37
40 F
9

GLOSSARIUM
AD
SCRIPTORES
MEDIÆ ET INFIMÆ
LATINITATIS.

TOMUS SEXTUS.

S—Z.

Digitized by Google

GLOSSARIUM
AD
SCRIPTORES
MEDIÆ ET INFIMÆ
LATINITATIS,

Auctore CAROLO DU FRESNE, *Domino* DU CANGE,
Regi à Consiliis, & Franciæ apud Ambianos Quæstore.

EDITIO NOVA LOCUPLETIOR ET AUCTIOR.

OPERA ET STUDIO MONACHORUM ORDINIS S. BENEDICTI
è Congregatione S. Mauri.

TOMUS SEXTUS.

PARISIIS,

Sub Oliva CAROLI OSMONT, via San-Jacobæa.

M. DCC. XXXVI.

CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

APPROBATIO.

JUssu Illustrissimi Sigillorum Galliarum Custodis legi *Glossarium ad Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis*, à Clarissimo viro Carolo *Du Fresne*, Domino *du Cange*, opus doctissimo cuique magnopere probatum, quodque ita auctum ab eruditis Editoribus ac summo labore locupletatum est, ut typis dignissimum censeri debeat. Datum è Regia Franciæ Schola die vigesima septima Novembris anni 1732.

LANCELOT.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre; A nos amez & feaux Conseillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requêtes ordinaires de notre Hôtel, Grand Conseil, Prevôt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils & autres nos Justiciers qu'il appartiendra, SALUT. Notre bien-amé CHARLES OSMONT Imprimeur & Libraire à Paris, Nous ayant fait remontrer que le Privilege ci-devant accordé pour l'impression d'un Ouvrage qui a pour titre : *Glossarium ad Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis, Auctore Carolo du Fresne Domino du Cange*, étant expiré ; & qu'il ne peut continuer la nouvelle Edition qu'il fait actuellement de cet Ouvrage, augmenté très-considerablement par les soins des Peres Benedictins de la Congregation de S. Maur, sans avoir auparavant obtenu de nouvelles Lettres de Privilege sur ce nécessaires; offrant pour cet effet de le réimprimer ou faire réimprimer en bon papier & beaux caracteres, suivant la feuille imprimée & attachée pour modele sous le Contrescel des Presentes : A CES CAUSES voulant traiter favorablement ledit Exposant, & lui faciliter le moyen de continuer l'édition de cet Ouvrage avec le même soin & la même exactitude qu'il a fait jusqu'à present, Nous lui avons permis & permettons par ces Presentes d'imprimer ou faire imprimer ledit Ouvrage ci-dessus specifié, en un ou plusieurs volumes, conjointement ou séparément, & autant de fois que bon lui semblera sur papier & caracteres conformes à ladite feuille imprimée & attachée sous notredit Contrescel, & de le vendre, faire vendre & débiter par tout notre Royaume pendant le tems de douze années consecutives, à compter du jour de la datte desdites Presentes. Faisons défenses à toutes sortes de personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, d'en introduire d'impression étrangere dans aucun lieu de notre obéïssance; comme aussi à tous Imprimeurs, Libraires & autres, d'imprimer, faire imprimer, vendre, faire vendre, débiter ni contrefaire ledit Ouvrage ci-dessus exposé en tout ni en partie, ni d'en faire aucuns Extraits, sous quelque prétexte que ce soit, d'augmentation, correction, changement de titre, ou autrement, sans le consentement par écrit dudit Exposant, ou de ceux qui auront droit de lui ; à peine de confiscation des Exemplaires contrefaits, de dix mille livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, l'autre tiers audit Exposant, & de tous dépens, dommages & interêts ; A la charge que ces Presentes seront enregistrées tout au long sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris dans trois mois de la datte d'icelles ; que l'impression de cet Ouvrage sera faite dans notre Royaume & non ailleurs, & que l'Impétrant se conformera en tout aux Reglemens de la Librairie, & notamment à celui du dixiéme Avril 1726. & qu'avant que de l'exposer en vente, le Manuscrit ou Imprimé qui aura servi de copie à l'impression dudit Ouvrage, sera remis dans le même état où l'Approbation y aura été donnée, ès mains de notre très-cher & féal Chevalier Garde des Sceaux de France le Sieur Chauvelin, & qu'il en sera ensuite remis deux Exemplaires dans notre Bibliotheque publique, un dans celle de notre Château du Louvre, & un dans celle de notredit très-cher & féal Chevalier Garde des Sceaux de France le Sieur Chauvelin; le tout à peine de nullité des Presentes. Du

Digitized by Google

contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire jouir l'Exposant ou ses ayant cause, pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie desdites Presentes qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit Ouvrage, soit tenue pour dûement signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conseillers-Secretaires, foi soit ajoûtée comme à l'original : Commandons au premier notre Huissier ou Sergent de faire pour l'execution d'icelles tous actes requis & necessaires, sans demander autre permission, & nonobstant clameur de Haro, Charte Normande & Lettres à ce contraires; CAR tel est notre plaisir. DONNÉ à Paris le trentiéme jour du mois de Novembre l'an de grace mil sept cens trente, & de notre Regne le seiziéme. Par le Roy, en son Conseil.

SAINSON.

Registré sur le Registre VIII. de la Chambre-Royale des Libraires & Imprimeurs de Paris, N°. 80. fol. 80. conformément aux anciens Reglemens, confirmés par celui du 28. Fevrier 1703. A Paris ce 19. Decembre 1730.

P. A. LE MERCIER, *Syndic.*

GLOSSARIUM

GLOSSARIUM AD SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS.

S S

S Littera numeralis quæ 7. denotat. Unde versus:

S. vero septenos numeratos significabit.

Seu ut habet Ugutio:

Ebdomadæ specie S. suscipit ordine septem.

At in Notis numerorum antiquis dicitur littera S. conficere septuaginta. Eidem si recta linea superaddatur, 70. millia significat.

S. in superscriptione cantilenæ, susum vel sursum scandere, sibilat. Ita Notkerus Balbulus in Opusc. *Quid singulæ litteræ significent in superscriptione cantilenæ.* Vide *A*.

¶ S. pro C. sæpius in MSS. Codicibus præmittitur vocalibus e, i, y; & vicissim C. pro S. ante easdem vocales non raro occurrit.

¶ S. pro H. scriptum aliquando monet Eccardus, in Notis ad Pactum Leg. Sal. pag. 15. Hinc Germani *Sutte* vel *Sude* dicunt à Saxon. *Hudde*.

¶ S. in R. mutatum legitur in *was* pro *war*, in *virlos* pro *virlor*. Vide eumdem Eccard. ibid. p. 47. 48. & Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ S. notis arithmeticis postpositum, semissem denotat.

¶ S. vocibus etiam à consona incipientibus ex crassiore pronunciatione præfixum, ut pluribus ostendit Claubergius in tractatu de sibilo veterum Germanorum. Exempla præterea proferunt laudati Eccardus pag. 32. 75. & Schilterus.

SA, Persica lingua, *Rex*; quo nomine donantur plerique è Sultanis. Vide Will. Tyrium lib. 3. cap. 1. Reyneccium in Stemmate Persicorum Sultan. in Appendice ad Aitonum, Scaligerum lib. 3. Canonum Isagogic. pag. 315. ult. edit. Seldenum de Tit. honorariis 1. part. cap. 6. §. 5. 6. 7. & Henricum Valesium ad Ammian. lib. 19.

¶ SA, interjectio est apud Schilterum in Glossario Teutonico.

SAAL. Andreas Suenonis l. 5. Legum Scaniæ cap. 2. *Satis liquet omnibus divisionem in tres partes æquales, videlicet in tres tertias faciendam, quarum qualibet ob frequentem usum, speciali nomine, in vulgari nostro Saal.* Vide *Gorsum*.

SABAJA, Cerevisiæ, vel potus species apud Illyrios. Ammianus lib. 26. *Cujus è muris probra in eam jaciebantur, & injuriose compellebatur, ut sabajarius. Est autem Sabaja ex ordeo vel frumento in liquorem conversus paupertinus in Illyrico potus.* Vide ibi Henr. Valesium. S. Hieronymus in Isaiæ c. 19. de Zytho: *Genus potionis ex frugibus à quoque confectum, & vulgo in Dalmatia Pannoniæque provinciis gentili barbaroque sermone appellatur Sabajum.*

¶ SABAJARIUS. Vide in *Sabaja*.

¶ SABANA. Vide mox in *Sabanum*.

SABANUM, Mappa, vel *facitergium*, Ugutioni & Joanni de Janua. Glossarium Gr. Lat. Σάβανον, *Sabanum, linteum*. Glossæ MSS. *Sabanum, linteum villosum*. Lexicon Gr. MSS. Reg. cod. 930. Περίψημα, τὸ Σάβανον τοὺς ἱδρῶτας τοῦ κάμνοντος ἀποψῦχον. Glossæ antiquæ MSS. *Manutergium, ad tergendas*

manus vocatum, Sabonus autem Græcum est. Glossæ ad lib. 1. Alexandri Iatrosophistæ de Passionibus. *Sabanum, pannus subtilis.* Alibi: *Sabanum, pannus factus de cotone.* Marth. Silvaticus: *Sabanon, Gr. Sabanum, indumentum est, pannus asper abstersorius, scilicet quo homines utuntur in balneis, vel etiam quodlibet linteum ad hoc deputatum.* Denique Papias: *Sabanum, lavamentum.* In MS. *laumentum*: sed legendum *linteamentum.* Vegetius lib. 3. Artis veterinariæ: *Sabanis validioribus abstergatur.* Gregorius M. lib. 3. Dial. c. 17. *Vestimentis indutum, & constrictum Sabano, superveniente vespere, sepelire nequiverunt.* Ita enim legendum pro *Sabbato* convincit Græcus Paraphrastes, καὶ τῷ σαβάνῳ περιδήσαντες. Occurrit passim hæc vox apud Scriptores, eumdem Gregorium lib. 4. Dial. c. 55. Theodorum Priscianum lib. 2. c. 9. Victorem lib. 3. de Persecut. Vandal. veterem Interpretem Juvenal. Sat. 14. v. 22. Octavium Horatianum de Rebus medic. p. 40. 41. 44. 90. Marcellum Empiric. c. 8. 15. 20. 26. Interpretem Histor. Apollonii Tyrii p. 9. Aldhelmum de Laude Virgin. Fortunatum in Vita S. Radegundis cap. 9. 17. Baudoviniam in Vita ejusdem Radegundis c. 11. Rudesindum Episc. Dumiensem in Charta æræ 1016. apud *Yepez.* & tom. 5. pag. 435. 444. Hermam lib. 3. Pastor. cap. 8. Bonifacium Moguntin. Epist. 10. Guibertum Novig. lib. de Laudibus S. Mariæ cap. 10. & lib. 3. de Vita sua cap. 10. in Notis Tyronis, in Codice Carolino Epist. 27. in Vita S. Paterni Senonensis Mon. cap. 15. Gariopont. lib. 3. c. 26. 71. Gloss. Lindenbrogii in *Lino inciso*, & Cujacium lib. 9. Observ. cap. 9. &c.

Sabana, in Charta Aldegastri, filii Sylonis Regis Ovetensis an. 781. apud Sandovallium, quomodo Hispani *sabanas* etiamnum hac notione usurpant. Vide Sebast. de Cobarruvias in Thesauro linguæ Castell. [Exposit. ant. Liturg. Gall. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 98. *Membra parvuli Sabana, id est candido ac vilari* (villoso) *linteo extergantur, ne corium ei lædatur.*]

¶ Sabanes, Eadem notione. Vide *Galnabis.*

Savanum non semel dixit, Græca scilicet enuntiatione, Apitius lib. 5. cap. 1. 5. 6. lib. 7. c. 6. Argumentum Epistolæ S. Basilii ad Simpliciam apud Lambecium lib. 3. de Bibl. Cæsarea p. 132. Ἢ αὐτὸ Σαμψυχίνῳ προστάττῃ οἰνόχοις καὶ κεραστικοῖς ῥιφῆναι τὰ σάβανα αὐτοῦ ἔξω. Vide Nicolaum Myrepsum sect. 1. cap. 190.

☞ Varii usus fuit *Sabanum*, ut ex allatis colligitur: quod ut apertius rursum pateat, potiores annotabimus. Ac primo quidem eo utebantur ad suscipiendum infantem de fonte baptismi. Paulus I. PP. in Epist. ad Pippinum: *Attulit Sabanum in quo nostra dulcissima atque amantissima spiritualis filia, sacratissimo lavacro abluta, suscepta est.* In balneis ad abstergendum corpus. Paschas. Radbert. de Corp. & Sang. Dom. apud Marten. to. 9. Ampliss. Collect. col. 418. *Thermas cum die quadam ex more fuisset ingressus, invenit quemdam incognitum virum ad suum obsequium præparatum ... ut exeunti à caloribus Sabana præberet.* Eo involvebantur corpora defunctorum: unde Siculi, *b* in *u* mutato, *Insavonare*, pro sepelire dicunt, ut observant Macri in Hierolex. Vita S. Bibiani Sancton. Episc. apud eumd. Marten. tom. 6. ejusd. Collect. col. 768. *Communem viam omni carni sub funereo exitu cuidam necessitas accidit sequi .... Componitur itaque juxta morem Sabano atque sudarii operimento, levatur feretro, &c.*

¶ SABARIUM, *Atrium templi.* Gloss. Isidori. Vide *Pastophorium*, & infra *Safarium.*

SABATATI, Insabatati, Hæretici Valdensium asseclæ & sectarii, dicti, *non quod in Sabbato judaizarent*, ut volunt quidam, aut quod nullum Sabbatum observarent, sed solum diem Dominicum, ut Vignerius ann. 1159. & Perrinus: verum ut Prateolus, *quod qui inter eos perfectiores erant, signum quoddam in superiore parte sui sotularis, quod Sabbatem appellabant, deferre solerent.* Huic consentit Ebrardus Bethuniensis contra Valdens. cap. 25. *Quidam autem, qui Vallenses se appellant, eo quod in Valle lacrimarum maneant: ... & etiam Xabatenses, à Xabata potius, quam Christiani à Christo, se volunt appellari. Sotularos cruciant, cum membra potius deberent cruciare, calceamenta coronant, caput autem non coronant.* [Constit. Petri I. Reg. Aragon. an. 1197. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1384. *Valdenses, qui vulgariter dicuntur Sabatati: qui & alio nomine se vocant Pauperes de Lugduno, & omnes alios hæreticos .... ab omni regno & potestativo nostro .... exire ac fugere districte & irremeabiliter præcipimus.*] Petrus IV. Reg. Arag. in Chron. lib. 3. cap. 16. *Ecalces del dit drap seus Sabates.* Sacramentum Vicariorum, in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Promitto insuper sub religione ejusdem Sacramenti, quod Valdenses sive Sabatatos, & alios hæreticos omnes persequar, &c.* In Concilio Tarraconensi ann. 1242. *Insabbatati* perpetuo dicuntur, adeo ut hanc Valdensium sectam in Hispania præsertim viguisse par sit credere, quorum hæresis propria fuisse ibi annotatur, quod dicerent *in aliquo casu non esse jurandum, & potestatibus Ecclesiasticis vel secularibus non esse obediendum, & pœnam corporalem non esse infligendam in aliquo; & similia.* Exstat apud Marianam in Præfat. ad Chronic. Lucæ Tudensis Diploma Aldefonsi Regis Aragonum contra *Valdenses & Insabbatatos.* [De iisdem præterea pluribus agitur in Doctrina de modo procedendi contra hæreticos, apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1797.] *Insabbati* dicuntur Groppero lib. de Euchar. art. 4. c. 36. quam appellationem sortiti videntur ab ea calceorum specie, quos nostri *Sabots* vocant, id est, calceis ligneis, quibus potissimum utebantur. De vocis *Sabot* etymo, vide conjecturas Oct. Ferrarii in *Ciabatta.*

¶ SABATERIUS, Sabbaterius, *Sabbatorum* seu calceorum sutor, vel sartor, Gall. *Cordonnier, Savetier.* Vide *Sabbatum* 1. *Sabatée*, in Furis Navarræ tit. 28. art. 33. Enumerat. Jur. Comit. Biterr. an. 1252. *Lenda cordonariorum, Sabateriorum & merceriorum, &c. Ita videlicet quod fabri, Sabaterii, textores, &c.* in Charta ann. 1288. ex Tabul. Episc. Auxit. Transactio inter Abbat. & Monachos Crassenses an. 1351. ex lib. viridi fol. 53. *Tenetur habere Sabaterium pro omnibus illis qui recipiunt ab eo vestiarium, qui Sabaterius facit ad minus cuilibet ipsorum tria paria sotularium.* Tabul. Commun. Massil. *Oblata supplicatione ex parte Sabateriorum contra blanquerios & corresatores, &c.* Conc. Bitur. an. 1280. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 191. *Item sutores sotularium, sive Sabbaterii.* Vide *Curaterius.*

¶ Sabatherius, Eadem notione, in vet. Catalogo MS. Confrater. B. M. Deauratæ Tolos.

¶ Sabatius, pro *Sabaterius*, in Statuto Johannis XXII. PP. apud Fanton. Hist. Avenion. tom. 1, pag. 175.

¶ SABBAS, ut *Sabbatum* 1. Vide *Sabatati.*

¶ SABBATARIUS Luxus, apud Sidon. lib. 1.

Digitized by Google

Epist. 2. id est major & uberior, qualis festis diebus solet esse. Vide ibi Sirmondum pag. 9. & infra *Sabbatum* 2.

¶ SABBATIANI, Hæretici, quorum auctor fuit Sabbatius quidam è Judæo Christianus factus ann. circ. 399. Pascha cum Judæis celebrabant. De his mentio est in Cod. Theod. tit. de Hæret. leg. 59. & 65. Vide Niceph. Hist. Eccl. lib. 12. cap. 31. & Stockman. Lex. Hæres.

¶ SABBATINÆ, Consessus judicum in Parlamento Tolosano die Sabbati pomeridianis horis, ubi sportulæ accipiebantur. Vide Bertrandum de Vir. Jurisperit. cap. 5. num. 6.

¶ SABBATINUS, Sabbaticus, festivus, quo ab opere vacatur, ad Sabbatum pertinens. Litteræ Johannis Regis Franc. an. 1351. 10. 2. Ordinat. pag. 409. *Item, ordinaverunt... quod nullus operetur de dicto misterio... in diebus Sabbatinis cum lumine.* Occurrit præterea non semel apud Radulfum Tungrens. proposit. 20. Vide in *Sabbatum* 2.

¶ SABBATIVUS, Eadem notione, in vet. Catalogo Confratern. B. M. Deauratæ Tolos.

¶ SABBATISMUS, SABBATIZARE. Vide infra *Sabbatum* 2.

¶ 1. SABBATUM, Calceus, *Soulier*, Provincialibus *Sabbato*, Vasconibus *Sabatou*. Statuta Arelat. MSS. art. 167. *Sabbaterii accipiant pro solandis Sabbatis grossis nunciorum... Arelatis* III. *den. tantum.* Vide *Sabatati*.

2. SABBATUM, apud Hebræos pro tota Hebdomada, & pro septimo Hebdomadis die sumitur. Euseb. Pamphili in illud: Ὀψὲ σαββάτων. Ἔθος γὰρ ἦν τὴν ὅλην ἑβδομάδα σάββατον καλεῖν, καὶ πάσας τὰς ἡμέρας σάββατον ὀνομάζειν. Cum Hebdomadam significat, in dies dividitur, quorum primus, *Prima Sabbati*; secundus, *secunda Sabbati*, & sic deinceps; septimus denique, *Sabbatum*, ut observatum à S. Hieronymo in Epistola ad Hedibiam, quæst. 4. & S. Augustino in Psalm. 80. Eodem Eusebio in Resurrect. Dom. pag. 477. edit. Combefisii, & Hesychio Presb. Hierosolymit. Homil. in Dominicam resurrect. p. 748. edit. ejusdem Combefisii. Sic Cassianus lib. 3. de Cœnob. Institut. cap. 9. *Sextam Sabbati*, lib. 4. cap. 19. *secundam Sabbati*, pro sexta & secunda feria dixit. Quam luquendi formulam usurpavit etiam auctor Vitæ S. Rusticulæ Abbatissæ Arelat. cap. 31.

UNA SABBATI, Dies Dominicus. Glossæ Gr. MSS. in Cod. Regio 2062. Μίαν σαββάτων, τὴν κυριακὴν καλεῖ ὁ Απόστολος. S. Augustinus Epist. 86. *Una Sabbati tunc appellabatur dies, qui nunc Dominicus appellatur, quod in Evangeliis apertius invenitur: nam dies Resurrectionis Domini prima Sabbati à Matthæo, à cæteris autem Una Sabbati dicitur, quem constat eum esse, qui Dominicus postea appellatus est.* Adde Concilium Cabilonense an. 650. cap. 18. Rabanum lib. de Computo cap. 26. & Durandum lib. 7. Ration. cap. 1. num. 7. &c.

SABBATUM SANCTUM, dicitur illud, quod Pascha præcedit, *tum propter alia plura, tum maxime propter hoc, quod ad suscipiendam tantam luminis claritatem nova Ecclesia sacro baptismi fonte sacratur. Hac enim die solenne est juxta veram & angelicam Patrum traditionem fontes benedici, &c.* Rupertus lib. de Divin. Offic. cap. 35. [Gesta S. Conwoionis sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 215. *Receptusque est in monasterio in sancto Sabbato, id est in Ramis-palmarum.* Vita S. Roberti sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 211. *Ad Sabbatum quod Sanctum dicitur vigilia Paschalis festivitatis pervenit.*]

SABBATUM, *requies Dominici corporis* appellatur, etiam in veteri Missali Gallicano pag. 464. & in Missali Gothico pag. 324.

SABBATUM IN ALBIS, Quod præcedit Dominicam primam post Pascha, quia hac die Baptizati in *Sabbato sancto*, deponebant in *Sabbato in albis* albas stolas, seu vestes, quas in baptismo susceperant. Beletus cap. 121. & ex eo Durandus lib. 6. Rat. cap. 81. num. 16. & cap. 95. S. Athanasius Orat. in Sanct. Pascha p. 545. edit. Combefisii: Σήμερον ἀποδύεσθε τὴν φερομένην ἐσθῆτα, ἀλλὰ μὴ ἀποθῆσθε τὴν κεχρισμένην σφραγῖδα, &c. Vide *Alba* 4.

SABBATUM MAGNUM, Quod Dominicam Paschæ præcedit. Exstat Amphilochii Episcopi Iconiensis sermo, dictus, τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ. Idem dicitur

SABBATUM LUMINUM, in Chronico Orientali p. 125. quod in eo baptismi fierent, quos φωτισμοὺς vocant Græci.

SABBATUM 12. LECTIONUM. Ita appellatum Sabbatum Quatuor Temporum auctor est Amalarius lib. 2. cap. 1.

¶ SABBATUM *in Traditione Symboli*, Quod Dominicam Palmarum præcedit, in Ritu Ambrosiano: cum Mediolani eo die Catechumenis symbolum addiscendum traderetur, quod alibi in die palmarum dabatur. Vide *Symbolum*.

SABBATUM VACAT, ita dictum Sabbatum ante Palmas, seu diem Dominicum, qui Pascha præcedit, in Sacramentario Gregoriano, quia proprio officio caret; [propterea quod Papa ipso die occuparetur eleemosyna eroganda.] Vide Alcuinum lib. de Divin. Offic. Amalarium lib. 1. de Eccles. Offic. cap. 9. Hugonem à S. Victore lib. 3. Observat. Eccl. cap. 16. [Mabill. Commentar. in Ordin. Roman. pag. LXIV. &c.]

SABBATUM, Quodvis festum; unde *luxum Sabbatarium* dixit Sidonius lib. 1. Epist. 2. qui diebus festis potissimum obtinebat. Deus apud Isaiam: *Sabbata vestra odivit anima mea.* Quæ quidem ea sunt, quæ Judæi *consumebant in luxuriis, & ebrietate, & comesatione*, ut ait Auctor libri Anticimenon, Bertharius scilicet Abbas Casinensis, qui vixit sub Ludovico Pio, ut est apud Leonem Ostiensem lib. 1. c. 32. & Petrum Diacon. de Viris illustr. Casin. cap. 12. Isidorus Pelusiotes lib. 3. Σάββατον πᾶσαν ἑορτὴν καλοῦσιν.

¶ SABBATUM, Solstitium dicitur, quia tunc temporis sol immobilis videtur. Chron. Joh. Whethamstedii pag. 405. *Dum transisset Sabbatum sive solstitium anni istius, descendissetque sol ymius & ymius, &c.*

SABBATUM, pro Pace. Domesday, tit. *Sudsex*. Terra Willelmi Episcopi de Tetfort. *Bisedes* Hundred. num. 18. *Postquam Willelmus Rex advenit, & sedebat in Sabbato, & Willelmus Malet fecit suum Castellum de Eja, &c.* ex Spelmanno.

SABBATISMUS, Sabbati celebratio apud Judæos. Agobardus de Insolentia Judæor. *Cum.... ne Sabbatismus eorum impediretur, mercata, quæ in Sabbatis solebant fieri, transmutari præceperint.* [Adde S. August. lib. 22. de Civ. Dei cap. 30. & Joh. Abrinc. de Offic. divin. pag. 43. 44.]

SABBATIZARE, Papiæ, *Sabbatum colere*, ab opere vacare, otiari, feriari: idem enim valet vox *Sabbatum*, quod *Requies*. Joan. de Garlandia in Æquivocis:

Sabbata dicuntur requies, & vita perennis.

Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 930. Σαβὰτ, ἐστὶν ἡ ἀνάπαυσις, ἐξ οὗ τὸ Σάββατον. Aliud Lexicon Græc. MS. Cod. 2062. Δευτερόπρωτον Σάββατον, ὅταν διπλῆ ἡ ἀργία ᾖ, καὶ τοῦ Σαββάτου τοῦ κυρίου, καὶ ἑτέρας ἑορτῆς

διαδεχομένης, Σάββατον γὰρ ἑκάστῳ ἀργίαν παρέχει. Hayto Basileensis Episc. cap. 8. de Die Dominico: *Sabbatum vero operandum a mane usque in vesperam, ne in Judaismo rapiantur.* Capitula S. Bonifacii Archiep. Moguntini cap. 36. *Adnuntient Presbyteri diebus dominicis per annum Sabbatizandum.* Ex lib. 6. Capitul. c. 189. *Has quidem festivitates annuntient Presbyteri, at diebus dominicis Sabbatizare, &c.* [Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. edit. Hearnii cap. 93. pag. 271. *Nec ab infestatione custodum continua illo dierum per obsidionis tempora Sabbatizat.*] Adde Petrum Blesensem Epist. 14. & alios.

¶ Sabbatisare, dicitur de corporibus quæ in sepulcro quiescunt, in Exordio Monast. S. Medardi Toroac. inter Instr. tom. 3. novæ Gall. Christ. col. 66. *Cujus* (Monini) *anima in requie sit, cujus ossa in medio ecclesia B. Medardi Sabbatisant.*

SABLA, Lorica. Vide *Zaba*.

¶ SABELINUS. Vide in *Sabelum*.

¶ SABELLIANI, Hæretici post tertium sæculum medium nati, quorum præcipuus error fuit ut unam tantum in SS. Trinitate personam esse dicerent. Vide S. August. Hær. 41. Epiph. hær. 62. Philastrium cap. 54. & infra *Unionitæ*.

¶ SABELLUM, *ὑποπόδιον*, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Scabellum*. Eadem notione qua *Sabelum*, vide in *Sebuba*.

SABELUM, Martes, Gallis *Marte*, mustelæ species, nobili pelle insignis: Anglis, & nostris olim, *Sable*, tametsi martes à sabelo distinguant ferme Scriptores omnes. Alanus Insulanus in Planctu naturæ: *Illic martes & Sabelo semipleuam palliorum pulchritudinem, eorum postulantem subsidia, suarum nobilitate pellium, ad plenum deducebant.* Gervasius Dorobernensis: *Statutum est, quod nullus ... utatur vario vel griso, vel Sabelo, vel scarlato, &c.* Le Roman *de la prise de Hierusalem* MS.

Propres & ciglatons del regne d'Aumarie,
Vairs, & gris, & ermines, & Sables de Rosie.

Philippus *Mouskes* in Hist. Franc. MS.

Sables, ermins, & vair & gris.

De vocis etymo, vide Dissertat. 1. ad Joinvillam pag. 137. & Henschenium ad Vitam S. Guthlaci num. 17.

Sabelinæ Pelles: *Sabelines*, in nova Consuet. Normanniæ art. 603. *Sebelines*, in veteri cap. 17. Rogerus Hovedenus pag. 758. *Petiit ab Episcopo Lincolniensi singulis annis unum mantellum furratum de Sabelinis.* Idem, & Bromptonus ann. 1188. *Statutum fuit in Anglorum gente, ne quis escarleto, Sabelino, vario, vel griseo ... uteretur.* Occurrit in Concilio Londinensi an. 1138. cap. 15. in Hist. Ricardi Hagustaldensis pag. 328. apud Will. Neubrigensem lib. 3. cap. 22. &c.

¶ Sebelinum Indumentum, in Statutis antiquis apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 1189. *Sancimus ne clerici vel laici, viri & mulieres infra quinquennium aliquo indumento Sebelino utantur.* *Pelles Sebelinæ*, in Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. pag. 187.

Gebellinica Pellis, apud Petrum Damian. lib. 2. Epist. 1. *Non ergo constat Episcopatus in turritis Gebellinorum, transmarinarumve ferarum pellibus, non in flammantibus martorum submentalibus rosis, &c.* Lib. 2. Epist. 2. *Et cum domestici murices nostris aspectibus sordeant, transmarinorum pelles, quæ magno pretio coemuntur, oblectant. Ovium itaque simul & agnorum despiciuntur exuviæ, Ermelinæ, Gebelini Martores exquiruntur & vulpes.* Idem lib. 5. Epist. 16. *Hic itaque assidulus, & semper ornatus ... incedebat, ita ut caput ejus nunquam nisi Gibellinica pellis obtegeret.* Almuciam intelligit, nam de Clerico loquitur.

Zebellina Pellis. Paulus Venetus lib. 3. c. 47. *Inter parva vero animalia est quædam species apud illos* (Tartaros,) *quæ delicatissimas suppeditat pelles, quas vulgo Zebelinas vocant.*

Zobellina Pellicula, apud Arnoldum Lubec. lib. 2. cap. 5.

Sobolus. Michalo Lithuanus de Moribus Moscovit. Fragm. 2. *Etsi Mosci soli Sobolis aliarumque ferarum genere abundent, tamen vulgo Sobolos pretiosos non ferunt: sed missos in Lituaniam, molles mollibus, aurum pro eis auferunt, &c.* Legendum forte *Sobelus*. Le Roman *de Garin* MS.

Vestent bliaus, & peliçons hermins,
Et afublerent les mantiax Sebelins,

Octavianus *de saint Gelais*, in Viridario honoris:

Vestus d'habits moult somptueusement,
Tres bien fourrez de martres Subelines.

SABER, *Sabrum*, *Asperum*, *nodosum*. Papias, & ex eo Joan. de Janua. Forte pro *Scaber*. Catholicon parvum: *Saber*, *aspre*, *sabloneux*.

¶ SABES, Sebes, *λίμος*. Gloss. Lat. Gr. Legendum suspicantur viri docti, *Sebum*, *λῖπος*. Eædem Gloss. *Sebrum*, *λῖπος*.

¶ SABIONUM, ab Ital. *Sabione*, ut infra *Sablo*. Vide in hac voce.

¶ SABLÆ, f. Fabæ nigræ, ut videtur Bollandistis. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. April. p. 137. *Quod esset dies jejunii, & mare fluctibus agitaretur, & propterea apposita essent Sablæ, quia pisces deerant.*

¶ SABLERIA, à Gall. *Sabliere*, Tignum, tabulatum. Charta an. 1417. ex Tabul. Sangerm. *Ad faciendum fieri catenas & torboyos de lapidibus talliatis & Sablerias ligneas subtus eorum solivas.*

SABLO, Arena, Sabulum, Gallis *Sablon*. [Memoriale Potest. Regiens. ad an. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1087. *Tanquam angeli per Sablonem catervatim contra inimicos pergere videbantur.*] Fortunatus lib. 9. Poem. 15.

Quidquid saxa, Sablo, calces, argilla tuentur.

S. Aldhelmus de Laude Virg.

Squalidus ut Sablo spretis sub cespite ruris
Bractea flaventis depromit fila metalli.

Idem cap. 25.

Et simul in crypta pausant Sablone sepulti.

Ubi male inscripta. Et infra cap. 28.

Sic fuit, ut veram fatur sermone Sacerdos,
Fuerre inansacto tectum Sablone cadaver.

Sablonum Glarea, in Epistola 44. S. Bonifacii Archiepisc. Moguntini. Aldhelmus Abbas Malmesburiensis: *Nec non frustra talenti fœnora subterraneis stauculantur obstructa Sablonibus, &c.* Vita S. Guthlaci cap. 30. *Binas flasculas cella impletus .... sub quodam palustri Sablone absconderant.* Epitaphium Hariolfi Abbatis Elwacensis:

Idibus Augusti resolutus, somata plasti
Commendant urano, sarcea sicque Sable.

¶ Sablonatus, Arenosus, *sabulo* abundans. Charta an. 1207. apud Stephanot. tom. 1. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. pag. 406. *Tamen si in tempore solutionis in condamina quum habeo .... fuerit factum garratum Sapsonatum, vel bladum seminatum, &c.* Ubi leg. existimo *Sablonatam*.

Sabulo. Gloss. Lat. MS. *Sabulum, arenam, glaream, vel sabulonem.* Gilda Sapiens de Excidio Britanniæ: *Mittuntur queruli scissis, ut dicitur, vestibus, opertisque Sabulone capitibus, impetrantes à Romanis auxilia, &c.* Charta Ricardi II. Regis Angl. tom. 2. Monast. Anglic. p. 632. *Et sic per Sabulones versus*

orientem, *&c.* [Charta ann. 1284. in Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1444. *Supra unam peciam terræ in Sabulonibus.*] Occurrit non semel apud Palladium seu Anonymum de re architectonica cap. 3. 26. ubi in MSS. legitur *sablo.*

¶ SABLUM, pro Sabulum, ἄμμος, in Gl. Lat. Gr.

¶ SABIONUM, SABLONUM, ut *Sablo.* Statuta Mont. Regal. fol. 205. *Et quod aliqua persona non debeat tenere pannos, telam, Sabionum, lapides, ligna .... super pontes.* Ibid. fol. 226. legitur *Sablonum.* Statuta Astens. cap. 61. fol. 32. *Quilibet de glarea, burburis, & tanagris garavellam & Sablonum possit ducere & duci facere ad suam voluntatem.* Supra habent, *Sabipnum.* Tabul. Calense ann. 1206. *Unum obolum de Sablonno de Chievrerue.*

¶ SABULARIA, SABULONARIA, Arenariæ, Gall. *Sablonniere.* Charta Mariæ de Acigniaco an. 1255. ex Tabul. Bellilarici: *Dedit fratribus Bellilarici usagium in Sabularia sua de Bruas, quæ Sabularia sita est, &c.* Charta Balduini Comit. Ghisn. an. 1200. ex Tabular. S. Bertini: *Eadem via satis recta divisione per Septentrionalem partem Sabulonaria, quæ est in nemore, dirigitur.*

SABULONOSUS. *Terra sabulonosa*, in Fleta lib. 2. cap. 76. §. 3.

¶ SABRIERIUM, Condimentum acuti saporis, ni fallor, Gallis *Saupiquet.* Constitut. pro Abbatia S. Pauli Narbon. ann. 1127. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 33. *In omnibus secundis feriis dent illis ova quatuor unicuique clerico pinguia cum bono Sabrierio.*

¶ SABRINUS, contracte, ni fallor, pro *Saburrinus*, Sabulosus, saburralis. Vita MS. S. Winwaloei: *Cui soli fœcunditas suberat, & Sabrina actamenta fluvii per plana diffusi.* Ubi *actamenta* idem sonat quod Latinis *Acta* & Græcis ἀκτή.

¶ SABUCUS, ἀκτὴ, εἶδος βοτάνης. ἀκτὴ, τὸ φυτόν. Gl. Lat. Græc.

¶ SABULARIA, SABULONOSUS. Vide *Sablo.*

¶ SABULUM, γῆ μιλτίνη, ἀμμώδης, in Gloss. Latino-Græc. Ejusmodi videtur Sabulum quod aqua delibutum vini colorem referre poterat, de quo in Vita B. Alcuini sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 157. *Mandavit ... provisoribus monasterii, ut tenerent interim ductores vini, quousque coram eis de vasculis, in quibus ipsum vinum adduxerant, in alia mutaretur: quia aliqui ex eis inde furtive sumentes, in vascula, quatenus plena essent cum ad monasterium pervenirent, Sabulum aquæ miscuerant.*

SABURRARE. Fortunatus in Epist. ad Martinum Episc. Galliciæ lib. 5. poëm. *Paradisiaci horti odoramenta Saburrans, &c.* ubi Gloss. MS. i. *spirans, odorans.*

SABUTA, SAMBUTA, SAMBUCA, Currus, quo nobiles feminæ vehebantur, species: [item Currus vel equi ornatus.] Glossæ Isonis Magistri ad Prudentium pag. 824. *Essedum genus vehiculi Gallicani, i. Sambuch, quasi assedum, ab assidendo dictum.* Diarium Thesauri Reg. ann. 1299. *Pro Sabutis, lorenis, palefredis, & aliis necessariis ad equitandum.* Aliud ann. 1300. M. Febr. *Pro curribus, chariotis, & Sambutis, &c.*

SAMBUCA. Ordericus Vitalis l. 8. p. 604. *Mannos & mulas cum Sambucis muliebribus prospexit.* [Formulæ Andegav. apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 236. *Cido tibi caballus cum Sambuca & omnia stratura sua, &c.* Constitut. Friderici Reg. Siciliæ cap. 92. *Item quod nulla domina sive mulier cujuscumque conditionis existat, audeat portare in equitatura, quam equitaverit, Sambucam, in qua sit aurum, vel argentum sive perla ... Quod falda Sambucæ ipsius non sint de samito, vel de panno auri ... Quod aliquis aurifex sive sutor, sive alius Sambucam, vel frenum facere, vel vendere non præsumat, &c.*]

SAMBUA. Rotulus pro expensis coronamenti Reginæ apud Senonas an. 1234. *Die Dom. ante Ascens. pro Sambuis Reginæ redimendis*, 22. *s.* 8. *d.* Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1352. *Parties de la litiere & des Sambuës pour madite Dame.* Sic vero clauditur hoc caput: *Pour 2. pieces de velluau vermeil des fors 2. pieces de cendal vert des larges, pour quart & demy de drap d'or, & demie aune de camocas d'outremer, pour les Sambuës de madite Dame.* Aliud Computum ejusdem Stephani ann. 1350. *Pour 3. Sembuës l'une d'escarlate azurée armoiée de Navarre & d'Evreux, l'autre à arçons azurez semez de perles, &c.* Speculum Historiale MS. Joan. Abbatis Laudun. scriptum ann. 1488. lib. 10. *Une autre journée avint que les meschines de la Roine avoient fait une buée, & avoient mises les napes de l'Hostel du Roy & de la Roine, & draps, linges, Sambuës, cuevrechefs: & fut la buée estenduë ou riès de la Magdeleine pour seicher, &c.* [Le Roman *de la Rose* MS.

Comme royne fust vestue,
Et chevauchast à grand Sambue.]

¶ SAUBUA. Comput. ann. 1237. ex Bibl. reg. *Pro* VI. *Saubuis per Johannem Goudrichum*, VIII. *l.* X. *s.* *Pro capellis de pavonis & ourillieris ad sedendum super Saubuas*, XI. *l.* XIIII. *s.* Le Roman *de Garin*:

Li palefrois sor coi la dame sist,
Estoit plus blanc que nule flor de lis,
Li loreins vaut mil sols Parisis,
Et la Saubne nul plus riche ne vist.

CAMBUCA, vel CAMBUCA. Vincentius Bellov. lib. 30. c. 85. ubi [b] describit ornatum mulierum Tartariæ: *Palefridos equitant magnos & pingues: habentque Cambucas de corio diversis coloribus depicto, cum auro multo inserto, ex utroque equi latere dependentes.*

¶ SABUUM, Sabuletum, arenariæ, Gallis *Sablonniere.* Tabul. Veteris villæ: *Ego Guillelmus Guidonis filius, dedi monachis Veteris-villæ medietatem Sabui mei, quod est juxta Charuel super mare.* Vide in *Sablo.*

SAC, SACA, SACHA, Mulcta judiciaria, vox deducta à Saxonico ſace, causa, lis, Germanis *Sach*, unde *Sacha* cum aspiratione in Legibus Edwardi Confess. cap. 21. [Vocabular. Anglic. annorum circ. 400. in Tabul. Beccensi: *Saca, estre quitte de meslée maë par autre.*] Willel. Thorn. in Chronic. p. 2030. *Sake, hoc est placitum & emenda de transgressione hominum in Curia domini: quia* Sak *Anglice*, Encheyson *Gallice & Sak dicitur pro forsait.* Eadem pene habet Rastallus. Est autem *Encheison*, idem quod *occasio*, præstatio, tributum. Vide in hac voce. Leges Edwardi Confess. cap. 22. *Saca est, quod si quilibet nominatim de aliquo calumniatus fuerit, & illi negaverit, forisfactura probationis vel negationis si evenerit, sua erit.*

SACA, generaliter dicitur cognitio, quam dominus habet in Curia sua de causis & litibus, quæ inter vassallos emergunt, qui eorum ratione, amerciamenta seu mulctas & emendas iis imponendi & ab iis levandi & colligendi jus habet. Cowello lib. 2. Instit. tit. 2. §. 7. est regale privilegium, quo qui gaudet, pœnam actori calumnioso, si crimen alteri objectum non probaverit, aut reo, si vere eum accusari constet, impositam sibi vindicat. Hinc passim *Sacam, & Socam, thol, theam, & infangthefe,*

habere dicuntur domini feudales, quibus eæ jurisdictiones competunt, in Legibus Edwardi Confess. c. 21. 28. Willelmi Nothi vernacul. c. 3. & Henrici I. cap. 20. in Regiam Majestatem lib. 1. cap. 4. §. 2. in Quoniam attachiamenta c. 100. in Monastico Anglic. to. 1. p. 29. & Chartis Anglicis passim: apud Bractonum lib. 3. tract. 2. cap. 35. §. 1. [Hickes. in Thes. ling. Septentr. to. 1. pag. 159.] &c.

SACA. Charta Mathildis Comitissæ ann. 1096. in Bullario Casinensi to. 2. p. 117. *Ab aquilone contra currente aqua eundo usque ad illam viam, qua antiquitus per Sacam ibat Gubernulum: per qua loca signa arborum & lapidum posita sunt, supradicta via per Sacam à solis occasu extenditur usque ad jam dictam rovertinam, &c.* Vide *Sac.*

SACABUTA, Armorum species, quam sic describit Joannes Abbas Laudunensis in Speculo Historiali MS. l. 10. (ejus historia desinit in an. 1380.) in Philippo IV. *Le Roux de Fauquemont sceut cette affaire par un espie que il avoit, adonc fit sa gent armer, & il aussi s'arma, & fit faire dales le fer de sa lance un graonet de fer pour les garçons sachier jus de leurs chevaux: & cele lance fut appellée Sachebonte, dont depuis Flamens firent faire plusieurs d'iceux bastons.* Guillelmus *Guiart* in Philippo Augusto:

A croches & a Saquebontes,
Le trebuchent entre leurs routes.

Et anno 1301.

Par portes & parois routes
Fichent lancent & Saquebontes,
Desquelz les destriers ocient.

¶ SACARIUM. Vide *Sacerium.*

¶ SACBORGH. Vide *Saccabor.*

SACCA. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. l. 4. Observantiar. Regni Aragon. tit. de Consortib. §. 9. *De renditionibus factis per Curiam, non habet locum Sacca de consuetudine regni.*

SACCABOR, SACHIBER, Stanfordio lib. 1. de Placit. Coronæ c. 21. *Sacaburth* aliis. *Sakeber*, & *Sakebere*, Brittoni in Legib. Angl. p. 22. v. 72. v. Bracton. lib. 3. tract. 2. cap. 32. n. 2. *Furtum vero manifestum est, ubi latro deprehensus est saisitus de aliquo latrocinio, scilicet Hondhabende, & Bacberende, & insecutus fuerit per aliquem, cujus res illa fuerit, qua dicitur Sakaburth, & si sine secta cognoverit, se inde esse latronem coram Vicecomite vel Coronatore Regis, cum testimonio bonorum & proborum hominum, ex tunc furtum dediscere non possit, quia tales in hoc habent recordum.* Et c. 35. *Sunt enim quidam Barones alii, qui libertatem habent, scilicet Sok, Sak, Thol & Theam: isti possunt judicare in Curia sua, si quis inventus fuerit infra libertatem suam saisitus de aliquo latrocinio manifesto, & insecutus fuerit per Saccabor, quia nisi fuerit in saisina, licet aliquis sequatur versus eum, sicut versus latronem, non pertinebit ad Curiam, Hundreda, vel Wapentakia cognoscere de hujusmodi furtis, &c.* Eadem habet Fleta lib. 1. c. 38. §. 1. c. 47. §. 2. ubi *Sacborgh* scribitur, de qua voce ita Spelmannus: *Sacaburth* idem significare opinor, quod apud Scotos *Sacteborgh* & *Sikerborgh*: hoc est certum vel securum plegium vel pignus. *Siker* enim *securus*, *borgh*, *plegius*, vel *pignus*, ac si qui cum re ipsa furtiva fugiens apprehensus sit, suum per hanc reatum tanquam per certissimum pignus prodidisse videatur: vel *Sacaburth* dicitur à ꞅac, sive ꞅaca, i. lis, causa, prosecutio, buꞃᵹh, pignus, propterea, quod res furtiva sit quasi causæ pignus, hoc est furti symbolum: vel denique ꞅaccaboꞃ dicitur quasi causam ferens, vel prosequens vel litis prosequendæ plegius. Vide *Sikerbergh.*

☞ Huc etiam spectat vox *Sacrabarum* apud eumd. Spelmannum; ubi *implacitari per Sacrabarum* significare videtur teneri ad dandum pignus vel plegium de stando juri: *Concedo etiam quod nec Prior nec tenentes sui per aliquam actionem, querelam vel Sacrabarum in curia de Thornton in vallo de Pickering, nec alibi ubicunque in com. Ebor. implacitentur, nec aliqua occasione, exactione, vel demanda, per me vel hæredes meos distringentur.*

¶ SACCAGERE, à Gall. *Saccager*, Depopulari, vastare, diripere. Concilium Massil. an. 1376. ex Tabular. ejusd. urbis: *Iniquarum societatum in hanc provinciam discurrentium & rapacibus eorum manibus Saccagentium tirannice vi armorum, &c.* Vide infra *Saccomanare.*

¶ SACCAGIUM. Vide infra *Saccare.*

¶ SACCAGO. Inventar. ann. 1342. in Tabular. S. Victoris Massil. *Apud focariam duo incopienda, unam Saccaginem, &c.* Sed legendum *Sartaginem.*

¶ SACCAMANNUM. Vide *Saccomannum.*

¶ SACCAMENUM, Sordidum quoddam amiculum, Gall. *Sac.* Chronic. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 394. *Non cognoverat enim præfatum dominum eo quod vestitus erat de uno Saccameno nigro.* Vide *Saccus* 3.

SACCARE, In saccum mittere, & per saccum colare & exprimere: *Insaccare*, in saccum mittere, vel consummare: *Desaccare*, extra saccum ponere. Joan. de Janua: Gloss. Arabico-Lat. *Sacco, exprimo.* [Gloss. Lat. Græc. *Sacco*, ἠθῶ, διυλίζω, id est, desceo, percolo. Vide *Saccatum.*] Hispani *Sacar* dicunt, quomodo Picardi nostri *Saquer une épée*, pro ensem de vagina extrahere. [*Sacher son épée*, apud Bellomaner.] Chronicon Flandriæ cap. 1. *Le vaillant Comte Sacqua son épée, &c.* Adde cap. 8. [Le Roman *de Rou* MS.

Sallir hors & nesf deschargier,
Ancres jetter, cordes Sachier.

Le Roman *de Garin le Loherans* MS.

Et dit un Rois por Deu mercy vos pri
Sachiez moi fors c'est quarrians qui m'occi.
Il li Sacherent, & li cors s'estoudit,
L'arme s'en part que lons sojor ni fit.]

SACCAGIUM, *droit de Sacquage*, in Consuetudine Tervannensi art. 7. quod pro iis speciebus, quæ in saccum mittuntur, pensitatur.

☞ In Glossario Juris Gallici definitur Jus quod ex quolibet frumenti sacco competit domino pro mensuratione frumentaria. Vide in *Saccus* 1.

¶ SACCARIA, Quantum homo ferre potest in sacco. Conventiones civit. Saonæ ann. 1526. *Item pro salmata collo, seu mina frumentorum, ... & aliarum victualium similium, quæ vulgariter appellantur Saccaria, denarios sex.* Vide *Saccarii* & *Saccus* 2.

SACCARII, σακκοφόροι, in Gloss. Græc. Lat. [*Portatores Saccorum*, in Vita Eugenii IV. PP. apud Baluz. to. 7. Miscell. pag. 507.]

SACCARII *portus Romæ*, de quibus est titulus in Codice Theodosiano 22. lib. 14. qui species aliunde advectas comportant, & saccis gestandis operam suam mercede locant. Ita *Saccarios* habet Ulpianus Lege 4. §. 3. D. de contrahenda emptione; & *saccariam facere* dixit Apuleius lib. 1. Metamorphos.

☞ *Sacards* Divionensibus dicuntur, qui pestis tempore cadaveribus sepeliendis incumbunt, quique hac occasione domos dilapidant: unde ad quosvis nebulones mansit nomenclatura. Vide Glossarium ad Cantica natalitia Burgundica.

SACCATELLUS, sacculus, in Statut. Vercellor. lib. 5. cap. 7.

SACCATI. Vide *Sacci*.

SACCATUM. Isidorus lib. 20. c. 23. *Saccatum, liquor est aqua saci vini admixtus, sacco expressus.* [*Saccatum vinum, per saccum expressum*, in Gloss. MSS. Sangerm. num. 501.] Catholicon parvum: *Saccatum, buset, c'est beuvraige de lie de vin & d'eau coulée parmy un sac.* Scribonius Largus c. 122. *Postea vini Falerni non Saccati cyathus adjicitur.* Agobardus Lugdun. de Privileg. & jure Sacerdotii cap. 11. de Sacerdotibus domesticis: *Ita ut plerique inveniantur, qui aut ad mensas ministrent, aut Saccata vina misceant, aut canes ducant, aut caballos, quibus fœmina sedent.*

¶ SACCATUS. Vide infra *Scatatus*.

¶ SACCEBORO. Vide *Sagibarones*.

SACCELLARE, Saccos medicinales affectæ parti apponere. Vox Medicorum. Gariopontus lib. 1. cap. 16. *Quod si surditas fuerit sine ullo dolore, maxime Saccellentur* (aures.) Ibid. *Quibus cura adhibeatur: ex fursure in vino calido cocto Saccellamus, &c.* Cap. 17. *Si dolor dentium fuerit sine ulla commotione vel putredine, ex Saccello salis tosti regionem doloris extra vaporamus.* Adde cap. 23. lib. 2. c. 1. 13. 20. 30. 62. lib. 3. cap. 1. 25. 61. &c. Hinc

¶ SACCELLATIO, Saccellorum impositio, apud Veget. l. 2. c. 11. *Saccellationibus caput vaporare.*

¶ SACCELLARIUS. Vide in *Saccus* 4.

¶ SACCELLUM. Vide in *Saccus* 4. & *Sacellum*.

¶ SACCELLUS, Sacculus, Gall. *Sachet*. Fragm. ex libris Herberti inter opera S. Bernardi tom. 2. col. 1225. *Possidebat nihilominus & Saccellum parvissimum collo vel renibus appensum quo supradictas alumonias inferebat.*

¶ SACCHI, pro *Scachi*, in Statutis Vercell. lib. 1. fol. 6. v°. Vide *Scaci*.

SACCI, SACCINI, SACCITÆ, SACCATI, ita appellati Monachi quidam, quod *Saccis* pro veste uterentur, qui *de Pœnitentia Jesu Christi, vel de Saccis*, dicuntur in Bulla Joannis an. 1319. apud Cognatum lib. 4. Hist. Tornac. cap. 22. [*Freres aus sacs*, in Chronic. Franciæ vernaculo MS. ad ann. 1273. Provincialibus, *Fraires Ensaques.*] *Fratrum Saccorum Parisiensium* mentio est in Testamentis S. Ludovici Regis Fr. an. 1269. & Philippi Regis ann. 1284. & in Charta ejusdem Philippi apud Doubletum in Hist. Sandionysiana lib. 3. cap. 18. *Senonensium*, in Charta an. 1266. in Regesto 30. Tabularii Regii ch. 367. *Virdunensium*, in Bulla Bonifacii VIII. PP. ann. 1301. apud Waddingum: *Andegavensium*, in Gestis Guillelmi Majoris Episc. Andegav. cap. 3. [apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 250. ubi leg. *Saccini*:] *Massiliensium*, apud Guesnaium in Annalibus Massil. pag. 195. 590. [& Ruffium Hist. Massil. 2. edit. to. 2. pag. 108. & 373. *Aquensium*, apud Pitton. Annal. Eccl. Aquens. p. 163.] *Rotomagensium*, in Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1309. quo eorum Monasterium Eremitis Augustinianis concessit, in 2. Regesto ejusdem Reg. ch. 38. ex Tabulario regio: *Tornacensium*, apud Cognatum loco laudato. [*Bruxellensium*, in Bulla Pii II. PP. an. 1458. apud Miræum tom. 1. p. 231.] In Angliam hunc *Saccorum* Ordinem transiisse sub ann. 1257. scribit Matthæus Paris: *Eodem tempore novus ordo apparuit Londini: de quibus fratribus ignotis & non prævisis, qui quia saccis incedebant induti, Fratres Saccati vocabantur.* Horum tandem Ordo in Concilio Lugdunensi ann. 1275. proscriptus. Tho. Walsinghamus: *Aliquos status de Ordinibus mendicantium approbavit, ... aliquos reprobavit, ut Saccinos, qui intitulantur de Pœnitentia, sive de Valle viridi. Saccitas* hoc loco vocat Chronicon sancti Martialis ann. 1274. ut & Chronicon Colmariense 1. part. an. 1279. *Saccatos* idem Chronicon Colmar. ann. 1274. *Sororum* denique *de Sacco* meminit Raymundus de Capua in Vita S. Agnetis de Montepolitiano num. 7. atque, ita appellatas *propter Scapulare, quod ex humilitate de sacbino panno ferebant*, seu *saccino*, id est, ex quo sacci confici solent. *Sacs*, & *Sachez*, nostris dictos ejusmodi Monachos docet Guillelmus de Villanova:

Du pain aux Sacs, pain aus Barrez,
Aus pauvres prisons enferrez,
A cels du Val des Escoliere,
Les Filles Dieu sevent bien dire,
Du pain por Dieu notre Sire.

Guill. *Guiart* in S. Ludovico:

Et mit les Sachez en lour ordre,
Dont puis perdirent les dessaisines,
Avugles, Filles Dieu, Beguines.

¶ SACCIA, σάκκος, in Gloss. Lat. Græc.

¶ SACCIBUCCIS, Bucculentus. Arnobius lib. 3. p. 108. *Buccarum cumulatione Saccibucces.*

¶ SACCINEUS, saccos spectans. Vide *Saccus* 3.

¶ SACCINUS. Vide infra *Saccinus*.

SACCIPERIUM, Pera Pastoralis: Pera in modum sacci, vel saccus in modum peræ. Acta S. Marcelli PP. lib. 1. num. 13. *Ubi pugnaturus, non Sacciperium cum David defert: sed patientia obarmatus, &c.* Nonio Marcello, & Plauto in Rudente, *Sacciperium est major crumena, & minoris marsupii receptaculum.* Vide S. Fulgentium Homil. 73.

SACCITÆ. Vide *Sacci*.

¶ 1. SACCO, Saccus, crumena. Cencii Ordo Roman. cap. 43. *Pro implendo domini Papæ Saccone debet habere* XVIII. *Provos.* Occurrit rursum cap. 47. Vide in *Saccus* 4.

2. SACCO, [ut infra *Saccus*, culcitra straminea, vulgo, *Paillasse.*] Vide *Fisco*, & *Lanens*.

¶ SACCOMA DOTIS, JC. dicitur donatio quæ uxori à marito fit in compensationem dotis ab ea acceptæ, à voce *Sacoma*, Græc. σήκωμα, quæ æquipondium notat.

¶ SACCOMANARE, SACCOMANNARE, Italis est Depopulari, vastare, diripere, Gall. *Saccager*. Vide *Saccagere*. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 481. *Volebant & jam inceperant Saccomanare civitatem.* Occurrit rursum ibid. col. 445. Chron. Petri Azarii ad an. 1351. apud eumd. Murator. to. 16. col. 318. *Una nocte pernoctaverunt, multas pulchras domos & palatia cum ædificiis Saccomannando & comburendo.* Adde col. 353. Hinc

¶ SACCOMANNUM, SACCOMANUM, Depopulatio, expilatio, Gall. *Saccagement*. Chonicon ejusd. Azarii col. 348. *Nec de Saccomanno, tamquam nobilissimus stirpe, curabat.* Chronic. Astense apud eumd. Murator. to. 11. col. 279. *Et ipsam* (Placentiam) ... *ut acceperunt* (Mediolanenses) *post obsidionem* 32. *dierum, & ut asseritur ipsam ad Saccomannum posuerunt.* Chron. Foroliv. apud eumdem to. 19. col. 894. *Deinde iverunt versus Pisaurum, & quatuor castra posuerunt ad depradationem seu ad Saccomannum.* Vide *Saccum*.

¶ SACCAMANNUM, Eadem notione, nisi etiam legendum est *Saccomannum*, in Appellatione Cardinalium an. 1408. apud Marten. to. 2. Anecdot. col. 1396. *Item, quia dominum præfati dom. Cardina-*

Digitized by Google

lis postea pergentes, sanctitatis vestræ ultra omnem modestiam, posita fuit ad Saccamannum in Luca.

SACCONALIA. Charta Conradi Imper. an. 1027. apud Ughellum in Episcopis Fesulanis: *Cum omnibus suis pertinentiis, curtis videlicet, titulis, castellis, villis, terris cultis & incultis, Sacconalibus, aquis, aquarumque decursibus, &c.* Forte *ac canalibus*. [Vide *Sachalia*]

SACCOPHORI, Hæretici, Manichæorum asseclæ, de quibus in Cod. Th. l. 7. 9. 11. de Hæreticis, sic dicti forte, quod *saccis* pro veste uterentur. Horum meminit S. Basilius in Epist. ad Amphiloch. cap. 47. & Balsamon ad eamdem Epist. cap. 72. [Eo nomine potissimum designari *Messaliani* qui singularem sanctitatem affectantes saccis induebantur. Vide Stockmanni Lex. Hæres.]

¶ SACCOPHORI, Iidem qui supra *Saccarii portus Romæ*. Vide *Saccarii*.

¶ SACCULARII, Ulpiano lib. 9. de Offic. Proconf. dicuntur *qui vetitas in sacculo artes exercentes, partem subducunt, partem subtrahunt*. Gloss. Latino-Græc. *Saccularii*, ἐνδοῦργοι: ἐνδουργοὶ legit Martinius ex Gloss. Græc. Lat. ἐνδουργός, falsarius. Vide Cujac. lib. 10. Observat. cap. 27. & Struvium Exercit. 48. cap. 80. *Saccularius* interdum nuncupatus *Sacculi* seu fisci custos, idem proinde qui *Sacellarius* infra in *Saccus* 4.

¶ SACCULUM, SACCULUS. Vide *Saccus* 1. 2. & 4.

¶ SACCUM, Italis *Sacca*, Gall. *Sac*, eadem notione qua *Saccomannum*. Acta S. Venantii to. 7. Maii pag. 805. *Post desolatam urbem Camerinam per Manfredum Siciliæ Regem ... gentilis primus Varanius, Sacco sibi donato ab Alexandro IV. Pontifice, urbem Camerinam instaurat ann. 1260.*

1. SACCUS. *Sacci*, *Sacculi*, in ministeriis Ecclesiasticis recensentur. Ordo Romanus de Pontifice ex Secretario ad altare procedente: *Acolyti autem, qui inde fuerint, observant, ut portent chrisma ante Pontificem, Evangelia, sindones, & Sacculos, & aquamanus post eum.* Infra: *Post expletum, Agnus Dei: & accedentes Subdiaconi sequentes cum Acolytis, qui Saccula portant a dextris & à sinistris altaris, extendentibus Acolytis brachia cum Sacculis, Subdiaconi sequentes stant a fronte, ut parent sinus Sacculorum Archidiacono, ad ponendas oblationes, prius à dextris, deinde à sinistris.* Mox enarrat ut eæ oblationes ab Acolytis confringantur, & ex iis populus communicet. [Vide Mabill. Commentar. in Ordinem Roman. pag. LIV. LV. & CV.]

SACCULUS *ad reponenda corporalia*, in Charta ann. 1197. apud Ughellum tom. 7. pag. 1275.

SACCORUM CONSUETUDO, seu Præstatio saccorum ad frumentum dominorum adducendum. Tabularium Ecclesiæ Carnotensis ann. 1207. ch. 91. *Excepta una mina avenæ, pro submonitione Saccorum facienda.* Charta Hugonis Decani Altissiodorens. ann. 1280. Tabular. Eccl. Altis. fol. 249. *Consuetudinem de saccis tradendis ad dictum bladum adducendum ... remittimus.* Nescio, an aliud fuerit *saccagium*, seu *le droit de saccage*, quod ad Episcopum Morinensem pertinere dicitur in Consuetudine Tarvannensi art. 7. [Aliam notionem profert supra in *Saccare*.]

¶ SACCUS CUM BROCHIA, Servitii species debiti à tenentibus domino, cum in exercitum proficiscitur. Vide *Brochia*, & infra in *Sagina*.

2. SACCUS, Ponderis lanarii species. Constat autem 28. petris, *petra* vero 12. libris & dimidia, in Fleta lib. 2. c. 12. §. 1. c. 79. §. 10. At Spelmannus ait, *saccum lanæ* apud Anglos continere 26. petras: petram libras 14. ex 1. Statuto Edw. III. c. 21. Aliter denique Regestum Peagiorum Parisiens. *Le Sac de laine d'Angleterre doit peser 39. pierres, & s'il pesoit moins, le vendeur devroit restorer à l'acheteur le moins.* Ita in Anglia diversimode acceptum hoc pondus. Skenæus ad Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 39. ait, apud Scotos *Saccum lanæ* 24. petras, *petram* vero 16. pondo Turonensia continere. Vide Gull. Prynneum in Libertatibus Eccl. Angl. tom. 3. pag. 185.

¶ SACHUS, Eadem notione, in Epist. Simonis Bochanigræ Ducis Januens. ann. 1358. ex Tabular. Massil. *Quidam super una baucha derrobavit de Sachis sex lana, &c.*

¶ SACCUS SALIS. *Le sel se met aucunes fois en sacz; & contient chascun sac, les ungs un quintal de grenier, les autres trois quartes*, in Charta ann. 1445. to. 1. Hist. Dalph. pag. 90. col. 2.

¶ SACCULUM VINI, Vas vinarium, seu potius mensuræ vinariæ species. Charta ann. 1266. ex Chartul. S. Vandreg. to. 2. p. 1411. *Vendidimus ... viris religiosis dom. abbati & conventui S. Vandregisilli quoddam Sacculum vini, seu totum vinum quod percipiebamus .... in clausa sive in pressorio dictorum religiosorum ratione servicii nostri feodati, & omne illud quod poteramus petere seu exigere ab ipsis ratione dicti Sacculi, sive ratione dicti vini in tempore vindemiarum, pro decem lib. Paris.* In Glossis Lat. Græc. *Saccus vinarius*, ὑλιστὴρ, est colum seu saccus per quem vinum expurgatur. Vide *Saccare*.

3. SACCUS, inter vestes regias recensetur in Ordine ad consecrandum Regem Franciæ: *Item caligis sericis & jacinthinis intextis per totum liliis aureis & tunica ejusdem coloris & operis, in modum tunicalis, quo induuntur Subdiaconi ad Missam, nec non & Sacco prorsus ejusdem coloris & operis, qui est factus in modum cappæ sericæ absque caperone.* Ubi Renatus Benedictus vertit, *un sac, ou manteau, &c.*

☞ *Saccus* eo loci idem quod nostris olim *Sercot*, ut perspicuum fit ex vernacula Ordinat. eadem de re in Cod. MS. Sangerman. fol. 15. *Item les chauces de soie de couleur de violete braudées ou tissues de flour de Lys d'or, & la cote de celle couleur & de cel euvre meismes faite en manere de tunique dont les soudiacres sont vestus à la Messe, & avecques ce le Sercot qui doit estre du tout en tout de celle meismes couleur & de celle meismes euvre, & si est fait a bien pres en manere d'une chappe de soie sans chaperon.*

Σάκκον etiam seu *Saccum* induebant Imperatores Constantinopolitani, ut est apud Codinum de Offic. c. 6. n. 35. ὅτε γὰρ ὁ βασιλεὺς τὸ στέμμα φορεῖ, ἕτερον τὸ ἔνδυμα ὃ φορεῖ, εἰ μὴ τὸν σάκκον καὶ τὸ διάδημα. Ubi Goarus: *Talaris tunica ex villoso serico totum corpus obtegens, nullisque sinuum undis circa illud ludens, aut mota, verum nonnihil angusta, liberos, ut videtur, incessus non permittens, ac denique Sacci figuram referens, Saccus est.* Quibus verbis innuit, eas vestes, quibus Theodorus Lascaris, Michael Palæologus, aliique Imperatores vulgo effinguntur in edit. Nicephori Gregoræ Wolphiana, Willharduini edit. Lugdun. Rhamnusii Hist. CP. & alibi passim. [Vide Gloss. med. Græcit. in σάκκος.]

Fuit etiam *Saccus* apud Græcos vestis Patriarcharum, vel Episcoporum de qua Phranzes lib. 3. cap. 23. Hist. Polit. pag. 20. & alii à Meursio laudati Scriptores. [Hæc vestis tanti apud Græcos æstimatur, ut singulis annis ter tantum à majoribus Episcopis deferri licitum sit, & ideo purpureum esse non possit. Vide Gloss. mediæ Græc. in σάκκος, & Marcam de Concor. sac. & imp. p. 808.]

SACCUI,

Digitized by Google

Saccus, vulgo inter Monachicas vestes recensetur, diciturque fuisse sordidum quoddam amiculum, quod cæteris vestimentis superaddebatur: in quo à cilicio differebat, seu tunica, è pilis caprinis texta, quæ carni nudæ adhærebat. *Saccinea tunica*, apud S. Hieronymum in Vita S. Hilarionis c. 38. Alibi *Saccum* vocat S. Augustin. in Psal. 29. enarrat. 2. *Saccus de capris consuitur & hœdis.* Basilios M. Ep. 120. apud Hoeschelium ad Vitam S. Antonii: Σάκκῳ δὲ τραχεῖ τὸ σῶμά σου ἀμφιέννυσο, καὶ ζώνῃ σφίγγε τὴν ὀσφύν σου παρασφίγγων, καρτερικῶς τὰ ὀστᾶ σου θλίβων. Gregorius Decapolita de Miracul. S. Gregorii num. 47. de Saraceno, qui Monachum induerat: Καὶ ἐξεδύθη τὰ τῆς βασιλείας χρύσεα ἱμάτια, καὶ ἐνεδύθη τινὰ σάκκον τρίχινον, &c. Et n. 49. Ἐνδεδυμένος τὸν σάκκον τρίχινον, &c. Vide Socratem lib. 7. cap. 22. *Cingulum sacceum*, apud S. Hieronym. Epist. 22. c. 12. ex eodem panno, quo sacci fiebant. [Vide Gloss. med. Græcit. in σακκος.]

Saccus, pro eo lecti instrumento, quod *Paillasse* vocamus. Regula Ordinis Canonicorum S. Marci de Mantua in Regesto Alexandri IV. PP. anni 7. Epist. 24. ex Bibl. Regia: *Sufficiat autem cuilibet unus Saccus & unum capitale de plumis, quod duorum pedum longitudinem non excedat.* [Charta an. 1267. in Chartul. Domus Dei Pontisar. *Debet unum sextarium avenæ, ... & culcitram & Saccum & duas corvatas in anno.*] Vide *Fisco*.

4. SACCUS, Fiscus, thesaurus. Augustinus in Psalmum 146. & ex eo Isidor. lib. 10. cap. 9. *Fiscus, Saccus est publicus.* Charta Rogerii Regis Siciliæ apud Constant. lib. 4. Hist. Siculæ pag. 187. *Sed si ex commissis per eos aliquid regio competat Sacco, &c.*

Sacculus, Eadem notione. Arnobius in Psalm. 118. *Nummus non est in Sacculo, vestimentum in conditis non est, &c.* Μιλιαρήσιον σακκίου ἐστίν, apud Scylitzen pag. 545. Gregorius M. lib. 1. Epist. 42. *Quia nos Sacculum Ecclesiæ ex lucris turpibus nolumus inquinari.* [Huc etiam spectant quæ de Johanne Gorziensi leguntur apud Mabill. tom. 3. Annal. pag. 418. *Illud semper cavit, ne Sacculus monasterii qualibet unquam dolo vel miserorum fraude vel calamitate contaminaretur.*] Charta Longob. in Bullario Casinensi to. 2. pag. 12. *Quia suscepi in præsentia testium ego Rothari Abbas a vobis Anselperga Abbatissa ex Sacculo ipsius Monasterii per Misso vestro in auro solidos novos præstatos ac coloratos numero 44. finitum pretium, &c.*

Saccellum & Sacellum, Eodem etiam significatu. Corippus lib. 4.

Gratior Augusti servans pia gaza Sacelli.

Gregorius M. lib. 12. Epist. 27. *Et quia easdem Chartas emere paratus est, & dixi, non valde necesse est, at ex me aliquid serenissimis Principibus dicatur; sed magis ex se agat Dilectio tua, quatenus oblatis in Sacella consuetudinibus honores mereatur accipere.* Anastasius Bibl. in Vita S. Joannis Eleemosyn. num. 18. *Quæ deferuntur tibi pecunia, da eas Imperio, da eas in publicum Sacellum.* Charta Childeberti Reg. pro Monasterio S. Sergii Andegav. *Nisi quod inferendam ipsam idem Abbas .... annis singulis in Sacellum publicum reddere deberet.* Charta Theodorici Regis Franc. in Actis Episcopor. Cenoman. p. 186. *Et illos alios 200. auro pagenses .... vel qui ipsam Ecclesiam sperare videntur, reddebatur, & in Sacello publico fuit consuetudo reddendi, &c.* Adde pag. 217. *Sacellum Regis*, pro *fiscus*, in Concilio Merensi an. 753. c. 3. 4. & in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 11. 13. Charta ejusdem Caroli M. apud Sammarthanos in Episcopis Cabilonensibus: *Si quis autem ... violare præsumpserit, solidorum sexcentorum mulcte se cognoscat culpabilem, ita ut duas partes in ærarium ipsius Monasterii reddat, & tertia parte ad fiscum nostro Sacello multam componat.* Rogerus Hovedenus pag. 704. *Thesaurum quoque Regis exinanierat prorsus, ut in omnibus Scriniis vel sacellis nihil præter claves, de toto isto biennio posset inveniri.* Alias

Sacellum, est Crumena. Gloss. Græc. Lat. βαλάντιον, *Sacellum.* Glossæ S. Benedicti cap. de vestimentis: *Sacellum*, μαρσύπιον. Paulus lib. 2. Sentent. *Si Sacellum vel argentum deposuero, & is, penes quem depositum fuit me invito contrectavit, &c.* Acta purgationis Cæciliani: *Confitere, quod folles dedit Victor, ut Presbyter fieret. Castus dixit: Obtulit, domine, Sacellum, & quid habuerit, nescio.*

Sacellarius, Sacelli, seu fisci custos. Gloss. Gr. Lat. βαλαντιοφύλαξ, *Sacellarius.* Scholiastes Gregorii Nazianz. Orat. 1. in Julian. Σακέλλιον Ῥωμαϊκὴ λέξις ἐστὶ, φυλακεῖον τῶν χρημάτων σημαίνουσα, ὅθεν καὶ Σακελλάριον καλοῦσι τὸν ταμίαν καὶ φύλακα τῶν χρημάτων.

¶ Saccellarius Pauperum, Qui *Saccellum* seu marsupium defert, unde pauperibus eleemosynam erogat. Vita S. Ramuoldi sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 13. *Ipse vero marsupium secum portans, unde propriis manibus nummos & obulos egenis & peregrinis tempore opportuno erogaret, Saccellarius eorum appellari & esse non erubuit.*

Habuisse Imperatores Constantinopolitanos *Sacellarios suos*, docet Theophanes anno 25. Heraclii, & in Justiniano, cui βασιλικὸς Σακελλάριος dicuntur. Gregorius M. lib. 4. Epist. 34. ad Constantinam Augustam: *Sed breviter judico, quia sicut in Ravennæ partibus Dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ Sacellarium habet, qui causis supervenientibus quotidianas expensas facit: ita & in hac urbe in causis talibus eorum Sacellarius ego sum.* Vide Anastasium Biblioth. in Theodoro PP.

Habuerunt etiam Imperatores Occidentis. Gerardus Episcopus Cameracensis in Epistola ad Henricum III. Imp. *Sicut Liberalitas vestra Sacellarium habet, quo causis supervenientibus cotidianas expensas faciat, ita, &c.*

Habuerunt pariter Reges nostri *Sacellarios* suos, quos Hincmarus in opusculo de Ordine Palatii, minoribus Officialibus accenset. *Tancolfi Sacellarii* sub Ludovico Pio mentio est in Annalibus Eginhardi.

Suos etiam *Sacellarios* habuisse Anglo-Saxones testatur Adam Bremensis cap. 215.

Ecclesiæ Romanæ Sacellariorum, quibus perinde Sacelli seu fisci Ecclesiastici cura incubuit, mentio est in Concilio Romano sub Zacharia PP. an. 745. in Annalibus Francor. ann. 801. apud Joannem Diacon. in Vita S. Gregorii M. lib. 2. c. 23. Anastasium in Constantino PP. pag. 65. in Gregorio II. pag. 66. [Mich. Cerularium Patr. CP. in Edicto de projecto pittatio pag. 166. apud Allatium de Libr. Eccl. Gr.] & Auctorem Ordinis Romani, qui ait, *Sacellarium unum fuisse ex quatuor, qui equitantem Pontificem comitantur, & supplicantium preces una cum Nomenclatore discussisse.*

Denique *Sacellarii* dignitas magna fuit in Ecclesia Constantinopolitana. Guillelmus Bibliothecarius in Hadriano II. pag. 228. *Ibi à Paulo librorum custode, Joseph, vasorum custode, simulque Basilio Sacellario, Ecclesiasticis vestibus indutis salutatis, &c.* Μέγας Σακελλάριος, apud Gregorium in Vita S. Basilii Junioris num. 26. Τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Σακελλάριος, apud Nicetam in Isaacio lib. 2. num. 4. Σακελλάριος τοῦ Πατριάρχου, in Chronico Alexandri-

no pag. 872. Vide præterea quæ de hacce dignitate adnotamus in Constantinopoli nostra Christiana, ubi de Secretis Ecclesiasticis agimus.

¶ 1. SACCUS, Instrumentum piscandi, retis genus. Litteræ Philippi Aug. Reg. Fr. ex Tabul. S. Quintini de insula p. 79. *Ad vervilia rotunda & ad Saccum piscari poterunt.* Vide *Sach.*

¶ SACEBARO, SACEBORO. Vide *Sagibarones.*

¶ SACELLA SACRA, Monialium clausura. *Iste* (magnus Sacellarius) *administrat & curat sacras Sacellas, nempe Monasteria monialium*, apud Macros in Hierolex. ex quodam MS. Augustano *Turco-græcia* nuncupato p. 203. Ineptum esse glossema nemo non videt: ibi enim *Sacella* idem omnino est quod *Sacellum*, fiscus regius seu publicus.

¶ SACELLANUS, Capellanus, sacello præfectus, in Charta Henrici VIII. Reg. Angl. ann. 1531. apud Rymer. to. 14. pag. 419. *Dilecti nobis Joannis Olyver legum doctoris Sacellani nostri, &c.* Infra p. 421. pro *Sacellani* legitur *Capellani*, ut & pag. 781. Ceremoniale Benedictino-Rom. edit. 1621. part. 2. pag. 80. *Fuit quidam Papa, qui dum in extremum venisset, interrogabat Sacellanum suum, virum idoneum & devotum, quem plurimum diligebat, quibus suffragiis post mortem eum vellet apud Deum juvare.* Adde Monum. sacr. Antiquit. to. 2. p. 227.

¶ SACELLARIUS, Fisci custos. Vide *Saccus* 4.

¶ SACELLUM, Cistula Reliquiis recundendis aptata. Hist. Translat. SS. Sebast. & Gregorii sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 405. *Rodoinus concitatos illorum contra se animos videns, ... linteum diligentius replicans cistula recolligit... At Rodoinus suorum precibus flexus, non totum ut prius, sed partem sacerdotum manibus sectam largiri jussit. Quam illi multo gratiosius quam ante devotis fidei mysteriis excipientes, & honorifice præparato Sacello reponentes, &c.* Leg. forte *Sarcello.* Alia notione, vide in *Saccus* 4.

1. SACER, Species Falconis, quibusdam *Britannicus*, aliis *aerius* ; *Hierax*, Thuano de Re accipitraria, vulgo *Sacre*, [Anglis *Saker.*] Describitur à Friderico II. Imper. lib. 2. de Arte ven. cap. 22. Alberto M. lib. 23. de Animalib. cap. 1. & ab eodem Thuano pag. 22.

¶ 2. SACER, pro Sacerdos, Episcopus. Ermoldi Nigelli carmen elegiacum pro Ludovico Imperat. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 30.

Hoc Sacer aspiciens, sella se sustulit ardens
Compellans sacrum cum pietate virum.

Pluries ibidem occurrit, ut monet Cl. Editor. *Sacré*, eadem notione usurpat *le Roman de Rou* MS. ubi de Odone Episcopo Bajocensi:

Ode li bon coronnez,
Qui de Baex estoit Sacrez.

¶ SACERBORO. Vide *Sagibarones.*

SACERDOS, ut ait Honorius Augustod. lib. 1. cap. 182. & ex eo Rhabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 5. *vocari potest, sive Episcopus sit, sive Presbyter.* [Cujus vocis etymon sic profert Atto apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 126. *Sacerdos, quasi sacrum dans Dei ministeria administrando.*]

Olim vero & in primitiva Ecclesia id nominis pro Episcopo usurpatum testantur passim Cyprianus, Augustinus, &c. S. Ambrosius lib. 5. Epist. 30. *Sanctus Damasus Romanæ Ecclesiæ Sacerdos.* Innocentius I. Epist. 1. cap. 3. *Nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent.* Gregorius Turon. lib. de Gloria Confess. c. 107. *Decedente Sacerdote apud Nolanam urbem, ipse in locum Episcopi subrogatur. Ecclesiæ Catholicæ Sacerdotes*, in l. 45. Cod. Th. de Hæreticis. Gesta de nomine Acacii: *Apud Alexandriam Proterius Catholicus sit Sacerdos.* Ita Fortunatus lib. 1. de Vita S. Martini, ubi de S. Hilario Episc. Pictav.

Rite Sacerdotis penetralia jure gubernans.

[Hinc promiscue *Episcopum* vel *Sacerdotem Eccl. Cenoman.* seipsum inscribit Hamelinus in Chartis ex Tabular. Major. Monast. ut & Reginaldus Episcopus Carnot. Exstat in ejusd. Monast. Archivis sigillum Quiriaci Episc. Nannet. cum hac epigraphe: *Petri & Pauli. Sacerdotis Nannensis Quiriaci.*] Vide l. 3. & 4. Cod. Th. de Fide Cathol. l. 31. 31. 43. de Episcop. eod. Cod. [& ibi Pirhœum ad l. 7.] Gregorium Turon. in Vitis Patrum cap. 17. lib. 17. lib. 2. Hist. cap. 23. & alios passim.

SACERDOTIUM, pro Episcopatu usurpat Lex 31. 44. Cod. Th. de Episcopis, l. 3. de Fide Cathol. l. 1. Ne sanctum Baptisma, Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 6. Sidonius lib. 4. Epist. 21. &c.

SACERDOTIUM, Titulus honorarius Episcoporum, apud S. Augustinum Epist. 143.

¶ SACERDOTES CANTARIALES, Cantores. Testam. Rotherami Eborac. Episc. ann. 1498. in Lib. nig. Scaccarii pag. 670. *Et quod vidi Sacerdotes Cantariales ibidem singuli in singulis locis laicorum commensare, ad eorum scandalum, & ruinam aliorum.* Iidem qui

¶ SACERDOTES CHORALES dicuntur ibid. p. 671. *Sacerdotes Chorales non obligo ad aliquod spirituale.*

SACERDOTES CONVENTUALES, &

SACERDOTES OBEDIENTIÆ, in Ordine S. Joannis Hierof. de quibus in Statutis ejusd. Ord. tit. 2. §. 2.

SACERDOTES DECUMANI. Vetus Charta apud Puccinellum in Vita S. Simpliciani Arch. Mediol. *Tunc omnia sicut supradicta sunt, in potestate decumanorum Sacerdotum transeunt, &c.* [Vide *Decumani.*]

¶ SACERDOTES MAGNI, apud Mabillon. tom. 2. Annal. pag. 566. dici videntur Episcopi.

SACERDOS MISSALIS, in Charta Edwardi I. Reg. Angl. apud Prynneum in Libertat. Eccl. Anglic. to. 3. pag. 668. Vide *Missæ Presbyter* col. 826.

SACERDOS PAROCHIANUS, Parochus, apud Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. part. 31. cap. 6.

☞ Interdum *Sacerdos* nude appellatur, ut in Charta de Juribus Canonicorum Eccl. Ambian. in villa *de Camons*, ex Tabul. ejusd. Eccl. *In ecclesia de Camons habent decanus & canonici in tribus solemnitatibus, Nativitatis, Purificationis & Pascha duas partes, & Sacerdos tertiam... Similiter in omnibus decimis minutis per annum, inter decanum & canonicos & Sacerdotem eadem debet esse partitio. Sacerdos autem debet canonicis pro synodo iv. den.* Pluries ibi.

SACERDOS PRIMUS, Primas. Pelagius II. PP. in Epist. ad Sapaudum Arelat. Episc. cui suas vices delegat: *Hinc est, quod & nos Fraternitati tuæ hujusmodi curas injungimus, ut Sedis nostræ Vicarius insistens ad instar nostrum in Galliarum partibus Primi Sacerdotis locum obtineas.*

☞ Eodem nomine designatus Romanus Pontifex, in Missali Gothico ad Natalem S. Sixti PP. apud Mabillon. Liturg. Gall. pag. 276. *Ex quibus* (testibus) *est sanctus ac venerabilis Sixtus martyr, ... qui dum apostolicæ sedis excepisset insignia, & se Primum esse conspiceret Sacerdotum, &c.*

¶ SACERDOS SUMMUS, Eadem notione: ut ab ea vero appellatione abstineant primæ sedis Episcopi, præcipitur in Conc. Carthagin. III. cap. 26. Interdum tamen Episcopi nude *Summi Sacerdotes* nuncupati, ut in Charta ex Tabulario S. Albini Andegavens. *De qua rapina vel violentia cla-*

morem fecit Abbas Otrinus sancti Albini apud Brunonem Summum Andecavensis Ecclesiæ Sacerdotem.

Sacerdos Proprius dicitur Episcopus, vel Parochus, qui in diœcesi aut parochia sua ex officii ratione munus suum exsequitur. Gelasius PP. ad Sabinum Episc. apud Holstenium in Collectione Romana: *Hunc ergo... Diaconii provectione decorabis: ut noverit tua Dilectio hoc se delegantibus nobis exequi Visitatoris officio, non potestate proprii Sacerdotis.* Idem in Epist. ad Celestinum Episcop. *Sciturus, eum Visitatoris te nomine, non Cardinalis creasse Pontificis.* Ubi *Cardinalis Pontifex*, idem est, qui *proprius Sacerdos.* Adde Concilium Toletantum II. c. 2. & Romanum sub Innocentio II. c. 10.

Sacerdos Secundi Ordinis, Presbyter non Episcopus. Leo IX. PP. Epist. 4. *Sacerdotum ordo bipartitus est, nec amplius quam duos ordines, id est, Episcoporum & Presbyterorum nobis collati sunt, nec Apostoli docuerunt.* Sidonius lib. 4. Epist. 25. *Attamen hunc jam secundi ordinis Sacerdotem, dissonas inter partium voces, &c.* Et in Carm. *Antistes fuit ordine in secundo.* Optatus lib. 4. *Quid* (commemorem) *Diacones in tertio, quid Presbyteros in secundo Sacerdotio constitutos.* Facundus Hermianensis lib. 12. cap. 3. *Sciens igitur ille modestissimus Princeps, Oziæ Regi non impune cessisse, quia sacrificare præsumpsit, quod licitum est singulo cuique etiam secundi ordinis Sacerdoti: multo magis impune sibi cedere non posse cognovit, vel quæ jam de fide Christiana rite fuerant constituta discutere, quod nullatenus licet, vel novos constituere Canones, quod non nisi multis & in unum congregatis primi ordinis Sacerdotibus licet.* Rhabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 6. *Secundi vero ordinis viri, Presbyteri sunt, quorum typum præferebant 70. viri in veteri Testamento, &c.* Æneas Parisiensis adversus Græcos quæst. 4. *Nam Presbyteri, licet sint secundi Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent.* Constitutio Riculfi Episcopi Suessionensis ann. 889. c. 1. *Attendite ergo, quia nobiscum sollicitudinem gregis dominici percepistis, & in sacerdotali ministerio, secundi ordinis & dignitatis locum possidetis, &c.* Lupus Servatus in Vita S. Wicberti c. 5. *Neque multo post* (Bonifacius) *ad amplissimum Pontificalis gradum dignitatis Moguntiaci divina gratia provectus, Wicbertum Sacerdotem secundi ordinis cœnobio... Magistrum præfecit.* Fridegodus in S. Wilfrido cap. 8.

Tandem colla jugo subdens delecta petito,
Ordinis aptatur cœlebs in honore secundi.

Id est, fit Presbyter. Adde Synodum Romanam IV. sub Symmacho c. 6. & Hincmarum Remensem Epist. 7. c. 20. Præterea Gloss. med. Græc. in Πρεσβύτερος. Iidem dicuntur

Sacerdotes Secundi, in Appendice ad Codicem Theodos. Constit. 20. *Audemus quidem sermonem facere solito plus timore capti, de sanctis ac venerabilibus Sacerdotibus, & secundis Sacerdotibus, vel etiam Levitis, & eos cum omni timore nominare, quibus omnis terra caput inclinat.*

Sacerdotes Minores, apud Æneam Parisiensem lib. advers. Græcos quæst. 7. *In sublimitate majoris Pontificis consistit etiam honor minoris Sacerdotis.* Ita *majoris ordinis Sacerdotes* Episcopos vocat Agobardus lib. de Sacerdotio cap. 11.

Sacerdotes, seu *Presbyteri villani*, Qui rurales Ecclesias regunt, in Edicto Pistensi cap. 30.

Sacerdos, pro mago ac divino, non semel in Querolo p. 34. 54. 1. edit. Vide *Presbyter.*

¶ 1. SACERDOTALES, Vestes omnes quibus Sacerdos in divinis utitur. Bulla Alexandri III. PP. in Chartular. Gemetic. to. 1. fol. 116. *Vestris in hac parte supplicationibus inclinati, ut tu fili abbas & successores tui abbates... calices, corporalia, pallas, altaria vestra, Sacerdotales monasterii, prioratuum eidem monasterio subjectorum, ac parochialium & aliarum ecclesiarum ad vos communiter vel divisim pertinentium,... ac etiam aquam, cineres & sal in monasterio, prioratibus... consecrare seu benedicere possitis... indulgemus.*

2. SACERDOTALES Litteræ, Papiæ, ἱερατικαὶ, id est Epistolæ Canonicæ, formatæ, de quibus suo loco.

¶ SACERDOTALIA Beneficia, Obventiones quæ sacerdoti seu parocho competunt. Charta Johannis Episc. Maclov. in Tabul. Major. Monast. *Concessi ecclesiam B. Mariæ de Lehone... eo tenore ut tam oblationes, altaria, quam Sacerdotalia beneficia, quam etiam partem decimarum tertiam, prædicti monachi cum sacerdotibus harum ecclesiarum... æqualiter inter se dividant.* V. *Sacerdotium*, & in *Feudum*, col. 450.

¶ 1. SACERDOTALIS, Liber in quo ritus ad sacerdotem pertinentes continentur, recentiori rituali copiosior. Eodem præterea vocabulo denotant Præmonstratenses versiculum quod initio Laudum recitant. Ita Macri in Hierolex.

2. SACERDOTALIS, Qui Sacerdotio in Provincia functus est, ita interpretantur Viri docti apud Ammianum lib. 28. Gruterum 20. 3. 325. 12. & in Cod. Theodos. non semel. Vide Gloss. nomicum Jacobi Gothofredi, & notas Lindenbrogii & Henrici ad eumdem Ammianum.

¶ SACERDOTALITER, More Sacerdotis, ut sacerdotem decet. Vita S. Leobini Episc. Carnot. sæc. 1. Bened. p. 123. *Deinde Gavalensem expetens urbem, cum beatissimo Hilaro ejusdem urbis antistite Sacerdotaliter fuisset susceptus, &c.*

¶ SACERDOTARE, ad Sacerdotium promoveri. Chron. Corn. *Zantflict* ad an. 1364. apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 284. *Qui* (Engelbertus) *cum infra tempus præscriptum nollet Sacerdotare, sed aspiraret ad Comitatum Clevensem,... renuntiavit electioni de se facta Coloniæ.*

¶ SACERDOTATUS, Sacerdotium. Vita S. Chartaci Episc. to. 3. Maii p. 279. *Quodam autem die postquam Sacerdotatum S. Mochuda accepit.*

¶ SACERDOTISSA. Chronic. Rotomag. ad ann. 1251. apud Labbeum to. 1. Bibl. pag. 377. *Die Pascha in sero quasi in media nocte cœpit ignis in vico Sacerdotissarum, qui totum combussit.* Hujusce nominis vicum quondam Rotomagi exstitisse, qui hodie vicus veteramentariorum dicitur, etiam aliunde constat. Obsoletæ nomenclaturæ originem probabiliter omnino repetendam existimo à S. Romani Canonicis mulieribus quæ ibi vitam communem tunc agentes habitabant. Vide *Presbytera.*

¶ SACERDOTIUM, Beneficium ecclesiasticum, *præbenda* sacerdotis. Vita S. Guillelmi Archiepisc. apud Surium: *Imo votis omnibus non sine miraculo in id consentientibus, ut jus conferendi Sacerdotia, quæ vulgo Præbendas vocant, in Gulielmum, & ejus gratia in successores illius transferrent.* Vide *Sacerdos.*

¶ Sacerdotium, Obventiones Sacerdotis parochialis. Tabul. Vindocin. Ch. 484. *Dedi ecclesiam Thiuciliaci cum toto Sacerdotio & toto burgio & toto cimiterio.* Vide *Sacerdotalia Beneficia.*

¶ SACERIUM, f. idem quod infra *Sach.* Vide in *Visla* 2.

SACERNUS, *Sacer, a, um, & dicitur hic Sacernus, ni, i. sacer animus, vel excellentior pars animæ. Et videtur componi ex sacer, & animus.* Jo. de Janua.

SACH. Charta Wincmari Castellani Gandensis apud

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Duchesn. in Hist. Guinensi p. 66. *Unum mansum terra inter Broelant & Gestlant, prater jus ad dicum, nec non & unum Sach ad turnos* (forte *sturnos*) *& ad silvam, unum stele in Valbam ad pisces*, &c. [Charta Godefridi Barbati Ducis Lothar. ac Brabant. an. 1125. apud Miræum tom. 2. pag. 817. *Rustici & coloni Ecclesia, sive pauperes essent, sive divites, jus illud quod Sach appellatur in sylva de Buckenbolt concessit, vechimam autem de porcis hominum suorum Ecclesia habebit.*] Apud Kilianum, *Sack-uset*, est genus retis, quo ficedulæ, & id genus aliæ avescapiuntur. [Vide *Saccus* 5.]

¶ SACHA, ut supra *Sac.* Vide in hac voce.

SACHARIA. Consuetudines Aquarum mortuarum: *Quilibet habitator loci illius, possit bladum, quod habebit de terris suis & Sachariis, per aquam & terram portare, quocumque voluerit omni tempore*, &c. [Eædem Consuetudines editæ to. 4. Ordinat. p. 52. habent, *Facheriis*: quæ lectio legitima est. Vide *Facheria.*]

¶ SACHEIRATA, Mensuræ agrariæ species. Ennumeratio bonorum Vicariæ Brignol. an. 1245. *Item unum pratum in eodem conjunum circa duas Sacheiratas.* Idem f. quod *Falcata*, quantum unus sector per diem *falcare* seu secare potest. Vide infra in *Secare.*

¶ SACHELLUS, SACHETTUS, Sacculus, Italice *Sacchetto*, nostris *Sachet.* Statuta Vercell. l. 7. fol. 205. *Nomina scripta in singulis cedulis ponantur in uno Sacchetto.* Ibid. fol. 212. v°. *Qua Latina sint scripta in ipsis cedulis, & involuta sive posita in uno Sachello.* Inventar. an. 1419. in Tabul. Eccles. Noviom. *Item unus Sachettus de tela in quo reposita sunt plures pecia crystalli.*

¶ SACHIBARO. Vide *Sagibarones.*

¶ SACHIBER. Vide *Sacabar.*

¶ SACHINUS PANNUS, Rudis, saccis conficiendis aptus. Vide in *Sacci.*

¶ SACHONUS. Statuta Cadubrii cap. 12. *de Sachonis & aliis mercimoniis conducendis per todullum. Obtentum & affirmatum fuit, quod totum vinum de Bassano & vinum navigatum & Sachoni, & alia mercimonia*, &c.

¶ SACHS, Gladius longus, ex Gloss. Vulcanii, apud Schilterum in Gloss. Teuton.

¶ SACHUS, pro Saccus. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 72. v°. *Item quod nullus asinarius seu molendinarius sedeat seu ascendat Sachum vel Sachos farine vel grani, sed vadat pedester.* Vide *Saccus* 2.

SACIANI, Qui & *Anthropomorphita*, Hæretici, de quibus Facundus Hermianensis lib. 8. cap. 7. ubi consulendus Sirmondus.

¶ SACIBARO. Vide *Sagibarones.*

¶ SACIMA, pro *Sagma.* Vide in hac voce.

SACIRE. Formula solennis precariæ 29. *Et ipsam rem dum advivo pro vestro beneficio tenere, & usufructuare faciam, in ea ratione, ut alsubi ipsas res nec vendere, nec donare, nec alienare, nec ad alias casas Dei delegare, nec in naufragium ponere, nec ad proprium Sacire, nec haredibus meis in alode derelinquere, pontificium habeam ad faciendum.* Eadem verba habentur form. 30. *Alterius rem ad proprietatem Sucire*, form. 150. quod Lex Bajwar. dixit, *sibi in patrimonium sociare.* Ubi formulæ Parensales Bignonii cap. 20. 21. habent *ad proprium ponere. Sacire*, inquit Salmasius ad Historiam Augustam dicebant veteres τὸ σωμάζειν, nos *Saisir*, & infima latinitas *saisire.* Videant igitur eruditi, an *Sacire*, positum fuerit pro sociare; an vero à *saccire*, deducatur: denique an inde vox *saisire* ortum ducat.

SACIS, *Clyster*, in Gloss. Arabico-Lat.

¶ SACLA, Servitii genus, quo tenentes terras dominorum *sarclare* seu sarrire debent, Gallis *Sarclage.* Vide *Sarculare.* Charta Reneri dom. de Haconvilla an. 1261. in Hist. Mediani Monast. p. 327. *Homines dicta villa ... furcam & falcem & Saciam & carruchas & vecturas annona & feni & omnes alias consuetudines quas mihi debebant ... persolvent Ecclesia memorata.*

SACMA. Charta plenariæ securitatis, scripta sub Justiniano apud Brisson. lib. 6. formul. *Uno albiolo ligneo, valente nummos aureos* 40. *Sacma valente asprione aureo uno*, &c. Forte pro *Sagma.* Vide in hac voce.

¶ SACMINA, θαλλός, σπονδεῖα ἀρχῆς, in Gloss. Lat. Græc. Leg. *Sagmina* ex Festo. Vide ibi Scaliger.

SACORIUM. Vetus Charta plenariæ securitatis, scripta sub Justiniano apud Brisson. lib. 6. form. p. 647. *Una catena ferrea desuper foco pensante libras duas semis, Sacorio valente siliqua una asprionis, cute blearia valente siliquas duas asprionis*, &c. [*Sacario*, non clarius, edidit Mabillon. in Supplem. Diplom. p. 91.]

1. SACRA, Epistola, diploma Principis. *Sacra Epistola*, apud Vegetium lib. 2. c. 7. *Tribunus major per Epistolam Sacram Imperatoris judicio destinatur.* S. Nilus in Epist. ad Philippum Scholasticum: Ἐκ πατρίων καὶ κόλλης χάρτης καὶ συγκολληθεὶς, χάρτης ψιλὸς καλεῖται ἐπ' ἂν δὲ ὑπογραφὴν δέξηται βασιλέως, θεῖον ὡς Σάκρα ὀνομάζεται. Gloss. Basil. Σάκρα, οἱ λόγοι τοῦ δημοσίου, καὶ αἱ γραφαὶ, καὶ ἐξαποστέλλεται ἱερά. Liberatus Diaconus cap. 4. *Et scripsit quidem ad eum Sacram Imperator, arguens eum*, &c. Cap. 5. *Post hac scripsit aliam Sacram ad Episcopos. Sacra Imperialis*, apud Petrum Diacon. lib. 4. Chron. Casin. cap. 109. 119. Anastasium in Hadriano PP. p. 119. *Sacra jussio Imperialis*, in Epistola Gregorii IV. PP. ad Episcopos Regni Francor. θεῖον γράμμα, in Concilio Ephesino part. 1. & Calchedon. part. 1. θεῖαι σάκραι, in Chron. Alexandr. p. 772. Vide idem Chron. p. 704. *Sacra littera*, apud eumdem Liberatum cap. 14. Ita usurpant passim Concilia, eorumque Acta, [Codex Theod. leg. 6. tit. 4. lib. 8.] Vigilius Tapsensis lib. 1. contra Arium c. 3. S. Augustinus lib. ad Donatist. post Collat. cap. 31. Anastasius in Vitis PP. p. 64. 68. 255. & alibi, Auctor Historiæ Miscellæ p. 432. 470. 652. edit. Canisii, Odo de Diogilo lib. 1. & 2. de Ludovici VII. Regis profect. in Orientem pag. 13. 19. & alii, quos laudant Meursius in Gloss. & Fabrotus ad Cedrenum. [Vide Notit. imperii Rom. Juretum ad lib. 7. Symmach. Epist. 59. & 94. & Gloss. med. Græcit. in σάκρα.]

SACRAS Regum nostrorum aliorumque Principum Epistolas vocant etiam interdum Scriptores alii, ut Lupus Ferrariensis Ep. 18. 78. Fulbertus Carnotensis Epist. 13. 85. 95. &c.

☞ Sed & Romanorum Pontificum Epistolæ eodem nomine donantur, apud Anastasium in Epitome Chron. Casin. tom. 2. Murator. pag. 355. col. 2. *Supradicti igitur Missi Sedis apostolica ad Regem Dagobertum venientes, honorifice suscepti sunt, contradentes ei Sacram Pontificis.*

SACRA, plur. neutr. generis. Passio S. Felicis Episcopi Tabyzacensis: *Tunc cognitor jussit, ut Sacra Imperatorum recitarentur. Sacra Generalia*, in Indiculo post Epistolam 4. Hormisdæ PP. & in Suggest. Dioscori post Epistolam 40. *Sacra regalia*, in Concilio Barcinon. an. 599. c. 3. Gesta sub nomine Acacii: *Contra Joannem jam Episcopum Sacra Principis deferentem.* Gregorius M. lib. 1. Ep. 47. *Dum*

Digitized by Google

& antea ad Endacium gloriosum Magistrum militum ... Sacra Imperialia cucurrerunt. Ita usurpat Anastasius Biblioth. in Hormisda PP. pag. 34.

¶ SACRA, nude vocantur vasa quæ ministeriis ecclesiasticis inserviunt, in Charta an. 933. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 127. *Tradimus... S. Petrum à Pullo cum suo terminio,... & quantum ibidem ad pertinendum est, id est in Ecclesia S. Petri in Sacris, secretariis, &c.*

SACRÆ, absolute interdum dicuntur, Thesauri seu *largitiones* Principis *privatæ*. quibus qui præerat, *Comes Sacrarum largitionum* dicebatur, interdum *Comes Sacrarum*, nude, ut in leg. 120. Cod. Th. de Decurion. Ita *Palatini Sacrarum*, in l. 13. de Indulg. debitor. *Sacrarum privatarum vel largitionum Palatina officia*, l. 17. de Exaction. eod. Cod. Vide *Comes Sacrarum.*

¶ 2. SACRA, Missa. Guidonis Discipl. Farf. lib. 1. cap. 1. *Ad finem Sacræ tonate dicat Diaconus*, Benedicamus Domino. Ibid. cap. 6. *Ad explanationem Sacræ omnia signa pulsentur.* Rursum cap. 23. *Infra ipsam hebdomadam dicant Dominicalem Sacram.*

¶ 3. SACRA, Consecratio pontificia, vulgo *Sacre*, Bernard. Guido in Vita S. Cælestini V. PP. apud Murator. tom. 3. pag. 635.

Cumque dies Sacræ celebris venisset in orbem,
Vestibus ornati byssis auroque decoris
Insistunt operi proceres, præsulque novellus
Velletrensis Hugo liquidam fundebat olivam.

Vide *Sacrum* 2.

¶ 4. SACRA, num. plur. Auctoritas, potestas patris in filium. Charta ann. 1257. apud Acher. to. 10. Spicil. pag. 186. *Idem Artaudus non coactus, non circumventus, non dolo inductus, sed spontanea voluntate dictum Guillelmum filium suum præsentem, volentem, & consentientem emancipat, & per emancipationem solemnem liberat à Sacris paternis & sua propria potestate per hæc verba: Nos Artaudus dom. de Rossilione Guillelmum filium nostrum... emancipamus, & per emancipationem liberamus à nostra propria potestate, &c.* Vide Gothofredum ad leg. 1. tit. 18. lib. 8. Cod. Theod.

¶ SACRABARUM. Vide *Saccabor.*

SACRALE OPUS. Eugippius in Vita S. Severini cap. 14. de muliere resuscitata ab eodem sancto: *Mulier vero sanitate percepta, opus Sacrale die tertio juxta morem provinciæ propriis cœpit manibus exercere.* Ubi Velsecus: *Agnosce*, inquit, *vulgare, fronem, ad verbum, opus Sacrale, fron arbeit, &c.* Apud Bollandum habetur *agrale* qui tamen *Sacrale* MSS. codices aliquot præferre agnoscit.

SACRAMENTAGIUM, [Præstatio, quæ ab eo fit qui Sacramento alicujus servitio sese addicit: neque enim viri feudales modo, sed & servi domino fidelitatem jurabant, ut videre est in voce *Hominium* col. 1170. & apud *de Lauriere* in Gl. Jur. Gall. v. *Serment.*] Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 72. *Ita ut si homines B. Eparchii venerint ad me, vel ad successores meos propter turrem, & propter militiam, ad judicium vel justitiam, nullum omnino Sacramentage, neque destrictum, neque exactionem, neque aliud quodlibet emolumentum nobis exhibeant.*

¶ SACRAMENTAGIUM, Pœna pecuniaria, quâ damnatur qui Sacramento, quod *calumniatur*, impositum crimen à se amoliri vult. Charta an. circ. 1080. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Si autem venerit ac se per Sacramentum de objecto forisfacto purgare voluerit, vicarius sine teste Sacramentum illius calumpniari poterit: sed quamdiu villanus se purgare voluerit, nunquam ab eo vicarius Sacramentagium habebit: & si in vicario non confiso, rectitudinis suæ lex remanserit, nec tunc omnino Sacramentagium habebit: Si vero villanus, aut aliquis amicus ejus, vel monachus per concordiam pro lege vicario aliquid dederit, tunc Sacramentagium dabit.*

1. SACRAMENTALE, ipsum Sacramentum, jusjurandum. Capitulare 2. an. 802. sub finem: *Sacramentale promissionis factæ Imperatori. Sacramentale qualiter promitto ego, quod ab isto die inantea fidelis sum Domino Karolo, &c.* [Charta an. 1126. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 432. *Regnante Ludovico Rege fuit factum Sacramentale hoc cum quo juraverunt Castellani Carcassonæ Bernardo Atoni Vicecomiti, &c.* Adde col. 498. 514. & 515.] Prima Curia generalis Catalaniæ sub Jacobo Rege Aragon. an. 1291. MS. *Item quod omne Sacramentale sit absolutum, nisi esset factum cum voluntate dominorum ipsorum hominum, & cum auctoritate nostrorum antecessorum.* [Statuta Massil. lib. 1. cap. 1. §. 13. *Item, quod dictus Vicarius, omnia & singula in Sacramentali suo contenta bona fide, & sine dolo, & malo ingenio remoto attendet, & complebit, & observabit.* Occurrit rursum cap. 2. & 7. ejusd. lib. in Statutis Montispess. ann. 1204. ex Cod. Colbert. 4936. & in Statutis Vercell. lib. 1. fol. 13.]

¶ 2. SACRAMENTALE, Tractatus de Sacramentis. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 178. *Et Guilhelmus de Monte Laudino in suo Sacramentali, &c.*

SACRAMENTALIS. *Sacramentalia pietatis opera, ut pedum lotio & peregrinatio*, apud Lucam Tudensem lib. 2. contra Valdenses cap. 2.

¶ SACRAMENTALIS, Ad *Sacramentum* seu juramentum pertinens. Occurrit passim. Vide *Lex Sacramentalis* col. 162.

SACRAMENTALES LITTERÆ, Quæ sacramentum seu juramentum continent. *Charta jurata*, in Foris Benehamensibus tit. 1. art. 25. Baudouinia in Vita S. Radegundis cap. 6. *Quo cognito B. Radegundis Sacramentales fecit litteras sub contestatione divina ... Domino Germano Parisius civitatis Episcopo, &c. Sacramentale scriptum*, in Usaticis Barcinonensibus MSS. c. 422. Vide in *Charta.*

SACRAMENTALES seu *Compurgatores.* Vide *Juramentum*, col. 1599.

¶ SACRAMENTALITER, vox Theologorum, Sacramentali more. Alberti M. Tract. de Sacram. Altar. in Bibl. Heilsbr. pag. 68. *Et utrumque Sacramentaliter celebrandum esse præcepit.* Occurrit ibid. ex Gersone pag. 118. & lib. 4. Imitat. Christi cap. 10. num. 4.

¶ SACRAMENTARE, SACRAMENTARI, Sacramento fidem, pactum astruere, confirmare. Charta an. 1192. apud Stephanot. to. 8. Fragm. Hist. pag. 16. *Item comes priorque sancti Laurentii castrum sibi ad invicem Sacramentant.* Chron. Parmense ad an. 1291. apud Murator. to. 9. col. 821. *Sacramentati simul fuerunt de se manutenendo.* Ibidem col. 822. *Et tunc dictus dominus Bardelonus Sacramentatus fuit cum Venetianis, Paduanis & Bononiensibus, & fecit pacem cum dominis de la Scala. Serementer*, eadem notione, adhibet le Roman *de Vacce* MS.

Ont tuit cil conseil graanté,
Et sont entr'ex Serementé,
Que tuit ensemble se tendront,
Et ensemble se deffendront.

Soirement, pro *Serment*, Sacramentum, in Charta an. 1290. to. 2. Hist. Dalph. pag. 68.

¶ SACRAMENTARIUM. Vide in *Sacramentum.*

¶ SACRAMENTARII dicuntur hæretici omnes,

qui errant circa sacramenta à Christo instituta, eaque mutilant, vel verba institutionis aliter, quam par est, explicant, vel alio quocumque modo, minus orthodoxe administrant. Hæc Stockmannus in Lex. Hæres. quem consule. *Sacramentarii*, alia notione, vide in *Juramentum*, col. 1599.

¶ SACRAMENTORIUM. Vide in *Sacramentum*.

SACRAMENTUM *dupliciter dicitur*, inquit Hugo à S. Victore l. 2. Speculi Eccl. cap. 22. *Aliquando enim Sacramentum dicitur sacra rei signum, velut in Baptismo exterior ablutio, quæ interiorem significat emundationem. Aliquando dicitur Sacramentum, quasi sacrum secretum, velut Sacramentum Incarnationis & hujusmodi.* [Glossæ Casinensis Monast. *Sacramenta sunt Baptismus & Chrisma, Corpus & sanguis, quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus divina secretius salutem eorundem sacramentorum operatur.*] De priori significatione, ut cæteros omittam, qui de Sacramentis commentarios ediderunt, lubet hic exscribere, quæ adnotavit olim charissimus frater Michael *du Fresne*, Societatis Jesu Presbyter & Theologiæ Professor, in *Dissertationibus sacris, ac Historicis de Antiquis Sacramentorum ritibus, rebusque in eorum usu & administratione controversis*, necdum editis, Dissert. 2. part. 1. c. 1. *De Sacramenti mysteriique nominibus.*

De Sacramentis, deque Baptismo primum dicere aggrediens, qui fidei Sacramentum est, & Christianæ gentis proprium signaculum, quo videlicet non consignamur modo, sed etiam sacramur, (id quod Synagogæ circumcisio præstabat,) quodque Eugenius IV. in Concil. Florent. spiritualem vocat januam, per quam introducti Ecclesiæ adjungimur, cæterorum effecti consortes Sacramentorum: ante omnia id faciam, quod in principio fieri, cum in omnibus Dissertationibus, tum in hac magis oportere censeo; ut quid illud sit, de quo disputatio sit, explanetur; ne vagari ac errare cogatur oratio, si ii, qui inter se dissenserint, non idem esse illud, de quo agitur, intelligent. Adde quod plerumque istud, vel experientia usque ipso verissimum videri solet, quod scite omnino sapienterque in Cratylo pronunciavit Plato, qui ipsarum rerum nomina penitius pervideret; eumdem & res itidem ipsas funditus exploratas compertasque habiturum.

Inprimis igitur, de ipso Sacramenti nomine dicam universe, ex occasione baptismi, qui reliquis velut aditus patet, ac vestibulum pietatis, ut eum nuncupat Gregorius Nazianzenus, de varia ipsiusmet postmodum acturus nuncupatione. Principio enim de ipso Sacramenti nomine litem Catholicis intendunt nonnulli Novatores, post Lutherum, Calvinumque, qui lib. Instit. 4. cap. 14. *Abunde liquet*, ait, *veteres, qui Sacramentorum nomen signis indiderunt, minime respexisse quis fuisset verbi hujus usus Latinis Scriptoribus; sed novam hanc significationem pro suo commodo affinxisse, qua simpliciter signa designarent.* Unde ipse significationem aliam è jure repetit, quam ut in nostra Sacramenta accommodet; qua Sacramentum pro jurejurando accipitur, quod olim ducibus præstabant legiones: quod Imperii Romani grave mysterium lib. 8. Herodianus, τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς σεμνὸν μυστήριον, *arcanum dominationis*, Tacitus appellat: ita ut tamen in Calvini sententia Sacramentum, non tam sit juramentum, quo se homo obstringit Deo, quam quo sese Deus obligat homini. Verum ut ita sit, hanc minime reperiri subjectam in Scriptura huicce verbo notionem, eo, quo ab Ecclesia sensu accipitur, pro rei sacræ signo; quid inde conficient sectarii, num expungendam penitus è Catholicorum scriptis vocem hanc, ut in locis communibus, cum aliis, stulte Melanchthon censuit; qui caput, in quo de Sacramentis disserit, de Signis inscribit? *Nam quæ alii*, inquit, *Sacramenta, nos Signa appellamus.* Qui autem id affirmare audeant, qui Trinitatis nomina, ὁμοούσιον, cum Nicænis Patribus, sive consubstantialis, ὑποστάσεως, sive personæ, cæteraque id genus amplectuntur, quæ tamen sacris in Litteris non exstant: quique ni prorsus imperiti sunt, non nesciunt à sanctis Patribus id nominis usurpari, ubi de Baptismo, Eucharistia, aliisque Sacramentis sermonem instituunt. Tritum illud Tertulliani lib. de Præscriptionibus cap. 16. *Ipsas quoque res*, inquit de cacodæmone, *Sacramentorum divinorum in idolorum mysteriis æmulatur; tingit & ipse quosdam, utique credentes & fideles suos, &c.* Tum postea: *Signat in frontibus milites suos, &c.* Huic adde Cyprianum, qui lib. 2. Epist. 1. de Baptismo, ut Tertullianus de Confirmatione, sic aperte loquitur: *Si Sacramento utroque nascantur.* Mitto cæteros: isti enim antiquissimi omnium sufficiunt, ut intelligant adversarii nos minime sectari prophanas vocum novitates, quas prorsus cavendas in fidei negotio, post Apost. 1. ad Timoth. 6. animadvertit Augustinus l. 10. de Civit. Dei cap. 23. *Nam liberis*, inquit, *vocibus loquuntur Philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt: nobis autem ad certam regulam loqui fas est; ne verborum licentia, etiam de rebus, quæ his significantur, impiam gignat opinionem.*

Cæterum neque caremus Scripturæ locis, quæ receptæ tot ab hinc sæculis vocis istius significationi suffragentur. Tametsi vero sacris in Paginis vocem hanc, *Sacramentum*, de nostris speciatim usurpari Sacramentis, probare sectariis non possumus ex illo Apostoli ad Ephesios loco cap. 5. *Sacramentum*, (sive ut Græce legitur, mysterium) *hoc magnum est*: ut qui matrimonium è numero Sacramentorum ejiciunt: nihilominus operosum non est è Scripturis eruere nomen istud, Sacramenti, ut genus est, & communione quadam complectitur nostra Sacramenta, & alias res quasdam, nimirum ut signum rei sacræ vel arcanæ significat. Quid enim aliud indicat vox ista loco mox laudato ad Ephesios 5. qui sic habet: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico, in Christo & in Ecclesia.* Quasi dicat: mysterium hoc, sive Sacramentum, ego ipsum sic explico, aioque; eam viri feminæque conjunctionem, rei sacræ signum esse & arcanæ, Christi videlicet cum Ecclesia arctissimæ communionis. Absorde vero cum Erasmo Calvinus, ne matrimonium, ex hoc testimonio, Sacramentis Ecclesiæ cogatur annumerare, Sacramentum, sive mysterium, à Paulo dici contendit, non viri & feminæ; sed Christi & Ecclesiæ, vel Adami Evæque conjunctionem: cum insulsam hanc interpretationem, vel duæ voculæ satis evertant, pronomen relativum, *hoc*, tum verbum substantivum *est*. *Sacramentum hoc magnum est*, ait Apostolus, *hoc*; dixit, ut indicaret id vocabulum ad id referendum, quod ante dictum fuerat, de utriusque conjugis copulatione: *Erunt duo in carne una.* Dum autem in præsenti subjicit: *Sacramentum hoc magnum est*, neque dicit, *fuit*, satis innuit, de Adami & Evæ conjugio nequaquam esse sermonem; sed de quo-

libet connubio, rite inito, quod Sacramentum certe magnum est, ex quo certam conferendæ gratiæ promissionem ei Christus annexuit. Huc etiam accedit, quod nisi subjecta sit huicce vocabulo ea sententia, quam Hieronymus, Chrysostomus, Oecumenius, aliique Patres in hunc locum afferunt, tota vis argumenti infringitur, qua persuadere nititur Apostolus, ut suas mariti uxores colant atque diligant, nempe quia istud: *Erunt duo in carne una; magnum est Sacramentum in Christo & in Ecclesia:* hoc est ejusmodi, quod cæleste Christi cum Ecclesia connubium adumbret: proindeque efficere debeat, ut uxorem conjux quasi suam carnem, imo quasi seipsum impensius amet ac colat, sicut Redemptor Ecclesiam enixe diligit. Huic Apostoli testimonio subjungere possem Danielis locum cap. 2. ubi Nabuchodonosoris statua sæpius appellatur mysterium sive Sacramentum; *razi*, Hebraice, Chaldaice, *raza*, quod Thargum deducit à vocabulo, *raz*, quod *secretum* & *mysterium* sonat. Nempe quod signum existeret rei latentis & obscuræ; regnorum utique quatuor, quæ ex Alexandri Magni cineribus enata sunt; Ægyptiaci, Syriaci, Macedonici, & Asiatici; tum etiam regni Servatoris, quod post illa demum exortum est: quæ omnia ab Daniele obscuris significationibus, quasi totidem Sacramentis, adumbrata sunt.

Eadem porro *Mysterii* ratio est, è qua voce Sacramenti nomen vulgatæ editionis antiquus interpres expressit. Quamquam non una eademque est etymologia, sive notatio nominis; cum *mysteria* primum appellent Græci, quæ vocat *initia* Tullius lib. 2. de Legibus, hoc est, ritus quosdam, quibus homines sacris initiantur, à verbo μυέομαι hoc est, initior; cui significationi vox Hebræa respondet, *milluin*, ab radice, *male implevit*; quod, ut scribit R. Salomon, hi ritus compleant perficiantque homines sacros. Sunt autem à Græcis, ejusmodi initia, appellata mysteria; quod occultissimis mysteriis, noctu plerumque, peragerentur, quæ *sacra opertanea* Plinius, *Operta* Flaccus nuncupat. Quippe enim vox eadem arcanum sonat: unde Tullius 3. de Orat. *Hoc tacitum tanquam mysterium teneas*; & Paulus ad Ephesios 1. è Græco textu: *Patefacto nobis mysterio, seu arcano voluntatis suæ.* Tum 1. ad Corinth. 2. *Loquimur Dei sapientiam in mysterio*, hoc est, arcano, ut interpretatur Chrysostomus Homil. 7. in eam Epist. quoniam, ut ait, suum illud consilium Deus de redemptione hominum clam habuit, ac ne Angelis quidem aperuit, priusquam hominibus ipsis panderet. Qua in significatione, mysterii etymologia petitur ἀπὸ τοῦ μύειν, claudendo; non autem è vocabulo Hebræo *mistar*, quod *secretum* sonat; ab radice *sathar*, quod est occulere, ut non nemo somniavit.

Verum ad rem nostram magis accommodata ejusdem vocabuli notio est, cujus usum jam inde à principio sibi, ut & Sacramenti, quemadmodum ostendimus, vindicavit Ecclesia; cum non solum in commune omnia Religionis arcana nominavit Mysteria, & Sacramenta; sed peculiari quadam significatione doctrinæ illi, quam de signis nonnulli, Συμβολικὴν Θεολογίαν, Symbolicam Theologiam appellant Græci, eas dictiones accommodavit. Qua notione mysterium, dicitur signum omne concretum, & corporeum, quod sub sensum cadit, latentium rerum, minimeque aspectabilium. Ita ut, quemadmodum homo animo constat & corpore; ita quoque mysterium è rebus, quæ partim usurpentur sensibus, partim oculos alio sve sensus fugiant, coalescat. Quo sensu de antiqua Lege Gregorius Nazianz. Oratione de Baptismo præclare dixit, adumbrare verum, & magni luminis, legis utique novæ, mysterium seu Sacramentum esse. Sed significantius de Sacramentis Gratiæ loco jam prolato Chrysostomus, Homil. scilicet 7. in priorem ad Corinth. ad hæc Pauli verba: *Loquimur Dei sapientiam in mysterio: mysterium*, ait, *appellatur, cum alia inspicimus, alia credimus*, quod in Eucharistia, Baptismoque demonstrat. Quæ postrema mysterii acceptio apud Auctores prophanos minime reperitur, quibus mysteria vel fuere tantum ceremoniæ, quibus Deorum Religioni homines consecrarentur; vel res abditæ & à sensibus ac cogitatione remotæ. Quæ duæ etiam significationes in nostra vel mysteria, vel Sacramenta mirifice quadrant, quippe & homines mysteriis initiantur, & consecrantur Deo, cælesti gratia perfusi: *Inde Sacramenta manarunt*, inquit Augustinus lib. 15. de Civit. Dei cap. 26. *quibus credentes initiantur.* Deinde vero ea profanis prodere nefas est, nec temere apud indignos evulganda; sed, ut pretiosæ margaritæ à contemptu sunt vindicanda. At longe aptius in eadem convenit, quam ad ultimum subjeci, significatio. Nam ut recte Chrysostomus, loco mox allato, innuit, rem sacram occultamque continent; cælestem nempe gratiam; ac nonnulla etiam characterem. Quam ob causam à Dionysio Eccl. Hierarch. cap. 1. & 2. symbola, seu signa, divina sacraque nuncupantur; nec qualiacumque, sed quæ cum occulto divinæ gratiæ fructu, effectuque, similitudinem quandam habeant atque convenientiam: ut lotio externa baptismatis, sicut explicat Chrysost. cum interna animi lotione, quam repræsentat, & efficit. Quæ genuina est germanaque Sacramentorum nostrorum descriptio, ut sint *signa rei sacræ*; ex Augustino, *invisibilis gratiæ forma visibiles*; ex Catechismo Tridentino, *res subjectæ sensibus, quæ ex Dei institutione, sanctitatis & justitiæ tum significandæ, tum etiam efficiendæ vim habeant.* Neque vero absque gravi causa, concreta ejusmodi signa, & tractabilia constituit Deus, puta lotionem & aquam in baptismo, quibus cælestem occultamque gratiam, cum oculis sensibusque repræsentaret, tum etiam in animis vi quadam abdita divinaque, gigneret. Nam si incorporei essemus, Chrysost. ait Homil. 62. in Matthæum, nuda & incorporea nobis hæc ipsa daret: nunc quia corporibus insertas habemus animas, sub iis, quæ percipiuntur sensibus, tradit spiritualia: Ἐν αἰσθητοῖς τὰ νοητά σοι παραδίδωσι: cui assentitur August. in Joan. Homil. 86. *Sacramenta*, inquit, *exercitia sunt, quæ certiorem verbi Dei fidem nobis faciunt: & quia carnales sumus, sub rebus carnalibus exhibentur; ut ita pro tarditatis nostræ captu nos erudiant, & perinde ac pueros pædagogi manu ducant.*

SACRAMENTUM CATECHUMENORUM, apud S. Augustinum lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 26. ubi de Catechumenis: *Et quod accipiunt, quamvis non sit corpus Christi, sanctum est tamen & sanctius, quam cibi, quibus alimur.* Quod Cellotius & alii de Eulogiis interpretantur, cum de sale dictum contendat supra laudatus frater, quod unum & perpetuum erat Catechumenorum Sacramentum, & ad Eulogias iis nisi post baptismum aspirare non licuerit. Idem porro Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 21. *An Catechumeni Sacramentum baptismi Sacramento præferendum putamus?* Ubi quidam intelligi volunt ritus & ceremonias, quæ Catechumenis ante ba-

ptismum adhibentur, quas idem Augustinus tract. 4. in Joannem *Sacramenti* nomine donat. Sed cæteris ante baptismum adhiberi solitis ritibus hunc, quo sal peculiari benedictione consecratus dabatur Catechumenis, per antonomasiam *Sacramentum* appellarunt, *Catechumenorum*, Sacramenti voce latius accepta, quod eis esset Eucharistiæ loco, cum fideles communicarent, præsertim ad festos Paschatis dies, atque adeo Catechumenis etiam *Eulogiæ* seu panes benedicti interdicerentur. Nam eo plerique referunt Concilium Carthaginense III. can. 5. *Item placuit ut etiam per solennissimos Paschales dies Sacramentum Catechumenis non detur, nisi solitum salis: quia si fideles per illos dies Sacramenta non mutant, neque Catechumenos oportet mutare.* [Ea certe notione accipitur in lib. 7. Capitul. cap. 263. ubi & nominis Sacramenti ratio exponitur: *Ut per solemnissimos Paschales dies Sacramentum Catechumenis non detur, nec eis qui à liminibus Ecclesiæ sunt exclusi, neque eis, ante canonicam reconciliationem, qui publicam gerunt pœnitentiam, sed tantum benedictum Sal à sacerdotibus pro communione tribuatur.* Adde Addit. 4. cap. 53. & 76.] Salis autem Catechumenorum, cujus consecrandi modum refert Ordo Romanus, meminerunt non semel Patres, inprimisque Origenes Homilia 6. super Ezechielem, Liber I. Sacramentorum Eccl. Roman. c. 31. Isidorus lib. de Divin. Offic. cap. 20. &c.

Sacramentum Symboli. S. Augustinus lib. de Catech. rudib. cap. 13. *Accepit Symboli remedium contra antiqui serpentis venenum, ut si quando voluerit adversarius diabolus denuo insidiari, noverit redemptus cum Symboli Sacramento, & Crucis vexillo ei debere occurrere.* In Ordine Romano sic animantur Catechumeni ante traditionem Symboli: *Accedite suscipientes Evangelici Symboli Sacramentum à Domino inspiratum, ab Apostolis institutum.* Vide infra *Symbolum.*

Sacramentum Propriæ Manus, Subscriptio. Anonymus de Berengarii damnatione: *Nos ipsi interfuimus & vidimus, quando Berengarius in media Synodo consitit, & hæresim de corpore Domini coram omnibus propria manus Sacramento abdicavit.*

Sacramentum, quomodo altera notione intelligi dixit Hugo à S. Victore, *quasi scilicet sacrum secretum, velut Sacramentum Incarnationis, & hujusmodi.* Collatio 1. Carthagin. cap. 5. *Et quod veri invenerit fides, per admirabile mysterium Trinitatis, per Incarnationis Dominicæ Sacramentum, & per salutem supramemoratorum Principum judicaturum me esse promitto.* Concilium Carthaginense an. 525. *Intimamus Resurrectionis dominicæ Sacramentum 7. Iduum Aprilium adfuturum fore.* Paulinus Natali 9.

Quod Paschale Epulum? nam certe jugiter omni
Pascha die cunctis Ecclesia prædicat horis,
Contestans Domini mortem Cruce, de Cruce vitam
Cunctorum: tamen hoc magnæ pietatis in omnes
Grande Sacramentum præscripto mense quotannis
Totus ubique pari famulatu mundus adorat,
Æternum celebrans redivivo corpore Regem.

Gelasius I. PP. Epist. 9. ait, non baptizandum *præter Paschale festum, & Pentecostes venerabile Sacramentum.* Sic *Crucis, Resurrectionis & Ascensionis Sacramenta* dixit S. Hieronymus Epist. 48. ad Sabinianum Diaconum. *Sacramentum Symboli, Sacramentum Resurrectionis ex mortuis*, Rufinus lib. 1. in eumdem Hieronymum, & in Præfat. ad Origenem περὶ ἀρχῶν, *Sacramentum Natalis Domini*, S. Gregorius in Sacrament. p. 6. & Tremundus Claravallensis Epist. 7. Vide S. Augustinum Epist. 118. ad Januarium. *Sacramentorum scientiam*, dixit S. Fulgentius Epist. 4.

Sacramentum, Sacra Missarum Liturgia, apud Optatum lib. 2. & 6. contra Parmenianum, S. Ambrosium lib. 3. de Virginitate, S. Augustinum Epist. 59. ad Paulinum, & lib. de Dono perseverantiæ cap. 13.

¶ Sacramemtum, Hostia sacra. Ordo officii Gothici inter Concil. Hispan. to. 3. pag. 266. *Tunc Sacramentum præ manibus habens supra calicem Sacerdos ... recitat symbolum Apostolorum.* Chron. Saltzburg. apud R. Duellium to. 2. Miscell. p. 130. *Anno Domini* mccccIV. *Judæi Saltzburgenses & in Salina omnes capti sunt propter Sacramentum furto interceptum ab ecclesia B. Virginis in Mullen, quod ipsi emerant & martyrisaverunt.*

¶ Sacramentum Missæ, Pars Missæ, in qua Corpus & Sanguis Christi fidelibus à Sacerdote ostenditur, Galli vocamus *l'Elévation.* Statutum Capituli Autiss. an. 1373. *Fuit tractatum de pulsatione Primæ & Nonæ, quæ nimis succincte pulsantur, quoniam Prima debet pulsari usque ad Sacramentum ultimæ Missæ B. Mariæ in civitate, &c.*

Sacramentum, Episcopatus, dignitas Ecclesiastica. Ammianus lib. 15. de exauctoratione S. Athanasii: *Cœtus in unum quæsitus ejusdem loci multorum (Synodus, ut appellant) removit à Sacramento, quod obtinebat.*

Sacramentarium, *Liber Sacramentorum*, promiscue dicuntur liber Ecclesiasticus, in quo sacræ Liturgiæ ad Sacramentum conficiendum continentur, cujus primum Auctorem fuisse Gelasium PP. scribit Joannes Diaconus in Vita S. Gregorii M. à quo emendatum, recensitum, & breviatum ait, quod & præfert titulus Codicis Rivipullensis apud Stephanum Baluzium in Notis ad Agobardum. *Librum* vero *Sacramentorum* appellasse Gregorium M. tradit idem Diaconus, qua nomenclatura donatur ab eodem Agobardo lib. de Imaginibus cap. 30. Walafrido Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. 22. Bernone lib. de Missa cap. 1. Micrologo c. 6. Flodoardo lib. 3. Hist. Rem. cap. 9. in Concilio Remensi cap. 5. apud Burchardum & Reginonem, &c. *Liber Sacramentarius*, appellatur à Fulberto Carnotensi Epist. 79.

Sacramentarium eumdem librum vocant alii, maxime Ordo Romanus non semel, Capitula Caroli M. lib. 7. cap. 143. 405. Aytho Basileensis Episcop. in Capitul. cap. 6. Alcuinus de Divin. Offic. Amalarius, Leo Ostiensis lib. 3. cap. 19. 42. 73. & ult.

Fatendum tamen, Gelasium non primum fuisse Sacramentarii auctorem, sed forte emendatorem: siquidem antea Salvianum, Musæum Massiliensem Presbyterum, & Voconium Castellanensem Episcopum, *Sacramentorum volumina* conscripsisse auctor est Gennadius: qua quidem voce *Missas* indicari satis prodit in Musæo. Et quod *Sacramentum* ille vocat, Julianus Episcopus Toletanus *Missas* appellat, in Ildephonsi Episcopi Toletani elogio, quem ait *Missas* scripsisse, ut Julianum ipsum *librum Missarum de toto circulo anni in quatuor partes divisum* Felix Toletanus perinde Episcopus: Salvum denique Abbatem Arnoldensem & Pectum Ilerdensem, Anonymus iisdem Scriptoribus subditus. Sed & Auctor Catalogi Abbatum Floriac. lib. 1. Miscellan. Baluzii ait, Theodulfum Aurelianensem *Sacramentum Missæ, seu eorum, quæ in ea geruntur, digessisse* & in Statutis Synodalibus Joannis Episcopi Leodiensis ita etiam Missa appellatur.

pellatur. [Adde Guidonem in Discipl. Farf. lib. 1. cap. 17. *Sicque Missam celebrent sicut in Sacramentario continetur.*]

Librum porro Sacramentorum, qui Gregorii nomen præfert, & quem eruditissimis observationibus illustravit Hugo Menardus Benedictinus, sitne genuinus sancti Pontificis fœtus, jure in dubium vocant viri docti, adeo ut si ejus sit, multis in locis interpolatum, vel certe auctum liceat conjicere, eum in eo mentio fiat *Sacramentarii* alterius, & post Caroli M. ætatem scriptum adverterit supra laudatus Baluzius. Sacramentarium vero Gregorii, si non fallor, genuinum possidet Bibliotheca illustrissimi Archiepiscopi Remensis Caroli Mauritii *le Tellier*, venerandæ omnino antiquitatis, & ante Carolum M. scriptum, cum hocce titulo: *In nomine Domini incipit Sacramentarium de circulo anni expositum à sancto Gregorio Papa Romano, editum ex authentico libro Bibliothecæ cubiculi, scriptum qualiter Missa Romana celebratur.* Eadem verba præfert codex Menardi, nisi quod pro *Sacramentarium*, habet *Liber Sacramentorum*. Edidit Romæ anno 1680. Josephus Maria Thomasius libros tres Sacramentorum Ecclesiæ Romanæ, Gregoriano Sacramentario antiquiores. Vide eumdem Menardum & Baluzium ad Capit. Regum pag. 1206.

¶ Sacramentorium, Eadem notione, in Gestis Aldrici Episc. Cenoman. apud Baluzium tom. 3. Miscell. pag. 49.

Sacramentum, Reliquiæ. Ita *Sacramentum S. Gregorii Papæ*, inter sacras reliquias recensetur in Bulla Adriani PP. ann. 1013. in Metropoli Salisburgensi tom. 2. p. 196. quod in Monasterio Andezensi in Bavaria asservatur. [Chartul. B. M. Magdalenæ Castridun. fol. 59. *Ad duellum autem vidit Sacramenta S. Leobini portari à presbytero S. Leobini in domo Comitis.*] Joan. *de la Gogue* in Histor. MS. Principum *de Deols* in Biturigibus: *Et à la parfin, quant il vit, que il fu temps, il demanda le Sacrement de Monseigneur saint Jacques, & appella Madame Antboine sa femme, &c.*

¶ Sacramenta Consecrationum, Chrisma, Oleum sanctum, &c. quæ & *Consecrationis instrumenta* dicuntur, in Bulla Lucii PP. III. an. circiter 1188. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 90. *Porro subjectarum cellarum fratres à sua diœcesoi episcopo, si gratiam & communionem apostolicæ sedis habuerit, omnia consecrationis instrumenta percipiant, si tamen gratis & sine pravitate illis voluerit exhibere: alioquin liceat eis quemcumque maluerint adire antistitem & ab eo consecrationum Sacramenta recipere.*

Sacramentarium. Synodus Exoniensis ann. 1287. c. 12. ubi de Ministeriis sacris: *Pyxis ad oblatas, tres phialæ, Sacramentarium lapideum & immobile, thuribulum, vas ad incensum, &c.* Id est, lapis, in quo sacrosanctum Sacrificium peragitur.

☞ Quod vero ad Sacramentorum seu juramentorum species vel ritus spectat, legesis in voce *juramentum*; ubi fusius hæc pertractantur.

¶ Sacramenta Solvere, Aliquem à jurata sibi fidelitate absolvere. Charta an. 1143. in Probat. novæ Hist. Occit. to. 2. col. 499. *Inprimis ipse comes debet reddere Narbonam Dominæ Hermengardi, & debet solvere ipsa Sacramenta quæ homines Narbonæ & Narbonensis ei fecerunt de Narbona & de ipsis honoribus qui ad Narbonam pertinent vel pertinere debent; & debet reddere ipsa Sacramentalia quæ de eis habet.* Ubi *Sacramentalia* nuncupantur Instrumenta præstiti sacramenti.

Sacramentum Armatum, quo quis militiæ sese addixit, in l. 54. Cod. de Decurion.

¶ Sacramentum Obscarionum. Vide *Obscariones.*

¶ SACRANEA *Dea Cereris*, pro Sacrata. Vide *Consacrare.*

SACRARATI, *Pondus unius aurei cum dimidio.* Saladinus de Ponderibus.

¶ SACRARE, dicitur de libro in quo de rebus sacris agitur. Albericus de Rosate Bergomas JC. qui an. circ. 1370. vivebat in Poëm. ad lectur. Codic. edit. Lugdun. an. 1545. p. 15. ubi de iis quæ novem libris Codicis tractantur:

Prima Sacrat, secunda parat, & tertia censet,
Proxima contrahere, nubere quinta docet,
Testamur sexta, libertos septima gignit,
Pars octava vetat crimina, nona luit.

SACRARIUM, ἱερατεῖον, βῆμα, ἅγιον βῆμα, Pars ædis sacræ, *ubi sunt Sancta Sanctorum*, in Gloss. Lat. MS. Reg. *in quo sacra reponuntur, ab inferendis & deportandis sacris dictum.* Synodus Nicæna Arabica edit. Alph. Pisani c. 16. *Sacrarium* interpretatur, *ubi est altare*, quod Codex Gr. vocabat θυσιαστήριον. Concilium Vasense c. 3. de Presbytero: *Cujus officii est Sacrarium disponere, & Sacramenta suscipere.* Epistola Lupi Tricassini & Euphronii Augustod. Episcoporum: *Subdiaconos autem ad pacem inter se in Sacrario oportet accedere.* Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis c. 13. *Si vasa nitentia & clara, si Sacrarium mundum, si lucerna accensa, &c. Sacrarium B. Petri Apostoli*, apud Anastasium in Sergio PP. p. 61. Vide Gregorium Turon. lib. 4. Hist. c. 1. 31. [& in Vitis Patrum cap. 8. num. 4.]

¶ Sacrarium, Pars altaris, ubi reponitur pyxis, in qua sacra Eucharistia asservatur, nostris vulgo *Tabernacle.* Conc. Hispal. an. 1512. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 20. *Ordinamus ut in omnibus ecclesiis .... adsit Sacrarium ac loca bene constructa & ornata cum bonis seris & clavibus, in quibus reponantur SS. Sacramentum, oleum ac chrisma .... Jubeantque pariter ut diu noctuque ardeat lampas coram dicto loco & Sacrario.* Missale Franc. apud Mabill. de Liturg. Gall. p. 303. *De ipsis oblationibus tantum debet in altario poni, quantum populo possit sufficere, ne aliquid putridum in Sacrario maneat.*

Sacrarium, generaliter pro templo sumi, maxime apud gentiles, observatum ab aliis. Sed & ita usurparunt Scriptores Christiani. Ammianus lib. 26. *Confugit ad ritus Christiani Sacrarium. Sacraria Dei* dixit Salvianus lib. 3. Vita S. Joannis Eleemosynarii, interprete Anastasio Bibl. num. 80. *Loqui autem in Sacrario omnino non permittebat; sed in conspectu omnium forat mittebat eum, dicens, si quidem ut orares venisti huc, &c.* [Mirac. S. Walpurgis sæc. 3. Bened. part. 2. p. 300. *Puella à nativitate cæca .... cœpit .... totis anhelare præcordiis, ut ad Sacrarium venire mereretur beatissimæ virginis ... Ubi vero ventum est ad diu optatum basilicæ aditum, &c.*] Adde Sidonium lib. 8. Epist. 4. Sic etiam usurpare videtur Tabularium Bellilocense in Lemovicibus Ch. 85. *Post nostrum discessum in dominio S. Petri remaneat, & S. Primi ad Sacrarium, sic ut nullus homo de communia S. Petri alienare voluerit, &c.* Ch. 130. *Omnia superius nominata Deo & S. Petro offerimus ad sacrificium sacrandum, & ad luminaria concinnanda ante altare S. Petri, & omni tempore ad Sacrarium supradicta res permaneant.* Ch. 145. *Post mortem meam similiter ad Sacrarium remanere voluit.*

Sacrarium, quod alias *Secretarium, Diaconicum, Sacristia.* Gloss. Lat. Gr. *Sacrarium*, ἱεροθήκη. Wala-

fridus Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. 6. *Sacrarium dicitur, quia ibi sacra reponuntur & servantur.* Gregorius M. in Sacrament. p. 69. *Et expectant Pontificem, vel qui vicem illius tenuerit: qui dum veniens de Sacrario processerit ante altare ad orandum, &c.* Ordo Romanus: *Processionem coram Episcopo acturis, à Custode Ecclesiæ in Sacrario ornamenta præbenda sunt.* Occurrit ibi hac notione non semel, ut in lib. 4. Sacrament. Eccl. Rom. c. 41. Flodoardus lib. 2. c. 2. *Quando Siggo quidam Sigeberti Regis Referendarius, virtute B. Martini, cujus idem Gregorius tunc secum habebat pignora, in Sacrario domus Ecclesiæ Remensis auditum surdæ recepit auris. Custos Sacrarii*, qui aliis *Sacrista*, in Regula S. Isidori c. 19. Vide Anastasium Bibl. in Gregorio M. pag. 44. [Gregor. Turon. lib. 8. Hist. c. 7. lib. 3. Mirac. S. Martini cap. 17. Gesta Aldrici Episc. Cenoman. apud Baluz. tom. 3. Miscell. pag. 126.] & Ughellum tom. 7. pag. 274.

¶ SACRARIUM, Cœmeterium. Conventus Episcop. apud Giffonam an. 1099. inter Conc. Hispan. tom. 3. p. 310. *Decreverunt autem Episcopi sub anathemate ut inter spatium cœmiterii nullus audeat inquietare, vel Sacraria (id est cœmeterium) infringere, vel aliquam violentiam facere.* Vide *Sacratum.*

¶ SACRARIUM, Scrinium, tabularium, archivum, nostris *Chartrier.* Statuta Ardacensia apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 109. *Item secundo statuimus, quod sigillum nostri capituli in Sacrario debeat esse repositum, & tribus clavibus diligenter reclusum .... privilegia quoque ipsius Ecclesiæ in scrinio, in quo sigillum est repositum, debent supradictis clavibus observari* (l. obserari.) Vide *Sacristia.*

SACRARIUM, Sacrum ærarium, fiscus Principis, in l. 49. Cod. Th. de Hæret. [Vide post *Sacrum* 2.]

SACRARIUM Palatinum, & Consistorium Principis, in l. 11. de Pœnis, & l. 8. 16. de Legat. l. 16. de Hæret. in Cod. Theod.

¶ SACRATA DEO, Sanctimonialis. Chron. S. Petri Vivi apud Acher. tom. 2. Spicil. p. 719. *Quod* (caput B. Agnetis) *dum poneret super altare, cunctæ Deo Sacratæ in terram ruerunt velut in extasi positæ.*

¶ SACRATIO. Vide *Sacrum* 1.

SACRATORIUM, Idem quod *Sacrarium.* Glossarium Cambronense: *Absida dicitur exedra, id est, Sacratorium.*

¶ SACRATUM, ut *Sacrarium, sacristia.* Statuta Mutin. rubr. 362. fol. 71. *Cum propter aquarum abundantiam quæ exeunt de canali qui vadit ... super Sacratum ecclesiæ S. Pauli, omnia monumenta, quæ sunt in Sacrato ecclesiæ prædictæ S. Pauli, & etiam domus heremitarum ibi existentium impleatur aqua prædicta, &c.*

¶ SACRESTANA, Sacrarii custos apud Sanctimoniales, Gallice *Sacristaine* vel *Sacristine.* Necrolog. Abbat. S. Petri de Casis: 23. *Junii, obitus domine Ysabellis de Langiaco Sacrestane de Casis, &c.* Vide *Sacrifica*, & *Sacristana* in *Sacrista.*

¶ SACRETARIA, ut *Sacrestana.* Primordia Calmosiac. Monast. lib. 2. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1187. *Pro tribus quarteriis terræ ... quæ ad Sacretariam Romaricensis ecclesiæ pertinebant, quam nos proprie custodem ecclesiæ vocamus, &c.*

¶ SACRICOLUS, adject. Sanctus, quod *sacricolam* deceat. Vita S. Arnulfi Episc. Metens. sæc. 2. Benedict. p. 151. *Incipit ... vox consona populi ut sibi Arnulfus pontifex detur instare: quia & Principi acceptissimus haberetur, & Sacricolis actibus pollere nosceretur.*

¶ SACRICUSTOS, ut infra *Sacrista. Bernardus Johannis Sacricustos & clericus* subscribit Chartam Guillelmi Cerritani Comit. an. 1091. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 538.

SACRIFEX, Sacrificus, Sacerdos. Passim apud Hildebertum in carmine de Officio Missæ.

SACRIFICA, Officium Monasticum in Monasteriis sanctimonialium. Petrus Abælardus p. 154. *Sacrifica, quæ & Thesauraria, toti oratorio providebit, &c.* Sed ibi legendum indubie *Sacrista*, ut p. 143. [Vide *Sacrestana.*]

SACRIFICATI, dicti olim Christiani, qui suppliciorum, vitæ vel etiam & bonorum amissionis metu idolis sacrificabant, licet revera Christianam ex animo fidem profiterentur. Hos pluribus exagitat S. Cyprianus Epist. 52. & lib. de Lapsis, & à cæterorum communione non modo arcendos contendit, sed & in graviori longe versari culpa, quam *Libellaticos*, de quibus suo loco. Hos etiam *Thurificatos* vocat eadem Epist. 52. Concilium Arelatense II. sub Siricio PP. c. 11. *Si qui vero dolore victi & pondere persecutionis negare & Sacrificare compulsi sunt, &c.* Libellus precum Marcellini & Faustini p. 31. *Sed paululum serritus tamus Episcoporum numerus catervatim dederunt manus impietati; & ad majorem jam vesaniam inclinavit impietas tam facili strage multitudinis. Nam hoc minus sacrilegium est, non hoc minor impietas, quam si sub persecutore gentili idolo Sacrificatum esset; quoniam & hæresi perserritum subscribere, dæmoniis sacrificare est.*

SACRIFICIUM, Hostia consecrata, divina Eucharistia. [*Sacrificata hostia*, Anonymo de Reb. Altahens. Monast. ex Schedis Mabill. Regest. 1. *Qui* (Leonardus) *ob furtum hostiarum in sacristia, non tamen Sacrificatarum, &c.*] Cumeanus Abbas de Mensura Pœnitentiarum c. 14. *Mulieres possunt sub nigro velamine accipere Sacrificium.* Pœnitentialis S. Columbani: *Quicumque Sacrificium perdiderit, & nescit ubi sit, anno pœniteat. Qui negligentiam fecerit erga Sacrificium, ita ut ad nihilum devenerit, dimidio anno pœniteat.* Occurrit ibi pluries. Capitula Theodori Archiep. Cantuar. cap. 5. *Sacrificium non esse accipiendum de manu Sacerdotis, qui orationem vel lectiones secundum ritum implere non potest.* Adde c. 50. 59. Canones S. Patricii c. 13. Capitulare Aytonis Episcopi cap. 74. Capitul. Caroli M. lib. 1. c. 71. Ordericum Vitalem lib. 6. p. 616. [Pirminii Libellum apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 598. &c.] Tabular. S. Cyrici Nivern. Ch. 45. *Quendam alodum meum Deo & S. Cyrico ad emendum illius loci Sacrificium, qui est in pago, &c.*

¶ SACRIFICIUM, Missæ offertorium, in Missali Mozarabico apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 11.

¶ SACRIFICIUM PSALLENDI, Officium divinum. Capitul. lib. 7. c. 228. *Sancitum est ut si quis presbyter vel diaconus aut quilibet clericus ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit, aut in quolibet loco in quo ecclesia est, & ad quotidianum psallendi Sacrificium matutinis vel vespertinis horis ad ecclesiam non convenerit, deponatur à clero.*

SACRIFICIUM SICCUM, *mixtum.* Missa vetus ex Codice Raoldi Abbatis Corbeiensis: *Episcopus communicet Presbyteros & Diaconos cum osculo pacis, sicco tamen Sacrificio, & Subdiaconi mixto Sacrificio: & Diaconi & Presbyteri summatim gustent cum calice, tenente Subdiacono, de ipso sanguine.* Ubi *communicare sicco Sacrificio*, est corpore Christi separatim à sanguine porrecto: *mixto* vero *sacrificio* corpore Christi sanguini ejus intincto. Vide *Missa sicca.*

¶ SACRIFICIUM VESPERTINUM, Missa, quæ in Quadragesimæ feriis ad vesperam differebatur. Vide Mabill. Liturg. Gall. pag. 54. & 126.

¶ Sacrificii Opus, Missa. Vide post *Opus* 6.

Sacrificium, Quævis oblatio fidelium. Charta Edmundi Regis Angl. pro Monasterio Glastonensi tom. 2. Monastici Angl. p. 838. *Quinque mansas Athelwodo Ministro meo in æternam hæreditatem concedo, ea tamen ratione, ut omni anno in solemnitate S. Martini ad Ecclesiam Beatæ Dei Genitricis .... 5. congios celiæ, & 1. ydromeli, & 30. panes cum pertinentibus pulmentariis, & 5. congios frumenti: reddat insuper omne Sacrificium, quod nos dicimus Minus Ecclesiasticum, & opus Ecclesiasticum & Munus rogiscum ab omni familia illius terræ reddatur.* Ubi legendum utrobique *munus*, docet Chronicon Montis Sereni an. 1214. *Quo rumore* (miraculi) *diffamato, provinciarum omnium circumjacentium populis ad civitatem confluentibus, tanta fuit offerentium multitudo, ut infra paucos menses quibus illa duravit insania, præter oblationes ceræ, super 150. marcas sit Sacrificium computatum.* An. 1219. *Marcam etiam unam, quam ex veteri consuetudine Camerario in dedicatione Ecclesiæ de Sacrificio ipsius diei Tidericus dare tenebatur, usque ad tempus quo ipse à parochia recessit, quod fuit circa festum Michaelis, non dedit, ad cujus redditionem à Præposito arctabatur.* Denique ann. 1223. *Tantus illuc fidelium concursus factus est, ut 800. marcæ de Sacrificio primi anni computarentur.* Infra: *Et in concurrentium quidem numerositate consilii sui effectu fraudatus non est: utrum autem et offerentium, ipse viderit. Constat enim 240. talenta ceræ hoc anno de consueto Sacrificii pondere defuisse.*

¶ SACRITUS. Vide infra *Sacrivus*.

¶ SACRILEGARE, Sacrilegium admittere, ex Gloss. Cyrilli apud Vossium de Vitiis serm. lib. 4. cap. 23. ἱερόσυλος, *Sacrilegus.* ἱεροσυλῶ, *Sacrilego.*

¶ SACRILEGIUM, Mulcta quæ à sacrilegis Episcopo exsolvebatur. Charta an. 1062. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. p. 257. *Concedimus etiam Sacrilegium quod ad nos pertinet quarumdam ecclesiarum, videlicet ecclesiæ S. Salvatoris de Mota ... tali modo ut quod sui inter se homines perpetraverint sit abbatis & ecclesiæ suæ: quod vero iidem homines cum aliis fecerint, medietas hujus Sacrilegii eidem erit abbati, cætera sint in dominio nostro.* Charta an. 1073. ibid. p. 258. *Excepta parte & Sacrilegiis presbyterorum.* Charta an. 1108. ibid. p. 267. *Et sic sit ecclesia illa soluta & quieta ab omnibus reliquis consuetudinibus, & etiam a Sacrilegio, salvo jure canonico.* Rursum in alia ibid. pag. 347. *In emendationibus illis quæ ex adulteriis & Sacrilegiis atque hujusmodi Episcopo proveniunt, monachi medietatem habebunt.* Hanc vero mulctam, quæ à *Justiniano in quinque libras auri optimi* constituta fuerat, reductam à *Carolo pio Principe in triginta libras examinati argenti, id est sexcentorum solidorum argenti purissimi*, discimus ex Confirmat. ejusd. legis in Concil. Tricassino an. 878. tom. 2. Capitul. col. 277. & 278.

¶ Sacrilegi Nuptiarum nuncupantur adulteri, in lege 5. Cod. Theod. lib. 11. tit. 36.

¶ SACRIM, ἀπαρχὴ γλεύκους, in Gloss. Lat. Gr. Ex Festo *Sacrimа* emendat Vulcanius: sic appellabant *mustum, quod Libero sacrificabant pro vineis, & vasis & ipso vino conservandis.* Eædem Glossæ: *Sacrimum*, νέος οἶνος.

SACRIMENSIS, ἱερομηνία, in Gloss. Gr. Lat. [Omnis dies in mense sacer, Martinio, quem consule.]

SACRIMONIUM, ἱερωσύνη, in vett. Gloss.

SACRISCRINIARIUS, Sacriscrinius, Sacrista. Gloss. Ælfrici: *Sacriscriniarius*, ciric-peard, id est, *Custos Ecclesiæ.* Charta 145. in Appendice ad Capitular. Regum Franc. *Per Seniofredum Presbyterum Sacriscriniarium suæ Ecclesiæ prædictæ.*

Sacriscrinius. Gesta Synodi Aurelianens. an. 1017. *Tunc causa sui itineris ... Ebrardo nomine Carnotensis Ecclesiæ Sacriscrinio.* Synodus Helenensis an. 1027. *Una cum ... Ellemaro Sacriscrinio & choraule.*

SACRISTA, Dignitas Ecclesiastica. Ugutio: *Sacrista, sacrorum custos.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Sacrista, sacristarius, Secretain.* Idem qui *Thesaurarius*, Durando lib. 2. Ration. c. 1. n. 14. & Joanni de Deo in Pœnitentiario lib. 5. c. 12. *Apocrisiarius*, [vel *Apocrisarios*, ut in edit.] apud Bernardum Mon. in Constit. Cluniac. c. 51. & 52. ubi officium ejus describitur, ut & apud Udalricum lib. 3. [& S. Willelm. lib. 2. Constitut. Hirsaug. c. 34.] Concilium Toletan. in lib. 1. Decret. tit. 26. c. 1. *Ut sciat se Sacristam subjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiæ, nec non quæ ad luminaria pertinent, sive in cera, sive in oleo.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 20. *Ad officium Sacristæ pertinent omnia quæ in thesauro sunt custodire, reliquias & omnia ornamenta altaris, & sanctuarii, ac totius Ecclesiæ, sive in auro, sive in argento, sive in ostro, & palliis, & tapetibus, & cortinis: sacras quoque vestes, & pallas, & manutergia, calices, & textus, & cruces & thuribula & candelabra, & cætera vasa quæ vel ad ministerium, vel ad ornamentum altaris & sanctuarii totiusque Ecclesiæ pertinent. Libros quoque missales, Epistolares & Evangelia.* Willelmus Brito lib. 12. Philipp.

Deinde Sacrista loci capsam stans ante beati
Præsulis, &c.

Vetus Epitaphium Lugduni:

Istius Ecclesiæ Cantor simul atque Sacrista.

Speculum Saxonicum lib. 2. art. 71. §. 3. *Exceptis Clericis, mulieribus, Sacristis, id est Ecclesiarum custodibus & pastoribus.* Utuntur Statuta Leichefeldensis Ecclesiæ in Monastico Anglicano to. 3. pag. 242. & Ecclesiæ Londinensis ibid. p. 337. Cæsarius lib. 1. Miraculor. c. 35. lib. 4. c. 13. Saxo Grammaticus lib. 11. &c. [Vide Ordinar. Canonic. Regular. ad calcem Johannis Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 288. Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. pag. 337. & alios.]

☞ *Sacrista* præcipua post Abbatem dignitas in Capitulo de Romanis, ut docet Charta an. 1274. to. 1. Hist. Dalph. pag. 127. col. 2. *In casu illo correctio pertineat ad Abbatem, cum Sacrista vel Claverio.* Statutum Humberti Dalph. ann. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 27. *Fuit nobis per præfatos canonicos nominibus suis & capituli prædicti ac Sacristæ dictæ Ecclesiæ cum reverentia demonstratum, quod .... ipsi Sacrista, canonici, sacerdotes, curati, capellani & clerici ac totum collegium Ecclesiæ memoratæ, habent ... jura, jurisdictiones, &c.* Quod & in aliis quibusdam Ecclesiis obtinet.

Sacrista Apostolici Palatii, Officium perpetuum, inquit Auctor libri Ceremoniarum Capellæ Pontificiæ, *qui semper consuevit esse Prælatus.* De hac dignitate multa commentatur Waddingus in Annalibus Minorum ann. 1303. num. 3. 4. 5. 6. 7. 8.

¶ Sacrista Hebdomadarius, Qui per hebdomadam majoris Sacristæ adjutor constituitur, apud laudatum Bernardum Mon. cap. 52.

¶ Sacristanus, ut *Sacrista.* Chronic. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 551. *Johannes* (filius Benedicti Comitis) *quodam anno in vigilia S. Martini voti causa, per suum Missum mandans, 12. solidos fecit ponere super altare ipsius, quod Sacristanus assumsit,*

& intra alia vota reposuit. Occurrit præterea in Charta ann. 1146. in Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 516.

¶ SACRISTES, Eadem notione, in Chartul. S. Martini Pontisar. *Odo Sacristes S. Martini.*

¶ SACRISTIANUS, Eodem intellectu. Litteræ an. 1410. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 66. *Nos fratres Wenceslaus de Zbiraw prior, dictus Mathko, Stephanus subprior & ibidem Sacristianus, &c.*

¶ SEGRESTANUS, SEGRESTARIUS, Eodem significatu. Tabul. S. Petri de Cella Froini in Comit. Engolism. *Audientibus & videntibus G. capellano & Ar. Segrestano, &c.* Usus Culturæ Cenoman. *Segrestarius debet providere ut cum luce pani omnia ... Segrestarius præparet in virga ante altare XIII. cereos.* Nostris *Segretain.* Inventar. ann. 1510. in Chartul. S. Vandreg. *Inventaire fait par moy Damp Tho. Papeleray Segretain des Reliques du tresor de l'abbaye S. Vandrile.* Vetus Poeta MS. ex Biblioth. Coislin. nunc Sangerm.

Dame bien, dist li Segretains,
Ge ne demant ne plus ne mains.

Et infra:

Ge fui de çaiens Tresorier,
Si vos dourai moult bon loier.

Vide *Secretarius* 1.

¶ SACRISTANA, SACRISTARIA, Quæ *sacristiæ* præest apud Sanctimoniales. Tabul. S. Albini Andegav. *Concordia inter R. abbatem S. Albini & Mariam abbatissam S. Sulpitii. Teste Annete Sacristana S. Mariæ Andegavis.* Charta an. 1403. ex Schedis Præf. *de Mazaugues: Item domina Sacristana unum justal vini, dum fit communicatio.* Vita B. Coletæ tom. 1. Mart. p. 574. *Nam Sacristaria conventus quæ pulsare pro matutino debebat, &c.* Vide *Sacrestana.*

¶ SEGRESTA, Eadem notione, in Charta Gislæ Abbatissæ Romarici-montis laudata à Mabill. tom. 3. Annal. pag. 604.

SACRISTARIA, Sacristæ munus Monachicum, cum reditu ac prædiis annexis. Gervasius Dorobernensis an. 1187. *Archiepiscopus autem ... arrepto capitis sui pileo præfatum Robertum sacristam senem, & natura simplicem, quasi de novo sacristam constituit, omnibus eidem pertinentiis Sacristariæ specialiter assignatis.* [Charta an. 1240. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Recognovit se vendidisse & omnino reliquisse sacristæ B. M. de prato juxta Rothomagum ad opus Sacristariæ pro 20. sol. Turon. ... quoddam tenementum quod dicebat se habere in eadem parochia.*]

¶ SACRISTANIA, Eodem significatu. Chartar. Auxit. Eccl. Ch. 109. *Ne forte sub obtentu hujus occasionis aliquam ad jus Sacristaniæ pertinere contendat.* Capitula gener. S. Victoris Massil. MSS. *Quod nos non videmus qui tenent Sacristanias, seu cellas, seu prioratus quod melius possint legi quam per abbatem ad census reddendos.* Occurrit præterea in Charta ann. 1217. inter Instr. to. 3. novæ Gall. Christ. col. 238. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 63. Menester. Hist. Lugdun. pag. 105. &c.

¶ SACRISTERIA, ut *Sacristaria.* Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 84. *Vendidi Gilleberto Anglico .... ministerium meum de Sacristeria integre cum omnibus ejusdem ministerii pertinentiis.*

¶ SACRISTERIATUS, Eodem intellectu. Charta Sacristæ Montisbertodi in Dombis an. 1466. *Sacrista Montisbertodi & in dicto Sacristeriatu successores ejus debent, &c.*

SACRISTIA, Eadem notione, apud Will. Thorn. an. 1128. *Unde & molendinum de Abbatis melle quod ipsemet proprio labore adquisivit, ad Sacristiam deputavit.* [Litteræ Lucii III. PP. an. 1181. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 46. *Ipse vero cum consilio prædictorum episcoporum tres archidiaconatus vacantes & Sacristiam in ipsa ecclesia de personis idoneis ordinavit.* In Cathedralibus Ecclesiis itaque ut in Monasteriis dignitas fuit.]

SACRISTARIÆ DOMUS, apud laudatum Bernardum cap. 51.

¶ SACRISTARIÆ OBEDIENTIA, ut *Sacristaria.* Charta an. 1138. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 391. *Decrevimus quatenus universa quæ Sacristariæ vestra obedientia, tam in thesauro, quam in ornamentis seu aliis redhibitionibus, vel possessionibus, impræsentiarum possidet, aut in futurum poterit adipisci, eidem obedientiæ perpetuo jure inviolabiliter conserventur. Interdicentes omnimodis ac prohibentes, ne quislibet priorum vel sacristarum de prælibatis Sacristariæ rebus quippiam absque capituli nostri & nostra permissione detrahere præsumat.*

¶ SACRISTURA, Eadem notione, in Charta ann. 1205. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. p. 782. *Concessi Deo & Ecclesiæ S. Vandregesilli .... totum tractum meum cum appendiciis, quem ego & antecessores mei in Sacristura S. Vandregesilli habuimus .... Pro hac autem donatione .... mihi de caritate ecclesiæ octo libras Turon. dederunt, per manus Alexis tunc sacristæ jam nominatæ Ecclesiæ paccatas.*

¶ SEGRESTIA, in Charta ex Tabulario Nobiliac. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. pag. 331. *Ad illorum Segrestiam seu ad suas ecclesias restaurandas per hanc cessionis epistolam ad habendum delegavimus.*

¶ SEGRESTANIA. Charta Grimoardi Episc. Engolism. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 445. *Dono atque dimitto altare Equalisimorum matris ecclesiæ .... cum Segrestania, hoc est mansus de Tornaco.*

¶ SACRISTERIA, Sacrarium, *Sacristie.* Historia Translat. S. Edmundi Cantuar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1866. *Nocte vero sequenti sublatum est* (corpus) *de altari, & conclusum in loco abdito, qui Sacristeria superior nominatur.*

¶ SACRISTIA, Eadem notione, passim occurrit.

¶ SAGRESTIA, Eodem significatu, vox Italica, in Chronico Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1092. *Qui presbyter quasi alienatus per stuporem tantæ visionis, sine mora in Sagrestia intravit.* Ibidem col. 1093. *Tunc presbyter de Sagrestia cum devota facie exivit, &c.* Acta SS. tom. 4. Jun. pag. 765. *Ille malignus cante aperto ostio dictæ Sagrestiæ, clausuras capsæ ignominiose aperuit.*

¶ SACRISTIA, Scrinium, Tabularium publicum, Gall. *Greffe.* Statuta Astens. c. 58. fol. 32. *Teneatur Potestas sive judex maleficiorum ... facere scribi & poni omnia nomina bannitorum de maleficio & maleficia pro quo banniti & condemnati erunt in duobus libris, quorum unus deponatur ad domum Fratrum Minorum & alius remaneat ad Sacristiam Communis.* Ibid. fol. 67. *Ordinatum est quod facto isto volumine statutorum, vetus volumen, sive vetus liber statutorum ponatur & consignetur in Sacristia Communis Astæ & ibi custodiatur.* Vide in *Sacrarium*, & in *Sacrista.*

SACRITECTA. Vide *Sartatectum.*

SACRIVUS, SACRIFUS, Sacer. Lex Salica tit. 2. §. 14. *Si quis maialem Sacrivum, qui dicitur Votivus, furaverit, & hoc cum testibus ille qui eum perdidit poterit approbare quod Sacrivus fuisset, DCC. fol. culp. jud.* Et §. seq. *Si quis maialem non Sacrivum furaverit, &c.* In edit. Heroldi, *Sacrifus.* *Votiva pecora*, dicuntur Gregorio Turon. lib. 2. de Mirac.

Digitized by Google

c. 3. quæ ad Monasteria aut Ecelesias pertinent, Plauto in Menæchm. Varroni, & Festo *Porci sacres*, appellantur, qui sunt ad saerifieium idonei. In Gloss. apud Pithœum, *sacrivas* exponitur, *qui est defensor aliorum porcorum*: forte quia porcus saeer & votivus aliis non sacris nee votivis tutelam præstat, propter Ecclesiarum reverentiam.

FONS SACRIVUS, ARBOR SACRIVA, Sacer, saera. S. Audoënus lib. 2. Vitæ S. Eligii c. 15. *Nulli creatura prater Deo & sanctis ejus venerationem exbibeatis: fonset vel arbores, quos Sacrivos vocant, succidite.* Coneil. Autisiodorense e. 3. *Non lices inter fenses aut arbores Sacrivas vel ad fontes vota exsolvere.* Adde Concilium Arelatense II. Vide *Arbor* 1.

SACROBARRA. Liber MS. de Officio coronatoris laudatus à Spelmanno: *Inquirendum est per 12. juratos pro Rege super sacramentum suum, quod fideliter præsentabunt sine ullo concelamento omnes fortunas, abjurationes, appella, murdra, Sacrobarra, felonias factas, per quos & quot, &c.* Ubi Spelmannus pro *sacrilegio* poni hanc vocem putat.

SACROCOLA, Qui sacra eolit, Sacerdos, elericus. Odo Cluniaeensis: *Quod si de labiis tam ingens periculum Sacrocolis imminet, quanto magis de renibus!*

¶ SACROSANCTA, Sancta Evangelia, sacræ Reliquiæ, Crux, & alia, super quæ sacramenta in Ecelesiis peragebantur. Consuet. Furnenses MSS. ex Tabular. Audomar. *Et si venerit, & legitimum impedimentum ostenderit petendo Sacrosancta & divisorem juramenti, &c.* Charta an. 1233. ex Tabular. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Dictam elemosinam & donationem præfatis monachis contra omnes tactis Sacrosanctis tenemur garandizare.* Vide in *Juramentum*.

¶ SACROSANCTI, Eadem notione, in Charta an. 1248. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 1. p. 352. *Et insuper ego dictus Petrus & Byatissa uxor mea supra Sacrosanctos juravimus, quod &c.*

1. SACRUM DEI, Donatio facta Ecclesiæ. Tabularium Brivatense Ch. 171. *Si quis vero vel ego emutata voluntate mea, sive qualibet ulla immensa persona, quæ contra hoc Sacrum Dei ire aut agere, aut ullam calumniam inquietare voluerit, &c.* Ch. 247. *Legum sanxit auctoritas, ut inter reliquas scripturas sola tantum cessio, seu Sacratio, sine gestarum obligatione plenissimam in perpetuum obtineat firmitatem, &c.*

2. SACRUM, Consecratio Episcopi, χειροτονία, quomodo vulgo *sacre* dicimus. Utitur Steph. Torn. Epist. 274. 275. 2. edit. [Vide *Sacra* 3.]

¶ SACRUM PALATIUM, Curtis Regia, vel potius Sacrum ærarium, fiscus Principis. Leg. Liutprandi apud Murator. to. 1. part. 2. p. 53. *Componat in Sacro Palatio solidos* CCC. *& mundium ejus amittat.* Vide *Sacrarium*.

¶ SACTIO, pro *Sasso*, ni fallor. Vide in hac voce. Charta Yvonis & Lotharii Reg. Ital. ann. 932. apud Eccardum in Orig. familiæ Habsburgo-Austr. p. 152. *Terris, vineis, campis, pratis, pascuis, silvis, salictis, Sactionibus, aquis, aquarumque decursibus, &c.*

SACUDIRE, Excutere, Gall. *Secoüer*, Hispan. *Sacudir*. Fori Alcaçonenses æræ 1267. *Et qui non fuerit ad final de judice, & pignos Sacudiret, ad sayon pectet.* Rursum: *Qui in villa ter pendença pindeat cum sayone, & Sacudiderit ei pignos, outorguet el sayon, &c.*

¶ SACUS, pro Saccus, in Litteris Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1291. to. 4. Ordinat. pag. 19. Informat. pro Passagio transmar. ex Cod. MS. Sangerm. *Item bis coctum pro duabus personis unum Sacum appellatum de moison.*

¶ SAD, Fovea, fossa, veteribus Frisiis, apud Schilter. in Gloss. Teuton. ex Franc. Jun. in Willeram. pag. 215.

¶ SAD-HANNESO, *Ita dumtaxat, vel sine dubio*, in Gloss. ad calcem Collect. Canon. Apost. ex Bibl. DD. *Chauvelin* Sigillorum Regiorum Custodis.

¶ SADO, Mensura agri. Vide *Sazo*.

¶ SÆCULARIS, SÆCULARITAS, &c. Vide in *Sæculum*.

SÆCULUM, SECULUM, Monachis præsertim dictum, quidquid extra claustrum: quia qui vitam monasticam amplectuntur, mori sæculo dicuntur. S. Cyprianus Epist. 7. *Sæculo renuntiaveramus, cum baptizati sumus: sed nunc vere renuntiaveramus Sæculo, quando tentati & probati à Deo, nostra omnia relinquentes, &c.* Vide eumdem Epist. 2. Libellus preeum Mareellini & Faustini p. 83. *Contemptu rerum sæcularium, & humanæ gloriæ, ad quam plerique affectant, etiam qui se Sæculo & concupiscentiæ carnis abrenuntiasse gloriantur.* S. Augustinus Serm. 49. de Diversis: *Quærebam, unde instituerem Monasterium: spem quippe omnem Sæculi reliqueram.* Faustus Rhegiensis ad Monach. *Non grande gaudium est, si aliquis ad Sæculi fluctus revertens, nomen atque habitum professionis suæ custodire videatur, anima vero ejus negligentiis tabescat ac defluat.* Concilium Eliberit. eap. 80. *Prohibendum est, ut liberti, quorum patroni in Sæculo fuerint, ad clerum non promoveantur.* Cap. 85. apud Burchard. & Ivon. *Si mulier maritum suum interfecerit... Sæculum relinquat, & in Monasterio pæniteat.* Petrus Damianus lib. 1. Epist. 19. *Hoc flagellum, si quando egrederetur ad Sæculum, portabat in sinu, ut ubicumque eum jacere contingeret, à verberibus non vacaret.* Vetus Epitaphium Mediolani: *Hic requiescit B. M. Manfrito, vixit in hoc Sæculo ann. p. m. LII. depositus est V. D. Prid. Id. Jun. Ind.* 11. Aliud ibidem: *Hic requiescit in pace Odelbertus, qui vixit in Sæculo annos p. m. LXII. depositus est sub D. XVIII. M.* Aliud: *Hic requiescit in pace S. M. Adeodatus Presb. qui vixit in Sæculo an. plus minus LXXXV. depos. sub D. VIII. Cal. Julii. Probo Jun. C. Consule per Indictione III.* Adde Proparasceven Brouveri ad Annales Trevirenses n. 38. [*Siecle*, eadem notione usurparunt nostrates. Le Roman *de Giron le Courtois: Si vous dy vrayement que je refusasse voulentiers la jouste de vous pour le grant bien que l'en en dit par tout le Siecle.*] *Sæculum relinquere, dimittere, Sæculum sectari*, in Capitul. 1. an. 805. cap. 8. in Capitul. 2. an. 811. eap. 5. 6. 7. 8. in Coneilio Moguntiae. eap. 16. 17. *Ad Sæculum reverti*, apud S. Hieron. in Epist. ad Rustieum, Gregorium Turon. de Vitis Patrum cap. 9. *Sæculum relinquere*, cap. 12. Occurrit passim.

¶ SÆCULA, pro Anni, usurpat Jonas Episc. Aurelian. in Translat. S. Hucberti sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 296. *Quod quantum sub ipsius* (Carolomanni) *Principis tempore erga præfati viri sancti corpus per tot elapsa Sæcula incorrupte servatum virtus divina claruerit, &c.* Nondum enim, ut ibi observat Mabillonius, duo sæcula ab Hucberti morte tum effluxerant.

SÆCULARIS, Mundanus. Gloss. Gr. Lat. κοσμικός, *Sæcularis*. [ἀρχὴ κοσμική, apud Gregor. Nazianz. de Vita sua, ubi de Cæsario fratre.] Salvianus lib. 4. de Gubern. Dei: *Quis est, oro, hominum Sæcularium præter paucos, qui non ad hoc semper nomen Christi in ore habeat ut pejeret!* Idem lib. 5. de Religiosis: *Non Sæculares tantum, sed plusquam Sæculares esse volunt, ut non sufficeret eis quod ante fuerant, nisi plus essent quam fuissent.* Novatus Catholieus in

Homil. ad fratres : *Sæcularibus aliter in Ecclesia loquimur, aliter loqui vobis debemus.* Cæsarius Arelat. serm. 14. *Oblivisci loci illius, in quo dulcis immutationis habitus te nomine Sæcularis exuens, &c. Sæculares cognitiones*, apud Irenæum lib. 4. c. 70. [*Secularia habitacula* monasteriis opponuntur in Capit. Aquisgran. §. 30.] *Scriptores rerum sæcularium*, apud Sulpitium Severum lib. 2. Hist. Leo Ost. lib. 3. c. 3. *Habitu tantummodo Secularis.* Cæsarius Heisterbach. lib. 7. c. 8. *Canonicus quidam, vita satis Sæcularis.* Cap. 56. de Canonico : *Satis tamen extitit Sæcularis & delicatus, atque in vestimentis curiosus.* Lib. 12. cap. 40. *Eratque homo valde Sæcularis, magis se conformans Militi, quam Monacho.* Adde Joan. Sarisberiensem lib. 7. Policr. c. 23. [Vincent. Lirin. lib. 1. Commonit. c. 20. &c. *Sæcularissimus*, apud S. Bernardum in Epist. 276.]

Sæcularitas. Ordericus Vitalis lib. 4. p. 518. *Parum à Sæcularitate conversatio Monachorum differebat.* [Adde S. Bernardum l. 3. de Considerat. &c.]

¶ Seculariter, *Sæcularium* seu mundanorum more. Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 547. *Erat enim tunc iste locus in omni religione pene destitutus, ita ut plures monachi seculariter & cum maxima lascivia forent, carnem in refectorio manducantes. Secularissime*, in Vita S. Aderaldi Canonici Trecens. scripta 11. sæculo : *In hoc tempore prædecessores nostri vivebant Secularissime.*

¶ Sæcularis, Qui alicui regulæ addictus non est. *Abbas Sæcularis & absque monachi habitu*, apud Mabill. tom. 4. Annal. p. 370. Vide in *Abbas. Sæcularis persona*, Gall. *Prêtre seculier*, in Charta ann. 1328. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 213. *Vix invenitur persona Sæcularis sufficiens, quæ velit regere dictam curam.*

¶ Sæcularitas, *Sæcularium* conditio monachali opposita. Charta an. 1093. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. p. 314. *Et jam pene ad Sæcularitatem redacti, unusquisque de proprio suo, prout poterat, cum magna necessitate & ordinis transgressione sibi procurabat.* Charta ann. 1112. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 386. *Sed postea Lezatense monasterium pervenit in magna Secularitate, quousque domnus Durandus Cluniacensis monachus, abbas Moysiacensis & Tolosanus Episcopus venerit, qui ut vidit Secularitatem monasteris, misit abbatem religiosum, &c.* Vox frequens in Bullis Summorum Pontificum quibus regularia beneficia ad sæcularium conditionem adducuntur.

Sæculatus. Anonymus de Revelatione reliquiarum S. Genovefæ num. 6. *Revelata est .... mense Januario 10. mensis in octavis ejusdem sanctissimæ virginis, & à fratribus est dulciter Deo Sæculata.* Id est forte *in sæculum*, seu è sepulchro in apertum elata : [modo sana sit lectio.]

¶ SÆPIA, pro Sepia, piscis genus. Charta Goffredi Comit. Vindocin. inter Probat. to. 4. Annal. Bened. pag. 733. col. 1. *Medietatem quoque* (delegamus) *nostræ partis de censibus Sapiarum per universum pagum Santonicum.*

¶ SÆPISSIMUS, Frequentissimus. Mirac. B. Heldradi to. 2. Mart. p. 337. *Grates non modicas Deo & gloriosissimo ejus confessori Heldrado pro suis Sæpissimis beneficiis reddiderunt.*

¶ SAETTIA, Saetya. Vide *Sagitta* 1.

¶ SÆUPWURPE. Vide infra *Swerp.*

SAFARIUM, *Atrium templi*, in Glossis Isid. *Saforium*, apud Joan. de Janua. Papias *Sapharium* legit. Vide Jacob. Gotofredum ad l. ult. de Operibus public. [& supra *Pastophorium* & *Sabarium.*]

¶ SAFFIUM, Ornamentum casulæ; idem quod *Aurifrigium, Orfroy*, in crucis modum aptari solitum. Inventar. an. 1377. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Item unam casulam de purpura ... cum Saffio de auro ante & retro multum nobile. Safre* dicitur in altero Inventar. ex eod. Tabul. *Item casulam, dalmaticam & floquetum de diaspro rubeo in casula cum Safre sive aurifres ante & retro deauratum.* Vide *Aurifrigia.*

¶ SAFIRUS, Lapis pretiosus, vulgo *Saphir.* Charta Ademari Comit. regnante Rodulpho Reg. Indict. 12. ex Tabul. Silvaniac. *Donate Archimbaudo filio meo ... spadam meam minorem, & sigillum de Safiro, ubi Irmingardis sculpta est.*

SAFON, apud Ælfricum in Gloss. Anglo Saxon. ꞅtæð, i. ripa.

¶ SAFORIUM. Vide *Safarium.*

¶ SAFRANUM, Crocus, Gall. *Safran.* Curia gener. Catalaniæ sub Jacobo I. Reg. Aragon. ann. 1291. *Judæus non possit mutuare, nec audeat facere aliquem contractum vel baratam de blado, vel oleo, vel Safrano, &c.* Vide *Sofferana* & *Zaffranen.*

¶ SAFURIUM, ut supra *Safarium.* Vide *Pastophorium* & *Pastorium.*

¶ 1. SAGA, *Nomen gemmæ.* Gloss. Isid. Leg. *Sagda* ex Plinio lib. 37. Hist. cap. 67. monet Grævius.

¶ 2. SAGA, Narratio, relatio, quodvis dictum, Anglo-Sax. est depositio testium ; subinde fabulam significavit. Vide Schilteri Glossar. Teuton. in hac voce.

¶ 3. SAGA, pro Panni specie & lecti stragulo. Vide in *Sagum* 2.

¶ 4. SAGA, Saiga, Alia, nec mihi satis nota, significatione, nisi sit pro Examen, disceptatio. Vide *Sagemannus.* Statuta Ardacensia apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 121. *Tunc idem sic officialis ex iis* (canonicis) *in curiis Saga ipsius capituli ordinari poterit, prout occurrerit ordinandum, nullusque canonicorum tempore Saga in ipsius curiis ipsam curiam visitare, vel accedere debet, vel audeat, ipsius decani licentia super hoc prius non habita vel requisita ; si autem pro tunc ipsum decanum forte in loco adesse non contingeret, tunc ipsum capitulum de consilio cellerarii ipsius capituli, de ipsa Saiga bladi se intromittere debent, ordinationem debitam secundum ipsorum conscientias de eadem faciendo.*

SAGANA. Joan. de Janua : *Saga & Sagana, ingeniosa, incantatrix.* Ebrardus Betuniensis : *Sagana gummi, Sagana vestis, *Sagana vates.* Catholicon parvum : *Sagana, idem est quod vates, & dicitur de sagio, gis : inde sagax : vel dicitur esse gummi, scilicet unguentum, quod multum sagaciter operatur. Vel potest esse quoddam genus vestis, qua antiquitus sagaces induebantur.*

¶ SAGARIA, χλαμυδουργική, in Gloss. Lat. Græc. Ars conficiendi saga : qui vero ea vendit, *Sagarius*, χλαμυδοπώλης dicitur in iisdem Gloss. Vide *Sagum* 1.

¶ SAGARIUS Canis. Vide Meursium in Σαγάριος.

¶ SAGATA, f. pro *Segata* vel *Secata*, Servitii species, quo vassalli *blada* domini sui *secare* tenentur. Statuta castri de Seguno an. 1291. ex Tabul. Archiep. Ausc. *Item homines de Seguno tenentur & debent facere Sagatam domino Comiti Armaniacensi per unam diem semel in anno ad expensas proprias ipsius Comitis in terris & bladis propriis & laborantia ipsius domini Comitis.* Vide *Secare.*

¶ SAGATIO. Vide in *Sagus* 2.

¶ SAGBARONES. Vide *Sagibarones.*

¶ SAGED, ut *Saied.* Vide in hac voce.

SAGELLUM. Vide *Sagum* 2.

SAGEMANNUS, Accusator, delator, ex Saxon.

ɼaʒeman. Gloss. Saxonicum exaratum sub Edw. III. *Sagemannus, ille per quem scitur.* Leges Henrici I. cap. 63. *Sine accusatore, sive Sagemanno.*

1. SAGENA, Rete, vox Latinis nota. Papias: *Sagena, retia, verundum Græce, vulgo everclum dicitur.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sagena, Retz. Inde Sagenarius, ria, rium.* Nostris *Seine*, vel *Senne*. Testam. Eddonis Argent. Episc. regnante Pippino apud Eccardum in Orig. Habsburgo-Austr. col. 144. *Piscationes agere cum nostris piscatoribus, capturam etiam piscium cum Sagena, in omnibus medietatem.*] Charta Matthæi Comitis Bononiensis an. 1173. in Tabul. S. Judoci: *Ita quod nullus præter eos vel eorum successores in costa maris ab Alteia usque ad Cantiam Sagenam posset deducere, &c. Tractus Sagenæ.* Charta Gaufredi Comitis Andegavor. apud Sammarthanos in Abbatib. SS. Sergii & Bacchi: *Confero in perpetuum Monasterio .... tractum Sagenæ in flumine Meduana juxta ipsum Monasterium, qui tractus Tertii nomen habet.* Vide Chartam aliam Philippi Regis Franc. an. 1283. apud eosdem in Archiep. Rotomag. ubi *tractus sagenæ* est facultas piscandi, & rete in piscariam jaciendi & immittendi. Metropolis Salisburgensis to. 2. p. 533. *Item tres Sagenas, unam in Scebach, alteram in Matsce, tertiam Pat. quæ protenditur à pede montis, in quo sita est civitas Walkerstegen.* Charta Henrici Imper. ann. 1111. ibid. pag. 549. *Dedit & 3. Sagenas, unam Sebach, &c.* Ubi sagena nude videtur sumi pro *Piscaria*. [Adde Acta SS. tom. 3. Julii pag. 759.]

2. SAGENA, Navigii species. Diploma Chilperici Regis Franc. pro Ecclesia Tornac. apud Miræum in Cod. donat. piar. p. 16. *Teloneum-de navibus super fluvio Scalt .... vel quolibet commercio seu & de cariagio, vel de Sagenis, nec non & de ponte super fluvio Scalt, &c.* [Idem Diploma rursum editum apud eumd. to. 2. p. 1310. ubi legitur, *& de carrigio vel de Saginis.*] Epistola Ludovici II. Imp. ad Basilium Imp. *Et quia nonnulli Saracenorum Panormi latrunculi cum Sagenis ... per Tyrrhenum mare debacchantur, &c.* Charta Caroli C. an. 859. in Tabulario Abb. Belliloci in Lemovicibus n. 4. *Ut nullus exactor vel judex publicus nec de navibus, nec de Saginatibus, vel carris, seu quibuslibet exactionibus undecumque fiscus aliquid exire potest, quicquam ab eis accipiat.* Charta Nicolai II. PP. in Chronico Reichersperg. an. 1059. *Quot adversa pertulerit .... adeo ut columna Dei viventis jam jam pene videretur nutare, & Sagena summi piscatoris procellis intumescentibus cogeretur in naufragii profunda submergi.* Ita *Sagena piscatoris*, apud Hugon. Flaviniac. pag. 192. quæ *Sagena B. Petri*, Petro Damiano apud Baronium ann. 1062. n. 57. Laurentius Veron. l. 1. de Bello Balcarico:

Barca, currabii, lintres, grandesque Saginæ.

Nisi quis *Sagittæ* legat. Occurrit præterea [in Vita S. Athanasii Neapolit. Episc. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1062.] in Vita S. Romuli Episc. Januensis in lib. Miraculor. S. Fidis c. 13. & alibi, ut σαγήνη crebro etiam eadem notione apud Græcos Scriptores medii ævi. Constant. de Adm. Imper. cap. 31. pag. 99. lib. 2. de Themat. cap. 1. 6. pag. 79. 80. 94. 119. apud Mauricium lib. 1. Strategic. cap. 21. Gregoram pag. 72. &c.

Sagenula, Eadem notione. Papias: *Sagenula, pro navi ponitur.* [Vita S. Aldhelmi to. 6. Maii p. 88. *Tunc Dei famulus ... Sagenulam ascendit & eos continuo non dedignatus adivit. Statim autem ut Sanctus ille naviculam suo corpore ponderavit, &c.*]

¶ SAGENTIA, Sagetia. Vide *Sagitta* 1.

¶ SAGGOLUM, diminut. à *Sagum*, Panni species. Gloria posthuma S. Mariæ Magdal. tom. 6. Maii pag. 322. *Absterso cum lixivio quodam panniculo ad usum monialium, vulgo Saggolo dicto, odorem primarium servavit.*

SAGIA. Joan. de Janua: *Sagum, quoddam genus panni, vel vestis tenuis & abrasa, ... unde quosdam pannos asperos Sagias dicimus.* Janua hæc hausit ex Petro Comestore in Histor. Eccles. cap. 54. Exodi. Bulla Nicolai III. PP. apud Bzovium an. 1280. num. 5. *Super pellicias lineas deferant, capas nigras de Sagia simplices, vel si voluerint foderatas à cingulo.* Vide *Sagum* 2. & *Saiga*.

SAGIBARONES, Sachbarones, Causarum judices, qui in mallis publicis jus dicebant. [Varie hæc vox effertur apud Eccardum in Pacto Leg. Sal. dicuntur *Sacceborones, Sacebarones, Sacerborones, Sachibarones, Sacibarones, Sagbarones.*] Vetus Gloss. *Sagibarones dicuntur quasi Senatores.* Lex Salica tit. 56. §. 2. *Si quis Sagibaronem, qui puer Regis fuerat, occiderit.* §. 9. *Si quis Sagibaronem qui ingenuus est, & se Sagibaronem posuit, occiderit, &c.* §. 4. *Sagibarones in singulis mallobergiis, id est plebs, quæ ad unum mallum convenire solet, plusquam tres esse non debent: & si causa aliqua ante illos secundum legem fuerit definita, ante Grafionem removere eam non licet.* Ubi *Sagibarones pueri Regis* dicuntur, quomodo *pueri nostri qui judicia exequuntur*, in Lege Burgund. tit. 56. §. 1. 4. Ex Lege vero Salica colligitur *Sagibarones*, in judiciis plusquam tres esse non debere; de quibus intelligendum c. 46. §. 1. *Grafiones* vero cum septem judicasse, ex cap. 52. §. 2. *Sagibaronum* mentio est præterea in Legibus Inæ Regis cap. 6. apud Spelmannum: *Si quis in Ecclesia pugnet 120. sol. emendet. Si in domo Aldermanni vel alterius Sagibaronis pugnet 60. solidos emendet, & alios 60. pro wita.* Ubi editio Saxonica, ʒeðunʒenes ƿitan habet, quod Lambardus *sapientis honorati* vertit. Idem Spelmannus, Wendelinus, & alii vocem deducunt à *Saech*, sive *Saek*, causa de qua litigatur, & *Baro*, homo: ita ut Sachibarones, Jurisperiti fuerint, sive *legis Doctores*, uti nuncupantur: *hommes de loy*, [qui *Sagehommes* dicuntur apud *des Fontaines* in Cons. cap. 21. A *Saga*, narratio, relatio, quod causas judiciales referrent, accersit Schilter. in Gloss. Teuton.] Alii à *Saio*, de qua suo loco.

SAGIMEN. Adeps, sagina, arvina. Joan. de Garlandia in Synonymis:

Sumen, & arvina, Sagimen, pinguedo, sagina.

Ubi interpres: *Sagimen est pinguedo quæ expellitur ex carne in frixorio per ignem.* Catholicon parvum, *Sagimen, sain.* [Statuta Scabinorum Macceriarum ad Mosam: *Le cent de Sayn doit* IIII. *den. le cent de poix doit* IIII. *den.*] Præsertim pinguedo, qua uti Monachis interdum concessum, ut observat Haëftenus lib. 10. Disq. Monastic. tract. 6. disqu. 4. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. c. 48. *Soli conversi sunt in coquina, Cantores autem in Ecclesia, qui lardum prius aliquantulum cum oleribus coctum, & Sagimen faciunt.* Idem cap. 76. §. 57. *Omni die vescuntur fratres Sagimine, præter Septuagesimam, & Adventum, & Vigilias Sanctorum, & 4. Tempora, & Rogationes.* Ordericus Vitalis lib. 8. p. 712. *In Italia & Palæstina & aliis regionibus quibusdam satis abundant oliva, cujus fructu ditati, ad diversos usus condiendos non indigent Sagimine.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 8. Kal. Febr. *De quo fiet statio panis, & vinum pauperibus dabitur cum Sagina.* 10. Kl. Jan. *Dedit nobis 6. arpentos vineæ apud Juri ad statio-*

nem 4. ferculorum, de qua Hospitale haberet Sagimen cum visceribus. [Charta Henrici III. Imper. ann. 1051. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 426. *Sed fratres iidem inde consolati Sagimen habeant.* Statuta Gerardi Abbat. S. Theoderici an. 1233. apud eumdem tom. 1. Anecd. col. 974. *Duo pulmentaria cocta habeat, quarta Saginiinis, prout consuetum est, confecta. In Quadragesima vero & Adventu, & aliis diebus quibus Sagimine non utitur, oleo vel caseis competenter conficiantur.*] Pœnitentiale MS. Thuanum: *A carne, Sagimine, & a caseo, & ab omni pingui pisce abstinere debes.* Occurrit ibi pluries, apud Cæsarium l. 6. Miracul. c. 4. in lib. Usuum Ordinis Cisterc. cap. 121. in Institut. Gener. Capituli ejusd. Ord. dist. 13. c. 2. in libro de Exordio ejusdem Ordinis cap. 15. &c. [Iisdem Cisterciensibus prohibetur *Sagimen* in Statutis an. 1180. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1252. *Qui in domibus alterius ordinis comedunt, si credunt in pulmentariis esse Sagimen, ab eis prorsus abstineant.*] Utebantur etiam sagimine ad ungendos calceos. Guigo II. Prior Cartusiensis in Statutis ejusdem Ord. cap. 28. §. 1. *Tria paria caligarum, paria pedulium quatuor, pelles, capam, sotulares nocturnos & diurnos, Sagimen quoque ad ungendum, lumbaria duo, &c.* Statura antiqua ejusdem Ord. 3. part. cap. 13. de furore: *Cum ei injungitur, erunt torta & Sagimen.* Charta ann. 1301. pro Episcopo Ambianensi: *Communitas boucheriorum Ambian. debent ministrare Sagimen optimum ad præparandos dictos bouchellos.* Ubi Gallica habent, *doit trover l'ointure à conreer les bouchiaus.* Vide *Unctum.*

¶ SAGIMENTARIUM, Lucerna quæ *Sagimine* alitur. Hist. Vicon. Monast. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 305. *Completo vero sermone, communem ecclesiæ modum non servans, ad excommunicandum tales,* (usurarios) *qui fit cum candela, ob detestationem fœnoris, sed mandato crucibulo sive Sagimentario, cernentibus cunctis, anathematizavit.*

¶ SAGIMINATUS, In *Sagimine* decoctus. Cæsarius lib. 6. Miracul. cap. 4. *Non mirum, si* (artocreæ) *valde erant bona, quia valde erant bene Saginunata.* Vide *Sagimen.*

1. SAGINA, pro *Saisina. Ponere in Saginam* aliquem, in vet. Charta apud Ughellum tom. 7. Ital. Sacr. p. 571. nisi mendum sit. [Vide in *Saisire.*]

¶ 2. SAGINA, *Sunt herba quadam quas legati populi Romani portabant interlocutores pacis, quia nemo illas herbas portantes lædebat, sicut delegati Græcorum, qui solebant ea qua vocatur celicia ferre.* Vocabul. utriusque Juris. Hæc unde desumta sint nescio: norunt omnes verbena coronatos feciales fuisse, ramumque olivæ manu gestasse; sed *Saginam* ignorant. Vide alia notione in *Sagena* 2. & *Sagimen.*

¶ SAGINACIA SILVA, Glandium saginandis porcis ferax. Codex Censualis Folquini ex Tabulario S. Bertini. *De silva Saginacia saginina bunnaria xx.*

SAGINALE, Italis est Calamus milii, in Vita B. Andreæ de Caterannis num. 16. ubi forte legendum *Sagittale.* Vide *Sagitta* 6.

SAGINARII. Vide in *Sagma.*

¶ SAGINAS. Vide *Sagena* 2.

¶ SAGINATIO, Jus saginandi porcos in silva. Charta Ottonis II. Imp. ano. 990. apud Pezium tom. 1. Anecdot. part. 3. col. 57. *Pascuis, silvis, Saginationibus, venationibus, piscationibus, portibus, aquis, &c.* Charta an. 1073. apud Meichelbekum Hist. Frising. to. 1. pag. 265. *Silvis, venationibus, ... Saginatione, &c.*

SAGINUM, Adeps suillus, Gall. *Sain.* Tabularium S. Remigii Remensis: *Census de Marsna ... In Augusto 11. libr. & 8. solidi de Sagino.* Infra: *In Pascha 12. solidi & dimid. de Sagino.* Alibi: *Habet ibi mulinum, solvit de annona mod. 30. Sagin. porc. 2.* Occurrit ibi pluries. Vide *Sagimen*, [& *Samum.*]

SAGIONES, SAGIONIA. Vide *Samnes.*

¶ SAGIOTA, Ornamenti genus. Johan. Demussis Chron. Placent. ad an. 1388. apud Murator. to. 16. col. 580. *Aliqua portant Sagiotas de perlis valoris florenorum L. usque in C.* Vide *Sagitta* 4.

¶ SAGIS, σαγὰς, στρῶμα τῶν ἱππέων. Gloss. Lat. Græc. Emendant viri docti, *Sagas.*

¶ SAGITIA. Vide mox in *Sagitta* 1.

1. SAGITTA, SAGITTEA, Navigii species; *Barca sottile*, Italis; *Saettia*, Jo. Villaneo lib. 7. c. 29. *Saetya*, in legibus Alfonsinis part. 2. tit. 25. lege 7. sic dicta, quod velox sit, inquit Acarisius. [Eu ootione, interprete Eccardo, occurrit in Pacto Leg. Salicæ tit. 14. num. 3. ubi de raptu mulierum: *Qui cum Sagittis fuerint, unusquisque illorum* cxx. *den. qui faciunt sol.* III. *culpabilis judicetur.*] Otto Frising. lib. 1. de Gestis Frid. cap. 33. *Aptatis triremibus & biremibus, quas modo Galeas seu Sagittas vulgo dicere solent, aliisque navibus bellicis oneratis, &c.* Charta Guillelmi II. Regis Siciliæ in Bullario Casinensi to. 2. p. 191. *Concedimus etiam prætaxato Monasterio liberam potestatem semper habendi quinque Sagittas in portu Panormi & mari eidem civitati adjacenti, &c.* [*Sagittias* infra ex eadem Charta.] Hugo Falcandus pag. 675. *Itaque Sagitteam quanta potuit celeritate faciens præparari, nautis, armis, cæterisque rebus necessariis eam præmunivit.*

¶ SAETTIA, Italis, eadem notione. Breviar. Hist. Pisanæ ad an. 1163. apud Murator. tom. 6. col. 174. *Ex quo Pisani irati x. galeas & xi. Saettias velociter ordinaverunt. Saitie*, in Continuat. Histor. Belli sacri Willelmi Tyr. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 731. *Et un et 15. galies & autres vessiaus menus, Saities & gameles bien 50. & alerent à veles & à navirons tant qu'il vindrent à Escalonne.*

SAGETIA, apud Gaufredum Malaterram lib. 4. cap. 2. *Philippum Georgii patrui cum velocissima Sagetia versus Syracusam omnem rem exploratum mandant.* Vetus Charta apud Joann. Lucium lib. 3. de Regno Dalmat. cap. 10. *Piratæ qui erant in Sagetia Comitis de Sevenico.* [Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Venientes per mare super quamdam Sagetiam Pisanorum. Sagentia*, ibidem: *Trahentes Sagentiam cum uno bono ingenio perduxerunt eam in terram.* Adde Acta SS. to. 3. Junii pag. 465.] *Sagettie*, apud Raimundum Montanerium in Chron. Regum Aragon. cap. 272. 284.

SAGITIA, SAGITTIA, in Chron. Pisan. ann. 1163. [Charta ann. 1357. ex Tabular. Massil. *Patronus cujusdam Sagitia armata, &c.*] Charta Willelmi Regis Siciliæ ann. 1176. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Montis regal. *Concedimus etiam prætaxato Monasterio liberam potestatem semper habendi quinque Sagittias in portu Panormi, & mari eidem civitati adjacenti ... qua ad opus ejusdem Monasterii officium piscationis exerceant.* [Breviar. Histor. Pisanæ apud Murator. to. 6. col. 180. *Paratis cum* L. *galeis &* XXXV. *Sagittiis atque aliis multis lignis, &c.* Vox nota etiam Poetis Provincialibus:

Si co val mais grans naus e mar,
Qe bus, ni Sagitia,
E val mas leon, que senglas.]

SAGITTARIA. Radulphus de Diceto ann. 1176. *Exin pro varietate locorum vario desudans navigio,* modo

Google

modo Sagittario, modo lintre, nec tam utens remo quam velo, Ducatum Apuliæ ... pertransiit. Sed legendum *Sagittaria.* Idem an. 1184. *Coacta classe non modica, navibus infinitis, quæ vulgariter vel galeæ, vel Sagittaria, vel oneraria cum certis nominibus distinguuntur.* Albertinus Mussatus lib. 5. de Gestis Italic. rubr. 2. *Cum barchis tectis, aliisque quas Sagittarias ipsi* (Veneti) *appellant.* Speculum Historiale MS. Joannis Abb. Laudun. lib. 11. c. 63. *Car en cele ville avoit riviere portant navires, & i avoit galées & une Sagitaire, &c.* Chronicon Flandriæ cap. 82. *En la cité avoit une riviere portant navire: & y avoit trois galées, & une Sagitaire.*

¶ Sagittea, in Caffari Annal. Genuens. lib. 1. apud Murator. to. 6. col. 249. *Ecce Rex Balduinus cum duabus Sagitteis, & cum turbis & vexillis multis longe à civitate per milliare Januensibus obviam venit.*

Sagittina. Anonymus de Gest. Friderici II. Imper. *Eadem durante procella Carolus ascendens quandam Sagittinam, non sine personæ discrimine terram petit.* [*Sagittiam* edidit Murator. to. 8. col. 597. Sallas Malaspinæ de Reb. Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 317. *Non remansit in terra vir, ... exceptis quibusdam, quos una Sagittina XXIV. remorum ereptos ab hostium gladiis vivos excepit.*].

2. SAGITTA Barbata. Ugutio: *Catapulta, vas est, ut dicunt, vel potius sagitta est cum ferro, bipenni, quam Sagittam barbatam vocant.*

☞ In clientelæ professionem dominis sæpius exhibitam à vassallis *Sagittam barbatam* discimus ex pluribus Chartis. Charta Hugonis de Logiis apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Reddendo inde annuatim pro omni servitio sex Sagittas barbatas ad festum S. Michaelis, &c.* Hist. Harcur. to. 3. pag. 339. *Per homagium ac redditum apud castrum Falesiæ, Sagittam barbatam ad festum Assumptionis B. Mariæ, &c.* Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 140. *Reddendo inde annuatim præfato abbati & successoribus suis unam Sagittam latam & competentem in festo S. Edburgæ virginis. Sagite enbarbellee*, in Poemate *de la guerre de Troyes* MS.

Qar farine que l'en tamise
Ne chiet pas si mennement ...
Com font Sagites enbarbellees,
Dars & engignes enpenées.

¶ 3. SAGITTA. Fulmen, Gall. *Carreau de la foudre.* Chron. Parmense ad an. 1292. apud Murator. to. 9. col. 825. *Tonitrua maxima fuerunt cum pluvia magna in civitate Parmæ, & in quatuor locis Sagitta de cœlo percussit.* Ibid. ad ann. 1299. col. 840. *In vigilia B. Johannis Baptistæ in hora vesperarum, tonitruum & Sagitta de cœlo percussit in turre communis Parmæ.* Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii pag. 103*. *Tres de cœlo ceciderunt Sagittæ, prima super campanile S. Pauli, secunda super campanile S. Petri, & tertia super capella Domini.*

4. SAGITTA, in vestibus dicitur pars ea quæ contrahitur in sinus, quod sagittæ speciem effingant. *Rugosi sinus*, in leg. 12. Cod. Theod. de Scænicis. Udalricus lib. 2. Consuet. Clun. c. 11. *Sedens ad lectionem ... anteriora frocci sui semper in gremium ita attrahit, ut pedes possint bene videri. Girones quoque, vel quos quidam Sagittas vocant, colligit utrinque, ut non sparsim jaceant in terra.* [Guidonis Discipl. Farf. lib. 2. cap. 4. *Similiter autem subtus circa pedes tunica debet esse rotunda qualitate mensurata, Sagittas vero vel gerones tantum habeat, ut iter gradientes vel superfluitate, vel parcitate non impediat.* Vide supra *Sagiota.*]

5. SAGITTA, Flebotomus, quo venæ equorum percutiuntur, passim apud Veget. de Arte veter.

6. SAGITTA, *rusticis*, inquit Jo. de Janua, *novissima pars surculi in sarmento, vel quod longius à matre, ex qua prosiliit, recessit: vel quod acuminis tenuitate teli speciem præferat.* [Ugutio præfert *Sagita.*]

SAGITTAMEN, Sagittarum materia vel multitudo. Knyghton. ann. 1389. *Et ei etiam pro Sagittamine quod ibidem in debellando consumpserat, 20. millia scutorum auri exsolveret.*

¶ Sagittamen, Sagitta. Breviar. Hist. Pisanæ ad ann. 1264. apud Murator. to. 6. col. 195. *Quadrellos, Sagittamina, & virgas Sarracenorum in civitatem Lucanam projici fecimus.*

¶ Sagittamentum, Eadem notione. Charta vetus Hist. Bonon. apud Carolum de Aquino in Lex. milit. *Precamur quatenus dictum castrum muniatis victualibus, balistis, Sagittamentis, pavensibus, lameriis & pannellis.* Contin. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 448. *Tamen nolle, invitis hostibus, imo per medium illorum, auxilio optimorum virorum, & Sagittamentis copiose recepto, &c.* Annal. Estens. apud eumd. tom. 18. col. 1017. *Eo tempore impetraverat Capitaneus Rodigii, quod de Venetiis sibi mitterentur munitiones farinæ ac bombardarum & Sagittamentorum, & nonnullarum aliarum rerum, quas noverat necessarias in Rodigio.*

SAGITTARE. Otto Morena pag. 58. *Ipse Imperator optime sciens Sagittare, multos de Cremensibus interfecit.* Rogerus Hovedenus an. 1192. *Et cepit ... unum renegatum, qui quondam Christianus fuerat, ... & Rex posuit eum ad Sagittandum, & Sagittatus est.* [Adde Chron. Domin. de Gravina, apud Murator. to. 12. col. 577. Utuntur præterea Plautus in Trinum. act. 2. sc. 1. Justinus lib. 41. & Curtius lib. 7.]

SAGITTARIA, Navis. Vide *Sagitta* 1.

¶ SAGITTARII Liberi, nostris *Francs-archers*, in Chron. Beccensi an. 1467. De iis consulendi Monstrelletus 3. vol. pag. 13. & Berrius in Carolo VII. pag. 165.

¶ SAGITTEA, Sagittia, Sagittina, Navis species. Vide *Sagitta* 1.

1. SAGIUM, [Pondus. Georg. Stella in Annal. Genuens. apud Murator. to. 17. col. 1114. *Insuper quod anno singulo, dum vita fuerit eidem, a Republica Peyræ suscipiat eum pecuniæ numerum, quem ipso stantes loco, perperos centum ad Peyræ Sagium nominant.*] Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 10. *Ita quod per totum annum completum summatim sunt libræ 39. & sex unciæ, cum 4. Sagiis, cuilibet prædictorum.*

2. SAGIUM, Linteum subtile in quo farina excernitur. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 1. cap. 11. *Panis vero communis & quotidianus esse poterit secundum diversarum Ecclesiarum facultates cum Sagio, vel cum cribro.* Vide *Sagum* 2.

SAGMA, Salma, Sauma, Sagmarius, Salmarius, Sommarius, Summarius, &c. Voces unius ejusdemque originis.

Sagma, Onus, sarcina, in Glossis MSS. Glossæ Gr. Lat. Σαγμα, *Sagma.* Gloss. Lat. Græc. *Sagma*, παρατλήρωμα. Perperam utrobique editum *Salina.* Eginhardus in Vita Caroli M. *Facto supellectili, ut sunt cortinæ, stragulæ, tapetia, falcræ, coria, Sagmata.* Vita Ludovici Pii an. 807. *Erant enim sine Sagmatibus.* Theodulfus Aurelian. lib. 3. Carm. 12.

Sagmatibus tandem his quæ postulat usus onustis,
Nos hinc digressos cepit Petricordia tellus.

Aribo Episcopus Frisingensis in Vita S. Corbiniani n. 11. *Mitte super eum* (equum) *sellam sagma-*

riam, & sterne illum, & Sagma super illum impone. Σάγμαζε καμήλων, in Vitis S. Eliæ junioris p. 165. Vide præterea Annales Franc. Bertinian. an. 876.

Sagma, femin. gen. Papias, ex Isidoro l. 20. cap. 16. *Sagma, quæ corrupte Salma dicitur, à stratu Sagorum nuncupatur, unde & equus sagmarius dicitur.* Mamotrectus 15. Levit. *Hoc sagma, tis, est stratura asini: hæc Sagma, quæ corrupte dicitur salma, est sella vel pondus & sarcina quæ ponitur super sellam.* [Gloss. vetus apud Carolum de Aquino in Lexic. milit. *Sagma, æ, & Sagma, atis, sella, quam vulgus bastum vocat, super quo componuntur sarcinæ: clitellas alii vocant.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sagma, æ, Somme, charge de sommier, ou selle, bas.*] Glossar. Lat. Gal. *Sagma, æ, charge, ou selle.* Vegetius lib. 2. de Arte veterin. cap. 59. *Reliquum mulorum, equorum, asinorumque genus sub sellis aut Sagmis solo tergo præstat officium.* Tageno Paraviensis & Chronicon Reichersperg. ann. 1190. *Relictis bigis & quadrigis, iter cum Sagmis aggressi sumus.* Ordericus Vitalis lib. 6. pag. 605. *Ut ad fomitem ignis duas Sagmas asini quotidie acciperent.* Adde chartam Caroli C. in Append. ad Capitul. num. 67.

¶ Sacima, Eadem notione, in Ordine Rom. Cencii cap. 43. *Notandum vero quod dominus Papa debet habere ... duas Sacimas mortulæ.* Ubi leg. *Sagmas*, ut ex cap. 47. facile conjicitur: *Debet habere Papa sex fascios mortulæ.*

Sagma, Theca scuti. Lactantius ad 9. Thebaid. Statii: *Coryton, theca arcus solius dicitur, sicut pharetra sagittarum, & Sagma scuti.* Suidas: Σάγμα, θήκη τοῦ ὅπλου. Notum vero ὅπλον sæpe sumi pro scuto.

Sagmarium, Idem quod *Sagma*, Στρωματόδεσμον, Ulpiano ad Demosthenem. Glossæ Basilic. Τοῦλδος, τὰ σαγμάρια τὰ τὴν ὑποσκευὴν τῶν πολεμίων βαστάζοντα, ἡ ὑποσκευὴ καὶ χρεία πᾶσα τῶν στρατιωτῶν, τουτέστι παῖδες, καὶ ὑποζύγια καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ φοσσάτου ἐπιφέρεται. Ita Gloss. MSS. Regiæ: ἀποσκευή, τὸ λεγόμενον παρ᾽ ἡμῖν τοῦλδον, τὰ σαγμάρια. Eadem pene Suidas & Glossæ Basilic. Nicetas Barbarogræcus in Manuele lib. 6. cap. 20. Τὰ σαγμάρια, καὶ καλῦβαι, καὶ οἱ ὑποχείριοι, αἵ τε ἅμαξαι. Adde Leonis Tactica cap. 4. n. 36. c. 5. n. 7. c. 9. n. 36. 58. cap. 10. n. 12. Rigaltii, Meursii [& med. Græcit.] Glossaria. Odo Cluniac. lib. 1. de Vita S. Geraldi cap. 33. *Omne stipendium quod in Sagmariis Geraldi delatum fuerat, paulatim dejecit.* Nolim tamen præstare hoc loco *equos Sagmarios* non intelligi.

Sagmarius, Equus clitellarius. *Sarcinarium jumentum*, Cæsari lib. 1. *Sarcinale jumentum*, Ammiano l. 15. *Sarcinulator equus*, Willelmo Britoni l. 12. Philipp. p. 241. *Sagmarius mulus, Sagmaria mula*, apud Servium ad 1. Æneid. τετρασαγμάριος, Leoni in Tactic. c. 6. n. 29. Gloss. Ælfrici: *Sagma*, ʃeam-ʃaðol. *Sagmarius equus*, ʃeam hoʀʃ. Ubi perperam editum *sugma* & *sugmarius*. Lampridius in Heliogabalo: *Qua pilento, qua equo Sagmario, qua asino veheretur.* S. Honoratus Massiliensis in Vita S. Hilarii Episc. Arelat. *Pedibus iter aggrediens, Romam sine equo, sine Sagmaria vel sago festinus intravit.* Petrus Damian. in Vita S. Odilonis Cluniac. cap. 23. *Repente Sagmarius multis oneratus sarcinis per montis devexa collabitur.* [Idem in Vita S. Dominici Loricati cap. 3. *Non prædia, vel aliquam substantiam, præter unum Sagmarium, possidebant. Cum quo scilicet asello vel equo unus erat minister, &c.*] Raimundus de Agiles pag. 171. *Est alia (via) per montana Libani, tuta satis & copiosa, sed gravis multum Sagmariis & camelis.* Utuntur Scriptores alii passim, Vegetius lib. 2. cap. 10. lib. 3. cap. 6. Capitul. ann. 821. cap. 2. Petrus Damian. in Vita S. Romualdi n. 23. lib. 1. Epist. 9. pag. 30. Epist. 19. pag. 91. lib. 2. Epist. 18. pag. 270. Passio S. Vitalis num. 7. S. Bernardus lib. 3. de Consider. cap. 3. Tudebodus lib. 2. pag. 785. Petrus Blesensis Epist. 25. Guigo in Statut. Ord. Cartus. cap. 19. §. 1. Odo Cluniac. lib. 2. de Vita S. Geraldi cap. 18. 21. Leo Ostiensis lib. 2. Chron. Casin. cap. 19. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. c. 4. Rigordus an. 1194. Chartæ aliquot in Bibliotheca Cluniac. p. 513. 1442. in Hist. Vergiacensi pag. 120. apud Doubletum pag. 778. &c.

¶ Saginarius, Eadem notione qua *Sagmarius*, uti & scribendum volunt viri docti; an recte, haud satis scio, cum apud non paucos Scriptores occurrat hæc vox: unde *Saginarius* à Sagis portandis dici potuit equus Sarcinarius. Bernardus Monach. in Ord. Cluniac. part. 1. cap. 2. *Si perrexerit* (prior) *ad obedientias quæ sunt prope in circuitu, ducit secum duos fratres; si longius ut v. g. in Provinciam duos Saginarios & tres fratres, ex quibus unus est super ejus famulos, & super sarcinulas ejus.* Translat. S. Rigomeri sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 134. *Saginarios demum, itemque sufficientem apparatum, prout longioris viæ necessitas postulasset parari ... imperat.* Occurrit præterea in Statutis antiquis Ord. Carthus. part. 2. cap. 8. §. 7. & alibi.

Sagmarius, Sagmatum confector, Σαγματοποιός, in Gloss. Lat. Gr. Est etiam

Sagmarius, Qui *sagmarium* equum vel jumentum agit. Destructorium vitiorum cap. 96. *Sagmarius quidam bubulcus arabat pratum ut seminaret: sed boves, ut solebant, non arabant, imo pro posse recalcitrabant, propter quod arator eos aculeabat. Boves autem vociferati sunt contra eum dicentes, Maledicte, qua de causa percutis nos, quia semper servivimus tibi? Quibus Sagmarius, Cupio arare pratum, ut mihi & vobis cibum tribuat.*

Sagmare, Sagmarios onerare. Gloss. Lat. Gr. *Sagmat asinum*, σάττει ὄνον. *Sterne equum*, ἐπίσαξον τὸν ἵππον. *Sagmatus*, σεσαγμένος; perperam, *saginat*, & *saginatus* editum.

Sagmegium, Idem quod *Summagium*, de qua voce, mox. Concilium Bituricense an. 1031. cap. 15. *Ut in die Dominica vectigalia non fiant, quod carregium vel Sagmegium dicitur, &c.* Ubi *vectigalia* sunt *vecturæ*.

Salma. Ugutio, ex Isidoro lib. 20. cap. 16. *Sagma, quæ corrupte vulgo dicitur Salma, scilicet sella, vel pondus & sarcina quæ super sellam ponitur eis, & dicitur sic à stratu sagorum, i. sellarum, vel quia sellæ sago solent sterni.* Charta an. 1179. apud Ughellum tom. 7. pag. 706. *Concedimus ut prædicta Ecclesia unoquoque die semper capiat duas Salmas lignorum de foresta nostra.* Alia apud eumd. pag. 1321. *Debet octo Salmas vini, &c. Salma Salis*, apud eumd. to. 9. pag. 467. *Salma frumenti*, in Charta Frider. II. Imper. apud Rocchum Pirrum to. 1. p. 144. to. 2. pag. 285. [*Generalis & major Salma*, in Constitut. Jacobi Reg. Sicil. cap. 62. ubi certum pondus significatur. Processus an. 1243. in Append. ad Antiq. Hortæ Illustr. Fontanini pag. 404. *Duas Salmas musti mundi in vindemiis, &c.*] Statutum Honorii IV. PP. pro Regno Neapolit. ann. 1285. apud Odoricum Rainaldum num. 39. *Dummodo emptitiorum delatio de portu licito ad similem portum, & cum barcis parvis centum solummodo Salmarum vel infra capacium tantum fiat.* Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 10. *Tria sextaria de Venetiis sunt una Salma de Apu-*

lta, tam de legamine, quam etiam de frumento. Adde c. 13. extrem. [Computus ab an. 1333. ad ann. 1336. to. 2. Hist. Dalph. pag. 283. *Item, Desiderio Fabri pro 8. Salmis vini veteris ad rationem de sexdecim solidis per Salmam, VI. lib. VIII. sol. Vienn.* Est autem *Salma vini* apud Delphinates, uti observat eruditus ejusd. Histor. Scriptor, ponderis circit. 240. lib. ad pondus in eodem tractu usitatum. Occurrit præterea in Charta Ordonii II. Regis inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 171. Sed ibi *Salinas* legendum videtur. Vide infra *Sauma vini.*] Itali *Salma* etiam dicunt.

¶ SALMARIA, Sarcina, Gall. *Bagage.* Breviar. Histor. Pisanæ ad ann. 1171. apud Murator. to. 6. col. 184. *Papiliones quidem & tentoria, arma, equos, Salmariam & omnia Lucensium spolia victoriosi Pisani ceperunt.*

¶ SALMARIUS, Jumentum sarcinale, equus clitellarius. Ricobaldus Ferrar. in Histor. Imper. apud Murator. to. 9. col. 135. *Auxilio Senonensibus erant ... exules Florentini in exercitu Florentinorum fuisse tunc dicuntur ad IX. jumentorum, quæ appellant Salmarios.* Chron. Franc. Pipini l. 3. ibid. col. 704. *In exercitu Florentinorum fuisse dicuntur jumentorum que appellantur Salmarii, mille & sexaginta.* Vide mox *Salmata.*

SALMARIUS, ut *Sagmarius*, qui *Salmarium* equum seu jumentum agit, in Miraculis S. Eutropii Episcopi Santonensis num. 14.

SALMERIUS, Eadem notione. Itinerarium Gregorii XI. PP. *Percusso Salmerio Antistitis Carpentoracensis gladio crudeli manu interiit.* [Charta ann. 1291. ex Tabular. Archiep. Ausc. *Item quicumque Salmerium vel Salmerios tenent & lutrum suum faciunt, &c.*]

¶ SAMA, ut *Salma.* Chartul. Kemperleg. *Samam vini, & XII. formellas, vel unum lardi bradonem, pro ea det Monachis.*

¶ SAMARIUS, ut *Salmarius*, jumentum sarcinale, in Charta Ebehardi Salisburg. Archiep. an. 1160. apud Hansiz. tom. 2. Germ. sacræ pag. 258. *Per quem* (Præpositum) *misimus duos Samarios oneratos piscibus & caseis.*

SAMERIUS, Eadem notione, apud Willel. *de Baldenzeel* in Hodœporico Terræ sanctæ: *Species namque Indicæ ... à majori Armenia in camelis & aliis Sameriis adducuntur.*

¶ SALMATA, Onus *Salmarii*, Gallis *Saumée*: Provincialibus aliisque quibus *Saume* asinum sonat, idem non raro significat quod *Asinata* seu onus asini. Charta an. 1164. tu. 1. Hist. Dalph. pag. 26. col. 1. *Si Dominus vinum suum vendere voluerit, cum bona vindemia fuerint, septem Salmata erunt de vino puro & octava erit de decollo.* Pancharta S. Stephani de Vallibus apud Xantones, Ch. 1. *Non teneantur scindere illa die ex debito nisi quilibet duas Salmatas.* Charta aon. 1364. in Camera Comput. Aquensi: *Item in festo natalis Domini novem Salmatas lignorum quolibet anno.* Charta an. 1413. ex Tabul. Archiep. Ausciensis: *Salmata vini.* Rursum: *Salmata merluciı* Alia ann. 1401. ex eodem Tabul. *Pro qualibet Sarcinata cujuslibet Salmerii, &c.* Statuta Avenion. MSS. rubr. 13. art. 2. *Salmatam vero* (intelligimus) *quæ continet decem heminas mensura Avenionensis.* Hinc emendanda videtur Charta Edwardi I. Regis Angl. ann. 1283. apud Rymer. to. 2. pag. 262. *Dabit venditor extraneus .... de Salmaca bladi I. den. ... de Salmaca coriorum grossorum 2. den. ... de Salmaca de onere hominis de prædictis rebus & similibus* 1. *d.* Ubi leg. *Salmata.* Vide mox *Saumata.*

Tom. VI.

SAUMA, Idem quod *Sagma*: nostris *Saume.* Papias: *Ephippia, equorum freni, Sauma, vel pectoralia.* Joannes de Janua: *Sagma, corrupte vulgo dicitur Sauma, vel salma: i. sella, vel pondus, vel sarcina quæ super sellam ponitur, &c.* Alibi: *Sauma, onus.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Sauma, Somme, charge.*] Rhenanus lib. 2. Rer. German. p. 95. *Saumarum nomine clitellaria jumenta intelliguntur.* Capit. 2. an. 813. cap. 10. *Et Marscalci Regis adducant eis petras in Saumas viginti, &c.* Charta Caroli M. post Aimoinum Brolii, & apud W. Hedam in Rixfrido Episc. Trajectensi: *Teloneus exigatur, nec de navale, nec de carale, neque de Saumis, neque, &c.* Chartæ Alemannicæ Goldasti cap. 58. *Accepimus ab hac Ecclesia & Abbate ... solidos 70. & cavallos 5. cum Saumas, & rufias, & filtros, cum stradura ad nostrum iter ad Romam ambulandum.* Charta Ludovici Pii in Tabulario Monasterii Fossatensis fol. 8. *Missos suos in aliquam partem imperii nostri negotiandi gratia dirigere cum carris videlicet & Saumis, seu navigio, &c.* Acta Innocentii III. PP. p. 11. *Fecit illuc intromitti aliquas Saumas farinæ.* [*Sauma olei*, tom. 5. SS. Junii p. 526.] Vide tom. 2. Historiæ Francor. p. 605. Legem Longub. lib. 1. tit. 14. §. 7. Synodum Metensem an. 753. c. 4. Synodum Vernensem ann. 755. cap. 26. Sugerium lib. de Admin. sua c. 7. Chron. Trudonense lib. 9. pag. 458. (ubi leg. *Saumas* pro *saumas*,) Petrum de Vineis lib. 3. Epist. 23. 24. lib. 5. Ep. 91. Hieron. Rubeum in Hist. Ravennat. pag. 362. &c.

¶ SAUMA, Jumentum ipsum sarcinale, Provincialibus maxime asinus. Inventar. an. 1294. ex Tabulario S. Victoris Massil. *Quedam Sauma vendita cum basto suo & ornamentis.* Statuta Forojul. ann. 1235. *Statuimus quod si aliquis miles, vel ejus filius, vel nepos, opera rustica fecerit arando, fodiendo, ligna adducendo cum Sauma, vel sine, ... non habeat militis libertatem.*

SAUMA VINI, inquit Brolius, ea est quam appensis ad latera vasis, vulgo *Barres* nuncupatis, equus ferre solet. Et apud Cenomanos dicitur esse unius & 90. pintarum cum semisextariolo: quatuorque summas prægrande vas vinarium, ab eis *Pipe* appellatum, ac tot pintas quot sunt in anno dies continens. Ita ille ex Tabulario S. Petri de cultura Dei. Falco Beneventanus an. 1124. *Tanta fuit fertilitas vini, quod ... centum Sauma pro 30. denariis vendebantur.* [Charta an. 1201. inter Instrum. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 323. *Et unam Saumam vini ad Missas cantandas .... præcipio reddendam.* Processus ann. 1243. in Append. ad Antiq. Hortæ Illustr. Fontanini pag. 406. *Item petiit ut compellatis dictum episcopum ad restitutionem viginti Saumarum de musto.* Vide supra *Salma.*]

SAUMARII, Equi *sagmarii*, Gall. *Semiers.* Fortunatus in Vita S. Germani Episc. Paris. cap. 3. *Duorum Saumariorum cum pane dirigit onera.* [Charta an. 1135. apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 304. *Tunc ipse advocatus duos Saumarios stipendiis oneratos, & duos equos cum duobus hominibus eos deducentibus accipiet.*] Chronicon Reichersperg. ann. 1190. *Milites inermes cæterumque vulgus cum Saumariis & sarcinis procedere instituit.* Leo Ost. lib. 2. cap. 84. *Vidit repente multos nigros homines velut Æthiopes longo ordine incedere, onustosque fœno Saumarios minare.* Utuntur præterea Stephanus Torn. Ep. 230. Anonymus in Vita S. Alberti Abbat. Cambr. n. 6. Odo de Diogilo de Ludovici VII. Reg. Franc. profectione in Orientem lib. 2. pag. 19. Chronicon Senoniense c. 7. Vin-

centius Belvac. lib. 31. c. 150. Godefridus Monach. S. Pantaleun. an. 1190. 1195. Stephanus Carnotensis Comes in Epistola tom. 4. Spicilegii Acheriani pag. 258. [Adde Vitam S. Odilonis lib. 2. cap. 16. Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 30. &c.]

SAUMERII, in Concilio Biterrensi ann. 1351. sub finem. [Capitula general. MSS. S. Victoris Massil. *Et omne arnesium, Saumerios & jocalia universa, &c.*]

¶ SAUMATERIUS, Qui *Saumarium* agit & curam illius habet. Testam. Bertrandi de Turre an. 1285. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 531. *Legavit... cuilibet garcifero & Saumalerio... decem libras Turon. semel solvendas.*

¶ SAUMATERIUS, Eadem notione. Saisimentum Comitatus Tolos. ann. 1251. apud *Lafaille* inter Probat. tom. 1. Annal. Tulos. pag. 16. *Et de bestiis carregii duo jornalia de quolibet foco ea habente, salvo prandio Saumateris.* Charta an. 1334. *Præsentibus fr. Bernardo de Lemovicis, Poncio Noguerii Saumaterio domini Prioris.* Vide mox *Somarii.*

¶ SUMMATARIUS, in Computis Episc. Aniciensis ex Tabul. ejusd. Eccl.

¶ SAUMARIUM, Onus, Sarcina. Chron. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 50. *Adhibitis etiam aliis satellitibus, in forma mercatorum arma sua in Saumariis suis occultaverunt, &c.*

SAUMATA, Onus equi sagmarii, *la charge d'un cheval. Saumata salis*, in Charta Ildefonsi Comitis Tolosæ ann. 1141. apud Catellum in Hist. Tolos. p. 192. 194. & in Hist. Occit. p. 323. Consuetudines Ecclesiæ de Regula in Aquit. apud Labeum tom. 2. Bibl. *Si vinum emerint, & postea vendiderint, obolum domino de unaquaque Saumata dabunt.* Ibidem: *De unaquaque Saumata lignorum dabitur, &c.* Charta ann. 1243. 150. *Saumatas de calce, quas habuerunt homines de Villanova.* Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo ann. 1197. *Morardus... dedit illum quartonem Humberto & sorori sua, id est, unam Saumatam, & vendidit illum quartonem, sive Saumatam mihi Guigoni.* [Charta ann. 1103. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. 726. *Et in unoquoque manso amasato de terra, unam Saumatam de lignis in nativitate Domini.* Charta an. 1251. in Histor. MS. Montis major. *Pro quibus decimis solvat Guillelmus Abbati in perpetuum L. Saumatas bladi, quarum qualibet sit IV. sextariorum.* Charta ann. 1522. *Viutenum seu viginti Saumatarum racemorum unam Saumatam dictis dominis dare teneantur.* Adde Hist. Dalphin. to. 1. pag. 230. 231. Statuta Massil. lib. 3. c. 15. &c.]

¶ SAUMADA, Eadem notione, vulgo *Saumade*, pluries occurrit in Charta an. 1197. ex Tabul. Monast. Villæmagnæ. Charta ann. 1229. in parvo Chartular. S. Victoris Massil. fol. 125. *Petebat R. Archiepiscopus Aquensis quartam partem totius decima Ecclesia S. Amonini & unam Saumadam optimi vini censualem.*

¶ SAUMARIATA, Eodem significatu. Tabul. Eccl. Auxit. *Ex uno quoque casali debet fieri una Saumariata vini sancta Maria Auscitana & Capitulo annuatim, &c.*

¶ SAUMANDIUM, Eodem intellectu. Vita S. Thomæ Aquin. to. 1. Martii pag. 685. *Saumarius qui portabat Saumandium Eracii de Atlotis Romani, per rupem altissimam cecidit.*

SAUMATICUM, vel SAUMATICUS, ut infra *Summagium.* Charta Dagoberti Reg. apud Doublet. p. 656. *Laudaticos, Saumaticos, salutaticos, &c.*

¶ SOMA, Eadem notione, in Chartul. S. Vincentii Cenom. fol. 19. *De Augoto IX. Somas, de Hugone Lechario VI. Somas, &c.*

¶ SUMA, ut *Sauma*, onus, sarcina. Charta Archambaldi Borbonii pro hominibus Villæ-francæ: *De unaquaque Soma ferri 1. den. &c.* Chron. Jac. Malvecci apud Murator. tom. 14. col. 1003. *Somas viginti farina frumenti, Somas centum spelta, &c.* Chronicon Bergom. apud eumdem tom. 16. col. 866. *Et in monasterio reperti fuerunt Soma plusquam CV. frumenti & alterius blada, &c.* Adde Statuta Vercell. fol. 57. &c. In utraque Sicilia, teste Macro in Hierol. *Soma* aridorum mensuram denotat, quæ modio correspondet.

¶ SOMMA VINI, Chronic. Estense apud Murator. tom. 15. col. 468. *Largitus est Sommam unam vini in duabus lagenis.* Vide supra *Sauma vini.*

SOMARIUS, [Jumentum sarcinale. Charta Theobaldi Comit. Blesens. ann. 1215. in Tabul. Calensi: *Et in eadem foresta chaufagium suum ad unum Somarium.* Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 216. *Tunc oliba comes sua relinquens filio cum multa divitiarum copia. XV. scilicet onustis thesauro Somariis, &c.* Rursum ibidem col. 1017. & 1036.] Arnoldus Lubec. lib. 7. cap. 17. *Habebat sane Rex Otto munera multa Regis Angliæ avunculi sui Ricardi & 15. millia marcharum, qua in Somariis ferebant 50. dextrarii.* Ditmarus lib. 3. p. 33. *Cum Somariis plurimis quasi pecunia sarcinatis.* Willel. ab Oldenborg in Itinerario Terræ sanctæ: *Tantam emittit piscium multitudinem, ut ab omnibus ex omni provincia illuc confluentibus carrucis & Somariis deducantur.*

¶ SOMMARIUS, Eadem notione. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. CLXVI. *Johannes Degne, pro Sommario, LX. s.* Epist. B. Reginæ Legionis an. 1212. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 828. *Sola jacula & sagittas XX. millia Sommariorum ferre vix possent.* Tabul. S. Gildasii de nemoribus: *Nullam consuetudinem... retineo... nisi unum Sommarium in hostem, quando in longinquo multum fuerit, ea tamen ratione, ut si ipse Sommarius redditus non fuerit, &c.* Processus de S. Thoma Aquin. to. 1. Mart. p. 696. *Vidit ipsum Nicolaum elevantem pondera & onerantem Sommarios.*

¶ SOMERIUS, SONMARIOS, Eodem significatu. Charta an. 1339. to. 1. Hist. Dalph. p. 65. col. 1. *Ducebat secum unum equum bayum clarum, unum roncinum & unum Sommerium.* Ordinat. Domus Dalphin. ann. 1340. ibid. tom. 1. pag. 393. col. 1. *Item, unum sufficientem scutifferum qui sit magister panaterius ordinatus, habentem unum equum pro se & unum Somerium, qui una cum Somerio botellieria portent necessaria ipsorum officiorum.* Occurrit præterea ibid. pag. 394. & in Chron. Dominic. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 619.

SOMARII, Qui cellarii vinarii curam habent, quos nostri *Sommeliers* vocant. Theodorus Campodonensis in Vita S. Magni cap. 3. *Cum jam hora refectionis appropinquaret, & minister refectorii Somarius cervisam administrare conaretur, &c.* Infra: *Quid est, Somarie, quod habes in manu tua?* In Testamento Ludovici Hutini Regis Franc. ann. 1316. fit mentio *des Sommeliers, barilliers, portebouts, aideurs, & autres appartenans à l'Eschançonnerie.* Porro *Someliers* ejusmodi ministros vinarios vocant, quod horum potissimum curæ incumberent *equi sagmarii*, quibus vinum deferebatur, tametsi eadem appellatio cæteris inferioribus ministris tribueretur qui clitellaria jumenta agebant. Will. *Guiart* an. 1302.

Et espées nues escourre,
Sas garçons & sus Sommetiers.
Et mettre à la mors charetiers.

Præterea hac nomenclatura donantur in aula Regum nostrorum quotquot supellectilis Regiæ curam habent. In Ordinatione Hospitii Regis S. Ludovici an. 1261. à nobis edita in Notis ad Joinvill. occurrunt varii *Summularii*, nempe *Summularii mapparum*, *scancionariæ*, *cameræ denariorum*, *fructuariorum*, *Capellæ*, *&c.* Eadem habentur in Ordinat. Philippi IV. ann. 1285. [In Ordinat. Hospitii Johannæ Reginæ ann. 1316. memorantur *les valez de chambre qui merront les 11. Sommiers de chambre.*] In Testamento Philippi Magni Regis Franc. an. 1321. fit mentio *des Sommeliers du cors, des armeures, & de la chambre.* [Adde Statutum Johannis Reg. Franc. ann. 1355. tom. 3. Ordinat. pag. 33. & ibid. Notas Cl. Editoris.]

☞ Ejusdem nomenclaturæ & muneris exstiterunt ministri in aulis Regum Anglorum, Ducum Britanniæ & Dalphinalium. Liber niger Scaccarii edit. Hearnii p. 347. *Sumelarius coquinæ ejusdem similiter.* Catalogus familiæ Ducis Britan. an. 1404. apud Lobinell. tom. 2. p. 815. *Raoul Baron Sommelier de chaudelerie.* Alter an. 1498. familiæ Annæ Regis ibid. pag. 1589. *Maistre Pierre Signac* CCCC. *lio. Soumatiers Guillaume Berard, pour le Soumer du garde-manger de la cuisine.* Ordinat. Domus Dalph. an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 393. col. 1. *Item, ordinamus pro camera nostra tres magistros Somerios & honorabiles sicut decet, quorum unus arma nostra deferat, & reliqui duo raubas & alia arnesia necessaria nobis, . . . & pro gagiis ipsorum trium Someriorum ad rationem de uno grosso pro quolibet eorum per diem deputamus.*

¶ SOMELERIUS, SOMELLERIUS, Qui *Somarium* seu jumentum sarcinale agit. Ordinat. Hospitii Dalphin. an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 308. col. 1. *Cancellarius noster, cum uno socio, uno scutifero, uno clerico, Somelerio, &c.* Alia an. 1340. pag. 397. col. 1. *Tribus florenis pro salario unius Somellerii, duobus florenis pro duobus valletis peditibus per annum.* Pluries occurrit ibi.

¶ SOMMELARIUS, Eodem intellectu, in Testam. Roberti I. Comitis Claromont. ann. 1262. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 269. *Item lego Sommelario meo* L. *solidos.*

¶ SOMATA, Onus *Somarii.* Charta an. 1309. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 98. col. 2. *Item qualibet Somata salis de Valentia, debet per aquam quatuor denarios; Somata vini duos denarios, Somata vini acetosi vel tornati, unum denarium; Somata mellis vel olei, duos denarios.* Alia an. 1445. ibid. pag. 90. col. 1. *Exigere volunt de* L. *Somatis salis unum sextarium.* Ibid. col. 2. *Chascun muy contient dix Sommées de sel, & chacune Sommée contient six sestiers de sel de Valence, qui valent quatre besties chargées. . . . A la mesure de Vienne, la Sommée vaut dix sestiers & demy, & chascune beste porte deux sestiers, deux quartes & demy à ladite mesure.* Fori Bigorrenses art. 33. *Pagesius autem qui in censuetudine non habet Somatas deferre, si inventus fuerit à Milite, vel à militis aut Comitis serviente, qui invenerit, vinum & subsellias accipiat, asinum vero Comiti mittat.*

SOMATUM. Tabular. Eleemosinæ S. Pauli Viennens. *Sub censu unius Somati de vino.* Occurrit ibi pluries.

SOMETUM. Tabularium Priorat. de Domina in Delphinatu fol. 120. *Berberius de domo sua* 16. (denarios) & 1. *Sometum.* Ita ibi pluries: sed alibi *saumerium* scribitur.

☞ Ubi *Sometum*, quod *Somey* in aliis Instrumentis ejusdem Provinciæ dicitur, est servitium quo vassalli tenentur præstare *Somarios* ad exportandas res dominorum. Inquisitio de Moras ann. 1262. ex Regest. *Probus* fol. 42. *Int. si debent domino operam, manoperam, corvatam & Somey. Resp. quod non, nisi Somey, videlicet illi de burgo & de castro, qui habent bestias portantes debent mutuare ipsas ante nativitatem Domini annuatim semel per unam diem.* Charta ann. 1309. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 86. col. 2. *Item habet dominus in dicto manaamento quinque Somey & dimidium, & duas partes unius Somey; & isti Somey percipiuntur in hunc modum: Quicumque debet dictum Somey, debet charreagiare in vindemiis ubicumque dominus vult, vinum suum reponere in dicto mandamento, cum asino suo, basto & barralibus & corda ipsius per unam diem.* Vide mox *Summagium*,

¶ SOMMATICA, Eadem, ut videtur, notione, seu eadem præstatio in summam pecuniariam commutata. Charta Widonis Abbat. S. Nicasii Rem. ann. 1158. ex Tabul. ejusd. Monast. *Pro presato altari vel Ecclesia à predictis canonicis omnibus annis Sommatica est solvenda.* Vide mox *Summata.*

SOUMARII, pro *Somarii*, in Charta Caroli III. Imper. ann. 990. pro expeditione Romana §. 5. 7. apud Goldastum.

¶ SUMA, ut *Summa*, in Leg. Liutprandi apud Murator to. 1. part. 2. pag. 67. *Non mittant alios homines, nisi tantummodo, qui unum caballum habeant, hoc est homines quinque, & tollant ad Sumas suas ipsos caballos sex.*

¶ SUMERIUS, Jumentum sarcinale. Testam. Bartholomæi de Lega apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 423. *Uxori suæ palefridum ferrantum qui est apud S. Yvonem, & Sumerium baium.* Testament. Willelmi de Paveli ibid. pag. 424. *In primo legavit . . . . Sumerium suum cum toto apparatu simul cum armis.*

¶ SUMMERIUS, Eadem notione, in Polyptycho Fiscamn. ann. 1235. *Ipse debet invenire unum Summerium ad eundum in exercitu.*

SUMMA, Idem quod *Sagma.* Will. Brito lib. 9. Philipp. pag. 208.

Ducere quadrigas quibus est Summasque necesse
Expedit, &c.

Rodericus Toletanus lib. 8. cap. 4. *Addidit etiam gratiam gratiæ, & cibariorum vehicula cum cæteris necessariis sexaginta millia Summas & ultra, cum summariis erogavit.* [Privileg. Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat. an. 1036. ex Chartul. V. ejusd. Monaster. *Summa annonæ*, 1. *ob. Summa piscium*, 1. *ob. Summa fructuum*, 1. *ob.* Charta an. 1170. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 59. *Concedimus S. Mariæ de Fontibus in perpetuum unam Summam de vino quam apud Meldis de vinagio habemus in vineis suis. Summa olei*, in Charta an. 1202. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1040. *Summa salis*, in Tabul. Beccensi.] Alanus in Parabolis:

De minimis granis fit grandis Summa caballi.

SUMMAGIUM, Præstatio *summariorum* ad exportandas res dominorum, vel *teloneum de sarcinis*, uti appellatur in Charta Caroli M. apud W. Hedam pag. 227. 1. edit. Consuetudines Solemniaci in Arvernis MSS. *Item pro Summagio tenetur quilibet dare in dicta villa prout dare in eadem villa alias legitime consuevit.* Charta ann. 1294. *Tres solidos Summagii super feodum Baudri.* [*Droit de Sommage*, in Consuet. Lothar. tit. 8. art. 5. Chartul. Gemmet. to. 1. pag. 35. *Item, nous tenons au bailliage de Gisors Vicomté d'Andely le fief noble & seigneurie de Gui-*

feniert ... en icelui avons ... droit de Sommages, quy est porter deux septiers de grains jusques au batteau à Andely.] Occurrit hac notione vox *Summagium*, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 118. 417. 419. 669. to. 2. pag. 14. 71. 184. 812. 827. to. 3. pag. 18. in Chronico Petri IV. Reg. Aragon. lib. 3. cap. 22. &c. Ubi fere semper cum *cariagio* jungitur, id est obligatione dandi *carra* ad vehendas & exportandas res dominorum, appellaturque *Summatge*, & interdum etiam sumitur pro castrorum impedimentis. Ejusmodi vero *sagmarios* debebant *Communitates* civitatum, Monasteria, & Ecclesiæ, in occasionibus bellicis. Charta Ludovici VIII. Regis an. 1223. pro Abbatia Humolariensi apud Hemereum: *Quitamus etiam dilctt Abbati & Conventui ... Summarium unum, quem nobis debebant, quando in exercitum ibamus.* Alia Caroli V. Regis ann. 1412. apud eumdem: *Nous ayons mandé & fait faire commandement par nos Gens Officiers à plusieurs Prelats, Abbez, Chapitres, & autres Eglises de nostre Royaume, qui sont de toute ancienneté tenus nous faire finance de chariots, de charettes garnies de chevaux, de Sommiers, de harnois, & autres choses à ce necessaires, toutes & quantesfois que nous nous disposons d'aller en aucune expedition & fait de guerre, &c.*

¶ Sumagium, Eadem notione, in Charta Ricardi I. Reg. Angl. in Monast. Anglic. tom. 2. p. 264. Vide *Hanig*.

Summagium, in Juribus & Consuet. Normanniæ cap. 34. ubi Gallica editio: *Les fiefs de par dessous sont, qui descendent des fiefs chevels, & sont soubmis à eux: si comme les vavassouries qui sont tenues par Sommage, & par service de cheval.* Ubi vetus interpres: *Et par ce mot, & par service de cheval, sont entendus villains services qui se font à sac & à somme, lesquels on appelle communement Sommages.* Cap. 53. *Nul qui tient son fief par villain service, ne doit avoir la Cour de ses tenans de ce mesme fief: si comme sont les bordiers, & ceux qui servent à sac & à somme & les autres qui doivent les villains services.* Ubi editio Latina, *servientes ad saccum & summam*: [*Sommez* dicuntur in Consuetud. Beneharn. art. 4. Polyptych. Fiscamn. an. 1235. *Paulus de Valle tenet unam vavassoriam & facit duo Summagia ad Natale & Pascha, & liberum earum & corveias aratri si habet.*] Atque inde *summa* nostris sumitur pro certa ac rata granaria mensura, scilicet equi sagmarii onere. Charta Anglica apud Prynneum in libertatib. Angl. tom. 2. pag. 255. *Mandatum est ... quod permittant .... vendere blada sua per Summas usque ad festum S. Katharinæ.*

¶ Summagium, Sarcina, onus *Summarii*. Charta ann. 1413. apud Rymer. to. 9. pag. 30. *Pro quolibet Aumagio panni vel alterius rei mercatoriæ, quinque arditz Guiaygnes.* Ubi leg. *Saumagio* ex consimili loco in voce *Ardicus* relato facile colligitur.

¶ Summarium, Eadem notione, in Teloneo S. Bertini ex Tabular. Audomar. *De Summario piscium, 1. ob.* Ibid. *De Summario lanæ, 1. ob.*

Summare, *Sagmare, summarios* onerare, *Charger les sommiers*, in Fleta lib. 2. cap. 85. §. 1. [Chartul. SS. Trinitat. Cadom. fol. 46. *Reginaldus ... equum suum accommodavit ad carbones ducendos & ad alias voluntates eorum agendas, .. & tantum Summavit quod numerum nescit.* Ubi *Summare* est *Summario* vehere.]

Summata, [ut supra *Sommatica*.] Apud Hemereum in Augusta Virom. an. 1116. Simon Noviomensis Episcop. donat Altare de *Montbrehin*, hac conditione, *ut singulis annis 2. solid. pro Summata, & 6. denarios pro obsonio Decano Episcopi persolveret.*

Summarius, Equus *sagmarius*. [Charta Theobaldi Comit. Blesens. an. 1186. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 627. *Concessi in perpetuum monachis ejusdem Ecclesiæ* (S. Launomari) *calfaginum suum ad novem Summarios.* Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. CXLVII. *De uno Summario empto* XII. *lib.*] Matth. Paris an. 1245. *Equis clitellariis, quos Summarios vocamus.* Utuntur Will. Tyrius l. 21. c. 23. Petrus Blesensis Epist. 94. Gesta Ludovici VII. Reg Fr. c. 6. 11. Vita S. Humberti Maricolensis n. 5. Gesta Innocentii III. PP. p. 133. Guntherus in Hist. CP. c. 23. &c.

Summaticum, [ut supra *Sammagium*, quod pro sarcinis Summariorum exsolvitur.] Charta Friderici II. Imp. ann. 1214. pro Ecclesia Viennensi apud Sammarthanos: *Non silvaticum, non Summaticum, non pulveraticum exigere audeat.*

¶ SAGMEGIUM. Vide in *Sagma*.

¶ 1. SAGMEN, ut *Saginen*, adeps, sagina: si tamen asserta lectio est. Charta Geraldi Abbat. Angeriac. ann. 1385. ex Tabul. ejusd. Monast. *Subcellerarius debet dare unum boissellum fabarum & Sagminem pro condimento.*

¶ 2. SAGMEN, ut *Sagma*, onus. Acta SS. tom. 7. Maii pag. 59. ubi de SS. Voto & Felice Eremit. *Quæ antiquorum tum fama, tum scriptura nostris impulsit auribus (immensis historiarum Sagminibus cedentes, hujus rei ubique terrarum meminentium) brevi proloquio in mentem quotannis revocare tenemur.*

¶ 1. SAGNA, ut *Saca*, in Charta Henrici Reg. Angl. tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1409. *Sciatis quod ego concedo S. Petro Jumeticensi harengeiam & omnia quæ ad illam pertinent cum Sagna & soqua & tolla & team, &c.* Vide *Sac*.

¶ 2. SAGNA, Herbæ, seu junci palustris genus, Typha palustris major, Gallis *Masse*, Garidello Histor. plantar. Aquens. pag. 476. Provincialibus *Sagno*, vel *Saigno*. Charta Hugonis *des Baux* ann. 1210. ex Schedis Præf. *de Mazaugues: Ut in eadem palude, cum voluerint, possint piscare, Sagnam, pabel colligere, &c.* Inquesta ann. 1.68. ex Schedis ejusd. Pr. *de Mazaugues: Et vidit colligi Sagnam per dictum stagnum usque ad dictam Ecclesiam, &c.*

¶ Sania, Eadem notione. Sententia arbitralis inter Archiep. Arelat. ejusque Capitulum & Monaster. S. Cesarii an. 1221. ex iisdem Schedis: *Decimas Saniarum, pabeli, venationum, pascuorum, piscationum, & salinarum.* Infra: *Quæcumque in dominicata sua tenet colendo suis sumptibus, sive sint novalia, sive non, sive sint aquæ, piscationes, venationes, Saniæ, pabelli, &c.* Ubi leg. videtur *Saina*. Vide in hac voce & *Saignia*.

¶ Sagnerius, Qui *Sagna* inter operandum utitur. Inquesta an. 1268. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Vidit ibi Sagnerios colligentes sagnam.*

¶ SAGNARE. Vide infra *Saignare*.

¶ SAGNERIUS. Vide in *Sagna* 2.

¶ SAGNIO, apud Rather. Veron. Episc. lib. 1. Præloq. to. 9. Ampl. Collect. Marten. col. 807. *Quis illius militis pater, ariolator an pictor, aliptes an aucept, cetarius an figulus, sartor an fartor, mulio an Sagnio fuerit, &c.* Ubi *Sagnio*, qui *Sagmarium* equum agit, leg. recte suspicatur idem Martenius.

¶ SAGO, ut *Saio*. Vide *Saiones*.

SAGOCHLAMYS, Indumentum militare quod partim sagi Romani vel Gallici, & chlamydis Græcanicæ formam referebat. Epistola Valeriani apud Pollionem in Claudio: *Tunicas russas militares annuas, Sagochlamydes annuas, &c.* [Vide Carolum de Aquino in Lex. milit.]

¶ SAGOMA, Vasis genus, in Inventar. ann. 1294. ex Tabul. S. Victoris Massil. Aliud ann. 1336. ex eodem Tabular. *Item unum truel & unam Sagomam descargadouram.*

¶ SAGONA, Araris, *la Saone*, in Charta Caroli C. an. 875. inter Instr. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 225. Charta Durandi Episc. Cabilon. an. 1221. apud Cusset. Hist. Cabilon. pag. 2. *Claustrum durat usque ad furnum au Cot & dimidium vicum Judæorum & dimidiam Sagonam.*

SAGRABA. Vetus Agrimensor pag. 310. *Termini autem montes nec uno modo, nec uno tenore sunt constituti in trifinium aut quadrifinium, & Sagrabam, quam appellant All vinorum.*

¶ SAGRARIÆ, Decimæ, primitiæ, oblationes eo nomine intelligi videntur in Charta ann. 1116. Append. Marcæ Hispan. col. 1244. *In quo die consecrationis dedit jamdictus præsul præfatæ ecclesiæ decimas, primitias & oblationes fidelium tam vivorum quam etiam defunctorum, & insuper ex omni parte cimiterium habens triginta legitimos passus. Et confirmavit illud donum quod quondam Bernardus Comes Bisuldunensis fecit ipsi ecclesia .... cum ipsas Sagrarias, & cum ipso cimiterio, &c.* Ab Hispan. *Sagrado*, quod Deo sacrum sonat. Ejusdem originis

¶ SAGRARIUS, Locus sacer, in Charta ann. 983. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 137. *Sic dono ipsa terra ad ipso Sagrario, & est ipsa terra in territorio Narbonense.*

¶ SAGRESTIA, Sacrarium. Vide *Sacrista*.

SAGULA, SAGULARE. Historia Obsidionis Jadrensis lib. 1. cap. 38. *Tandem hic carabus ad quamdam urbis partem se traxit, juxta, imo præteriens Sagulas.* Et mox: *Sed Sagulare, in quo erat, * congredas, & confixas recedere non sinebat.*

SAGULUM. Guillelmus Bibliothec. in Stephano VI. pag. 236. *Obtulit in ea crucem auream super altare cum gemmis & smalto, & Sagulum ad pendendum in regno, & cerostata vestita de argento paria duo.*

1. SAGUM, vel SAGUS, Militare indumentum quod armis superinduebatur, Gallis proprium, ut testantur Varro, Diodorus Siculus, & alii. Ejus forma quadrata erat seu quadrilatera: unde *quadrata saga* dicuntur Afranio. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 24. *Sagum, Gallicum nomen est: dictum autem Sagum quadrum, eo quod apud eos primum quadratum, vel quadruplex erat.* Nectebatur illud fibula circa humerum. Varro apud Nonium: *Cum neque aptam mollis humeris fibulam Sagus ferret.* Plutarchus: *Αὐτὸς σάγον ἐπιπεπορπημένος μέλανα.* Diodorus Siculus: *Ἐπιπορποῦνται δὲ σάγους ῥαβδωτούς, ἐν μὲν τοῖς χειμῶσι δασεῖς, κατὰ δὲ τὸ θέρος, ψιλούς.* Erant igitur hyberna saga, ut Auctor est Diodorus, densiora, ex lana scilicet crassa & villosa, uti describuntur à Strabone lib. 3. & 4. Sagum vero æstivum fuit levius, cujusmodi describitur à Statio lib. 7. Thebaid.

Et rubet imbellis Tyrio subtegmine thorax.

Ubi Lactantius: *Tyrio subtegmine, id est, sub veste purpurea videbatur splendor lorica.* In Concilio Liptinensi & Capitulari 1. Carlomanni c. 7. *Presbyteri & Diaconi Sagis Laïcorum more* uti vetantur, ut & in Epist. 105. Bonifacii Archiepisc. Moguntini: *Interdiximus servis Dei, ut pompato habitu, vel Sagis, vel armis utantur.* Chronicon Fontanellense c. 10. *Erat autem de secularibus Clericis, gladioque quem Semispathium vocant, semper accinctus, Sagoque pro cappa utebatur, &c.* Sed legendum *sago*. Ejusmodi saga militaria intellexit Alcuinus lib. de Offic. Divin. *Sicut solent habere milites tunicas lineas sic aptas membris, ut expediti sint dirigendo jaculo, tenendo clypeum, librando gladium.* Et Adalbero Laudunensis Episcopus in Carm. ad Robertum Reg. Franc.

Et vestis crurum tenus est, curtata talaris,
Findunt anterius, nec parcit posteriori,
Ilia baldringo cingit strictissima picto.

Vide Dissertat. 1. ad Joinvillam, [Martinium, Pitiscum in Lexicis, & Henr. Dodwell. de Parma equestri edit. Oxon. an. 1713.]

SAGA FRESONICA, Quæ brevissima fuisse innuit Monachus Sangall. lib. 1. cap. 36. lib. 3. c. 41. *Pallia Fresonica*, eodem lib. c. 14. Bonifacius Moguntinus Archiep. Epist. 42. *Quare non transmisisti vestimenta, quæ debuisti mittere de Fresarum provincia?* Le Roman d'Aubert MS.

Mantel ot cher que teissirent Frison.

¶ SAGUM SCUTULATUM. Vide *Scutulata* & Martinii Lexicon in hac voce.

¶ SAGUM, Vestis seu penula viatoria, qua pro itineris necessitate maxime muniebantur Hippocomi seu ii qui equorum cursus publici curam gerebant. Vide Cod. Theod. tit. 5. de Cursu publico leg. 37. 48. 50. & ibi Gothofredum.

SAGARIUS, *Negotiator*, Sagorum venditor veteri interpreti Juvenalis Sat. 6. v. 589.

SAGUM. Annales Francorum Fuldenses an. 888. *Ob id ergo & a Rege est clementer susceptus, nihilque ei antequæsiti regni abstrahitur. Excipiuntur curtes, navium & Sagum.*

2. SAGUM, SAGA, SAGIA, SAIA, SAIUM, Panni species, Gall. *Sair*, unde Picardis nostris *Saietrai*, Saiarum confector. Academici Cruscani: *Saia, spetie di panno lano, il più sottile, e Saia drappata dicone a una sorte di panno lano fino, chiamato da i forastieri Peluzzo di Siena.*

SAGUM. Adalardus in Statutis Corbeiensib. lib. 1. cap. 3. *Cappam vero de Sago, & pelliciam* Infra: *Cæterum capella, broccus, sive cuculla de Sago unde brocus fieri possit, ad arbitrium Prioris erit.* Hariulfus lib. 3. cap. 3. *Fanones ad offerendum auro parati 14. ex brandeo 3. ex pallio 15. Saga ad patenas ferendas 4. pallia 78. &c.*

SAGA. Vetus Rotulus ann. 1167. *Pro 2. coopertoriis & 8. ulnis & dimid. de Saga pro caligis, 94. ll.* Will. Thorn. an. 1254. *Quod pro liberatione 20. tunicarum, quæ ante illud tempus erant de Saga, fieret liberatio in festivitate S. Augustini 20. tunicarum de bono bruneto, &c.*

SAIA. Hugo de S. Victore lib. 2. de Claustro animæ: *In illos etiam qui tunicis induuntur, voluptas pedem posuit, non quod camisiis induantur, sed quodam delicato panno, qui vulgo Saia vocatur.* Charta Octaviani Card. pro Sen[...]ibus Canonicis apud Ughellum to. 3. p. 634. *Cappam apertam de Saia scilicet, & cottam vel camisiam superaneam, &c.* [Teloneum S. Bertini MS. *Carteia Saie, 11. den.*] Adde Rainardum Abbatem Cisterciensem in Institut. cap. 83.

¶ SAYA, in Epitome Constitut. Eccl. Valent. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 175. *Muzas panni nigri ex Saya nigra lividi seu viridis coloris fodratas.*

¶ SAYO, Vestis ex ejusmodi panno, in Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. tom. 4. pag. 615. Locus est in *Scotatus*.

SAGIA. Chronicon Fontanellense c. 15. *Pallia diversa 12. Sagiam unam, fanones duos, &c.* Veteres Schedæ apud Mabillonium: *Hoc est casula fuscana renolena 1. Sagia fusca 1. caligas albas 4. Sagia de haira 1. &c.*

SAXUM. Statuta Ordinis S. Gilberti de *Sempringham* p. 771. *Sorores laicæ tunicas subtiles de Saxe lude pro*

infirmitate sui corporis habentes. Forte leg. *Sayo.*

¶ SAY, in Computo ann. 1425. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 574. *In bolt rubei Say… propter unabatam faciendam iv. sol. viii. den.*

¶ SAGUNTIA, Navigii genus, idem quod *Sagita* 1. nisi etiam ita legendum sit. Sallas Malaspinæ lib. 4. Rer. Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 308. *Armat aliam Saguntiam, & Corradinum multipliciter fatigatum multoque metu confectum insequitur & invadit, capit, & reduxit ad terram.*

¶ 1. SAGUS, adject. Magicus. Poema de Nomine Jesu in Append. Operum S. Paulini pag. 25.

Redeuntque sursum ab inferis
Cantata diro carmine, & bustis sono
Devota Sago corpora
Vim colligantis perdidam exeuntium luis.

Pro *præsagus*, occurrit apud Statium Achill. 1. 58. & Prudentium Apoth. v. 298.

2. SAGUS, SAGUM, Stragulum lecti. Papias: *Sagum, stragulum, coopertorium.* Gloss. Gr. MS. Reg. cod. 1673. Σαγόν, περιβόλαιον, σκέπασμα. Aliud cod. 930. Σάγη, περιβόλαιον, σάγον. Gloss. Græc. Lat. Σάγος, *Sagum*, Σάγιον, *Lodex*, *Gaunacum.* Varroni, dicitur fuisse *majus Sagum & amphimallum.* Exod. cap. 26. *Facies & Saga cilicina undecim ad operiendum tectum tabernaculi.* Ubi Græcus interpres δέῤῥεις τριχίνους habet. Marcellus Empiric. c. 22. *Aliquandiu jaceat, & cooperiat se Sagis.* Adde c. 26. Cassianus lib. 5. de Cœnob. Instit. cap. 31. *Cujus infirmitatis obtentu Sagum habere coactus sum* S. Hieronymus Epist. 22. cap. 15. de Cœnobitis: *Non licet dicere cuiquam, Tunicam & Sagum, textaque juncis strata non habeo.* Acta S. Thyrsi Mart. c. 5. *In Sagis grossis & rusticanis involvuntur corpora eorum.* Vita S. Benedicti Anian. Abb. c. 3. *Sagum, in quo jacuerat, perferens.* Chron. Fontanellense: *Ad Sagos 15. in lecta mittendum lib. 2. & semis.* Adalardus in Statutis Corbeiensib. lib. 1. c. 3. *Cottum, aut lectarium, sive Sagum in tertio anno accipiant.* Regula Magistri cap. 81. *In lectis habeant in hyeme singulas mattas, & Sagos tomentarios singulos, & lanas.* Warnerius MS. in Caprum Scotium Poetam & Monachum:

Sit Sagus lecto, capiti capitale jacendo,
Matta sit, & lana, non requies nimia.

Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 13. *Cum vero infirmus morti proximus propinquaverit, ad terram super Sagum ponat.* Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Similiter quicumque de dormiterio aut lenam, aut Sagum, aut capitale, aut quamlibet supellectilem sine licentia regulari subripuerit, in omni loco careat consortio fratrum, sicut fur, &c.* Occurrit in Regula Solitariorum cap. 50. in libro Usuum Ordinis Cisterciensis cap. 88. 94. in Vita S. Opportunæ c. 4. apud Sur. 22. April. in libro Epistolar. S. Bonifacii Mogunt. Epist. 92. apud Altfridum in Vita S. Ludgeri Episc. Mimigard. n. 11. Gregorium Turon. lib. 9. cap. 35. &c.

¶ SAGA, Eadem notione, in Mirac. S. Cuthberti sæc. 4. Bened. part. 2. p. 276. *Hic cum quadam die lanas sive Sagas, quibus in hospitali utebatur in mari lavasset, &c.* Ubi *Saya* legendum monet Mabillonius, quæ à *lanis* distinguuntur in Regula S. Benedict. cap. 55.

SAGELLUM, Eadem notione. Capitulare triplex Caroli M. an. 808. c. 5. *Ubi nullus præsumat aliter vendere & emere Sagellum meliorem duplum, 20. solidis, & simplum cum 10. solidis.* Vita S. Eugendi Abb. c. 2. *Paleis vero lectulis inventilatis multo tempore, vilique Sagello constrictus, pelliceoque superposito conquievit.* Utitur etiam Auctor Vitæ S. Lupicini Abbat. Jurensis num. 5. 6. Adde Smaragdum in cap. 55. Regulæ S. Benedicti.

SAGO JACTARI, Ludus veterum, [quo scilicet distento sago impositus aliquis in sublime jactatur,] apud Suetonium & Martialem, & in Collatione Legis Mosaicæ tit. 1. qui *Sagatio*, παλμός, dicitur in Gloss. Lat. Gr. uti observatum à Petro Pithœo. [Nostri *Berner* eadem notione usurpant, à veteri voce Gall. *Berne*, ut vult Cujacius, quæ *Sagum* sonat. Vide supra *Bernsfrist.*]

SAGUTA, rusticis dicitur novissima pars surculi in sarmento, vel quia longius à matre, ex qua prosiluit, processit, vel quia à culminis tenuitate cœli [teli] speciem præferat. Summitates vitium & fruti cum etiam *flagella* dicuntur, quia flatu agitentur. Hæc Ugutio. [Vide *Sagitta* 6.]

¶ SAHINUS, vox Arabica, quæ falconum speciem designat. Liber cui titulus, *Conference des Fauconniers: Les Sahins sont des faucons de haute maille, qui ont la teste plate au dessus, & le pennage bordé de blanc, & encores egalé de roux.... Ce sont les faucons qu'anciennement on nommoit pelerins ou faucons Tartares, bien que ce fut improprement.* Vide Husmannum & Menagium.

¶ SAHS, *Culter*, in Gloss. Teuton. Schilteri.

SAIA, Panni species. Vide *Sagum* 2.

¶ SAJA, Glans, vox Langobardica. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 40. col. 2. *Si quis roborem, aut cerrum, seu quercum, quod est modula, iscol, aut glandem, quod est Saja inter agrum alienum, aut inter culturam, vel clausuram, in cujus vicino inciderit, componat pro arbore tremisses duos.*

¶ SAJALIS, ut *Sagum* 2. ni fallor, Hispan. *Sayal.* Charta Ferdinandi Gunzales Principis Castellæ inter Concil. Hisp. tom. 3. p. 177. *Maja Oppia cum suis villis ad suas alfoces pertinentibus, Sajales per omnes domos singulos cubitus.*

1. SAICA, Monetæ Germanicæ species. [Charta an. 825. apud Meichelbec. to. 2. Hist. Frising. pag. 255. *Una friskinga valente Saicas duas*] Leges Portoriæ Ludovici IV. Imp. an. 904. apud Aventinum lib. 4. Annal. Bojorum, & Goldastum to. 1. Constitut. Imperial. p. 210. *Veneti qui de Rugiis Boemis mercandi gratia veniunt, de clitella unum scutatum tribuant: de mancipiis, caballis venditis, Saicam unam.* Eadem forte quæ *Saiga*, de qua mox.

¶ 2. SAICA, Navigii Turcici genus, vulgo *Saique*, apud Leunclav. in Onomast. Turc.

SAIED, [ut infra *Sanguis*, merum imperium, major justitia, seu justitia sanguinis.] Charta Austindi Archiep. Burdegal. apud Marcam in Hist. Benearn. lib. 4. c. 7. *Ne unquam clam, nec Saied, nec justitiam, nec consuetudinem aliquam in omni Nugarolensi villa facere præsumant.* [*Saged* editum ex eadem Charta inter Instrum. tom. 1. novæ Gall. Christ. pag. 161. col. 1.]

SAIGA, in Lege Aleman. tit. 6. §. 3. definitur *quarta pars tremissis, hoc est denarius unus. Duæ autem Saigæ duo denarii dicuntur.* Occurrit præterea in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 3. §. 1. tit. 4. §. 2. tit. 8. c. 2. §. 3. 4. tit. 11. c. 6. tit. 13. c. 9. 10. tit. 16. &c. Charta Alamannica Goldasti 60. *Friscinga Saiga valente.* Charta alia apud eumdem Goldastum to. 3. Alamannicorum p. 58. *Censumque inde solvam annis singulis unam Saigam, in quocumque pretio potuero.* *Saigata*, in Charta 67. apud eumdem.

SAGIA, pro *Saiga*, in Capitul. ad Legem Alaman. cap. 33. Vide *Saica* 1.

SEIGA, Eadem notione, in Charta donationis sub Carolo

Digitized by Google

Carolo Pipini filio: *Quidquid in villa nuncupata... visus sum possidere, ... ad jam dictum Monasterium trado perpetualiter possidendum: in eam videlicet rationem, ut hoc ipsum ad me recipiam sub usufructuario tempore vitæ meæ perfruendi, censumque inde solvam singulis annis unam Saigam in quotumque pretio potuerim.*

SEIGIT. Charta 60. inter Alamannicas Goldasti: *Hoc est de annona spelda modios 10. & de accina 20. & frisginga Seigit valenti.* Quod vero Vadianus de vocibus istis commentatur p. 60. lib. de Monasteriis Germaniæ, nihili est.

☞ *Saiga* vel *Sagia* Teutonibus serra dicitur, quam Germani hodie *Sage* vocant: unde Schilterus in Glossario *Saigam* interpretatur denarium serratum olim Germanis maxime in usu, cujus Tacitus de Mor. Germ. c. 5. meminit: *Proximi ob usum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt atque eligunt: interiores simplicius & antiquius permutatione mercium utuntur. Pecuniam probant veterem & diu notam, Serratos bigatosque.* *Saiga*, alia notione, vide in *Saga* 4.

¶ SAIGNARE, SAGNARE, dicitur de animalibus quæ à laniis jugulantur, *Saigner* eadem notione usurpamus. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 88. *Osbertus solebat Saignare boves abbatiæ prædictæ, & ex die qua Saignabat boves, habebat liberationem suam de abbatia scilicet panem & cervisiam.* Charta Communiæ Balneol. an. 1300. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Quisque macellarius teneatur Sagnare sua animalia in die mercati sub costello... Si Sagnare voluerint in macello teneantur recipere sanguinem in aliquo vasculo, ut macellum mundum teneatur.*

¶ SAIGNETUM. Vide mox in *Saignia*.

¶ SAIGNIA, Idem quod infra *Saina*. *Saigne* Bellijocenses vocant Viam imbribus excavatam, nostris *Ravine*: Lemovicibus est Fundus pinguis & humidus, planities; unde Abbatiæ Bonæ-Sagniæ, vulgo *Bonne-Saigne*, nomen, quod in paludosa planitie exstructa sit. Burgundiones vero *Saigne* dicunt humores seu succum sambuceum. Charta dom. Luyriaci in Foresio an. 1417. *item quemdam alium campum, sive terram, & Seigniam, &c.* Charta Bellijocensis an. 1452. *Juxta terram & Saigniam Bartholomæi Perroud.* Terrag. Bellijoc. *Super quodam verneto... sito... juxta Saigniam Boniti Crozier & Anthonii Trempier ex Borea.* Paulo supra: *Sito in dicta parochia de Montfolz loco dicto en la Saigne.*

¶ SAIGNETUM, diminut. à *Saignia*, Eadem notione, in eod. Terragio: *Super quodam Saigneto nuncupato des Fontanelles, juxta Saignetum dictorum confitentium, ... & Saignetum Boniti Crozier. Saignet*, ibidem occurrit. Vide *Sagna* 2.

¶ SAILLIA, à Gall. *Saillie*, Prominentia, projectura. Charta ann. 1388. ex Tabul. Sangerman. *Quod absque dictorum religiosorum licentia nulli super dictam viaciam auventum erigere & Sailliam construere licebat.* Vide *Salia* 1.

¶ SAINA, Locus juncis palustribus abundans, Arvernis vulgo *Saigne*. Tabular. Camalar. *Donavit unum campum à l'Estrada, & alterum ad aulameriam, & juxta istos duos dedit duas Sainas, & donavit duas issartarias de bosco del Bruz & Sainam de juxta.* Vide *Sagna* 2. & *Saignia*.

¶ SAINUM, Adeps suillus, Gall. *Sain*. Charta an. 1197. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 144. *Carga Sainorum dabit III. den.* Vide *Saginum*.

SAIONES, vel SAGIONES, apud Gothos & Wisigothos, dicti apparitores, regii videlicet ac Magistratus ministri, qui ad eorum jussa exequenda semper præsto erant: quod præ cæteris docet Senator lib. 12. Epist. 3. Isidorus lib. 10. Orig. *Saio, ab exigendo dictus.* Glossæ vett. *Saio, pœnator, tortor.* [ut apud hodiernos Hispanos.]

☞ Inepte prorsus ab exigendo vocem hanc accersit Isidorus; nec felicior Fickelii conjectura Dissert. p. 153. cui *Saio* dictus videtur quasi *Sakio*, à Scano-Gothico *Sakan*, quod in forensi sensu accusare, persequi sonat. Longe probabilius *Saiones* vel *Sagiones* à Saio vel Sago, ipsorum veste propria, nuncupati videntur; quomodo apud nos *Hoquetons* appellati ii, qui veste ejusdem nominis utuntur. Id præterea innuit Senator lib. 4. Epist. 47. ubi *Saiones* & *Veredarios* promiscue appellat Hippocomos, quos à Sago nominatos *Saiones* vix dubium est. Vide in *Sagum* 1.

SAIONES, [in Judicio an. 783. in Append. ad Capitul. Ch. 16. col. 1396. *Ordinavimus Aslone Comite, ut de ipsas villas.... Daniele Archiepiscopo per suum Saionem revestire fecisset.*] Occurrit etiam apud Senatorem lib. 1. Epist. 24. lib. 2. Epist. 4. 13. 20. lib. 3. Epist. 20. lib. 3. Epist. 48. lib. 4. Epist. 27. 28. 32. 34. 47. lib. 7. Epist. 4. lib. 8. Epist. 27. lib. 9. Epist. 18. in Legibus Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 17. 25. tit. 2. §. 4. 10. lib. 5. tit. 3. §. 2. lib. 6. tit. 1. §. 6. lib. 10. tit. 2. §. 5. in Præcepto Caroli M. pro Hispanis Edit. Baluz. apud S. Fructuosum in Regula cap. 10. 18. 21. in Concilio Emerit. cap. 8. Coyacensi ann. 1050. cap. 8. 13. &c.

¶ SAYO, ut *Saio*, in Conc. Legion. an. 1012. inter Hispan. tom. 3. pag. 193. *In tempore vindemiæ dent Sayoni singulos utres bonos.*

¶ SAION, Eodem significatu. Charta an. 1006. inter Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 164. *Tempore... Ermengaudi præfecti & Eelluciouis Saioni.* Donatio Aldefonsi Reg. Castellæ an. 1184. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 494. *Nihil de ipsa possadera Rex, vel merinus, vel Saion, vel aliquis homo, requirat.* *Sagion*, in Charta Ferrandi itidem Reg. Castellæ an. 1217. ibid. col. 521.

SAGIONES, ut *Saiones*. Vitalis Episcopus Oscensis de Alamino Saracenorum judice: *Et exerceet in Curia Zavalachen apparitoris officium, vel Sagionis.* Libertates Regni Majoricar. MSS. *Curia, Bajulus, Sagio, vel eorum locumtenens non intrabunt domos vestras pro aliquo crimine vel causa suspicionis per se solos.* Infra: *Non dabitis Bajulo vel Sagionibus aliquid pro vestra justitia facienda, vel exequenda: sed si Sagio ierit extra civitatem, det ei conquirens 6. den. pro leuga.* Curia General. Catalaniæ celebrata in villa Montissoni anno 1289. sub Alphonso Rege Arag. MS. *Statuimus quod Sagiones ponantur in Curiis boni & idonei, & quod sint pauci, ita tamen quod sufficiant ad ipsum officium.* [*Sagiones vel nuncii curiæ*, in Litteris Jacobi Reg. Aragon. an. 1253. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1051. Vita S. Johannis Gorz. sæc. 5. Bened. p. 408. *Ad ecclesiam proximam.... permittebantur accedere: custodibus hinc inde duodecim, quos Sagiones vocant, se deducentibus.*] *Sagionum* crebra etiam occurrit mentio in Constitutionibus Barcinonensibus vernaculis MSS. ubi dicuntur *Saigs*.

¶ SAGO, Eadem notione, in Conc. Coyacensi an. 1040. inter Hispan. tom. 3. p. 211. *Qui igitur hanc constitutionem nostram fregerit Rex, comes, vicecomes, majorinus, Sago, &c.*

SAIONITIUM, SAONITITIUM, SEONITIUM, *Saionum* exactiones, vel jurisdictio. Charta Beremundi II. Regis æræ 1018. apud Ant. *de Tepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 5. *Insuper Sao-*

nititium abstrahimus ab eo, & omni merito probibemus ne intret in eum, aut in cautum ejus, vel in aliquam villam, absque permissu Abbatis, sive aliorum patrum. Alia æræ 1176. ibid. *Seonitium* habet. Charta Alfonsi VI. Imp. Hispan. an. 1096. apud eumdem de *Yepez* to. 6. *Qui pro Saione ipsa die directum non dederit, det quinque.*

¶ Saionis Ingressus, Eodem significatu, apud Jos. Moret. Antiq. Navarræ p. 537. ex Tabular. Millan. fol. 205. *Donamus ad basilicam S. Æmiliani ... ecclesiam S. Mariæ de Tera cum terris, bortis, ... cum omni pertinentia liberam & ingenuam absque ullo imperio regali & Saionis ingressu.*

¶ Saionia, Officium *Saionis*. Charta an. 1210. in Append. Marcæ Hispan. col. 1397. *Nullus præterea ... nec vicariam, nec Saioniam tenere in civitate vel extra in aliqua parte regni nostri, &c.*

Sagionia, Eadem notione. Curia Generalis Catalaniæ celebrata in villa Montisalbi ab Alphonso Rege Aragon. an. 1333. *Quod Sagioniæ non vendantur de cætero, nec vendi possint per bajulum nostrum generalem, &c.* [Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. to. 4. p. 527. *Cedit quidem in magnum ecclesiæ detrimentum quod scribaniæ, vicariæ, bajaliæ, Sagioniæ, &c.*]

¶ SAISIA, Invasio. Vide in *Saisire*.

SAISIMENTUM, Præstationis species, [vel potius Facultas & jus res alicujus *saisiendi* seu ad manum suam ponendi, vel res obsignatas custodiendi.] Tabularium Majoris-Monasterii Ch. 174. *Hilgodus cogn. Cunearius, acceptis 15. solidis, dimisit quamdam consuetudinem, id est, Saisimentum, quod ipse injuste immiserat in terra D. Fulberti Monachi, &c.* [Vide in *Saisire*]

¶ Sasimentum, Eadem notione, in Charta Ludovici VI. Reg. Franc. an. 1115. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 633. *Non ire in nostram cabalcationem, neque in hostem, non herbergamentum, non Sasimentum, immo nihil ex toto quod ad nostram pertinet vicariam sive justitiam.* Statuta Vercell. lib. 2. fol. 37. v°. *Et prædicta locum habeant & debeant observari tam contra debitores quam etiam contra alios quoscumque quibus daretur bannum occasione rei posite apud ipsos auctoritate judicis conducende vel livrande alicui persone sive in deposito sive Sasimento.*

¶ SAISINA, Obsignatio, vel possessio. Vide *Saisire*.

¶ SAISIO, à Gall. *Saison*, Tempestas, apud Stephanot. Antiquit. Bened. Aurelian. MSS. p. 549. ex Charta an. 1169. Vide *Saisonia* & *Satio*.

SAISIRE, vox mera puta Gallica, *Saisir*, Mittere aliquem in possessionem, investire, cujus etymon à *Sacire*, de qua voce supra, quidam deducunt. Will. Malmesbur. lib. 1. de Gest. Pontific. *Rex ergo Archiepiscopum Saisivit.* [Chron. Savigniac. apud Baluz. to. 2. Miscell. p. 318. *Anno Dom. 1229. 3. Kal. Junii Saisivit Radulphum Filgeriarum dominum & heredem de terra sua Petrus Comes Britanniæ.* Tabul. Pontis Otranni: *Saisivitque de illa* (eleemosyna) *dominum abbatem Oliverium apud portam monasterii cum breviario portarii.*] Occurrit passim.

Saisire, Occupare, possidere, [obsignare, ad manum Regis ponere, *Saisir*.] Ivo Carnot. Epist. 101. *Cujus reculas Saisivit.* Idem Epist. 121. *In vico Coriariorum Saisierunt.* [Charta Philippi Pulcri ann. 1302. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 82. *Et si contingeret quod nos mandaremus bona aliquarum ecclesiarum seu personarum ecclesiasticarum aliquibus causis vel rationibus Saisiri, seu confiscari, &c.* Litteræ Caroli Johannis Reg. primogeniti an. 1357. to. 3. Ordinat. p. 204. *Quod dictus dominus noster suique successores vel baillivus non capiant aliquem habitantium dicte ville, vel vim inferant, vel Saisiant bona sua.* Chartul. S. Vedasti Atrebat. V. pag. 265. *Si custos rebellis est cellerario, famuli uncinas Saisient, & vivent supra usque dum satisfaciat.* Vide *Desaisire*.]

Saisiare, Eadem notione, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 26. 29. 43. apud Ordericum Vitalem lib. 9. pag. 721. &c.

Saisinare. Synodus Salmuriensis an. 1294. c. 5. *Plerique nobiles ... decimas ... jure hereditario possidendas ad manus suas Saisinant, &c.* Utitur etiam Concilium Marciacense an. 1326. cap. 55.

Saisiscere, & Disaisiscere, in Concilio Illebonensi cap. 47.

¶ Saisizare, Obsignare. Statuta Eccl. Meldens. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 907. *Quod bona ipsorum mobilia & sua beneficia per loci ordinarium Saisizentur.*

¶ Saizire. Charta an. 1233. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Verum ligna ipsa .... nondum ab incisore vel exportatore alienata possit abbas ... auctoritate sua Saizire.*

¶ Sascire, in Litteris Gastonis Vicecomit. Bern. *Promisit quod faciet suum posse .... quod judicium datum contra ipsum de Sasciendis villis, castris, & terris suis ratione plurium defectuum, habeat executionem plenariam.*

¶ Sasire, Investire. Primordia Calmosiac. Monast. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1166. *Dux Theodoricus adveniens, præfatum alodium ecclesiæ nostræ Sasivit.* Vide infra *Sasio*.

¶ Sasire Se, Occupare, *Se saisir*, in Testam. Bertrandi de Turre ann. 1328. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 709. *Quod habeat & levet, percipiat, occupet & apprehendat & se Sasiat per se vel per alium eadem Margarita .... omnia bona mea.*

¶ Sasire, Obsignare, manum in aliquam rem apponere, *Saisir*. Concil. Trevir. ann. 1152. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 73. *Dux terram eorum Sasibit, eisque prohibebit, ne in eis aliquid accipiant, donec Ecclesiæ satisfecerint.*

¶ Sesire, Eodem intellectu, in Mandato Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1299. to. 1. Ordinat. pag. 332. *Ad Sesiendum totam temporalitatem, &c.*

¶ Seysire, Pari significatione, apud Gualterum Hemingford. de Gestis Edwardi I. Regis Angl. ad an. 1293. pag. 41.

¶ Saysire, Simili sensu. Charta an. 1294. to. 1. Histor. Dalphin. pag. 124. col. 1. *Procuret quod revocentur ea quæ sunt Saysita per ipsam vel officiales suos in continenti, & ea quæ sunt Saysita per amicos, & valitores, & feudales suos infra octo dies.* Occurrit præterea in Statutis MSS. Eccl. Auxit. & alibi non semel.

¶ Sazinare, Apprehendere; *Saisir quelqu'un* eadem notione dicimus. Inquesta an. 1268. ex Tabul. Eccl. Massil. *Cursorem curiæ, præpositura & operæ Ecclesiæ Massiliensis captum incarceraverunt, & Sazinaverunt quemdam Aimum de juridictione prædictæ præpositura.*

Sazire, in Concilio Copriniacensi cap. 28.

¶ Seisiare, ut mox *Seisinare*, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 183. Vide infra *Seisiacio*.

Seisinare, *Saisinam* dare. Asserus de Rebus Gestis Ælfredi: *Et ego in nomine Dei sacri in mandatis committo, quod ipsis nemo contradicat, neque cum armis, potestate, nec virtute, neque alio resistendi modo, quod illi non poterunt Seisinare, vel introducere quemcunque illis placuerit in eorum terras, possessiones, & dominia.*

¶ SEISIRE, Possidere, occupare. Charta an. 1493. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 71. *De quibus gleba, terris, & tenementis, prædicti Prior & Conventus modo Seisiti existunt.*

¶ SESIRE, Investire, mittere in *sesinam*, seu possessionem. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 91. *Dictos monachos de prædicta eleemosyna Sesivimus & investivimus.* Charta an. 1254. ex Tabul. Pontisar. *Guillelmum Donnet burgensem Pontisarensem de iisdem (solidis) duxerunt Sesiendum.*

¶ SEISIRE, Sub custodis manum ponere, tradere. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 133. *Ex parte domini Senescali Andegavensis vobis mando quatinus.... eatis apud Dangolium Seisire domum & terram dom. Roberti de Dangolio, & in eadem domo bonos custodes ponatis.*

¶ SAISIA, Invasio, Gall. *Saisie.* Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 345. *Ad præceptum abbatis vel cellerarii invasionem, vulgari vocabulo Saisiam dictam, propria manu facere: deinde villico Comitis indilate tradendam.*

SAISINA, Missio in possessionem, passim.

¶ SAISINA, Possessio, jus ad rem. Philippi Aug. Epist. an. 1207. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 804. *Examinabunt seorsum unum post alium, & in quem major pars convenerit, ille habebit jus patronatus. Et si illi octo non possent scire ad quem debeat spectare donatio ecclesiæ de jure patronatus, ipsi dicerent quis ultimam fecerit præsentationem ecclesiæ, & inde ille habebit Saisinam.* Conc. Pisan. Sess. 9. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 315. *Quodque de hoc nullus de cætero contra alium posset se juvare in aliquo, tam in proprietate quam Saisina seu possessione.* Chron. Trivetti apud eumdem to. 8. p. 658. *Petivit castra & terram totam sibi tradi, ut per Saisinam pacificam jus superioris dominii... clarescer et universis.* Adde novam Gall. Christ. to. 4. inter Instr. col. 243. & Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 163.

¶ SAYSYNA, Eodem significatu. Gualterus Hemingford. de Gestis Edwardi I. Reg. Angl. pag. 34. *Petiit Rex custodiam castrorum & terræ totius illius, ut jus suum per Saysynam pacificam probaretur.*

¶ SAZINA, Pari intellectu, in Charta Johannis Comit. Forensis an. 1310. ex Cod. Colbert. 2591.

¶ SAISINA, Res ipsa *saisita*, seu obsignata. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 51. *Monachi habebunt omnes Saisinas & catalla quæ cum latrone poterunt reperiri.* Vide *Desaisina*.

SAISINA VIVA. Concilium Bituricense an. 1336. cap. 12. *Ponitur temporalitas Ecclesiæ ad manum secularem, & sic posita detinetur cum Saisina viva, quousque dicta cessatio sit amota.*

SASIO, *nis*, [Obsignatio, Gall. *Saisie.*] Sugerius Abb. S. Dionysii Epist. 160. *Quando literæ vestræ venerunt ad me de annona & rebus Clericorum Compendiensium ponendis in Sasione, Canonici maximam partem earum asportari fecerant, quod vero residuum est, totum sasiri faciam.*

¶ SAISITIA, Possessio, Gall. *Saisine.* Charta Mathildis Comit. Nivern. an. 1244. inter Instrum. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 104. *Hæredes & successores nostros specialiter obligamus... ut ex quo Saisitiam Comitatus Nivernensis adepti fuerint, &c.*

¶ SAISITIO, Eadem notione. Tabul. S. Florentii ann. 1136. *Hujus quoque donationis Saisitio facta est & tradita abbati memorato per coltellum ejusdem.*

¶ SAISIVA, f. pro *Saisina*, in Charta an. 1273. to. 4. novæ Gall. Christ. col. 149. *Ex parte dom. Regis tenutam & Saisivam totius justitiæ meri & mixti imperii... restituerunt.* Charta an. 1391. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 122. *Et de hoc opere procurator noster... sit & fuerit in bona possessione & Saisiva per tantum & tale tempus quod de contrario hominum memoria non existit.* Vide ibid. pag. 12.

¶ SASINA, SAZINA, Possessio, seu bona quæ legitima *saisina* possidentur. Charta an. 1216. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 857. *Habeant terras suas & Sasinas sicut habuerunt in principio guerra.* Codicillus Henrici Comit. Ruthen. an. 1222. apud eumd. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1171. *Et lego hominibus de Monte-amato Sazinam quam eis feceram, sicut tenuerant in vita patris mei.* Charta ann. 936. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 74. *Accipiant in Sazina S. Salvator per singulos annos solidos tres.*

¶ SAYSINA, Missio in possessionem. *Data prius Saysina rerum & possessionum*, in Actis SS. tom. 7. Maii pag. 128.

¶ SAYSIMENTUM, SAISIMENTUM, Obsignatio, manucaptio, *Saisie.* Charta an. 1294. to. 1. Hist. Dalphin. p. 124. col. 1. *Item... ordinavit, quod dictus dom. Episcopus omnia Saysimenta & singula facta de debitis canonicorum, & clericorum, & civium Diensium, & bonorum eorumdem, sive sint facta per ipsum, sive per ejus officiales... revocare faciat.* Charta an. 1233. ex Schedis Pr. de *Mazaugues*: *Super Saisimento rerum prædictarum.* Vide *Saximentum*.

¶ SAYSIO, Eadem notione, in Charta ann. 1280. Hist. Dalph. 1. edit. p. 39. *Cum discordia verteretur inter D. Guillelmum Episc. Gratianop. ex una parte, & D. Jacobum de Boczosello...., super corobatis,... investituris & devestituris, Saysionibus & desaysionibus, &c.*

¶ SEISIACIO, Charta qua rei alicujus possessio traditur alicui: *Seisina*, ipsa traditio. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 183. *Eosdem monachos de prædicta virgata terræ cum carta mea plenarie in omnibus Seisiavi. Hanc autem Seisiacionem, quia in propria persona eisdem monachis coram vobis facere non potui, Simonem de Solers... cum præsenti scripto sigillo meo confirmato ad vos misi; qui coram vobis vices meas obtinentes, eisdem monachis plenariam Seisinam de prædicta virgata terræ faciant.*

¶ SEISINA, Missio in possessionem. Charta ann. 1271. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. pag. 275. *Noverit universitas vestra me constituisse Sampsonem de Adingrave attornatum meum ad ponendum Johannem.... nomine meo in Seisina de omnibus terris & tenementis quæ habui in villa de Adingrave.* Pro ipsa possessione occurrit ibidem pag. 313. in Charta an. 1288.

¶ SESINA, Possessio. Charta an. 1231. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1636. *Ad deffendendum omnes possessiones suas & Sesinas, & eos dimittam omnes possessiones suas & Sesinas pacifice in perpetuum detinere.* Hist. MS. Monast. Beccensis p. 574. *Hi omnes testes fuerunt quando Abbas Becci remansit in Sesina.*

¶ SEISITIO, Manucaptio, obsignatio. Charta an. 1280. ex Tabul. S. Medardi Suession. *Nec debeant pro transgressione fidei eorum prædicta ipsi nec eorum heredes, neque successores duplici pœna puniri, scilicet canonica per ecclesiasticam censuram & civili per Seisitionem & retentionem.*

¶ SESINA, Eadem notione. Mandatum Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1299. to. 1. Ordinat. p. 332. *Ab his & similibus processibus & gravaminibus abstineri, in Sesinis temporalitatis aliarum personarum ecclesiasticarum, &c.*

DISSAISIRE, DISSAISIARE, Possessione exuere,

deturbare non impetrata à judice venia : ut contra, *saisire* est in possessionem mittere. Statutum S. Ludovici an. 1255. c. 20. *Balivis nostris & officialibus inhibemus ne Dissaisiant aliquem sine causa cognitione, vel nostro speciali mandato.* Regiam Majest. lib. 3. c. 36. §. 2. *Cum quis ... alium injuste & sine judicio Dissasiverit de libero tenemento suo, Dissasito hujus constitutionis beneficio subvenitur ...* nempe *recognitione de nova Dissaisina.* Ordericus Vitalis l. 8. *Pro terra matris suæ .... qua Rex eum Dissaisiverat.* Adde lib. 13. pag. 900.

¶ Dessesiare, Eadem notione. Charta an. 1367. ex Chartul. S. Aviti Aurelian. *Possessionem dictorum redditunm ... in dictos Decanum & Capitulum ... totaliter transferendo, seque de eis Dessesiando & devestiando & dictos emptores Sesiando & investiando. Desesiare*, in Charta an. 1254. ex Tabul. Pontisar. *De quibus* xxx. *solidis se Desesiavit in manibus Drogonis abbatis.*

Disseisiare, apud Bromptonum, *Injuste Disseisiatus*, in Legibus Henrici I. cap. 53.

Dissaisina. Fleta lib. 2. cap. 82. §. 3. *Nec sustineat quod aliquis alicui officio deputatus de nocte vel de die, ferias, mercatos, Dissaisinas, vigilias, luctas adeat, vel tabernas.* Adde Regiam Majest. lib. 2. cap. 40. §. 3. & Littletonem sect. 233. 279. *Duplex est*, ut ait Skeneus, *aut enim fit in rebus immobilibus, & vulgo vocatur Ejectio, ut in terris & tenementis : aut fit in rebus mobilibus, ut in catallis, veluti ovibus, bobus, pecunia, & Spolium, sive Spoliatio vocatur.* Radulfus de Hengham in Parva cap. 7. *Quibus modis fit Disseisina : Sciendum quod cum quis tenens realiter ejicitur de tenemento. Item absens cum ingredi voluerit, ejicitur & repellitur. Idem cum manu opus alicujus impeditur per superfluosam, & hoc in tenemento diu ante appruato, &c.* Vide Bractonum lib. 4. tract. 1. cap. 3. Fletam lib. 4. cap. 1. §. 8. & Rastallum verbo *Disseisin.*

Dissaisitor, Qui à possessione quempiam dejicit : in primis Statutis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 13. §. 1. 2. & in Fleta lib. 1. c. 14. §. 4.

Redisseisina, dicitur, cum aliquis de tenemento suo disseisitus, per curiæ judicium seisinam suam recuperavit rursumque ab ea ejicitur. Vide Fletam lib. 1. cap. 20. §. 107. lib. 4. c. 29.

Redisseisitor, in Fleta lib. 2. cap. 1. §. 16. cap. 65. §. 7.

Resaisire, iterum *saisire*, apud S. Anselmum lib. 3. Epistolis 109. 110. ubi perperam editum *resarcire.*

¶ SAISONIA, à Gall. *Saison*, Tempestas. Charta xi. sæculi in Tabul. S. Victoris Massil. *Guizo de Duplo castello posuit in pignore Palliolo unum pratum ad pontellarium pro* xii. *solidis ad tres Saisonias.* Polyptych. Fiscamn. ann. 1235. *Et debent afferre blada apud Hudebeuville ad duas Saisonias.* Vide *Saisio, Saizo*, & *Satio.*

¶ SAISSAGNESIA Carreria, Strata ad urbem S. Aniani in Occitania, Gall. *S. Chinian.* Statuta villæ Montis-Olivi an. 1231. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 967. *Termini autem sunt tales : videlicet .... usque ad maselayriam, & usque ad carreriam Saissagnesiam, &c.*

¶ SAITUM, Pelvis, ut videtur, Gall. *Bassin*, apud Marten. de Antiq. Eccl. Rit. to. 2. p. 630. *Incipit ordo ad sponsam benedicendam. Cum venerint ante valvas ecclesiæ sponsus & sponsa, veniens sacerdos alba & stola & manipulo ornatus, anulum argenteum super Saitum positum benedicat, &c.*

¶ SAITUS, perperam pro *Saisitus*, in Leg. Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 319. Vide *Saisire.*

¶ SAIZO, ut supra *Saisonia.* Charta ann. 1469. ex Schedis D. *le Fournier : Ad tempus & tempore trium annorum, trium gausitatum, & trium Saizonum ; ita quod debeat & promisit dictus Flotte dictam vineam putare ... per tempus & Saizonem debitam.*

SAKABURTH, Sakeber. Vide *Sactabor.*

SAKE, inquit Fleta lib. 1. c. 47. §. 7. significat *acquietantiam de secta ad Comitatum & hundredrum.* Rastallo, est placitum de emenda & transgressione hominum in curia alicujus, quia, inquit, *Sake* Anglice, est *Acheson* Gallice, & dicitur *pur sicke sacke*, idem quod *pur quel acheson*, & *sake* dicitur *par forfait.* [Regest. Priorat. Cokesford. apud Thom. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Saka, hoc est, quod prior habet emendas & amerciamenta de transgressionibus hominum suorum in curia sua litigantium, tam liberorum, quam villanorum.*] Vide *Sac.*

SAKONES. Michalo Lituanus de Moribus Tartaror. frag. 7. *Non injuria igitur progenitores S. Majestatis V. libertatem licentiamque hanc hæreditatum* (tenendi & tuendi arces) *non permittebant mulieribus, sed eas nuptui tradebant, suo, non illarum arbitrio, non opibus nec genere, sed virtute nobilioribus viris, qui se nobilitabant profundendo in bello & suo & hostium sanguine. Itaque agasonibus etiam, qui se bene in re bellica gesserunt, dabantur hic heroidæ uxores : vocati quidam Sakones & Sungalones.*

SAL. Constantinus African. lib. de Gradib. sub fin. *Sal quatuor modis est : est enim sal quod fit in salinis, id est commune : est & Indicum, cujus color pertinet nigredini, lucidum tamen & durum est : est & aliud quod Nauticum, id est, aqua coagulata de puteolo.* Capitul. Caroli M. lib. 4. cap. 8. *De terra in littore maris, ubi Salem faciunt, &c.* [Charta Arnulfi Comit. an. 1145. to. 2. Monument. Sacræ Antiq. pag. 25. *Concedimus Ecclesiæ de Geriniis & conversis dominabus, perpetuo possidendum Salem quem debet nobis ex proprio redditu una navis de Warco.*]

¶ Sal Amplum, Crassum, in Charta Rudolphi Archiducis Austr. ann. 1359. in Chron. Mellic. pag. 238. *Quod ipsi & ipsorum nomine, anno quolibet una tantum vice, duæ libræ Salis ampli, & libræ octo minuti seu parvi Salis sine musa nostra in Linza exactione qualibet, per Danubii alveum debeant & valeant transvehi & traduci.* Idem quod

¶ Sal Grossum, in Hist. MS. Monast. Beccensis pag. 627. *Facta compositione cum Willelmo le Merle duos bossellos grossi Salis, vel tres minoris Salis percipiunt Beccenses annuatim apud Carinansten.*

Sal Terræ, apud Adamnanum lib. 2. de Locis SS. cap. 18.

¶ Sal, Catechumenorum Sacramentum non semel à veteribus nuncupatum, quod eis esset Eucharistiæ loco, cum fideles communicarent, præsertim in festis Paschalibus. Vide supra in *Sacramentum.*

Sal juxta *projectos*, seu *expositos*, apponi præcipitur in signum baptismi non suscepti, in Concilio Nemociensi an. 1298. cap. 2.

☞ *Salem* in fidelitatis signum edebant olim qui fidem Regibus jurabant, ut ex aliorum opinione refert Leidradus Episc. Lugdun. lib. de Sacram. bapt. tom. 3. Analect. Mabill. p. 5. *Æstimant quidam, quod etiam apud quosdam gentilium antiqua erat consuetudo, ut qui fidelitatem Regibus promittebant, salem adjuratum vel consecratum in præsentia eorumdem Regum, quibus fidem promittebant, comederent. Unde in libro Esdræ scriptum est, quod Principes Samaritanorum Regi Persarum, cum de accusatione Judæorum*

scriberent, dixerint: Memores sumus salis, quem in palatio comedimus.

☞ *Salis* conspersione ad ignominiæ notam olim vitiabantur perduellium agri & civitates, cum antiquitus muris dirutis aratrum circumduceretur, ut loca illa tanquam fulgurita viranda significarent. Vide Lib. Judic. cap. 9. S. Hieronym. in Matth. c. 5. & Glossar. milit. Caroli de Aquino.

1. SALA, Domus, ædes quævis, [ampla tamen & instructa, palatium, castrum, curtis præcipua.] Glossarium Theotiscum Lipsii, *Salerhu, Tabernacula*. Lex Alaman. tit. 81. *Domum ejus incendat, seu Salam*. Lex Longob. lib. 1. tit. 11. §. 7. *De Sala propria exire*. Edictum Rotharis Regis Lungob. tit. 48. *Si quis bovolcum de Sala occiderit, componat sol.* 20 [Charta an. 783. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 16. *Quod mihi ex paterno jure legitime provenit, hoc est casatas* XI. *cum Sala & curtile meo*. Occurrit ibid. col. 22. in Charta an. 721. & col. 259. in alia ann. 902.] Synodus Ravennensis ann. 877. cap. 17. *Cortes, massas, & Salas, &c.* Charta ann. 861. apud Baluzium in Appendice ad Capitul. n. 89. *ipsas Salas, seu ejus palatiolum, quod vocatur Merlas, &c.* Charta Ottonis Imp. apud Ughellum to. 7. Italiæ sacræ p. 1294. *Hæc supradicta petia de terra cum casa, quod est Sala, &c.* Alia ann. 908. in Hist. Pergamensi: *Concessit eis præfatum claustrum, cum Sala, & aliis ædificiis inibi consistentis, cum curte & horto, &c.* Charta ann. 955. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Nec non & alio castro meo cum casa solarata, cum Sala, & caminata, atque lobia, &c.* Alia apud Puccinellum in Vita S. Simpliciani: *Una cum castro, & turre, & solariis, & Salis, & cassina, cum arcis earum seu curte, &c.* Charta an. 1246. apud Columbum lib. 3. de Episc. Sistaricensib. num. 20. *Totum viridarium sive hortum sancta Sistaricensis Ecclesia, quod est situm inter Salam claustri, & muros civitatis*. [Enumeratio jurium Comit. Biterr. in civit. Albiensi an. 1252. *Item habuit & tenuit pacifice in eadem civitate quamdam Salam, quam modo tenent Arnaldus Garsie, &c.*] Richardus de S. Germano in Chron. an. 1214. de Saphadino: *Primo die recipit ipsos in prima Sala de Cayro, ubi semper est status ejus*. Leo Ost. lib. 2. cap. 81. *Curtem in Sala ad ipsi Porcari*. Ermenricus in Vita S. Soli cap. 4. *Quod licet exiguum ac vile visus haberetur*, (loci situs) *proprio tamen stratis palatiis hoc delectabiliter potitus est. In pago namque, Suala, vel domo ipse locus situs est*. Ubi forte pro *suala* legendum *sala*, ut idem fuerit cum *domo*, tametsi hæc minus cohærent. Ericus Upsaliensis lib. 5. Hist. Suecicæ: *Sequenti ætate fecerunt Duces Ludosia Salam pulcherrimam, & magnitudinis admiranda, cum cellariis & cæteris principalibus habitaculis pro gloriosa curia tenenda*. Adde Ughellum tom. 4. in Appendice pag. 7. Scribit Frehetus in Notis ad Petrum de Andlo, lib. 1. cap. 12. Palatium Ingelnheimense, etiamnum ab incolis *Saalam* appellari: sed & hodie in inferiore Navarra, seu Vasconia, *Salas* vocant, nobilium domos. De vocis etymo vide Goropium Bekan. lib. 2. Francicor. pag. 46. 47. Ita etiam nostri *Sale*, pro domo vel palatio, usurparunt. Le Romao d'*Auberi* MS.

A Arras vont tout le chemin plenier,
En la grant Sale sont alé herbergier.

Alibi:

Qui eu la Sale Baudoüin la garnie
Avon de Frise envoie une espie.

Idem:

Là dedens ot sa Sale & son donjon.

Joan. de Condato MS.

En mesons, en Sales, & en cours
Des grans Seigneurs vers cui je voie.

¶ SALA PROPRIA, Domus vel familia, in Leg. Rotharis Reg. apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 24. *De illis vero pastoribus domnicis, qui ad liberos homines servierunt & de Sala propria exeunt, &c.*

¶ SALA, Curia, senatus, quomodo Galli dicimus *la Cour de Parlement*: unde *Sala Curingrana* sæpius nuncupatur nobilium curia quæ Curingiæ sedebat. Vide Statuta Lossensia part. 3. Hist. ejusdem Comitat. pag. 118. & seqq.

SALA PUBLICA, Domus judiciis expediendis destinata. Charta Longobardica ex Tabulario Lucensis Ecclesiæ, apud Ughellum to. 7. p. 1295. *Dum in Dei nomine intus casa, quæ est Sala de palatio de civitate Lucense, in judicio resedisset D. Gotfredus Dux ad causas audiendas ac deliberandas, &c.* Alia Notitia judicati in Tabulario Casauriensi 1. part. *Dum residissemus nos Odelericus Missus Berengarii & Ildeberti Comitum in placito, in Marsa, Sala publica Domini Regis, pro singulorum causis audiendis vel deliberandis*. [Charta ann. 1163. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 595. *Istud sacramentum fuit factum in majora Sala palatii Carcassensis*. Statuta criminal. Saonæ fol. 124. *Sedentes pro tribunali in & super una cathedra in camera posita in capite Sala superioris palatii causarum Communis Saonæ*.] Testatur Florentius Hæreus lib. 1. de Castellanis Insulensibus p. 66. ita appellari ædificium, quod in burgo ejusdem urbis veteri etiamnum visitur, ubi judicia sua exercebat Vicecomes, aut ejus Baillivus.

☞ Hinc *Sala* pro Judicium in aula seu curia, apud Schilterum in Glossar. Teuton. ex Traditionibus Fuldensibus.

Sunt præterea qui putant ab ejusmodi *Sala*, seu aula Regia, *Salica terra*, aut *Legis*, appellationem manasse, ita ut *terra Salica* illa sit, quæ judiciis & legibus in Sala publica redditis & observatis obnoxia sit, quam sententiam pluribus discussimus in Dissert. 17. ad Joinvillam. [V. *Lex* col. 156.]

Nunc vero à prisca & generali significatione deflexit vox, & pro parte tantum domus, puta quam cœnaculum vocamus, usurpatur. Glossar. Græc. Lat. MS. Reg. [illegible], *Sala, triclinium, cœnaculum*. [Bullar. Casin. to. 2. pag. 54. *Actum ... in castro Gunzaga, in caminata majore Sala Adelberti Comitis*. Appendix ad Antiq. Hortæ Illustr. Fontanini pag. 455. *Actum fuit hoc Ortis in Sala Episcopatus dictæ civitatis sub anno Dom.* 1391. *Sala lapidea*, in Charta an. 1163. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occit. col. 597. & alibi.]

¶ SALA, pro Capella, usurpari videtur in Chron. Casaur. apud Acher. to. 5. Spicil. pag. 365. *Accepit ab eo ad proprium jus Augusti in ipsa Romana urbe solarium habitationis suæ, cum area & curte, Sala seu capella S. Blasii, &c.*

¶ SALA, f. contracte scriptum pro *Salicia*; certe ea notione accipienda videtur in Charta Guillelmi & Fulconis Vicecomit. Massil. an. circ. 1000. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 356. *Et ipso alodis habet terminos in fluvio quem dicunt Welena, & pergit per ipsum ramtalem, qui est ultra ipsam Salam, & pervenit ad ipsum illam, &c.*

¶ SALLA, ut *Sala*, in Statutis Cadubrii l. 1. c. 42.

¶ 2. SALA, Temo, Gall. *Flcche*, ut videtur. Statuta Murin. rubr. 217. fol. 30. *Ordinamus, quod nulla arbor, quæ sit magnitudinis majoris, quam possit esse*

Digitized by Google

Sala currus, non possit esse vel stare juxta ripam dicti fluminis Situlæ... Quod omnes homines, arbores... magnitudinis majoris, quam possit esse Sala currus... incidere debeant... Qualibet persona habens terras & possessiones, arbores aliquas majoris magnitudinis, quam possit esse Sala currus,... condemnetur pro qualibet arbore & qualibet vice in xx. *solidos Mutinæ.*

¶ SALABARRA. Vide infra in *Sarabella.*

¶ SALABRÆ, ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀνωμαλίαι, ϰ βόθυνοι, in Gloss. Lat. Gr. Papias: *Salabra, via inæqualis, lapidosa, loca lutosa.* Melius utrobique legeretur *Salebra.* Vide Martinii Lex. in hac voce.

SALACATTABIA, Condimenti species, apud Apitium lib. 4. cap. 1. ubi Humelbergius *Salacaccabia* restituit, id est ἁλκακκάβια, seu *salsitia ollaria*, & salsa cacabularia, hoc est quæ in cacabis vocatis ollis coquuntur.

¶ SALACIA. Vide *Salatia.*

SALACIANUM. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 8. Kl. Feb. *Insuper præfata Haildis S. Mariæ dedit tapetum Salacianum, & duo mantilia cum bordis.* [Forte, cærulei coloris.]

¶ SALACIUM, Adeps, Gallis *Graisse*, ut videtur. Statuta Montis Regal. ubi de *intratis* portarum, fol. 308. *Item pro quolibet rubo olei, sevi candellarum, sevi & Salacii xungiæ, sol. den. octo.*

¶ SALADINÆ DECIMÆ. Vide in *Decimæ.*

1. SALAGIUM, Vectigal, quod ab iis qui sal vendebant, præstabatur. *Consuetudo Salis*, in Charta Ademari Vicecomit. Lemovic. an. 1184. in Tabular. Dalonensi fol. 11. Charta Hugonis Comitis Campaniæ ann. 1104. *Præterea concedo redditus venditionis salis, id est, Salagium, de Barro super Albam & justitiam ejusdem Salagii, si quis inde forisfecerit.* Alia Petri Episc. Autisiodor. ann. 1304. in Tabulario Eccl. Autisiod. fol. 250. *Salvo nobis & successoribus nostris Salagio consueto ab aliis quibuscumque personis sal vendentibus & mensurantibus.* Charta Petri Marchionis Namurc. & Comit. Autiss. ex eod. Tabular. [nunc edita apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 842.] *Notum facimus... nos dedisse... Capitulo Autisiodor.* 60. *solidos redditum in Salagio de Malliaco annis singulis in festo S. Remigii percipiendos.* [Codex MS. redituum Episc. Autiss. an. circit. 1290. *Episcopus Autis. habet medietatem in Salagio,... de quolibet modio salis vendito, & eunte extra, Episcopus habet unum den.... & de quolibet modio vendito Autiss. Episcopus habet semiquarteron salis.* Vide *Salarium* 2.]

¶ SALLAGIUM, Eadem notione. Tabul. S. Jacuti: *Postea attestatum est quod prior præfatæ elemosynæ suam curiam tenebat... in omnibus quæ pertinent ad dominum in botellagio, in Sallagio, in minagio, &c.*

Interdum etiam *droit de Salage* dicitur, præstatio quæ fit ab iis qui navigio *sal* devehunt vendendum. Regestum Ludovici Regis Siciliæ Ducis Andegav. f. 55. *Le Salage dudit lieu (de Chierbourg & de Torroeil) entre la saint Martin d'hiver, & la saint Mor, depuis le chesne de la Bauçonniere jusques en amont, affermé communs ans* 20. *livres.* Istius vectigalis mentio est in Aresto 29. Maii an. 1543. pro Abbate Burgimedii Blesensi.

¶ 2. SALAGIUM, Quantum salis in usu quotidiano expenditur. Charta ann. 1309. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 91. col. 1. *Hospitium domini Alamandi de Auriis accipit & accipere consuevit supra dictum heminal Salagium suæ coquinæ morando apud Cognetum seu apud Balmam. Sufficientia salis* dicitur, in Charta apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britanniæ col. 102. *Habet etiam in portu dominus Episcopus Salagium & Sufficientiam salis de theloneariis.*

¶ SALAMANDRA, cujus mentio fit in Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissinorum falso adscripta, quædam tribuuntur quæ in vulgari salamandra non agnoscunt Historiæ naturalis Scriptores: *In alia quadam* (provincia) *juxta torridam zonam sunt vermes, qui lingua nostra Salamandra dicuntur. Isti vermes non possunt vivere nisi in igne & faciunt pelliciam quamdam circa se sicut alii vermes qui faciunt sericum. Hæc pellicula à dominabus palatii nostri studiose operatur. Et inde habemus vestes & pannos ad omnem usum excellentiæ nostræ. Isti panni non nisi igne accenso fortiter lavantur.* Vide Martinii Lex. in hac voce.

SALAMANNUS, Delegator. Charta Conradi Episcopi Pataviensis ann. 1159. in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 11. *Hac itaque per manus Salamanni sui Geteboldi de Ostechoen nobis præsentibus super confessionem prædictorum confessorum ipsa die Dedicationis prædicti altaris delegavit, &c.* Alia an. 1274. to. 2. p. 340. *Notum facimus quod fidelis noster... per juramentum suum coram nobis secundum dictatam sententiam, quod villa sua in Durchaim auctorem delegatorem, quod vulgo dicitur Salman, non habeat, in nos jus delegatoris talis allodii, seu proprietatis prædictæ, sine contradictione omnium transfudit voluntarie, libere, & quiete, &c.*

☞ A voce *Sala*, Curia, aula, palatium, auditorium, & *Man*, homo, *Salamanni* dicti testes, scabini, assessores, advocati, procuratores, curiales, testamentorum executores. Documenta Frisingens. apud Schilter. in Gloss. Teuton. v. *Sala: Chunrad de Wazerburch fuit executor, quod vulgariter Salman dicitur.* Pag. 19. *Dederunt prædictas possessiones cum manibus Salamanuorum Welchuini de Riding, qui fuit Salman memoratæ Alhaidis & Dietericus de Wizhaim, qui fuit Salamannus Utonis.* Ibid. tom. 1. pag. 13. *Per manum legatoris, qui vulgo dicitur Salman, Hermannum de Pfetten.* Testam. Ludolfi Canonici Hildesheim. apud Schannat. Vindem. Litter. p. 189. *Ecclesia S. Petri habeat libros meos,... de reliqua suppellectili mea ordinabunt Salamanni, sicut fidei eorum commisi.* Hinc

¶ FIDES SALAMANNICA, vel *Salemannica*, dicitur ea quam præstant *Salamanni*, hoc est, Curiales seu vassalli ministeriales juris curialis, in Jure feudali Saxon. cap. 22. §. 2. & Aleman. cap. 113. Eodem nomine nuncupatur fides quam pro feudo advocatiæ Monasterii Lucellensis præstitit ann. 1326. Albertus Dux Austriæ, apud Schilter. loco supra laudato; *Nos frater Haymo Abbas & Conventus Monasterii Lucellensis... notum esse cupimus, quod illustri Principi nostro domino Alberto Duci Austriæ, &c. quæ sui prædecessores Landgravii Alsatiæ à Monasterio nostro hucusque tenuerunt, unanimi consensu innovavimus & denuo concessimus; ea interveniente conditione, quatenus nos & monasterium nostrum in nostris juribus & libertatibus,.... nomine Advocati, ubique & quoties opus erit, fideliter defendat, & præterea nihil aliud à nobis exigat... Quod ego Albertus Dux Austriæ me fideliter præstiturum Fide Salemannica promitto, &c.*

SALAMBO, *Genus monstri.* Papias.

¶ SALAMBONA, Hispanis Venerem sonat, ut auctores sunt Macri in Hierolex. ex S. Isidoro in Vita SS. Justæ & Rufinæ: *Per forum more suo circulatorio idolum Salambona Deæ circumferrent, &c.* Nota etiam Venus apud Babylonios sub eadem appellatione.

¶ SALAMEN, παράζεσμα, in Gloss. Lat. Græc. Le-

gendum *Salsamen* putat Martinius, & maceratum interpretatur.

¶ SALAMENTUM, Idem esse videtur quod *Salsamentum*, in Capitul. gener. MSS. S. Victoris Massil. *Dispensator Monasterii debeat providere conventui de duobus pulmentis & de piscibus & alia pitantia competenti & sufficienti & de Salamentis & condimentis condescendentibus.* *Salame* Italis, eadem notione.

¶ SALLAMENTUM, Eodem significatu. Conc. Paris. an. 1212. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 100. *Quia multa scandala & enormia contingunt ex crapula quorumdam monachorum, ante carniprivium per tres septimanas vel per mensem delicatis carnibus & exquisitis Sallamentis sese ingurgitantium, &c.*

SALANDRA, SALANDRIA, Navigii species. Vide *Chelandium.*

¶ SALANGRA, Arbusculæ species. Vita S. Wolbodonis to. 2. April. p. 863. *Mansionarius suprascriptus arbusculam quandam quam vulgo Salangram vocant, dixerat infra longitudinem ecclesiæ includendam.*

¶ SALAPITTA, ῥάπισμα, in Gloss. Lat. Gr. Glossæ Græc. Lat. ῥάπισμα, *Salapitta, alapa.* Arnobius lib. 7. adv. Gentes: *Delectantur, ut res est, stupidorum capitibus rasis, Salapittarum sonitu, atque plausu.* Ita legendum, non vero *Salapictarum*, probant viri docti ex Tertulliano lib. de Spectac. cap. 22. ubi ad hunc histrionum morem os præbendi ad *Salapittam* seu alapam accipendam, ut risum moverent, haud dubie respexit: *Faciem suam... insuper contumeliis alaparum sic objicit, quasi de præcepto Domini ludat. Docet scilicet & Diabolus verberandam maxillam patienter offerre.* Magistro suo concinit S. Cyprianus. Vide Martinium in hac voce.

¶ 1. SALARE, Salinum, Gall. *Saliere.* Charta Ferdinandi I. Reg. æræ 1101. apud Ant. *de Tepez* in Chron. Ordin. S. Bened. tom. 6. *Servitium de mensa, id est, Salare, infertaria, tenaces, trullone cum cochlearibus* 10. *&c.* Vide *Salaria.*

¶ 2. SALARE, Sale condire, *Saler* Statuta Arelat. MSS. art. 102. *Ne quis piscator vel revenditor audeat Salare pisces.* Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1098. *Illo die fecit Soldanus capita Sanctorum excoriare & Salare, & misit eas (ea) per provincias Babyloniæ.* *Salata Sardina*, in Charta an. 1429. ex Tabul. Piscator. Massil.

¶ SALLARE, Eadem notione, in Statutis Placent. lib. 6. fol. 72. *Qui faceret canevam de caseo & carnibus porchorum Sallatis.* *Sallati pisces*, in Litteris an. 1357. to. 3. Ordinat. Reg. Fr. pag. 208.

SALARIA, Salinum, Gallice *Saliere*: *Vas salarium*, Joanni Sarisberiensi Ep. 75. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 17. *Bacinos & Salarias, & candelabra & mensalia, & manutergia.... habere debet.* [Bernardus Mon. in Ord. Cluniac. part. 1. cap. 27. *Cum aqua benedicta fit, unus eorum* (puerorum) *de sale servit, & quod restat, portat ad processionem usque ante ostium refectorii; unus vero Magistrorum ibidem illud accipiens de manu ejus, ... ponit inde in omnibus Salariis refectorii, parum in unaquaque.* Vide *Saleria.*]

SALARIOLA, diminut. à *salaria.* Historia Episcoporum Autisiodorensium cap. 20. *Dedit item Salariolas quatuor anacleas, quæ pensant libr. quatuor.* Infra: *Item Salariolam anacleam pens. lib. 1. habet in medio hominem cum cane* [Vide *Salarium* 1.]

¶ SALARIARE, vox Italica, *Salarium* dare, nostris olim *Salarier.* Vita B. Jacobi de Oldo tom. 2. April. pag. 609. *Ad rationem solidorum triginta duorum Imperialium... causa Salariandi capellanum unum seu presbyterum unum, qui omni die celebrare debeat Missam.* Longinus in Vita S. Stanislai to. 2. Maii pag. 269. *Cœpit .... unumquemque servientium pro servitiis juxta exigentiam meritorum Salariare.* Alias *Solariari.* Vide *Salariatus.*

¶ SALARIZARE, Eadem notione, in Charta Francisci I. Reg. Franc. an. 1520. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 147. *Poterit Thesaurarius instituere tres apparitores, de proventibus dictæ sacræ Capellæ Salarizandos.*

¶ SALARIARIUS, Gothofredo idem qui Fideicommissarius, legatarius, aliis melius, ut videtur, cui salarium solvitur, pretio conductus, quod ipsa verba indicant. Ulpian. Dig. lib. 17. tit. 1. leg. 10. §. 9. *Sed &, si ad vecturas suas, dum excurrit in prædia, sumptum fecit, puto, hos quoque sumptus reputare eum oportere, nisi si Salariarius fecit, & hoc convenit, ut sumptus de suo faceret ad hæc itinera, hoc est, de Salario.* Vide ibi Martinium.

¶ SALARIATUS, Cui constitutum est *Salarium*, stipendium. Charta Bonifacii IX. PP. an. 1396. apud Illustr. Fontan. in Antiq. Hortæ pag. 445. *Volumus insuper & huic vicariatus adjicimus, quod singulis sex mensibus deinceps, ... quoscunque officiales, stipendiarios, provisionatus, Salariatos, ... quos vos ... ad regimen, gubernationem seu custodiam civitatis, comitatus ... tenere contigerit, &c.* *Medicus Salariatus à Communi*, in Statutis Cadubrii cap. 44. *Sallariatus*, in eorumd. Correct. cap. 87.

SALARICIA TERRA, Ex qua sal eruitur. Vetus Notitia apud Willelmum Hedam in Hist. Trajectensi p. 246. 1. edit. *Mansum dominicatum cum terra Salaricia sancti Martini, cum servis in eadem villa manentibus, &c.* Vide *Salmaris terra*, in *Salinaria.*

¶ SALARIOLA. Vide in *Salaria.*

¶ 1. SALARIUM, Salinum, Gall. *Saliere*, Ital. *Salera.* Charta an. 1416. apud Rymer. to. 9. p. 356. *Tria Salaria argenti deaurati ... VII. lib. & VII. uncias ponderantia, libra ad LX. sol. uncia ad V. sol* Vide *Salerium.*

SALARIUM, inter Ministeria sacra. Inventarium Ecclesiæ Eboracensis tom. 3. Monastici Anglic. pag. 171. *Unum Salarium argenteum intus deauratum, pro sale in dominicis diebus benedicendo, ponderis 3. unciarum & dimidii.* [Flodoardus Histor. Rem. lib. 2. cap. 5. *Ibique* (Ecclesiæ S. Remigii) *auriforium argenteum deauratum deputavit* (Sonnatius;) *cochlearia quoque duodecim, & Salarium argenteum.*] Vide *Salaria.*

¶ 2. SALARIUM, Vectigal, quod ab iis qui sal vendunt penditur. Charta ann. 1212. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 384. *Salarium autem, ubi sal venditur, habeant in communi Aymericus & Archiepiscopus: & habeat bajulus Archiepiscopi potestatem in eo, sicut bajulus Vicecomitis.* Vide supra *Salagium* 1.

¶ 3. SALARIUM, Stipendium militiæ, vel servitii, Gallice *Salaire, gages*, passim occurrit apud Scriptores mediæ & infimæ Latinitatis: pro Dono, Gall. *Present*, in Litteris Philippi VI. Reg. Fr. an. 1340. to. 3. Ordinat. p. 172. *Absque aliquarum levatione sportularum seu Salariorum.* Acta S. Wernheri tom. 2. April. pag. 700. *Ipsi tamen muneribus & Salariis valde multo liquefecerunt judicem.*

1. SALARIUS, Mensura salaria. Charta Joannis Comitis Burgundiæ & Cabilonis ann. 1249. in Biblioth. Sebusiana centur. 2. c. 65. *Laudavit ... Conventui ejusdem domus 14. Salarios muriæ in Puteo Ledonensi, quod Pontius Mangatorte dedit in eleemosynam fratribus dictæ domus.* [Vide *Salez.*]

¶ SALARIUS, ταριχοπώλης, in Gloss. Lat. Gr. Qui

Digitized by Google

ſal vel Salſamenta vendit. Utitur Mart. l. 1. Epigramm. 42.

¶ Salarius, Ad ſalem pertinens. Gloſſ. Lat. Gr. *Salarius*, ἁλιάδης. *Navis Salaria*, ſale onerata, in Annal. Genuenſ. Bartholomæi Scribæ apud Murator. to. 8. col. 497. *Navem unam Albinganensium & bucios duos Salarios & alia ligna onerata ſale ... inde extraxerunt.* Vox nota Varroni, Suetonio aliiſque.

¶ 2. SALARIUS, pro *Salariarius*, ni fallor, eadem certe notione. Statuta Vercell. lib. 1. fol. 25. *Ea ſalvo quod prædicta locum non habeant in umbaſiatoribus, nunciis, & Spiis & Salariis ordinatis per commune Vercellarum.*

¶ SALARIZARE. Vide in *Salariare.*

SALATARIUS, *Portator armorum*, in Gloſſis Iſidori: quam vocem ad *ſalodurios* Cæſaris referre videtur Wendelinus in Natali ſolo Legum Salicarum p. 88. ſed legendum *Solutarius.* [Vide *Solutata.*]

SALATIA, pro *Salmacia*, voce nota Varroni & Feſto, pro aquæ Dea, ipſa aqua, vel mari. Gloſſar. Lat. Gr. *Salmacidus*, ἁλμυρός. *Salmaticum*, ἁλμυρόν. Supra: *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρεΐς, Ἀμφιτρίτη. *Salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. Ubi in omnibus, *m*, literam expungendam puto, ut voces hæ efficta fuerint à *Salacia.* Scio Salmaſium, *m*, in *n* conficere, ut ſit *Salinacidus Salinacia*, &c. ſed videat lector, utra arrideat conjectura. Adamnanus l. 2. de Vita S. Columbæ cap. 25. *Lugaidus mane poſtera die ad retrahendum de mari utrem pergit, quem tamen Salatia noctu ſubtraxit unda*, ubi f. *Salacia.* Mox: *Utrem quem Salatia ſuſtulit, ad ſuum locum poſt tuum egreſſum reportabit venalis.*

¶ SALATICUS, Idem quod *Salagium* 1. Præſtatio quæ fit ab iis qui navigio ſal devehunt vendendum. Charta Caroli Calvi an. 16. regni ejuſdem, apud Mabill. to. 3. Annal. pag. 671. col. 1. *Nolumus ut ab iſtis vel ab eorum hominibus aliquid telonei, id eſt ponta, pontaticus, paſcuaticus, Salaticus, aud aliquid redibicionis exigatur.* Eadem habentur in Charta Caroli Simplicis pro Monaſterio Urbionenſi an. 7. regni ejuſdem: *Nolumus præterea ut ab iſtis vel ab eorum hominibus aliquid telonei, id eſt, pontaticus aut rotaticus, ceſpitaticus, pulveraticus, paſcuaticus, aut Salaticus, aut aliquid redhibitionis exigatur.* Sed haud ſcio an utrobique melius legeretur *Salutaticus.* Vide in hac voce.

¶ SALBANUM, ut ſupra *Sabanum*, apud Guibertum lib. 3. de Vita ſua cap. 10. *Et quia nudus ... jacuerat, jubetur tandem a magiſtro levari, & Salbano ſuperjecto ad S. Vincentium deportari.* Forte ex *Sabano* in Cod. MS. male exſcriptum fuit *Salbanum.*

¶ SALBMUNDIA. Vide *Selpmundio.*

¶ SALCEDA, Salictum. Gall. *Sauſſaie*, locus ſalicibus conſitus. Charta Ugonis Sacerdotis apud Baluz. Hiſt. Arvern. tom. 2. pag. 41. *Et illum aice quem conquiſtavi de Vidiano & David cum campis & Salcedis & pratis.* Vide *Salcida.*

¶ SALCEIA, Salceya, Saliceia, ut *Salceda.* Tabul. Foſſatenſe: *Apud Foſſatum ... Salceias, inſulas, gurgites ... habet.* Charta an. 1280. in Chartul. Domus Dei Pontiſar. *Quitamus Johanni rectori ... quamdam Salceiam ... cum omni jure, poſſeſſione, & proprietate quod & quas habebamus in dictis Salceia & oſeraria.* Charta Caroli Regentis an. 1360. ex Regeſt. 91. Chartophylacii regii num. 499. *Cum dilectus noſter Jeannes Chaumet rector ſeu curatus eccleſia parrochialis de Soyſiata ... dimidium arpentum vel circa Salceye ..., donaverit, &c.*

¶ SALCENOMANIA, Cenomania, vulgo *le Maine.* Charta an. 1492. apud Rymer. to. 12. pag. 487. *Uſurpatam per illum* (Regem Franc.) *Franciæ coronam, Normanniæ, Aquitanniæ, Turonis ducatus, ac Salcenomaniæ comitatum ad nos de jure hæreditario attinentes, &c.* Perperam pag. ſeq. *Salcenomaniæ.*

SALCES, *Salcitia*, Iſitia, *Sauciſſes.* Chronicon Windesheimenſe lib. 2. cap. 6. *Salcibus recentibus, aut iucavilla fumatis ſatis bene ad comedendum dedit* [Vide *Salſutia.*]

¶ SALCIA, Gall. *Sauſſe.* Vide *Salſa.*

SALCIDA, Salicetum. Tabular. Celſinianenſe: *Hæ ſunt autem res, quas ceda, 1. Salcidam in Memeca, & pratum, qui eſt deintus Salcida.* [Vide *Salceda.*]

SALCITIÆ, Lucanicæ, Gall. *Sauciſſes*, Italis *Salcizza.* Papias: *Tuſceta, eſca regia, Salcitia vulgo.* Joan de Janua: *Lucanica, genus cibi, ut dicunt, Salcitia.* [Gloſſ. Lat. Gall. Sangerm. *Salſicia, Sauciſe.*] Vox vero haud multum abludit ab alia Latinis nota, *iſitia*, ſive *iſicia*, de quibus copioſe egit Apicius lib. 12. qui ea duplici modo fieri ſcribit; ex variis nempe carnibus tritis & pipere commixtis, ut Athenæus quoque ſcribit: vel ex piſcibus diverſis, ſicut Alexander Trallianus docet; de Iſiciis agit etiam Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 8. Vide Oct. Ferrarium in *Salcizza.*

¶ SALDEBA, ut *Sala* 1. Vide in hac voce. Pactus Leg. Salicæ edit. Eccardi tit. 29. §. 7.

¶ SALDIVUS. Vide mox in *Saldum.*

¶ SALDUM, Palus, Gall. *Marais.* Statuta Mutin. rubr. 80. fol. 15. v°. *Statutum eſt ... quod una via fieri debeat ... & incipiat à via de Biſognis deveniendo ad viam clauſurarum de Negatis, a latere ſero pradis vel Salds de Graſonis, &c.* Hinc

¶ Saldus, adject. Paluſtris, paludoſus, *Marécageux*, ibid. rubr. 55. fol. 11. v°. *Statutum eſt quod licitum ſit hominibus dominis molendini, qui molendinum habens in dicto canali, mutare fundum dicti canalis per dicta loca, facientes illud per terrenum Saldum, dummoda faciant illud ſuis expenſis.* Rurſum in Addit. fol. 5. v°. *Item alia petia terra prativa & Salda, qua dicitur la Chienſo. Item alia petia terra prativa & Salda qua dicitur la Braida.*

¶ Saldivus, Eadem notione, in Statutis caſtri Redaldi lib. 3. fol. 49. *Item ſtatuerunt & ordinarunt quod aliquis terrigera, vel forenſis caſtri Redaldi non audeat, vel præſumat de cætero per ſe vel alios occupare vel uſurpare aliquas terras buſchivas, Saldivas, prativas, neque laborativas, &c.*

¶ SALEBRATUS, Salebroſus, locus aſperitate impeditus. Sidonius lib. 2. Epiſt. 2. edit. Colvii: *Fluvius Salebratis ſaxorum obicibus anfractibus, ſpumoſo caneſcit impulſu.* Ubi *Salebratim* adverb. legit Sirmondus.

¶ SALEBURGIO. Vide *Saliburgio.*

¶ SALECARE. Vide infra *Salegare* 1.

SALECTUM, pro Salictum, ſalicetum, Locus conſitus ſalicibus, *Sauſſaie.* [Charta an. 951. in Addit. ad Chron. Caſaur. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 953. *Cum caſis, terris, caſalibus, colonitiis, aldsaricits, Saletiis, pratis, &c.* Occurrit præterea in Bullar. Caſin. tom. 2. Conſtit. 46. 75. 143.] & in aliquot Chartis Italicis apud Ughellum in Epiſcopis Veronenſibus.

¶ SALEFACIENTIES. Smaragdus in Præfat. ad Vitam S. Bened. Anian. ſæc. 4. Bened. part. 1. pag. 193. *Nos ruſticitatis vitium redolentes peritorum aggravent aures, ſed urbanitatis Salefacientiæ condita proferant verba*; hoc eſt, urbanitatis ſale, facetiis & lepore condita; ubi etiam forte legendum *ſale & facetiis.*

SALEFICUS, Marc. Monachus Florentinus de Expugnat. Acconensi:

Dic mihi quid profuit, quod mare vitavit,
Ab aquis Salefici dum non sibi cavit,
Dictus est Saleficus, quia factus sale;
Dicatur maleficus, quia fidus male,
Salum mare tremuit, quia sit mortale.
In solo Salefici solum dicit vale.

¶ 1. SALEGARE, vox Italica, Plateas, vias pavimentis munire, Gall. *Paver.* Annal. vett. Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 66. *De anno 1262. evacuata fuit civitas Mutina de omni letamine, & contratæ fuerunt englaratæ, & multi porticus Salegati.*

¶ SALECARE, Eadem notione, in Chron. Veron. ad an. 1242. apud eumdem Murator. to. 8. col. 632. *Et eo anno factum fuit forum seu mercatum Veronæ, & de quadrellis Salecatum, & de lapidibus domini Gulielmi de Zerlis.*

¶ 2. SALEGARE, Auxilium, juvamen præstare, Gall. *Secourir.* Charta Casimiri Reg. Polon. ann. 1335. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 588. *Verum quod si forte præfatum castrum, non obstantibus hujusmodi, quemcumque reædificare aut reparare contingat, quod tunc nos cum domino Rege Boemiæ ad sui destructionem sive acquisitionem decedere & Salegare efficaciter tenebimur & debemus.*

¶ SALEMANNICA FIDES. Vide *Salamannus.*

¶ SALEMO, pro Salmo, Gall. *Saumon*, in Consuet. Audomar. MSS. *De c. Salemonibus salsis iv. den. De Salemone non salso 11. den.*

¶ SALERA. Epist. Panormit. ad Martinum IV. PP. in Chron. Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 35. *Secundus autem* (Pharao) *ad impossibilia obligabat populum Siculorum, ... quoniam de Salera tritici & hordei data per regios maxarias violenter agricolis certam expetebat in areis supradictorum victualium quantitatem.* Ubi legendum esse *Salma* innuit locus eadem de re in *Salina* 1. relatus. Vide *Sagma*, & *Salmata.*

SALERGIA. Chronic. Monasterii Bonævallis Carnutensis n. 6. *Item ipse dedit ... ad Cloisellos 4. arpennos vineæ instructa, & in alio loco unam Salergiam, ubi navis quædam receptabat, in alodum perpetualiter habendum.* [Vadum, an tugurium? inquit Mabillonius in Onomast. vocum barbar. sæc. 4. Bened. part. 2. ad hunc locum ibid. p. 506. *Salorgia* ex Cod. MS. infra ediderat Cangius noster, cui jam exciderat *Salergiam* hic exscripsisse: unde locum expunximus; fine causa enim iteraretur.]

¶ SALERIA, Salinum, Gallice *Saliere.* Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 276. *Item, pro redimenda una Saleria de argento ab usurario quæ impignorata fuerat de mandato dominæ Comitissa, unc. viii. taren. xxiv.* Inventar. an. 1347. ibid. p. 555. col. 2. *Item, unam Saleriam parvam duplicatam argenteam, & esmaltatam, cum tribus pedibus in qualibet tam inferiori, quam superiori. Item, unam aliam Saleriam clausam argenteam, factam ad modum pixidis.* Occurrit præterea in Transactione inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. Vide *Salaria.*

¶ 1. SALERIUM, ut *Saleria.* Testam. Beatricis de Alboteya Vicecom. Narbon. an. 1367. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1524. *Item, plus legamus eidem conventui fororum Minorissarum de Asilhiano unum alium Salerium ermentatum cum brancha de corallio & linguis serpentinis.*

¶ 2. SALERIUM, Herbæ sale, aceto & oleo conditæ, Gall. *Salade.* Leges Palat. Jacobi II. Regis Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. xxx. *Saleria, fructus & omnia ad officium apothecarii & fructerii vel aliquorum de reposito pertinentia, ad mensam nostram deferent.* Vide *Salgama.*

¶ SALERIUS, Exactor tributi ex sale, vel etiam cujusvis vectigalis. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 50. *Et fiat ipsum scriptum presente gabellerio seu Salerio, & aliter non bulletur.*

¶ SALES. Charta Alaman. Goldasti n. 77. *Quidquid in pago ... habuimus, id est, campis, silvis, curtis, curtilibus, casis, Salibus, pratis, pascuis, &c.* Ubi Goldastus notat *Salibus* scriptum esse pro *Salicis*; quidni pro *Salicibus* vel *Salictis*? nisi etiam idem sit quod *Sala* 1.

1. SALETRUM, pro *Sale nitro*, apud Thwroczium in Chronico Hungar.

¶ 2. SALETRUM, pro *Salectum*, Salictum, Gall. *Saussaie*, eadem saltem notione, in Actis consecrat. Eccl. Urgell. an. 819. Append. ad Marcam Hispan. col. 765. *Cum omnibus eorum ædificiis, seu & villis, ... pratis, pascuis, silvis, Saletris, arboribus pomiferis, &c.* Eadem rursum habentur in Charta an. 951. ibid. col. 866.

¶ SALEXETUM, Salictum, Ital. *Salceto.* Statuta Vercell. lib. 5. fol. 121. *In riveria autem, novelleto, Salexeto & bosco bruxato, &c.* Rursum fol. 125. v°. *Item quod nemini licitum sit pascare in nemore, altineto, insula, Salexeto, novelleto, &c.* Vide *Salceda.*

¶ SALEZ, Situlæ species definitæ capacitatis, qua muria seu aqua salsa ex puteo hauritur. Charta Stephani Burgundiæ Comit. an. 1173. ex Tabular. Accinct. fol. 57. *Johannes Ledonis ... dedit in elemosinam domui Acey vineam de parrigne* (l. parragine) *& xv. Salez muriæ.* Vide *Salarius* 1.

¶ SALFELDENSIS MONETA, vulgo *Salfeld*, quæ est urbs Misniæ in superiori Saxonia, duos pisces præfert cum stellis in quatuor angulis, urbis scilicet insignia, ob piscium abundantiam in fluvio Sala, unde nomen urbi inditum est. Hujus monetæ mentio fit in Charta an. 1350. *Concessit ... pro 23. ac dimidiata marca annuæ pensitationis, ac in pecunia Salfeldiæ usitata; tres scilicet libras oniulorum, ac quatuor solidorum pro una marca reputando.* Alia ann. 1360. *Marca annua Salfeldensis monetæ.* Utraque Charta occurrit apud Schlegelium qui de iis nummis ex professo egit in Dissertat. edita Dresdæ an. 1697.

SALGAMA, Columellæ lib. 10. in Carminibus & lib. 12. c. 4. & Ausonio, dicuntur herbæ & fructus conditi, vel herbæ sale & aceto conditæ, quas vulgo *Salades* dicimus. Quod nomen traductum postea à militibus ad rerum ad victum necessariarum præbitiones quas ab hospitibus suis exigebant. Lex 3. Cod. Th. de Salgamo hospitibus non præbendo: *Nemo militans à suo hospite Salgami aliquid postulet, id est, ne lignum, aut oleum, culcitave poscantur.* [Vide Martinii Lex.]

SALGAMARII, Qui *salgama* condiebant & vendebant, apud eumdem Columellam lib. 1. cap. 44. 54. Gloss. Gr. Lat. παντοπώλης, *Seplasiarius, Salgamarius.* Salvianus lib. 4. ad Eccl. Cathol. *Si mutuum à te, quippiam propola aut Salgamentarius postularet, redditurum eum non diffideres quæ dedisses.* Concilium Calchedon. act. 11. Τὸ ἔθος ὅπερ εἶχεν, εἰ ἐγένετο ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπος, οὐκ εἶχε ταῦτα γίνεσθαι. Ἐκεῖ σαλγαμαρίους χειροτονοῦσι, καὶ διὰ τοῦτο ἀναφορὰ γίνεται. [Ubi Episcopos natos loco infimo indicare videtur.]

¶ SALGAMUM, Cellarium, locus ubi *Salgama* asservantur, apud Gregor. M. lib. 5. Epist. 44. *Salgamum positum ante domum suprascripti monasterii. Pa-*

racellarium dicitur alibi. Vide in hac voce.

¶ SALGAMENTARIUS. Vide in *Salgama*.

1. SALIA, Projectio ædificii, ex Gallico *Saillie*. Charta Philippi Regis Fr. an. 1272. pro Monasterio S. Germani de Pratis : *Salvo usufructu quem ipsi dicunt se habere... in dictis viaria & justitia viaria, & in Saliis domorum quæ fient in vicis sitis infra metas superius nominatas.*

2. SALIA, Vestis muliebris species, in Statut. Mediolan. 1. part. cap. 292.

☞ Nisi tamen panni species sit subfusci coloris ; qua notione occurrit in Litteris an. 1483. ex Bullar. Carmelit. p. 387. col. 2. *Postea quamdam suæ Sanctitatis* (Sixti IV. PP.) *vestem panni coloris aliquantulum fusci, Salia nuncupati, quæ etiam aliquantulum de griseo colore participare videbatur, partibus prædictis ostendendam ... mandavit.* Eadem notione occurrit in Statutis datiariis Riperiæ cap. 12. fol. 3. v°. *Item pro qualibet petia Saliæ Dirlandæ, pro introitu vel exitu, soldi duo.* A Gall. *Sale*, fordidus, *Salia* non absurde deduci posse videtur : quomodo Galli colorem cinereum, *Gris sale* nuncupamus, quod panni hujusce coloris non ita facile sordescunt.

¶ SALIALIUM, σφαλωτικόν, φιλάνθρωπον, in Gloss. Lat. Græc. Ubi leg. *Salarium*. Vide Cujac. lib. 11. Observat. cap. 18.

¶ SALIARES, Saltatores, Gall. *Sauteurs*. Joh. Sarisber. lib. 1. Policrat. cap. 8. *Hinc mimi, salii, vel Saliares, balatrones, &c.* A saliendo sic dicti, ut *Salii*, Martis sacerdotes.

¶ SALIARIS, ἁλικός, in Gl. Lat. Gr. Salsus, marinus.

¶ SALIBA, Leoni Imper. cap. 7. idem est ac *Martiobarbulus : Ad conjiciendа, inquit, eminus jacula & matzarbulum, quod nunc dicitur Saliba, &c.* Histor. Belli Sacri apud Mabill. Musei Ital. to. 1. p. 140. *Arma vero illorum ex omnibus generibus erant, scilicet lanceis, ensibus, loricis, clypeis, galeis, arcubus, gisarmis, Salibis etiam & accettis.* Vide *Martiobarbuli*, & Gloss. med. Græcit. in Σαλίβα.

SALIBUM, pro *Saliva*, in Lege Aleman. tit. 63. §. 2. edit. Heroldi. [Gall. *Salive*.]

SALIBURGIO, SALEBURGIO, Fidejussor. Vox conflata ex Theutonico *burghen*, seu *borghen*, quod idem sonat, & *sala*, id est, prætorium judiciarium, ita ut *Saleburgiones* fuerint fidejussores dati coram judicibus. Ita auguratur Wendelinus. [Charta Theodonis an. 962. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 316. *Acta autem hæc traditio .... per fidejussores, quos vulgariter Saleburgiones vocamus.*] Charta Sigisfridi Comitis Lutzelburgensis an. 993. apud Miræum in Diplom. Belg. p. 53. in Notit. Eccles. Belgii c. 74. *Sub fidejussoribus, quos vulgo Salisburgiones vocamus.* Eadem Charta apud Duchesnium in Hist. Luxenburgensi habet *Saliburgiones* : aliæ ex Tabulario S. Maximini Trevirensis apud eumdem pag. 9. *Saleburgiones*.

¶ SALICATA, Salictum, *Saussaie*. Charta conventionis inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengarium Magalon. Episc. an. 1272. *Et exinde prout descendit sive discurrit alveus Merdantionis usque ad Salicatas, &c.* Vide *Salicia*.

¶ SALICATUS, Saburratus, Gallice *Lesté*, ab Ital. *Salicato*, silex, Gall. *Caillou*. Ordo ad benedicendum oleum infirmorum, &c. ex MSS. Pontificalibus ann. 600. vel 500. apud Marten. de Antiq. Eccl. Discipl. p. 244. *In secundo* (ordine) *duo subsequenter* (f. subsequuntur) *ceroferarii, qui velut cœlestem proferentes splendorem sanctam demonstrant Ecclesiam supra firmam petram stabilitam, sicut archam Noë in diluvio Salicatam, &c.*

¶ SALICHUS, ut *Salicus*, in Chron. Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 403. *Insuper & proprietates quas Salichi, vel cujuscumque gentis homines, &c.*

SALICIA, Salicetum, *Saussaie*. Tabularium Brivatense ch. 242. *Campos, prata, Salicias, &c.* [Vide *Salicata*.]

¶ SALICUS, occurrit inter epitheta quæ Christo tribuuntur in Orat. cujusdam librarii ad calcem libri Theogeri Episc. Metens. de Musica apud Pezium in Præfat. tom. 1. Anecd. pag. xv.

¶ SALICÆ DECIMATIONES, Eædem quæ *Dominica*, seu quæ domini vel Regis sunt. Charta Othonis Imper. ann. 956. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 362. *Ecclesias omnes Abbatiæ illius in beneficiis omnibus ad usus prædictorum cœnobitarum reddidimus dominicales, quas vulgo Salicas vocant decimationes, quoniam essent nostræ regales.... Cunctas Abbatiæ S. Maximini dominicales, quas vulgo Salicas decimationes vocant.* Vide in *Decima*.

¶ SALICI HOMINES, *Salica lex*, *Salica persona* ; *Salica terra*. Vide in voce *Lex*.

¶ SALIDARE, Solidare, claudere, ab Ital. *Saldare*, Gall. *Fermer, guerir une plaie*. Mirac. B. Simonis Eremit. to. 2. April. p. 831. *Nervi se retraxerunt, ita quod quando incisiones Salidatæ fuerunt, gamba & nervi remanserunt retracti.*

¶ 1. SALIGO, ut *Salicus*, qui Salica Lege vivit. Chartar. Casaur. apud Mabill. Diplom. pag. 87. *Idcirco ego Transarico Saligo .... secundum meam Saligam legem .... per hanc chartulam vendidi, &c.*

¶ 2. SALIGO, pro Siligo, in Testamento Armandi d'*Alegre* an. 1263. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1118. *Relinquo ad anniversarium meum in die obitus mei faciendum, 20. solidos Podienses, & unum Sextarium Saliginis perpetuo censualia.*

1. SALINA. Statutum Ricardi I. Regis Angl. pro Crucesignatis : *Si autem aliquis bladum emerit, & de eo panem fecerit, tenetur lucrari in Salina unum teruncium & brannum.* Ubi legendum videtur *salma*, [ut & apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 347. *Secundo vero anno & deinceps quolibet* XXX. *Salinas frumenti & totidem ordei magistro massario curiæ representet.*] Vide in *Sagma*, & *Salinata*.

¶ 2. SALINA, Salinum, Gall. *Saliere*. *Dedit nobis* LX. *scutellas &* IX. *Salinas argenteas*, in Necrolog. Corbeiensi. Vide *Saleria*.

¶ 3. SALINA, *Gabella*, Tributum ex sale. Charta Caroli Simplicis Reg. Franc. an. 898. in Append. Marcæ Hispan. col. 830. *Addimus etiam medietatem telonei & rafica & ex mercato similiter atque pascuarii, & medietatem Salinarum concedimus.* Occurrit rursum in Charta ann. 900. ibid. col. 833. & in alia an. 981. col. 927. Chron. Cornelii *Zantfliet* ad an. 1451. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 477. *Affirmant nonnulli causam vel originem factionis fuisse Salinam vel tributum salis, quod Dux Burgundiæ à Gandensibus exigebat.* Legitur præterea in Chron. Parmensi ad an. 1292. apud Murator. to. 9. col. 823. & 839. ubi *Salinarum domus*, dicitur locus ubi sal conficitur, vel ubi exigitur salis tributum. Vide *Salinaria*.

¶ 4. SALINA, diminut. esse videtur à *Sala*, Domus, ædes quævis. Charta Rostagni Archiep. Aquens. an. 1075. inter Instr. to. 1. novæ Gall. Christ. pag. 64. col. 2. *Donamus .... unusquisque nostrum unas Salinas, illas scilicet quas incolit homo Pontius ; & prædictus Amelius illas quas tenet homo Andreas.*

¶ SALINAGIUM, SALINARE. Vide in *Salinaria*.

SALINARIA, *Gabella*, Tributum ex sale, in Testa-

mento Guillelmi D. Montispessulani ann. 1212. *Remitto etiam in perpetuum, & solvo Salinariam, & omnia spectantia ad Salinariam, ita quod unusquisque habitantium in villa Montispessulani, & in castro de Latis, & ibi venientium, possit salem emere & vendere sine omni contrarietate, & inquietudine.* Concilium Avenion. an. 1209. cap. 5. *Pedagiis, guidagiis, Salinariis, & aliis indebitis exactionibus.* Concilium Arelatense an. 1234. c. 22. *Item statuimus ne aliqua pedagia vel Salinaria per Arelatensem provinciam accipiantur, nisi quæ apparent Imperatorum, Regum, vel Principum, vel Lateranensis Concilii largitione concessa, &c.* Adde Concilium Insulanum ejusd. anni c. 10. [Vide *Salina* 3. & *Salinaticum*.]

¶ SALINAGIUM, Eodem significatu. Charta ann. 1300. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 54. *Quod dictus Consolatus & jus civaeri, bladorum, leguminum & aliorum, prout & de quibus soliti sunt præstari libragium herbæ, a Salinagium, &c.*

SAUNARIA, Eadem notione. Charta an. 1202. apud Chiffletium in Trenorchio pag. 455. *In primis enim nobis acquietarunt usagios villæ Trenorchiensis, videlicet Saunariam, furnos, bichonagium, ventariam, molendina, &c.*

☞ Ubi tamen nescio an *Saunaria* significet Laniarium, Gall. *Tuerie* quæ Provincialibus, quibus *Saunar* est mactare *la Saunarie* dicitur: ea certe notione occurrit in Transact. ann. 1292. inter Reg. Carolum II. Comit. Provinc. & Capitulum S. Salvatoris, ex Schedis Pr. *de Mazaugues: Item domus Saun. quæ sita est in Saunaria.* Pro tributo ex sale probabilius usurpari videtur in Charta ejusd. Caroli ann. 1291. apud Pittonem Hist. Aquens. p. 170. *Volumus in posterum homines .... esse immunes tasebit, ledis, cossis, pedagiis, bongiis, Saunariis & personalibus cavalcatibus. Droit de Saunelage*, in Aresto Parlamenti Redon. an. 1573.

SALINARIUM, *seu gabella salis*, in Concilio Avenionensi an. 1209. cap. 6. in Charta Sancii Regis Majoricar. ann. 1311. & apud Gregorium de Verbor. signific. cap. 26. lib. 4.

SALINARIUM. Gloss. Sax. Ælfrici: *Salinarium:* ſealꝺhuſ, *i.* salis domus, seu potius puteus salinarius, unde sal hauritur, quomodo *Salinarium Heduorum* dixit Joan. Sarisberiensis Epist. 196.

SALINARIUS, Salis venditor. Fori Bigorrenses art. 29. *Piscatores aliunde pisces deferentes, & Salinarii sint in pace, nisi quodlibet maleficium fecerint, unde oporteat eos respondere.* Charta Ildefonsi Comitis Tolos. an. 1141. apud Catellum in Hist. Comit. Tolosæ p. 192. *Salinarii istius villæ, qui attulerint salem, descarguent ad Salinum, & statim pagentur, &c.* [Enumeratio jurium Comit. Biterr. in civit. Albiensi an. 1252. *A singulis Salinariis unam cupam salis, &c.*]

☞ Hinc *Salinarius* dictus est Philippus VI. Rex Fr. quod aliquot salinaria horrea intra regni fines an. 1331 instituerit, unde sal emeretur statutumque vectigal solveretur, quo facilius bellorum impensis subveniret. Vide *Gabella salis* in *Gablum*. Chartul. V. S. Vedasti Atrebat. pag. 68. *Dominus Rex Philippus vendidit salem, hoc est notorium: unde in vulgo fuit proverbium, quia Rex erat Salinarius.* Eadem de causa *Salinator* cognominatus M. Livius, teste Livio lib. 29, cap. 37.

¶ SAUNARIUS, ut *Salinarius*, Gall. *Saunier*. Codex reddituum Episc. Autiss. an. circ. 1290. *De vinagio & pissonagio Saunariorum. Omnes Saunarii qui vendunt sal in archis & in grenariis, debent* XII. *den. &c.* Regest. censuum Carnoti: *Les Sauniers qui vendent au marche du sel, &c.*

SALINARIS TERRA. Bovo Abbas Sithiensis de Inventione S. Bertini cap. 11. *Quandam Salinarem terram ... donatione tradidit legaliter facta.* Vide *Salaricia terra*.

SALINARE, Salem conficere, [Gall. *Sauner*.] Vetus Charta apud Ughellum tom. 4. in Appendice pag. 7. *Et in Salce majore puteo uno, ubi Brumo dicitur Salinare.*

¶ SALINATA, pro *Salmata*, onus *sagmarii*; ut videtur. Vide *Sagma*. Sallas Malaspinæ Rer. Sicul. lib. 6. apud Baluz. to. 6. Miscell. pag. 348. *Pro stercoribus vero bidentium de terris impinguatis ab eis, in quibus die stabulantur & nocte, duas Salinatas pinguis novalis procuret haberi; ex quibus duabus Salinatis duodecim salinas victualium de suo, si novalis casu pereat, fisco temponat.* Vide *Salera* & *Salina* 1.

¶ SALINATICUM, Tributum ex sale. Charta Caroli Calvi ann. 848. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 95. *In ipso comitatu pulveraticum, pascuarium, piscaticum tam maris quam aquæ currentis, volitiaticum, Salinaticum, telonei mercatum, &c.* Vide *Salinaria*.

SALINATIO, Eruptio, ex Gallico *Saillie*. Epistola Comitis S. Pauli de prima CP. expugnat. *Nonnulla vice in nos fecerunt Salinationes.* [Ubi leg. *Saltationes*. Vide *Saltatio* & *Adsalire*.]

¶ SALINATOR, *Qui salem facit aut vendit.* Papias. *Salinator*, ἁλωνάτωρ, in Gloss. Lat. Gr. Locus est in *Bolonæ. Salinatores civitatis Menapiorum* memorat vetus Inscript. apud Elmenhorst. in Observat. ad Arnobium. Vide Cuperi Monumenta antiqua pag. 230. & supra *Salinarius* in *Salinaria*.

¶ SALINITRARIUS, Officium in aula Reg. Franc. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. April. p. 149. *Honorabilis vir Thomas Jacob Thesaurarius Salinitrarius dom. nostri Regis Francorum.* Vide *Salsarius*.

1. SALINUM, Locus ubi sal venum exponitur. [Statutum Johannis Reg. Franc. an. 1363. tom. 3. Ordinat. p. 623. *Item. Quod quicunque & omnes districtus atque aliæ gabellæ Salinorum & salinarum præsentis Senescalliæ, &c.* Ubi *Salina* locus esse videtur ubi sal conficitur.] Occurrit pluries in Charta Ildefonsi Comit. Tolosani an. 1141. apud Catellum in Hist. Comit. Tolos. pag. 192.

¶ 2. SALINUM, Vectigal ex sale, seu jus de eo tributum exigendi. Testam. Rogerii Vicecom. Biterr. an. 1193. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 500. *Magistro Bertrando dono 460. solidos Melgorienses quos habet de me Bonetus Judæus, & donum illud quod ei feci in Salino & in omni terra mea de una bestia.* Vide *Salmum*.

¶ 3. SALINUM, Salis benedictio. Consuet. Canonic. Regular. apud Marten. tom. 1. Collect. novæ vett. Script. part. 1. p. 318. *Refectorium similiter nullus ingrediatur, ... excepto infirmario, ... & ceteris omnibus eum bibere indiguerim & servitores* (l. servitore) *ecclesiæ pro Salino.* Eadem habentur in Consuet. Cisterc. cap. 72. unde quid sit *Salinum* interpretari licet ex paulo ante præmissis: *Nullus ingrediatur coquinam ... sacrista excepto, vel quolibet alio pro ... prunis in thuribulo vel patella impenendis, vel Sale benedicendo.* Pro vase in quo benedicendum sal ponitur, vide in *Sparsorium*.

¶ SALISATIO, Palpitatio. Gloss. Lat. Gr. *Salissatio*, παλμός. Marcellus Empiric. cap. 21. *Cordis pulsus, sive Salisatio.* Hinc

¶ SALISATORES, apud Isidor. lib. 8. Orig. cap. 9. vocati qui *dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare prædicunt.* Horum meminit S. August. lib. 2.

de Doctr. Christ. & Johan. Sarisber. lib. 1. Policrat. cap. 12. Vide Martinii Lexic.

¶ SALISBURGIO. Vide *Saliburgio*.

¶ SALISPARSIO, SALISPERSIO, f. Aquæ benedictæ aspersio. Concil. Compostell. ann. 1031. inter Hispan. to. 3. p. 199. *Omnibus diebus Dominicis Salispersionem faciant.* Aliud ibid. celebratum an. 1056. pag. 219. *Totum psalterium, camica & hymnos, & Salisparsionem... cantare ...perfecte sciant.*

¶ SALISSUS, pro Salsus, apud Stephanot. Antiq. Vasconiæ MSS. part. 1. pag. 207.

SALISUCHEN, in Decreto Tassilonis tit. 11. §. 15. *Qui resisterit domum suam, quod Salisuchen dicunt, qualem rem quærenti resistebas, talem componas in publico 40. sol.* A *sala*, cœnaculo aut conclavi, & *suchen*, quærere, deducit Loccenius lib. 3. Antiq. Suecic. cap. 10.

SALITIA. Papias: *Salinum, vas aptum salibus, id est Salitia, quasi saltica.*

¶ SALITO FACERE, Idem quod *Guerpire*, possessionem rei alicujus dimittere, quasi ex ea salire. Charta Adeleydæ Imperat. in Bullar. Casin. to. 2. p. 45. col. 1. *Legitimam facio traditam vestituram per cultellum, fistucum nodatum, ... & me exinde foris expuli, warpivi, Salito feci.*

¶ SALITOR, Ταριχευτής, in Gloss. Lat. Græc.

SALITUDO, Lepos in dicendo, gratia sermonis, *Sales*. Glaber Rodulphus in Vita S. Guillelmi Abbatis Divion. cap. 24. *Ipsius enim sermonis Salitudo æqualiter cunctis, prout videbatur in gratia erat condita.* [Rectius *habitudo* editum apud Mabill. sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 331. V. *Salsitudo*.]

¶ SALITURA, ἅλισις, in Gloss. Lat. Græc.

¶ SALIVARIS, Pars freni, quæ saliva equi humectatur, unde vocis etymon. Acta SS. to. 1. Maii pag. 447. *Accipe hos clavos & fac eos Salivares in freno equi.* Gloss. Græc. Lat. Σαλιβάριον, *Lupa*. Vide Gloss. mediæ Græcit. in Σαλιβάρι.

¶ SALIVE. Vide infra *Selave*.

¶ SALIUNCA, ἀγριόσφονδυλον, λευκέρεθρον, in Gloss. Lat. Græc. Ibidem: *Saliuncula*, ἀνεμώνη. Vide *Calcatrepa*, & Martinii Lexic. in his vocibus.

¶ SALLA, ut *Sala* 1. Vide ibi.

¶ SALLADA, Herbæ sale, oleo & aceto conditæ, Gall. *Salade*. Menoti Sermones fol. 64. v°. *Joannes Baptista ante Christi adventum fuit in deserto ad comedendum Salladam, sed non fuit oleum.*

¶ SALLAGIUM. Vide *Salagium* 1.

¶ SALLAMENTUM. Vide *Salamentum*.

¶ SALLARE, ut *Salare* 2. Vide ibi.

¶ SALLARIATUS. Vide *Salariatus*.

SALLARINUM. Charta Libertatum oppidi Dimontis in Biturigib. an. 1190. apud Thomasserium p. 433. *Et aliquis de Dimonte si duxerit Sallarinum suum Aurelianis, pro quadriga unum denarium dabit tantum.* Carnes salitas, forte.

☞ Mendum est Typographi apud Thomasserium, qui, ut ipse monet loco laudato, hanc Chartam ex Gallando de Franco Alodio pag. 377. edit. 1637. exscripserat, ubi legitur: *Et aliquis de Dimonte si duxerit Sal vel vinum suum Aurelianis, &c.* Ita etiam habent Chartæ aliæ omnes quæ ad eamdem rem spectant apud eumdem Thomasser. ibid. p. 416. 417. 420. & in Libertat. Boscum. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. pag. 76.

¶ SALLEPETIR, Salnitrum, Angl. *Saltpeter*, nostris *Salpêtre*. Litteræ an. 1412. apud Rymer. to. 8. p. 754. *Mandamus vobis quod ... quadraginta libras de Sallepetir, centum libras de sulfurvif, ... tradacere permittatis.*

¶ SALLERE, pro Psallere, quomodo infra *Salmus*, pro Psalmus. Petri Diaconi Discipl. Casin. *Nullus Sallat, nisi jussus.*

¶ SALLIA. Charta an. 1522. *Sese & omnia bona submiserunt viribus, coercitionibus, carceribus, censuris, rigoribus & Salliis curiarum regiarum, &c.* Haud scio an à vulgari Gallico *Donner la Sale*, quod de publica castigatione intelligi solet, deducenda sit hæc vox; usitata enim hæc formula in prohibitionibus juridicis, *A peine de punition exemplaire & corporelle*: an mendum sit pro *Stylis*?

SALLIRE, pro *Salire*, Gallis *Saillir*. Lex Bajwar. tit. 13. §. 2. *Si autem altera persona ipsum animal per vim Sallire compulerit, &c.*

¶ SALLITA, Salix, Gall. *Saule*. Charta an. 1278. in Tabul. S. Mariani Autiss. *Promiserunt ... quod in sileribus & salicetis, Sallitis vel salicibus de cetero nihil scindent, nec aliquo unquam tempore animalia sua pasturabunt.*

¶ SALLIUM, Decus, dignitas, ut ex opposito opprobrium judicare licet, vocis tamen origine incomperta. Sallas Malaspinæ Rer. Sicul. lib. 2. apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 227. *Ve si sunt inquam subito dies solemnitatis ejus in luctum, Sallia in opprobrium, honores in nihilum.*

¶ SALLOSUS, Profundus, sordidus. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. edit. Hearnii c. 68. p. 196. *Tandem murum ratonumque carnes exoticas, magno comparatas precio, rapida ventris voracitas in suam Sallosam abyssum devorat & receptat.*

SALMA, ut *Sagma*. Vide in hac voce.

¶ SALMACIDUS, SALMACIUS, &c. Vide supra *Salasia*.

¶ SALMAN. Vide *Salamannus*.

¶ SALMARIA, SALMARIUS, SALMATA. Vide *Sagma*.

¶ SALMATICUS, pro *Salinaticus*, vel *Salmacius*. Beka in Willebrordo: *Continuo Salmatica terra dulcis aquæ copiam affluenter eduxit.* Et in Baldevino I. *Modicam aquam, & eandem Salmaticam, ad potandum inveniunt.*

SALMEDINA, Prætor urbis. Vide *Zavalmedina*.

SALMENTUM, in Gloss. Isidori, *Salsamentum*. In Glossis antiquis MSS. *Piscis confectio.*

¶ SALMERIUS, Equus sarcinarius. Vide *Sagma*.

¶ SALMITRIUM, Salnitrum, Gall. *Salpêtre*, Græcis recentioribus Σαλμήτριον. Chron. Tarvis. apud Murator. to. 19. col. 754. *Est enim bombarda instrumentum ferreum fortissimum .... habens cannonem .... in quo imponitur pulvis niger artificiatus cum Salmitrio & sulphure, &c.*

¶ SALMUM. Testamentum Rogerii Vicecom. Biterr. an. 1150. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 411. *Salmum vero, & totos usaticos noviter missos, videlicet illos, quos ego sive domnus Bernardus Atonis pater meus, male imposuimus, pro remissione peccatorum meorum dimitto & absolvo.* Ubi legendum videtur *Salinum*, vectigal ex sale. Vide *Salinum* 2. & *Salinaria*.

SALMUS, SALTERIUM, pro *Psalmus*, & *Psalterium*, in Charta an. 1228. apud Petrum Mariam Campum in Hist. Eccl. Placentina tom. 2. [Inventar. an. 1260. *Unus calix argenteus. 11. bureta argentea. Item 1. Salterium.* Sic quidam Galli *Sautier* dicunt, pro *Pseautier*.]

¶ SALNARIA, Salictum, Gall. *Saussaie*, Normannis vulgo *Saulnaie*, vel *Saulaie*. Gesta Cenoman. Episc. apud Mabill. to. 3. Analect. pag. 54. *Dedit quoque jam dictus Defensor .... silvam quæ est in aquilonali parte civitatis super fluvium Sarta cum adi-*

fictis suis, cum Salnariis, & cum omnibus ad se pertinentibus. Vide *Salicata.*

SALNERITIA, [Tempus quo salices secantur, ni fallor. Vide *Salnaria.*] Tabularium S. Remigii Remensis: *Donat annis singulis ... in hostelitia den. 10. in Salneritia 3. legni car. 2.* Alibi: *Donat annis singulis spelto mod. 12. in Salneritia denar. 3. in prateritia den. 2. &c.*

SALOMON, Vasis species, operis pretiosioris, forte cujusmodi fuere vasa Salomonis in Templo ab eo ædificato, quæque in urbem Carcassonensem in Galliis, Roma capta, transtulerat Alaricus Wisigothorum Rex, uti refert Procopius lib. 1. de Bello Gothico c. 12. unde forte manavit ut pretiosa vasa Salomoniaca appellarent nostri. Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. p. 237. *Contulit ibidem cantharam exauratam unam, Salomonem unum, regnum aureum unum cum gemmis pretiosissimis, & vestem unam cum auro & gemmis albis, atque sermonum librum unum, gestarum librum unum, Evangeliorum unum cum Epistolis* Ubi tamen nescio an hoc loco *Salomon* intelligatur liber Salomonis, ut *Regnum*, liber Regnorum, seu Regnum in veteri Testamento appellatur. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 210. *Duas patenas argenteas, cum duobus urceolis pretiosissimis ex operibus Salomonis, & crusto aureo, columnis de liciis octoginta sedecim, &c.* Charta Aldegastri, filii Sylonis Regis Ovetensis ann. 781. apud Sandovallium: *Quatuor tapetes, & tres vasos Salomonegos, & 12. curiales argenteos, &c.* Alia Stephaniæ Reginæ uxoris Garsiæ Regis Navarræ æræ 1060. apud eumd. in Episcop. Pampilonensib. *Et vendant illas vasos vel forteras Salmonaticas in duplum pro plata, &c.* Apud Nicetam in Alexio lib. 3. num. 6. Τράπεζα Σολομώντειον occurrit. Vide *Fortera.*

¶ SALOR, Color inter viridem & cæruleum, qualis est aquarum maritimarum. Mart. Capella lib. 1. *Perlucentis vitri Salor.*

¶ SALORGIA. Vide supra *Salergia.*

¶ SALPA, χρυσόσπαρος, in Gloss. Lat. Gr. Piscis genus, Gallis *Merluche.* Vide Plinium lib. 9. c. 18. & Martinii Lexic.

¶ SALPETA, Salnitrum, Gall. *Salpêtre.* Adrianus de Veteribusco Ret. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1274. *Sic allegantia fuerunt facta, & (ut) Rex deberet mittere stipendia pro CCC. lanceis, & Leodienses pecunias pro Salpeta & sulphure & similibus.* Leg. forte *Salpetra.*

SALPICTA, SALPISTA, Tubicen, ex Græc. σαλπιγκτής. Glossæ Lat. Græc. *Tubicines*, σαλπιγκταί. Lexicon Regium MS. cod. 1062. Βύκανον, ἡ σάλπιγξ. Βυκανίζω, σαλπίζω. Βυκανῆται, σαλπιγκταί Gl. Ælfrici: *Salpista*, bule býmere. Papias: *Salpizo, Græce, tubicino. Salpista, Græce, cantor, tubicinator.* [Jul. Firmicus lib. 8. *Salpictas reddet, sed qui in bello confossi moriantur.*] Fulcherius Carnot. lib. 2. Hist. Hierosol. cap. 42. *Præceptum movente Salpista Joppem regredi.* Adde Vopiscum in Carino.

SALPINX, SALPIX, Tuba, ex Græc. σάλπιγξ. Aldhelmus de Octo principalibus vitiis:

Dum vexilla ferunt, & clangit classica Salpix.

Idem de Virginitate:

Cornua rauca sonant, & Salpix classica clangit.

Idem de Virgin. lib. 3. c. 5. *Horrendus Salpicum clangor increpuisset.* Alcuinus Poëm. 8.

Præmia sumpturus cum clanget classica Salpix.

Et Poëm. 189.

Doctor in orbe pius, Christi clarissima Salpix.

Fulcherius Carnot. lib. 3. Hist. Hierosol. cap. 50. *Salpices & cornua vehementer concrepabant.* [Incerti Poetæ versus apud Mabillon. tom. 4. Analect. pag. 529.

Ut cum vivificet Salpinx hanc ultima carnem,
Integrum factus gaudia bina frui.]

¶ SALPIZARE, Tubicinare. Vide *Salpicta.*

1. SALSA, SALCIA, Condimentum, Gallis *Sauce.* Auctor Breviloqui: *Salcia, dicitur à salsus, quod Salsa.* Poëma MS. infimi ævi:

Salvia, serpillum, piper, allia, sal, petrosillum,
His bona fit Salsa, vel fit sententia falsa.

Joan. Hocsemius in Adolpho à Marka Episc. Leodiensi cap. 4. *Satis risum fuit de cognominibus, quæ carnes bovinas cum propria sua Salsa notabant.* Loquitur de duobus Scabinis Francofurtensibus, quorum alter *Caro bovina*, alter *Allium* appellabatur. [Transactio inter Abbatem & Monachos Crassensesan. 1351. *Quotiescumque fit aliqua Salsa ad opus dicti Monasterii, in qua sit panis necessarius, &c.* Menoti Serm. fol. 113. v°. *Facientes Salsas si friandes, qu'on y mangeroit une vieille savate.*] In Statutis MSS. *Speciariorum* Parisiensium recensentur hæ salciæ, *Saulce cameline, saulce vert, saulce roppee, saulce chaude, saulce à composte, saulce moustarde, &c.*

¶ SALSA CAMELINA. Ordinat. super ordine mensar. Dalph. to. 2. Hist. Dalph. p. 312. *Item, volumus quod fiat unum intromeyssium ... de linguis boum, ... & dicta linguæ sint parata in rosto cum Salsa camelina.*

¶ SALSA CROCEA, VIRIDIS, in Statutis Monast. S. Claudii ann. 1448. pag. 82. *Idem pitantiarius ministrare debet ... carboneas & pecias lardi ministrari solitas, cum Salsis croceis & viridis ad prædictas carnes congruentibus.* Medic. Salernit. edit. 1622. pag. 150. *Ex foliis ejus (oxalidis) contusis cumque omphacio vel vino albo commistis fit Salsa viridis.*

¶ 2. SALSA, Quæ *Salsis* seu condimentis inserviunt, videlicet piper, sinapi, &c. Gall. *Assaisonnement.* Computus an. 1324. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 132. col. 2. *Item a tempore computi nuper elapsi misit dom. Mariæ de Saletes in diversis quantitatibus de espiciis & de Salsa & de aliis sibi necessariis, &c.* Vide *Salsamentum.*

¶ 3. SALSA, Salsamentum, carnes salsæ, Gallice *Saline.* Litteræ Henrici VIII. Regis Angliæ ann. 1530. apud Rymer. tom. 14. pag. 369. *Boum, ovium, vitulorum, Salsarum, piscium, seu aliorum victualium, &c.* Ubi forte omissa est vox *carnium.*

¶ SALSACIO, ταρίχευσις, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SALSAMEN, ταρίχιον, in iisdem Gloss. *Salsamentarius*, ταριχοπώλης, ibidem.

¶ SALSAMENTUM, Condimentum, Gall. *Sauce*; Item quæ iis condiendis inserviunt. Ordinat. super ordine mensar. Dalph. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 311. *De rotulo de carnibus porcinis recentibus in rosto cum Salsamento debito.* Infra: *Uno rotulo de mutoninis in aqua cum Salsamento calido de pipere aut aliis facto.* Ibidem pag. 312. col. 2. *Dentur nobis quatuor & viginti ova frixa cum bono Salsamento.* Pluries ibi. Charta Odonis Abbat. S. Dionysii ann. 1231. ex Cod. MS. B. M. de Argentolio: *Quærat prior condimenta necessaria & Salsamenta, scilicet piper, allea & sinapim.* Vide *Salsa* 2.

¶ SALSARE, Sale condire, Gall. *Saler.* Litteræ an. 1490. apud Rymer. tom. 12. pag. 381. *Balenas & alios pisces cujuscumque generis recentes emere, seu alias juste perquirere & Salsare, &c.* *Salso*, ταριχεύω, in Gloss. Lat. Gr. Vide *Salare* 2.

SALSARIA, Locus ubi sal conficitur. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1317. apud Argentræum lib. 5. Hist. Britan. cap. 34. *Idem dedit & assigna-*

... villam & castellanias de Pentrien & Rupederiaus, ac Salsariam de sancto Gilda, cum omnibus feodis, &c. [Computus an. 1244. ex Bibl. regia : Proreparatione boular. Salsarie VI. s. Pro mortario & pistillo in Salsaria VI. sol]

1. SALSARIUM, Salinum, *Salt-cellar*, & *Salt-seller*, Anglis ; nostris, *Saliere* : nisi sit quod *Sauciere* dicimus, disculus in quo *salcia* reponuntur. Matth. Paris ann. 1181. *Cyphi argentei 9. tria Salsaria argentea, tres cuppæ murrina, &c.* Will. Thorn. ann. 1231. *Item 24. disci argentei, cum totidem Salsariis.* [Pro disculo *salciarum* occurrit in Testam. Johan. *de Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 427. *Item* (lego) *Radulpho filio meo & heredi* VI. *duodenas discorum*, 1555. *duodenas Salsariorum*. Vide *Salssayronus*]

2. SALSARIUM, Mensura aridorum. *Unum Salsarium fabarum seu farina plenum*, in Monastico Angl. tom. 3. pag. 89. [Vide *Salura*.]

SALSARIUS, Cui *salsaria* cura commissa est in coquina Regia, in Fleta lib. 2. cap. 14. §. 3. Ordinat. Hospitii S. Ludovici Regis Franc. an. 1261. *Salsarii 2. in propria coquina Regis pro quærendis necessariis ad salsam Regis.* [Alia Philippi Pulcri ann. 1285. ex Cod. MS. Sangerm. *Le Saussier devers le Roy mangera a court & prendra le pain du sel là ou il a accoustumé a prandre & 11. s. VI. den. par jour pour Sausses & XXX s. pour sa robe par an*] Statutum Hospitii Philippi Magni an. 1317. *Thomassin qui sera Saulcier aura 4. den. par jour de gaing, & merra le sommier de la saulcerie, & gardera les espices, & les livrera par pois, & sera au mortier tant qu'elles seront braiées, &c. Clerc saucier. Varlez en la saulcerie, &c.* [Supra *Espicier* dicitur.] Occurrit in veteri Inscriptione qoidam *P. Clodius Athenio negotians Salsarius.* [Ubi idem sonat quod *Salinarius*, salis venditor. Vide *Salmaria*.]

¶ SALSLRATUS, Ferus, ut interpretantur Bollandistæ. Acta S. Asteæ to. 5. Maii p. 275. *Tunc jussit introduci in amphitheatrum quinquaginta tauros Salseratos, quorum magnitudo & furor magnus erat, dantes mugitum ingenti voce* Legendum forte *exasperatos* : solebant quippe bestias in damnatos stimulis irritare.

¶ SALSERIUS, ut *Salsarium* 1. Continuator Chron. Johan. Iperii apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 616. ubi de Henrico *de Condesexre* : *Conventum suum, quem sui in initio multum exiguum atque egentem invenit, ante suum exitum toto paroque in argento in refectorio servire fecit, ubi scutellas octuaginta, Salserios triginta quatuor, scyphos triginta ad hoc ordinavit.*

¶ SALSILAGO, Salina, locus ubi sal conficitur. Monast. Anglic. to. 1. pag. 27. col. 2. *Hujus vero terra possessionem ita prædicto Episcopo largitus sum cum omnibus ad eam pertinentibus, id est campis, silvis, pratis, piscariis, Salsilagine, atque omnibus utensilibus ejus, &c. Salsilago*, ἅλμη, in Gloss. Lat. Græc. humor salsus, Gall. *Saumure*.

¶ SALSITUDO, Lepos, jucunditas sermonis, urbanitas sale, facetiis & lepore condita, ex Vita S. Guillielmi Abbatis, apud Macros fratres in Hierolexico : quam lectionem mendosam esse perspicies ex iis quæ observavimus supra in v. *Salsudo*.

¶ SALSSAYRONUS, Disculus *salciis* reponendis aptus. Charta an. 1337. ex Tabul. Episc. Massil. *Procuratores Massiliensis Ecclesiæ recognoverunt se habuisse & recepisse à domin. Archiep. Arelatensi 100. marchas argenti ad pondus Avinionense in 8. platellis, ... 22. scutellis, 12. Salssayronis, &c.* Vide *Salserius*.

¶ SALSUGINATUS, Marino sale imbutus, nostris *Mariné*. Charta Eberhardi Comit. pro Monast. S. Petri de Silvanigra apud Schannat. Vindem. Litter. pag. 164. *Unusquisque fratrum accipiat panem pulchrum & candidum, duasque positiones piscium, unam Salsuginatam, alteram piperatam.*

¶ SALSUTIA, ut *Salcitia*, Lucanicæ, Gall. *Saucisses*. Consuetud. MSS. Eccl. Colon. *De quolibet apro Salsutia & frustum apri, &c. Magister coquinæ dat quotidie 11. Salsutia.* Recensentur præterea inter debitos census Advocato Fuldensis Monasterii : *In Paschate Salsutia* V.

SALTANS, SALTARIUM, Retis vel decipulæ venatoriæ species. Charta Edw. III. Regis Angliæ pro Ecclesia Co entrensi in Monast. Angl. to. 3. pag. 236. *Ita quod Episcopus, & successores sui Episcopi loci prædicti boscos illos includere, & parcus inde pro voluntate sua facere, & eos sic factos & inclusos tenere possint sibi & successoribus suis Episcopis ejusdem loci in perpetuum, dum tamen Saltantia non faciant in eisdem.* Infra : *Dum tamen Saltaria non faciant in eisdem.* Ibidem : *Ita quod ... liberam chaciam habeant, sicut & in boscis illis, extra parcus, quos ibidem fieri contigerit, Retia non tendant, seu tendi faciant ad aliquas feras capiendas.* Vide mox *Saltatorium*.

SALTARIUS, SALTUARIUS, Villicus, custos prædii, qui *fructuum servandorum gratia* prædio præest, in l. 12. D. de Instructo vel instrumento legato, à *saltus*, *σύγκλητος*, in vett. Glossis. *Procurator saltuum*, in Notitia imperii Orient cap. 87. Gloss. S. Bened. cap. de Agricultura : *Saltuarius*, ἀγροφύλαξ. Gloss. Græc. Lat. χωροφύλαξ, *Saltuarius*. Alibi ἀμπελοφύλαξ Regula Magistri cap. 11. *Sicut Dominus ordinat Majores familia, quos Vicedomini minores timeant, id est, Vicedominum, Villicum, Saltuarium, & Majorem domus, &c.* Vide Legem Longob. lib. 2. tit. 38. §. 2. & Leges Loisprandi Regis tit. 29. parags. 1.

SALTARSUS, in Lege Longob. lib. 1. tit. 54. §. 7. tit. 25. §. 50. 73. lib. 2. tit. 38. §. 2. Glos. Lat. Græc. *Saltarius* ὁριοφύλαξ Ubi leg. ὁροφύλαξ monet Casaubonus ad Theophrasti characteres p. 228. nam & saltuariorum erat fines custodire, & invigilare ne à vicinis agri occuparentur : τοὺς ὅρους ἐπισκοπεῖσθαι, ut habes idem Theophrastus. [Vide in *Saltgravius*.]

¶ SALTARIUS, SALTUARIUS, Messium, vitium, totiusque territorii custos, nostris *Messier*. Statuta Mutin rubr. 370. fol. 74. v°. *Saltarii teneantur custodire & salvare clausuras, terras, hortos, vites, prata, segetes, & arbores hominum civitatis Mutinæ, & denuntiare domino judici, coram quo debuerit fieri denuntiatio ejus, quem damnum dantem invenerit, & habere debeat pro suo salario medietatem omnium bannorum, &c.* Statuta Avenion. l. 1. rubr. 18. pag. 52. *De Saltuariis sive custodibus territorii civitatis.* Adde Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 19.

¶ SALTATIO, Invasio, irruptio, assultus, Gall. *Saillie*, *sortie*. Epist. Anonymi de capta urbe CP. ano. 1204. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 786. *Dum autem hæc proponerentur, serjanti præfata turris nostris crebro sagittando importunos faciebant insultus. Verum nulla vice in eos fecere Saltationes, quin forent alacriter retromissi.* Vide *Salmatio*, & *Saltus* 2.

SALTATORIUM. Fleta lib. 2. cap. 41. §. 14. *Inquiratur qui post placita prædicta fecerint metas foresta, vel prope forestam, ad nocumentum forestæ, parcum, vel boscum suum, vel warennam, vel Saltatorium, vel aliquem boscum afforestavit sine waranto Regis.* [Placit. apud Cestriam ann. 31. Edwardi III. *Clamat*

habere liberum parcum suum apud Halton cum duobus Saltatoriis in eodem. Vide *Saltans.*]

Saltatoria, seu *Sautoirs* nostri vocabant *stapedes*, seu *staphas*, quibus equus inscenditur, uti in Dissert. 1. extrema ad Joinvillam docuimus. *Satoir*, apud Hemricurtium de Bellis Leodiensib. cap. 41. Σουτηρίας, Græcis recentioribus voce à Gallis hausta. Suidas: Σέλλας, σελλάρια, σουτηρίας, ἕδρας. Alibi: Σέλλαι, σελλάρια, σουτηρίαι Constantinus Porph. in Tacticis: Συνδέσθωσαν καὶ αἱ κοιλίαι αὐτῶν διὰ μακρῶν ἀποκρεμασμάτων ἀπὸ τῶν ἀφίλλων τῆς σουτηρίας. Mox, rursum: Κρεμάσθω καὶ τὸ τοιοῦτον τζυκάριν μετὰ θηκαρίου δερματίνου εἰς τὴν σουτηρίαν. Ubi sane hæc vox non tam stapedes quam ipsam sellam, quam eques insilit, videtur significare. Hinc figura hocce nomine donata in armorum insignibus, tametsi Spelmanno aliter videatur, qui *Saltatorium* esse ait, *machinam qua in saltibus prædabantur feræ, unde*, inquit, *& nomen.* Sed peritiores hac de re statuant. [Vide infra *Sauma.*]

¶ **SALTATRICES Nocturnæ.** Vita S. Johannis Valent. Episc. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1701. *Si de surdis, de cæcis, de sciaticis, ... sterilibus quoque & impotentibus, arrepticiis, & nocturnis Saltatricibus, cæterisque hujusmodi incommoditatibus enumerare præsumpsero, in quibus vir Dei Johannes ope pari subvenit.* Sortilegii species esse videtur non multum absimile ab eo de quo in voce *Diana.* Vide *Saltus* 5.

¶ **SALTERELLUS**, à Gall. *Sauterelle*, Locusta. Petrus de Mura in Computo Eccles. ubi de plagis Ægyptiorum: *Octava plaga fuit multitudo locustarum, quæ devoravit herbarum & lignorum virentia, quæ residua fuerunt grandini. Hos appellat vulgus Salterellos, eo quod saltent in pratis.*

¶ **SALTERIUM**, pro Psalterium. Vide *Salmus.*

¶ **SALTGRAVIUS**, Idem qui *Saltarius*, finium custos. Charta Wichmanni Archiepisc. Magdeburg. an. 1178. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 8. *Hujus rei testes sunt Heiderricus Hallensis præpositus, Rodulfus ejusdem Ecclesiæ canonicus, Olricus notarius, Olricus dux, Heindericus camerarius, & Norbertus Saltgravius.*

¶ **SALTICUS**, Saltator, Gall. *Danseur.* Tertull. in Scorp. cap. 8. *Ipse* (S. Johannes) *clausula legis & prophetarum: nec propheta, sed angelus dictus, contumeliosa cæde truncatur in puellæ Salticæ lucar.* Minus recte *Psalticæ* edidit Rigaltius. Vide *Saltria.*

¶ **SALTIM**, Nunc, modo. Camillus Peregrinus in Hist. Langobard. apud Muratur. to. 2. pag. 296. *Est etiam Saltim adverbium præsentis temporis sicut nunc, modo.* Vita S. Vincentii Madelgarii to. 3. Julii pag. 668. *Nunc ergo constituendis tam præclara materies verborum ornatibus, quis Saltim peritorum sufficit conatus.* *Saltim*, pro saltem, non semel occurrit in Cod. Theod. & alibi.

¶ **SALTORA**, Saltus, enunciatione Longobardica, apud Meichelbek. Hist. Frising. to. 2. p. 33. *Donavi ... casas, curtes, mancipias, rures, Saltoras, silvas, &c. Saltura*, ibidem pag. 45. *Saltores*, apud eumd. tom. 1. pag. 69. ex Charta an. 770.

¶ **SALTRIA**, Saltatio, ars saltandi. Papias MS. Bituric. *Quam sola feminæ colebant quæ Saltriam exercebant.*

¶ **Saltria**, Saltatrix. Gall. *Danseuse.* Poeta MS. infimi ævi, post Summam Willel. Brittonis ex Biblioth. Collegii Navarræi:

[illegible] p.gil, nebulo, meretrix, fur, Saltria, leno.

Vide *Saltria.*

¶ **SALTSELLER**, vox Anglica, Salinum, Gallice *Saliere.* Testam. Johannæ Benstede ann. 1445. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 434. *Item do & lego Philippo Thornbury Militi & Margaretæ uxori ejus duas Saltsellers argenteas, & meam meliorem togam penulatam.* Vide *Salsarium* 1.

¶ **SALT-SYLVER**, ab Anglico *Salt*, sal, & *Silver*, argentum: Præstatio pecuniaria à vassallis domino exsolvenda, ut se ab illius salis vectura redimerent. Charta ann. 1363. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 496. *Et quilibet virgatarius dabit domino unum denarium pro Salt-sylver per annum ad dictum festum S. Martini, vel cariabunt salem domini de foro ubi emptus fuerit ad lardarium domini.*

¶ **SALTUARIUS.** Vide *Saltarius.*

SALTUATICUM. Vide *Salutaticum.*

SALTUENSES Fundi, in Novella 2. Theodosii & Valentiniani, ubi mentio fit fundorum, qui *limitrophi, patrimoniales, & Saltuenses* vocantur, & ad jus privatum transferri vetantur.

¶ **SALTURA.** Vide supra *Saltora.*

1. **SALTUS**, Silva, vox Latinis nota. Charta Gaufridi Comitis Mauritaniæ in Bibliotheca Cluniac. pag. 543. *Do etiam & concedo omnes Saltus meos consuetudinarios usibus Ecclesiæ ... omnibusque hominibus illorum, ita ut homo S. Dionysii intra saltus habitet.* Mox fit mentio *Saltus Pertici*: ita scilicet appellatur ager & Comitatus Perticensis, (*le Perche*,) quod silvosus sit.

¶ 2. **SALTUS**, 2ª. declinat. in Præcepto Caroli M. apud Marten. to. 1. Amplis. Collect. col. 37.

Saltus Debitum, Pastionaticum. Tabularium Dervensis Monasterii: *Et si incolæ loci illius porcos suos cum porcis indominicalibus miscuerint, ministeriales Monachorum omnem decimationem absque ulla eorum molestia accipiant. Quod si aliunde venerint, & forensium villarum nostra depasci pascua voluerint, secundum morem regionis consuetum Saltus debitum persolvant.*

¶ **Saltus**, Latifundium 800. jugerum, apud Pancirolum lib. 1. Thesauri var. Lect. cap. 77. ex Varrone lib. 1. de Re rust. cap. 10. l. creditor. ff. de act. emp. &c.

Saltus Lunæ, Compotistis, ἐκκοπὴ ἡμέρας, vel σελήνης. Auctor Querolі: *Mercurius huic iratus, Sol rotundus, Luna in Saltu est.* Cummianus Hibernus de controversia Paschali: *Alium in Epacta, alium in augmento lunari, quod vos Saltum dicitis, &c.* [*Et hoc vocatur Saltus lunæ, eo quod semel in* 19. *annis accidit præter communem omnium aliarum lunationum ... & præter naturalem primationem, quod luna ibi dicatur prima, ubi dici deberet trigesima. Et sic debet luna transilire, non secundum veritatem cursus in cælo, sed secundum significationem primationis in libro... Et sic metaphora est Saltus lunæ.* Ita Petrus de Mura in Comput. Eccles.] Vide [Bedam to. 1. p. 108.] Alcuinum Ep. 3. 9. Honorium Augustodun. lib. 2. de Imagine mundi cap. 85. Rabanum de computo cap. 56. Petavium in auctario lib. 8. c. 14. & Scaligerum de Emend. temp. l. 7. p. 750. &c.

☞ Contigit autem hic Saltus lunæ 31. Julii anni cujuslibet decimi noni cycli lunaris, ut ex hoc versiculo à Durando relato docemur:

Luna facit Saltum Quintilis luce suprema.

Saltus de Ecclesia *ad Ecclesiam*, cum Episcopus relicta Ecclesia ad aliam promovetur, in Concilio Tricassino ano. 878. act. 2.

¶ **Ordinari per Saltum** dicitur qui ordinem superiorem, inferiore prætermisso, suscipit: quod prohibuit Alexander II. PP. Epist. 32. Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. an. 1280. ubi de

casibus Episcopo reservatis : XVIII. *per Saltum aliquo ordine prætermisso, vel qui furtive & contra prohibitionem promotus, &c.* Concil. Hispal. inter Hispan. to. 4. pag. 13. *Excepto tamen illo qui fuerit ordinatus per Saltum, &c.* Occurrit passim.

2. SALTUS, pro ASSULTUS. Fori Morlanenses cap. 28. *Quicumque domui vicini Saltum dederit, vel violenter domum intraverit, quot erunt in Saltu illo, tot 18. sol. donabunt domino domus.* [Vide *Saltatio*.]

¶ 3. SALTUS, Gall. *Saut*, vox quidem Latinis nota, non vero *Saltum facere*, pro Prosilire, *Sauter*. Gerardus in Vita S. Stephani Grandimont. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 1077. *Considerans autem vallis profunditatem super quam eminebat domus illa ædificata, timuit perinde prosilire; sed postmodum confortatus divino Spiritu,... Saltum illum fecit, & per Dei misericordiam illæsus evasit.*

¶ 4. SALTUS, Alia notione. Albert. Mussatus de Gestis Henrici VII. apud Murator. tom. 9. col. 472. *Interea Florentini, ut gentibus Cæsaris pervagandi prædandique Saltus auferrent, utque frumentandi de Aretii finibus vias præcluderent, Fesulanam arcem... munivere præsidiis.* Phrasis Pataviis usitata, uti monet Cl. Editor, *Togliere li Salti*, quod Itali *levare li passi* dicunt, pro Impedire, auferre potestatem.

¶ 5. SALTUS S. VITI, Morbi genus. Miracul. S. Bennonis to. 3. Julii pag. 223. *Totum annum horrendo morbo, quem Saltum S. Viti dicunt, conflictatus est: quod malum illum sæpe decies una die corripuit.* An idem qui morbus comitialis, nostris aliquando *Danse de S. Jean*? Vide *Saltatrices*.

1. SALVA, SALVARE, voces Fori Hispanici: *Salva*, idem quod Anglis *Jurata*, Inquisitio, vel potius probatio per testes de re aliqua, qua quis *Salvam* sibi esse conatur: *Salvantes* vero sunt testes ipsi qui pro reo deponunt. Fori Oscæ 1247. tit. de Proditionibus: *Hæ sunt tres proditiones scitæ, de quibus per pacem non potest aliquis se Salvare, sed per consimilem: scilicet qui occiderit dominum suum, &c.* Alibi: *Mulier habens maritum, si quis accusaverit eam, tenetur se Salvare viro suo, & non toti consilio, si eam accusaverit. Etsi forte non fuerit parata, ut se Salvet de dicto crimine contra eum.* Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. in Observant. l. 1. p. 22. v. *Unus solus Miles non potest Salvare pro infantione, sed duo Milites.* Passim alibi. Eximinus Salanova Justitia Aragonum in Narratione rerum à Jacobo II. Rege Aragonum gestarum: *Non tenentur Milites, aut eorum filii aut nepotes facere Salvam. Item nullus potest Salvare pro infancione, nisi duo Milites.* Alibi ubi de privilegiis infancionum: *Item pro carta Salva communis non solvuntur Curiæ Regis nisi 30. solidi juxta Forum. Quam Salvam debent hodie facere secundum Forum novum editum in Cæsar-Augusta.* Michaël *del Molino* in Repertorio in v. *Infancio: Magna est differentia inter Salvam infancioniæ, & probationem infancioniæ, tam in modo agendi, quam in modo pronuntiandi,... quando aliquis est in possessione infancioniæ, & fatigatur in eadem, & vult se Salvare, tunc supplicat Do. Regi, quod cum ipse velit Salvam suæ infancioniæ facere, quod committat dictam causam alicui, coram quo possit suam Salvam facere: & tunc D. Rex committit dictam causam Justitiæ Aragonum, & recipit dictam Salvam juxta Forum. Quæ quidem litera præsentantur per Salvantem personaliter dicto Justitiæ Aragonum, &c.*

☞ *Salvationi* non multum absimili notione Practicis nostris usitata, cum scilicet refutatorum testium fides iterum asseritur & defenditur. Eo significatu occurrit in Consuet. municipalibus Hannon. cap. 67. Montensi c. 15. 16. Burbon. art. 40. 46. Arvern. cap. 8. art. 3. Pictav. art. 391. Bituric. tit. 20. art. 7. &c. Vide *Salvationes*.

¶ 2. SALVA, ut infra *Salvamentum*, Prædium quod *Salvatur*, protegitur: interdum villa, pagus. Charta ann. 1153. ex Bullar. Fontanell. fol. 36. *In Casneio totum feodum Restoldi... tam in terris quam in Salva cum hospitibus.* Charta Thossiac. an. 1404. *Debet 11. den. pro adaquagio Salvæ suæ sitæ versus Champenel.*

SALVAGARDIA, SALVAGUARDIA, Protectio, tutela, *salvus conductus*, Principis privilegium, quo ne alicui vis inferatur, cavetur. [Charta Caroli Regentis ann. 1358. to. 3. Ordinat. Reg. Franc. pag. 318. *Sub protectione & speciali Salvagardia regia & nostra,... suscipimus per præsentes, &c.* Charta ann. 1376. ex Tabul. Massil. *Reliquiaria sacri monasterii S. Victoris cum debita reverena* (reverentia) *valeant custodire sub Salvagardia civitatis prædictæ Massiliæ.* Vinc. Cigaltius de Bello Ital. *Infringens Salvamgardiam Regis acriter puniendus.* Chron. Johan. Iperii apud Marten. to. 3. Anecd. col. 615. *Ipse Calixtus huic Ecclesiæ* (S. Bertini) *dedit privilegia duo, primum quod nos in Sedis Apostolicæ tutela, id est, Salvagardia recepit.*] Regestum Brevium original. Angl. pag. 26. *Nos volentes dictos... ab oppressionibus indebitis præservare, suscepimus ipsos,... res, & justas possessiones, & bona sua quæcumque in protectionem & Salvamguardiam nostram specialem, &c.* [Vide *Salvus-conductus*.]

¶ SALVIGARDIA, Eadem notione. Diploma Ruperti senioris Comit. Palat. pro Universit. Heidelberg. ann. 1386. apud Tolner. inter Instr. Hist. Palat. p. 124. *Patefacimus per præsentes, quod nos & singulos magistros & scholares, præsentes & futuros,... in nostra & successorum nostrorum custodia speciali, salvo conductu & Salvigardia recepimus. Lettres de Salvage* dicuntur Litteræ quibus Rex, vel quivis alius in suam *Salvamgardiam* seu tutelam aliquem accipit. Vide Consuet. Melodun. art. 3. Senonensem art. 13. 173. & seqq. Pontiv. art. 163. &c.

¶ SALVAGIUM, Præmium quod iis debetur, quorum opera merces ex naufragio salvæ sunt. Tabular. Gemmet. *Et avons droit de prendre tout varesc quy est trouvé en ladite riviere de Seine ou sur la terre certaine entre les limites dessusdits, & sont ceux qui le treuvent subjets le porter à notre Prevost dudit lieu de Quillebeuf dedans vingt quatre heures après icelui trouvé, sur peine de forfaiture de leur Salvaige, &c.* Alibi *Salvage*, vel *Sauvelage* dicitur.

SALVAGIUS, SALVAGNIA. Vide *Sylvaticus*.

¶ SALVAGO, Gall. *Sauvagine*, Ferina caro, feræ silvestres, ut infra *Salvasina*. Charta ann. 1442. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Quod possint libere & impune & absque banno venari seu venari facere per territorium ipsius castri cuniculos, perdices, lepores, & alios Salvagines, exceptis in clapis alienis.* Vide infra *Sylvaticus*.

1. SALVAMENTUM, Tutela, immunitas, protectio. Capitula Caroli C. tit. 26. part. 2. cap. 5. *Et volumus ut vos & cæteri homines fideles nostri talem legem & rectitudinem, & tale Salvamentum in regnis nostris habeatis, sicut antecessores vestri tempore antecessorum nostrorum habuerunt.* Tit. 27. post cap. 8. *Quod ad Dei voluntatem & sancta ejus Ecclesia... illis commisit Salvamentum & pacem, &c.* Adde part. 2. cap. 4. Tit. 28. *Quia necesse fuit in istis temporibus conjectum de illis accipere,... pro regni, sicut res conjacet, Salvamento.* Tit. 30. c. 2. *In nostro & populi Salvamento,*

Salvamento. Adde Edictum Pistense c. 5. [Charta to. 4. novæ Gall. Christ. col. 279. *Videbantur esse in Salvamento suo* Infra: *Retinuit hac* (l. hæc) *causa Salvamenti.* *Sauvement*, in Charta ann. 1302. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 44. *Comme Jean Airode requerist que un jugement fet contre lui ... par la vertu de deux deffantes, de l'une desquelles deffantes il portoit lettres du Roy nostre Seigneur de son Sauvement, fust mis au neint.* *Salvance*, eadem notione, usurpat le Roman *de la Rose* MS.

Fau Semblant so plus est trouvés,
Ovec tiex traitres prouvés,
Ja ne scit en ma Salvance.]

Salvamentum, Præstatio à tenentibus facta dominis, pro tutela ac protectione personarum ac rerum suarum, quæ etiam *Commendatio* dicitur: quo spectant ista Salviani lib. 5. de Gubern. Dei: *Tradunt se ad tuendum protegendumque majoribus, & deditios se divitum faciunt, & quasi in jus eorum ditionemque transcendunt. Nec tamen grave hoc esse aut indignum arbitrarer, imo potius gratularer hanc potentum magnitudinem, quibus se pauperes dedunt, si patrocinia ista non venderent; si quod se dicunt humiles defensare, humanitati tribuerent, non cupiditati. Illud grave ac peracerbum est, quod hac lege tueri pauperes videntur ut spolient: hac lege defendunt miseros, ut miseriores faciant defendendo. Omnes enim hi qui defendi videntur, defensoribus suis omnem fere substantiam prius quam defendantur addicunt, &c.* Tabularium Dervense: *Ne aliquis iniquorum pervasione sua hoc sibi quasi pro Salvamento usurpare voluerit, &c.* Chronicon Besuense pag. 602. *Salvamentum sive commendationem quam in Norontis villa accipiebant, &c.* Charta Roberti Regis Franc. apud Doubletum pag. 826. *Namque jam dicti exactores pessimi, dico autem Venatores atque Falconarii, capiendo specie Salvamenti, pene vernaculos B. Dionysii devastantes, populabantur, &c.* Infra: *Salvamenta, inquam, sic ironice dicta, &c.* Alia an. 1067. apud Hemereum in Augusta Viromand. *Pro Salvamento nihil de habitatis domibus accipiet.* Hugo Flaviniac. in Chronico p. 246. *Bovoni prædicto de Bar, cum apud Flaviniacum requireret a me fedum suum, quia haberet filiam Folcuini, de sorore Abbatis Odonis, qui idem fecerat casamentum, id est, Salvamentum hominum S. Petri qui sunt in castro illo, vel in villis in circuitu castri, noluit ei ad plenum reddere, &c. Tamen cum multi testes accessissent, quod Folcuinus idem Salvamentum habuisset, ita concessi, ut si ego per nostros, misso nuncio, & re explorata, aut ipsi homines per seipsos probare potuissent, quod nunquam fuissent in Salvamento, nihil ei dabant, quia magis Ecclesiam quam eum diligerent.* Charta Philippi Aug. an. 1189. in Tabulario Cluniacensi Bibliothecæ Thuanæ: *De hominibus villæ damibus 4. solid. sive 5. habebit Præpositus noster pro Salvamento 12. den. &c.* Et infra: *Cæterum definitum fuit, & ei nobis concessum, quod homines ad dominum aliquod Ecclesiæ non suscipiemus manutenere, sed ratione Salvamenti quod habemus, Monachis omnia sua in nostra potestate salva facere curabimus, & hoc Salvamentum tali lege suscepimus, quod extra manum nostram nequaquam mittere poterimus, &c.* Charta de Chableiis in Tabulario Campan. Thuano fol. 189. *Comes habet census suos apud Chableias, in quibus habent vendas & homines suos, & motam, & plateas circa motam, & domos in castro & in burgo. Item habet avenam & vinum pro Salvamento, & denarios.* Occurrit præterea apud Hugonem Flaviniacensem in Chronico pag. 242. 245. in Gestis Abbatum S. Germani Autisiod. cap. 13. & passim in veteribus Tabulis, quæ habentur in Chronico S. Benigni pag. 431. 459. 460. in Chronico Besuensi pag. 562. 577. 595. in Hist. Vergiacensi p. 44. 59. 145. Ducum Burgundiæ pag. 4. 20. 21. apud Chiffletium in Beatrice Cabilonensi pag. 42. Roverium in Reomao pag. 203. Perardum in Burgundicis pag. 88. 188. tom. 4. Spicilegii Acheriani pag. 242. to. 8. p. 157. &c. Vide *Commendatus*, *Commendatio* 2. *Salvataria* & *Tensamentum* in *Tensare.*

¶ Salvamentum, Sauvamentum, *Droit de Sauvement*, in Aresto Consilii Regii ann. 1582. Idem quod *Vintenum*, quo jure dominus feudi percipit vicesimam fructuum in terris vassallorum, eoque tenetur muros castrorum reficere suis sumtibus ad subditos suos ab hostium incursibus *salvandos.* Charta Guillelmi Comit. Nivernens. ann. 1165. ex Tabular. S. Germani Autiss. *Salvamentum habet dominus Bucardus in ochiis illis in quibus focus est: quæ si hospite & foco vacuatæ fuerint, medietatem Salvamenti in eo anno tantummodo habebit quo seminibus jactis culta fuerint. Omnes ochias hospite & foco vacuas carruca S. Germani libere excolit, & tunc de illis Salvamentum non habebit. Si iterum hospes ibi missus fuerit, Salvamentum similiter habebit. Salvamentum est mina avenæ in ochia, & duo denarii, & unus panis tvernagii. Si panis non erit, nummus pro pane dabitur.* Martyrol. Eccl. Autiss. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 691. *Eodem die* (pridie Idus Febr.) *obiit Robertus hujus Ecclesiæ Episcopus, qui .... molendinum subtus murum ab Atone acquisitum, fratribus hujus Ecclesiæ concessit, & Sauvamentum duplex a Palvereno ... remisit* Obituarium ejusd. Eccles. MS. 13. sæc. *Obitus Roberti Episcopi ... debet Capitulum ... pro duplici Salvamento quod dedit apud Palverenum.* Rursum ad diem 6. Februar. *Obitus Agnetis Comitissæ, quæ ex ordinatione testamenti sui super Comitem Petrum maritum suum reliquit: qui considerans devotionem & reverentiam quam decanus & canonici circa sepulturam ejus exhibuerunt, Salvamentum quod in potestatibus de Poereno & Chichiriaco habebat, tam in avena quam troffis, panibus & denariis Autissiodorensi Ecclesiæ quitavit* Quæ quidem præstatio cum in avenis exsolvebatur, *Salvamentum avenarum* nuncupabatur; quod alibi dicitur *Avenagium*, vel *Costuma avenæ*: cum in vino, *Salvamentum de vino* vocabant, ut in Enumeratione bonorum ejusd. Capituli Autiss. 13. sæc. legitur: *Salvamentum de vino apud Aterriacum* Vide Salvaingum de Usu feud. p. 222. 231. & Choppin. lib. 2. tit. 4. pag. 95.

Salvamentum, Prædium ipsum, quod *salvatur*, vel protegitur, pagus, villa. Tabularium Prioratus de Paredo fol. 95. *Simili modo fecit & de aliis hominibus vicinis supradictis manentibus juxta Salvamentum, quod dicitur Grantmont.* Idem Tabularium fol. 102. *Dedit quoque* (Hugo Comes Cabilonensis) *Salvamentum quod in ipso monte est in circuitu ejusdem Ecclesiæ, & concessit atque constituit liberum omni & salvum esse perpetualiter.* [Charta ann. 980. inter Instr. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 137. *Adhuc autem donat prædictus Comes* (Milo) *illi Ecclesiæ* (S. Michaelis Tornodor.) *mansos duos vestitos cum appenditiis suis in villa quæ dicitur Scissiacus cum omni Salvamento*; nisi sit præstatio, de qua paulo ante, vel ipsius loci districtus seu ambitus intra quem privilegia & immunitates continentur: qua notione accipiendum videtur.]

¶ Sauvamentum, in Codice censuali Episc. Autiss. ann. circ. 1290. *Et si fuerit de suo orto, & ortum sit de Sauvamento, nihil debet.* Rursum: *Bos,*

vacca, aut alia bestia, si fuerit de Sauvamento Comitis, nihil debet.

SALVATIO, Eadem notione. Historia Abbatiæ Condomensis pag. 463. *Duo fratres Garsias Dat, & Guillelmus Dat, cum Ecclesiasticis suis, qui fundum Ecclesiæ jure hæreditario possidebant, omnes in unum coadunati dederunt ... tali namque conditione, ut si ibi fieret Salvatio, omnes supradicti qui inibi ad manendum venirent, cæterique qui se sub ditione ipsius Salvationis ponerent, quisque pro domo sua sive cellario censum sancto Petro tres aut duos denarios singulis annis redderent.* Vide *Mensura*.

¶ 2. SALVAMENTUM, Conditio, exceptio, Gallis *Reserve*. Charta Ansbaldi Abb. Prum. an. 867. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 185. *Ut res memoratas & mancipia cum tali tenore & Salvamento, usufructuario teneas & excolas, ut nullum detrimentum aut calumniam domus Dei ubi conlata sunt sustineat.* Vide *Salvare 6*.

¶ 3. SALVAMENTUM, vox nautica, *Sauvement*, Locus in quo naves à ventis *salvantur*. Miracula MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Venit ad bonum portum & Salvamentum.*

¶ 4. SALVAMENTUM. *Ponere debitum in Salvamento curia*, id est, pecuniam debitam deponere apud curiam, Gall. *Mettre en dépôt, Consigner.* Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 55. *Quod si aliquis debitor præsentaverit suum debitum creditori, ... & creditor noluerit accipere, tunc dictus debitor dictum debitum ponat in Salvamento curia, &c.*

¶ SALVANS, Testis apud Hispanos. Vide *Salva 1*.

1. SALVARE, pro *Servare*, vel *reservare*. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis ann. 905. *Scrindos* (legendum *Scrinios*, vel *Scrinia*) *parta 1. ad vestimenta sacra Salvandum.* [Statuta Mutin. rubr. 370. f. 74. v°. *Saltarii teneantur custodire & Salvare clausuras, terras, &c.* Itali *Salvare*, eadem notione, usurpant.]

2. SALVARE, Salvum & incolumem præstare. Capitula Caroli Calvi tit. 42. part. 2. c. 2. *Ut omnes nostri fideles veraciter sint de nobis securi, quia quantum potuerimus, unumquemque secundum sui ordinis dignitatem & personam honorare & Salvare, ac salvatum conservare volumus.* [Pluries occurrit.]

¶ 3. SALVARE DEBITA, Solvere, nomina sua expedire, Gall. *Acquitter ses dettes.* Statuta Vercell. lib. 1. f. 13. *Item teneatur potestas mobilia quæ invenerit penes clavarios & alios officiales Communis esse, in debitis Communis ponere & debita Communis Salvare & expendere in negociis & utilitatibus Communis.*

¶ 4. SALVARE, De salute falso securum reddere, Gall. *Flatter du salut.* S. Bonaventura lib. 2. Compend. Theol. verit. c. 52. *Cavenda conscientia nimis larga & nimis stricta: nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem; prima sæpe Salvat damnandum, secunda è contra damnat salvandum.*

5. SALVARE, pro *Salutare*, Salutem impertiri, Gallis, *Saluer.* Vita S. Cuthberti Episc. lib. 2. n. 3. *Frater autem sic vovens & perficiens, benedictus & Salvatus ab eo exiit.* [Vide *Salvatio 4.*]

¶ 6. SALVARE, Excipere, secernere, Gall. *Excepter, reserver.* Consuet. Brageriac. art. 20. *Item, exstitit protestatum & protestantur, & Salvatum & Salvant, tam per dictum dominum quam per dictos Syndicos nominibus quibus supra & eorum quemlibet, quod propter hujusmodi consulatum & universitatem, quem & quam sic de novo sunt dicti habitatores habituri, dicti dominus & Syndici non intendunt renunciare nec renunciant, imo in quantum possunt sibi Salvant, &c.* *Sauver*, eadem notione, in Assisiis Hierosol. cap. 205. *Mais si celui qui fait hommage, si comme est dessus dit, ou chief Seignor a fait avant hommage ou ligesse a homme ou a femme, qui ne soit homme dou chief Seignor, il le doit Sauver, u l'hommage faire, pource que nul qui est homme d'autruy ne peut après faire hommage à autre, se il ne Sauve son premier Seignor.* Vide *Salvamentum 2*.

¶ 7. SALVARE, Vox fori Hispanici. Vide *Salva 1*.

¶ SALVARIA, Refugium, Gallis *Refuge*. Dicitur de eo quod occulte recipitur ut *salvetur*. Statutum Caroli Comit. Provinc. ann. 1278. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 68. v°. *Nullus civis Arelatis a festo S. Michaelis ultra audeat accipere bestiam extraneam in Salvaria, seu in fraudem in baylia sua.*

¶ SALVATARIA, Quod ob ejusmodi refugium præstitum exsolvitur. Charta ann. 1178. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 196. *Retineo tamen mihi feudales corroatas, & medietatem pretii Salvatariæ bestiarum extranearum, quæ ibi advenerint.*

¶ SALVARIUM, Locus ubi pisces *salvantur* seu servantur, nostris *Sauvoir*. Charta Matthæi Abb. Fusniac. an. 1125. ex Tabular. S. Medardi Suession. *Possidebit istud Salvarium libere tali conditione, quod ipse* (Thomas de Couciaco) *sine assensu Ecclesiæ nostra, nec Ecclesia nostra sine assensu ipsius aliquod stagnum sive Salvatorium* (sic) *seu novum molendinum in territorio de Landousies de cetero facere poterimus.* Hujus Chartæ titulus est, *Ce est li Chartre d'ou Sauvoir de Landousies.* Alia ibid. ann. 1237. *Recognovimus etiam quod nos non possumus nec debemus piscari in vivariis vel Salvario de Landousies.* Aliud esse *Salvarium* à vivario probat ejusd. Abbatis Charta an. 1239. ex eodem Tabul. *Licebit facere repiscari pisces Salvatorum, si forte Salvaria loco vivariorum ibidem fieri contigerit.* *Poisson mis en Serve*, in Consuet. Nivern. tit. 26. art. 5. Vide *Salvatorium*.

¶ SALVASINA, Ferina caro seu ferarum silvestrium, Gall. *Sauvagine*, Ital. *Salvaggina*. Statuta Massil. lib. 1. cap. 49. §. 3. *Item, statuimus quod aliquis extraneus vel civis non possit vendere ... carnes recentes nisi in macello Communis, vel macello sbolonei, exceptis Salvasinis, & exceptis carnibus prohibitis quas licet vendere in boccaria.* Statuta Astens. c. 99. fol. 35. *Ordinatum est quod aliqua persona non audeat emere extra civitatem Asten. prope civitatem per tria miliaria infrascripta victualia, scilicet aliquam Salvasinam, pullos, caseum, &c.* Statuta Mont. Regal. fol. 280. *Item statutum est quod pisces recentes & alia Salvasina teneantur ad vendendum, ut infra.... Omnes piscatores & venatores teneantur apportare omnes pisces & Salvasinas, &c.* *Salvasina cassa*, in vet. Inquesta apud Columbum in Episc. Vasion. lib. 2. num. 26. 29. *Chasse sauvagine*. Vide *Salvago*, *Salvaticina* & *Sylvaticus*.

¶ SALVATARIA, Præstatio à tenentibus facta dominis, pro tutela ac protectione personarum ac rerum suarum. Charta ann. 1262. ex Schedis Pr. de *Mazaugues*: *Item actum est quod si dominus Comes vel aliquis ejus nomine aliquod homagium, vel fidelitatem, vel Salvatariam receperit ab hominibus Hospitalis prædictorum locorum, ... illud homagium, vel illam fidelitatem seu Salvatariam desamparant libere ac remittunt.* Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengarium Magalon. Episc. an. 1272. *Excepto uno modio bordei annualis quod habitatores dictæ villæ de Muro-veteri.... solvere tenentur ac teneantur in Montepessulano, pro Salvataria eidem domino Regi domino Montispessulani.* Vide *Salvamentum 1*. Alia notione occurrit in *Salvaria*.

¶ SALVATERRA dicta Massiliæ campana, cujus

sono monebantur incolæ ut intra ædes suas, nocte adveniente, sese reciperent, sicque à furtis nocturnis *salvarentur*: unde vocis etymon. Statuta Massil. lib. 5. cap. 4. *Statuimus ... quod nullus de cætero vadat per civitatem Massiliæ, vel suburbia civitatis contigua de nocte, ex quo campana quæ dicitur Salvaterra sonata fuerit, sine lumine.*

¶ SALVÆTERRÆ, Gall. *Sauveterres*, appellata quædam castella munita quod incolas salvos ab hostium incursionibus præstarent. Vide Valesium Notit. Gall. pag. 499. & infra *Salvitas*.

SALVATGE, Salvamentum, salvus conductus, protectio, tuitio. Jacobus I. Rex Aragon. in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Item statuimus quod nos nec aliquis alius homo demus aliquid alicui joculatori, vel joculatoriæ, sive Soldatariæ, sive Militi, Salvatge, sed nos vel alius nobilis possit eligere, & habere ac ducere secum unum joculatorem, & dare sibi quod voluerit.*

¶ SALVATICINA, Italis etiam *Salvaticcina*, ut supra *Salvasina*. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 75. v°. *Item quod becharii civitatis Vercellarum non debeant nec possint emere vel vendere aliquas Salvaticinas in civitate, nec districtu civitatis Vercellarum.*

¶ SALVATIZINA, Eadem notione, in Chron. Placent. Johann. Demussis apud Murator. tom. 16. col. 581. *In cœnis dant in hyeme zelatinam Salvatizinarum, & capponum, & gallinarum, & vitelli, vel zelatinam piscium.*

SALVATICUS. Vide *Sylvaticus*.

¶ 1. SALVATIO, Salus, vita æterna; *Salut*, eadem notione, usurpamus. Concil. Ovetense inter Hispan. tom. 3. pag. 159. *Et ante sæcula ad fidelium Salvationem præscivit.* Synodus Constant. an. 1416. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 71. *Et ideo quantum nobis ex alto permittitur eos ad salutem atque Salvationem perducere viis & modis congruentibus jam diu laboravimus.* Occurrit passim apud Asceticos Scriptores. *Sauvement*, eodem significatu, in Charta ann. 1433. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britann. col. 1027. *Desirante pourvoir à nostre ame de salut convenable & ordener des choses de quoy nous devons & suymes tenuz ordenner pour nostre Sauvement, &c.*

¶ SALVATIO, Salus, incolumitas. Charta Ludovici Pii ann. 814. inter Probat. tom. 1. novæ Histor. Occitan. col. 41. *Et ubicumque advenerint, per vos Salvationem & defensionem habeant.* Capitula Caroli Calvi tit. 19. §. 1. *Quod vobis consilium donaverint ad nostri senioris fidelitatem & vestram Salvationem, voluntarie faceretis.* Rursum occurrit tit. 26. tit. 35. §. 8. &c.

¶ 2. SALVATIO, Immunitas data loco, vel Ecclesiæ, aut Monasterio. Charta an. 1045. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 105. *Sunt autem termini ejusdem, quos omnium decrevimus esse Salvationem, ex una parte, &c.* Charta Gotafredi Magalon. Episc. an. 1098. apud Stephanot. Antiquit. Benedict. Claromont. MSS. pag. 363. *Gotafredus Magalonensis Episcopus & Berengarius Agatensis Episcopus ... constituerunt, & laudaverunt, & dederunt ad Ecclesiam S. Vincentii sexaginta passus pedum versus omnes partes, & fecerunt Salvationem, & posuerunt terminos, &c.* Charta an. 1146. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occit. col. 515. *Hoc autem facio causa Salvationis monasterii prænominati S. Johannis, & omnium eorum quæ ad ipsius possessionem pertinent.* Vide *Salvitas*.

¶ 3. SALVATIO, Prædium ipsum quod *salvatur* vel protegitur. Vide in *Salvamentum* 1.

¶ 4. SALVATIO, pro Salutatio, eadem certe notione, in Consuet. antiquit. Canon. Regul. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1219. *Quod si forte aliquis jussu Abbatis Salvationem Episcopi vel Abbatis capitulo præsentaverit; humilient se, pro Episcopo quidem ponendo manus usque ad terram; sed ad Salvationem Abbatis inclinent se tantum.* Quo spectat S. Wilhelm. in Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 56. *Quasdam vero legationes minores quidem non stando, sed quando sibi visum fuerit, sedendo dicit .... Episcopis, & Abbatibus, ... ut Ducibus hæc exhibenda est reverentia, ut tantum Salutationes eorum à stantibus, cætera autem à sedentibus dicantur.* Vide *Salvare* 5. *Salutem mandare* post *Salus* 4.

¶ SALVATIONIS BREVE, Litteræ quæ navigantibus concedebantur. Vide *Brevetus* col. 1303.

¶ SALVATIONES, Gall. *Salvations*, vox forensis, Adversæ infirmationis refutatio. Arestum Parlamenti ann. 1484. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 236. *Titulis & munimentis partium prædictarum contradictionibus litterarum & Salvationibus earumdem.* Aliud ann. 1531. inter Privil. Ordin. S. Johan. Hierosol. pag. 252. *Hinc inde contradictis etiam & Salvationibus respectionis traditis & productis, ac tandem in jure impunisatis.* Vox etiam in reddendis rationibus usurpata, qua significantur scripta ad tuendas debiti & expensi rationes prolata. Vide Consuet. Hannon. c. 64. 68. & supra *Salva* 1.

¶ SALVATIZINA. Vide *Salvaticina*.

1. SALVATOR, in Gloss. Lat. Græc. Σωτήρ. Ita Jesum Christum passim vocant SS. Patres, etsi vocem parum Latinam censeant nonnulli. Sed eos à calumnia liberat Paulus Manutius in hæc verba Ciceronis in Verrem orat. 2. *Eum non solum Patronum istius insulæ, sed etiam Sotera inscriptum vidi Syracusis. Hoc quantum est? Ita magnum, ut Latino verbo exprimi non possit: is enim Soter, qui salutem dedit.* Ubi Manutius: *Soter Græcum nomen esse, & eum significare, qui salutem dedit, ipso constat interprete Cicerone: quo patet communis error eorum, qui Jesum Christum, cujus immortalia merita nullo satis uno verbo exprimi Latine queunt, Servatorem appellant; aliud enim est servare, aliud salutem dare: servat is, qui ne salus amittatur, aliqua ratione præstat: salutem dat, qui amissam restituit.* Sane habetur vetus Inscriptio, in qua Jupiter *Salvator* dicitur: *Jovi custodi Quirino Salvatori pro salute Cæsaris Nervæ Trajani Aug. Col. Sarmiz.* Marius Mercator lib. Subnotat. c. 8. *Ut vere & proprie Christus sit eis etiam Jesus, quod in Latinum eloquium Salvator exprimitur.* Sedulius lib. 1. de Christo, ut cæteros prætercam,

Sic delicta fugans Salvator nostra gerendo
Tersit, & à tactu procul evanescere jussit.

Vide Julium Nigronium in Regulas Societatis Jesu, ubi dissertationem hac de re instituit, ut & Olaum Borrichium lib. de Lexicis Latinis, & lib. de Variis linguæ Latinæ ætatibus.

2. SALVATOR, Dominus, qui *salvamentum* (de quo supra) percipit. Chronicon Besuense pag. 595. *Hugo qui pro salvamento Crilliacensis villæ, Salvator dicebatur.* Charta Aganonis Episcopi Augustod. in Tabul. ejusd. Eccles. *Deinde quidquid illis injuste à præfato Salvatore cognovimus fuisse superpositum ... irritum fecimus.* Charta Alani Episc. Altisiodor. ann. 1166. in Tabular. S. Hilarii Magni Pictavens. *In terris & nemoribus S. Hilarii, de quibus idem Gibaudus tunc temporis Salvator erat.* Et infra: *Si forte sui homines aliquam feram ceperit in terra S. Hilarii, medietatem debet habere Abbas, & aliam*

Salvator. Homines S. Laurentii pro nulla re messem Salvatori, neque suis servientibus, nec aliquid pro pastu dant, neque dare debent. Alia Ricardi de Dampetra an. 1247. in Tabulario Feodorum Eccles. Lingon. *Ita quod dictus W. Salvator, & dominus Pontius de Domino Martino erunt inter homines Episcopi.* Tabular. S. Germani Pratensis: *In festo S. Bartholomæi persolvunt homines de Pirodo Salvamentum suum hoc modo: ipso die debet venire ministerialis Salvatoris cum reclamina ejusdem villæ, & recipere consuetudinem domini sui.* Tabularium Archiepiscopatus Arelatensis, circa annum 1115. *Reddiderunt & dimiserunt eis Salvatores qui fuerunt de genere Sacerdotali, & omnes fivales, (feudales) sed in Salvatoribus retinuerunt 18. denarios per censum.* Ubi nescio an hoc loco *salvatores* non sint ipsi qui *salvamentum* reddebant, tenentes.

¶ SALVATORIA, Tutela, protectio. Charta Guillelmi *de Baun* Principis Arausf. an. 1202. ex Schedis Præf. *de Mazaugues: Insuper recipimus in nostra Salvatoria, & securitate, protectione, & appartenentia dictam domum S. Trinitatis Massiliæ.* Vide supra *Salvamentum* 1.

1. SALVATORIUM, Vivarium piscium. Charta Henrici Archiepisc. Senonensis ann. 1257. apud Sammarthanos: *Tempore etiam regalium utentur Rex & successores piscibus fossatorum & Salvatoriorum ad dictum manerium spectantium, eo modo quo piscibus aquarum ad dicta Regalia spectantium tempore Regalium uti debent.* Alia an. 1280. ex Tabulario Fossatensi fol. 139. *Cum jardino, fossa, seu Salvatorio piscium. Poisson en Sauvoir est meuble partable*, in Aresto an. 1279. in Regesto Parlamenti B. fol. 51. [Vide Consuetud. Paris. ann. 91. *Salvarium* & *Servatorium.*]

¶ 2. SALVATORIUM dicitur de Monasterio ubi quis à mundi periculis tutus *salvatur* seu servatur. Vita S. Bernardi inter ejusdem Opera to. 2. col. 1202. *Quos ille protinus de mundi periculo, tamquam de marinis fluctibus extractos, & vehiculis conductis impositos in Salvatorium Clara-vallis inferre non distulit.*

¶ SALUCIUS, Nummus aureus Francicus, vulgo *Salut*. Vide in *Moneta regia*. Processus de B. Petro de Luxemburgo tom. 1. Julii pag. 622. *Sexcentos Salucios auri acceperat.* Vide *Salus* 3. & *Salutia*.

¶ SALUDADOR, vox Hispanica, Præstigiator, incantator. Conc. Mexic. an. 1585. inter Hispan. tom. 4. pag. 373. *Nemo itidem in posterum eorum officium exerceat, qui per verba aut per benedictionem mederi morbis dicuntur, Hispanice Saludadores, Ensalmadores o Santignadores nuncupati.*

SALVE REGINA, Sequentia, quam composuit Petrus Episcopus Compostellanus, ut auctor est Durandus lib. 4. Ration. c. 21. Quando is vixerit, non comperi: sed istius sequentiæ, ut & alterius *Alma Redemptoris*, &c. meminisse videtur Abbo lib. 1. de Bellis Parisiacis p. 507. edit. Duchesnii.

☞ Ordini Prædicatorum acceptum refert tota fere Ecclesia usum cantandi *Salve Regina* post Completorium: quod Parisiis in domo S. Jacobi ortum habuisse circa an. 1220. docet Brevis Hist. Conventus Paris. Fratrum Prædicat. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 551. *Ideo ordinatum est in quodam capitulo generali, ut pro conservatione & prosperitate ordinis, ita laudabilis processio in conventu isto incœpta per totum ordinem fieret, ad quam fratres omnes cum devotione insimul convenirent; & in hoc postea multi imitati sunt fratres, Salve Regina eorum modo cantantes.* Huic instituto originem præbuere horrendæ diaboli visiones variæque afflictiones quibus fratres vexabat; quas statim fieri desiisse, atque institutum pluribus, & quidem manifestis signis, approbasse sacram Virginem, testis est laudatæ Hist. Auctor, quem consulere licet, cui hæc placent. Vide *de Moleon* in Itin. Liturg. pag. 194.

¶ SALVETAS. Vide *Salvitas*.

¶ SALVEZIA, Commodum, tuitio, custodia, Gall. *Conservation, garde.* Charta ann. 1321. tom. 2. Hist. Dalph. p. 192. col. 1. *Quin etiam prædictus D. Hugo facit & constituit virum nobilem D. Humbertum de Choulay militem castellanum suum castrorum Bellifortis, Flumeti... tenendorum per dictum D. Humbertum ad salvum & Salveziam dicti dom. Fucigniaci.* Ibidem infra: *Ad salvum & commodum ipsius dom. Fucigniaci.*

¶ SALVIA, Mensura vinaria; nisi mendum sit pro *Salma*, in Charta an. 1220. apud Stephanot. to. 1. Fragm. Hist. MSS. *Ebolus Vicecomes de Ventadorio assignavit de foresta x. modios siliginis, xii. Salvias vini, & v. solidos annuatim recipiendos.*

¶ SALVIARIA, perperam pro *Salinaria*, in Vocabul. utriusque Jur. *Salviaria dicuntur ea quæ dantur pro sale. Etiam dicuntur postoria.*

¶ SALVIATUM, Leguminis species. Ceremoniale MS. Eccl. Vivar. an. 1360. *Die vero Veneris cicera rubea, & die Sabbati Salviatum comedebant.*

¶ SALVICINA PRATA, Salinaria, ni fallor, Gall. *Marais Salans*: unde *Salaricia* legendum puto. Vide *Salaricia terra*. Diploma Willelmi Ducis Aquit. an. 1026. inter Instr. to. 2. novæ Gall. Christ. col. 268. *Concedo... alteram* (villam) *quæ vocatur Solaco... cum marisco, & cum montaneis, cum pineta, cum pisi atione, cum cuncta prata Salvicina capiente.*

¶ SALVIETA, Mantile, Gallice *Serviette*. Statuta Card. Trivultii pro Monast. S. Victoris Massil. an. 1531. *Elemosinarius tenetur providere de mappis, Salvietis & vasibus seu bacuis ad lavandum pedes pauperum.*

¶ SALVIFICARE, Salvum facere, apud Vulg. Interpr. Johan. 12. 27. & in Translat. S. Jacobi to. 3. Concil. Hispan. pag. 123. Godefridi Viterb. Pantheon apud Murator. to. 7. col. 442.

Nam puero pueri pietate volunt misereri,
Judicio cœli Salvificandus erit.

¶ SALVIFICATIO, σωτηρία, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SALVIFICATOR, Salvator, apud Tertull. de Pudicit. cap. 2. *Salvificator* (Deus) *omnium hominum, & maxime fidelium.* Vide *Salvator* 1.

¶ SALVIGARDIA. Vide *Salvagardia*.

¶ SALVINCA, ut *Saliunca*, quomodo etiam forte legendum est. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 162.

In spem vivendi currunt ad opes, moriendi
Lethiferos gustus, ut sunt Salvinca, cicuta,
Elleborum, lapan, lolium, zizania mandant.

SALVIOR, Comparat. ex *Salvus*. Capitula Caroli M. lib. 6. cap. 285. *Sed magis eis, si Dominus posse dederit, augere desideramus, ut & ipsi, & vos, & nos Salviores simus, & Deo potius, ipso adminiculante, placere mereamur.*

¶ SALVISTRUM, mendose pro *Salpistrum*, vel quid simile, Salnitrum, *Salpêtre*. Litteræ Richardi II. Reg. Angl. ann. 1380. apud Rymer. to. 7. pag. 233. *Unam pipam pulveris Salvistri, &c.* Vide *Sallepetir*.

SALVITAS, Immunitas data loco vel Ecclesiæ aut Monasterio à Principibus. Tabularium Monasterii de Regula fol. 39. *Sint igitur isti Monachi in subjectione Regis, ad locum Salvum faciendum, non etiam ad aliquod persolvendum.* Quæ quidem *salvitas* suis

limitibus constabat, ut multis docuit Marca lib. 5. Histor. Beneharn. cap. 13. n. 3. ut & Catellus in Hist. Tolosana p. 194. ἡ τῶν ἱερῶν ἀσφάλεια, in Nov. 17. Justiniani c. 7. Vide *Dextri*. Charta an. 1132. apud eumdem Catellum lib. 5. Rerum Occitanarum p. 786. *Qui præsentes erant Episcopi locum ad eandem Salvitatem circumeundo designaverunt, & ejus continentiam crucibus infixis terminaverunt. Quæcunque igitur persona quicquid infra easdem cruces continetur, invaserit, prædatus fuerit, aut vexationibus fatigaverit, vel ad hoc consilium seu auxilium subministraverit, ita ut vel incolam vel peregrinum, sive omnino aliquem in præfata Salvitate læserit, aut quicquam abstraxerit, ex autoritate P. C. T. SS. anathematizati erunt, &c.* Charta Guillelmi Ducis Aquitaniæ an. 1027. *Concedo ad Basilicam S. Crucis Burdegalæ Salvitatem illius loci, & allodium liberum, & villam S. Macarii, ubi ipse B. Macarius ... requiescit.* Tabularium S. Petri Generensis: *Gasto Vicecomes Bearnensis juravit Salvitatem in Castello cum omnibus sui Vicecomitatus optimatibus.* Idem Vicecomes in Tabulario Palensi: *Juravit libertatem & Salvitatem ipsius Ecclesiæ, & securitatem omnium hominum, & rerum cunctarum, quæ ad Monachos pertinent.* Charta an. 1150. apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 218. *Qui scienter occidit hominem injuria, non defendat eum Ecclesia, neque claustrum, neque Salvitas.* [Charta Alexandri III. PP. an. 1167. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1347. *Insuper etiam omnes Salvitates quæ à multis retro temporibus in villa quæ conjuncta est monasterio vestro & in terminis ejus rationabiliter constitutæ sunt, præcipimus perpetuo inviolabiliter observari ... prohibentes ne quis Salvitates & securitates ipsas, quæ pro communi utilitate monasterii & hominum constitutæ sunt, ausu temeritatis infringat.*] Edictum Nunonis Sancii D. Rossilionis de Trenga tenenda ann. 1217. *Item emunitates & Salvitates Templi & Hospitalis Hierosol. sub eadem pace constituimus. Statuimus tamen quod de cætero domus Templi & Hospitalis vel alius venerabilis locus religiosus non recipiat novas Salvitates sine consilio D. Episcopi & Vicarii nostri.* Concilium Rossiacense ann. 1258. c. 2. *Infringunt Ecclesias, & violant Salvitates, &c.* Charta Hugonis Bruni, Comitis Marchiæ pro libertatibus Bellaci, in Regesto Inculismensi Cameræ Compur. Paris. p. 36. *Cum concordassent inter se, & etiam juramento firmassent consuetudines & Securitates castri & villæ de Belac se fideliter observaturos, & metas etiam & terminos posuissent, infra quos omnes homines, Milites, clientes, burgenses rustici securitatem haberent, ... eodem modo consuetudines & Securitates & metas & terminos eosdem, infra quos nullus, qui jus facere velit & possit, capiatur. Metæ videlicet & termini sunt isti.* Vide *Bannus sacer* col. 977. & *Salvatio* 2.

¶ SALVETAS, Eadem notione. Charta an. 1015. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 169. *Et facio hoc propter amorem Dei, & S. Petri, & S. Mariæ & S. Geronti, & propter emendationem de Salvetate quam infregi, quando Bernardum apprehendi.*

¶ SALVITAS, Castrum, cujus munimentis ab externa vi defendi & *salvari* possunt incolæ. Charta an. 1228. inter Instr. tom. 2. novæ Gall. Christ. col. 288. *Datum apud Salvitatem Laurimontis, &c.* Vide *Salvaterra*.

¶ SALUM, *Mare*, ἅλς, in Gloss. Lat. Græc. Charta Pipini II. ann. 762. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 275. *Hunc beatus Petrus ex hujus mundi Salo, hamo fidei ad tranquillum sanctæ Ecclesiæ transtulit portum.* Latinis notior vox pro ora maris, tametsi pro mari usurpat Virgilius.

¶ SALUMEN, Ital. *Salúme*, Salsamentum, Gall. *Saline*. Conventiones civitatis Saonæ ann. 1526. *Item pro piscibus salsis, sive Saluminibus, ac etiam recentibus, coctis, &c.*

1. SALVO, Præter, quomodo nostri *Sauf* dicunt. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. lib. 1. Observantiar. Regni Aragon. *Habentes cavallerias, ubique tenentur servire Domino Regi, Salvo in mari, &c.* [*Saus* & *sauve* olim nostris. Charta an. 1260. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 402. *Sauve nostre foi vers nostre seignor le Roy de France, des fiez & des terres que nos tenons & tendrons de lui, & Saus ses services deuz, &c.*]

¶ 2. SALVO, Diligenter, tute, Gall. *Seurement, en Seureté*. Charta Henrici III. Reg. Angl. an. 1219. apud Rymer. tom. 1. p. 228. *Teneantur in prisona nostra, & Salvo custodiantur.* Alia ejusdem Reg. an. 1255. ibid. p. 562. *Noveritis nos dedisse ... nostrum Salvum & securum conductum veniendi ad nos ... Salvo morandi & Salvo redeundi ad partes suas quo voluerint.* Rursum alia ann. 1260. ibid. pag. 713. *In veniendo ad nos, in regnum nostrum ubicumque, & ibidem moram Salvo & secure contrahendo, ac libere, Salvo & secure in regnum suum revertendi, &c.*

¶ SALURA, Mensura aridorum, in Informat. pro passagio transmar. ex Cod. MS. Sangerman. *Item portavit* (navis de tribus copertis) MMM. *Saluras bladi & plus.* Haud invitus *Salmas* restituendum putarem, ni *Salsarium* eadem occurreret notione. Vide *Salsarium* 2.

1. SALUS, Græcis σαλὸς, Stultus. Hinc sancti quidam διὰ τὸν Χριστὸν σαλοὶ appellati, quod μωρίαν simulando, pietatem insignem hoc stultitiæ velo pro Christo occultaverint. In iis Græci memoriam colunt in Menæis S. Symeonis 21. Julii, & S. Theodori 25. Februar. Adde Evagrium lib. 4. c. 33. 34. &c. Palladius in Hist. Lausiaca c. 42. Ὑμεῖς ἐστε σαλαί, ubi vetus Interpres: *Vos estis fatuæ.*

2. SALUS, ita Baptismi Sacramentum appellant Christiani. Lexicon Græc. MS. Reg. cod. 2062. Βάπτισμα, ἄφεσις ἁμαρτημάτων διὰ ὕδατος καὶ πνεύματος. S. Athanasius Orat. in S. Pascha edit. Combefisii pag. 537. Ἐνέχυρον τῆς ἐν οὐρανῷ διαίτης baptisma vocant. S. Augustinus contra Pelagian. lib. 2. c. 24. *Optime Punici Christiani baptismum ipsum nihil aliud quam Salutem, & Sacramentum corporis Christi nihil aliud quam Vitam vocant.* Idem de Urbis excidio cap. 6. *Baptismum extorquebat quisque à quo poterat: Non solum in Ecclesia, sed etiam per domos, per vicos ac plateas Salus Sacramenti exigebatur.* Salvianus lib. 6. de Gubernat. Dei: *Tenemus symbolum, & evertimus, confitemur munus Salutis pariter & negamus. Ac per hoc ubi est Christianitas nostra, qui ad hoc tantummodo Sacramentum Salutis accipimus, ut majore postea prævaricationis scelere peccemus? Salutarem baptismum consequi*, apud Luciferum Calar. lib. 1. pro S. Athanasio. Rupertus Abbas in Vita S. Heriberti Archiep. Coloniensis n. 23. de baptizato: *Tradidit Sacramentum Salutis, non personæ intendens, sed creaturæ formatæ ad imaginem Dei.*

3. SALUS, & SALUT, Nummus aureus in Francia ab Henrico V. Rege Angliæ cusus, sic dictus quod in ea efficta esset Annunciationis Deiparæ seu salutationis Angelicæ figura. Occurrit in Chronico sub an. 1420. [Vetus Instr. inter Acta SS. to. 1. Maii p. 64. *Et promittuntur pro pretio viginti tria scuta in Saluts, tastarts & besonds solvenda.* Testam. Philippi Boni an. 1441. apud Miræum to. 2. p. 1260. *Possint quotiescumque velint id omne à dicto nostro Can-*

cellario ejusque heredibus summa decem millium aureorum, Salus dictorum ... redimere. Ibid. pag. 1261. *Legamus .... gemmam valoris 100. aureorum, quos Salus vocant, in memoriam nostri.*] Vide *Moneta, Salucius* & *Salutia*.

¶ 4. SALUS, Preces vespertinæ, vulgo *Salut*, apud Robert. *Goulet* in Compend. Jur. Universit. Parif. Statuta Collegii de Monte-acuto an. 1501. apud Lobinell. to. 5. Hist. Parif. p. 734. *Similiter, si Saluti serotinæ deesset, nocturnis matutinis, vel hora tertia, ... mulctaretur pœna.*

¶ SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM, Formula in Epistolis Summorum Pontificum à Gregorio VII. primum inducta, non à Cleto ut falso olim credebatur; ac demum ab exeunte sæculo XI. in brevibus epistolis, seu rescriptis tantum usurpata. Vide Johan. Garnerium ad Diurnum Rom. Mabill. lib. 2. Diplom. cap. 2. num. 20. & alios.

SALUTEM MANDARE, Salutare. [Capitul. Caroli Calvi tit. 20. §. 1. *Mandat vobis senior noster Salutes.* Rursum tit. 21. §. 1.] Bernardus Monachus in Consuetud. Cluniacensib. MSS. cap. 1. de Abbate: *Cum alicubi longius à Monasterio moram faciens, mandat Conventui Salutes, seu orationes, qui in Capitulo fuerint, petunt venias super genua in scabellis pedum suorum.* [Vide *Salvatio* 4.]

SALUTES, Eulogiæ, xenia, exenia. seu præstationes, quæ fiebant ultra debitum censum, aut debitam pensitationem, statutis temporibus, sic dictæ, quod qui eas deferebant dominis, *salutem* iis cum ejusmodi xeniis impertirentur. Chartæ Parensales for. 24. *Nos & nostri servientes vestri, in Domino vobis dirigimus Salutes.* Chronicon Casauriense l. 4. *Illi autem quos in turre posuerat .... prætereuntes deprædabantur, missas rapiebant Salutes.* Tabularium ejusdem Monasterii an. 1140. *Promisit in uno quoque anno duas maximas Salutes de piscibus facere.* [Charta an. circ. 1139. in Addit. ad Chron. Casaur. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1008. *Salutes in festis, sicut alia persona servilis, persolvit & portat.*] Petrus Diac. Casin. lib. 4. c. 35. *Ut haberet inde omnem reditum.... consuetas Salutes.* Bulla Honorii III. PP. *Universi habitatores castri prædicti tenentur præstare annuatim infirmariæ Casinensi Salutes infrascriptas, videlicet gallinam, & 2. panes, & unum pastillum, vel loco pastilli, unam gallinam, & 12. ova in Nativitate Domini.* Falco Beneventanus p. 113. *Terraticum, olivas, vinum, Salutes, nec ullam dationem de vineis, terris, &c.* Charta Rogerii Regis Siciliæ an. 1137. apud eumdem p. 315. *Redditus, Salutes, angarias, terraticum, &c.* Inscriptio sepulchri S. Benedicti Episcopi Albingaun. edita ann. 1409. apud Ughellum:

..... Et egenis quascunque Salutes
Concedebat enim munitus amore superno.

Sueno in Hist. Danica c. 5. *Missi sunt itaque legati qui .... reginam convenirent, pariterque Salutes perferrent Imperatoris, & simul ejus donaria regiaque munera offerrent.* Ex his colligi posse videtur, quid sit *salus*, in Canonibus Hibern. lib. 33. cap. 5. cujus lemma his verbis concipitur: *De modo quo reddet debitor Salutem rata.* Id est, quo modo debitor debiti præstationem faciet. Vide infra *Salutatio* 3. & *Visitatio*.

SALUTABILITER. Gloss. Græc. Lat. Σωτηριώδως, *Salubriter, Salutabiliter.*

¶ SALUTARE, Salvator. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 28. *Universis sanctæ matris Ecclesiæ filiis .... W. Abbas de Stanleia, ... salutem in vero Salutari.* Charta MS. Wolfgeri Patav. Episc. ann. 1204. *Omnibus Christi fidelibus perpetuam in vero Salutari salutem.* Vide *Salvator* 1.

SALUTATICUM, Idem quod *Salus*, vel jus exigendi ejusmodi *salutes*, sive xenia: perperam enim Goldastus *vectigal pro sale* interpretatur. Hugo Flaviniacensis an. 755. *Ut nullus hominum Flaviniacensis Ecclesiæ in omni regno suo teloneum daret, ... nec de rotatico, barganatico, pulveratico, mutatico, Salutatico, laudatico, &c.* Charta Dagoberti Regis apud Doubletum p. 656. *Laudaticos, saumaticos, Salutaticos, &c.* Alia Pipini Regis apud Chifflетium in Tornutio p. 193. *Aut portaticum, aut Salutaticum, aut cespitaticum, &c.* Occurrit crebro in Chartis Caroli M. & aliorum apud Hedam pag. 218. 1. edit. post Aimoinum Brolii p. 264. 265. apud Sanjulianum in Tornutio p. 510. Beslium in Episcopis Pictavensibus p. 28. Duchesnium in Hist. Vergiacensi pag. 9. Hubertum in Hist. S. Aniani p. 75. &c. Huc videtur spectare Formula Manumissionis servi apud Rollandinum in Notaria c. 7. rubr. 4. *Et ab omni conditione, gravamine operis, & operarum impositione, tam obsequialium, quæ consistunt in faciendo, ut in assurgendo, Salutando, & similium: quam eorum quæ consistunt in non faciendo, utpute de non vocando in jus manumissorem venia non petita, &c.* Perperam vero *Saltuaticum* legit Lindenbrogius in formula solemni 12. & apud Aimoinum lib. 5. c. 1. Marculfus lib. 2. form. 44. *Quomodo Episcopus in Nativitate Domini ad Regem, Reginam, vel ad Episcopum visitationis dirigit scriptum. Dum generaliter Dominica Nativitatis exultamus adventum, censum debitæ subjectionis desolvere perurgemus: atque ideo Salutationum munia cum Eulogiis peculiaris patroni vestri sancti illius ... Clementiæ vestræ direximus, &c.* Adde form. 45. 46.

1. SALUTATIO. Capitulare Aitonis Episc. Basil. cap. 3. *Ut ad Salutationes sacerdotales congrua responsiones discantur, ubi non solum Clerici & Deo dicatæ Sacerdoti responsionem offerant, sed omnis plebs devota consona voce respondere debet.* Concilium Wormatiense ann. 868. cap. 69. *Lectores populum non Salutent.* In Synodo Ticinensi ann. 850. c. 12. vetantur *Pœnitentes publice vacare Salutationibus.*

☞ Dubium nemini est hac voce significari verba, *Dominus vobiscum*, quibus Sacerdos in sacris Liturgiis populum salutat. Idem apertius docet Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. ubi de Missa Sabbati Quatuor temporum, cujus prima oratio absque *Dominus vobiscum* dici solet: *Primo dicitur officium* (i. e. Introitus) *ut moris est, &* Kyrie eleison, *deinde dicitur oratio sine Salutatione: & post dicitur lectio prima per puerum.* Ibidem ubi de die Parasceves: *Post tractum dicitur oratio, scilicet* Deus à quo & Judas, *quæ absolute dicitur & sine Salutatione & cum* Flectamus. Consule Rerum Liturgic. Scriptores.

¶ 2. SALUTATIO. *Salutationem* vocabant Litteras, quibus Episcopo præsentabatur qui in aliquod beneficium electus fuerat ab iis qui jure patronatus gaudebant. Eodem nomine nuncupabantur Litteræ, quibus quis alterius procurator constituebatur. Harum Litterarum formulæ exstant in Chartulario Meldensi sub hoc titulo: *De Salutatione Abbatissæ Faremonasterii.*

¶ 3. SALUTATIO, Munus, donum. Ambros. Autpertus lib. de Cupiditate, apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 226. *Solent quoque hi muneris ipsius nomen immutare, & dicunt se non munus accepisse, sed Salutationem, quos utique nescio utrum magis*

stultos, an versutos appellem. Vide *Salutes* post *Salus* 4. & *Salutaticum*.

¶ 4. SALUTATIO, Adoratio, Duplex salutandi ratio Albigensibus usitata, apud quos *Salutatio*, Credentium, ut aiebant, erat; *Adoratio*, nondum Credentium. Hæc pluribus variisque in locis describit Limborchius in Histor. Inquisit. Tolos. ac præsertim pag. 54. *Item quando heretici de novo veniebant, vel quando recedebant ab eo, Salutabat eos modo hereticali abstracto capucio, scilicet amplexando & tenendo manus super brachia heretici, vertendo & inclinando caput ter, nunc ad dextram, nunc ad sinistram heretici, & dicendo ter Boni dicite.* Et pag. 61. *Adoravit eum flexis genibus, junctis manibus inclinando se ter super unam bancham coram eo & dicendo, &c.* Respondebat hæreticus, *Benedicat vos Christus & nos*; quibus subjungebant discipuli, *Bone Christiane rogate quod perducat nos ad bonum finem.*

SALUTATORIÆ Epistolæ, Quibus quis alicui salutem impertit. Gesta Felicis Episcupi Apsungitani: *Inde cathedram tulimus & Epistolas Salutatorias, & ostia omnia combusta sunt, &c.* Infra: *Quum Galatius unus ex lego vestra publice Epistolas Salutatorias de Basilica protulerit.* Ubi videntur intelligi Epistolæ, quas sibi invicem scribebant Christiani, quas cum eorum libris igni tradebant Gentiles. Utitur etiam Fortunatus lib. 5. Poem. 18. cui & *salutatorium* dicitur lib. 8. Poem. 16. 17. 18. ut & Stephano Tornacensi Epist. 230. 2. edit. Adde Andream Mon. lib. 1. Vitæ S. Ottonis Episc. Bambergensis capite 43.

SALUTATORIUM, *Locus, in quo ad salutandum advenientes excipiebantur*, Papiæ. ȝreting-huſ, i. domus salutationis, Ælfrico. [*Salutatorium cubile*, Plinio lib. 15. cap. 11. nostris *Sale d'entrée*. Gloss. Lat. Græc. MSS. *Salutatorium*, ἀσπαστικόν.] Ordericus Vitalis lib. 2. pag. 412. *Ecce januas hic disponam, & ad ortum solis ingressum; primo Proaulam, secundo Salutatorium, in tertio Consistorium, in quarto Tricorium in quinto zetas hyemales, &c.* [Chartar. Farfense ubi fit descriptio palatii Spoletani: *In primo proaulium, id est locus ante aulam. In secundo Salutatorium, id est locus salutandi officio deputatus, juxta majorem domum constitutus.*] Ita *Salutatorium* in Monasteriis virginum appellatur in Regulis S. Cæsarii, S. Aureliani, & S. Donati, & in Concilio Matiscon. I. c. 2. Præsertim vero ita appellata exedra Ecclesiæ adjuncta, ubi Episcopi priusquam sacra peragerent, fidelium salutationes excipiebant, uti colligitur ex Gregorio M. lib. 4. Epist. 54. & 98. & aliis quos laudavimus in Descript. ædis Sophianæ n. 88. [Agnellus in lib. Pontif. apud Murator. to. 1. p. 164. *Fecit hic beatissimus Felix Salutatorium unde procedunt usque hodie pontifices ad introitum Missarum, palam populis videntibus.* Vita S. Cæsarii Arelat. sæc. 1. Bened. pag. 672. *Cumque expleto lucernario benedictionem populo dedisset, egredientibus illis mulier quadam in Salutatorio occurrit, &c.*] Adde Vitam S. Ephræmi apud Bollandum n. 3. Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelat. sub fin. *Mulieres tamen intra domum Ecclesiæ non ad Salutandum, non qualibet causa, nec religiosa, nec propinqua ancilla nulla omnino feminarum introeundi habuit licentiam.*

☞ In *Salutatorio*, ut observat Mabillonius, non modo vestes sacras induebant, sed & causas audiebant, Synodos celebrabant, ibidemque aliquando manebant: quod de Namatio Arvernorum Antistite tradit Gregorius in Hist. lib. 2. c. 21. & de Eberulfo in lib. 7. cap. 22. Vide *Secretarium* 3. Aliud tamen *Salutatorium* abs domo Ecclesiæ, cujus meminit variis in locis idem Gregorius, haud dubie Episcopalis ædes ecclesiæ adhærens. Consule, si placet, Card. Bona Rer. Liturg. lib. 1. cap. 24. n. 2. & Menardum in Concord. Regul. c. 5. 5. 25. *Salutatorium*, alia notione, occurrit apud Fortunatum. Vide *Salutatoria Epistola*.

SALUTATORIUS Digitus, *vel index, quod eo fere salutamus aliquid, vel aliquid monstramus.* Ugutio.

¶ SALUTIA, Nummus aureus Francicus, vulgo *Salut*. Mirac. S. Servatii Episc. tom. 3. Maii p. 228. *Et duas Salutias obtulerunt B. Servatio.* Charta an. 1430. apud Rymer. to. 10. pag. 454. *Pro summa quinquaginta milium Salutiarum auri, ... de quibus quidem quinquaginta milibus Salutiarum auri ... de prædictis quinque milibus nobilium, ad valorem earumdem quinquaginta milium Salutiarum, &c.* Vide *Salutius* & *Salus* 3.

¶ Salutium, Eadem notione, apud Stephanot. in Antiquit. MSS. Aurelian. p. 540. *Dedit nobis duo Salutia auri redditus.*

¶ SALUTIFICATOR, Salvator, apud Tertull. de Carne Christi cap. 14. de Resurr. Carnis cap. 47. adv. Marc. lib. 5. cap. 15. & de Pudicit. cap. 2. Vide *Salvificare*.

¶ SALUTIGERULUS, ἀσπασιάρχης, in Gloss. Lat. Græc. Vox à Plauto usurpata Aulul. act. 3. sc. 5. pro eo qui alterius nomine salutem fert. *Salutigerus*, eadem notione, apud Apuleium de Deo Socratis.

¶ SALVUM, ut supra *Salvamentum*, Præstatio pro tutela & protectione. Testam. Jacobi Aragon. Regis an. 1272. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1142. *Ad solutionem vero debitorum nostrorum & legatorum infrascriptorum, & restitutionem injuriarum, assignamus omnes reditus nostros villæ Valentiæ cum Salvo & albeiura ejusdem, &c.*

¶ Salvum, Tuitio, custodia, Gall. *Conservation, garde*, in Charta an. 1321. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 192. col. 1. Charta an. 1401. ex Tabular. Taurin. *Commissarios deputavimus ad Salvum & ad opus jus habentium in castris de Bersiaco, &c.* Vide *Salvesia*.

¶ Ad Salvum Suum Jurare, id est, Super salutem suam, Gallice *Sur son Salut*. Charta ann. 1258. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 21. col. 1. *Promisit & juravit supra sancta Dei Evangelia, ... & ad Salvum ipsius, se contra prædicta ullo tempore non venturum.* Vide in *Juramentum* col. 1626.

¶ SALVUS-CONDUCTUS, à Gall. *Sauf-conduit*, Principis privilegium, quo ne alicui vis inferatur, cavetur, Ital. *Salvo condotto*. Annal. Estens. Jacobi Delayto ad an. 1404. apud Murator. to. 18. col. 997. *Cittadellam dedidit* (Ugolotus) *cum pactione salutis personarum & rerum, suique Salviconductus libere abeundi cum rebus.* Chron. Andr. Danduli ad an. 1405. apud eumd. to. 12. col. 505. *Dominus Padua videns omnia consilia in irritum cedere, coactus est facere aliquam transactionem & pactum cum Venetis, quare exiens ex urbe cum Salvoconductu, &c.* Adde Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 331. *Securus ducatus*, dicitur in Tabul. S. Albini Andegav. *Cui* (Galterio) *dum Albericus Securum eundi & redeundi Ducatum promisisset, dixit se iturum. Securus conductus*, in Epistola Gregorii X. PP. ann. 1272. inter Probat. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 70. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Sour condut li ot baillé,
Ensi l'ont tot droit envoyé
A Alceon un Roi vaillant.

Digitized by Google

Idem aliis verbis exprimitur in Chron. S. Medardi Suession. ad an. 1225. apud Acher. to. 2. Spicil. pag. 793. *Ad ultimum vero colloquium habuit* (Bertrannus de Raiz qui se Comitem Flandriæ Balduinum simulabat) *cum Rege Francorum Ludovico apud Castrum Peroune, Salvo ire, & Salvo venire, Salvo venire, & Salvo redire.* In Consuet. Hannon. c. 9. *Sauf-conduis* dicuntur induciæ, quas Baillivus homicidæ concedit facta inquisitione & pace cum ejus actore. Vide *Salvagardia.*

SALVUS LOCUS, Liber, immunis ab omni præstatione. Charta donationis Bernardi Comitis Petragoric. & uxoris Garsindæ pro Monasterio Sarlatensi: *Sunt & ipsi Monachi in subjectione Regis ad locum Salvum faciendum, & non ad aliud persolvendum, nisi solas orationes.* Vide *Salvamentum* 1. & *Salvitas.*

¶ SALVUS LOTUS, Verba irrisoria Gentilium in Martyres Christi sanguine suo conspersos, quibus familiare erat martyrium, secundum baptisma vocare. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis cap. 21. apud Ruinart. pag. 95. *Et statim in fine spectaculi, leopardo objectus de uno morsu ejus tanto perfusus est sanguine, ut populus revertenti illi secundi baptismatis testimonium reclamaverit: Salvum lotum, Salvum lotum. Plane utique salvus erat, qui hoc spectaculo claruerat.*

¶ SALVUS RESPECTUS, Gall. *Sauf-respit*, Prorogatio, quam dominus vassallo concedit ad præstandum hominium. Vide *Respectus.*

¶ SALZERIA, Vasculum *salciis* seu condimentis reponendis aptum, Gall. *Sauciere.* Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 273. *Angelo de Apparere per manus Guillelmi de Blet magistri coquinæ domini pro incisoriis, parascidibus, Salzeriis, astis, &c.* Vide *Salsaria* 2.

¶ SAMA, ut *Sagma.* Vide in hac voce.

¶ SAMADINUS, f. Holosericus. Nicolaus Lankmannus in Histor. desponsationis Frederici III. Imper. cum Leonora Portugalliæ Infantissa: *Et ad hospitia eis deputata ad civitatem in equis regalibus & ornamentis Samadinis magnifice conducere mandavit.* Vide *Exametum.*

1. SAMARDACUS, Afris, Impostor, morio, πλάνος. S. Augustinus lib. 3. contra Academic. cap. 15. *Ille autem casu planus erat, de iis quos Samardacos jam vulgus vocat.* Edit. præfert, *Sarmadacos*, ita ut vocem confectam ex *Sarmatis* & *Dacis* liceret augurari, quasi *Sarmatodaci* dicti fuerint, qui hac ætate ex hisce profecti provinciis erronum instar ubique discurrerent ac vagarentur: sed *Samardacus* exerte præferunt Acta S. Quirini Mart. n. 5. *Video enim te sicut rusticanum, quasi à Samardaco inductum, qui & te & se decepit*: ut & Chrysostomus Homil. 18. ad Ephesios: Οὐχ ὁρᾷς τοὺς λεγομένους γελωτοποιοὺς, σαμαρδάκους, ἐπεὶ εἰσιν εὐτράπελοι, ubi pro morionibus vox hæc usurpatur.

2. SAMARDACUS, Terminus bifurcus, apud Latinum de terminis: *Terminus si bifurcus fuerit, Samardacus dicitur.*

SAMARTIA etiam ibidem dicitur.

¶ SAMARIUS, Jumentum sarcinale. Vide *Sagma.*

¶ SAMARRA, Vestitus damnati à tribunali Inquisitionis, aliis *Samarrètta*, vel *Sambenito.* Hunc sic describit Hofmannus in Lexico ex Hist. Inquisit. Goanæ cap. 26. Eadem est forma, qua saccus benedictus, sed notis diversis, colore atro, flammis appictis, interdum etiam in medio flammarum hæretico condemnato ad vivum depicto; nonnunquam dæmones appinguntur, hæreticum ad inferos detrudentes, ut & alia quædam, quo magis homines horrendo hoc spectaculo ab hæresi deterreantur.

¶ SAMARTIA. Vide *Samardacus* 2.

¶ SAMBUA, SAMBUCA. Vide *Sabuta.*

1. SAMBUCA, SAMBUCISTRIA. Papias: *Sambuca, genus cytharæ rusticæ. Sambucinarius, ipse qui dicit. Sambucistria, quæ in cythara rustica canit.* Isidorus lib. 2. Orig. c. 20. *Sambuca in Musicis, species est symphoniarum. Est enim genus ligni fragilis, unde & tibiæ componuntur.* Glossæ ejusdem: *Sambuciarius, ipse qui dicit.* [Ubi leg. ex Grævio: *Sambucinarius, ipse qui canit.*] *Sambucistria, quæ cithara rustica* (sic leg.) *canit. Sambucistrio, saltator. Sambucus, saltator.* Vide Festum, Marcianum Capellam lib. 9. &c.

SAMBUCUS, *Saltator*, in Glossis antiquis MSS. [Quod falsum omnino videtur Grævio, qui ex *Sambucista*, sambuca cantans simul & saltans, male exscriptum opinatur.]

2. SAMBUCA, Machina bellica. πορθητικὴ μηχανή, in Gloss. Gr. Lat. [Vide Martinii Lexic.]

3. SAMBUCA, Baculus Pastoralis. [Passio S. Guigneri to. 3. Mart. pag. 458. *Ubi cum solo baculum, quem manu gestabat, pixisset, mox ut ad se Sambucam retraxit, fons è terra fœcundus erupis.*] Vide *Cambuta.*

¶ SAMBUCCA, Navigii species. Balth. Spingeri Iter Indicum apud Marten. Itiner. p. 373. *Vnesima octava die navigantes relinquimus a latere emporium destructum Calecot, à quo sequenti die sequebantur nos multæ Sambuccæ, sic enim vocant in Calecot suas naves.*

¶ SAMBUCIARIUS, SAMBUCINARIUS, SAMBUSTRIA, SAMBUCISTRIO. Vide *Sambuca* 1.

SAMBUTA. Vide *Sabuta.*

SAMERIUS. Vide *Sagma.*

¶ SAMETUM, Pannus holosericus. Vide *Exametum.*

¶ 1. SAMIA, Placentæ genus. Tertull. lib. 3. adv. Marc. c. 5. *Et terram audimus lacte & melle manantem; non tamen ut de glebis credas te unquam placentas & Samias coacturum.* A Samio, ut observat Junius sic dictæ placentæ, quod ibi Junoni solemnes essent.

2. SAMIA, Æ, *Derisio, quæ facit vultum rugosum*, Papiæ MS. & edit. F. *Sanna.* [Vide in hac voce.]

¶ SAMIARE, Acuere, Nonio cap. 4. num. 434. unde *ferramenta samiata*, Vopisco in Aureliano c. 7. Vide Vossium de Vitiis Serm. lib. 4. c. 23.

¶ SAMICA, *Pulvis.* Gloss. Isid. Emendant viri docti *Pelvis* ex Papia: *Samia, vasa à Samo, vilia vasa bibendi.* Idem: *Samia terra, à Samo dicta, glutinosa & candida, medicamentis & vasculis necessaria.* Quæ hodie, ut monet Grævius, terra sigillata dicitur.

SAMINATOR. Adalardus lib. 1. Statutor. Corbeiens. cap. 1. *Sutores duo, scutarii duo, pergaminarius unus, Saminator unus, fusarii tres.* Ubi videtur legendum *Samiator*, ἀκονητὴς, ut est in Gloss. Lat. Græc. Aliæ Glossæ, ἀκονητὴς, *Samiarius, cotiarius, acutiator.* Vide Scriverium ad Vegetium, lib. 2. c. 14. [& Turnebi Adverf. lib. 18. cap. 17.]

¶ SAMIRUS. Epist. Henrici Imp. Constantinopol. an. 1205. apud Miræum to. 1. p. 405. col. 2. *Præterea mitto vobis per eundem Danielem supradictum tres Samiros & duos annulos, unum smaragdum, & alium rubinum.* Forte pro Saphirus.

¶ SAMIS. Pactus Leg. Salicæ cap. 55. ex Cod. MS. Guelferbyt. apud Eccardum p. 133. *Si quis grafionum occideris (malb. leodo Samitem) sunt dinar.* XXIIII. *&c.* Ubi ex Latino Comitem corruptum esse conjicit Cl. Editor, & *leodo Samitem*, componat comitem, interpretatur; an recte haud satis scio.

scio. Hæc quippe spectare videntur ad hæc verba form. 40. Marculfi lib. 1. *Et leude & samio*, quæ minime distinguenda docet Cangius in voce *Leudesaminm*. Vide ibi. *Samis*, alia notione, occurrit in v. *Exametum*.

¶ SAMITIUM, Pannus holosericus, ut supra *Exametum*. Comput. an. 1239. ex Bibl. Reg. *Pro uno Samitio posito in coffris*, XVIII. *lib.*

¶ SAMITTUM, SAMITUM, Eadem notione. Vide in *Exametum*.

¶ SAMNA, Stapes, ni fallor, quo quis in equum tollitur, Gallice *Estrier*. Chronic. Trudon. apud Acherium tom. 7. Spicil. pag. 458. *Debet & alia minuta servitia ad utensilia cameræ Abbatis, scilicet quidquid de ferro ad sellam equitariam ejus & de calcaria & ad Samnas componitur*. Leg. forte *Scalas*. Vide *Saltatorium* & *Scala*.

¶ SAMNATICUM, pro *Saumaticum*, vel *Saumarium*, Onus, sarcina jumenti sarcinalis. Vide in *Sagma*. Charta Ludovici Pii ann. 816. pro Ecclesia S. Martini Turon. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 65. *In quo* (Præcepto) *continebatur quod ... idem genitor noster ob amorem Dei & venerationem S. Martini, carra & Samnaticum hominibus his prælatis, quæ propter utilitatem & necessitatem memorati monasterii per diversos regni sui mercatus mittebantur, ab omni teloneo immunia & secura esse sanxisset.*

¶ SAMNIA, pro *Sunnia*. Vide *Sunnis*.

¶ SAMPSIA, Herbæ genus. Vide *Brisia*.

¶ SAMPULLA. Charta Cresmiri Regis Dalmat. apud Macros in Hierolex. *Excepto quod gratia caritatis in solemnitate ejusdem Ecclesiæ Episcopo loci ipsius agnus unus, Sampulla vini largiens tribuatur*. Mendum esse nemo non videt ortum ex littera s vocis præcedentis; itaque legendum est *ampulla*.

¶ SAMWISTE, Anglo Saxon. Matrimonium, ex *Sam*, vel *Samen*, simul, & *wist*, cibus, epulæ: unde hac voce convictus proprie, vel quævis commoratio & cohabitatio significatur. Vide Schilteri Gloss. Teuton.

¶ SANANTER, Integre, sanitate plane recuperata. Mirac. S. Wernheri to. 2. April. p. 711. *Jam recenter intercessione S. Wernheri Sananter liberata.*

¶ 1. SANARE, Curare aliquem ut sanetur. S. Hieronymus in cap. 17. Jerem. *Multi medici in Evangelio hanorrhoussam Sanaverant, quæ omnem substantiam perdiderat in eis: & tamen à nullo curari potuit, nisi ab eo qui verus est medicus.*

2. SANARE, Solvere: *Sanatio*, Solutio. Veteres Chartæ Italicæ apud Ughellum to. 7. pag. 262. 397. 414. *Unde & in præsenti accipimus a vobis plenariam nostram Sanationem, id est auri solidos* 310. *&c.* Hinc

¶ SANARE CAUTIONEM, Eam persolvere, liberare: *Purger* eadem notione passim usurpant Consuet. municipales. Leges Luitprandi apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 64. *Si quis cautionem fecerit & non es obligaverit nominative de rebus suis, nisi dixerit in ipsa obligatione, in quibuscumque locis de rebus suis potuerit invenire, & postea vendiderit ad alium hominem, habuit ipse qui eas emit. Nam si obligatæ fuerint nominative, non eas possit vendere, dum usque ipsam cautionem Sanaverit.*

¶ SANATIVUS, Qui sanat. Epist. Gaufridi Abb. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 502. *Quibusdam autem verba justorum pungitiva tantum sunt, non Sanativa: aliis vero pungitiva sunt simul & Sanativa.*

¶ SANATIVUS, Ex morbo convalescens, qui infirma valetudine est. Joh. Satisber. lib. 7. Policrat. cap. 10. *Conducere sanis & Sanativis.*

¶ SANATURA, Cura, Gallice *Pancement*. Charta an. 1326. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 210. *Dimisit apud Laniacum in pignore & pro pignore quemdam equum, pro novem & triginta libris, octo solidis & sex denariis, hominibus de Lagnieu infrascriptis, &c. quod nos tam pro dicto debito quam expensis dicti equi & famuli qui eum custodidit, usque ad præsentem diem, computatis quatuor solidis pro qualibet die, & pro Sanatura dicti equi & aliis eidem equo & famulo necessariis confitemur, & in veritate recognoscimus nos debere hominibus supradictis septuaginta sex libras & decem & septem solidos bonorum Viennensium.*

¶ SANAVIVARIA, Una è duabus majoribus portis Amphitheatri, per quam victores sani ac vivi exibant. Passio SS. Perpetuæ & Felicitat. cap. 10. apud Ruinart. pag. 91. *Et cœpi ire cum gloria ad portam Sanavivariam*. Adde ibid. cap. 20.

¶ SANCA, *Fitug*, *Fatua*, in Gloss. MSS. 13. sæc. Monast. S. Andreæ Avenion.

SANCENISSAT, *Lætatur*, *triumphat*. Ita Gloss. Lat. MS. Cod. 1013. & Glossæ Isidor. an *Saraceuissat*? Id videntur indicare Glossæ Pithœanæ, in quibus hæc vox additur, *erreuissat*, pro *saraceuissat*.

☞ Tametsi non displicet Cangii conjectura, addam nihilominus quæ ex aliis ad hunc locum observavit Grævius. Excerpta habent: *Sanciuissat*, *lætatur*, *triumphat*, *erreuissat*. La Cerda legit: *Encænissat*, quod dies encæniorum festi & cum lætitia omnique adeo lubentia publice agitentur. At Reinesius mavult, *Sicinnissat*, à σικιννίζειν, quod est cantabundum saltare. Hinc *Sicinnista* & *Sicinnium* genus saltationis veteris fuit, ut ait Gellius Noct. Att. 19. 3. Saltabundi autem canebant, quæ nunc stantes canunt. Σίκιννις est Satyrica saltatio apud Athenæum.

SANCHATUS, Membris attractus, in Miraculis B. Simonis Tudertini n. 3. Galli dicerent *Deshanchés* [Ital. *Sciancato*, eadem notione.]

SANCHETI, Moneta Navarræ Regni, à Sancio, seu *Sanchez* Rege dicta. [Charta ann. 1239. ex Chartar. Eccl. Auxit. *Recognoscens se recepisse* XX. *solidos Sanchetorum a supradicta Agnes.*] Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1303. in Regesto ejusdem Regis an. 1301. ex Tabulario Regio n. 34. *Mandamus vobis ... quatenus centum libras Sanchetorum pro dictis centum libris Pruvinensibus super nostro Pampilonensi pedagio tradatis, assignetis, &c.*

SANCIRE, Sanctificare. Tertullianus lib. de Resurrect. *Anima non levatione, sed responsione Sancitur.* Et lib. de Jejunio: *Joel exclamavit, Sancite jejunium*. Gregorius M. in lib. Sacrament. *Deus qui legalium differentias hostiarum unius sacrificii perfectione Sanxisti, &c.* Lex 2. Cod. Th. de Feriis: *Kalendarum Januariarum consuetos dies otio Sancimus*. Ubi Tribonianus restituit, *mancipamus*.

¶ SANCIVISSAT. Vide *Sancenissat*.

1. SANCTA, indeclinabile, τὰ ἅγια Græcis, Hostia sancta, sacra, quæ in Missa offertur. Ordo Romanus: *Et tunc duo Acolyti tenentes capsas cum Sancta apertas, & subdiaconus sequens cum ipsis tenens manum suam in ore capsæ, ostendit Sancta Pontifici, vel Diacono qui præcesserit. Tunc inclinato capite Pontifex, vel Diaconus salutat Sancta, & contemplatur, ut si fuerit superabundans, præcipiat ut ponatur in conditorio.* Alibi: *Cum dixerit, Pax Domini sit semper vobiscum, mittit in calicem de Sancta.* Infra: *Qui dum communicaverit de ipsa Sancta, quam momorderat, ponit inter manus Archidiaconi in calicem, &c.* Alio loco: *Tunc Pontifex rumpit oblatam ex latere dextro, & de ipsa Sancta quam ruperat, particulam super altare derelin-*

quit [Ordo Romanus I. apud Mabillon. pag. 13. *Pontifex ante altare dicit*, Oremus, Præceptis salutaribus moniti. Pater noster. *sequitur*, Libera nos quæsumus Domine. *Cum dixerint* Amen, *sumit de Sancta, & ponit in calicem, nihil dicens: & communicant omnes cum silentio, & expleta sunt universa.* Vide Commentar. Mabillon. in Ord. Rom. p. 36. &c.] Concilium Laodicenum c. 14. *Περὶ τοῦ μὴ τὰ ἅγια εἰς λόγον εὐλογιῶν κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα εἰς ἑτέρας παροικίας περιπέμπεσθαι.*

☞ Hinc formula *Sancta Sanctis*, quam olim ante communionem inclamabat Diaconus; quamque hodie apud Græc. usurpat Sacerdos. Consule Rer. Liturg. Scriptores.

2. SANCTA, Sanctorum reliquiæ. Leges Kanuti Regis cap. 57. *Si quis falsum juramentum super Sancta jurabit, & convictus inde fuerit, &c.* Ægidius Aureæ vallis Mo[na]ch. in Addit. ad Harigerum Abb. Lobiensem in S. Servatio Episcopo Leod. c. 27. *Interdum dum adhuc ira vindicis Dei differtur, curemus ne Sancta nostra simul nobis eripiantur cum urbis excidio.* Mox: *Sanctorum reliquias tolli imperat, &c.* [Charta Theobaldi Comit. ex Tabular. S. Magdal. Castridun. *Ne alicui liceret exhibere Sancta ad sacramenta juranda.*] Hinc *Jurare super Sancta*, id est super Sanctorum reliquias. Le Roman *de Garin* MS.

Il sont les Seins en la place aporter,
Tost premereins a jure Tsoré, &c.

Alibi:

A genollons s'est devant les Seins mis.

Vide *Juramentum*.

¶ 3. SANCTA, Chorus, pars Ecclesiæ in qua Clerus consistit ac concinit. Iperius in Chron. S. Bertini cap. 28. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 560. *Hæc domina* (Mathildis) *in suo primo ingressu hujus Ecclesiæ cortinam dedit miræ magnitudinis operisque præcipui, quæ adhuc hodie durat, & est illa qua utimur in Quadragesima, Sancta distinguentes à Sanctis sanctorum.*

Sancta Sanctorum, *Locus Templi secretorum, ad quem nulli erat accessus, nisi tantum summo Sacerdoti*, Ugutio. [Sanctuarium, locus majoris altaris. Mirac. S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1. p. 149. *Cum innumera multitudinis tripudio in Sancta Sanctorum cum reliquiis inducitur magnificandum.*] Concilium Turonense II. cap. 4. & Capit. Caroli M. lib. 7. cap. 203. *Ad orandum vero & communicandum, Laicis & feminis, sicut mos est, pateant Sancta Sanctorum.*

¶ Sancta Sanctorum nuncupata Basilica Lateranensis à Johanne Diacono lib. de Eccles. Lateran. apud Mabillon. tom. 2. Musei Ital. p. 560. *Johannes qualiscumque diaconus basilicæ Salvatoris patriarchii Lateranensis canonicus, librum de Sanctis Sanctorum ex archivo renovatum*, Gajetanus in Ordin. Rom. ibid. pag. 261. *Et intrat* (Papa) *dictam basilicam S. Laurentii, quæ vulgariter dicitur Sancta Sanctorum; & ante altare suam orationem facit, cantantibus priore & canonicis Basilicæ ipsius Sanctæ Sanctorum*, Te Deum laudamus.

¶ Sanctus Sanctorum, Sanctissimum Veronicæ sudarium, ex Macris in Hierolex. Vetus Inscriptio apud Torrigium de Crypt. Vatic. edit. 2. pag. 81. & 83. *Temporibus domini Hadriani I. hic recondita sunt reliquia Sancti Sanctorum in mense Novembris die XXII. Indict. VII. bina clausura in integro Septimiano.*

¶ SANCTIFICARE, Signo Crucis benedicere. Missale Mozarabum apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 443. *Dimittendo patenam super corporales. Deinde accipiat calicem Sanctificando sic: In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, amen.* Hinc

¶ Sanctificatio, Benedictio per signum Crucis, ibid. *Ponat calicem super aram, & accipiat filiolam sine Sanctificatione, & ponat super calicem dicendo sic, &c.* Sebastian. Perusinus in Vita S. Columbæ to. 5. Maii pag. 349. *Post Sanctificationem vero Secretarius gubernatoris stupefactus venit ad cathedram, &c.* Ubi Bollandistæ thurificationem primam ad introitum Missæ, vel extremam super populum benedictionem intelligunt. Malim de ipsa consecratione interpretari, qua notione occurrit in Collat. S. Maximi edit. Sirmondi pag. 123. *Neque post Sanctificationem panis exaltat eum dicens, Sancta Sanctis.*

¶ Sanctificare Synodum, Cogere, congregare. Gesta Abbat. Lobiens. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 600. *Statim Synodo Sanctificata, altaria nostra invadit.* Ita Joel cap. 2. 19. *Congregate populum, Sanctificate Ecclesiam.*

¶ SANCTIFICIUM, Templum, ædes Sanctorum. Vita Gregorii VII. PP. tom. 6. Maii pag. 114. *Sicut enim primi Gregorii tempore B. Andreas Apostolus ultor extitisse legitur sui sanctuarii; ita & in diebus Hildebrandi ejusdemque Gregorii VII. B. Paulus Apostolus vindex extitit sui Sanctificii.* Eadem notione occurrit in Psalm. 77. v. 69. *Et ædificavit sicut unicornium Sanctificium suum in terra.* Ubi S. Hieronymus: *Ædificavit in similitudine monocerotis Sanctuarium suum.* Vide *Sanctuarium* 1.

¶ Sanctificium, Sanctitas, sanctificatio, apud Tertull. de Resurr. Carnis cap. 47. & alibi.

¶ SANCTIFICUS, Sanctificans. Paulinus Petrocor. lib. 5. de Vita S. Martini:

Quæ tam Sanctifici conservant munera tactus.

¶ SANCTILOQUUS, Sancta loquens. S. Paulinus in Poemat. de S. Felice:

... & Sanctiloquo sublimis in ore Propheta
Terrarum mansisse famem.

Arator in Act. Apost. cap. 19.

Quod si Sanctiloquos volvamus ab ordine libros.

¶ SANCTIMONIA, Res sancta, theca Reliquiarum. Libellus de Sanguine Christi Augiæ asservato tom. 3. Annal. Mabill. pag. 702. *Quatenus talem Sanctimoniam* (cruciculam scilicet) *in aliqua finat basilica nocte illa collocari.* Vide alia notione in *Sanctimoniales*, *Sanctimonium* 3. & *Sanctuarium* 5.

SANCTIMONIALES, dictæ olim feminæ aut virgines, quæ *sanctimoniæ* & vitæ integritati potissimum dabant operam: interdum certis, sæpe nullis illigatæ monasticis votis. Ugutio: *Sanctimonialis, femina sanctitati dedita.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sanctimonialis, Nonain, sacrée.*] Epistola Zachariæ PP. ad Bonifacium Mogunt. *Cum Sanctimonialibus feminis, id est Monachis.* Lex Bajwar. tit. 1. cap. 12. *Si quis Sanctimonialem, hoc est, Deo dicatam de Monasterio traxerit.* Concilium Carthag. IV. c. 11. *Sanctimonialis virgo, quum ad consecrationem suo Episcopo offertur, in talibus vestibus applicetur, quibus semper usura est, professioni & sanctimoniæ aptis.* S. Augustinus de Verb. Dom. serm. 22. c. 1. *Non mihi videtur ista parabola, vel similitudo ad eas solas pertinere, quæ propria & excellentiori sanctitate Virgines in Ecclesia nominantur, quas etiam usitatiore vocabulo Sanctimoniales appellare consuevimus.* Idem lib. de sancta Virginitate cap. 55. *De sanctitate, qua Sanctimoniales proprie dicimus.* Vita S. Genovefæ cap. 1. *In sanctimonio consecrata.* Cap. 5. *Interrogatur à Genovefa, utrum Sanctimonialis, an vidua esset. At illa respondit se in sanctimonio consecratam,*

intacto corpore Christo dignum præbere famulatum. De harum institutis agunt idem Augustinus de Morib. Ecclesiæ cap. 31. S. Hieronymus Epist. 22. 48. & S. Basilius de Virginitate. Sanctimonialium meminerunt præterea Gregorius M. lib. 1. Dialog. cap. 4. lib. 2. cap. 19. 23. 32. lib. 3. cap. 14. 21. 26. 33. Lex Burg. tit. 14. §. 5. 6. Lex Bajwar. tit. 1. cap. 14. Decret. Tassilonis §. 4. Capitula Caroli M. & Lex Longob. non uno loco, &c. Vide Bollandum ad Vitam S. Scholasticæ 10. Februar. §. 3. num. 18.

¶ Sanctimonialium Habitus, Professio monastica. Charta Rodulfi Comit. Turen. ann. 824. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 308. *Cedimus etiam ipsi filio nostro & filiæ nostræ Emennanæ, quam Deo ad Sanctimonialium habitum tradimus pro tremore & amore Dei, &c.*

Sanctimonia, Ipsa Sanctimonialium regula, vel officium. Charta fundationis Monast. Allendiensis in Westphalia apud Hermannum Stangefolium l. 2. p. 151. qua res Monasterii distrahere vetatur Abbatissa: *Ne penuria rei familiaris urgente, ruptis Sanctimoniæ habenis, liberius huc atque illuc absque Dei timore vagentur.*

1. SANCTIMONIUM, [Sanctimonia, Sanctitas, Virginitatis professio.] Gloss. Gr. Lat. ἁγιασμὸς, *Sanctimonium*, ἁγιότης, *Sanctimonium.* S. Augustinus in Psal. 99. *Nunquid ideo Sanctimonium reprehendendum est?* [Idem in Serm. 188. novæ edit. *Bona est enim fœcunditas in conjugio, sed melior est integritas in Sanctimonio.* Vita S. Angilberti sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 124. *Sic domnus Angilbertus à Sacerdotii Sanctimonio desciscens, Regis gener effectus est.*] Helmodus lib. 1. cap. 84. *Locus ille fuit Sanctimonium universæ terræ, cui flamen, & feriationes, & sacrificiorum varii ritus deputati fuerant.* [Vide in *Sanctimoniales.*]

¶ 2. SANCTIMONIUM, Festivitas in honorem Sanctimonialis instituta. Missa de S. Radegunde apud Mabill. to. 1. Annal. pag. 697. col. 2. *Suscipe sancte Pater oblationem, quam tibi per manus nostras sancta offerre disponit congregatio in S. Radegundis virginis Sanctimonio.*

3. SANCTIMONIUM, & Sanctimonia, Titulus honorarius Summorum Pontificum, Episcoporum, & Presbyterorum. Pastor Presbyter in Epist. ad Timotheum: *Jubeat Sanctimonium vestrum eamus ad eum.* Ejusdem Timothei Epistol. ad Pastorem: *Oramus Sanctimonium vestrum, &c.* Acta S. Susannæ: *Oro Sanctimonium vestrum, ut salvetis animam meam.* Adde Vitam S. Angilberti Abb. n. 4. 49. Nicolaum I. PP. Epist. 49. 54. Joannem VIII. PP. Epist. 253. 292. &c. [Vide *Sanctitas.*]

SANCTIRE, *Affirmare*, in vett. Glossis.

¶ SANCTISONUS. *Hymnus ter Sanctisonus*, In quo ter *Sanctus* resonat, Græcis τρισάγιον. Gocelinus mon. in Mirac. S. August. Cantuar. tom. 6. Maii pag. 404. *Jam hymnus laudationis dominicæ ter Sanctisonus à patrefamilias intonatur.* Vide *Hymnus.*

SANCTITAS, Titulus honorarius Episcoporum, [in Epist. Liberii ad Eusebium apud Coustant. pag. 422.] apud S. Augustinum p. 78. 88. Fortunatum lib. 3. Poem. pag. 70. Nicolaum I. PP. Epist. 28. 29. 34. 54. Hadrianum II. PP. Epist. 9. & alios passim. Vide Bivarium in Notis ad Pseudochronicon Maximi pag. 73. & supra *Sanctimonium* 3. *Sanctos* autem etiamnum superstites compellatos Episcopos docemur ex Avito Viennensi Epist. 28. 66. Sidonio, & aliis. Theophilus Patr. Alexandrinus in Commonitorio: *Ecclesia pacem habente, decet præsentibus Sanctis ordinationes fieri in Ecclesia.* Alvarus in Vita S. Eulogii Presb. & Mart. num. 12. *Omnes namque sancti Episcopi, non tamen omnes Episcopi sancti.* [Charta inter Instr. tom. 6. novæ Gall. Christ. col. 13. *Anno Dominicæ Incarn. 906. sub Ind. IX. conventus factus est Sanctorum Episcoporum apud Barchinonem civitatem, &c.*] Messianus in Vita S. Cæsarii Arelat. *Sanctus Lucius Presbyter, & Didymus Diaconus, qui eo tempore cum ipso per parochias ambulabant, &c.* Sed & Abbates ipsos *Sanctos* non semel compellat Cæsarius Arelatensis serm. 7. 9. Quin & quibusvis Catholicis S. Hieronym. lib. 3. in Ruffin. cap. 7. *Navim in Romano portu securus ascendi, maxima Sanctorum frequentia me prosequente.* Nisi hoc loco Monachos intelligat. Certe non uno loco alibi quosvis Catholicæ religionis *Sanctos* indigitat.

☞ Et id quidem moris, ab ipsis Ecclesiæ incunabulis repetere licet, ut quivis fideles Sancti compellarentur. Eo nomine passim in Epistolis suis utuntur Apostoli, virique Apostolici; quibus referendis ultro supersedemus: res enim est notissima. At rarius usurpata vox *Sanctitas*, nisi Episcopos alloquendo; quod & Abbatibus subinde concessum est, ut ex Valafrido Strabo de Visione Wetini Monachi Augiensf. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 272. & ex Epist. Haimonis Archidiac. Catal. ad S. Bernardum inter Opera ejusdem tom. 1. col. 382. colligitur.

☞ Penes summum Pontificem mansit tandem hæc appellatio, quam ipsis præter cæteros tributam fuisse à primordio docemur ex pluribus epistolis quæ supersunt ad ipsos directis. Epist. Synodi Arelat. ann. 314. apud Coustant. pag. 341. *Domino Sanctissimo fratri Sylvestro Marinus, vel Cœtus Episcoporum qui adunati fuerunt in oppido Arelatensi.* Epist. Valentis & Ursacii an. 349. ibid. pag. 403. *Domino Beatissimo Papæ Julio, &c.* Ubi *Sanctitas tua* non semel occurrit. Adde S. Hieronymum Epist. ad Damasum ibid. p. 580. S. Chrysostomum Epist. ad Innoc. p. 771. Episcopos Africanos Epist. ad eumd. p. 867. Maximus Imp. Epist. ad Siricium an. 385. ibid. p. 640. *Domino vere Sancto apostolico viro Siricio Episcopo salutem.* Eum vero alloquendo utitur formula, *Sanctitas tua.*

Sanctitatis titulum Imperatoribus Constantinopolitanis adscribi solitum, pluribus docemus in Dissert. de Byzantinis nummis: quem etiam Anglorum Regi attribuit Joannes Sarisberiensis Epist. 61. *Vestram vero Sanctitatem, sicut accepimus & dolemus, iniqui circumvenire conati sunt, &c.*

☞ Eodem elogio donatum legimus Ludovicum Pium ab Attora presbytero in epistola quæ est 1. post Frotharianas, & Belam Hungariæ Regem à Stephano Tornac. Epist. 34. Quin etiam *Sanctissimi* dicti sunt ab Episcopis catholicis Principes tum profani, tum hæretici, ut observat Mabillonius lib. 2. Diplom. cap. 6. num. 7. ex Alemanni notis in Procop. pag. 73. & 113.

☞ Sed & *Sanctitatis* titulo Senatum prosecutus est Constantinus M. in leg. 4. lib. 15. Cod. Theod. tit. 14. *Placuit vestræ Sanctitati judicium examenque mandare.*

SANCTITUDO, Titulus honorarius Episcoporum, apud Julianum Toletan. in Epistola præfixa libris Prognostic. & in Epistolis Idalii Episcopi Barcinonensis, & Suitfreni Episcopi Narbonens. eisdem subjectis. [V. *Sanctimonium* 3. & *Sanctitas.*]

¶ SANCTIVAGIUM. Gesta Abbat. Mediani Monast. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1100.

Denique Sanctivagium jam tunc erat spirituali monachorum exercitio institutum. Stivagium ediderunt Bollandistæ tom. 3. Julii pag. 232. Quæ sit genuina lectio haud facile est divinare: utrique enim voci affingi potest non absurda notio; ita ut *Stivagium* sit pro *Æstivagium*, locus umbrosus: porro in silvis maxime habitabant Monachi: *Sanctivagium* vero transmigrationem ex loco in locum, vel peregrinationem sonet; atqui ibi mentio fit cujusdam Deodati, qui Nivernensi episcopatu abdicato in saltu Vosagi secesserat: si peregrinationem malis intelligere; erat certe hujus temporis religio, ut errando facilius se pietatem consecuturos existimarent.

¶ SANCTIVUS. Vide *Sanguinus*.

SANCTORALIA, Libri continentes Vitas Sanctorum. Ita quidam indigitantur qui in Bibliothecis latent.

SANCTUALE. Vide *Sanctuarium*.

1. SANCTUARIUM, Templum, ædes Sanctorum. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Sanctuarium, sanctuaire, chose sainte, ou lieu ou elle est mise, ou portée* S. Eulogius lib. 2. Memorial. cap. 9. *Qui tunc in supradicto Sanctuario* (Basilica Sanctorum trium) *adhuc juvenis cum Paulo Presbytero reclusus manebat.* Acta Episcoporum Cenoman. in Gervasio cap. 31. *Vel si aliquid Sanctuario datum fuerit ornamentum Ecclesiarum, quas canonice vitlut ... possidetis, alteri distribuimus.* Vide Chartam Philippi I. Reg. Francor. ann. 1066. apud Marlotum in Chronico S. Nicasii Remensis cap. 2. [Vide *Sanctificium.*]

SANCTUARIUM ALTARII, in Concilio Bracarensi I. cap. 13. & apud Martinum Bracar. c. 55. quod Græcis ἄδυτον, βῆμα, Latinis *Presbyterium*. Adam Bremensis cap. 85. *Sepultus est in medio chori, ante gradus Sanctuarii.* Chronicon Montis-Sereni ann. 1174. *Destructo veteri Sanctuario, quod pro sui brevitate Congregationi erat inconveniens, &c.*

2. SANCTUARIUM, Cœmeterium. Synodus Cicestrensis ann. 1292. cap. 1. *Ecclesiarum Sanctuaria, quæ populariter Cæmeteria nominantur.*

3. SANCTUARIUM, Jus asyli, quo gaudebant Ecclesiæ Anglicanæ, priusquam illud abrogasset Henricus VIII. Statuto ann. 32. cap. 12. Willelmus Stanfordius lib. 2. de Placitis coronæ c. 38. *Sanctuarie est un lieu privilege par le Prince, ou souverain Gouverneur pour le sauvegarde du vie d'home, qui est offendour.* Infra: *Sanctuarie n'est fors que come un liberté ou franchise grannte par le Roy à l'Abbé, ou spiritual gouvernour.* Charta Renulphi Reg. Merciorum pro Monasterio Abendonensi: *Et quod virtute litterarum prædictarum ... eadem villa de Culman sint Sanctuarium & locus privilegiatus, &c. Et quod tunc Abbas & omnes prædecessores sui ... habuerunt ibidem tale Sanctuarium.* Monasticum Anglic. to. 1. pag. 172. *Qui pacem Sanctuarii inter Ecclesiam Ripensem violaverit, reus sit bonorum omnium & vita.*

4. SANCTUARIUM, Bona ad Ecclesiam pertinentia. Charta Henrici III. Regis Angliæ: *Dedimus & concessimus ... Ecclesiam de Lecchelade, cum toto Sanctuario ad Ecclesiam illam pertinente.*

5. SANCTUARIUM, Sanctorum reliquiæ, seu potius Theca reliquiarum. Hormisdas PP. tom. 1. Epist. Roman. Pontif. *Sanctuaria beatorum Apostolorum Petri & Pauli secundum morem ei largiri præcipite. Jurare super Sanctuarium*, in Legibus Ethelredi c. 4. Lambertus Ardensis p. 164. *Attulit etiam sacri insigne trophæi de terra Hierosolymorum super aurum & lapidem pretiosissimum, Sanctuarium scilicet de barba Domini, de ligno Domini, &c.* Theodoricus in S. Elizabethæ Reg. Ungar. Vita l. 8. c. 5. *Alii pannorum particulas præcidebant, & pro Sanctuario reservabant.* Willebrandus ab Oldenborg in Itinerario Terræ Sanctæ p. 138. *Deinde Græci, & coram Patriarcha pedites cum multis Sanctuariis subsequebantur.* [Chartul. S. Vedasti V. fol. 295. *Domino Abbati illuc occurrenti suum Sanctuarium reconsignarunt.* Ibidem: *Reverendum caput* (S. Jacobi) *Atiam depectavit ... Ab illo ergo die Sanctuarium Atia in templo S. Petri servabatur.* Charta ann. 1253. ex Tabul. Eccl. Maclov. *Canonicis jurare paratis, & Sanctuario super quod jurare debebant coram ipsis posito, juramentum remisit.*] Occurrit crebro apud Scriptores, Gregorium M. lib. 1. Epist. 52. lib. 2. Ind. 10. Epist. 9. lib. 5. Epist. 22. 45. lib. 7. Ind. 2. Epist. 11. 12. 73. 86. in Concilio Meldensi an. 843. cap. 39. [in Diurno Rom. cap. 5. tit. 4. 5. 6. in Ord. Rom. Benedicti to. 2. Musei Ital. Mabill. p. 152.] apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. part. 2. pag. 623. [Marten. tom. 1. Anecd. col. 846. & to. 4. col. 258. Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 262. & to. 3. Hist. Paris. pag. 127. Murator. to. 6. col. 429. Bolland. tom. 1. Mart. p. 286.] & alios laudatos in Glossar. ad Willharduinum, cui *Sanctuaires*, ejusmodi sanctuaria dicuntur n. 100. Le Roman *de Garin*:

Les filatires, les Saintuaires chers.

Guill. *Guiart* in Ludovico VIII.

Calices, fiertes, filateres,
Chapes de cœur, viez Sanctuaires.

[Le Roman *de Rou* MS.

Reliques & cors sainz fist moult tost avant traire,
Filateres & testes & autres Saintuaires,
Ni lessa croix, ne chasse, ne galice en aumaire.

Le Roman *de la Rose* MS.

Dedens avoit un Sanctuaire
Couvert d'un precieus suaire.]

Joan. Villaneus lib. 6. cap. 85. *La quale recata à Lucca si moustravan San Friano, come una Sanctuaria.* Testamentum Joannæ Drocensis Comitissæ Ruciaci ann. 1324. *Je laisse mon Saintuaire de S. Jean ausi envaissellé comme il est à Jean mon fil, &c.* [Vide *Sanctimonia.*]

SANCTUALE, Idem quod *Sanctuarium*, Sanctorum reliquiæ. Othlonus in Vita S. Bonifacii Archiep. Moguntini cap. 5. *Et quia se Apostolum censuit nominare, & capillos & ungulas suas populis pro Sanctuale tribuebat, seducens populum diversis erroribus.* [Le Roman *de la Guerre de Troyes* MS.

Pot recevoir les fiançailles,
Out fet porter les Santuailles.]

¶ 6. SANCTUARIUM, Sanctius & secretius Regis Consilium. Chronic. Trivetti apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 463. *Jurante Rege beatum martyrem Thomam nec de mandato, nec de voluntate sua occisum ... cognoverunt Legati ... innocentiam viri, atque sub umbra illius à quibusdam attentatum id fuisse, totamque hanc iniquitatem a Sanctuario processisse, & ideo ... in quosdam magnates, quorum malitiam in hac parte manifeste convicerunt, notam infamiæ retorserunt.*

¶ 7. SANCTUARIUM, Tabularium, apud Agrimensores, ex Spelmanno.

SANCTUARIUS, ad Sanctos, seu ad Ecclesiam pertinens. *Sanctuaria terra*, quæ ad Sanctos, seu ad Ecclesiam pertinet. Tabularium S. Victoris Massil. *Rogamus ut pergas illuc, & mittas terminos inter oppida & castra & terram Sanctuariam: nam tuæ potestatis est eam terminare, & unicuique distribuere, quantum tibi placitum fuerit.* [Chartul. Aptense fol. 139. *Vendo vobis petiam de vinea quæ est inter confoltet, ex uno latere terra S. Mariæ, ... in alio terras*

Sanctuarias, &c.] *Terra Sanctorum*, apud Ordericum Vital. lib. 9. pag. 721.

¶ SANCTUARIA CAUSA, Jus *Sanctuarii* seu Ecclesiæ ad aliquid. Placitum ann. 968. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 323. *Honoratus Episcopus interpellavit de ipsis vineis & de ipsis campis jam superius scriptis, melius debent nostras esse ex progenie parentum nostrorum quam Episcopi, propter nullam causam Sanctuariam succedere.*

SANCTUARIA FAMILIA, in Diplomate Henrici IV. Imp. quod exstat in Actis Murensis Monast. pag. 22. *Ministri & familia Sanctuarii*, in Charta Henrici Imp. an. 1075. pro Monasterio Hirsaugiensi apud Trithemium.

SANCTUARII, Ecclesiarum Tenentes. Concilium Burdegalense ann. 1255. cap. 18. *Item inhibemus Laicis decimariis universis, ne de Sanctuariis Ecclesiarum decimas exigant, vel recipiant ullo modo, &c. Homines Sanctuarii*, in Regesto Feodorum Campaniæ fol. 82. *Odo de Pontiaco dixit quod Comes Campania potest sequi homines Sanctuarios usque ad Benrowe, &c.* Fol. 106. *Mutia de Ori fecit homagium ligium: feodum est apud Ori in Castellaria Sparnaci, & apud Jaccim. de hominibus Sanctuariis in Castellaria Sezanna.* Charta Capituli Trecensis ann. 1224. in Tabulario Campan. Bibliothecæ Reg. fol. 431. *Si homo Sanctuarius contraxerit cum femina nostra, & duxerit eam in terram domina Comitissa. Sainteurs*, in Consuetud. Hannoniensi cap. 83. art. 2. 4. 5. 6. vocantur: in Regesto Gallico Homagiorum præstitorum Theobaldo Regi Navarræ Comiti Campaniæ an. 1256. fol. 244. *Hommes sauteers.* F. 232. *Hommes saints. Homines Sanctorum*, in eodem Regesto Feodor. Campan. fol. 6. *Dominus de Arzilleriis tenet de Rosnaco medietatem S. Stephani, & justitiam, & Brandonviller, & Juilly, & Albanos, & homines Sanctorum.* Charta ann. 1165. *Vel hominibus potestatis ipsius cænobii, vel advenis, quos Albanos vocant, vel servis tam Sanctorum, quam hominum infra promissum commanentibus.* Usatici Barcinonenses MSS. cap. 102. *Hoc quod juris est Sanctorum, vel Potestatum, vel Castrorum, nemo potest eis impedire, nec pro suo jure defendere nec detinere, etiam longinqua 200. annorum possessione.*

SANCTI, Iidem qui *Sanctuarii*. Libertates Regni Majoricæ an. 1248. apud. Joan. Dametum in Hist. Regni Balear. l. 2. p. 269. *Promittimus etiam vobis, quod non dabimus, nec excambiabimus vos alicui personæ, Militibus, neque Sanctis, in toto vel in parte, &c.* Eadem loquendi formula usus etiam Fortunatus lib. 3. Poem. 10.

Turris ab adverso qua constitit obvia clivo,
Sanctorum locus est arma tenenda viris.

¶ SANCTULUS, Patrinus, ab Ital. *Santolo*, eadem notione, apud Thomasium in Respons. p. 211.

¶ SANCTUS, ut *Sanctuarius*. Vide in hac voce.

¶ SANCTUS OMERUS, à Gall. *Saint Omer*, pro Sanctus Audomarus, in Charta Edwardi III. Regis Angl. an. 1333. apud Rymer. to. 4. p. 557.

¶ SANCTI. Expositio brevis antiquit. Liturg. Gall. apud Marten. tom. 5. Anecdot. col. 100. *Et pro hac causa in Quadragesima pro humiliatione non utetur* (stola Diaconus) *sicut nec Alleluia in nostra Ecclesia, Sanctus vel prophetia, hymnum trium puerorum, vel canticum maris rubri illis diebus decantantur... Alleluia vel Sancti tacentur ergo in pœnitentia.* Ubi breves orationes illas intelligit Martenius quæ à verbo *Sanctus* incipiebant, quales cantabantur ante Prophetiam, ante & post Evangelium.

¶ SANDALE, Tela subserica, vel Pannus sericus, nostris *Cendal*. Vide *Cendalum*. Instrum. an. 1461. inter Acta SS. tom. 2. Jun. pag. 64. *Quod quidem corpus dicta S. Syra virginis, cum capite & aliis ossibus & reliquiis sacris, prout reperta in eadem capsa fuerant, per nos vicarios prædictos, in quodam sacco lini desuper suto, cooperto quodam Sandali rubro serico honesto, &c.* Testam. Johannis de Turre an. 1365. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 716. *Volo & ordino quod in die sepulturæ mea supra corpus meum ponantur duo panni aurei, quorum unus sit bornatus* (l. bordatus) *de Sandali nigro cum scutis sive scutellis armorum meorum.* Inventar. Eccles. Aniciens. ann. 1444. *Item duos lavadors sive suducta telle pro mortuis, & unum Sandale nigrum pro sepulturis.* Vide in *Sandalicus* & *Sandalum*.

¶ SANDALE, Linteolum sericum, quo sacerdos post communionem calicem extergit. Statuta Eccl. Andegav. ann. 1507. pag. 196. *Diligenter studeant Ecclesiastici habere ornamenta & vasa altaris, & singulariter corporalia honestissima quibus superponitur sacrosancta hostia & Sandale similiter, quo mundatur calix post sumptionem sanguinis.*

1. SANDALIA. Ugutio, & ex eo Joan. de Janua, & Auctor Breviloqui: *Sandalium, quidam pannus quo equi nobilium solent operiri, ut Papæ & Cardinalium. Sandalia etiam dicuntur subtalares, quibus Papa & Episcopi solent Missas celebrare, quales beatus Bartholomæus deferebat.* [Ex his Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sandalium, sandales, c'est solers d'Evesque quant il celebre, une maniere de couverture de chevaux de nobles, ou de quoy l'en coeuvre les plaies ou les corps des mors, ou soler a cordelier.*] Papias: *Sandalia, Græce alii subtulares, caliga, calciamenta, quæ non habent desuper corium.* Durandus lib. 3. Ration. c. 8. n. 5. *Sandalia quæ pedibus imponuntur, sic vocantur ab herba, vel Sandalico colore, quo depinguntur. Habent autem desubtus integram soleam, desuper vero corium fenestratum.* Alcuinus lib. 2. de Divin. offic. *Sandalia dicuntur solea, est autem genus calceamenti quo induuntur ministri Ecclesiæ, subterius quidem solea muniens pedes à terra, superius vero nil operimenti habens, patet: quo jussi sunt Apostoli à Domino indui.* Idem scriptor eod. lib. *Episcopi & Sacerdotis pene unum officium est: at quia nomine & honore discernuntur, etiam & varietate Sandaliorum, ut visibus nostris error auferatur, Episcopus habet ligaturam in suis Sandaliis, quam non habet Presbyter. Episcopi est huc illuc discurrere per parochiam: ne forte cadant Sandalia de pedibus, ligata sunt. Presbyter, qui domi immolat, sublimius intendit. Diaconus quia dissimilis est Episcopo in suo officio, non est necesse ut habeat dissimilia Sandalia, & ipse ligaturam habet, quia suum est ire ad comitatum, &c.* Hildebertus Turonensis Archiep. *Consuetudinis est & rationis pertusa desuper esse Sandalia, ut totus appareat pes, nec totus sit coopertus: prædicare enim nec abscondere omnibus, nec omnibus Evangelica debet aperire Sacramenta.* Adde Petr. Comestor. in Histor. Scholast. Exodi c. 63. Amalarium lib. 2. de Eccl. offic. cap. 25. Rabanum l. 1. de Instit. Cler. cap. 22. Rupertum lib. 1. de Divin. offic. c. 24. Honorium Aug. lib. 1. cap. 210. Ivonem Carnot. serm. 3. de Rebus Ecclesiast. Hugon. à S. Victore in Speculo Eccl. c. 6. Capitula Herardi Archiep. Turon. cap. 105. Philippum Eystetensem in Vita S. Willibaldi c. 22. Innocent. III. lib. 1. Myst. Missæ cap. 10. 48. Durandum lib. 3. Ration. cap. 8. num. 5. &c. Chartam an. 1274. apud Petrum Mariam Campum in Regesto part. 2. Hist. Eccl. Placentinæ num. 171.

SANDALIORUM ut & chirothecarum in præcipuis

Digitized by Google

festivitatibus usum Abbatibus interdum concessum habent non semel Scriptores, atque in eis Leo Ostiensis lib. 2. Chr. Casin. cap. 82. 97.

☞ Omnibus Ecclesiæ ministris olim communis fuit sandaliorum usus, ut ex supra allatis discimus. De presbyteris Missam celebrantibus idem docet liber 5. Capitul. c. 371. *Unusquisque presbyter Missam ordine Romano cum Sandaliis celebret.* Sed diversa erant sandalia pro diversis ordinibus.

☞ Utebantur etiam sandaliis Sanctimoniales, ex Vita S. Rictrudis sæc. 3. Bened. pag. 948. *Dum capero cum teretis quietem putaretur corporis, illa pro dissimulatione relictis ante stratum Sandaliis, &c.*

SANDALIA itinerantium fuisse scribit Isaias Abbas Instit. ad Fratres orat. 3. *In itinere tantum, non autem in cella Sandalia ferat.* De forma sandaliorum ac usu apud veteres, ut & apud Christianos, vide Benedictum Balduinum in Calceo antiquo c. 12. Salmasium ad Tertullianum de Pallio, Angelum Roccam ad Imagines S. Gregorii M. &c.

SANDALIA EXCUTERE. Lambertus Schafnaburg. ann. 1053. de Legato Apostolico: *Egressus urbem* (CP.) *Sandalia sua more Apostolorum publice super eos excussit.* Vide Notata ad Cinnamum pag. 481.

SANDALIS, pro *Sandalium.* In Capitulis Adalhardi Abbat. cap. 38. *de Sandalibus* inscribitur. Charta Stephani I. Regis Hungariæ ann. 1001. *Moreque Episcopi in Sandalibus Missam celebret* [Vita S. Landeberti Episc. Traject. sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 71. *Porrectaque manu, arreptisque Sandalibus, &c.*] Occurrit alibi non semel.

¶ 2. SANDALIA, Navis subsidiariæ species, vulgo *Sandale*, Italis *Sandolo.* Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 207. *Paratur ergo navigium, habent remiges paratos dena biremes, quibus trinæ simplices remigii sociantur, quas vulgo Sandalias vocant.* Vide in *Sandalis*, & *Sandones.*

SANDALICUS, pro *Cendalicus.* Necrologium S. Victoris Paris. 12. Kal. Decembr. *Anniversf. D. Joannis Regis Fr.... qui duos pannos Sandalicos aureos pro tunc nobis donavit, &c.* Vide *Cendalum*, & *Sandale.*

¶ SANDALIGERULA, Cujus officium circa *Sandalia* versabatur, inter ancillas familiæ Urbanæ recensetur, apud Laurent. Pignor. Comment. de Servis. Utitur Plautus.

SANDALIS, Sandalum, Plinio lib. 18. c. 7. Genus farris, quod Galli *Brance*, vocabant. Charta Rogerii Regis Siciliæ an. 1137. apud Ughellum to. 7. pag. 564. *Ut deinceps nec Salernitani nec eorum homines pro modiatico aliquid persolvant, sed semper ab hac conditione liberi & absoluti permaneant, plateaticum etiam, Sandalium, & lentium, quæ veniunt de Calabria, Sicilia, & Lucania, similiter eis condonamus.* [Vide alia notione in *Sandalia* 1.]

Σανδάλις, ut etiam hoc obiter moneam, quod Meursium vox hæc fugerit, navigii species fuisse dicitur in Chronico Alexandrino pag. 90 a. quod σανδάλιον appellatur in Nicetæ Codice Barbaro-Græco pag. 142. & 411. edit. 1593. [Vide in *Sandalia* 2.]

¶ SANDALUM, ut supra *Sandale*, Pannus sericus. Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. *Item quadam infula cum stola & manipulo de Sandalo rubeo & afurato.* Vide *Pala* & *Sandalicus.*

¶ SANDAPELO, νεκροθάπτης, in Gloss. Lat. Græc. Qui mortuorum cadavera *Sandapila* portat & humo mandat.

¶ SANDAPILARIUS, Eadem notione. Sidonius lib. 2. Epist. 8. *Hanc tamen, si quis haud incassum honor cadaveribus impenditur, non vespillonum, Sandapilariorumque ministeria ominosa tumulavere.*

¶ SANDAPILA, νεκροφόρον, in Gloss. Lat. Gr. *Sandapila, Feretrum vel loculum, in quo defuncti portantur.* Gloss. MSS. Sangerm. num. 501. *Sandapila, biere. Sarqueulx.* in Gloss. Lat. Gall. ejusd. Monast. Vide Kirchman. de Funer. Roman. l. 2. p. 148.

¶ SANDARAX, Matth. Silvatico, *est herba de qua tingitur blavus color.* Vide *Sandaraca* in Lexico Martinii.

¶ SANDEL, Lignum Indicum infectoribus in usu; vulgo *Sandal.* Iter Indic. Balth. Spingeri apud Marten. Itiner. Litter. pag. 365. *Hic* (in insula Thanagora sive Naguaria) *crescit lignum... rubeum quod Sandel nominamus.*

¶ SANDIALARIUS. Excerpta ex lib. Petri Mallii ad Alexandrum III. PP. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. pag. 162. *In resarciendo tecta & mutandis trabibus dantur duo denarii Papienses unicuique magistrorum & manualium in unoquoque die, donec opus compleatur. Quando Sandialarii capiunt erales, duos solidos denariorum Papiensium, & quatuor libras ceræ.* An pro *Sandapilaris*, vel *Sandalarii*, qui à Sandaliis ministri erant?

SANDONES, [Italis *Sandoni*, Navigia oneraria, & maxime ea quæ pontis vicem præbent & in quibus molendina exstruuntur.] Charta Aystulfi Reg. Longobard. apud Ughellum in Mutinensib. Episcopis, tom. 2. pag. 105. *Et ne ullus... molendina vel portum cum Sandonibus: aut naves in ipso fluvio vel in lavatrinam ædificare audeat, &c.* [Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1223. apud Murator. tom. 8. col. 1104. *In Kalendis Madii Mantuani ceperunt Cremonenses cum Sandonibus fere centum; & dei aflaverunt eos, ita quod in fundo Bondeni dimersi sunt.* Chron. Estense ad ann. 1309. apud eumd. tom. 15. col. 366. *Præparatis navibus Sandonibus de molendino fecit fieri pontem bonum & firmum juxta ripam Padi.* Vide *Sandalia* 2.]

¶ SANDONI, Eadem notione, in Chronic. Tarvis. ad ann. 1379. apud eumd. Murator. to. 19. col. 770. *Veneti portum solicitantes, duos bastiones de lignamine... construere fecerunt, cum una catena... facta grossissimis Sandonis de lignamine grosso massiccis in ordine ad parum stantibus, ... atque cum tribus grossissimis catenis de ferro contextis per intra dictos Sandonos, &c.*

¶ SANDRIUM, vel SUNDRIUM, ambigue enim scriptum monent Bollandistæ in Charta Ottonis I. Imper. an. 964. inter Acta SS. to. 5. Maii p. 68. ubi tamen *Sandrium* præferunt & Arenarias interpretantur, à Longobard. *Sand*, arena: *In Saltule manentes quinque, & unam petiam de vinea, & unum Sandrium domnicatum... concedimus.* Paulo supra *Sundrium* ediderunt.

¶ SANGALLA, Telæ genus, ab Ital. *Sangello*, nostris *Bougran.* Acta S. Juvenalis tom. 1. Maii pag. 401. *Hæc tamen* (capsula) *posita fuit immediate in aliam capsam magnam & crassam ligneam, intus tela, ut dicitur Sangalla, rubea indutam & extrinsecus munitam laminis ferreis.*

¶ SANGUIFLUUS, Sanguineus. Vita B. Lidwinæ tom. 2. April. pag. 338. *Ob zelum animarum sæpe Sanguifluos imbres ab oculis fundens, &c.*

SANGUIMINUERE, *Sanguinem minuere, vel sanguine minuere*, Ugutioni. Catholicon parvum: *Sanguiminuere, saigner, amendrir le sang.* Vide supra *Minuere.*

¶ SANGUINABILIS, Sanguinarius, sanguinis sitiens. Locus est in *Supercapuare.*

SANGUINARE, Sanguinem emittere, Gall. *Saigner*,

Digitized by Google

Lex Saxon. cap. 1. §. 3. *De ictu nobilis, ... livor & tumor si Sanguinat, &c.* Vita S. Ermenoldi Abbat. lib. 2. cap. 3. *Ratboldus nomine puer ... tantum de auribus, singulis noctibus Sanguinavit, ut mane pulvinar ipsius alicujus animalis perfusum sanguine videretur.* [Usus Fontanell. MSS. *Novitius de regularibus non debet exire, ... nisi Sanguinet ejus nasus.*]

¶ SANGUINARE, Cruentare, sanguine inquinare. Roland. Patav. Chron. lib. 7. cap. 5. apud Murator. tom. 8. col. 274. *Habuerunt tamen medici usque ad plures dies quid facerent circa faciem Eccelini signatam dentibus & Sanguinatam unguibus viri commendabilis & audacis.* Poetis nostratibus *Essaigné*, pro *Ensanglanté*, cruentatus. Le Roman *d'Athis* MS.

Pale le trouve & Essaigné
De cops d'espée & meshaigné.

SANGUINARE, Venam percutere. Gloss. Gr. Lat. φλεβοτομῶ, *Sanguino.* φλεβοτομοῦμαι, *Sanguinor.* Ugutio: *Sanguinare, i. sanguinem minuere.* Locum vide in *Dies Ægyptiaci* col. 1481. Nos *Saigner* dicimus. Monasticum Anglican. to. 1. pag. 149. *Serviens vero qui fratres Sanguinaverit, panem & justam recipiet de cellario.*

¶ SANGUINATOR. Chartæ 27. ex Chartul. Dunensi subscribunt *Gausbertus coquus, Durandus marescalcus, Hildemarus Sanguinator.* Forte qui venam percutit, vel lanius, Gall. *Boucher.* Vide *Saignare.*

¶ SANGUINETUM. Vide *Sanguinus.*

¶ SANGUINIA, Justitia sanguinis, idem quod *Sanguis* 2. Vide in hac voce. Charta ann. 1147. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 518. *Concedimus ... omnes usaticos, & tallias, & toltas, & questas, & albergas, & firmantias, & Sanguinias, & justitias, &c.*

SANGUINITÆ, Consanguinei, agnati, cognati, sanguine conjuncti. Cæsarius Heisterbach. lib. 6. cap. 5. *Noverat enim paucos esse Clericos, qui Canonice intrassent, ita ut non essent Sanguinita, id est, à cognatis introducti; vel Chorita, id est, per potentiam magnorum intrusi: sive Simoniaci, pecunia scilicet vel obsequiis intromissi.* Ubi pro *Chorita*, legendum puto *curita*, à curia, vel *Chortita*, à corti, seu aula, vel palatio.

¶ SANGUINITAS, Consanguinitas, cognatio, Gall. *Parenté.* Vita S. Hugonis tom. 1. April. pag. 765. *Habebat enim eadem regina religiosos ac sanctissimos præsules Sanguinitate sibi proximos.* Vide infra *Sanguis* 3.

SANGUINOLENTUS, Infans expositus. [recens natus, qui cum ad Ecclesiam expositus fuisset, in matriculariorum potestatem ita redigebatur, ut eum venumdare ipsis liceret. De *Sanguinolentis* exstat tit. 8. lib. 5. Cod. Theod.] In formula 48. ex Andegavensibus titulus ita concipitur: *Incipit Charta de Sanguinolento, quem de Matricola suscipi.* In contextu: *Invenimus ibidem* (in matricula Sancti illius) *Infantolo Sanguinolento, cui adhuc vocabulum non habetur, &c.* [Adde Pancirolum l. 1. Thes. var. Lect. cap. 77.] Vide *Collectias.*

¶ SANGUINOSUS, Qui sanguine abundat, nostris *Sanguin.* Cœl. Aurel. Acut. lib. 3. cap. 4. *Sanguinosi phlebotomandi.*

SANGUINUS. Joan. de Janua: *Sanguinus, quadam parva arbor, quod cortex & fructus ejus sit sanguinei coloris: unde hoc sanguinetum, locus ubi abundant sanguini.* Lex Longobar. lib. 2. tit. 38. §. 1. *Qui ad arborem, quam rustici Sanguinum vocant, atque ad fontanas adoraverit, &c.* Ita meliores codd. at editio Heroldi habet *Sanctivum.* Vide *Sacrivus.*

1. SANGUIS, Vita. Ebrardus in Græcismo c. 29.

Sit tibi peccatum sanguis, Sanguis quoque vita.

Gesta Purgationis Felicis Episcopi Aptungitani: *Cæcilianus respondit. Constat, Domine, non mentior in Sanguine meo.* Galli dicerent, *sous peine de ma vie.* Gesta in causa Silvani: *Si mentior, peream.* Anonymus de Gestis Constantini M. *Accepta fide securum se esse de Sanguine.* Supra: *Dato sacramento securum esse de Sanguine.* Id est, de pœna sanguinis, ut est in l. 2. de Sepulcr. violat. leg. 51. de Hæret. Cod. Th. & apud Senatorem lib. 9. Epist. 18.

2. SANGUIS, Merum imperium, seu major justitia, vel justitia sanguinis, quæ à domino feudi exercetur in casibus, in quibus sanguis defluit. Stephanus Torn. Ep. 132. *Jurisdictionem civilem usque ad rigorem, quam Imperium mixtum quidam appellant, sub potestate Comitis Flandrensis procuratorio nomine diu exercuit, ubi ex officio qualitercumque suscepto tenebatur & innocentes absolvere, & noxios condemnare, neminem tamen, ut ipse confitetur, ad effusionem Sanguinis ore proprio condemnavit, sed confessos aut convictos de crimine, Communia Ambianensi, ad quam judicium Sanguinis spectat, secundum quod meruisset reus, judicandos exposuit & plectendos.* [Charta Willelmi Comit. Forcalquerii ann. 1212. ex Tabul. Montis-majoris: *Constituit ... usumfructum ... in rebus quas exprimit, scilicet ... in justitiis Sanguinis, quando scilicet quis pro sua culpa debet amittere vitam vel membrum.*] Hugo Flaviniac. pag. 132. *Justitiam latronum qui in bannum inciderunt, & Sanguinis qui effusus fuerit.* Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurissium pag. 308. *Bannum vero eidem loco tali tradimus conditione, ut si quis super eandem terram fur vel Sanguinis effusor deprehensus fuerit, per officiales loci discutiatur.* Tabularium S. Eparchii Inculism. fol. 22. v°. *Et Sanguinem nominatim, id est justitiam Sanguinis, quam requirebant, relinquo, quocumque modo vulneratio vel effusio sanguinis facta fuerit in tota terra illa, &c. Nam sanguis qui tantummodo in morte hominis effundetur, meus erit ad justificandum.* Id est homicidium, quod erat ex 4. justitiis, [ut & in Litteris Odonis dom. Montis-acuti ann. 1224. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. pag. 376. *Pro ictu, septem solidos: pro Sanguine, sexaginta quinque solidos. &c.*] Vetus Charta apud Jo. Columbum lib. 3. de Episcopis Sistaricens. num. 9. *Justitiam Sanguinis in criminibus quæ morte aut membrorum detruncatione puniuntur.* Alia ibidem n. 10. *Retento nobis ... majori dominio seu mero imperio, & generaliter super omnibus criminibus, quæ mortem vel exilium, vel membri abscissionem, vel ademptionem omnium bonorum infligunt.* Exstat in Tabulario Andegavensi Charta Goffredi Ducis Normanniæ & Comitis Andegav. qua donat prædia aliquot Ecclesiæ S. Laudi, *cum Sanguine & latrone, cum incendio & raptu & murtro.* Alia an. 1242. *Justitia Sanguinis & adulterii.* Infra: *Ne aliquis ausus esset querimoniam facere curiæ D. Archiepiscopi occasione Sanguinis, & adulterii.* Alia ann. 1250. *Eamdem jurisdictionem exerceat libere in Sanguine & adulterio in sua jurisdictione commissis, seu etiam committendis, & aliis tam civilibus, quam criminalibus quæstionibus, &c.* Alia Will. Comitis Pontivi ann. 1149. pro Monaster. Pers. *Concedo etiam ipsis Monachis duellum suum, & Sanguinem suum, & latronem suum, & cattalla latronis, si fugerit vel deprehensus fuerit. Forisfactum Sanguinis*, in Charta an. 1227. *Judicium criminale vel Sanguinis*, in Metropoli Salisburgensi to. 1. pag. 389. 390. Tabularium Ecclesiæ Uzetiensis ann. 1232. *Donavit Episcopus B. Andusia .... ad feudum*

pœnam inferendi Sanguinis hominibus S. Ambrosii lite criminali per suum & eorum bajulum. Consuetudo Municipalis S. Audomari art. 7. Par ladite Coustume ont le Sang & le larron: est à sçavoir connoissance de mellée de debat fait à sang courant, & du larron prins en icelle Seigneurie, posé qu'il doive estre pendu & estranglé. Consuetudo Vinemacensis art. 5. La connoissance du Sang & du larron appartient au Seigneur Viscontier. Adde Magnum Pastorale Eccles. Paris. lib. 2. cap. 97. Ruffium in Comitibus Provinciæ pag. 110. tom. 9. Spicilegii Acher. pag. 133. Hemereum in Regesto August. Virom. pag. 43. Ughellum tom. 1. part. 1. pag. 398. [Baluz. tom. 7. Miscell. p. 240. Marten. tom. 1. Anecd. col. 90. 95.] &c. Vide *Latro*, & *Sanguinia*.

SANGUINEUM CRIMEN, Quod sanguine & morte rei luitur. [*Crimina quæ sanguinis pœnam ingerunt*, in l. 18. C. de Transact.] Pœnitentialis Gregorii II. PP. cap. 20. *Si quis Clericus aut Laïcus in demoliendis sepulchris deprehensus fuerit, quia facinus hoc sacrilegio legibus publicis Sanguineum dicitur, &c.*

¶ SANGUINEM FACERE, Vulnerare, Gall. *Blesser*. Charta Caroli VIII. Reg. Franc. ann. 1494. ex Chartul. Bellisoc. *De Duranno qui occidit Rogerium & Berenio qui occidit Petrum de Belmoleureo qui fecit Sanguinem fratri suo Gauffrido.*

3. SANGUIS, Cognatio. *Sanguinis Jura*, in lege 58. Cod. Th. de Hæret. *Nexus sanguinis*, in leg. 122. de Decurion. eod. Cod. & alibi non semel. *Sanguinis propinquitas*, in Legibus Wisigoth. lib. 7. tit. 2. §. 19. [& in lib. 6. Capitul. cap. 130.] *Sanguine proximus*, apud Liberatum Diaconum cap. 16. *Sanguine mixti*, qui vel quæ matrimonia cum agnatis & cognatis intra prohibitos gradus contraxerunt. Concilium Coyacense an. 1050. can. 4. *Statuimus ut omnes Archidiaconi & Presbyteri, sicut Canones præcipiunt, vocent ad pœnitentiam adulteros, incestuosos, Sanguine mixtos, fures, homicidas, maleficos, &c.* Vide Cujacium ad leg. 4. Cod. de Bonis vacantibus lib. 10. & in Observat. lib. 11. cap. 26. [Vide *Sanguinitas*.]

4. SANGUIS, Origo, genus, stirps. Ebrardus in Græcismo cap. 9.

Sanguis, progenies: sanguis quoque dicitur humor.

Gesta Purgationis Cæciliani: *Origo nostra de Sanguine Mauro descendit. Equi Hispanici sanguinis* in lege 1. Codicis Theodosiani de Equis curulibus, & apud Vegetium lib. 4. de Arte veter. cap. 6. quos Hispanos vocat Ammianus lib. 20. Leges Edwardi Reg. *Ceperunt uxores suas de Sanguine & genere Anglorum.* Edictum Rotharis Regis Longobar. tit. 69. §. 4. *Componat eam mortuam, tanquam si viram de simili Sanguine, id est, si fratrem ejus occidisset, &c.* [Laudes Papiæ apud Muratorium to. 11. col. 27. *Sunt etiam quædam progenies in civitate, quæ dicuntur de Sanguine militari, quædam vero de Sanguine populari. Licet spuriosi dimidiatique Sanguinis fuerit, &c.* in Chron. Joh. Whethamstedii pag. 371.] Utitur non semel Saxo Grammaticus, ubi consulendus Stephanius p. 155.

SANGUINES, non agnoscit prisca Latinitas, ut est apud Priscianum. Occurrit tamen non semel in sacris Literis: *Qui non ex Sanguinibus, &c. Viri Sanguinum, &c.* [Consultat. Zachæi lib. 2. c. 18. apud Acher. to. 10. Spicil. pag. 94. *Cur Patriarcha David geminis Sanguinibus expiandus, innovari in se prioris gratia spiritum petit, &c.*]

SANGUINIS CHRISTI PRETIUM. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ c. 11. *Sanguis cujuslibet hominum pretium est 24. denariorum, Sanguis Christi pretium est 30. denariorum. Scilicet indignum videtur, & Dei Sanguis, hominis minoris pretii est.* Ubi Presbyteri, ni fallor, intelliguntur, quorum pretium majori pretio æstimatum fuit.

¶ SANGUIS DRACONIS, vulgo *Sang de Dragon*, Cinnabaris, vel resinæ species. Statuta Astens. ubi de *intratis* portarum: *Sanguis Draconis solvat pro qualibet libra ponderis lib. 1. sol. 10.* Vide Lexic. Martinii v. *Cinnabaris*.

¶ SANGUIS. Transactio inter Abbat. & Monachos Crassenses ann. 1351. *Item debet dare dictus dom. Abbas... duodecim libras de Sanguine.* Mendum haud dubie pro *Sagimine*.

¶ SANGUISUGA, *Vermis est aquatilis, ceno alitur.* Gloss. MSS. Sangerm. num. 501. Gall. *Sangsuë*, Latinis Hirudo. *Sanguisuga*, βδέλλα λιμναία. βδέλλα ὑδάλις, in Gloss. Lat. Gr. Utitur Plinius aliique non putioris latinitatis. Vide Isidorum lib. 12. origin. cap. 5.

¶ SANGUITTA. Inscriptio ann. 1257. Romæ in Ecclesia SS. Lucæ & Martinæ refert Alexandrum IV. illam Ecclesiam consecrasse, ibique inter alias Reliquias de *Sanguitta* S. Macarii reposuisse. Id de habitu interpretatur Torrigius de Crypt. Vatican. pag. 358. 2ª. edit. quod Fr. Macro non placet, vocemque corruptam esse ex *Samitus* suspicatur, nisi *Seguitta* reponendum quis censeat, sitque diminut. vocis *Segnum*, quod genus est vestis. Quid si simplicius legas, *de Sanguine*?

¶ SANGULARIUS, Aper, à Gall. *Sanglier*, nisi *Singularius* legendum sit, in Gloss. Gasp. Barthii ex Baldrici Histor. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 171. Vide *Singularis*.

SANGULENTUS, pro *Sanguinolentus*, in Capitul. ad Legem Alamannor. cap. 26. edit. Baluzianæ. Ita Galli *Sanglans* dicunt.

¶ SANHA, f. Scandula, Gall. *Bardeau*, vel stipula, *Chaume*. Statuta Arelat. art. 59. *Nullus habeat furnum, neque furni domos coopertas de Sanha.*

¶ SANIA. Vide *Sagna* 2.

¶ SANINUS, pro *Samitus*, ni fallor, in Meisterlini Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. pag. 28. *Imperatrix vero .... etiam adornata pallio maderino, quod purpura Sanina coopertum erat, ... in chorum procedit.*

¶ SANNA, μῶκος, in Gloss. Lat. Gr. Irrisio, maximeque quæ narium, oris & vultus distorsione fit: hinc in Gloss. MSS. *Sanna, tortio rium.* Dudo de Morib. Norman. apud Duchesnium Histor. Norman. pag. 57.

Ridiculam vereor nobis sat surgere Sannam,
Si impatiens refutes clavem nunc obice dempto.

Vide Lexic. Martinii in hac voce.

¶ SANNADERIUS, f. Qui juncos palustres, quos *Sagnas* vel *Sagnas* vocant, colligit, iisque utitur inter operandum; ut supra *Sagnerius* in *Sagna* 2. Vide in hac voce. Charta Guillelmi Comit. Forcalquerii ann. 1212. in Hist. MS. Montis-Major. *Testes probaverunt monasterium habuisse pacifice ab omnibus ibi piscantibus singulis septimanis levatam piscium, ... singulos obolos pro singulis nancis, aut tres denarios pro una septimana, & à Sannaderiis singulos colligentibus singulis pabelum cum bispio aut olamine singulis annis tres denarios, & de avibus crancis trezenum pro pulmento, & de venatione capita aprorum & quarterios aliarum ferarum.*

¶ SANNAGINA, perperam pro *Sauvagina*, in Charta tom. 4. Histor. Harcur. pag. 1410. Vide *Salvasina* & *Sylvaticus*.

SANNARE, pro *Subsannare*, in vet. Lexico: [*Sanner*,

nor, *μωκτηρίζω*,] in Gloss. Lat. Gr. *Sannator*, *μυκτηριστής*. ibid.

¶ SANNUM, Jus cognoscendi de *Sannis*, mulctamque pro iis imponendi & percipiendi. Chartular. Prioratus S. Florentini ex Tabul. S. Germani Autiss. *Qui* (Waldricus) *convictus omnium judicio dereliquit in eorum præsentia omnes torturas & consuetudines quas per suam vim immiserat superius memoratæ potestati, ac tenere injuste judicatus est juste, hoc est, Sannum, placitum, justitiam .... & quidquid culparum dici aut æstimari potest.* Nisi leg. sit *Bannum*.

SANSOCHA. Monasticum Anglic. to. 2. p. 1021. *De murdria, & de rapina, & de rap, & de igne, & de sanguine, & de Sanso.hc, & de omni purpresturа.* [Vide *Soca* 2.]

¶ SANTENSIS, Ecclesiæ ædilis, seu honorum ejusdem administrator. Acta S. Joli to. 2. Junii pag. 252. *Commissarius & architector, defensor, consiliarii & massarii seu Santenses dictæ ecclesiæ ... judicaverunt dictam ecclesiam fore & esse fabricandam, mutandam & instruendam.* Vide *Massarius*.

¶ SANTIGUADOR, vox Hispanica, Qui in præstigiis signo Crucis utitur. Locus est in *Saludador*.

¶ SANTONENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ SANUTUM, perperam pro *Sanitum*, in Litteris Edwardi III. Reg. Angl. an. 1338. apud Rymer. tom. 5. pag. 48, Vide *Exametum*.

¶ SANZACBEGUS, vox Turcica, Provinciæ Præses, à *Sanzac*, vexillum, & *Beg*, dominus; quia cum vexillo institui solet ejusque dignitatis est insigne. Hinc

¶ SANZACHI dicuntur Præfecti Turcici militares, apud Jovium Hist. lib. 14. *Bellerbecho parent Sanzachi, Latine alarum signiferi.*

¶ SAO, Araris, Gall. *la Saone*. Notitia ex Chartul. S. Johannis Angeriac. p. 424. *In Burgundia ultra Saonem perpetuo collocentur. Saona*, apud Murator. tom. 3. pag. 666.

SAONITITIUM. Vide *Saiones*.

SAONNARE, SAONNIUM. Vide *Sonare* 3.

¶ SAORRA, SAORRIS, vox maritima, Saburra; glarea, vulgo *Saorre*, aliis *Lest*, Ital. *Saorna*. Statuta Massil. lib. 4. cap. 6. *Gardiani earumdem navium jurent ad sancta Dei Evangelia, & teneantur jurare ne lapides, vel Saorram, vel alia aliqua rumenta projiciant, vel projici faciant, vel permittant projici, vel cadere in portu Massiliæ .... Si vero in bucca portus Massiliæ ... aliquid ejiceretur de Saorra, vel rumentis seu lapidibus, &c.* Statuta Arelat. MSS. art. 185. *De Saorrimibus. Quicunque Saorrim projecerit in gradibus ... in x. lib. puniatur.*

1. SAPA, SAPPA, Instrumentum rusticum. Mamotrectus ad c. 2. Michææ: *Ligo, i. Sappa.* [Papias: *Marræ, Sappæ, instrumenta rusticorum.* Idem quod nostri *Houë* vocant.] Charta an. 1183. apud Ughellum tom. 4. pag. 862. *De unoquoque pari boum, & de illis qui habent unum bovem, & eorum qui laborant cum Sapa, 12. denarii per singulum annum.* [Statuta Montis Regal. fol. 269. *Item statutum est quod ferrarii teneantur & debeant reconzare Sapam pro solidis novem.* Occurrit præterea in Statutis Vercell. lib. 3. fol. 101. v°.]

¶ 2. SAPA, Mustum coctum, à Sapore sic dici videtur, nostris *Raisiné*. Gloss. Lat. Gr. *Sapa*, *ἕψημα*, *σταφίδιον ἕψημα*. Papias MS. *Tertia parte musti amissa, quod remanet carenum est: cui contraria est Sapa quæ fervendo ad tertiam partem descendit.* Vide Plinium lib. 14. cap. 9. Columellam lib. 12. cap. 20. & supra *Carenum*.

¶ SAPARARE, Separare, dividere, *Separer*. Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 357. *Societas ista cæpit aciem primam domini Mediolani disgregare & in cuneos Saparare.*

¶ SAPATOR, *Saparum* artifex, ut videtur. Statuta Vercell. lib. 7. fol. 212. *Promittat de non exercendo unquam per seipsum manualiter officia .... nautarum, lunariorum, Sapatorum, bubulcorum, &c.* Vide *Sapa* 1.

¶ SAPELLUM, SAPELLUS, Apertio, canalis incilis, ut videtur. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 92. *Item quod omnes Sapelli curie Vercellarum prohibentes sive impedientes quod rugia parva quæ fluit ad civitatem Vercellarum ... non recte fluat, debeant incontinenti reaptari per loca & personas circunstantes & circunstantia ipsis Sapellis.* Statuta Placentiæ lib. 1. fol. 7. *Singulis duobus mensibus teneatur Potestas videre seu videri facere omnia fossata magna vel parva communis Placentiæ, & Sapellos existentes in civitate Placentiæ, vel circa ipsam civitatem, &c.* Statuta Montis Regal. fol. 223. *Et quod aliquis non dimittat aliquod Sapellum apertum per suum sedimen; .... si aliquæ bestiæ intrarent per Sapellum alicujus, ille qui deberet claudere, solvat bannum & emendam.* Hinc

¶ SAPELLARE, Aperire, incidere, in Statutis Vercell. lib. 5. fol. 121. *Item quod quicunque intraverit hortum, vineam, ... & clausuram ipsius ruperit vel Sapellaverit, solvat pro banno qualibet vice solidos decem Pap.* Statuta Montis Regal. fol. 223. *Et si quis Sapellaret, seu Sapellum fecerit, disclaudendo alienam clausuram, solvat bannum solidos decem.*

1. SAPERE, Scire, unde nostris *Savoir*. Capitul. Caroli M. an. 769. c. 15. *Sacerdotes qui rite non Sapiunt adimplere ministerium suum, &c.* Adde Capitul. lib. 7. c. 137. Capitula Caroli C. tit. 10. *Volumus ut vos Sapiatis, quid noster adventus hic fuerit.* Tit. 14. *Ego ill. adsalituram, illud malum quod Scach vocant, vel tesceiam non faciam, nec ut alius faciat consentiam: & si Sapuero qui hoc faciat, non celabo.* Adde tit. 16. §. 3. tit. 53. §. 3. Hincmarus de Visione Bernoldi Presbyteri: *Et uni homini meo commendavi aurum & argentum meum, quod nemo alius Sapuit nisi ego & ille.* Adde eumdem Opusc. 34. initio. Panegyricus Berengarii Imper.

.... prohibere minas Widonis iniquas
Sitne pium, Sapitis, dudum qui funera campo
Experti, &c.

Adalbero Laudunensis in Carmine ad Robertum Regem:

Alphabetum Sapiat digito tantum numerare.

Charta Alphonsi I. Regis Aragonum apud Blancam p. 765. *Scripsit tibi ista mea carta de Logroneo; & Sapias quod vidi rancurantem de illo Episcopo de Zaragoza, &c.* [Charta an. 1422. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 990. *Sapin totz qui las presentes letres verran & auziran que, &c.* Vulgo, *Sachent tous, &c. Sepaes*, pro *Sachiez*, in alia an. 1476. ibid. col. 1357.]

2. SAPERE, Posse. Desiderius Episcopus Cadurcensis in Epist. ad Modoaldum: *Si gratiarum jura beneficiis vestris recompensare voluero, non Sapiam.* Phrasis Gallica, *je ne saurois*.

¶ SAPETUM, Locus abietibus consitus, sapinetum, Gall. *Sapiniere*. Charta S. Hugonis Episc. Gratianopol. ex Tabul. ejusdem Eccles. fol. 18. *De termino qui vocatur Broch usque ad terminum magna vallis & planities & villas & costas & Sapetum super Broch, &c.* Statuta Montis Regal. fol. 43. *Item statutum est quod dom. Vicarius infra mensem postquam juraverit officium, teneatur ponere ad consilium capitula de bosconigro & aliis Sapetis, si placet consilio*

aliquid providere super custodia ipsorum. Vide infra *Sappus* 2.

¶ SAPHARIUM. Vide *Safarium.*

SAPHIRINUS, Cæruleus, coloris Saphiri, qui *cæruleus cum purpura* esse dicitur Isidoro lib. 16. c. 9. Monachus Sangall. lib. 1. c. 36. *Pallium canum, vel Saphirinum quadrangulum.* Lib. 2. c. 14. *Palliaque Fresonica alba, cana, vermiculata, Saphirina, quæ in illis partibus rara & multum cara comperit:* ex pellibus forte, quas *Saphirinas* vocat Jornandes de Rebus Getic. c. 3. de Scanzia Insula: *Hi quoque sunt, qui in usus Romanorum Saphirinas pelles, commercio interveniente per alias innumeras gentes transmittunt, famosi pellium decora nigredine.* A Jornande hausit quæ habet in eamdem sententiam Rodericus Toletanus lib. 1. cap. 8. Ubi nescio an hoc loco *Saphirinas* pelles intelligere liceat, quas *Grisias*, vel *Varias* alii vocant, quod ad cæruleum colorem accederent, unde etiamnum in armorum insignibus eo colore depingi solet, uti observatum in Dissertat. 1. ad Joinvillam pag. 135. Sed videtur obstare, quod *decoram nigredinem* saphirinis pellibus videatur adscribere, adeo ut potius *Marturinæ* intelligi debeant: nisi hac appellatione decora ista nigredo subfuscum in *Grisiis*, seu *Variis* colorem spectet.

¶ SAPHON, *Funis in prora positus*, Isidoro lib. 19. Originum cap. 4.

¶ SAPIENS, Tutor, qui res pupilli curat, Gallice *Tuteur.* Charta ann. 1202. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 179. *Debeant ei inde facere fieri cartam in laude sui Sapientis, &c.*

SAPIENTES, in Italia appellabant civitatum cives primarios, quorum consilio publicæ res gerebantur: [nunc *Conservatores* dicuntur.] Hieronymus Rubeus lib. 6. Histor. Ravennat. ann. 1297. *Hoc etiam tempore Polentani, quamquam vires quotidie majores Ravenna accipientes, primi ex sententia rempublicam administrare: ab Senatu tamen Ravennati Magistratus accipere, quibus Consules & Rectores civitatis vocabantur. Verum Lambertus ac Ostasius fratres ea mutantes vocabula, quæ in vetustis eorum temporum codicibus nos legimus, pro Rectoribus & Antianis, Consulibusque, novem scilicet, & quandoque sex hominibus, qui Magistratum civitatis obirent, ipsi Sapientes appellarunt, quod nomen adhuc superest.* Sed longe antea illud obtinuit in aliis Lombardiæ civitatibus, ut colligere licet ex Ottone & Acerbo Morena in Hist. Rerum Laudensium p. 4. 5. 93. 104. 123. Adde Albertinum Mussatum lib. 4. de Gestis Italicor. post Henric. VII. rubr. 1. Rollandinum lib. 3. c. 8. [Regimina Paduæ apud Murator. to. 8. col. 387. Chron. Parmense apud eumdem to. 9. col. 809. & 822.] Hist. Bellunensem pag. 108. verso, Cherubinum Ghirardaccum lib. 8. Histor. Bonon. lib. 7. cap. 3. pag. 220. & alibi non semel. Statuta Mediol. cap. 57. &c. Notum, porro ex Gellio lib. 4. c. 1. juris magistros *sapientes* appellatos. [Eodem significatu *Sage-homme* usurparunt nostri. Petrus de Fontanis in Consil. cap. 21. n. 64. *Celsus qui fut Sage-hom de loix.*]

SAPIENTIA, Christus. Rupertus lib. 10. de Divin. Offic. c. 15. *Filium Dei dicimus veram & incommutabilem Sapientiam, per quam universam condidit creaturam.* Virgilius Tapsensis lib. 2. contra Palladium c. 6. ubi de Christo: *Sapientia appellatur, quia de corde Patris adveniens, arcana cœlestia credentibus reseravit.* Sed hæc nota.

SAPIENTIA, interdum dicitur Spiritus sanctus. Rufinus Palæstinæ provinciæ Presbyter in Libello Fidei c. 1. *Quod unus est Deus, habens verbum substantivum æquale per omnia sibi, similiter & Sapientiam substantivam æqualem sibi per omnia, &c.* Et cap. 10. *Quod autem in Sapientia & cum Sapientia, hoc est, cum Spiritu sancto, Deus omnia facit, &c.* Ita Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Autolycum, Irenæus lib. 4. cap. 17. & 37. & aliquot alii.

¶ SAPINA, Linter abiegnus, vulgo *Sapiniere*, qua in Ligeri præcipue utuntur. Computus an. 1324. to. 1. Hist. Dalph. p. 132. col. 1. *Item pro dictis duodecim querqubus adducendis in quadam Sapina, à portu Quiriaci usque ad portum S. Saturnini*, xvi. *sol.* vi. *den.*

¶ SAPINUS, πίτυς, in Gloss. Lat. Græc. Vide Lexic. Martinii in hac voce.

¶ SAPIRE. Charta an. 1103. inter Probat. tom. 1. novæ Histor. Occitan. col. 361. *Vicarius, nec illi qui placitabunt placita pro vicario, non prendent ullum averum de homine, neque de fœmina Montispessuli propter placita, postquam Sapient illa placita, præter justitiam domini, &c.* Vide mox *Sapitor*, & infra *Sarire.*

¶ SAPITOR, Sapiens, peritus æstimator; *Sapiteur* etiamnum usurpatur ea notione in foro Aquensi. Charta an. 1471. ex Schedis Pr. *de Mazaugues: Injunxit modernis æstimatoribus ... quatenus ... vocatis prius partibus quæ tanguntur, Sapitoribus, fauginatoribus, valladeriis, magistris expertis, & aliis necessario evocandis, &c.*

SAPLUTUS. Fragmenta Petronii p. 13. *Ipse nescit quid habeat, adeo Saplutus est.* [A Græco ζάπλουτος, valde dives. Vide Scheffer. in Not. pag. 73.]

SAPO, vox Gallica vetus, unde Theutones *Seepe*, nostri *Savon.* Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Sapo Gallicus, i. albus.* Aretæus lib. ult. de Cura passion. *Nitrosos illos factitios globos, quibus velaminum sordes expurgantur, Saponem Galli vocant.* Horatianus lib. 1. Rerum Medicar. cap. 3. *Gallico Sapone caput lavabis.* Plinius lib. 28. cap. 12. ait *Gallos* sapone capillos rutilasse, ut & Martialis lib. 14. Epigr. 26.

Caustica Theutonicos accendit spuma capillos.

[Vide Capitulare de Villis cap. 43. & 44.]

¶ SAPONUS, Eadem notione, in Convent. civitatis Saonæ an. 1526.

SAPO CONSTANTINIANEUS, de quo Polomeus Silvius in Laterculo: *Constantinus senior, ... diadema capiti suo propter refluentes de fronte propria capillos (pro qua re Saponis ejusdem cognominis odorata confectio est) quo constringerentur, invenit.* [Vide Myrepsum sect. 40. cap. 11.]

Saponem & uncturam Monachis dari ad ungendos calceos docent Additio 1. Ludovici Pii, & Vinea Benedictina. Hinc non semel Monachis ipsis in reditum assignatum habent veteres Chartæ. Charta Ludovici Pii, apud Doubletum pag. 740. *Item Saponem de ipsis villis persolvi, ut habetur constitutum. Viginti modia Saponis*, in Charta Caroli C. pro Monasterio Sangermanensi apud Mabillonium tom. 4. SS. Ord. S. Benedicti p. 119. Alias vide apud eumdem Doubletum pag. 740. 793. Adde etiam Fortunatum in Vita S. Radegundis.

SAPONARII, Saponis confectores, apud Plinium Medic. lib. 1. cap. 21. & Gregorium M. lib. 8. Epist. 27. Capitulare de Villis cap. 45. *Aucellatores, Saponarios, siceratores, id est, qui cervisiam conficiunt, &c.*

SAVO. Glossæ MSS. *Nitrum, à Nitra insula, salis species. Quidam dicunt esse Savonem, qui mundat hominem.*

SAPONARIA. Alexander Iatrosophista lib. 1. Passio-

num: *Gutta prima Saponariæ trita & supposita satis bene operatur & curat.* Ubi Glossæ MSS. *Saponaria est lixivia, de qua fit sapo. Fit autem hoc modo: pone in vase de virgis facto, vitis cineris 2. partes, tertiam de calce viva, & aquam desuper. Quæ prima manat, est prima Saponaria, & de hac dicitur. Ad saponem vero faciendum, sepum arietinum, in qua illa pones, & diu agitabis.*

SAPOR, [Condimentum, ut videtur, Gall. *Sauce.*] Veteres Consuetudines Floriacenses: *Ipso die ab Armario reficimur, unum tamen generale piscium, & Saporem cum copia boni vini.* Alibi: *Quotiens habemus ova elixa, toties debemus habere Saporem, excepto ad cœnam.* Ceremoniale Roman. lib. 1. sect. 1. *Cum salsamentis, Sapore, caseo, herbis crudis, &c.*

¶ SAPORARE, Gustare, sapere, Gallice *Savourer.* Epist. Cyricii Episc. ad Ildephonsum inter Conc. Hispan. to. 2. p. 533. *Memoratus sum vestri muneris, quod cum ardua intentione percurrerem, ac mentis acie defixa universa quæ in morem pigmentorum redolentia exstabant, Saporare conarer.*

¶ SAPORARE, Sapore imbuere. S. Petrus Chrysolog. Serm. 157. *Per epiphaniam Christus in nuptiis aquas Saporavit in vinum.* Conc. Toletan. XI. inter Hispan. to. 2. p. 661. *Sed sensibus sane intelligentia reperiantur instructi, ut in differendo praecipue hujus sanctæ Trinitatis arcano plus evidentia quam eloquentia eos efficiat Saporatos.*

ADSAPORARE, Saporem infundere, [vel gustare, delibare, Italis *Assaporare*, eadem notione.] Regula Magistri c. 23. *Et vemigiata à calice potione petita benedictione Adsaporet qui miscuit.* Infra: *Et item secundum suum numerum unicuique mensæ, signato item ab Abbate vase, & cum benedictione Adsaporato, mixtum ei ministrent, & ipsi in ultimo bibant.*

¶ SAPOROSUS, Sapidus, cui inest sapor. Constant. Afric. de Febr. cap. 4. *Sanguis temperatior est omnibus elementis & Saporosior.*

¶ SAPPA, Polemicis Scriptoribus dicitur Muri fundamentorum effossio, subversio, Gall. *Sappe.* Vide Lexic. milit. Caroli de Aquino. Alia notione occurrit in *Sapa* 1.

¶ SAPPAPPA, *quasi Sarculo.* Gloss. Isid. Emendat Grævius, *Sappa, quasi Sarculus.* Vide *Sapa* 1.

¶ SAPPINUS, πεύκη, in Gloss. Lat. Græc.

1. SAPPUS, Uligo, ex Anglico *Sap*, quæ vox etiam *succum* & *alburnum* sonat. Fleta lib. 2. c. 73. §. 18. *Sciendum quod duæ sunt terræ, quæ mature debent seminari, ad semen præcipue Quadragesimale, terra videlicet marlosa & lapidea, ne forte per fervidum Marcium damnum contingat, & ideo tempestive debent hujusmodi terræ seminari, ut per Sappum & virtutem hiemis naturale recipiant nutrimentum.*

2. SAPPUS, Abies, vulgo *Sapin.* Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 906. *Pro qua* (abiete) *vulgaris locutio villam Sappum nuncupare solebat.*

¶ SAPUS, Eadem notione, in Statutis Montis Regal. fol. 232. *Item statutum est, quod aliqua persona ... non debeat incidere aliquod lignum viride in aliqua parte de ruvore, Sapo, castanea, &c.* Nostri *Sap*, pro *Sapin*, dixerunt. Comput. an. 1444. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1110. *A Jehan Durant pour* CXXXI. *l. de bray pour la chasse de Sap, &c.* Le Roman de *Vacce* MS.

Mont i veissiez coups & de fer & d'achier,
Maint hainte de Sap & de fresne bruisier.

Vide *Sapinetum.*

SAPPUTURA, Modus vineæ. Pactum inter Thomam Comitem Sabaudiæ & Abbatem Pinarolensem an. 1246. *Item pronuntiaverunt quod Comes possit emere ad opus Castri Podii Oddonis 4. Sapputuras vinearum factarum ab eorum possessoribus sine tertio & assaytamento & facto proinde Monasterio dando, &c.*

¶ SAPSONATUS, pro *Sablonatus.* Vide *Sablo.*

¶ SAPUS, Abies. Vide *Sappus* 2.

¶ SAQUA, ut *Saca.* Vide in *Sac.* Chartul. Gemmetic. to. 3. pag. 24. *Et omnia quæ ad illam pertinent cum Saqua & soca, & tolla & team.*

¶ SAQUETUS, Sacculus, Gall. *Sachet.* Statutum ann. 1455. ex Tabul. Massil. *In tribus parvis Saquetis telæ.* Mirac. MSS. Urbani V. PP. *Et furtive extraxit Saquetum in quo erant* 180. *franci.*

¶ SAQUUS, Saccus, in Instrum. an. 1404. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dicta SS. corpora & reliquiæ aliæ in Saquis reposita, &c.*

SARA, Præstationis species apud Normannos nostros. Charta Henrici Abbatis Fiscanensis in Tabulario Fiscan. fol. 34. *Jurabunt quod Saras & omnes alias rectitudines suas pro posse suo cum justitia sua Abbatem habere facient, nec patientur aliquem in villæ manentem piscari, nisi Saras dederit in hac forma. De omni piscatione quamcumque exercuerint, hac lex reddendarum Sararum erit. De omnibus navibus 26. remorum 2. Saras, de navibus vero 18. seu 16. remorum Saram & dimidiam, &c.*

SARABAITÆ, Monachi, qui nulla Regula approbati, adhuc operibus servantes seculo fidem, mentiri Deo per tonsuram noscuntur: qui interdum bini aut terni passim per urbes aut castella proprio arbitratu vivunt, ut est in Regula S. Benedicti cap. 1. & in Regula Magistri cap. 1. Isidorus lib. 2. de Offic. Eccl. c. 15. & ex eo Papias, ex Cassiano Collat. 18. cap. 7. *Sextum genus Monachorum, quod per Ananiam & Saphiram pullulavit, i. Sarabaïtæ, quique ab eo quod à cœnobiali disciplina semetipsos sequestrant, suasque liberi appetunt voluptates, abusive dicti sunt lingua Ægyptiaca.* Glossæ MSS. *Sarabaïta, renuentes aliorum disciplinam.* Hi ab Hieronymo ad Eustochium de Custodia Virginit. appellantur *Remoboth*, à quo describuntur. Ejusmodi *Sarabaïtas* exagitant passim Scriptores, idem Hieronymus in Epist. Petrus Damiani lib. 5. Epist. 9. Odo Cluniacensis lib. 3. Collat. cap. 23. Ivo Carnot. Epist. 192. Joan. Sarisberiensis lib. 7. Policrat. cap. 23. &c. Præterea Warnerius MS. in Caprum Scottum Poëtam:

Plus bis si quæris jam Sarabaïta vocaris,
Conductor cupidus mangoque non Monachus.

Vide Capitulare 1. Caroli M. an. 802. cap. 22. Perperam *Sarabotæ*, pro *Sarabaitæ*, editum in Apologia Henrici IV. Imp. quod non advertere Freherus & Spelmannus. De vocis etymo variæ sunt sententiæ, quas vide apud Gazæum ad Cassianum, Haeftenum lib. 3. Disq. Mon. tract. 2. disq. 2. Altaserram, & alios. De iis etiam S. Nilus in querela περὶ τῶν κεκλεισμένων μοναχῶν ἕνεκα χρημάτων: Ὁ πρὶν περικείμενος καὶ ἄγαν περίβλεπτος τῶν μοναζόντων βίος, νῦν δὲ βδελυρὸς γέγονεν, καθ' ὡς ἐρῶ, διὸ βαρῦνται μὲν πᾶσαι πόλεις καὶ κῶμαι ὑπὸ τῶν ψευδομοναχῶν περιερχομένων καὶ περιβλεπόντων μάτην, &c. Adde Consultat. Zachæi lib. 3. c. 3. [& Menardum in Notis ad Concord. regul. pag. 104.]

SARABALLA, SARABARA. Ugutio: *Saraballum, lingua Chaldæorum vocantur crura & tibiæ. Unde brachiales quibus hæc teguntur, dicuntur Saraballa, quasi crurales & tibiales. Unde in Daniele c. 3. Saraballa eorum non sunt immutata: Saraballa enim dixerunt Aquila & Theodotion non corrupte ut legitur apud quosdam in Sarabara. Et sunt Sarabara fluxa & sinuosa vestimenta, vel capitum tegmina, qualia videmus in capite Magorum picta, & sunt proprie pue-*

tor ... atbolicon parvum: *Saraballum*, *Braie*. Ita utramque vocem pro capitum & crurum tegumentis promiscue usurpant sed præsertim pro capitis tegumento, quomodo apud S. Augustinum lib. de Magistro c. 10. & S. Hieronymum Epist. 49. *Cr... ... Saraballa, jam... casartem ... ...tum*. Vide eumdem in Daniel. c. 3. Commodiânus Instr. 9. *A ... vester stat cum Saraball... e...* Adde Rodulsum in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis c. 30. Metellum in Quirinalibus p. 63. &c.

SARABELLA, pro braccis usurpat Chronicon Nuvalicense lib. 6. *Dum exueretur vestibus Sarabella ejus stercoribus labefacta reperta sunt*. [*Saraballa* editum ex eodem Chron. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 761.]

¶ SARABOLA, Eadem notione, in Statutis Astens. Collat. 7. c. 5. fol. 43. v°. *Et jactum fuerat omnes sartores de Ast. & de burgo quod quotiescumque aliquis duxerit ad eos pannum fust... neum vel tellam, ut incidat ei aliqua vestimenta tunicam, vel camisiam, vel Sarabolas, clamidem vel capam, &c.*

¶ SARABULA, Eodem sensu. Acta S. Rayneri to. 3. Junii p. 431. *De suis quibus induebatur vestimentis quadam pauperibus largiens, nudus & sine Sarabulis remansit.*

SARABARA, Eodem significatu. Glossæ antiquæ MSS. *Sarabara, crura, tibia, sive brace quibus crura teguntur & tibie.* Glossæ MSS. *Sarabara vocantur tibia vel crura. Brachis, operimentum ipsarum tibiarum.* Gloss. Lat. MS. Reg. *Sarabara, fluxa ac sinuosa vestimenta, sive capitum tegmina, ut Magi habuerunt.* Glossæ MSS. Σαράβαρα· ἐσθὴς περσικὴ· ἔνιοι δὲ τὸ βρακίον λέγουσι. Palladius in Vita S. Joan. Chrysostomi p. 106. Σαράβαρα, χαλκοτύμματα. Thiofridus Abbas Epternacensis in Vita S. Willibrordi: *Jussus est ad lavatorium divertere, & Sarabara sua diligenter inspicere. Sarabara* legit etiam Tertullianus de Pallio, & ad Martyres. Occurrit pariter in Notis Tyronis p. 159. Catholicon Armoricum: *Balleu, Gall. Barbetane, Sarabara secundum usum præsentem, licet aliud significat Sarabara.* Quippe *Barbacanas*, hodie *Braies* dicimus.

SARAVARA, Nescio qua notione, [f. quodvis indumenti genus.] Ethelwerdus lib. 4. c. 3. *Superata tandem inet immunda, auxilia quarum, Rex jussit Saravara duci equis non exiguis littora, petant proprias sedes.*

SALABARRA, *est vestis grossa, Esclavine Gallice, de pilis barri facta, ad modum salis aspera.* Ita Glossa MS. ad disticha Mag. Corouti.

SERABARA. Matth. Westmonasteriensis an. 1295. *Tali ergo judicio condemnatur. Primo pelle bovis stratus, ascensis sex lictoribus equos, caudis ipsorum distractus, per civitatem Londinensem, vallatus quatuor tortoribus larvatis & effigiatis in Serabaris & pelliciis interdolatis, improperantibus ei convitia exprobrantur, &c.* Ita utraque editio, pro *Saraballis*.

¶ SARABOTIÆ, pro *Sarabaitæ*. Vide ibi.

SARACA, Genus pallii, aut veli, [vel etiam tunicæ, idem quod infra *Sarica*. Vide in hac voce.] Anastasius in Benedicto III. PP. pag. 206. *Gavathas Saxiscas de argento exaurato quatuor, Saraca de olovero cum chrysoclavo 2. camisias albas, &c.* Vide *Sarantasmum* & *Sarca*.

¶ SARACENALLUS, SARACENATUS. Vide infra *Saraceni*.

SARACENESCA, Cratis ferrea ad portas urbium. Italis *Saracenesca, quel tavolato che nelle fortezze si tien legato con catene sopra le porte per calarlo, e chiudere le a i bisogni.* Historia Cortusiorum lib. 4. c. 5. *Dum vero porta ab intrinsecus clauderetur, unus ... Theutonicus se opposuit, qui valata porta levatura, seu Saracenesca, inter utramque portam vivus remansit inclusus.* Vide Portenarium lib. 2. *delle Felicità di Padova* cap. 9.

¶ SARACINESCA, SARACINESCHA, Eadem notione Chron. Estense ad an. 1371. apud Murator. to. 15. col. 495. *Custos turris cognoscens illam gentem inimicam esse, ne amplius aliquis tam facile possit ingredi, nec ipsi egredi, quia obdendi fores spatium non habebat, artificiosa repagula, quæ Saracinesca apud Italos nominatur, infra repente misit.* Annales Mediol. ad an. 1324. apud eumd. to. 16. col. 701. *Pontes levatores cum portis Saracineschis jussit fabricari.* Vide *Saracina*. Hinc

¶ SARASINESCA, pro quovis repagulo, in Statutis Mutin. cap. 41. fol. 54. *Habeat* (canalecta) *suam Sarasinescam de bono ligno bene obturante caput canalecta, & singulis Sabbatis post vesperas Sarasineschæ levari possint a suis clavigis, ut aqua possit intrare per dictas canalectas, & abluere immunditias dictarum canalectarum. Quæ Sarasineschæ diebus Dominicis sequentibus post vesperas debeant abbassari & reponi ad loca solita pro obturatione prædicta.*

SARACENI, Populi notissimi, qui à *Sara* Abrahami uxore legitima id nominis sibi assumpserunt. Hieronymus in Ezech. lib. 8. cap. 25. *Agareni, qui nunc Saraceni appellantur, falso sibi assumpsere nomen Saræ, ut de ingenua & domina videantur generati.* Adde lib. 5. in Isa. c. 21. & Agobardum de Insolentia Judæor. c. 21. Nicolaus de Lyra in Isaiæ cap. 20. *Arabes sunt Saraceni ab Ismaele & Cadar filio ejus, qui melius à matre sua Agareni. Sed maluerunt vocari Saraceni, quasi Sara libera, non Agar ancilla sint filii.* Vide Arnobium in Psalm. 119. A Saraca regione Saracenos dictos vult Stephanus. Alii à Σαρὰχ Arabico, quod est λῃστής, unde Σαρακηνοί, quasi λῃστρικοί. Alii à voce Hebraica *Sarak*, quæ *vacuum & inane* sonat, ita ut Saraceni dicti fuerint quasi viri inanes, minimequè frugi homines, aut vitam pauperem, duram & incultam agentes, qualis eorum plerumque est qui rapto vivere solent, locaque deserta & horrida incolunt. Vide Innocentium Cironum in lib. 5. Decretal. tit. 6. & Nicol. Fullerum lib. 2. Miscell. sacr. c. 12. *Saracenorum* vocabulo Ungaros etiam, atque adeo gentes paganas promiscue donant interdum Scriptores, ut Hepidannus, Eckchardus junior de Casibus S. Galli cap. 15. &c.

SARACENI, in Hispania, Regis olim vel Dominorum erant, ut *Judæi*, apud nostros, proinde etiam in commercio. Michael *del Molino* in Repertorio pag. 303. c. 1. *Saracenorum corpora sunt Dom. Regis. Etiamsi Saracenus de loco Do. Regis transeat ad locum infantionis: nisi infantio duxisset eum de partibus alienis, &c.* Infra: *Saraceni habitantes in villa alicujus Varonis, vel infantionis, si decedunt sine filiis, potest Dominus loci occupare omnia bona sua.* Rursum: *Saraceni habitantes in locis Dom. Regis omnes sunt in commanda & guarda speciali Dom. Regis, nec possunt dicti Saraceni se ponere in commandam alicujus nobilis aut alterius, &c.* [Testam. Arnaldi Narbon. Archiep. an. 1149. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. col. 39. *Laxo episcopo biterrensi omnes Saracenos meos.* Charta alterius Arnaldi itidem Archiepisc. Narbon. an. 1225. ibid. col. 58. *Donamus .... monasterio Fontis-frigidi .... duas carretas nostras & equos earum, ut & Sarracenum carraterium nostrum.*]

SARACENUS, Moneta Saracenorum. Jacobus de Vi-

Digitized by Google

triaco lib. 3. p. 1125. *Cui unusquisque fratrum singulis annis pro certo reditu dignitatis suæ transmittit mille Saracenos, & duos dextrarios bene præparatos.* Infra: *Et quilibet omnis anno pro certo tributo solvit ei 20. mille Saracenos in fiscu patris, & pater dat omni anno unicuique filiorum tantum auri, unde possit fieri unus annulus, in quo sculpitur imago ipsius.* [Cencius in Ord. Rom. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. pag. 200. *Hoc est presbyterium quod datur officialibus cameræ camerariis... Sartori cameræ duo Saraceni, custodi cameræ duo Saraceni, &c.*] Adde Matth. Paris an. 1193. pag. 122. 123.

SARACENATUS, SARRACENATUS, Simili notione, eidem Jacobo de Vitriaco pag. 1126. *Et valet illud frequenter 20. mille Saracenatos.* Mox: *Et plus valent isti redditus quam 40. mille Saracenati.* [Chron. Richardi de S. Germano apud Murator. to. 7. col. 987. *Quolibet anno pro certo tributo mittit in fisco patris 20. millia Saracenatos.* Charta ann. 1243. ex Tabul. Commun. Massil. *Dimidius Saracenati Acconis computatur pro libra.*] Vide *Byzantii saracenati.*

¶ SARACENALLUS, Eodem significatu. Charta an. 1263. ex Tabul. Massil. *Recepimus de mutuo communi Massiliæ 1211. bizantios Saracenallos.*

SARACENIA, *Multitudo & societas Saracenorum, vel ritus eorum, vel regio eorum.* Ugutio.

¶ SARACENISMUS, Terra, Gens Saracenorum. Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1270. apud Murator. to. 8. col. 1131. *Et sperarent, quod non solum Terram sanctam, sed etiam totum Saracenismum subjugare debuissent.*

SARACENICUM, Pannus Saracenici operis, *Sarcenet*, in Inventario Eccl. Eboracensis an. 1530. in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 177. *Item una capa del Sarcenet, operata cum imaginibus, &c. Saracenicum opus*, ibidem non semel p. 321. 326. &c. [Vide *Sarantasmum.*]

¶ SARACENUM, Velamen Sanctimonialium. Comput. an. 1239. ex Bibl. Reg. *Abbatissa S. Antonii pro vi. supertunicalibus emptis apud Pontisarum, pro Saracenis, camisiis, braccis, sotularibus & caligis, &c. Saracenum* dici videtur quod Saracenis mulieribus maxime solitum erat caput velamento operire, ut testatur le Roman *de la Rose* MS.

Mes ne quenvre pas le visage,
Qu'il ne veut pas tenir l'usage,
Des Sarrasins qui d'estamines
Cuevrent le vis as Sarrasines
Quant il trespassent par la voie
Que uns trespassans ne les voie,
Tant sont plains de jalouse rage.

Nisi malis vocis originem deducere à *Saracenicum*, quod ex panno Saracenici operis erant ejusmodi velamina. Vide Gloss. med. Græcit. v. σαρακηνόν.

¶ SARACINA, Cataracta, Gall. *Sarrasine*, vel *Herse. Saracena porta mercati*, in Charta an. 1365. ex Tabul. S. Victoris Massil. Vide *Saratenesca.*

¶ SARACINESCA, ut *Saratenesca*. Vide ibi.

¶ SARAIUM, Palatium quodvis, sed præcipue Turcorum Sultani, Gall. *Serrail*, Ital. *Serraglio*. Vide Gloss. mediæ Græcit. v. Σαράγιον.

¶ SARALHERIUS, Serarius, Gallice *Serrurier*, in Catalogo MS. ann. 1328. Confraternit. Nativit. B. Mariæ Deauratæ Tolos.

¶ SARANTASMUM, corrupte fortassis pro *Saracenismum*, vel *Saracenicum*; certe videtur esse Panni genus Saracenici operis, seu aulæum Saracenicum, *Sarrasinois* nostris quibus magno habetur in pretio. Johannes Diac. de Eccles. Lateran. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. pag. 568. *Inde usu post multum Sarantasmum optimum ad altaris ornamentum* (obtulit Lucius II. PP.) Infra: *Tarantasmum ad cooperimentum altaris.* Ubi leg. *Sarantasmum.* Ibidem p. 570. *Post aliquantum temporis intervallum obtulit* (Anastasius IV. PP.) .... *Sarantasmum unum præclarum & optimum.* Vide *Saraca* & *Scaramanga.*

SARAPIA, *Rapina.* Gloss. Isidori.

¶ SARAPULUS, Serum lactis, ni fallor: unde legendum suspicor *Saraculum*, vel *Seraculum*. Vide *Seracium*. Chron. Estense apud Murator. to. 11. col. 188. *Vidi in quadam vigilia nativitatis Domini, quod dictus Gulielmus miserat dicto Guidoni xx. paria boum cum carris oneratis odorifero vino, farina tritici, mezenis salatis, & habuit Sarapulos & coagulos.*

¶ SARASINESCA, Repagulum. Vide *Saratenesca.*

¶ SARAVARA. Vide *Saraballa.*

SARAVISA. Histor. Episcopor. & Comit. Engolismensium c. 27. *Inter cætera donaria obtulit ... candelabra argentea Saravisa fabrefacta pensantia libras 15.* Locus, ni fallor, corruptus. [Legendum forte *Salaria*, quæ inter ministeria sacra interdum recensentur. Vide *Salarium* 1.]

SARBOA, [ut mox *Sarbuissinum.*] Vincentius Belvacensis lib. 31. c. 143. *Denique in anno quo contritus fuit Soldanus à Tartaris, ante pugnam dedit 16. millia paria vestimentorum de saminbo, & de thabit, Sarbois exceptis.*

¶ SARBUISSINUM, Vestis genus, braccæ, idem quod *Saraballa*. Radulphus *Coggeshale* in Chron. T. S. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 563. *Qui vero Filium Dei & crucem victoria ejus, diabolo instigante, proh dolor! polluto ore negare* (vellet,) *cibaunum sericum & Sarbuissinum auro ornatum, equum & arma, amputato pelliculo membri verendi, ab ipso Saladino acciperet.* Vide *Sarboa.*

SARCA. S. Audoenus lib. 1. Vitæ S. Eligii cap. 12. *Habebat quoque zonas ex auro & gemmis comptas, necnon & bursas eleganter gemmatas, lineas vero metallo rutilas, orasque Sarcarum auro opertas, &c.* Idem videtur quod *Sarara*, de qua voce supra. [Vide infra *Sarica.*]

SARCALOGUS, Christus, Verbum quod caro factum est; vox compulita ex σὰρξ, caro, & λόγος, verbum. Dudo lib. 3. de Actis Norman. in Præfat.

.... *omnipotens Deus,*
Sacra Virgine matris editus & satus,
Vere nostra fides Sarcalogon quem ait.

¶ SARCELLUS, Circulus, Gall. *Cerceau*. Charta S. Ludovici Reg. Franc. an. 1269. ex Regest. 91. Chartophyl. regii Ch. 448. *De merreno capiendo in dicta foresta ... pro tonellis & Sarcellis faciendis ad vinum earum reponendum.*

¶ SARCENARIUS, pro *Salcenarius*, ni fallor, qui *Salcias*, Gall. *Sauces*, parat. Charta Adami Abbat. S. Faronis Meld. an. 1313. ex Tabular. ejusdem Monast. *Item conventus solvet vinum consuetum dare coquo conventus & Sarcenario, necnon & mandato quod fit pauperibus elemosinaria, &c.*

¶ SARCHA, Arca sepulcralis, à vet. Gall. *Sarqueil*, nunc *Cercueil*. Processus de SS. Virg. Eisehellens. tom. 3. Jun. p. 128. *Et in eodem sepulcro in medio positam unam Sarcham lapideam, cum ferris à duobus lateribus bene clausam & munitam, quam Sarcham ex sepulchro hujusmodi levarunt .... unam spatulam S. Christianæ virginis ex hujusmodi lapidea capsa sive Sarcha recepit.* Vide *Sarcophagus.*

SARCIA. Glossæ Græco-Barbaræ: ἀκροστόλια, τὰ ἄκρα τῆς νηός, τὰ ξάρτια. Conventiones inter Michaelem Imp. & Genuenses an. 1261. editæ post Villhar-

dunum: *Et Commune Janua teneatur debito dictis galeis apparare bene & integre de totis Sarciis earum & apparatu.* Ubi versio Gallica vetus habet, *de toutes Sarches* [Informat. pro passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerm. *Et restabit quodlibet vyssertum munitum omnibus Sarciis & apparatu seu corredis, xi. cc. lib.*] Nautæ nostri *agrels*, & *sarties*, armamenta, quæ navis causa parantur, vocant, Itali *Sarti*, Hispani *Xarcia*, vel *sarcia*, *armar y apare jos*; ἐξάρτιον Græci recentiores: de qua voce nos in Constantinopoli Christiana.

☞ Eodem nomine significatur funalis navium apparatus, nostris *Cordages*. Ogerius Panis in Annal. Genuens. ad an. 1216. apud Murator. tom. 6. col. 410. *Et alias veteres galeas reparare fecerunt de ligna mine & Sartia & ceteris omnibus necessariis.* Statuta Massil. lib. 3. cap. 16. cujus titulus sic concipitur: *De Sarcia non facienda nisi de canabo femello.* Vide *Exarcia* & *Sarco*.

☞ Sed & ipsum rudens seu funis nauticus, quo naves religantur, vulgo *Cable*, *amarre*, *Sartia* interdum nuncupatur. Ogerius Panis supra laudatus col. 415. *Visa galea, Vintimilienses, abscissa Sartia, dimiserunt, &c.* Bartholomæus Scriba in Annal. Genuens. ad an. 1242. apud eumdem Murator. ibid. col. 500. *Nocte illa steterunt ad anchoras & quum anchora vel Sartia eas* (galeas) *tenere non possent, iverunt ad litus Arenzani.* Vide *Sarcus*.

SARCIATUS. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 24. §. 4. *Pannum autem non Sarciatum, ad mulierum vesti venta competens, & aurum per aurificem non operatum, ad ipsas mulieres non pertinebit.* Ubi ad marg. *Al.: aurum autem Sarciatum seu incisum.* [Vide mox *Sarcilis*.]

SARCILIS, Vestis, vel potius panni species. Chrodegangus Episcop. in Regula Canonicor. Metensium cap. 29. *Et illi seniores illas cappas quas reddere debent non commutent. Sarciles accipiant ibi Presbyteri, qui ibidem in domo assidue deserviunt, & illi Diaconi septem, qui in eorum gradu consistunt, aut lanam unde ipsos Sarciles binos in anno habeant: & illo alius Clerus unusquisque singulos. Camisiles autem accipiant illi Presbyteri, &c.* Infra: *Ipsa autem vestimenta, illas cappas & Sarciles ad transitum S. Martini accipiant: illos camisiles, viginti dies post Pascha accipiant: illa calceamenta, Kal. Septembris habeant.* [Codex censualis Irminonis Abb. S. Germ. Paris. f. 115. v°. *Ista est ancilla... & debet facere de dominica lana Sarcilem 1. & pascere pastas.*] Charta an. 1322. in Maceriis Mon. Insulæ Barbaræ Lugdun. p. 203. *Una estamina, & una rasa Sarcilis.* Unde conficitur *sarciles* fuisse laneos, aliudque vestis genus à *Camisili*, de quo supra egimus. [Vide *Sarcitus Pannus*.]

¶ Sarcile, Eodem significatu, in Vita S. Bardonis Archiep. Mogunt. sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 11. *Cumque venisset abbas ad caminatam, strata sella, & ferro mire calato, in quo Missales oblata coquebantur, & quodam Sarcile ex lana Græco facto opere per manus Robingi.* Acta S. Udalrici tom. 2. Jul. p. 120. *Nisi pauca camisalia, & septem vel octo mensalia, & duo Sarcilia & decem solidi argenti.*

Sarzil, Eadem notione, in Charta Arnaudi Arch. Lugdunensis an. 1212. apud Ioan. Mariam *de la Mure* in Hist. Ecclesiast. Lugdun. p. 321. *Pro ista beneficio vult quod Petrus Franco det duobus pauperibus tunicas singulis annis ad Natale Domini, & utraque tunica sit de duobus alnis de Sarzil, qua currunt in foro Montisbrusonis.*

¶ Sarcilius, Eodem intellectu. Inquisitio pro juribus Comitum in civitate Viennæ to. 1. Hist. Dalph. p. 138. col. 1. *Debent dare eidem mistrali ... unam libram piperis, & tres ulnas de Sarcilio.*

Sarcillus. Capitulare 2. an. 813. c. 19. *Et ut feminæ nostræ quæ ad opus nostrum sunt servientes, habeant ex partibus lanam & linum, & faciant Sarcillos & camisiles, &c.* [Statuta Perus. fol. 62. *Si quis fecerit ad vendendum in Perusia, vel valle, aut territorio Sarcillum, vel alium pannum vitiosum, ponendo ibi pillam vel pilam capræ, yrci, vel asini, bovis aut borram paratoris, vel his similia, solvat pro banno sol. xx.*]

¶ Sarcilus, ut *Sarcilis*, in laudato supra Irmin. Codice fol. 83. v°. *Et illa ancilla facit de lana dominica Sarcilum 1. pastas quantum ei jubetur.* Rursum fol. 84. *Et illa ancilla & ejus mater faciunt Sarcilos & pastas quantas ei jubetur.*

¶ SARCINA, Onus quodvis. Italis *Sarcina*, eadem notione: unde pro rei alicujus copia interdum usurpatur. Annal. Estens. Jac. de Delayto apud Murator. tom. 18. col. 1042. *Fuit fama esse in navibus illis nongentas pecias panni Mediolanensis & circa MDC. panceras, merzarioque maximam Sarcinam & rerum aliarum.* Charta an. 1403. ex Schedis Pr. de Mazaugues: *Item & octo Sarcinas lignorum.* Occurrit passim. Vide *Sagma*.

¶ Sarcinata, Eadem notione. Literæ Officialis Vabrensis an. 1342. *Exceptis duntaxat duabus Sarcinatis avenæ, una caulium, & una raparum. Duæ Sarcinatæ lignorum*, in Transactione inter Abbat. & Mon. Crassenses an. 1351. Reparat. factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. ex Schedis Cl. V. Lancelot: *Pro una Sarcinata fustis vocate polpre ab ipso empta pretio xix. sol. vi. den.* Occurrit ibi non semel.

¶ Sarcinari, Sarcinis onerare: item opprimere ceu sarcina. Vita S. Girardi to. 3. April. p. 212. *Senectutis gravedine Sarcinatus.* Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 349. *Gravi morbo fientima vita Sarcinatus est.* Vide Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 534.

¶ Sarcinulare, Sarcinulis onerare. *Sarcinulati equi*, apud Britonem Philip. 12. 25.

¶ Sarcinalis, Ad sarcinas pertinens. *Sarcinale jumentum*, Equus clitellarius, Ammiano lib. 15.

¶ SARCINATOR. Gloss. Lat. Gr. συνραφεύς, ἀκεστής. Ubi Martinius legendum censet ἀναρράπτης; ipsum consule.

¶ Sarcinatrix, ἀκέστρια, ἀρτίστρια, ἡ παλλαπιστρια, in iisdem Glossis. *Sartrix* legit Vulcanius. Vide Martin. Lexic.

¶ SARCITATOR. Vide mox *Sarcitector*.

SARCITECTOR, vel Sartitector, *dictus*, inquit Papias ex Isidoro lib. 19. cap. 19. *quia multis hinc inde tabulis consutis tecti sarciat corpus. Idem & tignarius.* Glossæ Isidori: *Sarcitator, qui tecta resarcit.* Leg. *Sartitector.* Ugutio & Johan. de Janua: *Sarcitector, qui tecta facit. Idem & tignarius, qui tectoria lignis inducit.* Gloss. Ælfrici: *Sarcitector, vel Tignarius*, Hɲoꝼpyphta. i. tignarius, carpentarius. Catholicon parvum: *Sartatector, vel Sartitector, vel sarcitectus, Couvreur de maisons.* Vide *Sartatectum*.

¶ SARCITOR, Idem qui *Sarcitector*, vel *Sarcinator*; vel *Sartor*, in Inscript. apud Fabrettum p. 753. M. Pupius. M. L. Urbanus. Sarcitor. Sibi. et. Claræ. Conliber. et Laurentinæ. F.

¶ SARCITURA, De panno resuto & resarcito dictus, in Statutis Massil. lib. 2. cap 40. §. 2. *Et si fecerint* (draperii) *aliquam Sarcituram, vel malefacturam in aliquo panno, quod ea non vendant, nisi eam dicerent & emptori manifestarent.*

¶ SARCITUS Pannus, Idem qui *Sarcilis*. Vide

in hac voce. Statura Montis Regal. fol. 277. *Item statutum est quod aliqua persona undecunque sit, non audeat vendere, vel emere in platea à decem cannis supra, vel apportare seu apportari facere aliquem pannum Sarcitum in rota canonatum, &c.* Ibid. fol. 314. *Et qualibet persona qua duxerit vel portaverit, seu duci fecerit pannum Sarcitum de extra posse Montis Regalis, in Monte Regali vel posse, solvere teneatur pro intrata pro qualibet pecia de seisis viginti quinque & supra solidos duos, &c.*

¶ SARCIUNCULA, Sarcinula. Charta an. 1484. apud Rymer. tom. 12. p. 235. *Cum bogeis, manticis, fardellis, Sarciunculis, litteris, &c.* Occurrit rursum pag. 251.

¶ SARCLARE, SARCLEARE. Vide *Sarcolare.*

SARCO, Idem videtur quod *Exarcia*, & *Sartia*, Funalis apparatus navium. Vide in his vocibus. Willelmus Thorn: *Hastingus debet invenire 21. naves, in qualibet navi 21. homines, cum Sarcone qui dicitur, ad quem pertinent tanquam membra ejus Vicus in Seford, &c.* Occurrit ibi pluries. Infra: *Summa navium 57. hominum in eisdem 1188. summa Sarconum in eisdem 57.* [Vide *Sarcus.*]

¶ SARCOFAGARE, SARCOFAGUS. Vide infra *Sarcophagus.*

¶ SARCOGRAPHIA, à Gr. σαρκογραφία. Descriptio per membra carnalia. Johan. Sarisberiensis lib. 7. Policrat. cap. 24. *Figura, qua Sarcographia dicitur, viscera consistit, quod rebus incorporalibus corporis lineamenta licenter adtribuit.*

SARCOLARE, SARCLARE, pro *Sarculare*, Sarrire, nostris *Sarcler*. Adalardus lib. 2. Statutorum Corbeiensium c. 1. *Necnon & Saccolare herbulas in astate cum necesse fuerit.* [Vide *Sarculare.*]

SARCLARE. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* pag. 89. *Item pro opere Sarclandi 18. denarii. Item pro opere tassandi in autumno 13. den. &c.*

¶ SARCLEARE, Eodem significatu. Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 48. v°. *De operariis Lewinus pro una virgata debet .... in astate 11. dies ad Sarcleandum cum une homine.*

¶ SARCOMA *est superfluum carnis incrementum, quo ultra modum corpora saginantur*, Isidoro lib. 4. c 7. Gloss. Græc. Lat. σάρκωμα, *pulpamentum.* Johannes Mōo. Berrin. in Vita S. Bernardi Pœnitentis num. 35. *Morbum illum Græco nomine Sarcoma, id est vitiosam carnis superabundantiam vocant.*

SARCOPHAGUS, Sepulcrum: interdum & capsa major Sanctorum reliquias continens: nostris *Sarcueil*, [meliu. *Cercueil.*] *Sarcu*, in Histor. Merlini MS. Roberti Bourroni. Isidorus lib. 8. Orig. c. 1. *Arca in qua mortuus ponitur, Sarcophagum vocant.* Lex Salica tit. 17. §. 3. *Si quis mortuum hominem aut in nosse, aut in petra, qua vasa ex usu Sarcophagi dicuntur, super alium miserit, &c.* Anastasius in S. Silvestro PP. *Et mausoleum, ubi beatissima mater ipsius sepulta est Helena Augusta, in Sarcophago porphyretico, &c.* [Charta ao. 972. in Append. ad Marcam Hispan. col. 897. *Tumulaverunque corpus ejus .... in Sarcophago ex lapillo procavatae* (l. procavato) *juxta adem atrii jam suprataxati*] Ditmarus lib. 6. pag. 78. *Sarcophagum ingentem ad includendas Sanctorum reliquias de argento fecit.* Sigebertus Gemblacensis in Histor. Translationis S. Sigeberti n. 3. *Mox ut Sarcophagum sacri corporis membra gestantem ex priori loco auferentes levaverunt, &c.* [Inventio corporum S. Maximini & aliorum sæc. 6. Benedict. part. 1. p. 253. *Placuit enim, ut retro altare in capso monasterii novi jam consummati constructum, in suis Sarcophagis ponerentur* (reliquiæ) *donec tota perficeretur ecclesia.*] Rudulphus Presbyter in Vita Rabani Mauri num. 28. de Reliquiis Sanctorum:

Hos quoque susceptos Hrabanus forte locavit,
Sarcophago hoc digne, edidit & titulum.

Vide Nonium, & Salmasium ad Solinum: præterea leg. 6. Cod. Th. de Sepulcr. violar. & Legem Wisigoth. lib. 11. tit. 2. §. 2. Le Roman *de Garin* MS.

Un biau Sarqueu de marbre bien poli
Me fetes fere, &c.

¶ SARCOFAGUS, Eadem notione. Chron. ad ann. 1215. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 37. *In quibus Sarcofagis ego propria manu sculpsi imagines, & flores, & versus, sicut hactenus apparet.* *Serqueu*, in Chron. ann. 1463. apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 367. Vide *Sarcha.*

¶ SARCOFAGUS ARCUS dicitur in Laudibus Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 13.

Hoc in Sarcofago jacet ecce Boecius arco,
Magnus & omnimodo magnificandus homo.

SARCOPHAGARE, Sarcophago includere, sepelire. Fortunatus in Epist. ad Siagrium Augustod. lib. 5. *Intra me quodammodo mersum silente Sarcophagavi sepeliens.* Philippus Eystetensis Episcopus in Præfat. ad Vitam S. Willibaldi: *Præsertim cum gleba sanctissimi sui corporis pretiosa nobis communiter in Ecclesia gremio supradicta, qua sibi incohative & consummative appropriatur, reverenter Sarcophagata confoveatur.* Utitur & cap. 28. ut & veteres Schedæ apud Gretzerum in Episcopis Eystetensib. num. 12. 33.

¶ SARCOFAGARE, Eodem intellectu, in Actis S. Willibaldi to. 2. Julii p. 497. *S. Willibaldus cum temporibus multis & annis in crypta esset honorifice Sarcofagatus, &c.*

¶ SARCOTIUM, Vestis Ecclesiasticæ species, tunica linea, vulgo *Rochet*; sic dicta quod aliis vestibus superinduceretur. Synodus à Gudefrido Episc. Patav. celebrata ann. 1284. apud Hansiz. tom. 1. Germ. sacræ pag. 427. *Sacerdotes portantes sacramenta, hostiam, chrisma, & oleum infirmorum superpellicio &* (f. vel) *Sarcotio sint induti.* Statuta Synod. Eccl. Camerac. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1298. *Presbyteri sub alba sint induti superpellicio vel tunica linea, quæ Gallice dicitur Sarcos.* Vide *Sarrotus.*

¶ SARCOTUM, ut infra *Sarcotium*. Locus est in *Garnachia.*

¶ SARCULARE, Sarrire, Gallice *Sarcler*. Charta apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 320. *Per duos dies in Quadragesima similiter arabant & herciabunt, & una ate postea Sarculabunt blada domini.* Comput. ann. 1425. ibid. pag. 576. *Et in solutis diversis hominibus & fæminis primo die mensis Julii conductis ad Sarculandum diversa blada.* Vide *Sarcolare*. Hinc

¶ SARCULATURA, Servitium, quo tenentes debent agros domini *Sarculare*. Redditus & servitia custumariorum apud eumd. Kennett. p. 401. *Robertus... tenet unum messuagium, ... & debet unam araram in yeme & unam Sarculaturam.* Rursum p. 402. *Alicia ... faciet unam Sarculaturam* Vide *Sacla*. Plinio lib. 18. cap. 21. *Sarculatio*, Columellæ lib. 11. c. 2. *Sarritura*, dicitur ipsa *Sarritio.*

SARCULUM. Anonymus in Vita S. Liudgeri Episcopi Mimigard. n. 6. *Erat ibi Sarculum quoddam opacitate & silvarum densitate undique conclusum.* Ubi viri docti restituunt *Sartulam*, quasi diminutivum

à *Sartum*, feu *Sart*, quæ vox Germanis filvam denotat.

¶ SARCUS, Rudens, Gall. *Cable*. Memoriale Potestat. Regienf. ad an. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1101. *Nocte proxima fuit captus quidam Januensis traditor, qui debebat incidere catenas & Sarcos & alia ingenia, quibus postea per alis debebant recipere à Seldano VI. mille Bisantios*. Vide Sarcia & Sarco.

¶ SARDA, Pifcis genus, noftris *Sardine*. Gloff. Lat. Gr. *Sarda*, σαρδινὴ. Proceffus de S. Thoma Aquinat. to. 1. Martii p. 702. *Interrogavit ipsum piscatorum quos pisces haberet: & ille dixit Sardas*.

¶ SARDELLA, Eadem notione, in Chron. Richardi de S. Germano apud Murator. to. 7. col. 1030. *De tunninis & Sardellis servabitur forma, de jure lini idem, de jure cannarum idem*.

SARDANIUM, in Gloff. Ælfrici, Butere, i. Butyrum.

¶ SARDESCHUS, Sardonius, ab Italico *Sardesco*. Statuta Aftenf. collat. 11. cap. 92. fol. 34. v°. *Gladii vetiti sunt isti, spate, pennati, ... dardi, virge Sardesche, & macie de ferro, &c*. Quod à Sardinia earum virgarum ufus effluxerat, *Sardesche* nuncupantur.

SARDIATA. Vetus Agrimenfor: *Praterea vicum saprinum & clinivatium, in terra voratos, & Sardiatas testimoniis dividi, ripis, rivis, arboribus, &c*.

¶ SARDINA, Locus, ni fallor, ubi fal conficitur. Charta Raimundi Comit. S. Ægidii ann. 1164. inter Inftr. tom. 6. Gall. Chrift. novæ edit. col. 300. *In octo sextariis de sale, qua in Sardinis accipere solent, &c*. Vide *Sartago*.

¶ SARDOCOPARE, SARDOCOPATOR. Vide mox in *Sardocopus*.

SARDOCOPUS, SARDOSALICUM. Gloffa MS. ad difticha Magiftri Cornuti: *Dicitur Sardocopus, mercator corii, quasi intendens coriis, & potest dici à copos, quod est incisio, & tunc Sardocopus idem quod sutor, inde Sardocopo, as, formare sotulares: Sardocopator, qui vendit corium per frusta decisum: & inde Sardosalica, asser super quem corii scinduntur, & dicitur à Sardo, quod est corium, & salix, cis, &c. & hic Sardocopus: cultellus, Gallice Trencheors: unde versus:*

Dic corium Sardon, & ab illo Sardocopus fit,
Sardocopas, Sardosalicum, Sardocopumque.

¶ SARDUS. Chartar. Ecclef. Auxit. cap. 83. *Dedit duodecim denarios ad 1111. Sardos fid. Anezans e Sancio filio ejus*.

¶ SARECA. Vide infra *Sarica*.

SAREZA, pro *Sarissa*, lanceæ fpecie veteribus nota, in Notis Tyronis pag. 126. *Sarezonium*, eadem, ut videtur, fignificatione pag. 199.

SARGA, Papiæ & Ifidoro in Gloff. *Non idoneus cujuslibet artis professor*. Gloffæ antiquæ MSS. *Sarga, non idoneus cuilibet arti: non idoneus artis sua professor*. Hincmarus Laudun. Epifc. tom. 2. p. 336. *Nec recognosco me alicui parentum meorum, velut Sarga, dedisse beneficium, ex quo & reipublica probitas & Ecclesia, cui licet indignus præsideo, utilitas non respondeat*. Vide *Arga* 1.

SARGANTUS. Vide in *Serviens*.

¶ SARGEA, SARGIA, &c. Vide *Sargineum*.

SARGINEUM, SARGIUM, ex Gallico *Sarge*, vel *Serge*, Pannus *Sericolaneus*, unde nomen. Polyptychus S. Remigii Remenfis: *Calix stagneus cum patena, corporale 1. planeta de Sargineo rubea 1. albæ 2. nastolæ 2. stola 2. fanon. 2. &c*.

¶ SARGIA, Eodem fignificatu. Limborch. Hiftor. Inquifit. pag. 160. *Unum par caligarum de Sargia, quam feceram in domo sua*. Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item una alia infula nigra de Sargia, foderata de tela viridi*. Statuta Aftenf. ubi de *Iustratis* portarum: *Sargie de rayris solvant pro qualibet petia ad estimationem officialium*.

¶ SARGEA, SARGIA, Storea, teges, quia ex panno ejufdem nominis aliquando erant. Charta ann. 1432. apud Rymer. to. 10. pag. 516. *Sargeas, lectos, apparaturas, cameraria, robas ... & alia domus utensilia, &c*. Conftitut. MSS. Cluniac. an. 1301. ex Tabul. B.M. Deauratæ Tolof. *Item quod nullus de ordine cujuscumque status fuerit, tapetum ante lectum suum habeat coloratum: nec in lecto suo Sargiam radiatam, aut alias coloratam*. Inquifitio de Vita D. Caroli apud Lobinell. tom. 2. Hiftor. Britan. col. 546. *Dom. Carolus jacuit super straminibus, superpositis quadam Sargia seu matta & lintheamine, absque culcitra plumea, &c*. Adde Probat. Hift. S. Germ. Parif. pag. 174. & Inventar. an. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*.

¶ SARGICUM, ut *Sargineum*, in Ordinat. an. 1348. tom. 2. Hift. Dalphin. pag. 578. col. 2. *Dentur circa festum omnium Sanctorum de Sargico, tunica & scapulare nova*.

SARGIUM, Eadem notione. Monafticum Anglicanum to. 1. pag. 419. *Accipiant etiam singuli eorum omni anno decem virgas lineæ telæ, & unam virgam de Sargio ad caligas*. Acarifio, *Sargia*, eft *cortina da letto*: fed ex locis Boccacii quos laudat, idem eft quod noftris *Sarge*, feu pannus ita dictus. Vide Leonem Carmelitam de Vefte Religiofa pag. 105. & Oct. Ferrarium in *Saia*.

SARHAED, vox Wallica: Boxhornio, *Sarhaad*, Contumelia, offenfa, opprobrium, ignominia. Occurrit in Legibus Hoeli Boni Principis Walliæ cap. 2. 19. 20. 32.

¶ SARIANDUS. SARJANTES. Vide in *Serviens*.

SARICA, SARECA, [Tunicæ fpecies: unde hodieque *Sariga* Romæ dicitur vilis femitunica linea ac rudis, quam aliis veftibus, ut iis in opere parcant, fuperinduunt operarii, ut notant Macri in Hierolex.] Vetus Chartula plenariæ fecuritatis fcripta fub Juftiniano, apud Briffon. lib. 6. formul. *Camisia tramosirica in cocco & prasino valente solidos tres semis, Sarica prasina ornata valente solido uno & semisse uno, una arca clave clausa valente siliquas duas, Sareca mystica cum manicas curtas valente siliquas aureas duas, bracas breves, &c*. Infra: *Sareca una vetere tinctitia valente siliquas aureas tres, camisia ornata valente, &c*. Leo Oftienfis lib. 1. c. 28. *Abstulit de S. Benedicto Saricam sericam de Silfori cum auro & gemmis*. Ubi ignotus Cafinenfis c. 10. *Sericamque sericam de fisori, &c*. [Vide Salmaf. ad Spartian. in Caracalla cap. 9. & fupra *Sareca*.]

¶ SARICILIS, pro *Sarcilis*. Vide in hac voce. Charta an. 855. in Append. Marcæ Hifpan. col. 788. *Capas v. & Saricles XVI. & leutios VIIII. & bracas talgatas XXXIII. &c*.

¶ SARIRE, Terram incultam fuccifis dumetis excolere, Gall. *Essarter*. Charta Wolbodonis Epifc. Leodic. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 524. & Mabill. fæc. 6. Bened. part. 1. p. 602. *Dedit & decimas quorumquam, qua quidem in silva Sombressia dicta ejusdem Gemblacensis Ecclesia Sariebant, quasque nulli antecessorum alicui parochia assignaverant*. Perperam editum *Sapiebant* ex eadem Charta tom. 3. novæ Gall. Chrift. inter Inftr. col. 150. Tabul. Aquicinct. fol. 47. *Remigius dedit nobis terram dimidii modii, ad cujus unam partem Sariendam dedimus XX. sol. Ad Sariendam autem terram in allodio nostro XL. sol*. Vide *Exartus* & *Sartare*.

¶ SARISSA,

¶ SARISSA, Hasta oblonga, Gall. *Pique*. Glossar. Lat. Gr. *Sarissa*, ἄξυτον δόρυ. Christoph. Marcelli Oratio ad Leon. X. PP. apud Marten. to. 2. Anecdot. col. 1806. *Elvetiorum fortissimæ, stipatissimæque phalanges nostri erunt exercitus mœnia, & longis illis, quarum Turca nullam habent experientiam, interfectis* (leg. intersertis) *Sarissis*, &c. Odo in Carm. de Varia fortuna Ernesti Ducis Bavar. apud eumdem Marten. tom. 3. col. 365.

Et dacat simile instructi fabricare Sarissas
Conveniunt.

Notum est Macedonum propriam fuisse Sarissam: unde Gloss. Lat. Gr. *Sarissa*, ἀκόντιον Μακεδονικόν.

¶ SARISSATUS, Hastatus miles, Gall. *Piquier*, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1604. *Et omnes hastati & Sarissati & curiales eum* (Ducem Britanniæ) *concomitabantur.*

SARITIUM, pro Asarotum. Vetus Epitaphium Mediolani, apud Puccinellum:

Saritiis ædes intra pretiosa refulget.

Statuta Mediolanensia part. 2. cap. 247. *Pontet ... fiant de Saritio, vel de lapidibus coctis & fortibus, & cæmento.*

¶ SARIUM, vel SARIUS, an idem quod Sarius, piscis genus, an Machina bellica, vulgo *Sarre*? Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. CLXXII. *Pro Sario ducendo Parisius*, XXVI. *sol.*

SARKAS, Judex olim sic dictus, in *Somogh*, apud Hungaros. Vide Decreta S. Ladislai Reg. Hungar. lib. 3. cap. 2.

¶ SARLETUM, pro *Scarletum*, pannus coccineus, nostris *Escarlate* Vide *Scarlatum*. Epist. Cancellarii Reg. Armeniæ ad Reg. Cypri in Chron. Cornel. *Zantfliet*, apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 89. *Significantibus itaque nuntiis Tartarorum, quod Rex eorum valde gratum & carum haberet tentorium vel capellam de Sarleto, fecit eam Rex Ludovicus præparari speciosam valde.*

SARMADACUS. Vide *Samardacus*.

¶ SARMATICUS PANNUS raræ & tenuis erat texturæ, ut ex Gregor. Turon. in Vitis Patrum cap. 20. colligitur: *Deditque coopertorium Sarmaticum, quo altare dominicum cum oblationibus tegeretur. Coopertorium vero, quia rarum est, non ponatur super munera altaris, quia non exinde plene tegitur mysterium corporis sanguinisque Dominici.*

SARMENTITII. Vide *Semiaxiarii*.

SARNA, *Impetigo*. Papias. Vide *Forma* 16. & infra *Sarreuna*.

¶ SAROHT, Vide infra *Sarrotus*.

¶ SAROTUM, Gremium, ventrale, Gall. *Tablier*. Chron. *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 347. *Receptusque est idem Miles ad ministerium mangonum seu carnificum; & ad captandum gratiam vulgi, stabat in foro præcinctus Saroto, tenens securim & carnes incidens ac dividens.*

SARPA, *Sarculum*, *quod & sirpa invenitur, à sarrire dicitur*, Ugutio & Jo. de Janua. [*Sarpa*, *Sarpe*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Chartul. S. Vandreg. tom. 2. pag. 1397. *Et etiam quasdam corthecas & unam Sarpam, quas mihi persolvere consueverunt.* Litteræ Caroli Joannis Reg. primogeniti ann. 1357. to. 3. Ordinar. pag. 208. *De sotularibus, de calderiis, anderiis, ... falsibus, Sarpis, ... duos denarios.*] Festo, *Sarpa*, est *vinea putata*, [vel potius *Sarpta*, uti etiam legendum est in Gloss. Lat. Gr. pro *Sarpa*, ἀμπελος. Vide Martinii Lexic. in hac voce.]

¶ SARPHILLERIA. Vide *Sarpilleria*.

¶ SARPERE, *Sarpa* purgare. Festus: *Sarpere antiqui pro purgare dicebant.* Gloss. Lat. Græc. *Sarpo*, κλαδεύω ἀμπέλους. Vide Martinii Lexic.

SARPILLERIA. Catholicon parvum: *Sagum*, *Serpilliere*, *ou robe*, *vieille sarge*. Dona & Hernesia an. 1233. *Pro Sarpilleriis ad pannos involvendos*, 24. *s.* [Vide *Serpelleria*.]

¶ SARPEILLERIA, Eadem notione. Statuta Massil. lib. 3. pag. 313. *Statuimus insuper quod nullus qui dictos canabacios emet, vel emerit de dictis canabaciis crudis teneatur, vel compelli possit accipere pro Sarpeilleria ultra unum cordam.* Hinc

¶ SARPLARE, SARPLARIUS, Ponderis lanarii species sacco major, dicitur, quod lanis involvendis *sarpilleriis* statutæ mensuræ utuntur præcipue apud Anglos. Vide Skinneri Etymol. ad vocem *Sarpler*. Litteræ Edwardi III. Regis Angliæ ann. 1335. apud Rymer. to. 4. pag. 652. *Quam pluribus marinariis navis illius nequiter interfectis, octo Sarplarios lanæ, tres Sarplarios pellium lanutarum ... ceperunt.* Charta ejusd. Reg. an. 1341. apud eumdem tom. 5. pag. 249. *De trigintaquatuor Sarplaribus, tribus saccis & viginti duabus petris, &c.* Occurrit rursum ibid. pag. 774. Vide *Saccus* 2.

¶ SARPLERIUM, Eadem notione, in Charta ann. 1478. apud eumd. Rymer. to. 12. p. 81. *Signando vel signari faciendo quodcumque Sarplerium, saccum, poke & poket de lanis dictis Eude Welles, in fine Sarplerii, sacci, poke vel poket, talibus forma & modo, quod signum vel signa sic apposita nequeant tolli sine ruptura Sarplerii, sacci, poke vel poket.*

SARPUS. Vetus Charta in Vita S. Domitiani fundatoris Monasterii S. Ragnaberti: *Et habet in longitudine cum colle & silva supra viam, secundum virilem manum perticas agripedales centum duodecim in latitudine, & parte meridiana cum Sarpo perticas agripedales* 72. [Supra in *Pertica* 1. monuit doctissimus Cangius pro *Sarpo* legendum esse *carpo*, id est, palmo.]

¶ 1. SARRA, pro Serra, Gall. *Scie*. Vita Brachii apud Murator. tom. 19. col. 461. *Hostes ubi ingentem conspexere prædam, greges, atque armenta abduci, agrestes vinctis trahi manibus, tabulas, ligones, Sarras asportari, &c.*

¶ 2. SARRA, pluries, Eadem notione qua *Serra* 2. nisi etiam ita legendum sit, in Charta Lotharii Imper. an. 1137. ex Bullar. Casin. pag. 154. col. 1. *A secunda parte est finis per Sarram de monte Cisino, & sic pergit per Sarram de monte Aquilone, &c.*

¶ SARRACENATUS, SARRACENUS. Vide *Saraceni*.

¶ SARRACHORIDES, Servi milrares apud Turcas. Laonic. Chalcocon. de Reb. Turc. l. 7. *Quarto autem die Sarrachorides, qui inter cæteros inutilis sunt turba, machinas ad murum traxerunt.*

SARRACIUM. Vide *Superpellicium*.

¶ SARRACUS. Mirac. S. Philippi Archiep. Bituric. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1987. *Stephanus autem pater Isabellis breviter scribitur dixisse idem quod dicta Osanna, excepto de manibus Sarracis & sabulo plenis.* Ubi legendum arbitror *Serratis*, à Gall. *Serrer*, occludere. Vide *Serare*.

¶ SARRALIA. Papias: *Lactuca ... quæ & Sarralia dicitur, quia deorsum ejus in modum Serra est. Sartalia* habet MS. Eccl. Bitur.

¶ SARRARE, pro *Sartare*. Vide in *Exartus*.

SARRATA, in Charta anno 1141. apud Guichenonum in Histor. Bressensi pag. 222. pro *Serrata*, Vide *Serra* 2.

¶ SARRATURA, Sera, Gall. *Serrure*. Bulla Benedicti XII. ann. 1337. ex Tabul. S. Victoris Mas-

sil. *Nec non janua ac armarium, fenestra, Sarratura ac claves minantur ruinam.* Paulo post rursum occurrit. Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 7. *Sit & esse debeat una archa, qua habeat duas bonas Sarraturas, de quibus dom. Vicarius habeat unam clavem unius Sarratura, & massarius Communis habeat clavem alterius Sarratura.* Vide *Serra* 1. & *Serratura.*

¶ SARREA, Sepimentum ex virgultis. Vide *Serra* 2. Charta Iterii dom. de Tociaco ann. 1147. ex Tabul. Abb. de Rupibus: *Concedo ... & hoc quod possident apud Sucmm sicut septum est de Sarreis & palitio.*

¶ SARREUNA. Papias MS. Bituric. *Impetigo sicca scabies, prominens cum asperitate & rotunditate formas hac vulgo Sarreuna dicitur, & membrorum decorem fœdat.* Unde suspicari licet *Sarna*, ut habetur in edito, perperam ex *Sarreuna* contracte fesipto factum fuisse. Vide supra.

¶ SARRI, Arabes, ex Gloss. Monf. p. 417. apud Schilter. in Gloss. Teutun. Vide *Saraceni.*

¶ SARRIA, f. ut *Seria* 1. Vasculi species. Epist. Bajuli Reg. Majoric. ad Massilienses an. 1327. *Tertia mensis præteriti fecit carricari ... LXXII. giarras alquitrani & tria pondera de mostayla & duas Sarrias de orchica, &c.*

¶ SARRITORIUM, Terra, ut videtur, in culturam redacta, vel locus sepimento conclusus. Terrag. Bellijoc. *Juxta plateam Sarritorii du Moulin en Occidente. Item pro & super sexta parte indivisim cum consortibus du Moulin molendini, Sarritorii, platearum exitus, &c. Item pro & super universis & singulis domibus, stabulis, grangiis, molendino, Sarritorio, curte, curtili, &c.* Vide *Sartum.*

¶ SARROCIUM. Vide *Superpellicium.*

¶ SARROTUS, Vestis Ecclesiasticæ species, tunica linea cujus manicæ strictæ sunt, Gall. *Rochet*, vulgo olim *Sarrot*: varias pro variis temporibus *Sarroti* formas, videsis in Notis Cl. *de Vert* ad cap. 2. Exposit. Cæremon. Eccl. to. 2. p. 263. & seqq. Statutum MS. Stephani de Firomonte Abb. S. Eligii ann. 1276. *Concessum ab omnibus quod omnes in stallis superioribus sedentes possint habere si velint, & vestire Sarrotos simplices & sine aliqua curiositate.* Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Nuviom. *Item quinque Sarrots modici valoris.* Statuta Eccles. Leod. ann. 1287. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 838. *Presbyteri sub albis induti sint superpelliciis vel tunica linea, qua vulgariter Sarobt vel Rochet appellatur.* Vide *Sarcotium* & *Superpellicium.*

SARSOR, Sarsoriorum artifex. Acta Cirtensia Numarii Felicis: *Et dum ventum fuisset ad domum Felicis Sarsoris, protulit codices quinque.* Est autem

SARSORIUM, Opus ex variis quodammodo materiis contextum & confectum, cujusmodi sunt ut plurimum *Sartorum* opera. A *sarcio* enim dicitur *Sarsum* & *sartum*, uti observat Turnebus lib. 24. Adversar. cap. 22. unde *Sarsura*, apud Varronem. Aliter tamen Caper de verbis dubiis: *Sartum, non sarsum.* S. Cæsarius Arelat. in Regula ad Virgin. cap. 24. *Nihil aliud in ipsis* (Monasteriis) *nisi pectes aut nigra, aut lactina tantum opere Sarsorio de panno, aut linteis apponantur.* Gregorius Turon. lib. 2. Hist. cap. 16. *Parietes ad altarium opere Sarsurio ex multo marmorum genere exornatos habet.* Epigramma 91. Ennodii inscribitur *de marmoribus opere Sarsorio*, ex quo etiam colligitur ita appellari varias discolorum marmorum crustas invicem commissas, ut unum corpus & unam quasi picturam efficiant, uti describitur à Senatore lib. 1. Epist. 6. [Idem proinde quod *Musivum opus* alibi dicitur. Vide in hac voce.]

¶ SARTAGIA, Præstatio quæ ob jus terram *Sartandi*, seu in culturam redigendi domino penditur. Vide infra *Sartare*. Charta ann. 1163. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 362. *Excepto si rustici qui infra bannum Magniensem eas* (terras) *requirere, & consueto more deservire voluerint, debitam inde Sartagiam & prætagiam Radulpho persolvent.* Vide *Exartus*, & *Sartum.*

SARTAGO, [Locus in quo sal conficitur, salina,] idem quod *Patella*, in re salinaria, de qua voce supra egimus. Wiguleius Hondius in Episcopis Frisingensibus ex vetere Charta: *Insuper tradidit ei omne jus quod habuit in loco Hall dicto cum Sartaginibus.* Charta Arnulfi Imper. an. 898. ibid. p. 128. *Hoc est sal, quod ab hac die deinceps, vel a Sartaginibus, aut locis Sartaginibus, vel de areis ejusdem jam dicta Ecclesia redimatur, &c.* Alia Chunradi Imper. ann. 1029. pag. 143. *Cum ... salinis & Sartaginibus, & locis sartaginum, &c.* Adde pag. 141. 147. 151. to. 2. pag. 533. 549. 557. [Charta ann. 1145. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 205. *Ottaker Marchio una cum filio suo Luipoldo Sartaginem salis quam hereditario jure possidebat ad parochum Halle dedit. Reditus salis ad tertiam dimidiam Sartaginem*, in Hist. Novientens. Mon. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1135.]

¶ SARTALIA. Vide *Sarralia.*

SARTANEA. Thwroczius in Carolo Rege Hungariæ c. 99. *Et tandem antedicti dextrarii solemnes cum armis & operimentis omnibus ipsorum gloriosissimis, seu attinentiis, cum Sartanea, curru, seu mobili aut ostilario, regali signo regio desuper forma avis struthionis deaurato, & gemmis adornato, &c.* Puto legendum *Sambuca*. Vide *Sabuta.*

SARTARE, Terram incultam excolere, Gall. *Essarter, défricher*, [in Charta an. 1202. apud Lobinell. tom. 4. Hist. Paris. pag. 183. Charta Ludovici VIII. Reg. Franc. an. 1218. ex Bibl. reg. *Ita tamen quod nemus illud neque Sartare neque haware poterunt.*] Charta ann. 1220. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini diœcesis Cameracens. *Terra qua tempore statuto Sartata vel exculta non fuerant.* Occurrit ibi pluries. Liber Priorat. Dunstap. cap. 23. *Area illa ubi Wathlinge & Ikelinge* (viæ) *conveniunt, per Henricum Regem Angliæ senem, primitus Sartabatur ad famosissimi latronis Dun nomine & sociorum suorum reformationem.* Vide in *Exartus*, & *Sartum.*

¶ SARTATECTOR. Vide *Sartitector.*

SARTATECTUM, unica voce, interdum *Sarta tecta*, disjunctis vocabulis, [Operum publicorum tuitio vel refectio.] Glossæ Lat. Græc. *Sartatecta*: ὑποραφθεὶ, leg. ὑπορραφαί, [vel ὑποῤῥαφεῖν, ut vult Vulcanius.] Glossæ Græc. Lat. ὑποράπτω οἰκοδομῶν, *substruo, resarcio.* ὑπορραφή, *plicatura, resarcinatio.* Gloss. MS. Reg. & Papias: *Sartatectum, restauratio templi, reparatio fabrica. Sartum enim, consutum dicitur.* Gloss. MS. *Sartatecta, restauratio ædificii, vel interruptiones domus.* Catholicon parvum: *Sartatectum, vel sartitectum, Reparation de toit ou de temple,* [*ou taille pour ce levée*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.] Testamentum S. Remigii Remensis Episcopi: *Ita confirmo, ut Crusciniacus futuris Episcopis successoris mei obsequiis & Sartatectis principalis Ecclesia deputetur.* Lex 3. Cod. Th. de Calciscoctorib. *Vehiculis medietatem, quam Sartis tectis jussimus deputari, separatim conservari adscribi.* Capitularia Caroli C. tit. 6. cap. 63. *Qui in rebus Ecclesiasticis .... Sartatecta Ecclesia secundum antiquam auctoritatem & consuetudinem restaurare debent.* Charta ann. 861.

Digitized by Google

apud Doubletum pag. 793. *Et pro Sartatectis domorum atqueoperimentis, &c.* Capitula Walterii Aurelianensis Episcopi cap. 5. *Ut nullus sacrum vas, aut aliquid Deo sacratum loco pignoris dare præsumat: nisi causa redimendorum captivorum, aut in restauratione Sartatectorum Ecclesiæ.* Ita usurpant Gregorius M. lib. 3. Epist. 19. lib. 4. Ep. 42. lib. 8. Ep. 1. lib. 12. Epist. 10. Anastasius in Vitis PP. p. 117. 119. 121. 122. 127. 128. 131. 141. 142. 161. 206. Hugo Flaviniac. p. 164. Additio 4. Ludovici cap. 84. &c.

SACRITECTA, pro *Sartitecta*, in Capitul. 6. ann. 819. cap. 4.

¶ SARTATORIUS. *Lancea Sartatoria*, Mensuræ agri species. Vide supra in *Lancea*.

¶ SARTIA, SARTIUM. Vide *Sarcia*.

¶ SARTICORÆ, *Harstiam fannum*, in Miscell. Theodiscis apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 1. col. 408.

¶ SARTIRE, pro Sarcire, ut videtur, in Statutis Saonæ cap. 3. fol. 2. *Qui statuant de quantitate, & amplius Sartiant impensas parti ac damna.*

¶ SARTOR, vel SARTORIUS, *Sartre, cousturier*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Buschius de Reform. Monast. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. p. 939. *Dederunt mihi ... cappam magnam & latam à Sartore nostro factam.* Monet autem Nonius cap. 1. *Sartores* dici non solum à sarciendo, verum etiam à sarriendo, unde Plautus in Captivis, *Sartor scelerum.*

¶ 1. SARTORIUM, *Sartrerie, locus Sarciendi*, in iisd. Gloss. Lat. Gall. Vide *Sartrinum*.

¶ 2. SARTORIUM, Sarculus, instrumentum quo in terris *sartandis* utuntur, Gallis *Sarcloir*. Mirac. S. Zitæ tom. 3. April. pag. 523. *Et ipsa Maia recalcitret milium, & cum ipsa Massaia surgeret recta cum Sartorio in manu, &c.*

SARTRINUM, Officina sartoris. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 18. *Vestiarius Sartrinum habere debet extra officinas claustri interiores, id est, in tali loco, ubi seculares servientes, si opus fuerit, possunt admitti.* Sartores *Sartres* vocant Occitani. [Vide in *Sartorium* 1.]

¶ SARTULA, in Epist. adv. Sigismundum Imper. inter Epist. Johan. de Monsterolio apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1445. *Quamquam denariis plurimis sub extorsionibus iniquissimis salvorum conductuum hujusmodi Sartulas emissent.* Vide *Satalia*.

¶ SARTUM, vel SARTUS, Terra dumetis purgata, & in culturam redacta. Charta Lisiardi Episc. Suession. ann. 1121. ex Chartul. Nantol. f. 21. *Data & concessa altera dimidietate, & etiam quarta parte in magna decima de Choi, tam in terris cultis, quam in novis & veteribus Sartis.* Hist. MS. Beccensis Mon. ex Tabul. ejusd. pag. 457. *Centum acrarum terræ ... in Sarto foresta de Lislebone.* Vide *Exartus* & *Sartare*.

¶ SARTURA, Refectio, reparatio. *Si per Sarturas succurrendum sit alicui monumento*, in Cod. Theod. leg. 2. de Sepulcr. violat. Utuntur præterea Seneca de Vit. Beat. c. 25. Columella lib. 4. cap. 26. & alii.

¶ SARTURATOR, ut *Sartor*, Gall. *Tailleur*. Consuet. Lemovic. art. 42. in Custumar. gen. Franciæ tom. 4. part. 2. pag. 1153. *Item consuetudo est quia fullones seu Sarturatores pannorum, &c.* Quæ Gallice ibidem sic redduntur: *C'est la Coutume que foulons, Tailleurs & tondeurs de draps, &c.*

¶ SARTUS. Vide *Exartus* & *Sartum*.

¶ SARZANA, Navigii genus, ut videtur. Chron. Parmense ad an. 1276. apud Murator. to. 9. col. 790. *Communis Parma misit Sarzanam ad ducendum frumentum emtum per commune in Apulia.*

¶ SARZIL, ut *Sarcilis*. Vide in hac voce.

¶ SASIMENTUM, SASIO, SASIRE. Vide *Saisimentum* & *Saisire*.

¶ SASONARE, vox Italica, Condire, apparare, Gall. *Assaisonner, accommoder*. Statuta Placent. lib. 6. fol. 82. v°. *Et prædicti quadrelli, cuppi & tavella tam de civitate quam de episcopatu sint & esse debeant bene cocti & bene Sasonati.* Vide *Saxonare*.

SASSINAMENTUM, Idem quod Invasio, usurpatio, *Saisimentum*. Charta Philippi Ducis Tusciæ an. 1195. in Bullario Casinensi tom. 2. p. 226. *Præterea invasiones terrarum omnium, & intermissiones, & Sassinamenta tempore patris & fratris nostri ... facta, &c.*

SASSO. Charta ann. 1211. apud Ughellum tom. 1. part. 1. pag. 785. *Piscariam & piscatores Fundani Episcopatus, & pisces piscaria, & partem de Sassone non capiemus, nec capi faciemus.* [*Sasso* Italis est Petra, rupes, qua notione accipienda videtur vox sequens]

¶ SASSUM, in Notitia ann. 1144. apud Rocchum Pirrum in Archiep. Massan. *In quo (vallone) via regalis descendit ad fontem de Maltru & recipit feriam Sassi, &c.*

¶ SATALIA. Epistol. Philippi VI. Franc. Regis ad Edwardum Reg. Angl. apud Marten. to. 1. novæ veter. Script. Collect. part. 2. pag. 130. *Quæ jam multis in locis facinorosis operibus ... expleverunt: saisinas nostras in multis locis vituperabiliter infringendo, ... Satalias viliter pertractando, &c.* Vide *Sartula*.

¶ SATALLIN, Pannus fericus rasus, ut videtur, vulgo *Satin*. Testam. Guidonis dom. de Turre an. 1375. apud Baluz. Histor. Arvern. tom. 2. pag. 616. *Lego conventui fratrum Minorum Claromontensium omnes raupas corporis mei quæ sunt de quibuscunque pannis sericeis, ... & de Satallin una cum suis forraturis.* Vide *Satinus* & *Zatouy*.

¶ SATARTIA, ut infra *Sitarchia*. Vide ibi.

SATELLES, in Glossis Gr. Lat. Βασιλικῶ σώματος φύλαξ. Alibi: Δορυφόρος, *Satelles*. Annales Francorum Fuldenses an. 880. *Normanni superiores existentes, duos Episcopos ... & duodecim Comites his nominibus appellatos ... occiderunt. Præterea 18. Satellites Regios cum suis hominibus prostraverunt, quorum ista sunt nomina, &c.* Ubi *Satellites* videntur fuisse Palatini proceres, dignitate tamen Comitibus inferiores, sed quibus alii suberant, adeo ut Regii corporis custodiæ præfectos fuisse liceat conjicere, eosque quos hodie *Capitaines des Gardes* dicimus. Vide Gaufredum Vosiensem in Chron. 1. part. c. 73.

SATELLES, Vassallus minoris dignitatis. Charta Gaufredi Comitis Andegav. an. 1062. ex Tabular. S. Florentii veteris: *Remissa sunt omnia bidanna, omne genus bannitionis, nisi cum omnes rustici Satellitum meorum causa belli contra inimicos ierint, &c.* Fulbertus Carnot. Epist. 84. *Si ergo de justitia, de pace, de statu regni, de honore Ecclesiæ vultis agere, ecce habetis me parvum Satellitem pro viribus opitulari paratum.* Epist. 123. *Est etiam Comiti nostro G. Satelles fidelissimus & familiarissimus.* [Charta an. 1103. apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 363. *Accipiant per manus eorum quisque administrationem sui officii, scilicet vicarii, Satellites, & rustici.*] Vide Guibertum Epist. 11.

SATELLES, qui feudum *Serjanteria*, ut aiunt, possidet, quod *Satellitio*, dicitur, in Charta Roberti Comit. Mellenti in Tabul. Leprosariæ Pontis Audomari: *Petrus filius Thomæ Satellitis... hujus autem*

conventionis me plegium constituit erga prænominatos fratres P. & Satellitionem suam erga me inde in plegio posuit. Vide in *Serviens.*

¶ Satellites dicuntur Communiarum homines seu etiam vassalli quos in prælium sub vexillis suis conducebant eorum domini, quorum custodiæ potissimum adstricti erant, unde *Satellites* sunt nuncupati. Rigordus ubi de prælio Bovinensi to. 5. Duchesn. pag. 60. *Præmisit idem Electus* (Belvacensis) *de consilio Comitis S. Pauli* 150. *Satellites in equis ad inchoandum bellum, ea intentione, ut prædicti milites egregii invenerint hostes aliquantulum motos & turbatos. Indignati sunt Flandrenses ... quod non à Militibus, sed à Satellibus primo invadebantur, nec se moverent de loco quo stabant, sed eos ibidem expectantes acriter receperunt ... Erant Satellites illi probissimi de valle Suessionensi, nec minus pugnabant sine equis, quam in equis.* Rigordo prorsus consentit Will. Brito Philipp. lib. 11.

Cumque morarentur, nec dignarentur aperto
Credere se campo, seriesve excedere Flandri,
Impatiens Suessona phalanx suadente Garino,
Cornipedes quanto potuerunt currere cursu,
Invadunt illos; nec miles it obvius illis
Flandricus, aut motus aliquod dat corpore signum,
Indignans nimium quod non à Milite primus,
Ut decuit, fieret belli concursus in illos,
Neve verecundentur ab his defendere, si se
Prorsus abhorrescant, cum sit pudor ultimus alto
Sanguine productum superari à plebis alumno,
Immoti statione sua non segniter illos
Excipiunt, sternuntque ab equis, pluresque nec illis
Parcendum ducunt famulis, sed turpiter illos
Jam perturbatos stationem solvere cogunt,
Seque velint nolint defendere. Sicque superbos
Nobilitate viros, & majestate verendos,
Non puduit demum pugnare minoribus ipsis.

Vide Milit. Fancic. P. Danielis lib. 3. c. 8. Hinc

¶ Satellitium dicitur ejusmodi *Satellitum* caterva, apud eumd. Will. Briton. lib. 6.

.... quingenti & mille Quirites,
Cumque Satellitiis peditum ter millia dena.

Militiam nude interdum notat, ut monet Carolus de Aquino ex Guillel. Pictav. lib. 1. cap. 12. *In Danfronti oppugnatione quasi desertoris furtivo more discessit, nequaquam petita missione Satellitii debitum jam omne detrectans.* Utitur eadem notione Procopii Latinus Interpres Hist. Vandal. lib. 2. *Aigar in Satellitio Bellisarii pugnare solitus. Satellitium,* δορυφόρημα, in Gloss. Lat. Græc.

¶ SATERRICUS, pro Satyricus, in Epist. Abbonis Floriac. ad Miciacenses laudata apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 110.

¶ SATHANIANI, vel Satiniani dicti interdum Messaliani hæretici, quod Satanam mundi gubernatorem & præfectum esse somniabant. Vide S. Epiphan. hær. 80. & Stockmanni Lexic. Hæres. Dubium tamen est an non sic nuncupati fuerint quod Seth Christum fuisse mentiebantur, adeo ut iidem sint qui *Sethiani* vel *Sethaniani.* Vide in hac voce.

¶ SATIARE, Explere, & per metaphoram Probare ex abundantia. S. Cyprianus Epist. 76. pag. 154. edit. Baluz. *Satiat adhuc in Evangelio suo Dominus & majorem intelligentiæ lucem manifestat quod, &c.* Idem de Oper. & Eleemos. pag. 238. *Ostendit ... deprecationes solas parum ad impetrandum valere, nisi factorum & operum accessione Satientur.*

¶ SATICUM. Charta Everacli Episc. Leod. ann. 961. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 47. *Abba Werenfridus ceterique fratres Stabulensis Ecclesiæ nostram adeuntes mansuetudinem, omnimodis expetierunt quatenus ... aliquod civitatis nostræ Saticum, in quo è diversis partibus venientes, confugium facerent ... Contulimus eis quoddam Saticum in confinibus scilicet Adelberonis & Bozonis atque Adelardi situm, cum omnibus castitiis superpositis ad partem ipsorum Ecclesiæ tenendum. Ea videlicet ratione, ut ab hac die & deinceps ipsum prædictum atque integrum Saticum in usus ipsorum sine censu aliquo teneant.* Spatium amplum, aream ad ædificandum interpretatur Martenius: malim ego domum seu mansum, ubi quis stat & manet, intelligere, unde *Staticum* scribendum esse suspicor. Vide *Stare* 2.

¶ SATIETAS Unius Diei, Quantum cibi per unum diem sufficit. Addit. 3. ad Capitul. c. 88. *Multi sunt qui perjurare pro nihilo ducunt, in tantum ut pro unius diei Satietate aut pro quolibet parvo pretio ad juramentum conduci possint.*

¶ SATIGER, *Jocularius, cilicio vestitus.* Papias. Sed leg. *Setiger*, ut monuit Cangius in v. *Jocularis.*

SATIL, Pondus duorum sextariorum, apud Saladinum de Ponderib.

¶ SATIMANA, pro Septimana, hebdomada. Statuta Cluniac. MSS. ann. 1301. ex Tabul. B. M. Deauratæ Tolos. *Statuimus ut ... non sacerdotes semel communicent qualibet Satimana & in quinque festis prædictis.*

¶ SATINUS, Pannus sericus rasus, vulgo *Satin.* Necrolog. Parthenonis S. Petri de Casis: x. *Augusti ... Casula de Satino Percico, quæ constitit* xviii. *florins.*

¶ Sattinus, Eadem notione, in Actis S. Francisci de Paula tom. 1. April. p. 161. *Ipsa eamdem genam quodam panno Sattini nigri cooperiebat.* Vide *Setinus.*

SATIO, Tempus sationis, unde Gallis, *Saison*, pro quavis anni tempestate. Virgilius:

Vere fabis Satio.

Charta Roberti Regis Fr. ann. 1028. ex Tabulario Abbatiæ Colombensis: *Et super castrum terræ arabilis, quantum possunt tria boum culturare omni Sationi, &c.* apud Duchesnium in Probat. Hist. Brecensis pag. 5. *Satio hibernatica & estivatica*, sæpe in Tabul. S. Remigii Remensis: *Arat ad hibernaticam Sat. map. 1. continentem in longitudine perticas 40. in lat. perticas 4. ad estivaticam similiter.* Rursum: *Possunt ibi seminari inter ambas Sationes de anno modii centum.* [Charta Benedicti Episc. Nannet. an. circiter 1105. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 316. *Dedi etiam in usus canonicorum ... tantum terræ, quantum poterint quatuor boves arare per duas Sationes, cum mansione necessaria agricolæ operanti terram illam.* Tabul. S. Sergii Andegav. *Portionem cujusdam terræ, ... quantum scilicet quatuor boves arare possunt duabus Sationibus ... concesserunt.*] *Dessaisonner les bois ou les estangs*, in Consuetud. Bituric. tit. 5. art. 46. extra tempus consuetum aut silvam cæduam cædere, aut stagna expiscati. [Vide *Saisio* & *Sazo* 2.]

Sationalis Terra, Sationi idonea, cui opponitur *vineis consita*, in Tabulario Ecclesiæ Catnotensis anno 1186. ch. 99. [Vide *Sationalia.*]

Seisona, ex Gallico *Saison.* Ingulfus p. 852. *Cum communa pasturæ pro omni genere animalium omnibus Seisonis.* [Charta Edwardi III. Regis Angliæ ann. 1340. apud Rymer. to. 5. pag. 183. *Eidem Comitissæ unam robam pro statu suo competentem, pro ista Seisona æstivali, liberet.* Vide *Saisona.*]

¶ Sesona, Eadem notione, in Charta ejusd. Reg. ann. 1341. apud eumd. Rymer. to. 5. col 231. *Volentes igitur malis & periculis contra instantem Se-*

fonam estivalem pro honore nostro ac communi utilitate pracavere, &c.

Seso. Extenta manerii de *Garringes: Debet operare in qualibet septimana à festo S. Michaelis usque ad gulam Augusti, qualibet die operabili unum opus, precium operis ob. quadr. & a festo S. Petri ad vincula usque ad festum S. Michaëlis unum opus in qualibet die operabili, 1. den. ob. excepta Sesone biemale.* Infra: *ad Sesonem Quadragesime.* [Charta an. 1403. ex Schedis Pr. de *Mazangues: Et gausitas pertinentes ad dictum monasterium... cum,... arrendamentis... in quinque annis in quibus intelligantur quinque Sesones.* Charta an. 1428. ex iisdem Schedis: *Pro tempore quinque Sesonum, sive quinque perceptionum fructuum* Vide in *Saizo.*]

SATIONALIA, Agri sationi idonei: *Sementiva.* Jo. Sarisberiensis lib. 1. Policrat. cap. 4. *Illis, ut pascua augeantur, prædia subtrahantur, agricolis Sationalia.* [Charta an. 898. in Bullar. Casin. to. 2. pag. 38. *Cum terris, silvis, salectis, Sationalibus, campis, paludibus, lacis & ædificiis a nobis constructis.*]

SATIRUS. Charta Pontii Comitis Tolosani ann. 936. apud Catellum pag. 89. *Et tallias, & omnes actus, & seguis, & justitias, & omnes Satiros, & leudas, & persultra, & venationes, &c.* [*Satyros* editum inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 76.

¶ SATIS, Valde, omnino. Missale Gothic. apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 266. *Vere dignum & justum est, Satisque est dignum, &c.* S. Audoenus in Vita S. Eligii: *Ob hoc itaque eum* (Eligium) *vel maxime in his locis dederunt pastorem, quod incolæ ejusdem regionis magna adhuc ex parte Gentilitatis errore detinebantur, & vanis superstitionibus Satis dediti erant.* Passim occurrit in Bibliis sacris.

SATISAGERE, Satagere. Lucifer Calaritanus ad Constantium lib. 2. *Conspicis, quia si te hæretico Satisagente damnarem innocentem, tecum essem futurus in gebennam.* Chron. Reichersperg. an. 317. *Preterea Satisagebat, ut omnes qui ante se fuerant, tyrannos crudelitate superaret.*

¶ SATISDATIO, Jus quod ex *Satisdationibus* domino competebat. Charta Ademari de Muro-veteri an. 1191. apud Acher. to. 8. Spicil. p. 205. *Trado tibi Guillelmo..., castrum de Omelacio cum omni dominio ejus & dominatione & districtione & hominiis & Satisdationibus & firmantiis,... & cum omnibus aliis quacumque ad dictum castrum de Omelacio pertinent.*

¶ Satisdationis Religio, in Charta an. 1165. ex Tabular. Massiliensi: *Facta ab utraque parte Satisdationis religione.*

SATISFACERE, Excusare: *Satisfactio*, Excusatio. Gloss. Gr. Lat. ἀπολογία. *Excusatio, purgatio, satisfactio.* S. Ambrosius serm. 46. *Ergo Petrus prorumpit ad lacrymas, nihil voce precatus. Invenio quod fleverit, non invenio quod dixerit. Lacrymas ejus lego, Satisfactionem non lego. Recte sane Petrus flevit & tacuit, quia quod defleri solet, non solet excusari, & quod defendi non potest, ablui potest.* Histor. Miscella in Mauricio an. 14. *Itaque Romani hoc audito, ad tyrannidem vertebantur. Prætor vero timens Satisfaciebat militibus, hoc verum non esse, &c.* Ubi Theophanes habet ἀπελογεῖτο.

¶ Satisfacere ad Evangelia, Tactis, vel coram Evangeliis jurare. Leg. Liutprandi apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 60. *Et si de colludio pulsatus fuerit, Satisfaciat ad Evangelia, quod nullum colludium cum alio homine de ea re factum habeat.*

Satisfactio, Compensatio. Concilium Wormatiense cap. 60. *Si servus absente vel nesciente domino suo, Episcopo autem sciente quod servus sit, Diaconus, aut Presbyter fuerit ordinatus, ipse in Clericatus officio permaneat: Episcopus tamen cum Domino dupliei Satisfactione persolvat.* Infra: *Simili recompensatione teneantur obnoxii.*

Satisfacere, Satisdare. Hincmarus Remensis apud Flodoard. lib. 3. c. 26. *Illi Ecclesiam dabo, & tunc illum ordinabo, si mihi talis Clericus Satisfactionem fecerit, quod nullum pretium inde donaverit.*

¶ Satisfactione Deservire, Cum plausu rem gerere. Charta Alani Ducis Britan. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 79. *Tradidit de sua propria hæreditate S. Guenganaloeo ejusque abbati Johanni, quia vocavit illum in ultra mare atque inventavit,... & iste Johannes Satisfactione deservivit inter barbaros plurimaque inter genera Saxonum atque Normannorum, & necessariam multis vicibus assumsit pacem trans mare atque infra mare ad gaudium nostrum nunciavit.*

¶ SATISFACTORIA, Satisfactio, excusatio, purgatio. Chron. Episc. Claromont. ad ann. 1405. apud Stephanot. tom. 4. Fragm. Hist. MSS. pag. 399. *Johannes Dux Burgundiæ, Antonius de Burgundia Dux de Lemburgo... dederunt Satisfactorias & responsivas super arrestatione & detentione domini Ducis Aquitaniæ, &c.*

¶ SATIUS, Satur, Italis *Satio.* Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Mart. pag. 194*. *Unde unum ex illis fisticedis ad ipsam venit, ex qua ita Satia & consolata remansit, ut difficile esset ad credendum.*

SATNICUS. Vide infra *Setnicus.*

SATRAPA. Chartam Æthelredi Regis Angl. post Duces subscribunt aliquot viri nobiles, cum hoc titulo, *Satrapa Regis.* Quæ appellatio eadem est forte quæ *Ministri.* Vide in hac voce. [S. Bernardus de Considerat. lib. 4. *Quid illud sit dicam, & non proderit. Curia quia non placebit Satrapis, plus majestati quam veritati faventibus.* Hinc]

¶ Satrapa, pro quovis Ministro seu Satellite. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. pag. 420. *Factum est autem ut liber quidam veteranus sive vavassorius nomine Willelmus de Bochordis vavassorissam quandam de Fielnis similiter liberam nomine Havidem duceret uxorem. Quæ maritalis lecti spondas apud Bechordas vix attigit, cum venientes Hamensium Satrapæ ab ea colvekerliam exegerunt. Illa vero pro timore & pudore aliquantisper colore mutato facta rubicunda, quid sit colvekerlia penitus ignorare, se autem omnino liberam & à liberis se protestatur ortam natalibus; inductas autem suæ liberationis per quindecim dies vix a Satellitibus impetrans, demum ad diem sibi præfixum cum cognatis & amicis suis apud Hamnas Hamensibus dominis se præsentavit.*

¶ SATRAPIA, Præfectura. Charta ann. 1405. to. 3. Hist. Harcur. pag. 1089. *Assignavimus Satrapiam atque arcem Bonnensem, ut iis earumque redditibus ad vitam utatur.*

¶ SATRAPIZARE, Divinare, augurari. Vita S. Bedæ tom. 1. April. pag 868. *Quod quotiescumque Rex contra inimicos Christiani nominis ad bella procedere disponebat, quem exitum esset habiturus in bello fide certissima Satrapizarent & per astrorum scientiam nuntiarent.*

¶ SATRINUM, Pistrinum, Gall. *Boulangerie*, interprete D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. pag. 564. ex Charta Alberti Abbat. Latiniac ann. 1223. in Chartul. Campaniæ in Biblioth. reg. fol. 280.

¶ SATTA, Ponderis vel mensuræ species. Statuta Cadubrii lib. 1. c. 16. *Quod quilibet homo & persona, qui vendunt aliquas res ad pondus vel ad mensuram debeant infra tertiam diem a die proclamationis*

portare sive portari facere ad domos ipsorum juratorum calveas, concios, libras, medias, quartarolos, Sattas, mezetinos à sale, & alias mensuras quas exercent, & ipsas mensuras adjustare ad mensuram ipsius jurati. Vide *Satum* & *Scatto*.

¶ SATTALLES, pro *Satelles*, in Litteris Henrici VI. Reg. Angl. an. 1446. apud Rymerum tom. 11. pag. 128.

¶ SATTINUS. Vide supra *Satinus*.

¶ SATTORNARE, pro *Attornare*, Procuratorem constituere. Vide *Atturnatus*. Charta ann. 1098. apud Menag. in Hist. Sabol. p. 359. *Ita quod ego, & heredes mei ... prædictos homines tenemur compellere ad molendum in dictis molendinis, & prædictum biannium & corveiam Sattornare eisdem fratribus servientem quicumque fuerit ibi ex parte mea, vel heredum meorum, ad citandum vel compellandum prædictos homines, &c.* Hæc subobscura sunt.

¶ SATULARES, pro *Sotulares*, Calcei, in Charta an. 855. Append. Marcæ Hispan. col. 788. *Satulares parilia* xv. Occurrit præterea in Statutis Eccles. Aquensis an. 1259. Vide *Subtalares*.

SATUM, *Genus mensuræ juxta morem provinciæ Palæstinæ, unum dimidium modium capiens: cujus nomen ex Hebræo sermone tractum est. Satum vero apud eos nominatur sumptio vel elevatio: eo quod qui metitur eandem mensuram, sumat, vel levet. Et est aliud Satum mensura sextariorum 22. capax quasi modius. In 17. Gen. dicitur, Accelera, tria sata farinæ similæ commisce, & fac subcineritios panes.* Johan. de Janua; [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Satum, une maniere de mesure, muy & demi secundum Palestinos, ou de* XXII. *sestiers.*] Vide Numer. 5. 15. 1. Reg. 25. 18. 2. Paralip. 2. 10. Matth. 13. 33. Luc. 13. 21. Gloss. Gr. MS. Reg. cod. 1673. Σάτα, κύμηλα, τὰ μόδια. Aliud cod. 2062. Σάτον, μόδιος, κύμηλες.

¶ SATURA, Νόμος πολλὰ περιέχων, κόρος, in Gloss. Lat. Gr. Festus: *Satura, & cibi genus ex variis rebus conditum est, & lex multis aliis legibus conferta.*

SATURATIM, *Adfatim*, κατακόρως, in Gl. Gr. Lat.

¶ SATURANTER, Eadem notione. *Saturantius* dixit Fulgent. lib. 3. Mytholog. *Hæc Saturantius Apuleius enarravit.*

¶ SATURITAS DOMINICA, de Communione Corporis & Sanguinis Domini dicitur, in Epist. Synodica Eccl. Africanæ ad Cornelium PP. *Quos tutos esse contra adversarium volumus, munimento Dominicæ Saturitatis armemus.*

¶ SATURNIANI, SATURNILIANI, & SATURNINIANI, Gnosticorum sectarii, qui à Saturnio, vel Saturnilo & Saturnino sic appellati sunt. Multa cum Simone Mago & Menandro communia habuere dogmata, de quibus videsis S. August. de Hær. c. 3. Philast. Hær. 31. S. Epiph. Hær. 23. Stockmanni Lexic. Hæres. &c.

¶ SATURNUM. Comput. an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 325. col. 2. *In dicto ædificio sunt ædificata unum palatium bene coopertum & muratum, in quo sunt unum stabulum & unum Saturnum.* Ubi Cl. Editor legendum censet *Suturnum*, & hypogeum, Gall. *Sousterrain*, interpretatur.

SATYRICI. Eckeardus Jun. de Casib. S. Galli c. 1. *Saltant Satyrici, psallunt symphoniaci.* Ubi *Satyrici* dicuntur Ludiones, histriones, & mimi. *Sunt enim Satyri leves, ludificantes, derisores, saltores*, Balbo in Catholico. Gloss. Gr. Lat. Σατυριστής, ὁ σκωπτικός, *Ludio*. Gloss. Gr. MS. Reg. Cod. 1673. Σάτυροι, χορευταί. Papias: *Setiger, jocularius.* Adhibitos Satyros in Latinis fabulis testatur hic versus apud Marium Victorinum:

Agite, fugite, quatite Satyri.

Præterea in pompa triumphi Satyros, seu Σατυριστὰς jocularia dicta effudisse auctor est Dion. Halicarn. lib. 7. Hinc διασατυρίζειν, pro παίζειν, apud Lacones, ut est apud Hesychium.

¶ SATYRUS. Vide *Satirus*.

SAVANA, SAVANUM. Idem quod *Sabanum*, apud Apicium lib. 5. cap. 1. 5. 6. 7. c. 6. [Testament. Guillæ Comit. Ceritan. ann. 1020. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1020. *Illic relinquo .... meas ambas Savanas quas habeo meliores.*]

SAVARDA, [Terræ incultæ, ni fallor, vulgo *Savarts. Heritage en Savart, friche ou ruine*, in Consuetud. Remensi art. 264. *En friez & Savart*, in Claromont. art. 120.] Charta Nevelonis Episc. Suessionensis an. 1180. *Compositum est in hunc modum; quod præfatus Albericus universa Savarda, &c. .... parata, & brochas, quæ sunt apud Chacrisium, libera & quieta, & absque ulla contradictione à prædicta Ecclesia debere perpetuo possideri recognovit, laudavit, & concessit: hoc unico retento, quod non nisi ad proprios usus Ecclesiæ præfatæ sive hominum apud Chacrisiam manentium excolenda dabuntur.* Ex adversariis Andr. Duchesnii.

¶ SAVATERIUS, à Gall. *Savetier*, veterum calceorum Sutor, in Charta ann. 1353. ex Regest. 80. Chartophylacii reg. n. 688. Vide *Savetarius*.

¶ SAUBUA, ut *Sabuta*. Vide in hac voce.

¶ SAUCER, SAUCERIA, Vasculum, disculus in quo *salciæ* seu condimenta mensæ apponuntur, Gall. *Sauciere*. Testam. Joh. *de Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Item* (lego) *Thomæ filio meo* XXIIII. *discos argenteos*, XII. *Saucers*, II. *bacynos, &c.* Litteræ Richardi II. Reg. Angl. an. 1382. apud Rymer. to. 7. p. 357. *Viginti & quatuor parapsides, viginti & quatuor discos, viginti & quatuor Saucerias de magna forma, &c. Saucier*, in Invent. an. 1306. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 453. VI. *grans escuelles*, XII. *Sauciers, &c.* Vide *Salsaria* 2. & *Sausa*.

¶ SAUCIA, Salicetum, Gall. *Saussaie*. Charta Lotharii & Ludovici Reg. an. circ. 980. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 40. *Clausus etiam vineæ juxta Saucias situs, quem dedit bonæ memoriæ Hugo filius Roberti Regis.* Nomen loci prope Parisios, à salicibus sic appellatum.

SAUCIOLUS, [*Atrium Sauciolum*, forum judiciale, in quo rei capite damnantur.] Vide *Atrium* 1.

¶ SAUCIONARE, Servare, custodire, ut videtur. Chron. Estense ad an. 1351. apud Murator. to. 15. col. 465. *Postquam præfati domini relegati erant, quod ipsi, & quilibet eorum tamquam fratres, & intimi amici in prælibatam Cassam deberent Saucionari; tandem Veneti tamquam viriles domini cum domino Cane Grande concordiam tractaverunt, & in terris suis Saucionari cœperunt.*

SAUCUNCULUS. Fragmentum Petronii pag. 55. *Habuimus tamen in primo porcum, poculo coronatum, & circa, Saucunculum, & gizeria optime farta, &c.*

¶ SAUDADERI, Milites, qui stipendio merent, *Soldats*. Charta ann. 1442. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Eo casu quo Saudaderi seu armigeri ponantur in monasterio, &c.*

¶ SAVELLARIUS, f. pro *Sacellarius*, Fisci custos. Vide *Saccus* 4. Anonymus de Mirabilibus Romæ in Diario Ital. D. *de Montfaucon* p. 290. *Savellarius debet habere curam monasteriorum & ancillarum Dei, & in festivitatibus debet introducere honores ad Imperatorem.*

¶ SAVENA, ut *Savana*. Vide *Sabanum*. Tabular.

S. Victoris Massil. *Septem Savenas altaric, & tres tonalos de seda, &c.*

¶ SAVETARIUS, à Gall. *Savetier*, in Cod. censuali Episc. Autissiod. an. circ. 1290. Vide supra *Savaterius.*

¶ SAUGINARIUS, pro *Saugmarius.* Vide *Sagma.* Charta Caroli C. an. 911. apud Doublet. p. 778. *Nec non de omnibus carris, vel Sanginariis, qui pro coenis utilitate ad Massiliam ... advenissent.*

SAVILUBRIS, Glossæ Pithœanæ: *Savilubric, artibus. Salvilubre, artificio.* [*Samelubro, artificio*, in Gloss. Isid. Utrobique nihil sani.]

SAVINA. Charta Ricardi Regis Angl. apud Sammarth. in Archiep. Turonens. *Et faagium de Maumine & unam Savinam mellis, cum vasis qua dicuntur Costares.* F. *Saumam.* Vide in *Sagma.*

☞ Occurrit rursum apud Cencium in Cæremoniali MS. unde colligitur genus esse mensuræ simul & ponderis, proinde nihil esse mutandum: *Senatores quando comedant, debent habere Savina mediam vini, & mediam claretti.* Idem ubi de censibus: *Ecclesia S. Basilii duas Savinas piscium.*

¶ SAVINERIUS. Barthul. Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1225. apud Murator. to. 6. col. 439. *Ex decreto consilii miserunt CCC. optime armatos quemlibet cum Savinerio & duobus scutiferis, item balistarios XX. equitantes, & alios C. pedites cum balistis tamen de cornu, in servitium Astensium & inimicorum offensionem transmisit.*

SAVIRUM, Scientia, Gallis *Savoir*, ex *sapere.* [*Scavance*, in Consociat. Nobilium ann. 1379. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 596. *Et ne pourront nuls des Compagnons de cette alliance ... quel qui soit, entrer en la dite ville de Rennes à leur Scavance & connoissance, qu'il ne face le serment de vouloir le bien & honneur de la dite ville.* Adde Chartam ann. 1448. ibid. col. 1098.] Sacramentum fidelitatis in Capitul. Caroli C. tit. 15. *Ego ill. Karolo Hludowici & Juditha filio ab ista die inante fidelis ero secundum meum Savirum, sicut francus homo per rectum esse debet suo Regi.* Sacramentum lingua Romana Ludovici II. apud Nithardum lib. 3. an. 842. *In quant Deus Savir & podir me donat*; id est, *quantum mihi Deus scire & posse donaverit*, ut est in Annalib. Francor. Fuldensib. an. 860. seu in Pacto Caroli & Henrici Regum an. 921. *Secundum meum scire ac posse.* Vide *Sapere.*

¶ SAVIUM, *Osculum uxoriosum.* Gloss. Isid. Occurrit non semel apud Apuleium, ut & diminut. *Saviolum.* Gloss. Lat. Gr. *Savium*, φίλημα ἐρωτικόν.

SAULSCOT, Saxonice ꞅaplꞅeat, i. animæ symbolum, & ita dicebatur, quoniam sepultura pendebatur. Pecunia sepulcralis, nummus scilicet, effosso tumulo, in subsidium animæ Sacerdoti pendendus, al. *Soulscot.* Vide Leges Canuti part. 1. cap. 13. & Concilium Ænamense.

SAUMA, SAUMARIATA, SAUMARIUS, &c. Vide *Sagma.*

SAUMATINUS. Vide *Submanicatus.*

¶ SAUMERIUS. Vide in *Sagma.*

SAUNARIA, SAUNARIUM, &c. Vide *Salinaria.*

¶ SAVO, f. Linteum quo lecti sterni solent, Hispanis vulgo *Savana.* Vide *Sabanum.* Acta S. Petri Confess. to. 4. Julii p. 667. *Illo autem parvo tempore quo quiescebat non super pannos laneos aut lineos, sive super culcitras aut Savones, sed super durissimos lapides in campanili majoris ecclesiæ.* Alia notione vide in *Sapo.*

¶ SAVONUM, Sapo, Gall. *Savon.* Statuta Astens. ubi de muratis portarum: *Savonum durum & mollum ponatur & solvat pro quolibet cubo lib. II.*

¶ SAVORNARI. *Loquitur de carico quod ponitur in fundo navis.* Ita Gloss. Fr. Barber. ad *Docum. d'Amore* edit. Ubaldini pag. 260.

Falla ben Savornare
E la sentina lassare

Italis *Saverna* & *Savorna* est Saburra, glarea, vulgo *Saorra*, vel *lest.* Vide *Saorra.*

¶ SAVOTIENSIS, pro Sabaudiensis, Sabaudus. Vita Margaritæ Burgundæ apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 1203. *Porro non post multorum annorum curriculum, dum inter ipsam & Savotiensem Comitem guerra exerceretur asperrima, &c.*

¶ SAVOYA, Sabaudia, Gall. *Savoie.* Charta Frederici Imper. an. 1157. inter Instr. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 17. *Concedimus quoque & casamenta tam Comitis Savoye, quam alia omnia de antiquo & novo jure ad Ecclesiam Lugdunensem pertinentia.*

SAURA. Chronicon Fontanellense p. 246. *Ad infirmorum curam mansionilem, qui dicitur Bothmeregut, & quantumcumque decet Sauram, id est, de porcis, mutones, berbices, pullos, ova ... concessimus.* Legendum videtur *flaurum.* Vide in hac voce.

☞ Haud scio an emendatione locus indigeat, cum hæc vox rursum occurrat in Annalibus Genuens. Ogerii Panis apud Murator. to. 6. col. 400. *Marsilienses, audito eo, navem unam magnam quam præparaverant cum duabus galeis in cursum mittere, & qua jam erat ad Pamagum ad Marsiliam, extra buccam timore nostrarum navium duxerunt, & ibi cum tota Saurea & viand:s inter portum Archerium & Turretam naufragium passa fuit.* Ubi eadem notione qua *Staurum* intelligi debere nemo non videt.

SAURARIUM. Charta an. 1222. in Tabul. S. Dionysii: *De aliis autem ingeniis ad piscandum, scilicet de Saurario ad crocham, de Sauratio cum * de retibus ad ablaias, de mucetis, & escronellis contra juramentum eorum dicere non audemus.*

SAURATUS. Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 6. cap. 77. de Nuceria Italiæ oppido: *Unde locum ipsum, cum in diœcesi Salernitana tunc existit, quidam subsannative Miseriam Saurata, quod lingua vulgari stulta, vel tædiosa sonat, diœcesis appellabant.*

SAURES, *Saurices.* Gloss. Isid. [Papias: *Saurex antiquitus, nunc sorex.* Gloss. Lat. Græc. *Surix*, μῦς: ubi leg. *Saurix.*] Lexicon Græc. MS. cod. 2062. Ανεμοῦδι, τὸ ζῶον τὸ ἐπιστᾶσα, ἐν τοῖς τοίχοις ἀείρειν, ὃ καὶ ὁ Περσικός, καὶ ἡ Νυμφίτζα.

¶ SAURILUBRO, *Artificie*, in Gloss. Pithœanis. Vide *Savilubris.*

SAURINUM. Epistola Gogonis 16. inter Epistolas Francicas Freheri & Duchesnii: *Ergo dum scientiam nostram falsis laudibus adornatis, & parentali affectu ostenditis, & magistra institutione insciam castigatis: quatenus illum possitis ad verum provocare præconium, qui vestris cupit judiciis parere per meritum. Et quamlibet circa Saurina nemorum succisa pergetis, nostra quoque pectora sermone dialectico aperuistis.* Ita præfesse Codd. MSS. monent editores. Vide *Saura.*

SAURUS, Σαῦρος, Gall. *Sor.* Vox in Falconaria venatione notissima, in qua *falco saurus* dicitur anniculus, & primarum pennarum: quæ coloris sunt, quem *Sor* nostri dicebant. Le Roman *de Vacce* MS.

Chevaus out garangaies blans, bauçens, & Sors.

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Les chevax brechent bruns & bauçans, & Sor.

Infra:

Et Lanz die fist fort un cheval Sor.

Le Roman *d'Aubery* MS.

Et tant destrier bai & Sor & bausant.

Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte venandi c. 54. *Eadem avis dum habet plumas & pennas Sauras, seu primas, &c.* Cap. ult. *Plumagium autem Saurum, seu non mutatum, differt à mutato, in eo quod generaliter plumæ & pennæ post mutam sunt meliores & alterius coloris, &c.* Lib. 2. cap. 8. *Quas pennas primo anno suæ nativitatis, in quo dicuntur Saura, semel mutant, &c.* Denique cap. 23. *Sauri, dum dicuntur Sauri, hoc est, antequam sint mutati, &c.* [Charta an. 1273. ex Tabul. S. Tiberii: *Et quod pro censu seu servitio & pro recognitione dicti feudi prædictum monasterium* (S. Tiberii) *& abbas memoratus ... solvere teneantur dicto dom. Regi ... unum Saurum formatum & acceptabilem, vel quinquaginta solidos Turonenses.*] Petrus de Crescentiis lib. 10. de Agricult. c. 3. de accipitr. *Secundi meriti est is, qui postquam de nido volavit, captus fuit, raro consuevit antequam pennas in feritate mutaret, qui vocatur Sorus.* Verba quæ mendo non carent, sic reddidit vetus ejus Gallicus interpres: *Et celui qui a volé, & (esté) prins depuis, avant qu'il ait mué ses pennes en ruante, n'est pas si bon, & est appellé Sor.* Guill. *Tardif* Lector Caroli VIII. Regis Franc. in *Falconaria*, cap. 15. *Sor est appellé à sa couleur sorette, celui qui a volé & prins devant qu'il ait mué.*

¶ Sorius, Eadem notione, in Computo an. 1237. ex Bibl. reg. *Pro uno alio Sorio* XVIII. *lib.* Comput. alter ann. 1244. ibid. *De quodam equo Sorio baio,* XL. *lib.* XII. *sol. Pro quodam palefrido Sorio,* XIII. *lib.* IIII. *sol.*

Sorus. Bracton. lib. 5. tract. 1. c. 2. §. 1. *Per servitium unius astarcii Sori, vel unius esparverii Sori.* Gaufridus in excerptis de Vita S. Bernardi cap. 1. *Tecolitus quidam cognomento Sorus, quo nomine vulgari lingua subrufos & pene flavos appellare solemus.*

¶ SAUSA, Condimentum, Gallice *Sauce*. Statuta Astens. Collat. 11. c. 96. fol. 35. *Ordinatum est quod aliqua persona non utatur agrazio pro Sausa facienda, vel aliqua alia re, nisi hoc fecerit de suis uvis.* Vide *Salsa* 1. Hinc

¶ Sausaria, Disculus in quo *Sausa* reponuntur, Gall. *Sauciere*. Charta ann. 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 384. *Quinque duodenas discorum, tres duodenas & octo Sausarias de peutre.* Vide *Saucer*.

SAUVAGINA. Vide in *Sylvaticus*.

¶ SAUVAMENTUM. Vide *Salvamentum* 1.

¶ SAUVINIACENSIS Moneta. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ SAVUS. Vita Mathildis apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 693. *Savos etiam honoravit pontifices, clerumque valde dilexit, & præcipue monachos.* Ubi *Savos* sapientes interpretatur Editor; nisi tamen legendum sit *Sanctos*.

¶ SAUZETUM, Salicetum, Gall. *Saussaie*. Charta an. 1362. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 436. *Pratis, pascuis, nemoribus, Sauzetis, viveriis, &c.*

SAXA, Cultellus, [Gladiolus.] Gotefridus Viterbiensis part. 15. pag. 363.

Ipse brevis gladius apud illos Saxa vocatur,
Unde sibi Saxo nomen peperisse notatur.

Eadem fere Engelhusius:

Quippe brevis gladius apud illos Saxa vocatur,
Unde sibi nomen Saxo traxisse putatur.

Saxones longis cultellis pugnasse auctor est etiam Continuator Florentii Wigorniensis ann. 1138. indeque genti datum nomen: *Mutato denique nomine, quæ ad id tempus Turingia, ex longis cultellis, sed victoriosis, postmodum vocata est non Saxonica, sed Anglico elemento Sexonia.* Neque aliter Lambertus Schafnaburgensis an. 1075. *Reliquam partem gladiis, qua bellandi arte plurimum excellit Saxonia, peragunt.* Et Fridericus II. Imp. in Epistola ad Saladinum, apud Rogerum Hovedenum pag. 650. *In gladio lnaens Saxonia.* A voce igitur *Saax*, & *Sahs* appellata Saxonia: ita enim Saxonibus dictus cultellus, gladius, de qua voce consulendus in primis Mericus Casaubonus in Tractatu de Lingua Saxonica pag. 395. ubi Saxones inde dictos etiam contendit. Glossarium Lat. Theotiscum: *Semispathium, Sahs.* Witikindus lib. 1. de Gest. Saxon. *Fuerunt autem & qui hoc facinore nomen illis* (Saxonibus) *inditum tradant: cultelli enim nostra lingua Sahs dicuntur, ideoque Saxones nuncupatos, quia cultellis tantam multitudinem fudissent.* Eadem habet Albertus Stadensis an. 917. Illius etiam vocis notionem attigit Gobelinus Persona in Cosmodromio ætate 5. cap. 11. *Apud nos senioribus novacula, qua pili raduntur, dicitur Saß; & habemus inde vulgare verbum Saßen, id est, novacula cæsariem radere.* Præterea Gaufridus Monemuthensis lib. 3. cap. 3. *Commilitonibus suis præcepit, ut unusquisque longum cultrum intra caligas absconderet, & cum colloquium securius tractarent Britones, ipse eis hoc signum daret, Nimet oure Saxas,* (i. capite vestros cultros,) *unde quisque paratus adstantem Britonem audacter occuparet.*

Aliunde tamen, licet minus vere, Saxoniæ vocis etymon arcessunt alii, à *saxo* videlicet, seu *lapide*. Tidericus Langenius in Saxonia:

Restat laudanda Saxonia magnificanda,
A Saxo dicta, gens Saxonia benedicta,
Est fortis, dura, gens bellica, vix ruitura.

Ita Roswitha de Gestis Odon. cap. 1.

Ad claram gentem Saxonum nomen habentem
A Saxo, per duritiem mentis bene firmam.

Papias ex Isidoro lib. 9. c. 2. *Saxones dicti, quod sit dura & validissima gens.* Vide *Scramasaxus*, & Lexicon Runicum Olai Wormii in v. *Sax*.

☞ Reineccius de Orig. Saxon. à *Sach* ob administrationem justitiæ, appellatos Saxones existimat. Vide Schilteri Gloss. Teuton.

SAXAGONUS, pro *Sexagonus*, seu Sexangulus: vox hibrida. Bromptonus: *Ibi quoque gignitur lapis Saxagonus, &c.*

SAXAROLI, Columbarum species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 88. ubi veteri Gallico Interpreti *Cendrins*, seu Cinericii coloris dicuntur: Italis *Sassaroli*.

SAXELLUS, Pennæ species. Vide *Vani*.

¶ SAXESCERE, Lapidescere. Scriban. de Pass. Chr. cap. 9. *Saxescunt corda humana & sunt duriora chalybe.*

¶ SAXIMENTUM, Obsignatio, manucaptio, sequestratio, Gall. *Saisie, depôt.* Statuta Montis Regal. fol. 112. *Et si contrafecerit in rumpendo vel restituendo dictum Saximentum penes eum factum, solvat bannum pro qualibet vice solidos sexaginta, & restituat damnum illi qui fecisset fieri dictum Saximentum.* Statuta Castri Redaldi lib. 1. fol. 12. v°. *Statutum & ordinatum est, quod non possit fieri de bonis alicujus districtualis castri Redaldi ullum Saximentum ex parte alicujus officialis, nisi primo liquidatum fuerit debitum, vel alio modo, vel nisi prius juraverit, qui petierit fieri Saximentum illum verum esse debitorem suum, contra quem petit Saximentum fieri, & aliter Saximenta facta non valeant.* Hinc

¶ Saxire & Saxiri, Obsignare, Sequestrare. Statuta Vercell. lib. 2. f. 32. *Item si quis pro tenus pro facto suo Saxiverit aliquid quod invenerit penes aliquem*

quem ex parte Potestatis seu Rectoris, vel ex parte sua, vel judicum consulum justitie Vercellarum, is apud quem id Saximentum fuerit, tenere debeat illud salvum usque ad quartum diem. Statuta Astens. Collat. 16. cap. 9. fol. 47. *Sequestrari vel Saxiri non faciam civi Astensi aliquam rem, nisi illa res perdita vel furtivata fuerit .... Si tamen aliquis venerit coram me & requisierit ut faciam sequestrari, vel Saxiri ac detineri res alicujus sui debitoris, vel fidejussoris qui non sit civis Astensis .... & si exinde non sit instrumentum nec res obligata ipso qui Saximentum fieri postularet, faciam illas res & bona sequestrari & Saxiri ac detineri.* Vide *Saisire.*

¶ Disaxire, Obsignationem solvere, bona obsignata liberare, Gall. *Lever une Saisie.* Statuta Vercell. lib. 2. fol. 32. *Item quod nullus judex consul justitie possit Disaxire rem saxitam per socium, si fuerit socius in civitate.*

SAXISCUS. Anastasius Bibl. in Gregorio III. PP. *Id est gabathas aureas duas, alias Saxiscas numero quinque.* In Gregorio IV. *Obtulit 3. gabathas Saxiscas.* In Leone III. *Turibulum aureum exauratum unum, dextram Saxiscam unam, coronas aureas 12. &c.* In Nicolao I. *Gabatham Saxiscam de argento purissimo, &c.* Ubi Bulengerus: *Cur vocet Saxiscas, ignoro, nisi forte quia imitantur conchulas illas & patinas, quæ in rupibus & antris reperiuntur.* Sed potior est conjectura, ita dictas ejusmodi gabatas, quod opere *Saxonico* elaboratæ essent: nam *Saxiscus* dicitur pro *Saxonicus.* Bulla Benedicti VIII. PP. an. 1023. in Bullario Casinensi tom. 1. pag. 7. *Nec non & calicem Saxonicum majorem, cum patera sua, quem Theodoricus Saxonum Rex B. Petro olim transtulerat.*

¶ SAXIVOMUM, Machina bellica saxis emittendis apta, Græcis λιθοβόλος, Gallis *Perriere.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 4. edit. Hearnii pag. 9. *Plurima machina bellica, mirandis terrificisque Saxivomis, & aliis quibuscumque opem tanto negocio præstantibus, præfato castro obsidionem applicuit .... insultu frequenti virorum, horrendis Saxivomorum ictibus, ... infinitos terrores incuciens.* Ibid. cap. 14. p. 28. *Et Rex interim ... guerrarum habilimenta diligenter ordinet, Saxivoma fabricat, lapides ab eisdem evomendos præparat, &c.* Adde cap. 82. pag. 234. Vide *Petraria* 3.

¶ SAXONARE, ut supra *Sasonare*, in Statutis Vercell. lib. 3. fol. 72. *Amittant panem ipso jure, si fuerit minus pensa & si fuerit male coctus & male Saxonatus.* Galli dicerent *mal façonné.*

¶ SAXONIA Transmarina, dicitur Anglia, quod à Saxonibus occupata fuerit. Epist. Bonifacii Episc. ad Zachariam PP. *Quia synodus & ecclesia in qua natus & nutritus fui, id est in Transmarina Saxonia, &c.*

SAXORUM Veneratio, Paganis consueta, interdicta in Concilio Agathensi c. 5. & lib. 7. Capitul. Caroli M. c. 236. Vide *Petra.*

¶ SAXUM, Panni species. Vide *Sagum* 2.

¶ SAXUS, Salsus, nisi etiam ita legendum sit. Charta Leduini Abb. S. Vedasti Atrebat. de censu an. 1036. ex Chartul. V. ejusdem Monast. fol. 243. *Quinque solidata Saxa carnis, 1. den.*

¶ 1. SAYA, f. *Laya*, seu silva, in Actis S. Petri Cælestini PP. to. 4. Maii p. 427. *Hic Regi Carolo multum devotus in quadam Saya suum habuit habitaculum.*

¶ 2. SAYA, Panni species. Vide *Sagum* 2.

¶ SAYO. Vide *Sagum* 2. & *Saiones.*

¶ SAYRIE. Catholicon parvum: *Geneceium potest dici Sayrie, ubi manent mulieres de sero nendo.* Ubi

indicari videntur serotini conventus in quibus rusticæ puellæ lanificio una vacant, quos Picardi etiamnum *Series* appellant.

¶ SAYSIMENTUM, Saysio, Saysyna, Sazina, Sazire, &c. Vide *Saisire.*

¶ SAZIUM, Manucaptio, Gall. *Saisie.* Statuta Vercell. lib. 7. fol. 182. *Sazium panis frumenti & siliginis factum per Bartholomeum Vaetum & fratrem Hypolitum de Bonoromeo ad hoc specialiter constitutos tempore potestarie predicti dom. Roglerii Georgii, &c.* Vide in *Saisire.*

1. SAZO, & Sado, Mensura agri apud Aquitanos. Charta an. 1273. in Regesto Homagiorum Aquitaniæ p. 9. *Tenet ab ipso 7. Sazones terræ & vineæ.*

Sado appellatur in Regesto Constabulariæ Burdegal. fol. 111. *Dedit sibi in dotem 7. Sadones terræ ex una parte, & 9. regas terræ prope estagium suum in franco allodio.* Occurrit ibi pluries.

¶ 2. SAZO, Satio, annus: proprie anni tempestas, Gall. *Saison*, qua seritur. Charta ann. 1296. qua incolæ de Rellaneia concedunt Raymundo dicti loci domino *vintenam hinc usque ad quindecim annos seu ad quindecim Sazones continue revolutas.* Galli dicerent *pendant 15. recoltes.* Vide *Satio.*

¶ Sazus, Eadem notione, pro quavis anni tempestate. Chartar. Eccl. Auxit. c. 83. *Dedit 11. solidos ad quatuor Sazos Fid-Sanz-Garsia-Baro.*

¶ SBA, contracte scriptum pro Substantia, in Charta ann. 1336. *Dabit unum exemplum eodem tenore, facti tamen Sba non mutata.*

SBADAGIUM. Vita S. Francæ Abbatissæ n. 42. *Cumque in os illius de aqua S. Franchæ fuisset injecta, non retinuit eam, sed enormiter projecit, quousque cum uno Sbadagio compulsum fuit os ejus apertum stare.* Tanquam scilicet si oscitaret: est enim *Sbadaglio* Italis Oscitatio.

¶ SBANDARE, Navem harpagone retinere, ut videtur. Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 19. col. 861. *Quæ insuper ganzara altis cum fuit battaleis discurrens alteram galeam Venetorum ab una parte Sbandavit, nec se retinere valens, &c.*

¶ SBANDITUS, Proscriptus, extorris, ab Italico *Sbandire*, Gall. *Banni.* Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1286. apud Murator. tom. 8. col. 1168. *Bonifacius Bojardus cum quibusdam de illis de Bismantua & aliis Sbanditis de civitate & cum aliis multis de civitate Mutinæ intravit monasterium S. Prosperi, &c.*

SBARALIUM, Repagulum, seu munimentum ad urbium & castrorum introitus ex palis, & *barris*, quas Itali *Sbarras* vocant: unde *Sbaraglio*, de qua voce Academici Cruscani. Sanutus lib. 3. part. 12. c. 21. *Fecit quoque plures mines, seu cuniculos respondentes ad terram novam, factam nuper ante turrem Maledictam, & ad Sbaralium, sive barbecanum Regis Hugonis, ... & postea fecit approximare orificio fossarum boachiers multos ... usque ad Sbaralium domini Odoardi.* Infra: *Et 8. die ejusdem mensis destruxerunt Sbaralium Regis Hugonis.* [Vide *Sbarra.*]

¶ SBARARE Urbem, Omnes ejus aditus præcludere, eam obsidere, Gall. *Bloquer, investir.* Vita Eugenii IV. PP. apud Baluz. to. 7. Miscell. pag. 507. *Ipsi vero non moverunt se, & statim Roma Sbarata fuit.* Haud dubie ab Italico

¶ SBARRA, Repagulum, Gallice *Barriere.* Item, Crates seu sepimentum ex ferreis repagulis intertextis. Chron. Estense ad an. 1305. apud Murator. tom. 15. col. 353. *Invenit stipendiarios suos clausos Sbarris circa totam plateam.* Chron. Tarvis. apud eumd. to. 19. col. 790. *Super ponte S. Mar-*

tini lapideo se plaustris & Sbarris taliter clauserat; quod illac nullus poterat pertransire. Vita Ven. Catharinæ de Palentia tom. 1. April. p. 653. *Quod* (corpus) *erat in quodam sepulcro in dicta ecclesia subtus terram, tamen aperto cum Sbarris altis per brachium unum cum dimidio & plus super terram, &c.* Vide *Sbaralium.*

¶ SBARRATA, Italis, Obex, Gallice *Barricade.* Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 589. *Tunc videns Regina, quod nullatenus posset castrum convincere, sed potius succumbebat, & gentem in insultibus amittebat, mandavit in loco, quo tempore Regis Roberti Sbarrata erat prope castrum præfatum, fabricari murum fortissimum.*

¶ SBERNIA, Vestis species, eadem quæ *Bernia* Hispanis: hanc sic definit Covarruvias in Thes. linguæ Castellanæ: *Es una capa larga à modo de manto, grossera come manta fraçada.* Matthæus de Afflictis decis. 315. *Maritus mittit uxori sua, quando est in domo patris, vel fratris, gonellas de serico, Sberniam de serico, &c.* Vide *Berniscrist.*

¶ SBINDALA, ab Ital. *Binda*, Gall. *Bende*, Limbus, fascia. Statuta Astens. Collat. 4. cap. 5. fol. 17. *Teneatur Potestas ... dare ... cuilibet nuntiorum ... infulam unam panni rubei sive vermilii cum Sbindalis ejusdem panni, & quilibet ipsorum nuntiorum juramento teneatur in die dum in civitate Astensi & posse fuerit eundo & redeundo infulam illam rubeam cum Sbindalis portare & habere in capite, vel si propter calorem non posset infulam illam portare ad collum, tunc eam pendentem super humeros cum Sbindalis semper habere & portare teneatur.* Vide *Binda.*

¶ SBRONDATUS, Foliis nudatus, ab Ital. *Sfrondare*, Gall. *Effeuiller.* Statuta Montis Regal. fol. 241. *Item statutum est quod camparii tercerii vici teneantur emendare omnes arbores incisas, vel schalvatas, scarsatas & Sbrondatas, causa allevandi in finibus & posse civitatis Montis Regalis.*

¶ SBURLARE, Irridendo aliquem leviter percutere, ab Ital. *Burlare*, Gall. *Se moquer, se jouer. Sburlatio*, ipsa levis percussio. Statuta Castri Redaldi lib. 2. fol. 37. *Si qua persona injuriose Sburlaverit, vel spinxerit, vel in terram projecerit aliquem, & sanguis exiverit ex tali Sburlatione, vel spinctura, condemnetur in libris tribus monetæ currentis pro quolibet & qualibet vice.* Occurrit etiam in Statutis Ripetiæ cap. 86. fol. 16. v°. Vide *Burlare.*

SCABA, SCAVA, Fossa. Tabularium Abbatiæ Conchensis in Ruthenis Ch. 59. *Et dono similiter ut in Dordonia inter me & Monachos sanctæ Fidis faciamus Scabam; & si ego non dedero medietatem operis Scavæ sanctæ Fidis Monachis, si eam sine me fecerint, sit Monachis in dominio.* [Charta an. circ. 490. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 329. *Et in ipsa vicaria villam nostram Floriaco, ... excepto colagas cum locu, cum tracte ad Scavas, cum bosco, &c.*]

¶ SCABARE, pro *Cavare*, Fodere, non semel in Vita S. Eligii. Vide *Cabare.*

SCABEA, pro *Scabies.* Paulus Warnefridus lib. 4. c. 47. *Post hæc fuit clades Scabearum, ita ut nullus potuisset mortuum suum agnoscere propter nimium inflationis tumorem.* [Vide *Scabredo.*]

SCABELLARE, *Decidere.* Ita Papias edit. at MS. habet *deridere*, quomodo forte *se gaber* dicimus. Sed potior editi lectio: idem enim quod *Capellare.* Vide in *Capulare.*

¶ SCABELLIZARE, Sustinere instar scabelli. Galfridus in Vita S. Godrici to. 5. Maii p. 77. *Et mirabiliter pedes meos ita Scabellizat, quod illis terram tangere, etiam si velim, non liceat.* Vide *Scamellum.*

¶ 1. SCABELLUM, Modus agri, quantum uno die excoli potest. Charta an. 1147. apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 330. *Dedit præterea idem Haimo pro anima fratris sui Rodulfi, Scabellum vineæ apud Domnam-basulam, & Cono tria Scabella & tria capitella.* Vide Histor. Tullensem R. P. *Benoist* pag. 199. & infra *Scamellus.*

2. SCABELLUM, Alia notione. Vide *Scamellum.*

¶ SCABIDUS, Qui scabie laborat. Charta Emehardi Episc. Herbipol. ann. 1097. apud Schannat. Vindem. Litter. pag. 178. *Agiliter exeat, pauperes quosque & debiles, Scabidos & famidos, turgidos & thabidos quærat & colligat. Scabida palpebra*, apud Marcell. Empir. cap. 8. Utitur præterea Tertull. lib. de Anima cap. 38. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scabidus, Roingneux, teigneux, racheux.*

SCABIEDO, pro Scabies, apud Folcardum in Vita S. Joannis Episcopi Eboracensis num. 2. [Leg. f. *Scabredo.* Vide in hac voce.]

¶ SCABILLUM, vel SCABILLUS. Vide *Scamellum.*

SCABINI, SCABINII, SCABINEI, &c. Sic olim dicti judicum Assessores, atque adeo Comitum, qui vices judicum obibant. Capitulare 2. an. 805. c. 6. *De clamatoribus vel causidicis qui nec judicium Scabiniorum acquiescere nec blasphemare volunt, &c.* Capitulare 2. an. 813. cap. 13. *Postquam Scabini eum* (latronem) *dijudicaverint, non est licentia Comitis vel Vicarii ei vitam concedere.* Leg. Longob. lib. 2. tit. 52. §. 7. *Exceptis illis Scabinis qui cum judicibus residere debent.* Capitula Caroli M. lib. 4. cap. 5. *Comes ... ibi secum suos Scabineos habeant.* Charta Ludovici Pii in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 787. *Quæ in præsentia Supponi Comitis, ac Benedicti, Hilpiani & Ansfredi Castaldorum cæterorumque Scabinorum .... acta fuerant.* Vetus Notitia in Chronico Besuensi p. 504. *Ante illustrem virum Hildegardum Comitem, seu judices, quos Scabineos vocant, & quamplures personas qui cum eo aderant in Montiniaco villa, in mallo publico, ad multorum causas audiendas, &c.* Speculum Saxonicum lib. 1. art. 62. §. 10. *In omnibus locis est judicium, in quibus judex sententialiter, hoc est, per sententias Scabinorum judicabit.* Adde lib. 2. art. 12. §. 2. lib. 3. art. 26. §. 2. art. 29. §. 1. 2. & Wichbild. Magdeburg. art. 33.

☞ Inter *Scabinos* cooptari nusquam poterant qui semel ad mortem fuerant judicati, ut legitur in lib. 6. Capitul. c. 295. *In testimonium vero non suscipiatur (qui judicatus fuerit ad mortem) nec inter Scabinos legem judicando locum teneat.*

Scabinos judiciis interfuisse, litesque dijudicasse, passim alibi legimus, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 35. §. 1. 2. lib. 2. tit. 40. §. 1. 3. 5. tit. 42. tit. 52. §. 7. in Capitular. Caroli M. lib. 2. cap. 28. lib. 3. c. 31. 40. 48. lib. 6. c. 207. in Edicto Pistensi Caroli C. cap. 6. in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 691. in Chronico Besuensi p. 505. S. Benigni p. 414. in Tradit. Fuldensib. cap. 98. apud Peratdum in Burgundicis pag. 36. Meibomium in Notis ad Witikindum p. 63. Goldastum in Chartis Alaman. c. 99. Hemereum in Augusta Viromand. pag. 121. &c. [Unde *Judices vel Scabini* non semel vocantur ab Hariulfo in Mirac. S. Richarii sæc. 5. Bened. pag. 568. & 569. *Scabini seu Judicatores*, in Charta Guidonis Comit. Flandr. an. 1270.]

Hos porro in mallis publicis septem fere semper fuisse judicum Assessores docent Capitularia Caroli M. lib. 3. cap. 40. *Ut nullus ad placitum banniatur, nisi qui causam suam quærit, aut si alter ei quæ-*

rera debet ; exceptis Scabineis septem, qui ad omnia placita præesse debent. Adde Legem Longob. lib. 2. tit. 42. §. 2. Capitul. 1. ad Legem Salic. §. 7. & Hincmarum Opusc. 15. §. 14. Interdum ad duodenarium numerum, si tanti essent, esse jubebantur : sin autem, de melioribus hominibus Comitatus supplebatur numerus duodenarius, ut est in Capitulari 2. Ludovici Pii an. 819. cap. 2. Atque hi eligebantur [& ab officio removebantur] à Missis dominicis, populi interveniente consensu, ut est apud eumd. Hincmarum, in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 33. in Addit. 4. Lud. Pii cap. 73. 75. & in Capitul. Caroli C. tit. 39. cap. 9. 10. Unde patet Scabinos ex ipsis civitatibus ac Provinciis, in quas mittebantur Comites ac Missi, delectos : ideoque judices proprios appellari, quod cives & incolæ eos sibi in judices eligerent. In Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1119. in Tabular. S. Bertini : *Insuper etiam pro quiete & pace Ecclesiæ judices proprios, quos vulgo Scabinos vocant Abbas habebit.*

Scabinos etiamnum, judices urbanos, seu ædilitios, appellamus, Gallice *Eschevins*. Thomas Walsinghamus ann. 1296. *Majores Flandriæ, qui Scabini dicuntur in villis.* Cujus quidem vocis etymon à Theutonico arcessunt viri docti, ex Glossario Theotisco Lipsii : *Scepeno, judex.* Hodie, inquit idem Lipsius : *Scepenen*, Scabini dicuntur. Kilianus : *Schepen, Judex, Senator, Decurio, Juratus, vulgo Scabinus.* Amerbachius à *Schaffer, Scaffen*, vel *Scaper*, Germanico deducit. Ii in plerisque civitatibus inquilini ac cives esse jubentur, & ex utroque parente civibus editi, quod Chenutius observavit in Antiquitat. Bituricensib. pag. 128. 129. Ita tradit Ælianus lib. 6. Var. cap. 10. Periclem legem tulisse, ut nemo ad Reipublicæ administrationem accederet, nisi qui utroque parente ἀςοῖς natus esset. [Vide Brummeri Dissertationem de Scabinis.]

☞ *Scabini* interdum cum *Juratis* confunduntur, interdum ab iis distinguntur : cum *Juratis* promiscue accipiuntur in Litteris Alaidis Comit. Burgundiæ ann. 1227. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. pag. 386. ubi iidem *Scabini*, *Jurati* & *Electi* nuncupantur. *Scabinos* à *Juratis* secernit Philippus Augustus in Charta Communiæ Peron. ann. 1209. *In communia Peronensi singulis annis in nativitate S. Joannis Bapt. instituentur novi Major, Jurati & Scabini hoc modo : Duodecim majoria ministrorum de propriis ministris super sacramentum suum eligent* XXIV. *homines de probioribus & magis legitimis, scilicet de singulis majoriis duos : illi autem* XXIV. *similiter super sacramentum suum eligent* X. *Juratos de probioribus & magis legitimis hominibus villæ, neque aliquis illorum* XXIV. *in illo anno poterit esse Major vel Juratus, nec electores Juratorum in anno proxime sequenti esse poterunt, prædicti vero decem Jurati electi super sacramentum suum eligent alios decem de probioribus & magis legitimis hominibus villæ ; illi vero* XX. *eodem modo eligent alios decem : de illis autem* XXX. *Juratis electis ipsi super sacramentum suum eligent unum in Majorem & septem in Scabinos ... Veteres autem Major & Jurati & Scabini illis qui de novo sibi substituentur reddent rationem & computum de talliis villæ & negotiis illius anni.* Eadem habentur in Charta Caroli V. Reg. Franc. ann. 1368. qua prædictam Philippi Aug. Chartam confirmat. Vide in *Juratus*.

¶ Scabinalis, Ad Scabinos spectans. *Littera Scabinales*, quæ à Scabinis ceu judicibus conceduntur. Charta ann. 1376. apud Knippenberg. Hist. Eccles. Geldr. pag. 104. *Acta fuerunt hæc ... præsentibus discretis viris Joanne de Wessem judice, Geraldo Beka & Gerardo de Tegelen Scabinis in Ruremunda testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis, qui super prædictis litteras suas contulerunt Scabinales. Maison Scabinale*, in Stylo Leod. cap. 1. art. 7.

Scavini, in veteri Judicato ann. 840. apud Sammarth. in Massiliensib. Episcopis. [Chron. Novalic. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 721. *Cum quibus etiam interfuerunt multi judices & Scavini cum Sculdaxibus.* Adde Chartam an. 844. & aliam an. 1030. ex Tabular. S. Victoris Massil.]

Scabiones. [Constitut. Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat. ann. circ. 1020. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 381. *In hoc itaque generali placito præsidente abbate seu præposito, circumsedentibus etiam Scabionibus, &c.* Occurrit præterea in Charta Udonis Episc. Tullens. inter Probat. Histor. ejusd. Eccl. pag. 79.] & in Charta Adalberonis III. Episc. Metensis anno 1056. apud Meurissium pag. 363. forte pro

Scabiniones, ut præfert [Charta an. 966. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 379.] Ita etiam Charta Stephani Episcopi ejusdem Ecclesiæ ann. 1126. pag. 403. & alia Haimonis Episcopi Virdun. an. 1023. in Tabulario S. Vitoni. Charta Henrici Episcopi Tullensis an. 1163. apud Baluz. in Append. ad Capitul. Reg. Franc. n. 158. *Præter ministeriales, scilicet Villicum, Decanum, Scabinionem, & famulos Ecclesiæ feodatos, &c.* Hanc denique cum aliis subscribit *Richardus Scabinio*, qui ut videtur, hanc dignitatem ex feudo obtinebat.

Scaviones, Charta Henrici Imp. an. 1056. pro Monasterio S. Maximini Trevir. *Servitia quæ in quibusdam Curtibus Advocatis tribuuntur cum Villicis & Scavionibus accipere & non admittere debent vel vendere, quia ad hoc eis donantur, ut quidquid Abbati vel familiæ adversitatis contigerit, quantocius studeant corrigere.* Eadem habet Charta alia Henrici V. Imp. ann. 1112. pro eodem Monasterio, apud Nicolaum Zyllesium.

Scapiones, in Charta Henrici Imp. an. 1004. in Metropoli Salisburgensi to. 2. pag. 22. *Ut nullus Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Schuldasio, Scapio, seu aliqua magna vel parva persona, &c.*

Eschivini. in Charta Communiæ Rotomagi & Falesiæ post Ordericum Vitalem p. 1066.

Scabini Palatii, qui judiciis Comitis Palatii intererant, & cum eo judicabant. Chronicon S. Vincentii de Vulturno lib. 2. *Illa vero* (Hludovicus Pius Imp.) *misericordia motus, Adraldo Vicecomiti Palatii jussit, ut resideret in juditio cum Agelmundo & Petro Scabinis Palatii, & ipsius Abbatis postulationem adimplerent.* Charta Caroli Simplicis apud Miræum in Notitia Eccles. Belgii p. 87. & in Donationib. Belgicis l. 2. cap. 18. *Judicio Scabinorum Palatii nostri, &c.*

Scabinagium, Collegium Scabinorum : [item eorumdem officium & dignitas :] *Eschevinage*, in Consuet. Remensi art. 178. 373. Bononiensi art. 99. Insulensi, Peronensi, & aliis. Charta Ferrandi & Joannæ Comitum Flandriæ, apud Buzelinum lib. 3. cap. 16. *Nos dilectis & burgensibus nostris de Ducato concessimus Scabinagium de anno in annum perpetuo habendum, &c.* [Consuetud. Furnenses MSS. ex Tabular. Audomar. *Ordinatum est in primis quod qui scabini erunt, erunt & coratores, & illos jam instituit Comes & usque ad voluntatem suam fecit eos jurare Scabinagium & coram.* Adde Chartam Marga-

retæ Flandr. Comit. an. 1272. apud Miræum to. 2. pag. 1240.]

¶ SCABINATUS, Eodem significatu. Charta Balduini Comit. Flandr. an. 1200. apud Miræum to. 1. pag. 292. col. 2. *Et notandum quod hereditas in eleemosynam data post annum transactum, debet ad Scabinatum reverti.* Bulla Innocentii IV. PP. an. 1245. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1287. *Contulit etiam præfato monasterio Scabinatum in terra ipsius monasterii in præfatæ civitatis suburbiis.* Adde eumd. Marten. tom. 1. Anecd. col. 1592. Calmet. tom. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 380. Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 148. &c.

SCABINIUM, Eadem notione. Ægidius de Roya an. 1450. *Mandavit quod non renovaretur Scabinium Scabinorum nisi de mandato speciali ejus.*

¶ SCABOLARIUS. Charta concordiæ inter Abbatem & Sacristam Crassenses an. 1381. ex Tabul. ejusd. Monast. *Dictus sacrista debet & consuevit recipere ab eodem dom. Abbate qualibet die in refectorio panem & vinum pro uno Scabolario.* Sic vocant Crassenses, ut nobis renuntiatum est, eum qui æri campano argute pulsando præest, Gall. *Carilloneur*: vocis origine ducta à *Scaba*, fossa, quod *Scabolarii* etiam sit fossorem agere, ubi aliquis è vivis excessit.

¶ SCABRA, Lancea, seu potius lanceæ cuspis. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 174. *Habebat autem ipse clam apud se cuspidis Arabicæ ferrum, de cujus inventione fortuita materiam fallendi sibi assumserat: Scabram quippe intuitus exesam, annosam, usui nostro forma & quantitate dissimilem, auspicatus est illico hinc fidem novis figmentis adhæsuram.*

¶ SCABREDO, Idem quod aliis *Scabritia*, *scabrities*, Asperitas sordida. Vita S. Aldhelmi tom. 6. Maii pag. 79. *Quidquid litteraria artis elaborabat, quod non adeo exile erat, Aldhelmi committebat arbitrio, ut perfecti ingenii lima eraderetur Scabredo Scotica.* Gloss. Lat. Græc. *Scabredo*, τραχύτης. Vide in *Scabiedo*.

¶ SCABRIDUS, Scaber, in Miracul. S. Desiderii Episc. Cadurc. cap. 12. *Faciem Scabridam... ostendit.* Fortunat. lib. 2. Poem. 107.

Scabrida nunc resonat mea lingua rubigine verba.

¶ SCABRO, Scarabæus, ut videtur. Acta S. Leonis IX. PP. to. 2. April. pag. 669. *Ubi jacens immundos spiritus ita reddidit, videlicet prius murem tria capita habentem, secundo ranunculum, tertio lacertam, quarto ranam, quinto Scabronem.*

¶ SCABULARE, pro *Scapulare*. Vita S. Castoris Episc. Apt. *Quidam autem ex fratribus, ut vel sic cessaret, scopam, qua clibani pavimentum tergebatur, abscondit, ipse vero territus ne panis, qui tunc ad coquendum paratus fuerat, si moram aptandi clibanum faceret, minus perfecte coqueretur, arreptum Scabulare in summitate brevis particella ligavit &... clibanum perfecte detersit.*

¶ SCACACUS, pro *Scacatus*. Vide ibi.

¶ SCACARIUM, SCACCARIUM. Vide in *Scacci* 1.

¶ SCACATUS, Quadris diversi coloris distinctus, ut *Scacarium*. Vide mox in *Sacci* 1. Concil. Trevir. an. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 240. *Presbyteri canonici & clerici rigatas & Scacatas vestes gestantes, &c.* Statuta Eccl. Leod. an. 1360. tom. 2. sacr. Antiq. pag. 451. *Item prohibemus ne aliquis de dicto clero vestes aut togas particas* (partitas) *seu intercissas, seu Scacacas... deferat.* Ubi leg. *Scacatas*. Statuta Eccles. Tutel. ibid. col. 794. *Hoc idem de clericis præsertim beneficiatis, caligis Scacatis rubeis, ac viridibus publice utentibus dicimus esse censendum.* Occurrit rursum in Conc. Paris. an. 1423. apud eumd. to. 7. Ampl. Collect. col. 1289. Quo spectat vox *Eschequé* in veteri Chron. Fland. pag. 79. *Eschequé d'argent & de gueules.* Vide *Scacatus*.

1. SCACCI, SCACI, & SCACITI, seu *Scaccorum* ludus, *le jeu des Echecs*, sic appellatus à voce Arabica vel Persica *Scach*, quæ Regem sonat, quod præcipua Scaccorum, uti vocant, persona, Rex sit, quod à nobis observatum in Notis ad Joinvillam p. 59. & ad Alexiadem pag. 383. 384. quamquam non desunt, qui à Germanico *Scach*, i. latro, de quo mox, dictum putant, ut sit *latrunculorum* ludus, quem eumdem esse cum ludo scachiorum viri docti existimant, ex Ovid. *sive latrocinii sub imagine calculus ibit.* Salmasius vero ad Hist. Aug. p. 459. ait, *Scachios* Italos & Gallos hodie vocare ludum latrunculorum, voce à *calculis* detorta. Hunc expende si lubet. [Consule etiam Menag. in Etymol. Gall. v. *Echeis* & præsertim Carolum de Aquino in Lex. milit. v. *Latrunculi.*] Robertus Monachus lib. 5. Hist. Hierosol. pag. 51. *Aleæ, Scaci, veloces cursus equorum flexis in frenum gyris non defuerunt.* Petrus Damian. lib. 1. Ep. 10. *Venatus, aucupium, alearum insuper furiæ, vel Scachorum, quæ nimirum de toto quidem sacerdote exhibent mimum.* Et mox: *Ille autem ex diversitate nominum, defensionis sibi faciens scutum, ait: Aliud Scachum esse, aliud aleam. Aleas ergo auctoritas illa prohibuit, Scachos vero tacendo concessit, &c.* Historia Transl. S. Stremonii in Actis SS. Benedictinorum sæculo 3. *Ubi pro reverentia B. Martyris plurima reliquit insignia, scilicet Scachos crystallinos, & lapides pretiosos, & auri plurimum.* Edit. *cachos*, ubi *caucos* emendat vir doctissimus; sed vox *scachos*, magis arridet. S. Bernardus in Exhort. ad Milites Templi cap. 4. *Scacos & aleas detestantur.* Matth. Westmonaster. ann. 1106. *Liceret etiam ei ad Scaccos & aleas ludere.* Odo Episcopus Parisiensis in Præceptis Synodal. §. 29. *Ne* (Clerici) *in suis domibus habeant Scacos, aleas, vel decios, omnino prohibetur.* [Hist. Cortusior. lib. 1. apud Murator. tom. 12. col. 783. *Vir nobilis dominus Rizardus de Camino, ... dum more Nobilium Scachis luderet pro solatio, &c.* Chron. Tarvis. apud eumd. tom. 19. col. 801. *Tamberlanus suo in papilione tunc forte conludebat ad Scacchos, &c.*] Vide Acta S. Quirini Mart. lib. 1. num. 5. Pseudo-Ovidius lib. 1. de Vetula:

Est alius ludus Scacorum, ludus Ulyssis,
Ludus Trojana quem fecit in obsidione,
Ne vel tæderet proceres in tempore trengæ,
Vel belli, si qui pro vulneribus remanerent
In castris: ludus qui castris assimilatur,
Inventor cujus jure laudandus in illo est,
Sed caussam laudis non advertunt nisi pauci.

Infra, de scacorum personis:

Sex species saltus exercent, sex quoque Scaci,
Miles, & Alphinus, Roccus, Rex, Virgo, Pedesque,
In Campum primum de sex istis saliunt tres,
Rex, Pedes, Virgo: Pedes in rectum salit, atque
Virgo per obliquum, Rex saltu gaudet utroque,
Ante retroque tamen tam Rex quam Virgo moventur
Ante Pedes solum; capiens obliquus in ante,
Cum tamen ad metam stadii percurrerit, extunc
Sicut Virgo salit, in campum vero secundum
Tres alii saliunt, in rectum Roccus, eique
Soli concessum est ultra citraque salire,
Oblique salit Alphinus, sed Miles utroque
Saltum componit.

[Le Roman *de la Rose* MS.

Puisque des Eschés me souvient,
Se tu riens en sés: il convient

Que cil soit roys que l'en set bave;
Quant tuit si homme sont esclave,
Si qu'il se voit seus en la place
Ne ni voit chose qu'il i place:
Ains s'enfuit por ses ennemis
Qui l'ont en tel povreté mis:
L'en ne peut autre homme haver,
Ce sevent tuit large & aver.
Car ainssint le dit Astalus
Qui des Eschés controuva l'us
Quand il traitoit d'arimetique.]

Sed & observo personas scacarii *familiam* vocari in Aresto Parif. 9. Maii ann. 1320. *Item unum Scacarium de jaspide & calsidonio cum familia, videlicet una parte de jaspide, & alia parte de cristallo.* Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Puis aprist il as tables & à Eschas joüer.

Infra:

Et si nos mostreras des Eschax & des dez.

Jacobus Hemricurtius in Speculo Hasbanico pag. 6. *Joweir aux Eskas & ez Tables, &c.*

SCACARIUM, vel SCACCARIUM, Tabula in qua *scacis* luditur, alternis quadris albi ac nigri coloris distincta, vel ludus ipse scacorum, nostris *Eschiquier.* Nicolaus Trivettus in Chronico an. 1273. *Ludo Scacarii intentus.* Liber de Miraculis S. Fidis c. 19. *Tabulam Scacorum ibi pendentem, &c.* Thwroczius in Carolo Rege Hungar. cap. 97. *Et una tabula pro Scacis mirabili.* [Mirac. S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1. p. 151. *Eodem anno Johannes Presbyter de Rubroch cum talis ludens ad aleas nescio seu ad Scacos, ... alapam magnam in maxilla recipiens super Scacarium vel alearum tabulam recidit, &c.*] Hinc eadem nomenclatura donatæ tabulæ, similibus tesserulis aut quadris diversi coloris variegatæ. Matthæus Paris & Bromptonus de Coronatione Ricardi I. Regis Angliæ: *Et post illos veniebant sex Comites portantes unum Scacarium, supra quod posita erant insignia regalia & vestes.* Idem Bromptonus pag. 1245. *Pelves, utres, & Scacaria, ollas argenteas, & candelabra, &c.* [*Schachier* scacarium vocat le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

A un Schachier d'or & d'argent
Jue o suen chevallier.

Vide *Scacatus.*]

SCACARIUM etiam appellatum olim in Normanniæ Ducatu, suprema Curia, in qua appellationes ab inferioribus judicibus supremo jure dijudicabantur. [Litteræ Ludovici X. Regis Franc. ann. 1314. to. 1. Ordinat. pag. 552. *Item. Causa diffinita in Scacario Rothomag. ad nostrum Parlamentum Parisius nullatenus deferantur.*] Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. 5. distinct. cap. 7. *L'en apele Eschequier assemblée de hautes justices ausquiex il appartient à corrigier & à amender ou à fere amender tout çen que les Baillis & les autres meneurs justiciers ont malement jugié, & doivent rendre à chescun son droit sans delai, & tient à bien poi aussi grande fermeté comme de la bouche du Prince, &c. Nous apelon solempnel jugement çen qui est jugié par acort en plein Eschequier, &c.* Matth. Paris an. 1231. *Proposuit etiam quod Episcopi quidam ejus suffraganei, neglecta pastorali cura, sedebant ad Scaccarium, laïcas causas exercentes, & judicia sanguinis exercentes.*

☞ Hinc *Justitiarii superiores* dicuntur *Scacarii Magistri*, in Leg. Normann. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. pag. 154. *Notandum siquidem est, quod justitiariorum quidam sint superiores, quidam inferiores. Superiores sunt qui ab ipso Duce sunt constituti ad gerendum curam terre immediate sub ipso Principe eis commisse curam & custodiam gerentes, ut Magistri Scacarii & Baillivi.*

Bina autem singulis annis tenebantur *Scacaria*, primum ad Pascha, alterum in festo S. Michaëlis. [Charta S. Ludovici Reg. Franc. an. 1259. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1348. *Alias autem* XL. *libras annui redditus nobis reddent in duobus Scacariis, videlicet in Scacario Pascha* XX. *libras, & in Scacario S. Michaelis* XX. *libras.*] Statutum Philippi Pulchri pro reformatione Regni an. 1302. art. 51. *Preterea propter commodum subditorum nostrorum, & expeditionem causarum, proponimus ordinare, quod duo Parlamenta Parisius, & duo Scaccaria Rotomagi, Diesque Trecenses, bis tenebuntur in anno.* Utriusque Scacarii passim mentio fit in veteribus Chartis. Vide Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 90. 450. &c. Aresto ann. 1279. *Pronunciatum fuit quod Episcopi Normannia non tenentur venire ad Scacaria, nisi sponte venire voluerint, vel fuerint ex parte Regis mandati*, in Regesto Parlament. B. fol. 52. Erectum porro fuit postmodum *Scacarium* Normanniæ in Parlamentum Rotomagi. Vide tom. 2. Monastici Anglic. pag. 995. [& *Parlamentum.*]

SCACARIUM, apud Anglos varie sumitur: interdum enim, & proprie dicitur Curia in qua res fisci pertractantur, ut auctor est Cowellus: in aula scilicet Westmonasteriensi, ubi de rebus & reditibus fiscalibus Barones quatuor definiunt, *The Eschecquier*, vel *Ther cheker.* Fleta l. 2. cap. 25. *Habet etiam Rex Curiam suam & justitiarios suos in Scacario apud Westmonasterium residentes, cujus loci Capitalis est Thesaurarius, ... ipse namque principaliter oneratur de omnibus loca Scacariorum tangentibus, & pracipue de exitibus, receptis, & compotis omnium ibidem computantium.* Matth. Westmonast. ann. 1209. *Amotum est Scacarium a Westmonasterio usque Northamptonam per Regem, in odium Londoniensium, usque ad Natalem.* Thomas Walsinghamus ann. 1305. *Cumque venisset Eboracum, jussit sessionem justitiariorum, qui dicuntur de Banco, & Scacarium, qua jam septennio manserat Eboraci, Londonias ad antiquum locum transferri.* Neque tantum de rebus fiscalibus cognoscunt Scacarii Anglici judices, quos *Barones Scacarii* vocant, sed etiam de feodis, juribus, & libertatibus regni: præterea de *querelis conquerentium de Vicecomitibus, Escaëtoribus, Ballivis, & aliis ministris Regis præsentibus existentibus, de personalibus injuriis civilibus, praterquam de falsis judiciis*, ut est in Fleta lib. 2. cap. 27. §. 4. ubi varii *officiarii Scacarii* recensentur, de quorum officiis ac muniis agit, nempe, *Thesaurarius, Cancellarius, Barones Scacarii, Clericus Regis, duo Camerarii, Constabularii, & Marescalli, Clerici scriptores rotulorum, Miles argentarius, &c.* Sed & idem auctor Fletæ docet *Scacarium* istud Anglicum bis in anno teneri, in Paschate, & festo S. Michaëlis, quo tempore Vicecomites computa sua reddere tenentur: de quibus Glanvilla lib. 7. cap. 10. & Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 26. Vide *Barones Scacarii*, & quæ observat Watsius ad pag. 278. Matthæi Paris.

SCACARIUM, Iisdem Anglis pro ipso fisco seu ærario regio interdum sumitur, quod ærarium Regis Angliæ in eadem æde, ubi judices scacarii consident, asservetur, ut docet Fleta lib. 2. cap. 27. Bromptonus ann. 1175. *Et ibi ipsi Reges redditum mille marcarum argenti ad Scacarium Anglia recipiendum, quem pradicto Comiti dederant, cartis suis inde sibi confectis, plenarie confirmarunt.* [Forma pacis inter Reges Fr. & Angl. ann. 1216. apud Marten.

tom. 1. Anecd. col. 858. *Item, dominus Lodovicus reddat domino Regi rotulos de Scacario, cartas Judaorum,... & omnia alia scripta de Scacario quod habet, bona fide.*] Matth. Paris an. 1242. *Et dedit illis quolibet anno de Scacario suo percipiendas, uni 500. alii 600. marcas.* Monasticum Anglic. to. 2. p. 558. *Similiter si aliquis hominum suorum sit amerciatus erga nos, vel ballivos nostros, pro quacunque causa vel delicto, vel satisfacto mercia, & merciamenta pecunia sint collecta, & in una bursa ad Scacarium nostrum portata, &c.* Adde pag. 812. Fletam lib. 2. cap. 24. §. 2. Littletonem sect. 153. &c.

☞ Ærarium Regium dictum quoque est apud Normannos *Scacarium*, ut discimus ex veteri Chartul. Normanniæ fol. 190. *Isti autem* (juratores) *colligent focagium de hominibus Templariorum & Hospitalium, & similiter afferent ad Bailliviot Regis; & per manus Bailliviorum reddetur ad Scacarium Templariis & Hospitalibus.*

SCACARIUM JUDÆORUM. Charta Henrici III. Regis Angliæ apud Spelman. *Rex de communi consilio attornavit Ric. de Oili Mag. Alexandrum de Dorset, & Eliam de Cuminges ad Scacarium Judaorum custodiendum, & omnia negotia qua ad illud pertinent tractanda per Angliam, sicut fieri solebat tempore de Warenna, Thoma de Newill, & Galfr. de Norwico.*

Jam vero unde *Scacarii* nomenclatura Normannicæ juridicæ, & Anglicæ rationum seu fiscali Curiæ indita sit, variæ sunt scriptorum sententiæ, quarum pleræque vix arrident. Quis enim cum Terrieno ad Consuetud. Normannicam lib. 15. cap. 1. Normannicam Curiam dictam velit, quod in judiciis actor reum, vel è contra reus actorem *matet*, ut fit in scaccorum ludo? Aut cum Nicodio, quod Curia juridica variis constet personis seu judicibus, ut scaccorum ludus? Neque alii à Germanicis vocibus etymon probabiliori conjectura arcessunt: Pithœus & Chopinus lib. 2. de Doman. tit. 15. n. 2. à *Schicken*, mittere, quod Scacarii judices à Principe mitterentur *ad justitias faciendas*, ut Missi Dominici: Spelmannus, Watsius & Somnerus à *Schats*, Thesaurus, ex quo *Scattarium* scribendum censuit Polydorus Virgilius: alii à *Schacken*, quod est rapere, inquit Somnerus, quia fisci est rapere; denique ab Anglo-Saxonico ꞅcaꞃa symbolum, impositio, taxatio. Sed hæ, inquam, etymologiæ nimis à vero absunt.

Longe sane probabilior videtur sententia, *Scacarium*, Normannicum præsertim, nomen accepisse à loco seu ædificio publico, in quo judicia suprema exercebantur, ita nuncupato, quod ejusdem pavimentum tesserulis quadratis diversicoloribus instratum esset, tabellæ instar, in qua scacorum ludo luditur, quod *Scacarium* perinde appellamus, uti supra docuimus, quomodo vocem hanc usurpari observare est in Necrologio Ecclesiæ Carnotensis 8. Id. Jan. *Scacarium de auricalco & marmore in pavimento chori de proprio fecit.* Vel certe à mensa cui adsidebant judices, à qua *Scacarium* Anglicanum denominatum testatur Gervasius Tilleberiensis: *Scacarium*, inquit, *tabula est quadrangula, qua longitudine quasi decem pedum, & quinque latitudine ad modum mensa circunsedentibus apposita, undique habet limbum latitudinis quasi 4. digitorum. Supponitur* (f. superponitur) *Scacario pannus in termino Pascha emptus, non quilibet, sed niger, virgis distinctus, distantibus à se virgis, vel pedis, vel palma spatio.* Hasce tabulas respexit vetus Poeta MS. in Poëmate cui titulus, Le Roman *de la Violette:*

Car par mon chief miaux ne requier,
Qui mil maris sur un Eschaquier
Ne metroit, ne prendroit mie
Par si que sausist l'escremie.

Scacarium vero virgulis distinctum exhibet Tilleberiensis, quomodo olim etiam erant, ut & hodie alvei lusorii, duodecim scilicet virgulis ex utraque parte sibi invicem oppositis ac respondentibus. Ejusmodi alveum veterum describit Gruterus 1049. 1. quem multis docteque suo more explicat Salmasius ad Histor. Aug. pag. 467. licet inscriptionem haud omnino perceperit, uti in Dissertatione de Imperatorum Constantinopolitanorum numismatibus docemus. Scribit in Aspilogia Spelmannus, hujusmodi tabulas memoriæ subministrandæ gratia Trapezitas seu Mensarios olim habuisse. Sed an *Scacarium* Rotomagense seu Normannicum de rebus fiscalibus cognoverit, addubitari potest: tametsi sequiori saltem ætate id videatur innuere Guillelmus Nangius in Chronico an. 1292. scribens apud Rotomagum propter exactiones, quas *Malam toltam* vocant, *contra Magistros Scacarii Regis Francia ministros minorem populum insurrexisse, & domum collectoris pecunia infrinxisse, ac denarios collectos per plateas dispergentes, in urbis castello Magistros Scacarii obsedisse.*

2. SCACCI, Grallæ, furculæ, Gall. *Eschaces*, Italis *Zanche*, *Stampeli*. Miracula B. Gregorii X. PP. apud Petrum Mariam Campum in Hist. Eccl. Placent. *Propter infirmitatem, quam habuit, non potuit ire, nec redire sine baculo, sive Scaccis.* [Vide infra *Scacia.*]

SCACH, SCACHUS, Latrocinium, vox Germanica. Lex Longob. l. 2. tit. 55. §. 37. *De furto aut Schaco, si ultra 6. solid. fuerit, similiter ut per pugnam veritas inveniatur pracipimus.* Decretum Ottonis II. Imp. apud Goldastum to. 3. Constitut. Imperial. pag. 310. *De furto, vel Schalco, si ultra 6. solidos fuerit, similiter ut per pugnam veritas inveniatur pracipimus.* Leg. *Scaco:* nam *Schalc*, in Glossario Theotisco Lipsii servum sonat. Charta MS. Ludovici Imp. an. 1329. pro Monetariis Papiensib. *Excepto homicidio, raptu virginum, robaria seu Scacho, quibus casibus teneantur subire suorum judicum examen & judicium.*

SCACHCATOR, Latro. Capitula Caroli C. tit. 12. §. 13. *Ego ill. ad salituram, illud malum quod Scach vocant, vel tesceiam non faciam, nec ut alius faciat consentiam: & si sapuero qui hoc faciat non celabo: & quem scio qui nunc latro aut Scachcator est, vobis Missis Dominicis non celabo, ut non manifestem.*

¶ SCACIA, ut supra *Scacci* 2. Acta S. Veroli to. 3. Jun. pag. 387. *Erat autem unus pedum per genu juncturam recurvus, ita ut juxta natem suspensum nullo modo extendere prævaleret. Verum ligneo pede quem vulgo Scaciam vocant, vice naturalis pedis utebatur.*

¶ SCACIARIUS, Venator, ut videtur, Italis *Scacciatore*, quibus *Scacciare* venari sonat. *Mansum Geraldi Scaciarii*, in Charta ann. 1019. ex Chartul. Aptensi fol. 41. Vide *Scachia.*

¶ SCACIUS. Statuta Montis Regalis fol. 312. *Item pro quolibet centenario gerborarum Scaciorum, solid. duos den. &c.*

¶ SCADAFALE, ut infra *Scafaldus.* Charta ann. 1125. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 437. *De adificio vallis unde Comes conqueritur judicatum est, ut dentelli destruantur & ipsum Scadafale, & adificium ipsum de catero altius non fiat.*

¶ SCADAFALTUM, ut *Scadafale.* Judicatum ann. 1279. apud *la Faille* inter Probat. Annal. Tolos.

p. 101. *Noverint universi, quod existens apud Montempessulanum serenissimus Princeps dom. Ludovicus, ... videlicet extra portam Saunariæ supra quoddam Scadafalium, &c.*

SCADENTIA, *Scaditio*. Vide *Excadentia*.

¶ SCADUS, Mensura & pars vinearum, apud Schilterum in Gloss. Teut. v. *Schaz*, ex Regesto redituum Argent. sæcul. 14. *Item in banno R. siti sunt 250. Scadi vinearum, qui vulgariter dicuntur Schetze, locati diversis colonis pro media parte vini, quod excrescit in eis.* Vide *Scala* 8. *Scamellus* & *Scaza*.

¶ SCÆNOFACTORES, vox ibrida, à Gr. σκηνὴ, Tabernaculum, tentorium, & Lat. Facere: haud satis tamen ad rem, cum ibi, non de tentoriorum fabricatoribus, sed de domorum structoribus sermo sit. Vita S. Johannis Valent. Episc. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1694. *Scænofactores & latomos ad opus disposuit, brevique tempore ecclesiam cum officinis convenientibus ibi construxit, quam Viennensis pontifex cum magna populorum frequentia celeberrime consecravit.*

¶ SCAETA, Bona quæ domino feudi ex delicto vel ex defectu hæredis obveniunt. Vide *Escaeta*. Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 62. *Dicunt juratores quod Scaeta est Abbatissæ ex parte Aelenmi mortui sine herede. Escainte* dicitur in Charta ann. 1408. ex Cod. Colbert. 2591. *Item les recreantises, reliefs, tierziesmes, forfaitures, bastardises, Escaintes de lignes & autres avantures dudit fief.*

¶ SCÆTTA, Monetæ genus. Vide *Sceatta*.

¶ SCÆVA, ἀριστερὰ χεὶρ, λαιὰ, in Gloss. Lat. Græc. id est, Manus sinistra. Vide Festum.

SCÆVITAS, *Iniquitas*. Glossæ Isid. [Pro Fortunæ malignitas, infelicitas, apud Apuleium lib. 3. Metamorph. *Sed mihi cum sæpe memora, oro; quod tunc factum Scævitas consecuta in meum convertit exitium.* Idem lib. 4. *Sed agilis atque præclarus ille conatus fortunæ meæ Scævitatem anteire non potuit.* Occurrit rursum lib. 7. & 9. *Artium scævitas*, id est, earum abusus ad vitia & pravos mores, apud Ammianum lib. 30. cap. 12. Arnobius lib. 2. adv. Gentes: *Scævitas innumerabilis vitiorum.*]

¶ SCÆVUM, Crimen, noxa. Miracul. S. Walarici tom. 1. April. pag. 28.

Hinc animas servat Scævis, hinc corpora curat.

¶ SCÆVUS, pro *Scemus*, vel *Semus*, Mutilatus. Vide *Secuus*.

SCAFA, Vas culinarium, [Gallice *Cuillier à pot.*] Fortunatus lib. 6. Poëm. 10. de Coco:

Cui sua sordentem pinxerunt arma colorem,
Frixura, cucuma, Scafa, patella, tripes.

SCAFALDUS, Tabulatum altius eductum, theatrum, Gallis *Eschafaud*. Historia Translationis S. Bertiliæ Virg. n. 19. *Erectus fuit quidam Scafaldus in Curia B. Amandi, apud Marcolum, cortinis, tapetis ... ornatus, quem Pontifex venerandus ascendit, eleganti sermone ad populum facto, &c.* Le Roman de *Garin*:

Fromont trouverent devant l'huis del montier;
Ou il fesoit les Eschafaus drecier,
Par les grans portes quasser & trebuchier.

De vocis etymo vide conjecturam nostram in Notis ad Joinvillam pag. 70.

¶ SCALFAUDUS, Eadem notione. Acta Conc. Pisani an. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1105. *Missa finita, venit Papa una cum Cardinalibus & prælatis multis ante ecclesiam in alto Scalfando, ubi coronatus fuit per decanum diaconorum, scilicet dom. Cardinalem de Salutiis.* Vide *Scadafale*.

¶ SCAFARDUS, Eodem intellectu, in Chronico Corn. *Zantfliet* ubi de eadem coronatione scribit; apud eumdem Marten. ibid. to. 5. col. 396. Sed legendum est *Scafaldus*.

1. SCAFFA, SCAFFIA, Mensura. Vide *Scapha*.

¶ 2. SCAFFA, Italis, Siliqua, Gall. *Cosse*. Georg. Stella in Annal. Genuens. apud Murator. to. 17. col. 1039. *Cum pluribus Scaffis adustis in una magna hostium navi ignem imponunt, & totam cremarunt.* Vide *Pistatus*.

SCAFONES. Innocentius III. PP. lib. 1. Epist. pag. 29. edit. Colon. de Canonicis Regularibus: *Cortibaldum insuper, subaros quoque in hyeme, sotulares habeant in æstate, caligas tam lineas quam laneas, & Scafones similiter habeant duplicatos, capas nigras singuli de mantellario, &c.* Regula Ordinis Canonicorum S. Marci de Mantua, in Regesto Alexandri IV. PP. anni 7. ex Bibl. Regia: *Item duo femuralia, duo caligæ laneæ; & quatuor lineæ sine pedulibus, quatuor Scuffones, (sic) & duo subtellares, & duo botte filtratæ, &c.* Italis *Scuffione*, est major *Coiffia*: sed hic *Scaffones*, vel *Scuffones*, pedes spectare videntur.

¶ SCAFWARDUS, Oeconomus, procurator, cellerarius, ab Aleman. *Schaffi*, armarium, & *warden*, vel *warten*, custodire. Charta Burchardi Abb. S. Emmerammi apud Bern. Pezium to. 1. Anecd. part. 3. col. 77. *Hoc autem vinum sive illud hic prædicti servi emant, sive ad Pauzona emptum pergant, tale debet esse ut ad libitum Scafwardi sub juramento constricti totum probetur & sic in cellario collocetur.*

¶ SCAGLIONUS, Scala, gradus, ab Ital. *Scaglione*. Statuta Mont. Regal. fol. 198. *Et quæcunque persona, ... quæ vel muram seu stellonatam dictæ civitatis, cum scalis, seu Scagliono vel alio modo transiret, &c.* Vide *Scaliones*.

¶ SCAHENTIA, Ius *Scaetam*, seu *Escaetam* percipiendi, Gall. *Drois d'Eschoite*. Vide *Scaeta*. Charta Folqueti de la Forsa & Aymerici Bermundi ann. 1417. ex Museo Dom. *de Flamarens*: *Nihilque juris, deverii, actionis, rationis, portionis, partis, possessionis, usus, usagii, Scahentiæ, nullis dominii vel directi explecti, servitii in prædictis bonis ... retinuit.*

¶ SCAILGÆ, Lapides sectiles, quos *Ardoises* dicimus. Vide infra *Scaliæ*. Hist. Monast. S. Laurentii Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1151. *Item fecit reparari altam aulam juxta coquinam, & totam domum novis cooperiri Scailgis anno 1475.*

¶ SCAKANA, Securis militaris. Hist. pacificationis inter Rudolphum II. Imper. & Turcarum Imper. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 326. *Quamvis etiam frameis seu securibus militaribus, vulgo Scakanis, palsarentur, qui nobiscum ingrediuntur, &c.*

1. SCALA, vox variæ notionis apud Scriptores mediæ ætatis. Est enim

SCALA, apud nostros, una ex altioris, uti vocant, justitiæ, seu supremi dominii, notis. Scala quippe pro criminum quorumdam aut malefactorum punitione erigitur intra dominorum, qui jus gladii habent, jurisdictionem aut districtum, quam ascendere coguntur rei, qui ejusmodi pœna [quæ *Scalatio* infra dicitur,] mulctantur, ut universæ plebi expositi, infamiæ notam subire cogantur. Concilium Turonense an. 1236. c. 8. de his qui binas nuptias contrahunt: *Firmiter injungentes, quod si qui reperiantur talia perpetrasse, nominatim denuntientur infames, & in Scala ponantur, postea publice fustigentur.* Idipsum statuitur de sortilegis cap. seq. Aresta an. 1259. ex 1. Regesto Parlam. fol. 13. *Monachi posuerant quandam Scalam pro juratoribus.* Consuetudines Nicosienses c. 20. *Faciemus capi, verberari, & poni in Scala, demum in carcerem detrudi,*

&c. Perjurum stridare in Scala, in libro Promissionis maleficii cap. 26. inter Statuta Veneta, id est proclamare publice perjurum. [Charta Philippi VI. Reg. Franc. an. 1331. ex Tabular. Monast. Bonæ Vallis: *Licet essent & fuissent per tempus sufficiens in possessione & saisina .... tenendi & habendi ibidem in terra sua gueitam & in villa Scalam pro malefactoribus puniendis.* Statuta Eccles. Trecens. an. 1427. *Si quis vero Deum negaverit vel despitaverit, pro prima vice duos dies; pro secunda quatuor in pane & aqua jejunare compelletur; pro tertia autem in Scala, ut moris est, reponetur.*] Prostat etiamnum in urbe Parisiensi Scala ejusmodi, quam *Scalam Templi* appellant, quod fuerit Templariorum olim, nunc vero Hospitalariorum Parisiensium supremæ justitiæ nota. De hujusmodi Scalis aiunt non semel Consuetudines Franciæ municipales, Altisiodor. art. 1. Senonensis art. 1. & 2. Burbonensis art. 1. 2. Trecensis art. 126. Nivern. cap. 1. art. 15. Silvanect. art. 106. Lotharing. tit. 6. art. 2. & Edictum S. Ludovici, ut videtur, contra blasphematores, in quo de pœna & mulcta iis indicta hæc habentur: *Et se il estoit si pauvre que il ne peut payer la peine dessusdite, ne eust autre pour lui qui la voussist payer, il sera mis en l'Eschiele l'espace d'une lieuë, en leu de nostre Justice, où les gens ont accoustumé à assembler plus communement, & puis sera mis en prison par six jours, ou par huit au pain & à l'eau.* Addo veterem Inquestam ex Tabulario Monasterii S. Maglorii Parisiens. *Ledit Abé fist lever une Eschiele en la ville de Mourcent en signe de haute Justice, &c.* Joannes Abbas Laudunensis in Speculo Historiali MS. lib. 11. c. 79. *Et la fut baillié à l'Evesque de Laon, & par jugement fut mis en l'Eschiele, & monstré à tout le peuple par trois fois.* Vide Gallandum de Vexillis Francicis pag. 27. & Notas nostras ad Joinvillam pag. 106.

2. SCALA, pro Urbis regione, apud Monspelienses. Conventio inter Episcopum Magalonensem & Consules Montipessulanos an. 1210. 6. Id. Febr. *Et tunc 12. existentes Consules coadunatis sibi in electione facienda 7. aliis viris, uno videlicet de unaquaque Scala, eligent 12. viros de Montepessulano laude & honestate præclaros.* Occurrit in Charta alia ann. 1267. Id. Febr. in 30. Regesto Tabularii Regii ch. 143. ubi agitur de electione Consulum Monspeliensium. Vide Privilegia Ecclesiæ Hamburgiensis pag. 190. & Jacobum de Vitriaco in Hist. Orientali pag. 1126.

3. SCALA, Patera, Longobardis, ut scribunt Paulus Warnefridus de Gestis Langob. lib. 1. c. 27. Isidorus lib. 20. c. 5. Papias in verbo *Vasa*. Etiamnum hodie *Scalen* Saxonibus, ut auctor est Gryphiander de Weichbildis Saxonicis cap. 49. Vincentius Belvac. lib. 31. cap. 150. *Habebat autem Soldanus 40. bigas oneratas loricis, exceptis Scalis argenteis & vasis ad bibendum miræ magnitudinis.* Etiamnum Theutones *Schaele* pateram, seu scyphum vocant, ut auctor est Kilianus. Glossæ Isonis Magistri ad Prudentii Apotheosin: *Cymbia, poculorum genera, naps, Schalen.* Vide Rhenanum lib. 1. Rer. German. p. 73. & lib. 2. p. 113. Neque forte aliter vox hæc sumitur in Charta Sisnandi Episcopi Iriensis æræ 952. apud Anton. *de Yepez*, in Chron. S. Benedicti tom. 4. p. 438. *Concedimus vel offerimus Ecclesiæ vestræ, atque sacro-sancto Altario, id est, ministeria Ecclesiæ, calicem argenteum cum sua patena .... Scala argentea de sex solidos, &c.* Infra: *Id est, psalterium, orationum, passionum, comnicum & manualium, Scala argentea una, vinapes 4. plumatios 5. &c.* Ibidem: *Scalam argenteam cum nostro nomine, &c.* Alia Rudesindi Episcopi Dumiensis æræ 930. to. 5. p. 424. *Litones 2. Scalas exauratas 6. litones 7. mojoles exauratos 3. calices ex auro & gemmato 1. &c.*

4. SCALA, Trutina, seu trutinæ lanx, in *scala*, seu pateræ formam confecta, Anglis vox nota. Liber Scacarii, cujus auctor esse creditur Gervasius Tilleberiensis, enarrans ut Henricus I. Rex Angliæ esculentos suos reditus in pecuniarios transtulerit: *Succedente vero tempore cum idem Rex in transmarinis & remotis partibus, sedandis tumultibus operam daret; contigit ut fieret sibi summa necessaria ad hæc explenda numerata pecunia. Confluebat interea ad Regis Curiam querula multitudo colonorum, vel, quod gravius sibi videbatur, prætereunti frequenter occursabat, oblatis vomeribus in signum deficientis agriculturæ. Innumeris enim molestiis premebantur occasione victualium, quæ per plurimas Regni partes à sedibus propriis deferebant. Horum igitur querelis inclinatus Rex, definito magnorum Concilio, destinavit per regnum quos ad id prudentiores & discretiores cognoverat, qui circumeuntes, & oculata fide fundos singulos perlustrantes, habita æstimatione victualium quæ de aliis solvebantur, redegerunt in summam denariorum: de summa vero summarum, quæ ex omnibus fundis surgebat, in uno Comitatu constituerunt Vicecomitem illius Comitatus ad scacarium teneri, addentes ut ad Scalam solveret, hoc est, propter quamlibet numeratam libram 6. den. Rati sunt enim tractu temporis facile posse fieri, ut moneta tunc fortis, à suo statu decideret. Nec eos fefellit opinio: unde coacti sunt constituere ut firma maneriorum non solum ad Scalam, sed ad pensum solveretur, quod perfici non poterat, nisi longe pluribus appositis. Servabatur per plures annos ad Scaccarium lex hujus solutionis: unde frequenter in veteribus annalibus Rotulis Regis illius invenies scriptum, In Thesaurario c. lib. ad Scalam: vel, In Thesaurario c. lib. ad pensum.*

5. SCALA, Lecticæ species in scalæ speciem confecta. Vita S. Filiberti lib. 2. cap. 2. *Fit populi concursus non modicus, gaudent omnes vel Scalam qua vehebatur,* (corpus S. Filiberti) *seu etiam linteum quo tegebatur, se posse contingere.* Cap. 27. *Videres .... aliquos carrucis, corbeculis, sellis gestatoriis, atque Scalis advehi.* Denique cap. 28. *Interim venerandum sepulchrum cum sacratissimo pignore de Scala deponitur, & in dextro cornu Ecclesiæ .... collocatur, atque in sinistro latere Ecclesiæ Scala ipsa appenditur.*

¶ 6. SCALA, Ordo cujusque, Gall. *Rang*. Jacobus Cardin. de Coronat. Bonifacii VIII. PP. ubi de processione, apud Muratorium tom. 3. p. 652.

> .... *& legem statuunt, ne forte vagentur*
> *Immemores, redeuntque sua consistere Scala.*

Hinc

SEDERE AD SCALAM dicitur Monachus, qui cum aliis in refectorio [suo ordine] sedet, in veteri Scheda MS. Corbeiensi de Mensa Abbatis: *Habet Eleemosynarius in quolibet anniversario Abbatum 2. panes, 2. mensuras vini, ac de omnibus missis duplicem missum, tamquam si esset vivus, & sedens ad Scalam, sive ad mensam.* Occurrit ibi pluries. [Neque alia ratione]

7. SCALA, Manipulus militaris, [seu quævis militum turma sive equitum, sive peditum dicitur,] Gall. *Escadron*, [vel potius *Corps de troupes*, nostris olim *Eschielle*. Charta an. 1393. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 861. *Suumque exercitum in duas Scalas, seu partes divisit, aliam vero Scalam in qua erant Britones Galicani, &c.*] Will. Brito lib. 3. Philippid.

.... Ut subsit queque Tribuno
Scala suo.

Infra:

Disposuitque acies per Scalas, perque cohortes
Ordine compositas recto.

Lib. 10.

Efficiunt animis Scalam concorditer unam.

Lib. 11.

Quos inter Regemque viri virtute corusci
Astant continua serie, Scalasque suorum
Quisque magistrorum densant, dum buccina sævum
Obstrepat, ut celeri levitate ferantur in hostem.

Gregorius Decanus Bajocassensis in Vita Urbani IV. PP. apud Massonum p. 225. *In aciebus Scalaribus ordinatis, se ad invicem hostiliter sunt aggressi.* Vide tom. 7. Spicilegii Acheriani p. 225. [Ita intelligendus videtur Caffarus in Annal. Genuens. ad ann. 1157. apud Murator. tom. 6. col. 269. *Amicum de Mirto Constantinopoli legatum miserunt pro exigendis Scalis & embolo promissis.*] *Li Lusidaires*, vetus Poëma MS.

Joab s'est par matin levés
Mult fu richement armés.
Et Dus ses compagnons assembla,
Et ses Eschelles ordena.

Le Roman *de Guillaume au Court nez*:

De la ville issent larons & paiens,
A vint Eschielles mult bien appareilliés.

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Les dis Eschielles en fait tot quoi tenir.

Vacces au Roman *de Rou* MS.

Sa bataille ordena, ses Eschielles parti.

Will. *Guiart* MS. an. 1214.

Puis retournent eus deus ferant
Par les rens jusqu'à leur Eschiele,
Sans perdre qui vaille une niele.

Idem:

D'entre eux ont deus Eschieles faites,
Cele où sont les plus honorables;
Conduit Gauchier li Connestables.

Le Roman *de Garin* MS.

Bien chevauche li gentis & barné,
A dis Eschielles qu'il a fait deviser.

Chronicon MS. Bertrandi Guesclini:

Son Eschielle conduit par compas bellement,
Vers l'Eschielle Bertrand qui moult ot hardement.

Le Roman *de Turpin* MS. *Charlemagne fit trois Eschelles, la premiere fu de Chevaliers, la 2. de gent de pié, la 3. de Sergent à cheval.* Occurrit non semel apud sequioris ævi Scriptores vernaculos, Henricum *de Gauchy* in Translat. libri de Gubern. Principum lib. 3. part. 3. cap. 12. Turpinum in Hist. Caroli M. Auctorem Hist. Bucicaldi 1. parte cap. 15. Brunetum Latin. in Thesauro Gallico MS. cap. 392. in Statutis Militum Ordinis Sancti Spiritus, seu nodi, &c. in Histor. MS. Belli sacri, &c. [Vide *Scara* 3.]

8. SCALA, Modus agri, in Charta Longobardica, apud Ughellum tom. 7. pag. 1294. *Quod est per mensura ad justa pertica mensuratas Scalas duo, & pedes duo in integrum, &c.* Occurrit etiam tom. 3. pag. 47. *Per mensuram ad justam perticam mensuratam Scalarum centum in integrum cum inferioribus & superioribus.*

9. SCALA, Portus minor: seu proprie *trajectus*, vel *πέραμα*, in majori portu: quomodo variæ exstitere *Scala* in portu Constantinopolitano, quem *Ceratinum* vocabant, de quibus non semel agit vetus ejusdem Urbis descriptio, & nos multa congessimus in Notis ad Alexiadem pag. 312. 313. 314. 315. Sed & nostri *Scalas (Escales)* etiamnum vocant portus, ad quos applicant naves ex occasione aliqua, cum longius iter arripiunt, sive recipiendarum virium, sive recipiendarum mercium, vel exonerandarum gratia, idque *faire escale* dicunt.

¶ SCALETTA, Eadem notione, diminut. à *Scala*. Johan. Stellæ Annal. Genuens. apud Murator. tom. 17. col. 1300. *Appulit Januam circa horam 20. & propter rapacitatem Borea, ad molem portus nimium constantis, descendit ad Scalettam Darsinæ cum ejus honorabili comitiva.*

10. SCALA, Scandula, Staplia, Stapes, quo scilicet quis in equum tollitur: Σκάλα, Leoni Imp. in Tacticis cap. 6. §. 10. c. 12. §. 53. (ubi recte Phil. Pigafetta *Staffa* vertit,) & Leoni Grammatico in Basilio Macedone p. 470. [Testam. Beatricis de Alboreya Vicecomit. Narbon. ann. 1367. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1527. *Item* (legamus) *unam sellam equitandi deauratam & argentatam, & unam Scalam deauratam.* Ordo processionis in Coronat. Pontif. Rom. apud Murator. tom. 3. pag. 649. col. 1. *Scala Papa, panno rubeo cooperta, quam portat equus albus, ductus per unum ex Parafrenariis, purpurea veste indutum: qui postquam Papa ascendit equum cum ista Scala, vadit in ordine suo, &c.*] Guill. *Guiart* MS. an. 1304.

Diex con li destrier en sele,
Que li garçon en destre mainent,
Orgueilleusement se demainent,
Et con li escucel des selles,
Frains, seurorez, & compenelles;
Et Eschelettes, & lorains,
Sur ceus dont je parlai or ains.

Vide Notas ad Cinnamum pag. 462.

¶ 11. SCALA. Chron. Trivetti ad an. 1293. apud Acher. to. 8. Spicil. p. 662. *In Angliam adducitur* (classis navium Normannicarum) *feria sexta ante vigiliam Pentecostes submersis aut casis hominibus omnibus, qui erant in navibus, solis illis exceptis, qui in Scalis vix salvi fuerant fugiendo.* Ubi legendum omnino videtur Scapha, Gall. *Chaloupe, esquif.*

¶ 12. SCALA, pro *Scilla*, Campanula. Usus Monast. Sangerm. inter Probat. Hist. ejusd. p. 135. col. 2. *Finito potu Prior percutiet Scalam tribus vicibus vel quatuor, &c.* Vide *Skella.*

13. SCALA. Glaber Rodulph. in Vita S. Guillelmi Abbatis Divion. c. 2. *Constituitur enim divini Officii assiduus custos, ac Scala capitalis illius loci.* (Lego *Schola.*)

SCALAMATUS, Equinus morbus, *qui equi interiora desiccat, & corpus macerat, & fimum ejus plusquam hominis fœtere facit, &c.* Jordanus Rufus Calaber MS. lib. 2. de Medicam. equor. & ex eo Petrus de Crescentiis lib. 1. de Agricult. c. 22. Adde c. 32. Italis *Scalmatura*, est macies, &c.

¶ SCALAMENTUM, Scalis admotis in muros irruptio, Gall. *Escalade.* Litteræ Henrici VI. Reg. Angl. an. 1448. apud Rymer. tom. 11. p. 207. *Per vim, furtum, infidelitatem, sive Scalamentum, de nocte vel die, &c.* Vide *Scalare* 1.

¶ SCALAPIUS. Vide infra *Scapolus.*

¶ 1. SCALARE, Scalis muros ascendere, Gallice *Escalader. Scalator*, qui scalas admovet, applicat. Chron. Astense apud Murator. to. 11. col. 269. *Joannes Turchus de Castello filius bastardus domini Antonii Turchi cum certa comitiva gentium armatorum, equitum & peditum venit de nocte apud civitatem Ast, & voluit Scalare castrum prædicta cittadella, in quo tunc erat prædictus dominus gubernator: & ibi habebat ædificia quam plura apta pro Scalamentis .... & habe-*

bat secum unum perfectum Scalatorem nomine Barberius de Septimis. Chron. Angl. Thom. *Otterbourne* p. 250. *Item accusavit eum, quod disposuerat intra dies natalitios nocte Scalasse muros manerii de Eltam, in quo Rex erat, & occidisse Regem.* Vide supra *Scalamentum.*

¶ 2. SCALARE, Scalæ, gradus, *Escalier.* Miracula S. Zitæ tom. 3. April. p. 525. *Cum ipsa esset prope Scalare juxta introitum curtis, &c.* Vide *Scalarium.*

SCALARIA. Ugutio & Joan. de Janua: *Scalaria, navis piratica, & dicitur à scala, quia ibi sunt transtra disposita ad modum scalarium in scala.*

SCALARIUM, Gradus, *Escalier.* Gravamina Ecclesiæ Anglicanæ art. 22. *Cum aliquis ad immunitatem Ecclesiæ fugitivus existat, per Laicos custodes cœmeterium vel Scalarium Ecclesiæ circumdatur & vallatur, quod vix potest fugitivus in alimentis ab Ecclesia sustentari.* [*Actum in camera Scalarii*, in Charta an. 1212. ex Tabular. S. Victoris Massil. Charta an. 1221. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 890. *Johannes juratus dixit, quod cum à summitate cujusdam Scalarii improvisus cadens, &c.* Adde Cæsarium Heisterbach. lib. 8. Mirac. c. 90. Vide *Scalare* 2.]

SCALERIUM, Eadem notione. Charta Guillelmi D. Montispessulani ann. 1188. Octob. *Sicut extenditur in longitudine ab ipso portali S. Guillelmi usque ad Scalerium lapideum muri per quod in murum ipsum novum ascenditur.* [Acta S. Francisci de Paula to. 1. April. p. 152. *Et non sinebat gradus sive Scalerium apertum dimitti.*]

SCALATINUM, Tributum pro *Scalis*, seu pedimінibus vitium, ex Gallico *Eschalas*, seu *Escaras.* Charta Roberti Regis Siciliæ ann. 1327. apud Ughell. in Episcop. Casertanis: *Exigi faciebat annuatim ab ipsis vassallis Ecclesiæ Casertanæ quantitatem pecuniæ pro vindemiatura, quod vulgariter Scalatinum vindemiarum vocatur, &c.*

¶ SCALATIO, Pœna scalæ, de qua supra diximus in *Scala* 1. Statuta Petri Nannet. Episc. an. 1478. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1015. *Inhibemus etiam omnibus & singulis subditis nostris præfatis, sub infamia Scalationis, & arctissimi carceris pœnis, ne bina sponsalia, vel binas nuptias cum duobus vel duabus superstitibus contrahant.*

¶ SCALATOR. Vide supra *Scalare* 1.

¶ SCALCHUS, SCALCUS, Pincerna, *Echanson:* item Major domus, architriclinus, *Majordome.* Acta B. Joannis Taussiniani Episc. tom. 5. Julii pag. 808. *Pietas Raynerii de Sciarsis, nobilis Pisani, pincerna seu Scalchi, &c.* Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 437. *Et cum Scalcus, id est, archiriclinus, sacellanorum ac sacri palatii scutiferorum prospiciens tumiditatem cadaveris, acclamasset Pontificem toxico interemptum, &c.* Vide infra *Scancio.*

SCALCIATUS. Ordericus Vitalis lib. 8. pag. 682. *Sincipite Scalciati sunt, ut fures, occipite autem prolixas nutriunt comas, ut meretrices.* Ubi *Scalciatus* forte est quasi *excalceatus*, quomodo *calceatum caput* contra dixit Martialis lib. 12. Epigr. 45.

Hedina tibi pelle contegenti
Nuda tempora, verticemque calva,
Festive tibi, Phœbe, dixit ille,
Qui dixit caput esse calciatum.

[Cangii conjecturam firmat vox sequens.]

¶ SCALCIUS, Discalceatus, Italis *Scalzo*, vel *Scalzo*, Gall. *Dechaussé.* Acta S. Bertrandi to. 1. Junii pag. 800. *Si de dicta infirmitate liberaretur, pedibus Scalciis una cum dicta sua filia visitaret sepulcrum B. Bertrandi.*

¶ SCALCUS, Pincerna. Vide supra *Scalchus.*

SCALDINGI, Dani seu Normanni, sic appellati quod ad Scaldim amnem positis castris diu ibi morati sunt an. 883. ut est apud Simeonem Dunelmensem. Ita porro appellantur in Historia S. Cuthberti semel ac iterum.

SCALDRI, sic dicti vetustissimi Danorum Poëtæ, à sono & murmure quod canendo edebant. Vide Stephanium in Notis ad Saxonem Grammaticum pag. 11. 12. 130. & Olaum Wormium.

SCALERA. Charta Henrici I. Regis Angl. in Tabulario Fiscanensi fol. 5. *Et inde sicut Regale chiminum se extendit usque ad Scaleram, qua est super feodum Britii Palmarii, & à dicta Scalera per quamdam semitam, &c.* Idem videtur quod *Scalliaria.* Vide *Scalia.*

¶ SCALERIUM, ut *Scalarium.* Vide ibi.

¶ SCALETTA. Vide *Scala* 9.

SCALFARIUS, Panni species. Statuta Cluniacensia Petri Venerabilis cap. 16. *Statutum est ut nullus fratrum nostrorum pannis qui dicuntur Galambruni vel Isembruni, vestiatur, nec iis qui vocantur Scalfarii, vel Frisii.*

¶ SCALFAUDUS, *Echafaut.* Vide *Scafaldus.*

1. SCALIA, SCALIARE, voces Fori Aragonici. Fori Aragonenses lib. 3. ex Foris Oscensibus ann. 1247. tit. de Scaliis: *De Scaliis factis in heremo, sive in monte, si quis signaverit locum, & arando prosecutus fuerit, valeat sibi quantum araverit, &c.* Lib. 7. tit. de Expeditione infantionum: *Item in compensatione eorum quæ superius continentur, & debent infantiones Regi facere, conceditur infantionibus sarcire, quod vulgo dicitur Scaliare, in villis regalibus, civitatibus, sive castris, & in pertinentiis & terminis eorundem, & emere ab hominibus regalis servitii, sive signi.* Infra: *In illis tamen locis vel villis infantionem tantum posse Scaliare intellige, unde est vicinus: nam ubi vicinus non est, liceat ibi emere sub forma prædicta, Scaliare tamen nullatenus permittitur.* Observantiæ lib. 6. de Privileg. Militum §. 15. *Possunt & Scaliare in villis regalibus ubi sint vicini.* Lib. 9. de Salva infantionum §. 8. *In terra infantionum, Militum, vel aliorum dominorum, præterquam Regis, pro Scaliis novis, vel novalibus debet infantio peitare, & pro antiquis non.* Vide Foros Aragon. lib. 4. fol. 85. v. edit. 1624. [Vide *Scalis.*]

☞ Haud scio an *Scalia* ibi idem sit quod *Esclesche* dicitur in Consuet. Insulensi art. 79. *Fief Esclisché*, & *Esclischement*, in Tornac. tit. de feudis art. 8. quod distractum, divisum sonat: adeo ut *Scalia* pars sit & portio feodi vel cujusvis hæreditatis, quam obtinere Infantionibus certis conditionibus concessum erat.

¶ 2. SCALIA, Squama, Ital. *Scaglia*, Gall. *Ecaille.* Conventiones civitatis Saonæ an. 1526. *Pro quolibet rubo piscium de Scalia, &c.*

SCALIÆ, SCALLIÆ, Lapides sectiles, quos *Ardoises* dicimus. Unde *Scalliaria*, Lapidicina, *Escailliere.* Ex Italico *Scaglia*, squama. *Tegularia lapidea*, in Charta Hugonis Episcopi Leod. ann. 1202. apud Barthol. Fizen. in Histor. Leod. pag. 447. Kilianus: *Schalie, leye, scandula, lamina, lamella, sectilis e saxo lamina, tegula tenuis, vulgo Scalia, ardosia.* Anglis etiam *Scales* est squama. Charta Hugonis *de Montcornet* ann. 1222. in Tabulario Abbatiæ Fusniacensis diœcesis Laudun. *Ego dedi & concessi Fratribus Fusniacensibus lapidicinam, quæ alio nomine dicitur Scalliaria, centum pedes in fronte habentem, si quidem in terra quæ mea esse dinoscitur, propria Scalliaria tanta latitudinis poterit inveniri.* Et

infra : *Fratres Fusniacenses accipere poterunt Scallias in præfata scalliaria.* Alia Charta an. 1260. in eodem Tabulario : *Jou Gerars Chevaliers Sires de Chasteler .... jou ai octroiet à l'Eglise de Foisny .... ceut piez de frout de pierre pour faire Escaille.* Alibi, *Escalliere.* Joan. Hocsemius in Joanne Guidone Episcopo Leod. cap. 16. *Hic Episcopus in castro fecit Hoyensi novam aulam magnis sumptibus fabricari, & vastam turrim Basiui Scaliis operiens, mansiones infra distinxit.* Bertramus in Vita S. Francæ Abbatissæ n. 47. *Qui cum una Scalia blavarum oculum unum sibi perforasset, &c.* Ubi per *blavarum*, colorem ardesiarum designavit. [Statuta Montis Regal. fol. 311. *Item pro qualibet somata ferri seu Scalia, sol. tres den.*] Qui porro scallias istas seu testas sive figulinas, sive *ardesianas* conficiebant, ὀστρακάριοι dicuntur Theophani p. 371. est enim ὄστρακον testa quæ ex figulina terra conficitur. Vide *Ardesia*, *Scailga*, & *Squillarii*.

¶ SCALIGRADIUM, Scalæ, gradus. Addit. ad Vitam S. Antonini tom. 1. Maii pag. 344. *Casu cecidit in eadem ecclesia ex quodam portatili Scaligradio sexdecim graduum ad minus.*

SCALINGA. Monasticum Anglican. tom. 2. pag. 130. *Et communem pasturam totius moræ, cum liberis hominibus meis, & unam Scalingam thyemalem in competenti loco ultra Hertingburn.* Et pag. 633. *In bosco, in plano, in pratis, in pascuis, in mussis & Scalingis, &c.* [Vide *Scalia* 1.]

¶ SCALINUS, Palus, pedamen vitium, ut videtur, Gall. *Echalas.* Statuta Riperiæ c. 12. fol. 5. *De qualibet libra æstimationis persicarum pro faciendo Scalinos pro exitu denarii sex.* Vide *Scallatus* 2.

SCALIONES, Gradus, scala, Petro de Crescentiis lib. 5. pag. 209. *Eschelle*, veteri Gallico interpreti cap. 1. extremo. *Scaglioni*, & *Scaloni*, Senensibus. Vide *Scaglionus*.

¶ SCALIS. Testam. Tellonis Episc. Curiensis apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. pag. 709. col. 1. *Item silvas, Scales fructiferas, quas damus ad ipsum monasterium.* Vide *Scalia* 1.

¶ SCALL, Sonus : hodie *Schall*, apud Schilterum in Gloss. Teuton.

¶ SCALLATICIUS, In modum Scalæ dispositus, virgis quibusdam distinctus. Gesta Gaufredi Cenoman. Episc. apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 377. *Adsunt matronæ cum reliquis mulieribus, quæ contra mulierum morem accuratis vestibus non parcentes, in pannis variis, in indumentis Scallaticiis viridibus, seu alio colore fulgentibus, extra ecclesiam sabulum portabant.* Vide mox *Scallatus*, & infra *Virgatus*.

¶ 1. SCALLATUS, ut *Scallaticius*. Rotulus Cameræ Comput. Paris. in v. *Coopertorium* laudatus : *Pro Scallatis radiatis & tiretan. persia & viridi pro coopertorio.*

¶ 2. SCALLATUS, ut supra *Scalinus*. Bulla Pauli III. PP. an. 1537. inter Instrum. tom. 4. novæ Gall. Christ. col. 117. *Habeantque liberum usum in nemoribus .... tam ad domificandum in claustro dictæ ecclesiæ, quam ad comburendum ac Scallatos, paxillos seu perticas conficiendum.*

¶ SCALLIA, SCALLIARIA. Vide supra *Scalia*.

¶ SCALNARE, pro *Scalvare*. Vide in hac voce. Charta Italica ann. 1345. *Si aliquis foliaverit aliquas cavas, vel Scalnaverit, seu spolsaverit, caligerit salices, &c.*

SCALONES, Dentium equi species, de quibus Petrus Crescentius lib. 9. de Agricult. cap. 1. *Escalognes* veteri Interpreti Gallico.

SCALONGIA, *Echalotte.* Vide *Ascalonia*.

¶ SCALOPUS. Vide infra *Scapolus*.

¶ SCALOR, pro Squalor, in Charta Ludovici Reg. Sicil. an. 1359. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 125. *Illius* (carceris) *Scalore non modico temporis spacio macerari, &c.*

¶ SCALPELLUM, Instrumentum quo diruendis muris utuntur. Charta an. 1479. apud Ughellum tom. 1. Ital. sacræ edit. an. 1717. col. 508. *Fodiendo devenerunt ad quoddam murum ex lapide cocto arena & calcina factum ita durum, quod eum Scalpellis frangere oportebat.*

¶ SCALPITARE, *Crebro scalpere*, ex vett. Gloss. apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 24.

¶ SCALPO. Anonymi Salernit. Chron. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 207. *Scalponem nempe argenteum cum ducentis solidis tulit, atque ipsi Principi detulit.* Ubi legendum esse *Scaptonem* autumat Cl. Editor. Vide *Scapton*.

SCALPUS, apud Ælfricum in Gloss. Anglo-Saxon. ꞅcip, vel ꞅceiꝫl. Ubi Somnerus, forte ꞅceiꝫp, i. Scapha.

SCALTUS, *Impetigo.* Papias MS. & edit.

¶ SCALVAMEN, Ramus, Gall. *Branche.* Statuta Astens. fol. 9. v°. *Teneatur nudo sacramento inquirere & capere lignamina virida & sicca vinearum, & omnia Scalvamina & plantas & entos arborum, &c.* Rursum ubi de *intratis* portarum : *Item de arzonis, cannis, broppis, plantis, ac Scalvaminibus .... nihil solvatur.*

¶ SCALVARE, Ramos arboris amputare, arborem decacuminare, Gall. *Ebrancher*, *Etêter.* Statuta Placent. lib. 3. fol. 37. *Nullus emphitheota possit incidere vel Scalvare, vel incidi vel Scalvari facere, vel per ejus negligentiam permittere in terra quam tenet ad fictum aliquam arborem fructiferam, &c.* Statuta Mutin. rubr. 167. fol. 72. v°. *Teneatur dominus arboris incidere vel Scalvare* (arborem) *sursum per quindecim brachia.* Statuta Castri Redaldi lib. 1. fol. 22. v°. *Et salices bene Scalvare & perticas & lignamina pro vineis & sepibus domini habere* (teneatur.) Statuta Vercell. lib. 5. fol. 122. *Nec appelletur planta aliquis ramus Scalvatus. Qui Scalvaverit ipsas arbores, solvat bannum*, in Statutis Montis Regalis fol. 229.

¶ SCLAVARE, mendose pro *Scalvare*, in Statutis crimin. Saonæ cap. 42. fol. 93. *Ne aliqua persona possit auctoritate propria ramum, vel ramos alicujus arboris plantatæ in terra vicini pendentes in ejus solo incidere vel Sclavare, seu incidi, vel Sclavari facere à solo usque sumitatem dictæ arboris.*

¶ SCALUS, pro *Stallus*, ni fallor, Sedes uniuscujusque Monachi aut Canonici in choro Ecclesiæ. Usus Monast. Sangerm. inter Probat. Hist. ejusd. p. 135. col. 2. *Tunc prior surget & ibit per medium chori ad orationes suas ante gradum, & conventus inclinabit eum, & postea deponent Scalos suos, & sequentur eum unusquisque in ordine suo.*

¶ SCAMA, pro Squama, Gall. *Ecaille.* Charta an. circ. 1223. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 906. *Hugo presbyter & monachus juratus dixit, quod vidit quemdam civem Metensem cæcum venientem, ... ad sepedictum sepulcrum, & vidit Scamas ab oculis ejus visibiliter defluentes.* Gloss. Lat. Gr. *Scama*, φολίς : ubi Codex Sangerm. habet *Squama.* Aliis notionibus, vide in *Scamma* 1.

SCAMARES, SCAMARATORES, Prædones, qui Menandro de Legat. & Theophani p. 367. Σκαμάρεις. Eugippius in Vita S. Severini cap. 10. *Ipse quantocius Istri fluenta prætermeans latrones properan-*

ter insequitur, quos vulgus Scamares appellabat. Jornandes de Rebus Getic. c. 58. *Et plerisque ab allo-ribus, Scamarisque & latronibus undique collectis, &c.*

SCAMARÆ, apud Papiam MS. & edit. dicuntur *Piones legis*, ubi forte legendum *Spiones Regii*, Gall. *Espions*: nisi Lex intelligatur Longobardorum, ad quam ita Boërius: *Scameram, id est, exploratorem, sive spionem.* Eadem Lex lib. 1. tit. 1. §. 4. *Si quis Scameram intra provinciam celaverit, aut annonam dederit, animæ incurrat periculum.*

SCAMARÆ, aut SCAMERÆ, Deprædationes. Capitulare Sicardi Principis Beneventani ann. 836. *Neque per exercita, aut cursas, neque per Scameras, neque per pertradicios, qui à partibus vestris nobiscum sunt, &c.* [*Scammeras* edidit Murator. tom. 2. pag. 257.] Et art. 1. *Hoc promittimus ut si quis hostis, aut Scamara per nostros fines ad læsionem contra vos venire tentaverint.* Epistola Stephani PP. ad Pipinum Regem apud Baron. an. 755. *Scamaras atque deprædationes, seu devastationes, &c.*

SCAMARATORES, Prædones, in eod. Capitulari Sicardi Principis Beneventani artic. 2. *Insuper per Scamaratores seu cursas & publicum exercitum oppressionem facere.* [Vide *Scarani.*]

¶ SCAMBIATIO, SCAMBIUM, Permutatio, Gall. *Eschange.* Vide in *Cambiare.* Charta ann. 1043. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 407. *Et alios alodes quos adquisivit ipsa Spelunca & Ecclesia Dei sanctique Archangeli Michaelis in cunctis omnino locis sive per comparationem, sive per donationem, sive per Scambiationem.* Charta an. 1320. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 106. *Commissarii deputati auctoritate regia ad complendum, exequendum compositionem, Scambium, permutationem, &c.*

¶ SCAMBIUM, Nummularia officina vel mensa, Gall. *Change.* Charta ann. 1195. apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. p. 198. *Quod nulla alia moneta ibi currant, nisi Divionis & Lingonarum, aut ad Scambium secundum valorem ipsarum.*

¶ SCAMBIATOR, Nummularius. Vide in *Cambiare.*

¶ SCAMBSOR, Eadem notione. Vide in *Stallum.*

SCAMELLUM, SCAMELLA, SCAMMELLUM, Scabellum. Gloss. Gr. Lat. MSS. ὑποπόδιον, *Scabellum, subsellium, scamellum.* Cod. edit. *Scamillum* habet. Gloss. Keronis: *Subselliis, scamelum.* Gloss. Theotiscum Lipsii: *Fuot scomel, Scabellum.* Venericus Vercellensis in Apologia Henrici IV. Imp. *Certatum est pugnis atque Scamellis, pro herilis sedis positione, &c.*

Sed proprie usurpatur pro iis scabellulis, quibus repentes manibus innituntur: Germ. *Schimmel.* Rodulphus Tortarius Monachus Floriac. de Miracul. S. Benedicti n. 17.

At puer assuetis pronus reptando Scamellis,
Floriacum petiit, sospes & inde redit.

Harigerus Abbas in Vita S. Landoaldi n. 13. *Infirmorum baculi, repentium Scabella.* Adrevaldus de Miraculis S. Benedicti c. 36. *Quadam femina .... ita ut nequaquam pedibus incedere posset; sed per terram reptando, Scamellorum magis juvamine sese protraheret.* Rodulphus Presb. in Vita Rabani Abb. Fuld. *Mulier ita curata est, ut sine cujuspiam adjutorio se erigeret, & Scamellis, quibus eatenus innitebatur, summitatem feretri tangeret.* Supra: *Reptans pedibus, & manibus Scammellis innixis.* [Vita S. Pardulfi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 576. *Claudus quidam Marcellus nomine, qui ab utero matris suæ calcaneos hærentes renibus, nihil aliud nisi cum Scamellis gradiebatur.*] Occurrit præterea apud eumdem Tortarium in Appendice Patriciacensi n. 1. in Histor. Translat. S. Gorgonii n. 23. in libro 1. Miraculor. S. Dionysii c. 26. lib. 3. cap. 11. apud Aimoinum lib. 2. de Miracul. S. Benedicti cap. 12. lib. 3. c. 3. ubi *Scamellos*, masculino genere habet, &c.

¶ SCABELLUM, Eadem notione. Vita S. Walpurgis sæc. 3. Bened. part. 2. p. 294. *Fervidam membrorum compaginem ministravo, & hujus in recompensatione mercedis, Scabella mihi quibus adhuc curvis artubus uteris, donare debebis.* Infra *Tripedias* vocat, quod ejusmodi fulcrum tripes esset: *Cum ecce Tripedia quibus sua usus est in vita, divinitus è manibus ac si evulsa, ante altare projecta sunt.* Mirac. S. Willehadi ibid. p. 415. *Paralysi ita contracta exstitit, ut de membris ipsis nihil penitus sentiret, nec quoquam ire nisi cum Scabello sese trahendo posset.*

¶ SCABELLULUM, diminut. à *Scabellum.* S. Gerardus in Mirac. S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 359. *Quod si deessent portitores, non bipedem gradientem, sed quadrupedem Scabellulis repentem putares.* *Scamellula*, in Actis SS. to. 5. Maii p. 236.

¶ SCAMELLUS, Modus agri, f. pro *Scamnellus.* Charta an. 1126. apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 280. *Vineam ad Wanein sepem, vineam & duos Scamellos in costa, ... tres Scamellos in altersus vineis, &c.* Vide *Scamnum* 1.

¶ SCAMERA. Vide supra *Scamares.*

¶ SCAMILLUM. Vide *Scamellum.*

SCAMIUM, Permutatio. Vide *Cambiare.*

1. SCAMMA. Historia MS. excidii Acconis ann. 1191. *Portantes ibidem .... lanceas, falcastra, cassides, & loricas, Scammata & perpuncta, scuta cum clypeis, &c.* [Ubi *Scamata & propunctos* edidit Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col. 765.] In Gloss. Græc. Lat. σκάμμα, *fossam*, seu fossa redditur; sed aliud hoc loco sonat, &, ni fallor, loricas ipsas, quarum catenulæ *squamæ* dicuntur Virgilio & aliis; ita ut legendum sit *loricas squamatas.*

¶ SCAMMA, Græc. σκάμμα, proprie est locus fossis inclusus, à Gr. σκάπτω, fodio: unde arena luctantium, ut & fossa castrensis, Gall. *Trenchée*, *Samma* dicta est. Gloss. Isid. *Scammata, arena, ubi athletæ luctantur.* S. Paulinus in Epist. ad Severum: *Noli interim dum in Scammate sumus, dum foris pugnæ, intus terrores, alte pro nobis sapere aut loqui.* Adso in Vita S. Bercharii sæc. 2. Bened. p. 835. *Præteritorum immemor certaminum, & quasi qui virtutum in Scammate positus, ad perfectionem pugnæ nihil plene ante peregisset, &c.* Mirac. S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 135. *Deo autem propitio nulli ex nostris vitam prolixo Scammatis spatio magnopere periclitabantur.* Acta S. Luciani tom. 1. Januar. pag. 364. *Ut .... in minoribus antea rebus exercitati, præclari in Scammate compareamus.* Utuntur Tertull. lib. ad Martyr. S. Hieronym. Epist. ad Pammach. &c.

☞ Ita etiam accipiendus, scilicet pro fossa castrensi, locus qui mendis non caret, apud Baluz. to. 6. Miscell. pag. 364. ubi de constructione castri Saphet: *Quot autem & qualia sint ibi ædificia, quæ & quales, quot & quantæ munitiones, ... quæ immensibus terra profunde in antemuralia & fossata cum crotis quæ durus fossa cooperta quæ super Scamas & sub antemuralibus, ubi possunt balistarii cum magnis balistis & defendere Scama & alia propinqua & remota, & non ab aliis exterius videri.*

¶ 2. SCAMMA, Scamnum, sedile. Acta S. Godelevæ tom. 2. Julii pag. 408. *At Bertulfus ab Scammate in quo sedebat exiliens, equum ascendens, ivit Brugas pernoctatum.* Acta S. Juliani Mart. tom. 2. Martii pag. 422. *Quanto majora illi Scammata pro-*

ponebat, tanto mirabiliora certamina efficiebat.

¶ SCAMMELLUM. Vide supra *Scamellum.*

¶ SCAMMERA. Vide in *Scamares.*

¶ SCAMNA. Vide in *Scamnum* 1.

SCAMNALE, Stragulum seu instratum scamni. Testamentum S. Desiderii Episcopi Cadurcensis in ejus Vita c. 18. *De præsidio meo, Scamnalia, mensalia, & electualia, aurum & argentum quod ex successione parentum habeo .... tibi relinquo.* Ratherius Veronensis in Qualitatis conjectura: *Vestibus non comitur, calceamentis turpatur, Scamnalia non quærit, mensalibus indiget, lectisterniis mediocribus, cæteraque supellectile delectatur, pretiosa non ambit.* Gregorius Turon. lib. 9. cap. 35. *Mandans iterum Actori, ut domo scopis mundata, stragulis Scamna operiret.* Mox: *Cur non sunt Scamna hæc operta stragulis?* Hugo de Cleeriis de Majoratu Franciæ: *Scamnum pulcherrimum fulcro pallii aut tapeto coopertum Senescallus præparabit.* Concilium Constantinopolitanum sub Mena act. 5. Εἰ ϖὼν γὰρ ἀνήϛηταί τινα σκαμνάλια εἰς λόγον τῦ σκεύους τῦ Επισκοπείου. Infra: Τὰ λιτὰ σκαμνάλια.

SCAMNILE, Eadem notione. Vetus Chartula plenariæ securitatis sub Justiniano, apud Brissonium lib. 6. formul. pag. 647. *Stragula polimita duo valentes solido uno, tremisse uno, Scamnile ac picto valente solido uno, &c.* Infra: *Uno Scamnile cum agnos valente siliquas aureas duas.*

¶ SCAMNATUS. Vide *Scamnum* 1.

¶ SCAMNIUM, Commutatio, Gall. *Echange.* Hist. MS. S. Cypriani Pictav. p. 190. *Placuit nobis ut faceremus Scamnium de terra nostra.* Vide *Cambiare.*

SCAMNOCANCELLUS. Repertæ nuper, anno scilicet 1670. Smyrnæ veteres aliquot inscriptiones, in quarum una vox hæc reperitur. Exstat illa in ædibus cujusdam Turci: ΗΡΗΝΟΠΟΙΩC ΠΡS ΚΕ ΠΑΤΗΡ ΤΟΥC ΤΕΜΑΤΟC ΤΙΩ CΕΙΑΚΩ ΚΕ ΑΥΤΟΥ ΠΡS ΥΠΕΡ ΕΥΧΗC ΕΑΥΤΟΥ ΚΕ ΤΗC CΥΜΒΙΟΥ ΜΟΥ ΚΕ ΤΟΥ ΓΝΙCΙΟΥ ΜΟΥ ΤΕΚΝΟΥ ΕΠΟΙΗCΑ ΤΗΝ CΤΟCΙΝ ΤΟΥ ΕΙCΟ ΤΙΧΟΥ CΥΝ ΤΟΙC CΚΑΜΝΟΚΑΝΚΕΛΤC ΚΑΛΛΙΕΡΓΙCΑC Ν.

☞ Quæ facilius certiusque in hac inscriptione mendose descripta restitui possunt, sic emendo: ΥΠΕΡ ΕΥΧΗC ΕΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗC CΥΜΒΙΟΥ ΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΝΗCΙΟΥ ΜΟΥ ΤΕΚΝΟΥ ΕΠΟΙΗCΑ ΤΗΝ CΤΡΩCΙΝ ΤΟΥ ΕΙCΟΤΙΚΟΥ CΥΝ ΤΟΙC CΚΑΜΝΟΚΑΓΚΕΛΛΟΙC ΚΑΛΛΙΕΡΓΗCΑC. Hæc vero sic interpretor: *Pro voto meo & uxoris meæ & genuini filii mei, feci pavimentum interioris partis cum Scamnocancellis bene operans.* Clathri cum scamnis seu sedilibus significari videntur.

1. SCAMNUM, vox Agrimensorum. Hygenus: *Quod in latitudinem longius fuerit, Scamnum appellatur: quod in longitudinem, Striga.* Frontinus: *Quicquid secundum hanc conditionem in longitudinem est delimitatum, per strigas appellatur: quicquid per altitudinem, per Scamna.* Papias: *Scamnatus ager, qui per Scamna ab Occidente in Orientem crescit.* Editus & MS. habet *scannatus*, & *scannam*, vel *scamnam.* Plinius & Columella lib. 2. cap. 4. *Scamna* appellant glebas grandes quæ solent excitari prima aratione.

2. SCAMNUM, Equulei species. *Super Scamnum tensus.* Lex Salica tit. 42. §. 1. *Servus super Scamnum tensus 120. ictus accipiat.* Editio Heroldi, *servus super Scamno trasus*, habet. §. 8. *Et qui repetit, virgas paratas habere debet, quæ in similitudinem minimi digiti grossitudinem habeant, & Scamnum paratum habere debet, ubi servum ipsum tendere possit.* Editio Heroldi, *extendere*, præfert. Vide Greg. Turon. lib. 7. Hist. cap. 22. Hieronymum Bignonium ad Legem Salicam, [& Eccardum ad eamdem Leg pag. 79.]

3. SCAMNUM, Vadum, Gallis *Banc.* Miracula S. Vulfranni Episc. Saxon. num. 8. *Qui cum Sequanæ ostium præpropere subintrassent, super Scamnum, quod vulgo Sorellum vocatur, velocius remigando navem impegerunt, ibique immobiliter persisterunt.* Miraculum de Conceptione S. Mariæ, inter opera S. Anselmi pag. 507. *Syrtes, quas naucleri Scamna dicunt.*

4. SCAMNUM, in quo merces suas exponunt mercatores, vel carnes suas carnifices: Charta Arcembaldi Domini Borboniensis pro libertatib. Villæfranchæ ann. 1217. *Carnifex qui habet Scamnum 12. denarios* (solvat,) *si non habet Scamnum, 16 den.* [Charta ann. 1309. to. 1. Hist. Dalph. pag. 91. col. 1. *Item in duobus Scamnis quæ tenebat Guillelmus Chalamarii & Petrus ejus filius. Item in uno alio quod tenebat Alexia de Mura. Item in aliis duobus Scamnis, ... quæ Scamna valebant & conducebantur cum dictis quinque solidis in summa* XLVIII. *sol.* III. *d. bonæ monetæ census.*] Vide *Bancus* col. 969.

¶ SCAMPNUM, Eadem notione, in Charta Hermanni de Reichenbach apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 470. *Item Wilhelmi & Heynrici octo Scampna calciorum in Swydnicz, quorum quodlibet unum fertonem dare tenetur.*

¶ 5. SCAMNUM, Mensa humilis. Gregor. Turon. lib. 5. Hist. cap. 19. *Erat ante eos Scamnum pane desuper plenum cum diversis ferculis.* Rursum lib. 7. cap. 22. *Cum* (presbyterum) *jam crapulatus adspiceret, elisum super Scamnum pugnis ac diversis ictibus verberavit.*

¶ 6. SCAMNUM, Fulcrum quo repentes manibus innituntur. Acta S. Johannis Opilionis to. 4. Jun. pag. 845. *Ramundus nomine cum Scamnis se deducens, (nam pedibus progredi erat omnino impotens) coram ejus tumba in conspectu populi erectus est.* Vide supra *Scamellum.*

SCAMPATUS. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 2. *Si in prima die quando bestia jam dicta fuit pignorata, ille qui pignoravit eam noluerit ei colligere comestionem, teneat illam in loco Scampato, & solutam, &c.* In loco campestri, vel in campo.

¶ SCAMPNUM. Vide *Scamnum* 4.

SCAMPSARIA. Vide *Cambiare.*

¶ SCAMPSOR, pro *Campsor*, nummularius, in Charta ann. 1316. ex Tabul. Sangerman. Vide *Cambiare.*

SCAMULA, Squamula. Vita B. Angelæ de Fulginio n. 137. *Et quia quædam Scamula illarum plagarum erat interposita in gutture meo, conata sum ad deglutiendam eam, &c.* [Vide *Scama.*]

¶ SCANA. Vide infra *Scava.*

¶ SCANCILE. Vide *Scandile.*

SCANCIO, à Cyathis, A Poculis, Pincerna; à Germanico, *Scenken*, vinum fundere, *Schincker*, pocillator, Gall. *Eschançon.* Papias: *Pincerna, scantio.* Lex Salica tit. 11. §. 5. *Si quis ... furaverit aut vendiderit .... vel Molinarium, aut Carpentarium, sive Venatorem, sive Scancionem, &c.* Ita præferre quosdam codices monet Lindenbrogius pag. 1325. [*Robertus Scantio serviens domini Regis*, in Charta ann. 1247. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. col. 156.] *Bartholomæus Caprarii civis Lugdunensis Scancio Domini Regis*, in Charta ann. 1320.

¶ SCANCIUS, Eodem intellectu, in Charta ann. 1260. to. 3. Hist. Harcur. pag. 103. *Odo Archiepiscopus Rothomagensis Pintervillaum vicum à Petro de Mellento Francorum Regis Scancio & Ligardi ejus*

uxore nemeratis tribus millibus & ducentis libris Turon. Ecclesia sua comparat.

SCANCIONARIUS, Eadem notione, in Ordinatione Hospitii Regis S. Ludovici an. 1261. à nobis edita in Notis ad Joinvillam pag. 109. ubi sub titulo *Scancionaria*, Gall. *Eschançonerie*, comprehenduntur *Scancionarii*, *Clerici in Scancionaria*, *Madelinarii*, *Summularii Scancionariæ*, *Barillarii*, *Boutarii*, *Quadrigarii boutorum*, *Petarii*, *&c.* De quibus sigillatim suis locis agimus.

☞ Est etiam *Scançionaria*, Locus ubi potus servatur, vel unde distribuitur. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. CLXXXII. *Pro Scansionaria facienda*, xv. *l.*

SCANCIA, Idem quod *Scansionaria*, cui qui præerat apud Wisigothos, *Comes Scanciarum* dictus. Vide in *Comes*.

SCANÇARIA, in Charta Lusitanica, apud Brandaonem in Monarch. Lusitan. to. 5. pag. 304. *Hæc est recepta de prata, quæ est in Scançaria D. Dionysii* (Regis Portugalliæ ann. 1316.)

SCANÇANUS, vel *Scançarius major*, ejusdem Regis ibidem.

¶ SCANDAGLIUM. Vide *Scandalium* 2.

¶ SCANDAILLARE, Mensuras ad examen publicarum mensurarum expendere, exigere, Gallice *Eschantilloner*: ab Ital. *Scandagliare*, ponderare, metiri. Statuta Massil. lib. 1. cap. 56. §. 3. *Curia præster eis stateras, & mensuras eis necessarias pro Scandaillandis, & recognoscendis prædictis ponderibus & mensuris*. Vide supra *Eschantillare* & mox *Scandalium* 1. & 2.

¶ 1. SCANDALIA, *Funes ad tentandum fundum, & altitudinem aquarum agnoscendam*, in Gloss. Franc. Barberini ad *Docum. d'Amore* edit. Ubaldini. Itali *Scandaglio* dicunt, nostris *Sonde*.

¶ 2. SCANDALIA, pro *Sandalia*, in Hist. Translat. S. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 1867. & in Bulla Johannis PP. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 54.

¶ 1. SCANDALIUM, SCANDALLIUM, Mensura vinaria, vulgo *Scandal*, vel *Escandau*, quæ 15. mensuras continet, quarum singula duas libras & 12. uncias appendit, proinde quarta pars est *Meillerola*. Vide in hac voce. Charta ann. 1392. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Unum vaysellum vini rubri tenentem novem metretas sive meillarolas, & duo Scandalia.* Statuta Arelat. MSS. art. 74. *Qui vendiderit vinum in Arelate teneatur habere medium Scandallium & quartanum Scandallis, quibus teneatur vendere, emere volentibus, vinum suum.* Charta vernacula ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 117. *Item l'Abadassa de sainct Cesari de mostiers dona ... un Scandalh de vin.* Ibid. *Item Mossenhor l'archevesque dona à las gardias del port ... un Escandalh de vin.* Vide supra *Escandaleum*.

¶ 2. SCANDALIUM, SCANDAGLIUM, ab Ital. *Scandaglio*, Ponderis seu trutinæ species, Gallice *Peson*, *balance*. Statuta Saluciar. Collat. 4. c. 122. *Qui vendiderit ad quartam mancam seu ad tesiam, vel stateram sive balancias, seu ad Scandalium vel aliud pondus injustum, solvat bannum.* Statuta Petus. fol. 56. *Si quis mensuraverit ad mensuram, vel pondus, Scandaliem, stateram, &c.* Statuta Montis Regal. fol. 183. *Item statutum est quod qualibet persona qua mensuraverit ad falsam seu mancham mensuram, seu Scandalium, libram, &c.* Ibid. fol. 276. *Qui inquisitores non possint nec debeant capere aliquid ab aliqua persona, pro cognoscendis mensuris & Scandaglis, &c.* Rursum fol. 284. *Teneantur cuilibet emere volenti ad Scandaglium, ponderare ad Scandaglium ab una libra supra cujuscumque rei apta ponderari ad ipsum pondus.* Vide *Scandaillare*.

SCANDALIZARE, *Offendere, lædere, vel per occasionem ruinæ dare*, Ugutioni & Papiæ. Facundus Hermianensis lib. 6. cap. 1. *De quo illum maxime ac principaliter adversarii criminantur, vel Scandalizant, vel si hoc non possent, exagitant minus instructos.* [Charta Johann. Episc. Paduensis ann. 1271. ex Bibl. reg. *Unde cum hoc peccatum Deum offendat & homines Scandalizet, &c.* Occurrit passim in Bibliis sacris & apud Tertull. de Veland. Virg. c. 3. adv. Marc. lib. 5. cap. 18. &c. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Scandalisare, Esclandelisser.*]

1. SCANDALUM, Rixa, jurgium, odium. Papias: *Scandalum, offensio, ruina, vel rixa. Scandalum est ruina seu impactio pedum. Scandalum dicitur cum subito inter aliquos scandit, id est, oritur dissensio vel pugna.* Kero in Glossis: *Scandala, Zurvnaida. Scandalorum, Zurvuaridono.* Hinc forte nostrum *Ourvary*, pro tumultu, vel incondito clamore: [quo nescio an spectet vox χωπεκζαρμαριάς, apud Anonym. Combefisii in Porphyrog. num. 8. Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 640. *Qui* (Gregorius VII. PP.) *contra Henricum III. Romanorum Imperatorem Scandalum nisus est sanctæ Dei Ecclesia suscitare.*] Gregorius Turon. lib. 3. cap. 6. *Orto inter Reges Scandalo, &c.* Lib. 6. cap. 10. *Hi perpetrato scelere, ad Burdegalensem civitatem venientes, orto Scandalo, unus alterum interfecit.* Lib. 2. Mirac. cap. 5. *Cumque delubri illius festa à Gentilibus agerentur, ... medio à vulgo commoventur pueri in Scandalum, nudatoque unus gladio alterum appetit, &c.* Gesta Regum Francorum cap. 45. *Donec inter eos odium maximum & Scandalum crevit.* Lex Longob. lib. 1. tit. 16. §. 3. *Si mulier libera in Scandalum concurrerit, ubi viri litigant, si plagas aut feritas factas habuerit, &c.* Adde §. 4. Ita toto titulo 2. lib. 1. *De Scandalis & compositionibus, ad Regem pertinentibus.* Adde Legem Bajwar. tit. 2. cap. 4. Leges Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 8. Capit. Caroli M. lib. 1. cap. 89. Regulam S. Benedicti cap. 13. Regulam Magistri cap. 83. Nithardum lib. 4. &c.

SCANDALUM MAGNATUM, inquit Cowellus lib. 4. Instit. tit. 4. §. 4. nos ita appellamus contumeliam, aut verba injuriosa, alicui de majori Nobilitate illata, quod cæteris quibuscumque propter personæ læsæ splendorem & dignitatem, graviorem pœnam meretur.

Porro à voce *Scandalum* videtur nata vox Gallica, *Esclande*, in veteribus Consuetudinibus Bituric. apud Thomasserium p. 343. [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scandalum, Esclandre, offense.* Consuet. Andegav. art. 148. *Et pour ce que aucuns qui pour leur malefice ont été baunis par justice du pays n'en tiennent compte, mais y frequentent & habitent comme auparavant, & aucuns se dissimulent de lieu en lieu par le support & soustrait de ceux qui les retirent chez eux. Ce qui tourne au grand Esclandre de la justice. Si que dit est, & est en tres grant Escande de ladite ville & des habitans d'icelle*, in Literis ann. 1356. inter Ordinat. Regis Franc. tom. 3. pag. 93.] Vide Salmasium ad Hist. Aug. p. 199. [& Bellomaner. cap. 12.]

2. SCANDALUM. Lex Burgundion. tit. 73. in Lemmate: *De caballis, quibus ossa aut Scandala ad caudam ligata fuerint.* Sed legendum *Scandalas*, docet omnino Papianus Resp. tit. 29. *Si quis caballo ligando ossum, aut Scandalam, vel pannum rubrum,*

ita eum turbaverit ut pereat, &c. [Ita etiam legendum videtur in Statutis Mont. Regal. fol. 271. *Ædificia in quibus sunt* (furni) *debeant cooperiri per illos fornarios qui eos tenent de copis, tegulis, vel Scandalis.*] Vide infra *Scandula* 2.

¶ SCANDEFIERI, pro Candefieri. Agnellus de S. Ursino apud Murator. to. 2. p. 101. *Nulla ecclesia similis isti, eo quod in nocte ut in die pene Scandefiat.*

SCANDELA. Charta Alexandri III. PP. in Tabulario Prioratus S. Nicasii Mellenti fol. 10. *In navibus vinum ferentibus* 3. *den. in singulis navibus pontem descendentibus à Esnotre* 1. *den. pro remige; in præfectura* 10. *sol. pro eleemosyna; & pro Scandela Comitis* 13. *sol.* Vide *Scandula* 1.

SCANDELLA. Vide *Scindula*, & *Scandula* 1.

¶ SCANDELLÆ, Crepitaculum è scandulis ligneis confectum, quali utuntur leprosi, ne propius quis ad eos accedat. Ita Bollandistæ in Notis ad Mirac. S. Antonii de Padua tom. 2. Jun. pag. 733. *Et vade ad illum militem qui miracula mea deridebat, & defer illi Scandellas, quia lepra tua ipse putrescit.*

¶ SCANDICUS, de Christo dicitur in Orat. cujusdam librarii ad calcem libri Theogeri Episc. Metensf. apud Bern. Pezium tom. 1. Anecd. Præfat. pag. xv.

SCANDILE, Scancile, seu potius *Scansile*, Stapes, quo in equum quis tollitur. Gloss. Ælfrici: *Scancile*, ſtiȝrap, seu strepa. Alibi: *Scansilia*, ſtaȝaſ, vel ſtæpaſ. Ugutio: *Scansile, strepa, ferrum, per quod equum ascendimus. Scansilia, sunt etiam gradus honerati, ubi in sedibus sedent.* Ita pariter Jo. de Janua. Unde emendandæ Glossæ Isid. *Scansue, ferrum, per quod equus scanditur.* Glossæ Pithoei habent: *Scansa, per quod equos scandit.*

Scandile. Aimoinus lib. 2. de Miraculis S. Benedicti cap. 20. *A quibus & sella ostendebatur, quæ dilapsa cum equo fuerat, cujus Scandilia quamvis nova, & antelam suis impatiens pedibus ipse disruperat.*

Scansor, Strator, ἀναβολεύς, qui dominum in equum tollit. Gloss. Lat. Græc. *Scansor*, καταςρωτής. [Gesta Gaufredi Cenoman. Episc. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 382. *Quidam è contra clericus in domo cujusdam Scansoris manens, &c.*] Vide *Strepa*.

Scandile, Scalarum gradus. Cæsarius Heisterb. l. 8. c. 90. *Octo etiam inferui Scandilia, supremum atribuens Christo, reliqua sex ordinibus Sanctorum.*

Scansile. Papias: *Scansilia, Gradus sunt, ubi honoratiores in diebus sedent.* Leg. *In sedibus*, ut supra, [vel ut in Gloss. MS. Sangerm. n. 501. *in adibus.*]

¶ SCANDOLA, pro *Scandula*, tegulæ ligneæ species, Nostris *Eschandole, bardeau.* Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 30. *Statuimus quod jurati non possint nec debeant æstimare blada, arma, rapa, Scandolas domorum, &c.* Chron. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 322. *Pons mirabilis .... longus autem per unum milliare, & totus Scandolis ligneis coopertus, &c.* Vide *Scindula*.

1. SCANDULA, *Quoddam genus annonæ, quod & scandellia dicitur diminu. & dicitur Scandula, quasi scindula, quod scindatur & dividatur.* Joan. de Janua. Vide *Scandela*.

2. SCANDULA. Papias: *Scindulæ, quod scindantur, Scandulæ vulgo.* Vide *Scindula*.

¶ SCANDULARIS, Ex *Scandulis* factus. *Tectum Scandulare*, apud Apuleium lib. 3. Metamorph.

¶ SCANDULARIUS, Qui *Scandulis* tecta contegit, leg. ult. D. de Jur. Immunit.

SCANGIUM, pro *Excambium*, in Domesdei, Gall. *Eschange.* [Vide *Cambiare.*]

¶ SCANNA, Scannatus. Vide *Scamnum* 1.

¶ SCANNELLUM, ut *Scamellum* supra. Miracula S. Antonii de Padua tom. 2. Jun. pag. 718. *Hæc cum die quadam mendicitatis gratia ... ad memoriam S. Patris Scannellis vecta pervenisset, &c.*

¶ SCANNIUM, Idem ac *Cambium*, permutatio, *Echange.* Charta ann. circ. 965. ex Chartul. Matiscon. fol. 98. *Terras quasdam per Scannium sibi invicem commutarunt.* Vide *Cambiare.*

¶ SCANNUM, pro Scamnum, in Chronic. Bertin. Johan. Iperii apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 608. *Tunc illum Comes cum corda ad collum ejus & ad trabem ligata super Scannum stare compulit, ipseque Comes Scannum cum pede propulit, & sic ille suspensus mansit.*

¶ SCANSA, Scansor, &c. Vide in *Scandile.*

SCANTELLATUS, Truncatus, mutilatus, *Ecorné.* Fori Aragon. lib. 9. p. 177. *Omnes denarii Jaccenses, qui falsi non sint, recipiantur ab omnibus hominibus, ad panem & ad vinum, sive ... sint fracti, sive perforati, vel rubei, vel etiam Scantellati, &c.*

¶ SCANTIA. Anonymus Continuator Laurentii Leod. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lotharing. col. 248. *Episcopus igitur his & consimilibus in iram concitatus, videns se nihil posse inferre gravaminis civitati & civibus, omnem Scantiam & totum suburbium superius usque ad sanctum Amantium ... igni fecit concremari.* Locus editior significari videtur, à scandendo *Scantia* dictus.

¶ SCANUS. Charta Adelgastri Principis inter Conc. Hisp. to. 3. pag. 90. *Damus .... quinque feltros & septem lectulos & tres Scanos.*

¶ SCANUSIA, Vestis monastica. Statuta Ordinis Prædicat. an. 1311. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1931. *Item, quod sacerdotes, diaconi & subdiaconi in Missis conventualibus portent Scanusias vel scapularia cum induunt sacras vestes. Hoc idem etiam in Missis privatis faciant omnes alii sacerdotes.* Vide *Capularis* in *Scapulare.*

SCAPELLÆ, Laqueorum species, quibus capiuntur aves, apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. c. 26. ubi describitur. Vide *Scarbellus.*

¶ SCAPELLARE, Cædere, incidere, frangere. Excerpta ex Leg. Longob. cap. 8. *Et si duobus furtis probatus fuerit, nasus ei Scapelletur.* Vide *Capulare* & *Scapillare.*

¶ SCAPH, Theca, armarium, apud Schilterum in Gloss. Teuton. ex Franc. Junio in Willer. pag. 220. *Schafft* hodie.

SCAPHA, & Scaphula, Mensuræ aridorum species: eadem quæ *Scapilus. Scapha siliginis, bladi*, in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 206. tom. 2. pag. 292. 293. tom. 3. pag. 334. [Charta Friderici Ducis Austriæ an. 1241. apud Hansiz. tom. 1. Germ. sacræ pag. 380. *Item decima in Lynz* LX. *Scaphas.*]

Scaphula. Leges Portoriæ Ludovici IV. Imp. an. 904. apud Aventinum l. 4. Annalium Bojorum, & Goldastum tom. 1. Constit. Imperial. p. 210. *Navis, quæ ab Occidentali regno venit, ... semidrachmam, hoc est, unum scutatum pendat: si infra Lintzium tendit, semimodios tres, hoc est, tres Scaphulas salis solvat.* Infra: *Carri clitellarii, qui Anassum transeunt, Scaphulam præbent.*

Scaffia. Metropolis Salisburg. tom. 3. p. 40. *Ut singulis annis nobis viventibus una dierum, quam ad hoc eligerimus, sex Scaffia Landawensium mensura, sive frumenti, sive alterius annonæ ... distribuere pauperibus non omittant.*

Scaffa *tritici, avenæ*, ibidem pag. 416. Vide in *Scapula.*

¶ SCAPHARIUS, Qui *Scaphis* negotiatur. Inscriptio 1. apud Gruter. pag. 258. *Scapharii, qui Julia Romula negotiantur;* id est Hispali. Adde p. 257. num. 12. & Reinef. class. 3. num. 26.

¶ SCAPHINUS, ut *Scabinus*, in Placito ann. 918. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 56. *Una cum abbatibus, presbyteris, judices, Scaphinos & regimburgos, tam Gotos quam Romanos, &c.*

¶ SCAPHISMUS, Supplicii genus apud Persas, quo sontes in *Scaphis* cibo & potu, muscis & vermibus ad necem cruciabantur. Vide Drexelium in Prodr. mortis cap. 1. §. 24. Gallonium de Martyr. c. 1. pag. 21. & Baronium in Notis ad Martyrol. 28. Julii.

¶ SCAPHISTERIUM, Alveolus ligneus, quo mulieres lotos pannos à fonte aut fluvio referunt. Vide *Capisterium* 1. & 3.

¶ SCAPHON, Somnero, *Septum, claustrum, quo ex cratibus facto, pastores noctu includunt oves, tum ad stercorandum arva, tum ne in segetes spatientur. Scaphon, ovile*, in Gloss. Lipsii.

¶ SCAPHULA. Vide supra *Scapha*.

¶ SCAPILLARE, Verberare, scapis seu fustibus cædere. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 18. *Si quis Scapellaverit aliquem sine sanguine, condemnetur in quinque lib. p. &c.* In capitis lemmate legitur, *de pœna Scapulantis, vel Scarpuzantis sine armis, &c.* Italis *Scappuzzare* est ad aliquid offendere, Gall. *Broncher.*

¶ SCAPILLATUS, Solutus crines, ab Ital. *Scapigliare*, Gallice *Echevéler*. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. pag. 161*. *Inveniebant eam projectam in terra, Scapillatam, frigidam, &c.*

SCAPILUS, Mensuræ frumentariæ species, eadem forte quæ *Scapha*. Capitulare Caroli M. an. 797. edit. ab Holstenio, c. 11. *De annona vero bottrinis pro sol. 1. Scapilos 40. donant, & de sigale 20. Septentrionales autem pro solido Scapilos 30. dent, & sigale 15.*

SCOPELLUS, Eadem notione. Charta ann. 1345. *Item quod Potestas teneatur inquirere omnes sextarios tam de vino, quam de grano, minas, medias, & quarterones, & Scopellos, corbellas molendinorum, & omnes alias mensuras & pensas.* Vide *Sceffilum*.

¶ SCAPINUS, Solea calcei, Gall. *Semelle*. Acta S. Bertrandi to. 1. Jun. pag. 801. *Dum in sua statione, ut mos est cerdoniæ artis, sutilaris Scapino infigeret acum suendi causa.*

SCAPIO. Vide *Scabini* & *Stapio*.

SCAPOARDUS, nomen dignitatis, seu officii Palatini in Francia, quod inter minora ministeria reponitur ab Hincmaro de Ord. Palatii cap. 17. forte is, cui vasorum custodia credita erat, ex *Schap*, Teutonico, promptuarium, armarium, vas, theca, ἐπῦνες, Kyliano, & *Ward*, custos: jungitur enim *Ostiariis*, *Saccellariis*, & *Dispensatoribus*.

¶ SCAPOLATUS. Vide *Scapolus*.

¶ SCAPOLUM. Vide infra *Scopelum*.

SCAPOLUS, SCAPOLATUS. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli London. ann. 1295. *Calix argenteus Henrici de Northampton deauratus, cum pede cocleato & Scapolato, & pineato ponderis cum patena 50. sol.* Alibi: *Scandalia de Indico sameto cum caligis breudatis, cum Scapolis & leonibus.* Rursum: *Capa ... de rubeo sameto breudata cum Scalopis.* Alibi: *Frontale de rubeo sendato, cum firmaculis & Scalapiis.*

¶ SCAPSORIUM, Sepulcrum, à *Capsa*, ut videtur, sic dictum. M. VERIDIUS M. L. NAZARISCUS SELLULARIUS SCAPSORIUM FECIT SIBI, &c. in Inscript. Gudii CCXXV. 1. Vide indic. pag. XLIV.

SCAPTON, Vas quoddam. Charta Adalberti Regis Anglorum in Monastico Anglic. to. 1. p. 24. & in Chron. Willelmi Thorn. p. 1762. *Missurum etiam argenteum, Scapton aureum: item sellam cum freno aureo, ... quod mihi xenium de D. PP. Gregorio directum fuerat.* Ignotus Casinensis in Histor. Longob. c. 10. de Siconolfo Principe Beneventano: *Abstulit de S. Benedicto ... in Agrispsbaciam unam, & Scaptonem unum, Constantinopolitano deaurata fabrefacta vasa opere. Scapton* mendose, pro *Sceptrum*, his locis scriptum putat Somnerus, vix tamen est ut assentiar, tametsi nihil aliud succurrit.

SCAPULA. Acta Murensis Monasterii p. 40. *Unusquisque* (rusticus) *dat duas Scapulas plenas de carne, & duos panes, & quartam partem metretæ de cerevisia.* Pag. 61. *Et de manso ipsius tres modii speltæ, & duæ avenæ, & quatuor Scapulæ.* Vide *Scapilus*, *Scapha*.

SCAPULAS DARE, Fugam inire, *Tourner les espaules.* Radulfus de Diceto ann. 1040. *Theobaldini impetus Andegavorum non ferentes, in fugam versi Scapulas dederunt.*

SCAPULARE, Ugutioni, *vestis, scapulas tantum tegens.* [*Vestis apostolica instar crucis* dicitur in Vita S. Willelmi Ducis sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 83.] Mamotrectus ad Legendam S. Hilarionis: *Palliolum, id est, Scapularium.* Monachorum vestis propria cum labori & operi insistebant, loco cucullæ, ut quæ brevior esset, & minus ampla, & caput tantum & scapulas tegeret. [Theodemari Epist. ad Carolum M. de Usibus Casinens. *Statuit autem venerabilis Pater, ut Scapulare monachi propter opera habeant, quod ob hoc Scapulare dicitur, quod scapulas præcipue tegat & caput: quod vestimentum pene omnes in hac terra rustici utuntur.* Sigebertus Gemblac. pag. 120. edit. Basil. ann. 1566. *Propter opera tantum constituit S. Benedictus alteram cucullam, quæ dicitur Scapulare, eo quod hujusmodi vestis apta sit caput tantum & scapulas tegere.* Ubi *Scapulare* nomine cucullæ interdum designari advertere est.] Regula S. Benedicti cap. 55. *Scapulare propter opera.* Statuta Ordinis *de Sempringham* pag. 718. *In tempore laboris Scapularia habeant alba, quemadmodum pallium eorum.* Infra: *Monachi habeant ... scapulare ad laborem.* Rursum: *Quæ laboraverint, cum Scapulari laborare possunt, &c.* Warnerius MS. in Caprum Scottum ad Monachum Poëtam:

Et tibi propter opus humeris Scapulare tegatur.

Bulla Innocentii IV. PP. de Institut. Clarissarum: *Scapularia de levi & religioso panno, vel staminea, si voluerint, amplitudinis & longitudinis congruentis, sicut uniuscujusque qualitas exigit, vel mensura, quibus induantur, cum laborant, vel tale aliquid agunt, quod pallia gestare non possunt.* Cæsarius lib. 8. cap. 96. *Tunicam habens talarem & clausam, Scapulare vero latum, ultra genua longum.* Vita S. Eugendi Abb. cap. 2. *Æstivis temporibus caracalla, vel Scapulari cilicino utebatur. Scapularia* virorum tantum fuisse, non feminarum, videtur innuere Heloissa Abbatissa Paracleti Epist. 6. *Quid ad fœminas, quod de cucullis, femoralibus, & Scapularibus ibi* (in Regula S. Benedicti) *scriptum est?* Vide Problemata ejusdem c. 24. Haëftenum lib. 5. Disquisit. Monast. tract. 3. disq. 5. & 6. & Menardum ad Concordiam Regular. pag. 888.

☞ Ut vestibus parcerent dum operi vacabant, Monachis primo concessum est scapulare, quo præterea non utebantur. Idem posterioribus sæculis obtinuisse docet Vita B. Stephani Abbat. Obazin. apud

apud Baluz. tom. 4. Miscell. pag. 163. *Vix equo desi eaderat, cum mox Scapulari indutus cuncta circumquaque monasterii vel grangia loca seu domicilia impigre peragrabat .... Ipse etiam sumpto bidente vel quolibet instrumento, si quid tunc agendum esset, vel incipiebat, vel jam cœptum perficiebat, & ad operandum alios invitabat.*

☞ Eadem de causa, propter laborem scilicet, Canonicis Regularibus Scapulare tribuitur in antiquis Consuetud. eorumdem apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1221. *Sufficiant ergo fratribus ... cappa, femoralia, caliga, pedules, & propter laborem Scapulare.*

¶ SCAPULARIS, in Vita B. Petri Damiani sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 252. *Dum hic esset aliquando cum suo profecturus magistro, molliorem Scapularem induere, atque pulcriorem quam affectaret, equum ascendere jussus est.*

¶ CAPULARIS, Eodem significatu, in Capit. gener. MS. S. Victoris Massil. an. 1313. *Prohibemus ne infra monasterium ullus præsumat Capularem portare, nisi ipsam albis vel aliis indumentis sacris ad serviendum in divinis officiis indui oporteret. Extra monasterium vero in prioratibus, sive in eorum mansis, ... Capulari prædicto, si manuum operibus occuparentur, utantur.*

☞ Latiori acceptione interdum usurpata est vox *Scapulare*, pro veste scilicet quæ scapulas præsertim tegeret: unde alii præter Monachos ea usi sunt. Vita B. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1794. *Linteamina, coopertorium, vel etiam culcitram non habuit; sed cappa sua vel Scapulari, seu certe pallio se contexit. Unde quidam nobilis cum jam ipse promotus esset in Archiepiscopum, de illo minus discrete protulit tale verbum: Qualem, inquit, habemus Archiepiscopum, qui operimentum suum diebus & noctibus defert secum? Hoc autem dicebat de Scapulari, quo se vir sanctus noctibus operuit, & diebus deferre circa humeros consuevit.* Vide *Scapillare.*

SCAPULARIUM, [ut *Scapulare.* Chronic. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 662. *De Scapulariis eorum* (Monachorum) *vestimenta & caligas sibi & suis militibus fecerunt; in capite asini Scapularium miserunt, &, Domne Abba benedicite, dixerunt.*] Lampertus Ardensis pag. 258. *Rustici cum bigis maratoriis* [marlatoriis] *& carris fimariis calculos trahentes ad sternendum in viam* [in via in] *mossulis & Scapulariis se ipsos ad laborem invicem animabant.* [Ubi pro veste operaria accipitur.]

¶ CAPULARIUM, ut *Scapularium*, Vestis scapulas tegens. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. CLXXXIII. *Dominus Ludovicus habuit post compotum 1. capam viridem & 1. Capularium ad S. Andream, quæ costaverunt VI. l. III. s. minus.*

¶ SCAPWELD, apud Hovedenum in exordio Legum Willielmi I. & Henrici II. part. post. Sed legendum monet Spelmannus *Ceapgild* vel *Cheapgild*, quod Saxonibus pecudis seu catalli restitutionem sonat, à *Ceap*, merx, mercimonium, pecus, catallum, & ʒylð & ʒelð, solutio, restitutio.

¶ SCAQUA, Mensuræ species apud Occitanos. Sententia arbitralis ann. 1292. inter Abbat. & Consul. Gimont. *Dixerunt & pronuntiaverunt quod perticus cum quo mensurantur arpenta terræ & vineæ & alii honores habeat in perpetuum & habere debeat decem palmos bonos & largos de longo ut hactenus habere consuevit, & arpentum computetur de centum duabus libris & octo Scaquis, & conquada terra computetur de septuaginta quatuor libris & decem Scaquis ad perticum superius memoratum.* Occitani *Escach* vulgo vocant reliquum frumenti quod mensuram excedit, unde *Scaqua* accersenda videtur. Vide in voce *Libra* col. 188.

¶ SCAQUARIUS, ut *Scacarium.* Charta an. 1230. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1245. *Recipiemus annuatim ad Scaquarios suos per manum ballivi sui nobis super hoc jurati medietatem omnium proventuum dictarum terrarum.* Vide in *Scacci* 1.

¶ SCAQUERIUM, Eadem notione, in Statutis MSS. Capituli Audomar.

¶ SCAQUETI, ut *Scacci* 1. Statuta Eccles. Helen. inter Conc. Hispan. to. 3. p. 592. *Clerici ludentes ad taxillos vel Scaquetos, sint ipso facto excommunicati.*

¶ SCAR, vel SCARE, Agger ad ripam, Gall. *Quai.* Statuta Massil. lib. 1. cap. 51. §. 3. *Decernentes similiter quod nullus à modo audeat vel possit discaricare lignamina aliqua pro vendendo in Massilia alicubi infra portum, vel prope illum, aut infra Massiliam, nisi in Scari vel Scaribus communis Massiliæ.* Ibidem lib. 2. cap. 33. §. 6. *Addentes insuper huic capitulo quod ... nec intestina bestiarum aperiantur, vel laventur in portu Massiliæ, vel circa ripam portus in Scari, vel alibi.*

1. SCARA. Papiæ, *Combustio ignis.* Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Scara, vel oscara, i. ustura.* Nos *Escare* dicimus vulneris crustam. *Scara vulnerum*, apud Garioponrum lib. 3. c. 53. [Vide Lexic. Martinii.]

2. SCARA, Virgultorum silva, Henschenio. Charta Germanica ann. 794. apud eumdem in Comment. ad Vitam S. Ludgeri Episc. Mimigard. §. 4. *Id est, hovam illam integram Alfgating hova, cum pascuis & perviis & aquarum decursibus, & Scara in silva, juxta formam hovæ plena.*

☞ Quo jure Henschenius *Scaram* hic virgultorum silvam intelligat non percipio. Agrum pascendis porcis destinatum interpretor, à Germ. *Scharren*, fodere: terram quippe fodiendo pascuntur porci. Charta ann. 855. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 141. *In silva quæ dicitur Puthem Scaras viginti octo, in villa Irmenlo, in illa silva Scaras sexaginta.*

¶ SCHARA, Eadem notione, in Charta ann. 838. apud Miræum tom. 1. p. 499. *Et mansas vetustas sex ad ipsam curtem conspicientes vel pertinentes, cum perviis legitimis, ... mobile vel immobile, & de silva Schara ad porcos, &c.*

3. SCARA, Acies, cuneus, copiæ militares. Hincmarus in Epist. ad Diœcesis Remensis Episcopos cap. 3. *Bellatorum acies, quas vulgari sermone Scaras vocamus.* Aimoinus lib. 4. c. 26. *Collegit è Francia bellatoribus Scaram, quam nos Turmam, vel Cuneum appellare possumus.* Occurrit apud eumd. iterum lib. 5. c. 41. Gesta Dagoberti I. Regis Francor. cap. 31. & Fredegar. cap. 74. *Disponensque Rhenum transire, Scaram de electis viris fortibus ex Neustria & Burgundia cum Ducibus & grafionibus secum habens, &c.* Annales Francor. à Lambecio editi, an. 803. *Et ipse sine hoste fecit eodem anno, excepto, quod Scaras suas transmisit in circuitu, ubi necesse fuit.* Utuntur passim Scriptores istius ævi, Annales Francor. Tiliani ann. 773. 775. iidem Annales Loiselliani ann. 766. 773. 776. 778. 785. Vita Caroli M. an. 778. Chronicon Moissiacense ann. 804. 809. Annales Franc. Bertiniani ann. 766. 774. 776. Capitularia Caroli M. l. 3. cap. 68. Capit. Caroli C. tit. 53. §. 7. Erchempertus in Histor. Longobard. cap. 35. 72. Capitula Radelchisi Princip. Benev. c. 3. Vita S. Genulfi l. 2.

Digitized by Google

cap. 6. Codex Carolinus Epist. 88. Epist. Caroli M. ad Fastradam Reginam, Joan. Abbas in Chronic. Vulturn. lib. 3. Fulcherius Carnot. l. 1. cap. 14. lib. 2. cap. 10. &c. Alamannis *Schaar* idem sonat. Hinc nostratibus Poëtis, *Esquierre*; unde nata vox ævo hoc usurpata eodem sensu, *Escadron*. Guillel. *Guiart* Aurelianensis in Hist. Franc. MS.

Et li Rois ne veut con les sive,
Mes saus fon sen se distrive
Du Chief de l'une des Esquieres.

Auctor Mamotrecti 2. Reg. *Acies, est militia ordinata, quæ dicitur Schera.* Joannes Villaneus lib. 6. c. 80. *Ma pero non lasciano i Fiorentini di fare loro Schiere.* Lib. 7. c. 27. *Si ristrinsse e ferro a Schiera con sua gente.* Lib. 10. cap. 86. *Usci tuta l'hoste di Fiorentini con ordinata Schiera.* Inde eidem Scriptori *Schierare*, aciem ordinatim disponere, l. 7. cap. 26. *Fece armare e Schierare sua gente.* [Vide infra *Squadra* 1.]

¶ Scarra, Eadem notione, in Annal. vett. Franc. ad ann. 806. apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 910. *Misit* (Carolus Imper.) *filium suum Carolum Regem super Duringa ad locum qui vocatur Walada, ibique habuit conventum magnum, & inde misit Scarras suas ultra Albiam.* Vide Carolum de Aquino in Lexico milit. Martinium, & *Scala* 7.

¶ Schera, Eodem intellectu. Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1101. *Et die tertio Soldanus & Corradinus miserunt sexcentos Saracenos intraturos Damiatam, qui fortiti fecerunt tres Scheras inter se, ita dicendo: Si quis intraverit, remittat nuntium, ut venientes intremus cum illo.*

¶ 4. SCARA, *Angaria in equis vel aliis servitiis*, in Gloss. Mons. apud Schilter. in Glossar. Teuton. Hinc Cæsario Heisterb. *Scaram facere, est domino, quando ipse jusserit, servire, & nuncium ejus seu litteras ad locum sibi determinatum deferre.* Vide in *Harmiscara*. Fragm. Breviarii rerum fiscalium Caroli M. inter Collect. Etymol. Leibnit. p. 320. *Secat de fœno in prato dominico carradas 1. & introducit. Scaram facit.* Infra: *Operatur in anno hebdomadas VI. Scaram facit ad vinum ducendum.* Pluries ibi. Registrum Prumiense ibid. pag. 424. *Guntherus similiter duo servilia* (mansa) *qui etiam similiter servire debuissent sicut superiores, & modo Scaram faciunt.* Præceptum Lotharii Reg. an. 856. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 144. *Nullus judex publicus absque ejus* (Abbatis) *jussione, ad causas audiendas, aut freda undique exigenda, vel fidejussores tollendos, nec Scaras, vel mansionaticos .... exactare præsumeret.* Eadem habentur in Præcepto Ludovici Reg. an. 878. ibid. col. 203. & in alio Arnulfi Reg. ann. 888. ibid. col. 225. Vide *Scararii*.

¶ 5. SCARA, Familia, genus. Mirac. S. Genulfi sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 226. *Hic* (Wifredus) *ex illa nobilitam Scata Francorum, quam gloriosus Rex domnus Pippinus ... in urbe Biturica ad Guaiferii Ducis Aquitaniæ partes expugnandas reliquerat, originem trahens, regali quoque prosapia oriundus erat.* Vide *Squadra* 2.

¶ SCARAFONUS. Chron. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 398. *Sed sic tarde & tempestive, sicut ipsis Scarafonis etiam officialibus suis præcepit, prædicta cum summo studio exsequuntur.* Vide *Scarani*.

SCARAGUAYTA, Germanis, *Schaer wachte*, ex *Schaere*, agmen, cohors, & *wachte*, excubiæ: quasi excubiæ cohortium. Gloss. Lat. Gall. *Excubia, veillees, gaites, eschaugaites.* Charta Galeacii Comitis Virtutumann. 1371. *Dictus Emanuel investitus, possit & valeat in prædicto castro ... imponere fodra, & taleas, rogias, & caregia, guaytas, Scaraguaytas, exercitus & cavalcatas.* Occurrit non semel in Regesto, unde excerpta hæc Charta, ubi interdum *Scheraguayta* scribitur. [Statuta Astens. Collat. 8. cap. 7. f. 26. *Ordinatum est quod omnes cives astenses ... teneantur & debeant ire & stare in exercitibus & cavalcatis cum hominibus dicte ville, & facere guaytas & Scaraguaytas, fossata & alias fortalitias dicte ville.*]

Eschargaita. Charta G. Comitis Nivernensis & Forensis an. 1228. *Nec in nostrum exercitum chavalgiam, gaytiam, Eschargaitam ire teneantur.* Charta Libertatum Oppidi Jasseronis in Bressia ann. 1283. apud Guichenon. *Si ille, cui Eschargaita denunciata fuerit infra dictos terminos non Eschargaitaverit, duplicem dabit pro ea vice Eschargaitam.* Infra: *Denuntiator Eschargaitæ debet a burgensibus in dicta villa constitui, &c.* Usatici Aquarum-Mortuarum an. 1246. *Et sin de corum esfuo mandare vel facere mandare gaibas & Escargaitas, & alias custodias, &c.* Vetus Interpres Gall. Will. Tyrii hæc ex libr. 3. cap. 12. *Locatis in gyrum excubiis*, vertit, *Il firent leur ost bien Eschargueter.* Historia Bellorum Ultramarin. MS. *Et quant coz vint à la nuit, Chrestien se fisent mult bien Escargaitier.* Le Roman d'*Alexandre* MS.

Quar les Eschargaites les voient,
Qui l'ost Eschargaitier devoient.

Le Roman d'*Aubery* MS.

Et vos armez tost & isnellement,
Une Eschargaite me faite saigement.

Le Roman *du Renard* MS.

Sur chascune tour une gaite
Fist mettre pour Eschargaitier.

Le Roman *de Rou* MS.

Allors deusson herbergier,
Et faire tous Eschargaitier.

Alibi:

Seriant i mist & Chevaliers,
Et Eschargaites & portiers.

Aliter redditur vox hæc in alio Gloss. Lat. Gall. *Manubia: Eschargaites, espies; ou despouilles, choses de proie, rapine.* Vide *Gayta*, *Waita*, & Thomasserium in Consuet. Bituric. pag. 436.

¶ Eschaugueta, in Tabul. Brivat. ann. 1282. fol. 48. v°. *Guetas, Eschaugnetas sive excubias, &c.* Le Roman d'*Athis* MS.

Commandee fut l'Eschauguette
A ceulx d'Athenes qui la guette,
Trois mil hommes de nuit veillerent
Qui toute l'ost Eschaugueterent.

¶ Exchalgayta, Eychalgayta. Charta an. 1306. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 126. *Quod ipsi non possint compelli præstare tallias, vel facere gaytas aut Eychalgaytas, &c.* Charta an. 1346. ibid. p. 538. *Præsentes & futuros ex nunc in posterum ab omni tallia, complinta, corvata, gayta, Enchalgayta ... volumus .... excusandos.* *Excubiam seu Excalgaytam faciendo*, in Charta an. 1306. ex Regest. Johannis Comit. Pictav. in Camera Comput. Paris. f. 8.

SCARAMANGA, Scaramangum. Vestis, quam viri militares gestant supra vestes alias interiores ad arcendas pluvias, nives, gelu, cætera denique aëris incommoda, Leunclavio in Pandecte Turcico n. 17. ex Theodosio Zygomala. Penulam certe vel Pallii genus fuisse, quo totum operiretur corpus, videntur innuere scriptores, cum Græci, tum Latini. Luitprandus lib. 6. cap. 5. *Quorum primus vocatus est Rector domus, cui non in manibus*

sed in humeris posita sunt numismata, cum Scaramangis quatuor. Infra: *Hi itaque paris numeri, quia dignitas par erat, numismata & Scaramanga suscipientes, &c.* Rursum: *Et 12. numismatum libris cum Scaramanga una donatur.* Historia Miscella lib. 18. pag. 557. ex Theophane: *Multas praeterea spathas auro circunclusas, & zonas aureas cum gemmis, & scutum Razatis totum auro respersum acceperunt, & loricam ipsius auro contextam, & Scaramaggin ejus detulerunt, cum capite ipsius, &c.* Pachymeres lib. 12. cap. 11. de Berengario Entenza Catalano: Καὶ ἱστίοις ἀξίοις παρασήμοις κατὰ Ρωμαίους στολίζεται, καὶ τὸ σκαραμάγκιον ἐπιθέμενος. Et c. 15. Ο δὲ συχνῶς μυκλῶσα σφίσιν ἐμφαίνων, ὡς καὶ οἷον κάλαθον τοῦ σκαραμαγγίου κατὰ θαλάσσης ἐπὶ γέλωτι χρᾶσθαι. Omitto alios Scriptores à Meursio laudatos. Moneo tantum, ut *pallium* recentioribus Latinis pro panno, ex quo pallia conficiebantur, ita & *Scaramangam* videri usurpari pro panni specie, in Chronico Casinensi lib. 3. cap. ult. *Fano Imperialis aureus totus. Scaramangæ Imperatorum duodecim.* Hinc *Scaramanginus*, pannus scilicet, ex quo confici solebant. *Planeta Scaramangina*, apud Leonem Ost. lib. 2. cap. 98. [Vide Gloss. med. Græcit. v. σκαράμαγκον.]

SCARAMANNI, vel SCAREMANNI, Servientes, ministri judicum, sic dicti quasi *Schar-man*, id est, homines scaræ. Chartæ Henrici III. ann. 1056. & Henrici IV. Impp. ann. 1065. ex Tabulario S. Maximini Trevir. *Servientes vero, qui Scaramanni dicuntur, nulli Advocato pro quibuslibet culpis, aut rebus, respondeant.* Infra: *Si villani debitum censum Abbati volunt denegare, primum per alios judices ac ministros, qui Scaramanni dicuntur, ad viam reducantur, si possint, &c.* Occurrunt ii pariter in Charta Conradi Comitis Lutzilemburgensis ann. 1135. & alia Theoderici Abbatis in eodem Tabulario. Vide Zyllesium in S. Maximino pag. 40. 45. [& infra *Scararii.*]

¶ SCARAMPI dicti quidam Usurarii publici sub Johanne Rege Franc. qui Edicto ejusdem Regis an. 1353. tom. 2. Ordinat. pag. 523. proscripti fuerunt: *Contra quas quidem societates Scaramporum, Augeissolorum ac Faletorum* (vel Falctorum) *& Th. le Bourguignon, ac eorum socios & favitores, adeo in curia Parlamenti extitit processum quod ipsos & eorum favitores suo & favitorio nomine, fore usurarios publicos & usurarum pravitate nocentes, culpabiles & convictos, prædicta curia, per ipsius deffinitivam sententiam pronunciavit.*

SCARAMUTIA, Levis conflictus, Ital. *Scaramuccia*, nostris *Escarmouche*, quasi *scaramuccia*, militaris cohors occultata: est enim Italis *Muccire*, Occultare, nostris *Musser.* Sunt igitur proprie *Scaramuccia*, conflictus eorum, qui ex insidiis emergunt. Historia Obsid. Jadrensis an. 1345. lib. 1. cap. 14. *Nullus fere prateribat dierum, quin inimici mixtim Scaramutias, seu badalasios conficiebant.* Adde c. 28. [Chron. Veron. an. 1337. apud Murator. to. 8. col. 651. *Ivit* (Petrus Rubeus) *in obsidionem castri Montisilicis, & ibi pugnando in quadam Scaramucia, per unum peditem de intrinsecis percussus est de quadam lancea.* Occurrit passim apud Scriptores Italos quos publici juris fecit idem Muratorius.] *Skermuche*, apud Jacobum Hemricurtium de Bellis Leodiensib. cap. 5. & alibi.

¶ SCARMUTIA, Eodem significatu. Memoriale pro Mag. Alberto apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1671. *Item. De gentibus armorum dispositis in Italia, mille videlicet lanceis, & aliis multis armatis, qui debent venire in occursum domini nostri Regis, postquam intraverit in Italiam ad praparandum passus & faciendum Scarmutias more stipendiariorum Italicorum.*

¶ SCARAMUZARI, Velitari, ab Ital. *Scaramuzzare*, Gallice *Escarmoucher.* Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1402. apud Murator. tom. 16. col. 899. *Interfectus fuit Augustinus filius Merleti de Papis sub Bombonoso, qui iverat ad videndum Scaramuzari cum illis de Paltranica ad Pluditiam.*

¶ SCARANI, Iidem videntur qui *Scamares*, Prædones. Chron. Petri Azarii ad ann. 1363. apud Murator. tom. 16. col. 413. *Universa Italia ipsum* (Comitem) *formidavit, & a Scaranis & inermibus peditibus indiscrete ipse Comes assiduus exstitit suffocatus.* Hinc firmatur conjectura doctissimi Muratorii to. 6. col. 987. ad Ottonis Morenæ Histor. ubi pro *Scaronos* legendum censet *Scaranos: Ceperunt Mediolanenses Scaronos* (Codex Osii *Staranos*) *de Papia, qui Serezanum depradaverant, & plerasque casas ipsius loci exarserant, multosque etiam ex ipsis interfecerunt.* Vide *Starani.*

¶ SCARANTIA, SCARANZIA, vox Ital. Angina, Gall. *Esquinancie.* Mirac. B. Pii V. PP. to. 1. Maii pag. 717. *Gerardinus de Gerardinis, in extremis laborans infirmitate Scarantia, &c.* Vita B. Æmiliæ tom. 7. Maii pag. 567. *Sorori nostra Æmiliæ angina morbus, quem Scaranziam vulgo nuncupant, cui inspectæ medicus negavit ullum finem sperandum nisi à morte.* Vide *Scinanticis.*

¶ SCARAPSUS, pro *Scarpsus.* Vide ibi.

SCARARII, Iidem forte qui *Scaramanni*, de quibus supra. Charta Ottonis III. Imp. ann. 990. pro Monasterio S. Maximini Trevirensi apud Nicol. Zyllesium: *Advocati quoque constituti in villis eorum, nec non homines illius loci, qui vocantur Scararii, nisi* (in) *præsentia Abbatis vel ejus Præpositi placitum habere præsumat, bannumque in placito cum Scarariis hominibus habito, non Advocatus, sed Abbas accipiat, aliaque familia Abbati subjecta, placitum nullius, nisi Abbatis, vel ab eo constitutorum, attendat.*

☞ *Scararii* dicebantur, qui *Scaram*, seu servitia eo nomine designata, debent. Vide *Scara* 4. Iidem qui *Ministeriales*, quorum varia fuit conditio, ut in hac voce videre est. Registrum Prumiense inter Collect. Etymol. Leibnit. pag. 420. *Sciendum est quod omnes homines, villas & terminos nostros inhabitantes, tenentur nobis curvadas facere; non solum mansionarii, verum & Scararii, id est, Ministeriales.* Ibidem pag. 424. *Ello habet mansum unum, qui similiter Scaram facit, sicut cateri Scararii.* Rursum pag. 425. *Sunt ibi Scararii duo qui similiter serviunt, nisi quod scalet, nec pullos, nec ova solvunt.* Charta Henrici III. Imp. an. circit. 1102. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 597. *Placitum cum servientibus, id est Scarariis S. Salvatoris, &c.*

SCARBELLUS, Instrumentum ad capiendas *porzanas* in cannosis vallibus, ubi morantur, ex duobus arcubus valde plicatis confectum ab invicem distantibus, inter quos modicum postponitur fructus herbæ *cocha*, similis per omnia cerasis, quem accipere volunt, & collo stringuntur. Ita Petrus de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 28. Vetus Interpres Gallicus legit *Scarpellus.*

SCARCELLA, Pera coriacea peregrinorum, Italis, *Scarsella*, nostris, *Escarcelle.* Juncta Bevagnas in Vita B. Margaretæ de Cortona num. 7. *Et visitabis me cum baculo peregrino, Scarcellis pendentibus ab humeris vestris.* [Computus ab an. 1333. ad ann. 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 275. *Pro una Scarcella de seta quando ivit dominus Romam, taren. v. gr. x.* Ita etiam legendum videtur pro *Scarella*

in Computo ann. 1334. T. Grasivod. fol. 131. *Peroneto dorerio pro uno laqueo & alia munitione argenti & firici facta & posita in quadam Scarella pro dicto quondam Dalphino, 111. solid. obol.*] Vide Oct. Ferrarium in *Scarsella*.

SCARSELLA, Eadem notione. Boncompagnus in Arte Dictaminis MS. lib. 2. eatiemo: *Jocosum est, quod refero, sed absque dubio vobis esset damnosum, quum ille, quem vultis recipere in maritum, hermaphroditus esse abdubio perhibetur. Unde si haberetis burdonem, reperireris in eo Scarsellam.* [Occurrit præterea in Chronico Jac. de Varagine. Locus est in *Sclavena*.]

¶ SCARDIUM, Judicium. Vide *Esgardium*.

¶ SCARDOLA, vox Italica, Pisciculi species. Petrus Azarius de Bello Cañepic. apud Murator. to. 16. col. 428. *Ubi dicta aqua nequivit desiccari, sed in lacu remansit, faciens bonas Scardolas, lucios & tencas.*

SCARDUS, Avarus, parcus, Gallis *Eschard*, vel *Eschars*, forte à Saxon. ycearꝺ, fragmen, quod avari res minimas tantum erogent; [vel ab Armorico *Scars*, parum, & *Scarsa*, parum vel parce dare: nisi legendum malis *Scarsus*, & ab Ital. *Scarso*, parcus, accersas.] Ratherius Veron. Episcop. in Qualit. conjecturarum pag. 206. *Cumque illi Episcopus, ut est utique Scardus, remandasset, non se illi amplius daturum aliquid, nisi de Archiepiscopatu Mediolanensi, &c.* [Le Roman de *Vace* MS.

Li Roiz Ros volontiers fist,
Toute la terre en gage prist:
Onques vers lui ne fu Escars,
Quer bien six mil & six chens marc
Et sexante six li livra,
Soar la terre qu'il li lessa.

Vide *Scarzo*.]

¶ SCARE, ut supra *Scat*. Vide ibi.

¶ SCARELLA. Vide *Scarcella*.

¶ SCAREMANNI. Vide *Scaramanni*.

SCARESCELLUS, Restis ligneus, Gallis, *Harcelle*. Charta Communiæ Meldensis an. 1179. concessa ab Henrico Comite Campaniæ, in Tabulario Campaniæ Thuano f. 290. *Usuarium quoque, quod homines de Meldis in foresta de Maant antea habuerant, scilicet nemus mortuum ad comburendum, & Scarascellos ad vineas hominibus Communia concedo.* [*Scharescellos* editum apud D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. p. 186. *Scharestellos*, to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 657. Ut ut est de genuina vocis lectione, ejusdem vim non percepisse videtur doctiss. Cangius: ibi enim vinearum adminiculum, pedamen, Gall. *Echalas*, significat.]

SCARIA, Pustella, Turpedinis species apud medicos. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrolophistam: *Est tertia* (turpedinis species) *in qua pustula grossa & nigra plures, ut 4. vel 5. solent in toto corpore apparere, quam vulgus Salerni Scariam vocant. Hæc dicitur pustella, & est periculosior, &c.* Vide *Scara* 1.

¶ SCARIFARE, SCARIFICARE. Vide *Scariffum*.

SCARIFFUM, in Notis Tironis p. 150. Instrumentum forte, quo *scarifant* Chirurgi. Hesychius: σκαριφᾶσθαι, ξύειν, σκάλλειν, γράφειν, ὅθεν καὶ σκάριφος. Gloss. Lat. Græc. *Scarifat*, καλαχίζει, καλαχρίζει, καλαχαράσσει *Scarifo*, χαράσσω, καλαχρίζω. Sic vocem hanc in MSS. codd. Plinii legi asserit Salmasius, ubi editi *Scarificare* præferunt. Vide an vox σκαριφεῖν apud Constant. Porph. de Admin. Imp. inde deducatur.

¶ SCARILIONUS, ab Ital. ut videtur, *Scariola*, Intubus, Gall. *Endive*. Statuta Vercell. lib. 5. fol. 126. v°. *Item quod si comparius per se vel per alium furatus fuerit ... rebras, vel Scarilionos, vel vendiderit, &c.* Neque aliud est

¶ SCARILIS, in iisdem Statutis fol. 122. *Pro Scarilis & assalis, vel simili planta, soluaos quinque.* Vide *Scarilionus*.

SCARIMENTUM, Pars, portio. Tabularium Abbatiæ Conchensis in Ruthenis, ch. 32. *Et beneficium de fevo Ecclesiastico, hoc est mansum unum, & una vinea, & hortum de porta Vicarii, & Scarimentum de tertia parte sepultura, quod pertinet ad Presbyterum.* Vide *Scarire* 1.

1. SCARIO, Ostiarius. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. c. 20. *Tunc dixit nominatus, non revera Episcopus, ad Ostiarium vel Scarionem suum, (cujus dignitatis aut ministerii viri apud antiquos Romanos Ædilitiorum nomine censebantur,) voca ad me illum pileatum hominem, &c.* Sumitur etiam hæc vox crebrius pro ministris judicum, quos perinde eadem notione *Huissiers* dicimus: vel certe pro minoribus judicibus. Charta Caroli Mag. Imper. in Chronico S. Vincentii de Vulturno tom. 3. Hist. Franc. pag. 675. *Ut si aliquo tempore orta fuerit contentio inter Abbatem, vel Advocatum suum, seu de servis, vel aliqua causa, inter vicinum suum, seu qualemcumque hominem, liceat eis se defendere per Scariones ejusdem Monasterii, sicut antiquitus consuetudo fuit.* Idem Chronicon lib. 2. p. 685. *Et nullus audeat Abbates vel Monachos ejusdem cœnobii ad jurandum quærere, quia contra divinam credimus esse legem: sed per Scarionos omnibus temporibus fines faciant, sicut prisca consuetudo fuit.* Erchembertus in Histor. Longobard. cap. 78. *Monachos S. Benedicti pro rebus perditis jurare compulit, quibus cessum fuerat ab omnibus retro Principibus ... Sacramentum per se nulli homini dandum, nisi per Scariones.* Charta Gausfredi Comitis Pictavensis an. 1047. apud Sammarthanos in Abbatib. S. Mariæ Santonensis: *Ut plane nulla humana potestas Regis, Ducum, Comitum, Vicecomitum, Gastaldionum, Scarionum, vel Archiepiscoporum, Episcoporum, &c.*

☞ Ex his omnibus videntur *Scariones* fuisse Ecclesiarum Monasteriorumve servitio addicti: sed alterius conditionis sunt *Scariones* memorati in Charta Gausfredi Comitis, ut & in Charta Mathildis Comit. to. 2. Bullar. Casin. Constit. 124. *Si quis autem Comes, Vicecomes, Gastaldio, Scario, alicujus insuper conditionis, &c.* Militum enim genus & quidem prænobile, ut observat Carolus de Aquino in Lexic. milit. videtur hoc nomine indicari. Vide Murator. in Notis ad Leg. Aistulphi Reg. to. 1. part. 2. pag. 92. & infra *Scarius* 1.

SCHERIONES, Iidem qui *Scariones*. Jura Ecclesiæ Bambergensis pro Advocatia, in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 50. *Non habebit Advocatus exactorem, vel nabuon, sed villici & Scheriones Episcopi & fratrum exigent ei jus suum, & judicent placitum.* Infra: *Si fur extraneus in villa capietur, Scherioni Comitis tradetur extra villam, sicut cingulo tenus vestitus est.* Rursum: *Si quis culpabilis fuerit in homicidio, vel furto, vel quacumque re, non debet capi nec ab advocato, nec à procuratore: sed Scherio cum collegis suis omnia, quæ habebit, publicabit, donec ille se purgaverit.*

¶ 2. SCARIO, Ordei species, Gall. *Escourgeon*, quo cerevisia conficitur. Charta an. 1303. ex Tabul. Corbeiensi: *Super receptione & custodia vechiarum & Starionis, custodire competenter, & etiam quamdiu placeret portionariis debet.*

¶ SCARIOTICUM Jus, Quo è numero militum

Digitized by Google

quis expungitur, sive exauctoratur, interprete Acherio. Ratherius Veron. Episc. de Contemptu Canonum part. 1. to. 2. Spicil. p. 166. *Lege penitus canonica floccipensa, consuetudines teneant antecessorum suorum, Reges utique aut interficientium, aut excæcantium; Episcopos aut ignominiose vivere compellentium: aut si hoc perpeti ut noster iste quivis illorum patienter nequivit, Scariotico jure ut ab aliis pateretur, quid ipsi intulerant, fraudulentissime facientium.*

1. SCARIRE, Proprie res in *scaras* seu partes distribuere; *Scaritus*, in *scaram* distributus, selectus, *Scarimentum*, de quo supra, pars, portio.

2. SCARIRE. Capitula Caroli C. tit. 45. c. 4. *Id est, ut fidelitatem nobis promittant, sicut tunc Scarivimus, & scriptam Comitibus nostris dedimus.* Quo loco *Scarire*, idem valet quod *definire*, peculiariter statuere. [*Escharir*, eadem notione, usurpare videtur le Roman *de Rou* MS.

Puis a juré & arami,
Si come un bons li Eschari.]

¶ SCARITIO. Vide infra *Scarritio*.

1. SCARITUS, [In *Scaras* conscriptus, & distributus, idem qui *Scario*.] Chronicon Fredegarii c. 37. *Unde placitum inter hos duos Reges, ut Francorum judicio finiretur, in Salossa castro instituunt. Ibique Theudericus cum Scaritis tantum decem millibus accessit, Theudebertus vero cum magno exercitu Austrasiorum, inibi prælium volens committendum, adgreditur.* Idem in Continuat. an. 768. *Rex Pipinus in quatuor partes Comites suos Scaritos, & leudos suos ad persequendum Waifarium transmisit.* Synodus Ticinensis an. 855. *Cum ad nostrum quislibet nostrorum fidelium properat obsequium, tam eundo quam redeundo gradiatur pacifice, & ni generalis utilitas* (deest forte *requirat*) *cum Scaritis veniat.* Capitula Caroli Calvi tit. 43. cap. 17. *Adalardus Comes Palatii remaneat cum eo cum sigillo: & si ipse pro aliqua necessitate defuerit, Gerardus, sive Fredricus, vel unus eorum, qui cum eo Scariti sunt, causas teneat.*

2. SCARITUS, Alia, ut videtur, notione, usurpatur in Charta MS. ann. 1179. exarata Papiæ: *Et custodire debent omnes personas Papie, & terra Papiensis in avere & personis, & non debet uctare aliquem prædictorum locorum garnitum vel Scaritum.* Alia ann. 1235. *Promiserant & convenerunt ... de cætero dare Communi Terdonæ Castrum Grondonæ guarnitum & Scharitum, quandocumque fuerit necesse ipsi Communi pro aliqua guerra.* Vide *Scarritio*.

☞ Idem videtur quod munitus, instructus, ut sursum colligitur ex Charta an. 1203. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 181. *Quod sæpe dicti domini de Vezano debeant dare præfatis domino Episcopo & Marchionibus, vel eorum certis nunciis omnia castra de prædictis possessionibus & podere guarnita & Scarita ad faciendam guerram & pacem cui vel quibus voluerint.*

¶ SCARIZARE, Salire. Gloss. Græc. Lat. Σκαρίζω, *Palpito*. Vetus S. Irenæi interpres lib. 1. cap. 22. *Quasi vermiculus Scarizaret.*

¶ SCARLACTEUS, SCARLATEUS. Vide infra *Scarlatum*.

SCARLATUM, SCARLATA, SQUALATA, Coccus, vel Coccinus, vel pannus coccineus: Anglis *Scarlet*, Francis *Escarlate*. Matth. Silvaticus: *Coccus vel Kermes, Arab. Karmas, vel Nervas, Hermen, Latine vero grana tinctorum, unde tingitur Scarlatum: unde dicitur de Christo, quod fuit vestitus veste coccinea, i. tincta cocco, scilicet granis de Scarlato, ... est autem bonus coccus Galaticus & Armenus, & secundus Asianus, & Licius: Hispanus vero omnium novissimus* est. Quidam ex Arabico *Yxquerlat*, quod idem sonat, deductam vocem volunt. Will. Brito lib. 9. Philippid. pag. 206.

Et quas has mittit varias Hungaria pelles,
Granaque vera quibus gaudet Squalata rubere.

Arnoldus Lubecensis lib. 2. cap. 4. *Præmiserat autem Dux munera multa & optima juxta morem terræ nostræ, equos pulcherrimos sellatos, & vestitos, loricas, gladios, vestes de Scarlato, & vestes lineas tenuissimas.* Lib. 3. c. 5. *Non solum Scarlatico, vario, griseo, sed etiam purpura & bysso induuntur.* Vincentius Belvac. lib. 32. c. 94. *Significantibus autem Tartarorum nuntiis, quod Rex etiam valde carum & gratum haberet de Scarleta tentorium, &c.* Gervasius Tilleberiensis MS. lib. de Otiis Imper. Decis. 3. cap. 57. *Vermiculus hic est, quo tinguntur pretiosissimi Regum panni, sive serici, ut examiti, sive lanei, ut Scarlata.* [Charta Willelmi Comitis Pontivi ex Tabular. Abbatiæ S. Mauritii Sabaud. *Contuli ... XIII. libras Paris. ... ad emendas XX. ulnas Scarlatæ ... ad facienda caputia quæ prædicti Canonici in signum martyrii BB. MM. Mauritii sociorumque ejus jure ordinis & consuetudinis in ecclesia gestare rubea dinoscuntur.*] Acta Concilii Lugdunensis an. 1274. *Quibus* (Tartarorum nunciis) *dominus Papa fecit fieri vestes de Scarlato more Latinorum.* Utuntur Andreas Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis, Statuta Cluniacensia Petri Venerabil. c. 18. Matth. Paris an. 1134. Cæsarius lib. 11. Miracul. c. 18. Gervasius Dorobernensis p. 1522. Rodericus Toletan. lib. 7. de Reb. Hispan. c. 1. Magnum Chronicon Belgicum p. 217. Thwroczius, & alii. Adde Frideric. Sandium in Consuet. feudal. Gelriæ p. 299. [Speculatorem in Speculo juris lib. 4. de Libell. concept. & Menag. in Etymol. Gall. v. *Ecarlate*.]

¶ SCARLETUM, Eadem notione. Chron. *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Ampliss. Collect. col. 356. *Factaque est solemnis processio, sequentibus eum* (Ducem Lancastriæ) *Ducibus & Nobilibus, vestitis colobiis longis de Scarleto foderatis.* Chronic. Mutin. apud Murator. tom. 11. col. 110. *Insuper à dicta porta civitatis ad pontem Reui facientes equos currere ad pallia & Scarleta.* Adde Chron. Domin. de Gravina apud eumd. to. 12. col. 708. &c.

¶ SQUARLATUM, Eodem intellectu, in Testamento Hugonis Aycelini Cardinalis ann. 1297. *Volumus tamen quod cuilibet fratrum sociorum nostrorum qui nobiscum erunt tempore mortis nostræ, detur una roba de Squarlato.*

¶ ESCALLATA, Pari significatione. Comput. ann. 1239. ex Biblioth. Reg. *Pro duabus capis de Escallata, &c.*

ESCARLETUM. Matth. Paris an. 1237. *Obtulerunt telas de Escarlete, & vasa pretiosa.* Et ann. 1248. *Dedit enim eis vestes pretiosissimas, quas Robas vulgariter appellamus, de Escarleto prælecto.* Will. Neubrig. lib. 3. c. 23. *Et statutum est, quod .... nullus vario, vel griseo, vel sabellinis, vel Escarletis utatur.*

¶ SCARLATUS, adject. Coccineus. Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 522. *Sed induti omnes vestibus Scarlatis, datumque eis pariter vexillum.*

¶ SCARLACTEUS, SCARLATEUS, Eodem intellectu. Vita S. Petri Parentii to. 5. Maii pag. 92. *Nuas colorem Scarlacteum, nunc aureum præferens.* Testament. Mariæ Reg. Aragon. inter Conc. Hispan. to. 3. p. 488. *Et capam meam grasuaciam, pallium & tunicam & pelliciam novam Scarlateam & mantellum.*

¶ SCARLATICUS, SCARLATINUS, Eadem no-

tione. Acta B. Christinæ tom. 4. Jun. pag. 448. *Nunc eam vestibus Scarlaticis induemus. Colica Scarlatina*, apud Lambertum Ardensem.

¶ SCARLIONUS, ut supra *Scarilionus*. Statuta Mediolanensia part. 2. c. 366. *Si quis abstulerit Scarlionum, sive amanegias, sive palos, vel cayrones de aliqua planta vitis.*

SCARMUS, pro *Scalmus*. Gloss. Gr. Lat. Σκαλλὶς, ἔνθα ἡ κώπη δεσμεῖται, *Scalmus, strurus*. Forte *struppus*. Ethelwerdus lib. 4. c. 3. *Insistunt remis, deponunt Scarmos, unde coacta rutilant arma, &c.*

¶ SCARMUTIA, ut *Scaramutia*. Vide ibi.

¶ SCARONI. Vide supra *Scarani*.

¶ SCARPA, vox Italica, Calcei species, nostris *Escarpin*. Statuta Placent. lib. 6. fol. 82. v°. *Item provisum est quod cordoanarii vel callegarii vel aliqui alii facientes vel vendentes Scarpas vel calzarios non possint accipere: videlicet de pari Scarparum ab homine quæ sint Scarpæ subtiles integre vel intagiate ultra 11. sol. & 11. denar.* Jo. Demussis Chron. Placent. *Caligæ portantur solata cum Scarpis albis*. Vide *Scarpus*.

¶ SCARPELLINUS, Latomus, seu sculptor, ab Ital. *Scarpellino*, eadem notione. Mirac. B. Gregorii Verucul. to. 1. Maii p. 538. *Præsentibus ibidem mag. Joanne Andrea Ghirardo de Veruchio, mag. Baptista Mazzucchetto Scarpellino.*

SCARPELLUM, pro Scalpellum. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 19. de Scriptoribus Monachis: *Sed nec scriptoria, nec arcavos, nec cultellos, nec Scarpellia, nec membranas ... suscipiat.*

¶ SCARPELLUS. Vide *Scarbellus*.

¶ SCARPILLA, Linamentum, Gall. *Charpie*. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ann. 1372. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Fistula in oculo taliter grossum & inflammatum, in quo supervenerunt vermes, ... quidam extraxit 24. vermes cum molleto, ... ponebat de Scarpilla de panno lineo.*

SCARPINARE, *Fodere, more gallinarum*, in vet. Gl.

SCARPSINARE. Gundramnus in Epist. ad Ermenricum, præfixa Vitæ S. Soli: *Efflagito ... ut & vera & manifesta Dei opera luculento sermone depingas, & in corrigendis & augendis Ruodolfum adesse deposcas, ad ejus personam prologum Scarpsinans.* Id est, ei prologum inscribens.

SCARPSUS, Excerptus. Concilium Turonense II. cap. 21. *Placuit etiam de voluminibus librorum pauca perstringere, & Canonibus inserere, ut Scarpsa lectio de aliis in unum recitetur ad populum.* Sic enim præfert Codex Bellovac. ut monet Sirmondus, ubi alii *excepta*. Ita alibi Collectio Andegavensis: *Scarpsum de Epistola Leonis ad Rusticum.* Atque sic forte legendum in Testamento Heccardi Comitis Augustodun. in Tabulario Persiacensi in Burgund. *Una buxta eburnea minore, & libro pastorale uno, Canones, Scarsus quartenio uno, &c.* Ubi *Scarsus* idem valet ac *excerptorum*. Hinc etiam emendandus titulus libelli Abbatis Pirminii: *De singulis libris Canonicis Scarapsus*, leg. *Scarpsus*. Abbreviator libri Macrobii de Differentia & Societ. Græci Latinique sermonis: *Explicit desloratio de libro Ambrosii Macrobii Theodosii, quam Johannes carpserat ad discendas Græcorum verborum regulas.* Qui quidem Joannes forrasse fuerit, quem *Erigenam*, seu *Scotum* vocant. [Vide *Excarpsus*.]

SCARPUS, Itinerarii calceamenti species, quod vulgo *Escarpins* vocamus, Itali *Scarpa* vel *Scarpetta*. Gaufridus Malaterra lib. 1. c. 16. *Nullo sciente consurgens vili veste, & Scarpis, quibus pro calciariis utuntur, ad similitudinem abeuntium sese aptans, illis mediis adjungitur.* Le Roman *de Garin* MS.

Tote dolente hors de la chambre est,
Desafublée, chauciée en Eschapins,
Sur ses espaules li gisoient li crin.

Alibi:

Isent des lis, les Eschapins chaucent.

Vide Oct. Ferrarium in *Scarpa*, [& eamdem vocem supra.]

¶ SCARPUZARE. Vide *Scapillare*.

¶ SCARRA. Vide supra *Scara* 3.

¶ SCARRÆ, Hearnio, Idem quod partes sive divisiones, Angl. *Shares*. Gualter. Hemingford. in Edwardo I. Reg. Angl. ad an. 1290. p. 20. *Confiscataque sunt omnia bona eorum* (Judæorum) *immobilia, cum Scarris & obligacionibus suis: reliqua vero mobilia, cum argento & auro, eos asportare permisit Rex.*

SCARRITIO. Hugo Flaviniacensis in Chronico pag. 243. *Hic Flaviniacum veniens, honeste à nobis susceptus est, & in eadem nocte Dominicæ diei, cum ei honeste servissem in Treva Dei, bannos & Scarritiones mercati homines ejus fregerunt & tulerunt, quia erat ante domum Episcopalem: & terra ipsa, antequam domus ibi fuisset, censita erat hominibus pro mercato eorum, &c.* Infra: *Videntes homines, quorum terra erat censita, quia ego eis primus, qui defendere debebam, de consuetudine & usu eorum deficiebam, ipsimet in terra censuali sua Scarritiones firmaverunt, & carnes reposuerunt.*

Scaritio, Eadem, ut videtur, notione. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Donat annis singulis in hostelitia den. 20.... Nativitate Domini lig. car. 1. in banno 1. pro pasto Scaritione 5. car. circulos perticas 10.* Alibi: *Solvit in censu de sigala modium 1. ordeo mod. 1. de annicul. 1. caplim dies 15. lign. carr. 3. de Scaritiones car. 1.* Passim ibi.

SCARSALIS. Charta Pibonis Episcopi Tullensis an. 1079. in Append. ad Capitul. Reg. Fr. n. 153. *Cum cæteris utensilibus interioribus, videlicet indumentis, calice, missali, Scarsali, &c.* [Vide *Scharsja*.]

¶ SCARSELLA. Vide supra *Scarcella*.

¶ SCARSUS, Imminutus, cui aliquid deficit. Statuta Astens. Collat. 17. cap. 61. fol. 61. *Si aliquis inventus fuerit in civitate Astensi vel burgis habere aliquod pondus quod sit Scarsum karat. 111. solvat pro pena sol. x. Item pro pondere Scarso denar. 1. solvat pro pena sol. xx. Ast.*

¶ Ad Scarsum, Minimum, ut videtur, Gallice *Pour le moins*. Convent. civit. Saonæ ann. 1526. *Item pro vasis navigabilibus fabricandis in posse & jurisdictione Saonæ, ad Scarsum, quæcumque persona tam civis quam extranea, solvat unum pro centenario.*

¶ SCARTABELLUS, Codex chartaceus, Ital. *Scartabello*. Acta S. Antonini Archiepisc. tom. 7. Maii p. 682. *Qui fecit cooperire librum serico operimento coloris rubei.... Et signatus est iste Scartabellus, &c.*

¶ SCARTAFACIUM, pro *Chartafacium*, Liber rerum factarum vel faciendarum. Statuta Genuens. lib. 4. c. 12. *Quilibet præpositus, institor & administrator cujusvis societatis, seu negotiationis in quavis mundi parte, teneantur restringere & recuperare omnes libros, Scartafacia, & alias scripturas spectantes quovis modo dictæ societati, sive negotiationi, &c.*

¶ SCARTANEA, Lorum. Thwroczius in Chron. Ungar. cap. 99. *Tandem antedicti trini dextrarii solennes cum armis & operimentis omnibus ipsorum gloriosissimis seu attinentiis, cum Scartanea, curru seu mobili, aut ostilario regnali.* Vide Lexic. Martinii, & Vossium lib. 2. de Vit. Serm. cap. 17.

SCARTIA, Messis, Italic. in Processu de Vita S. Thomæ Aquin. num. 64.

SCARTIO, Idem forte quod *Scarritio*, de qua voce supra. Charta Ingelranni D. Cociaci ann. 1235. pro Libertatibus villæ de Solers, &c. apud Thomasserium lib. 1. 103. *Et unusquisque hominum illorum unam quadrigatam vini in tempore musti, & etiam in tempore colendi, absque vuernagio* (leg. vuionagio) *per terram meam si equus * lunonorum, & quadriga ipsius sit, uno quoque anno ducere poterit, & si Scartiones & omne nemus illis defuerit, ipsi Præposito nostro Cociaci hoc ostendent, si vendere nemus & Scartiones ipsis voluerit, &c.* [Malim de locis in culturam redactis vel redigendis intelligere: quæ notio voci *Scarritio* non convenit. Vide *Scartus*.]

¶ SCARTUENSE Jus. Charta Episc. Brandeburg. pro Monasterio B. M. in Lizeke, apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 433. *Attestamur etiam scripto præsenti quod memorati fratres curiam quamdam villæ Twergowe contiguam à domino W. Magdeburgensi Archiepiscopo Scartuensi Jure comparaverunt, cum silvis, aquis, aquarum decursibus, pascuis & omnibus suis attinentiis.* An eo jure seu ea conditione, ut locum *essartarent*, id est, excolerent? Vide mox *Scartus*.

¶ SCARTUS, Ager in culturam redactus, Gallice *Essart*. Charta Roberti Episc. Ambian. an. 1167. ex Tabul. Corbeiensi: *Possedit ... usque ad tempus Wimari filii Iberti qui de novalibus & Scartis & novis rupticiis decimam, quæ ad honorem Thesaurariæ Corbeiensis dicitur pertinere, aliquandiu, contra canonica instituta, occupare præsumpsit.* Vide *Exartus*.

¶ SCARUM. Statuta Massil. lib. 4. cap. 7. *Sed & de periculo, vel damno, si quod navi, vel ligno sive* (sine) *culpa contigerit non teneatur, & hoc intelligimus & dicimus de nave, vel ligno ad Scarum conducta vel conducto.* Vide *Scar*.

SCARZO. Charta Henrici Imper. an. 1081. apud Ughellum to. 3. Ital. sacr. p. 419. *Hominibus in villis habitantibus de eorum Comitatu fodrum non tollemus, nec aliquam consuetudinem superimponemus, nisi quantum tres meliores homines propter Scarzones, per villas & castella juraverint.* Ubi *propter*, idem valet ac *præter*: proinde *præter scarzones*, i. omissis, nec admissis *garcionibus* & hominibus nihili.

☞ *Scarso*, vel *Scarzo*, idem est Italis quod avarus, vilis, abjectus: *Eschas*, eadem notione, usurpare videtur le Roman d'*Athis* MS.

> *Le Duc dist bien du Roy Billas*
> *Qu'il n'estoit pas Roy des Eschas,*
> *Mais de fine Chevalerie,*
> *Moult est plain de bacheleria.*

Vide *Scardus*.

SCASORES, referuntur inter artifices, quibus immunitates conceduntur, in l. 2. Cod. Th. de Excusat. artif. *Quadratarii, barbaricarii, Scasores, pictores, sculptores.* Sed qui ii fuerint, incertum.

¶ SCASSA. Miracula MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Cum nullomodo posset ambulare pedibus suis, positus est in quadam tarabima sive Scassa cum qua se juvaret.* Videtur de lecto versatili, Gall. *Roulette*, intelligi posse. Vide *Eschassa*.

SCASSARNOVA, Unum è 12. auguriis, de quibus in voce *Venta*, quod sic describitur à Michaële Scoto de Physionomia cap. 56. *Scassarnova est augurium, quando vides post te hominem vel avem, & antequam perveniat ad te, & tu ad eam, in loco repauset, te vidente: significat bonum signum super negotio.*

SCASSARVETUS, Unum ex iisdem 12. auguriis, quod *est*, inquit Michaël Scotus, *quando vides hominem præterire, vel avem in loco pausantem, ita quod sit tibi in sinistro latere tui: est tibi malum signum super negotio.*

SCASSUM. Charta Caroli II. Regis Siciliæ ann. 1303. apud Ughellum in Episcopis Casertanis: *Et pecunia plantia forestarum, Scasso de omnibus armentis jumentorum, bubalorum, vaccarum, &c.* Occurrit ibi rursum. Italis *Scasso*, est ager cultus, laboratus: verum aliud hic innuitur.

SCASTLEGI, Cessatio ab armis, armorum depositio: vox formata secundum Spelmannum, à Saxonico ceapt, i. certamen, contentio, & leȝen, i. deponere, ut sit legitima ab exercitu discessio. Isaacus Pontanus in Chorographica Daniæ descriptione pag. 772. observat ex Tacito, apud Germanos *scutum reliquisse, præcipuum* fuisse *flagitium*: idque obtinuisse apud Francos nostros, apud quos, inquit, Constitutio est *de armorum depositione*, & iis, qui militiam declinantes, arma abjiciunt: arma autem quæcumque per *Scutum* vulgo intelligi in legibus Francicis, quæ quidem vox est etiam Danis hodieque usitata: scuti positionem quippe *Schotlage* seu *Schiotlegge* nuncupare, ex *Schiolt*, & *Schilt*, scutum, clypeus, & *legen*, vel *leggen*, & *neder-leggen*, deponere. Capitul. Wormaciense an. 829. c. 13. & Additio IV. Capit. c. 81. al. 114. *Postquam Comes & pagenses de qualibet expeditione reversi fuerint, ex eo die super 40. noctes sit bannus recisus, quod lingua Theodisca Scaftlegi, id est, armorum depositio vocatur.* Eadem habentur in Edicto Pistensi cap. 33. [Vide *Herisliz*.]

¶ SCATA. Vide infra *Sceata*.

SCATABRA. Papias: *Scatabræ, ebullitiones, quæ fiunt, cum aqua calida in aliquas rimas fluxerit.* Idem: *Scatabra, emanantiæ aquarum, i. ortus scaturientibus fit aquis.* Lat. *Scatebra*.

¶ SCATABULATUS, f. Fultus, nixus. Charta an. 1365. apud Steyerer. in Comment. ad Hist. Alberti II. Ducis Austr. col. 499. *In secundo semicirculo clypeum ducatus Karinthie, in cujus una media parte tres leones cernebantur, & alia pars medium clypei Austrie ducatus monstrabat, in tertio ducatus Carniole, qui aquilam super alas, ut apparebat, Scatabulatam, quasi ad volandum extentam præsentabat.*

SCATATUS. Concilium Senonense ann. 1320. c. 4. *Caligis rubeis, viridibus, Scatatis, croceis seu albis non utantur .... Clerici.* Concilium Parisiense an. 1323. c. 4. *Clericos qui caligas rubeas ac Scatatas & alias inhonestas publice deferunt.* Mox eadem habentur quæ in Senonensi. Concilium Londinense an. 1342. c. 2. *Caligis etiam rubeis, etiam Saccatis,* (sic) *viridibus sotularibus etiam rostratis & incisis multimode, &c.* Ubi legendum censuerim *scallatis*, i. coccineis, vel certe *scaccatis*, id est in *Scaccarii* speciem variegatis. [Vide *Scacatus*.]

¶ SCATEI, pro *Sacci*, nisi etiam ita legendum sit, in Consuet. Furnens. MSS. *Protracti de ludo talorum* xx. *sol. emendabit Comiti: sed licet cum tabulis & Scateis ludere.*

SCATICUM. Vide *Scatz*.

SCATIONARIA. Martinus Didacus Daux Justitia Aragon. l. 6. Observantiar. fori Aragon. tit. Interpretationes, &c. §. 6. de Notariis: *Sed non debent tenere Stationariam, nec publice se ponere ad recipiendum cartas.* Eadem habentur lib. 9. tit. de Privilegio generali §. 27. [Vide *Scatz*.]

SCATIVA AQUA, Scaturiens, in Vita S. Posthumii cap. 8. *Si Abbas præsens fuerit, reperiens aquam scativam, sive germinantem, præter Abbatis consilium diverterit ad bibendum, &c.*

SCATIUM. Rainardus Abbas Cisterciensis in Institut. Capitul. ejusd. Ord. an. 1134. c. 14. ubi de pane quotidiano: *Ubi autem frumentum defuerit, cum*

Scatio liceat fieri. [Leg. *Scatium.* Vide in hac voce.]

SCATTO, Italis, Scutella, qua arida venditores metiuntur, ut lupinos, & similia. Leo Ost. lib. 1. cap. 24. *Scutellam argenteam 1. Scattones 3. garales 2.* Et cap. 26. *Scattonem unum Constantinopolitanum.* [Vide *Scatula.*]

¶ SCATUITA, Fossa, excavatio, ni fallor, Gall. *Creux, cavité.* Castellus in Chron. Bergom. apud Murator. to. 16. col. 939. *Sed non potuerunt, pro eo quod Guelphi vallis S. Martini & aliunde fecerunt multas Scatuitas & foveas.* Italis *Cavita*, eadem notione.

¶ SCATULA, Pyxis, Ital. *Scatola*, Gall. *Boëse.* Vita S. Gualfardi to. 3. April. p. 831. *Acceptantibus & reponentibus in quadam Scatula oblonga* (partem ossis crurum.) Castellus in Chron. Bergom. apud Murator. to. 16. col. 856. *Et fecit sibi largiri .... Scatulas quatuor confectionum.* Vide *Scatto.*

¶ SCATUM. Vide infra in *Scatz.*

¶ SCATURICARE, SCATURIZARE, Scaturire. Acta S. Roberti tom. 3. April. p. 663. *Ac in ipsos exemplis salutaribus Scaturicans, &c.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Saturizare, Sourdir.*

¶ SCATURIZARE. *Scaturizatus*, Adustus, pustulosus. Litteræ Haquini Norvegiæ Reg. an. 1316. apud Rymer. to. 3. p. 566. *Projecerant in facies invitatorum, pro secundo ferculo, aquam bullientem & cineres ignitos. Alii vero nautæ fraudulenter subarmati cum trusoriis, cultellis & gladiis in ipsos sic Scaturizatos & stupefactos singulos irruerunt crudeliter occidentes.* Hinc haud scio an emendanda sit hæc vox, tametsi alio sensu accipienda videtur, in Litteris Philippi Aug. Reg. Franc. to. 3. Ordinat. p. 260. *Poterunt illi carnifices habere servientes ad ipsas carnes secriandas, Scaturizandas, &c.* Vide *Scara* 1. & *Scaria.* Pro Scaturire exstat in *Scaturicare.*

SCATURRIO, *Lepra*, in Gloss. Isidori.

1. SCATUS, *Impetigo, sicca scabies.* Gloss. Isid. vox ejusdem originis cujus prior.

2. SCATUS. Charta Willelmi Comitis Pontivi an. 1203. in Tabulario Abb. S. Judoci: *Et notandum, quod Comes Monsteroli & Pontivi extra villam B. Judoci, per totum Comitatum prædictæ Ecclesiæ, debet habere assultum, murdrum, Scatum, & ratum* (raptum) *violentiam scilicet mulieris vi oppressæ, &c.* Videtur usurpari pro furto. Vide *Scach*, & *Scatz.*

☞ A furto distinguitur in Charta an. 1230. ex Tabul. Centulensi: *Exceptis muldro & latrone, & rato, & Scato, & lege duelli quæ ad Abbatem & Conventum pertinent.* Ubi cum de incendio, quod inter memorata delicta recenseri solet, nihil dicatur, haud scio an ea voce, hujus incerta licet origine, illud significetur. Vide *Scaturizare.*

SCATZ, SCAZ, SCATICUM, Pecunia, pretium, ex Germanico *Schatz*, thesaurus, gaza, Belgis *Schat*: vel ex Saxonico ꞅceat, pretium, collatio, nummus, pecunia. Hincmarus Laudunensis Episcop. p. 594. *Quidquid de rebus suæ Ecclesiæ fecit & ordinavit, non per Scaz, vel per aliquam propinquitatem aut amicitiam inde fecit; sed sicut melius ille intellexit.* Idem in Responsione ad Hincmarum Archiep. Rem. p. 612. *Cui & respondi, quia non celabam, quod motus aliquid contra illum fuerim, eo quod audieram à quibusdam, illum dixisse, quod Romam ipsum non pro alia re ire rogabam, nisi ut inde Scatz mihi daret, quod ego mirabar, si diceres, cum, quidquid habebat beneficii, gratis ei dedissem, & sine ullo pretio.* Ubi *Scatz*, & *Scaz*, pretium sonat. Inde

SCATICUM, pro Tributo. Charta Ludovici Pii Imper. in Chronico Farfensi pag. 657. *Sine datico, herbatico, Scatico, vel glandatico.* Alia Caroli II. Regis Siciliæ ann. 1303. *De caligariis terrarum, redditibus in pecunia, seu de tarenis, redditibus gallinarum, caponum, & aliorum pullorum, Scaticis, porcellis, agnis, &c.* Supra: *De Scaticis, porcellis, &c.* Petrus I. Rex Aragonum in Constitutionibus Catalaniæ MSS. *Scatica nostra, & penones, atque alia regalia nostra, firmiter observari & custodiri .... jubemus.* In MS. est, *al guidatica*: quæ quidem *guiatica* dicuntur, in alia Charta ibidem, quæ est Jacobi I. Regis: *Sub eadem pace sint guiatica nostra ... & censuaria, & pennones, & omnia Regalia nostra.*

¶ ESTATICUM, Eodem intellectu, in Charta ann. 1150. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 529. *Hoc autem sponsalitium, ut supra scriptum est, juraverunt super sancta Dei Evangelia quod ita teneatur, & observetur præfata Titburgueta, & si ei in aliquo diminutum seu violatum, vel inde ei ab hæredibus Ademari de Muroveteri vel occasione eorum aliquid ablatum fuerit, quod apud Montempessulanum Estaticum ei sine enganno teneant.*

STATICA, Eadem, ut videtur, notione. Charta Hispanica ann. 1135. in Addit. ad Capitul. Reg. Franc. n. 156. *Primum quidem ut ipsas dominicaturas, dum ipsa viveret, haberent per medium: Staticam vero castrorum, per singulos annos habeat, sex mensibus.* Infra: *Eo quod si Guillelmus Raimundi hoc ei frangere tentaverit, valeant Beatrici, & teneant secum illa donec habeat in vita sua medietatem omnium dominicaturarum & Staticam S. Martialis pro melioratione cum laboratione boum, &c.* Charta Jacobi Regis Aragonum an. 1228. apud Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici p. 203. *Nos similiter habeamus partem nostram omnium prædictorum secundum numerum militum & hominum armatorum, qui nobiscum fuerunt; retentis nobis alcabriis & Staticis Regum in civitatibus, ultra partem competentem.* Est igitur *Staticum*, tributum, vectigal, cujusmodi fuit *Guidaticum*, de quo supra.

SCATUM, Vox ejusdem originis, in Charta Caroli C. pro novo ponte Parisiensi in parvo Tabul. Eccles. Paris. *Placuit nobis extra prædictam urbem de ararii nostri Scato, ... opportunum majorem pontem facere.*

1. SCAVA, *Arborum densitas nimia*, in Glossis Pithœanis. [Barthius *Sthena* emendat, non male, ut videre est in hac voce] Isidorus habet *Scana*, atque ita legendum censet Vossius, [cui accedunt Martinius & la Cerda.]

¶ 2. SCAVA, Fossa. Vide *Scaba.*

¶ 3. SCAVA, ζυγός. in Gloss. Lat. Gr. *Scama* emendant viri docti. Vide Scaliger. ad Festum in *Examen.*

SCAVAGIUM, Tributum, quod à mercatoribus exigere solent nundinarum domini, ob licentiam proponendi ibidem venditioni mercimonia, à Saxon. ꞅceapian, id est, ostendere, inspicere, Anglis *Scevage* & *Skewage.* Brompton: *Scheawing, i. mercimonii positio, sive demonstratio, i. despliance de marchandise. Escewinga*, in Charta Henrici II. Regis Angl. pro civibus Cantuar. *Hæc etiam eis concessi, quod omnes cives Cantuarienses sint quieti de Telonia & Lastagio per totum Angliam & per portus maris, & de Escewinga. Ostensio* dicitur in Legibus Ethelredi Regis. Vide in hac voce.

¶ SCAVER, ψωρός. in Gloss. Lat. Græc. pro Scaber, scabiosus. Vide *Scabidus.*

¶ SCAVERE, *Frigare*: *Scavet*, κνήθει, in iisdem Gloss. Affrictu detergere, in Charta Consulum Tolos. ann. 1192. inter Consuetud. ejusdem urbis MSS. ex Bibl. D. *de Crozat*: *Et ipsum pratum & gravaria erant publica causa ingrediendi & exeundi*

&

& stacandi naves, ... & Scavendi, & lavandi, & candidandi.

¶ SCAVEZZARE, SCAVIZARE, Italis, Rumpere, frangere, Gall. *Rompre, casser*: dicitur etiam de via quæ interscinditur. Castellus in Chronico Bergom. apud Murator. to. 16. col. 945. *In quo aguayto Venturinus filius Deboli de Sedrina Scavezzavit unam tibiam.* Ibidem col. 968. *Et similiter invenerunt uxorem Morani de Ventraria, quam in capite vulneraverunt, & Scavezzaverunt unum brachium.* Statuta Mutin. rubr. 23. fol. 4. *Si qua universitas, vicinantia, aut singularis persona, aut locus religiosus, aut aliqua contracta viam Scavezzaverit, pontem octo brachiorum ibi incontinenti facere teneatur.* Statuta Placent. lib. 5. fol. 59. *Omnes qui ducunt, vel ducent aquas per rivos macinatores qui Scavizant vel Scavizabunt stratam romeam, &c.*

¶ SCAVIA, ψώρα, in Gloss. Lat. Gr. Scabies. Vide supra *Scabea.*

SCAVILLUM, *Præda*, Johan. de Janua.

¶ SCAVINI, SCAVIONES. Vide *Scabini.*

¶ SCAVIZARE. Vide *Scavezzare.*

¶ SCAURUM. Vide infra *Sceurum.*

¶ SCAZ, Pretium. Vide *Scatz.*

¶ SCAZO, Thesaurus, Germanis *Schatz*, in Quæst. vett. Jurisperit. ad Leg. Langobard. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 164. *Si homo invenerit Scazo in terra aliena, medietatem habeat qui invenit, & medietatem cujus terra est.* Vide *Scatz.*

¶ SCAZUDIA, Præstatio annua, *Eschet* dicitur in Barensi tractu. Vetus Charta dominii de *Verecourt*: *Tous les sujets residens à Verecourt doivent au jour de S. Remy de chaque année les Eschets en grain & en argent. Scavoir chaque feu deux penauts bled, autans avoine, & encore un bichet d'avoine des rentes pour l'affouage des grands bois, & les veuves à moitié, & ceux qui font charruë entiere, & doivent pour icelle quatre penauts. Les demies charruës deux penauts, & les quarts de charrue un penaut, & pour l'Eschet en argent, le menage faisant feu doit cinq blancs, & pour les charrues dix blancs, les demies charrues & quarts à l'equipolent.* Statuta Eccl. Glandat. an. 1327. ex Regest. 74. vol. 11. Peirescii: *Dominus Præpositus ... habet jurisdictionem in hominibus brevis Præpositura & ab ipsis servitium recipit & alias Scazudias & alia jura in eis & in eorum bonis quæ tenentur sub ipsa Præpositura.*

SCEATTA, SCÆTTA, Nummi genus apud Anglo-Saxones, ꞅceatte, [à Saxon. ꞅceat, pars, symbolum, nummus, pecunia.] Leges Æthelstani Regis cap. 7. *Regis simplum Weregeldum in Mercenorum laga, hoc est 30. millia Sceatta, hoc est totaliter 120. libræ: sed pro regni emendatione in cenegildo ipsam weram debent habere parentes ejus, & regalem emendationem ipsius terræ populus.* Apud Lambardum *Scata* legitur: ꞅcætta in Legibus Æthelberti. Consule Gloss. Saxonicum Somneri in hac voce.

SCEBRUM. Vide *Sceurum.*

¶ SCEDA, pro Scheda, pagina, in antiquo Missali Eccl. S. Saturnini Tolos.

Aurea purpureis pinguntur grammata Scedis.

¶ SCEDINGI, Saxoniæ populi prope Bremam. Chron. Corn. *Zanflict* ad ann. 1230. *Archiepiscopus Bremensis insolentiam Scedingorum sibi rebellium repressurus, &c.*

¶ SCEDULA, Tabula. Miracula S. Urbani Mart. to. 6. Maii pag. 19. *Dum carpentarii conducti materiam de silva collectam ibi caderent, ut circum statuas trabibus & Scedulis clausuram competentem locarent.*

¶ SCEDULUS, pro Sedulus in Agnelli lib. Pontif. apud Murator. tom. 1. pag. 182.

SCEFFILUM, Mensuræ annonariæ species: Germ. *Scheffel*: Lex Saxonum tit. 18. *Secalis Sceffila 30. ordei 40. avenæ 60.* Vide *Scapha, Scapilus, Sceppa.*

¶ SCEFUALIS. Charta an. 1231. in Tabul. S. Victoris Massil. *Dono omnes possessiones, ... aut alia servitia pecuniaria, sive sint bladi, vel pecuniæ, sive sit servitium Scefuale bladi, vel gallinarum.* An *Scazuale*? Vide *Scazudia.*

SCEITHMANNUS, vox ex Saxon. ꞅcipman, vel ꞅcæᵹpman, vel ꞅcæðman, pirata; à ꞅcæða, fur, latro. Pactum Ethelredi Regis Angl. cum Analano, &c. cap. 9. *Si dicatur in compatriota, quod furtum fecerit, vel hominem occiderit, & hoc dicat Sceithmannus, vel unus Landmannus, tunc non sit aliqua negatione dignus.*

SCELERATOR, Sceleratus, in Formula 32. ex Andegavensibus.

¶ SCELERATUS. Vide *Scelerosus.*

SCELERITAS. Gloss. Græco-Lat. Ἀνομία, *Scelus*; *scelertas, iniquitas.* Occurrit in Leg. 3. D. de Bonis eor. qui ante sen. mor.

SCELEROSUS, pro Sceleratus: vox Lucilio usurpata apud Nonium. Ugutio: *Sceleratus, in quo fit scelus: scelestus, per quem fit, Scelerosus, qui facit, & est Scelerosus plus quam sceleratus.* Donato, dicitur *autor sceleris.* Utuntur S. Eulogius lib. 1. Memor. Sanct. & lib. 3. c. 12. & in Apologet. Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. c. 94. Vita S. Aldrici Episcopi Senonensis c. 25. Synodus Lateran. ann. 649. Gregorius VII. lib. 8. Epist. 13. &c. Occurrit etiam in Cod. Theod. non semel.

☞ Vocis *Sceleratus* notionem quam ex Ugutione exhibet Cangius, egregie illustrat Epitaphium relatum à Velsero in Epist. 82. *Filiis suis infelicissimis, qui ætate sua non sunt fruniti, fecit mater Scelerata, &c.* Quam vocem usurpat ob scelus in se perpetratum in morte liberorum.

SCELESTIS, pro Scelestus, apud Steph. Eddium in Vita S. Wilfridi cap. 26. *Pretium utique Sceleste, &c.*

¶ SCELETUS, Σκέλεος, in Gloss. Lat. Gr. Larva nudis ossibus cohærens, nostris *Squelete.* Apuleius in Apolog. *Et cum sit Sceleti forma turpe & horribile, &c.* Infra: *Hiccine est Sceletus? haccine est larva?*

¶ SCELIO, Scheffero, Prædo. Petron. Fragment. Trag. c. 50. *Annibal homo vafer, & magnus Scelio.* Reinesius legit *Scelero.*

¶ SCELLO, *Emissarius*, in Gloss. Monf. Gloss. Leg. Alem. cap. 69. *Emissarium, i. e. equum, qui præest armento equarum. i. e. Stelo.*

1. SCEMA, pro *Schema*, Forma, species, ornatus, vestitus, habitus, quomodo σχῆμα Græci usurpant. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scema, une figure de grammaire, aournemens.*] Alexander Iatrosophista lib. 3. Passionum de Freneticis: *Neque in lecto Scemata jacendi appetunt.* Dudo de Moribus Normann. p. 60. *Ecclesiarum mirificarum culmina fulgens, quas pater olim Scemate pulchro ædificavit.* [Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 171. *Ipsa competenti volo reparetur Scemate, ipsa decenti tractetur honore, &c.*]

¶ SCHEMMA, Ornatus, vestitus. Agnellus lib. Pontif. in Vita S. Johannis apud Muratór. tom. 2, p. 65. col. 2. *Alia vero die valde diluculo processit Beatissimus quasi ad solempnia Missarum, indutusque Schemmata angelica cum sacerdotibus & clericis, &c.*

SCEMA, vel SCHEMA, proprie usurpatur pro ha-

bitu monachico. Hugo Flaviniac. p. 266. *De quo monachicum Scema susceperat.* Ordericus Vital. lib. 5. p. 577. *Albereda Scema religionis suscepit.* Infra p. 581. *Monachile Scema suscepit.* Adde p. 460. 591. 711. Vetus Epitaphium :

Post senium fessus, jaces istic funere pressus,
Gelduine pater monachili Schemate frater.

Tabularium Ausciense apud Marcam lib. 4. Hist. Benearn. c. 7. *Liberari laborans, monasticum Scema assumere voluit.* Petrus Diac. de Viris illustrib. Casin. c. 8. *Monasticumque Schema suscipiens, &c.* Ita Ingulfus p. 873. 879. *Monachicum Schema*, pro quo *Stemma* perperam habet pag. 867. [Vita S. Joannis Abbat. Pulsan. to. 4. Jun. pag. 54. *Ut ad opera manuum fratres pro scapulare Schema haberent.*] Usurparunt perinde vocem σχῆμα Græci Scriptores hac notione. Vita S. Euphrosynæ Virg. Τὸ τῶν μοναχῶν αὐτῇ περιβάλλει σχῆμα. Sic τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα, in Vita S. Nili junioris pag. 5. τὸ ἅγιον σχῆμα, pag. 8. ἀγγελικὸν σχῆμα, p. 16. [Adde Theocteristum in Vita S. Nicetæ n. 19.] Observat Goarus ad Euchologium Græcorum p. 489. σχῆμα in universum habitum monachicum significare, ut τοῦ Βασιλείου τὸ σχῆμα, τοῦ Ἀντωνίου τὸ σχῆμα: præterea apud Græcos Monachos esse quosdam, quos μικροσχήμους, & μεγαλοσχήμους, vocant, de quibus agit hoc loco vir doctissimus, [ut & Vita Lucæ junioris pag. 973.]

SCEMARI, Ornatu suo oblectari. Regula Magistri cap. 81. *Si quis autem frater in specie sua sibi visus fuerit Scemari, vel satis gavisci, mox à Præpositis suis ei tollatur, &c.* Arnobius in Psalm. 106. *Ergo bona saturavit bonis pœnitentem, non in Scematibus mundi, non in publico gloriantem; sed sedentem in tenebris, &c.*

ASCEMARE. S. Columbanus instr. 1. de Christo: *Quia naturam Ascematus est, qui eam ex nihilo creavit*, i. e. induit, ea se quasi ornavit.

2\. SCEMA, Figura rhetorica. Gloss. Ælfrici: *Volubile Scema; Scema locutionis.* Fragmenta Petronii pag. 22. *In Curia autem, quomodo singulos vel pilabat, tractabat, nec Scemas loquebatur.*

3\. SCEMA. Egbertus Eboracensis Archiep. in Excerpt. c. 138. *Scemata dicuntur ramusculi in genere, cum gradus cognationum partiuntur, & puta ille filius, ille pater, ille avus, ille agnatus, quorum figura in Scematibus apparent.* Hausit ex Isidoro lib. 9. Orig. cap. 6. apud quem *Stemmata* scribitur, quomodo usurpat Plinius lib. 35. cap. 2.

¶ 4\. SCEMA, *Inductio, repræsentatio*, in Gasp. Barthii Gloss. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 35. ex Papiniano Scholiaste ad lib. 3. Thebaid. *Dicis unquam tamum Scema infelicitatis accidisse Thebanis.*

¶ 5\. SCEMA, Eidem Barthio ibid. p. 11. ex Hist. Palæst. lib. 4. cap. 18. est Vaticinii genus recentioribus Græcis familiare, quod numeris atque calculis putat fieri: *Novissime vero congregati omnes majores natu qui Constantinopoli erant, timentes ne sua privarentur patria, repererunt in suis consiliis atque operosis Scematibus quod nostrorum Duces, Comites seu omnes majores, Imperatori sacramentum fideliter facere deberent.*

¶ 6\. SCEMA, Arenatum, intrita, signinum, Gall. *Ciment*: unde *Scemata* dicuntur ædificia ex ea constructa. Elmhamus in Vita Henrici V. Reg. Angl. edit. Hearnii cap. 54. pag. 135. *Et dum importunis concussibus, & fossatis continuis, Scemata firmissima cogerentur cedere, &c.* Rursum c. 95. p. 276. *Alias vero partes horrendæ profunditatis fossata utrimque muris validissimis, bituminoso Scemate glutinatis; laterata, &c.*

SCEMATIO, Membri mutilatio, Itali etiamnum *Scemare* dicunt, pro *Mancare, diminuire, da semis, Latino, il quale non solamente la metà, ma ancora significa diminutione*, inquit Acarisius. Vide Ferrarium. Lex Longobard. lib. 2. tit. 55. §. 16. *Si vero ipsa mulier in hac illicita causa* (stupro) *consentiens fuerit, habeat potestatem ejus maritus in eam vindictam dare, sive in disciplina, sive in venditione voluerit: veruntamen non occidatur, nec ei Scematio corporis fiat.* Infra: *Et ipse in eum faciat vindictam in disciplina vel venditione; nam non in occisione, aut Scematione corporis.* Ubi *scematio*, pro *sematio* scribitur; vox enim orta à *Semus*, de qua infra.

SCEMATIZARE. Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. *Neque enim fiunt supradicta symptomata, sed secundum directionem ipsam adhuc videtur Conscematizare in musculis flegmon, extrinsecus manifestius subjacet.* Ubi Glossæ MSS. *Scematizare, i. signum ostendere: scema enim est figura per directionem.* [Vide infra *Schematizare se.*]

¶ SCEMUS, pro *Semus*. Vide *Secmus*.

SCENA, Σκηνή, Porticus. [Papias: *Scena, est camera, qua obumbrat locum in theatro. Item arborum in se cohærentium quasi concamerata densatio.* Vide Cassiod. lib. 4. Var. Epist. ult. [S. Rembertus in Vita S. Anscharii sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 91. *Quadam namque vice ipse in quodam sedebat placito, Scena in campo ad colloquium parata, &c.* Infra: *Etiam folia ramorum de umbraculo ibi facto super ipsos decidentia, &c.*] Gerardus Presbyter in Vita S. Udalrici Episc. August. cap. 2. *Recessit ab eo, & in Scena, quæ ante cubiculum ejus est sita, consedit, &c.* Idem cap. 4. *Expleta autem Missa, clerum iterum congregatum in Scena juxta eandem Ecclesiam sitam, solennissimis vestibus indutum antecessit, &c.* [Vide *Scava.*]

¶ SCENACA. Vide infra *Sceneca*.

¶ SCENATORIUS inter officiarios Abbatis S. Claudii recensetur in Statutis ejusdem Monasterii pag. 56. *Item, Scenatorio domini Abbatis duo quartalia frumenti.*

¶ SCENDATUM, pro *Sendatum*, in Clement. de statu Monach. cap. 1. ubi Glossa: *Scendatum omne sericum comprehendit.* Vide *Cendalum*.

SCENECA, SCENACA. Anastasius in S. Silvestro PP. pag. 18. *Omnia Sceneca deserta, vel domos intra urbem Albanensi sanctæ Ecclesiæ donum obtulit Augustus.* Codex Thuanus habet *Scenaca*, alii *Senica*; sed videtur legendum *Scenica*, ex Græco, ni fallor, σκηνικά, id est, loca lusibus publicis addicta, ut sunt Circi, Theatra, & ejusmodi.

¶ SCENIFACTOR. Vide *Scenofacere*.

¶ SCENIX, pro Chœnix, in Charta an. 1469. to. 8. Spicil. Acher. p. 339. *Siquidem inter ænigmata Pythagoræ sapienter dicitur, super Scenicem non sedendum.* Notum est hujusce Philosophi dictum, *Chœnici ne insideas.*

¶ SCENKE, Pincerna, hodie *Schenke*, in Fragm. de Bell. Hisp. v. 3181. apud Schilter. in Gloss. Teuton. Vide *Scancio*.

¶ SCENOBATA, Histrio, à Gr. σκηνοβάτης. Mirac. S. Johannis Gualberti tom. 3. Jul. p. 434. *Plura dixit & egit inepte & injuste, & quod levitatis potissimum est, Scenobata officia ridicula ludosque ambitiosos ore, oculis, manibus efficere, &c.*

SCENOFACERE, *facere funes*, ex Gr. σχοῖνος, funis, vox ibrida. *Unde Scenofactor, funium factor, & ars scenofactoria. Unde in Actibus Apostolorum cap. 18. v. 3. legitur de Paulo, quod erat scenofactoriæ artis.*

Ita Ugutio : at aliter Græca versio habet : ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. Ubi Erasmus : *Erat autem ars illorum texere tabernacula.* Ita etiam legit Arator lib. 2. Hist. Evangel.

. . . . Cujus se Paulus amico
Contulit hospitio, sociam dignatus adire
Artis amore domum, nam Scenifactor uterque
Pollebant operis studiis, & dogmate Legis.

Et infra :

Nec vacat ars Pauli sociis celebrata sub ipso
Secreti virtute boni ; tentoria quippe
Fortia mobilibus fabricabat in aggere tectis.

Ita editio Aldina an. 1502. nam aliæ *Scænafactor* præferunt. [Vide Lexic. Martinii.]

¶ SCENOFACTORIA ARS, Acu scilicet pingendi. Agnellus lib. Pontif. apud Murator. tom. 2. pag. 57. *Istius (Petri) temporibus Galla Placidia Augusta multa dona in Ecclesia Ravennæ obtulit, & lucernam cum cereis, . . . una cum sua effigie Scenofactoria artie factam.*

¶ SCENOPEDÆ, Gentis fabulosæ nomen. Odo de Varia fortuna Ernesti apud Martenium tom. 3. Anecd. col. 360.

Gens fuit adjuncto reptans in littore, bello
Aspera, Scenopedas veteres dixere seniles . . .
Octono pedibus digitos habet, & venientem
Expellens auram, plantis sua membra supernis
Involvit, nullaque pedes vestitur aluta.

¶ SCEPHONANNES, *Institores.* Glossar. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCEPHONES, Scabini, ni fallor : *Scepeno* enim judex est, & *Schepen*, vel *Scheffen*, Scabinus, ut in hac voce observavimus. Charta Ludovici III. Landgr. Turing. an. 1174. apud Schannat. Vindem. litter. pag. 117. *Cujus rei actio & taxatio non solum coram mea ipsius præsentia, mihique astipulanti, non tam liberorum quam ministerialium clarissimorum Baronum, verum etiam inter Scephones promulgata & confirmata est.*

SCEPPA, Mensura salis, [unius scilicet cochlearis.] Monasticum Anglic. tom. 2. p. 824. *Et quinque Sceppas salis per annum de salinis meis de Wistrenn per traditionem meam & heredum meorum ad Vincula S. Petri in autumno.* Occurrit ibi pluries. [Miracula S. Etheldredæ to. 4. Jun. pag. 573. *Duas hidas & dimidiam & novem acras cum Ecclesia una, per annuam firmam & septem Sceppas tenebat.*] Vide *Eschieppa, Scapha, Scapilus, Sceffilum.*

SCEPTOR, *Notarius* : unde *Sceptorius*, & *Sceptoria*, *Cisterna*, Ugutioni, pro *exceptor*, & *exceptoria.*

SCEPTORIÆ, *Cisterna*, *receptacia*, in Glossis Isid. & Pithœi, δεξαμεναί, Græcis. [Vide *Exceptoria.*]

SCEPTRATUS, Sceptro donatus. Saxo Grammaticus l. 14. *De Sceptrato cucullatus evasit.* Joan. Altivillensis in Architrenio lib. 3. cap. 17

Absit ut hac lateat Sceptratos gloria, &c.

¶ SCEPTRIFER, Qui *Sceptrum* seu virgam præfert, apparitor, *bedellus*, nostris *Portecerge*, *bedeau.* Conc. Mexican. an. 1585. inter Hispan. to. 4. pag. 391. *Decanus & capitulum & omnes clerici qui ad hoc congregari potuerint, suis mulis sedentes, præcedente ejusdem capituli Sceptrifero, sceptrumque suum manu gerente . . . . extra civitatem ad mediam leucam, vel eo minus ad præsidentis arbitrium progrediantur.*

¶ SCEPTRIGERARE, Imperare. S. Geraldus in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 346. *Inter primos palatii ætate & sapientia cœpit florere, & primus haberi sub ipso (Carolo) Sceptrigerante.* Paulo supra eodem sensu *agere in sceptris* dixit.

¶ SCEPTRINUS. Vide mox in *Sceptrum.*

SCEPTRUM, pro *virga*, aut *flagrum.* Althelmus de Laud. Virg. cap. 25.

. . . . Sceptrorum flagra beatus
Ictibus argutis martyr non sensit acerba.

Alibi :

Flammeus aspectu, nivea candore coruscus,
Sceptrinum vimen dextra gestabat in alma.

Idem de Virgin. *Sceptrina virga, quæ prius nodosa duritia rigebant, pluma molliores, & papyro effecta sunt leviores.*

¶ SCEPTRUM, Auctoritas ipsa, cujus sceptrum insigne est. Præceptum Henrici Imper. ann. 1023. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 143. *Nostra imperiali auctoritate omnia concedimus ac roboramus . . . . Insuper etiam imperiali Sceptro sancimus, &c.* Occurrit etiam ad significandum Abbatis regimen in Gestis Abbat. Lobiens. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 618. *Qui (Johannes) cum Scepta gestasset, &c.* Ubi leg. *Sceptra.*

¶ SCEPTRUM CRUCIFIXI, Baculus, ni fallor, peregrinantium Hierosolymam. Memorabilia Humberti Pilati to. 2. Hist. Dalph. p. 623. col. 2. *Die festo Corporis Christi accepit crucem à dom. Papa & vexillum & arma & Sceptrum Crucifixi & Ecclesiæ, quod una cum suo fecit portare per totam villam ante se usque ad suam domum.* Vide in *Burdones.*

¶ SCEPTRUM, Baculus Cantoris, in Conc. Hispan. tom. 4. pag. 135. *Nulli præter rectorem vel vicarium liceat se excusare a cappa & a Sceptro suo ordine tenendo.* Rursum pag. 175. *Canonicus cui committitur cappa cum Sceptro in choro teneatur illam recipere & in choro assistere.*

☞ *Sceptrum* à baculo aliud fuisse pluribus probat doctiss. Cangius in voce *Baculus* col. 922. Quonam vero tempore Sceptrum in sigillis regiis inductum fuerit, videsis apud Mabillon. Diplom. lib. 2. cap. 17. num. 3.

¶ SCEPTUM, pro *Sceptrum.* Vide supra.

¶ SCESCLA, *Sextula*, Sexta pars, apud Rabanum lib. de Computo, to. 1. Miscell. Baluz. p. 13.

¶ SCESUS, pro Cæsus. Locus est in *Ssoc.*

SCETA. Vita S. Comgalli Abbatis Benchorensis num. 54. *Ductus est ad S. Fiachra, ut baptizaret eum, aperiensque jam S. Fiachra Scetam suam ad ducendum inde librum baptismi, brachium S. Comgalli in aera sursum avolavit.* Ubi hæc vox pro *armario* videtur usurpari.

¶ SCETRA quid sit docet Guaguinus in Epist. ad Fr. Ferrebout an. 1468. apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 1839. *Nam plebeius atque humillimus quisque divitis cujusdam familiaritatem plurimum expetit, cui meliori parte ætatis obnoxius tenui victu atque vestitu contentus, inops tandem egensque moritur : quippe cui solum superest Scetra, hoc est, scutum ex corio factum, ensis, pugio, &c.*

SCEUOPHYLAX Sacrorum Ecclesiæ vasorum custos, σκευοφύλαξ, de qua in Ecclesia Græcanica dignitate, multa Gretzerus & Goarus ad Codinum de Officiis, & Meursius in Gloss. Occurrit non semel in Hist. Miscella VII. Synod. act. 4. Θεοδώρητος διάκονος μοναχὸς, καὶ σκευοφύλαξ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχικῶν ἐκκλησιῶν. Guillelmus Bibl. in Hadriano II. PP. *Ibi à Paulo librorum custode, Joseph vasorum custode, simulque Basilio Sacella ro Ecclesiasticis indutis vestibus salutati.* [Vide Gloss. med. Græcit.]

SCEUOPHYLACIUM, σκευοφυλάκιον, *vasorum custodiarium* vertit Anastasius in Hist. Ecclesiastica pag. 35. Vide Descriptionem nostram ædis Sophianæ num. 89.

SCEURUM, ex Germanico *Schewre*, vel *Schiur*,

Horreum, granarium, penaria cella, reconditorium. Ingulfus in Hist. pag. 862. *Cœpit largiente domino bonis omnibus abundare, ut tam in thesauris ac Sceuris postmodum duplicia redderentur.* Quædam editiones habent *scauris.* Anastasius in Sergio PP. pag. 60. de Actis Concilii: *Missis in locellum, quod Scebrum chartale vocitatur.* Alii codd. *Hac itaque missa in locello, quod Scheuro carnali vocitatur.* Alii, *Scebro carnali*, pro *Scelro cartali*, i. Cartophylacio. [Vide Gloss. med. Græcit. v. σκεῦρον, & Combefisium ad S. Maximum to. 1. pag. 699.]

¶ SCHACHTA, Fovea profundissima, à German. *Schacht*, puteus rei metallicæ, ex Franc. Junio in Willer. pag. 218. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 151. *Quos montani Teutonici Bohemorum & præsertim veritatis Christi diligentium crudeles persecutores ac inimici, variis blasphemiis & diversis pœnarum afficiendo generibus, ad foveas profundissimas seu Schachtas, nocturnis præsertim temporibus inhumaniter jactabant.*

¶ SCHACI, de pecunia dici videtur in Testamento Ermengaudi Comit. Urgell. an. 1010. Append. Marcæ Hispan. col. 974. *Et ad sancti Ægidii cœnobio ipsos meo Schacos* (dono) *ad ipsa opera de Ecclesia.* Vide *Scatz.*

SCHACIA, Schaciare, pro *Chacia*, venatio: *Chaciare*, venari, to. 2. Monastici Anglic. p. 102. Vide *Caciare.*

SCHACUS, Latrocinium. Vide *Scach.*

¶ SCHÆPERHUND, Canis pastoralis, qui oves custodit, Germ. *Schaferhund*, cujus mentio est in Notis Eccardi ad Leg. Salic. tit. 6. num. 5. ubi pro *Sive theoprano* legendum putat *Scheoprhuano.*

¶ SCHAFA, Schaffa, pro Scapha, navicula, in Breviario Hist. Pisanæ apud Murator. tom.6. col. 171. & in Itiner. Hierosol. Bernardi *de Breydenbach* pag. 234.

¶ SCHALCUS, Latrocinium. Vide *Scach.*

¶ SCHALLA, Scala, in Correct. Statut. Cadubrii cap. 43. *In omni regula Cadubrii fiant de bonis communis Cadubrii Schallæ duæ & quatuor angerii, & in plebe quattuor Schallæ & angerii quattuor, ut occurrente casu ignis melior possit fieri deffensio.*

¶ SCHALVATUS. *Arbor Schalvata*, unde rami abscissi sunt, Gall. *Ebranché.* Statuta Montis Regal. fol. 241. *Item statutum est quod campario terceriæ vici teneantur emendare omnes arbores incisas, vel Schalvatas, &c.* Vide *Scalvare.*

¶ SCHAMBIUM, pro *Cambium*, permutatio, in Charta ann. 1154. Append. Marcæ Hispan. col. 1316.

¶ SCHANCERIA, Navigii species. Laudes Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 22. *Docti sunt etiam valde tam in aqua quam in terra pugnare; facientes, cum necesse fuerit,... naves acutas cursuque veloces, quas Schancerias vocant ad pugnandum in aqua.*

¶ SCHAPHA, pro Scapha, apud Gualter. Hemingford. in Edwardo III. Reg. Angl. pag. 320.

¶ SCHAPHEN, Moneta argentea in provinciis Belgii & Leodii, Caraphractus eques. Danis *Skenw*, ex Stephani Nomenclat. Danic. pag. 255. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCHAPMANSUS, pro *Capmansus*, *Caput mansi*, Domus præcipua, quæ pertinet ad primogenitum. Bulla Alexandri III. PP. an. 1165. apud Stephanot. to. 1. Antiq. Bened. Lemovic. MSS. p. 721. *Unam bordariam, mansum & Schapmansum de Melet, & vineas, &c.* Vide in *Caput* 3. col. 292.

¶ SCHARA, ut *Scara* 2. Vide ibi.

¶ SCHARESCELLUS, Scharestellus. Vide *Scarescellus.*

¶ SCHARIGE. Ita vocabant suos sacerdotes Germani, qui pœnas adulteris & aliis facinorosis infligebant. Chron. Jul. c. 16. fol. 33. Reinesf. Vocab. MS. Theot. Hæc Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCHARITUS. Vide supra *Scaritus* 2.

¶ SCHARLYATICUS, Coccineus. Joh. Longinus in Vita B. Kingæ to. 5. Jul. pag. 720. *Et in pannorum Scharlyaticorum locum, qui apud vos hodie in magna frequentia habentur venales.* Vide *Scarlatum.*

¶ SCHARSYA. Testament. Ludovici Decani S. Petri Moguntin. ann. 1306. to. 2. Rer. Moguntin. p. 497. *De utensilibus vero supra positis quadam sunt specialiter excepta. Nam lego meliorem meam Scharsyam ad dorsale S. Crucis in superiori parte Ecclesie mee S. Petri. Item lego meliorem Scharsyam, quam habeo post illam, & duos cussinos de serico, & sex alios cussinos in superficie contextos... Mechtildi de Confluentia consanguinee mee.* Vide *Scarsalis.*

¶ SCHARWERCHE, Opera, *corvata.* Advisamenta in Conc. provinciali Salisburg. porrecta ann. 1456. apud Hansiz. to. 2. Germ. sacræ p. 498. *Item nobiles compellunt ecclesiarum colonos ad labores suos vulgariter Scharwerche, ut in messe, in feno & in fossis.* Germ. *Schar*, aratrum olim, nunc pars est aratri, ferrum scilicet quod illi infixum terram proscindit.

¶ SCHEAWING. Vide supra *Scavagium.*

¶ SCHEDA Testimonialis, Testificatio, testimonium, Gallis *Attestation.* Synodus Limensis ann. 1584. inter Conc. Hispan. tom.4. p. 280. *Confessarii pœnitentibus dabunt hujusmodi Schedas testimoniales exceptarum confessionum, ut eas ad parochum deferant.*

¶ SCHEDARE, In Schedas referre, exscribere. Narratio contentionis de Cella S. M. in Minione apud Mabill. tom. 1. Musei Ital. pag. 57. *Quam* (contentionem) *huic operi infermmus, ex authenticis Schedantes, ob id maxime, his ut auditis deinceps caveatur à rectoribus cœnobii hujus, ne similis proveniat eventus.*

¶ SCHEDIA, à Gr. σχεδία, Festo, *Genus navigii inconditum, id est, trabibus tantum inter se nexis factum;* cui accedit quod Galli *Radeau, train* dicimus. Ulpian. leg. 1. §. 6. ff. de exercit. act. *Sive in stagno naviget, sive Schedia sit.* Saxon. Sceȝð, Danis vett. *Skeid*, est Navis constrata & militaris.

¶ SCHEDIUM, Pars, portio. Sententia arbitralis an. 1292. inter Abbat. & Consules Gimont. *Schedia dictarum terrarum & aliorum honorum non possint venire in commissum, quo usque fuerint perticata.*

¶ SCHEDIUS, Gr. σχέδιος, Extemporalis, subito factus, inelaboratus. Apuleius in Floridis: *Sed ut me omnifariam noveritis: etiam in isto, ut ait Lucilius, Schedio & incondito experimini, an idem sim repentinus, qui preparatus.*

SCHEFFA, Præstationis species apud Germanos: *Jus, quod dicitur die Scheffa*, apud Albertum Argentin. pag. 170.

¶ SCHEFFEL, Scaphula, semimodius, ex Goldasto p. 210. apud Schilter. in Gloss. Teuton. Vide in *Scapha* & *Sceffilum.*

¶ SCHEIDINGHE, Divisio, à Teuton. *Sceiden* vel *Scheiden*, secedere. Glossar. Monf. pag. 409. *Sceidunga*, *discidium.* Charta Wylbrandi Archiep. Magdeburg. ann. 1236. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 42. *Equidem prefati prepositus & capitulum emerunt in Glouch molendinum cum curia attinente, pomerium etiam adjacens & salictum cum*

omni utilitate & proventibus ejus, ab ejusdem fundi principio usque deorsum ad locum qui Divisio Latine, & Scheidinghe vulgariter appellatur.

¶ SCHELA, ut *Skella.* Vide in hac voce.

¶ SCHELDWITE. Vide *Scyldwita.*

¶ SCHELLHENGST, Equus admissarius, Stadenio, à *Schelle* seu *Skella*, hoc est tintinnabulo ex collo dependente, ut refert Eccardus in Notis ad Pactum Leg. Salicæ pag. 20.

¶ SCHELM, Kiliano, *Cadaver, animal vivum quidem, sed præ macie cadaverosum, & pestilens lues quadrupedum.* Vocabul. vetus: *Cadaver, Schelm. Schelm, contagium*, apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCHELPUS. Decreta Placent. ad calcem Statut. fol. 113. *Quinimo ipsa talia bona parafernalia donata seu Schelpa venientibus ab intestato superstitibus usque ad quartum gradum, gradu secundum jura civilia deputato, revertantur.*

¶ SCHEMA, Schemma. Vide in *Scema* 1.

¶ SCHEMATICI, Hæretici, iidem S. Johan. Damasceno lib. de Hær. qui supra *Jacobitæ.* Vide in hac voce & Bohem. Hist. Eccl. p. 872.

¶ SCHEMATIZARE Se, Formam & speciem mutare, *Se transformer* : à *Schema*, forma, species, Græcis σχῆμα. Vide *Scema* 1. Acta SS. Cypriani & Justinæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1633. *Dæmonem fornicationis præcepit Schematizare se in speciem virginis Justinæ, & venire ad me quasi rogans & dicens: non sufferens nimium amorem quem habeo ad te, ecce veni. Sed nihil potuit hic dæmon facere, qui se convertit in speciem ejus.* Vide *Scematizare.*

¶ Schematizare, *Figurate, umbratice loqui*, In vet. Glossar. apud Vossium lib. 4. de Vit. Serm. cap. 24.

¶ SCHENA. Vide infra *Schina.*

¶ SCHEPPELSCHAT, Exactionis genus. Berntenii Chronic. Marienrod. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. p. 466. *Item* (coactus est Jodocus abbas dare) *Scheppelschat per multos annos annuatim circa vel ultra ducentos florenos.*

¶ SCHERA. Vide *Scara* 3.

SCHERE. Arnoldus Lubec. lib. 2. cap. 4. *Dux & sui prospere navigabant per aliquot dies, & inciderunt periculum, quod vulgariter Schere dicitur, quia ibi scopuli immanissimi ad instar montium prominentes, difficillimum illic transitum fecerunt.* [Vide *Scheria.*]

¶ SCHERFF, Nummulus, decem constituunt cruciatum, i. *Kreuzer.* Ita Schilter. in Gloss. Teuton. ex Matthes. Bergpost. pag. 811.

¶ SCHERIA, Portus, seu locus in quo naves tutæ sunt. Lanfranci Pignoli Annal. Genuens. ad ann. 1266. apud Murator. tom. 6. col. 540. *Quibus* (navibus) *visis à dicto admirato, se cum suis galeis in Scheria recollegit, & discooperiens inimicos qui manu armata versus ipsum in quantum poterant, veniebant, &c.* Vide *Schere.*

SCHERIO. Vide *Scario* 2.

¶ SCHERN, Frisiis veteribus, Fimus, Anglo-Sax. *Scern.* Hæc Schilter. in Gloss. Teuton. ex Franc. Junio in Willerm. pag. 220.

¶ SCHESALIS, pro *Chasalis*, ut videtur, Casa, vel tenementum. Vide *Casale* & *Casamentum* 1. Charta apud Stephanot. tom. 2. Antiquit. Bened. Lemovic. MSS. pag. 286. *Et dedit quandam Schesalem & in novem bord. de Clusou, in unaquaque IV. d.*

¶ SCHETZE. Vide supra *Scadus.*

¶ SCHEURUM, ut *Sceurum.* Vide ibi.

¶ SCHIASIS. Vide *Sciasis* in *Scia.*

¶ SCHIENCHERIA, Armorum species, qua dorsum, Italis *Schiena*, munitur. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 107. v°. *Defensibilia autem* (arma) *intelliguntur coracia, panceria, cervelleria, ... Schiencherie & his similia.* Vide *Schina.*

¶ SCHIETAS, vox Italica, simplex, uniusmodi, Gall. *Uni.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 80. verso: *Item provisum est quod sartores de drapis non possint accipere de taliando & cusendo infrascripta ultra infrascriptas quantitates, videlicet de aliquo genello drappi integri sive Schieti, &c.*

SCHIFATUS. Vide *Scyphati.*

¶ SCHIFFA, Munimenti genus, f. specula, Gall. *Guerite.* Charta ann. 1341. tom. 2. Hist. Dalph. p. 429. col. 1. *Item, quod muri, chasfalia, Schiffa, mucia & alia omnia facta & constructa ad resistendum dicto dom. Dalphino ... tollantur omnino.*

SCHILLA. Vide *Skella.*

¶ SCHILLINGUS, Monetæ species, vulgo *Schelin*; cujus usus præsertim obtinet in Alemannia, Anglia & Hollandia, licet ubique non ejusdem pretii. Charta an. 1378. apud Schlegel. de Nummis Salfeld. &c. edit. 1697. *Anniversarium pro 48. Schillingis nummulorum Provincialium.* Charta ann. 1359. inter Probat. Histor. Alsat. pag. 55. *Item vingt deux Schillings & six pfennings de Strasbourg de rentes des maisons de Werdo.* Vide *Skillingus.*

SCHILPOR. Vide *Schitenos.*

¶ SCHINA, Schinale, Spina dorsi, dorsum, Gall. *Echine*, Ital. *Schiena.* Acta S. Vitaliani Episcopi to. 4. Jul. p. 171. *Item septem vertebræ dorsi tam integræ quam fractæ. Item tria frusta vertebrarum Schinæ.* Mirac. B. Henrici Baucen. to. 2. Jun. pag. 382. *Alexander ... guttosus in Schinali & in Schina, non poterat se curvare ante vel retro.* Statuta Saluciar. collat. 5. cap. 146. *Statutum est quod quilibet caligarius ... teneatur & debeat facere seu ponere eisdem subtularibus soleas de Schina corii grossi.*

¶ Schena, Eadem notione. Miracula B. Gregorii Verucul. to. 1. Maii pag. 539. *Ex quo præ infirmitatis longitudine tantum pellem & ossa retinet, interiora locum ventris non occupant, & ventrem cum Schena annexum habet, ita quod cadaver & mumiam diceret.* Hinc

¶ Schena, Onus hominis, quantum dorso ferre potest. Statuta Munt. Regal. fol. 316. *Et ab inde infra pro qualibet Schena sol. den. sex. Item pro somata grossa, &c.*

¶ SCHINATA, Piscis genus, f. Perca, Gallis *Perche*, Italis *Schinale*, quod quibusdam asellum sonat, Gall. *Merlus.* Statuta Ast ens. ubi de intratis portarum: *Pisces salati, videlicet lucii, tencha, Schinata solvant pro qualibet rubo lib. 6.*

SCHINDERLING, Viliculæ monetæ species, in jure Hungarico. Sambucus. [Vide *Schillingus.*]

¶ SCHINDULA, pro Scindula, Gallice *Bardeau.* Chron. Mellicense pag. 476. col. 2. *Et fuerunt illa novissima Schindula quasi 400. illæ seu quercina de vasis veteribus vinorum, aliis Schindulis deficientibus.*

¶ SCHINUS, Arboris species, vulgo lentiscus, cujus mentio est Daniel. cap. 13. 54.

SCHIPPA, Nauta, qui navem, quam Angli *Schip* vocant, remis impellit: *Shipman*, vulgo iisdem. Ordericus Vitalis lib. 12. p. 868. *Tandem navigandi signum dedit. Porro Schippæ remos haud segniter arripuerunt, & alta læthi, quia quid eis ante oculos pendebat, nesciebant, armamenta coaptaverunt, navemque cum impetu magno per pontum currere fecerunt.* Le Roman de *Rou* MS.

Nest & Esquiex appareiller,
Veles estendre, & males drecier.

[*Eschois*, ibidem:

Digitized by Google

Pain aportent & char, poisson salé & frois
Par la terre à sharai, par la mer o Esbois.]

SCHIPPESHERE. Willelmus Thorn. ann. 1364. de servitio, quod homines 5. portuum debent ad Norborne: *Et debent pro qualibet Swollinga 24. d. per annum pro Schippeshere, timberlode, & bordlode, vel cariare extra Waldam per mare vel per terram ad manerium prædictum.* Occurrunt eadem verba paulo infra: ubi Somnerus *Schippeshere*, ovium tonsuram exponit, ex Saxonico, ſceap, Anglis *Sheep*, ovis: & ſceapan, Anglis *Sheare*, rondere.

SCHIRA. Vide *Schyra.*

¶ SCHIRLWYTE, Præstatio quæ quotannis ad *Schiram* exsolvebatur. Vide *Scyra.* Comput. ann. 1425. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 573. *Et in solutis pro quadam pensione vocata Schirewyte annuatim iv. sol.*

SCHIRMANNUS, Lambardo, Senator, Saxonic. ſcipman, ex ſcipe, *Satrapia*, regio, pagus, & man, homo. Leges Inæ Regis West-Saxiæ cap. 9. *Si quis sibi rectum roget coram aliquo Schirmanno, vel alio judice, & habere non possit, &c.* Vide *Scyra.*

¶ SCIRMAN quid sit docet Testament. Ælfegi apud Hickesium Dissert. pag. 59. *Per testimonium Vulfsii presbyteri, qui tum vocatus est Scirman, id est Juden Comitatus.* Infra: *Ipsum vero juramentum Archiepiscopi accepit Vulfsi Scirman, id est Juden provinciæ, ad opus Regis.*

SCHISMA, SCHISMATICUS. Gloss. MS. Regium cod. 1197. *Schisma, scissura animarum. Schismaticus, qui abscissus est a Deo.* Iso Magister in Glossis: *Distat inter Scismaticum & hæreticum. Scisma, i. scissio: unde Scismaticus, qui a corpere Ecclesiæ aliqua novitate, sicut ille,* (Novatus,) *qui dicebat, hominem semel prolapsum criminali peccato nunquam posse resurgere. Hæreticus namque qui sectam suam colit. Heresis enim secta, videlicet non credens unum Deum esse Patrem & Filium & Spiritum sanctum, sicut Arius.* Sanctus Hieronymus io c. 3. Epist. ad Titum: *Schisma ab Ecclesia separat: hæresis vero perversum dogma habet.* Sanctus Augustinus Homil. 11. super Matth. *Schismaticos non fides diversa facit, sed communionis disrupta societas.* Idem de Fide & Symbolo cap. 10. *Hæretici, de Deo falsa sentiendo, ipsam fidem violant, Schismatici autem discissionibus iniquis à fraterna charitate dissiliunt, quamvis ea credant, quæ credimus.* Idem de Baptismo lib. 1. c. 11. *An non est in Schismate odium fraternum? Quis hoc dixerit, cum & origo pertinacia schismatis nulla sit alia, nisi odium fraternum.* Cresconius Grammatic. apud eumd. August. lib. 2. contra Crescon. cap. 12. *Hæresis est diversa sequentium secta: Schisma vero eadem sequentium separatio.* Idem Augustinus c. 7. *Dicitur Schisma esse recens congregationis ex aliqua sententiarum diversitate dissensio, (neque enim & Schisma fieri potest, nisi diversum aliquid sequantur, qui faciunt,) hæresis autem Schisma inveteratum.* Faustus Manichæus apud eumdem Augustioum lib. 20. contra eumdem cap. 3. *Schisma est eadem opinantem atque eodem ritu colentem, quo cæteri, solo congregationis delectari dissidio.* Etherius & Beatus adversus Elipandum Toletanum lib. 2. *Schisma à scissura animarum vocatum est. Eodem enim cultu, eodem ritu credit, ut cæteri religiosi, sed solo Congregationis delectatur dissidio, ut cum cæteris communi nullo fulciatur consilio, & totum, quod sibi agere videtur, sanctum in suo corde esse putatur.* Pelagius in Epist. ad Viatorem & Pancratium, de schismaticis: *Non eos diversa sentiendi judicium, sed quædam apud se delata, sibi tamen incognita metuentes, & contra Apostolicam Sedem temere credentes, pessima divisit opinio.* Vide Optatum lib. 1.

SCHISMARCHÆ, in Gestis Ionocentii III. PP. p. 142. schismatum, seu motuum auctores.

¶ SCHISMATIARCHA, Schismatis auctor, princeps. S. Bernardus Epist. 126. *Propter hoc relinquit homo suum illum patrem S. Innocentium (sic enim nominabat) & matrem suam S. Ecclesiam catholicam: & adhæret Schismatiarchæ suo, & sunt duo in vanitate una.*

SCHITONOS, Slavis, Armiger seu *Scutarius Regis*, in veteribus Chartis Dalmaticis apud Joann. Lucium in Hist. Dalmat. pag. 96. 99. 100. qui in aliis Crescimiri Regis Croatiæ & Dalmat. ann. 1067. *Scutobajulus* dicitur, apud eumdem p. 77. Idem igitur qui Longobardis *Schilpor*, quæ vox Armigerum perinde sonat, ut auctor est Paulus Warnefridus lib. 2. de Gestis Longobard. c. 28. unde constat utramque ejusdem esse originis, nempe Saxonicæ. Nam ſcild, scutum sonat, ſcildenave, scuti minister, *Scilpor*, scuti puer: *Por* quippe Longobardis, est *puer*, famulus. Vide Gryphiandrum de Weichbildis Saxonicis cap. 67.

¶ SCHIVINARIUS, Scabinus, *Echevin.* Charta Wifridi Abbat. Centul. ann. 1166. ex Tabular. ejusd. Monaster. *Henricus de vico novo, Hartulfus, Willelmus... omnes tunc Schivinarii.* Vide *Scabini.*

SCHIZA. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio pag. 35. *Et constipavit Schizas super altare*, i. collegit ligna, quæ secuerat & sciderat super altare: ex σχίζειν, scindere, σχίζα. lignum sectum, & in particulas discissum. Urbem hac appellatione in Bithynia memorat Anna Comnena in Alexiade pag. 57. de qua etiam quædam adnotavimus in Notis ad Willharduinum num. 350. quod in agro à continenti quodammodo divulso constructa esset.

¶ SCHLAVUS. Vide infra *Sclavus.*

¶ SCHNAPHAN, Schiltero in Gloss. Teuton. Latrunculus, cum quo ooo est justum bellum. Hioc forte

¶ SCHNAPHAN dicta moneta quædam Bononiensis, vulgo *Julters*, quotum octo uncialem conficiunt, quod id genus hominum primum hoc monetæ genus à mercatoribus Italis in confinibus Germaniæ raptum in usum introduxerint.

¶ SCHNEBERGENSIS MONETA, vulgo *Schneberg*, oppidum Misniæ. *Grossorum Schnebergensium*, qui & *grossi Principum* dicuntur, mentio est in Charta ann. 1471. apud Schlegel. de Nummis Goth. pag. 93.

¶ SCHOCK, vox Germanica, Numerus sexagenarius. Chron. Florentii Episc. apud Eccardum de Orig. Domus Saxon. col. 59. *Centum & octoginta pullos & triginta Schock ovorum, & unumquodque Schock habet sexaginta ova.*

SCHOLÆ, generaliter dicebantur ædificia, ubi convenire solent homines plurimi, aut studendi, aut præstolandi, aut conferendi, aut alterius rei gratiâ, quod probare conatur Henricus Valesius ad lib. 14. Ammiani: ita ut à loco deinde eorum, qui in hisce scholis consistebant, catervæ *Scholæ* appellatæ fuerint: verbi gratiâ *Schola Palatina*, seu cohortes variæ ad Palatii & Principis custodiam destinatæ, quæ singulæ in suis *Scholis* excubabant, quarum dignitas varia fuit, pro modo stipendiorum, quæ merebant, ac gradus, quem eæ obtinebant. Nam, ut ait Vegetius lib. 2. c. 21. *quasi in orbem quemdam per diversas cohortes & diversas Scholas milites promovebantur, ita ut ex prima cohorte ad gradum quempiam promotus vadat ad decimam cohor-*

Google

tem, & rursus ab ea crescentibus stipendiis cum majore gradu per alias recurrat ad primam. S. Ambrosius in Epist. 1. ad Corinth. cap. 1. initio: *Schola enim sunt, quæ positis in se dant dignitatem, ut loci honor hominem faciat gloriosum, non propria laus.* Procopius l. 4. Gothic. c. 27. Ἄρχοντά τε καθιςάναι ἐπὶ τῶν ἐπὶ τῷ παλατίῳ φυλακῆς τεταγμένων λόχων, οὕσπερ σχολὰς ὀνομάζουσιν.

Alii *Scholas* dictas putant propter disciplinam, qua eæ regebantur: atque ut Scholæ publicæ, ipsique adeo Scholastici in varias *Scholas*, quas *Classes* vulgo dicimus, pro facultatum, quæ in iis docebantur, varietate distinguebantur, ita Schola Palatina in varias classes distributa erat, suis singulas nominibus appellatas. Quo spectant hæc ex Epistola Episcopor. Franciæ ad Ludov. II. Reg. cap. 12. *Et ideo domus Regis Schola dicitur, id est, disciplina: quia non tantum Scholastici, id est, disciplinati & bene correcti sunt, sicut alii; sed potius ipsa Schola, quæ interpretatur disciplina, id est, correctio dicitur; quæ alios habitu, incessu, verbo & actu, atque totius vanitatis continentia corrigat.* De Palatina Schola sic Corrippus lib. 3. num. 5.

Acciti proceres omnes Scholaque Palati est
Jussa suis astare locis, &c.

At contra Alemannus ad Procopii Anecdota, scholas ejusmodi dictas censet, quod, qui in iis militabant, quasi σχολάζοντες, seu à bellico opere vacantes, & veluti feriati milites, ad pompam tantum in Palatiis militarent, uti describuntur ab Agathia lib. 5.

Atque hæ Palatinæ Scholæ omnes erant sub dispositione Magistri officiorum. Senator l. 6. form. 6. de Magistro officiorum: *Ad eum nimirum Palatii pertinet disciplina, ipse insolentium Scholarum mores procellosos moderationis sua terminis prospere dispensat.* In Notitia Imperii recensentur Scholæ istæ Palatinæ *sub dispositione viri illustris Magistri officiorum*, scilicet *Schola scutariorum prima, Schola scutariorum secunda, Schola gentilium seniorum, &c.*

¶ Schola de Rege, Idem quod *Schola Palatina.* Chartam apud Moretum Antiquit. Navarræ pag. 333. testes subscribunt *Schola de Rege & de suos germanos testes Sancio Galindonis & Joseph testes, & omnes qui fuerunt in exercitu Regis, testes.*

A Scholis Palatinis, *Scholæ* nomen transiit ad militiam civilem, seu civilium Magistratuum ac dignitatum, quarum major erat numerus: erant enim Scholæ Silentiariorum, Exceptorum, Chartulariorum, Agentium in rebus, & aliæ, de quibus passim in utroque Codice, & in Notitia Imperii. Transiit denique vox eadem ad Ecclesiasticos ordines. Hinc

¶ Schola Adextratorum. Vide supra in *Adextratores.*

Schola Cantorum, quæ *Schola* nude in veteribus Consuetudinibus Floriacensis Monasterii pag. 404. dicitur, pro Cantorum Ecclesiæ ordine, de qua egimus in vv. *Cantor, Cantus.* [Ea notione legitur etiam in Rituali MS. Eccl. Cathedr. Tolosanæ: *Benedicat Episcopus aquam simpliciter, prout fit in dominicis diebus, ... quo facto inchoat, Scola prosequente, antiphonam, asperges me, &c.*] Hinc, qui præerat, dictus *Magister Scholæ* Cantorum, Præcentor. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. cap. 5. *Fuit autem consuetudo, ut Magister Scholæ designaret pridie singulis quod responsorium cantare deberent in nocte Nativitatis Christi.* Idem porro, qui *Prior Scholæ Cantorum*, in Epistola 43. Pauli PP. ad Pipinum tom. 3. Histor. Francor. [& in Ordine Rom. 1. num. 7. apud Mabillon. tom. 2. Musei Ital. pag. 7. Vide in *Scholares.*]

¶ Schola Crucis, Eorum scilicet qui in processionibus Cruces præferunt. Cencius Camerarius in Ord. Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. pag. 182. *Quidquid super Crucem offertur, Scholæ Crucis debet esse.* Vide in *Crux* col. 1189.

Schola Dominica, Ordo Ecclesiasticus. Rabanus lib. 3. de Instit. Cleric. cap. 18. de Grammatica: *Hanc itaque Scholam dominicam legere convenit, quia scientia recte loquendi, & scribendi ratio in ipsa consistit.*

¶ Schola Guidonum. Vide *Guido.*

¶ Schola Lectorum. Vide in *Lector* 4.

¶ Schola Mappulariorum, Eorum nempe qui *mappam* lavaturo porrigunt. Cencius supra laudatus pag. 173. *Deinde dominus Papa intrat sacrarium, & exuit planetam: ubi Schola mappulariorum, & cubiculariorum habent aquam calidam paratam ad abluendos pedes dom. Papæ.*

Schola Regionaria. Benno Cardinalis in Vita Hildebrandi, seu Gregorii VII. PP. *Poppo Prior Scholæ Regionariæ cum omnibus suis Subdiaconis.* Vide *Regionarii.*

Schola Sacerdotum dicta per excellentiam Congregatio Clericorum Ecclesiæ Veronensis. Vide Ughellum to. 5. Ital. Sacræ p. 751. 752.

¶ Schola Stimulati. Cencius pluries laudatus pag. 128. *Majorentes vero mantellis sericis & baculis, qui vocantur Schola stimulati, custodientes processionem, ne aliquis se intromittat.* Pag. 140. *Delungariis quoque, id est, præfectis navalibus, & majorentibus, qui dicuntur Schola stimulati, & ceteris laicis principibus.* Rursum pag. 198. *De Majorentibus, qui Stimulati dicuntur. Majorentes autem ad curiam accedere non debent pro servitio aliquo faciendo, seu pro alio, nisi in die coronationis dom. Papæ, qui, dum equitat, baculos habentes in manibus viam parant, multitudinem populi removendo: propter quod ipsa die comedere debent cum dom. Papa. Iidem etiam majorentes Stimulati Schola vocantur.*

¶ Schola Virgarum, vel *Virgariorum.* Idem Cencius pag. 204. *Et quiescit* (Papa) *lecto ibi à Schola virgarum prædicto modo aptato.*

Scholæ Monasticæ passim etiam memorantur, in quibus scilicet, qui ad monachicam vitam instituebantur, quos *Pueros* vulgo vocabant, iique ut plurimum ex iis quos *Oblatos* nuncupabant, in literis humanioribus & Theologicis secundum ætatis cujusque capacitatem informabantur. Conventus Aquisgran. ann. 817. cap. 45. *Ut Schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum qui oblati sunt.* Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Si uxor ejus Ulsia supervixerit, eum teneat vita sua: & si filium habuerit, mittatur in Schola Monasteriali; deturque ei portio hæreditatis meliorata inter fratres suos, sanctoque Andreæ perveniat.* [Vita S. Meinwerci c. 52. *Juvenes & pueri strenue instituebantur norma regulari, ... omniumque litterarum doctrina.*] *Scholas Claustrales* vocant Eckehardus junior c. 1. pag. 36. & Eckehardus Minimus de Casibus S. Galli cap. 7. quibus opponuntur, iisdem *Scholæ Canonicæ*, id est, Canonicorum: seu, ut aliis placet, in quibus pueri seculares extra Claustrum à Monachis literis instituebantur. Cujusmodi fuere Scholæ à Theodoro Studita institutæ, de quibus Scriptor Vitæ Nicolai Studitæ edit. à Combefisio pag. 895. De Scholis Monasticis agunt Aimoinus in Vita S. Abbonis Floriac. Abbat. c. 1. Petrus Damian. lib. 2. Ep. 18. sub finem, Trithemius in

Chronico Hirsaugiensi an. 890. & lib. de Viris illustr. Ord. S. Benedicti cap. 6. Browerus lib. 1. Antiq. Fuldensium c. 9. 10. 11. [Miræus in Originibus Monast.] Lucas Acherius in Notis ad Vitam B. Lanfranci Archiepisc. Cantuar. p. 55. &c.

SCHOLA MONASTERII, pro ipso Monasterii conventu, in Epistola Johannis XIII. PP. in Bullario Cluniacensi pag. 5.

¶ SCHOLA CHRISTI, dicitur Monasterium, in dialogo Euticii & Theophili à Johanne Cordesio cum quibusdam Hincmari Rem. opusculis edito.

SCHOLA, pro Dormitorio Monachorum, in Concilio Turonensi II. cap. 14.

Scholas in villis & vicis habere jubentur Presbyteri apud Theodulphum in Capitul. cap. 20. & Attonem Episc. in Capitulari cap. 61.

Scholas publicas in Episcopiis à Carolo Magno primum institutas, & deinde à successoribus vel ab Archiepiscopis, in quibus literis imbuerentur Clerici, docent Capitula Caroli M. lib. 2. cap. 5. ejusdem Caroli M. Epistola seu Constitutio, edita à Sirmondo tom. 2. Concil. Gall. Charta ejusdem Caroli M. pro fundatione Episcopatus Osnabrugensis apud Miræum in Cod. donat. piar. pag. 48. Addit. 2. Ludov. Pii c. 5. Concilium Cabilon. II. c. 3. Parisiense sub Ludovico Pio lib. 3. c. 13. Capitulare Aquisgranense n. 789. c. 72. Capitulare Theodulfi cap. 19. 20. Conventus Aquisgran. an. 817. c. 45. Helgaudus in Roberto Rege Franciæ initio, Herimannus de Restaurat. Ecclesiæ Tornacensis c. 1. Hugo Flaviniacensis in Chronico p. 160. Adam Bremensis cap. 57. Vita S. Meinwerci Episcopi Paderbornensis apud Gretzer. ad Philippum Eystetensem pag. 187. Petrus Damian. lib. 3. Epist. 8. initio, &c. [Vita S. Stephani Abb. Obazin. apud Baluz. tom. 4. Miscell. p. 72. *Itaque natus & adultus* (Stephanus) *præceptoribus traditur, ut in Schola Ecclesiæ litteris sacris imbueretur.* Celebris inprimis fuit Schola Turonica, ut ex Formul. antiq. Promot. Episcop. colligitur: *Item: ubi didicisti? item ipse: in Schola Turonica liberalibus disciplinis erudiendus traditus sum.*]

Scholæ vero jus, seu eam tenendi in ejusmodi villis, inter jura dominica recensetur: adeo ut dominos laïcos id sibi asseruisse, & Presbyteris ademisse colligatur in Charta Balduini de Radueriis, in Monastico Anglic. to. 2. p. 180. pro Ecclesia Thwinhamensi: *Ut dignitatem suam plenam, & omnes suas liberas consuetudines in omnibus rebus honorifice habeant, sicut antiquitus semper habere solebant, villæ scilicet ipsius Scholam, suam liberam curiam cum soce & sace, sol, & then, &c.* Alia Henrici I. Regis Angliæ pro Prioratu Huntedunensi ibid. p. 26. *Et Capellam Castelli de Hunteudon cum pertinentiis suis, & Scholam ejusdem villæ, ita ut nullus aliquam infra Huntedonscira absque illorum licentia teneat.* Vide Epist. 44. Alexandri III. PP. apud Sirmondum.

SCHOLA, Confratria, Sodalitas, societas. Andr. Dandulus in Chron. MS. an. 1110. *Dum igitur Venetias applicassent, ... in monasterio S. Georgii corpus* (S. Stephani) *devotissime collocarunt: sub cujus vocabulo innumeri cives Scholam celeberrimam perfecerunt.* Vide eumdem an. 1113. Vetus Charta apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Mediolanensis Basilicæ p. 691. *Si pro sepeliendis corporibus defunctorum Abbas vel Præpositus a defunctorum propinquis, qui ad Scholas suas pertinent, ad sonandum tintinnabulum invitati fuerint, illa pars, ad quam prædicta Schola pertinuerit, pulsandi tintinnabulum liberam potestatem habeat.*

SCHOLÆ, dictæ Judæis, eorum Synagogæ, ut habet Rigordus in Philippo Aug. ann. 1182. *Nam omnes Synagogas Judæorum, quæ Scholæ ab ipsis vocantur, ubi Judæi sub nomine ficta religionis causa orationis quotidie conveniebant, prius mundari jussit.* Matth. Paris an. 1253. *Est acclamatum est in Schola Judæorum Londinensi, quod Abbas & Conventus memoratus quietus est ab omni hujusmodi debito, &c.* [Charta Benedicti Episc. Massil. ann. 1244. ex Tabul. Episcopat. Massil. *Confirmamus vobis* (Judæis) *Scolam quæ dicitur Scola Mejana, & aliam Scolam quæ dicitur Scola Major, quæ Scolæ sunt in villa inferioris Massiliæ, & Scolam quæ est in civitate episcopali Massiliæ.* Charta Ludovici Reg. Siciliæ an. 1385. *Item confirmant dicti Domina & Rex ac Comites Judæis in dicta urbe Arelatis habitantibus .... domos, carrerias, ... & Scolam in qua celebrant eorum officia.* *Escole* etiamnum Synagogam vocant Judæi Avenionenses.]

¶ SCHOLA, pro Secta, apud Pancirolum lib. 1. Thesauri var. lect. cap. 77.

¶ SCHOLANUS qui dictus sit in quibusdam Hispaniæ Ecclesiis discimus ex Synodo Valent. ann. 1566. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 126. *Quia vero intelleximus, in quibusdam nostræ diœcesis ecclesiis ministrum quem Scholanum vocamus, suum munus ob minorem ætatem exequi non posse; mandamus ut is in posterum habeatur, qui & deferendæ Cruci & aliis faciendis quæ ministerio ecclesiæ sunt necessaria, sufficere possit.* Alia Synodus an. 1594. ibid. p. 712. *Templorum ministri quos Scholanos vocamus, non modo sacras vestes ex officio contrectant complicantes & explicantes, Crucem etiam suæ ecclesiæ erectam publice deferentes; sed subinde munere funguntur proximo iis qui sacris ordinibus sunt initiati.* Vide infra in *Scholasticus.*

SCHOLARES, Qui in Scholis Palatinis militabant, & in aula ad Imperatoris custodiam excubabant, *οἱ εἰς τὸ ὁπλιτικόν τι καὶ στρατιωτικὸν ἐν τῇ αὐλῇ ἀποκέκρινται, οὓς δὴ Σχολαρίους ἀποκαλοῦσιν*, ut loquitur Agathias lib. 5. pag. 154. 1. edit. Sulpitius Severus lib. 1. c. 1. de S. Martino: *Armatam militiam in adolescentia secutus, inter Scolares alas sub Rege Constantio, deinde sub Juliano Cæsare militavit.* Monachus Sangallensis de Carolo M. lib. 1. c. 12. *Ipsis quoque manducandi finem facientibus, militares viri, vel Scholares aulæ reficiebantur.* Ardo Monachus in Vita S. Benedicti Anianensis cap. 1. *Hic pueriles gerentem annos præfatum filium suum in aula gloriosi Pipini Regis Reginæ tradidit inter Scholares nutriendum.* Septima Synodus act. 1. *Εἰσελθόντων οὖν τῶν βασιλικῶν, καὶ τοῦ λαοῦ τῶν ταγμάτων, σχολαρίων, ἐξκουβιτορίων.* [Vita S. Aldegundis sæc. 2. Bened. pag. 807. *Duorum quoque avunculorum ejus Gundelandi & Landrici nomina præfiximus, qui primatum pugnæ istius regionis tenuisse memorantur, quos Græci Scholares, nos quoque Bellatores vocamus.*] Vide l. 38. Cod. Th. de Decurion. leg. 24. 34. de Erogat. militar. annonæ, eod. Cod. Procopium in Hist. Arcana pag. 106. 107. 1. edit. & alios à Meursio & aliis laudatos.

¶ SCHOLARES DE CANTU, Qui sunt ex Schola Cantorum. Statuta Eccl. Barchin. ann. 1332. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 612. *Statuimus insuper, quod portio, quæ in festis duplicibus datur & dari consuevit canonicorum familiæ, & Scholaribus de cantu, ac aliis clericis & officialibus assuetis, detur & dari habeat illa die festi .... Volumus etiam quod magister Scholarum de cantu, non possit ipsam portionem, quæ debetur in dictis festivitatibus Scholaribus suis, aliquatenus retinere.* Hinc qui iis præerat *Caput Scholaris* dicitur in Synodo Helenensi ann. 1027. tom. 3.

Conc.

Conc. Hispan. p. 198. Vide in *Caput* col. 296. & supra in *Schola*.

SCHOLARES, Scholastici, qui in Scholis docentur, nostris *Escoliers*. Stephanus Tornac. Epist. 61. *Amplector Scholarem, prosequor Archidiaconum, deosculor Abbatem, assurgo Episcopo, revereor Cardinalem.* Ita porro proprie dicti in Monasteriis Novitii Monachi, qui in Scholis Monasticis erudiebantur, in Martyrologio Fuldensi apud Browerum p. 139. *Acolyti, Scholares & Monachi.* Vita Notgeri Leodiensis Episcopi: *Quanta fuerit Notgero in educandis pueris, Scholaribusque disciplinis instruendis sollicitudo, hinc probatur, quod semper, dum in via pergeret, longe seu prope, Scholares adolescentes secum ducebat, qui uni ex Capellanis suis, sub arctissima parerent disciplina: quibus etiam librorum copiam, cum ceteris Scholaribus utensilibus circumferri faciebat.* Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Non habetur pro Scholari Parisius, qui ad minus non vadit bis in hebdomada ad scholas.* [Rolandinus Patav. in Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 8. col. 360. *Perlectus est hic liber .... præsente etiam societate laudabili bazalariorum & Scholarium liberalium artium de studio Paduano.* Adde Litteras Caroli Johannis Franc. Reg. primog. an. 1358. to. 3. Ordinat. pag. 237.]

SCHOLARII, Iidem dicti in Statutis Corbeiensibus Adalardi lib. 1. cap. 6. *de pulsantis, de Scolariis, de reliquis Clericis, seu Laicis nostris, &c.* Mox, totam ait Monasterii familiam dividi in *Famulos*, vel *Matricularios, Fratres, Vassallos, Hospites, Pulsantes* vel *Scholarios*, & in *Provendarios*.

Habebant etiam Presbyteri, seu Curiones, suos *Scholarios*, de quorum muniis agit Caroli M. Capit. admonit. ad Episc. c. 5. *Ut ipsi Presbyteri tales Scholarios habeant, id est, ita nutritos & insinuatos, ut si forte ei contingat non posse occurrere tempore competenti ad Ecclesiam suam, officii causa persolvendi, id est, Tertiam, Sextam, Nonam, & Vesperas, ipsi Scholarii & signum in tempore suo pulsent, & officium honeste Deo persolvant.* Adde c. 7. Riculfus Suessionensis in Statutis an. 889. c. 16. *Monemus præterea, ut Presbyteri... Scholarios suos modeste distringant, caste nutriant, & sic literis imbuant, ut mala conversatione non destruant: & puellas ad discendum cum Scholariis suis in schola sua nequaquam recipiant.*

¶ SCHOLARES, Tirones, Gall. *Apprentifs.* Statuta Arelat. MSS. art. 29. *Omnes pelliparii totius Arelatis .... & eorum Scholares jurent, quod &c.* Statuta Massil. lib. 2. cap. 40. *Constituimus quod omnes draperii & eorum Scholares jurent... pannos, quando ipsos vendent, extendere supra bancum.*

SCHOLARES, quorum Ordo institutus fuit ab Innocentio III. PP. in Concilio Lateranensi, ut est in Magno Chronico Belgico: *Ibi 4. ordines sunt constituti, scilicet Prædicatorum, Minorum, Trinitatis, & Scholarium.* Martinus Polonus in Honorio III. PP. *Anno quoque ejus tertio ordinem Vallium Scholarium confirmavit, quem Guillelmus quidam Anglicus incœpit, qui Parisiis Scholaris fuerat, & postmodum in Burgundia rexerat, & tandem cum Scholaribus suis ad eremum convolavit, & formam vivendi ex diversis religionibus, suis & sibi elegit.* Vide Aubertum Miræum lib. 1. Origin. Monastic. cap. 15. Brolium lib. 3. Histor. Parisiensis pag. 655. 2. edit. & Cæsarem Egassium Bulæum to. 3. Hist. Universitat. Paris. pag. 15.

SCHOLARES VAGI, Sectarii, nescio qui, quorum ordo seu *secta* reprobatur & damnatur in Concilio Herbipolensi an. 1287. c. 34. & in Salisburgensi ann. 1274. c. 16. & an. 1290. c. 3. ubi eorum pravi mores & doctrina recensentur.

SCHOLARES, in Ecclesiis ruralibus, qui vulgo *Clerici*. Vide *Clerici Scholares*.

¶ SCHOLARIS LIBER, Ad usus scholarum. Bernardus Mon. in Ord. Cluniac. part. 1. cap. 17. *Pro signo Libri Scholaris, quem aliquis paganus composuit, præmisso signo generali libri, adde ut aurem cum digito tangas, sicut canis cum pede pruriens solet: quia non immerito infidelis tali animanti comparatur.* S. Wilhelmo in Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 21. *Liber sæcularis*, eadem notione dicitur.

¶ SCHOLARI, Scholas tenere, docere. Vita Hugonis Abb. Marchianensis apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1713. *Ad sanctum Remigium in eadem urbe se contulit, & ibi Scholam fecit .... Nec destitit doctor prædictus, in hoc non bene seipsum docens, ira livorem addere, persequens & prohibens eum Scholari.* Le Roman d'*Athis* MS.

Comment est il bien enparlé,
Et qui de lui est Escolé,
Ou ne peuest en lui trouver faille.

¶ SCHOLARITAS, Studium, *Scholarium* jus & privilegium, vulgo *Scholarité*. Litteræ Philippi VI. Reg. Fr. in gratiam Universit. Paris. ann. 1340. to. 2. Ordinat. pag. 155. *Concedimus ... ne quisquam laicus... præfatos Magistros & Scholares, ... de quorum Scholaritate constabit, per proprium juramentum, in persona, familia ... inquirant, &c.* Statuta Eccl. Meld. an. 1365. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 927. *Cum per sacros canones sine licentia prælati a cura non liceat quemquam recedere, inquirat* (decanus) *de causa non residentiæ, ut videat litteras Scholaritatis, aut aliam dispensationem, si quam habeat, & scribat in visitationis rotulo.* Charta fundat. Capellæ Vicenarum an. 1387. tom. 3. Hist. Paris. Lobinelli p. 190. *Nec etiam privilegio in favorem studii & Scholaritatis, aut aliter concesso vel concedendo sub quavis forma verborum utentur.* Consuet. Univers. Paris. per Robert. *Goulet* fol. 7. *Discutio fit... de pergameno, de papiro, libris, scripturis, religationibus, illuminationibus, & ceteris hujusmodi ad Scholaritatem pertinentibus.* Charta ann. 1399. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Jehan de Bouquetot estant à cause de son estude & Scholarité .... en la protection & sauvegarde du Roy, &c. Escolage*, eadem notione, in Statuto Caroli Johannis Reg. Franc. primog. an. 1356. to. 3. Ordinat. pag. 135.

¶ SCHOLARIUS, Qui scholis Ecclesiasticis præest, ut infra *Scholasticus*, in Charta an. 1093. ex Chartular. S. Martini Pontisar. Vide alia notione in *Scholares*.

¶ SCHOLARIZARE, Scholas frequentare, studere. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1305. apud Rymer. tom. 2. pag. 957. *Dictam Universitatem* (Cantabrigiæ) *impugnare & effectum disciplinæ Scholarizantium ibidem perturbare machinantes. Estre en Escolage*, eodem significatu, in Consuet. Metensi tit. 1. art. 66. Vide *Scholizare*.

¶ SCHOLASTER, ut mox *Scholasticus*, Dignitas Ecclesiastica, apud *le Brasseur* Histor. Comitat. Ebroic. pag. 60.

SCHOLASTICUS, dictus Latinis Scriptoribus, qui in umbra circa fictas hypotheses se occupat, Declamator, qui circa lites fictas versatur, ut docet Casaubonus ad Suetonium de Grammatic. & ad Capitolinum. Sed postmodum appellatus quivis eloquens, disertus, oratoriæ facultatis & politioris literaturæ studiis eruditus. Gloss. Lat. MS. *Scho-*

lasticus, Literatus, Sapiens. Papias: *Scholasticus; Erudiens, Literatus, Sapiens.* S. Augustinus in Dialecticis: *Cum Scholastici solum proprie & primitus dicantur ii, qui adhuc in schola sunt, omnes tamen qui in literis vivunt, nomen hoc usurpant.* [Constit. Caroli M. tom. 1. Capitul. col. 204. *Optamus enim vos, sicut decet Ecclesiæ milites, & interius devotos & exterius doctos castosque bene vivendo, & Scholasticos bene loquendo.*] Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: *Ut Scholastici ac diserti haberentur.* S. Hieronymus in Catalogo Scriptor. Ecclesiast. *Serapion, ob elegantiam ingenii, cognomen Scholastici meruit.* Amalarius Episcopus Trevirensis apud Browerum lib. 8. Annal. Trevir. p. 486. 1. edit. *Quisque futurus sis, sive potens in sæculo, sive pauper, sive Scholasticus, sive idiota.* Anastasius in S. Leone II. PP. *Cuigna quoque Scholasticus, eloquendi majori lectione politus.* Jonas Episcopus in Præfat. ad Vitam S. Huberti: *Palatina Scholasticorum facundia. Scholasticus sermo*, apud Paulum Diacon. Emeritensem in S. Masona Episc. Emerit. c. 7. *Scholastica eruditio*, apud Alcuinum in Epistola ad Carolum M. Palladius in Lausiacis cap. 26. Οὗτος ὁ Εὐλόγιος σχολαστικὸς ὑπῆρχεν ἐν τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων. Hinc *Scholasticissimus*, in Actis S. Sebastiani c. 21. *Fortunatus* in lib. 3. de Miraculis S. Dionysii, dicitur *Latinorum Scholasticissimus*, ut *Sedulius, vir Scholasticissimus*, in Chronico Fontanellensi c. 12. [& *Agano vir Scholasticissimus*, in Inscript. lib. de Mirac. B. Veroli.] Vide Paschasium lib. 9. de Vitis Patrum cap. 19. n. 3. Vegetium in Præfat. ad lib. 3. Artis veterin. S. Augustinum lib. de Catechizandis rudibus c. 9. serm. 78. de Tempore, Gregorium Mag. lib. 7. Ind. 2. Epist. 63. Joannem Cluniacens. in Vita S. Odonis Abbat. Cluniac. pag. 24. &c.

Scholasticus, Advocatus, Patronus, qui causas in foro agit; sed proprie peritus, eloquens, disertus patronus. Transiit enim adjectivum in substantivum. Concilium Carthag. can. 96. Τῶν πολιτευομένων ἐκδίκους σχολαστικούς. [Cod. Theod. leg. 2. de Conenss. Advocat. *Nec latet Mansuetudinem nostram, sæpissime Scholasticos ultra modum, acceptis honorariis, in defensione causarum omnium, &c.*] S. Augustinus in Joannem c. 7. *Qui habent causam, aut volunt supplicare, quærunt aliquem Scholasticum, à quo sibi preces componantur.* Libellus precum Marcellini & Faustini pag. 69. *Idem Damasus accepta auctoritate regali etiam alios Catholicos Presbyteros, nec non & Laicos insecutus, misit in exilium, perorante hoc ipsum in gestis Scholasticus, faventibus sibi judicibus.* Nicolaus I. PP. Epist. 2. *Si forte aut cives, aut Scholasticus de foro, aut ex Administratore Episcopus fuerit postulatus, &c.* In Actis S. Dorotheæ, qui *Advocatus præsidis* n. 12. dicitur, idem *Scholasticus* appellatur n. 14. Apud Gregorium Mag. lib. 4. Epistola 29. inscribitur *Severo Scholastico Exarchi*, in qua ei in judiciis assistisse, ut & in consiliis, innuit. Vide eumdem lib. 1. Epist. 42. extrema. Apud Anastasium Bibl. in Constantino PP. pag. 66. hæc leguntur: *Post aliquod vero temporis Scholasticus Cubicularius Patricius & Exarchus Italiæ veniens Romam, detulit secum sacram Anastasii Principis, &c.* Apud Marcum Eremitam in Disputat. πρὸς σχολαστικόν, Scholasticus dicitur ὁ ἐν λόγοις δικανικός.

Scholasticus, Dignitas Ecclesiastica, qua qui donatus est, Ecclesiasticis præest, [Gall. *Ecolâtre.*] Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. cap. 61. *Et ut amplius eum in sententia confirmaret, regendas Scholas S. Mariæ ei commisit.* Mox: *Cognita vero Episcopo Scholastici industria, separavit eum à puerorum doctrina, &c.* Charta Guidonis Episcopi Autissiod. an. 1249. in Tabul. Autissiodorensi: *Statuimus, quod Scholasticus Autissiod. sit Capellanus Episcopi, & teneatur assidere & servire Episcopo, quando celebrabit solemniter in majori Ecclesia, & alibi si præsens sit, &c.* Cum autem Capellanorum munus esset, ut alibi docuimus, amanuensis vices agere, inde forte est quod legimus, Palladium quemdam Herbani Archiepiscopi σχολαστικόν, quem Alexandria is adduxerat, disputationem, quam habuit cum Judæo, à Gregentio descriptam, τὰ ῥήματα ἑκατέρων σημειούμενον, *verba utrinsque notantem* excepisse. Exstat Disputatio Zachariæ Scholastici, postmodum Mytilenensis Episcopi, ubi Genebrardus *Scholastici* munus Ecclesiasticum esse annotat, idemque esse ac *Protonotarii.* [Addit. 2. ad Capitul. c. 5. *Ut quando ad provinciale Episcoporum Concilium ventum fuerit, unusquisque rectorum Scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat.* Diploma Henrici IV. Ducis Slesiæ an. 1288. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 432. *Statuentes atque mandantes, ut Scholasticus, per quem idem rector Scholarum eligendus fuerit, de suis proventibus sex marcas annis singulis impartiatur eidem.*] Vide Concilium Paris. VI. an. 829. cap. 30. Meldense c. 35. Lateranense sub Alexandro III. c. 18. & Lateranense sub Innocentio III. cap. 11. præterea Molanum lib. de Canonicis c. 10.

Magister Scholarum, Eadem dignitas dicta in Ecclesia Cadurcensi, ab Innocentio IV. PP. an. 1252. instituta, apud Cruceum n. 128. *Statuimus, ut de cætero Magister Scholarum dignitas sit in Ecclesia Cadurcensi, qui scholas in Grammatica personæ idoneæ conferat, quæ loco ipsius scholas regat, cui singulis annis pro labore suo ab eodem Magistro Scholarum provideri volumus, prout sibi videbitur expedire.* Adde Spicilegium Acherianum tom. 12. p. 165. & Alexandrum III. in Appendice ad Concilium Lateran. III. part. 1. cap. 18. Vide *Caput Scholæ*, col. 295.

Scholasteria, Scholastici Ecclesiæ dignitas, apud Cæsarium Heisterb. lib. 4. de Mirac. c. 62. [Charta Ludov. Comit. de Los ann. 1225. Hist. Comit. Lossens. part. 2. p. 30. *Probaverunt .... quod residentia Scholasteriæ inseparabiliter esset annexa, quam quidem residentiam Scholasticus se observaturum jurabit, cum electus fuerit, priusquam installetur, & priusquam in possessionem præbendæ & Scholasteriæ mittatur.*]

¶ Scholastria, Eadem notione, in Statutis Eccles. Traject. Batav. sacræ p. 136. *Item cum Episcopus præposituram Tielensem, thesaurariam, Scholastriam, ... suæ collationi reservaverit, &c.* Charta an. 1218. ex Tabul. Audomar. *Et debet, ut dicit, statuere, ... decano & capitulo inconsultis, subpræpositum in subpræpositura, magistrum scholarum in Scholastria, &c.* Adde Concil. Hispan. to. 4. p. 385. Miræum to. 1. p. 1052. & Calmet. tom. 3. Hist. Lothar. inter Probat. pag. 464.

Scholasticus, qui est ex *Schola Cantorum*, in Ordine Romano non semel. Amalarius de Ordine Antiphon. c. 57. *Tenet enim iste ordo morem nostræ Scholæ, ut primo erudiantur nostri Scholastici per disciplinam, & postea sapientes fiant per sapientiam.* Dudo lib. 1. de Morib. Norman. *Bajulant Scholastici candelabra & cruces majoribus præferentes.*

¶ Scholasticus, Qui scholas frequentat, discipulus, Gall. *Ecolier.* Altfridus in Vita S. Liudgeri sæc. 4. Bened. part. 1. p. 31. *Cuidam nostro diacono & monacho, Hildrado nomine, accidit, dum adhuc*

in eodem monasterio viri Dei Scholasticus esset, &c. Anonymus in Vita ejusdem Liudgeri ibid. p. 50. *Quidam in nostro monasterio diaconus Hilderadus vocabatur. Hic dum adhuc Scholasticus esset, &c.* Hinc *Scholasticus*, pro disciplinatus, in Epist. Episcop. ad Ludovic. II. Reg. Fr. c. 12. Vide in *Schola*.

¶ SCHOLENTES, Iidem qui *Scholares*, in Diariis MSS. Brocardi Cantoris, teste Maero in Hierolex.

SCOLIZARE, Studere. Vita MS. S. Gaugerici Episcopi Camerac. lib. 1. c. 2. *Semper pii laboris exercitio occupatus, aut se orationibus fatigabat, aut sacris lectionibus Scholizabat.* [Vide *Scholarizare*.]

¶ SCHOLTETUS, ut infra *Scultetus*, Prætor, Præfectus, Baillivus, Judex oppidi. Charta Friderici III. Imper. an. 1573. apud Miræum to. 2. pag. 463. col. 2. *Omnibus itaque & singulis Principibus, ... Vicetenentibus, Scholtetis, Scabinis, Consulibus, &c.* Vide *Sculdais* & *Scultetus*.

SCHONESTUM. Guillelmus lib. 1. de Rebus Helvetior. c. 9. in explicat. aliquot vocabulorum inferioris ævi: *Schonestum, pulchrum, Germ. Schon.*

¶ SCHOPOZA, ut mox *Schoppa*. Charta Adelberti & Rudolfi Comit. Habsburg. apud Eccardum in Orig. ejusd. familiæ p. 83. *Notum sit ... quod nos duas Schopozas in Reschenwille emptas ... pro remedio patris nostri Rudolfi Comitis de Habsburg, cum omni jure contulimus ecclesiæ Beronensi.*

¶ SCOPOSSA, Eodem sensu, in Actis Murensis Monast. apud Eccard. in Origin. Habsburgo-Austr. col. 221. Locus est in *Scopassa*, ut infra male editum est ex iisdem Actis.

¶ SCOPOZA, Eodem significatu, in Charta Rudolfi Lantgr. Alsatiæ apud *Laguille* inter Probat. Hist. Alsat. p. 32. col. 1. *Sunt autem in universum quatuor jugera vinearum, & Scopoza una in villa Bamnath, huoba in Sappenheim. Scopoza*, Guillim. Habspurg. lib. 6. pag. 256. est genus mensuræ tritici, ex Schiltero in Gloss. Teuton. quæ notio locis allatis minime convenit.

SCHOPPA, Officina, Anglis *Shope*, Gall. *Eschoppe*. [Item, Tugurium, casa, ædificium rusticum.] In Charta an. 1287. apud Will. Thorn. in Chronico: *De duabus Schoppis suis juxta domum suam.*

¶ SCOPA, ut *Schoppa*. Charta Willelmi Betun. dom. an. 1214. ex Tabular. S. Barthol. Betun. *Dedi .... pro salute animæ xii. lib. monetæ currentis Bethuniæ annuatim accipiendas ad Scopas Bethuniæ, ... sicut eas capere consuevi.*

SCOPPA, Eadem notione, in Charta Ricardi Regis Angliæ apud Radulfum de Diceto ann. 1194. *Quod murus & Scoppa atrii Ecclesiæ .... reficiantur.* Et in alia Theodorici Comitis Flandriæ in Histor. Guinensi: *Concedente itaque Philippo filio meo terram, in qua Ghildalla cum Scoppis, & appenditiis suis tam ligneis quam lapideis apud S. Audomarum in foro sita est.*

SHOPA, ex Anglico *Shope*. Monasticum Anglicanum tom. 1. p. 1013. *Concessionem .... de duabus Shopis cum pertinentiis in nundinis Northampton, &c.... de quadam Shopa cum pertinentiis in vico Pellipariorum.* Adde p. 528. & to. 3. part. 2. p. 191. & Guill. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. to. 3. pag. 1101. [Charta an. 1444. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 34. *Tenet unum mesuagium cum Shopis & domibus eidem mesuagio annexis.* Alia ann. 1300. ibid. p. 118. *Ad firmam tradidit ... quandam Shopam cum solario inferiori ad eandem Shopam pertinente.* Pluries ibi.]

SCHOPPARIUS, qui *Schopam* tenet: *Eschoppier*. Vetus Consuetudo municipal. Ambian. *Cascuns ou cascunes Eschopiers ou Eschopiere qui vendent venel, porront avoir en leurs maisons leur pois & leur balances.*

¶ SCHOTO, pro *Schato*, in Pacto Leg. Salicæ tit. 10. §. 6. edit. Eccardi. Vide *Scach*.

¶ SCHOUD-HEET. Vide *Schultetus* & *Sculdais*.

¶ SCHOZEARS, Rotarum genus. Comput. ann. 1425. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 573. *Et in uno pari rotarum vocatarum Schozears emptarum ibidem, ut patet per prædictum papirum, &c.*

¶ SCHRINEUS, ut *Scrinium*, Arca, Gall. *Coffre*. Statuta Placent. lib. 6. fol. 74. v°. *Et sit etiam in ipsa gabella unus Schrineus, sive capsa, firmus & bene munitus cum tribus bonis clavaturis, ... in quo Schrineo vel capsa sit desuper una fessura* (f. fissura) *per quam in dicto Schrineo vel capsa possent poni omnes denarii qui percipientur ex dicto sale.*

SCHUBA, Togæ, vel pallii Turcici aut Persici species. Æneas Sylvius in Hist. Bohemica c. 70. *Neque de more suo indutus prodierat, linea tantum indumenta susceperat, & desuper Persicum habitum, quem vocant Schubam.* [Chron. Joan. de *Werder* Episc. Merseburg. an. 1463. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. pag. 449. *Bellipariam accersiri fecit, ... quanti Schubam de martyr aut sabello exhiberet, qualiterve, sive per quanta pecunia comparari posset, sciscitabatur, &c.*]

SCHUDEMEN, Nautarum species, Danis, in Charta Waldemari Regis Daniæ an. 1326. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. p. 443.

¶ SCHUDEZOLUM, Scutum, Gall. *Ecusson*, ab Ital. *Scudiccivolo*, eadem notione. Anonymi Annal. Mediol. apud Murator. tom. 16. col. 812. *Candelabra duo argenti pro altari cum Scudezolis pro quolibet ad arma.*

¶ SCHUISARA CHROGINO, in Pacto Leg. Salicæ tit. 28. §. 2. edit. Eccardi, ubi doctiss. Editor audacter legendum monet *vas Schara trogino*, quod comæ abscissionem fraudulentam interpretatur. Ipsum consule.

SCHULTETUS, Prætor urbanus, judex, apud Theutones, *Schoud-heet, Schoud-heyd*, vel *Schuldheys*. Charta Willelmi Comitis Hollandiæ ann. 1204. apud Will. Hedam: *Monetarii, thelonearii, Schultetì, villici, &c.* Alia Hugonis Episcopi Leodiensis an. 1227. apud Chapeavillum: *Schultetis, scabinis, juratis, feudatis, &c.* [Occurrit præterea in Charta Ruperti Comit. Palatini ann. 1386. apud Tolner. inter Probat. Hist. Palat. p. 125.] Vide *Scultetus*.

¶ SCHUMA, Spuma, Ital. *Schiuma*, Gall. *Ecume*. Mirac. B. Simonis Eremit. to. 2. April. p. 820. *Dixit quod erat infirmus mali caduci, & sæpe stabat stupefactus cum Schuma magna ad os.*

¶ SCHUTARIUS, ut *Scutarius*, Scutorum artifex, in Statutis Genuens. lib. 4. cap. 84. fol. 156. v°. *Si autem dubium esset, utrum Schutarius esset pictor: lanarius esset draperius, &c.*

¶ SCHWAICHEN, SCHWEIGEN. Manz. Comment. ad Inst. l. 2. tit. 3. de Servitut. apud Schilter. in Gloss. Teuton. *Sunt certa prædia, quæ maxima ex parte usum pastionis præbent, & apud nos* (in Bavaria) *die Schwaichen oder Schweigen vocantur.* A Teuton. *Schweig*, grex.

SCHYNTENEUS. S. Columbanus Epist. 5. *Miror, fateor, a te hunc Galliæ errorem, ac si Schyntenenum, jamdiu non fuisse rasum, &c.* Græcam vocem σχινητικὸς putat Editor, id est, tamquam si rectum ac legitimum esset.

¶ SCHYRA. Vide infra in *Scyra*.

SCIA, Pars corporis, de qua sic Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte venandi cap. 33. *Dictum est, quod*

in loco lumborum sint duo ossa ancharum, longa, concava, inferius lata, habentia circa sui medium quandam concavitatem, quam medici dicunt Sciam, & in illa Scia locatur vertebrum superius coxa.

SCIA, pro *Sciatica*, [Coxendicus morbus, vulgo Medicorum *Schiasis*, vel *Sciasis*, perperam pro *ischias*, à Gr. ἰσχίον, coxa.] Hermannus lib. 2. de Miracul. S. Mariæ Laudun. cap. 18. *Qui jam per biennium morbo insanabili, quem medici Sciam vocant, adeo laboraverat, ut nusquam nisi claudicando & baculo sustentando posset incedere.* Hinc

¶ SCIATICUS, Ischiadicus, dolore coxendicis affectus. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. Aprilis p. 130. *Cum haberet coxam siccatam, quod dicebant esse Sciaticam.* Ibid. p. 179. *Qui morbo Sciatico laboraret, cujus causa se ne quidem movere poterat.* Addit. ad Vitam S. Antonini to. 1. Maii pag. 347. *Fr. Bartholomaus .... febricitans valde & Sciaticus, &c.* Occurrit præterea apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 1701. Vide *Syatica*.

SCIAMITUM. Vide *Exametum*.

¶ SCIANCATUS, vox Italica, Claudus, Gall. *Boiteux, Déhanché.* Mirac. S. Zitæ to. 3. April. pag. 511. *Qui fuerat ix. annos Sciancatus de pede sinistro.*

¶ SCIATICUS. Vide supra in *Scia*.

¶ SCIBILIS, Notus, cognitus. Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 514. *Sed si iverit, vel non, hoc non est de certo Scibile apud nos.* Pro eo quod scientia comprehendi potest occurrit apud Tertull. lib. 5. adv. Marc. cap. 16. Mart. Capellam lib. 4. pag. 111. &c.

SCICLARIUS. Tabularium Fossatense: *Quilibet tenens de dicta terra obliatum debet pro quolibet arpento 3. Sciclarios.* Vide *Sicla*, *Siclus*.

SCIDA, Scheda. S. Aldhelmus Sax. Episcop. de 8. Vitiis:

Conjuge crudeli Scidam scribente nefandam.

Et infra:

Qui malunt vatum Scidas lacerare canentum.

Ugutioni: *Scida, id est, scrta, vel scripta.*

¶ SCIDULA, pro Schedula, in Inscript. libror. Abbonis de obsid. Paris. *Scidula singularis cernui Abbonis dilecto fratri Gozlino.* Infra *pagellam* vocat.

¶ SCIENASSUMERE, pro Scienter assumere, quomodo etiam legendum videtur. Charta Henrici III. Reg. Angl. an. 1253. apud Rymer. tom. 1. pag. 488. *Nec aliquod aliud negotium Scienassumemus, vel attemptabimus.*

¶ SCIENTIA. Charta Henrici Reg. Angl. tom. 3. Hist. Harcur. p. 151. *Sciant me reddidisse & præsenti carta confirmasse Balduco filio Gisleberti servienti meo totas sergentias suas & ministeria sua cum liberationibus atque ministris & Scientiis pertinentibus.* Ubi legendum esse suspicor *Sergentiis* vel *Servitiis*.

¶ SCIENTIA, Titulus honorarius, maxime ubi de appellationibus ad Principem sermo est. Cod. Theod. lib. 11. tit. 29. leg. 2. *Si quis judicum duxerit esse referendum, nihil pronuntiet, sed magis, super quod hæsitandum putaverit, nostram consulat Scientiam.* Pluries occurrit eodem titulo.

¶ SCIENTIATUS, Scientia præditus, doctus, peritus. Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 320. *Dicebatur astutus & ingeniosus & Scientiatus, morales libros undique acquirebat.*

¶ SCIENTICUS, Eodem sensu, nisi legendum sit ut mox *scientificus*, apud Cigaltium de Bello Ital. *Magister Paulus Bran Scienticus in medicina & multum expertus.*

¶ SCIENTIFICUS, nostris etiam *Scientifique*. Georg. Stellaio Annal. Genuens. apud Murator. to. 17. col. 970. *Helinandus Frigidi montis monachus, vir solers, Scientificus & disertus.* Adde Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 742. & Bullam Innocentii VIII. PP. in Continuat. Bullar. Rom. p. 292.

SCIFATUS. Vide *Scyfati*.

¶ SCILINDRIUM. Consuet. MSS. Eccles. Colon. ex Bibl. Atrebat. *Magister coquinæ omni die dat canonice incarcerato xxv. Scilindria, & singulis noctibus 1. libram de sepo qui in carcere ardebit.*

SCILLA. Vide *Skella*.

¶ SCILLÆ, *Saxa latentia in mari.* Gloss. Isid. & Papias. A Scylla haud dubie scopulo notissimo. *Scilla, peril de mer*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

¶ SCILLINGUS. Vide *Skillingus*.

¶ SCILLULA. Vide infra *Scitulla*.

¶ SCILPOR. Vide supra *Schironos*.

SCIMASARNOVA, vel *Scismasarnova*, & *Scimosarnova*; (ita enim varie scribitur,) una è 12. auguriorum speciebus, de quibus in verbo *Venta*, quæ sic describitur à Michaele Scoto de Physionomia cap. 56. *Scimasarnova est augurium, quando tu vides hominem vel avem post te, & te consequi, & transire te, & antequam perveniat ad te, vel in adeam, alicubi se repauset te vidente in dextro latere tui: & tunc est tibi bonum signum super negotio.*

¶ SCIMBRE, *Protector.* Gloss. Lipsii. Somnerus: *Nonne hinc nostrum skrine, diathyrum scilicet, nem umbella? Saxonibus autem hoc sensu Scimbro, scilicet pro protectore.* Hæc Schilterus.

¶ SCIMO, *Splendor*, in iisdem Gloss. ubi Somnerus rursum: *Angli similiter, voce orta à Sax. Sciman, splendere, fulgere.*

¶ SCIMOSARNOVA. Vide in *Scimasarnova*.

SCIMPODIUM, Scaligero Epist. 145. non lectus discubitorius, sed ἀνακλιντήριον videtur esse, ex sella & lecto compositum, in quo semisupini, pedibus in suppedaneo quiescentibus cubabant. Vide Mercurialem lib. 3. Artis gymnasticæ cap. 12. [Acta S. Triphyllii tom. 2. Jun. p. 681. *Cum necesse haberet in medium adducere dictum illud Salvatoris*, Tolle grabatum tuum & ambula; *mutato nomine pro grabato Scimpodium dixit.* Lectulorum ejusmodi formas exhibet Ant. Bosius in Roma subterranea pag. 83. 91. & 101. Consule Hofmanni Lexic. in hac voce.]

¶ SCINANTICUS MORBUS, Angina, Ital. *Schinanzia*, Gall. *Esquinancie.* Acta SS. tom. 6. Maii pag. 32. ubi de S. Canione: *Ecce quidam Scinantico praditus morbo, ita ut etiam ad extremum vitæ jam deveniret.* Vide *Scarantia*.

¶ SCINCUS, Animal reptile, crocodilus terrestris, Græc. σκίγκος: quibusdam male *Stincus*. Vide Martinii Lexicon.

1. SCINDA, SCINTA, Ager proscissus. Capitula Ludovici Pii an. 829. cap. 12. apud Baluzium: *De illo, qui agros dominicos, id est, ad fiscum pertinentes, propterea neglexerit excolere, ut nonas exinde non persolvat, & alienas terras ad excolendum propter hoc accepit, &c.* Quo loco Amerbachius & Heroldus habent *Scindas*, vel *Scintas*, ubi Goldastus terras censuales, à colonis conductas, pro censu annuo quasi *censitas* interpretatur. Sed si vera est lectio, videntur *Scindæ* fuisse agri proscissi, seu quod Leges Wisigoth. lib. 10. tit. 1. §. 9. *quod ad culturam scissum est*, vocant. Acta Monasterii Murensis: *In prima scissura & seminatione arant.* Varro lib. 1. de re rust. c. 29. *Terram cum primum arant, proscindere appellant; cum iterum, offringere dicunt, &c.* Virg. 2. Georg.

..... Et validis terram proscinde juvencis.

Google

Proscissio apud Columellam lib. 2. cap. 13. 17. lib. 6. cap. 2. Salvianus lib. 7. *Non enim nos ad aratra, aut ad ligones vocat, non ad Scindendas terras, neque ad vineas pastinandas, &c.* Sidonius lib. 1. Epist. 6. *Si & campum stiva tremente proscindas.* Vide ibi Savaronem. Gregorius Turon. lib. 2. de Mirac. c. 32. *Erat enim haud procul à via ager cujusdam divitis campanensis, ad quem Scindendum magna multitudo convenerat.*

¶ 2. SCINDA, apud Barbaro-Lat. Geometras, teste Goclenio in Lexic. Philos. est *Pars sphæræ quanta duobus semicirculis ipsius maximis super axe seu diametro in angulum coeuntibus intersepitur.*

¶ SCINDALA. Vide infra *Scindula.*

¶ SCINDERATUS, in Leg. Rotharis apud Muratorium tom. 1. part. 2. pag. 22. pro *Sideratus.* Vide in hac voce.

¶ SCINDERE, nude pro Sectoris mensarii, Gall. *Ecuyer trenchant*, officio fungi. Charta de Coronat. Reg. an. 1377. apud Rymer. to. 7. p. 160. *Prædictus Comes Staffordiæ, coram eodem domino Rege* (ad mensam sedente) *Scindebat ex assignatione & in jure dicti Ducis. Scutiferi ad Scindendum*, in Leg. Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Junii p. XVII. Vide *Scissor* & *Scutiferi.*

¶ SCINDICATUS, SCINDICUS. Vide *Syndicus.*

¶ SCINDOLA. Vide mox in *Scindula.*

SCINDULA. Isidor. lib. 19. cap. 19. *Asseres ab asse dicti, quia soli ponuntur atque conjuncti: Scindula, eo quod scindantur & dividantur.* Ugutio: *Scindula, est latus asser, quo domus cooperitur, & Scindula est genus quoddam annonæ, quæ & scandella dicitur, & scandula potest dici idem quod Scindula, vel quod frangit saxum.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scindula, Essaule de quoy l'en coeuvre les tois; Esseau* dicimus.] Lex Longob. lib. 1. tit. 25. §. 27. *Si quis de casa erectum lignum quodlibet, aut Scindulas furatus fuerit, &c.* [*Scindalas* editum apud Murator. to. 1. part. 2. p. 40.] Chronicon Fontanellense c. 16. *Porticum ... de novo fecit, & eam cooperiens Scindulas ejus ferreis clavis affixit.* Acta Episcoporum Cenomanensium pag. 314. *Basilicæ ipsius tectum, quo Sancti membra tegebantur, integrum atque incolume permaneret, ut ne minimam quidem ipsius tecti Scindula ruina tam terribilis ictibus læderetur.* In Vita vero Aldrici Episcopi Cenoman. n. 56. perperam edit. *scudulas*, pro *Scindulas.* Adde Albertum Stadensem an. 916. Scindulis contectam fuisse Romam annis 470. auctor est Plinius lib. 16. cap. 10. ex Cornelio Nepote. Harum etiam mentio est apud Vitruvium lib. 10. c. 1. ubi *Scindulis*, pro *Scandulis*, Turnebus lib. 22. Advers. cap. 18. & apud Vegetium lib. 2. cap. 23. Stewechius ex MSS. Codd. restituunt. Vide Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 1170. & Stephanium ad Saxonem Grammat. pag. 110.

SCINDULÆ, in censu passim occurrunt in Polyptycho S. Remigii Remensis: *Donant de argento s. 19. & den. 2.... scaritiones car. vs. circulos perticas* 115. *Scindolas* 575. *de jornariis sol. 7. d.* 8. Occurrit alibi non semel. [Codex Censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 3. *Qui* (mansi) *solvunt ... ad quintum annum Scindulas unusquisque* c. Ibid. fol. 29. *Solvit ... ad tertiam annum Scindolas* c. Pluries ibi.] Polyptychus Floriacensis: *Solvit unusquisque Scintulas* 101. *&c.* Tabularium Eccles. Augustod. *In ancingia si est, pullos 3. ipso termino, Paschæ autem pullum 1. cum ovis 5. Scindulas* 100. Vitæ Abbatum S. Albani pag. 41. *Domumque exquisitis naturæ necessariam nimis opportunam fecit quercinis Scindulis coopertam.* Chronicon S. Benigni Divionensis pag. 448. *Debet in censu solidos 8. multones 3. Scindulas* 100. Porro σκινδύλων, voce, videtur *Scindulas* intellexisse Hero Ctesibius in Belopœecis p. 5. Καὶ ἰσχιμένος ἴσω ἐκ τῦ ἐπικεκαμμένυ ἄκρα, ὡς τὸ δίχηλον γίνεσθαι, καθάπερ τῶν παλαιῶν σκινδύλων.

SCINIFES, pro *Cinifes.* Gloss. Ælfrici: *Scinifes vel tudo*, ȝnæt. Ubi Somnerus leg. *Cynips. Scinifes*, etiam habet Joannes de Janua: [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scinifes, une maniere de mouche, scinterelle.* Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii pag. 367*. *Unus pulex vestem candidat, deturpat, & Scinifex limpidum fontem. Sciniphes*, in Epist. 4. Hugonis Metelli tom. 2. Monum. sacr. Antiq. pag. 332.] Papias: *Cinipbes, hirci majores à flumine Africæ, ubi plurimi sunt & magni.* Olla patella:

Crabro, Culex, Brucus, Cinifes, Cynomia, Cicada.

¶ SCINTA. Vide supra *Scinda* 1.

SCINTHIÆ, *Nævus, macula:* Gloss. Isidor.

¶ SCINTILLA, Brevis sententia ex alio deprompta. Vide *Scintillaris.* Hinc

SCINTILLARE. Laurentius Leodiensis in præfat. ad Hist. Episcopor. Leodiensium: *Laudanda est tamen Bertharii pia industria, qui de ipsis cineribus & ruinis incensæ urbis & Ecclesiæ, omnia, prout potuit, prædecessorum saltem Præsulum vel nuda nomina eruit, vel quadam gestorum nobis Scintillavit*, i. quasi per scintillam, seu breviter elucidavit.

¶ SCINTILLARIS, SCINTILLARIUS, Liber continens sententias ex Scriptura sacra & SS. Patrum scriptis excerptas: cujusmodi est Venerabilis Bedæ opusculum, cui titulus, *Scintillæ sive loci communes.* Vide hac de re Vanleium in Antiquit. Litterat. Septentr. pag. 180. ut & Fr. Junium in Præfat. ad Gloss. Gothicum. Librum itidem edidit Defensor Monachus quem inscripsit, *Liber Scintillarum seu sententiarum catholicorum Patrum*, cujus inscriptionis rationem sic expedit in Prologo apud Mabill. Annal. Bened. tom. 2. pag. 704. *De Domini & Sanctorum suorum dictis est excerpta Scintilla ... Paginas quasque scrutans, sententiam reperiens fulgentem, sicuti inveniens quasi margaretam aut gemmam, statim avidius collegi ... Veluti de igne procedunt scintillæ, ita hunc minutæ sententiæ pluresque libri inveniuntur fulgentes, ad quarum inter hoc Scintillarum volumen, quod qui legere vult, laborem sibi amputat, ne per ceteras paginas iterandum lassescat.* Chronic. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 470. *Super Genesi libros duos, Scintillarem unum super Lucam, super Joannem.* Charta ann. circit. 901. apud eumd. tom. 3. pag. 86. Præfat. *Passionarium dialogu cum Scintillario, imnaria* 11. *&c.*

SCINTULA. Vide *Scindula.*

SCIOLDRI, dicti olim apud Danos *Bardi, Eubages*, & *Druydes.* Vide Pontanum in Chorographia Daniæ pag. 779. 780.

¶ SCIOLUM. Papias MS. Bituricens. *Martyria* (l. Martisia) *in mortario ex pisce fiunt, unde & dicuntur Sciola parva.*

¶ SCIOLUS. Inter varias Notariorum subscribendi Chartis formulas, hæc occurrit in Litteris Henrici I. Franc. Reg. an. 1052. apud Stephanot. Antiq. Bened. Claromont. MSS. pag. 349. *Seguinus Sciolus scripsit ad vicem Balduini regii Cancellarii* XII. *Kal. Octobris.*

¶ SCIPHATUS. Vide supra *Scyfati.*

¶ SCIPIO, *Virga ante triumphantes delata. Scipiones, virgæ Consulum.* Gloss. Isid.

SCIPSA. Messianus in Vita S. Cæsarii p. 255. *Tur-*

bata igitur ancilla Dei, quibus foras exire non licebat, libros, & res, cellas, (sellas) & Scapsas per cisternas jactabant. Forte leg. *capsas.* Vide edit. Mabillonii.

SCIRA, Sciremotos, &c. Vide *Scyra.*

SCIRBUM, Arabibus vocatur ventris pinguedo. Constantinus African. lib. 2. Commun. loc. med. cap. 15. lib. 3. c. 27.

¶ SCIRE Facias, Formula fori Anglici. Charta Henrici Regis Angl. ann. 1457. in Chron. Joh. Whethamstedii pag. 427. *Propter quam causam ipse vellet voluntarie, quod le Scire fasias, vel aliqua alia accio, esset prosequuta nomine nostro... Per ipsos* (consiliarios) *cogitatum sit & consideratum, quod dicta Scire facias sive accio erit facta, & nomine nostro prosequuta.* Vide Th. *Blount* in Nomolex. Angl.

¶ SCIR-GEREFA, Pagi vel Comitatus Præpositus, apud Saxones, teste Hickesio Dissert. pag. 57. Vide *Scyra* & *Geresa.*

¶ SCIRIDA, Machina bellica. Acta S. Herlembaldi tom. 5. Junii p. 304. *Constituunt ergo petrarias, & omnis generis bellicæ machinas, Sciridas quoque, ballistas, milleque mortis parant insidias.*

¶ SCIRMAN. Vide *Schirmannus.*

¶ SCIROTEGA, ut Chirotheca. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 186. *Reddendo inde annuatim... unum par Scirotegarum, vel unum denarium ad Pascha, pro omni servitio.*

SCIRPHA, Palea, forte ex Gr. κάρφος. Leo III. PP. Epist. 3. *Cajetani autem... dixerunt, quod invenissent homines occisos jacere, & granum & Scirpha, quæ ipsi Mauri portare secum non potuerunt.*

¶ SCIRPUM, pro *Scrippum.* Vide ibi.

SCIRPUS. Gregorius Turon. de Gloria Mart. cap. 32. *Lychnus etenim inibi positus, atque inluminatus, ante locum sepulturæ ipsius, perpetualiter die noctuque divino nutu resplendet, à nullo fomento olei Scirpique accipiens, neque vento extinguitur, neque ardendo minuitur.* Scitum quid sit *Scirpus* apud Latinos; sed quid *juncus* commune habet cum lychno? Forte pro Ellychnio.

☞ Recte quidem, *Scirpus* enim hic papyrum sonat, ut ex Gloss. Lat. Gr. colligitur: *Scirpus*, πάπυρος. Porro papyrum vice ellychnii in lucernis adhibitam supra observatum est in v. *Papyrus.*

SCIRTUM, Armorum species. Capitulare de Villis c. 64. *Et ad unumquodque carrum, Scirtum, & lanceam, cucurum, & arcum habeant.* [*Scutum* edidit Baluzius, quomodo legendum esse omnino videtur.]

¶ SCIRUPPUS, Syrupus, Gall. *Sirop.* Vita B. Andreæ de Galeranis to. 3. Martii pag. 53. *Ubi erant ampullæ, quibus vir sanctus Sciruppos diversi generis deferebat infirmis.* Vide *Syrupus.*

¶ SCISA, pro *Assisa*, Impositio, præstatio tributi. Charta ann. circ. 1185. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. pag. 146. *Haberent tascam, vel Scise, vel aliud servitium.* Charta pacis inter Raimund. Berengar. Provinc. Comit. & Benardum Arelat. Archiep. an. 1225. ex Tabular. Arelat. lib. nig. fol. 92. *Omnes homines vestri... sint imperpetuum immunes & liberi eundo & redeundo ab omni pedagio, Scisa, & exactione vel alio onere quocumque nomine censeretur.* Vide *Sisa.*

¶ SCISCI, Abbo de Obsid. Lutet. lib. 1. ubi de turre exscindenda:

Ima dehinc ardent ejus discindere Scisci.
En immane foramen, hians, majus quoque dictu.

SCISELUM, Scalprum, nostris olim *Cisel*, hodie *Ciseau.* Gervasius Dorobernensis de Reparatione Dorobern. Ecclesiæ: *Ibi arcus & cætera omnia, utpote sculpta secure, & non Scisello, hic in omnibus fere sculptura idonea.*

¶ 1. SCISMA, Modus, ratio. Acta passionis J. C. ex Cod. MS. Bibl. S. Vedasti Atrebat. *Cursor enim videns adoravit illum, & facialem involutoriam quem tenebat in manu sua expandit ante eum in terram dicens, Domine super hoc ambula... Et fecit cursor eadem Scismate sicut prius, deprecatur... ut super ascendat & ambulet super facialem suum.* Vide *Scema* 1.

¶ 2. SCISMA, pro *Schisma*, Divisio. Roland. Patav. Chronic. Tarvis. apud Murator. tom. 8. col. 315. *Sperabat forte quod in civitate Scisma vel seditio moveretur.*

¶ SCISMASARNOVA. Vide *Scimasarnova.*

SCISMASAR-VETUS, unum é 12. auguriis, de quibus in verbo *Venta*, quod sic describitur à Michaele Scoto de Physionomia cap. 56. *Scismasar vetus, est augurium, quando tu vides hominem post te, vel avem pausantem, ita quod sit tibi dextro latere: istud enim tibi malum signum super negotio.*

¶ SCISMATICUS. Vide in *Schisma.*

¶ SCISOR Robarum, Vestium sartor, Gallice *Tailleur.* Inquesta pro canonizat. Caroli Blesens. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 561. *Johannes Forestarii Scisor robarum de parochia de Bergeriis Trecensis diocesis dicit, &c.*

¶ SCISPADUM, *Jupatum.* Gloss. Isid. Excerpta: *Lycospadum, lupatum*: ubi Renesius Var. lib. 11. cap. 14. emendat, *lupatum.* Græcis λύκος est lupatum, frænum scilicet, inquit Papias, durius inæqualium & asperrimorum dentium ad domandos equos, à lupinis dentibus dictum. Inde, ut infert Grævius ad Gloss. Isid. λυκόσπαδες equi sunt ferociores, qui lupatis sunt domandi. Vide Reinesium loco laudato.

1. SCISSOR, *Scindendi obsonii Magister*, Senecæ, nostris *Escuier trenchant.* Petronius, & Fragmentum ejusdem Petronii p. 12. *Processit statim Scissor, & ad symphoniam gesticulatus ita laceravit obsonium, &c.* Le Roman de *Garin* MS.

Devant le Roi servi l'enfant Gerin,
Hernant tailla devant l'Empereris.

Incisor, Eadem notione. Avitus Viennensis Epistola 77. *Ut de primo, quod expostulasti, ferculo colloquamur,... trepidans accensis faucibus gula aliquantula temporis mora sub docti Incisoris pependit arbitrio.* [Vide *Scindere.*]

2. SCISSOR, Ars mechanica, nescio quæ, in Fleta lib. 2. cap. 52. §. 35. *De abbatoribus* (forte *albatoribus*) *coreorum, præterquam in civitatibus & burgis, & etiam de iis, qui duobus utuntur officiis, videlicet sutoria & tanneria, vel tanneria & carnificis, vel officio Scissoris & dub... etiam dub... præterquam in burgis & locis communibus.* [Idem videtur qui Lanius, Gall. *Boucher.* Vide *Scindere* & *Sectator.*]

SCISSORIUM, Orbiculus mensorius, in quo convivæ dapes sibi appositas vel præsumtas *scindunt*, nostris olim *Trenchoir.* Auctor Translat. S. Isidori Hispal. num. 19. ubi de variis reliquiis, in urbe Legionensi asservatis: *De pane Cœna*, (Dominicæ) *Scissorium ipsius Cœnæ, &c.* [Menoti Serm. fol. 97. v°. *Agnosco quod non est ratio quod domicella habentes caniculas, dent eis comedere super Scissoria sua.* Vide *Cissorium.*]

¶ SCISSUS, Sculptus. Acta SS. to. 3. Jun. p. 133. in Processu de SS. Virg. Eischell. *Sed viderunt imagines Scissas & super sepulturas earumdem positas.*

¶ SCITAMENTUM, Edulium sciti saporis. *Complura Scitamenta mellita*, apud Apuleium l. 10. Metamorph. *Scitamenta*, ἡδύσματα, in Gloss. Lat. Gr.

Google

¶ SCITARE, pro *Citare*, in jus vocare. Charta an. 1268. apud Thaumaſſet. in Bitur. p. 197. *Concedimus quod ſi alter, ſeu aliquis dictorum burgenſium fecerit convenire alterum coram nobis, vel mandato noſtro, cujuſcumque conditionis Scitatus ſit, quod actor poſſit deſiſtere à vexatione Scitati ſine emenda noſtra, vel præpoſitorum noſtrorum.*

SCIT DEUS, Formula recepta in juramentis. Vetus Interpres Juliani Anteceſſoris cap. 178. *Sacramentum de calumnia ſit ita: In primis quidem actor juret. Hanc litem, quam movi, calumniandi animo non movi; ſed exiſtimo me bonam habere cauſam: .... Scit Deus.* Ita clauditur ſacramentum rei.

SCITHA. Roger. Hovedenus ann. 987. *Hoc anno duæ retro ſeculis Anglorum genti incognitæ peſtes: ſcilicet febres hominum, & lues animalium, quæ Anglice Scitha nominatur, Latine autem fluxus interaneorum dici poteſt, totam Angliam plurimum vexaverunt.* Non placent, quæ hic habet Spelmannus.

¶ SCITIA, pro Scotia, quomodo & *Scita*, pro Scoti, in antiquis codicibus occurrere, teſtis eſt Spelmannus: unde à Scythis originem habuiſſe Scotos innuitur.

¶ SCITIVA. Vide infra *Scitiva*.

¶ SCITUATUS, Situs, poſitus, Gall. *Situé*. Excerpta è Johanne à Bayono in Hiſtor. Mediani Mon. pag. 289. *Caſtellum prope abbatiam dictam Leiſtanche Scituati.* Vide *Situare*.

¶ SCITULLA. Bernardus Mon. in Ord. Cluniac. part. 2. cap. 30. *In hujuſmodi feſtis tantum illa cappæ deaurata, in aliquibus quarum etiam aureæ Scitullæ dependent, ab Armario & his qui cum eo, induuntur.* Ubi legendum videtur ut in MS. Sangerman. *Scillula*, diminut. à *Scilla*, campanula. Vide infra *Skella*.

¶ SCITULUS, diminut. à Scitus, peritus, gnatus. Arnobius lib. 3. adv. Gentes: *Ut intervalla & numeros vocum conferant Scitulæ at modulentur ſorores. Forma ſcitula*, id eſt, elegans, apud Plautum Rud. act. 4. ſc. 1. Hinc

¶ SCITULE, Eleganter. *Puella Scitule miniſtrantes*, apud Apuleium lib. 2. Metamorph. & alibi.

¶ 1. SCITUS, Locus aliquis quoquo modo ſe habet. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p.148. *Tradidit & ad firmam dimiſit præfato Johanni Scitum manerii ſui de Eſyngdon in Comitatu Hertfordiæ, cum omnibus terris, pratis, paſcuis ... Et omnia, domos, ædificia, & clauſuras infra eumdem Scitum exiſtentia ... reparabunt.*

¶ 2. SCITUS, Scientia, cognitio, notitia. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1337. apud Rymer. tom. 4. pag. 798. *Niſi veſtri, aut veſtrorum ſucceſſorum, aut heredum, ad id Scitus & conſenſus acceſſerit pariter & voluntas.* Chartul. S. Vandreg. to. 2. pag. 1819. *Et ſi ipſum campartum aliquando alicui voluerint locare, abſque Scitu & auditu noſtrorum nunquam fiet.* Galli dicimus *Au vû & ſçu*.

¶ 3. SCITUS, pro Situs, Gall. *Situé*. Charta Ludovici Reg. Siciliæ ann. 1359. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 108. *Curſorium Avellani Comitis ... Scitum utique in Crano.* Vide *Scituare*.

¶ SCIURA, Horreum, apud Schilter. in Gloſſar. Teuton. Vide *Sceurum*.

¶ SCIVUS, pro Scyphus, in vet. Gloſſ. MS. Sangerm. num. 501. *Cauti, Scivi & cymbia, poculorum ſunt genera.*

¶ SCLANDONICIA TECTORA, Domus, caſa *Scandulis* cooperta. Locus eſt in *Tectora*. Vide ſupra *Scindula*.

¶ SCLAPUS, in Comment. Caroli Caraſa Epiſcopi Averſani de Germ. ſacr. reſtaurata, pro *Sclopus*. Vide in hac voce.

¶ SCLATA, Scindula, Gall. *Bardeau*, Angl. *Shingle*: forte *Sclata* dicitur à Gall. *Eclat*, aſſula: eſt enim ſcindula ligni fragmentum. Charta Henrici V. Reg. Angl. ann. 1413. apud Rymer. tom. 9. pag. 40. *Nullus burgenſis ... aliquam domum, infra villam prædictam* (Caleſii) *niſi tum tegulis vel Sclatis de novo cooperiat.*

¶ SCLATARIA, *Navis piratica*, Papiæ.

¶ SCLAVA, Captiva, ſerva. Vide *Sclavus*.

¶ SCLAVARE, pro *Scalvare*. Vide ibi.

SCLAVINA, SCLAVINIA, Veſtis longior, ſagi militaris inſtar, Sclavis, ut videtur, familiaris, unde nomen manſit. Ugutio: *Amphibalus, veſtis villoſa, ſicut eſt Sclavina.* Joan. de Janua: *Armelauſa, Sclavina.* Italis *Schiavina*. Corona pretioſa, *σκλαβίον, ſtragulam, σισύρα*. Henricus de Knyghton: *Venire videbant virum elegantem turſantem, de una Sclavina alba veſtitum.* Quo loco perperam *Sclauma*, legit Somnerus. Hac potiſſimum utebantur peregrinantes, ut obſervat Malbrancus l. 10. de Morinis c. 12. quod firmatur ex Chronico Andrenſi: *Pedes incedens in habitu peregrini, qui vulgo dicitur Sclavina.* Herbertus de Miraculis l. 1. cap. 25. *Vidit ipſum inſtar alicujus Jeroſolymitani, palma, pera & baculo inſignitum, atque Sclavina coopertum.* Cæſarius lib. 12. Miracul. cap. 40. *Peregrinus quidam de tranſmarinis veniens partibus Sclaviniam ſuam pro vino ... exponens, &c.* Et mox: *Veſtem peregrinationis ſuæ.* Idem cap. 42. *Peregrinus quidam moriens Sclavinam ſuam Sacerdoti legavit.* [Jac. de Varagine in Chron. Januenſ. apud Muratar. tom. 9. col. 45. *Anno Domini MCCXII. de menſe Auguſti venit Januam quidam Theotonicus nomine Nicolaus in habitu peregrini, quem ſequebatur multitudo magna peregrinorum, tam magnorum quam parvorum, & omnes habebant Sclavinas crucibus inſignitas.*] Le Roman d'*Aubery* MS.

Qu'il viegne à moy auſement come eſpie,
S'ait Eſclavine & bordon de Surie.

Le Roman *du Renard*:

Une Eſclavine i vit renard
Que cil avoit deles ſon chief.

Rabbi Kimchius *Eſclavinam*, pro veſte vili uſurpavit. Vide Bernardum Juſtinian. in Vita S. Laurentii Juſtiniani cap. 5. Vitam S. Andreæ Corſini cap. 5. &c. Italis *Schiavina*, eſt teges, *coperta groſſa di letto*. *Σκλαβίνιαι* vero & *Σκλαβινισκία*, pro jaculo leviori, cujuſmodi utebantur Sclavi, apud Mauricium & Leonem ſumi, annotarunt pridem Rigaltius & Meurſius.

¶ SCLAVIS, ut *Sclava*, Serva. Charta ann. 1358. ex Tabul. Maſſil. *Venditio de quadam Sclave nuncupata Bona cateſtis 28. ann. pretio 60. florenorum auri fini de Florentia.*

¶ SCLAUMA. Vide *Sclavina*.

¶ SCLAVONICUS, Servilis. Vide in *Sclavus*.

¶ SCLAVONIUS. *Anaphi Sclavonii* in pretio fuere ut colligitur ex Teſtamento Ermengaudi Archiep. Narbon. an. circit. 1005. inter Probat. tom. 2. novæ Hiſt. Occitan. col. 163. *Fredeloni Epiſcopo anaphum unum Sclavonium.*

SCLAVUS, Captivus, ſervus, Italis *Schiavo*, noſtris *Eſclave*. Matth. Paris ann. 1252. *Cum Chriſtianis Sclavis, ſic namque vocantur captivi, &c.* Mox: *Cum omnibus Chriſtianis captivis, quos vulgariter Eſclavos appellamus, &c.* Jacobus de Vitriaco in Hiſt. Hieroſol. pag. 1129. *Similiter quotquot habere poterit Sclavos, vel ſervas, cum eis licenter peccat.* Charta

Ludovici Regis Germaniæ in Metropoli Salisburg. tom. 2. pag. 15. *Aut homines ipsius Monasterii tam ingenuos, quam servos, Sclavos, & accolas super terram ipsius commanentes, &c.* Guill. de Podio-Laurentii cap. 49. *Eosque in Sclavos recepit Rex.* Modus recipiendi fratres Milites Hospitalis Hierosol. *Nos namque promittimus esse servi Sclavi dominorum infirmorum.* Speculum Saxonicum art. 73. §. 3. *Sclava autem proles sequatur patrem Sclavum.* In Regesto Albo Domus publicæ Tolosanæ f. 130. *Civitas Tolosana fuit, & erit sine fine libera, adeo ut servi & ancillæ, Sclavi & Sclavæ, dominos seu dominas habentes, cum rebus, vel sine rebus, ad Tolosam, vel infra terminos extra villam terminatos, acquirant libertatem & liberi efficiantur.* Ditmarus lib. 3. *Tunc omnia nostram prius Ecclesiam respicientia divisa sunt miserabiliter, Slavonica ritu familia, quæ accusata venundando dispergitur.* Adde Matth. Paris ann. 1097. Vincentium Belvac. lib. 30. cap. 48. [Murator. to. 7. col. 817. Marten. to. 2. Anecd. col. 1526. to. 5. Ampliss. Collect. col. 75. Statuta Genuens. lib. 2. cap. 28. fol. 51. v°.] &c. Ita σκλάβους usurparunt recentiores Græci, Cantacuzenus l. 4. cap. 14. pag. 758. Jo. Cananus p. 193. & alii apud Meursium. At unde Sclavorum, vel Slavorum nomen effictum sit, pluribus disputat Joannes Lucius lib. 6. de Regno Dalmat. cap. 4. *Esclos* videntur à nostris appellari. Le Roman *de Merlin* MS. *par Robert de Bourron: Il chevaucha & issi fors de la vile, & trouva les Esclos dou Chevalier, qui devant lui s'en aloit.* Alibi: *Et chevauche tant ken la forest se met & treuve les Esclos, si point tant après le Chevalier.*

SCLAVI SERVIENTES. Vetus Charta apud Ægidium Gelenium in Colonia pag. 69. *Sclavi servientes legationem Episcopi faciant: si semel neglexerint, 30. sol. si ter parvipenderint, beneficia sua perdant.* Infra: *Sclavus, si mel in die statuto non solvat, in vinculis servetur, donec solvat.* [Charta Rodolfi Halberstad. Episc. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. pag. 359. *Eo tamen tempore quo usum illius decimæ ad Ecclesiam B. Mariæ transtulimus, villa Mose partim cultore vacabat, partim Sclavorum decimam non solventium nomine fatigebatur.*]

¶ SCHLAVUS, ut *Sclavus*, Captivus. Bernh. *de Breydenbach* Iter Hierosol. pag. 217. *Venit mercator quidam inquirens ab eo quanti pretii Schlavi illi essent, quos sic circumducebat.*

¶ SCLINGERE, Ansetum vox. Vide *Baulare.*

SCLIPESTEN. Teloneum Monaster. S. Bertini: *Lapis molaris 2. den. Sclipesten, 2. d. Si autem unus molaris, sive unus Sclipesten, sive in curru, sive in carro portetur, dabit 2. den.* [Infra, ubi vim vocis explicat Cangius, *Slipesten* scripsit.]

¶ SCLODIA, καμελαύκιον, in Glossis Lat. Græcis. Vide *Chamalcus.*

¶ SCLOPETUM, SCLOPETUS, Tormentum bellicum manuale, Gall. *Escopette.* Chronic. Estense ad an. 1334. apud Murator. to. 15. col. 396. *Interim præparari fecit maximam quantitatem balistarum, Sclopetorum, &c.* Hist. pacificat. inter Rodulphum II. Imper. & Turcar. Imper. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 311. *Janizarii præterea & hoc elogii bellici merentur, sua Sclopeta, bombardas, &c.* Appendix ad Vitam B. Lidwinæ tom. 2. April. pag. 364. *Equites tantopere in altum Sclopetos exonerabant, ut nemo descendere auderet.* Vide *Scopeta.*

¶ SCLOPUS, Eadem notione, in Append. laudata: *Sclopis in ædes jaculantes, multosque vulnerantes.* Mirac. S. Angeli tom. 2. Maii pag. 73. *Renovabatur lætitia die XVI. per mascaratas, cavalcatas, quintanas, luminaria, explosiones SclopORUM.* Addit. ad Chron. Estense ann. 1377. apud Murator. tom. 15. col. 545. *Cum Sclopis & stridis in signum maximæ lætitiæ.* A sono quem edit *Sclopus* non dissimilem à strepitu qui fit complosis buccis, quique *Scloppus* dicitur, vocis origo deducenda videtur Carolo de Aquino. Vide Martinii Lexic. in hac voce.

¶ SCLOPETARIUS, Qui *Sclopeto* utitur, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 358. *Nec cunctatus Demetrius cum Polonicis aciebus instructus, præmissis Sclopetariis peditibus, obviam processit.* Famianus Strada: *Tres illuc immittit Sclopetariorum cohortes.*

¶ SCLOSA, ut *Sclusa*, in Charta apud Menestier. Histor. Lugdun. pag. 6. inter Instr. *Convenientia ... de quadam Sclosa in Aselya quam consentiunt monachi Geraldo ea ratione ut sive ædificet vel non ædificet Sclosam, terra quam donat pro compensatione Sclosæ, in potestate monachorum sit facere quidquid eis placuerit.*

¶ SCLOT, *Sera*, in Gloss. Lipsii.

¶ SCLUSA, Locus in quo concluduntur aquæ, Gall. *Ecluse.* Charta an. 1140. ex Tabular. Burgi-medii: *Comes Theobaldus dedit ... decimam piscaturæ de Sclusa.* Tabular. S. Sergii Andegav. *Deditque decimam piscium de Sclusa de Avarzaco.* Vide *Exclusa.*

¶ SCOARSARE, Corticem auferre, Gall. *Ecorcer.* Statuta Montis Regal. fol. 241. *Item statutum est quod camparii tercerii vici teneantur emendare omnes arbores incisas, vel scalvatas, Scoarsatas, &c.* Rursum fol. 260. *Qui ... contrasecerit Scoarsando ipsam bealeriam, &c.* Vide *Scorzare.*

SCOBA, pro Scopæ. Catholicon parvum: *Scoba, ba, Balay, ramon ou arbre.* Gloss. Gr. Lat. *Κορημάτιον, Scoba.* Ubi Codex MS. habet *Scopa.* [Consuet. MSS. B. M. Deauratæ Tolos. *Monachi surgent ad mandatum Prioris, & recipient Scobas sive vimes, & ferient super excommunicatam nudum vel vestitum ad mandatum vel ordinationem Prioris.*] Vindicianus Comes Archiatrorum pro *Scobe* usurpat:

Polline, farre, Scobis, lino, scobe, vellere, cornu.

SCOBILLÆ, Eadem notione, [seu quævis sordes, purgamenta, Gall. *Ordures, balayeures,* Provincialibus *Escoabillos.*] In Statutis Massiliensis urbis MSS. lib. 4. est caput: *De fimo, vel terra, vel Scobillis projiciendis in certis locis extra Massiliam.* [Eadem Statuta edita lib. 5. c. 40. *Teneantur ... facere scopari & mundificari, ne Scobilla illa seu immunditia illa in detrimentum portus Massiliæ intercurrant.* Statuta Arelat. MSS. art. 43. *Statuimus quod nec Scobilla, nec aliqua turpia vel immunda, nec cacaserium, nec cineres fabrorum, nec alterius projiciantur in carreria.*]

¶ SCOBARE, *Scobis* purgare, verrere, Gallice *Balayer,* Provincialibus *Escoubar.* Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Junii p. XL. *Ipsi* (excupatores) *tam cameras nostras quam palatia Scobare & mundare teneantur.*

¶ SCOBACES, Sortilegi, seu potius ii delirantes, qui ad nocturnos illos conventus, quos *Sabbata* dicunt, *Scopis* se deferri somniant: unde vocis origo. Vide *Scoba.* Anonymus Cartus. de Relig. origine, apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 57. *Memini me, mater, in adolescentia, antequam hunc ordinem ingrederer, multa de hujusmodi sortilegis, qui vulgo Scobaces dicuntur, audisse. Nam tunc & deinceps plures capti fuerunt in nostra provincia & combusti, qui prius in arcta positi quæstione, horrenda fatebantur.* Vide *Sortiarius.*

¶ SCOBARE. Vide supra in *Scoba.*

1. SCOBERE. Guido II. Prior Cartusiensis in Statutis ejusdem Ordin. cap. 20. §. 2. *Habeat itaque Martha laudabile quidem, sed tamen non sine sollicitudine*

Google

tudine & perturbatione ministerium: nec sororem sollicite Christi vestigiis inhærentem, & quoniam ipse est Deus vacando videntem spiritum suum Scobentem, suamque orationem in sinum suum convertentem, &c. ex Psal. 77. v. 7. ubi: *Et scopebam spiritum meum.* Sic porro præfert emendatior editio Guigonis an. 509. [Vide Martinii Lexic. v. *Scopo.*]

2. SCOBERE, Tributi species. Charta Altmanni Episcopi Teidentini an. 1126. in Metropoli Salisburgensi to. 3. pag. 384. *Exceptis stabularibus, curtibus, quarum una Meenhensteine, sex vero alia singula quatuor, quod vulgariter Scobere dicitur, dare debent* [Vide *Scobrones.*]

SCOBILLÆ. Vide *Scoba.*

¶ SCOBOLERIUS, Scopatius, qui *Scobis* purgat, Gallis *Balayeur*, Provincialibus *Escoubilié.* Testament. Guillelmi dom. Montispessul. ann. 1202. ex Schedis Peiresc. apud Præs. *de Mazaugues: Et volo quod heres meus .... teneat alium capellanum in ipsa ecclesia, cui in victu provideat, & quemdam diaconum, & alium subdiaconum, & unum clericum, & unum Scobolerium, qui omnes ... decantent ecclesiam & serviant.* Hinc emendandus Acherius qui to. 9. Spicil. ex voce contracte scripta, *Scobolium* edidit, pro *Scobolerium.*

¶ SCOBRONES, Agri tributo *Scobere* dicto obnoxii. Charta Johannis Merseburg. Episc. an. 1166. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 197. *Decimam vero quæ in Katlesdorf & in Dobesgast & in ipso dominicali Bigaria ubi duodecim Scobrones dantur, in usus fratrum .... delegavimus.* Diploma Henrici V. Imper. an. 1192. apud Schlegel. de Nummis Cygneis p. 150. *Restituimus ... ecclesiam ... cum duobus mansis & decimatione, teloneos & L. Scobronum, & XII. curtibus.* Vide *Scobere* 2.

¶ SCOCHON, vox corrupta ab Angl. *Scutcheon*, Scutum gentilitium, Gallice *Ecusson.* Testament. Johan. *de Nevill* an. 1388. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 429. *Et volo .... quod unus equus sit arraiatus pro guerra cum uno homine armato de armis meis, cooperto de sitffeto cum Scochons de armis meis.* Occurrit rursum infra. Vide *Sucheo.*

SCODUS, FRIS, *Scelus*, in Glossis MSS.

1. SCOF, SCOFPH, Stabulum sine parietibus. Lex Bajwar. tit. 9. cap. 2. §. 2. *Si autem* (scuria) *septa non fuerit; sed talis, quod Bajwarii Scofph dicunt, absque parietibus, &c.* Editio Heroldi habet *Scof* [Germanis etiamnum *Schopf*, Saxon. *Scop*, tegumentum sonat, uti monet Martin. in Lexico.]

2. SCOF, Manipulus, *Gerba*, Belgis *Schoof.* Teloneum S. Bertini: *Duo Scof ferri, 1. obol. glodi ferri centum, 4. den. ... centum Scof chalybis, 25. den.*

SCOGILUM, GLADIUS SCOGILATUS. Lex Ripuar. tit. 36. §. 11. *Spatham cum Scogilo pro 7. solid. tribuat. Spatham absque Scogilo pro tribus solidis tribuat.* Ubi quidam codd. præferunt *scoilo, sosto, scogillo. Gladius scogilatus*, in Legibus Henrici I. c. 83. *Si inter aliquos .... diffcusio consurgat, ex quo aliquis eorum gladium Scogilatum evaginat, non est etiam expectandum, ut percutiat.*

☞ *Scogilum* interpretatur Eccardus spatæ seu gladii vaginam, quod diminutivum esse putat à voce Anglo-Sax. *Scob*, calceus, qui quasi est vagina vel tegumentum pedis, quomodo *Scogilum* gladii.

¶ SCOILUM. Vide *Scogilum.*

SCOLANDA. Vide *Scrutlanda.*

¶ SCOLAPIUS, pro Æsculapius, in Passione S. Philippi Episc. apud Mabill. to. 4. Analect. p. 140.

¶ SCOLARE, vox Italica, Effluere, Gall. *Ecouler.* Statuta Saluciar. Collat. 8. cap. 246. *Statutum est, quod quæcumque possessiones situatæ super finibus Saluciarum, si aquæ pluviæ, & diluvii in eas venientes commode Scolare possunt super iis possessionibus vel super communi; si autem non possint, debeat quælibet possessio Scolare inferius in possessionem magis propinquam, & magis descendentem.* Statuta Mutin. rubr. 190. fol. 35. v°. *Ut terra & possessiones hominum habentium terras in dicta terra possint Scolari.* Ibidem rubr. 225. fol. 42. *Omnes aquæ fontium .... debeant Scolari & derivari in fossatum quod appellatur fossamarza.* Pluries ibi.

¶ SCOLAROLUM, Canalis, per quem effluunt aquæ, ut infra *Scolatura* 2. Statuta Mutin. rubr. 259. fol. 49. v°. *Statuimus quod per omnes homines habitantes in villa Rami fieri debeat unum Scolarolum sive drizagnolum per insulam, &c.*

¶ 1. SCOLATORIUM, ut *Scolarolum.* Statuta Saluciar. Collat. 3. cap. 111. *Statutum est quod qualibet persona de Saluciis cui ordinata fuerit aliqua præsta ad faciendum & manutenendum per quasvis vias & bealerias Saluciarum, sive Scolatoria, teneatur .... manutenere .... taliter quod defectu ipsius vel ipsarum aqua non lædat viam, quin per ipsam commode iri possit.* Vide *Scutforium.*

¶ 2. SCOLATORIUM. Papias MS. Bituric. *Fruscanatorium, aut turres, Scolatorium.*

1. SCOLATURA. Regula Tertiariorum à S. Francisco edita c. 3. apud Waddingum to. 1. p. 256. *Chlamydes quoque ac pelles absque Scolatura scissas vel integras, affibulatas tamen, non patulas, ut congruit honestati, clausasque manicas habeant fratres supradicti.* Statuta Mediol. 2. part. c. 464. vetant, ne mulieres *giuppam, nec Scolaturam taliter* deferant, *quod videri possint mamilla, nec pectus discoopertum.* Vox Italica. *scollatura* incisuram circa collum denotans.

☞ Hinc nostris *Escoler*, pro Scolaturam seu incisuram circa collum facere. Le Roman *de la Rose* MS.

Se ele a biau col & gorge blanche,
Gart que cil qui sa robe tranche,
Si tres bien la li Escoleite,
Que la char pere blanche & nette
Demi pié deriere & devant.

2. SCOLATURA, Canalis, per quem effluunt aquæ; vox Italica. Charta an. 1180. apud Petrum Mariam Campum in Hist. Eccl. Placentinæ in Regesto 2. part. Ch. 29. *Item de omnibus Scolaturis, & pluvianis, & sutiuminibus, quæ decurrunt, seu decurrere possunt ex rivo Merdario, &c.* Occurrit ibi pluries. Gall. *Esgoutes* dicunt. [Statuta Placent. lib. 5. fol. 58. *Statutum est & dintius observatum quod qualibet persona quæ habet jus ducendi & extrahendi aquas seu rivos de fluibus furtivis & Scolaturis, &c.* Vide *Scolarolum.*]

SCOLAX. Papias, ex Isidoro lib. 20. c. 10. *Scolaces, quod nos Funes vel funalia dicimus, eo quod scolta sint, i. intorti.* Ugutio, ex Glossis Isidori: *Scolaces,* (sic) *funes, quos Funalia dicimus, quia sunt torti & excepti.* Vita S. Cypriani: *Cum cereis & Scolacibus.* Petrus Damian. lib. 6. Epist. 17. *Quis Scolacibus nititur, ut stellarum micantium videat claritatem.* Σκολάκων habent Apophtegmata Patrum in Pæmene c. 10. apud virum doctissimum Jo. Bapt. Cotelerium to. 1. Monumentor. Eccl. Græcæ.

¶ SCOLDASCIO, SCHOLDASCHIUS. V. *Sculdais.*

SCOLIUM, Scopulus, Italis *Scoglio*, nostris *Escueil.* Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 25. *Deinde per syroccum per duo milliaria navigetur, & invenietur Scolium, per quod fit portus, in quo fundum trium passuum repertum, &c.* Infra: *Donec quicumque perveneris ad Scolia, quæ sunt super casale Lambertum, &c.* Ex Græco σκόλιον.

¶ SCOLNA. Vide infra *Sculna.*

¶ SCOLTETUS, ut *Scultetus.* Vide ibi.

SCOMBRA, vox fori Hispanici. Jacobus I. Rex Arag. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 31. *De duobus molendinis, quorum unum super aliud est constructum; si illud, quod est inferius, engorgat illud, quod est superius primo factum, dominus illius, quod superius est, Scombret illam cequiam, &c.* Observantiæ Regni Aragon. l. 9. tit. de Officio Suprajunctarii §. 1. *Si Suprajunctarius prosequitur malefactores, & flagrante maleficio intraverit castrum alicujus, & Dominus, vel Alcaydus illius castri noluerit dare Scombram, nec tradere malefactores, &c.* §. 3. *De consuetudine regni Scombra in loco pro re furata vel malefactore potest fieri sepius per Suprajunctarium, &c.* Alibi: *Et ipsi terras tenentes teneantur juvare dictos homines de Fraxneda in Scombra dicta vasarum.* Michael Molinus in voce *Scombra: Scombra rei furata vel malefactoris, non solum potest fieri semel, sed etiam bis: & licet in prima Scombra non fuerit malefactor, vel res furata reperta, tamen potest per officialem iterum fieri Scombra.* Idem in *Talator: Talari possunt loca & castra Virorum per Suprajunctarios congregata juncta sua: & hoc propter rebelliam loci vel Alcaidi nolentium dare Scombram Suprajunctariis insequentibus malefactores.* Perquisitio.

¶ SCOMBRARE. Vide supra in *Scombra.*

¶ SCONATIO. Leges Norman. cap. 39. §. 9. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 352. *Si de jure patronatus alicujus ecclesie contencio inter personam laicalem & ecclesiasticam fuerit procreata brevis visio per quatuor milites & quatuor probiores loco propinquiores & fide digniores, qui nulla digna Sconatione à jurea debeam amoveri.* Ubi legendum videtur *Saonnatio*, quod idem est ac Reprobatio testis. Vide *Sconium* & *Sonare* 3.

¶ SCONDEGARDA, Statio, Gall. *Corps de garde.* Anonymus in Annal. Genuens. ad an. 1330. apud Murator. to. 16. col. 705. *Unde in ripa fluminis Ticinelli Scondegardas & belfreda quadraginta erexerunt.*

¶ SCONDIMENTUM, Excusatio, satisfactio, in Consuetud. Catalaniæ MSS. Vide in *Excondicere*, col. 224.

¶ SCONDIRE, Denegare, recusare, qua notione *Econduire* usurpamus. Leges Balduini Comit. Flandriæ an. 1200. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 766. *Si quis in custodia fructuum terrarum suarum, vel nemorum .... panna seu vadia accipere voluerit, & ei pannum, vel vadium denegatum, id est Scondnum fuerit, & inde inter eum & illum qui vadium denegaverit, id est Scondiverit, quem supra suum invenerit, rixa & contentiones, vel conflictus moveantur, &c.*

¶ SCONFICTA, Pugna, prælium. Annal. vett. Mutinenses apud Murator. tom. 11. col. 72. *Eo anno (1284.) fuit Sconficta de Montali, scilicet inter Rangonos & Buschetos, & sequaces eorum ex una, & illos de Faxolo, de Savignano, & Grassonos, qui erant extorres Mutinenses, & ibi fuit magna strages ex utraque parte.* Pro Clade, ut infra *Sconfitta*, occurrit in Breviar. Hist. Pisanæ apud eumd. to. 6. col. 192. *Anno 1229. Pisani apud Vajanum miserunt in Sconfictam Lucanos & Florentinos.*

¶ SCONFIGERE, vox Italica, Hostes fundere, profligare, Gallice *Déconfire.* Chronic. Parmense apud Murator. to. 9. col. 762. *Et eo anno (1189.) Parmenses Sconfixerunt Cremonam Casalumculi, &c.* Joan. Demussis in Chron. Placent. ad an. 1373. apud eumdem tom. 16. col. 518. *Videntes quod gentes eorum erant Sconficta, posuerunt se in fugam.*

¶ SCONFLIGERE, SCUNFLIGERE, Eadem notione. Johan. de Bazano in Chron. Mutin. ad ann. 1235. apud eumd. Murator. tom. 15. col. 560. *Mutinenses & Mediolanenses fuerunt Scunflicti ab Imperatore Frederico.* Ibidem col. 569. *Eodem anno (1307.) populus & exercitus civitatis Mutinæ... fuerunt debellati & Sconflicti per Bononienses.*

¶ SCONFITTUS, Profligatus. Regimina Paduæ ad ann. 1315. apud Murator. tom. 8. col. 429. *Et dictus dominus Princeps cum suo exercitu succubuit & fuit Sconfittus.*

SCONFITTA, Clades, vox Italica, Gallis *Desconfiture.* Chronica Pisana an. 1173. *In Sconfittam miserunt Comitem Guidonem & Lucanos* [Adde Rolandini Patavini Chron. lib. 5. cap. 11. apud Murator. to. 8. col. 241. Vide *Sconficta.*]

¶ SCONFLARE, Inflare, sufflare, Ital. *Gonfiare*, Gall. *Enfler.* Statuta Riperiæ fol. 15. v°. *Quod dicti becharii non audeant nec præsumant ore Sconflare, nec Sconflari facere aliquas bestias, nec eas aptare, nec aptari facere de aliis carnibus.*

¶ SCONFLIGERE. Vide *Sconfigere.*

¶ SCONIUM, f. pro *Saonnium*, vel *Saonnitium*, Reprobatio, recusatio, maxime testium. Leges Normano. c. 30. §. 5. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 324. *Dum tamen milites in visneto valeant reperiri, qui justo Sconio vel rei ipsius ignorancia ab ipsa jurea non debeant amoveri.*

SCONNA. Vide *Sculna.*

SCONSA, Cæca laterna. Vide *Absconsa.*

¶ SCONTRARE, vox apud Mercatores Italos usitata, cum de pecunia solvenda agitur. Statuta civit. Genuens. lib. 4. c. 14. fol. 117. *Si quis mercator efficiatur non solvendo in aliqua mundi parte, sive societas in quavis feria seu termino solutionum, qui jam cepisset solvere, & exigere, seu contraponere, vel (ut aiunt) Scontrare per dies tres ad minus, vel ubi breviori tempore durant solutiones per totum tempus, eo casu quicquid jam fuisset, aut supra cum quovis contrapositum seu Scontratum sit firmum & validum.* Scontro, Italis est liber quem mercatores Extractum vocant.

¶ SCOPA, ut *Scoppa.* Vide ibi.

SCOPÆ, seu *Scoparum* vel virgarum disciplina in Monasteriis. Petrus Damian. lib. 1. Epist. 19. *Sæpe pœnitentiam centum suscipiebat annorum, quam scilicet per viginti dies allisione Scoparum, cæterisque pœnitentiæ remediis redimebat.* Idem in Vita S. Romualdi cap. 8. *Quia jussus fuerat a Priore quot Scopas accipere, quas nondum acceperat.* Joannes Laudensis in ejusdem Petri Damiani Vita n. 43. *Scoparum quoque disciplinam in Capitulo cuncti susciperent, in pane solum & aqua pariter abstinerent.* Chronicon Montis-Sereni ann. 1213. *Nudis pedibus in veste nigra* (Canonicus regularis S. Augustini) *Scopam ferens, cum Priore & quodam alio fratre seniore, pedibus ejus prostratus, &c.* Anno 1219. *Ut præter alias, quas sustinere compulsi sunt pœnas, toto corpore usque ad femoralia nudi, Scopas ferentes diebus dominicis cruces præcedere cogerentur.* Denique p. 191. *Venia impetrata est, cum prius ipse discalceatus, & Scopam ferens, legati se pedibus prostravisset.* Hinc

SCOPARI, Scopis cædi. Andreas Vallis umbrosæ Monachus in Vita S. Arialdi: *Adjuro te, ut tuis te vestibus nunc exuas, & hic coram me te Scopari facias. Qui protinus cucurrit, virgas adquisivit, vestibus se exuit, & acriter se ab uno ex suis ibi coram omnibus Scopari fecit.* [Statuta Vercell. lib. 5. fol. 126. v°. *Et pro furto facto, seu fieri permisso, seu pro prædictis rebus vel aliqua earum venditis ab eo, & pro dono facto ut supra, Scopetur cum aliquibus uvis ad collum per civitatem.*]

¶ SCOPALATIUS, Qui Scopis verrit, mundat, Gall. *Balayeur.* Cencius Camerar. in Ord. Rom.

apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 200. *Scopalatii in die coronationis domini Papæ debent gradus scholæ & porticum usque ad locum, ubi dominus Papa descendit, mundare. Scopolarius*, ex eodem Cencio in Hierolex. Macrorum. Vide *Scoparius.*

SCOPAR. Lex Bajwar. tit. 9. cap. 2. §. 5. *De minore vero* (scuria) *quod Scopar appellant, &c.*

SCOPARE, Seopis verrere, mundare, apud Interpret. Isaiæ c. 14. v. 23. & in Psal. 76. v. 7. Fortunatus in Vita S. Radegundis lib. 1. *Scopans Monasterii plateas.* [Guido in Discipl. Farf. c. 19. *Si servitores sunt pueri, ipsi debent lavare cochleares & Scopare.* Statuta Massil. lib. 5. c. 40. *Teneantur ... transversias universas semel singulis hebdomadis facere Scopari & mundificari.* Vide in *Scopæ.*]

¶ SCOPARIORES à vulgo nuncupati Eremitæ Augustiniani dicti de S. Salvatore, quos confirmavit Gregorius XII. PP. teste *la Roque* de Orig. nominum pag. 244.

¶ SCOPARIUS, ut supra *Scopalatius.* Epitome Constitut. Eccl. Valent. inter Conc. Hispan. tom. 4. p. 186. *Nullus canonicus .... possit nec valeat infimos officiarios sedis, videlicet carpentarium, ... Scoparium & alios ejusmodi mutare.* Utitur etiam Ulpianus Dig. lib. 33. tit. 7. l. 8. *Scoparii*, οἱ σαρῶται, in Gloss. Lat. Græc.

SCOPASSA. Acta Murensis Monasterii p. 39. *Rustici autem, qui habent Scopassa, serviunt diem in Ebdomada, & qui dimidiam in secunda, vel censum dant.* [Ubi legendum *Scopossa.* Vide *Schopoza.*]

SCOPATICUM, Tributi species. Charta Willelmi Comitis Pictavensis apud Beslium p. 269. *Cellarium etiam, quod nostris usibus serviebat, sancto Hilario reddimus, ut Canonici ibidem ministerialem constituant, qui neque Scopaticum accipiat, nec injustas mensuras habeat, neque annonas permutare præsumat.*

☞ Ubi *Scopaticum* videtur illud esse quod ex mensuris superefluit, vel ex ventilatione remanet, atque una cum aliis purgamentis à scopario verritur ipsique ea ratione competit. *Escouvers* dicuntur ejusmodi purgamenta in Charta ann. 1408. ex Cod. Colbert. 2591. *Item les Escouvers & pailles des dismes que ont en la dite terre l'Abbé & Convent de saint Ouen de Rouen.* Idem perinde quod alibi *Hauton* vocant. Vide *Hauto.* Neque alia notione accipiendam existimo vocem

¶ SCOPATURA, in Statutis Vercell. lib. 7. fol. 177. v°. *Et si Scopaturam vel remansam aliquam habuero, illum salem extraham de ipsa gabella ipsa die vel sequenti.* Vide *Arsura* 1. Pro quibusvis sordibus occurrit ibid. fol. 150. v°. *Item statutum est quod si quis homo vel aliquis de familia sua aliquas Scopaturas vel letamen ... in viis projecerit; dabit pro banno pro qualibet vice sol. 5. Pap.*

¶ SCOPATUS, Apertus, f. pro *Scopertus*, ab Ital. *Scoperto*, Gall. *Découvert.* Gualvan. Flamma apud Murator. to. 12. col. 1033. *Mulieres similiter in pejus suas consuetudines immutaverunt, ipsæ namque stragulatis vestibus, Scopato gutture, & collo, redimita fibulis aureis gyrovagantur.*

¶ SCOPELISMUS, à Gr. σκοπελισμός, Lapidum positio. Sic vocatur crimen ejus qui lapides aut alias materias per insidias disponit in loco, in quo prævidet suum inimicum accedentem aliquid submovendo aut tangendo facile obrui posse. Vide Ulpian. l. 9. Dig. de extraord. crimin.

¶ 1. SCOPELLUS, Scalprum, Gall. *Ciseau*, Ital. *Scopello.* Statuta Vercell. lib. 3. fol. 77. *Item quod si alicui carcerato dicti Communis vel carceratis fuerit inventa lima, lime vel ferramenta, Scopelli, &c.*

¶ 2. SCOPELLUS, Mensuræ species. Vide *Scapilus.*

SCOPELUM, *Fustis longus*, in Glossis Pithœanis. Glossæ Isid. habent *Scapolum.*

☞ Utrumque emendat Barthius, legendumque censet *Scapulium*, quo docet notari fustem longum, à quo brevior torosiorque fustis dependet, quibus excuriunt frumenta rustici. Firmat Reinelius in Variis loco ex Chron. CP. φέρωνα ἐπὶ τῶν ὤμων σκαπύλιον καὶ πτύον ἐν τῇ χειρὶ, id est, ferens in humeris Scapulium & vannum in manu: qui est habitus triturantium. Hæc Grævius ad Glossas Isid.

¶ SCOPETA, Tormentum bellicum manuale. Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. to. 4. p. 511. *Si quis* (clericus) .... *ballistam, lanceam, pugionem vel sicam, vel tormentum quodvis manuarium, id est, Scopetam, vel similia portaverit, ... decem ducatorum pœnam ... incurrat.* Vide *Selopetum.*

SCOPETUM, Locus, unde *Scopæ* eruuntur, bosci species. Jo. de Janua: *Scopetum, locus ubi abundant scopæ.* Vide Ughellum to. 3. Ital. Sacr. p. 404.

¶ SCOPHA, Pila, Gallice *Bale.* Statuta Collegii Turon. an. 1540. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 419. *Item quia multa querela vicinorum ad aures nostras devenerunt de insolentiis, exclamationibus & ludis palmariis dictorum scolarium qui ludunt Scophis seu pilis durissimis; ... ordinamus quod nulli .... de cætero ludant ... nisi pilis seu Scophis mollibus.* Vide in *Scoptrum.*

¶ SCOPITARE, Seopis mundare, verrere, Gall. *Balayer.* Statuta Capituli Tull. ann. 1497. MSS. cap. 34. *Dortelarius omnibus festis annalibus claustrum Scopitet.* Rursum c. 35. de Matriculariis: *Tenentur ecclesiam parare, & festis annalibus Scopitare.*

¶ SCOPOLARIUS. Vide *Scopalatius.*

¶ SCOPOSSA, SCOPOZA. Vide *Schopoza.*

¶ SCOPOTÆ, Qui *Scopam* tenent, ni fallor. Vide *Schoppa.* Acta Murensis Monast. apud Eccardum de Orig. familiæ Habsburgo-Austr. col. 234. *Census de Gangolfswile de primo prædio c. pisces Scopotæ.* Vide *Scopulicola.*

SCOPPA. Vide *Schoppa.*

SCOPTRUM. Charta Gaufridi Episcopi Aptensis an. 1246. apud Sammarthanos: *Restituendis loricis, balistis, & cayrellis, & Scoptris, & possessionibus, & munimentis aliis, quæ de dicto castro tempore captionis fuerunt abstracta, &c.* Forte *Scopetis*, qua voce *Arcobusas* nostras vulgo donamus.

☞ Ita etiam editum est tom. 1. novæ Gall. Christ. inter Instr. pag. 80. col. 1. at in Charta MS. quæ est penes Pr. *de Mazangues* legitur *Scophis.* Nullibi recte: emendandum est haud dubie *Scrophis*, quo significatur Machina ad suffodiendos urbium obsessarum muros. Vide *Scropha.*

SCOPULARE, Idem quod *Capellare*, de quo vide Petrum Comestor. in Histor. Scholast. lib. 3. reg. c. 8. *Latomi in lapicidina lapides grandes & pretiosos, id est, marmoreos Scopulabant & quadrabant, &c.*

¶ SCOPULICOLA, Ancilla vilioribus servitiis addicta. Charta Eberhardi Comit. apud *Laguille* inter Probat. Hist. Alsat. pag. 12. col. 1. *Delegavimus ... de mancipio nostro Scopulicolas, quas in genitio nostro habuimus, plus minus numero* XL. Vide supra *Scopota.*

¶ SCOPULUM, pro *Scopulus*, in Vita S. Soli sæc. 3. Bened. part. 2. p. 436. *Nihil aliud quotidianis obtutibus, quam saxea Scopula & tedas adspicere.*

SCOPULUS, Cippus. Willel. de Podio Laurentii cap. 37. *Cognita factione, Præceptor eos cepit, ponens in Scopulis, & constringens, quia omnia sunt confessi.*

¶ SCOPUS, Mensura vinaria. Consuetud. Sangerm.

inter Probat. Hist. ejusd. Monast. *Post Missam ducet Camerarius pauperes in illud cimiterium, & faciet eos lavare pedes suos, & dabit cuilibet duo haleca & plenam scutellam fabarum, & unum Scopum vini, & unum panem.* Leg. forte *Scyphum.*

¶ SCORA. Charta Caroli C. an. 845. inter Conc. Hispan. tom. 3. p. 132. col. 2. *Dum simulanter atrox nepos sacramentum glorioso avo nostro Carolo multiplex dicebat*, (Lupus Dux Vasconiæ) *solitam ejus, majorumque suorum perfidiam expertus est in reditu ejus de Hispania: dum cum Scora latronum comites exercitus sacrilege trucidavit, propter quod postea jam dictus Lupus captus, misere vitam in laqueo finivit.* Leg. *Scara*, ni fallor. Vide *Scara* 3.

¶ SCORCIUM, Cortex, ut videtur, Gall. *Ecorce.* Vide *Scorza.* Correct. Statut. Cadubrii cap. 100. *Jubemus, quod nemo cujuscumque conditionis existat, audeat vel præsumat accipere Scorcia tallearum sine licentia mercatorum, ... sub pœna sol. duorum pro quoque Scorcio, & sub eadem pœna Segati .... debeant aptare dicta Scorcia seriatim super talleis & assibus.*

SCORDALIA. Fragmentum Petronii: *Cœperat Ascyltos respondere convitio; sed Trimalcio delectatus colliberti eloquentia: Agite, inquit, Scordalias de medio, suaviter sit potius.* [Ubi fœdam contentionem & rixam, ut Faber in Thesauro, interpretor, tametsi doctiss. Cangio videtur esse] forte pro Ferocia, est enim

SCORDALUS, *Ferox*, in Glossis Isidori, ubi Pithœanæ habent *Scordatus.* Papias vero *Incordatus.*

☞ Isidoriano censu *Scordalum* usurpat Petronius cap. 95. *Eumolpum excludo, redditaque Scordalo vice, sine amulo scilicet, & cella utor & nocte.* Seneca Epist. 83. *Tullius Cimber & nimius erat in vino & Scordalus.* Nescio an huc spectet le Roman *de la Rose* MS.

Lors fu Venus haut Escourchiée,
Bien sembla estre couronciée.

Et quidem *Escorchiés*, quod idem esse videtur, de mulieribus scorto seu cingulo coriaceo succinctis intelligendus, ni fallor, Vaccius in Poëmate MS.

Neis les vieilles i sont cornues
O pies, o machetes, o machues,
S'Escorchiés & rebrachiés.

SCORDISCALE, σκύτινον, in Gloss. Græc. Lat. Glossæ Lat. Gr. *Scordiscus*, σκύτινος. Glossæ Isid. *Scordiscum, corium crudum. Scordiscum, Scortum.* Id est, pellis, unde vox *Scordiscus* formata. Papias: *Scordiscum, corium pessimum, vel crudum.* Vide Turneb. lib. 24. Advers. cap. 3.

¶ SCORIARE, Corium, pellem detrahere, Gall. *Ecorcher.* Litteræ Philippi Aug. Reg. Franc. to. 3. Ordinat. p. 261. *Poterunt illi carnifices habere servientes ad ipsas carnes Scoriandas.*

SCORIATA, Scortea, flagellum ex scorto, seu corio. Papias: *Scutica, scorjata, genus flagelli.* Gall. *Escourgée*, σκυργζιά, in Glossis Græco-Barbaris.

¶ SCORIATIO, Excoriatio, Gall. *Excoriation.* Vita B. Johan. Taussiniani to. 5. Julii p. 799. *Qui ex alto cuncta prospicit, gravissima ægritudine, doloribus maximis circumvallata, torqueri eum permisit, qua à physicis vesicæ Scoriatio nuncupatur.*

¶ SCORIATOR, Lanius, Gall. *Boucher:* Constit. Phryg. ad an. 1413. *Seditionem Parisiis lanii, quos ea ætas Scoriatores appellavit, moverunt, &c.* Vide *Scortiare.*

¶ SCORIES. Vide *Scorio.*

SCORIETAS. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1307. de variis controversiis pro dominio urbis Lugdunensis: *Non poterimus intra civitatem & Baroniam Ecclesiæ Lugdunensis in futurum, nos vel successores nostri, domum, fortalitium, vel castrum acquirere, vel construere, construi nostro nomine permittere, quoquomodo & casu feodum, retrofeodum, Scorietatem, vel pavagium, seu alias quascunque res immobiles quovis nomine seu titulo acquirere seu recipere, sine consensu Archiepiscopi, &c.* [Ubi legendum *Societatem.*]

SCORIO, *Stultus, fatuus*, in Glossis Isidori. Addit Johann. de Janua: *Et derivatur à Scoria.* Eædem Glossæ, & Papias: *Scories, stulti, stolidi, fatui.* Ubi leg. *Scoriones.*

SCORLITIUM. Vide *Superpellicium.*

¶ SCOROFIO. Vide infra *Scorpio* 3.

SCORPIACES. Lucifer Calarit. de Non parcendo in Deum delinq. pag. 244. *Non, inquam, possumus metuere minas Imperii tui, quia nullæ sunt vires suæ, Scorpiaces adversum nos, quos Dei virtute tegi cernas, quorum esse defensorem ac protectorem Deum advertas.* [F. *Scorpiax*, vel *Scorpio, es, &c.*]

1. SCORPIO. Papias: *Scorpiones, genus duplicis flagelli, vel magni fustes.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scorpio, escorpion ou fouet.*] Magister quidam in Historiis, laudatus à Jo. de Janua, ad illud 3. Reg. cap. 12. *Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cadam vos Scorpionibus: Scorpius est rubeus, aculeatus, vel flagellum virgarum nodosarum, vel scutica, habens in summitate glandes plumbeas, &c.* Ita sane Auctor Mamotrecti. Honorius in serm. de S. Laurentio: *Victima Christi in catasta extenditur, cum Scorpionibus, id est, flagellis, in modum Scorpionum aculeatis, ceditur.* Vide Baronium ad 12. Junii in Martyrolog. & Gallonium de Cruciatibus Martyrum pag. 88. edit. Paris.

2. SCORPIO, Telum militare, quod à Cretensibus inventum tradit Plinius lib. 7. c. 56. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scorpio, Saiette envenimée.*] Σκορπίδιον, inter machinas bellicas recensetur, ab Anonymo post Theophanem pag. 434. τριβόλιά τε καὶ λιθοβόλα, καὶ σκορπίδια. Vide Meursium, [& Gloss. mediæ Græcitatis.]

3. SCORPIO, SCOROFIO, voces Agrimensorum. Siculus Flaccus de condit. agror. *Congeries lapidum pro terminis observant, & Scorpiones appellant.* Idem: *Congeries lapidum acervatim congesta, quos Scorpiones appellant.* Mago & Vegoia: *Congeries petrarum, quas Scorofiones vocamus.* Ita alibi non semel. [A Græco σκορπίος quo, teste Scaligero, significatur quidquid in metam aut conum fastigiatum est, ad modum caudæ scorpii: unde & tutulus capillorum in pueris sic vocabatur. Vide Aleandr. Explic. Tabular. Heliac. pag. 44.]

¶ 1. SCORTA, Militum præsidium, comitatus, Gall. *Escorte.* Litteræ Richardi II. Reg. Angl. an. 1398. apud Rymer. to. 8. p. 48. *Quin potius, si egeant, eis in eorum agendis, ministrare dignemini consilium, auxilium, & favorem ac Scortam, salvumque & securum conductum, per passus, loca, &c.* Charta an. 1440. ex Bibl. reg. *Sibique de salvis conductibus, guidis, Scortis, & aliis necessariis, si petierit, moderatis sumptibus benevole providere* (velint.) Charta Caroli VII. Reg. Franc. ann. 1450. tom. 7. Spicil. Acher. *Providentes sibi sumptibus eorum moderatis de salvo conductu, Scorta, hospitiis, victualiis, &c.* Rolandini Patav. Chron. apud Murator. to. 8. col. 242. *Data est ei Scorta & commeatus, donec ipse cum tota sua gente, cum armis & rebus suis securus ivit quo voluit.* Chron. Petri Azarii apud eumdem to. 16. col. 393. *Cogitavit dare Scortam cum victualibus.* Adde to. 19. ejusd. col. 767. Bullar. Carmelit. part. 2. p. 401. col. 2. Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1546. &c. Vide *Scortum* 1.

¶ 2. SCORTA, pro Scortum, in Capitul. lib. 6. §. 49. *Nec ingrediatur eam* (Ecclesiam) *manzar, hoc est de Scorta natus.*

¶ 3. SCORTA, Sordes, purgamenta. Statuta Arelat. MSS. art. 184. *Scoria lignorum omnium ... projiciatur juxta murum novum burgi.*

SCORTATORIUM, *Lupanar*, Ugutioni.

¶ SCORTEUM. Vide infra *Scortisarius*.

SCORTIA, Vas olearium, eo quod fit ex corio factum, Isidoro lib. 20. Orig. cap. 7. & Papiæ.

¶ SCORTIARE, ut mox *Scorticare*, Excoriare, pellem detrahere, Gall. *Ecorcher*. *Scortiator*, Lanius, Gall. *Boucher*. Statuta Astens. c. 12. *Quod nullus becharius vel Scortiator audeat vel præsumat Scortiare aliquam bestiam bovinam, castratinam, ovinam, &c.* Vide *Scoriator*.

SCORTICARE, Excoricare, vel excoriare, virgis usque ad carnis excoriationem cædere. Concilium Liptinense an. 743. c. 6. & Capitula Caroli M. lib. 5. c. 2. lib. 7. c. 316. *Et si ordinatus Presbyter fit, duos annos in carcere permaneat, antea flagellatus & Scoricatus videatur, & post Episcopus adaugear.* [Burchardus in Lege familiæ: *Constituimus ut ei tollantur corium & capilli.* Statuta Riper. cap. 4. fol. 12. *Quilibet becharii teneantur & debeant manifestare omnes bestias quas habent antequam fuerint Scorticata officiali super hoc deputato.*] Vide *Excoriare*.

SCORTICARIA, Retis species, qua capiuntur pisces in mari, juxta planum littus. Describitur à Petro de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. 37. Vetus Gallicus Interpres vertit *Escorcherie*.

SCORTICINIUM, πορνεία. Breviarium Capuanum; de S. Vitaliano Episcopo Capuano 16. Jul. *Consilio hoc inito, falsiloqui accusaverunt eum, Scorticinium cum meretricibus commisisse.*

SCORTILATUS, Morbus equinus, *cum junctura cruris juxta pedes læditur ex percussione, quam facit in aliquo loco duro, vel ex præcipitatione ejus in cursu vel motu, aut quia quandoque pes indirecte promittur versus terram.* Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 41.

SCORTISARIUS, Vestium scortearum confector. S. Hieronym. Epist. 60. c. 3. *Numquid coriarius aut Scortisarius erat Deus, ut conficeret pelles animalium, & consueret ex eis tunicas pelliceas Adam & Evæ?* Gloss. Lat. Gr. *Scortea*, δερματοχιτών. *Scorteum*, σκύτινον, δερμάτινον. [Festus: *Scorteum, pelliceum in quo sagittæ recondantur, ab eo quod ex pellibus factum est.*]

¶ 1. SCORTUM, Militum præsidium. Vide *Scorta* 1. Amelgardi Excerpta ex Gestis Ludovici XI. Franc. Reg. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 831. *Erat tunc annona ubique cara, sed ex vectura & Scorto seu conductu, pretium ad tertiam partem vel amplius in civitate excrescebat.*

2. SCORTUM, pro Puero meretricio. Utuntur Suetonius in Vitellio c. 3. & Victor de Viris illustr. in Catone, & in Domitiano.

¶ SCORZA, vox Italica, Cortex, Gall. *Ecorce*. Statuta datiaria Riper. cap. 12. fol. 4. v°. *De qualibet flora Scorzarum a subris pro introitu soldi sex.* Vide *Scorcium*. Hinc

SCORZARE, Italica vox, Gallis *Escorcer*, corticem auferre. Charta an. 1345. *Si quis Scorzaverit alienas vites, solvat pro pœna, &c.* [Statuta Montis Reg. fol. 229. *Et illa arbores sint bannita, taliter quod qui inciderit, Scorzaverit, vel scalvaverit ipsas arbores, solvat bannum.* Vide *Scoarsare*.]

SCOT, SCOTTE, SCOTUM, SCOTTUM, Contributio, *conjectus*, [Saxon. Scot, German. *Schoss*.] voces formatæ ex Anglo-Saxonico sceat, pecunia, census, pars, symbolum, quæ varie in libris scriptæ leguntur.

SCOT. [Breviloquus Saxonicus MS. apud Eccardum in Notis ad Leg. Salic. pag. 174. *Exactio dicitur, quando aliquis accepit a suis subditis minus juste, quod dicitur Teut. Scot.*] Matthæus Westmonasteriensis an. 77. *Ex Pictis & Hibernensibus Scoti originem habuerunt, quasi ex diversis nationibus compacti: Scot etenim illud dicitur, quod ex diversis rebus in unum acervum congregatur.* Charta Guillelmi Comitis Flandriæ pro confirmatione Consuetud. Audomarensis an. 1127. *Nullum Scot, nullam talliam, nullam pecuniæ suæ petitionem ab eis requiro.*

SCOTE. Leges Guillelmi Nothi: *Quod dicunt Anehlot, & an Scote, persolvatur secundum Legem Anglicam.*

ESCHOT, in iisdem Legibus Guillelmi c. 2. *Et cives non placitabunt extra muros civitatis, & sint quieti de Eschot & de Danegildo.* Brito in Vocab. *Symbolum sicut dicit Glo. super Proverb. 23. vacantes potibus, & dantes Symbola, consumuntur, est collatio sermonum, ut in Consilio, vel pecuniarum, ut in præsenti loco (Proverb. 23.) Gallice dicitur Escoth.* Gloss. Lat. Gall. MS. Thuanum: *Symbolum, Esquot.* Le Roman d'*Aubert* MS.

Baron, dit il, mort sui & confondus,
Quant tant jai de mon lin ja perdu,
Dont ja Escot ne me fera rendu.

In Charta Philippi II. Imper. pro Leodiensibus, edita in Magnu Recordo Leodiensi p. 9. dicuntur cives Leodii esse immunes *de serviche, taille, & Escot. Escotier*, in Legibus maris Oleronensibus art, 41. *Payer son Escot.*

SCOTTUM, Rastallo, *Scot*, est quictum esse de quadam consuetudine, sicut de communi tallagio, facto ad opus Vicecomitis vel Baillivorum ejus. Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 169. *Sint quieti & soluti ab omni Scotto, geldo, auxiliis Vicecomitum, &c.* Occurrit alibi.

SCOTTUM. Abbo lib. 2. de Obsidione Lutetiæ:

His panem cupiens quadam componere, jussit
Ut sibi Scotta Danûm deferri: namque Sacerdos
Templa tuens pateum vendebat agris pretio amplo,

Rogerus Hovedenus p. 461. *Omne injustum Scottum interdixit.* Ordinatio Marisci Ramensis: *Fecit baillivus ad Scotta pro reparatione à sustentatione wallarum .... assessa levandum.* Rursum: *Baillivus habeat pro labore suo dupla levanda, quo tempore suo du Scottis assessit & levatis contingant.* Ibidem: *Statuerunt, quod quilibet Scottus assessus proclamaretur.* Hinc nota vulgaris apud nos formula, *Asseoir l'escot.*

SCOTUM, dicitur *Symbolum ad opus baillivorum Domini Regis*, Bromptono p. 957. Charta Guillelmi Nothi pro fundatione Monasterii de Bello: *Ita liberum & quietum ... scilicet ab omni geldo, & Scoto, & hidagiis, & Danegeldis, &c.* [Charta Willelmi Angl. Reg. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Terram de Tanerham ... quietam semper & liberam ab omnibus Scotis & geldis (dedimus.)*] Ingulfus pag. 875. *Et volo, quod dicti monachi sint quieti & soluti ab omni Scoto, geldo, auxiliis Vicecomitum, hidagiis, & à secta in schiris, &c.*

SCOTTARE dicuntur tenentes de prædiis & agris; qui *Scoti* pensitationi sunt obnoxii. Charta Henrici II. Regis Angl. in Monastico Anglic. tom. 1. p. 666. *Et de tota terra sua extra burgam de Theodforde, de qua non Scottaverunt tempore Rogeri Bigot, ... vel de aliqua terra, qua est circa Theodfordam, prohibeo, ne Scottent.* Vetus Charta apud Somnerum

in Tractatu de *Gavelkind* p. 183. *Super hoc sciendum, quod prædictus J. & hæredes sui Curiam nostram de Leysdun sequentur, & in auxiliis dandis & Scottis, sicut alii tenentes nostri, Scottabunt.* Vide G. Prynneum in Libertatib. Eccl. Angl. to. 3. p. 215.

SCOTA. Patriarchium Bituricense cap. 30. ubi de S. Austregisilo ex ejus Vita: *Quidam etiam molendinarius ... die dominico, temerario spiritu volens juxta suæ artis industriam emendare molam, accepto ancipiti ferro, quod vulgus Scotam vocat, cœpit eam terere.* Ex Lat. forte *Cos, cotis*. [*Scottam* editum apud Mabill. sæc. 2. Bened. p. 98. & Bollandistas to. 5. Maii p. 231. ubi *Scottam* malleum ferreum ad molarem acuendum recte interpretantur. Vide *Scotta*.]

SCOTALLUM, SCOTALE, SCOTALIUM. Matth. Paris an. 1213. *Denunciatum est præterea Vicecomitibus, Forestariis, aliisque ministris Regis, ... ne à quoquam aliquid violenter extorqueant, vel alicui injuriam irrogare præsumant, aut Scotalla alicubi in regno faciant, sicut facere consueverunt.* Charta Joannis Reg. Angl. de libertatibus Forestæ ann. 1215. *Nullus Forestarius vel Bedellus faciat de cætero Scotallum, vel colligat garbas, vel avenam, vel bladum aliud, vel agnos, vel porcellos, nec aliquam collectam faciat, &c.* Ubi Watsius, *Scotallum*, tabellam cerevisiariam interpretatur, ex *Scot*, Symbolum, & *ala*, cerevisia. Manwodus: *Scotall, dicitur, ubi forestarius, aut quis forestæ minister tabernam tenens cervisiariam, infra metas forestæ, convolare huc ad pecuniæ suæ expensas homines cogit per circuitum, ne alioquin sibi forent in offensione.* Hanc sententiam improbat Spelmannus, præsertim quod *Scotallum* cum duplici *ll*, scribitur, *ala*, vero cum unico: censetque *Scotallum*, esse formatum ex *scot*, & *tallia*, i. tributum, exactio, nostris *taille*: sic ut *Scotallum* sit quasi *Scottallum*, i. pecunia, vel rei alicujus exactio, redditio, contributio. Huic sententiæ concinit Brompton. *Scot, i. symbolum, ad opus Ballivorum D. Regis, & inde dicitur Scotale. Scotalis* igitur vox est generica, ut *garba scotalis*, in Fleta lib. 2. c. 41. §. 25. de qua in Charta forestæ laudata, quæ scilicet pro *Scoto* exigitur. Fatendum tamen particulatim *Scotallum* & *Scotalium* cervisiam significare, quam quidam fructuarii, seu convassalli, communibus expensis comparant, dominum suum, vel ejus vicarium excipere obligati, sive vox formata sit ex *scot* & *ala*, sive per se ejusmodi præstationi tributa sit. *Quietum esse à Scotallis regalibus*, in Monastico Anglic. to. 1. p. 922. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkynd* pag. 29. *Item, si dominus Archiepiscopus fecerit Scotall. infra boscum, quilibet terram tenens dabit ibi pro se & uxore sua 5 2. ob. & vidua vel kotarius 1. ob.* Charta alia ibid. *Memorandum, quod prædicti tenentes debent de consuetudine inter eos facere Scotalium de 16. den. & ob. ita quod de singulis 6. den. detur 1. den. ob. ad potandum bedello Domini Archiepiscopi supra dictum feodum.*

Utcumque sit de vocis etymo, id constat, in Conciliis Anglicanis, & Statutis Episcopalibus, *Scotallam* sumi pro compotationibus. Statuta Concilii Lambethensis an. 1206. cap. 2. *Prohibitionem Scotaliarum, seu Scotallarum & aliarum potationum .... prosequentes, &c.... Communes autem potationes declaramus, quoties virorum multitudo numerum denariorum excesserit, &c..... Communes potationes, quas Scotallas, mutato nomine, Caritatis, appellant, detestantes, &c.* Sarisberiense Concil. an. 1217. c. 11. *Bannum quoque Scotallorum per sacerdotem fieri prohibemus, &c. Denuntiationes Scotallorum fieri in Ecclesia per laicos*, ibidem vetatur c. 76. Synodus Wigorniensis an. 1240. cap. 33. *Ne compotationibus, quæ vocantur Scotalles, vel aliis inhonestis præsumant aliquatenus interesse.* Constitut. Walteri Episcopi Dunelmensis an. 1255. *Insuper & Scotallorum potationes, & ludo in locis sacris quoscumque .... interdicimus.* [Conc. incerti loci apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 158. *Prohibemus quoque ne denuntiatus Scotallorum fiat in ecclesiis, vel per sacerdotem extra.*] Adde Statuta S. Edmundi Archiepisc. Cantuar. an. 1236. c. 6. Statuta Synodalia Episcopi anonymi an. 1237. cap. de *Sententiis*, &c.

SCOTALLÆ. Concilium Oxoniense sub S. Edmundo Cantuar. Archiep. *Bannum quoque Scotallarum per Sacerdotem prohibemus, & si Sacerdos vel Clericus hoc fecerit, vel Scotallis interfit, canonice puniatur.*

SCOTARE, & SCOTATIO, quid sit, vel fuerit, apud Danos, docet in primis Andreas Suenonis Archiep. Lundensis lib. 4. Legum Scaniæ cap. 13. *Quid sit Scotatio: In venditione terrarum ad transitionem dominii, est necesse ut interveniat quædam solennitas, in qua terra modicum emptoris pallio extento manibus assistentium, qui si factum revocetur in dubium, perhibere possunt testimonium veritatis, apponit venditor, qui designatam terram, quam distrahit in emptorem, in ipsius se transferre dominium profitetur: hæc autem solennitas ex vulgari nostro producto vocabulo competenter satis potest Scotatio nominari.* Et cap. 12. *Reperitur & alius casus, in quo sufficit, quantumlibet brevis possessio, ad defensionem hujusmodi obtinendam, qua munitur emptor contra proprium venditorem, quibusdam pro jure volentibus observare: quod statim dimisso pallio post factam Scotationem, non possit venditor convictus duobus legitimis testibus, qui præsentes fuerunt, quod factum fuerat desiteri, sed cogatur potius adimplere.* Et paulo supra: *Dubitari solet, utrum in tali juramento debeat quoque Scotatio, quæ ad translationem dominii, præterquam in hereditaria successione ubique reperitur, comprehendi.* Adde lib. 2. cap. 3. 7. lib. 4. c. 17. Charta Kanuti Regis Danorum ann. 1184. apud Stephanium in Prolegom. ad Saxonem Grammaticum pag. 17. *Mansionem nostram in Vucotorp, & aliam in Syudrup, quam Saxo Griis à patre meo emptam pro anima sua salute ipsis Fratribus Skottavit, &c.* Charta Christiani Ripensis Episcopi apud Pontanum l. 7. Rerum Danicar. p. 383. *Hinc est, quod constare volumus universis, nos omnia & singula mobilia & immobilia inferius annotata .... secundum formam & regulam eis competentem Ripis in perpetuum faciendam, ac de consilio Archidiaconi pro tempore & Capituli ordinandam existentium contulisse, Scotasse, & sub reali possessione tradidisse jure perpetuo possidenda.* Idem Pontanus p. 392. recitat literas Erici Danorum Regis an. 1303. quas *Scotationis literas* appellari ait, in qua hæc formula habetur: *Pro memoratis decem millibus marcarum argenti puri assignavimus, Scotavimus, & dedimus in solidum Domino Archiepiscopo & Ecclesiæ supradictæ .... prædictum herrid, pro dictis bonis Scotatum, ad nos & jus ad proprietatem nostram libere redeant ipso facto, &c.* Alia denique Waldemari Regis Daniæ ann. 1327. *Ipsi Lundensi Ecclesiæ loco prædicti Rodneherret, ut prius est expressum, absque alia omni Scotatione cedat, jure perpetuo possidendum.* Occurrit etiam hæc vox in cap. ex litteris 2. Extr. de Consuet. & apud Antonium Augustinum Antiq. Collect. 3. lib. 1. tit. 3. c. 1. ubi Innocentii III. PP. esse dicitur, & ad Archiepiscopum Lundensem scripta Epistola.

Loccenius lib. 2. Antiq. Suecic. c. 16. ait: *Scotationem* esse vocem Sueco Gothicam, & signifi-

Google

care tactum baculi: vel pulveris, aut partis terræ venditæ in sinum excussio aut immissio, quæ erant symbola traditionis. Agunt præterea, & conjecturas alias proferunt de hujus vocis origine ac notione Cujacius lib. 1. Observ. c. 18. Jo. Costa ad tit. Decretal. de Pact. Franciscus Florens tract. 4. ad tit. 4. de Consuetud. lib. 1. Decretal. [Altaserra in Decretal. Innoc. lib. 1. tit. 4. cap. 2.] & Innocentius Cironus lib. 1. Observ. cap. 9. quos consule, si lubet; sed inprimis Stiernhookum lib. 2. de jure Sueonum vetusto cap. 5. Vide *Scot.*

¶ SCOTATUS, Incisus, in orbem diminutus, Gall. *Echancré*, *Ecolleté*. Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. to. 4. p. 615. *Neque clerici... deferant .... sayones Scotatos, ... neque sotulares apertos sive Scotatos, nec cum scissuris, &c.*

¶ SCOTE. Vide supra in *Scot.*

SCOTELLA. Vide *Scutella.*

¶ SCOTERIA, SCOTERII. *Clerici de Scoteria*, qui fuerint facile colligitur ex Statutis MSS. Capituli Audomar. *Statuimus quod receptor bursæ anniversariorum juxta posse satisfaciet plenarie & sine diminutione canonicis, vicariis, capellanis & clericis de Scoteria ac aliis de obitibus & anniversariis per eosdem lucratis... Statuimus & ordinamus quod præpositus, decanus, cantor, canonici, capellani, vicarii, clerici domus Scoteriæ & alii habitum ecclesiæ deferentes, &c. Volumus autem quod prædicti capellani percipientes distributiones in choro tam Scoterii quam vicarii habeant celebrare Missas suas, &c. Circa clericos autem de Scoteria statuimus .... quod nullus eorum extra domum prædictam pernoctare præsumat, quodque nullus ad eamdem post pulsum campanæ dictæ Varde cloque per receptorem domus admittatur... Item deservient dicti clerici de Scoteria hoc modo, videlicet quod à festo sancto Paschæ usque ad festum O. SS. recipiet quilibet eorum IV. marellos pro die interessendo divinis.... à festo O. SS. usque ad festum Pascha.... V. marellos .... de quibus IV. marellis pro prandio solvet II. marellos, & I. pro cœna receptori domus; alioquin à comestione prandii & cœnæ privabitur. In fine cujuslibet hebdomadæ omnes suos marellos quos habuerint residuos... receptori domus reddere teneantur, &c.* Vocis originem haud dubie habes in voce *Scot.* Hi enim ad victum quotidianum de acceptis marellis symbolas receptori dare tenebantur. Usum vocis hujus apud Audomarenses probat Charta Guillelmi Comitis Flandriæ supra in *Scot* laudata.

¶ SCOTERIA dici videntur agri, qui *Scoti* pensitationi obnoxii sunt, vel quorum fructus in æquales portiones dividuntur, nisi sit nomen loci proprium, in Charta Ingelranni Decani Ambian. an. 1178. ex Tabul. Corbeiensi: *Wimarus sub fidei religione promisit quod in duabus partibus totius decimæ de Maiseroles nihil amplius reclamabit, nec in decimis de Scoteriis.*

SCOTI, dicti non modo Scotiæ incolæ, sed & Hiberni. Ita Beda lib. 1. c. 1. ait Hiberniam *proprie patriam esse Scotorum.* Eadem habet Radulfus de Diceto an. 1186. Brompton. de Hibernia: *Dicta est etiam aliquando Scotia, à Scotis eam inhabitantibus, priusquam ad aliam Scotiam Britannicam devenerunt. Unde in Martyrologio legitur, Tali die apud Scotiam Natalis S. Brigidæ.* Idem Radulfus de Diceto, de Hibernia: *Hæc autem proprie patria Scotorum est.* [Itiner. Dermatii cujusdam apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 342. *Nec miremini quod mihi via ista est; etenim etsi Hybernensis sum, etsi sum Scoticus, &c.*] Chronicon Magdeburgense MS. ex Bibl. S. Germani Paris. an. 952. *Sinistrorsum habens Hiberniam Scotorum patriam, quæ nunc Irland dicitur.* Papias: *Scotia eadem Hibernia, &c.* [Vita S. Findani to. 1. Rer. Alaman. part. 2. pag. 205. *Vir igitur quidam nomine Findan, genere Scottus, civis provinciæ Laginensis.* Mox: *Prædicti ergo viri* (Findani) *sororem, gentiles, qui Nordmanni vocantur, plurima Scotiæ insulæ, quæ & Hibernia dicitur, loca vastantes inter alias feminas adduxere captivam.* Vita S. Fridolini ibid. p. 384. *Sanctus Fridolinus ex Hibernia inferioris Scotiæ oriundus, &c.*] Vide præterea eumdem Bedam lib. 2. c. 4. lib. 3. c. 19. (amdenum in Hibernia, Usserium de Primord. Eccles. Britann. pag. 579. 587. 593. Richardum Stanihurstum lib. 1. de Rebus Hibern. Patricium Flemingum ad Vitam S. Columbani p. 272. Gratianum Lucium in Cambrensi everso c. 14. & alios, qui ab eodem Lucio ibidem laudantur. [Le Roman *de Vacce* MS.

Miex voulsisse estre à Londres o les Escos.]

SCOTI PEREGRINI, non modo Scoti genuini; sed & Hiberni. Vita B. Mariani Abbatis Ratisponensis n. 2. de Scotis: *Sed fortuitu aliquis zelo pietatis bono in peregrinos, sive notam inconstantiæ eis infligens, sciscitabitur, unde est, & unde mos iste inolevit, quod de finibus Hiberniæ præ cæteris gentibus limina sanctorum per universum orbem, diris sæpe frigoribus, ac æstivis solibus peregrinantur! &c.* Scotorum peregrinandi studium sugillat Auctor versuum in fronte libri Bibliorum descriptorum apud Baluzium post Capitularia Regum Franc. p. 1572.

Ante Brito stabilis fiet, vel musio muri
Pax bona, quam nomen desit honosque tuum.

Britonum enim voce Scotos designant: quanquam Britones Anglicos peregrinationibus operam impendisse, & sanctos Apostolos crebrius visitasse constet, quod tum primum cœpisse circ. an. 700. scribit Stephanus Eddius in Vita S. Wilfridi c. 3. Vide Bollandum in Commentario prævio ad ejusdem S. Vitam n. 1. 2. 3. 4. &c. Petrum Damian. lib. 1. Epist. 8. p. 29. Gretzerum in Observ. ad Philippum Eystetensem c. 19. & quæ observavimus ad Joinvillam pag. 33.

SCOTORUM HOSPITALIA. Vide *Hospitale.*

¶ SCOTICA, Ligo. Vide *Fossorium.*

¶ SCOTOMA, Gr. σκότωμα, Capitis vel oculorum vertigo, visus obtenebratio & hebetudo. Isidorus lib. 4. Orig. c. 7. *Scotoma ab accidente nomen sumpsit, quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis.*

¶ SCOTOMIA, Eadem notione. Glossæ ad Alex. Iatrosoph. lib. 2. Passionum: *Casus, i. Scotomiam, quia omnia videntur eadem.* Arnolfus in Vita B. Ramuoldi sæc. 6. Bened. part. 1. p. 14. *Demum tam gravem sub vitio pituitæ vel Scotomiæ incidit tentationem, quo cæteris membris officia sua sat vivide gerentibus, oculorum suorum penitus amiserit lumen.* Ubi aliena manu in MS. scriptum *Scotomiæ* monet Mabill. *Scotoniæ* minus bene editum apud Bolland. to. 3. Junii pag. 415.

¶ SCOTOMATICUS, Qui vitio *Scotomatis* laborat. Aldhelmus de Virg. c. 11. *Etiam perfectorum palpebræ graviter grossescunt, & qui putabantur pudicitia præditi, dum sæpe humanum fallitur judicium, quasi Scotomaticorum lumina tenebris obturantur. Scotomatica passio*, morbus ipse. Mirac. S. Bertini sæc. 3. Bened. part. 1. p. 131. *Pæne exanimis ante in terram proruit, nequaquam ut passione Scotomatica ictus, sed pro anima illius (ut postea claruit) salvatione, immo magis nominis Dei laude, ipsiusque dispositione luminum*

delectabilium visu privatus, ac bimatu vel eo amplius in hujus cæcitatis permansit amaricatu.

¶ SCOTOMARE, Circumvertere, vertigines procreare. Theod. Priscian. de Diæta cap. 12. *Salsum vinum caput Scotomat.*

¶ SCOTOMATUS. Papias MS. *Arotheus interpretatur Scotomatus.*

¶ SCOTOMIA, SCOTONIA. Vide *Scotoma.*

¶ SCOTOPITÆ, Hæretici. Vide *Circellio.*

¶ SCOTTA, ut supra *Scota.* Vide ibi.

SCOTTÆ. Charta Henrici II. Regis Angl. in Monastico Anglic. 10. 2. p. 978. *Ex dono Valonis medietatem Scottarum juxta Rotomagum.* [Exstat hæc eadem Charta to. 3. Chartul. Gemmet. pag. 31. ubi *Scotarum* legitur. Haud scio an idem sit quod *Scotallum.* Vide in hac voce.]

¶ SCOTTARE, SCOTTUM, SCOTUM. Vide *Scot.*

¶ SCOTTONA. Convent. civit. Saonæ an. 1526. *Pro unaquaque vitella, denarios triginta unum cum dimidio, pro unoquoque bove, & qualibet Scottona, grossos tres, &c.*

¶ 1. SCOTUS, Monetæ species: Charta Bolkonis Ducis Silesiæ ann. 1299. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 375. *Item .... nostram villam .... singulis annis in festo S. Michaelis archangeli octo maldratus & novem Scotus currentis monetæ solventem censualiter .... damus in perpetuum possidendam.* Charta alterius Bolkonis itidem Ducis Silesiæ an. 1397. ibid. pag. 421. *Quandam suam villam ... : singulis annis sex marcas & novem Scotos plene solventem in censu* (vendidit.)

¶ 2. SCOTUS, Ludi genus. Adrianus de Veteri-Busco in Rebus Leodiens. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1313. *Primi igitur invenerunt aliquos dormientes super scamna, & aliquos ludentes ad Scotum, qui nihil suspicabantur mali.*

¶ SCOVARE, pro *Scobare*, Scobis purgare, verrere, in Statutis Astens. collat. 19. c. 15. Vide *Scoba.*

¶ SCOZWINS. Vide infra *Srozwin.*

¶ SCOZZA, *Plagnncula*, in Gloss. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SCRAGÆ, Fulcra, Teuton. *Schrage*, Latinis est capreolus, Gall. *Chevron.* Acta S. Gudwali to. 1. Jun. p. 748. *Sustentatia scrinii, quas Scragas dicunt, teneus, sensim sensimque in sursum repebat.*

SCRAITE, *Despecte, nugaterie.* Papias MS. & edit.

SCRAMA, Spathæ latioris species, qua cæsum vulnus infligebatur, quod *Schramme* dici annotat Kylianus: unde apud nos, qui hac ratione vulnera infligunt, *Escrimer* dicuntur. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 9. *Sic quoque ut unusquisque de his, quos secum in exercitum duxerit, partem aliquam zavis vel loricis munitam: plerosque vero scutis, spatis, Scramis, lanceis, sagittisque instructos, ... habuerit.* Hinc

SCRAMASAXUS, Cultellus vulnificus, German. *Schramsax.* Gloss. Theotiscum Lipsii: *Scher-sahs, novacula.* Gregorius Turon. lib. 4. Hist. cap. 46. *Cum cultris validis, quos vulgus Scramasaxos vocant, infectis veneno ... utraque ei latera feriunt.* Ubi Gesta Francor. c. 32. habent *Scramaxaxos.* Eadem Gesta cap. 35. *Pergentibus reliquis personis ad metata sua, ipsi gladiatores percusserunt Regem in alvum Scramsaxis.* Vox confecta ex *Scrama*, & *Saxa*, de qua postrema voce supra egimus: quæ spatam cum mucrone & cuspide denotat. Somnerus ex Saxonico deducit ꞅcepꞃꞅæx, illud vero ex ꞅceaꞃan, tondere, & ꞅæx, cultrum, novacula.

SCRAPEDUS, *Scabiosus.* Papias MS. & edit.

SCREA, *Pituita*, in Glossis Isid. [Ita etiam Papias; at Constantiensis: *Screta, pituita.*] Catholicon parvum: *Screa, Escume, crachat.* [Gocelinus in Translat. S. August. Cantuar. 10. 6. Maii p. 428. *Sensi luridam pituitam a corde extrusam, faucibus oberrantem. Hanc erecto corpore uno ictu valide excreans, super adjacentem viridis herbæ fasciculum ejeci .... Interea equus meus, haud vilis pretii, dum cum apposita herba ipsam injectam Scream avido ventri admittit, extemplo velut transfixus cuspide exilit, furit, fremit.* Vide *Crea* 1.]

SCREO, SCREONA, SCREUNA. Lex Salica tit. 14. §. 1. *Si tres homines ingenuam puellam de casa aut de Screona rapuerint, &c.* Tit. 29. §. 33. *Si quis Screonam, qua clavem habet, effregerit, & aliquid furaverit, &c.* §. 35. *Si vero Screonam, qua sine clave est, effregerit.* Ubi monet Bignonius legi in Cod. Thuano *Screuna.* Lex Frisionum tit. 22. *Qui Screonem effregerit.* Ex his emendare licet Capitulare de Villis c. 49. *Ut genitia nostra bene sint ordinata, id est, de casis, pislis, & tuguriis, id est, Sereones & sepes bonas in circuitu habeant, & portas firmas, qualiter opera nostra bene peragere valeant.* Legendum enim *Screones.* Sed quid hæc vox sonet, non constat inter interpretes. Sicama in Lege Frisionum *Screonem*, scrinium esse censet: quo modo legitur in Lege Burgund. tit. 29. §. 3. edit. Tilianæ & Lindenbrogii: *Effractores omnes, qui aut domos aut Scrinia expoliant, jubemus occidi.* At Pithoeus ad Legem Salicam, hoc loco legit *Screunias*: aitque *Escrenes* etiamnum hodie rusticis Campanis dici cameras illas demersas in humum, multo insuper fimo oneratas, in quibus hyeme puellæ simul convenientes pervigilant ad mediam noctem; [eodem nomine vocantur Divionensibus rusticis ejusmodi pervigiliæ, ut ex libro, quem *Tabouros* inscripsit, *Ecraignes Dijonnoises*, colligitur.] Quod ex Taciti loco jam olim Germanis in usu fuisse collegit Hieronymus Bignonius. Addit Wendelinus Taxandris *Scrane* denotare tugurium opere subitario in metam acuminatum condendis frugibus vel fœno. At *Screones* ex Capitulari de Villis videntur fuisse, idem quod sepes, quibus rusticæ curtes clauduntur, quomodo *Schrancke*, vallum, sepium, conseptum, vocant Teutones, apud Kilianum. Ut se res habeat, ex Salica Lege aliud esse à scrinio, & pro quodam ædificio usurpari satis patet. [Vide Notas Eccardi ad Pactum Leg. Salicæ tit. 14. §. 1.] Neque aliud videtur

SCRUA, in Capitulari de Ministerialibus Palatinis edito à Baluzio c. 2. *Ut Rathertus actor per suum ministerium, id est, domos servorum nostrorum, tam in Aquis, quam in proximis villulis nostris ad Aquis pertinentibus, similem inquisitionem faciat: Petrus vero & Gunzo per Scruas & alias mansiones servorum nostrorum similiter faciant.*

¶ SCRETA. Vide supra *Screa.*

¶ SCREUNA. Vide *Screo.*

¶ SCRIBA. Gesta Hugonis Episc. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. pag. 352. *In domo Nicolai præpositi fantasia, quod in libris gentilium faunus solet appellari ... sæpe testarum fragmentis, seu quibuslibet Scribis immundis jaculatoribus admirantibus & incredulis illudebat.* Ubi legendum censeo *Scrupis.*

¶ SCRIBÆ, Iidem qui infra *Scribones*; viri certe non vulgaris dignitatis, ut ex Canonibus Hibern. colligitur, apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 6. *Sanguis Episcopi vel excelsi Principis, vel Scribæ, qui ad terram effunditur, &c. Omnis qui ausus fuerit ea quæ sunt Regis, vel Episcopi, aut Scribæ furari, aut rapere, aut aliquid in eos committere, parvipendens despicere,* VII. *ancillarum*

Digitized by Google

ancillarum pretium reddat, aut VII. *annis pœniteat cum Episcopo vel Scriba.*

¶ SCRIBÆ, Notarii publici, tabelliones. Leges Liutprandi apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 68. *De Scribis hoc prospeximus, ut qui chartam scripserit, sive ad Legem Langobardorum, quæ apertissima, & pene omnibus nota est, sive ad Legem Romanorum, non aliter faciant, nisi quomodo in illis Legibus continetur.* Adde Capitul. 1. Caroli M. an. 805. §. 3. &c.

SCRIBANIA, Tabularium forense, Gallis *Greffe: Escrivenage*, in Assisis Hierosol. c. 8. ubi de officio Senescalli. Charta an. 1259. *Vendimus... totam Scribaniam Vicariæ civitatis Majoricarum, quam incontinenti tibi tradimus cum omnibus libris & scripturis ... & cum sigillo Curiæ Majoricarum.* Charta Petri II. Regis Arag. an. 1283. pro libertatibus Cataloniæ: *Restituimus plene ac libere Notarias, seu Scribanias, locis religiosis, Baronibus, Militibus, &c.* Alia: *Notarii regentes Scribanias.* [*Notairies*, in Statuto Philippi V. an. 1318. to. 1. Ordinar. Reg. Franc. p. 663. Mandatum Caroli IV. an. 1322. ibid. p. 773. *Cum ... per nos etiam ordinatum fuerit ut scripturæ, sigilla, Scribaniæ, &c.* Ogerii Panis Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 407. *Excepta cabella salis, ... introitus Tyri, Scribania Septæ & Buzeæ, quæ possint vendi in publica callega usque ad annos duos.* Iidem Annal. Nicolai Guercii ibid. col. 541. *In officio vero Scribaniæ pertinentis ad officium palatii, &c.* Adde tom. 9. Spicil. Acher. pag. 127.]

¶ SCRIVANIA, in Statutis Communit. Genuens. lib. 4. cap. 64. fol. 116. v°. pluries occurrit eadem notione, ab Ital. *Scrivania.*

¶ SCRIBANS, Scriba, Gall. *Greffier.* Regest. 1. feudorum Campaniæ fol. 73. *Forisfactum quod non montabit plusquam* XX. *solidos, eschivabunt præpositi & Scribantes, & duo probi homines villæ quos domina Comitissa ad hoc faciendum apponet.*

SCRIBANUS, Scriba navis, Italis *Scrivano*, nostris *Escrivain:* qui in *quaterno*, seu *capitulari*, merces omnes, quibus onerata est navis, *naulum, quod Patroni debent habere à naulizantibus*, victualia & alia ejusmodi describit. Vide Statuta Venetor. lib. 6. cap. 68. & 75. Sanutum lib. 2. part. 4. cap. 10. p. 63. cap. 15. 20. &c. Habuerunt etiam veteres *Scribas* suos nauticos, de quibus Festus, Plautus, & Eustathius ad Odiss. 8. Vide Schefferum lib. 4. de Militia navali cap. ult. extremo.

☞ Pro *Scriba*, Gall. *Greffier*, occurrit in Annal. Genuens. Caffari apud Murator. tom. 6. col. 247. *Consulibus vero, audito consilio consiliatorum, palam coram consiliatoribus, Guillelmo de Columba publico Scribano præceperunt, ut librum à Caffaro compositum & notatum scriberet, & in communi Chartulario poneret.* Statuta Astens. Collat. 5. cap. 3. fol. 20. v°. *Juro facere jurare Scribanos Communis ostendere universa scripta quæ habuerint, &c.* Charta an. 1320. ex Tabular. Massil. *Et præpositus vester unus Scribanus, &c.*

¶ SCRIBARIA, Officium Scribæ, Gall. *Greffe.* Statuta Eccl. Barcin. an. 1341. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 622. *Item, statuimus quod nec nos Episcopus, nec capitulum, nec aliquis prælatus vel alia singularis persona de capitulo bajulias, Scribarias seu alia officia, ... possimus de cetero alicui personæ concedere... ad vitam.* Vide *Scribania.*

¶ SCRIBERE, pro Inscribere, in Cod. Theod. tit. 4. leg. 13. lib. 6. & tit. 1. leg. 31. lib. 15.

SCRIBONES, apud Theophylactum Simocattam lib. 1. c. 4. Suidam, in Glossis Basilicorum, dicuntur τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Βασιλέως ὑπερφερόμενοι. Ita etiam fere idem Simocatta lib. 7. c. 3. & lib. 8. c. 5. *Scribones* vero ab Imperatoribus in provincias mitti solitos ad mandata perferenda vel exequenda, legimus apud Gregorium M. à quo *viri magnifici* indigitantur lib. 8. Epist. 57. 60. 61. lib. 12. Epist. 30. Anastasium Biblioth. in Vigilio, & in Theodoro PP. in Hist. Miscella lib. 16. p. 458. edit. Canisii, apud Theophanem in Mauricio, Eustathium in Vita Eutychii Patr. CP. num. 70. &c. Atque inde forte *Deputati* iidem appellati, ut est apud Leonem in Tacticis cap. 4. §. 15. Tametsi aliud muneris habuere *Deputati* isti militares, ut qui vulneratos milites curarent, proindeque vice medicorum essent. [Vide *Scribæ.*]

¶ SCRICTOFINNI. Vide *Scrikkofinni.*

¶ SCRIGNOLUS, SCRIGNUS, Arca, arcula, Gall. *Coffre, Coffret*, Italis *Scrigno, Scrignolo.* Castellus de Castello in Chron. Bergom. apud Murator. to. 16. col. 893. *Die Lunæ* XXVI. ... *commissum fuit furtum in domo, ... in qua domo ruperat unum Scrignolum, in quo erat numerus florenorum* LXXXVI. *&c.* Ibidem col. 949. *Invenerunt in ipsa turre ... unam quantitatem frumenti, & certos lectos, & Scrignos, &c.* Vide *Scrinium.*

¶ SCRIKKOFINNI dicti Septentrionales populi, apud Paulum Warnefridum de Gest. Longobard. lib. 1. cap. 5. à Teuton. *Scrikken*, Salire, ut vult Schilterus, quod saltibus utentes arte quadam ligno incurvo ad arcus similitudinem feras assequuntur. Hinc potior videtur hæc lectio: alii quippe legunt, *Scrictofinni, Scrifinii*, vel *Scriphinii*, & *Scritobini.*

¶ SCRIMALIA. Vide *Scrimalia.*

SCRIMATUR, *Rugit, aut bucinat.* Papias MS. & edit.

¶ SCRINARIUS, ut *Scriniarius.* Vide *Scrinium.*

SCRINDUS. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. apud Baluzium: *Scrindos paria* 1. *ad vestimenta sacra salvandum.* Sed legendum *scrinios*, pro *scrinia.*

¶ SCRINEUM, SCRINEUS. Vide *Scrinium.*

SCRINGÆ. Vetus Agrimensor: *Alioqui, qui nesciunt, quia est in lectionibus, negant esse in finibus confinios. Is in tempore, quando milites occidebantur in bello publico, alibi, qui maxime non ponebantur, nisi circa fines & in centuriis: & quando milites ponebant, tantos lapides figebant. Ideoque Scringis & allabinibus & centuriis signa proponebantur.* Vide conjecturas Rigaltii.

¶ SCRINIARIUM, SCRINIARIUS. Vide *Scrinium.*

¶ SCRINIATOR, Qui *Scrinia* seu arcas operatur. Anonymus de Reb. Altahens. Monast. ex Schedis Mabill. Regest. 1. *Quidam Conversus nomine Georgius insignis Scriniator habens multa bona instrumenta pertinentia ad artem suam, &c.* Vide in *Scrinium*, ubi *Scriniator* dicitur scriptor.

SCRINIUM, apud Papiam, *quasi secretorium, vel scriptorum publicorum reconditio.* [Gloss. Lat. Græc. *Scrinium*, χαρτοφυλάκιον.] Scholiastes Juliani Antecess. *Quatuor Scrinia sunt, primum quod dicitur Libellorum: secundum Memoriæ: tertium Dispositionum: quartum Epistolarum: unde & quatuor Antigrafei sunt .... nam magistri.* Ubi quidam reponunt, seu *Scriniorum Magistri.* De hisce quatuor scriniis agunt passim Notitia utriusque Imperii, Cod. Theod. & Justin. & Scriptores alii. [Hinc *Scriniarius ab epistolis, Scriniarius à libellis*, in antiquis Inscriptionibus, quas laudat Salmasius ad Lampridii Alexandrum cap. 31.]

Præter scrinia ista Palatina, quæ *Augusta* vocat

Symmachus l. 4. Epist. 53. *Sacra* Sidonius carm. 5. erant *Scrinia Magistratuum*, de quibus in iisdem Codd. tit de Numerariis, &c. ubi multa Cujacius, & Jacobus Gotofredus commentantur.

Scriniarii, dicti, qui in hisce scriniis operam suam locabant, & *scriptorum* vices agebant. Papias: *Scriniarii, libellarii, cartularii publici*. Gloss. MS. Reg. cod. 2062. Σκρινιάριος, ὑπογραφεύς. Gloss. aliud, cod. 396. Σκρινιάριοι συμπλεγμένοι, ἤως χαρτουλάριοι. [Gloss. Lat. Gr. *Scriniarius*, χαρτουλάριος.] *Scriniarius Curæ militaris*, apud Senatorem lib. 11. Epist. 24. *Scriniarius actorum*, eodem lib. Epist. 22. Sed de Scriniariis vide Cujacium, Gothofredum, & alios passim.

☞ Erant præterea Scrinia Ecclesiarum & Monasteriorum, in quibus reponebantur illa Instrumenta, quæ ad Ecclesias seu Monasteria pertinebant, quomodo in regiis seu publicis illa, quæ magis solemnia erant. Inter ecclesiastica scrinia celebre in primis est Romanæ Ecclesiæ archivum, in quo, jussu Siricii, teste Anastasio, asservabantur Constitutiones Pontificum, maxime contra hæreticos. *Chartarium* Romanæ Ecclesiæ vocat Hieronymus in lib. 2. adv. Rufinum. Scrinii Ravennatis Ecclesiæ meminit idem Anastasius in Nicolao Pontifice: *Cautiones & indiculos, qui soliti sunt ab Archiepiscopis Ravennatibus in Scrinio fieri, more Felicis decessoris sui falsavit.*

¶ Scrineum, ut *Scrinium*. Memor. Potestat. Regiens. ad ann. 1226. apud Murator. tom. 8. col. 1105. *Et etiam in ipso anno voluit comburi domus Communis, & plura Scrinea fuerunt combusta cum scripturis quæ intus erant.*

Scriniarii, in Ecclesia Romana duodecim erant, qui scrinia publica scripturarum curabant, epistolas à Cancellario & Protoscriniario dictatas scribebant; instrumenta, donationes & reliqua hujusmodi conficiebant; [quorum primus seu qui aliis præerat, *Primiscrinius* dicebatur. Vide in hac voce.] Isidorus lib. 20. Orig. c. 9. *Scrinia sunt vasa, in quibus servantur libri vel thesauri; unde apud Romanos illi, qui libros sacros servant, Scriniarii nuncupantur. Sergius Scrinarius* Ecclesiæ Romanæ, apud Anastasium in Constantino PP. pag. 65. ubi alii codd. habent *Scriniator*. [*Benedictus Scriniarius*, in Charta an. 729. apud Miræum to. 1. pag. 129. *Petrus Scriniarius*, in Placito an. 999. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 502. *Zacharias Scriniarius*, in Bulla Marini PP. ex Tabul. Solemniae.] Nicolaus I. PP. Epist. 27. *Hanc autem epistolam ideo more solito scribi non fecimus, quia & Legatus vester sustinere non poterat, & ob festa Paschalia Scriniarios nostros, eo quod debitis vacabant occupationibus, habere, ut debuimus, non valuimus.* Vide Joannem Sarisber. Epist. 111. *Scriniarius Ecclesiæ Ravennatis*, apud Anastasium in Stephano IV. PP. p. 96.

¶ Scrinarius, ut *Scriniarius*, in Bulla Urbani II. PP. an. 1097. inter Instrum. tom. 6. novæ Gall. Christ. col. 27. *Scriptum per manum Petri Scrinarii sacri palatii.* Occurrit præterea in Ord. Rom. Cencii Camer. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 168. & seqq. *Nicolaus Scrinarius S. Romanæ Ecclesiæ*, in Bulla Stephani PP. an. 896. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 30.

¶ Scrinium, Scrineum, Ærarium, thesaurus, fiscus Principis. Charta Humberti Episc. Gratianopol. an. 1034. apud Mabill. to. 4. Annal. Bened. p. 730. *Mirum in modum deliberavi, & admodum delegi monasterium fieri ex sanctæ sedis Scrinio, illudque pulchre confici ex ecclesiasticis rebus.* Ekkehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 11. *De Scriniis Regum sexaginta argenti librarum rata pondera deferret.* Oberti Stanconi Annal. Genuens. ad annum 1270. apud Murator. to. 6. col. 551. *Porro Rex Carolus naufragio afflictis afflictionem accumulans, extorsit ab omnibus quidquid ex dicto exstitit naufragio recuperatum, post triduum dicens, quod ex Regis Guilelmi constitutione & longa consuetudine hoc debebat suis Scriniis applicari.*

¶ Scriniarium, Eadem notione, in Menoti Serm fol. 15. v°. *Sic hodie thesaurarii orti à paupere domo, filii parvi mercatoris, statim quod posuerunt pedem in Scriniario & manus in pecunias, faciunt sicut de cera.*

Scrinium, Feretrum, in quo reliquiæ sacræ reconduntur, nostris *Escrin*. Honorius Augustod. lib. 1. de Missa c. 69. *Arca testamenti à Sacerdotibus portabatur, & Scrineum vel feretrum cum reliquiis à portitoribus portatur.* Cap. 70. *Cum circa Monasterium Scrinium vel feretrum cum cantu & compulsatione ferimus, quasi cum Arca Hierico, cum sono tubarum & clamore populi circuimus.* Adde cap. 73. Gervasius Dorobernensis de Cantuariensi Ecclesia: *Septem quoque Scrinia, auro & argento cooperta, & multorum sanctorum reliquiis referta sustentabat.* Chronicon Casin. lib. 6. c. 357. *Scrinium argenteum super altare cum nigello librarum 8. Scrinium eburneum magnum, &c.* Charta Joannis Archiep. Capuani an. 1301. *Scrinia duo coloris viridis pro capella. Arca vel Scrinium reliquiarum*, apud Gillebertum Lunicensem Episcopum de usu Ecclesiastico. [Libellus de successoribus S. Hidulfi in Hist. Mediani Monast. pag. 186. *Quod venerabile S. præsulis Hidulfi corpus usque ad illud tempus ibidem arca saxea servabat, ... decrevit levare tumulo ac apparato locare in Scrinio.* Et pag. 187. *Tandem sacras Reliquias nitido involventes pallio, ligneo recondidere Scrinio.*] Occurrit præterea apud Harigerum Abbat. in Hist. Translat. Reliq. S. Landoaldi n. 13. Hugonem Flaviniac. in Chronico pag. 82. &c. Willel. *Guiart* de S. Ludovici cadavere:

En un Escrin fort & ferré
Refurent ses os enserré.

Vide *Screo*.

¶ Scrinium, Arca, arcula, Gallice *Coffre*, olim *Escrin*. Litteræ Johannis Franc. Reg. ann. 1360. to. 3. Ordinat. p. 479. *Nisi reperta fuerit dicta res in Scrinio vel archa firmitatis, de quibus clavem deferat dominus vel domina domus.* Chron. Senoniense apud Acher. tom. 3. Spicil. p. 332. *Detulit enim quicquid Episcopo abstulerat, saumarios, Scrinia in quibus episcopalia, oleum sacrum, chrisma, & sandalia ferebantur.* Le Roman *d'Athis* MS.

Si ot tous plains de fins besans,
Deux grans Escrins assez pesans.

Le Roman *de Florance & de blanche Flore* MS.

J'ai Escrins à metre joiax,
J'ai boites de cuir à noiax.

Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Un Escrin d'or prist Medea,
Voiant Jason le desferma, &c.

¶ Scrineum, Scrineus, Eadem notione. Laudes Papiæ apud Murator. to. 11. col. 26. *Et Scrineis & archis tam magna sunt plurima, ut unum nequaquam, aut vix possint duo robusti viri portare.* Occurrit etiam in Statutis Vercell. lib. 2. fol. 27. v°. Computus ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 278. *Item, cuidam bastasio qui portavit Scrineos de galea usque ad dominum quando erat apud Isclam, gr. 111.* Ibid. p. 279. *Item, pro una barca*

qua portavit duos Scrineos domini de portu Olibani usque Nicziam, taren. 1. *gran.* x. Pluries occurrit in Computo ann. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot.* Vide *Scrignolus.*

¶ Scrinum, vel Scrinus, Eodem significatu. Teloneum S. Bertini: *Navis cum Scrinis sive feris & sine aliqua supellectili*, 11. *den.*

SCRIPATURA. Michaël Scotus de Physionomia cap. 20. *Animalium quadam habent dentes in ore, ut homo, canis, &c. Quidam Scripaturam, & non dentes, ut anser.* [Vide *Crepatura.*]

¶ SCRIPNEA, Vagina, ut videtur, Gall. *Gaine*, quia est gladii *scrinium* seu arca. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 86. *Nec tenere* (debeat) *in Scripnea gladium majorem una spanna computato manubrio ad taliandum gruppos.*

¶ SCRIPNUM. Vide mox *Scrippum* 2.

1. SCRIPPUM, Pera, sacculus, in quo, quæ ad victum necessaria erant, recondebant peregrini, Anglis *Scrip*, quomodo Chaucerus de peregrinorum ad S. Thomam Cantuariensem peris:

In Scrippe he baes both breard and leeks.

Id est, *In pera porros cum pane ferebat.* Capitulare Metense an. 757. cap. 6. *Nec propter Scrippa sua ullo peregrino calumniam faciatis.* Synodus sub Pipino Rege c. 26. *Et de peregrinis similiter constituimus, ut quando propter Deum ad Romam, vel alicubi vadunt, sic ordinamus ut ipsos per nullam occasionem ad pontes, vel exclusos, aut navigatio detineatis nec propter Scrippa sua, &c.* [Ubi *Scirpa* edidit Baluzius: quomodo etiam legendum suspicatur Sirmondus; *Scrippa* enim forte per metathesim litteræ unius scriptum fuit pro *Scirppa*, quæ erant cophini seu corbes ex scirpo factæ, quas gestabant viatores ad sarcinas reponendas.]

¶ 2. SCRIPPUM, Arca, Gall. *Coffre.* Acta SS. to. 1. Jun. p. 772. ubi de S. Gerardo: *Date mihi vestitum meum pulcrum, quem habetis in Scrippo clausum.* *Scripnum* editum apud Murator. to. 12. col. 1172. ex Chron. Modoet. Bonincontri. Vide *Scrinium* & *Scripnea.*

¶ SCRIPTALIS, Scriptus, litteris commendatus. *Item verbum Dei mentale, vocale, Scriptale, &c.* in Replica dom. Wlrici apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 505.

SCRIPTANES. Charta Ariberti Archiepiscopi Mediolanensis apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ p. 369. *Ad Notarios solidos* 5. *ad Presbyteros Decumanorum ordine libr.* 4. *& dimidiam, ad Lectores sol.* 5. *ad Custodes sol.* 4. *ad Veglones den.* 40. *ad Scriptanes majores & minores, quod sunt breves* 5. *solidos* 50. *ad Magistrum, qui ipsum brevem detinet*, 12. *den.* Occurrunt eadem verba infra.

¶ SCRIPTELLUM, diminut. à Scriptum, Scheda, schedula. Arestum Parlamenti Paris. 19. Jun. an. 1332. *Super hoc fiebat duplex Scriptellum... Quando reperiebat quod ipsi elegerant* IV. *de illis qui continebantur in suo Scriptello, ipse permittebas dictam electionem ... & remanebant Scabini dicti nominati in dicto Scriptello.*

¶ SCRIPTIO, Archivum, tabularium, locus ubi *scripta* seu Chartæ asservantur, vel polyptychus. Canones Hibern. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 33. ubi cap. 7. inscribitur: *De duabus ecclesiis contendentibus agrum unum. Ager inquiratur in Scriptione duarum Ecclesiarum. Si in Scriptione non inveniatur, requiratur à senioribus & propinquis, &c.*

¶ Scriptio, Charta contractus, conventionis, &c. Leges Pippini Reg. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 124. *Observamus ut Romani successores juxta illorum legem habeant, similiter & omnes Scriptiones secundum legem suam faciant.* Vide *Scriptura.*

¶ Scriptio, Epistola. Littera missilis Johannis de Arecio apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 476. *Nuper Celsitudinis vestra gratanter, sicut decuit, Scriptionem suscepimus.*

¶ Scriptio, Æstimatio, modusque præstationis quæ cuique imponebatur. Ita Gothofredus ad leg. 12. Cod. Theod. tit. 26. de Proximis, &c. *Nulla extrinsecus conlatione vexentur, nec molem promissionis, nec Scriptionis injuriam perhorrescant.*

¶ Scriptio, Inscriptio, stigma. Dicitur de notis quæ faciei, manibus, fronti damnatorum inscribebantur, quas penitus sustulit Constantinus M. Vide Gothofredum ad leg. 2. ejusd. Cod. tit. 40. de pœnis.

SCRIPTIOMA, Scriptionis character, [stylus, ratio scribendi,] apud Longinum in Actis S. Stanislai Episcopi Cracoviensis num. 65.

¶ SCRIPTIONALE, Theca calamaria, Gall. *Ecritoire.* Statutum Capituli generalis Monast. Gellon. an. 1150. apud Stephanot. tom. 8. Fragm. Hist. MSS. p. 175. *Debet etiam habere .... ille qui fuerit monachandus pro suis vestibus & arnesio duas cucullas & floccum unum, duo Scriptionalia cum pennis, duas tunicas, &c.* Vide *Scriptúrale.*

¶ SCRIPTIONALIS, Ad scriptionem pertinens. *Scriptionalis species*, apud Mart. Capellam lib. 5. pag. 150.

¶ SCRIPTITARE, nude pro Scribere. Charta donationis Abbatiæ S. Egidii ex Schedis Præf. *de Mazaugues: Girardus monachus rogitatus Scriptitavit.* Utitur Cicero pro sæpius scribere.

¶ SCRIPTOGRETENSI. Charta Guarini Episc. Ebroic. inter Probat. Hist. Ebroic. p. 9. *Quia lapsu temporis labitur hominum memoria; Idcirco ad memoriam revocandam, ejusque lapsus reparandos scripti fidelis innitendum est remedio, ea propter universitati vestra Scriptogretensi duximus infirmandum nos amore Dei, &c.* Ubi legendum *Scripto gratanti duximus insinuandum.*

¶ SCRIPTORATUS, Officium *Scriptoris*, seu notarii. Epist. Sixti PP. IV. ad Reg. Aragon. ann. 1475. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1478. *Intelleximus serenitatem tuam desiderare ut officium Scriptoratus coram officiali suo Calasambii Tyrasconensis diocesis, quod amovibile est, & ad beneplacitum dicti Episcopi, dilecto filio Bartholomao Serena concessum fuit, ad vitam concedatur eidem.*

SCRIPTORES Publici, Notarii. Capitula post Concilium Ravennense an. 904. c. 5. *Ut Scriptoribus publicis nullatenus interdicatur res Arimannorum transcribere, si eis fuerit opportunum.*

¶ Scriptores Regii, Iidem Notarii interdum nuncupati: cujus nomenclaturæ mentio primum nobis occurrit in Charta homagii ab Humberto de Chintriaco præstiti Abbatiæ Trenorchiensi 18. Junii ann. 1401. *Personaliter constitutus nobilis vir Humbertus de Chintriaco coram me Notario publico Regis nostri Scriptore, &c.*

Scriptores præterea dicti in Monasteriis, qui in *Scriptorio*, cella ita nuncupata, de qua mox, librorum scriptioni operam dabant. Monachorum enim alii, cum eorum nemo esset, qui non re aliqua occuparetur, manuum operibus. officinarum monasticarum alii muniis, alii denique librorum scriptioni vacabant, certo numero ad id delecti ab Abbate, tum ut libros Ecclesiasticos, quo eorum esset semper copia, tum alios, qui ad literarum humaniorum & Ecclesiasticarum studia necessarii essent, describerent. Quin etiam ea monachorum

occupatio operibus manuum accensebatur. Auctor Vitæ S. Nicolai Studitæ p. 901. ἀλλ' ἦν ταῖς χερσὶ κοπιῶν, καὶ δέλτους ἄριστα συμμειογράφων, εἰ καί τις ἄλλος. Ubi Combefisius vocem συμμειογραφεῖν, esse longo literarum ductu, seu litteris uncialibus scribere observat. Quid si σημειογραφεῖν legatur, ut sit notis scribere? Ethelwlfus de Abbatibus Lindisfarnensibus cap. 8.

Comptis qui potuit notis ornare libellos.

Vita S. Baboleni n. 2. edit. Petri Chiffletii: *Dehinc orationi adjungebatur lectio, atque sanctarum Scripturarum meditatio: postremo vero scribendi exercitatio. Sunt nempe adhuc penes nos plura volumina, quæ ipsius manu dicuntur fuisse descripta.* Gregor. Turonensis in Vita S. Aridii p. 200. *Nunquam otio indulsit, quo non aut lectionem, aut opus Christi perficeret, aut certe manibus aliquid ageret, aut denique sacros Codices scriberet.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 19. *Quicunque de fratribus intra claustrum Scriptores sunt, quibus officium scribendi ab Abbate injunctum est, omnibus iis Armarius providere debet, quid scribant, & quæ ad scribendum necessaria sunt, præbere, nec quisquam eorum aliud scribere, quam ille præceperit, &c.* Ex quibus verbis satis intelligitur Scriptores non excepisse quæ scribebant ab ore dictantis, quod quidam volunt. Infra: *Loca etiam determinata ad ejusmodi opus seorsum à Conventu, tamen intra claustrum præparanda sunt, ubi sine perturbatione & strepitu Scriptores operi suo quietius intendere possint. Ibi autem sedentes & operantes, silentium diligenter servare debent, nec extra quoquam otiose vagari. Nemo ad eos intrare debet, excepto Abbate, & Priore, & Subpriore, & Armario, &c.* Guigo Prior Cartusiensis de Quadripartito exercitio cellæ c. 36. ait *scriptionem* peculiare fuisse *Cartusiensium inclusorum* institutum: *Hoc autem esse debet specialiter opus tuum, ... libris scribendis operam diligenter impendas. Hoc siquidem speciale esse debet opus Cartusiensium inclusorum.* Et alio loco: *Porro si ita providerit Prior, unum est, cui in operatione specialiter intendere debes, ut videlicet & scribere discas, si tamen addiscere potes, & si potes, & scis, ut scribas. Hoc quodammodo opus, opus immortale est: opus, si dicere licet, non transiens, sed manens: opus itaque, ut sic dicamus, & non opus: opus denique, quod inter omnia alia opera magis decet viros religiosos literatos.* Statuta Guigonis II. Prioris Cartusiæ cap. 28. §. 4. *Omnes pene, quos suscipimus, si fieri potest, scribere docemus.... Libros quippe tanquam sempiternum animarum nostrarum cibum cautissime custodiri, & studiose volumus fieri, ut quod ore non possumus, Dei verbum manibus prædicemus. Quot enim libros scribimus, tot nobis veritatis præcones facere videmur, sperantes à Domino mercedem pro omnibus, qui per eos, vel ab errore correcti fuerint, vel in Catholica veritate profecerint, &c.* Quo spectant ista Hieronymi ad Rusticum Monachum de forma vivendi: *Texantur & lina capiendis piscibus, scribantur libri, ut & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur.* Vide Statuta Premonstrat. distinct. 1. cap. 8. Ad id officii adhibitos potissimum pueros & novitios Monachos testatur Sulpitius Severus in Vita S. Martini cap. 7. *Ars ibi, exceptis Scriptoribus, nulla habebatur,* (in Cœnobio scilicet S. Martini,) *cui tamen operi minor ætas deputabatur.* Capitul. Aquisgranense an. 789. c. 70. & lib. 1. Capitul. cap. 68. *Et pueros vestros non sinite eos vel legendo vel scribendo corrumpere.* Ordericus Vitalis lib. 3. p. 485. *Ipse propriis manibus scriptoria pueris & indoctis fabricabat, operisque modum .... ab eis quotidie exigebat.* Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 79. *Scriptorum quoque copiam a Domino sibi datam exultabat, ita, ut si claustrum ingredereris, videres plerumque 12. Monachos juvenes in cathedris sedentes, & super tabulas diligenter & artificiose, & cum silentio scribentes.* Verum in libris Ecclesiasticis describendis adhibendos perfectæ ætatis homines statuit laudatum Capitulare Aquisgranense an. 789. cap. 70. Vide Præfationem nostram.

Ejusmodi scriptorum in Monasteriis passim mentio occurrit. Eckeardus junior de Casibus S. Galli c. 11. *Itur in armarium; sed & in angustum S. Galli Thesaurarium. Præ omnibus autem Scriptorum digiti efferuntur, &c.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Ibique fecit Abbas ab electis, & procul quæsitis Scriptoribus scribi nobilia volumina Ecclesiæ necessaria.... Postquam autem præfato Militi librarium suum primo paratum liberaliter contulerat, continuo in ipso, quod construxit, Scriptorio, libros prælectos scribi fecit, Lanfranco exemplaria ministrante.* Chronicon S. Benigni Divionensis: *Fuit autem Girbertus ex primis, quos nutrivit Domnus Abbas Willelmus, & ab officio Scriptor est appellatus.* Commendatam autem in primis fuisse Monachis librorum scriptionem pluribus docet Haeftenus lib. 9. Disquisit. Monasticar. tract. 2. disq. 4. ex variis auctorum locis, quibus adjungendus alter hic ex Actis Murensis Monasterii p. 32. *Libros autem oportet semper describere, & augere, & meliorare, & ornare, & annotare cum istis, quia vita omnium spiritualium hominum sine libris nihil est.*

¶ SCRIPTORIA. Vide mox in *Scriptorium* 1.

1. SCRIPTORIUM, Cella in Monasteriis scriptioni librorum destinata. Ælfricus, *Scriptorium*, ƿƿıȝ-leȝeþhuȝ. Alcuinus, in locum, ubi Scriptores sedent, Poëm. 126. & apud Canisium:

> *Hic sedeant sacræ scribentes famina legis,*
> *Nec non sanctorum dicta sacrata Patrum,*
> *Hic interserere caveant sua frivola verbis,*
> *Frivola nec propter erret & ipsa manus.*
> *Correctosque sibi quærant studiose libellos,*
> *Tramite quo recto penna volantis eat.*
> *Est decus egregium sacrorum scribere libros,*
> *Nec mercede sua scriptor & ipse caret.*

Adalhardus in Capitulis cap. 50. *De scriptoribus solarii*, id est, ut interpretor, *Scriptorii.* Eckehardus Jun. de Casib. S. Galli c. 3. *Erat tribus illis consuetudo, permissu quidem Prioris, in intervallo Laudum nocturno convenire in Scriptorio, collationesque tali hora aptissimas facere.* Cap. 11. *Veniunt in pyrale, & in eo lavatorium, nec non & proximum pyrali Scriptorium.* Petrus Abælardus in Hist. Calamitatum suarum c. 7. *Quæ enim conventio Scholarium ad pedissequas, Scriptoriorum ad cunabula!* Rainardus Abbas Cisterciensis in Constitut. c. ult. *In omnibus Scriptoriis ubicunque ex consuetudine Monachi scribunt, silentium teneatur sicut in claustro.* Ægidius Aureæ-Vallis Monachus cap. 17. *Alterum ante Crucifixum orantem, tertium de Scriptorio Ecclesiæ* (S. Lamberti Leodiens.) *proxime egredientem in ipso Ecclesiæ ingressu extinxit* fulmen. [Hist. Monast. Villar. c. 8. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1292. *Cum autem desiit* (Arnulphus) *abbatizare, adeptus est Scriptorium quod est in auditorio prioris.... In Scriptorio continue laborabat, aut legendo, aut orando, aut meditando, aut studendo, aut confessiones audiendo.* Unde colligitur *Scriptorium* interdum nuncupari locum remotiorem, non ita scriptioni destinatum, quin in eo aliis rebus vacarent. Statuta Ordin. Cisterc. ann. 1278. apud eumdem Marten. to. 4. Anecd. col. 1462. *Monachi quibus ad studendum vel recreandum*

Scriptoria conceduntur, in ipsis Scriptoriis non maneant illis horis quibus monachi in claustro residere tenentur.] Descriptum est à viro doctissimo Luca Acherio ad Guibertum benedictio ejusmodi Scriptoriorum, in hæc verba: *Benedicere digneris, Domine, hoc Scriptorium famulorum tuorum, & omnes habitantes in eo, ut quicquid divinarum Scripturarum ab eis lectum vel scriptum fuerit, sensu capiant, opere perficiant, Per Dominum, &c.*

¶ SCRIPTORIA, femin. gen. Eadem notione. Tangmarus in Vita S. Bernwardi Hildesh. Episc. apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. p. 444. *Scriptoria namque non in monasterio tantum, sed in diversis locis studebat, unde & copiosam bibliothecam tam divinorum, quam philosophicorum codicum conscripsit.* Liber de Doctr. novit. Ord. Grandim. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 1842. *Nec etiam intrabis coquinam, Scriptoriam, vel alias officinas, sive habitacula, sine licentia abbatis.*

2. SCRIPTORIUM, Pars lecti interior, quæ alias pluteum, exterior vero sponda dicitur. Papias: *Pluteum, interior pars lecti, Scriptorium.* Jo. de Janua: *Plumacium, cervical, vel Scriptorium.* [Unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Plumatium, chevecuel, c'est coissin de plume, ou Escriptoire.*]

3. SCRIPTORIUM, pro Arca aut cista quævis. Statuta Ordin. Premonstratens. dist. 1. c. 9. *Porro in claustro carola, vel hujusmodi Scriptoria, aut cistæ cum clavibus in dormitorio, nisi de Abbatis licentia, nullatenus habeantur.*

SCRIPTULUS, & SCRIPTULUM, Scrupulus, minima pars unciæ veteribus dictus, ut auctor est Sosipater. Gloss. Gr. Lat. γράμμα, τέταρτον τοῦ χρυσίνου, *Scrupulum.* Occurrit in Querolo, in Confessione S. Patricii Hibern. Apost. num. 12. in Canonibus Hibern. l. 40. c. 4. & in Vita S. Audomari c. 14. apud Mabillonium. Vide Fl. Caprum de Orthograph. [Vide *Scripulum.*]

¶ SCRIPTURA. Ut varia fuit apud antiquos materia, in qua olim excepta est Scriptura, ita & multiplex in usu fuit apud ipsos scribendi ratio. Quod ad Scripturam antiquiorum temporum spectat fuse prosecutus est in Diplomat. Mabillonius, quem hic exscribere non est animus. At variarum ab undecimo sæculo scriptionum nomina, quarum & specimina edidit Leonardus *Wirstlin* Monachus S. Udalrici, ex instituto nostro litterarum ordine hic referenda duximus post Bern. Pezium in Præfat. tom. 1. Anecd. pag. 35. qui ea eruit ex Cod. Udalricano cui titulus: *Proba centum Scripturarum diversarum una manu exaratarum.*

Abscisa.
Abscisa Posterialis.
Alta Posticalis.
Altana.
Altana semis Major.
Altana Minor.
Antiqua Crassana.
Antiqua Curtana brevis.
Antiqua Curvalis.
Antiqua Durana.
Antiqua Formata media.
Antiqua Formosalicana.
Antiqua Major.
Antiqua Polita.
Antiqua Prisca.
Antiqua Realicana.
Antiqua Serrata.
Antiqua Simplicana.
Bisaricalis.
Bullicalis Minor.
Cardinalicana.
Cespalicana.
Clippalicana Galeata.
Clipalicana Major.
Codicalis Simplex.
Composterialis Major.
Composterialis Minor.
Cursiva Italicana.
Cursiva Litteralis.
Cursiva Rotundalis.
Curtana Flacca.
Curtana Previssalica.
Curvalica Simplex.
Curvana Inequalis.
Dilatana Media.
Eversalicana.
Eversalicana Media.
Eversalica Minor.
Extensiva Inaequalis.
Extensiva Inaequata.
Flacana Antiqua.
Fractura Germanica.
Gippalicana.
Globata Rotalis.
Grossana.
Imperato icalis.
Inaequalicalis Variana media.
Inaequalicana.
Italicana Formata.
Italicana Notalis.
Litteralis Cursalica.
Litteralis Italicana.
Litteralis Simplex.
Macrana Alta.
Media Rotalis.
Mediana Serrata.
Mediana Utralis.
Neutralicalis.
Neutralicana.
Notula Codicalis.
Notula Codicalis Polita.
Notula Curtana.
Notula Formata.
Notula Formata Simplex.
Notula Posticalis Media.
Notula Posticalis Pressa.
Notula Semifracta.
Notula Semis Formata.
Notula Submissa.
Palliata Tensa.
Papalicana.
Pictoricalis Major.
Pictoricalis Minor.
Pillicana.
Poëtica Vera.
Posticalis Cursiva.
Posticalis Mediana.
Posticana Serrata.
Polita Media.
Postericalis Serrata.
Prisca Caudalis Lata.
Prisca Pilicalis.
Regia Pallicalis.
Rotalis Cursiva.
Rotalis Globata.
Rotalis Minor.
Rotulana Curvalica.
Rotunda.
Rotundalis Alta Media.
Rotundalis Inaequata.
Saltana Postericalis.
Semifractura.
Spissalica Postericalis.
Tenuissana.
Textus Italicus.
Textus Italicus Altus.
Textus Italicus Bifractus.
Vagalicana Extensiva.

☞ Steganographiæ inferioris ævi rationem qui nosse voluerit, hujus non contemnendum specimen exhibet Martenius to. 1. Anecd. col. 1553. quod consulere cuivis licet.

¶ SCRIPTURA DIVINA dicti Libri SS. Patrum, in Vita Vener. Olberti Abbat. Gemblac. sæc. 6. Bened. part. 1. p. 605. *Plenariam vetus & novum Testamentum continentem in uno volumine transcripsit historiam; & divina quidem Scriptura plusquam centum congessit volumina, sæcularis vero disciplinæ libros quinquaginta.*

¶ SCRIPTURA LEGALIS. Charta ann. 933. inter Instr. to. 6. novæ Gall. Christ. col. 127. *Certum quidem & manifestum est, quia nobis injunxit ... Reginardus Episcopus ... ut nos simul in unum supra nominati elemosynarii, ut nos Scripturam Legalem faciamus ad canonicos S. Nazarii, sicuti & facimus, ac legitime manibus tradimus in regno Septimania, in comitatu Biterrensi S. Petrum à Pullo cum suo terminio.* Infra *Charta donationis vel traditionis* dicitur.

¶ SCRIPTURA REDITORIA, Charta quæ bona ab alio usurpata ad pristinum & legitimum possessorem rediisse testatur. Concil. Cabilon. ann. 915. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 71. *Decreverunt, ut jam dicta villa Sanctemacus ad antiquitatem suam, hoc est ad matricem ecclesiam S. Clementis reverteretur; ... unde & hanc testimonii Scripturam quam reditoriam vocamus, sub hac ratione præfati Præsules præceperunt facere.*

¶ SCRIPTURA, Charta, instrumentum, scheda. Summaria Privileg. Eccl. Rom. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1233. *Ita una Scriptura habens formam juramenti continens quod dictus Tancredus .... jurat fidelitatem B. Petro ... Item alia Scriptura continens, &c.* Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1226. apud Murator. tom. 8. col. 1105. *Plures scrinea fuerunt combusta cum Scripturis quæ intus erant.* Conc. Tolet. XVII. inter Hispan. to. 2. p. 759. *Presbyter dum diœcesim tenet, de his quæ emerit ab ecclesiæ nomine Scripturam faciat.* Escripture, eadem

notione, in Statuto Caroli V. Reg. Franc. ann. 1367. to. 5. Ordinat. p. 21.

¶ Scriptura, pro Chirographo, seu chirographi litteris, in l. unic. Cod. Theod. tit. 27. lib. 2. pro signo quo in subscribendo quis utitur, occurrit in Charta Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1173. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 328. *Ut autem omnia supra dicta firma vobis prædicto episcopo & canonicis ecclesiæ vestræ semper illibata serventur, Scripturæ nostra & sigilli regii auctoritate, & robore præcipimus communiri & nominis nostri caractere.*

¶ Scriptura, pro Responsis aruspicum, in l. 1. ejusd. Cod. tit. 10. de Paganis, &c.

¶ Scriptura, Scripta, seu litis instrumenta, nostris etiam *Ecritures.* Charta Ludovici X. Reg. Fr. an. 1315. apud *la Faille* Annal. Tolos. to. 1. inter Instr. p. 63. *Cum super eo quod frequenter aliquem capi & incarcerari contingit, causa cognita innocentem seu inculpabilem reperiri, ac nihilominus retineri pro geolagio seu carceragio & Scriptura, ... concessimus quod nullus ... ad solvendum hujusmodi geolagium seu incarceramentum aut Scripturam ob hoc factam aliquatenus teneatur, nisi copiam de Scriptura illa petierit sibi dari.*

¶ Scriptura, Tabularium forense, Gall. *Greffe.* Statutum Caroli Johannis Franc. Reg. primog. an. 1357. to. 3. Ordinat. p. 180. *Cum nuper & ultimo quibusdam propulsis motibus, ordinasse dicamur quod officia præpositurarum, Scripturarum, tabellionatus, quæ ad firmam tradi consueverunt, &c.* Vide supra *Scribania.*

¶ SCRIPTURABILIS, Ad scribendum aptus. Senator lib. 11. Epist. 38. ubi de chartæ compositione: *Junctura sine rimis, continuitas de minutiis, viscera nivea virentium herbarum, Scripturabilis facies, quæ nigredinem suscipit ad decorem.*

¶ SCRIPTURALE, Theca calamaria, Gall. *Ecritoire.* Regula reform. Monast. Mellic. in Chron. ejusd. p. 344. *Item ipse* (vestiarius) *chartas, Scripturalia, pennas, ferramenta, & cætera hujusmodi habeat.* Vide *Scriptionale.*

SCRIPTURALITER Prædicare, proper Scripturas sacras. Anastasius in Leone III. PP. p. 121. *Infirmorum maximus visitator, prædicans illis Scripturaliter, ut eorum animas in eleemosynis redimeret.*

¶ SCRIPTURARIUS. Nonius: *Scripturarios, quos nunc tabularios dicimus, dici volunt veteres, quod Scripturis & commentariis omnia vel urbium vel provinciarum complecterentur.* Lucilius lib. 26. *Publicarum rerum assuefiam ut Scripturarius.* Adjective etiam usurpatur. Festus: *Scripturarius ager, publicus appellatur, in quo ut pecora pascantur, certum æs est: quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore. Scripturarius*, ὁ δημοσιογράφος, in Gloss. Lat. Græc.

¶ SCRIPTURIRE, Scribere. Gloss. Lat. Gr. *Scripturio*, γραψείω. Sidonius lib. 7. Epist. 18. *Sane ista pauca, quæ quidem & levia sunt, celeriter absolvi; quanquam incitatus semel animus necdum Scripturire desineret.*

SCRIPULA, *Epistola*, in Gloss. Isid. [Forte *Scriptula.* Addunt eædem Glossæ: *Scripula, sollicitator:* quod ita emendat Grævius: *Scripulatur, sollicitatur*, ex Papia: *Scripuler, sollicitor.*]

SCRIPULARE. Lambertus Ardensis pag. 260. *Apum sive etiam formicarum more in marisco passim currere & recurrere, & terram in terra, & mariscum in marisco cum fossariis in fossatum Scripulare & perfodere, &c.*

☞ Nescio an melius *Scrupulare* legitur ex eodem Lamberto edit. Ludewig. to. 8. Reliq. MSS pag. 600. *Invicem ad laborandum instigantes præeuntibus semper operis magistris & geometrice Scrupulantibus operantur.* Ubi *Scrupulare* opus delineare significare videtur.

¶ SCRIPULARI. Vide in *Scripula.*

¶ SCRIPULUM, Scripulus, ut supra *Scriptulus*, Vigesima quarta unciæ pars. Gloss. Lat. Gr. *Scripulum*, γράμμα. σταθμός. Arnobius lib. 6. p. 207. ubi de spoliata à prædonibus Apolline: *Ex tot auri ponderibus, quæ infinita congesserant sæcula, ne unum quidem habuit Scripulum.* Fannius de Ponder. v. 25.

> .... *Drachma Scripulum si adjecero, fiet*
> *Sextula quæ fertur: nam sex bis uncia constat,*
> *Sextula quum dupla est, veteres dixere duellam,*
> *Uncia fit drachmis bis quatuor, unde putandum,*
> *Grammata dicta, quod hæc viginti & quatuor in se*
> *Uncia habet.*

Vide alia notione in *Scrupulus* 3.

¶ SCRIPUS, Papiæ, *Difficultas:* unde *Scrupulus*, nisi ita ibi legendum sit.

¶ SCRITOBINI. Vide *Scrikfinni.*

¶ SCRITUARIUS, ut supra *Scriniarius*, nisi etiam ita legendum sit. Charta an. 1265. to. 1. Corp. Diplom. p. 223. *Ego Leonardus de Piperno, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Scrituarius.* Vide in *Scrinium.*

¶ SCRIVABILIS, Aptus ad scribendum. Charta Richardi II. Reg. Angl. an. 1380. apud Rymer. to. 7. p. 233. *Viginti & duas balas paperi Scrivabilis.*

¶ SCRIVANIA. Vide *Scribania.*

¶ SCRIVARIUS, Ital. *Scrivano*, Scriba, notarius. Caffari Annal. Genuens. ad an. 1159. apud Murator. to. 6. col. 274. *Cardinalibus quoque, & Abbatibus, Prioribus, Judicibus, Advocatis, Scrivariis, Primiceriis & schola cantoribus, ... non longe ab urbe insimul congregatis.*

SCROBA, [Fossa ferraricia, à Lat. Scrobs: unde etiam Matisconensibus *Creb*, & aliis *Croton*, interior carcer, Gall. *Cachot, basse fosse.*] Vide *Fossa* 1.

SCROBS, Pulvis, pro *Scobs.* Fragmentum Petronii: *Sustulerunt servi omnes mensas, & alias attulerunt, Scrobemque croco & minio tinctam sparserunt.*

SCROBULLA, Vestis muliebris. B. Odoricus de Foro Jul. in Peregrinat. num. 4. *Ista vero mulieres ambulant discalceatæ, portantes Scrobullas usque ad terram.*

¶ SCROELLÆ, Scrufllæ, Strumæ, scrofulæ, Gall. *Ecrouelles.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scrofulla, Escroelle, une maladie qui vient ou col, c'est le mal le Roy.* Gualbertus in Mirac. S. Rictrudis to. 3. Maii p. 133. *Frequentabatur B. Rictrudis populoso accessu miserrima infestatione vermium laborantium, quod genus morbi Scroellæ vulgariter nuncupatur: quod genus utique incommodi compaginem membrorum cui adhæret, fere sicut cancer misere populatur.* Acta S. Francisci de Paula to. 1. April. p. 155. *Ipse fuit detentus gravi inflatura, quam in parte inferiori genæ suæ dextræ circa guttur patiebatur .... Aliqui enim chirurgici morbum esse dicebant scropharum sive Scruellas, alii vero non.*

¶ Scrofolæ, ab Ital. *Scrofola*, Eadem notione. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. pag. 99.*. *Passus fuerat per duos annos infirmitatem in gutture quæ à Medicis vocatur Scrofola.*

¶ Scrophulæ, Scruphulæ, Eodem significatu. Oratio Legator. Caroli VII. Regis Franc. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 325. *In curatione ulcerum, quæ vulgariter Escrouelles, Latine vero Scrophula nuncupantur.* Append. ad Agnelli Pontif. de S. Barbatiano apud Murator. to. 2. p. 197. *Ejus guttur Scruphula circumdederant, & maximas tutes habens, minime valebat suam cervicem erigere.*

¶ SCROFA. Vide infra *Scropha*.

SCROFINA, *Quoddam instrumentum carpentarii, quod barendo scrobem faciat*. Joan. de Janua. In Catholico parvo: *Scrophina, instrument à charpentier, a graver*, [*rocyme*, in Gloss. Sangerm.]

¶ SCROFOLÆ. Vide *Scroellæ*.

SCROPHA, SCROFA, Machina ad suffodiendos urbium obsessarum muros. Willel. Tyrius lib. 3. c. 5. *Machinas ad suffodiendum murum habiles & necessarias, quas vulgo Scrophas appellant*. Lib. 17. cap. 24. *Scrophas quoque ex eadem contexunt materia, quibus impune ad complanandos aggeres accedebatur*. Lib. 18. c. 19. *Ut Scrophas materia competenti intexerent, in quibus libere delitescerent, qui ad suffodiendum aggerem introducerentur*. Fulcherius Carnot. l. 1. c. 18. *Machinis autem paratis, arietibus scilicet & Scrofis, ad assiliendum se paraverunt*. Math. Paris an. 1226. *Petraria, balista, Scrofa, catus, &c*. [Comput. ab ann. 1333. ad ann. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 276. *Item Francisco Pauli de Rossa qui ivit ad recipiendum Scrofas triginta donatas per dom. Regem apud Gandrianum cum uno famulo, pro expensis & salario ipsorum, taren. 11. gran. x.*] Vide Nutas ad Alexiadem pag. 391.

SCROFA DUCARIA, Ductrix aliarum Scrofarum. Vide *Ducarius*.

¶ SCROPHIO, ut *Scorpio* 3. apud vet. Auctor. rei agrariæ pag. 147. 213. &c. Vide *Scurpiones*.

¶ SCROPHULÆ. Vide *Scroella*.

SCROTER, Navigii species apud Danos. Saxo Grammaticus lib. 5. *Rex navigium donat, Scroter remiges vocitabant*.

¶ SCROVA, pro Scrofa, pluries in Leg. Salica tit. 2. §. 6. 7. 13.

¶ SCROZIA, Fulcrum subaxillare, Ital. *Gruccia*, Gall. *Crosse, bequille*. Vita vener. Catharinæ de Palantia to. 1. April. pag. 653. *Erat mutus & stropiatus una tibia & ibat cum scrulis seu tamoles, ... & dimisit ibi tamolas sive Scrozias*.

SCRUA. Vide *Screo*.

¶ SCRUDLAND. Vide *Scrutlanda*.

¶ SCRUELLÆ, ut *Scroella*. Vide ibi.

SCRUFERARII, Papiæ MS. *Viles atque contempti*. Perperam in edito, *Scruferatirii*.

SCRUNTISSA. Glossæ MSS. ad Boetium de Consolat. ex Bibl. S. Germani Paris. *Rimula, Scruntissa*. [*Scrumussa, fissura, rima*, ex Glossar. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.]

¶ SCRUNTONNES. Tabular. S. Germani Paris. *Qui custodiunt pressorium Regis apud S. Stephanum habent* IV. *minas avena ad parvam mensuram quorum dua raduntur & dua cumulantur*, XII. *quoque denarios & IX. panes quales habent monachi*, IX. *etiam Scruntonnes candelæ semel in anno*. Certum pondus significari videtur. Vide *Tesa candela*.

¶ SCRUNTUSSA. Vide *Scruntissa*.

¶ SCRUPHULÆ. Vide *Scroella*.

¶ SCRUPULARE. Vide *Scripulare*.

¶ SCRUPULOSITAS, Conscientiæ stimulus, solicitudo, difficultas, dubitatio. Codex Tradit. S. Emmerammi apud Bern. Pezium to. 1. Anecdot. part. 3. col. 107. *Eo scilicet tenoris pacto, ut nullus aliquo Scrupulositatis nodo detentus inhareat*. Utitur non semel Tertull. Columella l. 11. c. 1. Ulpian. Dig. tit. 3. l. 12. &c.

¶ SCRUPULOSUS, Intricatus, difficilis. Ernulfus Roffeus Epist. 2. to. 2. Spicil. Acher. pag. 440. *Qui gaudent imperitis Scrupulosarum parare laqueos quæstionum*. Vox Latinis non ignota eodem significatu, *Scrupulosa disputatio*, apud Quintilian. 9. 1.

¶ 1. SCRUPULUS, Negotium, difficultas. Chron. Episc. Metens. apud Achee. tom. 6. Spicil. pag. 644. *Scrupulus autem supputationis annorum, partim negligentia scriptorum, partim pressura persecutorum, ut arbitror, in Ecclesia inolevit*.

¶ 2. SCRUPULUS, Suspicio, Gall. *Soupçon*. Atto Episc. Vercell. Ep. 10. apud eumd. Acher. to. 8. Spicil. pag. 131. *Negligere enim qui potest deturbare perversos, nihil aliud est quam fovere. Nec caret Scrupulo societatis occulta, qui manifeste facinori desinit obviare*.

¶ 3. SCRUPULUS, Mensura agraria, quæ ex Columella lib. 5. cap. 1. centum continet pedes. Charta Lotharii I. Imper. ann. 840. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 390. *Ex fundo Bussuli uncias* IX. *& Scrupulos* III.

¶ SCRIPULUS, Eadem notione. Tabul. Landevenec. *Ego Gradlonus Rex tradidi ... terram qua vocata est Lan-Rattan, id est, duodecim Scripulos terra*. Ibidem: *Et unum Scripulum terra in Moelian .... Do de mea propria hereditate Scripulum terra viro Dei S. Tinvoud*.

¶ SCRUTAMEN, Inquisitio. Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 348. *Aliorumque prudentium libros quos ab intimo cordis aspectu Patrum sanctorum assertione solidatos esse persensit, solubili semper Scrutamine indagavit*. Vide *Scrutatio*.

¶ SCRUTARIA, Ars scruta seu veteramenta vendendi. Apuleius lib. 4. Metamorph. *Timidule per balneas & aniles cellulas reptantes, Scrutariam facitis. Scrutarium*, γρυτοπωλεῖον, in Gloss. Lat. Græc. Hinc qui artem hanc exercet dicitur

¶ SCRUTARIUS, γρυτοπώλης, in iisdem Glossis. Gellius lib. 3. cap. 14. ex Lucilio: *Scruta quidem ut vendat Scrutarius laudat*. Memorantur præterea *Scrutarii*, quorum erat operimenta librorum subministrare, inter artifices monasterii Centulensis apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. p. 333. ut & monasterii Corbeiensis ibid. pag 466.

¶ SCRUTATIO, Inquisitio, exploratio. Charta an. 1419. apud Rymer. tom. 9. pag. 769. *Absque aliqua contradictione, aut Scrutatione, aliove obstaculo aut impedimento. Odiosa Scrutatio*, apud Gellium lib. 9. cap. 10. Utitur etiam Seneca de Vita beata cap. 23. Vide *Scrutamen*.

SCRUTATOR, Idem, qui *Circator*, & *summus speculator*, in Monasteriis, *Visitator*. Vide Statuta Ordinis *de Sempringham* c. 5. 7. & capitulo de summis scrutatorib. c. 1. 2. 3. 4.

SCRUTATRICES DE CARETA: in Regula ejusdem Ordinis *de Sempringham* cap. 4. *Scrutatrices Claustri*, cap. 8.

¶ SCRUTATORES, Qui in electionibus, quæ per *scrutinium* fiunt, secrete vota & suffragia singulorum eligentium colligunt, eaque ne fraus obrepat, examinant, vulgo *Scrutateurs*. Ericus Upsalensis lib. 6. Hist. Suecicæ pag. 195. *Consedentibus igitur cunctis, qui vocem in electione Regis habere putabantur, ... datis Scrutatoribus, duobus scilicet Episcopis, & duobus Militibus, tres electi fuerunt*. Constitut. Ord. Prædicat. part. 1. col. 209. *Scrutatores vocum non sint cæci, neque surdi ... Scrutatores debent primo sua, deinde aliorum vota ad paratam mensam in Capitulo sedentes, in urna recipere, &c*. Vide in *Scrutinium*.

¶ SCRUTILLUS. Vide *Scrutulus*.

SCRUTINARE, pro Scrutari, inquirere, apud Luciferum Calaritanum lib. 1. pro S. Athanasio pag. 72. [Occurrit præterea apud Vulg. Interpr. 4. Esdr. cap. 16. v. 63. & 65.] Gloss. Gr. Lat.

ἔρευνα, Scrutinatio, indagatio. [Vide *Scrutatio* & mox in *Scrutinium.*]

SCRUTINIUM. Gloss. Gr. Lat. *ζήτησις, Scrutinium, quæstio.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Scrutinium, Scrutine, enserchement, inquisicion.* Charta ann. 1281. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 297. *Idem Prior facto inde per vicinos diligenti Scrutinio, certioratus per eosdem de dicto in-hoc ad nocumentum & gravamen seu impedimentum, &c.*] Apuleius lib. 9. *Scrutinium* vocat exactam furti perquirendi formam per laneem & licium. Lex Burgundiæ tit. 16. §. 7. de eo, qui in vineam alterius furti causa intrare præsumpserit: *Si ingenuus non visus fuerit, & postea aut per vim, aut per Scrutinium inventum fuerit, jubemus, ut ad redimendum se, &c.* Lex Ripuar. tit. 47. de Vestigio minando: *Quod si (animal) in domo fuerit, & ei Scrutinium, cujus domus est, contradixerit, ut fur habeatur.* Ita *Scrutinium* pro perquisitione rei furto ablatæ usurpat Andreas Suenonis lib. 7. Legum Scaniæ c. 2. 3.

¶ SCRUTINIUM, Inquisitio, interrogatio, Gallis *Examen.* Statuta Eccl. Valent. inter Concil. Hispan. to. 3. pag. 520. *Mandamus quod quarta feria Quatuor Temporum omnes ordinandi archidiaconibus se repræsentent, ut tam de vita, quam de moribus, quam de scientia possit fieri Scrutinium diligenter.* Hinc

SCRUTINIA *Catechumenorum* dicuntur interrogationes, examinationes & instructiones Catechumenorum. Papias: *Scrutinium, iter Baptismi, a scrutando dictum, utrum firma mente teneant, quæ a Magistris didicerunt.* Hausit ex Amalario Fortunato c. 8. *Examen Catechumenorum* vocat S. Augustinus lib. 2. de Symbolo ad Catecbum. ubi de exorcismo loquitur. Idem de Fide & operib. cap. 6 1. *Vel non intueamur alios, qui per annos singules ad lavacrum regenerationis accurrunt, quales sint ipsis diebus, quibus catechizantur, exorcizantur, scrutantur, &c.* Rupertus lib. 4. de Divin. offic. cap. 8. *Scrutinia dicuntur à scrutando, quia perscrutandum erat in his, qui accedebant, ne qua radix amaritudinis subesset, velut infuit in Simone Mago, & in hæreticis quampluri-mis, &c.* Capit. Caroli M. lib. 5. c. 372. *Ut scrutinium more Romano tempore suo ordinate agatur.* Hincmarus Remensis in Capitulis ad Presbyteros Parochiæ suæ cap. 2. *Ut scrutinium, & omnem ordinem baptizandi nulli penitus liceat ignorare.* Adde Riculfum Suessionensem Episcopum c. 8. Sed de Scrutinio in Baptismo vide [Tertullianum de Baptismo,] Ordinem Romanum in Ordine vel denuntiatione Scrutinii, Rupertum Tuitiensem lib. 4. de Divin. offic. cap. 18. 19. 20. Honorium August. lib. 3. c. 53. Hugonem à S. Victore lib. 1. de Sacram. c. 17. Joannem Episcop. Abrinc. de Offic. Eccl. pag. 38. Durandum lib. 6. Ration. c. 56. [Menardum in Notis ad lib. Sacram. pag. 139. Joseph. Vicecomitem lib. 3. de antiq. baptismi Rit. c. 21.] &c. Leidradus Archiep. Lugdun. de Sacramento Baptismi c. 1. *Hæc tota actio, quæ super Catechumenis & Competentibus celebratur, à quibusdam Scrutinium nominatur, non ob aliud, ut putamus, nisi à scrutando, juxta illud Psalmista:* scrutans corda & renes Deus, *eo quod ibi scrutarentur corda credentium & dubitantium à Sacerdotibus, ut intelligerent, quis ad baptismum jam rite admitteretur, quis adhuc differretur.* [Anonymus circ. ann. 811. de Ord. baptismi cap. 4. *Scrutinium à scrutando dicitur, quia tunc scrutandi sunt catechumeni si rectam jam noviter fidem symboli eis traditam firmiter teneant.*]

SCRUTINII DIES, quarta Feria majoris hebdomadæ, sic nuncupata, *quia*, ut ait Hugo de S. Victore lib. de Sacrament. c. 17. *prædicta quarta feria de fide inquiruntur, & instruuntur* (Catechumeni,) *ideo dies illa Dies Scrutinii, & officium illud Scrutinium appellatur.* In Ordine Romano commonentur Christiani, ut ad diem scrutiniorum frequentes conveniant, hisce verbis: *Scrutinii diem, dilectissimi fratres, quo electi nostri,* (hoc est, Competentes) *divinitus instruantur, imminere cognoscite, ideoque sollicita devotione succedente sequenti quarta feria circa horam tertiam convenire dignemini, &c.*

SCRUTINIUM, Electionis forma etiam dicitur, cum videlicet omnibus præsentibus, qui debent, volunt, & possunt interesse, commode assumuntur de collegio tres fide digni, qui *Scrutatores* appellantur, qui secrete singulorum vota & suffragia diligenter inquirunt, eaque in scripta redigunt. Ab hujusmodi scrutatione & investigatione diligenti *Scrutinii* nomen huic formæ eligendi impositum est, quod passim reperitur in Decret. tit. de Elect. [Jac. Gaietanus in Ord. Rom. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. pag. 247. *Si in electione Romani Pontificis velint Cardinales per viam Scrutinii procedere, solent eligi tres scrutatores collegii, & alii tres scrutatores scrutatorum, &c.* Adhibitum quoque est scrutinium in electionibus Episcoporum. Appendix ad Capit. col. 1371. *Qui (Episcopi) simul convenientes Scrutinium diligenter agant juxta consuetudinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ atque instituta Carthaginensis Concilii, &c.*] Formulam electionis factæ per scrutinium exhibet Rollandinus in Summa Notariæ c. 6. Adde Leges Alfonsinas, seu *Partidas*, part. 1. tit. 5. lege 19. & Innocentium Cironum in Paratit. pag. 23. 45. [Vide *Scrutatores.*]

¶ SCRUTINARE, *Scrutinium* agere. Jac. Gaïetanus in Ord. Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. pag. 247. *Modus autem Scrutinandi & deponendi votum in scrutinio in porta talis est.* Leg. *in Sporta.*

¶ SCRUTINIUM, quasi diminut. à *Scrinium*, Arcula. Passio S. Thomæ Cantuar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1749. *Quicquid in scriniis sive in Scrutiniis, aut cistellis Archiepiscopi & suorum potuit inveniri... stupendo ausu diripientes, &c.*

SCRUTITUM, *Pellica*, in Gloss. Isid. *Pellicium*; in Pithœanis: [unde emendat Grævius: *Scorteum, pelliceum.* Vide *Scortifarius.*]

SCRUTLANDA, [Somnero est Terra cujus proventus vestibus emendis assignati sunt: à Saxon. Scruð, vellitus, & Lanð, terra, fundus. Charta Eadsii presbyt. pro Eccl. Cantuar. *Dedit etiam terram illam apud Orpedingtunam in vita sua, pro anima sua, Deo in Ecclesia Christi servientibus in Scrudland.*] Monasticum Anglicanum t. 2. p. 14. *Terram Helyot ejusdem villæ: duas Scrutlandas de Nasinges cum ipsa Ecclesia, &c.* Pag. 16. *Lukitum cum Ecclesia, & Scrutlanda, & suis pertinentiis.* Ibidem mox legitur *scolanda*, quod videtur idem cum *scrutlanda*: *Duas Scolandas de Watforo cum suis pertinentiis.*

SCRUTULUS, *Ventriculus fartus.* Gloss. Isid. [Legendum *Scrutillus* ex Festo: *Scrutillus, venter suillus condite farre repletus:* quod ex Plauto eruit. Id jam monuerat Grævius.]

1. SCRUTUM, [ut *Grutum*, nisi ita legendum sit, Flandris *Gentten* & *Gorte*, Hordeum siccatum, ex quo conficitur cerevisia; vel Tributum quod pro cerevisia pensitatur.] Charta Adalberonis III. Episcopi Metensis ann. 1059. apud Meurissium pag. 364. & Miræum in Cod. Donat. pag. 181. & in Notitia Eccl. Belg. pag. 171. *Donavit eidem Ecclesiæ & fratribus inibi Deo servientibus Scrutum*

ejusdem

ejusdem oppidi, hoc est, potestatem ponere & deponere illum, qui materiam faceret, unde levarentur cerevisia, & de singulis cerevisiis, quæ brassicarentur in oppido nostro, sex picarios ad opus fratrum suscipere, quod ad servitium suum & antecessorum suorum pertinebat. [Vide *Grutum*.]

2. SCRUTUM, in Catholico parvo, *Robe despecée*. Vox Lat. [Sed in plurali tantum usurpata à Scriptoribus purioris ætatis.]

¶ SCUAGIUM, ut *Scutagium*. Vide in hac voce.

¶ SCUBIÆ, pro Excubiæ. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Invenit carcerem apertum & transivit per gentes & Scubias & neminem invenit.* Occurrit præterea in Capitul. Lotharii tit. 3. §. 8. & 11. In singulari numero legitur in Charta ann. 1379. ex Schedis Præs. *de Mazangues*: *Dicta curia habet fortalitium magnum, ... in quo quidem est una squilla quæ pulsari consuevit propter Scubiam fiendam nocte.* Vide *Excubia* 1. Ita

¶ SCUBITOR, pro *Excubitor*. Vide in hac voce. Acta S. Reparatæ apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 742. *Decius præses dixit Scubitoribus suis: Navatulam afferte, & decalvate eam & per publicanos ducite eam.*

¶ SCUCCA, Anglo-Saxon. Dæmon, diabolus, Gothis *Skohsal*, dæmones: hodie *Scheuchen, Scheuhsal*, terriculamentum. Ita Schilter. in Glossario Teutonico.

¶ SCUCHEO, SCUCHO, Scutum gentilitium, Angl. *Scutcheon*, Gallice *Ecusson*. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. ann. 1338. apud Rymer. to. 5. pag. 60. *Unum calicem auri, cum Scucheonibus ... Unum Scucheonem aureum quadratum ... Unum Scucheonem auri cum magna saphiro.* Pluries ibi. Litteræ ejusd. Reg. ibid. pag. 49. *Unum ciphum argenti ... cum uno Scuchone in fundo de armis Lancastriæ.*

¶ SCUCHONNETUS, diminut. à *Scucho*, Scutulum. Inventar. Eccl. Noviom. ann. 1419. *Item pannus sericus cum Scuchonnetis ad deferendum Corpus Domini.* Vide *Escuchonetus*.

SCUDATI, Aurei, Moneta Regum Galliæ, nostris *Escut d'or*: apud Joan. à Leydis lib. 32. Chr. cap. 14. [Deliberatio trium Statuum Occit. inter Probat. to. 1. Annal. Tolos. *Solvendo cuilibet de dictis quinque millibus Aquitanis pro mense quindecim Scudatos auri seu valorem.* Charta an. 1398. apud Miræum to. 2. pag. 894. *Item annuum & perpetuum redditum 45. Scudatorum aureorum veterum monetæ Regis Franciæ.*] Vide *Moneta*.

¶ SCUDATA, Eadem notione, apud Buschium de Reform. Monast. tom. 2. Script. Brunsvic. Leibnit. pag. 938. *Præfata autem amita mea Methildis Boomgarten procuraverat mihi religionem intranti 50. Scudata in auro, in valore circa 70. florenos Rhenenses.*

¶ SCUDAZOLLUM, diminut. ni fallor ab Ital. *Scudo*, Scutum gentilitium, Gallis *Ecusson*. Funus Johannis *Galeaz* ann. 1402. apud Murator. tom. 16. col. 1032. *Postea vero sequuti sunt in ordine homines duo mille, ... singuli gradatim deferentes unum cilostrum pro quolibet, & cum Scudazollis Viperæ, ducatus Mediolani, & comitatus Papiæ, sutis super pectore & post in spatulis.* Vide *Scudetum*.

¶ SCUDELARIA, Scutella, Gall. *Ecuelle*. Statuta Placent. lib. 6. fol. 83. *Item de Scudelariis rami ultra videlicet pro libra sol. den.*

¶ SCUDELLA, SCUDELLINA, Voces Italicæ ejusdem notionis ac *Scudelaria*. Johannis Demussis Chron. Placent. ad an. 1388. apud Murator. to. 16. col. 583. *Utuntur tactis, cugiariis, & forcellis argenti, & utuntur Scudellis & Scudellinis de petra.*

Anonymi Annal. Mediol. ad an. 1389. ibid. col. 812. *Scudella* xxv. *alba argenti cum diversis operagiis. Alia Scudella alba argenti* xiv. *Alia Scudella* LVI. *deaurata cum diversis operagiis.*

¶ SCUDERIUS, Armiger, Ital. *Scudiere*, Gallice *Ecuyer*. Funus Johannis *Galeaz* ann. 1402. apud Murator. to. 16. col. 1026. *Et postea ipsi steterunt ibi cum dictis Scuderiis ad recipiendum & offerendum confanones, bannerias, &c.* Vide *Scutarius*.

¶ SCUDETUM, Scutum gentilitium, Ital. *Scudo*, Gall. *Ecusson*. Petrus Amelius in Ord. Rom. apud Mabillon. tom. 2. Musei Ital. pag. 537. *Secundo dominus Anglicanus cum duobus pannis coopertis, cum tobaleis & armis & Scudetis sanctæ Brigidæ, & trium Cardinalium commissariorum: .... tertio dominus Barensis cum duobus magnis barilibus de vino & malvatico ... cum armis & Scudetis dominæ & Cardinalium prædictorum.* Vide *Scudazollum*.

☞ Alia notione, ut videtur, forte pro lamina ferrea qua focus munitur, quia scuta gentilitia ut plurimum in iis referuntur, occurrit in Computo an. 1379. ex Schedis Præs. *de Mazangues*: *Item unum cremastulum cum quadam alia quantitate ferri. Item unum Scudetum.*

SCUDITIA. Isidorus lib. 20. Orig. cap. 14. & ex eo Papias: *Fossarium, dictum, quod foveam faciat, ipsa est Scuditia.* Idem Papias: *Scuditia, dicta, quod circa caudicem terram aperiat. Hanc alii Fossarium dicunt, qui fossam faciat.* Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Scudicia vel fossorium*, ꝥpaꝺ.

¶ SCUDULA, pro *Scindula*. Vide in hac voce.

¶ SCUFERUS, Monetæ genus. Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1373. *Conclusum fuit ... quod de quolibet domistadio solveretur unus Scuferus ... Fuit caristia in omnibus partibus. Modius speltæ vendebatur* (Leodii) 32. *Scuferis & 28. in Namurco, aliquando 36. & plus.* Synodus Mechlin. an. 1574. apud eumd. to. 4. Anecd. col. 455. *Pro sigillo ac laboribus eorum non possunt* (secretarii) *simul accipere ultra decimam partem aurei, & valor aurei frequenter mutetur, atque ea occasione officiati diversimode stipendium scriptura & laboris exigant, Concilium decernit & declarat decimam partem aurei non extendendum esse ultra quatuor Scuferos cum dimidio.* Rursum col. 458. *Item, concluserunt domini, quod ad petitionem partium poterunt permittere redemtionem & dequitationem parvorum censuum usque ad sex Scuferos seu duodecim grossos certo tempore præfixo.*

¶ SCUFFIUM. Vide infra *Scufia*.

SCUFFONES. Vide *Scafones*.

SCUFIA, Tributi species apud Longobardos. Charta Adelchisi Regis Longob. in Bullario Casinensi to. 2. pag. 18. *Concedimus per ipsa Monasteria omnes Scufias publicas, & angarias, atque operas, & dationes vel collectas, &c.* [Statuta Vercell. lib. 1. fol. 11. v°. *Super illis imponi faciat & exigi fodrum & datum & Scufias, non derogando propterea aliis statutis qui viderentur contraria huic statuto.* Rursum occurrit lib. 2. fol. 32. v°.]

¶ SCUFFIUM, SCUFIUM, Eadem notione. Statuta Astens. fol. 10. verso: *Quod Potestas non possit compellere infirmos S. Lazari, sive illos de dicta domo vel ecclesia ad præstandam vel dandam aliquam caruffiam alicui civi Astensi, vel aliquod aliud Scuffium faciendum pro Communi.* Ibidem fol. 26. *Et si aliquis juraverit citanaticum civitatis ita quod in Ast debeat habitare, compellam eum venire ad habitandum ... Et si non venerit in Ast ad habitandum prædicta forma compellam ipsum solvere & ejus avere pedagia & alia Scu-*

sia civitatis tanquam extraneum. Rursum fol. 63. *Item quod unius Communis Astensis sint exempti à custodiis & omnibus aliis Scusiis personalibus in civitate Astensi & burgis.* Hinc *Scusii* nomine Servitii etiam genus significari colligitur.

¶ SCUFUM, Eodem intellectu, in Charta Friderici II. Imper. an. 1239. inter Privil. Ord. S. Johan. Hierosol. pag. 29. *Statuentes nihilominus ut ... nullus ... personam aliquam religionem Hospitalis prædicti professam ... angariare vel plectere, vel ad expeditionem cogere, seu ad opera servilia compellere, vel datiam solvere aut Scufum facere ... præsumat.*

¶ SCUILH, vox corrupta ex Gall. *Ecueil*, Scopulus. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Possent evadere à fortuna illa maris qui perirent in Scuilh qui erat satis prope.* Vide *Scolium.*

¶ SCULCÆ, pro *Exculcæ*, Excubiæ. Vide in *Collocare.* Pro mulcta pecuniaria ob inobedientiam militarem, in lib. si quis in exercitu deexerc italibus, teste Macro in Hierolex. Vide Gloss. med. Græcit. in σκούλκαι. Hinc

¶ SCULCATOR, Excubitor, vel *Scultator* & *Exculcator*, (ita enim variat lectio) apud Vegetium lib. 2. cap. 15. & 17. Unde etiam

¶ SCULCATORIUS, Exploratorius. *Sculcatoria naves*, apud Senatot. lib. 2. Epist. 20. Vide Vossium lib. 3. de Vitiis serm. cap. 47.

¶ SCULDACHIUS, SCULDÆDS. Vide *Sculdais.*

SCULDAIS, Papiæ, *Rector, lingua barbara: alias Longobardana.* Ita scribitur hæc vox in Lege Longob. lib. 1. tit. 2. §. 2. tit. 12. §. 2. 7. tit. 17. §. 10. tit. 25. §. 50. 73. lib. 2. tit. 9. §. 2. tit. 21. §. 7. tit. 35. §. 1. tit. 38. §. 2. 3. tit. 41. §. 1. 2. 4. tit. 52. §. 14. lib. 3. tit. 12. §. 5. in Chronico Casinensi lib. 1. cap. 6. & in Chronico S. Vincentii de Vulturno p. 674. Perperam vero *Sculdalis* pag. 691. pro *Sculdahis.* Adrianus Junius, & Kilianus: *Schuld-heys*, i. *Schond heet*, *Prætor noxa debitive exactor: qui pœnas irrogat & mulctas exposcit ab iis, qui deliquerunt.* Nam judicum officio functos ejusmodi rectores ex scriptoribus passim colligitur.

SCOLDAICHIUS, apud Ratherium Veronensem in Qualitat. conject. pag. 211.

¶ SCULDACHIO, in Charta Henrici II. Imper. an. 1051. apud Murator. delle Antica Estensi p. 7.

SCULDACHIDS, in Charta Bonifacii Marchionis apud Franciscum Mariam in Mathildi l. 3. p. 120.

¶ SCULDÆOS, in Leg. Rotharis apud Muratorium to. 1. part. 2. pag. 30.

SCULDAHIS. Paulus Warnefrid. l. 6. de Gest. Langob. c. 24. *Rector loci illius, quem Sculdahis lingua propria dicunt.* Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 20. §. 1. *Si quis causam habuerit, & Sculdahis suo causam dixerit.* Ubi indeclinab. Ita in Charta Longobardica apud Ughellum to. 8. p. 20.

SCULDALSAIS, male, opinor, in Synodo Romana an. 904. c. 6.

¶ SCULDAICIUS, in Charta Ottonis III. Imper. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 496.

SCULDASIONAS, in Rescripto Ludovici Imp. F. Lotharii pro Casauriensi Monast. an. 24. in Charta Ludovici apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 216.

SCULDASIUS in Synodo Ticin. an. 850. in Charta Caroli Imp. an. 889. pro Monast. S. Christinæ Papiensi, in Lege Longob. lib. 1. tit. 2. §. 2. tit. 9. §. 16. tit. 21. §. 7. tit. 25. §. 50. lib. 2. tit. 41. §. 1. lib. 3. tit. 12. §. 5. Vett. Glossæ: *Sculdasius, pedaneus judex.*

¶ SCULDASSIO, apud Eccardum in Orig. familiæ Habsburgo-Austr. ex Charta Hugonis & Lotharii Reg. Ital. an. 943.

¶ SCULDASSIUS, in Diplom. Conradi Imp. ann. 1027. apud illustr. Fontaninum Append. ad Antiquit. Hortæ pag. 388.

SCULDAXES, in Chronico Novalicensi cap. 18.

¶ SCULTASIUS, ut *Sculdasius*, in Leg. Liutprandi apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 67.

SCULDASSIA, Districtus *Sculdais*, in Charta Berengarii Imp. an. 923. apud Georg. Pilonum & Ughellum in Episc. Bellun. Vide *Sculsetus.*

¶ SCULINGUS, f. pro *Scyllingus*, eadem saltem notione. Est autem *Scyllingus* Anglo-Saxon. teste Hickesio, sexagesimapars libræ. Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. *Quidam calix cum patena & cocleari argenteis, ponderis 2. marc. 1. uncia & 15. Sculingerum. Item unus calix ... ponderis 13. onchiarum* (unciarum) *cum tribus Sculingis.* Rursum: *Una pixida argentea ... ponderis 3. unciarum, & 7. Sculingorum.* Vide *Skillingus*, & *Schillingus.*

SCULNA, SCOLNA, Συνθηκοφύλαξ. Ita in Glossis Lat. Gr. & in Gloss. MS. Gr. Lat. ubi edit. habet *Sculva.* Glossæ antiquæ MSS. *Scolna, sponsus.* Glossæ Pithœanæ: *Sconna, sponsus, vel sculna, sponsor.* Papias MS. *Scoma* (sic) *sponsus, sconna, sponsa. Sculna*, pro sequestre dixit Varro: sed inter sordida reposuit P. Lavinius apud A. Gellium l. 16. c. 7.

SCULPATOR, Γλυφεὺς, Sculptor; γλύφον, *Sculpa*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ SCULPITSA, κορυδαλός, in Gloss. Lat. Gr. ita & Græc. Lat. quæ addunt *Bardalia, alauda* Cod. Sangerm. *Sulpitta, bardella*, κορυδαλλός: Regius, *Sulptia*, κορυδαλίς.

¶ SCULPITUS, pro Sculptus. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 82. v°. *Item quod fornasarius faciat ... cugnulos ... ad mensuram communis Vercellarum secundum quod & Sculpiti sunt in lapidibus communis Vercellarum.* In vet. Gloss. apud Vossium de Vitiis Serm. lib. 4. cap. 24. *Sculpitare* est *crebro sculpere.*

¶ SCULPRE, Scalpium, Massiliensibus *Scaupre*, in Inventar. an. 1294. ex Tabul. S. Victoris Massil. Leg. forte *Scalpre.*

¶ SCULPTURATUS, Sculptus. Vita S. Johannis Valentin. Episc. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1698. *Sepelitur ... in claustro muris celatoris & arte plumaria Sculpturato.*

SCULSCARA, Expeditio militaris. Edictum Rotharis Regis Longobard. tit. 9. §. 2. *Si quis in exercitum aut Sculscaram ambulare contempserit, det Regi suo solidos 20.* Vide *Scara* 3.

SCULTA, SCULTATOR. Vide *Collocare.*

¶ SCULTECIA. Vide in *Sculsetus.*

SCULTEDUM, Idem quod *Schuld* Teutonibus; Culpa, peccatum, noxa, reatus. Charta Caroli Comitis Flandriæ ann. 1125. in Tabulario Monasterii S. Bertini: *Dicemus eodem Thrinardo, quia de placitis, quæ ad Scultedum pertinent, non deberet placitari ad viscarnam Abbatis, neque per scabinos inde judicari.* Infra: *Utrorumque causas in judicio Baronum meorum posui, qui eidem Thrinardo successoribusque ipsius foris judicaverunt, quidquid occasione Sculthedum in illo Comitatu usurpare contendebat: hoc etiam judicantes prædicti Barones, ut de hospitibus ac submanentibus, & de ipso Comitatu nullus unquam placitaret, nisi viscarnam Abbatis & per scabinos ejus, & nomine tenus de Sculthedum, id est, de furibus, de furtis, & latrociniis, ac prorsus de omni lege & forisfactura tam maxima quam infima.* Alia Charta Theodorici Comitis Flandriæ an. 1147. ibidem: *Judicio Baronum determinaverat, ut scilicet Sanctus proprios*

scabinos haberet, per quos de Scultedum, id est, de furibus, de latrociniis, ac prorsus de omni lege & forisfactura tam maxima quam infima placitaret.

¶ SCULTELLA. Vide infra *Scutella.*

SCULTERIA. Charta Caroli IV. Imp. an. 1348. apud Miræum in Diplomat. Belgic. lib. 1. c. 94. *Oppidum Simzegle pro 15. millibus florenorum, & Sculteriam civitatis Aquensis pro 12. millibus florenorum ... titulo pignoris obligarunt.* Infra: *Ac alia quæcunque beneficia suprascriptis oppidis, castro, Sculteriæ pertinentia.* Sed legendum puto *Sculteria*, ballivia, districtus *Sculteti*. Vide in hac voce.

¶ SCULTETA, SCULTETIA. Vide mox *Scultetus.*

SCULTETUS, vox ejusdem originis ac *Sculdais*, Prætor, Præfectus, Ballivus, Judex oppidi. Browerus lib. 12. Annal. Trevir. pag. 670. 1. edit. *Scultetus, Prætor, judex, ex Theudisco Scholtaiss.* Goldastus: *Scultetus, scultes, quasi Schultherse, qui Latinis Prætor.* Præfecti nomine non semel donatur in Speculo Saxonico lib. 3. art. 52. §. 5. *Judex absque Præfecto, id est, Sculteto legitimum judicium habere non potest, &c.* Art. 64. §. 12. *Sculteto seu Præfecto, &c.* §. 12. *Sculteta, qui & Præfectus Rusticorum dicitur.* Adde Chronicon Senoniense lib. 4. c. 9. *Baillivus* nuncupatur apud Ægidium de Roya: *Fernandus dedit Brugensibus privilegium, quod Ballivus vel Scultetus possit esse de non natis in ea villa.* [A *Ballivo* distinguitur in Charta an. 1298. apud Miræum to. 2. p. 876. *Præcipientes universis Ballivis, Scultetis, &c.*] *Villicus* vocatur in Charta ann. 1307. apud eumdem in Donat. Belgic. cap. 113. *Insuper Villicus noster, qui Scultetus vocatur, habet instituere Scabinos, &c.* Judiciis præsidere solitum docet Speculum Saxonicum lib. 1. art. 59. §. 6. *Non poterit ullus Comes, qui sub regali banno cognoscit, legitimum habere sine suo Sculteto judicium, cui ante omnia seipsum debet præbere judicandum.* Ita Wichbild Magdeburgense art. 10. & Jus Feudale Saxonum cap. 36. §. 2. [Charta an. 1212. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 26. *Dictus Scultetus in præfata villa ter in anno solenniter judicio præsidebit, cui assidebit nuntius ipsius ecclesiæ, qui Burmeister vulgariter nuncupatur. Judex qui vulgo Scultetus dicitur,* in Charta Conradi Imp. an. 1140. apud Miræum to. 1. p. 688. Charta Johannis III. Lothar. Ducis an. 1333. ibid. p. 218. *Dominus de Diest, vel suus Scultetus... post ipsum talem vel tales, delinquentem vel delinquentes corrigere possint, & emendam recipere ab eodem vel ab eisdem, per monitionem factam à domino de Diest vel suo Sculteto.*] Occurrit præterea hæc vox in Charta Caroli M. in Monumentis Paderbornensibus p. 325. apud Conradum de Fabaria de Casibus S. Galli c. 17. in Chronico Episcopor. Mindens. p. 747. apud Goldastum tom. 1. Constit. Imper. p. 323. &c. Vide Gryphiandrum de Weichbildis Saxonicis cap. 64.

¶ SCOLTETUS, ut *Scultetus*, in Charta an. 1248. apud Miræum to. 2. p. 1324. col. 2. *Statutam à nobis talliam & non ultra, sine augmento aliquo, non obstante contradictione Scoltetorum persolvere teneantur.* Vide *Scholtetus.*

SCULTETIA, Præfectura, dignitas vel officium *Sculteti.* Jus feudale Saxonum cap. 41. *Feudum in villa ad Sculteriam collatum hæredat Scultetus in suum filium, quamvis careat scuto bellico.* Speculum Saxonic. lib. 3. art. 52. §. 3. *Imperator confert.... Comitibus præfecturas, id est, Scultetias, quæ ipsi etiam ulterius conferre possunt.* [Charta Bolkonis Ducis Silesiæ ann. 1360. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 403. *Sculteciam seu advocatiam judiciumque supremum & infimum ..... habemus, &c.*]

¶ SCULTURA, pro Sculptura, in Statutis Cisterc. ann. 1213. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1312. Ita *Scultus*, pro Sculptus, in Charta Rudesindi Episc. Dumiens. æræ 1016. apud *Yepez* in Chron. Ord. S. Bened. tom. 5.

SCUMARIUM. Andreas Monach. lib. 1. Vitæ S. Ottonis Episc. Bamberg. c. 31. *Ita concussa est* (Ecclesia) *ut lapis magnus in frontispicio vel culmine Scumarii subito lapsu proruens totius monasterii ruinam minaretur.* [Mendum subesse in hac voce suspicor: ut ut est, Porta, amplior & decumana, nostris *Portail*, intelligenda videtur. Vide *Ciborium.*]

¶ SCUMUM, f. Locus ubi vilia quæque & quisquiliæ asservantur, ab Angl. *Scum*, quod spumam, & metaphorice quævis rejectanea sonat. Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. *Et sunt omnia prænominata in parvo scrinio dicti Scumi.* Neque enim infrequenter in hocce Inventario occurrunt voces Anglicæ.

¶ SCUNA, vox Belgica. Statuta Ecclef. Camerac. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 1306. *Non divertant* (Clerici) *etiam ad tabernas, nec inter Scurnarias sedeant, nec domunculas frequentent, quæ Scuna vocantur.* F. pro *Stuba.* Vide ibi.

¶ SCUNDAPSUS, vel SCINDAPSUS, Blitra, interprete Martenio, vox nullius significationis. Acta Conc. Romani an. 1078. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 107. *Et si dicas, quod aliud Scundapsus, nullum subjectum hoc nomine demonstrasti, nulli rei existenti hoc quod demonstraretur invenisti.*

¶ SCUNFLIGERE. Vide *Sconfigere.*

¶ SCUNO, Contracte, insolenter tamen, scriptum pro *Secundo*, in Charta ann. circ. 1124. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 1491. *Scuno Papa Honorio, regnante Ludovico, &c.*

¶ SCUPEA. Paulus Bernriedensis in Vita Gregorii VII. PP. sæc. 6. Bened. part. 2. p. 412. *Scupea vero ejus* (serpentis) *non depicta, sed extra corticis* (ovi) *ordinem posita, manu deprehendi & tractari, velut alia materialis res, poterat.* Ubi de figura serpentis in ovo sculpta sermo est: unde *Scupea* idem sonare existimo quod Gallis *Grouppe* dicitur.

SCUPHA. Petrus Blesensis Epist. 74. *Dolent aures, & Scuphæ humeris apponuntur.* Legendum *Cuphæ*, id est, *Cucurbitæ*, [Gall. *Ventouses.*] Petrus Aurelianus Siccensis lib. 4. Tardarum passion. c. 7. *Vaporationes cucurbitæ apponendæ leves, quas Græci Cuphas vocant.*

¶ SCUPTURA, pro Sculptura. Vita B. Edmundi Cantuar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1797. *Contra faciem habebat eburneam & venustissimam beatæ Virginis imaginem, in circuitu throni sui redemptionis nostræ mysteria Scuptura mirabili continentem. Igitur quod scriptura exhibebat in littera, Scuptura expressit apertius in figura.*

SCURA, Equile, *Escurie.* [Item, Horreum in quo fruges reconduntur. Vide *Scuria.*] Capitulare de Villis cap. 19. *Ad Scuras nostras de villis Capitaneis pullos & aucas habeant non minus centum,... ad mansionales vero pullos habeant non minus 50.* Ita cap. 58. Charta exarata anno 5. Radulfi Regis Franc. in Tabulario Brivatensi ch. 60. *Casam meam indominicatam cum curtis, ortis, coquinariis, Scura, exitu, & regressu, &c.* In Ch. 161. habetur *Scurra: Cum curte, & orto, & Scurra, & appendariis, &c.*

SCURA. Gloss. Latino-Theotisc. *Scuria, ubi manipuli vel fœnum reponitur: Scura.*

SCURARII, Quibus *scurarum* cura commissa est. Capitulare de Villis cap. 62. *Quid de piscatoribus,*

de fabris, de Scurariis vel sutoribus, quid de baticis & cofinis, &c.

¶ SCURARE, Purgare, sordes abluere, Gall. *Curer, Ecurer.* Charta ann. 1192. inter Consuetud. Tolos. MSS. ex Bibl. D. *de Crozat* fol. 29. vo. *Ipsum pratum & gravaria ... erant publica ... causa Scurandi & lavandi & candidandi.* Statuta Montis Regal. fol. 208. *Et teneatur quilibet in directo sua possessionis tenere fossatum Communis Scuratum.* Adde Statuta Astens. collat. 11. c. 78. fol. 33. v°. Vide *Curare* 3.

¶ SCURARIUS. Vide in *Scura.*

SCURIA, Idem quod *Scura*, Stabulum equorum, unde vocem *Escurie* hausimus. Lex Salica tit. 18. §. 3. *Si quis sudem cum porcis, Scuriam cum animalibus, vel fenile incendit, &c.* Ubi Wendelinus *scuriam* ait hoc loco sumi generatim pro horreo amplo condendis frugum manipulis, intra quod per hiemem grana flagellis extunduntur, intra quod boum stabula erant, quod etiam in Texandria usurpari passim constat; unde Teutones *Schuere* eadem notione dicunt, ut *Schuer, & Schuerenare*, pro area, in qua excutiuntur manipuli: [proprie *Scuria*, ut observat Eccardus in notis ad Pactum Leg. Salicæ p. 44. est locus tectus. *Schur* enim Saxonibus adhuc audit quivis locus, ubi aliquid ab injuria aeris defendi & tegi potest.] Lex Alamannor. tit. 81. §. 2. *Si enim domum infra curtem incenderit, aut Scuriam, aut graneam, vel cellaria, &c.* §. 5. *Scuriam vel graneam servi si incenderit, &c.* Adde tit. 97. §. 4. Lex Bajwar. tit. 2. cap. 4. §. 5. *Quando aliqui defendere volunt casas vel Scurias, ubi fœnum vel granum inveniunt.* Adde tit. 9. cap. 2. §. 2. Edictum Pistense Caroli Calvi c. 29. *Es de manopera in Scuria battere nolunt.* Hincmarus Remensis in Opusculo 50. Capitulorum c. 1. *Insuper & Scuriam ipsius Presbyteri interclusit, & annonam de terris dominicatis collectam, sine licentia ipsius Presbyteri in ea misit, omnemque potestatem inde Presbytero abstulit.* Tabularium S. Remigii Remensis: *De Scuria facit plenam perticam, & omni tempore ipsam mensuram restaurat. In Adenaio est mansus dominicatus cum ædificiis & torculari, curte, & Scuriis, & horto. Sunt ibi aspicientes inter majores & minores campi 46. continentes map. 110. ubi possunt seminari de frumento modii 34. de sigillo modii 30. &c.* Infra: *In Mariniaco habet sessum 1. cum ædificiis, curte & Scuriis. Solent ibi esse boves domini, quia ibi prope sunt terras supra scriptas.* Occurrit ibi aliquoties. [Tabul. S. Bertini: *In Beringahem habet mansum cum Scuria.* Vide *Scura.*]

SCURIOLUS, Sciurus, vulgo *Escurieu*, [vel *Ecureuil.*] Concilium Salmuriense an. 1276. *Ne Monachi aut Canonici regulares de caseto sorraturis de griso, aut de vario, aut de Scuriolis, vel cendatis, ... utantur.*

¶ SCUROLIUS, SCUROLLIUS, Eadem notione, Ital. *Scuriato.* Statuta Astens. ubi de *intratis* portarum: *Scurolii crudi non laborati solvant pro miliari, & etiam Scurolii affaitati non positi in labore, &c.* Ibidem: *Penne de Scurolliis posite in coopertoriis ponantur & solvant pro qualibet penna coopertorii ad estimationem officialium.* Vide *Squirolus.*

¶ SCURLATA, vel SCURZATA, Navigii genus. Ottoboni Annal. Genuens. ad ann. 1191. apud Murator. to. 6. col. 365. *Quum autem appropinquaret monti Cercellii, ecce Margaritus ... cum galeis* LXXII. *& duabus sagitteis & duabus Scurlatis apparuit, & prædictis* XXII. *galeis dedit insultum.* Ubi alter Codex MS. habet *Scurzatis.*

¶ SCURNARIA. Vide *Scuna.*

SCUROLA. Vide *Sturola.*

¶ SCUROLIUS, SCUROLLIUS. Vide *Scuriolus.*

¶ SCUROLUM quid sit docet Jo. Ant. Castellionæus in Antiquit. Mediolan. pag. 73. *Succedente avo fideles suas construxerunt cryptas, easque peculiari nomine Confessiones appellaverunt, quandoque etiam ab obscuritate vocabulo, vulgique sermone corrupto, Scurola, id est obscura loca, tum ad reponenda his in locis sanctorum corpora, tum ad peragendas in iisdem procul à strepitu, & hominum propbano commertio remotis stationes, vigilias, &c.* Ab Italico *Scuro*, obscurus. Vide Diarium Ital. D. *de Montfaucon* p. 27.

SCURPIONES, *ubi duo fines cuneati se jungunt*; apud veterem Agrimensorem pag. 157. [Vide *Scrophio.*]

¶ SCURPUS, *γῆ ἔχουσα χάλικα.* Gloss. Lat. Gr. editæ: MSS. vero *Scrupus*, uti legendum est.

SCURRA, SCURRO. Liberatus Diac. c. 23. *Rhodo Augustalis ... jussit eum ab Scurrone duci, & foras regiam civitatem occidi.* Acta MSS. Passionis S. Eulaliæ Mart. *Sed ne gloriari putet, educite eam, & Scurronem adducite, & ducatur antequam patiatur decalvata & descincta per publicum, & ejus virginitas reveletur, &c.* Acta Passionis S. Marini Mart. MSS. *Et flectens genua spiritum Domino tradidit. Scurro vero astans, percussit eum jam mortuum, & amputavit.* Passio S. Victoris n. 5. *Tunc Maximianus Imperator jussit vocari Scurrones, & jussit eis, ut duceretur ad silvulam, & ibi decollaretur.* Vetus Martyrolog. de eodem S. Victore: *Amputatum est caput ejus ab Scurrone.* Infra: *Fecit eas incendi ante se ab Scurrone.* Ex quibus patet *Scurronem* appellari, qui in Actis Martyrum vulgo *Spiculator* dicitur, voce, quæ stipatorem, apparitorem, satellitem, & carnificem sonat. Unde conjicere licet, eosdem esse scurrones, quos *Scurras* vocant Lampridius & Spartianus, apud quos pro apparitoribus & satellitibus accipiuntur, tametsi de nomine quicquam certi non occurrat Salmasio. Glossæ Isidori: *Scurra, Parasitus, Buccellarius:* quæ vox postrema satellitem etiam significat, seu *Consectorem.* Glossæ Basilicæ: Ὁ ἀποστελλόμενος καὶ φονῶν τινα. Neque videtur *Scurra* his locis alius ab eo, qui δήμιος τῆς τάξεως dicitur Athanasio in Epist. ad Solitar. p. 868. *Histriones, sive Scurrones*, in Concilio Cabilon. II. cap. 9. Papias: *Scurra, irrisor. Scurronem ergo irrisorem dicimus.* MS. *Irrisio*, præfert: ita etiam Glossæ antiquæ MSS. [Gloss. Isidori: *Scurra, qui incopriatur;* qui vana scilicet & inepta multa de se jactat ad risum excitandum. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scurra, lechierres. Scurra, Scurrus*, γελωτοποιός, εὐτράπελος, in Gloss. Lat. Gr.] Idem Papias: *Scurra, à sequendo dictus, qui sectari solet quemdam cibi gratia.* Auctor Mamotrecti: *Scurra, qui aliquem sequitur, qui etiam dicitur assecla, irrisor, vaniloquus, parasitus, sive leccator. Scurra, Scurrus.*

☞ Et quidem *Scurræ* primum dicti ex Festo homines tenuioris fortunæ qui divites honoris causa sequebantur. Hinc pro famulo usurpatur in Vita S. Bernardi Pœnit. to. 2. April. pag. 680. *Scurra hospitarii nostri quatuor annis uno oculo privatus, sancti exuvias super locum incommodi sui poni petiit, &c.* Exinde vero cum dictis ridiculis studerent divitesque more parasitico sectarentur, *Scurræ* nuncupati sunt parasiti. Denique cum non dictis tantum, sed & gestu risum divitibus movere satagerent, *Scurræ* nomen ad mimos transiit.

¶ SCURRULA, diminut. à *Scurra*, apud Arnobium lib. 6. p. 206. & Apuleium lib. 10. Metamorph.

¶ SCURRILITAS, *Lecherie, vilté*, in Gloss. Lat.

Gall. Sangerm. ex Johanne de Janua. Auctor Dialog. de Orat. c. 22. *Fœda & insulsa Scurrilitas.* Occurrit in Epist. ad Ephes. cap. 5. v. 4. *Scurrilitas*, εὐτραπελία, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SCURSORIUM, Canalis per quem aquæ excurrunt. Statuta Mutinens. rubr. 407. fol. 90. *Item quod sit judex & cognitor super labo erit aggerum, Scursoriorum, fluviorum*, &c. Litteræ Nicolai Marchionis Estens. ibid. fol. 98. *Cum multi cives vestræ civitatis Mutinæ coram nobis comparuerunt exponentes cum querela quod omnia stagaria, Scursoria & scolatoria deputata & apta ad scolandum terras vestra civitatis Mutinæ sunt adeo interrata ... quod aqua currere non possunt & suum habere discursum*, &c.

¶ SCURUM, Panni species, ut videtur. Chronic. Estense ad an. 1302. apud Muratoc. to. 15. col. 349. *Dominus Marchio & frater iverunt ad prandium .... induti quadam medietate scarlati & viridi Scuri cum capeculis ad modum Franciæ sicut portabat dominus Karolus.*

¶ SCURZATA. Vide *Sculata.*

¶ SCUS, indecl. *Rotundum vel rotunditas.* Johannes de Janua.

¶ SCUSSELLI, dicti Denarii aurei, in Conventione ann. 1339. inter Edward. III. Reg. Angl. & Gastonem de Insula apud Rymer. to. 5. p. 133. *Tria millia denariorum auri, vocatorum Scussellorum.*

¶ SCUSSELLUS, Sarcinator, Gall. *Couturier*, ab Ital. ut videtur, *Cuscire*, suere, Gall. *Coudre.* Statuta Vercell. lib. 7. fol. 212. *Qui* (Potestas) *etiam promittat de non exercendo unquam per seipsum manualiter officia .... servitorum, tabernariorum, Scussellorum, ferrariorum*, &c.

SCUSSUS, Excussus, Gallice *Escous.* Charta Alemann. Goldasti lib. 2. *Duas carradas de grano bono nor Scusso*, hoc est, adhuc in ipsis spicis existente. [Vide *Scutere.*]

¶ SCUTA, Vestis ecclesiasticæ species. Jac. Gaïetanus in Ord. Rom. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. p. 363. *Si ipse dominus Papa sermocinetur, ipso prædicante, omnes sunt parati, tam cardinales, quam prælati, in albis, singuli in suo habitu, ... Episcopi in pluvialibus, capellani in Scutis & cotta seu superpelliceo.* Haud scio an à forma sic dicta hæc vestis, *Scuta* enim Johanni de Janua est *forma rotunda.*

SCUTAGIUM, Militaris servitii species, quæ communibus personis perinde ac Regi debetur, à *Scuto* dicta. Qui autem huic subditus est, tenetur dominum suum in bellum contra Scotos ad certum numerum dierum propriis impensis sequi: &, qui integrum feudum Militare tenent, hi scutagio 40. dierum obnoxii sunt. Qui autem dimidium feudi Militaris possident, servitio 20. dierum, & sic deinceps. Ita Cowellus lib. 2. Instit. tit. 3. c. 5. & Rastallus verbo *Escuage.* Littleton. sect. 95. *Escuage est appel en Latine Scutagium, c'est a sçavoir, Servitium scuti: & tiel tenant que tient sa terre pas Escuage, tient per service de Chivaler*, &c. Mox eadem, quæ Cowellus & Rastallus habent, refert, & §§. seqq. Bracton. lib. 2. c. 16. §. 7. *Servitium forinsecum*, interdum *Scutagium*, interdum *servitium, quod ad Regem pertinet*, appellari ait: dici autem *Scutagium, quod talis præstatio pertineat ad Scutum, quod assumitur ad servitium Militare.* Et Fleta lib. 3. cap. 14. §. 7. *Sunt etiam quædam servitia forinseca, quæ dici poterunt Regalia, quæ ad scutum præstantur, & inde Scutagium habemus, & ratione scuti pro feodo Militari reputatur. Omnis enim terra ad ejusmodi servitium obligata, feodum dici debet Militare.* Matth. Paris an. 1258. *Submonetur igitur generaliter tota Angliæ Militia, ut omnes, qui tenentur ad servitia Militaria domino Regi, sint prompti & parati sequi Regem profecturum in Walliam cum equis & armis, ... unde murmur & multiplex querimonia in populo resonabat, eo quod Rex tam crebro sine profectu vel honore suos nobiles depauperat & fatigat, & instante tempore messium toties Scutagium exigens inquietat*, &c.

SCUTAGIUM non tamen semper sumitur pro ipsa obligatione eundi in exercitum; sed & interdum, ut plurimum, pro ea præstatione, quæ fit à Militibus ratione feodi Militaris, si ipsimet, vel eorum loco alii in exercitum non pergant, atque adeo ut à servitio immunes sint. Quæ quidem præstatio *Districtum pro Scutagio* dicitur in Monastico Anglic. to. 2. p. 99. *Scutagium assisum per regnum*, p. 878. Littleton. sect. 97. *Et après tiel voiage royal en Escosse, il est communement dit que par autorité de Parleament l'Escuage sera assise & mis en certaine somme d'argent, quant chescun, que tient par entier fee de service de Chivaler, qu'il ne fuit ni per lui-mesme, ne per un autre pur lui ove le Roy, paiera à son seignior de que il tient la terre pas Escuage*, &c. Vide §§. seqq. Atque ita *Scutagium* crebro usurpant Scriptores. [Charta an. 1226. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 200. *Sciatis quod W. Longspe quondam comes Sarum fuit nobiscum in exercitu nostro Muntgumery. Et ideo tibi præcipimus quod de Scutagio quod per summonitores scacarii exigis à filio ... pacem ei habere permittas.*] Joannes Sarisber. Epist. 128. *Scutagium remittere non potest, & a quibusdam exactionibus abstinere.* Radulphus Goggeshalensis MS. ann. 1220. *Exiit Edictum à justitiariis Regis per universam Angliam, ut qualibet carruca arans tres persolveret solidos: quæ nimirum gravis exactio valde populum terræ extenuavit, cum antea gravis exactio Scotagii præcessisset: nam ad scutum duæ marcæ persolvebantur, cum nunquam amplius quam 20. solidi ad scutum exigerentur.* Matthæus Westmonaster. an. 1204. *Concessa sunt Regi auxilia Militaria, de quolibet scuto duæ marcæ & dimidia.* Anno 1242. *Ipso quoque tempore exigitur Scutagium.* Anno 1253. *Concessa est Regi decima pars proventuum Ecclesiasticorum per triennium, à Militibus vero Scutagium illo anno, scilicet ad scutum tres marcæ.* Matthæus Paris an. 1205. *Generale proposuit Edictum, ut Comites & Barones, qui Militare servitium ei debebant, parati essent ad Portesmuthe cum equis & armis ad transfretandum cum eo ad partes transmarinas in die Pentecostes jam instante: veniente autem die statuto, multi impetrata licentia remanserunt, dantes de quolibet scuto duas marcas argenti.* Idem ann. 1255. *Rex cepit a Militibus, qui exercitui in Wallia non interfuerunt, de quolibet scuto duas marcas argenti.* Anno 1224. *Magnatibus item concessit Rex Scutagium, videlicet de scuto quolibet duas marcas Sterlingorum*, &c. Anno 1244. *Post reditum suum cepit Scutagium, scilicet de scuto tres marcas.* Anno 1253. *Et à Militibus Scutagium illo anno, scilicet ad scutum tres marcæ*, &c. Vide p. 258. 399. 403. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 179. Prynneum in libert. Angl. to. 2. p. 475. &c.

☞ Hanc *scutagii* præstationem cum Regi persolverant Barones vel Milites, parem à vassallis suis pecuniæ summam exigebant, quo sibi res suæ salvæ forent, ut observat Kennettus in Antiquit. Ambrosd. ex Charta ann. 1569. p. 126. *Quando dominica terra de Cestreton dat Scutagium, dicta terra dabit quintam partem unius scuti, & si dominica terra quieta fuerit, ipsa quieta erit.* Alia an. 1363. ibid. p. 495. *Robertus Pickerell tenet de octo virgatis terra, ... & tenentur de domino ejusdem per servitium mili-*

Digitized by Google

tare, & quum Scutagium currit domino dabit unam marcam. Gualterius Hemingford. in Edwardo I. Reg. Angl. p. 198. *Scutagium etiam exegit eodem anno in Quadragesima & cæteris militibus concessit, ut à suis tenentibus illud facerent.*

¶ SCUTAGIUM REGALE aliis interdum quam Regi præstitum, ut colligitur ex Charta Prioris B. M. de Bryutone apud *Madox* Formul. Anglic. p. 12. *Faciendo nobis ... homagium, fidelitatem, Scutagium regale, wardam, &c.*

SCUTAGIUM etiam appellatum *auxilium* consuetum & *rationabile*, quod dominus à vassallis suis, Militaria feuda tenentibus, exigebat. Mathæus Paris an. 1242. *Multoties ad instantiam suam ei auxilium dederunt, videlicet carucagium, hidagium, & plura Scutagia, & postea unum magnum Scutagium ad sororem Imperatricem suam maritandam.* Idem ann. 1244. *Concesserunt domino Regi ad maritandam filiam suam de omnibus qui tenent de domino Rege in capite, de singulis scutis 20. solidos solvendos, &c.* [Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 194. *Totum jus & clamium quod habui in feodo totius terræ de Colemere, in homagiis, releviis, wardis, maritagiis, exchaetis, Scutagiis, & omnibus aliis, &c.*]

SCUAGIUM, tom. 2. Monastici Anglic. p. 1032. Regestum feodor. & servitiorum fol. 23. *Et en l'an que il fait garde, il ne doit point d'Escuage, & doit ost & chevauchée à son coust; &c.* Vide Seldenum de Titulis honorariis 2. part. c. 5. p. 694. 709. 2. edit.

Scutagium ejusmodi, seu servitium Militare, *incertum* & indefinitum vocabant, quod revera incertum esset, ad quam pecuniæ quantitatem à Parlamento redigeretur, ut habet Littleton sect. 98. 99. 154. *Scutagium* vero certum, *Socagium* appellabant. Idem sect. 120. Hinc eæ, ut vocant, *Maximæ* apud Anglos, *Scutagium incertum facit servitium Militare*: contra, *Scutagium certum facit Socagium*, apud Christophorum de S. Germano in Dialogo de fundamentis Legum Angliæ c. 8. p. 28.

SCUTANEI TERMINI. Vetus Agrimensor: *Scutanei sunt, hoc est dolatiles, alii qui sunt lapilli facti tornatiles sive alia factura breviores, hoc est minores & in fine positi.*

SCUTARIUM, Scutum minus. Glossæ Græc. Lat. *ἀσπιδισκάριον, parma. ἀσπιδίσκιον, clipeolum.* Glossæ MSS. Regiæ: Αρτημες ὅ ἐςι λῶρος, ἐξ οὗ ἤρτηται τὸ βαλάντιον, ἢ τὸ σκουτάριον, ἢ ἕτερόν τι. Alibi: *ἄσπις, τὸ σκουτάριον.* Constitutio Caroli Crassi de Expedit. Romana §. 3. *Qui autem per hominium sive liberi, sive famuli dominis suis adhæserint, quot decem mansos in beneficio possideant, tot brunias cum duobus Scutariis singulas markas accipiant, &c.* Vide *Surtaria.*

SCUTARIUS. Glossæ Gr. Lat. Ἀξίωμα στρατιωτικὸν φέρων, (deest θύρεον vel ὅπλον.) *Stipendiarius, Scutarius.* Ibidem: ἀξίωμα στρατιωτικόν, *Scutarium*, leg. *Scutarius.* Glossæ aliæ: *Scutarius*, ὁπλίτης. *Scutariorum*, inter Palatinas Scholas mentio est non semel apud Scriptores, *Scutariorum gentilium, clibanariorum, sagittariorum, &c.* Vide Henricum Valesium ad Ammiani lib. 14. p. 33.

SCUTARIUS, Armiger, spatharius. Julius Firmicus lib. 4. c. 14. *Faciet Scutarios, vel Imperatorum protectores.* Julianus Toletanus æra 748. de Juliano Comite: *Quem Winiza Rex intra suos Scutarios familiarem habuerat carissimum.* Vide *Armigeri.*

¶ SCUTARIORUM TRIBUNUS, Præfectus, in Chron. Romualdi II. Archiep. Salernit. apud Murator. tom. 7. col. 87. *Sub Juliano Augusto tribunus Scutariorum, jussus ab Imperatore sacrilego aut immolare idolis aut militia excedere.*

SCUTARII, Armigeri, *Escuyers.* Vetus Charta apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan. p. 883. *Et armigeri illorum, qui vulgo Scutarii appellantur.* Simeon Dunelmensis an. 1067. *Multos è suis Militibus & Scutariis perdiderunt.* An. 1094. *Ipso die obsessionis 700. Milites Regis Willelmi, cum bis totidem Scutariis & Castellanis omnibus, qui intus erant, ... cepit.* Rogerus Hovedenus p. 450. *Multos è suis Militibus & Scutariis perdiderunt.* Pag. 464. *Et ipso die obsidionis 700. Milites cum bis totidem Scutariis ... cepit.* [Charta an. circ. 1080. in Tabul. S. Albini Andegavens. *Si Scutarius aliquid furatus fuerit alicui & ante fidem promissam aut sacramentum juratum rem recognoverit ac reddiderit, furto non imputari præcipimus.* Capitul. gener. S. Victoris Massil. ann. 1218. ex Tabul. ejusd. Mon. *Ad destructionem domorum Priores singuli Scutarios suos habere volunt.* Adde Chartam an. 1382. apud Miræum tom. 2. pag. 1247. col. 2.]

SCUTARIUS, *Ἀσπιδοποιός*, in Gloss. Gr. Lat. Scutorum artifex. Ita accipitur in Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 36. §. 1. [& in vet. Inscript. apud Fleetvood. p. 396. Utitur etiam Plaut. Epid. act. 1. sc. 1. 35.]

¶ ESCUTARIUS, Eodem intellectu, in Charta an. 1152. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. col. 138.

SCUTERIUS, Idem, qui *Scutarius*, ex Gallico *Escuyer*, Italis *Scudiere*, quam vocem ab *excubare* perperam deducit Acarisius. Occurrit apud Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 37. 49. Anonymum in Vita Friderici II. Imp. pag. 789. [& in Computo an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feudor. p. CLXXIV.] In aula CP. Σκουτέριος dictus, qui tenebat scutum & labarum Imperatoris, apud Codinum de Off. cap. 2. num. 42. &c. Anonymus à Goaro editus:

Ὁρα καὶ Σκουτέριον ἐκ τῆς ἀσπίδος
Τῆς βασιλικῆς λαχεῖν τὰ τὴν ἀξίαν.

Hac dignitate functus quidam Xyleas legitur apud Acropolitam n. 66. 70. 72.

1. SCUTATORES, Scutorum confectores. Capitulare de Villis c. 45. *Fabros, ferrarios, ... sutores, tornatores, carpentarios, Scutatores, &c.* [Tradit. Fuld. apud Joh. Schannat. p. 403. *Slavi* CXX. *singulas libras lini* (debent) *Scutatores scuta* XII.]

¶ 2. SCUTATORES, Scuto armati. Vegetius lib. 2. cap. 17. *Ferentarii autem, armatura, Scutatores, sagittarii, funditores, hoc est levis armatura adversarios provocabant.*

¶ SCUTATUM, ut infra *Scutum*, Moneta Regum Francorum. Leges portoriæ Ludovici IV. Imper. an. 904. apud Goldast. to. 1. Constitut. Imper. p. 210. *Navis, quæ ab Occidentali regno venit, ... semidrachmam, hoc est unum Scutatum pendat.* Occurrit præterea in Statutis Eccl. S. Dionysii Leod. an. 1330. to. 2. Monum. sacr. Antiquit. p. 444.

SCUTATUS, Armiger, scuto instructus. [Gloss. Lat. Gr. *Scutatus, ἀσπιδιώτης.*] Apud Donatum ad 1. Æneid. *Scutati, armati*, sunt. Ammianus lib. 31. *Punito Scutato proditore, qui festinare Principem ad Illyricum barbaris indicarat.* Charta Eberardi Archiep. Trevir. an. 1052. apud Brower. lib. 11. Annal. Trevir. p. 655. 1. edit. *Episcopo Trevirica sedis servitium faciat, scilicet 40. Scutatos ex ista parte Alpium ... mittat.* [Charta an. 1135. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 304. *Præterea si in villam cum sex Scutatis venerit, thelonearii ter in anno servient ei.*] Σκουτάτος, apud Leonem in Tact. c. 14. §. 64. Obiter moneo, qui σκουταράτοι dicuntur Constantino in Ta-

ctìcis, ἐκπηρέτης appellari ab eodem Leone c. 12. §. 117. & alibi.

¶ SCUTEFER, pro *Scutifer*, in Charta an. 1497. apud Rymer. to. 12. p. 655.

1. SCUTELLA, vox Latinis Scriptoribus nota, Patena in modum cavitatis scuti: unde nomen, *Escuelle*. [Probatur etiam Alexandro in Explic. tab. Heliac. p. 18. hæc vocis scutellæ origo, quam & à veteribus Grammaticis tradi docet: *Scudel* eadem notione usurpant Cambro-Britanni, unde *Scutellam* deducere malunt nonnulli.] Gloss. Græc. Lat. σκυτέλλιον, *Scutella*. Gloss. Gr. Lat. Reg. Cod. 85. Τρύβλιον, *Catinum*, *Scutella*. Vita S. Villebadi c. 8. *Quandam habebat patenam ligneam, qua vulgo Scutella vocatur.* Hugo Flavin. pag. 165. *Scutellas abluens, & vasa alia mundans.* Gregorius M. lib. 12. Epist. 30. *Scutellam quoque argenteam Monasterio cuidam reliquerit.* Chronicon Casinense lib. 3. cap. 57. *Scutellam argenteam cum ugello librarum 14. &c.* [Testament. Ermentrudis in Append. ad Liturg. Gallic. Mabill. p. 463. *Nepti mea Deorovara Scutella argentea cruciolata, &c.*]

SCOTELLA. Vetus Charta plenariæ securitatis apud Brisson. lib. 6. form. *Hoc est coclearés numero septem, Scotella una, &c.* [Comput. an. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 574. *Et in II. Scotellis manualibus emptis ibidem VII. den. & in V. Scotellis minoris sortis emptis ibidem pro cæteris officiis IX. den.*]

¶ SCULTELLA, Eadem notione, in Litteris Caroli Johannis Reg. Franc. primog. ann. 1357. to. 3. Ordinat. pag. 208.

¶ SCOTELLUM, apud Eekehardum Jun. de Casib. S. Galli cap. ult.

¶ SCUTELLULA, diminut. à *Scutella*. Guidonis Discipl. Farf. cap. 18. *Quando poma vel herba imponuntur .... deportetur a cellerario cum suo socio imprimis senioribus, & semper in Scutellulis deportetur.*

SCUTELLA, inter ministeria sacra reponitur ab Udalrico lib. 1. Consuet. Cluniac. c. 12. ubi de Cœna Domini: *Interea vero reconditur dominicum corpus à Sacerdote retro altare: ponitur in patena aurea, & patena inter Scutellas aureas, & adhuc Scutella inter tabulas argenteas, quæ facta sunt ad textum Evangelii.* Adde Bernardum Mon. in iisdem Consuet. Cluniac. MSS. c. 37. Ordericus Vital. lib. 6. *Scutellam argenteam Deo super altare obtulit.*

☞ Cuinam usui destinata fuerit *Scutella* in sacris ministeriis docent Excerpta ex Divionensi disciplina: *Si quis autem privatis diebus .... voluerit communicare, ... accedit tam ad pacem, quam ad communionem in suo ordine. Debent autem singuli ita se Scutella adjungere, ut si forte inter sumendum aliquando Corpus Domini, vel de ore sumentis, vel de manu porrigentis lapsum fuerit, nisi in Scutellam cadere non possit.* Quod vero *scutellam* hic, infra *patenam* vocat: unde unum idemque fuisse colligitur.

¶ SCUTELLÆ, inter census dominis debitos non semel occurrunt. Charta ann. 1167. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 307. *Insuper dimisit eis sciphos & Scutellas quæ ipsi reddebant annuatim de forestagio suo de Tanoart ad curiam suam tenendam.* Adde col. 411. Charta Ludovici Junioris Regis Franc. an. 1173. ex Regest. 67. Chartophylacii Reg. Ch. 465. *Scutellam in omnibus appenditiis ipsius castri, & de omni re, quod ad illorum usum pertinet, & in Dei & in nostra manu est.* Charta Theobaldi Campaniæ Comit. ann. 1223. in Chartul. Latiniac. *Eligant & habeant ad opus conventus tres servientes in coquina & quartum qui colligat Scutellas per villam.* Bulla MS. Nicolai IV. PP. ann. 3. de Censibus Eccl. Rom. in regno Siciliæ, Campania & maritima: *In episcopatu Verulano episcopus ipse debet 60. brachia panni, & 200. Scutellas, & 20. sol. per annum.* Pluries ibi. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 23. *Et unaquaque Scutella eorum pro unoquoque defuncto nostro unum denarium reddit.* Honores & onera Abbatis S. Claudii inter Statuta ejusdem Monast. p. 56. *Item, pro Scutellis anno quolibet debitis per quomdam dictum Pateillui unum quartale frumenti.* Vide *Escuella*.

¶ SCUTELLÆ dictæ Cibi ac potus portiones diurnæ, quæ presbyteris aliisque clericis erogantur ex Ecclesiæ facultatibus; alibi *sportula* vel *prabenda* nuncupantur. Anastasius in Bonifacio II. *Hic presbyteris, & diaconibus, & subdiaconibus, atque notariis Scutellam de adeptis hereditatibus obtulit, & alimoniis multis in periculo famis clero subvenit.*

¶ SCUTELLA CLOSERIÆ, Præstatio, ut videtur, quæ fit à *Clusas* tenentibus. Vide *Clusa* 2. & *Clusiaticum*. Tabul. Capituli Cabilon. p. 269. *Item Vicedominus duas partes Scutellæ closeriæ percipiet: Major vero tertiam partem.* Unde vocem *Scutella*, ut in aliis ejusmodi vocibus sæpe factum est, ad quodvis tributum significandum detortam esse colligitur.

SCUTELARIUS, Officium in coquina regia, cui *Scutellarum* cura incumbit, in Ordinat. Hospitii S. Ludov. Reg. an. 1261. in Fleta lib. 2. cap. 14. §. 3. [& in lib. nigro Scacarii p. 349. ubi *Portator Scutellæ* dicitur p. 346. *Sculier*, in Catalogo familiæ Ducis Britanniæ an. 1404. apud Lobinell. to. 2. Histor. col. 814. *Jehan de Treal Sculier, bouche à Cour & cc. livres par an; & donera caution de rendre compte & fournir de la vaisselle d'argent & autres choses qui appartiennent audit office.*]

SCUTELLARIUS, Qui facit vel vendit *scutellas*. Jo. de Janua.

SCUTELLARIUM, Locus vel vas ubi reponuntur *scutella*, Jo. de Janua: *Escueilher*, in Catholico parvo, [*Esculier*, in Gloss. Sangerm.]

2. SCUTELLA. Uguitio: *Laganum, quoddam genus cibi quod prius in aqua coquitur, postea in oleo frigitur, & sunt lagana de pasta, quasi membranula, quum statim in* eo deo friguntur. Illa vulgo dicuntur Scutella ista lasania, & dicuntur ita, postea melle condiuntur, &c.*

¶ SCUTELLATA PISCIUM, Certus piscium numerus. Tabul. S. Florentii: *Aymericus Tharcensium proconsul, & postmodum Nannetensis Comes magnifica S. Florentio concessit beneficia, videlicet ecclesiam S. Michaelis quem dicunt in heremo. Porro hoc donum in plures annos est retentum. Sed quadam vice Pictaverum Comes illo deveniens, Scutellatam piscium multorum, unde locus affluit, à monacho præposito per nuntium expetivit: qua sibi denegata, S. Florentii monachos inde expulit, &c.* Vide *Pulmentum*.

¶ SCUTELLIFER, Qui *Scutellas* mensæ apponit; officium in aula Jacobi II. Reg. Majoric. Leges Palat. ejusd. Reg. inter Acta SS. to. 3. Junii pag. XVIII. *Statuimus, quod tres vel quatuor domicelli, quorum unus debeat esse nobilis, pro dicta nostra Scutella deferenda sint in nostra curia deputati; qui omnia cibaria, quæ ad scutellam pertinent, nobis portare teneantur, at etiam alia cibaria quæ ad scutellam non pertinent, licet ea dicti Scutelliferi non portaverint.* Infra: *Prædicti vero Scutelliferi priusquam officium suum exerceant, juramentum & homagium nobis præstent.* Vide in *Scutella*.

¶ SCUTELLONUS, diminut. à *Scutella*. Inventar. an. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Item XXIX. scutelle stagni. Item XVII. Scutelloni stagni.*

¶ SCUTELLULA. Vide *Scutella* 1.

¶ SCUTELLUM, Scutulum gentilitium, Gallice *Ecusson*. Testament. Johannis de Turre an. 1365. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 716. *Volo & ordino quod in die sepulturæ meæ supra corpus meum ponantur duo panni aurei, quorum unus sit bornatus* (bordatus) *de sandali nigro cum scutis sive Scutellis armorum meorum.* Vide alia notione in *Scutella* 1.

¶ SCUTERE, pro Excutere. Codex censualis Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 128. v°. *Facit caropera & Scutit* XII. *modios de annona in granica dominica & ducit eam ad monasterium.* Vide *Scussus.*

SCUTERIUS. Vide *Scutarius.*

¶ SCUTETUM, Scutum, Gall. *Ecusson.* Inventar. an. 1347. to. 2. Hist. Dalph. p. 555. *Item, duas scutellas argenteas pro fructibus reponendis, signatas intus, in margine, cum uno Scuteto, & uno leone in eodem sculpto.* Infra: *Cum uno Scuteto parvo continente in se duas claves.* Occurrit ibidem pluries. Vide supra *Scutellum.*

¶ SCUTETUS, in Necrolog. Laureshamensi, Idem qui supra *Sculteus.* Vide in hac voce.

SCUTIFERI, quos vulgo *Escuyers* dicimus. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scutifer, portant escu, ou escuier.*] Fulcherius Carnot. lib. 2. Hist. Hierosol. cap. 2. *Monente Rege, quicumque potuit de Armigero suo Militem fecit.* Lib. 3. cap. 31. *Acceptis armis, ab Armigero in militem provectus est.* Vide eumdem lib. 1. cap. 18. lib. 2. c. 19. [Luitprandus lib. 5. c. 12. *Solo se eo qui portaverat clypeum comitante Veronam percitus pervenit.*]

☞ *Scutiferi* iidem sunt qui *Armigeri*, atque ejusdem proinde conditionis. *Scutiferi* igitur primum dicti qui scuto instructi pro palatio excubabant: præsertim vero ita sunt appellati qui Principum ensem & Scutum deferebant, viri summæ dignitatis. At posterioribus sæculis *Scutiferos* nuncuparunt nobiles inferioris ordinis, qui in bellis Militum seu Equitum arma gererent. Apud Anglos penultima est nobilitatis appellatio, hoc est inter Equitem & Generosum. Valsingham. in Henrico IV. *In hac pugna nullus dominus, nullus miles, aut Scutifer hostibus ictum intulit.* Quod & alibi in usu fuit. Charta an. 1347. to. 1. Hist. Dalph. p. 66. col. 2. *Invenerunt ibi Albertum Ferlay domicellum, qui se dicebat Castellanum pro dom. Berardo de Lave dom. de Izerone; & interrogatus fuit quam familiam ipse tenebat, dixit quod unum Scutifferum, unum clientem, unam gaytam, & unam bayetam.* Alia ann. 1381. ibidem p. 217. *Et primo magnificus & potens vir dom. Anthonius de Turre dom. Vignayci miles bannaretus, pro se, uno bacballario milite & tribus Scutifferis ad rationem præscriptam* 35. *florenos.* Testament. Guidonis Card. de Bolonia an. 1372. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 182. *Item cuilibet aliorum Scutiferorum, qui sunt de raubis Scutiferorum & mecum resident ...* 50. *florenos.* Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 557. *Per quemdam Scutiferum secrete nuntiatum est dicto Duci, &c.*

☞ *Scutiferi* denique nuncupati quivis servientes non modo laicorum, sed & ecclesiasticorum & monachorum. Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. to. 4. p. 613. *Nec alios clericos vel Scutiferos & officiales inferiores vel scholares* (induamus) *de panno, cujus commune pretium ultra duodecim libras.* Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. *Ordinamus quod monachis dicti monasterii venientibus de extra monasterium & eorum Scutiferis & hospitibus dentur duæ ponhieria ordei vel avenæ pro quolibet animali.* Capitul. general. MSS. S. Victoris Massil. *Statuimus quod Scutifero & garcyfero priorum seu monachorum in pane & vino per cellerarium provideatur, cum veniunt ad capitulum generale.* Statuta Astens. cap. 27. fol. 30. *Ordinatum est quod dominus possit impune, moderate percutere & castigare suum Scutiferum & serventam seu pedisequam. Scutiferi de Strilla*, in Constitut. Sicul. cap. 113. Cætera quæ ad *Scutiferos* spectant fusius pertractata, vide in *Armigeri.*

¶ SCUTIFERI AD SCINDENDUM, Officium in aula Regis Majoric. Gall. *Ecuyers trenchans.* Leg. Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. pag. XVII. *Ducimus statuendum quod tres vel quatuor Scutiferi, natalibus seu privilegiis militaribus insigniti, ad scindendum coram nobis & aliis peragendis, quæ pro comestione erunt nobis apposita, assumantur, ... nec ignorent eorum solicitudini pertinere, quod cultellos mundos & bene scindentes habeant providere, ne ex inhabilitate scindendi, vel alias aliquod fastidium nobis valeat generari .... Statuimus firmiter observandum, quod de omnibus & quibuscumque cibariis quæ nobis apponentur, prædicti nostri Scutiferi non omittant prægustare.* Vide *Scindere* & *Scissor.*

SCUTIGERI, ut *Scutiferi*, apud Fulcherium Carnot. lib. 1. cap. 18.

SCUTIFERIA, Officium in Aula regia, complectens quodcumque pertinet ad *Scutiferos*, eorum famulos, stabula, equos, equorum ferraturas, &c. vulgo *Escurie*, occurrit passim in Ordinationibus Hospitior. Reg.

☞ Obtinuit idem officium in Aula Dalphinali. Ordinat. Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. p. 394. col. 2. *Magistri Scutiferiæ requirit officium, tempore quo nos equitare contingit, nostrum palafredum habere paratum cum ense, stivalibus, calcaribus & cappello, nostrumque deferre mantellum & capellum, nostram sequendo comitivam debeat, si tempus non patitur ut deferamus eadem, quæ omnia dictus Magister Scutifferiæ nostræ servare debeat & complere.*

¶ SCUTIFERIA, Stabulum equorum, equile, Gall. *Ecurie.* Mandamentum Philippi Pulcri Reg. Fr. an. 1305. to. 1. Ordinat. p. 434. *Mittentes .... equos & harnesia in Scutiferia nostra sine spe recuperationis eisdem applicanda.*

¶ SCUTLATUS, pro *Scutulatus.* Vide *Scutula.*

SCUTOBAJULUS. Vide *Schitonos.*

SCUTRA, *Vas aneum, æquale in fundo, latum, apertum desuper*, Papiæ. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scutra, une maniere de vaissel, scilicet equalis amplitudinis in ore & in fundo.*] Glossæ S. Benedicti cap. de æneis: *Scutra*, χαλκίον. Guibertus lib. 1. de Vita sua c. 10. *Nescio qua argentea, schyphos videlicet & Scutras pretii plurimi eis misit.* Lib. 3. c. 4. *Magnus ille census monetæ Angliæ, hanaporum, & Scutrarum, qui male coaluerat, brevi dilapidatus est.* Utitur Plautus in Persa. [Vide Lexic. Martinii.]

¶ SCUTTER, vox Belgica, Satelles, Gall. *Archer.* Charta an. 1298. apud Miræum to. 2. pag. 876. col. 1. *Ad jurisdictionem & dominium dictorum Religiosorum de jure pertinet potestas ... instituendi & destituendi famulos, qui vulgariter Scutter nuncupantur.*

SCUTULA, *Monile ex auro compositum*, Papiæ. 1. Machab. c. 4. v. 57. *Et ornaverunt faciem templi coronis aureis & Scutulis.* Gr. ἀσπιδίσκαις. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Scutula, fermail, ront.* Cassian. collat. 1. cap. 5. *In parvissima quadam Scutula, quæ depicta in se continet præmia, jacula vel sagittas intorquere contendunt.*]

SCUTULATA, eidem Papiæ, *genera vestimentorum; dicta quod orbiculos quosdam habent in similitudinem Scutulorum.*

Scutulorum. Ezechiel. 27. *Et purpuram, & Scutulata, & byssum, & sericum, &c.*

☞ *Scutellata vestes*, eædem sunt quæ alibi *virgata* appellantur, quæ scilicet virgis seu viis transversim decussatimque sunt distinctæ. Ejusmodi vestes mimis permittuntur in Cod. Theod. leg. 11. tit. 7. de Scænicis: *Uti sane bisaem* (mimis) *Scutulatis, & variis coloribus sericis, ... non vetamus*. Leg. *Scutulatis*. Harum præterea meminit Juvenalis Sat. 2.

Cærulea induitis Scutulata, aut galbana rasa.

Scutulatas Gallos invenisse auctor est Plinius lib. 11. c. 24. *Scutulis dividere instituit Gallia*. Vide Lexic. Pitisci in v. *Vestis* & infra *Virgatus*.

SCUTUM, pro Scutato milite, armigero. Domnizo lib. 1. de Vita Mathil. cap. 6.

Exiit ex Lucis cum quingentis fere Scutis.

SCUTUM & LANCEA, Arma præcipua Longobardorum & Francorum, in Lege Longob. lib. 1. tit. 37. §. 2. lib. 2. tit. 46. §. 2. in Charta Alaman. Goldasti 15. &c. [*Scutum cum lancea*, æstimatur duobus solidis, in Lege Ripuar. tit. 36. §. 11.] Vide Gregorium Turon. lib. 3. Hist. cap. 15. & supra in voce *Lancea*.

☞ *Scuta* erant ex ligno, & ex pluribus minutisque tabellis juncta, uti docent Varro de Ling. Lat. lib. 4. c. 24. *Scutum minute confectum tabellis*. Et Ammian. lib. 21. cap. 2. *Cum apud Parisios adhuc Cæsar Julianus quatiens Scutum variis motibus exerceretur in campo, axiculis, quibus orbis erat compaginatus, in vanum excussis, ansa remanserat sola*. Hæc corio crudo tegebantur ex eodem Ammiano lib. 24. cap. 2. unde *Scuta* sunt appellata, à Græc. σκῦτος, corium, pellis, seu quod ex pellibus primum fierent. Apud Gallos sæpius ex ligno tantum, interdum ex ligno & ferro constabant scuta. Le Roman d'*Athis* MS.

Des escus percent fust & ais,
Sur les haubers tourne les fais.

Infra:

Qu'ils trespercierent des escus
Tout entierement fers & fus.

SCUTUM. Leges Frision. tit. 22. §. 71. *Si de vulnere os exierit tantæ magnitudinis, ut jactum in Scutum trans publicam viam sonitus ejus audiri possit, 4. sol. componat*. Addit. ad easdem Leges tit. 3. §. 24. *Si ossa de vulnere exierint, tanta magnitudinis ut in Scutum jactum, 12. pedum spatio, dictante nemine possit audiri, &c.* Lex Ripuar. tit. 70. §. 1. & 2. *Et os exinde exierit, quod super viam 12. pedum in Scuto jactum sonaverit, &c.* Leges Rotharis Regis Longobard. tit. 18. §. 8. *Sic ita ut uno osse talis inveniatur, quod ad pedes 12. super viam sonum in Scuto facere possit*. Jus Frisicum vernaculum ex versione Sicamæ: *Tria ossa a cranio vulnerato exeuntia componi debent. Primi ossis exitus sunt 32. grossi. Secundi exitus 16. grossi. Tertii exitus 8. grossi. Tunc jurabit uno juramento, quod in Scuto tinnire audiri potuit, cum genu impositum in Scutum, aream scilicet, caderet, alioquin componere non tenemur.* ἦχος τοῦ σκουταρίου, apud Leonem in Tacticis c. 7. §. 31. Vide *Esculeum*, & Stephanium ad Saxonis Grammatici Histor. p. 186.

SCUTUM, Tabella in formam scuti confecta, orbicularem nempe, quomodo ejusmodi scuta imagines habentia describit Paulus Silentiarius in ἐκφράσει ædis Sophianæ part. 2. v. 298.

.... ἴσον γε μὲν ὀμφαλόεσσαν
Ἀσπίδι μεσσατίοισι τύποις κελλήσατο χάρης
Σταυρὸν ἀπαστράπτουσα.

Anastasius in Leone III. PP. p. 140. *Hic vero pro amore & cautela orthodoxæ fidei fecit, ubi supra Scuta argentea duo, scripta utraque Symbolo, unum quidem literis Græcis, & alium Latinis, sedentia dextra lævaque super ingressum corporis pens. inibi libras* 94. Infra: *Fecit & supra in ingressu corporis Scutum ex auro purissimo, in quo orthodoxæ fidei Symbolum scribi fecit, quod pens. libr.* 2. Scribit Photius, & ex eo alii apud Allatium de consensu utriusque Eccl. lib. 2. c. 6. n. 6. Leonem Pap. scuta argentea, in quibus descriptum erat symbolum fidei, ex Gazophylacio sustulisse: Ἀσπίδας δύο ἑλληνικοῖς καὶ γράμμασι καὶ ῥήμασιν ἐχούσας τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν. Vide Salmasium ad Tertullianum de Pallio p. 249. & Nicolaum Alemannum de Lateranensibus parietinis pag. 68. & infra in voce *Surtaria*.

SCUTUM, inter ministeria sacra reponitur ab Adamo Bremensi cap. 161. *Tres calices aureos, in quibus erant libræ auri 10. unum vas chrystalle argenteum, Scutum argenteum deauratum, psalterium aureis scriptum literis, &c.*

SCUTUM, Vas, quod lychnis in Ecclesiis pendentibus substernitur, apud Durandum lib. 1. Ration. cap. 3. num. 30.

SCUTUM, Moneta Regum Francorum ita appellata, quod in ea descripta essent Franciæ insignia in scuto. Knighton. an. 1351. *Et fecit redemptionem pro se & suis de 3. mille Scutis auri*. Vide *Moneta*, & *Scutatum*.

¶ SCUTUM CENSUALE, Quod pro annuo censu exsolvitur. Charta an. 1406. in Comitatu Marchiæ: *Ad assensam unius Scuti censualis ad valorem* XXII. *solidorum & sex denariorum.*

SCUTUM BELLICUM, Feudum, dignitas feudalis. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 59. §. 1. *Cum electus fuerit Episcopus, Abbas, Abbatissa, qui Scuto fruuntur bellico, tales primo tenentur à Rege feudum recipere, & postea ab Ecclesia curam spiritualem*. Art. 65. §. 3. *Si quis a sibi in generatione æquali infeudatur, non suam originem, aut civilia jura; sed tantummodo feudi dignitatem, id est Scutum bellicum, minoravit*. Dicuntur autem *uti scuto bellico*, vel *frui*, qui feudum possident, vel qui *nati sunt ad Scutum feudale, ita quod jus feudi facere valeant*, ut est in Jure feudali Saxon. cap. 26. §. 2. ut contra mulier, & clericus, qui servitii feudalis incapaces habentur, *Scuto bellico carere*, cap. 40. §. 6. Adde cap. 2. 3. 16. 17. 41. 44. *Feudum scuti cum scuto cessare* dicitur in eodem Jure feudali Saxon. cap. 42. §. 1. Vide *Scutagium*.

SCUTUM DE CERA PLENUM. Charta an. 1149. apud Sanjulianum in Matiscone pag. 251. *Negabat quoque hominium Episcopi, & casamenta, pro quibus hominium debebat Episcopo: & plenum Scutum de cera singulis annis in festo S. Vincentii, &c.* Vide supra *Ceragium*.

SCUTA BELLORUM, inter obventiones curionum; ea forte, quæ finito bello à militibus in Ecclesiis appendebantur, vel potius à campionibus, qui duello decertaverant. Charta an. 1078. in Tabul. Vindocinensi fol. 224. *Ego Raynaldus Castri Credonensis dominus, & mecum pariter uxor mea nomine Ennoguena, cognomine Domitella, Scuta bellorum, & denarios, qui mittentur in castello meo à jurantibus ad reliquias Sanctorum cedimus & concessimus S. Trinitati & Vindocinensi Monasterio in manu Ordrici Abbatis, ut sub jure & potestate Ecclesiæ Parrochialis S. Clementis semper maneat, & Monachi Vindocinenses in ipsa Ecclesia Domino Deo servientes ea habeant in omne tempus futurum. Ipsum vero Abbatem rogamus, ut medietatem Scutorum de bellis, & denariorum de Sacramentis pro amore nostro concedat Goffrido Cappellano*

nostro, & teneret ab ipso Abbate, & à Monachis suis solum dum ipse viveret.

Cum Scuto *& fuste contendere*, Campionum fuit, uti in voce *Campiones* monuimus col 106.

Scutum Anceps. Capitula Caroli M. lib. 3. cap. 89. *Armati veniant, id est, qui potest habere, cum lorica & Scuto ancipite, atque aste.* Ubi *Scutum anceps* trigonum interpretor, qui Gallorum veterum, & Francorum fuit, quemadmodum diximus in Notis ad Alexiadem.

¶ Scutum Armorum, Gentilitium, Gall. *Ecusson*. Charta an. 14. Henrici VI. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Angl. *Noverint universi per presentes me Johannam nuper uxorem Will. Lee de Knightley dominam & rectam heredem de Knightley dedisse ... Ricardo Pesbale ... Scutum armorum meorum habendum, tenendum ac portandum & utendum ubicunque voluerit sibi & heredibus suis imperpetuum; ita quod nec ego nec aliquis alius nomine meo aliquod jus vel clameum seu calumpniam in prædicto Scuto habere potuimus, sed per presentes sumus exclusi imperpetuum.*

Scutum, pro Duello, seu duelli judicio, maxime Campionum. Lex Longob. lib. 1. tit. 9. §. 23. *Et dum per pugnam ipsam causam, sicut antiqua fuerat consuetudo, quærere disponebant, gravis causa nobis esse comparuit, ut sub uno Scuto, per unam pugnam, omnem suam substantiam homo amittat.* Adde lib. 2. tit. 55. §. 1. 2. 3. & Edictum Rotharis tit. 59.

¶ Scutum Fidei, Charta, qua facti alicujus fides asseritur. Vetus Notitia inter Instrum. tom. 1. Gall. Christ. novæ edit. pag. 50. col. 2. *Præfatus Prior dedit illi centum solidos & fidei Scutum; videlicet ut illud fidei Scutum foret hujus largitionis signum. Et ad confirmationem hujus scripturæ & memoriale sempiternum hujus rei testes sunt, &c.*

Scuta Genibus Illidere, vel *hastis ferire*. Ammianus lib. 15. *Militares omnes horrendo fragore Scuta genibus illidentes, quod est prosperitatis indicium plenum: nam contra cum hastis clypei feriuntur, iræ documentum est & doloris.*

Scutum Libertatis. Leges Forestarum Canuti Regis cap. 25. *Si vero occiderit* (feram regalem) *amittat liber Scutum libertatis; si sit illiberalis, careat libertate; si servus, vita.*

Scutum Potestatis. Lex Longob. lib. 3. tit. 15. *Omnes Waregangi, qui de exteris finibus .... se sub Scuto nostræ potestatis subjecerint, &c.*

¶ Scutum de Quarteriis, vulgo *Escu de quartier*, Figuris distinctum, Gall. *Blasonné*, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 148. *Nec quenquam moveat quod ego Hasculfus alterius figuræ sigillum habui antequam pater meus iret Jerusalem, videlicet cum Scuto de quarteriis.* Chron. Bertrandi *du Guesclin*:

Là peussiez veoir maint Escu de quartier,
Et mainte lance grosse dont bon sont li acier.

Scutum in Mallo Habere. Lex Salica tit. 46. §. 1. *Tunginus aut Centenarius mallum indicent, & in ipso mallo Scutum habere debent, & tres homines causas tres demandare, &c.* Quod quidam referunt ad eum morem, de quo Otto Frisingensis lib. de Gestis Frider. Imp. c. 12. *Est autem consuetudinis Regum Francorum, quæ & Theutonum, ut quotiescumque ad sumendum Imperii coronam militem ad transalpinandum coëgerint, in prædicto campo mansionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto Scutum suspenditur.* Guntherus in Ligurino:

.... ligno suspenditur alte
Erecto clypeus, tum præco regius omnes
Convocat, à dominis regalia jura tenentes.

☞ Eadem apertius docet Wendelinus: *Salici nostri proceres*, inquit, *ne tunc quidem cum pro tribunali sedent, seponere Scutum permittuntur*; quod à Tacito etiam observatum fuisse monet: deinde sic prosequitur: *Perdurat hic mos in sala Curingiana hodieque, ut proceres jus dicturi considant armati. Exstatque vetus pictura, jam ante annos 400. delineata, in qua visitur Comes Hannoniæ in sala sua residens, Scuto alte supra solium sedentis depicto, ipse medius conspicitur inter duodecim Pares; quibus singulis ad genua sua item stant Scuta cum insignibus, plane pro verbis ac mente hujus legis.*

☞ Iis vero, qui ad mallum judicandi veniebant, arma, scutum scilicet & lanceam portare prohibitum erat. Capitul. Pippini ann. 793. §. 9. *Ut nullus ad mallum vel ad placitum infra patriam arma, id est Scutum & lanceam portet.* Adde Capitul. lib. 3. cap. 22. Id quippe de iis qui Judices sedebant ex jam observatis intelligi non potest.

Scutum Perdere. Vide *Arma amittere* in *Arma* 3. col. 699.

Scutum Suum Projicere. Lex Salica tit. 32. §. 6. *Si quis alteri imputaverit, quod Scutum suum projecisset in hoste, vel fugiendo præ timore, &c.* Apud Germanos, *Scutum reliquisse præcipuum flagitium* fuisse, auctor est Tacitus. Nec apud Germanos tantum; sed & apud Romanos, ut habet Plautus in Trinummo, & alii. Ῥιψάσπιδας Græci vocant. Ejusmodi scuti positionem *schotlage*, seu *schiotlegge* appellare Danos observat Pontanus in Daniæ descriptione, voce confecta ex *schiolt*, scutum, clypeus, *schilt*, Theuton. & *legen*, sive *leggen*, deponere. Vide Cluverium lib. 1. Germ. Antiquit. cap. 51. extremo pag. 327.

Scutum Puniceum ad malum suspensum, pacis indicium fuit apud Danos. Saxo Grammaticus lib. 3. Hist. Dan. p. 37. *Mali cacumen puniceo Scuto complexus, indicium id pacis erat, saluti deditione consuluit.*

¶ Scutum Rubeum. Charta ann. 635. tom. 1. Rer. Mogunt. pag. 182. *Ego Bilehilt .... aream unam ... a Sigeberto Archiepiscopo avunculo meo acquisivi cum rubeis Scutis duodecim, auro paratis, & totidem equis nigris.*

Scuta *& lanceas pro reconciliatione persolvere.* Lex Familiæ Burchardi Wormaciensis Episcopi, de raptore: *Et quia legitur eam* (filiam) *secundum Canonica præcepta habere nequiverit, amicis illius duodecim Scuta, & totidem lanceas, & unam libram denariorum pro reconciliatione persolvat.*

Scutum, Tabulatio, quæ foribus & officinis rerum venalium prætenditur, cum ad excutiendos imbres, tum ad impediendum lumen, Angl. *Apenthouse.* Assisa mensurarum apud Rogerum Hovedenum: *Probibitum est omnibus mercatoribus per totum regnum Angliæ, ne quis mercator prætendat selda sua rubros pannos vel nigros, vel Scuta, vel aliqua alia, per quæ visus emptorum sæpe decipiantur ad bonum pannum eligendum.* Sed vide an per *scuta* intelligat *signa*; quæ officinis apponuntur, nostris *Enseignes.*

Scutorum Redditus, Idem forte quod *Scutagium.* Charta Henrici II. Regis Angliæ in Regesto Normannico Cameræ Comput. Paris. signato P. *Et Marescallus meus, quamdiu moror Rothomagi, habet unaquaque die pro ordinationis meæ Roth. de liberatione 6. panes, & 6. fercula coquinæ, & unum sextarium vini, & habet anno quoque Scutum in reditu scutorum meorum Roth. per manus Thesaurarii mei.* Id est, quantum scutagii quis, Militare feudum tenens, solvit pro uno scuto.

Scutum. Bracton. lib. 2. cap. 35. *Tenementorum*

antem aliud tenetur per servitium Militare, aliud per serjantiam, de quibus homagium faciendum erit domino capituli, propter servitium forinsecum, quod dicitur Regale, & quod pertinet ad Scutum & Militiam, ad patria defensionem. Est etiam aliud genus tenementi, ejus scilicet quod tenetur in socagio libero, & ubi fit servitium in denariis capitalibus Dominis, & nihil inde omnino datur ad Scutum & servitium Regis.

¶ SCUTUS, ut *Scutum*, Moneta Regum Francorum. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1359. apud Rymer. tom. 6. pag. 153. *Reddendo inde nobis per annum mille Scutos aureos, vocatos Joannes.* Vide in *Moneta*.

SCYLDWITA, SCHELDWITE. Leges Henrici I. c. 38. *de Scheldwite: Si Scyldwite extra burgum & cartam fiat, 30. denar. emendetur Regi & Thayno.* Forte forisfactura scuti: nam Saxon. scyld est scutum, pita, mulcta. Vel universim mulcta cujusvis delicti: scylde enim est delictum, culpa, peccatum, reatus.

¶ SCYLLINGUS. Vide *Scilingus* & *Skillingus*.

¶ SCYNDICUS, ut *Syndicus*. Vide ibi.

¶ SCYPFILLED. Vide *Navipletio*.

SCYPHATI, Nummi aurei, ita opinor dicti, quod ex specie illorum essent, quos καυκίας vocat Justinianus, à *cauco*, quæ vox idem sonat quod *scyphus*, quod scilicet cavi essent, & *cauci*, vel *scyphi* formam præferrent. Chronicon Casin. lib. 3. cap. 56. (al. 58.) *Donavit ei Dux . . . . gemmas atque margaritas complures pro Scyphatis septingentis.* Occurrit ibi pluries, ubi in editione Angeli à Nuce *Schifatus* perpetuo scribitur. Bulla Anacleti Antipapæ apud Baron. an. 1130. *Tu autem censum & hæredes tui, videlicet 600. Schifatos, quos annis singulis Romanæ Ecclesiæ solvere debes.* Ita in Bulla Innocentii II. apud eumdem an. 1139. *Scifati de Apulia & Calabria*, in Charta Willelmi Regis Siciliæ apud eumdem an. 1156. [Chron. Cavense apud Murator. to. 7. col. 923. *Anno 1106. Indict. 14. Petrus abbas S. Trinitatis Cavensis emit casalem in Apulia . . . mil. &c. Schifat.* Hist. Belli sacri apud Mabill. to. 1. Musei Ital. pag. 206. *Duci Gottifredo Scyphatorum quadraginta milia largitus est.* Vide *Nummus*.]

SYPHATI, in Charta exarata Constantino & Basilio fratribus imperantibus, apud Ughellum tom. 7. Italiæ sacræ p. 1362.

SQUIFATI, apud Baronium to. 11. alicubi occurrit, & in Bulla Nicolai IV. PP. an. 3. de Censibus Ecclesiæ Romanæ in Regno, Campania, & Maritima, ubi promiscue *Scifati* & *Squifati* dicuntur: unde emendanda Charta Innocentii IV. PP. ann. 1245. qua Fridericum III. Imp. excommunicat, apud Matth. Paris: *Posset etiam merito reprehendi, quod mille Squinatorum annuam pensionem, in qua pro eodem regno ipsi Romanæ Ecclesiæ tenetur, per novem annos & amplius solvere prætermisit.* Legendum enim *Squifatos*.

SCYPHI in candelabris *Acetabula* sunt, Exod. cap. 25. v. 31. *Facies candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, calamos, Scyphos, ac sphærulas.* Adde v. 33. 34. cap. 37. v. 17. 19. 20. ubi in Græca editione dicuntur κρατῆρες.

SCYPHUS inter vasa sacra vulgo recensetur, in quem vinum, quod ad Missæ sacrificium offerebatur, ex majori calice refundebatur. Ordo Romanus: *Pontifice oblationes populorum suscipiente, Archidiaconus suscipit post eum amulas, & refundit in calicem majorem, quem sequitur cum Scypho super planetam Acolytus, in quem calix impletus refunditur.* Alibi: *Postquam Diaconus sequens amulas suscipit, & in Scyphum manu sua post Archidiaconum refundit.* Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. c. 8. de Subdiaconis: *Hi cum ordinantur, non suscipiunt manus impositionem, sicut Sacerdotes & Levitæ; sed patenam tantum & calicem de manu Episcopi, & ab Archidiacono Scyphum aquæ cum aquamanili, & manutergium.* Helgaudus in Roberto Rege Franc. *Erat huic ornamento adjunctus Scyphus corneus, quo deferebatur vinum ad celebrandum sacrificium.* Baldricus Noviom. lib. 1. Chron. Camerac. cap. 64. *Scyphumque argenteum, quem diebus festis Subdiaconi in manibus ferunt, calices quoque cum aliis ornamentis Ecclesiæ fecit.* Anastasius in S. Silvestro: *Donavit autem Scyphos argenteos 2. qui pensaverunt singuli libras denas.* Infra: *Patenas argenteas 13. pensantes singulas libras 30. Scyphos aureos 7. qui pens. singuli lib. 10. &c.* Synodus Exoniensis an. 1287. c. 12. *Sit in aliqua Ecclesia saltem unus calix argenteus, purus vel deauratus: Scyphus argenteus vel stanneus pro infirmis, ut postquam Eucharistiam assumpserint, loturam digitorum suorum Sacerdos sibi præbeat in eodem.*

☞ *Scyphos* interdum adhibuerunt ad reponendas Sanctorum Reliquias, ut colligitur ex Gestis Episcop. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 335. *De parva capsula in Scyphum argenteum caput preciosi martyris Vincentii decenter entravit, & locavit. Arnaudus sane illum cum operculo ad hoc opus Cenomanensi ecclesiæ . . . reliquerat.*

Scyphum utraque manu tenendi morem cum bibebatur, qui Monachis proprius fuisse dicitur, observat Liber Faceti:

Si Scyphum capias, utraque manu capiatur,
Et per utrumque latus, non per ripam teneatur.

SCYPHICATIO. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 92. *Foragia vero cambarum, vel quod Scyphicationes apothecarum alii vocant, redditus vasorum vini inter utrosque æquis partibus divisit.*

SCYPHO. Anastasius Biblioth. in Leone III. pag. 126. *Item calicem majorem fundatum cum Scyphone pens. libr.* 37. Sed legendum videtur *siphone*, id est, fistula, qua sanguis dominicus hauriebatur: nisi fuerit major scyphus, in quem vinum ad Missæ sacrificium oblatum ex majori calice refundebatur. Vide *Scyphi*.

SCYRA, SCHIRA, SHIRA, Provincia, Comitatus: à voce Saxon. scyre, partitio, divisio, & scyran, partiri. Alvredus quippe Rex, cum Guthruno Daco fœdere inito, Angliam primus in Satrapias sive Comitatus, Centurias, & Decanias partitus est. Satrapias *Scyras*, Centurias *Hundreda*, & Decanias *Tienmentale* vocavit. Leges Edwardi Confessoris c. 13. *Divisiones Scyrarum Regis propriæ cum judicio 4. cheminorum regalium sunt.* Cap. 14. *Quod autem in Trithinge definiri non poterat, ferebatur in Scyram.* Robertus de Monte an. 1083. *Justitiarios suos per unamquamque Scyram, id est, provinciam Angliæ inquirere fecit, &c.* Bromptonus pag. 956. *Qua lege olim octo Schiræ, id est, provinciæ judicabantur.* Idem p. 979. *Justitiarios suos per unam quamque Schiram, id est Comitatum Angliæ mittens, &c.* Thomas Walsinghamus p. 329. *Ut ipsi nullum militum de pago vel Schira permitterent elegi, nisi quem Rex & ejus consilium elegisset.* Adde Radulfum de Diceto an. 1087. Matth. Westmonast. an. 794. & Fletam lib. 2. c. 61. §. 23. Atque hanc vocem *Schire*, fere semper addunt Angli ipsorum Comitatuum propriis appellationibus, ut *Glocestreschire*, *Staffordeschire*, *Oxnefordschire*, *Lancastreschire*, *Yorkschire*, quem *Eboraci sciriam* vocat Simeon Dunelmensis an. 1138. & sic de cæteris. Vide Edward. Cokum ad Littletonem sect. 248.

SCYRA præterea præstationem sonat, seu mulctam, quæ indicebatur iis, qui ad *Scyram* seu Comitatum vel placitum non veniebant: quo tenentes omnes convenire tenebantur. Monasticum Anglic. to. 2. p. 993. *Prohibeo ne summoneatis Monachos de sancto Remigio de Remis, ut eant ad hundreda, nec ad Scyras; sed Præpositos suos, vel unum ex hominibus suis mittant.* Charta Willelmi Nothi tom. 1. Monastici Anglic. p. 52. *Perpetuam libertatem..., hoc est, ut sit libera & quieta de Schiris & hundredis, & placitis, & querelis, & omnibus geldis, & consuetudinibus.* Ibidem p. 310. *Et sit quieta de omnibus geldis & danegeldis, scutagiis, hidagiis, carrucagiis, Schiris, exercitibus, &c.* Adde tom. 2. p. 558.

¶ SYRE, Eodem intellectu. Vocabul. Anglic. ex Tabul. Beccensi: *Syre, etre quite de seute ou Conte.* Charta Henrici II. Reg. Angl. ex eodem Tabul. *Et in omnibus aliis locis solutas & liberas & quietas de Syre, & hundret, & placitis & querelis.*

SCYREMOTUS, Placitum seu Conventus publicus *Scyra*, qui alias *Comitatus* dicitur. Leges Kanuti Regis c. 38. *Et habeatur in anno ter burgimotus & Scyremotus, nisi sæpius sit necesse.* Cap. 39. *Eat quarta vice ad Conventum totius Comitatus, quod Anglice dicitur Scyremot.* Leges Edwardi Confess. c. 35. *Debet autem Scyremote bis, hundreda & Wapentachia duodecies in anno congregari, & 7. diebus antea summoniri, &c.* Eadem habent Leges Henrici I. c. 7. nisi quod *Scyresmote* scribitur. *Judicium Scira*, in iisdem Legibus Edw. c. 27. *Et si justitia habet eum suspectum, purgabit se judicio hundredi vel Scyræ.* Liber Ramesiensis ch. 178. *Will. Rex Angliæ W. de Cahannis, Sal. Præcipio tibi, ut facias convenire Schyram de Hamtona, & judicio ejus cognosce, si terra de Isham reddit firmam Monachis S. Benedicti, &c.* Ch. 182. *Will. Rex Angl. R. patri Ilgeri Sal. Mando tibi & præcipio, quod facias convenire Schiras, & per eas recognosce, si terra de Esthon, &c.*

¶ SCYTALOSAGITTIPELLIFER, his vocibus Herculem designat Tertull. de Pallio c. 4. quod clavum, Gr. σκυτάλην, sagittas & pellem gestaret: *Adoratur à vobis, qui erubescendus est, Scytalosagittipellifer, qui totam epitheti sui sortem cum muliebri cultu compensavit.* Vide ibi, si placet, Rhenanum.

SDAMATON *nominamus*, inquit Papias, *Tumorem mollem carnis inflata sine dolore, sicut frequenter mortuos videmus.* Ita MS. editus habet *Sdamatum.*

¶ SDUGARIUM, Meatus, aquæductus, canalis per quem fluunt aquæ, Gall. *Conduit.* Statuta Mutin. rubr. 12. fol. 2. v°. *Sdugaria districtus Mutinæ & fossata Potestas fodi & deradi facere teneatur.* Ibidem fol. 50. v°. *Quod Sdugarium sive fossa appellatur fossa Ainbeleta.* Rursum fol. 73. *Si Sdugarium vel ductorium non esset bene cavatum, &c.*

¶ SE, pro *Eum*, vel *eos*: *Sui* pro *ejus*, vel *illorum*: *Suus, sua, suum*, pro *ejus*, vel *illorum*, passim occurrunt in Chartis, interdum & in Scriptoribus mediiævi; quod monuisse sufficiat.

¶ SE, pro *Si*, in antiquioribus Instrumentis; quod ex vitiosa pronuntiatione, vel scriptione ortum existimo.

¶ SEACIUM. Vide infra *Seatium.*

¶ SEAF, Spicarum manipulus, Angl. *Sheaf*, Gall. *Gerbe.* Matthæus Westmonaster. p. 166. *Posito ad caput ejus frumenti manipulo, quem patria lingua Seaf dicimus, Gallice vero garbam.*

SEANT, pro *Sint*, in Capitul. ad Legem Salicam §. 10. 12.

SEAPSCIP, *Navis institor*, in Pacto Ethelredi Regis cum Analano cap. 2.

¶ SEASYRE, ut supra *Saisire*, Gall. *Saisir.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 359. *Ita scilicet, quod bene licebit dicto Priori & successoribus suis, & monachis de Lancastria prædictum tenementum cum pertinentiis, sicut prædictum est, in manus suas Seasyre, & proficuum eorum recipere, &c.*

SEATIUM, Sigala, *Seigle.* [Statuta Astens. Collat. 7. c. 17. fol. 25. v°. *Et illi qui fecerint panem album non possint facere panem de uno Seatio.*] Statuta Ordinis S. Gilberti de *Sempringham* p. 786. *Ne in Cœnobiis nostris fiat panis candidus, ... ubi frumentum defuerit, cum Seatio licet fieri.* [Vide *Scatium.*]

¶ SEAUPWERPE, vel SEAWERPE, Jactura maris, à Sax. ſæ, mare & uppeppen, ejicere. Charta Willelmi senioris abbatiæ Rames. apud Spelman. *Concedo .... mundbrich, feasdwite, blodwith, ... Seaupwerpe, sake, &c.* Vide *Swerp.*

¶ SEBASMIUS, *Sebastus, sebastes, veneratione dignus, augustus, dignitatis nomen.* Papias.

SEBASTUS, Dignitas in Aula Constantinopolitana notissima, σέβαστος. Auctor expeditionis Asiaticæ Friderici I. Imp. *Et alios quatuor Græcorum principes ratione dignitatis, Græco vocabulo Sebaston, cum eis denuntiat advenire.* Inde formatæ aliæ dignitates, Πρωτοσέβαστος; sed & Πανυπερσεβαστοσεβαστοϋπέρτατος, quod monstrum vocis reperire est apud Lambecium lib. 5. de Bibl. Cæsar. p. 233. Vide Gloss. Meursii, & med. Græcit.

☞ Eodem nomine donantur Duces Amalphitani in Chron. Amalphit. ad an. 1096. ubi memoratur *Marinus Pansabastus, Sebastus & Dux Amalphitanus.* Unde contractam fortasse & corruptam vocem *Vasti* qua non semel appellantur iidem Duces, observat Brencmanous Dissert. de Republ. Amalph. pag. 19. post Capacium Hist. Neapolit. lib. 1. cap. 13. Vide *Vasti.*

¶ SEBELINUS. Vide supra *Sabelum.*

¶ SEBENTOC, apud priscos Francos 70. sonat, ex Wendelino. Vide in *Chunna.*

¶ SEBES, SEBARUM. Vide *Sabes.*

SEBRA, *Vetusta*, in Gloss. Isid.

¶ SECA, vox Italica, Serra, Gall. *Scie*, Teuton. *Saga.* Vide in hac voce. Vita S. Petri Parentii to. 5. Maii pag. 96. *Nec possent vicini & parentes ejus à pede altero ferrum eruere, & deliberarent balneum Regis pro Seca mittere, &c.* Hinc

¶ SECCA, Locus seu officina ubi *secca*, id est serra ad desecandum utuntur: unde *Seccator, Segator* & *Segatus*, Sector, vel ejusmodi officinæ dominus. Statuta Cadubrii cap. 23. fol. 57. *Mercatores de Cadubrio libere ... valeant conducere .... suas talleas ad quem locum Seccarum vellent .... Nullus homo, sive persona, qui vel quæ teneat Seccas ad seccandum, non debeat, nec valeat capere ... aliquas talleas, &c.* Correct. eorumd. Statut. c. 38. *Quod nullus Segatus in Cadubrio capiat talleas ultra ratam. Ne inter Seccatores talleasum discordia oriatur, statuimus quod quicumque Seccator, seu habens & possidens Seccas ... non possit capere talleas, &c.* Cap. 41. *Ita quod mercator intelligere possit numerum tallearum, quæ apud Seccam dicti Segati sunt.* Reformat. eorumd. Statut. fol. 51. *Debeat duas partes ad minus ipsarum tayolarum dimittere ad Seccandum in Serris & super postis Seccarum districtus Cadubrii.* Rursum c. 101. *Nullus Segator audeat ... talleas novas seccare.* Vide *Scorcium*, & *Scitorium.*

SECALE. Vide *Sigalum.*

¶ SECANA, Recentioribus pro Sequana, *la Seine.* Occurrit in Chron. Trivetti to. 8. Spicil. Acher. pag. 470. & alibi.

1. SECARE, Castrare: Gr. τέμνειν. Leges Wisigoth. lib. 8. tit. 4. §. 4. *Qui .... vel bovem, vel qua non Secantur, castraverit, &c.*

2. SECARE, proprie de messe aut prato dicitur. Eædem Leges Wisigoth. lib. 8. tit. 3. §. 12. *Qui in pratum eo tempore, quo defenditur, pecora miserit, ut postmodum ad Secandum non possit herba succrescere, &c.* Lex Salica tit. 29. §. 20. *Si quis pratum alienum Secaverit, &c.* Vide *Asetare* in *Amadere* [Hinc nostrum *Seyer*, pro *Scier*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Secare, trancher, soyer.* Vetus Poeta MS. ex Bibl. Coislin. nunc Sangerm.

Vois là ces chams ou la gent Soient,
Et lor jarbes cuillent & loient.]

¶ SECCARE, Eadem notione. Statuta Mutin. rubr. 80. fol. 115. v°. *Statutum est quod via currentes per prata possint & debeant claudi a festo Paschatis Resurrectionis quousque dicta prata Seccata fuerint.*

¶ SEGARE, Eodem intellectu, vox Italica. Castellus in Chronico Bergomensi ad annum 1402. apud Murator. tom. 16. col. 910. *Homines partis Gibellinæ ... irruerunt in illos qui Segabant dicta frumenta.* Statuta Mutin. rubr. 236. fol. 44. v°. *Ordinamus quod nemo audeat Segare vel segari facere in pratis de curtili, &c.* Occurrit præterea in Chron. Parm. apud eumd. Murator. tom. 9. col. 849. in Statutis Vercell. lib. 3. fol. 82. & in Leg. Bajwar. Cod. Reg. tit. 1. cap. 14. §. 2. tit. 5. c. 2. §. 2.

¶ SEGARE, pro Jugulare, gladio collum secare, in laudato Chron. Parm. col. 869. *Dominus Odominus Oddourandus, qui erat ultra sexaginta annorum, dicti de parte imperii Segaverunt ei gulam.*

¶ SECATORES, Messium sectores, Gall. *Scieurs.* Tabularium Fiscanense f. 60. *Collectores messium nostrarum, qui vulgo Secatores dicuntur.* [Tabul. S. Petri Vosiensis fol. 55. *In istis duobus mansis census 1. modium segl, duos Secatores debent.* Ibidem: *In Maio unum Secaterem.* Nostris olim *Silleur*. Vide in *Selio*.]

¶ SECATURA, SEGATURA, Ipsa messium sectura, seu Servitium, quo vassalli vel tenentes debent *secare* messes aut prata dominorum suorum. Sententia arbitralis an. 1202. inter Abbatem & Consules Gimont. *Super partimentis bladorum omnium specierum & super batituris & Secaturis eorumdem bladorum.* Ibidem: *Dent agrariam, scilicet novenam partem garbarum deducta undecima parte seu garba pro Segaturis ... Sexta pars detur laboratori sive domino bladorum pro Segaturis & batituris dicti bladi.*

¶ SECCATURA, Res ipsa secta, de messe aut prato dici potest. Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 94. *Nullus qui laborat terram ad afficium .... postquam licentiatus fuerit .... audeat accipere vel exportare Seccaturas, nec letamen, &c.*

SECTURA PRATI, Idem quod *Falcata prati*, de qua voce supra. Chronicon Besuense p. 559. *Unum mansum, ad quem appendunt novem jugera de terra aratoria, & una Sectura prati.* Occurrit ibi præterea semel ac iterum. [Charta Guillelmi Episc. Cabilon. an. 1301. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 255. *Et volumus quod in augmentatione prabendarum dicti canonici habeant quatuor Secturas prati, qua partiuntur cum dictis canonicis.* Vide *Sechoirata*.]

¶ SECCA. Vide in *Seca*.

¶ SECCATURA. Vide in *Secata* 2.

¶ SECCHERIA. Charta Ricardi II. Reg. Angl. an. 1396. apud Rymer. to. 7 p. 833. *Cum per certum tractatum, factum & concordatum inter nos & Johannem Ducem Britanniæ, pro & de causa castri de Brest, quod idem Dux nobis dedit & deliberavit una cum brevibus Britanniæ, Seccheriis & omnibus aliis dominiis & proficuis ad idem castrum spectantibus, &c.* Ubi leg. omnino videtur *Senberiis* vel *Senheriis*. Vide in hac voce.

¶ SAUHERIÆ perinde emendanda vox in Charta ejusdem Reg. an. 1382. ibid. pag. 360. *Una cum brevibus Britanniæ, Senberiis, & omnibus aliis dominiis & proficuis, &c.*

¶ SECCHIARIA, f. ab Italico *Seccia*, Rejectanea, purgamenta, dumeta. Statuta Riper. cap. 154. fol. 22. v°. *De pœna projicientis immunditias in viis. Idem intelligatur de Secchiariis qua non possint evacuari, nec teneri super viis publicis.*

¶ SECCUBA, pro *Succuba*, in Gloss. Isid. *Ancuba; Seccuba.* Vide *Ancuba*.

¶ SECESPITA, Culter ad secandas victimas in sacrificiis, cujus formam accurate describit Festus. Passio Alberti pueri to. 2. April p. 836. *Demum Salomon & Moyses ante alios, Secespitas sub pectus inter costas ex adverso adigunt, & lingua subjectas venas secant.* Secespitæ delineationem habes apud Rosin. lib. 5. Antiquit. Vide præterea Casaubon. in Octavian. Suetonii c. 5. & ad Tiber. c. 25.

SECESSUS, Latrina, *Cesso* Italis: Græc. ἀπόπατος, ἄφοδος, unde ἀφοδεύειν, ἀποπατεῖν, ἀποσκυβαλίζειν. Papias: *Secessus, latrina, sterquilinium.* Glossæ antiquæ MSS. *Latrina, secessus publicus.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Secessus, lieux secrez.*] Gregorius Turon. lib. 2. Hist. c. 23. *Ingressus autem in Secessum suum, dum ventrem purgare nititur, spiritum exhalavit.* Infra: *Repertus Dominum super cellulam (sellulam) Secessus defunctum.* Joannes Monachus lib. 1. Vitæ S. Odonis Clun. *Affuit nox, & ecce quidam de pueris signo Secessum ire petiit.* Usus antiqui Cistercienses cap. 69. *Ad Secessum ire.* [Vide *Secretum naturæ*.]

¶ SECHES, Sepia. Vide *Sicca* 1.

¶ SECHIL, & SEKIL, Marsupium, pera, apud Schilter. in Glossar. Teuton. ex Glossar. Monf. & Otfr.

¶ SECHOIRATA, Quantum unus sector per diem *secare* potest de prato, Provincialibus vulgo *Sechoirée*. Regest. *Columba* Cameræ Comput. Aquens. fol. 282. *Pratum duarum Sechoiratarum* Pluries ibi occurrit. Vide *Sectura* in *Secare* 2 & *Sectorata*.

¶ SECHURA, Eadem notione. Tabul. S. Victoris Massil. *Dedonus misit pro gadio unam Sechuram prati qua est sub pontellari de mota.* Sed leg. forte *Sectura*.

¶ SECIA, & SECIUS, Serra, Gall. *Scie*, Ital. *Sega*. Vide in hac voce. Statuta Astens. ubi de intratis portarum: *Falces sive Secii solvant pro qualibet balla, & si plus vel minus, solvant pro rata que sunt Secii 78. lib.*¶ 20. Statuta Montis Regal. fol. 311. *Item pro qualibet Secia vel Secio, à summata infra, pro intrata sol. den. sex.*

SECMARIUS, pro *Sagmarius*, in Charta Aldrici Episc. Cenoman. in illius Vita p. 89. Vide *Sagma*.

SECORDIA, Discordia. Willel. Ketellus de Miraculis S. Joan. Beverlac. num. 3. *Secordia libentius quam concordia cupiens exercita cadibus insistere.*

1. SECRETA, Oratio, quæ post *Præfationem* in sacra Liturgia secrete & submissa voce à Sacerdote dicitur. [εὐχὴ προσκομιδῆς, in Liturg. Chrysostomi.] Amalarius lib. 1. de Eccl. Offic. c. 20. *Secreta ideo nominatur, quia secreto dicitur.* Idem in Eclogis de offic. Missæ editis à Baluzio: *Secreta dicitur, eo quod secretam orationem dat Episcopus super oblationem, ut Deus velit respicere super oblationem propositam, & deputare eam futura consecrationi.* Hildebertus Cenoman. de Mysterio Missæ:

His ita præmissis, secreto Presbyter orat,
Secretas memorans, assimilansque preces.

Capitula Caroli M. lib. 6. c. 173. hocce lemmate, *ut Secreta non incipiatur, nisi post hymnum finitum. Te igitur, non inchoënt Sacerdotes, nisi post Angelicum hymnum finitum.* Vide Concilium Wormat. c. 10. Durandum lib. 4. Ration. c. 35. Durantum lib. 2. de Ritib. Eccl. c. 29. n. 4. 5. 6. &c.

☞ Ex his haud obscurum est *Secretam* dici Canonem, quod eum Sacerdos submissa voce, & quidem solus, recitaret. Idem firmare licet aliis argumentis, in quibus referendis ne longior sim, unum vel alterum seligam. Herardus Turon. in Collect. c. 16. *Et ut Secreta presbyteri non inchoent antequam Sanctus finiatur, sed cum populo Sanctus cantent.* Laudatus Amalarius in Eclogis: *Ab illo loco ubi Secretam dicit episcopus, usque ad Agnus Dei, totum illud vocat Augustinus orationes.* Vide *Le Brun* Dissertat. 15. de Reb. Liturg. art. 1.

☞ Latiori etiam significatione acceptam interdum fuisse hanc vocem discimus ex Petro Cancellario Carnot. in Manuali MS. de Mysteriis Eccl. *Quando sacerdos incipit Secretum inclinato capite ante altare dicit, In spiritu humilitatis, &c.* Ubi oblationis tempus indicatur, quo Sacerdos submissiori voce orare incipit.

☞ Hinc Canon *secunda Missæ Secreta* nuncupari videtur à Petro Damiano in Vita S. Romualdi num. 78. *Postera igitur die sacrificare incipiens, cum ad secunda Missa Secreta perventum esset, in ecstasim rapitur ... siluit.*

SECRETELA, Eadem notione, apud Durandum lib. 4. Ration. cap. 27. num. 1. c. 35. n. 5.

¶ SECRETELLA, Oratio quæ etiamnum *Secreta* appellatur quam subsequitur Præfatio. Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. an. 1280. *Deinde respiciens librum, manibus ut prius ante humeros elevatis dicit Secretellas, & in fine ultimæ Secretellæ dicens, Per omnia sæcula sæculorum, ... Sursum corda, &c.*

2. SECRETA REGIA, Ærarium. Annales Pisanorum Ughelliani p. 861. *Fecit inquiri à Thesaurariis D. Papa in Thesaurario, sive Secreta ipsius domini, &c.* Constitutio Heliæ Archiepiscopi Nicosiensis an. 1251. *Nec nuncias deferre de vario seu profestis duplicibus aliquid de Secreta nostra, vel aliunde, vel exenia aliqua recipere, &c.* Adde Concilium Nicosiense an. 1340. c. 6. Ita porro dictum præsertim in Regno Cypri sub Leziniana familia, sacrum Principis ærarium. Exstant in Chartophylacio Regis Christian. Literæ Hugonis Regis Cypri an. 1330. quibus Mariæ Borboniæ nurui suæ, Guidonis filii uxori, in dotalitium assignat 5000. *florins de Florence de bon or & de bon pois à recevoir de la Secrete Royale chascun an par les payes usées de la Secrete.* Qui vero ærario præerant, *Baillivi Secretæ*, vulgo in Chartis appellantur, qua dignitate functos legimus Jacobum *de Flory* Militem anno 1315. Thomam *de Piquigny* an. 1330. Philippum *Prevost* anno 1376. & Renerium *de Scolar*, an. 1384. [Vide *Secretia.*]

SECRETA dicebatur præterea, Curia seu consessus judicum de re æraria & fiscali. Assisiæ Hierosol. MSS. 2. part. c. 27. *Et des detes qui sont convenues par devant la Segrete, & seront requises, si se conduiront par la garentie de celui qui estoit Bailli de la Segrete, & par les Escrivains, & les escrits de leurs livres.*

SECRETAGIUM, *Secreta*, in Regno Cypri, locus. Sanutus lib. 3. part. 13. cap. 11. *Fecit igitur dictus gubernator per insulam banna proclamari, & Secretagium invito Rege surripuit.*

1. SECRETALIS, *Secretorum conscius*, apud Andr. Monach. in Vita S. Ottonis Episc. Bamberg. lib. 1. cap. 3. 6.

¶ 2. SECRETALIS, Secretus, absconditus, Gall. *Caché, secret.* Maceriæ insulæ Barbaræ to. 1. pag. 25. ubi de S. Lupo Archiep. Lugdun. *Plebs itaque, cœtus, clerusque universus... Lupum requirunt ad pastoris officia ordinandum, quem tota virtute renitentem, captum Secretalibusque ereptum sedibus, domus Dei dignum præordinavit dispensatorem.* Vide infra *Secretarium 2.*

SECRETANIA, Secretarium Ecclesiæ, seu quidquid ad illud spectat. Charta Falconis de Jaligniaco anno 1056. *Quartam partem Ecclesiæ absque calumnia insuper dedi, & cum Secretania, & omnibus appendiciis.*

SECRETARIA, Secretarium Ecclesiæ, *Sacristia.* Statuta Lanfranci pro Ordine S. Benedicti: *Qui accipientes à secretario vestimenta extra Secretariam se induant.* [Bernardus Mon. in Ord. Cluniac. part. 1. cap. 3. *Debet etiam in hac Secretariam totam circuire, ne aliquis secretariorum non audito signo nondum surrexerit. Similiter in nocturno secundo, circa medium noctis, circuit altaria & angulos, sed non vadit in Secretariam.* Vide *Secretarius 3.*]

1. SECRETARIUM, *Locus, in quem Senatus collectus est*, ut habent Anastasii Biblioth. Collectanea, locus scilicet, in quo judices considebant: *Judiciale secretum*, Ammiano lib. 15. *Secretarium Judicis*, in Actis S. Eupli 12. Augusti, & in Concilio Milevitano II. c. 16. *Ara in Secretariis & pro tribunali posita*, apud Lactantium de Mortibus persec. n. 15. [Acta S. Theodoriti Mart. apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 128. *Audiens vero Julianus hunc facere collectam, volens placere Imperatori, sedem in Secretario, eum sibi jussit exhiberi.* Adde Acta SS. Scillitanorum ibid. p. 153. S. Ambros. serm. 4. S. August. contra Crescon. lib. 3. c. 56. de serm. Dom. in monte cap. 21. Symmach. lib. 10. Epist. 36. &c.] Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 262. 269. [Pancirol. lib. 1. Thesauri var. lect. c. 77. & infra *Secretum.*]

¶ 2. SECRETARIUM, Penetrale, locus secretus, remotior. Apuleius de Mundo: *Illi etiam ignes, qui terra Secretariis continentur, &c.* Idem in Floridis: *Avibus hæc Secretaria utique magis congruerint merulis, & lusciniis, & oloribus.*

3. SECRETARIUM, Ædicula seu camera vice exedræ templo seu ædi sacræ adjuncta, in qua sacra Ecclesiæ ministeria reconduntur, & in qua etiam Sacerdotes & Clerici, priusquam ad sacra procedant, vestes Ecclesiasticas induunt. Vetus Inscriptio in Ecclesia Viennensi: *Ex voto Flavius Lucanius vir Consularis cum suis fecit de proprio basilicam, Secretaria, atque porticum.* [Charta Reginardi Episcopi Biterr. an. 933. inter Instrum. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 127. *Et quantum ibidem ad pertinendum est, id est in ecclesia S. Petri in sacris Secretariis, cimeteriis, &c.*] Ordo Romanus: *Cum vero Ecclesiam introierit Pontifex, non ascendit continuo ad altare; sed prius intrat in Secretarium sustentatus à Diaconibus, &c.* Beda lib. 2. Hist. Eccl. c. 1. *Sepultus vero est corpore in Ecclesia B. Petri Apostoli ante Secretarium.* Innocentius III. PP. lib. 2. de Myster. c. 5. *Cum autem stationalis solemnitas celebratur, Romanus Pontifex cum sex præfatis ordinibus processionaliter ad altare progreditur.* Willelmus Malmesbur. lib. 1. de Gestis Pontificum: *Missa cantata, sicuti erat vestibus sacris indutus, Secretarium ingressus est.*

In *Secretariis* porro recondi solita ministeria sa-

cra, seu vasa, vel vestes saceas, testatur Paulinus Epist. 12. ad Severum, *in Secretarium Ecclesiæ*:

Hic locus est, veneranda penus qua conditur, & qua
Promitur alma sacri pompa ministerii.

Leo Ost. lib. 3. Chron. Casin. cap. 26. (al. 28.) *Juxta cujus absidam, bicameratam domum ad thesaurum Ecclesiastici ministerii recondendum extruxit: quæ videlicet domus Secretarium appellatur, eique ejusdem nihilominus operis alteram, in qua Ministri altaris præparari debeant, copulavit.* [Vita B. Alcuini sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 157. *Custos denique sepulcri S. Martini, providebat qui ceram & vestimenta omnia quæ ad ipsam basilicam pertinebant, intrans cum candela accensa Secretarium, quo ista servabantur, &c.*] Vide Descriptionem nostram Ædis Sophianæ, ubi de Scevophylacio.

In Ecclesiarum *Secretariis* interdum considebant Episcopi & Sacerdotes de rebus Ecclesiasticis deliberaturi, & sic Concilia & Synodos agebant. Synodus Carthag. an. 525. *Carthagine in Secretario basilicæ S. Martyris Agilei, cum Bonifacius Episcopus Ecclesiæ Carthaginensis cum Coëpiscopis suis diversarum provinciarum Africanarum consedisset, &c.* Synodus Arelatensis: *Cum Arelate in Secretario Ecclesiæ convenissemus, &c.* Concilium Aquisgranense II. factum dicitur *Aquisgrani palatii in Secretario basilicæ sanctæ Genitricis Dei Mariæ, quod dicitur Lateranis, anno Incarnationis D. J. C. 836.* Concilium Arelatense II. c. 15. *In Secretario Diacono inter Presbyteros sedere non liceat.* Gregorius Turonensis lib. 5. c. 19. *Recedente vero Rege ad metatum suum, nos collecti in unum sedebamus in Secretario basilicæ B. Petri.* Capitula Caroli C. tit. 26. *Hæc sunt nomina Episcoporum, qui anno Incarn. D. 860. Non. Junii in Secretario basilicæ S. Castoris consideraverunt cum nobilibus Laicis firmitatem, quam gloriosi Reges nostri Hludovicus & Karolus atque Hlotarius inter se fecerunt, &c.* Guillelmus Biblioth. in Hadriano II. PP. p. 227. de Legatis Basilii Imp. *Huic sanctissimo Papæ Hadriano cum Episcopis & proceribus in Secretario sanctæ Mariæ Majoris, juxta morem sanctæ Sedis Apostolicæ residenti, se satis humiliter præsentarunt.*

Concilia præterea & Synodos in Secretariis ædium sacrarum egisse Pontifices, testantur passim Concilia ipsa & Synodi. Isidorus Pacensis Episcopus in Chron. *Hispalensem Isidorum Metropolitanum Pontificem clarum doctorem Hispania celebrat, qui anno septimo suprafati Principis Sisebuti, contra Acephalorum hæresim magna auctoritate Hispalim in Secretario Sanctæ Hierusalem Concilium agitat, &c.* Stephanus Eddius in Vita S. Wilfridi cap. 28. ubi de Concilio Romano: *Wilfridus Deo amabilis Episcopus sanctæ Evoricæ Ecclesiæ præ foribus nostri Secretarii moratus ad nostrum Secretarium juxta suam postulationem cum petitione, quam secum adferre dictus est, ammittatur.* Hinc ipsæ Conciliorum sessiones *Secretaria* fere semper appellantur. Synodus Romana sub Zacharia PP. *Quia hodie jam tardior hora est, venturo Secretario pertractandum est.* Infra: *Præterito Secretario, &c.* Liberatus Diacon. cap. 13. de Synodo Calchedonensi: *Et ita soluto primo Conventu, secundo Secretario interloquentibus judicibus, &c.* Infra: *Tertio Secretario, &c.* Vide eamd. Descript. ædis Sophianæ num. 85. & veterem Interpretem Concilii VI. Oecumenici, act. 4. extr.

Secretaria proinde Ecclesiarum perampla fuisse non modo inde colligitur; sed & quod in ea interdum Sacerdotes diverterent, in iisque mansionem facerent. Sulpitius Severus lib. 3. de Vita S. Martini: *Præteriens ergo Martinus in Secretario Ecclesiæ habuit mansionem. Post discessum vero illius, cuncta in Secretarium illius virgines irruerunt, adlambunt singula loca, ubi sederat vir beatus, aut steterat, stramentum etiam, in quo quieverat, partiuntur.* Quod ita reddidit Fortunatus lib. 3. de Vita ejusdem Martini:

Mansio forte fuit Martino prætereunti
Ecclesiæ Domini quæ Secretaria pollent.

Id porro etiam attigimus in eadem Ædis Sophianæ Descriptione n. 86. ut &, unde *Secretarium* dicta fuerit hæc exedra, n. 85. quibus adjungenda sunt, quæ habet Henricus Valesius ad Ammianum pag. 87.

Jam vero *Secretaria* vocat loco supra laudato Paulinus binas conchas, quæ majori, in qua altare erat, adjungebantur, in quarum altera vestes & cimelia Ecclesiæ recondebantur; in altera Sacerdotes sacrorum librorum lectioni operam dabant. De utroque Secretario copiose pariter egimus in eadem Descriptione n. 67. 68. ad quas etiam referendus forte locus mox allatus Leonis Ostiensis, & Sulpitii Severi alter lib. 3. de Vita S. Martini, ubi duplex Secretarium statuit. *Secretariorum* Ecclesiæ passim mentio habetur in Concilio Calchedon. act. 1. p. 48. edit. 1618. Arausicano I. can. 27. Arelat. III. in Synodo Confluent. ano. 860. apud Possidium in Vita S. Augustini c. 24. Leonem IV. PP. de Cura pastorali, Anastasium in Sergio PP. p. 62. Simeonem Dunelm. lib. 1. Histor. Eccl. Dunelm. c. 5. Ricardum Hagustaldens. de Episcopis Hagustald. lib. 1. c. 15. lib. 2. c. 4. in Vita Alcuini n. 22. &c. [Vide *Salutatorium.*]

Secretarium Episcopi, seu τῦ ἐπισκοπείου; Domus Episcopi, in Concilio Calchedon. act. 1. pag. 63. edit. 1618.

Secretarium Monasterii, in Fragmento Historiæ Comitum Capuæ apud Camillum Peregrinum in Hist. Longob. lib. 1. p. 125.

¶ 4. SECRETARIUM, Theca reliquiarum seu feretrum, in quo reliquiæ sacræ reconduntur. Vide in *Scrinium.* Mirac. S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 370. *Et ne aliquis eorum dubius existeret S. Adalardum esse celatum; reliquias ejusdem de Secretario, ubi ante reposita fuerant, præsentari fecerunt. Quas quidem in conspectu populi adstantis extulerunt, ipsasque, ut credi decet, antiquo ebore lucidiores, visuque pro sui raritate delectabiles, conspectibus omnium adstantium cernendas præbuerunt. Postquam autem præsentia Sancti remota est ab illis omnis nubes dubitationis, eum honorifice reposuerunt in eodem scrinio, quod paullo ante relatum fuerat cum gaudio.*

1. SECRETARIUS, Qui Ecclesiæ secretum curat, Sacrista. [Guidonis Discipl. Farf. lib. 1. cap. 18. *Sonet squillam Custos Ecclesiæ. Pueri exeant, lavent manus, atque in ecclesiam pergant. Tum Secretarius denuo pulset signum, quousque veniant facere orationem.*] Lanfrancus in Statutis pro Ordine S. Benedicti c. 6. *Ad Secretarii officium pertinet omnia ornamenta Monasterii & omnia instrumenta & supellectilem, & quæ ad ipsum Monasterium pertinent, custodire, &c.* Occurrit passim apud eumdem Lanfrancum, præterea in Vitis Abbatum S. Albani p. 36. 42. 65. Gervasium Dorobernensem ann. 1149. in Usibus antiquis Cisterciensibus cap. 4. 13. 17. 21. 47. [in Mirac. S. Aigulfi c. 3. S. Bertæ c. 11. in Vita S. Neoti c. 9. &c. Nostris *Secretain.* Testam. Jo. *Lessillé* an. 1382. apud Menag. Hist. Sabol. p. 390. *Ge donne & laisse au Secretain de ladite eglise de S. Martin de Sablé & ses successeurs à toujours més cinq sols de rente.* Le Roman de *Vacce* MS.

En l'abeie saint Oien

Digitized by Google

Out en cel temps un Secrestain ;
Tenu estoit por leal moingne.

Vide *Sacrista*.]

¶ 2. SECRETARIUS, Officium & dignitas in Aula Dalphinali, qui est à Secretis, *Secretaire*. Ordinat. Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. p. 399. *Item, quia multa frequenter occurrunt quæ non sunt omnibus revelanda, ad nostra servitia, nostraque secreta scienda & executioni mandanda quatenus de nostro mandato processerint, unum fidelem ac probum & sufficientem virum in nostrum Secretarium volumus deputari.* Charta apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 388. *Cuncta denique agenda sua ad nutum unius Secretarii sui passim committere, &c.*

Secretarius Scacarii, Qui postmodum *Cancellarius*, de qua postrema nomenclatura consulendus auctor Fletæ lib. 2. cap. 29. Marth. Paris an. 1234. *Administraverat enim Hugo officium Scacarii, ante laudabiliter serviendum, quod appellatur Secretum scacarii, sigillum custodiendo, & definitam pecuniam à Vicecomitibus recipiendo*, quæ omnia Cancellario scacarii conveniunt in eodem libro Fletæ cap. 27.

¶ Secretarius, Scriba, in laudata Humberti Ordinat. ibid. *Quod Secretarii & Notarii nullum jus seu premium scripturarum recipiant quavis occasione vel causa.*

3. SECRETARIUS, Officium in *forestis*, seu silvis, *Segrayer*, in Statutis Henrici II. an. 1558. & Henrici III. an. 1575. 1578. 1583. pro forestis. [Vetus Recognitio feudalis in Camera Andegav. *Et est au choix des dessusdits, qui doivent fertir lesdites quintaines ... de prendre une lance de bois, laquelle mon Segraier de la forest doit essaier & secoure par trois fois*.] Quidam *Secretarios* ejusmodi, esse partiarios, sive ex parte, silvæ dominos volunt. Tabularium Vindocinense Charta 388. *Gaufridus Comes Andegavensis congregavit universos naturales majoresque natu de Vindocino, præcipueque Secretarios & forestarios, præcepitque .... ut forestam Wastina juste & sine aliqua falsitate dividerent, & quid post mortem ejus quacumque invasione fuisset exemplatum* (essarté) *certa & veridica demonstratione secernerent.*

Segrearius. Gesta Guillelmi Majoris Episcopi Andegavensis cap. 29. *Intuentes Stephanum Segrearium dicti Comitis Andegav. qui nobis nuper denuntiaverat, quod si nos in bosco vestro de Boucheto juxta villam Episcopi venaremur, ibidem venantes caperet.*

Seggreagium. Aresta Candelosæ ann. 1257. in Regesto Parlamenti p. 90. *Cum ballivus Turonensis peteret ab Abbate & Conventu Bellileri juxta Lochias sibi reddi pro D. Rege Segreagium de bosco de Chevais vendito ab ipsis pretio 200. ll. &c.* Computus Baillivorum Franciæ an. 1337. *De Seggreagio de nemore de Balav. de Seggreagio magna Gastina. Seggregia, seu tertia de expletis forestarum.* Ex quibus verbis videtur colligi, *Segreagium* fuisse *tertiam partem expleti*, quæ ad superiorem dominum pertinebat, & vulgo *tiers & danger* vocitatur. *Segreage*, & *Segorage*, in Consuetudine insulæ Savaricæ art. 10. & Turonensi.

☞ Cangianæ interpretationi haud male convenit Inquesta an. 1461. ex Tabul. Monast. Baugesii : *Ladite piece de bois, supposé qu'elle soit au dedans de la garenne du Roy à cause de son chastel de Loches, n'est subjecte a Segreaige, pesson, herbaige, &c.* Infra : *En iceulx bois lesdits religieux ont tout le droit de la pesson, quant elle y aviens, sans qu'ils soient subgetz envers le Roy nostredit Sire à Segreaige, pasnaige, &c.* Mornaco, qui in Gloss. Jus. Gall. laudatur, *Segreagium*, quod à *Segregando* dictum vult, est jus quod ex ligni venditione domino superiori competit, quintus scilicet denarius. Vide supra *Dangerium*. *Segraierie* dicitur in vet. Cod. Jur. Vicecom. Bellimontis an. 1286. *De la Seneschaucee de la Flechu & de la Segraierie de la forest de Mellinais.*

Segrealis, Segreagii juri obnoxius. Arestum supra laudatum : *Cum nemus, quod dicitur boscus Ogeriis, non sit Segreale, ... idem boscus de Chevais non sit Segrealis.*

¶ Secretaria, Secretarii forestæ officium & reditus. Charta an. 1209. apud Menag. Hist. Sabol. p. 364. *Gaufredus Bourel paterhianus de Precignein, qua de omnibus istis rebus, & de omnibus aliis nemoribus, tam propriis quam communibus, quam deffasiis, quam usagiis, secretarius ejus Secretariam suam, & quidquid juris & dominii ibidem habebat, eisdem dedit leris.* Idem quod

Segrecheria, ex Gallico *Segrairie*, in Statutis Henrici II. & Henrici III. Regum Franc. pro forestis. Gesta dominorum Ambasiensium cap. 2. n. 12. *Comes vero fugiferam Campania, & Segrecheriam, quæ ultra Carum fluvium est, ex sua parte Lisoiu pro servitio tribuit.*

SECRETELA. Vide *Secreta* 1.

SECRETI Duanæ, inter ministros & officiales regios recensentur in Constitut. Siculis lib. 1. tit. 36. 58. *Justitiarii, Secreti, & Officiales alii Aprutii*, in Charta Caroli II. Regis Siciliæ, apud Ughellum tom. 1. part. 5. pag. 429.

¶ SECRETIA, Ærarium Principis. Charta ann. 1315. to. 2. Hist. Dalph. p. 152. col. 2. *Sibi de annuo redditu unciarum auri quadringintarum ponderis generalis, percipiendo per eum annis singulis quandiu in servitiis nostris erit, super juribus & proventibus Secretia nostra Apuleia de nostra certa scientia & speciali gratia providemus* Epist. Panormit. ad Martin. IV. PP. in Chron. Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 36. *Divitibus invitis faciebat dari officia Secretia, mediocribus vero bajulationis dohanas.* Vide supra *Secreta* 2.

¶ SECRETIO, Societas, conjunctio, pactio. Monumenta vetera apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 159. *Isingus ... consuluit Irmifrido Regi quod non cederet Theoderico Regi Francorum, quia regnum de jure cederet sibi ..., Quod consilium secutus est Irmifridus, deditque legatis responsum, dicens : patem non abrenuncio à domino vestro, ac amicitiam & Secretionem, &c.*

SECRETUM, Ugutioni, *Locus, ubi dantur, vel servantur secreta* : præsertim ita appellatum Secretarium, seu lucus, in quo judices jus dicturi, vel alii de rebus seriis deliberaturi, consident. *Judiciale secretum*, apud Ammianum lib. 15. Codex Canonum Ecclesiæ Africanæ cap. 97. εἰς τὰ σήκρητα τῶν δικαστηρίων ἰσιέναι. *Ingredi judicii Secretaria.* Constitutio 2. in Appendice Codic. Theodos. *Sit hujusmodi personis tenore hujus legis illicitum sacra nostra adire Secreta, & impetrare rescripta.* Adde Constit. 15. Synodus Lateran. sub Martino PP. *Præforibus astat venerabilis Secreti vestri Stephanus Episcopus Dorensis.* Sexta Synodus acta dicitur ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ θείου παλατίου, τῷ οὕτω λεγομένῳ Τρούλλῳ. Acta Constantinopoli sub Flaviano Patriarc. act. 1. ἐν τῷ σεκρέτῳ τοῦ ἐπισκοπείου. [Vide *Secretarium* 1. & Gloss. med. Græcit. in Σέκρετον.]

Secreta Cœlestia, Ecclesiæ. Constit. 11. in Append. Cod. Theod. *Quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædia usibus cœlestium Secretorum dicata, sordidorum munerum fasce vexentur.*

Google

tur. Eadem pene verba habent Capitulare 2. Caroli M. incerti anni c. 4. Additio 3. Capitul. cap. 339. Urbanus I. PP. in Epist. in Decret. 17. q. 2. & in Concilio Moguntiacensi an. 888. c. 11.

¶ SECRETUM POLI, Eadem notione. Inventio corporis S. Baudelii inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 169. *Episcopi autem pro inventione tanti thesauri hactenus occulti magnis vocibus hymnum* Te Deum laudamus *intonantibus, ... pulsatur laudibus poli Secretum, &c.*

SECRETUM MISSÆ, Diptychon, seu tabella continens Canonem Ecclesiæ, in Decretis Concilii Eboracensis an. 1195. c. 2.

¶ SECRETUM NATURÆ, Exoneratio alvi, vel ipsa latrina. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Jun. p. xxviii. *Prope nos ad pedes lecti nostri jacere ac in Secretis naturæ nobis assistere in incumbet.* Vide *Secessus.*

SECRETUM. Vide *Sigillum secreti.*

1. SECTA, Opinio ab aliorum sententia diversa, hæresis. [Gloss. Lat. Gr. *Secta*, αἵρεσις. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Secta, propos, secte.*] Papias: *Sectas dicimus, habitus animorum, ac instituta circa disciplinam, vel propositum, longe alia in religionis cultu quam cæteri opinantes.* Faustus Manichæus apud Augustinum lib. 20. contra eund. c. 3. *Secta est longe alia opinantem quam cæteri, alio etiam sibi ac longe dissimili ritu divinitatis instituisse culturam.* Tertullianus de Pallio cap. ult. *divinam Sectam ac disciplinam* dixit. Sed &

SECTA, dicitur prava ipsa opinio chartæ indita. Concilium Toletanum I. *Symphosius Episcopus dixit, ... Ego Sectam, quæ recitata est, damno cum autore.*

2. SECTA, Vitæ institutum, agendi ratio. Glossæ Græc. Lat. τρόπος, *Secta*, mos. Unde emendandæ Glossæ Lat. Gr. *Sectum*, τρόπον, ubi leg. *Sectam.* Alibi: *Secta*, φιλοσόφων ἔθος, pariter legendum pro ἐνδιατεσφαιν... §. ult. Instit. de Legat. *Hujusmodi autem testatorum voluntates valere Secta meorum temporum non patitur.* Ubi Theophilus: ἀλλότριόν ἐστι τῶν ποιούντων ἡμῶν χρόνων τῆς βασιλείας. Simili formula utitur Gordianus Imp. in l. 2. c. de Delatoribus: *Quod est Secta temporum meorum alienum.* Alexander Imper. in l. 2. cap. de Delator. *Alienam Secta mea sollicitudinem concepisti, &c.* Epistola Ædinii Juliani Præfecti Prætorio ad Jun. Comnianum: IN. PROVINCIA. LUGDUNESS. QUINQUE. FASCALIA .... (leg. GALLIAR.) CUM. AGERAM. PLEROSQ. BONOS. VIROS. PERSPEXI. INTER. QUOS. SOLEMNEM. ISTUM. ORIUNDUM. EX. CIVITATE. VIDUC.... SACERDO.... IA.... QUEM. PROPTER. SECTAM. GRAVITA....I.... ET. MORES. HONESTOS. AMARE. COEPI. &c. Integrum hocce rarumque antiquitatis monumentum dabit propediem vir clarissimus Bajocensis Canonicus in Hist. Bajocensi.

☞ Spem injectam fefellit V. Cl. *Petite* Ecclesiæ Bajocensis Canonicus & Officialis: fato quippe functus est priusquam exspectatum opus in publicam lucem emisisset; quod utcumque resarcire licet ex Mercurio Gallicano mensis Aprilis ann. 1733. ubi integram hanc epistolam legere est. Adde menses Aprilem 1732. & Maium 1733. Vide præterea Sponium in Miscell. erud. Antiquit. pag. 282. Cæterum *Sectam* pro vitæ instituto seu agendi ratione usurpat Valer. Max. lib. 2. cap. 7. *Eam Sectam Metellus secutus.* Neque aliter vocem Græcam αἵρεσιν vertit Cicero, ut observat Casaubonus ad Athen. lib. 5. cap. 4.

3. SECTA, SECTATOR, SEQUELA, voces Fori Anglici.

SECTA CURIÆ, *seu Secta ad curiam*, est servitium, quo feudatarius ad frequentandam curiam domini sui tenetur. Ita Cowellus l. 2. Institut. tit. 3. §. 29. *Servitium placiti* vocant nostri, ut in v. *Placitum* docuimus, quo scilicet vassallus ad Placita domini sui venire tenetur. Gravamina Episcoporum Angliæ: *Ratione hujusmodi possessionum, Rex & alii Magnates nituntur compellere Episcopos, Prælatos & Religiosos, & Rectores Ecclesiarum facere Sectam ad Curiam laicalem. Item ad Sectam & alia onera facienda, & ad comparendum in foro vetito, compelluntur per captionem animalium suorum, &c.*

☞ Aliud esse videtur à *servitio placiti*, *Secta curiæ*, de qua mentio est in Charta apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 320. *Item facient Sectam curiæ domini de Hedingdon de sex septimanis, & si breve domini Regis in dicta curia attachietur, tunc sectam illam facient de tribus septimanis in tres septimanas, & ad præfatam curiam singulis annis inter festum S. Michaelis & S. Martini venient cum toto ac pleno dyteno sicut hactenus facere consueverunt.* Ubi *Secta curiæ* idem esse quod *stagium* existimo.

Ejusmodi sectarum numerus erat fere semper definitus in Chartis infeodationis. Fleta lib. 2. cap. 71. §. 14. *Item qui prædictorum faciunt Sectas ad Curiam domini, & quot sectas per annum, &c.* Interdum enim unica, interdum binæ, vel ternæ sectæ debebantur: *Si hæreditas aliqua, de qua unica Secta tantum deberetur, ad plures hæredes participes illius hæreditatis devolveretur, ille qui eneyam, id est, capitalem partem illius hæreditatis habebat, unicam Sectam faciebat pro se & participibus suis*, ex primis Statutis Roberti I. Regis Scotiæ c. 3. Eadem habet Fleta lib. 2. c. 66. §. 5. 6. 7. Unicæ istius sectæ mentio est in Charta Henrici III. Regis Angl. to. 1. Monast. Angl. p. 529. *Sciatis nos .... pardonasse .... Monialibus, ibidem Deo servientibus .... Sectam, quam singulis annis facere consueverunt ad curiam nostri honoris Bononiæ, apud S. Martinum magnum London. pro dominicis terris suis in manerio, &c.* Adde Statutum Marlebrigd. Henrici III. c. 9. Binarum vero *Sectarum* meminit Will. Thorn. an. 1259. *Tandem idem Simon concessit, ... quod facient sectam ad fenagium, quando cessum est ad 20. sol. 12. den. & ad plus plus, & ad minus minus, & facient Sectam ad curiam Cantuariæ bis per annum, scilicet in festo S. Michaelis & in Pascha.* [Idem occurrit in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 12. *Faciendo .... duas Sectas per annum, scilicet unam ad curiam nostram proximam post festum S. Michaelis, & aliam Sectam ad proximam curiam nostram post Pascha, per rationabilem summonitionem imperpetuum.*]

Sed cum tria potissimum *Placita Capitalia* tenerent domini in feudis suis, totidem sectæ fere semper debebantur à vassallis, qui ad ea convenire tenebantur, etiam *sine submonitione: alias nullus sectator tenebatur venire ad curiam domini sui, sine submonitione legali*, ut est in Quoniam Attachiamenta cap. 33. §. 3. 5. 7.

Non omnes tamen vassalli *Sectis Curiæ* erant obnoxii; sed ii tantum, qui per chartas sub hac conditione feoffati erant, ut est in Fleta lib. 2. c. 66. §. 1. 2. 3. &c. Tametsi id oneris omnibus æque tenentibus in Anglia inferre tentaverit Willelmus de Eboraco Episcopus Sarisberiensis. Matth. Paris an. 1256. *Pro lege consuetudinem pessimam in regno suscitavit: ut scilicet pro quantulocunque tenemento faciat tenens ac subjectus suo superiori, à quo videlicet*

tenet, in magnum subditorum damnum & detrimentum, & superiorum parvum vel nullum emolumentum, Sequelam curiæ etiam invitus: unde qui nunquam hoc fecerant, mirabantur, se ad hoc fuisse coactos. [Quod falso & inepte scriptum fuisse docet Spelmannus.]

☞ Ab hac servitute eximebantur aliquando Ecclesiæ & Monasteria ex speciali privilegio. Charta Ricardi Comit. Cornubiæ apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 212. *Retam habemus donationem quam Wido de Areines fecit abbati & conventui de Osenei de terra sua quam habuit in villa de Mixbury; quæ terræ quandoquidem consuevit facere Sectam ad curiam nostam de North Osenei, hanc Sectam .... relaxamus in perpetuum.*

Vassallus ad curiam domini submonitus, priusquam ad judicandum, vel ad alia munia juridica peragenda admitteretur, examinabatur à Ballivo; quo facto, *amerciari* non poterat, si errasset. Quoniam Attachiam. c. 36. §. 3. & 4. *Quilibet sectator, antequam admittatur seu recipiatur per Ballivum, potest & debet examinari in tribus curiis, si sciat facere recordationes curiæ, & dare sufficientes unam wardam, seu judicium curiæ de wardis, & rationibus petitis, in curia, vel non; & tunc cum fuerit per judicem & suos socios approbatus, non potest postea pro sua imperitia amerciari.*

Quod si vassallus per se aut per *attornatum* ad curiam domini non venerat, nulla legitima proposita excusatione, seu *Essonio*, distringebatur per catalla sua, ut habent Quoniam Attachiam. cap. 33. prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ cap. 4. Fleta lib. 2. c. 66. §. 6. 7. 8. 9. 12. &c. Atque ii *Sectas suas à curiis dominorum subtrahere* dicebantur, si *sectas* suas non facerent, vel ad eas faciendas se teneri denegarent, in Statutis secundis Roberti I. Regis Scotiæ c. 5. & in Fleta lib. 2. c. 66. §. 11. Ita porro accipiendæ sunt *Secta Comitatus, Hundredorum & Wapentachiorum, &c.* in Monastico Anglic. tom. 1. p. 279. 297. 372. 487. 502. to. 3. p. 14. in Fleta lib. 2. c. 66. §. 12. 14. &c.

Secta Consueta, cum ex consuetudine, cujus memoria non exstat, curiam alterius sectari aliquis tenetur, Anglis JC. *Suit Consume.* Idem quod

Secta Custumariorum. Vide Fletam lib. 2. cap. 71. §. 15.

Secta Conventa, seu ex conventione, Anglis JC. *Suit covenant*, cum ex aliqua conventione, cum antecessoribus inita, quis tenetur curiam alterius sequi. Rastallus.

¶ Secta Hundredi, Servitium, seu obligatio qua Hundredis aliquis interesse tenetur. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 225. *Cum prædicti villani facere debeant & facere consueverunt Sectam ad prædictum Hundredum de tribus septimanis in tres septimanas.* Vide *Hundredus.*

¶ Secta Lauhundredorum. Vide *Lawehundredum.*

Secta Mercati. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 117. *Anno 1220. Rex Henricus filius Johannis Regis concessit Monachis S. Petri Gloucestr. mercatum de Northlech cum Secta, scilicet duo Apostolorum Petri & Pauli, &c.*

Secta ad Molendinum, Servitium, quo feudatarii grana sua ad domini molendinum ibi molenda perferre ex consuetudine astringuntur. Ita Cowellus lib. 2. tit. 3. §. 30. Monasticum Anglic. to. 1. p. 113. *Dedit molendinum cum Secta & moltura totius villæ suæ, &c.* Tom. 2. pag. 103. *Et de molendino ... cum Sectis totius parochiæ prædictæ, &c.* Adde p. 101. Tom. 3. p. 59. *Molendinum cum tofto & curtilagio, & cum tota moltura & Suita.* Ex Gallico *Suite.* [*Molendinum cum Secta debita*, in Charta an. 1323. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 164.]

¶ Secta Moutæ, Eadem notione. Charta an. 1258. ex Chartul. S. Vandreg. to. 2. p. 1965. *Cum lis & contentio moveretur inter me .... & omnes homines illos de parrochia de Rogierville & de Gueneville, ... à quibus petebam Sectam moutæ, sicut bannarii molendini mei des Eurens. Tandem .... pax & concordia facta fuit inter nos ... in hunc modum, quod ... ipsi tenentur de cætero frequentare dictum molendinum sicut bannarii, ... & persolvere mihi ... de decem & octo boisellis bladi decimum & nonum boisellum bladi rasum & unam cartam farinæ rasa.*

¶ Sequela, Eodem significatu, in Charta Richardi Reg. Angl. an. 1197. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. xix. *Quieta clamavimus ecclesiæ Rothomagi .... omnia molendina quæ nos habuimus Rothomagi quando hæc permutatio facta fuit, integre cum omni Sequela & moltura sua, sine aliquo retinemento eorum quæ ad molendina pertinent vel ad molturam.* Paulo supra: *Tam Milnes quam Clerici ... Sequentur tria molendina d'Andeli.*

Secta Regalis, qua omnes *turnum* Vicecomitis vel *Letas* bis quotannis adire tenentur, ut non ignorent, quæ ad pacem Reipublicæ hic geruntur. Regalem autem appellatam volunt, quia fit *Ligeantiæ* erga Principem præstandæ causa. Nam illic omnes, qui annum 12. prætervecti sunt, *Ligeantiæ* sacramentum subeunt. Cowellus & Rastallus.

Secta Regis, Denuntiatio rei, una è duabus viis reum sistendi de aliquo crimine, quarum prima est accusatio, quæ *Appellum* dicitur: altera denuntiatio, quam *Sectam Regis* appellant. Cowellus lib. 4. Institut. tit. 18. §. 34.

Secta Servitii, ea dicitur, qua vassallus curiæ Vicecomitis, vel *Letæ*, vel Domini, ratione tenementi interesse tenetur. Anglis JC. *Suit service.* Idem Rastallus.

¶ Secta Shirarum, seu Provinciarum. Charta Henrici II. Reg. Angl. an. 1156. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 114. *Quieti sint de thelonio, pontagio, ... & Sectis Shirarum & hundredarum.* Placit. apud *Blount* in Nomolex. Anglic. *Per Sectam Shirarum clamat esse quietum de Secta in comitatu Cestriæ & Flint.* Vide *Scyra.*

¶ Secta Swanemoti. Vide *Swanimotum.*

¶ Secta Uthasii. Vide *Huesium* col. 1247.

Sectam Producere, *hoc est, testimonium legalium hominum* super re, de qua lis est. In Fleta lib. 2. tit. 63. §. 10. 61. §. 2.

Sectator, Qui *Sectam* facit, vel qui *sectæ curiæ* obnoxius est ratione tenementi vel feoffamenti: in Quoniam Attachiam. c. 13. & 33. in Fleta lib. 2. c. 66. §. 22. &c. *Sectatores litium*, litigantes vocat Sidonius lib. 4. Epist. 6. *Negotiorum forensium Sectatores*, Isidorus de Summo bono lib. 3. c. 60.

Secutio, Idem quod *Secta.* Vetus Placitum sub Guillelmo I. Rege Angl. apud Seldenum ad Eadmerum p. 199. *De istis duabus consuetudinibus, qui culpabiles inventi fuerint atque detenti, dum talia faciunt, sive vadimonium ab eis acceptum fuerit, sive non, tamen in Secutione Ministri Regis, & per vadimonium emendabunt, quæ injuste emendanda sunt.*

Sequela, Eadem notione. Matth. Paris: *Ut pro quocunque tenemento faciat tenens suo superiori, à quo tenet .... Sequelam curiæ.* Aresta ann. 1259. in 1. Regesto Parlam. fol. 16. *Cum fecissent adjornari Capitulum, ... super proprietate Sequelæ manus mortuæ apud Castrum Radulphi, &c.* Willel. Thorn. ann.

1198. *Quod Abbas de S. Augustino Cantuar. exigebat ab eis servitia & consuetudines, quæ facere non deberent: & maxime, quod faciebat eos Sequi curiam suam de S. Augustino, & ibi plantare, & recto stare, quod ipsi dicebant, se non debere facere ibi, sed in Thenestre, apud Menstre.* [Monast. Angl. to. 2. p. 253. *Et quod sint queti à Sequela curiæ.*]

4. SECTA, Jus persequendi aliquem in judicio de re aliqua, maxime de criminali: *Poursuite en jugement*; ut *sequi*, nostris, *Poursuivre en jugement.* Vox veteris Jurisprudentiæ. Plinius in Panegyr. *Dicitur actori atque procuratori tuo, in jus veni, Sequere ad tribunal.* Bracton. lib. 3. tract. 2. c. 11. §. 1. de homicida fugitivo: *Non erit statim vocandus sine Secta alicujus, &c.* §. 82. *Cum autem malefactor fugam ceperit, oportet quod sit, qui Sequatur fugientem, qui loquatur de visu & auditu, &c.... Ad hujusmodi vero Sectam faciendam non admittitur quilibet de populo, nisi ad ipsum pertineat sequi propter parentelam forte, &c.* Passim ibi. [Charta Henrici IV. Regis Angl. an. 1407. apud Rymer. to. 8. p. 483. *Ad Sectam aut prosecutionem nostri vel alicujus ligeorum nostrorum.*] Vetus Consuetudo Normanniæ c. 70. *De meurtre & d'omicide peut le plus prochain du lignage faire la Suite.*

SEQUELA, Eadem notione. Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ c. 14. §. 4. *Statutum est, quod de omnibus illis malefactoribus Rex habebit Sequelam.* [Leges Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 276. *Sequela autem de multro facienda est in hac forma, &c.* Statuta Vercell. lib. 3. fol. 58. *Item quod notarius Communis pro Sequelis loco districtus Vercellarum, &c.*]

SEQUELA, Alia notione. Monasticum Anglic. to. 2. p. 306. *Donationem.... terræ suæ.... cum communi pastura, averiis cum Sequela unius anni, & 30. ovibus cum Sequela sua unius anni, 10. equabus cum Sequela sua unius anni, 12. capris cum Sequela sua unius anni, &c.* [Forte eadem notione qua]

¶ SEQUELA, in Charta an. 1234. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 216. *Confirmavi... totam terram quam habui in Wrechwich cum omnibus pertinentiis, cum villanis & eorum Sequelis & catallis.* Charta ann. 1277. ibidem pag. 288. *Confirmavi Waltero priori de Bernceſtria... totam terram illam, pratum & villanos cum villanagiis, omnibus catallis & tota Sequela ipsorum.* Alia an. 1288. ibid. p. 310. *Concessimus.... maneria nostra.... una cum villanis, coterellis, eorum catallis, servitiis, sectis, & Sequelis, & omnibus suis, &c.* Charta ex Tabul. Mortuimaris to. 4. Hist. Harcur. p. 1378. *Et unam baiatam terræ, quam Radulphus de la Brene quondam tenuit, & eumdem Radulphum cum Sequela sua tenendam & habendam in perpetuum.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 419. *Concessi.... Agnetem filiam Jordani,.... & Symonem Calf filium suum.... cum omnibus catallis eorum & cum tota Sequela eorum, & cum omnibus sectis & eorum exitibus.... ita quod aliquid... nec in catallis, Sequelis, sectis, & exitibus eorum de cætero vendicare nec exigere poterimus.* Ubi *Sequela* dicitur, ni fallor, de rebus ad aliquem pertinentibus, ac præsertim de animalibus: quo significatu *Suite* occurrit in Consuet. Turon. art. 100.

SEQUELA, Jus, quod domino competit persequendi suos homines, cum eo inconsulto ad alium dominum transierunt: [quod *Secta fugitivi* alibi dicitur. Vide *Fugaces.*] Practicis nostris *Droit de suite.* Charta Libertatum oppidi S. Karterii in Biturigibus an. 1251. *Si vero aliqui alienigenæ advenerint, mansuri infra metas libertatis prædictæ, dum tamen non sint homines aliquorum Sequelam habentium in villa, ibi dominum facere poterunt, quemcumque voluerint, &c.* Consuetudines MSS. S. Juliani in Lingonibus: *Cil qui demorent en la vile de S. Julien, & qui iqui seront, ne seront estant, & qui iqui venront, demorent iqui franchement sans nule servitute, & sans nule taille, & s'en pourront aller d'iqui, quant il vouront, sans nul reclaim & sans nule Suite.* [Adde Consuet. Arvern. c. 27. art. 2. 9. vet. Bituric. tit. 1. art. 1. Melodun. tit. 1. 11. Marchiæ art. 147. Litt. an. 1368. to. 5. Ordinat. Reg. Fr. p. 155. &c.]

SECUTIO, Eadem notione, in Charta Ludovici Comitis Sacricæsaris an. 1219. *Quod si homo Ecclesiæ S. Satyri.... uxorem duxit feminam Domini de Sancero, cujuscunque legis vel conditionis, ancillam sive liberam, Dominus de Sancero ulterius in ea & in liberos ejus nullam habebit Secutionem.*

5. SECTA. Henricus de Knyghton an. 1346. *Sicque ductus est de strata in stratam cum magno tripudio honoris, postremoque ad turrim procedens, subsequente populo, & quolibet artificio pro se in propria Secta vestitus honorifice adducitur.* An. 1348. *Dominarum cohors affuit... in tunicis partitis, scilicet una parte de una Secta, & altera de alia Secta, cum capuciis brevibus, &c.* Idem an. 1357. *Civesque obviarunt ei ultra mille equestres meliori modo, quodlibet artificium simul vestiti in una Secta.* Hinc forte *sectarum* nomine appellatum olim apud Metenses quoddam hominum genus, cujusmodi fuit Lutetiæ Parisiorum *Capetorum* in Collegio Montacutiano, quos *les Sectes* dictos scribit Meurissius in Episcopis Metensibus p. 399. Fortescutus de Laudibus legum Angliæ c. 50. *Et ultra hos ipsi dant anulos aliis amicis suis, similiter & libratam magnam panni unius Sectæ, quam ipsi tunc distribuunt in magna abundantia, &c.* Id præterea nominis rebus aliis attribuitur quam vestibus. Indentura de vasis argenteis, apud Willelmum Thorn. an. 1321. *Item 2. potella, unum de una Secta. Item unum potellum argenteum de alia & majori Secta cum 1. emall. in summitate... Salsarium de alia Secta, &c.* Vide Monasticum Anglican. tom. 3. pag. 170. 171. &c. Addo versus de Velo Chintilanis Regis tom. 1. Analector. Mabillonii pag. 376.

Aurea concordi, quæ fulgent fila metallo,
Sectarum cumulis consociare volo.

Ubi editio Pithœi in vet. Poëm. habet *Setarum*.

☞ Ex quibus omnibus perspicuum est *Sectam* dici, ubi de vestibus sermo fit, vestimentorum similitudinem, qua societas à societate, classis à classe distinguitur: quod apertius ostenditur in sequentibus. Charta Edw. II. Reg. Angl. an. 1322. apud Rymer. to. 3. p. 945. *Ad ordinandum quod iidem pedites certis armis muniantur, & una Secta vestiantur.* Litteræ Edwardi III. an. 1338. apud eumd. to. 5. p. 7. *Omnes Wallenses prædicti, bene muniti, & arraiati, ac de una Secta vestiti sint.* Charta Richardi II. ann. 1382. apud eumd. to. 7. p. 356. *Unum mantellum mixti coloris, foderatum cum bayro, cum supertunica & capucio, foderatis cum tota sua Secta: unum mantellum de blueto, foderatum cum griseo, cum supertunica ejusdem Sectæ, foderata cum tota sua Secta.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. edit. Hearnii c. 10. p. 20. *Post tanta regalis convivii solemnia, novelli milites, ipsa pallia exuentes, vestes de liberata regia ejusdem Secta pretiosas nimium induebant.* At vero ubi aliæ res eodem nomine significantur, ea intellige quæ ejusdem sunt speciei, formæ seu figuræ, Gall. *de même sorte, de même façon.*

¶ SECTA VESTIMENTORUM, Idem quod Galli

dicimus *Habit*, *ornement complet*, cujus ſcilicet omnes partes ejuſdem ſunt panni, coloris, formæ. Teſtament. Rotherami Eborac. Epiſc. an. 1498. in lib. nig. Scaccarii p. 674. *Item dedi collegio meo unam Sectam veſtimentorum de veſte deauratam: pro ſubdiacono, diacono & preſbytero cum una capa.*

¶ 6. SECTA, Infractio, f. à verbo *Secare*. *Secta pacis*, cum ſcilicet pax à Rege indicta violatur. Charta an. 1322. apud Rymer. to. 3. p. 938. *Induxit dominum Regem ad pardonandum Sectam pacis ſuæ verſus ipſum, ... quamvis idem Thomas prius juraverit de quibuſdam ordinationibus tenendis, ne dominus Rex Sectam pacis ſuæ remitteret.* Charta Edwardi II. Reg. Angl. an. 1323. ibid. p. 1011. *Pardonavimus omnibus & ſingulis .... Sectam pacis noſtræ.* Charta ejuſd. Reg. an. 1325. to. 4. p. 144. *Ad pardonandum & remittendum eis, & eorum cuilibet, Sectam pacis noſtræ.* Charta Edwardi III. an. 1333. ibid. pag. 573. *Pardonavimus eis Sectam pacis noſtræ, quæ ad nos pertinet pro feloniis & tranſgreſſionibus, unde judicati, rectati ſeu appellati exſtiunt.* Et infra: *Nec in feriis, mercatis, vel aliis locis publicis vel privatis, armatus incedat .... ad pacem noſtram perturbandum.* Charta Henrici VI. Reg. Angl. an. 1452. in Chron. Joh. Whethamſtedii p. 320. *Et inſuper ... relaxavimus eiſdem abbati & conventui Sectam pacis noſtræ, quæ ad nos verſus ipſos pertinet, pro omnimodis prodicionibus, &c.* Vide in *Pax*.

¶ 7. SECTA, Inquiſitio, rei geſtæ acta, Gall. *Information, proces verbal.* Charta ann. 1293. apud Rymer. to. 2. p. 613. *Willielmus de Duſglas .... cepit prædictos baillivos, & in caſtro ſuo contra voluntatem ... retinuit, & poſtea permiſit tranſire: & prædicti baillivi in continenti Sectam fecerunt uſque caſtrum de Lanark de impriſonamento.*

¶ 8. SECTA, Veſtimenti tractus, ſyrma, Gallice *Queuë.* Charta Edwardi II. Reg. Angl. an. 1326. apud eumd. Rymer. to. 4. p. 209. *Ipſum* (filium noſtrum primogenitum) *facit* (Regina) *aſſociari & adhærere dicto inimico noſtro & proditori lo Mortymer, qui portavit Sectam dicti filii noſtri, & in ipſius comitiva, publice, coram tota gente Pariſius, in ſolempnitate coronationis, ad feſtum Pentecoſtes.*

¶ 9. SECTA, Pars, portio, *appenditia.* Charta ann. 1181. apud Lobinell. to. 2. Hiſtor. Britan. col. 132. *Et totum Carcon quamdiu terra nigra durat, & Secte de Carcon, & prata & paſturæ & junceta quæ ſunt a Calenderia uſque ad Maupol.* Niſi forte jus ſecandi ſeu eruendi ceſpites nigros intelligas.

¶ SECTANTIA, Idem quod *Secta* 3. Charta ann. 1178. apud Kennett. Antiquit. Ambroſd. pag. 132. *Præcipio quod totam terram illam libere & in pace teneant ſicut eleemoſinam liberam & quietam ab omni Sectantia & exactione.*

¶ SECTATIO, Sequela, imitatio. S. Paulinus Epiſt. 2. ad Severum: *Non in vendendis tantum prædiis, & pretiis erogandis: ſed in ſui Sectatione propoſuit.*

¶ SECTATOR, f. Lanius, Gallice *Boucher.* Vide *Sciſſor* 2. Charta Juſtitiarii Angliæ apud Skenæum de Verborum ſignific. p. 82. *Summoneri faciatis ... de quolibet burgo* XII. *vel* XVI. *burgenſes, ad hoc opus magis ſufficientes, ſecundum quantitatem locorum & numerum perſonarum in iiſdem exiſtentium una cum ſerjande, fabre, molendinario, braſiatore & Sectatore cujuſque baroniæ, villa ſeu tenendria.* Vide alia notione in *Secta* 3.

SECTICUS. Vide *Seticus.*

¶ SECTILE, *Gremium, arma, pluteum*, in Auctario Gloſſ. Iſidori.

¶ SECTIO, Jus, ut videtur, ſcindendi ligna in ſilvis alienis. Charta Henrici Imp. an. 1073. apud Meichelbec. to. 1. Hiſt. Friſing. p. 265. *Has omnia cum omni jure tradidit cum.... ſilvis, venationibus, Sectione, ſaginatione, &c.*

SECTOR, Interfector. Conſultatio Zachæi lib. 1. cap. 19. *Nec prius ab ira impetu deſtitit, quam miſſis per caſtra Sectoribus, multorum cæde pateretur.*

SECTORES, apud Papiam, ex Gloſſis antiquis MSS. *propriè dicuntur, qui bona proſcriptorum & ſecant & dividunt.* Idem: *Sector, diviſor, abſciſſor, cultor, uſurpator.*

¶ SECTORATA, Quantum unus ſector per diem *ſecare* poteſt de prato. Chartul. Bituric. fol. 161. *Et in ipſa villa cedo pratum unum & habet quinque Sectoratas.* Vide *Sorboirata* & *Sextarata.*

SECTURA PRATI. Vide *Secare* 2.

¶ SECTUS, Eunuchus factus. Canones Niceni inter Conc. Hiſpan. to. 1. pag. 131. *Ita ſi qui vel à barbaris vel à dominis ſuis Secti, & probabiles vita ſunt, tales ſuſcipit eccleſiaſtica regula in clerum.*

¶ SECULA. Geſta Conſulum Andegav. tom. 10. Spicil. Acher. p. 460. *Cum flabris lenibus ſerenum undique conſiſteret cælum, repente ſupervenit à plaga auſtrali vehementiſſimus turbo ipſam repellens Seculam, ac replens eam turbido aere, diu multumque concutiens, &c.* Hæc ex Glabro lib. 2. Hiſt. c. 4. unde deſumta ſunt, reſarcire licet: *Cum flabris lenibus .... ipſam impellens Eccleſiam, &c.*

¶ SECULARIS, SECULARITAS. Vide in *Seculum.*

SECULAT, *Temperat.* Papias MS. editus habet *tempeat.*

¶ SECULUM, ut *Sæculum* Vide ibi.

SECUNDA. Charta Luſitanica apud Brandaonem to. 3. pag. 286. *Laborator ſine equo det de uno quoque bove unum ſextarium, medium tritici, & medium Secunda.* An *ſicalis* intelligitur?

¶ SECUNDARE, Iterare. Gocelinus in Tranſlat. S. Auguſt. Epiſc. Cantuar. to. 6. Maii pag. 415. *Alia Auguſtino feſtivitatis Secundatur gloria, cum ab univerſa choros itorum candidata & purpurata .... adornato ſolenniſſime thalamo collocatur.* Gloſſ. Græc. Lat. *Δευτερῶ, Gemino, itero, Secundo.*

¶ SECUNDARE, Secundo loco dicere, referre, Sequi. Sugerius de Adminiſt. ſua cap. 20. *Secundare dignum duximus & aliud, ſicut promiſimus, miraculum.* Liber de Dedicat. Eccl. S. Dionyſii apud Felibian. inter Probat. Hiſt. San-Dion. p. 189. *Secundatur & aliud nobile factum, relatione conſpicuum, auctoritate prædicandum.*

SECUNDARIUS, Qui ſecundum obtinet locum: ut *ſecundum imperii*, dixit Lampridius in Diadumeno. Aſſerus in Vita Ælfredi Regis an. 781. *Eodem anno Ælfred ſupra memoratus, qui uſque ad id temporis, videntibus fratribus ſuis, Secundarius fuerat, totius regni gubernacula, ... fratre defuncto ſuſcepit.* Simeon Dunelmenſis an. 868. *Venerabilis Rex Elfredus Secundarii tamen tunc ordine fretus, uxorem duxit de Mercia, &c.* Adde Florentium Wigorn. ann. 871. Alfredus quippe licet puer in Regem unctus à Leone PP. fratribus tamen ejus natu majoribus adhuc ſuperſtitibus imperare noluerat, ſecundo poſt fratrem pro tempore regnantem loco contentus. Charta Roberti Comitis & Abbatis S. Martini Turon. apud Sammarthanos, ita clauditur: *Ego Archenaldus Levita, Scholæ S. Martini Secundarius, rogatus ſcripſi.* Apud Gregorium Dialog. de Vitis SS. lib. 1. *Δευτεράριος ἐν τῇ μονῇ.* In Concilio CP. ſub Menna Conſtans Presbyter & Archimandrita Monaſterii S. Dii ita ſubſcripſit: Πρωτάξας τῇ

Digitized by Google

ἐδίδεται μου χειρὶ τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ τὸ ὄνομά μου ὑπογράψαι, τοὺς δὲ λιβέλλους διὰ χειρὸς Στρατωνίκου διακονητοῦ μου. Ibidem: *Φλαβιανὸς πρεσβύτερος καὶ δευτεράριος Μοδέστου θεοφιλεστάτου πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τῆς μονῆς ἐπέκεινα τῶν Λυκαόνων ἀξιώσας ὑπέγραψα.* Occurrunt hic non semel ejusmodi Abbatum *δευτεράριοι.* Regula S. Pachumii c. 102. *Præpositus autem domus, & qui secundus ab eo est, hoc tantum juris habebunt.* Regula S. Orsiesii: *Vos, qui Secundi estis singularum domorum, humilitatem sectamini, &c.* Qua voce intelliguntur domorum *Præpositi*, qui Abbati suberant: nam Monasteria à S. Pachomio ædificata in plures classes seu domos distincta erant, domus vero in cellas. Vide Cambdenum in Britan. p. 108. 3. edit.

SECUNDATIO LEGIS, pro *Deuteronomium* dixit Auctor Vitæ S. Majoli Abbat. Cluniac. n. 21.

¶ SECUNDATUS, Secundus locus. Tertull. de Anima cap. 27. *Si alteri primatum damus, alteri Secundatum, &c.*

SECUNDICERIUS, Qui post primicerium est in Schola qualibet. *Secundicerius Notariorum*, in lib. 21. Cod. Th. de Petition. *Secundicerius Diaconorum*, in Ordine Romano. Vide Gregorium Mag. lib. 6. Epist. 29. *Secundicerius Notarius Ecclesiæ*, apud eumdem lib. 9. Epist. 33. Anastasius in Stephano IV. PP. *Christophorus Primicerius, & ejus filius Sergius dudum quidem sacellarius, postmodum Secundarius.* Idem in Hadriano pag. 116. *Portio vero Gregorii Secundicerii, quam in suprascriptis casalibus suprascripti S. Leucii habere dignoscebatur pro Secundicerii honore, eidem almo Præsuli ab eodem Gregorio concessa est.* Adde p. 65. 99. 100. *Secundicerius Sedis Apostolicæ*, apud Ughellum tom. 1. p. 1101. Synaxaria 7. Octob. *Ὁ μὲν Σέργιος πριμμικήριος ἦν τῆς σχολῆς τῶν Γεντιλίων, ὁ δὲ Βάκχος Σεκουνδικήριος τῆς αὐτῆς σχολῆς.* In Concilio Constantinopolitano sub Menna act. 1. *Σεκουνδικήριος.*

SECUNDINÆ, quæ *Secunda* dicuntur Plinio, Columellæ, Apuleio, Sexto Platoni, & aliis, *δεύτερον*, Paulo Ægin. l. 6. c. 75. Membranæ, quæ fœtum sequuntur. Auctor Mamotrecti ad 28. Deuteron. *Secundina est folliculus, quo puer involvitur in utero, & sequitur nascentem.* Editio recentior Bibliorum habet *illuvia secundarum.* Arnoldus Abbas Bonæ-vallis de Operibus sex dierum: *Cum ruptis intrinsecus naturalibus vinculis profluunt Secundinæ, vagiente fœtu, vere miseriæ tractatur negotium.* Habetur passim apud Medicos. Vide Constantinum Afric. lib. 6. de Morbor. curat. c. 16. 17. lib. 2. Pantechn. c. 15. lib. 3. c. 13.

SECUNDITAS, *Felicitas, vel prosperitas*, in Glossis MSS. S. Germani Paris. cod. 124.

¶ SECUNDOGENITUS, Natu minor, in Charta an. 1499. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 337.

SECUNDUS HÆRES, *Nepos*, in Glossis antiq. MSS.

¶ SECUNX, *sive Sescuncia*, 1. *uncia & semis*, apud Rabanum lib. de Computo tom. 1. Miscell. Baluz. pag. 13.

¶ SECUPLUM, *ἡμιόλιον*, in Gloss. Lat. Gr. *Sescuplum*, Latinis.

SECURARE, Idem quod *Assecurare*, [pignore vel fidejussione interposita securum facere,] de qua voce supra, in Observantiis Regni Aragon. fol. 32. [Vide *Securis.*]

¶ SECURARE, nude pro Securum reddere. Vita B. Humilianæ to. 4. Maii pag. 391. *Tanto terrore concutitur, quod nec in oratione nec extra orationem in ipsa cellula poterat Securari.*

¶ SECURIARE, Eadem notione. Gesta Franc. lib. 4. c. 13. *Faciamus castrum in vertice montis Maregart,* ... *quod Securiat, ut tuti possimus permanere de Turcorum formidine.*

¶ SECURATIO, Tuitio, cautio. Chron. Johan. Whethamstedii p. 382. *Dignetur eadem vestra celsitudo ... in Securationem, prosperationem & conservationem vestræ personæ propriæ, &c.*

SECURES DANICÆ, quibus Dani utebantur, & quas in humero sinistro deferebant, ut habet Willelmus Malmesburiensis lib. 2. de Gestis Anglor. c. 12. & ex eo Rogerus Hovedenus p. 439. *Securim Danicam in humero sinistro, hastile ferreum dextra manu gestantes.* Le Roman *de Garin*:

Et portent glaives, & espées Poitevins,
Haschés Danoises pour lancier & ferir.

Le Roman *de Rou* MS.

De gran hasches Danoises i ont mainte colée.

Chronicon Flandriæ cap. 9. *Là faillit le Roy avant, une hasche Danoise en son poing, & cria Guyenne au Roy d'Angleterre.*

A Danis ejusmodi secures accepere Angli & Scoti: unde *Anglicas* vocat idem Malmesburiensis lib. 3. p. 98. *Secures Scoticæ*, quæ & *Secures bisacutæ* apud Thomam Walsingham. p. 105. Quæ quidem secures longioribus manubriis instructæ erant. Guill. *Guiart* an. 1304.

De hasches tranchans à lons manches,
Forgiées come besagües,
D'espées, de lances agües.

Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

D'une hasche a deus mains donna telle collée.

Catholicon Armoricum: *Hachedenes, Gall. Hache Danoise, Lat. bipennis.* Has auro gemmisque adornatas gestabant præsertim proceres. Sueno in Legib. Castrensib. c. 2. de Canuto Magno Rege Daniæ: *Proclamari jussit foles illos Regis clementiam experturos, arctiorisque familiæ status privilegio præ aliis fruituros, qui in Regis honorem catervaque militaris decorem bipennibus, mucronumque capulis deauratis coruscarent. Cedit enim honori Principis, si eum cœtus militaris corona, fulgentibus insignis armis undique frequens comitetur.* Dudo lib. 1. de Morib. Normannor. p. 65. *Gemmis auroque politos Secures ensesque exponite.* Has vulgo *Hallebardas* vocant, voce à Germanis ducta, quibus *hall*, vel *heall*, est Palatium, aula, & *bard*, bipennis, quasi aulicas lanceas, vel bipennes. Ita Loccenius lib. 3. Antiq. Suecic. c. 2. Vide quæ de ejusmodi securibus diximus ad Alexiadem p. 257. 258. Sed & secures propria Gallorum fuisse arma, observare est ex Ammiano lib. 19. p. 140. & Agathia lib. 2. p. 36. 1. edit. ut & Francorum, ex Procopio lib. 2. Goth.

¶ SECURIS TRANSVERSA, in Leg. Bajwar. tit. 21. §. 8.

SECURIM SAIGA *valentem jactare*, in Lege Bajwar. tit. 11. c. 6. §. 2. & tit. 16. c. 1. §. 2. quod faciebat is, qui alium in suo agro ædificare prohibere volebat, *donec sententia* legali judicio *determinata* fuisset: quo ritu agrum sibi ipse vindicabat.

¶ SECURICULARIUS, *Qui secures fert.* Gl. Isid. Excerpta: *qui secures facit*: addi potest & qui vendit.

¶ SECURIARE, ut *Securare.* Vide ibi.

¶ SECURIONUS, Hordei species, Picardis *Scourgeon*, vulgatius *Escourgeon.* Charta ann. 1244. ex Tabul. Compend. *Recognoverunt se vendidisse .... totum granum & paleam ... & omnia quæ habebant ... in grangia ... retento sibi, videlicet dicto majori ac heredibus suis aliis vacuis foragiis frumenti, siliginis, avenæ, ordei & Securioni quæ ad dictam grangiam venient.*

¶ SECURIS, Fidejussor. Tabular. Rotoo. *Jarnwobri pignoravit dimidium Botcunwal .... & allegavit*

Secures vel dilefedos ipsius terræ, &c. Vide *Securare*, & *Securitas* 2.

1. SECURITAS, Idem quod Emunitas, firmitas, in veteribus Chartis: Græcis ἔγγραφος βεβαίωσις, certum atque indubitatæ fidei scriptum: Gall. *Sauvegarde.* Rathbertus de Casibus S. Galli c. 5. *Statim vero cupiens omnem spem Securitatis nostris auferre, ... perquisivit, si alicubi aliquod exemplar ipsius cartæ inveniri potuisset.* Cap. 10. *Hartmoto Monasterium cum omni Securitatis libertate contradidit.* [Charta Balduini Comit. Flandr. an. 1116. inter Libert. Mon. Elnon. *Ab omnibus hominibus infra procinctum commorantibus, salva fidelitate Comitis Flandrensis, Abbas, si voluerit, Securitatem habebit.* Adde Statuta Genuens. lib. 1. cap. 9. fol. 12.]

Sed & nomine & ratione *Securitatis* indultæ, à Monasteriis pensitabatur Principi quotannis census. Idem Rathbertus cap. 8. *Et in eadem carta conscribi jussit regia dona, sibimetipsi secundum consuetudinem aliorum Monasteriorum Securitate praditorum quotannis ventura, id est, duos caballos, & duo scuta cum lanceis.* Apud Senatorem lib. 11. Epist. 7. *Testimonium solutionis, Securitas dicitur.* Vide Salmasium de Usuris pag. 131.

¶ 2. SECURITAS, Vadimonium, fidejussio, Gall. olim *Assurement*, nunc *Sureté, caution.* Charta Edw. II. Reg. Angl. ann. 1313. apud Rymer. tom. 3. p. 400. *Vestram amicitiam ... rogamus quatenus ... obsides prædictos jubere velitis ab ostagiamento hujusmodi liberari, dictamque Securitatem relaxari penitus & dissolvi. Securitatem facere*, in Capit. Caroli C. tit. 12. & in Litteris Philippi Aug. an. 1207. to. 5. Ordinat. Reg. Franc. pag. 159.

¶ SECURITAS, Obses ipse, vel fidejussor. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1263. apud Murator. to. 6. col. 531. *Et accepit potestas secure Securitates ab omnibus armiragiis, comitis, naucleriis & consiliariis.* Chron. Parmense ad an. 1286. apud eumd. to. 9. col. 809. *Securitates custodum carcerum communis, qui erant in banno pro ipsis custodibus, jamdiu erat, ceperunt apud Cuvriachum principalem suum, pro quo fidejusserunt ... Qui dominus Potestas, habito consilio sapientum, fidejussores extraxit de bannis suis, & dictum principalem in carcerem Camusina posuit.* Vide *Securis.*

¶ 3. SECURITAS, Apocha, seu instrumentum quo creditori debitum securum præstatur, in Cod. Theod. lib. 11. tit. 26. l. 2. ibid. tit. 1. l. 19. &c. Charta Casimiri Reg. Polon. an. 1335. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 594. *Securitatem fecimus sufficientem in sex millibus sexagenis grossorum Pragensium prædictorum.* Charta Henrici V. Regis Angl. an. 1419. apud Rymer. tom. 9. p. 819. *Juramentum, litteras, obligationes, Securitates, & cautiones alias sufficientes, &c.* Vide Panciroł. lib. 1. Thesauri cap. 77.

¶ SECURITAS dicta Epistola quæ homicidæ à parentibus occisi concedebatur, ut securus esset à qualibet inquietatione, in Formul. 18. Marculfi lib. 2. Adde ejusd. Marculfi Append. form. 23. 51. Formul. 39. inter Sirmond. Formul. 8. inter Bignon. Formul. 124. inter Lindenbrog. & Bignonii notas ad Marculfum.

¶ SECURITAS EVOCATORIÆ, Licentia à Principe concessa alicui ad ejus conspectum veniendi, in Cod. Theod. lib. 6. tit. 23. l. 3. Vide ibi Gothofredum.

¶ SECURITAS SEXUS, Ejusdem obtentus. Cod. Theod. leg. 3. tit. de Accusat. *Patroni etiam causarum monendi sunt, ne, respectu compendii, feminas, Securitate forsitan sexus, in actionem inlicitam prorumpentes, temere suscipiant.*

¶ SECURUS, Certus. Cigaltius de Bello Ital. *Ego sum Securus quod Rex Christianissimus pater pauperum & amator populi vocatur.* Phrasis Gallica, *Je suis sûr.*

¶ SECURUS, Salvus. Statuta Genuens. lib. 3. c. 5. fol. 68. *Et debeat ac possit uxor viro mortuo habere de bonis viri raubam nigram, vel burnetam Securam secundum conditionem vel facultatem mariti cum fodraturis, videlicet epitogium & mantellum.*

¶ SECUS, *Malum.* Gloss. Isid.

SECUSARE. Gloss. Lat. MS. in Bibl. Regia cod. 1013. *Abnuat, Secusat, nolit. Abnuere, Secusare, refutare.*

SECUTIO. Vide *Secta* 4.

¶ SECUTIVA, Comitatus, Gall. *Suite.* Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1293. ex Camera Chartophylacii Atrebat. *Volentes & concedentes ut idem Comes aut heres suus predictus ipsum spreverium .... quem preeligere seu choisire maluerit in Secutiva vel comitiva nostra, dum tamen præsens fuit in eadem.*

¶ SECUTOR, Actor. Leges Norman. apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 7. p. 415. *Quod dicta querela per verba Secutoris & responsionem defensoris potest & debet per illum vadiari.* Vide *Secta* 4. & *Sequi.*

SECUTORES, Hæredes, posteri. Traditiones Fuldenses lib. 1. tract. 26. *Ea ratione, ut à die præsente vos vel Secutores vestri firmam & incontradictam habeatis potestatem.* Vide trad. 61. 70. lib. 2. trad. 19.

SECUUS. Lex Longob. lib. 1. tit. 6. §. 6. *Si vero coxam ruperit supra geniculum, ... si autem subtus geniculum, quod est tibia, componat sol. 6. si autem Secuus, aut claudus fuerit, componat sicut in hoc edicto legitur, id est, quartam partem pretii ipsius.* Editio Boërii habet *Sevus.* Sed legendum videtur *Semus*, ut est in Edicto Rotharis Regis tit. 121. §. 19. Vide in hac voce. [*Scævus* ex iisdem Legibus apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 48. ubi Cl. Editor *Scemus* & *Simus* in Codd. MSS. scriptum esse observat.]

¶ 1. SEDA, vox Hispanica, Seta, Gall. *Soye.* Inventar. Prioratus S. Michaëlis de Fallio in Hispan. an. 1297. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Tres tovalos de Seda.* Tabular. Vosiense fol. 7. v°. *Deditque ei Rainaldus filius suus per hoc unam chellam de Seda.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 81. *Item de aliquo mantello drapi .... cum suo repso vel Seda Sartoris, &c. Guarniciones de Seda* in Conc. Limano ann. 1582. inter Hispan. tom. 4. pag. 246.

2. SEDA. Charta fundationis Abbatiæ S. Amandi Rotom. *Concedimus eidem Monasterio silvam illam, quæ habetur ... & Sedam cum terra culta, quæ pertinet ad eam.* Alia pro eodem Monasterio: *Tribuit in Monacharum S. Amandi præsidio omnes possessiones, quas in Lamberti villa & Seda habuit.* Vide *Sedes* 4.

¶ SEDALARE, inter ornamenta Ecclesiastica recensetur in Tradit. Fuldensibus lib. 1. pag. 472. *Betiu* 111. *pulvilli* v. *Sedalare* 111.

¶ SEDALIS ECCLESIA. Vide in *Sedes* 2.

¶ SEDARE, Componere. Vide *Sedator.*

SEDATIO, SEDATIUM. Canones Hibernienses lib. 2. cap. 14. *Synodus Hiberniensis decrevit, ut uno quoque mortuo de substantia ejus pars detur Sacerdotibus .... Sedatium commune de substantia omnis mortui dandum.* Et cap. 15. quod inscribitur *de Sedatione : Synodus Kartaginensis ait : Sedatium commune, si modicum fuerit, respui non debet; si magnum, accipiendum usque pretium vaccæ. Hoc Sedatium aufugit Regem & Episcopum, qui Monachus est, & fratres. Synodus Hiberniensis in hoc Sedatium ovem,*

aut pretium ejus statuta dimensione statuit. Adde lib. 19. cap. 7. Vide *Pretium sepulchri.*

¶ SEDATOR, Qui rebus componendis est præpositus. Charta an. 1334. to. 2. Hist. Dalph. pag. 244. *Extitit ordinatum, quod vos .... ad sedandum intrapisyssias factas & captos hinc inde libere sine mensayllis aliquibus relaxandos & restituendos in locis ubi expedierit in illis partibus cum diligentia laboretis ... una cum dicto domino Thoma & aliis pro parte nostra & dictis Comitis Sedatoribus deputatis.*

¶ SEDECENNITAS, Numerus sedecim. S. Cyrillus in Prologo libri Comput. apud Petav. in Append. ad Doctr. Temp. *Ut sicut illi sex quatuordecennitates, ita & isti per septem Sedecennitates, & quasdam dimensionum pergulas duplicatus, ..., inextricabiles circulos describere niterentur.*

¶ SEDECUM, ἐνιδε, in Gloss. Lat. Gr. *Sed eccum,* ἰδού, rectius legit Vulc.

¶ SEDELLA, Discus, ut videtur, Gall. *Plat*, in quo aliquid *sedet*. Anonymi Annal. Mediol. ann. 1389. apud Murator. to. 16. col. 812. *Item Sedella una deaurata, super cujus convasculo sunt arma in uno esmeillo. Alia Sedella deaurata pro aqua sancta cum foliaminibus & armis in fondo.*

SEDENTARII, *Qui sedes faciunt.* Ugutio. [Gloss. Lat. Gr. *Sedentarius*, ἑδροποιός.]

SEDENTIA, Res immobiles. Curia Montissoni per Alfonsum II. Regem Aragon. an. 1389. MS. *Statuimus, quod si aliquis rusticus vel borderius, vel juvenis homo dimiserit mansum suum, vel bordam suam, vel exierit de dominio illius, de quo erit, quod amittat Sedentia, quæ habebit, quæ pertineant ad ipsum mansum, vel bordam, &c.* In alio articulo: *Et omnibus aliis rebus .... quæ sint immobiles, sive Seent.* Curia Generalis Cataloniæ Ilerdæ celebrata an. 1301. à Jacobo II. Rege Arag. ex MS. Cod. *Non possit emere nec habere titulo emptionis aliquam rem immobilem, o Seent, vel mobilem.* Vox frequens in Foris Aragon. [*Possession Sedenta*, id est immobilium, in Consuet. Benearn. rubr. de Notar. art. 18.] Vide Michaëlem *del Molino.* Et infra in *Stabilia.*

¶ SEDENTULUS, *Jam sine dentibus.* Papias in Amalthea. Leg. *Edentulus*, Gall. *Edenté.*

¶ 1. SEDERE, Aptum esse. Ordo Romanus cap. 6. *Primicerius autem & secundicerius component vestimenta ejus* (Pontificis) *ut bene Sedeant.* Vide infra *Sedet.*

¶ 2. SEDERE, Commodum vel gratum esse. Litt. Henrici III. Reg. Angl. an. 1222. apud Rymer. to. 1. p. 256. *Si vero ad insulas illas non Sedeat vobis venire (quod erit nobis ingratum) tunc, si placet, expectare velitis in partibus sancti Machuti, donec ad vos venerint prædictus dominus Wintoniensis & alii.*

¶ 3. SEDERE, Incidere, Gall. *Tomber.* Chartular. Abbat. de Precibus c. 18. *Anniversarium Philippi Regis Sedendo 11. Id. Julii. Aniversarium Comitissæ Blesensis Sedendo iv. Id. Julii.*

¶ 4. SEDERE, Pacifice possidere. Bullar. Casin. to. 2. Constit. 22. *Cum omnes fratres concessos valeant rectrices monasterii quiete vivere & Sedere.*

¶ 5. SEDERE, Sedem Episcopalem obtinere. Vide infra *Sedes* 2.

☞ *Sedere* coram Episcopis prohibitum, nisi ipsis præcipientibus, in Capitul. Ludovici II. tit. 2. cap. 1.

¶ SEDERIUS, & SEDESSARIUS, Occitanis *Sedassaire*. Incerniculorum bombycinorum opifex, in vet. Catalogo MS. B. M. Deauratæ Tolos.

1. SEDES, Dignitas, quæ vox maxime tribuitur Præfecto Prætorio & Præfecto urbis, quorum *Sedes eminentissima, excelsa, inlustres, magnifica, magnificentissima, &c.* passim dicuntur in utroque Codice, ubi *sedes vestra, sedes vestra magnifica, inlustris, &c.*

¶ SEDES, Tribunal, forum, *Siege* eadem notione usurpamus. Statutum Caroli V. Reg. Franc. ann. 1368. tom. 5. Ordinat. p. 140. *Relatio ad nostras aures deduxit, quod in castellaniis, præposituris & Sedibus, aliisque locis regiis nostræ baillivie Viromandensis, &c.*

2. SEDES, Ecclesiæ dictæ majores, seu quod in iis Episcopi *sederent* in thronis, unde & θρόνοι dictæ, seu quod essent *Apostolorum vel Martyrum sedes*, id est, memoriæ, ut est in l. 6. Cod. Th. de Sepulchris violat. quomodo etiam Ammianus lib. 22. *Sedem* dixit *extruи* Martyrum reliquiis. Adde l. 8. eodem Cod. de Hæretic.

SEDES dictæ κατ᾽ ἐξοχήν, quinque Patriarchales Ecclesiæ, Romana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, & Constantinopolitana. Ac Romana quidem, *Prima sedes*, propriè dicta. Gelasius I. PP. in Concilio Romano: *Est ergo prima Petri Apostoli Sedes, ... secunda autem Sedes apud Alexandriam, ... tertia vero Sedes apud Antiochiam, &c.* Quæ quidem *primæ sedis* appellatione non semel Romana donatur, apud eumdem Gelasium Epist. 4. ad Faustum, & Epist. 13. Hadrianum I. in Canonibus, Nicolaum I. Epist. 6. in Vita S. Sabini Episcopi Canusini c. 2. &c. Concilium Sinuessan. sub Marcellino PP. *Nemo unquam judicavit Pontificem, nec Præsul Sacerdotem suum, quoniam prima Sedes non judicabitur à quoquam.* Concilium Romanum an. 324. sub finem: *Nemo etiam dijudicet primam Sedem: quoniam omnes Sedes à prima Sede justitiam desiderant temperari. Neque quoque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à populo judex judicabitur.* [Est quidem Romanus Pontifex etsi munere aliis Episcopis æqualis, iisdem Sedis suæ prærogativa major est, ut legitur in Epist. Conc. Rom. ann. 378. n. 10.] *Secundæ Sedis & tertiæ Antistites*, apud eumdem Gelasium Epist. 4. ad Faustum. Idem de Alexandrino Patriarcha, Epist. 13. *Joannes secundæ Sedis Antistes. Joannes Antiochenus tertiæ Sedis Episcopus*, in Epist. 8. Nicolai I. PP.

PRIMÆ SEDES, præterea dictæ Primatum sedes, eorum scilicet Episcoporum qui promotionis ætate cæteros suæ diœcesis Episcopos anteibant, eoque nomine *Primates* vocabantur, quod in Africa maxime obtinuit, apud S. Augustinum Epist. 162. 165. in Concilio Carthag. III. cap. 2. in Concil. Afric. c. 35. in Toletan. XIII. c. 8. apud Desiderium Cadurcensem Epist. 12. &c. *Prima Cathedra*, in Concilio Eliberit. c. 58. Carthag. II. cap. 12. Concilium Carthag. III. c. 26. *Ut primæ Sedis Episcopus non appelletur Princeps Sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi; sed tantum Primæ sedis Episcopus.* Eadem habent Canones Hadriani I. PP. cap. 23. Rodulphus Archiepiscopus Bituricensis in Charta anni 1. Caroli Regis, (841.) apud Justellum in Hist. Turenensi, & Sammarthanos, unde se *Primæ Sedis Episcopum* inscribit. Vide Sirmondum in Propemptico lib. 2. cap. 9.

SEDES, Ecclesia Cathedralis. Concilium apud Saponarias an. 859. c. 13. *Ut pro eo* (Episcopo) *qui decesserit, in Sedibus septena Missæ .... Domino persolvantur.* Donationes Ecclesiæ Saltzburgensis: *Commendavit autem hoc plenites Monasterium in manus Episcopi ad regendum secundum Canones, sicut & cæteras Ecclesias diœcesis suæ, ut ipsum cum Sede semper esset; potestatem vero Episcopo dedit regendi ipsam sa-*

Google

miliam, Abbatemque ibi ordinare, & Monachos de ipsa Sede ibibem ponere, sive Canonicos. [Testam. Poncii Raymundi Comit. Tolos. an. 560. apud Mabill. Diplom. lib. 6. Charta 140. *Alia medietas remaneat ad illa Sede de Agade.* Charta Aimari Episc. Ebredun. an. 1213. inter Instr. to. 3. novæ Gall. Christ. col. 208. *Actum apud Sedem in choro majoris ecclesiæ* scilicet Ebredunensis. *Acta sunt hæc apud Sedem Uticensem an. Incarn. D.* 1139. ibid. to. 6. col. 322.]

¶ SEDALIS ECCLESIA, Eodem intellectu. Charta 1133. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 59. *Ecclesia beati Martini de campis .... ecclesiam sancti Dionysii quæ dicitur de carcere .... donavimus .... cum præbenda etiam B. M. majoris & Sedalis Ecclesiæ, & cum universis cæteris appenditiis. Sediales Ecclesia* dicuntur in Mirac. B. Zitæ to. 3. April. pag. 511. majores Basilicæ prope & extra urbem, interprete Florentino, ubi Episcopi aliquando cum Clero Ecclesiæ Cathedralis per festivitates cujusque illarum reficiebantur & sedes fixas habebant: *Cum iret ad ecclesias civitatis Lucensis Sediales & majores, &c.* Hinc

¶ CIVITAS DE SEDE, dicitur Urbs Episcopalis, in Statutis MSS. Capit. Glandatensis ann. 1327. *Tenet D. Præpositus claves ecclesiæ & campanilis, & debet habere campanarium suis sumptibus. Et quia in civitate de Sede habet jurisdictionem in hominibus brevis præpositura, &c.*

SEDERE, Sedem Episcopalem obtinere. Epitaphium S. Valent. Episcopi Veronensis apud Ughellum: *Vixit annos pl. m.* XXXXV. *Sedit Episcopatum an.* VII. *menses* VII. *& dies* XVI. *& recessit sub, &c.* [Conventus Episc. ad Barcin. tom. 3. Conc. Hispan. pag. 189. *Tempore quo Frodomus Sedebat cathedram Barcinonensem.*]

SEDES APOSTOLICÆ, [Ecclesiæ quæ Apostolum conditorem agnoscunt.] S. Augustinus lib. de Doctr. Christ. c. 8. *In Canonicis autem Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quamplurium auctoritatem sequatur, inter quas sane illæ sunt, quæ Apostolicas Sedes habere, & epistolas accipere meruerunt.*

¶ SEDES, nude pro Ecclesia seu conventu etiam hæreticorum, in leg. 8. Cod. Theod. tit. 5. de Hæret. *Omnia loca fiscalia statim fiant, quæ sacrilegi hujus dogmatis* (Eunomianorum & Arrianorum) *vel Sedem receperint, vel ministros.*

¶ SEDES ECCLESIASTICA, Clerus loci alicujus, ut videtur. Lex Bajwar. tit. 10. §. 1. *Si quis presbytero vel diacono, quem Episcopus in parrochia ordinavit, vel qualem plebs sibi recepit ad sacerdotem, quem Ecclesiastica Sedes probatum habet, injuriam fecerit, vel plagaverit, tripliciter eum componat.*

¶ SEDES MAJESTATIS. Ita nuncupatur in antiquo Rituali MS. Eccl. Vivariensis an. 1360. sedile in quo sacra celebraturus sedet, dum in choro *Kyrie, Gloria, & Credo* decantanrur: unde quoties assurgebat; ipsi capillos pectebat Diaconus *amoto ejus capello seu almucio*, licet id officii jam in secretario, antequam ad altare procederet, sollicite ei præstitisset. Vide *Tribunal* 3.

SEDES POTENTIÆ, id est, Abbatis, in Vita Notkeri Balbuli num. 19.

3. SEDES, Obsidio, ex Gallico *Siege*. Epistola Stephani Comitis Blesensis de Obsidione Antiochiæ, tom. 4. Spicilegii Acheriani: *Et jam ibi cum omni electo Dom. Jesu Christi exercitu Sedem cum magna ejus virtute per* 23. *continuas septimanas tenueramus.* Dicitur autem exercitus *Sedem* tenere, vel facere, cum in castris sedet. Vegetius lib. 2. c. 5. *Quæ omnia in Sedibus, in itineribus, in omni exercitatione castrensi, universi milites, & sequi, & intelligere, consuescant.* Vide observata à Lindenbrogio ad Ammiani lib. 14. p. 10. & p. 99. edit. Valesii.

☞ Usurpatur præterea hæc vox de militibus qui in oppidis stant & stabiles sunt, Gall. *Qui sont en garnison*: quo sensu intelligendus videtur Vegetii locus jam laudatus. Certe idem alibi habet: *Eruditi in Sedibus milites.* Et Ammianus: *Militares numeri destinatas remearunt Sedes.* Ubi vox *Sedes* de stativa accipienda est, ut & in Cod. Theod. Leg. 2. de Domest. & Protect. *Quatenus etenim annonas eos quos armis gestandis & procinctibus bellicis idoneos adhuc non esse constiterit, in Sedibus jubemus adipisci.* Vide *Sedetum, Sedita & Stabilitas.*

¶ SEDEM TENERE, A loco, in quo quis *sedet*, non dimoveri. Charta Caroli Reg. Hungar. an. 1327. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 478. *Contra quos, si prædictus Rex Boemiæ hostiliter cum exercitu processerit, Sedem tenebimus in quiete, neque eis hac in parte aliquod ferre volumus subsidium vel juvamen.*

4. SEDES, Locus idoneus ad construendum ædificium, vulgo *Masure. Sella mansi*, in Edicto Pistensi c. 30. Charta Lotharii Imp. an. 977. apud Locrium in Chron. Belgico: *Simili modo mansa duo in jam prædicta villa, & Sedes duas in terra arabili, & bovaria* (bonaria) 24. *ad opus Fratrum ipsius loci.*

SEDILE, SEDIOLUM, Eadem notione. Charta Caroli C. apud Hemereum in Augusta Viromanduorum in Regesto p. 28. *Et in Domitionis monte tria Sedilia, cum vineis ad se pertinentibus: in Vico quoque Sediolum unum ad officium peragendum lavandorum vestimentorum, cum gemino lavendario, qui in eo habitare videtur.* Charta Berengeri Episc. Virdunensis in Tabulario S. Vitoni: & apud Hugonem Flaviniacensem p. 133. *Dedimus præterea .... mansa decem cum Sedilibus, ad eadem mansa pertinentibus.* Idem Tabularium S. Vitoni: *Sunt ibi undecim Sedilia, excepto indominicato, unum quodque in festivitate S. Martini solvit 4. denar.* Occurrit ibi non semel. [Diploma Arnulfi Reg. an. 890. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 34. *Tradimus .... inter Sedilia ac prata terraque arabili ac silvam bonuaria* LX. *Item in alio loco Harz vocabulo inter Sedilia campos pratorum bonuaria* CXXX.] Charta ann. 1153. in Sanctuario Capuano p. 197. *Fundus & Sedilis pertinens Ecclesiæ S. Mariæ majoris.* Adde Caracciolum de Monum. Eccl. Neap. p. 298. Will. Heda pag. 247. 1. edit. *Sedilia autem, quæ Holsted dicuntur, Bilusanflicta, in quibus supranominati manserunt, &c.* Est autem Theutonibus *hof-stad*, & *hofstede*, fundus, area, solum, locus ab ædificio purus: solum, cui ædes imponuntur, & quod ædibus dirutis manet, vulgo *Domustadium*, q. d. locus domus: *Hof* enim, domus cum solo & horto. Ita Kilianus. Vide *Huba.*

¶ SESSURA, Eodem sensu, in Charta Henrici Leod. Episc. an. 1163. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 866. *Ecclesia siquidem Falemannia quatuor clericos vel prabendarios habebat, ad quorum spectabat victum vel vestitum tota & integra decima ejusdem villæ & atrii, ... & quatuor cortilia cum singulis domorum Sessuris.*

SESSUS, Eadem pariter notione. Chara Caroli Cal. in Tabulario Dervensi: *Concedimus etiam eisdem Dei servis Sessum unum indominicatum ad accipiendum salem, cum proprio, uti vulgo dicitur, stallone & furca superposita, &c.* Charta an. 1034. in Antiquitat. Vosagensib. lib. 5. c. 7. *Ad Fremonvillam 6. mansu cum Ecclesia, apud Vicum abeneum unum cum duobus*

bus Sessibus, &c. Tabularium S. Remigii Remensis: *In Murniaco habet Sessum* 1. *cum aucipitis*, *curte & scariis.* Alibi: *Est mansus* 1. *in Sesso est mapp.* 1. *in olcbis mapp.* 6. *de terra forastica mapp.* 20. *sunt simul mapp.* 28. Rursum: *Dedit idem homo ad eamdem Ecclesiam Sessum* 1. *ubi aspicimus de terra arabili jornales* 6. *vineolas* 3. *&c.*

Sessio, Idem quod *Sessus.* Epistola Gaufridi de Meduana to. 2. Spicilegii Acheriani p. 507. *Decem aratra cum bobus, quæ Carucas vocant, & terram duabus Sessionibus aptam ad laborandum dedi.*

☞ Ex his omnibus haud difficile quis percipere potest vocem *Sedes* & alias, quas hic congessit Vir eruditus, non tantum significare locum idoneum ad construendum ædificium, sed & designare Modum agri qui colitur, idem proinde esse quod supra *Pecia* & *Platea.* His addere placet Terragium Bellijoc. *Super quodam prato .... continente Sedem octo massotarum seu.* Infra: *Continente plateam duarum massodatarum.*

¶ Sedius, Sedilius, Eodem intellectu. Præcept. Ludovici Imperat. an. 836. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 96. *Concessimus ad proprium Hrnotberto fideli nostro ... viniolas & Sedios tres cum tribus hominibus qui eas excolere noscuntur.* Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 448. *Aimon casam unam; filii Petri Petronacis casale unum; Joannes cum suis Sedium unum; Ursus Godon Sedium unum.* Pluries ibi. Tabul. Audomar. *Habet ibi Sedilium unum, inde solvit sol.* 1. Ibid. *Habet & ibi Sedilios* x. *veniunt in censum de argento sol.* VIII. ½. Rursum: *Habet ibi Sedilios* XXXIII. *inde veniunt sol.* V. ½.

Sedes Molendini, seu locus idoneus ad construendum molendinum, vel ubi stat molendinum, in Chronico Andrensi p. 345. 347. *Locus molendini*, p. 353. Adde Marlotum in Metropoli Remensi pag. 621. *Area molendinaria*, in Charta Communiæ Compendiensis an. 1188.

Sedium, Sedilium de Molino, in Charta an. 1160. apud Ughellum to. 7. p. 575. *Ac subjectum est Sedilium, ac fovea de molino, quod olim constructum fuerat foris hanc civitatem.* Infra: *In medio Sedio vel fovea unum molinum, si voluerit, construere.* Vide eumdem to. 6. p. 300. 846. [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 557. *Unum Sedium de molendinis juxta molinum Todici.* Ibidem col. 570. *Quædam portio de Sedio molini*, &c.]

¶ Sedile, vel Sedilium, nude, Pari significatu. Charta Alexandri PP. an. 1257. apud Ughellum edit. 1717. to. 1. Ital. Sacræ col. 280. *Unum molendinum & dimidium, ac duo alia Sedilia pro construendis duobus aliis molendinis liberaliter concedendo.*

Sessio. Tabularium Prioratus de Parcdo: *Idem de situ molendini, medietatem: & vocatur eadem Sessio: Ad pratum Abud.*

¶ Sedes Bladorum, Præstationis species exsolvenda, ut videtur, pro loco ubi reconduntur *blada.* Charta an. 1253. in Tabul. Floriac. *Girardus quittat & concedit quicquid habet ... in grangia de Figiaco, ... scilicet piletum, guapandum, Sedes bladorum, &c.* Neque aliud forte est

¶ Sedes Curiæ, in Charta an. 1220. ex Chartul. S. Aviti Aurel. *Rambaldus dicebat se debere ... habere ... Sedem curiæ post paleam suis scopa.*

Sedes Cambæ, Ubi cerevisia conficitur. Charta Garini Episcopi Ambianensis ann. 1138. ex Tabulario Abbatiæ S. Fusciani: *Wermondus quoque Vicedominus eidem Ecclesiæ dedit Sedem unius cambæ in orto Erleboldi, &c.*

¶ Sedes Intima, Imus carcer, Gallice *Cachot*;

Prudentio lib. 2. contra Symmachum v. 469. *Antrum carcereum:* Eidem hymn. 2. v. 310. *Atrum limen.* Cod. Theod. leg. 1. tit. de Custod. reor. *Nec vero Sedis intimæ tenebras pati debebit inclusus, sed usurpata luce vegetari.*

Sedes Salinariæ, Loci, in quibus sal conficitur, seu in quibus Patellæ & Caldariæ salinariæ consistunt. Vita Joannis Gorziæ Abbatis p. 764. *Salinas, quæ ura tantum parte regionis ipsius, quæ Vicus dicitur, habentur exstruere, ut in loco eodem plures, quas dicunt Patellas, partim ex integro cum ipsis Sedibus emptas, partim, quæ juris Monasterii erant, reparatas, multo usui imposterum profuturas paraverit, &c.* Chronicon Senoniense lib. 4. c. 36. *Sedes etiam salinarias ipsius Prioratus apud Medium vicum in domibus lapideis inclusit.* Chartæ Henrici III. Imp. & Leonis IX. PP. ann. 1049. apud Chifflетium in Tornutio: *Caldarias quoque ad sal conficiendum cum propriis Sedibus, quæ vulgo Mucha vocantur.* Alia Henrici IV. Imp. an. 1053. apud Perardum in Burgundicis: *Corroboramus etiam donum Caldariarum in Salinis vico, cum Sedibus suis, quas tradidit supradictæ Ecclesiæ Comes Otto cognomento Willelmus.*

Sessa, & Sessus, Eadem notione. Testamentum Fulradi Abbatis S. Dionysii: *Patellas ad salo faciendum in vico bebatio seu Marsallo, una cum Sessis eorum.* Charta Theodorici Episcopi Metensis ann. 1176. in Antiquitatib. Vosegi 3. parte lib. 4. c. 3. *Et insuper tres Sessas, quas apud Vicum prædicta domus possidet, liberas ab omni redditu & exactione, concessimus.* Charta Chrodegangi Episcopi Metensis an. 763. apud Meurissium in Episcopis Metensibus p. 187. *Donamus & ibidem in subteriore Vicu atria cum Sessu suo, ubi dominium ipsi fratres possint habere.* Alia Stephani Episcopi Metensis apud eumdem Meurissium p. 405. *Omnes reditus, sive quæstus, quos habemus apud Marsal de Sessis seu patellis, quæ pertinent ad alodium, quod nuncupatur, &c.* Mox: *Præterea concedimus eis, ut quos Sesses vel Sessiones in prædicto alodio construere voluerint, eos nullo contradicente apud Marsal construant.* Alia anni 1034. in Antiq. Vogesi lib. 5. c. 7. *Apud Vicum, abeneum unum cum duobus Sessibus.* Et infra: *Præterea concedimus eis, ut quot Sesses, vel Sessiones in prædicto alodo construere voluerint, tot nullo contradicente apud Marsal construant.* Vide p. 167. 426.

¶ Sedes Simulacrorum, Loca in quibus fixa erant paganorum simulacra, Gall. *Niches*, in leg. 19. Cod. Theod. de Pagan. Interdum eadem voce significantur solia & throni, quibus simulacra circumferebantur in pompa, ut apud Tertullian. lib. de Spect. cap. 7.

Sedes Navium, Reditus de statione navium in portu, quomodo vocatus in Chartis Ottonis Imper. an. 981. & Henrici II. an. 1006. apud Chapeavillum to. 1. Hist. Leod. *Aut reditus de statione navium exigere, &c. Segiagium*, vel *Groundagium*, Spelmanno. Aresta an. 1257. in 1. Regesto Parlamenti fol. 5. *Cum Abbas & Conventus S. Judoci super mare dicerent, se fuisse spoliatos à D. Rege de Sedibus navium inter S. Judocum & medium aquæ de Canche, de quibus erant in possessione & managio ratione emptionis, factæ ab eis à Wermundo Dom. de S. Judoco, &c.* Vetus Regestum domus publicæ Ambianensis, de tributis, quæ exsolvuntur in portu Oppidi S. Valerici: *Li Abbés de S. Valeri a moitié en l'aquit de toutes les choses, qui viennent d'Englesere & de le coste pour tant qu'eles soient là vendues, ou comparées; mais s'eles sont vendues ou comparées à Diepe ou Eu, en Flandres, ou en autre coste, li Abbez n'y*

a riens. Li Abbés a le Siege des nès d'Engleterre quiconques, mais n'att esté û haule, & qui ne soit merquie. Li Se-jant, l'Abbé & le Prevost le veut merquier, & paye chele nef à chele fois 26. den. dont li Prevos a les 2. sols & li Abbez 2. deniers. Mais li Prevos ne prent puis rient u Siege de cele nef. Se 2. nès sont floté en seant ou en venant, ou l'une siet & l'autre vient, & l'une empire l'autre, chascune rent le moitié du damage l'une à l'autre. Se navire siet û haule à sec ou à flote, & on boute nef ou navel seur lui, se chele, qui sies toute coie est empirie par chele que ou on boute, rend le damage, & se chele, que on boute est empirie, chele qui siet toute coie ne rent riens. Computum Domanii Comitatus Bononiensis ann. 1402. *Recepte de Sieges de nefs des pesqueurs venans ou havene de Boulongne au temps de herenguison depuis de jour S. Miquiel jusques au jour S. Andrieu, lesquels doivent chacune nef au vaisel pesqueur 5. s. 4. den. pour leur Sieges, &c. Ainsi des Sieges de nefs ou hable d'estaples, &c.* Computum Domanii Comitatus Pontivi ann. 1478. *Recepte des Sieges de nefs alans en pescherie de barancs à payer au jour de S. Nicolas d'yver, c'est assavoir que chacune nef portant 4. lez de barenc & au dessous, doit pour le Siege 4. sols esterlins, celles de 4. à 6. lez sept esterlins, &c.* Usatica MSS. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi: *Quant nef faite en Engleterre vient à Roüen, elle doit estre despousée, & pour le despouser, elle doit au Roy 3. s. & pour le Siege 3. s. Elle ne doit riens pour despouser, mès que l'en puisse monstrer par merel, ou par signe, que elle ait esté despousée autrefois, & nequedent elle doit toujours 3. s. pour son Siege.*

¶ SEDILE, Eodem significatu, in Charta Ludovici Reg. an. 874. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 29. *Sedilia insuper in portu Hoiio & Dionanto, unde exeunt solidi* XXXII.

¶ SEDESSERIUS. Vide *Sederius*.

SEDET, Decet, ex Gallico *Sied*. Bernardus Silvester de gubernatione rei familiaris: *Male Sedet in juvene, vina cognoscere.* Andreas Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis: *Melius in mensa regia Sedet aurum, quàm in pauperis domo, vel rusticano tugurio, &c.* [Vide *Sedere* 1.]

SEDETUM, Locus, seu sedes castrorum, ubi consistit exercitus, *sedes* nude Ammiano lib. 14. Vegetio, & aliis. Lex 18. Cod. de Episcop. aud. *Milites, qui præsunt, & in custodia consistunt, in suis, ut vocant, Sedetis, sive stationibus, &c.* ubi Græca habent ἐν τοῖς σεδέτοις αὐτῶν, de qua voce Græcobarbara consule Glossar. med. Græcit. [Vide *Sedes* 3. & *Sedita*.]

¶ SEDICEM, pro Sedecim, nisi mendum sit librarii, in Actis Episcop. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 127.

SEDICULUM, Sedes minor. S. Gerardus in Adhalardi Vita c. 9. n. 55. *Locato ante lectum Sediculo, semper assidebat coram eo.*

¶ SEDILE, SEDILIUM, &c. Vide *Sedes* 4.

1. SEDIMEN, *urina, & dicitur à sedeo, eo quod in fundo sedet*, Matth. Silvatico: Latinis, *sedimentum*, Gr. ὑπόστασις, vox medicis familiaris.

2. SEDIMEN, Sedimentum, pondus, gravitas, assiduitas, diligentia: sed propric gravitas in dicendo, eruditio, studium, diligentia, ingenium. Ita non semel usurpat Ordericus Vital. in prologo ad Histor. *Horum* (Scriptorum) *allegationes delectabiliter intueor, ... nostrique temporis sapientes eorum notabile Sedimen sequi cohortor.* Idem lib. 2. de Aratore p. 375. *Carmen metrica sonoritate pulchrum edidit, in quo nobile sui Sediminis monimentum posteritati futura reliquit.* Lib. 3. p. 461. *In domo Domini nutritus fuerat, diutinoque Sedimine religiosam vitam jugiter ducere didicerat.* Lib. 4. p. 530. *Artium & sacræ lectionis Sedimen per Lanfrancum cœpit.* Lib. 6. initio: *Humani acumen ingenii semper indiget utili Sedimine competenter exerceri.* Adde pag. 547. 597. 903. 628.

3. SEDIMEN, Idem quod *Sedes*, seu locus quivis vacuus, idoneus ad ædificandum vel plantandum, &c. [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 511. *Sedimen terræ ad casam faciendam, &c.* Statuta Vercell. lib. 6. fol. 133. v°. *Quod nullus homo cui livratum esset Sedimen vel livraretur possit vendere, donare vel alienare in aliquam personam quæ non sit subdita Communi Vercellarum.*] Charta Conradi Imp. an. 1028. apud Augustinum *de la Chieza* in Hist. Eccl. Pedem. c. 21. *Et offert cum Abellonio viro suo per chartam istam ejus portionem de istis casis, capellis, Sediminibus, &c.* Alia ejusdem Imp. apud eumdem Scriptorem c. 20. *Et de omnibus casis, Sediminibus, cæterisque rebus eidem Ecclesiæ pertinentibus.* Paulo post: *Concedimus in ejusdem locis & territoriis, quæ supra leguntur inter Sedimina castri, arearum, ecclesiarum, seu cætera Sedimina & vineas cum areis suis, &c.* Occurrit rursum p. 240. & in Chartis aliis in Probat. Hist. Sabaudicæ p. 14. 19. apud Ughellum tom. 3. p. 415. tom. 4. p. 212. 214. 215. to. 5. p. 650. apud Corium in Hist. Mediolanensi pag. 357. edit. 1646. Franciscum Mariam in Mathilde lib. 3. p. 157. Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 367. 956. 1014. &c. Adde Statuta Mediolan. 1. parte c. 209. [Statuta Astens. fol. 7. v°. &c.]

¶ SEDIMEN, Domus ubi quis *sedet*, habitat. Acta S. Gerardi tom. 1. Jun. p. 771. *Quia Sedimina centum sexaginta familiarum quæ habitabant in dicto burgo, detruncaverant.* Statuta Vercell. lib. 1. fol. 10. *Si quis habuerit domum vel Sedimen in aliquo burgo, &c.* Statuta Astens. c. 78. fol. 33. v°. *Teneatur dictum beale siurare per miram suæ domus sive Sediminis.*

¶ SEDIMINA, 1ª. declinat. in Testam. ann. 742. apud Mabill. to. 2. Annal. Bened. p. 704. Charta an. 1097. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 82. *Has autem suprascriptas massaritias cum omnibus earum pertinentiis, cum casis & Sediminis earum, &c.*

¶ SEDUMEN, ut *Sedimen*. Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1380. apud Murator. tom. 16. col. 848. *Combuserunt certa Sedumina.*

¶ SEDIMONIUM, Idem quod *Sedimen* 3. Charta an. 1083. apud Ughellum to. 4. p. 1457. *Sedimonium unum cum tinta, cum acra quæ ibi extat, & campo insimul tenenti, &c.* Infra: *Idem Sedimen cum tinta, &c.*

¶ SEDICLUM, &c. Vide supra *Sedes* 4.

¶ SEDIPES, Stapes, cui pede innititur eques, ut in equum ascendat. Vita S. Bonæ to. 7. Maii pag. 158. *Jussit ut de equo descenderet, ac sibi transcendenti Sedipedem retineret.*

SEDITA, Præsidium militare, *Garnison*. Isidorus Pacensis Episcopus in Chronico æræ 757. *Gentemque Francorum frequentibus bellis stimulat, & Seditas Sarrazenorum in prædictum Narbonensem oppidum ad præsidia tuenda decenter collocat.* Vox propria. S. Hieronymus de locis Hebraicis: *Villa, nomine Theman, ... ubi & Romanorum militum præsidium sedet.* [Vide *Sedes* 3. & *Sedetum*.]

SEDITIO, Conspiratio in mortem, aut damnum alicujus, Bractono lib. 3. tract. de Corona cap. 2. ubi Fleta lib. 1. c. 21. §. 2. 3. habet *Seductio*. At

c. 8. habet *Seditio*, ut & Radulphus de Hengham in Magna c. 2. *Constat, quod placita de crimine læsæ majestatis, ut de nece vel Seditione personæ Domini Regis, &c.* Libertates villæ Martelli in Lemovicib. an. 1219. apud Justellum: *De illis vero, qui alteri plagam aut cicatricem facerent, aut sanguinem excuterent, aut etiam aliquem ad lites, vel ad Seditiones arma traherent, &c.* Quo loco *seditio* idem valet, quod Gallis *Meslee*.

SEDITIONARI, στασιάζειν, in Gloss. Gr. Lat. *seditionem excitare*.

SEDITIONARIUS, δημαγέρτης, in eodem Gloss. qui *seditionem* excitat. [Conc. Toletan. XVII. inter Hispan. tom. 2. p. 760. *Seditionarios nunquam ordinandos clericos, sicut nec usurarios vel injuriarum suarum ultores.*] Vide Concilium Carthag. an. 398. can. 67. [& Gregor. Turon. lib. 10. Hist. c. 15.]

¶ SEDITIOSUM, Causa dissentionis, contentionis. Justinianus in 2. Præfat. Digest. *Et omnes ambiguitates decisæ, nullo Seditioso relicto.*

¶ SEDITURUS, pro Sessurus, in Vita B. Augusti novelli to. 4. Maii p. 622. *Quem ad locum concurrunt populi Sedituri & se prostraturi.*

SEDIUM, SEDIUS. Vide *Sedes* 4.

SEDNICUS, Centurio, Slavis. Vide Hist. Presbyteri Diocleatis pag. 290. edit. Joan. Lucii, [& infra *Setnicus*.]

¶ SEDOPROFETA, pro Pseudopropheta, in lib. 2. Isid. de Offic. c. 17. ex Cod. MS. Corbeiensi laudato à Mabill. Diplom. p. 350.

¶ SEDULA, pro Schedula, in Consuet. Universit. Paris. per Robert. *Goulet* fol. 5. v°. *Tenentur .... eorum Sedulas ad receptorem cum tana dirigendas signo suo signare.*

¶ SEDULARIUM, Sedile. Paulus D. l. 33. tit. 10. leg. 4. *Rhedæ & Sedularia supellectili adnumerari solent.* Vide Turnebi Advers. lib. 8. c. 9.

¶ SEDUMEN. Vide supra *Sedimen* 3.

SEDUS, *sine dolo, id est, virtus.* Papias.

¶ SEED-COD, vox Anglica quæ vas illud significat, in quo agricola semen reponit, à Sax. ſæð, Anglis *Seed*, Semen, & Coððe, pera, vel id omne quo aliquid continetur. Comput. ann. 1407. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 549. *Et pro uno Seed-cod empto iii. den.*

¶ SEENS, Res immobiles. Vide *Sedentia*.

¶ SEERUS. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. cliii. *De Seero de Gant. xx. l.* Nomen loci proprium esse videtur.

SEGA, SEGOHA, &c. Obligatio, qua vassallus, vel tenens, dominum in *hostem* seu exercitum sequi tenebatur. [Vide *Hostis* 2.] Charta Guigonis Comitis Forensis an. 1253. pro Libertatibus Villarezii: *Homines prædictæ libertatis tenentur venire in cavalcatam nostram, ... & Sequi mandatum nostrum per totum Comitatum Forensem, &c. Sega & sequela cum armis*, in Charta ann. 1350. apud Justell. in Hist. Turenensi p. 104. Alia an. 1275. in Tabul. S. Flori Arvern. *Ab omni atallia, collecta, leuda, Segoha, manobra & servicio.* Alia: *Excipimus etiam libertatem a Segnos, manobro & servicio.* Homagium factum Henrico Comiti Rutenensi à Petro de Panaco Domicello an. 1280. *Præterea ego & successores mei debemus vobis & successoribus pro quolibet prædictorum castrorum facere albergam cum 5. militibus, & Segoam facere cum aliam terram vestram monueritis, ad hæc nos vel nostri, &c.*

SEGUIS. Charta Pontii Comitis Tolosani ann. 936. apud Catellum pag. 89. *Quæstus, & albergas, & firmantias, & tallias, & omnes actiones, & Seguis, & justitias, &c.* Ita legendum pro *Segnis*.

¶ SEGUIUS, Eadem notione. Charta Raymundi Bernardi Vicecom. Biterr. an. 1070. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1157. *Excepto ipso Seguio qui per prædictos incombret vel donationes advenerit per directum ad ipsos successores de ipsos tenentes jamdictas donationes; sed ita maneant ipsa abbatia, exceptis prædictis incumbres & eorum Seguio præscripto.*

SEQUIMENTUM, SEGIMENTUM, SEGOIMENTUM. Charta Friderici II. Imp. an. 1220. apud Ughell. to. 2. pag. 23. *Ut nec per aliquem nostrum missum, aliumve majorem vel minorem laicalem personam, seu per commune Bononiæ compellamur curare, ad breve communis Bononiæ vel Sequimentum potestatis, aut in cavalcatam, vel in exercitum ire, &c.* Charta Nunii Sancii Comitis Rossilionis ann. 1233. *Et faciant ostes, & cavalcadas, curtes, & placita, & Segimenta cum meo corpore & meis Militibus de Vicecomitatu Ceritania, &c.* [Charta an. 1134. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1277. *Et faciam tibi hoster & cavalcadas, curtes & placitos, & Seguimentum cum meo corpore & cum meis militibus de Vicecomitatu Ceritania.*] Charta an. 1240. apud Joannem Lucium in Hist. Dalmatica p. 472. *Inprimis juraverunt corporaliter .... fidelitatem, & Seguimentum dictæ Potestatis, sicut Spalatenses juraverunt, &c.*

SEQUITIO. Libertates villæ Martelli in Lemuvicibus ann. 1219. apud Justellum: *Si quis habitator villæ Martelli non sequitur Vicecomitem, quando mandat Sequitiones suas, pro propria guerra, &c.*

¶ SEGALE, SEGALLUM, &c. Vide *Sigalum*.

SEGARDI, Hæretici, de quibus ita M. Chronicon Belgicum an. 1323. *Segardi multi combusti sunt Parisius propter hæresim pauperum de Lugduno, quia sub specie boni mala suscitare conabantur.* Sed legendum *Begardi*, de quibus supra.

¶ SEGARE, SEGATURA. Vide *Secare* 2.

¶ SEGATOR, SAGATUS. Vide *Seca*.

¶ SEGEL, ut *Sigalum*. Vide ibi.

¶ SEGLS, Mensura agraria. Charta Wersrithi Episcopi ann. 892. apud Hickes. Grammat. Anglo-Saxun. p. 174. *Et etiam unum pratum ad mensuram fere xii. Segetum vel amplius.*

¶ SEGESTRUM, *Pileum stramineum*, in Amalth. ex Suppl. Antiquarii: nescio quo vade. In Gloss. Lat. Græc. *Segestrum*, Σίγαστρον, γερώδερμον, vetus pellis. Vide Scaliger ad Festum in *Deris*, & Casaubon. ad Sueton. in Aug. c. 83.

¶ SEGGREAGIUM. Vide in *Secretarius* 3.

¶ SEGHIA, Terra inculta, vepribus & dumetis abundans, ab Ital. *Seccia*, dumetum, Gall. *Broussailles*. Statuta Vercell. lib. 5. fol. 128. *Item quod quælibet persona civitatis & districtus Vercellarum possit .... seminare, ad cultum reducere, & tensasas tenere terras & possessiones, quæ appellantur Seghiæ, zerbia, boscum, &c.*

¶ 1. SEGIA, ut *Seghia*, ni fallor; nisi sit Modus agri, idem proinde quod *Segus*. Vide in hac voce. Charta an. 1285. in Tabul. S. Johan. Angeriac. *Et super medietate cujusdam Segiæ prout includitur inter maresia communia & pratum domini de Gurgitibus, quæ Segia communis est cum Humberto.* Vide *Sedes* 4.

¶ 2. SEGIA, Situla ex ære Cyprio, aquæ hauriendæ idonea, Ital. *Secchia*. Statuta Vercell. lib. 7. fol. 152. *Item statutum est quod si ignis poneretur in civitate de nocte ... incontinenti currant ... mulieres cum situlis & Segiis portantes aquam & ad ipsum ignem extinguendum intendant sub pena sol. xx. Pap.* Vide infra *Selba*.

¶ 3. SEGIA, Quod Commentariensi pro incarce-

ratione præstatur. Charta Caroli Principis Montis S. Angeli ann. 1284. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 75. v°. *Ut sex denarii qui solvuntur in Arelatensium civitate pro Segia a captivis.... sint nobis.*

¶ SEGIAGIUM. Vide *Sedes navium* in *Sedes* 4.

¶ SEGIMENTUM, ut supra *Sega*. Vide ibi.

¶ SEGLA, Mensura liquidorum. Vide *Sicla*.

¶ SEGLARIUM, Emissarium aquarium, Gallice *Evier*, vel quid simile. Statuta Placent. lib. 4. fol. 40. v°. *Omnia Seglaria seu foratuina vel meatus in quibus mittitur vel mitti potest aqua in aliquam viam publicam civitatis habeant borificium & foramen ex quibus exit aqua juxta terram: ita quod exitus vel relibertatio non ledat transeuntes.* Vide *Scolarolum*.

¶ SEGLE, SEGLIA, SEGLUM. Vide *Sigalum*.

SEGMENTATUS, [*Segmentis* ornatus. Dicitur de veste *Segmentis* variegata simul & de homine ejusmodi vestimentis induto. *Segmenta* autem intelligo ornamenta dissecta vel etiam diversi coloris seu textus. Hinc *Segmentatus*, idem quod acupictus sonat Ernaldo in Vita S. Bernardi to. 2. Oper. ejusdem col. 1112. edit. an. 1690. *Segmentata et circumferebantur pulvinaria.* Probus *Segmenta* interpretatur fasciolas quæ extremis vestium oris assuuntur, Gall. *Franges*. Eo sensu occurrit in Conc. Mexic. an. 1585. inter Hispan. tom. 4. p. 339. *Vestitu fimbriato, clavis sericis, phrygiisve aut Segmentis ornato* (Clerici) *ne utantur; sed Segmenta rasi serici aut tafetani, quæ duorum aut trium digitorum latitudinem non excedant, in extremitate pallii seu mantelli gestare poterunt.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Segmentum, une maniere de vestement, ou pourfi ou decoupeure de robe, ou fermail pendent du col.*] Vita MS. S. Amatoris initio: *Parentibus nobilissimis ortus, & in cunis Segmentatis educatus est.* [*Segmentatas cunas* dixit etiam Juvenalis Sat. 6. 89. hoc est, inquit Perottus, tenuissimis ligneis ramentis ac versicoloribus depictis: nisi *cunas Segmentatas* malis *segmento* tectas interpretari.] Gerardus Episcopus Cameracensis in Concilio Atrebatensi an. 1025. tom. 13. Spicilegii Acheriani pag. 3. *Tertia vero die, qua Dominica habebatur, Segmentatus Episcopus cum suis Archidiaconis paratis, crucibus & textis Evangelicis .... Synodum celebraturus .... progreditur.* i. vestibus Pontificiis [quæ *Segmentata* erant] indutus. Allusit ad illud Juvenalis lib. 1. Sat. 2. de veste Gracchi:

Segmenta, & longos habitus, & flammea sumit.

[Adde Arator. in Act. Apost. c. 16.] Vide Salmasium ad Vopiscum pag. 404. [& Martinii Lexic. v. *Segmen.*]

SEGNIATA. Charta Pacis communiæ oppidi Faræ, ab Ingeranno de Couciaco indulta an. 1207. *Capitagia hominum nostrorum, & tria placita generalia, & panem, quem nibi debebant, ... & stallagia sotularium, & Segniatam piscatorum, circadam etiam nemorum, & aquæ custodiam: hæc omnia eis quitta clamavimus, &c.* Apud Thomasserium in Consuet. Bituric. parte 3. c. 22. Forte legendum *Sogniatam*, ex Gall. *Soing*. [Vide *Soniare*.]

¶ SEGNIORESSA, Domina. Testam. Raymundi Trencavelli ann. 1154. inter Probat. novæ Hist. Occit. to. 2. col. 550. *Mea uxor tantum quantum voluerit stare sine marito cum suis & meis infantibus in omnibus terris meis sit domina & Segnioressa.* Itali *Signoressa* eo sensu non nisi ridendo usurpant. Vide infra *Senior*.

¶ SEIGNORESSA, Eodem intellectu, in Testam. Florentii de Castellana an. 1398. ex Schedis Pr. de *Mazaugues*: *Voluit ... quod totum fartum de Luco sibi veniat & de ipso farto sit domina & Seignoressa.* Vide *Signoressa*.

¶ SEGNIORIVUM, ut infra *Segnoria*. Charta an. 1138. inter Probat. novæ Hist. Occitan. tom. 2. col. 486. *Ego Guillermus Poncius, & nos qui sumus ei filii Raymundus Ademar, & Guillermus Ademarus .... vendimus .... tibi R. Trencavello totum quod nos habemus ... in toto castro de Marcelliano ... hoc est homines & fœminas cum toto Segniorivo quod ibi habemus.* Vide *Segnorivum*.

¶ SEIGNORIVIUM, Eadem notione, in Charta an. 1139. ibid. col. 487. *Donamus itaque vobis castellum de Illa & castellum de Caselas ... cum suis fortezis & munitionibus, & cum ipsis Seignorivio & censibus atque usaticis, & redditibus quæ ibi habemus & habere debemus, & cum toto hoc quod ad ipsa castella & ad dominationem pertinet ac pertinere debet.* Vide *Senior*.

¶ SEGNIS, pro *Seguis*. Vide *Sega*.

¶ SEGNITUDO, Segnities, desidia. Conc. Emerit. inter Hispan. to. 2. p. 629. *Sunt aliqui quorum intentio non pauca est in sancto Dei officio, atque multi quos Segnitudinis fastus minime perducit ad bonum profectum.*

¶ SEGNOA, ut supra *Sega*. Vide ibi.

SEGNORIA, Dominatio, dominium; ex Gallico *Seigneurie*. Charta Raymundi Berengarii Marchionis Provinciæ an. 1234. *Scilicet omnem Segnoriam, & dominationem, jurisdictionem, &c.* [Cigaltius de Bello Ital. *Papa longo tempore tenuit Segnorias Regis.* Adde Statuta Massil. lib. 2. c. 3. §. 1. &c.] Vide *Senior*.

¶ SEIGNEURIA, in Charta an. 1305. to. 1. Hist. Dalphin. p. 21. col. 2. *Concedens .... quod per se, vel familiares suos quoscunque, percipiant & teneant ut gardeii & custodes ejusdem dictam domum fortem cum omnibus ejus mandamento, territorio, Seigneuria, jurisdictione, &c.* Occurrit ibidem bis *Seignoria*.

¶ SEIGNIORIA. Charta an. 1290. apud Spon. to. 2. Hist. Genev. p. 61. *Propterea nos idem Comes eidem domino Episcopo juravimus quod de aliis juribus, possessionibus, vel Seigniorià ipsius domini Episcopi nihil occupabimus ... & defendemus contra omnes personas in omnibus juribus, possessionibus & Seigniorià sua in civitate.*

¶ SEIGNORIA, Ital. *Signoria*. Charta an. 1223. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. *Nos abbas petebamus totum affare, scilicet dominium & jurisdictionem & Seignoriam omnimodam dicti Roncelini.* Charta pariagii inter Regem & Episc. Mimat. ann. 1306. ex Tabul. Mimat. *Ad Episcopum & Ecclesiam Mimatensem pertinet jus ... cudendi monetam ... & omnia alia & singula explectandi pro majori potestate & Seignoria sua, quæ ad majorem potestatem, regaliam & majus dominium pertinere noscuntur.* Occurrit prætera in Charta an. 1304. tom. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 194. in Statutis Massil. lib. 4. c. 14. & alibi.

¶ SEGNORITUM, ut *Segnoria*. Statuta Astens. c. 52. fol. 11. v°. *Ordinatum est quod si aliquæ terræ & possessiones, & res, seu aliquod castrum, vel villa seu jurisdictio, vel contitus, vel Segnoritum date, data, seu datum sint vel fuerint, &c.*

¶ SEGNORIVUM, Dominium, idem quod *Segnoria*. Conc. Turiason. an. 1229. inter Hisp. to. 3. p. 494. *Universa & singula quæ ... Rex Aragoniæ ... Reginæ Alienoræ .... concessisse legitur in charta de ipsorum conjunctione confecta, cum pleno Segnorivo & integritate omnium jurium.* Vide *Segniorivum*.

¶ SEGNUM, Genus vestis, Macris in Hierolex. Brevis tunica, quæ sub cappa à Regularibus defertur, Italis *Saio*. Vita S. Brigidæ tom. 1. Febr.

p. 125. *Alia vero puella dedit Segnum suum leproso.* Legendum forte *Sagum.*

¶ SEGOA, ut *Sega.* Vide in hac voce.

¶ SEGODE, Bonus, Angl. *Good*, eodem sensu. Vita S. Odonis Archiepisc. Cantuar. sæc. 5. Bened. pag. 296. *Cognomine quoque boni in materna lingua illum deinceps vocare solebat, videlicet Odo Segode, quod interpretatur Odo bonus.*

¶ SEGOHA. Vide supra *Sega.*

¶ SEGONNA, Araris, *la Saone.* Translat. S. Gorgonii Mart. sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 594. *Transeuntes igitur Segonnam fluvium, subsecuta est nos quædam anus, &c.*

SEGREARIUS, SEGREAGIUM, SEGREALIS, SEGRECHERIA. Vide *Secretarius* 3.

SEGREGALLUS, [f. pro *Senescallus*, ut conjicit Acherius to. 9. Spicil. p. 183. Ut ut est idem sonat quod *Villicus*, cujus, ut & Senescalli, fuit reditus fisci dominici ejusdemque justitiam administrare.] Charta MS. Humberti D. Bellijoci ann. 1233. pro libertatibus Bellævillæ: *Si Burgenses commune faciant ad opus villæ suæ, nec Præpositus, aut Villicus debet interesse. Si vero Præpositus vel Segregallus requisiti fuerint à Burgensibus, quod accipiant vadimonia ab illis, qui commune noluerunt solvere, facere debent sine contradictione.* [Rursum: *Præpositus, Segregallus .... non potest ferre testimonia contra Burgensem in curia domini accusatum.*]

¶ SEGREGUS, ut infra *Segrex.* Gloss. Isid. *Disgrex, Segregus.* Occurrit etiam apud Ausonium Parental. Carm. 9.

¶ SEGRESTA, SEGRESTANUS, SEGRESTARIUS, SEGRESTIA, SEGRESTARIA. Vide in *Sacrista.*

¶ SEGREX, Segregatus. Sidonius lib. 5. Epist. 12. *Hoc solum tamen lice e gemo, quod turbine dissidentium partium Segreges facti, mutuo minime fruimur aspectu. Civitates sitn Segreges*, apud eumdem lib. 9. Epist. 3. Utuntur præterea Seneca de Benef. lib. 4. cap. 18. & Prudentius Hammart. v. 803. Pro Liber, immunis, occurrit in Cod. Theod. leg. 15. tit. 26. de Prox. *Quotiens equorum aliarumque rerum procedit indicio, in sacris Scriniis militantes immunes ac Segreges habeantur.* Vide *Segregus.*

¶ SEGUIMENTUM, SEGUIS, SEGUIUS. Vide supra *Sega.*

SEGULA. Vide *Sigalum.*

¶ SEGUNDUS, pro Secundus, in Charta Principis Aldegastri inter Conc. Hispan. to. 3. p. 90. Nostri etiam à secundum adv. dixerunt *Segon.* Charta an. 1260. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 402. *Segon la tenour de nos lettres. A la Chancelor Seganz empres*, in Charta an. 1261. ibidem col. 405.

SEGUS, Modus agri. Charta Ludovici Pii Imper. apud Mabillonium, ad Vitam S. Benedicti Anianensis p. 224. *Item in eodem pago illos Segos cum ipsa piscatoria, & plagis maris, & fiscum nostrum adhærentem illis, &c.* [Vide *Segia* 1.]

SEGUSIUS. Vide *Canis segusius.*

SEHOMSOKNE. Fleta lib. 1. c. 34. §. 8. *Cadit appellum, si ipsum interfecerit tanquam furem nocturnum, vel utlagatum fugientem, vel cum aliter parcere ei non potuit, sine suo periculo, vel cum defendens domum suam invasorem volentem invito ipso domino ingredi, tanquam in Sehomsokne, dum tamen aliàs proprium periculum evitare non potuit.*

SEIGA, SEIGIT. Vide *Saiga.*

¶ SEIGNEURIA, SEIGNIORIA. Vide *Segnoria.*

¶ SEIGNORESSA, Domina. Vide *Segnioressa.*

¶ SEIGNORIA, Nostris *Seigneuriage*, Præstatio quæ à monetæ fabricatoribus domino, cujus est moneta, exsolvitur ex monetariæ fusionis & signaturæ proventibus, idem proinde quod *Monetagium.* Vide in hac voce. Extractum Computi ann. 1338. to. 1. Hist. Dalph. p. 95. col. 1. *Pro quibus tribus millibus sexcentis & quadraginta octo marchis tribus unciis & tertia argenti fini positi in dicta moneta ... contingunt dominum nostrum pro Seignoria ad rationem de sex solidis & sex denariis monetæ tunc currentis pro qualibet marcha dicti argenti fini.* Aliud Computum an. 1339. ibid. p. 96. col. 1. *Siardellus teneatur solvere domino nostro Dalphino pro Seignoria dictarum monetarum, pro qualibet videlicet marcha argenti fini conversi & positi in dicta moneta alba, 26. solidos Viennenses monetæ currentis.* Pluries ibi. *Seignoria*, pro Dominium. Vide in *Segnoria.*

¶ SIGNORIA, Eadem notione, in Statuto an. 1340. ibid. tom. 2. p. 417. col. 1. *Fuit etiam ordinatum & expresse concessum per dictum dom. Dalphinum, quod ratione Signoriæ dictarum monetarum, ipsi magistri non debeant dare Signoriam de una marcha pro qualibet centum marcharum cudendarum.*

¶ SEIGNORIVIUM. Vide *Segniorivum.*

¶ SEILE, *Resti.* Gloss. Monf. p. 383. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SEILLA, perperam pro *Scilla*, in Monum. Sacr. Antiquit. to. 2. p. 433. & 434. Vide in *Skella.*

SEILLETUM, Vas, in quo aqua benedicta defertur, Gallis *Seillet*, voce ex *situla* formata. Acta Capitularia Ecclesiæ Lugdun. an. 1343. *Item duos bacignetos argenti cum armis D. Henrici de Rupeforti quondam Decani Ecclesiæ Lugdun. item Seilletum argenti, ponderantes 42. marcas argenti.* Vide *Cedellus.*

¶ SEILLO, SEILLUM, SEILO. Vide *Selio.*

¶ SEINTELUS, corrupte prorsus pro S. Clodoaldus, Gall. *S. Clou*, vicus prope Parisios. Chron. Th. *Otterbourne* p. 269. *Jacuit non procul Aurelianensis Dux prope villam de Seintelo, in qua constituta fuit magna pars ejus exercitus.* Infra: *Villa de Sentelo.* Propius ad Gallicum accedit Walsinghamus apud quem legitur *Seyncło.*

¶ SEJORNARE, SEJOURNARE, Commorari, manere, diem ducere, Gall. *Sejourner.* Computus an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. CXLVIII. *Pro 11. summariis qui Sejornaverunt apud Vernonem*, XLII. *sol.* Charta ann. 1392. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 859. *Idem Petrus de Craon in Britanniam fugit & ibidem per aliquos dies Sejournavit.* Charta ann. 1440. ex Bibl. Reg. *Eundo, transeundo, morando, Sejournando, &c.* Vide *Subjurnare.*

SEJORNUM REGIS, ita appellatus locus, ubi erant stabula regia, in quibus equi regii alebantur, & morabantur, donec Rex iis indigeret. Locum autem *sejorni Regis* fuisse aiunt paulo ultra Palatium, quod *de Beauté* appellabant, ad Matronam fluvium. Huic præerat *Custos Sejorni Regis*, cui suberant *Marescallus*, cujus munus erat, equos ferreis soleis instruere, *Pagii* seu famuli, & alii. Memorialia Cameræ Computor. Parisiens. Regesto 8. *Drouetus Ogeri Valetus Cameræ domini Ducis Aurelianensis, ordinatus & retentus in officio custodis Sejorni Regis loco Hueti de Corbeia exonerati, per litt. 13. Mart.* 1413. Guillelmus *de Boncour premier Escuyer du Corps* an. 1345. idem munus paulo ante obierat, ut docet Diurnale Thesauri. Computus Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis 1. Julii ann. 1352. in iis, *qui ont eu robes en ce terme*, recensentur *les gens du Sejour, dont le premier est Maistre Guillaume le Mareschal garde du Sejour, le Chapellain*,

qui chante au Sejour, le Clerc, les Valets, & les Pages du Sejour, qui ibi complures describuntur. Computus Thesauri regii an. 1328. *Stephanus de Compendio Marescallus Sejorni Regis.* Hinc *Sejornare* dicuntur equi, quamdiu in equili morantur: qui inde adducebantur, *Chevaux sejournez*, quasi recentes & non fatigati. Le Roman *de Gaydon* MS.

Porroiʃt en oʃt deus mil homes mener,
A cleres armes, & à destriers Sejornez.

Infra:

Ambedui montent ès destriers Sejornez.

Le Roman *de Garin* MS.

Envoiez li vint destriers Sejornez,
Et vint espées au poim d'or noielez.

Huc spectant, quæ habent Statuta Delphinalia p. 42. *Item voluit, concessit, declaravit & ordinavit dictus dominus Delphinus, quod ipse Delphinus, vel successores sui, deinceps non possint, nec debeant mittere vel ponere pro Sejorno equos roussines, canes venaticos, venatores, familiares, seu alios gartiones eorum in domo religiosorum, vel aliarum personarum Ecclesiasticarum, &c.* [Computus an. 1239. ex Bibl. Reg. *Pro Sejorno equorum domini Alfonsi Comitis Boloniensis, &c.* Alter an. 1245. *Gaufridus de Meleduno pro Sejorno equi sui & pro quodam equo locato* XXII. *sol.* IIII. *den.*]

☞ Hinc nostri *Etre Sejours* dixerunt pro interquiescere, è lassitudine recreari. Vita Juhannis IV. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 723.

En cette ville furent trois jours,
Et furent la tres bien Sejours.

Vetus Poeta MS. ex Bibl. Coislin. olim Sangerm.

Et puis sor un cheval montée,
Cele qui n'a point de Sejor,
S'en vait tost apres son seignor.

¶ SEISIACIO, Seisiare, Seisina, Seisinare, Seisire, Seisitio. Vide *Saisire*.

SEISO, Seisona. Vide *Satio*.

SEITIVA, pro *Sativa*, quod seritur, granum. Libertates oppidi Jasseronensis in Sebusianis ann. 1283. *Pro qualibet seteriata terra nostra arabilis, in territorio de Jasseron existentis, unum quartallum frumenti, ... & 12. den. Viennenses in pratis in dicto territorio existentibus pro qualibet charreta fœni 12. denarios: pro charreta vero Seitiva, sex denarios nobis .... singulis annis persolvendos.*

☞ Errat Cangius ex corrupta lectione: emendandum quippe est *Scitiva* pro *Seitiva*: qua voce tantum prati significatur quantum homo per unum diem succidere potest. Et quidem eo sensu etiamnum apud Dombenses *une Scitive de pré* usurpatur, à verbo *scivo*, quo rustici ejusdem tractus utuntur pro falcare, *faucher*.

¶ SEITORIUM, vel Saytorium, Locus ubi serra dissecantur arbores, vel Molendinum ad id operis destinatum. Charta MS. inter Adversaria Dum. Aubrei: *Juxta Seytorium fratris sui, &c.* Vide *Seca*.

¶ SEITUNGA, *Gladius*. Gloss. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SEJUGA, ἑξάζυγον. Gloss. Lat. Gr. Papias: *Sejugo maxime currus Jovis.*

¶ SEIZENUM, Regio urbis, apud Massilienses, quorum urbs olim in sex partes distributa erat, vulgo *Sezain. Seizenum S. Johannis, de Acuis, draparia, S. Jacobi, S. Martini, & Callata*, in Regest. Communitat. Massil. an. 1301. Statuta Massil. lib. 1. cap. 8. §. 8. *Per civitatem Massilia & per Seizena ejusdem civitatis, &c.* Ibidem cap. 56. §. 1. *Eligantur* XII. *probi viri scilicet duo per Seizenum.* Et §. 2. *Ipsi inquirere teneantur communiter vel quilibet pro suo Seizeno an mensura justa fiat.* Vide *Sexterium* 2.

¶ Sexenum, Eodem significatu, in laudato Regesto Massil. *Eligantur de quolibet burgoto dicta civitatis duo probi homines & unus notarius & totidem dicta civitatis Sexeno, qui primum in suis burguis seu Sexenis perquirat & recipiat a volentibus gratis contribuere in opere jam dicto.*

¶ SELANUS inter ministros recensetur in Charta visitat. abbatiæ *de Gar* in Tabul. S. Victoris Massil. *Uno scutifero, tribus garciferis, clavario, coco, cogastrano, portarie, ecclesia Selano, fernerio, &c.* Ubi f. legendum est *Sclavo*.

SELARIUM, pro *Salarium*, occurrit non semel in Compoto Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia an. 1364. in Bibl. Regia.

¶ SELAS, vox Græca, Jubar, fulgor. Apuleius de Mundo: *Selas autem Graci vocant incensi aeris lucem.* Occurrit apud Glabrum Rodulphum lib. 5. c. 1. Vide *Palmeste*.

SELATUS, *Ensis more terrarum fulgidus.* Ita Papias MS. & edit. Forte *Stellatus*, & *Stellarum*.

SELAVE. Pactus Legis Salicæ tit. 58. *Si quis Cheristaduna super hominem mortuum capulaverit, vel mandodo, aut Selave, quod est porticulus, super hominem mortuum dejecerit, &c.* Editio recentior tit. 57. §. 3. *Si quis aristatonem, hoc est, staplam super mortuum missum capulaverit, aut mandualem, quod est structura, sive Selave, qui est ponticulus, sicut more antiquorum faciendum fuit, &c.* Quidam codd. denique præferunt *Salive*, vel *Sillabe*. [Edit. Eccardi, *Silave*.] quarum vocum incertæ sunt origines, licet ex Lege constet, ita dictum ædificium, quod tumulo superponebatur. Wendelinus à *Sala* deducit, quasi fuerit *parva sala*, sive atriolum. Sed vix est, ut assentiar. Vide *Porticulus*.

☞ Probabili omnino conjectura Eccardus in Notis ad hunc locum censet vocem esse compositam ex *Sel*, vel *siel*, anima, & *Lave*, seu *laube*, porticulus: unde facile componitur *Selave*, quo ædicula vel ædificiolum tumulo alicujus superpositum significatur, quasi esset defuncti porticulus seu tegmen animæ.

SELDA, Taberna mercatoria, ex Saxonico ꝛelꝺe, sedile, sedicula, scamnum, *stallum*. Vocabularium vetus Anglo-Lat. *Schoppe. Opella, propela, micropolium, Selda.* Assisa Ricardi I. Regis Angliæ de Mensura, apud Matth. Paris p. 134. & Rogerum Hovedenum p. 774. *Prohibitum est, ... ne quis mercator pratendat Selda sua rubros pannos, vel nigros, vel scuta, vel aliqua alia, per qua visus emptorum sape decipiuntur ad bonum pannum emendum.* In majoribus Chronicis, ubi locus hic vertitur, Seldæ *Window* exponitur, i. *Fenestra*. Monasticum Anglicanum to. 2. p. 86. *Domum lapideam, ... qua sita est contra Seldas de Dovegata.* Pag. 230. *Et unam Seldam mercatoriam, & unam bovatam terra, &c.* Adde to. 3. p. 124. Charta ann. 1182. apud Somnerum: *Herebertus coser tenet Seldas in foro pro 12. denariis.* Alia Ottonis Comitis Palatini Rheni ann. 1294. apud Hondium in Metropoli Salisburg. tom. 2. p. 358. *Villam dictam Sall, item villam Pamatzaw, item Sutkenried quatuor Seldas, item villam Pfoling pro piscaria & vineto ibidem, &c.* Vide Edw. Cokum ad Littletonem sect. 1. pag. 4. verso.

SELEGERET. Traditiones Fuldenses lib. 3. c. 36. *In urbe ergo fratribus majoris Ecclesia in jus caritatis animarum, quod vulgo Selegeret dicitur, duo talenta ordinamus, ... in jus prafata caritatis animarum ad anniversarium meum & uxoris mea annuatim celebrandum determinamus.*

Digitized by Google

SELENE, Luna, ex Gr. σελήνη. Joannes Scotus Erigena in Præfat. ad lib. S. Dionysii:

Primo commotus Phœbum suvente Selena.

¶ SELENITIS, Eadem notione apud Agnellum in Vita S. Damiani to. 2. Murator. p. 150. col. 2. *Quantum illi tenebræ offensa fuerunt, tantum Selenitis suos sparsos radios ei beneficium præstitit, & quantum altius in sublimitate se erigebat, tantum clarior terra apparebat.*

¶ SELENTIOSES. Inscriptio sepulcralis Lugduni reperta. in Diar. Trevolt. mensis Sept. an. 1731. *Optato & Paulino Consulibus Kal. Februarii depos. Selentioses.* Videtur esse nomen proprium.

¶ SELESEI. Eadmerus in Vita S. Wilfridi cap. 47. *Quo tempore Rex Elidwalh donavit servo domini terram octoginta septem familiarum, vocabulo Selesei, quod Latine dicitur Insula vituli marini.* Anglis *Seacalf* est Vitulus marinus.

SELGA. Vetus Charta ann. 7. Rodulfi Regis Burgundiæ apud Jo. Mariam *de la Mure* in Hist. Ecclesiastica Lugdunensi pag. 382. *A mane jam dictæ villæ, quæ Conziacus vocatur, finibus terminatur: à medio die finibus terminatur de Versennaco & Apinnaco: à sero die Amaniniaco, à cercio de terra ipsius S. Saviniacensis Martini: & à Selga rivulo volvente.*

SELHA, Situla, aquæ ex puteo hauriendæ idonea. Tabular. Dalonensis Monasterii fol. 66. *Dederunt 4. Selhas fabarum ad mensuram del folier.* [Vide *Seilletum*, & *Sellus*.]

SELICHUS. Monasticum Anglic. to. 2. p. 1055. *Volo itaque, ut omnes oblationes, quæ ad majus altare ejusdem Ecclesiæ offerentur, sine calumnia liberaliter habeant, & de Selichis, qui ad Aldkingorne capientur, postquam decemati fuerint, concedo, ut omnes septimos Selichos habeant; salis quoque & frumenti, qui ad opus meum ad Dumfermlin allata fuerint, omnem decimam concedo.* [Vide *Selures*.]

SELIO, SELLIO, Modus agri, forte ex Gallico *Seillon*, Lira, porca, arula. Edw. Cokus ad Littletonem: *Bythe grant of à Selion of land*, Selio terræ, *à rig de of land which containeth no certainty, for some de greater and some be lesser, bant by the grant de* una porca, *à ridge deth passe.* Selio *is derived of the French word* Sellon *for à ridge. Selio*, inquit Spelmannus, *agri portio, sulcos aliquot non certos continens: Anglis aliis, à sliche of lande, aliis à selion, aliis à ridge.* Covellus vero ait, aliàs acram integram, seu jugerum, aliàs plus minus, dimidiam continere. Tabularium Ecclesiæ Gratianop. sub Hugone Episc. fol. 58. *Willelmus & Wallenus habebant unum Sellionem terræ ad Cantissam infra terram Episcopi.* [Charta apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Dedi.... unam acram terræ in campo de Camutth, scilicet illas Seliones & dimidium.*] Monasticum Anglic. tom. 1. p. 833. *Ex dono Ogeri .... unam bovatam terræ, & unam acram, & unum Selionem, & unum molendinum cum pertinentiis suis.* Infra: *Et unam acram loco Tofti, & 20. Seliones ad locum bercariæ faciendæ.* Pag. 111. *Dederunt 6. Selliones terræ retro curiam de Ablode.* Adde pag. 484. 530. to. 2. p. 55. 141. 211. 212. 213. 279. 281. 320. 372. to. 3. p. 57.

☞ Non absurda certe est vocis originatio, quæ modo ex Scriptoribus Anglicis proponebatur: at mihi verosimilior videtur quæ à Gallico *Siller*, secare, deducitur: adeo ut *Selio*, modus sit agri, quantum scilicet unus *Sector* per diem *Secare* potest: qua ratione *Sectura prati* usurpari supra observatum est. Certe *Silleur*, pro Messium sector, dixerunt nostri, quod à Secando, non à Gall. *Sillon*, lira, porca, accersendum existimo. Statutum Joannis domini *de Comercy* ann. 1336. ex Cod. MS. ejusd. loci p. 79. *Item à chascun bled chascun conduict nous doit chascun an ung Silleur & en fenaulx un faulcheur.*

SELIUNCA, diminut. à *Selio*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 773. *Et 3. Seliuncas infra curtem grangiæ.* Occurrit ibi pluries, ut & *Seliuncula*.

¶ SEILLO, SEILO. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 255. *Super Wadholm* VII. *Seillones, super Haydu* I. *Seillonem, ad Crucem del Hay* II. *Seillones, &c.* Alia ibid. p. 250. *Quatuor Seilones terræ de Forland qui jacent juxta Divisam de Melton; & tres Seilones terræ de dominico meo.*

SEILLUM. Idem Monasticum tom. 1. p. 676. *Et 4. acras Hospitali, duas earum ex una parte campi, & duas ex parte alia, & 1. Seillum juxta vivarium, & 4. acras.* Tabular. Absiense fol. 186. *Rupturam 6. Seillum latitudinis ad faciendam viam.*

SELLIVUS. Monasticum Anglic. to. 3. p. 161. *Una vero acra & una roda abuttant ex parte aquilonari super idem cimiterium, ...& post primos quatuor Sellivos, qui sunt juxta viam, perfeci sex acras in Dalocre.*

SELLONUS. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 56. *Tenura Aichardi, quæ est juxta rivum, & unus Sellonus, qui est ultra rivum, quem habet Achinus in feudum de Adeniaro.*

SILLONUS, in Tabul. Absiensi fol. 155. *Dederunt... 20. Sillonos terræ, qui sunt juxta domum de Vauvent.*

¶ SELIPHTARI, Genus Turcici equitatus. Jovius Hist. lib. 14. *Oglanis pari prope authoritate succedunt Uluphagi, Seliphtari, Caripigi & Mutpharachæ, qui dextra lævaque distinctis agminibus equitantis Imperatoris latera præcingunt.*

¶ SELIQUASTRUM, Sellæ genus, Casaubono ad Sueton. Sella muliebris aperta, cujus domi usus fuit. Arnobius lib. 2. adv. Gentes: *Quid arquata si sellula, acus, strigil, pelluvium, Seliquastrum?* Utitur etiam Hyginus Astron. lib. 2. de Cassiopeia.

¶ SELIQUATICUM. Vide in *Siliqua*.

¶ SELIUNCA, SELIUNCULA. Vide in *Selio*.

1. SELLA. *Sella familiarica*, pro latrinis & privatis, apud Varron. lib. 1. de Re rust. cap. 14. & Vitruvium lib. 6. cap. 10. ubi *sella* legendum, non *cella*, monuit Cujacius lib. 10. Observ. cap. 18. Martialis lib. 12. Epigram. 78.

Sellas ante petit Patroclianas,
Et pedit deciesque, viciesque.

Purgare per vomitum, aut per Sellas, apud Marcellum Empiricum. Hinc

ADSELLARE, & ASSELLARE, Gallis, *Aller à la selle*, ἀφοδεύειν. Vetus Interpres Epistolæ S. Barnabæ c. 8. *Lepus singulis annis facit ad Adsellandum singula foramina.* Ubi Græca sic habent: Ὅτι ὁ λαγωὸς κατ' ἐνιαυτὸν πλεονεκτεῖ τὴν ἀφόδευσιν· ὅσα γὰρ ἔτη ζῇ, τοσαύτας ἔχει τρύπας. Octavius Horatianus lib. 4. Rer. medicar. p. 9?. *Si infanti, vel majori ad Assellandum intestinum descenderit, sive sanguine puro, sive cum stercore Assellatus, sublavet se de aqua, &c.* Occurrit apud eumdem semel ac iterum. Alexander Iatrosoph. lib. 2. Passion. cap. 79. *Multo igitur manet ventris solutio cum frequenti Assellatione.* Utitur etiam pluries Vegetius de Arte veterin. lib. 1. cap. 50. lib. 3. c. 57. 59. ut & Gariopontus in Passionario lib. 1. c. 12. l. 3. c. 13. 17. 21. &c.

2. SELLA, Ἐφίππιον, Equitum instratum. Vegetius lib. 4. Art. veterin. c. 6. de Equis: *Aphrica Hispani sanguinis velocissimos præstare consuevit ad usum Sellæ.* Sidonius lib. 3. Epist. 3. *Alii sanguine ac spumis pinguia frena suscipiunt, alii Sellarum equestrium madefacta sudoribus fulcra resupinant.* Leo Imp. in l. un.

Cod. Nulli licere, &c. lib. 11. *Nulli prorsus liceat in frenis & equestribus Sellis, vel in baltheis suis margaritas ..., inserere.* Guillelmus Bibl. in Hadriano II. PP. *Singulos equos cum Sellis aureis devotione Imperatoria capientes, &c.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Filius ejus Odo hoc annuit, & habuit unam Sellam septem solidis & octo denariis emptam.* Ordinat. Humberti II. an. 1340. ubi de Officio Scutiferiæ to. 2. Hist. Dalph. p. 394. col. 2. *Item, non obmittat equos, corserios, palafredos & roncinos, Sellas, bridas, armaturas nostras, & alia munimenta dicti officii facere custodire diligenter.*] Observatum jampridem à viris eruditis, *sellarum* equestrium haud fieri mentionem apud veteres Scriptores, atque adeo esse nuperum inventum: ita ut earum nulla fere occurrat ante tempora Valentiniani Imperatoris memoria, (l. 47. Cod. Th. de Cursu publ.) ut & *staffarum*, seu *stapedum*. Antea quippe stragulis quadrangulis equorum dorsa insternebantur, cujusmodi in statua Antonini, quæ Romæ in Capitolio exstat, conspiciuntur, quibusque hodie famuli, equos aquatum ducturi, insidere solent. Xenophon lib. περὶ ἱππικῆς, seu de re equestri, monet, ut qui equo, sive nudus ille sit, sive ephippio stratus, insederit, rectus semper stet, non vero sedeat veluti in sella, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ δίφρου ἕδρα. Ex quibus patet, non semper ephippio equites usos, atque ipsum denique ἐφίππιον leve quid fuisse, nec in sellæ nostratis modum compositum. Quod vero Goropius Becanus lib. 2. Francicor. p. 48. sellæ equestris inventionem Saliis Francicis adscribit, & ab eorum appellatione *Sella* nomen accessit, vix fidem meretur, cum proclivius multo sit, *sellam* dictam credere, quod eques in ea veluti in quavis sella sedeat: unde ad discrimen cæterarum sellarum, *Equestris* Sidonio, *Equitatoria* Jornandi dicitur. Vide Jo. Tzetzem Chil. 9. c. 290.

¶ Inter duas Sellas Corruere, Gallice *Etre entre deux selles le cul à terre*, Proverbii genus: dicitur de eo qui duplici ratione rem aliquam persequitur, quam tamen non obtinet. S. Bernardus Epist. 114. edit. 1690. tom. 1. col. 123. *Deum ergo repellens, & a sæculo repulsa, inter duas, ut dicitur, Sellas corruerus.*

Sellam Gestare. Vetus fuit consuetudo, & pro lege apud Francos & Suevos olim inolevit, ut, si quis nobilis, aut ministerialis, vel colonus incendiarius, aut prædo, vel gravioris criminis reus, coram suo judice inventus esset, antequam mortis sententia puniretur, confusionis suæ ignominiam, Nobilis canem, Ministerialis sellam, de Comitatu in proximum Comitatum, gestare cogeretur. Verba sunt Ottonis Frising. Episc. lib. 2. de Gestis Frider. c. 28. quæ suo more exscripsit, strictaque oratione sic reddidit Guntherus, Ligurini lib. 5. pag. mihi 112.

Quippe vetus mos est, ubi si quis Rege remoto,
Sanguine vel flamma, vel seditionis aperta
Turbine, seu crebris regnum vexare rapinis
Audeat, ante gravem quam fuso sanguine pœnam
Excipiat, si liber erit, de more vetusto
Impositum scapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre,
Sin alius, Sellam, &c.

Hujus moris, seu mavis legis, vestigia & exempla haud pauca supersunt apud Scriptores; non tamen in ignobilibus, aut infimæ sortis hominibus; sed in ipsis magnatibus, adeo, ut non tam plebeiorum & vilium capitum, quam ipsorum nobilium pœnam fuisse suspicari liceat. Scriptor vernaculus, qui Ludovico VII. regnante vixit, in poemate, cui titulum fecit: *Le Roman de Garin le Loheran*, seu in Hist. Garini Lotharingi fabulosa, sic nobilem Gallum inducit, Pipinum Regem de Fromondo Comite Burdegalensi alloquentem:

Vos jurera mille fois, se vos voles,
Que la parole ne li vint en pense,
Par traison li mistrent sus si Per,
Que de t'amor le veulent desevrer,
Por seul i tant que il en fu blamés,
En portera, se vos le commandes,
Nue sa Sele a Paris la cité,
Trestot nus pies, sans chauce, & sans soler,
La verge el poing, comme home esconzé.

Et infra:

Per seul i tant que l'au fuere li mist,
En portera del borc de saint Denis,
Nue sa Sele dees que à Paris,
Nus pies en langes, come un autre chetis,
La verge el poing, si come d'ome eschis,
Si m'ait, mult bele amende à ci.

Bertrandus Clericus, Poeta ejusd. ævi, in poëmate MS. cui titulus: *Le Roman de Girard de Vienne*:

Sire Girard, ce dist li Dux Nayon,
Or en soffrez à faire amendison,
Que vostre Selle, dont bel sont li arçon,
Port sor son chef une lieue a bandon,
Nus pies en langes, ce se semble raison.

Alibi:

Qui devant moi vendra agenoiller,
Nus piez en langes per la merci proier,
La Selle au col que tendra per l'estrier, &c.

Le Roman *de Rou* MS.

Tant le destraint & assailli,
Que Guillaume vint à merchi,
Nus piès, une Selle à son col,
Lores se pout tenir pour fol.

Joannes Hocsemius in Hugone Cabilonensi Episcopo Leod. c. 33. de bello inter Dominos *de Auvans* & Nobiles *de Warous* verba faciens sub ann. 1296. pœnam viris ingenuis & nobilibus irrogari solitam pariter innuit: *Sed Episcopus suffragio Leodiensium obvians, hunc compulit ad emendam: Unde cum cæteris suis adjutoribus ab Ecclesia S. Martini usque ad Majorem cum processione processit Ecclesiam, & ipsorum quilibet nudipes, sola supercinctus tunica, nudo superpositam capiti Sellam portavit equinam.* Jacobus Hemricurtius lib. de iisdem bellis *d'Awans & de Waroux*, cap. 8. *Li amis de Saingnor d'Awans, & li Saignor de saint Lambert traitiont & fisent une pais alle Evesque dedit extez, par telle maniere, que ilh & 12. Chevaliers de son lynage venroient à Liege en l'Eglise saint Martin en Mont, & la se devestiroient ilh en purer leurs cottes, se prendreient cascun deaz en ladite Eglise une Selle de cheval sor sa tieste newe sans chapiron, & les porteroient en Palais à Liege pardevant l'Evesque, & li offeroient en genas par caze d'amende, & ense fut il fait.*

Viris denique nobilibus ejusmodi sellæ gestationem in pœnam indictam evincere videtur Decretum Ludovici III. Imp. quod exstat in Hist. Langobard. ignoti Casin. edita à Camillo Peregrino pag. 101. *Quicunque caballum, bovem, friscingam, vestes, arma, vel alia mobilia tollere ausus fuerit, triplici lege componat, & liberum armiscara, id est, Sella ad suum dorsum ante nos à suis senioribus dirigatur, & usque ad nostram indulgentiam sustineatur, servi vero flagellentur & tundantur.* Quo loco *liberum armiscara* dicitur pœna, quæ liberis & ingenuis seu nobilibus irrogari solet. Est enim *armiscara*

miscara pœna quævis, à judice decreta & imposita. Apud Willelmum Malmesburiensem l.3. Hist. Angl. p. 97. Gaufridus Andegavensium Comes à Fulcone parente, in quem juveniliter insurrexerat, victus & prostratus, *per aliquot milliaria Sellam dorso evehens pronum se cum sarcina ante pedes patris exposuit.* Apud Willelmum Gemeticensem lib. 6. c. 4. & Thomam Walsinghamum p. 430. Willelmum Belismensem Comitem rebellem Robertus Normanniæ Dux cum militaribus copiis intra munitionem conclusit, *donec ejus clementiam expeteret, & nudis vestigiis equestrem Sellam ad satisfaciendum humeris ferret.* Apud eumdem Walsinghamum p. 430. Hugo Cabilonensis Comes, à Ricardo Normanniæ Ducis filio intra Cabilonensem urbem obsessus & inclusus, *considerans, se nullatenus posse resistere contra tantum exercitum, ferens equestrem Sellam in humeris, genibus provolutus adolescentis Richardi, prece supplici veniam precatus est commissi.* Totidem habes in Chronico Normanniæ veteri vernaculo apud Ægidium *Bry* in Hist. Comitum Perticensium lib. 2. c. 9. Ex quibus tandem percipimus, cur Willelmus Scotorum Rex in signum subjectionis, quam Henrico II. Anglorum Regi apud Eboracum pollicitus per pactum fuerat, *ibi capellum, lanceam & Sellam suam super altare S. Petri ad perpetuam hujus subjectionis memoriam obtulerit*, ut est apud Joannem Bromptonum sub annum MCLXXVI. [Hujus facti præterea meminit Thomas *Otterbourne* in Chronico Anglicano pag. 69. ubi de compositione inter Henricum II. Reg. Angl. & Willelmum Reg. Scotiæ: *In signum subjectionis, Rex Scotiæ obtulit capellum & Cellam suam* (leg. Sellam) *super altare sancti Petri in Ecclesia Eborum.*]

Sellæ igitur ejusmodi *gestatio* viros potissimum nobiles spectavit, non vero plebeios & obnoxiæ conditionis homines. Verum cum id ab Ottone Frisingensi exertis verbis asseratur, dicendum forte *ministerialibus* primitus, & ad majorem infamiæ notam viris etiam nobilibus postea pœnam hanc irrogatam. At cur sella viris plebeis data fuerit in pœnam ferenda, qui non equis vehi, sed pedes incedere solent: deinde cur velut signum confusionis & ad dedecus sellæ gestationem adinvenerint majores nostri, nemo, quod sciam, hactenus exposuit, nec est promtum moris istius rationem assequi: nisi forte dicamus per sellam dorso & humeris impositam omnimodam rei subjectionem indicare voluisse, qui, tanquam equus aut jumentum factus, jugum subit, & ad perpetuam servitutis conditionem deductum se ultro confiteretur. Certe ii, quibus hæc pœna imponebatur, dominorum, quos criminibus suis offenderant, non pedibus modo advolvebantur, pronique in terram procidebant, quo calcarentur ab iis, & veluti proterentur; sed &, ut ita loquar, obequitarentur in equi modum, ut Chronicon vernaculum Normanniæ supra laudatum satis ostendit, dum de Hugone Cabilonensi Comite agit, his verbis: *Huë prend une Selle, & la met sur son col, & tout à pied s'en vint à la porte, où les deux enfans du Duc Richard estoient, & se laissa cheoir aus pieds de Richard fils du Duc, afin que Richard le chevauchast, s'il lui plaisoit.* Le Roman *de Rou & des Ducs de Normandie* MS.

Quant à Richard vint li Quens Hue,
Une Selle à son col penduë,
Sont dos offri à chevauchier,
Ne se pot plus humilier,
C'en estoit coustume à cel jour,
De querre merci à son Seignour.

Ita Fulco Andegavensium Comes Gaufridum filium, qui sellam dorso evehens pronus se cum sarcina ante ejus pedes exposuerat, *assurgens, & pede jacentem pulsans: Victus es, tandem victus, ter quaterque ingeminat.* Vide supra *Harmiscara*.

SELLATORES, Sellarum artifices, *Selliers*. Testamentum Asini editum à Petro Lambecio lib. 2. Comment. de Bibl. Cæsarea c. 8. *Cutem do sutoribus, crines Sellatoribus, ossa lego canibus.* [Meisterlinus in Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. pag. 115. *Plurimos etiam ex sutoribus, sartoribus, Sellatoribus, institoribus, aliisque secum enutrierant.*] Vide *Sellarius* 4.

¶ SELLARE, Officina sellarum, seu locus ubi sellæ conficiuntur, vel asservantur. Statuta Equit. Teuton. apud Duellium tom. 2. Miscell. pag. 56. *Etiam Sellare & parva fabrica sub eo* (Marescallo) *erunt, ita ut commodius valeat necessaria ministrare dictis fratribus.*

SELLARE, INSELLARE, Sella, seu ephippio equum instruere. Auctor Mamotrect. c. 22. Genes. *Stravit, i. Sellavit.* Cap. 31. *Stramentum, Insellatura equi.* Will. Brito in Vocabul. MS. *Sterno, is, dicitur pacificare, præparare, Insellare, obruere.* Alibi: *Stramentum dicitur insellatura, i. quo equus sternitur & Insellatur. Insellatus equus*, in Legibus Kanuti Regis cap. 98. & in Legibus Henrici I. c. 14. Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Sur un mulet qu'il ot fait Enseller,
Monta Girard qui mout sist à loer.

Le Roman *de Philippe de Macedoine* MS.

Quant virent del jor la clarté,
Il font les chevaux Enseller.

Le Roman *de Rou* MS.

Moult pensiés veer uns & autres trembler;
Chambellent & Serjans, & Escuiers haster,
Et vallez mettre en Selle, & Chevaliers armer.

☞ Hinc etiam *Desenseller* nostris pro è sella dejicere. Le Roman *d'Athis* MS.

Si rudement le Desenselle,
Le cuer lui part dessoubs l'esselle.

¶ SELLARE, Equi *sellæ* insidere. Consuetud. Furnenses ex Tabul. Audomar. *Præterea concedit Comes usque ad voluntatem suam quod quicumque eques incedet & Sellatus gladium deferat.*

INSELLARE, Eadem notione. Baldricus in Gestis Alberonis Archiepiscopi Trevirensis: *Jubensque subito coram Comite Insellari, ad Regem properando pervenit, &c.*

INSELLAMENTUM, Instratum sellæ. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 92. *Habuique ego Guigo pro prædicta terra unum equum pro 60. solidis, & unum Insellamentum pro 10. solidis.*

¶ 3. SELLA, SELLULA MANSI, Domus coloni in singulis mansis: Schilterus in Gloss. Teuton. v. *Sedal* minus recte interpretatur Prædium emphyteuticum hubarii. *Sella alta*, in Actis B. Lucæ tom. 2. Monum. sacr. Antiq. pag. 6. Vide in *Mansus* col. 442. & *Sedes* 4.

¶ 4. SELLA VIDUALIS, Præcipuum quod superstiti viro, vel uxori, præ aliis cohæredibus ex mobilibus competit. Leg. municipales Mechlin. tit. 16. de hæredibus & jure succedendi, art. 14. *Primum superstiti dabitur optio eligenda domus, si qua est, ut eam ad vitam suam possideat, qua ab obitu ejus ad hæredes, ad quos par est, redibit.* Art. 15. *Præterea habebit ex bonis mobilibus post deductum æs alienum & funebres*

expensas, vidualem Sellam, ut de ea disponat pro arbitrio. Est autem illud hujusmodi in uxore superstite, ut ex omnibus quæ ad corporis sui cultum spectant, optimam quamque amictus speciem, tum capitis, tum colli, atque adeo totius corporis sibi præcipiat (præripiat) *quibus festis diebus ornata ad templum procedere solet: his additur optimus liber precatorius, optimum ex linteis torale, optimum ex lana stragulum cum præstantissimo cervicali, Sella quoque optima cum pulvinari pretiosissimo instructa, mensa item optima cum optima mappa, optimoque poculo, hoc est scypho aut patera, si qua est* Art. 16. *In marito autem superstite tale quiddam est Sella vidualis, ut præcipiat* (præripiat) *optimas suas vestes, quibus illi solemne fuit in summis festis uti, optimum equum, armaque suo corpori aptissima, omniaque instrumenta sui officii.* Art. 17. *Cæterum hoc jus Sella vidualis, sive maritus sit superstes, sive uxor, prorsus locum non habet, ubi ei cum liberis legitimis defunctis ex priore toro susceptis, familia herciscunda est.*

¶ 5. SELLA, Scamnum, Gall. *Selle. Ad sellam comedere*, Genus pœnitentiæ. Index MS. benef. diœcesis Constant. fol. 68. v°. *Si prior aut aliquis fratrum convictus fuerit quod sex aut amplius de prædictis denariis retinuerit penes se, per tot dies quot denarios, ad Sellam comedere mulctabitur, nisi ab Episcopo de communi fratrum consensu in pristinum statum misericorditer revocetur.*

¶ SELLARE, Diversis notionibus, vide in *Sella* 2. & infra in *Sellaris*.

SELLARIS, Equus sella instratus, *Cheval de Selle. Sellare jumentum*, apud Vegetium lib. 1. de Arte veterin. c. 56. cui opponit *Currule*. Ita lib. 4. c. 8. *currulium* & *sellarium* equorum meminit. Anastasius Bibl. in Constantino PP. pag. 65. *Pontifex & ejus primates cum Sellaribus imperialibus, sellis, & frenis inauratis, simul & mappulis, ingressi sunt civitatem.* Idem in Stephano III. *Cui & vice Stratoris... juxta ejus Sellarem properavit.* Ordo Romanus: *Intrat in Secretarium, sustentatus a Diaconibus, qui eum susceperunt de Sellari descendentem.* Alibi: *Non autem procedunt cum eis; sed ipsi tantummodo sequuntur Sellarem Pontificis cum acolyto.* [Quod de sella seu sedile quo Romanus Pontifex deferri solet, intelligunt Macri in Hierolex. unde *Sellarii*, iisdem auctoribus, nuncupantur, qui illum in sella super humeros ferunt.] Fortunatus in Vita S. Germani cap. 22. *Cum equum necessarium ad Sellam beati viri donasset vehiculum, &c.* Et mox: *Unde sequenti die Sellarem de stabulo junctis bobus extullum retraxit emptor mortuum vehiculum.* Ubi *equus necessarius ad sellam*, idem sonat ac *aptus ad sellam*: *vehiculum* vero seu *vehiculus*, quid notet hoc loco, vide in hac voce. *Sellare* hac notione, neutro genere usurpatur in libro Miraculorum S. Vulfranni Episcopi num. 32. Ἀλογον ὑποσελλαριον, apud Nicetam in Col. Barbaro-Græco, ubi editus πολεμιστήριον ἵππον habet.

¶ ANIMAL AD SELLAM, Equus, in Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 36. *Quia olim aliqui officiales, curiales, potentes & aliæ personæ sub ratione eorumdem, causa equitandi, ipsi vel eorum familia, vel deferendi eorum arnesia, animalia nostrorum fidelium ad Sellam & ad bardam, absque voluntate dominorum, illicite capiebant, &c.*

1. SELLARIUS, Διφρεφόρος, in Gloss. Græc. Lat. [Qui in sellula operatur, sedentarius.]

2. SELLARIUS, Equus sella instructus, *Sellaris*, ut supra: *Cheval de selle*, qui *Sellifer*, in veteri Epigrammate apud Salmasium:

Currere Selliferum per juga togis equum.

[Ordo Rom. III. n. 5. *Qui* (diaconi) *eum* (Papam) *descendentem a Sellario accipiunt ubviis* (ut *aiunt*) *manibus.*] Auctor Etymolog. Κέλης δὲ ὁ ἐστιν ἵππος ὁ μονάμπυξ, ἢ δρομικὸς, ὁ νῦν σελλάριος λεγόμενος Suidas: Κέλης, ὁ σελλάριος. Lexic. Gr. MS. Reg. cod. 2062. Κέλης, ὁ μόνος ἵππος, ὁ γυμνὸς, ἢ καὶ ὁ σελλάριος, ὁ μονοκάβαλλος. ἵπποι δεξτράτοι σελλάριοι, id est, *equi dextrarii sellares*, in Chronico Alexandrino p. 912. Σελλάριος, *equus* sella instructus, apud Achmetem cap. 155. 222.

3. SELLARIUS, Eques. Vita S. Anastasii Persæ Martyris cap. 5. *Sellarius vero, qui erat super exercitum, dum esset Christianus.* In alia versione habetur *Caballarius*.

4. SELLARIUS, Sellarum confector, *Sellier*, in Capitulari de Villis c. 62. in Constitut. Neapolit. lib. 3. tit. 36. & in Itinere Camerarii Scotici cap. 27. Σελλάριοι, apud Heronem in πολιορκ. Vita S. Gualfredi Solitarii num. 1. *In Sellarium exercitio, nam optimus Sellarius erat, parvo tempore moratus est.*

¶ SELLERIUS, Eadem notione. Comput. an. 1328. ex Schedis Cl. V. Lancelot: *Item solvit cuidam estofer.o qui moratur Gratianopoli ante domum Johannis Sellerii pro estivallis domini xviii. sol.*

¶ SELLATOR, ut *Sellarius*. Vide *Sella* 2.

¶ SELLICUS. Papias: *Insellis, sine ictu Sellici corporis.*

¶ SELLIFER, Equus. Vide *Sellarius* 2.

SELLIO. Ugutio & Joh. de Janua: *Sellio, onis, i. caballus, a sella dicitur.* Catholicon parvum: *Sellio, cheval.* Vide alia notione in *Selio*.

¶ SELLISSARE, Jactare, ostentare: quod Suidas sumtum monet à moribus Selli cujuspiam, qui cum re esset perquam tenui, tamen affectabat haberi dives. Σελλίζειν, eadem notione, usurpatum à Græcis. Vide Erasmi Adagia.

SELLISTERNUM, Instratum aut stragulum sellæ. Gloss. Græc. Lat. MSS. Σελλάστρωσις, *Sellisternum, jugum.* Editum *Sellisternium* præfert.

SELLIVUS, SELLONUS. Vide *Selio*.

¶ SELLULA MANSI. Vide *Sella* 3.

¶ SELLULARIUS, Eques, vel sellarum confector, ut *Sellarius* 3. vel 4. Locus est in *Scapforium*.

SELLUS, Mensura liquidorum: nostri *Seilles* majores cados vocant, quibus aqua ex puteis hauritur. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu Ch. 210. *Quinque partes de carne, & 5. panes, & 5. Sellus de vino.* Ch. 214. 1. *Cartallum de melle .... 1. Sellum de melle, & 1. denarium, &c.* Adde Ch. 217. [Vide *Seilletum* & *Selba*.]

SELPMUNDIO, in Edicto Rotharis Regis Longob. tit. 83. §. 3. *Nulli mulieri liberæ .... liceat in sui potestatis arbitrium, id est, Selpmundio vivere, &c.* Rectius Lex Longob. lib. 2. tit. 10. *Sine mundio.*

☞ Codices MSS. quos laudat Muratorius to. 1. part. 2. pag. 32. habent *Selpmundia*, vel *Salbmundia*: utrumque mendum esse pronuntiare non ausim, etsi, *sine mundio*, rectius apertiorique sensu scriptum videatur; est enim fortassis vox Longobardica qua idem significatur.

¶ SELVATICUS, ab Ital. *Selvatico*. Silvestris, Gall. *Sauvage*. Chron. Parmense ad ann. 1291. apud Murator. to. 9. col. 821. *Quidam asinus... transivit per Parmam, qui mittebatur domino Regi Franciæ à domino Rege Tartarorum, & erat Selvaticus.* Vide *Sylvaticus*.

SELURES, Piscis fluviatilis species, cujus mentio est apud Wandelbertum in lib. de Mirac. S. Goaris cap. 8. ubi forte *Seloies* legendum est.

¶ SEMAISIA, Mensura vinaria quæ Lugduni duas mensuras, quas vulgo *pots* dicimus, continet.

¶ SEMALIS, Vasis genus ad usus diversos aptum. Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. ex Cod. MS. Cl. V. *Lancelot: Ab eodem pro duobus vasibus vocatis Semalz, in quibus portantur aqua & morterium ab ipso empto pretio pro quolibet III. sol. IX. den. Turon.* Eodem utuntur in vindemiis deferendis. Transactio inter Abbat. & Mon. Crassenses an. 1351. *Dictus dominus abbas debet habere ibi Semales, lagenas, embutum, cancillum & aceum, & vas in quo teneatur.* Vide *Semalum*.

¶ SEMALMELO, Farina polenta. Gloss. Monf. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

SEMALUM, vel SEMALUS, [Idem quod *Semalis*. Vide in hac voce.] Guill. de Podio-Laurentii in Chronico c. 40. *De quo quidem Episcopo .... loqui est gloria, quod se largum in diebus illis Tolosani Concilii exhibuerit, qui vix pauca in æstate ista collegerat, & prælatis non in manutergiis, aut fialis; sed cofinis & Semalis, panis & vini munera cum aliis rebus transmittebat peregrinis.*

¶ SEMANTERIUM, Gr. Σημαντήριον, Signum quo Græci fideles ad Ecclesiam convocant, loco campanarum. Vide Gloss. med. Græcit.

¶ SEMARE. Vide infra in *Semus*.

¶ SEMATIO. Vide *Scematio*.

¶ SEMATUM, ἡμίκενον, ἡμιγέμον, in Gloss. Lat. Gr. Semivacuus, semiplenus.

¶ SEMAXII. Vide infra *Semiaxiarii*.

SEMBA. Ordericus Vitalis l. 12. p. 870. *Et nequam Gisulfus Semba Regis, aliique plures.* Forte *Scriba*.

¶ SEMBEJANUS, apud Scotos, si fides Borello in Thesauro Antiquit. dicitur, qui primo vel altero anno studiis vacat. Vide *Beanus*.

SEMBELLINUM, pro Sabellina pelle, usurpant Constitutiones Cataloniæ MSS. Locum vide in *Laqueata vestes*.

SEMBULUM. Inquisitio de vita & moribus B. Joannis de Cazenfronte Abbat. an. 1223. *Pannum lini non induebat, nisi Sembalum.*

¶ SEME, ut *Sagma*, Onus, sarcina. Charta ann. 3. Henrici V. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Fratres Prædicatores pro 11. sumagiis vocatis Semes de focali percipiendis quotidie de bosco de Heywood pro termino 20. annorum.*

¶ SEME, apud Andegavenses & Pictones dicitur officium quod per septem dies continuos pro defunctis celebratur, idem proinde quod *Septenarius*; à *Semina*, Gall. *Semaine*. Testam. Joh. *Le fille* dom. *de Jusgue* ann. 1382. apud Menag. Histor. Sabol. p. 389. *Ge vuil & ordenne que les jours de mon obit & de mon Seme, soient fais & celebrez solempnelment & honorablement de luminaires, & d'autres divins offices .... Que à chacun desdits jours de mon obseque & de mon Seme une charité generale soit faite en la ville de Sablé.* Vide *Septimus*.

¶ SEMEL, Aliquando, Gall. *Une fois, un jour.* Instrum. an. 1300. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1333. *Aves elegerunt in Regem quamdam avem vocatam Duc, ... & accedit Semel quod pica coaquesta fuerat de accipitre, &c.*

¶ SEMAL, pro Semper, passim apud Barbaro-Latinos Scriptores, teste Goclenio in Lexic. Philos.

¶ SEMELGARE, Fulgurare, ut videtur, Gallice *Eclairer*. Castellus in Chron. Bergom. ad annum 1394. apud Murator. to. 16. col. 887. *Nota quod die XXI. Januarii dicti anni, Indictione II. hora prima noctis tonavit, Semelgavit, pluit, tempestavit, & maximus ventus regnavit, &c.*

¶ SEMELLA, f. Panum similaceorum, qui *Simenelli* dicebantur, distributio, vel certa quantitas. Consuet. MSS. Eccl. Colon. *De panibus cenalibus cuilibet canonico & aliis vicariis ... in Januario XIIII. Semella, in Februario XVII. Semella. Cuilibet magnæ præbendæ annuatim supercrescunt VIII. Semella & IV. panes.* Vide *Simenellus*.

¶ SEMELLATOR, Sutor, qui calceos soleis instruit, Gall. *Cordonnier*, à Gall. *Semelle*. Charta an. 1344. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Item statuerant quod nullus curaterius, sive Semellator aut sabaterius sit ausus tenere in mercato villæ Balneolis banca, nisi, &c. Hugo Aymonis Semellator* subscribit Chartæ an. 1371. ex Schedis Præs. *de Mazaugues.*

SEMEN, maris dicitur; posteritas vero, mulieris, in Jure Hungarico. Albert. Molnarus.

¶ SEMENATURA, Terra arabilis & seminalis, seu quæ seri potest. Charta æræ 1175. apud Stephanot. to. 8. Fragm. Hist. MSS. p. 49. *Ego Orisgnenna facio hanc cartam cum donativo de duas arguiatas de vinea & de duos amones Semenatura de terra illa casa de Artaxona.*

¶ SEMENS, Sationis tempus, Gall. *Semailles*. Tabular. Aquicinense fol. 45. *Sub annuo censu concessit tres modios frumenti post Sementem, ... & octo galetos pisa ... in festivitate Omnium SS.* Vide infra *Sementerium*.

¶ SEMENSTER, SEMENSTRES, ἑξαμηνιαῖος, in Gloss. Lat. Gr. Vox ambigua, qua & Semimensis & spatium sex mensium significatur. Gloss. Isid. *Luna Semenstris, luna medii mensis.* Vide Lexic. Martinii v. *Semestris*, & infra *Semas*.

¶ SEMENSTRA, *Liber in quo actiones sex mensium continentur.* Papias. Leg. forte *Semestria*.

*¶ SEMENTA, Sementes, Gall. *Semailles*. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 189. *Hac processione finita, vale sibi mutuo facientes cum suis presbyteris, non declinantes ad dexteram nec sinistram, ne Sementa conculcarent, veniunt unde exiverant.* Vide *Seminalia*.

¶ SEMENTARE. Gloss. Lat. Gr. *Semento*, σπερματίζω. Vide Lexic. Martinii.

¶ SEMENTARICIUS. *Terra Sementaricia*, Seminalis, quæ seri potest. Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 395. *Petium terræ Sementaricia, ubi dicitur Campus; & unum servum manualem, nomine Marcellinum.* Ibid. col. 427. *Aliud petium ibi vinea ad Montenarios, & petium unum terra Sementaricia sub ipso monte habet per libellum.* Vide *Semenatura*.

¶ SEMENTATIO, Sementis, apud Tertull. de Spectac. cap. 8. *Sessias a Sementationibus, Messias a messibus.*

¶ SEMENTERIUM, Sationis tempus, Gall. *Semailles* Saisimentum Comit. Tolos. ann. 1271. to. 1. Annal. Tolos. inter Instr. p. 22. *Quilibet habens arateam boum, unum jornale in Sementerio, quando dominus faciebat ibi laborare terras, & cum bestia carregii; quilibet focus habens bestiam carregii, unum jornale in messibus annuatim ad garbas.* Vide *Semens*, & *Seminatura* 2.

¶ SEMENTIA, *æ*, Sementis, Gall. *Semaille*. Tabular. S. Bertini Audomar. *Sunt ibi de spelta supra Sementiam bennæ XVI.* Vide *Sementura*.

¶ SAMENTIA, *orum*, Eadem notione, in Capitul. Caroli M. de Villis §. 51. *Provideat unusquisque judex ut Sementia nostra nullatenus pravi homines subtus terram vel alicubi abscondere possint, & propter hoc messis rarior fiat.* Vide *Sementatio*.

¶ SEMENTIATUM. Comput. an. 1239. ex Bibl.

Digitized by Google

Reg. *Pro Sementiatis rosatis gariofilit. factis Parif. xx. lib. Tur.* Leg. forte *Semicinctiis.*

¶ SEMENTINUS, SEMENTIVUS, Seminis patronymicus, à semine originem ducens. Can. Denique. dist. 4. *Par autem est ut nos qui his diebus* (Quadragesimæ) *a carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque quæ Sementinam habent originem carnis jejunemus, à lacte videlicet, caseo & ovis.* Epist. Rotrodi Archiep. Rotomag. ad Henricum Reg. Angliæ inter Probat. Hist. Harcur. tom. 3. p. 141. *De cujus carne & sanguine Sementivæ originis & naturæ beneficio carnem & sanguinem mutuasti.*

¶ SEMENTIUM, Σπέρμιον. Gloss. Lat. Gr. in MSS. *Sementivum.*

¶ SEMENTURA, Semen, sementis, Gall. *Semaille.* Charta ann. 1217. ex Tabul. Portus Reg. *Dedit conventui de Portu Regio terram duas recipientem Sementuræ modios, in terra quam tenebat à dom. Guillelmo de Danvilla milite.* Vide *Sementia* & infra *Seminatura* 1.

¶ SEMEOURA, ut *Sementura.* Charta an. 1230. ex eodem Tabul. *Ipse Enchardus nomine suo de dictis terris, ante translationem dominii dictarum terrarum ad culturam, redegit usque ad septem modios & dimidium Semeouræ.* A Gallico tunc temporis usitato *Semeoure*, vel *Semeure*, pro *Semence.*

¶ SEMEURA, Eadem notione. Chartul. Castridun. fol. 80. *Super quamdam peciam continentem circiter duo sextaria Semeuræ .... & super aliam peciam terræ tria sextaria Semeuræ continentem.*

¶ SEMETRUM, Intervallum, Bollandistis ad Vitam S. Dunstani to. 4. Maii p. 368. *Porro Regem per diversa locorum Semetra deviantem, ultra flumen Tamisium compulere.*

¶ SEMETRUM, Papiæ, *Imperfecta mensura.* Prudent. Psychom. v. 829. *Dissona Semetra.*

¶ SEMEURA. Vide supra *Semeoura.*

¶ SEMIACIA, Semi-tabula, ut videtur, Gall. *Bout de planche.* Acta B. Michelinæ to. 3. Junii p. 931. *Lectus quoque erat plana terra, interdum tabula quadam interposita vel aliquibus Semiaciis, cippo utens ligneo pro cervicale.*

¶ SEMIALTER, Unus & medius. Mirac. B. Simonis de Lipnica to. 4. Julii p. 559. *Magnis febribus per Semialterum annum obvoluta fuit.*

¶ SEMIARMATUS. Vide *Semiermis.*

SEMIAXIARII, appellati Christiani à Gentilibus. Rationem nominis sic prodit Tertullianus Apol. c. 50. *Vicimus cum occidimur, licet nunc Sarmentitios & Semiaxiarios appelletis, quia ad stipitem dimidii axis revincti sarmentorum ambitu exurimur.* [Ubi *Semaxios* edidit Rigaltius.]

¶ SEMIBOLUS, Oboli pars media, apud Isidorum lib. 16. Orig. cap. 24. Vide *Cerates.*

¶ SEMIBONUS, Non pessimus. Chron. Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 693. *Et multi quidem, qui in Semibonorum virorum manibus incidebant, salvi fiebant à cæde pecunia redimendi.*

SEMICINCTIUM, SEMICINCTIA, *Semicentia*, *Semicincta*, Prætenta ventri castula, quam nos *Tablier* dicimus, quod tabulæ formam referat: Picardi vero etiamnum *Demiceint.* Isidorus lib. 19. Orig. c. 33. & ex eo Papias: *Cinctus*, (al. *Cinctura*) *lata zona, minus lata, Semicinctium: minima, cingulum.* Idem Papias: *Semicinctium, minus lata zona, dictum, quod dimidium cingat.* Glossæ MSS. *Semicincta, quod medium cingit.* Joannes de Janua: *Semicincium dicitur eo quod dimidium cingat. In Glossa autem Actor. 19. dicuntur Semicincia vestes ex uno latere dependentes, vel zona, sive vestes nocturna, vel genus sudarii, quo Hebræi utuntur in capite.* Glossæ Lat. Gr. *Semicinctium*, ἡμιζώνιον. [Aliæ: *Semicinctum*, ὑπόζωμα. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Semicinctium, demie ceinture.*] *Vestis præcinctoria*, S. Augustino. S. Bernardus de Moribus Episcopor. c. 2. *Fratrum lateribus nec Semicinctia miserantes apponitis.* Petrus Damianus lib. 6. Epist. 30. *Tandem per Semicinctias correpti, violenter excludimur.* Petrus Blesensis Epist. 102. *Aut nudus omnino, aut in Semicinctiis tabescens, fame & frigore tremens, &c.* Herbertus lib. 1. de Miracul. cap. 6. *Habebat quoque vir ille locupletissimus circumligatam renibus Semicinctiam vilem atque brevissimam, quæ verecundas solummodo corporis partes operire vix poterat.* [Vita B. Hugonis de Lacerta apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 1145. *Exceptis quibus nescio Semicinctiis, unde pudibunda sua protegere posset, quæ ita videbantur resarcita ex aliis, quod &c.*] Exceptio corporis S. Florentini apud Latiniacum MS. *Pallium modo integrum tibi esse videtur; sed ex quo illud attigeris, in plura Semicinctia dividetur.* *Semicincium*, absque, *t*, scripsit etiam Arator lib. 2. Hist. Evangel.

> ...... *Semicincia denique Pauli*
> *Atque oblata palam sudaria fusa per artus*
> *Languorum pressere focos, &c.*

SEMICINCTIUM, vestibus Sacerdotalibus vulgo accensetur. Idem porro quod *Orarium*, seu sudarium, quod auro & gemmis distinctum, ad dextrum femur à cingulo dependens conspicitur in tabellis Græcanicis, quas ad nostram Constantinopolim Christianam æri incidi curavimus. Glossæ MSS. *Semicincia, sudarium.* Nicephorus Constantinopolitanus ad Leon. III. PP. *Misimus fraternæ vestræ Beatitudini encolpium aureum, tunicam candidam, & penulam castaneam, inconsutilem stolam, & Semicinctia auro variegata.* Leo Ost. lib. 3. c. 19. (alias 20.) *Stolas auro textas cum manipulis & Semicinthiis suis numero 9.* Cap. ult. *Stola alia 18. Semicinthia 6.* al. *Semicincia.* Hepidannus de Vita S. Wiboradæ c. 29. *Sic & absentis Pauli Semicinctia ægrotantibus superposita sanebant.* Respexit Lucæ Act. 19. Καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια, ἢ σιμικίνθια. Quæ quidem vocabula non semel jungunt Scriptores alii. Joannes Damascenus l. 3. de Imagin. Οὕτως ἡ σκιὰ καὶ τὰ σουδάρια, καὶ τὰ σιμικίνθια τῶν Ἀποστόλων ἐξήλαυνον τὰ ἰάματα. Alios vide apud Meursium. Addo quæ habent Glossæ MSS. Regiæ codd. 930. & 2062. Σιμικίνθιον, τὸ παρὰ τοὺς πόδας σανδάλιον, τινὲς δὲ τὸ φακιόλιον λέγουσι, κυρίως δὲ ἐπιμάνικον, ὅ ἐστι μυξομάνδηλον. *Semicinctium* Episcopis proprium fuisse docet Charta Anacleti II. PP. in Chronico Beneventano S. Sophiæ p. 689. *Mitram ac chirothecas, tam tibi, dilectissime fili Franco Abbas, quam successoribus tuis, ... in perpetuum habere ac possidere concedimus: dalmaticæ quoque usum ac Semicincti, his diebus tantum, qui inferius prænominantur, tibi tuisque successoribus in perpetuum Apostolicæ Sedis liberalitate concedimus ac tribuimus, id est, Natali Domini, &c.*

¶ SEMICIPIUM, ἡμικεφάλιον, in Gloss. Lat. Gr. Semi-caput, Gall. *Moitie de la tête.*

¶ SEMICOLUMNIUM. Gloss. Isidori: *Cilindrum, Simicolumnium.*

SEMICORS, *Minus habens cor*, in Glossis antiquis MSS. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Semicors, qui a demi arme* (ame.) Occurrit apud Joh. de Janua.]

¶ SEMICUMULATUS, Gall. *Demi-comble.* Litteræ Ludovici VIII. Reg. Franc. ann. 1224. tom. 1. Ordinat. p. 49. *Porro de his mensuris statutum est, ut ad justam mensuram prædictæ civitatis semirasam &*

Google

Semicumulatam reddatur. Occurrit alibi.

SEMICUPIUM, Cupa brevior. *Est*, inquit Papias, *vas, in quo potest homo resupinus jacere in modo lintris.*

¶ SEMIDAHI, *Carectum.* Gloss. Mons. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SEMIDECIMA, Quæ à decimo ad quintum numerum reducitur. Statuta S. Claudii p. 59. *Decimam integram aut Semidecimam fructuum prioratuum ... imponere ... poterunt.* Adde Cod. Theod. leg. 4. de Suariis & quæ ibi observat Gothofredus. Vide *Dimidius.*

¶ SEMIDUPLEX, Dimidius. Charta fundat. Capellæ Vicennarum an. 1387. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 592. *In festis duplicibus, duplices, & in Semiduplicibus, Semiduplices distributiones percipiant* Canonici. Vox frequentissima ubi de officiis ecclesiasticis agitur. Vide in *Festum* col. 415.

SEMIERMIS, *Semiarmatus, minus armatus*, in Glossis antiquis MSS. [Gloss. Isid. *Semiermis, sine armis.* Utitur etiam Livius. Tacito *Semermus* est male armatus.]

¶ SEMIFACIES, Effigies obliqua, Gall. *Visage de profil*, apud Mabill. to. 3. Annal. p. 619. ubi de sigillo cui *sancti Galli Semifacies* impressa erat.

¶ SEMIFORTIS, Male vel parum munitus. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 674. *Castrum vero Blasignani, quod Semiforte tunc erat, verbis blandis proditoriis acceperunt.*

¶ SEMIFRACTURA, Scripturæ species. Vide supra *Scriptura.*

¶ SEMIFRATER, Qui ex altero patre, vel ex altera matre est. Chron. Angl. Th. *Otterburne* pag. 79. *Deinceps Rex Henricus ita ditavit quatuor Semifratres suos, ut ipsi ceteros proceres despectus haberem.* Infra p. 84. *Post quem* (Hardeknutum) *regnavit ejus Semifrater S. Edwardus 24. annis.*

¶ SEMIINTEGER, Dimidiatus, mutilus. Epist. 3. S. Paciani ad Symphron. inter Conc. Hispan. to. 2. p. 89. *Quid ais? Evangelista duos dimidiatos invicem sensus & Semiintegros retulerunt?*

¶ SEMIJUSTUS, *Dimidium justi.* Gloss. Isid. Sed leg. *Semiustus, dimidium ustus.* Papias: *Semiustus, ex parte combustus.* Varroni, *Semiustulatus.* Hæc post Grævium.

¶ SEMILOTUS, Mensura liquidorum, in quibusdam locis Belgii, *Demi-lot*, quæ Parisiensi *pinta* respondet. Hist. Monast. Viconiensis apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 302. *Sic statuit adesse prabendam, quod sacerdos Semilotum ad mensuram in prandio obtineat. Nam antea in scyphis magnis vinum fundebatur.* Vide *Lotum.*

¶ SEMIMENSTRUUS. Leg. municipales Mechlin. tit. 13. art. 8. *Apparitor vero qui renuntiationem illam fecerit, id ipsum se ita fecisse apud acta pro religione sui juramenti contestabitur, nomenque ejus cui nuntium detulit exprimet & actis insinuari curabit, ac tum demum liberam erit creditori detentionem illam persequi, quantum attinet ad bona mobilia, à die juridico ad diem juridicum, hoc est per intervalla octiduana: quantum vero spectat ad bona immobilia, per intervalla Semimenstrua, hoc est a decima quarta nocte ad decimam quartam noctem: opusque erit ut Ammanus trinis vel hebdomadariis vel Semimenstruis vicibus debitorem ejusve heredes caterosque omnes qui aliquid juris in ea bona pratendunt, evocet.*

¶ SEMIMODIATA. Vide in *Semodiata.*

¶ SEMINALATUS, vox corrupta apud Cumeanum de Mensura Pœnitentiarum c. 3. ubi pro *Seminalatis* legendum forte *Amigdalis.* Locus est in *Tenucla.*

SEMINALIA, Sationes, *Semailles.* Statuta Ordinis S. Gilberti *de Sempringham: In cateris grangiis interim excussione cessante, nisi quantum ad Seminalia pertinet.*

¶ SEMINALIÆ, Eadem notione. Charta an. 1559. *Totam parochiam Angi cum omnibus decimis & omnibus decimis totius villa tam de animalibus quam de frugibus & omni Seminalia de tota eadem parochia usque ad adem de Glans.* Vide *Sementa* & *Senaillia.*

¶ SEMINARIUM, Semen, cultura. Nicolaus de Jamsilla de Gestis Friderici II. Imp. apud Murator. to. 8. col. 558. *Qua etiam terra caules silvestres usui hominum aptos sine Seminario producit.*

¶ 1. SEMINATURA, Sementis, *Semaille.* Charta Laurentii Abbat. Centul. an. 1580. ex Tabular. ejusd. Monast. *Campus unius sextarii, & una foraria quarterium Seminatura continens.* Charta Guillelmi de Monasteriis an. 1206. ex Chartul. Meld. *Concessi in perpetuum Ansello Episcopo Meldensi & ejus successoribus Episcopis quindecim modios Seminatura omnino quietos & liberos ab omni jure & justitia.* Occurrit rursum ibid. in alia Charta ejusdem anni. Vide *Sementura.*

¶ 2. SEMINATURA, Sationis tempus, seu servitium quod ea anni tempestate domino à vassallis debetur. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 47. *Terras illas teneant & habeant de me in capite in libera & perpetua elemosina, ... cum libertate & quietantia ... de karreagio, siris & hundredis, & Seminatura & aratura, &c.* Vide *Sementerium.*

¶ SEMINELLUS, ut *Simenellus.* Vide ibi.

SEMINIA, ex Gall. *Semaine*, Hebdomada. Gilbertus Crispinus Abb. Westmon. in Vita S. Helluini Abb. Beccensis: *Et mane primus in Curia coram aderat ad mensam Domini, quia inter sodales par Seminiam exercere volebat.* Hoc est: *Il vouloit faire sa Semaine.*

SEMINIVERBIUS, Concionator, σπερμολόγος, *Seminans verba*, Papiæ. Mamotrectus ad Actus Apost. cap. 17. *Seminiverbius, i. seminator verborum, quasi sermologus.* Alcuinus Poëm. 5. de S. Paulo:

Plurima frugiferis dispergens Semina verbis.

Petrus Blesensis Serm. 43. *Eendiat Seminiverbius: definiat, quia Pralatus: intercedat, quia Advocatus: Seminiverbius in Cathedra, Pralatus in Curia, Advocatus in Missa.* [Liber de Castro Ambasiæ apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 555. *Anno ab Incarnatione Domini 1096. Urbanus Papa Romanus in Gallias venit, Arvernis cum multis Galliarum Episcopis & Abbatibus generalem synodum celebravit; & ut erat disertus Seminiverbius, verbum Domini sape seminabat.*] Ordericus Vitalis lib. 8. *Solers itaque Seminiverbius multis profuit, &c.* Utitur præterea lib. 10. p. 774. ut & Baldricus Dolensis de Vita B. Roberti de Arbresello semel ac iterum, Acta Apostolorum cap. 16. v. 18. pro σπερμολόγος, de qua voce consulendus Henricus Stephanus lib. de Dialect. Attic. p. 214. [Iis adde Tortarium in Mirac. S. Benedicti sæc. 4. Bened. part. 2. p. 407.]

¶ SEMIPANIS, Panis statuti ponderis dimidia pars. Canones Pœnitent. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 55. *Alii centum dies cum Semipane mensura paximatium aqua & sale & psalmos L. in unaquaque nocte.* Canones Hibern. ibid. col. 20. *Arreum anni XII. dies & noctes super XII. buccellas mensura de tribus panibus.* Consuet. Universit. Paris. per Robert. *Goulet* fol. 58. *Dentur porcionistis jentaculum Semipanis vel parvuli, ut sit, integri.* Vide *Tenucla.*

¶ SEMIPAR, Qui dimidii feudi ratione domino subditus est. Vide in *Par* col. 132.

¶ SEMIPLAGIUM, *Minus rete, vel linea adjuncta retibus. Nam retia plaga dicuntur.* Papias. Hinc emen-

Digitized by Google

dandus Isidorus lib. 19. Orig. cap. 5. *Minus rete Implagium dicitur a plagis.* Ubi *Semiplagium* legendum, ut & in ejusdem Isid. Glossis, pro *Simplagium:* tametsi occurrit apud Angel. Rumplerum in Hist. Formbac. Monast. tom. 1. Anecd. Pezii part. 3. col. 433. *Extrahuntur autem pisces non solum retibus, sed & nassa: utimur & Simplagio, verum rarius & vix semel in anno.*

¶ SEMIPLANTARIA CHARTA, Ea scilicet qua ager ad *medium plantum* conceditur. Vide in *Complantare* col. 892.

¶ SEMIPLENE PROBARE, Gall. *Prouver à demi.* Statuta Palavic. lib. 1. cap. 5. fol. 8. *Si autem Semiplene probaverit; deferetur sacramentum eidem in supplementum probationis.*

¶ SEMIPLENUS, Simulatus. Willel. in Philippo Aug. to. 5. Hist. Franc. p. 81. *Rex superinductam abjecit superficie tenus, & uxorem suam recepit in suam gratiam Semiplenam, carnis debitum ei non reddens.*

¶ SEMIPLOTIA, Festo, *Solea dimidiata, quibus utebantur in venando.* Vide Turn. Adverf. lib. 19. cap. 19. & supra *Plautus.*

¶ SEMIPOISA, Semilibra. Vide *Poisa.*

SEMIPRÆBENDÆ. Vide *Prabendæ.*

¶ SEMIRASUS. *Mensura semirasa*, Gallice *Demi-rase.* Locus est in *Semicumulatus.*

SEMIRE, pro Serere, seminare, ex Gallico *Semer.* Charta Caroli Regis Burgundiæ filii Lotharii Imp. to. 12. Spicil. Acher. p. 127. *Silva parva, si Semiri possit, ad modios 50.*

¶ SEMISOLIDUS, Dimidius. Vide in hac voce.

SEMISONARII, *Dimidium obsonium capientes.* Ita Ugutio MS. forte leg. *Semiobsonarii.*

SEMISPATHIUM, Isidoro lib. 18. c. 5. Papiæ & & Joan. de Janua: *Gladius est à media longitudine spatha appellatus.* Gloss. Theotisc. *Semispathium, sahs.* Vegetius lib. 12. c. 15. *Gladios majores, quos Spathas vocant: & alios minores, quos Semispathas.* Lex Burgund. tit. 37. *Quicunque spatham aut Semispathium eduxerit ad percutiendum alterum, &c.* Chronicon Fontanellense cap. 10. *Erat autem de secularibus Clericis, gladioque, quem Semispathium vocant, semper accinctus, sagoque pro cappa utebatur.* [Male *Semispacium* editum ex eod. Chron. apud Acher. to. 10. Spicil.] Ex his emendandum Capitulare Pipini Regis Italiæ apud Steph. Baluzium c. 36. *Et caballos, arma, & scutum, & lanceam, spatam & Senespasium habere possunt.* Ubi legendum *Semispathium.*

¶ SEMISSARE, Dimidiare, bipartiri, apud Veget. lib. 1. cap. 28. & 38.

SEMISSARIUS, Dimidius. Chronicon Isidori Pacensis Episcopi ann. 731. *Abderaman vir belliger in æra 769. anno Imperii ejus 12. Semissario, Arabum 113. &c.*

¶ SEMISSARIUS, Dimidia ex parte hæres. Florent. JC. D. lib. 30. tit. 1. leg. 116. *A cohærede vero Semissarius, duobus extraneis concurrentibus, non amplius tertia parte, &c.*

SEMISSECLA, *Dimidium sicli*, in Vita S. Wiboradæ apud Goldastum.

SEMISSIS. Gloss. Lat. Gr. *Semissem*, ἡμισείας, καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ νομίσματος. Ebrardus in Græcismo c. 12.

Semis, dimidius, indeclinabile semper;
Semis, Semissis, dicetur dimidius Pojs.

SEMITARIUS, Semita, Hispanis *Sendero*, Gall. *Sentier*, in Charta Hispanica æræ 1016. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 5. p. 444. Charta Bernardi Vicecomitis Carcassonæ an. 1108. *De aquilone de ipso Semitario, qui vadit ad ipsos molendinos.* Tabularium S. Andreæ Viennensis: *De duos latus terra de ipsa hereditate, in uno fronte, Semitario vicinabile, in alio fronte, &c.* Alibi: *In alio fronte Semitario via vicinabile.* [Vide infra *Simitarius.*]

¶ SEMITAS, Imperfectio. Vide *Semus.*

¶ SEMITRIA, Duo & dimidium. Mirac. B. Kingæ to. 5. Julii p. 753. *Infantem nomine Adalbertum... Semitrium annorum, &c.* Quæ loquendi ratio apud Septentrionales usitatissima est, teste Sollertio in Notis ad hunc locum. Vide *Dimidius.*

¶ SEMIVECORS, *Minimus à vecorde.* Gloss. Isid. Emendandum ex Papia, *Semivecors, minus habens cor*, ut monet Grævius. Vide *Semicors.*

¶ SEMIVIVUS, Vox contemtus usurpata à Burchardo in inscriptione epistolæ ad Ottonem, apud Mabill. tom. 3. Annal. p. 619. *Summæ post Deum majestatis domino meo, regnum æternum Burchardus abbas Semivivus.*

¶ SEMMINIA, Instrumentum esse videtur in sacrificiis adhibitum, puta culter quo mactabatur porca. Odo in Carm. de varia Ernesti Ducis Bavar. fortuna apud Marten. to. 3. Anecd. col. 359.

Rusticus agricola Cereri parat exta recentis
Semminia porca, fœda bove sacra piatur
Tellus, &c.

SEMNISTES, pro *Symmistes*, ex Gr. συμμύστης. Passio S. Bercharii apud Camusatum p. 69. de S. Nivardo Archiepisc. Remensi: *Eo gravi sopore deprimitur, ut omni prorsus eundi facultate proscriptus, Semnistem suum B. Bercharium inclamaret, &c.*

SEMNIUM, ex Gr. Σεμνεῖον, Monasterium, in quo venerandi degunt Monachi. Glossæ antiquæ MSS. & Gloss. Lat. MS. Reg. cod. 1013. *Semnium, Monasterium, sive honestorum conventiculum.* Perperam *Scimnium*, apud Papiam. Lexicon aliud Gr. MS. cod. 2062. Σεμνεῖον, Μοναστήριον. Joan. Hierosol. de Instit. Monach. c. 36. *Diruentes eorum Semnium antiquum, adificaverunt huic primæ virgini Deo dicatæ capellam, &c.* Occurrit præterea in Vita B. Agnetis de Bohemia n. 6. Suida: Φροντιστήριον, ἀσκητήριον, ἢ μοναστήριον, ὅπερ οἱ Αἰγύπτιοι σεμνεῖον καλοῦσι. Nicephorus CP. in Breviat. p. 16. 1. edit. Μετὰ δὲ ταῦτα Κρίσπον εἰς τὸ λεγόμενον τῆς Χώρας περιορισθῆναι σεμνεῖον. Philo lib. περὶ βίου θεωρητικοῦ· Ἑκάστῳ ἐστὶν οἴκημα ἱερόν, ὃ καλεῖται σεμνεῖον καὶ μοναστήριον, ἐν ᾧ μονούμενοι τὰ τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια τελοῦνται. Nicetas in Isaacio lib. 1. n. 10. Εἴτε τέμενος τοῦτο ἅγιον ὄν, εἴτε σεμνεῖον ἱερόν. Vide Constantinum Manassem pag. 167. 180. edit. Meursii, [& Gloss. med. Græc.]

SIMNIO. Vita S. Boniti Episcopi Arvern. cap. 10. *Quo cum pergens Solemniacense tenus pervenisset Simnionem, hoc est Monasterium.* [Bollandus legit *Symmonem*]

SEMO, *nis*, quasi *Semihomo*, Ugutioni. Martianus Capella: *Quosque Semideos, quosque Latine Semones dicunt.*

¶ SEMODIALE, SEMODIALIS, Semimodius, *Demi muid*; item Mensura agraria, ager seu terra semimodii sementis capax. Vide in *Modius* col. 863. Charta an. 790. apud Mabill. to. 2. Annal. p. 714. col. 1. *Similiter dedimus nos ... terram modiorum ix. & Semodiale.* Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 480. *Nona* (terra) *modiorum 11. & Semodialis; decima modiorum 11. & Semodialis; duodecima & decima tertia Semodialis unius.* Vide *Semodius.*

¶ SEMODIATA, Idem quod *Semodiale*, Ager semimodio constans. Modius vero, ut videre est in hac voce, pro variis regionibus variæ fuit capacitatis.

Charta an. 899. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 41. *In pago Biterrensi in villa Lunatis dono campum unum habentem Semodiatam unam, &c.* Charta an. circ. 1063. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. fol. 91. *Donaverunt unam Semodiatam de terra culta, &c.* Chartul. Eccles. Aptensis fol. 50. v°. *Dono .... Semodiatam unam de terra, & juxta villam Semodiatam de vinea unam. Semodiata de vinea*, in Charta an. 1027. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 173. *Semodiata vinea*, in Tabul. Gellon. an. 1033. *Semimodiata de terra*, in Tabul. Conchensi in Ruthenis Ch. 32. *Semimodiata de vinea*, in Tabul. S. Victoris Massil. Vide *Modiata* in *Modius* col. 864.

¶ SEMODIUS, Semimodius. Vide *Semodiale*. Charta an. circ. 1097. ex Chartul. Eccl. Aptensis fol. 34. *Et de præsenti vino quod egredietur de vineis dono Semodium ad opus prædictæ ecclesiæ.* Chartul. Bituric. fol. 160. *Dono etiam decem modios de vino cum tonna, & unum Semodium de frumento.* Adde Chartul. Matiscon. fol. 89. Gloss. Lat. Græc. *Semodium*, ἡμιμόδιον. *Semodius*, ἡμιχοίνικον. MSS. Sangerman. *Semimodium*. Vide *Modius* 2.

¶ SEMOLLA, Italis *Semola*, Furfur, vel grani genus. Statuta Astens. ubi de *Intratis* portarum: *Semolla solvat pro quolibet rubo lib. 1. sol. 10.* Vide *Semunclum*.

¶ SEMONCIA, Invitatio, à Gall. *Semonce*. Statuta Eccl. Autiss. MSS. *De invitationibus seu Semonciis in quinque anni festivitatibus. Anno Domini 1456. statutum fuit quod si canonici .... non receperint unum chorarium vel plures, si fuerit opus, ad invitationem, non habeant quinque solidos.* Id moris fuit in Ecclesia Autissiodorensi, ut quilibet Canonicus præcipuis anni festivitatibus aliquem è Chorariis ad mensam invitaret: qui usus hodie ad pueros symphoniacos tantum manet: unde canonicus qui ex ordine id præstare debet *Etre en Semonce* etiam nunc dicitur. *Semondeuses*, apud Autissiodorenses nuncupantur mulieres quæ ex officio parentes vel amicos defuncti ad illius funus domesticatim invitant. Vide in *Submonere*.

SEMONITUS. Marculfus lib. 1. form. 35. *Juxta, quod pr. p iorem etiam præceptionem nostram erga se perhibentes, Semonitum propriam stabilitatem decrevimus roborare.* [Leg. divisis vocibus *Se munitum*, uti edidit Baluzius.]

¶ SEMONTIO, Monitio, à Gall. *Semonce*. Charta Manassis de Garlanda Episc. Aurel. an. 1164. *Si quis autem filius dis. ordiæ ... contraire voluerit, post ternam Semontionem .... sententia excommunicationis mulctetur.* Vide in *Submonere*.

SEMORARI, Seorsim *morari*, Degere. Vita S. Landelini Abb. Crispiniensis c. 7. *Non longe ab eodem loco secedens, sequestrata mansione Semoratur.*

SEMOTARE, Semovere. Vita S. Aicadri Abb. Gemetic. c. 28. *Quos enim sancta Caritas copulavit in sancto Dei servitio, longus terrarum sinus non poterat Semotari pro ullo exigente periculo.*

¶ SEMOTIM, Seorsim, separatim. Leges Ludovici Imper. apud Murator. tō. 1. part. 2. p. 129. *Si quis alienam sponsam rapuerit, ... cum lege sua eam reddat, & quicquid cum ea tulerit, Semotim unamquamque rem secundum legem reddat.* Index vett. Canon. inter Conc. Hispan. to. 3. p. 9. *Non licere diaconibus Semotim populos colligere.*

¶ SEMOTUS, nude pro Defunctus, mortuus. Appendix ad Chron. Episc. Metens. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 673. *Ipso Semoto* (Jacobo Episcopo) *plaga pestilentiæ non reliquit* (patriam.) Pro Exhæredatus occurrit in Cod. Theod. leg. 4. de Legit. hæredit.

SEMPECTÆ, in Regula S. Benedicti c. 27. dicuntur *seniores sapientes fratres:* maxime qui quinquaginta annos in ordine exegerant, (quos annum jubilæum exegisse vulgo dicimus,) quibus eo nomine major indulgentia tribuebatur, ab omnibus oneribus cætera immunes. Dividebant enim totum conventum in tres gradus, quorum primus erat *juniorum*, qui usque ad annum 24. professionis omnia onera chori, claustri, & refectorii subibant: quippe in Monasteriis, *non ætas quæritur, sed professio*, ut est in Regula S. Pachomii c. 3. Alter eorum erat, qui 24. annos à sua conversione exegerant; qui per 16. annos sequentes medium gradum tenebant: *Atque hi absoluti erant ab officiis parvis Cantariæ, Epistolæ, Evangelii, & aliis minoribus laboribus.* Hos, ut ætatis perfectæ, & consummati judicii Monachos, potissimum spectabat *magnitudo negotiorum, & providentia consiliorum, ac totius loci solicitudo.* In tertio gradu erant, qui 40. annum attigerant usque ad quinquagesimum, peculiari nomenclatura *Seniores* appellati. Excusabantur porro ii ab omni officio forinseco, scilicet Provisoris, Procuratoris, Cellarii, Eleemosynarii, Coquinarii, &c. tanquam *milites emeriti, qui portaverant pondus diei & æstus in servitio Dei, & pro statu Monasterii sui carnem & sanguinem suum expenderant.* Hos denique excipiebant *Quinquagenarii*, qui scilicet 50. annos in ordine exegerant, quibus, ut diximus, omnimoda immunitas concessa erat, *Sempectæ* nuncupati. Hos Monastici ordinis gradus explicat ac describit Ingulfus p. 886. ubi de *Sempectis* hæc habet: *Quinquagenarius autem in ordine Sempecta vocandus, honestam cameram in infirmitorio de Prioris assignatione accipiat, habeatque Clericum seu garcionem suo servitio specialiter attendentem, qui exhibitionem victualium recipiet de parte Abbatis, modo & mensura, quibus ministratur garcioni unius armigeri in Abbatis aula. Huic Sempectæ unum fratrem juniorem commensalem, tam pro junioris disciplina, quam pro senioris solatio, Prior quotidie assignabit, &c.* Pag. seq. *Sempectas autem Monasterii, qui verbo vitæ ipsum ad Dei servitium genuerant, semper in summa veneratione habebat, &c.* Mox: *Cumque primus prædictorum Sempectarum & ætate decrepita, & ordinis conversione diuturna cæteris multo senior, &c.*

Occurrit præterea hæc vox non absque mendo, & alia notione, apud Ordericum Vitalem lib. 8. p. 624. *Hòc advertentes Cenomani valde lætati sunt, & majorem ei metum * Sempectas incusserunt.* Loquitur de juniore Comite Cenomanensi, qui, despectum se à subditis & exosum, sciens, fugam meditabatur. Ubi indubie *Sempectæ* legendum, ut omnino intelligantur Comitis συμπαίκτας, *Collusores*, sodales, socii, quibuscum familiariter versabatur. Nam Quinquagenarios Monachos *Sympectas*, appellatos admodum vero simile est, non quod ipsi *Sympectæ* essent; sed quod ad ætatis provectioris solatium darentur eis συμπαίκτας, seu juniores Monachi, qui eis ministrarent, & cum iis mensæ assiderent, ut exerte scribit Ingulfus: quomodo ejusmodi seniorum Monachorum συμπαίκτας habet Palladius in Hist. Lausiaca c. 24. 83. quos *Collusores* vertit vetus Interpres cap. 24. unde liquet, ab Ægyptiis & Orientis Monachis id vocabuli acceptum.

☞ Probabilissima tametsi videtur vocis *Sempectæ* interpretatio, quam ad mentem Ingulfi exponit Vir eruditus: mirum nihilominus est *Sempectas* nun-

cupatos, non juniores qui eo nomine designandi erant, sed seniores quibus ad solatium ii concedebantur. Ut ut est aliud sonat *Sempecta* in Regula S. Benedicti: eo quippe loci de excommunicatis sermo est, quibus Abbas fratres submittit, qui iis consolationem exhibeant; unde *Sempectas* hic intelligo sodales, socios seu familiares, qui amicum facilius ad meliorem frugem adducere valeant: qui tamen, ut vult S. Benedictus, inter seniores sapientes potissimum eligendi sunt. Vide Menardum in Concordia Regul. & Martenii Commentar. in Regul. S. Bened. p. 378.

¶ SENIPETÆ, in Vita S. Jacobi Eremit. sæc. 4. Bened. part. 2. p. 151. *Iniit consilium cum Senipetis fratribus, &c.* Varie effertur hæc vox in Codd. MSS. *Senipeta, senpecta, simpecta* vel *sympecta*: quod argumento est vocis etymon non percepisse librarios.

¶ SEMPER, Tamen, *Toujours*, eadem notione, Galli dicimus. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1403. apud Rymer. to. 8. p. 331. *Ita Semper, quod arcus, sagittas ... vobis reddam.*

SEMPER-BARO, [Qui à nullo feudum habet; sed alii ab ipso tenent.] Vide *Baro* col. 1032.

SEMPITERNALITER, in Vita S. Isidori Episc. Hispalensis num. 11.

SEMPITERNITAS. Utitur Claudianus Mamertus lib. 1. de Statu animæ cap. 3. lib. 2. c. 1. [Peregrinus in Speculo Virg. MS. Carolus C. in Charta confirmat. privileg. Corbeiens. apud Acher. to. 6. Spicil. pag. 408. &c.]

¶ SEMUNCLUM, Grani species. Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 545. *Et pro solidis* XII. *concessit in villa S. Viti de casale S. Dominici ad quartam omnium frugum, excepto paniclo & Semunclo. & musti mundi tertiam, & olivarum medietatem.* Vide *Semolla*.

¶ SEMUNIA. Vide infra *Sennamia*.

SEMUS, Imperfectus, non plenarius, non plenus. *Illud enim*, ait Ugutio, *Semum est, quod ultra medietatem, & citra perfectionem est. Unde Semitas, & Semo, as, i. imperfectum facere, aliquantulum diminuere, & evacuare. Quidam:*

Samam, Semi-Deus, flemus, flemus quoque Semo.

Gloss. Lat. Gr. *Semum*, ἡμίκενον. Vetus interpres Juvenalis ad Sat. 6. *Semestris autem Luna dicitur, cum mensis medium permensa est spatium: aut Xemum* (leg. *Semum*) *dicis, cui, ut plena sis, parum admodum deest.* Formulæ veteres Pithœi MSS. c. 36. *Concessimus tibi olca, in villa nostra illa, quam illa femina quondam tenuit, & dum requisimus, quod absa esset & Sema, concessimus tibi, qui subjungit ab uno fronte, &c.* Joannes Laudensis in Vita S. Petri Damiani Cardin. c. 5. *Dimidio tantum palmo vas Semum invenerunt.* Ita præferunt tres MSS. ut observat Henschenius. [Obituar. MS. Eccles. Morin. fol. 2. *Item in omnibus obitibus tam bursæ obituum, quam fabrica... sive à remanet, sive plenis, sive Semis, fabrica percipit in quolibet* 11. *sol.* 6. *den.*]

SEMUS, Mutilatus, qui non integro est corpore. Lexic. Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Ρινότμος, τὸν κόμαν ἀνάδετος, ἢ τὴν ῥῖνα σιμός, καὶ πατζός. Naso mutilatus, simus: ἀνεμύκτης, pro ἀναμύκτης, in Nomocanone, seu Pœnitentiali to. 1. Monumentorum Ecclesiæ Græcæ, cap. 94. Concilium Aurelian. III. c. 6. *Ne aut duarum uxorum vir, aut renupta maritus, aut pœnitentiam professus, aut Semus corpore, vel qui publice aliquando arreptus est, ad supradictos ordines provehatur.*

SIMARE, pro *Semare*, Mutilare. Capitula ad Legem Alamannor. edit. Balnzianæ: *Et qui auriculam Simaverit, solvat sol.* 20 *si totum excusserit, aut si plagaverit, ut audire non possit, solvat sol.* 40. Vide *Secuus, Semus, Siematio.*

¶ SEN, i. e. Jerusalem. Vide *Passime*.

¶ SENA. *Lamia vel Sena in Isaia, Genus monstri.* Papias.

¶ SENACULUM, Jurisdictio Curialium, seu locus ubi conveniebant. Leg. Mechlin. tit. 1. art. 13. *Opifex à censoribus sui collegii ad mulctam aliquam aut peregrinationem damnatus, potest de ea re conqueri in Senaculo Consulum & Duodecim-viralium judicum.* Rursum art. 18. *Omnis autem citatio sive ad tribunal Prætoris, sive ad Senaculum, sive ad Consules à publico viatore obiri debet.*

¶ SENACULUM, pro Mulierum senatu seu conventu, apud Lamprid. in Heliogabalo: *Fecit & in colle Quirinali Senaculum, id est, Mulierum senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis solemnibus duntaxat diebus.*

¶ SENAILLIA, Sementis, Gall. *Semaille*, rusticis Dombensibus etiam hodie *Senaille*. Charta MS. ex Advers. D. *Aubret: Terra continens Senailliam decem bichetorum.* Vide *Seminalia*.

¶ SENALE, *Funis cum quo caricatur, servit etiam arbori.* Gloss. Fr. Barberini ad *Docum. d'Amor.* edit. Ubaldini p. 258. Informat. pro Passagio transmar. ex Cod. MS. Sangerm. *Pro minuendis Senalibus, &c.*

¶ SENAPE, SENAPIUM, Sinapi. Codex censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 84. *De Senape sestarium unum.* Comput. Vienn. an. 1324. *Cellerarius de Cremiaco ait suam recepsam consistere in Senapinm, cera, gallinis & denariis.*

SENARA. Charta Henrici Comitis Portugalliæ apud Brandaon. to. 3. p. 281. v°. *De stabilitate vestra, & foro, atque servitio nunquam faciatis vobis Senaram, & de preda de fossato non detis nobis plus quam quintam partem.* [Vide *Senbrirare*.]

¶ SENASCALLIA, pro *Senescallia*, in Aresto Parlam. ann. 1394. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 73. Vide in *Senescalcus*.

¶ SENATIO, Herbæ genus. Matth. Silvaticus: *Olus aquæ, id est, Senationes, vel cressones.* Vide *Cresso*, & *Senecio* 2.

SENATORES, Nobiles, ex Senatorio & Nobilium ordine. Nam, ut ait Gregor. Nazianzenus orat. 18. in S. Cyprian. Μέγιστον εἰς εὐγενείας ἀπόδειξιν συγκλήτου βουλῆς μέθεξις. *Ex ordine Senatorio*, in leg. 10. Cod. Th. de Malefic. *Senatorii seminis homo*, apud Sidonium lib. 1. Epist. 6. Vita S. Nicetii Archiep. Lugdun. *Natus erat ex Senatorio genere.* Eucherius lib. de Contemtu mundi: *Clemens vetusta prosapia Senatorum.* Aigulfus Episcopus Metensis, apud Paulum Diacon. *ex nobili Senatorum familia ortus. Gens Senatoria*, apud Gregorium Turon. de Gloria Confess. cap. 65. Idem lib. 2. Hist. c. 2. *Seculi dignitatem nobilitate Senatoria florens.* Lib. 10. c. 31. *Eufronius Presbyter ordinatur Episcopus, ex genere illo, quod superius Senatorium nuncupavimus.* Et de Vitis Patrum c. 20. *Genere non quidem Senatorio, ingenuo tamen.* Fortunatus lib. 4. Poëm. 17.

Hic puer Arcadius veniens de prole Senatus.

Acta Martyrii S. Vasii Santonensis n. 1. *Vasius, ortus genere Senatorio.* Vita S. Aniani Episcopi Aurelianensis: *Vir nobilissimus ex genere Senatorum Tetradius.* Vita S. Firmini Confessor. Episcopi Ambianensis: *Ex genere Senatorio, Faustini à B. Firmino Martyre baptizati filius. E*, vel *ex Senatoribus*, non semel ortum duxisse dicuntur viri nobiliores, apud eumd. Gregorium Turon. lib. de Gloria Confess. cap.

cap. 42. 106. lib. 1. Hist. c. 39. lib. 2. c. 13. in Vita S. Maurilii c. 12. in Vita S. Præjecti, &c.

Ita Nobiles ipsi *Senatores* passim appellantur apud eumdem Gregorium Turon. lib. 1. Hist. c. 29. *Senatores vel reliqui meliores loci*, urbis scilicet Bituricensis. Lib. 2. c. 15. *Multi tunc filii Senatorum in hac obsidione dati sunt.* Et cap. 20. *Eucherius Senator.* Idem lib. de Gloria Confess. cap. 42. *Apud Castrum Divionense quidam ex Senatoribus, &c.* Lib. de Vitis Patrum cap. 4. *Post peractam igitur stragem cladis Arvernæ, unus ex Senatoribus Comitatum urbis illius agens, &c.* Idem de S. Lusore: *In Dolensi autem Biturigi territorii vico Beatus Lusor Leocadii quondam Senatoris filius. S. Hilarius Senator*, in Chronico S. Benigni. Epitaphium Perpetui Episcopi Turon.

Clarus avis, atavisque potens fuit, atque Senator.

Vide Braulionem in Vita S. Æmiliani c. 15. 17. 22. Sed & sub secunda Regum stirpe *Senatorum* nomenclatura, Proceres intellecti. Hincmarus de Ordine palatii cap. 34. *Proceres vero prædicti sive in hoc, sive in illo placito, quin & primi Senatores regni, ne quasi sine causa convocati viderentur, &c.*

Jam vero qui fuerint *Senatores* isti, non omnino constans est doctiorum sententia, quanquam probabilis admodum videtur Ambrosii Moralis ad Vitam S. Eulogii conjectura, ubi censet ita appellari ab illorum temporum Scriptoribus, qui ex antiqua Romanorum stirpe essent prognati, Senatorum forte Romanorum, qui è Provinciis in Senatum allecti fuerant. Constat enim temporibus Augusti infinitos propemodum ex Provinciis, præsertim Narbonensi, in Curiam allectos: unde natum scomma: *Galli braccas in Curia deposuerunt, latum clavum sumpserunt.* Atque hi quidem tanta apud Principem gratia valuisse dicuntur, ut Galliæ Narbonensi, ob egregiam in Patres reverentiam, datum fuerit, ut Senatoribus ejus Provinciæ, non exquisita Principis sententia, res suas invisere liceret: cum ceteris Constitutione Augusti, sine commeatu jus abeundi non esset, ut liquet ex Tacito lib. 12. & Dione lib. 52. Claudius Imperator in Oratione super civitate Gallis danda, de Vienna: *Ornatissima ecce colonia valentissimaque Viennensium, quàm longo jam tempore Senatores huic Curiæ confert.* Atque inde dictam *Viennam Senatoriam* plerique opinantur. *Senatores* porro ejusmodi è Provinciis delectos, *Peregrinos* vocat Capitolinus in Philosopho, de quibus etiam Plinius lib. 6. Epist. 19. qui, ut est apud eumdem Capitolinum in Pertinace, initio, fere nunquam Romam viderant. Ex quo licet conjicere, quamplurimos in Provinciis populi & Imperii Romani, hac donatos dignitate, à quibus in posteros transmissa postmodum, ita ut *Senatores* universim perinde appellarentur, qui ab iis originem ducerent, qui primitus Senatores dicti fuerant, adjecta interdum Romani Senatus nota, ut ab civitatum aliarum Senatoribus distinguerentur, quorum longe inferior erat nobilitas. Ita Spartianus de Adriano Imperatore, qui natales ab Hispaniensibus arcessebat: *Avus ejus Marcellinus, qui primus in sua familia Senator populi Romani fuit.* Et Trebellius Pollio in Vopisco: *Victorina Tetricum Senatorem populi Romani ad Imperium hortata est.* Sic Aurelius Victor in Pio, & alii: è nostris vero, seu recentioris paulo ævi Scriptoribus, Avitus Viennensis Episcopus Epist. 31. de se: *Quasi Senator ipse Romanus, quasi Christianus Episcopus obtestor.* De quo, Ado Viennensis: *Avitus Viennensis Episcopus, & ejus frater Apollinaris, Valentiæ Episcopus, ... Isicii Senatoris primum viri, postea Viennensis Episcopi, duo lumina, clarissimi filii.* Gregorius Turonensis lib. de Gloria Confess. c. 5. *Audientes autem Senatores urbis* (Arvernæ,) *qui nunc in loco illo nobilitatis Romanæ stemmate refulgebant, &c.* Infra: *Quia Senatores Arverni veniunt in occursum tui.* Fortunatus lib. 4. Poëm. 10. de Leontio Archiepiscopo Burdegal.

Nobilitas altum ducens ab origine nomen,
Quale genus Romæ forte Senatus habet.

Adde eumdem lib. 4. Poëm. 5. Vita S. Thuribii Episcopi Cenomanensis n. 2. *Vir venerabilis, & Romanæ nobilitatis insignis.* Auctor Vitæ S. Desiderii Episcopi Cadurcensis cap. 16. *Præcipue Bobila Senatrix Romana, A.... quondam relicta, multa rerum suarum Ecclesiæ ejus, nec non Monasterii contulit.* Vita S. Boniti: *Inclita Bonitus progenie Arvernicæ urbis oriundus fuit, cujus pater Theodatus, mater vero Siagria vocitatur, è Senatu Romano duntaxat nobili prosapia.* Vita S. Calminii Ducis Aquitaniæ: *Processit & Romana Lux claritatis, & claris parentibus oriundus, & natalium sinceritate resplenduit, ut ex Senatorio ordine trahens nobilitatis originem sanctis moribus sequeretur, & exprimeret in seipso Senatoriam dignitatem.* Eam porro Senatorum Romanorum in toto orbe Romano multitudinem innuit Athalaricus apud Senatorem lib. 3. Epist. 19. Senatum alloquens: *Antiquitas vos fecit nobiles haberi, nos Senatum volumus etiam de numerositate prædicari.*

Ex his proinde colligitur, quos *Senatores* in Provinciis, vel in civitatibus memorant Scriptores, non alios fuisse à Senatoribus ejusmodi Romanis, quos *Peregrinos* appellatos innuimus, non vero ex civitatum ipsarum Senatoribus, seu Curialibus. Gregorius Turon. lib. 3. c. 17. de Francilione Episcopo Turon. *E Senatoribus ordinatur Episcopus, civis Pictavus.* Ita idem Scriptor *Galliæ Senatores* non semel memorat. Lib. 1. c. 29. de Leocadio: *Primus Galliarum Senator.* Lib. 2. c. 21. de Sidonio Apollinari: *Vir secundum seculi dignitatem nobilissimus, & de primis Galliarum Senatoribus.* Et cap. 22. de eodem Sidonio: *Cum autem esset magnificæ sanctitatis, atque, ut diximus, ex Senatoribus primus.* Idem de Vitis Patrum cap. 6. *Pater ei nomine Georgius, mater vero Leocadia ab stirpe Vectii Epagathi descendens, ... qui ita de primoribus Senatoribus fuerunt, ut in Galliis nihil inveniatur esse generosius atque nobilius.* S. Ildefonsus in Epitaphio Nicolai avi:

Quisquis Romulidum fasces, clarumque Senatum
Concelebrare cupis, quod venereris habes.

Paulus Emeritensis Diac. in Gestis Episcoporum Emeritens. in Paulo c. 1. *Tanta namque illis inerat copia rerum, ut nullus Senatorum in Provincia Lusitania illis reperiretur locupletior.* Acta S. Fulgentii Episcopi Ruspensis: *Nobili secundum carnem genere procreatus, parentes habuit ex numero Carthaginensium Senatorum.* Alvarus in Vita S. Eulogii n. 2. *Nobili stirpe progenitus, Cordubæ civitatis patritia Senatorum traduce natus.* Vita S. Honorati Arelatensis Episcopi: *Senatoria & Consulari familia natus, patria Arelatensis.* Lupus in Vita S. Maximini: *Maximinus urbis Aquitaniæ Pictavorum indigena, clarissimis est ortus parentibus: si quidem antiquam prosapiam, à majoribus Senatorii ordinis deductam, ejus parentes sortiti, Maxentium atque hunc Maximinum procrearunt.* Ex quibus satis superque colligitur, non alios hisce præallatis locis indicari *Senatores*, quam Romanos, qui in Provinciis ad id fastigii ab Imperatoribus evecti fuerant, non vero civitatum Senatores. [Vide Valesium in Notit. Gall. pag. 59.]

Fatendum tamen ita etiam interdum dictos civitatum Senatores. Id quippe privilegii concessum fuit cæteris provinciis, quibus adscriptum erat jus Italicum, ut à propriis Magistratibus regerentur, qui iisdem dignitatibus seu Magistratuum appellationibus gauderent, quibus Romæ cæteri Magistratus. Unde Ausonius Consulem se Burdegalæ jactitat. Refert Strabo Gabalos, Auscios, Coovenas, jure Latii donatos, seu, ut ipse alibi explicat, suis legibus & Magistratibus redditos fuisse: cui privilegio hoc amplius adjectum, ut post adeptum inter suos Magistratum, hi municipes inter cives Romanos adscriberentur, quod videtur indicare Strabo lib. 4. ubi de Nemausensibus agit. Unde elicitur, *Senatores* dictos, & qui in Curiam Romanam ex Provincialibus allecti erant, & qui in suis urbibus, quæ jure Latii gaudebant, Senatoriam dignitatem erant adepti. *Viennensis Senatus* meminit Avitus in Homilia de Rogationibus: *Cujus tunc numerosis Illustribus Curia florebat.* Exstat præterea in Spicilegio Acheriano to. 1a. Testamentum Ephibii Abbatis an. 3. Childeberti Regis (Christi 697.) confectum, in quo pariter *Senatus & Senatorum urbis Viennensis* mentio fit: *Testamentum sororis nostræ, judicante Senatu in Vienna civitate residente, huic testamento nostro inferuimus.* Infra: *Quicumque contra hoc testamentum venerit, ut votum meum disturbetur, ne servis Dei alimenta, servitia & necessaria non præstentur, Senatorio judicio ad libras 400. auri in publico reddere compellatur.... Hoc testamentum ...ego Ephibius Abba manu propria roboravi, & Senatoribus universis, ut hoc ipsum roborarem jure petivi & rogavi. Senator Eulogius parens, Rufina soror, Deuphibius Senator, Contumacus Senator, Pelagius Senator, Leubinus Senator, &c.* Apud Vopiscum in Floriano habetur *Senatus amplissimus Trevirorum.* Apud Brauliunem in Vita S. Æmiliani cap. 26. *Cantabria Senatus* mentio fit. [Petrus Mauricius Cluniac. in Epist. adv. Petrobusianos *Senatorum* urbis Tolosæ meminit.] In Vita S. Felicis Archiepiscopi Trevirensis, *Consules, Patricii & Senatores Urbis Trevirensis*, pariter occurrunt: ut in veteribus Inscriptionibus complures alii civitatum, Italiæ præsertim, Senatus, quorum indicem collegit Josephus Scaliger cap. 9. ad Gruterum. [Vide Valesium in Notit. Gall. pag. 605.]

☞ Et hæc quidem antiqua erant privilegia; nam ante Cæsaris in Gallias adventum complures civitates senatoria dignitate gaudebant. *Æduorum Senatum* commemorat Cæsar lib. 1. de Bello Gall. *Senatum Remorum, sexcentos Senatores Nerviorum*, lib. 2. *Venetorum, Aulercorum, Eburovicum & Lexoviorum Senatum*, lib. 3. *Senatum Senonum*, lib. 5. *Senatus Bellovacum* meminit Hirtius lib 8. Hæc post Valesium in Notit. Gall. p. 59.

☞ Quo vero à Senatoribus istis provincialibus discernerentur Senatores Romani, Scriptores addere solebant, *Populi Romani*, vel *Romani*, vel *Urbis*, ut observatum est à Casaubono ad Spartianum in Hadriano.

Senatores vero *Nobiles* unice appellatos, ut *Nobilitatem*, pro *Senatu* usurpari apud Victorem Schotti, docuit Salmasius ad Capitolinum.

Senatrix, Nobilis femina, ex genere Senatorio orta. Vita S. Desiderii Episc. Cadurc. c. 56. *Bobila Senatrix Romana.* Vita S. Apolinaris Episcopi Valentiæ: *Arcutamia Senatrice propinqua sua invitante, Massiliensium nos vota suscipiunt.* [*Maximilla Senatrix*, in Actis S. Mammarii apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 103.] Ita hanc vocem usurpant Auctor Vitæ S. Lupicini Abbatis Jurensis n. 10. Harrulphus lib. 1. Chronici Centulensis cap. 11. Historia Trevirensis p. 208. Vita S. Innocentii Episcopi Dertonensis n. 9. Vita MS. S. Tarpetii, &c. S. Augustinus de Moribus Eccl. Cathol. cap. ult. *Senatores utriusque sexus* dixit.

Senatores, apud Britannos, seu Anglos, dicti, qui postea *Aldermanni*, voce composita ex alðeр, Senior, & man, homo, Magnates, viri præcipui, uti in hac voce docuimus. Leges Edwardi Confess. c. 35. *Olim apud Britones temporibus Romanorum in regno isto Britanniæ vocabantur Senatores, qui postea temporibus Saxonum vocabantur Aldermanni, non propter ætatem, sed propter sapientiam & dignitatem, cum quidem adolescentes essent, juris periti tamen, & super his experti.* Charta Kenulfi Regis Merciorum apud Will. Stanfordium lib. 2. Placitor. Coronæ c. 28. *Consilio & consensu Episcoporum & Senatorum gentis suæ largitus fuit dicto Monasterio, &c.* Vita S. Livini Episcopi cap. 2. *Erat quidem Senator Scotigena.* Vide Canones Hibernienses lib. 7. cap. 3.

Senator, Dignitas suprema Romæ, Magistratus, qui toti populo Romano præerat, sequioribus scilicet sæculis. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. *Σενάτωρ, ὁ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμών.* Observat porro Albericus in Chr. MS. an. 1144. & ex eo M. Chronicon Belgicum p. 159. Senatoriam dignitatem, quæ quodammodo extincta jacuerat à temporibus Constantini M. à Romanis, sub Innocentii II. PP. Pontificatu rursum invectam, bellis inter eumdem Pontificem & ipsos Romanos ferventibus, Senatore creato Jordano, filio Petri Leonis, cui fidelitatem & obsequium in omnibus præstitere. Lucius PP. apud Ottonem Frisingensem lib. 7. cap. 31. Senatoribus prius creatis, *Patricium* adjecisse Romanos scribit, hacque dignitate donatum Jordanum, cui tanquam Principi se subjecere, & omnia Regalia summi Pontificis tam intra quam extra urbem ad jus Patricii repoposcisse, *eumque more antiquorum Sacerdotum, de decimis tantum & oblationibus sustentari oportere dicentes.* Andr. Dandulus in Chron. MS. *Contra hunc Romani Jordanum Senatorem & Patricium erigentes, urbe eum deturbant.* Petrus Alberici, ann. 5. Pontif. Alexandri II. PP. *Consulem, Ducem, atque omnium Romanorum Senatorem* se inscribit, in Regesto Casinensi apud Angelum à Nuce, & apud Ughellum to. 1. p. 1099. Abrogata mox Patricii dignitate ex pacto cum Eugenio PP. inito, ut est in M. Chronico Belg. pag. 170. perstitit sola Senatoria, summi Pontificis auctoritati obnoxia, usque ad annum 1194. Tum enim, ut scribit Rogerus Hovedenus, *cives Romani elegerunt 56. Senatores, & constituerunt eos supra se. Prius enim* (addit ille) *habebant unum solum Senatorem, qui cognominatus est Benedictus, carus homo, qui regnavit super eos 2. annis: & deinde habuerunt alium Senatorem, qui vocatus est Joannes* Capuche, *qui similiter regnavit super eos aliis 2. annis: in quorum temporibus melius regebatur Roma, quam nunc temporibus 56. Senatorum.* Ad hunc *Benedictum* referenda videtur inscriptio in basi Pontis Cestii Romæ literis rudibus atque inæqualibus exarata, apud Gruterum 160. 5. *Benedictus almæ urbis summus Senator restauravit hunc pontem fere dirutum.* Sed & hac ipsamet tempestate *Paudulphus de Subura* hanc dignitatem obtinuit, cui suffectus est *Gregorius Petri Leonis Ranerii*, cum isti 56. Senatores electi sibi invicem non concordarent: sub quo, Joanne Capotio omnia turbante, Res Romanæ pessum iere, quod narrant Acta Innoc. III. PP. sub finem.

by Google

Exhinc creati subinde *Senatores*, quorum Magistratus biennii erat. Sed anno 1237. procurante Friderico II. Imper. *creatus est alter Senator Romæ*, inquit Matthæus Paris, *ut duorum Senatorum prudentia & fortitudine duplicata, Romanorum insolentia comprimeretur, & consiliis tutius pacificata urbs liberiusque regeretur*. Incertum tamen, an id diu obtinuerit, cum unicos Senatores nominent Scriptores, atque in iis *Joannem de Poli* hoc ipso ann. 1237. *Matthæum Rufum*, ann. 1244. & *Joannem de Cencio*, Matthæi successorem: Vincentius Armannus to. 3. Epistol. & alii, *Raimundum Capizuccum*, ann. 1252. cujus moneta aurea haud ita pridem in æs incisa, in cujus antica stat Christus, librum læva tenens, stellulis circumdatus, cum hac Inscript. VOT. S. P. Q. R. ROMA CAPUT MUNDI. in postica, S. Petrus vexillum porrigit viro genibus nixo, cum veste Senatoria, & birreto in capite, & hac Inscript. S. PETRUS SENATOR URBIS. In ima scuti parte visuntur insignia familiæ Capizucciæ, cum fascia transversali. Richardus de S. Germano in Chronico: *Brancaleonem de Bolonia* an. 1253. Matth. Westmon. hoc anno & 1259. Nangius ann. 1257. & Matth. Paris ann. 1252. *Lucam de Sabello*, patrem Honorii IV. PP. qui obiit dum esset Senator urbis, an. 1266. ut est in ejus Epitaphio apud Waddingum an. 1250. num. 58. Post hæc, eamdem dignitatem obtinuit Manfredus Siciliæ Rex: quo in ordinem acto, Carolus Comes Andegavorum *Senator urbis Romæ* ad Vitam à Romanis electus est, anno 1263. Thierricus Vallisceloris in Urbano IV. de Carolo Andegavensi:

> *Ipsi mandavit quo penitus omne Senatus*
> *Jus acceptaret nempe salubre sibi.*
> *Qui sumens ex parte sui præmisit ad urbem,*
> *Sensibus electos ac probitate viros.*
> *Quos urbs magnifico Romana recepit honore,*
> *Sub dicti Comitis judice jura tenens.*

Anxit tamen Urbanum Pontificem, quod Senatoria dignitas ad Vitam Carolo concessa esset, ut testatur ejus Epistola ad S. Ludovicum Regem Franciæ, Caroli fratrem, scripta anno Pontificatus 3. quæ in Chartophylacio Regio servatur; qua Regem hortatur, ut fratrem ad eam relinquendam compellat, cum id consilii nunquam fuerit, ut ad vitam, sed ad tempus ei concederetur; sin contra ageret, id Ecclesiæ damno, *ad quam urbis dominium, & institutio Senatoris plene pertinebat* prorsus cessurum. Vide Odoricum Rainaldum ann. 1264. num. 4. 5.

Carolus Rex Siciliæ factus, eamdem dignitatem Henrico, filio Regis Castiliæ, loco sui regendam commisit an. 1266. uti narrant Nangius, Anonymus to. 5. Hist. Franc. p. 849. & alii. Guillelmus *Guiart*, de Henrico:

> *Li Rois Challes bel l'apela,*
> *Et pour ce que cousin le nomme,*
> *Le fist il Senateur de Rome.*

Sed hanc dignitatem antea obtinuisse Henricum, scribit Anonymus de Rebus gestis Friderici II. Imp. p. 882. *Quidam Romanus civis, Angelus Capucia nuncupatus, seditionem in Romano populo suscitavit, per quem contra urbis magnates cœperunt populi quibusdam viris de qualibet regione 7. electis secum adjunctis sub pacis specie viribus Magistratus est erectus. Hic ex contradita sibi per dictum populum potestate, qua, quem vellet, posset eligere Senatum, Domnum Henricum.... ad urbis regimen evocavit.* Descripsit Nicolaus Alemannus in Dissertat. de Lateranensibus parietinis c. 11. nummum argenteum Caroli Regis, in quo ille regio habitu sedet, cum hac inscriptione, ROMA. CAPUD. MUNDI. S. P. Q. R. in adversa effictus Leo gradiens, cui superstat Lilium Francicum, cum hisce characteribus, CAROLUS. REX. SENATOR. URBIS.

Tandem Nicolaus PP. anno 1278. *Carolum Regem à Vicaria Tusciæ removens, Constitutiones fecit tam de electionibus Prælatorum, quam de electione Senatoris urbis Romæ: & se Senatorem ad vitam fieri procurans, Senatoriam jussit per suos parentes fere per duos annos regi.* Ita Auctor Descriptionis Victoriæ Caroli Regis, & ex eo Nangius. Exstat alia Constitutio ejusdem Nicolai, in cap. *Fundamenta*, tit. de Elect. in Sexto, qua Senatoria dignitas possideri à quoquam vetatur ultra annale spatium, & absque licentia Sedis Apostolicæ. Adde Annales Colmarienses an. 1278. Mortuo Nicolao, *Martinus Papa eligitur in Senatorem ad vitam, qui loco sui eundem Carolum Regem Siciliæ constituens, de domo ejus sive familia assumpsit Milites ad regendum patrimonium S. Petri*, uti narrant idem Nangius, Trivettus, Thomas Walsinghamus, & alii sub an. 1281.

Transiit deinde Senatoris Romani dignitas ad posteros Caroli, atque adeo ad Robertum Regem, qui Guillelmum Ebolensem Baronem Vicarium suum cum 300. equitibus ad urbis custodiam constituit: quo Magistratum gerente, cum rerum victualium penuria Romanos attereret, orta seditione, Capitolium ii invaserunt, atque Guillelmo exacto, *Stephanum Columnensem*, & *Poncellum Ursinum* Senatores crearunt. Rem narrat Joannes Villaneus lib. 10. cap. 121. Scribit Auctor Vitæ Balduini Luzemb. Archiep. Trevir. lib. 2. c. 14. Henricum Luzemburg. Imp. Dom. Ludovicum de Sabaudia *dignitate Senatoria* decorasse Romæ in Capitolio an. 1311. Kalendis porro Septembris Magistratum iniisse Senatores, testatur Johannes Sarisberiensis Epist. 105. ex Cod. Vaticano apud Baronium an. 1168. ex qua etiam docemur fidelitatem Romano Pontifici exhibuisse, ex pacto inito inter Clementem III. PP. & Romanos ann. 1188. apud eumdem Baronium.

Hodie *Senatorem* vocant Romani Prætorem urbanum. Is in divo residet Capitolino, & Romanis civibus ordinaria facultate jus dicit. Tres habet vicarios substitutos suos, quorum duos, qui privatis præsunt judiciis, *Collaterales* vocant: hi gradu differunt; unus enim vocatur primus, alter vero secundus, tertius est Latrunculator. Vide Octavianum Vestrium lib. 2. de Judiciis Aulæ Romanæ, & Albertum Argentin. p. 167.

SENATRIX ROMANORUM, uxor Senatoris, apud Ughellum tom. 1. p. 1087. 1099.

SENATUS, Officium, dignitas Senatoris Romæ. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Senatus, Office, ou lieu, ou assemblée de Senat.*] Codex Vatican. in Lucio II. apud Baron. an. 1144. *Senatores, ... Senatum abjurare coëgit.* Acta Innocentii III. PP. *Quoniam status Romanæ Ecclesiæ pessimus erat, pro eo, quod à tempore Benedicti carissimi Senatum perdiderat, & idem Benedictus seipsum faciens Senatorem, subtraxerat illi Maritimam, suos justitiarios in illa constituens.* Charta anni 1264. apud Odoricum Rainaldum n. 4. 5. *Præfigetur ei tempus triennii, vel quadriennii, ultra quod nequeat tenere Senatum.* Infra: *Promittet Comes (Andegavensis) quod bona fide dabit operam, ut Romanis non juret regere urbem ad vitam; sed quamdiu sibi placuerit tenere Senatum.*

SENATOR IMPERIALIS, Dignitas in aula Con-

stantinopolitana, qua donatus legitur Goffridus Comes Cannarum an. 1105. apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. p. 1071. & 1082.

¶ PRIMUS SENATOR, Antiquior inter Senatores Clericos, *Doyen des Conseillers-clercs*. Epitaph. inter Notas Gothofredi ad Hist. Caroli VII. p. 889. *Petrus Chevalier Parisius, hic jacet: Primus Senator Parisiensis, &c.*

SENATOR, Decanus Christianitatis. Chronicon Senoniense lib. 3. cap. 3. *Tandem Presbyter factus est, deinde Senator, id est, Decanus Christianitatis Vallis S. Deodati effectus, ditissimus & plenissimus omnium bonorum terrenorum fuit.* [Eadem habentur in Excerptis è Johanne à Bayono de Abbat. Mediani Monast. in Hist. ejusdem loci p. 293.]

¶ SENATORES *Reipublicæ S. Galli* nuncupantur ejusdem Monasterii Monachi principales, quorum collegium *Senatus* dicitur, apud Ekkeardum Juniorem c. 1. *Erat Senatus reipublicæ nostræ tunc quidem sanctissimus.* Idem c. 3. *Tales cum essent tres isti* (Notkerus, Tutilo, Ratpertus) *nostræ reipublicæ Senatores, &c.*

¶ 1. SENATORIUM, Locus in ecclesia à parte australi, cancellis infra presbyterium proximior, ubi Senatores & Principes consistebant. Ordo Rom. c. 15. *Pontifex descendit ad Senatorium, ... & suscipit oblationes Principum per ordinem archium.* Ordo Rom. alter c. 12. *Pontifex ... descendit ad Senatorium, quod est locus Principum, ut suscipiat oblationes eorum*, Ibi non magnates duntaxat Eucharistiam accipiebant, sed etiam populus, ut docemur ex 2°. Ord. Rom. c. 14. *Mox ut Pontifex cœperit communicare populum in Senatorio, &c.*

¶ 2. SENATORIUM, Libellus de Visitationibus Monasteriorum, quem ita inscripsisse videtur Martinus Abbas Scotorum, quod in eo Senex juvenem alloquitur ipsumque plurima docet. Hunc in Chr. Mellic. transcriptum pag. 430. legesis.

¶ SENATRIX, SENATUS. Vide in *Senatores*.

¶ SENAX, [illegible]. Gloss. Lat. Græc. Codex Reg. habet *Senex*; sed leg. *Sternax*. Vide Salmasium ad Plinium pag. 894.

¶ SENCHA, vulgo *Senche*, Piscandi modus: proprie est Circuitus cujusdam retis quo inter piscandum utuntur. Charta Renati Reg. Comit. Provinc. ann. 1479. inter Privileg. MSS. Piscator. Massil. *Pro evidenti commodo & utilitate hominum dictæ civitatis Massiliæ & aliorum quorumcumque ad Senchas, de quibus in dicta supplicatione mentio habetur, piscationis gratia, &c.* Ibidem: *Fecerunt Senchas tunnorum in magna quantitate.* Vide *Corre*.

¶ SENCIA. Vide infra *Sentia*.

¶ SENDA. Vide *Renda* 1.

¶ SENDADUM, Sindon. Vita S. Gerardeschæ to. 7. Maii p. 180. *Et sublevato propter ventum Sendado, quod erat ad pedes iconæ, vidit pedem B. Joannis visibiliter incarnatum.*

¶ SENDAL, Tela subserica. Vide *Cendalum*.

¶ SENDALES, Sandalia, Gall. *Sandales*, vel *Sendales*. Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item tres Sendales rubeæ. Item aliæ parvæ Sendales pro episcopo Innocentium.* Vide *Sandalia* 1.

¶ SENDAPILLUM, SENDAPILUM, Panni serici species. Testam. Michaëlis de Crenecio Episc. Autissiod. an. 1409. ex Regest. Capit. ejusd. Eccl. *Item tunicam & dalmaticam pro Episcopo de serico rubeo plano sive Sendapilo.* Inventar. ann. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item duæ cappæ panni serici viridis ... quarum una est duplicata de Sendapillo viridi.* Ibidem: *Quatuor panni croisiati nigro Sendapillo ad ponendum supra corpora defunctorum.* Rursum: *Item unus draco cum cauda Sendapilli rubei ad dejerendum in processionibus Rogationum.*

¶ SENDATUM, Pannus sericus, nostris *Cendal*. Ordinat. Humberti II. to. 2. Hist. Dalph. p. 315. col. 2. *Corsetum sit fodratum de Sendato.* Statuta Massil. lib. 2. cap. 39. *Item, de blisaudo Sendati cum frezio, 11. sol. & VI. den.* Infra: *De clamide hominis cum Sendato & frezio, 11. sol.* Pluries ibi. Vide *Cendalum*.

¶ SENEBIUS, inter utensilia recensetur in Inventar. an. 1342. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Item XII. sessora, XII. paraxodia, item XII. Senebios.* Forte legendum *Scuchios*, quo scutellam significari posse existimo.

SENECIA, inquit Joh. de Janua, *à Senecio, quod est aliquantulum senex. Dicitur hæc Senecia, æ, quasi pilatura labiorum, vel labium, vel verbum senis: vel illud rubrum, quod est sub aure piscis, per quod discernitur, an sit recens vel non. Alii dicunt, quod Seneciæ dicuntur salivæ defluentes per genas senis, quas præ senectute retinere non potest, & eas emittit per molares dentes, qui Canini, i. detractores dicuntur, quod congruit invidis: de quorum molaribus frequens immunditia detractionis emittitur. Unde Hieron. in Prolog. Ezech. Sed vereor, ne illud eis veniat, quod Græce significantius dicitur, ut vocentur Fagoloidoroi, hoc est manducantes Senecias. Secundum vero Papiam Seneciæ herbæ sunt, cito arescentes, quæ per macerias nascuntur.*

☞ Vetus Hieronymi Scholiastes ad locum citatum *Senecias* interpretans addit *hoc est, San*: quod veteribus Gallis fœnum sonabat; unde etiamnum *Senegré*, pro *San-Grec*, fœnum Græcum, in usu est. Neque aliunde accersenda videtur vox Aremorica *Sanail*, qua locum ubi fœnum asservatur significant: à quo diminutivum *Sanic*, minutum fœnum: ex quibus quasi sponte nascitur *Senecia*. Vide *Fagolidori*.

¶ 1. SENECIO, γεροντόφρων, γερόντιον. Gloss. Lat. Gr. in MSS. *Senectio*.

¶ 2. SENECIO, Piscis genus. Rumpleri Hist. Monast. Formbac. apud Bern. Pezium to. 1. Anecd. part. 3. col. 433. *Nec deest* (piscis) *quem ab herba, Senecionem appello, rarior tamen invenitur.* Vide *Senatio*.

SENECTITUDO, Senectus, in Epistola Caroli M. ad Fastradam Reginam de victoria Avarica, ut *juventitudo*, pro *juventus*: *Et à vino & carne abstinere ordinaverunt Sacerdotes nostri, qui propter infirmitatem aut Senectitudinem, aut juventitudinem abstinere poterant, ut abstinuissent.*

SENECTUS SERPENTIS, *id est exuvia*, inquit Marcellus Empir. cap. 9.

SENELLIO. Fleta lib. 2. cap. 12. §. 8. *Lunda pellium continet 32. timbria, & Senellio cuniculorum & de grisis continet 40. pelles.*

¶ SENESCALATUS, SENESCALCIA, &c. Vide mox post *Senescalcus*.

SENESCALCUS, SENESCALLUS, Officialis in aulis Regis vel Procerum, atque adeo etiam privatorum, cui domus cura incumbebat: nostris *Seneschal*, Italis *Scalco*. Varie autem hæc vox apud veteres Auctores, & in Tabulis antiquis scribitur. *Seniscalcus*, in Placito Chlodovei III. Regis Francor. to. 4. Vitar. SS. Ord. S. Bened. p. 617. 619. in Leg. Alamann. tit. 79. §. 3. apud Marculfum lib. 1. form. 25. in Charta Pipini Regis Aquitaniæ apud Beslium, Charta Henrici I. Regis ann. 1060. apud Duchesnium in Hist. Monmorenciaca pag. 21. *Siniscallus*, in Annalib. Francor. Tilianis

an. 787. *Sinescalcus*, in Loisellianis & Bertinianis an. 786. [& in Capitul. de villis cap. 16. *Sinifcalcus*, ibid. cap. 47. *Senechalus*, in Spicil. Fontanell. MS. p. 435.] *Senescalcus*, in Vita Caroli M. ann. 786. apud Hincmarum de Ord. Palatii c. 16. &c.

Senescallorum, ut dixi, munus primitus fuit circa domus curam, & familiam dominicam. Lex Alamann. tit. 79. §. 3. *Si alicujus Seniscalcus, qui servus est, & dominus ejus 12. vassos infra domum habet, occisus fuerit, 40. componat.* Mox agit *de Mariscalco, qui super 12. caballos est.* Atque hi quidem, *Senescalli communes* dicuntur in Fleta lib. 2. c. 72. (ubi eorum munus circa prædia dominica præsertim describitur) ad discrimen Magnorum Senescallorum, qui Principum familiis, mensis, & militiæ præerant. Lindenbrogius, cui Vossius subscribit, vocem *Seniscalchus*, ex *son*, vel *senefte*, & *sente*, grex, armentum, & *scalchus*, servus, conflatam putat. Ut de postrema voce constat, de priore licet dubitare, cum *Seniscalchi*, non armentis; sed toti domui rusticæ præfuisse legantur. Vide Radulphum in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis num. 35.

☞ Huic proxima est originatio quam proponit Eccardus in Notis ad Pactum Leg. Salicæ tit. 2. §. 11. à *Son* nempe, quo non tantum grex, armentum significatur, sed congregatio & collectio quævis, & à *Sende*, familia dominica, *Seniscalcum* oriri. Addam Hickesii opinionem, ut pote viri hac in re versatissimi; priorem scilicet vocis *Sinescalli* partem accersendam esse vel à veteri Septentrionali *Sinn*, quod vicem vel vices sonat, vel à pronomine *Sin*, sui vel suus; adeo ut *Sinescalcus*, vel *Senescalcus* idem sit ac minister domini vicarius, vel minister in aliquo munere domini vices gerens.

Erant præterea administratores redituum totius fisci dominici, atque adeo rationibus reddendis obnoxii, cujusmodi Senescalcos seu Dapiferos *Truchsessen* in quibusdam locis Palatinatus vocari auctor est Henricus Meibomius ad Chronicon Markanum n. 30. Idem Chronicon p. 14. *Ipse cum esset Dapifer & potens amicis, & dominus suus in potestate sua commiserat & reliquerat omnia, toto tempore sui officii, cum 25. annis Comitatum gubernaret, nihil tamen præter curiam in Aldenmeiler acquirere voluit; sed totum domino suo voluit applicari.* Et an. 1307. *Rutgerus de Altena Dapifer .... coram Everhardo Comite de 12. annis officii sui computationem fecit, &c.* Idem de Hierosolymitani Regni Senescallo habent Assisiæ Hierosol. MSS. cap. 8. *Les rentes don Roy, quels quels soient dehors ou dedans, quant il ou celui qui tendra son leu vodra que ele: soins apautrées, il les doit comander, & le Seneschal les doit faire crier & multiplier au mieux que il pora, & quant ce viendra au livrer, &c.*

Eo etiam nomine *Senescalci* rectores erant dominii totius dominorum suorum. Apud Silvestrum Giraldum in Topogr. Hiberniæ dist. 3. c. 38. *Regni rector & Senescallus.* Le Roman d'*Auberi* MS.

> *Li Cuens li donne de sa terre les clez,*
> *Doresnavant en sert il avoez,*
> *Et Seneschaus de la terre clamez.*

☞ Hinc *Senescallus* idem qui œconomus seu rei familiaris administrator, in Tabular. Kemperleg. *Cum Dumguallonus Echonomus, qui vulgo Seneschal appellabatur, calumniam intulisset Benedicto abbati, &c.*

Sub prima Regum stirpe inter regni optimates, qui placitis ac judiciis regiis intererant, accensentur *Senescalci*, à Marculfo lib. 1. form. 25. ut & in duobus placitis Chlodovei III. apud Mabillonium to. 4. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti p. 617. & 619. in quorum altero post Episcopos & Graviones nominantur *Benedictus & Chardoinus Seniscalci*: in altero vero *Chugoberctus & Landricus*, eadem donati dignitate: [ita etiam *Benedictus & Hermedramnus*, in Charta Childeberti II. ann. 697. apud Felib. inter Probat. Hist. Sandionys. p. 17.] unde colligi posse videtur, duos simul in Regum palatiis id muneris obiisse. At in Charta Dagoberti apud Doubletum p. 677. unicus subscribit *Waldebertus Senescallus*.

Sub secunda vero stirpe occurrunt etiam *Senescalci* inter *Ministros*, per quos *Sacrum Palatium disponebatur*, apud Hincmarum de Ordine Palatii cap. 16. ubi post *Comites Palatii* nominantur, & ante *Buticularium*, *Comitem stabuli*, *Mansionarium*, *Venatores*, & *Falconarios*. Idem Hincmarus cap. 23. Regiæ domus curam, *præter potus vel victus caballorum, ad eundem Senescalcum respexisse* observat. Atque hi *Majori domus* regiæ suberant, ad quos supremo jure totius aulæ ac palatii spectabat cura: cui quidem dignitati, vetere exstincta appellatione, ea successit, quæ *Magni Franciæ Senescalli* dicta est, cui suberat *Franciæ Senescallus* nude dictus. Quippe Robertus Rex Gaufridum, cognomento Grisagonellam, Comitem Andegavensem ob impensum sibi contra Ottonem Imp. subsidium Franciæ Senescallum dixit, &, ut habent Scriptores, *Majoratum domus Regiæ*, seu *Senescalciam*, ei & successoribus contulit hæreditario jure tenendam. Unde Will. Tyrius lib. 2. cap. 5. lib. 15. c. 23. *Megadomestici* dignitatem apud Byzantinos, *Majoris* apud nos *Senescalli* dignitati confert. Recte igitur Robertus de Monte anno 1177. *Senescalliam Franciæ ad feudum Andegavense pertinere* dixit. Ita apud Persas majores aulæ dignitates hæreditarias fuisse observat Procopius lib. 1. de Bello Persico cap. 6. extr.

☞ Hugonis de Cleeriis auctoritate deceptus Vir eruditissimus Roberto Regi tribuit quod in Lotharium convenire duntaxat potest, ut observat Mabillonius to. 4. Annal. Bened. p. 57. Gaufridus quippe Grisagonella fato functus est ann. 986. vel 987. atque adeo à Roberto *Magnus Franciæ Senescallus* creari non potuit. Cæterum summam hanc dignitatem hæreditario jure post prædictum Gaufridum possedisse Comites Andegavenses præter allata probat Charta Henrici II. Reg. Angl. an. 1188. apud Mabill. lib. 6. Diplom. Ch. 188. *Sciatis quod Rex Francorum Aurelianis in communi audientia recognovit quod custodia abbatiæ S. Juliani Turonensis ad me pertinet ex dignitate dapiferatus mei; unde servire debeo Regi Franciæ sicut Cometi Andegavensi* (l. Comes Andegavensis.)

Cum vero Comites Andegavenses rarius in Regum nostrorum aula morarentur, habebant Reges iidem Vicarium Comitis, qui Senescalci in ea ageret vices & munus, quique *Franciæ Senescalcus* perinde vocabatur, ita tamen ut Andegavensi Comiti subesset, & ex dignitatis suæ ratione hominium præstaret. Hugo de Cleeriis de Majoratu & Senescallia Franciæ: *Dominus Rex Ludovicus & Fulco Comes ad locum condictum venerunt cum suis consultoribus, ibique recognita sunt jura Comitis, videlicet Majoratus & Senescalcia Franciæ. Guillelmus de Garlanda, tunc Franciæ Senescalcus, recognovit in illo colloquio hominium se debere Comiti Fulconi de Senescalcia Franciæ, & inde fuit in voluntate Comitis. Post Guillelmum fuit Senescalcus Stephanus de Garlanda, qui fecit hominium Comiti. Post Stephanum Radulphus Peronæ Comes, qui similiter fecit hominia & servitium.*

Ille enim qui Senescalcus erit Franciæ, Comiti faciet hominium & talia servitia.

Exhinc *Senescalci* in curiis Regum Francorum primas fere semper renuerunt, licet Majori Senescalco ratione hominii obnoxii, qui non tam Senescalci quam *Majoris domus* vel *Palatii* obibat munus; adeo ut in Diplomatum regiorum subscriptionibus primum locum tenuisse observare sit, maxime ab Henrici I. temporibus. Horum seriem breviter hic damus ex veteribus tabulis & Scriptoribus.

Guillelmus *Senischalcus*, Dom. Feritatis & Gometi, in Charta Henrici I. ann. 1060. in Histor. Monmorenc. p. 688. in Probat. p. 21. Vide Martiniana pag. 15.

Radulfus *Dapifer*, subscribit Chartam Philippi Regis an. 1065. in Probat. Hist. Guinens. p. 21. Vide Hist. Bellovac. Louveti lib. 4. cap. 19. 1. edit. ubi multa de hoc Radulfo.

Balduinus *Dapifer*, subscribit Chartam Philippi Regis an. 1069. in Probat. Histor. Monmorenc. pag. 24. & apud Loisellum in Bellovaco p. 38. [*Balduinus Dapifex Regis*, in Charta Goffridi Episc. Paris. an. 1070. inter Probat. Histor. Sangerm. pag. 31.]

Fredericus *Senescalcus*, subscribit statim post Philippum Regem Chartam Burchardi Comitis Corboliensis an. 1071. & aliam an. 1075. Vide Probat. Hist. Monmor. p. 25. 28. Galland. de Vexillis Franc. pag. 15.

Robertus *Dapifer Regis*, subscribit Chartas Philippi I. ann. 1078. & 1079. apud Loisellum & Louvetum in Hist. Bellovac.

Adam *Dapifer*, subscribit Chartam pro Monasterio Cluniacensi an. 1080. in Tabulario ejusdem Monasterii Thuano.

Hugo *Dapifer*, in Chartis ann. 1083. 1085. & 1086. Vide Chopin. l. 3. de sacra Polit. p. 325. & Probat. Hist. Monmorenc. p. 26.

☞ In laudatæ Histor. Probationibus non *Hugo*, sed *Gervasius Dapifer* allatas Chartas subscribit.

Guido *de Monteleherici* Comes de Rupeforti anno 1092. Vide Hist. Castilion. pag. 32. Ægidium Brium in Hist. Perticensi pag. 101. Monmorenc. pag. 694. &c.

Paganus de Garlanda, *Dapifer Regis Francorum*, interfuit Francorum Hierosolymitanæ expeditioni anno 1096. Vide Albertum Aquens. lib. 2. cap. 27. lib. 3. c. 35. & Duchesnium in Hist. Castilionea p. 43.

Hugo de Rupeforti, Comes Creciacensis, *Dapifer*, Hugonis Dapiferi filius anno 1107. apud Miramontium. Vide Hist. Castilion. p. 32. 33. Brolium in Hist. Paris. p. 76. 2. edit. &c.

Anselmus de Garlanda, *Dapifer*, in Chartis an. 1110. 1116. 1120. Vide Martiniana p. 22. Probat. Hist. Monmor. pag. 34. Hist. Castilion. p. 43. Tillium, &c. [Idem qui *Anselmus de Guarlanda* dicitur in Charta Ludovici VI. ann. 1109. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 625. & in alia ejusdem Reg. an. 1111. apud Felib. inter Probat. Hist. Sandion. p. 91.]

Guillelmus de Garlanda, *Dapifer*, Anselmi Dapiferi frater, an. 1118. in Charta Ludovici Regis apud Gallandum de Franco alodio p. 264. [& in Charta an. 1119. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 652.] Vide Hist. Castilion. p. 43.

Stephanus de Garlanda, Guillelmi frater, Archidiaconus Parisiensis, Decanus Aurelianensis, deinde Belvacensis Episcopus electus, in Tabulis an. 1120. 1122. 1124. 1125. 1126. Vide S. Bernard. Epist. 78. Chronic. Mauriniac. Galland. de Vexill. p. 14. Hist. Castilion. p. 43. &c. In Charta an. 1127. [& 1128. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 371.] exaratum legitur, *Dapifero nullo*.

☞ Haud scio tamen an certo ea voce significetur nullum reipsa tunc temporis exstitisse Dapiferum. Et quidem hac dignitate potitus est Radulfus Comes Viromandensis ab an. 1131. vel circiter usque ad an. 1152. exstant nihilominus Chartæ an. 1137. in Hist. Monmorenc. p. 42. & an. 1138. 1139. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 391. & 392. quæ *Dapifero nullo* præferunt: quo forsassis id unum indicatur eas absente Dapifero scriptas fuisse, ut pote qui eas subscribere solebat.

Radulfus Comes Viromandensis & Vadensis, *Dapifer*, [ab an. 1131. vel 1132.] usque in annum 1152. quo obiit. Vide Sammarthanos, Histor. Monmorenc. p. 104. Besslium p. 584. &c.

Theobaldus, Comes Blesensis, *Dapifer Regis*, apud Petrum Cellensem lib. 1. Epist. 5. ab anno 1153. usque in annum 1191. quo in Acconensi obsidione interiit. Exhinc nulli Dapiferi occurrunt: imo Chartæ Regiæ omnes præferunt *Dapifero nullo*, usque ad annum 1262. ex quo recte colligunt viri eruditi, dignitatem hanc haud omnino exstinctam, tametsi ad eam nemo postea provectus fuerit, huicque successisse *Magni Magistri Hospitii Regii* dignitatem, penes quam est aulæ & palatii, atque adeo familiæ regiæ cura.

☞ Quæ dignitas tametsi nemini concessa erat, ejus tamen colligebantur emolumenta quæ fisco regio adderentur, ut discimus ex Edicto Philippi Pulcri an. 1309. to. 1. Ordinat. p. 472. quo ea ad paupertatem nobilium puellarum sublevandam distribui statuit: *Attendentes quod in emolumentis, quæ ratione juramentorum, fidelitatum, quæ ab ipsis Episcopis, Abbatibus, Abbatissis, & aliis Prælatis regni nostri consueverunt præstari, certam, videlicet decem librarum summam in quolibet juramento, ratione Dapiferiæ, vel Senescalliæ Franciæ, quam in manu nostra tenemus, percepimus portionem .... omnia & singula emolumenta ... Elemosinario ... persolvantur fideliter pauperibus puellis nobilibus regni nostri .... eroganda.*

☞ Si quis vero cur hæc dignitas exstincta fuerit inquirat, facile est cum D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. pag. 507. haud improbabilem causam assignare, institutos nimirum à Philippo Rege an. 1190. Ballivos in provinciis, quibus in cæteros judices adscripta est jurisdictio; quod ad Senescallos potissimum spectabat, ut infra dicetur. Aliam innuit idem D. *Brussel* p. 631. Reges scilicet Francorum ægre tulisse senescallos Comiti Andegavensi (qui major senescallus erat) subesse ipsique ratione dignitatis suæ hominium præstare, maxime cum ad Angliæ Reges transiit hæc dignitas una cum Comitatu Andegavensi. Denique odiosa forte esse tunc cœpit summa Senescallorum auctoritas.

Senescalci munus circa dapes & mensam Principis fuisse, arguit ipsum nomen *Dapiferi*, quod ut priori synonymum semper efferunt Scriptores. Ebrardus Betuniensis in Græcismo cap. 9.

Præsentat Dapifer epulas, Cocus excoquit illas,
Estque Senescallus cujus sit sub Duce jussus.

Hinc *Magistri* & *Præpositi Regiæ mensæ* promiscue appellantur. Quippe *Audulfus*, qui sub Carolo M. Senescalci munus obiisse dicitur in Annalibus Francor. *Regiæ mensæ Præpositus* indigitatur ab Eginharto ann. 786. & à Reginone *Princeps coquorum*.

Apud eumdem Eginhartum in Vita Caroli M. occurrit *Egbartus Regiæ mensæ Præpositus*. Neque alius fuit à Senescalco *Magister Regiæ mensæ*, apud Monachum Sangall. lib. 2. cap. 9. & ab eo, qui apud Byzantinos, ὁ ἐπὶ τραπέζης dictus est, de quo Codinus, & alii. [Iis etiam accensendus *Gaufridus Fercularius*, qui Chartam Henrici I. Reg. Franc. subscribit apud Mabillon. tom. 4. Annal. Bened. pag. 552.] Meminit denique Charta Pipini Regis Aquitaniæ apud Beslium p. 22. Erlaldi Senescalci Ludovici Pii Imper. Id muneris Senescalcis prætereà adscribunt Poetæ nostrates. Le Roman *de Garin* MS.

Apres mengier sont les napes cueillir,
Cil Seneschal portent par tout le vin
En copes d'or, en hanap mazelin.

Rursum :

Dont veissiez ces Seneschax aler
Parmi la sale les riches mez porter.

Ibidem :

Li Amiraus fu asis au mengier,
Trois Seneschal li servent tot premier,
Li uns portoit plene boz de viz viez,
L'autre un paon rosti & afaitié,
Et li tiers porte douze peins toz entiers.

Alia suggerunt Falcetus & Gallandus ex aliis Poëtis, quæ non exscribo. Sed supra allata Senescallos, quos vocant *Communes*, potissimum spectant, quorum munus ejusmodi ordinarium erat. At Majores Senescalci, Principum videlicet, id tantum officii exequebantur in solemnioribus ceremoniis, in Regum nempe coronationibus, aut curiis generalibus, in quibus Princeps cum apparatu ad mensam sedebat. Hugo de Cleeriis de Majoratu & Senescalcia Franciæ, de Comite Andegavensi Franciæ Senescallo : *Cum autem die sua corona ad mensas Rex discubuerit scamnum pulcherrimum fulcro pallis, aut tapeto coopertum Senescallus præparabit, ibique Comes, quousque fercula veniant, sedebit. Cum vero primum venerit ferculum, Comes se desibulans, è scamno surget, & de manu Senescalci ferculum accipiens, ante Regem & Reginam apponet, & Senescalco præcipiet, ut exinde per mensas servuat, & Comes retro sedebit, donec alia veniant fercula, & quemadmodum super primo fecit, de aliis similiter faciet. Finita demum celebratione mensarum, Comes equum ascendet, & ad suum redibit hospitium, Senescalco comitante.* Robertus de Monte ann. 1169. *In Purificatione B. Mariæ fuit Henricus filius Regis Anglorum Parisiis, & servivit Regi Francorum ad mensam, ut Senescallus Franciæ.* Assisiæ Hierosol. MSS. c. 8. *Le jour dou couronnement le Seneschau peut & doit ordener le mangier dou jour en la maniere, que mieus li semblera..... Quand le Roi vondra mangier, le Seneschau doit commander au Chamberlain, que il porte l'aigue as mains, & comander as autres par le palais, que il donnent l'aigue, quant le Roy vodra laver.... Le Seneschal doit servir le cors dou Roy le jour dou Couronnement, & drecier devant lui de tous ses mes, & doit comander de lever les tables tant comme il fera tams, &c..... & il* (le Roy) *y doit manger us quatre festes annuels de l'an, ou autres grandes solemnitez, ou quant le Roy vondra porter Couronne, le Seneschau est tenu de drecier devant lui au mangier, & d'ordener & faire servir en son hostel, en la maniere comme est dessus devisé.* In his interdum ceremoniis equites ad mensam ministrabant. Charta Alfonsi Imperat. an. 1258. pro Frederico Duce Lothariogiæ apud Hieron. Vignerium in familia Alsatica : *Et de infrascriptis dignitatibus & feudis primum vexillum damus tibi pro Ducatu in feudum : in quo, & per quod, debes esse summus Senescallus in aula nostra citra Rhenum, & debes nobis servire in annalibus festis de primo ferculo eques. Et si contigerit ire ad Parlamentum cum armis contra Regem Franciæ, debes facere nobis antecustodiam in eundo, & retrocustodiam in redeundo.* Octavianus de S. Gelasio de Expeditione Neapolitana Caroli VIII. Regis Franciæ : *Et souppa en la grant sale dudit Chasteau, ou l'on monte à plusieurs degrez de pierre, & fut servi par le grant Seneschal de Naples tout à cheval, habille tout de blanc en tous ses mets, & force trompetes & clerons.* Id porro siluit Ammiratus to. 1. de Famil. Neapol. ubi multa habet de Officio Senescalli Neapolitani. Sed & ex Bulla Caroli IV. Imper. de Electione Regis Roman. c. 27. docemur, in solemnibus Imperatorum Curiis Electores seculares ad mensam Equites ministrare solitos. Vide Dion. Salvaingum de Usu feud. p. 25.

☞ Idem munus ubibant Dalphini ad mensam Imperatorum ex concessione Alphonsi Imperatoris qui Albertum de Turre Senescallum regnorum Viennæ & Arelatæ constituerat Charta an. 1257. to. 1. Hist. Dalph. pag. 121. *Cum sicut vir nobilis Albertus dom. de Turre de regno Arelatensi & Viennensi noster fidelis, nostræ clementiæ humiliter supplicaverit, ut eidem, cum in dictis partibus fuerimus, ut Dapifer qui vulgariter dicitur Senescallus, fercula liceat ponere ante nostram regiam Majestatem, &c.* Exinde vero ut à communibus Senescallis distinguerentur, *Archisenescallos* sese inscripserunt Dalphini, ut patet ex Charta an. 1338. tom. 2. laudatæ Hist. p. 365. col. 1. *Humbertus Dalphinus Viennensis .... ex largitione imperialis benevolentiæ Archisenescallus perpetuus regnorum Viennæ & Arelatis, ad cujus officium jurium imperialium observatio & Imperii obviare jacturis & periculis noscitur pertinere, &c.*

☞ Id unum erat ex Senescallorum privilegiis, ut res ad victum necessarias pretio regio comparare possent. Statutum Philippi Pulcri an. 1308. to. 1. Ordinat. p. 459. *Commandons quant as vivres, que nous, la Royne notre compaigne, ... le Chamberier ... auront la prise aus vivres & à nostre pris. Item, li Seneschaus & li Chancelier de France.* Vide *Pretium Regium.*

Senescalli munus, in rebus etiam bellicis, præcipuum fuit. Hugo de Cleeriis de Majoratu Franciæ : *Comes* (Andegavensis M. Senescallus Franciæ) *cum in exercitu Regis fuerit, vel erit, protutelam faciet, & in reditu retutelam : & quidquid ei acciderit sive bonum, sive malum, ore domini Regis inde non vituperabitur.* Ubi *protutela* & *retutela* sunt, uti vocamus, *antegarda* & *retregarda*. Chronicon Mauriniacense, de Stephano Garlando Franciæ Cancellario : *Defuncto Willelmo Ancelli Dapifero germano, Stephanus Cancellarius .... frater amborum Major Regiæ domus effectus est. Hoc retroactis generationibus fuerat inauditum, ut homo, qui Diaconatus fungebatur officio, militiæ simul post Regem duceret principatum.* S. Bernardus Epist. 78. de eodem Stephano : *Ut Clericalis constat non esse dignitatis, Regum stipendiis militare, sic nec regiæ majestatis, remfortium administrare per Clericos. Denique quisnam Regum sua unquam militiæ Clericum præfecit imbellem, & non magis quempiam fortissimum ex Militibus?* Ibidem : *Quis sane non miretur, imo detestetur, unius esse personæ, & armatum armatam ducere militiam, & alba stolaque indutum in medio Ecclesiæ pronuntiare Evangelium, tuba indicere bellum militibus, & jussa Episcopi populis intimare.* Apud Rigordum an. 1184. *Theobaldus Comes Blesensium Franciæ Senescallus, Princeps*

militiæ Regis dicitur. Surita lib. 1. Indic. Rerum Aragon. an. 1055. *Raimundus Berengarius Barcinonensis Comes & Almois ejus uxor Senescaliam Cataloniæ Raimundo Myroni tradunt : quod genus imperii præcipua rerum bellicarum administratione adjuncta, ad strenuos in primis viros & virtute potentiaque præstantes, & Comitum Barcinonensium propinquitate conjunctos deferri consuevit, summaque rerum præficiebantur : penes quos opes & arcana regni in Gallia spectarent.* Assisiæ Hierosolym. c. 8. *Les Chasteaux & les Forteresses du Roy le Seneschal les peut & les doit revisiter, & faire leur avoir, ce que mestier leur est, eschangier & remuer sergens, ... & les devant dits Chasteaux & Chastelains doivent estre obeissans à lui & à son commandement, sauf le commandement du Roy, ou de celui, qui tendra son leuë, &c.* Charta Philippi Augusti ex Tabulario S. Martini de Campis, qua Ecclesiam S. Martini Pontis Isaræ ab omni exactione immunem statuit : *Ita tamen, ut quod expeditiones nostras & equitatus nostros in hominibus in prædicta terra morantibus retinemus, qui neque à Præposito, neque ab aliquo ministrorum nostrorum submoneantur, nisi ex præcepto nostro, vel Dapiferi nostri.*

☞ Nihil fere iis argumentis clarius afferri potest, quo evincatur Senescallos exercitus ducatum præter Comites stabuli obtinuisse. Addam insuper, quod ad rem non parum conducit, Baronum Senescallos, qui ad Regiorum instar instituti fuerant, id muneris exercuisse, ut patet ex Charta Communiæ Meld. an. 1179. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 185. *Sciendum præterea, quoniam Communia, ubicunque ei in terra mea per litteras meas mandavero, pro negotio meo veniet. Sed postquam ad locum quem eis præfixero pervenerint, non procedent ad negotium meum quousque, aut me ipsum præsentem, aut Senescallum, aut Buticularium, aut Constabularium, aut Marescallum meum viderint, qui eos in ipsum negotium perducat.* Hinc est quod Paschasius & Duchesnius non nisi post exstinctam Senescallorum dignitatem Comitibus stabuli copiarum ducatum à Philippo Pulcro concessum fuisse volunt : quod tamen non omnino verum esse ex quibusdam Scriptoribus colligi posse existimat Cl. V. Cangius in voce *Comes* col. 814. Ipsum consule : rem malim definias quam ego.

Senescalli præterea vexillum Principis ac Domini in prælia efferebant. Radulfus de Diceto ann. 978. & Gesta Consulum Andegavensium, de Gaufrido Grisagonella c. 6. *Qui ob insignia summi & singularis meriti à Rege in præliis Signifer, & in coronatione Regum Dapifer tam ipse, quam ejus hæredes constituuntur.* Tudebodus lib. 2. Histor. Hierosol. *Episcopus namque Podiensis sancta Maria in illa amara die perdidit suum Senescalcum, conducentem & regentem suum vexillum.* Eadem habet Robertus Monach. l. 4. p. 47. Le Roman d'*Auberi* MS.

Seneschaus iert, m'enseigne portera.

Infra :

Pepins li Rois volentiers li otrie
Et l'oriflambe & la Seneschaucie.

Rursum :

C'est Gascelins, qui Bourgoigne a saisie,
Pepins de France li donne & otrie,
Et l'oriflambe & la Seneschaucie.

In Ordine ad benedicendum Ducem Aquitaniæ : *Quamdiu Missam Dux audit, Senescallus, vel vir illustris alius, quem voluerit, debet ensem acceptum in manu sursum elevatum tenere.*

☞ *Senescalli* etiam nuncupati urbium provinciarumque Præfecti, qui eas ab hostibus tuebantur & civibus Principis nomine jus dicebant. Translat. S. Medardi to. 2. Jun. p. 103. *Nobili viro domino Carolo de Belloy ... magno Senescaldo in Picardia provincia, Consiliario regio.* Charta an. 1517. ex Tabul. Brissac. *Generosus vir Petrus d'Acigné miles ejusdem dom. Johannis, dum vixit, frater, suo tempore quasdam reliquias in ecclesia parochiali dicti loci d'Acigné, tempore quo ipse Petrus fuerat major Senescallus seu verus Gubernator ducatus Provinciæ eidem ecclesia parochiali contulerat.* Ottoboni Annal. Genuens. ad an. 1194. apud Murator. tom. 6. col. 368. *Tandem reddit se civitas ipsa Marcualdo Seneschalco Imperatoris.* Gualvaneus Flamma ibidem to. 12. col. 1019. *Eodem tempore Senescalcus Roberti Regis Siciliæ super totum Pedemontem, castrum de Breno diœcesis Papiensis communivit.* *Alelmus Dapifer de Hisdin* subscribit Chartam Balduini Comit. Flandr. an. 1112. Charta an. 1187. ex Tabular. Calensi : *Ego Hugo de Oisiaco Vicecomes Meldensis, Senescalis Cameracensis, &c.*

Senescallorum denique erat jus reddere Principis subditis, eoque nomine cæteris judicibus præerat. Lambertus Ardensis p. 147. *Unde propter eminentem ejus in militia fortitudinem, temperantiam atque sapientiam, eum in loco suo universa terra suæ Senescallum & Justitiarium sibi substituit atque Ballivum.* S. Bernardus Epist. 78. de Stephano Dapifero : *Qui Clero militiam, forum anteponit Ecclesiæ, divinis profecto humana, cœlestibus præferre terrena convincitur.* Epistola Joannis II. Archiep. Lugdun. ad Glascuensem Episcopum : *Habebam siquidem Senescallum, cui sollicitudinem & curam forensium negotiorum committebam, qui pro negotiorum qualitate, non solum causas pecuniarias pertractabat ; sed & criminibus & flagitiis pro consuetudine regionis puniendis præerat, &c.* Infra : *Hujusmodi quidem consolationibus utebar, sciens tamen, quod si qui proventus ex hujusmodi causa accidebant, in expensas meas conferebantur, deducto jure Senescalli mei, cui tertia pars proventuum pro sollicitudine sua debebatur.* Pastorale Minus Ecclesiæ Paris. Ch. 159. *Cum factum suum jure defensurus statuta die in aula Dom. Galonis Paris. Episcopi, justitiam tenente Ansello Dapifero Regis, ad duellum contra unum de hominibus nostris advenisset, &c.* Liber de Jure & Consuetudinibus Normanniæ, seu vetus Consuetudo Normanniæ Latine reddita c. 10. de Senescallo : *Solebat antiquitus quidam justitiarius prædictis* (justitiariis) *superior per Normanniam discurrere, qui Senescallus Principis vocabatur. Iste vero corrigebat, quod alii inferiores deliquerant : terram Principis custodiebat : leges & jura Normanniæ custodiri faciebat : & eos à servitio Principis amovebat, si eos videret amovendos.* Vide ibi plura in hanc sententiam. Le Roman *de Rou* MS.

A Alain, qui estoit si bom,
Par l'Archevesque de Roem,
Livra sa terre en comandise,
Come à Seneschal & Justice.

☞ Idem illustrat Charta Philippi Reg. Franc. ann. 1180. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 944. qua Theobaldus Senescallus controversiam quæ ad Regem relata fuerat, dirimit : *Subjecerat autem utraque pars se nostro arbitrio. Unde Comes Theobaldus nostri auctoritate arbitrii, de querimoniis clericorum, quod prædictum est judicavit.* Sed & inferiores Senescalli eodem jure gaudebant. Charta ann. 1325. ex Tabul. S. Florentii : *Et si casus emergat coram Senescallo Prioris pro quo aliquis debeat ad pœnam sanguinis condempnari, Senescallus Prioris supplicabit officiali in definitione causæ quod sibi destinet aliquem probum virum, nec Senescallum vel Subsenescallum,*

lum, qui ipsum consulat & adjuvet ad justum judicium faciendum. Senescallus autem Prioris requiret destinatum sibi ab officiali quod sibi accommodet patibulum, & per gentes Episcopi adjuvet ipsum ad executionem faciendam. Quod si facere distulerit ultra unum diem, Senescallus Prioris poterit executionem facere ad furcas Prioris. Quod vero cæteris judicibus præerant, non obscure significant computi ann. 1202. & 1217. ex quibus constat Præpositos certam Senescallis pensionem exsolvisse, ut observat D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 508.

☞ Eadem jurisdictio, scilicet jus dicendi, Senescallis recens institutis est attributa. Ejusmodi sunt quos in Delphinatu instituit Ludovicus XI. quibus Edicto suo concedit *Jurisdiction haute, moyenne, basse, mere, mixte, impere en tout & par tout, comme ont & ont accoutumé d'avoir les Baillifs en France.*

Apud Anglos, Senescallus tenet locum Capitalis Justitiarii, cujus vices gerit, & proprias caussas Regis terminare consuevit, & falsum judicium ad veritatem revocare, & conquerentibus absque Brevi justitiam exhibere, & alia facere quæ habet Fleta lib. 2. §. 2. cujus Jurisdictio *Virgata Regia* dicitur, continetque 12. leucas in circuitu Regis, ubicomque fuerit. Adde cap. 3. §. 4. &c. Hinc in Legibus Henrici I. Regis Angl. *Dapiferum*, Regis aut Baronum judiciis præsidentem legimus, cap. 7. 33. 42.

Cujusmodi vero Senescalli munus fuerit in justitia administranda, docet Statutum Edwardi I. Regis Angliæ, quod descriptum legitur in Regesto Constabulariæ Burdegalensis fol. 78. *Senescallus Vasconiæ, qui pro tempore fuerit, teneat quatuor assisias in quatuor quarteriis anni in Burdegala, ubicumque melius sibi viderit expedire, & alias quatuor in Vasatensi, & alias quatuor in partibus S. Genesii, & quatuor in partibus Aquitaniæ & Bayona, si casus exegerit, & omnes istas teneat personaliter, & non per alium, nisi causa majoris negotii terræ, vel ægritudinis, fuerit impeditus. Et in prædictis assisiis agentur causæ, tangentes proprietates nostras, & dominium nostrum: ac etiam causæ tangentes proprietates & dominia Baronum & magnatum nostrorum partium illarum: & non illæ causæ seu negotia, quæ per Auditores causarum Burdegalenses, vel per loca sua tenentes in Burdegalensi, Vasatensi, & ultra Landas, aut alibi audiri poterunt & determinari. Et quod idem Senescallus ad minus semel in anno supervideat, & visitet alias Senescalcias dicti nostri Ducatus: & sic in qualibet Senescallia ad minus ad unam assisiam Sen. loci, si commode fieri potest per annum. Et visitet personaliter quolibet anno ad minus semel singulas Baillivas Vasconiæ, & visitando corrigat, corrigendo & habeat continue secum unum virum jurisperitum, qui sciat consuetudines terræ, & ipsi consulere in suis agendis: Et habeat continue unum virum discretum ultra Landas, locum suum tenentem, & percipiat annuatim pro omnibus per manus Constabularii Burdegalensis duo millia librarum Burdegalensium ad quatuor anni terminos: & idem Senescallus non percipiat ab aliquo Bajulo Regis aliquam pecuniam Regis, nisi de voluntate & mandato Constabularii Burdegalensis.* Infra: *Item ordinatum est, quod Senescallus Vasconiæ principalis faciat, ordinet & confirmat per totum Ducatum Subsenescallos, judices, defensores, auditores causarum, custodes sigillorum, contractuum, Procuratores & Advocatos in negotiis Regis ubique per sigillum dicti Ducatus, tales pro quibus velit respondere, & cuilibet eorum conferat feoda & vadia in ista ordinatione superius advocata.* Quæ sequuntur in ea ordinatione, Constabularium Burdegalensem spectant. Senescallo Aquitaniæ suberant cæteri *Senescalli* ejusdem provinciæ, Santonensis, Lemovicensis, & Cadurcensis, qui *Subsenescalli*, Majoris Senescalli respectu, semper nuncupantur, in Statuto ejusdem Edwardi de Senescallis Aquitaniæ, in laudato codice fol. 80.

Addendum præterea videtur hoc loco, quod de Senescallorum officio habet vetus Consuetudo Normanniæ 1. sect. 1. part. c. 5. *Icelui Seneschal si corrigoit, & adrechoit tous les erreurs & tous les maux, que les Sousergens fesoient au comun pueple, & dequoy les Baillis n'usoient pas droiturierement, & toutes les complaintes, qui à luy venoient, & les quereles benignes. Il oet & les determinoit, & faisoit mener à ycelle fin qui leur etoit deue de droit. Et si corrigoit les Sousergens de leur delis & de leurs mesfais, que il fesoient par leur outrage, &c. Les forez & les hates del Prince il regardoit & visitoit de 3. ans en 3. ans, & faisoit renouveller & amander, & de tous les forfers, que l'on y fesoit il en enqueroit, &c. Et si entendoit principalement à garder & fere garder bien & fermement le pes del pais & de la terre: & en ytelle maniere le Seneschal dessusdit aloit par tous les lieux & les contrées de Normandie de 3. ans en 3. ans, & visitoit diligement ereteemes les Baillies & les Sergenteries de la terre, &c.* Addit deinde ejus munus fuisse, *de s'enquerir des crimes enormes, comme de rapt, d'incendie, & de meurtre, & d'en faire faire la punition par les Baillis: Des tresors trouvez par avanture, & de tous les wereehs, que la mer jete, & autres droits, qui appartiennent au Prince: des eaux & de leurs cours, &c.* Adde Assisias Hierosol. cap. 8. Consuetud. Benearnensem tit. de Senescallo, Bononiensem art. 9. &c.

Senescalli igitur id muneris obibant, ut Ballivi & *Senescalli* Regii. Verum *Senescalli* potissimum appellantur in iis provinciis, quæ, antequam Coronæ Franciæ unirentur, Principibus suis paruerant: cum *Baillivos* habere solius Regis sit. [Id potissimum constat ex Statuto S. Ludovici ao. 1254. to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 67. ubi Latinus sermo ad remotiores provincias directus, *Senescallus* habet loco vocis *Baillis*, uti præfert versio Gallica pro partibus propinquioribus.] Idem discimus ex intercessione Officialium Ducatus Bituricensis contra erectionem Baillivatus Duni Regii: *Item & du temps, que ledit Duchié fut depuis baillié à mondit sieur de Berry, qui fut l'an. 1356. & qu'il y eut lors Seneschal de par luy, & non pas Bailly, pour cause qu'il n'estoit pas en Royauté: Ledit Seneschal avoit pareillement son Siege & Auditoire audit lieu de Dun le Roy, comme és autres lieux dessus-dits: mais bien est vray, que lors fut ordonné par le Roy avoir Bailly Royal à S. Pierre le Moustier, pour les pais de Bourbonnois & autres contrées, & exemptions d'ilecques, qui paravant soloient ressortir audit Siege de Dun le Roy: Et pour ce qu'il n'y avoit point de Bailly Royal en Berry fors Seneschal, & par ainsi le temps passé que iceluy Duchié de Berry a esté en Royauté, & depuis és mains de mondit Seigneur de Berry, n'a eu audit lieu de Dun le Roy Bailly ne Officier Royal.*

Senescallorum munus posterioribus sæculis fere semper hæreditarium fuit, & certis non modo familiis; sed & prædiis addictum. Quemadmodum enim Reges nostri Comites Andegavenses perpetuos suos Senescallos: ita Principes ac Barones alii suos periode crearunt. Quippe Vicecomites Thuarcenses Comitum Pictaviæ, Domini Joinvillæ Comitum Campaniæ, Domini *de Brezé* Ducum Normanniæ, Domini *de la Puisaie* Comitum

Perticensium, Domini Spineti Comitum Atrebatensium, Domini *d'Esirée* Comitum Bononiensium, &c. Senescalli exstitere. Scribit Willelmus Brito lib. 8. Philipp. Philippum Augustum Domino *des Roches* Comitatum Andegavensem donasse: at hunc ejusdem Comitatus *Senescallum* sese duntaxat inscripsisse, quem titulum ad posteros transmisit:

Non tamen usurpat Comitis sibi nomen habendum,
Imo Senescallum quasi se minuendo vocavit.

☞ Plenius æquo dominum *des Roches* laudare videtur Willelmus Brito. Nihil certe mirum quod Senescallum comitatus Andegavensis duntaxat sese inscribit, atque à Comitis Andegavensis nomine abstinet; utpote qui Senescalliam tantum, hoc est, præfecturam hujus provinciæ, non Comitatum obtinuerit à Philippo Rege; quod manifestum fit ex ejusdem Regis hac de re Charta ann. 1204. quam post Menagium Histor. Sabol. pag. 193. hic integram referemus, cum infeodatorum Senescallorum jura fuse exhibeat: *Noverint universi, præsentes pariter & futuri, quod hæc sunt jura quæ Guillelmus de Rupibus Senescalus Andegavensis habet & habebit in Senescallia Andegavensi, Turonensi & Cenomanensi. Ipse nihil accipiet in dominicatis redditibus nostris Andegavensibus, Turonensibus & Cenomanensibus. Scilicet idem Senescalus debet habere de Præpositis & præposituris, de singulis L. libras. Unam marcam argenti ad pondus Turonense, quam Præpositi persolvent pro præposituris. Si nos vendiderimus nemora nostra, nichil de venditione nemorum habebit. Præterea nullam consuetudinem habebit in forestis nostris. Et si nos fecerimus demandam vel talliam in Christianis vel Judæis de Senescallia Andeg. Turon. & Cenoman. illa demanda levabitur per manum prædicti Senescali ad opus nostrum, per legitimum compotum & scriptum: sed idem Senescalus nichil habebit de demanda illa vel tallia. De omnibus aliis, tam forefactis & expletis & servitiis, quæ à prædicto Senescalo fient, habebimus duas partes, & Senescalus tertiam partem. Præterea sciendum est quod dictus Senescalus neque per feodum, neque per consuetudinem potest quærere custodiam castellorum vel fortalitiarum nostrarum. Et si nos eidem Senescalo forte aliquod castellum vel fortalitiam ad custodiendum tradiderimus, vel alicui ex parte nostra, idem Senescalus reddet nobis & hæredibus nostris, vel certo nuncio nostro cui credi debeat & qui litteras nostras patentes super hoc adferat, castella & fortalitias integre: quotiescumque ea requisierimus, vel hæredes nostri. Hæc omnia servanda bona fide juravit dictus Senescalus, nobis & hæredibus nostris in perpetuum. Et nos recepimus de omnibus supra dictis, sicut prædictum est, eumdem Senescalum in homagium ligium; ita quod idem Senescalus & hæredes ejus de uxore sua desponsata, tenebunt hæc omnia in homagium ligium, sicut prædictum est. Quod ut, &c.* Vide D. *Brussel* tom. 1. de Usu feud. pag. 643.

☞ Senescallis Regiis fere suppares sunt Baronum & Principum Senescalli, quibus perinde hæc dignitas in feudum concessa est. Comitum Campaniæ Senescallus Chartam subscribit ann. 1179. pro Communia Meldensi. Exstant alia ejusdem rei exempla apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. pag. 636. & tom. 1. Histor. Dalph. pag. 121. & seq. Charta ann. 1243. ex Tabular. Castri Brientii: *Nobilis vir Guillelmus de Thoarz concessi nobili viro Gauffrido domino Castri Brientii & ejus hæredibus totam Senescalliam de Candé & de Leon... & ipsum de eadem Senescallia in hominem recepi, cum sibi & hæredibus ejus ratione hæreditarii pertineret.* Charta an. 1269. ex Tabular. Dom. de Carcado: *Oliverius Senescallus vicecomitatus de Rohan. Cum in curia nobilis viri Johannis Ducis Britanniæ inter nobilem virum Alanum vicecomitem de Rohan ex una parte & me ex altera contentio verteretur super hoc quod ego dicebam quod non poterat ponere allocatum præter me ad tenenda placita sua in vicecomitatu de Rohan, eo quod suus eram Senescallus feodatus, &c.*

Ita apud Germanos Imperatores, Comes Palatinus perpetuus est Imperatoris Senescallus ac Dapifer. Rudolphus Imper. Senescalliam hæreditariam Regni Burgundiæ Humberto Domino Turris & Cologniaci concessit, literis datis Viennæ 2. Non. Januar. Indict. 6. regni 5. quæ habentur in Regesto Delphinorum Herouvalliano. [V. supra.]

Seneschalchus, Domnæ Judith Imperatricis dicitur Altmarus, in Vita Aldrici Episcopi Cenom. num. 47.

☞ *Senescallus Major Papæ*, apud Cencium in Ord. Rom. cap. 34. to. 2. Musei Ital. Mabill. p. 201.

Senescallos etiam suos habuere Ecclesiæ, ut est apud Hemereum in Augusta Viromand. p. 187. & in Charta Guarini Episcopi Ambian. ex Tabulario Abbatiæ S. Fusciani. Epistola Joannis de Vitriaco de Captione Damiatæ: *Salutant vos socii nostri & amici.... Joannes de Cameraco Cantor noster, Henricus Senescallus Ecclesiæ nostræ, &c.* Vide Vill. Thorn. ann. 1197.

☞ Duo distinguendi videntur in Ecclesiis Senescalli: unus secularis qui descriptis supra muniis fungebatur, hoc est, jus Ecclesiæ subditis dicebat cæteris judicibus præfectus, vexillum deferebat in exercitu, Episcopo in solemnioribus cæremoniis ad mensam ministrabat. Ejusmodi fuit Ecclesiæ Diensis Senescallus, ut colligitur ex Charta ann. 1201. to. 1. Hist. Dalph. pag. 121. col. 1. *Silvio de Crista habet ab antiquo feudum ab Ecclesia B. Mariæ Diensis & Episcopo;... pro hoc feudo... cum Episcopus Diensis vel Ecclesia exegerit infra* XIIII. *diem, nulla obstante exceptione vel dilatione,... debet ipsius Episcopi vexillum deferre, & cum de novo civitatem consecratus intraverit, ad mensam prima cibaria ante ipsum ponere.* Ejusdem dignitatis fuisse videtur *Hugo Dapifer Episcopi Parisiensis*, qui cum Balduino Regis Dapifero subscribit Chartam Goffridi Episc. Paris. ann. 1070. inter Instr. Hist. Sangerm. pag. 31. Alter Senescallus Clero adscriptus erat: quin etiam aliquando inter dignitates ecclesiarum annumeratus, ut docent Statuta Clementis IV. PP. ann. 1267. pro Eccl. Aniciensi, apud Marten. to. 2. Anecd. col. 480. *Stephanus Archidiaconus & Dapifer* subscribit Chartam ann. 1151. apud Severt. Hist. Episc. Matiscon. p. 139. Hujus nihilominus ecclesiastici Senescalli munus circa dapes & mensam Canonicorum versabatur; unde *dignitas temporaria* dicitur ab Hemereo loco citato. Chartul. Eccl. Matiscon. sub Ludovico IV. Reg. Franc. *Ego Teotbaldus Comes & uxor mea Berta damus Ecclesiæ Matisconensi.... servum Aclemanum & uxorem ejus cum infantibus quinque ad ministerium Seneschalli ibi ad refectorium servientis.* Atque eam ob causam Senescallus in Ecclesia S. Martini Turonensis aliisque, ut par est credere, necessaria ad lotionem pedum in Cœna Domini præparabat. Rituale S. Martini apud Marten. de Antiq. Eccl. Discipl. p. 279. *Post Seneschallus in supelliceo affert baculum pictum & cymbalum auratum, cellerarioque parumper sonante, venit Seneschallus & juvenes cum eo aquam & mappas offerentes ad pedes presbyterorum & clericorum abluendos... Quo facto Seneschallus &*

juvenes vinum in sciphis afferentes ante decanum & majestatem cantant alta voce Benedicite .... *Et hoc facto, bibunt juvenes & Seneschallus ... De tela grossa emuntur ad pedes tergendos 8. ulnæ, quarum medietas est Seneschalli, & alia medietas & baculus pictus est cellerarii.* Hæc Senescallorum in duas classes distributio maxime elucet in Ecclesia Lugdunensi, cujus senescalliam secularem obtinebat ann. 1251. Hugo de Turre ex Charta quæ legitur to. 1. Hist. Dalph. p. 191. *Is*, ut habet Epist. Johannis II. Archiep. Lugdun. superius laudata, *non solum causas pecuniarias pertractabat, sed & criminibus & flagitiis pro consuetudine regionis puniendis præerat:* unde, addit idem Pontifex, *tam nos quam antecessores nostri diligenter attendebamus, quod is qui ejusmodi exsecutioni deputatus fuerat, ad sacros Ordines deinceps non promovebatur.* Exstitere tamen hujus Ecclesiæ Senescalli qui Sacerdotii honore illustres fuerunt; inter quos Girinus quidam, cujus anniversarium annotatur 3. Nonas Septembris in Obituario MS. Eccl. Lugdun. *Anniversarium Magistri Girini Sacerdotis:* idem haud dubie qui *Senescalcus* dicitur in Charta an. 1151. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ pag. 84. Et Jacobus de Festo, ex eod. Obituar. ad xv. Kal. Novembr. *Magister Jacobus de Festo Sacerdos & dapifer refectorii qui legat ecclesia Lugduni* cxx. *lib. Viennenses pro anniversario suo.* Alios senescallos itidem sacerdotes exhibet quorum nomina silebimus. Ut ut est Senescallo assignantur officia quæ in laicum hominem convenire non possunt, in Statutis ejusd. Eccl. Lugdun. MSS. ann. 1175. ex Bibl. Sangerman. *Feria* IV. (Quadragesimæ) *qua cantatur officium* Dum sanctificatus fuero, *primam epistolam legat puer qui Missa deservit, & canonicus cujus est epistola, cantet primum responsorium; tractum* Ad te levavi *debent cantare Dapifer & panetarius.* Passim in Instrumentis ejusdem Ecclesiæ *Dapifer refectorii* inscribitur: unde manifestum fit hujusce Senescalli præcipuum munus fuisse ut refectorium seu mensam canonicorum dapibus necessariis instrueret. Statuta MSS. superius laudata, ubi de lotione pedum: *Alia qua hic non licet exprimere, debent disponere & ordinare Dapifer & Panetarius refectorii.* Alia Statuta ejusd. Eccl. ann. 1251. tom. 9. Spicil. Acher. p. 73. *Ordo diaconatus levat omnes canonicos supra chorum, & quatuor de prabendariis ecclesia, scilicet Dapiferum, Panetarium, Pincernam refectorii, & Magistrum Scholarum.* Vide Menester. in Hist. Lugdun. pag. 330. & seqq. Severt. Histor. Episc. Matiscon. pag. 125. 138. 139. &c.

☞ Obtinuit etiam hæc dignitas apud Templarios, ut discimus ex Epistola ad Magistrum Militiæ Templi inscripta apud Acher. to. 2. Spicil. pag. 511. *De ... Dei gratia pauperis Militia templi Magistro, domino & patri suo frater A. ejusdem Militia Dapifer dictus, &c.*

Senescalli, nescio an iidem, de quibus supra, apud Ingulfum pag. 865. *Duoque milites Senescalli Wiburtus & Leofricus, &c.* Infra: *Ipseque cum suis Senescallis in acie media versabatur.*

☞ Nec magis mihi compertum est qui sint Senescalli quos Notariis adscribunt Litteræ Philippi Pulcri Franc. Reg. ann. 1291. tom. 4. Ordinat. p. 20. *Instrumenta facta à publicis Notariis vel a Senescallis suis creatis vel creandis, illam firmitatem habeant quam habent publica instrumenta:* nisi Grafiarios vel Vicenotarios esse dicas, qui *Prauetarii* nuncupabantur. Vide in hac voce.

¶ Seneschaliatus, ut *Senescallus*, in Obituario MS. Eccl. Morin. fol. 21. *Item locum-tenenti generalis Seneschaliatus, dominis Advocato & Procuratori Regis, Majori dicta urbis, cuilibet 4. sol.*

Senescalcia, Dignitas *Senescalci*, apud Hugonem de Cleeriis, &c. Chronicon Mauriniacense: *Reversus ad semetipsum, Senescalciam, quam jure possidere se dicebat hereditario, demisit.* Item

Sanescalatus. Knygthon. lib. 2. c. 2. *Rex Henricus dedit Comitatum Leicestria cum .... Senescalatu Anglia Edmundo filio suo.* Perperam *Senescatus* infra.

Senescaria, lib. 1. c. 5. *Tertius filius vocatus est Gedardus, quem feoffavit in Senescaria Dacia.*

Senescallsa, & Senescalza, apud Willel. Thorn. an. 1197.

Senescallia, Munus *Senescallorum*, quos *Communes* vocabant. Silvester Giraldus in Itinerario Cambriæ pag. 853. *Hic primo claves a Clavigero praripiens se ad Senescalliam domus regendam impudenter ingessit. Eam tamen tam provide, ut videbatur, tamque prudenter administrabat, ut omnia sub ejus manibus abundare, nullusque defectus in domo fieri posse videretur.*

¶ SENESCALDUS. Vide supra in *Senescalcus*.

¶ SENESCANTIA, Convivium, idem quod *Procuratio*. Charta an. 1203. to. 2. Chartul. S. Vandreg. pag. 1271. *Noverint universi ... controversiam illam qua vertebatur inter Reginaldum abbatem sancti Vandregisili & Conventum ejusdem loci ex una parte & dom. Ricardum de Yvetot carreia omnia & Senescantiam abbatia & omnes liberationes & ferraturas equorum suorum & famulorum suorum, & etiam omnes alias consuetudines quas exigebat sibi & famulis suis ab abbate & conventu S. Vandregisili liberas & quietas ab omni reclamatione condonavit & in manu eorum resignavit.* Vide *Conredium*.

¶ SENESCARIA, Seneschaliatus. Vide in *Senescalcus*.

SENESPASIUM. Vide *Semispathium*.

¶ SENESPIO, Rubentium pusularum species, Gall. *Rougeolle*. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Existens Avenione in ostalaria de Pesa, infirmabatur de febre & Senespione.*

¶ SENETA, Piscis genus, ut videtur. Statuta Placent. lib. 6. fol. 79. v°. *Item frigios & Senetas, pro qualibet libra* IIII. *den.* Vide *Senecio* 2.

¶ SENEUCIA, Viduitas, Gall. *Veuvage*. Placitum an. 17. Edwardi III. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Si vidua dotata post mortem viri sui se maritaverit, vel filium vel filiam in Seneucia pepererit, dotem suam amittet & forisfiet in quocunque loco Comitatus Kantii.*

SENEVICA. Constantinus Afric. lib. 2. Pantech. cap. 4. *In dorsi spondilibus duo tantum sunt, (ossa) à quibus alia sicut spina contorta exeunt. Hac contorta medicis appellantur Senevica.*

SENEX. *Senes*, vel *Senes Episcopi*, in Africa dicti Episcopi promotionis ætate cæteris antiquiores, qui eo nomine Primates erant: quorum Sedes *Prima* vocabatur. Leo IX. Epist. 4. *Sed de Africa Primatibus aliter intelligendum est, quia in singulis ejus provinciis antiquitus Primates instituebantur, non secundum potentiam alicujus civitatis; sed secundum tempus sua ordinationis, quibus tamen omnibus praterea unus, scilicet Carthaginensis Archiepiscopus, qui etiam non incongrue dici potest Metropolitanus, propter Carthaginem Metropolim totius Africa.* Adde Epist. 3. In Concilio Carthag. Theodosio A. & Rumorido Coss. celebrato can. 57. *Xantippus* nominatur *Sanctus Senex:* & can. 94. *Sanctus Senex Donatianus*, quorum prior Primas fuit & Episcopus primæ sedis Numidiæ, alter Provinciæ Byzacenæ. Ita

passim hæc vox accipitur apud S. Augustinum Epistol. 55. 152. 217. 236. & 261. in Epist. Concilii Cirtensis apud eumd. August. post Brevicul. Collat. apud Facundum Hermianens. lib. contra Mocianum p. 576. &c. Quod vero interdum controversiæ nascerentur inter Episcopos de promotionis tempore, ut apud Augustinum Ep. 217. cautum est peculiari Canone in Concilio Africano can. 56. ut qui deinceps ordinarentur in Africa Episcopi, literas ab ordinatoribus suis acciperent, quæ Consulem & diem continerent. In Collat. Carthag. I. c. 16. in Epist. Synodi Cirtensis Concilii, & in Epist. Concilii Milevitani, *Silvanus Senex Ecclesiæ Summensis* dicitur, qui cap. 57. ejusdem Collationis, *primæ sedis provinciæ Numidiæ* Episcopi titulo donatur. In Concilio Carthag. Cæsario & Attico Coss. fit mentio *Victoris Senis Puppianensis*. In Concilio Carthag. III. *Musonius* in Epist. ad Episcopos, *Senex*; in Actis ejusdem Concilii, *primæ sedis Episcopus Provinciæ Byzacenæ* appellatur. Ita S. Augustinus in Collat. tertia c. 7. dicitur ordinatus à Megalio, qui tunc fuerat *Primas in Numidia Ecclesiæ Catholicæ*. Quod scribitur etiam à Possidio; & cap. 13. Secundus Tigisitanus dicitur *habuisse tunc* (tempore persecutionis) *Primatum Episcoporum Numidiæ*. Γέροντες dicebantur Scriptoribus Græcis. Γέρων Σαϊττηνῶν, in Cod. Canon. Eccl. Afric. c. 90. 100. Γέρων Ιουνιέντιος, cap. 97. Γέρων Δαγαλαικῆς περιοχῆς, cap. 127. Vide Gregorium M. l. 1. Epist. 72. 75. lib. 2. Indict. 11. Epist. 47. 48. [& Glossar. mediæ Græcitatis in γέρων.]

Senex, Abbas. Petrus Abælardus Epist. 8. *Qui Sanctorum vitas scripserunt, quos nunc Abbates dicimus, Senes vocabant*. Hinc liber γεροντικὸς dictus.

Senex, vel *Vetulus de Montanis*, dictus nostris *Assasinorum* Princeps, *le Vieil de la Montagne* Joinvillæ & aliis, non ob ætatem ingravescentem; sed quod lingua Arabica *Scich*, vel *Scheic* indigitaretur, voce quæ *Seniorem* & Dominum significat, de qua quædam attigimus ad Joinvillam p. 70. *De Montanis* vero cognominabatur, quod revera in montibus habitaret, uti apud eumdem Joinvillam docuimus pag. 87. ex Scriptoribus, licet contra censeat vir doctus apud clarissimum Menagium in Originibus Italicis pag. 1089. Arnoldus Lubecensis lib. 3. cap. 37. *Princeps de Montanis, qui quadam excellentia Principatus dicitur Senex*. Will. Tyrius lib. 20. cap. 31. de Assasinis: *Hi non hæreditaria successione, sed meritorum prærogativa Magistrum sibi solent præficere, & eligere Præceptorem, quem spretis aliis dignitatum nominibus Senem vocant*. Willel. Neubrigensis lib. 4. cap. 24. *Fertur esse in Oriente gens sub ditione cujusdam potentis Saraceni, quem Senem nominant, quoddam hominum genus adeo seductibile, atque in propriam proclive perniciem, ut ab eodem, quem scilicet loco Prophetæ colunt, artificiosissimis fallaciarum pollicitationum præstigiis sollicitatum, atque illectum, immortalia se post mortem commoda percepturos existiment, si illi imperanti usque ad mortem obtemperent*. Adde lib. 5. c. 16. & alios Scriptores, quos laudamus ad Joinvillam.

Vetulus de Montanis. Vincentius Belvac. lib. 31. cap. 93. *Assasini, & eorum præceptor Vetulus de Montanis*. Eadem habet Jacobus de Vitriaco lib. 3. pag. 1142. Rigordus an. 1190. *Misit nuntios ad Vetulum Arsacidarum Regem*. Hinc Assasinos, *Veteres Montanos* vulgo appellatos, scribit idem Joannes de Vitriaco pag. 1126.

Antiquus de la Montagne, vocatur apud Willebrandum ab *Oldenborg* in Itinerario Terræ Sanctæ pag. 129.

☞ Haud scio an idem sit qui *Vetus de Mussa* dicitur in Litteris Henrici III. Reg. Angl. ann. 1238. apud Rymer. tom. 1. pag. 382. *Rex Tatb. nuncio Veteris de Mussa, salutem. Significamus vobis quod beneplacet nobis, quod ad nos in Angliam veniatis, una cum gente vestra propria, quam vobiscum ducetis, ad exponendum nobis nuncium vestrum, quod vobis injunctum est ex parte prædicti Veteris de Mussa domini vestri*.

SENGLARIS, Senglarius, Senglerius. Vide infra *Singularius*.

¶ SENHAIRARE. Charta ann. 1327. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Usum pascendi, pastorgandi & Senhairandi & alia faciendi in Arbosiis*. Hispanis *Senara*, semen seu quod seri potest sonat, unde *Senhairare* effictum videtur: nisi noctem sub dio transfigere significet, quia ibi de animalibus pascendis sermo est. Vide *Senara*.

SENHERA, Vexillum, Hispanis *Señera*. Vide in *Partita* 1.

¶ 1. SENHORIA, ut *Senhera*, in Charta an. 1293. tom. 2. Hist. Dalph. p. 107. col. 2. *Tenere possint, si voluerint, vexillum seu Senhoriam per tres dies naturales in signum majoris dominii*. *Senhon*, in For. Beneharn. Signum, Gall. *Signal*, sonat: unde *Senhera*, pro vexillum. Vide *Seneria*.

¶ 2. SENHORIA, Dominium, dominatio, ex Hispan. *Senoria*, Gall. *Seigneurie*. Charta an. 1233. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 496. *Omnes terras & Senhorias & elemosinas & omnia jura quæ habebam vel habere debebam ... permutavi ei & permutando ad ipsum transtuli*. Charta an. 1257. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Dent eis .... terram habentem Senhoriam & jurisdictionem plenissimam, quæ valeat & valere possit communiter quolibet anno 10000. solidorum Provincialium in redditibus*. Alia ejusdem anni ex Tabul. Episc. Massil. *B. Massiliensis Episcopus omnem jurisdictionem & Senhoriam temporalem villæ superioris Massiliæ permutavit, & ex causa permutationis tradidit illust. dom. Carolo Comiti .... jurisdictionem temporalem & totam Senhoriam & omnia jura temporalia quæ habebat in dicta civitate*. Charta ann. 1288. tom. 2. Hist. Dalph. p. 109. *Vendidit ... majus dominium & Senhoriam majori domino adhærentem castri & territorii de Avisano*. *Cum omni dominio & Senhoria*, in Charta ann. 1404. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Senhor*, pro Dominus, *Seigneur*, in veteri Charta apud Galландum de Franco Alodio pag. 168. Vide *Segnoria* & infra *Senior*.

¶ Sanhoria, Reditus, prædiorum seu dominiorum commodum. Charta ann. 1245. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 79. *Dictus Barralus ... recipere possit omnes possessiones suas, ... tbascas & Senhorias*.

¶ SENIA, Gravia, sapientia, quæ senem decent. Acta SS. Viti & Modesti to. 2. Junii pag. 1023. *Hic in brevi consummatus infans & vix ablactatus, puer eqit Senia*.

¶ SENICA. Vide supra *Sceneca*.

¶ SENICES, pro Senes, apud Jos. Moret. Antiq. Navarræ pag. 466. *Ecce nos omnes qui sumus de concilio de Basvia, ... barones & mulieres, Senices & juvenes, &c.*

¶ SENICIS, Academicis Cruscanis *Senici*, *malum in partibus glandulosis gulæ, latine angina dicta*. Mirac. S. Humilianæ to. 4. Maii p. 407. *Quidam homo .. patiebatur quamdam infirmitatem, quæ dicitur Senicis, physice autem Squinantia*.

SENICUS. Monet Bignonius, in Codice Regio Marculfi, formulas, alias complures veteres excipere

cumh ac epigraphe, *Cartas Senicas*, quarum vocumvi m se nescire fatetur vir doctissimus. Monet Stephanus Baluzius in Notis ad easdem formulas, in veteri codice Notarum, quæ Tyroni adscribuntur in Bibliotheca Regia, hæc haberi: *Incipit Prologus de Notis Senicis.* Et Labbeus in Specimine antiquarum lectionum pag. 44. in Codice Puteano: *Liber notarum Senici.* Apud Nonium, *Senicus*, idem est, quod *Senex.*

SENIDOCIUM, *Cœtus astrificus.* Ita Glossæ antiquæ MSS. Vide *Sinodochium.*

¶ SENIERIA, Vexillum, ut supra *Senhera.* Homagium Raymundi de Agouto præstitum Berengario Episc. Carpent. pro castro de Muris 3. Maii 1312. ex Schedis D. *de Remerville* à S. Quintino: *Recognovit ... quemcumque Episcopum Carpentoratensem in sua creatione episcopali in primo adventu suo ad castrum de Muris habere posse vexillum suum, vel Senieriam in signum sui dominii & ecclesiæ supradictæ, & ponere in turri seu fortalitiis dicti castri.* V. *Senboria* 1.

¶ SENILLOSUS. Vide infra *Susurrator.*

SENIO, Ludi, seu aleæ species. Joan. Sarisberiensis lib. 1. Policrat. cap. 5. *Hinc Tessera, Calculus, Tabula, Utio vel Dardana pugna, Tricolus, Senio, Monarchus, Orbiculi, Taliorchus, Vulpes, quorum artem utilius est dediscere, quam docere.* [Vide Fabri Thesaurum in voce *Sex.*]

SENIOR, Dominus, Gall. *Seigneur.* Salomon Constantiensis in Lexico: *Veteres principes, antiqui principes, senes, Seniores.* [Unde Reges Francorum maxime Carlovingi nonnumquam *Seniores* dicuntur, in Manuali Duodanæ passim.] Gregorius Turon. lib. 8. c. 30. *Nullus Regem metuit, nullus Ducem, nullus Comitem reveretur. Et si fortassis alicui ista displicent, ... statim seditio in populo, statim tumultus exoritur, & in tantum unusquisque contra Seniorem sæva intentione grassatur, ut vix se credat evadere, si tandem silere nequiverit.* Lib. 10. cap. 2. *Cum Seniori urbis nunciata fuissent, quæ puer horum gesserat, &c.* Conventus apud Marsnam ann. 851. in Annalib. Francor. Bertinian. *Sicut per rectum unusquisque in suo ordine & statu suo Principi & Seniori esse debet.* Annales Francor. Fuldenses ann. 887. *Invitaverunt Arnolfum filium Karlomanni Regis, ipsumque ad Seniorem elegerent, & sine mora statuerunt ad Regem extolli. Dominus & Senior noster Carolus Rex, &c.* in Annuntiatione Herardi Archiep. in Synodo Suessionensi an. 866. c. 6. Sueno Aggonis in Histor. Danica pag. 11. de Uffone: *Corrogato itaque cœtu Procerum, totiusque regni Concilio celebrato, Alamannorum Regis ambitionem explicuit, quid in hac optione haud eligenda facturus sit, indagatione cumulata, Senior sciscitatur, &c.* Et pag. 13. *Uffo dum orationem complesset, à collateralibus Senior sciscitatur, &c.* Saxo Grammaticus lib. 10. p. 195. *Senior Regis adventum opperiens, &c.* [*Naturales Seniores*, id est, legitimi domini, in Charta an. 1126. ex Tabular. Major. Monast.] Occurrit passim in Capitulis Caroli M. & Caroli C. in Annalib. Francicis, & alibi. Vide Goldastum ad Theodorum Eremitam de Vita S. Magni lib. 2. c. 4. [& *Bouche* to. 2. Hist. Provinc. pag. 41. ubi multa cum ex Italia, tum ex Burgundia aliisque regionibus profert exempla.] Sed & *Seniorem* Christum vocat S. Columbanus, quem vulgo alii *Dominum*: quomodo nos etiam dicimus *nostre Seigneur.*

¶ SENNIOR, Eadem notione, ex Hispan. *Señor.* Charta Athonis Garseani pro Monaster. S. Mariæ Maon. inter Concil. Hisp. to. 3. p. 136. *Ego Atho Garseanus, Sennior de Tena & de Jacca, &c.*

¶ SENIORISSA, Domina. Charta an. 810. to. 1. novæ Hist. Occitan. inter Instr. col. 35. *Nos Trudoinus & Salomon advocati Autscindanæ abbatissæ, nec non & Seniorissæ nostræ, sicut nobis præcepit simulque injunxit, ... donamus, donatumque in perpetuum esse volumus ad monasterium Anianum, &c.* Vide infra *Signoressa.*

SENIOR, cum adjectione loci, quomodo dicimus, *Seigneur d'un tel lieu.* Vetus Charta in Chronico Besuensi p. 575. *Sig. Fulconis Senioris Bellimontis. Sig. Gisleberti Senioris Resciæ. Sig. Vallonis Senioris Berciæ, &c.* Pag. 591. *Odo Montissabionis Senior, &c.* Adde p. 587. 617. [Charta apud Menag. Hist. Sabol. p. 135. *A Senioribus loci nostri, id est, à dom. Reginaldo Allobroge & filiis ejus, &c.*]

SENIOR, Abbas, seu Præfectus Monasterii. Cæsarius Arelat. serm. 7. ad Monachos Lerinenses: *Dura tibi videntur præcepta Senioris: quanto tibi duriora erunt consilia deceptoris!* Ita serm. 13. 14. & alibi non semel, & in Formula 32. ex Baluzianis. [Paulus Warnefridus lib. 6. c. 39. ubi de Petronacis electione in Abbatem Casinensem: *Eumdem venerabilem virum Petronacem sibi Seniorem statuerunt.* Vide *Senex.*]

SENIOR, Maritus, conjux. Passio S. Vitalis Mart. n. 7. *Cum S. Martyris conjux B. Valeria Senioris ejus victoriam, quam inspectante Deo apud Ravennam promeruit, Mediolani comperisset, &c.* Helgaudus in Roberto Rege p. 66. ubi Constantia Regina sic *Dominum suum*, id est, conjugem compellat: *Heu Senior bone, quis inimicorum Dei vos aureo vestitu deturpavit honesto?* Infra p. 73. de eadem Constantia: *Quod reliquum fuit, in quibus debuit, distribuit.... juxta utile sui Senioris velle.* Chronicon Besuense p. 587. *Albordis matrona pro remedio animæ quondam Senioris sui nomine Eremberti, ... tradidit, &c.* Charta cujusdam Adalbergæ, Carolo Rege regnante, apud Sammarthanos in Abbat. S. Sergii Andegav. *Alodum juris mei, quem Senior meus Frotmundus in dotalitium mihi dimisit, dono, &c.* [Conc. Illiberit. cap. 85. *Si mulier maritum suum causa fornicationis veneno interfecerit, aut quacumque arte perire facis, quia dominum & Seniorem suum occidit, sæculum relinquat & in monasterio pœniteat.* Epist. Nicolai I. PP. ad Hermentrudem Franc. Regin. ann. 863. apud Miræum to. 1. p. 133. col. 2. *Apud vestrum Seniorem, venialem, vobis juvantibus, vigorem obtineat.* Tabul. Burgul. an. 996. *Pictavorum Comitissa Emma .... humiliter deprecata est quatenus donationem quam olim Senior suus piæ recordationis Odo Comes de curte Burguliensi concesserat, &c.*] Codicillus Joannæ Burgundiæ Reginæ Franciæ mens. Maii 1325. *Volons & ordenens, que se nostre fille Jeanne avoit plusieurs autres enfans masles de nostre chier fius le Duc de Bourgoigne son Seigneur, &c.* Et infra: *Et ainsi mesme ordenons & volons des enfans masles de nos chieres filles Isabel & Marguerite, lesquiex il auront des Seigneurs qu'ils ont maintenant, &c.* [Charta ann. 1367. ex Chartul. S. Aviti Aurel. *Establis en drois par devant nous ledit Michel & Jannete sa femme, ladite femme ou l'auctorité & assentement dudit Michel son Seigneur qui li a donné povair, &c.*] Chronic. Bertrandi du Guesclin:

Li uns fu son Seigneur, l'autre oncle l'appella.

Occurrit crebro in Tabul. S. Cyrici Nivern. num. 10. 19. 49. in Stabilimentis S. Ludovici, apud Christinam Pisanam in lib. *du Tresor de la Cité des Dames*, 1. part. cap. 13. 14. 22. &c. Vide *Baro*, col. 1030. & *Dominus* 7.

SENIOR, Primus, præcipuus. Vita Aldrici Episc.

Cenoman. o. 1. *Et suadente, sive exhortante, Episcopo suo Drogone, licet coacte, Senior Cantor ibi sublimatur*, id est, *Præcentor*. Infra: *Eum Seniorem Sacerdotem suumque confessorem præesse constituit.* Et n. 50. *Drogo Archiepiscopus & Senior Capellanus subscripsit. Mater & Senior civitatis Ecclesia*, in eadem Vita n. 24. 44. 46. & in Actis Episcop. Cenoman. non semel. *Senius altare*, ibid. n. 46. [*Senior Basilica*, in Vita S. Leutfredi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 592.] Vide *Ecclesia senior.*

Saniorare, Dominari, Gall. *Exercer la Seigneurie.* Charta Tabularii S. Sophiæ Benevent. an. 41. Imperii Basilii (Chr. 1013.) *Et sumus residentes in ista civitate Luceria ad Seniorandum, judicandum, & regendum.* Apud Camillum Peregrin. de Ducatu Benevent. pag. 81.

¶ Senioraticus, *Senior*, dominus, vel potius advocatus. Charta conventionis inter Mironem & Petrum Abbat. S. Victoris Massil. an. 1050. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 447. *Hunc locum S. Sebastiani teneant monachi S. Victoris ad servitium Dei, & S. Sebastiani, vel nostrum, secundum regulam S. Benedicti, sive possibilitatem illius loci, excepto quod illud locum S. Sebastiani non liceat eis alium Senioraticum facere, nec proclamare, nisi nos aut filiis nostris, cui nos dimiserimus ipsum locum.*

¶ Senioraticum, Jus quod *Seniori* seu domino, ratione *senioratici* seu dominii debetur. Charta an. 1015. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 169. *Quantum in istas adjacentias concluditur totum & ab integrum dono Deo & S. Petro, ... sine ullo servitio & ullo Senioratico.* Judicium Curiæ Barcinon. an. 1165. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1340. *Præcipue quia ipse in eis Senioraticum vel adempramentum & mandamentum haber districtum.* Ibid. col. 1341. *Comes respondebat nullum Senioraticum ei in sua familia nec dedisse, nec recognoscere.* Vide in *Stacamentum.*

Senioraticum, Dominium, dominatio, Gall. *Seigneurie.* Charta Raimundi Comitis Barcinonensis apud Marcam lib. 6. Hist. Benehain. c. 4. *Dono tibi fideli meo Guillelmo Raymundi Dapifero, urbem Tortosam, ut tu teneas ipsam zudam, & habeas Senioraticum de ipsa civitate, &c.* Alia Guillelmi de Montecatano apud eumdem c. 5. n. 6. *Facio hominium vobis .... de toto illo Senioratico de Biarno, quod ego ibi per me vel filios meos ibi consequi potero.* Alia Ildefonsi Regis Aragon. apud eumdem lib. 9. c. 9. *Dono quoque vobis illud Senioraticum, quod ego habeo & habere debeo in Borderas.*

Signoraticum, in Charta Henrici Imper. aon. 1081. apud Ughellum to. 3. p. 419. *Segnorage*, in Libertatibus villæ Perusiensis an. 1260. apud Thomasserium p. 98.

Senioratus, Eadem notione. Capitula Caroli C. tit. 16. c. 13. *Et mandat vobis noster senior, quia, si aliquis de vobis talis est, cui suus Senioratus non placet, & illi simulat, ut ad alium seniorem melius, quam ad illum accaptare possit, veniat ad illum, & ipse tranquillo & pacifico animo donat illi commeatum.* Adde tit. 18. c. 6. Edictum Pistense c. 31. *Indeque ad terram suæ nativitatis, & ad Senioratum suum quisque redeat, &c.* Charta Caroli Calvi pro Barcinonensibus apud *Diago* lib. 2. c. 4. *Et si aliquis ex ipsis hominibus, qui ab eorum aliquo adtractatus est in sua portione collocatus, alium, id est, Comitis, aut Vicecomitis, aut Vicarii, aut cujuslibet hominis Senioratum elegerit, liberam habeat licentiam abeundi.* Concilium Trosleianum an. 909. c. 6. *Nequaquam seniorum ab eis tollemus dominium, quasi ipsi nomen Senioratus in rebus sibi à Deo concessis habere non debeant.* Synodus Ravenn. sub Joan. VIII. PP. c. 11. *Illos, qui pro diversis suis excessibus se conveniendos legaliter timent, aliumque Senioratum confugiunt, &c.* Beda in Vita S. Dunstani: *Jussit eum ablata dignitate etiam omni honore privari, & sibi Senioratum, ubi vellet, sine se suisque conquirere.* Charta Ludovici Regis Burgundiæ an. 996. *Quoniam quidem & sagacitas principum nostrorum omnimodis volumus, ut comperiat prælibati Monasterii rectores, videlicet Abbatem Adalricum, ejusdemque Monachos sub nostri regiminis apice atque tuitionis defensione constitutos, & ex hoc deinceps nostro Senioratui, inclyti Archiepiscopi* (Viennensis) *commissos grata nostra pietate adhibitos, ut cujusquam valetudinis audacia non præsumat illis quicquam inferre mali, &c.* Charta an. 1107. in Tabulario Ecclesiæ Gratianopolitanæ fol. 36. *Et habuit inde Morardus pro prædicta terra & pro dominatione sive Senioratu, quem in manu prædicti Episcopi dimisit, &c.*

Saniorale. Concilium Meldense ann. 845. c. 7. & Synodus ad Theudonis-villam an. 5. Caroli C. cap. 1. *Vigorem regium ac Seniorale, & super vestros, & super impugnantes potestatem vestram optatis habere, &c. Senioralis reverentia*, in Synodo apud Vermeriam cap. 1.

¶ Senioria, ut *Senioraticum.* Testam. an. 1156. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occit. col. 558. *Raimbaldum filium meum in aliis bonis meis heredem mihi facio, scilicet de castro Omellas cum suis pertinentiis & Senioriis, villis, mansis, &c.* Charta ejusdem anni ibid. col. 560. *Vendimus .... totam illam Senioriam quam habebamus in castro de Vinza cum omnibus pertinentiis suis.* Testam. Bernardi D. de Turre apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 498. *In dicta Senioria & dominio dicti castri & dicta fortaracia... heredem instituo.* Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. an. 1507. apud Rymer. to. 13. p. 161. *Sub obedientia & jurisdictione dominii sive Senioria Veneciarum, &c.* Vide *Signoria.*

¶ Sennoria, Eadem notione. Charta ao. 1213. ex Tabul. Massil. *Ego Roncelinus dominus & vicecomes Massiliæ vendo rectoribus pro tota communitate Massiliæ octavam partem totius dominii seu Sennoriæ Massiliæ, sive in justitiis, terris, &c.* Charta Michaelis Arelat. Archiep. an. 1214. ex Bibl. Reg. *Concedimus in feudum castrum Belliquadri cum tota Senhoria sua, &c.* Vide *Senhoria* a.

¶ Senioritas, Eodem significatu. Charta Rostagni Aquensis Archiep. an. 1085. inter Instr. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 65. col. 1. *Adjunxerunt autem supradictæ donationi Senioritatem piscatoria opere facta, medietatem parationis.* Charta ano. 1538. apud Rymer. to. 14. p. 596. *Residens infra hoc regnum nostrum, seu infra aliqua alia dominia nostra, Senioritates aut patrias vel marchias eorumdem.*

Seniorivus, Dominium, *Senioraticum, Seigneurie.* Charta Guillelmi D. Montispessulani ann. 1109. *Detis omnes castros vestros de teneat vestitis, & omnes forcias, & Seniorivos, & potestativos, qua modo habetis.* [Charta an. 1139. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 487. *Ego prædictus Bernardus de Comange & uxor mea Diaz .... donamus tibi Bernardæ filiæ nostræ & viro tuo Rogerio de Biterri jamdictum castrum de Murello & ipsum Seniorivum. Super tascbis & Seniorivo*, in Tabul. Prioratus S. Johan. Tolos.] Occurrit præterea in Charta Mariæ D. Montispessulani ann. 1205. in alia Jacobi Regis Aragon. an. 1313. to. 8. Spicilegii Acheriani, [in alia an. 1254. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 66. & alibi.]

Google

¶ Sennorivus, Eodem intellectu, in Pacto inito ann. 1169. inter Guillelmum Montispess. dominum & Bertrandum de Andusia tom. 8. Spicileg. Acher. p. 165. *Omnes forcias, & Sennorivos, & potestativos, quæ modo habetis vel in antea aliquo modo habebitis.* Infra legitur *Sennorias.*

Seniores, Primates: quomodo *Seniores* dicuntur in Edicto Marcellini Notarii, qui Synodo Carthag. præfuit, & in Novella Majoriani de Curialibus quos Augustinus Epist. 44. *Decuriones & primates civitatis* vocat. Hist. Miscella *Seniores* appellat, qui Theophani οἱ ἐν τέλει dicuntur. Hieron. Blanca in Comment. Rer. Aragon. p. 718. *Remp. 12. delectis viris ex optimatibus committentes, qui ob nimiam ætatem, quod senes essent, Seniores sunt vocati.* Lex Wisigoth. lib. 1. tit. 1. §. 1. *Videntibus cunctis Sacerdotibus, Senioribusque Palatii, atque Gardingis.* Lib. 3. tit. 1. §. 4. *Ut quicunque ex Palatii nostri primatibus, vel Senioribus gentis Gothorum, &c.* [Charta Dagoberti Reg. an. 640. apud Miræum to. 1. p. 490. col. 1. *Approbantibus palatii mei Principibus & Senioribus Arnulpho & Pipino. Caput Senior,* pro Dominus superior, apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 182. Consule Valesium in Notit. Gall. p. 484. Vide etiam *Majores, Primates, Primi, Senatores, &c.*]

¶ Senior, Dignitatis etiam seu officii nomen apud Scotos. Placitum an. 1293. apud Rymer. to. 2. pag. 614. *Jacobus Senior Scotiæ & Joannes de Soules venerunt, &c. Invenit plegium de relevio suo ... Jacobum Seniorem Scotiæ.*

Senior, Presbyter. Vis Græcæ vocis, πρεσβύτης. S. Cyprianus Epist. 75. *Qua ex causa necessario apud nos fit, ut per singulos annos Seniores & præpositi in unum conveniamus ad disponenda ea, quæ curæ nostræ commissa sunt.* Prudentius in Pass. S. Hyppolyti:

Offertur Senior nexibus implicitus.

Hippolytum Presbyterum antea vocaverat Paulinus Epistola 4. ad Amandum: *Deservimus altario Dei, & mensis salutaribus ministramus, jam nomine officioque Seniores, sensu autem adhuc parvuli, & sermone lactentes.* [Oratio ad presbyteros ordinandos in Liturg. Gallic. Mabill. p. 307. *Tu Domine super hunc famulum ill. quem Presbyterii honore dedicamus, manum tuæ benedictionis infunde, ut gravitate actuum, & censura vivendi probet se esse Seniorem.* Præfat. ad vesperum Natalis Domini ibid. p. 337. *Sanctificet Ecclesiam, ædificet Sacerdotes,* (i. Episcopos) *exaltet Seniores, inlustret Levitas, &c.*]

¶ Seniores quoque dicti, ex Hofmanno in Lexico, apud Fratres Bohemos, qui principem sacrorum curam gesserunt.

Seniores *Monasteriorum* dicti, ut est apud Vigilium Diaconum in Regula Orientali c. 2. Monachi duo, ætate provectiores, & scientia ac vitæ probitate insignes, quibus *præsente vel absente Abbate omnium fratrum disciplina & omnis cura Monasterii pertinebat, ... ex quibus unus tempore suo præsens in Monasterio semper erat ad præstandum Abbati solatium, vel obsequium advenientibus fratribus, &c. ... Alius cum fratribus erat, tempore suo exiturus cum ipsis ad omnia opera, & omnem necessitatem, providens, ne quid contra disciplinam facerent, &c.* Hi Dorotheo γέροντες non semel dicuntur. Ejusmodi *Seniores* non bini semper; sed interdum terni erant in Monasteriis. Quippe in Synodo Carthaginensi, habita an. 527. habetur libellus supplex Petri cujusdam Abbatis, subscriptus ab *ipso Petro Abbate, Fortunato Presbytero Monasterii,* & *à Victore, Vincentio, & Gentio Senioribus Monasterii.* Sed & ad duodecim excrevisse interdum pro Monachorum numero legimus. Scribit enim Trithemius in Vita Mauri Archiep. Moguntini c. 4. exstitisse in Fuldensi Monasterio 150. Monachos, *ex quibus,* inquit, 12. *ad minus in omni scientia scripturarum doctissimi, dicebantur Seniores: quorum consilio Abbas in quotidianis necessitatibus utebatur, ut opus non esset universam fatigare congregationem. Quoties vero ex his 12. quispiam, vel ad aliud Cœnobium missus, vel morte fuisset sublatus, ex doctioribus & sanctioribus mox alius in ejus locum Rectoris & Seniorum electione constituebatur.* Vide *Sempecta.*

SENIOVORE. Vita S. Præjecti Episcopi ex Cod. Atrebat. *Cumque de tanta veneratione Hector cognovisset, maximeque quia Wlfoardo Seniovore domus fiducia perusus erat, ... uterque fugam ineunt.* Pro *Seniore,* seu *Majore domus,* qua dignitate in Austria donatus erat Wlfoardus; [uti etiam editum legitur apud Mabill. sæc. 2. Bened. pag. 644. *Quia Wlfoaldi Senioris Domus fiducia perusus erat.*]

¶ SENIPETÆ. Vide supra *Sempecta.*

¶ SENISCALCUS. Vide in *Senescalcus.*

¶ SENISSIMUS, Valde senex. Vita S. Landoaldi to. 3. Mart. p. 37. *Huic repositioni interfuit quidam Frangerus, homo nostra ætate Senissimus. Testes Senissimi,* in vet. Notitia tom. 2. Capitular. Baluzii col. 823.

SENIUM, à *Senectute* distinguit Joannes de Deo, Doctor Decretorum Bononiensis in Pœnitentiario lib. 1. cap. 7. ita ut *Senectus* sit à 60. annis usque ad 80. *Senium* vero, post 80. annos.

¶ SENIURAGIUS, Idem qui *Senior,* Dominus. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 192. *Quod de omnibus rebus & servitiis quæ contingere possunt versus Seniuragios finabiliter acquietabunt per prædicta servitia ... Et quod si prædictus Ricardus vel hæredes sui, præfatam terram versus Seniuragios non acquietaverint, præfatus Thomas & hæredes sui illam acquietent versus Seniuragios.*

¶ SENIUS Altare, Præcipuum. Vide *Senior.*

SENIX, pro *Segnis,* occurrit apud Leonem Ost. lib. 3. c. 20. edit. Angeli à Nuce.

¶ SENNE, vox Gallica, Synodus, unde *Senne* efformatum, vel à Germ. *Son,* quo congregatio vel collectio significatur, ut supra in voce *Senescalcus* monuimus. Statuta Synodalia Amelii Archiepisc. Turon. an. 1396. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 1181. *Comme le Senne soit estabi à la correction des crimes & reformation de meurs, nous commandons que les abbez, recteurs & chappelains entrent le Senne à la premiere pulsation d'iceluy.* Unde liber in quo congeruntur Statuta Synodalia *Senne* etiam nuncupatur ibid. col. 1184. *Si donnons en commandement à tous abbez, curez & chapelains, aiant cures d'ames, qu'ils aient un livre appellé le Senne, & que chacun d'eux ait & preigne & rapporte la vraye copie de ces presens nos status & ordonnances.*

¶ SENNENSIS, pro *Senonensis,* ut colligitur ex Nicolai PP. Littera *Egiloni Sennensi Episcopo* inscripta, apud Sirmondum to. 3. Concil. Galliæ.

¶ SENNIOR. Vide supra in *Senior.*

SENNIS. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 40.

...... Mox Pastor scripsit eons
Sedibus abreptis reddi debere beatum
Christi mathiten post tanta pericula Sennem.

Id est, ni fallor, *sanum,* incolumem, quod sequentia suadent.

¶ SENNORIA, Sennorivus. Vide in *Senior.*

SENNUMIA, *Tristitia,* in Gloss. Isid. [Excerpta: *Semunia.* Papias & Constantiensis: *Sennunia.* Mar-

cinius emendat *Seunum*, Vulcanius *Senturmia*.] Sed leg. *Sennia*, ex Gr. *σύννοια*.

SENODICUM. Testamentum Fulradi Abbatis S. Dionysii, editum à Mabillonio to. 4. p. 341. *Ut in alimonia eorum, & susceptionem hospitum, vel in eleemosina Senodicorum, pauperum, viduarum, orfanorum, & in lumen Ecclesiarum conferre debeam.* Id est, *Xenodochiorum*. Ita *Senodokium* in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 15. §. 14. *Senodochium*, in Capitulari 6. an. 819. c. 5. Vide *Sinodochium*.

SENODOCHIUM. Vide *Sinodochium*.

¶ SENODOXIUS, à Græco *ξενοδόχος*, Titulus Magni Hospitalariorum seu Templariorum Magistri. Charta Petri Abonis: *Trado & dono Deo & sancto sepulchro ac ecclesia beati Joannis Ospitalis Jherusalem Geraldo Senodoxio ac aliis fratribus Jherusalem ospitalis, &c.* Vide *Sinodochium*.

¶ SENORPAIZ. Vide infra *Senopair*.

¶ SENPECTÆ, pro *Sempectæ*. Vide ibi.

SENSALES, Proxenetæ, *Courtiers*. Synodicon Nicosiense cap. 29. *Similiter à mediatoribus, quos Sensales appellant, ne tractarent aut promoverentur conventiones contractuum prædictorum* (usurariorum.) Legendum forte *Cursales*.

☞ Nihil emendandum existimo: *Censal* quippe proxenetam vocant Provinciales: quod etiam alibi in usu est. Vide *Savary* in Diction. Commercii.

¶ SENSARIUS, Qui ad *censum*, seu sub aliqua præstatione elocat, Gall. *Censier*. Statuta Genuæ lib. 1. c. 19. fol. 26. v°. *Et de prædictis stari debeat fidei Sensarii, qui arram dederit, vel denarium Dei, & tam de contractu, quam de arra & denario Dei, de quibus stari debeat ipsius Sensarii sacramento, &c.* Vide in *Census*.

SENSATICUM, pro *Censaticum*, semel ac iterum in Vita Aldrici Episc. Cenoman. num. 56. [Vide *Sensus* 2.]

¶ 1. SENSATIO, Intellectus, intelligentia, cognitio, Gr. *νόησις*. Vetus Irenæi Interpres lib. 2. cap. 13. n. 2. *Hæc autem enthymesis multum temporis faciens in eodem, & velut probata, Sensatio nominatur.* Idem lib. 5. c. 20. n. 2. *Supra igitur sentiunt, quam est mensura Sensationis.* Vide *Sensibilitas* 2. & *Sensus*.

¶ 2. SENSATIO, Forma, apud eumdem Interpr. lib. 2. cap. 14. num. 6. *Et altera quidem substitutionis initia esse; altera autem Sensationis & substantia.* Vide *Sensibilitas* 1.

SENSATULUS, Sensui suo deditus, seu opinioni suæ inhærens, apud Hincmarum Rem. Opusc. LV. Capitulor. adversus Hincmarum Laudun. c. 43. p. 547. Locum dedimus in præfatione.

SENSATUS, Sensu pollens, prudens. Gloss. Græc. Lat. *νουνεχής*, *Cordatus, sensatus, intelligens.* Sic nos dicimus, *Sensé*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sensatus, Senez, plain de sens.*] Vir *Sensati animi*, apud Saxonem Grammat. lib. 2. Passim in Libris sacris.

¶ SENSIBILIS, Sensu præditus. Vetus Irenæi Interpres lib. 2. cap. 14. n. 6. *Ex quibus & ea qua Sensibilia & insensata sunt, subjecerunt.* Vide *Sensatus*.

¶ 1. SENSIBILITAS, Sensus, Gr. *αἴσθησις*. Idem Interpres l. 1. c. 8. n. 2. *Christus eorum figuravit, & ad Sensibilitatem adduxit ejus, quod dereliquerat eam, luminis.* Et c. 15. n. 2. *Ut ad Sensibilitatem hominis descenderet, &c.* Mirac. MSS. Urbani V. PP. *Perdiderat visum, auditum, loquelam & omnes Sensibilitates.* Vide *Sensatio* 2.

¶ 2. SENSIBILITAS, ut *Sensatio* 1. apud eumdem lib. 1. cap. 30. n. 14. *Sensibilitate in eum descendente didicisse* (aiunt) *quod liquidum est.* Et lib. 2. cap. 6. num. 1. *Magnam mentis intuitionem & Sensibilitatem omnibus præstat.* Vide infra *Sensuabilitas*.

¶ SENSIFICARE, Sensus capacem reddere, sentire facere. Mart. Capella lib. 9. pag. 308. *Rupes Sensificare tonis, &c.*

¶ SENTIFICARE, Eadem notione, apud Claud. Mamert. de Statu animæ lib. 1. c. 17. *Universum corpus movere atque Sentificare.* Et lib. 3. c. 2. *Nec alia pars anima Sentificat oculum, & alia vivificat digitum.*

¶ SENTIFICUS, apud Macrob. Saturn. lib. 7. cap. 9. & Mart. Capellam lib. 2. p. 43.

¶ SENSIO, *Sententia*. Gloss. Isid.

¶ SENSIRE, pro *Saisire*, Obsignare, ad manum Regis ponere, Gallice *Saisir*. Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1302. tom. 2. Chartul. S. Vandreg. p. 1844. *Item volumus quod si mandaverimus .... bona alicujus prælati, vel alicujus alterius personæ ecclesiasticæ seu clerici .... capi seu ad manum nostram poni, quod virtute mandati prædicti seu præcepti bona eorum recte mobilia non capiantur, Sensiantur seu ad manum nostram ponantur: ... nec volumus quod in casu isto gentes nostra de bonis ipsorum capiant, Sensiant, vel arrestant ultra quantitatem emendæ pro qua dicta bona mandabimus capi, Sensiri vel etiam arrestari.*

¶ SENSUABILITAS, ut *Sensatio* 1. Vetus Irenæi Interpres lib. 2. c. 13. n. 3. *Totus cum sit sensus, & totus spiritus, & totus Sensuabilitas, &c.* Vide *Sensibilitas* 2. & *Sensualitas* 2.

¶ SENSUABILITER, Ex ratione & sensu, apud eumd. lib. 5. c. 18. n. 3. *Sensuabiliter legem ponens, universa quæque in suo perseverare ordine.*

¶ 1. SENSUALITAS, Sensus, appetitus, facultas sentiendi, Gall. *Sensualité*. Tertull. de Anima cap. 17. *Plato irrationalem pronuntians Sensualitatem, &c.* Vita Innocentii III. PP. apud Murator. to. 3. p. 521. *Per caput intelligitur mens, ... cujus superior pars est ratio, & inferior Sensualitas.* S. Bernardus de Consid. lib. 5. *Ubi sumus, vallis est lacrymarum, in qua Sensualitas regnat, & consideratio exulat.* Adde Imitat. Christi lib. 1. cap. 1.

¶ 2. SENSUALITAS. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. edit. Hearnii c. 54. p. 135. *Quidam Anglicus, vel virilis animositatis industria, seu temerariæ præsumptionis, seu Sensualitate ductus, muri latus attingens, &c.* Id est, suo sensu. Vide supra *Sensuabilitas*.

1. SENSUS, Intellectus, *νοῦς*, nostris, *Sens, bon sens.* Ita usurpant S. Hieronymus in Indice Hæreseon c. 17. 18. Ruffinus in Exposit. Symboli, & Eucherius Homil. 1. de Ascensione & Homil. de Pentecoste. [Capitul. lib. 1. c. 76. *Non sinatis nova vel non canonica aliquos ex suo Sensu & non secundum Scripturas sacras fingere & prædicare populo.* Vide supra *Sensuabilitas*.]

¶ IN SENSU, Sensibiliter, manifeste. Vetus Irenæi Interpres lib. 5. c. 17. *Propter hoc docebat homines in Sensu per ea signa, quæ faciebat, dare gloriam Deo.*

¶ 2. SENSUS, pro *Census*, Pensitatio ex agris & prædiis. Charta an. 764. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 29. *Ut qualemcumque Sensum visum vobis fuerit illis injungatis, quem vobis per singulos annos solvant.* Statuta MSS. Auscior. an. 1301. art. 24. *Pro quo honore, fundo vel possessione tenetur domino ad certum Sensum, servitium seu præstationem annuam.* Consuet. Lemovic. art. 61. *Et si Sensus valeat plusquam pretium hujusmodi ultimæ assentationis, habetur hujusmodi contractus pro assentamento.* Vide *Sensaticum*.

¶ SENSUS TERRÆ, Illius declaratio seu inquisitio judiciaria. Charta Guidonis Comit. Flandr. ann.

1237.

1237. ex Tabul. S. Barthol. Betun. *Si vero hospites vel alii judicatores curiæ dictorum præpositi & capituli habeant opus Sensu terræ sive enquesta in eorum judiciis faciendis, dominus Bethuniensis vel ejus ballivus debet eis facere haberi bona fide Sensum terræ sive enquestam per pares castri Bethuniensis quotiescumque ... fuerit requisitus.*

¶ SENTELLA, pro *Scutella*, ut opinor. Vide in hac voce. Charta Roberti Comit. Mellenti ann. 1183. to. 4. Hist. Harcur. p. 1346. *Concessi præfatis monachis poma colligenda ad perpetuum potum eorum & servientium ipsorum per totam forestam meam, & Sentellam eleemosynæ mensæ meæ ad ipsam pertinentem, quandocunque ego ero apud Wantevillam.*

¶ SENTELUS. Vide *Semtelus*.

¶ SENTENA, SENTHA, SENTONA, pro *Sentina*, Fundum navis, in Informat. pro passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerm.

¶ 1. SENTENTIA, Sapientia, Gr. σύνεσις. Vetus Irenæi Interpres lib. 1. c. 10. n. 3. *Qui vere sunt deserti à divina Sententia magistri.*

¶ 2. SENTENTIA, Compendiaria rei alicujus expositio. Capitul. Attonis cap. 97. *Commonendi sunt omnes fideles, ut generaliter a minimo usque ad maximum orationem Dominicam & symbolum memoriter teneant, & dicendum eis quod in his duabus Sententiis omne fidei Christianæ fundamentum incumbit, & nisi qui has duas Sententias memoriter tenuerit, & ex tota corde crediderit, & in oratione sæpissime frequentaverit, catholicus esse non poterit.* Ælfricus in Præfat. ad Sigericum Archiep. apud Wanleium de Antiqua Litterat. Septentr. p. 153. *Quadraginta Sententias in isto libro exposuimus, credentes hoc sufficere posse per annum fidelibus, si integre eis à ministris Domini recitentur in ecclesia.* De his 40. Sententiis in alia Præfat. his verbis loquitur idem Ælfricus ibid. pag. 157. *Igitur in anteriore opere ordinavimus XL. sermones, in isto vero non minor numerus Sententiarum invenitur.*

¶ 3. SENTENTIA. Excerpta ex Terrario S. Petri Piperac. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 704. *Sententiam igitur ecclesiarum, & donum earum, si ausu temerario quis improbare præsumpserit, à corpore Christi & Ecclesia segregatus, &c.* Ubi leg. forte *Sensina*, pro *Saisina*, possessio. Vide *Sensire*.

¶ SENTENTIA JUDICIORUM, Liber Ecclesiasticus, in quo continentur, quæ ad pœnitentiam imponendam & ad reconciliandum pœnitentem spectant. Vide *Pœnitentiale*.

¶ SENTENTIABILIS, Per *sententiam* redditus. Mirac. S. Walarici tom. 1. April. p. 29. *Ut Sententiabili decreto, quid super hoc deliberandum sit, censeatur.*

SENTENTIALITER, Per *sententiam*, vel judicium, in Diurno Romano p. 38. ubi infra, *synodaliter*, idem sonat. [Sententia Curiæ Reg. Aptensis an. 1314. ex Schedis D. *de Remerville*: *Absolvimus & absolutos Sententialiter pronunciamus.* Vide *Sententionaliter*.]

SENTENTIARE, Sententiam proferre, dare, [lata sententia condemnare, Gall. *Sententier*. Statuta Auscior. MSS. art. 7. *Bajuli & Consules prædicti capere poterunt criminosos simul & divisim; inquirere autem vel Sententiare non nisi simul.* Charta an. 1463. *De omnibus inquisitionibus sive enquestis terminatis & Sententiatis, seu terminandis & Sententiandis, &c.*] Albertus Stadensis an. 1179. *Papa in Consilio suo Sententiatus est, &c.* Rigordus ann. 1209. *Qui* (Papa) *audita ejus propositione, & universitatis scholarium contradictione, Sententiavit con-*

tra ipsum. Vitæ Abbatum S. Albani: *Contra quos judices non audebant Sententiare.* Joan. Gersen. de Imit. Christi lib. 3. c. 1. *Non me sinas secundum auditum aurium hominum imperitorum Sententiare*, id est, *sententias* & opiniones promere, judicare. Utitur etiam Michael Scotus lib. 2. Mensæ Philosoph. c. 23. lib. 4. c. 17. [Occurrit præterea in Chron. Trivetti apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 463. in Statutis Cadubrii lib. 1. cap. 5. 19. 60. in Annal. Genuens. Georgii Stellæ apud Murator. tom. 17. col. 1167. in Statutis Monast. S. Claudii, apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 135. in Mirac. S. August. Cantuar. to. 6. Maii p. 402. &c.]

¶ SENTENTIARE, Statuere, judicare, decernere. Acta ad Conc. Basileense apud Marten. tom. 8. Ampliss. Collect. col. 363. *Item, quæ peccata lex divina Sententiat pœnaliter punienda.* Ibid. col. 372. *Post hæc doctor adducit auctoritates plures canonum & doctorum Sententiantium, quod rigor correctionis seu justitiæ deberet temperari propter peccantium multitudinem.*

¶ SENTENTIARE, Consentire. Litteræ Edwardi I. Reg. in Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 105. *Volentes & expresse Sententiantes coram nobis, tanquam coram superiori & directo domino, in omnibus ordinandis stare & obtemperare, &c.*

¶ SENTENTIARIUS, Arbiter. Statuta Monast. S. Claudii an. 1448. p. 45. *In nos tamquam arbitratores, Sententiarios, definitores, judices, &c.* Vide *Sententiator*.

SENTENTIARII, Qui libris Sententiarum Petri Lombardi student. Vide *Baccalarii* 3.

¶ SENTENTIATOR, ut *Sententiarius*. Charta an. 1298. apud Rymer. to. 2. p. 819. *Tanquam in arbitrum, arbitratorem, laudatores, diffinitorem, arbitralem Sententiatorem, &c.*

¶ SENTENTIONALITER, ut *Sententialiter*. Diploma Ruperti Reg. Rom. an. 1401. apud Tolner. Hist. Palat. p. 145. *Et extrajut, ut meris est, Sententionaliter confirmatas & depositos, ad honores, status, officia, jura pristina in integrum libere restituendi.*

¶ SENTENTIONATUS *ab Ecclesia, divo Thomæ est Ecclesiæ sententia damnatus.* Goclenii Lexic. Philos. Vide *Sententiare*.

SENTENTIOSUS. Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013. *Susurrio, Sententiosus, bilinguis, vel alicujus natura.*

SENTERIUM, Semita: supra *Semitarium*, ex Gall. *Sentier*: in Charta Philippi Franc. Reg. an. 1184. in Probat. Hist. Montmorenc. p. 48. [& in Charta an. 1496. in Dombensi tractu.]

¶ SENTERIUS, Eadem notione, in Statutis Mutin. rubr. 63. fol. 13. *Statuimus* (statuimus) *quod Senterius qui est de subtus dictam viam debeat examplari & aptari, ita quod homines illuc possint ire & redire cum bobus & plaustris.* *Senteres*, & ejus dimin. *Sentelette* usurpat le Roman *de la Rose* MS,

D'un Senteret gardoit l'entrée,
Mes ol n'est pas dedens entrée.

Ibidem :

Mes or lessont ces voies léer ...
Mes les deduians Senteletes
Jolis & renvoisiés senont.

¶ SENTHA, pro *Sentena*. Vide ibi.

SENTIA, Locus sentibus refertus. Gloss. Gr. Lat. MS. ἀκανθῶν ὁ τόπος, *Sentia*. Edit. *Hæc sencia*.

¶ SENTIFICARE. Vide supra *Sensificare*.

¶ SENTILIS. Informat. de passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerm. *Item tallas ad forumentam arborum saueles & Sentiles LX. tallas.* Telæ species esse videtur.

¶ 1. SENTIMENTUM, Sententia, opinio, Gall. *Sentiment.* Chron. Corn. *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 495. *Verum ne Rex proprio Sentimento videretur inniti, aut injusto illum condemnare judicio, mandavit duodecim pares & primores regni, &c.* Tract. de Expugnat. CP. ibid. col. 792. *Hoc ergo fuit Sentimentum Colymbajja quod supra retulimus, quod tantum valuit apud Principem Turcorum, &c.*

¶ 2. SENTIMENTUM, Sensus, animi affectio, qua etiam notione *Sentiment* usurpamus. Gersonius de Consolat. Theol. lib. 4. *Plurimos, crede mihi, fefellit nimia Sentimentorum hujusmodi conquisitio seu cupido: hoc in Turelupinis & Begardis, hoc in quibusdam devotis non secundum scientiam expertum est, qui deliramenta cordis sui pro Dei Sentimentis amplexantes turpiter erraverunt.* Vita S. Johan. Bonvisii to. 5. Maii p. 107. *Vita nempe istius Christi servi erat quidam continuus respectus in Deum, cum intellectuali Sentimento.* Informat. pro Canonizat. S. Delphinæ & S. Eleazaris an. 1363. apud Columbum de famil. Simin. p. 597. *Cum Sentimento maximo. Et licet indignus sim omnia illa Sentimenta devotionis habere, &c.* in Imit. Christi lib. 4. cap. 17. n. 2.

¶ SENTINACULUM, Sentinæ receptaculum, vel instrumentum, quo exhauritur sentina. S. Paulinus Epist. 49. num. 3. *Post unum vel alterum brevis Sentinaculi haustum humore destricto, &c.*

SENTINARE, Sentinam aquis exhaurire. S. Augustinus serm. 34. de Divers. c. 13. *Sententia ista sic est in corde hominis, quomodo cadus. Inde Sentinatur navis in pelago, non potest enim nisi aquam admittere per rimas compaginis suæ.* Cæsarius Arelatens. serm. 8. ad Monachos: *Nam quomodo navis, posteaquam pelagi fluctus evaserit, si in portu Sentinata, id est, vacuata in portu non fuerit, de minutissimis guttis impletur & mergitur, &c.* Infra: *Quomodo navis Sentinatur a fistula, &c.* Utitur & Fortunatus in Vita S. Radegund. cap. 31. Vide Festum.

¶ SENTINATOR, Qui sentinam exhaurit, apud S. Paulinum loco laudato: *Quid huic, quæso, obfuit seni persona Sentinatoris & in nautis vilissima?*

SENTINOSUS. *Sentinosum navigium*, dixit S. Ambrosius in Orat. funebri de obitu fratris, pro rimoso, & in quo exhaurienda sæpius sit sentina.

¶ SENTIRE, à Gall. *Sentir*, Olfacere. Vita B. Coletæ to. 1. Mart. p. 563. *Potio vini, quod sic erat infectum, quod causabat fastidium omnibus Sentientibus.*

¶ SENTIS, Fibula. Vita S. Brigidæ tom. 1. Febr. p. 139. *Ac suam Sentem argenteam pretiosamque in depositum sibi commendans.*

SENTITARE, *In animo sensim judicare.* Gloss. Isid.

¶ SENTITUS, Prospectus, visus. Regimina Paduæ ad an. 1320. apud Murator. to. 8. col. 433. *Dominus Canis cum suo exercitu occulte invasit & assalivit civitatem Padua, ... & intraverunt ulterius plusquam ccc. & per gratiam Dei & precibus Sanctorum Sentiti fuerunt & obviati per cives Paduanos, taliter quod violenter cum magno suo damno & vituperio expulsi extra fuerunt. Sentitus sum*, pro Sensit me, in Vita S. Petri Thomasii.

¶ SENTURMIA. Vide *Senturnia.*

SENTUS. Fulbertus Carnot. Epist. 71. de Pœnitente: *Sentus enim & squalidus, pallentique macie deformatus, &c.* Ubi legendum puto *Sentus.* Vide in hac voce.

☞ *Sentus* vox est purioris Latinitatis quæ squalidum & horridum sonat, qua notione usurpatur à Fulberto. Ea utuntur Terent. in Eunucho act. 2. sc. 2. *Video Sentum, squalidum, egrum, &c.* & Virgil. Æneid. lib. 6. v. 462. *Loca Senta situ.* Ubi Servius: *Senta, squalida.*

SENU, *Senum*, in Gloss. Lat. MSS. Regiis.

¶ 1. SENUS, pro Senex, in Append. ad Marculfum form. 31.

¶ 2. SENUS, Nervus, corda, qua in scamno torquendus ligatur, Germ. *Sehne.* Gloss. MSS. Florentinæ: *Arcus, corda, Senus.* Pactus Leg. Salicæ c. 39. ex Cod. Guelferbyt. apud Eccardum pag. 129. *Et Senum & scamnum præstet, ubi servum tendere dibiat.*

¶ SENYAL. Vide infra *Signale.*

¶ 1. SEO, *Lacus*, ex Gloss. Monf. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ 2. SEO, pro Seu, sive, in veter. Form. Andegav. & in aliis antiquioribus Instrumentis.

SEONITIUM. Vide *Sazones.*

¶ SEONIUM. Vide infra *Sonare* 3.

SEONNUM, Furfur, ex Gallico *Son. Panis de obolo, & de rebureto, & de Seonno, &c.* in Charta ann. 1243. Hist. Monmorenciac. p. 101.

¶ SEORSIVUS, Seorsum positus, separatus. Sententia Sigismundi III. Reg. Polon. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 222. *Itaque habuisse & habere illustrates suas Seorsivas cancellarias & dicasteria, per communes tamen, atque ex utraque residentia adhibitos consiliarios, &c.*

¶ SEOSINABILE TEMPUS, Commodum, opportunum, apud Spelm. in v. *Carna.*

¶ SEPA, Idem quod infra *Separale.* Charta ann. 1108. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Bened. Vascon. MSS. p. 692. *Damus etiam ad stipendia ibi Deo servientium monachorum de propriis redditibus salem nostrum, ... & tertiam partem frumenti, & Sepas omnes & solos domorum, hoc est, censum.* Charta ann. 1223. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 67. *Ad Sepas Guillermi Bertrandi sit quoddam abeuvraterium.* Vide *Separia.*

SEPALIS. Charta Amalfitana apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. p. 393. *Dedit atque tradidit ... de ipsa Sepalem veterem in usu usque intus mare, &c* Infra: *Tradidimus atque confirmamus suprascripta plagia inclyta de cantu in cantum, & unde fuit ipsa Sepalis veteris, &c.* Videtur scribendum *Separalem*, & *Separalis.* Vide in hac voce.

SEPAR, Divisus, separatus. Glossæ antiquæ MSS. *Separia, pro separata, aut discreta.* Glossæ Pith. *Separ, seorsim, a parte.* Glossæ MSS. *Separia, disparia.* Joan. de Janua: *Separ, i. seorsim a pari, i. dissimilis, unde separitas.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Separ, dessemblant.*] Ordericus Vitalis lib. 13. pag. 907. *Optimates autem, qui Separes cœtus in expeditione legali ductu ductitare debebant, in militia Romana rigorem disciplinæ, ni fallor, ignorabant.* Utitur Solinus cap. 13. ut etiam Prudentius in Apotheosi v. 311.

¶ SEPARABILITAS, Separatio, divisio. Concil. Toletan. XVI. inter Hispan. to. 2. p. 738. *Quarum tamen personarum quamvis in hoc quod ad se sunt nulla possit Separabilitas inveniri.*

SEPARALE, Est quod *Separat*, seu dividit tenementum à tenemento, seu rem ab alia re, terminus, limes. Ita usurpat Fleta lib. 1. c. 12. §. 21. Interdum

SEPARALE sumitur pro ipso tenemento, aut re, quæ ab alia separatur, seu suis terminis definitur, ut in eodem libro Fletæ lib. 2. c. 49. §. 1. *Quod averia capta fuerunt in suo Separali.* Adde lib. 4. c. 1. §. 21. c. 20. §. 5. c. 27. §. 17. *Piscaria Separalis*, apud Ingulfum p. 852. 874. 881. *Sedes Separalis Abbatia* pag. 860. *Severel tenancie,*

Digitized by Google

apud Littletonem sect. 89. *Separata decima*, apud Prynneum in Libertat. Angl. to. 2. p. 955. Vide Statutum 2. Westmonaster. c. 27. Charta Eadredi Regis Angliæ to. 1. Monastici Anglic. p. 168. *Inprimis* (dono) *insulam Croylandiæ pro gleba Ecclesiæ, & pro situ Separali ejusdem Monasterii cum his limitibus distinctam, videlicet, &c.* Charta an. 1206. to. 1. ejusdem Monast. p. 327. *Fundata fuit Ecclesia in situ seu fundo ... continente 40. acras terra frusca, pastura, & pratis Separalibus jacentibus in Burnham, &c. In separali*, in Fleta lib. 2. c. 54. §. 15. i. disjunctim, divisim: nos dicimus *Separement.*

¶ Separales Chartæ, Separatæ, distinctæ, à diversis hominibus scriptæ. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 396. *Sciatis nos ... relaxasse ... Johannis Legge ... totum jus nostrum ... in omnibus illis mesuagiis, cotagiis, terris, ... quæ & quas nuper habuimus, ... ex ... cartu confirmatione diversorum hominum, ut per eorum Separales cartas ... magis plenius & certius apparet.* Alia ibidem p. 425. *Quod quidem manerium ... nuper perquisivi de Johanne Legge generoso & de diversis aliis personis, ut per eorum Separales identuras & cartas ac alia scripta magis plenius & certius apparet.* Charta Henrici Reg. Angl. an. 1457. in Chron. Johan. Whethamstedii pag. 425. *Fuerant obligati per eorum Seperales obligationes alicui dictorum, &c.* Leg. *Separales.*

Separaliter, Disjunctim, *Separément*, apud Ingulfum p. 875. 881. Vide *Sewera.*

¶ SEPARATIO, Prærogativa, privilegium. Statuta criminalia Riperiæ c. 3. fol. 5. v°. *Juro ego Potestas, quod pro posse manutenebo, servabo, protegam, ... jurisdictiones, privilegia, exemptiones, Separationes, immunitates, jura, honores, statuta & quæcumque alia in favorem ejusdem communitatis.* Occurrit rursum cap. 4. & 9.

SEPARATUS. Vide *Separale.*

¶ SEPARIA, ut *Separale*. Charta ann. 1299. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 336. *Possint sibi appropriare & includere pro voluntate sua tres acras prædictæ placia .... quæ jacet juxta Separiam prædictorum Prioris & Conventus de Burucester.*

¶ SEPARITAS. Vide supra *Separ.*

¶ SEPE, Sepes, Gall. *Haie.* Acta S. Bertrandi to. 1. Junii p. 796. *Et cum invenisset unum leporem juxta quoddam Sepe, &c.*

SEPEDIUM, *Refugium.* Papias.

¶ SEPELICIO, Jus sepulturæ, seu obventio quæ sacerdoti ob sepulturam contingit. Charta Willelmi Angl. Reg. an. 1083. ex Tabular. SS. Trinit. Cadom. *Monachis remaneat ecclesia S. Nicholai cum cimiterio suo omnino quieta, ... necnon & Sepeliciones omnium parochianorum sanctimonialium in burgo monachorum manentium.*

SEPELIRI *subtus mortuum*, Pœna olim homicidæ, apud Beneharnenses, qui vivus sub cadavere illius, quem occiderat, sepeliebatur. Fori Morlanenses art. 31. & 32. *Si vero istas leges dare nequiverit* (homicida,) *quidquid habet, sit in cursu meo, & Sepeliatur subtus mortuum.* Idem obtinuit apud Bigorritanos ex instituto Bosonis Comitis Bigorr. ut observat Marca lib. 9. Hist. Beneharn. c. 11. n. 4. quod & testatur Charta B. *de Majestad* Comitis Bigorensis ann. 1238. in Regesto censuum Bigorræ Cameræ Comput. Paris. fol. 27. *Item statuimus, quod si aliquis in prædicta villa interficiat aliquem, interfector sub mortuo, omni occasione remota, vivus Sepeliatur.*

¶ SEPERALIS. Vide in *Separale.*

SEPHILL. Vetus Charta in Metropoli Salisburgensi to. 3. pag. 319. *Solvit ... 6. pullos, duos anseres; unum mod. rap. unum Sephel bis, porcum saginatum, unum halbfrich, vel 10. denar.* [Mensuræ species esse videtur.]

¶ SEPHORA, *Gallina.* Papias.

¶ SEPIA, Cepa, Gall. *Oignon*, vel condimentum ex cepis. Bern. Mon. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 6. *In illis principalibus festis faba Sepiis commutantur.* Consuet. Solemniac. MSS. *In Circumcisione Domini Sepias & rosolos & justas desmesurals de vino puro.* Ibidem: *Feria secunda Quadragesima pitanciam de castanees vel de Sepiis impiperatis.* Obituar. S. Martialis Lemovic. *Dominus abbas dat de vino optimo: item flaudones cum pigmento & Sepiis.* Vita S. Philippi Archiep. Bituric. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1928. *Jejunabat Quadragesimam ante Pascha sine piscibus, nisi alecia & parum Sepia.*

¶ Sepiæ Tabulariæ, Census ex Sepiis in *Tabulis* recensitus. Pancharta S. Stephani de Vallibus apud Xantones Cb. 69. *Abbati vel ejus mandato solvent quinquaginta Sepias tabularias censuales apud castrum Oleronis.* Ubi *Sepia*, piscis est, Gall. *Seche*, quæ ejusmodi signo apud Monachos designabatur, ex Bernardi Ord. Cluniac. part. 1. c. 17. *Pro signo Sepiarum, divide omnes digitos ab invicem, & ita eos commove, quia & Sepia ita esse multiplices videntur.*

SEPIATICUM, Quod scriptori vel Notario pro scriptura datur: *Sepium* enim pro atramento sumi observant Scholiastes Persii, & Isidorus lib. 12. cap. 6. Fulgentius in Mytholog. *Redde, quod Sepiaticum debet.*

SEPIOLA, *Parva spes.* Joh. de Janua. [in edit. ann. 1506. legitur, *Parva sepes.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sepiola, petite Seiche.*]

SEPLASIARIUS, Qui *Seplasia* vendit, seu pigmenta. Ugutio: *Seplasiarius, negotiator, qui pigmenta vendit.* [Vetus Gloss. MS. Sangerm. n. 501. *Seplassarius, negotiator, qui multa venundat.* Ita etiam Gloss. Lat. Gr. *Seplassarius*, παντοπώλης. In Gloss. Græc. Lat. παντοπώλης, *Seplasiarius, salgamarius.*] Jonas Aurelian. in Præfat. ad lib. 2. de Cultu imag. *Desine itaque Seplasiariorum pigmentulis potionari.* Occurrit præterea apud Lampridium. Vide Salmasium de Usuris c. 19. *Supplassarius*, perperam scribitur apud Vegetium lib. 3. Art. veterin. c. 2.

¶ SEPLASIUM, παντοπώλιον, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SEPLATIARIUM, μυροπώλιον, ibidem: ubi leg. *Seplasiasium.*

SEPOSITIO, Datio in pignus, in Lege Wisigoth. lib. 5. tit. 4. §. 12. 13.

¶ SEPTA, Urbis jurisdictio seu districtus, Gallice *Banlieue.* Vita B. Caroli Boni Com. Fl. to. 1. Mart. p. 198. *Convenerunt in agrum quod suburbio adjacet, intra Septas villa.* Occurrit rursum pag. 202. Ubi fortassis contracte scriptum pro *Septena.* Vide infra.

¶ SEPTARIUM, à Gall. *Septier*, pro *Sextarium.* Charta apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 128. *Honores quos in pace & maxima tranquillitate tenebant, scilicet decimas, ... sex Septaria frumenti singulis annis, &c.*

¶ SEPTATUS, ut Septus. *Culmen septatum*, apud Mart. Capellam lib. 2. p. 46.

¶ SEPTELANIUS. *Septelanii tapites*, in Charta an. 855. Append. Marcæ Hisp. col. 788. A textura sic dici videntur.

¶ SEPTEMIUM, pro Septennium, spatium septem annorum. Charta an. 1424. 28. Martii apud Rymer. to. 10. p. 329. *Concludunt .... inviolabiles treugas ... duraturas ab ortu solis primi diei mensis Maii proximo futuri, per Septemium ex tunc proximo*

Digitized by Google

futurum, videlicet, usque ad occasum solis dicti primi diei ejusdem mensis Maii anno Domini 1431.

¶ SEPTEMOLA. Charta Pippini Majoris Palatii apud Felibian. inter Instr. Hist. Sandion. p. 24. *Ec quod ipsa Ragana vel agentes monasthero sui Septemolas S. Dionysii post se malo ordine retinebat in vicu qui dicitur Curborius.* Ubi leg. divisis vocibus *septem molas*. Vide *Mola* 2.

¶ SEPTEMPLICITER, Septies tantò, Gall. *Sept fois autant.* Epist. Adriani II. PP. apud Marten. Collect. novæ part. 1. p. 51. *Sanctissimus Leo, qui per invidiam Romanorum oculis linguaque privatus, gratia Dei operante fuit mirabiliter restauratus quatenus Septempliciter eisdem oculis clarius videret, & eadem lingua verbum Dei eloquentius prædicaret.* Occurrit præterea Isaiæ cap. 30. v. 26.

¶ SEPTEMPRESBYTER, Unus scilicet è septem presbyteris inferioribus seu vicariis in Ecclesia Nivern. Calendarium MS. XVII. sæc. ad 14. Septembris: *Exaltatio S. Crucis duplex, fundatum per magistrum Florentium de la Rochette quondam Septempresbyterum.*

¶ SEPTEMZODIUM. Vide *Septizonium*.

1. SEPTENA, Mulctæ Monasticæ species, septem dierum jejunium. Statuta Ord. Hospital. S. Joan. Hierosol. tit. 18. §. 51. *Frater, qui erit positus in Septena, septem diebus continuis jejunabit, ac quarta & 6. feriis ipsorum 7. dierum pane & aqua duntaxat vesci debet, & illis diebus recipiat disciplinam, &c.*

2. SEPTENA, Alia notione. Concilium Lemovicense ann. 1031. sess. 2. *Ubi enim cereus Paschalis consecratur, & baptismus, ibi honestius Paschalis ordo perficitur, & tres Letaniæ, quæ in Sabbatis Pascha & Pentecostes nulla ratione prætermitti possunt, ne, quod absit, auctoritas Spiritus sancti vilescat, aptius persolvuntur. Post sex enim lectiones, Septena fit in choro à pluribus cantoribus solenniter indutis. Deinde cum terna ipsi Cantores & Sacerdotes, ac ceteri ministri procedunt ad Fontes: facto vero baptismo de tribus tantum infantibus, ... cum terna à Fontibus egrediuntur, qui ad chorum ad chorum, qui ad altare ad altare, cum cereis nondum luminatis, sonantibus interim omnibus signis. Finita enim ipsa terna, &c.*

¶ 3. SEPTENA, Septima pars fructuum ex agris vineisve domino persolvenda. Charta ann. 1313. *Et pro reductione vinearum de quibus dabant Septenam, quod de cetero non teneantur dare aliud nisi undecimam partem, quæ, ut prædicitur, Casta vocatur.*

¶ SEPTENUS, Eadem notione. Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengar. Magalon. Episc. an. 1272. *Est etiam sciendum quod de supradictis ab utraque parte excipiuntur usatica, laudimia, consilia, quarti, quinti, sexeni, Septeni, octavi, feuda, &c.* Vide *Quarto* 6.

4. SEPTENA, Appellata peculiari nomenclatura districtus jurisdictionis urbis Bituricensis, & aliquot oppidorum in eodem tractu, vulgo *la septaine*: de cujus vocis origine varii varia tradunt: quidam enim *à 7. pagis* vel *vicis*: alii *à septimo miliario*, alii denique *à septis urbis*, ut Chaumellus in Hist. Bituric. lib. 6. cap. 13. & Thomasserius in Consuetud. localib. Bituric. p. 72. *Septenæ Bituricensis* mentio fit [in Litteris Ludovici Junioris ann. 1145. to. 1. Ordinat. pag. 10.] in Charta Communiæ ejusdem urbis an. 1181. & in Arestis an. 1261. in 1. Regesto Parlam. fol. 37. 114. 185. *Septimaniam* appellari in hymno S. Guillelmi Bituricensis Archiepiscopi observat idem Chaumellus: *Alme martyr Juliane, alme martyr Private, & plangite omnes prorsus Insula Orientis: tu Lugdune planctum ad durabile Occidentem, hoc perage civitas Lemovice, similiter Aquitania: in quo & Biturica Septimania nunc plange meridies Narbona, &c.* Sed videtur hæc vox ad *Septimaniam* Narbonensem, seu Occitaniam provinciam pertinere.

SEPTENARIUS, vel SEPTENARIUM, Officium pro mortuis per septem dies continuos. S. Stephanus in Regula Grandimuntensium cap. 5. *Tricenarium, Septenarium, annuale, vel quodlibet pretium pro Missa nominatim vobis oblatum nullatenus accipiatis.* Vetus Charta in Histor. Monasterii S. Nicolai Andegav. *Canonici vero pro defunctis Monachis Septenarium facient Vigiliarum, Missarum, & Psalmorum competentium.* Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. c. 33. *Cum brevis eorum ad nos venerit de defunctis, vel ad illos noster, officium & Missa geratur, & postea Septenarium cum officiis & Missis.* Charta Confraternitatum Marcianensium apud Buzelium: *Sanctimonialibus S. Mariæ Suessionensis ... debemus Septenarium; hoc est, prima die officium cum Missa in Conventu, & septem aliis similiter, &c.* Salomon Episc. ad Dadonem:

Tunc sanxere diem fieret qua septima fratris
*Omnes perficere cum prece *si agapen.* *Sic
Sic cum veniret qua lex Tricena maneret,
Ritu consimili hanc statuere coli.

Concilium apud Saponarias an. 859. c. 13. *Ut pro eo, qui decesserit, in diebus Septenæ Missæ totidemque vigiliæ persolvantur, &c.* Liber Chirograph. Absiæ fol. 64. *Die, quo peractum est Septenarium Sicbrandi Chabot.* [Pactum inter Petrum Corbol. Archiepisc. Senon. & Petrum Abbat. Maurigniac. an. 1200. apud *Fleureau* Hist. Bles. part. 3. p. 521. *Omnes tricenarii, annualia, Septenaria in communem ambobus, Priori scilicet & Sacerdoti venient partitionem.* Ubi emolumenta ex Septenariis intelliguntur.] Rationem, cur per septem dies Missæ pro defunctis agerentur, reddunt Amalarius lib. 3. de Eccles. Offic. c. 44. Alcuinus lib. de Offic. divin. cap. *de Exequiis mortuorum*, Durandus lib. 7. c. 35. n. 6. & Menardus ad Concordiam Regular. p. 217. Ut plurimum autem septenarium cum tricenario conjungitur. Vide in *Tricenarium*.

SEPTENNALE, in Concilio Parisiensi an. 1212. c. 11.

¶ SEPTENUS. Vide *Septena* 3.

SEPTETUS, ita appellatus nescio quis Princeps, apud Gregorium II. Epist. ad Leonem Isaurum Imp. præfixa VII. Synodo: *Nuper siquidem ab interiori occidente preces illius, quem Septetum appellant, accepimus, qui vultum expetit nostrum Dei gratia, & ut ad impertiendam ei sanctum baptisma illuc proficiscamur.* Leg. forte *Meretus*. Vide *Mepe*.

¶ SEPTICENTUM. Judicium an. 983. in Addit. ad Chron. Casaur. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 980. *In quo recepi ego Johannes episcopus per consensum de supradictis sacerdotibus à te Romaldo in commutatione de eo proprietatis tuæ in casale nomine Cazani ad proprietatem supradicti episcopi terram per mensuram medietum Septicentum in uno se tenentem.* An centum & septem?

SEPTIDOMUS. Octavius Horatian. lib. 4. Rer. Medicar. de partu: *Tempore autem inflame concipi atque collocari manifestum est, Septidomum vero septem spatiis contineri, septimo mense dentes nasci, aliquibus nono: septimo anno infanti dentes cadere: bis septenis pubescere, Septidomis annos periclitare.*

¶ SEPTIFLUUS, Epitheton Spiritus sancti, ut pote à quo septem sapientiæ dona effluunt. Dudo de Ducibus Normann.

Flamine Septifluo felix liberi duce sacro

Protectus jugiter, munitusque auxiliatus.
Vide *Spiritus Septiformis.*

¶ SEPTIMAGIUM, Jus septimi percipiendi in forestis. Tabul. Savignei: *Andreas dominus Vitreii .... dedit abbatiæ de Savigneio omne jus quod habebat in forresta, videlicet herbagium, pasturam, ... Septimagium, &c.*

SEPTIMALE, Idem quod *Septenarius*, de qua voce supra. Charta Fulconis Comitis Andegavens. pro fundat. Abb. Roncerei an. 1028. apud Sammarthanos: *Beneficia vero, quæ de sepulturis mortuorum evenerint, de animabus, de tricenariis, de Septimalibus, de Missis defunctorum, &c.* Sed leg. videtur, *Septimanatibus.* [Occurrit tamen rursum in Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 348. *Concedit omne jus quod habebat in decimis, sepulturis, ... exceptis confessionibus & baptisterio, trigenariis & Septimalibus.* Unde nihil temere immutandum esse existimo.]

¶ 1. SEPTIMANA, ut *Septena* 4. Jurisdictio & districtus urbis, vulgo *Banlieue.* Litteræ Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1186. to. 4. Ordinat. pag. 77. *Nullus etiam de eadem parochia* (Boscum.) *de quocumque vendiderit vel emerit super Septimanam, & de quocumque emerit in die Jovis in mercato pro usu suo, nullam consuetudinem dabit.* Eadem habentur in Charta Roberti de Cortiniaco pro villa Cellensi an. 1216. apud Thomasser. Consuetud. Bituric. pag. 84. Vide *Septimanalis.*

¶ 2. SEPTIMANA, Hebdomas, Gall. *Semaine.* Roland. Patav. Chron. Tarvis. lib. 5. apud Murator. to. 8. col. 243. *Duravit hoc colloquium pluribus Septimanis, nec videbatur hac tanta Imperatoris cura certum aliquid stabilire.* Utuntur præterea Auctor libri de Operibus Christi Cardin. Theodos. & Valentin. in Cod. Theod. leg. 5. de Spectac. Rufinus in tralat. lib. Origin. περὶ ἀρχῶν, & alii.

¶ SEPTIMANA AGENDÆ & *Inceptoris*, in Statutis S. Martini Turon. ex Cod. MS. Sangerm. nom. 1307. *Abbas B. Martini Rex Franciæ est canonicus de consuetudine, ... & debet pro eo fieri Septimana inceptoris & agenda.* Vide *Agenda.*

¶ SEPTIMANA POENALIS, In qua Christi passionis mysteria recoluntur, & quæ idcirco jejuniis & laboribus transigitur. Conc. Pisanum apud Acher. to. 6. Spicil. p. 260. *Fuit etiam ordinata sessio .... post festa Septimanæ Pœnalis & Pascha. Septimana pœnosa*, in Forma interdicti apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 147. Vide *Hebdomada pœnalis.*

¶ SEPTIMANA DECIMA, Decima pars pecuniæ ex vectigalibus quaque *septimana* collectæ a publicanis in Bohemia. Charta Boleslai Ducis Bohemiæ an. 993. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 50. *Constitui etiam & ordinavi, ut in omnibus teloniis per Bohemiam constitutis fructus Decima Septimanæ cedat ad usum Brewnoviensis Ecclesiæ.* Hinc

¶ SEPTIMANALIS EXACTIO, PECUNIA. Charta Henrici Reg. Rom. an. 918. apud Eccardum de Orig. famil. Habsburgo-Austr. col. 170. *Concessimus ..., omnem exactionem comitatus ejusdem civitatis, annalis videlicet seu Septimanalis, thelonii, questus, &c.* Diploma Conradi an. 1354. apud eumdem Ludewig. ibid. p. 36. *Quadraginta sexagenas grossorum denariorum Pragensium de Septimanali sua pecunia in montibus Cutnis super festo Pentecostes proxime nunc venturo, tollendas per suas patentes literas deputavit; ego domino meo Regi prædicto universa promitto pro me, heredibus & successoribus meis firmiter & sincere, quod cum easdem 400. sexagenas de prædicta Septimanali pecunia domini mei Regis plene percepero, &c.*

¶ SEPTIMANALIS. *Mercatum Septimanale*, quod in *Septena*, seu urbis districtu, vel quaque *Septimana*, sive hebdomada habetur. Chartul. S. Sulpitii Bituric. fol. 30. *Concedimus ... ex mercato quoque Septimanale illam redebitionem quæ ad ipsum pertinet locum.* Vide *Septimana* 1. & 2.

¶ SEPTIMANALIS dictus de eo quod per *septimanam* in usu est, quotidianus. Charta ann. 1061. apud Mabill. to. 4. Annal. p. 616. *Pellicias duas, festivam scilicet, cujus cassus esset de squirionibus & manica de grisiis; Septimanalem quoque, cujus cassus esset de cattis, & manica de vulpibus, &c.*

SEPTIMANALITER, Hebdomadatim. Thomas Archid. in Hist. Salonitana c. 24. *Donavit Rex Ecclesiæ S. Domnini sextariolos molendinorum Salonitani fluminis, qui Septimanaliter pertinebant ad Banum.* [Vide *Septimanatim.*]

¶ SEPTIMANARII, SEPTIMANII, dicti quidam ex opificibus electi singulis *septimanis*, qui rebus non tantum suæ artis, sed & civilibus invigilarent. Statuta Massil. lib. 1. cap. 1. n. 9. *Item, quod omnia capitula, quæ tamen non erunt ... contra justitiam quæ Septimanarii capitum ministeriorum tradant ex parte consilii capitum ministeriorum, vel consignabunt eidem seu ostendent vel dicent, in scriptis aliqua hora vel die ipsius septimanæ, ipse Rector juxta requisitionem ipsorum Septimaniorum procurabit producere ad effectum, & ipsa adimplere, vel ipsa capitula seu aliqua ex eis in consilium generale deducere, & proponere incontinenti ad requisitionem ipsorum Septimaniorum.* Rursum num. 24. *Item, quod omnes litteras quæ ei* (Rectori) *& consilio generali, & capitibus ministeriorum mittentur, cum primo eas aperiet, vel aperiri faciet, aperiet & legi faciet præsentibus aliquibus vel majore parte ex Septimanariis capitum ministeriorum, & sindicis & clavariis, nec literas aliquas alicui personæ destinabit sine præsentia prædictorum, nec faciet destinari, nisi pro factis propriis Massiliæ, ac in consiliis lectis quæ fieri contingant pro factis vel negotiis communis Massiliæ Septimanarios capitum ministeriorum, vel majorem partem secum habebit extra.* Ibidem c. 10. n. 3. *Item, quod prædicti Septimanarii eligantur singulis diebus Dominicis, secundum quod Septimanariis utilius visum fuerit.* Unde patet vocis etymon. Non semel in iisdem Statutis *Septimanariorum* occurrit mentio.

SEPTIMANARIUS, Idem qui *Hebdomadarius*, Gallice *Semmier*, [*Semainier.*] Joannes Eremita in Vita S. Bernardi c. 17. *Facta est conquestio de quodam Monacho, qui scutellas in coquina, secundum Ordinis instituta, cum Septimanarius esset, lavare negligebat.* [Obituar. MS. Eccles. Morin. fol. 42. v°. *Presbytero vicario Septimanario 6. denarii.*] Occurrit etiam apud Chrodogangum Metensem in Regula Canonicor. c. 9. & Petrum Abælardum Epist. 6. *Septimanarii coquinæ.* Adde librum Usuum Ordinis Cisterciensis c. 68. 91. & Ughellum to. 5. pag. 214. & vide *Hebdomadarius.*

¶ SEPTIMANATIM, Hebdomadatim, unaquaque hebdomada. Charta ann. 1374. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. pag. 389. *Verumtamen in Adventu & Quadragesima unum duntaxat grossum decumbentibus ministrabit Septimanatim* (pitentiarius.) Charta an. 1503. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 339. *Et insuper, quod Septimanatim qualibet anno ... unus presbyter canonicus ipsius monasterii per abbatem .... cursorie assignandus, Missam cum speciali collecta .... qualibet die Septimanæ specialiter & devote celebrabit.* Vide *Septimanaliter.*

SEPTIMANIA. Vide *Septena* 4.

Digitized by Google

¶ SEPTIMANIUS, Hebdomadarius. Vita S. Columbæ Abbatis to. 2. Jun. pag. 215. *Hymnorum liber Septimanariorum S. Columba manu descriptus.* Vide *Septimanarii.*

SEPTIMAS, ut Hebdomas. Vita MS. S. Leonorii: *Mane autem facto reversi sunt ad suum jugum, Sic assueti quinque Septimatibus, ac diebus tribus diurno labori, excepto die Dominico, &c.*

¶ SEPTIMIANUM, Locum, sive marmoreum conspectum in Vaticana basilica significat, ubi ostendebantur Reliquiæ. Hæc Macri in Hierolexico post Torrigium de Crypt. Vatic. 2. edit. p. 81. & 83. ubi hanc inscriptionem affert: *Temporibus Dom. Hadriani I. hic recondita sunt reliquiæ Sancti Sanctorum in mensa Novemb. die* XXII. *Indictione* VII. *bina clausura in integro Septimiano.*

SEPTIMUS, Dies nempe septimus ab obitu, quo sacra, quæ pro mortuis peragi solent, absolvebantur. Andegavenses, & Pictones *Seme* vocant. [Vide in hac voce.] Charta Petri Episcopi Inculism. an. 1160. ex Tabular. S. Eparchii fol. 11. *Baptisteria, Septimos, solus Sacerdos habeat. Tricenarios etiam, si alia eleemosyna, quam monacho & Sacerdoti relinquitur, tantumdem valeat, alioquin tam eleemosyna quam triconarii dividantur.* Testamentum Geraldi Fabri Domicelli D. Mansi Milhagueti, patris Johannis Fabri, celeberrimi Jurisconsulti, in Diœcesi Petricoriensi, an. 1282. *Insuper legamus capellano prædicto* 10. *sol. semel solvendos, & Septimum & trigesimum. Item subcapellano dictæ Ecclesiæ Septimum & trigesimum. Item omnibus monachis in dicta Ecclesia Dei famulantibus duos septimos, & omnibus aliis Presbyteris, qui nostra interfuerunt sepulturæ, unum Septimum.* Charta an. 1280. *Nec die Septimi, seu Septimorum in commemorationem defunctorum, &c.* [Testam. Petri *Bermon* Prioris Cayaci an. 1300. ex Tabul. D. *de Flamarens*: *Lego cuilibet ecclesiarum de Cayalo & S. Leontii decem solidos & Septimum & trentanerium.*] Olim apud Paganos in nonam diem justa defunctis & μνημείοις persolvebantur, idque *Novendial* vocabant quo elapso, cœnæ funebres & epulæ fiebant, quæ *Novendiales cœnæ* dicuntur Tacito 6. Annal. idque postmodum ab Ethnicis ad Christianos promanavit, ut Auctor est Augustinus in Quæst. super Genes. Vide Novell. Justiniani 105. c. 5. & ibi Cujacium & Gothofredum.

SEPTINOCTIUM, Spatium 7. noctium, *Sibunnaht*, in Glossis Keronis.

SEPTIZODIUS. Ita Compotistæ, ac inprimis Beda lib. de Embolismorum ratione, laterculum literarum dominicalium vocant: *Laterculus hic, qui vocatur Septizodius.* Ubi Scaliger in Canonibus Isagogicis p. 176. & 181. *Septizonius* scribendum contendit. Hunc vide, si lubet.

SEPTIZONIUM, Omnis septenarius ordo, moles aliis superstructæ. Ammianus lib. 15. de Septizonio Severi: *Septizonium operis ambitiosi nymphæum.* Ubi MSS. codices *Septemzodium* præferre monet Henricus Valesius: ut apud Capitolinum in Severo, & Hieronymum in Chronico *Septizodium*, Scaliger & Salmasius. [Docet Priscus in Lexico *Septizonium* dici aliquando ædificium pauciorum quam septem ordinum.] Exstat apud Commodianum instructio 7. cum ea inscriptione, *de Septizonio & stellis*, qua indicantur septem planetæ.

¶ SEPTIZONIUS. Vide *Septizodius.*

¶ SEPTOR, Vinitor, vel qui vineam septis munit. Vita MS. S. Wenwaloei fol. 110. ex Tabul. Landeven. *O felix senex vineæ custos & Septor; uvas tuas cum videris, &c.*

SEPTRIGUS. Charta Edwini Regis Angl. in Monastico Anglic. to. 3. p. 120. *Exin aureo tempore finito, nec non & æneo ferrei sequaces modo vi prævuntes, modo mechanica arte cæteros fallentes, & persæpe utroque omnem subigerunt censum reddere vulgus usque ad calcem: ac si fortuna ludente mancipari immobilis, patitur terra subditis habenis in Septrigo voluntatis arbitrio.* Videtur legendum *Sceptrigero*, vel *Sceptrigeri.*

SEPTUAGESIMA, inquit Alcuinus de Divin. Offic. *Computatur secundum titulationem Sacramentarii & Antiphonarii, novem hebdomadibus ante Pascha in septimam Sabbati.* Ordo Romanus: *Septuagesima videtur dici posse propter* 70. *dies, qui sunt ab ipso die ad Sabbatum ante Octavas Paschæ, quo die albæ tolluntur vestimenta à nuper baptizatis.* Septuagesimæ institutionem Telesphoro PP. adscribit Liber Pontific. Roman. *Hic constituit, ut septem hebdomadas ante Pascha jejunium celebraretur.* Eadem habet Eusebius in Chronico. Vide Alcuinum Epist. 1. 2. 109. Amalarium lib. 1. de Ecclesiast. offic. c. 1. Rupertum lib. 4. de Divin. offic. c. 1. & 6. Rabanum lib. 2. de Instit. Cleric. c. 34. Honorium August. lib. 3. c. 23. Hugon. à S. Victore lib. 3. Observ. Eccl. c. 10. Beletum c. 78. Durandum lib. 6. c. 23. 89. n. 1. De Septuagesima hæc accipe ex Cod. MS. S. Victoris Parisiensis:

A festo stellæ numerando perfice lunæ
Quadraginta dies, ibi Septuagesima fiet:
Et si bissextus fuerit, superadditur unus.

¶ SEPTUAGESIMUS, mendum esse videtur pro *Septenarius.* Vide in hac voce. Statuta Cadubrii c. 6. f. 54. v°. *De provisione & salario sacerdotum ... Pro sepultura* XX. *sol. pro Septuagesimo sol.* XII. *pro trigesimo* XII. *habere & percipere debeatis.*

SEPTUN-CHUNNA, in Pacto Legis Salicæ tit. 80. Septingenti. Vide *Chunna.*

¶ 1. SEPTUS, pro Septunx, septem unciæ, apud Raban. de Cumputo.

¶ 2. SEPTUS, μάνδρα, in Gloss. Lat. Græc. Aliæ Gr. Lat. μάνδρα, *Septus, spelunca.*

¶ SEPULCHRARE, Sepelire, Sepulcro condere. Epitaph. Caroli Ducis Burgund. an. 1476. inter Probat. lib. 5. Comment. Philippi *de Comines* pag. 224.

Nunc dic Nanceios cernens ex æthere muros;
A clemente ferox hoste Sepulchror ibi.

Ensepulcrir apud Poetas nostrates. Le Roman *de Rou* MS.

En moustier Nostre-Dame, el costé vers midi,
Ous li clerc & li lai le cors Ensepulcri.

¶ SEPULCHRUM SEPTIFORME, dicta Ecclesia super sepulcrum Christi constructa, in Charta Rodulphi Leod. Episc. ann. 1173. apud Miræum to. 2. p. 1179. col. 1. *Tali compacta ordinatione, quod fratres in honore septiformis Sepulchri, septem fratres sui Ordinis vel etiam alterius ibi instituerent, qui Domino ibi assidue deservirent.*

☞ Sepulcris cum Sanctorum, tum aliorum hominum insigniorum appensas olim fuisse columbas aureas & ligneas observat Mabillonius Liturg. Gallic. lib. 1. c. 9. n. 16. Et quidem super tumulos Martyrum appendi solere docet Greg. Turon. lib. 1. de Glor. Mart. c. 72. *Super Sepulcrum sanctum* (S. Dionysii) *calcare non metuens, dum columbam auream lancea quærit elidere, elapsis pedibus ab utraque parte, quia turritus erat tumulus, lancea in latere defixa, exanimis est inventus.* In sepulcris Nobilium eumdem morem apud Langobardos obtinuisse testis est Warnefridus lib. 5. c. 34. *Si quis*

Google

suorum, aut in bello, aut quomodocumque exstinctus fuisset, consanguinei sui intra sepulcra sua perticam figebant, in cujus summitate columbam ex ligno factam ponebant, quæ illuc versa esset, ubi eorum dilectus obiisset.

☞ Qua ratione vero defunctorum corpora in sepulcris poni consueverant apud antiquos, vide in *Bisomum*.

SEPULCHRORUM VIOLATORES. Gloss. Lat. Græc. *Sepulchri violator*, τυμβωρύχος. De iis agunt Lex Wisigoth. lib. 11. tit. 2. §. 1. edit. Theodorici c. 110. Lex Salica tit. 17. 57. Bajwar. tit. 18. c. 1. Alamann. tit. 50. Longob. l. 1. tit. 12. Capit. Caroli M. lib. 7. tit. 136. &c. Mortuus vero vestibus suis pretiosioribus indutos humo mandatos testatur S. Hieronymus l. 2. Epist. 1. S. Ambrosius lib. de Nabuthe, Lactantius l. 2. de Divin. Instit. c. 4. Gregorius Turon. lib. 4. Hist. c. 45. 46. 52. lib. 6. c. 46. Gesta Francorum c. 35. Monachus Engolism. c. 14. Baldricus lib. 1. Chron. Camer. c. 16. lib. 3. c. 20. Baronius an. 821. & 1099. n. 3. 5. 15. Surius ad ann. 1544. Filesacus lib. 1. Select. p. 277. &c.

SEPULCHRORUM CUSTODES. Vide *Custos*, col. 128 a.

SEPULCHRI OFFICIUM Ecclesiasticum, quod ita celebrari solitum in Ecclesia Rotomagensi, post Matutinas, docet Ordinarius MS. ejusdem Ecclesiæ: *Finito tertio Responsorio, Officium Sepulchri ita celebratur. Tres Diaconi Canonici induti dalmaticis & amictis, habentes super capita sua ad similitudinem mulierum, vasculum tenentes in manibus, veniant per medium Chori, & versus sepulchrum properantes, vultibus submissis, dicant pariter hunc versum:* Quis revolvet nobis lapidem? *Hoc finito, quidam puer quasi Angelus indutus albis, & tenens spicam in manu ante sepulchrum dicat:* Quem quæritis in sepulchro? *Mariæ respondeant:* Jesum Nazarenum crucifixum. *Tunc Angelus dicat:* Non est hic, surrexit enim: *Et locum digito ostendens. Hoc facto, Angelus citissime discedat, & duo Presbyteri de majori sede, in tunicis, intus Sepulchrum residentes dicant:* Mulier, quid ploras? *Medius trium mulierum respondeat ita:* Mulier, quid ploras? quem quæris? *Medius mulierum dicat:* Domine, si tu sustulisti eum, dicito. *Sacerdos crucem illi ostendens, dicat, dicens:* Quia tulerunt Dominum meum. *Duo residentes dicant:* Quem quæritis, Mulieres? *Mariæ osculentur locum, postea exeant de sepulchro. Interim quidam Sacerdos Canonicus in persona Domini albatus cum stola, tenens crucem, obvians eis in sinistro cornu altaris, dicat:* Maria. *Quod cum audierit, pedibus ejus citissime se offerat, & alta voce dicat:* Cabboin. *Sacerdos innuens dicat:* Noli me tangere. *Hoc finito, Sacerdos in dextro cornu altaris iterum appareat, & illis transeuntibus ante altare, dicat:* Avete, nolite timere. *Hoc finito se abscondat, & Mulieres hoc audito læta incliment ad altare, conversæ ad chorum, hunc versum cantent:* Alleluia, resurrexit Dominus, Alleluia. *Hoc finito, Archiepiscopus vel Sacerdos ante altare cum turibulo incipiat alte:* Te Deum laudamus, *& sine neupma finiatur, &c.*

¶ SEPULCRETUM, Sepultura, locus sepulcrorum. Monast. Anglic. to. 1. p. 23. *Ne... Regumque & Præsulum Cantianorum per multa sæcula Sepulcretum oblivione obruatur.* Utitur Catull. carm. 60.

¶ SEPULTARE, Sepelire, apud Fortunatum lib. 8. Hymno de Vitæ æternæ gaudiis.

¶ SEPULTOR, Qui mortuos sepelit. Statuta Astens. Collat. 9. c. 12. fol. 27. *Item (juro) quod aliquis mortuorum Sepultor non possit esse portator vini.*

SEPULTORIUM, Θαπτήριον, in Gloss. Gr. Lat.

¶ SEPULTUARIUS, Sepulcralis. Vide *Cinerarium*.

SEPULTURA, Idem quod *Atrium*, & *Cœmeterium*, scilicet obventiones, quæ Sacerdotibus ob sepulturam contingunt. Nam olim *Cadavera defunctorum in basilicis sanctorum sepeliri* vetitum, in Concilio Braccarensi an. 563. cap. 18. ubi Garsias Loaysa. Vetus Notitia in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 58. *Cum ergo illi Ecclesiam cum tertia parte decima, & Sepultura possiderent, &c.* Alia in Tabulario Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Similiter dederunt Sepulturam, quam accipiebant de Ecclesia S. Petri de Aysin.* Alibi: *Donamus Ecclesiam & altare cum decimis, & Sepultura, & offerendis, &c.* Charta Archembaldi Dom. Burbonensis an. 1217. pro libertatibus Villæfranchæ: *Et dederunt eis Ecclesiam & cemeterium, tali pacto, quod non posset cogere burgenses de Sepultura, neque de nuptiis ultra debitas consuetudines.* S. Anselmus lib. 4. Epist. 45. *Dicunt se frequenter vidisse in Ecclesiis, ad curam meam proprie pertinentibus, expulsis presbyteris, laicos altari adstantes, eleemosynam colligentes, Sepulturas, & quædam ad jus Sacerdotum pertinentia audacter usurpantes, &c.* Sed & pro aperienda, ut vulgo dicimus, terra, exactiones factæ, quod etiamnum obtinet apud nos, licet vetitum ab Ecclesia, ac præsertim Bulla Urbani PP. IX. apud Gariellum in Episcopis Magalonensibus pag. 402. 403. *Abolenda consuetudinis nimis abominabilis corruptela apud Montempessulanum vitium inolevit, ut videlicet decedentibus non prius permittatur effodi Sepultura, quam pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persolvatur, &c.* Vide *Cœmeterium*.

☞ Quæ quidem exactiones ne in immensum crescerent, modum adhibuerunt non semel leges cum civiles, tum Ecclesiasticæ. Harum omnium instar sint Statuta Cadubrii c. 6. fol. 54. v°. *Decernimus quod vos plebani, archidiaconi, vicarii & aliarum ecclesiarum rectores, pro salutari Pœnitentia quatuor sol. Pop. pro Eucharistia totidem habere & percipere debeatis, pro Oleo sancto sol. xx. pro Sepultura totidem; pro Septuagesimo sol. xii. pro Trigesimo xii. habere & percipere debeatis.* Vide *Judicium defunctorum*, col. 1584.

☞ Notandum videtur Statutum Augerii Episcopi Conseran. an. 1280. quo cuivis presbytero præcipitur ut *initio sui presbyteratus vestes sacerdotales sibi fieri faciat cum quibus obitus sui tempore valeat sepeliri.* Eadem jubent Statuta Arnaldi Episc. Magalon. ann. 1339. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 383. *Monet omnes ut infra annum habeant breviarium, superpelliceum, almuciam sacerdotalem, vestem propriam qua sepeliantur.*

SEPULTURA CRUCIFIXI, Sepulcri Jesu Christi imago & repræsentatio, quæ fieri solet in ædibus sacris die Parasceves. Vetus Charta in Monumentis Paderbonensibus p. 134. *Hæ autem parochiæ omnia jura parochialia habebunt, nisi quod crucem diebus dominicis, & in solemnitatibus non ferent, ... in Parasceve Sepulturam Crucifixi non facient, &c.*

SEPULTURA ASINI, Extra cœmeterium, Sepultura excommunicatorum. Hugo Flaviniacensis in Chron. pag. 268. *Extra cimiterium, absque officio Christiano debito, suo tamen jussu & petitione, Sepultura asini sepultus.* Vide *Imblocatus*.

¶ SEPULTUROLA, dimin. à Sepultura. Testam. Bertichramni Cenoman. Episc. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 141. *De rebus sancta basilica ditentur, ut melius eis delectet Sepulturola mea impendere honorem, & sancta basilica deservire.* Sepulturolam, in Testam. an. 690. apud Felibian. inter Probat. Hist. Sandion. pag. 11. *Vel locum Sepulturolæ meæ*

si fuerit an non fuerit, in qua Germani mea requiescunt.

SEPUM, ita dicitur vulgo quod olim *Sebum*, i. adeps, pinguedo, axungia. Joh. de Janua. [Occurrit passim. *Lapis Sepi*, certum sevi pondus. Vide *Petra*. Charta an. 1309. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 261. *Bona memoria Fryso in extremis religiosis viris fratribus in Dobirlug unum lapidem Sepi in remedium anima sua singulis annis donavit .... Praterea Henricus .... prafato conventui duos lapides Sepi allegavit.*]

¶ SEQUA. Tabular. S. Victoris Massil. *Et ulterius pro bono civitatis quod in Massilia amodo esset una Sequa moneta, ut erat antiquitus.*

SEQUACES, Hæredes, posteri, successores. Tradit. Fuld. lib. 1. trad. 3. *Post obitum hanc rem vos & Sequaces vestri ulterius habere firmissimam habeatis potestatem.* Occurrit ibi crebrius. Vide *Secutores*.

SEQUAX, Sectator. Paulus Diac. l. 1. Hist. Longob. cap. 26.

Nam pinxit apte lineas
Vita sacra Sequacibus.

Adde Regulam S. Fructuosi c. 4. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sequax, Ensieguable.*]

SEQUAX, Obediens, apud Sidon. l. 7. Epist. 17.

SEQUACITAS, [Obsequium, observantia. Sidon. lib. 4. Epist. 9. *Hinc etiam illi apud nos maxima reverentia fuit, quod non satis ferebat agre pigrantiu quibuspiam Sequacitatem.*] Cyprianus in Vita S. Cæsarii Arelas. *Tanta denique bona in se, largiente divina gratia, habuit, ut de audientium profectibus, & de discipulorum Sequacitate, & de virginum consecratione, ut non uno tantum sit merito coronatus.*

¶ SEQUACITAS, Celeritas. Idem Sidon. lib. 9. Epist. 9. *Tribuit & quoddam dictace celeranti scribarum Sequacitas saltuosa compendium, qui comprehendebant signis, quod literis non tenebant.*

¶ SEQUACITER, Ordinatim. Arnobius adv. Gent. lib. 2. p. 49. *Concludere acutissime syllogismos, ordinare Sequaciter inductiones suas, &c.*

¶ SEQUALTALIA, ἡμιολία, in Gloss. Lat. Græc. Ubi leg. ex viris doctis *Sesqualtera*.

1. SEQUELA, *Exemplum*, in Gloss. Isid. [Papias: *Sequela, mos, ritus, exemplum, institutum, consuetudo*. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sequela, enseignement, coustume.*]

2. SEQUELA, Obsequium, ministrorum & famulorum cœtus, apud Petrum Blesensem serm. 43. Gloss. Lat. Gr. *Sequela, ἀκολουθία*. Hinc Frontinus lib. 2. c. 4. *Sequelas* vocant servos militares: *Lixas calonesque & omnis generis Sequelas conclamare jussit.*]

¶ 3. SEQUELA, Consecutio, consequentia. Tertull. de Patient. c. 5. *Post manna escatilem pluviam; post petra aquatilem Sequelam, desperant de Domino.* Lactant. de Mort. Persecut. c. 5. *Immortalitas non Sequela natura, sed merces præmiumque virtutis est.* Idem de Opific. Dei cap. 4. *Mors Sequela morborum est.*

¶ 4. SEQUELA, Opinio, sententia, suffragium. Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 1267. *Sed magistri, sedato tumultu, dixerunt, quod nemo recederet, sed in crastino super palatium quilibet diceret Sequelam suam.* Ubi in Diario idem Adrianus habet: *Quilibet diceret intentionem suam.* Ibidem infra: *Clamatum ad peronem quod nemo iret contra Sequelam palatii.* Rursum col. 1274. *Super quibus propositis fuerunt multi tractatus. Multi volebant facere prædictas allegantias, & dom. de Bierlo volebat quod fierent, & dom. Rare & Razo prævaluerunt. Sequela non fuerunt portata super palatium, sed super consilium, & præceptum sub pœna capitis quod nullus aliquid inde revelaret.*

¶ 5. SEQUELA, pro *Squilla*, Tintinnabulum, campanula, in Inventar. an. 1342. ex Tabul. S. Victoris Massil. Vide *Skella*.

¶ 6. SEQUELA, Diversis notionibus, vide in *Secta* 3. 4. & in voce *Hnesitum*.

¶ SEQUENTER, Continenter, Gall. *Tout de suite.* Lex Alaman. tit. 97. §. 5. *Nisi homicida suus et in curte aut in casa fugerit, & pro ipso nullus offert justitiam, si Sequenter ipsum currit, hoc non est ad requirendum.*

¶ SEQUINTER, Exinde, Gall. *Ensuite*. Vita MS. S. Wenwaloei fol. 107. v°. *Faciamus ergo quod Sequenter propheta altuenm se esse promittebat, dicens: Confitebor tibi, Domine, quia terribiliter magnificatus es.*

¶ SEQUENTERIANUS. Vide *Sequentrianus*.

1. SEQUENTIA, Canticum exultationis, quæ & *Prosa* dicitur, sic appellatum, *quia pneuma jubili sequitur*, inquit Durandus lib. 4. c. 21. Ordo Romanus, & Alcuinus lib. de Divin. Offic. *Sequitur jubilatio, quem Sequentiam vocant.* Observat idem Durandus *Sequentias* à Norkero Abbate S. Galli primum compositas, & Nicolaum PP. ad Missam cantari præcepisse, [quod de Nicolao II. accipiendum opinatur Papebrochius.] Huc spectant, quæ habet Eckehardus de Vita B. Notkeri Episcopi Saltzburg. c. 17. *Sequentias, quas idem pater sanctus fecerat, destinavit per bajulum urbis Romæ Nicolao.* Cap. 18. *Sequentiam dico, qua est de Spiritu sancto: Sancti Spiritus assit nobis gratia.* Bromptonus de Roberto Rege Franc. *Hic Robertus Rex fecit Sequentiam illam de festo Pentecostes, qua sic incipit: Sancti Spiritus assit nobis gratia.*

☞ Johannes Adelphus *Sequentias* commentariis suis illustratas edidit Argentinæ an. 1513. Binas composuit Albertus Magnus, unam de Trinitate, alteram de Ascensione. Utraque exstat in Missali Prædicat. Paris. an. 1519. excuso.

SEQUENTIÆ, *quas Metenses vocant*, apud Eckehardum junior. de Casib. S. Galli c. 4.

SEQUENTIARIUS, Liber, seu Codex, in quo continentur *Sequentiæ*. Eckehardus junior de Casibus S. Galli c. 11. *Quidam fratrum Ecclesia egressus Sequentiarium manu ferebat, quem illi assumentes in sequentia dici Notkerum Balbulum laudant.* Acta Murensis Monasterii p. 10. *Antiphonarium, partem de Graduali, Sequentiarios 4.* Alibi: *Tres Antiphonarii, ex quibus unus musice notatus est, & decem Sequentionarii.* Sed legendum *Sequentiarii*, aut *Sequentionarii*, ut habetur p. 33. [*Sequentionarius* rursum occurrit in Catalogo libr. Canoniæ S. Nicolai Patav. apud Bern. Pezium to. 1. Anecd. in Præfat. pag. LII. *Unus gradualis liber, unus Sequentionarius cum tropis, &c.*]

¶ SEQUENTIALIS, Eadem notione, apud Schannat. in Vindem. Litter. pag. 8. *Missales specialiter cum orationibus sex, & septimus cum gradualibus & Sequentiali ... Sequentiales undecim, capitulares quatuor, &c.*

¶ 2. SEQUENTIA, Comitatus, Gall. *Suite*. Vita B. Mariæ de Malliaco, to. 3. Mart. p. 744. *Affuit quidam juvenis ex regali Sequentia, qui statum ejus aspiciens, &c.* Mirac. S. Vincentii Madelgarii to. 3. Jul. p. 679. *Mansitabat etiam inibi aliquandiu cum uxore & natis, illa videlicet sua paupertatis Sequentia, & quanto diutius, tanto cum majore fiducia.* Ubi *Sequentia*, si ad uxorem referatur, Comitem, sociam sonat.

¶ 3. SEQUENTIA

Digitized by Google

¶ 3. SEQUENTIA Avenarum, Præstatio quæ in avenis exsolvitur, in Cod. censuali Episcop. Autissiod. an. circ. 1290. Vide *Avenagium* 1.

¶ SEQUENTIALIS, Sequentiarius. Vide *Sequentia* 1.

SEQUENTRIANUS, Qui optimum excipit, mediæ conditionis, vel medii pretii. Lex Alamann. tit. 75. *Si quis in vaccaritia legitima, ubi sunt 12. vaccæ vel amplius, tantum ex ea involaverit, vel occiderit, 13. sol. eum solvat, aut qualecumque armentum de ipsa vaccaritia involatus fuerit, secundum qualitatem eum solvat: illam optimam vaccam 4. tremisses appreciare: illam aliam Sequentrianam sol. 1. illa alia minuta animalia secundum arbitrium adpretientur.* Editio Heroldi [quam secutus est Baluzius,] habet *Sequenterianam.*]

¶ SEQUERTA, f. Comitatus, Gall. *Suite.* Statuta Vercell. lib. 3. fol. 87. v°. *Quod autem capitulum addatur in scripto Sequerte villarum.* Ibidem lib. 4. fol. 116. v°. *Item si quis de civitate vel districtu Vercellarum juraverit maliciose non facere Sequertam Potestati, solvat pro banno libras decem Pap.*

1. SEQUESTER. Testamentum Ælfredi Regis Angl. *Insuper de Æthelfredo Principi militia meaunum gladium, & 200. marcas; & meo Sequestri, cum quo jam Pascha imminens pallum firmavi, de 200. libras, ut ipse det & distribuat inter omnes illos, ubi placitum est sibi subire sepulcrum, &c.* Vide in *Equester.*

¶ 2. SEQUESTER, Imitator, discipulus. Johan. Blakman. de Virtut. Henrici VI. Reg. Angl. pag. 303. *Aliasque injurias complurimas, ut verus Christi Sequester, patienter toleravit.* Hinc

¶ Sequester, Pullus, quod matrem sequitur sic dictus. Charta an. 1490. ex Schedis Præf. *de Mazangues: Nullum animal .... audeat intrare .... excepto animali de basto, quibus facultas depascendi .... cum eorum Sequestre unius anni & non ultra.* Alia an. 1509. ex iisdem Schedis: *Quæcumque animalia aratoria, sive sint bovina, vaccina, cavalina, mulatina, sive asinina, ... & sex vaccas cum suis Sequestris duorum annorum, vel circa.* Vide in *Secta* 4.

¶ 3. SEQUESTER, f. Filius extra domum paternam sepositus & educatus, cujus ideirco ortus dubius est. Compend. benefic. Exposit. fol. 46. *Dubitatur vero de excommunicatis, naturalibus, Sequestris, spuriis, legitimatis, collateralibus*; (scilicet qui ecclesiæ benefecerint, an patroni esse possint) *sed benignum est eos omnes admittere.*

¶ SEQUESTRARE, Separare, seponere, Gallice *Sequestrer, mettre à part.* Capitul. Caroli Mag. de Villis §. 55. *Volumus ut quicquid ad nostrum opus judices dederint, vel servierint, aut Sequestraverint, in uno brevi conscribi faciant.* Chron. Andr. Danduli ad an. 1142. apud Murator. tom. 12. col. 504. *Nos prædictus Joannes Polano Castellanus episcopus una cum tota nostra ecclesia Sequestramus, & cum Juda traditore in inferno damnamus.* Utuntur etiam Macrob. Saturn. lib. 7. c. 11. Ammian. lib. 18. c. 1. lib. 20. c. 7. Occurrit præterea apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 483. Marten. tom. 4. Anecd. col. 197. & alibi passim. *Sequestratis minoribus*, id est, exceptis, in Cod. Theod. leg. 4. tit. de Censitor.

¶ Sequestrare, Deponere. Tertull. de Resurr. carnis cap. 26. *Corpora medicata mausoleis & monumentis Sequestrantur.* Prudent. Hymno exsequiar. v. 127.

... *Hominis tibi membra Sequestro.*

¶ Sequestratim, Separatim. Cassiodor. lib. 11. Epist. 1. *Quæratis forsitan Sequestratim principis bona.*

Occurrit etiam in Vita S. Eugendi tom. 2. Jan. pag. 54.

¶ Sequestratio, Separatio, in Capitul. lib. 6. cap. 409. & lib. 7. c. 141. Adde leg. unic. Cod. Theod. *De prohibita Sequestratione pecuniæ*, & S. Ambros. de Spiritu S. lib. 1. cap. 1.

¶ Sequestratorium, Locus, ubi aliquid deponitur. Tertull. de Resurr. carnis cap. 52. *Seminibus Sequestratorium terra est, illic deponendis & inde repetendis.*

¶ Sequestrarius, Ad *Sequestrum*, seu depositum spectans, apud JC.

¶ Sequestrum, Depositum, vox JC. familiaris. Correct. Statut. Cadubrii cap. 98. *Mandamus quod omnes mutarii, hospites & quæcumque alia persona cujuscumque conditionis teneantur & debeant acceptare & recipere Sequestra omnia, quæ in manibus eorum præsentata & facta fuerint sine aliquo præmio vel solutione.* Occurrit etiam non semel pro scripto quod de sequestratione conficitur.

¶ Sequestrum, Separatio. Longinus in Vita B. Kingæ to. 5. Jul. pag. 741. *Hac dierum processu in quatuor pecies divisa, majorem afflictionem ægra per singulos dies post hujusmodi apostemationis Sequestrum efficiebat.*

SEQUESTRATOR Sacri Palatii. Ottonem Rufum Imper. in colligendo Jure Wichbildico usum esse opera Burchardi à Mangefeld, *Sequestratoris Palatii*, scribit Glossa ad art. 10. & 139. in fine Wichbild. Quod officium pro *Cancellarii* munere accipiunt Crantzius lib. 2. Saxon. c. 21. Brotuff. lib. 1. Chron. Merseburg. c. 10. & Coler. in orat. de jure Saxon. Vide Gloss. med. Græcit. in Μεσίτης, & in Μεσάζων.

☞ Certe apud Episcopos Anglicanos qui *Sequestratores* perinde habuerunt, alius fuit *Sequestrator* à Cancellario, ut colligitur ex Charta ann. 1317. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 11. *Data & acta ... in præsentia magistri Roberti de Weston Cancellarii nostri, dompni Ricardi de Dolaby Sequestratoris nostri, &c.* Testam. an. 1322. ibid. p. 432. *Probatum fuit præsens testamentum coram nobis Johanne Langthorn. R. in Christo Patris & domini, D. Henrici Dei gratia Wyntoniensis Episcopi commissario & Sequestratore generali, approbatum, insinuatum, legitimeque pronunciatum pro eodem.*

¶ SEQUI, Persequi aliquem in judicio. Leges Normann. apud Ludewig. to. 7. pag. 292. *Viri autem de maleficiis uxoribus suis illatis Sequi possunt in omnibus casibus supradictis, & eas defendere, si fuerint appellatæ.* Charta ann. 1288. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 313. *Et Gilbertus de Thornton qui Sequitur pro Rege dicit, quod, &c.* Inquesta ex Tabulario B. Mariæ de Bono nuntio Rotomag. *Dicit quod vidit quemdam hominem .... Sequentem quemdam hominem ... in assisiis dictorum Religiosorum apud Beccum.* Ibidem: *Et parentes mortui secuti sunt dictum clericum coram dicto justiciario.* Vide *Secta* 4. & *Secutor.*

¶ SEQUIENTES, τὰ ἑξῆς, in Gloss. Lat. Gr.

SEQUIMENTUM. Vide supra in *Sega.*

SEQUIPES, Qui alium sequitur, Pedissequus. Anastasius in S. Hadriano pag. 103. *Unde ego Sequipedes vestros dirigere studebo meos missos ad eumdem vestrum Regem, &c.* In S. Zacharia p. 77. *Egressus de Ravennatium urbe, in finibus Longobardorum ingressus, Sequipes factus est suis Missis.* Et p. 86. *Conjungens vero Christianissimus Pipinus Francorum Rex, Sequipes etiam ejus & antefatus beatissimus Papa facti usque ad muros civitatis Papiæ utrique pervenerunt.* [Chr.

Anonymi Salernit. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 201. *Conjungens vero Beneventanorum princeps Grimoald, Sequipes etiam ejus antefatus Radelchis, &c.* Guido in Prologo ad Discipl. Farf. *Pater vero Hugo, Sequipeda ejus effectus in regali cœnobio, &c.*] *Canis sequipeda*, apud Joan. Sarisber. lib. 1. Policrat. c. 13. Vide eumdem lib. 3. cap. 6.

SEQUIPEDES, Sectatores, sequaces, discipuli, &c. Acta SS. Juliani & Basilissæ in Præfat. *Ut per angustam viam eorumdem Sanctorum valeamus Sequipedes esse.* Habetur rursum ibidem cap. 1. & 7. Diurnus Romanus cap. 2. tit. 9. *Ut vere eorum discipulus & Sequipeda.* Vita S. Sulpitii Pii Episc. Bitur. cap. 6. *Addebat etiam Beati Sequipeda, &c.* [Translat. S. Æmiliani inter Conc. Hisp. to. 3. p. 216. *Cujus religionis dum quondam beatissimum Æmilianum Sequipedam verissime reperiret, &c.*] Occurrit præterea hac notione in Concilio Aurelian. V. c. 3. & Turon. II. c. 22. apud S. Eulogium lib. 1. Memor. Sanctor. lib. 2. c. 1. & 10. in Epistola 73. inter Francicas tom. 1. Histor. Franc. apud Rabanum Maurum lib. 1. de Instit. Cleric. c. 3. Carolum M. lib. 2. de Imaginibus c. 27. Joan. Sarisb. lib. 2. Policrat. cap. 18. &c.

¶ SEQUITAS, παρεδρία, σπουδή, ἐπιείκεια Gloss. Lat. Gr. *Æquitas, diligentia*, in Amalth.

¶ SEQUITIO. Vide supra in *Sega*.

¶ SEQUITUS, Via, quam quis sequitur. Hist. Cortusior. lib. 2. apud Murator. to. 12. col. 809. *Ita quod Ugutio ignorabat Sequitum domini Canis, quia dom. Canis descenderat stratam versus Ronchaittum causa videndi dictum passum.*

¶ SEQUUTA, ut *Sega*. Vide in hac voce.

¶ SEQUUTULEIA MULIER, Quæ virum appetit, & sectatur, ex Petr. Comm. in Amalth.

SER, Dominus, quæ vox præponitur nominibus appellativis apud Italos: efformata, ut videtur, ex Græco κύριε, seu, ut recentiores Græci efferunt, κῦρε, unde nostri *Sire*, Itali *Messer*, nostri etiam *Messire*. Vita B. Torelli Papiensis n. 24. *Ipse Notarius, qui vocabatur Ser Aloysius.* Occurrit ibi pluries. [Charta ann. 1373. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 487. *Acta sunt hæc apud villam S. Antonii, Viennensis diœcesis, ... præsentibus discretis viris ... Ser Nicolao, Ser Andrea de Pistoyo, & pluribus aliis fide dignis.* Italis vero *Ser* idem sonat quod nostris *Maitre*, ubi de opificibus sermo est.] Vide *Siriaticus*.

¶ 1. SERA, Vespera, Gall. *Soir*. Gloss. Lat. Græc. *Sera*, ἑσπέρα. Regula S. Benedicti cap. 41. *Ad Seram cœnent.* Adde Regul. Magistri cap. 25: & 53. Vita S. Heriberti tom. 2. Mart. pag. 474. *Deinde navi invectus Rheno Coloniam transportatur, & in multa Sera perveniens, &c.* Vide *Seralè* 2. Hinc

¶ SERA, Occidens, in Charta ann. 962. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 140. *Da tercia parte da medio die tenente in ipso fluvio Padi, da quarta parte da Sera de consortis, seu quod alii sunt affines.* V. *Sero*.

¶ 2. SERA, Mensa, ut videtur. Chron. Estense ad ann. 1302. apud Murator. tom. 15. col. 349. *Item* (dom. Marchio præsentari fecit) *super quadam Sera cinturas multas argenti, item in manibus domicellorum suorum portari coppas argenti & perlarum.*

¶ SERA, *Remoratrix*. Gloss. vett. edit. ubi Sangerm. habent *demoratrix*. Vide *Seritas*.

SERA VIRGINITATIS. Vide *Devirginare*.

¶ SERABAITÆ, Hæretici Valdensium sectarii, sic dicti quod ut Sarabaitæ Monachi per urbes & castella vagantes proprio arbitratu vivebant. Vide *Sarabaita*. Articuli probat. contra fr. Ubertin. to. 1. Miscell. Baluz. p. 295. *Sanctitas etiam vestra in Constitutione quam fecit contra sectam Serabaitarum, quæ incipit* Gloriosum, *errorem Serabaitarum, qui dicebant Ecclesiam Romanam carnalem & meretricem magnam & auctoritate & potestate privatam, damnat, non sicut novam hæresim, sed sicut hæresim Donatistarum & Manichæorum ac Valdensium, & mandat eos sicut hæreticos capi & puniri.* Ibidem pag. 298. *Et Inquisitores hæreticæ pravitatis contra Serabaytas & Beginos dictos errores tenentes tamquam contra hæreticos processerunt, & eos propter istud extremo judicio tradiderunt curiæ seculari.* Vide *Beghardi* & *Bulgari*.

SERABARA, SERABULA. Vide *Sarabella*.

SERACIUM, Serum lactis. Acta Murensis Monasterii pag. 54. *Quicumque caldarium illuc præstiterit, quamdiu ejus caldarium habent, singulis annis dabunt ei Seracium, & octo caseos.* Occurrit etiam alio loco. [Statuta Vercell. lib. 3. fol. 76. *Formagiarii & alii revenditores ... non emant nec emere faciant pro eis ... caseum vel Seracium, capones, &c.* Ibidem lib. 7. fol. 159. *Item statutum est quod de caseo, Seracio, &c.*] Vide *Sester*.

¶ SERACULA, Sera minor. Guidonis Discipl. Farf. c. 48. *In promptuario namque habeat locum constitutum ubi panes coadunet sub Seracula, in refectorium portandum per se vel submissam personam decretis horis, &c.*

¶ SERAGARENTIUM. Acta S. Philippi Episc. Adrianop. tom. 4. Analect. Mabill. p. 144. *Tunc Justinus trahi eum vinctum pedibus jussit. Qui acceptis tot silicum offensione vulneribus, & per singula corporis membra laceratus, rursus ad carcerem fratrum manibus reportatur. Sed paullo post admodum Seragarentium contulerunt.* Vocem mendosam esse asterisco significavit Mabillonius: videtur tamen ea designari medicamentum aliquod quo vulneribus Philippi consuluerunt fratres.

¶ SERAGIUM, Claustrum, inclusio. Correct. Statut. Cadubrii c. 127. *Mandamus ac jubemus quod si contigerit aliquem transducere nuptam suam quæ fuerit vidua, non possint nec debeant aliqui facere Seragium, vel impedimentum aliquod, aut claudere viam, sed libere eos dimittant, &c.* Vide mox *Serale* 1.

¶ 1. SERALE, SERRALE, Angustiæ & claustra itineris, vel montium. Chronic. Andr. Danduli ad ann. 1404. apud Murator. to. 12. col. 519. *Inde Veneti crearunt in eorum Imperatorem Paulum Sabellum, qui ductor in his castris erat, & auctor fuerat præcipuus transeundi Seralia hostilia.* Jacobus Delayto in Annal. Estens. ad an. 1404. apud eumd. Murator. to. 18. col. 994. *Dominus Paduæ hoc præsentiens: cum omni exfortio gentis suæ ac subditorum suorum militavit, & se opposuit ad Serralia sua versus fines Vicentiæ, unde erat conceptus Facinus territorium ingredi Paduanum. Ibi multis diebus moliente Facino transire Serralea, &c.* Vide *Serra* 2.

¶ 2. SERALE, ut *Sera* 1. Vespera. Arestum Parlamenti an. 1472. ex Tabul. Sangerm. *Idem, de non eundo de nocte absque lumine post grossum Serale.* Galli dicimus *Nuit fermée*.

¶ SERALHA, Sera: *Seralherius*, Serarius. Vide infra in *Serralherius*.

¶ SERAMEN, Semen, quidquid seritur. Charta Alisiæ dom. de Tilleyo an. 1262. ex Tabul. Pontisar. *Pacifice gaudeant monachi S. Martini Pontisarensis tam de Seramine & grano, quam de omnibus aliis ferragiis ubicumque voluerint circumferendis.* Neque alia notione accipienda videtur vox *Sermoison* inter onera Abbatis S. Claudii ex ejusd. Monast. Statutis pag. 60. *Ad idem officium* (sacristæ) *pertinere declaravit decimas canaborum, necnon decimas Ser-*

moison, atque certarum terrarum & possessionum, &c. Nisi sit grant species. Vide *Serimen.*

¶ SERAMPELINÆ Vestes, *sunt vestes inveterata.* Gloss. ad Doctr. Alexandri de Villa-Dei. Vide *Serapellina*

SERANTA, pro *Saranta*, Quadraginta, ex Græco vulgari σάραντα, pro τεσσαράκοντα, de qua voce Meursius. Abbo lib. 1. de bellis Parisiac.

P. Geminum fidos raro quamvis vegetabat,
Atque truces post has chile Seranta chile id extat.

Ubi ad marginem notam hanc apposuit Abbo ipse: *P. Græcum, si fuerit geminatum, 200. significat. M. similiter geminatum 40. significat. Chile, mille, tot enim erant Normanni, id est, 40. millia.*

SERAPELLINÆ, *sunt veteres pelles, vel dicuntur pelles parvi valoris*: Catholicon parvum. Vide *Xerapelline*, in *Xerampinus* & *Serampelinæ.*

¶ SERAPELLUIES, *id est, Pelles*, in Glossar. MS. S. Andr. Avenion. Vide *Serapellina.*

¶ SERAPIUM, Jusculum medicum. Vide *Syrupus.*

SERARE, Serrare, Occludere, *Seris* claudere; hinc nostris *Serrer*, pro aliquid sub *sera* recondere, ἀσφαλίζειν. Brito in Vocab. *Vectis a verbo dicitur, i. ferrum, quo in firmatura ostii vehitur huc & illuc, causa Serandi vel reserandi.* Papias: *Serare, claudere, opponere.* Rodericus Toletan. in Hist. Arabum cap. 45. *Cumque Cazim Hispalim advenisset, civitatis ei januas Seraverunt.* Concilium Avenionense ann. 1279. c. 1. *Domos Ecclesiarum aut Clericorum occasione quacunque Serrare, seu claudere, ferrare, vel placare, &c.* Thwroczius in Petro Rege Hungar. cap. 39. *Occupantes campanilia & turres civitatis, & Seratis januis, illum excluserunt.* Vide *Serra* 1. Hinc

¶ Serrare, Arctare, constringere, Gallis *Serrer.* Chron. Saxon. apud Mabill. tom. 4. Annal. pag. 431. *Fratricidas autem & patricidas, ... sive per manum & ventrem Serratos de regno ejiciant.* Ubi alii Scriptores qui de homicidarum pœna agunt, habent: *Venter atque brachia strictim innectantur ex ipsis ferreis vinculis.* Vide in *Peregrinatio* 3. & *Pœnitentiale ferrum* in *Pœnitentes* col. 609. Miracula S. Gibriani to. 7. Maii pag. 646. *Intuita autem vultum ejus sanguine coopertum, oculos reflexos, visum nigrum, dentes Serratos, &c.*

¶ Serrare, Concludere, in angustum claudere, nostris etiam *Serrer.* Statuta Mutin. rubr. 212. fol. 39. v°. *Fossata quæ vadunt & sunt juxta stratam Ganaceti, Serrentur & serrata teneantur, ita quod aqua discurrat in lamam.* De urbe obsessa itidem dicitur in Regimin. Paduæ ad an. 1319. apud Murator. tom. 8. col. 431. *Dom. Canis de la Scala .... venit circa civitatem Padua cum exercitu magno, & in paucis diebus post Seravit & accepit nobis aquam à ponte Baxanelli versus Paduam, concludendo illam versus Montem silicem.* Vide *Serratus.*

☞ Hinc *Tenir le peuple en Sarre* dicuntur in vet. Consuet. Bituric. apud Thomasser. pag. 338. ii qui annonam versus emporium publicum adductam in via intercipiunt emuntque, ut exinde populum ad has angustias adducant eam quo voluerint pretio emendi. Vide *Forisfallare.*

¶ Serrare, pro ferro munire, unde *Ferrare* legendum putem. Reparat. factæ in Senescall. Carcass. ann. 1435. ex cod. MS. V. Cl. *Lancelot*: *Item pro Serrando dictas* VIII. *fucilhas & plures alias pectas fustium,* III. *lib.* V. *sol.* Rursum: *Item pro quatuor cannis de polpre Serratis, emptis precio* XVIII. *sol.*

¶ Serare, Gall. *Serrer*, Servare, in Conc. Avenion. an. 1457. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 385. *Item, quia Judæi carnes Seratas juxta eorum vasculum, & per macellarios christianos vendunt, seu vendi faciunt, super hoc autem abusu execrabili providentes, statuimus sub excommunicationis pœna tam contra ipsos macellarios carnes eas Seratas vendentes, quam contra christianos qui eas scienter emunt.* De carnibus quæ supersunt hæc intelligenda esse suadent Statuta Nemaus. Eccl. ibid. col. 1064. ubi inhibetur *sub pœna excommunicationis, ne quis Christianorum carnes refutatas à Judæis in macello Christianorum præsumat vendere.*

Inseratus, Sub *sera* reclusus. Rodericus Toletanus lib. 5. de Reb. Hispan. cap. 24. de Sancio Rege Navarræ: *Duxit uxorem, nomine Beatriciam, filiam Imperatoris, ex qua genuit duos filios, Sancium, qui successit regno, qui dicebatur agnomine Inseratus, eo quod in castro Tudelia residens, se ab omnibus, præterquam à paucis domesticis, occultabat.* Vide infra *Serrare* 1.

¶ In Sera Esse, pro Sub *sera* recondi, Galli dicimus, *Etre sous la clef.* Commonit. Episc. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 5. *Chrisma semper sit in Sera propter quosdam infideles.*

¶ Deserare, Aperire, recludere, apud Apul. lib. 1. Metamorph. *At illa proba & fideles januæ, quæ sua sponte Deserata nocte fuerant, vix tandem & ægerrime tunc clavis sua crebra immissione patefiunt.*

SERASTYRAX. Codex Epistolarum S. Bonifacii Archiep. Mogunt. Epist. 147. *Grato animo dignemini suscipere costum, cinamomum, & Serastyracem.* Ubi Serrarius putat, confictum nomen ex *cera* & *styrax*, quasi ceræ instar styrax fuerit. De styrace agit Plinus l. 12. cap. 18. & 26. lib. 24. cap. 6. & 17.

¶ SERATOR, Serarius faber, Gall. *Serrurier*, apud Bollandistas in Onomastico. Haud scio an eadem notione in Chron. Novalic. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 752. *Terras & vineas dominicales, quem Jocos Serator noster in cessione, & Opilonicus usque nunc in beneficium habuit, &c.* Ubi pro villico, qui rebus *Serandis* seu servandis invigilat, accipi potest.

¶ SERATURA, Sera. Vide *Serratura.*

¶ SERAVADA, *Cremium.* Gloss. Lips. Somnerus: *Huic respondet nostratium Scare wood, pro cremio, vel ramale, à Sax. searan, arefacere, & wudu, silva, lignum, vulgo wood.* Hæc Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SERCAPOS, Harpago. Vide *Arrapax.*

SERCENTES, *Sergenti*, Italis; *Sercentes sive habitatores domorum, inquilini*, in Statutis Venetor. l. 6. cap. 25. 27. [Infra *Serjentes* ex iisdem Statutis.]

¶ SERCHELLUM, Gall. *Serchel*, *Serssel* & *Cherssel.* Locus est in *Circulagium.* Ut autem manifestior fiat nativa hujus vocis significatio, quædam subjicimus ex Instrumentis quæ Arestum Parlamenti Paris. ann. 1466. ibi laudatum præcesserunt. Instrum. an. 1451. ex Tabular. Corbeiensi: *Il avoit vendu ou fait vendre ... deux pieches de vin au prix de* VIII. *deniers chacun lot, dont en appartenoit à iceulx demandeurs pour leur dit droit de tonlieu & forage de chacune pieche deux septiers, qui font quatre septiers, en chacun desquels septiers y a quattre lots mesure de la ditte ville qui font* XVI. *lots qui valoiens & valent audit prix de* VIII. *deniers le lot la somme de* X. *sols* VIII. *deniers. Et aussi avoit & a mis ou fais mettre ledit ... au devant & au dehors du lieu & maison là où il a fait vendre lesdits vins fœulle & verdure ou Charssel, parquoy estoit deub auxdits demandeurs pour leur dit droit de Cherssel deux sols. Ainsi estoient & sont en tout pour les dits droits de tonlieu, forage & Serchel la somme de* XII. *sols* VIII. *deniers.* Ex quibus certum est hac

voce significari signum aliquod vini venalis, pro quo apponendo certa domino loci præstatio pensitabatur.

¶ SERCINOLA, pro Sarcinula, in Charta ann. 1496. apud Rymer. tom. 12. pag. 579. *Armaturis, mercimoniis, Sercinolis, bonis & rebus quibuscumque, &c.*

¶ SERCIUM. Leges Normann. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. pag. 267. *Quedam enim submonitiones sunt ad reddendos redditus, vel Sercia, sive debita dominorum.* Ubi leg. videtur *Servicia*. Vide infra *Servitium*.

¶ SERCLETUS, Piscis minutioris species. Statuta Massil. lib. 6. cap. 17. *Statuimus quod nemini liceat piscem vel pisces emere in Massilia, vel ejus districtu de nocte, vel de die causa revendendi... nisi essent... pisces minuti, scilicet sardina, jarreti, Sercleti, bogua, &c.*

¶ SERCULUS, pro Circulus. Vide *Flagium*.

¶ SERDEWYTE, *Prendre amande de la fille de vostre homme, si elle se fait violer, & soit aperceu*, in Gloss. Anglic. ex Tabul. Beccensi.

SEREA. Vide *Seria* 1.

¶ 1. SERENA, Mensura liquidorum. Charta inter Schedas Lobinelli: *Rivar pater ipsius Vercomin dedit duas Serenas de medone, panes XXXIV. & multones tres.* Vide *Sericum*.

¶ 2. SERENA. Charta an. 1494. ex Schedis V. Cl. Lancelot: *Dictosque suos armigeros juxta locum de Palude in Serena cubire fecerunt.* Id est sub dio.

¶ SERENARE, Clarificare, clarum reddere, Gall. *Eclaircir*. Miracul. S. Cassiani apud Illustr. Fontaninum in Antiq. Hortæ p. 367. *Qui facto Serenati sunt oculi.*

¶ SERENATIO, Pax, tranquillitas. Litteræ Edwardi I. Reg. Angl. ann. 1284. apud Rymer. to. 2. pag. 275. *Ad Serenationem conscientiæ domini Regis sub modo subscripto extitit ordinatum, &c.* Occurrit iterum in Charta an. 1330. apud eumd. tom. 4. pag. 445.

¶ SERENIFICARE, Serenum reddere, serenare. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. p. 587. *Et cessant pluviæ cœlo Serenificato.*

SERENITAS, Titulus honorarius Imperatorum & Regum, apud Facundum Hermianensem l. 5. cap. 2. & in veteribus Chartis apud Beslium in Comitib. Pict. p. 210. in Regibus Aquitan. p. 25. 26. & alios passim. Fortunatus lib. 3. Poem. 2.

Nubila nulla gravant populum sub Rege sereno.

Idem l. 6. Poem. 4. de Chariberto Rege:

Splendet in ore dies detersa fronte serenus,
Sinceros animos nubila nulla premunt.
Blanda serenatum circundant gaudia vultum,
Lætitiam populus Regis ab ore capit.

☞ Eodem titulo donatur dominus castri Camiliaci in Litteris Pontificis Romani ex Tabular. Majoris Monasterii.

☞ Sed & Archiepiscopi Episcopive *Serenitatis* titulum sibi tribuerunt. Charta Sevini Archiep. Senon. an. 980. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 732. *Postulo ergo Serenitatem successorum meorum Archiepiscoporum, ut, &c.* Adalardus Episc. Claromont. mentionem facit *Serenitatis* suæ, in Charta ex Chartario Brivatensi, ut & Gauzlinus Tullensis Episc. in Charta ann. 936. ex Archivo S. Apri. Vide Mabill. Dipl. pag. 89.

☞ *Serenissimi Principis* titulo cohonestatur Humbertus Dalphinus in Litteris procuratoriis capituli S. Bernardi de Romanis ann. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. pag. 296. Alios hujusce tituli recentiores usus silebimus, utpote qui ad nostrum institutum non spectant.

¶ SERENIUS. Litteræ Bonifacii VIII. PP. in Chronico Angl. Th. *Otterbourne* pag. 93. *Et quod in tuis patentibus litteris, inde confectis, hæc plenius & Serenius noscuntur contineri.* Ubi Cl. Editor recte monet leg. esse *Seriosius*. Vide infra *Seriose*.

SEREONES. Vide *Sereo*.

¶ SERGANDUS, SERGANTERIA, &c. Vide in *Serviens*.

¶ SERGIA, Olivæ genus, in Amalth. ex Colum.

¶ SERHAILLA, Sera catenaria, Gall. *Cadenat*. Processus aperturæ tumuli Urbani V. PP. ann. 1381. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Vidimus oculatim infra dictum sepulcrum sic apertum quandam caxiam longitudinis sex palmarum vel circa fredatam de veluto rubeo cum duabus Serhaillis de subtus duobus circulis positis.* Vide *Serralberius*.

1. SERIA, SEREA, Vasculi species. Joannes de Janua: *Seria a Syria dicitur, i. olla, quasi Syria, quod ibi primo facta est, &c.* Papias: *Serea, sing. vasis genus, orca, inde seriola.* In Agrimensoribus vox *Seria* occurrit, ubi vasculum effingitur. *Seriolam* inde habet Persius, & ex eo Isidorus lib. 29. c. 6. [Gloss. vett. Sangerm. num. 501. *Seriola, est orcarum directus ordo, vel vas fictile vini apud Syriam primum excogitatum.*] Vide Donatum ad Terent. & JC.

2. SERIA, pro Series. Gloss. *Seriam*, ἀκολουθίαν. *Seria*, ὁρμαθός, ubi perperam *steria*. *Series*, τάξις, ... ὁρμαθός. Rhythmi in obitum Henrici VII. Imp.

Exponit Florentinis
Totius facti Seriam,
Processus, & materiam
Intoxicationis.

Atque inde conjicit Salmasius ad Solin. in Agrimensoribus scribendum *Seria*, ubi *ferra* legitur. Apud Vitalem: *A sextaneo si vis sequi limitem, rectam Serram sequeris ped. 150* ubi emendat *Seriam*. Huic emendationi favet vetus Notitia sub Rogerio Rege Siciliæ ann. 1144. apud Rocchum Pirrum in Archiepisc. Massan. *Et descendit per pedem montis, ubi sunt multi lapides, exinde Sericam foresta, usque ad culturam Ecclesiæ, &c.* Infra: *Et à prædicto vallone recipit Roccam magnam usque ad Seriam blagi, in quo via regalis descendit ad fontem de Malim, & recipit Seriam saxi, &c.* Vide *Serra* 2.

SERJANTES, SERJANTERIA, &c. V. *Serviens*.

¶ SERIARE, Ordinare, disponere, quasi in serie ponere. Statuta Canonic. Regul. art. 50. apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. 95.

...... cum socio ....
Quo sine, nec comedat, nec quoquam progrediatur,
Nec Seriet, &c.

¶ SERIATIM, Ordinatim, *Ordenneement*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Charta an. 1014. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 519. *Et nunc nomina abbatum, vel judicum, & comitum, sive nobilium Seriatim pandere studemus, &c.* Charta Henrici III. Reg. Angl. an. 1257. apud Rymer. to. 1. p. 625. *Qui viva voce vobis exponere poterit Seriatim, &c.* Vita B. Petri Damiani sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 255. *Sacerdos, quæ militibus illis contigerant, et Seriatim enarrare curavit.* Occurrit præterea apud Murator. tom. 6. col. 533. in Statutis Narniens. inter Acta SS. tom. 1. Maii pag. 396. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1201. &c.

SERICA. Vide *Seria* 2.

SERICALIS PANNUS, nostris *Serge*, aut *Sarge*, Alamannis *Sarewat*. Eckehardus junior de Casib. S. Galli c. 3. *Missus est Magontiam, utique pro pan-*

Google

nis laneis emendis, quos Sericales, aut Tunicas vocant.

¶ SERICALE, nude, Eadem notione, apud Schannat. Hist. Fuld. pag. 20. *Sericalia* XXVI. *ex quibus optima duo loci præposito, reliqua fratribus per ordinem distribui voluit* (Richardus abbas.) Vide *Sericatus*.

¶ SERICARIUS, Sericorum textor. Gloss. Lat. Gr. *Sericarius*, σηρικοπλόκος. *Sericarius textor*, apud Jul. Firmic. lib. 8.

¶ SERICATUS, Sericus, Gall. *de Soie*. Leges Normann. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 188. *Et omnes trossellos integrorum pannorum ligatos & omnes pannos integros Sericatos*, &c. Pro eo qui serico induitur apud Sueton. in Calig. cap. 52. & Sidon. lib. 2. Epist. 13. Gloss. Lat. Gr. *Sericatus*, σηρικοφόρος. Vide *Chlamydati*.

¶ SERICEUS, Eadem notione, in Regest. 87. Cameræ Comput. Paris. *Cum nos per nostras alias litteras in filis Sericeis & cera viridi sigillatas*, &c.

SERICINUS, Eodem sensu, apud Odonem Cluniac. lib. 1. de Vita S. Geraldi cap. 16. [Translat. S. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1867. *Legitur etiam quod fideli suo apostolo Bartholomæo vestes Sericinas de collobio ... habere concessit.* Vide *Sericalis*.]

¶ SERICIUM, f. Servicium. Libertates Pontis-Ursonis inter Ordinat. Reg. Fr. tom. 4. p. 641. *Ille qui facit Sericium, vanat annonam.* Vide *Sercium*.

SERICOBLATTA, in l. 10. Cod. Justin. de Murilegul. ubi in l. 13. Cod. Th. eod. tit. *Serica blatta*, sericum *blattæ*, seu purpura infectum. Vide in *Blatta*.

¶ SERICOPULATÆ, *dicuntur vestimenta quæ inseruntur & texuntur serico.* Vocabul. utriusque juris.

SERICUM, Mensuræ liquidorum species. Philippus Eystetensis in Vita S. Walpurg. c. 34. *Sacratissimus liquor, qui infra spatium unius anni nequaquam destillaverat, nec ullo modo sese ostenderat, adeo abundanter erupit, ut ampullam dimidiæ pintæ capacitatis, vel unius Serici adimpleret.* Alter codex MS. habet *seriti*, uti monet Greizerus. Vide in *Serena* 1. & *Seria* 1.

SERICUS. Vide *Siricus*.

¶ SERIES. Notitia judicati an. 843. in Append. ad Marcam Hispan. col. 780. *Tunc iterum præcepimus scribere conditiones, ut ea quæ ipsi testes testificaverunt, ipsi testes ad Seriem conditionum hoc jurare studerent; sicuti & fecerunt.* Alia an. 874. ibid. col. 797. *Qui* (testes) *juraverunt a Serie conditione, sicut ibidem insertum est.* Formula est haud infrequens in ejusmodi Notitiis quam clarius exhibet Notitia ann. 1032. ibid. col. 1053. *Testimonium nostrum per Seriem harum conditionum jurejurando confirmavimus*, &c.

¶ SERIES, pro Veritas. Gualter. Hemingford. in Edwardo I. ad ann. 1298. pag. 163. *Cognita tamen rei Serie & Regem medicum esse læsum, compatiebantur ei.*

SERIETAS, Seriarum rerum meditatio, [gravitas,] apud Sidonium lib. 1. Epist. 9. lib. 9. Epist. 13. & Joann. Sarisb. Epist. 81. in Metalogico lib. 1. c. 6. lib. 3. in Prologo, & in Policratico. [Vide *Seriositas*.]

SERILLA, Naviculæ vel lintres, qui rimas stupa suffocatas habent. Spelm.

SERIMALIA, SERMIALIA, Machinæ bellicæ species. Otto Morena in Histor. Rerum Laudensium p. 51. *Laudenses, quos captos habebant, de carcere super Sermialias & machinas ipsius castri deduxerunt.* Pag. 54. *Multosque petrerios ibi composuit, per quot ballistariis suis foras trahentibus, fere nullus ex Cremonensibus ibi ad Serimalios, seu machinas ipsius castri appropiare poterat.* Pag. 55. *Super Serimalias & machinas*, &c. Infra: *Qui fere omnes manganos & petrerias, Serimalias, seu machinas, cæteraque defensionis Cremæ instrumenta suo mirabili ingenio composuerat.* [*Scrimalia* ex eodem Morena edito à Muratorio to. 6. col. 1039. 1043. &c. Mendum esse pro *Serpentina* lubens crediderim, cum nullibi, quod sciam, præter apud Morenam occurrat hæc vox.]

¶ SERIMEN, *Semen*, in Amalth. ex Salmasio. Vide *Seramen*.

¶ SERINGA, *Virga in arundine.* Glossæ vett. Sangerm. num. 501.

¶ SERIOLA, dimin. à *Seria*. Vide ibi.

¶ SERIOSE, Fuse, minutatim, articulatim, Gall. *En détail.* Litteræ Bonifacii VIII. PP. an. 1295. ex Bibl. Reg. *Per alias nostras litteras tibi describimus Seriose.* Charta Edwardi II. Reg. Angl. ann. 1309. apud Rymer. tom. 3. p. 144. *Prout hæc in eisdem litteris Seriosius continentur.* Epist. Martini V. PP. an. 1420. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 418. *Quem, ut ipse Seriose nobis exposuit*, &c. Charta ann. 1442. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Prout infra in hoc præsenti publico Instrumento latius & Seriosius continetur.* Occurrit præterea apud Gregor. Mag. lib. 1. Epist. 26. Amelium in Ord. Rom. c. 70. in Statutis S. Claudii p. 62. in Hist. Eccl. Meld. to. 2. p. 202. & apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 137. Vide *Serenius*.

¶ SERIOSE, Graviter, lente. Charta fundat. Cantoriæ S. Capellæ an. 1319. apud Lobin. to. 3. Hist. Paris. pag. 132. *Statuentes quod ipse cantor & ipsius in dicta cantoria pro tempore successores, ... debita increpationis officium, psallendique, psalmodiandi & legendi Seriose & distincte in ipsa capella superius & inferius ... ministerium .... studeant exercere.* Occurrit rursum ibid. pag. 339. ex Statutis Capituli Hospitalis S. Jacobi.

¶ SERIOSITAS, Gravitas morum. Acta S. Hemmæ tom. 5. Jun. pag. 501. *Tantaque constantiæ ac Seriositatis extitit, ut omnia suis subditis semel imperata, mox sine omni contradictione adimpleri voluerit.* Vide *Serietas* & mox *Seriosus*.

SERIOSUS, Serius, Gravis, ex Gallico *Serieux*. Vincentius Belvac. lib. 3. cap. 33. *Prudens valde, nimis astutus, multumque Seriosus, & gravis in moribus.* [Vide *Seriositas*.]

SERISAPIA. Fragmentum Petronii: *Allata est Serisapia & contumelia acrophragiæ*, (l. acrophagiæ) *saledata sunt, & census malo, porri, Persica*, &c. Monstra verborum, cujusmodi complura habentur in hoc male compacto centone.

SERITAS. Gloss. Galat. βραδύτης, *Mora, remora, Seritas, tarditas.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Seritas, tarditez.* Vide *Sera* 2.

¶ SERITUM. Vide supra *Sericum*.

¶ SERITURA, Angustia, arctatio. Charta ann. 1351. in Regest. 80. Chartophylacii regii: *Diritatem & Serituram carcerum & quæstionum perhorrescens*, &c.

¶ SERIUS, *Utilis, necessarius: unde Serie, utiliter, intente, sedulo.* Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Serius, necessaire, proffitable. Serius*, σπουδαῖος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SERMENS, Sarmentum, Gall. *Sarment*. Vita B. Henrici Baucen. tom. 2. Jun. p. 373. *Tres lectos habebat ... unum quidem de Sermentibus vitium, & hoc durum.*

SERMENTATUS, Juratus, sacramento adstrictus: ex Gallico *Sermenté*. Baldricus in Chronico Came-

tac. lib. 3. cap. 49. *Ipse namque, pariterque Abbas Richardus, ambo videlicet Sermentati, &c.* [Accusatio contra Robertum *le Coq* Episc. Laudun. ex Bibl. Reg. *Item que aussi est il du grant & secre conseil de Mons. le Duc de Normandie, & est son jure & Sermenté, & à cause de ce il a fait foy & Serment de li bien & loyalment conseillier & de garder ses drois & ses noblesses.* Charta an. 1351. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1142. *Ampres que mondit sieur a relatté avoir vacqué à cette information avec plusieurs Prelats, Barons & autres gens de ses Estats coignoissants en telle matiere, & par luy sur ce Sermentez d'en dire vray: &c.* Statuta Scabinorum Maceriæ ad Mosam: *La guette jurée & Sermentée dudit Maisieres... aura pour chacune corde (de bois) deux deniers Parisis.*]

¶ SERMENTUM, à Gall. *Serment*, Sacramentum. Charta venditionis vicecom. Rellaniæ an. 1410. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Superioritate majoris dominii, cavalcatis, juribus feodalibus, directo dominio, nec non Sermento... reservatis.* Quod de sacramento fidelitatis intelligendum est.

1. SERMO, Tuitio, conductus, *Sauvegarde*: ἀσυλίας λόγος, apud Justinianum in Edicto 2. λόγος ἀσφαλείας, apud Annam Comnenam pag. 158. 249. 292. Lex Salica tit. 59. *Ubi calcaverit solem, & ista omnia compleverit, qui eum admallat, & ille, qui admallatur, ad nullum placitum venire... voluerit, tunc Rex, ad quem mannitus est, extra Sermonem suum eum esse dijudicet, & ita ille culpabilis, & omnes res sua erunt in fisco, aut cui fiscus dare voluerit.* Pactus Legis Salicæ tit. 76. §. 1. *Si ille, qui admallatur, ad nullum placitum venire voluerit, tunc Rex quem mannitum est, eum extra Sermonem suum ponat, & quicunque eum aut paverit, aut hospitium illi dederit,.... culpabilis judicetur.* Gregorius Turon. lib. 9. c. 42. *Ut Monasterium... sub sua tuitione & Sermone... jubeant gubernare.* Marculfus lib. 1. formul. 24. de Mundeburde Regis & Principis: *Igitur cognoscat Magnitudo seu utilitas vestra, quod vir Apostolicum & venerabilem illum Episcopum aut Abbatem.... sub Sermonem tuitionis nostra visi fuimus recepisse, &c.* Vide *Verbum*, & quæ notavimus ad Alexiadem pag. 308.

2. SERMO, Homilia, concio ad populum in Ecclesia, nostris *Sermon* [Gloss. Lat. Græc. *Sermo*, ὁμιλία.] S. Augustinus Epist. 77. *De Sermone Presbyterorum, qui te præsente populo infunditur, &c.* Infra: *Ut jubeas singulos, quos volueris, Sermones seorsum conscriptos & emendatos mitti nobis.* [Statuta ann. 1380. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 498. *In sequenti Dominica dicere Matutinas & Missam ad usum prædictum & cum nota, & tali hora qua scholares post Missam ire poterunt ad Sermonem.*] *Sermonem facere*, in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis c. 33. Vide Concil. Valentin. Hisp. c. 1. Observandum porro ex Augustino lib. de Catechizandis Rudibus c. 13. in Africanis Ecclesiis Antistites stantes stanti plebi verba facere consuevisse, contra quam in Ecclesiis transmarinis, *ubi non solum Antistites sedentes loquebantur ad populum; sed ipsi etiam populo sedilia subjacebant, ne quispiam infirmior stando lassatus à saluberrima intentione averteretur, aut etiam cogeretur abscedere.* Postmodum infirmos, cæterosque, qui stare non poterant, sedere jussit idem Augustinus Homil. 26.

SERMO VIVUS. Capitulare 5. Caroli M. incerti anni c. 1. *Admonendi sunt (Episcopi) de rectitudine fidei sua, ut eam & ipsi teneant & intelligant, & sibi subjectis populis vivo Sermone annuntient.* V. *Vivus.*

¶ SERMO IMPLICITUS, *occultus*, γρῖφος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ 3. SERMO, Ratio, Gr. λόγος. Vetus Irenæi Interpres lib. 2. c. 19. *Aptum ad susceptionem perfecti Sermonis expediri.* Utuntur passim antiqui Patres.

¶ 4. SERMO PUBLICUS, seu *Sermo generalis de fide*, dictus apud Tolosates ultimus & solemnis Inquisitionis actus adversus hæreticos variis pœnis aut suppliciis afficiendos: quod à sermone de fide inciperet sic nuncupatus; idem quod alibi vocatur *Actio fidei*, Hispanis *Auto de inquisicion*, Lusitanis *Auto da fe*. Limborch. in Hist. Inquisit. p. 13. *Lata fuit hæc sententia... in præsentia... cleri & populi in Sermone publico congregati.* Passim ibi occurrit.

SERMOCINALES DISCIPLINÆ, Logicæ. Fridericus II. Imp. in libro Rescriptorum cap. 74. §. 3. *Compilationes variæ ab Aristotele aliisque Philosophis... editæ in Sermocinalibus & Mathematicis disciplinis, &c.*

¶ SERMOCINANTER. Sidon. lib. 8. Epist. 6. *Cum quo dum tui obtentu aliquid horarum Sermocinanter extrahimus.* Id est consabulando. *Sermonicantes* ex ead. epist. editum apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. pag. 26.

¶ SERMOCINATIO, ὁμιλία. Gloss. Lat. Gr.

¶ SERMOCINATOR, Orator sacer, concionator, Gallice *Predicateur*. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Et nota quod isto die debemus monstrare populo titulum sanctum Domini ob honorem passionis, & sic sunt ordinatum; & Sermocinator debet avisari quod loquatur in sermone populo de prædicto titulo ad finem ut devotio magis augeatur.* Buschius de Reform. Monast. apud Leibnit. tom. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 485. *Prior iste* (Joh. Ludinchusen) *vir fuit multum notabilis, disertus in Sermonibus divinis, bonus Sermocinator. Sermocinor*, ὁμιλῶ, in Gl. Lat. Græc.

¶ SERMOISON. Vide supra *Seramen*.

SERMOLOGUS, Liber Ecclesiasticus, continens Sermones, quos Papæ & alii plures Sancti composuerunt, qui legitur in Ecclesia in Festis Confessorum à Natali usque ad octavas Epiphaniæ, in Purificatione B. Mariæ, & in Festo omnium Sanctorum, & pluribus aliis. Ita Belerus cap. 59. & ex eo Durandus lib. 6. Ration. c. 1. num. 32. Vide *Semiverbius*.

SERMONARI, Sermonem facere. Gloss. Lat. MS. regium: *Sermonatur, Sermonatus, Sermonem facit.* [Vide *Sermonizari*.]

¶ SERMONARIUM, ut *Sermologus*, in Conc. Limano ann. 1591. inter Hisp. tom. 4. pag. 661. *Religiosi qui in doctrinis gerent curam animarum, habebunt penes se concilia provincialia,... itemque catechismum, & confessionale & Sermonarium.*

¶ SERMONICANTES. Vide *Sermocinanter*.

¶ SERMONIZARI, ut *Sermonari*. Acta S. Joannis Mart. 10. 3. Julii pag. 202. *Joannes Episcopus Pergamensis Ecclesia, vir miræ sanctitatis, qui Regem Cunibertum in convivio, dum Sermonizaretur offendit.* Vide *Sermocinanter*.

¶ SERMOTIM, perperam pro Semotim, in Epist. Friderici II. Imper. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 1201.

SERNA. Vide *Serra* 2.

¶ SERNIOSUS, *Sernia*, seu pruriginosa scabie laborans. Priscianus lib. 1. cap. 12. *Serniosos quos nos petiginosos dicimus & aspertatis vitio simul laborantes curare.* Vide Reines. Var. lect. lib. 3. cap. 11. & *Sarna*.

SERO, Occidens, apud Rollandinum in Summa

Google

Notariæ, & Anonymum in Vita S. Domitiani, apud Guichenonum in Hist. Bressensi non semel. Vide *Mane*, & *Sera* 1.

SERON, *Sepulchrum, vel Idolum*, Joan. de Jan. fortè ex ἱερόν.

¶ SEROTHECA, pro Chirotheca, in Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 140.

¶ SEROTINARE, Sero advenire, vel Noctem transigere, ex Epist. Senescalli Provinc. an. 1329. in Tabul. S. Victoris Massil.

¶ SERPE, vox Italica, Serpens. Annal. Mediolan. Anonymi apud Murator. to. 16. col. 812. *Item bocale unum deauratum ad quadros* VIII. *cum bochello ad modum Serpe & aliis operagiis.*

¶ SERPEDO, *Rubor cutis cum membrorum extantia.* Joh. de Janua. Vide *Serpigo*.

¶ SERPELLERIA, à Gall. *Serpilliere*, ut *Sarpilleria*. Vide in hac voce. Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. ann. 1506. apud Rymer. to. 13. p. 138. *Easdem lanas ... totaliter ex Serpelleriis & saccis extrahere, &c. In saccos sive Serpellerias reponere, recludere, &c.*

¶ SERPLERIA, Eadem notione, in Litteris ejusd. Reg. an. 1499. apud eumd. Rymer. to. 12. pag. 714. *Nec non idem paccator super omnes & singulas Serplerias prædictas cognomen suum scribet.* Vide in *Sarplare*.

¶ SERPENS, Virga lignea in modum spiræ fabrefacta, unde nomen, qua in benedictione cerei paschalis utuntur. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Diachonus qui benedicturus est incensum & cereum paschale indutus bono vestimento parato cum stola & manipulo & cum tunica deaurata, una cum pueris portantibus candelabrum & turribulum & Serpentem & lanternam cum candela accensa portat librum ... Subdiachonus portat Serpentem.*

¶ SERPENS, Draconis effigies in vexillis. Vide in *Draco* 1.

¶ 1. SERPENTINA, Lapis pretiosus, Gallis *Serpentine*. Charta Henrici V. Reg. Angl. an. 1416. apud Rymer. to. 9. pag. 356. *Una longa Serpentina, per pondus Troie, duas libras & XI. uncias ponderantia, &c.*

¶ 2. SERPENTINA, Tormentum bellicum majus, nostris *Serpentin* vel *Coulevrine*. Adrianus de Veteri-busco in Reb. Leod. ad ann. 1464. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 1277. *Duxit secum currus portantes bombardam & Serpentinam ac tentoria, &c.* Epistol. de Obsidione Rhodiæ ann. 1480. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 295. *Colubrinis & Serpentinis nostros deturbant. Bombarda Serpentina*, in Apparatu bellico Caroli VIII. Reg. Franc. in Italiam Itiner. Martenii p. 380. *Comitabantur exercitum ... bombardæ Serpentinæ quingentæ, quæ plerumque tantæ longitudinis sunt ut 24. pedes excedant.* Charta an. 1461. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Brit. col. 1263. *Boestes de Serpentine pesant* CXII. *l. de cuivre, une vollée de Serpentine pesant* CXXXIII. *l. de cuivre.*

¶ SERPENTINUM. Vide mox *Serpentum*.

SERPENTUM. Isidorus lib. 19. c. 31. *Monile, ornamentum ex gemmis est, quod solet ex feminarum pendere collo, dictum à munere. Hoc etiam & Serpentum dicitur, quia constat ex amphorolis quibusdam aureis, gemmisque variis in modum factura serpentis.* Papias: *Munilia, pectoralia equorum, vel ornamenta in cervice mulierum: hoc Serpentum dicitur.*

SERPENTINUM, habet Glossar. Saxon. Ælfrici: *Monile, vel Serpentinum*: Myne *vel* ꝩpeoꞃbeh. i. Collare.

¶ SERPIGO, ut supra *Serpedo*, in Medic. Salern. edit. 1622. pag. 242. *Ad hæc Serpiginem nonnunquam & impetiginem morphæamque ac lepras progignit.*

SERPLATH, & SERPLAITH, Sarcina apud Scotos, petras 80. continens. Spelm.

¶ SERPLERIA. Vide supra *Serpelleria*.

SERPODIUM, Ptisana. Jo. Buschius in Chronico lib. 2. *Grossum tantum panem in cibum, & tisinam seu Serpodium in potum ... assumere consueverunt.* Ex Theutonico forte *Scher-pot*, acer potus, quomodo *Scherp-bier* tenuem cerevisiam dicunt.

SERPOL, in veteri Consuetudine Bituricensi edita à Thomasserio cap. 144. *Aussi l'en a accoustumé de donner Serpol à l'espouse, & doit l'en mettre le prix dudit Serpol en la convenance, car par la Coustume de ladite ville, le mari ou les siens est tenu après son decez bailler à ladite espouse joyaux à la valeur dudit Serpol.* Infra: *A femmes veuves, où il n'y a point de Serpol, joyaux se doivent estimer selon le mariage.* In aliquot Consuet. *Chambre estorée*, dicitur.

☞ Itaque hac voce significatur ea supellectilis, quæ in augmentum dotis novæ nuptæ à parentibus datur, nostris vulgo *Trousseau*. Vide in *Augmentum dotis*.

1. SERRA, pro Sera, qua januæ occluduntur. Glossæ Lat. Gr. *Serra*, πρίων ϗ μόχλος θύρας. Ita legitur in l. Nam & si ramos, §. 1. D. Quod vi aut clam. Charta an. 1275. apud Sammarthanos in Episcopis Autissiodor. *Amoverat seu amoveri fecerat contra prohibitionem dicti Episcopi, vel ejus mandati, barellum, & Serram cujusdam alterius porta, quæ vocatur Porta pendens, &c.* Hinc

SERRARE, pro ἀσφαλίζειν. Acta S. Erconwaldi Episcopi apud Capgravium, n. 16. *Sed introitus eis non patuit, pictor enim januam Serravit, &c.* [Chronic. Parmense ad an. 1253. apud Murator. to. 9. col. 777. *Et sæpe vivi abscondebant panem & alia victualia in corporibus mortuorum, ne guardæ eorum sævissimi invenirent illa, quando carcere Serrabant.*] Vide supra *Serare*.

2. SERRA, interdum pro *Clusura* sumitur, in lib. Judith c. 4. ubi Græca ἀπέναντι τῶ πρίονος τῶ μεγάλω τῆς Ιουδαίας. Vitalis Agrimensor: *A sextaneo vero si vis sequi limitem, rectam Serram sequeris ped.* 150. Innocentius de Casis literarum: *Sinistra parte montem super alveum habet tribus alveis descendent de sinistra parte lapides grandes, quæ in alveo ex duas Serras habent cavas de una cava sacra paganorum.* Ubi monet Rigaltius in aliquot codd. legi *Serra Paganorum. Serras* autem *clusuras* dictas vult Salmasius ad Solinum, non à *sera*, seu ἀπὸ τῶ πρίονος. sed à *serra*, vel *sera*, id est, μόχλῳ, qua januæ clauduntur, quod ejusmodi angustiæ aditum in loca vicina occluderent; unde *Clausura* & *Clusura* dictæ. [Vide *Seria* 2.]

Alii *Serras* Clusuras dictas volunt, quod montes, *serra* quasi dissecti, hasce angustias conficiant. Vetus Agrimensor de limitibus: *Terminus si aliquem scissuram, hoc est taliaturam habuerit, montem scissum, id est, taliatum ostendit.* Alii denique *serras* esse putant *series*, vel *serias*, ὁρμαθὸς, montium vel valljium, quomodo *serrat cavat* dixit Innocentius. Exinde

SERRA, pro Monte, vel colle usurpari cœpit: qua notione Hispani etiamnum *Sierras* dicunt, fortasse, ait idem Salmasius, quod male reddiderint ex Græco πρίων, quod montem significat, & *seram*, seu *serram*. Vita S. Romani Abbatis Jurensis c. 1. *Nam dextra, certe sinistra Serra ipsius tractum à limite scilicet Rheni sive flatibus Aquilonis usque paginem Mausa-*

tis extimum nullus omnino ob longitudinem vel difficultatem inaccessibilis naturæ poterit penetrare. Charta Ludovici II. Imp. an. 861. in Tabul. Casauriensi fol. 32. *Id est, per Serram, quæ descendit de monte Mailasca, &c.* Idem Tabularium: *De uno latere in fine ipso monte de furca, & quomodo per ipsam Serram venit in ipso monte de Serasana ad ipsam furcam de Tecblu.* [Notitia an. 832. in Append. ad Marcam Hisp. col. 769. *Et vadit per ipsa Serra ad ipsa parata, & inde per Serra longa.* Præcept. Caroli Simplicis an. 904. apud Baluz. in Append. ad Capitul. col. 1525. *Et inde vadit ad monte meridiano & usque ad Serram Elceriolas, &c.* Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 556. *Deinde Serra montis de Meso, &c.* Charta an. circ. 1000. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 356. *Et vadit per ipsam Serram quæ est supra ipsam ecclesiam.* Statuta Montis Regalis fol. 231. *Serra de Seramo & omnia castegneta usque ad Serram Anserem, sint bannita capris.*] Vide Samnium Ciarlanti p. 241. [& infra *Serrarium* & *Serrum*.]

Serricella, Collis, minor *serra*. Charta Italica apud Ughellum in Episcopis Anglonensibus n. 1. *Deinde pergitur per serram, & tendit in rectum serra, serra usque ad Serricellam de Burro .... & vadit per serram usque ad pedem Serricellæ.*

Serrata, in Charta an. 1141. apud Guichenonum in Hist. Bressensi pag. 222. *Quæ etiam terra Gondalmodis .... eosdem terminos territorii attingeret, & ex altera parte usque ad Sarratam de Arandato perveniret.* Sed legendum *Serrata*, montium seu collium series.

Serna, promiscue pro *Serra*, occurrit in Chartis Hispanicis apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ordinis S. Benedicti, Colmenaresium in Hist. Segoviensi c. 15. §. 12. c. 16. §. 1. & alios.

¶ Serra, Septum, Gall. *Enclos.* Statuta Cadubrii fol. 51. v°. *Quilibet homo forensis cujuscumque conditionis vel status existat, qui habere, vel de catero emptionis, vel aliquo alio modo, seu jure acquisiverit domos, terras, prata, mansa, Serras vel possessiones aliquas in terra & districtu Cadubrii, teneantur & debeant pro ipsis domibus, terris, pratis, mansis, Serris & possessionibus collectas communis Cadubrii solvere.* Onera Abbatis S. Claudii inter ejusd. Monast. Statuta p. 63. *Item, per Joannem Pagay super uno Serræ cujusdam baptentorio, & supra declarando, dimidius grossus.* Vide *Serratura* 2.

¶ 3. SERRA, Apotheca reconditoria, Gall. *Serre*, Locus ubi ad victum necessaria reconduntur. Charta an. 984. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 7. *Videmus cellariorum nostrorum ac borreorum deliquia & omnes Serras exhaustas & evacuatas, de quibus per anni circulum statutis horis quotidianis victus nobis dabatur.*

¶ 4. SERRA, Falcula, Gall. *Faucille.* Acta S. Benedictini Avenion. to. 2. April. p. 259. *Et tenebat in manu Serram unam, cum qua metebat in festo S. Petri. Evenit quod non valebat emittere Serram de manu nec bladum.* Vide *Serriculum.*

SERRACULUM. Palæmon in Glossis: *Claustrum, Serraculum ostii.* Alias *Serraculum* Latinis dicitur Contus, quo navis impellitur. [*Serraculum*, πηδάλιον. in Gloss. Lat. Græc.] Vide Cujacium lib. 9. Observ. c. 10. & supra, *Serra* 1. & *Servaculum.*

¶ Serraculum, Epistomii vertibulum, alias *Duciculus.* Vide in hac voce. Jonas in Vita S. Columbani apud Mabill. sæc. 2. Bened. p. 16. *Vas quod tybrum nuncupant, minister ad cellarium deportat, & ante vas quo cervisia condita erat apponit: tractoque Serraculo meatum in tybrum currere sinit ... Serraculum quod duciculum vocant, manu deferens.*

SERRAGO, Ramentum, scobs serraria, pulvis. qui ex re qualibet *serra* divisa dilabitur, Gallis *Sieure*, vel *Scieure.* Cælius Aurelianus lib. 4. Chr. cap. 8. *Cum cervini cornu Serragine aspersa, quam Græci Rhinen vocant.* Ubi viri docti *Rhinema* emendant, ex Gr. ῥίνημα.

¶ SERRALE. Vide supra *Serale* 1.

¶ SERRALHERIUS, Serrarius, Gall. *Serrurier.* Reparat. factæ in Senescallia Carcass. an. 1435. ex Cod. MS. V. Cl. *Lancelot: Magistro Stephano ... Serralherio pro una clave qua posita fuit in prima porta castri dictæ civitatis, 11. sol. VI. den.* Vide *Serura.*

¶ Seralherius, Eodem intellectu: *Seralha*, Sera, in Charta ann. 1370. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Magistri Dalmatii Seralherii pro fusta clavasone & magisteriis unius Seralhæ in guincheto portalis Callata.* Vide *Serhailla.*

SERRANIA. Michael *del Molino* in Repertorio fororum Aragon. *Sententia dicitur lata ad modum Serrania, quando sine expensis partes comparent coram judice, & dicunt, Domine, sententietis nobis istud debitum, &c.*

¶ SERRARE. Vide *Serare*, & *Serra* 1.

¶ SERRARIUM, Collis, monticulus, in pago Fuxensi *Serri.* Testam. Rogerii Vicecom. Biterr. an. 1193. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 500. *Reliquos tria millia* (solidos) *habeant in pignore quod habeo in Serrario Biterris de filiis Guillelmi Arnaudi.* Vide *Serra* 2. & *Serrum.*

SERRARIUS. Gloss. Gr. Lat. Λιθοπριστής, *Serrarius, lapidarius.* Qui *serra* lapides findit.

¶ SERRATA, Collis. Vide in *Serra* 2.

¶ Serrata Antiqua, Genus scripturæ. Vide supra *Scriptura.*

¶ SERRATORIA, Sera, id quo aliquid occluditur. Inventar. an. 1377. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Item unum missale bonum notatum & sufficiens, completum & bene illuminatum, cum Serratoriis argenti armigeratis lupi & Leonis.* Vide *Serratura.*

¶ SERRATORIUS, Ad serram spectans, ad instar serræ. Ammian. lib. 23. c. 4. *In modum Serratoriæ machinæ connecti.* Vide *Serrens.*

¶ 1. SERRATURA, Seratura, Sera, ut *Serratoria.* Tabul. Dunense: *Tunc unus ex famulis qui vocabatur furrerius vi extorsit mortallum de Serratura, & aperuit archam.* Statuta Eccl. Nannet. an. 1389. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 981. *Sanctum chrisma, oleum sanctum, ... sub firmis & bonis Serraturis & clavibus reponant.* Charta an. 1398. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Fecit suos servitores .... ascendere, & portam seu hostium illius loci Serraturis & vectibus fractis .... aperire.* Statuta Cadubrii c. 32. fol. 58. *Approbatum fuit quod ponatur una archa in sacristia ecclesia S. Mariæ de plebe cum duabus Seraturis, ... quarum Seraturarum dom. Vicarius habeat unam clavim & massarius aliam.* Occurrit præterea in Chron. Estensi apud Murator. to. 15. col. 384. in Annal. Mediolan. Anonymi apud eumdem to. 16. col. 812. &c. Vide *Sarratura* & *Serra* 1.

¶ In Serratura Tenere, Sub sera claudere. Chron. Petri Azarii ad an. 1361. apud Murator. tom. 16. col. 370. *Ceteras autem* (terras) *non destructas ... usurpaverunt, mulieres vituperando & ponendo ad redemptionem, homines captos tenendo in Serraturis clavatos.* Vide *Serare.*

¶ 2. SERRATURA, Septum quodvis, *clausura.* Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 66. *Teneatur quilibet facere*

facere pro dimidiu Serraturas seu strupaturas inter se & domos, seu hortos, curias & clausuras vicini, seu consortis sui de lignamine, vel de aliis secundum consuetudinem contracta. Vide in *Serra* 2.

SERRATUS, Consertus, Gallis *Serré, pressé.* Vincentius Belvac. lib. 30. cap. 71. *Venatores quidem mirabiles, & ordinati ac Serrati ad venandum pergunt, ita quod animalia venaticia fugando coram se ducunt.*

¶ SERRATUS, Clausus, Gall. *Fermé. Plaga clausa fuit & Serratu*, in Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabular. S. Victoris Massil. Vide *Serrare* & infra *Serrinus.*

¶ SERRERIA, Mons, collis, idem quod *Serru* 2. Charta an. 1438. ex Schedis Præs. *de Mazangues: Supra rabassarias ... sequendo Serreriam, prout aqua labitur.* Vide *Serrarium* & *Serrum.*

¶ SERREUS, Ad instar serræ. Vita B. Columbæ Reat. to. 5. Maii p. 352*. *Quorum interior* (circulus) ... *consumptus in limbo veluti Serreos obduxeras dentes.* Vide *Serratorios.*

¶ SERRICELLA, Minor *Serra.* Vide ibi.

SERRICULUM, Falcicula, qua herbæ secantur, in modum serræ dentata. Gloss. Lat. Gr. *Serricolum*, δρέπανον χορτοκοπικόν. Sic enim legendum, pro *Serticulum.* [Vide *Serra* 4.]

SERRINUS PULSUS, ἰμπρίων σφυγμὸς, alias *Serratus*: ita describitur ab Ægidio Corboliensi lib. de Pulsibus:

Occurrit digito species Serrina priori
Debilis in reliquo sit languidu, nulla sequenti.
Hic trahit à serra cognata vocabula pulsus,
Cujus cum primis incisio dentibus acta,
Est gravis, in reliquis gravior, funesta supremis,
Corporis hoc pulso fatalis serra vigorem
Amputat, & vitam nubes lethalis obumbrat.

¶ SERRO, γρωνὶς, in Gloss. Lat. Gr. Codex Regius habet *Scrupulosus.*

¶ SERRUM, Mons, collis, Provincialibus *Serre.* Charta an. circ. 1063. ex Schedis Præf. *de Mazangues: Usque ad quamdam petiam terra, qoa est in Serro vocato Serre de Patavin.* Charta ann. 1064. inter Collectanea D. *le Fournier: Sicut ascendit rivus qoi appellatur Virongeis in Serrum de Palliacols, &c.* Tabul. Principis *de Rohan: Item pro nemore ... confrontante cum hermo & bosco heredum Nicolai Guitamaods & cum Serro S. Albani aqua versante.* Occurrit ibi non semel. Vide *Serra* 2. & *Serrarium.*

¶ SERRURA, à Gall. *Serrure*, Sera, qua januæ occluduntur. Reparat. factæ in Senescallia Carcasson. an. 1435. ex Cod. MS. V. Cl. *Lancelot: Praparando Serruras earumdem januarum & plura alia iis necessaria complendo.* Ibidem: *Eidem* (serario) *pro duabus Serruris ... qua posita fuerunt in barreriis porta de Aude ... Eidem pro praparando Serruram bericonis seu barreria portu vocatu Aude.* Vide *Serra* 1. *Serratura* & *Serura.*

¶ SERSA, SERSUS, perperam pro *Sessa* & *Sessus*, Locus ubi sal conficitur. Charta Theodorici Episcopi Metensis pro Monast. Alteriac. inter Schedas Mabill. *Insuper tres Sersas, quas apud Vicum prædicta domus possidet, liberas ab omni reditu & exactione concessimus in perpetuum.* Charta Wolfoaldi Comit. pro Monast. S. Michaelis ad Mosam apud eumd. Mabill. to. 2. Annal. Bened. p. 692. col. 2. *Similiter donamus in Vigo-Marsallo Juno ad sal faciendom, cum manso, casu, Serso, cum omne adjerentia ad se pertinente.* Vide in *Sedes* 4. col. 322.

SERSENTES, Apparitores, in Statut. Venetor. qui alibi *Servientes.* [Vide *Sercentes.*]

¶ SERTA, Corona Ducalis. Franciscus Dux Andriensis in Hist. Translat. S. Richardi Episc. Andr. to. 2. Jun. p. 248. *Et versus occasum Aufidi fluvii per septem lapides transiens, ducali titulo decorata est* (civitas Andria) *in cujus quidem regimine civitatis & Sertam & vicem gero.* Pro Sertum occurrit in Actis SS. Valeriani & Tiburtii tom. 2. April. p. 207. Vide *Sertum.*

1. SERTARE, Claudere, quasi *serâ* occludere. Tabularium Casauriense: *Com medietate de ono fedio de molino, cum insolu, introitu & exitu soo, & cum aqua, levata, & pausata, & cum ferma, in fractando, & in Sertando cum omni firmamento, quantum ad ipsum molinom pertinet.* Vide *Serturn.*

2. SERTARE, Sertum imponere, coronare. Gloss. Lat. Græc. *Sertat*, στεφανῶ. [Mart. Capella lib. 5. *Caput regali majestate Sertatum.* Longinus in Vita S. Stanislai Episc. tom. 2. Maii p. 233. *Uterqoe in cælesti gloria sidus irradians, uterqoe tribus Sertatus aureolis.*] *Serta suspendere simulacris*, in leg. 12. Cod. Theod. de Paganis.

¶ SERTICULUM. Vide supra *Serriculum.*

¶ SERTIS, Falcicula, Gall. *Serpe.* Inventar. ann. 1294. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Unum lingonem, & unam Sertem, &c.* Vide *Serra* 4. & *Serricolum.*

¶ SERTOR, pro Sartor, ut videtur, in Statutis Vercell. lib. 7. fol. 212.

¶ SERTORA. Vide *Sertura.*

¶ SERTUM, Series, brevis narratio. Anastasius in Epitome Chron. Casin. apud Murator. tom. 2. p. 366. col. 1. *Sed libet cursum paulo altius, & precedentium & subsequentium Archimandritarum seriem, Sertumque texere, simul etiam operi hoic breviter innectere.*

¶ SERTUM IMPERII, Corona imperialis, diadema. Anonymus de Laudibus Berengarii Aug. apud eumdem Murator. ibid. p. 496. col. 1.

Imperii sumptu ut es pro munere Sertum,
Solus & occiduo Cæsar vocitandus in orbe.

Vide *Serta.*

SERTURA, Clausura. Tabularium Casauriense: *Donavimus medietatem de uno molino in fluvio de Orfense com leva & pausa sua, cum forma & Sertura, cum introitu & exitu suo, &c.* Alibi pro *Sertura*, est *Clausura.* Ibidem in Charta ann. 1007. *Vendimus tibi & tradimus ... in ipsa insula unam formam cavare, & Sertora facere, & aquam prehendere, &c.* Le Roman *de Garin:*

Sont il venu au Chastel de Monclin,
Font les Sertées & les portes tenir,
Que nus ne puet ne aler ne veoir.

Vide *Serraculum*, & *Sertare* 1.

¶ SERTUS, Situs, positus. Charta Caroli Calvi an. 859. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 30. *Et terminat prædictus alodis de una parte ad molinos Gualampadi, qui sunt Serti in ripa Urbione.* f. *Sessi.*

¶ SERTUS, pro Insertus. Charta Casimiri Reg. Polon. an. 1356. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 500. *Notom facimos quod dominus Carolus frater noster carissimus nobis litteras dedit infra Serti tenoris in hæc verba.*

¶ 1. SERVA, Ancilla. Epist. Mathildis Reginæ ad S. Anselmum ex Hist. Beccens. Monast. p. 231. *Veni, Domine, veni & visita Servam tuam.* Utitur etiam Ulpian. leg. 1. de servo corrupto. Vide *Serventa* & in *Servus.*

¶ 2. SERVA, Locus ubi colliguntur & asservantur aquæ, ut infra *Servatorium.* Charta Humberti I. an. 1299. pro fundat. Monast. Saletar. tom. 2.

Digitized by Google

Histor. Dalph. p. 91. col. 2. *Item à dicto flagno de Salettis directe usque ad parvam Servam de Salettis, dicta Serva eodem modo interclusa.*

SERVACULUM, pro *Serraculum navis*, in l. 29. D. ad Leg. Aquil.

SERVAGIUM, *Terra servagii*, pro qua servitium domino debetur. Statuta Willelmi Regis Scotiæ c. 9. §. 3. de Molendinis: *Rusticus & firmarius dabunt de terra Servagii decimum tertium vas, & de celdra magis., unam firlotam.* Synodus Bajocensis ann. 1300. c. 47. *Prohibetur districte ne aliqua Ecclesia Servagium domino terræ, vel aliquid conferre præsumat, &c.* Ubi alii Codd. habent *Corvagia*. Computum Domanii Comitatus Pontivi an. 1478. *Recepte des Servaiges qui se payent au jour N. D. de Septembre: & est assavoir, que ceux, qui sont serfs quant ils se marient doivent cinq sols par. & à leur erespat 5. sols, & avec ce doivent chascun an un denier, & ceux qui sont defaillans des choses dessusdites, pour chascune fois doivent amende de 60. sol.* [Le Roman *de la Rose* MS.

Et s'est en leur Servage mis
Por ce qu'il erent anemis.]

¶ SERVALITER, Serviliter, more servorum. Tabul. S. Clodoaldi ad an. 1301. *Idem Crispium pro sua voluntatis arbitrio usque ad vi. libras Paris. in quibus dampnificavit eos & ideo præsente procuratore ipsum Servaliter condempnari ad resarciendum damnum prædictum.* Id est, tamquam servus per sui corporis apprehensionem bonorumque manucaptionem: quod in hominem liberum non facile cadebat.

¶ SERVANS, ut *Serviens*, Custos. Charta Guillermi de Linieriis an. 1268. apud Thomasser. in Biturig. p. 196. *Concedimus quod quilibet burgensis sit tanquam Servans dictorum nemorum & aquarum, ita videlicet quod si invenerint cum dictis nemoribus aliquem scindentem & in aquis mortuis piscantem ut ei burgensi credatur tanquam suo vel domino per sacramentum.* Vide *Sirvent.*

¶ SERVANTIA, ut *Serjantia*, infra in *Serviens*. Codicillus Bertrandi de Turre, an. 1281. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 508. *Lego Stephano Briscar ad vitam suam centum solidos annuos & la Servantia castri mei de Reta.* Vide infra *Serventagium* & *Sirventia*.

¶ SERVARE, f. pro *Servire*, Eadem saltem notione, in Charta Henrici Reg. Angl. ann. 1457. ex Chron. Johan. Whethamstedii pag. 420. *Et quamvis ita sit* (quod) *nos .... qua Servare poterunt pro bono nostro & regni nostri, procedere libere possemus.* Vide *Servire* 2.

¶ SERVARE SE, Se gerere, Gall. *Se comporter*. Laur. Byzyn. in Diario belli Hussit. an. 1421. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 184. *Item quod sacerdotes ex parte Servent se secundum ordinem divinum & imitationem propheticam & apostolicam.*

¶ SERVATIO, Exceptio, Gall. *Reserve*. Charta an. circ. 1000. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 356. *Has omnia superius dicta cum ipsa ecclesia sine ulla Servatione vel minoratione tradimus.*

¶ SERVATOR, Locum-tenens, vicarius. Gregor. M. lib. 12. Epist. 3. *In Panormitana autem parte loci Servatorem tui me sufficit elegisse.* Eodem sensu occurrit in leg. si quis furem. de furtis. Vide supra *Salvator* 1.

SERVATORIUM, Piscina, *Reservoir d'eau*, in Charta Manassis Lingon. Episc. an. 1190. apud Perardum p. 263. *Poisson mis en serve*, id est, in servatorio, in Consuetudine Nivernensi cap. 26. art. 5. [Vide *Salvatorium* 2. & *Serva* 2.]

SERVORIUM, Eadem notione, Piscina, in Fleta lib. 2. cap. 73. §. 20. lib. 5. cap. 24. §. 12.

SERVATORIUM, Penus, arca. [Gloss. Lat. Gr. *Servatorium*, φυλακτήριον.] Statuta Ordinis de *Sempringham* p. 747. *Cistas, vel arcas, vel alia Servatoria licite habeat ad utensilia sua & recellas suas fideliter servandas.*

¶ SERVELERIA, SERVELLERIA, Cassidis species, quæ superiorem capitis partem operit, Ital. *Cervelliera*, Gall. *Cervelliere*. Extractum computi an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. pag. 326. col. 1. *Item, viii. Servelerias pro vi. s. vi. d. gr.* Informat. pro passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerm. *Item centum viginti Servellerie.* Vide *Cervellerium*.

¶ SERVENTA, Ancilla, famula, Gall. *Servante*. Statuta Astens. c. 27. fol. 30. *Ordinatum est quod dominus possit impune, moderate percutere & castigare suum scutiferum & Serventam, seu pedisequam, &c.* Vide *Serva* 1.

SERVENTAGIUM, SERVIENTELA, Servitium, [*Servientis* feudum, beneficium, seu reditus propter ejusdem officium.] Charta Isti Episc. Tolos. apud Sammarthanos: *Insuper supradictus Præpositus dedit eis ex toto suo honore Præpositurale, quam habebat in termino civitatis Tolosæ de sancto Stephano, totam guardam, & totum Serventage, & pro hoc fevo dederunt, &c.* Charta Bernardi Vicecomitis de Minorba an. 1100. to. 10. Spicilegii Acher. p. 165. *Cum silvis & forestiis, & cum omnibus fevalibus & vicariis, & Serventagiis, &c.* Tabularium Conchensis Abbatiæ Ch. 522. *Hoc est donum, quod fecit .... illum Serventage de illa decimatione de Clauniag, &c.* Tabularium Nobiliacensis Abbatiæ: *Medietas Servientela decimariæ, &c.* [Charta ann. 1258. apud Thomasser. in Biturig. pag. 157. *Si dicta domina Margarita alienaverit aliqua, ... sive Servientelas dederit seu vendiderit, &c.* Vide in *Serviens*.]

¶ SERVIENTAGIUM, Eadem notione. Charta an. 942. inter Probat. to. 2. novæ Histor. Occitan. col. 85. *Hæc omnia prædicta ego Atto Vicecomes dono .... cum omnibus fevalibus vicariisque atque Servientagiis, venationibus, &c.*

¶ SIRVENTAGIUM, in Charta Guillelmi IV. Comit. Tolos. an. 1079. ibidem inter Probat. col. 307. *Laudamus & concedimus ... cum vicariis, cum Sirventagiis, cum venationibus, &c.* Charta an. 1103. ibidem col. 364. *Cum omnibus fevalibus & vicariis utriusque sexus, & Sirventagiis, &c.* Rursum occurrit in Charta an. 1147. ibid. col. 518.

¶ SERVENTIA, Eodem intellectu in Charta inter Probat. Hist. MS. S. Cypr. Pictav. p. 449. *Vendidi & concessi .... nonam partem me contingentem in Serventia decimæ de Linere quam ego & pencionarii mei habebamus & tenebamus ab eleemosinario.* Ibidem p. 414. plura habentur de *Serviente* ejusque reditibus. Vide *Sirventia*.

¶ SERVIENTARIA, Eodem sensu. Testam. Guillermi de Turre ann. 1315. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 538. *Item lego dicto Chapceyrat Servientariam de la Bessa, &c.*

☞ *Serventois* vocant Poetæ nostrates, ut opinor, poemata in quibus *Servientium* seu militum facta & servitia referuntur: unde vocis etymon; neque enim placet Borelli sententia quæ *Serventois* à Gall. *Servel*, cerebrum, deducit, satyricumque esse poema statuit, quod à Picardis acceperunt Poetæ Provinciales. Le Roman *de Vacce* MS.

Mes ore puisse lengues penser,
Livret escrire & translater,
Faire Romanz & Serventois, &c.

¶ SERVICIA, pro Cervisia, non semel occurrit in Charta an. 1492. apud Rymer. to. 12. p. 471.

¶ SERVICIABILIS, Qui servit & colit. Epist. Jani Reg. Cypri ad dom. *de Sylly* inter Acta SS. tom. 3. Mart. pag. 753. *Humillima & obediens Serviciabilis Dei, oro dulcem Jesum ut epistola mea te possit reperire salvam & incolumem.* Vide *Servitialis.*

¶ SERVICIUS, pro Servitium, in Placito an. 918. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 57.

SERVIDA, Servitium, *Service.* Adalardus in Statutis Corbeiensibus lib. 2. c. 1. *De cætero unusquisque frater, quidquid de horto suo poterit acquirere supra Servidas, quas fratribus facere debent, pleniter absque ulla deminoratione deferant opportuno tempore Abbati.* i. ultra quod fratrum usibus addictum est: unde legendum putaverim *servisas.*

¶ SERVIENCIA. Vide *Servientia.*

SERVIENS, Minister, famulus. Apud Fortunatum Epist. 3. ad Mumolenum lib. 10. Poëm. sic inscribitur: *Dominis illustribus cunctisque magnificis omni desiderio complectendis, Servientibus Dominorum.* [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1200. to. 1. Ordinat. pag. 24. *De Servientibus laicis scholarium, &c.* Addit. ad Translat. S. Filiberti sæc. 4. Bened. part. 1. p. 563. *Servientem suum sic interpellavit: Prapara, inquit, nobis refectionem, ut cum reversi fuerimus, statim comedamus. Et ille ad dominum suum, &c.* Statuta S. Claudii an. 1448. p. 56. *Item, Servientibus infirmariæ ejusdem monasterii, &c. Serjant* nostris eadem notione. *La Bible Guyot* Pruviniensis:

N'y aura ancelle ne Serjant.]

¶ SERVIENS *de Pane & Mensa*, Famulus domesticus, in Chartul. Gemmetic. to. 2. p. 5. *Nec non & Servientibus de pane & mensa Monachorum eam libertatem in pasnagio, quam tempore patris mei habuerunt, habendam concedo.*

SERVIENS, Armiger, *Escuier*, sic dictus quod *Militi* quodammodo *servitium* exhiberet & obsequium; ejus quippe scutum & arma deferebat, unde *scutifer* dictus. Matth. Paris p. 396. *Armigerorum autem & Servientium centies occurrit.* Radulfus de Diceto an. 1191. *De castrorum excubiis summe sollicitus, Militibus 20. Servientibus 50. &c.* Idem an. 1194. *Obsessi sunt intus Milites 4. Servientes 20. &c.* Bromptonus: *Ubi de familia Regis 5. Milites & 20. Servientes occisi sunt.* Vide *Escaëta cum hærede*, & *Valeti.*

¶ SERJANTUS, Eadem notione. Epist. Henrici Imp. CP. an. 1206. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1074. *Illi vero quibus custodia civitatis deputata fuerat, circiter XL. Milites de nocte cum Serjantis suis recedentes, &c.*

SERVIENTES, Vassalli. Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 70. *Et vero Raymundus & Willelmus frater meus, & ego Unzandus istius honoris Servientes damus, &c.* [Charta Ludovici Comitis Blesens. an. 1197. *Qui vadium clerici vel militis, vel alicujus Servientis mei habebit, non tenebit illud ultra viginti dies, nisi sponte sua, &c.* Charta ann. 1257. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Obsederunt fortalicium dicti castri in quo erant milites & Servientes dom. Comitis. Homines jure Servienti pertinentes*, dicuntur in Privilegio Caroli IV. Imp. an. 1357. inter Instrum. tom. 5. Gall. Christ. novæ edit. col. 526.]

SERVIENTES, Milites pedites, qui vulgo Scriptoribus nostris *Sergeans.* Gesta Francorum expugn. Hierusal. c. 46. *Congregati ergo simul fuerunt 120. millia equitum, & peditum 30. millia præter clientes & Servientes.* [Statuta Synodi Biterr. ann. 1375. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 664. *Cum ... intellexerimus quod nonnulli sacerdotes, & alii in sacris ordinibus constituti .... cultellos longos desuper publice ad modum Servientium & ribaldorum in cleri vituperium deferant, &c.* Passim. *Servientes ad pedem*, pluries in Computo an. 1202. apud D. *Brussel.* to. 2. de Usu feud. p. CLXIV. Rotulus Cameræ Comput. an. 1252. *Les communes qui envoyerent Sergeans de pieds, &c.*] Erant etiam

SERVIENTES EQUITES. Rogerus Hoved. in Richardo I. *Willelmus cognomento Cocus, serviens Richardi Regis Angliæ, in custodiendo Castellum de Leuns, cepit de familia Regis Franciæ 24. Servientes equites, quos Rex Francia miserat ad muniendum Castellum de Novomercato.* [Epist. Alphonsi VIII. Reg. Castellæ ad Innoc. III. PP. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 473. *Fuerunt qui venerunt .... usque ad decem millia Servientium in equis, & usque ad quinquaginta sine equis.* Litteræ Joannis Comit. Armaniac. an. 1356. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. p. 102. *Obtulerunt nobis nomine Regis ... se paratos nos juvare .... de mille Servientibus armatis equitibus, &c. Servientes ad equos*, in laudato Computo an. 1202. ibid. non semel. *Serjans à cheval & à pié*, apud Villharduinum pag. 91.]

SARJANTES, Eadem notione. Godefridus Monachus S. Pantaleonis an. 1167. *Cum 500. fere Sarjantibus .... ad auxilium Reinoldo venerunt.*

¶ SERJANTES, Eodem intellectu. Litteræ an. 1197. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 664. *Trecentos Serjantes quos* (Tornacenses) *mittere solebant domino Regi in expeditionibus suis, ei mittere non poterunt.* Infra: *Cives etiam nullam debent domino Regi dare pecuniam pro Serjantibus istis.*

SERJANTI, in Epistola Henrici Balduini Imper. CP. fratris in Gestis Innoc. III. *In munitione ejusdem civitatis, quæ Rossa dicitur, H. de Teneramunda .... cum multis Militibus & Serjantis reliquimus.* [Epist. Anonymi de capta urbe CP. ann. 1204. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 786. *In terra siquidem sæpedicta erant Serjanti, Pisani, Geneciani, Daci & alii ad eam conservandam & protegendam constituti, qui exibant turrim, & introibant sicut volebant ad Sagittandum nostros.*]

SARGANTI, in Charta Henrici IV. Imp. apud Goldastum to. 1. Constit. Imper. p. 287. *Milites itaque & Sarganti jurabunt obedire illi, quem magistrum ac ducem eis constituemus.* Willebrandus ab Oldenborg in Itiner. T. S. *Inter quos & ipsum multi Sarganti pedites.* Godefridus Monach. S. Pantaleonis an. 1195. *Milites itaque & Sarganti jurabunt obedire illi, &c.*

¶ SERGANTI, in Chron. Bonæ Spei p. 266. *Ipsosque quittamus & liberamus imperpetuum ab omni onere receptionis .... canum, servientium, Sergantorum, &c.*

SERVIENTES, vel *Servientes fratres*, in Ordinibus Militaribus Hospitalariorum, Templariorum, & Teutonicorum Militum, dicti, qui non ex genere militari vel nobili, in eo ordine militabant. Will. Tyrius l. 12. c. 7. de Templariis: *Tam equites, quam eorum fratres, qui dicuntur Servientes.*

¶ SARIANDI, Eodem sensu, in Statutis Equit. Teuton. art. 52. apud R. Duellium to. 2. Miscell. pag. 54. *Duos etiam fratres milites habebit comites, unum fratrem Seriandum, dispensatores duos.*

SERVIENTES, Apparitores Regii: nostris *Sergeans.* Edictum Philippi Regis Franc. an. 1302. c. 28. *Item inhibemus, ne Servientes faciant adjornamenta*

seu citationes sine precepto Senescalli, Ballivi,... aut alterins jndicis, &c. Passim.

☞ Ejusmodi Servientium alii erant *equites*, alii *pedites*. De iis pluribus agit laudatum Philippi Edictum à Cl. V. *de Lanriere* editum to. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 357. Exstat ibid. p. 352. ejusd. Regis Statutum quo *Servientes equites* Castelleti ad 80. reducuntur, ut & *Servientes pedites*. Inter Notarios & Advocatos recensentur Servientes, in Litteris Caroli Reg. Franc. an. 1325. tom. 2. Ordinat. pag. 3.

SERJANDUS, ex Gallico, *Serjant*, in Statutis secundis Roberti I. Regis Scotiæ cap. 28.

¶ SERVIENS, Locum-tenens, in Charta Archembaldi dom. Borbonii an. 1233. inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 137. *Notum facio ... quod cum ego posuissem in villa Brivatensi quemdam Servientem ex parte domini Regis & nostra, pro dom. Regis & nostris negotiis in prædicta peragendis:.... mihi constitit evidenter.... quod nullus Serviens regius aut bajulus, aut aliquis alius ex parte dom. Regis aut nostra debebat in villa Brivatensi manere.*

¶ SERGEANTIUS, Eodem sensu, in Actis S. Francisci de Paula tom. 1. April. p. 231. *Coletum venisse hospitiumque cum socio accepisse apud D. Sullier Sergeantium regium.* Vide infra *Servientes armorum.*

¶ SERVIENS dictus Tiro, Gall. *Apprenti*, quod magistro suo *servitia* exhibere teneatur. Charta apud *Madox* Formul. Angl. p. 98. *Testatur quod præfatus Johannes Nynge morabitur cum eodem Johanne Hervy ut ejus Serviens & apprenticius, à festo Pascha ultimo præterito, usque finem & terminum sex annorum tunc proxime sequentium plenarie completorum. Per quem vero terminum idem Johannes apprenticius magistro suo bene & fideliter deserviet.*

SERVIENTES ARMORUM, Qui *servientes de armis*, dicuntur Thomæ Walsinghamo p. 316. [*Servientes sive clientes cum armis*, Bartholomæo Scribæ in Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 524.] nostris, *Sergeans d'armes*. Guill. *Guiart* an. 1298. de quodam Amalrico *l'Alemant*:

Cis estoit lors à ma creance,
Serjant d'armes au Roi de France.

☞ *Servientes armorum*, ut iis corporis sui custodiam committeret, instituisse Philippum Augustum docet R. P. *Daniel* to. 2. Milit. Franc. lib. 9. c. 12. quem consule, si placet. Adde Observat. Andr. Duchesnii in Alanum *Chartier* p. 864. & 865.

De eorum officio audiendus inprimis Butilerius in Summa rurali lib. 2. *Les Sergens d'armes sont les Maciers, que le Roy a en son office, qui portent maces devant le Roy. Sont appellés Sergens d'armes, pource que ce sont les Sergens pour le corps du Roy: Et doivent & peuvent adès porter leurs armeures jusques à la Chambre des Comptes du Roy, & peuvent faire sergenterie par tout le Royaume, & doivent avoir gages du Roy. Item ils doivent estre quittes de toutes tailles & subsides courans aux pays, ne ne doivent avoir Juge, que le Roy & son Connestable, mesme en defendant, &c. Et est leur office de voiager: car suppose que le Roy si allast de vie à trepas, jassoit ce que tous autres Officiers soient demis de leur Office par la mort du Roy, toute fois ne le sont mie Sergens d'armes, mais demeurent tousjours tant qu'ils vivent, se ils ne forfont, &c.* Iis persæpe castrorum custodiæ commendatæ. Gesta S. Ludovici Reg. Francor. *Castellanum Bellicadri Servientem Regis ad arma strenuum, proh dolor! occiderunt.* Statutum Philippi V. datum Pontisaræ 18. Julii an. 1318. *Et quant aucuns des chasteaux, qui sont en frontiere escherront, nous y mettront des Sergens d'armes, qui garderont lesdits chasteaux pour leurs gages de la maçe, & n'est pas nostre entention de donner plus nulles gardes de chasteaux, ainçois les garderont les Sergens d'armes pour leurs gages, si comme dessus est dit.* Scheda Regi Gisortium delata ann. 1323. *Item des Sergens d'armes à qui le Roy donne leur gages de maçe de certaine science à prendre sur les domaines en ses Baillies & Seneschauçées, lesquiex gaiges ils doivent prendre à l'ostel, ou si comme l'Ordonnance contient, se ils sont establis Chastellains aux gages de leurs maçes ès Baillies ou Seneschauçées, où lesdits chasteaux sont assis, li Rois veut que ceux qui sont establis Chastellains au gaiges de la maçe, ou ayent autre office, preingnent lesdits gaiges où ils feront personnel residence, tous les autres prandront leurs gaiges en l'ostel le Roy.* Eorum postmodum *vadia* assignata fuere super Thesauro regio, Statuta Philippi VI. an. 1342. [to. 2. Ordinat. p. 174. in quo hæc leguntur: *Nos Sergeants d'armes qui sont establis à garder nos chasteaux des frontieres, devers les advenuës de nostre royaume.*] Statutum aliud pro Hospitio Regis & Reginæ an. 1285. titulo *de Fouriere: Item Sergens d'armes, trente, lesquels seront à court sans plus, deux Huissiers d'armes & 8. autres Sergeans avec, & mangeront à court, & porteront tousiours leur carcois pleins de quarreaus, & ne pourront partir de court sans congié.* Habentur præterea Statuta alia pro Servientibus armorum complura, Philippi VI. nempe, quo cavetur ne in posterum numerum centenarium excedant: Caroli V. Franciæ Regentis, 27. Febr. an. 1359. quo ad sex reducuntur, cum interdicto ne bina officia teneant: & ejusdem Caroli Regis 10. Dec. 1376. in Regesto Parlamenti *Olim* fol. 78. quo vetantur Servientes armorum, judicum decreta universim *Servientibus* inscripta, executioni mandare, cum aliud sit Servientium armorum munus, nec forum spectet. Exstat denique Arestum Parlamenti 12. Sept. quo rescinduntur Literæ Guesclini Comitis Stabuli, vel ejus Vicarii, quibus jurisdictionem in Servientes armorum ad se pleno jure spectare asserebat. Vide in hanc rem veterem Consuetudinem Franciæ lib. 4. c. 6. pag. 551. edit. 1598.

☞ Ad jurisdictionem vero Comitis Stabuli in *Servientes armorum* quod spectat, hæc habentur in Statuto Johannis Reg. Franc. an. 1355. tom. 3. Ordinat. p. 30. *Et aussi demourra à nostre Connestable la congnoissance des Sergenz d'armes en deffendant tant seulement, & en actions personnelles, esquelles il n'aura garde enfrainte.* Addit Carolus Regis primogenitus in Statuto anni seq. ibid. p. 135. *En tant comme resgarde le fait de leurs offices tant seulement.*

CLIENS ARMORUM *Domini nostri Regis*, in Charta an. 1401. apud Hemereum in Augusta Viromanduorum p. 307. Scribit Nangius in S. Ludovico, Ingerrannum de Codiciaco submonitum fuisse, *non per Pares, nec Milites; sed per Clientes aulicos.* Ubi Chronicon Sandionysianum *Clientes aulicos* vertit, *des Sergens d'armes*. Interdum enim Servientes armorum ad magnatum submonitiones adhibitos colligere est ex Chronico Flandriæ cap. 63.

☞ Suos etiam Servientes armorum habuit Dalphinus Viennensis: quorum munia & privilegia eadem erant atque Servientium armorum Regis Francorum. Litteræ Humberti an. 1347. to. 2. Hist. Dalph. p. 566. *Humbertus Dalphinus Vienn. dilecto fideli nostro Henrico Garini de Turre, salutem, & sinceræ dilectionis augmentum. Quoniam ad tuitionem, deffensionem, & custodiam nostræ personæ continuam, certas personas fideles, & sollicitas maxime, Servientes*

armorum eligere nos oportet, qui in bellorum actibus sint fortes, & nostra persona fidelem custodiam vigilantes studeant exhibere. Cætera lectori consulenda permittimus, ne simus longiores.

Angli *The Sergeants of armes*, etiamnum vocant, qui robustiores ferunt ex argento baculos, interdum deauratos, corona & insignibus regni in summitatibus exornatos, ut qui non nisi jussu ipsius Regis vel Concilii ejus Curiæ parlamentariæ, & Cancellarii, vel Thesaurarii, atque hoc in rebus gravioribus, emittuntur. [*Sergents à masses d'argent* occurrunt etiam in Consuet. Hannon. cap. 48.]

SERVIENTES AD CLAVAM, apud Anglos, qui nostris *Sergeans à masse*, in libro inscripto *Justice of peace* p. 122. v°. & alibi. [*Sergent à masse*, in Consuet. municipali Ambian. art. 27.]

SERVIENS CURIÆ, Is fortean qui prædium possidet servitio viliori obnoxium, cujusmodi est *Sergentaria*. Notitia judiciaria an. 1149. sub Rogerio Siciliæ Rege, apud Camillum Peregrinum in Hist. Longobard. *Testificatus est prædictum Landonem & ejus hæredes, terram possedisse illam per 40. annos, & de hac & de aliis terris eorum de servitio unius Servientis Curiæ deservisse.* Ibidem: *Perhibens illam Landoni Girardi avo suo concessisse, qui ab hoc servitio unius Servientis Curiæ deservierat.*

☞ Alii sunt *Servientes curiæ* memorati in Tabul. Elnon. ii quippe intelliguntur feudatarii qui ad frequentandam curiam domini sui tenentur ejusque placitis interesse, uti statuunt Chartæ infeodationis. Vide *Placitum* & *Secta* 3.

¶ SERVIENTES ECCLESIÆ. Charta apud Menester. Hist. Lugdun. p. 12. *Item cum magister operis Ecclesiæ Lugduni sit Serviens Ecclesiæ Lugduni, &c.* Vide infra in *Parva Sergentia*.

¶ SERVIENTES EXCUBIARUM, *Sergent du Guet*; in Statuto Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1302. to. 1. Ordinat. p. 353.

SERVIENTES FEODATI, Certis ac definitis servitiis obnoxii ratione feudorum ac prædiorum, quæ dicuntur *Serjantia*, & *Serganteria*. [*Sergent feodé* vel *du fief*, in Consuet. Britan. art. 21. *Sergent fieffé*, in Consuet. Silvanect. art. 87. *Serviens feodaliter*, in Tabul. Pontis Otranni: *Rainandinus Groster dedit in elemosinam octo sextariatas terræ ... Fidejussores extant Petrus Vastet feodaliter Serviens terræ illius, & Albinus prætor Maumoconii.* Judicatum an. 1288. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. pag. 172. *De Servientibus feudatis qui petebant ut possent suas Serjanterias ad firmam tradere: concordatum fuit, quod ipsi suas Serjanterias non poterant affirmare, nec ad tempus tradere, nisi fuerit de mandato dom. Regis, vel Baillivi sui. Servientes feodati*, in Charta an. 1218. pro Templariis Rupellensibus.] *Feuda servientium*, in Charta an. 1230. *Clientelæ, quæ vulgariter Serganteriæ dicuntur*, apud Matthæum Paris an. 1256. [*Sergenteries fieffaux*, in Consuet. Norman. c. 33. 94. *Sergenterie fieffée*, in Aresto Candelosæ ann. 1269. &c.] Assisiæ Hierosolym. MSS. cap. 190. *Toutes manieres de gens peuvent bien fié de Sergent acheter par l'assise & usage dou Royaume de Jerusalem, mais que ils soient tels, que ils aient voit & respons en court, & que il puisse faire ce que fié doit de homage & de service. Sergentiarum* vero aliæ *Magnæ*, aliæ *Parvæ*.

MAGNÆ SERGENTIÆ, inquit Bracton. libr. 2. c. 16. §. 6. sunt, *quæ exercitum Regis aut patriæ tuitionem spectant, & hostium deprehensionem: ut si quis ita feoffatus fuerit per Sergentiam inveniendi Domino Regi unum hominem vel plures, ad eundum cum eo in expeditionem ad exercitum, equites, vel pedites, &c.* [Charta an. 1266. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 265. *Johannes filius Nigelli tenet de Rege unam hidam terræ arabilis in Borstalle ... per Magnam Serjantiam custodiendi forestam de Bernwode.* Alia an. 1361. ibid. pag. 490. *Isabella de Handlo tennit .... unum messuagium ... à Dom. Rege in capite per Magnam Serjeantiam inveniendi unum hominem & custodiendi forestam de Shotover & Stowode.*] Littleton. lib. 2. c. 9. *Tenure par graund serjeantie est l'ou un home tient ses terres ou tenement de notre Seigneur le Roy, per tiels services que il doit en son propre person faire al Roy, comme de porter banner nostre Seigneur le Roy, ou sa lance, ou d'amener son hoste ou d'estre son Marchal, ou de porter son espée devant lui à son coronement, ou son caruer, ou son buther, ... ou faire autres tiels services.* Mox addit, ideo *Magnam serjantiam* appellari, quod *longe præcellat servitium tenura per scutagium.* Deinde servitium Scutagii non esse ratum ac definitum, ut est servitium *Magnæ serjantiæ.* Servitium præterea *Scutagii* extra regni limites, servitium vero *Magnæ serjantiæ* fere semper fieri intra regnum. Sed & *Magnam serjantiam* non nisi à Rege teneri: denique tenentes per *Magnam serjantiam* tenere à Rege per servitium Militis, eoque nomine Regem habere ab iis *wardam, maritagium, & relevium*, secus vero de Scutagio, nisi à Rege nude pendeat. Similia habet Britton. p. 162. 164. Meminit Rogerus Hovedenus pag. 779. *Serjanteriarum Regis, quæ non erant de feodis Militum.* [Ejusmodi sunt *Sergentiæ* quarum mentio occurrit apud eumd. Kennett. pag. 292. *Per Serjantiam espicurnantiæ Cancellariæ dom. Regis.* Et pag. 308. *Per Serjantiam scindendi coram dom. Rege die Natalis Domini & habere cultellum dom. Regis de quo scindit.* Rursum pag. 569. *Per Serjantiam mutandi unum hostricum dom. Regis, vel illum hostricum portandi ad curiam dom. Regis.*] Porro *Magnæ sergentiæ* dividi non possunt, *ne cogatur Rex hujusmodi servitia sua recipere per particulas*, inquit auctor Fletæ lib. 5. cap. 9. §. 28. Vide lib. 3. c. 14. §. 7. Regiam Majestat. lib. 2. c. 71. §. 5. & Statuta secunda Roberti I. Regis Scotiæ cap. 7. §. 2.

PARVÆ SERGENTIÆ sunt eæ, quorum servitium ad dimidiam marcam debeat appretiari, vel quæ non respiciunt Regem, nec patriæ defensionem, ut equitare cum domino, vel domina, & portare brevia, pascere leporarios & canes domini, mutare aves, invenire arcus & sagittas vel portare, &c. apud Bracton. lib. 2. cap. 16. §. 6. c. 35. §. 6. c. 37. §. 5. Adde Fletam lib. 1. cap. 10. 11. lib. 3. cap 14. §. 7. Littletonem sect. 159. 160. 161. Cowellum lib. 2. Instit. tit. 3. §. 2. 3. & Rastallum verbo *Grand Serjanty*. Ejusmodi *Parvarum Sergentariarum* passim mentio occurrit. [Litteræ patentes Henrici II. Reg. Angl. an. 1155. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. v. *Nos non habebimus custodiam heredis vel terræ alicujus qui tenet de alio per servitium militare, occasione alicujus parvæ Serjanturæ quæ tenetur de nobis per servitium reddendi carellos, vel sagittas, &c.*] Charta Libertatum Angliæ ann. 1215. *Nos non tenebimus custodiam hæredis vel terræ alicujus, quam tenet de alio per servitium Militare, occasione alicujus Parvæ Serjanteriæ, quam tenet de nobis per servitium reddendi cultellos, vel sagittas, vel hujusmodi.* Charta Philippi Augusti ann. 1211. apud Hemereum: *Item de serjanteriis antiquis, quas Ecclesia S. Quintini habuit temporibus Radulfi & Philippi Comitum Viromandensium, ita statutum est, quod si ille, qui serjanteriam tenuerit, trans-*

tulerit se ad religionem, vel ita senex sit vel impotens; quod suum non possit officium exercere, ille qui propinquior erit in genere, succedat, & in ea libertate, in qua ille prius eam tenuerat. Si tamen illam serjanteriam diviserit, poterit etiam illum justitiare, sicut prædecessorem suum, nec illum, qui serjanteriam dimiserit, poterit capitulum garandire vel defendere, nisi eum specialiter, qui de ea tenens fuerit & saisitus. De illis autem communibus servientibus, qui serviunt Canonicis in propriis personis, ... puta de illis, qui serviunt de pane faciendo, de furno calefaciendo, de buticulariis, &c. Atque ii dicuntur *Franci servientes*, Gallice *Francs Sergeans*, quod ab omni tallia & vili alio onere immunes sint. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1289. apud eumdem Hemereum: *Concessimus per nostras literas ipsis Decano & Capitulo, quod, quamdiu ipsi cessarent à pastibus suis solitis, haberent omne commodum suorum francorum Servientium, qui eisdem in Capitulo in propriis personis in dictis pastibus servire tenebantur, convertendum & ponendum in acquisitionem debitorum. ... Et quod præfati Franci servientes dictis pastibus cessantibus gaudebunt libertatibus quibus gaudebant, quando dictis Decano & Capitulo in dictis pastibus serviebant, &c.* Supra in Charta an. 1288. dicuntur *Servientes Ecclesiæ*. Erant autem illi *Buticularius, Panetarius, Scutellarius, Furnarius, Custodes ostii, Deportatores panis, Latores Literarum, Magister coquus, Subcoqui*, ab omni munere immunes. *Li Sergens comuns, francs & quittes de le Commune, des mises & de le charge de le Commune: Sergens en l'Office de Maistre keu, & Soubkeu, d'Huissier, Bouteillier, d'Eschuer, de porter lettres.* Ita membranæ veteres, inquit idem Hemereus. Ejusmodi perinde est sergenteria, de qua Codex Croylandensis Monasterii: *Concessimus etiam tunc sergentiam Ecclesiæ nostræ Semanno de Lek, qui veniens coram Conventu in nostro publico Parliamento similiter juramentum præstitit, quod fidus & fidelis nobis existeret, & officium suum diligenter custodiret. Recitavimusque illi officium suum, scilicet quod sit intendens tam in noctibus quam diebus, & ille illuminabit omnia luminaria Ecclesiæ, ... pulsabit omnes pulsationes, &c. Sergenteria de placito spatæ apud Feritatem S. Matthæi, &c.* Regestum Feodor. Comitatus Pictaviensis: *Joannes Vigeris, Clericus homo Do. Comitis Pictav. de ballia sua la Ferroniere S. Maxentii, ad homagium planum, & ad servitium unius tripodis, & unius calderiæ sufficientis ad unum bovem coquendum, quando sibi in domo sua S. Maxentii est necesse.* In Aresto an. 1265. in 1. Regesto Parlam. f. 38. Alibi f. 195. *Quidam de Normannia tenens quandam sergenteriam a Rege, videlicet jus piscandi in aqua Regis apud vallem Rodolii, pro qua tenebatur Regi reddere omnes vendesias quas capiebat ibidem, &c.* Ubi *vendesia*, est pisciculus, nostris *Vendoise*. Ejusmodi servientium feodalium vilia alia servitia recenset præterea Tabul. S. Dionysii an. 1284. *Que il pour la raison de ladite Serjanterie d'Anvers estoit tenu à garder les prés audits Abbé & Convent, les bois, les garennes, la justice de l'iaüe, mettre les bornes, faire les venes, garder les persons & les prisonniers, faire les semonces & les adjournemens, gagier les hommes de ladite ville, & prendre en tous cas ou il afferra, & faire toute maniere de service, qui appartiennent à servant, soit en gardant ou en justiciant, &c.* Tabular. S. Albini Andegav. *Precata est ista Adelais Abbatem & Monachos, ut pro amore suo concederent unum bordagium in ipso alodio uni suo servienti, nomine Bernerio, & uni suo hæredi post illum in servientagio, ut sicut ille Bernerius servierat exinde sibi, id est, Adelaidi antea: sic postea ipse & unus hæres suus serviret Monachis: post illius autem & sui hæredis decessum, rediret in dominium Monachorum.* Ubi *serventagium* precariæ & sergenteriæ species est. Regestum feodorum & servitiorum ex Camera Comput. Paris. fol. 6. *Huë Waspal tient sa terre par Sergenterie, & doit garder la porte du chasteau de Roüen.* Fol. 76. *Robert du Chastel tient sa terre du Roy par Sergenterie, & doit aler comme Sergent du Roy à prendre les larrons.* Fol. 174. *Jeans de Lannet est Sergens du Roy de 20. arpens de terre, &c. Le service que tels Sergens doivent au Roy, est de garder les maisons des Chevalliers de la Chastellenie, toutesfois que il forfont contre le Seigneur, & aler en chevaulchie du Seigneur de Champagne.* Andegavensia Homagia præstita Mariæ Reginæ Siciliæ ann. 1287. in Regesto Ludovici Regis Siciliæ & Ducis Andegavensis: *Pelerin de Roboan est obligé à cause du fief de Botars au devoir de garder les larrons qui sont pris en la forest de Monnoir. Perrot Rileau de Perçay à cause de son fief est obligé à devoir de garder les prisonniers, & les rendre à Baugé.* Folio 94. *Guillaume Augier doit foy simple à cause de sa Sergenterie fayée en la ville & quinte du Mans à service d'aller en la compagnie du Prevost & des Francs du Mans porter le Crucifix à S. Julien en la Procession & Sermon le jour de Pasques Flories pour tout devoir. Saimon Martineau doit foy simple à cause de la Sergenterie fayée de S. Calays à devoir d'estre le jour de Pasques Flories à veoir rompre les lances que les Francs rompent, & estre en la compagnie du Comte ou de celluy qui represente sa personne à convoier la Croix en l'Eglise de S. Julien, &c.* Vide Histor. Reomaensem pag. 324. 325.

¶ SERVIENTES FRANCI, Gallice *Francs Sergeans*: Vide supra in *Parva Sergentia*.

¶ SERVIENTES GENERALES, Iidem qui Apparitores Regii, quorum jurisdictio nullis limitibus coercetur. Statutum Ludovici Hutini ann. 1315. to. 1. Ordinat. pag. 622. *Item. Conqueritur idem Dux* (Britanniæ) *super eo quod quidam Servientes nostri, qui dicunt se esse Servientes Generales in ressorto Britanniæ, sergentant ibidem, &c. Servientis generalis* in villa S. Eugendi mentio est in Statutis S. Claudii an. 1448. pag. 56.

¶ SERVIENS CUM GLADIO, Idem qui *Serviens armorum. Robertus de Noviller armiger, debet servitium x. dierum, tanquam Serviens cum gladio*, apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 1. p. 172.

SERVIENTES HUNDREDI, dicti olim apud Anglos, qui posta *Ballivi*. Spelm. ex Bractono lib. 5. tract. 1. c. 4. n. 2. p. 330. & alibi.

SERVIENTES AD LEGEM, dicti olim in Anglia Doctores, vel juris Antecessores, ut censet Joan. Seldenus in Prolegomenis ad Historicos Anglicos pag. 44. tametsi, inquit, *Judices* nostros *Doctoribus*, & *Servientes* Bacalariis respondere dicat Joannes Rossus Warwicensis. Spelmannus Causidicorum species tres statuit, inferiorem eorum qui *ad barros* vocantur: secundam *Apprenticiorum*: tertiam *Serjantorum*, vel *Servientium ad legem*, *qui olim Servientes Narratores* dicebantur, hoc est Advocati. Fortescutus de Legibus Angliæ cap. 8. *Advocati, qui in regno Angliæ Servientes ad legem appellantur.* Atque hi, inquit idem Spelmannus, summum obtinent gradum in Legum Anglicarum professione, sicut in Jure Civili, qui *Doctores* appellantur. Et licet *Serviens* quis hujusmodi opibus nonnunquam magis pollet, quam integrum fere *Doctorum* Collegium, etiam & multa hodie antecedit æstimatione: Doctorum tamen institutio nobilior fuisse videtur, & antiquis honoratior: *Doctoris* etiam ap-

pellatio est Magisterii : *Serjantis*, Ministerii. *Doctores* sedentes cathedrati infra curiam & pileati disputant. *Serjants* stantes promiscui extra repagula curiæ, quæ *barras* nuncupant, absque pilei honore, sed tenui calyptra, quam *Coifam* vocant, induti causas agunt & promovent.

Ad gradum autem hunc sic pervenitur. Cupidus legum adolescens, primo se sistit in uno Collegiorum Juris, (sunt enim 4. quæ & *Hospitia* vocant) emensisque illic studiosius annis 7. vel 8. *ad Barram*, ut loquuntur, hoc est, ad agendas causas, evocatur. Denos posthinc annos, vel 12. Lector publicus in aliquot *Hospitiorum* Cancellariæ emittitur, tantumdemque pene postea idem hoc munus in sui ipsius Collegio eo fastu exercetur, ut 2. vel 3. hebdomadarum spatio bis mille pene coronatos Gallicus expendisse unusquispiam dignoscatur. Laute enim epulari solet, convivasque adhibere præcipuos regni magnates. Hactenus Spelmannus, qui hos versus describit ex *Gowero* in Voce clamantis lib. 6. c. 4.

Et Apprentiuus, Sergandus post & adultus,
Judicis officium fine notabat eum.

Serjancius ad legem, apud Knyghtonum p. 2727. *Serviens D. Regis ad legem*, p. 2694. ubi ejusmodi Servientes ad legem postremi inter *Justitiarios* consident.

Sed de *Servientium ad legem* dignitate & prærogativa audiendus præsertim Joannes Fortescutus de Laudibus legum Angliæ cap. 50. ubi ait, in Anglicis Academiis non vigere *Bacalariatus*, & *Doctoratus* gradus, sed alium non minus celebrem, qui *Gradus Servientes ad legem appellatur*: & sub hac conferri, quæ subsequitur, forma. Capitalis *Justitiarius de communi banco*, de consilio & assensu omnium Justitiariorum, eligere solet, quoties sibi videtur opportunum, 7. vel 8. de maturioribus personis, quæ in prædicto generali studio magis in legibus profecerunt, quorum nomina in scriptis Cancellario Angliæ deferenda curat. Is vero per Regis Brevia, cuilibet electorum illorum mandat, ut coram Rege stato die, adsint, ad suscipiendum *statum & gradum Servientis ad legem*: quo quidem die electi illi *inter alias solennitates festum celebrant & convivium*, ad instar Coronationis regis, per 7. dies, ita ut singulorum expensæ non minores esse possint quam 16000. scutorum: quippe eorum quilibet tenetur dare annulos aureos *ad valentiam in toto 40. librarum ad minus moneta Anglicana*, cuilibet nempe Principi, Duci, & Archiepiscopo, qui hisce solennitatibus intersunt, ut & Cancellario ac Thesaurario Angliæ, annulum valoris 26. sterl. 8. den. & cuilibet Comiti & Episcopo consimiliter præsentibus, nec non Custodi sigilli, utrique Capitali Justitiario, & Capitali Baroni de Scaccario Regis, annulum 20. sol. & omni domino Parlamenti, Abbati, notabili Prælato, & magno Militi tunc præsenti; & aliis ejusmodi annulum unius marcæ, & sic de cæteris, adeo ut nullus fere sit Officiarius inferioris gradus, qui pro sua dignitate annulo non donetur. Amicis præterea & domesticis dant annulos, & *liberatam magnam panni unius sectæ*: adeo ut in nulla orbis totius Academia ad Doctoratus gradum consequendum tam magnifici sumtus fiant, ac dona erogentur: nec mirum, cum in Anglia Servientis ad legem dignitas lucri plurimum afferat, sitque gradus ad amplissimas dignitates consequendas. *Nullus est enim Advocatus in universo mundo, qui ratione officii sui tantum lucratur*, ac ille. Deinde nemo in regni licet legibus scientissimus, *ad officium & dignitatem Justiciarii in Curiis placitorum coram ipso Rege & communis banci, quæ sunt supremæ curiæ ejusdem regni ordinariæ, nisi ipse primitus statu & gradu Servientis ad legem fuerit insignitus*. Nullus autem ad hunc gradum assumitur, nisi in generali legum studio 16. annos ad minus compleverit.

☞ *Servientes Regis ad Legem* in Anglia sex vulgo jam numerantur, duo in Hibernia: *Servientium* vero *Communium ad legem* numerus procedit usque ad viginti in Anglia; at duo tantum sunt in Hibernia, tametsi plures esse possunt. Servientes Regis pro quibusvis privatis hominibus causas agere non prohibentur, præterquam adversus Regem: quod Servientibus Communibus non est interdictum. Qui Regi datur annulus non carius emitur quam 100. lib. cæteri proportione servata. Annuli qui à Servientibus Regis dantur iis inscribuntur verbis, *Deo*, *Regi & Legi*, Servientium vero Communium his, *Deo & Patria*.

Jam vero eorum habitus ejusmodi est: *Quilibet eorum semper utitur, dum in Curia Regis sedet, birreto albo serico*, quod primum & præcipuum est dignitatis symbolum, quoque in eorum creatione decorantur. *Nec birretum illud Justitiarius, sicut nec Serviens ad legem, unquam deponit, quo caput suum in toto discooperiet, etiam in præsentia Regis, licet cum Celsitudine sua loquatur. Roba* denique *longa ad instar Sacerdotis cum capicio penulato, circa humeros, & desuper collobio, cum duobus labellulis, qualiter uti solent Doctores legum in Universitatibus quibusdam, cum supradescripto birreto utuntur*. Potest etiam *stragulata veste, aut coloris bipertiti uti*.

☞ Per annum duntaxat à receptione utuntur servientes toga illa bipertiti coloris: dehinc in hieme nigri, in æstate violacei, in festis diebus coccinei coloris. Apud Hibernos servientes non induuntur tenui calyptra seu *coifa*, sed veste serica, uti patroni nostri, quæ ex anteriori parte aperta est globulisque ordinatim dispositis astricta.

Servientes de Manerio, Villici, quibus manerii cura incumbit. [*Serviens qui custodiebat manerium*, in Regest. S. Justi fol. 21. v°. Capitul. de Villis Caroli M. c. 39. *Volumus ut pullos & ova, quos Servientes vel mansuarii reddunt*, &c. Capitul. lib. 3. §. 191. *Auditum habemus qualiter & Comites & alii homines ... faciunt servire ad ipsas proprietates Servientes nostros de eorum beneficio, & curtes nostræ remanent desertæ.*] Matth. Paris ann. 1252. *Auditu igitur de tunsionibus quibus ostia confringebantur, & de clamoribus effractariorum & tumultu, accessit Serviens de manerio, ut eorum impetus compesceret.* [Adde Thomasser. in Biturig. pag. 187. & Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 287.]

¶ Servientes Narratores, Advocati, iidem qui *Servientes ad legem*, apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Prædictus Thomas le Mareschal dicit quod ipse est communis Serviens Narrator coram justitiariis*, &c. Vide *Narratores* & *Prælocutor*.

Servientes Officii vel Stagii, in Ordine Militari S. Joan. Hierosol. de quibus Statuta ejusdem Ordinis tit. 2. §. 2.

¶ Servientes Pacis, id est, *Banleuca* seu districtus urbis, *Sergents de la paix*, in Consuet. Valentin. art. 138. Placitum apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Et etiam habere ibidem sex Servientes qui vocantur* Serjeants of peace, *qui servient curia maneris prædicti, & facient attachiamenta & executiones omnium placitorum & querelarum in dicta curia*. Vide *Pax* col. 303.

¶ SERVIENTES QUERELÆ, *Sergents de la querelle*, in Consuet. Normann. art. 63. Beraldo dicitur Apparitor ordinarius loci in quo orta est querela seu controversia.

SERVIENTES REGIS. Bracton. lib. 3. tit. 2. c. 32. *Si sine secta cognoverit se inde esse latronem, coram Vicecomite, vel Coronatore, vel Serviente Domini Regis cum testimonio bonorum & proborum hominum, extunc furtum dedicere non possit, quia tales habent recordum.* Ibid. cap. 28. *Virgo rapta ... & sic debet ire ad Praepositum Hundredi, & ad Servientem domini Regis, & ad Coronatores, & ad Vicecomitem, & ad primum Comitatum faciet appellum suum.* Ubi hæc Spelmanous subdit: videlicet Regem habuisse in singulis Comitatibus *Servientem ad legem*, in nomine suo Coronæ placita prosequentem. Nostris,

SERVIENTES REGIS, dicuntur Regii Apparitores, qui alias *Servientes armorum* vocantur. Continuator Nangii ann. 1323. *Quemdam Servientem Regis in baculo suo ut moris est Regis Servientibus, Regis insignia deferentem, proprio baculo interfecit.* Vide Seldenum ad Eadmerum p. 170. & Knyghtonem pag. 2677.

SERVIENTES SPATHÆ, vel *spada*, in Charta Ludovici Hutini ann. 1315. pro Normannis. [*Serviens spatarius*, in Litteris ejusd. Reg. ann. 1314. to. 1. Ordinat. p. 552. *Serjant du plat de l'espee*, in Mandamento Philippi Pulcri Reg. Franc ann. 1309. ibid. p. 464.] De horum officio, sic vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 1. cap. 11. *Sous les Viscomtes sont les Serjans de l'espée, lesquiex doivent tenir les veues & doivent faire les semonces, & les commandemens des Assises, & faire tenir çen que jugié y est: si doivent les nans delivrer qui sont pris, gardé sus ce l'ordre de droit: & si doivent avoir de chascune veue soustenis 11. den. & autres si de chascun nan, que il delivrent; & pour ce sont-il dis Serjans de l'espee: quar il doivent justicier vertueusement à l'espee tous les malfecteurs, & tous ceux qui suient malveses compagnies, gens diffamez d'aucuns crimes, & gens fuitis & forbannis, & les doivent ò le glarve de l'espée & avec autres armes si vigoureusement justicier, que la bonne gent qui sont paisibles feussent par lor Serjans de l'espee gardez paisiblement, & que les malfeteurs soient espoantez & punis selon droit, & à ce furent les Serjans de l'espée principalement establis.*

¶ SERGANTARIA, *Servientis* feudum, beneficium, seu reditus propter ejusdem officium. *Sergenterie*, in Consuet. Normann. cap. 26. 28. 33. 34. 53. 85. 117. *Sergentie*, in Britan. art. 674. 677. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 86. verso: *Rainaldus de Roqua tenet in vavassoria 1. acram .... & Gaufridus unum masuagium in Sergantoria.* Occurrit etiam in Cod. censuali Episc. Autiss. ann. circit. 1290. Vide *Serventagium*.

¶ SERGANTIA, Eadem notione, in Lib. nig. Scaccarii pag. 183. *Tenet de Rege en capite feodum suum per servitium 1. militis, & per Sergantiam suam.*

¶ SERGENTERIA, Pari significatu. Regest. *Olim* ad an. 1273. fol. 195. v°. *Per arrestum patet quod in Normannia dom. Rex dabat terras suas Sergenterias, exempli gratia, dicunt quod quidam tenens Sergenteriam a Rege, &c.*

¶ SERGENTURA, Eodem intellectu. Regest. Magn. Dierum Campaniæ fol. 50. *Districte inhibitum omnibus ballivis & praepositis terrae Campaniae Brieque comitatuum, ne de cetero vendant nec vendere permittant aliquibus personis Sergenturas seu majorias in jurisdictionibus eorumdem existentes.*

¶ SARJANTARIA, Eodem sensu, in Charta ann. 1149. ex Tabular. B.M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Totum illud jus quod ratione Serjantariae meae de Oumeio a dictis viris religiosis hereditarie reclamabam.*

¶ SERJANTIA, SERJEANTIA, ut *Sergantería*. Vide supra in *Magna Sergentia*.

¶ SERGENTARIA, SERGENTERIA, *Servientis* seu apparitoris officium, *Sergentise*, apud Butiller. in Summa rurali. Litteræ Johannis Reg. Franc. ann. 1361. to. 3. Ordinat. pag. 554. *Quod omnes servientes qui ... ultra numerum ... reperientur instituti, ... à dictis Sergentariarum officiis penitus amoverentur.* Adde Litteras ejusd. Reg. an. 1363. ibid. tom. 4. pag. 232. Statutum Philippi Pulcri ann. 1302. ibid. to. 1. p. 366. *Idem de scripturis, sigillis, Sergenteriis, vicariis, aliisque sub eis officiis censemus esse tenendum. Sergentiis*, ex eod. Statuto editum apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 86.

¶ SERGENTARIUS, Ad *servientem* seu apparitorem pertinens. Charta an. 1307. apud Stephanot. to. 2. Fragm. Hist. MSS. *Item quod servientes ... non facient aliquod officium Sergentarium, nec explectabunt nisi cum litteris judicis instituti, in quibus contineatur factum pro quo contingit homines explectabiles citari, vel in terra ecclesia explectabili eos officio Sergentario uti.*

SERGENTARE, Apparitoris officio fungi, Gallice *Sergenter*, Executioni Judicis decretum mandare, in Chronico Flandrensi. Charta Philippi Regis Franc. an. 1307. pro Lugdunensib. *Multos tenebimus bastonerios, servientes, vel officiales quosque, qui pignorare, seu Sergentare valeant quoquo modo, vel aliud officium exercere, nisi in casu ressorti nostri.* [Alia ejusd. Reg. ann. 1319. ex Tabul. Calensi p. 333. *Nomine dictorum Majoris & juratorum Sergentabat & virgam deferebat.* Gesta Episc. Andegav. apud Acher. to. 10. Spicil. *Nos igitur pari ratione capimus vos, quia ... Sergentatis in terra domini Episcopi Andegavensis.*]

¶ SERVIENTAGIUM. Vide *Serventagium*.

¶ SERVIENTALIS, Ad *Servientes* seu servos spectans. Vide *Libra Servientalis*, col. 186.

¶ SERVIENTARIA, SERVIANTELA. Vide *Serventagium*.

SERVIENTIA, Quodvis *servitium*. Tabul. eleemosynariæ Montismorilionis fol. 48. *Et retinuerunt in eodem manso sibi Servientiam de milio & de panicio, & dimidiam eminam siliginis, &c.* Fol. 52. *Medietatem de terragio, & medietatem Servientia.* Fol. 57. *Dedit omnem Servientiam, quam habuit in praedicta terra, &c.* [Litteræ Johannis Reg. Franc. an. 1356. tom. 4. Ordinat. p. 352. *Totam cognitionem, punitionem, confiscationem emendarum, Servienciarum, & sententiarum quarumlibet prolatarum compulsionem, &c.* Vide *Serventagium* & *Serventia*.]

¶ SERVIETA, à Gall. *Serviette*, Mantile. Inventar. MS. Eccl. Aniciensis ann. 1444. *Item quadam Serviem modici valoris cum barris de persico.* Statuta MSS. Capit. Tullensis an. 1497. *Diaconus accipiat de manu presbyteri* (pasenam) ... *& cooperiatur Servieta lota & longa de serico.* Ubi indicari videtur fascia illa qua inter sacra utuntur, vulgo *Echarpe*.

¶ SERVIETUM, pro Servitium. Charta an. 1231. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Sive sint usatica, & Servieta, & albergia, aut corvata, aut alia servitia pecuniaria, vel non.*

¶ 1. SERVILIS, Officiosus, Gall. *Serviable*. Regula reformat. Monast. Mellic. in Chron. ejusd. pag. 354. *Paci & concordia dent operam, charitativi & Serviles sint invicem, & in laboribus se mutuo juvantes.*

¶ 2. SERVILIS, Ignobilis, Gall. *Roturier*. Charta apud Marten. to. 1. Anecd. col. 32. *Mansum unum indominicatum,*

Digitized by Google

indominicatum, *seu alterum Servile in pago Taronico.* Alia an. 1245. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 394. *Tam de terris gentilibus, quam Servilibus. Servilis & censualis*, id est, servitiis & censibus obnoxius, in Histor. Novient. apud eumd. Marten. to. 3. Anecd. col. 1128. Vide *Servitialis.*

SERVIMEN, pro Servitium. Vita Burchardi Episcopi Wormaciensis: *Monasterium enim in honorem S. Martini consignavit: sed muro ex parte peracto regalis crebrositate Serviminis ... impeditus peragere non potuit.* [Gesta Abbat. Mediani Monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1124. *Præter præfati impensas Serviminis.* Acta SS. Bened. sæc. 4. part. 2. p. 261. *Decimas etiam ex proprietate sua ecclesiæ ibidem pro exhibendo sibi Servimine & censu in beneficium præstitit.*] *Ad servimen revocare*, in Vita S. Landrici Episcopi Metensis num. 4. M. Justinus Lippiensis in Lippiflorio pag. 153.

Hactenus in vestro vitam Servimine vixi.

¶ 1. SERVIRE, Aliquid nomine *Servitii* ministrare, præstare, exsolvere. Tabul. Principis *de Rohan*: *Item unam cartam frumenti, unam cartam ordei, & 11. denar. quos Serviunt dicti heredes. Item unam eyminam frumenti & v. pictas quas Serviunt Petrus Verderii*, *&c.* Litteræ Arnaldi Archiep. Ausc. an. 1365. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 164. *Nihil tamen idem procurator visitationis hujus nomine cameræ præfati dom. Papæ obtulit vel Servivit.* Ranfredus JC. sub Friderico II. in Ord. judiciario tit. de Villanis: *Serviant in Pascha vel in Natali duas gallinas, vel libram piperis, vel aliquid aliud.* Charta an. 1289. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 116. *Ibidem area quæ Servit decem denarios de quodam prato & nova plantatione octo denarios .... & saltus in Debeustorf cum* XII. *fasciculis lini per singulos annos Serviendis.*

¶ Servire dicitur Sacerdos qui Ecclesiæ deservit eamque administrat, in Leg. Bajwar. tit. 1. c. 1. *Et sic tradat ipsam pecuniam coram Sacerdote qui ibidem Servit.* Vide in *Servitor.*

¶ Servire *Tantum Quantum*, Formula loquendi nostris olim usitata. Le Roman *de Vacce* MS.

Se li Rois lui aloit de nule riens fausant,
Jamez uel Serviroit ne de tant, ne de quant.

Hoc est, nullomodo.

¶ 2. SERVIRE, pro Servare. Capitul. Francoford. Caroli M. an. 794. §. 52. *De ecclesiis quæ ab ingenuis hominibus construuntur, licet eas tradere, vendere, tantum modo ut ecclesia non destruatur, sed Serviantur cotidie honores.* Ubi *Serventur* edidit Sirmondus: sed *servire* & *servare* promiscue scribi observat Baluz. in Notis ad Capitul. Vide *Servare.*

¶ SERVITÆ, Ordo Religiosorum. Vide *Servi B. Mariæ*, in *Servus.*

SERVITIALIS, Servitio alicui obnoxius, qui servitium debet. Charta fundationis Monasterii S. Petri Generensis: *Cum ingenuitate totius Benacensis honoris, qui mihi erat Servicialis.* Libertates oppidi Baugiaci in Sebusiis ann. 1250. *Exceptis terris & possessionibus quæ censuales & Servitiales aliis existere dignoscuntur.*

Servitialis. Glossema ad Ennodium l. 9. Epist. 9. edit. Basil. *Vernula servitialis, hoc est, serva editus. Servigiale*, Italis. [Servus, famulus. Charta an. 1403. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Item Servitiali quæ tulit vinum .... Servitialibus duabus conventus.* Statuta Massil. lib. 4. cap. 24. §. 4. *Sane ab hac constitutione excipimus Servitiales cargatorum, de quibus est ordinatum quod* XXV. *peregrinis possit adjici unus Servitialis.* Adde Acta SS. to. 7. Maii p. 154. & to. 3. Junii pag. 456. Provincialibus *Servicion*, qua voce potissimum intelligunt mulierem quæ puerperæ servit. Vide Joan. Villaneum l. 8. c. 80.

¶ SERVITICUM, ut *Servitium*; quomodo etiam f. legendum est. Charta ann. 1153. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 543. *Item Ugo Escafredi & frater ejus dicebant duos furnos ejusdem villæ suos esse, & D. Raymundus Trencavelli in eis nihil habere nisi Serviticum eorum.*

SERVITIES, pro *Servitium.* Utitur Otfridus in Epistola Evangeliis Theothiscis præfixa sub finem.

¶ SERVITIO, Officium. Vita S. Cutberthi to. 3. Mart. p. 119. *Post vero obitum ejus multis fratribus narrans Servitionem animalium, sicut leones in veteri lege legimus Danieli servire.*

SERVITIUM, Charisio, est *multitudo servorum*: addunt Glossæ Isid. *& ingenuorum obsequium.*

Servitium, Ministerium, officium. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 3. *Sigo quoque Referendarius, qui annulum Sigeberti tenuerat, & ab Chilperico Rege ita provocatus fuerat, ut Servitium quod tempore fratris sui habuerat, obtineret, ad Childebertum Regem Sigeberti filium, relicto Chilperico, transivit, resque ejus, quas in Suessionico habuerat, Ansoaldus obtinuit.* [Vide *Servitus* 2.]

Servitium, Minister ipse. Codex Carolinus Epist. 72. ubi de Placito ac judicio quodam Pontificali: *Qui residentes una cum Reverendissimo & Sanctissimo Possessore Archiepiscopo, ... simulque nostris adstantibus Servitiis, Theophylacto Bibliothecario, Stephano Sacellario, Campulo Notario, Theodoro Duce, & cæteris pluribus.* Charta Ludovici Pii apud Petr. Chiffletium, de Concilio Neomagensi: *Sed si necessitas exigit, ut de Servitiis vel nostris vel alienis ad hunc ordinem* (Presbyterii) *aliquis admitti debeat.*

☞ Hinc nostri *Service* opificem vocarunt. Statutum Cameræ Comput. an. 1366. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. pag. 720. *Que les tasches necessaires pour faires lesdites reparacions, soient en maçonnerie, charpenterie, couverture, matieres, Service pour ce faire*, *&c.* Vide in *Servitus* 2.

Servitium, Officium Ecclesiasticum, Sacra Synaxis, vulgo *Service de l'Eglise.* Concil. Narbonense ann. 1235. c. 29. *Aut Servitio eorumdem* (Valdensium) *ubi Majore ipsorum librum tenente apertum, per ipsum, quasi sub generali confessione remissionem intelligunt fieri peccatorum ... affuerunt.* Vita S. Maldegisili n. 6. *Et cautius attende, quem tibi monstravero locum, in quo tu deinceps dominicum expleas Servitium.* [Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angliæ edit. Hearnii cap. 32. p. 80. *Et dum naves Anglicæ, divinis tamen Servitiis prius, prout maria sinebant, perfectis*, *&c.* Translat. S. Medardi tom. 2. Junii pag. 102. *Ac propterea indicto solemni S. Medardi Servitio*, *&c.* Officium B. M. inscribitur in Breviario Sarisbur. *Servitium B. M.* Vide *Servitus* 1.]

¶ Servitium, Officium ecclesiasticum & annuale pro defuncto, *Service*, eadem notione dicimus. Charta Margaretæ Comit. Flandr. an. 1194. apud Miræum to. 1. pag. 556. *Quod centum solidi cedent in usus refectorii, quod in anniversario die depositionis meæ, clericis de choro qui Servitio meo intererunt, singulis annis celebrabitur*, *&c.* Charta Geraldi Abb. Angeriac. ann. 1385. ex Tabul. ejusd. Monaster. *Item in die qua debet fieri Servitium domini Thomæ Abbatis* XIII. *panes frumenti.* Instrum. an. 1399. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 869. *Celebratum officium seu Servicium deffunctorum*, *&c.* Adde *Madox* in Form. Angl. p. 260. *Servitium decausare*, in Charta an. 1366. pro Aquariatu de Talemundo.

¶ Servitium, Redditus, tributum, quævis præstatio, Gall. *Redevance.* Libertates hominum de Prisseyo an. 1362. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 597. *Cum mensura quam dabimus nostris, mensurabitur in dicta villa & ea utetur in villa in mercato & extra; ita tamen quod ad antiquam mensuram reddentur Serviciam.* Ubi leg. *Servitia* monet Cl. Editor. Terrarium Humberti *de Villars* ann. 1391. *Confitetur tenere tertiam partem prati sub Servitio anno quolibet* III. *solid.* VIII. *den.* Vide *Servire* 1.

Servitium regulariter accipitur pro quolibet obsequio, quod à vasallis & tenentibus debetur ratione feodi vel tenuræ. Ita Consuetudo Andegav. art. 128. 129. Normanniæ cap. 26. 28. 53. 93. Britanniæ art. 240. &c. De ejusmodi servitio feudali copiose etiam agit Philippus Bellomanerius in Consuet. Bellovacensi MS. c. 29. Charta ann. 1248. in Regesto Comitum Tolosæ fol. 1. *Pro prædictis feudis vobis fidelis existam, & fidele Servitium faciam, videlicet, guerram & placitum ad commonitionem vestram, vel cujuscunque certi nuntii vestri.* Occurrit ibi crebrius eadem formula. In Charta Villelmi Regis Siciliæ an. 1177. apud Jo. Bromptonum, *concedere in domanio, & concedere in Servitio* opponuntur. Priori formula intelligitur nude proprietas, posteriori proprietas cum onere servitii. Tabularium S. Vitoni Virdunensis: *De alia terra quæ est in Servitio, &c.* Infra: *De his mansis sunt 7. ad Servitium 5. ass. &c.* [Charta ann. 1095. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 182. *Hoc concedit absque perditione Servitii sui.* Charta ann. 1223. ex Tabular. S. Medardi Suession. *Et nomine Servitii recepit à nobis.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 137. *Reddendo inde annuatim unam rosam ad festum S. Johannis Bapt. pro omnibus Servitiis & secularibus demandis.* Eadem leguntur in Charta an. 1429. ibid. pag. 146.]

☞ Observandum omnino est voce *Servitium*, ubi nude occurrit in Chartis clientelarum, ut plurimum significari Servitium militare, quo vassallus dominum suum in exercitum pergentem sequi tenebatur. Eo sensu usurpatur in Regesto feodorum Campaniæ fol. 71. *Dux Lotharingiæ, fiduciam, justitiam & Servitium* (debet.) Vide in *Hominium* col. 1156.

Servitium, Quodvis munus. Observantiæ Regni Aragon. lib. 9. pag. 40. v. de Suprajunctariis: *Si receperint Servitia, ut prorogarent pignora quæ facere debebant, &c.* Pag. 41. *Si receperint Servitia faciendo justitiam, &c.*

Servitium Annuum, Quod quotannis præstatur domino: *Service annuel*, in Consuetud. Andeg. art. 129. 395. Cenom. art. 141. Pictavensi art. 176. &c. Bracton. lib. 5. tract. 1. cap. 1. §. 1. *Fit etiam aliquando Servitium annuum, & servitium Militare simul, & pro eadem terra, & tunc in brevi proponendum est Servitium annuum, sic: per liberum Servitium 10. solidorum per annum, & tunc dicatur, & per Servitium unius feodi Militis: quia si hæc determinatio per annum postponeretur huic ultimæ clausulæ, sic videretur referri ad totum præcedens, & ita sequeretur inconveniens, quia Servitium militare non est annuum.*

Servitium Antiqui Dominici, Est illud quod præstant feudatarii de antiquo Regis dominico tenentes: antiquum enim Regis dominium est omne feudum quod à sancto Edwardo Rege, vel etiam à Guillelmo Conquestore tenebatur, & in libro quem *Domesday* vocant, descriptum habetur. Maneria quippe quæ illic Regi adscribuntur, *antiquum dominicum* Angli appellant, quia nimirum ab antiquo Regis fuerunt. Servitium igitur per quod hi Regis feudatarii tenebant, *Socagium* dicitur. Jo. Cowellus l. 2. Instit. tit. 3. §. 25.

Servitium Aquense. Vide *Eos Aquensis.*

¶ Servitium Calcarium, Quo quis calcaria domino præstare quotannis tenetur. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 76. *Duo ferlingi terræ & dimidius in Frementona Hugoni de Secchevill per Servicium quorumdam calcarium deauratorum per annum.* Alia ejusmodi servitia ibidem recensentur quæ pro dominorum libitu à vassallis & tenentibus exigebantur. *Servitium ceræ, cumini, piperis, salmonis, &c.*

Servitium Cameræ Papæ. Manuale placitatorum in Parlamento an. 1376. 14. Augusti: *Les defendeurs recitent les grandes mises, & coustemens, que le feu Evesque (de Lisieux (a faites a commencer son estat à payer le Service de la Chambre du Pape, à faire son entrée à Lisieux, & à maintenir son estat.* Id est, quod ab Episcopo recens electo vel consecrato in *Cameram* seu ærarium Pontificale inferebatur. [*Servitium commune*, hoc est, ex more debitum, dicitur in Libro obligat. Archivi Vaticani laudato à Baluz. in Notis ad Vitas PP. Avenion. col. 1170.] Vide *Auxilium Episcopi*, col. 893.

Servitium Castelgardum. Vide *Castelgardum.*

Servitium de Cibo, Quod quis pro pascendo aliquo vel pro quavis *procuratione* debet. Tabular. Dervense: *Servitia prandiorum vel hospitiorum, quas Receptiones vocant.* Ordinationes factæ in Curia Generali Cataloniæ Montisoni sub Alphonso Rege Aragon. ann. 1289. MSS. c. 2. *Statuimus quod aliquis Officialis non audeat recipere Servitium ab aliquo, nisi solum de cibo, & de eo parum: quod si fecerit, amittat incontinenti officium, & quod imputetur sibi sicut furtum.* Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Feudum quod Petrus de Rives ab ipsis tenebat en plans*, (ad medium plantum) *retinentes quod si aliquando super ipsos venerint, de Cibo suo servire debeant eis, ut consuetudo senatorum requirit.* Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 28. *Et debent illud pratum secare homines de Fontanis, videlicet 16. debent esse sectores, & pratum debet habere illam magnitudinem, ut per 3. dies jugiter 16. sectores operentur sine aliquo lucro, sed Cibum debent habere communiter & potum de domo Comitis, & de domo Episcopi.* Hinc

Servitium, Ferculum, *missus*, *Mès*, *service.* Ita porro appellatum postmodum ferculum extraordinarium quod Monachorum mensæ apponebatur in statis festivitatibus. Conradus de Fabaria de Casib. S. Galli c. 4. *Iste villicatus tres in Tiufenbach, in Rosebach, in Hochst Monasterio voluntate & auxilio Abbatum cum requisisset, tria exinde fratribus instituit Servitia, in Dedicatione scilicet, in festo Thomæ, & in suo Anniversario.* Infra: *Ecclesiam item S. Oswaldi & B. Thomæ meritis constructam dedicari & festive celebrari constituit, duobus exinde Servitiis institutis.* Ephemerides Monasterii S. Galli: *Capellam S. Mariæ, Joannis, Oswaldi, funditus construxit, & præterea 4. Servitia instituit, in anniversario videlicet suo, in dedicatione S. Galli, in festo Oswaldi & Thomæ Martyris.* Burchardus de Casib. S. Galli c. 7. *Res Monasterii S. Galli ... in tantum suæ attraxit utilitati, quod infra multos annos neque de vino, neque frumento, neque de aliquibus usuariis fructibus ipsis fratribus nostris ad Servitium, ad pretium unius obuli devenire permisit.* Infra: *Fratres autem rerum harum circumventi penuria, in sui Servitii sumptam multa & innumera Ecclesiæ consumpserunt or-*

namenta. Chronicon Montis-Sereni pag. 159. *Cum jamdudum fratrum Servitia, quæ sic vocare consuevimus, anniversariis fidelium, & diebus Sanctorum festivioribus deputata subtraxisset, tunc etiam quotidianæ eorum procurationi cœpit detrahere, &c.* Pag. 277. *Fertur etiam quod familiares suos hortatus fuerit, ut Servitia quæ diebus festis, & anniversariis fidelium exhiberi consueverunt, quæ ipse tamen ante plures annos eisdem negaverat, exigerent, &c.* [Charta Ottonis Militis an. 1297. apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 176. *Prædictus conventus diem anniversarium mortis meæ in perpetua benedictione recolere debebit, quo die idem conventus ob piam recordationem animæ meæ Servitium bonum habebit cum vino vel medone aut cerevisia Luckewensi, cum triticeo pane, cum recenti butiro, cum ovis, cum piscibus, &c.* Ubi per *Servitium* non ferculum tantum, sed prandium significatur. *Servitium de ovis*, in Charta an. 1366. pro Aquariatu de Talemundo. Charta Lotharii Episc. Leod. an. 1192. apud Miræum to. 1. pag. 720. col. 2. *Excepto quod duo aut tria piscium Servitia, cuicumque voluerit amicorum suorum dominus dari præcipiet.*] Historia Episcoporum Virdunensium pag. 272. *Hic autem alodium de Wo-Sophia cum omnibus appendiciis suis à quadam vidua nobili .... acquisivit, & fratribus S. Mariæ, eo tenore tribuit, ut in die Annunciationis ejusdem Virginis Servitium ex eo haberent, & eam solenniter celebrarent.* Catalogus Episcoporum Frisingensium in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 132. *Nec non in anniversario præfati Episcopi congruum fratribus exhibeat Servitium.* Adde tom. 2. pag. 534. tom. 3. p. 20. 472.

SERVITIUM MENSÆ, Supellex mensaria, nostris *Service de table*. Charta Christinæ infantissæ, filiæ Bermundi II. Regis, apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Bened. to. 5. *Et de lectuaria lectos paleos duos: vasos de argenteo quatuor, Servitio de messa integrum, ad ministeria Ecclesiæ cruces 2. argenteas, calices duos argenteos, &c.* Alia Ferdinandi I. Regis æræ 1101. apud eumdem to. 6. *Servitium de mensa, id est, salare, inserturia, tenaces, trullone cum cochlearibus 10. ceroferales duos deauratos, agnima deaurata axiotoma, omnium hæ vasa deaurata cum prædicta axiotoma binas habent ansas.* Adde Testamentum Ranimiri, Regis Aragonum an. 1099. Locum vide in *Acitara*.

¶ SERVITIUM COMMUNE. Vide supra *Servitium Cameræ Papæ*.

SERVITIUM CORPORIS, seu personale, cum vasallus ipsemet & non per vicarium in exercitum domini ire tenetur. Regestum Andegavense ann. 1310. *Les Barons sont hommes liges Monseigneur, & li doivent Services de corps, & de chevaux, & d'armes.* Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 222. de iis qui servitium corporis debent, cum submonentur: *Il doivent servir d'aler à cheval & à armes à sa semonce, en tous les leus du royaume où il les semondra, ou fera semondre, ou tel Service come il doivent, & i demorer y tant come il les semondra jusques à un an, &c.* Cap. 233. *Il est assise & usage que tous chevaliers qui ont passé 60. ans d'aage, ou que ils sont mehaigné de mehain apparent, sont quites dou Service de leur cors, & se il s'en veant excuser, par ce que ils ont passé aage, le Seignor en aura le cheval & les armes en eschange de leurs corps à son besoing toutes les fois que il l'en vodra semondre.* Vide easdem assisias c. 145. ubi quæstiones aliquot proponuntur de vasallo qui plura feuda possideret ejusmodi personali servitio obnoxia.

¶ SERVITIUM CULTURÆ, Quod debent vassalli in agris domini excolendis. Vita S. Leutfredi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 590. *Contigit denique aliquando ut ab agricolis die Sabbati secundum consuetudinem legis suæ in cultura terræ debitum Servitium persolveretur.*

¶ SERVITIUM CURIÆ, *Service de Court*, in Consuet. S. Quentini art. 82. idem quod *Servitium placiti*, quo vassalli tenentur ad placita dominorum suorum convenire. Vide *Placitum* col. 519.

¶ SERVITIUM DEI, Vita Monastica, in lib. 5. Capitul. §. 255. De his qui ex sæculo ad monasteria converti volunt: *Liberi homines qui ad Servitium Dei se tradere volunt, &c.* Pro Officio ecclesiastico occurrit ibid. lib. 6. §. 196. *Aliud non ibi* (in ecclesia) *agat* (populus) *nisi quod ad Dei Servitium pertinet.*

¶ SERVITIUM *Deportationis Gladii*. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 223. *Insula de Man data fuit comiti Northumbriæ tenenda de Rege Angliæ per Servitium deportationis gladii coram Rege in coronatione.*

¶ SERVITIUM DEXTRARIALE, Equi scilicet *dextrarii*, hoc est, majoris & cataphracti. Vide *Dextrariale*.

¶ SERVITIUM DIRECTUM, Quod *directo* domino debetur. Charta ann. 1317. to. 2. Hist. Dalphin. p. 166. col. 1. *Cessit ... castra, loca & fortalitia ... cum suis territoriis, ... utilibus & directis Servitiis, servitutibus realibus & personalibus, &c.*

SERVITIUM DOMINICUM, Quod domino debetur, qualecumque sit; quod aliàs *Regale* dicitur. Capitul. 1. an. 805. c. 8. & lib. 5. Capitul. c. 245. *De his qui seculum relinquunt propter Servitium dominicum impediendum, & tunc neutrum faciunt, ut unum è duobus eligant, ... aut pleniter secundum canonicam, aut secundum regulæ institutionem vivant, aut Servitium dominicum faciant.*

SERVITIUM DUPLICATUM, quale sit, indicat *Vacce* au Roman *de Rou* MS.

Ensemble o vous mer passeront;
Vostre Servise doubleront,
Qui sealt mener vint chevaliers
Quarante en merra volentiers,
Et cil qui seult Servir de cent,
Deus cens en merra bonnement.

Infra:

Moult oissiés court estormir,
Noise lever, barons fremir,
Le Service qui est doublé,
Croient que c'est en fieu tourné,
Et en coustume soit tenus,
Et par coustume soit rendus.

¶ SERVITIUM ECHUTUM, Præstatio ex delicto. Comput. an. 1342. to. 1. Hist. Dalphin. p. 94. col. 2. *Ex computo Guillelmi de Briordo ... de censibus, Servitiis echutis, obventionibus, expensis, &c.* Nisi forte vocem *echutis*, à *servitiis* dividendam censeas, idemque sit quod *Escaeta*. Vide in hac voce.

SERVITIUM EPISCOPALE. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 51. *In mandamento de Jeyra dedit Artaldus Episcopus parentibus Dalmatii Boni-filii 3. mansos. Postea prædictos mansos dedit Pontius Claudus Episcopus Pontio de Domena. Dalmatius habet Servitium Episcopale. Et in parochia de Monte Aimonis dedit Artaldus Episcopus mansos 3. parentibus Galterii de Domena. Postea prædictos mansos dedit Pontius Claudus Episcopus Pontio de Domena. Servitium Episcopalè habet Gualterius de Domena.* [Vide *Auxilium Episcopi* col. 893.]

¶ SERVITIUM EQUI, Quo vassallus equos præstare debet in obsequium domini, quod alibi *Auxilium equi* dicitur. Vide in hac voce col. 894. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 74. *Et feodum Pa-*

gani ... quod dictus Paganus ad equi Servitium tenebat ab eodem Philippo. Tabul. Abbatiæ Villæ-novæ: *Exceptis hominagiis quæ retinui in manu mea ad Servitium meum cum equis & arraus faciendum.* Vide infra *Servitium de Roncino.*

SERVITIUM FALLITUM, de eo qui deficit in servitio militari quod domino debet. In Foris Aragon. *Propter Servitium fallitum, Rex potest & quilibet nobilis privare aliquem suis cavalleriis, per se datis, etiam propria auctoritate, & sine causa cognitione.* Ibidem: *Cavallerias nobiles & Milites tenentes, si deficiunt in Servitio per unam diem illius anni in quo servire debent, perdunt totam solidatam illius anni.* Vide Observantias Regni Aragon. lib. 7. tit. 1.

SERVITIUM FEODALE & *prædiale*, Quod non est personale, sed tantum ratione tenementorum & prædiorum. Ita Bracton. lib. 2. c. 16. §. 7. [Charta an. 1315. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 153. *Servitium propterea curiæ nostra debitum ... præstare ipsi curiæ teneantur, quotiens feudale Servitium Baronibus & feudatariis per eamdem curiam generaliter indicetur.*]

¶ SERVITIUM FISCALE, & *Servitium fisci.* Vide in *Fiscus* col. 527.

SERVITIUM FORINSECUM, Quod non ad dominum capitalem, sed ad Regem pertinet: ita dictum, *quia fit & capitur foris, sive extra Servitium quod fit domino capitali:* unde vocatur etiam *Servitium Regale*, quia specialiter pertinet ad dominum Regem, & non ad alium. Ejusmodi est quod *Scutagium* vocant. Ea vero servitia persolvuntur ratione tenementorum, & non personarum, quia ex tenementis proveniunt. Monasticum Anglic. to. 1. p. 179. *Terras etiam Militum qui dominicum Abbatis tenent ad defendenda omnia scutagia, & alia omnia Servitia Forinseca, Deo & Ecclesiæ S. Albani concedimus, &c.* Adde to. 3. p. 48. 62. 92. Bractonum lib. 2. cap. 7. §. 3. 4. c. 16. §. 7. c. 35. §. 1. Fletam lib. 3. cap. 14. §. 7. &c. Seldenus autem in Analectis lib. 2. cap. 4. servitium istud esse existimat Expeditionem, pontis arcisve constructionem.

☞ Ad Regem pertinet quidem *Servitium forinsecum, nisi tamen*, addit Bracton. c. 16. §. 7. *cum dominus capitalis in propria persona profectus fuerit in Servitio, vel nisi cum pro servitio suo satisfecerit domino Regi quocunque modo.* Et certe ad alios præter Regem id genus servitii pertinuisse docet Charta an. 1244. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 235. *Radulphus de Cestreton miles salutem ... Noverit universitas vestra me ... concessisse ... totum jus & clamium quod habui .... in redditu & servitio unius feodi militaris Canonicis de Burncester, ... salvo mihi & hæredibus meis Forinseco Servitio inde debito & consueto.* Idem probat alia Charta ibid. p. 345. *Ego Johannes Puff ... dedi .... Johanni Abbod ... unam acram terræ arabilis ... tenendam ... de capitalibus dominis feodi ... reddendo inde eisdem unum denarium annuatim in festo S. Michaelis pro omnibus Servitiis Forinsecis & intrinsecis.*

SERVITIUM FORANEUM, Eadem notione. Charta Henrici de Clintona in Monastico Anglic. to. 2. p. 117. *Liberam & quietam ab omni servitio de me & hæredibus meis in perpetuum ab omni exactione, salvo Foraneo Servitio.*

SERVITIUM FORENSE. Idem Monasticum Anglic. tom. 2. p. 48. *Cum omnibus libertatibus suis & pertinentiis, salvo Forensi Servitio.*

SERVITIUM GENERALE, Idem quod *Forinsecum.* Ordericus Vitalis lib. 6. p. 605. *Eosque penitus sic absolvit, ut sibi nil ab eis exigat, nisi generale Comitis Normanniæ Servitium.* Quod vero illud fuerit, sic paulo ante declarat p. 604. *Omnino absolvit ut nullam sibi coactivam exhibeant servitutem, nec eam nisi in generalem principis Normanniæ expeditionem.*

¶ SERVITIUM HUMANUM, Mundanum. Capitul. lib. 7. §. 185. *Ut clerici nullo fiscali aut publico subdantur officio; sed liberi ab omni Humano Servitio, Ecclesiæ deserviant.*

¶ SERVITIUM JESU CHRISTI, Expeditio Hierosolymitana. Testament. Guigonis Andreæ ann. 1236. to. 1. Hist. Dalph. p. 60. col. 2. *Item legavit triginta millia solidorum Viennensis monetæ ad Servitium Jesu Christi, de quibus quindecim Milites transmittantur Cruce signati in exercitum transmarinum.*

SERVITIUM INTRINSECUM, Quod à vasallis, solis dominis præstatur, apud Bractonum lib. 2. cap. 16. §. 2. & in Fleta lib. 3. c. 14. §. 7.

¶ SERVITIUM DE LECTO, Quo tenentes lectos dominis subministrare debent. Chartul. Gemmetic. to. 1. p. 36. *Oultre y a dix huit masures dont les tenans nous doibvent querir & fournir de lict garny honnestement, quand nous allons audit manoir.*

SERVITIUM LIBERUM, Quod homines liberi debent, diversum à *servitio servili*, vel *villano.* Bracton. lib. 5. Tract. 1. cap. 2. §. 1. *Et notandum est quod in servitio Militari non dicitur per Liberum Servitium, & ideo quia constat quod tale feodum liberum est.* Infra: *Fit etiam aliquando feoffamentum sic, & breve sic. Quod clamas tenere de te per Liberum servitium inveniendi tibi unum servientem equitem ad eundum tecum in exercitum in Walliam ad custum suum, vel custum tuum, pro omni servitio. Vel sic: Per Liberum Servitium sequendi curiam tuam, vel portandi brevia tua infra regnum Angliæ, &c.* Similia habet Radulphus de Hengham in Summa magna c. 1. p. 6. 7. Leges Willelmi Nothi c. 55. *Volumus etiam ut omnes liberi homines totius monarchiæ regni nostri prædicti habeant & teneant terras suas .... libere ab omni exactione injusta, & ab omni tallagio: ita quod nihil ab eis exigatur vel capiatur, nisi Servitium suum Liberum, quod de jure nobis facere debent, & facere tenentur, & prout statutum est eis, &c.* Adde cap. 58. & Leges Edw. Regis cap. 25.

SERVITIUM LIBERUM ARMORUM. Vetus Rentale manerii *Southmalling* in agro Sussexiensi, apud Somnerum in Tractatu *de Gavelkind* p. 56. *Godefridus Wallensis tenet 3. feodos Milit. in tenementis de Malling, & quartam partem unius feodi apud Terring, per liberum Servitium armorum suorum. Willelmus de Bransa tenuit apud Adburton unum feodum Militis per liberum Servitium armorum suorum.*

SERVITIUM MAJUS ET MINUS. Charta Bercholdi Episcopi Babenbergensis an. 1259. in Metropoli Salisburg. to. 3. p. 31. *Quia viri venerabiles fratres Monasterii in Osterhoven nobiscum & cum nostris fecerunt expensas sumptuosas, nos ad recompensationem ipsis fratribus faciendam, concessimus eis ut duos mansus, de quibus pensionem seu censum annuum nobis solvunt, teneant à festo Nativitatis Domini nunc instanti per 4. annos continuos ab omni censu, pensione, & Servitio majori & minori quietos, à minori vero servitio perpetuo sint quieti.* Charta sequens ejusdem Episcopi: *Concedimus ipsis, ut de duobus mansis, quos sub censu annuo & servitiis nobis tenent certis minora Servitia sibi retineant, & ab ipsorum præstatione perpetuo sint immunes, majoribus Servitiis nobis remanentibus in statu debito & consueto.*

SERVITIUM MALUM, Quod *Corveias* vulgo vocant. Tabular. S. Petri Generensis apud Marcam lib. 4. Hist. Beneharn. c. 19. §. 2. *Villam B. Pe-*

tri ... ingenuam ac liberam ab omni Servitio malo, ea scilicet ratione, ut ab illa die amplius à nemine cogerentur habitatores illius facere aliquod opus in Cadelionensi Castro, vel in alio loco, &c.

¶ SERVITIUM MANUALE, Eadem notione. Capitul. lib. 5. §. 886. *Visum est nobis ... statuere ut quicunque .... cum suis animalibus seniori suo pleniter unum diem cum suo aratro in campo dominico aret, & postea nullum Servitium ei Manuale in ipsa hebdomada à seniore suo requiratur.*

SERVITIUM MELIORARE. Tabularium Vindocinense Thuanum Ch. 47. *Domnus autem Abbas donavit suo homini 10. sol. dimissis illis 30. & palefridum 20. solidorum pro Meliorando scilicet suo Servitio.*

¶ SERVITIUM IMMELIORARE, *Perficere*, in Capitul. 2°. an. 813. c. 19. *Ut villicus bonus, sapiens & prudens in opus nostrum eligatur, qui sciat rationem Misso nostro reddere & Servitium perficere.... Detur illis silva ad stirpandum, ut nostrum Servitium immelioretur.*

SERVITIUM MILITARE, Illud est, quod munus aliquod ad militarem disciplinam pertinens, vel alias honorificum præstat. Ita Bracton. lib. 2. cap. 35. §. 16. c. 37. §. 5. &c. lib. 5. Tract. 1. c. 2. §. 1. *Militare obsequium*, apud Lupum Ferrariensem Epist. 119. Vetus Consuetudo Normanniæ 1. part. sect. 3. c. 7. *Or est appelle un Service, qui dois estre fet au Prince en armes, selont la coustume & l'establissement des fiemens & des villes, & icest service est accoustume à fere par 40. jours pour le secours & l'aide de la terre de ceux, qui en tiennent les fiemens, comme ce soit fait pour aucune delivrance & pour le profit del commun poeple, &c. Tous fieus de Haubert sont especialement establis pour faire le propre service de la Duchée, & ensement de tous les Contées & les Barounies doivent accomplir ce servise, & adecertes toutes les villes, qui ont communes. Si devez savoir, que les fieus de Haubert, qui sont és Contées & és Barounies, qui ne sont pas establies pour la Duquée de Normand.e, ne doivent pas de Service d'ost, fors as Seigneurs asquiex il sont soumis. Excepté nequedent l'arrierebau del Prince, auquel trestous grans & petits pourtant que ils soient convenables por armes porter, sont tenus sans excusation nulle à faire lui aide & profis à tout leur pooir.* Gaufredus Malaterra lib. 2. cap. 39. *Robertus Dux Apuliæ Gaufridum de Conversana, nepotem videlicet suum, ... ut de Montepiloso sibi Servitium, sicut & de cæteris castris, quæ plurima sub ipso habebat, adorsus est.* Ordericus Vitalis lib. 7. p. 658. *Hominium ab eo tali tenore recepi, ut exinde mihi semper fidelis existeret, & Militare Servitium, ubi jussissem, centum Militibus mihi singulis annis exhiberet.* Lib. 8. pag. 685. *Dux Gisleberto ... Militaria, quoniam valde probus erat, Servitia crebro injunxit.* Adde lib. 11. p. 808. Matthæus Westmonast. ann. 1253. *Milites omnes per Angliam sibi Servitium Militare debentes fecit summoneri.* Matth. Paris ann. 1245. *Rex Angliæ omnibus Comitibus, Baronibus, Militibus, & aliis, qui ei Servitium Militare debebant, ut se convenienter in Walliam profecturum sequerentur, per litteras suas regias strictissime submonitis, &c.* Idem ann. 1246. *Quod Servitium Militare nulli nisi Regi & regni Principibus debetur.* Vide *Militia*.

☞ *Servitio militari* non modo Barones cæterique vassalli seculares, sed & Episcopi atque Abbates ratione possessionum suarum obnoxii passim leguntur. Hujus vero oneris seu obligationis ratio secundum locorum libertates ac immunitates extitit diversa. Vide in *Hostis* 2. Iis addere placet quæ hac de re habentur in Chartul. AB. S. Germani Pratensis fol. 5. v°. *Nos tenemur domino Regi Franciæ quando vadit in exercitum in CL. servientibus cum tribus quadrigis de IV. equis & uno summario de precio XVII. lib. Paris. & dimidio libra. Et si noluerit accipere servientes neque quadrigas, sive summarium, nos debemus eidem reddere pro quolibet serviente LX. sol. Paris. computatis tamen omnibus tam quadrigis quam equis, quam summario. Et si accipiat servientes, quadrigas, equos, summarium, non tenemur prædictos sive prædicta tenere ad sumptus nostros ultra XL. dies, & per XL. dies debemus eos tenere ad sumptus nostros, & hoc idem totaliter debet nobis reddere tota terra nostra.*

☞ Quanti constiterit servitium militare in Delphinatu, habita ratione redituum feodorum, docet Charta an. 1315. to. 2. Hist. Dalph. pag. 153. col. 1. *Sic etiam quod dictus Guido & heredes sui servitium propterea curiæ nostræ debitum ad rationem de unciis quinque & quarta pro singulis viginti unciis Servitii Militaris, præstare ipsi curiæ teneantur.* Alia an. 1332. ibid. p. 238. col. 2. *Præstabunt nobis .... servitium statutum & debitum ad rationem de singulis viginti unciis valoris prædicti annui pro quolibet Militari Servitio.*

SERVITIUM MILITIS, *Service de Chevalerie*, apud Littletonem, sect. 48. 95. 103. &c. *Service de Chevalier*, tom. 2. Monast. Anglic. p. 23. Vide *Feudum Militare* col. 446.

SERVITIUM MINUERE. Vide *Feudum minuere* col. 455.

¶ SERVITIUM NATURALE, Quod jure exigitur. Capitul. pro Monast. S. Crucis Pictav. apud Mabill. to. 1. Analect. p. 300. *Colonus autem vel servus ad Naturale Servitium, velit, nolit, redeat.*

SERVITIUM NUMMORUM, Illud appellatum, quod in pecunia ac nummis pro impensis bellicis, aliisve, domino à vassallis ac tenentibus exsolvebatur. Consuetudines Tolosæ: *Si aliqui tenuerint in feudum ... aliquem honorem, pro quo debeat feudatarius servire domino feudi aliquas oblias nummorum, vel Servitium nummorum, &c.* Joan. Bracton. lib. 2. Tract. de acquirendo rerum dominio tit. 35. *Est etiam aliud genus tenementi, ejus scilicet, quod tenetur in socagio libero, & ubi fit Servitium in denariis, capitalibus dominis, & nihil inde omnino datur ad scutum & servitium Regis.* Idem Bracton. lib. 5. Tract. 1. c. 1. §. 1. *Per Servitium tot denariorum, quando duæ marcæ vel 2. solidi capiuntur de scuto, &c.* Charta Mauritii D. Credonensis Hugonis filii, in Tabulario Abbatiæ de Rota fol. 197. *Mauricius Credonensium dominus filius Hugonis perrexit in exersitum Regis Angliæ ad Thoars* (an. 1158.) *& quando castrum fuit captum, venit Credoni, & mandavit suos Milites, & fecit eis talliatam pro dispendio*, (depence) *quod fecerat in exercitu: & Milites quæsierunt à Michaele Abbate talliatam de terris, quas ipse tenebat in suis feodis, &c. Respondit Abbas, quod Dom. Reginaldus Allobrox, nobilis fundator Ecclesiæ de Rota, dederat ei omnes talliatas, & omnia Servitia, quæ ad suum servitium pertinebant, tam de nummis, quam de avena & omnibus aliis servitiis, &c.* Ejusmodi vero nummorum servitium interdum & sæpe nude *Servitium* dicitur. Idem Tabularium fol. 90. *Petrus Bullum motus in via Hierusalem dedit Ecclesiæ S. Mariæ de Rota, & Canonicis absolute in eleemosyna 9. denar. quos habebat de Servitio, in terra, quæ fuerat Bernardi Baxun.* Charta anni 1186. in Tabul. Vindocinensi fol. 277. *Dederunt 5. sol. de Servitio, quos habebant super terra Joan. de Parineio.* Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *De ipsa vero terra in vercheria dedit domnus R. G. 4. sexterias, ex quibus*

faciet G. quæ facere voluerit, de quibus debet in Servitium 2. sol. ministro vero nostro 6. den. & nihil amplius Dominus R. accipiat. Histotia Abbatiæ Condomensis p. 473. *Donationem scilicet ... totius Ecclesiæ, & terras, quæ ad eam attinent, nec non duo Servitia 4. denariorum, & unam vineam juxta Ecclesiam.* Adde pag. 467.

Ita præstatio, quæ ab Ecclesiis Episcopo fit quotannis in quibusdam diœcesibus, *Servitium* appellabatur. Charta Alexandri Archiepisc. Viennensis apud Jacobum Petitum p. 581. *Et sicut consueto more per Viennensem parœciam diversæ Ecclesiæ debitum Episcopo exhibent Servitium, conferat & in obsequium Episcopi tempore constituto denarios duodecim.* Alia apud eumdem p. 392. *Et deinceps Rector ipsius Ecclesiæ ... annis singulis in festivitatè S. Juliani, quæ evenit 5. Kal. mensis septimi, in censum Canonicis S. Juliani solidos 5. incunctanter solvat.* [Vide *Auxilium Episcopi* col. 893.]

SERVITIUM PLACITI. Vide *Placitum*, col. 519.

¶ SERVITIUM PLANUM, Census seu præstatio ex fundo talliæ & aliis quibusvis servitiis non obnoxio. Charta ann. 1344. *Confitetur prædictas res esse taillabiles ad omnimodam voluntatem dicti domicelli, exceptis 4. denariis qui sunt de Servitio plano.* Alia an. 1371. *Sub Servitio plano & sine tallia pro ultimo prato confinato 5. sol.* Charta an. 1465. *Humbertus de Saxo absolvit fundos Anthonii Brodier ab omnibus talliis, corvatis, complentis, recognitionibus, & aliis juribus; & eos reducit ad planum Servitium cum laudibus & vendis secundum usus patriæ.*

SERVITIUM PLENUM, Convivium plenarium, quod Monachis statis diebus ex fundatione præbetur. Caroli Crassi Imper. Commemoratio apud Augienses: *Cum omni abundantia plenum Servitium pro anima Imperatoris perficeretur.* Occurrit rursum infra. Charta an. 1207. apud Goldastum tom. 2. Alamannicor. pag. 190. *Ut ex perceptione redituum ipsius officii 10. solidorum adminiculo per prædictæ homines curiæ exhibito, per eum fratres in festo Thomæ Pontificis & Martyris, circulariter annorum facta revolutione, pleni Servitii recipiant consolationem.* Alia ibidem p. 195. *Lutoldus Decanus ad remedium animabus Diethelini Constantiensis Episcopi, & omnium parentum suorum in festo S. Blasii, quousque vixerit, plenum Servitium instituit ea conditione, ut ipso mortuo ad anniversarium suum redeat idem Servitium de Vinea in Tusenbach, cujus ipse fundator à primis fuit radicibus.*

SERVITIUM PLENUM, quod & *Corrodium Regale* dicitur, Procuratio, convivium, quo Rex excipitur. Anonymus Hasenrietanus de Episcopis Eystetensibus de Henrico Imp. *Mandavit huic Episcopo nostro, ... ut plenum sibi in via Ratisponensi daret Servitium, Archiepiscopo cuilibet non nihil formidandum. Cui cum regius Legatus singulatim, quæ danda essent magnifice enumeraret, tandemque ad immensam vini mensuram ventum esset: Pessime, inquit, dominus tuus insanit. Unde deberem sibi tantum Servitium dare, qui ne memetipsum satis queo pascere?* Speculator lib. 4. part. 3. de Feudis: *Vassalli Comitum & Baronum Imperii tenentur dominis suis obedire & servire propter feuda, quæ ab eis recipiunt primo pro exercitu Imperatoris, ... secundo pro Corredo Imperiali, ut videlicet, quando Imperator transierit per illum locum, contribuat in sumptibus ejus, & in his duobus casibus servit vassallus pro curia, in 4. vero sequentibus servit pro utilitate domini sui, &c.*

¶ SERVITIUM PRÆPOSITURÆ, *Service de Prévosté*, in Consuet. Norman. Vide in *Præpositi* col. 766.

¶ SERVITIUM PUBLICUM, Idem quod *Regale*. Vide infra. Excerpta ex Lege Longobard. c. 20. *Non a Comite vel aliquo ministro illius ad ullam angariam seu Servitium publicum vel privatum cogantur vel compellantur.* Vide *Angariæ* 3.

¶ SERVITIUM RECOGNOSCIBILE, Quod ad quamlibet domini, vel tenentis mutationem ratione *recognitionis* præstatur. Charta D. Barbarelli an. 1407. *Illud cornerium vineæ ... sub servitio 9. den. ex una parte & unum denarium de cremento, adeo quia ipsum cornerium vineæ erat de manso taillabili dicti domini qui remittit ad Servitium recognoscibile.*

SERVITIUM REGALE, Idem quod *Forinsecum:* Servitium militare, quod Regi debetur à subditis & vassallis. *Regale obsequium*, in Capitulari 4. ann. 805. c. 13. Ita in Capitul. ad Legem Salicam tit. 3. §. 10. & apud Bractonum lib. 2. c. 35. §. 1. 6. Præceptum Ludovici Pii Imper. pro Monasterio S. Columbæ Senonensi: *Quasdam villas, quæ priscis temporibus ad usum fratrum ibidem Deo famulantium fuerant destinatæ, segregavit, ut absque Regali aut publico Servitio, vel quolibet Abbatis dono aut exactione usibus eorum perpetuo deservirent.* Judicium datum sub Ludovico Pio Imp. in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. n. 47. *Et propterea inde fuit modo alienatum, quod Franco Episcopus prædictæ Ecclesiæ suo propinquo Adelgiso illud impetraverit, ut pro eo illo Regalia Servitia & itinera faceret, quæ ille pro sua infirmitate & senectute facere non valebat.* Synodus Germiniacensis sub Carolo C. to. 6. Vitar. Ord. S. Benedicti p. 250. *Et à cunctis Regalibus Servitiis & publicis vectigalibus immunem fecerat.* Charta ejusdem Caroli pro Barcinonensibus apud *Diago* lib. 2. c. 4. *Servitia tamen Regalia intra Comitatum, in quo consistunt, faciant.* Fori Aragon. l. 17. p. 129. v°. *Si aliquis sit in possessione infancioniæ, & non fecerit Servitium Regalem in tota vita sua, &c.* Idem in Foris apud Excam an. 1265. *Sicut de cætero infantionia francha & libera ab omni Regali Servitio.* [*Servitium Regis*, in Capitul. Lotharii tit. 3. cap. 32. & 33. Charta ann. 1073. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 60. *Quæ Ecclesia S. Georgii data fuit fratribus Oseu. & habet ibidem visum franciplegii & totum Regale Servitium.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 181. *Excepto Regali Servitio, scilicet undecimam partem militis.*]

SERVITIUM DE RONCINO, dicitur de vassallo, qui equum semel in vita domino debet, [vel etiam quolibet anno.] Charta Philippi Aug. an. 1221. *Tenebunt Major & hæredes sui a Decano & Capitulo in liberum feodum per Servitium unius roncini ad usus & consuetudines patriæ.* Vetus Inquesta in Regesto ejusdem Regis fol. 164. *Tenet ... duas bovatas terræ apud Ulmeium, unde debet tantum Servitium unius roncini.* [Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 251. *Raoul le Prevost de Darigny salut en N. S. Sachent tous presens & avenir que comme je fusse tenu à hommes Religieux Monseignor l'Abbé & le Convent de S. Vandrille en un Service de Ronchi à faire chacun an pour les fiés & pour les terres que je tiens de eus, ... je me suis obligié à icheus Religieux .... à rendre les chacun an à la feste S. Jean Baptiste 60. sous de Paris pour ledit service, tant comme il leur plaira à prendre lesdits 60. sous, ou à fere ledit Service à Ronchi, se il leur plest mieux.*] Vide Stabilimenta S. Ludov. lib. 1. c. 37. 129. (ubi qualis esse debet Roncinus describitur.) Consuet. Turon. art. 95. 96. &c. *Cheval de service*, in Consuet. Andeg. art. 132. 133. Cenom. art. 142. 143. Vide *Servitium equi* & *Runcinus*.

SERVITIUM SCUTI. Vide *Scutagium*.

SERVITIUM SERVILE, Cujusmodi est tallia, corvata, &c. cui obnoxia sunt tenementa villanorum. Charta Sigefridi Comitis Luxemburgensis an. 993. *Ita duntaxat, ut idem Nivelongus, vel successores ejus omni anno 5. solidos probæ monetæ persolvant ex eodem manso, ab omni deinceps Servitio libero servili. Odiosum* vulgo appellatur, *Service baineux*, quod libertati publicæ contrarium sit, cui opponitur *Servitium nobile*, uti vocatur in Regesto Constabulariæ Burdegal. Barones Andegavenses ann. 1310. auxilium præstare pro matrimonio Isabelliæ Caroli Comitis Vadensis & Andegavensis renuerunt, quod cum nobiles essent, debebant etiam esse immunes à servitiis odiosis quibus Comes reponebat: *Que ce qui est deu par general coustume ne peut estre appellé Service baineux, car celle ayde & autres, quand les cas aviennent sont deües par general coustume à ses sougiez esdites Comtez, &c. Et sont appellez les Aydes, les Loiaux aides d'Anjou & du Maine, non des Services baineux, car elles sont deües sur le tresons.* Et infra: *Dient que Service baineux doit estre restraint de droit, & non ne alongié sur ceux, qui fet ne l'ont, &c.*

SERVITIUM SOCII, seu *Service de compagnon*, cum vassallus secum in exercitum socium ducere tenetur. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 130. *Se le Seignor semont, ou fet semondre aucun de ses homes, qui li doit Service de compagnons de un, ou de plus, & celle semonce soit à jour mois & aucun de ses compagnons est éloignez, il le doit dire quant l'home le semont, & doit venir devant le Seignor, & dire li, Sire, vous cy me avez fait semondre, &c. & tel de mes compagnons, que je tenois, est por vostre service essoignez, si que il ne peut ores aler, &c. & se il ne vous plaist à soffrir, je enquairrais un autre, & si je le puis trover à retenir, je le reterrais à tel sos come celui, qui est desbaitiés, qui estoit à moi, à sos comuns de cestui Royaume, & le merrai ô moi en vostre service, & se je le puis trover, je le vous ferais assavoir. Et se le Seignor ne se veaut soffrir dou service de celui, qui est desbaitiés, celui qui a esté semous, comme est devant dit, doit querre un autre Chevalier, & retenir à ses sos, qui sont usés de donner communnément à païs, se le debaitié n'avoit plus grans sos, &c.* Adde c. 244. apud Bractonum lib. 5. tract. 1. cap. 1. §. 1.

¶ SERVITIUM TEMPORALE, in Capitul. pro Monaster. S. Crucis Pictav. apud Mabill. tom. 1. Analect. p. 299. *Ut à nemine temporale Servitium exterius ullo modo quæratur, nisi tantum ab eis quæsivi, postquam eas sub regulari norma vivere constitui.* Infra: *Ut temporale Servitium in opere femineo ab eis ad partem dominicam nullatenus quæratur.* Ubi dona & militiam recte intelligit Mabillonius.

SERVICE TRESPASSÉ. Vide Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 99.

SERVITIUM VICINALE, Quod à *vicinis* seu civibus præstari solet. Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon. an. 1283. MSS. *Item concedimus Capitulum, quod quilibet civis Barcinonensis solvat & contribuat partem sibi contingentem in Servitiis vicinalibus, & inde non excusetur ratione alicujus privilegii.* Vide *Vicinus*.

SERVITIUM VILLANUM. Vide Lambardum in *Paganus*.

SERVITIUM WARDÆ *& relevii*, Idem quod *Servitium Militare*: quia, ut ait Littleton. sect. 103. *tenura per Servitium Militis, trahit ad se wardam, maritagium, & relevium, &c.* Vide præterea sect. 48. & Skenæum ad Regiam Majestat. lib. 2. c. 21.

SERVITOR, Famulus, Gall. *Serviteur*. [Dicitur non raro de eo qui alicujus Sancti servitio se mancipavit.] Iso Magister in Glossis: *Cliens, servus vel socius, Servitor, amicus minor.* Inscriptio Romæ in Roma Subterr. lib. 2. c. 22. *Eustathius humilis peccator Servitor B. Marcellini Martyris. Servitor Christi*, in Epistola Gildæ ad Rabanum Monachum inter Hibernicas 21. *Servitor Ecclesiæ*, in Synodo Romana II. sub Silvestro c. 17. *Servitores S. Petri*, in Epistola Nicolai II. PP. ad Rutenensem Comitem apud Hugonem Flaviniac. p. 193. Addit. 1. Ludov. Pii c. 28. *Ut Servitores non ad unam mensam, sed in propriis locis post refectionem fratrum reficiantur.* Adde Epistolam Episcoporum Galliæ ad Ludovicum Regem c. 9. Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 8. *Cralo clam assumpto Waningo fratre & paucis Servitoribus, in Franciam venit.*

¶ SERVITORES dicuntur apud Monachos Hebdomadarii mensæ ministri. Capitula Monach. Augiens. n. 5. *Senior Decanus pulsat signum tintinnabuli, ut ebdomadarii & ceteri Servitores juxta præceptum regulæ accipiant super constitutam annonam mixtum, ut non sit eis grave jejunium, dum ministrant, sustinere.*

¶ SERVITOR, Qui ecclesiæ alicui deservit, Gallice *Desservant*. Concil. Senon. ann. 1239. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 138. *Monemus abbates & priores conventuales, quod tot Servitores in abbatiis & prioratibus sibi subditis instituant, si ad hoc sufficiant facultates locorum, quot ibi deservire solent.* Testam. Beraldi dom. de Rupeforti ann. 1383. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 325. *Lego Servitoribus ecclesiæ de Melhau unum sextarium frumenti.... Volo & ordino quod dicti Servitores ecclesiæ de Melhau teneantur & debant facere anno quolibet anniversarium meum.* Conc. Hispal. an. 1512. inter Hispan. to. 4. p. 10. *Jubemus ut nullus parochus nec Servitor beneficii omittat dicere in sua hebdomada vel diebus quibus tenetur celebrare Missam populo de festo, vel feria occurrenti.* Vide in *Servire* 1.

¶ SERVITORES, Familiares, honorarii, qui non ex officio alicui, sed ad honores tantum serviunt. Charta an. 1409. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Jus inquirendi, procedendi ac puniendi officiales & Servitores nostros qui Volentes dicuntur, & sunt ad honores & nostræ Majestati ac curiæ continuo actu non serviunt.* Infra: *Servitores seu familiares.*

¶ SERVITORES, Devoti, qua notione *Serviteurs* etiam dicimus, in Statutis criminal. Saonæ p. 113.

SERVITRIX, Famula. [Rolandinus Patav. in Chr. apud Murator. to. 8. col. 181. *Factum enim est ludicrum quoddam castrum, in quo positæ sunt dominæ cum virginibus sive domicellabus & Servitricibus earumdem, quæ sine alicujus viri auxilio castrum prudentissime defenderunt.* Adde col. 276.] Occurrit in Hist. Cortusiorum lib. 6. cap. 6. *Dum fugiebat in habitu Servitricis, &c.*

SERVITUDO, *Servitus*, *δουλεία*, in Gloss. Gr. Lat.

1. SERVITUS, *Servitium*, seu officium Ecclesiasticum. [Charta an. 1085. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Lemovic. MSS. pag. 699. *Ergo ecclesiæ Maimacensis absolutionem atque libertatem ad celebrandam illic divinam Servitutem in capitulo fecerunt Episcopus Guido & Archidiaconi ejus & totus Clericorum conventus.*] Epitaphium Conradi Ducis Franconiæ, apud Brouverum lib. 9. n. 65.

Hic jacet in tumulo Dux, per quem, Servitus isto
Fit celebris templo, laus, virtus, gloria Christo.

Vide *Servitium*.

¶ 2. SERVITUS, Ministerium, officium. Charta an. 1229. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 10. *Ego*

Richardus Anglicus famulus dom. Abbatis & Conventus S. Vandregesili vendidi & concessi Rothaisia nepoti mea & Elia-Amiot sponso suo .... totam integre Servitutem meam quam habebam & tenebam à dom. Abbate & Conventu S. Vandregesili, quam dictam Servitutem pater meus & ego possedimus. Tali vero conditione quod ego dictus Richardus habebo & tenebo dictam Servitutem usque ad obitum meum, reddendo inde annuatim dicta Rothaisia & dicto Elia sponso ejus, vel heredibus suis duo quarteria bladi de redditu Augusti mei ... pro saisina venditionis dicta Servitutis. Vide in *Servitium.*

¶ SERVITUS, Minister ipse. Epist. Alexandri III. PP. inter Conc. Hispan. to. 3. p. 382. *Sub interminatione anathematis districtius inhibeatis, quod bestias tragini prescripti monasterii cum hominibus aut Servitutibus suis nulla ratione invadant, nec aliquam eis injuriam vel molestiam audeant irrogare.* V. *Servitium.*

SERVITUTES EXACTORIÆ & *coactitia*, Præstationes, vel operæ serviles, *Corvées.* Ordericus Vitalis lib. 6. p. 604. *Aliam nempe decima medietatem de eo Monachi Columbenses tali tenebant pacto, ut omnes Episcopales consuetudines, & omnes exactorias Servitutes persolverent pro illo.* Infra: *Homines de Parco omnino absolvit, ut nullam sibi coactitiam exhibeant Servitutem, nec eam nisi in generalem Principis Normannia expeditionem.*

¶ SERVIUNCULUS, diminut. à Servus, in Monast. Anglic. tom. 1. pag. 11. *Ego Patricius humilis Serviunculus Dei, &c.*

¶ SERUM, Occidens. Chron. Parmense ad annum 1274. apud Murator. to. 9. col. 788. *Strata de Petra-Nova ab angulo Petri Montani usque ad angulum de Bergonciis ampliata fuit à latere de Sero dicta strata.* Vide *Sero.*

SERVORIUM. Vide *Servatorium.*

SERURA, Sera, ex Gall. *Serure.* [Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. CCVII. *Pro Seruris de portis Gornaci, &c.*] Synodus Exoniensis ann. 1287. c. 4. *Sit corpus Dominicum repositum in bursa mundissima, & ipsa includatur sub Serura in pyxide munda & honesta, &c.* W. Thorn. an. 1321. *Hae omnia cum suis hanaperiis, clavibus, & Seruris.* Fleta lib. 1. c. 20. §. 69. *De his, qui Seruras, fenestras, ostia... fregerint.* Lib. 2. c. 72. §. 3. *Facilis ingressus prabet plerumque fragilitati peccandi voluntatem, & salva Serura famulos reddunt apertos.* Adde Statuta Provincialia S. Edmundi Archiep. Cantuar. an. 1235. cap. 9. & Provinciale Cantuariense lib. 3. tit. 27. [Vide *Serrura.*]

¶ SERURARIUS, Serarius, serarum fabricator, Gall. *Serrurier.* Acta S. Francisci de Paula to. 1. April. p. 151. *Maritus suus qui tunc erat & adhuc est Serurarius, onus habebat fabricandi ferraturam, videlicet, seras, claves & alia necessaria ad clausuram conventus.* Vide *Serator.*

SERVUS. *Servi*, apud veteres Gallos & Germanos alii fuere à servis Romanis, eorumque conditio longe diversa. Tacitus de Morib. Germanor. *Servis, non in nostrum morem, descriptis per familiam ministeriis utuntur, suam quisque sedem, suos penates regit: frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, vel colono injungit, & servus hactenus paret.* Quibus quidem verbis satis designantur ejusmodi servi, quos *Adscriptitios gleba* vocabant, quales ferme fuere apud nostros, qui servorum nomine censebantur, de quibus à nobis utcumque collecta, & prout occurrerunt, hîc proponemus.

Servi porro, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c. 76. *alii natura, alii facti, alii emptione, alii redemptione, alii sua vel alterius datione.* De hisce omnibus fere servorum speciebus egimus variis in locis, ac præsertim in vv. *Capitalis, Nativus, Originarius, Oblacionatio, &c.* Ad eos vero, qui redemptione facti, hîc dicuntur, referri debent, quæ habent Assisæ Hierosol. MSS. c. 191. *Il y a une autre assise propre, que quant home est atteste par dethe, que il ne puisse payer, & celui, ou ceaus, à qui il doit, & ne peut payer, requierent au Seignor que il ler livre par l'assise celui, qui leur doit la dethe, & le Seignor leur doit livrer, & que il le peuvent tenir en fers, ou en prison, s'il ne les paye, toute sa vie, donnant li à manger & à boire suffisamment sa vie sostenir pain & aigue, & robe à vestir si que il ne meure par faute de robe, & se il le font labourer, que son labeur soit conté au feur corable des laborans qui laborent de celui labour, que li fera laborer, & abatre de sa dethe, ce que il deservira de son labour.*

Servi, ut olim apud veteres, etiam apud nostros vænum exponebantur: cujusmodi venditionis formulæ exstant apud Marculfum lib. 2. form. 22. & Labbeum to. 2. Miscellan. p. 493. Vide Gregor. Turon. lib. 3. Hist. c. 15.

Servi vero venalitiarii, seu vænum expositi, ramum gestabant in capite. Warnerius MS. in Caprum Scottum Poëtam:

Ducitur ad portum gestans in vertice ramum,
Venalem Moriuht nosceret ut populus.

Apud veteres collo appensum titulum gestabant. Vide A. Gellium lib. 4. c. 2. Budæum in Annotat. Prior. & Scaligerum ad lib. 4. Propert.

Servorum pretium commune apud Romanos fuit 20. aureor. ex l. 31. D. de Minorib. & l. 1. C. de Com. serv. mancip. Varium ac diversum tamen fuit, secundum servorum dotes. Gregorius Turon. lib. 2. Hist. c. 5. de Servo: *Quo invento, obtulerunt homini munera: sed respuit ea, dicens, Hic de tali generatione decem auri libris redimi debet.* Ibidem, servus alius venditur 10. aureis. Vide eumdem lib. 6. c. 36. *Servus aut ancilla valens sol. 15. aut 25.* in Lege Salica tit. 11. §. 5. [Statuta crimin. Saonæ c. 18. fol. 25. *De percussione Sclavorum utriusque sexus. Nulli enim liceat taliter capiendo vel ducendo interficere, vel graviter vulnerare, nisi forsan se telo deffenderent, quo casu occidens vel vulnerans puniri possit, nisi dumtaxat ad restitutionem pretii servi occisi, vel vulnerati, quod pretium taxari per magistratum Saona nequeat ultra florenos quinquaginta.*]

Statura in servis observabatur & æstimabatur. Lex Alaman. tit. 8. edit. Tilii & Heroldi: *Si quis servum alienum occiderit, sol. 12. in capitali restituat: aut eum alio servo, qui habet 13. palmas cum pollice replicato, vel 2. digitos in longitudinem, & 3. solidos in alio pretio superponat, quod fiunt simul solidi 15.* Charta Alamannica Goldasti 3. *Det alium mancipium undecim manuum longum.* Vide Cujacium lib. 20. Observ. c. 3. & eumdem Goldastum ad Dositheum pag. 28.

☞ *Servi* in pignus debantur & recipiebantur. Lex Alaman. tit. 86. §. 1. *Si quis pignus tulerit contra legem, aut servum, aut equum, &c.*

☞ *Servum*, cui dominus oculum eruit, vel dentem excussit, liberum dimittendum esse statuit liber 6. Capitul. c. 14. *Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancilla, & luscos eos fecerit, dimittat eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem vero si excusserit servo vel ancilla sua, simili sententia subjacebit.* Si vero occiderit, pœnitentiæ per biennium subjicitur, ex Addit. 4. c. 49. *Si quis servum proprium sine conscientia judicis occiderit, excommunicatione vel pœnitentia biennii reatum sanguinis emundabit.*

Servi

Servi matrimonia ita inibant, ut invito, aut inconsulto domino, ancillis; & vicissim ancillæ servis aliorum dominorum copulari non possent, pro qua licentia certam denariorum summam exsolvere tenebantur, ut in voce *Forismaritagium* docuimus.

Liberorum vero hominum matrimonia cum ancillis apud Wisigothos gravi pœna interdicuntur, in Lege Wisig. lib. 3. tit. 2. §. 2. 3. In Lege Salica tit. 27. §. 3. Exstat Charta in Tabul. S. Germani Parisiis Hugonis Abbatis an. 1140. in qua hæc habentur: *Quidam homo Ansellus nomine Major S. Martini Turonensis de Villa, quæ Domna Maria de Momosis nominatur, adiit præsentiam nostram, petens à nobis, quatenus quamdam mulierem, Letboit appellatam, de familia B. Germani procreatam, quam in uxorem ducere volebat, à servili conditione solveremus. Sibi enim eam, nisi liberam, matrimonio jungere non licebat, &c.* Francus, qui alienam ancillam sibi publice junxerat, cum ea in servitio permanebat. Id juris etiam obtinuit olim in Gallia nostra. M. Pastorale Ecclesiæ Paris. an. 1261. *Petrus* dictus Rex oriundus de Lagiaco, *commorant apud Civilliacum, asseruit & recognovit in jure coram nobis... quod ipse duxit in uxorem Gilam, quondam uxorem defuncti Petri de Origniaco defunctam, feminam de corpore Ecclesiæ Parisiensis. Asseruit etiam & recognovit dictus Petrus in jure coram nobis, quod ipse ob hoc de consuetudine generali ipsius patriæ factus est homo ipsius Ecclesiæ Parisiensis, &c.* Sed & in Flandria. Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandriæ n. 12. *Quicumque secundum jus Comitis ancillam liber in uxorem duxisset, postquam annuatim eam obtinuisset, non erat liber, sed ejusdem conditionis erat effectus, cujus & uxor ejus.* Vide Gualterum Tervan. c. 15. & Labbeum to. 1. Miscellan. p. 581. tom. 2. p. 468. Contra, Jure Anglico, thorus mariti liberi facit uxorem nativam liberam in vita viri, finito vero matrimonio uxor ancilla redit in servitutem, ut est apud Bractonum lib. 4. tract. 1. c. 21. §. 4. & in Fleta lib. 5. cap. 26. §. 25. Quod etiam apud nos obtinet in viris nobilibus, qui uxores non nobiles ducunt quæ maritorum privilegiis gaudent, dum ii superstites sunt. Wichbild Magdeburgense art. 3. *Constitutionibus antiquorum Principum cautum esse legimus, si homo liber servam in matrimonium duxerit, proles ex ea genita patri & non matri æquari debet. Principes autem potentes de consensu communitatis sanxerunt, quod filii jura nanciscebantur patris, & filiæ matris. Recitatur tamen, quod tempore Friderici eo nomine primi Imperatoris statutum fuit, si liber homo servam superduxerat, vel ingenua servum, quod proles illa utriusque sexus matrem sequi deberet, & non patrem. A juris autem principio hoc fuit jus, quod liber partus nunquam servilem procreavit partum. A temporibus autem Wihmanni Episcopi jure frequentatum est, & per Henricum eo nomine VI. Imperatorem statutum, quod utraque proles, filius & filia nascuntur secundum matrem, & non patrem: hoc est, ventrem ipsum sequuntur, &c.*

In Anglia nunquam matris, sed patris conditionem semper sequuntur liberi ex ejusmodi servorum matrimoniis prognati: *quia semper, de patre, non à matre generationis ordo texitur*, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 77. & 78. Quibus consona habent Fortescutus c. 42. Fleta l. 1. cap. 3. §. 2. & Littleton. sect. 187. Vide Bractonum lib. 4. tract. 1. cap. 21. 22.

In Comitatu Cornubiæ ea obtinet consuetudo, *quod si liber homo ducat nativam aliquam in uxorem ad liberum tenementum, & liberum thorum, si ex eis duæ procreantur filiæ, una erit libera, & altera villana, quia ibi partiti sunt pueri inter liberum patrem & dominum uxoris villanæ.* Bracton. lib. 4. c. 13. §. 2.

Liberorum ex ejusmodi matrimoniis status diversus fuit, secundum receptas apud gentes diversimode Leges. In Consuetudine Burbonensi art. 199. liberi ex legitimo matrimonio servi vel servæ nati, sive uterque servituti obnoxii sint, sive horum alter, pejorem conditionem sequuntur, hoc est, servi fiunt. Quod videtur obtinuisse apud Francos, ex Marculfo l. 2. form. 29. in Alemannia, & alibi, ex Chartis Alemann. Goldasti t. 2. ex Constit. Conradi Imp. ann. 1028. & Friderici II. an. 1220. apud Ughellum in Episcopis Saffenatensibus. Adde Edictum Theoderici Regis §. 65. 66. Exstat in Tabulario S. Maglorii Parisiensis Charta, ex qua docemur id juris etiam locum habuisse apud nostros sub tertia Regum stirpe: *In Nomine S. & individuæ Trinitatis Amen. Ego Ludovicus Dei gratia Francorum Rex. Notum volo fieri omnibus tam posteris quam præsentibus quorumdam invidæ relatione auribus nostræ Sublimitatis intimatum fuisse, quemdam scilicet Henricum cognomento Lothoringum servum nostrum debere esse, & matre quidem illius libera existente ex paterna tantum origine servitutis maculam contraxisse. Sed quia honor Regis judicium diligit, querelam & causam istam in judicium posuimus, & diem inde statuimus. Die igitur statuta, convenientibus in unum in Palatio nostro amicis & fidelibus nostris, prædictum Henricum monuimus, ut tanquam noster servus, & ex nostro servo natus, sicut nobis dictum fuerat, servitutis obsequium nobis impenderet. Henricus vero & se & patrem suum servum nostrum vel fuisse vel esse omnino negavit, & ab omni servitute se & eum defendere paratus fuit. Quoniam autem objecta servitutis aberat testis, accusator defecerat, communi consilio diffinitum est, ut ipse Henricus suæ libertatis jurator & comprobator existeret, & juramento suo nos super hoc certos & omnino quietos redderet, quod & factum est, &c. Actum Parisiis ann. 1112.*

Lege Longobardorum, mulier libera, quæ servo nupserat, non modo statum mariti sequebatur, sed & ad Palatium pertinebat. Præceptum Pandulphi Principis Capuæ apud Camillum Peregrinum in Hist. Longob. *Concedimus tibi, qui Adelmundo, omnes mulieres liberas feminas, quæ sibi copulaverunt vel copulaverint tuos servos maritos.* Capitul. Adelchisi Princip. Benev. c. 1. *Si cujuscumque servus liberam uxorem tollere, qui ad Palatium juxta legem pertinebat, utique pessima extitit consuetudo, ut eas personas, quisquis vellet expeteret. A modo autem & deinceps statuimus, ut tanta perversitas nullum habeat locum, sed ipse solummodo eos habeat semper, cujus primum ille fuerat servus, etiam illos ad Palatium nunquam repetant.* Habetur istius Consuetudinis Diploma ejusdem Adelchisi in Chron. S. Sophiæ Benevent. pag. 645. Id etiam statutum à Frothone Danorum Rege auctor est Saxo Grammaticus lib. 5. *Si libera consensisset in servum, ejus conditionem æquaret libertatisque beneficio spoliata, servilis fortunæ statum indueret.*

In Legibus Scaniæ apud Andream Suenonis lib. 6. cap. 5. *Matris conditionem sequitur semper partus, ut sit liber partus ex libero ventre procreatus, licet pater servilis conditionis onere premeretur: vel si servus ex ventre servili progenitus, quantumcumque pater inter ingenuos nobilitatis genere præfulserit.* Sed hæc attigisse sufficiat, cum omnia, quæ de servorum matrimoniis habent Concilia, Regum Capitula, Chartæ veteres, & Consuetudines municipales, hîc

inserere baud facile fit. Consulat igitur, qui plura volet, Excerpta Egberti Archiep. Eborac. cap. 124. Synodum Vermeriensem ann. 752. c. 6. 7. 8. 13. 19. 20. Capitulare Compendiense an. 757. c. 6. Capitul. 3. an. 819. c. 3. Observantias Regni Aragon. lib. 6. tit. de Privilegiis dominæ Infantionæ §. 1. M. Pastor. Eccles. Parisens. lib. 2. ch. 127. 128. 131. 135. lib. 3. ch. 14. lib. 5. ch. 9.

Liberorum matrimonia. In Consuetudine Burbonensi art. 208. possunt servi liberos suos in matrimonium collocare, iisque bona sua mobilia ac immobilia tradere, ita ut eorum liberi ac bona priorem semper conditionem sequantur.

De *Servorum nothis liberis*, ita sancit Consuetudo Borbonensis art. 194. Nothi ex ancilla & homine libero conditionem matris sequuntur. Contra nothi ex muliere libera & homine servo, sequuntur conditionem patris, remanentque nude nothi.

Bona servorum. In Consuetudine Burbonensi art. 201. 202. servi prædia sua liberæ conditionis hominibus vendere non possunt; quod si vendiderint, in commissum ad dominum perveniunt. Contra vir liberæ conditionis prædium suum servo vendere potest. Vicissim servi in servos sive per donationem sive per venditionem bona sua transferre, aliosque contractus inire invicem possunt, inconsulto domino, dummodo ejusdem domini sint servi.

Servorum successores. In eadem Consuetudine Burbon. art. 200. liberæ conditionis viri vel feminæ servis nusquam, sed servi agnatis liberæ conditionis succedunt. Art. 207. Servi agnatis ejusdem conditionis succedunt, dummodo communes in bonis sint, unaque cum iis degant. Quod si ab iis divisi sint, eorum hæreditas jure mortuæ talliæ ad dominum pervenit. Eadem habet Arvernensis c. 27. art. 3. 6. Vide M. Pastorale Ecclesiæ Parisiensis lib. 1. ch. 26. & Consuetudinem Tolosæ, rubr. de Homagiis. Exstat in Tabulario S. Dionysii Novigenti Charta Roberti Comitis Belismensis, qua *res servorum suorum omnium morientium, sicut mos sibi deferebat, tam in ædificiis, quam in rebus aliis, S. Dionysio Martyri, sibique servientibus concedit.* [Vide Glossarium Juris Gallici voce, *Eschange.*]

☞ *Servis* lanceæ usus prohibetur, in l. 5. Capitul. cap. 247. *Et ut Servi lanceas non portent.*

☞ Varia fuit & diversa pro variis temporibus & locis servos libertate donandi ratio: quas omnes consuetudines attigimus in voce *Manumissio.* Huic vero quæ accepto à servis libertatis pretio fiebat, nonnulla addere placet lectori haud ingrata, ut confidimus. Judicium testam. Bernardi Comitis Bisuld. an. 1020. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1030. *Servos vero omnes suos masculos quos in domo sua retinebat mandavit liberos facere propter remedium animæ suæ ... Adalbertus de Casas donet quinque uncias de auro ad S. Maria de Cubera ad crucem faciendam, & faciant illum liberum. Arnallus de Riopullo donet quinque uncias de auro ad S. Petro de Castronovo propter crucem quod ibidem debebat, & faciant illum liberum. Amalvino de Tugurio & Tedmar de Virtols donet unusquisque uncias duas de auro ad S. Maria de Finistras, ... & faciant eos liberos.* Charta manumissionis an. 1217. ex Tabul. Montol. *Nos duo fratres Petrus Vobaldi & Guillelmus Arnaldi per nos ... solvimus, diffinimus & ab omni jugo servitutis liberamus te Raymundam feminam nostram .... & omnes infantes qui de te nascentur, & omnem posteritatem quæ de illis exiret in perpetuum, & damus atque etiam dimittimus Domino Deo & B. M. Virgini & omnibus SS. Dei & marito sive maritis, si forte eos habueris, quidquid in te habebamus vel habere debebamus, ita quidem quod tu infantes qui de te nascentur & omnis posteritas quæ de illis exierit in perpetuum possitis facere omnem vestram voluntatem a vobismet ipsis & ab omnibus rebus vestris præsentibus & futuris sine omni nostro nostrorumque retentu & reblandimento, quia ab omni jugo servitutis, à parte dominii & homagii nostri liberos & absolutos, sicut melius dici vel intelligi potest ad vestram vestrorumque utilitatem vos facimus cum hac præsenti carta vobis in perpetuum valitura, recognoscentes & cognoscentes quod pro hac absolutione & diffinitione recepimus a rebus amicorum tuorum quatuor solidos Melgorienses, ut hac carta firma & stabilis permaneat.*

☞ Observandum vero libertatis munere donari eum non posse, qui ex parentibus servis natus, per triginta annos ipse in servili conditione perstitit, ex Addit. ad Leg. Longobard. tit. 4. §. 10. *Quod per triginta annos servus liber fieri non possit, si pater illius servus aut mater ejus ancilla fuerit.*

Servi, Clerici fieri vetantur, antequam libertatem à dominis suis consecuti fuerint, in Canonibus Apostol. in Nov. 123. §. 17. in Concil. Aurel. III. cap. 26. Aurelian. V. cap. 6. in Capitul. Caroli M. lib. 1. c. 88. lib. 7. c. 34. in Capitulari 1. ejusdem Imper. incerti anni cap. 26. &c. Vide præterea Vitam S. Theophanis Confess. n. 11. Flodoardum lib. 3. Hist. Remens. c. 27. p. 553. Consuetudinem Castellerensem in Biturigib. art. 7. Vassorium in Annalib. Noviomensib. p. 959. 960. Steph. Baluzium in Append. ad Capitul. n. 105. 161. &c. Si autem inconsulto domino ad Clericatum promoverentur, Clericatus privilegio, domino petente, privabantur. Vide Probationes Hist. S. Aniani p. 106. & Regiam Majest. lib. 2. cap. 13. ubi plura *de servis non ordinandis ad sacros ordines*, præterea S. Leonem Epist. 1. cap. 1. Vitam Ludov. Pii an. 817. &c.

☞ Verum *si servus sciente & non contradicente domino in clero fortitus fit, ex hoc ipso liber & ingenuus fiat*, in Fragm. Capitul. cap. 2. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 361.

☞ Idem statuitur in Capitular. Aquisgr. ann. 789. cap. 21. pro servis qui vitam monachicam suscipere volebant, ut scilicet præter consensum dominorum non admittantur: quod tamen certis limitibus conclusit Capitulare 1. ann. 805. §. 1 *e. De propriis servis vel ancillis, ut non supra modum in monasteria sumantur ne desertentur villæ.* Adde l. 1. Capitul. cap. 106.

Servorum testimonia. Servis non credendum, si crimen alicui objecerint, statuit Lex Wisigoth. l. 2. tit. 4. §. 4. ut & dominos accusantibus, Edictum Theoderici §. 48. & Capitula Caroli M. lib. 6. cap. 144. lib. 7. c. 148. 342. Ex Consuetudine Burbon. art. 205. servorum perinde ac aliorum liberæ conditionis hominum admittuntur testimonia. Sed & juri stare possunt inconsulto domino, art. 206. *Servorum Regiorum* admittebatur testimonium, ex Lege Wisigoth. l. 2. tit. 4. §. 4. & ex Lege Burgund. tit. 60. §. 3. Ludovicus VI. Francorum Rex an. 1108. Ecclesiæ Parisiensi indulsit, *ut illius servi in omnibus causis, placitis ac negotiis adversus omnes homines tam liberos quam servos liberam & perfectam haberent testificandi & bellandi licentiam, ita ut nemo eorum testimonio pro Ecclesiastica servitutis occasione calumniam inferat.* Id firmavit

Digitized by Google

postea Paschalis PP. 8. Kl. Febr. ann. 1114. qui hæc subdit, *non esse æquum Ecclesiasticam familiam iisdem conditionibus coerceri, quibus servi secularium hominum coercentur.* Exstant hæc decreta in M. Pastorali ejusd. Ecclesiæ l. 19. ch. 13. 71. & 84. quæ descripta sunt à Ph. Labbeo to. 2. Miscellan. pag. 597. & seqq. Simile privilegium indulsit idem Ludovicus anno 1110. servis Monasterii S. Martini de Campis, in cujus Historia habetur pag. 22. ut & servis Monast. S. Mauri in Charta an. 1118. descripta à Gallando lib. de Franco Alodio pag. 263. [& à D. *De Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 3. qui aliam ejusd. Regis subdit ibid. pag. 5. pro servis Eccl. Carnot. an. 1128.] Adde Jacobum Petitum ad Pœnitentiale Theodori pag. 309. 352. 454. 578. 584.

☞ Id erat Regiorum & Ecclesiasticorum servorum privilegium ut ipsi in judicio de rebus suis responderent. Lex Ripuar. tit. 58. §. 20. *Servi autem Regis vel Ecclesiarum non per actores, sed ipsi pro semetipsis in judicio respondeant, & sacramenta absque sangano conjurent.* Alii vero per suos dominos respondebant, ex eadem Lege tit. 30. §. 1. *Dominus ejus in judicio pro eo interrogatus respondeat.*

In Consuetudine Burbonensi art. 189. 204. servorum alii sunt, qui ex eo, quod *talliis* servilibus sunt obnoxii, pro servis habentur: alii servi 4. denariorum appellantur, de quibus egimus, ubi de *Capitalibus*, id est, hominibus, qui censum debent de capite, quos etiam *homines de corpore*, vel *de casalagio* nuncupabant. De iis suis locis multa congessimus. Utriusque servorum speciei par ferme fuit conditio; cum & servilibus obsequiis penitus addicti, & dominis suis, ratione originis omnino essent obnoxii. Adscripititiorum igitur alii erant servi Fiscales, alii Ecclesiastici, alii Beneficiarii, &c. De quibus nomenclaturis sigillatim dicemus.

¶ Servi Aratores, Agrorum cultores, in Cod. Theod. tit. 30. de Pignor. leg. 1. *Non Servos aratores, aut boves aratorios pignoris causa de possessionibus abstrahunt.* Vide *Servi ministeriales.*

Servi Beneficiarii, *Beneficiis* seu prædiis datis ad beneficium, addicti, & qui in iis servi glebæ erant, & cum prædio ad beneficiatium transierant, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. §. 30. 36. in Capit. 1. Lud. Pii an. 819. c. 1. & in Capit. 3. ejusdem anni cap. 7. Agobardus Lugdun. de privilegio & jure Sacerdotii c. 11. *Habeo unum clericionem, quem mihi nutrivi de Servis meis propriis, aut Beneficialibus, sive pagensibus, &c.* Vetus Notitia ex Tabulario Persiensi ch. 14. *Ibique adveniens Moyses Advocatus Hildebranno Comiti, ... mallavit hominem aliquo, nomine Dodone, quod Servus erat Domno Karlo de suum beneficium, de villa, quæ dicitur Jovo, in pago, qui dicitur Augustidunense, &c.* Infra: *Ad pedes ipsius Moyse jactavit, atque recredidit, quod Servus erat Domno Karlo Rege de jamdicta villa Jovo.* Alia Notitia ibidem ch. 15. *Ibique veniens Fredelus Advocatus Hildebrandi Comitis, mallabat hominem aliquo, nomine Adelardo. Requirebat ei, quod Servus erat Domni Ludovici Imperatoris, de villa Patriciaco, de parte genitoris sui nomine Adalberto, de Beneficio Hildebrando, & ipso servitio malo ordine recontendebat, &c.*

Servi Casati, *Casis* seu prædiis addicti. Charta divisionis Imperii Caroli M. cap. 6. *Servi, qui jam Casati sunt, ... mancipia non casata.* Vide Traditiones Fuld. l. 2. trad. 40. 70.

¶ Servi Censuales, Villani, censui obnoxii. Charta an. 963. apud Calmet. inter Probat. Hist. Lotharing. to. 1. col. 371. *Dedit itaque prætaxatus Comes ad S. Maximinum de rebus suæ proprietatis legali traditione mansum unum & dimidium, cum Servis censualibus, &c.* Vide in *Census* col. 491.

¶ Servi Civitatis fiscalibus æquiparantur, in lib. 4. Cod. Theod. tit. 9. leg. 4. *Mulieres, quæ fiscalibus vel civitatis Servis sociantur, ad hujus sanctionis auctoritatem minime pertinere sancimus.*

¶ Servi Comitum memorantur in Edicto Pistensi cap. 15.

Servi Consuetudinarii, *Serfs coustumiers*, in Consuet. Marchensi art. 126. dicuntur, qui domino tres tallias in pecunia, & avenam & gallinam debent, aut præstant, quolibet anno propter prædium servituti obnoxium. Vide *Consuetudinarius* in *Consuetudo* 4. col. 1003.

Servi Dominici, *id est, compulsores exercitus, quando Gothos compellunt in hostem exire, &c.* in Legibus Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 2. *Qui in hostem exire compellunt*, §. 5.

Servi Ecclesiastici, appellati ii, qui ad Ecclesiam pertinebant, in Decretione Childeberti Regis cap. 13. in Lege Longob. l. 1. tit. 9. §. 30. 36. in Capit. Caroli M. lib. 6. cap. 335. in Capit. 3. Lud. Pii ann. 819. c. 7. &c. *Servi Ecclesiæ*, in Decreto Childeberti §. 8. 13. in Lege Alamann. tit. 8. 21. in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 14. §. 1. in Decreto Tassilon. de popularib. Legib. §. 12. in Capit. Caroli M. lib. 7. c. 212. in Concilio Compendiensi an. 757. cap. 4. &c. Paschalis PP. pro Ecclesia Parisiensi in M. Pastorali l. 19. ch. 13. *Pro eo, quod ipsius Ecclesiæ, qui apud vos Servi vulgo improprie nominantur.* Vide *Ecclesiasticus* 4. & *Oblati* 2. col. 1286. ubi alia observamus.

Servi Fiscales, vel *fisci*, dicti ii, qui ad fiscum, Regem vel Dominum spectabant, in l. 3. & 4. Cod. Th. Ad senatusconsf. Claud. in Lege Wisigoth. lib. 5. tit. 7. §. 15. 16. lib. 9. tit. 2. §. 9. lib. 10. tit. 2. §. 4. in Concilio Tolet. III. c. 15. apud Rabanum Maurum lib. 7. contra Judæos c. 44. *Servi fiscalini*, in Decreto Childeberti §. 13. in Lege Longob. l. 1. tit. 9. §. 30. 36. in Capit. Caroli M. lib. 7. cap. 335. *Homines fiscalini Regii*, in Capitulo 2. ad Legem Salicam §. 7. *Servi, qui regalibus servitiis mancipantur*, quorum ea erat prærogativa, ut eorum sacramentis crederetur, & Palatinis officiis honorari possent, in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 4. §. 4. Id autem erat Regis privilegium in servos suos, ut nulla præscriptione eos amitteret, sed ei restitui deberent, in cujuscumque terra invenirentur, quod contra obtinebat de cæteris servis, qui septennio in aliorum dominorum terris exacto, nulla facta de iis reclamatione, libertatem consequebantur, ut est in Regiam Majestat. lib. 2. cap. 12. §. 14. 15. 16. Vide Rhenanum lib. 2. Rer. Germ. pag. 87.

Servi Fugitivi. Vide *Fugaces.*

¶ Servi Fundorum, Coloni, in Cod. Theod. leg. unica de communi dividundo. Vide in *Servi aratores.*

¶ Servi Gregarii, Lixæ. Gesta Consulum Andegav. cap. 11. apud Acher. tom. 10. Spicileg. pag. 493. *Edicto præcepit ... ne lixæ, ne gregarii Servi agmen eorum sequerentur.*

Servi Massarii, Massæ, seu prædio addicti, servi glebæ, in Lege Longob. lib. 2. tit. 32. §. 3. *Servus rusticanus, qui sub massario est*, lib. 1. tit. 11. §. 5. *Servus de masaro*, vel de *massaritia*, seu *manso*, in Charta Tirpimiri Ducis Croatiæ apud Joannem Lucium lib. 2. de Regno Dalmat. cap. 2.

Servi Ministeriales, Qui domi ministrabant. *Aldio vel servus ministerialis*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 8. §. 1. 2. 3. &c. *Servus ministerialis probatus, & doctus domi*, lib. 1. tit. 11. §. 2. Adde Recapit. Legis Salicæ c. 11. 15. & Papianum lib. Resp. tit. 3. ubi *Servus ministerialis* post *servum actorem* ponitur. *Servorum* autem *ministerialium*, vel etiam eorum, quos *Artifices* vocat Paulus l. ult. de oper. servor. is erat status, ut certis ministeriis addicerentur: unde cum venum exponebantur, sciscitabantur emptores, *quid operis sciret*, ut est apud Gregorium Turon. lib. 3. Histor. cap. 15. Hinc *Servus arator*, in Lege Burgund. tit. 10. & in l. 1. Cod. Th. de Pignorib. ubi Anianus *servos cultores* habet. *Servus argentarius*, ibid. tit. 21. §. 2. *Servus aurifex*, ibid. tit. 21. §. 2. *Aurifex electus*, apud Papian. lib. Resp. tit. 3. *Servus berbicarius*, in Lege Alamann. tit. 98. *Virvicarius*, apud Papianum lib. Resp. tit. 3. *Servus bubulcus de sala*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 11. *Servus caprarius*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 1. §. 7. *Servus carpentarius*, in Lege Salica tit. 11. §. 5. & apud Papianum tit. 3. *Servus custos equorum*, apud Greg. Turon. lib. 2. Hist. cap. 15. *Servus faber aratus*, in Lege Burg. tit. 21. §. 2. *Servus ferrarius*, ibid. & apud Papianum tit. 3. *Servus molinarius*, in Lege Salica tit. 11. §. 5. *Servus porcarius*, in Lege Burgund. tit. 10. Lege Salica tit. 11. §. 5. Alamann. tit. 98. §. 2. Longob. lib. 1. tit. 8. §. 29. 30. tit. 11. §. 7. & apud Papianum tit. 3. *Servus rusticanus*, *& qui sub Massario est*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 6. §. 4. tit. 8. §. 17. 24. tit. 11. §. 3. 5. *Servus sartor*, in Lege Burgund. tit. 21. §. 2. *Servus stotarius*, in Lege Alamannor. tit. 98. *Servus sutor*, in Lege Burgund. tit. 21. §. 2. *Servus vaccarius*, in Lege Alamann. tit. 98. *Servus venator*, in Lege Salica tit. 11. §. 5. Horum omnium *operaria servitus* videtur appellari, in l. 6. Cod. Th. de Annonis civicis.

¶ Servi Palatii, Qui in palatio ministrabant. Breviar. divisionis thesaur. Caroli Magni: *Quarta* (pars) *simili modo nomine eleemosynæ in servorum & ancillarum usibus palatii famulantium sustentatione distributa veniret.*

¶ Servi Poenæ, Qui ob crimen aliquod fisco adscribuntur, in Codice Theod. tit. Si vagum leg. 2.

¶ Servi Stipendiarii, dicti ii apud Schannat. in Tradit. Fuldensib. p. 331. qui pretio seu beneficio conducti servitium præstabant.

Servi Testamentales. Leges Athelstani Regis post cap. 34. *Et secundum dictionem, & per mensuram suam conveniat, ut Servi testamentales operentur super omnem schyram, cui præest*, (Dominus.) Ubi Somnerus *servum testamentalem* idem valere ac pacto conductum, Anglis, *à convenant servant.*

¶ Servi Tributarii, apud eumd. Schannat. ibid. p. 332. qui præter operam manualem, ad certas res sub annui census nomine præstandas tenebantur.

¶ Servi Triduani, ibidem, qui tres dies sibi & totidem in dominicali serviebant: quomodo *Biduani*, qui duos tantum dies; & qui nullo tempore à servitio immunes sunt, *Quotidiani* dicuntur.

¶ Servi Vicarii, Qui vices domini agunt in villis, ejusque nomine aliis jus dicunt. Acta S. Rodulfi tom. 4. Jun. p. 124. *Ut in quibusdam locis sibi subjectis Servi vicarii, id est Judices imponantur.* Vide *Vicarii servi* in *Vicarius* & *Villicus.*

Servus Apostolorum, id est, Ecclesiæ Romanæ. Charta Ottonis III. Imp. an. 1001. apud Ughellum to. 2. pag. 357. *Otto tertius servus Apostolorum, &c.* Ex quo loco restituendus alter pag. 644. ubi idem Otto perperam inscribitur *Servus populorum*, pro *Apostolorum.*

Servus Crucis Christi. Ita Robertus sancti Stephani in Celio monte Presbyter Cardinalis Legatus Apostolicæ Sedis sese inscribit in Tabulario Campaniæ an. 1214. in Tabul. Præmonstratensi.

Servi Dei, Clerici, Monachi, in Concilio Liptinensi cap. 2. 7. in Concilio sub Carlomanno ann. 742. & alibi passim: qui Dionysio Areopagitæ θεραπευταὶ dicuntur, ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ καθαρᾶς ὑπηρεσίας καὶ θεραπείας. *Accedere ad servitutem Dei in Monasterio*, in Pœnitentiali Theodori cap. 11. Cæsarius Arelat. Homil. 4. ad Monach. *Si quis est, qui sibi de præteritis illæsa vita meritis blanditur, & adhuc se innocentem transisse putet ad domini Servitutem, & ideo se credit securum, &c.* Infra: *Nec hoc nobis sufficere putemus ad plenam salutem, quod inter Servos Dei vel habitatione censemur, vel nomine computamur.* Eccl. 2. *Fili, accedens ad Servitutem Dei, sta in timore, &c.*

Servus Servorum Dei, Titulus, quem summi Pontifices sibi vulgo asserunt, cujus moris auctorem Gregorium M. fuisse scribit Joannes Diacon. lib. 2. de Vita ejusdem Gregorii c. 1. ut Joannis Patriarchæ CP. qui se *Oecumenicum* jactabat thrasonicam ostentationem & fastum suggillaret. Vide præterea Matthæum Westmonast. an. 605. Serrarium ad Epist. 2. S. Bonifacii Archiep. Moguntini, Gussanvillam ad Epist. 64. Petri Blesensis, Altaseram ad ejusdem Gregorii lib. 9. Epistol. &c.

Eo etiam usi non semel leguntur Episcopi alii. Exstat in hanc sententiam Lupi ad Sidonium Apollinarem Epistola in Spicilegio Acheriano tom. 5. pag. 579. ex qua hæc excerpsimus: *Qui olim conabaris natalium decora additis honoribus superare, nec credebas homini sufficere, si cæteris par esset, & pares non transgrederetur, in eum statum devenisti, in quo licet superior, nulli te debes superiorem reputare: minimo subditorum tuorum suppositus, eo plus eris honoratior, quo te humilitas Christi accinget, & eorum plantas osculaberis, supra quorum capita pedes tuos olim collocare dedignabaris. Iste profecto jam tibi labor incumbit, ut sis omnium Servus, qui videbaris omnium dominus; & aliis incurveris, qui cæteros conculcabas, &c.* Braulius Cæsaraugustanus Episcopus in Epist. ad Isidor. Hispalensem: *Redde, quod debes; nam Servus es servorum & Christianorum, ut illic sis major nostrorum.* Michael Patriarcha Alexandrinus in Epistola ad Basilium Imper. in Synodo VIII. act. 7. ὁ ἐσχάτος δοῦλος τῶν παίδων τοῦ κυρίου, inscribitur: ut Signaltus Patriarcha Aquileiensis in Bullario Casinensi to. 2. p. 56. *Servus servorum Domini*: & Frotherius Episcopus Pictavensis an. 936. *Servorum Dei extimus.* Epitaphium Eriberti Archiepiscopi Mediolanensis apud Puccinellum in Zodiaco Mediolan. part. 2. pag. 207.

Nunc tumulor Servus servorum, Christe, tuorum.

Denique *Servus servorum Dei* sese pariter inscribunt Adelardus Veronensis Episcop. in Synodo Ticinensi ann. 876. Maurus Cesenatensis Episcopus in Epist. ad Martinum I. PP. in Concilio Lateranensi: Joannes Episcopus Ravennensis ann. 898. in Bullario Casinensi to. 2. p. 37. Wibertus ejusdem Ecclesiæ Episcopus an. 1086. apud Hieronymum Rubeum lib. 5. Hagano Episcop. Bergomensis apud Mabill. & alii complures. Denique in Formulis 17. 18. 19. ex Baluzianis, Episcopus, *Ultimus servorum Dei Servus*, inscribitur.

Google

☞ Iis omnibus, ipsis etiam Romanis Pontificibus; præiverat S. Augustinus in Epist. 130. ad Probam & 217. ad Vitalem Carthaginensem.

Eumdem titulum usurpavere etiam Reges ac Principes. Charta Adelfonsi Regis Hispaniæ ann. 830. apud Sandovallium: *Ego Adefonsus Servus omnium servorum Dei, &c.* Henricus Imp. in Charta ann. 1041. apud Celestinum lib. 22. Histor. Pergamen. *Servum Servorum Dei*, se inscribit, ut & Sancius Rex Aragonum in Charta ann. 1070. & Ordonius Rex in alia an. 923. apud Anton. *de Tepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 4. & quidam *Berlaius*, in alia anni 1105. in Historia Monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 40.

In veteri Charta apud Ambrosium Moralem lib. 13. cap. 18. Monachi *Servos se servorum Dei* pariter nuncupant: *Ego Montanus Presbyter, simul & omnes Servi servorum Dei in unum concordantes & consentientes in agone Domini, &c.* Mox, idem *Montanus*, *Abbas* dicitur. [Candidus in Vita S. Eigilis sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 239. *Inter quos (fratres) sane me ipsum, quamvis indignum & ultimum servorum Dei Servum, tamen pro patris affectu in suam familiaritatem & gaudium introire concessit.*] Sunt autem *Servi Dei*, iidem, qui Monachi.

Serva Christi. Jo. Mariana lib. 4. de Reb. Hispaniæ cap. 4. *Non ita pridem in Cantabria montibus repertus est lapis hac inscriptione*, HIC JACET CORPUS BILELÆ SERVÆ JESU CHRISTI. [*Servissima omnium ancillarum vestrarum*, in Formul. 8. novæ Collect. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 562. Vide in *Serva* 1.]

Famulus Christi. Inscriptio in Sacello S. Joannis Evangelistæ in Baptisterio Constantiniano: *Liberatori suo beato Joanni Evangelistæ Hilarus, Episcopus Famulus Christi.*

Servi B. Mariæ, Qui alias *Servitæ*: quorum Ordo institutus in diœcesi Massiliensi sub regula S. Augustini à Benedicto Massiliensi ann. 1257. postmodum abrogatus in Synodo Lugdunensi sub Gregorio X. PP. Scribit Chopinus lib. 1. Monastic. tit. 1. n. 6. ædem Servorum B. Mariæ Parisiis à Bonifacio VIII. datam Willelmitis, qui ab albis quibus utebantur, palliis, vulgo *Blans manteaux*, nuncupabantur. Vide Miræum in Originib. Ordinum Monastic. lib. 1. cap. 19. & Ughellum to. 4. Ital. sacr. p. 547.

¶ SESARE, pro Cessare, in Charta Petri de Natalibus an. 1330. *Vi, dolo, & fraude, & quacumque alia machinatione Sesantibus.*

¶ SESCALCUS, Sescallus, pro *Senescalcus* & *Senescallus*. Vide in hac voce. Inquisition. de Jur. Dalphin. in loco Visiliæ to. 1. Hist. Dalphin. pag. 122. *In primis habet dictus Sescalcus, &c.* Plures ibi. Charta an. 1312. ex Tabul. Eccl. Anic. *Succentori* XL. *sol.* VI. *den. Sescallo totidem, &c.* Adde Marten. to. 2. Anecd. col. 480.

SESCUM, *Dimidium*, in Glossis MSS. ad Canon. Concil.

¶ SESCUPLUS, ut Sescuplex. Abbo de Obsid. Paris. apud Duchesn. Hist. Normann. p. 37.

Lignea Sescupla siquidem superadditur arci.

SESIGNARI, *Designari*, in Glossis antiq. MSS.

SESILLUS, *Parvus statura, quia non videtur stare, sed sedere.* Joan. de Janua. Sed legendum *Sessilis*. Vide infra.

¶ SESINA, Sesina, non una notione. Vide supra in *Saisire*.

SESMARIUS. Lib. 9. Observantiar. regni Aragon. tit. de Privilegio generali §. 4. *Rex potest inquirere contra juratos & Sesmarios Turoli, Calataiubi, &c.*

¶ SESO, Sesona. Vide in *Satio*.

¶ SESPERABILIS, Sesperalis, perperam pro *Suspiralis*, à Gall. *Soupirail*, Spiraculum. Charta an. 1443. apud Rymer. tom. 11. p. 31. *Et caput (aquæductus) hujusmodi, cum dictis augeis, Sesperabilibus, fontibus, cisternis, &c.* Infra: *Prædictum caput cum augeis, Sesperalibus, fontibus, &c.* Pag. 32. *Nec non & infra dictam civitatem, quoscumque augeas, Suspirales, &c.*

¶ SESQUIMILLESIMUS, pro Millesimus quingentesimus, in Composit. Cardinalis Turnonii cum Monachis Sangerm. an. 1543.

¶ SESQUIOCTOLIUM, Octolium & dimidium. Vide *Octalium*. Engelbert. *Magbe* in Chronic. Bonæ Spei: *Eodem anno 1257. Major Lestinarum & ejus fratres nobis contulerunt in eleemosinam... sex solidos, tres denarios albos cum Sesquioctolio bladi molitura super moletrinam de Fossart.*

¶ SESQUIVOLUS, Animal quadrupes, in lib. de Mirabil. sacræ Script. apud S. August. in Append. tom. 3. pag. 7.

¶ SESSA, Sessas. Vide *Sedes* 4.

SESSICARE, Siccare, ex Gallico *Seseher*. *Pannos in flumine ablui, & Sessicari in ripis*, in Testamento Guill. D. Montispessul. an. 1146. [Apud Acher. to. 9. Spicil. pag. 143. ubi *Lessivari* legendum suspicatur pro *Sessicari*: recte, ni fallor.]

SESSILIS, *Pusillus statura, parvus, modicus*, in Glossis antiquis MSS. Glossarium S. Germani Paris. Longobard. ex Isidoro: *Sessilis dicitur, quod non videtur stare, sed sedere.* Quo spectant ista ex Nasone:

Si brevis es, sedeas, ne stans videare sedere.

Vide *Sesillus*.

¶ SESSINA, Possessio, jus. Item, Præstatio quæ domino pro possessione adepta exsolvitur. Comput. an. 1261. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. pag. 475. *De venda & Sessinis ibidem*, VI. *lib.* VI. *sol.* VIII. *den.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 123. *Quibus auditis judicio mediante decreverunt & judicaverunt quod abbas & conventus possessionem & Sessinam haberent integram de omnibus eleemosinis supradictis.* Vide in *Saisire*.

¶ 1. SESSIO. *Synodi sessio*. Vide in *Actio* 3.

¶ 2. SESSIO, Locus idoneus ad ædificandum & construendum. Vide in *Sedes* 4.

¶ SESSIVA. Epist. Gregorii XI. PP. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 948. *Nequissimum juramentum præstitit & recepit ab eis, quod servabunt Sessivas suas, nec de cetero ecclesiasticorum soprisas tolerabunt: ut sic sub velamento justitiæ quod de bonis ecclesiasticorum habent, inique retineant, & qui tenentur reddere, non persolvant.* Ubi leg. videtur *Sessina*, saltem eadem notione accipiendum existimo.

1. SESSORIUM, Sedes. Will. Brito lib. 3. Philipp. de ulmo ad Gisortium:

Quæ gremio viridi vestita gramine fesso
Grata viatori Sessoria præstat, &c.

[Bernardus Thesaur. de Acquisit. T. S. apud Murator. to. 7. col. 729. *Ut tantus princeps... tam vili Sessorio resideret ad terram.* Vita S. Cathar. Senens. tom. 3. April. p. 932. *Prosternens se apud quoddam Sessorium in extrema ecclesia parte positum.*]

¶ 2. SESSORIUM, Præstatio quæ domino exsolvitur pro rebus vænum exponendis; vel Jus pretium iis imponendi. Charta Friderici I. Imper. ann. 1159. apud Tolnerum Histor. Palat. pag. 54. inter Probat. *Hæc itaque regalia esse dicuntur: moneta, via publica, aquatica .... Sesseria vini & fru-*

menti, & eorum quæ venduntur. Vide in *Stantia* 3.

¶ 3. SESSORIUM, Orbiculus mensorius, Gall. *Trenchoir*, in Inventar. MS. an. 1342. ex Tabul. S. Victor. Massil. pro *Scissorium.* Vide in hac voce.

¶ SESSURA, Sessus. Vide in *Sedes* 4.

¶ SESTACE. Ordo V. Romanus apud Mabill. to. 2. Musei Ital. pag. 64. *Sestace in manu portat, item calciamenta.* Infra: *Tunica alba, orarium, & Sestace in sinistra manu.* Sudarium, quod extremis digitis antiqui sacerdotes ac ministri ferebant, intelligit Mabillonius.

¶ SESTAILARICUM. Vide *Sextarale* in *Sextariaticum.*

¶ SESTAIRADA, ut *Sextarata.* Vide ibi.

¶ SESTAIRALATICUM, Sestairale, &c. Vide *Sextariaticum.*

¶ SESTARADA. Vide in *Sextarata.*

¶ SESTARAGIUM, Sestariale. Vide *Sextariaticum.*

¶ SESTARIUM, Sestarius. Vide *Sextarium.*

¶ SESTEIRALE, Sestellagium. V. *Sextariaticum.*

¶ SESTELLAGIUM, Sesterlagium. Vide in *Sextariaticum.*

SESTER. Acta Murensis Monasterii pag. 53. *Habemus in Tropheusee, quantum ad duo officia pertinet, ... & ad Sazelstat, in unaquaque, quod ad unum Sester pertinet. Si quæris, quid sit Sester, dictum est quasi dicatur constitutio, vel firmiter statutum. Ipsi enim armentarii secundum suam consuetudinem habent nomina inventa, quibus utuntur, utpote tantum lactis, quod seracium possit fieri, vocant Immi, & octo Immi dicunt Sester, idemque Sester nihil est aliud, nisi 8. Seracia, unumquodque autem Seracium sequuntur octo casei.*

¶ SESTERADA, ut *Sextarata.* Vide ibi.

¶ SESTERAGIUM, Sesteragum. Vide *Sextariaticum.*

¶ SESTERIUM. Vide *Sextarium.*

¶ SESTERTIARIUS. Vide *Sextertiarius.*

¶ SESTEYRATA. Vide in *Sextarata.*

¶ SESTOC, Sexaginta. Vide *Chunna.*

¶ SESTRIX. Dudo de Obsid. Paris. apud Duchesn. Hist. Norman. pag. 41. col. 2.

Expulsis Sestrice sacra vitiis procul atris.

Urbem Parisiorum in qua Germanus Episcopus sedebat significare videtur.

SESUERIUM, in Gestis DD. Ambasiæ c. 5. n. 1. *Sub talamo turris nocte abstrusi, Sesuerio perforato, summo diluculo tabulis impositis ad summa ascenderunt.* Canalis forte, quo egeruntur domus aquæ ac sordes, nostris, *Esvier.* [Nisi legendum existimes *Solerium*; quod satis arridet.]

¶ SET, pro Sed, in Charta an. 425. to. 1. Monast. Anglic. pag. 11. & in Diplom. Ludovici Pii an. 814. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 41. Occurrit passim.

1. SETA. Ugutio, *Sericum, quod vulgo dicitur Seta.* Italis *Seta*, nostris *Soie.* Charta Dalmatica an. 1118. apud Joann. Lucium lib. 2. de Regno Dalmat. cap. 8. *Tributum dare omni anno libras de Seta serica decem, &c.* Alia an. 1197. apud Ughellum to. 7. p. 1275. *Unam zonam de Seta rubea, &c. Seta cruda*, apud Richardum de S. Germano ann. 1221. [Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 151. *Accepit unam libram piperis cum Seta serici rubea.* Comput. ab an. 1333. ad ann. 1336. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 277. *Pro tribus unciis de Seta torta, ... taren.* 3. Le Roman d'*Athis* MS.

Les cordes furent vers & jaunes,
Plus en y ot de cinquantes aunes,
Toutes de soye d'Ammarie.]

Non desunt, qui opinantur vocem hanc Græcam esse: quippe Hesychio & Suidæ, σὴς, σῆτες, est σκώληξ, seu vermis, qui net sericum. Malim à setis porcorum: unde

Seta, pro quovis pilo usurpatur. Edictum Rotharis Regis Longobardorum tit. 105. §. 23. *Si quis caballo alieno caudam capellaverit, id est, Setas traxerit, &c.*

¶ Per Ceram et Setam *Commendare*, hoc est, Per Chartam cui sigillum cereum appensum est cum filis sericis, in Chartular. Apiensi fol. 119. *Commendavit per suum wadium, & per ceram & Setam secundum suam legem Salicam.* Vide *Cera* 2.

¶ 2. SETA. Charta an. 1219. ex Tabul. Episcopat. Massil. *Sicut vadit Seta montis usque ad portale macelli novi, quicquid à Seta superius est, dirigitur via publica usque ad crotam S. Laurentii .... Sicut vadit Seta montis supra stare hospitalis S. Johannis.* Sed legendum *Sera* vel *Serra*, collis, mons. Vide supra in hac voce.

¶ 3. SETA, pro *Secta.* Vide ibi n. 5. & infra *Setta.*

SETACIARE, *Cribrare*, in Gemma, quod cribra ex setis porcinis vel potius pilis equinis confecta sint. Joh. de Janua: *Setatius instrumentum purgandi farinam. Setatiare, farinam purgare.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Setaciare, sacier, c'est purger farine. Setatium, vel Setarium, sas, vaissel à purger.*]

SETARCIA. Vide *Sitarcha.*

¶ SETARIUS. *Mercator Setarius, Marchand de soye*, in Menoti Serm. fol. 120.

¶ SETATIUM, Setatius. Vide *Setaciare.*

SETENA. Vide *Hundredus*, col. 1259.

¶ SETERIATA, Seteyrata. Vide *Sextarata.*

¶ SETHIANI, Hæretici qui Christum fuisse Seth Adami filium delirabant. Vide S. August. de Hær. c. 19. & S. Epiphan. hær. 39. Vide *Sathaniani.*

SETICUS, Modus agri. Charta Caroli C. pro Ecclesia Centulensi apud Hariulphum l. 3. c. 7. *In pago Belvacense in loco, qui dicitur Gellis, Setici sex, & de vinea aripennes 8. & in Rivifcurte Seticis duobus, & de vinea aripennes 6. & in Quentuico Seticis duobus, ... in Asco Seticis duobus, in Avisnis mansum unum, &c.* Alia ejusdem Caroli c. 9. *Roconis montem cum Seticis & terris.* Alia rursus c. 16. *In villa, quæ dicitur Vallis, Seticum indominicatum habentem quadrellos* 130. *& de vineis bunnaria* 2. Notitia an. 937. Indict. 11. in Tabulario Eduensis Ecclesiæ: *Invenerunt .... in villa Tillonaco Seticum indominicatum supra fluvium Ararim cum granea, & horto, & curti.*

Secticus. Charta Ludovici Ultramarini Regis Francor. pro Ecclesia Noviomensi apud Vassorium in Annal. Eccl. Noviom. p. 695. *Sunt itaque eadem Abbatiolæ in suburbio Noviomagensi, quarum una dicitur S. Mauricii, quam fratribus S. Medardi intra mœnia civitatis cum Ecclesiis & omni integritate largitus est, excepto Sectico uno cum camba, quæ sanctimonialibus S. Godeberta tribuit.*

¶ SETIGER, *Jocularius.* Papias. Vide *Satyrici.*

¶ SETINUM. De Laudibus Berengarii Aug. apud Murator. tom. 2. p. 411.

Templa petit ductor post hac, ubi fercula dono
Pastoris digesta nitent, Setina propinant, &c.

Ubi annotatur Germanis etiam hodie nuncupari *Setten*, vel *Satten*, ingentia vasa lignea, in quibus lac atque etiam aqua servatur.

¶ SETINUS, ut supra *Satinus*, in Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. to. 4. p. 612. *Canonici cathedralium ecclesiarum deferant almucias folratas ex Setino carmesino.*

SETNICUS, vel SATNICUS, Dignitas in Regno Croatiæ & Dalm. cujus non semel mentio in vett. Chartis Regum Dalmatiæ apud Joan. Lucium de Regno Dalmat. p. 85. & 99. Sic autem dicebatur, qui præerat regioni, quæ centum armatos dare poterat. Huic postea successit illa, quæ *Knesorum*, dicta est: ita Comites vocant.

¶ SETOLA, Fissura cutis. Acta S. Raynerii tom. 3. Jun. p. 461. *Habebat ragadias in volis manuum & inter omnes digitos earumdem, quæ vulgo Setolæ dicuntur.*

SETREKEEL, Cacabus. Vide *Ketel*.

¶ 1. SETTA, pro *Secta*, Opinio ab aliorum sententia diversa, in Epist. Calixti III. PP. ann. 1456. ad Carolum VII. Reg. Franc. ex Bibl. Reg. Vide *Secta* 1.

¶ 2. SETTA. Charta Roberti Comit. Mellenti an. 1183. to. 4. Hist. Harcur. pag. 1346. *Dedi... quietantiam propriorum pecorum & quietantiam decem vaccarum cum tauro & cum Setta eorum usque ad tertium annum.* Vide in *Secta* 4.

¶ 3. SETTA. Testam. Johan. *de Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Radulfo filio meo lego unam aulam bleu cum torellis cum lecto ejusdem Settæ.* Infra: *Cum tapetibus ejusdem Settæ.* Id est, ejusdem speciei. Vide *Secta* 5.

¶ 4. SETTA, Obturamentum ex pilis factum, ut videtur. Statuta Mutin. c. 41. p. 54. *Nec aliquis præsumat clusam facere vel impedimenta aliqua ponere in dictis canalibus, puta Settas facere vel assides ponere cum palis infixis in canalibus prædictis.* Vide *Seta* 1.

SETTERDAYS SLOPP, apud Scotos piscationis prohibitio à die Sabbati post vesperas, usque ad diem Lunæ post ortum solis, ex Alexandri II. Regis Scotiæ lege cap. 16. §. 2. ubi Skenæus.

SETZENA. Charta an. 1210. apud Columbum in Episcopis Vivariensibus: *Ad hæc prædictus Comes reddidit Episcopo unam Setzenam, quam sibi acquisierat à Stephano de Taurians de feudo de Taurians, retenta sibi quarta parte. &c.* Vide *Sexagena*.

SEU, pro *Et*, Conjunctiva. Occurrit passim.

SEUCIS. Vide *Canis Segutius*, col. 162.

¶ SEUDATUM, pro *Sendatum*, apud Limborch. Inquisit. Tolos. Hist. p. 318.

¶ SEUDOAPOSTOLI, pro Pseudoapostoli, apud Isidor. de Offic. lib. 2. c. 17. ex Cod. MS. Corbeiensi à Mabill. laudato Diplom. p. 350.

SEUDOTYRUM. Vide *Pseudothyrum*.

¶ SEVERARE, pro Servare, in Capit. Caroli M. de Minister. Palat. c. 3. *Si autem servus fuerit qui hanc nostram jussionem Severare contempserit, &c.*

SEVERIA. Joan. Longinus in S. Stanislao Episcopo Cracoviensi n. 65. *Nec invidorum laudes affectemus, aut ipsorum vituperia pavescamus: sed ipsis in patientia nostra respondeamus, ut suas manducent Severias.* An frænos? quomodo dicimus, *ronger son frein*; [an *reveria*, ineptiæ? ut conjectant Bollandistæ ad hunc locum to. 1. Maii p. 274.]

¶ SEVERIANI, Hæretici, à Severo quodam Marcionis & Tatiani discipulo sic nuncupati. Hic multa magistrorum impiis delirationibus adjecit. Vide S. August. hær. 24. S. Epiph. hær. 45. Baron. ad an. 57. num. 132. & alios.

SEVERINUS, *a severitate judiciaria dicitur.* Papias.

SEUGIUS. Vide *Canis Segutius*, col. 162.

¶ SEUHERIA. Vide *Seccheria*.

¶ SEVIDARIUS, Scriba: unde legendum suspicor *Scribanus*. Vide in hac voce. Charta apud *Du Bouchet* inter Probat. Domus Franciæ p. 310. *Data VI. Kal. Aprilis ... anno VIII. regnante domno Odone R. Arcanaldus levita scolæ S. Martini Sevidarius.*

¶ SEVILTOSUS. Vide in *Susurrator*.

¶ SEVIR, Dignitatis nomen, ut *Duumvir*, *Decemvir*, *&c.* Capitol. in Antonino Phil. cap. 6. *Consulem secum Pius Marcum designavit, & Cæsaris appellatione donavit: & Sevirum turmis equitum Romanorum jam Consulem designatum creavit.* Splendidam fuisse militiæ dignitatem ex his facile colligitur, tametsi videntur singulæ turmæ *Seviros* suos habuisse: legitur enim in vett. Inscriptionibus apud Gruter. *Sevirum primæ, Sevirum quintæ turmæ.* Erant præterea alii *Seviri*, ut ex antiquis lapidibus discimus: *Sevir juri dicundo*, *Sevir urbanus*, *Seviri Augustales.* Vide Thesaur. Fabri in hac voce, & infra *Sexviri*.

¶ SEVIRALIS, ut *Sevir*, in vet. Inscript. apud Gruter. pag. 1. *P. Numerius Martialis Asiigitanus Sevirális.*

¶ SEVIRALIS, Ad Seviros spectans. *Sevirales ludi*, Capitol. in Marco c. 6. quos scilicet *Seviri* edebant.

¶ SEVIRATUS, Dignitas *Svirorum*, in vet. Inscript. apud Gruter. pag. 400. *Hic pro Seviratu in Remp. dedit, &c.* Petron. cap. 71. *Huic Seviratus absenti decretus est.*

¶ SEVIRE ursi dicuntur. Vide *Baulare*.

¶ SEVISIR. Tabul. Majoris Monast. *Maino de Poleio & uxor ejus Ælisa .... dederunt totam decimam totius Sevisir de solo Gaulo Deo & S. Martino.* An idem quod *Severa*?

¶ SEURPRISIA, Tributi stati ac ordinarii species, sic appellata, quod domini ultra consueta tributa tenentibus suis imposuerint, ut *Superprisia.* Charta ann. 1244. ex Tabul. Calensi: *Fecerunt Seurprisias in terra nostra quæ est juxta Milliacum, ... quas Seurprisias eumdem Philippum injuste manutenere dicebam, & peterem ut ipse Philippus ab hujus Seurprisiis desisteret.... Tandem compromisimus fide præstita... ut inquisita super præmissis Seurprisiis bona fide & cum diligentia & veritate, faciant haut & bas super præmissis suam plenariam voluntatem. Et nos promisimus.... quod quidquid super dictis Seurprisiis ordinaverint, nos de cetero firmiter observabimus.* Vide infra *Sorprisia*.

¶ SEURSTA, f. Qui servat, custos: nisi sit pro *Sacrista*. Notitia de Raimundo Abbate ex Cod. MS. S. Martialis Lemovic. n. 58. pag. ult. *Nova recipientes, vetera reddent, excepto primo anno in quo de pelliceis scilicet à Seursta receptis nihil reddent, sed secundum regulam B. Benedicti utentur eis, ut postea in vestiario restituat.*

¶ SEUSIUS. Vide *Canis Segutius*, col. 162.

¶ SEUTILITAS, pro Subtilitas, ut videtur, in Diplom. Childerici II. Reg. Franc. in Histor. Mediani Monast. pag. 13.

SEWERÆ, Fossæ, inquit Spelmannus, in locis palustribus ad eliciendas aquas: sic, opinor, dictæ, quod limitum loco essent, & mariscos à se invicem dividerent, à *Sevrer* voce Gallica, quæ *Separare* sonat; servaturque in pueris, quibus nutricis mamma subdicitur. Charta Ethelbaldi Regis apud Ingulfum: *Cum aqua vocata Asendik, versus Aquilonem, ubi communis Sewera est inter Spaldelinge, & dictam insulam.* Charta Edw. III. Regis Angl. to. 2. Monast. Angl. p. 815. *Ad supervidendum wallias, fossata, gutteras, Seweras, pontes, calceta, & gurgites in partibus de Kestevene, &c.* Vide *Landea*.

SEWERALIS. Monasticum Anglic. to. 2. p. 509. *Et prædictas 40. acras terræ prædictas Sewerales.* Vide *Separale*.

SEWERP, [Jactus marinus, seu quidquid ad littus

ejicit maris æstus quod ad dominos feodales pertinebat, idem quod *Lagan* & *Wreckum*. Vide in his vocibus.] Charta Manassis Comitis Gisnensis ann. 1124. in Tabulario S. Bertini: *Communiter autem prædicti homines, si naves inter Peterse & Hildernesse mihi addmla fuerint, & si fortuna mihi, sive in Sewerp, seu in aliquo fortuitu advenientè, servitio eorum indiguero, quæ de illo adventu afferenda sunt, ad Castellum meum... afferent.* [Vide *Swerp.*]

¶ SEVUM, Gall. *Suif*, Monachis dati ad ungendos calceos docet Constitutio Ansegisi Abbat. Funtanell. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 639. Vide *Sapo.*

1. SEXAGENA. Speculum Saxon. lib. 2. art. 48. §. 8. *Ubi decima solvitur in campo, decima Sexagena dabitur æque bona, vel decimus manipulus.* §. 10. *In multis locis deputata & certa annona in Sexagenis, sub certo numero, nomine decimæ, & agnus de ovili unius curia pro decima datur.* §. 10. *Ubi decima solvitur, ut diximus, in Sexagenis, funiculus duarum debet esse ulnarum à pollice incipientium, per quem manipuli ligabantur.* Alii Codd. habent: *Si solvitur decima, ut dictum est, in capitibus, seu Sexagenis, &c.* Chronicon Montis Sereni p. 172. *Accidit autem die quadam, ut unus fratrum ex junioribus lignum unum ex his, quæ per Sexagenas numerari solent, ut operis quippiam ex eo faceret, petiturus, &c.* Vide *Sexzena.*

¶ 2. SEXAGENA, Monetæ species, f. quod pretii 60. solidorum esset. Charta Casimiri Polon. Reg. ann. 1335. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 594. *Recognoscimus... nos teneri & remanere obligatos... Regi Boemiæ & suis hæredibus de summa & quantitate viginti millium Sexagenarum grossorum denariorum Pragensium, in qua dicto dom. Regi Boemiæ decem mille Sexagenas dictorum denariorum jam solvimus in una parte.* Litteræ an. 1402. ibid. pag. 75. *Cupimus fore notum... quod discretus vir Albertus de Borch presbyter nobis & nostræ Ecclesiæ* (Novioperis) *xx. Sexagenas latorum grossorum, pro comparatione unius Sexagenæ similiter latorum grossorum annui census tradidit.* Chron. Joannis *Bose* Episc. Merseburg. ad an. 1435. apud eumd. to. 4. p. 442. *Addendo iis pro munitione fossati & muri sexcentos florenos & viginti Sexagenas novas.* Ibidem p. 443. *Allodium ante castrum Lauchstedt situatum pro mille & quadringentis Sexagenis antiquis dicto castro adjecit.*

¶ SEXAGENARII qui dicantur pluribus disquirit Jacob. Gothofredus ad leg. 1. de Exactionibus, in Cod. Theodos. Ipsum consule.

SEXAGESIMA, inquit Alcuinus lib. de Divin. offic. *initium sumit sequenti dominica post Septuagesimam, & finitur quarta feria Hebdomadæ Paschalis.* Ordo Romanus: *Inde dici potest, quia 60. sunt dies usque ad medium Pascha, quod est feria quarta Paschalis Hebdomadæ.* Vide Alcuin. in Epist. ad Carolum M. Amalarium lib. 1. de Eccl. offic. c. 2. Rabanum lib. 2. de Institut. Cleric. c. 34. Rupert. lib. 4. de Divin. offic. c. 7. Honorium August. lib. 3. cap. 39. 48. Hugon. à S. Victore lib. 3. Observ. Eccl. cap. 1. &c.

¶ SEXAGESIMALIS DOMINICA, in Charta ann. 1042. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 348. *Christiano populo celebrante Dominicam Sexagesimalem.*

¶ SEXCLIRIUM. Charta an. circit. 1226. ad calcem Annal. Edwardi II. Reg. Angl. p. 266. *Cum tota terra arabili quæ ad prædicta molendina pertinent, cum uno Sexclirio prati ad dicta molendina pertinente.* Locum apertum interpretatur Cl. Editor Hearnius, vocisque etymon ab Anglo Sax. seax, gladius sive gladiolus, & Lat. Clarus, accersit. Sed hæc longius petita mihi videntur; malim *Sexclirium prati* scriptum fuisse pro *Sextario prati.* Vide *Sextarata.*

¶ SEXENUM, ut *Seizenum.* Vide ibi.

¶ SEXENUS, Sexta pars fructuum quam dominus ex agris vineisve percipit, Gall. *Sixain.* Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengar. Magalon. Episc. ann. 1272. *Est etiam sciendum quod de supradictis ab utraque parte excipiuntur usatica, laudimia, consilia, quarti, Sexeni, septeni, &c.* Vide *Quarto 6.*

¶ SEYSENUS, Eadem notione. Charta ann. 1357. to. 2. Hist. Dalph. p. 166. col. 1. *Cessit... castra, loca & fortalitia... cum suis... feudis, terragiis, quartonibus, cinquenis, Seysenis, vintenis, &c.*

¶ SEZENUS, Eodem significatu, in Charta ann. 1288. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Percipiet pro luminari in duplici festo & octaba festivitatis S. Victoris faciendo annuatim LX. & X. solidos Parisienses, cum omnibus ventis, Sezenis, utilitatibus, juribus, &c.* Alia an. 1461. ex eod. Tabul. *Habitatores castri de Sesarista requirunt dom. abbatem S. Victoris quatenus dignaretur habere respectum ad dictum locum causante insupportabili onere Sezeni bladorum, vinorum, &c. His igitur considerationibus & motivis dictum Sezenum uvarum sive racemorum ad decimam collam videlicet ad decimam saumatam... reduxit.*

1. SEXTA, Officium Ecclesiasticum diurnum, quod hora sexta canitur. Gregorius Turon. lib. 10. ubi de Episcopis Turon. n. 15. de Injurioso Episcopo: *Hic instituit Tertiam & Sextam in Ecclesia dici, quod modo in Dei nomine perseverat. Cursus horæ Sextæ*, in Codice Carolino Epist. 72. Vide Durandum lib. 6. cap. 7. & supra in voce *Hora canonica.*

¶ 2. SEXTA, Mensura liquidorum. Vide *Sicla 1.*

¶ 3. SEXTA. *Sextarum ludus.* Statuta Pistor. lib. 5. rubr. 71. de pœna ludentis, p. 184. *Si apparuerint aliqua indicia, unum vel plura, quod aliquis luserit ad aliquem ludum prohibitum, puta Sextarum, tabularum vel taxillorum, &c.*

¶ SEXTAIRADA, ut *Sextarata.* Vide ibi.

¶ SEXTAIRALAICUM, SEXTALAGIUM, SEXTALARICUM, SEXTALARIUM, &c. Vide in *Sextariaticum.*

¶ SEXTALERIUS, Qui *Sextariaticum* colligit: nisi idem sit atque *Sextanalerius*, Qui ejusmodi tributi immunis est, in Statutis Avenion. MSS. *Sextalerii teneantur per sacramentum dicere si quem habuerint suspectum quod retineat sextarii... quod si aliquis vendiderit bladum & dixerit esse suum, & convictus fuerit alienum, ulterius non habeat libertatem de Sextanalagio, &c. Statuimus quod illi qui habent libertatem dictam sextarii, qui vocantur Sextanalerii, &c.* Vide *Sextariaticum.*

SEXTANEUS LIMES. Vide Glossar. Rigaltii ad Agrimensores.

¶ SEXTANUS, pro *Sextarius*, Mensura aridorum & liquidorum. Charta Galterii Archiep. Rotomag. an. 1201. to. 4. Hist. Harcur. pag. 1638. *Ad communem omnium notitiam volumus pervenire Drogonem de Mellento dedisse... sex Sextanos mestellæ in sua campipartitia... & tres Sextanos annona in molendino suo apud Serincourt.... Dedit præfata ecclesia sex Sextanos vini in vineis suis apud Vallem.*

¶ SEXTARAGIUM, SEXTARALE, &c. Vide *Sextariaticum.*

SEXTARATA, SEXTARADA, SEXTARIATA, Modus agri, ager certi sementis sextariorum numeri capax, tametsi ad silvestres & pratenses ter-

ras

ras vox postmodum translata : *Sesterée de terre*, in Consuet. Arvern. cap. 31. art. 61. Marchiæ art. 320. 420. Pictav. art. 190. 289. Dunensi art. 25. *de Troy* in Biturigib. art. 1. apud Thomasserium, &c. [Charta an. 879. in Append. ad Marcam Hispan. col. 807. *Inferuit donationem de terra Sextariatas vi. supius ipsa curte.*] Epistola Gaufridi de Meduana to. 2. Spicilegii Acheriani pag. 507. *Dedi etiam ducentos modios terræ ad opus rusticorum vestrorum, quos Sextariatas dicunt.* Tabularium S. Andreæ Viennensis: *Donat præterea unum cortile juxta eandem Ecclesiam, & quandam partem telluris, quam agricolæ tres Sextariatas dicunt, &c.* Tabularium Prioratus de Paredo fol. 10. *Et in augmento dederunt unam Sextaradam terræ juxta prædictum mansum, &c.* Charta an. 1261. in Probat. Hist. Castenereæ p. 30. *Quinque Sextariatas terræ tam in bosco, quam in terra, &c.* Charta Alphonsi Comitis Pictav. & Tolosæ an. 1270. apud Catellum in Comitib. Tolosanis p. 395. *Sub deverio 2. denariorum Tolosanorum pro qualibet Sextariata terræ, prati, vel vineæ, &c.* Tabularium S. Joannis Angeriacensis an. 1301. fol. 96. *Reddo medium junctum de prato, & 4. Sextaradas terræ arabilis.* Tabularium S. Dionysii de Capella Diœcesis Bituric. ch. 37. *Sextaradam terræ super Segreta, pratum, ubi sambucus est, & olcham de Lempant, & Sextaradam terræ ad quendam rivum, & olcham super quendam rivulum, &c.* Ibid. c. 104. *Cartalata terra, Eminata terra, Sextarata terra.* Vide Josredum in Niciensibus Episcopis pag. 182. Guichenonem in Probat. Histor. Bressensis p. 106. Gariell. in Episc. Magalon. p. 133. &c.

☞ Varia est in variis locis *Sextarata*: in tractu Dombarum & Bressiæ significatur hac voce Ager octo *bicheterum* capax, in Biturigibus octo *boissellorum*; diversa perinde est ubi de terra pratensi agitur: in Bugia & Gesia *Sexterata* prati, quam *Seterée*, vel *Seitive* vocant, tantum fœni continet, quantum per unum diem sex homines secare possunt; Genevensibus quantum uno die unus homo secat. Vide *Sectorata.*

¶ SESTAIRADA, ut *Sextarata*. Chartul. Aptense fol. 112. v°. *Dono atque transfundo de vinea culta & erma Sestairadas duas in Attense, &c. Sestariata*, ibid. fol. 117. Tabul. S. Petri de Cella-Froini in pago Engolism. *Et in alio loco a Buiaco quatuor Sestairadas de terra.* Vide *Sexteria.*

¶ SEXTAIRADA, in Chartul. Bituric. fol. 160. *Sextararda*, in Charta apud Stephanot. Antiquit. Bened. Lemovic. MSS. part. 2. pag. 365.

¶ SESTARADA. Charta ann. 1158. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 403. *Rogerius de Aura dedit tres Sestaradas de terra & petiam latam; Guillelmus & Arnaldus de Abatad quatuor Sestaradas de terra.* Chartar. Eccl. Auxit. cap. 83. *In tres Sestaradas dedit viii. sol.*

¶ SESTERADA, in Charta an. 947. Append. Marcæ Hispan. col. 861. *Castellanus* (dedit) *de vinea Sesteradas viiii. in villa Fulgoso.*

¶ SASTEYRATA. *Tres Sesteyratas terra*, in Terratio Apchonii. Pluries ibi.

¶ SASTAIRIATA. Charta an. 1032. ex Tabular. S. Victoris Massil. *De alio vero loco terra qua vocatur Spiculus & cum decem & octo Sestairiatis.*

¶ SETERIATA, in Chartul. S. Vincentii Cenomanensis fol. 82.

¶ SETEYRATA. Charta an. 1339. ex Tabul. S. Victoris Massiliens. *Item sex Seteyratas terra seminatas spenta.* Alia ann. 1404. ibid. *Recognovit se tenere quartam partem unius Seteyrata prati.*

¶ SEXTARIETAS. *Ego Eonius dono B. Petro Vosiensi sex Sextarietatos de terra*, apud Stephanot. Antiq. Bened. Lemovic. MSS. part. 2. p. 349.

¶ SEXTELLATA. Charta Nicolai Maricolens. Abbat. an. 1184. ex Tabular. S. Quintini in Insula: *Pro una Sextellata terra ... quinque galloduos frumenti forensis persolverent.*

¶ SEXTERATA, in Charta fundat. Prioratus Barbezilli inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 270. *In hoc dono sunt sex Sexterata terra, &c.*

¶ SAXTAIRADA, SEXTEIRATA. Charta an. circ. 1063. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. pag. 91. *Dedit in sponsalitium ecclesia S. Stephani iv. Sexteiratas de terra ... ex his Sexteiradas vii. sunt apud podium Brecionis.*

¶ SEXTERTIATA, in Charta Anselmi Episc. Laudun. an. 1223. è Chartul. S. Quintini in Insula: *Recognoverunt se vendidisse .... tres Sextertiatas ad Wichet sitas. Wido vero circiter quinque Sextertiatas & unum quartarium apud le Wichet.*

¶ SEYTERATA, in Charta an. 1339. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Item circa octo Seyteratas terra, &c.*

¶ SEXTARIALE. Vide mox in *Sextariaticum.*

SEXTARIATICUM, Quod pro singulis frumenti aut alterius grani sextariis domino exsolvitur. [Idem est quod latiori significatu *Mensuraticum* dicitur, jus scilicet quod pro mensuri à domino exigitur, ut ex infra allatis colligere est. *Sextartaticum* jus illud vocant ubi *Sextario* metiuntur, *Minagium* ubi *mina*, *Modiaticum* ubi *modio*. Vide in his vocibus. *Mensura sextaris*, in Charta an. 1298. to. 1. Hist. Dalph. p. 91. col. 2.] Gregorius M. lib. 1. Epist. 42. *Valde autem iniquum & injustum esse prospeximus, ut à rusticis Ecclesiæ de Sextariaticis aliquid accipiatur, & ad majorem modium dare compellantur, quam in horrea Ecclesiæ infertur. Unde præsenti admonitione præcipimus, ut plus quam decem & octo Sextariorum modii unquam à rusticis Ecclesiæ de frumento debeant accipi.* Nihili est, quod hic auguratur Ludov. *de la Cerda*. Nescio, an huc pertineat vetus inscriptio, quam profert Gruterus 223. 2. adscripta sextario æreo rotundo infra largiori P. vi. alto ivs. crasso tertia parte grani: SEXTARIALIS EXACTA. T..... DD. NN. ARCADII. ET. HONORII...

SEXTARALE, SEXTARSALE. Charta Michaëlis Archiep. Arelatensis an. 1214. in Regesto Carcassonensi, qua Comiti Montis Fortis concedit Bellumcadrum, *& pedagia sive in aqua, sive in terra, lesdas, quintale, cordam, furnos, Sextariale, jurisdictionem, justitias, firmancias, trezenos, &c. Sextarale*, apud Plantavitium in Episcopis Lodovensibus p. 240. Aliud videtur significare *Sestairale*, in Charta Alamannica Goldasti 33. *Consinit .... de alium iii vta, & 2. medarios, in ipso loco, in ipso agro, & 1. Sestairale in roncale consinit in Leones ex alia parte ipso Magno.* Ubi *Sestairale* idem videtur, quod *Sextarata terra*. Vide in hac voce.

¶ SEXTERALE, in Charta an. 1241. to. 10. Spicil. Acher. pag. 181. *Super Sexterali, ricorda, ferro, pondere, &c.*

¶ SESTARIALE. Charta an. 1230. inter Instrum. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 152. *Petebat etiam* (Episc. Bitern.) *tertiam partem Sestarialis bladi, quam dicebat ad se pertinere ratione tertiæ partis, quam habet in leudis mercati.*

¶ SESTEIRALE. Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengar. Magalon. Episc. ann. 1278. *Cum, ut dicit, pondera & ferrum & Sesteirale sive mensura bladi pertinent ad dictum dom. Regem.*

¶ Sestailaraticum. Charta Willelmi Montispessulani Domini an. 1103. *Sestailaraticum dono vobis de omni blado, de omni legumine, & de satina, & de linoso, & de cannaboso, &c.* Apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 728. Ubi *Sesteraliticum* habet eadem Charta MS. inter Schedas nostras.

¶ Sextairalaicum, in Charta an. 1145. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 508. *Excepto tamen Sextairalaico quod nobis semper integrum retinemus.*

¶ Sextaralicum, apud Plantavit. in Episc. Lodovensibus pag. 106. *Retenta medietate firmantiarum, justitiarum, Sextaralicorum, furnaticorum, &c.* Vide *Medalla.*

¶ Sextaralagium, in Statutis Avenion. MSS. *Qui vendiderit bladum vel legumen in civitate Avenion. & ejus tenemento debet dare Sextaralagium, & teneatur mensurare ad mensuram sextarii signo Communis signati.* Infra *Sextanalagium* dicitur.

¶ Sestaralarium. Charta an. 1204. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. p. 407. *Totum videlicet Sestaralarium quod nos habemus & prædecessores nostri habuerunt in villa sive in burgo S. Tiberii.* Occurrit ibid. semel & iterum.

Sexteyralitium, in veteri Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 90.

Sextalagium. Charta Guillelmi Archiep. Remensis an. 1182. *Si quis Sextalagium nostrum asportaverit, vel detinuerit, forisfactum nobis per 60. solidos emendabit.* [Statuta Avenion. MSS. *Statuimus quod omnis homo qui bladum vendet in civitate ista det Sextalagium, nisi in hac civitate faciat focum suum.*]

¶ Sextalegium. *Duodecim modios frumenti quos habetis in Sextalegio Remensi*, in Bulla Lucii PP. ex Tabul. S. Nicasii Remensis.

¶ Sextellagium. Charta Henrici Archiep. Rem. an. 1175. ex eodem Tabul. *Sub annua pensione octo modiorum frumenti in Sextellagio Remensi percipiendorum.* Charta Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1186. ibid. *Sub annua pensione octo modiorum frumenti in Remensi Sextellagio eidem ecclesiæ reddendos instituit.* Adde Bullam Clementis III. PP. anno 1190. in eodem Tabul. *Sextelage*, in Chartul. Prioratus de Doncheriaco.

¶ Sextellarium, in Bulla Lucii III. PP. ex laudato S. Nicasii Tabul. *Bannum, justitiam, Sextellarium... scripto proprio confirmavit.*

¶ Sestellagium. Charta an. 1280. ex eodem Tabul. *Sestellagium & alia quæcumque jura ... Nos de Sestellagio & aliis juribus temporalibus devestivimus.* Charta Curiæ Rem. ejusdem anni ibid. *Sabbato post Cineres in quo habebamus Sestellagium & quædam alia jura.* Alia Bartholomæi Abbat. S. Remigii: *Percipiamus Sestellagium omnium bladorum.*

Sesteralagium, in Charta an. 1203. in 30. Regesto Tabularii Regii Ch. 240. *Pedaticis, leudis, furnis, Sesteralagiis, firmanciis, justitiis & reditibus, &c.*

Sesterlagium, in Charta Radulphi Comitis Suession. an. 1209. *Item Canonici renuntiaverunt omni juri, quod habebant, vel habere se dicebant, in Sesterlagio centum modiorum bladi, quos monachi vendere libere possunt, absque omni Sesterlagii solutione.* [Charta Willelmi Archiep. Rem. an. 1178. *Sub annua pensione octo modiorum frumenti quos in Remensi Sesterlagio vobis reddendos instituit... assignamus reddendos in Sesterlagio Remensi.* Ex Tabul. S. Nicasii Remensis.]

¶ Sexterlagium. Bulla Alexandri III. PP. ann. 1168. in eodem Tabul. *In burgo S. Nichasii portagium, roagium, modiagium, Sexterlagium.* Charta Willelmi Archiep. Rem. an. 1182. ex Chartul. S. Remigii to. 2. *Justiciam, Sexterlagium, mercata ... quiete possidenda concedimus.* Charta an. 1336. ex Cod. Colbert. 1591. *C'est assavoir tout ce que on appelloit la justice & Setrellage que tenoit à censse Fourcy le Chaisne.*

Strelagium, apud Hemereum in Augusta Viromand. pag. 132. *Barillagia, Strelagia, mensuræ, &c.* Charta Joan. Comitis Suession. ann. 1260. apud Rainaldum in Hist. Suess. *Franchement sans paier tonlieu, Strelage, ou autre debit, ou autre coustume.*

¶ Sextaragium. Charta Philippi I. Reg. Franc. an. 1079. *Ab omnibus pedagiis dicti loci in terra & in mare, & Sextaragia & leuda sint imunies* (sic) *perpetuo habitatores dicti loci.* Charta an. 1445. to. 1. Hist. Dalph. p. 90. col. 1. *Item in dicto loco Valentiæ petitur quoddam aliud tributum vocatum Sextaragium, ... pro quo exigunt & exigere volunt de quinquaginta somatis salis unum sextarium salis, & nolunt accipere sal, sed volunt habere duos florenos pro quolibet sextario.* Statuta Avenion. ann. 1570. Rubr. 13. art. 2. *Pro jure Sextaragii.* Art. 4. *Sextaragium autem intelligimus trigesimam partem precii tritici, vel leguminis quod venditur.*

¶ Sexteragium, in Charta censuali Leduini Abb. S. Vedasti an. 1036. ex Chartul. ejusd. Monast. V. p. 243. *Carethei salis pro thelon.* II. *den. & pro Sexteragio* I. *den. Carrus salis pro thelon.* IV. *den. & pro Sexteragio* II. *den.*

Sesteragium. Charta an. 1270. in M. Pastorali Ecclesiæ Parisiens. lib. 23. ch. 37. *Super telonea & Sesteragio, quæ dicebat se habere in terra ipsorum.* Tabular. Episcopat. Ambian. ann. 1278. *Super eo, quod prædictus Vicedominus de grano proventuum & redditnum Ecclesiæ nostræ Ambian. & servitorum quorumlibet, in ea vendito & deliberato emptoribus quibuscunque per ministros nostræ Ecclesiæ in claustro vel extra claustrum Sesteragium exigebat injuste, &c.* Tabularium Corbeiense: *Tout li Sesterage des grains c'on vent, ou acate, ou met en grenier en ladite ville, appartient à lui (à l'Abbé.)* [Charta Johannis Comit. Suession. an. 1239. *Derechief j'octroy al Abé & Convent de S. Legier de Soissons que quand je venderay mon Sesterage de Soissons, que cil à cui je le venderay face feauté à l'Eglise devant dite de la disme que elle a de blé ou de deniers & Sesterage.*]

¶ Sesteragum. Charta an. 1217. inter Probat. Hist. Blesens. auctore *Bernier* pag. 4. *Assignavi tres modios bladi in Sesterago meo Blesensi.* Forte legend. *Sesteragio.*

¶ Sextariatum, in Charta Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1181. pro Communia Noviom. apud Baluz. to. 7. Miscell. pag. 299. *Si frumentum vel annona qualibet ematur, & non mensuretur, Sextariatum inde non dabitur.*

¶ SEXTARIETAS, ut *Sextarata.* Vide ibi.

SEXTARIUM, vel Sextarius, Mensura liquidorum & aridorum. Gregorius Turon. lib. 1. Miracul. c. 5. *Ita & in unius horæ spatio plus quam unum Sextarium* (olei) *redderet vasculum, quod quartarium non tenebat.* Adelardus in Statutis Corbeiensibus lib. 1. c. 4. *De potu autem quotidie detur modius dimidius, id est, Sextaria 8. &c.* Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Dou meillor vin li portez un Sester.

Apud Anglos *Sextarius vini continet 4. jalones*, in Fleta lib. 2. c. 12. §. 11. *Sextarius farinæ*, apud Walafridum Strabum in Vita S. Galli c. 28. [*Sextarius de oleo, Sextarius de pigmento, Sextarius de*

vino, in Charta an. 987. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 271. *Sextarius avenæ*, in Monast. Anglic. tom. 1. p. 136. *Sextarius salis*, ibid. to. 2. p. 849. *Sextarius calcis*, in Reparat. factis in Senescallia Carcass. an. 1435.]

☞ Variæ fuit capacitatis sextarius pro variis locis, cum in aridis tum in liquidis, ut de aliis mensoris passim est à nobis observatum. Hinc annotabimus quæ nobis hac in re fortuito occurrerunt, cætera prætermittentes quæ diligentius perscrutari per tempus non licet. Glossæ vett. Cassinenses MSS. *Sextarius olei habet libras* II. *Sextarius mellis habet libras* IIII. *Sextarius est duarum librarum, qui bis assumptus nominatur bilibris: quater, sit Græco nomine cœnix: quinquies complicatus, quinarem sive gomor facit: adjice sextum, congium reddit; nam congium sex metitur Sextarius; unde & Sextarii nomen accepit. Sextarium vini habet duas libras & VIII. uncias.* Ildefonsus de Pane Eucharistico inter opera posthoma Mabill. to. 1. p. 197. *Et trecenti tales nummi, antiquam per viginti & quinque solidos efficiunt libram: & duodecim tales libræ, quæ fiunt per tria millia sexcentos nummos, Sextarium tritici efficiunt unum: ex quo septem panes formari possunt, de quibus per totam hebdomadam homo vivere unus potest; aut septem in una die. Etenim modius æquus & justus debet esse per decem & septem tales Sextarios æquos, qui potest in una, Domino protegente, centum decem & novem homines die pastus conductos sustentare.* Elenchus Eccl. Cellæ Cariloci subditarum apud *Chantelonp* in Histor. MS. Montis-Majoris: *Unum modium annonæ pulchræ & electæ & valet modium sexdecim Sexteria ad mensuram Relaniæ.* Ibidem: XVI. *eminas seu Sesteria annonæ ad mensuram Aquis.* Rursum: *Unum modium seu* XVI. *Sexteria.* Huntingdon. Hist. lib. 6. *Circa hoc tempus* (Edwardi Confessoris) *tanta fames Angliam invasit, quod Sextarius frumenti, qui equo uni solet esse oneri, venundaretur quinque solidis, & etiam plus.* Eucharius Episc. Lugdun. lib. Instruct. cap. 14. *Metreta una, ut quidam dicunt, habet Sextarios centum.* Tabular. Ambian. *In molendino ejusdem villæ talis bossellus debet esse quod novem Sextarium integrum & non plus faciant.* Charta ann. 1070. apud Miræum tom. 1. p. 160. *Accipere debent carratam vini decem & octo modiorum tantummodo; nec modius plus contineat, quam viginti Sextarios.* Adamnanus de locis SS. lib. 1. c. 8. *Qui argenteus calix Sextarii Gallici mensuram habens, duasque ansulas in se ex utraque parte altrinsecus continens compositas.* Translat. S. Filiberti ann. 836. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 551. *Venundabatur enim, ni fallor, illis diebus Sextarius vini uno denario.* Apud Bellijocum Sextarius vini tribus mensoris, vulgo *Chopines*, æquivalet, alibi duas tantum continet, & alibi unam; Sextarius vero aridorum octo *bichetos* continet, alibi duos tantum. Vide *Modius* 2.

SEXTARIUS VINI, Præstationis species apud Ambianos, quæ à rei cujuspiam immobilis, seu prædii, vel domus venditione, domino fiebat. Charta anni 1172. in Tabular. Eccl. Ambian. *Si mortuo marito mulier vidua sibi vel heredibus suis terram relevavit, & postea maritum accepit, maritus ille 6. tantum denarios pro Sextario vini dominis dabit, & absque calumnia dominorum terram excolere poterit.* Alia ibidem an. 1206. *Pro venditione etiam tertius decimus nummus debet exsolvi ab illo, qui vendidit: qui autem vivit, sex denarios tenebitur solvere pro Sextario vini.* Vide *Chirotheca*, *Wantus*.

¶ SEXTARII JUS, Idem quod *Sextariaticum*, in Charta an. 1246. apud Planiavit. in Episc. Lodovens. p. 171. Charta an. 1156. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 198. *Tertiam partem omnium ledarum fori & nundinarum, & tertiam partem Sextarii.*

¶ SEXTARIUM CENSUALE, Quod ex censu debetur. Charta an. 1344. in Tabular. Gellon. *Et ultra hoc* (cesserunt) L. *Sextaria censualia seu usatica mixturæ cum omni jure & dominatione feudali.*

¶ SESTAIRALIS, ut *Sextarium*. Charta Willelmi dom. Montispessul. ann. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. pag. 728. *Si mensurantur cum Sestairale vel eminale.*

¶ SESTARIUS, Eadem notione. Charta an. 1194. inter Instrum. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 143. *Si forte aliquis homo vel femina Biterris vendiderit suum bladum ad suam eminam vel Sestarium, nulla pœna debet eum inde sequi, nisi tantum quod emina vel Sestarius potest ei frangi. Sestarius de civada*, in Charta ann. 964. Append. ad Marcam Hispan. col. 884. Occurrit præterea in Computo ann. 1217. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. pag. 1035. Adde Statuta Montis Regal. fol. 183. & Vercell. lib. 3. fol. 56. v°.

¶ SESTERIUM, in Testam. Roberti I. Comitis Claromont. an. 1262. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 269. *Item lego ... conventui Medii-montis unum Sesterium frumenti & unum mixturæ annuatim percipienda.*

¶ SEXTERCIUM, ut *Sextarium*. Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Hubertus clericus dedit monachis unam olcam terræ quæ vocatur olca de viridario, in qua seminari possunt quatuor Sextercia hibernæ annonæ.*

¶ SEXTERIUM, in Charta an. 1171. ex Tabular. S. Petri Autiss. *Concessum quod monachi Regniacenses tria Sexteria annonæ canonicis S. Petri singulis annis persolvent, videlicet unum Sexterium frumenti, &c. Sex Sexteria bladi*, in Charta ann. 1351. ex Chartophyl. Reg. Ch. 107.

¶ SEXTOARIUM, in Charta an. 1450. ex Tabul. Sangerm. *Item voluit & ordinavit habere duas caritates fiendas in dicta ecclesia, qualibet ex triginta Sextuariis bladi.*

¶ SISTERIUM. Elenchus Eccl. Cellæ Cariloci subditarum in Hist. MS. Montis Majoris: *Et fient de duobus Sisteriis ad dictam mensuram Relaniæ tantummodo quinque panes.*

¶ SEXTARIUM, Forum, ni fallor, ubi frumentum aliave grana venduntur & *Sextario* metiuntur. Statuta Avenion. an. 1570. lib. 1. rubr. 13. art. 2. *Item quod non liceat magistro Sextarii pro jure sextaragii exigere ab habitatoribus Avenionis, & illius territorii, aliquod Sextaragium, sed tantum pro custodia unum solidum Turon. pro qualibet salmata tritici vel leguminis, si in dicto Sextario vendi contingat.*

¶ SEXTAYRATICUM, ut *Sextariaticum*, vel potius, Quodvis tributum, vectigal. Statuta Astens. Collat. 9. c. 6. fol. 26. v°. *Ordinatum est quod Potestas teneatur facere exemplari in communi omnia instrumenta Sextayratici curayrarum & maletoltarum in uno cartulario & illa legi facere in publica concione.*

¶ SEXTAYRATICUM, *Sextarium*, ut videtur, Mensura, in iisdem Statutis Collat. 15. cap. 26. fol. 45. *Statutum est quod aliquis portator non possit stare sub Sextayratico nec tenere mostram alicujus grani.*

¶ SEXTEIRADA, SEXTEIRATA. Vide *Sextarata*.

¶ SEXTELLAGIUM, SEXTELLARIUM. Vide *Sextariaticum*.

¶ SEXTELLATA, SEXTERATA. Vide *Sextarata*.

¶ SEXTERAGIUM, SEXTERALE. Vide *Sextariaticum*.

Digitized by Google

¶ SEXTERCIUM, ut *Sextarium*. Vide ibi.

¶ SEXTERIA, Modus agri, idem qui *Sextarata*. Tabul. Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *De ipsa vero terra in Vercheria dedit domnus R. G. quatuor Sexterias, ex quibus faciet G. quæ facere voluerit.* Tabul. S. Mariæ Andegav. *Ego Bernardus de Machecollo concessi B. Mariæ Andegavis unam Sexteriam terræ in saltibus de Paux.*

¶ Seyterium, Eodem intellectu, apud Guichenon. Hist. Bressiæ inter Instr. pag. 19. ex Charta an. 1272. *Dom. Poncius de Monteruyn Miles ... recognovit tenere domum suam de Marignia, & quidquid habet inter aquam de Igon & aquam de Reyssusa, exceptis duobus Seyteriis prati & duobus jornalibus terræ quæ de novo acquisivit.*

¶ 1. SEXTERIUM, ut *Sextarium*. Vide ibi.

2. SEXTERIUM, Pars civitatis, quasi sexta pars, ut *quarterium*, quarta. Vox nota Venetiis. Concilium Ravennense an. 1311. c. 30. *Et ut pauperibus verecundis valeat provideri, in quolibet quarterio vel Sexterio cujuslibet civitatis ... quolibet anno eligantur, quatuor vel sex, ... qui quæstam requirant pro eleemosyna hujusmodi pauperibus facienda.* Vide Historiam Bellunensem p. 110. [& supra *Seizenam*.]

¶ SEXTERLAGIUM. Vide *Sextariaticum*.

¶ SEXTERNUS, Codex sex foliorum. Instrum. an. 1418. apud Rymer. to. 9. pag. 610. *Scripsit Regi literam vulgarem in forma sequenti; quæ translata est in Latinam, & reperitur in secundo Sexterno.* Pluries ibi. Vide *Quaternio*.

¶ SEXTERTIARIUS, *Ipse qui erogat.* Gloss. Isid. Pro *Sestertiarius*, qui Sestertia erogat. Vide Martinii Lexicon.

¶ SEXTERTIATA. Vide in *Sextarata*.

¶ SEXTEYRALITIUM. Vide *Sextariaticum*.

SEXTORIUM. Juncta Bevagnas in Vita B. Margaretæ de Cortona cap. 3. *Sæpe in cella nuda remansit, nunc involuta Sextorio, nunc alterius coloris operta tunicula, vel mantello.* Ubi viri docti legendum putant *textorio*: ego vero malim *Sercotio*, fuit enim *sercotium* vestis mulierum.

¶ SEXTUARIUM. Vide in *Sextarium*.

¶ SEXTUS, Vox juris canonici. Ita appellatur Collectio Decretalium facta sub Bonifacio VIII. PP. quasi sit liber sextus alterius collectionis Gregorii IX. PP. curis elaboratæ, & in quinque libros distributæ. Hæc nota sunt.

¶ SEXTUSDECIMUS, Panni species, sic dicti quod totidem filis textus esset. Charta ann. 1246. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Cellerarius tenetur in festo S. Michaelis singulis annis assignare pro vestiariis albis .... capellani & corerii de panno S. Pauli vulgariter appellato Sextodecimo.*

¶ SEXVIRI, Ita appellantur Scabini seu urbis Consiliarii, ubi sex ad id officii eliguntur. Charta Buchardi Episc. Camerac. an. 1120. apud Miræum tom. 2. pag. 815. col. 2. *Si vero aliquis de mansis istis necessarius fuerit officinis Monachorum, illum deliberent Monachi ... consilio & consideratione Sex virorum Valentianarum.* Ibidem pag. 816. col. 1. *De illis vero Sexviris Valentianensibus tres eligantur ex parte Monachorum, & tres ex parte Canonicorum, vel hæredum suorum fide & sacramento adstricti, quorum consilio & discreto intuitu fiat emptio mansorum, vel aqua mutatio.* Institutio RR. PP. Fuliensium Burdigal. an. 1589. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Bened. in Vascon. pag. 243. *Cellas & alia ædificia regularia & quidem ampla ædificavere, opem ferentibus senatu ac majoribus & Sexviris civitatis.* Vide supra *Sevir*.

1. SEXUS, Genus, species, vel potius diversitas. Constitutio Chlotarii Regis an. 560. cap. 3. *Nec quicquam aliud agere aut judicare, quam ut hæc præceptio secundum Legum Romanarum seriem continet, vel Sexus quarundam gentium juxta antiqui juris Constitutionem olim vixisse dinoscitur, sub aliqua temeritate præsumant.* Neque forte aliter vox *sexus* capienda in Concilio Duziacensi I. p. 292. edit. Cellotii, ubi *generis diversi ac sexus pecunia*, idem videtur, quod in Testamento Aldrici Episcopi Cenomanensis, *pecunia diversi generis* appellatur, hoc est, pecudes diversi generis, boves, caballi, oves, & similes: *Omnia, quæ ibi habuit, aurum, argentum, vestimenta, pannos plurimos, annonam, vinum, & generis diversi ac Sexus pecuniam, ... per vim abstulit.* Ubi *pecunia diversi generis ac Sexus* non potest sumi pro auro & argento, quod antea expressum est, uti vult Cellotius. Eadem, ni fallor, seu potius contraria ratione capienda verba formulæ 7. ex Baluzianis: *Et aliam rem quantumcumque visus sum habere, aut inantea laborare potuero, tam peculium, præsidium utriusque generis Sexus, aurum, argentum, drapalia, &c.* Nam cum *præsidium* quasvis facultates significet, ac præsertim pecuniam numeratam, voce *præsidii utriusque generis Sexus* videntur intelligi *aurum & argentum*, quæ consequenter describuntur explicationis gratia. Nolim tamen id præfracte asseverare, præsertim ex form. 28. ubi *omne genus pecudum habetur.*

2. SEXUS, Pars corporis, qua quis vir est aut mulier, apud veterem Interpretem Moschionis, qui φύσις voce uti solet. [Gloss. Lat. Gr. *Sexus natura*, εἶδος φύσεως.] Vide Harmoniam Gynœciorum part. 1. c. 9. n. 5. & alibi. Hinc

Sexu Debilitatus, *castratus*, in Glossis antiquis MSS.

¶ Sexus Perfectior Masculi appellantur ab Amalario in Ecloga de officio Missæ, tom. 2. Capitul. col. 1353.

SEXXAUDRUS. Pactus Legis Salicæ tit. 73. *de cultello Sexxandro: Si quis alteri cultellum furaverit, &c.* Vox, inquit Wendelinus, composita ex *Seisse*, Germanis *Sachs*, falx, falcatus gladius ad feriendum cæsim, quod *hauwen* dicunt, unde *hauwer*, vel *hauder*, id genus gladii, nostris *Coutelas*. Vide supra *Saxa*.

☞ Eccardo in Notis ad hunc locum pag. 112. *Sexxaudrus* nude significat *Culter alterius*. Ipsum consule. Glossæ Ælfrici: *Cultellus, Sex.*

¶ SEYNCLUS. Vide *Seintelus*.

¶ SEYSENUS, ut *Sexenus*. Vide in hac voce.

¶ SEYSINA, Possessio. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 90. *Cum prædictus Galfridus certis condicionibus & causis, dictam dominam Margeriam de manerio suo ... per cartam suam feoffasset, & in Seysinam posuisset, &c.* Vide *Saisire*.

¶ SEYSIRE, ut *Saisire*. Vide ibi.

¶ SEYSSENUS, Gallice *Sixain*, Monetæ species. Ordinat. Humberti II. ann. 1343. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 516. col. 2. *Seyssem autem moneta nostræ debilis facta temporibus retroactis ponantur & recipiantur pro duobus denariis cum pitta hujusmodi monetæ nostræ nova cudenda.*

¶ Sezenus, Eadem notione, in Sanleger. Resol. civil. cap. 5.

¶ SEYTERATA, ut *Sextarata*. Vide ibi.

¶ SEYTERIUM, Modus agri. Vide *Sexteria*.

¶ SEYTORIUM. Vide supra *Seitorium*.

¶ SEZCULUS. Charta an. 3. Rodulfi Reg. apud Stephanot. tom. 3. Antiq. Benedict. Pictav. MSS.

pag. 346. *Qui præsens sæculo oneratur flagitii Sezculo.* In alia ibid. p. 345. habetur *ferculo*: unde leg. videtur Circulo. Vide *Flagium*.

SEZE, [Modus piscandi.] Vide *Batuda*.

¶ SEZENCIA, à vet. Gall. *Séance*, Decentia, nunc *Bienséance*. Charta Ascelini de Machis ann. 1380. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 173. *Cumque dictum castrum & castellania de Gerziaco una cum aliis prædictis eidem dominæ Blanchiæ ratione dotalitii sui, ut præmittitur donatis, si dictus casus adveniebat, quod absit, non sint bene ad Sezenciam & complacentiam ipsius dominæ Blanchiæ, &c.*

¶ SEZENUS. Vide *Sexenus* & *Seyssenus*.

¶ SFIBLALIUM, Fibula, qua vestis subligatur. Testam. Ermengaudi Comit. Urgell. ann. 1010. in Append. Marcæ Hisp. col. 973. *Ipso meo mantello meliore cum ipso Sfiblalio de auro, & duas, &c.* Vide *Fibulatorium*.

SFIERSIERN, SFURSIERN. Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scaniæ c. 15. *Ubi si reus factum inficiando comparuerit, negationem suam probare tantum ferri candentis judicio permittatur, quod in lingua patria Sfursiern inde meruit appellari.* Ita lib. 13. c. 2. At paulo aliter l. 7. c. 6. *Ad candentis ferri judicium admittetur, quod Sfiersiern lingua patria nominatur.* Rursum cap. 8. *Ut actores præcedente juramento, per igniti ferri judicium se defendant, quod Trygsiern in lingua patria nominatur.* Est autem veteribus Danis *iern*, ferrum. Vide *Ferrum candens*.

¶ SFLORATUS. *Calcina Sflorata*, Calx exstincta, *Chaux éteinte*. Statuta Riperiæ cap. 222. fol. 29. v°. *Quilibet fornasarius teneatur bene coquere calcem, seu calcinam, & calcinam Sfloratam cum scopatura non commiscere.*

¶ SFORCIUM, Vis, violentia, Gall. *Force*, Italis *Sforzo*. Statuta Cadubrii cap. 127. *Et qui contra fecerit utendo aliquo Sforcio in similibus, cadat ad pœnam librarum 50. Pap.* Vide *Exforcium*.

¶ SFRIDUM, Timor, tremor, ni fallor. Chronic. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 608. *Quis ergo vos fugat? quis vos sequitur? ut civitatem istam sic ponatis in Sfrido?*

¶ SFUNGIA, Panis species. Vide *Isungia*.

¶ SFURSIERN. Vide supra *Sfiersiern*.

¶ SGALONATUS. Vide *Sgolonatus*.

¶ SGARDENA, Piscis species videtur. Statuta Placent. lib. 6. fol. 79. verso: *Item Sgardenas pro qualibet lib. III. den. & med.*

¶ SGARLATARE, Subnervare, ut infra *Sgarretare*, ab Ital. *Garlesto*, Poples. Gall. *Jarret*. Statuta Riperiæ cap. 81. fol. 16. *Quicumque ... alicui membra vel membrum amputaverit, vel Sgarlataverit, condemnetur in libris ducentis parvorum.*

SGARMIGLIATUM, Tributi species apud Italos. Computum Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia an. 1364. ex Bibl. Regia: *A Primirano ... conductore dacii Sgarmigliati pro uno anno incæpta, &c.*

SGARRETARE. Mamotrectus ad cap. 11. Josue, & ad 1. Paralip. cap. 15. *Subnervare, Sgarretare per incisionem nervorum tibialium.* Itali *Sgaerretare* dicunt. [Vide *Sgarlatare*.]

¶ SGAVARE, Evellere, ab Ital. *Cavare*, Gallice *Arracher*. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 77. *De illis qui Sgavant, sive evellunt terminos.*

SGOLONATUS, vox Italica, Elumbis. Occurrit in Miraculis B. Simonis Tudertini num. 16. [*Sgalonatus* editum to. 2. April. pag. 820.]

¶ SGOMBRARE, Italis est Vacuare, exhaurire, purgare, Gallice *Vuider*, *Nettoier*. Statuta Mutin. rubr. 129. pag. 23. *Canalis novus, qui venit à vignola, cavatus, remundatus & Sgombratus teneatur per habentes caput ad ipsum.*

¶ SGRAFIGNARE, Unguibus discerpere, Ital. *Sgraffignare*, Gall. *Egratigner*. Statuta Palavic. lib. 2. c. 18. fol. 88. *Eadem pœna condemnetur, qui aliquem in terram projecerit ... Et idem in eo qui decapillaverit seu Sgrafignaverit aliquem.*

¶ SGUANZARE, Malas alicui frangere, Italis *Sguanciare*. Statuta Riperiæ c. 81. fol. 16. *Quicunque evulserit oculum vel oculos, vel nasum amputaverit, vel aliquem Squanzaverit.*

¶ SGURARE, vox Italica, Mundare, purgare, Gall. *Ecurer*, *nettoier*. Anonymi Chron. Cremon. apud Murator. to. 7. col. 635. *Qui portas civitatis muro fieri fecit, & pontes ipsarum portarum & fossata civitatis Sgurari fecit.* Adde Chronic. Bergom. apud eumd. to. 16. col. 957.

¶ SHARP. Charta apud Rymer. to. 9. pag. 908. *Unum Sharp auri garnisatum de sexaginta & uno grossis baleisiis.* Nescio an pro Anglico *Scarf*, balteus, Gall. *Echarpe*.

SHAWALDRES. Henr. de Knygthon ann. 1318. *Cumque in partes Scotiæ venisset, inculcavit eos Dominus Gilbertus de Midelton Miles cum aliis elegantibus Shawaldres, & eos de omnibus bonis suis spoliarunt.* Vox ignota Somnero, qui vocem Gallicam *Chevaliers*, equites, hic effingi subodoratur.

¶ SHELINGA, ut *Swollynga*. Charta ann. 1403. apud Rymer. to. 8. p. 290. *Quæ quidem comitatus, dominia, ... fortalitia, maneria, villas, hameletta, Shelingas, terras, tenementa, redditus & servitia, cum pertinentiis, &c.* Vide *Sidelinga*.

¶ SHEPHIRDIS, Ovium custos, Gallice *Berger*; Angl. *Shepherd*. Testam. Johannis *de Nevill* ann. 1386. apud *Madox* in Formul. Angl. pag. 428. *Item volo quod CC. marcæ ... distribuantur inter carucarios, plaustrarios, & custodes animalium meorum, videlicet hyne, nethirdes & Shephirdes, per discretionem executorum meorum.*

SHEWING, Est quietum esse, cum attachiamentum in aliqua curia, & coram quibuscumque in querelis ostensis, & non advocatis. Sic Rastallus. *Shewyne*, habetur in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 976.

SHIPWRECH, [Jus quod Principi vel Domino competit in naufragiis.] Vide *Naufragium*.

SHIRA. Vide *Scyra*.

¶ SHIREF, Pagi, vel Comitatus Præpositus, à Saxon. ʒeiƿe, Provincia. Vide *Scyra*. De iis ita Camdenus: *Singulis vero annis, nobilis aliquis ex incolis præficitur, quem Vicecomitem, quasi vicarium Comitis, & nostra lingua Shyref, i. Comitatus Præpositum vocamus: qui etiam Comitatus vel Provinciæ quæstor recte dici potest. Ejus enim est publicas pecunias provinciæ suæ conquirere, mulctas irrogatas vel pignoribus ablatis colligere, & ærario inferre, judicibus præsto adesse & eorum mandata exequi, 12. viros cogere qui in causis de facto cognoscunt & ad judices referunt, &c.*

¶ SHIRIFTOOTH. Placitum apud Cestriam ann. 14. Henrici VII. Reg. in Nomolex. Anglic. Th. Blount: *Per Shirifstooth Johannes Stanley Ar. clamat habere de quolibet tenem. infra feodum de Aldford unum denarium & quadrantem per annum.*

SHOPA. Vide *Schoppa*.

SHREDARE, Putare, resecare. Vox Anglica, *Shred*. Modus tenendi hundredum p. 124. *Dicunt, quod omnes custodes forestæ à tempore, quo non exstat memoria, usi fuerunt loppare & Shredare arbores prædictas, & ligna sic loppata & Shredata ad usum suum proprium asportare, &c.*

¶ SI, substantive pro Conditio, exceptio, usurpatur in Charta Gallica ann. 1255. laudata à Mabillon. Diplom. lib. 2. cap. 1. num. 13. *Ge Anseric sires de Monreal, fait savoir à tous ces qui verront ces lettres, que je ay rendu Hugon de Bourgogne mon chastel de Monreal sans nul Si.*

¶ SIACATA, inter ministeria sacra recensetur in Charta Adelgastri Principis pro Monast. S. Mariæ de Obona inter Concil. Hispan. to. 3. p. 90. *Damus .... tres bacelelias & duas Siacatas & una cappa serica, & tres calices, &c.* Vide *Sium.*

¶ SIARE, Mingere. Gloss. Lat. Gr. *Siat*, οὐρεῖ, ἐπὶ βοός. Alibi: *Sissiat.* Vide Martinii Lexicon.

¶ SIATUS, ab Ital. ut videtur, *Sciatto*, Deformis, Gall. *Malfait.* Johan. Demussis Chron. Placent. ad an. 1373. apud Murator. tom. 16. col. 518. *Et omnes erant stracchi, & jejuni, & Siati, & ibi non habebant quid comederent, &c.*

¶ SIBADA, Hordeum, vel avena, apud Beneharnenses. Vide *Civada.*

SIBI, pro *se*, quod habent aliæ loquendi formulæ, ubi de Sacramentis. Lex Frision. tit. 1. §. 9. *Sibi duodecimus juret*, ubi tit. 14. §. 1. 3. 4. 5. *Sua duodecima manu juret.* Tit. 2. §. 5. *Sibi quarto sacramentum juret.* Lex Ripuar. tit. 33. §. 2. *Sibi septimus in arabo conjuret.* Occurrit eadem formula eod. tit. 58. §. 5. tit. 66. & in Lege Longob. l. 1. tit. 19. §. 2. tit. 23. tit. 25. lib. 2. tit. 21. tit. 28.

¶ Sibi, pro *illi*, in Charta an. 1262. apud Rymer. tom. 1. pag. 741. *Dominica vero sequenti adivimus dom. Reginam Franciæ apud S. Germanum in Laya, & negotia vestra, prout nobis injunctum fuerit, Sibi exposuimus.* Bulla Johannis XXII. PP. an. 1327. apud eumd. tom. 4. pag. 321. *Quæ quidem promissio fuit postea adimpleta, cum Sibi* (Petro) *Christus dixit, Quodcumque ligaveris super terram, &c.* Ita vicissim *Ei* pro *Sibi*, non semel occurrit. Gregor. Turon. Hist. Franc. col. 564. *Mundericus qui .... regnum Ei deberi dixit.*

SIBIA, *Equorum frena*, in Glossis MSS.

¶ SIBILIA, Hispalis, urbs Hispaniæ, nostris *Seville*, in Litteris Edwardi III. Regis Angl. ann. 1348. apud Rymer. to. 5. p. 601.

¶ SIBILINUS, pro *Sebelinus*, Martes, Gall. *Zebelline.* Anonymi Annal. Mediol. ad an. 1358. apud Murator. to. 16. col. 729. *Dom. Girardus donavit plures petias panni auri, & magnam quantitatem Sibilinorum.* Vide *Sabellum.*

¶ SIBLOTUS, Tibia militaris, ni fallor, Gallice *Fifre.* Continuatio Chronici Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 450. *Navigantibus nobis absque Strepitu & cum ordine magno, imposito etiam comitis, ut Sibloti sive salsceti silerent.* Vide infra *Sifflotus.*

¶ SIBYNA, Telum, venabulum, hasta. Gloss. Gr. Lat. σιϐύνη, *venabulum.* Tertull. lib. 4. adv. Marc. cap. 1. ex Isaia c. 2. v. 4. *Concidunt macharas suas in aratra, & Sibynas, quod genus venabulorum est, in falces.* Ubi Vulgata habet, *lanceas.* Vide Gellium lib. 10. cap. 25.

SICA. Monasticum Anglic. tom. 2. p. 130. *Scilicet de muro antiquo per longum suam* (f. sicam) *& ita per Irthin usque ad locum, ubi Cambec cadit in Irthin, & sursum per Cambec usque ad Sicam, quæ descendit de nigra quercu, ... & ex alia parte nigræ quercus usque ad Sicam Palterkeved, quæ cadit in King, &c.*

Sicha. Idem Monasticum Anglic. to. 1. pag. 883. *Cum toto dominico in bosco & plano, in pratis & pascuis, in viis & aquis, in Sichis & moris, &c.* Somnerus in Gloss. Saxon. ꝩich, sulcum, vel potius sulcum aquarium, lacunam, liram, elicem, &c. interpretatur, indeque vocem

Sichetus, ortam censet, quam habet Monasticum Anglic. to. 1. pag. 764. *Et sic a dicta inferiore parte dicti montis directe ex transverso usque ad quemdam Sichetum versus Austrum juxta inferius caput de le Nonepolle, &c.* Infra: *Et sic sequendo quendam Sichetum, qui currit usque ad boscum, &c.* Mox: *Et sequendo sic quendam Sichetum usque ad quandam aquam, quæ vocatur, &c.*

¶ Sicheta, Sichetum, in Charta ann. 1201. apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 88. *Tres* (selliones) *jacentes inter terram quam dictus Henricus quondam tenuit & Sichetam sive Sicheta.*

Sikettus. Idem Monasticum Anglic. to. 2. p. 426. *De tota terra infra has divisas, in territorio de Langliferit, scilicet in longitudine inter duos Sikettos, quorum unus cadit inter Nortwayt & Wayswra, & alius cadit inter, &c.* Pag. 454. *Descendendo Scipenleyclogh usque ad proprium Siketum, qui venit ab occidente, & currit versus Orientem, & descendit in Scipenleyclogh.*

¶ SICACYRALIS, Vasis species, cujus usus in ministeriis sacris. Locus est in *Lito.*

¶ SICALE, Sicalum. Vide in *Sigalum.*

¶ SICAMBRI, Canis species. Vide *Canis Petrunculus*, col. 161.

1. SICARIA. Charta Philippi Regis Fr. an. 1317. apud Argentræum in Hist. Armoric. lib. 5. c. 34. *Item villam & castellaniam de Pontrieu, ac salsariam de sancto Gilda, cum omnibus feodis & retrofeodis, dominiis, firmis, bladis, molendinis, Sicariis, juribus & aliis emolumentis, &c.* Vide an idem sonet quod *Sica* & *Sichetus.* Vide *Siccaria.*

¶ 2. SICARIA, Alia notione. Societas, congregatio, ut videtur, apud Buschium de Reform. Monast. to. 2. Script. Brunsvic. Leibnitii pag. 836. *In Magdeburgensi vero Sicaria blaveis utuntur* (Præmonstratenses) *cappis ... Abbas Præmonstratensis superior est omnium monasteriorum sui ordinis; sed Præpositus B. Virginis præfatus cum tota sua Sycaria est exemtus ab ejus obedientia; huic Præposito B. Virginis omnes de Sicaria sua tenentur obedire.*

¶ SICARIATUS, Sicæ seu pugionis confixus. Epist. 25. lib. 6. Henr. Corn. Agrippæ: *Quod ab ingenuis animis tam semper alienum fuit, ut multi quam honoris sui vindictam judicum sententia non obtinuerunt, alii vi, alii dolo, alii Sicariatu & veneficiis persequi non dubitarint.*

SICARIE, Proditorie, per *Sicarios.* Laurentius Leodiensis in Hist. Episcopor. Virdunensium: *Duce quoque Godefrido Gibboso in Frisia Sicarie mortuo, &c.*

¶ SICATOR Bosci, pro *Secator*, Qui ligna cædit, Gall. *Bucheron*, in Charta an. 1354. ex Chartophyl. Reg. Regest. 82. Ch. 670. Vide *Secare* 2.

1. SICCA, Sepia, piscis, Gallice *Seiche.* Regestum Castri Lidi in Andibus pag. 31. *Si mercator in foro vendiderit millenarium suum de harenc, nummatum de harenc reddiderit, & non elegerit. Millenarius Siccarum 4. den. centum, ob.* [Charta ann. 1202. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 372. *Dedi sallagium meum & redditum Siccarum de Plouec & de Karity.*]

¶ Seches, in Libertat. Pontis-Ursonis inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 641. *Et si ferat Seches, de unoquoque milliario, quatuor denarios, sive ibi vendat, sive transeat.*

2. SICCA, pro *Sica*, Pugio, ensis. Gregorius Turon. lib. 9. cap. [illegible]. *Et statim extinctis luminaribus, caput Sicharii Sicca dividit.* Cap. 36. *Sica* scribitur: *Et elevans manum cum Sica, caput hominis libravit.*

¶ SICCAMEN. Charta Caroli Crassi an. 884. apud Calmet. to. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 318. *Constituimus ... per singulos annos in festivitate S. Apri Episcopo civitatis exhiberi convivium inibi peragendum, ad quod dentur de rebus fratrum panis modii x. vini modii x. .... bacca 1. cum Siccamine, porcelli 11. &c.* An caro sicca, ut fumosa perna? an condimenti species? Vide *Siccum.*

¶ SICCARE, sensu passivo, in Actis SS. tom. 3. Mart. p. 462. *Et in ipso meatu exitus sui illico lacrymæ Siccaverunt.*

SICCARIA, Agri portio, ubi siccantur panni eloti. Arestum Parlam. Paris. 10. Jan. 1320. *Super debato saisina quarundam Siccariarum pertinentium ad dictum Militem, &c.*

☞ Malim eo loci *Siccariam* interpretari locum ubi siccantur pisces, vulgo *Secherie*, vel tributum quod ex iis locis percipitur, ut in Charta an. 1317. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 472. *Item villam & castellanias de Pontrieu & de Rupederiani .... cum omnibus feodis, & retrofeodis, firmis, bladis, molendinis, Siccariis, juribus & aliis emolumentis, &c. Siccatura piscium*, dicitur in Charta ann. 1225. inter Schedas ejusd. Lobinelli.

SICCATORIA, [Ubi siccanda appendunt.] Guibertus l. 3. de Vita sua c. 11. *Cadaver in camino domus super cineres prono ore composuit, & instrumentum desuper pendens, quod Siccatorias vocant, super eum dejecit, ut putaretur, quia sic eum machina casus obtuderit.*

SICCATORIUM, in Glossis Saxon. Ælfrici, cyln, vel ayꞇ, i. fornax, vel ... Canones Hibern. l. 51. cap. 9. de Ballivis: *Si vero foras exierint ultra Siccatorium, dominus reddet, si aliquid mali fecerint.* [Libellus de successoribus S. Hildulfi cap. 16. in Hist. Mediani Monast. p. 215. *Sed omne domus sua ædificium cum ipso Siccatorio ultricibus traditum flammis invenit.* Locus ubi aliquid Siccatur, hypocaustum, vaporarium.]

¶ SICCATURA. Vide in *Siccaria.*

¶ SICCINA, apud Mabill. to. 3. Annal. Benedict. p. 358. ex Charta Aldenæ cujusdam nobilis feminæ, qua alodem filio suo Amelio tradit, eo pacto ut per unumquemque annum *Siccinas* donare faciat ad domum S. Mariæ Urbionensis. Vide *Siccamen*, & *Siccum.*

SICCISCUS. Chronicon Fontanellense p. 246. *Ad saccos quindecim comparandum griseos Siccicos, unde cappa fiant, lib. 10.* [Vide *Sextusdecimus.*]

¶ SICCUM. Capitulare de Villis Caroli M. cap. 34. *Omnino providendum est cum omni diligentia ut quicquid manibus laboraverint aut fecerint, id est, lardum, Siccum, sulcia, ... cum summo nitore sint facta & parata.* Vide *Siccamen* & *Siccina.*

¶ SICCUS CENSUS. Vide in *Census*, col. 488.

¶ SICELA, diminut. à Sica; unde

¶ SICELATUS, Parva sica armatus, apud Capitolin. in Maximo & Balbino. Vide ibi Salmasium.

¶ SICERA, Isidoro lib. 20. Orig. cap. 3. *Est omnis potio quæ extra vinum inebriare potest; cujus licet nomen Hebræum sit, tamen Latinum sonat, pro eo quod ex succo frumenti vel pomorum conficiatur, aut palmarum fructus in liquorem exprimantur, coctisque frugibus aqua pinguior, quasi succus colatur: & ipsa potio Sicera nuncupatur.* Constitut. S. Ansegisi sæcul. 4. Bened. part. 1. p. 640. *Sicera, humolone, quantum necessitas exposcit.* Vide Cavaticarii.

SICERATORES, *id est, qui cervisiam, vel pomatium, sive piratium, vel aliud quodcumque liquamen ad bibendum aptum fuerit facere sciant*, in Capitulari de Villis cap. 45.

¶ SICERE. Charta Zuenreboldi Reg ann. 896. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 55. *Licentiam tribuimus, quod Sicero ejusdem monasterii domini magis ad illorum victum conquirere possint ... de ipsis rebus monasterii faciant.* Sed hæc non videntur sana.

SICEUS. Chronicon Magdeburg. laudatum à Mabillonio, ubi de Hildeberto Archiep. Moguntiacensi: *Duces ac Præfectorum Principes cum manu principum ac militum congregati in Siceu basilica magni Karoli cohærenti, &c.* Ubi monet vir doctus alias *Xisto* legi.

¶ SICHA, ut *Sica.* Vide in hac voce.

¶ SICHALIS. Vide infra in *Sigalum.*

¶ SICHEL, Monetæ species. Vide *Siclus.*

¶ SICHELA. Gloss. MS. Lindenbrog. *Falx, falciunla, Sichela.* Germanis olim *Sichen, figen*, secare, Gall. *Scier.* Gloss. Keronis: *Securi, Sihhure.* Vide *Sicilis.*

¶ SICHETA, SICHETUS. Vide in *Sica.*

SICHIA, Navis species. Sanutus l. 3. part. 13. cap. 10. *Sequenti vero anno idem Rex cum Hospitalariis & Templariis armaverunt septem galeas, & quinque Sichias, &c.* Forte *sagitias.* Vide *Sagitta.*

¶ SICIA, Cucurbita, ventosa. Vide *Cusa* 2.

¶ SICILIANI, Siculi, Gallis *Siciliens.* Chron. Parmense ad ann. 1282. apud Murator. tom. 9. col. 802. *Siciliani miserunt pro dicto Rege Arragonæ, quod veniret ad accipiendum Siciliam.*

¶ SICILICUS, SICILIUM. Vide *Siclus.*

SICILIS, ἀρβύλιον, in Glossario Gr. Lat. MS. editum ἀρβύλιον, *Ficilis* præfert. Est autem ἀρβύλιον, *Culter sutorius*, apud Nicandrum. [Vide *Sichela.*]

¶ SICINIUM *dicitur, quasi singularis cantilena vox, id est cum unus canit, quod Græcis monodia dicitur*, in Gloss. Arabico-Lat. Vide *Bicinium*, & infra *Sincinium.*

¶ SICINNISSAT. Vide *Sancenissat.*

SICKERBORG. Vide *Wrang.*

1. SICLA, SICLUS, SIGLA, Mensura liquidorum. Apud Græcos & Latinos *Sicel* est quarta pars unciæ, & stateris medietas, drachmas appendens duas: apud Hebræos vero est unciæ pondus. Vide Cujac. lib. 12. Observ. cap. 40. Lex Alamannor. tit. 22. *Servi Ecclesiæ tributa sua legitime reddant 15. Siclas de cervisa, porcum valentem tremisse uno, &c.* Capitula Caroli M. ann. 797. edita ab Holstenio cap. 11. *Mel vero pro solido bortrensi Sigla 1. & medio donant: Septemtrionales autem 2. Siclos de melle pro 1. solido donent.* Chartæ Alamannicæ Goldasti *Siclas, Siglas*, & *Seglas cervisa*, promiscue habent num. 42. 49. 59. 67. & 69.

Σίκλα etiam hac notione occurrit apud Græcos Scriptores. Theodoritus l. 4. Histor. apud Joan. Damascenum lib. 3. de Imaginib. p. 191. edit. Rom. ubi de quodam Olympio Ariano: Καὶ φησὶν ὁ Ὀλύμπιος, ἄνδρα καλοῦσιν λευχειμονοῦντα ἐπιβάντα μοι κατὰ τῆς ὀροφῆς καὶ τρεῖς σίκλας πυρὸς περιχέαντά μοι, καὶ λέγοντά μοι, &c. Ex quo emendandi Victor Tunnensis, & Ado Viennensis, qui hoc loco habent, *immissis tribus ignis jaculis*: legendum enim *siculis*, vel *siclis*, ut habet Isidorus Hispalensis in aliquot codd. nam alii præferunt etiam *jaculis* Quippe

SICULA, Eadem notione occurrit in Capitulari de Villis c. 9. *Volumus, ut unusquisque judex in suo ministerio mensuram modiorum, sextariorum, & Siculas, per sextacia octo, & corborum eo tenere habeat, sicut & in palatio habemus.* Acta Murensis Monasterii pag. 59. *Cum autem venerit tempus vindemiæ.. post vindemiationem & uvarum calcationem in cellarium nostrum mustum importare* (debet,) *sextam aut Siculam sibi*

Digitized by Google

habere, quæ Sicula signata debent esse ad constitutam mensuram.

Siclus, Eadem perinde notione. Capitula Caroli M. an. 797. edita ab Holstenio cap. 11. *Duos Siclos de melle pro uno solido donent.* Charta Henrici IV. Imp. an. 1114. in iisdem Actis Murensis Monast. pag. 22. *Unum maltrum de frumento, & unum fritschingum, unum Siclum de vino, &c.* Vide in *Siclus* 2.

Ciclum, pro *Siclum*. Notitia an. 1113. apud Perardum in Burgund. pag. 106. *Ecclesiam & atrium violaverunt, Cicla sciderunt, vina fuderunt, annonas sparserunt, &c.*

2. SICLA, Moneta, seu Ædes, in qua cuditur: Ital. *Laseca*, sic dicta Arelatensibus à siclo vulgari Judæorum ibi habitantium. Conventiones inter Ludovicum II. Regem Siciliæ & Arelatenses anno 1385. art. 26. *Item quod dictus Rex & Comes teneatur, & ejus successores teneantur tenere Siclam, & fabricari facere monetas suas aureas & argenteas & alias in dicta urbe Arelatensi.* [Histor. liberat. Messanæ apud Murator. tom. 6. col. 622. *In qua etiam* (regia) *totius dominii nostri pecunia aurea, argentea & ærea cudatur, & officiales Siclæ ipsius cognoscant de qualitate & pondere ipsius monetæ, quæ per omne regni dominium expendetur.*] Vide *Siclus* 1.

SICLADES, Panni species. Vide *Cyclas*.

SICLÆ, *Aves minores perdicibus, majores vero turdis.* In Gloss. Medico MS. Reg. cod. 1486.

Siclinus Color, Cujusmodi est siclarum, avium ita dictarum. Constantinus Afric. lib. de Urinis c. 1. *Siclinus autem coleram nigram abundare signat.*

SICLARII Apuliæ, apud Petrum de Vineis l. 3. Ep. 14. Forte iidem qui Monetarii. Vide *Sicla* 2.

SICLINUS. Vide *Siclæ*.

SICLO, Idem quod *Siclus*, seu uncia apud Hebræos. At aliud sonat apud Anastasium in Gregorio IV. p. 167. *Cambara cum thymiamaterio pens. lib. tres, Siclonem unum pens. libras tres.* Vide *Sigla* 2.

¶ SICLUM, pro *Sicalum*, ut videtur, Secale. Regest. Prumiense apud Leibnit. to. 1. Etymol. pag. 431. *Ducit de Cuchkeme de Siclo modios quinque, ducit etiam de Calburne de annona modios decem.* Vide *Sigalum*.

1. SICLUS, apud Hebræos moneta notissima, de cujus pondere & pretio multa commentati sunt, qui de re nummaria scripsere Budæus, Scaliger, Villeboldus Snellius, & alii. Glossæ MSS. *Siclus, uncia apud Hebræos; apud Lat. quarta pars unciæ. Secundum alios siclus 4. obolos continet, obolus 12. denarios.* [Gl. Lat. Gr. *Sicilium*, οὐγκίας τέταρτον; in MSS. *Secilicum*, *sicilicus*. Apud JC. usus erat *C* averso *sicilicum* denotare in hunc modum Ↄ, ut discimus ex Mæciano lib. de Asse: *Centesimam commodi usurarum nomine ad sortem applicari, & Sicilico, id est, c averso notari. Sicilicus* VI. *scripuli*, apud Raban. lib. de Computo cap. 8.] Ita porro etiam, nescio quam monetam, appellarunt recentiores, atque inprimis Germani, quibus *Sichel* dicta. Glossæ antiquæ MSS. *Sicilicus, qui Latina lingua corrupte Siclus dicitur: idem & Sichel.* Annales Francor. Fuld. an. 850. *Unus modius de frumento Moguntiaci vendebatur* 10. *Siclis argenti.* Henricus Imp. de Conventione pacis publicæ an. 1051. apud Goldastum: *Si quis Sicli unius aut duorum pretii furtum aut prædam fecerit, &c.* Acta Murensis Monasterii p. 51. *Persolvunt censum de auro quod appendit Siclum, quo in 5. partes diviso, nobis dantur tres partes, & participibus nostris duæ, sicque aurum nostrum appendit sex nummos & dimidium.* Ditmarus lib. 6. pag. 75. *Presbyteris & Diaconis vestitum suimet 8. Siclis, Subdiaconis autem & inferioribus 4. adauxit.* Conradus Usperg. in Henrico III. *Cum tanta alimentorum abundantia militiam suam Christus deduxit, ut aries nummo, bosque Siclo venisset.*

Siclus, etiam apud veteres Anglos monetæ species fuit. [Siclus apud Anglo-Saxones pretii erat duorum denariorum argenteorum, ex Hickesii Præfat. ad Grammat. Anglo-Saxon. pag. 21.] Albinus, seu Alcuinus, in Epistola ad Colcum, inter Hibernicas: *Et per singulos Anachoritas tres Siclos de puro argento.* Egbertus in Dialogo de Ecclesiastica institutione pag. 98. *Quisque vero fratrum contra interdicta venerabilium Canonum transfugam Clericum vel Monachum sine literis pacificis susceperit, & conventus in hac obstinatione perduraverit, reddat quod statutum est, 30. quidem Siclos 15. vero Episcopo loci, 15. Abbati, cujus Monachum sine nutu Prioris sui susceperat, &c.* Infra, *Siclum* valuisse duobus *argenteis*, seu denariis innuit: *Laïci vero, qui sacrilega se conjunctione miscuerint velatis, ... duplicata 30. Siclorum pecunia, hoc est 60. argenteos volumus dare Ecclesiæ adulterantes, &c.* Adde pag. 103.

¶ 2. SICLUS, Situlus æneus, Ital. *Secchio*. Agnellus in Vita S. Maximiani apud Muratorium to. 2. pag. 109. *Allatum est nobis æreum vasculum quod vulgo Siclum vocamus, & projecti sunt Sicli pleni aqua, quæ erat infra arcam super ossa B. Maximiani numero* CXV. Vide in *Sicla* 1.

¶ SICOFANTICUS, pro *Sycophanticus*, Sycophantarum more. Tabul. S. Juliani Turon. *Si quis huic institutioni aliqua Sicofantica reclamatione contradicere molitus fuerit, nomen ejus ab albo supernorum civium deleatur, &c.*

SICTOR. Tabularium Brivatense ch. 405. *Habet censum alode porcos 2. multones 2. civada ſſ. agnum 1. gallinam 1. inter carres & civadia den. 12. panes 2. de Sictore den. 2. gerbas 4.* Infra: *Et civadam totam, & gallinas 3. & Sictores, & 5. panes, &c.* [Vide an idem sit quod *Sigalum*.]

SICULA. Vide *Sicla* 1.

SICULUS. Pactum inter Philippum Regem Franciæ & Almarricum Vicecomitem Narbonensem, super Judæis & eorum bonis, 5. Junii ann. 1309. in Regesto Chartophylacii Regii: *Videlicet quod ex causa & nomine transactionis, pro bonis ipsorum Judæorum nos damus, & dare & solvere tenemur 5000. ll. Turon. parvorum fortis bonæ monetæ: Item domus liberorum Salomonis de Melgorio, in quibus sunt tres Siculi, & tres solarii, quæ conjunguntur cum Palatio dicti Vicecomitis, &c.*

¶ SICUT Alias, Formula in iterato jussu usurpari solita. Charta Caroli Reg. apud Th. *Blount* in Nomolexic. Anglic. *Præcipimus tibi* (*Sicut alias præcipimus*) *quod non omittas propter aliquam libertatem in balliva tua, quin eam ingrediaris & capias.*

¶ Sicut Amat Se et Sua, Formula alia quæ occurrit in lib. nigro Scaccarii p. 367. *Quod nullus præsumat, Sicut amat se & sua, facere secundam, nisi, &c.* Non semel ibi legitur.

¶ SIDELINGA, Modus agri aquis proximus, à Saxon. ſiꝺ & ſiꝺe, latus, Anglis *Side-ling*, flexuose, oblique, Gall. *de côté, de biais.* Inquisitio terræ *de Bruncestre* an. 1399. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 531. *Cujus aqua manat ultra & præter dictas buttes, & ideo Sidelinges vocantur, nec pertinent ad furlong de Longstanford, nec ad bustames furlong, si jacent inter medium.* Ibidem p. 532. *Deinde transeundum est ad furlong de Thromwell cum le Sidelyng adjacente.* Rursum: *Ab hoc furlong procedunt le Sidelyngs,*

delyngt, de quibus patet superius. Vide *Swellynga.*

SIDLLWEIDLN. Vide *Zideiweida.*

¶ SIDEN, Potus species, Belgis. Teloneum S. Bertini: *Quicumque tulerit per villam cum Siden (altat Zeuben) 1. ob.*

SIDERATUS, Paralysi percussus, ὀμιξηρες, in Gl. Gr. Lat. vox Latinis scriptoribus nota. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Sideratus, vel ictuatus*, ꝥæꞃunȝe aꞅꞇoꞃꝥen. Somnerus hæc verba Saxonica interpretatur, *forte cadaverosus.* Marcellus Empir. cap. 14. *Facis ad linguam Sideratam, quod genus morbi Paralysin Græci vocant.* Vegetius lib. 2. de Re veterin. c. 39. *Inventum si fuerit Sideratum, his agnoscitur signis.* Ibid. *Maxilla Siderata.* Adde Plinium lib. 3. de Medicina c. 16. Lex Longob. lib. 1. tit. 8. §. 25. *Si.. manus aut pedes, vel quodlibet membrum plagatum aut percussum, si fuerit Sideratum, & non perexcusserit à corpore, &c.* Vide editionem Heroldi p. 166. 170. 171.

Assideratus, Eadem notione, [Italis *Assiderato.*] Miracula S. Simonis Tudertini n. 14. *Quædam puella ... Assiderata brachio dextro, &c.* Vide Oct. Ferrarium in *Assidrarsi.*

Siderosus. Gloss. Lat. Græc. *Siderosus*, ἀςρόπληξ, ἐπιληπτικός.

SIDERCUNDUS. Vide *Sithcundus.*

¶ SIENNA, Sequana, Gall. *la Seine.* Charta Philippi V. Reg. Franc. ann. 1319. in Indice MS. beneficiorum Eccl. Constant. fol. 70. *Villa etiam qua vocatur sancti Laudi supra Siennam fluvium cum ecclesia & duobus molendinis.*

¶ SIENOGUN, *Pupilla oculi*, apud Schilterum in Gloss. Teuton. ex Gloss. Lipsii.

SIERUM, Serum lactis. Jacobus I. Rex Aragoniæ in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 15. *Quidam homo dedit cuidam tantum de Siero pro tanto de musto, quod reciperet in mense Septembris.* Infra: *Quod qui debebat mustum, ceplectasset primitus uvas suas, & ex eis musto omnino extracto, vinacias ipsas iterum exprimeret, aqua mixtas, sicut ille qui dedit Sierum, expresserat, unde Sierum exierat.*

¶ SIFFA. Charta Conradi II. Imp. an. 1039. apud Eccardum Histor. Landgr. Thuring. col. 314. *Deinde versus Aquilonem ad quamdam Siffam juxta Machonsuua, usque ad bivium, &c.*

¶ SIFFIARE. Vide supra *Siare.*

SIFFLOTUS, Fistula, Gall. *Sifflet*, occurrit apud Raphanum de Caresinis in Chron. MS. an. 1379. [Malim de tibia militari, Gall. *Fifre*, interpretari. Vide *Sublotus.*]

SIFFULS, Species mensuræ Anglicanæ. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 14. *Debent habere monachi ad VIII. festivitates principales, octo summas frumenti, ... & in eisdem festivitatibus singulos Siffuls de frumento ad wastellos de granario.*

¶ SIFON, *Vas appellatum, quod aquas sufflando fundat. Utuntur enim hos* (his in) *Oriente. Nam ubi senserint domum ardere, currunt cum Sifones* (sic) *plenis aquis & extinguunt incendia.* Gloss. Sangerm. n. 501.

SIFORI. Vide *Silfori.*

¶ SIGALINUS, Secalitius, *de Segle.* Charta ann. 1034. apud Meichelbec. tom. 2. Histor. Frising. pag. 523. *Et xxx. Sigalinos panes ... offerat.* Vide mox *Sigalum.*

SIGALUM, Sigalis, Sigelis, Sigilum, Segula, &c. Voces unius ejusdemque notionis: Lat. Secale, Gallis *Segle.*

Sigalum. Ugutio, & ex eo Joannes de Janua: *Sigalum, quadam annona, quia videtur latere & silere inter spicas propter suam vilitatem: unde Sigalinus, Sigalicius, Sigalonius. Unde & terra, quæ tali annona abundat, dicitur Sigalonia*: scilicet pagus ad Aurelianum, qui hodie *la Sologne* appellatur. Glossar. Lat. Gall. *Sigalum, Segge, gros ble.* [In Sangerm. *Sigalum, une maniere de ble, Segle.*] Concilium Francoford. an. 794. cap. 4. *De modio Sigale denarii 3. Panes sigalatii*, ibidem. *Panis Sigali, qui Turta vulgariter appellatur*, apud Udalricum lib. 2. Consuet. Cluniac. cap. 4.

Sigalis. Capitulare Caroli M. an. 797. editum ab Holstenio c. 11. *De annona vero bettrinus pro sol. 1. scapilos 40. donant, & de Sigalo 20.* Charta ann. 816. apud Doubletum pag. 793. *Quas villas acceperunt memorati fratres pro Sigale modios mille trecentos.* Ermanricus in Vita S. Soli cap. 6. ... *Terra ibidem adjacens sterilis est, nihilque pinguem Sigalo gignit.* Moschopulus lib. περὶ σχεδῶν. *Ολυρα, εἶδός τι τῶν σπερμάτων, ἢ ἐξ ζειαὶ καλούμεναι, ὁ κοινῶς σίκαλις.*

Sigelis. Capitul. Caroli M. l. 1. c. 132. *Modium unum de Sigele contra denarios 3. Modium 1. de frumento parato contra denarios sex.*

¶ Sicalis. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 73. *Et si receperit quartaronos sex rasos Sicalis communalis, &c.* Adde Castelli Chron. Bergom. apud Murator. to. 16. col. 961.

¶ Sicalum, in Statutis Genuens. lib. 4. c. 58. fol. 114. *Frumentum, ordeum, spelta, avena, Sicalum, siligo, faba, cicera, &c.*

¶ Sichalis. Johannis Demussis Chron. Placent. ad an. 1185. apud Murator. tom. 16. col. 456. *Starius Sichalis pro denariis x.*

¶ Sigala. Chronic. Novalic. apud eumd. tom. 2. part. 2. col. 735. *Non sunt nobis amplius præter quinque modia Sigale & tria sextaria tritici.* Adde Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 236.

¶ Sigale. Vita Aldrici Episc. Cenoman. num. 56. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 144. *Debentur inde de pastione inter frumentum & Sigalo modii* xxxiiii.

Sigilum. Tabularium S. Remigii Remensis: *Sunt ibi avergaria 3. ubi possunt seminari de Sigilo modii 20. &c.* Letaldus, Monachus lib. Miracul. S. Maximini Miciacensis Abbat. n. 19. *Eos ut stipendiarios Sigilo alebat, cæteris bonis penitus abrasis.*

¶ Sigila. Charta an. 1016. ex Tabul. S. Martialis Lemovic. *Reddens censum omni anno* VII. *sextarios Sigila &* XII. *denarios.*

¶ Sigilina. Chartul. Kemperleg. *Sex modia frumenti & Sigilinæ.*

Sigilla. Chronicon Malleacense an. 1122. *Circa 2. solidos fuit sextarium Sigilla, & sextarium frumenti per 3. solidos.*

¶ Sigillo. Chartul. S. Petri de Domina fol. 121. v°. XX. *sextarii frumenti &* XX. *de bordeo cum Sigilline mixto.*

¶ Sigla, in eodem Chartul. fol. 106. v°. *In Pascha 1. agnum & 12. panes ... & 1. eminam de Sigla.* Tabular. Camalar. *Ad Seveirascum est 1. apendaria alodi & debet 2. eminam Sigla & 1. cart. erdi.*

¶ Segalis. Capitul. 5. Caroli M. an. 806. c. 19. *Modium unum de Segale contra denarios quatuor.* Acta Erchanberti Episc. apud Meichelbec. to. 1. Hist. Frising. pag. 126. *De ordeo modios 11. & de Segale modios 20.* Charta an. 879. in Append. Marcæ Hispan. col. 807. *Et modio uno de Segale pro solidum unum.* Aremorici *Segal* dicunt.

¶ Segel, in Charta an. 1085. apud Baluz. Histor. Tutel. pag. 427. *Duos sextarios de Segel & duos de civada.*

¶ Segle. Dispositio rei familiaris Cluniac. facta à Petro Abbate apud Baluz. to. 5. Miscell. p. 448.

Reddere solitus erat 560. *sextarios frumenti & 500. de Segle.* Charta apud Stephanot. tom. 2. Antiq. Benedict. Lemovic. MSS. pag. 312. *Et omni anno quatuor sextarios frumenti & quatuor Segle.*

¶ Seglia. Tabul. Casæ Dei: *Unum sextarium Seglia & alium avenæ.*

¶ Seglum. Tabul. Vosiense fol. 3. *Debent quatuor summatas de Seglo.*

Segula, in Historia Monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 161. [Charta an. 1081. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 552. *Quatuor sextarios frumenti & quatuor Seguls.*]

¶ Sigula. Tabul. S. Albini Andegav. *Habeat quotidie panem & vinum sicut monachus claustrensis & unoquoque anno unum sextarium de Sigula & alterum de fabis, & unam eminam de milio.* Adde Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 170.

Segallum. Ratherius Veron. in Apologetico pag. 237. *Quisque Presbyterorum annuatim acciperet inter frumentum & Segallum modia decem. Panis segalatius*, apud Fortunatum in Vita S. Radegundis cap. 15. & 21. Denique

Secale, apud S. Hieronymum in Ezech. c. 4. & in Lege Saxon. tit. 18. *Segale*, Senensibus. Charta Ludovici Pii Imp. apud Doubletum pag. 740. *De tritico puro ad eorum & hospitum in refectorio venientium opus modia duo millia centum: ad præbendam famulorum illis servientium de Secale modia duo millia quingenta, &c.*

¶ SIGAUDA, Vestis species. Statuta Eccl. Constant. c. 18. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 806. *Reprehendimus presbyteros, qui per parochias vadunt in supertanicalibus apertis, nimia brevitate notandis, & in Sigaudis, & etiam in habitu tali coram nobis venire non formidant: in quo habitu potius videntur albalestrii, vel pagiles, quam clerici vel presbyteri.* Vide *Paragauda.*

¶ SIGELIS, ut *Sigalum.* Vide ibi.

SIGERONES. Constantinus African. l. 5. de Morbor. curat. c. 1. *In hac quinta (parte) dicere disposuimus, quos morbos secunda in epate patiatur, & Sigerones & curas secundum antiquorum autoritates.*

¶ SIGILA, ut *Sigalum.* Vide ibi.

SIGILBOTH, Sigillorum custos, Camerarius Principis, vox Alemannica, à *Sigil*, sigillo, & *both*, nuntio vel custode. Goldast.

SIGILINA, Sigilla. Vide *Sigalum.*

¶ SIGILLARE, Diplomate, seu litteris sigillo munitis rem confirmare. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 62. *Petierunt à nobis tam monachi quam dictus Richardus, quod omnes redditus pertinentes ad monachos Sigillaremus.*

¶ SIGILLARIA. Vide *Sigillus* 2.

¶ SIGILLARIARIUS. Vide *Sigillarius* 2.

¶ SIGILLARITIUS. Vide in *Sigillus* 2.

1. SIGILLARIUS, Custos sigilli. Petrus Blesensis Epist. 131. *Cum in Sicilia essent Sigillarius & Doctor Regis Guillelmi II. tum pueri.* Apud Radulfum de Diceto an. 1180. *Walterus de Constantiis* dicitur *Regis* Angliæ *Sigillarius.* [Charta ann. 1174. ex Tabul. Audomar. *Quod ad instantiam & sollicitudinem Gerardi de Tvestivis notarii & Sigillarii mei dedi.*]

¶ 2. SIGILLARIUS, Sigillorum seu signorum conflator. Gloss. Lat. Græc. *Sigillarius*, ἀγαλματοποιός. Vide *Sigillus* 2.

¶ Sigillariarius, Sigilliariarius, Eadem notione, in Inscript. apud Fabrettum p. 243. *Apro Sigillariario.* Alia p. 177. *Flavio Sigilliariario.*

¶ Sigilliarius, in Inscript. apud Reines. 11. 19. *Flatuario Sigilliatio.*

SIGILLATICUM. Capitularis Sicardi Principis Benevent. an. 836. caput 27. est *de Sigillatico & de nuptiatico.* Sed cum textus in MS. desit, quid hæc vox sonet, non facile est assequi. [f. Tributum, quod pro sigillo publico domino exsolvebatur.]

¶ SIGILLATIO, Sigilli appositio. Charta Alberti Austriæ Ducis an. 1341. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 531. *Tenore præsentium profitemur, quod juxta tractatum & ordinationis seriem, quam cum magnifico principe dom. Joanne Bohemiæ Rege ... nunc nuper habuimus & pro litterarum Sigillatione per dictum dom. Regem Bohemiæ & filios suos ... facienda.*

SIGILLATUM, ex Gallico *le Scellé.* Cognitio de *Sigillato*, dicitur de actis quæ sigillo publico muniuntur. Vetus Arestum apud Paradinum lib. 2. Hist. Lugdun. cap. 71. de Archiepiscopo Lugdun. *Tribunal etiam notabile in dicta domo nostra Rodana nobis cum Delphinatu Viennensi acquisita construi fecerat, in quo de omnibus casibus etiam de Judæis, & de Sigillato Matiscouensi in solidum cognoscere satagebat.* Alias in Glossis Gr. Lat. *Sigillatum*, ζῳδιωτόν exponitur, id est sigillis seu signis adornatum.

SIGILLATUS. Vide *Sigillus* 2.

¶ SIGILLIFER, Custos sigilli, ut supra *Sigillarius* 1. Chronic. Trivetii ad ann. 1191. apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 503. *Quidam qui inerant submersi sunt, inter quos Rogerus Malus-Catulus Regis Sigillifer, cum cujus etiam corpore sigillum postea est inventum.* Vide in *Sigillum*, col. 488.

¶ Sigilliferi nuncupati Scribæ, Gall. *Greffiers*: quod penes eos esset sigillum jurisdictionis, cujus erant scribæ. Charta Guillelmi de Burgo Canonici Matiscon. ann. 1322. tom. 1. Macer. Insulæ Barbaræ pag. 201. *In præsentia dom. Humberti de Castillione cantoris S. Nicetii Lugdunensis Sigilliferi curiæ nostræ officialatus.* Confirmatio privileg. Universit. Paris. per Carolum V. Reg. Fr. an. 1366. tom. 4. Ordinat. pag. 711. *Conservator privilegiorum, Sigillifer curiæ, & quatuor Facultatum principales bedelli, à pedagio & quacumque exactione sint immunes.* Concil. Nannetis celebratum an. 1431. can. 32. *Abusum quorumdam Sigilliferorum nostræ provinciæ reprobantes, prohibemus ipsis Sigilliferis, ne si quis excommunicatus petat absolutionem & non habeat ut solvat emolumentum sigilli, &c.* Statuta Eccl. Argent. an. 1435. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 552. *Nullus autem Sigillifer citationes vel monitiones hujusmodi in Sabbatho, vel quarum data esset in Sabbatho, cum terminus sit in scripti hebdomada, sigillare præsumat.* Rursum col. 556. *Sigillifero curiæ nostræ ut has nostras constitutiones & quaslibet notabiles processus nostros in uno libro conscribi faciat, & in curia nostra continue conservari, ut ad illum, cum opus fuerit, habeatur recursus, districte mandamus.* Occurrit præterea ibid. col. 573. & 669. Index MS. benefic. Eccl. Constant. fol. 41. *Jacobo Basini de Rico tunc Sigillifero Constan. fuit collata hujusmodi portio ad præsentationem dicti de Hamas.* Obituar. MS. Eccl. Morin. fol. 9. *Mensæ S. Spiritus* 7. *sol. pro familia Sigilliferi* 5. *sol.* Apud Ecclesiasticos, ut ex allatis colligitur, potissimum obtinuit hæc nomenclatura; aliis *Cancellarii* vel *Notarii* dicebantur. Vide in hac ultima voce.

¶ SIGILLIO, Vestis ex simplici panno, seu non duplicato, Bollandistis interpretibus. Cæsar Baronius in Vita S. Gregorii Nazianz. to. 2. Maii pag. 411. *Dari volo camasum unum, tunicas duas, pallia tria, Sigillionem.* Vide *Singiliones.*

¶ SIGILLIOLUM, diminut. à Sigillum, imguncula. Arnobius lib. 6. p. 197. *Pro Diis immortali-*

bus, *Sigilliolis hominum*, *& formis supplicatis humanis*? Vide *Sigillus* 2.

¶ SIGILLO, ut *Sigalum*. Vide ibi.

1\. SIGILLUM, Præceptum, epistola, diploma, literæ ipsæ sigillo munitæ, ut *Bulla*, diploma bulla sua instructum. Gloss. Gr. Lat. σύνθεμα, *Sigillum*, *Evectio* [Lactantius de Mort. persecut. n. 24. *Dedit illi Sigillum inclinante jam die, præcepitque ut postridie mane acceptis mandatis proficisceretur*. Charta Unfredi Comit. to. 5. Annal. Bened. pag. 668. *Unde pro ipsius sacri monasterii & Abbatum ejus securitate & firmitate hoc Sigillum scribere jussimus per manum Michaelis nostri notarii.*] Leo Imp. in Regesto Petri Diaconi Casin. n. 149. *Sufficiant omnes judam monstrandum & ostensum nostrum fidelem Sigillum factum per mensem Febr. 9. Indict.* In eodem Regesto: *Sigillum factum à Mariano Antypato ... & datum vobis Alegerno venerabili Abbati.* Infra: *Cum plumbea bulla istum præsentem sigillavimus Sigillum nostrum, & concessimus prædicto Abbati.* Habetur in eodem Regesto non semel. Leo Ostiensis lib. 2. c. 2. *Prædictus Abbas Sigillum recepit, ut ... ei liceret perquirere omnes heredes*, *&c.* Petrus Diacon. Casin. lib. 4. c. 107. *Horum Imperator precibus inclinatus Sigillum suum concessit*, *&c.* Isidorus Pacensis æra 766. *Sigillum vel auctoritatem principalem a suprafatis partibus missam patenter demonstrat*, *&c.* Charta Goffridi Comitis Andegav. pro fundatione Ecclesiæ Collegiatæ de Lochis, de Rege Lothario: *Et ut locus ab habitatoribus firmius possideatur, supradictis viris quampluribusque aliis cernentibus, suum mihi Sigillum dedit, quod pro magno suscipiens detuli mecum.* Willel. Brito lib. 2. Philippid.

> *Hoc mihi donavit genitor tuus, hoc meministi*
> *Te mihi regali jam confirmasse Sigillo.*

Chronicon Alexandrinum p. 902. Ἐὰν οὖν θέλητε λαβεῖν ἕκαστος τῶν ἐν τῇ πόλει πρὸς σῖτον καὶ καμίσιν, ποιοῦμεν σίγιλλον πρὸς τὸν Σαλβάριον, &c. Occurrit porro *Sigillum* notione ista passim, in Lege Wisigoth. l. 2. tit. 1. §. 18. Alaman. tit. 23. §. 4. tit. 28. §. 1. 3. In Decret. Tassilonis §. 17. in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. §. 20. lib. 3. tit. 3. in Capitul. 2. an. 809. c. 14. l. 3. Capitul. c. 58. in libro Usuum Cisterciensis Ordinis c. 102. apud Anastasium in Constantino PP. Adamum Bremensem cap. 22. Goffridum Vindocin. lib. 4. Epist. 5. Ughellum to. 1. Ital. Sacræ p. 1023. to. 7. p. 872. to. 9. p. 258. 385. 590. 673. 674. Rocchum Pirrum to. 1. Notit. Ecclesiar. Sicil. pag. 310. 312. to. 2. pag. 20. in Epistola 97. ex Sugerianis, in Usaticis MSS. Barcinonensibus c. 58. Bonfilium Constantium in Messana p. 22. &c.

☞ Hinc formula illa usitata, *Sigillum super aliquem mittere*, *projicere*, pro Scripto, vel Charta sigillo munita, aliquem in jus vocare. Ladislaus Ungariæ Rex in lib. 1. Statut. cap. 32. *Si quis Regis Sigillum super aliquem projiciens, & ipse in curiam venire neglexerit, rationem perdat*, *&c.* Et lib. 2. cap. 25. *Possit judex Sigillum suum mittere super quoscumque, exceptis presbyteris & clericis.* Huc etiam spectat Colomanni Reg. decretum: *Si clericus habet causam cum laïco, per judicis Sigillum laicus cogatur: si vero laïcus habet causam cum clerico, per Sigillum Episcopi clericus cogatur.*

☞ Multa de Sigillis, eorum scilicet origine, usu & diversitate hic attexere possemus, & quidem non præter institutum nostrum, nisi hac de re pluribus jam scripsisset Mabillonius in Re Diplomat. cap. 14. & sequentibus. Pauca itaque, ne actum agere videamur, seligemus locis quibusdam illustrandis opportuna, alia lectori erudito in locis citatis consulenda permittentes.

SIGILLUM *in substantia alicujus imponere*, apud Gregorium M. lib. 9. Epist. 31. quod Practici nostri dicunt, *Apposer le Scelle.* Charta Aldefonsi VI. Regis, æræ 1158. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Bened. tom. 3. *Ut nullus minister .... intra terminos Monasterii audeat intrare, ... seu hereditatibus quæ juris eorum sunt per manus saionis, Sigillum ponere, sive pro homicidio*, *&c.* Alia Ferdinandi Regis Hispaniæ æræ 1081. apud eumdem Anton. *de Yepez* to. 6. *Et si forte iratus cum armis vel sine armis introierit Palatium Regis, vel in Palatium alicujus hominis, aut in villam, jam sigillatam, seu in aliquem locum in quo Sigillum positum fuerit, & nihil inde abstraxerit, nullam calumniam proinde sustineat.* Infra: *Tam servus quam ingenuus, seu fiscalis, non faciat aliquod fiscale servitium Regis, non reddat aliquid pro homicidio quod fecerit, sive, quod non fecerit, non rausum quamvis fecerit, non fossatoria, non Sigillum positum in hereditate Andreæ.*

¶ SIGILLUM RECOGNOSCERE, Formula in Testamentis maxime usurpata, ex lib. 2. Marculfi form. 17. *Testamentum nostrum condidimus, ... ut quomodo dies legitimus post transitum nostrum advenerit, recognitis Sigillis, inciso lino, ut Romana legis decrevit auctoritas*, *&c.* Adde Form. 72. Lindenbrogii & Form. 28. novæ Collect. Paulus Sentent. lib. 4. tit. 6. *Tabulæ testamenti aperiuntur hoc modo, ut testes vel maxima pars eorum adhibeantur qui signaverint testamentum, ita ut agnitis signis, rupto lino, aperiatur & recitetur.* Vide *Signum* 2.

¶ SIGILLUM, Sigilli emolumentum. Testam. Guillelmi dom. Montispessul. ann. 1202. ex Schedis Peiresc. apud Præs. *de Mazauguet*: *Sacrista vero habeat quartam Sigilli & bullæ, & residua III. partes dentur in ornamentis ecclesiæ. Jus & peamium sigilli* dicitur in Ordinat. Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. pag. 397. col. 2.

SIGILLUM PENDENS, Quod diplomati filo serico, σηρικῷ νήματι, ut loquitur Nicetas Choniates, appendi solebat. Nicolaus de Braia in Ludovico VIII.

> *Interea proceres scriptis pendente Sigillo*
> *Anglorum rector omnes vocat.*

SIGILLUM PENSILE appellatur in Wichbild Magdeburg. art. 14. Ut *Chartes pendans*, apud Villharduinum n. 14. 98. *Lettres pendans*, [in Ordinat. Caroli filii Johannis Reg. an 1358. to. 3. Ordinat. pag. 226.] & in Consilio Petri de Fontanis c. 4. §. 28. diplomata quibus id appensum erat dicuntur.

☞ Iis vero tantummodo appendebatur diplomatibus, quæ de re majoris momenti erant, ut colligitur ex Ordinat. Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 397. col. 2. *Sigillet* (Cancellarius) *easdem* (litteras) *videlicet illas quæ ad perpetuum super aliquo magno negotio vel cautelauso proteduntur, nostro magno pendenti Sigillo, & alias nostro communi Sigillo decernimus sigillari.*

Pensilium sigillorum non nuperum, sed perantiquum usum fuisse, licet colligere ex iis quæ de *Bullis* observavimus, ubi plumbeas & aureas Bullas primitus filo aut serico tabulis appensas docuimus. Sed quando ceræ istiusmodi sigilla perinde literis appendi cœperint, non plane constat. Video enim quosdam, atque in iis magnum Peirescium, existimasse ante Ludovici VI. ævum vix conspici: quod tamen in dubium jure vocari potest, cum tradat Ingulphus p. 901. Guillelmum Nothum horum usum in Angliam invexisse, cum antea solam crucem effingerent Angli: *Chirographorum con-*

Digitized by Google

scriptionem Anglicanam, qua antea usque ad Edwardi Regis tempora fidelium præsentium subscriptionibus cum crucibus aureis, aliisque sacris signaculis firma fuerunt, Normanni condemnantes Chirographa chartas vocabant; & chartarum firmitates cum cerea impressione per uniuscujusque speciale Sigillum, sub instillatione trium aut quatuor testium astantium conficere constituebant. De cereis enim pensilibus sigillis loqui Ingulphum omnes consentiunt, idque firmat ejusdem Willelmi Nothi sigillum, quod descripsit Seldenus ad Eadmerum p. 166. cujus etiam meminit Heremannus lib. de Restaurat. S. Martini Turnacensis cap. 4. qua quidem ætate ejusmodi pensilia sigilla obtinuisse firmari præterea potest, imo antea: nam Edwardi Confessoris diplomatibus appensa testatur auctor Vitarum S. Albani p. 52. Charta Rosfredi Archiepiscopi Beneventani an. 1078. apud Ughellum: *Nosmetipsi propria manu subscribendo signo sanctæ Crucis illud corroboravimus, & Sigilli nostri impressione insigniri præcepimus, & demandavimus, & Sigilli insignia appendi voluimus.* Verum cereumne an plumbeum fuerit, ex his non liquet.

☞ Peirescii sententiam suo approbat calculo Mabillonius Diplom. lib. 2. c. 16. n. 12. cum ex plurimis quæ sibi occurrerunt Regum nostrorum sigillis, nullum se vidisse pensile testatur ante Ludovicum VI. præter diploma Agnetis Francorum Reginæ, cui appensum forsan est sigillum, quod Reginæ est diploma, non Regis. Et quidem alius fuit hac in re Regum, alius Magnatum & Episcoporum usus; hi enim ante Francorum Reges sigilla sua appenderunt, ut docet idem Mabillonius cap. 19. num. 1.

☞ Quem morem sigilli pensilis constat ex allatis Willelmum traduxisse ad Anglos: apud quos cujusvis sigilli usus omnino incognitus erat etiam ineunte sæculo XI. ut discimus ex Annal. Monasterii Burton. to. 1. Histor. Angl. p. 246. *Anno ab Incarnatione Domini M. IV. Indict. II. tempore Ethelredi Regis Angliæ, patris S. Edwardi Regis & Confessoris, quidam nobilis nomine Wlfricus cognomento Spot, construxit abbatiam Burton vocatam, deditque ei omnem hæreditatem paternam appretiatam septingentas libras. Et quia nondum utebantur Sigillis in Anglia, fecit donum suum iis confirmari subscriptionibus, prout in Charta continetur.* At cujus formæ fuerint sigilla apud Anglos, etiam post Willelmi adventum docet Codex MS. S. Augustini Cantuar. quem exscripsit Hickesius in Præfat. Thesauri Ling. Septentr. p. IX. in hæc verba: *Post adventum vero Normannorum in Angliam, tam Reges, quam alii domini & magnates, laminas cereas membranis apponebant Cartarum, Crucis signum in laminis cereis imprimentes: de capillis capitum vel barbarum in eadem cera aliquam portionem pro signo posteris relinquentes. Ista patent in multis monasteriis.... In monasterio de Castelacre quod est ejusdem fundationis in diocesi Norwicensi, Comes Lincolniæ qui pluribus possessionibus eamdem ecclesiam dotavit, hæc in fine intulit Cartæ suæ. In hujus (inquit) rei evidentiam, Sigillum dentibus meis impressi, teste Muriele uxore mea. Ubi usque in præsens in eadem cera apparent dentium vestigia pro sigillo.*

Hisce porro solis pensilibus sigillis, nullo apposito chirographo, muniebantur diplomata, quæ vim omnem iisdem conferebant; adeo ut necesse esset summa cura typos ipsos sigillarios asservare, ne in aliorum manus inciderent. Unde Bracton. lib. 5. tract. 4. cap. 15. §. 3. *Dum tamen nihil sit quod imputari possit imperitia sua vel negligentia, ut si Sigillum suum Senescallo suo vel uxori tradetet, quod cautius custodiri debuit: cum uxor & Sigilla ad paria judicentur.* Scribit Bromptonus Magistrum Rogerum, cognomento *Malum-Catulum*, Richardi I. Regis Angliæ Vicecancellarium, juxta Rhodum insulam orta tempestate in mari periisse, *& circa ejus collum suspensum Regis sigillum postea repertum fuisse*: quod ille scilicet eo studio servabat, ne in alienum jus culpa sua cederet. [Vide *Sigillifer*.] Eadem forte ratione Cancellarius Imperatoris, in solemnibus præsertim ceremoniis, *magnum sigillum* collo appensum gestat, ut colligere est ex Bulla aurea Caroli IV. Imp. c. 7. 25. §. 2. Quod de Chartophylace M. Ecclesiæ Constantinopolit. testatur Balsamon in Meditat. de Patriarch. pag. 458. in Jure Græcorum, quem ait ad pectus gestasse τὸ βουλλωτήριον Patriarchæ. Illud præterea hic licet observare, cum Franciæ Cancellarius equitando peregre aliquo pergit, cerarii administrum, quem vulgo *Chauffecire* vocant, *Sigillum Regium* ad dorsum gestare, ut est in instrumento hominii præstiti à Philippo Austriæ Archiduce Ludovico XII. Regi Franc. 5. Jul. an. 1409. pro Comitatibus Flandriæ, Atrebat. & Carolensi.

Quod si casu quovis amitteretur sigillum, tum judex adibatur, coram quo qui amiserat, ut deinceps nulla fides diplomatibus adhiberetur quibus apponeretur, protestabatur. Aliquot ejusce moris exempla profert Will. Dugdalus in Antiquitatib. Warwicensis provinciæ p. 673. quæ hic describemus: ac primum sub Henrico III. *Memorandum quod publice clamatum est in Banco, quod Sigillum Benedicti de Hagham, cum uno capite in medio, sub nomine suo, in quacumque manu fuerit, de cætero nullum robur obtineat.* Sub Edwar. I. *Memorandum quod Henricus de Perpoun die Lunæ in crast. Octab. B. Michaelis, venit in Cancellaria apud Lincolniam, & publice dixit quod Sigillum amisit, & protestabatur quod si aliquod instrumentum cum Sigillo illo post tempus illud inveniretur consignatum, illud nullius esse valoris, vel momenti.* Denique sub Edw. II. *Joannes E. recognovit in Cancellaria Regis se amisisse Sigillum suum, & petit quod dicto Sigillo deinceps non habeatur fides.* Habentur similes virorum nobilium protestationes de amissis sigillis, quibus ea revocabant, in Regestis Castelleti Parisiensis, Joannis *de Garencieres* Militis 25. Octobr. 1404. Adelelmi *de Bournonville* Militis 17. Novembr. 1412. Roberti *de Pontaudemer* Scutiferi 13. Decembr. 1412. & Jacobi *de Betune dit de Loques*, Militis 10. Jan. 1412. (1413.) Vide quæ de Bullis supra annotavimus.

☞ Nec minor adhibebatur cautio cum adulteratum fuerat sigillum. Testis est S. Bernardus Epist. 284. ad Eugenium PP. *Periclitati sumus in falsis fratribus, & multæ litteræ falsatæ sub falsato Sigillo nostro in manus multorum exierunt; & (quod magis vereor) etiam usque ad vos dicitur falsitas pervolasse. Hac necessitate, abjecto illo, novello quod cernitis de novo utimur, continente & imaginem nostram & nomen. Figuram aliam tamquam ex nostra parte jam non recipiatis.* Adde Epist. 298. Nescio an ad amissum adulteratumve sigillum spectet Charta an. 18. Richardi II. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Notum sit omnibus Christianis, quod ego Johannes de Gresley non habui potestatem Sigilli mei per unum annum integrum ultimo præteritum, jam notifico, in bona memoria & sana mente, quod scripta Sigillo meo contradico & denego in omnibus a tempore prædicto usque in diem restaurationis Sigilli prædicti. In cujus rei testimonium Sigillum Decanatus de Repingdon apposui.* Quod quidem apud

Google

Anglos eo diligentiori cura observabatur, quod *Tabellionum usus in eo regno non habebatur*, ut scribit Matthæus Paris ad an. 1237.

☞ Qui proprium sigillum non habebant in promtu, alieno utebantur suoque annulo subsignabant. Charta Guillelmi Trecor. Episc. ann. 1151. ex Tabul. Majoris Monast. *Præsentes inde litteras fieri & annulo nostro, quia Sigillum nostrum præsens non erat, signari præcepi sigilloque dom. Engebaldi Turon. Archiepiscopi corroborari feci.* Alia ejusdem rei exempla profert Mabill. Diplom. lib. 2. c. 18. n. 10. unde idem factum fuisse colligitur ab iis qui proprii sigilli usum necdum habebant.

In his porro efformandis sigillis pensilibus, cera adhibita varii coloris. Scribit Tillius soli Regi flavæ usum peculiari prærogativa competere: quod etiam repetitum legitur in articulis Conventus Sangermanensis ann. 1583. adeo ut Ludovicus XI. Renatum Andegavensem, Siciliæ Regem insigni privilegio donasse putaverit, concesso, ut ipsi & filiis ejus recta linea procreatis, intra Francici, atque adeo Siculi Regni fines, cera flava in suis sigillis uti liceret, diplomate 28. Januar. an. 1468. & mense Maio ann. 1469. in acta Parlamentaria relato. Nam observatum à Bodino in libris de Republica, & Cardino Bretio lib. 2. de Suprema Regis auctoritate, erratum hac in re à scriba Tillii, qui ceram albam posuerit pro flava, cum, ut ii asserunt, nullus unquam apud Reges nostros albæ ceræ usus in sigillis fuerit: licet contrarium asserat Miramontius in lib. de Cancellaria Franc. p. 32.

☞ Verum hæc recentiorum sunt temporum, inquit Mabillonius lib. 2. Diplom. c. 6. n. 14. Nam sæculo XIII. ceræ flavæ usum in regiis sigillis receptum fuisse vix crediderim. Sed & Miramontio astipulatur, ut pote qui varia primæ & secundæ stirpis sigilla albæ ceræ impressa in pluribus autographis viderit.

Ceræ viridis in sigillis regiis usus potissimum est in diplomatibus, quæ vulgo *Chartres*, *Privileges*, *& Remissions* dicuntur. Literæ *de Chartres*, eæ dicuntur, quæ ad perpetuam rei memoriam conscribuntur, iisque verbis sub initium concipiuntur: *Præsentibus ac futuris*, in quibus confectionis dies non adscribitur, sed tantum mensis & annus, ut innuatur rem ipsam maturo ac diuturno consilio agitatam. Color autem viridis in cera rem in perpetuo vigore permansuram denotat. Cæteræ vero Literæ hacce formula exarari solent, *Omnibus præsentes literas inspecturis.* Sed hodie cera flava in Francicis Cancellariis quævis diplumata sigillantur.

☞ Quod de minori Cancellaria intelligendum est. Nam in majori etiam nunc ceræ viridis usus obtinet in Litteris, quæ vulgo *Lettres de remissions, de nouvelles concessions & d'erections* dicuntur. Et quidem Litteræ quas *de justice* vocant, cera flava sigillantur in utraque Cancellaria; aliæ vero, quas nuncupant *de grande ou pleine grace*, cera viridi.

· Cera rubea utuntur Universitates ac Communitates.

Cera alba in sigillis usos Comites Pictavenses testatur Beslius p. 538. 543.

Hodie albæ ceræ sigilla spectant sancti Spiritus Militarem Ordinem, ex Statuto Henrici III. Regis illius institutoris.

In sigillis efficti fere semper Equites, quorum erant, si ex Militari essent ordine, tunica loricæ instrata: quod sub Joanne Rege in Anglia tum primum obtinuisse scribit anonymus Historicus ineditus apud Dugdalum in Antiquitat. Warwicens. *Tempore Regis Johannis erant in Sigillis dominorum tunica super loricis, non autem ante: erant autem tunica longa ad talos.* Adjuncta deinde armorum insignia. Idem Scriptor: *Circa annum 1218. Domini qui in Sigillis more solito habebant equites armatos cum gladiis, nunc in dorso Sigillorum arma sua posuerunt de novo in scutis.* Et sub an. 1366. *Post captionem Johannis Regis Franciæ, Domini atque generosi, relictis imaginibus Equitum in Sigillis, posuerunt arma sua in parvis scutis.*

☞ Neque Militum id proprium fuit: aliorum enim, etiam Ecclesiasticorum sigilla, eorum, quorum erant, præferebant effigiem & nomen. Charta Cononis Sedis Apostolicæ Legati an. 1215. ex Tabul. S. Amandi: *Concambium inter ipsum Comitem & Abbatem assensu Capituli factum .... auctoritate legationis sedis Apostolicæ qua fungimus, approbamus, & sub nostra imaginis additamento corroboramus.* S. Bernardus Epist. 284. superius laudata: *Sigilla novello ... utimur, continente imaginem nostram & nomen.*

Sigillum tum primum sibi adsciscebant viri nobiles, cum suæ ætatis essent, hoc est annum ætatis 21. attigerant, atque adeo Militare cingulum consecuti erant, eum hanc adepti ætatem *Milites* fieri solerent, quod præsertim docent Stabilimenta S. Ludovici Regis Franciæ lib. 1. c. 70. & 71. Monasticum Anglican. tom. 1. p. 810. *Pepigimus etiam eis quod ... faciemus eos habere cartam & Sigillum Conani* (Comitis Britanniæ) *ad confirmationem prædicta eleemosyna, cum ipse illius ætatis fuerit, quod terram tenere possit, & Sigillum habuerit.* Charta Catharinæ & Frederici filii Ducum Lotharioq. ann. 1253. apud Hieron. Vignerium in Hist. Alsatica p. 143. *Je Katerine Duchesse ai mis mon Seel en ces Lettres en tesmoignage de verité: Et je Ferris Dux davant nommez use dou Sel de ma mere devant nommée, & tantost comme je serai fors de mainburnie, je suis tenu de mettre mon Seel en ces Lettres.* Hinc in Chartis formulæ sequentes leguntur. In Charta an. 1217. apud Augustinum *du Pas* in Stemmate Pentevriensi p. 7. *Sed quia nondum Comes Gaufridus proprium habebat Sigillum, hoc nobis in sigillo Comitie Stephani confirmavit.* Alia apud eumdem in stemmate Dolensi: *Et quia adhuc Miles non eram, & proprium Sigillum non habebam, quando hanc concessionem fecimus, autoritate sigillo domini patris mei cartam istam sigillavimus.* Charta Guidonis Episcopi Amb. an. 1226. *Girardus dominus Pinconii Vicedominus Ambianensis donationem superscriptam factam Capitulo Ambian. recognovit, & promisit, quod quam cito Miles erit, & Sigillum habebit, dictum sigillum apponet dicta concessioni.* Charta Hugonis IV. Ducis Burgundiæ ann. 1228. *Juravi dictis Divionensibus, quod quando ad Militiam promotus fuero, eis præsentes literas innovabo, & eo Sigillo, quo Miles utar, sigillabo, & tradam sigillatas.* Adde Morlerium in Stemmatibus Nobilium Picardiæ p. 143.

☞ Eo sigilli privilegio potiebantur viri nobiles vel cum inter Milites adscripti erant, vel cum uxorem duxerant, ut colligitur ex Litteris Guillelmi Virzionensis, qui eas sigillo avunculi sui Archembaudi Burbonensis primum signavit, *cum nondum Miles nec uxoratus esset*: postea suo proprio, *cum jam uxoratus esset, ac proprium Sigillum haberet*, in Labbei Miscell. pag. 655.

Ex prælatis conficit Duchesnius in Hist. Castilionensi, ubi de insignibus ejusdem familiæ agit, & in Hist. Richeliana pag. 19. solos Milites jus habuisse sigilli pensilis: quod licet forte verum sit prioribus seculis, de posterioribus addubitasi

Digitized by Google

potest, cum & Armigeros diplomatibus sigilla sua interdum apposuisse constet: & in Aresto 16. Aug. an. 1376. apud Tillium cap. de Militibus, referatur, eum in Burgundia morem obtinuisse, ut Armiger Miles factus sigillum suum mutaret: unde colligitur Armigeros sigilla sua litteris apposuisse; sed ea mutasse, cum Militiam consecuti erant.

☞ Idem usus obtinuit apud Ecclesiasticos: sigillo quippe proprio non utebantur Archiepiscopi, nisi prius pallio donati fuissent, ut supra docuimus in *Pallium* 2. col. 72.

☞ Episcopi interdum proprio sigillo utebantur, aliquando sigillum Capituli sui vel Ecclesiæ adhibebant; quod pluribus docet Mabill. Diplom. lib. 2. c. 15. In Monasteriis, teste eodem Mabillonio, sigilla Abbati monachisque, uti etiam Abatissæ & conventui primitus communia erant, postea propria fuerunt. Allatis in hanc rem à Mabillonio hæc addere placet. Charta Heliæ Prioris Grandimont. an. 1236. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Ego prædictus Helias præsentes litteras Sigillo nostro de assensu capituli nostri sigillavi, cum nos & totus ordo noster Grandimontensis unico tantum utatur Sigillo.* Ut autem Abbates proprii sigilli privilegio gauderent, intercedere necessum erat Romani Pontificis auctoritatem, ut colligitur ex Litteris Clementis IV. PP. an. 1265. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 203. *Cum igitur monasterium prælibatum, ex eo quod nonnisi unicum habebatur Sigillum, quo utebantur abbas & conventus ejusdem, non modicum retroactis temporibus sustinuerit detrimentum, nos hujusmodi defectum congrua restaurratione supplere ac ipsius monasterii incommodis volentes obviare, Sigillum ad opus vestrum & successorum vestrorum de opere argenteo fecimus fabricari.*

☞ Sigillo utebantur non modo Nobiles virique dignitate conspicui, sed & homines inferioris conditionis. Exstat in Chartular. S. Vandreges. tom. 1. p. 838. Charta an. 1277. cujusdam Radulfi porcorum ex officio custodis quæ sic concluditur: *Ego prædictus Radulfus prædictis Religiosis præsentem literam Sigilli mei munimine prabui confirmatam.* At cum ignotum esset eorum sigillum, publicum addebant ut eorum scriptis facilius fides haberetur. Charta an. 1449. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 663. *In cujus rei testimonium præsenti scripto sigillum meum apposui, & quia sigillum meum quampluribus est incognitum, ideo Sigillum majoratus villæ Oxon. præsentibus apponi procuravi.* Alia an. 1451. ibid. p. 666. *In cujus rei testimonium Sigillum meum apposui. Et quia Sigillum meum quampluribus est incognitum, ideo Sigillum majoratus villæ de Welingford præsentibus apponi procuravimus, & ego Thomas Absolon major villæ prædictæ ad specialem requisitionem præfati Johannis Sigillum officii mei præsentibus apposui.*

☞ Atque id juris, privatorum acta sigillo muniendi, ad Majores locorum pertinuisse ea tantum occasione videtur, quando nimirum non erat ejus loci dominus, cui ex jure dominii competeret iis Instrumentis sigillum suum apponere: quod effici posse opinor ex Tabul. Capituli Cabilon. p. 269. *De laude autem & commodo dictarum rerum venditarum Vicedominus duas partes habebit, & Major tertiam partem retinebit. Litteras autem venditionis & rerum aliarum solus Vicedominus Sigillabit.*

Sigillum Authenticum, Illud ipsum vocabant, quod *pendens* dicitur, quo scilicet *Literæ patentes* muniuntur. Charta Henrici de Vergiaco Senescalli Burgundiæ an. 1246. *Quia aliud sigillum tunc non habebam, contrasigillo meo, quo utebar pro sigillo, præsentes literas feci sigillari, promittens per præstitum juramentum, quod quotiescumque Sigillum authenticum habuero, præsentes literas vel similes de ipso faciam sigillari.* Arestum 5. Octob. an. 1394. contra Canonicos Lugdun. *Et esto, quod sub suo sigillo secreto illud conficere potuissent, non tamen sub Sigillo secreto, sed sub authentico, vel publico.* Statutum Ottonis Cardinalis Legati in Anglia an. 1237. apud Matth. Paris & Lindwodum: *Habeat unusquisque* (Archiepiscopus, Episcopus, &c.) *Sigillum, puta nomen dignitatis, officii, seu collegii, & etiam illorum proprium nomen, qui dignitatis vel officii perpetui gaudent honore, insculptum notis & characteribus manifestis, sicque Sigillum authenticum habeatur.* Vide Butilerium in Summa Rurali lib. 1. tit. 106. 107. Chopinum lib. 1. in Consuet. Andegav. p. 340. lib. 3. de Dom. tit. 21. n. 6. Roverium in Reomao p. 634. &c. ubi de Nobilium & Communitatum sigillis publicis ac authenticis de quibus consule præterea Concilium Londiniense an. 1237. apud Matth. Paris p. 307.

Sigillum Secretum, vel *secreti*, Illud appellabant, quod litteris, uti vocant, clausis apponebatur; ad discrimen sigilli majoris, quod *authenticum*, & *commune* appellatum diximus, & *Literis patentibus* ac *apertis* appendebant. [Hæc minus accurata videntur. *Commune* sigillum non raro vocabant illud, quo in secretioribus vel minoris momenti negotiis utebantur, atque adeo *authentico* seu pensili oppositum erat. Ordinat. Humberti II. ann. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 397. col. 2. *Illas* (litteras) *quæ ad perpetuum super aliquo magno negotio vel cautelam suo protenduntur, nostro magno pendenti Sigillo, & alias nostro communi Sigillo decernimus sigillari.* Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Junii p. lxviii. *Quandoque vero cum alio sigillo minori, quod Sigillum commune dicitur.*] Ideo autem id nominis ejusmodi sigillo inditum, quod illius usus esset in secretioribus negotiis, verbi gratia in Epistolis, cum alterius esset in publicis, & quæ omnibus paterent: unde diplomata eo munita, *Literæ patentes* indigitari solent. Neque tantum in privatis negotiis sigilli secreti usus erat; sed & in publicis, cum id à tergo majoris seu authentici sigilli inderetur, quod ideo *Contrasigillum* nuncupatur, quia majori sigillo *contra* opponeretur. [Conventiones inter Ludovicum Reg. Siciliæ & Arelat. an. 1386. *Et in alia parte sigilli prædicti erat Sigillum secretum parvum cum armis prædictis dictorum dominorum Reginæ & Regis.*] Interdum etiam ab ipso majori sigillo dependisse observare est, [unde *Subsigillum* dicitur in Conc. Legion. an. 1012. inter Hispan. to. 3. p. 191. *Et qui fregerit sigillum Regis, reddat centum solidos: & quantum abstraxerit de Subsigillo solvat ut rapinam.*] Sed & publica negotia ad plenriorem fidem, vel majus dilectionis argumentum, *Sigillo secreti* sigillata legimus. Exstat enim apud Miræum in Diplom. Belgic. c. 89. Charta Henrici IV. Imp. an. 1056. pro Ecclesia Nivellensi, in qua hæc habemus: *Henricus ... Nivialensis Ecclesia Francorum regno finitima permaximas calamitates sæpe sustinuit: quod pater meus Henricus III. Imp. animo indoluit, adeo ut in consecratione, quam ad adventum suum reservari jusserat, præsentem se exhibens, pignora sacratissimæ Virginis Gertrudis propriis humeris sanctuario importaret, locumque donis Imperialibus exornans, de rebus ejusdem Ecclesiæ præceptum faceret, quodque specialis dilectionis indicium est, non communi illud Sigillo, sed secreto suo signaret.* Certe

Reges nostros publicas etiam literas *Sigillo secreto* munisse docet Charta Joannis Regis ann. 1350. apud Gallandum de Franco alodio p. 30. [Statutum Caroli Regentis an. 1358. tom. 3. Ordinat. Regum Franc. p. 226. *Nous avons entendu que plusieurs Lettres pendens ont esté ou temps passé scellees de nostre Secret, senz ce que elles aient esté veues ne examinées en la Chancellerie. Nous avons ordené & ordenons que doresenavant aucunes Lettres patentes ne soient scellees pour quelconque cause que ce soit dudit Seel du secret, mais seulement Lettres closes.*] Sed illud maxime factum, cum abesset majus: quod in ipsis literis exprimi solebat, ut apud Tillium, eumdem Gallandum pag. 193. Miramontium de Cancellaria pag. 35. Justellum in Hist. Turenensi pag. 94. & alios.

¶ SIGILLUM GROSSUM & *Mediocre*, Idem quod *Authenticum* & *Secretum*, in Tract. pacis inter Comit. Sabaudiæ & Joannem Dalph. an. 1314. to. 2. Hist. Dalphin. p. 156. col. 1. *Nos autem Comes & Dalphinus prædicti confitentes & asserentes dictum de prædicta omnia contenta in Instrumento præsenti processisse, Sigilla nostra grossa & mediocra in juncturis, & grossa in pendenti in fine, præsenti publico Instrumento apponi fecimus in testimonium præmissorum.*

Sigilla Secreti longe minoris erant formæ, quam authentica. Iis interdum impressa fuere Militum insignia, interdum familiarum, quas affinitate quadam contingebant, aut à quibus originem trahebant: interdum denique figuræ quædam exoticæ pro libitu ipsorum, quorum erant sigilla: quod quidem licet omnibus advertere in sigillis, quæ à Duchesnio & aliis Stemmatographis describuntur. In Regum nostrorum sigillo secreto insignium Scutum unico angelo sustentatur.

Sigillorum Secreti, seu *Contra-sigillorum*, variæ leguntur inscriptiones, quas hic describam. *Secretum*, cum adjectione nominis, cujus est sigillum, apud Jostellum in Hist. Arvern. p. 55. 57. 170. 172. 188. 189. in Hist. Turen. p. 46. Duchesnium in Probat. Hist. Castilion. p. 35. &c. [Charta an. 1209. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 332. *Thesaurarius ecclesiæ & Sigillum domini & Secreta domini Vitrei conservare tenetur.*] *Secretum mei*, in Probat. Hist. Guinensis p. 480. *Secretum meum*, apud Justell. in Hist. Arvern. pag 173. in Probar. Hist. Goinensis pag. 504. *Secretum meum mihi*, (ex Isaia cap. 24.) in Probar. Hist. Guinensis pag. 478. apud Roverium in Reomao illustr. pag. 195. *Secretum est*, in Probar. Hist. Castilion. p. 95. *Secretum serva*, in Probat. Hist. Goinensis p. 496. *Secretum Sigilli*, in Probar. Hist. Guinensis p. 522. *Secreti custos*, apud Justellum in Hist. Arvernensi pag. 47. *Sigillum secreti N.* in Probat. Hist. Castilionensis pag. 198. *Sigillum secreti mei*, in Probat. Histor. Castilion. p. 66. 164. *Testimonium veri*, in Probar. Hist. Guinensis pag. 473. 478. 489: 491. *Sigillum veritatis*, apud Petrum Franciscum Chiffletium in Beatrice p. 47. 109. 158. [*Annulare secretum*, in Charta Ludovici Reg. Siciliæ apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 476. *Claves sigilli, Deum time, Secretum colas, Ave Maria gratia plena*, apud Mabill. Diplom. lib. 2. c. 18. n. 8.] *Secretum* nude, in Probar. Hist. Guinensis p. 528. Montmorenciac. p. 105. &c. Miracula S. Catharinæ Suecicæ c. 1. *Actum & datum ... nostro sub Secreto præsentibus impendente.* Charta Ducum Sueciæ an. 1304. apud Ericum Upsaliensem lib. 3. Hist. Suecicæ p. 94. *In cujus rei testimonium, robur, & evidentiam, Secreta nostra, quia penes nos*

alia Sigilla non habemus, præsentibus duximus apponenda. Dicitur etiam interdum *Contra-sigillum N.* in Probat. Hist. Guinensis p. 398. 535. Castilionensis p. 35. 95. Montmorenc. p. 105. Ita porro appellatur, quod sigilli authentici, seu publici, adversæ ac posticæ parti imprimeretur, sic ut authentico opponeretur. Hujus usus erat in minoribus negotiis, ut est in Nomastico Cisterciensi pag. 543.

☞ *Contra sigilli* usum primus induxisse videtur Ludovicus VII. Rex Francorum propter Ducatum Aquitaniæ: quam ob causam equitem cataphractum in dorsu exhibet cum hac inscriptione, ET DUX AQUITANORUM. Hæc post Mabill. lib. 2. Diplom. cap. 16. nom. 10.

Sigilli secreti Regii cura ac custodia apud nos, *Magnum Cambellanum* spectabat: eoque absente, primum Cambellanum, ut observatum à Tillio; quo is literas, quas *de prieres, d'estat, de responses & de mandemens a venir*, vocant, sigillabat, ut est in Edicto Philippi Regis an. 1316. Scribit Monstreletus 1. vol. c. 123. an. 1314. Dominum *de Ligny*, nobilem Hannoniensem, Sigilli secreti Regii Custodem fuisse, *Garde du Sel du Secret du Roy:* & cap. 213. Philippum Josquinum Divionensem sigilli secreti Joannis Ducis Burgundiæ, qui quidem an Cambellani munus obierint, mihi haud compertum. Addit idem Tillius, Vicecomitem *d'Aunay* in Pictonibus, tamquam Comitis Pictavorum primum Cambellanum, ejusdem Comitis sigillum secreti servasse. Apud Byzantinos Augustos infimi ævi, dignitas fuit, quam Παρακοιμώμενον τῆς σφενδόνης vocabant, penes quem erat cura sigilli, quo Imperator epistolas, quas ad matrem, filios, Despotas, Patriarcham, & alios scribebat, sigillabat: cum alius esset, qui Παρακοιμώμενος τοῦ κοιτῶνος dicebatur, cui cubiculi Imperatorii cura incumbebat. Vide Notas ad Villharduinum.

☞ De altero itaque sigillo, quo scilicet Litteræ patentes muniuntur, intelligendum Capitul. Caroli C. an. 877. c. 17. ubi penes Comitem Palatii sigillum fuisse docemur: *Adalardus Comes Palatii remaneat cum eo* (filio nostro) *cum Sigillo.*

Sigilla secreti, ab eorum custodibus in pretioso quodam marsupio asservata docemur ex Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii regii an. 1350. *Pour faire & brouder les bourses aux Seaulx du Secret du Roy, de la Royne & de la Duchesse d'Orleans, &c.* Ejusmodi sigilla secreti

SIGILLA PRIVATA dicuntur, quorum scilicet usus esset in privatis negotiis. Fleta lib. 2. c. 13. §. 1. *Est inter cætera quoddam officium, quod dicitur Cancellaria, quod viro provido & discreto ... debet committi, simul cum cura majoris sigilli regni: cujus substituti sunt Cancellarii omnes in Anglia, Hibernia, Wallia, & Scotia, omnesque sigilla regia custodientes ubique, præter custodem Sigilli privati, &c.* Apud Monstreletum, *Molanus* Doctor in Legibus & Decanus Sarisberiensis dicitur *Garde du privé Seel du Roy d'Angleterre.* Guill. Gruellus in Vita Arthuri III. Ducis Britanniæ p. 128. de eodem: *L'an 1444. en este vint le Comte de Suffolc, & le Privesel d'Angleterre à Tours devers le Roy.*

SIGILLUM PISCATORIS, Sigillum, ut aiunt, *Secreti*, quo Summus Pontifex utitur in Epistolis privatis: in quo scilicet effingitur D. Petrus in navicula, instar piscatoris retia laxantis. Epistola Clementis IV. PP. apud Carbonellum in Chron. Hispan. fol. 68. & Massonum: *Non scribimus tibi, nec familiaribus nostris sub bulla, sed sub piscatoris*

Sigillo, quo Romani Pontifices in suis secretis utuntur.

¶ Sigillum Repercussum. Diploma Henrici II. Imper. in Monum. Paderborn. pag. 161. *Et nostro Sigillo repercusso impressi jussimus.* Quod intelligendum existimat Mabillonius de sigillo plumbeo bis percusso, id est in recta & aversa parte.

¶ Sigillum Rotundum, cujusmodi erant sigilla affixa: pensilia enim oblonga seu ovalia. Charta Johan. Episc. an. 1410. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 255. *Datum sub nostro Sigillo rotundo, &c.*

¶ Sigillum Breve, Idem quod *Secretum*, apud Mabill. to. 2. Annal. Bened. p. 404.

Sigillum Altaris, Durando lib. 1. Ration. c. 6. n. 34. parvus lapis, cum quo sepulcrum, sive foramen, in quo reliquiæ reconduntur, clauditur, seu sigillatur. Alexander III. PP. apud Gregorium lib. 3. Decret. tit. 40. c. 1. *Ad hæc si altare motum fuerit, aut lapis ille solummodo suprapositus, qui Sigillum continet, confractus aut etiam diminutus, debet denuo consecrari.* Statuta provincialia Walteri Episcopi Dunelmensis anno 1255. *Insuper quæ altaria fuerint consecrata: & si consecrata, sint cruces charactere Sigillata.*

Super Sigillum Clamare. Vetus Notitia Vasconica apud Marcam lib. 5. Hist. Beneharn. cap. 27. n. 1. *Ad id ventum est, ut decerneretur eidem Abbati & senioribus S. Vincentii, quod nisi redderet supradictum honorem, non posset Principatum obtinere secure prædictæ regionis, & favente partibus Raymundi Seguini Gasto Principe super Sigillum & vim clamando, accipere habuerunt centum solidos Pictavensis monetæ, &c.*

Sigillum Raphaelis, Liber magicus sic inscriptus, qui laudatur à Gaumino ad Psellum de Operat. dæmon. ubi observat, *Sigilla* Latinis esse, quæ Græci ϛοιχειώματα & ἀποτελέσματα vocant.

¶ 2. SIGILLUM, Jurisdictio, potestas. Tabular. S. Salvatoris *de Leyre* apud Jos. Moretum Antiq. Navarræ p. 564. *Concedo ibi villam, quæ vocitant Oterbia, quæ est sub Sigillo de Exauri, cum sua ecclesia.*

¶ 3. SIGILLUM, *Parvum vexillum, quasi diminut. à Signum*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Histor. Palæst. Raimundi Agilæi, apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. p. 267. Vide *Sigillus* 2.

1. SIGILLUS, Alamannis *Sigel*. Epistomium vasis, vel obturaculum, quod orificio, ut Apuleius loquitur, vel ori summo dolii inseritur, illudque obstruit, sic dictum, quia olim vasa signabantur, ut ex Hieroclis Philosophi facetiis colligitur. Eckeardus Junior de Casib. S. Galli cap. 5. p. 194. *Erant autem in cellario fratrum communi duo vasa vinaria usque ad Sigillos adhuc plena. Epistomii* vocem usurpat Jonas in S. Columbano lib. 1. c. 16.

2. SIGILLUS, seu Sigillum, Signum, seu figura vasculis, rebusve aliis insculpta, adpicta, aut adtexta, quomodo Latinos vocem *Sigillum* usurpasse docuit olim Lazarus Bayfius lib. de Vasculis pag. 206. Glossæ Lat. Gr. *Sigillum*, ἀνδριαντάριον, ζώδιον, &c. Glossæ aliæ: Ζώδιον, *Sigillum*. Julius Africanus lib. 8. Hist. Apost. *Ubicumque pro ornatu templi Sigilla erant posita, minutavit.* Anastasius in S. Silvestro PP. *Fecit autem candelabra aurochalca in pedibus 10. numero 4. argento conclusa cum Sigillis argenteis.* Infra: *Ante corpus B. Laurentii martyris clusam passionem ipsius, Sigillis ornatam, cum lucernis byssinis argenteis, &c.* Ibidem: *Fecit ex metallo porphyretico exsculptis Sigillis pharacanthara 20. ex argento purissimo, &c.*

Sigillus. Hist. Episc. Autissiodor. c. 20. *Dedit... Gabatham unam medianam anaglyptam pensantem lib. 3. & habet in fundo Sigillos 4. & in gyro prunellas, &c.*

Sigillaria, Eadem notione dixit Arnobius: *Quinimmo Deos esse Sigillaria ipsa censetis.* [Utitur etiam Tertull. lib. de Orat. c. 12. *Porro cum perinde faciant Nationes, adoratis Sigillaribus suis residendo, &c.*]

¶ Sigillarius, Ad *Sigilla* spectans. Tertull. adv. Valentin. c. 18. *A qua* (Achamoth) *occulto, nihil sentiens ejus, & velut Sigillario extrinsecus ductu, in omnem operationem movebatur.* Idem lib. de Anima cap. 6. *Velut Sigillario motu superficiem intus agitante* (anima.) Id est, occulto motu, qua ratione moventur *sigilla* seu simulacra puerilia à mimis & lusoribus. *Sigillari*, νευροσπαστεῖν, in Gloss. Lat. Græc. Vide Gloss. med. Græcit. in Σιγιλλάριον.

¶ Sigillaritius, Eodem intellectu. Spartianus in Adriano cap. 17. *Saturnalitia & Sigillaritia frequenter amicis inopinantibus misit & ipse ab his libenter accepit* Subintell. *munera*. Hinc *Sigillaritius annulus*, pro annulo signatorio, apud Vopiscum in Aureliano cap. extr.

¶ Sigillum, Vasculum, quod vulgo *Pax* dicitur. Vita S. Ansegisi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 633. *Sigilla aurea mirifica cum pretiosis lapidibus numero duo, &c.*

Sigillatus, *Sigillis* seu figuris ornatus, quomodo *vasa sigillata* dixit Cicero orat. 6. in Verrem. *Sigillata serica*, vestes nempe, quas mimæ ferre vetantur in lege 11. Cod. Th. de Scænicis: Ζωδιωτὸς χιτὼν apud Hesychium. Pollux: Κατάστικτος χιτὼν, ὁ ἔχων ζῶα ἢ ἄνθη ἐνυφασμένα, καὶ ζωωτὸς δὲ χιτὼν ἐκαλεῖτο, καὶ ζωδιωτός. *Picta vestes* apud Latinos, quibus intextæ erant figuræ variæ. Ausonius in Gratiar. actione pro Consulatu suo: *Palmatam, inquis, tibi misi, in qua Constantius parens noster intextus est: me beatum, cujus insignibus talis cura præstetur. Hæc est picta, ut dicitur, vestis, non magis auro suo, quam tuis verbis.* Ita porro vocem *Sigillatus* usurpat non semel Anastasius: in Leone III. PP. *Et vela holoserica Sigillata, habentia periclysin, & crucem de blattin, seu fundata numero 15.* Infra: *Vela modica Sigillata, quæ pendent in arcubus minoribus, &c.* Idem in Paschale: *In jam dicto altari obtulit vestem albam Sigillatam cum rosulis, habentem in medio crucem de blattin cum psillis.* In Leone IV. *Fecit vestem sericam albam Sigillatam cum gammadiis, &c.* Infra: *Vela alba holoserica Sigillata.*

SIGILUM. Vide *Sigalum*.

SIGINOR, Dominus, Bonfinio ad Leges Hungaricas. Vide *Senior*.

SIGITULA. Glossarium Saxonicum Cottonianum: ꝥpecmaze, *Sigitula, lardariolus.* Voces incertæ notionis Somnero.

1. SIGLA, Velum, à Saxon. ꞅeȝl, Teuton. *Seghel*, & *Saeghel*, Anglis *a Sail*. Leges Ethelredi Regis editæ apud Venetyngum cap. 24. *Ad Bilyngesgate si advenisset una navicula, unus obolus theloneidabatur: si major, & habet Siglas, 1. den.* Le Roman *de Vacces* MS.

Car li envoie ses homes & à Sigle & à vage.

Ibidem:

Donne trieves trois mois sans perte & sans damage,
N'iras mes par besoin à Sigle, ne à vage.

[Le Roman *de Blanchandin* MS.

Et cil font lor Sigles lever,
Traient cordes, traient bindarz;
Puis se fierent en mer vias.

Le Roman *d'Athis* MS.

Aux maistres cordes mouls se pendent,
Montent leur Single, aval l'estendent.

Infra:

Et

Digitized by Google

Et les Singles emplit les vens,
Et les bateaulx forent dedens.]

SIGLARE, Plenis velis navigare, Gall. *Singler*. Nangius in S. Ludovico an. 1269. *Die Mercurii subsequenti .... velum fecerunt istæ 4. naves supradictæ, & tota die illa cum die Jovis subsequente cum vento satis prospero Siglaverunt*. [Continuat. Histor. Guillelmi Tyriens. apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 610. *Ils orent bon vent, & ne finerent de Sigler, tans qu'ils vindrent devant Acre.*] Philippus *Mouskes*, in Hist. Francur. MS. in Henrico I.

Bon vent orent, par mer Siglerent.

Alibi:

Li Rois Ricars apriès fus,
Ki le karvane cousui,
Des Sarazins qui là Sigloient.

Sic alibi non semel. Le Roman *de Vacces*:

Puis si vint à ses nez, s'a la mer regardée,
Tant Siglerent d'avoir, que en terre arriverent.

Idem:

Lors sen retourna Rou, Siglant en Normendie.

Ibidem:

Quis bien fourent par mer & Sigler & vagier.

2. SIGLA, Monile, ex Saxonico ȝiȝele, *Monile, gemma*, bulla, fibula. S. Bonifacius Epist. 100. *De auro vero & argento, quod dedit Regenthrith filia Athuolphi ad Ecclesias nostras, duas armillas aureas, & 5. Siglas aureas valentes pretio trecentorum solidorum, & aliorum fidelium virorum ac mulierum pretia Enred abstulit ab Ecclesiis suprascriptis.* [Adde Bedam lib. 4. cap. 23. Hesychius: σύγλαι, ἐνώτια, *Inaures.*]

3. SIGLA, pro Mensura liquidorum. Vide in *Sicla*.

¶ 4. SIGLA, ut *Sigalum*. Vide in hac voce.

SIGLÆ, Singulariæ litteræ, sic dictæ litteræ, quod *singulæ* verbum compunant: verbi gratia S. P. Q. R. *Senatus Populusque Romanus*. S. C. *Senatusconsulto*. Occurrit apud Justinianum in Orat. ad Antecessores. Vide Cujac. lib. 12. Observ. cap. 40. [Fr. Pithœum ad tit. 17. Cod. Decret. Theodorum Marsilium ad Titum Suetonii c. 3. Brencmannum lib. 2. Hist. Pandect. cap. 3. Sed consulendus in primis Johannes *Nicolai* qui doctissimam lucubrationem de Siglis veterum Lugduni Batav. edidit an. 1703. ubi c. 1. post Gregor. Tol. f. lib. 16. de Republ. cap. 1. §. 6. vocis etymon à sigillo accersit.]

¶ SIGLARE. Vide supra in *Sigla* 1.

SIGLIX, Idem quod *Sigalum*, *Segle*. Vetus notitia sub Islo Episcopo Tolosano, apud Catellum: *Et in hoc fevo dedit illis totam Siglicem, & totum milium, & balagium, & decimum de sextaratis, &c.*

SIGMA, Mensa in literæ Sigma similitudinem, seu lunulæ: nam Sigma Græcum literam C expressit posterioribus seculis; apud Lampridium in Heliogabalo, Petrum Chrysol. serm. 29. 83. 93. &c. Ditmarus lib. 4. de Ottone III. Imperat. *Solus ad mensam, quasi semicirculum factam, loco cæteris eminentiori sedebat.* Vide Savaronem ad Sidonium, Salmasium ad Lamprid. &c.

¶ SIGNACEUM, ut mox *Signaculum*, in Præfat. Bern. Pezii to. 1. Anecd. p. 39.

Hic aperit typicosa nova Signacea legis,
Quam statuit sub carne novi præsentia Regis.

SIGNACULUM. Glossæ Græc. Lat. σφραγιστήριον, *Signaculum*, *Signatorium*. Papias: *Signaculum, quod alicujus rei ad hoc imprimitur, ut lateat, quousque reseratur.* [Tertull. lib. de Pallio c. 4. *Pectus squamarum Signaculis disculptum.*] S. Hieronym. Epist. 16. *Aurum usque ad annuli Signaculum repudians.* Idem Epist. 8. *Ut & claudas cubiculum pectoris, & crebro Signaculo crucis munias frontem tuam, &c.* Formulæ veteres Bignonii c. 38. *Suggessit eo quod apud nostrum Signaculum, hominem aliquem nomine illum maunitum habuisset*, id est, cum signaculo, sive sit *sigillum*, quod vult idem Bignonius, sive *monogramma*, ut in Charta Caroli M. apud Miræum in Diplomat. Belg. lib. 1. c. 8. *Nostræ manus Signaculis eam* (Chartam) *affirmare decrevimus, & annulo nostro firmari jussimus.* Chronicon S. Vincentii de Vulturno lib. 2. p. 681. *Propriæ manus & trium filiorum suorum Signaculo illud corroborans.* Anonymus in Vita S. Theodardi Archiep. Narbon. *Prædecessorum meorum tradisiones ... & impressionis eorum Signaculo roboratas.* Infra: *Duo regalia præcepta Caroli Magni videlicet ejusque gloriosissimi filii Ludovici, & certa Signaculorum eorum impressione diligenter notata.* Adde Joan. Sarisberiensem Epist. 158. Utuntur Jurisconsulti aliquot, atque in iis Caius in Instit. pro sigillo, l. 4. Cod. Th. de Administr. & peric. &c.

SIGNACULUM, Signum crucis, *le Seing de la croix*. Statuta Ordinis *de Sempringham*: *Post erectionem autem & Signaculum ... dicat Prior illorum, Deus in adjutorium.* Vita MS. S. Arigii Episcopi Vapincensis ex Cod. Silviniacensi: *Sed Sanctus Dei Signaculum Christi faciens, &c.* Le Roman *de Roncevaux* MS.

Sa main leva, si a fait son Signacle.

SIGNACULUM, Baptismus. [Tertull. de Spect. c. 4. *Ne quis argumentari nos putet, ad principalem auctoritatem convertar ipsius Signaculi nostri. Cum aquam ingressi Christianam fidem in legis suæ verba profitemur.* Infra cap. 24. *Hoc erit pompa diaboli, adversus quam in Signaculo fidei ejeramus. Signaculum frontium* vocat lib. 5. adv. Marc. c. 22. *Inscripta oleo frontis Signacula*, apud Prudent. Psychom. v. 360.] Occurrit præterea apod Ruffinum lib. 1. adversus Hieronymum initio & Anonymum de Hæreticis non rebaptizandis p. 131. Capitularia Caroli M. lib. 5. c. 95. *Symbolum, quod est Signaculum fidei, & orationem Dominicam discere semper admoneant Sacerdotes populum Christianum.* Admonitio Imperatoris Caroli M. ad Presbyteros, in Capitulari dato apud Saltz, c. 3. *Ut* (Sacerdos) *Signaculum & baptisterium memoriter teneat.* Capitula S. Bonifacii Mogunt. c. 16. *Ut unusquisque Episcopus in sua parochia diligenter discutiat suos Presbyteros, & faciat ut illorum Signacula & baptisteria bene faciant, &c.* Concilium Metense an. 888. c. 6. *Nullus alteri suscipiat à fonte infantem, nisi qui apprime Signaculum, id est abrenuntiationem diaboli & professionem Catholicæ fidei tenuerit.*

¶ SIGNACULUM CORPORIS, Circumcisio dicitur, Tertull. Apolog. cap. 21.

SIGNACULUM, Nota militiæ, seu, qua quis in militem adscribebatur. Passio S. Maximiliani: *Dion dixit ad officium, Signetur. Cumque resisteret Maximilianus, respondit, Non possum militare. Dion dixit, milita, ne pereas. Maximilianus respondit, Non milito.... Dion ad Maximilianum dixit: Milita & accipe Signaculum. Respondit, non accipio Signaculum. Dion ad officium dixit: Signetur. Cumque reluctaret, respondit, non accipio Signaculum sæculi, &, si signaveris, rumpo illud, quia nihil valeo. Ego Christianus sum, non licet mihi plumbum collo portare post signum salutare Domini Jesu Christi, quem tu ignoras, &c.* Ex quibus colligi posse videtur, *Signaculum* istud plumbeum aliud fuisse à stigmate, quo notari tirones consuevisse observant, qui de militia Romana scripserunt, atque in primis Stewechius, Salmasius, & alii. Nam ejusmodi Signaculum plumbeum col-

lo aptabatur. Cujusmodi vero illud fuerit, nescio traditum.

1. SIGNALE, Signum, Gall. *Signal.* Fori Oscæ an. 1247. fol. 3. *Dominus villæ licite sine injuria poterit Signale mittere in casas, aut in corpore de illo homine, nisi habuerit casas.* Fol. 14. *Et ista fidantia debet esse habitator & hæres ejusdem loci, ubi manet actor, & debet habere pignora, aut esse de Signale, unde possit distringi.* Fol. 18. *Et si forte eam* (hæreditatem venditam) *reddere non vult emptor, ostendat ei Signal, & præparet ei denarios, quos constitit.* Agitur de retractu. Observantiæ Regni Aragon. l. 3. tit. de Emptione: *Si aliquis emerit aliquid, & aliquid dederit pro Senyal & paga, non potest vendi duplando el Senyal.*

2. SIGNALE. Charta Willelmi Comitis Pontivi an. 1205. in Historia Eccles. Abbavillensi c. 26. *Census annuales tam in Abbavilla, quam alibi: Signalia in cambis Abbavillæ, quatuor modios frumenti in festo omnium SS. de molendino, qui dicitur Comitis, &c.*

¶ SIGNANTER, Aperte, distincte. Hieronymus adv. Jovinian. lib. 1. c. 7. extr. *Signanter & proprie supra dixerat. Signanter & breviter omnia indicare*, apud Auson. in Gratiarum act. *Signate*, eadem notione, utuntur Gellius lib. 2. c. 6. Ammianus lib. 22. c. 15. & alii.

¶ SIGNANTER, Præcipue, in primis. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 147. *Graves contentiones & guerræ his diebus, inter Reginam & Barones & inter Pragenses, occasione liberandæ religionis Christi & veritatis; & Signanter calicis communionis ... insurrexerunt.*

¶ SIGNATE, Eodem significatu, in Charta ann. 1227. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. pag. 914. *Ego Radulfus de S. Vandregesilio dictus Piterna, qui Signate debebam discos & patellas quoquinæ abbatiæ S. Vandregesilli hæreditarie reparare, sicut famulus serjantariæ dicti officii, dedi & concessi Deo & abbatiæ S. Vandregesilli ... quidquid mihi pertinebat hæreditarie ratione dictæ serjantariæ & dicti officii in liberatione panis, piscium & omnium ferculorum, &c.*

SIGNANUS, pro *Antesignanus.* Joan. Mon. in Vita S. Odonis Abbatis Cluniac. lib. 1. *Factus est ille, qui antea fuerat secutor, postea Signanus.*

SIGNARE, Signum crucis digitis ac manu effingere. [Tertull. lib. 2. ad uxorem cap. 5. *Cum lectulum, cum corpusculum tuum Signas.*] Gregorius M. lib. 4. Dialog. cap. 38. *Tunc fratres cœperunt ei dicere, ... Signum tibi sanctæ crucis imprime. Respondit ille, dicens, Volo me Signare; sed non possum, quia squamis hujus draconis premor.* Leo IV. PP. de Cura Pastorali: *Calicem & oblatam recta cruce Signate, id est, non in circulo & varicatione digitorum, ut plurimi faciunt; sed dist ictis duobus digitis, & pollice intus recluso*, per quos Trinitas innuitur. Occurrit præterea apud Messianum in Vita S. Cæsarii Arelat. pag. 252. Augarum in Actis S. Theodori Ducis n. 17. Baudoniviam in Vita S. Radegundis, Fortunatum in Vita S. Albini Episc. Andeg. n. 16. Norgerum Episcopum in Vita S. Hadelini n. 15. &c. Le Roman *de Garin* MS.

Saingna son chef, s'a l'image enclinée.

Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Il a levé sa main, si a Segné son front.

Le Roman *de la prise de Hierusalem* MS.

Les fons fait aprester, s'es à muls bien Segnez.

SIGNARE, pro Subscribere. Vide infra *Signum.*

SIGNARE, Signum crucis ad peregrinationes vel expeditiones Hierosolymitanas, vestibus assuere, apud Cæsarium lib. 1. Miracul. cap. 6.

SIGNARE, Idem quod *Consignare*, Confirmationis Sacramentum conferre, apud Martinum Bracarensem cap. 52. in Concilio Hispalensi II. can. 7. &c. *Signare Chrismate*, apud Gregorium M. lib. 3. Epist. 9. Acta S. Valentini Presbyt. *Tribus autem consummatis diebus; die sancto Dominico baptizavit Asterium cum omni domo sua: & vocavit ad se S. Castillum Episcopum, qui veniens Signavit Asterium cum omni domo sua, animas fere promiscui sexus numero* 44. Vide Menardum ad Sacrament. Gregor. p. 108. & seqq.

¶ SIGNARE TERRAS, dicitur cum certis signis significatur non licere in eas animalia pascenda immittere. Provinciales dicunt *Signar lei restouble*, cum acervis terreis indicant agrum non depascendum. Charta ann. circ. 1317. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Nec etiam in terris laboratis tempore quo bladarentur, vel si Signata fuerunt pro deffendutis; si vero non bladarentur, vel si Signatæ non fuerunt pro deffendutis, avere hominum & domini dicti castri posset libere pascere. Signer*, pro signo notare, Gall. *Marquer*, in Statuto Johannis Reg. Franc. an. 1355. to. 3. Ordinat. pag. 35. Vide *Wiffa.*

SIGNARE, στιγματίζειν, Reis stigma vel signum imprimere. Consuetudines Valentiæ in Aginnensi pago, descriptæ in Regesto Constabulariæ Burdegal. fol. 142. *Qui furatus fuerit rem valentem ultra 5. solid. prima vice Signetur, &c.* [Vide *Signatio.*]

SIGNARIUS, Ζωδιάτευς, in Gloss. Gr. Lat. id est sigillorum seu statuarum artifex, qui *Signifex* dicitur Marciano Capellæ lib. 2. Apuleio lib. 2. Arnobio lib. 6. Sidonio l. 6. Ep. 12. & aliis. [Charta an. 1047. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Hac autem terra habet consortes ... à meridie terra de Stephano Signario.*]

¶ SIGNARIUS, Signifer, vexillarius. Veget. lib. 2. cap. 16. *Omnes autem Signarii vel signiferi quamvis pedites, loricas minores accipiebant.*

¶ SIGNATE. Vide supra in *Signanter.*

SIGNATI. Capitulare 3. an. 803. cap. 24. lib. 4. Capit. Append. 2. §. 15. *De Signatis, qui mentiendo vadunt.* Qua voce videntur intelligi ii, qui Catechumeni per signum crucis, quo in frontibus signabantur, facti, à proposito & Christianæ religionis amplectendæ consilio recedebant, & ad priorem vomitum revertebantur. Catechumenos autem per signum crucis, quo signabantur in fronte & pectore, ad religionem Christianam admissos, testatur S. Augustinus lib. 1. Confess. c. 11. l. 2. de Symbolo ad Catech. lib. de Catechizandis rudibus cap. 20. 26. & lib. 2. de Peccator. merit. & remiss. cap. 26.

SIGNATICUS. Julius Africanus lib. 6. Hist. Apostolicæ extremo: *Fueritque omnia ex quadratis marmoribus Signaticis extructa, & camera ipsa laminis aureis suffixa.* Id est, ni fallor, sculptis.

¶ SIGNATIO, Benedictio quæ fit signo crucis. Vetus Cæremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Et dicta Tercia, ebdomadarius cum uno puero facit circuitum cum aqua benedicta reservata de die precedenti in Signatione fontium; quia isto die* (Paschæ) *ob honorem Signationis fontium diei precedentis, non signatur aqua in choro, prout est consuetum aliis diebus Dominicis.* Nude pro signo crucis, apud Tertull. l. 2. ad Uxor. cap. 9. Vide *Signatus.*

¶ SIGNATIO, Sigilli impressio, in Cod. Theod. leg. 19. de Annona tit. 1. Vide *Signum* 2.

¶ SIGNATIO, Reis stigmatis vel signi impressio. Charta an. 1270. apud Stephanot. to. 3. Antiq. Bened. Pictav. MSS. p. 888. *Bassa justitia quæ extenditur ad membrorum mutilationem, deportationem*

seu forincationem vel forbanis, aut Signationem, seu ad aliam pœnam minorem tantummodo remanente, &c. Vide *Signare*.

¶ 1. SIGNATOR, Qui mensuras publicas obsignabat, ut legitimæ ostenderentur. Charta S. Ludovici an. 1229. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1228. *Verum si Signator mensurarum requisitus, vel etiam mandatum ipsias mensuram signare noluerit, major baillivus meus qui apud castrum Radulfi inventus fuerit, super hoc requiretur.*

¶ 2. SIGNATOR. Bulla Urbani II. PP. an. 1088. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 351. *Datum Romæ* XIX. *Cal. Januarii per manum Johannis diaconi sanctæ Romanæ Ecclesiæ P. Signatoris D. Urbani, &c.* Leg. *Prosignatoris*. Vide in hac voce.

¶ 3. SIGNATOR, Testis. Vide infra *Signum* 2.

SIGNATORIUM, Annulus signatorius. Gloss. Gr. Lat. σφραγιστήριον, *Signaculum*, *Signatorium*. Occurrit apud Avitum Episc. Viennensem Epist. 78.

¶ SIGNATURA, Subscriptio. Acta S. Alenæ to. 3. Junii pag. 397. *Datum .... sub contrasigillo nostro ac secretarii consilii Vicariatus nostri Signatura, &c.* Occurrit apud Sueton. Ner. c. 17. pro sigilli impressione.

¶ SIGNATURA, Vox Curiæ Romanæ, Breve apostolicum, quo supplicanti aliquid conceditur sub hac forma ab ipso Pontifice scripta, *Fiat ut petitur*; vel sub hac voce, *Concessum*, ab alio coram Papa supplicationi adscripta. *Simplices Signaturæ, aut sine plumbo diplomata*, in Conventu Episc. Gall. apud Melodunum ann. 1548. to. 7. Miscell. Baluz. pag. 106. & 115. Charta an. 1487. in Bullar. Carmelit. pag. 394. col. 2. *Cujus supplicationis solam Signaturam manu sua propria more solito per* Fiat ut petitur *signatam volebat sufficere.* Adde Conc. Hispan. to. 4. pag. 402. Vide Exposit compendiosam benef. fol. 55.

¶ SIGNATUS, Signo crucis benedictus, consecratus. *Candela Signata*, in Miracul MSS. Urbani V. PP. Massiliensibus vulgo aliisque *Candele signade*, quomodo *Pan signat* vocant panem benedictum. Vide *Signare* & *Signatio*.

¶ 1. SIGNETA ORATIONIS, Globuli serti precatorii, Gall. *Chapelet*. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii pag. 376. *Ex opposito est effigies ipsius domina Honestæ, flexis genibus manibusque junctis, orationis Signetis pendentibus, quasi precaretur.*

¶ 2. SIGNETA. Consuetud. Universit. Paris. per Robert. *Goulet* fol. 15. *Præterea magna cum pompa fit modus Signetorum in qualibet facultate; quoniam licentiandi eligunt inter se aliqua certa loca, utpote collegia honorabiliora pro dictis Signetis celebrandis, & in quolibet quinque, sex aut septem, vel octo prout exigit numerus: idque expensis communibus præparantur loca cum tapetis & vasis aureis & argenteis, optimoque vino & speciebus sumendis per dom. Doctores & alios assistentes, vel ingredientes & per omnes post ipsum actum debite completum, Rectore semper ipsius Universitatis assistente. Signeta autem dicuntur ille actus solennis qui fit pridie licentiarum, ubi comparent illi de illo Signeto recti secundum ordinem scolæ, & ibidem dom. Rector ... & infiniti alii in scannis ornatis sedentes. Et hora assignata venit paranimphus seu legatus dom. Cancellaris cum ornamento ad hoc deputato .... per quem licentiandi invitantur .... ex parte prædicti Cancellarii ad diem crastinam in aula dom. Parisiensis Episcopi gradum licentiarum accepturi.* Vide supra in *Paranymphus* 2.

SIGNETUM, Parvum sigillum, quod *Secreti* vulgo appellant, quo *literæ clausæ* sigillantur, ex obsoleto Gallico *Signet*. [Charta an. 1359. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 499. *Donné à Nantes ... soubz nostre Signet de secret.* Alia an. 1383. ibid. col. 638. *Nous avons faict mettre nostre grand seel a cestes presentes o le Signet secret de noz chevances.* Charta ann. 1387. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 136. *In quibus* (literis) *affixa sunt Signeta dictorum dominorum.* Charta an. 1399. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Datum sub sigillo magno curiæ nostræ Rothomagensis una cum Signeto nostri officialatus.* Charta an. 1424. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Litteras sigillatas cum nostri impressione Signeti.*] Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 18. *Sub quocunque sigillo, magno, secreto vel parvo, seu Signeto.* Statuta Roberti III. cap. 1. §. 5. *Statutum est etiam, quod quilibet Baro, vel alius tenens, de Rege habeat sigillum proprium, ad serviendum Regi, ut de jure tenetur, ... & quod sigilla sint, & non Signeta, sicut ante ista tempora fieri consuevit.* Henricus de Knyghton: *Similiter dicebatur, quod quidam Miles Angliæ mittebatur ... Capitaneo Calesiæ cum litteris Signeto Regis signatis, ut redderet ei villam Calesiæ.* Vide *Sigillum secreti*.

¶ SIGNETUS, Eadem notione. Statuta S Claudii an. 1448. p. 49. *Qui sigilla vel Signetos prædictos, aut eorum aliquod vel aliquos penes se habuerint vel sciverint per aliquos detineri, &c.*

¶ SIGNETUM, Chirographum, Gall. *Seing*. Charta ann. 1454. ex Tabul. Sangerm. *Teste Signeto meo manuali huic præsenti scedulæ apposito.*

¶ SIGNETUM, Alia notione. Ordinar. vetus Ambianense: *Quia firmarius thesaurariæ cum duobus clericis parochialibus hujus ecclesiæ debent cantare quotidie, & ob hoc dictus firmarius debet habere tres denarios super quodlibet Signetum Purificationis.* Vide in *Signum* 2.

¶ 1. SIGNIFER, Zodiacus, apud Rhabanum lib. de Computo cap. 38. *Zodiacus vel Signifer est circulus obliquus duodecim signis constans, &c.*

¶ 2. SIGNIFER CURIÆ, Dignitas apud Lusitanos. Charta æræ 1142. Alphonsi Reg. Lusitan. pro Monast. Claravallensi ex ejusd. Tabul. *Facta Charta in ecclesia Sauvecensi* IV. *Calendas Maii .... Petrus Pelaides curiæ Signifer confirmavit. Fuas Reapinius Colimb. Præfectus confirmavit.*

SIGNIFERIA, Dignitas *Signiferi*, Vexillarii. Occurrit in Gestis Consulum Andegavensium cap. 8. num. 25.

¶ SIGNIFICANTIA, Res, negotium, qua notione *Chose* dicimus. Anonymus in Mirac. S. Bertini lib. 2. cap. 4. *Conferentesque non sine nutu Dei talem Significantiam fieri, &c.*

SIGNIFICARE. Vide *Signum* 2.

¶ SIGNIPOTENS, Miraculorum patrator, epitheton S. Martini. Gesta Consulum Andegav. cap. 3. n. 10. *O admirabilem per omnia virum* (Martinum!) *qui dum adviveret Signipotens appellatus, &c.* Vetus Ceremon. MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Ad vesperos super psalmos, antiphona, Martinus Signipotens, Psalmi feriales.*

¶ SIGNOCHRISTUS. Vide in *Signum* 1.

SIGNORATICUM. Vide in *Senior*.

¶ SIGNORESSA, Domina. Testam. Rostagni de Podio alto an. 1261. apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 243. *Et dimitto eam dominam & Signoressam omnium rerum mearum, quamdiu sine viro esse voluerit.* Vide in *Senior* & *Segnioressa*.

¶ 1. SIGNORIA, Dominium, dominatio, Gallis *Seigneurie*. Charta an. 1239. apud Stephanot. to.

10. Fragm. MSS. pag. 443. *Excommunicamus omnes illos qui fcienter jurisdictiones, dominia & Signorias & alia ad nos & Ecclesiam Arelatensem pertinentia ... occupaverunt, occupant, vel occupabunt.* Charta ann. 1265. in Corp. Diplom. tom. 1. pag. 123. *In possessionibus, juribus & Signoriis eorum, & reducere & conservare ... promiserunt.* Vide *Segnoria.*

¶ 2. SIGNORIA, Gall. *Seigneuriage.* Vide supra in *Seignoria.*

1. SIGNUM, Consignatio, signum crucis. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 57. *Per totum Canonem viginti & tria Signa fiunt.* Mox: *Tribus autem digitis Signa facimus, quia Trinitatem exprimimus.* [Canones Hibern. cap. 11. *Terminus sancti loci habeat Signa circa se.*] Atque inde

Signum Dei, *Signum Domini*, *Signum Christi.* Ugutio: *Signum Dei, signum crucis*, vel *Crux*: quem, nescio an recte arguerit Lazarus Baifius lib. de Vasculis p. 106. tametsi constet, si Legem *Titiam*, quam laudat, is respexerit, in qua *signum Dei*, pro cujusvis Dei simulacro sumitur, falsum fuisse. Lactantius lib. de Mortibus Persecutor. n. 44. *Commonitus est in quiete Constantinus, ut cæleste Signum Dei notaret in scutis.* Idem num. 10. *Imposuerunt frontibus suis immortale Signum.* Ita lib. 4. Institut. cap. 27. *Simulacrum Dei*, in eodem lib. de Mortib. Persecut. num. 12. Africanus lib. 6. Hist. Apost. *Signum Dei sui in frontibus nostris digitis suis facientes, &c.* Occurrit præterea in Vita S. Valerici c. 21.

Signum Domini, Eadem notione, apud Paulinum Epist. 12. & eumdem Africanum lib. 7. *Et percussiones coram facto Signo Domini procurabat.*

¶ Signum Dominicum, Eodem intellectu, in Actis S. Saturnini apud Baluz. to. 2. Miscell. pag. 57. *Cum bellica tuba caneret, dominica Signa gloriosi martyres erexerunt; ibique celebrantes ex more dominica sacramenta, &c.*

Signum Christi. Julius Africanus lib. 6. Hist. *Et cum hæc feceritis, imponemus manus nostras super capita vestra, & Signum Christi faciemus in frontibus vestris, &c.* Vita S. Basilii apud Herivæum Archiep. Remensem de pœnitentia cap. 7. *Et continuo apprehendens manum ejus, faciens Christi Signum in ipso, & orans, &c.* Vita MS. S. Arigii Episc. Vapincensis: *At ubi orationem complesset, signum Christi super plagam faciens, &c.* *Signaculum Christi*, paulo ante. Vita S. Tillonis Monachi cap. 20. *Cum super vulnus plenum vermibus Christi Signum deprimeret, repente mortui sunt vermes.* Formula signandi Cathecumenos in fronte, apud Menardum ad Libr. Sacramentor. Gregorii pag. 131. *Signum Salvatoris Domini nostri Jesu Christi in fronte tua pono. Signum Salvatoris Domini nostri Jesu Christi in pectore pono.* [Canones Hibern. cap. 11. *Ubicumque inveneritis Signum crucis Christi ne læseritis.*] Will. Brito lib. 8. Philipp.

> *Spe ducti veniæ Christi sua pectora Signo*
> *Consignant.*

Hinc *Signa Christi*, & *Signo-Christas Gabathas* vocat Anastasius Bibliothecarius Lychnuchos, in modum crucis confectos, de quibus egimus in Descript. S. Sophiæ num. 48. In Leone III. PP. p. 143. *Gabatas fundatas Signochristas, quæ pendent in quadriporticu.* In Gregorio IV. PP. pag. 165. *Signum Christi habet navicellas duas, & murenas tres.* Pag. 189. *Gabathas de argento purissimo numero 6. tres quidem filoparos signo Christi, & duas etiam similitudinem palmarum, & unam interrasilem, quæ est saxisca, pens. simul libr. 4.* Χριστοφόρον σημεῖον, in Menæis in S. Zacharia sutore 17. Novemb.

Signum Fidei dicitur Alvaro in Hymno in S. Eulogium:

> *Tunc Signo fidei pectora servulus*
> *Armat deifico, &c.*

2. SIGNUM, Veteres appellabant sigillum, quo *signabantur* testamenta aliave acta: unde *Signatores* Senecæ lib. 2. de Benefic. dicti, qui ad syngraphas firmandas vel ipsa testamenta advocabantur, eaque sigillis suis appositis firmabant. Collatio Carthagin. II. cap. 53. *Custodes indicent, utrum Signa cognoverint? Leo Episcopus Ecclesiæ Catholicæ dixit: Agnosco sigillum meum. Marcellinus V.C. Tribunus & Notarius dixit: Quoniam ab utraque parte impressionem Signorum agnitam constat, ea, quæ præcepi, a Notariis relegantur. Petilianus Episcopus dixit: Sic solent testamenta, non gesta reserari.* Ubi *signum* & *sigillum* idem sunt, ut & in Cullat. III. c. 220. Proinde *Signare testamentum*, apud Justinianum, recte σφραγίζειν vertit Theophilus. Hinc *subscriptionem* semper à *signatione* distinguunt Jurisconsulti, cum aliud sit *subscribere*, aliud *signare*. *Subscribebatur* enim testamentum, deinde clausum lino circumducto *signabatur*. Vide [supra *Sigillum recognoscere.*] & Brisson. de Formul. pag. 572. 655. Sed & testes, qui signabant, iidem & subscribebant testamentum. Unde in lib. 3. Cod. Th. de Testamentis, *Signatores* & *Subscriptores* promiscue appellantur. Atque ita apud veteres obtinuisse, ait Salmasius lib. de modo Usurar. cap. 11. postmodum vero eum invaluisse morem, ut privati testamenta aliaque acta subscriberent, & affixa in imo cera, juxta subscriptionem *Signum* suum imprimerent, quod cum in multis non fieret, sed sola subscriptio apponeretur, ac vice *Signi*, nota aliqua, quam hodie *Parafum* dicimus, manu propria describeretur; *Signum* pro ipsa subscriptione usurpari cœpisse contendit, idque firmat ex Porcelli Corocottæ testamento, in quo testes ita subscribunt: *Lucanicus signavit. Torgillus signavit, &c.* Et ex testamento S. Remigii, quod sic clauditur: *Remigius Episcopus testamentum meum relegi, signavi, subscripsi.* Ubi *signat*, antequam *subscribat*, quod dici non potest de ratione veterum in obsignandis testamentis, quæ subscribebantur, antequam obsignarentur: aliàs esset ὕστερον πρότερον. Itaque existimat, *signare* & *subscribere* idem utrumque hoc loco sonare, & utrumque conjungi ἐπεξηγήσεως gratia. Quod sane sequentia videntur firmare, ubi ita testes subscribunt: *V.C. Pappolus interfui & subscripsi. V.C. Rusticolus interfui & signavi. V.C. Eulodius interfui & signavi.* Et sic cæteri, ubi *Pappolus* voce *subscripsi*, alii *signavi* utuntur, adeo ut idem fuerit *subscribere* & *signare*. Ita in altero testamento Widradi Abbatis Flaviniacensis apud Mabillonium, testes nude se illud *subscripsisse* testantur, non *signasse*. [Idem præterea patet ex Conc. Dertusano an. 1429. inter Hispan. to. 3. pag. 652. ubi *Signum* pro subscriptione ponitur: *Publicum instrumentum per alium fidelem scriptum in hanc publicam formam redactum retinui, Signoque meo solito signavi.*] Sed quod rem extra controversiam ponere videtur, illud est, quod testamento Remigii appositum legitur: *Post conditum testamentum, imo Signatum, occurrit sensibus meis, ut basilicæ domnorum Martyrum Timothei & Apollinaris missorium argenteum sex librarum ibi deputem, ut ex eo sedes futura meorum ossium componatur.* Vix enim probabile, hæc adscripta, post clausum, & lino circumducto obsignatum testamentum, quod etiam hac ætate obtinuisse docent primum Widradi testamentum, &

Digitized by Google

Marculfus lib. 2. for. 17. Perpetuus Turonensis Episcopus in testamento suo, à D. Luca Acherio edito, illud sua *manu scripsum & subscriptum*, non etiam signatum scribit, tametsi *claudendam* innuat, cum *aperiendum* coram Presbyteris & Diaconibus statuat. Signum tamen à subscriptione distinguit Concilium Toletanum X. cap. 4. *Scriptis professionem suam faciat a se, aut Signo, aut subscriptione notatam.* Ubi *Signum* est, quod *parafum* dicimus, *subscriptio* vero nominis descriptio. [Eadem distinctio occurrit in lib. 6. Capitul. n. 416. *Scripturæ quæ ... conditoris vel testium fuerint Signis aut subscriptionibus roboratæ, omni habeantur stabiles firmitate.*] Neque aliud sonat *Signum* in veteri Charta Securitatis plenariæ, exarata sub Justiniano Ravennæ, apud Brissonium lib. 6. Formul. *Et ipse eadem manu propria Signum impresserit, testesque, ut subscriberent conrogaverit, &c.* Et infra: *Hanc plenariam securitatem ... scribendam dictavi, in qua pro ignorantia literarum subter Signum feci, autoritateque roboratam præsentibus testibus atuli subscribendam, &c.* Ubi *Signum* nihil aliud est quam *Parafus*, distinguiturque à *subscriptione*, seu nominis proprii descriptione.

Sed missa Salmasii sententiâ de horum vocabulorum & in infima Latinitate notione, quidam existimant signorum nomenclatura donari cœpisse ejusmodi subscriptiones, quod Christiani ad majoris firmitatis argumentum, nominum suorum subscriptionibus *Crucis Signum* præscriberent, quod nude *Signum* vocabant, ut *signare*, signum crucis effingere: Unde Remigius Episcopus *Signat* primo testamentum, hoc est, *Signum* sanctæ Crucis exarat, deinde *subscribis*. Apud nos vero *Subscriptio* præcedit, *Signum* subsequitur: & in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 5. §. 1. 12. 15. 17. *Signum & subscriptio* semper junguntur, & à se invicem diversa esse innuuntur. Sane Christianos non alio signo subscripsisse, quam Crucis, probant vetustissimæ Tabulæ, uti in V. *Crux* observavimus: quod innuere videtur hæc supra allata formula, *in qua pro ignorantia literarum subter Signum feci*, quæ in alia Charta ex Tabulario Casauriensi, cujus meminimus in Dissert. 14. ad Joinvillam pag. 230. ita concipitur: *Et propter ignorantiam literarum Sigum S. Crucis feci.* Quid vero cum *Signo* ascriberetur, docet eadem Charta Ravennensis sub finem: *Signum isti Gratiani V. S. Subdiaconi literas nescientem, & alia manu fit ... scripto.* Et infra, ita Notarius: *Huic plenaria securitati, sicut superius legitur, de perceptam omnem ter ... præsente Signum fecit, & ei relictum est. Testis subscripsi* Quæ certe verba Crucis signo descripto subdi, licet passim observare. [Vide Mabill. Diplom. p. 170. & 634.]

¶ SIGNUM LEVARE, Sigillum solvere, ut videtur, Gall. *Lever le scellé.* Consuet. Furnenses ex Tabul. S. Audomari: *Sed præterea quilibet plegius fugitivi, qui Signum levaverit, vel levari fecerit, nisi per necessitatem, ... emendabit Comiti 60. libr.* Vide supra *Sigillum* 1.

3. SIGNUM, Limes, terminus, finis, *Borne.* Lex Wisigoth. lib. 10. tit. 3. §. 3. *Quotiescumque de terminis fuerit orta contentio, Signa, quæ antiquitus constituta sunt, oportet inquiri, id est, aggeres terræ sive arcas, quas propter fines fundorum apparuerit fuisse constructas: lapides etiam, quos propter indicia terminorum sculptos constiterit esse defixos: si hæc Signa defuerint, &c.* Adde §. 2. & Legem Bajwar. tit. 11. cap. 1. 2. 3. &c. Vide *Procxorius* & *Wiffa.*

¶ 4. SIGNUM, Insigne, *Marque d'honneur*, nostris. Conc. Hispal. inter Hispan. tom. 4. pag. 12. *Nec* (clerici) *gestant Signa doctorum, sed birreta.* Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 226. *Et ut fidem darent suis fictitiis, detraxit de collis quorumdam Signa Regis, scilicet collaria, de cætero Signum tale minime deferendum. Detraxit insuper de brachiis domicellorum Signa crescentium, & abjecit.* Hinc

¶ SIGNUM, pro Gentilitium insigne. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1366. to. 4. Ordinat. pag. 676. *Qui nuntius seu nuntii, poterunt deferre baculos cum Signis regiis & Universitatis predicte.*

5. SIGNUM, Milliare, σημεῖον, in Hist. Miscella in Mauricio Imp. an. 5. *At vero duces exercitus obviam venerunt ei cum bandis, duobus Signis.*

6. SIGNUM SERVITIUM. *Vassalli, seu Homines de Signo servitio*, vel *de Signo & servitio*, qui nostris *Consuetudinarii*, seu *Coustumiers*, qui servitium domino debent. Eximinus Petri de Salanova Justitia Aragonum: *Si aliqui sunt terras tenentes in aliquo loco, qui terras tenentes sunt de Signo servitio, dubitatur, in quibus tenentur contribuere cum aliis de Signo servitio illius loci, ubi sunt terras tenentes, &c.* Vitalis Oscensis Episcopus: *Sicut quidam infanciones, sicut quidam homines Signa servitii, &c.* Michaël *del Molino* in v. *Dominus*: *Domini locorum, qui non sunt Ecclesiæ, possunt vassallos suos de Signo servitio bene vel male tractare pro libito voluntatis, & bona eis auferre, etiam fuit necare, remota omni appellatione: & in eis dominus Rex non potest se intromittere.* Mox addit: *Secus est in dominiis locorum, quæ sunt Ecclesiæ, Ordinis, aut Religionis*, quibus id non licet: deinde rationes disparitatis affert, quas vide, si lubet. Idem in v. *Vassallus*: *Vassalli quidam sunt simplices, alii de Signo servitio. Vassallus simplex proprie dicitur ille, qui in alterius villa moratur, quicumque sit, sive ab eo stipendium recipiat, sive non: & talis vassallus pro domino potest facere testimonium. Vassallus autem Signi servitii dicitur ille, qui in alterius villa sedet, & ille exactiones & tributa facit.* Fori Oscæ Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1247. fol. 12. *Si dominus alicujus villæ habet probare aliquid contra aliquem, non potest, nec debet, in ipsa villa, ubi ipse est dominus, dare suos commensales in testes, nec aliquos de suo Signo, aut honore, &c.* Fol. 25. & 33. *Infantio, si occideris hominem Signi Regis, &c.* Fol. 26. *Plures sunt Signi Regis, qui habent hæreditates suas & domos in diversis locis, &c.* Fol. 36. *Homines servitii, sive Signi Regis.* Et fol. 7. *Homines de servitio Regis. Hereditates Signi Regis*, in Observantiis Regni Arag. lib. 6. de Privilegiis Militum §. 4. lib. 9. de Salva infantion. §. 6. *Sive illi homines fuerint de Signo Regis, vel alterius nobilis*, lib. 2. de Foro competenti §. 24. Vide Foros Aragon. fol. 97. 128. 129. 131. 145. 266. &c.

7. SIGNUM, Compendium literæ: cujusmodi fuit ars eorum, qui *notis* scribebant. Glossæ Græc. Lat. Σημεῖον, *Signum.* Σημειογράφος, *Notarius.* S. Hieronymus de Vitando suspecto contubernio: *Extemporalis est dictatio, & tanta ad lumen lucernulæ facilitate profusa, ut Notariorum manus lingua præcurreret, & Signa ad furta verborum volubilitas sermonum obrueret.* Vide Savaronem ad Sidonium lib. 9. Epist. 9. quem non exscribo.

8. SIGNUM, Campana, nola, Italis *Segno*, ut notat Pignorius, σήμαντρον, & σημαντήρ, Græcis scriptoribus: vide German. Patr. CP. in Hist. Eccl. initio, Nomocanonem edit. à Jo. Bapt. Cotelerio c. 409. &c. Lex Salica tit. 35. §. 2. *Si quis cervum domesticum Signum habentem, aut occiderit, aut furaverit.* Ubi *Signum* pro *nola* interpretatur Bignonius, [quod Eccardo non arridet: nec injuria; ibi enim

sermo est de cervo domestico, cui nota aliqua imprimebatur, ut dignosci posset, cum ad alios cervos alliciendos emittebatur, quos nolæ sonus exterruisset.] S. Eulogius in Apologet. *Basilicarum turres everteret, templorum arces dirueret, & excelsa pinnaculorum prosterneret, quæ Signorum gestamina erant ad Conventum Canonicum quotidie Christicolis innuendum.* Ericus Monachus de Miracul. S. Germani Autissiod. cap. 51. *Signa quoque Ecclesiæ interdum nullo sonante pulsantia, &c.* Eckehardus Junior de Casib. S. Galli c. 14. *Signumque cursim pulsantes, fratres advocant.* Cap. 16. *Abbate accito, Signum pulsatur ad Capitulum.* Joannes Monach. l. 1. Hist. Gaufredi Ducis Norman. *Pulsantur Signa, parietes Ecclesiarum cortinis & palliis adornantur.* Charta Ciudasvinthi Reg. Gothor. in Hispania æræ 684. apud *Tepez* in Chronico Ord. S. Bened. tom. 2. *Offerimus vasa altaris, ... Signum fusile aureum bonæ modulationis, demulcens auditum.* Utuntur passim scriptores, Gregorius Turon. in Vitis Patrum cap. 8. lib. 2. Hist. cap. 23. lib. 3. c. 15. Fortunatus l. 2. Poëm. 19. Eginhardus de Translat. SS. Marcellini & Petri lib. 3. cap. 15. Capitul. Caroli M. lib. 6. cap. 68. Concil. Foro-Jul. c. 13. Concil. Aquisgran. c. 145. Alcuinus Poëm. 130. Rupertus lib. 5. de Divin. offic. c. 29. Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. c. 5. & de Vita S. Galli cap. 26. Honorius Augustod. lib. 1. cap. 142. Ordericus Vitalis lib. 3. pag. 487. l. 10. p. 782. lib. 12. pag. 855. Ethelwlfus in Abbatibus Lindisfarnensibus cap. 20. Vita S. Leutfredi num. 19. Helgaudus in Roberto Rege p. 74. S. Anselmus lib. 3. Epist. 20. Hugo Flaviniac. p. 122. 158. 167. 265. 268 Petrus Venerab. l. 1. de Miracul. cap. 17. Gaufridus Grossus in Vita S. Bernardi Abb. Tironensis, W. Thorn. in Chronico ann. 1086. Chronicon Fontanellense cap. 9. 16. Chronicon Montis S. Michaëlis ann. 1131. Monasticon Anglic. to. 1. pag. 32. &c. Ita Franci nostri vocem *Seint* usurparunt. Le Roman *de Garin*:

Et la Roine mult grant joie li fist,
Li Seint sonnerent tout contreval Paris,
Nez Dex tonant ni poit on aoir.

Alibi:

De la cité est issus Anseïs,
Sonnent les cloches & Seint parmi la cit,
Procession on fait au fil Garin.

Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Sonnent li Seint par toute la contrée.

Le Roman *de Parise la Duchesse* MS.

Les Clers & les Prevoires à fez trestout mander,
A grand procession sont au devant alé,
Et ont fait les Sains de la vile souer.

Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regii ann. 1350. cap. de Obsequiis Regis: *Pour la peine & salaire de plusieurs valets pour faire sonner les Seints de ladite Eglise.* [Testam. Johannis *Lessillé* ann. 1382. apud Menag. Hist. Sabol. pag. 390. *Afin que ledit secretain & ses successeurs soient tenus à sonner les Sains, quant l'on fera l'anniversaire pour nous en ladite Eglise. Sins*, apud Beslium in Comit. Pictav. pag. 63.] Adde Chartam Gallicam in Monastico Anglic. to. 1. p. 349. & aliam in Additamentis ad Matth. Paris p. 170.

¶ SIGNUS, Eadem notione, in Testam. S. Rudesindi an. 978. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 184. Vide *Frontale*.

☞ Cum ecclesia alteri subjiciebatur, campanam aliquando ceu subjectionis argumentum ex minori in majorem ecclesiam inferebant, ut colligitur ex Charta an. 1060. in Tabular. S. Victoris Massil. *Facimus guirpitionem sancto Victori Massiliensi & sancto Genesi in territorio de Dromone, qui est obedientia ejusdem S. Victoris .... & propter hoc recepimus unum de majoribus Signis de ipsa obedientia ad honorem de nostra ecclesia.*

9. SIGNUM, apud Monachos, dicebatur forma quædam manu aut digitis res quaslibet, & quæ haberent in mente, vel petere deberent, designandi. Nam cum perpetuum fere silentium observaretur in Monasteriis, & loqui rarissime Monachis liceret in Ecclesia, dormitorio, refectorio, coquina, aliisque claustri officinis; sed & ne vel unam antiphonam aut responsorium, vel aliquid aliud tale absque libro nominare, unde forte σιωπῶντες κήρυκες dicuntur Gregorio Nazianzeno orat. 12. qui scilicet, ut infra ait, σιωπὴν λόγου longe τιμιωτέραν observabant, instruebantur novitii, si quidpiam petere aut dicere necesse haberent, id signis innuere, & *manu loquaci*, ut ait Petronius, seu *linguosis digitis*, ut Senator lib. 4. Epist. 51. complicatis nimirum diversimode, aut expansis digitis indicare. Udalricus lib. 3. Consuet. cap. 3. *Opus quoque habet, ut Signa diligenter addiscat, quibus tacens quoquo modo loquatur: quia postquam adunatus fuerit ad conventum, licet ei rarissime loqui, & tales in claustro officinæ sunt, in quibus traditum est à patribus nostris & præfixum, ut perpetuum silentium teneatur, in Ecclesia, dormitorio, refectorio, & coquina regulari. In his singulis tam in die quam in nocte, si vel unum verbum quoque audiente loquitur, non facile veniam absque judicio meretur, &c.* Guigo II. Prior Cartusiensis in Statutis ejusdem Ordin. cap. 45. *In qualibet autem constituti obedientia, cum prælato sibi possunt de necessariis loqui fratres, petita per Signum licentia, habent enim Signa pleraque rusticana, & ab omni facetia vel lascivia aliena, per quæ de his, quæ ad sua pertinent officia rebus vel instrumentis possunt ad invicem commemorari.* Joan. Monachus lib. 1. Vitæ S. Odonis Cluniacensis Abbat. *Est & alius inter eos taciturnitatis modus. In competentibus namque horis nemo intra claustra ejusdem Monasterii audebat loqui, nec se cum alio fratre jungere .... Quoties necessitas ad exposcendum res instabat, toties diversa Signa invicem faciebant, ad perficienda, quæ vellent, quas puto Grammatici digitorum & oculorum notas vocare consueverunt. Adeo nempe inter eos excreverat ordo iste, ut puto, si sine officio linguæ essent, ad omnia necessaria significanda, sufficere possent Signa ipsa.* Infra: *Affuit nox, & ecce quidam de pueris Signo secessum naturæ petiit.* Ratbertus de Casib. S. Galli c. 11. *Cochlearium sibi afferri Signo fecit.* Mox: *Surgere autem Signo jussus, ut mos loci erat, &c.* Cæsarius lib. 1. de Miracul. cap. 6. *Die quadam, cum ei unus Monachorum de Confessione Signum faceret, &c.* Concil. apud Castrum Guntheri an. 1231. c. 24. *Abbates provideant, quod Monachi sibi subditi sui sciant Signa facere.* Hinc Joannes Sarisberiensis in Euthetico ad Policraticon:

Si jubet, ut taceat, statua taciturnior esto,
Nec redimas Signis verba negata tibi.

SIGNARE, *Signum facere*, pro Signis aliquid petere aut innuere, apud Cæsarium Heisterb. lib. 2. cap. 22. lib. 3. c. 14. 24. 51. lib. 4. c. 6. lib. 8. cap. 17. lib. 11. c. 36. ut

RESIGNARE, pro *Signis* respondere loquenti per signa, lib. 8. cap. 96. Ita

SIGNIFICARE, Idem quod *Signare*, usurpant non semel Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 75. 79. 84. 90. Angelrannus in Miraculis S. Richarii Abbatis Centulensis n. 4.

Sed nondum fuerat, quia tempus & hora loquendi,
Astanti turba certatim Significare
Cœpimus, ascendant, rapiant, secumque reducant.

Statuta Ord. de Sempringham p. 734. *Minuti caveant, ne mutuo inordinata Significent, vel loquantur.* Occurrit ibi non semel.

Ejusmodi signorum species varias, à Monachis observandas, pluribus tradit idem Udalricus lib. 2. cap. 4. Sed cum eæ potissimum spectent, quæ ad solum victum indicandum pertinent, longeque plures describantur in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. præstat hoc loco caput integrum exhibere, quod est 25.

De his, quæ ad divinum maxime pertinent officium.

Pro signo generali libri, extende manum, & move, sicut folium moveri solet.

Pro signo Missalis, generali signo præmisso, hoc adde, ut facias signum crucis.

Pro signo textus Evangelii, hoc adde, ut in fronte facias signum crucis.

Pro signo textus Epistolaris, hoc adde, ut in pectore facias signum crucis.

Pro signo Lectionis, manui vel pectori digitum impinge, & paululum attractum fac resilire, quasi qui ceram à candela legentis super folium labefactatum labore unguium expungit.

Pro signo Responsorii, articulo indicis pollicem suppone, & ita fac eum resilire.

Pro signo Antiphonæ, vel versus Responsorii, articulo minimi digiti pollicem suppone, & ita fac resilire.

Pro signo Alleluya, leva manum, & summitates digitorum inflexas, quasi ad volandum, move, propter Angelos, quia eorum Cantus dicitur.

Pro signo Sequentiæ, leva manum inclinatam à pectore, eam amovendo inverte, ita ut quæ prius erat sursum, sit deorsum.

Pro signo Tractus, trahe manum per ventrem da deorsum, quia longum significat, & contra os applica manum, quia cantum significas.

Pro signo Libri, in quo legitur ad Nocturnos, præmisso generali signo, & libri, & lectionis, adde, ut manum ponas ad maxillam.

Pro signo Antiphonarii, præmisso signo libri, adde, ut pollicem inflectas, propter incurvationes notularum, neumas, quæ ita sunt inflexa.

Pro signo Regulæ adde ut capillum super aurem pendentem cum duobus digitis apprehendas.

Pro signo Hymnaris, adde, ut pollicem & digitum ei proximum proferas, summitatibus eorum junctis, quia præsens tempus, vel quod primum est significant.

Pro signo Psalterii, adde ut cavam manum ponas in capite propter similitudinem coronæ, quam Rex portare solet.

Pro iis, quæ ad victum pertinent.

Pro signo panis, fac circulum cum pollice, & his duobus digitis, qui sequuntur.

Pro signo panis, qui aqua coquitur, adde, ut interiora unius manus super exteriora alterius ponas, & ita superiorem manum, quasi ungendo, vel imbuendo, circumferas.

Pro signo panis, qui vulgariter Turta appellatur, adde, ut crucem per medium palmæ facias, quia hic panis sic dividi solet.

Pro signo dimidii panis, unius manus pollicem cum sequenti digito inflecte, quasi dimidium facias circulum.

Pro signo fabarum, primo pollicis articulo sequentis digiti summitatem suppone, & ita fac pollicem eminere.

Pro signo milii, fac gyrum cum digito, quia sic movetur cum cochleari in olla.

Pro signo pulmenti oleribus confecti, trahe digitum super alterum digitum, quasi qui coquendas incidat herbas.

Pro signo generali piscium, simila cum manu motionem caudæ piscis in aqua. Udalric.

Pro signo sepiarum, divide omnes digitos ad invicem, & ita eos commove. Udalric.

Pro signo anguillæ, conclude utramque manum, quasi qui tenet & premit anguillam labentem. Udalric.

Pro signo lampredæ, simila cum digito in maxilla punctos, quos lampreda super oculos habet.

Pro signo salmonis, adde, ut de pollice & indice circulum faciens oculo dextro circumponas.

Pro signo lucii, adde, ut cum manu superficiem nasi complanes: quia hic piscis longum rostrum habet.

Pro signo tructæ, hoc adde, ut de supercilio ad supercilium trahas, quia est signum feminæ, quia & tructa feminino genere pronuntiatur. Vide Udalric.

Pro signo crispellarum, cum pugno accipe crines, quasi volens eos facere crispos. Udalric.

Pro signo casei, utramque manum conjunge per obliquum, quasi qui caseum premit. Udalric.

Pro signo flatonum, præmisso signo panis & casei; unius manus omnes digitos inflecte, & ita manu cava in superficie alterius manus pone. Udalric.

Pro signo rusellarum, (rufrolarum Udalric.*) præmisso signo panis, simila cum duobus digitis involutiones, quæ in eis facta sunt.*

Pro signo lactis, minimum digitum labiis impinge, pro eo, quod sugit infans. Udalric.

Pro signo mellis, paulisper linguam fac apparere, & digitos applica, quasi lambere velis. Udalric.

Pro signo vini, digitum inflecte, ita labiis adjunge. Udalric.

Pro signo aquæ, omnes digitos conjunge, & per obliquum move. Udalric.

Pro signo aceti, frica cum digito guttur, quia in gutture sentitur.

Pro signo pomorum, maxime pyri vel mali, pollicem cum aliis digitis conclude.

Pro signo cerasearum, adde, ut digitum subtus oculum ponas. Udalric.

Pro signo porri erudi, pollicem & digitum ei proximum simul conjunctos extende. Udalric.

Pro signo alii, seu tasæ, extende digitum contra buccam paululum apertam, propter odorem, qui sentitur en illis. Udalric.

Pro signo sinapis, articulo anteriori minimi digiti pollicem suppone. Udalric.

Pro signo ciphi, tres digitos aliquantulum inflecte, & sursum tene.

Pro signo scutellæ, manum latius extende. Udalric.

Pro signo justæ, inclina manum cavam deorsum.

Pro signo phialæ vitreæ, præmisso signo ciphi, adde, ut duos digitos circa oculos ponas. Udalric.

Pro signo cappæ, tene oram ejus cum tribus digitis, i. est, minimo & duobus sequentibus tene.

Pro signo superpellicii, cum eisdem digitis manicam ejus tene.

Pro signo mantelli seu pellium, oram eorum tene.

Pro signo pellicii, omnes unius manus digitos expande, & ita in pectore positos contrahe, quasi qui lanam constringit.

Pro signo camisiæ, manicam ejus tene.

Pro signo femoralium, adde, ut manum in femore de deorsum, quasi qui se femoralibus vestit. Udalric.

Pro signo caligarum, tene, & signum femoralium adde.

Pro signo coopertorii, fac idem signum, quod est pellicii, & adde, ut manum in brachio de deorsum trahas, quasi qui se coopertorio tegit.

Pro signo capitalic seu pulvinaris, leva manum, & summitates digitorum inflexas, quasi ad volandum move, postea pone ad maxillam, sicut dormiens solet.

Pro signo corrigia, digitum digito circumfer, & de utroque latere confer digitos utriusque manus, quasi qui se corrigia cingit.

Pro signo tinguli femoralium.

Pro signo metalli, cum pugno pugnum pertunto.

Pro signo cultelli, trahe manum per medium palma.

Pro signo vagina cultelli, summitatem unius manus in altera manu depone, quasi cultellum mitras in vagina.

Pro signo acus, signo metalli pramisso, simila quasi in una manu acum teneas, & filum in altera, & mittere velis filum per foramen acus.

Pro signo fili, digitum digito circumfer, & simila quasi mittere velis filum per foramen acus.

Pro signo grafii, pramisso signo metalli, extenso pollice cum indice simila scribentem.

Pro signo tabularum, manus ambas complita, & ita disjunge, quasi aperiens tabulas.

Pro signo pectinis, tres digitos per capillos trahe, quasi qui se pectit.

Pro signo Angeli, fac idem signum, quod pro Alleluia.

Pro signo Apostoli, trahe dexteram deorsum de dextro latere in sinistrum, pro pallio, quo Archiepiscopi utuntur.

Idem signum est Episcopi.

Pro signo Martyris, impone dexteram cervici, quasi aliquid incidere velis.

Pro signo Confessoris, si Episcopus est, fac idem signum, quod pro Apostolo: si Abbas est, fac signum regula, capillum comprehendendo.

Pro signo sacra Virginis, fac signum femina.

Pro signo festivitatis, fac primo signum lectionis, & profer omnes digitos utriusque manus.

Pro signo Abbatis, capillum super aurem pendentem cum duobus digitis apprehende.

Pro signo Monachi, cum manu capillum tene.

Pro signo Clerici, digitum circumfer auri.

Pro signo Canonici regularis, cum pollice & indice simila volentem cum lingua camisia pectus suum firmare.

Pro signo Laici, mentum tere cum maxilla.

Pro signo Prioris, simila cum pollice & indice skillam pulsare.

Pro signo Majoris, adde, ut manum extendas, quod semper aliquid magnum significat.

Pro signo Minoris, extende minimum digitum, quod semper parvum significat.

Pro signo Custodis Ecclesia, cum manu simila campanam sonare.

Pro signo Armarii & Pracentoris, interiorem superficiem manus leva, & move, quasi innuens, ut aqualiter cantetur.

Pro signo Magistri Novitiorum, trahe manum obliquam per capillos contra frontem, quod est signum novitii, & digitum pollici proximum pone subtus oculum, quod est signum videndi.

Pro signo Magistri puerorum, admove minimum digitum labiis, & adde signum videndi.

Pro signo Camerarii, simila denarios numerare pramisso signo Canonici.

Pro signo Cellerarii, simila in manu clavem tenere, & quasi seram infixam evertere.

Pro signo Ortolani, digitum inflecte, sicut qui rastrum dextra [de terra] *trahit.*

Pro signo Eleemosynarii, trahe manum dextro humero in sinistrum latus, sic enim pera solet à pauperibus portari.

Pro signo Infirmarii, pone manum contra pectus, & adde signum videndi.

Pro signo Refectorarii, fac idem signum refectionis.

Pro signo Granatii, simila cum ambabus manibus quasi connexis, quasi alicui vasi velis annonam infundere.

Pro signo senis, trahe manum directam per capillos contra aurem.

Pro signo pueri, admove minimum digitum labiis.

Pro signo compatriota, vel consanguinei, tene manum contra faciem, & medium digitum naso impone, propter sanguinem, qui inde fluere solet.

Pro signo loquendi, contra os tene manum, & ita eam move.

Pro signo tacendi, super os clausum digitum po[ne].

Pro signo audiendi, tene digitum contra aurem.

Pro signo nesciendi, cum digito terge labia.

Pro signo osculandi, indicem labiis appone.

Pro signo vestiendi, cum pollice & digito sequente vestem in pectore apprehendens trahe deorsum.

Pro signo exuendi, trahe sursum.

Pro signo comedendi, cum pollice & indice simila comedentem.

Pro signo bibendi, digitum inflexum labiis admove.

Pro signo annuendi, leva manum moderate, & move, non inversam, sed ut exterior superficies sit sursum.

Pro signo negandi, summitatem medii digiti pollici subpone, & ita fac resilire.

Pro signo minuendi, cum pollice & medio digito percute in brachio, quasi qui minuit.

Pro signo videndi, digitum pollici proximum pone subtus oculum.

Pro signo lavandi pedes, ambarum manuum interiora ad invicem converso, & ita superioris manus summitates paululum move.

Pro signo boni, pone pollicem in maxilla, & alios digitos in alia, & fac eos in mento blande collabi.

Pro signo mali, digitis in facie sparsim positis, simila unguem avis aliquid lacerando attrahentis.

Pro cujusque rei, qua jam facta sit, tene manum aqualiter contra pectus, & interior pars manus sit sursum versa, & ita eam adhuc plus a pectore sursum move. Hactenus liber Ordinis S. Victoris Paris. dicto capite. Rursum c. 22. de iisdem signis: *Signa etiam, quibus tunc necesse fuerit, in silentio, quod opus est, exprimere, &c.* Adde [S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. à cap. 6. ad cap. 26. editas in vet. Discipl. Monast.] & Julianum Warnerium in Comment. ad Regulam S. Benedicti.

De ejusmodi apud veteres etiam usitatis digitorum signis multa congesserunt Rabanus Maurus de Computo cap. 6. Hugo à Porta lib. 1. de Furtivis litterarum notis cap. 11. Cælius Rhodiginus lib. 23. c. 11. Fredericus Morellus ad Nicolaum Artabasdam: novissime vero & copiose non modo de veterum, sed & de monachorum signis, Haeftenus lib. 6. Disq. Monast. tract. 3. disq. 11. Vide præterea Fridericum II. Imp. lib. 2. de Venat. cap. 42.

SIGNUM IN FRONTE *& in facie furis ponere*, στιγματίζειν, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 24. §. 54. Charta Henrici Imp. an. 1023. in Chronico Laurisham. *Illi, qui hujus audacia & invasionis dux & princeps fuerit, tollantur capilli & corium; & insuper in utraque maxilla ferro, ad hoc facto etiam candenti, bene caraxetur & comburatur.... Si autem ibi occiditur, omnes, qui hujus homicidii vel invasionis participes sunt, cute & capillis perditis, supradicta combustione signentur,* Vide Caium Instit. lib. 2. tit. 1. Id vetitum

Google

veritum Constitutione Constantini M. l. 17. Cod. de Pœnis.

SIGNUM DE CORIO equi inventi ac mortui *conservare, ut cum venerit certus dominus, habeat quod ei respondeat:* in Lege Longob. lib. 1. tit. 23. §. 1.

¶ SIGNUM VERI dicitur Purgationis genus per ferrum candens. Vide supra *Spersiern* & *Ferrum candens*, col. 395.

10. SIGNUM, Clamor militaris, inclamari solitus ab eo, qui *signum* seu vexillum militare in acie præferebat. Interdum nude, ut apud Gilonem Parisiensem lib. 4. Viæ Hierosol. interdum cum alicujus alterius vocis adjunctione, ut *Signum militare, Signum clamoris, Signum bellicum, Signum exclamationis, Signum castrorum*, locis auctorum indicatis in Dissertat. 11. ad Joinvillam. [Tertull. adv. Judæos cap. 9. *Scilicet vagitu ad arma esset convocaturus infans & Signum belli, non tuba, sed crepitacillo daturus.*] Chronicon Senoniense lib. 3. c. 16. *Alemanni vero sua Signa fortiter inclamantes; viriliter, sicut moris est eorum, Francis resistentes, &c.* Ordericus Vitalis lib. 12. p. 855. *Et insectantibus callide mixti Signum triumphantium vociferati sunt.* Willebrandus ab Oldenborg in Itiner. Terræ sanctæ: *Venimus Naversam, quod est castrum optimum, ... à quo Rex ipse Signum suum Naversa solet proclamare.* Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Vienne escrie l'Auseigne S. Morit.

Alibi:

François escrient Monjoie S. Denis,
Et Viennois l'Auseigne S. Moris.
Et Hernauz crie Biaulaude & Ay.
Geneures escrie Olivier li gentis.

Le Roman *de Rou* MS.

A grant voix crient, Diex aïe,
L'Enseigne an Duc de Normendie.

Alibi:

Normant escrient, Diex aïe,
L'Enseigne au Duc de Normendie.

Vide *Vexillum*, & quæ annotamus in Dissert. 11. ad Joinvillam pag. 304.

11. SIGNUM. Chronicon Besuense pag. 618: *Ut donum istud teneretur, uxor Theoderici inde pro Signo habuit unum annulum de auro; & Richardus filius ejus unum cyphum de refectorio.* Pag. 621. *Et Dom. Odilo Monachus noster, qui nunc regebat obedientiam, dedit ei pro Signo medietatem eminæ frumenti, &c.* Pag. 627. *Et pro Signo dedit illis duobus fratribus Wido Monachus, qui Pauliacum tenebat, undecim solidos nummorum.* Adde p. 630. ubi *signum* dicitur, quidquid datur iis, qui venditionem vel donationem ab altero factam approbant, in consensus ab iis præstiti notam. Vetus Charta apud Mabillonium to. 5. Vitarum SS. Ord. S. Bened. p. 765. *Qui videlicet Gausbertus dedit ei duo paria pellium vulpinarum, ut si forte, ut fit, prædictus confirmator paterni beneficii oblivioni tradiderit, hanc concessionem se fecisse, sint pro intersignio pelles illæ.*

¶ 12. SIGNUM, Symbolum seu tessera, ut videtur, quæ præbendario datur, ut quod illi competit percipiat. Epitome Constitut. Eccles. Valent. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 168. *Nemo ex habentibus Signa laudabilis eleemosynæ sedis possit cessionare alteri Signum aliquod, ne lites inde suboriantur, & procuratori solventi Signa perturbationis occasio fiat.... Non possint dari concedive similes licentiæ ad recuperandum Signa pro absentibus à civitate alibi commorantibus nisi per omnes de capitulo, nemine contradicente. Quoties vacaverit Signum aliquod laudabilis eleemosynæ, illud conferri non possit, nisi elapsis quatuor mensibus à die vacationis computandis. Procuratores eleemosynæ non solvant Signa aliqua, nisi bursario eleemosynæ in pecunia numerata.* Vide *Metallus*.

¶ 13. SIGNUM, *Scopus ictibus petendus.* Glossar. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 8. ex Hist. Palæst. *Alios miserunt ad Signum & sagittabant eos.* S. Lucas in Evang. cap. 2. 34. *Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel: & in Signum, cui contradicetur.* Græc. Καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. Gloss. Lat. Græc. *Signum*, Σημεῖον, ὁ σκοπός.

14. SIGNUM SALOMONIS, Frutex in montibus nascens, Græcis, πολυγόνατον, dictus, herbariis, *sigillum Salomonis*. Vide Ruellium lib. 3. de Natura stirpium cap. 79.

15. SIGNUM SALOMONIS. Michael Scotus de Physionomia c. 19. *Nato infante, si visitetur à persona Signum Salomonis habente, ante nonum diem puer moritur penitus in brevi. Si etiam prægnans supertranseat Signum Salomonis, abortitur cito.* Le Roman *d'Alixandres* MS.

Toute li est honors & pros,
De sa biauté moy que chaut,
Sa biauté anoi li san haut,
Si saura elle maugré mien,
Je ne lau voi retenir rien,
No tenir nou voir ce ne fais mon;
S'il avoit le Sant Salomon,
Et sa nasture en lui aust,
Tant nus que nuls que plus ne peust,
De biauté mettre en son cor umain.

SIGOLTARIUM. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. c. 24. *Cum autem ipsa festivitate Paschali ... Alasatiensi illo Sigoltario se indulsisset, & simul cum illo fortiori falerno cujusdam venustissimæ feminæ vultus & meretricios gestus (heu!) nimis enerviter in se pertraxisset, &c.* Quo verbo videtur innui *vinum Alsaticum*, quod *Rhenanum* vulgo appellamus.

¶ SIGONA, Sequana, *la Seine*. Vita S. Richardi Regis Anglo-Sax. to. 2. Febr. p. 76. *In ripa fluminis quod nuncupatur Sigona, juxta urbem quæ vocatur Rotum.*

¶ SIGULA, ut *Sigalum*. Vide in hac voce.

¶ SIGULUS, pro *Sigusius*. Vide *Pactum*, col. 10.

SIGUSIUS. Vide *Canis segusius*, col. 162.

SIHORAARMEN. Sanctus Augustinus Epist. 178. *Sicut enim Græca lingua, quod est Homusion* [ὁμοούσιον] *una dicitur vel creditur à fidelibus Trinitatis omnino substantia, sic una rogatur, ut misereatur, à cunctis Latinis & Barbaris unius Dei natura, ut à laudibus Dei unius, nec ipsa lingua Barbara sit ullatenus aliena. Latine enim dicitur, Domine miserere; Græce,* Κύριε ἐλέησον. *Sola ergo hæc misericordia ab ipso uno Deo Patre, Filio, & Spiritu sancto lingua debet Hebræa vel Græca, aut ipsa ad postremum postulari Latina, non autem & Barbara. Si enim licet dicere non solum Barbaris lingua sua, sed etiam Romanis, Siboraarmen, quod interpretatur, Domine miserere; cur non liceret in Conciliis Patrum in ipsa terra Græcorum, unde ubique destinata est fides, lingua propria Homusion* [ὁμοούσιον] *confiteri, quod est Patris, Filii, & Spiritus sancti una substantia?* Ubi pro *Siboraarmen*, legendum existimat Stephanus Stephanius in Notis ad Saxonem Grammaticum p. 219. *thig for barmen*, addita voce *herre*, quæ ab imperito Librario omissa fuit: ut sic plane legatur; *Her thig forbarme*, pro *Herre forbarme thig*. Hæc enim lingua, subdit ille, Gothica est, quam Augustinus Barbaram indigitat, eumque capta Roma didicisse ad oram libri Erasmus ascripsit. At vetus Cod. MS. ut est annotatum manu Rigaltii

ad oram Augustini, qui illius fuit, *Fhrota armes* præfert.

☞ Quæ ultima Rigaltii lectio cæteris præferenda videtur viris doctissimis, modo pro *Fhrota* emendes *Throta*, quod antiquissimis Danis, Gothis, Alamannis & Islandiæ incolis etiamnum Deum significat. Legendum itaque est *Throta armes* quod *Domine miserere* sonat; ab *Armen*, misereri, ut ex Evangel. Goth. probat Schilterus, ubi Matth. cap. 10. v. 48. legitur, *Armai mik*, pro *Miserere mei*. Hunc consule in Gloss. Teuton. p. 58. Monendum obiter hanc epistolam Vigilio Tapsensi non ex levi conjectura à nostris Operum S. Augustini Editoribus adscribi.

SIIPARIUM, pro *Typarium*. Vide in hac voce.

SIKERBORGH, apud Scotos dicitur cautio, quam actor coram judice interponit de accusatione sua, vel de lite prosequenda. Quoniam Attachiamenta c. 1. *Attachiamenta sunt principium & origo placitorum de Wrang & Ualanch, & aliorum, quæ prosecuta sunt per Sikerborgh*. Vide *Saccaber*.

SIKETTUS. Vide *Sica*.

¶ SILÆ, Galeæ, sic dictæ quod introrsum apertæ & repandæ essent, ab eorum similitudine qui repando sunt naso, id est sursum versus sublato. Festus: *Silus appellatur naso sursum versus repando: unde galea quoque à similitudine Sila dicebantur.*

¶ SILANUM, Cloaca, eluvies. Gloss. Lat. Gr. *Silanum*, ὑδρίον. Leges municipales Mechlin. tit. 14. art. 24. *Per communem cloacam sive Silanum nemo ex vicinis, quibus jus in eum competit, aliam aquam præter cælestem, eamque sine sordibus aut aqua culinaria, aut si quid hujusmodi est, citra vicini consensum deducere potest.*

¶ SILATARIUS, πλανός, in Gloss. Lat. Gr. Sed legendum *Silatarus*. Vide Pontanum in Macrob. lib. 6. cap. 1.

¶ SILATUM *antiqui pro eo quod nunc jentaculum dicimus appellabant, quia jejuni vinum Sili conditum ante meridiem absorbebant*. Festus. Vide Salmas. ad Solin. pag. 1157. & 1158.

¶ SILAVE. Vide supra *Selave*.

SILEKREVER, Exactores, Danis, in Charta Waldemari Regis Daniæ an. 1326. apud Pontanum lib. 7. Rer. Danicar. p. 443.

¶ SILEMSIS, à Græco σύλληψις, Rhetoricæ figura Grammaticis nota. Epist. Gunzonis ad Augienses ann. 960. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 297. *Porro Silemsis per casuum mutationes non solum apud versificos, verum apud sine metris scribentes frequenter invenitur. Virgilius accusativum pro genitivo aut ablativo mirantur posuit:*

Sed Latagum saxo atque ingenti fragmine montis
Occupat os faciemque adversam.

Pro eo quod est occupat Latagum ore aut Latagi os.

SILENTIARE, Silentio involvere, premere, tacere. Stephanus III. PP. in Epist. de Revelat. S. Dionysii: *Sicut se nemo debet jactare de suis meritis, sic non debent opera Dei, quæ in illo per suos Sanctos fiunt, sine suis meritis Silentiare*. Ab eo hausit Hubertus in Vita Gudilæ Virg. cap. 3. *Sicut de suis meritis debet nemo se jactare, sic non debet quisquam ... opera Dei Silentiare*. Utitur & Dudo lib. 3. de Act. Norm. initio.

SILENTIARIUM, SILENTIARIUS. Vide in *Silentium*.

SILENTIUM, Conventus privatus, in quo disserrtationes de rebus publicis agebantur, unde & διάλεξις dicitur Zonaræ p. 146. Gallis *Conference*: sed præsertim de rebus Ecclesiasticis, unde κατηχητήριος λόγος definitur apud Nicetam in Man. lib. 7. n. 5. quod σιλέντιον vocavit Cinnamus pag. 316. [Σιλέντιον Anonymus Combefisianus in Alex. n. 1.] Landulphus Sagax l. 16. *Fecit Imperator Silentium, adducens Patriarcham, & jubens eorum recitari confessiones*. Idem de Leone: *Silentium contra sanctas ac venerabiles celebravit Iconas*. Lib. 23. *Facto Imperator Silentio, apud Magnauram, exposuit populo, quæ de se fuerant dicta*. Lib. 24. *Eirene Imperatrix Silentio in Triclinio Justiniani facto, prohibuit omnem, qui militaret, adhærere Stauratio*. Vide quæ notavimus ad Cinnam. pag. 493. ubi observavimus ex Juliano Antecess. *Silentium* & *Conventum* idem sonare: quod firmant præterea Excerpta ex Joanne Lido lib. περὶ ἀρχῶν πολιτικῶν. Ἔδοξε μὲν μηκέτι ἐπὶ ἀγορᾶς, ἀλλ᾽ ἐν τῷ Παλατίῳ τὴν βουλὴν συνάγεσθαι. Τὴν δὲ τοιαύτην σύνοδον Κομβέντον ἔθος Ῥωμαίοις καλεῖν, ἀντὶ τοῦ Συνέλευσιν. σιγῆς δὲ τοῖς πολλοῖς βιαζομένοις δεῖ. διὰ τοῦτο ἐκ τῆς περὶ τὴν σιγὴν σπουδῆς, (σιλέντιον δ᾽ αὐτὴν πατρίως καλοῦσι) Σιλεντιαρίους ἔφησαν ὀνομάζειν αὐτούς. Vide Henricum Valesium ad Eusebium lib. 4. de Vita Constantini cap. 29. & Gloss. med. Græcit. in Σιλέντιον.

SILENTIUM, Secretarium. *Silentium B. Petri Apostoli*, seu Secretarium Ecclesiæ S. Petri, apud Anastasium in Vita Stephani III. PP.

SILENTIARIUS, ἡσυχάστης, in Gl. Lat. Gr. *Qui Palatio vel alibi silentium indicit: & est nomen dignitatis*, inquit Ugutio: qui *admonere silentium jubetur*, ut loquitur Marcianus Capella lib. 7. qui ad cubiculum Principis excubias agit, caveteque, ne quodpiam murmur excitetur: Ἐπιστάτης τῆς ἀμφὶ τὸν βασιλέα σιγῆς, Agathiæ: εἰς τὴν ἡσυχίαν ὑπηρετοῦντες, Procopio lib. 2. de Bello Persico c. 21. Claudianus: *Sacroque adhibere silentia somno*. Horum munus indicat Anselmus Havelbergensis Episc. lib. 2. Dialogor. c. 1. ubi de collatione, ab eo habita cum Græcis Constantinopoli: *Convenientibus itaque pluribus sapientibus in vico, qui dicitur Pisanorum, juxta Ecclesiam A. Erinee, quæ lingua Latina sanctæ Pacis nuncupatur, positisque Silentiariis, sicut ibi mos est, & datis arbitris, & sedentibus Notariis, qui omnia, quæ hinc inde dicerentur, fideliter exciperent, &c.* Silentiarii porro erant plures; sed 30. ordinarii in 3. decurias divisi, quibus singulis præerat unus Decurio. Hinc titulus in Cod. Justin. *de Silentiariis & Decurionibus eorum*, qui in Theodosiano, *de Decurionibus & Silentiariis* inscribitur. Hi *Clarissimi*, l. 5. C. Just. d. tit. *Spectabiles*, l. 30. Cod. de Inoffic. testam. vocantur, θαυμασιώτατοι, in Concilio Calchedon. act. 1. pag. 60. 89. edit. 1618. *Silentiarius sacri Palatii*, in vet. Inscript. 1053. 10. *Silentiarius Augusti*, in Epistola Damasi PP. ad Acholium; *Imperialis Silentiarius*, apud Anastasium Bibl. in Stephano III. PP. p. 82. 83. *Schola devotissimorum Silentiariorum*, in l. 4. d. tit. Cod. Just. Horum proinde dignitas non omnino contemnenda, licet τῶν χαμαιζήλων fuisse dicat Zonaras, cum & horum opera in legationibus, & ad mandata perferenda uterentur Principes, quod ex laudatis scriptoribus colligitur, præterea ex Ambrosio orat. de Obitu Valentiniani, Philostorgio lib. 7. c. 7. Malcho in Byzanticis, Liberato Diac. c. 11. & aliis. Sed à Dorotheo doctr. 23. Silentiarii inter honoratiores Palatii dignitates reponuntur: & Theophylactus Simocatta lib. 8. c. 9. de quodam Theodoro: Σιλεντιαρίῳ δὲ οὗτος τῷ ἀξιώματι ἐπικέκληται. Anastasius, priusquam Imperatorium culmen fuisset consecutus, Silentiarii munus obierat. Sed & Gubazes, qui sub Justiniano ἐν τοῖς

σιλεντιαρίης ταττόμενος militaverat, Rex Lazorum factus, pristinæ dignitatis annorum decem stipendia, quæ sibi deberi aiebat, ex quo venisset in Colchidem, ab eodem Imperatore expetiit, adeo ut tanto fastigio minime indignam non arbitratus fuerit. *Primicerius Silentiariorum* occurrit in Concilio Calched. act. 10. p. 301. edit. 1618.

SILANTIARII præterea videntur ex loco Joannis Lydi laudato appellati, qui in *silentiis*, seu collationibus, vel etiam consistoriis Principum considebant, ac deliberabant, quomodo apud Hariulfum in Vita S. Angilberti cap. 1. usurpatur hæc vox: *Præfatus ergo Rex Carolus in tantam amicitiam eum tenuit, ut quocunque iret vel rediret, Dominum Angilbertum semper secum haberet, ... & hæc tanta dilectio adeo processit, ut eum secretorum conscium & primatem Capellanorum faceret: sibi quoque eundem Silentiarium statueret, ut in quo compererat prudentiæ altitudinem, ejus consilio componeret totius regni utilitatem.* Neque aliter intelligendus, ni fallor, Radulfus de Diceto, & ex eo Matth. Paris ann. 1171. *Instante tandem feria ante Pascha, in qua de consuetudine Romana Ecclesia solet Papa publice vel absolvere, vel excommunicare, quibusdam Domini Papa Silentiariis ad aures nuntiorum Regis perferentibus, devenit, quod Papa eodem die decreverat, in Regem Angliæ nominatim ... interdicti ferre sententiam.*

¶ SILENTIARII dicti etiam interdum urbis Consiliarii. Caffari Annal. Genuens. ad an. 1158. apud Murator. to. 6. col. 270. *Consules autem, civitatisque Silentiarii experti sæpius obsidentes quibus coercerentur obsessi, soldaderios, balistarios & archiferos tot ad civitatem conduxerunt, &c.*

¶ SILENTIARII, apud Senecam in Epist. 47. Servi nuncupantur, *qui in familia cæterorum servorum murmur cohibebant.* Horum meminit Salvianus de Gubernat. Dei lib. 4. p. 70. *Ad fugam servos non miseria tantum, sed etiam supplicia compellunt. Pavent quippe actores, pavent Silentiarios, pavent procuratores: prope ut inter istos omnes nullorum minus servi sint quam dominorum suorum: ab omnibus cæduntur, ab omnibus conteruntur.*

SILENTIARIUM, Locus, ubi *Silentiarii* stabant, primum & exterius cubiculum, quod Consistorio obversabatur. Landulphus Sagax lib. 16. & Anastas. in Hist. Eccl. *Occidant eos, habentes homines suos sibi cooperantes, Indos absconditos in Silentiario.* Quo loco Theophanes habet *εἰς τὸ σιλεντιαρίκιον*, p. 201. *Σιλεντιαρίκιον* eadem notione dixit Cyrillus Scythopolitanus, *εἰς τὸ λεγόμενον Σιλεντιαρίκιον φθάσαντας οἱ ἐπὶ τῶν θυρῶν Σιλεντιάριοι ἔνδον εἰσεδέξαντο*, *qui cum ad Silentiarium pervenissent, à Silentiariis ostiæ præpositis introducti sunt.*

IN SILENTIUM MITTI, Pœna Monastica. Regula Monialium B. Mariæ *Sepwell* in Anglia, ann. 1327. *Et pur ceo, que nous avons entendus, que une abusion est entre vous, que si une de vous soit mise en Silence pur sa culpe, elle ne deveroit lire, ne chanter, ne veer le Sacrement de la Messe, &c.*

SILERA, quæ & *nullis*, Guttæ, seu fluxionis, species, in Falconibus, apud Albertum M. lib. 23. de Animalib. cap. 18.

¶ SILERE, Locum non habere, in Cod. Theod. tit. 1. de Jure fisci leg. 3. *Jam calumnia privatorum eo falsem arceantur exemplo, quo justas fisci lites Silere præcipimus.*

SILFORI. Varie hæc vox effertur à scriptoribus. Anastasius in Nicolao I. PP. p. 221. *Et in ciborio Constantiniana basilica optimos de Sifori, & de fundato quatuor pannos appendit.* Leo Ostiensis lib. 1. c. 26.

Saricam insuper sericam de Silfori, cum auro & gemmis, &c. Anonymus Casinensis in Hist. Longob. c. 10. de Siconolfo Princ. Beneventano eamdem rem enarrans: *Abstulit de S. Benedicto ... spara par unum, sericamque sericam de Silfori cum auro & gemmis.* [*Filfori* editum apud Muratot. to. 2. p. 266. & *Sylphori*, ibidem pag. 366.] A *σίλφη* voce Græca vox videtur deducta, quæ Græcis *blattam* sonat, ut colligitur ex Glossis Latino-Græcis, & Græco-Latinis, ita ut terminatio Longobardica ei adjuncta sit.

¶ SILICA, ut *Siliqua*. Vide in hac voce.

SILICARIUS, *Μυλοεργός*, in Gloss. Gr. Lat. Gloss. Lat. Græc. *Silex*, *μυλίτης λίθος*. *Silicida*, *συλλιθουργός*. [*Silicarios* inter opifices aquæductuum refert Frontinus de Aquæduct. Romæ lib. 2. p. 256.]

¶ SILICERNIUS, SILICERNUS, Senex, ætate gravis. Fridegodus in S. Wilfrido sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 723.

Optabatque gravem Silicernius afore mortem.

Necrolog. S. Juliani à Mabill. laudatum sæc. 5. Bened. p. 142. *Odo .... jam Silicernus, jam longæ ætatis senio fessus, &c.* Adde Vitam ejusdem S. Odonis ibid. p. 156. Translat. S. Theobaldi sæc. 6. part. 2. p. 174. *Die quadam puer, ... cui spiritus infirmitatis ita jugulum contraxerat, & caput depresserat, ut mente pectori penitus inhærente nunquam recto contuitu aliquid contueri nisi suppositum valeret. Hic ætate puer, actu Silicernius, &c.* Quod silices cernat senex incurvus, *Silicernium* nuncupari volunt Fulgentius de Prisco sermone num. 8. Alardus Gazæus in Comment. ad Opera Cassiani lib. 4. de Instit. Renunc. c. 2. & alii: sed hanc originationem improbat Nonius c. 1. n. 235. atque à *Silicernium* quod est convivium funebre accersendam hanc vocem contendit. Consule Scaliger. ad Festum & Kirchmannum de Rom. Funer. libr. 4. cap. 4. *Silicernum*, pro *Silicernius*, apud Terent. Adelph. Act. 4. sc. 2.

¶ SILICIDA. Vide supra *Silicarius*.

¶ SILICTARII, Milites Turcici, ex quibus postea Janizeri, seu milites Prætoriani creabantur. Laonicus Chalcocond. lib. 9. *Trapezuntios in partes distribuit: partem unam retinuit ipse, ex qua fecit Silictarios & spathoglanos: hos in Januis tenebat, eorumque ministerio utebatur, &c.* Neque alii sunt

¶ SILICTORIDES, de quibus idem Laonic. lib. 8. *Ex quibus deinde stipendium accipiunt peregrini & Januæ milites, Caripides, Silictorides.*

¶ SILIGA, Secale, Gall. *Segle*. Vide *Sigalum*. Tabular. Camaldriense: *Ad petram S. Johannis est una mouzia qua reddit in Maio sex denarios & unum sextarium de Siliga.*

¶ SILIGER, SILIGERIA, ut *Siliga*, ni fallor. Charta an. 1271. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 901. *Ego Ricardus Lescont ... quitavi & dimisi sine perpetuo sine exigentia aut aliqua reclamantia mei à modo aut hæredum meorum Ricardo Boills & Beatriciæ Lescot ejus uxori unam minam Siligeris quam ipsi mihi debebant.* Charta an. 1277. ibid. p. 1188. *Et pro hac feodatione prædicti Religiosi & eorum successores tenentur solvere mihi & hæredibus meis quolibet anno unum centum straminis de Siligeria.*

¶ SILLIGERUM, Eodem intellectu, in Charta an. 1275. tom. 1. ejusdem Chartul. pag. 215. *Pro octo minis bladi, videlicet quinque minis ordei & tribus Silligeri annui redditus boni, congrui & legalis.*

¶ SILIGINARIUS, Siliginis venditor, vel distributor, apud Ulpian. leg. 52. §. 11. Dig. de Furtis. Sponius Erud. Antiquit. p. 64. ad vet. Inscript.

Colleg. Siliginariorum eos interpretatur qui panem ſiligineum conficiunt.

¶ SILIGINEUS, *Panis ſiligineus*, è ſecali confectus: Plinio, ex ſiligine. Vita B. Meinwerci to. 1. Jun. p. 546. *Quatuor panes, duos triticeos, duos Siligineos, vel avena.* Vita S. Rayneri to. 2. April. p. 61. *Sexta feria & vigiliis atque quatuor temporibus ſimplici pane Siligineo & aqua contentus.*

SILIGO, Latinis ſcriptoribus eſt ſelecta farinæ medulla, ex ſiligine frumenti genere, de quo Plinius lib. 18. c. 8. & alii. Iſidorus lib. 17. c. 2. *Siligo, genus tritici à ſelecto dictum.* Adde lib. 20. c. 2. At poſtremi ævi auctoribus uſurpatur pro *Secali*, vulgo *Segle.* [Statuta Vercell. lib. 4. fol. 72. v°. *Teneatur fornarius facere & habere levatum pulchrum & mundum, videlicet ad panem frumenti, levatum puri frumenti, & ad panem Siliginis, pure Siliginis.*] Tidericus Langenius in Saxonia:

Extat & hic triticum, quod non reperitur iniquum,
Creſcit non lente bona moxque Siligo repente.

Occurrit non ſemel. Vide Gorræum in σιλιγνις, & Joann. Bruyerinum Campegium lib. 6. de Re cibaria cap. 9.

SILINA. Bromptonus an. 1189. *Et quoddam tentorium de ſerico adeo magnum, quod ducenti milites poſſent in eo comedere, & 60. millia Silinas de frumento, & totidem de hordeo, &c.* Ubi Rogerus Hovedenus habet *ſalinas de frumento*; unde proclivis emendatio in *ſalmas.* Vide in voce *Sagma.*

SILIQUA, Iſidoro lib. 16. cap. 24. *Vigeſima quarta pars ſolidi, ab arboris* (ſiliquæ, de qua Victor lib. 1. de Perſecut. Vandal. quam *Cornum* vocant,) *ſemine vocabulum tenens.* [Gloſſ. Lat. Gall. Sangerman. *Siliqua, un arbre portant fruit profitable à pourceaux, ou ce fruit, ou un pois, la* XXIIII. *partie d'un ſols.*] Gregorius M. lib. 9. Epiſt. 14. *Præcipimus, ut ad tres Siliquas aureas factis libellis ei vineolam ipſam locare debeas, &c.* Idem Gregorius M. lib. 1. Epiſt. 42. *Sed tua experientia, ſive in hoc, quod per libram amplius, ſive in aliis minutis oneribus, & quod ultra rationis æquitatem à ruſticis accipitur, penſet, & omnia in ſummam penſionis redigat, &, prout vires ruſticorum portant penſionem, integram, & penſantem ad ſeptuaginta bina perſolvant, & neque Siliquas extra libras, neque libram majorem exigi debeant; ſed per æſtimationem tuam, prout virtus ſufficit, in ſummam penſionis creſcat, & ſic turpis exactio nequaquam fiat.* Senator lib. 2. Epiſt. 25. *Superbia deinde conductorum Canonicos ſolidos non ordine traditos; ſed ſub iniquo pondere imminentibus fuiſſe projectos, nec univerſam Siliquam, quam reddere conſueverant, ſolemniter intuliſſe.* Adde veterem Chartulam plenariæ ſecuritatis, quam deſcripſit Briſſonius l. 6. Formul. p. 647.

¶ SILICA, Eadem notione, apud Marten. de Ant. Eccl. Rit. pag. 180. *Pontifex vero egreditur à fonte, habens compoſitam ſedem in ipſam eccleſiam & deportantur ad eum infantes & dat ſtolam, caſulam & chriſmale & decem Silicas & veſtiuntur.*

SILIQUATICUM, κερατισμὸς, id quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam. Tributum inductum à Valentiniano & Theodoſio, augendo ærario, quod fuerat exhauſtum: ut nundinis quibuſque, decreto provincialium, loco & tempore conſtituto, ex qualibet mercium negotiatione fiſco in ſingulos ſolidos venditor dimidiam ſiliquam, ac ſimiliter emptor alteram dimidiam ſiliquam inferret: ut eſt in eorum Novella 48. & apud Cujacium lib. 16. Obſerv. cap. 23. Senator lib. 8. Epiſt. 19. *Siliquatici namque præſtationem, quam rebus omnibus nundinandis provida definivit antiquitas, &c.* Adde lib. 1. Epiſt. 30. lib. 2. Epiſt. 4. [Bulla Gregorii V. PP. an. 996. in Hiſt. Comit. Comacli: *Per totam ... Pentapolim nullum teloneum, atque portaticum, ſive Siliquaticum exigatur.*] Bulla Honorii III. PP. an. 1223. apud Ughellum in Senogallienſibus Epiſcop. *Et tertiam partem de omnibus, reddituac datione, diſtricto quoque & placito, & de mercato, nec non de ripa & portu, ſeu & de aliis ſupradictæ civitatis vectigalibus, Seliquatico, pedagio, menſuratico, &c.* Adde Bullarium Caſinenſe to. 2. p. 18. [Ita etiam legendum apud Agnellum in Vita S. Reparati tom. 2. Murator. p. 148. ubi habetur *Siliquatio.*]

COMES SILIQUATARIORUM, apud Senatorem lib. 2. Epiſt. 12.

SILIQUARIUS, vel *Siliquatarius*, qui *Siliquaticum* exigit vel colligit, apud eumdem lib. 2. Epiſt. 26.

¶ SILITUS, Tacitus, in Actis S. Anſelmi tom. 2. April. pag. 923.

SILIVA, Palus. Tabularium Eccleſiæ Viennenſis fol. 51. *In alio latus terra S. Joannis; in una fronte terra Aſterio; in alia terra adque Siliva, quæ æſtivum tempus ſiccat, habet in longum perticas agripedales 51. &c.*

¶ SILLABE. Vide ſupra *Selave.*

¶ SILLIGERUM, ut *Siliger.* Vide ibi.

¶ SILLOGIZARE. Vide *Syllogizare.*

SILLONUS. Vide in *Selio.*

¶ SILLUS. Anaſtaſius in Vita S. Silveſtri apud Murator. to. 3. p. 108. *Olei nardi libras 300. balſami lib. 100. lini ſaccos 100. caſei Sillum libras 150.*

¶ SILODUNI, pro *Soldurii*, Milites ſtipendiarii, apud Athenæum ex Nicolao Damaſceno lib. 6. c. 13. *Narrat Adiatomum Regem Sotianorum (eſt autem Gallia natio) ſexcentos habuiſſe proximos ſibi delectos homines, Galli propria lingua Silodunos vocant (ea dictio Græcis devotos ſignificat) qui cum Rege & vitam agunt, & moriuntur, id ſummopere votis optantes; ob quam erga Regem fidem cum eo principatum gerunt, eodem victu & corporis cultu, quoties ejus neceſſitatis contingit occaſio, mortem libenter oppetentes, ſive Rex intereat morbo, ſive cadat in prælio, ſive alia quavis de cauſa vita exceſſerit: nec eſt qui dicere poſſit ex illis amiſſo Rege, quempiam mortem expaviſſe.* Vide *Solidare.*

¶ SILVA, SILVAGIUM, &c. Vide *Sylva.*

¶ SILVANUS, κρουνὸς, in Gloſſ. Lat. Græc. Gloſſ. Gr. Lat. κρουνὸς, *Fluor, tubus, Silvanus, aquilegium.* Vide Cujac. lib. 11. Obſerv. cap. 2.

¶ SILVARIUS. Vide in *Sylva.*

¶ SILVATICUS, SILVAYSINA. Vide *Sylvaticus.*

¶ SILVESTRA, Machinæ bellicæ, ſeu baliſtæ ſpecies. Vide infra *Spingarda.*

SILVIA, Potionis ſpecies. Charta Aldrici Epiſcopi Cenoman. in ejus Vita num. 31. *Et de vino optimo modios quatuor, & inſuper de potione, quæ dicitur Silvia, modium unum.* An *Celia?*

¶ SILVINUS, Silveſtris. Elmham. in Vita Henr. V. Reg. Angl. c. 6. p. 12. *Curſu veloci ſimul currentes prævenit, in tantum quod frequenter damam velociſſimum, in planum ab umbris Silvinis agitatum, ipſe ... ſolum currendi viribus, ... interemit.*

¶ SILVITATICUM. Vide *Sylvagium* in *Sylva.*

¶ SILVIU, Annonæ ſpecies. Præceptum Caroli Simplicis an. 919. apud Mabill. Diplom. p. 563. *Et de eodem fiſco Compendio totius conlaboratus noſtri nonam partem, videlicet in annona feno, ſegalibus, & de hoc quod ruſtice dicitur Silviu, necnon etiam de hoſtilitio noſtro.*

¶ SILVOSUS, Silveſtris, incultus. Acta Murenſis Monaſt. apud Eccardum de Orig. famil. Habſbur-

go-Austr. col. 203. *Nam & alia loca, quæ intra parochiam continentur, adhuc Silvosa erant.*

¶ SIMA, Concavitas hepatis. Vide *Gedeola*.

SIMACI. Liberatus Diacon. c. 23. *Per portitores literarum velocissimos pedestres, quos Ægyptii Simacos vocant, omnia molimina Pauli, Elias scribebat.*

SIMARE, Mutilare. Vide *Semus*.

¶ SIMATIDES, *Condiscipulus*, in Gloss. MSS.

¶ SIMBALUM, Campana, qua Monachi cientur ad refectorium, quæque appenditur in claustro, pro *Cymbalum*. Vide in hac voce. Transactio inter Abb. & Mon. Crassenses an. 1351. *Abbas Crassensis suis expensis propriis tenetur facere omnia adificia in monasterio; videlicet ecclesiam, Simbala, campanas & squillas, quæ sunt ibi necessaria.*

¶ SIMBOLUM, SYMBOLUM, Eadem notione. Cæremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Surgat ad inslandum massam loco Simboli.* Chron. Bern. Yterii apud Stephanot. to. 1. Fragm. Hist. MSS. *Symbolum novum & pilarium in medio claustri erigitur.* Σύμβολον, eodem intellectu, dixerunt Græci recentiores. Vide Gloss. med. Græcit.

¶ SIMBOLA. Vide *Symbola*.

¶ SIMBOLUM. Vide *Simbalum* & *Symbolum*.

¶ SIMELLA, ut mox *Simenellus*, Panis ex *simila*. Necrolog. Monast. Mollenbec. inter Vindem. Litter. Fred. Scannati p. 139. XIV. *Kal. Maii, Milo Episcopus Mindensis dedit nobis in cœna Domini duas magnas Simellas.*

SIMENELLUS, Panis similaceus, ex *Simila*, Græcis σεμιδαλίτης, cui secundum inter panes bonitatis locum assignat Galenus lib. 1. de Aliment. Anglis *Simnellbread*. Capitulare de Villis c. 45. *Pistores, qui Similas ad opus nostrum faciunt, &c.* Constantinus African. lib. 5. Loc. commun. med. c. 15. *Panis, qui de granorum fit medullis, & Simila vulgo soles vocari, nutribilior est & indigestibilior.* Inde Regiis mensis ministrari olim solitus. Liber de Situ Ecclesiæ Belli in Anglia: *Constituens in primo Monachis ejusdem Ecclesiæ ad cotidianos usus panem regiæ mensa aptum, qui Simenel vulgo vocatur, habere pondere 60. solidorum, & in quadragesima de quartario majorem, ut eleemosynæ pars sibi cederet.* Rogerus Hovedenus p. 738. *Cum autem Rex Scotiæ ad Curiam Regis Angliæ venerit, quamdiu ipse in Curia Regis Angliæ moram fecerit, quotidie de liberatione 30. solidos, & 12. wastellos dominicos, & 12. Simenellos dominicos, & 4. sextaria de dominico vino Regis, &c.* Bromptonus ann. 1044. *Eo die præcentor loci recipiat de fisco regio dimidiam marcam, & conventus centum Simenellos, & unum modium vini.* Iter Camerarii Scotici cap. 9. §. 5. de Pistoribus: *Non faciunt quodlibet genus panis, ut Lex burgi inquirit, videlicet quachetum, Simnellum, wastellum, panem azymum, purum panem, panem mixtum, &c.* Ubi perperam edit. *symnellum*. Ita male etiam *simerellus*, pro *simenellus*, edit. in Hist. Monmorenc. p. 101. Fleta lib. 2. c. 9. §. 1. *Panis de Simenel* (ponderabit) *minus wastello de 2. s. quia bis coctus erit.* Le Roman d'*Aubers* MS.

Si vout porter Simeniaus buletez.

Vetus Consuetudo municipal. Ambian. MS. *Et ne porra en ces fourniaus quire fors flaons & tartes, & pastés, & Seminiaus.* Charta Philippi Comitis Fland. pro Ambianensib. *L'Arcediacre d'Amiens a cascun Noel de costume à Amiens de son droit de cascune cambe à chervoise 1. sestier de chervoise à denier, ou 1. denier, & cascun four ou fournel 1. den. ou denrée de pain, ou de Simeniaus, ou de tel pain, qu'il cuist.* Magnum Tabularium Corbeiense: *Tout li four & li moulin de la dite ville sont sien, (à l'Abbé) & ne puet nus faire fourniaus à cuire tartes ou pastés, ou Simeniaus, sans son congié.*

¶ SIMENELLUS SALUS. Liber niger Scaccarii pag. 341. *Cancellarius* (habebit) *v. solidos in die, & 1. Simenellum dominicum, & 11. salum.* Ubi Cl. Editor Hearnius *Simenellos salos* intelligit quotidianos, in quibus conficiendis sale utebantur, unde *Simenellos salmos* legendum esse suspicatur. Cum vero nonnumquam in iis simenellis effigiem Salvatoris vel Virginis Mariæ imprimebant; hinc forte nomen sunt sortiti quod Salutationis Angelicæ figuram præ se ferrent, quomodo *Saluts* nuncupabant nummos illos qui eadem forma erant insigniti. *Simenelli sali* longe diversi à *Simenellis dominicis* qui absque fermento erant, constabantque optima farinæ parte. Vide *Michia* in *Mica* 1.

¶ SEMINELLUS, Eadem notione, in Charta ann. 1282. apud Rymer. to. 2. p. 191. *Constabularius Angliæ, si extra domum comederit, percipiet v. solidos in die, & unum Seminellum dominicum.... Si vero intra domum comederit tres solidos & sex denarios, duos Seminellos, &c.*

¶ SIMINELLUS, apud Skenæum de Verborum significat. pag. 151.

¶ SIMERELLUS, pro *Simenellus*. Vide ibi.

¶ SIMFONIACI, *Cantatores musici*. Gloss. Isid. vitiosa scriptura, pro *Symphoniaci*.

SIMIAMA. Charta Hecardi Comitis Augustodunensis apud Perardum in Burgundicis pag. 26. *Bursa cum brusdamo, & Simiama, dsape plumato super lutrino, &c.*

¶ SIMIATICUS, Simulatus, fictus. Johannes Abbas de Profess. Monachorum apud Pezium to. 1. Anecd. part. 2. col. 624. *Frequenter etiam in oratione prolixa puritas cordis amittitur. Est enim ut frequentius Simiatica; quia ex consuetudine sine cordis attentione labia moventur, cor vero interim malis cogitationibus repletur & maculatur.*

SIMICHENIUM. Epistola Nicephori Patriarc. CP. apud Baron. an. 811. n. 58. *Tunicam candidam, & penulam castaneam inconsutilem, stolam, & Simichenium auro variata.* Ubi ad marginem observatur Græcum exemplar habuisse ἐγχείριον. Unde confici videtur legendum *semicinctium*, i. sudarium, quod ἐγχείριον vocari à Græcis docuimus in *Manuale*.

¶ SIMICIPIUM, ἡμικεφάλιον, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SIMILA, ut *Simenellus*, Panis ex *simila*, vel etiam placentulæ species, quæ alibi *foliata* dicitur. Notitia ann. 1101. apud Schannat. in Vindem. Litter. p. 61. *Quoad vixero ad Missam S. Martyni 15. Similas cum urna dimidia vini.* Charta an. 1134. ibidem pag. 76. *In ejus anniversario 30. Similas, urnamque vini persolvat, seu 15. Similas singulis nummis comparatas.* Rursum infra & pag. 55. 77. &c. Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. c. 6. *Ea autem die copiosam refectionem facit* (Cellerarius) *fratribus de Similis, piscibus atque pigmento.* Vita B. Meinwerci to. 1. Junii pag. 552. *Regressusque ad prandium, accepta ambabus manibus Simila apposita.* Vide *Simenellus*.

¶ SIMILAGO, ut *Simila*, Panis ex *similagine*. Gloss. Lat. Gr. *Similago*, σεμίδαλις. Vita S. Gerardi Episcopi Tullens. to. 3. April. p. 210. *Tresque Similagines cum totidem ciborum partibus accipit, ac secreto pauperibus per fenestram projicit.*

SIMILARE. Glossæ antiquæ MSS. *Similare, effingere, repræsentare, imitari, exprimere.* Ugutio: *A similis dicitur Simulare, id est, facere similem, vel esse, vel repræsentare.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Simi-*

Digitized by Google

lare, *Simbler*. Liciani Episc. Epist. ad S. Gregor. PP. inter Conc. Hispan. to. 2. p. 428. *Nolo te Similare indecoro pictori pulchra pingenti, &c.*]Marcellus Empiricus cap. 8. p. 69. *Pisciculi, qui equum marinum Simulat, fel, &c.* Vetus interpres Epistolæ S. Barnabæ: *Nequando Similemus illis*. Ita sæpe in hac Epistola. Pontius Diaconus in Vita S. Cypriani: *Potuisset fortasse tunc illi Apostolicum illud evenire, ... si cum Apostolo etiam ordinationis honore Similaret*. Vigilius lib. 4. contra Eutychem: *Neque in aliquo nobis poterat Similari, si non id, quod ipsi sumus, in seipso dignaretur accipere*. S. Bernardus Epist. 2. *Muliercula vel Similari vel placere studemus*. Adalbero Ep. Laud. p. 251.

Fabula non Similat verum, nec dicitur esse.

Eckehardus Jun. de Casib. S. Galli c. 11. *Monachos hodie S. Gallus habet, quorum similes ipse inter suos nunquam Similabit*. Ita Vita S. Deicoli c. 2. n. 6. Vita S. Benedicti Abb. Anianæ c. 4. num. 17. Lucas Abb. Montis S. Cornelii in Cantica Canticorum, &c.

Alia videtur ejusdem vocis notio in Legibus Alvredi Regis West-Saxon. c. 21. apud Bromptonum: *Si quis præstet arma sua ad occidendum aliquem, li et ei, si velit, weram mortui conjectare. Si Similari nolit, reddat, qui arma præstiterit tertiam partem weræ, &c.* Saxonicum habet ȝeꝑomnian, quod *congregare*, *convenire*, sonat, Gallis *Assembler*. Vide in *Assimulare*.

Simulare, Eadem notione. Papias: *Imitari, Simulare, aut sequi*. Gloss. Lat. MS. Regium cod. 1013. *Adumbrat, effingit, Simulat, designat*. Ugutio: *Figmentare, fingere, Simulare*. Willel. ab *Oldenborg* in Itin. Terræ Sanctæ p. 126. *Pavimentum habet subtile, marmoreum Simulans aquam levi vento agitatam*. Herbertus lib. 2. de Mirac. cap. 21. *Erat autem indutus habitu monachali, propemodum Simulans Monacho*. Cap. 32. *Et viventi magis quam mortuo Simulans*. Udalricus in Consf. Clun. lib. 1. cap. 31. *Caveat, ne dicat collectam ignotam; sed quæ bene Simulet stilum Gregorianum*. Vide lib. 2. c. 2. *Illi Simulat*, in Capit. Caroli Calvi tit. 19. cap. 13. *Il lui semble*, illi videtur. Hincmarus Laudun. ad Remensem p. 594. 608. *Ut ille possit res de sua Ecclesia ordinare, & illi liceat, sicut ei Simulaverit, disponere*. Adde Concilium Calchutense an. 787. c. 9.

¶ Simulatio, Similitudo. Paschasius in Vita Ven. Walæ Abb. Corb. sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 474. *In quibus nulla adulatio fuit, sed hinc inde expressa pietas, nulla ad invicem dissensio: ita ut non invenires ad eorum propositi Simulationem quid adderes*. Nostris olim *Semblant* pro facies, vultus, *Mine*. Le Roman d'*Athis* MS.

Elle ot cler vis & bel Samblant,
Vairs yeulx & le resgart riant.

¶ Simulator, Imitator, æmulator. Spicil. Fontanell. MS. *Ex duobus quippe generibus hominum domus religionis implenda est; ...vel de prudentibus, quos religiosæ & sanctæ simplicitatis consistit esse Simulatores.*

SIMILARIA, Instrumentum medicum, de quo Isidorus lib. 4. cap. 11. Laudatur ab eruditissimo viro Petro Lambecio lib. 6. de Bibl. Cæsarea pag. 21. ex Constantino Harmenopulo titulus, περὶ ἀμαυδαρίων ἤτοι ἐλαιοπωλῶν, τῶν λεγομένων τζιμιλαρίων καὶ καπήλων.

SIMILARIUS, Pistor *simila*, in Mirac. S. Udalrici Episcopi Augustan. cap. 10.

¶ SIMILATIO, pro Simulatio, in Charta ann. 1511. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 342. *Injungo quatinus exacta diligencia & fideli, omni Simulacione voluntaria semota & necligencia gravi postposita, onus præfatum .... injungant cum effectu pariter & imponant.*

¶ SIMILIGENUS, Ejusdem generis. Cœlius Aurel. Acut. lib. 2. c. 19. *Adunscere sibi Similigena.*

¶ SIMILIMEMBRIUS, Uniformis, sibi in omnibus æqualis. Vetus Irenæi Interpres lib. 2. cap. 13. n. 3. *Simplex (Deus) & non compositus, & Similimembrius, & totus ipse sibimetipsi similis & æqualis est.*

SIMILITUDINARIE, ad similitudinem, ad instar. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Non Similitudinarie radiorum repræsentans effigiem; sed eorum claritate nativa naturâ præveniens, in stellare corpus caput effigiabat puella.*

¶ SIMILITUDINARIUS, Similis, uniformis. Bulla Leonis X. PP. ann. 1519. in Hist. S. Benezeti: *Sub uno Similitudinario, non tamen regulari, habitu incedunt.*

¶ SIMILLUS, Similis. Novæ Collect. Form. 48. *Sic itaque complacuit atque convenit inter illum Abbatem cum advocato suo seu cœnobii illius, seu inter alios seculares inter illum & illum, ut Simillas firmitates parique tenore conscriptas cambii sui emitterent.*

¶ SIMINELLUS. Vide *Simenellus*.

¶ SIMISSATOR, σημωτὴς εἶναι, ὁ ἄλλῃ τινὲς ὑγιῶ, in Gloss. Lat. Gr. MSS. habent, *Simusator*. Vide Martinii Lexicon.

¶ SIMITARIUS, Semita. Tabul. S. Victoris Massil. *In alio loco super flumen unione molino uno afrontat de altano in Simitario*. Vide *Semitarius*.

SIMMA, *Camera. Vita S. Silvestri: Tarquinio in Simma prandente, ultio divina manifestata est. Ubi quidam corrupte legunt sima, & dicitur à sima curvum*. Ita Joan. de Janua: [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Simma, camera. Simmista, camerarius.*] Sed *Simma* nihil aliud est quam *sigma*, mensa in sigmatis seu hemicycli speciem confecta, quomodo non semel usurpant Lampridius & alii: ita enim præfert Græca editio Combefisii pag. 262. τοῦ Ταρκυίνου ἐν ᾧ λεγομένῳ Σίγματι ἀριστοῦντος, &c.

¶ SIMMERA, Inferioribus Rhenanis mensura est quartam modii partem continens, ex Goldasto in Gloss. ad Eckehardum c. 1. p. 181. Hæc Spelm.

¶ SIMNIO, Monasterium. Vide *Semniam*.

SIMONES, Delphines, apud Papiam, à simis naribus & repandis. Vide Barthium l. 24. Adversar. cap. 8. & Ferrarium in *Simoni*.

¶ SIMONIA, à Simone Mago dicta Sacrorum venditio; unde etiam *Simoniaci* appellati, qui hac labe infestantur. Vide Canonistas. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Simoniacus, Simoniaux*.

¶ SIMPECTÆ. Vide *Sempecta*.

¶ SIMPHONIARIUS, Simphonizare. Vide *Symphonia*.

¶ SIMPINIUM, *Genus poculi, quod & gabata dicitur*. Papias. Sed leg. *Simpurium*; ut & apud Arnob. adv. Gentes lib. 7.

¶ SIMPLAGIUM. Vide *Semiplagium*.

SIMPLARE, à *Simpla*, vel *simplum*. Sedulius l. 1. Operis Paschalis, de Trinitate:

Semper ut una manens deitatis forma perennis,
Quod simplex triplicet, quodque est triplicabile Simplet.

Vide mox *Simplicare*.

¶ SIMPLARIS, Unicus, singularis. *Simplaris armatura*, Miles qui unicam annonam accipiebat, apud Veget. de Re milit. l. 2. c. 7. Vide *Candidatus* 1.

¶ Simplarius, Eadem notione. *Simplaria venditiones*, apud Ulpian. leg. 48. §. ult. ff.

¶ SIMPLASIARIUS, pro *Seplasiarius*, in Glossis Isidori: *Pentapola, Simplasiarius*.

¶ SIMPLEX, Purus, sincerus. Vetus Irenæi Interpres l. 3. c. 21. n. 3. *Servavit nobis* (Deus) *Simplices Scripturas in Ægypto, in qua adolevit & domus Jacob.*

¶ SIMPLEX CHARTA, Non *indentata*, seu decisa in modum dentium. Vide *Indentura*. Charta an. 22. Edwardi III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Ricardus Mayhen de Suttou per Cartam Simplicem huic indentura indentatam dedit, &c.*

SIMPLEX POPULUS, Vulgus, nostris *le simple peuple*. Ordericus Vitalis lib. 4. pag. 514. *Inermem ac Simplicem populum tanta famis involvit miseria, ut, &c. Minor populus*, in Capitulari Lotharii Imper. an. 855. cap. 5.

¶ SIMPLICES, nude pro Privati non Nobiles, in Chron. Johan. Whethamstedii p. 342. *Cum notabili testium multitudine, tam forinsecorum quam indigenarum nobilium & Simplicium adtunc assistencium.* Vide *Singulares* 2.

SIMPLICARE. Gloss. Græc. Lat. ἁπλῶ, *Simplico, pando.* [Pallad. 2. tit. 16. *Lapis subter vel testa ponenda est, ut radicem non Simplicet, sed repercussa respergat.* Vide *Simplare.*]

¶ SIMPLICIANA ANTIQUA, Scripturæ genus. Vide in *Scriptura.*

1. SIMPLICITAS, Vox contemtus. Gregorius M. lib. 4. Epist. 75. ad Mauricium Imper. conqueritur, se *Simplicem* ab illo appellatum fuisse, tanquam in contemtum, *quia* (ut ait,) *Simplicitatis vocabulo fatuus quis dicitur.* Ita vulgo novos ac rudes *Simples* appellamus, ut etiam Ulpianus Lege 14. §. 4. D. Relig. Vide lib. 1. C. de Jur. & facti ignorant. &c.

2. SIMPLICITAS, Alia notione. Lex Longob. lib. 1. tit. 9. §. 37. *De homicidio, unde lex pro Simplicitate probationem trium testium quærit, si testes habere non poterit, concedimus, ut cum 12. juratoribus juret, & ab eadem Simplicitate sit absolutus: proprium tamen non amittat.* Eadem habent Capitula Ludov. Pii an. 826. cap. 4. & Conventus Ticinensis ann. 854. cap. 4.

☞ Locum obscurum illustrare tentat Muratorius, hunc præ modestia explicare non ausus tom. 1. part. 2. pag. 148. *Simplicitas* eo loci, inquit Vir doctissimus, mihi appellata videtur homicidii actio peracta ad defensionem sui, quæ non perverso animo, sed simpliciter fit. Hujusmodi homicida hactenus compositionem facere cogebatur; hac lege mulcta eidem remittitur, modo 12. conjuratores adhibeat, qui jurent illum esse fide dignum.

¶ SIMPLICITER, Omnino, in totum, Gallis *Entierement*. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 33. *Ducum ejus* (Northumbriæ) *numerus nobis Simpliciter est incertus.* Rursum p. 59. *Cum quo* (S. Edwardo) *progenies Westsaxonum, ... à regni regimine Simpliciter cessavit.* Non semel occurrit.

¶ SIMPLICUS, Simplex. Litteræ Henrici IV. Reg. Angl. ann. 1402. apud Rymer. to. 8. pag. 277. *Duo vestimenta serica Simplica usitata pro uno sacerdote tantum.* Nisi mendum sit pro *Simplicia.*

¶ SIMPLIFICARI, Simplicem fieri, in Imitat. Christi lib. 1. c. 9. *Quanto quis magis unitus sibi & interius Simplificatus fuerit, &c.*

¶ SIMPLO, Conviva, apud Fulgent. de prisco serm. num. 49. Vide *Simpulator.*

¶ SIMPLUS, Simplex, singularis, unicus. Charta an. 1263. ex Tabul. Portus regii: *In quibus Simplam justitiam habebat, & quæ a nobis in feodum immediate tenebat.* Alcuinus de div. Offic. *Christi mors Simpla fuit, quia peccatum, quod est mors animæ, non admisit.* Utitur Plautus Most. Act. 2. sc. 2. v. 73. *Simpli equi*, solitarii, ad eorum discrimen qui junguntur ad currum, in vet. Epigram. de Circo apud Carolum de Aquino in Lexico milit.

Lunæ biga datur semper, solique quadriga:
Castoribus Simpli rite dicantur equi.

Vide *Singulator.*

SIMPULATOR, in Glossar. Isidor. *Amicus sponsi, assiduus cum eo in convivio. Simpulator, conviva.* Notum, quid sit *Simpulum* apud Festum & alios. [Vide *Simplo.*]

SIMPULSARE. Vide *Pulsare* 3.

¶ SIMPUVIUM. Vide *Simpinium.*

¶ SIMRILIUS, Æsalon, Gall. *Emerillon*, Accipitris species, minima omnium, sed velocissima. Æsalonem ab accipitre, quem Gallice vocamus *Epervier* non satis distinguebant veteres. Papias MS. Bituric. *Alietus, à Græco alietos, avis qui Simrilius dicitur, vel Spaverius.* Vide in *Sparvarius*, & *Smerilionet.*

SIMULA, Panis similaceus, qui & *simenellus*, de qua voce supra. Charta Henrici Episcopi Ratisbonensis an. 1278. in Metropoli Salisburgensi to. 1. pag. 264. *Artocreas & Simulas majores, quemadmodum ipse Simulæ in recordatione fratrum hactenus dari consueverunt: & qualibet Simula tantum valere debent, quantum valent tres Simulæ quotidianæ.* [Vide *Simila.*]

SIMULACRUM. In Indiculo Superstitionum & Paganiarum in Capitulari Karlomannni ann. 743. paragraphi 26. 27. 28. inscribuntur: *De Simulacro de consparsa farina: De Simulacris de pannis factis: & De Simulacro, quod per campos portant.*

☞ Quæ superstitio non longe abludere videtur ab ea quæ etiam nunc viget apud rusticos in Irlandia. Antiquissimo quippe usu apud eos receptum est, ut in præcipuis solemnioribusque festivis diebus panem in formam porci efficiant, quem postea exsiccatum, atque in pulverem redactum, & una cum semine permistum terris mandant verno tempore: famulos denique equosve, qui agrorum culturæ deputantur, eo pane vesci jubent. Ita conjicit Keysslerus in Dissertat. de Cultu solis, &c. ad calcem Eliæ Schedii de Diis Germanicis.

¶ SIMULARE, SIMULATIO, SIMULATOR. Vide *Similare.*

¶ SIMULATITIUS, Simulatus, fictus. Vita sancti Guthlaci to. 2. April. p. 43. *Adversus Simulatitias malignorum spirituum fraudes.* Vide *Simultaneus.*

SIMULATIVE, in libro fundationis Monasterii Gozecensis p. 30. *Simulando.*

SIMULATUM. Vide *Wancflodal.*

¶ SIMULTANEUS, Simulatus, fictus, non æquus. Longinus in Vita B. Kingæ to. 5. Jul. pag. 717. *Majorem sibi, quam pro merito, vita religionem & sanctimoniam falsa & Simultanea æstimatione effecturam.* Mulleri Introduct. in Hist. Sand-Hippolyt. apud Duellium to. 1. Miscell. p. 281. *Simultanea utriusque possessione tribus propemodum sæculis retenta fuerunt.* Vide *Simulatitius.*

SIMULTARE, Simultatem cum aliquo gerere, vel inter se simultatem exercere. Gemma.

¶ SIMULTAS, Conspiratio, factio. Acta S. Severi Episc. Abrinc. to. 1. Febr. pag. 193. *Quorum* (clericorum) *Simultates presbyter astutus prævidens, &c.* Ubi sermo est de Clericis qui S. Severi corpus furari conspiraverant.

¶ SIMULTIM, Simul, eodem tempore. Vita B. Lidwinæ to. 2. April. pag. 360. *Cumque Simultim tempore, loco, modo, etiam objectabiliter concurrerent in Spiritu, viderunt Lidwinam.*

SIMULTUM, *Vermis in cornibus arietum, qui facit eos cornupetare.* Joan. de Janua. [Hinc Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Simultum, le ver qui est ès cornet du mouton.*]

¶ SIMUS. Vide supra *Secuus.*

¶ SIMUSATOR. Vide *Simissator.*

SINAIDA, Incisio, facta in arboribus ad limites designandos, à Saxon. ꞅniðan, vel ꞅniðan, *incidere, secare.* Unde ꞅnið, *serra*, ꞅniðe, *incisio.* Lex Longob. lib. 1. tit. 26. §. 5. *Si quis propter intentionem signa nova, aut theclaturam, aut Sinaidam in silva alterius fecerit, & suam non probaverit, componat sol. 40.* Et §. 6. *Si servus extra jussionem domini sui theclaturam, aut Sinaidam in silva alterius fecerit, manus ejus incidatur, &c.* Ubi Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 97. habet,

Snaida, ut Sneida, Traditiones Fuldens. lib. 2. c. 8. *Hæc est terminatio Ecclesiæ in Creynfeld, à Muroresbrink sursum versus ad Berboldes Sneida, inde ad fontem S. Bonifacii.* Infra: *Hæc est terminatio matris Ecclesiæ .... ad fontem S. Bonifacii super Sweberfeld, inde per Berboldes Sneida, usque in Brabdaba, &c.*

¶ SINAL, vox Hispanica. Vide *Crebantare.*

¶ SINAPIZARE, Ex Sinapi componere, apud Veget. lib. 2. cap. 6.

¶ SINARE, σινιάσαι, in Gloss. Lat. Græc.

¶ SINASPISMUS, Vox Græcæ originis, usurpata quandoque à Latinis Scriptoribus, qua significatur instructio aciei magis spissa confertaque, in qua milites invicem distant non nisi pedem & semis. Hæc post Carolum de Aquino in Lexico milit.

¶ SINATIO, Concessio, donatio. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 972. *Ego vero dictus baillivus ... dictam Sinationem nomine ipsius domini Regis ratam habeo.*

¶ SINCERA, perperam pro *Sicera*, in eod. Chartul. tom. 1. pag. 844. *Unum galonem potus Sincera vel cerveisiæ.*

¶ SINCERATUS, pro Sincerus, in Vitis Patrum Emerit. inter Conc. Hispan. to. 2. p. 652. *Pietas quippe summi Dei statim Sinceratum pectus emollivit.*

SINCERIS, pro Sincerus. Glossæ veteres cap. de moribus: *Sinceris*, εἰλικρινής. S. Fulgentius Epist. 2. ad Gallam: *Apostolus, sicut ipse testatur, vult, ut simus Sinceres, & sine offensa in diem Christi, &c.* Vulgata edit. habet *Sinceri.* Et in Responsione contra Arianos p. 32. 1. edit. *Vapor est autem virtutis Dei, & manatio quadam claritatis omnipotentis Dei Sinceris.* Utitur semel ac iterum.

SINCERITAS, Titulus Rectorum Provinciæ, in l. 8. Cod. Th. de Jurisd. & l. 33. de Cursu.

¶ SINCERITER, Sincere. Vitæ Patrum Emerit. inter Conc. Hispan. to. 2. pag. 654. *Et quemadmodum eum percutere voluerat, nec gladium educere voluerat, Sinceriter enarravit.* Occurrit etiam apud Gellium lib. 13. cap. 15.

SINCINNIUM, *quasi singularis cantilena vox, cùm vero multi, chorus.* Papias. [Festo: *Sincinia, cantio solitaria.* Vide *Sicinium.*]

¶ SINCOPATUS. Vide in *Syncopa.*

SINDABULUM, al. *Sindabalum, Fundibalum.* Papias. Sed legendum videtur *fundabulum.* Vide in hac voce.

¶ SINDALUM, Tela subserica, vel pannus sericus, ut *Cendalum.* Vide in hac voce. Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item una cappa de eodem velueto, & sic broderata duplicata de Sindalo asureo.*

¶ SINDICAMENTUM, Sindicare, Sindicatio, Sindicator. Vide *Syndicare.*

¶ SINDICTUS, Sindicus. Vide *Syndicus.*

SINDMANNI. Chartæ Ludovici Regis an. 892. & Henrici Imper. an. 1039. in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 130. 147. *Cum curtis & casis, aliisque ædificiis, familiis, & utriusque sexus mancipiis; barschalcis, Sindmannis, hengistwoteris, censibus, capiticensibus, aquis, campis, vineis, &c.* Adde pag. 151. Vox forte conflata ex German. *Seinde*, Synodus, & *man*, homo: ita *Sindmanni* fuerint homines Synodales. Vide Kilianum. [Meichelbecko to. 1. Hist. Frising. p. 151. *Sindmanni* ii sunt qui ad nuncia aut alia perferenda tenebantur.]

SINDONARIUS est Artifex syndonum, ni fallor, apud Recuperum de Mirac. S. Ambrosii Senens. num. 57.

SINDONES, ministerio Ecclesiastico accensentur. Sic autem appellabant linteamina, in quibus recipiebant & reponebant panes, qui à fidelibus ad divinum sacrificium offerebantur. Ordo Romanus: *Oblationes autem à Pontifice suscipit Subdiaconus, & ponit in Sindonem, qua eum sequitur.* Alibi: *Acolyti autem, qui inde fuerint, observant, ut portent Chrisma ante Pontificem, & Evangelia, Sindones, & sacculos, &c.* Rursum: *Oblationes vero Principum Subdiaconus Regionarius à Pontifice suscipit, ac sequenti Diacono porrigit, & ipse in Sindonem, quam tenent duo Acolyti, ponit.* [Hinc oratio, quæ super oblatos panes in Sindone collectos fiebat, dicitur *Oratio super Sindonem.* Vide Acta SS. to. 3. Julii p. 282.]

Sindon, pro Specie panni, [byssus tenuis.] Vetus Charta apud Rocchum Pirrum in Episcopis Agrigentinis: *Unam cappam de diaspero aurifamito, vel Tartarisco aureo de Sindone foderatam, &c.* [Leg. palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Junii pag. LVI. *Quæ vestes, ut decet, suta ac pannis variis sint folrata, exceptis vestibus Pentecostes quæ de Sindone sint folrandæ.*] Monasticum Anglic. tom. 3. part. 2. p. 95. *Capis nigris cum capuciis de Sindone vel taffata utentur.* Parte 1. p. 315. *Capa Roberti Burnel de Syndono Hisp. coloris Indici indentata.* Arestum 9. Maii 1320. *Item unam capellam de Sindone nigro, videlicet casulam, tunicam, &c.*

¶ Syndon, Eadem notione, in Ordinat. Humberti II. ann. 1340. to. 2. Hist. Dalph. p. 406. col. 2. *Item, pro Syndone pro raubis Pentecostes erit una pecia Syndonis necessaria.* Adde Chronicon Estense apud Murator. to. 15. col. 517.

SINE, Extra, præter, quomodo Galli *Sans* usurpant. Cumeanus Abbas de Mensura Pœnitentiarum cap. 1. & 12. *Sine quadragesimis 40. dies pœniteat.* Vide *Anni subditi*, col. 514.

¶ SINECILIONES. Vide *Smeriliones.*

¶ SINESCALCUS. Vide *Senescalcus.*

SINGILIONES Dalmatenses, inter vestes recensentur in Epistola Gallieni apud Trebellium Pollionem in 30. Tyrannis: Σιγιλλίωνς, in Testamento S. Gregorii Nazianzeni dici putantur: στιχάρια β. πάλλια γ. σιγιλλιῶνα α. Ita quidam codices MSS. præferre, pro σιγίλλιον, uti aliquot editi habent, scribunt Baronius ann. 489. n. 31. & Casaubonus ad Pollionem, ubi sententiam suam de ejusmodi singilionibus prodit. Hunc consule, si lubet. Vide *Cingillus.*

☞ Salmasius vero *Singiliones*, vel potius *Sigillones*, ut scribendum esse censet, interpretatur vestes *Sigillatas*, id est, signis vel figuris ornatas. Vide *Sigillus* 2. Alii vestes esse volunt ex simplici panno, seu non duplicato, ut supra observavimus in *Sigillio.*

SINGLARE. Vide *Singularis.*

¶ SINGLEWOMAN, Anglis, Virgo vel mulier innupta,

innupta, à *Single*, sola, & *Woman*, mulier. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 392. *Isabella Brikelys de London Singlewoman salutem in Domino, &c.*

¶ SINGNARE, Singnum, pro *Signare* & *Signum*. Charta an. 1421. ex Tabul. D. *de Flamarens: Et manu mea propria scripsi & grossavi & Singno meo consueto Singnavi.*

¶ SINGULA, f. pro *Cingula*, vel *Sigla*, Vexilli pars extrema. Gesta Consulum Andegav. c. 6. num. 13. *Interdum* (Gaufridus) *perfidos aggressus est illos* (Danos) *ut vexilli Regis Singulas in ore Danorum volitare faceret, &c.*

¶ SINGULARE, Sequestrare. Acta S. Georgii to. 3. April. pag. 110. *Virgulis ante positis Singulavit.* Vide *Singulizare*.

¶ Singulare, *Seorsum constituere, singillatim memorare*, apud Papiam & in Gemma.

1. SINGULARES & Singularii, inter postrema officia Præfectorum prætorio Orientis, & Italiæ & urbis, recensentur in Notitia Imperii, de quorum officio multa habet Pancirolus l. 1. cap. 20. p. 14. quæ non exscribo. Vide etiam Cujacium lib. 12. Observat. cap. 40. [& Brenemannum in Hist. Pandect. lib. 2. c. 5.]

¶ 2. SINGULARES, Privati, nostris *Particuliers*. Charta an. 1357. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 447. *Singulares ville de Revello in judicatura Lauraguesii, &c.* Vide in *Simplex*.

SINGULARIS, dictus *Aper*, Græcis *μόνιος*, quod delectetur solitudine, vel quod solus & *Singularis* primis duobus annis vagetur, nostris *Sanglier*. Ita Cujacius ad l. 1. de Feud. & Fullerus lib. 6. Miscellaneorum sacrorum c. 6. [*οἱ μοναδικοὶ τῶν συῶν*, apud Nicetam Choniar. in Andronico l. 2. n. 2.] Odilo lib. 2. Vitæ S. Odonis Cluniac. Abbat. lib. 2. *Ecce immanissimus Singularis de sylva egressus, &c.* Vita S. Deicoli Abb. n. 24. *Cum multi optimatum, venatu nobili, Singularem maximum insequerentur.* *Porcus Singularis.* Tabularium Monasterii S. Savini Levitanensis apud Marcam: *Concedimus etiam in ipsa valle, ut si quis Porcum Singularem, sive cervum venando ceperit, quartam sive spadlarem S. Savino persolvat. Fera Singularis.* Petrus Chrysologus serm. 127. *Singularis fera, usque dum capiat prædam, fremit ore, dentibus frendit, &c.* Ita *fera Singularis*, apud Hariulfum lib. 3. c. 21. Willelmum Malmesbur. pag. 3. & in Chronico Fontanell. p. 187. ubi de morte Karlomanni. *Aper ferus Singularis*, apud Cogitosum in Vita S. Brigidæ Virg. cap. 4. n. 21. & in alia ejusdem Brigidæ Vita c. 16. n. 22. 102. *Singularis ferus*, [in Psalmo 79. 14.] in Vita S. Pachomii c. 16. apud Petrum Damian. lib. 3. Epist. 10. Willelmum Abbatem Metensem Ep. 1. Joan. Sarisberiensem Ep. 167. S. Bernardum Ep. 240. in Vita S. Rigoberti Archiep. Remens. cap. 2. n. 7. &c. Vide Capitulare de Villis c. 40.

Singlare, Eadem notione. Gaufredus Malaterra lib. 2. cap. 40. *Aprum miræ enormitatis, quem Singlare dicunt, movit.*

¶ Senglaris Porcus, Eodem significatu, in Charta an. 1399. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Tibi licentiam damus & concedimus per presentes libertatem venandi & occidendi porcos Senglares, servos* (cervos) *& capreolos, &c.*

Senglarius, ex Gallico *Sanglier*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 841. *Et pasturam ad 20. vaccas, ... & ad unum Senglarium, &c.*

¶ Senglerius, in Chron. Salernit. apud Murat. tom. 2. part. 2. col. 231. *Sed dum hac illacque, ut mos est, alternatim discurrerent, ingentem Senglerium reperiit.* Le Roman d'*Athis* MS.

Chevrel, ne daim, cerf, ne Sengler,
Ne aultre que l'en puist nommer.

¶ SINGULARITAS, Monachatus, vita monastica. Litteræ Cleri Ravennatis apud Mabill. to. 3. Annal. Bened. p. 124. *Nec hoc quidem dicimus, ut in omnibus hujus religionis, cum ad sanctam pervenerint dignitatem, relicto more ecclesiæ vel religionis, in qua provecti sunt, mutandam vestem Singularitatis censeamus, &c.* Adde eumdem Mabill. tom. 5. p. 448. & Canon. Propositum 20. qu. 3.

¶ SINGULARIUS, Monachus. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. *Sed quia dictus lavandarius tenetur lavare bis in qualibet septimana raubam conventus & Singulariorum de eodem ac familia eorumdem, &c.* Nisi sit pro Singularis, quod non displicet.

SINGULATOR, *ἱππαστὴς, κέλης*, in Gloss. Gr. Lat. ubi Salmasius *Singulatorem* exponit *equitem, qui solo ac singulari equo vehit*, quem *μονάτορα* vocasse Hesychium putat: *Ἵππος καὶ ἱππαστὴς, καὶ εἶδος νεὼς, καὶ μονάτωρ*. Glossæ Isidori: *Aureax, equus solitarius.* Vide eumdem Salmasium ad Vopiscum, & supra *Simplus*. Occurrit præterea vox *monator*, in Gloss. Græc. Lat. ubi exponitur *σημαντὴς*, sed videtur legendum *monitor*.

SINGULIZARE, Alcuinus in Præfar. ad lib. de 7. Artibus: *Quapropter opere Dei Singulizato, magnifica necessaria definitione conclusæ sunt, &c.* [Vide supra *Singulare*.]

¶ SINGULOGISTICUS. *Claustra Singulogistica*, ubi singuli monachi singulatim degunt. Poema 198. inter Alcuini poem.

Quæritur hic verum per Singulogistica sacrum
Claustra modis variis famine pacifico.

¶ SINGULTINUS, Lacrymosus. Vita S. Macarii to. 1. April. pag. 881. *Deo pastori summo commendavit Singultinis orationibus.*

¶ SINGULTIZARE, Singultire, Gall. *Sanglotter*. Vita S. Catharinæ Senens. tom. 3. April. p. 903. *Talia vel similia verba Singultizans vix protulit.*

¶ SINIMUM, an Cinnamomum, Gall. *Canelle*? Litteræ Ricardi II. Reg. Angl. ann. 1380. apud Rymer. tom. 7. col. 233. *Quinque balas Sinimi, unam pipam pulveris salvistri, & quinque balas busti.*

¶ SININUS, Cæmentitius, ut videtur. Chronic. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 525. *Et recepit ab eis curtem & domum cum puteo aqua viva, & majori cripta, post eam Sinino opere cooperta, sicut à pariete antiquo circumdata videbatur.*

¶ SINISCALCUS, Siniscalis, apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 67. Murator. to. 15. col. 346. & Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 337. pro *Senescalcus*. Vide in hac voce.

¶ SINISTERITAS, Infelicitas, sinistra fortuna, perversitas. Sidonius lib. 1. Ep. 5. *Ilicet, & si secus quæpiam, sub ope tamen Dei ordiar à secundis; quibus primordiis majores nostri etiam Sinisteritatum suarum relationes evolvere auspicabantur.* Vita Joh. Clerici p. 94. *Hac posteritas quidem nostra videbit, sed & tantam judiciorum Sinisteritatem non pauci jam mirati sunt.* Expositio symboli in Liturg. Gall. pag. 341. *Ideo ad dexteram Patris Filius dicitur; quia in eo nulla Sinisteritas invenitur. Cum enim in Scripturis sacris semper quod dexterum est, ad meliora; quod sinistrum, ad deteriora pertineat: idcirco in Deo dextera, id est bona sunt: ubi sinistra, id est mala possumus suspicare. Sinisterius versari*, in leg. 2. tit. 27. ad Leg. Jul. repet. Cod. Theod.

SINISTERIUS. Gloss. Lat. Gall. *Sinisterius*, *Senestre*, *potier*. [Vide *Sinisteritas*.]

¶ SINISTIMUS, Sinister. Vide *Dextimus*.

¶ 1. SINISTRARE, Adversari. Chron. Richardi de S. Germano apud Muratur. tom. 7. col. 971. *Eo anno Fridericus Romanorum Imperator cum ingenti Crucesignatorum exercitu Hierosolymam petens, Sinistrante fortuna, in quodam flumine moritur.* Acta S. Constantini Reg. Monachi to. 2. Mart. p. 64. *Sed ecce Sinistrante fortuna moritur Regina.*

2. SINISTRARE, Ad sinistram comitari; ut *dextrare*, ad dextram. Radulfus de Diceto an. 1193. *Dextravit Archiepiscopum Londoniensis Episcopus, Sinistravit Wintoniensis, & sic in sede sua solenniter collocatus est.*

¶ SINISTUS. Ammianus lib. 28. cap. 5. *Sacerdos apud Burgundios omnium maximus vocatur Sinistus: & est perpetuus, obnoxius discriminibus nullis ut Reges.* Vide *Sinster*.

¶ SINJUGARE, *Conjugare. Sinjugia, Copula*, in Gemma. Utrumque à Græc. συζυγία, & συζυγεῖν. Gloss. vett. *Sinjugare, copulare, conjugare, confœderare.*

¶ SINKELLUS, pro *Syncellus*. Vide in hac voce. Vita S. Leucii Episc. to. 1. Januarii p. 673. *Joannis Tranensis, Sipontini atque Garganensis Archiepiscopi, necnon pontificalis & augustalis Sinkelli.*

SINNICHIUM, Umbella acuminata. Relatio de Translatione S. Gregorii Nazianzeni: *Ante Patriarchalem Lateranensem erat Crux Basilicæ Vaticanæ cum Conopæo, quod Sinnichium vocant.* Ubi consulendus Papebrochius.

SINODOCHIUM, SYNODOCHIUM, in Synodo Ticin. ann. 850. c. 15. 16. in Chron. S. Sophiæ Benev. pag. 608. &c. [Præceptum Caroli M. an. 773. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 38. *Insuper adjungimus ad præfatum locum Sinodochium illum inter Padum & Ticinum, quod est in honore S. Mariæ constructum.*] Chronicon Farsense: *Cum Monasteriis, cellulis, Synrdochiis, Ecclesiis, &c.* Charta Romualdi Ducis Beneventanorum in Chronico S. Sophiæ Benevent. *Ut neque à Monasterio subdatur, neque Synodochio defendatur.* Occurrit præterea in Chartis Ludovici Pii in Vita Aldrici Episcopi Cenom. num. 11. apud Pontium de Larazio de Excidio Salvaniensis monasterii num. 4. in Actis Episcopor. Cenoman. p. 111. 127. 147. Atque forte ita legendum in Vita MS. Magnobodi Episc. Andeg. cap. 41. *In quo etiam Syntochia atque brephotosia construxit.* Nisi legatur *ptochia*.

SENODOCHIUM, in Capitul. 6. ann. 819. cap. 5. Vide Baluzium ad Capit. p. 1080. [Epist. Caroli M. ad Pipinum filium apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 112. *Pervenit ad aures clementiæ nostræ, quod aliqui duces, ... & ceteri per singula territoria habitantes aut discurrentes, mansionatica & paraveredа accipiant non solum de liberis hominibus, sed etiam de ecclesiis Dei, monasteriorum videlicet virorum & puellarum, & Senodochiorum.* Ex quibus facile colligitur *Synodochia* sæpissime nuncupari *Obedientias* à majori monasterio dependentes.]

¶ SINODOXUS, Pauper, qui in *Synodochio* nutritur. Gloss. ad calcem Collect. Canonum ex Bibl. DD. *Chauvelin* Reg. Sigillorum Custodis: *Sinodoxis, pauperibus Ecclesiæ.* Vide *Synodicus*.

¶ SINOPIS, Color viridis, Galli in tesseris armariis vocant *Sinople*. Vita S. Willelmi to. 6. Maii pag. 817. *Qui enim solebat paulo ante in palatiis degere, auro radiantibus ac depictis Sinopide.*

¶ SINORDI, Servientium genus. Charta Annoni Archiep. Colon. an. 1057. apud Marten. tom. 1. Amplis. Collect. col. 447. *Illud quoque firma ratione constituens, ut liberis vel Sinordis venatoribus, sive cujuscumque generis hominibus ad hanc dominationem pertinentibus, quæ suis temporibus jura & optimas consuetudines habuisse probare potuerint.*

SINOSITAS. Bromptonus: *Ad Septonam deducitur, quæ temporibus Britonum Paladur vocabatur, & à Cassibelano Rege ædificata, magnæ Sinositatis erat civitas.* Leg. forte *famositatis*, vel *sinuositatis*.

¶ SINSIPIUM, Sinciput. Vita MS. S. Castoris Aptensis Episc. *Beatus Castor amplum scapulare in summitate brevis perticellæ ligavit, & ultra humanum modum calidis appropinquans clibanum detersit, omnibus qui aderant mirantibus quod nec capillus in Sinsipio, nec pilus adustus videretur in areto* (l. arido) *panno.*

¶ SINSTER. Petrus Damianus Ep. 9. edit. 1610. pag. 17. *Plerique Pontificatus jura non deferunt, & de Sinstris sunt.* Forte pro *Sinistris*. Vide *Sinistus*.

¶ SINTATUS, Cinctus, ab Occitanico *Sintat*, vel *Cintat*, Gall. *Ceint*. Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolosan. *Et quilibet istorum* (Monachorum) *debent portare unum amictum Sintatum, & unas manutergias in collo per modum stolæ.*

¶ SINTEX, Βάτος, in Gloss. Lat. Gr. *Sentis* emendat Cujacius: alii *Sandix*. Vide *Batus* 3.

SINTHICIA, Pactum, conventio. Hesychius: Συνθεσίας, συνθήκας. Συνθετεῖσθαι, ἐντυχεῖν, συνθηκεῖν. Gregorius M. lib. 1. Epist. 30. *Sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, sed Longobardorum Episcopus factus sum, quorum Sinthicia spathæ sunt, & gratia pœna.* Ubi Jamesius monet in MSS. haberi *Synthicia*: ita ut vox à Græcia videatur deducta. [Pachymeres lib. 3. c. 10. ὅρκος δ' ἐκεῖνος, καὶ συνθεσίαι, καὶ ὑπὲρ ταῦτα ὁμιλία, &c. Utitur rursus l. 1. c. 22.] Græci etiam nuperi vocem συνθεμάρης, pro eo, qui cum altero pactum init ad alium opprimendum, usurparunt. Acclamationes Populares in Concilio Constantinopolitano sub Mena act. 5. Ἔξω βάλε τὸν συνθεμάρην, ἔξω βάλε τὸν λαίδωρον. Mox: μετὰ σοῦ ἐστι, καὶ συνθηκίζει τὸν ἐπίσκοπον. [Vide Gloss. mediæ Græcit. in συνθεμάρης & συνθήκη.]

¶ SINTHOMA, pro *Symptoma*, à Gr. σύμπτωμα, Gall. *Symptome*, vox Medicorum. Statutum Johannis Reg. Franc. an. 1352. to. 2. Ordinat. pag. 609. *Statuimus & ordinamus, quod nullus cujuscumque sexus, vel condicionis existat, ... pilulas laxativas, clisteria qualiacumque, propter timorem mortis, ex fluxu vel maliis Sinthomatibus prægravatus, ... consulat ministrareve audeat medicinam.* Vide *Symptoma*.

¶ SINTRALIA. Chartul. Eccl. Auxit. c. 136. *Dedemus tertiam partem decimationis ecclesiæ S. Georgii juxta Bazianum & Sintralia ejusdem pro ea.* Rursum cap. 143. *Mediam partem ecclesiæ d'Antaiag ... huic ecclesiæ B. Petri de Vico de cetero possidendam & Sintralia ejusdem ecclesiæ pro se & suis successoribus manumisit.* Utrobique pro *Cintralia*, vel *Centralia*, ut habetur in eodem Chartul. cap. 114. quod supra suo loco videre est: ubi minus recte *Censualia* legendum esse opinati sumus; probabilius hac voce significari videtur certus loci ambitus intra quem constructæ erant memoratæ ecclesiæ.

¶ SINU, *Mortarium*, in Gloss. ad Doctr. Alexandri de Villa Dei.

SINUM, *Vas in quo butyrum conficitur.* Gloss. Isid.

SINUS. Vide in *Limbus* 1.

SION, Oriens, quod mons *Sion* versus Orientem & in Oriente sit. Vetus Agrimensor pag. 273. *Sequeris cursum ejus à Sion: hoc est ab Oriente.* Vide infra in *Sium*.

Digitized by Google

SIPESSOCNA. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 6. *Comitatus* (in Anglia) *in centurias & Sipessocna distinguuntur*. Membranæ veteres de tempore Henrici II. *Sipesoca* dictum, quod *Hundredus* hodie, docent apud Somnerum, qui ꝩitheꝩ-ꝩocna vel ꝩipeꝩ-ꝩoca, ex Saxonico legendum contendit.

SIPHAC, vox Arabica, Medicis mediæ ætatis familiaris, pro *Peritonæo*, seu panniculo tenuissimo, qui statim sub musculis reperitur, cui musculus transversus jungitur. Alias *Membrana*. Constantinus Afric. lib. 5. de Morbor. curat. cap. 5. *Unde spatia inter intestina & pelliculam, quæ Syphac dicitur, implentur*. Ita lib. 6. c. 8. At *Siphac* scribitur l. 5. c. 13. Utitur etiam Mundinus lib. de Anatomia, ut & Pseudo Ovidius lib. 2. de Vetula, ubi de Semiviris:

Sive quibus solitis thalamos violare pudicos
Deprensis in adulterio genitalia membra
Iracunda manus sponsi violenter ademit;
Sive quibus ruptura Siphac ita magnificari
Cœpisset, quod non prohiberet in ossea casum
Intestinorum, &c.

¶ SIPHONES, Sunt proprie canales, vel fistulæ, quæ concepto spiritu aquam vel alium liquorem emittunt. Memorantur in re bellica inter armamenta nautica militaria. Ignem cum fragore & violentia adversus hostes & eorum navigia evomebant. Leo Imper. in Tacticis: *Multa molitiones à veteribus reperta sunt, ut ignis cum tonitru & fumo ignito per Siphones emissus naves incenderet*. Hæc post Carol. de Aquino in Lexico milit.

¶ SIPHORUS, Genus textilis. Anastasius in Nicolao PP. *In ciborio Constantinianæ basilicæ optimos de Siphoris & de fundate pannos appendit*. Quidam *Syrophoris* legunt, byssumque ex Syria interpretantur: nonnulli *Serophorii*; alii denique *Serophoris*.

¶ SIPIA, pro Sepia, piscis species, Gallis *Seche*. Chron. Farsense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 409. *In ipsum litus maris ad annualiter reddendum censum in cella nostra de Coperseto denarios* XII. *& Sipias* XX. Adde Statuta Massil. lib. 6. cap. 17.

SIPILLUS, *Novacula*, ξυρὸν, in Gloss. Lat. Gr.

¶ 1. SIRA, *σεῖρα, τὸ αἰδοῖον πλοκή*. Gloss. Lat. Gr.

¶ 2. SIRA, pro *Scyra*. Vide in hac voce. Charta Henrici Reg. Angl. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 47. *Cum libertate & quietantia de exercitibus, … Sirv. hundredis, &c.*

SIRASCULA, *Vas aquarium*, in Glossis Isidori. [In Gloss. Sangerm. num. 501. *Soriscula, vasculum aqua.*]

SIRIATICUS Torgor. Baldricus Noviomensis in Chron. lib. 2. cap. 36. *Siriatico turgore inflatus*. Id est, qui, quod *Dominus* nuncuparetur & compelleretur, inflatur ac turget, à voce Gallica *Sire*, qua donabantur magnates, & generatim, qui militari dignitate gaudebant, cum cæteri proprio nomine indigitarentur, ut fuere *Scutiferi*: & qui nondum militarem ordinem consecuti fuerant. Epitaphium Abbatissæ S. Scholasticæ Barensis ann. 1308. apud Antonium Beatillum lib. 3. Histor. Barens.

Filia virgo fuit hac quondam Sire Joannis,
Deque suis Dominis Miles Casamassima, magnus.

☞ Episcopos Abbatesque hocce titulo insignitos fuisse docent Charta vernacula an. 1255. in Chartular. Meldens. *A son tres chier seigneur l'Evesque de Miaux, Mahui Sires de Montmiral & Doysi, salut & amor. Sires je vos faz à savoir & vos temoig que, &c.* Et Epist. Aelidis Comitissæ Blesensis ad Stephanum Abbatem Majoris Monaster. ex Tabular. ejusdem: *Sire je vos pri & requier tant comme je puis, &c.* Pluries ibi.

De primæva vocis *Sire* origine variæ sunt scriptorum sententiæ. Quidam enim à Græco κύριος, seu ut Byzantini efferebant, κῦρις & κύρις, deducunt: quam postremam vocem virorum illustrium nominibus præpositam passim observare est, & à quibusdam inferioris ætatis, idiotismi insciis, in nomen *Cyrus*, perperam traductam non semel legimus. Concil. CP. sub Flaviano Patr. act. 7. Ἐσὶ γὰρ ὁ κύρις Μελίφθογγος, καὶ ὁ κύρις Ἰουστῖνος, καὶ ὁ κύρις Ἰουλιανὸς, εἰδότες ἀκριβῶς. Occurrit ibi pluries. Alii, ut Nicolaus Fullerus lib. 1. Miscell. sacr. cap. 11. & Stephanus Guichartus pag. 944. ab Hebræo etymon accessunt. [Hickesius in Grammat. Theot. p. 98. à Gothico *Sibor*, dominus, deducit. Hunc consule, uti etiam Junium in Gloss. Gothico v. *Arman*, & Schilterum in Gloss. Teuton. p. 58.]

Ex voce *Sire*, formata deinde etiam illa, qua vulgo nos invicem salutamus, *Monsieur*, contracta ex *Monseigneur*, quo titulo vulgo donabantur Militari dignitate insignes, cum cæteri, quantumvis natalibus præclaris editi, non nisi proprio nomine appellarentur, antequam Militarem ordinem essent consecuti. Vox porro *Monsieur*, sat nupera, nec nisi ultimis sæculis usurpata, tametsi in Charta an. 1275. *Sieur*, pro *Dominus*, apud Thomasserium in Consuetud. Biturig. pag. 104. ut & in Charta Guillelmi Archiepiscopi Dom. Parteniaci an. 1292. & aliis in Regesto Castri Lidi in Andibus: *Monsor Robert Cuens de Dreux & de Montfort*, observo: quæ quidem vox occurrit pluries fol. 53. Cur vero vox *Monsieur*, nominibus appellativis filiorum principum postponeretur, videndus Tillius.

¶ SIRICA, Pannus sericus. Vita B. Augustini novelli tom. 4. Maii pag. 622. *Dixit etiam in sua supradicta ecclesia habere in Sirica pictum dictum Beatum*. Vide *Siricus*.

SIRICELLA, [Vestis sacra, à *Sirico* sic dicta.] Vetus Necrolog. Placentinum in Histor. Eccles. Placentin. to. 2. p. 138. 7. *Kl. Maii* 1228. *ob. Guido Petri Leonis Prænestinus Episcopus, qui dedit huic Ecclesia planetam & Siricellam violatam, & pluviale rubeum, &c.* Pag. 210. sub an. 1253. *Dedit Sacristia unam planetam, & unam dalmaticam, & unam Siricellam violatas, &c.*

SIRICUM, *Rubri coloris pigmentum, ex quo librorum capita scribuntur*. Ita Glossæ Arabico-Lat. [Vide mox *Siricus*.]

SIRICUS, pro *Sericus*, σηρικός. S. Valerianus de Bono disciplinæ: *Quamvis autem Siryco pretioso corpus vestias, & niveo vellere membra componas, non sine macula diem transigis, si caminis ardentis ora contigeris*. Corippus lib. 4. n. 4.

Syrica per cunctas pendebant vela columnas.

Anastasius in S. Zacharia PP. pag. 78. *Pendentia vela inter columnas ex palleis Siricis fecit*. Idem Scriptor in Hadriano p. 109. *Vela Syrica numero quinquaginta septem*. Adde p. 110. 111. &c. [Amelius in Ord. Romano cap. 76. *Et super illam* (tobaleam) *ornatam de Sirico, &c.*] Matth. Silvaticus: *Siricum Romanum, id est, Siricum, vel seta Romana*. Ita *Siricus* pro *sericus* perpetuo scribi in veteribus codd. Paulini annotat Juretus ad lib. 1. de Vita S. Martini. Sed quod interdum *Syricus* pro *Siricus* scribitur, id vitium scriptorum est: cum, ut ait Isidorus lib. 19. cap. 17. *aliud sit sericum, aliud Syricum. Nam sericum lana est, quam Seres mittunt: Syricum vero pigmentum, quod Phœnices in Rubri maris*

litoribus colligunt. Incertum porro, an de posteriori intelligi debeat Lex Alaman. tit. 59. §. 7. *Si autem ex ipsa plaga cervella exierit, sicut solet contingere, ut medicus cum medicamento aut Sirico stupavit, & postea sanavit, &c.* Ibi enim *Siricum* licet interpretari lineum tomentum, quod vulgo *Charpie* dicimus.

SIRICUS, Delicatus, vel opulentus, *qui vestibus Sericis utitur, seu gravatur*, ut habet vetus Interpres Juvenalis Sat. 6. Auctor Hist. Apollonii Tyrii: *O juvenis Sirice! qui amore tuæ carnis ductus cito animam amisisti.* Serici enim usus rarus adeo primitus fuit, ut penes solos ditiores & delicatiores esset: & Galenus lib. 13. Meth. scribat sua tempestate, sub ditione Romana, in magnis civitatibus penes solas mulieres opulentas inveniri potuisse.

SIRIONES, Vermiculi, qui oriuntur in dentibus, Matthæo Silvatico. [Gallis *Sirons.*]

SIRNUMJUGIUS. Charta Pontii Comitis Tolosani an. 936. apud Catellum: *Cum silvis & forestis, & cum omnibus finalibus & mercariis, & Sirnumjugiis, & cum hominibus & famulabus inde naturalibus, &c.*

¶ SIROCCUS, SIROCHUS, ab Italis *Sirocco*, Ventus, qui Latinis Euronothus, nostris *Sudest*, dicitur. Jac. Auriæ Annal. Genuens. lib. 10. ad ann. 1283. apud Murator. to. 6. col. 581. *Et quotidie apud Portum Veneris venire de facili poteram, quum quotidie esset ventus ad Levantem vel Sirochum.* Rursum col. 584. *Quumque essemus cum dictis nostris galeis prope insulam dictam Calvi per milliare circa unum, ventus cœpit esse fortis à Sirocco.* V. *Syrocus.*

¶ SIROGRILLUS, Cuniculus, Gall. *Lapin*, olim *Conil.* Transact. Florentii *de Castellane* domini de Masalguis cum hominibus ejusdem loci an. 1438. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Possint impune .... venari Sirogrillos .... cum canibus.* Statuta Arelat. MSS. art. 53. *Pro pallio & tunica domine cum pellibus Sirogrillorum*, 111. *sol.* Vide *Chirogryllus.*

¶ SIROMASTES, Hesychio, Species jaculi, hasta, lancea, à Græco σιρομάστης. S. Hieronymus Epist. 53. *Legi enim Siromastem Phinees, austeritatem Heliæ, zelum Simeonis Chananei, Petri severitatem.* Ubi respicit ad Numer. c. 25. v. 7. quo loco LXX. habent σιρομάστης, Vulgata vero, *Pugio.* Vide Martinii Lexicon.

¶ SIRPA, ut *Sarpa.* Vide in hac voce.

¶ SIRVENS, SIRVENTUS, ut supra *Serviens.* Vide in hac voce. *Sirvens ad arma*, in Regesto *Probus.* Charta an. 1139. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 390. *Et in ipsos mansos habeo alberga & expleita, & quidquid ego facere voluero vel meo Sirvento prædicto Azemaro, vel suis, & unusquisque de prædictos mansos debent reddere mihi atque prædicto Sirvento vel suis per unumquemque annum modium de sigile cumulus ad sextarium vicecomitissæ, de prædicto castro & meo jam dicto Servento, vel suis debent reddere ad prædictos mansos, &c.*

¶ SIRVENTAGIUM. Vide *Serventagium.*

¶ SIRVENTALIS. Vide in *Feudum* col. 452.

SIRVENTIA, Idem quod *servitium.* Liber Chirographorum Absiæ fol. 8. *Dederunt fratribus Absiæ, quicquid habebant in supradictis donis, scilicet Sirventiam suam.* [Idem fol. 134. *Rupturam & medietatem terragii, & decimam, & Sirventiam.* Antiquit. Bened. Pictav. MSS. to. 3. p. 526. *Dominus Hugo Airans miles facit homagium planum de Sirventia decimarum de Columberio.* Occurrit ibidem pag. 528. 659. 660. 794. 796. 803. &c.] Tabul. Dalonensis Abbatiæ fol. 12. *Et Sirventiam, quam habent de nobis in terris de Vernoil.* Et fol. 50. *Concedimus ... omnem Sirventiam & bailiam de Stephano Pisce fratribus suis, si acquirere potuerint.* Occurrit ibi non semel. Vide *Serventagium* & *Servientia.*

¶ SIRVENTARIA, Eodem intellectu. Regest. Mandat. fol. 77. *Humbertus Raymundi capit ibi taschiam, & non debet aliud domino Comiti nisi Sirventariam.* Vide in *Servientia.*

¶ SIRUPPUS, Jusculum medicum, Gall. *Syrop*, pro *Syrupus.* Vide in hac voce. Ordinat. Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. pag. 405. col. 2. *Item, quod res medecinas, Siruppos & alia qualibet ordinanda per dictum physicum fieri debere, faciat* (apothecarius) *ad provisionem & cum notitia & præsentia dicti physici.*

¶ SYRUPPUS, in Statutis Avenion. lib. 1. rubr. 21. art. 9. pag. 84.

¶ SIRURGIA, SIRURGICA, pro Chirurgia. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Jun. p. XXXII. *Quia medicinam duas partes habere incognitum non est, quarum una Physica, alia Sirurgica vocatur, &c. Duo in Sirurgia experti in nostra habeamus curia.* Hinc

¶ SIRURGICUS, pro Chirurgus, ibid. p. VIII. in Instrum. an. 1371. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 567. & alibi.

¶ SIRYCUS, ut *Siricus.* Vide ibi.

SISA, pro *Assisa*, Impositio, præstatio tributi. Conventiones inter Carolum I. Comitem Andegav. & Provinciæ & Arelatenses ann. 1251. art. 59. *Idem concedit dominus Comes, quod Sisa heminarum pro manutenendo ponte à civibus constituta cesset omnino, &c.* Vide *Assisa.*

¶ SIZA, Eadem notione. Statutum Johannis Regis Franc. an. 1361. to. 3. Ordinat. p. 498. *Impune & libere impositiones suas habent, barragia, Sizas, ... concessa vel donata, levare & exigere possint.*

SISAGA, Uvæ species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

SISARA, pro *Sicera.* Will. Thorn. *Canapis, olerum, pomorum, Sisara, mercimoniorum, &c.*

SISARRA, ψέβατον μίξον ἑαυτῷ, in Gloss. Lat. Gr. [Vide Martinii Lexic.]

¶ SISCALCUS, in Chron. Estensi apud Murator. to. 15. col. 347. pro *Senescalcus.* Vide in hac voce.

SISCIDENSES, Valdensium asseclæ, qui concordabant cum iis fere in omnibus, nisi quod recipiebant Eucharistiæ *Sacramentum*, apud Reinerum contra Valdenses cap. 6.

SISCIPLATOR, nude in Gloss. Arabico-Lat. pro *Sescuplator.*

¶ SISCONUS, perperam pro *Fisconus*, Culcitra straminea, vulgo *Paillasse.* Constitut. Caroli II. Reg. Siciliæ: *Lectus integer intelligatur materatium, vel Sisconus, vel culcitra, &c.* Vide *Fisco.*

¶ SISENAL, f. Ad *Sisam* seu præstationem pertinens. Charta an. 1246. in lib. 1. Feodorum Burbonensis dominii fol. 96. *Gerardus de Beria duas copas ordei Sisenals, & duos denarios, &c.* Infra: *B. Raimundi 4. copas Sisenals siliginis, &c.* Occurrunt hæc verba pluries.

¶ SISINNUS, pro Cincinnus. Vita S. Amalbergæ tom. 3. Jul. p. 100. *Completaque oratione, arrepto ferro Sisinnos capitis sui totondit.*

¶ SISISMA, Asthma. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. April. p. 179. *Habebat filiam ... Sisisma, id est asthma habentem.*

¶ SISIT, pro *Saisierit*, Apprehenderit, in Addit. ad Leg. Alamann. cap. 22. *Si quis alterius ingenuam de crinina seu stria aut herbaria Sisit & eam priserit, &c.* Vide *Saisire.*

¶ SISMA, pro Schisma, in Vita B. Johannis Taussiani Episc. to. 5. Julii pag. 791.

¶ SISMUSILUS. Vide *Cysimus*.

¶ SISPES, *Sospes*, *sanus*. Gloss. Isidori.

¶ SISPETATICUM, in Præcepto Theoderici Reg. Franc. an. circ. 688. apud Mabill. Diplom. lib. 6. Ch. 12. pro *Cespitaticum*. Vide in hac voce.

SISSA, SISSARII. Vide *Assisa*, col. 786.

¶ SISSIARE, pro Sissuare, sedere. Gloss. Lat. Gr. *Sissiat*, καθίζει, ἐπὶ δίφρους.

¶ SISTARCHIA, SISTARCIA. Vide *Sitarchia*.

SISTARIUM, pro *Sextarium*, [Brabantis *Sisteren*. Charta an. 1206. apud Miræum to. 1. pag. 294. col. 2. *Et tali quidem facta æstimatione, ut tria Sistaria siliginis pro marca, & quatuor Sistaria hordei similiter pro marca computentur*. Codex censualis MS. Irminonis Abb. Sangerm. fol. 72. v°. *Isti solvunt de festo pens. XXXIII. de salone modios VIII. & Sistaria IIII.*] Charta an. 1218. in Tabular. Afflighem. *Duo Sistaria siliginis, &c.*

SISTAROA, Avis species, apud Fridericum II. lib. 1. de Arte venandi cap. 1.

¶ SISTERE, Consistere, emergere, Gr. συνίστασθαι. Vetus Irenæi Interpres lib. 2. c. 5. n. 3. *Et initio concedens Sistere errorem, & crescere illum, in posterioribus temporibus solvere illum conatur.*

¶ SISTERIUM, ut *Sextarium*. Vide ibi.

¶ SISTERTIUM, perperam pro *Sisterium*, in Chartul. S. Vandreg. tom. 1.

¶ SISTILLAGIUM, pro *Sextellagium*, ni fallor. Vide *Sextariatitum*. Charta Rogeri dom. de Roseto an. 1210. ex Tabul. S. Medardi Suessionens. *Prædicta vero ecclesia singulis annis in teloneo & Sistillagio nostro Montis Cornuti 28. libras Laudunenses pacifice percipiet.*

SISTORIUM, pro Consistorium. Witikindus lib. 2. Gestor. Saxon. *Congregati in Sistorio basilica Magni Caroli*. Editio Rineccii habet *Xysto*.

¶ SISURNA, Vulgaris stragula, vel tunica ex pellibus. Ammian. lib. 16. de Juliano: *Nocte dimidiata semper exurgens, non è plumis vel stragulis sericis ambiguo fulgore nitentibus, sed ex tapete & σισύρᾳ quam vulgaris simplicitas Sisurnam appellat*. Vide Lindenbrog. & Valesium ad hunc locum. Adde Octav. Ferrarium de Re vestiar. part. 2. lib. 3. c. 9. & Vossium de Vitiis Serm. lib. 3. c. 49.

¶ SITA, Terminus, limes, ut videtur. Fori Oscæ Jacobi I. Reg. Aragon. an. 1247. fol. 18. *Et secundum forum non tenetur ibi aliquid pediare, aut per bogas sive Sitas aliquid demonstrare, quia non sunt talia loca quæ aliter possent dividi.*

¶ SITACIUM, pro *Sitartium*, ut mox *Sitarchia*. Agnellus in Vita S. Petronacii apud Murator. to. 2. p. 185. *Sedere fecit illum super alium jumentum strata via; flascones & Sitatium ad sellam ligatum.*

SITARCHIA, SITARCIA, SISTARCIA, &c. Sacculus vel Cistella, qua panis cibusve defertur. Apud Apuleium lib. 2. *sitarchia* sumitur pro alimento, annona, seu cibo, quo in navibus vice commeatus utebantur nautæ: est enim efficta vox à σῖτος, *frumentum, annona*, & ἀρκέω, *sufficio*; quasi dicas, quod ad victum sufficit. S. Hieronymus de captivo Monacho: *Ascensis camelis, & nova Sitarchia in annona refocillati*. S. Augustinus de Cantico novo c. 11. *Præparemus Sitartias, apprehendamus & ascendamus navem fidei simul & crucem, nec desit anchora spei nostræ salutis, &c.* [Vide Gloss. med. Græc. in Σιτάρκιον.]

Postea pro ipsis, in quibus recondebantur cibaria, aut alimenta, vasis ac sportellis, vox usurpari cœpit apud posteriores Latinos, qui vocabulum ipsum passim deformaverunt. Occurrit enim

SITARCHIA, in Gloss. Angl. Sax. Ælfrici, mete ꝼætelꝼ, id est *pera cibi*.

SITARCIA. Glossæ Biblicæ MSS. *Sitartiis, arcis cibariis*. Gloss. Arabico-Lat. *Sitarchia, sattus vel pera*: perperam editum *Sitareia*. Vita S. Genulfi lib. 2. c. 2. *Levantes ergo sacrum thesaurum in Sitarciis super tolla equorum, cœperunt regredi, &c.* Herbertus lib. 1. de Miracul. c. 7. *Illa vero quia non fuit in Sitartia, neque in ferculo foris incaute relicta.* Hinc emendandus videtur Fulcherius Carnot. lib. 3. Viæ Hierosol. cap. 31. *Quod ipse, qui in Scarcia sua detulit usque Tyrum... nobis enarravit.* Legendum enim *Sitarcia*.

¶ SITARCIUM, in Mirac. S. Germani Paris. to. 6. Maii p. 790. *Qui certus de visione, adjutorio fidelium impositus Sitarcio, comitante sibi puero, equo vehente Parisius pervenit.*

SISTARCHIA, SISTARCIA. Papias, (ex Isidoro lib. 20. c. 9. qui habet *Sitarcia*) *Sistarchia, proprie sunt nautarum, dicta quod sint suta, substantia, vel vascula, in quibus portantur cibi.* Eadem prope Ugutio. Joan. de Janua: *Sistartia, vas & repositorium, sicut saccus: vel pera, &c.* Catholicon parvum: *Sistarcia, Sac, repositoire, bourse.* Regum c. 9. *Panis defecit in Sistarciis nostris.* Arnoldus Lubec. lib. 3. c. 32. *Et defecerat panis in Sistarciis eorum.* Henric. de Knyghton: *Cum panis alimonia in Sistarchiis deficere cœpisset.* Utuntur promiscue vetus interpres Juvenalis sat. 12. v. 51. Wolfardus lib. 3. de Mirac. S. Walburg. lib. 3. c. 9. Gordianus Monach. in Vita S. Placidi Mart. c. 36. Vita S. Goaris c. 6. Historia Translationis S. Germani Parisiens. Episcopi cap. 7. &c.

¶ SATARTIA, in Vita S. Albini ex Fortunato to. 1. Martii p. 57. *Sed ut de peregrinis nostra vobis aliquid Satartia non negaret.*

CISTARCHA. Will. Brito in Vocab. MS. *Cistarcha, secundum Alexandrum Nequam, componitur à cista, & archa. Unde fecit tales versus:*

Cistarcis tactis, vel peris, jungere cistam
Si tures archa, Cistarchis sic dabit ortum.

CISTARTIA. Will. Tyrius lib. 22. c. 15. *Trahebat enim secum infinitam multitudinem, quibus & aqua jam defecerat in utribus, & panis in Cistartiis.*

SETARCIA, in Vita S. Lupicini Abbat. Jurensis num. 7. 9.

PITTARCIUM. Guibertus lib. 1. Histor. Hierosol. c. 1. *Videres Scotorum apud se ferocium, alias imbellium, cuneos crure intecto, hispida chlamide, ex humeris dependentia psitarcia, de finibus uliginosis allabi.* Ita σιτάρκιον neutro genere efferi Menologium Basilii Imp. 12. Mart. Ἕως ἐκένωσε τὸ ἐν τῷ μετ' ὦ σιτάρκιον χρυσοῦ.

¶ SITELLA, Situlæ species. Laudes Papiæ apud Murator. to. 11. col. 26. *Hauriunt autem aquam non solum ligneis situlis, sed etiam æreis, quæ Sitellæ dicuntur, quibus quasi omnes abundant, ministrantes aquam capitibus arcis.* Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. c. 47. *Una Sitella qua aqua hauriatur.*

SITHCUNDUS, SITHERCUNDUS, SIDERCUNDUS HOMO, SITHCUNDMAN. Leges Inæ Regis Westsaxiæ c. 49. *Borgi fractura debet emendari 120. sol.... Aldermann 80. sol. Thayni Regis 60. Sidercundi hominis terram habentis 25. aut per id negare.* Cap. 56. *Si homo Sithcundus agat cum Rege, vel cum Regis Aldermanno pro familia sua, &c.* Cap. 57. *Si homo Sithcundus terrarius expeditionem supersedeat, emendet 120. sol. & perdat terram suam.* Adde

Digitized by Google

cap. 60. [*Gesithcundman* dicitor c. 55. 64. & 67.] Leges Athelstani Regis: *Et si Waliscus ... Ceorlman promoveatur, ut habeat 5. hidas terra, & habeat weram Regis, & occidatur, reddantur 2. millia thrimsa: & si assequatur, ut habeat loricam & galeam, & deauratum gladium, si terram non habeat, tamen est Ceorlus. Et si filius ejus, vel filius filii ejus hoc assequatur, ut tantum terra habeat postea, est qui nascetur en eis Sithercunde generationis ad 2. millia thrimsatum, &c.* Ex quibus patet *Sithercundum* dici hominem, qui tantum terræ habeat, ut servitium militare inde exhibere posset, ideoque viris nobilibus accenseretur. Lambardus *Custodem paganum* vertit, alibi *Armiferum* & *Ducem paganum*. Sed vide, quæ Somnerus ibi commentatur, & infra in *Sithcundman*.

SITHCUNDMAN, Vox ejusdem notionis & originis. Concilium Bergamstedense an. 697. c. 7. *Si occiderit virum militarem, qui Sithcundman appellatur, finito hoc Concilio ... in adulterio deprehendi, &c.*

SITHIA, Navis species. Sanutus lib. 3. part. 13. cap. 13. *Eodem anno Soldanus Babylonia per flumen Tampnis inter galeas & Sithias misit usque ad 20. &c.* Vide *Sagitta*.

¶ SITICINES, Tubicinum genus: de qua nomenclatura ita Gellius lib. 20. c. 2. *Nos autem in Capitonis Atri conjectaneis invenimus Siticines appellatos, qui apud situs canere soliti essent, hoc est, vita functos & sepultos; eosque habuisse proprium genus tuba, à cæterorum differens.* Hanc tubam reliquis longiorem latioremque fuisse docet Hieronym. Magius Miscell. lib. 1. cap. 13.

¶ SITOCOMI, Rei frumentariæ coratores, à Gr. σῖτος, frumentum, & κομεῖν, curare: quorum præfectura *Sitocomia* dicitur, apud Ulpian. Dig. lib. 50. tit. 5. leg. 5. Alii erant

¶ SITONES, Qui scilicet frumento emendo præfecti erant; quorum officium *Sitonia* nuncupabatur, ibid. tit. 5. leg. 2. & tit. 8. leg. 9. §. 6.

SITONICUM, Stipendium, annona: quomodo σιτωνικὸν usurpat Chrunicon Alexandrinum an. 36. Theodosii Jun. [nisi locum significet in quo frumentum publico nomine emtum reconditur: quod innuere videtur] Gregorius M. lib. 1. Epist. 2. *De frumentis autem, qua scribitis, longe aliter vir magnificus Ciridanus asserit; quia tantummodo sola transmissa sunt, qua pro transacta indictionis debito ad replendum Sitonicum sufficerent.*

¶ SITTA, f. Situla, in Inventar. utensil. ex Tabul. Compend. *Duos caminos, & duas Sittas & unum coopertorium ferratum, & 12. scutellas plumbeas magnas, &c.*

¶ SITTO, pro Sederit, à Saxon. Sitten, sedere, Germ. *Sitzen*, in Pacto Legis Salicæ edit. Eccardi tit. 26.

¶ SITUARE, Ponere, collocare, constituere, Gall. *Situer, placer, établir, assigner.* Chron. Comodoliac. apud Stephanot. tom. 2. Fragm. Hist. MSS. *Cumque ipse Iterius artes .... ascendisset, ut videret qualiter ipsi operarii lapides ... Situabant, &c.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 54. pag. 134. *Sedibus aptissimis plurima grandia saxivoma.... Situari constituit.* Codex MS. Corbeiensis: *Ac reliquis quorum hic Situata vocabula non sunt.* Charta Gosvini Episc. Tornac. ann. 1209. inter Instr. to. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 50. *Sed ne per foraneos qui beneficiorum suorum stipendiis merito sunt privandi, ecclesia etiam omnino eorum servitio defraudetur, pro quolibet foraneo Situetur vicarius, &c.* Obituar. MS. S. Geraldi Lemovic. fol. 16. *Quam summam decem & septem solidorum rendualium nobis assignarunt seu Situaverunt levandos & percipiendos in & super quadam domo, &c.* Testam. Johan. *de Talaru* Archiep. Lugdun. an. 1392. in Maceriis Insulæ Barbaræ to. 2. p. 668. *Quas* (summas) *Situavit super domo quam nunc habitat dominus Stephanus Fabri.*

SITUATUS, pro *Situs*, ex Gallico *Situé*. [Litteræ Caroli primogeniti Johannis Reg. Fr. an. 1358. tom. 3. Ordinat. p. 296. *Ex eo quod ipsi ad dictum castrum quod est Situatum, ut preferetur in metis imperii, ire & conversari secure non audent.*] Willelm. *de Baldenzeel* in Itiner. Terræ sanctæ: *Prope civitatem, qua Naulum dicitur, in riparits janua Situatam prospere perveni.* Occurrit non semel.

¶ SITUATIO, Situs, Gall. *Situation*. Charta Caroli VI. Reg. Franc. an. 1380. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 129. *Nos attendentes prædicta ac Situationem dicta villa existentis in regni confinibus, &c.*

¶ SITUATIO, Constitutio, Gall. *Assignation*. Codicillus Beraudi dom. de Mercorio ann. 1320. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arverniæ p. 339. *Cum ego in meo testamento prædicto hic annexo Situationem olim factam carissima consorti mea Ysabelli in contractu matrimonii per me celebrati cum ea de mille libris Turon. .... situassem & transmutassem totaliter & in solidum in terra mea de Campania.* Charta Andreæ Abbat. Nobiliac. an. 1387. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 1027. *Pro qua Situatione & assignatione idem Symon Taupelli etaddit, Situavit & assignavit nobis ratione dicti prioris & prioratus sui prædictos duos boissellos cum dimidio frumenti.* Vide *Situare*.

¶ SITULA, Mensura liquidorum. Anamodus lib. 2. Tradit. S. Emmerammi apud Pezium to. 1. part. 3. Anecd. col. 273. *Camisam quoque & cottum similiter 1. de vino caradam 1. id est Situlas xxx. farina modios x.* Charta S. Annonis Colon. Archiep. an. 1066. apud Miræum to. 2. p. 1133. col. 2. *In Strala modius tritici .... pulli duo, ova decem, Situla vini, ama cerevisia dimidia, &c.* Eadem habentur in Chasra Friderici I. Imper. an. 1173. ibid. p. 1178. col. 1. Form. vett. apud Eccardum ad calcem Pactus Leg. Sal. p. 243. form. 21. *Maldra quatuor de pane, de cervisa carradamunam, triginta Situlas de vino.* Pro certa quantitate aquæ sali conficiendo aptæ occurrit in Tabul. Accincti fol. 59. *Fratres de Aceyo habent de Comite Stephano unam monteyam ... & 5. Situlos, de Huberto Magzaligno 15. Situlas, de Duranno Corde & Pontio filio ejus 26. Situlas.* Vide *Situs*.

¶ SITULLA. Statuta Riperiæ cap. 12. fol. 5. *De qualibet libra æstimationis Situllarum pro introitu denarii quatuor.*

¶ SITULUS, Situla, vas aquæ benedictæ. Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item unus Situlus cum aspergerio argentei pro aqua benedicta. Item quidam Situlus parvus metalli ad faciendum aquam benedictam.*

¶ SITUS, ut *Situla*. Vide in hac voce. Charta Radulfi Reg. an. 1029. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 147. *Ad præsens quoque quatuor ferreas vel caldarias, Situsque earum in salinis.*

¶ SIVADA, SIVATA, Avena: *Sibada*, in Foris Benearn. rubr. 1. art. 20. Charta an. 1211. inter Probat. novæ Histor. Occitan. col. 380. *Tres eminas de Sivada.* Informat. pro passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerm. *Primo levabit necessaria pro LX. diebus pro equis, videlicet quatuor eminas ordei & quatuor eminas Sivate pro quolibet equo.* Vide *Civada*.

¶ SIVE, pro *Et* conjunctiva. Occurrit passim.

¶ SIVI, pro *Sibi*, mutatione haud infrequenti *b* in *u*, in Judicio an. 873. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occit. col. 124.

SIUM, Sion, Inter ministeria sacra recensetur in Testamento S. Everardi Cisoniensis: *Duo phylacteria in cruce pendentia, Evangelium de auro paratum, Sia aurea, armillas duas auro paratas, Missale cum auro & argento paratum.* Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis: *Et alium calicem cotidianum, Sion argenteum optimum unum, incensarios duos, &c.* Nos *Sion* vulgo ramulum dicimus. Martialis Parisiensis in Arestis Amorum, Aresto 1. *Et battu par les carrefours de Cions de vert olivier, &c.*

☞ Ejusdem vasculi mentio occurrit in antiquo Rituali Eccl. S. Martini Turon. apud Marten. de Antiq. Eccl. Rit. to. 1. p. 568. *Præpositus qui legit epistolam & portat Syon loco manipuli.* Ibid. p. 569. ex eodem Rituali: *Vinum per Sion in calicem mittitur.* Pro *Sion*, *Cochlear* habet Ordinarium Laudunense ibid. p. 388. *Subdiaconus ascendit pulpitum deferens librum & Cochlear argentum in sinistra.* Unde colligitur *Sion* idem esse quod *Cochlear.* Vide in hac voce. Sed id aperte docent Gesta Episc. Cenoman. c. 37. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 354. *Necnon larga ejus* (Hugonis) *gratia aliud dedit vasculum, gemmulis undique saptum nitentibus, accerra exprimens similitudinem, si non ab inferiori capite modice falcato unci speciem retineret. Per hoc foratum subtilissime vinum quandoque funditur in calicem, ne pili, sive quæ immunda aër movet agitabilis, valeant admisceri. Syon antiquorum vocavit docta discretio, & à subdiacono festive geritur pro manipulo.*

SIXHINDI, Mediæ conditionis homines, apud Anglo-Saxones, quorum scilicet æstimatio erat 60. solidorum, ut pluribus diximus in voce *Hindeni homines.* Iidem, quos *Radeknibt* vocabant, ut censet Seldenus lib. de Titulis honorar. Leges Inæ Regis Westsax. c. 26. *Si occidatur, non solvatur parentibus suis, si non intra 12. menses eum redemerint. Wealh si habeat 5. hidas, est Sixhinde.* Leges Henrici I. Regis Angl. c. 76. *Servi alii casu, alii genitura. Liberi alii Thyyhindi, alii Syxhindi, alii Thyelsindi, &c.* Cap. 48. *Si desponsata femina forniceur, & Cyrlisca, vel Syxhinda, vel Thwelsinda sit, & corporalis diffractio persistentibus instituta, &c.*

¶ SIZA, ut *Sisa.* Vide in hac voce.

¶ SKANOR, vox Danica. Charta Waldemari Reg. Daniæ an. 1326. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicarum: *Si ita contigerit, quod absit, quod alecia non capiantur, nec in Skanor salsentur, &c.*

¶ SKAZA, ut *Scadus.* Acta Murensis Monasterii pag. 62. *Duæ domus & 66. partes in vicibus, quæ ibi vocantur Skaza, &c.* Vide *Scala* 8. & *Scamellus.*

SKELLA, Tintinnabulum, campanula, Italis *Squilla*, unde *Squillare*, resonare. Papias: *Tintinnabulum, à sono vocis dictum, Sichilla vulgo dicitur.* Ubi puto legendum *Schilla.*

Skella, Equorum clitellariorum tintinnabulum. Occitani *Esquilo, Esquileto, Esquilou*, tintinnabulum, quod mulorum collis appenditur, etiamnum appellant. Lex Salica tit. 29. §. 3. *Si quis Skellam de caballis furaverit, &c.* Ubi editio Heroldi *tintinnum* habet. Charta an. 1123. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 170. *Skella vero, quæ à Monachis fracta est, ejusdem ponderis & quantitatis in eodem loco infra claustrum Canonicæ restituatur & ponatur.*

Skilla, apud Hariulfum lib. 2. c. 10. Lanfrancus in Decretis pro Ordine S. Benedicti c. 1. sect. 1. *Cum appropinquaverit tempus horæ tertiæ, pulsetur à Secretario modice signum minimum, quam Skillam vocant.* Vide eumdem p. 265. 268. 273.

¶ Schela, apud Anonymum in Chron. Cremon. apud Murator. to. 7. col. 636. *Campanam grossam de credentia, & Schelam militum ad equitandum fieri fecerunt.*

Schilla. Hincmarus Remensis Epist. 7. ex Labbeanis: *Et inde pallium unum, & casulam unam, & Schillam unam, & librum unum abstulit.* Tabularium S. Remigii Remensis: *Turibulum æreum 1. signum ferreum 1. Schillam de metallo 1.* [Charta an. 1029. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 184. *Ferentes secum exinde Schillam ferream.* Adde Statuta Placent. fol. 107. v°.] Petrarcha part. 1. cant. 111.

Ch'el suon non d'altra Squilla,
Ma di sospir mi fa destar sovente.

Part. 2. cant. 7.

E non sono poi Squilla,
Ov'io sia in qualche villa;
Che non l'udissi.

Aries squillatus, apud Michaëlem *del Molino* in Repertorio.

Esquilla. Missale Mosarabum fol. 173. *Puer defecerat Esquillam pulsando.* Fori Oscæ ann. 1247. *Quicunque furatus fuerit Esquilatum arietem ducentem oves, post probationem legitimam debet ponere manum intus Esquillam arietis supradicti, &c.*

Scilla. Eadmerus lib. 1. Vitæ S. Anselmi Cantuar. c. 8. *Sumpta in manibus chorda pro excitandis fratribus Scillam pulsantem.* Warmannus in Vita S. Pirminii c. 23. *Ibi quoddam pendebat vas fusile, mediocris scilicet ponderis, vulgaris hoc usus Scillam nominat, quod mira sonoritatis dulcedine audientium sensus afficiebat.* Charta Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum: *Thuribulum minore, Scilla, candelabro aureo 1. &c.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Tacta sola, cui Musa vel Scilla est nomen.* Scillam in refectorio pulsari solitam habemus in Udalrico lib. 1. Consuet. Cluniac. c. 12. *Pro cymbalo percutitur tabula, & in refectorio pro Scilla.* Et lib. 3. c. 21. eam *pendere in extremitate refectorii* ait. Petrus Venerabilis lib. 1. de Miraculis c. 13. *Quando namque hoc agebatur, fratrum Conventus in refectorio ex consuetudine hora cœnandi recedebat, qua expleta, à Priore secundum morem, uno ictu Scilla percussa est.* Idem in Statutis Cluniac. c. 25. ait, *Scillam in sublimi infirmariæ loco* positam, qua fratres, in infirmaria dormientes, excitarentur. Adde Durandum libr. 1. Ration. c. 4. n. 11. Sed & aliis in locis & occasionibus usus *scilla* obtinuit, ut observare est ex eodem Udalrico lib. 1. c. 11. 12. 14. 15. & alibi, & Bernardo in Consuetud. Cluniac. MSS. non uno loco.

☞ Prope Abbatis vel Prioris sedem pendebat *Scilla*: unde *ad Scillam sedere* dicebatur, qui ad mensam Abbatis vel Prioris sedebat. Litteræ Petri Abbat. Cluniac. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 410. *Ipse vero domnus Natalis, ejusque successores in locis nostris capitulum tenebit, in refectorio ad Scillam sedebit, post obitum suum in Cluniaco tricenarium habebit.*

Squilla. Ardo Mon. in Vita S. Benedicti Anian. c. 52. *Primitus si quidem quam signum horis nocturnis pulsetur, in Fratrum dormitorio Squillam tangere jussit, ut priùs Monachorum congregatio orationibus fulti propria residerent per loca.* Breve vasorum Ecclesiasticor. in Tabular. Monasterii S. Theofredi Velavis: *In horologio, quo terminantur horæ, duæ partes Squillæ suspensæ.* [Transactio inter Abbat. & Monachos Crassenses ann. 1351. *Abbas Crassensis suis*

expensis propriis tenetur facere ... campanas & Squillas. Vide *Iusquilla.*]

SQUILIA, in Synodo Nemausensi an. 1284. cap. de Eucharistia.

¶ STILA. Consuetud. Monast. Fontanell. MSS. *Finita Missa de Beatissima, abbas vel prior debet pulsare Stilam qua vocatur Stila colloquii, & debent convenire in medio capituli, &c.* Haud scio an eadem notione accipienda sit hæc vox in Testam. Guillelmi dom. Montispess. an. 1146. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 141. *Ac de meo jure in ejus jus in perpetuum transfere cameram scilicet meam, quæ est prope ipsam ecclesiam, & totum illud quod pertinet ad ipsam cameram, & porticum qui est ante cameram, sicut determinatum est à pilari usque ad parietem Stila, &c.* Ubi forte *Stila* est Aquæductus. Vide *Stillaria.*

¶ STILLA, ut *Skella.* Statuta Ord. S. August. apud R. Duellium to. 2. Miscell. p. 359. *Non moveant de loco, quousque prælatus incipiat Stillam pulsare.* Leg. videtur *Scilla.*

Atque inde facile quivis advertat *Trunculos*, quibus vulgo ludimus, & quos *Quilles* vocamus, à *Squillis* nomen accepisse, quod earum formam referant, ima parte, qua humo hærent, latiores, superiori minutiores, & in acumen desinentes.

SKERDA, Idem videtur, quod nostris *Escare*, vulneris crusta. Bracton. lib. 3. Tract. 2. c. 24. §. 2. *Et si os frangatur, quod facile perpendi poterit per renoduram, vel testa capitis frangatur, ita quod extrahantur ossa, vel Skerda magna levetur.* Infra: *Si ossa extrahantur à capite, & Skerda magna levetur, ut prædictum est.*

☞ Hæc post Spelmannum qui vim vocis non intellexit. *Skerda* enim in locis allatis est schidia, assula, seu pars ossis fracti aut contriti minuta, quæ Gallice *Esquille* dicitur. *Skerdo*, vel *Squerdo* vocant Occitani fragmentum minutissimum & acutissimum ligni haud lævigati, quod spinarum instar digitis incautorum sese infert.

SKILLA. Vide *Stella.*

SKILLINGUS, Genus monetæ apud Suecos, de qua vide Joan. Stiernhookum lib. 1. de Jure Sueonum vetusto cap. 11. pag. 132. Anglis *Schelling*, pro *Esterlingus.*

¶ SCILLINGUS, Eadem notione, in antiquo Missali MS. apud Hickes. Dissert. Epist. pag. 13. *Godwinus Blacan se, conjugem, &c. a servitute xv. Scillingis redemit.* Vide *Schillingus.*

¶ SKIPIAMENTUM, Navis armamentum & instructio, annona scilicet cibaria, arma, & cætera ad victum & defensionem necessaria, Gall. *Equippage, Equippement.* Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1302. apud Rymer. tom. 2. p. 911. *Naves illa totidem sint munita personis (ut in nautis & hominibus aliis defensabilibus) .... idemque etiam contineant Skipiamentum, ut in numero personarum, &c.* Semel & iterum ibidem occurrit, ut & in Charta Edwardi II. an. 1323. apud eumdem to. 3. pag. 1012. A Saxon. ꞅcip, Angl. *Ship*, Danis *Skip*, Belgis *Schip*, navis, deducenda vox videtur. Consule Skinneri Etymol. linguæ Angl. Vide *Eskipare.*

¶ SKOTTARE. Vide supra *Scotare.*

SKREP, Gladius, Danis. Saxo Grammaticus lib. 4. *Erat autem Regi insitati acuminis gladius, Skrep dictus, qui quodlibet obstaculi genus uno ferientis ictu medium penetrando diffinderet, &c.* Infra: *Quo audito Wermundus Skrep gladii sonum secundo suis auribus successisse perhibuit.*

¶ SKUVINAGIUM, Reditus ex officio & dignitate *scabinorum.* Charta an. 1431. apud Rymer. to. 10. p. 490. *Reventiones castrorum & dominiorum in marchiis Calesii, cum Skuvinagiis.* Occurrit semel & iterum ibidem. Vide in *Scabini.*

¶ SLADE, Modus agri qui in longum porrigitur, à Saxon. ꞅlæd. Charta an. 1347. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 465. *Concessimus ... unam acram prati ... extendentem in longitudine à prato dicti prioris & conventus vocato le Slade ex parte Orientali usque le Commemede ex parte Occidentali in quodam loco vocato Longeford juxta le Slade in tenura domina Comitissæ Lincolniensis.* Occurrit rursum ibid. pag. 537. & 572.

¶ SLAVUS, Servus, *serviens.* Charta Ottonis Reg. an. 939. apud Eccardum inter Probat. Hist. Marchionum Oriental. col. 137. *Damus ... familias litorum xi. Slavorum xxvi. Preralitzse familias Slavorum viii.* Tradit. Fuld. apud Schannat. p. 403. *Slavi xiii. quorum unusquisque unam libram lini debet ... Slavi cxx. singulas libras lini debent.* Vide supra *Sclavus.*

SLIPESTEN, Cos, ex *Slipen* Teutonico, acuere. Teloneum S. Audomari in Tabulario S. Bertini: *Lapis molaris 2. den. Slipesten 2. den. si autem unus molaris, sive in curru, sive in carro portetur, dabit 2. den. &c.* [Supra *Sclipesten* scripsit Cangius]

¶ SLOPETUM, apud Schannat. in Diœcesi Fuld. p. 114. pro *Sclopetum* Vide in hac voce.

¶ SLUSA, Locus ubi concluduntur aquæ, ut &

¶ SLUSAGIUM, Pensitatio quæ à domino feudi exigitur pro jure habendi *Exclusam.* Vide in hac voce.

¶ SMACARE, SMACCARE, vox Italica, Vulnerare mutilare, debilitare. Statuta Cadubrii c. 112. *Addatur statuto de Smacantibus membrum .... quod ultra illius pœnam, teneatur delinquens ad solutionem medici.* Statuta Riperiæ c. 94. fol. 16. v°. *Quod quicunque aliquem vulneraverit, vel percusserit, incassaverit, vel Smaccaverit, compellatur per dom. capitaneum, seu judicem maleficiorum ad præstandum vulnerato, percusso, incassato, seu Smaccato omnes expensas quas talis fecerit.* Hinc

¶ SMACATURA, Vulnus, membri mutilatio, vel debilitatio. Statuta Cadubrii lib. 3. c. 24. *Sancimus, quod si quis aliquem percusserit, vel vulneraverit, ita quod membrum aliquod sibi Smacaverit vel debilitaverit, pro tali Smacatura seu membri debilitatione, curia in decem libris Pap. condemnetur.* Statuta Riperiæ cap. 233. fol. 30. *Quicumque insultum, aut percussionem, seu vulnus, incassaturam, vel Smacaturam, vel debilitationem fecerit in personam alicujus officialis, puniatur.* Vide *Mahamium.*

¶ SMALDUS. Vide infra *Smaltum.*

SMALTUM, Encaustum, liquati coloratique metalli pigmentum, Italis *Smalto*, Germanis *Schmalt*, Gallis *Esmail.* Vox forte formata à *malto*, seu *malta*, quæ vox Architectis *solidamentum* sonat. Apud Palladium de Architectura habetur caput *de compositione maltorum & solidamentorum*, deinde: *Compositio maltorum, id est solidamentorum, ad solidandas quaslibet res, &c.* Ubi Cod. MS. Pithœanus *malturum* præfert. Anastasius in Leone IV. PP. p. 182. *Fecit denique tabulam de Smalto, &c.* Guillelmus Biblioth. in Stephano VI. *Cantharam auream unam cum pretiosis margaritis & gemmis, ac Smalto, &c.* Leo Ost. lib. 1. c. 20. *Super altare autem S. Benedicti argenteum ciborium statuit, illudque auro simul & Smaltis exornans, &c.* Cap. 56. *Crucem etiam pulcherrimam cum gemmis & Smaltis ad procedendum fecit.* Lib. 3. c. 33. *Auream ibi in altaris facie tabulam cum gemmis ac Smaltis valde speciosis parari mandavit,*

quibus

Digitized by Google

quibus videlicet Smaltis non nullas quidem ex Evangelio .... insigniri fecit historias. Adde lib. 2. c. 25. Richardus de S. Germano in Chron. ann. 1342. *Icona cum Smaltis, quæ super altare fuerat S. Benedicti.* [Chr. Cavense apud Murator. to. 7. col. 951. *Item pluvialem cum campanellis, pluvialem cum Smaltis.* Vita S. Chunegundis sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 453. *Calicem aureum cum patena sua gemmis & margaritis ac Smaltis optime adornatum.* Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. tom. 4. p. 615. *Ne clerici ... deferant ... botonos ex auro sive ex argento vel Smalto.*] Vide *Limogia.*

¶ Esmalctum, Eadem notione Annales Mediolan. Anonymi ad an. 1389. apud Murator. tom. 16. col. 807. *Capelletus sive girlanda una auri & Esmaldo viridi & azurro, cum pluribus perlis, &c.* Vide *Esmaillus.*

Smaldus. Vetus Scheda in Bibl. Cluniac. p. 563. *Quæque cariora ac sanctiora in thesauris reperit Ecclesia secum Constantinopolim detulit: inter quæ ornamentum quoddam gemmis ac lapidibus, videlicet eis, quos Smaldos vocant, pretiosissimumque, &c.*

¶ Smaltatus, Italis *Smaltato*, Gall. *Emaillé*, Encausto distinctus. Consuet. Frederici Reg. Siciliæ cap. 94. *Item quod nulla domina, sive mulier audeat portare cappellum imperlatum, sive Smaltatum, &c.* Instrum. an. 1347. to. 2. Hist. Dalph. p. 568. col. 1. *Item, duo candelabra de argento deaurato Smaltata.* Bonincontrus in Chron. Modoet. apud Murator. to. 2. col. 1181. *Offerre fecit calicem unum argenteum magnum magni ponderis, mirifice deauratum & Smaltatum.* Adde Chron. Placent. apud eumd. tom. 16. col. 588.

Smaltitus, Eadem notione. Anastasius in Benedicto III. PP. *Conclusas etiam auripetias in se habens Smaltitas, &c.* Sugerius lib. de Admin. sua c. 32. *Columnam, cui sancta insidet imago, subtilissimo opere Smaltitam, &c.* Idem: *Opere Smaltito, & optime deaurato, &c.* De quo consulendus Andreas Agathopæus, seu Felibianus, in tract. de Pictura & Architectura cap. 10.

¶ Smaltus, Eodem intellectu, in Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 92. *Excepto quod ... alba ipsarum* (sambucarum) *possint cooperiri ære & fieri Smalta.*

¶ SMANIARE, vox Italica, Ira excandescere, fremere, furere, Gall. *Enrager.* Bonincontrus in Chronic. Modoet. apud Murator. to. 12. col. 1095. *Habito cum eis consilio, cum non vellent suum adimplere animum vetandi dicto Regi, in se quasi Smaniavit* (Guido) *eo quod receptionem Regis laudarent.* Ibidem col. 1142. *Suprascripto eodem anno* (1424.) *& mense Galeaz una die Smaniavit intra se de labore & damno quod patiebatur, eo quod non valebat habere terram.*

SMANTACOMPAGNUS. Acta Alexandri III. PP. apud Baronium an. 1159. de Octaviano Pseudopontifice: *Mulieres quoque blasphemantes, ipsum hæreticum appellantes, eadem verba repetebant, & alia derisoria verba decantabant, nominantes eum lingua vulgari Smantacompagnum.* i. cui *mantum* ablatum fuerat, ex Ital. *Smantellare.* Vide *Mantum.*

SMARAGDINA, Locus unde smaragdi eruuntur. Guillelmus de *Baldenzeel* in Hodœporico: *In superioribus Ægypti est una Smaragdina, unde ibidem eruuntur smaragdi meliores, & in meliori forma, quam in aliqua mundi parte habentur.*

SMARAGDINES, pro *Smaragdi*, Joanni de Janua. Occurrit non semel apud Sugerium de Rebus in administr. sua gestis: *Maculis distinctas Smaragdines.* [Vide *Smeraldinus.*]

¶ SMARAGDUS, Liber, cui titulus *Smaragdus.* Testam. Everardi Comit. an. 837. apud Miræum tom. 1. p. 21. col. 1. *Evangelium eburneum unum, lectionarium simile paratum, missale simile, commentarium simile, antiphonarium simile, Smaragdum simile paratum.*

¶ SMARAUDA, Smaragdus, à Gall. *Emeraude.* Gesta Episcop. Cenoman. cap. 37. apud Mabill. tom. 3. Analect. p. 354. *Aureum quoque calicem* (dedit Hugo) *factis ex electro politum monilibus, Smaraudis & topaziis, multisque pretiosissimis redimitum lapidibus.*

SMEGMA, Smigma. Joan. de Janua: *Smigma est quoddam unguentum, vel confectio unguenti, vel saporis, vel aliquarum aliarum rerum boni odoris. Invenitur etiam smegma, sed aliud significat.* Gloss. Gr. Lat. Σμῆγμα, *Lomentum*; Σμηγματώδης, *Lomentarius.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Smigma, un oignement.* Comput. an. 1425. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 574. *Et in Smigmate empto quadam vice ad lavandam aulam Prioris, vi. den.*] Iter Camerarii Scotici c. 21. §. 4. *Vendunt vinum, & ceram, amuream, & Smegma.* Vide *Migma.*

SMELIDO. Lex Frision. addit. 3. de Vulneribus §. 35. *Si brachium aut crus percussum fuerit, & ex ipsa percussione decreverit à sua grossitudine, quam prius habuerit, quod Smelido dicunt, ter 4. solid. componat.* Vox formata ab Anglo-Saxon. ymæl, parvus, exiguus, exilis, tenuis, gracilis, minutus, unde ymallunge, minutio, diminutio, attenuatio, apud Somnerum. Germani & Belgæ *smal* & *smael*, gracile, etiam vocant. Sicama vero legendum censet, *gesmelet*, extenuatum, contractum, gracilem redditum.

SMELO, Mensura unius spithamæ. Lex Frision. addit. 3. de Vulneribus §. 56. *Si & superior* (articulus pollicis) *adjiciatur, quod vocant Smelo, hoc est unius spanna longitudinem habuerit, ter 8. sol. componatur.* Agitur ibi de magnitudine & longitudine vulnerum, secundum quam fiebat compositio.

¶ SMERALDINUS, Smeraldus, Smaragdus, Gall. *Emeraude.* Jac. de Varagine in Chron. Januensi apud Murator. to. 9. col. 32. *Quod autem illud vas sit vere lapis Smeraldinus, testantur omnes gemmarii qui illud viderunt, dicentes se non vidisse tam pretiosum Smeraldinum.* Annal. Mediolan. Anonymi apud eumd. to. 16. col. 807. *Capelletus unus sive girlanda una lapidum & perlarum cum sapphiris vi. Smeraldis v. &c.*

SMERE, Adeps: Belgis, *Smeer.* Teloneum S. Bertini: *De pensa adipis, id est Smere, 2. den.*

SMERILIONES. Fridericus lib. 2. de Arte venandi cap. 2. *Sunt etiam aliæ aves rapaces parvæ, sicut sunt Smerciliones, nbleri . & hujusmodi: & tam his, quam majoribus prædictis homines non utuntur, nisi ad delectationem tantum, &c.* Ubi legendum puto *smerliones*, pumili, minimi & velocissimi accipitrum. Describuntur ab Augusto Thuano lib. 1. de Re accipit. pag. 25.

Forma ad falconem accedit, sed mole pusilla,
Vertice depresso, spatioso pectore, latis
Compactisque humeris, &c.

Mirle dicitur Alberto M. l. 23. de Animal. c. 14. & Germanis: *Ismerli*, Petro de Crescentiis l. 10. cap. 13. [Vide *Smirilius.*]

¶ SMIGMA, Smigmator. Vide supra *Migma* & *Smegma.*

SMIRALDUS, Smaragdus. Vide *Balascus.*

¶ SMIRIGLIUS. Comment. Caroli Carafæ Episc. Aversani de Germ. sacra restaurata: *Miles casu in*

bombardam, quam Smiriglium vocant, ignito fomite sui sclopi ignem intulit.

SMOLTUS. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ cap. 12. *Omnes illi qui habent croias, vel piscarias, seu stagna, aut molendina in aquis, ubi mare ascendit, & se retrahit, ubi salmunculi, seu Smolti, vel fria cujuscumque generis piscium maris, vel aquæ dulcis ascendunt vel descendunt, &c.* Vide *Fria.*

¶ SMYRNA, à Gr. σμύρνης, Myrrha, apud vet. Interpr. Irenæi lib. 2. cap. 24. n. 3. *Unde & dissonat ad pleroma eorum, Smyrna quidem habens siclos* 500.

SNAIDA, SNEIDA. Vide *Sinaida.*

¶ SNEBERGII, dicti apud quosdam nummi censuales, teste Fabricio Orig. Saxon. l. 7. p. 700.

SNESA. Charta an. 1186. in Tabulario S. Bertini: *De interclusionibus meatuum aquarum ejusdem Ecclesiæ, quæ vulgo Warren dicuntur, de quibus 24. Snesas anguillarum annuatim persolvebatur, &c.* Hollandis *Snees*, vicenarium, seu viginti, sonat.

¶ SNOBULI, SNUOBULI, Murænulæ, i. e. funiculi, qui de argenteis plexis filis, ut in thuribulis fieri solet, apud Schilterum in Gloss. Teuton.

¶ SNODARE, Italis, Nodum solvere sonat. Locus est infra in *Strassignare.*

¶ SNODEN, Glomus, Gall. *Peloton*, à Sax. ſnoð, eadem notione. Comput. ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 574. *In VIII. Snoden de pakthred emptis ibidem pro quodam reti faciendo pro cuniculis capiendis hoc anno, VI. sol.*

SNYRTIR, Ensis species. Saxo Grammatic. lib. 2.

Ecce mihi videor cervum penetrasse ferocem,
Theutonico certe, qui Snyrtir dicitur, ense.

Apud Kilianum, *Snijder*, cultrum sonat.

¶ SOAGLUS. *Tresa soaglorum*, Telæ grossioris genus. Statuta Montis Regalis fol. 277. *Item statutum est, quod quilibet texter seu textrix capiat tantum ... de toisa Soaglorum solidos tres.*

¶ SOAGNE, ut mox *Soalis*, ex interpretatione Eccardi, in Pacto Leg. Sal. tit. 2. §. 4. *Si quis porcellum de intro porcos, ipso porcario custodiente, furaverit, malb. Soagne chalte, in DC. denar.* Speciem furti, rei custoditæ suspicatur Schilter. in Gl. Teuton.

¶ SOALAGIUM, pro *Stalagium*, Præstatio pro *stallis*, in Charta Ricardi I. Reg. Angl. inter Ordin. Reg. Fr. to. 5. p. 317. ut suspicatur Cl. Editor.

SOALIS pro *Sualis*, Sus, porcus. Polyptychus S. Remigii Remensis: *In Braito mans. 3. unusquisque facit in anno nap. 3. diurnal. 2. donat pro Soale den. 1. pull. 3. ova 15.* [Codex censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 3. v°. *Solvit de unumquodque mansum bovem unum, ad alium annum Soalem 1.* Ibidem fol. 15. *Solvit ... ad tertium annum Soalem 1. valentem sol. 2.*]

¶ SOATUS, Italis *Soatto*, Corium loris & corrigiis faciendis aptum. Statuta Astens. de *Intratis* portarum: *Soati albi ponantur & solvant pro qualibet dozena lib. 6.*

¶ SOAXIS. Annal. Mediolan. Anonymi apud Murator. to. 16. col. 813. *Alia bussula deaurata cum Soaxis grandis. Sabinus unus deauratus cum Soaxe straforato.* An Operculum!

¶ SOBJORNUS, Commoratio, mansio unius diei, Gall. *Sejour.* Extractum computi ann. 1328. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Item eadem die pro expensis equi roncini & garcifferi Humberti Bastardi qui steterunt in Sobjorno in domo Guilelmeti ... XX. lib. II. sol. VIII. den.* Vide *Sejornum* & *Subjurnare.*

¶ SOBOLUS, pro Soboles. Charta Ludovici Reg. an 875. apud Calmet. inter Probat. Hist. Lothar. tom. 1. col. 312. *Pro mercedis nostræ augmento, ac genitoris nostri Sobolorumque nostrorum, attentius Domini implorent misericordiam.* Vide alia notione in *Sabelum.*

¶ SOBRA, Mensuræ species videtur. Consuet. Solemniac. *Translatio S. Martialis sepias & ova farsata & justas dem. Sobro III. eminas frum. vig. in manso de manso Sobras & eminam frum. Lemov. quam debet Junchada. Sobre*, pro supra, crebro occurrit in Terrario Apchonii.

¶ SOBRECOT, Vestis species, ut infra *Surcotium.* Vide in hac voce. Statuta Massil. lib. 2. cap. 39. *Item, de gardacore, vel de turquesio, vel garnachia, vel Sobrecot froiram cum penna, vel serico, vel aliter sine frezio, XVIII. den.* Vide *Supertotus.*

¶ SOBREVERSUM, Idem quod *Superversum*; Quod mensuram excedit. Statuta Arelatens. MSS. art. 74. *Vinum non vendatur cum pogesals ad Sobreversum.* Vide *Sobra.*

¶ SOBRIARE, Vigilare. Gloss. Lat. Gr. & Græc. Lat. *Sobrio*, νήφω.

SOBRIISSA. Fragm. Petronii: *Ultimo etiam periscelides resolvit, & reticulum aureum, quem ex Sobriissa esse dicebat.* Id est *auro obryzo.*

SOBRIUS, Prudens, gravis, ac moderatus. Josephus, seu Hegesippus lib. 1. de Excidio Hieros. de Hircano: *Moderator gentium & pulcre Sobrius.* Lib. 4. cap. 2. *Itaque ille præstantissimus, qui inter adversa Sobrius colluctatur casibus.* Arnobius lib. ult. *Vir alioqui gravis & sobriæ religionis.* S. Ambrosius Epist. 6. *Sobriam in turbis gravitatem, singulare pondus dignitas sibi vendicat Sacerdotalis.* Ammianus lib. 15. *Verus illa Romanorum virtus & Sobria.*

¶ SOC. Vide *Soca* 4. & *Soccus* 2.

1. SOCA. Charta plenariæ securitatis sub Justiniano scripta, apud Brisson. lib. 6. formul. pag. 647. *Armario uno valente siliquas quatuor, Socas tortilee duas valentes siliquas aureas sex, sella ferrea, plictile, &c.* Ital. *Soca* est funis. Vide *Soga.*

¶ 2. SOCA, Modus agri, ut infra *Soga.* Vide in hac voce. Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 439. *De uno capite terra Fragrinensis habens Socas per longum CV. & ex transverso XXVIII. loca vero habet pedes C.* Ibidem col. 440. *Et est mensura ipsius plani per longum habens Socas LV. ex transverso habens Socas XXXVII. omnes insimul tam de monte quam de plano ex omni parte sunt Socæ CCXXX. quæ sunt per mensuram justam simul in unum juges numero mille duæ.*

¶ 3. SOCA, SOCCA, SOQUA, Stipes, truncus, Gall. *Souche.* Statuta Arelat. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 25. *De Soquis & aliis lignis. Item statuimus, quod nullus qui locet operas suas defferre audeat de nemoribus, vel vineis, vel cepibus Socam vel lignum aliquod ... nullus ... audeat de nemoribus, vel vineis, vel cepibus evellere seu etiam scindere Socam vel radicem.* Statuta Massil. lib. 5. cap. 17. *Constituimus firmiter observandum quod nullus operarius vinearum, vel ligatrices vitium ... audeant ... appertare seu apportari facere de vineis in quibus operabuntur, vel aliis, vel operati fuerint, Socas, vel stipites.* Et cap. 18. *Constituimus hoc præsenti capitulo ne aliqua persona .... audeat de cætero extirpare, vel resecare, Soccas alicujus arboris fructiferæ, vel etiam nemoris, nisi sua fuerint, ni tantum Soccas de cade & Soccas d'avals.* Charta an. 1339. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Quod si in una radice sive Socca nascantur, vel nascerentur duo, tres vel plures plantæ pinus, eas possunt libere incidere, majori planta meliori salva & remanente in dicta Socca.* Provinciales *Souquo* dicunt.

4. SOCA, SOC, SOKA, inquit Fleta lib. 1. c. 47. §.

Google

6. *significat libertatem curiam tenentium, quam Socam appellamus.* Leges Edwardi Confess. cap. 23. *Soca est, quod si aliquis quærit aliquid in terra sua, etiam furtum, sua est justitia, si inventum, an non.* Est autem *sok*, idem quod *secta*, quam dominus habet de hominibus suis in Curia. [Anonymus MS. apud Spelmannum: *Soc, est secta de hominibus in curia domini, secundum consuetudinem regni.*] Quod enim *Sok* apud antiquos dictum est, hodie *Soyt* apud Scotos, quod *Suite* nostra lingua sonat, appellatur. Itaque qui hoc privilegium habet, potestatem habet tenendi Curias in sua Baronia. [Vocabul. Anglic. ex Tabul. Beccensi: *Soca, avoir franche court.*] Atque inde quidam à Saxon. ȝocan, *sequi*, vocis originem repetendam putant: alii à ȝocn, libertas, franchisia. Vide Ingulfum pag. 875. 881. 912. Bractonum lib. 3. tract. de Corona cap. 35. §. 1. & Rastallum verbo *Sok*.

¶ Soca, Manerium, dominium, locus privilegio & immunitate *Soca* donatus. Regest. S. M. de Pratis Leicestriæ tom. 4. Hist. Harcur. pag. 2198. *Et quicquid Osbertus capellanus de ipso tenebat in Soca de Schepished & in Soca de Alfo.* Ibidem pag. 2203. *Et totum molendinum juxta abbatiam cum Soca & prato adjacente .... & ecclesiam de Sepenhena, & omnes ecclesias de eadem Soca, & decimam denariorum de redditibus & decimam de pasenagio in eadem Soca.* Regest. Pe. Lewes. p. 1. apud Spelman. *Hi sunt redditus de Socho de Hecham.* Pag. 16. *Pertinet ad Socham de Hecham, tam in Sernebruna, & Etune, & Ringstede, quam in ipsa villa de Hecham.* Et pag. 17. *In Soca de Hecham sunt 24. lanceta.* Vita S. Osvaldi Episc. *De quibus episcopus ipsius ecclesiæ a constitutione antiquorum habet omnes redditiones Socharum.*

Soca Molendini. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 10. *Cum molendino & Socha molendini, &c.* Pag. 102. *Sciatis me concessisse ... cum molendino, ac totam Socam molendini, ita vero quod aliud molendinum infra Socam ab aliquo hominum sine voluntate & consensu Canonicorum non fiat, &c.* Vide *Secta molendini*, in *Secta* 3.

Soca Placitorum, Jus tenendi curiam in suo dominio. Leges Henrici I. c. 9. *Soca vero placitorum, alia proprie pertinet ad fiscum regium ... alia pertinet Vicecomitibus & ministris Regiis in firma sua, alia pertinet Baronibus Socham & sacam habentibus.* Cap. 10. *Omnes herestrete omnino Regis sunt, & omnia Gualstowa, i. occidendorum loca, totaliter Regis sunt in Soca sua*, id est in Regia jurisdictione. Vide *Secta placitorum* in *Secta* 3. & *Placitum*.

Socam *& sacam habere* dicuntur Barones in iisdem Legib. Henr. I. cap. 9. 20. 24. *Socnam* c. 24. 25. Est enim

Socna, Idem quod *Soca*, ex Saxon. ȝocn, libertas, privilegium, immunitas, &c. Bromptonus: *Soka i. secta Curiæ, inde Sokne dicitur quandoque interpellatio majoris audientiæ.* Charta Henrici I. Regis Angliæ pro Londinensibus: *Teneant & habeant bene & in pace Socnas suas cum omnibus consuetudinibus, ita quod hospites, qui in Soccis suis hospitantur, neque dent consuetudines suas, nisi illi, cujus Socca fuerit, &c.* Occurrit passim in iisdem Legibus c. 19. 20. 24. 25. 59. 80. &c. in Monastico Anglic. to. 2. pag. 315. apud Prynneum in Libert. Angl. to. 1. pag. 1103. ubi editum perperam bis *Socua*, &c.

¶ Socha, Eodem intellectu. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 43. *Moniales de Wrocchishala possideant omnes illas terras, cum Secha & sacha, & tol & them, & cum omnibus libertatibus & liberis consuetudinibus.* Vide supra.

¶ Soqua, in Charta Henrici Reg. Angl. to. 4. Hist. Harcur. pag. 1409. *Sciatis quod ego concedo S. Petro Jumeticensi harengeriam, & omnia quæ ad illam pertinent cum sagua & Soqua & tolla, &c.*

Soca. Consuetudines MSS. villæ de *Machau* in Comitatu Regitestensi: *Beste de qe on prent Soce, doit ce treceus.*

SOCAGIUM, Idem quod *Servitium soca*, Littletoni sect. 119. Est autem *Soca*, Aratrum, nostris *Soc de charrue*. Olim enim qui *per servitium soca* terras possidebant, dominis in exercenda agricultura inservire, & cum socco & aratro proprio agrum domini arare & colere tenebantur, cujusmodi servitia postea in census pecuniarios, [aliave dona,] ex mutuo vassallorum & dominorum consensu commutata sunt. [Charta ann. 1253. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 262. *Reddendo inde annuatim mihi & heredibus meis ... unam rosam ad festum S. Johannis Baptistæ pro omnibus servitiis, ... Soccagiis & pro omnibus secularibus exactionibus, &c.*] Opponitur autem *Socagium Militis*, ita ut fundus omnis, qui non possidetur per *Servitium Militis*, per *Servitium soca* possideatur. Littleton: *Chescun tenure que n'est pas tenure en chivalry, est tenuee en Socage.* Monasticum Anglic. to. 1. pag. 509. *Unam* (bovatam terræ) *videlicet de Socagium, & aliam de Bacenta, &c. Socagium* autem aliud est *villanum*, aliud *liberum*.

Socagium Liberum, quod *Socage en Franc tenure* Angli vocant, illud est, ut ait Bracton. lib. 2. cap. 35. §. 1. *quod tenetur quidem in Socagio; sed non fit servitium dominis capitalibus, nisi in denariis, & nihil inde omnino datur ad scutum & servitium Regis.* De villano socagio, idem lib. 2. cap. 8. n. 2. *Non mutat statum liberi villanum Socagium non magis quam liberum. Quamvis autem de villano Socagio fiat certum servitium, propter hoc non habebit liberum tenementum, quia hoc facit ratione tenementi, licet non ratione personæ.* Vide eumdem lib. 4. tract. 1. cap. 28. §. 5. Liber sancti Albani apud Spelmannum: *Progenitores Simonis Bokely omnia sua in Houcton per liberum Socagium tunc tenebant, & quieti erant de sectis curiarum, consuetudinibus, exactionibus, & demandis.* Vide Regiam Majestat. lib. 2. c. 21. cap. 27. §. 3. cap. 71. §. 3. Statuta secunda Roberti I. Regis Scotiæ cap. 8. &c.

Soccagium Villanum, de quo idem Bracton. sic scribit: *Est aliud genus Sockagii, quod dicitur Sockagium villanum, ubi nullum omnino competit homagium: sed fidelitatis sacramentum, sicut de villano.* Illud *Socage en basse tenure* Angli vocant.

In soccagio, *hereditas dividitur inter omnes filios, per partes æquales*, ut est in Regiam Majest. lib. 2. cap. 27. apud Glanvillam lib. 7. c. 3. & Bractonum lib. 2. c. 35. §. 1. contra quam in feudis Militaribus, in quibus primogenitus succedit in totum. Si tamen unicum fuerit mesuagium, illud integre remanet primogenito, ita quod alii habeant ad valentiam de communi, ut ait Bracton. Idem c. 36. §. 8. scribit de Socagio non competere domino capitali custodiam neque homagium. [Charta Henrici Reg. Angl. an. 1155. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. v. *Si aliquis teneat de nobis per feodi firmam, vel Soccagium, vel burgagium, & de aliquo teneat per servitium militare, nos non habebimus custodiam heredis, nec terræ sua quæ est de feodo alterius, occasione illius feod-firmæ vel Soccagii vel borgagii, nisi ipsa feodi-firma debeat servitium militare.*] Ita etiam sentit Christophorus de S. Germano in dialogo de fundamentis Legum Anglic.

cap. 7. pag. 25. v. Adde Cowell. l. 2. Inst. tit. 3. §. 21. 22. & Rastall. voce *Socage.*

SOCHOGIA. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 835. *Duas sartas ... cum magna cultura, quæ ibi juxta adjacet, & communem pasturam ad centum oves numero 120. in Sochogia de Maltebi, &c.* Pro *socagio* forte. [Malim de territorio quod *socæ* privilegio donatum est intelligere. Vide supra.]

SOCOMANNUS, SOCAMANNUS, SOCMANNUS, SOKEMANNUS, Tenens seu Vassallus, qui domino suo inservit, in exercenda agricultura, seu qui fundum *per soccagium* possidet, hoc est per aratrum, *par le soc de la charuë*, seu *par service de charruë*, ut habet Rastallus. Est enim *soc*, *aratrum*, man, *homo*. [Natura Brevium apud Spelman. *Sokmannus proprie talis est, qui est liber & tenet de Rege, seu de alio domino in antiquo dominico, terras, seu tenementa villenagia; & est privilegiatus ad hunc modum: quod nullus debet eum ejicere de terris nec de tenementis suis, dum poterit servitia facere quæ ad terras & tenementa sua pertinent: Et nemo potest ejus servitia augere, aut eum constringere ad faciendum plura servitia quæ non debet facere. Et propter Sokmanni isti sunt cultores terrarum dominorum suorum in antiquo dominico: & non debent summoneri nec inquietari in juratis vel inquisitionibus, nisi in maneriis ad quæ ipsi sunt appendentes. In placitis vero transgressionis, debiti, & aliis actionibus personalibus, summoniti sunt, ut alii homines. Et de istis tenentibus in vilenagio.*] Bracton. l. 2. c. 35. §. 1. *Dici poterit sockagium à socko, & inde tenentes, qui tenent in sockagio Sockemanni dici poterunt, eo quod deputati sunt, ut videtur, tantum ad culturam, & quorum custodia & maritagium ad propinquiores parentes jure sanguinis pertinebit.* Eadem habet Fleta lib. 3. cap. 16. §. 3. Ii tenere dicuntur terras suas in antiquum dominium. *Sokemannus de antiquo dominico*, apud Radulfum de Hengham in Parva c. 8. Vide Leg. Edw. Conf. c. 12. Regiam Majest. l. 2. c. 27. 41. Bractonum l. 2. c. 8. n. 2. c. 36. 37. l. 4. tract. 1. c. 28. §. 5. Fletam lib. 1. cap. 8. l. 3. c. 12. §. 5. l. 5. c. 9. §. 15. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 288. 625. præterea Rastallum verbo *Sokmans*, ubi de eorum libertatibus & privilegiis.

Ut porro *Socagium* aliud *liberum*, aliud *villanum* erat, ita utriusque tenentes *liberi* & *villani* erant. Liber S. Albani apud Spelm. *Omnes tenentes, liberi scilicet & custumarii, tenementa sua per Sokagium defendebant. Homagium, scutagium, forinsecum non donabant, scilicet sicut Sokemans per omnia tractabantur.*

Idem Spelmannus ex vett. Chartis Anglicis hæc descripsit: *Sokemanni liberi possunt dare & vendere; sed ad voluntatem domini non possunt alienare certa servitia. Antenatus succedit in totum. Non possunt averium masculum vendere, neque maritare filiam, nisi dent domino 3. sol. & 4. den. Possunt filium facere Clericum. Sokemanni Cotarii debent talliari ad voluntatem domini, & facere servitia incerta: nihil possunt dare vel vendere, nihil proprium habere, nec acquirere, nisi ad promotionem domini sui.*

SOCMANARIA. Britton. p. 164. *Sokemanrie, sount terres & tenements, qui ne sount mie tenus par fée de Chevalier, ne par grandes serjanties, ne par petites, més par simples services, si come terres enfraunches par nous, ou nos predecessours, dans nos inciennes demeines.*

¶ SOKMANRIA, apud Joh. Skenæum de Verborum significatione pag. 153. ubi vim vocis sic explicat: *Sokmanria sive soccagium, est quoddam genus tenendi terras, scilicet cum quidam libere infeodatur sine ullo servitio, custodia, auxilio, maritagio; & solvit domino debitum quod vocatur Petite serjantie: vel cum tenet suas terras nomine burgagii aut in libera eleemosyna.*

¶ SOKEMARA, ut legendum opinor apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 418. *Castrum & manerium de Bolyngbroke cum Sokemara & marisco cum pertinentiis, &c.*

SOCAYNALE, [f. Canalis per quem aquæ currunt.] Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon. ann. 1283. MSS. *Si aliquis habuerit Socaynale super tenedonem alterius, super quam aqua discurrunt, quod si voluerit elevare Socaynale in altum, non potest Socaynale ibi tornare.*

¶ 1. SOCCA, Vestis muliebris species. Ricobaldus Ferrar. de Rit. antiquit. apud Murator. to. 9. col. 247. *Virgines in domibus parentum, tunica de pignolata quæ appellatur sotanum, & paludamento lineo quod Socca dicebant, erant contentæ.* Chron. Franc. Pipini ibid. col. 669. *Virgines ante nuptias tunica de pignolato, qua dicebatur sottanum, & paludamento lineo, quod Soccam dicebant, erant contenta.* Gualvaneus Flamma apud eumd. to. 12. col. 1033. *Virgines, antequam nuptui traderentur, vestiebantur tunica de pignolato, quæ dicebatur sotanum, & desuper portabant paludamentum, id est Soccam de lino albissimo.* Vide in *Socha.*

¶ 2. SOCCA, Stipes. Vide *Soca* 3.

¶ 3. SOCCA, ut *Soccus* 1. ni fallor, in Charta ann. 855. Append. ad Marcam Hisp. col. 788. *Bulgas dua parilia, & Soccas* VIII.

¶ SOCCEDA, SOCCEDARIUS. Vide *Socida.*

SOCCIA, SOCCIARE, Sagina, Saginare: unde Gallis *Suin*, Sagina, quasi *Soing.* Capit. de Villis cap. 35. *Volumus ut de verbecibus crassis Soccia fiat, sicut & de porcis: & insuper habeant boves saginatos in una quaque villa non minus quam duos, aut ibidem ad Socciandum, aut ad nos deducendum.*

¶ SOCCIDA, ut *Socida.* Vide ibi.

¶ SOCCITARE, Turdorum clamor. Vide *Baulare.*

¶ SOCCOMANNUS. Vide *Soca* 4. & *Soccus* 2.

¶ SOCCULUS. Vide mox *Soccus* 1.

1. SOCCUS. Isidorus l. 19. c. 34. & ex eo Papias: *Talares calcei Socci sunt, qui inde nominati videntur, quod ea figura sint, ut constringant talum.* Infra: *Socci non ligantur, sed tantum intromittuntur. Cernui Socci sunt sine solo.* (Pap. *sola.*) *Lingulatos, quos nos foliatos vocamus. Clavati, quasi calviati, eo quod minutis clavis, id est acutis, solea caliga vinciantur.* Ubi Papias: *Eo quod de minutis clavis sola conligetur.* Adalardus in Statutis Corbeiensib. lib. 1. cap. 3. *Femoralia duo, Soccos filtrinos duos, calcearios 4. cum solis novis, &c.* Additio 1. Ludovici I. & Vinea Benedictina c. 22. *Calciamenta diurna paria 2. subtalares per noctem in æstate 2. in hieme vero Soccos.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 18. *Calceamenta quoque, id est caliga, Socci, & subtalares, &c.* Vetus scriptor Vitæ S. Lupicini Abbat. Jurensis n. 2. *In Monasterio vero, etiam si prolixius egressus est ad culturam, lignea tantum sola, qua vulgo Soccos Monasteria vocant Gallicana, continuato potitus est usu.* Petrus Damiani lib. 1. Epist. 19. *Quamlibet gravis bruma rigesceret, simplicibus Soccis muniebat pedes, cum tamen frater ejus solis calceis contentus esset.* [Constit. Ansegisi sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 639. *Filtra ad Soccos faciendum* XII. S. Willhel. Constit. Hirsaug. lib. 2. cap. 37. *Socci sunt ibi abluendi, & super gramen claustri ad siccandum ponendi.*] *Soccus S. Mariæ*, apud Hugonem Farsitum de Miracul. S. M. Suessionensis cap. 3. 5. 12. qui aliis *Sotular S. Mariæ*, seu Deiparæ Calceus, qui in hoc

Monasterio asservatur. Vide Histor. ejusdem Monasterii à Michaele Germano editam, pag. 358. Combefisius ad Theophanem p. 644. *Nostra Prædicatorum instituta d. 1. c. 10. Socos permittunt: quid tamen Soci illi sint, nos latet modo.* Sed hic constat, *Soccos* intelligi, de quibus supra. Adde Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 2. cap. 13.

Soceos Crispantes dixit S. Hieronym. Epist. 7. Et Epist. 23. *Soccas vilior auratorum pretium calceorum egentibus largitur.*

¶ Socculus, diminut. à *Soccus*. Cæremon. MS. Cisterc. c. 18. apud Macros in Hierolex. *Quam cum fratres audiunt Socculos suos in dormitorio, sacerdos autem, diaconus & subdiaconus in sacristia relinquentes, &c.*

2. SOCCUS, Vomer, ferrum aratri, nostris *Soc de charue.* Alexander Necham: *Supponatur dentile vel dentale, cui Soc, vel vomis infigatur.* Charta Alaman. Goldasti 50. *In earatione, ut dum advixero, ipsas res habere debeam: & censui me pro hoc singulis annis, de festivitate S. Galloni in alia, Soccum unum, aut 4. denarios.* Τζίνας, apud Heronem in πολιορκητικοῖς, & apud Joannem Cananum p. 194. Polyptychus Monasterii Fossatensis, editus à Steph. Baluzio: *Manent ibi homines 19. Solvit unusquisque usque ad Monasterium carroperam 1. & Soc & cultrum.*

Soccus. Apud Anglos & Scotos, Barones dicuntur *tenere curias suas cum Socco, & sacca, furca, & fossa, &c.* ut est in Regiam Majestatem lib. 1. c. 4. §. 2. Ubi hæc Skenæus: *Qui habet donationem terrarum vulgo in feofamentum sibi à Rege concessum, cum Socco potest habere vassallos, vel colonos, quos cogere potest, ut cum Socco seu vomere, id est aratro agrum suum colant, qui propterea Soccomanni vocantur lib. 2. cap. 27. Alii per soccum intelligunt sectam*, Soyt of court, *ut sit privilegium regale, tenendi curias, in quibus sectatores comparere debent, ut in jure dicendo, & justitia administranda, judici adsint suo consilio.* Vide supra in *Soca* 4.

¶ SOCEDA, ut *Socida*. Vide ibi.

SOCHA, Vestis muliebris species, in Statut. Mediolan. 1. part. c. 292. [Vide *Socca* 1.]

¶ SOCHEMANUS, apud Seldenum in Præfat. ad Eadmeri Hist. pag. 15. idem qui *Socomannus* supra in *Soca* 4. Vide *Cotarius* in *Cota* 2.

¶ SOCHIRE. Memorabilia Humberti Pilati ann. 1344. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Nota quod die 12. Maii in vigilia Ascensionis in ecclesia fratrum Minorum dum dicebantur Matutinæ pro crastino, præsente domino* (Humberto II. Dalphino) *fr. de Revello & pluribus aliis, dom. Guillelmo de Royne, dixit* (idem Humbertus) *quod Rex* (Francorum) *defraudabat Dominum, nec attendebat pacta sibi, & dixit & reiteravit decies & pluries dicendo quod tantum pro eo quantum pro uno stercore, & quod ipse non Sochivit ja, & ponebat eum ad damnum suum, & quod non dimitteret pro ipso nec pro aliqua persona de Delphinatu, quin ipse tractaret alienationem Avisani, & quod non appretiabat eos omnes unam festucam. Item dixit quod ipse habuerat consilium in Avenione, quod pactiones facta cum Rege non valebant festucam, & quod ipse vellet ponere unum hominem quem sciebat loco Regis, & poneret tale os in ore Regis quod unquam videretur rosurus.* Verba sunt Humberti Dalphini modo in Regem Francorum irati, modo illi devincti, pro innata levitate: unde hæc verba *ipse non Sochivit ja*, idem sonare videntur ac si diceret, quod jam non curaret de Rege Francorum eumque nihili faceret; Gall. *qu'il ne s'en soucioit plus. Souche*, pro *Souci*, ni fallor, molestia, sollicitudo, cura, apud Guillelmum *de la Perene* de Bello Ital. an. 1378. part. 2. Collect. novæ Martenii pag. 333.

Il commença celle escarmouche,
Les Alemans orent grant Souche.

¶ SOCHOGIA. Vide supra in *Socagium*.

1. SOCIA, Uxor. Burchardus Episcop. Wormaciensis in Lege familiæ: *Si quis ex familia S. Petri ad Sociam suam legitime venerit, quidquid in dotem dederit, &c.* [Eadem notione occurrit apud Statium Achill. 2. 139. ubi Juno *ætheris Socia rectoris* dicitur.]

¶ 2. SOCIA, Grex, examen. Formula 11. exorcism. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 663. *Adjuro te, mater aviorum, ... non te altum levare, nec longe volare, sed quum plus cito potest ad arborem venire. Ibi te allocas cum omni tua genera, vel cum Socia tua.*

¶ SOCIALITER, Communiter, una. Rolandinus Patav. in Chron. Tarvis. apud Murator. to. 8. col. 345. *Cœperuntque parari pontes, ubi visum est opportunum, ut ipsi exercitus possent Socialiter simul jungi.*

¶ Socialiter, Societatis causa, Gall. *par Compagnie.* Statuta MSS. Augerii Episc. Conseran. ann. 1280. *Prumissam tamen pœnam extendi nolumus ad ludentes Socialiter & solatii causa.*

1. SOCIARE *sibi in patrimonium rem aliquam*, in Lege Bajwar. tit. 17. c. 2. pro Adjungere, sibi asserere. Ita *fisco sociare*, pro *confiscare*, formula vulgatissima, de qua in voce *Fiscus*. Capit. 2. an. 813. cap. 6. *Hæreditas eorum ad opus nostrum recipiatur, nec Comes, nec Vicarius illud sibi Societ; sed ad opus nostrum revocetur.* Vide *Sacire*.

¶ Sociare, Socium sibi adjungere. Capitul. ann. 807. cap. 2. *Et ubi inventi fuerint duo, quorum unus habeat duos mansos, & alter habeat unum mansum, similiter se Sociare faciant, & unus alterum præparet; & qui melius potuerit, in hostem veniat.*

¶ 2. SOCIARE, Comitari, Gall. *Accompagner.* Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1244. apud Murator. to. 6. col. 506. *Potestas Januæ qui cum honorabili militum & balistariorum Januensium numero ipsum Sociabat, accepto commeato rediit Januam cum militibus & societate sua.* Ibid. col. 508. *Iverunt ad naves caravanæ Genua venientes de ultra mari; & Sociaverant ipsas usque Bonifacium.* Litteræ ann. 1364. ex Regest. 98. Chartophyl. Reg. ουm. 3. *Pluribus Sociati.*

SOCIDA, Italis *Soccità*, quasi Societas *accomandita di bestiame, che si dà alla custodia altrui a mezzo pro & danno*, ut est apud Cruscanos. Habetur apud Rollandinum in Summa Notariæ c. 5. formula *instrumenti Socida ad salvum capitale.* Statuta Synodalia Alberici Episcopi Placentini an. 1298. apud Petrum Mariam Campum: *Nullus Clericus vel Ecclesiastica persona exerceat usuras, vel naias* (forte *nantas*) *faciat, aut Socidas ad caput salvum.* Vide Statuta Mediolan. 2. part. c. 483. 484.

¶ Socceda, Soceida, Eodem intellectu. Statuta Cadubrii c. 2. p. 54. *Deliberatum fuit quod nullus homo, vel persona de Cadubrio possit .... tenere ad medietatem, vel Soccedam cum aliquo forense aliquas bestias aut animalia, sub pœna viginti quinque librarum Pap.* Correctiones eorumd. Statut. cap. 30. *Statuimus & ordinamus quod quicumque acceperit in Soccidam ab aliquo de Cadubrio pecudes, capras, vaccas, & alia animalia.* Rursum c. 45. *Sancimus quod nullus ... cum ipsis* (sacerdotibus) *audeat in mercantiis lignaminum, seu Soccedis animalium se implicare.* Vide *Societas* 1. & *Socita* 2.

¶ Soceda, Eadem notione. Statuta castri Redaldi

lib. 1. fol. 17. *Nec etiam si bestia ipsa essent in Socedam vel occasione Soceda vel societatis illarum bestiarum, seu occasione laborerii terrarum, in quibus casibus prædicta possint impune pignorari.*

¶ Socidum, Ipsa *Socida* pactio, conventio. Statuta Riperiæ c. 7. f. 9. v°. *Item quod de aliquo Socido vero boum, vaccarum, vel aliarum bestiarum non solvatur, nec solvere teneatur aliqua persona aliqua de causa aliquod datium, faciendo dicto emptori, vel ejus officiali veram fidem de dicta Soceda sic fienda; salvo quod si dominus Socidi, qui haberet capitale in dicto Socido, & perveniret ad divisionem ut supra, & abinde se concordaret cum dicto sozavulo, dimittendo sibi capitale, & lucrum pro certo pretio, & econtra, quod tunc ipsi ambo teneantur manifestare dictam conventionem, & exinde solvere pro rata pro dicto Socido, ac si tale Socidum venditum vel alienatum esset.* Statuta Pallavic. lib. 1. c. 32. fol. 40. *Statutum & ordinatum est quod notarii qui tractabunt & facient instrumenta, accipere possint de quolibet instrumento emptionis, ... dotis, Socidi & similium, &c.*

¶ Soccedarius, Qui in *soccidam* accipit, Italis *Soccio.* Correctiones Statut. Cadubrii c. 30. *Et si dolo, fraude, vel mala custodia aliqua dictorum animalium, vel eorum fœtuum perirent, aut devastarentur, vel perderentur, id totum reficiatur domino per Soccedarium, si autem divino judicio, vel casu fortuito perirent, vel devastarentur, id damnum communiter cedat, dummodo per Soccedarium per pellem, vel aliud evidens signum hoc doceatur, aliter dictum animal domino reficere teneatur, vel ejus æstimationem.* Vide *Societarius* in *Societas* 1.

¶ Socidavus, Eodem sensu. Statuta Placent. lib. 5. fol. 66. *Ut etiam facilior sit probatio creditorum, quæ quandocumque fiunt sine testibus & instrumentis, credatur libro domini cum sacramento usque in modiis quatuor bladi & libris x. Placent. contra massarios, emphiteotas conductores, Socidavos.*

¶ SOCIETARIUS. Vide mox *Societas* 1.

¶ 1. SOCIETAS, Eadem notione qua Italis *Soccida.* Vide in hac voce. Nostris *Societé en commande*, vel *commandite*; in tractu Bressiæ & Bugiæ *Commande de bestiaux.* Vide *Commenda* 3. *Tenere ad Societatem*, est tenere ad medietatem fructuum. Hinc *Societarius* dicitur ejusmodi societatis particeps. Litteræ Offic. Atrebat. ex Chartul. Montis S. Eligii p. 146. *Item confessi sunt dicti venditores se vendidisse abbati & conventui prædictis Societates quas persona infra scripta de ipsis tenebant ... Nec tenebitur ecclesia de Monte S. Eligii aliquid apponere in dictis terris quæ tenentur ad Societatem excolendis & seminandis: immo percipiet tertiam partem fructuum earumdem, hoc salvo quod Societarius debet percipere terragium in eadem tertia parte secundum quantitatem ejusdem.* Vide *Medietarius*, & *Soisstura.* Hinc

In Socio Dare, *Donner à moitié.* Edictum Rotharis Regis tit. 95. §. 3. & Lex Longob. lib. 2. tit. 32. *Servus massarius licentiam habeat de peculio suo, id est bovem, vaccam, caballum, similiter & de minutis peculiis in Socio dare, & in Socio recipere, &c.*

¶ 2. SOCIETAS inter Monachos variorum monasteriorum, qua sua sibi invicem bona ita communicabant, ut tanquam fratres alterius monasterii haberentur. Vide *Fraternitas* 3.

¶ 3. SOCIETAS, Militarium turma. Plures exstitere ejusmodi societates inter quas celebriores sunt *Societas Britonum* in Mirac. MSS. Urbani V. PP. *Nobilis Johannes de la Chaima diœcesis Valentinensis ann. 1374. cum Societates Britonum cepissent castrum appellatum Sabon super Rodanum, manus eorum evadere volens, &c. Societas Catalanorum* quæ & *Universitas fœlicis Francorum exercitus existentis in partibus imperii Romaniæ* inscribitur in Litteris an. 1314. to. 2. Hist. Dalph. p. 151. col. 2. Bulla Clementis VI. PP. an. 1346. ibid. p. 533. col. 1. *Cæterum super hoc quod sententias olim promulgatas adversus illos de magna Societate Catalanorum in ducatu Athenarum existentium, &c. Societas Hispanorum*, in Charta an. 1361. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Pro parte regia & regiaalis curia, ac dicta provincia ex una parte, & comitem Tristamenem ac ejus fratres & certos alios caporales Societatis Ispanorum guerram facientes in dicta provincia, & eam nimis dispendiose tenentes impeditam ex parte alia. Magna Societas*, de qua hæc scribit Innocentius VI. PP. ad Johannem Reg. Franc. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 910. *Intellectis ... guerrarum fremitibus per nonnullas gentes nefarias, quæ se Magnam Societatem appellant, in regni tui finibus exortis, &c.* Vide *Compagnia.* Hinc

¶ Societas, *Exercitus*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Hist. Palæst. Roberti Mon. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 110.

¶ Societas, Cœtus, caterva, Gall. *Bande.* Charta an. circ. 853. apud *Chorier* de statu polit. Dalphin. to. 1. pag. 111. *Venientes itaque religiosissimi & venerabiles patres, illustrissimaque Societas Comitum, solita more, sicut in aliis locis.* Cæremon. MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Et nota quod in istis collationibus non cedent* (sedent) *sicut consueverunt in prandio per Societates cameratum; sed mixtim antiquiores & honorabiliores primi.*

SOCINA. Bulla Honorii III. PP. ann. 3. apud Ughellum in Episc. Interamn. tom. 1. p. 823. *Item quicumque est, vel erit ferrarius, qui habeat Socinum, dabit unum par de ferris cum clavis Episcopo Interamnæ.* Ita forte dicta *officina* quævis, quomodo vocem hanc usurpare videtur Vetus Consuetudo Ambianensis localis MS. *Nus ne puet faire four ne fournel là ou qaise pain autre que dessenre est dit, ne là où il ait Socines, se n'est par le congié du Roy & du Vesque, & du Vidame. Mais cil 3. en puent donner congié, & de cuire ès fornaus là où en cuit tartes, pastes, flaons, & semenans, l'on i puist donner congié de cuire toute maniere d'autre pain sans avoir Socines, & qui autrement le feroit, ou abateroit le fornel.* Vide *Socius.*

SOCINUS. S. Audoenus lib. 2. Vitæ S. Eligii c. 15. *Nulla mulier præsumat Socinos ad collum dependere, nec in vela*, (f. tela) *vel in tinctura, sive quolibet opere Minervam, vel infaustas cæteras personas nominare.* Quidam codd. habent hoc loco *succinos.*

1. SOCITA, *Gener, dictus à societate generis.* Papias.

¶ 2. SOCITA, ut supra *Socida.* Vide in hac voce. Constitut. Fr. Prædicat. part. 1. col. 66. *Prohibemus ... ne aliquis frater nostri Ordinis ... artem alchimiæ exercere, aut animalia in Socitum tenere ... præsumat.*

¶ SOCIUS, Dignitatis vel officii nomen in Ecclesia Toletana, nisi idem sit qui alibi *Frater* dicitur, qui nimirum in *fraternitatem* seu participationem orationum aliorumque bonorum spiritualium admissus est: quod in Ecclesiis Cathedralibus, uti in Monasteriis obtinuisse supra observavimus in v. *Frater* col. 689. Inscriptio cujusdam sigilli apud Præs. *de Mazaugues* hæc præfert: S. Pet. Michael Socii Ecch Tolet.

¶ Socii in re nautica recensentur inter eos qui aliquam in navi habent præeminentiam. Charta an. 1525. apud Rymer. to. 14. pag. 73. *Capitaneus, magister, submagister, bursarius, Socii & alii præeminentiam in navi habentes, &c.* Alibi pro *Socii*, ubi

eadem fit enumeratio, legitur *Marinarii:* unde eosdem esse colligitur qui nostris *Officiers Mariniers* dicuntur, ad quos navis gubernatio ejusque ministerium potissimum spectat.

¶ Socio Fisco, Formula quæ passim in veteribus tabulis occurrit, qua res fisco publico adjuncta, aut adjungenda innuitur. Vide *Fiscus* & *Sociare* 1.

☞ A voce *Socius*, nostri *Soces* nuncuparunt, qui aliquam inter se habent societatem; hinc *Soces*, qui panem communitus fingunt, vocitantur in Litteris Henr. *de Grandpré* dom. *de Buseney* ann. 1357. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. p. 371. *Et li fourniers doit avoir de celui qui aura plain le four, un pain: & se Soces cuisent, lidiz fourniers doit avoir deux pains: & se li pains que on li feroit ne li seoit, il ne penroit deux pains de Soces les quels que il vonlroit, & les Soces rauroient les pains que on avoit faiz pour le dit fournier.* Vide *Socina.*

¶ SOCKEMANNUS, Socmanaria, Socna, Socomannus. Vide *Soca* 4. & *Socagium.*

¶ SOCTANUM, ut *Soranum.* Vide in hac voce.

¶ SOCUS, Stipes, truncus, Gallis *Souche.* Charta Raimundi de Montesquivo ann. 1279. *Sicut fera pendet versus Martinum, & per feram usque ad Socum de Castanheda.* Vide *Soca* 3. Pro calcei genere occurrit in *Soccus* 1.

SODA, Morbus capitis, Gall. *la Migraine*, ex Gr. ἡμικρανία. Michaël Scotus de Physionomia cap. 2. *Contingit dolor capitis, qui dicitur Soda, sive Emigranea.* Albertus M. lib. 23. de Animal. c. 18. *Prima autem falconum infirmitas est dolor capitis, qui in hominibus Soda vocatur. Hujus signum est quod falco claudit oculos, & movet caput in partes diversas, &c.* Vox Arabica, Avicennæ, Albucasi parte 1. Chirurg. c. 2. & aliis Medicis sat familiaris.

¶ SODADERIUS, Miles, qui stipendio meret. Chron. Parmense ad an. 1290. apud Murator. to. 9. col. 820. *Duo exercitus facti fuerunt super districtum Mediolani super Tisinellum; unus quorum factus erat per dominum marchionem Montisferrati, ... & alius per Mediolanenses cum Sodaderiis suis, & certa quantitate populi.* Vide in *Solidata.*

SODALES. Aponius l. 2. in Cantica Canticor. ubi de Hæresiarchis: *Qui hac de causa Sodales appellantur, quod unusquisque eorum dæmonum vicarius vel collega per superbiam effectus est, & quod omnes hi cibos doctrinæ apud sensum suum, de quo cuncta meditando promunt, deceptis animabus praparatos, singuli ad unam mensam, legis divinæ testimoniis male interpretatis, deferunt comedendos. Propria enim pulmentaria ad unam mensam multi propter commune convivium deferentes, ab antiquis Sodales sunt nuncupati, ad quorum comparationem, malorum dogmatum inventores, Sodales Christi Ecclesia appellavit, quia dulcia verba sancta Scriptura venenosis sensibus suis inficientes, diverso sapore lethali inter se variante, unius mortis æternæ convivium praparant animarum.*

¶ SODALICIARIUS, Sodalis. Vide *Filetius.*

¶ SODANNUS, ut *Sultanus.* Vide in hac voce.

¶ SODARIA, Meretrix. Vide in *Sodes.*

SODELLÆ, Scrofarum morbus, *Escroüelles.* Nangius in Vita S. Ludovici p. 369. *In tangendo infirmitates, quæ vulgo Sodella vocantur, super quibus curandis Franciæ Regibus Dominus contulit gratiam singularem, &c.* Videtur legendum *scroëllæ*, vel *scrofellæ*, nisi vox formata sit à *soda*, de qua supra.

SODES, Sodaria. *Sodes*, Sodalis, amicus, socius. Glossæ Gr. Lat. φίλτατος, *Amantissimus, Sodes.* Vita S. Wlstani Episc. Wigorn. n. 21. *Desiste, Sodes Aisuine.* Versus relati à Mabillonio:

Hæc carus caro dono transmittit amicus,
Suscipe gratanter, cum sint felicia votis
Hildebrande Sodes, &c.

[Guidonis Discipl. Farf. cap. 53.
Infirmos fratres sic debent visere Sodes.]

Anonymus Hasenrietanus in Episc. Eystetensibus: *Ego quidem de vino nihil habeo, nisi unam parvulam castradam, quam dedit mihi Sodes meus Augustensis Episcopus ad sacrificium.* Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 5. *Mi Sodes care.* Cap. ult. *Bene, ille ait, mi Sodes, narrat.* Vide pag. 46. & 47. & ibi Goldastum. Ab eodem fonte

Sodaria, Amica, meretrix. Chronic. Senoniense lib. 3. cap. ult. *Quamdam meretricem, quam Sodariam vocant, post Ducem direxit.* Sic enim appellata ut plurimum vilia scorta: cujus appellationis auctores existimantur Athenienses, rei odiosæ speciosum nomen ἑταιρῶν dantes, ut est apud Plutarchum in Solone. Athenæus lib. 13. cap. 4. Καλοῦσι δ' ἑ τὰς μισθαρνούσας, ἑταίρας. Vide Martialem lib. 7. Epigr. 69. Ita ἑταιρεῖον, *lupanar* vocabant.

☞ Hæc docte quidem: sed forte legendum *Soldaria*, à *Soldada*, merces, stipendium: unde meretrix *Soldataria* nuncupata, ut videre est infra in hac voce.

Consodes. Versus MSS. de Cobone & Lantfrido, in Bibl. Eccl. Bellovac. *Quodam tempore fuerunt duo viri nobiles, sicut fabula testantur, & scurrarum cumplices, unus Cabbo vocabatur, Lantfridus, & Consodes, &c.*

SODIS. Formul. 57. ex Lindenbrogianis: *Caballos tantos, boves tantos, vaccas cum vitulis tantas, ovium capita tanta, Sodis capita tanta, lectarios condignos ac lectos tantos, &c.* Ubi *Sodis* pro *suum* videtur usurpari, vel certe ex *sude*, id est porcorum stabulo. Vide *Sudis*

¶ SODUS. *Terra Soda*, Incultæ, Ital. *Terreni Sodi*; Gallice *Terres en friches.* Charta ann. 1358. inter Probat. Hist. familiæ *de Gondi* tom. 1. pag. 156. *Item plures petias terrarum laborativarum, & in parte Sodarum, & partim vineatarum cum quercubus, & olivis, & aliis arboribus .... Item unum petium terræ laborativæ, & partim Sodæ cum arboribus.* Occurrit ibidem non semel.

¶ SOESTES. Descriptio bonorum dom. de Eska ex Tabul. Audomar. *Dividitur namque tota terra de Eska & de suis antedictis ypepis, in Soestis, qua Flaminge dicitur mente, en terage, quod Flaminge dicitur lantscoef ... Illa terra quæ dicitur Soestes ... continet in universo 336. mensuras.* Vide *Soistura.*

¶ SOFFERANA, Soffrania, Crocus, Ital. *Zafferáno*, Gall. *Safran.* Chron. Fossæ-novæ apud Murator. to. 7. col. 882. *Unus anser, media libra piperis, & cinnamomi, & Sofferana.* Ibid. col. 887. *In pipere, in cinnamomo, in Soffrania, in cera, &c.* Vide *Zaffranen.*

¶ Sofranum, Eadem notione, in Statutis datiariis Riperiæ c. 12. fol. 5. *De qualibet pense Sofrani, tam terrerii quam forestierii, pro introitu soldi decem.* Vide *Safranum.*

¶ SOFFRATA, Sofrayta, Culpa, vel Mulcta in Ecclesia Lugdunensi dicitur, quæ à Canonicis ob culpam aliquam, vel absentiam à choro, cum aliquod officium præstandum erat, exsolvi debebatur, à vet. Gall. *Souffraige*, penuria, vel potius *Soferir*, abstinere; à choro quippe & refectorio abstinebant, etiam mulcta pecuniaria exsoluta, qui in culpa erant. Statuta Eccl. Lugdun. ann. 1175. ex Cod. MS. Coislin. nunc Sangerm. *Canonici qui faciunt Sofrayti* (sic) *de Epistola & Evangelio, vel*

quolibet alio officio suo debent tres libras ceræ pro Sofraytis, & canonicus vel beneficiatus debet recipere & ponere in necessariis ecclesiæ. Alibi: *De penis & Sofraytis canonicorum, quando faciunt officia sua.* Rursum: *De pœnis & Soffraitis canonicorum.... quod unusquisque canonicorum, tam sacerdotes quam levitæ & subdyaconi solverent pro pœna officiorum suorum quorumcumque tres solidos fortes, & quod amitterent cibaria refectorii, donec solverent pœnam positam pro defectu.*

¶ SOFISTA. Vide infra *Sophista*.

¶ SOFOSORIUM, pro *Sossorium*, Ligo. Canones Hibern. cap. 7. lib. 38. apud Acher. to. 9. Spicil. pag. 28. *Aratra trahentes & Sofosoria figentes terra.* Vide *Fossorium*.

¶ SOFRANUM. Vide supra *Sofferana*.

¶ SOFRAYTA, ut *Soffrata*. Vide ibi.

SOGA, Restis. Gloss. *Soga, funis.* Vox Italis & Hispanis etiam in usu. Lex Longobardorum lib. 1. tit. 25. §. 33. *Si quis Sogas furatus fuerit de bove junctorio, componat sol.* 6. Innocentius III. PP. lib. 13. Epist. 61. *Culcitram unam, mantilia 4. Sogam carralem de corio, ferrum caldararium.* [Chronic. Parmense ad ann. 1291. apud Murator. tom. 9. col. 821. *Campana communis, quæ erat adhuc in platea communis super uno ædificio ligneo, dum sonaretur ad Sogam, fracta fuit.*] Dantes in Infern. can. 31.

Cercati al collo, & troverai la Soga.

Vide Oct. Ferrarium in *Soga*.

Soga. Tabularium sancti Mauricii Agaunensis apud Guichenonum in Probat. Hist. Sabaud. p. 4. *De quarto terra S. Mauricii habet Sogas 5. una quaque Soga habet pedes* 100. Ubi *Soga*, est funis, funiculus, agri modus, quomodo Persæ σχοῖνον, mensuram terræ stadiorum 60. vocabant, ut auctor est Herodotus. Hero περὶ ὀνομάτων γεωμετρικῶν, sub finem: Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα μέτρα ἐπονομαζόμενα τισὶ παρὰ ... ἄκαινα, πλέθρον, ἰούγερον, στάδιον, μίλιον, σχοῖνος, σχοῖνος Περσικὸς, καὶ σχοῖνος Ἑλληνικός. Sed & *Soga* vocem videtur hac notione agnovisse idem Hero: Τὸ συνεχὲς τῆς σπορίμου γῆς i. ὀργυιὰς ὀφείλει ἔχειν, τοῦ δὲ λιβαδίου ῃ.

1. SOGALIS, Census ex quavis *soga*, seu agri modo, pendi solitus. Capitul. de Villis cap. 10. *Ut Majores nostri ... & cæteri ministeriales ea faciant, & Sogales donent de mansis eorum: pro manuopera vero eorum ministeria bene provideant.* Et cap. 62. *Quid de bobus, quos bubulci nostri servant, quid de mansis, qui arari debent, quid de Sogalibus, quid de censis, &c.*

¶ 2. SOGALIS, pro *Soalis*, vel *Sualis*, Sus, porcus. Codex censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 11. v°. *Qui solvunt omni anno ad hostem carra* vi. *ad tertium annum Sogales* c v iii. Vide *Soalis*.

¶ SOGARE, Secare, à Gall. *Soyer*: nisi legendum sit *Segare*. Vide *Secare* 2. Charta ann. 1372. ex Tabul. Ausc. *Cum tempore æstatis esset in campo, ... Sogando bladum, audivit, &c.*

¶ SOGNEIA, Præstatio, quæ primum fiebat vice procurationis; exinde vero pro quavis pensitatione & servitute est usurpata; eadem notione & origine qua *Sonniata*. Vide *Soniare*. Charta an. 1224. ex Tabul. Corbeiensi: *Cum Abbas & Ecclesia Corbeiensis me Nicholaum Majorem de Popincort, de Bus, de Fescamp & de Marcaisvillars traxissent in causam super venditionibus terrarum in dicta majoria constitutarum, & super Sogneta quæ dicti Abbas & Ecclesia ad se dicebant pertinere: ... confessus sum in præsentia domini mei Hugonis abbatis Corbeiensis coram liberis hominibus ... me in venditionibus terrarum, & Sogneta superadictis contra dictos Abbatem & Ecclesiam detentis ultra modum deliquisse.*

¶ Soionia, Eadem notione. Charta Margaretæ Flandr. Comit. an. 1269. apud Miræum tom. 2. p. 1238. col. 1. *Dicta vero Ecclesia S. Salvii singulis annis tenebatur dicto domino Cameracensi Episcopo specialiter pro dicta ecclesia S. Gangerici in dimidio modio avenæ & tribus solidis alborum, pro quodam redditu qui vulgo Soignia nuncupatur, solvenda tempore synodali, & in anno bissextili ipsa Soignia duplicatur.* Charta an. 1256. ex Tabul. S. Medardi Suession. *Donavit & concessit .... in puram & perpetuam elemosinam Priori & conventui dictæ ecclesiæ terciam partem cujusdam redditus qui vocatur Soigne, quam habebat, ut dicebat, in villa de Donchereyo.* In quo vero posita sit hæc *soignia*, describitur in clientelari professione an. 1320. ex eodem Tabul. *Ledit Prieur* (de Donchery) *& seigneur de Marancourt ont ung droict seignevrial appellé Songnies qui est tel: c'est assavoir que tous ceux qui sont possessans & detenteurs de certains maisons & heritages scituez & assis audict Donchery, & semblablement tous les habitans & manans des villes de Friguese, Villette & Dons sont tenus & redevables dudict droict de Songnies ainsi que en apres sera declare; c'est assavoir de labourer, cultiver, & semer bien suffisament chacun an trois pieces de terres aerables appartenants audict Prieur, ... & sont tenus de cier & sancher les depouilles d'icelles terres chacun an selon les royes & labeurs dont elles sont chargees, tant en bled comme en avoine, & de les mener & attasser à la grange dudict Prieur, & sont tenus de nettoyer ledict bled & avoine des chardons & yeulles qui y sont, &c.*

¶ Soignfia, Soignfna, Eodem intellectu, in Charta an. 1246. ex eodem S. Medardi Tabular. *Terciam partem Soignearum, &c.* Alia ejusdem anni ibid. *Terciam partem Soignenarum de Donchereyo, &c.*

☞ Ejusdem originis videtur vox *Soignantage*, qua pro *Concubinage*, Pellicatus, utitur Bellomanerius c. 18. p. 102. sub finem: *Se un homs a d'une femme un fils en Soignantage & puis un autre de laquelle il a un fils, & après, celle qu'il a éponsée muert, & il espouse la premiere de laquelle il eut un fils en Soignantage, & est le fils mis sous le drap avec le pere & avec la mere, pour le faire loyal; & en tel cas ses mainsnez fiens est aisné quant à l'heritage.* Adde cap. 57. pag. 293. Hinc etiam *Femmes ensoignantes* dictæ videntur concubinæ, in Chron. Flandr. cap. 23. Vide in *Sodes*.

¶ SOGNETUM, in Aresto Parlamenti Tolos. pro Consulibus villæ de Miranda an. 1400. *Et quod dicti Consules eorum consilia absque præsentia officiariorum dicti Comitis* (Astariaci) *facere non deberent, certamque aydam seu concessionem nuncupatam Sognetum in dicta villa existentem, & per quam tredecima pars vini venditi in eadem villa ad detaillum recipiebatur, revocaretur coram certo executore à dictis Consiliariis nostris deputato, petiisset.* Ubi legendum *Soquetum*. Vide in hac voce.

¶ SOIFSTURA. Vide *Soistura*.

¶ SOIGNA, Soignia, Soignena, ut *Sogneia*. Vide ibi.

¶ SOILUM, pro *Scogilum*. Vide ibi.

SOINUS. Vide in *Sunnis*.

¶ SOISTURA, Soifstura, ut supra *Societas* 1. Tabular. Montis S. Eligii: *Cum nos nomine ecclesiæ nostræ teneamus ab ecclesia de Monte S. Eligii prælibata ad Soisturam tres mencaldatas & dimidiam terræ sitæ in territorio de Mareolo ad locum qui dicitur Parfundeval, in qua terragium percipiant & habeant una cum quarta parte fructuum & proventuum crescentium in eadem. Quam quidem terram nos arare, colere, serere & metere propriis sumptibus tenemur: hoc salvo quod dicti*

Abbas

Abbas & Conventus de Monte S. Eligii pro parte sua ferenda unum mencaldum bladi ad gaskeriam, & unum mencaldum avenæ ad marcium tenentur nobis solummodo minissrare. Semel & iterum occurrit. Idem Tabul. *De tribus mencaldatis & dimidia terra quam tenebamus ab eisdem ad Soiesturam, ut est dictum.* Pluries ibi. *Soyesté*, eodem intellectu, in Charta an. 1329. ex Tabul. S. Bertini: *Vendidit... totam terram integraliter quam dicti conjuges habebant, possidebant, & tenebant Gallice dicendo à Soyesté à religiosis prædictis, cum avamagio Froide-fontaine Gallice nuncupato, in parochia & territorio de Loustinga.* Vide *Medietarius*, & *Soestes*.

¶ SOJURNARE, Morari, diem ducere, Gall. *Séjourner*. Litteræ Henrici IV. Reg. Angl. an. 1411. apud Rymer. to. 8. col. 667. *Conjunctim & divisim veniendo, ibidem Sojurnando, & exinde versus partes suas proprias, &c.* Vide *Sejornare* & *Subjurnare*.

¶ SOK, Soka, Soke. Vide *Soca* 4.

¶ SOKAGIUM, Sokemannus, Sokemara. Vide supra in *Socagium*.

SOKEREVA. Flera lib. 2. c. 55. §. 2.... *Quamdiu aliquid inveniatur in hujusmodi feodis, per quod distringi possint. Si autem nihil inveniatur, tunc implacitentur ipsi Tenentes de Galenello, per quod breve de cons. .... & servitiis, quod fieri potest per Sokereves eorum in hustenge præsentatos ad custodiam Sokereva sua ad redditus suos colligendos, &c.* [Vide *Socagium*.]

SOKET. Matth. Paris ann. 1252. *Cum à Militibus circumstantibus consideraretur, inventum est in mucrone* (lanceæ) *acutissimum instar pugionis, cultellinam habens latitudinem, quod esse debuit, & decuit fuisse hebes*, (ut in torneamentis fieri solitum observavimus ad Joinvillam) *& brevem formam habens vomeris, unde vulgariter Vomerulus vocatur, Gallice Soket.* Nos etiamnum *soc*, vomerem dicimus, unde *soquet*, vomerulus. Vide *Soccus* 2.

¶ SOKMANNUS, Sokmanria. Vide in *Socagium*.

1. SOL, pro Die, quomodo à Latinis Scriptoribus, Poetis præsertim, usurpari observarunt Servius ad Virgil. & Lutatius ad 3. Thebaid. Vetus Glossar. laudatum à Fabroto exercit. 1. p. 11. *Tres Soles, tres dies.* Jo. de Janua: *Quia Sol est causa diei, ideo ponitur aliquando pro die; sed frequentius in plurali.* Luithprandus lib. 3. cap. 5. *Paucis interpositis Solibus.* Folcuinus de Miracul. S. Bertini c. 13. *Quot numerantur anni Soles?* Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 9.

Hæc immota manent cunctos oracula Soles.

Eckehardus Junior de Casibus S. Galli c. 1. *Sole sequenti, &c.* Hepidamnus lib. 2. c. 4. *Cum apud materteram paucos exegisset Soles.* Cyprianus Archipresbyter Cordubensis in Epitaphio Sampsonis Abbatis:

Discessit longo notus plenusque dierum,
Sextilis namque mensis die vicesima prima;
Sextilis namque mensis primo & vicesimo Sole,
Era DCCCXXVIII.

Vide Vitam S. Adalberti Pragensis n. 11. & Dantem in Inf. can. 6. Vocem ἥλιος eadem notione à Græcis usurpatam, alii adnotarunt. Thomas Magister: ἥλιος λέγεται ἡ μία ἑκάστη ἡμέρα, ubi Libanium laudat. Adde Eustath. ad Dionys. pag. 13. edit. Henr. Stephani. [*Soleil boutans*, pro *Soleil luisant*, in Statutis Scabinorum Maceriarum ad Mosam MSS. *Ung bourgeois dudit Maisieres... seu puelt aller de l'hostel d'ung tavernier sans payer son escot & sans meffait, entant qu'il ne passe point 12. den. & que dedans le lendemain Soleil boutant il contente son hoste.*]

¶ Solem Culcare, vel potius *Collocare*, pro Diem constituere. Vide *Collocare*.

2. SOL. Gregorius Turon. lib. 4. Hist. c. 31. *Tres aut quatuor splendores magni circa solem apparuerunt, quos rustici Solas vocabant, dicentes: Ecce tres vel quatuor Soles in cœlo.* Rodericus Toletanus in Histor. Arabum c. 17. *Omnes Cordubæ habitantes tres Soles lucis mirifica conspexerunt, &c.* Vide Isidorum Pacensem æra 784. Aimoin. de Translat. SS. Georgii & Aurelii n. 16. Matth. Paris ann. 1236. *Et videbatur juxta solem, quidam Sol nothus collateralis.* Ammianus lib. 20. *Sol autem geminus ita videri existimatur, si erecta celsius solito nubes, æternorumque ignium propinquitate collucens, orbis alterius claritudinem tanquam à speculo puriore formaverit.* Vide Livium lib. 17. & Plinium lib. 11. cap. 31.

3. SOL, *Stilus ferreus, unde solet excuti ignis silice*, ut est in lib. Miraculor. S. Bertini c. 10. apud Mabillonium to. 3. Act. SS. Ord. Bened.

1. SOLA, pro Solea calcei, vulgo *Semele*. Charta Ludovici Pii Imp. apud Doublerum: *Ad cordovesos, & in Solas eorum componendas, media uncti ducenti.* Chrodogangus Metensis Episc. in Regula Canonicor. c. 41. *Calceamenta vero omnis clerus annis singulis, pelles buccinas, & Solas, paria quatuor accipiunt.* [Statuta antiqua Monast. Corbeiensis cap. 3. *Calcearios quatuor cum Solis novis.* Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. *Qui sabaterius facit... ad minus cuilibet ipsorum tria paria sotularium, & postea tot Solas vel empenhas quot poterunt rumpere.*] Regula Ord. *de Sempringham*, de *Sotularibus*, seu calceis: *Quod si forte scissi & vetustate consumpti induruerint, licet sutori Solas novas imponendo renovare.* Vide *Soccus* 1.

¶ Sola, pro ipso Calceo, seu aliqua calceamenti specie, in Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hispan. col. 788. *Solarum parilia* XL. Testam. an. 1518. in Sicil. sacra apud Rocchum Pirrum pag. 187. *In qua* (arca) *erant vestis una zindari ad instar jubbæ, velum unum listiatum & Sola (vulgo calceamentum) illius B. Martyris.* Vide *Solarius*.

¶ 2. SOLA, Piscis marini species, solea, Gall. *Sole*, quod *sola* formam refert sic dicta. Charta ann. 1197. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 144. *Carga de Solas* III. *den.* Charta Communiæ Balneoli an. 1208. *Saumata de Solis, unas Solas* (dabit) *si vendita fuerit; sin autem per rationem quod vendetur.*

¶ 3. SOLA, Mensuræ genus videtur. Statuta Montis Regal. fol. 270. *Et etiam teneatur quilibet venditor Solarum, habere Solas ad modamen commune quod est signatum in lapide cisterna. Et quicumque vendiderit, seu penes se habuerit Solas venales in minori modano seu modanis communis, signato vel signatis in lapide prædicto, solvat pro pœna & banno solidos quinque.* Ibidem fol. 272. *Si placuerit consilio, videlicet sestarium unum, heminam unam, cazolium unum, pintam unam, rasum unum, & unam cannam, libram & mediam libram, & modaunum Solarum, & alias mensuras necessarias commune.*

¶ SOLACENTIO. Charta an. 709. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 264. *Bene antiquitus divitum principum decreta & legum ita sanxerunt, ut tantummodo loca manus donatoris Solacentio in subscriptione certa monstraretur, nec sine gestarum allegatione, plenissima voluerunt firmitate mancipare.*

¶ SOLACIAMENTUM, Solatium, animi remissio. Codex MS. de dictis contra Albigenses ex Bibl. D. *de Chalvet* Senescalli Tolos. *Postque cum invitati simul comedissent & bibissent in magno Solaciamento.* Ibidem: *Et rogaverunt eum debilem & cartana-*

rium, quod veniret cum eis ad Solatiamentum ad columbarium magistri R. Calviere.

¶ SOLACIARI. Vide infra *Solatiari.*

¶ SOLADIRE, pro *Solfatire.* Vide in hac voce.

SOLAGGE, [Idem quod mox *Solagium.*] Vetus Notitia sub Islo Episcopo Tolosano, apud Catellum in Hist. Occitan. p. 855. *Et in hoc sevo dedit illis totam figlicem, & totum milium, & totum ballagium, & decimum de sextaratis, boerium, & retrodecimum, & retrocole, totoque Solagge, & senescalliam, &c.* Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 123. *Habeat in feodo suo Prapositals lescols & lebales, & les Solages juste & mensurate sine ullo ingenio.* [Vide infra *Solatge.*]

¶ SOLAGIUM, Agrarium, præstatio ex agris, à *solum* sic dictum: idem quod alibi *Araticum*, *Terragium* nuncupatur, ut videre est in his vocibus: nisi tamen Tributum sit quod ex area, Dumbensibus *Suel*, pensitabatur. Vide *Solium* 4. Chartul. Matiscon. fol. 220. v°. *Bernardus Blancus verpivit dicta ecclesia jus aria* (areæ) *quod vulgo Solagium vocant.* Inquisitio an. 1220. tom. 1. Hist. Dalph. p. 129. col. 1. *Item dom. Comes habet apud Avalonem in dominico 1. corvatam ad Capellam Albam continentem 18. jornalia terra, in quibus Mistrales capiunt 4. gerbas, & crientas, & Solagium.* Vide supra *Solagge.*

¶ SOLAIARIUS, an Qui *soleas* vendit seu conficit? Vetus Inscriptio apud Baron. ad 22. Aug. in Martyrol. *Magno & invicto Imp. . . . Constantino . . . corpus coriariorum, magnariorum, Solaiariorum devoti numini majestatique ejus.* Vide *Magnarius* & *Sola* 1.

¶ SOLAMENTUM, ut *Solanum* infra, Solum, fundus. Charta an. 941. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 147. *Casas, & sortes, & rebus cum Solamentis suis cultis, ertis, vineis, pratis, &c.* Vide *Solare* 2. & *Soliditas.*

¶ SOLAMEUM, Annonæ genus. Chartar. Eccles. Auxit. c. 88. de Oblationibus ad sacristam pertinentibus: *Decima quoque tam panis, quam annona, sive frumenti, & Solamei.*

SOLANUM, Solum, fundus. Charta Sanctii Regis Aragonum æræ 1118. apud Hieron. Blancam p. 626. *Et insuper addo vobis illud Solanum, quod est super monasterium vestrum S. Jacobi, usque ad illo Osqueta, ut vestri populatores faciant ibi suas domos, & egrediantur a claustro Monasterii, ubi nunc habitant.* [Vide *Solamentum.*]

¶ SOLARATUS. Vide infra in *Solarium* 1.

¶ 1. SOLARE, ut *Solarium* 1. Vide in hac voce.

¶ 2. SOLARE, Solum, fundus. Conc. Legion. an. 1012. inter Hispan. to. 3. p. 191. *Qui habuerit casam in Solare alieno, & non habuerit cavallum vel asinam, det semel in anno domino soli decem panes frumenti.* Antiquit. Navarræ Jos. Moreti pag. 534. *Quod Solare circundatur ab Oriente singulis domibus, &c.* Vide *Solamentum.*

¶ 3. SOLARE, Calceos *solis* seu soleis instruere. Statuta Arelat. MSS. art. 167. *Sabbaterii accipiant pro Solandis sabbatis grossis vinciorum . . . Arelatis III. den. tantum.* Charta an. 1316. ex Schedis Præs. *de Mazangues: Item . . . . convenerunt . . . . quod omnes Sabbaterii accipiant de Solando uno pari sufularum . . . 3. obolos.* Vide *Solerare.*

¶ SOLARI, Consolatione affici, recreari. Tajon. Episc. in Præfat. ad suos quinque libros Sentent. inter Conc. Hispan. to. 2. p. 531. *Quatenus infernorum ignium caream supplicus, & in mansionibus quamvis exiguis, aternis Solari merear refrigeriis.* Vide *Solatiari.*

¶ SOLARIARI, pro *Salariare.* Vide in hac voce.

¶ SOLARIATUS. Vide in *Solarium* 1.

¶ SOLARIOLUM, dimin. à *Solarium* 1. Vide ibi.

¶ 1. SOLARIS AUREUS, Nummus aureus, scutum cum sole, *Ecu au Soleil.* Vide in *Moneta.* Regest. Parlamenti an. 1533. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 693. *Ita tamen ut universa summa pensitetur non aliis nummis quam aureis ejusdem estimationis, puritatis ac ponderis, quibus ex statuto aurei Solares cuduntur in Gallia.* Alia notione, vide in *Solarium* 1.

¶ 2. SOLARIS JUSTITIA, Quæ solum seu fundum spectat, Gallice *Justice fonciere.* Charta ann. 1211. ex Tabul. S. Germani à pratis: *Omnis justitia Solaris remanet Abbatia S. Germani in perpetuum in toto territorio suo, sive in parrochia S. Severini, sive extra.*

¶ SOLARITER, Instar solis. Gocelinus in Vita S. August. Cantuar. tom. 6. Maii p. 377. *Quam pulchre Roma Ecclesiarum parens tanta pignora edidit . . . qui distincti per diversas mundi nationes, singuli patroni singulis populis Solariter praelucerent.*

1. SOLARIUM, Domus contignatio, vel cubiculum majus ac superius, [tabulatum,] *Soler*, Germanis. Chronica Australis an. 869. *Ludovicus Imperator de Solaris cecidit.* Concilium Metense ann. 888. c. 8. *In locis vero non consecratis, id est in Solariis sive in cubiculis, propter infirmos, vel longius iter, à quibusdam Presbyteris sacrificium offerebatur, quod omnimodo interdictum est.* Matth. Paris ann. 1161. *Dormiens in Solario, quod Ecclesia & cœmeterio imminebat, &c.* Idem an. 1235. *Nobiles matrona Colonienses in Solariis sedentes, &c.* Cæsarius Heisterb. lib. 6. c. 5. *De fenestra Solarii porta Clericorum respiciens, vidit plures pauperes illum sequentes, &c.* [Charta Gontranni Reg. an. circ. 577. inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 222. *Solarium vero cum caminata . . . faciant.* Charta an. 2. Caroli C. ex Chartul. Aptensi fol. 114. *Vendimus vobis in ipsa villa mansionem coopertam cum Solario.* Charta an. 1053. ex Chartul. Biterr. data dicitur *in Solario episcopali.* Tabul. Virzion. fol. 7. *Habetur ibi casa indominicata. concamera, Solaria duo, &c.* Charta an. 1455. in Tabul. S. Victoris Massil. *Unam domum de uno Solario, & medio, & tegulis coopertam.* Chron. Estense apud Murator. to. 15. col. 400. *Intraverunt quamdam navim magnam cum Solario copertam multis pannis laneis, & in dicta navi erat quoddam Solarium cum camino, in quo comedebant Milites; juxta dictum Solarium erat quadam camera ornata multis ornamentis.* Adde S. Bernardum to. 2. edit. an. 1690. col. 689. Acher. to. 3. Spicil. pag. 219. sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 130. 514. sæc. 4. part. 1. p. 634. Baluz. tom. 2. Miscell. p. 302. to. 3. p. 11. 65. Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 325. & 448. Statuta Massil. lib. 1. c. 6. *Madox* Formul. Angl. p. 89. Murator. to. 2. part. 2. col. 931. to. 6. col. 228. &c.]

☞ A *Solarium*, ni falloe, *Sozain*, vel *Souzoein estage* dictum tabulatum superius, in Charta an. 1306. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 453. *Premierement, ou segond Sozain estage de la dite tour en une arche qui estoit jouste l'uys, en VI. granz saz, &c.* Ibidem: *Item furent trovez en la dite tour nouve de Nantes oudit Souzoein estage, &c.*

☞ *Solarium* nonnumquam pro *salarium* scriptum occurrit, ut in Constitut. Udalrici Episc. Patav. an. 1470. apud Hansiz. to. 1. German. sacræ pag. 555. *Non sine displicentia percepimus nostros suffraganeos in ordinatione clericorum, ecclesiarum consecra-*

Google

tione, & officiales in litteris tradendis ad suffraganeos, cum examinati sunt, ac eorum notarios in Solariorum expetitione excedere. Ita etiam legendum videtur apud Marten. de Ant. Eccl. Discipl. p. 128. ubi hæc habet ex Ordinar. MS. Eccl. Silvanect. *Modo sunt breves lectiones ad Matutinum, & per diem unus de clericis vel capellanis ecclesiæ, Solario mediante, legit residuum in choro retro majus altare.*

¶ Solarius, ut *Solarium.* Charta ann. 1017. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1003. *Et in valle Biania ipsos Solarios cum ejus ecclesia.* Gesta Aldrici Episc. Cenoman. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 7. *Eisque suam domum, in qua manerent, & Solarios, sive cellaria & alia ædificia, quæ ad suum opus habebat, tradidit.*

¶ Solare, Eadem notione. Charta an. 1043. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dono cum silvis, garricis, boscbis, & cum pratis, & oglasis, & cum Solaribus, & superpositis, &c.* Charta ann. 1216. ex eodem Tabul. *Si autem domus molendinorum esset unius Solaris, & velles elevare, &c.* Consuetud. Lemovic. art. 72. *Et si aliquis vult constituere parietem communem cum proximo vicino suo, debet eum monere quia sibi tradat medietatem terræ quam communis paries occupabit inter ipsum & vicinum suum, dum tamen Solare vicini habeat in amplitudine duodecim pedes.*

Solerium, Eodem intellectu. Albertus Aquensis lib. 1. c. 28. *Hic autem summus Sacerdos civitatis pecuniam inaudisam ab eis recepsam caute reposuit, Judæos in spatiosissimo domus suæ Solerio, à specie Comitis Emichonis, & ejus sequacium constituit, ut illic in firmissimo & tutissimo habitaculo salvi & sani remanerent.* Ita etiam habetur in Consuetud. Tolosæ part. 4. tit. de Ædific. [Statuta Montispess. ann. 1204. *Acta sunt hæc & publicata in Solerio herbaria, ubi erat domus duodecim Consulum ipsis præsentibus.* Charta an. 1382. ex Tabul. Massil. *Pro .... esbardando Solerium & crotam, &c.* Litteræ Philippi III. Reg. Franc. an. 1280. apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 1160. *Concessimus eidem episcopo* (Carcassonæ) *& dictis successoribus episcopis, quod possint facere pilarios lapideos, vel ligneos, conjunctos & contiguos dictis muris, in quibus possent trabes, tigna, Solerium & tectum domuum suarum & ædificiorum firmare, apodiare, &c.*] Le Roman *de Garin* MS.

Gil borjois montent, és Soliers remest nus.

Alibi:

Ses verra l'en des murs & des Soliers,
Et des grans sales, & des pales pleniers.

Le Roman *d'Auberi* MS.

As Soliers pendent les pailes de quartier.

Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Des gens emplissent & maisons & Solliers.

Angli *The Solar* appellant viliorem & non elegantiorem domus cameram.

¶ Solariolum, dim. à *Solarium.* Vita S. Austrulfi Abb. Fontanell. sæc. 3. Bened. part. 2. p. 134. *Habet quoque* (turricula) *in medio sui Solariolum, in quo codex ille evangelicus cum capsa illa servabatur, cui desuper aptum est laquear.*

Solaris, Locus idoneus *solario* ædificando, nostris *Masure.* Charta Sanctii Reg. Aragon. æræ 1090. in Hist. Pinnatensi lib. 3. c. 9. *Et adhuc unum do eis Solarem, ut ipsi se adoptaverint, in quo possint facere bonas casas ad habitandum.* Ubi legendum, *adoptaverint*, supra monuimus. Alia Adefonsi Regis Hispaniæ æræ 1163. apud Anton. *de Tepez* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 4. p. 458. *Intra terminum vestrum nullus omnino hominum audeat intrare Solares, vel construere domos, absque voluntate Abbatis, &c.* Tabularium Bellilocense in Lemovic. n. 172. *Et domum Geraldi de Boissa, & Solarem Bernardi de Godor.* Innocentius III. PP. lib. 13. Epist. 61. *Medietatis insuper de Solaribus, terris, hortis, vineis, &c.* [Tabul. S. Petri Vosiensis fol. 65. v°. *Dedit Solarem suum qui est apud ecclesiam de Sando, in quo Gautfredus Præpositus ædificavit domum.*]

¶ Solarium, Eadem notione. Charta Willelmi dom. Montispessul. ann. 1103. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 727. *Et Solarium Rogerii Nigri, quod est juxta domum Aldra.* Charta apud Stephanot. tom. 2. Antiquit. Bened. Lemovic. MSS. p. 292. *Dederunt Deo & S. Petro Vosiensi Solarium quod erat juxta ecclesiam S. Victoris, & ortum & omnem terram quæ inibi est.*

Solariatus, & Soleratus, *Solariis* instructus, ædificatus. Charta Joannis Episcopi Ticinensis an. 922. apud Ughellum in Episcopis Veronensib. *Cumque xenodochio meo offero coquinam meam Solariatam, & stabulum meum, nec non & terrulam juxta se positam, &c.* Infra: *Casam vero Solariatam habitationis meæ cum curticella & coquina simul sibi cohærensia, &c.* Alia anni 954. apud eumdem to. 5. p. 1539. *Oratorium S. Pantaleonis super pusterula, cum scala marmorea, duobus cubucellis, uno terrineo, & alio Solariato subtus hunc castellum Ponte, &c.* Alia an. 1193. to. 7. pag. 585. *Tradidit ... pro parte frateria ejusdem Salernitanæ Ecclesiæ integram terram cum casa fabricata Solerata, & apothecis, &c.* Vide Oct. Ferrarium in *Solaro.*

¶ Solaratus, Eodem significatu. Charta Theobaldi ann. circ. 901. apud Murator. to. 3. p. 86. *Dono tibi ... domus duas Solaratas junctas in vicinio tuæ ecclesiæ.*

¶ 2. SOLARIUM, Vectigal, quod pro solo penditur, apud Ulpian ff. ne quis in loco. leg. 1. §. Si quis. Vide *Solagium.*

¶ SOLARIUS, Calcei species. Comput. ab anno 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 284. *Item, pro duobus paribus stivalorum & duodecim paribus Solariorum pro domino, III. flor.* Vide *Sola* 1.

¶ SOLARUS, Nummus argenteus Mantuanus. Acta B. Aloysii Gonzagæ to. 4. Junii p. 883. *Tunc jussu Ducis unicuique Nobilium quidem, ducato argenteus novus; civium vero, Solarus item novus distributi sunt, ad oblationem Beato faciendam.*

¶ SOLATGE, ut supra *Solagge.* Tabular. S. Petri Vosiensis fol. 65. v°. *Hoc donum concesserunt Bernardus Amalvinus & Gautfredus frater ejus, & dederunt III. denarios de Solatge.* Vide supra *Solagium* & *Solarium* 2.

SOLATIARI, Consolari. Radulfus de Diceto pag. 607. *Sibi namque Galenses Solatiari possunt ad invicem, quod mors unius ex suis multorum in mortibus Marchionum Anglis lugubres, & Normannis exosas excepis exequias.* [Epist. Eugenii III. ad Alphonsum Regem Hispaniarum inter Concilia Hispan. to. 3. pag. 358. *Et ipsius* (Dei) *Solatiante clementia debeas ad resurrectionis gloriam pervenire.* Charta ann. 1352. ex Regest. 81. Chartophyl. Reg. num. 11. *Qui se Solaciabant & invicem loquebantur.* Vide *Solari.*]

¶ Solatiare, Fidejubere, apud Macros in Hierolex. ex leg. 3. de exercitalibus. Vide *Solatium* 4.

Solatiare, & Solatiari, Auxilium vel *solatium* impertiri, præbere. Lex Longob. lib. 1. tit. 14. §. 3. *Si dux exercitalem suum molestaverit injuste, Gastaldius eum Solatiet, &c.* Adde §. 5. Codex Carolinus Epist. 6. *Non nos patiaris perire, & ne moreris aut differas nobis Solatiandum.* [Capit. Ludovi-

cii II. an. 850. tit. 1. c. 3. *Audivimus quoque quod quidam domos & possessiones habentes, conscelere sibi acque consortiente latrones aliunde venientes, eosque occulto foveant & Solatientur ad tale facinus perpetrandum.*] Vide Gregorium M. lib. 1. Epist. 61. lib. 2. Ind. 11. Epist. 1. 48. lib. 3. Epist. 27. & alibi non semel.

Solatiari, Animum relaxare, *Se divertir.* Arnulfus Lexoviensis Episcopus ad Radulfum de Diceto Londoniensem Archidiac. cujus exstat historia: *Dominus quoque Willelmus de Ver ex promissione tenetur ut veniat, vobisque invicem Solatiari poteritis, & nobis sanctæ solemnitatis gaudia duplicare.* [Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 278. *Pro barca & piscibus quando dominus ivit Solatiatum per mare, taren. 111.* Charta ann. 1351. ex Regest. 81. Chartophyl. Reg. n. 101. *Ludende & Solaciandi causa.* Alia an. 1354. ex Regest. 82. ejusd. Chartophyl. n. 688. *Causa Solaciandi & spaciandi.* Codex MS. de Albigens. ex Bibl. D. de Chalvet Senescalli Tolos. *Dum simul comedissent ipse & alii prædicti in boria antedicta, & exivissent domum ad Solaciandum in pratis circumjacentibus, & sederent sub quadam arbore, &c.*] Le Roman de Gaydon MS.

Et ci se sont assiet & Solatier.

Solatiator, Auxiliator. Capitula Caroli C. tit. 1. *Restiterunt, fatemur, in nobis, & in viris Ecclesiasticis, nec non & in republica nostra Solaciatoribus, hujusmodi materia & fomites dissensionum, ut manifeste patescerot, nos divina gratia indigere, &c.*

¶ Solatiatim, *Solaciandi*, seu animum relaxandi causa. Epist. Caroli de Malatestis an. 1410. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 1169. *Omnes post prandium Solatiatim accessernus, & sic per totam illam diem Jovis nihil fieri possibile fuit.*

¶ Solatiose, Eodem significatu. Vita S. Humilitatis to. 5. Maii p. 206. *Die quadam sorores, cum esset illiterata, eam vocarunt, & ut legeret secunda mensa, ut mos est monialium, Solaciose, ut æstimo injunxerunt.*

¶ Solatiosus, Delectabilis, jucundus. Epistola Ducis Burgundiæ an. 1401. apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 1675. *Nam toties Solatiosis jocundamur cordis affectibus, quoties prospera exinde perpendimus.* Adde Acta SS. to. 3. Maii p. 488. *Solatiosissimus*, in lib. 3. de Imitat. Christi c. 21. n. 2. Vide *Solativus.*

1. SOLATIUM, Salarium, quod in παραψυχῆς λόγῳ datur, ut habet Procopius in Anecdotis. Utitur non semel Julianus Antecessor Const. 115. 123. 124. ut & l. 4. Cod. de Sportul. Capitula Caroli Cal. apud Tusiacum c. 13. *Et si illi duo missatici ad hoc non sufficerint, nobis ad tempus hoc mandent, qualiter aut per nos, aut per filium nostrum, aut sicut viderimus, eis necessarium Solatium transmittamus.*

¶ 2. SOLATIUM, Ludus, spectaculum, Gall. *Jeu, divertissement.* Regimina Paduæ apud Murator. tom. 8. col. 427. *Hic fecit fieri in Padua maximas choreas & Solatia dominorum & dominarum & magna hastiludia.* Ibidem col. 450. *Hoc anno (1300.) Milites & Nobiles & alii Judices Paduæ & fratalea Paduæ fecerunt in hastiludiis & aliis Solaciis, cum pulchris vestibus.* Charta ann. 1355. ex Regest. 82. Chartophyl. Reg. n. 256. *Cum Johannes de Bernovilla accessisset … visurus festum seu Solatium, &c.*

3. SOLATIUM, Quodvis auxilium, βοήθεια, *Ayde.* Jornandes de Rebus Geticis cap. 32. *Ita convenit pacisci, ut Placidiam sororem Principis redderet, suaque Solatia Romanæ Reipublicæ, ubi usus exigeret, non denegaret.* Adde c. 45. 53. 54. 58. Ita usurpant Gregorius M. lib. 1. Epist. 13. lib. 10. Epist. 25. Regula Tarnatensis, Regula S. Benedicti, &c. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 39. lib. 6. c. 12. 42. lib. 9. c. 29. 43. lib. 10. c. 3. 9. Gesta Dagoberti cap. 27. Decretum Childeberti cap. 4. Lex Longob. l. 1. tit. 6. §. 1. tit. 9. §. 2. tit. 14. §. 2. Capitula Caroli M. lib. 7. c. 165. Capitul. an. 807. c. 5. Freculfus to. 2. Hist. lib. 4. c. 22. Marculfus, &c.

¶ 4. SOLATIUM, Fidejussio, apud Macros in Hierolex. ex leg. 3. de exercitalibus. Vide in *Solatiari.*

5. SOLATIUM, Alia notione, [nempe pro Refectio.] Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. *Et Abbas loci illius Solatium præbeant, & postea in crastinum Abbas det illis dignissimam refectionem.* Vide *Consolatio* 1.

☞ Haud scio an à *Solatium* hoc significatu deducenda sit origo vocis Gallicæ *Solam*, qua in Chronico MS. Fiscamnensi portio monachica designatur: an à verbo *solere*, quia quotidie solet præberi.

¶ 6. SOLATIUM, Colloquium. Epist. Roberti Prioris Celsiniensis ad Abbat. Cluniac. an. 1409. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 1114. *Post autem finitum eorum Solatium, dominus Patriarcha intravit sacristiam, ubi eramus saltem quadraginta congregati de Concilio.*

7. SOLATIUM, Solacius, Solatia, Gallis *Aide*, Qui vel quæ Monachis aut Monialibus officium & munus aliquod peragentibus in adjumentum datur. Chrodegangus Metensis Episc. in Regula Canonic. c. 9. *Imbecillibus autem procurentur Solatia, ut non cum tristitia hoc faciant; sed habeant omnes Solatia, secundum modum congregationis, aut positionem loci.* [Instr. an. 1180. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 339. *Sub testibus his Johanne de S. Servantio, Bernardo Priore S. Salvatoris de Dinan, & Jordano Solatio ejus, &c.* Constit. Ordin. Vallis-caulium apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1655. *Qui magister erit de infirmitorio, loqui poterit cum Solatio.*] Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 17. *Hospitarius major Solatium habere debet aliquem de conversis fratribus, &c.* Occurrit ibi non semel, & in libro Usuum Ordinis Cisterciensis c. 47. 90. 94. 115. apud Rainardum Abbat. Cisterc. in Instit. c. 59. 75. in Statut. Ordin. Præmonst. dist. 1. c. 10. & alibi passim, in Statutis Ordinis S. Gilberti p. 745. 758. &c. ubi & *Solatius* interdum dicitur.

Solatia, de Moniali, p. 776. *Licet infirmaria monialium Solatiam habere.* Habetur rursum p. 764.

¶ 8. SOLATIUM, Ager cultus, f. pro *Solanum.* Chron. Siciliæ ad an. 1326. apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 95. *Deinde cesserunt usque ad mare Tonnacia Solatiis de tenimento Panormi, per ipsam eamdem viam damnificantes vineas & Solatia maritimarum dictorum locorum Siciliæ.*

¶ SOLATIUS. Vide *Solatium* 7.

¶ SOLATIVUS, Qui solatium affert. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 67. p. 193. *Aliosque Solativos congratulandi modos, jocundos applausus, & consolationes mutuas exercebant.* Vide *Solatiosus* in *Solatiari.*

¶ SOLATURA, Pulveres & siliquæ granarii, ab Ital. *Solaco*, granarium. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Mart. p. 93*. *Alio quoque tempore maxima penuria, cum ejus vir vendidisset certam quantitatem frumenti, & in granario nihil remansisset, nisi quædam paucitas quæ dicitur la Solatura, B. Francisca id quod remanserat per cribrum ducens, pauperibus dedit.*

¶ SOLATURUS, pro Solandus. Vita S. Dunstani

tum. 4. Maii p. 356. *Matris vice custodiendam ac pura virginitatis integritate Solaturam susceperat.*

¶ SOLATUS. *Caligæ Solatæ*, f. Apertæ, pro solutæ. Acta ad Concil. Basileense apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 244. *Nullus portet .... corrigias auri vel argenti ornatum habentes, nec caligas Solatas, nec mitras sericeas.* Joh. Demussis in Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 581. *Caligæ portantur Solatæ cum scarpis albis, de subtus dictas caligas Solatas & in æstate & in hyeme, & aliquando portant scarpas & caligas Solatas cum puntis longis omissorum ...*

¶ SOLDA, Taberna mercatoria, idem quod *Selda*: nisi etiam ita legendum sit, in Charta an. 19. Richardi II. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Remisimus .... totum jus nostrum & clamium ... in una Solda cum pertinentiis in Leominstr. situata in alto vico inter Soldam quondam Ricardi Spicer & Soldam quæ fuit Philippi Collinge.*

¶ SOLDADA, SOLDADERIUS, SOLDAERIOS. Vide infra in *Solidata*.

¶ SOLDANA, Araris, Gall. *la Saone*. Charta ann. 1364. ex Regest. 98. Chartophyl. Reg. num. 3. *Cum mercator remaneret per patriam Burgundiæ inter Divionem & Cabilonem super Soldanam iens in suas mercaturas, &c.*

¶ SOLDANARIA, SOLDANATUS, SOLDANIA, SOLDANUS. Vide in *Saltanus*.

¶ 1. SOLDARE, pro Solidare, reficere. Anonymus Salern. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 228. *Sed dum eorum scilicet res deperissent ibidem, nec sumtum haberent, quatenus naves fractas Soldarent, &c.*

¶ 2. SOLDARE, SOLDARIOS, SULDATA. Vide infra *Solidata*.

SOLDATARIA, SOLDADERA, Meretrix: ab Hispanico *Soldada*, merces, stipendium: à mercede enim dictas meretrices observat Nonius, quæ mercede copiam corporis sui faciunt. Jacobus I. Rex Aragon. in Constitutionibus Cataloniæ MSS. *Statuimus, quod nos nec aliquis alius homo nec domina demus aliquid alicui joculatori, vel joculatoriæ, sive Soldatariæ, sive militi salvatge, &c.* Et infra: *Statuimus, quod nullus joculator, vel joculatrix, nec Soldataria, præsentes vel futuri, nec illa quæ olim fuit Soldataria, sedeat ad mensam Militis, nec Dominæ alicujus, nec ad gausape eorundem, nec comedant, nec jaceant cum aliqua Dominarum in uno loco, vel in una domo, nec osculentur aliquem earundem.* Concilium Toletanum an. 1324. c. 2. *Ceterum quia in partibus istis morbus detestandæ inhonestatis irrepsit, quod mulieres, quæ Soldaderas vulgariter nuncupantur, intrant publice domos Prælatorum & Magnatum ad comedendum & alia, loquentes prava & inhonesta colloquia, plerumque corrumpentia bonos mores, facientes spectaculum de seipsis, &c.* Adde Chartam Dionysii Regis Portugall. æræ 1347. pro erectione Studii Conimbricensis apud Brandaun. tom. 4. Monarch. Lusitan. p. 322. [Vide *Sodaris* in *Sodes*.]

¶ SOLDATES, SOLDATOS, SOLDEARE, SOLDEARIUS, SOLDENARIUS, SOLDARIUS. Vide in *Solidata*.

SOLDICUS. Vide *Syndicus*.

¶ SOLDINUS, ut *Solidus*, Monetæ species. Continuat. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 419. *Item hoc tempore idem dominus Dux monetam mezaninorum de novo fieri jussit, fecitque statutiones, quod Soldini amplius non fabricarentur.*

¶ SOLDITIARIUS, SOLDUM. Vide in *Solidata*.

SOLDURII, Gallis veteribus dicti devoti homines, & utriusque fortunæ socii satellites principum. Horum meminere Cæsar l. 3. de Bello Gall. & Athenæus lib. 16. cap. 13. cui σιλοδοῦροι dicuntur. [*Clientes* ab eodem Cæsare nuncupantur ibid. lib. 7. c. 40. Vide Schilter. in Gloss. Teuton. & Carolum de Aquino in Lexico milit.]

¶ SOLDUS, Solidus, ab Ital. *Soldo*. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 342. *Sed quia tempus nimis erat ineptum & carnes & victualia deerant, per loca nobis vicina, ascendit, ut ita dicamus, mina grani pretio Soldorum decem.* Georg. Stella in iisdem Annal. apud eumdem to. 17. col. 1005. *Anno 1272. fuit Januæ frumenti quantitas modica, cujus mensura, quæ mina dicitur, Soldis xxv. in xxviii. fuit vendita.* Statuta Pallavic. lib. 1. cap. 31. fol. 38. *Item pro productione testium, alicujus instrumenti publici, vel alterius scripturæ, solvat producens Soldum unum.* Vide in *Solidata*.

¶ SOLECLUM, Umbella portatilis, Gall. *Parasol*, ab Ital. *Solecchio*. Gaietanus in Ord. Romano cap. 46. *Servientes albi erunt parati ad dextrandum equum, & ad portandum Soleclum & calcaria, capellum & cappam contra aquam ne pluat, & mitrale.* Vide *Solinum* 1.

¶ SOLEDETAS, pro *Soliditas*. Vide ibi.

¶ SOLEDUS, pro *Solidus*, in Testam. Bertichramni Episc. Cenoman. & aliis vett. Chartis passim.

1. SOLEMNIA, Solemnes & antiquæ præstationes in l. 1. D. de Munerib. & apud Ammianum lib. 17. Menæa ad 31. Augusti: Σολέμνιον διδόσθαι ἐτύπωσε τὸ τοιοῦτον ἱερὸν διὰ χρυσοβούλλου λόγου τελευταῖον. Vide Glossar. med. Græcit. in Σολέμνιον.

¶ 2. SOLEMNIA, fem. gen. pro Solemne. S. Sturmii Abb. Fuld. Consuet. *Peractis autem Missarum Solemniis, incipientes antiphonam eant in refectorio.* Vide *Solemniam*.

¶ SOLEMNIS, Illustris, clarus, insignis. Vita Innocentii PP. IV. c. 39. apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 399. *Alios quoque plures Solemnes dominos curiæ patris & suæ, Comites videlicet & Barones, ipsos citavit summus Pontifex.* Litteræ Universit. Paris. ad Carolum Reg. Franc. ann. 1394. tom. 6. Spicil. Acher. p. 83. *Jussit paterna vestra benignitas ut vias, modos & formas quibus ad hanc concordiam maturius veniretur per deputatos nostros, Solemnes utique viros & discretos, cum majoribus vestris Consiliariis conveniendo excogitaremus.* Eadem notione *Solennel* usurparunt nostrates. Mandata data Episc. Novion. aliisque ad Papam deputatis ex Bibl. Reg. *Hugue le Renvoisié doien de Rouen Solennel maistre en Theologie.* Ibid. *Martin Gasel son fisicien* (du Roy) *Solennel maistre en Medecine.* Litteræ Caroli V. Regis Franc. an. 1364. to. 4. Ordinat. p. 473. *Considerans que nostre Hostel de Paris, appellé l'Ostel de S. Pol, lequel nous avons acheté & fait edifier de noz propres deniers, est Hostel Solennel & de granz esbatemens, &c.*

¶ SOLEMPNIS, Eodem significatu, apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 291. *Ut vero præfata capella Solempnior habeatur, &c. Solempna marmorea*, apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. to. 1. p. 260. pro Columnæ marmoreæ, ni fallor.

¶ SOLEMNITAS, Juris formula, præscripta ratio, Gall. *Formalité*. Concil. Trevir. an. 1310. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 242. *Statuimus ut deinceps in nostra civitate, diocesi & provincia Trevirensi, hujusmodi institutiones seu incorporationes ecclesiarum non fiant, ... nisi vocatis & præsentibus omnibus qui fuerint evocandi, Solemnitates adhibeantur, &c.*

¶ SOLEMNITER, Communitus, in Epist. Goffridi Vindocin. apud Mabillon. tom. 5. Annal. Bened. pag. 399.

Digitized by Google

¶ SOLEMNIUM, Solemnitas. Mirac. S. Wlstanii to. 3. Mart. p. 155. *Peracto Solemnio, Rotomagum pergens, de virtute facta utramque parentem diligenter inquisivi.* Vita S. August. Cantuar. to. 6. Maii pag. 394. *O quanto Solemnio adornatus & coronatus tunc omne cælum.* Vide *Solemnia* 2.

SOLEMNIZARE, Publicare, vulgare. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *In præfata autem virginis adventu, quasi suas renovando naturas, omnia Solemnizare crederes elementa.* Will. Armoricus in Philippo Aug. an. 1216. de PP. *Et in ipso sermone Solemnizavit excommunicationes in Ludovicam & in suos.*

Vulgo autem *Solemnizare*, est *solemne festum agere*, quomodo usurpant Petrus Blesensis serm. 24. Cæsarius Heisterbach. lib. 9. c. 15. lib. 11. c. 2. & alii. Pseudo Ovidius lib. 1. de Vetula:

E contra durum est Solemnizare quod ille
Conculcat.

¶ SOLENNIZARE, Eadem notione. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 26. p. 61. *Illac vero tres leopardi aurei, in agro lascivientes purpureo, apparatum regium non modicum Solennizant.* Ibidem cap. 30. p. 72. *Gesta ejus* (Henrici) *nova & insoleta ponderantes, novis & insolitis gaudiis Solemnizant.* Vita S. Bernardi Menthon. tom. 2. Jun. p. 1078. *Festo sanctæ Trinitatis Solennizato, &c.*

¶ SOLEMPNIZATIO, Festum solemne. Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1308. apud Rymer. to. 3. pag. 53. *Ut dictis die & loco, Solempnizationi prædictæ personaliter intersint.*

¶ SOLLEMPNIZATIO MATRIMONII, in Charta ann. 1369. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 350. *Promisit dictus dom. Dalphinus se soluturum ... 500. florenos auri & ponderis prædictorum infra unum annum à dicta die Sollempnizationis matrimonii incipiendum & computandum.*

SOLERARE, *Pavimentum componere, vel soleas calceamenti resarcire*, in Gloss. MSS. Gloss. Isid. *Solerare, id est solidare, à solus, soleris, id est solidum.* [Vide *Solare* 3.]

¶ SOLERATUS, SOLERIUM. Vide *Solarium* 1.

¶ SOLERTIZATUS, Solers, diligens. Vita MS. S. Firmini Episc. Ambian. & Conf. *Solertizatus studio verbis blandis nitebatur stimulare.* Vide mox in *Solertus.*

¶ SOLERTUS, ut *Solertizatus*, in Statuto Caroli Johannis Reg. Franc. primogen. an. 1358. tom. 3. Ordinat. p. 338. *Per Solertam inquistam per deputatos ipsius domini & nostros faciendam, &c.*

¶ SOLETUS, Calceus, Gallis *Soulier.* Statuta Monast. de Valle Dei apud Stephanot. to. 4. Fragm. MSS. pag. 460. *Singulis duobus annis* (dat) *botas & Soletos & baas bis in anno, si fuerit necesse. Solers*, in Charta an. 1386. apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 673. *Item un Solers de cuir fermant o las de fil. Item Soleres, greves, poulains & emssols garnies de famgnies de haubergerie & estoffez souffisament.*

¶ SOLEVARE, Sublevare, Ital. *Sollevare*, Gallice *Soulever.* Sebast. Perus. in Vita B. Columbæ Reat. to. 5. Maii pag. 381. * *Et quoniam præ lassitudine assurgere de strata laboraret, quidam suaserant suspensa fune Solevari.*

¶ SOLFIZARE, Musicales notas canere, Ital. *Solfare, Solfeggiare*, Gall. *Solfier.* Georgius *Rhau: Si cantum quempiam volueris Solfizare, consideres oportet in primis ejus tonum. Solvisare*, eadem notione, in Gemma. Vide *Solmisatio.*

SOLGUS. Charta Alfonsi I. Regis æræ 1157. pro Cæsaraugustanis, apud Michaëlem *del Molino* in Repertorio p. 265. col. 3. *Et persolto vobis totas illas aquas, quod pesquetis, ubi potueritis. Sed totos illos Solgos qui fuerunt ibi presos sedeant meos, & prendas eos meo Merino per ad me.* [Videtur esse genus piscis.]

SOLIAR, δίφραξ, in Gloss. Græc. Lat. MS. [Codex Reg. *Solium*,] in edito, *Solar*, Sella, currus, lectica.

¶ SOLIARDUS, SOLLIARDUS, Coquinæ minister. Statutum Humberti II. ann. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. p. 394. col. 1. *Item in eadem coquina duos valletos pedites Soliardos in Hospitio comedentes, qui portent insignia seu arma coquinæ, & quilibet eorum habeat tres florenos pro salario suo per annum. Ipsi namque Soliardi in omnibus obediant Magistro coquinæ, nec obmittant lavare scutellas & incisorios & alia vasa coquinæ, illasque recuperare per Hospitium & per cameras ubicunque, ita quod nullo sero recedant, quin omnia bene lavata & polita remaneant pro die præsenti.* Aliud an. 1336. ibid. p. 309. col. 2. *Item, Bocherius & Genovesius sint Sollijardi coquinæ.* Infra p. 30. col. 1. *Item, unus Solliardus coquinæ pedes, unus valletus panateriæ.* Nostri *Soullart*, eodem significatu, dixerunt. Statuta Monast. Elnon. MSS. *Item lesdits Religieux Abbé & Convent auront .... un seul queuch ou cuisinier qui ara ung serviteur appellé Soullart à gaiges.* A Gall. *Soullé*, inquinatus, conspurcatus; unde etiam nostrum *Souillon*, culinarius mediastinus.

¶ SOYLLARDUS, Eadem notione, in eodem Statuto an. 1340. ibid. pag. 404. col. 2. *Item, sit in exercitio officii dictæ coquinæ unus cocus pro persona dictæ Dalphinæ, & cocus unus alter pro tinello, secumque unus famulus dimidius cocus, & duo vallets Soyllardi debeant deputari.*

¶ SOLIARE. Charta Italica an. 1345. *Si aliquis Soliaverit aliquas cavas, vel scaluaverit, seu spoliaverit, caligerit salices, &c.* Ubi leg. videtur *Sfoliaverit*, foliis nudaverit.

¶ SOLIATA, pro *Foliata* editum in Ordine Cluniac. Bernardi Monachi part. 1. cap. 7. Vide in *Foliata* 2.

¶ SOLICANUS, Qui solus canit. Mart. Capella lib. 2. pag. 33. *Musæ nunc Solicanæ, nunc concinentes.*

¶ SOLICATIO, Solis fervor. Cælius Aurel. Tard. lib. 4. cap. 2. *Solicationes, quas Græci ἡλιώσεις vocant, adhibendæ sunt.*

¶ SOLICITATOR. Vide in *Sollicitare.*

¶ SOLICLARI, ἡλιάζεσθαι, in Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerman.

SOLIDA STATA. Chartæ Angilranni Episcopi Metensis an. 770. apud Meurissium pag. 176. 177. *Cum integris terminis Solidisque statis eorum ad eas res pertinentibus vel aspicientibus, &c.* [Vide infra *Solidatum.*]

¶ SOLIDAMENTUM, Firmamentum, id quo aliquid solidum fit: vox Architectis nota. Vide *Smaltum.* Angelomus in Genesim cap. 1. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 1. col. 64. *Et nisi aqua aliquod Solidamentum haberet, corpora hominum natantia & volucrum non ferret.* Wicboldi Quæst. in Octat. apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 319. *Secunda die disposuit Deus firmamentum, id est Solidamentum sanctarum Scripturarum.* Hinc stellarum fixarum orbem veteres *firmamentum* vel *Solidamentum* vocabant, quod ex materia solida fingebant esse compositum: unde in Missali Mozarabum apud Marten. de Div. Offic. pag. 177. legitur in Cantic. *Benedictus: Benedictus es in Solidamento cæli*, ubi dicimus, *in firmamento cæli.*

¶ SOLIDANTER, Solide. Vita S. Aviti tom. 3. Jun. pag. 357. *Quia in caritate radicatum & Soli-*

Google

danter fundatum, docuit eum scire supereminentem scientiam caritatis Christi.

¶ SOLIDANTIA, Idem quod *Ligantia*, Dominium, seu jus quod dominus habet in vassallum, qui ligio seu *solido* hominio obnoxius est. Vide in *Ligius* col. 205. & infra *Solidus* 1. Hominium Ermengaldo Comiti Urgell. præstitum ab Arnaldo de Castro-bono an. 1206. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1069. *Ego Arnaldus de Castro-bono per me & per omnes successores meos in perpetuum recognosco vobis domino meo Ermengaudo Dei gratia Urgellensi Comiti omnem fidelitatem & dominium & Solidantiam quam vobis facere debeo, scilicet de castro d'Esllamarid, & de omnibus ejus terminis, &c.*

¶ SOLIDARE, Confirmare, asserere. Tabul. sancti Vincentii Cenom. *Guido de Chesneio assensu fratrum suorum Gausfredi & Mathei quamdam decimam quam habebat in parochia de Curtis montibus S. Vincentio dedit, & donum super altare cum fratribus suis posuit & Solidavit.* Charta ann. 1067. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 73. *Cumque non posset allodium Genape ecclesia Solidare, & ipse disposuisset iter suum Romam accelerare, iterum suum allodium Sprimont 60. marcas accepit, & admonitus de priori allodio Genape, ne de non Solidata traditione in ecclesiam peccaret, statuit ut allodium Sprimont pro illo in fidei manus ecclesia traderet, si tamen aut ipse aut successor suus Genape ecclesia non Solidaret, & mutuata non restitueret.*

¶ 2. SOLIDARE, Firmare, munire. Rolandinus Patav. in Chron. Tarvis. apud Murator. tom. 8. col. 321. *Militia & populus Montis silicis merito collatatur, ... cum Solidatus sit totus Paduanus districtus.*

¶ 3. SOLIDARE, Stipendium præbere; ut &

¶ SOLIDARIUS, Stipendiarius. Vide in *Solidata*.

SOLIDATA, Valor unius solidi. Charta an. 1069. apud Sammarthanos in Archiep. Aquensib. num. 22. *Constitutum est ab utrisque, ut Abbas Rotlannus & Monachi Archiepiscopo Rostagno tunc temporis 240. Solidatas darent, & omni anno persolverent in censum sancta Aquensi Ecclesia in die Sabbati sancti duas libras legales incensi optimi, &c.* Raimundus de Agiles pag. 153. *Coria vero boum & equorum, & alia neglecta ex longo tempore illa similiter diu cocta, karissime vendebantur, adeo ut duas Solidatas quilibet comedere posset.* Tabularium Lucense, apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 4. cap. 6. *Inde accepit Vicecomes ipse unum mulum de mille solidis, & duos equos de mille Solidatis.* Statutum pro Hospitio Philippi M. Regis Franc. an. 1317. *Le Cancelier s'il est Prelat, ne prandra riens à court; & s'il est simple Clerc, cinq Souldées de pain, trois sestiers de vin, &c.*

☞ *Solidatam* accipi debere pro valore unius solidi suadent cum ipsa vocis origo, tum Chartæ veteres plurimæ, in quibus hæc vox occurrit. Aliæ nihilominus exstant quæ *Solidatam* à solido distingunt, & majoris vel minoris esse pretii quam solidus innuere videntur: adeo ut rem lectoris judicio permittendam esse satius existimemus. Unum esse cum solido præter allata à doctiss. Cangio probant Charta ann. 1118. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 405. *Et propter hoc accepimus à te quingentas Solidatas.* Alia an. 1140. ibid. col. 492. *Propter hoc mihi firmasti dare quinque millia Solidatas ad primam festivitatem S. Michaelis.* Testament. Ermengaudi Episc. Agathensis ann. 1149. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 323. *Nepoti meo Guillelmo de Subiras relinquo equum & mulum & ducentos solidos vel Solidatas.* Charta ann. 1237. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 19. *Dominus Comitatus eisdem centum Solidatas, vel centum solidos dare tunc teneatur in reversu suo citra bornam.* Chartul. majus S. Victoris Massil. p. 91. *Dedi in pretium centum Solidatas grandes & largas.* Charta an. 1203. ex Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Concessi in perpetuum hereditagium priori & conventui B. M. de prato juxta Rothomagum quatuor Solidatas & dimidiam moneta currentis annui redditus.* Tabular. Fiscamn. *Concessi .... tres Solidatas redditus pro suo servitio quod mihi quondam fecerunt.* Index MS. benefic. Eccl. Constant. fol. 46. v°. *Abbas de S. Salvatore percipit centum Solidatas decimarum leguminum & bladorum.* Adde Spicil. Acher. to. 9. pag. 144. Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 149. &c. At vero à solido secernunt Charta sub Rodulfo Rege ex Chartul. Aptensi fol. 64. *Unde & accepimus de te pretium, sicut inter nos & te bona fidei placuit atque convenit, in merce placibile Solidatas viginti duas, hoc est, de illa terra & de illa vinea solidos sex & denarios decem, & post se nihil remansit indebite.* Sententia an. circ. 1080. ex Biblioth. Colbert. *Debet Imbertus mittere tria millia Solidatas ad pretium vicecomitatis & solidos centum quinquaginta de damno de batallerio, & Bernardus de Aviciano debet emendare Imberto tenezonem ipsius honoris quam fecerat solidos quinquaginta, & debet mittere in batallia Solidatas mille quingentas ad pretium vicecomitatis, & centum quinquaginta solidos de dampno de Batallerio.* Tabular. Pontisar. *Pro vadimonio LX. solidorum Monachi Pontisarenses dederunt XXXV. Solidatas, & quando dabit XXV. solidos, habebunt remanentem.* Charta an. 1112. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 382. *Ego Bernardus Atonis donavi tibi Raimundo Comiti quindecim millia inter solidos & Solidatas Melgorienses.* Idem innuitur supra ex Tabul. Lucensi. *Solidata* pro 12. solidis computari videtur in Charta ann. 1134. ex Chartul. Saviniac. fol. 137. *Definitum est ut hominium faceret abbati, & ut ipsa die centum Solidata ab abbate illi darentur. Pro hac acquisitione donavimus ei 1200. sol.* Rem definivisset, si eadem die 1200. solidos persolutos fuisse dixisset.

¶ SOLIDATUS, Eodem significatu. Chartul. sancti Vandreg. to. 1. p. 387. *Concessi ... quatuor Solidatus Turon. annui reditus.*

¶ SOLIDATA, Idem quod *Pondus*, libra, ni fallor. Charta censualis Leduini Abbat. S. Vedasti ann. 1036. ex Chartul. V. ejusd. Mon. f. 243. *Quinque Solidata lanæ, 1. den. Quinque Solidata fileti, 1. den. Quinque Solidata saxa carnis, 1. den.* Tabul. Gemmet. *Comes Robertus, vel quicumque terram tenebit hares suus ex devotione, recognitione etiam, quod sepedictum castellum in terra Gemmeticensis Monasterii est situm, singulis annis in festo Apostolorum Petri & Pauli decem Solidatas cera tradet Priori de Beu, unde fiet cereus, quem idem Prior ad Gemmeticense Monasterium deferet, ut accensus in die festo ad memoriam & honorem ibi affulgeat.* Testam. Bernardi de Turre ann. 1317. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 570. *Pracipio quod legatum eisdem Monialibus factum per bona memoria patrem meum quondam reddatur eisdem, videlicet decem Solidata panis qualibet die Luna in perpetuum cujuslibet septimana ante Missam.* Inquisitio MS. pro canonizat. S. Yvonis: *Cum non esset de pane plusquam septem vel octo Solidata, & esset magna caristia panis; fuerunt ibi plusquam 200. pauperes qui de isto pane elemosinam habuerunt. Souldée de pain*, eadem notione, supra ex Statuto ann. 1317.

SOLIDATA TERRÆ, Modus agri ad valorem annuum unius solidi. Monasticum Anglic. to. 1. p. 112. *Anselmus de Gorney dedit ... quinque Solidatas*

terra in Beverstona, cum advocatione ejusdem villa, &c. Tom. 2. pag. 98. *Quadraginta Solidatas in villa de Hebi, &c.* Infra: *Terram de Riseberga, qua solebat reddere 30. solidos, &c.* Charta Seguini Episcopi Matiscon. an. 1260. *Cum Guillelmus de Oblato Miles ab Ecclesia Cluniacensi 60. Solidatas terra teneret in feudum, &c.* Regestum feodorum Campaniæ fol. 69. *Debet facere continuum estagium apud S. Menoldim, & domina Comitissa debet ei assignare centum Solidatas terra.* Infra: *Amaurricus li Rocles ligius de domo patris sui de Cepelie, & furno ejusdem villa, & centum Solidatis terra, quas domina Comitissa illi debuit assignare, &c.* Fol. 108. *Petrus de Ruella fecit homagium de domo sua de Ruella, & de centum Solidatis terra in Castellania Meldensi.* Charta Philippæ D. de Rameruco an. 1227. in Tabulario Campaniæ Thuano: *Assignat terram illam, quam Ecclesia B. Margareta apud Richeborc habebat pro trecentis & viginti tribus libratis terra, duabus Solidatis minus.* Alia Roberti Ducis Burgundiæ an. 1274. *En tele manere, que de chascune cent Sodées de terre & de rante, que lidiz Guillaumes Chevaliers ha en ladite ville d'Ayone & ès appartenances, lidiz Abbez & lidiz Couanz li doivent donner cent livres.* [Charta ann. 1312. to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 198. *Item la moitié du four de ladite ville de S. Fiacre estimé en la valeur de soixante Soudées de terre par an.* Charta Rodulphi Ducis Lothar. an. 1341. in Hist. Mediani Monast. p. 354. *Tenetur assignare abbati & conventui ... decem Solidatas terra ad parvos Turonenses solvendos anno quolibet.*] Adde Will. Thorn. p. 1805. 1806. Vide *Libra terra* & *Denariata*.

SOLIDATA, Stipendium unius solidi, quod datur militi. Eadmerus lib. de Similitudinib. S. Anselmi cap. 39. *Illa vero serviunt ei velut militantes pro Solidatis, &c.* Adde cap. 80. Querimonia Berengarii Vicecomitis Narbonensis adversus Guiffredum Archiep. Narbonensem ann. 1056. *Et munera illa suis militibus per Solidatas distribuit.* i. vice solidatarum. Infra: *Et eos, qui illos ceperunt, patrocinat, & dat eis Solidatas.* Charta Joannis Regis Angl. apud Matth. Paris ann. 1213. *Et qui terram non habent, ut arma habere possint, illuc veniant ad capiendas Solidatas nostras.*

SOLDATA. Jacobus I. Rex Aragõn. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 8. *Tunc debet ei dare integrum salarium secundum forum, scilicet quantam Soldatam convenit, pro quanta debebat ei servire.*

SOLDADA, apud Brandaonem to. 4. Monarch. Lusitan. pag. 304. v. Nostri *Sodée*, *Soudée* & *Soldée* dicunt. Catholicon parvum: *Stipendium, Soudée.* Le Roman *de Garin* MS.

Qui veut Sodées, ne demorer à mi,
Or & argent aura à son plessir.

Alibi:

Qui en Sodéet fut au Roy Anseïs.

Assisiæ Hierosolym. MSS. cap. 130. *Se Chevalier, ou Sergent d'armes, ou autre, qui ait esté sodoier, se veaut clamer de son Seignor, ou de sa Dame, de ce que l'on li doit de sa deserte de ses Sodées, il se doit clamer au Connestable, &c.* Le Roman *d'Auberi* MS.

Dedens Cortric s'est en Soudées mis.

Infra:

Cil qui vint sa les Soudées querant.

Philippus *Mouskes* MS.

Et les Soudées departoit
As Sergens & as Chevaliers.

[Le Roman *de Blanchandin* MS.

A chascun a doné Soldées,
Ou en deniers, ou en denrées.]

Chron. Flandriæ c. 107. *Et alerent à lui plusieurs Alemans à Soudées à Tenremonde.* Octavianus de *S. Gelais* in Viridario honoris:

En celui temps se leva une noise
Entre Juifs, & nos gens de Souldée,
Tant de la garde Françoise qu'Escossoise.

Soldée, apud Willharduinum n. 120. *Sos*, in iisdem Assisiis Hierosolym. c. 230. *Doit querre un autre Chevalier, & retenir à ses Sos, qui sont usès de doner comunemens à pays, se le desbaitié n'avoit plus grant Sos. Mais se il avoit plus grant, & il ne le peut trover à tenir Sos comus de la terre, &c.* Et infra: *Et véez enci la monoie des Sos dou Chevalier selon le cours des Sodées comunes de cetui Roiaume.* [*Soue*, in Continuata Hist. Belli sacri Guillelmi Tyrii apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 657. *Il fasti toutes lor rentes & lor terres, & les assembla à sa Soue & à son benefice.*]

SOLIDUM, Idem quod *Solidata*. Albertus Aquensis lib. 7. c. 58. *Nec longo post hac intervallo Rex a militibus suis in urbe Japhet pro pecunia angustiatus est, quam illis debebat pro conventione solidorum, &c.* Occurrit rursum eod. cap. Idem lib. 10. c. 41. *Advena Galli, qui conventione Solidorum Imperatori militabant, &c.* Lanfrancus Epist. 35. *Qui vero Rodulpho traditori & sociis ejus sine terra pro Solidis servierunt, &c.* Habetur etiam in Epistola Comitis S. Pauli de prima CP. expugnatione.

SOLDUM. Conradus Usperg. in Henrico VI. *Imperator vero c. millia marcarum sibi ab eodem data fecit militibus dari in Soldum.* Idem Uspergensis in Philippo Imper. *Hic cum non haberet pecuniam, quibus salaria sive Solda praberet militibus, primus cœpit distrahere pradia, qua Pater suus Fridericus Imperator late acquisierat in Alemannia.* Histor. Cortusiorum lib. 2. *Stipendiarii omnino cassentur à Soldo Padua.* [Charta an. 1327. tom. 2. Hist. Dalph. p. 213. col. 2. *Cuilibet eorum* (Armigerum) *pro suo Soldo sive stipendio cujuslibet mensis decem flore os auri dumtaxat assignando.* Rolandinus Patav. in Chron. Tarvis. apud Murator. to. 8. col. 308. *Aperte lamentari cœperunt, quod Soldum sive salarium à suo sibi Communi promissum penitus habere non poterant.*]

¶ SOLDUS, Eadem notione. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1224. apud Murator to. 6. col. 437. *Et insuper alios milites habuit ad Soldos in partibus ipsis.* Ibid. ad an. 1243. col. 503. *Tunc Potestas celebrato consilio, de voluntate ipsius consilii processit, ut haberentur ad Soldos Communis Janua milites, &c.*

¶ SOLIDUS, Eodem intellectu. Epist. Friderici II. Imper. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1200. *Ducentos quinquaginta milites regni nostri, quos anno pradicto de pecunia ecclesia quietatos, sequenti anno ad Solidos nostros ibi fecimus detineri.*

SOLIDARE, Stipendium præbere, Gall. *Soudoier*; Italis *Soldare*. Senator lib. 3. Var. 51. *Menstrua eum duximus largitate Solidandum.* Petrus de Vineis lib. 1. Epist. 1. *Per satellites suos de pauperum patrimonio Solidatos.* Adde lib. 2. Epist. 49. Thwroczius in Geisa Rege Hungar. c. 54. *Et licet pecuniam dedisset affluenter pro militibus Solidandis, &c.* [Chron. Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 79. *In quo* (castro) *fuerunt viri pedites balistrerii & lancerii 300. Panormitanenses, proinde Solidati per universitatem Panormi.* Oberti Annales Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 297. *Ostendit sibi valde adhuc esse necessarias libras MCC. pro galeis armandis, ... & Solidatis militibus.*]

¶ SOLDARE, SOLDEARE, Eadem notione. Sallas Malaspinæ

Malaspinæ de Reb. Sicul. lib. 2. cap. 15. tom. 6. Miscell. Baluz. p. 245. *Multos de ipsa decima equites cum dicto Karolo venturos in regnum Soldat.* Et cap. 16. p. 247. *Quos* (milites) *summus Pontifex prædictus in ejusdem Ferrerii subsidium Soldari fecerat.* Barthol. Scribæ Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 511. *Dom. Innocentius Papa fecit Soldari in Lugduno milites* MD. *quos in subsidium Parmensium & aliorum Lombardorum destinabat.* Ibid. col. 473. *Dictus autem Carbonus dum... destinatus fuisset in Siciliam, causa accipiendi & Soldeandi milites, & ducendi eos ad obsidionem Septa, &c.*

SOLIDARII, Milites, qui stipendio merent, qui *Solidatam* accipiunt pro stipendio, *Soudoiers*, Froissarti 1. vol. c. 147. [Litteræ Joannis Reg. Franc. an. 1355. tom. 3. Ordinat. p. 36. *Et pour ce que pour fournir nostre guerre, il nous convient avoir des Soudoiers dehors notre royaume, tant de gens de cheval, comme de pié, &c.*] Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 8. *Conductitii, vel Solidarii, vel stipendiarii.* Ordericus Vital. lib. 4. *Solidarios milites convocavit, omnesque, regali munificentia pro militari servitute muneratos, domum abire benigniter permisit.* Utuntur Galbertus in Vita Caroli Comit. Flandr. n. 81. 121. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis c. 42. Fulcherius Carnotensis lib. 2. cap. 42. Florentius Wigorn. an. 1051. 1085. 1094. Otto Frising. lib. 1. de Gestis Frider. c. 42. Will. Tyrius lib. 22. c. 23. Simeon Dunelmensis ann. 1085. 1094. Radulfus de Diceto ann. 1051. Sugerius Epist. 153. &c. Assisiæ Hierosol. MSS. c. 131. *Par l'Assise & usage du Royaume de Hierusalem nul ne doit doner congié à son Sodoier, que il ne le paie, ou face paier, & le Conestable le peut de ce destraindre. Mais se le Sodoier prent congié, & le Seignor li done, il n'est pas tenu de paier le, que de tant de tems, come il a servi.* Cap. 132. *Qui donne congié à son Sodoier dedans le mois 4. jours, il le doit paier de tout le mois, par l'assise & usage dou Roiaume de Hierusalem, & le Sodoier, qui prent congié de son Seignor, & il demeure dou mois à parfaire trois jours, ou plus, il pert sa deserte de celui de mois, ne ne doit estre paié.*

SOLIDARII REGIÆ *privatæ Masnedæ*, aliquot subscribunt Diplomata Willelmi Regis Siciliæ ann. 1183. apud Rocchum Pirrum in Archiepiscopis Montisregal.

SOLDARIUS, ex Gallico obsoleto *Soldar.* Hugo Flaviniacensis de Carolo Martello: *Tanta dedit militibus, quos Soldarios vocari mos obtinuit, qui ex omnibus mundi partibus causa questus ad eum concurrebant, &c.* Gesta Abbatum Lobiensium p. 599. *Excrevit in tantum adversus nos adversitas Soldariorum, ut villas mensæ nostræ congruentes sibi vendicare velint.* Mox: *Factores hujus rei sunt Soldarii Oibaldus, &c. quibus insuper & solidos auxit.* Brompton. an. 1051. *Rex Edwardus Anglos à gravi tributo solvit, quod eis pater suus propter Danorum Soldarios imposuerat.* Radulfus de Diceto habet hoc loco *Solidarios.* [Chr. Angl. Th. Otterbourne pag. 252. *Supervenientes Soldarii Calisia, dissolvi fecerunt obsidionem.* Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 299. *Et insuper omni tempore custodiam castri & merita Soldariorum de propriis præstarent.* Occurrit rursum col. 438. & to. 3. Hist. Harcur. pag. 65.] Will. Brito lib. Philipp. 10. de quadam meretrice bellatrice:

> *Qua generosa nimis Soldaria facta, relicto*
> *Conjuge, castra suo privabat significato.*

¶ SOLDADERIUS, Eodem significatu. Caffari Annal. Genuens. ad an. 1158. apud Murator. to. 6. col. 270. *Soldaderios, balisterios & archiseros tot ad civitatem miserunt, &c.* Chron. Parmense ad ann. 1296. apud eumdem to. 9. col. 834. *Item eodem anno in die carnisprivii Soldaderii Communis Parmæ equitaverunt versus Guardaxonum.*

¶ SOLDAERIUS, in Memor. Potestatum Regiens. ad ann. 1284. apud eumdem Murator. tom. 8. col. 1161. *Miserunt Florentiam & ad alias Thusciæ civitates, ut conducant Soldaerios ad congregandum exercitum.*

¶ SOLDATES, in Chron. Veronensi ibid. col. 649. *Et cum ejus militia cepit eosdem dominos Hectorem de Panico, & prædictos tam cum omnibus equitibus suis, quam Soldatibus dictæ ligæ.*

SOLDATUS, ex Gallico *Soldat.* Thwroczius in Calomano Rege Hungar. c. 62. *Quæ quidem civitates per Soldatos Parisanorum missos per Cæsarem expulsis Venetis sunt rehabitæ.* In Ludovico Rege c. 19. *Centum & 20. Soldatos armatos gentis permixtæ, &c.* [Tabul. S. Martialis Lemovic. *Non tenetur ad nutriendos Soldatos.* Regimina Paduæ apud Murator. tom. 8. col. 431. *Et tunc cassati fuerunt Soldati domini Oderici. Soldatus equester vel pedester*, in Statutis Vercell. lib. 1. fol. 13. Adde Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. pag. 442. & Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1513.] Glossæ Basil. σολιδάτες, στρατιώτης. Ubi legendum σολιδάτος.

¶ SOLDEARIUS, in Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 241. *Fuit cum eis quidam miles Soldearius nomine Tangui filius Briencii.*

SOLDENARIUS, Eadem notione, ex Gallico *Saudenier*, quæ vox occurrit in Chronico Flandr. cap. 85. Gesta Philippi III. Regis Franc. p. 538. *In Romania destinavit D. Joannem de Apia Comitem cum Soldenariis francigenis fere octingentis.*

¶ SOLDERIUS. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 493. *Missi fuerunt milites Solderii centum, & quamplures pedites per mare, &c.*

¶ SOLDITIARIUS, in Litteris Edwardi II. Regis Angl. an. 1315. apud Rymer. to. 3. pag. 543. *Prædictum argentum in usus vestros fuit conversum & quibusdam vestris Solditiariis pro suis stipendiis distributum.*

¶ SOLIDATIO, Decisio, confirmatio. Charta an. 1377. ex Bibl. Reg. *Quod si posset Rex pacem & Solidacionem istius controversie per pecuniam habere, de quo non eramus certi, nullam pecuniam plangere deberet.*

1. SOLIDATUM, Quidquid in solidum possidetur. Gesta Dagoberti Regis c. 13. *Reddensque ei Solidatum, quod aspiciebat ad regnum Austrasiorum, hoc totum exinde, quod citra Ligerim, vel Provinciæ partibus situm erat, suæ ditioni retinuit.* Idem c. 32. *Insuper sacramentis firmaverunt, ut Neptricum & Burgundia Solidato ordine ad regnum Hludovici post Dagoberti Regis discessum aspiceret.* Eadem habet Chronicon Fredegarii c. 53. 76. Aurelianus Episcopus in Epist. ad Theudebertum Regem: *Præterea generis tui stemma sydereum: taceo & istud, quod unicus sceptris, multiplex populis, gente varius, dominatione unitus, Solidus regno, diffusus imperio. Ex solido possidere*, opponitur *ex beneficio*, apud Will. Malmesbur. lib. 1. de Gestis Pontificum: *Urbem* (Cantuariam), *quam Archiepiscopus Lanfrancus habuerat ex beneficio, isti* (Anselmo) *concessi ex Solido*, id est jure proprietatis & allodii possidendam. Hinc

¶ SOLIDE HABERE, est jure proprietatis & allodii possidere, in Charta an. 1116. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. *Altera pars, scilicet Monachi S. Victoris, habebat aliam medietatem Solide & li-*

bero, quia prædictus honor totus est alodium S. Victoris.

2\. SOLIDATUM. Papias: *Fusum, Solidatum, stratum.*

¶ SOLIDATUS, ut *Solidata.* Vide ibi.

¶ SOLIDITAS, Solum, fundus, ni fallor. Charta Pipini Reg. an. 763. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 276. *Donamus ad ipsum monasterium* (Prumiense) *villam nostram in pago Efflinse, qui dicitur Sarabodis villa, una cum terminis, vel Soliditate, vel appendiciis suis, &c.* Vide *Solanum.*

¶ SOLEDETAS, Eadem notione, in Charta ann. 690. inter Probat. Hist. S. Germ. Paris. pag. 5. *Cum omne merito, vel ageciencias & Solodotatos suas, sicut à nobis presento tempore est possessum.*

¶ SOLIDUM. *In solidum*, vulgo *Solidairement.* Charta an. 1353. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 540. *Promittentes in Solidum bona fide, &c.* Charta ann. 1354. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 320. *Constituerunt se & quemlibet eorum in Solidum deptas, &c.* Vide in *Solidata.*

1\. SOLIDUS, Ligius, vassallus in solidum. Charta Oldegarii Episcopi Barcinon. in illius Vita n. 37. *Nulla erit licentia alicui extranea personæ donare, ... nisi illi, qui ita sit fidelis & Solidus homo Ecclesiæ nostra, sicut tu.* Ibidem: *Juro ego, ... quod ab hac die & deinceps fidelis homo & Solidus ero tibi & Ecclesiæ tuæ.* Usatici Barciooonenses MSS. c. 20. *Cum suo seniore, cujus Solidus fit.* Cap. 31. *Qui Solidus est de seniore, optime debet illi servire, vel secundum posse, vel secundum illorum conventionem, & senior debet eum habere contra cunctos, & nullus contra eum. Propterea nullus debet facere solidantiam, nisi ad unum Solidum seniorem, nisi concesserit ei senior, cujus primum Solidus fuerat.* Le Roman *de la Rose*:

Dame voici, il est mes sires,
Je suis son home liges entiers.

Vide *Hominium solidum*, col. 1165. [& *Solidantia.*]

2\. SOLIDUS, pro Aureo ante Constantinum Mag. usurpatus vix legitur, uti observatum à Scaligero lib. de Re nummaria: quo tum imperante vulgo obtinuit, quod etiam attigimus in Dissertatione de Imperatorum Constantinopolitanorum numismatibus, ex Codice Theodosiano. Gregorius M. lib. 1. Dial. c. 9. *Repente in sinu suo 12. aureos invenit ita fulgentes, tanquam ex igne producti eadem hora fuissent. Qui mox de Ecclesia egressus, eos in sinum furentis Presbyteri projecit, dicens: Ecce habes Solidos, quos quæsisti, &c.* Adde lib. 1. Epist. 23. 54. Gregorius Turonensis lib. 10. c. 31. num. 16. *Aurum etiam, quod decessor ejus reliquerat, amplius quam 20. millia solidorum pauperibus erogavit.* Vide eumdem lib. 4. de Miraculis S. Martini c. 39. *Solidum* pariter pro *aureo* usurpat Fortunatus in Vita S. Germani Parisiensis c. 22. *Solidus auro adpretiatus*, in Lege Bajwar. tit. 1. c. 4. §. 1. c. 6. §. 2. c. 10. §. 2. tit. 3. c. 14. §. 3. *Solidus aureus integri ponderis*, in Lege Wisigoth. lib. 7. tit. 6. §. 5. *Solidus auri*, in Edicto Theoderici Reg. §. 150. Charta Karlomanni Regis apud Bessium in Regibus Aquitan. p. 42. *Trecentorum Solidorum auri ad purum excocti se noverit pœna mulctandum.* Odorannus in Chron. an. 1031. *Miserunt etiam à Parisiis per manum Odoranni Monachi auri Solidos 17. & denarios 8. & gemmas pretiosissimas, &c. Solidi auri optimi*, apud Helgaudum in Roberto Rege p. 68. Vide Covarruviam de Veterum numismatum collatione cap. 3. [& Haeftenum in cap. 27. Vitæ S. Benedicti.]

Solidi Aurei pretium apud Gallos & Francos diversum fuit, pro temporum ratione. In Lege Salica, passim, *Solidus* constitisse dicitur 40. *denariis*, argenteis. Hincmarus in Vita S. Remigii: *In testamento, à B. Remigio condito, lector attendat, quia Solidorum quantitas numero 40. denariorum computatur, sicut tunc solidi habebantur*, (al. *agebantur*,) *& in Francorum Lege Salica continetur: & generaliter in solutione usque ad tempora Karoli perduravit, velut in ejus capitulis continetur*, (al. *invenitur.*) Ita in Capitulo Ludovici Pii an. 819. de interpretat. Legis Salicæ c. 2. & 4. solidus etiam accipitur. Pretium igitur solidi immutatum, à Pipino Rege scilicet. Synodus Remensis cap. 41. *Ut domnus Imperator secundum statutum bonæ memoriæ Pipini misericordiam faciat, ne Solidi, qui in Lege habentur, per 40. denarios discurrant, quoniam propter eos multa perjuria multaque falsa testimonia reperiuntur.* Tunata enim fuit tunc temporis solidi quantitas 12. denariis, idque firmatum à Carolo M. lib. 4. Capit. c. 75. *Ut omnis solutio atque compositio, quæ in Lege Salica continetur, inter Francos per 12. denariorum Solidum componatur: excepto, ubi contentio inter Saxones & Frisiones exorta fuerit. Ibi volumus, ut 40. denariorum quantitatem Solidus habeat; quem vel Saxo, vel Frisio, ad partem Salici Franci cum eo litigantis solvere debet.* Ita fere in Lege Longob. lib. 1. tit. 32. §. 1. 2. & 3. nisi quod pro 40. *den.* 60. præferunt editiones Boerii & Lindenbrogii; sed perperam, ut opinor. Capitula ejusdem Caroli an. 797. edita ab Holstenio §. 11. *In argento 12. denarios Solidum faciant: & in aliis speciebus ad istud pretium omnes æstimationes compositionis sunt.* Id etiam firmatum deinceps à Ludovico Pio c. 3. tit. 75. Hinc *solidus* 12. *denariorum* fuisse dicitur, in Capitul. 2. Karlomanni c. 2. in iisdem Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 30. lib. 5. c. 3. in Addit. 1. Ludov. Pii cap. 57. & in Synodo Liptinensi c. 2. Sed & apud Hungaros, aureus, qui idem cum solido, 40. denariis argenteis valuit sub Bela I. Rege, ut auctor est Thwroczius cap. 45.

☞ Errantem Lindenbrogium, cui non pauci accesserunt, minus caute secutus est Vir doctissimus. Existimat ille unum eumdemque esse solidum, qui à 40. denariis, quibus primum constabat, ad 12. denarios à Pipino est adductus: quod falsum omnino est; primus aureus erat, alter argenteus. Ei quidem absurda & hactenus inaudita ejusmodi imminutio. Errandi occasionem præbuit laudata Synodus Remensis, cujus mentem minime assecutus est Lindenbrogius. Id quippe unum docet mulctas quæ prius 40. denariorum fuerant, à Pipino Rege sagacissimo ad 12. denarios reductas fuisse, ut sibi populos arctius devinciret. In usu publico erant solidi aurei etiam sub Philippo I. Rege Franc. ut ex Litteris an. 1077. constat: *Cui litem intulerit mille Solidos auri componat.* Iis successere floreni. Vide *le Blanc* Tract. de Monetis pag. 39. & seqq.

Solidi Aurei divisio alia fuit apud Romanos, nempe, io 6000. denarios æreos, quos λεπτὰ Græci vocant, in quot τάλαντον, sive solidum dividi scribit Suidas. Senator lib. 1. Epist. 10 *Sex millia denariorum Solidum esse voluerunt.*

Solidi Argentei, in Bulla Benedicti VII. PP. in Bullario Cluniacensi p. 6. Ævo sequiori, solidi ex argento, & quidem subærato cudi cœpere: quibus assignaò denarii perinde 12. ac aureo; sed ii ærei minutuli. Atque ita *solidum* usurpatum docet Covarruvias libr. de Collat. veterum numismat. c. 3. §. 2. n. 7. & seqq. Charta fundationis Monasterii S. Severi in Vasconia apud Marcam lib. 3. Hist. Benearn. cap. 8. *Dando illis trecentos Solidos duos denarios argenti, quadraginta quinque vaccas cum*

Digitized by Google

multis aliis rebus. Tabularium ejusdem Monasterii apud eumdem Marcam lib. 3. c. 11. *Trecentos Solidos argenti duodenorum denariorum.* Charta Joannis Regis Angliæ tom. 1. Monastici Anglic. p. 352. *Terram de Bradeham, de qua nobis reddi solebant per annum 50. Solidi blanci.*

SOLIDUS, apud Saxones, duplex fuit: unus enim habuit 2. tremisses, alter tres tremisses. Majori solido aliæ compositiones, minori homicidia componebantur. Ita Lex Saxonum tit. 18. [Adde Capitulare Saxonum Caroli M. an. 797. c. 11.]

SOLIDI ANGLICANI, *Sols Engleis*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi cap. 13. ubi 40. denariis constitisse innuitur: *Del Dei apres le pelcier 50. Sols de solt Engleis, ço est querś deniers.* Quæ quidem verba ultima de 40. denariis capienda existimo, ut *quer*, sit pro *querante*, ut tunc efferebant. Mentio est præterea solidorum Anglicanorum c. 19. 21. 41. Ut tamen non temere affirmem, facit Caius de Antiq. Cantabrig. Academiæ pag. 209. *Illud interim scire licet, aliam fuisse rationem solidorum ætate Ælfrici, quam nostra: nam per ea tempora 30. denarii faciebant sex Solidos, nostra vero duos tantum & semissem.*

SOLIDI FRANCI, in Formula 82. apud Lindenbrogium. *Francisci seu Francici*, in Tabulario Casauriensi, in Charta exarata sub Carolo & Pipino Regibus, & Ildebrando Duce Spoletano: *Idcirco constat, me Pessido vendidisse tibi Aderisi Sculdasio cartularios, & vinearios in loco, qui dicitur in Vico, hoc est, pro Solidis 7. Franciscis & bove uno, & grano modiorum 12.* Alibi: *Et pretium recepi à te, valente Solidos 20. Franciscos.* Occurrit ibi pluries. Iidem videntur, qui *solidi Galliarum* appellantur apud Gregorium M. lib. 5. Epist. 10. quos in Italia *expendi* non potuisse scribit: quia *minore æstimatione taxabatur aurum Gallicum*, ut est in Novella Majoriani, utpote longe Romano deterius: *Nullus Solidum integri ponderis calumniosæ adprobationis obtentu recuset exactor, excepto eo Gallico, cujus aurum minore æstimatione taxatur.*

SOLIDI GENAUENSES, *Gothici*, *Ardaricani.* Vide Dissertationem nostram de Imperatorum Constantinopolitanorum Monetis.

¶ SOLIDI INFERENDALES. Vide *Inferenda.*

¶ SOLIDI LOVANIENSES. Charta ann. 1253. apud Miræum to. 1. p. 424. col. 2. *Tenemur annuatim solvere in Trajecto duas marcas Colonienses, triginta Solidos Lovanienses pro marca.*

¶ SOLIDI OBOLORUM, in Charta Balduini Episc. Noviom. an. 1154. ex Tabul. Corbeiensi: *Quinquaginta Solidos obolorum quos pro terra, pratis & nemore de Albincort... pro quinquaginta libris obolorum vobis in perpetuum indulsit.* Charta apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. pag. 129. *Dom. Rodulphus de Tilia Miles habet ad mutationem Abbatum 30. Solidos obolorum veterum pro quibus habuit 15. solidos Marchenses.* Ita etiam leg. videtur in Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1283. apud Rymer. to. 2. p. 263. *Quicumque voluerit, poterit facere furnum in dicta villa & in barris dictæ villæ.... Dabit, cujus erit, nobis quolibet anno semel 10. Solidos oliberum.* ....

¶ SOLIDI REGIS, dicitur quædam tributi & vectigalis species, quæ Regi, pro ingruente aliqua necessitate, præstatur: qua notione dicimus *Deniers royaux.* Chartul. AB. Sangerman. fol. 5. v°. *Debemus nobis cavere quando assidemus Solidos domini Regis supra terram nostram, quod non cogamus homines de Antboigniaco solvere aliquid de prædictis solidis, nisi rata contingens eos excedat summam c. librar. Paris. cum ipsi habeant Kartam à nobis quod illæ c. libræ in quibus nobis tenentur annuatim pro manumissione sua, tenent eisdem locum, & primo debent computari in illis solidis eo anno quo dom. Rex levat prædictos solidos à nobis.* Charta an. 1249. ex lib. Anniversar. ejusd. Monast. fol. 217. *Erunt immunes & liberi à prædictis manumortua, forismaritagio, & tallia annua ad placitum, ... hoc salvo nobis & ecclesiæ nostræ quod eo anno quo dom. Rex à nobis Solidos suos levabit, à dictis hominibus solidos levare poterimus, quos habito respectu ad solidos nobis impositos & terram nostram talliabilem levandos viderimus bona fide.* Huc spectat Charta Philippi Aug. an. 1181. ex Tabul. ejusdem Monast. *Philippus Dei gratia Francorum Rex. Noverint universi ... quia nos dilectum Hugonem Abbatem S. Germani de pratis requisivimus ut in negotiorum nostrorum necessitate subveniret nobis de suo largiendo, quod & bono animo fecit: inde est quod volumus & præcipimus ut omnes tam hospites quam homines ejus ecclesiæ ipsi ad summam pecuniæ solvendam, quam nobis promisit, auxilium faciant.*

SOLIDI ROMANI, Imperatorum Romanorum. Præfatio ad Legem Burgundionum: *Si quis sane judicum, tam Barbarus quam Romanus .... forsitan non ea, quæ Leges continent, judicaverit, 30. Solidos Romanos se noverit illaturum.*

DE SOLIDO, *& denario sponsare.* Lex Salica tit. 4. §. 1. *Qui viduam accipere vult, cum tribus testibus, qui adprobare debent, tres Solidos æque pensantes & denarium habere debet, & hoc facto, si eis convenit, viduam accipiat.* Formulæ vet. Pithœi c. 55. in MS. *Placuit atque convenit, ut ego tibi de Solido & denario secundum Legem Salicam sponsare deberem, quod ita ....feci. Ego ille sponsus tuus, dum taliter placuit atque convenit apud parentes nostros, communes ab utrasque partes aptisantes, ut tibi de Solido & denario secundum Legem Salicam sponsare deberem, &c.* Cap. 60. *Eo quod ante hos dies filiolam nomine illa per Solido & denario & enarras habui desponsata.* Infra: *Convenit, ut ipse ille ipso Solido & denario de ipsas arras ante plures bonis hominibus, & pro ipso exenio scilicet tant. &c.* Vide Form. Lindenbrogii 75. Fredegarius in Epit. c. 18. *Legatos ad Gundebaldum dirigit, petens, ut Chrotechildem neptem suam ei in conjugium sociandam traderet. Quod ille denegare metuens, & sperans amicitiam cum Chlodoveo inire, eam daturum spopondit. Legati offerentes Solidum & denarium, ut mos erat Francorum, eam partibus Chlodovei sponsam, placitum ad præsens petentes, ut ipsam ad conjugium traderet Chlodoveo.* In Lege Saxonum tit. 6. tit. 7. §. 3. *uxorem ducturus parentibus ejus vel tutori 300. solidos dare* jubetur. Emtionem imaginariam in Romanorum nuptiis intervenisse, pueris etiam notum est. Rem præ cæteris perstrinxit Brissonius de Ritu nuptiarum pag. 480.

¶ IN SOLIDO *& Libra contribuere*, Gall. *Au sol la livre*, in Charta an. 1405. ex Tabul. S. Victoris Massiliensis.

¶ 3. SOLIDUS, Prudens, sapiens. Chron. Johan. Whetamstedii p. 429. *Gaudens congaudeo... quia ... jam meis in temporibus per fratrem Solidum, sobrium & modestum, &c.* Occurrit rursum pag. 434.

¶ SOLIFOSSOR, Qui terram fodit. Mantuanus:

Fœniseca, Solifossores, nautæ atque bubulci.

¶ SOLIFUGUM ANIMAL, Idem quod Isidoro lib. 12. Orig. c. 3. *Solifuga*, Festo *Solipunga*, quod genus est, inquit, *bestiola malefica, quod acrius concitatiusque fit fervore solis: unde etiam nomen traxit. Solipuga*, Plinio lib. 8. c. 43. *Solpuga*, apud Lu-

canum lib. 9. v. 837. Gervasius Tilber. in Otiis Imper. apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. pag. 923. *In Sardinia nec lupus ex antiquo nec serpens gignitur. In ea est Solifugam animal, morsu hominibus perimens.*

¶ SOLIGRADUS, Qui solus graditur, apud Notkerum Balbulum lib. de Interpret. Script. cap. 4. Locus est in *Latigradus.*

SOLILOQUIUM, *est, cum ad interrogationem ipsi nobis respondemus.* Ita Papias & Gloss. Arabico-Lat. ejusmodi est *Soliloquium* S. Augustini.

1. SOLINUM, Umbraculum, quo *sol* arcetur, nostris *Dais*, [*Parasol.*] Vincentius Belvac. lib. 32. c. 22. *Et cum equitat, semper portat Solinum vel tentorsolum super caput ejus in hasta, sicque faciunt cuncti majores principes Tartarorum, & etiam uxores eorum.* Cap. 35. *Quoddam etiam Solinum, sive tentorsolum, quod super caput Imperatoris portatur, fuit eidem præsentatum, quod totum erat cum gemmis præparatum.* [Vide *Soleclam.*]

2. SOLINUM, vel SOLINUS TERRÆ, in Domesday ubi 7. *Solini vel solins terræ, sunt 7. carrucatæ:* sic enim legendum puto apud Edw. Cokum ad Littletonem sect. 1. pro 17. Somnerus quippe *solinum* cum *swllinga* confundit, id est, *hyda*, seu *carrucata.* Will. Thorn. an. 1206. *Fuit enim cum hundredo antiquis temporibus, pertinens ad cameram Monachorum S. Augustini, & defendebat se pro 5. Solinis, & fuit appretiatum ad 19. lib. ut patet in Domesday Regis Willelmi.* Vide *Swollynga.*

3. SOLINUM. Charta Tancredi Principis Antiochiæ, apud Ughellum to. 4. p. 1166. *Tertiam partem cuncti reditus Solini, qui inde exierit, maris & terræ, & rugam Antiochia una cum Ecclesia S. Joannis, &c.* Infra: *Et secunda pars portus Laodicea, portus & terra, ut de Solino rugam Antiochia cum Ecclesia similiter, &c.* [Vide *Solanum.*]

SOLITANEUS, [Rarus, inusitatus, singularis. *Solitanei dolores stomachi*, apud Marcell. Empir. cap. 20.] Octavius Horatianus lib. 3. Rerum Medicar. in Præfat. *Et quoniam hæc tatio tota medendi indiget diligentia, Solitaneum libellum confeci de mulierum curis, Solitaneum, inquam, & remotum à publico spectaculo.*

¶ SOLITARITAS, Simplicitas. Otto Frising. in Friderico I. apud Murator. to. 6. col. 644. *Unde necessario ex simplicitatis, singularitatis, Solitaritatis, ut ita dicam, natura, resolutionis necessitatem excludit.*

1. SOLITUDO, Vastum, terra erema. Charta Caroli Comitis Flandriæ in Chron. Andrensi p. 423. *Pratum 30. dierum, Comitatum Solitudinis de Gisuet, ... terram, quæ juxta Pithem in Solitudine omnino liberam cum Comitatu.*

¶ 2. SOLITUDO, pro Soliditas. Acta S. Procopii tom. 2. Julii pag. 142. *Hic denique firma virtutum fundatus Solitudine.*

¶ SOLITUDINIS MOEROR, Cœlibatus, in Cod. Theod. leg. 2. de repudiis tit. 16.

¶ SOLIVA, Trabs, Gallice *Solive.* Gesta Tancredi apud Marten. to. 3. Anecd. col. 187. *Quæ vulgo Soliva, quasi quia per solum vadat, nuncupatur, trabs ipsa latus alterum enervat, quippe lævo parieti pro fundamento subjecta.* Vide *Sulva.*

SOLIVAGI, Cœlibes: opponuntur *Conjugatis*, in veteri Charta apud Ægid. Gelenium in Colonia p. 69. *Sive Solivagi, sive conjugati, in tempore messis debent colligere messes, &c.*

1. SOLIUM, Limen. Arestum an. 1299. in Tabul. Episcopat. Ambian. fol. 126. *Idem Episcopus asserebat, se esse in possessione, ... quod nullus casifichiare potest, in civitate Ambianensi in terra, nec Solium ponere, nisi a gentibus nostris, & ab ipso Episcopo petita licentia.* Sed hac voce intelligitur maxime *limen Confessionis*, ad quod subsistebant, qui pietatis ergo Sanctorum sepulcra visitabant, quod σόλια Græcis nuperis, qui a Latino *Solium*, vel ab Italico *Soglia* hauserunt, uti docuimus in Descriptione ædis Sophianæ: nam ipsa sacraria solis Presbyteris patebant. Paulinus Nat. 9.

Quis sua fulgentis Solii pro limine Felix.

Et Sidonius lib. 4. Epist. 18.

Sic & delecti Solium Felicis honorant.

☞ A Saxonico *ſyll*, quod Angli *Sill*, Galli *Seuil* dicunt, vocis originem accersit Eccardus in Notis ad Pact. Leg. Salicæ pag. 104.

Nescio, an idem sonat, vel potius ambonem, & suggestum, in Vita S. Theodardi Archiep. Narbonensis: *Fecit etiam & valde mirificum ex pradarissimo marmore editum, & sublimi fastigio alte porrectum Solium, in quo & hæc scripta sunt:*

Hoc Solium domnus Theodardus marmore fecit
Egregius Præsul, surgunt hinc inde peralte
Terni politi satis ex ordine gradus.

Vide *Limen.* Incertum etiam, quid sit,

2. SOLIUM, in Epitaphio Guillelmi de Cottis Abbatis, apud Puccinellum, nisi idem sit, quod *Solatium* 1.

Non uno tantum Solio claustrum decoravit.

Alibi:

Hoc Soliam Cottis Gulielmus condidit ortus.

3. SOLIUM, pro *Solario* seu Camera, videtur usurpasse Albertus Aquensis lib. 5. c. 20. *Duo solummodo ex duodecim se viris & multa repugnatione a manibus hostium extorquentes, subito in Solium, quod fenestratum in vallem respiciebat, evaserunt, gladiis eductis, se ab insequentibus hostibus valide adeo defendentes, &c.* Vide *Solarium* 1.

¶ 4. SOLIUM, Area, Gall. *Aire*, Dombensibus rusticis hodie *Sael.* Præceptum Ludovici Pii an. 815. inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 264. *Cum casa indominicata, curtis, Soliis, pratis, pervium, exitibus, &c.* Charta Thossiac. an. 1404. *Juxta Soliam Anthonii Loborier tenet quasdam domos cum suo Solio seu curtile retro easdem domos.* Vide supra *Solagium.*

¶ SOLLARIUM, ut *Solarium* 1. in Charta an. 1335. part. 2. Hist. Comit. Lossensium pag. 40.

SOLLATA. Usatici Barcinonenses MSS. c. 14. *Usaticum .... tenere in perpetuum mandaverunt, scilicet; ut tenerent curiam & magnam familiam, & fecissent conductum, & darent Sollatas, & facerent emendas, & tenerent justitiam & judicarent per directum, &c.* f. *soldatas.* [Vide *Solidata.*]

¶ SOLLECTIO, Bollandistis quasi *Sublectio*, Syncope, deliquium. Mirac. S. Zitæ to. 3. April. pag. 526. *Multoties habebat tam magnam Sollectionem per multa tempora, quod ipsa quasi moriebatur.*

¶ SOLLEMPNIZATIO. Vide in *Solemnizare.*

¶ SOLLIARDUS, ut *Solardus.* Vide in hac voce.

¶ SOLLICIO, pro Solutio, in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1360. to. 3. Ordinat. p. 449. *Quod in augmentatione hujusmodi numeri, Sollicitones & expeditiones dictis vadimariis faciende, facilius & celerius fierent.*

SOLLICITARE, SOLLICITATOR. Petronius Arbiter:

Et qui Sollicitat nuptas ad præmia peccat

Sollicitatores affectus alteat, apud Senatorem lib. 9. Epist. 18. *Sollicitare nuptias*, in L. 1. Cod. Th. de

Nupriis. *Sollicitatores ingenuorum filiorum*, in Lege Wisigoth. lib. 7. tit. 3. §. 3. *Puellarum vel viduarum*, §. 11. *feminarum*, in Capit. Caroli M. lib. 6. c. 99. *Sollicitatores alienorum mancipiorum*, in Edicto Theoderici §. 80. 85. in Lege Salica tit. 41. *Sollicitatores rerum alienarum*, in Lege Burgund. tit. 4. §. 1. &c. Adde leg. 58. Cod. Th. de Cursu publ. Papianum lib. Resp. tit. 3. &c.

¶ SOLLICITATOR CURIÆ, Qui causas alienas apud Jurisconsultos sollicitat, id est, exponit, promovet, subsequitur. Instrum. an. 1531. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1602. *Tandem circa tertiam Clerus in copioso numero cum cappis absque dalmaticis se congregaverunt in ecclesia, ... & ante Clerum procedebant omnes de urbe, ... deinde cives Sollicitatores curiæ secularis, lictores regii, &c.* Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 344. *Nicholaus Bacon de Londonia armiger, Solicitator curiæ augmentacionum revencionum coronæ domini Regis, &c.*

¶ SOLLICITATUS, *Animi anxius*, in Gloss. Gaspar. Barthii ex Baldrici Histor. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. p. 197.

¶ SOLLITUDO, contracte pro Sollicitudo, in Literis Caroli Johannis Reg. Franc. primogen. an. 1358. to. 3. Ordinat. p. 310. *Inter cunctas urgentes Sollitudines & curas, &c.*

¶ SOLMATA, pro *Salmata*. Vide in *Sagma*. Charta an. 1341. ex Archivo D. *de Flamarens*: *Duas Salmatas vini censuales debitas, & solvi & reddi consuetas.*

¶ SOLMENTARIUS, Idem, ut videtur, atque *Somarius*, qui cellarii vinarii curam habet, nostris *Sommelier*. Vide in *Sagma*. Testam. Bernardi Comit. Armaniaci an. 1301. apud Martene. tom. 1. Amplis. Collect. col. 1409. *Item, legamus militibus, scutiferis, ... clericis, Solmentariis, ... duo millia libras Turonenses dividendas inter prædictos milites domicellos, clericos, Solmentarios, &c.*

¶ SOLMIFACIO, Cantandi per notulas ratio, Italis *Solfeggiamento*. Chronographia bipartita p. 149. *Excogitavit* (Guido Aretinus Mon. Benedictinus) *novam rationem canendi, quam Solmifacionem vocant, per sex syllabas seu notulas, digitis levæ manus per integrum diapason distinguendas.* Vide *Solizare*.

¶ SOLOMONIEGUS. Charta Aldegastri, filii Sylonis Reg. Ovetensis ann. 781. apud Sandovallium: *Quatuor capsites, & tres vasos Solomoniegos, & duodecim curiales argenteas.* [Vide *Salomon*.]

¶ SOLORIUM. Litteræ Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1304. inter Instr. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 33. col. 1. *Item quod si decimam vel aliud onus ad opus nostrum per Romanam Ecclesiam prælatis prædictis, & aliis personis ecclesiasticis, durantibus terminis Solorum decimarum nobis concessarum, vel concedendarum, ab eisdem, ut præmittitur, imponi contingat, &c.* Ubi leg. existimo, *durantibus terminis Solatii decimarum, &c.* Vide *Solatium* 3.

¶ SOLOTENUS, quasi Ad terram prostratus. Epist. Halinardi Archiep. Lugdun. ad Canonicos ejusd. Eccl. an. 1051. inter Instrum. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 8. *Quapropter absentiali et præsens Solotenus supplico communiter miserando indulgeatis quidquid negligentia in vobis contraxi.*

¶ SOLOX, ἐριὸν ἢ παχύς, in Gloss. Lat. Græc. Leg. ἔριον παχύ. Vide Scaliger. ad Festum.

¶ SOLSADIRE, SOLSADIUM. Vide in *Solsatire*.

SOLSATIRE REUM dicebatur actor, cum in jus vocatus vadimonium ille deseruerat, nec juri steterat, neque placitum custodiverat: tum enim actor coram judice reum, si is *sunniam*, seu excusationem legitimam non misisset, causa excidisse contendebat. Marculfus lib. 1. form. 37. *A quo placito veniens memoratus ille, ibi in palatio nostro, & per triduum seu amplius, ut lex habuit, placitum suum custodisset, & memoratus ille abjectus sit, vel Solsatisset, ipse nec venisset ad placitum, nec nulla sunnia nuntiasset, adfirmat.* Formula secundum Legem Romanam cap. 33. *Sed memoratus quidem ille per triduum suum custodivit placitum, & jam dictum illum secundum legem adjectivit,* (l. abjectivit) *vel Solsatevit, qui nec ecsonia nuntiavit, nec suum placitum adimplevit.* Habentur inter formulas Andegavenses, 12. 13. 14. quæ de *solsadio* inscribuntur. In postrema: *Qui illi ad placitum adfuit una cum testis suis pro legibus triduum custodivit & Solsadivit.* Et form. 52. *Sed veniens in eo placito illi de mane usque ad vesperam placitum suum legibus custodivit, & Solsadivit.* Neque aliud sonant verba *subsadire* & *subsadina*, si recte enscripta sunt, in Charta Chlodovei III. Regis apud Mabillonium: *Sed veniemet ad eorum placitum ipsi Agentes, jam dicto Abbati Nouiento in ipso Palatio nostro per triduum, per plures dies, ut lex habuit, placitum .... custodissent, & ipso Ermenoaldo Abbati abjectissent, vel Soladissent* (solsatissent) *ipsi nec venisset ad placitum, nec misso in vice sua derexisset, &c.* Alia ejusdem Regis, ibidem: *Et ipso Amelberto alsemissit, vel Subsadissit.* Supra: *Sed veniens ad eo placito prædictus Chrotbecarius Valentianis in ipso Palatio nostro, & dum placitum ipsius in legibus custodibat, vel ipso Amalberchto Subsadibat, sic veniens ex parte filius ipsius Amalberchto, nomine Amalrico, Subsadina sua contradixissit, & dum exinde in nostri, vel suprascriptis viris præsentia in rationis adstabat, interrogatum fuit, &c.* Mon: *Nisi inventum fuit, quod contra rationis ordinem ipsa Subsadina contradixissit, vel in hac causa introissit, sicut fuit judecatum, &c.* Ubi *subsadinam* seu *solsatinam contradicere*, est, quod practici nostri dicunt, *demander que le defaut soit rabatu*. Sed unde eæ voces ortæ, non omnino planum est divinare. Bignonius *solsatire* pro *solem calcare* dictum opinatur: ita ut cum actor reum *solsatisset*, ei *solem calcatum*, vel occasum denuntiat: *Il lui signifie, ou objecte la defaut.* Wendelinus vero putat, vocem conflatam esse ex *sol*, & *satis*, sic ut actor contendat reum *solis satis* habuisse, seu idoneum ac legibus præscriptum tempus, quo juri stare posset.

☞ *Solsatire* Diem constituere interpretatur Eccardus in notis ad Pact. Leg. Salicæ p. 75. unde *Solsadia* idem est atque diei constitutio: Vocis etymon accersit à Saxon. setten, ponere, constituere: & *Sol*, quam vocem pro die usurpatam supra observatum est.

SOLSEQUIUM, Heliotropium, *quia in sole nascente suos flores aperit, & in sero claudit, cum sol occubuerit. Ipsum quidam Latini Intibum silvaticum vocant.* Ugutio, ex Isidoro lib. 17. c. 9.

¶ SOLSI, pro Solvi, in vet. Descriptione Casinensis Monasterii laudata à Mabillonio to. 1. Annal. Bened. p. 635. col. 1. Occurrit præterea infra in *Solvere* 1.

SOLSTITIUM, inter superstitiones paganicas recenset S. Audoenus lib. 2. de Vita S. Eligii Noviom. Episcopi c. 15. *Nullus in festivitate S. Joannis vel quibuslibet Sanctorum solemnitatibus, Solstitia, aut vallationes, vel saltationes aut caraulas, aut cantica diabolica exerceat.*

SOLTA, Solutio, ex Gallico *Soute*. Concilium Avenionense an. 1282. cap. 1. *Intelligentes usurarios etiam eadem sententia fore ligatos, qui pannos, bladum, vinum, oleum, vel alias quascumque mobiles vel se mo-*

ventes, præsertim ad Soltam sive ad solutionem post tempus aliquod faciendam carius vendunt propter temporis dilationem, &c. Perperam edit. *sostam* in postrema Conciliorum editione. [Haud scio an ita male. Vide *Sosta* suo ordine.]

¶ SOLUBILIS, Solvendus, exhibendus. Tabular. S. Quintini in Insula an. 1302. *Qualibet sonachæ valoris unius mencaudi bladi Solubilis ad consuetud. burgens.*

1. SOLVERE, Idem quod *Guerpire*, Possessionem alicujus rei dimittere. Vetus Charta apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 96. *Quicquid in decimis, in prioratu & cœmeterio S. Stephani de Pinjano habebant, Solverunt in manu Galteri Episcopi, seu potius restituerunt, &c.* Vide eumdem p. 175. Pactum inter Raymundum Guillelmi Episcopum Nemausensem, & fratrem ejus Bernardum Guillelmi, & Guillelmum Dom. Montispessulani, M. Jan. an. 1103. *Et demandabant omnes viduas feminas, quæ stabant in omnibus illis domibus, quas ipsi habebant in Montepessulano: & Solferunt Guillelmo domino suo omnes homines & feminas stantes in illis domibus.* Infra: *Et Raymundus & Bernardus guirpirunt & Solferunt Guillelmo de Montepessulano illum molinum, & illis terras gurpimus & Solvimus.* Denique: *Facta est autem hæc gurpitio & Solutio feria 7. &c.* [Charta an. 1172. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 86. *Item ego Ugo Raimundi Solvo & omnino desamparo querimoniam, quam injuste faciebam in vallo S. Crispini.* Occurrit rursum col. 322. & non semel in Tabul. Dalonensi fol. 29. &c.]

¶ 2. SOLVERE, nude pro Absolvere, liberum declarare. Charta Comitat. Marchiæ an. 1406. *Præfati conjuges assensatores prænominatum Joannem du Bois assensatorem & suos Solverunt perpetuo penitusque quittaverunt cum pacto de non amplius petendo.* Semel & iterum ibid. occurrit.

¶ SOLVIMENTUM, Abdicatio, rei possessæ dimissio, idem quod *Guerpitio*, *Deguerpissement*. Vide in *Guerpire* & supra *Solvere* 1. Placitum ann. 1119. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occit. col. 411. *Post cujus* (Bernardi Raymundi) *mortem surrexit filius ejus dicens quod eo infra annos constituto, & in Gallia posito, avunculi ejus coegerunt eum facere Solvimentum honoris, & conquestus est adversus abbatem & monachos.*

¶ SOLVISARE. Vide *Solfizare*.

¶ SOLUM, ut supra *Solarium*, Locus idoneus *Solario* ædificando. Testam. Tellonis Episc. Curiensis an. 766. apud Mabill. to. 2. Annal. Bened. pag. 709. col. 1. *Item in Maile, agri, prada, Sola, orti cum pomiferis, &c.* Charta an. 1043. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Id sunt casas cum Solis & superpositis & cum casalicibus.* Statuta Montispessul. ann. 1204. ex Cod. Colbert. 4936. *Quicumque comparat domum vel Solum forte inædificatum in Montispessulano, dat inde pro consilio quintam partem domino, hoc est si venditor habuerit de pretio c. solidos, dat emptor domino viginti quinque solidos.*

SOLUMEN. Glossæ Gr. Lat. Πέρας, *Terminus, finis, effectum solumen.* Forte pro *Solutio*.

¶ SOLURUS, *Genus spicis*, (leg. piscis.) Gloss. vetus Sangerm. num. 501.

¶ 1. SOLUS DOMORUM, Earumdem census. Charta Lupi Anerii Vicecom. an. 1108. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Vascon. Bened. MSS. p. 692. *Damus etiam ad stipendia ibi Deo servientium monachorum ... Solos domorum, hoc est censum. Solus*, pro Solum, apud S. Paulinum Epist. 31. num. 4.

¶ 2. SOLUS, pro *Solutus*, Absolutus, liber, *quietus*; Gall. *Quitte*. Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 48. *Notum sit vobis me concessisse & carta mea confirmasse Deo & Ecclesiæ sanctæ Mariæ Bor destæ donationem patris mei de decem acris terræ, ... Solas & quietas in perpetuam elemosinam ab omni seculari servicio, ... & præter hoc, Robertum Fabrum Solum de me & quietum de hæredibus meis, cum omnibus catallis suis.* Vide alia notione in *Solerare*.

¶ SOLUTIO, Abdicatio. Vide in *Solvere* 1.

¶ SOLUTIUM, Solutio, Gall. *Payement*. Correct. Statut. Cadubrii cap. 81. *Et omnis talis intromissio, æstimatio, & in Solutium datio de ipsis bladis pro pignore ut supra acceptis, sit nulla & nullius valloris, ac si facta non fuisset.* Infra *Solutum* semel & iterum occurrit. Vide in hac voce.

¶ SOLUTOR, Debitor, ad solvendum obligatus. Codex Theod. tit. 7. de Exact. leg. 3. *Securi juxta eam (legem) transeant Solutores.* Charta an. 1264. ex Tabul. Sangerm. *Coram nobis constituti se fecerunt & constituerunt plegios, redditores, Solutores, & principales debitores.*

¶ SOLUTUM, Solutio, debiti liberatio, Gallice *Payement*. Testam. Jacobi Reg. Aragon. an. 1272. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1141. *Ipsi creditores recipiant illud in Solutum dictorum suorum debitorum.* Charta an. 1283. apud Rymer. to. 2. pag. 257. *Promittimus ... recipere in Solutum stipendii vel gadgii hospitii nostri, &c.* Utitur Seneca Epist. 8. Ulpian. Dig. l. 2. tit. 2. leg. 3. §. 13. & alii. Vide *Solutium*.

¶ 1. SOLUTUS, Cœlebs, qui uxorem non duxit. Charta an. 1253. apud *Madox* Formul. Angl. pag. 309. *Non obstante defectu natalium quem de Soluto genitus & Soluta pateris.* Statuta Eccl. S. Stephani Vienn. apud R. Duellium to. 2. Miscell. pag. 94. *Et cum omne fornicationis crimen lege divina prohibitum sit, ... monet omnes laicos tam uxoratos quam Solutos, ut similiter à concubinatu abstineant.*

¶ 2. SOLUTUS, Stipendiarius Charta ann. 1468. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 1299. *Ut eidem Regi placeret dare adjutorium & succursum eidem Duci Britanniæ de quatuor mille sagittariis Solutis & stipendiatis per eumdem Regem pro sex mensibus.* Vide in *Solidata*.

1. SOMA, ex Græco σῶμα. Corpus. Papias: *Soma; i. corpus.* Gloss. Ælfrici: *Soma:* Lichama, i. corpus. Dudo de Morib. Norm. *Dum vegetavit fomite sacra, Atque salubri Somatis artus.* Harmerus de Miraculis S. Maurilii Episc. Andegav. MS. *Conspicientes pannulorum veterrima, ex quibus beatissima Maurilii obvoluta fuerunt Somata.* Vita MS. S. Magnobodi Episcopi Andeg. cap. 51. *Ubi plurima sanctorum Somata digna veneratione habita requiescunt.* Gislebertus lib. 1. de Translatione S. Romani Abb. c. 8. *Accedit Episcopus ad locum, quo sanctissimi Somatis thesaurus erat reconditus, &c.* Utitur præterea Ordericus Vit. lib. 5. p. 550. lib. 8. p. 664. l. 12. pag. 870. l. 13. p. 901. [Adde Chartam Conradi Imper. an. 1033. apud Miræum to. 1. pag. 56. col. 1. Mirac. S. Trudonis sæc. 6. Benedict. part. 2. pag. 87. Carmen de Monast. Floriac. 9. vel 10. sæc. ex Cod. MS. Bibl. Reg. 5304.

Hic Benedictus ovans, hospes, pastor, Monachorum,
Conditus in pulcris requiescit Somate gemmis.]

ZOMATA, pro *somata*, in Charta Athelstani Regis Angl. tom. 3. Monast. Anglic. pag. 117.

2. SOMA, Membrana. Gloss. Græc. Lat. Σωμάτιον; *liber, membrana.* Amalarius lib. 1. de Ordine Antiphonarii cap. 58. *De responsoriis psalmorum, scripsi in prologo hujus Somatis.* Sexta Synodus act. 10. Τὸ

αὐθεντικὸν βιβλίον ... ἐν σώματι ἀργυρένδετον. Vetus interpres, *Liber membranaceus tectus ex argento.* Ibidem act. 14. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐπιφέρομαι καὶ βίβλον ἐν σώμασιν, ἔχουσαν ἴσα διαφόρων ἐπιστολῶν.

¶ 3. SOMA, SOMMA, Summa, Gallis *Somme d'argent.* Charta ann. 1438. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Ratione dicta Soma, sive quantitatis, &c.* Obituar. MS. Eccles. Morin. fol. 35. verso: *Dedit lampadem subtus organis ante fontes in hac Ecclesia Morinense & ut interteneatur ad laudem Dei & honorem sacramentorum Sommam* XXIV. *librarum moneta Arthesia.* Advisamenta curiæ Eccl. Briocens. *Violantes securitatem, non in minori Somma quam* x. *librarum, juxta arbitrium executorum in majori Somma, inspectis personarum qualitatibus, imponantur.*

¶ 4. SOMA, SOMARIUS, SOMATA, SOMATUM. Vide in *Sagma.*

SOMEGIA, Præstatio, ut videtur ex *summit*, v. gr. bladi, frumenti. Charta Philippi Reg. Franc. an. 1210. *Idem etiam Savaricus detinet sibi census suos, & venditiones, & quosdam reditus, qui Somegia vocantur, & avenam, & captagia hominum & fœminarum suarum, qui reditus cum una Somegiarum in festo B. Remigii persolverentur, deinde secunda Somegia in vicesima die Natalis Domini, & tertia in Octabis Resurrectionis Dominicæ ei similiter persolventur, caponum etiam suorum in crastino Natalis Domini percipiet solutionem; unaquaque vero Somegiarum quatuor denarios bonæ monetæ valet.* Vide supra *Summagium* in *Sagma.*

¶ SOMELERIUS, SOMERIUS. Vide in *Sagma.*

¶ SOMERIUS, Tignum, trabs, Gall. *Sommier*, Provincialibus *Saumie.* Charta ann. 1509. ex Schedis Præs. *de Mazangues: Valeant scindere & capere trabes, Somerios, &c.* Vide *Sommerium.*

SOMETA, Mensura liquidorum. Charta Thomæ Comitis Maurienn. ann. 1216. 10. *Sometas vini meri apud Aquam bellam de suo clauso.* Vide *Somma* in *Sagma.*

¶ SOMETUM. Vide in *Sagma.*

¶ SOMEZARE, *Somam* deferre, Ital. *Someggiare.* Statuta Ripariæ cap. 6. fol. 9. v°. *Videlicet carrezando, Somezando, equitando, &c.* Vide *Summare* in *Sagma.*

¶ SOMMA. Vide in *Sagma* & *Soma* 3.

¶ SOMMARE, Citare, vocare, Gallice *Sommer.* Charta an. 1468. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Reus & ejus firmarius .... erant recusantes, ... licet à parte dictorum Religiosorum, Prioris & Conventus Sommati & interpellati.* Vide *Summare.*

¶ SOMMARIUS, SOMMATICA, SOMMELARIUS. Vide in *Sagma.*

¶ SOMMERIUM, Tignum, Gall. *Sommier.* Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. ex Schedis V. Cl. *Lancelot: Pro faciendo unum estaut cum uno boqueto pro pizando seu tenendo Sommerium dicti molendini.* Ibidem: *Pro una pecia fustis de coral pro faciendo unum Sommerium ad sustinendum pontem, ...* x. *sol.* Vide *Somerius.*

¶ SOMMERIUS. Vide in *Sagma.*

¶ SOMNENSIS, Ad Somonam pertinens. Charta Hilduini Abbat. S. Dionysii ann. 832. apud Felibian. inter Probat. Hist. ejusd. Monast. pag. 50. *Et de pago Pontiu censum de platesiis & anguillis Somnensibus.*

¶ SOMNESCERE, Dormitare, Gallis *Sommeiller.* Vita B. Luchesii tom. 3. April. pag. 602. *Et hinc inde velut Somnescentem discutere satagens, &c.*

¶ SOMNIALIA, Liber superstitiosus ita inscriptus, in quo somniorum observationes continebantur, sub nomine Danielis Prophetæ falso divulgatus. *Sive qui attendunt Somnialia scripta, & falso Danielis nomine intitulata*, in Can. non observetis 26. quæst. 7. Hæc post Macros in Hierolexico. Vide *Somniatius.*

¶ SOMNIARI. Gloss. Lat. Græc. *Somnior*, μεριμνῶ. Ubi emendant viri docti *Sollicitor.* Vide Glossar. mediæ Græcit. & infra *Soniare.*

SOMNIARIUS, ὀνειρομάντις, ὀνειροπόλος, [ὀνειροκρίτης,] S. Basilio Epist. 170.] *Somniorum Interpres*, Ennio, apud Priscianum: *qui narrandis somniis occultat artem aliquam divinandi*, in lib. 6. Cod. Th. de Malefic. Glossæ Gr. Lat. ὀνειροκρίτης, *conjector, somni solutor, somniorum interpres.* Capitula Herardi Archiep. Turonens. cap. 3. *De maleficis, incantatoribus, sortilegis, Somniariis, tempestuariis, &c.* Capitulare 1. Caroli M. incerti anni c. 40. *Ut nemo sit, qui ariolos sciscitetur, vel Somnia observet, vel ad auguria intendat.* Joan. Sarisber. l. 1. Policrat. cap. 12. *Conjectores sunt, qui artificio quodam sibi vendicant somniorum interpretationem. Ars somnolenta*, apud eumdem lib. 2. cap. 16. Vide S. Hieronymum in cap. 23. Hieremiæ.

¶ SOMNIATA, SOMNIATICA. Vide in *Soniare.*

SOMNIATOR, ut *Somniarius.* S. Hieronym. in cap. 27. Hierem. *Ne audiant Prophetas suos atque divinos, & Somniatores, & augures, & maleficos.* Capitula Caroli M. lib. 6. c. 215. *Magi, arioli, sortilegi, venefici, divini, incantatores, Somniatorum conjectores, &c.* Paschasius Radbertus in Epitaphio Vualæ Abbat. Corbeiensis lib. 2. c. 9. *Divini, conjectores, & muti, nec non Somniatores, &c.* Lindenbrogius locum hunc ex Plauto adducit, *aut Somniator est, aut sector zonarius.* At editi libri habent *Dormitator*, in Trinummo. Vide Nonnum in Sylloge Historiar. pag. 151.

¶ SOMNIORTATOR, ὀνειροπόλος, in Gloss. Lat. Gr. ubi Sangerm. habent, *Somni potator.*

¶ SOMNIS, pro *Sunnis.* Vide in hac voce.

¶ SOMNIUM. Vide in *Soniare.*

SOMNUS VENEREUS: ita Medici Latini appellant quem Græci ὀνειρώγμον, cum scilicet *per somnos inanibus visis affecti ægrotantes, seminis lapsu vexantur.* Ita præter Plinium, à quo *Veneris somnum* appellatur, Cælius Aurelian. lib. 5. Chron. c. 5. Adde in hanc rem insignem alium locum ejusdem egregii scriptoris ex lib. 1. cap. 3. p. 22. *At vero concubitus, sive venus, quam adhibendam probant, ab aliquibus parva Epilepsia nuncupata est; siquidem similem faciat membrorum motum diverso contractu, anhelatione & sudore attestante, & oculorum conversione cum rubore vultus, ac deinde post effectum displicere faciat sibimet corpus cum pallore, & quadam debilitate vel mæstitudine, adeo nervos afficere videatur, ut sæpe imminente accessione per somnum jactu seminis ægri præpurgentur, quod Græci Onirogonon vocaverunt.*

¶ SOMONIARE, ut *Submonere*, citare. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1407. apud Rymer. tom. 8. p. 501. *Et quod nullus eorum Somoniatur in aliquo juramenti inquisitione, nisi coram dictis ministris domini Regis.*

¶ SOMPNEIA, ut *Sonniata.* Vide in *Soniare.*

¶ SOMUM, pro Summum, in Antiquit. Navarræ Jos. Moreti pag. 301. *Quemadmodum dividit illa penna S. Cypriani in suso & vadit ad Somo de Eneketo.*

SON, Grex, inquit Wendelinus, à Teutonico *son, sunt, gesun*, grex, ac numerus præfinitus animalium. Lex Angliorum & Werinorum tit. 7. §. 2. *Qui scrofas sex cum verre, quod dicunt Son, furatus est, in triplum componat.* Vide *Sonesti.*

1. SONA, Vestis Ecclesiasticæ vel Monachicæ species. Histuria Glastonensis Abbatiæ tom. 1. Monastici Angl. p.6. de reliquiis, quæ ibi asservabantur, de S. Thoma Archiep. Cantuar. *De cuculla, flammo, Sona, pedulibus quibus utebatur hora sua passionis.* Et infra: *De cuculla, carne & sanguine, & Sona Pontificali B. Ulstani Episcopi.* Legendum forte *stola*.

2. SONA, Pax, compositio, pactum, fœdus: vox Danica. Charta Erici Regis Danorum an. 1317. apud Isaac. Pontanum lib. 7. Hist. Dan. p. 419. *Nos fratri nostro ... & omnibus Danis, qui ... fuerunt in guerra proxima inter nos & D. Marchionem habita, hoc indulsimus, & propter hoc debent habere plenam Sonam, & ob hoc non debemus habere suspicionem aliquam contra ipsos.* Alia ann. 1318. apud eumdem: *Concordavit totaliter in hunc modum videlicet, quod super omnibus (querelis) vera & plena concordia atque Sona perpetuis temporibus duratura esse deberent.* Charta Wulemari Ducis Jutiæ ibidem: *Compositionem plenam & Sonam competentem habuerint.* Infra: *Diem trongatinm aut Sonam non inibimus, &c.* Vide *Durasuna* & *Snonbouch*.

¶ 3. SONA, Mulcta, quæ ob inflictum vulnus imponebatur, quod ex compositione sæpius persolvebatur, forte sic nuncupata. Consuetud. Furnenses ex Tabul. Audomar. *Pro vulnere penetrativo ... in capite, vel in corpore dimidia Sona debetur laso, & de residuo erit in gratia Comitis.* Ibidem: *Qui oculum vel membrum perdiderit dimidiam Sonam debet habere, & de residuo bonorum suorum erit in gratia Comitis malefactor.*

¶ SONALHA, Campanula, tintinnabulum, Gall. *Sonnette.* Charta an. 1344. ex Schedis Cl.V. *Lancelot: Qui habeat vel teneat boves, teneatur portare de nocte pro pari boum, mularum, vel roncinorum unam Sonalham apertam cum matalho.*

¶ SONALIUM, Tintinnabulum orbiculare, Italis *Sonaglio*, Gall. *Grelot.* Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 115. *Quod si avis amissa, antequam se recipiat in pristinam libertatem, volando per arbores cum getiis & Sonaliis, ab aliquo fuerit cum pastu, vel sine pastu vocata, & ad eum venerit, &c.* Vita S. Humilitatis to. 5. Maii p. 207. *Die quadam mustella quadam cum pelteolo ad collum in cellam introivit, ... super fenestram ascendit, dominam suam quasi deridendo inspexit, Sonalium ibi deposuit, & quasi valedicens numquam comparuit.* Ubaldinus in Indice ad Doc. d'Amor. Barberini: *Tractat de tribus quæ quasi unum sunt, licet aliquantulum in patria Tusciæ differant in vulgari. Illi enim dicuntur armigeri, qui hastiludunt cum Sonaliis & banderiis, & induti ad hoc tantum.*

1. SONARE. Lex Longob. lib. 2. tit. 52. §. 2. *Si Comes in suo ministerio justitiam non fecerit, tunc Missus noster de hac causa Sonare faciat, usque dum justitia ibi fiat.* Ubi Glossæ, *Sonare*, *inquirere*.

2. SONARE, Dicere, dici. Concilium Ticinense sub Benedicto VIII. PP. in Præfat. *Quia usuale est apud eos Sonare, Filii matrem sequuntur.* [Notitia judicati ann. 843. in Append. Marcæ Hispan. col. 780. *Et quando ipse Episcopus Wimar ab hoc seculo migravit, plenam vestituram exinde habebat de omnia quæ superius Sonuit.*] Charta an. 1066. in Notis ad Concilia Narbon. *Sicut Sonat in præceptis Regum*, id est, *sicut scriptum est.* In Consuetud. Andegav. art. 426. *En sonnant ou termes generaux, qu'il a possedé à titre.* Id est, dicendo in terminis generalibus justo se titulo possedisse. Epistola Honorii Imper. apud Baron. ann. 419. 2. *Cum post abscessum venerabilis viri Zozimi, circa meritum Eulalii ordine subrogandi communi judicio convenient, multitudo Sonuisset, &c.* Id est, una voce meritum Eulalii commendasset. Lex Vervini ann. 1233. art. 13. *Super burgensium aliquem neque ego, neque villicus meus, clamorem facere potero, nisi sub testimonio Scabinorum: ita tamen, quod si clamorem alicujus duo jurati testes Sonuerint, hæreditate excepta, post juratorum testimonium jus cujusque judicio Scabinorum relinquatur.* Sonner vero in Consuetudine Inculismensi art. 13. & Rupellensi art. 29. idem valet ac æquivalere, *équipoller.* Item pro *loqui.* S. Columbanus in Regula cœnobiali fratrum, seu Pœnitentiali cap. 2. *Qui loquutus fuerit in plausu, id est, altiore sono solito Sonaverit, &c.* [Laur. Byzyn. in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. p. 156. *Insuper & litteras per Boemiæ regnum materiam præmissam Sonantes, scribebant.*]

RESONARE, Idem quod *Sonare.* Versus scripti in fronte Bibliorum Metensis Ecclesiæ:

Et præsens transacta canit, præsentia monstrans,
Singula jura solet, singula sed Resonat.

Charta ann. 824. apud Sandovallium: *Inter ipsos terminos, qui in ista scriptura Resonant.* Infra: *Et per ipsos terminos cum sua rem causa, quod in ista scriptura Resonat.* Charta Rivipullensis æræ 888. apud Anton. de *Topez* tom. 4. *Sicut in ipso judicio Resonat, &c.* Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis ch. 296. *Ita sicut Resonat in testamento, & in præscriptione patris nostri, &c.* Adde Appendic. ad Capitul. num. 66. 104.

3. SONARE, in veteri Consuetudine Normanniæ cap. 68. idem valet ac testes improbare, *reprocher les tesmoins: Et quant il l'en aura ony leurs dits, & mis en escript, cil qui est en prison doit estre amené devant eux, & lui doit on demander, s'il en vout aucuns Saonner: & se il dit sur aucuns d'eux suffisant Saon, chose que disent ceux, qui sont ainsi Saonez, ne doit estre en rien contée: mais si le Saon n'est suffisant, ce qu'il dira sera receu avec les autres.* Ubi editio Latina habet *Saonnare*, & *Saonnium.* Occurrit rursum cap. 102. 109.

¶ SONARA & SEONIUM, in edit. Latina apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. pag. 281. *Et auditis dictis eorum, & in scriptis redactis, criminosus coram eis debet adduci & ab eo debet quæri, si quem eorum Sonare voluerit, & si sufficiens Seonium super aliquem miserit, dictum ejus pro nullo debet reputari.* Statotum Johannis Reg. Franc. ann. 1350. to. 2. Ordinat. pag. 397. *Enquerroient ou se enfourmeroient par bons tesmoings & convenables, sans Saon & sans suspeçon.* Litteræ Caroli V. ann. 1366. ibid. to. 4. p. 717. *Qui seront passez sanz Saon & sons souspeçon.* Vide in *Recordum.*

4. SONARE PECUNIAM. Leges Ethelredi Regis apud Venetyngum editæ cap. 27. *Et præcipimus, ne quis pecuniam puram & recte appendentem Sonet, monetetur, in quocumque portu, monetetur in regno meo, super overhirnessam meam.* Ubi *Sonare pecuniam*, est respuere, vel certe examinare per illius *sonum*, an proba sit, quod fieri etiamnum solet. Libertates villæ Perusiensis ann. 1260. apud Thomasserium pag. 98. *Tot homo, qui daet laede, la duet Soner au laeder, ou à son comandement, avant quo poasser la vile,* i. quicumque ledam debet, eam debet exsolvere ledario, &c. Ita, *Soner*, est solvere, qua notione rursum ibi occurrit.

¶ 5. SONARE SIGNA, Campanas pulsare, Gall. *Sonner.* Charta ann. 1122. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 343. *Qui (Monachi) susceptis de manu nostra cordis, signa illa protinus Sonaverunt, ac per hoc investituram suam cunctis qui aderant innotuerunt.*

notuerunt. Martyrolog. S. Albini Andegav. *De canonicis S. Mauricii Andecavensis cum de præsenti vita decesserint faciemus hæc. Primitus signa Sonabimus, &c.* Adde Chron. Novalic. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 744. *Sonare ad martellum*, in Regim. Paduæ apud eumdem to. 8. col. 438.

¶ SONARPAIR. Vide infra *Sonopair.*

¶ SONDRUM, Solum, fundus, ut videtur. Testament. Tellonis Episc. Curiensis ann. 766. apud Mabillon. to. 2. Annal. Bened. pag. 708. col. 1. *Agri, prata, & quidquid ad ipsas colonias pertinet, cum omni Sondro suo ex integro.* Pluries occurrit ibidem. Vide *Solanum.*

¶ SONEGIA, ut *Sonniata.* Vide in *Soniare.*

SONERA, *Cochlea, quam deferunt peregrini à sancto Jacobo.* Matth. Silvaticus.

SONESTI, Sonista, Idem quod *Son*, de qua voce supra, Grex, numerus præfinitus animalium. Pactus Legis Salicæ tit. 41. *Si quis admissarium cum grege, hoc est, cum (7.) aut 12. equabus furaverit, malbergo Huicte Sonista.* Quæ postrema verba desunt in Lege Salica tit. 40. §. 5. Lex Ripuaria tit. 18. qui est *de Sonesti*: *Quod si ingenuus Sonesti, id est, 12. equas cum admissario, aut 6. scrofas cum verre, vel 12. vaccas cum tauro furatus fuerit, &c.* Vide Capitul. 4. an. 803. cap. 3.

¶ SONGEIA, ut *Sonniata.* Vide in *Soniare.*

SONGIA, Ital. *Songia*, Gall. *Oing*, Adeps, unguen. Joan. Laudensis in Vita S. Petri Damiani num. 4. *Juxta ignem puerilia membra distendit, & undique perungendo corpusculum, non modica summæ Songiam profligavit.* [Statuta Astens. de intratis portarum: *Songia & sepum solvat pro quolibet rubo lib. 3.*]

SONGINA, Songnia, Soniaca, ut *Sonniata.* Vide in *Soniare.*

¶ SONIA, ut *Sunnis.* Vide in hac voce.

SONIARE, Hospitio excipere, *procurare, gistum* præbere vel procurationem. Glossæ MSS. ad Legem Longobard. *Soniare, curare.* Recte, quidquid dicant viri docti. Vett. Formulæ Pithœanæ MSS. cap. 108. *In ea ratione, ut vos, vel ipsi Presbyteri, qui ipsa Ecclesia custodire videntur, annis singulis ad Missa sancti, qua est in mense illo, dilectione nobis & pasto Soniare debeat, una cum tantos homines, una die & nocte pascere faciat.* Formula 57. ex Andeg. *Hac tamen conditione, ut dum advixero, mihi in omnibus tam de victo, quam & de vestito, Soniare mihi debeat, &c.* Capitulare ann. 779. cap. 21. *Si Comes in suo ministerio justitias non fecerit, Missos nostros in sua casa Soniare faciat, usque dum justitiæ ibidem factæ fuerint.* Capitulare de Villis cap. 27. *Et Comes de suo ministerio, vel homines illi, qui antiquitus consueti fuerunt Missos aut Legationes Soniare, ita & modo inantea & de paraveredis, & omnia eis necessaria solito more Soniare faciant, qualiter bene & honorifice ad palatium venire vel redire possint.* Ubi *Soniare*, est nostrum *Soigner*, curare, procurare, curam habere. Vox deducta à *soin*, cura: illa vero à *soinus, sunnis, sonnis*, excusatio: quod qui *soinum* seu *exonium* habent, vel circa rerum domesticarum curam occupari sint, vel morbo detenti. [Vide *Sunnis.*] Hic vero *Soniare* dicitur is, qui circa hospitis exceptionem ac procurationem curam adhibet, ac proinde, qui eum excipit vel pascit, quomodo dicimus *Soigner quelqu'un.* Certe non diffitebor, nostrum *Soin*, à voce Latina *Somnium* deduci posse. Lego enim in Gloss. Lat. Græc. *Somnium*, φροντίς, ἰδιωτικῶς: in aliis Glossis, *Somhior*, μεριμνῶ. [Gloss. Gr. Lat. φροντίς, ἰδιωτικῶς, *Somnium, cura.* Ibidem μεριμνᾷ, *curat.*] Hinc *Somnium* peculiari notione pro *cura, solicitudo*, acceptum constat: quod forte qui *somniant*, varias, ut fieri solet, solicitudines ac anxietates animo pervolvant. Unde *Songer à quelque chose*, etiamnum vulgo dicimus, cum rei alicui incumbimus, vel de ea cogitamus: adeo ut literæ *ia*, in *Sonjare*, pro diphthongo sint. Denique si inde etiam *Sunnis* vocem quis ortam contendat, non magnopere repugnem. Ut ut sit, ex *Sonjare*, deducta vox alia

Sonniata, pro Procuratione, vel gisto, vel potius pro ea præstatione, quæ fiebat vice procurationis, ac deinde pro quavis pensitatione, usurpata in veteribus tabulis. Charta Hugonis Episcopi Suessionensis an. 1096. *Concedimus B. Martini Monasterio in personatum & quiete habenda altaria, unum sanctæ Gemmæ, sine illa etiam exactione, quæ vulgariter dicitur Sonniata; alterum cum Sonniata in villa, quæ Noa vocatur, salvo Episcopi debito jure, &c.* [Charta Balduini Episc. Noviom. an. 1102. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 599. *Unoquoque anno in festivitate SS. Apostolorum Simonis & Judæ episcopo seu ejus ministris Sonniatam, XII. scilicet denarios solvat.*] Alia Simonis Episcopi Noviomensis an. 1130. in Tabulario Montis S. Martini diœcesis Cameracens. *Singulis tantum annis duos solidos pro Sonniata, & 6. denar. pro obsonio in festivitate S. Remigii Decano persolvetis.* Anselmus Leodiensis in Gest. Pontif. Leod. cap. 40. *Præcepit, ... ut neque ipse, nec ullus aliquis Decanorum, qui post eum venturus esset, Soniatam, Episcopis debitam, ab eodem loco, ubi ipsius Sancti corpus requiescit, accipere præsumeret.* Ubi perperam editum *soniacam.* [Vide supra *Sogneia.*]

¶ Sonniatica, ut *Sonniata.* Charta Samsonis Archiep. Rem. an. 1148. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 805. *Sane ipse presbyter à Sonniaticis seu obsoniis & exactionibus quæ plerumque ad episcopi servitium fiunt, ... penitus liber erit.*

¶ Somniatica, Eodem intellectu, in Charta Manassæ Archiep. Rem. an. 1076. apud Marlot. Histor. Rem. to. 2. pag. 172. *Ut ea (altaria) fratres perpetuo sine personatu teneant, tantum Somniaticas persolvant.*

¶ Somniata, in Charta Lamberti Episcopi Noviom. an. 1122. ex Tabul. S. Quintini in Insula pag. 41. *Somniatas sive obsonia & quasdam exactiones quæ plerumque ad nostrum servitium fiunt, illi penitus relaxamus.*

¶ Sompneia. Charta Radulfi Militis an. 1239. ex Tabul. Corbeiensi: *Super majoria, justitia & Sompneia de Fonkieconrt ... quittaverunt mihi & hæredibus meis in perpetuum Sompneiam quam à me petebant.*

¶ Sonegia, in Charta Nicolai Episc. Camerac. an. 1137. inter Instr. to. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 39. *Ipsumque ab omni censuali exactione, omnique Sonegiarum & debitorum solutione, ... assensu Archidiaconi nostri .... absolvimus.* Alia ejusdem ann. 1153. apud Miræum to. 2. p. 1172. col. 1. *Et de Sonegiis, & jure synodali liberum faciant.* Charta an. 1174. apud eumd. Miræum to. 1. pag. 710. col. 1. *Anniversarium ejusdem Lamberti & patris & matris suæ, sine Sonegiis aliis ab istis quotannis faciant.* Occurrit rursum ibidem pag. 715. & 716.

¶ Songeia. Charta ann. 1111. ex Tabul. Elnon. *Curtem ... liberam fecerat (Robertus Comes Flandriæ) ab exactione illa quam Songeiam vocant. Postea vero cum Songeiam illam exigeret quidam Comitis miles, &c.* Adde Annal. Benedict. Mabillon. tom. 5. pag. 565.

¶ Songina. Statuta Eccl. Suession. an. 1403. apud

Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 1536. *Item, præcipimus & monemus, ut omnes abbates, abbatissæ, priores curati nominati, cæteræque personæ ecclesiasticæ nobis ratione curarum seu beneficiorum suorum, aut alios qualitercumque Songnias debentes, eas, prout tenentur, solvant nec annis ... non solventes autem in his scriptis excommunicamus.*

Songnia, Eadem notione, in Charta Alberici Archiep. Remensis ann. 1207. in Tabul. Foisniac. *Recognoverunt se vendidisse duos modios vini, duos galetos avenæ, duos solidos & duos denarios bonæ monetæ, duas Songnias, & duos repastus.*

Sumpniata, Eodem significatu. Stephanus Tornac. Epist. 287. 2. edit. *Sumpniatas unam nobis solvere tenebitur, sicut alio tenentur vicinæ Ecclesiæ.*

Scribit Vassorius in Annalibus Noviomensib. p. 959. dimidiam Curionibus diœcesis Noviomensis, sub Vermondo Episcopo, *sonniato* præstationem, eamque commutatam in censum 12. denariorum, Capitulo exsolvendum, postridie peractæ Synodi. Sed quod *Soigniee* Gallice appellari ait, quasi *moissonios*, seu *ius messis*, plane fallitur, cum vox hæc à *sonniore* originem ducat.

De *Sonniaturum* vero præstatione multa habet vetus Consuetudo Remensis, quæ hic exscribere, ad vocis vim plane percipiendam, operæ pretium videtur: *Essogne est un droit ou devoir seigneurial deu par les heritiers ou successeurs des trespassez au Seigneurs sous la censive desquels ils ont & possedent heritage au jours de leur trespas. Et n'est pas universel, ne uniforme: car il est seulement deu és terres & seigneuries, esquelles est accoustumé d'ansienneté d'essogner; & si doit on pour Essongne en aucuns lieux un denier parisis, & en aucuns deux deniers parisis, en aucuns douze deniers, en aucuns outout, ou aucune fois le double, aucune fois la moitié, d'autant que les heritages doivent de cens annuel. En aucuns lieux est deu une seule Essongne pour une succession, posé qu'ils y soient plusieurs chefs de personnes succedans. En autres lieux chascun chef succedant doit une Essongne: En autre lieu aussi font essongner dedans huit ou neuf jours, ou autre nombre de jours après le decez du trespassé. En aucuns lieux dedans un jour naturel. En aucuns lieux faut essongner avant que le corps du trespassé soit enterré, & avec ce en aucune lieux l'amende de non essongner est de dix sols parisis; & en autre lieu est de vingt-deux sols six deniers parisis, & en autre lieu est de sept sols six deniers parisis. En la cité & ville de Reims ne se font aucunes Essongnes, & n'en a jamais esté usé, ne aussi en plusieurs autres villages, ne villes assises es environs dudit Reims.*

¶ SONISTA. Vide in *Sonesti*.

¶ SONITIZARE, Campanas argute pulsare. Guidonis Discipl. Farf. lib. 1. cap. 19. *Ad finem Missæ omnia signa Sonitizent.*

¶ Sonnizare, Eadem notione, ibidem cap. 1. *Exeuntibus omnia signa pulsentur: duo majora tamdiu prolongentur Sonnizando quousque revertatur processio.*

SONITUS, Murmur. Conventus Aquisgranensis an. 817. & Additio 1. Ludovici Pii c. 41. *Ut qui negligenter Sonitum fecerit, aut aliud quid excesserit in refectorio, mox a Priore veniam petat.* Ubi quidam *Sonitum* crepitum ventris interpretantur; sed perperam. Capitula Monachorum ad Augiam directorum cap. 7. *Si quis autem de ipsis aliquid ibi deliquerit, vel excesserit, aut Sonitum aliquem fecerit, exceptis his, qui ad mensam sedent, prostrati ibi coram Priore tamdiu jaceant in terra, &c.* Capitula Adalhardi Abbat. cap. 27. *De omni strepitu, vel excussione, vel Sonitu.* Vide Nomasticum Cistereiense p. 171. 172. 175. 176. 180. 181. & infra in *Sonus* 1.

¶ Sonitus Campanæ, quo adversus hostes congregantur homines alicujus districtus, inter jura dominorum recensetur in Charta an. 1335. part. 2. Hist. Comit. Lossens. pag. 37. *Sed ipsa villa & hominibus ejusdem gaudebunt, suis suis juribus gaudebunt & fruentur libere & absolute, sicut & nos terris nostris & dominiis, sonitatibus supradictis, hoc excepto, quod Sonitus campanæ pro patria comitatus Lossensis (sicut moris est) defendenda, nobis & nostris successoribus, ibidem Comitibus de Loe, in perpetuum remanebit in villa de Zoulre memorata.*

¶ SONIUM, Sonsus, Sonna. Vide *Sunnis*.

SONNIATA, Sonniatica. Vide *Soniote*.

SONNIS. Vide *Sunnis*.

¶ SONNIZARE. Vide *Sonitizare*.

SONOPAIR, Verres, Dux gregis: ex *Son*, grex, & .... Lex Longob. lib. 1. tit. 25. §. 47. *Si quis verrem alienum furatus fuerit, componat sol. 12. ipsum, qui dicitur Sonopair, qui omnes alios verres in grege battit & vincit, tamen in uno grege, quamvis multitudo porcorum sit, unus computetur Sonopair, &c.* Ubi Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 105. §. 33. *Sonorpaib* præfert. [Alias variantes lectiones exhibet Murator. to. 1. part. 2. p. 44. ex Codd. MSS. Mutinensis habet, *Sonarpoir*: Ambros. *Sonorfair*: Estensis, *Senorpaiz*.] Vide *Son*.

¶ SONORIOR, comparat. vocis Sonorus, apud Johannem Abrinc. de Offic. Ecclesiast. p. 385. *Nos habemus ærea Sonoriora & durabiliora, significantia ora prædicatorum. Sonorius cantare*, in Consuetud. Fontanell. MSS.

¶ SONORITA, Cantor. Vita S. Dunstani tom. 4. Maii p. 358. *Audierat insolitas Sonoritarum voces, subtili modulamine in hac eadem basilica concrepantes.*

¶ SONORITAS, Sonor canorus. Capitul. Karlomanni tit. 3. *Preces nostræ a Deo non recipiuntur, ... nullam Sonoritatem virtutum habentes.* Mirac. S. Rictrudis to. 3. Maii p. 125. *Fratres monasterii dulci modulatione atque alta vocum Sonoritate, assuetas miraculis jubilationes certatim resultabant.* Vide Vossium de Vitiis Serm. lib. 3. cap. 49.

¶ SONOROSUS, ψοφώδης, in Gloss. Lat. Græc. *Sonosus*, in Sangerm. pro Sonorus.

¶ SONORPAIB. Vide *Sonopair*.

¶ SONTICUS, *Verax*. Gloss. Isid. Ita etiam legendum in Gloss. Lat. Græc. ubi habetur 1 *Sonticus*, ἀληθής. Vide *Causa* 1.

1. SONUS, Rumor, fama, Gallis *Bruit*. Gregorius Tur. lib. 8. Hist. cap. 18. *Sonus enim erat sororem suam ... Constantinopolim fuisse translatam.* Baudouinia in Vita S. Radegundis cap. 4. *Dum in villa ipsa adhuc esset, fit Sonus quasi eam Rex iterum vellet accipere.* Ita usurpant idem Gregorius Turon. lib. 7. c. 47. lib. 8. c. 41. 43. Vita S. Treverii Monachi c. 3. Capitula Caroli C. tit. 12. cap. 5. Guill. de Podio Laurentii c. 47. Hugo Flaviniac. pag. 164. Petrus de Vineis l. 2. Ep. 54. &c. Vide *Sonare* 2.

Sonum Facere, in Pœnitentiali S. Columbani cap. 14. & in Capitulis Aquisgran. an. 817. cap. 31. est murmurare, aut murmur excitare: *Faire du bruit.*

2. SONUS, Clamor inconditus multitudinis, quo reum alicujus criminis insectatur, ut fuit *Huesium*, apud Anglos, & *Clamor de Haro*, apud Normannos. Prima Curia Generalis Cataloniæ sub Jacobo Rege Aragon. an. 1291. MS. *Quod nos, vel aliquis alius, non procedat contra aliquem civium hominem ... sine citatione emittendo Sonum, nisi essent malefacta, ... in quibus casibus possit prosequi malefactorem, emittendo Sonum, &c.* Vide *Huesium*.

Google

3. SONUS, Psalmus Davidicus, *Venite exultemus, &c.* qui in Matutinis canitur, forte sic dictus, inquit Garsias Loaisa, quia sonora voce decantatur, ut contra *nullo Sono interveniente* orationem dici, ait Amalarius in Eclogis de officio Missæ, quæ voce submissa dicitur. Concilium Emeritense cap. 2. *Oportet igitur, ut sicut in aliis Ecclesiis vespertino tempore, post lumen oblatum, prius dicitur Vespertinum, quam Sonus in diebus festis, ita & à nobis custodiatur in Ecclesiis nostris.* Breviarium Mozarabum: *Statim dicitur Sonus, si sit festum; eo quod dies ferialis caret Sono, nisi in tempore Resurrectionis propter solennitatem dicitur. Hæc regula. Sonus est: Venite, exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro. Versus: Præoccupemus faciem Dei, in confessione, & in Psalmis jubilemus Deo.*

SOPANUS. Vide *Zapa.*

SOPARIA, Vasis species. Vide *Lito.*

¶ SOPECHON. Vide *Sonpechon.*

¶ SOPHIA, à Gr. σοφία, Sapientia, scientia. Charta Bertrandi Comit. Forcalquer. ann. 1044. ex magno Chartul. S. Victoris Massil. fol. 148. v°. *Omnipotens factor omnium Deus ineffabilis Sophia sua dispositione condens cuncta.* Vide Itiner. litter. Martenii pag. 46.

SOPHISMA, æ, Sophia, scientia. Vita S. Fructuosi Episc. cap. 7. *Unus Sophismæ intelligentiaque peritiam indeptus.*

SOPHISMATICARE, *Decipere sophismate. Sophisticare, decipere verborum intricatione.* Ugutio. [Vide *Sophisticare.*]

SOPHISTÆ, inquit sanctus Augustinus lib. 2. Locutionis de Exod. *appellantur Latinarum litterarum eloquentissimi auctores.* Gloss. Lat. MS. Reg. *Sofista, Orator, vel sapiens.* Iso Magister: *Sophista, sapiens.* Lex 3. Cod. Th. de Studiis liber. urbis Romæ: *Habeat igitur auditorium specialiter nostrum, in his primum, quos Romana eloquentia doctrina commendat: Oratores quidem tres numero, decem vero Grammaticos: In his etiam, qui facundia Græcitatis pollere noscuntur, quinque numero sint Sophistæ, & Grammatici æque decem.* Id est, Oratores Latini tres, Græci quinque. Neque aliter vocem hanc usurpat Lex un. de Professorib. &c. eod. Cod. Fortunatus lib. 7. Poëm.

Docta recessuris, quid prodest lingua Sophistis?

Theodulfus Aurelian. lib. 3. Carm.

Quique Sophista potens est, quique Poëta melodus.

Vita S. Boniti Episcopi Claromont. cap. 1. *Ceteros coætaneos excellens a Sophistis probus atque prælatus est.* Baldricus Burguliensis Abbas:

Egregius doctor, magnusque Sophista Geraldus.

Ita non semel usurpat Ordericus Vitalis p. 352. 460. 475. 570. Vide S. Basilium Ep. 83. 146. 147. 155. Veteribus vero, qui *Sophistæ* potissimum appellati fuerint, crudita observatione docet præ cæteris Petrus Faber Sanjorianus ad Leg. 1. de Justitia & Jure p. 715. 716.

¶ SOPHISTA, Concionator. Mirac. S. Gibriani to. 7. Maii p. 623. *Adest divinus Sophista, ostensurus incredulis, quanto donativo Christus remunerat qui ejus imitantur vestigia.*

¶ SOPHISTICARE, Adulterare, corrumpere, *Sophistiquer* nostris eadem notione. Statuta Massil. lib. 5. cap. 21. *Constituimus ut nemo possit vel audeat in Massilia incamarare seu Sophisticare aliquod avere, cujuscunque sit generis & materiei.* Vita B. Lidwinæ tom. 2. April. pag. 355. *Et facto cataplasmate de balsamo, ut dicebat, non Sophisticato.* Vide infra *Sophisticatio.*

¶ SOPHISTICARE, Decipere, simulare. Epist. Conradi II. Reg. Siciliæ in Chron. Sicil. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 21. *Mentitus est regnicolis mortem nostram, & Sophisticans in eo dominum, pseudo-regem se fecit.* Concil. Constant. to. 2. col. 389. *Quosdam episcopos ... secrete per diversas gratias & promissiones Sophisticavit & corrupit.* Vide *Sophismaticare.*

¶ SOPHISTICATIO, Adulteratio. Statuta Massil. lib. 5. c. 21. *Qui (probi homines) cavere debeant ne possit ibi fieri aliqua incamaratio, vel Sophisticatio.* Adde Statuta Avenion. l. 1. rubr. 21. art. 11. pag. 85. Vide *Sophisticare.*

¶ SOPHISTRIA, Gr. σοφίστρια, Magistra, sophisticcs. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 266. *Quibus etiam associandus est tertius tractatus, quem edidit* (Johan. Wiclefus) *super Sophistria.* Non exstat in Catalogo quem de Scriptis Wiclefi texuit Guillel. *Cave* in Hist. Litter.

SOPHOS, acclamatum in theatris docet non uno loco Martialis; quam vocem haud omnino dispari notione usurpat Sidonius Apollinaris lib. 1. Epist. 9. lib. 8. Ep. 6. lib. 9. Ep. 13. Carm. 8. & alibi, ut & Fortunatus Pictavensis lib. 3. Poëm. 21. lib. 6. Poëm. 12. lib. 8. Poëm. 23. lib. 9. Poëm. 1. quibus interdum pro elegantia sermonis ac dictionis usurpatur. Adde Architrenium lib. 1. c. 5.

SOPHYRUS. Vita S. Willibaldi seu Wnebaldi Abbatis Heidenheimensis cap. 4. *Ille vir Dei sensu Sophyrus, agone argutus, &c.* Hodœporicum ejusdem S. Willibaldi n. 3. *Divinæ legis hagiographorum armariola indagando, sive legendo procaci sensu Sophyrus, mente moderatus indagabat.* Et num. 31. *Sed & in multis monachorum mansionibus, quas ipse solers & Sophyrus vasta per rura rimando explorabat, &c.* Ubi Canisius hac voce, σοφὸς, seu sapientem indicari observat.

¶ SOPITALIS, Qui fit inter dormiendum. Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 355. *Sed ex beatis supernæ regionis civibus per Sopitalem revelationem capaci dicerat intellectu.* Vide *Soporare.*

¶ SOPITIVUS, Soporem seu somnum concilians, inducens. Petrus Cellensis Epist. 2. l. 3. *Accedit huic beatitudini meæ dulce ad invicem commercium litterarum, unde & amaritudinibus meis mitigativum paratur electuarium, & inquietudini Sopitivum medicamentum.* *Sopir* à Lat. Sopire, eadem notione dixerunt nostrates. Charta an. 1450. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1119. *Pour Sopir & estaindre à nostre poair toutes questions, debats, &c.* Vide infra *Soporifluus.*

¶ SOPORARE, Dormire. Processus de Vita & Miracul. vener. Mariæ de Malliaco, to. 3. Mart. pag. 749. *Respondit quod in tota nocte non Soporaverat seu dormiverat.* Vita vener. Idæ tom. 2. April. p. 167. *Cum hæc ... ad Soporandum in lectulo juxta morem artus sui corporis intulisset, &c.* Acta S. Bernardi Menthon. to. 2. Jun. p. 1075. *Omnibus jam nocte profunda Soporantibus.* Vide *Sopitalis.*

¶ SOPORIFLUUS, Soporifer, ut *Sopitivus.* Vita metrice scripta S. Winwaloei ex Cod. MS. Landevenec. fol. 117. verso:

Membra Soporifluæ modicum deflexa quieti.

¶ SOPPA, ut supra *Schoppa*, officina. Charta ann. 1295. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 425. *Item legat eidem ecclesiæ duas Soppas quas habuit de eadem Ecclesia, quæ sitæ sunt in villa prædicta versus Occidentem.*

¶ SOPRISA, Injusta captio, exactio. Epist. Gregorii PP. IX. ann. 1228. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 948. *Nequissimum juramentum præsti-*

tit & recepit ab eis, quod servabunt sessivat suas, nec de cetero ecclesiasticorum Soprisas tolerabunt. Surprendre, injuste exigere, in Charta an. 1289. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britann. col. 435. Vide *Superprendere* & *Superprisia*.

¶ SOQUA. Vide *Sota* 3. & 4.

SOQUETUM. Charta Raimundi judicis Majoris Senescalliæ Tulosæ ann. 1448. *Quoddam emolumentum, Soquetum vini vulgariter nuncupatum, quod est diminutio quartæ partis mensuræ vini, quod venditur ad tabernam & in minuto.* [Vide *Soquetum*.]

☞ *Soquetum* est Subsidium seu vectigal, quod ex imminutione mensurarum vini percipitur, ut plurimum in usus cessurum civitatis, cui à Rege vel Domino concessum est: *Souquet*, in Litteris Caroli VII. Reg. Franc. ann. 1431. ex Regesto 9. Senescalliæ Sommeriarum fol. 25. v°. *Soquet*, in Litteris an. 1472. Ludovici XI. Reg. ex Regesto Senescalliæ Belloquadræ fol. 236. *Les habitans de Beaucaire, qui par octroy de nous, leur a ète puis aucun tems en ça octroyé qu'ils puissent cueillir & lever une aide appellee le Soquet ou appetissement de mesures du vin qui se vend en detail en ladite ville de Beaucaire & territoire d'icelle: c'est assavoir cinq pichiers pour chacun barral de vin qui se monte à la septiéme partie d'icelui barral, &c.* Litteræ an. 1363. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 238. *Ut ipsi habitatores (Andusiæ) possint ... levare Soquetum vini; videlicet sextam partem vini vendendi in dicta villa ad minutum, prout alias habuerunt.* Litteræ Johannis Archiepisc. Auxitan. an. 1401. *Concedimus quod possint & valeant imponere Soquetum in qualibet mensura, cum quibus mensurabitur & vendetur vinum in minuto ad tabernam in dicta nostra civitate Auxitana, videlicet diminutionem dictarum mensurarum de octavo parte.* Ibidem: *Quod Consules possint levare Soquetum sive molautolsam, videlicet ex decem & septem cartonibus vini, medium cartonum vini, sive ejus pretium.*

¶ SOQUOTUS, Eadem notione, pro *Soquetus*. Litteræ Johannis Fr. Reg. an. 1361. to. 3. Ordinat. pag. 498. *Impune & libere impositiones suas, si quas habent, barragia, sitas, Soquotos vini, farino, vel similia, jam eis per nos dudum ... concessa vel donata, levare & exigere possint.* Ubi advertere est *Soquetum* non ex vino duntaxat, sed ex aliis etiam rebus exactum fuisse.

¶ SOQUUS, ut *Soccus* 1. Calceamenti species. Statuta MSS. Raymundi Episc. Massil. ann. 1271. ex lib. rubro Capituli ejusdem Eccl. *Statuimus quod nullus intret chorum cum Soquis, nec unquam discalceatus, ita quod nuditas pedum apparere possit.*

¶ SORA, f. pro Hisp. *Serva*, Sobrum, Gallis *Corme*, vel *Sorbe*. Synodus Limensis ann. 1585. inter Conc. Hispan. to. 4. pag. 426. *Post hac nemo vel Hispanus vel Indus ... faciat azua ex Sara cum mistura yuca: quoniam non solum sanitati nociva est, sed .... etiam perniciosa: quo nimirum Indis ebrietatem & mortem aliquando afferre solet.*

¶ SORATA, pro *Staurata*, ni fallor. Vide *Storax*. Statuta Vercell. lib. 2. fol. 27. v°. *Culcitra una & cussinum unum super quibus dormis, linteamina duo, coopertorium unum, vel Soratam unam, &c.*

SORATOR, SORATORIUM. Statuta Mediolanensia part. 1. c. 245. *Ad transversum fluminis tam publici quam privati, vel alicujus ragia vel Soratoris ... liceat vicino habenti terras ab utraque parte aquam ducere.* Cap. 247. *Et manutenere pontes, & Soratoria, & aggeres, &c.* Adde cap. 329. Idem quod

¶ SORRATORIUM, Receptaculum per quod aqua exundans defluit, Gallis *Décharge*. Statuta Mutin. rubr. 353. fol. 69. *Statutum est quod unum Sorratorium in quod cadit aqua canalis fistula fieri debeat ad molendinum de Cantono.* Addit. ad ead. Statuta cap. 25. fol. 48. v°. *Ordinamus quod quilibet habens molendinum ad macinandum seu fullandum, teneatur habere juxta ipsum molendinum unum Soratorium ante paratorias & moram, & magis bassum ipsa mora, ... per quod possit labi aqua, quando non macinatur, & quando occurrunt mundationes aquarum: ita etiam quod aqua per dictum Soratorium labens, revertatur in ipsum canale.*

SORBELLUM, SORBINUM. Kerhardus in Synonymis: *Jus, jusculum, Sorbinum, Sorbellum, sorbium, offa, offella, &c.* Berta Sanctimonialis in Vita sanctæ Adelheidis Virg. num. 14. *Tumidos autem & pene desperatos vitâ recreavit Sorbellis mixtis aquâ, modica etiam farinula & sagino.*

¶ SORBELLUM, Quantum uno haustu quis sorbere potest, Gallice *Gorgée*. Vita B. Lidwinæ tom. 2. April. pag 274. *Aliquando valde parum de pane* (utebatur) *cum modico Sorbello sive haustu cervisiæ spumantis.*

¶ SORBILLUM, Eadem notione, in Vita MS. sancti Amatoris Episc. Autissiod. *Propterea si non sumus immeriti, de poculis nostris Sorbillum, & de ferculis nostris sume, licet rusticis, delibamentum.*

¶ SORBICINA. Vide mox *Sorbicium*.

SORBICIUM, Jus, jusculum, quidquid hauriendo sorbetur. Philippus Eystetensis in Vita S. Willibaldi cap. 4. *Parentes etiam relatione eorum, qui puerum educabant, intellexerunt, quod puer sicco pane frequenter pasceretur, faba & ipsa, ac aliis leguminibus delectabiliter uteretur, Sorbitiis autem, vel quibuscunque escis sorbilibus, nequaquam frueretur.* Gloss. Gr. Lat. ῥόφημα, *Sorbitio, sorbicina*. Ubi MSS. *sorbitium*.

¶ SORBILLATOR, *Degulator*. Glossar. Isidori. f. pro *Deglutiator*.

¶ SORBILLUM, SORBINUM, SORBIUM. Vide supra in *Sorbellum*.

SORCEDILIS. Statuta Mediolanensia part. 2. cap. 142. *Nullus de cætero possit facere caput alicujus Sorcedilis penes flumen publicum per citatos quatuor.* [Vide an idem sit quod *Sorator*.]

¶ SORCERIA, Sortilegium, *Sorsberie*, in Usaticis MSS. Ambianens. laudatis in voce *Campiones*, col. 113. Leges Norman. apud Ludewig. tom. 7. pag. 279. *Deinde jurabunt Sorceriæ, & primus defensor, quod nec per se, nec per alium in campo fecit afferre, quæ ei possint vel debeant juvare, vel parti adversæ nocere.* Vide in *Duelium*, col. 1687.

¶ SORCIUM, Feretrum, ut videtur, in quo mortui cadaver deponitur. Notitia ex Chartul. S. Johannis Angeriac. p. 428. *Item quod Sorcia sive arcas parochianorum dicta villa qui apud ipsos elegerint sepulturam, quas cum corporibus non contigerit subterrari, infirmario dicti monasterii reddant.* Nisi forsassis contracte scriptum sit pro *Sorcotia*.

SORCOTIUM, Vestis species, [Italis *Sorcòtta*,] Gall. *Sarsot* vel *Sursot*, ita dicta forte, quod *Cotto* superadderetur. Christianus Episcopus Moguntin. in Chronico Moguntino: *Purpuram optimam de almaria tollens, sibi fecit vestes, tunicam, Sorsotium, & mantellum, ut in Imperatoris curia gloriosior appareret.* Knygthon. an. 1296. *Dederantque signum inter se, ut sic suos mutuo cognoscerent in congressu cum Anglicis, ut Scotus diceret Anglice Tabart, alter responderet Surcote.* [Concil. Trevir. an. 1310. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 249. *Item, præcipimus districte ne abbates vel monachi, abbatissæ vel moniales, sub pœna excommunicationis latæ Sententiæ, mantella*

Digitized by Google

seu Sorcocia aperta portent de cetero.] Vide Notas ad Joinvillam p. 38. [& infra *Surcotium.*]

¶ SORDA. Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ ann. 1435. ex Schedis V. Cl. *Lancelot*: *Pro reparando omnes Sordas tegulorum a parte voutarum, videlicet quia inter duas Sordas non remansit nisi una canalis tegulorum dumtaxat.* Hinc

¶ SORDARE, ibidem: *In recoperienda, in terranda, seu Sordanda totum hospitium.* Rursum: *In reparando, in terrando & in Sordando coperturam dicti castri de fustibus, tegulis, morteria, &c.* Denique: *In terranda, in Sordanda, & recoperiendo bene & sufficienter de terra, fustibus, ferraturis, tegulis & morteria.*

SORDIDARI, Infamari. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 57. *Sicubi aliquo inventum sit, unde culpatus sit, ibi necesse est causam tractari, & ibi purgetur, vel ibi Sordidetur.*

SORDITIES, Sordes. Gloss. Gr. Lat. ῥυπαρία, *Sordidtria* (leg. *sorditia* ut in MSS.) *pedor, squalor.* Utitur Petrus Cellensis lib. 8. Epist. 7. & Charta Philippi Regis Franc. an. 1310. pro libertatibus oppidi Bastidæ in Petrocoriis, ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 38. *Et quicunque Sordities in carreriis ejecerint, a Bajula & Consulibus puniantur.*

¶ SORDULENTUS, Sordidus, in Parænesi Paciani ad Pœnit. inter Conc. Hisp. to. 2. p. 97. *Ecce aliquem video aliquando frugi, aliquando pauperculum, aliquando vili tunica Sordulentum; nunc bene cultus & locuples & decorus est.* Occurrit præterea apud Tertull. de Pœnit. cap. 11.

SORDUS, Retis venatorii species. Vetus Inquesta pro Episcopo Vasionensi apud Columbum pag. 388. *Capiebat de nocte cum luminaribus, & cum filata, quod vocatur Sordus, in monte, in quo modo est castrum Vasionis, perdices.*

¶ SORELLUS, Modulus agri, ut videtur, diminut. à *Sors*, eadem notione. Vide *Sors* 4. Regest. *Olim* an. 1260. fol. 109. v°. *Defuncto Roberto de sancto Clara juniore tenebat de conquestu suo Sorellum cum pertinentiis; quæstione mota inter patrem dicti Roberti & dominam de Bello saltu ejus sororem ad quem pertinebat dictus Sorellus, quia dicta soror dicebat ad eam pertinere per litteras donationis, per quas dictus Robertus ei dederat, si decederet sine hæredibus, omnia quæ habebat, sive quæ habere poterat.*

¶ SOREVARIUM, f. Hernia, ilium procidentia, Gall. *Rupture.* Mirac. B. Simonis Eremit. August. to. 2. April. p. 828. *Ejus filius occasione unius Sorevarii seu chazetinæ crepavit, … & sic stetit crepatus & devastatus usque ad tempus mortis B. Simonis.*

¶ SORGIE, Actio jaciendi anchoram; *Sorgire*, anchoram jacere, *Jetter l'ancre*: forte à Gall. *Surgir*, navem ad portum appellere. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Erat tanta procella in mari quod numquam fuerit similis, voluerunt projicere, nautæ fecerunt in mari quod Sorgie vulgariter appellatur, & cum essem in quadam navicula sive gandola ipsius barquæ, essem ambo ad Sorgiendum ferrum.* Ibidem: *Erat tanta ira & procella maris per totam noctem laborantes, & cum uno solo ferro quod Sorgierant, &c.*

¶ SORIAMNAIRE. Bullar. Fontanell. MS. fol. 39. v°. *Concedimus redditus avenarum, garbarum bladi, tortellarum, gallinarum & ovorum quas & quas ratione misterii Soriamnaire in foresta Brotonne, in parrochiis & in villis de Borneville … habemus.*

¶ SORICINA CAUDA, Medicis, Pulsus ratio. Vide in *Cauda* 2.

SORILEGUS, Murilegus. Andreas mon. lib. 2. Vitæ S. Ottonis Episcopi Bambergens. cap. 40. *Non sorex, non Sorilegus admittitur.* Vide *Murilegus.*

¶ SORISCULA. Vide *Sirascula.*

¶ SORIUS, Color equi. Vide *Saurus.*

¶ SOROPHAGUS, *Lapis dictus eo quod corpora defunctorum condita in eo infra quadraginta dies adsumantur.* Gloss. Sangerman. n. 501. Ubi leg. *absumantur.* A Græco σορὸς, loculus, sepulcrum, & φαγεῖν, comedere.

¶ SOROR, Ejusdem dignitatis & institutionis, par. Consuetud. Universit. Paris. per Robert. *Goulet* fol. 3. v°. *Hæc autem artium facultas per quatuor nationes distinguitur, quæ sunt Sorores & æquales.* Galli eadem notione *Sœur* usurpant. Vide *Sorores*, & *Sororitare.*

SORORECLATUM, in Notis Tyronis pag. 159. inter pannorum species.

SORORES, appellatæ Presbyterorum, vel Episcoporum uxores, à quibus ii abstinebant, in Concilio Arvernensi cap. 19. & Matisconensi I. c. 11. Turonensi II. c. 12. &c. Quippe, ut est in Pœnitentiali Halitgarii, *si quis Clericus, i. cujus superior gradus est, qui uxorem habet, & post conversionem vel honorem iterum eam cognoverit, sciat se adulterium commisisse.* Fortunatus lib. 1. carm. 15. de Leontio Santonensi Episcopo, & Placidina uxore:

Quæ tibi tunc conjux, est modo chara Soror.

Vita S. Severi Episcopi Ravennatis n. 19. *Uxor quippe in Sororem versa est.* Constantius Presbyter in Vita S. Germani Episcopi Antisiodorensis, de eodem Germano in Episcopum electo: *Suscepit Sacerdotium invitus, coactus, addictus; sed repente mutatur ex omnibus: deseritur mundi militia, cælestis assumitur: seculi pompa calcatur, humilitas conversationis eligitur: uxor in Sororem mutatur ex conjuge, substantia dispensatur in pauperes, paupertas ambitur.* Hugo Archiepisc. Rotomag. lib. 3. de Hæretic. cap. 5. *Et tunc, quas legitimas habetis uxores, thoro separato, manebunt vestræ sub castitatis honore Sorores.* Vide S. Hieronymum Epist. 46. ad Rusticum, lib. 1. in Helvid. c. 6. 14. Paulinum Nolanum Episcopum Epist. 26. Sidonium lib. 5. Epist. 16. Amphilochium in Vita S. Basilii Cæsar. c. 8. Novellam 2. Isaaci Angeli in lib. 2. Juris Græcorum pag. 175. & Rosweidum in Onomastico ad Vitas Patrum.

SORORES, Mulieres *extraneæ*, quas συνεισάκτους vocant Græci, quarum consortium vitare jubentur Clerici in Concilio Ancyrano can. 19. Niceno c. 3. & aliis subsequentibus Conciliis. Lex 19. cap. de Episc. *Eum, qui probabilem sæculo disciplinam agit, decolorari consortio Sororiæ appellationis non decet.* Appendix Codicis Theod. Const. 10. *Ne Clerici sacris ministeriis servientes feminis jungantur externis, quas decolorare consortio Sororiæ appellationis excusant.* Palladius in Vita Chrysostomi pag. 45. Κατατείνω λόγον κατὰ τῆς ἐπονομαζομένης ἀδελφοζωΐας, τὸ δ' ἀληθὲς κατὰ τῆς ἀρχομένης κακοζωΐας, &c. Vide, quæ in hanc rem congesserunt Filesaccus lib. 1. Selector. c. 10. & Jacobus Gothofredus ad l. 44. Cod. Th. de Episcop.

SORORES, à Monachis appellatæ virgines ac mulieres, quæ pietatis ac devotionis intuitu, eorum disciplinæ ac regulæ sese addicebant, ita ut domicilia seclusa omnino haberent à Monachorum ædibus, ne qua prava oriretur suspicio. Auctor Actorum Murensis Monasterii p. 17. *Ea etiam tempore misit huc suos exteriores fratres cum Sororibus, de qua consuetudine etiam adhuc assunt.* Et p. 38. postquam egit de *fratribus exterioribus*, seu laïcis: *De consuetudine autem congregandi feminas, quæ hic jam multis*

Digitized by Google

annis viguit, nobis est exemplum vitæ sanctorum Patrum, quia & ipsi feminas congregaverunt ob amorem Dei, quarum mansio & vita ita debet esse separata à Monachis, ut nulla inter eas possit esse suspicio; sed à solo Abbate & Præpositis, qui eis prælati fuerint, earum vita & religio ordinetur. Ejusmodi *Sororum*, quæ & *Feminæ conversæ* interdum dicuntur, meminit Chronicon Montis Sereni an. 1210. 1219. & pag. 158. Atque inde petenda *Monasteriorum duplicum*, de quibus supra egimus, origo.

¶ SORORES GRISEÆ, NIGRÆ, in Obituario MS. Eccles. Morin. fol. 37. v°. *Et conventibus Sororum grisearum Ordinis S. Francisci, ac nigrarum Ordinis S. Dominici, ... cuilibet religioni & loco* IV. *sol.*

¶ SORORES DE SACCO. Vide *Sacci.*

SORORES, quævis Sanctimoniales. Fortunatus lib. 5. Poëm. 1.

Et crescente choro per carmina sancta Sororum
Complaceant Domino, te duce mite, suo.

Vide eumdem lib. 11. Poëm. 1. & alibi.

SORORES appellabant Monachi, mulieres quasvis, quibus orationum beneficia concedebant. Tabul. Absiense fol. 105. *Et pro matre sua, quam fratres Absiæ acceperunt in Sororem.* Vide *Consoror*, & *Fraternitas* 5.

Sororum appellatione Regum seu Principum uxores donabantur, cum de iis verba faciebant Principes exteri, aut si ad eas scriberent, quemadmodum earum conjuges *fratres* appellitabant. Vide Epist. 39. inter Francicas tom. 1. Hist. Franc. [& *Fraternitas* 7.]

¶ SORORGIA, Uxoris soror, Gallice *Belle-sœur.* Charta an. 1285. ex Tabular. Verzeliac. *De qua treillia & rotha Petrus Badea & Agatha Bardele Sororgia sua reddebant .... unum sextarium frumenti & unum Cenomanensem.* Ejusdem originis

¶ SORORGIUS, Sororis maritus, Gall. *Beau-frere*, olim *Sororge, Serourge.* Vide *Sororinus.* Charta ann. 1120. ex Tabul. Majoris Monast. *Dedit* (Guerinus) *jam dictis monachis, intercedente pro eis Gaufredo de Doeto Sororgio suo, omnem proprietatem eorum tam in terris quam in vineis & pratis.* Charta Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1169. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 239. *Cognoverunt etiam prænominati Hugo & Guido, quod Nicolaus Sororgius suus aliam medietatem trium partium prædictæ decimæ.... invadiaverat, ... assentiente uxore sua Emelina.* Charta an. 1336. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. p. 654. *Et apres ce vint en jugement Jehan de Beaulieu Ecuyer Sororge dudit vendeur.* Le Roman de *Vacce* MS.

Autressi s'entr'alient comme Serourge & gendre.

Occurrit præterea in vet. Chron. Flandr. c. 6. & 25. apud Froissart. vol. 1. cap. 6. 27. 29. 33. apud Monstrelet. lib. 1. c. 47. & alibi.

¶ SORORIA, Soror. Litteræ Edwardi III. Regis Angl. an. 1351. apud Rymer. tom. 5. p. 731. *Cum nuper serenissima Margareta Romanorum Imperatrix, Sororia nostra carissima, &c.* Alibi legitur, *Soror.*

¶ SORORIARE, Simul grandescere, assimilari. Gerardus in Vita S. Adalhardi c. 50. ubi de utraque Corbeia: *Erant enim inter se communes, & quia junior sub eodem patre jam Sororiabat, dilectissimæ sorores.* De mammis puellarum, cum primum tumescunt, *Sororiare* dixit Plautus. Vide Festum.

¶ SORORISARE, Eodem intellectu, in Vita S. Augustini Cantuar. to. 6. Maii p. 378. *Uniones tantum Hesperia, Britannia, & Eoa India Sororisant.* Joh. de Janua: *Sororissare, vel Sororizare, imitari morem sororis:* unde Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Sororizare, Ensuigre la suer.* Vide *Soror.*

¶ SORORICIDIUM, ἀδελφοκτονία, in Gl. Lat. Gr.

¶ SORORIGER, Uxoris frater, Gall. *Beau-frere.* Tabular. Aureliense in Lemovic. fol. 5. *Audiente Bernardo Amalvi fratre suo, & Fulcherio clerico Sororigero suo, &c.* Vide *Sororgia*, & *Sororius.*

¶ SORORINA, Uxor fratris. Vita S. Catharinæ Senensis to. 3. April. p. 928. *Lysa uxor germani virginis sacræ, & per consequens ejus Sororina vel cognata, &c.* Vide mox *Sororinus.*

SORORINUS, Sororis maritus. Vita Caroli IV. Imp. *Rex vero Franciæ indignatus propter expulsionem sororis suæ & Sororini, &c. Serourge*, nostris. Hist. Franc. MS. ex Bibl. Memmiana fol. 269. *Le Roy d'Alemagne Serurge dudit Jean d'Avesnes, &c.* Jacobus Hemricurtius de Bellis Leodiensib. cap. 22. *Messire Botir d'Az, qui estoit Soroge al Saingnor de Hermalle: car ilh & ly Sires de Hermalle avoient les dois sereurs de Saingnor de Haneffe.* [Vide *Sororgius.*]

¶ SORORINUS, Uxoris frater. Charta ann. 1237. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 910. *De quibus prædictus Johannes mihi novem denarios debebat & reddebat singulis annis ad mediam Quadragesimæ & Galterus clericus meus Sororinus alios novem.* Vide *Sororiger* & *Sororius.*

¶ SORORISARE, ut *Sororiare.* Vide ibi.

¶ SORORISSA, Monialis. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 335*. *Per falsos religiosos atque garrulas anus, & larvatas Sororissas, &c.* Vide in *Sorores.*

SORORITATIS *beneficium suscipere*, in *Sororum* seu Sanctimonialium album admitti, conscribi. Thomas Walsinghamus pag. 490. *Ante recessum suum, ingressa Capitulum, suscepit beneficium Sororitatis cum magna devotione.* Vide *Fraternitas* 5.

¶ SORORIUS, Sororis maritus. *Sororius, Serourge*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Charta an. 1080. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 232. *Ex dono Hamonis filii W. Bevun unam mansuram in ponte Geroaldi; concedente sorore sua & Sororio suo Johanne de Langan.* Charta an. 1216. in Chartul. Domus Dei Pontisar. *Ad petitionem matris meæ prædictæ & preces fratrum meorum & Sororii mei prædictorum sigillo meo præsentem cartam consignavi.* Epist. Philippi III. Reg. Franc. an. 1270. apud Acher. tom. 2. Spicil. p. 567. *Princeps egregius carissimus noster Sororius & amicus Theobaldus Rex Navarræ, &c.* Occurrit præterea in Chron. Trivetti apud eumdem to. 8. Spicil. pag. 500. in Litteris Bonifacii VIII. PP. in Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 92. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 133. Steyerer. in Comment. ad Vitam Alberti II. Ducis Austriæ col. 129. Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 204. & to. 5. p. 535. Vide *Sororgius* & *Sororinus.*

¶ SORORIUS, Uxoris frater. Charta Edwardi I. Reg. Angl. ann. 1295. apud Rymer. to. 2. pag. 687. *Rex egregio viro, domino Henrico illustris quondam Regis Castellæ filio, Sororio suo karissimo, &c.* Codex MS. D. *de Chalvet* Senescalli Tolos. de Hæret. Albigens. *Quidam Sororius dicti infirmi, frater videlicet uxoris ejus, &c.* Vide *Sororiger.*

¶ SORPRISIA, ut supra *Seurprisia.* Vide in hac voce. Transactio an. 1255. inter Alanum Vicecom. *de Rohan* & ejus Senescallum in Tabular. Blein. *Item si de Sorprisiis senescalliæ post decessum patris nostri inter nos & dictum Olivierium aliqua contentio de cetero oriatur, &c.* Vide *Superprisia.*

¶ SORRATORIUM. Vide supra *Sorator.*

¶ SORRENTIALIS, Carnifex. Romanus Vatic. Ba-

silicæ canonicus in Tract. de ead. Basilica c. 42. apud Macros in Hierolex. *Sorrentialibus præfecti, si suspendunt aliquem, quinque solidi: quando decollant similiter, quando cæcant 12. denarii pro unoquoque oculo.*

¶ SORRUS, Fumo exsiccatus, Gall. *Soré*. Charta an. 1214. ex Tabul. S. Vincentii Cenoman. fol. 38. *Concessit abbatia S. Vincentii... unum milliarium halecii Sorri.*

1. SORS, Sortilegium. *Sortem dare*, in Legibus Adelstani Regis c. 6. pro *immittere* sortilegium in rem quampiam: *Decrevimus de sortilegiis & liblactis, & Sortem dantibus, si hominem occiderint, & negare non possint, vita sua culpa judicentur.* In Lege Salica, *superjactare maleficium.*

MALA SORTE PRENDERE, quasi per *sortem*, & maleficium aliquid invadere, Gall. *de mauvaise sorte*, prava aliqua ratione. Pactum Childeberti & Chlotarii §. 6. *Si servus minus tremisse involaverit, & mala Sorte priserit, dominus servi 3. sol. solvat, &c.* §. 8. *Si litus, de quo inculpatur, ad sortem ambulaverit, mala Sorte priserit, medietate ingenui legem componat.* Decretio Chlotarii Regis §. 5. 6. 7. *Si quis cum furto capitur, antedicta subjaceat legi. Si de suspicione inculpatur ad sortem veniat. Si mala Sorte priserit, latro est tamen, &c.* Hinc

¶ SORS, Modus, ratio: unde vox Gallica *Sorte*, eadem notione. Charta Henrici V. Reg. Angl. an. 1418. apud Rymer. to. 9. p. 542. *Sciatis quod assignavimus vos ad tot cimentarios & laboratores, quot necessaria fuerint pro factura septem millium lapidum, pro gunnis de diversis Sortibus.*

2. SORS, Judicium Dei, purgatio vulgaris. Pactum Childeberti & Chlotarii: *Si servus in furto fuerit inculpatus, requiratur à domino, ut ad 20. noctes ipsum in mallum præsentet, &, si dubietas est, ad Sortem ponatur. Ad sortem ambulare*, §. 8. *Ad sortem venire*, in Decretione Childeberti Regis §. 6. 8. *Ad ignem seu Sortem se excusare*, in Lege Ripuar. tit. 31. §. 5. *Sortes super altare Dei mittere, &c.* in Lege Frision. tit. 14. §. 1. 2.

SORTES SANCTORUM. Sic appellatur Evangelii aut cujuslibet libri sacri inspectio, ῥαψῳδομαντείας species: cum scilicet aperto libro quicquid oculis se subjiciebat, pro sorte, id est, oraculi loco, habebatur: [cujusmodi editæ sunt ex Pithoeo post Canones veteres edit. Reg.] Quæ quidem divinationis species à Paganis fluxit, ut ex S. Augustino lib. 4. Confess. cap. 3. colligitur. Ejusmodi sunt *Virgilianæ sortes*, apud Spartianum. Idem Augustinus Epist. 109. ad Januarium c. 20. *Hi vero, qui de paginis Evangelicis Sortes legunt, & si optandum est, ut hoc potius faciant, quam ut dæmonia consulenda concurrant: tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia, & ad vitæ hujus vanitatem propter aliam vitam loquentia oracula divina velle convertere.* Concilium Veneticum c. 16. & ex eo Hincmarus de Divortio Lotharii: *Sunt & Sortilegi, qui sub nomine fictæ religionis, per quasdam, quas Sanctorum Sortes vocant, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt.* Similia habent Concil. Agatense can. 42. Aurel. 1. c. 30. Autisiod. c. 4. Cumeanus Abbas de mensura pœnitentiarum cap. 7. Pœnitentiale Romanum & Gregorii II. PP. c. 26. & Beda c. 11. & Alcuinus lib. de Divin. Offic. Capitula Caroli M. de diversis reb. an. 789. c. 4. *De codicibus vel tabulis requirendum, & ut nullus in Psalterio, vel in Evangelio, vel in aliis rebus Sortiri præsumat, nec divinationes aliquas observare.* Pœnitentiale MS. Thuanum: *Requisisti Sortes in codicibus, vel in tabulis, ut plures solent, qui in Psalteriis & in Evangeliis, vel in aliis hujusmodi rebus sortiri præsumunt, &c.* Concilium Ænhamense an. 1009. c. 3. *Sagas, incantatores, artem sanctorum exercentes, meretrices egregias mortem inducentes, &c.* Ubi Codex editus *artem sam* præfert: sed legendum videtur *sortem*, aut *sortes sanctorum*. [Conc. Trevir. ann. 1310. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 257. *Nullus etiam super Sortes quas Sanctorum, seu Apostolorum, vel Psalterii vocant, aut cujuscumque scripturæ inspectione divinationis scientiam profiteatur, aut futura promittat, aut qualibet maleficia in tabulis, vel codicibus, in astralabo* (l. astrolabio) *requirat.*] *Sortes Apostolorum* vocat Petrus Blesensis libr. de Præstigiis fortunæ, seu Joannes Sarisber. lib. 1. Policrat. c. 12. vel quod Pauli Apostoli Epistolæ, vel quod Evangelii, ab Apostolis descripti, codices inspicerentur: vel denique quod ab Apostolis *missas sortes* constet. S. Augustinus in Concione 2. Psalmi 30. *Sors enim non aliquid mali est, in dubitatione humana divinam indicans voluntatem: nam & Sortes miserunt Apostoli.* Petrus vero Blesensis: *Sortilegi sunt, qui sub nomine ficta religionis superstitiosa quadam observatione rerum pollicentur eventus. Quod genus Sortes Apostolorum & Prophetarum, & Dividentium continet: inspectio tabellæ, quæ Pythagorica appellatur: observatio quoque cujusque casus, id est, rei, de qua quæritur significatione, sub eo continetur.* Priorem sententiam videtur firmare Gregorius Turon. lib. 4. Histor. cap. 16. *Posuit Clerici tribus libris super altarium, id est Prophetiæ Apostoli, atque Evangeliorum, oraverant ad Dominum, ut Chramno, quid eveniret, ostenderet: aut si ei felicitas succederet, aut certo, si regnare posset, divina potentia declararet: simulque unam habentes convenientiam, ut unusquisque in libro, quod primum aperiebat, hoc ad Missas etiam legeret. Aperto ergo primum omnium Prophetarum libro, reperiunt, &c.* Alia istius divinationis exempla idem Scriptor suggerit lib. 5. c. 14. 49. lib. 8. c. 4. Vita S. Consortiæ Virginis c. 9. *Si vultis, pergamus ad Ecclesiam, agatur Missa, ponatur Evangelium super altare, & communi oratione præmissa, codice patefacto, inspiciamus Domini voluntatem ex illo Capitulo, quod primum occurrerit.* Alia istiusmodi exempla divinationis proferunt Jonas in Vita S. Huberti cap. 15. Historia Conversionis S. Eucherii edita à Petro Chiffletio in Paulino illustrato, Theophanes an. 13. Heraclii, [Vita S. Marthæ matris S. Symeonis Jun. Styl. n. 58. Gregoras lib. 8. c. 26.] & Cinnamus lib. 5. c. 7. Ad hanc etiam referendum videtur, quod scribit Severus Sulpitius lib. 1. de Electione S. Martini in Episcopum Turon. *Inter Episcopos tamen qui adfuerant, præcipue Defensor quidam nomine, dicitur restitisse: unde animadversum est, graviter illum lectione prophetica tunc notatum. Nam cum fortuitu Lector, cui legendi eo die officium erat, interclusus à populo defuisset, turbatis ministris, dum expectatur, qui non aderat, unus e circumstantibus assumpto psalterio, quem primum versum invenit, arripuit. Psalmus autem hic erat: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicos & defensorem. Quo lecto, clamor populi tollitur, pars adversa confunditur, &c.* Eadem habet Fortunatus lib. 1. de Vita S. Martini. Vide Cantipratanum lib. 1. cap. 9. num. 4.

Atque inde forte fluit mos ille, qui diu servatus est in Ecclesia, ut dum eligerentur Episcopi, per inspectionem Evangelii, quid de ejus moribus, vel conversatione in administratione, futurum

Digitized by Google

esset, inquireretur. Quod scilicet hac ratione primitus in electionibus Episcoporum Dei judicium exquireretur,& an has probaret;quod fortasse videtur velle Rainerus c. 5. de Valdensibus, dum ait, hosce hæreticos: *Laicos, qui forte sanctos eligunt, in altari deridere.* Nam à Laïcis perinde ac Clericis Episcopos electos constat. Morem istum adstruit omnino Vita S. Aniani Episcopi Aurelianensis: *Cumque varia electio populi fieret, ille eos paterno affectu castigans, eisdem dixit: Si vero pastorem vultis, electum à Domino, fratrem & compresbyterum meum Anianum noveritis in meo constitui loco. Atque ut idipsum divina electionis claresceret, cum triduanum jejunium more Ecclesiastico indixisset, brevibus & libris super altare positis, necdum loquentem parvulum afferri præcepit, ut ipse brevia ab altari sublevaret. Tunc vero Christi operante virtute, cum puer manum injecisset altari, mox ut breve tetigit, vox inconsueta novella verba prodidit, testeque populo proclamavit: Anianus, Anianus, Anianus istius civitatis à Deo Pontifex est institutus. Mox ut verba complevit, ætatis tempora lingua recognovit. Sed ut votis omnium fieret satisfactum, aperto psalterio, versum, quem primum invenerunt, legentes, dixerunt: Beatus quem elegisti, &c. Prolato quoque Apostolico codice, in primo repererunt sermone: Fundamentum aliud nemo potest ponere, &c. Sed & in Evangelii pagina hanc primam repererunt sententiam: Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. His ergo virtutum insignibus in Cathedra Aurelianensis Ecclesiæ sanctus institutus est Anianus.* Ubi binas observare est divinationes, primam *per brevia*, de qua mox: alteram per inspectionem sacrorum librorum, *Psalterii* scilicet, *Apostoli*, & *Evangelii*. Sed postmodum sola Evangelii inspectio obtinuit, non quidem ad explorandum Dei judicium, an quis eligendus esset ad Episcopatum, sed quid de eo futurum esset in Episcopatus administratione, quique ejus mores, quæ conversatio, qualisque illius finis ac mors. Quam quidem divinationem *Prognosticon* fere semper appellant Scriptores, ex quibus ad hunc firmandum morem sequentia excerpsimus. Libellus supplex Capituli Aurelian. ad Alexandrum PP. III. *Aperta sunt cataractæ cæli, ut credimus, & de cælestibus stillat indignatio; & Apostolicæ manus fortitudinem induantur, ut denudetur iniquitatis fundamentum usque ad collum, & finem iniquitatis sortiatur, quem in die suæ promotionis sermo divinus ei prognostica significatione proposuit: aperto enim, sicut moris est, Evangeliorum libro, sermo, qui primus occurrit, sic erat: Adolescens autem relicta syndone nudus profugit ab eis.* Guillelmus Malmesbur. lib. 1. de Pontif. Anglic. p. 214. de Lanfranco: *Aiunt ejus prognosticon: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Quod ille ab acclamantibus hilari vultu ad Dominum direxit: Certemus ergo mutua vicissitudine, tu dando, ego dispertiendo, &c.* Eadem habent Robertus de Monte an. 1089. & Anonymus in Vita ejusdem Lanfranci c. 15. Idem Malmesburiensis p. 219. & Matth. Paris ann. 1093. de Anselmo: *Inter sacrandum pro ritu Ecclesiæ, codex Evangelii ab Episcopis super eum apertus tenebatur. Consecratione autem peracta, cum codex inspiceretur, in paginæ summitate hæc sententia est reperta: Vocavit multos, & misit servum suum, & cœperunt omnes se excusare.* Adde eumdem Malmesburiensem p. 220. Historia Episcoporum Autisiod. c. 54. de Hugone Episcopo: *Cujus quoddam præsagium fuit prognosticum ei divinitus destinatum, quod tale fuit, Ave Maria gratia plena.* Guibertus lib. 2. de Vita sua c. 3. de se in Abbatem Novigenti electo: *Cum obviam mihi procederent pararent, textum Evangelii ex industria super altare hac intentione aperuit, ut, quod Capitulum oculis primum occurreret, pro mei auspicio haberet....* Mox: *Aperuit ergo librum, cui juxta morem extrinsecus labra depresseram, &c.* Et l. 3. c. 14. de Electione Episcopi Laudunensis: *Quoad consecrationem exhibuo cum prognosticum ejus aucuparentur, vacuam repererunt paginam.* De alio Episcopo, mox: *Cui tamen in prognostico suo Evangelicum Capitulum dure sonuit, ... Tuam scilicet ipsius animam pertransibit gladius.* Ægidius Mon. Aureæ vallis cap. 64. de Alberto Episcopo Leod. *Cum autem à duobus Episcopis ante Evangelium Missa, sicut sancti Patres sanxerunt, ordinandus in Episcopum Archiepiscopo præsentaretur, Archiepiscopus librum, qui erat ei oblatus, aperiens, in prima parte libri legit: Misit Herodes Rex, & tenuit Joannem, & vinxit eum in carcerem. Et postea sequitur: Et decollavit eum in carcere. Statim Archiepiscopus fremens in semetipso spiritu contrito, quasi lacrymando intuens in eum dixit: Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, tu enim Martyr es futurus.* Similia habentur in Vita S. Heriberti Archiepiscopi Coloniensis n. 9. apud Rupertum Abbatem in ejusdem Heriberti Vita n. 9. in Vita Lietberti Episcopi Cameracensis cap. 18. &c.

Id genus Episcopalis prognostici obtinuisse etiam apud Græcos testatur Pachymeres l. 8. c. 15. 52. Ὡς δ' ὁ Καράκαλος Νικομηδείας τὸν ζυγὸν τοῦ εὐαγγελίου ἐτίθει, καὶ ἤδη τὸν θεῖον χεῖσθαι χρισμὸν ἔμελλεν, (φέρουσι γάρ τι κατὰ τοῦτον ἐπὶ τοῖς τελουμένοις οἱ πολλοὶ πίστιν· κἂν οὐκ ἀναγκαία ἡ ἐπισήμανσις) τὸ εἰς κόλασιν ἀπόφημον ἐν τῷ ἱερῷ εὐαγγελίῳ ἐνεφανίζετο. Τὸ δ' ἦν, Τῷ διαβόλῳ καὶ ἀγγέλοις αὐτοῦ. Paulo supra σημεῖον σύνηθες vocat, quod Latini *Prognosticum*. Istius meminit Sguropulus in Histor. Concilii Florent. sect. 12. cap. 4. qui perinde ac Pachymeres nude ζυγὸν vocat.

Neque in Episcoporum electionibus id dumtaxat observatum; sed etiam in Canonicorum installationibus. Exstat quippe forma recipiendi Canonicum in Ecclesia Bononiensi in Morinis, apud Jac. Petitum post Pœnitentiale Theodori p. 492. in qua hæc habentur: *Decanus, vel eo absente Præsidens, promissa legens, indutus stola, aspergit aquam benedictam super Canonicum receptum, & a singulis secundum ordinem admittitur ad pacis osculum: deinde aperto codice Evangelico capite primi folii, quæ scripta reperit, & verba adnotantur ad memoriam suæ receptionis, &c.*

Prælatis addendum videtur Brunonis Signiensis Episcopi lib. de Vestimentis Episcopor. judicium de hisce Sanctorum sortibus, in Cap. *Cur fiant prænostica in consecratione Episcopi: Non ad Sortes inquirendas, ut stulti opinantur, Evangeliorum liber ejus, qui consecratur, humeris imponitur; sed ut per hoc intelligat, cui labori & oneri subjiciatur, & pondus Evangelicæ prædicationis eum circumquaque ferre non pigeat.*

Erat & alia istiusmodi divinationis species, quæ fiebat per duas pluresve epistolas, seu schedulas sub altaris palla confuse positas, quarum una negationem, altera affirmationem rei, de qua dubitabatur, contineret: quæque post solemnes preces ac jejunia indicta capienti occurreret, ea pro judicio divino habebatur. Gregorius Turon. de Vitis Patrum cap. 9. *Tunc pro hospitio quoddam brevibus conscriptis posuit super altare, vigilans & orans tribus noctibus, ut quid ei Dominus juberet dignaretur manifestissime declarare. Sed pietatis divinæ inclyta miseratio, qua eum præsciens eremitam esse decreverat, brevem*

brevem illum accipere jubet, ut vecinum propter oraret. Baldricus lib. 1. Chronici Cameracensis c. 21. ubi de contentione pro corpore S. Leodegarii, quod sibi vindicabant Episcopi Pictavensis, Augustodunensis, & Atrebatensis: *Donec ex sententia caterorum Pontificum, tribus Epistolis, horum trium nominibus subscriptis, & confuse sub palla altaris obtectis, factaque in commune oratione, Pictavensi Episcopo ex indiciis sanctum corpus deberi declaratum est.* Istius ςυχνομαντείας exempla alia proferunt Theophanes & Cedrenus an. 13. Heraclii, Anonymus in Festum restitut. imagin. pag. 785. & ex eo forte Synaxarium in Dominica τῆς ὀρθοδοξίας in Triodio, Sguropulus in Histor. Concilii Florent. sect. 12. c. 3. extr. Anna Comnena lib. 10. & 15. p. 273. & 471. Pachymeres lib. 7. c. 13. & Vita S. Aniani Episcopi Aurelian. supra laudata: cui similis est ea, de qua agit Lex Frisionum tit. 14. §. 1. præterea Durandus lib. 5. Ration. c. 2. n. 5. [Vide Casaubonum ad Spartianum in Hadriano p. 5. 2. edit.]

Extitit denique alia divinationis per *Psalmos* species, quam *Ensalmo*, seu *Inpsalmum* vocant Hispani, quæ Sebastiano de Cobattuvias dicitur *ciertomodo de curar con oraciones, unas vezes solas, otras aplicando juntamente algunos remedios* Ut *Ensalmadores, los que curan con Ensalmos.* Mox subdit: *Dixeronse Ensalmos, porque de ordinario usan de versos de psalterio, y dellos con las letras iniciativas de letra por verso, o per parte, hazen unas sortijas para diversas enfermedades.*

Sors de Pane. Vide *Cornsned.*

Sors da Ligno. Vide *Tenus.*

3. SORS, Pittacium vel Schedula, in qua, quod quis sortiri debeat, inscribitur. Hinc *inscribi in sortem* prædia dicuntur, quæ sorte dividenda sunt: & *sortes tollere* ii, qui sortiuntur, apud Hygenum de Limitib. Constit. Capitolinus in Albino: *Cum ille Sortem de suo fato tolleret*, i. de suo fato sciscitaretur. Inde postmodum

4. SORS, pro Modulo agri, apud veterem Agrimensorem pag. 337. in l. ult. Cod. Th. de Locat. fund. jur. emphyt. in l. 15. de Annona & tribut. eodem Cod. κλῆρος, apud Julianum in Mysopog. *Sortes* enim proprie appellabant Romani agros, quos in provinciis à se devictis occuparant, sorte Militibus divisos, ac assignatos. Scribit Procopius lib. 1. de Bello Vandalico c. 5. Gizericum post captam Romam, in Africa muris urbes exuisse, agris Afros spoliasse, plurimos ac optimos Vandalis divisisse, qui sua ætate *Vandalorum κλῆροι* seu *sortes* vocabantur. Sed præsertim *sortis* nomenclatura donata agrorum pars apud Gothos & Burgundiones, quæ in debellatis Provinciis tum victoribus, tum antiquis possessoribus sortito evenerat: ii quippe tertia fundorum parte devictis Romanis relicta, residuas sibi usurpavere. *Sorte* autem divisos ejusmodi agros negat Dominicus de Prærogativa alodiorum cap. 5. §. 11. idque elicit præsertim ex eo, quod portio Romani *Sors* etiam appellatur. quasi vero totum agrum victores cum antiquis possessoribus sortiri, & singulorum portiones *sortis* vocabulo donari non potuerint. Vide *Tertia.* Lex Wisigoth. lib. 8. tit 8. §. 5. *Sortem suam claudere.* Lib. 10. tit. 1. §. 7. *Si vineam in aliena terra quis plantaverit, in qua Sortem non habet.* In textu, *in quo* (territorio) *ipse consors non est. Terra sortis titulo adquisita*, in Lege Burgund. tit. 1. §. 1. Eadem Lex tit. 84. §. 1. *Ut nullis vendere terram suam liceat, nisi illi, qui alio loco Sortem aut possessionem habet. In sortem alterius ingredi*, in Lege Ripuar. tit. 60. §. 5. Senator lib. 8. Epist. 26. *Nam qua necessitas ad injusta compellat, cum vos & Sortes alant propria, & munera nostra, Domino adjuvante, ditificent.* Gregorius Turon. lib. 4. Histor. c. 44. *Nisi me permiseris per tuam Sortem hunc fluvium transire, cum omni exercitu meo super te pergam.* Charta Chrodogangi Episcopi Metensis an. 763: apud Meurissium p. 167. *Similiter donamus in pago Magnise, in villa Pomasia, Sortes cum vinitore, vel illam vineam quam ipse vinitor facit.* Infra: *Similiter donamus... servos duos cum Sortibus eorum, qui ipsorum verres custodiant.* Alia Angilramni Episc. Metensis an. 770. apud eumdem p. 175. *Seu & Sortem illam in ipsa villa, quam Vuboilagus per beneficium sancti Stephani vel nostrum tenere videtur.* Charta Brunonis Abb. Dervensis in Tabul. ejusdem Monasterii: *Scilicet duo mansa cum terris adjacentibus, quas nos Sortes vocamus.* Charta ann. 1007. apud Ughellum to. 1. p. 339. *Imprimis sunt de ipsis casis & Sortis septem, una, qua modo recta est per Petrus, &c.* Alibi: *Et sunt in locis & fundas quatuor ex ipsis casis & Sortis & rebus illis massaritiis.* Occurrit ibi pluries. Tom. 3. p. 65. *Seu casis, cortis, capellis, Sortis, donnicatis, silvis, &c.* Pag. 66. *Cum Sortibus & donnicatis ibidem pertinentibus.* Pag. 88. *Sortes & donnicata, qua ego habere & tenere visus sum.* Pag. 90. *Predicta Sortes cum omnibus adificiis suis super se.* Pag. 300. *In Melito Sortem unam, quam detinet Carbolus.* Adde pag. 291. & tom. 8. pag. 36.

¶ Sortes, inter terras incultas recensentur in Statutis Vercell. lib. 5. fol. 128. *Item quod qualibet persona civitatis & districtus Vercellarum possit .... ad cultum reducere ... possessiones qua appellantur ..... Sortes, multe, vel glaree pertinentes ad ipsum jure dominii directi vel quasi.*

Sortes Stare dicuntur, quæ suis terminis ac limitibus semel finitæ ac circumscriptæ, deinceps ratæ permanent. Lex Longob. lib. 2. tit. 29. §. 3. *Res ipsas dividant, sic tamen, ut omni tempore Sortes stare debeant, & adequatio percurrat.* Tit. 36. §. 7. *Aliæ vero res, qua divisa fuerint inter fratres seu nepotes, vel ubi mensura tracta est, Sortes stantes adequantur.* Vide *Sortissare* in *Sortiri.*

Ab his fundis ducta metaphora, ipsa etiam regna, quæ victoribus cesserant, *sortis* nomen adepta sunt, ut *Gothica sors*, apud Sidonium lib. 7. Epist. 6. *Sortes Vandalorum*, apud Victorem Vitensem lib. 2. & 3. pag. 19. 35. Idem Sidonius lib. 9. Epist. 5. *Non tamen medii itineris objectis quantum ad solvendum spectat officium, nostra sedulitas impeditur: nisi quod per regna divisi a commercio frequentioris sermonis, diversarum Sortium jure revocamur.*

☞ Ejusdem originis est nomenclatura, qua Clerus *Sors Dei* passim appellatur à Scriptoribus Ecclesiasticis. De laudibus Berengarii Augusti apud Muratot. tom. 2. pag. 399.

Interea Sors tecta Dei circumdata saccis,
Vota facit, &c.

Insortis, vel Insortus, in *sortem* non datus, vel possessus. Charta Ottonis Imperat. an. 996. apud Ughellum to. 5. p. 668. *Quamque in planiciebus, divisis & indivisis, sortis & Insortis, cultis & incultis, &c.*

¶ 5. SORS, Idem videtur quod *Usagium*, Jus utendi foresta. Chartul. S. Andreæ Vienn. *Tribuo Sortem in sylva qua vocatur Eruxia, ut habitatores Jalzinii & habitatores S. Genesii fruantur silva, seu bestia eorum; quemadmodum necesse fuerit.*

SORTELIA, Sortilia, Annulus, Hispanis, *Sortijuela.* Charta Alfonsi Regis Portugall. æræ 1260. apud Brandaon. lib. 13. Monarch. Lusitan. c. 24. *Et pro multo servitio, quod nobis fecistis in pacto, quod*

habuimus cum Dom. Stephano Braccarensi Archiepiscopo, & in multis aliis locis, ubi vobis fuit necessarium, & pro una Sortelia, quam nobis dedistis pro robora. Quæ sic vertit idem Brandaon: *Et por hum Annel que no destes pera mayor firmeza.* Testam. Sancii I. Reg. Portugall. apud eund. to. 4. p. 260. *Et post mortem meam habeot... meos annulos & Sortilias, exceptis duobus annulis, quos mando dari filio meo.*

SORTIARIÆ, Veneficæ, *Sorcieres.* Capitula Caroli C. tit. 39. §. 7. *Malefici homines & Sortiariæ.* Hincmarus de Divortio Lotharii: *Alii autem cibo a Sortiariis dementati, &c.* Rigordus an. 1194. *Ipse Rex, ut dicitur, maleficiis per Sortiarias impeditus, uxorem tam longo tempore cupitam, exosam habere cœpit.* Concil. Valentin. ann. 1248. c. 11. *De sortilegis & Sortiariis, quocumque nomine censeantur, &c.*

¶ SORTIARIUS, Magus, sortilegus, *Sorcier.* Statuta Eccl. Nannet. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 961. *Item, singulis diebus Dominicis & festivis Sortiarios & Sortiarias, & ad eos vel eas ob hanc causam concurrentes, ... excommunicatos præcipimus nunciari.* Huc spectat Bulla Bonifacii VIII. PP. ann. 1303. apud Rymer. to. 2. p. 932. ubi memorantur aniles fabulæ quas de sortilegis garriunt mulierculæ: *Dudum ad audientiam nostram... pervenit, quod venerabilis frater noster W. Conventrensis & Lichefeldensis episcopus erat in regno Angliæ & alibi publice defamatus, quod diabolo homagium fecerat, & eum fuerat osculatus in tergo, eique locutus multotiens.* Vide *Diana* & *Scobaces.*

¶ SORTICULARIUS. Vide in *Sortiri.*

¶ SORTILIA, ut *Sortelia.* Vide in hac voce.

¶ SORTIRE, pro Sortiri. Capit. Synodor. Orient. can. 6. inter Conc. Hispan. to. 2. p. 327. *Permaneat in loco in quo a Deo est ordinatus* (episcopus) *& in eam quam Sortivit ecclesiam.* Lex Bajwar. tit. 8. §. 6. *Sortiant de illis cui Deus fortiam dederit.*

SORTIRI, Per sortes rei eventum experiri, inquirere. Capitula Caroli M. de diversis rebus ann. 789. c. 4. *Nullus in Psalterio, vel in Evangelio, vel in aliis rebus Sortiri præsumat.* [Lex Bajwar. tit. 16. §. 5. *Sortiantur illi testes inter se, & cui sors exierit, juret.*]

Sortissare. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 48. §. 2. *Alios vero res, quæ divisa fuerunt inter fratres vel nepotes, vel ubi mensura tracta est, Sortissantes adæquentur.*

Sorticularius, Divinator, veneficus, *Sorcier.* Concilium Narbon. an. 589. c. 14. *Divinatores, quos dicunt esse caragios atque Sorticularios.*

Insortiare. Decretum Tassilonis Ducis Bajwar. de Popularib. Legib. §. 5. *De pugna duorum, quod Wehadinc vocatur, ut prius Insortiantur, quam parati sunt, ne forte carminibus vel machinis diabolicis, vel magicis artibus insidiantur.* Ubi *insortiare* non videtur esse *fascinare*, sortibus diabolicis innectere, Gall. *Ensorceller*: sed adversus *sortes* munire.

Insorticare, In *sortem* mittere, *Ensorceller.* Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 71. *Si autem Insorticatus non fuerit mortuus, &c.*

Sortivsdus, *Qui videt per sortes*, in Gloss. Isid. [Id est, Grævio, qui judicat de rebus futuris ex oraculi sententia, qui consulit oraculum.]

¶ SORTITOR, Qui rem aliquam sortitur. Conventus an. 1038. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 203. *Alioquin hujus institutionis servatorem cœlestis patriæ optaverunt fieri Sortitorem; contra quippe rebellem in ignibus perpetuis stabilem.*

¶ SORTIVIDUS. Vide in *Sortiri.*

¶ SORTIVIS, Fons, scaturigo, Ital. *Sortiva*, vel *Sorgiva acqua*, Gall. *Source.* Statuta Placent. lib. 5. fol. 58. v°. *Siquis duxerit aquam ex aliquo flumine publico, seu Sortivibus, vel scolaturis, & steterit ipse & ille a quo causam habet, vel alter eorum in possessione, seu quasi ducendi ipsam aquam per xx. annos continuos, non possit molestari ab aliquo.*

¶ SORTUMEN, ut *Sortivis.* Charta Sigismundi Rom. Reg. an. 1432. in Bullar. Casin. tom. 2. p. 304. col. 2. *Prata, pascua, aquas, fontes, Sortumina, &c.* Supra *Surtumina* legitur. Vide in *Surgere.*

¶ SORTUS, Modulus agri. Vide *Sors* 4.

¶ SORURCULA, diminut. à Soror. Guido Aretinus in Form. modorum: *Consulto agens modus tertius abjicit Sorurculam Lq, ne vicinam amitteret.* *Sororcula*, apud Plaut. in Fragm. Clitell. v. 25.

SORUS. Vide *Saurus*, & *Allex.*

¶ SOSARIUM, Lorica. Vita Caroli Magni: *Insignia victoriæ suæ Sosaria, mulos, captivosque Mauros misit.* Ubi *Sosaura* legendum videtur, à Gr. σωράκιον, quod eodem significatu usurpant Græci recentiores. Vide Gloss. med. Græcit. in σῶρα, & Vossium lib. 3. de Vitiis serm. cap. 49.

SOSCALLUS, Canis species. Matthæus Westmon. an. 940. *Cum in sylva corniculantium strepitus resonabat venatorum, latratusque Soscallorum,* (ita utraque editio) *multi cervisugam leviter inierunt.*

¶ SOSCANIA, Genus vestis muliebris. *Souquenille* vero nostris dicitur vestis grossior ex tela vel lana confecta. Testam. G. Comit. Montisferrandi an. 1199. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 257. *De his legatis soluta sunt... Johanna de Mollie una culcitra & una Soscania pro xxx. solidis. Sousquenie* vocat le Roman *de la Rose* MS.

Ele fu en une Sousquenie
Qui ne fu mie de bourras,
N'a si bele jusque Arras...
Car nule robe n'est tant bele,
Come Sousquenie à Damoisele;
Fame est plus cointe & plus mingnotu
En Sousquenie qu'en coste.
La Sousquenie qui fu blanche, &c.

Vide *Succa* & Gloss. med. Græc. in σουκανία.

¶ SOSDALERIUS. Sententiam arbitralem ann. 1292. inter Abbatem & Consules Gimont. subscribunt Monachi *fr. Oliverius sacrista, fr. B. de Monte acuto furnerius, fr. Julianus cellerarius meianus, fr. Arnaldus de Mota Sosdalerius.* Is forte qui hospitibus suscipiendis præerat.

¶ SOSPES, is. Candidus in Vita Eigilis Abb. Fuld. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 245.

Quem Deus omnipotens Sospem de sede paterna
Coulocat, &c.

Ibidem pag. 246.

Forte virum ostentat, absque discrimine Sospem
Confectum, &c.

¶ SOSPITALE, f. Projectum, Gall. *Soupente.* Statuta Genuens. lib. 4. cap. 42. fol. 106. v°. *Prohibeant ipsi Potestates, ne aliqua persona sibi subdita vendat alicui forestaneo... aliquod lignamen, ex quo naves, galea, vel aliud vas navigabile, domus, capsia, Sospitale, banchole, vel torcularia construi possit.*

SOSPITARE, Salutare, *sospitatem*, incolumitatem & sanitatem alicui adprecari. Eulogius Cordubensis lib. 3. Memor. Sanctor. c. 17. *Contribulem suam gratia Sospitandi se se invisere mentiuntur.* Nam & *Sospitatem* hac notione usurpat Salvianus lib. 4. de Eccl. Catholic. *Quasi vero... alios se cuncti exhibere Christo debeant in Sospitate, alios in morte.* Ildefonsus Toletanus:

Mira canunt puero seclis volventibus avi
Eventura, Deus Sospitet ista mihi.

Faustus Regiensis Epist. 8. *Conservis, & præcipue admirator vester frater meus Presbyter Memorius mecum reverensissime Sospitans.* Epist. 9. *Omnem domum vestram seniores cum junioribus paterno Sospitamus affectu.* Sidon. lib. 4. Epist. 3. *Quodque deinceps nullas viantum volas mea papyrus ornaverit, quæ vos cultu sedula Sospitatis impertiat.* [Vide *Sospitus.*]

¶ SOSPITATIO, Salutatio. Epist. Ruricii Episc. ad S. Aprunculum inter Acta SS. to. 3. Maii pag. 369. *Unde per hominem filii mei Leontii has ad Apostolatum vestrum dedi, quibus Sospitatione prælata, quam ex sententiis, Deo favente, valeatis inquiro.*

¶ SOSPITATOR, Qui *Sospitatem*, salutem dat. Utitur Apuleius. *Sospitatorem* vocant Christum Jesum Lactantius lib. 4. c. 26. Arnobius adv. Gentes lib. 2. & alii.

¶ SOSPITUS, Incolumis. Mirac. S. Ursmari to. 2. April. pag. 567. *Mira Dei potentia cuncta illa immersorum examina Sospita obviavere & læta.* Vide supra *Sospitare.*

¶ SOSTA. *Facere Sostam*, Mutuum dare cum fenore, ab Italico *Sosta.* Vide *Solta.* Statuta Massil. lib. 1. c. 12. n. 1. *Et quod de dictis denariis seu solutione eorum nulli personæ facient Sostam sive credentiam, nec inde furtum aliquod facient* (Clavarii.) Est etiam Italis *Sosta*, Funis nautici species: unde

¶ SOSTARIUS, *Qui assendit ad Sostam*, in Notis Fr. Barberini ad Docum. d'Amor. edit. Ubaldini pag. 257.

¶ SOSTOUM. Reparat. factæ in Senescallia Carcass. an. 1435. ex Cod. MS. Cl. V. *Lancelot: Item pro faciendo Sostoum novum unius mole dicti molendini, &c.*

¶ SOSTRALE, Stramentum pecuarium ex fœno & paleis, Fuxensibus rusticis *Soustre*, vulgo *Litiere. Ad Sostralia colligenda*, in Charta fundat. Monast. Fontis-Guillelmi an. 1124. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. inter Instr. p. 190. col. 1.

SOSTRI, Servorum species apud Succos, quorum optima erat conditio, ut quibus peculium & familiam habere concessum esset, & testari liceret. Vide Joann. Stiernhookum lib. 2. de Jure Sueonum vetusto p. 217.

¶ SOTANUM, SOTTANUM, Togæ seu tunicæ species, vulgo *Soutane*, Ital. *Sottano.* Ricobaldi Ferrar. Hist. Imper. apud Murator. tom. 9. col. 128. *Virgines in domibus patrum tunica de pignolato, quæ appellatur Sotanum, ... erant contentæ.* Ubi in MS. legitur *Soctanum*, apud Stephanot. tom. 7. Fragm. Hist. Chron. Franc. Pipini ibid. col. 669. *Virgines ante nuptias tunica de pignolato, quæ dicebatur Sottanum, ... erant contentæ.* Eadem occurrunt to. 12. col. 1033. Vide *Soutana* & *Subtaneum.*

SOTHALE. Vide *Filctale.*

¶ SOTILARIA, ut *Subtalares.* Vide ibi.

SOTTUS, Stolidus, bardus, Gallis *Sot.* Theodulfus Aurelianensis Episcopus lib. 3. Carm. 1.

Utque sit hic aliud, nil nisi Scottus erit.
Cui si litterulam, quæ est ordine tertia, tollas,
Inque secunda suo nomine forte sedet.

Infra:

... haud dubium quod sonat, hoc & erit.

Eodem lib. Carm. 3.

Hic Scottus, Sottus, cottus trinomen habebit.

Non desunt, qui putant hoc genere cavilli Theodulfum carpsisse Joannem Scotum, seu Erigenam, qui, ut scribit Simeon Dunelmensis an. 884. & ex eo Matthæus Westmon. & Rogerus Hovedenus, cum Caroli C. mensæ assideret, *quiddam fecisse, quod Gallicanam comitatem offenderet*, urbane increpatum à Carolo hocce scommate: *Quid distat inter Sottum & Scottum: cui ille retulit solenne convitium in auctorem, & respondit, Mensa tantum. Quid hoc dicto facetius*, inquit Simeon? *interrogaverat Rex de morum differenti studio, respondit Joannes de loci distante spatio.* Cujacius ad lib. 3. C. Qui accusare poss. & Heinsius in cap. Marci 2. à Syriaco *Sote*, i. stultus, deducunt: alii à *stultus.* Quid si à Græco ἄσωτος? Canonarium Joan. Monachi, ubi de Confessione: ὁ γὰρ μὴ ἰσχύων εἰπεῖν, ὡς ἄσωτος κρίνεται, qui numerum peccatorum inquirenti confessario non potest designare, stultus est. Galli dicerent, *c'est un sot.*

SOTULARES. Vide *Subtalares.*

¶ SOTULUM, vel SOTULUS, Locus inferior, f. diminut. à *Sotus.* Vide in hac voce. Limborchii Hist. Inquisit. Tolos. pag. 57. *Ivit cum viro suo ad domum Baranbona de S. Sulpicio: ... quos invenerunt in quodam Sotulo dictæ domus.* Ibid. pag. 143. *Ostendit sibi quemdam hominem qui stabat absconditus in domo sua in quodam Sotulo.* Rursum pag. 193. *Stetit ibi dictus hereticus absconditus & occultus in quodam Sotulo, in quo faciebant stabulum.* Denique p. 216. *Vidit quadam vice in domo viri sui in Sotulo dictæ domus duos homines.* Vide *Subtulum.*

SOTUS, Silva, parcus, sepes, *baia*, Hispanis *Soto.* Charta Sanctii Regis Navarræ, apud Oyenartum in Notitia Vasconiæ p. 99. *Cum pratis, & pascuis, & Sotis, & aquis aquarumque meatibus, cum eremo & populatu, cum ingressibus & egressibus.* Alia Sanctii, cognomento Sapientis, Regis Navarræ, æræ 1219. apud eumdem pag. 329. *Concedo etiam vobis aquas, & cursus aquarum, & molendina, & silvas, & Sotos obtinere pascua vestrarum ovium ac bestiarum libera in regno meo habere, &c.* Charta Alfonsi I. Regis pro Cæsaraugustanis apud Michaëlem *del Molino* in Repertorio p. 265. *Imprimis persolto vobis todos illos Sotos de noviellos in juso usque ad pinam, quod tallietis ibi ligna sicca, & tamaricas, & tota alia ligna extra salices, & extra alias arbores grandes, quæ sunt vetatas.* Adde Foros Aragon. lib. 3. tit. de Rivis.

¶ SOUBRA, SOUTRA, SOTRA, Voces Arvernicæ. Tabular. Solemniac. *Tenementum de Soubra, & tenementum de Soutra.* Hoc est superius & inferius. Charta ann. 1215. ex Tabular. S. Illidii Claromont. *Habebamus querimoniam del bos Sotra.* Id est, de nemore inferiori.

¶ SOUFFLETUS, à Gall. *Soufflet*, Follis. Inventar. an. 1260. *Item 1. cremallariam. Item 11. Souffletos.*

¶ SOUFRE, Pars molendini nescio quæ. Reparat. factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. ex Cod. MS. Cl. V. *Lancelot: Pro preparando & reficiendo le Soufre & reicum ejusdem molendini, & reparando circulum dictæ mole, qui in pluribus fregebatur, &c.*

SOVINCTA, in veteri Charta apud Perardum. Locum vide in *Andecinga.*

¶ SOULDIARIUS, pro *Soldarius*, qui stipendio meret. Vide in *Solidata.* Litteræ Edwardi VI. Reg. Angl. an. 1548. apud Rymer. to. 15. pag. 177. *Nautis, marinariis, militibus, Souldiariis & cæteris quibuscumque ligeis & subditis nostris, &c.*

¶ SOUMARIUS. Vide in *Sagma.*

¶ SOUPECHON, SOPECHON, vox Gallica, Suspicio, suspectio, *Soupçon.* Inquesta ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotom. *Quidam clericus residens in prædicta terra captus fuit pro Soupechon ... Deinde præpositus dictorum religiosorum cepit uxorem dicti clerici ... tanquam suspectam ... Capta fuit pro Sopechon in dicta terra & incarcerata, ... & deliberata fuit de dicto crimine, videlicet à murdro.* Vide *Suspiciosus.*

¶ SOURELLUS. Vide mox *Sourus.*

¶ SOURUS, Dama mas. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1356. apud Rymer. tom. 5. pag. 870. *In eadem dominio pro deductu suo, de licentia nostra, fugaverit, & sexdecim cervos, sex bissas, octo staggés, tres vitulos, & sex capriolos, & in parco ejusdem dominii octo damas, unum Sourum, & unum sourellum ceperit, &c.*

¶ SOURELLUS, diminut. à *Sourus*, Dama triennis, Angl. *Sorel*. Litteræ ejusd. Reg. ann. 1355. ibid. p. 828. *Cum dilectus & fidelis noster magnificus princeps Edwardus de Balliolo Rex Scotiæ ... in foresta nostra, ... de licentia nostra, fugaverit, & 19. cervos, 14. bissas, 17. vitulos, 2. damos, 4. Sourellos, 13. damas ... ceperit, &c.*

¶ SOUSPRESSURA, SUSPRESIURA, Dolus, fallacia, fraus, Gall. *Surprise, tromperie*. Charta Hugonis Militis *de Beeloy* ann. 1223. ex Tabul. Corbeiensi: *Debeo domino Pinconii stagium, ... quam citatus ero, vel aliquis ex parte mea absque Sonspressura.* Occurrit rursum infra. Alia ejusdem anni ex eodem Tabul. *Quod ego submonitus fuero, vel aliquis ex parte mea, ad domum de Salorel rationabili submonitione absque Suspressura venire debeo. Soupresure*, eadem notione apud Bellomaner. cap. 69. *Grant malice est de ausi fere, & si en ont éte mainc deçû, car cele Souptesure ne les excusa pas, si il font au fait faire, & il y mettent conseil.*

¶ SOUTA, *Soulde*, vel *Soulte*, in Consuetud. municipalibus, Pecunia quæ in permutationibus rei commutatæ additur. Codex censualis Episcopat. Autiss. an. circ. 1290. *Et si fiat cambium de equo ad equum & habeant Soutas, quilibet debet octo denarios: & si non habeant Soutas, nihil debent.*

¶ SOUTANA, Togæ seu tunicæ species, ut supra *Sotanum*. Acta S. Amalbergæ to. 3. Jul. pag. 67. *Pingitur hic sancta Amalberga monali indumento vel Soutana coloris nivei, pallio atri, albo super caput velamine uti canonica.* Vide *Subtaneum*.

¶ SOUTRA, Infra. Vide *Soubra*.

¶ SOUTURA, Soliditas, firmitas, ut videtur. Charta an. 1229. ex Tabul. Strumensi: *Ego tradidi ecclesiæ Strumensi XXVI. mensuras Ternisienses jacentes in fartis ad edificandum in perpetuam Souturam libere & pacifice possidendas.*

¶ SOWNE, Vox fisco regio peculiaris, ex Spelmanno, id significans quod colligi, exigi, levari potest.

¶ SOYLLARDUS, ut *Soliardus*. Vide ibi.

¶ SOZAVOLUS, Qui in *Socida* seu societate animalia curanda accipit. Statuta datiaria Riperiæ c. 7. fol. 9. v°. *Quod si dominus socidi, qui haberet capitale in dicto socido, & perveniret ad divisionem ut supra, subinde se concordaret cum dicto Sozavolo, dimittendo sibi capitale & lucrum pro certo pretio, &c.* Vide *Socida* & *Societas* 1.

¶ SOZUS, pro *Sorus*. Vide *Saurus*. Litteræ Henrici V. Reg. Angl. ann. 1413. apud Rymer. tom. 9. pag. 17. *Reddendo eisdem dominis unum austurcum Sozum pro omni servitio.* Infra: *Reddendo nobis & hæredibus nostris unum austurcum Sozum.* Rursum: *Reddendo inde unum austurcum Sozum in singulis amotionibus dominorum feodi illius.*

¶ SPACAARI, pro Spatiari, ni fallor. Litteræ Henrici III. Reg. Angl. an. 1258. apud Rymer. to. 1. pag. 665. *Et exinde ad nos venire possitis usque London, nobiscum ibidem Spacaaturi.* Hoc est, spatiando animum relaxaturi. Vide *Solatiari*.

¶ SPACERIUM, Provincialibus *Espacié, Spacier*, Spatium seu locus per quem aqua deducitur, aquæ ductus, vel id quo aqua continetur. Charta an. 1459. ex Schedis Præs. *de Mazangues*: *Inibique construi fecit de novo certa Spaceria.* Infra: *Dicta Spaceria sive fractiones vallati reparare.*

¶ SPASSERIUM, Eodem intellectu. Statuta Avenion. rubr. 48. art. 7. *Item, quod si quis aqueductum alterius, seu Spasserium ut vulgus vocat, sine licentia domini aperuerit, &c.* Charta ann. 1515. ex Schedis Præsid. *de Mazangues*: *Et non debere illam* (aquam) *capere, nisi certis horis & diebus, cum veris & debitis Spasseriis.* Infra: *Quod habeat .... in dicto bedali pro dicto prato duo Spasseria construenda, ubi melius & utilius visum fuerit eidem.*

¶ SPACHI, vulgo *Spahi*, Equitatus Turcici robur præcipuum & validissimum. Jovius Hist. lib. 14. *Spachi, Oglani, dignitate cæteros antecellunt, quod ab Imperatore filii appellentur. Nam a pueritia ex delectibus provinciarum adducti in regiam, & postquam à Christiana religione defecerint, per Eunuchos literis & armis liberaliter instituti, cum puberes evadunt, ad summos honores provehuntur.* Vide Comment. bellic. Montecucculi.

¶ SPACIARE, Amplificare, Gall. *Accroitre*. Testament. Bertichramni Episc. Cenoman. apud Mabillon. tom. 3. Analect. pag. 126. *Licet antea ipse ager parum habebat vineolas, ... nos pro amore sanctæ ecclesiæ vel augmentum ipsius, tam de negotiantibus, quam de reliquis maxime Spaciavimus.*

¶ SPACILIA. Statuta Eccl. Auxit. MSS. *Quia in volatu & garritu avium, in Spacilibus, vel ossibus animalium, in verbis seu responsis fatidicis quorumdam, qui vulgariter divini & divinæ vocantur, &c.* V. *Venta*.

1. SPADA, Equus castratus, vulgo *Hongre*, *spadatus*. Testamentum Bertichramni Episcopi Cenoman. *Reliquos vero caballos tam Waraniones, quam Spadas seu poledras, &c.* [Vide in *Spadare*.]

2. SPADA, Gladii genus. Vide *Spatha* 1.

SPADARE, Spadonem facere. Lex Salica tit. 40. §. 13. *Si quis admissarium alienum sine consensu domini sui Spadaverit, &c.* Vide *Spassare*.

SPADATUS. Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Spadatus, vel eunuchizatus*, belibnod. *Caballus spadatus*, in Lege Salica eodem tit. 40. §. 3. & in Capitul. 3. an. 813. cap. 24. Cujusmodi sunt ii, quos *Ungros* dicimus, quod ex Pannonia seu Ungaria plurimi in alias Provincias adducantur. Ammianus lib. 17. de Quadis ac Sarmatis: *Equorum plurimi ex usu castrati, ne aut feminarum visu exagitati rapiantur, aut in subsidiis ferocientes, prodant hinnitu densiore vectores.*

SPADO, pro Equo *spadato*. Vita Caroli IV. Imper. *Valentemque Spadonem Carolo ante portam civitatis transmisit.* Ubi Freherus equum spadicei coloris perperam interpretatur. Albertinus Mussatus de Gestis Italicor. lib. 11.

Sic canis ut primum campis exire manipulum
Providus aspexit, subito Spadone citato
Prosiluit volitans una comitante cohorte.

Albertus Argentinensis p. 120. *Cum paucis Spadonibus cursu velocissimo properavit ad Rhenum.* Idem pag. 136. *Post quem idem filius Spadonem more garcionis equitabat.* Utitur & pag. 143.

☞ Vocem *Spadare* Celticæ, vel Germanicæ originis esse scribit Eccardus in Notis ad Pactum Leg. Sal. pag. 76. ab inusitato scilicet verbo *Spaben*, quod findere, secare sonat, cujus etiamnum exstant plurima derivata.

SPADARII. Charta Lewelini Norwalliæ Principis an. 1198. to. 1. Monastici Anglic. p. 920. *Concessit etiam eisdem, quod licite possint recipere ad habitum suum, & ad famulatum suum, & servitia, liberos meos Spadarios, & homines de advocatione mea, atque om-*

nes primam tonsuram habentes, cujuscumque conditionis extiterint. Vide *Spatharius.*

¶ SPADDRAPOR, f. Pannus Phrygius. Mirac. B. Henrici Baucenenf. to. 2. Jun. pag. 376. *Sanguis pretiosissimus & odoriferus de suo corpore revoluto in Spaddrapore & in cassa nova posita, emanavit.*

SPADERNÆ, Instrumenta, quibus capiuntur pisces, ac tincæ potissimum, apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. cap. ult. Itali *Spaderno* dicunt.

¶ SPADESCHOOF. Charta ann. 1277. apud Miræum to. 2. p. 867. col. 1. *Acquisierunt ... annuos reditus duarum gerbarum havene, Spadeschoof vulgariter nuncupatos, quos habebamus & levabamus in locis qui dicuntur Leyderwyck & Cardelpore.*

SPADICARII, Qui *palmatas* vestes texunt, conficiunt: nam *spadix* est palma. Julius Firmicus l. 13. cap. 7. *Facit ... aut Spadicarios, aut textores, vel pigmentorum inventores.* [Nisi intelligas eos qui inficiunt spadiceo colore: *Spadix* quippe genus est coloris. Gellius lib. 2. cap. 26. *Et rutilus & Spadix Phœnicei Synonyma sunt.* Vide Servium ad Virgil. Georg. lib. 3. 81.]

¶ SPADLARIS. Vide *Spadula.*

¶ SPADO, Cœlebs. Exposit. compendiosa benef. f. 18. *De quibus Spadonibus seu cœlebibus, &c.* Utitur Tertull. lib. de Monogamia cap. 3. Hinc

¶ SPADONATUS, Cœlibatus, apud eumd. Tertull. lib. 2. de Cultu femin. c. 9. *Non enim & multi ita faciunt, & se Spadonatui obsignant, propter regnum Dei tam fortem & utique permissam voluptatem sponte ponentes?*

SPADONARE, *Castrare.* Gemma.

SPADULA, Humerus, Gallis *Espaule*, in Vita sancti Emcranni apud Canisium to. 1. Antiq. lect. p. 145. Vide Cironum in Observat. pag. 4.

SPADLARIS, pro *Spadularis*, Eadem notione. Tabularium S. Savini Levitanensis an. 945. *Concedimus etiam in ipsa villa, ut si quis porcum singularem, sive cervum venando ceperit, quartam sive Spadlarem S. Savino persolvat.* Vide *Spatula.*

¶ SPAGNOLUS, Hispanus, Ital. *Spagnuólo.* Memoriale Potestat. Regiensf. ad an. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1095. *Et de malis Spagnolis & de malis Anglicis fugientes ad exercitum Paganorum, negabant Christum.* Vide *Spaniscus.*

¶ SPALA, ut *Spalla.* Vide in hac voce.

SPALAGUS. Aldhelmus cap. 11. *Simulque truculenta regulorum & aspidum venena, ad quæ quadrupedis rubeta, & Spalagi pestifera confectio, humanæ natura nocitura habebatur.* Ubi *Spalagum*, talpam, ex Græc. ἀσπάλαξ, viri docti interpretantur. Hesychius: ἀσπάλαξ, ζῶον ἐστερημένον ὄψεως. Vide Dioscorid. lib. 15. cap. 19.

¶ SPALANCARE, Vallo munire, Ital. *Palancare*, Gall. *Palissader.* Chron. Parmense ad ann. 1308. apud Murator. to. 9. col. 872. *Jacobus de la Senaza habita licentia à Communi fortificavit Henzolam & ipsum castrum affossadavit, & Spalancavit.* Vide supra *Palancatum.*

¶ SPALANGIA, Araneæ species. Bern. *de Breydenbach* in Itiner. Jerosol. pag. 31. *Et cum sit insula* (Candia) *à majoribus venenis notabiliter libera, tamen Spalangias, id est quasdam araneas generat venenosas.*

¶ SPALARIUS, In Ecclesia Tullensi dicitur Oeconomus, qui ecclesiæ bona administrat: cujus officium *Spalaria* nuncupatur. Statutum Riquini Episcopi Tull. ann. 1118. in Hist. Tull. p. 138. *Accipiet æconomus sive ecclesia nostra Spalarius unum sextarium avenæ de singulis prabendis canonicorum in Vodio & Vischerio, insuper quatuor vini modia de vineis in Luceiaco.* Necrolog. ejusd. Eccl. ibid. pag. 133. *Albsicus filius comitis Arnulphi & Aremburgis de Rorteio uxor dederunt S. Stephano decem sextaria avenæ, pro anniversario, quæ filius eorum Ulricus Leucorum advocatus singulis annis solvere debet Spalario.* Statuta Capituli Tull. MSS. ann. 1497. *Spalarius olim erat receptor omnium emolumentorum ecclesiæ, sed quia onus illius excedebat vires unius hominis, ... remansit per consuetudinem nomen Spalariæ.*

¶ SPALDATUS. Vide mox in *Spaldum.*

SPALDUM, SPALDUS, Murus exterior, vel prominens, propugnaculi species, ex Italico *Spaldo.* Charta an. 1320. *Refectiones Spaldorum, fossatorum, spinatorum, balistrarum, ambaxiatorum, plaustrorum, &c.* Infra: *Item pro aptandis Spaldis & fortificatione civitatis Astensis, &c.* Rollandinus in Chron. l. 5. cap. 18. *Cum tentoriis & fossis, & Spaldis taliter circumdederunt locum, quod nemo poterat ingredi.* Adde lib. 8. cap. 10. & lib. 10. cap. 1. Hist. Cortusiorum lib. 1. c. 4. 21. 23. & alibi non semel. Acarisius: *Spalato, è una parte de la casa, che dal tassello al tetto pende in fuora, detto quod* extra pendeat, & quasi *sporto in fuora.* Mox apud Dantem in Infer. can. 9. hanc vocem explicans: *O vero diciemo alti Spaldi, cioè le mura de la terra alte, che sia la paste per lo tutto posta, & veggiamo che le mura de le terre hanno ne la sommita gli Spaldi in fuori, &c.*

☞ Vox etiam nota in re nautica. Barthol. Scribæ Annal. Genuensf. apud Murator. to. 6. col. 499. *Et puppet galearum volvens de versus exercitum Janua, proras cujuscumque ipsarum, in quantum potuit, trahens ad ripam Savona cum Spaldis antenarum & arborum positis in mari, & cum bricolis erectis in muris Savonæ, &c.* Ibidem col. 524. *Verum ipsa galea taliter erant sub turre prædicta ex Spaldis, machinis & omnibus composita, quod cum eis præliari non potuerunt.* Vide Carolum de Aquino in Lexico milit.

¶ SPALTUM, ut *Spaldum*, in Annal. Genuensf. Caffari ibid. col. 270. *Reliquas vero partes quas muri ambitus non contexerant, & eas quas muri altitudo non muniebat, altissimis castris quæ fecerant de arboribus navium & frequentibus betrefchis & spatiosis Spaltis & robustissimis ita per triduum munierunt, &c.*

¶ SPALDATUS, *Spaldis* munitus. Ant. Godi Chronic. apud eumd. Murator. to. 8. col. 72. *In burgis vero S. Petri apparent valles veterum fovearum: hæ quoque cinctæ erant, Spaldata & munita betifredis ac foveis amplissimis undique circumdata.*

¶ SPALERIA, Peripetasma, Gallis *Tapisserie*: eadem voce significantur ligna quibus affiguntur tapetes, ex Bollandistis, ab Italico *Spalliera*, quod quidquid ad murum expanditur, ad *spallas*, id est humeros reclinandum sonat. Acta S. Theophili tom. 3. April. pag. 495. *Et parietes stratarum erant omnes aulicis Spaleriis contecti.* Acta S. Jacobi-Philippi tom. 6. Maii p. 175. *Die 1. Junii dedit mag. Leonardo scaletta pro pictura B. Jacobi-Philippi, ea scilicet quæ est supra altare, & pro Spaleria supra asserem, solidos XXI.*

¶ SPALION, Genus operimenti machinarii, lesis & pluteis non absimile, nostris *Gallerie*. ex Carolo de Aquino in Lexico milit. Agathias l. 3. Hist. Rom. *Romani vero Spaliones paraverunt, & magnorum saxorum jacularia tormenta. Spalion autem est quoddam textum ex viminibus ad formam tecti confectum, & densitate solidum, & utrinque tectum; utrinque latera deorsum sunt extensa, & repellunt omne telum, quod incidit, ac ferit illam machinam. Pelles au-*

tem & coria superne injicientes undique circumtegunt; ut sit firmius munimentum, & excutiat repellatque tela.

SPALLA, Idem quod *Spadula*, Italis *Spalla*, Gallis *Espaule*, Armus. In plerisque veterum Chartarum sumitur pro armo, aut membro ferarum, vel aprorum, aut cervorum, quod præstari domino solet, pro jure vel facultate venandi in silvis dominicis. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 64. *Mansus de Malburc* 13. *lib. de porco, de ubliis* 6. *denar. &* 5. *Spallas, &* 11. *den. &c. Spalla porcina*, in Bulla Honorii III. PP. apud Ughellum to. 1. part. 1. pag. 823. Charta alia ann. 1195. apud eumdem tom. 7. p. 1321. *In Nativitate Domini duas Spallas porcorum.* Innocentius III. PP. lib. 13. Ep. 65. *Qui venabantur in ipsa* (silva) *reddebant eidem singulis annis Spallam porci.* Idem cap. Cum venerabilis de Censibus: *Præfatus Episcopus Spallas, quas ab eadem Ecclesia, tam ipse, quam prædecessores sui recipere consueverant, Ecclesiæ præfatæ remisit, & statuit, quod aliud ei servitium non imponeret.* Charta Alexandri III. PP. an. 1174. apud Ughellum to. 1. part. 1. p. 512. *Quod Giso Primicerius Ecclesiæ vestræ in obitu suo reliquit, videlicet Spallam cum lonza, & farcinam musti, &c.* [*Duas Spallas de porco*, in Charta an. 1064. ex Tabular. S. Victoris Massil. Adde Chron. Farf. apud Muratot. tom. 2. part. 2. col. 563. Chron. Tarvis. to. 9. col. 777. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 107. v°. Statuta Riperiæ c. 16. fol. 9. v°. &c.] *Humerus porci*, in vett. Statutis Canonicorum S. Quintini in Viromanduis. Charta Almarici Comitis Ebroicensis in Tabulario S. Maglorii Paris. *De cervorum insuper & cervarum omnium venatione, dextros armos.* Horatius. sat. 4.

Fœcundi leporis sapiens sectabitur armos.

¶ SPALA, Eodem significatu. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Portans ipsam* (*entortam*) *in itinere in humero dextro super Spalam.* Statuta Astens. Collat. 7. cap. 1. fol. 23. *Nec aliquam bestiam sub Spala, vel in rognonibus, vel in aliqua parte inflabunt* (*becharii.*)

¶ SPATLA, Pari intellectu, si tamen asserta est lectio, pluries occurrit in Charta an. 1054. ex eod. Tabul. & in alia ejusdem circiter anni ibidem.

SPALLACIÆ, Morbus equorum in tergo, de quo Jordanus Rufus Calaber lib. 2. de Medicaminibus equorum ad Fridericum Imp. & ex eo Petrus de Crescentiis lib. 9. cap. 29.

¶ SPALLARIUM, SPALLERIUM, Armorum genus, quo *spallæ*, seu humeri teguntur, Gall. *Epaulière*. Statuta Equitum Teuton. art. 73. apud R. Duellium tom. 2. Miscell. pag. 59. *Ipse* (*treperarius*) *tenetur dare fratribus ad arma deputatis Spallaria, &c.* Chron. Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 89. *Forma militaris apparatus est cum Spalleriis de cindato & manto de cindato.* Inventar. ann. 1294. VI. *Spalierie ad armandum. Espaliere*, in Assisiis Hierosol. MSS. cap. 95. *Et doivent avoir lor chauces de fer chauciés, & lor Espalieres vestues.* Vide *Spatalaria*.

¶ SPALLATURA, vox Italica, *Spallæ* seu humeri luxatio. Rolandini Patav. Chron. apud Murator. tom. 8. col. 271. *Monarius medicus qui Eccelinum condam de gravi Spallatura sanaverat in exercitu Imperatoris, &c.*

¶ SPALLERE, pro Psallere. Vide *Spalmus*.

¶ SPALLERIUM, ut *Spallarium*. Vide ibi.

¶ SPALMARE, Palmis excutere pulveres à vestibus. Leg. Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. pag. XXXVI. *Qui etiam ipsum sartorem adjuvet in suendo, si opportunum fuerit, nec non & in mundando, vel Spalmando cum opus fuerit, vestes nostras.* Hinc

¶ SPALMATOR, Qui id ex officio præstat, ibidem pag. XXIX. *At vero in armatorem, & in sartorem personæ nostræ, Spalmatorem, & apothecarium fructuum ... damus eis simplicem potestatem, &c.*

¶ SPALMATA, Actio qua emtor & venditor, data palma, de re aliqua inter se conveniunt. Vide *Palmata* 2. Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 53. *Datis arris, vel bibito vino de mercato, vel data Spalmata, vel alia facta fide, qua intelligatur perfectam fore venditionem, venditio tunc intelligatur esse perfecta.*

¶ SPALMATOR. Vide *Spalmare*.

¶ SPALMITUS, Audax, superbus, ut videtur. Chr. Petri Azarii ad an. 1362. apud Murator. to. 16. col. 382. *Et utinam tempore illius Comitis Landi præfatus dominus Luchinus fuisset in Terdona, quoniam Angli non fuissent ita Spalmiti & temerarii, &c.*

SPALMUS, SPALMODIA, pro *Psalmus* & *Psalmodia*, perpetuo scriptum in Heitonis Episcopi Basileensis visione Vettini, observat Goldastus ad S. Valerianum de Bono disciplinæ. Ita etiam legere est apud Andream Monach. lib. 1. Vitæ S. Ottonis Episcop. Bamberg. cap. 5. ubi *Spalmus, Spallere, Spalterium, Spalmodia*, promiscue scribitur.

¶ SPALTUM, ut *Spaldum*. Vide in hac voce.

SPANA. Vide *Spanna*.

¶ SPANARE, Italis *Spannare* proprie est vestibus spoliare: unde dicitur de urbe fossis denudata, cum scilicet cumulantur. Chr. Parmense ad an. 1307. apud Murator. to. 9. col. 865. *Guastalla vero venit ad mandata dicti defensoris, & per eum accepta fuit, & Spanata de foveis, & disguarnita, & deforzata in totum circumquaque.*

SPANDERE, Expandere, Gall. *Estendre*, vel *Espandre*, [Italis *Spandere* eadem notione.] Chronicon Casin. lib. 2. cap. 99. *Obtulit ... thuribula argentea 2. ... argenteam cum leonibus situlam, pallium magnum ad Spandendum, tapetumque optimum, &c.*

SPANDIDATIO. Constantinus Afric. lib. 6. Pantechn. c. 23. *Oscitatio est ex fumosis humoribus in lacertis, masticantibus infusis. Spandidatio similiter de fumosis est humoribus in totis corporis membris vel pluribus inclusis. Atque utraque natura monetur expellere.*

¶ SPANENUS, pro *Spavenus*. Vide ibi.

1. SPANGA, Fibula, ex Teutonico *Spanghe*, quod idem sonat. Rudolphus Presbyt. in Vita Hrabani Abbat. *Quædam matrona nobilis ... fibulam suam auream, quam lingua Francorum Spangam vocant, in ipso transitu perdidit.* Joan. Buschius in Chronico lib. 1. cap. 28. *Undecimus fuit frater Egbertus ... metallorum in Spangis pro libris fusor bonus.* Id est, fibularum ærearum, quibus libri constringuntur.

2. SPANGA, Trabs exterior, quæ muros invicem continet, ex eadem voce Teut. *Spangh*, fibula, quod ædificium connectat. Lex Bajwar. tit. 9. cap. 7. & 8. *Trabes vero singula cum 3. sol. componantur. Exteriores vero, quas Spangas vocamus, eo quod ordinem continent parietum, cum 3. sol. componat.*

¶ 3. SPANGA, ut infra *Spanna*. Chron. Corn. *Zantfliet* ad an. 1456. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 492. *Reliquerunt autem illic Turci undecim fundas grossas seu bombardas, quarum sex continebant in longitudine 33. Spangas manuales, & septem in latitudine.*

¶ SPANI, SPANIA, pro Hispani, Hispania, passim apud Scriptores medii ævi, Anglis *Spain*. Vide in *Spaniscus*.

SPANISCUS, Pannus Hispanicus. Nam *Spaniam*,

pro Hispania usurparunt Scriptores ævi medii. Gloss. Lat. Gr. Σπανία, *Hispania*. *Spania*, in Epist. Clericor. Italiæ an. 552. apud Sirmondum to. 1. Concil. Gall. in Vita S. Fructuosi Episc. Bracar. c. 1. in Capit. Caroli M. lib. 7. c. 103. & alibi passim: ut *Speria*, pro *Hesperia*, apud Isidorum Pacensem æra 753. Anastasius in Leone IV. PP. *Vela 7. duo quidem de fundato, & alia duo de stauraci, & tria de Spanisco.* Alibi: *Fecit & in Ecclesia S. Mariæ ... vestem de Spanisco unam ornatam in circuitu de fundato.* Adde pag. 193. 196. 197. Chronicon Fontanellense c. 16. *Stauracia duo, stragulum Hispanicum unum.*

¶ SPANISCUS FERRUS, Trutina, ex ferro Hispanico. Vide supra *Ferrum* 2.

SPANNA, SPANNUS, SPANA, Spithama, Italis *Spanna*: Spatium inter pollicem & minimum digitum extensos, unde nomen: *Spannen* enim Teutonibus est extendere: ut ypannan, Anglo-Saxonibus, *Spithama* metiri. Sed & nostri *Pan* [vel *Empan*] ab eodem fonte videntur hausisse, quibus idem sonat. Lex Frisionum tit. 22. §. 65. *Vulnus, quod longitudinem habeat quantum inter pollicem & complicati indicis articulum Spannum non impleat*, 3. *sol. componatur, quod integra Spanna longitudinem habuerit, hoc est index & pollex extendi possunt*, 6. *solid. compon.* §. 66. *Quod inter pollicem & medii digiti spatium longum fuerit*, 23. *solid. componatur.* Rursum *Spanna* in Addit. ad eamdem Legem tit. 3. §. 56. [Statuta Vercell. lib. 4. fol. 86. *Item quod aliquis testor non debeat .... tenere in scripnea gladium majorem una Spanna computato manubrio ad taliandum gruppos.*]

SPANA, in Vita B. Torelli Poppiensis n. 22. *Corpus longum pedibus quinque, pedes longitudinis unius Spanæ hominis.* [Radulphus de Gestis Friderici I. apud Murator. to. 6. col. 1190. *Ultimo autem die mensis Februarii iterum cecidit nix, cum duodecies cecidisset, cujus altitudo fuit unius Spanæ.* Adde Chronic. Placent. apud eumd. to. 16. col. 580. Statuta Mutin. rubr. 90. fol. 16. v°. *Pontesellus... habeat boccam per quam aqua discurrere debeat, amplam per unam Spanam, altam per medium brachium & amplius.* Vide *Spanga* 3.] Christina Pisana *au Tresor de la Cité des Dames* 3. part. c. 3. *Et estoient ouvrez les grands draps de parement, qui passoient plus d'un espan par soubs la couverture, &c.* Vide Octav. Ferrarium in *Spanna*.

¶ SPANNALE, Clavus, quo immisso clauduntur pedicæ & arctissime adstringuntur. Acta S. Raynerii to. 3. Jun. pag. 448. *Huic dominus suus miserat catenam ferream in utroque crure, & affixerat ipsam catenam cum Spannalibus acutis in ligno, ut nullatenus se inde movere posset.*

SPANOCLYSTUS, Corona desuper clausa, ex Græco ἐπανόκλειστος. Anastasius in Leone III. PP. p. 133. *Fecit autem ibi super crucem majorem ex auro fulvo nimis Panoclystam, ornatam gemmis pretiosis pens. lib.* 42. Infra pag. 134. *Regnum Spanoclystum ex auro purissimo cum cruce in medio pendens super ipsum altare.* Rursum p. 146. *Fecit in basilica B. Dei Genitricis ad præsepe regnum ex auro purissimo Spanoclystum diversis in circuitu de chrysoclavo pretiosis ornatum lapidibus pens. lib.* 3. Idem in Paschali p. 150. *Super ejusdem venerabilis altare fecit regnum Spanoclystum ex auro fulvo, &c.*

SPANSIGIL. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiacensi in Burgundia apud Perardum pag. 26. *Theodorico aut Richardo filio meo donate spada, Spansigil, & scusios* 2. *&c.* [Ubi recte Eccardus in Notis ad Leg. Ripuar. tit. 36. §. 11. legendum monet *Spada cum scogilo*. Vide supra *Scogilum*.]

SPANTORIACOS. Cummianus Hibernus de Controversia Paschali: *Luna 14. primi mensis, qui est apud Hebræos Nisan, apud Macedones Spantoriacos, apud Ægyptios Parmothi, qui apud Latinos interdum Martii, interdum Aprilis obtinet partem.* Quid hac voce denotetur, non omnino percipio: quippe Syromacedonibus mensis Martius est Δύςρος, Aprilis vero Ξανθικός.

1. SPARA. Hist. Longobard. Ignoti Casinensis cap. 10. de Siconolfo Principe Beneventano: *Abstulit à S. Benedicto... baziam argenteam unam, vaucas par unum ... Spara par unum.* Vide *Sparro*.

2. SPARA, Repagulum, *barra*, Italis *Sparango*: hinc *Sparapetto*, repagulum, quod pectus protegit, nostris *Parapet*. Vita S. Joannis Episcopi Traguriensis edita Romæ à Jo. Lucio: *Cum civitas nec murorum esset freta circuitu, nec munitione vallata turrium, nec bellicis armis fulta; sed solis Sparis & quibusdam maceriis circumsepta fragilibus, &c.* Forte à *separare*, vel *sbarra*. [Vide Caroli de Aquino Lexic. milit. in voce *Spara*.]

SPARACLUM. Testamentum Andreæ Episcopi Dertonensis, scriptum Ugone & Lothario regnantibus, apud Ughellum in Appendice to. 4. *Id sunt Bibliotheca integram unam, super Matthæum librum unum, Sparaclum unum, lectionarii tres.* Legendum puto, *super Marcum unum*.

¶ SPARA-FOSSA, Fossa prior, Gallis *Avant-fossé*. Statuta Palavic. lib. 2. cap. 70. fol. 129. *Statutum & ordinatum est, quod nulla persona terrigena, vel forensis, audeat neque præsumat de die vel de nocte piscari, vel piscari facere in fossis, redefossis, vel Sparafossis Rochæ Castri, &c.*

¶ SPARAGA, SPARANGA, Ital. *Sparango* & *Spranga* est Repagulum, obex, tignum, lignum transversum. Chron. Andr. Danduli ad an. 1405. apud Murator. tom. 12. col. 520. *Itaque detentus jussu Imperatoris Galeatii missus fuit Venetias, & paulo post suspensus fuit inter geminas columnas rubeas palatii cum Sparaga in ore ... Et eadem die suspensi fuere inter duas columnas unus ejus frater & duo sacerdotes cum Sparanga in ore.* Vide *Spara* 2. & *Sprangha*.

SPARAGUS, pro Asparagus, Summitas plantæ dum est in teneritate sua: juxta Galenum. Matth. Silvatic. Hesychius: Ασπάραγος, τὸ ἐν τῶν ἀκανθῶν φυόμενον τραχύ. Vide Gorræum in Definit. Medic. & Ruellium lib. 1. cap. 20.

¶ SPARANA. Vide supra *Parana*.

¶ SPARANGA, ut *Sparaga*. Vide ibi.

¶ SPARAVERIUS, SPARAVETOR. Vide infra *Sparvarius*.

SPARCIA. Vegetius lib. 2. Artis Veterin. cap. 45. *Mittatur in piscinam, ... ut natet, cum Sparcia & pannis vincto pede.* Cap. 57. *Sparciam veterem contundet.*

¶ SPARDA, pro *Spatha*, in Charta an. 1511. *Guillelmus petit unum goyardum & unam Spardam.*

SPARGA, *Pannus*, in Glossis MSS.

¶ SPARGANA, Semina, à verbo spargere. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 195.

Talia labentis patiuntur Spargana vitæ
Æmula, nec tardat spiris agitare malignis.

Vide *Spargena*.

SPARGENA, *Infantia, & dicitur à spargo, is.* Ita Jo. de Janua: perperam, quippe à σπάργανα, fasciæ, quibus infantes involvuntur. Ita de *Sparga* dicendum. [Gloss. Isidori: *Spargana, initiarum infantiæ*

Emendat Martinius ex Papia, *Spargena*, *infantia initia.*]

¶ SPARGERE, pro Spargi, Gall. *Se repandre.* Memoriale Potestatum Regiens. apud Murator. tom. 8. col. 1138. *Inundationes aquarum magnæ fuerunt, & flumina Sparserunt & exiverunt de locis suis, & Sparserunt per episcopatum Reginorum.*

SPARGICIA. Charta Odonis D. Burgund. ann. 1206. apud Perardum in Tabulis Burgundicis p. 229. *Spargicia Castellionis communis est duobus dominis, similiter & pastura, &c.* In alia Hugonis Ducis an. 1182. pag. 301. *In eadem villa* (Castellion.) *Dux neque Pargyas* (sic habetur) *neque jus hospitalitatis debet; sed illud juris Pargya, quod in terra Francorum habuerat, cum Hierosolymam peteret, prædictæ Ecclesia in perpetuum acquittavit.* Libertates Oppidi Calvimontis in Barrensi pago an. 1190. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. p. 429. *Pargia pratorum durabit, ex quo custodes constituti fuerint, donec prata incipientur falcari. Pro Pargia segetum edictum ponitur, ex quo custodes earumdem constituti fuerint, donec messores incipient metere segetes.* Legi in Adversariis MSS. Augusti Gallandi, *Pargie* appellari in Diplomatibus Ducatus Barrensis, jus quoddam, quod domino competit ratione *emendarum*, quæ pro damno animalium in agris & pascuis irrogari solent, absque tamen præjudicio æstimationis damni, ei exsolvendæ, cui illud factum est.

☞ Eo sensu occurrit vox *Pargie* in Statuto Johannis Domini Commerciaci an. 1362. *Item nous etablissons que les amendes que on appelle les Pargiez soient en tel estat & de blés & des preiz, comme elles estoient avant que ces lettres fussent faites.*

¶ SPARGILLUM, Aspergillum quo aqua benedicta spargitur, Gallis *Aspersoir, goupillon.* Rituale Cisterc. *Urceum cum aqua benedicta cum Spargillo.* Vide *Sparsorium.*

¶ SPARGITARE, *Frequenter spargere, asperginare,* in vet. Gloss. Vide *Spargo.*

¶ SPARGIUM. Statuta Capit. Tullensis an. 1497. *Transeundo ante Domum Dei & portam plateæ procedendo per pontem cordigerorum & supra Spargium recta via ad ecclesiam nostram.*

SPARGO. Vita S. Guthlaci c. 19. *Sulphureos glaciali grandine mistos vortices, globis sparginibus sydera pene tangentes.* Ubi forte leg. *spargilibus.* Sed & *spargines*, vox Latina est. Glossæ Gr. Lat. περιρραίνω, *conspargo* : περιρραντήρ, *spargine.*

☞ Bollandistæ ediderunt *globosis Sparginibus*, & *Spargines* recte aspersiones interpretantur. Occurrit præterea apud Fortunatum lib. 3. Epist. ad Felic. Episc. *Elisa salis Spargine.* Et in Actis S. Reginswindæ to. 4. Jul. p. 93. *Neque veteris fermenti aliquo Spargine novam conspersionem æruginascere.* Vide in *Spargitare.*

¶ SPARIVERIUS, ut *Sparvarius.* Vide ibi.

SPARODORSUM. Scribit Valerius Andreas in Bibliotheca Belgica, ex Fulcuino, Ratherium, Veronensem Episcopum librum scripsisse de *arte Grammatica*, quem *Sparodorsum* inscripsit, vulgari, inquit, loquendi more, quod puerorum dorsum à flagris servet. Galli dicerent, *qui pare le dos*, unde forte legendum *Parodorsum* vel *Paradorsum.*

SPARRO, onis, pro *Spara*, aut *Sparus* : Telum rusticum, in modum pedis recurvum, Germanis *Spar*, vel *Sparen*, Anglis *Spear*, hasta ex Saxon. spæra. Ugutio : *Sparus, telum rusticanum, missile, quod spargatur, i. mittatur.* Gloss. Gr. Lat. ἀκόντιον, *Gæsa, spiculum, sparus.* Glossæ Isonis : *Tigillis, sparen.* Festus : *Spara, minimi generis sunt jacula, à spargendo dicta, quod passim pugnando jacerentur. Sparus* Virgilio dicitur l. 5. Althelmus de 8. Vitiis:

Sæva profanorum contundunt tela Sparorum.

Le Roman d'*Alixandres* MS.

Un Esparre longe & pesant,
A trovée lès lui enpresant,
S'an vait, si fiert un gloton,
Que ne li valu un boton.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Son Espraver a levé contremont,
Girart en fiert parmi le gret del front.

Sic porro scriptum in MS. pro *Esparrer.*

SPARRONES. Eckehardus de Casib. S. Galli cap. 5. *Fabricantur spicula, filtris loricæ fiunt, & vannis scuta simulantur, Sparrones, & fustes acuta focis præduran-tur.* Vide Cluverium in Germania antiq. p. 302.

¶ SPARSIO, κρόκος ὁ ῥαινόμενος ἐν θεάτροις, *Spartum*, λυκκία. Ita legit Salmasius ad Hist. Aug. pag. 51. Vide Marsil. ad 1. Martial. Epigr.

¶ SPARSO, ut mox *Sparsorium.* Vetus Ceremon. MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Unus juvenis accipit cereum paschale ab altare, & alter juvenis accipit incensum una cum Sparsone & aqua benedicta.* Vide in *Spargillum.*

SPARSORIUM, SPERSORIUM, Joan. de Janua, *id, cum quo aliquid spargitur.* [Gloss. Latino-Gall. Sangerm. *Sparsorium, Espargoier.* Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. cap. 45. *Postquam sacerdos primo Sparsorium inde abstraxit, &c.*] Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis cap. 43. *Misso autem sale in aqua à Sacerdote, deponat Minister salinum, & paret Sparsorium.* Statuta Ordinis *de Sempringham* : *Porrigat Prior Episcopo Spersorium, osculans ei manum. Sparsorium* etiam hac notione usurpant Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 54. 55. 86. 87. Ordinarius Præmonstrat. c. 13. &c. [Vide *Spargillum* & *Sparso.*]

SPARSUM, Stupa. Alexander Iatrosophista lib. 2. Passion. *Mala Cidonia assa involuta in Sparso, & comesa.* Ubi Glossæ MSS. *in Sparso, i. in stupa : Coctana enim involvuntur stupa madefacta, & ponuntur sub cinere calido & coquuntur.* Eædem lib. 2. *Sparsum, pastam* interpretantur.

¶ SPARSURA, Herbarum florumque stratura, quæ in quibusdam ecclesiis fieri solet, Gallice *Jonchee.* Obituar. MS. Eccl. Morin. fol. 32. *Die 2. mensis Julii ... festum duplex almæ Dei Genitricis Mariæ .... distribuuntur ... fabricæ ecclesiæ x. sol. Item pro Sparsura 11. sol.*

¶ SPARTARIUS, Qui ex Sparto restes texit, vel qui spartum vendit. Gloss. Lat. Græc. *Spartarius*, σχοινοπλόκος : apud Martin. σπαρτοπώλης. Vita apocrypha Pachomii Jun. to. 3. Maii pag. 359. *Erat enim Pachomius natione Memphius, genere gentilium natus, sed ab infantia innocens, ignarus literarum, ab omni peritia alienus : fuerat enim arte Spartarius.* Vide *Spatarius* 1.

SPARTEA, Calceus ex sparto confectus. de quo Plinius lib. 9. c. 2. Χάρτινον σανδάλιον, apud Socratem lib. 7. c. 36. S. Isidorus in Regula c. 17. de excommunicatis : *Calceamentum vero Spartea, aut quodlibet genus solearum, &c.*

SPARTEOLI. Vetus interpres Juvenalis Sat. 14. v. 303.

Dispositis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, &c.

Per translationem disciplinæ militaris Sparteolorum Romæ, quorum cohortes in tutelam urbis cum hamis & cum aqua vigilias curare consueruns vicinis. Ubi P. Pithœus pro *vicinis* legendum putat *causa ignis*, observatque

que apud hunc duntaxat Scriptorem *Sparteolorum* fieri mentionem, quos στρατάρχυς seu *viocuros* esse existimat. At vox ipsa satis indicat à *vasis sparteis*, pice illitis, quibus aqua deferebatur, appellatos, quorum etiamnum usus in restinguendis incendiis perdurat.

SPARTH, Securis. Bromptonus, ubi de Hibernis: *Qui* (Norwegi) *tandem numero succrescentes contra indigenas frequenter rebellarunt, & usum securium, quæ Anglice Sparth dicitur, ad terram Hiberniæ comportarunt.* Infra: *Securim, i. Sparthe, in manu quasi pro baculo bajulant, quæ sibi confidentes præoccupant.* [Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 16. *Usum securium, qui Angliee Sparth dicitur, ad terram Hiberni comportaverunt.*] Vide *Securis Danica*, & *Sparro.*

SPARVARIUS, Species Accipitris, quibusdam *Fringilarius* dictus, nostris *Esprevier.* Lex Salica tit. 7. §. 4. *Si quis Sparvarium furaverit, &c.* Adde Legem Bajwar. tit. 20. §. 4. Capitulare de Villis cap. 36. *Accipitres & Sparvarios ad nostrum profectum provideant.* Capitulare 1. Caroli M. an. 802. c. 19. & Capitulare Aithonis Basil. Episc. cap. 11. *Nec canes ad venandum, aut acceptores, falcones, seu Sparvarios habere præsumant.* Charta Caroli III. Imp. in Hist. Pergamensi to. 3. p. 399. *Nec ullas publicas functiones, aut redbibitiones, vel illicitas occasiones, vel cogiaticum, seu Sparvarios, vel operas, sicut circa lacum Comacinum à servis ipsius Ecclesiæ exigebatur, sive angarias, superimponere audeat, vel inferre præsumat.* Hujus porro sparvariorum annuæ præstationis mentio est præterea in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 649. & supra in v. *Accipiter.* Charta Heccardi Comit. Augustod. apud Perardum in Burgundicis: *Et sigulos 2. & Sparvario uno, &c.* Fridericus Imp. de Arte venandi l. 2. c. 29. *Sparvarii sunt minores aliis avibus de rapina, quibus frequentius utuntur homines, & quia secundum formam membrorum & maneriem plumagii similes sunt austuribus, licet sint alterius speciei, &c.*

¶ SPARAVERIUS, SPARAVIERUS, SPARIVERIUS, Ital. *Sparviére.* Rolandini Patav. Chron. l. 6. c. 4. apud Murator. to. 8. col. 255. *Et fuit illic Sparaverius quidam in pertica in sala, quem videns aliquis literatus, memor fuit versuum quorumdam jacentium in libro qui appellatur Ysopus, &c.* *Spariverius*, apud eumdem lib. 10. c. 4. ibid. col. 314. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 83. *Si quis furatus fuerit aliquam prædictarum avium aliquo modo, vel ingenio, ... pro Sparaverio, vel alia ave sic furata, c. in centum solid. Pap. condemnetur.* *Sparavierus*, in iisdem Statutis lib. 3. cap. 82.

ESPERVARIUS, in Charta Joannis Regis Angl. de Libertate forestarum. [Comput. an. 35. Henrici VI. Reg. Angl. *Dicunt quod Ricardus de Herthull die quo obiit tenuit manerium de Poley in comitatu War. in dominico suo ut de feodo per fidelitatem & servitium unius Espervarii.*]

¶ SPAVERIUS, contracte, ut videtur, pro *Sparaverius*, apud Papiam MS. Vide *Simrilius.*

¶ SPREVARIUS, ut *Sparvarius.* Codex censualis Irminonis Abb. Sangerman. fol. 72. v°. *Solvit .... Sprevarios III. & quando ipsos habere non potest, s. III.*

¶ SPREVERIUS, in Charta Philippi Pulcri Regis Fr. ann. 1293. ex Camera Chartophyl. Atrebat. *Roberto Comiti Attrebatensi & ejus heredi Comiti Attrebatensi donavimus Spreverium feodalem, de quo homagium ligium nobis fecit.* Infra rursum occurrit.

SPERVERUS, in Monastico Angl. to. 2. pag. 288. *Esparvarius sorus*, tom. 3. p. 87. De vocis etymo vide Vossium, & Orig. Ital. Menagii & Ferrarii.

☞ Aliud etymon proponit Eccardus in Notis ad Pact. Leg. Sal. tit. 7. §. 4. Sparvarium nempe sic dictum à *Spare*, vel *Sparwa*, passer; & *Ar*, accipiter, adeo ut Sparvarius idem sit atque accipiter passeritius, utpote qui avium rapacium minimus, passeres præcipue & aves minores insectatur.

¶ SPARAVETOR, Qui *sparaverios* nutrit, curat. Statuta Vercell. lib. 5. fol. 127. v°. *Et non intelligatur de falconeriis, Sparavetoribus, vel astoreriis, dummodo non intrent aliqua plantata, nec terras seminatas de blava grossa vel minuta, in qua, si intraverint, subjaceant penis prædictis, & ultra, damnum passo restituant.*

¶ SPARZATA, Septum clatratum. Acta SS. Maii to. 5. pag. 189. *Item in dicta ecclesia est Sparzata de ferro, ubi jacet corpus S. Bobonis.*

¶ SPASMA, Ital. *Spasmo*, Deliquium, Gall. *Pâmoison.* *Festum B. Mariæ de Spasma*, apud S. Antonin. ubi de Festis to. 3. *Nostre Dame du Pâme*, alicubi dicitur.

SPASMARE, Contrahere, ex Gr. σπασμός, contractio. M. Justinus Lippiensis in Lippiflorio p. 142.

Marcescunt nervi, Spasmantur crura deorsum.

SPASMEA. Severus Sulpitius Epist. ad Claudiam sororem de Virginitate: *Grande est & immortale, pene ultra naturam corpoream superare luxuriam, & concupiscentiam Spasmeam adolescentiæ facibus accensam animi virtute restinguere, &c.* Ex σπάσμα, τος, convulsio, contorsio, distentio.

¶ SPASMOSUS. Vita S. Johannis Valentin. Episc. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1698. *Qui autem erigit elisos, & consolidat contritiones eorum Dominus Jesus Spasmosam sic in eo laxavit habitudinem, ut collum menti & humeri contiguitatem sejungeret.*

SPASSARE, Male accipere, castigare. Concilium Triburiense ann. 821. *Si quis Presbyterum calumniatus fuerit, & Spassaverit, septem quadragesimas sine subditis annis pœniteat.* Alibi: *Si Presbyter male tractatus fuerit, & Spassaverit, secundum ejus Episcopi sententiam pœniteat, in cujus territorii potestate esse dignoscitur.* Adde Decretum Imperatorum apud Burchardum lib. 6. c. 6. & Ivonem part. 10. cap. 135. Annales Francor. Bertiniani ann. 865. *Demum Vernum villam veniens, Episcopos ac cæteros Aquitaniæ primores ibidem obvius suscepit. Ad quorum multam petitionem filium suum Carolum, nec dum bene Spassatum, in Aquitaniam cum Regio nomine ac potestate redire permittit.* Videtur nostrum *Espousseter*, pro *Castigare.* Vide *Pulsare.* Perperam enim Bignonius ad Legem Salicam, *spadaverit* emendat in Statutis apud Theodonis villam, ut *spathaverit* Antonius Augustinus. Italis *Spazzare*, est verrere, purgare: *Spazzo, pavimentum, & spatium.* Ita terga pueri verrenda dicimus, quod scopis, quibus verritur pavimentum, nates vapulent. Vide Oct. Ferrarium & Menagium in Orig. Ital.

¶ SPASSERIUM, ut *Spacerium.* Vide ibi.

SPASSUM, *Adeps, pingue*, στέαρ, in Gloss. Gr. Lat. [f. pro *Spissum*, ut conjectat Vulcanius.]

¶ SPATA, ut *Spatha* 1. Vide in hac voce.

¶ SPATANGIUM, Echini genus maximum, Hesychio, in Codic. Theod. tit. 20. leg. unic. de pretio piscis. Vide *Spatarius* 2.

1. SPATARIUS. Vita B. Posthumii, in Vitis Patrum c. 1. *Fuerat restium Spatarius, &c.* Mox cap. 2. *Plectam de spato plectebat.* Ubi Rosweidus conjicit legendum *Spartarius*, qui è sparto restem plectat, aut distrahit, qui σχοινοπώλης dicitur in Gloss. Gr. Lat. Eustathius: πλέγματά τινα ἀπὸ σχοινίων, ἢ σπάρτων, ὃ καιτοβίω. [Vide *Spartarius.*]

¶ 2. SPATARIUS, Piscis genus, idem forte quod

Spatangium. Rumplerus in Hist. Monaster. Formbac. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 3. col. 433. *Spatarii non infrequentes sunt* (in Minich.) Vide alia notione in *Spatharius.*

1. SPATHA, Major gladius, ensis, Italis *Spada*, Hispanis *Espada*, Gallis *Espée*. Gloss. Græco-Lat. σπάθα, τὸ ξίφος. Ugutio, ex Isidoro lib. 18. c. 6. *Spata, Gladius, quia sit spatiosa, ampla & lata.* Joannes de Janua ex eodem Isidoro: *Spata, gladius est longus, ex utraque parte acutus, vel ipsa est rhomphaea.* Alibi: *Spatha, est gladius spatiosus & latus.* Ita Vegetio *Spatha* longior gladius dicitur lib. 2. c. 15. lib. 3. cap. 14. Epistola Clericorum Italiæ directa Legatis Gallorum ann. 552. *Spathas undatas, & arcus sensus portantes.* Victor Vitensis lib. 1. de Persecut. Vandalica: *Introeunt evaginatis Spatis, arma corripiunt, &c. Spata Indica cum theca argento parata*, in præcepto Caroli M. apud Stephan. Baluzium. Hincmarus Remensis in Concilio Dusiacensi I. part. 5. *Tunc ipse presbyter irruens super filium Lavalsi, qui Spatam ad collum portabat, extraxit eamdem Spatam, & volens percutere eum per medium caput, ut illum occideret, levavit idem Rivulfus manum contra Spatam, & suscepit Spataictum.* Vide Gregorium M. lib. 5. Ep. 24. Paulum Warnefrid. lib. 2. de Gestis Longob. c. 28. &c.

Spatham Gallorum veterum propriam fuisse scribit Diodorus l. 5. Ἀντὶ δὲ τοῦ ξίφους σπάθας ἔχουσι μακρὰς σιδηρᾶς. Livius etiam lib. 32. Gallis *praelongos gladios sine mucronibus* adscribit: iisque proinde cæsim, non punctim feriisse, διὰ τὸ μηδαμῶς κέντημα τὸ ξίφος ἔχειν, ut auctor est Polybius lib. 2. Vide Cluverium in Germania antiqua p. 293. & 348. Longioribus tamen ejusmodi gladiis mucronem tribuit Turpinus cap. 22. *O Spata felicissima acutissimarum acutissima:* & Willelmus Apuliensis lib. 1. de Gestis Norman. Alemannicis longioribus gladiis, de quibus quædam attigimus in Notis ad Joinvillam pag. 73.

Sunt etenim longi specialiter & peracuti
Illorum gladii.

Francorum nostrorum veterum *Spathæ* ita describuntur à Monacho Sangallensi lib. 1. cap. 36. *Post hac balthans Spatha colligatus, qua Spata primum vagina*, (al. *glezina*) *secundo corio qualicumque, tertio linteamine candidissimo cera lucidissima corroborato ita cingebatur, ut per medium cruciculis eminentibus ad peremptionem gentilium, duraretur.* Quem locum aliter legit Pontanus lib. 9. Origin. Francicar. pag. 547. Cæsim vero spatha feriisse idem innuit Scriptor l. 2. c. 11. *Unus eorum extracta Spata, cervicem ejus abscindere conabatur.* Et c. 13. *Et extracta Spata cervicem leonis, cervicem tauri divisit ab armis.* Adde c. 19. 21. 18. [Hist. Glabri Rodulphi apud Duchesn. to. 4. pag. 38. *Tebaldus quoque illum* (Guillelmum) *appropinquans, quasi aliquid locuturus, illico exerta, quam ad hoc tulerat sub pallio, Spatha, uno ictu caput à corpore decussit.*] Petrus Tudebodus l. 3. pag. 789. de Godefrido Bullionensi: *Tunc Dux Godefridus Christi miles potentissimus irruens in eos, evaginato ense, percussit quemdam gentilem ferocissimum tam viriliter, ut in duas partes ipsum divideret, à vertice videlicet usque in sella equi,... post hunc aggressus alium ex obliquo, secuit eum per medium.* Eadem narrat Albertus Aquensis lib. 3. c. 65. qui addit *lorica indutum divisisse in duas partes.* Adde Ordericum Vitalem pag. 735. Similia ex veteri traditione refert Guillelmus Guiartus in Hist. Francor. MS. de Carolo Magno:

Il iert plain de si très grant force,
Se l'ystoire de lui ne ment,
Que de s'espée proprement,
Dont li ponz & l'enhendure,
Ierent d'or fin à couleur pure,
Et qui nommée estoit Joieuse,
Et gent cointoise & outrageuse,
Quant par ire la descendoit
Un Chevalier armé fendoit
A un seul cop tout contreval,
Et trenchoit parmi le cheval,
Cele espée arge toute nue
El tresor S. Denis tenuë.

Hinc Guillelmo Aquitaniæ Duci, postmodum Gellonensi Monacho, *versatilem gladium* attribuit ejusdem Vitæ auctor numero 20. editionis Mabillonii. Ejusmodi spatharum Francicarum longitudinem ac latitudinem inspicere licet in veteribus picturis, ac maxime in Comitibus Hollandiæ Philippi Gallæi. Sed & Ogerii Dani, qui sub Carolo M. vixit, spatham cum ferreo etiam capulo, absque mucrone, ex Monasterio S. Faronis Meldensis, ubi asservatur, ipsimet contrectavimus, qua visa, & expenso illius immenso pondere, haud incredibile omnino videri, quod de Godefrido referunt Scriptores, facile persuaderi passus sum. Hanc cum ejusdem Herois monumento descripsit Joan. Mabillonius to. 5. Vitar. SS. Ord. S. Benedicti. Tota autem est illa dentata, qualis fuit Aviti, *sub assiduis dentatus cædibus ensis*, ut est apud Sidon. in illius Panegyrico. Quomodo vero regia spatha deferretur à Regis armigero, licet inspicere in iis tabellis Lotharii & Caroli C. quas delineari curavit Steph. Baluzius in Notis ad Capitularia Regum Franciæ.

¶ SPATAM super altare ponere irreligiosum putabant, ut colligitur ex Aimoino in Mirac. S. Benedicti lib. 2. cap. 6. *Cryptas ipsius ecclesia ingressa est* (Gerberga Regina) *in quibus pretiosi Patris Benedicti oratorium habetur: ubi dum ad orandum regii stipatores suas flecterent cervices, unus eorum proterva temeritatis ausu Spatam quam manu gerebat, altario superposuit. Exsecrati factum socii, gladio inde ablato, adversus tanta auctorem vanitatis, increpatoria invexere verba, quibus ille superbe respondit: Quanam, inquiens, in nos nova istbac incessit religio, ut aggestum calcis ac sabuli cum lapidum mole, meo judicetis ense fore sanctius? & simul cum verbo, exceptam macharam, dominica non dubitavit reimponere mensa.*

¶ SPATA ET CONUCULA ex Lege Ripuar. tit. 58. c. 18. offerebantur servæ, quæ servum secuta fuerat, ut si conuculam eligat, in servitiu perseveret: si spatam, servum interficiat.

AD SPATHAS METIRI. Gesta Regum Francor. cap. 41. & Gesta Dagoberti Regis c. 15. *Rex vero totam terram Saxonum devastans, & omnem populum interficiens, non ibidem majorem hominem reliquit, quam longitudo gladii sui, quem Spatam vocant, habere videbatur.* Monachus Sangallensis l. 2. de Carolo M. c. 17. *Per seipsum ita omnes humiliavit, ut etiam pueros & infantes ad Spatas metiri praciperet, & quicumque eamdem mensuram excederet, capite plecteretur.* Quippe qui spathæ longitudinem attigerant, militiæ idonei censebantur. Unde apud Bohemos, qui gladii longitudinem attigerant, militare cogebantur, ut scribit Æneas Sylvius in Hist. Bohem. cap. 10.

SPATHIS APPREHENSIS *rem firmare.* Charta Alamannica Goldasti 85. *Et his ita patratis, cum adhuc quidam de illis, qui se in illa Ecclesia heredes ac dispositores haberi voluerunt, alii garriendo, alii mussitan-*

do contradicerent, optimates ejusdem Consilii apprehensis spatis suis devotaverunt se hac ita affirmaturos esse coram Regibus & cunctis principibus usque ad sanguinis effusionem. Viderat hanc Chartam Vadianus de Monaster. German. *Alamanni, utpote bellicosi, gladii, quem Spatam vocabant, prehenso capulo testificabantur, parati manu etiam tueri se veritatem, quam semel affirmassent.* [Vide in *Juramentum*, col. 1616.]

¶ Spatis Tangere terram de qua contentio est, priusquam lis duello dirimatur, in usu fuisse discimus ex Lege Alemano. tit. 84. *Postquam girata fuerit* (terra) *veniant in medium, & præsente Comite tollant de ipsa terra... Quando parati sunt ad pugnam, tunc ponant ipsam terram in medio, & tangant ipsam cum Spatis suis, cum quibus pugnare debent.*

Cum Tracta Spatha *se idoneare contra alium, se defendere*, in Lege Alaman. tit. 44. §. 1. tit. 56. §. 1. tit. 84. 89. *Ad januam cum Spatha tracta accedere*, in Lege Ripuar. tit. 32. §. 4. Adde Capitula ad Legem Alaman. cap. 22. Formula nostris familiaris, *tirer l'espée*. Glossæ Gr. Lat. σπάσασθαι ξίφος, *Evaginare*.

¶ De Planis Spatis Ferire, Gall. *Donner des coups de plat d'épée*, in Chron. S. Petri Vivi apud Acher. to. 2. Spicil. p. 757. *Abbas autem & Monachi ejus feris remanserunt, quos verbis plurimum minati sunt, per capita cucullarum turpiter apprehenderunt, de planis Spatis ferierunt, sed non læserunt.*

Spatha in Fuste, id est, Cui fustis pro vagina est, cujusmodi utuntur etiam quidam in Gallia. Ita inscribitur Epigramma Ennodii 531.

Utrumne inclusa per fraudes ense bacillo,
Mere ligni tunicis quam bene tecta lates?
Subsidium portas, quod cunctis terror haberis;
Pacificum est nobis, quod necat obsequium.

Ferrum cavatis baculis condendum, dixit Saxo Grammaticus lib. 6. Historiæ Danicæ.

Spatha S. Petri. Annales Fr. Bertiniani ann. 877. & Continuator Aimoini cap. 36. *Richildis Compendium ad Ludovicum veniens... attulit ei præceptum, per quod pater suus illi regnum ante mortem suam tradiderat, & Spatam, quæ vocatur S. Petri, per quam eum de regno revestiret.*

Σπαθιμάχαιρα, in Lexico Gr. MS. Reg. cod. 930. Ακινάκης, μικρὸν δόρυ ἤγουν, κοντάριον, ἢ σπαθομάχαιρα Περσικόν.

Spatha, Idem qui *Spatharius*, Dignitas Spatharii, de qua mox. Vetus Charta apud Ughellum to. 7. Ital. Sacr. p. 977. *Siphandus Imperialis Spatha & judex, &c.* Sic *Protospatha*, pro *Protospatharius*. Vide in hac voce.

Spada, ex Italico *Spada*. Atto Vercellensis lib. de Pressuris Ecclesiast. *Tenso collo eductam contra se Spadam timens, &c.* [Adde Testam. Ermengaudi Comit. Urgell. ann. 1010. in Append. ad Marcam Hispan. col. 973.] Vide *Spadare*.

Spathium, ex Gr. σπαθίον. S. Augustinus in Psal. 149. *Framea, quam vulgo Spathium vocant.*

Spatha, Spathula, Gladiolus, quo martyrum carnes dissecabantur & incidebantur. Acta S. Priscæ Martyrum. 11. *Jussit Præfectus extendi eam, & cum Spathis incidi membra ejus.* Acta S. Martinæ Virg. & Mart. n. 36. *Injustam Martinam pœnis affligendam, Spathis incidendam, & ungulis attrectandam, &c.* Hinc σπαθίζειν apud Metaphrastem in Actis S. Agathæ Virg. Εκέλευσεν αὐτὴν κρεμασθῆναι καὶ σπαθίζεσθαι.

2. SPATHA, seu Spata, Pistillus, rudis, vel instrumentum coquinarium, quo cibi, in ollis ad ignem fervente, despumantur, apud Apicium lib. 4. c. 3. Anonymus de Re Architectonica cap. 30. *Tertio olei adjicies sextarium, ea ratione Spatha commovebis.* Utitur non semel.

SPATHARIUS, Qui spathas conficis, in Lege Aleman. tit. 79. §. 7.

Spatharius, Imperatorii corporis custos, Σωματοφύλαξ, Cedreno: dignitas in Imperio Constantinopolitano fuit illustris. *Gloriosi Spatharii*, dicuntur Alcuino. Vita S. Theophanis Confess. n. 10. Τιμώτερος δὲ βαθμῷ, ὅτε τῶν Σπαθαρίων τῷ καταλόγῳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τιμηθείς, διῆγε τὸν λοιπὸν χρόνον. Vide Chronicon Alexandrinum p. 692. Vitam S. Lucæ junioris n. 64. & quæ observavimus ad Alexiadem pag. 259.

Spadarii, pro *Spatharii*, in Epist. 3. Leonis III. PP. *Misit Imperator Patricium & Spadarios cum stole.*

Spatharius, Armiger, qui ensem domini defert. Papias: *Armiger, vulgo Spatarius.* Gloss. Ælfrici: *Spatarius*, ƿrynꝺ-bora. Id est, Ensifer. Apud Anastasium in S. Martino PP. *Spatharius Olympii Eunuchi*, mox *Armiger* nuncupatur. Lex Burgundion. tit. 52. *Fredegesilum Spatharium nostrum, &c.* Apud Gregorium M. lib. 2. Dial. cap. 14. *Riggo Spatharius Totilæ* Regis Gothorum dicitur. Apud Lucam Tudensem lib. 4. Chron. initio, Pelagius filius Ducis Fafilæ, *Spatarius Regis Roderici* nuncupatur. [Apud Fredegarium, *Cariatto Spatarius Guntramni* vocitatur.] Neque alii sunt *Spatharii*, qui subscribunt in Conciliis Toletanis, cum *Comitivæ* dignitate: sic quippe in Concilio XIII. *Guilengus Spatharius, & Comes, Altericus Spatharius & Comes, & Sesemiuus, Spatharius & Dux*, subscribunt. Monachus Pegaviensis p. 6. *Quem* (leonem) *ex improviso in se irruentem videns, gladium a Spatario suo confestim accipere nitebatur: sed ille, ubi eum manu corripuit, pro inermi domino leoni se constanter objecit, &c.* Apud Thwroczium in Sigismundo Rege Hungar. cap. 7. Vide *Armiger*.

Spatharii, dicti *Milites* Ordinis Militaris *S. Jacobi de la Spatha*, instituti in Hispania, circa annum 1158. Radulfus de Diceto an. 1184. *Ordo Militum in Hispania, consistentium in proposito pro viribus suis Saracenos atterere, quem signum ensis rubei distinguit à cæteris Militibus, confirmatur a Domino Papa.* Gaufredus Vosiensis part. 1. c. 65. *Horum secta nuper exorta, ob indicium bellicosæ probitatis spatham ex pallio rubeo in habitu candido præfert.* Exstat Epistola Innocentii III. PP. inscripta *Magistro & fratribus Spatariis & Religiosis per Hispanias constitutis*, lib. 2. p. 473. edit. Venetæ. Horum Militum habitus sic describitur in Manuali placitatorum in Parlamenso 22. April. an. 1371. *L'Habit du dit Chevalier (de S. Jaques) est un long mantel a noiaux de pers double camelin, & un chaperon doublé tons d'un camelin & noiaux sous la gorge, & en son mantel à une espee de drap rouge, pour enseigne de la religion, & dessus avoit une courte houppelande, d'une serge ou cattres pers, & une cote de camelin blanc, unes chausses d'un tanné, & solers à la pelume.* Istius Ordinis regulam Hispanice edidit cum Glossis Magister Yssa ejusdem Ordinis, typis Plantinianis ann. 1598. De hoc ordine vide, quæ collegerunt, qui de Ordinibus Militaribus scripsere, Franciscus Menenius pag. 94. Andreas Favinus p. 1168. & Beloyus cap. 17.

SPATHAROCANDIDATUS, Spatharii simul & Candidati munere fungens. Gregorius II. PP. Epist. ad Leonem Isaurum, præfixa septimæ Synodo: *Literas vestræ Majestatis, per Augustalem Spatharocandidatum missas, accepimus.* Luitprandus

lib. 3. c. 7. *Cubicularios*, *Protospatarios*, *Spatharocandidatos ... facit.* Σπαθαροκανδιδάτες Græcis Scriptoribus. Vide Constantinum de Administ. Imp. cap. 42. 50. 51. 52.

SPATHAROCUBICULARIUS, Σπαθαροκουβικουλάριος, in VIII. Synodo act. 4. *Spatharii cubicularius*, Anastasio in versione. Ubi forte leg. *Spatharocubicularius*.

SPATHATUS, *Spatam habens*, *vel spata armatus*, Ugutioni. Σπαθάτις, Africano in Tacticis: *Spatha cinctus*, Ennodio Epigr. 132.

¶ SPATHIUM, Ensis. Vide in *Spatha* 1.

¶ SPATHOGLANI, Milites Turcici. Vide supra *Silictarii*.

¶ SPATHULA, σπάθη, τὸ ξίφος. Gloss. Lat. Gr. in Cod. Sangerm. *Spatha*. Vide in hac voce, & infra *Spatula* 1.

¶ SPATHUS, in Lege Salica edit. Eccardi tit. 41. §. 2. pro *Spadatus*. Vide *Spadare*.

¶ 1. SPATIAMENTUM, Deambulatio, animi relaxatio, Chartusiensibus *Spaciment*. Statuta Capit. Autiss. MSS. an. 1336. *Nulli duo canonici Ecclesiæ Antissiodorensis in una domo simul morentur, nisi per sex menses tantum, & semel, scilicet in anno in quo intendit facere stagium suum primum, vel nisi veniat ad prabendam & negotia sua, vel causa solatii & Spatiamenti.* Acta S. Bosselinæ to. 2. Jun. pag. 494. *Pro quo Spatiamento, ut vocabant, nunc illis conceditur commune aliquod post refectionem colloquium.* Vide infra *Spatium*.

¶ 2. SPATIAMENTUM, pro Spatium, Gall. *Eloignement*, *distance*. Utitur Claudius Taurin. Episc. in Epist. nuncupatoria Commentarii sui in Matthæum.

SPATIARE, Diducere, complanare, dilatare, *spatium* dare. Leo Ost. lib. 3. cap. 28. *Necdum in cor ejus ascenderat, eamdem viam complanare ac Spatiare.* Infra: *Spatiandæ Ecclesiæ gratia, partem non modicam cameræ suæ subduxerat.* Petrus Diac. Casin. l. 4. cap. 11. *Præmisit 3000. homines cum securibus & aliis ferramentis, qui eamdem viam viriliter inciderent & Spatiarent.*

¶ SPATIATORIUS, Amplus, Gall. *Spacieux*. Johannes de Monsterolio in descript. Monast. Caroli-loci apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1388. *In cujus quidem ecclesiæ introitu ampla, Spatiatoria platea præposita, porticus est trium destrariarum seu deambulatoriorum.*

¶ SPATIATUS, Liber, expeditus. Chron. Siciliæ apud eumd. Marten. to. 3. Anecd. col. 37. *Misit inde* (Petrus) *suum nuncium prædictum dom. Petrum de Queralco militem suum ad prædictum Regem Carolum existentem in obsidione dictæ civitatis Messanæ, faciens dici ... quod ipse Rex Carolus statim cum toto suo exercitu, & omni sua gente exiret de dicta insula Siciliæ, & dimitteret ipsi Regi Petro dictam insulam liberam & Spatiatam de omni scrupulo dominii ipsius Regis Caroli.*

¶ SPATIO, Vagatio, si tamen sana est lectio, apud Rhegin. lib. 11. Chron. *Venatu, ac Spatione, victum quotidianum quæritant.*

¶ SPATIUM, Deambulatio, animi relaxatio. Translat. S. Thomæ Aquinat. tom. 1. Mart. p. 726. *Dictus Comes ivit una dierum ad Spatium cum quodam fratre.* Hist. Vicon. Monast. apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 298. *Nam cum causa Spatii eis aderat, non in joculatorum aut histrionum strepitu congaudebant, sed mandato Priore, de ejusdem verbis dulcedinis delectati hilares se reddebant.* Vide supra *Spatiamentum* 1.

¶ SPATLA. Vide in *Spalla*.

¶ SPATOMELE, SPATOMELLE, Instrumentum chirurgicum. Vide *Guva* & *Raspatorium*.

1. SPATULA, in Gloss. Græc. Lat. Σπάθη, τὸ ξίφος. [Charta Philippi Aug. ann. 1194. pro Atrebat. *Quicumque cultellum cum cuspide, vel curtam Spatulam, vel misericordam, vel hujusmodi arma multritoria portaverit, LX. libras perdet.*] Eædem Glossæ: σπάθη, ὁ τῶ ἀνθρώπου, *Costa*, *humerus*: *armus*, *proprie in pecoribus*, *quod lata sit*, inquit Joannes de Janua: nostris *Espaule*. [Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Ponens manum suam super Spatulam dextram*, *&c.* Concil. Tarraconense an. 1591. inter Hisp. tom. 4. p. 611. *Canonici & presbyteri de capitulo ecclesiarum Cathedralium .... in choro ad horas divinas almucias extensas super Spatulas .... portare omnimode teneantur.*] Vide Constantinum African. lib. 2. Pantechn. c. 6. ubi *spatularum* ossa describuntur. De *vena spatulosa*, quæ & *cephalica*, agit idem cap. 12.

SPATULOSUS, *Magnas & diffusas habens spatulas*, *vel delitiosus*, *sive delicatus*. Joan. de Janua.

SPATULARI, *Delitiari*, *vel in spatula divinare*. Idem. ☞ Hinc, nisi me fallo, *Spatulati pœnitentes*, apud Reinerium in Catalogo hæretic. pro Delicati, seu delicias sectantes: *In secunda secta sunt qui se fingunt peregrinos S. Jacobi, plumbati* (l. palmati) *ut ultramarinos & Spatulatos pœnitentes.*

SPATULÆ, vox Agrimensorum, metæ, termini in acumen surrecti, apud Frontinum.

¶ SPATULA, Latus, *Epaule*, eadem notione dicimus, in Bressia apud Guichenon. *Quia non tantum in Spatulis, quantum in profundo & matrice talium calceatorum.*

SPATULÆ, Armi porcorum, *Pernæ*. Tabularium Conchensis Abbatiæ in Ruthenis Ch. 26. *Medietatem de vestitionibus, & medietatem de Spatulis & agnis, &c.* Crebro in eo Tabulario. *Spatula porcina*, apud Apicium lib. 4. cap. 3. & Turpinum in Carolo M. c. 20. *Armus feræ*, in Lege Longobard. lib. 1. tit. 22. §. 4. Charta an. 1214. in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis n. 179. *Habet etiam de quolibet hospite unum panem ad Natale Domini, & unum Armum de quolibet homine, qui ad proprium usum facit baconem.* [Bulla Benedicti VIII. PP. an. 1014. in Append. ad Hist. Comitat. Comacli p. 6. *Ita sane ut singulis quibusque Inditionibus, pensionis nomine, detis S. R. Ecclesiæ .... in Nativitate Domini Spatulas de porcis numero sexaginta.*]

¶ 2. SPATULA, f. Tugurium, agreste habitaculum; nisi idem sit quod infra *Spatulum*. Libellus de remediis peccat. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 22. *Pœnitentia manducandi vel dormiendi* (l. manducantis vel dormientis) *in una domu vel Spatula cum laico laicave, XL. dies in pane & aqua pœniteat.*

¶ SPATULARI. Vide in *Spatula* 1.

SPATULARIA, inter vestes sacras recensetur in Monastico Anglic. to. 3. p. 331. *Cum alba, amilla, stola, fanone, Spatulariis, & manicularis, apparatis quodam panno rubeo diasperato de Lares, cum radiis inauratis, &c.* Ibid. part. 2. pag. 85. *Duæ paruræ; una stola, una fanona poudrata cum auro & perlis .... cum Spaulis duabus, & maniculis de eadem secta*, Gallis *Espauliere*. [Vide *Spallarium*.]

¶ SPATULOSUS. Vide in *Spatula* 1.

SPATULUM. Felix Gyrwensis in Vita S. Guthlaci n. 11. *Tunc indutos artus agresti de Spatulo surgens arrexit, &c.* Legendum forte *spartulo*: ex *sparto* junco. [Ut ut est lectus significatur. Vide *Spatula* 2.]

¶ SPATUM, pro *Spartum*. Vide *Spatarius*.

¶ SPAVA. Vide infra *Spavin.*

¶ SPAVANDUS, Expavefactus, exterritus: Italis *Spaventare*, Exterrere, Gall. *Epouvanter.* Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1098. *Sed quidam Spavandi de omnibus generibus cœperunt fugere. Saraceni fortius cœperunt præliare, quia videbant posse superari.*

SPAVENUS, Morbus equinus vulgaris, quem vulgo *Esparvin* dicimus, *cum circa garectum intrinsecus ex latere garecti paulo inferius inflationem adducens*, &c. Ita Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricult. c. 36. *De morbo spaneni*, ubi legendum *spaveni.* Vetus interpres Gallicus, qui vixit Carolo V. regnante, *Espavin* vertit. [Italis *Spavano.*]

¶ SPAVERIUS. Vide in *Sparvarius.*

SPAVLÆ, Animalia vagantia & errantia, quæ *expavefacta*, & metu, seu *pavore*, (unde vocis etymon) è dominorum suorum domibus erumpunt, & in aliena dominia transeunt, in incerto, cujus juris sint, & quæ eo nomine domino, in cujus prædio reperiuntur, addicuntur, nostris *Espaves, bestes esgarees, qui ne sont advouees d'aucun Seigneur*, ut est in Consuetudine Laudunensi art. 3. & Remensi art. 343. in aliis passim *Espaves.* Regestum t. Parlam. fol. 22. sub an. 1260. *Justitia latronis, campi, duelli, Spavie, quod Gallice dicitur Estrahere, sanguinis, de melleia, &c.* Charta Radulphi Comitis Suession. an. 1233. pro Communia Nantoliensi: *Si Espava inveniatur apud Nantolium, reddetur mihi vel servienti meo ab inventore, &c.*

☞ Eodem nomine intelliguntur errantes bestiæ; quæ intra alicujus dominium reperiuntur à venatoribus fugientes, si persequentes venatores non adsunt. Charta Philippi I. Reg. Franc. an. 1092. ex Chartul. Audomar. *Et si bestia aliqua fugiens absque venatoribus ibi devenerit, ad mensam fratrum deferatur, sicut prædictus pius Rex Karolus eis concessit.* Ubi è regione hujus loci in margine recentiori, sed antiqua, manu scriptum legitur, *Espave.* Sed & quævis bona mobilia quorum dominus non apparet ea voce significantur. Vide *Espava.* Enumeratio bonorum Abbatiæ *de Baigne: Tous Espavyers sont à la dame Abbesse, & doivent estre revelez à ladite Abbesse en toute la terre dans 24. heures, & tous bourbons & eyssuns dans huit jours.* Vide in *Wayf.*

¶ SPAVA, in Litteris an. 1236. ex Tabul. S. Quintini in Insula: *In eorum districtu villa prædicta nullam justitiam altam seu Spavam habebamus.*

SPAULA. Vide *Spatularia.*

¶ SPAZARE, Italis *Spazzare*, Verrere, Gall. *Balayer.* Statuta Astens. Collat. 19. cap. 15. fol. 66. *Quod duo homines per portam eligi debeant in consilio ad brevia qui jurant facere Spazari & scovari zanceas.* Statuta Placent. lib. 4. fol. 39. v°. *Item statutum est quod omnes strata civitatis Spazentur & inundentur singulis tribus mensibus, si opus fuerit, scilicet per quamlibet ante domum suam.* Vide *Spassare.*

¶ SPAZERIUS, Qui spathas conficit, in vet. Catalogo Confratriæ Nativitatis B. M. institutæ in ecclesia B. M. Deauratæ Tolos. Vide *Spatharius.*

¶ SPEAULTA, Hordei species, vulgo *Epeautre.* Charta an. 1304. ex Tabul. S. Andreæ Avenion. *Decima omnium frumentorum, siliginum, leguminum, ordeorum, Speaultarum, &c.* Vide *Spelta* & *Spenta.*

¶ SPEBUS, pro Speciebus, Gall. *Forme, image.* Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 724.

> *Muscipulos nostis quos obicit æmulus hostis,*
> *Illicibus quærens animos vitiare figuris,*
> *Ingerit incestos lascivis Spebus amores.*

¶ SPECCIBILIS. Vide *Spectabilis.*

¶ SPECERIA, Res quævis aromaticæ, aromatum mercatura, Gall. *Epicerie.* Consuetud. Lemovic. art. 70. *Libra est & esse debet 14. unciarum & dimidia, salva libra de Speceria quæ debet esse & est 12. subtilium unciarum.* Ubi versio Gallica: *Sauf & le serve de l'Espicerie qui doit étre de 12. onces subtiles.* Vide *Speciaria* in *Species 6.*

¶ SPECIA, ut *Speceria.* Statuta Montis Regalis fol. 288. *Specia, merceria, drogaria, nec aliqua alia res comprehensa sub genere merceriarum, vel specierum, &c.* Vide *Species.*

¶ SPECIALIS, *Espicier.* Vide in *Species 6.*

1. SPECIALITAS, Vox Fori Anglici, de qua Cowellus. [Ea voce, ut plurimum, Chirographi cautio, scripti obligatio, vel quid simile instrumentum significatur.]

¶ 2. SPECIALITAS, Oppositum universitati. Tertull. adv. Marc. lib. 5. c. 8. *In distributione facienda & in Specialitate interpretanda.* Conc. Toletan. 11. inter Hispan. to. 2. p. 665. *Cæterum Specialitatis ordinem persequentes, &c.* Charta an. 1482. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Rotomag. *Tenore præsentium facit ... suos veros, certos, legitimos & indubitatos procuratores, ... & negotiorum suorum infrascriptorum gestores, ita tamen quod generalitas Specialitati non deroget, nec e contra.* Charta Maximiliani Rom. Reg. an. 1507. apud Rymer. to. 13. pag. 182. *Ita tamen quod Specialitas generalitati non deroget.* Formula usitata, *sans que le particulier deroge au general. In specialitate*, speciatim, in Chron. Bonincontri apud Murator. to. 12. col. 1547. Hinc

¶ SPECIALITAS, pro Persona, in Vita S. Adalberti to. 5. Jun. p. 98. *Dehinc articulum ejus Specialitati, prout Dominus concesserit, accommodemus.*

¶ 3. SPECIALITAS, Familiaritas, necessitudo conjunctissima, Gall. *Amitie particuliere.* Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1316. apud Rymer. to. 3. pag. 574. *Ob divulgata de vobis probitatis præconium, Specialitatem vobiscum mutuam contrahere cupientes, vos in hiis quæ cordi nostro adjacent negotiis experiri consuevimus, quatinus, vice versa, vestram amicitiam deinceps appetimus fiducialiter nos facturum.* Gualterius Hemingford. de Gestis Edwardi I. Regis Angl. pag. 113. *Omni rancore deposito (Rex) ipsum* (Archiep. Cantuar.) *cum suis in Specialitatem recepit pristinam & majorem adauxit.* Placitum an. 1. Edwardi III. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Præsentatum fuit per juratores .... quod quidam Johannes de Pratis habuit quandam uxorem amicabilem de cujus Specialitate, Willielmus, filius Henrici molendinarii, & similiter quidam alii malefactores fuerunt; ita quod prædicti malefactores venerunt ad lectum ipsius Johannis, ubi jacebat, & ipsum traxerunt ab eadem, & ipsum abinde duxerunt & tenuerunt, dum prædictus Willelmus concubuit cum ea.* Vide *Plumale.*

¶ SPECIALITER, Speciatim, expresse, Gall. *Specialement*, in Cod. Theod. leg. 176. de Decurion. tit. 1. Gloss. Lat. Gr. *Specialiter*, ἰδικῶς. Charta an. 1340. ex Archivo D. *de Flamarens: In presentia mei notarii & testium subscriptorum ad hoc Specialiter vocatorum.* Occurrit passim. Vide *Speciative.*

¶ SPECIARIA, SPECIARIUS. Vide *Species 6.*

¶ SPECIATIVE, ut *Specialiter.* Regest. Philippi Pulcri 13. ex Chartophyl. Reg. *Nam cognitionem omnium eorum quacumque occasione ad dictum monasterium spectantium .... nobis ac successoribus nostris Regibus Francorum Speciative retinemus.*

¶ SPECIATOR, ut *Speciarius.* Vide *Species 6.*

¶ SPECIATUS, Specie, forma decorus. Tertull.

adv. Hermog. cap. 40. *Quod hodie informe in mundo, quid retro Speciatum in materia, ut speculum sit mundus materia!* Ita

¶ INSPECIATUS, Qui sine specie est, Irenæo ἀνείδεον, apud eumd. adv. Valentin. cap. 10. *Sed informem & Inspeciatam, &c.*

1. SPECIES, Vox JC. notissima: quibus idem sonat, quod veteribus fruges, ut sunt vinum, oleum, frumentum, legumina: unde *Species annonariæ*, apud Vegetium lib. 3. c. 3. & in Codice non semel. Senator lib. 12. Epist. 22. *Et ideo memorata Species* (vini, olei, &c.) *in tot solidos data pro tributaria functione ... reputentur.* Gregorius Turon. lib. 5. c. 5. *O si te habuisset Massilia Sacerdotem, nunquam naves oleum, aut reliquas Species detulissent, &c.*

2. SPECIES, Res, vel quævis supellex pretiosior. Lex Wisigoth. lib. 5. tit. 5. §. 3. *Si alicui aurum, argentum, aut ornamenta, vel Species fuerint commendata, sive custodienda tradita, &c.* Idem Gregorius Turon. lib. 6. cap. 5. *Judæus quidam ... qui ei ad Species coemendas familiaris erat, advenit.* Lib. 6. c. 38. *Magni ibidem thesauri ex auro argentoque, & multarum Specierum reperti sunt.* Lib. 7. cap. 25. *Equos quoque ejus, aurum argentumque, sive Species, quas meliores habebat, pariter auferentes, &c.* Lib. 10. c. 2. *Direptam Speciem de manu cujusdam mercatoris ad metatum detulit.* Marculfus lib. 1. form. 31. *Præcipientes, ut quicquid ex successione parentum, ... vel per qualibet instrumenta Chartarum ad eundem juste pervenit, tam in villabus, mancipiis, ædificiis, accolabus, auro, argento, speciebus, ornamentis, mobili aut immobili, &c.* Walafr. Strabus de Miraculis S. Galli lib. 2. c. 1. *Eum ad subterraneum duxit armarium: quod cum idem Vicarius aperiri fecisset, Species, quas inibi reperit, his, qui secum erant facta divisione distribuit.* Vox Ammiano, Capitolino, & aliis usurpata, & in veteri Chartula plenariæ securitatis descripta à Brissonio lib. 6. Formul. p. 647.

¶ 3. SPECIES, Facies. Canon. Hibern. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 6. *Sanguis episcopi vel excelsi principis, vel scriba, qui ad terram effunditur, &c. Si in Specie, tertiam partem de argento, & comparem verticis de auro, &c.*

¶ 4. SPECIES, f. pro Vices. Formula 36. inter Andegav. *In utilitate dominorum partibus Britanici seu Wasconici hostiliter ordine ad Specie mea fuisti, &c.*

¶ 5. SPECIES, Materia sacrificii Corporis & Sanguinis Christi, nostris *Espeçes*. Missale Gothicum apud Mabill. Liturg. Gallic. p. 283. col. 1. *Oremus, fratres dilectissimi ut Dominus ac Deus noster Speciem istam, suo ministerio consecrandam, cælestis gratiæ inspiratione sanctificet.*

6. SPECIES, Aromata, vel res quævis aromaticæ, Gallis *Espices*. Marcianus JC. lib. 16. §. 7. D. de Publ. & Vectig. *Species pertinentes ad vectigal, cinnamomum, piper longum, piper album.* Marcellinus Empiricus, seu Vindicianus Archiater:

Adde & aromaticas Species, quas mittit Eœus.

Senator lib. 12. Epist. 18. *Species præterea, quæ mensis regiis apparentur, exactas tota sedulitate perquirite.* Ildefunsus Toletanus in Chron. in Heraclio: *Cum hac illacque cum diversis Speciebus aromatum & divitiarum causa lucri pergeret, &c.* Joan. Sarisberiensis lib. 8. Policrat. c. 6. *Conficiuntur salsamenta garo: nihil vilius est nisi voluptatum polliceatur effectus, & judicia Specierum.* Adde lib. 8. c. 11. Will. Tyrius lib. 12. c. 23. *Erant autem naves eadem orientalibus onerata mercibus, Speciebus videlicet, & pannis sericis.* Chronicon Reichersperg. *Mille & 50. dextrarios Turcos, & Species infinitas, & quas noverat pretiosiores misit.* Et infra: *30. quintarios de pipere, & alias Species sine numero.* Eckehardus de Casibus S. Galli cap. 13. *Speciebus quoque & antidotis, & prognosticis Hippocratis singulariter erat instructus.* Proverbium medicorum vulgare apud Joannem Sarisber. lib. 5. Policrat. cap. 10.

Pro solis verbis montanis utimur herbis,
Pro caris rebus, pigmentis & Speciebus.

Le Reclus de *Molieus* MS.

Qui mist en reube odour ambrine
Ni autre Espece Alexandrine.

Statuta Cluniacensia Petri Venerab. cap. 9. *Statutum est, ut ab omni mellis ac Specierum cum vino confectione, quod vulgari nomine Pigmentum vocatur, ... fratres abstineant.* Archithrenius lib. 2. c. 6.

Itur ad Eoas Species, messemque perusti
Axis odoriferam, ventris divellere toto
Nititur orbe dapes, & condimenta libido.

Continuator Nangii an. 1359. *Et tunc ad invicem in signum pacis vinum & Species cum gaudio receperunt.* [Ordo Romanus 13. c. 14. *Quo finito, redeunt ad aulam Papæ, ubi parata sunt vina multa & diversa, & claretum & Species.* Chronic. Corn. *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 357. *Levatis mensis lotisque manibus & Speciebus datis, abiit Rex in thalamum suum.* Adde Ordin. Cluniac. part. 1. c. 8. Statuta Monast. S. Claudii p. 82. 83. &c.] Formula nostris familiaris: *Donner vin & Espices.* Froissartes 2. vol. c. 81. *Et les recueillit moult honorablement les uns aprés les autres, & les envoya en son chastel, & fit apporter le vin & les Espices.* Idem 3. vol. c. 84. *Boire & prendre Espices.* Histor. Caroli VII. Reg. Franc. *Servir vin & Espices.* Vetus Poeta in Poem. MS. *du Dit du Chevalier*:

Apres laver isnellement,
La Dame fit donner le vin,
Et les Espices en la fin.

Chronicon Bertrandi Guesclini:

Le vin a fait mander, & Espices granment.

Christina Pisana in lib. *du Tresor de la Cité des Dames*, 1. part. cap. 12. *Aprés les Espices prinses, & qu'il sera temps de se retraire, la Dame s'en ira à sa chambre, &c.*

Porro hæc *Specierum*, seu *Espices*, appellatio sumitur apud nos hodie pro Salariis Judicum, quibus cum iis nulla ex legibus præberentur à litigantibus, quorum lites dijudicabant, aut inspiciebant, licitum tamen erat, levioris momenti & pretii donativa recipere, cujusmodi sunt *condimenta, esculenta, aut poculenta, quorum valor in una hebdomada 10. solid. Paris. non excederet*, ut est in Edicto S. Ludovici an. 1254. apud Nangium in ejus Vita: seu ut habet aliud Philippi Pulcri an. 1302. pro reformatione Regni, in stylo Curiæ Paris. part. 3. tit. 6. §. 36. *excepto esculento & poculento, & aliis ad comedendum & bibendum ordinatis, & de talibus cum moderamine, secundum conditionem cujuslibet, & cum tali quantitate ea recipiant, quod infra unam diem possint absque illicita devastatione consumi.* Exstat etiam apud Pithœum in Consuetud. Trecens. pag. 479. 480. [Conventio Caroli Comit. Andegav. & Provinc. cum Arelatens. an. 1251. *Et ab omni munere manus suas excutere, exceptis esculentis & poculentis à jure concessis.* Statuta Arelatens. MSS. art. 175. *Neque consules, neque judices ... accipiant aliqua munera vel eximia* (exenia) *ab aliquo cive vel extraneo, præter esculentum & poculentum.*] Ita pariter in Fleta lib. 1. c. 17. §. 18. judices vetantur, *aliquod donum recipere per se vel per alium, ... exceptis esculentis & poculentis pro uno die, & non ultra.* Adde

Constitut. Siculas lib. 1. tit. 52. & tit. 70. §. 1. Joan. Sarisber. l. 5. Polic. c. 15. l. 8. c. 17. Matth. Paris ann. 1236. pag. 294. Odoricum de Portu Naunis in Peregrinat. num. 11. Vitam S. Julianæ Virg. n. 15. &c. Vide Rainardi Abbatis Cisterciensis Constitutiones cap. 61.

¶ Species, Quidquid diebus jejuniorum vespere apponitur, ut bellaria, fructus, cichoreum aceto & oleo conditum, &c. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. *Consuetum est quod in vigilia natalis Domini, post Vesperas, dominus Abbas, si sit in monasterio & faciat officium festivitatis, dat & dare consuevit Species sufficientes & bonas conventui in refectorio.*

¶ Species, Res ad medicinam spectantes. Mirac. S. Berthæ sæc. Bened. 3. part. 1. p. 460. *Si nosti aliquod hujus meæ infirmitatis medicamentum, sive in oleribus, sive in Specierum generibus, edicito.* Comput. an. 1244. ex Bibl. Reg. *Apotecarius pro Speciebus captis per Johannem Vicecomitem, a. lib. 11. sol. 1x. den.* Vide infra.

Hodie *Speciem* strictius sumimus de acribus tantum & morsicantibus, ut sunt piper, canella & similia. Macrobius lib. ult. Saturn. *Species, & acres, & calida super faciem cum apponuntur, exulcerant.* [Statuta Card. Trivultii ann. 1531. pro Monast. S. Victoris Massil. *Item in vigiliis festivitatum providere tenetur* (Pitansarius) *de potagio, vulgariter dicto pureya & salsa cum Speciebus pro piscibus condecenti.*]

Speciaria, Res aromataria, aromatum mercatura, Gall. *Espicerie.* Sanutus: *Inhibeatur sub eadem censura, ne quisquam de partibus Africæ, aut etiam Hispaniæ, ubi habitant Saraceni, Speciariam accipiat, vel mercimonia quacumque à partibus Indiæ portata, &c.* Idem lib. 1. part. 1. *Magna pars honoris, reditus, proventus & exaltationis Soldani, & gentium illi subjectarum, est propter Speciariam, & multa alia mercimonia.* Adde part. 5. c. 3. Raimundum Montanerium in Chronico Aragon. cap. 159. [Acta SS. tom. 1. Julii p. 604. & Statuta Vercell. lib. 3. fol. 101. v°.]

Speciarius, Qui omne genus specierum vendit, Latinis *Seplasiarius*, παντοπώλης, nostris *Epicier.* [Statuta Astens. c. 25. f. 75. *Item quod nullus Speciarius sive apothecarius civis seu habitator Ast. audeat vel præsumat recettas aliquas facere seu dare aliquibus civibus de territorio Astensi.* Adde Statuta Saluciar. cap. 125. Collat. 5. Genuæ lib. 4. cap. 84. fol. 136. v°. Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1568. & Murator. to. 11. col. 42.]

¶ Speciator, Eadem notione. Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengar. Magalon. Episcop. an. 1272. *Juxta marginem seu ripam cujusdam condamina Petri de Montiliis Speciatoris.* Statuta Arelat. MSS. art. 130. *Speciatores operent secundum quod eis præcepit antidotarius, vel secundum quod visum fuerit medico expedire.* Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Matthæus Passero de Venetiis Speciator.* Statuta Eccl. Avenion. an. 1341. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 565. *Ab eodem quoque nullus hipotecarius seu Speciator receptas ordinatas per talem Judæum medicum auderet ... conficere.* *Specier*, in Statuto Caroli primogen. Johannis Reg. Franc. an. 1357. to. 3. Ordinat. p. 196. *Ny billonneurs aucuns, neque Speciers, drapiers, merciers, ne autres quelqu'ils soient, s'entremettent de fait de change.*

¶ Specialis, Eodem significatu, Italis *Speziale.* Statuta Pistoriens. lib. 5. rubr. 65. *De pœna Speciariorum committentium fraudem in arte sua. Quoniam necessarium est quod medicinalia à Spetialibus & aromatariis administrentur, &c.* Vita B. Andreæ de Piscaria tom. 4. Maii p. 628. *Nam dum cum quodam Speciali, &c.* Vide *Retagliator.*

Species. Recapitulatio Legis Salicæ: *Sciendum est, quod in quibusdam Libellis Salicis ... continentur Capitula in quibusdam codicibus 99. in quibusdam vero plus minus 95. habent etiam Species, in quibusdam libellis 20. & 7. in quibusdam vero minus, vel paulo plus.* Ubi *Speciei* voce innuuntur *varietates*, uti mox vocantur, *compositionem*, seu mulctarum, quæ in ea recapitulatione ad 31. excurrunt.

¶ SPECIETAS. Fronto vetus Grammaticus: *Species divisio est generis, Specietas qualitatis.*

¶ SPECIFICARE, Speciatim notare, exprimere, Gall. *Specifier.* Jo. de Janua: *Specificare, segregare, dividere, separare, designare, vel speciem facere.* Consuet. Aucior. MSS. an. 1301. art. 81. *Quicumque vult emere tales* (carnes) *vadat ad talem locum Specificando mortem qua illa bestia mortua sit.* Litteræ Caroli V. Regis Fr. an. 1370. to. 5. Ordinat. p. 296. *Concedimus per presentes, quod ipsa privilegia ipsi Episcopo vel successoribus suis, exprimere & Specificare tenebuntur, &c.* Testam. Joannis Comit. Armeniaci an. 1381. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1513. *Executores autem hujus nostri ultimi testamenti & ultimæ voluntatis minime quoad præsens nominamus, declaramus nec non Specificamus.* Epist. Sigismundi Rom. Reg. an. 1432. ibid. to. 8. col. 184. *Prout de hoc per ipsum Cardinalem & nostros proprios ambassiatores plene Specificati sumus.* Adde Acta SS. to. 1. Maii pag. 767. Murator. to. 6. col. 943. to. 8. col. 110. Statuta Cadubrii cap. 9. Saonæ c. 42. fol. 94. & *Madox* in Formul. Angl. p. 215. Hinc

¶ 1. SPECIFICATIO, Enumeratio, expressa declaratio, *Specification.* Charta Guidonis de *Mazeroles* an. 1277. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 929. *Sine alia probatione, Specificatione, declaratione, commonitione, & judicis taxatione, & sine oppositione & exceptione aliqua in contrarium opponenda.* Occurrit præterea apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 327. & in Statutis Saonæ fol. 113.

2. SPECIFICATIO, dicitur, *cum quis de aliena materia speciem aliquam sibi fecerit*, qui modus est acquirendi, *factor enim dominus erit speciei.* Fleta lib. 3. c. 2. §. 14. Bracton. lib. 2. c. 3. §. 1.

¶ SPECIFICE, Speciatim. Charta an. 1329. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 633. *Illud insuper Specifice duximus exprimendum, quod &c.* Vide supra *Specialitas* 2.

¶ SPECILITAS. Chronic. Modoet. Bonincontri apud Murator. to. 12. col. 1155. *Et in Specilitate diligunt nobilitatem sanguinis DD. Imperatoris.* Hoc est, præ cæteris, speciatim. Leg. forte *Specialitas.* Vide in hac voce.

¶ SPECILLUM. Μήλη, in Gloss. Lat. Græc. Hinc emendandæ Glossæ Gr. Lat. ubi *Sperillum* legitur.

¶ SPECIOSITAS, Species, forma. Agnellus in Vita S. Damiani apud Murator. to. 2. p. 155. *Viduæ indutæ sunt veste lugubri, Speciositas virginum immutata est.* Acta S. Henrici Imp. to. 3. Jul. p. 745. *Vir dum juxta corporis Speciositate floridus, morum probitate modestus, &c.* Utitur Tertull. lib. 2. de Cultu fem. cap. 2.

¶ SPECIUS, f. pro *Pecius*, Modus agri, *Piece de terre.* Vide *Pecia.* Testam. Tellonis Curiensis Episcopi an. 766. apud Mabill. to. 2. Annal. Bened. p. 709. col. 1. *In primis Lidorius tenet Specium, quem colit Vidalos: ipso revertatur post obitum nostrum*

Digitized by Google

ad ipsum monasterium cum omni adpertinentia sua : similiter & terra quam ipse Ludorius possidet.

SPECLA. Charta an. 1181. apud Ughellum to. 9. p. 98. *Inde revertitur usque ad occidentem per viam tenementi de Surbo, & vadit per Speclam & per ripam serra de Rumaco, &c.* Infra: *Et vadit usque ad paludicellam, & venit juxta Speclam usque ad viam Turcaruli.*

SPECTABILIS, Titulus dignitatis, quo ornantur varii Magistratus in utroque Codice, inter *Illustres* & *Clarissimi* titulos medius. Gloss. Gr. Lat. περίβλεπτος, *Speccibilis*, (leg. *Spectabilis*,) *Iustrabilis*. *Damascius vir Spectabilis Tribunus & Notarius*, apud Liberatum Diacon. c. 10. Victor Vitensis lib. 3. de Persecut. Vandal. *Ut Illustres singillatim auri pendo quinquagena darent, Spectabiles auri pondo quadragena, Senatores auri pondo tricena, &c.*

SPECTABILITAS, περιβλεπτότης, in Gloss. Gr. Lat. *Spectabilitatis honor*, apud Senatorem lib. 2. Epist. 28. lib. 7. Epist. 4. 37. Vide Collat. 1. Carthag. c. 16. Appendic. Cod. Theod. Constit. 8. Pancirolum ad Notit. Imperii Orient. c. 2. & Jacobum Gothofredum ad Cod. Theodos.

SPECTARE, pro *Expectare*. Utitur Thwroczius. [Occurrit præterea in Cod. censuali MS. Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 99. *Ad tertium annum* (solvit) *vervicem 1. & si Spectaverit usque ad mense Madium, solvit vervicem cum agno.*]

¶ SPECTIARIUS, pro *Speciarius*, ut videtur. Vide in *Species* 6. Mirac. B. Henrici Baucenens. tu. 2. Jun. p. 387. *Maria qu. Michaelis Spectiarii de S. Zumano de Malo-passo, à cunabulis cecidit de alto.*

¶ SPECTRUM, Aspectus, in Medicina Salernit. edit. 1622. p. 19. *Oculis enim jucundissimum Spectrum viriditas est.*

¶ 1. SPECULA, Ambo, polpitum, tribunal Ecclesiæ, Gall. *Tribune, jubé.* Charta an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. p. 390. col. 2. *Hugo Gratianopolitanus successor S. Hugonis & dom. Odalricus Dyensis venerabilis Episcopus, de Specula, ubi aderamus constituti, &c.*

¶ 2. SPECULA, metaphorice pro Providentia, Gall. *Prévoiance.* Mandatum Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1304. to. 1. Ordinat. p. 422. *Ut per subtilem, & Deo placentem Speculam, ut meditationem sedulam nostri regnicola temporalibus non destituantur auxiliis, &c.*

SPECULAR, & SPECULARE, Gypsea, vel vitrea fenestra. [Gloss. MSS. 13. sæculi ex Tabul. S. Andreæ Avenion. *Specular, fenestra.*] Gloss. Gr. Lat. διαφανῆ, *Specularia.* Rursum: Διαφανής, *Limpidus, lucidus, specularis.* Papias: *Specularis, fenestra, foramen per vitrum translucens.* Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Specular, i. gipsus.* Gloss. Ælfrici: *Specularis*, ðurhscyne-stan. Cælius Aurelianus Siccensis lib. 2. Acutor. c. 37. *Si non fuerit naturaliter frigidus locus, hoc affectabimus, Specularia detrahentes, nisi sol obstiterit, aut aëris inæqualitas adjungitur.* S. Hieronym. in cap. 41. Ezech. *Fenestræ quoque erant factæ in modum retis, instar cancellarum; ut non Speculari lapide, nec vitro; sed lignis interrasilibus & vermiculatis clauderentur.* S. Augustinus: *Solis radius penetrat Specular, nec, cum ingreditur, violat, nec, cum egreditur, dissipat, &c.* Idem de Verbis Domini serm. 5. c. 11. *Nonne si Specularia in ventre haberemus, de omnibus cibis pretiosis erubesceremus, quibus saturatus es.* Fortunatus lib. 4. de Vita S. Martini:

An Speculare dedit, quo sanctus lumine transit.

Leo Ost. lib. 2. c. 51. *Ecclesiam picturis ac Specularibus decoravit.* De Specularibus, & eorum materia, copiose egit Salmasius ad Solinum p. 859. & 1095. Adde Cujacium lib. 13. Observ. c. 13.

SPECULAR, dictus etiam, Ugutioni, *locus apertus vel altus, unde quis potest speculari: unde & fenestra & vehicula, de quibus speculamur, specularia dicuntur.* Papias: *Specularia, grava vehiculorum, de quibus speculantur.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Specular, speculare, lieu pour gaitier.*] Will. Tyrius lib. 17. c. 3. *Erant nihilominus & secus muros* (Damasci) *interius latentes viri cum lanceis, qui per Specularia modica, in muris studiosius ad hoc ordinata, unde videre transeuntes poterant, minime vero ipsi videri, prætereuntes confodiebant ex latere.*

SPACULIA, apud Ælfricum in Gloss. Saxon. dici videntur Cassidum fenestellæ: sceawere.

SPECULARII, Magi, qui rerum quæsitarum figuras in speculis politis exhibent. Κατοπτρομάντεις. Petrus Blesensis lib. de Præstigiis fortunæ, seu potius Joan. Sarisberiensis lib. 1. de Policrat. c. 12. *Specularios vocant, qui in corporibus levigatis & tersis, ut sunt lucidi enses, pelves, cyathi, speculorumque diversa genera divinantes, curiosis consultationibus satisfaciunt: quin & Joseph exercuisse, vel potius simulasse describitur* (Gen. 4.) *cum fratres argueret subripuisse scyphum, in quo consueverat augurari.* Synodus S. Patricii & Auxentii can. 26. *Christianus, qui crediderit esse lamiam in Speculo, quæ interpretatur striga, &c.* Spartianus in Juliano: *Quasdam non convenientes Romanis sacris hostias immolaverunt, & carmina prophana incantaverunt, & ea, quæ ad Speculum dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis incantando vertice respicere dicuntur, Julianus fecit. Tuncque puer vidisse dicitur & adventum Severi, & Juliani decessionem.* Vide Joannem Sarisber. lib. 2. Policrat. cap. 28. & Casaubon. ad Spartianum.

¶ SPECULARIS, Contemplativus. Acta S. Hugonis to. 2. Aprilis p. 766. *Contigit ut unus fratrum haberet usui post expletionem matutinalis sinaxis, in oratorio Specularis gratia orationis remaneret.* Vide infra *Speculativus*.

SPECULARIUS, Speculorum confector, κατοπτροποιός, in Gloss. Gr. Lat. Ejusmodi speculariorum meminit Paternus JC. in l. ult. de Jure immunit. & Lex 2. Cod. Th. de Excusat. artif.

¶ SPECULATIO, ita nuncupatur Opus Guillelmi Duranti quod *Speculum juris* an. 1271. inscripsit, unde *Pater Praxis* & *Speculator* dictus est. Instrum. an. 1433. apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. 225. *Promittit dominus Abbas dirigere corpus juris pro domo, ... item Speculationem; item summam Ostiensis.* Vide R. P. *Echard* in Scriptoribus Ordin. Prædicat. tom. 1. pag. 480.

¶ SPECULATIVUS, ut *Specularis.* Epitaph. Reinoldi, apud Marten. Itin. Liter. pag. 46.

Hi duo diversas tenuerunt ordine vitas,
Vir Speculativam, femina pragmaticam.

¶ 1. SPECULATOR, Episcopus. Candidus in Vita S. Eigilis sæc. 4. Bened. part. 1. p. 237. *Gaudebat quidem Speculator, quod Christum suscipere meruisset in hospite: Pater vero lætabatur, quod in ministro Christi vera Christi susceptio claruisset. Postquam vero se diversis militatibus mutuo roborassent, petita licentia pater Eigil à Pontifice benedictus, profectus est Fuldam.*

¶ 2. SPECULATOR, Ecclesiasticorum bonorum administrator, Advocatus. Capitulare 3. Caroli Magni incerti anni cap. 1. *Et postquam ipsa precaria finita fuerint, faciant potestative Speculatores Ecclesiæ utrum elegerint, ut aut ipsas res recipiant, aut*

posteris

posteris eorum sub precario & censu habere permittant.

¶ 3. SPECULATOR, Testis oculatus, in Charta an. 1054. laudata à Mabillonio tom. 4. Annal. Bened. pag. 548. Vide *Videntes.*

4. SPECULATOR, Carnifex, tortor. Glossæ Antiquæ MSS. *Speculator, carnifex.* Glossæ Lat. Gr. *Speculator*, ἱππότης, κατάσκοπος, δήμιος. Mox: *Speculatus*, κατάσκοπος, καὶ ὁ ἀποκεφαλίζων. Ubi forte etiam legendum *Speculatòr.* Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Σπεκουλάτωρ, ὁ δήμιος. Firmicus lib. 8. c. 26. *Speculatores faciet, qui nudato gladio hominum amputant cervices.* Vita Bacchi junioris Martyris, edita à Combefisio p. 114. Αὐστηρότερόν τι τῶν σπεκουλάτορα ὑπεξελθόντες, ἔφη, Τέμνε τριακοντάρχα, &c. Cur autem ita *Speculatores* dicti sunt carnifices, multis disquirit Salmasius ad Spartianum. Adde præterea Cujacium lib. 6. Observat. cap. 33. Meursium in σπεκουλάτωρ, & Jacobum Gothofredum ad legem 16. Codicis Theodosiani de Cohortalibus. [Vide *Speculatio.*]

¶ SPECULATORIA, Caliga militaris, sic dicta quod eorum, qui inter Speculatores militabant, esset propria. Tertull. de Corona c. 1. *Speculatoriam morosissimam de pedibus absolvit, terra sancta insistere incipiens.* Vide Sueton. in Caligula c. 52.

¶ SPECULATURA. Papias: *Inspectura, visura, Speculatura.*

¶ SPECULATUS. *In speculatu*, id est, in conspectu, coram oculis. Vetus Irenæi Interpres lib. 2. c. 31. n. 3. *Quando igitur apud eos quidem error, & seductio, & magica phantasia in Speculatu hominum impie fiat; &c.* Vide *Speculator* 4.

¶ SPECULIUM. Vide in *Specular.*

1. SPECULUM. Anastasius in Sergio PP. p. 62. *Similiter & Specula ejusdem Ecclesiæ*, (S. Petri) *quæ super sedem sunt, vel regios arcus majores sunt, renovavit.* Ubi legendum videtur *Specularia*, id est, vitreas vel gipseas fenestras. Vide in hac voce.

¶ 2. SPECULUM, Gr. ἴσοτης, in re typographica, idem quod *Registrum*, vel *Regestum* vocabant, quo scilicet bibliopegis series chartarum indicabatur. Vide Mich. *Mattaire* Annal. Typogr. pag. 265.

¶ 3. SPECULUM PUERORUM, Liber quidam cujus auctor est Isembardus Floriacensis Monachus. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Bituric. Archiep. lib. 1. *Cæterum Isembardus vir summæ sanctitatis & innocentiæ, qui quantive dogmatis præstantioris lumine hujus ter beati* (Gauzlini) *splenduere sub tempore: in libro quem puerorum Speculum præfixit nomine succincta enucleat sermocinatione.*

¶ SPEL, Saxonibus, Historia, narratio: unde Aspel, conjectura. Hæc Spelmannus. Vide Gloss. Teuton. Schilteri, ubi *Spellen* est Syllabas connectere; unde Gallicum *Epeller.*

SPELÆUM, Antrum, ex Gr. σπήλαιον. Leo Ost. lib. 1. c. 1. de S. Benedicto: *Ubi in Speleo quodam... incognitus mansit.* [Walafridus Strabus in Carmine de Grimaldo Magistro:

Novi namque Sicana tibi Spelea placere,
Solus ubi mensis Musarum & amore fruaris.]

¶ SPELEA, Eodem significatu. Charta ann. 998. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 353. *Donamus tibi Speleam nostram cum venerandis titulis quæ infra sunt.*

SPELEUM, pro *Crypta* Ecclesiæ. Candidus Monachus Fuldensis:

Nec minus hoc Speleum capitis in vertice gestat
Altare, &c.

Mox *antrum* vocat:

In parte occidua constructum cernitur Antrum,
Multum dives ope interius, spoliisque piorum,
Ternis prospiciens fixis post terga fenestris.

SPELÆUM, pro Cellula Monachica, quomodo σπήλαιον usurpat Nilus Narrat. 5. pag. 70. Ita Petrus Cluniac. lib. 1. Epist. 20. *Clausus tenebris Speleo suo, & in codicibus tuis terras ac maria peragrabis.* Will. Malmesburiensis lib. 3. p. 112. *Combusta illic Ecclesia B. Mariæ, reclusa una ustulata, quæ Spelaum suum nec in tali necessitate deserendum putavit.* Vide Tractatum nostrum de Capite S. Joan. Bapt. cap. 3. num. 8.

Σπήλαιον, pro Sepulcro, dixit Joannes cap. 11. ubi de Lazari sepulcro: χθόνιον σπέος dicitur Nonno, i. subterraneum specus.

¶ SPELDA, ut *Spelta.* Vide ibi.

¶ SPELDOLUM, Uncus, per quem catena feræ immittitur. Acta S. Raynerii to. 3. Jun. pag. 448. *Vidensque eam positam in munitissima catena, causa itineris illuc audita, cœpit & primus Raynerius suppam catenæ manu tangere, coram monachis dicens: Videamus si velit Deus eam solvere ab his vinculis.... mox Speldulum processit de tuppa, & traxit mulier catenas.*

¶ SPELEA, SPELEUM. Vide *Spelæum.*

SPELTA, Latinis Far, Græcis Ζεά, Germanis *Spels*, Italis & Hispanis *Spelta*: *Espeautre*, in Statutis Leodiens. art. 1. 7. 17. Gloss. S. Bened. cap. de Agricult. *Spelta*, ὄλυρα. Glossæ Medicæ MSS. *Alica, granum, quod dicitur Spelta.* S. Hieron. in 4. cap. Ezechielis: ζέαν, sive ζέιαν, *nos vel far, vel gentili Italia Pannoniæque sermone Spicam Speltamque dicimus.* Adalardus in Statutis Corb. cap. 6. *Volumus, ut annis singulis veniant de Spelta bene ventilata atque mundata Corbi* 750. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Campi 2. recipientes semine Speltæ modios* 130. Cæsarius lib. 9. cap. 65. *Requisitus Papa Honorius III. per litteras cujusdam Abbatis nostri (an hostiæ ex Spelta confici possent) respondit, Speltam magis pertinere ad hordeum, quam ad triticum. Annona spelda*, in Charta Alamannica Goldasti 60. Ita *Spelda* rursum ch. 62. [*Spelta disparata*, in Capit. 5. Caroli M. ann. 806. c. 19. Occurrit etiam apud Eckehardum Jun. de Casibus S. Galli c. 16. Calmet. inter Probat. Hist. Lothar. to. 1. col. 420. tom. 2. col. 400. Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 445. & to. 8. col. 1490. Miræum to. 2. p. 1211. col. 2.] Utuntur præterea Acta Murensia pag. 56. Constantinus Afric. de Ratione vict. p. 278. Petrus Crescentius lib. 3. de Agricult. p. 133. Ægidius Aureæ-vallis Monach. cap. 95. Joan. Hocsemius in Adolfo à Marka c. 18. Chartæ vett. apud Doubletum p. 740. 793. &c. [Vide *Speautra.*]

¶ SPELTINUS PANIS, Ex *spelta* confectus. Charta an. 1034. apud Meichelbec. tom. 2. Hist. Frising. p. 523. *Semper in anniversario prædicti Gotifridi die* XXX. *panes Speltinos, &* XXX. *sigalinos... offerat.*

¶ SPELUM, an idem quod *Spelæum*? Charta vetus apud Mabillon. Diplomat. pag. 460. *Qui spatius agri.... maximus est finibus terminis, Spelis, saltibus, pascuis, &c.*

¶ SPENACIUS, Qui vendit paniculas plumarias, Gall. *Panache*, Ital. *Spennacchio*, in Statutis Vercell. lib. 7. fol. 212.

¶ SPENDA. Christoph. Mulleri Introduct. in Hist. Sand-Hippolit. apud Duellium tom. 1. Miscell. p. 374. *Deducitur hic cur duplex quotannis in regulari nostra collegiata celebretur agape, quam protrito vocabulo minus Latino Spendam vocat recentior ætas, quasi dispensationem diceret.* Vide infra *Spenta* 1. & *Spinda.*

SPENDERE, Libare, ex Græc. σπένδειν. Joannes

Scotus Erigena ad Carolum Calvum in Præfat. ad Areopagitica :

Hanc libam sacram Græcorum nectare fartam
Advena Joannes Spendo meo Carolo.

☞ *Espenoir*, pro Pœnas pendere, ni fallor, usurpat *le Roman de Rou* MSS.

Qui fera felonie, se on le peut tenir,
Ja n'iert si gentilhomme qu'il ne face honnir,
Ou en feu, ou en forche le mal Espenoir.

SPENDIBILIS MONETA, Usualis, quæ cursum habet, quæ in communi usu expenditur. *Denarii boni argentei Spendibiles*, non semel in Charta anni 922. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus. [*Pro pretio 56. librarum, & 13. solidorum bonorum denariorum Spendibilium*, in Charta an. 1176. apud Corbinell. Hist. famil. *de Gondi* to.1. p. 54.]

SPENSA, Penaria. Vide *Dispensa* 2.

¶ SPENSATOR, in palatiis Regum aut Principum Oeconomus, Major-domus, idem qui *Dispensator*. Vide in hac voce. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 110. *Anno 14. sui regni Rex Edwardus II. contra commune votum Magnatum, duos foverat Spensatores, Hugonem scilicet patrem & Hugonem filium.*

1. SPENTA, Eleemosyna, forte quasi *Expensa*, Erogatio. Henricus Rebdorffensis ann. 1356. *Et in solemni eleemosyna, dicta Spenta, fuerunt distributa 20. libræ Hallenses, & 5. modii siliginis.* [*Spenta*, agapas, in Gloss. Monf. p. 374. expensas, pag. 413. à *Spenton*, erogare, distribuere, expendere. Vide Gloss. Teuton. Schilteri in v. *Spentari* & supra *Spenda*.]

2. SPENTA etiam pro Tributo & pensitatione sumitur. Vetus Notitia in Metropoli Salisburg. to. 3. pag. 468. *Scire rogamus omnes fideles populos pactionem nostram, quam fecimus cum provisoribus sylvæ Frisingensis Ecclesiæ. Illi namque singulis annis justitiam suam, id est, Spentam, importune à nobis exigebant, nec tamen nobis nostram Spentam ullatenus reddere volebant. Tandem ... constitutio inter nos & illos hujusmodi facta est, ut nos illis annuatim dimidium talentum pro Spenta in Nativitate Domini daremus, & unusquisque nobis similiter sex arbores de majoribus persolverent.*

1. SPERA, vox Italica, pro *Sphæra*, seu globo. Gloss. Ælfrici : *Emisperia*, healȝ-tрẏnðel. Ubi frustra viri docti *Hemisphærium* reponunt, *Hemisperium* enim habet etiam Ugutio. Joan. de Garlandia in Synonymis :

Effigiem pomi retinet sibi Spera, vel ovi,
Sperica de Spera credas sic esse vocata.

Idem Ugutio : *Spera, circuli circumductio, id est, rotunditas, & dicitur Spera, quasi spatium rotundum, & rotunditas mundi dicitur Spera mundi.* Matth. Sylvaticus : *Sphæra*, Græce *Spera*. Gl. Lat. Gall. *Spera, Espere, rotunditez. Spericus, en rond. Sperula, petite espere.* Auctor Mamotrecti in Isaiam cap. 29. *Speram, formam rotundam.* Idem in Exod. cap. 25. *Sperula, parva rotunditas volubilis, sicut solet fieri in cathedris & archis.* Palladii de Architectura caput inscribitur in Cod. MS. Pithœano, *de Spera, vel hemisperio*, ubi edit. *de sphera cœlestis circuli.* Ekkehardus junior de Casib. S. Galli cap. 3. *Cambocam suam & magistri ejus multarum virtutum operatricem, cum Spera illa S. Crucis notissima rapuit*, i. globo, cui crux infixa erat. Imaginationes Gervasii Dorobernensis : *Infanus enim factus nunc ad formam pueri contrahebatur in Speram, nunc autem ultra humanam effigiem distendebatur.* Passim apud Papiam pro *sphera* lit. S. [Le Roman *de la Rose* MS. ubi de stellis :

Parmi l'air obscurci raiant,
Qui tornoient en leur Esperes,
Si con l'establi Dieu li Peres.]

Aliud significat in Charta, quæ refertur in Chronico Besuensi p. 679. *Porro media pars baptisterii, mediaque pars Sperarum eidem Presbytero concessa est, quatinus monacho fidelis existeret.* Quæ fortuito & casu parochiis obveniunt, *le Casuel*, hic intelligi censet editor : sed legendum *perarum* ; nempe peregrinorum, qui reversi à peregrinatione Hierosolymitana, *peras* suas & *burdones* Ecclesiæ Parochianæ conferebant. Vide *Pera*. Nostri etiam *Spere* dicebant. Joannes Molinetus Valentianensis, qui vixit an. 1477. in Templo Martis :

Guerre s'envolle en l'air comme une aronde,
Le Spere ronde environne grand erre.

Utitur etiam alibi.

¶ SPERICUS, pro Sphæricus. Bern. *de Breydenbach* Iter Jerosol. p. 238. *Mittebant bombardarum saxa Sperica contra montana, &c.*

SPERIUM, Idem quod *Spera*. S. Audoënus in Vita S. Leodegarii lib. 1. *Ambitur autem* (Cœnobium) *in Sperio muro non quidem lapideo, sed fossato sepe munito.* Id est, in *sphæræ* modum.

SPERULA, pro *Sphærula*, apud Honor. Augustod. l. 1. cap. 219. & 220. & Joannem Sarisber. lib. 8. Policrat. cap. 12. Ita enim præfert prima editio an. 1513. non *Sphærula*, ut posterior. [Hist. Pontificum Rom. apud Stephanot. to. 7. Fragment. Hist. MSS. *Anicetus constituit ut clerici coronas portent in modum Sparulæ.*]

¶ SPERULATUS, f. Sphærulatus, quod sphæris seu globis instar rotularum promovcatur. Acta sancti Udalrici to. 2. Julii p. 101. *Exceptis mancis atque debilibus, qui in grabatulis & in lectulis & in scamellis ambulantes & in Sperulatis lectulis.*

2. SPERA, [f. Exspectatio,] in Foris Oscensibus Jacobi I. Regis Aragon. an. 1247. fol. 11. *Sed dicat : Ecce fidantiam de torna, & justitia accipiat ipsam, & qui negat similiter, det fidantiam de Spera, & justitia accipiat ipsam, &c.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 8. tit. 1. §. 4. *Et debet dare fidantiam de la Spera, & petere per reptatorem dari fidantiam de la torna, &c.* [Vide *Sperare* 3.]

¶ 3. SPERA, vox Italica. Franc. Barberinus in Documenti d'amore edit. Ubaldini, pag. 273.

In luogo di timoni
Fa Spere, e in aqua poni.

Ubi Glossæ : *Ligantur plures fasces, & projiciuntur in aquas retro naves, ut non sic naves currant fractis themonibus : & dicuntur Speræ, quasi res quæ faciunt tardare progressum.* Vide *Spira* 2.

¶ SPERADORSUM, perperam pro *Sparodorsum*, in Annal. Bened. to. 3. p. 412. Vide *Sparodorsum*.

1. SPERARE, Credere. Concilium Compendiense ann. 757. c. 5. *Si Francus homo accepit mulierem, & Sperat, quod ingenua sit, &c.* Hincmarus Remensis in Epist. de Synodo apud Tusiacum : *Qui ostendit mihi librum, quem, ut Spero, Canones appellant.* Reclamatio Hincmari Laudun. *Aditum tamen ad Sedem Apostolicam minime Sperantes mihi posse denegari.* Vita MS. Magnobodi Episc. Andegav. c. 11. *Valentem puerum invenerunt, quem defunctum Sperabant.* Fulcherius Carnotensis lib. 1. Histor. Hierosolymitanæ cap. 4. *Ibi insuper, ut Spero, viginti millia spadones assidua habitatione conversantur.* Ordericus Vitalis lib. 13. *A Roberto ... captus est, cum quo firmam pacem habere Speraverat.* Historia Inventionis S. Mastidiæ : *Inter quos commigrantes quidam Trecassinorum puellas duas, ut Spero, quinquennes adducunt secum.* Supra : *Juvenis, ut puto, 15. annorum.* Passio S. Bercharii p. 75. *Sperans aptum se Mona-*

sterium ædificandi locum reperisse. Vide Ammianum lib. 20. pag. 174. Columbanum in Pœnitentiali cap. 2. Legem Bajwar. tit. 16. cap. 1. §. 2. librum Miraculor. S. Richarii c. 16. apud Mabillonium, Matthæum Westmon. an. 1303. Appendicem ad Capitular. n. 88. Hist. Condomensem pag. 437.

2. SPERARE, Timere, metuere. Moschopulus in Lexico Philostrati : *Φόβος ἐστὶν ἐλπὶς κακῶν. ἐλπὶς δὲ ἡ προσδοκία ἀγαθῶν. Προσδοκία δὲ καὶ τῶν ἀμφοτέρων.* Carisius : *Sperare, timere est.* Auctor Breviloqui : *Achyrogia, est dictio improprie posita ; ut timeo requiem, Spero laborem.* Virgil. lib. 4. Æneid.

> .... *Si tantum potui Sperare dolorem.*

[Cod. Theodos. leg. 25. tit. 10. de Petitionibus. *Cum per Illyrici partes Barbaricus Speraretur incursus, &c.* Charta ann. 1383. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 240. *Aliquæ altercationes inter dictos exponentes moveri Sperentur, &c.*] Vita S. Goaris c. 7. *Speraverunt se sub tanta morte interire.* Aribertus in Epistol. ad Samerium Episcop. Bracarensem in Hist. Episc. Portuensium in Lusitania : *Ego quotidie Spero super me similem plagam, &c.* Statutum Philippi Reg. Franc. an. 1311. *Cum multa damna inde pervenerint, & in periculum Reipublica Sperentur majora.* Charta Gostini Episcopi Carnotensis ex Tabulario ejusdem Ecclesiæ n. 45. *Quod nobilis mulier Vicedomina Carnoti ægrotans, cum exitum hujus vitæ se in proximo habituram Speraret, &c.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 2. tit. de Citatione §. 10. *Verum, si periculum esset in mora, quia partes Sperantur venire ad arma, &c.* Utuntur præterea Ammianus l. 14. 16. 30. Firmicus l. 8. c. 17. Sidonius lib. 6. Epist. 6. l. 8. Ep. 7. &c. Ita Græci ἐλπίζειν, nostri *Esperer* interdum usurparunt, [ut in Charta an. 1362. in laudata Meld. Hist. p. 235. *Item sur le discord Esperé a mouvoir entre nous, &c.*] Vide Notas ad Cinnamum pag. 434. & ad Joinvillam p. 81. præterea Lindenbrogium ad Ammianum lib. 14. p. 18. 1. edit.

3. SPERARE, Exspectare. Domnizo lib. 2. de Vita Mathildis cap. 15.

> *Mortem non Sperans, demum tamen ipsa catena*
> *Mortis eum strinxit, rapuit de corpore tristi.*

Usatici Barcinonenses MSS. cap. 74. *Stabiliverunt etiam, ... quod adversarius quilibet suum adversarium in placito Speraret usque ad horam diei tertiam.* Infra : *Satis enim videtur esse congruum Sperare homines, seniores suos usque ad nonam.* Juvenalis Sat. 4.

> .... *Jam quartanam Sperantibus ægris.*

i. exspectantibus.

☞ Huc spectat formula usurpata in Charta à Mabill. to. 4. Annal. Bened. p. 43. ad an. 987. laudata, quæ acta dicitur *die Dominico post Ascensionem Domini* XI. *Kal. Junii, Luna* II. *Deo regnante & Rege Sperante.* Id est, sperato, ut monet idem Mabillonius : nondum quippe agnitus erat Rex Hugo ab Aquitanis & finitimis populis.

4. SPERARE, Petere. Regula Pauli & Stephani c. 4. *Nulli liceat absque Prioris permissu de opere Dei discedere ; sed quem causa manifesta compulerit, oratione à Priore Sperata & concessa obtineat.* Cap. 5. *Nec bini, nec terni ; sed singillatim exeuntes orationem Sperent.* Leo Episcopus Senonensis Epist. ad Childebertum Regem : *Litteras Celsitudinis vestræ honore, quo dignum est, me indico suscepisse : ubi Sperare dignamini, ut ad ordinandum Mecledonensem Episcopum aut præsentia nostra adesse debeat, aut consensus.*

5. SPERARE, pro Spectare. Charta Dagoberti Regis Fr. in Actis Episcop. Cenom. p. 186. *Aut qua per ipsam Ecclesiam Speraro videntur.* Charta Caroli C. Regis Franc. an. 10. in Tabul. Flaviniacensi : *In qua erat insertum, qualiter iidem piissimus Augustus concessisset eidem Monasterio omne teloneum de negotiatoribus eorum, vel de hominibus eorum, qui per ipsam casam Dei Sperare videntur, vel de hoc, quod homines ad eorum dorsa deferunt.* Occurrunt eadem verba infra, & in alia Charta, quæ descripta legitur in eodem Tabulario.

6. SPERARE. Alypius Antioch. seu Auctor Descript. Orbis cap. 14. *Horum autem prope Saracenorum gens vivit, rapina Sperantium suam vitam transigere.*

¶ SPERICUS, SPERIUM. Vide *Spera* 1.

¶ SPERILLUM, pro *Specillum.* Vide ibi.

¶ SPERMA, à Græc. σπέρμα, Semen. Engelbertus de Longævitate ante diluvium c. 3. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 1. col. 445. *Philosophus vult ... quod Sperma est principium generationis superfluum nutrimenti, licet sit potentiâ totum corpus.* Ordericus Vitalis lib. 8.

> *Filius Unfreni Dacorum Spermate nati.*

¶ SPERMOLOGIUS, SPERMOLOGUS, Qui serit verba, sermocinator, prædicator verbi. Glaber Rodulphus lib. 3. Hist. c. 5. *Hic tamen pater, scilicet Willermus .... præscripta institutionis laboriosior ac Spermologius fructificatior est repertus.* Translat. S. Sebastiani, &c. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 399. *Longum valde ac cuiquam Spermologo difficillimum est viritim ac personaliter ea prosequi.* Notkeri Balbuli lib. Sequentiarum apud Pezium to. 1. Anecdot. part. 1. col. 29. *Spermologon philosophos te, Paule, Christus dat vincere sua voce.*

SPERNATUS, pro Spretus. Gloss. Lat. Gr. *Spernatus,* ὑπερφραθεὶς, &c.

¶ SPERNAX, Spretor, contemtor. Sidonius lib. 4. Epist. 9. *Erga familiam suam nec in proferendo alloquio minax, nec in admittendo consilio Spernax, &c.* Utitur Silius Ital. lib. 8. 465. Vide *Spernuus.*

¶ SPERNULIS, καταφρονητὴς, in Gloss. Lat. Gr. in Gr. Lat. *Contemptor, Spernulis, contumax, detrectator.* Vide *Spernax.*

¶ SPERNUUS, ut *Spernax*, si tamen sana est lectio, in Cod. Theod. leg. 8. tit. 4. de Cohortalibus : *Partes pro virili capitu Spernui laborum procurent.* Ubi non displiceret *strenui.*

¶ SPEROIDES. Liutprandi Hist. Longobard. apud Murator. tom. 2. pag. 454. *Hoc denique tam turpe facinus, atque inauditum, quum, avertentibus oculis proborum, nemo conspiceret, servorum quidam directo obtutu, purpuream secus natium Speroidem, id est curvaturam, vidit dependere corrigiam, quam impudenter arripiens, fœditerque trahens è secretiori parte corporis eam secutus balneus est egressus.* Pro *Sphæroides,* Gr. σφαιροειδὴς, globosus, in modum sphæræ.

¶ SPERONALIA, Morbus in calcaneo, ab Italico *Sperone*, calcar. Acta S. Franciscæ Romanæ tom. 2. Mart. pag. 101*. *Cum quidam nomine Julianus pateretur in calcaneo quamdam infirmitatem, quæ Speronalia dicitur, & à medicis curari non potest, &c.*

¶ SPERONISTÆ, Hæretici. Vide *Paronistæ.*

¶ SPERSORIUM, ut *Sparsorium.* Vide ibi.

¶ SPERVERUS. Vide *Sparvarius.*

¶ SPERULA, SPERULATUS. Vide *Spera* 1.

SPERUM, *Genus vasorum rotundum, à spera dictum.* Ugutio. Vide *Spera* 1.

¶ SPETIALIS, SPETIARIUS. Vide *Species* 6.

¶ SPETLECA, pro *Spelta*, ut videtur. Charta Gerardi Morin. Episc. an. 1084. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 344. *Præfatus etiam Comes* (Balduinus) *ibidem attribuit terram de Hantengehem cum hospiti-*

bus liberam, & duas partes decimæ de Spelleca. Vide mox *Speuta.*

SPLUDUS. Charta Heccardi Comitis Augustodun. ex Tabulario Persiacensi apud Perardum pag. 16. *Ademaro fratre suo, Spendo uno, & cane, & fugios duos, sparvario uno, &c.* [Canis species. Vide *Canis Segusius*, col. 162.]

¶ SPEUTA, Hurdei species, idem quod *Spelta.* Charta an. 1339. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Item sex seteyratas terræ seminatas Speuta.* Tabular. Sangerm. an. 1527. *Percipit ... omnes decimas quorumcumque fructuum, ... sicut frumenti, silliginis, ordei grossi, bladi, avenæ, Speata, fabarum, &c.* Vide *Speautha* & *Spelleca.*

¶ SPEZABANDUM. Statuta Riperiæ cap. 97. fol. 11. v°. *Statutum est quod banniti vel condemnati de Spezabando seu occasione victualium, vel de eundo de nocte, vel de ludo bischatiæ, vel causa inobedientiæ, &c.* Italis *Spesa* idem quod Sumtus, expensa.

¶ SPEZZARE, ab Ital. *Spessare*, ut videtur, Spissare, Gall. *Epaissir.* Chron. Parmense ad an. 1247. apud Murator. tom. 9. col. 773. *Et molendina de brachiis & equis, propter defectum aquarum & canalium facta fuerunt per civitatem, & pali Spezzati & ficnati per omnes vicinias, contestas & palancata.*

SPHÆRA Italica. Cælius Aurelian. l. 3. Chronion c. 6. *Raptorio machinamento gestetur, ac deinde recussabili fera utatur, quam Italicam vocant.* Lib. 5. c. ult. *Atque longo vel raptorio machinamento, quod Macron spirion vocaverunt, item Italica Sphæra, & ludatione celeri, &c.* Mercurialis l. 3. Artis Gymnast. c. 13. fatetur se ignorare quid his locis sit *raptorium machinamentum & Sphæra Italica recussabilis.*

¶ SPHÆRISTA, Qui *sphæra* seu pila ludit. Sidonius lib. 2. Epist. 9. *Et ecce huc Sphæristarum contrastantium paria inter rotatiles catastropharum gyros duplicabantur.* Occurrit rursum lib. 5. Epist. 17. & apud Gregor. Turon. in Præfat. de Glor. Confess.

¶ SPHÆRISTERIUM, Locus ubi *sphæræ* ludus exercetur, apud eumd. Sidonium lib. 2. Epist. 2. Utuntur præterea Sueton. in Vespas. c. 20. Lamprid. in Alexandro cap. 30. & alii.

¶ SPHINX, Fibula. Vide *Spinulus.*

¶ SPHONGATUM, Placentæ species. Miracula S. Georgii Mart. tom. 3. April. pag. 142. *Transeuntes mercatores, qui viso Sphongato gratissimum odorem spirante: comedamus, inquiunt, hanc tortam.*

¶ SPHRAGITIS, vox Græca, Signum, signaculum. Prudent. Peristephan. hymn. 14. v. 1075. *Quid cum sacrandus accipit Sphragitidas?* Ubi Vict. Giselinus stigmata & punctiones acuum interpretatur. Vide Lips. 1. de Milit. Rom. dial. 9. & Stewech. ad Veget. lib. 2. c. 5. Id etiam in usu apud Carpocratianos ut stigmatibus discipulos suos insignirent, ut testatur S. Irenæus lib. 1. cap. 24. Celsus lib. 6. *Pastillus ad glutinandum vulnus Sphragis nuncupatur.*

SPIA, Explorator, delator; interdum generaliter quivis nuntius: ex Italico *Spia*, unde Gallis *Espion*, & *Espie.* Epistola Senensium an. 1313. apud Corium in Historia Mediolanensi: ... *Intimamus, quod Dominus Henricus per varias Spias & nuntios & literas amicorum, quod Romanorum Rex .... in borgio de Bonconvento devenit, &c.* Juramentum Potestatum civitatum Italiæ apud Hieronymum *dalla Corte* lib. 4. Hist. Veronensis: *Nec Spia aut guida ero ad damna Verona, & bona fide sine fraude & dolo polliceor regere & gubernare civitatem & populum Veronensem, &c.* [Comput. an. 1333. *Pro diversis consultationibus, Spiis, & escoutis, & aliis imminentibus* VII. *lib. x. sol.* Jac. Auriæ Annal. Genuens. ad an. 1283. apud Murator. to. 6. col. 581. *Et moram facientes apud portum Pisanum, expectabant quod nostra galea facerent, de quibus omni die per suas Spias nova habebant.* Occurrit præterea apud eumd. Murator. to. 8. col. 430. in Statutis Vercell. lib. 25. & Riperiæ cap. 178. fol. 25.] Vide Menagium & Oct. Ferrarium in Origin. Ital. in *Spia*, [supra *Espia* & infra *Spio*]

¶ SPIACHIA, an Specula, vel lecti species? Vita S. Paterni Episc. Venet. ex Breviario Corisopit. tom. 2. April. p. 380. *Vigilat, meditatur, dormit in Spiachia, genuflectit altissimo domino, &c.* Vide infra *Spiuga.*

1. SPICA, ut *Spelta.* Vide in hac voce.

¶ 2. SPICA, Spiculum. Mirac. S. Ambrosii Senens. to. 3. Mart. p. 232. *Cum sodalibus luderet, fuit percussus a quodam in oculo cum quadam Spica tam valide, &c.* Vide *Spiculare* & *Spicum.*

SPICARIUM, Flandris *Spicker*, nobis *Grange*: Locus recondendis segetibus, à *spica* dictus; [item, quævis cella penaria, armamentarium.] Lex Salica tit. 18. §. 2. *Si quis Spicarium aut macholum cum annona incenderit, &c.* Quo loco Pithœus, *Spicarium*, horreum cum tecto, *macholum* vero horreum sine tecto interpretatur. Lex Alamann. tit. 81. §. 6. *Si Spicarium servi incenderit, &c.* Formulæ vett. Bignonii c. 26. *Contigit, quod cellario vel Spicario vestro infregi, & exinde annona & alia raupa in solid. tant. exinde furavi.* Ita MS. Eckehardus Jun. de Casib. S. Galli c. 16. *Spicarium ille novum ... condi fecit, quod & ipsum fieri fecit magnificum.* [Bulla Johannis VIII. PP. *Comulisse dinoscitur ... Berziso monistiacos duos, atque Spicarium.*] Charta Godefridi Comitis Lovaniæ an. 1174. apud Miræum lib. 1. Diplom. Belg. c. 65. *In segete vestra, sive in Spicario, sive in granario condatur, nihil Advocatum juris habere confiteor.* Occurrit præterea in Chron. Trudonensi lib. 5. & 7. p. 394. 429. in Vita S. Lupicini Abbatis Jurensis num. 3. apud Buzelinum lib. 2. Gallo-Fl. cap. 30. &c.

¶ SPICATUS Nardus. Vide *Pisticus.*

SPICELIA, Specillum, instrumentum parvum ac teres, quo medici utuntur ad vulnerum aut fistularum viam vel profunditatem perquirendam. Sextus Platonic. l. 1. de Medicina animalium cap. 9. n. 23. *Et si dexter oculus glaucomate laborat, in dexteriorem partem Spicella demittitur, &c.*

¶ SPICEPLATE, Vas, ut videtur, in quo aromaticæ species reponuntur. Charta ann. 1402. apud Rymer. to. 8. p. 277. *Unam pelvim argenti, unum Spiceplate, unum turribile argenti pro altare.*

¶ SPICULA, pro Spiculum. Gl. Lat. Gr. Reg. *Spicula, sparus, ἀκόντιον εἶδος.* Ubi Sangerman. habent *Spiculum.*

¶ SPICULARE, *Spicula, seu minutiores hastas emittere*, in Gloss. Gasp. Barthii, apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 13. ex Histor. Palæst. lib. 4. c. 18. *Omnes itaque illos & nos separavit nox, eosque divisit utrosque in præliando, jaculando, Spiculando, sagittando.* Cap. 33. *Saraceni igitur tam robuste invaserunt eos per murum & per terram, sagittando & Spiculando cominus cum suis lanceis, &c.* Vide *Spica* 2.

SPICULUS, Fornix acuminatus, ab acumine spicæ dictus, vel quod *spicum*, quidquid in acumen desineret, veteres dicerent. Chronicon Casin. lib. 3. c. 26. (al. 28.) *Ante ingressum vero Basilicæ, & ante introitum atrii, quinque desuper fornices, quos Spiculos dicimus, fecit.*

SPICUM, Veru. Herbertus lib. 1. de Mirac. cap. 5.

Google

Is vero, qui præcedebat, gallinam assatam in Spico portabat. Porro in ipso vero ingens coluber per caput & caudam infixus erat, qui gallinam eandem bini inde cingebat. Legendum forte *spitum.* Vide in hoc verbo. De voce vero *spicum*, vel *spicus*, apud Latinos Scriptores, consule Stephanum Stephanium in Notis ad Saxonem Grammaticum pag. 60. [Vide supra *Spica* 2.]

¶ SPICUS, Nardus, seu herba odorifera, humilis & allios flosculos proferens, ex Bollandistis. Sebast. Perulinus in Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii pag. 381. *Ideo similiter primitiem rosarum involutam Spico et fenior præsentaverat.* Ibid. p. 388. *Imposuitque capitis sertum rubentium rosarum, fulcitum floribus Spici.* Vide supra *Pisticus.*

SPIDO. Lex Frision. addit. 3. §. 34. *Si quis alium vulneraverit, & ipsum vulnus sanatum, cicatricem depressam, & non reliquæ carni æquam duxerit, quod Spido dicunt, 4. sol. componat.*

SPIDROMUM, *Locus post dromum secretus, sicut ad requisita natura, idem dicitur ypodromus.* Ita Joan. de Janua. Aliter Gloss. Saxon. Ælfrici: *Ypodromum*: ȝolo hupo huꝩ. *vel spondoromum*, ꝺiȝle ȝanȝ epn. i. ad verbum, occultus latrinæ locus. Non proclive est divinare, unde voces hæ ortæ; tametsi à Græco δρόμος. Putabam legendum ὀπισθόδομος, & apud Joan. de Janua, *locus post domum secretus.* Aliud tamen sonat vox ὀπισθόδομος apud Hesychium.

¶ SPIGNA, f. Acumen, Gall. *Pointe.* Anonymus in Annal. Mediol. apud Murator. to. 16. col. 809. *Cotardita una drappi viridis lanæ, tota laborata ad Spignas perlarum cum diamantis.*

¶ SPIGOLA, vox Italica, Lupus marinus, apud Paulum Jovium de Romanis piscibus cap. 9.

¶ SPIGORNELLUS. Vide in *Spigurnellus.*

¶ SPIGULATURA. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 104. v°. *Teneatur Potestas super blava & aliis rebus interdictis ducendis ad mercata constituta in districtu Vercellarum & etiam reducendis, & super aratoris & Spigulaturis consilio credentiæ tempore congruo providere.* Quibus verbis significari videtur tempus quo agri occantur: tametsi vox *Spiculatura* propius accedit ad Italicum *Spigolare*, quod spicas legere, Gall. *Glaner*, sonat.

¶ SPIGULUS, f. Talus. Mirac. B. Henrici Baucenens. tom. 1. Jun. pag. 380. *Natalia ... habebat à quatuor annis circiter cicatricem in tibia & Spigulo dextro, ita quod quando ambulabat, sentiebat magnam puncturam pedis.* Vide *Spinella.*

SPIGURNELLUS. Liber Joannis de Westerham, Prioris Ecclesiæ Roffensis, qui postmodum Episcopus Roffensis fuit, editus ann. 1314. *Primo die adventus D. Regis ad Roff. debent Spigurnelli habere 4. panes de pane Armigerorum, & 4. panes de pane garcionum. Item debent habere 4. galones cervisiæ Conventuales, & 4. galones cervisiæ communis, &c. .... [Pro ista autem provisione & concessione, debet Prior & Conventus Roff. ubicumque dominus Rex fuerit, quieti esse pro cera ad Sigillum.] Item si dominus Rex fecerit moram in Roff. per 2. dies amplius, non habebunt Spigurnelli de prædictis: sed si exierit & redierit, habebunt, sicut in primo adventu, ut prædictum est, ... & inventum est, quod dicti Spigurnelli habere debent in singulis Monasteriis de Westmonasterio, & Roff. ubi nullam pecuniam habere debent, nec caseum, &c.* [Ubi *Spigurnellus* est obsignator Regiorum edictorum: f. à Saxon. ꝩpaȝnan, obsignare, sigillare: hujus officium *Espicurnantia* dicitur. Vide in hac voce.]

¶ SPIGORNELLUS, Eadem notione, in Charta an. 1275. apud Rymer. to. 2. p. 49. *Noverit universitas vestra nos unanimi assensu ... concessisse, remisisse ... Regi Angliæ serjantiam capellæ suæ & officium Spigornellorum ejusdem domini Regis.*

¶ SPIK, Germanis *Spek* lardum significat. Charta an. 1405. apud Rymer. to. 8. pag. 404. *Fretati cum diversis mercandisis, videlicet cera, idromello, anguillis, Spik porcorum, braseo, & farina, &c.*

¶ SPILA, pro *Pila*, Pyramis. Tabul. S. Martialis Lemov. *Willelmus la Concha fecit Spilam super fenestram S. Martialis.*

¶ SPILABRA, Βάτραχον, ῥάμνος, in Gloss. Lat. Gr. Sed leg. *Spinalba.* Vide Salmasium ad Plinium p. 524.

¶ SPILIA, ut *Spia*, Explorator. Chron. Parmense ad an. 1308. apud Murator. to. 9. col. 869. *Sed audito per Spilias sive eorum exploratores, quod, &c.* Vide *Spio.*

¶ SPILLORIUM, Columbar, numella versatilis, Gall. *Pilori.* Consuet. Brageriac. art. 91. *Ex primo furto currat villam, & ultra hoc juxta furti qualitatem, aut ponetur in Spillorio, & signabitur, &c.* Occurrit rursum art. 92. Vide *Pilorium.*

¶ SPILO, Purgamentum frumenti, seu spicæ remanentes post ventilationem. Charta Philippi Regis an. 1221. ex Tabul. Floriac. *Anselmus de Botterviller quittat abbati Floriacensi redecimam, Spilones, gaspilones, terratas, &c.* Vide *Piletum*, *Pilo* & *Gaspaleum.*

SPILORIUM, ut *Pilorium.* Vide ibi.

1. SPINA, Dolii epistomium, quod spinæ majoris speciem referat: vox Italica, de qua Oct. Ferrarius. Aribo Episc. Frisingensis in Vita S. Corbiniani n. 2. *Contigit, ... ut musto vehementer intumescente, magni ferveris vim vas sufferre nequiret, Spinamque tam fortiter rejiceret, ut ejus sonitus in cellula ad aures viri Dei perveniret.* Mox: *Arrepta clave festine cellarium intravit, & in introitu Spinam pede invenit.* Anonymus de Desolatione Monasterii Morimundensis in agro Mediolanensi: *Quidam ex prædonibus domum, in qua vinum servatur, intrantes, extraxerunt Spinas, sicque indicibili nequitia, vinum, quia portare non poterant, effuderunt.* Mox: *Et apprehendens unam de Spinis, quæ jacebat in terra, voluit meatum vini obtrudere, &c.* [Statuta Riperiæ cap. 4. fol. 9. v°. *Omnes vendentes vinum ad minutum non audeant, nec præsumant tenere aliquam Spinam seu canellam, vel brocalium, &c.* Pluries ibi. Adde Statuta Astens. Vide *Spineta.*]

¶ 2. SPINA, Dorsum: de equis dicitur apud Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 23. pag. 51. *Onera equorum Spinis, curribus derelictis, propter faciliorem itineris expeditionem, portanda decrevit.* Vide *Spinale.*

¶ 3. SPINA VENTOSA, Morbi genus. Miracula S. M. Magdalenæ de Pazzis to. 6. Maii pag. 313. *Puer trimulus pati cœperat Spinas ventosas quæ brachium pedemque sic exederant, ut latus quinque vel sex plagis in directum apertis hiaret, atque assula ab ipso osse decederent.*

¶ SPINIS CIRCUMDARE Cruces & imagines, signum excommunicationis & interdicti. Roger. Hovedenus in Richardo I. an. 1197. pag. 775. *Johannes Cumin Dubliensis Archiepiscopus, malens exulare, quam enormitates illas sibi & ecclesiæ factas diutius sustinere impunitas, excommunicavit prædictos præsumptores & interdicti sententiam dedit in Archiepiscopatum suum, & abiit, præcepitque cruces & imagines cathedralis Ecclesiæ in terram deponi & Spinis circumdari; ut sic malefactores illi terrerentur, & à voluntate

saviendi in bona Ecclesia revocarentur. Hæc pluribus prosequuntur in voce *Reliquiæ.*

¶ SPINACA ALBA. Statuta Avenion. ann. 1570. edit. an. 1612. rubr. 25. art. 23. *Item quod in ceteis, sive rotundis, sive quadratis, pro una ceta libra ponantur tantum sex fila bombacis & sex filamenta fili, quod vocant Spinacam albam.*

SPINACHIUM, Navigii species, Gall. *Pinasse*. Anglis *Pinnace*. Henr. de Knygthon an. 1338. *Redierunt Normanni cum 12. galeis, & 8. Spinachiis cum manu bene armata, &c.*

SPINALE, Pars dorsi, ubi *spina* procurrit. Michael Scotus de Physionomia c. 84. *Dorsum sive Spinale pilosum & macrum ab æqualitate partium, significat hominem inverecundum, malitiosum, bestialem, &c.* [Vide *Spina* 2.]

¶ SPINARGIUM, Spinachium, leguminis species, Gallice *Epinard*, Ital. *Spinàccio*. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. ex lib. viridi fol. 53. *Debet dare dictus hortulanus quotidie conventui ... de herbis domesticis horti, aliquando de bonis, aliquando de aliis, sicut sunt caules, Spinargia, porri, &c.* Statuta MSS. Card. Trivultii pro Monast. S. Victoris Massil. an. 1531. *Debet pitanciarius dare Spinargia pro gaudio dictorum Religiosorum diebus Dominicis Adventus & Quadragesimæ.*

¶ SPINATA, vox Italica, Clausura ex spinis. Statuta Astens. Collat. 9. cap. 53. fol. 27. *Jure compellere omnes homines stantes & habitantes in loco novo quarti facere guaytam, scaragnaytam, Spinatas & fossata ipsius castri.*

¶ SPINETA, Eadem notione, in Statutis Vercell. lib. 5. fol. 125. verso: *Item quod nemini licitum sit pascere in nemore, altineto, ... Spinetis vel cassiis bonatis, &c.*

¶ SPINATUM, Eodem significatu. Charta an. 1320. *Refectiones spaldorum, fossatorum, Spinatorum, balistrarum, &c.*

SPINATICUS, Pisciculi species, is forte, qui Picardis nostris *Espinocle* dicitur. Joan. Sarisber. l. 8. Policrat. c. 7. *Quis Cæsare Augusto frugalior, qui in summo fastigii culmine secundario pane, & pisciculis, quos vulgo Spinaticos vel Ripiliones vocant, contentus erat.* Quæ de pisciculorum specie Suetonio in Aug. c. 76. subdidit. *Ripiliones* vero, seu *Ripillons*, reliquias piscium vulgo vocant iidem nostri.

¶ SPINATUM, ut *Spinata*. Vide ibi.

¶ SPINCTURA, SPINCTUS. Vide *Spingere*.

¶ SPINDA, Eleemosyna, erogatio, idem quod *Spentas*. Acta S. Adelheidis to. 1. Febr. p. 713. *In primario etiam festo ex virginis fundatione distribuebatur Spinda, ut loquuntur, duodecim maldrariorum tritici & duo vasa halecum.* Vide *Spenda*.

SPINDULA, SPINDULATUS. Vide *Spinula*.

SPINELLA, Morbus equinus, *qui fit subtus garectum in junctura ossis ejusdem garecti in utroque latere, &c.* Petrus de Crescentiis libr. 9. de Agricult. c. 38.

¶ SPINETA, Idem, ut videtur, quod *Spina* 5. vel etiam ejusd. vocis diminut. Statuta Astens. *Quod nullus tabernarius, vel hospes, vel alius vendens vinum ad minutum debeat tenere in suis tabernis vel hospitiis brochetas vel Spinetas in carratis aliquibus ex quibus possit extrahere vinum, nisi solummodo in illis quæ habilitate erunt causa vendendi.* Statuta Placent. l. 6. fol. 67. *Teneantur omnes portatores & measuratores vini habere urnos bullatos bulla communis, in quibus sit signum mensuræ unius stari & duorum stariorum cum Spinetis suis in ipsis signis, &c.* Vide alia notione in *Spinata*.

¶ SPINETICUM, Ludi genus apud Insulenses celeberrimum, de quo consulendus Buzelinus in Gallo-Flandria lib. 3. c. 23.

SPINETRUM. Inventarium ornamentorum Ecclesiæ Eboracensis ann. 1530. in Monastico Anglic. tom. 3. p. 170. *Unum Chrismatorium argenti ornatum & deauratum. Item 8. Spinetra de auro, tria de auro, tria eorum cum lapidibus pretiosis. Item duo Spinetra argentea, & duo monilia argentea, &c.* [Idem videtur quod *Spinula*. Vide in hac voce.]

SPINGA, pro Sphinx. Isidorus lib. 20. cap. 11. de Lecticis & sellis: *Spingæ sunt, in quibus sunt spingatæ effigies, quos nos Grifos dicimus.* [Glossar. MS. Sangerm. num. 501. *Spinge, sunt lecticæ in quibus sunt spingatæ effigies, quos nos Grifos dicimus.* Papias MS. Bituricens. *Lecti vel sellæ species: lectica, stratus, ... pulvinar, Spinge, puluisani, sponda, &c.*] Ejusmodi Sphingas in sellis conspicere est in Achate sanctæ Capellæ Parisiensis, qui habetur apud Santamantium, qui Isidori locum non viderat.

SPINGARDA, SPINGARDUS, Machinæ bellicæ, seu balistæ species. Sanutus l. 2. part. 4. c. 8. *Indiget dictum navigium tam ædificiis balistarum, silvestrarum, vel Spingardarum, quam etiam machinarum, & potissime ex eis, quæ, ut longius projiciant, facta sunt penitus fortiora, id est, reforzata, &c.* [Chronicon Estense apud Murator. to. 15. col. 396. *Interim præparari fecit maximam quantitatem balistarum, sclopetorum, Spingardarum, &c.*] Historia Obsidionis Jadrensis lib. 1. cap. 38. *Confeceruntque plus quam 15. trabuchos in vallatione civitatis, architectantes multos Spingardos in gyro civitatis, ubi flebilioris apparebat virtutis.* Et lib. 2. cap. 12. *Aliquos trabuchos mirabiliter erexerunt, ... & quamplures balistarum & Spingardorum properant opponere.* *Espringale*, Scriptoribus nostratibus. Gloss. Lat. Gall. *Balista: Bricole, ou Espringale.* Guillelmus *Guiart* an. 1304.

En l'estage ot une Espringalle,
Là où la bretesche est haucie.

Infra:

Sus le pont & en la bretesche
Quarriaus trusent un cliqueter,
Et font l'Espringale gieter,
Li garrot, qui lors de là ist,
Les plus vigueruns esbaïst.

Eodem anno:

En chascune nef bonne & male
Ra-il au moins une Espringale.

Chronicon Flandr. cap. 110. *Et avoient avec eux plusieurs charios, qui menoient tirbus & Espringales.* Guillelmus de *Guileville* Monachus Carilocensis:

Ne nuls tels dars ne puet messaire,
Combien que on y sache traire.
Malevoisine ses sajetes,
Ne Espringale ses mouschetes.

Froissartes 1. vol. cap. 144. *Et fit le chastel asseoir droit sur la ville, du costé de la mer, & le fit bien pourvoir de Pringalles, de bombardes, d'arcs & d'autres instrumens.* Ubi legendum *Espringalles*, ut cap. seq. & 195.

¶ SPRINGALDUS, Eadem notione. Charta Edwardi II. Reg. Angl. an. 1325. apud Rymer. to. 4. p. 140. *Victualium, ingeniorum, Springaldorum, & aliarum rerum nostrarum, &c.* Et p. 142. *Springaldos, balistas, arcus, sagittas, ingenia, & alias hujusmodi armaturas pro munitione castrorum & villarum.*

¶ SPRINGALIS, Eodem significatu. Genealogia Comit. Flandr. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 410. *Rex autem (Philippus Pulcher) ex adverso tres acies statuerat, & ita prope Flandrenses venerat, quod sagittis & telis, machinis, minutos lapides projicienti-*

bus, & Springalibus eos mirabiliter infestab it, ... Et omnes machinas & Springales confregerunt.

☞ *Spingarda* Veterum profecto fuit balistæ genus, ut observat Carolus de Aquino in Lexico milit. at recentis militiæ tormentum est pulverarium, non ita ponderosum, ut majoribus bombardis æquari possit, nec ea levitate, ut gestari manibus valeat. Vocis etymon à Germ. *Sprintz*, quod muscetam, genus accipitrum, significat, deducit Ferrarius: malit idem Carolus à verbo Etruscorum veterum *Spingare*, quod est crebro pulsu repulsuque obniti, accersere: quæ non male conveniunt instrumento muris vel navibus diffringendis idoneo. Nihil definio.

¶ SPINGATUS. Vide in *Spinga*.

¶ SPINGERE, vox Italica, Pellere, trudere, Gall. *Pousser*. Histor. Cortusior. lib. 11. apud Murator. to. 12. col. 949. *In uno ictu naviculam Spingende*, &c. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 18. *Si vero Spinxerit aliquem, condemnetur curia in 40. sol. p. Et si Spinctus ex tali Spinctura ceciderit, condemnetur in dupplum dicta pœna.* Statuta Riperiæ cap. 85. fol. 16. v°. *Si quis aliquem in terram projecerit, seu Spinxerit, & eum cadere fecerit in terram, & si sanguis exiverit, condemnetur in libris sex parvorum.* Statuta Palavic. l. 2. c. 18. fol. 88. *Qui aliquem in terram projecerit, seu Spinxerit, & cadere fecerit*, &c. Adde Statuta castri Redaldi l. 2. fol. 37. Vide *Sburlare*.

¶ SPINGUM, Nardus vulgaris, ut videtur, ab Ital. *Spigo*. Statuta Astens. ubi de intratis portarum: *Spingum solvat pro qualibet libra pond. l. 1. fol. 10.*

¶ SPINLA, Idem videtur quod *Spinula*, acicula: nisi sit Carbunculi species, Hispanis *Espinela*. Testam. Guislæ Comit. Ceritan. ann. 1020. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1020. *Relinquo ... ad sanctum Petrum de Bisulduno ambas meas Spinlas valentes unciam unam.* Occurrit rursum col. 1021.

¶ SPINNELBAUM, Arboris genus. Wolferus in Vita S. Godehardi sæc. 6. Bened. part. 1. p. 415. *Quosdam flores rubicundos de arbore, quæ lingua Theutonica Spinnelbaum dicitur, ei forte in ipso momento à paupere quodam illatos, signo crucis munivit*, &c. Ubi Codex Bodec. *de arbore quæ fusarius lingua Belgica dicitur.* Et quidem, ut monet Mabillonius, hanc arborem fusis fabricandis aptam esse aiunt.

SPINORA. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Silva minuta map. 21. pastura cum Spineris map. 30.* [An Spineta, dumeta?]

¶ SPINOSULUS, diminut. à Spinosus, difficilis. S. Hieronymus Epist. 83. ad Oceanum: *Primum Spinosulus noster obmutuit, deinde Pisoniano vitio, cum loqui non posset, tacere non potuit.* Lanfrancus Epist. 58. ad Hugonem: *Non probo quod Papam Gregorium vituperas, quod Legatos ejus Spinosulos nominas.*

¶ SPINSTER, vox Anglica, Titulus apud Anglos omnium puellarum quæ non sunt dignitatis vicecomitalis. Spelm. in Aspilogia: *Antiquis temporibus ipsa Regina fusis usa sunt, unde hodie omnes feminæ Spinsters dictæ sunt.*

¶ SPINTARIA, Acicularum artificium, Gall. *Epinglerie*. Literæ Johannis Reg. Franc. an. 1353. to. 3. Ordinat. pag. 125. *Cum recordationis inclitæ genitor noster carissimus dudum certa magistris & universitati Spintarie artificii Parisiensis*, &c. Vide infra *Spinula*.

¶ SPINTER, Sinus, ruga, ut videtur: tametsi Festo est armilla muliebris. Statuta Ordinis Cisterc. an. 1481. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1637. *Ut ipsæ moniales caput velatum peplis seu capitegiis non pretiosis, ... & desuper, quæ professæ fuerint, velum nigrum de lino vel canabo, & non de serico, absque superfluis Spinteribus, habeant & ferant.*

¶ SPINTRIA, Monstrosi concubitus excitator, apud Suetonium in Tiberio cap. 43. in Caligula cap. 16. & Vitellio cap. 3. Vide Turnebi Advers. lib. 5. cap. 1.

SPINULA, Acicula, unde Gallis *Espingle*, à spinis scilicet, quæ priscis & rudibus illis seculis, nondum reperto aciculæ fibulæve conficiendæ artificio, utriusque vicem suppleverunt. Tacitus de Morib. Germ. *Tegmen omnibus sagum, fibula, aut, si desit, spina consertum.*

Maxime vero hæc vox usurpatur pro iis aciculis, quibus Pallium Archiepiscopale constringitur. Honorius Augustod. lib. 1. c. 222. *Spinulæ, quibus Pallium affigitur.* Cencius Cardinal. in Descript. coronationis Cælestini I. PP. *Aptat Pallium super Pontificem immissis Spinulis aureis tribus ante & retro, ... in capite, quarum sunt innixi tres hyacinthini lapides. Infigere Spinulas*, in Ceremon. Rom. lib. 1. sect. 11. Adde Hugonem à S. Victore lib. 1. Specul. Eccles. cap. 52. Librum Miraculorum S. Vulfranni Episc. num. 24. Ceremoniale Episcopor. lib. 1. cap. 16. &c.

SPINOULA, Eadem notione. Gervasius Dorobern. in Pontificibus Cantuar. *Præterea mitras, & chirothecas sine auro candelabra, & ampullas, & acerram de argento, ... pannos 2. de serico auro paratos, Spindulas 3. de auro, mappulam de serico*, &c. tres scilicet spinulæ, quæ adhiberi solent ad *pallium* constringendum.

SPINOULATUS, id est, Pallio Archiepiscopali ornatus. Idem Gervasius de Reparatione Eccl. Cantuar. *Lanfrancus autem Archiepiscopus in tabula plumbea ponderosa valde inventus est, in qua à die prima sepulturæ suæ intactis membris, mitratus, Spindulatus, usque in hunc diem jacuerat.*

¶ SPINULUS, Idem quod *Spinula*. Bernardus Scholast. Andegav. in Mirac. S. Fidis ann. circ. 1005. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occit. col. 6. *Fibulam auream artificiose compositam, quæ ut Latine Sphinx, vel rustice Spinulus dicitur, quæritare eadem Sancta* (Fidis) *per quietem videbatur.*

¶ SPIO, Explorator, ut supra *Spia*, Gall. *Espion*. Rolandini Patav. Chron. lib. 8. cap. 6. apud Murator. to. 8. col. 288. *Nam habebat Spiones cotidie de guarnimento legati.* Idem lib. 10. cap. 16. ibid. col. 324. *Ductus à duobus factis monoculis secum eadem hora, qui tunc pro Spionibus missi erant, hac de causa solummodo ut scirent quid fieret de Gerardo.* Le Roman de *Rou* MS.

Emretant envoya Rou espier Baex,
De Paris y avoit plus de cinquante liex,
Espier fist Evvreves, espier fist Lissieux ...
Cen distrent les Espier qui revindrent arriere,
Quer li pais est beaux, la contrée planiere ...
Encontre lors vint dire en conseil un Espie
Quer bien la poent prendre, que toute est dégarnie.

Le Roman d'*Athis* MS.

En l'ost le forent del prin somme
Par un Espie, ung mauvais homme.

¶ SPIOCARIUS, Pannorum pexor, Bollandistis. Acta S. Michelinæ to. 3. Jun. p. 936. *Sexto tabernarii, Spiocarii & triceoli ascedere debeant.*

SPIPHIO. Octavianus Horatianus lib. 4. Rerum medicar. p. 101. *Ozimum, Luna prima tritum, & missum in ollam novam, florebit, permanens usque ad plenilunium. Quod si duplato tempore supradicto condantur in nigra terra, generat Spiphiones.*

1. SPIRA. Eucherius Lugdun. de variis vocabulis

sacræ Scripturæ: *Spiras, capitella columnarum, vel, sicut puta, facturam earum.*

¶ 2. SPIRA. Glossar. MS. Sangerm. num. 501. *Spire, funes quibus in tempestatibus utuntur, quas nautici suo more curcubas vocant.* Bern. de *Breydenbach* Iter Jerosol. pag. 242. *Ad recessum se parabent, levando anchoras, sursum trahenda barcas & scaphas, erigende vela, solvendo & camplicando Spiras, qua omnia fiunt cum violentia, festinantia & cominuis ac altis clamoribus.* Vide *Spera* 3.

¶ 3. SPIRA, intortitium: id est, bastile ductili ac longo cereo circumvolutum, ut plurimum in spiram, unde vocis etymon, efformatum. Acta sancti Petri Cœlestini to. 4. Maii pag. 436. *Digneris ostendere nobis signum, ut scilicet una istarum Spirarum, qua caram sancto corpore sunt accensa, continue extinguetur.*

¶ SPIRACULUM, *Flatus vel spiritus*, in Gloss. MSS. Sangerm. num. 501. Occurrit Genesi c. 2. v. 7. cap. 7. v. 22. Proverb. c. 20. v. 27. & alibi.

¶ SPIRATUS, Sine spiritu, qui exspiravit, Ital. *Spirare*, spiritum exhalare, Gall. *Expirer*. Mirac. SS. Paulini & Severi tom. 3. Jul. p. 272. *Cum ego fui in curia B. Alexandri, ego vidi eum finitum, Spiratum & mortuum.*

SPIRAUCA, Mali seu pomi species, in Capitulari de Villis cap. 70.

¶ SPIRINGA, Retis genus, ut videtur, ad capiendos *Spiringos*; unde sic dictus. Charta Winemari Gandensis Castellani in Probat. Histor. Guinensis pag. 66. *Unum stele in Valbam ad pisces, in Spiringa eandem piscandi potestatem quam illius loci dominus hebet.*

SPIRINGUS, Pisciculus, Teut. *Spiringen*. Chronicon Montis S. Agnetis ann. 1450. *Piscatores nostri ceperunt in magna copia multos Spiringos.* Vide Kilianum in *Spierinck*.

SPIRIOLUS. Galbertus in Vita S. Caroli Comitis Fland. n. 107. *Aviculas capere, Spiriolos & vulpes sagittare, & hujusmodi puerilia recreendo satagere.* [Forte *Sciriolus*, sciurus, Gall. *Escureuil*.]

¶ SPIRITALIS, Vox frequens apud Scriptores Ecclesiasticos, Ad mentem spectans. Utuntur Tertull. Apol. cap. 22. Prudent. in Romano v. 14. Sidonius l. 7. Ep. 9. & alii passim. Charta S. Rudesindi inter Conc. Hisp. tom. 3. pag. 181. *Antiphonarios duos, orationum, comicum, manualprecum, alios Spiritales, bibliotheca moralium.*

¶ SPIRITATUS, Dæmone correptus, energumenus, ab Ital. *Spiritáto*, Gall. *Possedé*. Acta S. Francisci de Paula tom. 1. April. pag. 168. *Quædam neptis sua ultra tres annos fanatica seu Spiritata fuerat.*

¶ SPIRITUALES, Ecclesiastici dicuntur ad distinctionem Laicorum, qui vocantur *Temporales*. Bartbol. Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1230. apud Murator. to. 6. col. 465. *Misit personas Spirituales Mediolanum pro Potestate electo ducendo Januam.* Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. cap. 9. p. 18. *Prefatus princeps, concomitante honorabilium personarum, tam Spiritualium quam Temporalium, nobili & præstanti comitiva, &c.* Charta ann. 1404. apud Rymer. to. 8. p. 378. *Super literis tam regalibus, quam aliorum dominorum Spiritualium & Temporalium regni nostri Angliæ, &c.*

¶ SPIRITUALIA EPISCOPI, Spelmanoo sunt quæ functioni ejus Episcopali debentur, non temporalium jurium, vel dignitatum possessioni: hoc est quæ jure percipit divino seu ecclesiastico, non judicio fori temporalis. Vide Th. *Bleum* in Nomolex. Anglic.

¶ SPIRITUALITAS, Jurisdictio Episcopalis seu Ecclesiastica. Charta fundat. Monaster. S. Mariæ Alaon. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 131. *Sisebotus Orgellitanus Episcopus, de cujus Spiritualitate locus est, ... ecclesiam prædicti Monasterii benedixit.* Bulla Sixti IV. PP. an. 1472. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1331. *Itaque interdictum ipsum currere volumus, nisi Episcopus ipse ad Spiritualitatem suam restitueretur, &c.* Charta Henrici IV. Regis Angl. an. 1405. apud Rymer. to. 8. pag. 401. *Cum dilectus nobis in Christo, custos Spiritualitatis Archiepiscopatus Eborum, sede vacante, electionem nuper factam, &c.* Eadem habentur in Charta ann. 1575. apud eumd. to. 15. p. 739.

¶ SPIRITUALITAS, Spiritualis status. Charta Adami Episc. Meld. an. 1297. ex Tabul. ejusd. Eccl. *Ut eidem* (Episcopo) *responderent de statu dicta domus, ... & præcipue de Spiritualitate ejusdem loci ... Prius juramento ab eisdem præstito, eidem de statu dicta domus tam de Spiritualibus, quam de temporalitate .... responderunt.*

¶ SPIRITUALITAS, Virtus, ni fallor, apud Guibertum in Vita sua c. 16. *Cum tamen otii impatiens essem, quasi de necessitate rejectis imaginationibus, Spiritualitate recepta, ad exercitia commodiora perveni.*

¶ SPIRITUALITER. *Catechumeni .... symbolum, quod est* Credo in Deum Patrem, *Spiritualiter doceantur*, in Can. ante viginti de consecrat. dist. 4. Ubi Glossa, id est, quod non de verbo ad verbum memoriter retineri debet, sed tantum sufficit apprehendere sensum.

¶ SPIRITUALIUS, Consultius, prudentius, maturius. Charta Joannis Reg. Franc. an. 1350. in Memor. Cameræ Comput. fol. 91. v°. *Volentes ... super præmissis uti consiliis & Spiritualius deliberare cum ipsis in hiis quæ ordinanda, statuenda, reformanda & aliter pro felice regni regimine videbuntur agenda.*

¶ SPIRITUS, Eo nomine quidquid ad cultum divinum pertinet significatur, in Constitut. pro Abbatia S. Pauli Narbon. an. 1127. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 33. *Et faciant omne servitium ipsius* (Ecclesiæ) *canonice in Spiritibus & in ceteris secundum consuetudinem antecessorum suorum, &c.*

¶ SPIRITUS SANCTUS, Nobilissimus Ordo Equestris institutus ano. 1578. ab Henrico III. Rege Franc. cujus insigne columba est, symbolum, *Duce & Auspice.* Summum Ordinis Magisterium obtinet Rex ipse. Vide Scriptores Rer. Franc. Exstitit alter S. Spiritus Ordo, cujus auctor fuit Ludovicus Tarentinus Jerosol. & Siciliæ Rex, Provinciæ Comes an. 1353. Consule *Bouche* Hist. Provinc. lib. 9. c. 3. §. 7. & lib. 10. c. 8. §. 1. Vide *Freres de Spiritu sancto.*

SPIRITUS SEPTIFORMIS. Liber I. Sacramentor. Ecclesiæ Rom. cap. 44. ubi de Ritibus baptismi: *Postea cum ascenderit à fonte infans, signatur a Presbytero de chrismata, ... deinde ab Episcopo datur eis Spiritus septiformis, ad consignandum imponit eis manum in his verbis: .... Tu, Domine, immitte in eos Spiritum S. suum, & da eis Spiritum sapientia & intellectus, Spiritum consilii & fortitudinis, Spiritum sapientia & pietatis, &c.*

¶ SPIRULA, Farciminis seu botuli species. Locus est in *Castellamentum.*

¶ SPISSALICA POSTRAICALIS, Scripturæ species. Vide supra in *Scriptura.*

¶ SPISSAMENTUM, Frequentia, multitudo. Ernaldus in Vita S. Bernardi l. 2. *Præcedentes itaque & subsequentes latebundis acclamationibus applaudebant abbati,*

Digitized by Google

abbati, *& diu intra agminum Spissamenta detentum*, *tandem solemni reddidere* (l. rediere) *hospitio*. Vide infra *Spissus*.

¶ SPISSEA. Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 484. *Item concessit in Novubiano vocabulo Ficlini terras modiorum* CCXXX. *cum Spisseis & vineis*. Hac voce significari videtur quicquid cum spica nascitur.

¶ SPISSITUDO, Compressio, Gall. *Serrement*. Johan. *de Trokelowe* in Annal. Edwardi II. Regis Angl. p. 25. *Conserta ante scutorum Spissitudine cuneum impenetrabilem statuerunt*.

¶ SPISSUM, Spissitudo, Gall. *Epaisseur*. Charta Petri *de Roteys* Vicarii Tolos. an. 1272. inter Consuet. ejusd. urbis MSS. *Et quod* (faciatis fieri) *trabes peales & palmites de cor & abiete*, ... *& quod habeant unum bonum palmum de Spisso*.

¶ SPISSUS, Frequens. Vita S. Adalberti tom. 3. April. p. 188. *Parvulus ... febricitans*, *mortem vicinam parentibus minatur*, ... *pater fecit Spissum gressum ad puerum*. Vide *Spissamentum*.

¶ SPITALERIUS, pro Hospitalerius, in Testam. an. 1342. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Legat Riscareto filio suo Spitalerio fratri S. Johannis Jerusalem* IV. *libras regales annuatim tanto tempore quanto permanebit scutifer*, *& postea factus miles* CC. *lib.*

SPITUM, Veru. Glossarium Cambronense: *Assium*, *veru*, *id est*, *Spitum*. Charta Italica ann. 1287. in Miraculis S. Ambrosii Senens. *Percussit crus suum dextrum in quoddam Spitum de ferro*, *ex qua percussione fuit dictum crus perforatum*, *&c.* Gloss. Theotiscum Lipsii: *Spietis*, *hastæ*. Nos, inquit idem Lipsius, *Spiesse*, nomen primigenium à mucrone, *Spiets*. [Somnerus addit: Hoc Belgicum *Spet*. *Speet*, unde forte nostrum *Spit*, veru. Hasta autem Sax. *Spere*, quod nobis mansit.] Vide *Spicum*.

¶ SPLAGIA, ab Ital. *Spiaggia*, Ora, æstuarium. Vide *Plagia*. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 393. *Tunc galea Clugiensis rumpitur*, *& aliæ* V. *in Splagiis Senogalliæ impulsæ confractæ sunt*.

SPLANARE, pro Planum reddere, vox Italica. [Regimina Paduæ ad an. 1320. apud Murator. to. 8. col. 433. *Tunc prædicti Potestas cum aliis nominatis Splanare inceperunt*, *& disfecerunt dictam motam cum tajatis & fossa magna*. Chron. Parmense ad annum 1290. to. 9. col. 820. *Item eo tempore Bononienses ceperunt Imolam*, *& eam circumquaque Splanaverunt*. Adde Chron. Modoet. apud eumd. tom. 12. col. 1128. & Chron. Tarvis. to. 19. col. 863.] *Splanare foveam*, in Hist. Cortusior. lib. 2. c. 16.

SPLANATA, pro eo, quod Galli dicimus *Esplanade*, Locus planus, apertus, lib. 6. c. 8. ejusdem Hist. Cortusior. [Chron. Veronense ad an. 1329. apud Murator. tom. 8. col. 646. *Fecit fieri Splanatam circumquaque pontibus junctis super Sillo & canali de Mestre*.]

¶ SPLANEIRA TERRA, Planities, planus ager. Charta ann. circ. 1039. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Ego Willelmus dono ortum meum dominicum*, *& damus talem largitatem de Splaneira terra iu quantum potuerint rumpere ipsi aratores*.

¶ SPLECA. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 689. *Ubi per bonam horam permanens dormiendo*, *evigilans se surrexit*, *& depositis lorica & aliis armis suis ibidem sub Spleca*, *ensem tantum habens in manibus abiit*, *&c.*

PLECHA, Jus pastus, venationis, piscationis, lignationis, & aliarum usualium commoditatum, quas *aisantias* vocant, in foresta vel dominio alterius. Sententia arbitralis inter Dominum & homines Calliani ann. 1497. *Item cum dicti homines habeant usum depascendi cum quibuscumque averibus tam grossis quam minutis*, *& porcinis*, *& omnes alias Splechas faciendi*, *&c.* Vide *Expleta*, & infra *Spleta*.

¶ SPLENCHARE, *Splechas* percipere, seu jure *Splecharum* uti, in Charta ann. 1206. Locus est in *Esplencha*. Vide in hac voce.

¶ SPLENDICARE, Splendere, coruscare, nitere. Apuleius lib. 5. Metamorph. *Vidisti*, *soror*, ... *qua pranitent vestes*, *qua Splendicant gemmæ*. Idem lib. 7. *Cum mihi etiam tunc depiles genæ lævi pueritia Splendicarent*.

SPLENDICITAS. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Hæc vestium ornamenti quamvis plenis suæ Splendicitatis flammarent ardoribus*, *earundem tamen splendor sub puellaris splendoris sidere patiebatur eclipsim*.

¶ SPLENDIDARE, Splendidum reddere. Apuleius in Apol. *Dentes Splendidas*: *ignosce mundiciis*. Vide *Splendificare*.

¶ SPLENDIDISSIMUS, Titulus Ordinis Senatorii, in Cod. Theod. leg. 4. de Pistor. hinc *Splendidissima Curia* nuncupatur Senatus ibid. l. 12. de Agentib. Eodem nomine donatur Papinianus in Præfat. Digest. *Splendidissima Urbs* dicitur Constantinopolis, in eodem Cod. leg. 51. de Oper. publ.

¶ SPLENDIFICARE, ut *Splendidare*. Mart. Capella lib. 9. *Lumina ambrosium Splendificant diem*.

¶ SPLENDIFICUS, Splendidus. Epist. Quirici Episc. inter Conc. Hisp. to. 2. p. 532. *O lucerna super candelabrum posita Ecclesiæ*, *quæ lumine veritatis irradians multos*, *à caligine nubili erroris Splendifico sermone enubilas!*

SPLENDOCLASTUS. Rainerus de Inventione Reliquiarum SS. Eutychetis & Acutii: *Crucem Domini ex auro purissimo fecit admirabili artificio compactam*, *quod Splendoclastum & Antipenton vocabatur*. *De antipento* diximus suo loco: *Splendoclastum* vero *aurum* videtur esse, quod in tenuissima folia dilatatur, ita ut vox ibrida fuerit, ex *splendor*, & Gr. κλαστὸς, *fractus*. Obryzum autem *splendor auri* appellatur in Glossis Isidori, in *Abrigeum*, quod idem valet ac obryzum. Joan. de Janua: *Obryzum aurum dictum sic*, *quod obradiet splendore*. Constantinus Manasses: Ἔστιλβεν ἥλιος λαμπρὸν ὡς ὄβρυζον χρυσίον.

SPLENDONA, Ugutioni, *Gladius*, *sic dictus*, *quod splendeat*. *Unde Josephus in* 10. *ait*, *undique jaculatorii arcus*, *& lorica*, *area & Splendones*. Glossæ Isidori: *Sica*, *cluniculus*, *machæra*, *Splendona* [Deceptum Isidorum, aut librarii alicujus inscitia scriptum fuisse *Splendona*, pro *Sphendona*, auctor est Carolus de Aquino in Lexico milit. Est autem Sphendona apud Græcos, addit ille, funda, non gladius.]

¶ SPLETA, ut *Splecha*. Charta ann. 1141. inter Instr. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 172. col. 1. *Tribuo quoque insuper fratribus & habitatoribus dictæ abbatiæ & dictæ grangiæ de Mercadet*, *& fratribus ibidem servientibus Deo Spletam per universam terram meam*, *terras*, *aquas*, *ligna & glandes*, *liberum introitum & exitum*, *& omnia ad usus & cunctis eorum animalibus necessaria*.

¶ SPLETUM, Reditus, proventus terræ, prædii, præbendæ, &c. Consuetud. Eccl. Barcinon. *Clericus hujus majoris Ecclesiæ decedens*, *quocumque tempore decedat*, *habeat Spleta ipsius anni integraliter à die mortis usque ad finem anni*, *& possit inde facere testamentum*. Vide *Expletum* 2.

¶ SPOLA, Fusus, cui subtegmen circumvolvitur, Teuton. *Spoule*. Acta S. Bertrandi tom. 1. Jun. p. 790. *Simplici corde pura que fide telam talem texui*

inusitato licio, inexercitata navicula, tridis Spolis & eudi seta.

SPOLIARIA, *Exteriores balneorum cellulæ, in quibus balneantium spolia reponuntur.* Papias. Ἀποδυτήριον, Græcis: & ἀπόδυμα Nicetæ in Man. lib. 4. num. 7. Gloss. Lat. MS. Reg. *Spoliarium, ubi spolia ponuntur.* Britannicus ad Juvenal. Sat. 1. *Juxta balnea locus erat, qui Apodyterium, latine vero Spoliarium vocabatur. Ubi, qui balnea ingressuri erant, vestes deponebant apud Capsarium; qui, ut scribit Ulpianus, mercede servanda in balneis vestimenta suscipiebat.* [Vide Cujac. lib. 5. Observat. cap. 8.]

Erat præterea *Spoliarium* locus, ubi conficiebantur, quos arena semivivos dimiserat, ut docet Seneca Epist. 94. Lampridius, mortuo Commodo, acclamatum scribit: *Hostis patriæ, parricida, gladiator, in Spoliario lanietur.* [Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis c. 21. *Exinde jam exanimes* (Saturus) *prosternitur cum ceteris ad jugulationem solito loco.* Vide Petrum Fabrum lib. 2. Semestr. c. 11. p. 152.]

SPOLIATORIUM, *Locus, ubi se denudant religiosi ad disciplinam recipiendam.* Ita Glossa MS. ad disticha Mag. Cornuti. Ugutioni: *Spoliatorium, est locus, ubi spolia ponuntur, i. exterior balneorum vel balneorum cellula.* [Gloss. Lat. Gr. *Spoliatorium*, ἐκδυτήριον. Lat. Gall. *Spoliatorium, Lieu à despoiller.*] Vide *Spoliaria*.

1. SPOLIUM, Rerum ablatio, in Speculo Saxon. lib. 3. art. 31. §. 2. *Furtum aut Spolium.* Ibid. lib. 1. art. 39. lib. 2. art. 60. 64. 72. lib. 3. art. 5. &c. [*Spoglio* Italis, eadem notione, in Ital. Sacra to. 8. in Episc. Beneven.] Præceptio Guntranni Regis post Concilium Matiscon. II. *Aut iniqua quibuscumque Spolia inferre præsumant.* Ita in Concilio Toletano XII. c. 10. Tolet. XIII. c. 2. Gregorius Turon. lib. 9. c. 30. *Neque ullam novam ordinationem se instituturum super eos, quod pertineret ad Spolium, spopondit. Præda seu spolium*, in Concilio Coloniensi an. 1266. c. 4. Vide Skenæum ad Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ, cap. 8.

¶ 2. SPOLIUM, Quidquid ex agris colligitur, messis, tempus quo agri eorum fructibus spoliantur, *Depouille* eadem notione dicimus. Charta Curiæ Suession. an. 1277. *Confessus est se retinere ... quoddam pratum seu Spolium cujusdam prati siti in prataria quæ est inter villas.* Charta an. 1481. ex Tabul. B. M. de Bono Nuntio Rotomag. *Inter cetera petendo restitutionem certarum decimarum seni per dictum Dos Comptos captarum & perceptarum in Augusto & Spolio novissimis.* Alia an. 1492. ex eod. Tabul. *Ipse curatus in Augusto & Spolio ultimo licet staret præmissa, ... nequinus in Augusto & Spolio ultimo plures guerbas dictæ decimæ ... ceperat, &c.*

3. SPOLIUM, Supellex quævis. Leges Grimoaldi Reg. Longob tit. 2. §. 3. *Et si Spolia hominis sepulti servus de sepulchro tulerit, &c.* i. vestimenta. [Lex Alaman. tit. 87. *Si quis res suas apud alium hominem invenerit, quicquid sit, aut mancipia, aut pecus, aut aurum, aut argentum, aut alia Spolia, &c.* Adde Leg. Sal. tit. 37. §. 6. & 7.] Vetus Notitia Viennens. an. 863. *Dicens, quod ipse Sigebertus cum aliis conductis hominibus liberis & servis emunitatem sancti Mauricii vel sancti Ferreoli, in loco, qui dicitur Riparia per vim infregisset, ibique incendium fecisset, & omnia Spolia domus violenter auferret, cavallos scilicet, arma, vestimenta, & ceteraconsistentia, &c.* Charta Begonis Episcopi Cadurcensis apud Cruceum n. 299. *Exposuerunt etiam sæpe accidisse, quod dum contingit aliquem de prædictis viris Ecclesiasticis infirmari, illi, qui ad eorum Ecclesias, vel alibi, ubi sunt eorum bona, mittuntur pro juris nostri conservatione, dicturamque bonorum, quæ vulgariter nuncupantur Spolia, exceptione, &c.* Adde n. 301. 302.

SPOLIA COLLI, quasi vestis & supellex colli. Lex Anglior. & Werinor. tit. 6. §. 6. *Mater moriens filio terram, mancipia, pecuniam dimittat: filiæ vero Spolia colli, id est, murenas, nuscas, monilia, inaures, vestes, armillas, vel quicquid ornamenti proprii videbatur habuisse.*

EXSPOLIA, in Concilio Bracarensi an. 572. c. 7. pro *Spolia*.

¶ 4. SPOLIUM, Jus quod ex bonis mobilibus defunctorum Prælatorum Cameræ Apostolicæ, vel Curatorum decedentium Archidiaconis obvenit, Practicis nostratibus *Dépouille*. Charta an. 1409. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Ludovicus II. Rex Jerusalem & Siciliæ, & Comes Provinciæ jubet Prælatos solvere Cameræ Apostolicæ omnia arreragia, debita etiam Spolia defunctorum Prælatorum secundum decreta Alexandri PP. III. in Concilio Pisis habito.* Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. to. 4. p. 535. *Nullus rector aut vicarius ... audeat sub nomine Spolii .... sibi vindicare unam ex vestibus, jocalibus vel aliis bonis ... illorum quos mori contigerit infra limites suæ parochiæ, qui sit ab ipsa parochia alienigena aut peregrinus.* Ubi de jure quod parochi in bona decedentium parochialium sibi vindicabant. Ad jus vero Archidiaconorum præsertim Parisiensium quod spectat, consule Tractatum hac de re editum an. 1683. & Fra-Paolo de benef. circa finem. Parisiensium jus assertum fuit Aresto Parlamenti ann. 1700. 1. Sept.

1. SPONDA. Regestum censuum Bigorræ ex Camera Comput. Paris. fol. 17. & Tabularium Palense, apud Marcam lib. 4. Hist. Beneharn. c. 11. *Quod bellum* (duellum) *fiet, non in Ripa Soulensi, sed in Sponda Navarrensi.* Ubi Marca, *la rive de Navarrenx*, vertit. [Eadem notione occurrit in Charta ann. 879. in Append. ad Marcam Hisp. col. 810. *Terra in eleemosyna qui infrontat in Sponda & in limite & in prato, & in fines de villare Curcuza plus minus modiatas sex ab integre.* Vide *Sponna*.]

¶ 2. SPONDA, Loculus mortui, Gall. *Biere*. Translat. SS. Arsacii & Quirini sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 669.

Erectus in Sponda tamen ponitur exanimis.

Orciniana Sponda, apud Mart. lib. 10. Epigr. 5.

¶ 3. SPONDA, Italis, Agger, crepido lapidea, repagulum, Gallice *Digue*, *Quai*, *Garde-fou*. Item, Trabeculæ seu partes exteriores, quibus res aliqua, puta navis, pons, munitur in lateribus. Vide *Spondalia*. Guido de Vigevano de Modo acquirendi & expugnandi T. S. c. 5. ex Cod. Colbert. 5080. *Accipiatur una assis subtilis & levis longa brachiis 2. & ampla brachio 1. & aliquid plus quæ ponatur pro fundo, & accipiantur assides quatuor pro Spondis ipsius fundi, quæ conjungantur cum ipso fundo, & axe taliter conjunctis, quod una Sponda cadat supra aliam.* Ibid. c. 8. *Et post hæc fiant Spondæ navis latæ ab utraque parte brachio uno & medium .... Et conjungantur Spondæ cum fundo de intus cum axis taliter firmatis, quod Spondæ volvantur & cadant supra fundum.* Statuta Mutin. rubr. 90. fol. 16. v°, *Pontesellus lapideus qui ibi destructus est refici debeat ... de lapidibus & calce, longus per decem brachia, qui habeat Spondas ab utroque capite, & ab utraque parte longas per quatuor brachia, & altas prout erit strata refecta.* Chronic. Parmense ad an. 1287. apud Murator. tom. 9. col. 812. *Palatium novum Communis versus S. Georgium, scilicet Sponda quæ diruerat, refecta fuit & completa.*

Hinc *Sponda*, ἐνδιάτα, in Gloss. Lat. Gr. dicuntur ligna recta in quæ desiguntur & adiguntur gradus scalæ; vel Paxilli seu clavi qui axi insiguntur ad retinendam rotam, ne exeat. Neque aliam ob causam

¶ SPONDA, Fœdus ad mutuam defensionem initum nuncupatur, ibid. col. 860. *Quidam vero de Guidonis & quidam de Boschettis & de Rangonibus cum certis suis sequacibus, dicentes se esse partis Guelfæ, seu Ecclesiæ, sive Aygonorum antiquitus dicta & vocata, Spondam fecerunt contra illos qui dicebantur ab antiquo partis de Grisulfis, seu Imperii sive Ghibellinis.*

¶ SPONDALARIUS, ut *Spondarius*. Vide ibi.

SPONDALIA. Raimundus de Agiles in Hist. Hierosol. p. 147. *Audivi ego a multis, qui ibi fuerunt, quod 30. Turcos & amplius, de ponte sumptis Spondalibus in flumine obruissent.* Ut Isidoro lib. 20. c. 11. *Sponda* dicitur exterior pars lecti; ita *spondalia*, trabeculas, seu partes exteriores pontis, quibus munitur in lateribus, licet interpretari: [eadem proinde notione qua *Sponda* 3. & *Spondilia* 2.]

SPONDALIS, Spondæ lecti instratum. Testamentum Heccardi Comitis Augustodun. apud Perardum in Burgundicis p. 26. *Et quicquid de gemmis habemus, & gangana sirica, cum Spondale, & tapete uno, &c.* Aliud est *Epondenale*, infra: *Canones frarsus quaternio uno, Gerberto, & Epondenale, libello de arte militari, & pacto Gunbaldo, &c.* Forte pro *Expositionale*.

☞ Doctissimi viri conjecturam apprime confirmat le Roman *de la Rose* MS. ubi occurrunt voces *Espons*, pro *Expositio*, & *Espondre*, pro *Exponere*:

Ele savoit les songes Espondre ...
Et quant par vostre fol respons
M'avez ainssint mon songe Espons...
Ains mes si noble vision
N'ot si laide Exposition,

Ovide MS.

Or vos veil Espondre briefment
De ces fables l'entendement.

¶ SPONDARE, *Spondis* seu aggeribus munire. Ogerii Panis Annal. Genuens. ad an. 1215. apud Murator. tom. 6. col. 408. *Ascendere fecit homines de Cazanâ in podium quod vocatur Rotundum prope Celascum, & incœpit ipsum incastellare & Spondare.* Vide *Sponda* 3.

SPONDARIUS, SPONDERIUS, Tutor, qui pro pupillo *spondet*. Consuetudines Tolosæ parte 1. *Tutor testamentarius, qui vulgariter appellatur Spondarius.* Occurrit ibi non semel. Stabilimentum Tolosanorum Consulum an. 1207. apud Catellum: *Videlicet, quod aliquis Sponderius hominis vel feminæ habitantis in hac villa Tolosa, urbe, vel suburbio, non possit aliquid emere de illis rebus mobilibus vel immobilibus, quæ fuerint illius, ex quo ille erat Sponderius, si ille, qui ipsum statuerat Sponderium, non ordinaverat.*

SPONDARII AD PIAS CAUSAS, Executores testamentorum. Testamentum Raimundi Comitis Tolosæ an. 1249. apud eumdem Catellum: *Residuum vero de decem millibus marchis supradictis, quod restat, distribuendum volumus arbitrio Commissariorum nostrorum infra scriptorum, qui Gadiatores seu Spondarii vulgariter appellantur, ad pias causas, sicut saluti animæ nostræ magis expedire videbunt.* Infra: *Commissarii autem, gadiatores, seu Spondarii nostri, sint isti, &c.* Charta an. 1243. in Regesto Tolosano fol. 88. *Qui fuerunt Sponderii & testamentarii de computo & testamento Bernardi IV. de Brugariis.* Occurrit eadem notione in Charta Alfonsi Comitis Pictaviæ & Tolosæ an. 1263. [Testam. Audæ de Lasserano dominæ de Bonluco an. 1351. *Item dicta domina testatrix ut suum supradictum testamentum executari valde possit, ordinavit Spondarios seu executores illius, videlicet Remundum Aymerium de Montesquivo consobrinum suum, &c.*]

SPONDALARIUS, in Foris Oscæ an. 1247. fol. 13. *Spondalarii, cabeçalarii, aut testes, &c.* Vide in *Cabeçalarii*. Observantiæ Regni Aragon. lib. 5. tit. de Tutorib. §. 8. *De Regni consuetudine, tutor, curator, & Spondalarius possunt constituere procuratorem, etiam ante litem contestatam.* Michael *del Molino* in Repertor. Foror. Aragon. *Testes septem annorum possunt esse Spondalarii in omni testamento nuncupativo, quando testator decedit in heremo.* Vide Foros Aragon. edit. 1624. fol. 97. 124. 126.

SPONDERAGIUM, Tutela testamentaria, seu ipsa tutelæ administratio. Consuetud. Tolosæ part. 1. tit. de *Jurejur.* *Spondarius creditur cum proprio juramento de administratione Sponderagii.*

¶ SPONDEDISSET, pro Spopondisset, in Charta Chlodovæi III. Franc. Reg. an. 692. apud Felibian. inter Probat. Hist. S. Dionysii p. 12. *Quod ipso vaddio de mano memorato Chainone abbati nunquam adchramissit, nec hoc ei dare & adimplere Spondedisset.*

¶ SPONDERAGIUM, SPONDERIUS. Vide supra *Spondarius*.

1. SPONDILIA, Colli vertebræ, in Miracul. S. Godehardi Episcopi pag. 19. [Gall. *Spondile*. Vide *Crupponus*.]

¶ 2. SPONDILIA, Anterides, erismata, Gall. *Arcboutans*. Gualvaneus Flamma apud Murator. tom. 12. col. 1015. *Et quia Spondilia istius turris & ecclesiæ majoris erant tabernis conjuncta, fecit omnia dirui.* Vide *Sponda* 3. & *Spondalia*.

¶ SPONDIUS, Spondens, ut videtur. Formulæ vett. apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 546. *Vel quod memorare minime possimus judicibus brevis nostras Spondiis incalcationibus vel alias stromentas, &c.* In iisdem Form. p. 551. *Spondo*, pro Spondeo, usurpari videtur: *Unde me Spondo vel subter firmavit at contra presente cartola patrocinale neque ego neque de heredibus meis ne quislibet ulla opposita persona pra ac die ambulare non debeamus.*

SPONDOROMUM. Vide *Spidromum*.

¶ SPONEA OCCASIO, ἀφορμή, in Gloss. Lat. Gr. & Gr. Lat. ubi Sangerm. habent, *Occasio Spontea*.

SPONGIARE, SPONGIZARE, Spongia detergere, emundare, apud Apicium lib. 1. cap. 26. lib. 7. cap. 16.

¶ SPONNA, ut *Sponda* 1. Charta an. 890. in Append. ad Marcam Hisp. col. 825. *Sicuti ascendit per ipsum puialem de Beders usque ad ipsam Sponnam de super rivo & usque in viam de Boxaza.*

¶ SPONSA CHRISTI, Sanctimonialis, in Lege Bajwar. tit. 1. c. 12. Capitul. lib. 6. c. 424. Canon. Isaaci Episc. Lingon. tit. 7. cap. 8. & alibi.

SPONSA SOLIS. Glossæ MSS. ad Alexandr. Iatrosoph. *Intiba, i. cicorea, Sponsam solis intellige.*

SPONSALIA, Donatio facta sponsæ, donatio propter nuptias: ἕδνα, in Gloss. Lat. Gr. *Sponsales tabula*, apud Hieronym. Epist. 10. vel *arra* à sponso sponsæ datæ, quomodo *sponsalia* usurpantur in tit. Cod. Just. *Si rector provinciæ, vel ad eum pertinentes Sponsalia dederint*: quæ *pignera* dicuntur in leg. 6. Cod. Th. de Sponsalibus. *Arra sponsaliorum*, apud Papianum lib. Resp. tit. 28. [*Sponsalicia largitas*, in leg. 4. Cod. de sec. nupt. & in Dotalitio ob matrimonium inter Guillelmum Montispessulani & Titburgam filiam Raimundi Atonis an. 1191. apud Acher. to. 8. Spicil. p. 208.] Græcis μνῆστρα.

Acta Episcoporum Cenomanensium p. 316. *Ubi dogmatizabat novum dogma, quod femina, quæ minus caste vixerant, coram omnibus vestes suas cum crinibus nuda comburerent: nec quilibet amplius aurum, argentum, possessiones, Sponsalia cum uxore sumeret, nec illi dotem conferret.* Tabularium Brivatense ch. 124. *Similiter de ipsa hereditate illa Sponsalia, quæ dedi uxori meæ, dimitto S. Juliano, &c.* Occurrit præterea in Charta 155. *Sponsalitas*, in ch. 423. *Qui hanc hereditatem mihi tribuit in die Sponsalitatis meæ.* [Ubi *Sponsalitas*, non de munere nuptiarum, sed de die quo Sponsalia habita sunt, accipi debere existimo.] Vita SS. Bovæ & Dodæ n. 11. *Quidquid charitis ante assignatum extiterat Sponsalibus sui patrimonii, &c.* Charta an. 1036. apud Martinezium in Hist. Pinnatense lib. 2. c. 34. *Ego Ranimirus gratia Dei prolis Sanctionis Regis accepi uxorem nomine Geberga, filiam Comitis Bernardi Rodegeri,* (Bigorrensis) .... *& dedi ei Sponsalia pro dote, & arram propter honorem & amorem, pulchritudinemque suam, aliquid de hereditate mea, quam dedit mihi pater meus in territorio Aragonensi, &c.* Thidericus Langenius in Saxonia, de Ernesto Duce Brunswicensi:

Hic scrutabatur terras, populos speculatur,
Ad terras versus properans venit, inde reversus
Invenit nuptam tunc sponso sic sociatam,
Qui mox subrisit, & ei Sponsalia misit.
Hoc sic invento Dux agnitus estque momento,
Brunswic ferocem portavit & ipse leonem.

Incertum tamen, quid hoc loco vox *sponsalia* proprie sonet, nisi intelligatur *Annulus pronubus.*

☞ Ut varia fuit pro variis locis isthæc donatio, ita diversis nominibus in diversis regionibus est appellata: quæ voces cum suo ordine hoc in Glossario occurrunt expositæ, eas iterum hic attexere superfluum existimamus. Itaque monuisse sufficiat hæc verba *Sponsalia, Aera sponsalitia, Sponsalitia,* & *Munera sponsalitia*, quæ ut plurimum promiscue habentur, interdum distinguenda esse, ut docet Cujacius in tit. 2. lib. 5. Cod. quem consule.

☞ Sponsaliorum per verba de futuro contractorum meminit Charta Amedei Lugdun. Archiep. ann. 1438. ex Bibl. Reg. *Sponsalia inter se per verba de futuro contraxerunt, carnali copula subsecuta & prole procreata; cum lapsis aliquibus annis .... ad solempnizationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedere vellent, &c.*

¶ SPONSALICIA CHARTA, Qua sponsalia contrahuntur, & quæ inter jura Episcopi Biterrensis recensetur, in Charta Aldefonsi Comitis Tolos. an. 1131.

¶ SPONSALITAS. Vide in *Sponsalia.*

SPONSALITIUM, Idem quod *Sponsalia*, Donatio propter nuptias. Charta Caroli C. apud Joan. à Bosco in Vienna: *Donativum Sponsalitii nostræ Reginæ Hermentrudis eidem Sancto condonamus, illa donante & consentiente.* Tabularium Conchense in Ruthenis ch. 59. *Uxor mea, ... quamvis suum esset Sponsalitium, me, ut darem, impulit, &c.* Tabular. Celsinianense: *Et dimitto vineas duas, quas dedi uxori meæ in Sponsalitio & dotalitio.* Alibi: *Duas appendarias, quæ fuerunt Sponsalitium matris meæ.* Usatici Barcinonenses MSS. c. 99. *Et si eisdem mulieribus placuerit, separent se à maritis, ita tamen, quod non amittant dotem suam, nec Sponsalitia.* Pactum nuptiale Guillelmi D. Montispessulani an. 1109. *Et dabimus filiæ tuæ in donationem propter nuptias, sive in Sponsalitio suo, omne illud, quod habemus ... in terminio de Valle Evanga, &c.* [Charta an. 1105. inter Probat. tom. 2. Hist. Occitan. col. 368. *Ego*

Alfarius & uxor mea Engelrada donamus tibi Arnaldo filio nostro & uxori tuæ Mestlinæ filiæ Bernardi Atenis Vicecomitis & Cæciliæ in Sponsalicium & donationem castellum de S. Nazario. Contractus matrimonii an. 1150. ibidem col. 529. *Ego Ademarus de Muro-veteri in Dei nomine ducens te Tiburguetam in uxorem, dono tibi in donatione propter nuptias & in Sponsalitium mitto medietatem omnium bonorum meorum, &c.*] Occurrit præterea in Pacto nuptiali Guillelmi D. Montispessulani cum Mathilde filia Ducis Burg. an. 1156. Charta Simonis Comitis Leicestriæ & Montisfortis an. 1211. in 30. Regesto Archivi Regii ch. 44. *Pro Sponsalitio tuo, seu donatione propter nuptias, &c.* Jacobus I. Rex Aragon. in Constitutionibus Catalaniæ MSS. *Non obstante, quod bona prædicta sufficiant plenarie ad dotem & Sponsalitium uxorum suarum. Sponsalitia donatio & largitas*, Aniano ad l. 3. & 8. Cod. Th. de Sponsal. & in alio Pacto nuptiali an. 1191. Adde Gariellum in Episcopis Magalonensibus pag. 92. Formulæ ejusmodi donationum exstant in Spicilegio Acheriano to. 8. p. 194. 216. 217. Vide ibid. p. 166. 207. 225. Huc etiam pertinet Charta Hugonis Episcopi Nivernensis ex Tabulario Ecclesiæ S. Cyrici Nivern. ch. 75. *Notum sit, ... quod ego Hugo sola Dei gratuita bonitate, non mei recompensatione meriti S. Nivernensis Ecclesiæ Episcopus, licet indignus, testamentum de bonis, quæ mihi de Episcopatu proventura sunt, ad laudem Dei & honorem instituo præcipio: & quemadmodum qualibet persona laicalis uxorem sibi legitime junctam juxta mundanæ legis traditionem dotat de bonis suis terrenis & honerat, ita & ego sponsam mihi spiritualiter junctam, hanc videlicet Ecclesiam, de bonis meis supradictis bona voluntate & bono corde doto secundum traditionem Canonum, & honoro: tali videlicet modo, ut quandocunque mihi, & Dei voluntate de hac vita caduca migrare contigerit, medietas bonorum meorum de Episcopatu, tam in pane, quam in vino, auro & argento, & bestiis, omni supellectili, tamen persoluto prius, si quod fuerit tunc temporis meo debito, Canonicis, Deo sanctoque Cyrico die noctuque servientibus ex meo jussu & dono tribuatur: altera vero bonorum medietas rursus per medium dividatur, quarum unam partem peregrinis & viduis in domo Dei infirmantibus, partem vero alteram monachis Monasterii S. Mariæ, sanctique Proto-Martyris Stephani in suburbio nostræ civitatis servientibus erogari præcipio. .... Recitatum est hoc testamentum in civitate Nivernis in Ecclesia S. Cyrici anno Dominicæ Incarnationis 1074. Ind. 12. 3. Kal. Nov. fer. 7. Quando idem Episcopus Hugo in Sede Pontificali inthronizatus est, astantibus & audientibus Geffrido Autissiodorensi Episcopo, Willelmo Comite, aliisque primatibus multis una cum clero & populo civitatis. Recitatum est autem secundo in sequenti septimana in plena synodo.* Adde ch. 77.

¶ SPONSALITIUM DELIBRUM, Deliberatum, statutum, in Testam. Raymundi Trencavelli an. 1154. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 550. *Mea uxor tantum quantum voluerit stare sine marito cum suis & meis infantibus in omnibus terris meis sit domina & segnioressa, & si volebat discedere ullo modo, habeat suum Sponsalitium delibrum solummodo & totam raubam & expleram de meis cameris.*

SPONSALITIUM, pro Dote Ecclesiæ, in Charta an. 1030. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Aquensibus, & apud Columbum in Episcopis Sistaricensibus lib. 2. n. 11. ubi sic clauditur: *Factum Sponsalitium istud anno, &c.* Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 93.

Digitized by Google

Dedit Gumiterius & filii sui .... quandam peciam vinea Ecclesia S. Andrea pro Sponsalitio, &c. Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Similiter concedimus Sponsalitium ipsius Ecclesia duas dimensas telluris: similiter pascua bestiis monachorum*, &c. Alibi: *Concedimus coroatas dominicas nostras & in Sponsalitio consecrationis Ecclesia unum sartillum*, &c. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 52. *Fecit donum & relictionem nobis monachis de Domina omne, quidquid tenebat à nobis in Ecclesia & in parochia S. Laurentii, & in capella de Castelle, scilicet Sponsalicii, primitiarum, oblationum, & decimarum.* Fol. 87. *Breve de censu de Ferrariis, de Sponsalitiis Ecclesia, Walterius debet 12. den.* &c. Fol. 108. *Androus Terraci debet 12. den. in Nativitate S. Maria propter Sponsalitium Ecclesia, vel 4. caseos ad Cluniacum.* [Charta an. circ. 1063. ex majore Chartul. S. Victoris Massil. fol. 91. *Dedit in Sponsalitium Ecclesia S. Stephani IV. sextetratas de terra.* Vide in *Sponsare*.]

¶ SPONSALITIUS, Ad *Sponsalitium* pertinens. Charta an. 1402. apud Rymer. tom. 8. p. 266. *Necnon de arris & Sponsalitiis largitatibus*, &c. Vide in *Sponsalia*.

¶ SPONSAMENTUM, Sponsalia, nuptiæ, Gall. *Epousailles*. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1166. *Franchinus acceperat uxorem filiam Berardini de Longarola, ... & magnum invitum amicorum suorum fecit ... Erant autem ibi gentes diversarum partium Lombardia, qua venerant pro Sponsamento fiendo.*

SPONSARE, Sponsalia contrahere, in leg. 38. D. de Ritu nuptiar. [Leg. Liutprandi apud Murator. to. 1. part. 2. p. 53. *Si quis puellam ante annos XII. Sponsaverit*, &c. *Sponsare de solido & denario*, supra in *Solidus* 2.]

¶ SPONSARE, In matrimonium collocare, in iisd. Leg. ibid. p. 74. *Si quis filiam suam aut sororem alii Sponsare voluerit, habeat potestatem cui voluerit, libera tamen homini, sicut anteriori Edicto continetur. Nam postquam eam Sponsaverit, non habeat potestatem alteri homini eam ad maritum dandi ante biennii tempus.*

¶ SPONSARE ECCLESIAM, Eam dotare, annuos reditus illi attribuere. Gall. *Doter, fonder une Eglise*. Charta an. 1096. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 183. *Mihi Remundo comiti Tolosensi placuit, ut in manu dom. Urbani PP. & in præsentia archiepiscoporum & episcoporum, qui cum eo aderant, ecclesiam Nemausensem sicut fidelis Dei filius Sponsarem. Placuit vero, & placet, & ideo eam fideliter Sponso, nam omne quod villa Fontis cooperta mihi debet, & quidquid habeo ibi in servitiis, in usibus, in hospitiis, totum B. Maria Nemausensis ecclesia, ... in Sponsalitio dono.* Vide in *Sponsalitium*.

¶ SPONSARE ECCLESIAM, Eam sibi in sepulturam eligere. Litteræ Folcaldi apud Stephanot. to. 7. Fragm. Hist. MSS. *Do vero ex parte matris mea Gerbergia, qua pro amore D. N. J. C. & S. M. semper Virginis & S. Petri Apostoli & S. Abundi Mart. & O. SS. Sponsavit prædictum locum de sepultura corporis sui, pro redemtione anima sua & sui senioris Azanis, quantum ipsa dedit in villa qua vocatur Juer.*

¶ SPONTALIS, Spontaneus, ultroneus. Gloss. Lat. Gr. *Spontalis*, αὐθαίρετος. Utitur Apuleius lib. 4. Metamorph. & lib. 11. circa finem.

¶ SPONTALITER, Sponte, apud Sidonium lib. 8. Epist. 9. *Id non modo non coactus, verum etiam Spontaliter facio.*

SPONTONES, Pugiones, apud auctorem Memorr. ad 2. Paralip. c. 22. Vox Italica, de qua Ferrarius.

¶ 1. SPONTONUS, Fustis ferro munitus, Ital. *Spontone*, Gall. *Bâton ferré*. Statuta castri Redaldi lib. 2. fol. 39. v°. *Declaramus quod arma vetita sint infrascripta, videlicet, lancea, spata, cultellus, sive daga, & cultellessia, stocchus, Spontonus, massa*, &c.

¶ 2. SPONTONUS, Scalprum signatorium, Ital. *Pontone*, Gall. *Poinçon*, quo in signandis monetis utuntur. Statuta Genuens. lib. 2. c. 31. de Monetis fol. 61. *Typos vero ad imprimendum, quos hodie formas vocant, vel quos ad eos formandos vulgariter Spontonos dicunt, sive in dominio Genuensi, sive extra, facientibus bona publicentur, & summo supplicio afficiantur, vel ad id usque plectantur arbitratu Magistratus.* Eadem totidem verbis habentur in Statutis Saonæ cap. 50. fol. 104.

¶ SPONTUALITAS. Arestum Parlamenti ann. 1531. inter Privilegia Ord. S. Johannis Jerusol. p. 253. *Dicti vero intimati originale computorum de Spontualitate memorati Episcopatus Laudunensis, per eos productorum ... penes dictam Curiam nostram .... ponerent.* Legend. videtur *Spiritualitas*. Vide ibi.

SPORA. Vide *Spourones*.

¶ SPORCITIÆ, pro *Spurcitia*, Immunditiæ, Gall. *Ordures*, in Bulla Eugenii IV. PP. an. 1437. ex Bullar. Carmelit. p. 194. col. 1.

¶ SPORLA, Sporta, Gall. *Corbeille*. Statuta Montis Reg. fol. 312. *Item pro media dozena de Sporlis sol. den. sex.* Vide *Sporta* 2.

¶ SPORONES, ut *Spourones*. Vide ibi.

1. SPORTA. Inter alia veterum monachorum opificia, seu manualia opera, frequens est mentio *Sportarum*, quas vimine, aut junco, sparto, aut alia quavis materia texebant, quo earum pretio victum & alia necessaria sibi compararent, quod testantur Regula S. Pachomii c. 74. S. Hieron. Epist. 4. Cassian. l. 4. de Instit. Cœnob. c. 29. & alibi. Sozom. lib. 6. cap. 29. &c.

SPORTA PEREGRINATIONIS, Quæ alias *Pera*. Papias: *Pera, sportella, sacculus pastoralis, mantica.* Tabularium S. Victoris Massiliensis apud Guesnaium ann. 855. n. 3. *Illucescente vero mane ipsius Dominica Resurrectionis, post acceptam Sportam sua peregrinationis, ob religionem pia devotionis, venit in medium congregationis*, &c. [Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1171. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 91. *Sportam meam suscipiens de manu Guichardi Lugdunensis Archiepiscopi .... donavi & concessi ad luminare ipsius altaris S. Nazarii XX. solidos singulis annis.*] Vide *Pera* 1.

¶ SPORTARUM BENEDICTIO, inter obventiones presbyterorum recensetur, in Chartul. Bituric. fol. 22. quod scilicet pro benedictione Sportæ seu peræ peregrinantium presbyteris fiebant oblationes. Vide in *Pera* 1.

¶ SPORTELLA, diminut. à *Sporta*, Pera minor. Charta Sancii Reg. apud Morett. Antiquit. Navarræ pag. 616. *Ut omnes undique partibus venirent sanctuorandi cum Sportella vel sine.*

2. SPORTA, SPORLA, Id, quod propter investituram, aut ratione relevii conceditur à vassallo domino capitali. In Regesto Constabulariæ Burdegalensis: *Isti sunt, qui debent Sporcam in diœcesi Burdegalensi. Dominus Bertrandus de Novelliano Miles debet pro Castra de Novelliano unam lanceam de Sporta 1 & pro his, qua habet in parochia de Salas unum austorium*, (autour) *vel 60. sol. de Sporta.* Ita de cæteris feudaris, quorum alii lanceam, alii calcaria aurata, aut chirothecas, vel certam nummorum summam debent pro *sporta*. Fol. 165. ejusdem

Digitized by Google

Regesti est Charta Heliæ de Canpanna Militis an. 1285. in qua sic loquitur: *Dabimus præfato domino meo Edwardo, hæredibus & successoribus suis, unum austurcum sor de Sporta, in qualibet mutatione domini, quotiens mutationem istam ex alte utra parte fieri contigerit.* In Regesto homagiorum nubilium Aquitaniæ fol. 18. ubi agitur de Burgi (urbis ita dictæ) incolis: *Cum secundum nostram consuetudinem non sit feodum, nisi sit ibi Sporle, sive investitura.* *Esporle*, etiam interdum Gallice effertur ibidem fol. 58. *Theobaud Seigneur de Budosbailla pour Esporle & devoir deux lansses. Mons. Gerand de la Motabailla pour Esporle 20. sols de la monnoie, &c.* Occurrit vox *Esporle* hac notione in Consuetudine Burdegal. art. 82. 83. 85. 88. 93. 94. Charta Edwardi Regis Angliæ in 84. Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ex Tabulario Regio n. 43. *Reddendo inde nobis & hæredibus nostris unam lanceam ad Sporlam in mutatione domini, uti Sporla de Vasata fiunt.*

¶ Sportula, Eadem notione, in Charta an. 1317. tom. 2. Hist. Dalph. p. 166. col. 1.

¶ Sporlanum, Eodem significatu. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1289. apud Rymer. to. 2. p. 425. *Reddendo inde .... unam lanceam cum ferro deauratam pro Sporla in mutatione dominii cujuslibet hinc & inde ... ita quod quilibet prædictorum ... ad solvendum prorata Sporlanum mutatione domini teneantur.*

☞ Eodem nomine aliquando significatum quodvis servitium à tenentibus domino debitum, ut colligitur ex Codice censuali Irminonis Abb. Sangerm. fol. 64. v°. *Hic mos est de bobus apud Mediacum & villanorum, quod vulgo dicitur Sporles, quod vinum colligent ministeriales S. Germani tempore vindemiarum, & deliberabunt exceptoribus & conductoribus ejusdem Widonis in eadem villa, & ipsi exceptores conducent vinum ad conductum suum quo dominus eorum voluerit.*

Hanc porro vocem à *sportula* Latinorum manasse nemo inficias ierit, quibus, maxime paulo inferioris ævi Scriptoribus, ita munuscula, dona, salaria & honoraria, nuncupantur, quod docuere pridem Juretus ad Symmachum lib. 9. Epist. 124. Sirmondus ad Sidonium lib. 8. Epist. 5. & Alexander Wilthemius ad Diptychon Leodiense, ubi observant *sportulas*, à *sportis* seu canistellis, uti vocantur à Symmacho lib. 2. Epist. 81. appellari, quod in *Sportulis* honoraria vel munera offerrentur, quod præterea ex Corippo colligunt. [Vide Notas Gothofredi ad leg. 1. tit. 9. de Expensis ludor. Cod. Theod.] Atque hac notione posterioribus etiam sæculis *Sportulas* appellari constat. Concilium Vernense an. 755. c. 27. *Ut nec Episcopus, nec Abbas, nec ullus Laicus, pro justitia facienda Sportulas contradictas accipiat.* Id est, *vetitas*. Usatici Regni Majoric. MSS. *Judices ordinarii seu curiæ ordinariæ civitatis nullas expensas, seu Sportulas, nec aliquid pro primis sententiis exigant, habeant seu requirant.* Fori Aragon. lib. 7. de firmis juris: *Non teneantur solvere salarium, expensas, vel Sportulas aliquas Inquisitori, Notario, nec alicui alteri.* [Chartul. Auxit. Eccl. cap. 102. *Gurpivit ecclesiæ illi xx. solidos quos nomine Sportulæ de jure petere videbatur in honore illo de Berdala ... Et malitiam suam super hujus Sportulæ exactionem manifeste confessus est.* Diploma Henrici Imper. an. 1193. inter Instr. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 79. col. 1. *Imperiali edicto sancimus, ut nulli dominorum in Aptensi civitate constitutorum, de libra accipiant nisi XII. denarios nomine Sportularum, & pro justitia.* Charta an. 1293. to. 1. Hist. Dalph. p. 37. col. 1. *Item quod dictus Raymundus & successores sui expensas & Sportulas latas, nec aliquid aliud pro causis suis solvere minime teneantur.* Litteræ Philippi VI. Reg. Franc. an. 1340. to. 3. Ordinat. p. 172. *Absque aliquarum levatione Sportularum seu salariorum.* Constit. Ludovici Reg. Siciliæ an. 1352. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 100. *Nullus commissarius .... possit Sportulas seu salarium aliquod recipere à nostra Camera fisci.*] *Sportules*, in Statutis Leodiensibus art. 70. 71. 90. Hinc *sportulantes fratres*, apud Cyprianum, Epist. 28. 34. 66. dicuntur Clerici, quibus *Sportula* pro stipendiis præbebantur, quæ postmodum *Præbenda* dictæ Gregor. M. lib. 1. Epist. 64.

¶ SPORTALIA, διανομὴ, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Græco-Lat. διανομὴ, *Divisio, distributio, sportulia, Sportalia.*

¶ SPORTELLARIUS, κομψαίρετος, in iisd. Glossis.

¶ SPORTULA. Vide in *Sporta* 2.

¶ SPORTULARE, Sportulam accipere, apud S. Cyprianum Epist. 66. *In honore Sportulantium fratrum.* Vide in *Sporta* 2.

¶ SPORTULIA. Vide *Sportalia.*

SPOURONES, Calcaria, Saxon. ꞅpoꞃa, Germanis *Sporen*, Anglis à *Spurle*, [Italis *Sperons*,] Gallis *Esperons*. Testamentum Everardi Ducis Forojuliensis: *Baltheum unum de auro & gemmis, Spourones duos de auro & gemmis, vestitum unum de auro paratum, &c.* Sermo Synodalis an. 1009. *Nullus cum calcaribus, quos Sporones rustici vocant, & cultellis extrinsecus dependentibus Missam cantet.* Philippus *Mouskes* in Historia Francorum MS. in Henrico I.

> *Si l'a jus à ses piés gietée,*
> *Et as Espourons deboutée,*
> *Et de puins & de piés batue,*
> *Si que pos faut il ne la tue.*

Infra:

> *Maugré ses gardes chevancha,*
> *Des Esperons ceval brocha.*

Idem in Philippo Aug.

> *Uns Esporons ot en ses piés.*

Littleton. sect. 159. *Tenure par petite serjanty est lou home tient sa terre de notre Seigneur le Ry de render al Roi annuelement un arke, ou un espée, ou un dagger, ou un cnivol, ou une paire de gants de ferre, ou un paire de Spoures doré, &c.*

Spora, in Testamento Ranimiri Regis Aragonum æræ 1099. Locum vide in *Testina*. [Testament. Ermengaudi Comit. Urgell. ann. 1010. in Append. ad Marcam Hispan. col. 974. *Et ipsus meas Sporas meliores ad Vivas sacerdotem. Et alias meas Sporas qui sunt de argento, sicut & alias retro scriptas, remaneant ad Bonifilio & ad Boniucio & ad Mater Sacerdotes de Barchinona.*]

¶ Esparonnus, à Gall. *Esperon*, in Computo an. 1239. ex Bibl. Reg. *Pro Esperonnis* XLII. *sol. Pro calciamento Regis* CXII. *sol.*

¶ SPRANGA, Subscudis genus ex ligno vel ferro; repagulum, vox Italica. Guido de Vigevano de Modo acquirendi & expugnandi T. S. cap. 6. ex Cod. Colbert. 5080. *Et super istis coreginellis ponantur duæ Spranga de ligno ante & retro, in quibus fiant duo foramina tam lata, ut pertica possint intrare.* Ibidem cap. 8. *Inter illas duas assides subtiles ponantur plures Spranga subtiles pro firmitudine fundi.*

¶ Sprangha, Eadem notione. Translatio S. Leonis I. PP. to. 2. April. pag. 21. *Tabula marmorea quæ tumbam claudebat, imposita erat quatuor ferreis hastis sive Spranghis per transversum positis.* Vide in *Sparaga*.

¶ SPRANGATUS, Vox Italica. Anonymi Annal.

Digitized by Google

Mediol. apud Murator. to. 16. col. 812. *Botacii duo argenti deaurati cum esmaltis duobus in bottis, & cum litteris Grecis & corrigiis Sprangatis*. Id est, laminis argenteis munitis & ornatis.

SPRENO. Gloss. Græc. Lat. ἐξυδρῶ, *Adnichilo, Spreno, sperno, respuo*. Ἐξυδρῶ, *Sperno, respuo, adnichilo, Spreno, adsperno*.

¶ SPREVARIUS, SPRAVERIUS. Vide *Sparvarius*.

¶ SPREZIA, f. pro *Spezia*, Nummus. Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1406. apud Muratur. to. 16. col. 968. *Similiter invenerunt uxorem Moreni de Ventraria, quam in capite vulneraverunt & scavezzaverunt unum brachium, & acceperunt unam Spreziam auri, & dimiserunt ire.*

¶ SPRINGALDUS, SPRINGALIS. Vide *Spingarda*.

¶ SPRIU, *Peripsema*, in Gloss. Mons. ex Schiltero in Gloss. Teuton.

¶ SPRIUZA, *Fulcra*, in iisd. Gloss. apud eumdem, Germ. *Spriessen*.

¶ SPUDÆUM, Academia, à Gr. σπουδάζω, studeo. Vita S. Stephani Sabait. to. 3. Jul. p. 549. *Huic amicus quidam erat cognomento Basilius: proximam namque ei in Spudæo sanctæ Christi Dei nostri Resurrectionis cellam obtinebat*. Hinc

¶ SPUDIUS, Studiosus, industrius, à Gr. σπουδαῖος. Ratherii Episc. Veron. Præloq. lib. 5. apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 933. *Ipse te custodire valet paulo erectum, qui voluit erigere penitus dejectum; ... ipse perpetim efficere Spudium, qui contra naturam citraque omnem spem colligere voluit etiam infatuatum.*

SPULUM. Isidorus Pacensis æra 788. *Tunc capita damnatorum ad Abdellam dirigentes, suo Spulo ee suorum bellatores, atque cunctos pristinos digne pacificantes.* An *Spolio*?

☞ Hæc male sana sic emendari posse videntur: *Tunc capita damnatorum ad Abdellum dirigentes, suo supplicio reduxerunt bellatores, &c.* Sed hæc divinando.

SPUMATICUM. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Spumaticum*: mete of melpe of ban ȝeroden. Somnero mete est cibus, esca: melpe, forte, inquit, similago: ȝeroden, elixus.

SPUNLIA. Ordonius Monachus lib. de Miracul. S. Rudesindi Episc. Dumiensis n. 24. *Cum quadam in ejus naribus infirmitas, quæ vulgo Spunlia dicitur, nasceretur.*

¶ SPURARIUM, Calcar, Gall. *Eperon*. Charta an. 1292. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 311. *Et pro hac recognitione, waramia, acquietancia, fine & concordia idem Johannes dedit prædicto Hugoni unum Spurarium aureum*. Vide *Spourones*.

SPURCALIA IN FEBRUARIO, Superstitionis species & paganiæ interdicta in Capitul. Carlomanni an. 744. cap. 3. [Aldelmus de Virgin. cap. 12. *Cui paganorum decepta gentilitas, ad fedandam furoris vesaniam, fanatica lustrationis Spurcalia thurificabat.*]

SPURCICIÆ GENTILITATIS, & *Gentilium*, Paganicæ superstitiones, in Capitulari 1. ann. 769. cap. 6. 7. lib. 7. Capit. cap. 128. 129. in Epist. Bonifacii Moguntini ad Cuthbertum Archiepisc. Cantii, & in Concilio Cloveshoviensi ann. 747. in Præfat. Hinc percipere licet, quid velit Capitulare 5. an. 819. cap. 10. & lib. 4. Capit. cap. 53. *De locis jamdudum sacris, & nunc Spurcitia fœdatis, ut juxta possibilitatem in antiquum statum reformentur*. Ubi loca sacra *Spurcitia* fœdata intelliguntur ea, quæ in Gentilium fana conversa fuerant.

¶ SPURCAMEN, Paganica superstitio. Dudo lib. 1. Histor. Normann. *Contrita est namque gens ultore Anstigno Francigena quæ Spurcaminum erat sorde nimium plena*. Pro Spurcities utitur Prudent. Cathemer. 9. 59. *Gregis suilli sordida Spurcamina.*

¶ SPURCIDUS, Spurcus. Vita S. Gerardeschæ to. 7. Maii pag. 175. *Et cum ei Spurcida verba diceret, &c.*

SPURHUNT. Vide *Canis*, col. 162.

¶ SPURIUS, Incerto patre natus, vox JC. nota. Occurrit præterea apud Apuleium l. 6. Metamorph. in Hist. Cortusior. lib. 8. & alibi. Sed & adjective sumitur, ut apud Auson. Epist. 2. *Spurii versus*, id est, incerti auctoris.

¶ SPURTIS, f. pro *Curtis*. Charta Edwardi III. Regis Angl. to. 2. Monast. Anglic. p. 832. *Usque ad stagnum molendini ipsius Willelmi cum buttorio* (battorio) *& agardino suo ubique usque ad divisas inter Beresod. & Wasperton, cum Spurto, &c.*

SPUTACULUM, Sputum. Evagrius in Vita S. Antonii: *At ego Sputaculum maximum in os ejus ingeminans: &c.* In Græco est: Ἐγὼ δὲ τότε μᾶλλον ἐνεφύσησα κατ' αὐτοῦ.

¶ SPUTAMENTUM, ut *Sputaculum*. Conc. Toler. XVI. inter Hispan. to. 2. pag. 739. *In carne sua* (Christus) *flagra pro nobis, colaphos, Sputamenta coronamque spineam sustulit.*

SPUTARIUM, *Sputum*. Gloss. Isid.

¶ 1. SQUADRA, Acies, cuneus, copiæ militares, vox Italica, Gallis *Escadron*. Chron. Tarvisinum apud Murator. to. 19. col. 862. *Tunc prope Cremonam incipit pugna, & Squadra una adversus alteram bello congreditur, ita ut modo una pars altera cederet.* Vide *Scara* 3.

¶ 2. SQUADRA, Caterva, turba, cohors, Gallis *Bande*: item, Plaga, regio, qua etiam notione, in re nautica præsertim, *bande* usurpamus. Statuta criminalia Riperiæ cap. 16. fol. 7. *Eligatur unus sindicus in consilio communitatis Riperiæ per Squadras hoc modo videlicet: qualibet Squadra eligat suum: & si Squadra eligere debens, in eligendo fuerit discors; fiat per consiliarios dicta Squadra balotatio ad bussolas, & balotas, & habens majorem partem seu numerum balotarum, sit electus pro dicta Squadra; & sic electi per omnes Squadras, scribantur bulletinis æqualis formæ, & postea ponantur omnes in uno sacculo, & misceantur, & quassentur, & subinde sorte unus extrahatur, qui syndicus esse debeat.* Statuta ejusd. datiaria cap. 5. fol. 12. *Qualibet persona quæ vendet carnes ad minutum in communitate prædicta, vel ejus districtu, seu in aliquibus Squadris communitatis prædictæ, non possit, nec debeat vendere de ipsis carnibus, nisi in infrascriptis terris.* Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 370. *Et sunt Olegium in Squadra Ticini: Burgomaynerium in Squadra Aconiæ, Calpignanum in Squadra Sitisiis, &c.* Vide *Scara* 5.

¶ 3. SQUADRA, Norma, gnomon, Gall. *Equerre*. Guido de Vigevano de Modo expugnandi T. S. cap. 12. ex Cod. Colbert. 5080. *In isto ferro de subtus fuselis ponantur quatuor anulis per Squadras, ut rota jacens possit teneri recta.* Vide *Squaratus*.

SQUALATA. Vide *Scarlatum*.

¶ SQUALLA. Constitut. Lateran. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. pag. 580. *Beneficiati vero & capellani, qui servire tenentur in choro, indutas deferant cappas nigras cum superpelliceo seu cotta & almucias de Squallis nigris*. Id est, ut videtur, de pellibus nigris.

¶ SQUAQUARIUM, pro *Scacarium*. Vide in *Scacci* 1. Inquisitio ann. 1247. ex Tabul. Gemmet. *Preceptum fuit hoc in Squaquario apud Rothomagum quod, &c.* Vide *Scaquarius*.

¶ SQUARATUS, Quadratus, in quadrum efforma-

tus, Gallis *Equarri*. Statuta Cadubrii fol. 51. v°. *Item quod nullus homo & persona de terra Cadubrii possit aut debeat recipere lignamen Squaratum, &c.* Eorumd. Statut. reformat. fol. 51. v°. *Item statuimus, quod nullus forensis audeat vel præsumat incidere aut incidi facere, laborare vel laborari facere lignamen Squaratum aut rotundum, &c.* Vide *Squadra* 3.

¶ SQUARLATUM, ut *Scarlatum*. Vide ibi.

SQUAROSUS, *Asper, vel inæqualis*. Jo. de Janua. Leg. *Scarosus* à *scaro* pisce asprатili.

☞ Alii nihil immutandum censent. Et quidem præterquam quod *Squarrosa rostra* dixit Lucilius, facile *Squarosus* deducitur à *Squarus*, piscis asperrimi genus. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Squarus, un poisson qui a la pel aspre de quoy l'en polit le boys.* Vide *Squatus*.

¶ SQUARTARE, vox Italica, Quadratim dissecare, dilaniare in quadrantes, Gall. *Ecarteler*, supplicii genus. Jac. De Layto Annal. Estens. ad an. 1396. apud Murator. to. 18. col. 935. *Fuit enim per civitatem Ferrariæ super curru tanajatus, postmodum reportatus ad plateam, & alligatus cum funibus ad quatuor equos, ut Squartaretur, per horam magnam ventilatus & excussus est; sed cum per equos eo modo nequiret esse conscissus, solutus ab illo martyrio, fuit per lictorem communis ibidem, videlicet in platea decapitatus atque Squartatus, & quarteria cum capite & intestinis in calatho uno positis delata fuerunt ad locum homicidii perpetrati.* Occurrit rursum col. 990.

¶ SQUARZARE, ab Italico *Squarciare*, Lacerare, discerpere, frangere, rumpere, Gall. *Dechirer, Briser*. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 56. *Ordinamus quod si quis aliquam honeste viventem osculatus fuerit, vel in terram projecerit causa & animo eam cognoscendi, vel pannos Squarzaverit, vel ellevaverit, vel similem injuriam intulerit, in 15. libris Pap. condemnetur.* Ibidem c. 67. *Et si ramum alicujus arboris fructiferæ inciderit, vel Squarzaverit, pro quolibet ramo inciso vel Squarzato curiæ in 20. solid. Pap. condemnetur.*

¶ SQUASSUS, Succussio, Italis *Squasso*, Gallis *Secousse*. Mirac. B. Simonis Erem. Aug. to. 2. April. pag. 830. *Ex quodam Squasso crepavit.* Haud scio an eadem notione in Decretis Placent. ad calcem Statut. fol. 108. *Quas pœnas si non solverint infra x. dies, dens ei v. Squassus sive botte curli vel turture.* Videtur esse supplicii genus.

¶ SQUATIT, *Ebullit*, in Gloss. Sangerm. n. 501. Sed leg. *Scatet*.

¶ SQUATUS, Piscis genus, Plinio *Squatina*, Italis *Squato*, Gall. *Raye*. Gloss. Lat. Gr. *Squatus*, ῥίνα, εἶδος ἰχθύος. Ubi *Squarus* emendat Cujacius. Ita etiam fortassis legendum est pro *Squatus*, in Actis SS. Ananiæ & Petri to. 3. Febr. pag. 493. *Præses vero jussit sale asperrimo cum Squato dorsum ejus fricari.* Vide *Squarosus*.

¶ SQUAYLINUS. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 84. *Item quod aliquis cujuscumque conditionis existat, non audeat vel præsumat ludere .... ad ludum catini sive Squaylini cum taxillis subtus vel alia re.*

¶ SQUELLA, Corbis, ut videtur. Eadem Statuta lib. 3. fol. 102. *Eo salvo quod vanni, corbelle, situle, ceberi, conche, Squelle, incisoria ... duci possint non obstante hoc statuto.*

¶ SQUERA, an Radius, vel Funiculus ad metiendum, Gall. *Equerre*? Ita Bollandistæ ad Acta sancti Ettonis tom. 3. Julii p. 49. *Designatus est autem eis in interiori cancello prioris ecclesiæ lapis unus, qui Squera circumducta, ita loco, cui inserendus quærebatur, inventus est congruus, ac si peritissimi cæsoris studio ad id operis esset excisus.* Vide *Squadra* 3.

¶ SQUIERIUS, Armiger, Eques, Gallice *Ecuyer*. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 79. *Et pro hac datione & traditione, dicti Abbas & Monachi dederunt & concesserunt dicto Falconi in vita sua ... per duos dies unum panem Monachi & duos panes Squierii.*

SQUIFATUS, SQUINATUS. Vide *Scyphati*.

¶ SQUILATUS, SQUILIA. Vide *Skella*.

¶ SQUILLA, Anguilla, aliis Lucius. Translat. S. Genulfi sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 232. *Piscis non parvæ quantitatis, quem Squillam dicimus, à profundo gurgitis emersus, &c.* Vide alia notione in *Skella*.

SQUILLARII, seu *Latomi*, in Monastico Anglic. to. 3. parte 2. p. 8. Forte pro *Scalarii*, seu *Ardesiarum*, sectores, paratores. Vide *Scalia*.

¶ SQUINANTIA, Angina, Ital. *Squinanzia*, Gall. *Esquinancie*. Acta S. Benevenuti tom. 5. Jun. pag. 328. *Liberavit ... à Squinantia unum, &c.* Acta S. Etheldredæ tom. 4. Jun. p. 579. *Contigit vicarium adversa valetudine detineri & morbo, qui Squinancia dicitur, in collo, gutture & maxillis cœpit vehementer intumescere.*

¶ SQUINANCIALIS PASSIO, Eadem notione, apud Longinum in Vita B. Kingæ to. 5. Jul. pag. 734. *Nam passiones Squinanciales graves & insolitas in gutture ... sentire cœpit.*

¶ SQUINANTUM, pro *Squinanthum*. Juncus odoratus. Gloss. MS. ad Alex. Iatrosophist. l. 1. Passion. *Migma, est Squinantum, palea camelorum.*

¶ SQUIRELUS, SQUIROLUS, Sciurus, Gallice *Ecureuil*. Vide *Scurellus*. Charta ann. 1410. apud Rymer. tom. 8. p. 634. *De qualibet centena pellium agnorum, capriolorum, Squirelorum venalium, unum denarium.* Conc. Dertus. an. 1429. inter Hispan. p. 663. *Neque folleratus deferat (Clericus) pellium de marthis, de fuguet, de veöres, de ludries, de Squirole aut vulpium.*

¶ SQUIRIO, Eadem notione, in Charta an. 1061. ex Tabul. S. Apri Tullensis apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. p. 616.

¶ SQUIRS, Veteribus idem quod Regula, ut colligitur ex Charta an. 977. apud Labbeum tom. 2. Bibl. p. 543. *Idcirco cum antiquitus idem locus dictus fuerit Squirs, modernis temporibus dicitur Regula.* Hodie vulgo *la Reole*. A voce *Squirs* nostrum fortasse *Equerre*, norma, gnomon.

¶ SQUYBOLA, *Duriora excrementa, quæ medici vocant σκύβαλα.* Joachim. Camerac. in Lexico Phil. Goclenii.

SRADUS. Glossar. Ælfrici: *Sradus, vel surdaster*, ꝺeaꝼ. Sed leg. Surdus.

¶ SROZWIN, Vini genus. Charta Henrici III. Imp. an. 1051. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 428. *Ansfrido clerico suo XIII. mansos cum mancipiis suis ad Lutzenrode, & vinum quod dicitur Srozwin, in Clotteno Ernestoni fratri suo duos mansos cum mancipiis.* *Scozwin* legitur in Charta Richisæ Reginæ an. 1050. ibid. col. 424. Quæ sit potior lectio definire non facile est.

¶ STA, pro Ista, in Pactu Leg. Salic. edit. Eccardi cap. 42. p. 130. ut *Ste*, pro iste, sæpe occurrit apud Scriptores ævi medii, unde *sete* primum, exinde Gallicum *Cet* efformatum observat Cl. Editor.

STABELLUM, Lanionis pluteus, mensa, nostris *Establier*, pro *Tablier*: Tabularium. Iter Camerarii Scotici c. 8. de Carnificibus: *Vendunt carnes in coopertura, seu in secreto, clausa fenestra, & non aperte in fenestra & in Stabello.*

1. STABILIA, Bona immobilia, Italis *Stabili*, quibus opponuntur mobilia. [Bulla Bonifacii VIII. PP.

PP. an. 1295. ex Bibl. Regia : *Restitui faciat dicto Regi Majoricarum præfatum regnum Majoricarum & insulas cum ceteris immobilibus sive Stabilibus occupatis per præfatum Jacobum. Cum ... bonis omnibus mobilibus & Stabilibus*. in Tabular. S. Victoris Massil.] Charta Petri Episcopi Carcassonensis ann. 1297. *Dedit ... liberam potestatem restituendi vobis castra & fortalicia, & Stabilia omnia, quæ idem D. Rex tenet occasione mota terra*. Occurrit ibi non semel, apud Petr. Diaconum lib. 4. Chronic. Casin. cap. 20. Ughellum to. 7. p. 566. 707. 864. Petr. de Vineis lib. 5. Epist. 32. lib. 6. Epist. 1. 9. &c.

2. STABILIA, seu BREVA DE STABILIA, Gall. *Bref d'establie*, quod dari solet ei, cui vir aliquis potens feudum vel tenementum, quod legitime possidere se asserit, *calumniat* seu repetit : tum enim is *recognoscendum, quis majus jus habet, stabilium Ducis Normanniæ petit*, hoc est, ut ponatur in manu Regis, donec controversia judicio decisa fuerit. Vide jus Normannicum cap. 115. [*Heritage qui est demandé par Establie*, in Consuetud. Norman. cap. 66. 91.] Huc forte pertinet Charta Henrici Reg. Angl. apud Gul. Prynneum in Libertatib. Angl. to. 1. p. 1204. *Et omnes decimas de omni venatione prædictarum forestarum, excepta decima illius venationis, quæ capta fuerit cum Stabilia in foresta de Windesfora.* [Vide *Stabilimentum* 5. & *Establia*.]

¶ STABILIATUM, Status, conditio, stabilimen. Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1309. ex Regesto ejusd. in Chartophyl. Reg. *Et quæ divini nominis laudem & gloriam ejusque cultus augmentum respiciant ac temporale Stabiliatum, &c.*

¶ STABILIDÆ. Vide *Stabilitates* in *Stabilitas*.

¶ 1. STABILIMENTUM, Edictum, statutum; constitutio, Gallice *Ordonnance*, nostris olim *Etablissement*, ut ex Joinvilla p. 122. aliisque passim colligitur. Præceptum S. Ludovici an. 1228. apud Marten. to. 1. Amplis. Collect. col. 1222. *Statuimus quod Stabilimentum factum de Judæis à claræ memoriæ genitore nostro anno primo regni sui super debitis contractis ante illud Stabilimentum firmiter observetur*. Adde Ordinat. Reg. Franc. to. 1. pag. 39. Acher. to. 6. Spicil. p. 473. Ebrardus contra Valdenses cap. 20. *A Domino etiam tot jejuniorum Stabilimenta non habetis*. Nude pro Charta occurrit in Confirm. fundat. Monast. S. M. Alaon. inter Concil. Hisp. to. 3. p. 235. *Nostram maledictionem cum ira Dei relinquimus, si in toto vel in aliquo hoc Stabilimentum frangere tentaverint*. Vide *Stacamentum*.

¶ 2. STABILIMENTUM, Suasio, jussus, Gallice *Commandement*. Charta ann. 1150. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 535. *Juro ... quod non prendam te, neque occidam, neque hoc fieri faciam, nec homo, nec fæmina, meo Stabilimenta, vel meo consilio, sive ingenio*. Contractus matrimonii inter Raimundum Comit. Paliar. & Valentiam inter Baluzii notas ad Capit. col. 1204. *Nisi ... ipsa cucucia ... non sit facta per meum assensum, nec per meum Stabilimentum*.

¶ 3. STABILIMENTUM, Institutio, Gallis *Etablissement*. Statuta Eccl. Barcinon. an. 1341. cap. 6. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 623. *Quod de cetera de contractu Stabilimenti fiant duo instrumenta per alphabetum divisa. Statuimus insuper & perpetuo ordinamus quod de omnibus Stabilimentis rerum ecclesiasticarum infra nostram diœcesim deinceps fiendis, duo fiant necessario publica instrumenta per alphabetum divisa : quorum unum penes se habeat dominus ecclesiasticus, & alterum episcopus.*

¶ 4. STABILIMENTUM, Præsidium militare. Vide infra in *Stabilitas*. De Castro Saphet apud Baluz. to. 6. Miscell. pag. 365. *In Stabilimento cotidiano dicti castri sunt necessarii 50. milites & 30. servientes fratres cum equis & armis, &c.*

¶ 5. STABILIMENTUM, ut *Stabilia* 2. Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 372. *Unde petis Stabilimentum domini Regis, qui majus jus habeat, ipse tenens, qui differciat, vel exigens, ratione feodi prenotati.*

¶ STABILIRE, Votum *Stabilitatis* in Monasterio emittere. Vide *Stabilitas*. Regula reform. Monast. Mellic. in Chron. ejusd. p. 350. *Si monachus sive peregrinus sive alius de licentia sui prælati supervenerit petens suscipi ad monasterium sub forma hospitis, fiat secundum cap. 61. Regulæ. Si autem intendat Stabilire, tunc diligenter conversatio ejus observetur.*

1. STABILITA, æ, in Statutis Delphinalibus pag. 38. videtur idem jus quod *Resceandisia*; [quo scilicet dominus feudalis vassallum seu tenentem cogere potest, ut intra feudi sui terminos habitet aut mansionem habeat; quod interdum pecunia redimebatur. Comput. Castellan. Viennens. ann. 1322. *Die 27. Aug. computavit Albertus de villa de Stabilita quam tenuit apud Vezeron*. Charta ann. 1341. to. 2. Hist. Dalphin. p. 435. col. 1. *Ipsos suos quoscumque subditos ... à prædictis omnibus & singulis Stabilitis, focagiis, donis, ... liberavit, &c.* Alia ann. 1349. ibid. p. 588. col. 1. *Item quod nec ipsi homines, nec alii quicumque homines, seu subditi Dalphinatus, aut aliarum terrarum dom. Dalphini teneantur ad aliquas Stabilitas*. Compus. Castell. Graisivod. an. 1348. *Item solvit & deliberavit pro novem clientibus tenutis ultra numerum suæ Stabilitæ 18. sol.* Vide *Residemia* in *Residentes*.]

¶ 2. STABILITA, Præsidium militare, Gall. *Garnison*. Statutum Philippi Pulcri Reg. Fr. an. 1314. tom. 1. Ordinat. p. 539. *Vina, blada & alia victualia quæcumque, quæ per commissos vobis districtus, ad Stabilitas nostras Flandriæ, sive ad nostrum Flandriæ exercitum ... portari ... faciatis.* Ubi in Gallico sic legitur : *Et laissez porter & mener bleds, vins & toute autre maniere de vivres, pour ladite guerre, par vos lieux, par vos districts & par vos passages, à nos Establies & à nos hoster de Flandres*. Litteræ Caroli Regentis ann. 1359. ex Chartophyl. Reg. Regest. 90. Ch. 444. *Contra inimicos dicti regni pro posse servierunt & maxime in Stabilita & capitanaria dicti loci & in loco de Creriaco in Bria*. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. ann. 1348. apud Rymer. to. 5. pag. 605. *Item, dictus Comes, durante termino antedicto, non receptabit seu recipiet, vel intrare quovis ingenio permittet in villis, castris, & fortalitiis suis, aliquam munitionem seu Stabilitam gentium ad arma, sive peditum, de parte inimicorum nostrorum. Stetit in Stabilita pro D. Barralo in camba de Bergebal per 2. menses*, in Charta an. 1268. Vide in *Stabilitas*. Hinc

¶ 1. STABILITARE, Præsidia militaria collocare, Gall. *Mettre des Garnisons*. Charta an. 1342. tom. 2. Hist. Dalph. p. 443. col. 2. *Oportuit nos terram nostram Stabilitare & gentibus munire, ... ob offensiones vestras & injurias nobis & nostris illatas, &c.*

¶ 2. STABILITARE, Pro certo habere, tenere: *Tabler*, eodem significatu, usurpant Galli. Vita S. Guthlaci to. 2. April. p. 39. *Clamabat : Stabilitate, quia futura gloria huic mundo natus est homo.*

STABILITAS, Votum, quod inter cætera emittit Monachus in Capitulo, sese in Congregatione, ut loquitur Petrus Damianus, & in ipso Monasterio, in quo professionem emittit, permansurum, sive in vita cœnobitica, quæ statum eremiticum exclu-

Digitized by Google

dir, qui licet Monasticus sit, non est tamen Cœnobialis, inquit Hugo Menardus. Quippe, ut ait Adam, Abbas Perseniæ, Epist. 1. ex Baluzianis: *Per locum promissæ Stabilitatis, tanquam pia juramenta ad cœleste præsepium religantur.* Sed & id exerte statuitur in Concil. Calchedon. can. 3. *Stabilitatem firmare* dicitur Novitius in Regula Magistri c. 88. *Stabilitatem suam in Monasterio firmare, vel professionem*, in Capitulari 1. Caroli M. ann. 802. c. 18. Cæsarius Arelat. serm. 4. ad Monachos Lerinenses: *Unde etiam, si diu bene viximus, cursum nostrum in Stabilitate & perseverantia commendare debemus.* S. Anselm. lib. 3. Epist. 130. *Est enim contra professionem tuam, quod promisisti Stabilitatem coram Deo in Monasterio, in quo habitum Monachi accepisti.* Eadmerus lib. de ejusdem S. Anselmi Similitud. cap. 81. *Professionem etenim faciens, ibi Stabilitatem, morumque suorum conversionem promittit.* Charta Ludovici Pii Imp. in Vita Aldrici Episc. Cenoman. n. 49. *Perventum est ad nos, quia monachi ex monasterio S. Carilephi egressi sunt de proprio monasterio, aliena loca quærentes, immemores propriæ promissionis eorum, in quo promiserunt obedientiam, & Stabilitatem propria promissionis loci, &c.* Historia MS. Rothonensis Monasterii lib. 2. cap. 6. *Jam devoverat Stabilitatem suam & conversionem morum suorum in eodem Monasterio; sed antiquus hostis, qui semper insidiatur humano generi, immisit ei tales cogitationes, ut locum sanctum desereret, & promissiones suas irritaret, &c.* Vita Guillelmi tertii Abbatis Beccensis: *Quidam Monachus venit ad Abbatem Willelmum, petens, ut in Monasterium susciperetur, volens firmare Stabilitatem suam in loco eodem, &c.* S. Bernardus Epist. 7. *Duo præcipua nobis in Monasteriis conversantibus observanda traduntur, subjectio Abbati, & Stabilitas in loco.* Ibidem: *Quid ergo tu de Stabilitate tua facis, quam apud Cistertium firmasti, & nunc alibi habitas?* Cæsarius lib. 1. cap. 5. *In facie Capituli Stabilitatem suam promiserunt.* Lib. 4. cap. 51. *Novitius quidam, cum in Hemmenrode satis tranquille annum peregisset probationis, & voluntate Stabilitatis expressa in Capitulo radendus esset in Monachum, &c.* Adde eumdem S. Anselmum lib. 1. Epist. 6. lib. 2. Ep. 23. Stephanum Tornacensem Epist. 1. Guigonem in Statutis Ord. Cartusiensis cap. 23. Formulam 32. ex Baluzianis, & Haëstenum l. 4. Disquisit. Monastic. tract. 6. disq. 3.

Stabilitatem etiam in locis, ad quos ordinabantur, promittebant Presbyteri. Liber Epistolarum S. Bonifacii Archiepisc. Mogunt. Epist. 107. *Traxerunt me ad altare S. Remedi, & fecerunt me jurare Stabilitatem ad illam Ecclesiam.* Vide Capitula Caroli M. lib. 1. cap. 25. & Capitulare Aquisgran. an. 789. c. 23. 24. Capitul. 1. an. 802. cap. 18. Excerpta Egberti Archiep. Eboracensis c. 13. &c.

¶ STABILITAS, Confirmatio, Sententia qua quis in re possessa *stabilitur*. Judicatum an. 1208. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 1028. *Castellanus de Gallon petebat pro domino Rege auxilium exercitus à domino Ricardo de Harecort pro quinque feodis militum. Ricardus dixit, quod non debebat dare auxilium, nec facere servitium in exercitu; sed apud Bellum-montem debebat servitium quinque militum per XL. dies ad custodiam castri, ad custum domini de Bello-monte; & super hoc, petiit Stabilitatem: judicatum fuit, quod eam haberet.* Haud multum absimili notione occurrit in Cod. Theod. l. 13. tit. 1. leg. 20. & tit. 10. leg. 7.

STABILITATES, STABILIDÆ, Præsidia militaria in castris & oppidis, in quibus *stant* & *stabiles* sunt milites: *Stativa*, Ammiano, Lampridio, Hegesippo & aliis: *Sedes*, in l. 2. Cod. Th. de Domest. & Protect. Gallis, *Garnisons*. Concilium Tolosanum ann. 1229. cap. 29. *Circa locum etiam, in quo se receperint* (hæretici,) *fiant Stabilitates militum & peditum.* [Idem videtur esse Concilium quod Acherius to. 2. Spicil. refert ad ann. 1228. ubi p. 627. ex cap. 8. hæc leguntur: *Circa locum etiam in quo se receptaverit* (qui pacem fregerit) *fiant Stabilitates militum & peditum, ut nec nocere possit aliis, nec alii sibi prodesse. Stabilitiones* habet Stephanot. to. 10. Fragm. Hist. MSS. pag. 53. ex Cod. Carcasson.] Prima Curia Generalis Catalaniæ Jacobi Regis Aragon. an. 1291. MS. *Nec etiam possimus ipsos mittere in fronteriis, vel Stabilidis invite.* [Libertat. villæ de Viridi-folio an. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 278. *Stabilitas gentium armorum in dicto loco non ponatur; nisi quatheuus de dictorum consulum & habitatorum ejusdem ville, processerit voluntate.*] *Establies* olim nostris. Computum Bartholomæi *du Drach*, Thesaurarii guerrarum Regis anno 1338. *Establies pour la guerre de Gascogne, premierement celle de pardeça la riviere de Garonne, &c.* Chron. Flandriæ cap. 42. *Si ordonna avec les Barons de faire Establies sur les frontieres de Flandres.* [Vide *Stabilita* 2.]

AD STABILITATEM VENIRE. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 17. *de placitis forestarum. Placitum quoque forestarum multiplici satis est incommoditate vallatum de essartis, de casione, de combustione, de venatione, ... si quis ad Stabilitatem non venit. Si quis pecuram suam reclusam dimiserit de ædificiis in foresta, &c.* i. e. ubi stare debet.

STABILITAS DOMUS. Historia Abbatiæ Condomensis p. 467. *Quæ vinea & terra simul sunt in uno clauso, & Stabilitatem domus, quæ est in eodem loco, ... dederunt.* Occurrit ibidem semel.

☞ Ubi, nisi me fallo, significantur domus rusticæ appendiciæ, puta curtes, horti, &c. quæ nomine *Estraige*, vel *Estaige*, aut *Estage* designantur in Consuet. Perticensi art. 158. *La principale maison manable, avec l'issuë d'icelle maison, pour y aller par l'Estraige à pied, à cheval, & par charroy, & un arpent de terre découverte à son choix auprès de ladite maison hors l'Estraige.* In antiquiori Consuet. legitur *Estaige* & *Estage*. Vide *Stabuletum*.

¶ STABILITIONES, ut *Stabilitates*. V. *Stabilitas*.

STABILO. Pseudo-Ovidius lib. de Vetula:

Nunc volucrum turmis mihi mors erat insidiari,
Ventilabro modo passim Stabilone ligato
Fila supertracturus eis, si forsitan illic
Oblectarentur.

Sed legendum videtur *sabulone*.

¶ STABIWURTZ, Abrotonum, Gallice *Auronne*. S. Wilhel. Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 12. *Pro signo abrotani, quod alio nomine Stabiwurtz appellatur, præmisso generali, ligni signum adde.*

¶ STABLIDUM, & STABLIDUS, Domus, habitatio. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 71. *Volumus quod si aliquo habitante in domo, vel Stablido alieno dono vel ad affictum ipsa domus, vel Stablidum culpa, vel ex negligentia comburratur, quod habitans in dicta domo vel Stablido curia in decem libris P. condemnetur.* Ibidem lib. 2. cap. 94. *Et quod nullus qui laborat terram ad affictum, vel ad partem, postquam licentiatus fuerit per dominum, ... audeat accipere vel exportare seccaturas, nec letamen, nec domos, Stablidos, vel paleam, vel aliud stramen sine licentia domini mansi vel terra.* Vide *Stabuletum*.

¶ 1. STABULA, pro Stabulum. Tabul. Calense an.

1273. *Recognovit se dedisse .... quamdam Stabulam cum domo eidem Stabula contiguam sitam apud Kalam.* Reparat. factæ in Senescalia Carcass. ann. 1435. ex Schedis V. Cl. *Lancelot : In aptando & reparando bugetum Stabularum dicti castri, &c.*

¶ 2. STABULA, f. Navis onus, Gall. *Cargaison, facture des marchand ses chargees.* Statuta Massil. l. 4. cap. 26. §. 7. *Qui scriptor juret, & teneatur sacramento fideliter scribere in suo cartulario omnia avera quæ in dicta nave mittentur, vel onerabuntur, & nomina & cognomina illorum, quorum erunt dicta avera, ... & denuntiare scriptori Stabula dicta navis ipsa die qua dicta avera fuerint onerata, qua dies in qua onerabuntur dicta avera scribatur ab ipsis scriptoribus in cartulariis suis.*

STABULIANUS, *Stabularius*, in Glossis Lat. MSS.

¶ STABULARE, Stabulum, in Leg. Bajwar. tit. 1. cap. 14. §. 6. Locus est in *Granea.*

¶ STABULARIS CURIA, Chors, Gallice *Bassecour*, ubi Stabula exstructa. Charta an. 1073. apud Meichelbec. to. 1. Hist. Frisiog. pag. 265. *In Uribetal Stabularem curtam, &c.* Vide *Cortes stabularia* in *Cortis*, col. 1105.

STABULARIUS, qui *Stabulorum*, vel equorum & jumentorum curam habet, in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 4. §. 4. Carolus M. lib. 2. de Imagin. c. 25. *Apostolus denique Paulus, Evangelicus ille Stabularius, ... cui Redemptor duplicis scientiæ, sive duorum testamentorum pecuniam concedit, &c.* Ubi *pecunia*, idem valet quod *pecus*. [Res haud omnino certa : ibi enim respicere videtur ad *Stabularium* Evangelicum, cui duos denarios protulit Samaritanus ut hominem à latronibus vulneratum curaret : unde *Stabularius* ibi idem qui caupo, Gall. *Hostellier*, ut & apud Apuleium lib. 1. Metamorph.] Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. c. 23. *Est frater, cui commissa est obedientia, ut de solis curam habeat caballis & mulis, quem & Stabularium appellant.*

STABULATIO, Præstationis species. Charta ann. 1012. pro fundatione Abbatiæ S. Ambrosii Bituricensis apud Sammarthanos : *Relinquo quoque omnes consuetudines, videlicet villicationem, Stabulationem, & ita liberum reddo eundem burgum, ... ut nullus deinceps ausus sit accipere pretium unius gallinæ, nec pretium unius ovi.*

STABULATOR, Stabuli Magister, Comes. Gunther. lib. 7. Ligurini :

Si contingat equum cuiquam reperire vacantem,
Nec dominum norit, non detondebit, ut illum
Ignotum faciat, nec clausum fraude tenebit,
Sed Stabulatori nostro denuntiet, ac si
Invento, ut proprio, nullo prohibente, fruatur.

Infra :

.... At si quis vim fecerit improbus illi,
Id noster digna Stabulator corrigat ira.

In quibus locis Radevicus *Mariscalcum* habet.

STABULATUM. Will. Malmesbur. lib. 2. de Gestis Regum Angl. cap. 13. de Edw. Confess. *Dum quadam vice venatum isset, & agrestis quidam Stabulata illa, quibus in casses cervi urgentur, confudisset : Per Deum, inquit, & Matrem ejus, tantundem tibi nocebo, si potuero.* Forte *Tabulata.* [Angli *Buckstal* vocant Retis majoris genus.]

¶ STABULETUM, Domus rustica, ejus appenditiæ. Charta an. 1066. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 462. *Confirmamus tibi quicquid nunc jure possessionis habere videtur, seu deinceps habitura est, videlicet Erisiam cum ecclesia & suis appenditiis, ... Stabuletum cum molendino, &c.* Vide in *Stabilitas* & *Stabilidum.*

STACA. Leges Athelstani, ubi de Ordalio & judicio ferri ardentis : *Ne aliquis intret Ecclesiam postquam ignis infertur, unde judicium calefacere debet, præter Presbyterum, & eum, qui ad judicium iturus est : Et sint mensurati 9. pedes a Staca usque ad marcam, ad mensuram pedum ejus, qui ad judicium ire debet.* Infra : *Novem pedes mensurati distinguantur inter terminos : in primo signo secus Stacam teneat pedem suum dextrum : in secundum sinistrum pedem, in tertium signum quando ferrum projiciet, & sanctum altare festinet, insigilletur manus ejus, &c.* Ubi *Staca* est palus, vel fustis terræ infixus, quomodo olim *Estaches* nostri vocabant, cum de Duellis agunt, à quo novem pedes, quos, qui judicium ferri initurus erat, emetiri debebat. *Marca* autem est locus, ubi 9. pedes finiebant. Vide *Ferrum candens*, & infra in *Stallum.* Hinc

¶ STACHA, Palus, postis, paxillus, nostris *Estache*, Ital. *Stacca.* Statuta Pallavic. lib. 2. cap. 77. fol. 136. *Statutum & ordinatum est, quod nullus camparius nemorum præfati domini audeat, nec præsumat incidere, neque incidi facere aliqua bordenalia, Stachas, neque donas in buschis ipsius domini nostri.* Vide *Delicia* & *Estecha.*

STACAMENTUM, [Vadium, seu vadimonium, pignus quod judex vel dominus à litigaturis, vel duello decertaturis recipiebat. Charta Petri Regis Arag. an. 1212. apud Acher. to. 10. Spicil. pag. 178. *Alia autem omnia prædicta cum feudis & feudalibus, ... cum stabilimentis & justitiis omnibus, cum Stacamentis, placitis & firmamentis omnium causarum civilium & criminalium, &c.*] Usatici Barcinonenses MSS. cap. 109. *In Bajulia vel guarda, unde quis habuerit hominaticum, vel censum, si hoc secundum bene posse suum custodierit & deffenderit, habere debet ibi Stacamentum, & moderatum adempramentum, scilicet de herbis, & de paleis, & de ortis, de fructibus arborum, & nullo ingenio debet ei inde malum exire.* Constitutiones Cataloniæ inter Dominos & Vassallos MSS. *Si certæ sunt conventiones inter Dominum & Castlanum, & Dominus sibi retinuerit in instrumento conventionali aliquas dominicaturas, placita, Stacamenta, firmamenta, vel aliqua alia, & tempore procedente Castlanus aliqua de his occupaverit, &c.*

¶ ESTACAMENTUM, ESTACAMENTUS, Eodem intellectu. Litteræ Bernardi Archiep. Tarracon. ann. 1151. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1313. *Bajulus vero vester, seu vicarius, vel successorum vestrorum accipiat omnes Estacamentos ipsius civitatis & totius territorii, & judicet placita præsente Archiepiscopo vel bajulo ejus.* Judicium an. 1165. ibid. col. 1341. *Præterea conquestus est prædictus Guillelmus Raimundi quia dominus Comes Estacamentum ei de militibus seu peditibus quos in Dertosa tenebat non concedebat, & sic senioraticum quod ei donaverat auferebat ... Judicavit ergo prædicta curia quod si familia Comitis inter se litem aut aliquam contentionem habet, Estacamentum de hoc Guillelmum Raimundi, vel ejus vicarium non habere, sed eum tantum qui vicem Comitis inter eos tenet.* Hinc

¶ ESTACARE PLACITUM, Illud, *vadiis* receptis, firmare, ligare, ut alii loquuntur. Vide in *Duellum*, col. 1678. Idem Judicium an. 1165. ibidem : *Diffinivit curia Comitem de hoc placito ei partem suam integram dare debere, pro eo quia Guillelmus Raimundi illud placitum Estacaverat, placitaverat, judicaverat.* Vide *Estachada Batalia.*

¶ STACARE, Palis seu paxillis munire. Vide *Staca.* Charta Berardi & Raimundi Consulum Tolosan. ann. 1192. ex Cod. Consuetud. ejusd. urbis fol.

29. v°. *Probibebat ipsis & aliis qui habebant molendinos in capite de Bazacgle ne Stacarent molendinos in rippis nec ibi mitterent plancas ... causa ingrediendi & Stacandi naves & molendinos.* Vide *Estachamentum.*

¶ STACATUS. Charta Aldegastri, filii Sylonis Regis Ovetens. an. 781. apud Sandovallium: *Ad ornamentis ecclesiæ damus octo vestimentis, ... & sex sabanas, duas liiisatas, & quatuor sine serico, & tres acelexas, & duas Stacatas, &c.* Ubi fortean legendum est *Scacatas.* Vide supra *Scacatus.*

¶ STACHA, Acicula, Italis *Stacca*, id quo vestis constringitur, Provincialibus aliisque *Estaque.* Annal. Mediol. apud Muratorium to. 16. col. 808. *Item Stacha una auri pro attachando mantellum, habens balassos* XI. *sapphiros* XI. *& perlas* XCII. Statuta Massil. lib. 5. c. 12. *Præsenti statuto ordinamus, ut nulla meretrix publica audeat vel possit portare .... mantellum aliquem nisi de panno virgato sine Stachis, &c.* Hinc

¶ Stacha, pro Capistrum, Gall. *Licou*, in Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Inveniens equos cum gladio scidit Stacham de collo.* Alia notione, vide in *Staca.*

¶ STACHARE, Constringere, alligare, Gallis *Attacher.* Eadem Miracula: *Erat armatus de jupone, de tunica ferrea, & jaque de veluto, & cum bacineto ligato & Stachato, ut moris est.* Vide *Estachare.*

¶ STACIA, Vectigalis species. Bulla Clementis VII. PP. an. 1524. inter Instr. to. 5. Gall. Christ. novæ edit. col. 538. *De introducendo & vendendo in dicto oppido Weissemburgo & extra illud vina, grana & omnia alia necessaria præposito, decano, capitulo, canonicis, vicariis, & personis ecclesiæ erectæ hujusmodi in toto vel in parte ad minutum absque datii, Staciæ, gabellæ seu tributi, quæ prius abbas & conventus monasterii ... habuerunt.* Vide *Statia* 3.

¶ STACIUM, Statio navium in portu, ut videtur. Charta Lotharii Imper. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Nec non teloneum de navibus ad Stacia venientibus, quæ ad eamdem ecclesiam arripere videntur.* Vide *Sedes navium* in *Sedes* 4.

STACUMA. Charta vetus: *Concedo ... & Stacumam, quantum feodo meo pertinet.*

¶ STADAL, Stadallus, Candela major. Mirac. Urbani V. PP. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Offeram tumulo Sancti memorati Stadal de candelis de longitudine mei.* Infra: *Sepulcrum dom. Urbani PP. V. visitaret offerens ibidem candelas suæ longitudinis pro Stadal.* Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Jun. p. LIX. *Verum quando nocturno tempore dormiemus, in camera in qua jacebimus, Stadallus factus, candela similitudine observata, & unus cereus mediæ libræ, continue accensi teneantur.* Ubi *Stadallus* à stando dici videtur viris doctissimis, qui præterea monent in Italia lampadarum frequentem usum esse, quarum scapus superne oleo fartus, & formam & vicem candelæ præbet candelabro impositæ.

STADARIUS. Charta Arichis Principis Longobard. apud Ughellum in Archiep. Beneventanis: *Nec non & in Hiarino casas de caballariis, cum caballis & Stadariis, hæ sunt, casa, quæ regitur per Ursum cum uxore & filis suis, &c.* Videtur legendum *Stotariis*, i. equis admissariis. Vide in hac voce.

¶ STADERIA, Statera, verticulum, Gall. *Peson*, Italis *Stadera* & *Stadieria.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 68. v°. *Nullus molinarius teneat vel habeat in molendinis, vel domibus, vel habitationibus Staderias, pondera, starium, minam, vel quartarium in pœna* XX. *sol. Plac.* Vide *Stadirola.*

STADINGI, Stedingi, Populi in confinio Frisiæ & Saxoniæ siti, paludibus inviis & fluminibus circumcincti, qui pro suis excessibus & subtractionibus decimarum multis annis excommunicati, contemtores clavium Ecclesiæ sunt inventi. Qui cum essent viri strenui, vicinos populos, imo & Comites & Episcopos pluries sunt aggressi, sæpe victores, raro victi. Ob quam causam auctoritate populi verbum Crucis contra eos fuit per multas diœceses prædicatum. Hæc Godefridus Monachus S. Pantaleonis an. 1234. cui interdum *Stagingi* dicuntur, *Stedingi*, in Hist. Archiepiscoporum Bremensium ann. 1204. 1211. 1230. 1233. 1234. & in Privilegiis Ecclesiæ Hammaburgensis pag. 196. 197. Vide præterea Joannem de Beka pag. 63. Will. Hedam pag. 339. 1. edit. & Albertum Stadensem an. 1234.

STADIODROMOTUS, pro σταδιοδρόμος, Qui in stadiis decurrit, apud Julium Firmicum lib. 8. c. 8. *Hunc locum si Mars respexerit, Stadiodromotos facit: si vero luna cum Marte, Pictomacharios.*

STADIROLA, Bilanx, Italis *Stadera. Conductor dacii Stadirola*, in Computo Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia ann. 1364. ex Biblioth. Regia. [Vide *Staderia.*]

¶ STADITIUS, à vulgari *Estadit*, non recens. Statura Avenion. MSS. *Ne aliquis misceat pisces vel fructus recentes cum piscibus vel fructibus non recentibus & Staditiis.*

1. STADIUM, pro *Stagium*, Certum & definitum tempus pro residentia Canonicorum, in Statutis Ecclesiæ Leichefeldensis in Monast. Anglic. to. 3. semel ac iterum. Vide *Aventura* 2.

¶ 2. STADIUM, Pomarium. Tertull. de Corona c. 4. ubi de Susanna: *Ceterum in Stadio mariti, non putem velatam deambulasse, quæ placuit.* Vulgata Daniel. cap. 13. habet, *Pomarium.*

¶ 3. STADIUM, Mensuræ species; sed ignota prorsus. Litteræ Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1291. to. 4. Ordinat. p. 21. *Præterea in domo qualibet seu ayrali dictæ villæ, longa de 15. Stadiis & ampla de quinque, debet habere dominus Rex & Abbas prædictus annuatim in festo O. SS. quinque denarios Tholosanos censuales.*

4. STADIUM, Sedile in choro, vulgo *Forme, Stalle.* Locus est in *Decumani.*

¶ Stadius, Eadem notione. Vita ven. Catharinæ de Palantia, to. 1. April. p. 653. *Omnes laborantes ad ecclesiam S. Mariæ de monte ad faciendum Stadios chori dictæ ecclesiæ.*

STADIVUM, Idem quod *Sedes salinaria*, de qua supra. Charta Caroli Regis Franc. apud Doubletum p. 779. *Et Adalungicella cum patella una & Stadivo uno in vico Bodesio, &c.* Occurrunt eadem verba in alia Caroli Simplicis ann. 11. redintegr. 6. in Tabul. S. Dionysii. Vide in *Sedes* 4.

STADUM. Formulæ veteres Pithœi c. 77. *Propterea cautionem de Stado meo tibi emitto.* i. de juri stando.

¶ STAFA, ut *Staffa* 2. Vide in hac voce.

¶ 1. STAFFA, Baculus, scipio, German. & Danis *Staf.* Processus de B. Petro Luxemb. tom. 1. Julii p. 574. *Staffis non poterat ambulare.*

2. STAFFA, Stapha, Stapes, quo quis in equum tollitur, Italis *Staffa*, unde *staffiere*, qui ad *staffam* stat. *Stafier*, apud Jo. Molinetum in Itinere Neapolitano, ex Germanico & Danico *staf*, baculus, cui quis innititur, quod stapedes, quibus equites suffulciuntur, baculi iis vicem præstent. Ita quidam censent. De vocis etymo, vide præterea Gorop. Bekan. lib. 2. Gallicor. p. 49. Epistola Alexan-

dri PP. apud Radulfum de Diceto an. 1177. *Et cum ascenderemus palefridum nostrum, Staffam tenuit.* Idem ann. 1170. *Cum autem Rex & Archiepiscopus secessissent in partem, bisque descendissent, bis Staphum Rex tenuit Archiepiscopo.* Vide ibid. p. 717. Anonymus Salernitanus parte 4. *Sellam, super quam equitabat, Staffamque solitam ponebat.* Fridericus II. Imperator lib. 1. de Venat. cap. 71. *Deinde ponat pedem suum in Staffa sellæ.* [Chron. Parmense ad an. 1291. apud Murator. to. 9. col. 821. *Dominus Gerardus de Parma Cardinalis... Parmam venit, & valde honorifice receptus fuit.... Majores Milites civitatis Parmæ pedestres adestrabant eum per frænum & super Staffas honorifice.* Occurrit apud eumd. to. 18. col. 938. tom. 19. col. 816.] In Institutionibus Capitul. Gener. Cisterciensis dist. 13. c. 11. vetantur Monachi uti *fellis equorum curiosis, aut frænis ornatis laminis, aut lunulis stanneatis, neque Staphis ferreis. Staphas*, novitium inventum esse, vel certe veteribus incognitum, jam olim pluribus observarunt viri docti, atque in iis Joannes Tortellius Aretinus, Brodæus lib. 4. Miscellan. c. 26. Goropius Bekanus lib. 2. Francicor. p. 48. 49. Vossius lib. 1. de Vitiis Sermon. pag. 32. 33. Santamantius to. 3. Comment. Hist. & alii. Auctor est Richardus Stanihurstius lib. 1. de Rebus Hiberniçis, Hibernos *ferreis scalis, quæ à nonnullis stapedes dicuntur, in equos minime ascendere; sed jubarum setas, quæ frontibus imminent, aut equorum auriculas sinistra apprehendere, atque dum equi obstipis capitibus quiete inclinant, (nam ad talem facilitatem, ut est eorum docilitas, à domitoribus finguntur) equites, etiam sagis, aut loricis amictos, mira corporis agilitate se efferre, divaricatisque cruribus, ephippia clitellis non dissimilia subito occupare.*

Nostri porro staphas *Sautoirs* appellarunt, ut à nobis observatum in Dissert. 1. ad Joinvillam, quod ex iis equi insiliantur. *Salitionem equorum, insilire & desilire*, dixit Vegetius lib. 1. c. 18. Consule etiam Notas ad Cinnamum p. 470. ubi pluribus auctorum locis adductis docuimus, jam olim in more fuisse Imperatoribus, Regibus, atque adeo principibus viris, ut equitantibus summis Pontificibus, Archiepiscopis, & Episcopis, & staphas, & fræna tenerent: cui quidem observationi, ut nihil, aut parum, ad eam firmandam desit, alios aliquot, qui postea occurrerunt, hic proferre placuit. Ad paginam igitur 473. lin. 30. post *transiret*, velim addas: Prædictis addo, quæ habet Vita Gregorii X. PP. de eodem in summum Pontificem electo, & ex Terra sancta Brundusium appulso: *Ubi Carolus Rex Siciliæ, ut ipsum prosequeretur honorificentia Regia, sibi festinus occurrit, ei per loca insignia regni sui, per quæ ipsum contingebat transire, addextratoris officium exhibuit.* Infra, ubi de coronatione ejusdem PP. *Ubi, prout moris est, fuit solenne celebratum convivium, in quo idem Rex, sicut ipsum Pontificem addextrarat per urbem, & more prudentis dapiferi, duxit in mensa primum ferculum apponendum.* Jacobus Stephanescus Cardinal. lib. 2. de Coronat. Bonifacii VIII. c. 9. quod inscribitur: *Qualiter coronatus incedebat, & de Regibus Siciliæ & Ungariæ eum addextrantibus:*

> *..... tunc lora tenebant*
> *Illustres Gallique Duces, Carolusque secundus*
> *Rex Siculus, Carolusque puer prolesque juventa*
> *Floridus, Ungariæ materno à stipite nomen*
> *Regis habens; dextram pater accipit, atque sinistram*
> *Filius, ardentes habitus quos nvea tinxit*
> *Grana rubens, &c.*

Continuator Chronici Willelmi Nangii sub ann. 1305. de Philippo Pulcro Rege Franciæ: *Papa Clemente Dominica post festum sancti Martini hiemalis apud Lugdunum in Ecclesia Regalis oppidi, quod dicitur sancti Justi, præsentibus Cardinalibus & Prælatis, multisque Principibus consecrato, dum suam ad domum rediens, gestans, ut moris est, sua coronationis insignia, per frenum equi, cui insidebat, à Rege Franciæ, qui ob hoc præ humilitate seipsum pedestrem posuerat, seu constituerat, per curiam duntaxat oppidi memorati, deductus maximo cum honore fuisset, illic à fratribus Carolo & Ludovico, nec non Duce Britanniæ Joanne suscipitur adhuc usque ad domum, modo consimili.* Sed & idem audiendus Scriptor ad an. 1316. *Joannes XXII. Papa, vocatus ibidem ante Nativitatem B. Mariæ Virginis sua suscepit insignia, Carolo Comite Marchiæ, fratre Philippi Regentis regna Franciæ & Navarræ, eorumque avunculo Ludovico Ebroicensi Comite, frenumque equi, cui insidebat, regentibus, ejusque festum decorantibus.* Huic adjungendus Gobelin. Persona in Cosmodromio ætate 6. c. 77. ad ann. 1383. de Carolo Hungariæ Rege: *Unde Papa* (Urbano VI.) *civitati Aversana appropinquante, Karolus egressus obviam ei, osculis inde lætitiam simulans, ipsum cum reverentia dolo plena suscepit. Hinc Karolus equi Papæ manu propria apprehensis habenis, Papam ad ipsius civitatis castrum ducere satagebat, &c.* Joannes Abbas Laudunensis in Speculo Historico MS. lib. 11. c. 66. ad an. 1342. de Clemente VI. PP. *Si advint, que quant le Pape nouvellement créé alloit à son Couronnement, les deux Ducs, (de Normandie & de Bourgogne,) l'un d'une part, & l'autre d'autre part, tous à piet tenoient le frain, & gouvernoient le cheval du Pape.* Ad pag. vero 474. lin. 10. post κατέχου, adde: At Michaëlis posteri non jam ipsi stratoris vicem erga Patriarcham præstitere: sed id muneris per Comitem peragi curabant. Simeon Thessalonicensis de hæresib. ubi de inauguratione Patriar. Constantinopolit. Καὶ ἵππος παρασήμοις τισὶ κοσμεῖται, καὶ ἐπ' αὐτῷ ὁ ὑποψήφιος κάθηται, καὶ ὑπὸ πεζοῦ τοῦ κόμητος τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου κατέχοντος ἀντὶ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, ὡς ὁ μέγας ἐν βασιλεῦσι Κωνσταντῖνος τῷ ἱερῷ πεποίηκε Σιλβέστρῳ, προπέμπεται διά τε τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, καὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ ἄχρι, καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατριαρχείου. Εἰ δὲ ἔστι καὶ τοῦ βασιλέως υἱὸς, ἕπεται ἔφιππος, καὶ ἡ σύγκλητος πᾶσα. Denique ad eamdem pag. 474. lin. 2. post ult. adde: Neque porro hoc dumtaxat vassallorum munus fuit; sed & quorumvis, atque adeo sortis infimæ servorum: quod indicat præsertim Recaredi Gotthorum Regis sententia, in quemdam reum Vacrisam, qui ad Ecclesiam confugerat, lata, hisce verbis apud Paulum Emeritensem in S. Masona cap. 15: *Sed quia multa miserationis novimus esse Deum, & nullum despicere, quamvis delinquentem, ad se convertentem ambigimus, ob hoc ita decernimus, ut ipse Vacrisa cum uxore & filiis, & omni patrimonio suo perpetim sanctissimæ Virgini Eulaliæ servus deserviat. Nam & hoc præsenti decreto sancimus, ut sicut ultimi pueri ante equum dominorum suorum absque aliquo vehiculi juvamine ambulare soliti sunt, ita ante caballum domini, qui præest cellæ S. Eulaliæ, ambulare debeat: & omne servitium, quod infimum consuevit peragere mancipium, coram eo, deposito cothurno & fastu, cum omni humilitate exhibeat. Accepta igitur Masona auctoritate, eum illico basilica egredi, & ad suum conspectum venire præcepit: & ut semper pietatis visceribus affluebat, eum blande, ne aliquid deinceps formidaret, admonuit; sed ut jussioni Principis obtemperans; causa obedientiæ; de Ecclesia S. Eulaliæ usque ad atrium; quod*

Acta Episcoporum Cenomanensium p. 316. *Ubi dogmatizabat novum dogma, quod feminæ, quæ minus caste vixerant, coram omnibus vestes suas cum crinibus nuda comburerent: nec quislibet amplius aurum, argentum, possessiones, Sponsalia cum uxore sumeret, nec illi dotem conferret.* Tabularium Brivatense ch. 124. *Similiter de ipsa hæreditate illa Sponsalia, quæ dedi uxori meæ, dimitto S. Juliano, &c.* Occurrit præterea in Charta 155. *Sponsalitas*, in ch. 423. *Qui hanc hæreditatem mihi tribuit in die Sponsalitatis meæ.* [Ubi *Sponsalitas*, non de munere nuptiarum, sed de die quo Sponsalia habita sunt, accipi debere existimo.] Vita SS. Bovæ & Dodæ n. 11. *Quidquid charitis ante assignatum extiterat Sponsalibus suo patrimonii, &c.* Charta an. 1036. apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 2. c. 34. *Ego Ranimirus gratia Dei proles Sanctionis Regis accepi uxorem nomine Gerberga, filiam Comitis Bernardi Rodegeri,* (Bigorrensis) .... *& dedi ei Sponsalia pro dote, & arram propter honorem & amorem, pulchritudinemque suam, aliquid de hæreditate mea, quam dedit mihi pater meus in territorio Aragonensi, &c.* Thidericus Langenius in Saxonia, de Ernesto Duce Brunswicensi:

Hic scrutabatur terras, populos speculatur,
Ad terras versus properans venit, inde reversus
Invenit nuptam tunc sponso sit sociatam,
Qui mox subrisit, & ei Sponsalia misit.
Hoc sic invento Dux egit ut esque memento,
Brunswic ferocem portavit & ipse leonem.

Incertum tamen, quid hoc loco vox *sponsalia* proprie sonet, nisi intelligatur *Annulus pronubus*.

☞ Ut varia fuit pro variis locis isthæc donatio, ita diversis nominibus in diversis regionibus est appellata: quæ voces cum suo ordine hoc in Glossario occurrunt expositæ, eas iterum hic attexere superfluum existimamus. Itaque monuisse sufficiat hæc verba *Sponsalia, Arra sponsalitia, Sponsalitia*, & *Munera sponsalitia*, quæ ut plurimum promiscue habentur, interdum distinguenda esse, ut docet Cujacius in tit. 2. lib. 5. Cod. quem consule.

☞ Sponsaliorum per verba de futuro contractorum meminit Charta Amedei Lugdun. Archiep. ann. 1438. ex Bibl. Reg. *Sponsalia inter se per verba de futuro contraxerunt, carnali copula subsecuta & prole procreata; cum lapsis aliquibus annis .... ad solempnizationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedere vellent, &c.*

¶ SPONSALICIA CHARTA, Qua sponsalia contrahuntur, & quæ inter jura Episcopi Biterrensis recensetur, in Charta Aldefonsi Comitis Tolos. an. 1131.

¶ SPONSALITAS. Vide in *Sponsalia*.

SPONSALITIUM, Idem quod *Sponsalia*, Donatio propter nuptias. Charta Caroli C. apud Joan. à Bosco in Vienna: *Donativum Sponsalitii nostræ Reginæ Hermentrudis eidem Sancto condonamus, illa donante & consentiente.* Tabularium Conchense in Ruthenis ch. 59. *Uxor mea, ... quamvis suum esset Sponsalitium, me, ut darem, impulit, &c.* Tabular. Celsinianense: *Et dimitto vineas duas, quas dedi uxori meæ in Sponsalitio & dotalitio.* Alibi: *Duas oppendarias, quæ fuerunt Sponsalitium matris meæ.* Usatici Barcinonenses MSS. c. 99. *Et si eisdem mulieribus placuerit, separent se à maritis, ita tamen, quod non amittant dotem suam, nec Sponsalitia.* Pactum nuptiale Guillelmi D. Montispessulani an. 1109. *Et dabimus filiæ meæ in donationem propter nuptias, sive in Sponsalitio suo, omne illud, quod habemus ... in terminio de Vallo Ecanga, &c.* [Charta an. 1105. inter Probat. tom. 2. Hist. Occitan. col. 368. *Ego Alfarius & uxor mea Engelrada donamus tibi Arnaldo filio nostro & uxori tuæ Metellinæ filiæ Bernardi Atonis Vicecomitis & Caciliæ in Sponsalitium & donationem castellum de S. Nazario.* Contractus matrimonii an. 1150. ibidem col. 529. *Ego Ademarus de Muro-veteri in Dei nomine ducens te Titburguetam in uxorem, dono tibi in donatione propter nuptias & in Sponsalitium mitto medietatem omnium bonorum meorum, &c.*] Occurrit præterea in Pacto nuptiali Guillelmi D. Montispessulani cum Mathilde filia Ducis Burg. an. 1156. Charta Simonis Comitis Leicestriæ & Montisfortis an. 1211. in 30. Regesto Archivi Regii ch. 44. *Pro Sponsalitio tuo, seu donatione propter nuptias, &c.* Jacobus I. Rex Aragon. in Constitutionibus Catalaniæ MSS. *Non obstante, quod bona prædicta sufficiant plenarie ad dotem & Sponsalitium uxorum suarum. Sponsalitia donatio & largitas*, Aniano ad l. 3. & 8. Cod. Th. de Sponsal. & in alio Pacto nuptiali an. 1191. Adde Gariellum in Episcopis Magalonensibus pag. 92. Formulæ ejusmodi donationum exstant in Spicilegio Acheriano to. 8. p. 194. 216. 217. Vide ibid. p. 166. 207. 225. Huc etiam pertinet Charta Hugonis Episcopi Nivernensis ex Tabulario Ecclesiæ S. Cyrici Nivern. ch. 75. *Notum sit, ... quod ego Hugo sola Dei gratuita bonitate, non mei recompensatione meriti S. Nivernensis Ecclesiæ Episcopus, licet indignus, testamentum de bonis, quæ mihi de Episcopatu proventura sunt, ad laudem Dei & honorem instituo præcipio; & quemadmodum qualibet persona laicalis uxorem sibi legitime junctam juxta mundanæ legis traditionem dotat de bonis suis terrenis & honorat, ita & ego sponsam mihi spiritualiter junctam, hanc videlicet Ecclesiam, de bonis meis supradictis bona voluntate & bono corde doto secundum traditionem Canonum, & honoro: tali videlicet modo, ut quandocunque mihi, & Dei voluntate de hac vita caduca migrare contigerit, medietas bonorum meorum de Episcopatu, tam in pane, quam in vino, auro & argento, & bestiis, omni supellectili, tamen persoluto prius, si quod fuerit tunc temporis meo debito, Canonicis, Deo sanctoque Cyrico die noctuque servientibus ex meo jussu & dono tribuatur: altera vero bonorum medietas rursus per medium dividatur, quarum unam partem peregrinis & viduis in domo Dei infirmantibus, partem vero alteram monachis Monasterii S. Mariæ, sanctique Proto-Martyris Stephani in suburbio nostræ civitatis servientibus erogari præcipio. .... Recitatum est hoc testamentum in civitate Nivernis in Ecclesia S. Cyrici anno Dominicæ Incarnationis 1074. Ind. 12. 3. Kal. Nov. fer. 7. Quando idem Episcopus Hugo in Sede Pontificali inthronizatus est, astantibus & audientibus Goffrido Autissiodorensi Episcopo, Willelmo Comite, aliisque primoribus multis una cum clero & populo civitatis. Recitatum est autem secundo in sequenti septimana in plena synodo.* Adde ch. 77.

¶ SPONSALITIUM DELIBRUM, Deliberatum, statutum, in Testam. Raymundi Trencavelli an. 1154. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 550. *Mea uxor tantum quantum voluerit stare sine marito cum suis & meis infantibus in omnibus terris meis sit domina & segnioressa, & si volebat discedere allo modo, habeat suum Sponsalitium delibrum solummodo & totam raubam & expletam de meis cameris.*

SPONSALITIUM, pro Dote Ecclesiæ, in Charta an. 1030. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Aquensibus, & apud Columbum in Episcopis Sistaricensibus lib. 2. n. 61. ubi sic clauditur: *Factum Sponsalitium istud anno, &c.* Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 93.

Google

Dedit Gumitertus & filii sui .... quandam peciam vinea Ecclesia S. Andrea pro Sponsalitio, &c. Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis: *Similiter concedimus Sponsalitium ipsius Ecclesia duas diuturnas telluris: similiter pascua bestiis monachorum, &c.* Alibi: *Concedimus corvatas dominicas nostras & in Sponsalitio consecrationis Ecclesia unum curtillum, &c.* Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 52. *Fecit donum & relictionem nobis monachis de Domina omne, quidquid tenebat à nobis in Ecclesia & in parochia S. Laurentii, & in capella de Castello, scilicet Sponsalicii, primitiarum, oblationum, & decimarum.* Fol. 87. *Breve de censu de Ferrariis, de Sponsalitiis Ecclesia, Walterius debet 11. den. &c.* Fol. 108. *Andreas Terraci debet 11. den. in Nativitate S. Maria propter Sponsalitium Ecclesia, vel 4. caseos ad Clamatum.* [Charta an. circ. 1063. ex majore Chartul. S. Victoris Massil. fol. 91. *Dedit in Sponsalitium Ecclesia S. Stephani 11. sexteiratas de terra.* Vide in *Sponsare*.]

¶ SPONSALITIUS, Ad *Sponsalitium* pertinens. Charta an. 1402. apud Rymer. tom. 8. p. 266. *Necnon de arris & Sponsalitiis largitatibus, &c.* Vide in *Sponsalia*.

¶ SPONSAMENTUM, Sponsalia, nuptiæ, Gall. *Epousailles*. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1166. *Franchinus acceperat uxorem filiam Berardini de Longarolo, ... & magnum invitum amicorum suorum fecit ... Erant autem ibi gentes diversarum partium Lombardia, qua venerant pro Sponsamenta fiendo.*

SPONSARE, Sponsalia contrahere, in leg. 38. D. de Ritu nuptiar. [Leg. Liutprandi apud Murator. to. 1. part. 2. p. 53. *Siquis puellam ante annos XII. Sponsaverit, &c. Sponsare de solido & denario*, supra io *Solidus* 2.]

¶ Sponsare, In matrimonium collocare, in iisd. Leg. ibid. p. 74. *Si quis filiam suam aut sororem alii Sponsare voluerit, habeat potestatem cui voluerit, libero tamen homini, sicut anteriori Edicto continetur. Nam postquam eam Sponsaverit, non habeat potestatem alteri homini eam ad maritum dandi ante biennii tempus.*

¶ Sponsare Ecclesiam, Eam dotare, annuos reditus illi attribuere. Gall. *Doter, fonder une Eglise.* Charta an. 1096. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 183. *Mihi Remundo comiti Tolosensi placuit, ut in manu dom. Urbani PP. & in præsentia archiepiscoporum & episcoporum, qui cum eo aderant, ecclesiam Nemausensem sicut fidelis Dei filius Sponsarem. Placuit vero, & placet, & ideo eam fideliter Sponso, nam omne quod villa Fontis cooperta mihi debet, & quidquid habeo ibi in servitiis, in usibus, in hospitiis, totum B. Maria Nemausensis ecclesia, ... in Sponsalitio dono.* Vide in *Sponsalitium*.

¶ Sponsare Ecclesiam, Eam sibi in sepulturam eligere. Litteræ Folcaldi apud Stephanot. to. 7. Fragm. Hist. MSS. *Do vero ex parte matris mea Girbergia, qua pro amore D. N. J. C. & S. M. semper Virginis & S. Petri Apostoli & S. Abundi Mart. & O. SS. Sponsavit pradictum locum de sepultura corporis sui, pro redemtione anima sua & sui senioris Azanis, quantum ipsa dedit in villa qua vocatur Juer.*

¶ SPONTALIS, Spontaneus, ultroneus. Gloss. Lat. Gr. *Spontalis*, αὐθαίρετος. Utitur Apuleius lib. 4. Metamorph. & lib. 11. circa finem.

¶ SPONTALITER, Sponte, apud Sidonium lib. 8. Epist. 9. *Id non modo non coactus, verum etiam Spontaliter facio.*

SPONTONES, Pugiones, apud auctorem Mamotr. ad 2. Paralip. c. 22. Vox Italica, de qua Ferrarius.

¶ 1. SPONTONUS, Fustis ferro munitus, Ital. *Spontóne*, Gall. *Bâton ferré*. Statuta castri Redaldi lib. 2. fol. 39. v°. *Declaramus quod arma vetita sint infrascripta, videlicet, lancea, spata, cultellus, sive daga, & cultellessia, stocbus, Spontonus, massa, &c.*

¶ 2. SPONTONUS, Scalprum signatorium, Ital. *Pontóne*, Gall. *Poinçon*, quo in signandis monetis utuntur. Statuta Genuens. lib. 2. c. 32. de Monetis fol. 61. *Typos vero ad imprimendum, quos hodie formas vocant, vel quos ad eos formandos vulgariter Spontonos dicunt, sive in dominio Genuensi, sive extra, facientibus bona publicentur, & summo supplicio adficiantur, vel ad id usque plectantur arbitratu Magistratus.* Eadem totidem verbis habentur in Statutis Saonæ cap. 50. fol. 104.

¶ SPONTUALITAS. Arestum Parlamenti ann. 1531. inter Privilegia Ord. S. Johannis Jerosol. p. 253. *Dicti vero intimati originale computorum de Spontualitate memorati Episcopatus Laudunensis, per eos productorum ... penes dictam Curiam nostram .... ponerent.* Legend. videtur *Spiritualitas*. Vide ibi.

SPORA. Vide *Spourones*.

¶ SPORCITIÆ, pro *Spurcitia*, Immunditiæ, Gall. *Ordures*, in Bulla Eugenii IV. PP. an. 1437. ex Bullar. Carmelit. p. 194. col. 1.

¶ SPORLA, Sporta, Gall. *Corbeille*. Statuta Montis Reg. fol. 312. *Item pro media dozena de Sporlis sol. den. sex.* Vide *Sporta* 2.

¶ SPORONES, ut *Spourones*. Vide ibi.

1. SPORTA. Inter alia veterum monachorum opificia, seu manualia opera, frequens est mentio *Sportarum*, quas vimine, aut junco, sparto, aut alia quavis materia texebant, quo earum pretio victum & alia necessaria sibi compararent, quod testantur Regula S. Pachomii c. 74. S. Hieron. Epist. 4. Cassian. l. 4. de Instit. Cœnob. c. 29. & alibi. Sozom. lib. 6. cap. 29. &c.

Sporta Peregrinationis, Quæ alias *Pera*. Papias: *Pera, sportella, sacculus pastoralis, mantica.* Tabularium S. Victoris Massiliensis apud Guesnaium ann. 855. n. 3. *Illucescente vero mane ipsius Dominica Resurrectionis, post acceptam Sportam sua peregrinationis, ob religionem pia devotionis, venit in medium congregationis, &c.* [Charta Hugonis Ducis Burgundiæ ann. 1171. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 91. *Sportam meam suscipiens de manu Guichardi Lugdunensis Archiepiscopi .... donavi & concessi ad luminare ipsius altaris S. Nazarii xx. solidos singulis annis.*] Vide *Pera* 1.

¶ Sportarum Benedictio, inter obventiones presbyterorum recensetur, in Chartul. Bituric. fol. 22. quod scilicet pro benedictione Sportæ seu peræ peregrinantium presbyteris fiebant oblationes. Vide in *Pera* 1.

¶ Sportella, diminut. à *Sporta*, Pera minor. Charta Sancii Reg. apud Morett. Antiquit. Navarræ pag. 616. *Ut omnes undique partibus venirent causa orandi cum Sportella vel fe.rone.*

2. SPORTA, Sporla, Id, quod propter investituram, aut ratione *relevii* conceditur à vassallo domino capitali. In Regesto Constabulariæ Burdegalensis: *Isti sunt, qui debent Sportam in diœcesi Burdegalensi. Dominus Bertrandus de Novelliano Miles debet pro Castro de Novelliano unam lanceam de Sporta; & pro his, qua habet in parochia de Salas unum austorium,* (autous) *vel 60. sol. de Sporta.* Ita de cæteris feudatis, quorum alii lanceam, alii calcaria aurata, aut chirothecas, vel certam nummorum summam debent pro *sporta*. Fol. 165. ejusdem

Digitized by Google

Regeſti eſt Charta Heliæ de Canpanna Militis an. 1285. in qua ſic loquitur: *Dabimus præfato domino meo Edwardo, hæredibus & ſucceſſoribus ſuis, unum aſſinisum ſor de Sporta, in qualibet mutatione domini, quotiens mutationem iſtam ex alte utra parte fieri contigerit.* In Regeſto homagiorum nobilium Aquitaniæ fol. 18. ubi agitur de Burgi (urbis ita dictæ) incolis: *Cum ſecundum noſtram conſuetudinem non ſit feodum, niſi ſit ibi Sporle, ſive inveſtitura. Eſporle*, etiam interdum Gallice effertur ibidem fol. 58. *Theobaud Seigneur de Budos bailla pour Eſporle & devoir deux lanſſes. Monſ. Geraud de la Mota bailla pour Eſporle 20. ſols de la monnoie, &c.* Occorrit vox *Eſporle* hac notione in Conſuetudine Burdegal. art. 82. 83. 85. 88. 93. 94. Charta Edwardi Regis Angliæ in 84. Regeſto Philippi Pulcri Regis Franc. ex Tabulario Regio n. 43. *Reddendo inde nobis & hæredibus noſtris unam lanceam ad Sporlam in mutatione domini, uti Sporla de Vaſata ſunt.*

¶ Sportula, Eadem notione, in Charta an. 1317. tom. 2. Hiſt. Dalph. p. 166. col. 1.

¶ Spoalanum, Eodem ſignificatu. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1289. apud Rymer. to. 2. p. 425. *Reddendo inde .... unam lanceam cum ferro deauratam pro Sporla in mutatione dominii cujuſlibet hinc & inde ... Ita quod quilibet prædictorum ... ad ſolvendum prorata Sporlam in mutatione domini teneatur.*

☞ Eodem nomine aliquando ſignificatum quodvis ſervitium à tenentibus domino debitum, ut colligitur ex Codice cenſuali Irminonis Abb. Sangerm. fol. 64. v°. *His mos eſt de bobne apud Modiacum & villanorum, quod vulgo dicitur Sporles, quod vinum colligent miniſteriales S. Germani tempore vindemiarum, & deliberabunt exceptoribus & conductoribus ejuſdem Widonis in eadem villa, & ipſi exceptores conducent vinum ad conductum ſuum quo dominus eorum voluerit.*

Hanc porro vocem à *ſportula* Latinorum manaſſe nemo inficias ierit, quibus, maxime paulo inferioris ævi Scriptoribus, ita munuſcula, dona, ſalaria & honoraria, nuncupantur, quod docuere pridem Juretus ad Symmachum lib. 9. Epiſt. 124. Sirmondus ad Sidonium lib. 8. Epiſt. 5. & Alexander Wilthemius ad Diptychon Leodienſe, ubi obſervant *ſportulas*, à *ſportis* ſeu caniſtellis, uti vocantur à Symmacho lib. 2. Epiſt. 81. appellari, quod in *Sportulis* honoraria vel munera offerrentur, quod prætetea ex Corippo colligunt. [Vide Notas Gothofredi ad leg. 1. tit. 9. de Expenſis ludor. Cod. Theod.] Atque hac notione poſterioribus etiam ſæculis *Sportulas* appellari conſtat. Concilium Vernenſe an. 755. c. 27. *Ut nec Epiſcopus, nec Abbas, nec ullus Laicus, pro juſtitia facienda Sportulas contradictas accipiat.* Id eſt, *vetitas*. Uſatici Regni Majoric. MSS. *Judices ordinarii ſeu curia ordinaria civitatis nullas expenſas, ſeu Sportulas, nec aliquid pro primis ſententiis exigant, habeant ſeu requirant.* Fori Aragõn. lib. 7. de firmis joris: *Non teneantur ſolvere ſalarium, expenſas, vel Sportulas aliquas Inquiſitori, Notario, nec alicui alteri.* [Chartul. Auxit. Eccl. cap. 102. *Gurpivit eccleſia illi xx. ſolidos quos nomine Sportulæ de jure petere videbatur in honore illo de Berdala ... Et malitiam ſuam ſuper hujus Sportulæ exactionem manifeſte confeſſus eſt.* Diploma Henrici Imper. an. 1193. inter Inſtr. to. 1. Gall. Chriſt. novæ edit p. 79. col. 1. *Imperiali edicto ſancimus, ut nulli dominorum in Aptenſi civitate conſtitutorum, de libra accipiant niſi xii. denarios nomine Sportularum, & pro juſtitia.* Charta an. 1293. to. 1. Hiſt. Dalph. p. 37. col. 1. *Item quod dictus Raymundus & ſucceſſores ſui expenſas & Sportulas latas, nec aliquid aliud pro cauſis ſuis ſolvere minime teneantur.* Litteræ Philippi VI. Reg. Franc. an. 1340. to. 3. Ordinat. p. 172. *Abſque aliquarum levatione Sportularum ſeu ſalariorum.* Conſtit. Ludovici Reg. Siciliæ an. 1352. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 100. *Nullus commiſſarius .... poſſit Sportulas ſeu ſalarium aliquod recipere à noſtra Camera fiſci.*] *Sportules*, in Statutis Leodienſibus art. 70. 71. 90. Hinc *ſportulantes fratres*, apud Cyprianum, Epiſt. 28. 34. 66. dicuntur Clerici, quibus *Sportula* pro ſtipendiis præbebantur, quæ poſtmodum *Præbenda* dictæ Gregor. M. lib. 1. Epiſt. 64.

¶ SPORTALIA, *διανομὴ*, in Gloſſ. Lat. Gr. Aliæ Græco-Lat. *διανομὴ*, *Diviſio, diſtributio, ſportula, Sportalia.*

¶ SPORTELLARIUS, *κοφινόφορος*, in iiſd. Gloſſis.

¶ SPORTULA. Vide in *Sporta* 2.

¶ SPORTULARE, Sportulam accipere, apud S. Cyprianum Epiſt. 66. *In honore Sportulantium fratrum.* Vide in *Sporta* 2.

¶ SPORTULBA, Vide *Sportalia*.

SPOURONES, Calcaria, Saxon. ꞅpopa, Germanis *Sporen*, Anglis à *Spurle*, [Italis *Speróne*,] Gallis *Eſperons*. Teſtamentum Everardi Ducis Forojulienſis: *Baltheum unum de auro & gemmis, Spourones duos de auro & gemmis, veſtitum unum de auro paratum, &c.* Sermo Synodalis an. 1009. *Nullus cum calcariis, quos Sporones ruſtici vocant, & cultellis extrinſecus dependentibus Miſſam cantet.* Philippus *Mouskes* in Hiſtoria Francorum MS. in Henrico I.

Si l'a jus a ſes piés gietée,
Et as Eſpourons deboutée,
Et de puins & de piés batuë,
Si que poi faus il ne le tue.

Infra:

Maugré ſes gardes chevaucha,
Des Eſperons ceval brocha.

Idem in Philippo Aug.

Uns Eſperons os en ſes piés.

Littleton. ſect. 159. *Tenure par petite ſerjanty eſt lou home tient ſa terre de notre Seigneur le Roy de render al Roi annuelement un arke, ou un eſpée, ou un dagger, ou un cuttel, ou une paire de gants de ferre, ou un pairu de Spoures doré, &c.*

Spora, in Teſtamento Ranimiri Regis Aragonum æræ 1099. Locum vide in *Teſlinsa*. [Teſtament. Ermengaudi Comit. Urgell. ann. 1010. in Append. ad Marcam Hiſpan. col. 974. *Et ipſas meas Sporas meliores ad Vivas ſacerdotem. Et alias meas Sporas qui ſunt de argento, ſicut & alias retro ſcriptas, remaneant ad Beniſilo & ad Bonucio & ad Maior Sacerdotes de Barchinona.*]

¶ Esperonnus, à Gall. *Eſperon*, in Computo an. 1239. ex Bibl. Reg. *Pro Eſperonnis* xl. ii. *ſol. Pro calciamento Regis* cxii. *ſol.*

¶ SPRANGA, Subſcudis genus ex ligno vel ferro, repagulum, vox Italica. Guido de Vigevano de Modo acquirendi & expugnandi T. S. cap. 6. ex Cod. Colbert. 5080. *Et ſuper iſtis coroginellis ponantur duæ Spranga de ligno ante & retro, in quibus fiant duo foramina tam lata, ut pertica poſſius intrare.* Ibidem cap. 8. *Inter illas duas aſſides ſubtiles ponantur plures Spranga ſubtiles pro firmitudine fundi.*

¶ Sprangha, Eadem notione. Tranſlatio S. Leonis I. PP. to. 2. April. pag. 21. *Tabula marmorea quæ tumbam claudebat, impoſita erat quatuor ferreis baſtis ſive Sprangbis per tranſverſum poſitis.* Vide in *Sparaga*.

¶ SPRANGATUS, Vox Italica. Anonymi Annal.

Google

Mediol. apud Murator. to. 16. col. 812. *Botacii duo argenti deaurati cum esmaillis duobus in bottis, & cum litteris Græcis & corrigiis Sprangatis*. Id est, laminis argenteis munitis & ornatis.

SPRENO. Gloss. Græc. Lat. ἐξουδενῶ, *Adnichilo, Spreno, sperno, respuo*. Ἐξουθενῶ, *Sperno, respuo, adnichilo, Spreno, adsperno*.

¶ SPREVARIUS, SPREVERIUS. Vide *Sparvarius*.

¶ SPREZIA, f. pro *Spezia*, Nummus. Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1406. apud Murator. to. 16. col. 968. *Similiter invenerunt uxorem Moroni de Ventraria, quam in capite vulneraverunt & scavezzaverunt unum brachium, & acceperunt unam Spreziam auri, & dimiserunt ire*.

¶ SPRINGALDUS, SPRINGALIS. Vide *Spingarda*.

¶ SPRIU, *Peripsema*, in Gloss. Monf. ex Schiltero in Gloss. Teuton.

¶ SPRIUZA, *Fulcra*, in iisd. Gloss. apud eumdem, Germ. *Spriessen*.

¶ SPUDÆUM, Academia, à Gr. σπουδάζω, studeo. Vita S. Stephani Sabait. to. 3. Jul. p. 549. *Huic amicus quidam erat cognomento Basilius; proximam namque ei in Spudæo sanctæ Christi Dei nostri Resurrectionis cellam obtinebat*. Hinc

¶ SPUDIUS, Studiosus, industrius, à Gr. σπουδαῖος. Ratherii Episc. Veron. Præloq. lib. 5. apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 933. *Ipse te custodire valet paulo erectum, qui voluit erigere penitus dejectum; ... ipse perpetim efficere Spudium, qui contra naturam citraque omnem spem colligere voluit etiam infatuatum*.

SPULUM. Isidorus Pacensis æra 788. *Tunc capita damnatorum ad Abdellam dirigentes, suo Spulo re fuerunt bellatores, atque cunctos pristinos digne pacificantes*. An *Spolio*?

☞ Hæc male sana sic emendari posse videntur: *Tunc capita damnatorum ad Abdellam dirigentes, suo supplicio reduxerunt bellatores, &c.* Sed hæc divinando.

SPUMATICUM. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Spumaticum*: mete of melpe of ban ʒesoden. Somnero mete est cibus, esca: melpe, forte, inquit, similago: ʒesoden, elixus.

SPUNLIA. Ordonius Monachus lib. de Miracul. S. Rudesindi Episc. Dumiensis n. 24. *Cum quadam in ejus naribus infirmitas, quæ vulgo Spunlia dicitur, nasceretur*.

¶ SPURARIUM, Calcar, Gall. *Eperon*. Charta an. 1292. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 321. *Et pro hac recognitione, warantia, acquietantia, fine & concordia idem Johannes dedit prædicto Hugoni unum Spurarium aureum*. Vide *Spourones*.

SPURCALIA IN FEBRUARIO, Superstitionis species & paganiæ interdicta in Capitul. Carlomanni an. 744. cap. 3. [Aldelmus de Virgin. cap. 12. *Cui paganorum decepta gentilitas, ad fœdandam furoris vesaniam, fanatica lustrationis Spurcalia thurificabat*.]

SPURCICIÆ GENTILITATIS, & *Gentilium*, Paganicæ superstitiones, in Capitulari 1. ann. 769. cap. 6. 7. lib. 7. Capit. cap. 128. 129. in Epist. Bonifacii Moguntini ad Cuthbertum Archiepisc. Cantii, & in Concilio Cloveshoviensi ann. 747. in Præfat. Hinc percipere licet, quid velit Capitulare 5. an. 819. cap. 10. & lib. 4. Capit. cap. 53. *De locis jamdudum sacris, & nunc Spurcitia fœdatis, ut juxta possibilitatem in antiquum statum reformentur*. Ubi loca sacra *Spurcitia* fœdata intelliguntur ea, quæ in Gentilium fana conversa fuerant.

¶ SPURCAMEN, Paganica superstitio. Dudo lib. 1. Histor. Normann. *Contrita est namque gens ultore Austigno Francigena quæ Spurcaminum erat sorde nimium plena*. Pro Spurcities utitur Prudent. Cathemer. 9. 59. *Gregis suilli sordida Spurcamina*.

¶ SPURCIDUS, Spurcus. Vita S. Gerardeschæ to. 7. Maii pag. 175. *Et cum ei Spurcida verba diceret, &c.*

SPURHUNT. Vide *Canis*, col. 162.

¶ SPURIUS, Incerto patre natus, vox JC. nota. Occurrit præterea apud Apuleium l. 6. Metamorph. in Hist. Cortusior. lib. 8. & alibi. Sed & adjective sumitur, ut apud Auson. Epist. 2. *Spurii versus*, id est, incerti auctoris.

¶ SPURTIS, f. pro *Curtis*. Charta Edwardi III. Regis Angl. to. 2. Monast. Anglic. p. 832. *Usque ad stagnum molendini ipsius Willelmi cum buttorio (battorio) & agardino suo ubique usque ad divisas inter Beresod. & Waspertou, cum Spurte, &c.*

SPUTACULUM, Sputum. Evagrius in Vita S. Antonii: *At ego Sputaculum maximum in os ejus ingeminans: &c.* In Græco est: Ἐγὼ δὲ τότε μᾶλλον ἐνεφύσησα κατ' αὐτοῦ.

¶ SPUTAMENTUM, ut *Sputaculum*. Conc. Tolet. XVI. inter Hispan. to. 2. pag. 739. *In carne sua (Christus) flagra pro nobis, colaphos, Sputamenta coronamque spineam sustulit*.

SPUTARIUM, *Sputum*. Gloss. Isid.

¶ 1. SQUADRA, Acies, cuneus, copiæ militares, vox Italica, Gallis *Escadron*. Chron. Tarvisinum apud Murator. to. 19. col. 862. *Tunc prope Cremonam incipit pugna, & Squadra una adversus alteram bello congreditur, ita ut modo una pars alteri cederet*. Vide *Scara* 3.

¶ 2. SQUADRA, Caterva, turba, cohors, Gallis *Bande*; item, Plaga, regio, qua etiam notione, in re nautica præsertim, *bande* usurpamus. Statuta criminalia Riperiæ cap. 16. fol. 7. *Eligatur unus sindicus in consilio communitatis Riperiæ per Squadras; hoc modo videlicet: qualibet Squadra eligat suum: & si Squadra eligere debens, in eligendo fuerit discors, fiat per consiliarios dictæ Squadræ balotatio ad bussolas, & balotas, & habens majorem partem seu numerum balotarum, sit electus pro dicta Squadra; & sic electi per omnes Squadras, scribantur bulletinis æqualis formæ, & postea ponantur omnes in uno sacculo, & misceantur, & quassentur, & subinde sorte unus extrahatur, qui syndicus esse debeat*. Statuta ejusd. datiaria cap. 5. fol. 12. *Qualibet persona quæ vendet carnes ad minutum in communitate prædicta, vel ejus districtu, seu in aliquibus Squadris communitatis prædictæ, non possit, nec debeat vendere de ipsis carnibus, nisi in infrascriptis terris*. Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 370. *Et sunt Olegium in Squadra Ticini: Burgomaynerium in Squadra Aconiæ, Calpignanum in Squadra Sitistis, &c.* Vide *Scara* 5.

¶ 3. SQUADRA, Norma, gnomon, Gall. *Equerre*. Guido de Vigevano de Modo expugnandi T. S. cap. 12. ex Cod. Colbert. 5080. *In isto ferro de subtus fuselis ponantur quatuor anuli per Squadras, ut rota jacens possit teneri recta*. Vide *Squaratus*.

SQUALATA. Vide *Scarlatum*.

¶ SQUALLA. Constitut. Lateran. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. pag. 580. *Beneficiati vero & capellani, qui servire tenentur in choro, indutas deferant cappas nigras cum superpelliceo seu cotta & almucias de Squallis nigris*. Id est, ut videtur, de pellibus nigris.

¶ SQUAQUARIUM, pro *Scacarium*. Vide in *Scacci* 1. Inquisitio ann. 1247. ex Tabul. Gemmet. *Preceptum fuit hoc in Squaquario apud Rothomagum quod, &c.* Vide *Scaquarius*.

¶ SQUARATUS, Quadratus, in quadrum efforma-

tus, Gallis *Equarri*. Statuta Cadubrii fol. 51. v°. *Item quod nullus homo & persona de terra Cadubrii possit aut debeat recipere lignamen Squaratum, &c.* Eorumd. Statut. reformat. fol. 51. v°. *Item statuimus, quod nullus forensis audeat vel præsumat incidere aut incidi facere, laborare vel laborari facere lignamen Squaratum aut rotundum, &c.* Vide *Squadra* 3.

¶ SQUARLATUM, ut *Scarlatum*. Vide ibi.

SQUAROSUS, *Asper, vel inæqualis*. Jo. de Janua. Leg. *Scarosus* à *scaro* pisce aspratili.

☞ Alii nihil immutandum censent. Et quidem præterquam quod *Squarrosa rostra* dixit Lucilius, facile *Squarosus* deducitur à *Squarus*, piscis asperrimi genus. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Squarus, un poisson qui a la pel aspre de quoy l'en polit le boys.* Vide *Squatus*.

¶ SQUARTARE, vox Italica, Quadratim dissecare, dilaniare in quadrantes, Gall. *Ecarteler*, supplicii genus. Jac. De Layto Annal. Estens. ad an. 1396. apud Murator. to. 18. col. 935. *Fuit enim per civitatem Ferraria super curru tanajatus, postmodum reportatus ad plateam, & alligatus cum funibus ad quatuor equos, ut Squartaretur, per horam magnam ventilatus & excussus est; sed cum per equos eo modo nequiret esse conscissus, solutus ab illo martyrio, fuit per lictorem communis ibidem, videlicet in platea decapitatus atque Squartatus, & quarteria cum capite & intestinis in calatho uno positis delata fuerunt ad locum homicidii perpetrati.* Occurrit rursum col. 990.

¶ SQUARZARE, ab Italico *Squarciare*, Lacerare, discerpere, frangere, rumpere, Gall. *Déchirer, Briser*. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 56. *Ordinamus quod si quis aliquam honeste viventem osculatus fuerit, vel in terram projecerit causa & animo eam cognoscendi, vel pannos Squarzaverit, vel ellevaverit, vel similem injuriam intulerit, in 15. libris Pap. condemnetur.* Ibidem c. 67. *Et si ramum alicujus arboris fructifera inciderit, vel Squarzaverit, pro quolibet ramo inciso vel Squarzato curiæ in 20. solid. Pap. condemnetur.*

¶ SQUASSUS, Succussio, Italis *Squasso*, Gallis *Secousse*. Mirac. B. Simonis Erem. Aug. to. 2. April. pag. 830. *Ex quodam Squasso crepavit.* Haud scio an eadem notione in Decretis Placent. ad calcem Statut. fol. 108. *Quas pœnas si non solverint infra x. dies, dent ei v. Squassus sive botte curli vel turture.* Videtur esse supplicii genus.

¶ SQUATIT, *Ebullit*, in Gloss. Sangerm. n. 501. Sed leg. *Scatet*.

¶ SQUATUS, Piscis genus, Plinio *Squatina*, Italis *Squato*, Gall. *Raye*. Gloss. Lat. Gr. *Squatus*, ῥίνη, εἶδος ἰχθύος. Ubi *Squarus* emendat Cujacius. Ita etiam fortassis legendum est pro *Squatus*, in Actis SS. Ananiæ & Petri to. 3. Febr. pag. 493. *Præses vero jussit sale asperrimo cum Squato dorsum ejus fricari.* Vide *Squarosus*.

¶ SQUAYLINUS. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 84. *Item quod aliquis cujuscumque conditionis existat, non audeat vel præsumat ludere .... ad ludum catini sive Squaylini cum taxillis subtus vel alia re.*

¶ SQUELLLA, Corbis, ut videtur. Eadem Statuta lib. 3. fol. 102. *Eo salvo quod vanni, corbelle, situle, ceberi, conche, Squelle, incisoria ... duci possint non obstante hoc statuto.*

¶ SQUERA, an Radius, vel Funiculus ad metiendum, Gall. *Equerre*? Ita Bollandistæ ad Acta sancti Ettonis tom. 3. Julii p. 49. *Designatus est autem eis in interiori cancello prioris ecclesia lapis unus, qui Squera circumducta, ita loco, cui inserendus quærebatur, inventus est congruus, ac si peritissimi cæsoris studio ad id operis esset excisus.* Vide *Squadra* 3.

¶ SQUIERIUS, Armiger, Eques, Gallice *Ecuyer*. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 79. *Et pro hac datione & traditione, dicti Abbas & Monachi dederunt & concesserunt dicto Fulconi in vita sua ... per duos dies unum panem Monachi & duos panes Squierii.*

SQUIFATUS, SQUINATUS. Vide *Scyphati*.

¶ SQUILATUS, SQUILTA. Vide *Skella*.

¶ SQUILLA, Anguilla, aliis Lucius. Translat. S. Genulfi sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 232. *Piscis non parva quantitatis, quem Squillam dicimus, à profundo gurgitis emersus, &c.* Vide alia notione in *Skella*.

SQUILLARII, seu Latomi, in Monastico Anglic. to. 3. parte 2. p. 8. Forte pro *Scalarii*, seu *Ardesiarum*, sectores, paratores. Vide *Scaliæ*.

¶ SQUINANTIA, Angina, Ital. *Squinanzia*, Gall. *Esquinancie*. Acta S. Beneventi tom. 5. Jun. pag. 328. *Liberavit ... à Squinantia unum, &c.* Acta S. Etheldredæ tom. 4. Jun. p. 579. *Contigit vicariam adversa valetudine detineri & morbo, qui Squinancia dicitur, in collo, gutture & maxillis cœpit vehementer intumescere.*

¶ SQUINANCIALIS PASSIO, Eadem notione, apud Longinum in Vita B. Kingæ to. 5. Jul. pag. 734. *Nam passiones Squinanciales graves & insolitas in gutture ... sentire cœpit.*

¶ SQUINANTUM, pro *Squinanthum*, Juncus odoratus. Gloss. MS. ad Alex. Iatrosophist. l. 1. Passion. *Migma, est Squinantum, palea camelorum.*

¶ SQUIRELUS, SQUIROLUS, Sciurus, Gallice *Ecureuil*. Vide *Scuriolus*. Charta ann. 1410. apud Rymer. tom. 8. p. 634. *De qualibet centena pellium agnorum, capriolorum, Squirelorum venalium, unum denarium.* Conc. Dertus. an. 1429. inter Hispan. p. 663. *Neque folleratus deferat* (Clericus) *pellium de marthis, de fagines, de vebres, de ludries, de Squirole aut vulpium.*

¶ SQUIRIO, Eadem notione, in Charta an. 1061. ex Tabul. S. Apri Tullensis apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. p. 616.

¶ SQUIRS, Veteribus idem quod Regula, ut colligitur ex Charta an. 977. apud Labbeum tom. 2. Bibl. p. 543. *Idcirco cum antiquitus idem locus dictus fuerit Squirs, modernis temporibus dicitur Regula.* Hodie vulgo *la Reole*. A voce *Squirs* nostrum fortasse *Equerre*, norma, gnomon.

¶ SQUYBOLA, *Duriora excrementa, quæ medici vocant σκύβαλα.* Joachim. Camerac. in Lexico Phil. Goclenii.

SRADUS. Glossar. Ælfrici: *Sradus, vel surdaster*, deaf. Sed leg. Surdus.

¶ SROZWIN, Vini genus. Charta Henrici III. Imp. an. 1051. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 428. *Ausfrido clerico suo XIII. mansos cum mancipiis suis ad Lutzenrode, & vinum quod dicitur Srozwin, in Clotteno Ernesloni fratri suo duos mansos cum mancipiis.* *Scozwin* legitur in Charta Richisæ Reginæ an. 1050. ibid. col. 424. Quæ sit potior lectio definire non facile est.

¶ STA, pro Ista, in Pactu Leg. Salic. edit. Eccardi cap. 42. p. 130. ut *Ste*, pro iste, sæpe occurrit apud Scriptores ævi medii, unde *sete* primum, exinde Gallicum *Cet* efformatum observat Cl. Editor.

STABELLUM, Lanionis pluteus, mensa, nostris *Establier*, pro *Tablier*: Tabularium. Iter Camerarii Scotici c. 8. de Carnificibus: *Vendunt carnes in coopertura, seu in secreto, clausa fenestra, & non aperte in fenestra & in Stabello.*

1. STABILIA, Bona immobilia, Italis *Stabili*, quibus opponuntur mobilia. [Bulla Bonifacii VIII. PP.

Digitized by Google

PP. an. 1295. ex Bibl. Regia : *Restitui faciat dicto Regi Majoricarum præfatum regnum Majoricarum & insulas cum ceteris immobilibus sive Stabilibus occupatis per præfatum Jacobum. Cum ... bonis omnibus mobilibus & Stabilibus*. in Tabular. S. Victoris Massil.] Charta Petri Episcopi Carcassonensis ann. 1297. *Dedit ... liberam potestatem restituendi vobis castra & fortalicia, & Stabilia omnia, quæ idem D. Rex tenet occasione mota terra.* Occurrit ibi non semel, apud Petr. Diaconum lib. 4. Chronic. Casin. cap. 20. Ughellum to. 7. p. 566. 707. 864. Petr. de Vineis lib. 5. Epist. 32. lib. 6. Epist. 1. 9. &c.

2. STABILIA, seu Breve de Stabilia, Gall. *Bref d'establie*, quod dari solet ei, cui vir aliquis potens feudum vel tenementum, quod legitime possidere se asserit, *calumniat* seu repetit : tum enim *is recognoscendum, quis majus jus habet, stabilium Ducis Normanniæ petit*, hoc est, ut ponatur in manu Regis, donec controversia judicio decisa fuerit. Vide jus Normannicum cap. 115. [*Heritage qui est demandé par Establie*, in Consuetud. Norman. cap. 66. 91.] Huc forte pertinet Charta Henrici Reg. Angl. apud Gul. Prynneum in Libertatib. Angl. to. 1. p. 1204. *Et omnes decimas de omni venatione prædictarum forestarum, excepta decima illius venationis, quæ capta fuerit cum Stabilia in foresta de Windeshora.* [Vide *Stabilimentum* 5. & *Establia*.]

¶ STABILIATUM, Status, conditio, stabilimen. Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1309. ex Regesto ejusd. in Chartophyl. Reg. *Et quæ divini nominis laudem & gloriam ejusque cultus augmentum respiciant ac temporale Stabiliatum, &c.*

¶ STABILIDÆ. Vide *Stabilitates* in *Stabilitas*.

¶ 1. STABILIMENTUM, Edictum, statutum; constitutio, Gallice *Ordonnance*, nostris olim *Establissement*, ut ex Joinvilla p. 122. aliisque passim colligitur. Præceptum S. Ludovici an. 1228. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1222. *Statuimus quod Stabilimentum factum de Judæis à claræ memoria genitore nostro anno primo regni sui super debitis contractis ante illud Stabilimentum firmiter observetur.* Adde Ordinat. Reg. Franc. to. 1. pag. 39. Acher. to. 6. Spicil. p. 473. Ebrarduscontra Valdenses cap. 20. *A Domino etiam tot jejuniorum Stabilimenta non habetis.* Nude pro Charta occurrit in Confirm. fundat. Monast. S. M. Alaon. inter Concil. Hisp. to. 3. p. 135. *Nostram maledictionem cum ira Dei relinquimus, si in toto vel in aliquo hoc Stabilimentum frangere tentaverint.* Vide *Stacamentum*.

¶ 2. STABILIMENTUM, Suasio, jussus, Gallice *Commandement*. Charta ann. 1150. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 535. *Juro ... quod non prendam se, neque occidam, neque hoc fieri faciam, nec homo, nec fœmina, meo Stabilimento, vel meo consilio, sive ingenio.* Contractus matrimonii inter Raimundum Comit. Paliar. & Valentiam inter Baluzii notas ad Capit. col. 1204. *Nisi ... ipsa cucucia ... non sit facta per meum assensum, nec per meum Stabilimentum.*

¶ 3. STABILIMENTUM, Institutio, Gallis *Etablissement*. Statuta Eccl. Barcinon. an. 1341. cap. 6. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 623. *Quod de cetero de contractu Stabilimenti fiant duo instrumenta per alphabetum divisa. Statuimus insuper & perpetuo ordinamus quod de omnibus Stabilimentis rerum ecclesiasticarum infra nostram diœcesim deinceps fiendis, duo fiant necessario publica instrumenta per alphabetum divisa : quorum unum penes se habeat dominus ecclesiasticus, & alterum episcopus.*

¶ 4. STABILIMENTUM, Præsidium militare. Vide infra in *Stabilitas*. De Castro Saphet apud Baluz. to. 6. Miscell. pag. 365. *In Stabilimento cotidiano dicti castri sunt necessarii 50. milites & 30. servientes fratres cum equis & armis, &c.*

¶ 5. STABILIMENTUM, ut *Stabilia* 2. Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 372. *Unde petit Stabilimentum domini Regis, qui majus jus habeat, ipse tenens, qui difforciat, vel exigens, ratione feodi prenotati.*

¶ STABILIRE, Votum *Stabilitatis* in Monasterio emittere. Vide *Stabilitas*. Regula reform. Monast. Mellic. in Chron. ejusd. p. 350. *Si monachus sive peregrinus sive alius de licentia sui prælati supervenerit petens suscipi ad monasterium sub forma hospitis, fiat secundum cap. 61. Regulæ. Si autem intendat Stabilire, tunc diligenter conversatio ejus observetur.*

1. STABILITA, æ, in Statutis Delphinalibus pag. 38. videtur idem jus quod *Reseandisia*; [quo scilicet dominus feudalis vassallum seu tenentem cogere potest, ut intra feudi sui terminos habitet aut mansionem habeat; quod interdum pecunia redimebatur. Comput. Castellan. Viennens. ann. 1322. *Die 27. Aug. computavit Albertus de villa de Stabilita quam tenuit apud Vezeron.* Charta ann. 1341. to. 2. Hist. Dalphin. p. 435. col. 1. *Ipsos suos quoscumque subditos ... à prædictis omnibus & singulis Stabilitis, focagiis, donis, ... liberavit, &c.* Alia ann. 1349. ibid. p. 588. col. 1. *Item quod nec ipsi homines, nec alii quicumque homines, seu subditi Dalphinatus, aut aliarum terrarum dom. Dalphini teneantur ad aliquas Stabilitas.* Comput. Castell. Graisivod. an. 1348. *Item solvit & deliberavit pro novem clientibus tenutis ultra numerum suæ Stabilitæ 18. sol.* Vide *Residentia* in *Residentes*.]

¶ 2. STABILITA, Præsidium militare, Gall. *Garnison*. Statutum Philippi Pulcri Reg. Fr. an. 1314. tom. 1. Ordinat. p. 539. *Vina, blada & alia victualia quecumque, que per commissos vobis districtus, ad Stabilitas nostras Flandrie, sive ad nostrum Flandrie exercitum ... portari ... faciatis.* Ubi in Gallico sic legitur : *Et laissez porter & mener bleds, vins & toute autre maniere de vivres, pour ladite guerre, par vos lieus, par vos distroits & par vos paiages, à nos Establies & à nos hostes de Flandres.* Litteræ Caroli Regentis ann. 1359. ex Chartophyl. Reg. Regest. 90. Ch. 444. *Contra inimicos dicti regni pro posse servierunt & maxime in Stabilita & capitanaria dicti loci & in loco de Creciaco in Bria.* Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. ann. 1348. apud Rymer. to. 5. pag. 605. *Item, dictus Comes, durante termino antedicto, non receptabit seu recipiet, vel intrare quovis ingenio permittet in villis, castris, & fortalitiis suis, aliquam munitionem seu Stabilitam gentium ad arma, sive peditum, de parte inimicorum nostrorum. Stetit in Stabilita pro D. Barralo in camba de Bergebal per 2. menses*, in Charta an. 1268. Vide in *Stabilitas*. Hinc

¶ 1. STABILITARE, Præsidia militaria collocare, Gall. *Mettre des Garnisons*. Charta an. 1342. tom. 2. Hist. Dalph. p. 443. col. 1. *Oportuit nos terram nostram Stabilitare & gentibus munire, ... ob offensiones vestras & injurias nobis & nostris illatas, &c.*

¶ 2. STABILITARE, Pro certo habere, tenere : *Tabler*, eodem significatu, usurpant Galli. Vita S. Guthlaci to. 2. April. p. 39. *Clamabat : Stabilitate, quia futura gloria huic mundo natus est homo.*

STABILITAS, Votum, quod inter cætera emittit Monachus in Capitulo, sese in Congregatione, ut loquitur Petrus Damianus, & in ipso Monasterio, in quo professionem emittit, permansurum, sive in vita cœnobitica, quæ statum eremiticum exclu-

dit, qui licet Monasticus sit, non est tamen Cœnobialis, inquit Hugo Menardus. Quippe, ut ait Adam, Abbas Perseniæ, Epist. 1. ex Baluzianis: *Per lectum promissa Stabilitatis, tanquam pia juramenta ad cœleste præsepium religantur.* Sed & id exerte statuitur in Concil. Calchedon. can. 3. *Stabilitatem firmare* dicitur Novitius in Regula Magistri c. 88. *Stabilitatem suam in Monasterio firmare, vel professionem*, in Capitulari 1. Caroli M. ann. 802. c. 18. Cæsarius Arelat. serm. 4. ad Monachos Lerinenses: *Unde etiam, si diu bene viximus, cursum nostrum in Stabilitate & perseverantia commendare debemus.* S. Anselm. lib. 3. Epist. 130. *Est enim contra professionem tuam, quod promisisti Stabilitatem coram Deo in Monasterio, in quo habitum Monachi accepisti.* Eadmerus lib. de ejusdem S. Anselmi Similitud. cap. 81. *Professionem etenim faciens, ibi Stabilitatem, morumque suorum conversionem promittit.* Charta Ludovici Pii Imp. in Vita Aldrici Episc. Cenoman. n. 49. *Perventum est ad nos, quia monachi ex monasterio S. Carilephi egressi sunt de proprio monasterio, aliena loca quærentes, immemores propriæ promissionis eorum, in quo promiserunt obedientiam, & Stabilitatem propria promissionis loci, &c.* Historia MS. Rothonensis Monasterii lib. 1. cap. 6. *Jam devoverat Stabilitatem suam & conversionem morum suorum in eodem Monasterio; sed antiquus hostis, qui semper insidiatur humano generi, immisit ei tales cogitationes, ut locum sanctum desereret, & promissiones suas irritaret, &c.* Vita Guillelmi tertii Abbatis Beccensis: *Quidam Monachus venit ad Abbatem Willelmum, petens, ut in Monasterium susciperetur, volens firmare Stabilitatem suam in loco eodem, &c.* S. Bernardus Epist. 7. *Duo præcipua nobis in Monasteriis conversantibus observanda traduntur, subjectio Abbati, & Stabilitas in loco.* Ibidem: *Quid ergo tu de Stabilitate tua facis, quam apud Cistertium firmasti, & nunc alibi habitas?* Cæsarius lib. 1. cap. 5. *In facie Capituli Stabilitatem suam promiserunt.* Lib. 4. cap. 51. *Novitius quidam, cum in Hemmenrode satis tranquille annum peregisset probationis, & voluntate Stabilitatis expressa in Capitulo radendus esset in Monachum, &c.* Adde eumdem S. Anselmum lib. 1. Epist. 6. lib. 2. Ep. 23. Stephanum Tornacensem Epist. 1. Guigonem in Statutis Ord. Cartusiensis cap. 23. Formulam 32. ex Baluzianis, & Haeftenum l. 4. Disquisit. Monastic. tract. 6. disq. 3.

Stabilitatem etiam in locis, ad quos ordinabantur, promittebant Presbyteri. Liber Epistolarum S. Bonifacii Archiepisc. Mogunt. Epist. 107. *Traxerunt me ad altare S. Remedii, & fecerunt me jurare Stabilitatem ad illam Ecclesiam.* Vide Capitula Caroli M. lib. 1. cap. 25. & Capitulare Aquisgran. an. 789. c. 23. 24. Capitul. 1. an. 802. cap. 18. Excerpta Egberti Archiep. Eboracensis c. 13. &c.

¶ STABILITAS, Confirmatio, Sententia qua quis in re possessa *stabilitur*. Judicatum an. 1208. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 1028. *Castellanus de Gallon petebat pro domino Rege auxilium exercitus à domino Ricardo de Harecort pro quinque feodis militum. Ricardus dixit, quod non debebat dare auxilium, nec facere servitium in exercitu; sed apud Bellum-montem debebat servitium quinque militum per XL. dies ad custodiam castri, ad custum domini de Bello-monte; & super hoc, petiit Stabilitatem: judicatum fuit, quod eam haberet.* Haud multum absimili notione occurrit in Cod. Theod. l. 13. tit. 1. leg. 20. & tit. 10. leg. 7.

STABILITATES, STABILIDÆ, Præsidia militaria in castris & oppidis, in quibus *stant* & *stabiles* sunt milites: *Stativa*, Ammiano, Lampridio, Hegesippo & aliis: *Sedes*, in l. 2. Cod. Th. de Domest. & Protect. Gallis, *Garnisons*. Concilium Tolosanum ann. 1229. cap. 29. *Circa locum etiam, in quo se receperint* (hæretici,) *fiant Stabilitates militum & peditum.* [Idem videtur esse Concilium quod Acherius to. 2. Spicil. refert ad ann. 1228. ubi p. 627. ex cap. 8. hæc leguntur: *Circa locum etiam in quo se receptaverit* (qui pacem fregerit) *fiant Stabilitates militum & peditum, ut nec nocere possit aliis, nec alii sibi prodesse. Stabilitiones* habet Stephanot. to. 10. Fragm. Hist. MSS. pag. 53. ex Cod. Carcasson.] Prima Curia Generalis Catalaniæ Jacobi Regis Aragon. an. 1291. MS. *Nec etiam possimus ipsos mittere in fronteriis, vel Stabilidis invite.* [Libertat. villæ de Viridi-folio an. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 278. *Stabilitas gentium armorum in dicto loco non ponatur; nisi quatenus de dictorum consulum & habitatorum ejusdem villæ, processerit voluntate.*] *Establies* olim nostris. Computum Bartholomæi *du Drach*, Thesaurarii guerrarum Regis anno 1338. *Establies pour la guerre de Gascogne, premierement celle de pardeça la riviere de Garonne, &c.* Chron. Flandriæ cap. 42. *S'ordonna avec les Barons de faire Establies sur les frontieres de Flandres.* [Vide *Stabilita* 2.]

AD STABILITATEM VENIRE. Leges Henrici I. Regis Angliæ cap. 17. *de placitis forestarum. Placitum quoque forestarum multiplici satis est incommoditate vallatum de essartis, de casione, de combustione, de venatione, ... si quis ad Stabilitatem non venit. Si quis pecuram suam reclusam dimiserit de ædificiis in foresta, &c.* i. e. ubi stare debet.

STABILITAS DOMUS. Historia Abbatiæ Condomensis p. 467. *Quæ vinea & terra simul sunt in uno clauso, & Stabilitatem domus, quæ est in eodem loco, ... dederunt.* Occurrit ibidem semel.

☞ Ubi, nisi me fallo, significantur domus rusticæ appenditiæ, puta curtes, horti, &c. quæ nomine *Estraige*, vel *Estaige*, aut *Estage* designantur in Consuet. Perticensi art. 158. *La principale maison manable, avec l'issue d'icelle maison, pour y aller par l'Estraige à pied, à cheval, & par charroy, & un arpent de terre découverte à son choix auprès de ladite maison hors l'Estraige.* In antiquiori Consuet. legitur *Estaige* & *Estage*. Vide *Stabuletum*.

¶ STABILITIONES, ut *Stabilitates*. V. *Stabilitas*.

STABILO. Pseudo-Ovidius lib. de Vetula:

Nunc volucrum turmis mihi mors erat insidiari,
Ventilabro modo passim Stabilone ligato
Fila supertracturus eis, si forsitan illic
Oblectarentur.

Sed legendum videtur *sabulone*.

¶ STABIWURTZ, Abrotonum, Gallice *Aurone*. S. Wilhel. Constit. Hirsaug. lib. 1. cap. 12. *Pro signo abrotani, quod alio nomine Stabiwurtz appellatur, præmisso generali, ligni signum adde.*

¶ STABLIDUM, & STABLIDUS, Domus, habitatio. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 71. *Volumus quod si aliquo habitante in domo, vel Stablido alieno domo vel ad affictum ipsa domus, vel Stablidum culpa, vel ex negligentia combusratur, quod habitans in dicta domo vel Stablido curiæ in decem libris P. condemnetur.* Ibidem lib. 2. cap. 94. *Et quod nullus qui laborat terram ad affictum, vel ad partem, postquam licentiatus fuerit per dominum, ... audeat accipere vel exportare seccaturas, nec letamen, nec domos, Stablidos, vel puleam, vel aliud stramen sine licentia domini mansi vel terræ.* Vide *Stabuletum*.

¶ 1. STABULA, pro Stabulum. Tabul. Calense an.

1273. *Recognovit se dedisse .... quamdam Stabulam cum domo eidem Stabulæ contiguam sitam apud Kalam.* Reparat. factæ in Senescalia Carcass. ann. 1435. ex Schedis V. Cl. *Lancelot : In aptando & reparando bugetum Stabularum dicti castri, &c.*

¶ 2. STABULA, f. Navis onus, Gall. *Cargaison, facture des marchand ses chargees.* Statuta Massil. l. 4. cap. 26. §. 7. *Quis scriptor juret, & teneatur sacramento fideliter scribere in suo cartulario omnia avera qua in dicta nave mittentur, vel onerabuntur, & nomina & cognomina illorum, quorum erunt dicta avera, ... & denuntiare scriptori Stabula dicta navis ipsa die qua dicta avera fuerint onerata, qua dies in qua onerabuntur dicta avera scribatur ab ipsis scriptoribus in cartulariis suis.*

STABULANUS, *Stabularius*, in Glossis Lat. MSS.

¶ STABULARE, Stabulum, in Leg. Bajwar. tit. 1. cap. 14. §. 6. Locus est in *Granea*.

¶ STABULARIS CURIA, Chors, Gallice *Bassecour*, ubi Stabula exstructa. Charta an. 1073. apud Meichelbec. to. 1. Hist. Frising. pag. 265. *In Il'ibetal Stabularem curtam, &c.* Vide *Curtes stabularia* in *Cortis*, col. 1105.

STABULARIUS, qui *Stabulorum*, vel equorum & jumentorum curam habet, in Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 4. §. 4. Carolus M. lib. 2. de Imagin. c. 25. *Apostolus denique Paulus, Evangelicus ille Stabularius, ... cui Redemptor duplicis scientiæ, sive duorum testamentorum pecuniam concedit, &c.* Ubi *pecunia*, idem valet quod *pecus*. [Res haud omnino certa: ibi enim respicere videtur ad *Stabularium* Evangelicum, cui duos denarios protulit Samaritanus ut hominem à latronibus vulneratum curaret : unde *Stabularius* ibi idem qui caupo, Gall. *Hôtellier*, ut & apud Apuleium lib. 1. Metamorph.] Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. c. 23. *Est frater, cui commissa est obedientia, ut de solie curam habeat caballis & mulis, quem & Stabularium appellant.*

STABULATIO, Præstationis species. Charta ann. 1012. pro fundatione Abbatiæ S. Ambrosii Bituricensis apud Sammarthanos: *Relinquo quoque omnes consuetudines, videlicet villicationem, Stabulationem, & ita liberum reddo eundem burgum, ... ut nullus deinceps ausus sit accipere pretium unius gallinæ, nec pretium unius ovi.*

STABULATOR, Stabuli Magister, Comes. Gunther. lib. 7. Ligurini:

Si contingat equum cuiquam reperire vacantem,
Nec dominum nerit, non detondebit, ut illum
Ignotum faciat, nec clausum fraude tenebit,
Sed Stabulatori nostro denuntiet, ac si
Invento, ut proprio, nullo prohibente, fruatur.

Infra:

.... At si quis vim fecerit improbus illi,
Id noster digna Stabulator corrigat ira.

In quibus locis Radevicus *Marscalcum* habet.

STABULATUM. Will. Malmesbur. lib. 2. de Gestis Regum Angl. cap. 13. de Edw. Confess. *Dum quadam vice venatum isset, & agrestis quidam Stabulata illa, quibus in casses cervi urgentur, confudisset: Per Deum, inquit, & Matrem ejus, tantundem tibi nocebo, si potuero.* Forte *Tabulata*. [Angli *Buck-stal* vocant Retis majoris genus.]

¶ STABULETUM, Domus rustica, ejus appenditiæ. Charta an. 1066. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 462. *Confirmamus tibi quicquid nunc jure possessionis habere videtur, seu deinceps habitura est, videlicet Erisiam cum ecclesia & suis appenditiis, ... Stabuletum cum molendino, &c.* Vide in *Stabilitas* & *Stabledum*.

STACA. Leges Athelstani, ubi de Ordalio & judicio ferri ardentis: *Ne aliquis intret Ecclesiam postquam ignis infertur, unde judicium calefacere debet, præter Presbyterum, & eum, qui ad judicium iturus est: Et sint mensurati 9. pedes a Staca usque ad marcam, ad mensuram pedum ejus, qui ad judicium ire debet.* Infra: *Novem pedes mensurati distinguantur inter terminos; in primo signo secus Stacam teneat pedem suum dextrum: in secundum sinistrum pedem, in tertium signum quando ferrum projiciet, & sanctum altare festinet, insigilletur manus ejus, &c.* Ubi *Staca* est palus, vel fustis terræ infixus, quomodo olim *Estaches* nostri vocabant, cum de Duellis agunt, à quo novem pedes, quos, qui judicium ferri initurus erat, emetiri debebat. *Marca* autem est locus, ubi 9. pedes finiebant. Vide *Ferrum candens*, & infra in *Stallum*. Hinc

¶ STACHA, Palus, postis, paxillus, nostris *Estache*, Ital. *Stacca*. Statuta Pallavic. lib. 2. cap. 77. fol. 136. *Statutum & ordinatum est, quod nullus camparius nemorum præfati domini audeat, nec præsumat incidere, neque incidi facere aliqua bordenalia, Stachas, neque donas in buscibus ipsius domini nostri.* Vide *Delicia* & *Estecha*.

STACAMENTUM, [Vadium, seu vadimonium, pignus quod judex vel dominus à litigaturis, vel duello decertaturis recipiebat. Charta Petri Regis Arag. an. 1212. apud Acher. to. 10. Spicil. pag. 178. *Alia autem omnia prædicta cum feudis & feudalibus, ... cum stabilimentis & justitiis omnibus, cum Stacamentis, placitis & firmamentis omnium causarum civilium & criminalium, &c.*] Usatici Barcinonenses MSS. cap. 109. *In Bajulia vel guarda, unde quis habuerit hominaticum, vel censum, si hoc secundum bene posse suum custodierit & deffenderit, habere debet ibi Stacamentum, & moderatum adempramentum, scilicet de herbis, & de paleis, & de ortis, de fructibus arborum, & nullo ingenio debet ei inde malum exire.* Constitutiones Cataloniæ inter Dominos & Vassallos MSS. *Si certæ sunt conventiones inter Dominum & Castlanum, & Dominus sibi retinuerit in instrumento conventionali aliquas dominicaturas, placita, Stacamenta, firmamenta, vel aliqua alia, & tempore procedente Castlanus aliqua de his occupaverit, &c.*

¶ ESTACAMENTUM, ESTACAMENTUS, Eodem intellectu. Litteræ Bernardi Archiep. Tarracon. ann. 1151. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1313. *Bajulus vero vester, seu vicarius, vel successorum vestrorum accipiat omnes Estacamentos ipsius civitatis & totius territorii, & judicet placita præsente Archiepiscopo vel bajulo ejus.* Judicium an. 1165. ibid. col. 1341. *Præterea conquestus est prædictus Guillelmus Raimundi quia dominus Comes Estacamentum ei de militibus seu peditibus quos in Dertosa tenebat non concedebat, & sic senioraticum quod ei donaverat auferebat ... Judicavit ergo prædicta curia quod si familia Comitis inter se litem aut aliquam contentionem habet, Estacamentum de hoc Guillelmum Raimundi, vel ejus vicarium non habere, sed eum tantum qui vicem Comitis inter eos tenet.* Hinc

¶ ESTACARE PLACITUM, Illud, *vadiis* receptis, firmare, ligare, ut alii loquuntur. Vide in *Duellum*, col. 1678. Idem Judicium an. 1165. ibidem: *Diffinivit curia Comitem de hoc placito ei partem suam integram dare debere, pro eo quia Guillelmus Raimundi illud placitum Estacaverat, placitaverat, judicaverat.* Vide *Estachada Batalia*.

¶ STACARE, Palis seu paxillis munire. Vide *Staca*; Charta Berardi & Raimundi Consulum Tolosan. ann. 1192. ex Cod. Consuetud. ejusd. urbis fol.

29. v°. *Probibebat ipsis & aliis qui habebant moleadinos in capite de Bazacgle ne Stacarent molendinos in cippis nec ibi mitterent plancas ... causa ingrediendi & Stacandi naves & molendinos.* Vide *Estachamentum.*

¶ STACATUS. Charta Aldegastri, filii Sylonis Regis Ovetens. an. 781. apud Sandovallium: *Ad ornamentis ecclesiæ damus octo vestimenta, ... & sex fabanas, duas linsatas, & quatuor sine serico, & tres acelexas, & duas Stacatas, &c.* Ubi fortean legendum est *Scacatas.* Vide supra *Scacatus.*

¶ STACHA, Acicula, Italis *Stacca*, id quo vestis constringitur, Provincialibus aliisque *Estaque.* Annal. Mediol. apud Muratorium to. 16. col. 808. *Item Stacha una auri pro attachando mantellum, habens balassos XI. sapphiros XI. & perlas XCII.* Statuta Massil. lib. 5. c. 12. *Præsenti statuto ordinamus, ut nulla meretrix publica audeat vel possit portare .... mantellum aliquem nisi de panno virgato sine Stachis, &c.* Hinc

¶ STACHA, pro Capistrum, Gall. *Licou*, in Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Invenitur equos cum gladio scidit Stacham de collo.* Alia notione, vide in *Staca.*

¶ STACHARE, Constringere, alligare, Gallis *Attacher.* Eadem Miracula: *Erat armatus de jupone, de tunica ferrea, & jaque de veluto, & cum bacineto ligato & Stachato, ut moris est.* Vide *Estachare.*

¶ STACIA, Vectigalis species. Bulla Clementis VII. PP. an. 1524. inter Instr. to. 5. Gall. Christ. novæ edit. col. 538. *De introducendo & vendendo in dicto oppido Weissemburgo & extra illud vina, grana & omnia alia necessaria preposito, decano, capitulo, canonicis, vicariis, & personis ecclesiæ erecta hujusmodi in toto vel in parte ad minutum absque datiis, Statiis, gabella seu tributi, quæ prius abbas & conventus monasterii ... habuerunt.* Vide *Statia* 3.

¶ STACIUM, Statio navium in portu, ut videtur. Charta Lotharii Imper. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Nec non teloneum de navibus ad Stacia venientibus, quæ ad eandem ecclesiam attipere videntur.* Vide *Sedes navium* in *Sedes* 4.

STACUMA. Charta vetus: *Concedo ... & Statumam, quantum feodo meo pertinet.*

¶ STADAL, STADALLUS, Candela major. Mirac. Urbani V. PP. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Offeram tumulo Sancti memorati Stadal de candelis de longitudine mei.* Infra: *Sepulcrum dom. Urbani PP. V. visitavit offerens ibidem candelas suæ longitudinis pro Stadal.* Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Jun. p. LIX. *Verum quando nocturno tempore dormiemus, in camera in qua jacebimus, Stadallus factus, candela similitudine observata, & unus cereus media libra, continue accensi teneantur.* Ubi *Stadallus* à stando dici videtur viris doctissimis, qui præterea monent in Italia lampadarum frequentem usum esse, quarum scapus superne oleo fartus, & formam & vicem candelæ præbet candelabro impositæ.

STADARIUS. Charta Arichis Principis Longobard. apud Ughellum in Archiep. Beneventanis: *Nec non & in Heiarmo casas de caballariis, cum caballis & Stadariis, hæ sunt, casa, quæ regitur per Ursum cum uxore & filiis suis, &c.* Videtur legendum *Stotariis*, i. equis admissariis. Vide in hac voce.

¶ STADERIA, Statera, varticulum, Gall. *Peson*, Italis *Stadera* & *Stadiera.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 68. v°. *Nullus molinarius teneat vel habeat in molendinis, vel domibus, vel habitationibus Staderias, pondera, starium, minam, vel quartarium in pœna XX. sol. Plac.* Vide *Stadirola.*

STADINGI, STEDINGI, Populi in confinio Frisiæ & Saxoniæ siti, paludibus inviis & fluminibus circumcincti, qui pro suis excessibus & subtractionibus decimarum multis annis excommunicati, contemtores clavium Ecclesiæ sunt inventi. Qui cum essent viri strenui, vicinos populos, imo & Comites & Episcopos pluries sunt aggressi, sæpe victores, raro victi. Ob quam causam auctoritate populi verbum Crucis contra eos fuit per multas diœceses prædicatum. Hæc Godefridus Monachus S. Pantaleonis an. 1234. qui interdum *Stagingi* dicuntur, *Stedingi*, in Hist. Archiepiscoporum Bremensium ann. 1204. 1211. 1230. 1233. 1234. & in Privilegiis Ecclesiæ Hammaburgensis pag. 196. 197. Vide præterea Joannem de Beka pag. 63. Will. Hedam pag. 339. 1. edit. & Albertum Stadensem an. 1234.

STADIODROMOTUS, pro σταδιοδρόμος, Qui in stadiis decurrit, apud Julium Firmicum lib. 8. c. 8. *Hunc locum si Mars respexerit, Stadiodromotos facit: si vero luna cum Marte, Pictomachartos.*

STADIROLA, Bilanx, Italis *Stadera. Conductor dacii Stadirola*, in Computo Thesaurariæ urbis Bononiæ in Italia ann. 1364. ex Biblioth. Regia. [Vide *Staderia.*]

¶ STADITIUS, à vulgari *Estadis*, non recens. Statuta Avenion. MSS. *Ne aliquis misceat pisces vel fructus recentes cum piscibus vel fructibus non recentibus & Staditiis.*

1. STADIUM, pro *Stagium*, Certum & definitum tempus pro residentia Canonicorum, in Statutis Ecclesiæ Leichefeldensis in Monast. Anglic. to. 3. semel ac iterum. Vide *Aventura* 2.

¶ 2. STADIUM, Pomarium. Tertull. de Corona c. 4. ubi de Susanna: *Ceterum in Stadio mariti, non putem velatam deambulasse, quæ placuit.* Vulgata Daniel. cap. 13. habet, *Pomarium.*

¶ 3. STADIUM, Mensuræ species; sed ignota prorsus. Litteræ Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1291. to. 4. Ordinat. p. 21. *Præterea in domo qualibet seu ayrali dictæ villæ, longa de 15. Stadiis & ampla de quinque, debet habere dominus Rex & Abbas prædictus annuatim in festo O. SS. quinque denarios Tholosanos censuales.*

4. STADIUM, Sedile in choro, vulgo *Forme, Stalle.* Locus est in *Decumani.*

¶ STADIUS, Eadem notione. Vita ven. Catharinæ de Palantia, to. 1. April. p. 653. *Omnes laborantes ad ecclesiam S. Mariæ de monte ad faciendum Stadios chori dictæ ecclesiæ.*

STADIVUM, Idem quod *Sedes salinaria*, de qua supra. Charta Caroli Regis Franc. apud Doubletum p. 779. *Et Adalungicella cum patella una & Stadivo uno in vico Bodesio, &c.* Occurrunt eadem verba in alia Caroli Simplicis ann. 11. redintegr. 6. in Tabul. S. Dionysii. Vide in *Sedes* 4.

STADUM. Formulæ veteres Pithœi c. 77. *Propterea cautionem de Stado meo tibi emitto.* i. de juri stando.

¶ STAFA, ut *Staffa* 2. Vide in hac voce.

¶ 1. STAFFA, Baculus, scipio, German. & Danis *Staf.* Processus de B. Petro Luxemb. tom. 1. Julii p. 574. *Staffis non poterat ambulare.*

2. STAFFA, STAPHA, Stapes, quo quis in equum tollitur, Italis *Staffa*, unde *staffiere*, qui ad *staffam* stat. *Stafier*, apud Jo. Molinetum in Itinere Neapolitano, ex Germanico & Danico *staf*, baculus, cui quis innititur, quod stapedes, quibus equites suffulciuntur, baculi iis vicem præstent. Ita quidam censent. De vocis etymo, vide præterea Gorop. Bekan. lib. 2. Gallicor. p. 49. Epistola Alexan-

dri PP. apud Radulfum de Diceto an. 1177. *Et cum ascenderemus palefridum nostrum, Staffam tenuit.* Idem ann. 1170. *Cum autem Rex & Archiepiscopus secessissent in partem, bisque descendissent, bis Stapham Rex tenuit Archiepiscopo.* Vide ibid. p. 717. Anonymus Salernitanus parte 4. *Sellam, super quam equitabat, Staffamque solitam ponebat.* Fridericus II. Imperator lib. 1. de Venat. cap. 71. *Deinde ponat pedem suum in Staffa sella.* [Chron. Parmense ad an. 1291. apud Murator. to. 9. col. 821. *Dominus Gerardus de Parma Cardinalis... Parmam venit, & valde honorifice receptus fuit.... Majores Milites civitatis Parmæ pedestres adestrabant eum per frenum & super Staffas honorifice.* Occurrit apud eumd. to. 18. col. 938. tom. 19. col. 816.] In Institutionibus Capitul. Gener. Cisterciensis dist. 13. c. 11. vetantur Monachi uti *sellis equorum curiosis, aut frænis ornatis laminis, aut lunulis stanneatis, neque Staphis ferreis. Staphas*, novitium inventum esse, vel certe veteribus incognitum, jam olim pluribus observarunt viri docti, atque in iis Joannes Tortellius Aretinus, Brodæus lib. 4. Miscellan. c. 26. Goropius Bekanus lib. 2. Francicor. p. 48. 49. Vossius lib. 1. de Vitiis Sermon. pag. 32. 33. Santamantius to. 3. Comment. Hist. & alii. Auctor est Richardus Stanihursius lib. 1. de Rebus Hibernicis, Hibernos *ferreis scalis, quæ a nonnullis stapedes dicuntur, in equos minime ascendere; sed jubarum setas, quæ frontibus imminent, aut equorum auriculas sinistra apprehendere, atque dum equi obstipis capitibus quieto inclinant, (nam ad talem facilitatem, ut est eorum docilitas, à domitoribus finguntur) equites, etiam sagis, aut loricis amictos, mira corporis agilitate se efferre, divaricatisque cruribus, ephippia clitellis non dissimilia subito occupare.*

Nostri porro staphas *Santairs* appellarunt, ut à nobis observatum in Dissert. 1. ad Joinvillam, quod ex iis equi insiliantur. *Salitionem equorum, insilire & desilire*, dixit Vegetius lib. 1. c. 18. Consule etiam Notas ad Cinnamum p. 470. ubi pluribus auctorum locis adductis docuimus, jam olim in more fuisse Imperatoribus, Regibus atque adeo principibus viris, ut equitantibus summis Pontificibus, Archiepiscopis, & Episcopis, & staphas, & fræna tenerent: cui quidem observationi, ut nihil, aut parum, ad eam firmandam desit, alios aliquot, qui postea occurrerunt, hic proferre placuit. Ad paginam igitur 473. lin. 30. post *transiret*, velim addas: Prædictis addo, quæ habet Vita Gregorii X. PP. de eodem in summum Pontificem electo, & ex Terra sancta Brundusium appulso: *Ubi Carolus Rex Siciliæ, ut ipsum prosequeretur honorificentia Regia, sibi festinus occurrit, et per loca insignia regni sui, per quæ ipsum contingebat transire, addextratoris officium exhibuit.* Infra, ubi de coronatione ejusdem PP. *Ubi, prout moris est, fuit solenne celebratum convivium, in quo idem Rex, sicut ipsum Pontificem addextrarat per urbem, & more prudentis dapiferi, duxit in mensa primum ferculum apponendum.* Jacobus Stephanescus Cardinal. lib. 2. de Coronat. Bonifacii VIII. c. 9. quod inscribitur: *Qualiter coronatus incedebat, & de Regibus Siciliæ & Ungariæ eum addextrantibus:*

..... tunc lora tenebant
Illustres Gallique Duces, Carolusque secundus
Rex Siculus, Carolusque puer prolesque juventa
Floridus, Ungariæ materno à stipite nomen
Regis habens: dextram pater accipit, atque sinistram
Filius, ardentes habitus quos uvea tinxit
Grana rubens, &c.

Continuator Chronici Willelmi Nangii sub ann. 1305. de Philippo Pulcro Rege Franciæ: *Papa Clemente Dominica post festum sancti Martini hiemalis apud Lugdunum in Ecclesia Regalis oppidi, quod dicitur sancti Justi, præsentibus Cardinalibus & Prælatis, multisque Principibus consecrato, dum suam ad domum rediens, gestans, ut moris est, sua coronationis insignia, per frænum equi, cui insidebat, a Rege Franciæ, qui ob hoc præ humilitate seipsum pedestrem posuerat, seu constituerat, per curiam duntaxat oppidi memorati, deductus maximo cum honore fuisset, illic à fratribus Carolo & Ludovico, nec non Duce Britanniæ Joanne suscipitur adhuc usque ad domum, modo consimili.* Sed & idem audiendus Scriptor ad an. 1316. *Joannes XXII. Papa, vocatus ibidem ante Nativitatem B. Mariæ Virginis sua suscepit insignia, Carolo Comite Marchiæ, fratre Philippi Regentis regna Franciæ & Navarræ, eorumque avunculo Ludovico Ebroicensi Comite, frænumque equi, cui insidebat, regentibus, ejusque festum decorantibus.* Huic adjungendus Gobelin. Persona in Cosmodromio ætate 6. c. 77. ad ann. 1383. de Carolo Hungariæ Rege: *Unde Papa* (Urbano VI.) *civitati Aversana appropinquante, Karolus egressus obviam ei, osculis inde lætitiam simulans, ipsum cum reverentia dolo plena suscepit. Hinc Karolus equi Papæ manu propria apprehensis habenis, Papam ad ipsius civitatis castrum ducere satagebat, &c.* Joannes Abbas Laudunensis in Speculo Historico MS. lib. 11. c. 66. ad an. 1342. de Clemente VI. PP. *Sō advint, que quant le Pape nouvellement créé allois à son Couronnement, les deux Ducs, (de Normandie & de Bourgogne,) l'un d'une part, & l'autre d'autre part, tous à piet tenoient la frain, & gouvernoient le cheval du Pape.* Ad pag. vero 474. lin. 10. post καθιστῶ, adde: At Michaelis posteri non jam ipsi stratoris vicem erga Patriarcham præstitere: sed id muneris per Comitem peragi curabant. Simeon Thessalonicensis de hæresib. ubi de inauguratione Patriar. Constantinopolit. Καὶ ἵππος παραγόμενός τινι κοσμεῖται, καὶ ἐπ' αὐτῷ ὁ ὑποψήφιος κάθηται, καὶ ὑπὸ πεζοῦ τοῦ κόμητος τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου κατέχοντος ἀντὶ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, ὡς ὁ μέγας ἐν βασιλεῦσι Κωνσταντῖνος τῷ ἱερῷ πεποίηκε Σιλβέστρῳ, προπέμπεται διά τε τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, καὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ ἄχρι, καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατριαρχείου. Εἰ δὲ ἔστι καὶ τοῦ βασιλέως υἱός, ἕπεται ἔφιππος, καὶ ἡ σύγκλητος πᾶσα. Denique ad eamdem pag. 474. lin. 2. post ult. adde: Neque porro hoc dumtaxat vassallorum munus fuit; sed & quorumvis, atque adeo sortis infimæ servorum: quod indicat præsertim Recaredi Gothorum Regis sententia, in quemdam reum Vacrisam, qui ad Ecclesiam confugerat, lata, hisce verbis apud Paulum Emeritensem in S. Masona cap. 15. *Sed quia multæ miserationis novimus esse Deum, & nullum despicere, quamvis delinquentem, ad se convertentem ambigimus, ob hoc ita decernimus, ut ipse Vacrisa cum uxore & filiis, & omni patrimonio suo perpetim sanctissimæ Virgini Eulaliæ servus deserviat. Nam & hoc præsenti decreto sancimus, ut sicut ultimi pueri ante equum dominorum suorum absque aliquo vehiculi juvamine ambulare soliti sunt, ita ante caballum domini, qui preest cellæ S. Eulaliæ, ambulare debeat: & omne servitium, quod infimum consuevit peragere mancipium, coram eo, deposito cothurno & fastu, cum omni humilitate exhibeat. Accepta igitur Masona auctoritate, eum illico basilica egredi, & ad suum conspectum venire præcepit: & ut semper pietatis visceribus affluebat, eum blande, ne aliquid deinceps formidaret, admonuit; sed ut jussioni Principis obtemperans, causa obedientiæ, de Ecclesia S. Eulaliæ usque ad atrium, quod*

Google

est fundatum juxta muros civitatis, ante caballum Redempti Diacom, manibus frenum gestans pervenisset, statim eum Vir sanctus cum uxore & filiis, & omnibus prædiis absolutis, liberum abire permisit. Adde Bohuslaum Balbinum in Hist. Bohemic. pag. 303.

¶ STAFA, Eodem intellectu, in Chron. Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 23. *Nostram omnino volumus potentiam experiri machinalibus Stafis secum pro justitia nostra ludere, & de nostris cum eo viribus in gladiis disputare.*

STAPHIUM, Eadem notione, in Gestis Consulum Andegav. c. 3. n. 5.

STAPHA. Leges Adelstani Regis, ubi de examine per ferrum candens: *Sed jaceat ferrum super carbones, postea mutatur super Staphas, & non sit illic alia locutio, &c.* Ubi Saxon. habet stapelum, quod est fulcrum mensarium ex stipitibus. Atque fortean etiam hinc stapedes *Staphas* appellarunt, quod pedibus equitantium fulcri speciem præbuerint. Sed videtur leg. *stacas*. Vide *Staca*.

STAFILE, STAPHILE, Italis *Staffile, striscia di cuoio, o d'altro alla quale sta appiccata la staffa*, Academicis Cruscanis. [Ordo Rom. 13. apud Mabill. to. 2. Musei Italici p. 222. *Habere debet caligas de rubeo panno sine pedulibus & cum Stafilibus, &c.* Acta S. Margaritæ Scotiæ Reginæ to. 2. Jun. p. 336. *Cum aliquando paratus ire venatum, pede in Stafili posito equum vellet ascendere, &c.*] Ceremoniale Roman. apud Raynald. an. 1272. ex MS. Vaticano, de 1. lect. PP. *Et habere debet caligas de panno rubro, sine pedalibus, & cum Staphilibus.* Bulla Benedicti PP. an. 1033. pro Episcopis Silvæ candidæ, apud Ughellum to. 1. p. 124. *In secunda feria Paschæ, quoniam secundum antiquum morem ad Staffilem, ubi de equo descendimus, nos nostrosque successores recipitis, &c.* Vide *Staphilum*.

¶ STAFFETA, vox Italica, Tabellarius, vulgo *Estafete*. Vita B. Colombæ Reatinæ tom. 5. Maii p. 370. * *Directo illuc nuncio velociori, quem Staffetam nominant, &c.*

¶ STAFFILARIS. Vide in *Staphilum*.

¶ STAFFILE, ut *Staffa*, Stapes. Vide in hac voce.

¶ STAFFILUM, ut *Staphilum*. Vide ibi.

STAFOLIUM. Vide *Staplus* & *Constapholarii*.

STAFSAKEN, vel STAPFSAKEN. Decretum Tassilonis Ducis Bajw. §. 7. *De eo, quod Bajoarii Stafsaken* (alias *Stuffsaken*) *dicunt, in verbis, quibus ex vetusta consuetudine Paganorum idololatriam reperimus*, (constituimus) *ut deinceps non aliter, nisi sic dicat, qui quærit debitum: Hæc mihi injuste abstulisti: Reus vero contradicat: Non hoc abstuli, nec componere debeo. Iterata voce, requisito debito dicat: Extendamus dextras nostras ad justum Judicium Dei: & tunc manus dextras uterque ad cælum extendat.*

☞ Paganicæ superstitionis reliquias hic agnoscere facile est: atque adeo non male Spelmannus à Saxon. stæf vel sæf statua; & saca, causa, vocis originem deducere videtur. Et quidem ibi agitur, ni fallor, de sacramento coram idolo præstito.

STAGATUS. Annales Franc. Loiselliani an. 802. *Luceria quoque frequenti obsidione Stagata, & ipsa in deditionem venit.* Annales alii habent *fatigata*.

¶ STAGERIA, Quicquid ob *Stagium* à Canonicis peractum distribuitur. Statuta MSS. Capituli Audomar. ex Tabul. ejusd. Eccl. *Item & consuetudinem secundum quam super fructibus & emolumentis dictæ bursæ communis Canonici residentes, qui suas residentias debitas fecerunt in ecclesia prædicta, Stagerias magnam & parvam ab antiquo percipere consueverunt.... Statuimus & ordinamus quod Canonici qui post primam residentiam peractam ab uno festo B. Joannis Bapt. usque ad aliud residentiam de cætero facient per 24. ebdomadas continue vel interpolate ac in Matutinis, Missa vel Vesperis in quatuor ex solemnitatibus sequentibus.... interfuerint, in qualibet earum quatuor, quartam partem magnæ Stageriæ Augusti.... percipiant: parvam autem Stageriam lucrentur modo prædicto qui in eadem ecclesia divinis interfuerint in die Cinerum & Dominica* Lætare *in dictis diebus mediatim distribuendam. Eisdem quod dictum est de magna Stageria volumus in Stageria ceræ & piperis qui per patronatus S. Audomari solvi consueverunt, observari.* Vide in *Stagium*.

¶ STAGERIUS. Vide in *Stagium*.

STAGGON, Cervus, Anglis *Stagge*. Leges Kanuti Regis Angl. de Forestis cap. 24. *Si regalem feram, quam Angli Staggon appellant, alternter coegerit anhelare, &c.* [Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. ann. 1356. apud Rymer. to. 5. p. 870. *In eodem dominio, pro deductu suo de licentia nostra, fugaverit, & 16. cervos, 6. bissas, 8. Stagges, 3. vitulos.... ceperit, &c.*]

¶ STAGI. Vide infra in *Stagium*.

1. STAGIA, [Domus, habitatio.] Charta Occitanica ann. 1298. in Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. an. 1299. num. 13. ex Tabulario Regio: *Item tres Stagias feudales in Parochia S. Cosmæ prope Vasatum, de quibus pro una Petrus de Fonte debet 6. libras, &c. Unum molendinum in aqua del Bever pro 16. libris rendualibus: 16. solid. oblitarum de Stagia quondam Aleinaldi Vaquerii, &c.* Infra: *Item Stagiam dictæ domui contiguam, &c.* Vide *Stagium*.

¶ 2. STAGIA, Commoratio assidua, domicilium, Gallice *Residence, domicile*. Statuta Massil. lib. 1. c. 8. *Qui omnes* (consiliarii) *sint ... cives civitatis vicecomitalis Massiliæ, & ibidem Stagiam facientes.* Ibid. §. 9. *Nullus eligatur vel creetur pro consiliario, ... nisi Stagiam fecerit in Massilia tanquam civis stando, & cohabitando ibi per quinque annos ad minus.* Cap. 21. §. 2. *Illi vero qui domicilium suum, vel Stagiam suam habebunt vel facient in prædicta civitate, &c.* Occurrit rursum lib. 2. cap. 1. §. 21. & c. 29. §. 3. Capitul. gener. S. Victoris Massil. an. 1348. ex Tabul. ejusd. Monast. *Si vero monachus per obedientiam ab abbate habuerit Stagiam in Sardinia, Pisis, &c.* Charta an. 1400. *Promisit de cetero morari & moram, Stagium & habitationem continuam facere in dicto castro cum uxore & aliis gentibus suis.* Vide infra in *Stagium*.

3. STAGIA, Palus, seu tigillum, quo retis ad capiendas aves sustentatur, Italis *Staggio*. Vide Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agric. cap. 19. & infra in *Stanga*.

¶ STAGIARIUS, STAGIATOR. Vide in *Stagium*.

STAGILE, Idem forte quod *Stagia* 3. [nisi malis intelligere domum vel præstationem ex *Stallis*.] Charta Raymundi Comitis Tolosæ ann. 1149. apud Gallandum de Franco alodio pag. 597. *Et de omnibus rendis, & de omnibus, quæ pertinent ad dominium Montis-Albani, nunc & in perpetuum, forio meum Stagile, quod ibi retinui, & adhuc retineo, &c.* Vide *Stare*.

¶ STAGINGI, ut *Stadingi*. Vide ibi.

STAGIUM, Cœnaculum, nostris vulgo *Estage*. *Stagium* vero quasi στέγον dictum quidam autumant: unde δίστεγον, binis constans cœnaculis, vel tabulatis. Athanasius in Libello ad Leonem PP. in Concilio Calchedonensi act. 3. ait, ἐν τετάρτῃ στέγῃ mansionem suam fuisse: nos diceremus: *Au quatrieme estage.* [Gall. Christ. novæ edit. to. 4. col. 434. *Tertio Nonas Octobris an. Dom. 1327. obiit bonæ me-*

memoria dom. Joannes de S. Valeriano quondam decanus Eduensis, qui construxit & ædificavit de suis propriis tria Stagia contigua granario, &c. Le Roman d'*Athis* MS.

A grant plenté y ot fenestres,
Haultains Estages & beaulx estres.]

Stagium, præsertim usurpatur pro ea obligatione, qua vassallus tenetur *stare* in castro domini sui, sive pro eo tuendo contra hostes, sive ex alio debito. Feoda Campaniæ p. 72. *Hæc dedit domina Comitissa pro continuo Stagio faciendo apud sanctam Menoldim, per totum annum Dudoni de Buixiaco, 7. libratas terræ cum carucata terræ, quam dominus Comes ei dederat.* Tabularium S. Genovefæ Paris. ann. 1211. *Quod Dominus Castri & Milites feodati, qui tenebantur ratione feudorum suorum facere Stagium pro custodia castri, &c.*

Estagium, Eadem notione. Vetus Inquesta in Probat. Hist. Guinensis p. 350. *Et dixit, quod feodum de Firmitate, & feodum Hugonis Malivicini, quod Dominus de Firmitate tenet, est par & dimidium Ribemontis, & debet Estagium per annum, &c.* Feoda Campaniæ fol. 25. *Theobaudus de Cresperi debet Estagium in castello domini de Boilleuri, &c.* Charta Petri Episcopi Cabilonens. apud Sammarthanos: *Quia prætendebat Milites suos in Castro Ussello in Estagio existere.* [Charta an. 1244. ex Tabul. Corbeiensi: *Ego Ingerannus de Argonia dictus Pilars & uxor mea debeo Estagium Vicedomino Pinconii apud Alliacum quolibet anno per unum mensem sumptibus meis propriis persolvendum.*] De *Stagiis*, vel *Estagiis*, & qua ex causa tenerentur, & quem in finem ad ea peragenda adstringerentur vassalli in castris dominorum, pluribus docuimus in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici: quibus addenda videtur, prolixior licet, Charta insignis, quæ horum usum omnino nobis aperit. *Noverint universi pariter præsentes & futuri, quod cum nobilis vir Hugo Comes S. Pauli requireret a Paribus Castelli S. Pauli, quale Estagium vel residentiam facere debebant in eodem castello: ipsi habito inter se super hoc diligenti consilio & relatu, concorditer responderunt in hunc modum. Videlicet quod si prædictus Comes & uxor ejus Estagium sive residentiam faciebant in castello memorato, ipsi & uxores ibidem secum residentiam facerent per dies quadraginta. Et si uxor ipsius Comitis ibidem præsens non erat, neque eorum uxores præsentes esse tenerentur. Die vero prima adventus ipsorum, cum ipsi veniunt pro suo Estagio faciendo in castello sæpedicto, ipsi & eorum uxores cum familia universa, quam secum adducunt ad Estagium faciendum, debent comedere primum prandium ad Curiam Comitis supradicti. Diebus vero sequentibus usque ad supradictos 40. dies, si ibidem tantum moram fecerint, teneretur unusquisque sibi & familiæ suæ necessaria providere. Die vero ultimo 40. dierum, sicut & in primo, teneretur eis in uno prandio providere dictus Comes, & postea ipsos licentiare sine causa, nec à die illa in unum annum tenerentur Estagium facere in prædicto Castello dicti Pares. Si vero tantum Estagium non facerent, sed solummodo per tres dies vel quatuor vel amplius, sive minus, nec opus esset, & tamen cum licentia Comitis recederent, nihilominus remanerent quieti & liberi de Estagio ibidem faciendo usque ad unum annum. Sciendum est etiam, quod si uxor dicti Comitis tempore 40. dierum in castello jamdicto præsens erat, & pro viduitate sua, vel pro casu aliquo à prædicto Estagio recederet, & uxores Parium similiter possunt recedere cum causa. Similiter & si dictus Comes recederet sine causa, possent recedere dicti Pares. Si vero dictus Comes alicui Parium injuriam faceret, manente Estagio, & conquereretur de ipso, per judicium Parium in continenti teneretur emendare ipsi Pari. Notandum etiam, quod omnes Pares communiter per totum annum, quo ibidem præsentes erunt pro prædicto Estagio faciendo, possunt & debent in foresta sua venari, & in garennis suis similiter, tam ad bestias, quam ad volucres, in prædicta foresta possunt mittere summarium suum pro lignis percipiendis ad ardendum per totum annum memoratum. Etiam, quia prædictus Comes à prædictis Paribus requisivit, quale servitium ei deberent pro Comitatu defendendo, ipsi concorditer responderunt, quod si viderint, quod Comitatus defensione indigeret, quilibet eorum debet defendere ad expensas proprias per 40. dies, nec à fine 40. dierum in unum annum servitium hujusmodi posset requirere dictus Comes. Et si unius spatium temporis sufficiebat ad defensionem dicti Comitatus, nihilominus quieti & liberi remanerent ab hujusmodi servitio usque ad unum annum. Ad hoc dicendum fuerunt & concordaverunt Dom. Joannes de Baliolo, Dom. Rogerus de Dors, Dom. Balduinus de Dunjon, Domina Nedidis Buticularia, Dom. Hugo Ploubes, & Dom. de Pas, Dom. Joannes Boulons, Balduinus Dom. de Senesaint Leger, Balduinus de Aria, Balduinus de Heseke, Rogerus de Heseke, Joannes de Mirebeau. Et ut hoc ratum & stabile perseveret, prædicti Pares præsens scriptum sigilli sui munimine confirmarunt, protestantes & dicentes, quod si possent inquirere à probis viris & antiquis, quid plus servitii facere deberent Comiti memorato, plus eidem facerent diligenter.*

☞ Varie pro variis infeodationum Chartis exhibitum est à vassallis *Stagii* servitium, ut efficitur cum ex iis quæ collegit Vir doctissimus in Notis ad cap. 53. Stabilim. S. Ludovici, tum ex iis quæ hic subjicit. Nonnulla iterum addenda duximus, ex quibus observata à Cangio non modo illustrantur, sed & quædam hactenus prætermissa aut neglecta docebimur. Instrumenta ipsa nude exhibemus ex Tabular. Corbeiensi: otiose enim annotaremus quæ cuilibet legenti obvia erunt. Charta ann. 1214. *Ego Eustachius de la Leutillie notum facio quod ego & heres meus lizanchiam & Stagium unius anni annuatim Vicedomino & heredi suo cum uxoribus nostris apud Pinconium ut par integer ad custus nostros debemus.* Alia an. 1223. *Ego Hugo Miles de Beeloy tam presentibus quam futuris notum facio quod ego homo ligius sum dom. Pinconii communitatis & dom. de Sessolio de hoc quod apud Tempus & apud Pinconium cum pertinenciis* (habeo) *& debeo dom. Pinconii Stagium unum annum apud Pinconium cum uxore mea & ad custum meum hereditarie annuatim ego & heres meus sibi & heredi suo quum citatus ero vel aliquis ex parte mea absque souspressura. Item alia vice ego sum homo ligius communitatis dom. Pinconii & dom. de Sessolio de hoc quod apud Fordinoy habeo cum pertinenciis, & debeo dom. Pinconii Stagium tres menses apud Pinconium cum uxore mea & ad custum meum imperpetuum annuatim ego & heres meus sibi & heredi suo, quum ego vel aliquis ex parte mea citatus fuero absque souspressura. Et si contigerit quod quidam ex eis me citaverit de servitio suo, alter vero de servitio quod ei debeo, quamdiu ero in illo servitio me debet deportare, salvo hoc quod Stagium est dom. Pinconii.* Charta an. 1223. *Ego Radulphus de Boughainevile Miles .... debeo continuam residenciam per unum annum integrum viro nobili dom. de Pinconio in castro suo Pinconii cum uxore mea, quum placebit ei, & in expensis meis propriis.* Alia ejusdem anni: *Ego Petrus de Briskemaisnill .... debeo dom. de Pinconio residenciam continuam apud Molanum & in expensis meis.* Charta ann. 1244. *Ego Manasserus Miles dom. de Blangiaco .... & heredes mei Stagium septem menses*

Vicedomino in qualibet anno & heredi suo cum uxore nostra apud Pinconium ad castus nostros debemus, & quod ego sum semipar ejusdem. Charta an. 1244. *Ego Petrus dictus Canis ... debeo Vicedomino Pinconii ego & heredes mihi sibi & heredibus suis de feodo de Ailliaco Stagium per plenum annum apud Ailliacum cum uxoribus nostris.* Charta an. 1280. *Henris Chevalier sires de Fluy salut. Comme nobles hom & mes chiers sires Jehans Vidame d'Amiens sires de Pinkeigny m'eust kemandé que je ad journee certaine qui me fu assignée de par li fusse à Pinkeigny pour faire men Estage si comme je li devoie & pour faire certaine monstranche des fiés que je tenoie de li, a lequele journee je fu & li monstrai les tenanches des fiés & des avants-fiés que je tenoie de li, & li cognut tel Estage & tel serviche ke je li devoie le miex & le plus loiaument que je peu & l'en donnai mes lettres à sa requeste, èsqueles lettres je ne mis mie que je le devant dit Estage deusse à armes, lequele cose me sire li Vidames entendoit ke je li deusse & le me demandoit par droit, & disoit ke autrefois l'avoient me anchiseur paié as siens & je à li & l'offroit a prouver, si voulost ... Sachent tous ke je li connois tout pleinement se demande de l'Estage devant dit faire à armes toutes les fois ke je en aroie en kemandement de li ou de sen commant, & doit etre entendu ke se en l'espasse du tans ke je sui a men Estage à Pinkeigny, me sires li Vidames ou ses kemans me veut mener à armes avoec li hors Pinkeigny, faire le poet & tenus y sui d'aler, & se me sires li Vidames ou ses kemans me detenoit par quoi je ne peusse chu jour revenir à Pinkeigny, je demourroie a sen coust & seroit tenus de mi paier mes wages.* Charta ann. 1249. *Je Jehans de Fordiaus Chevaliers fais asavoir ... que je sui hom le Vidame d'Amiens signor de Pinkigni de la warde de Croy que je tieng de Monsignor Robert de Saveuses & de Monsignor Raoul de Bascoyel & l'en doi un an d'Estage a Pinkigni a men coust je & ma feme & mi oir a lui & à ses oirs quant il ou leurs certains messages nous en semonra ou ammonestera.*

¶ Stagium, Feudum *stagio* obnoxium. Charta Balduini Comit. Flandr. an. 1198. apud Miræum to. 1. p. 723. col. 1. *Enstacius vero in mea constitutus præsentia Montibus in castro, sub testimonio Parium suorum, quia hæc prænominata de feodo paritatis sua & Stagii Montensis à me tenebat, ipsa in manum meam libere reportavit.*

¶ Stagium, Domus, in qua quis *stat*, habitat. Consuet. Lemovic. art. 42. *Item consuetudo est quia fullones seu sartuatores pannorum debent custodire in Stagiis seu domibus suis per septem dies pannos emptos in loco ubi videri possunt publice.*

¶ Estaga, Eodem significatu. Charta an. 1125. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 429. *Donamus tibi Bernardo de Tresmals ad fevum & propter castellaniam, ipsam Estagam & ipsum mansum qui fuit Bernardi traditoris & fratrum ejus in Carcassona.* Alia ejusdem an. ibid. col. 431. *Damus tibi Nichola ad fevum propter castellaniam ipsam Estagam & ipsum mansum qui fuit Raimundi Caballani in civitate Carcassona.* Vide *Estagga*.

Estagia, Eodem intellectu. Regestum Constabulariæ Burdegal. f. 134. *Arnaldus Bernardi de Moros pro Estagia sua de Puiols, in parochia de Tersat, debet unum barilum vini de sporta.* Ita alibi ibidem sæpe.

Estagium, Eadem notione. Assisiæ Hierosolymit. MSS. cap. 228. *Et se il n'a manoir establé en la vile, ou il doit son Estage tenir, il le doit semondre en l'ostel, ou il fu darrainement manans.* Vetus Poeta MS. de Vulpe Coronato :

Qu'oncques en ordene de Précheur,
De Jacopin, frere meneur,
Renards n'entra, ne fist Estage.

Guill. *Guiart* in Hist. Francor. MS.

Pour garder le pont de domage,
Ja sont tuit garni li Estage,
De ceus, que len y a huchez.

¶ Stagium, Mansio, commoratio. Charta Curiæ Suession. an. 1262. *Habebit Stagium sive mansionem suam in dicta domo.* Guillelmi Tyrii versio Gallica lib. 16. c. 1. *Avoit laissié l'Estage de la cité:* ubi Latine habetur: *Illius dimissa habitatione.* Le Roman de la guerre de Troyes MS.

N'avoient mie grant corage
De feire el païs loing Estage.

¶ Estagna, Eodem sensu. Statuta Montispessul. ann. 1204. *Si quis extraneus pro quolibet honore homo alterius fuerit & in Montempessulanum venerit pro Estagaa, &c.*

Estagium habere dominus dicitur, cum hospitium ei debetur. Libertates concessæ Villæfranchæ ab Archembaldo Dom. Borbonii an. 1217. *Dominus Borbonensis non debet habere apud Villamfrancam domum, nec Estagium, nec credentiam per vim.*

Stagium Facere, & *complere*, præterea dicuntur Canonici qui faciunt *residentiam*, quæ ad aliquot dies in anno computatur. Tabularium Ecclesiæ S. Aniani Aurelian. an. 1254. *Ubi quicumque hujus Ecclesiæ Canonicus, seu qui in hac Ecclesia non servierit alia vice, seu non Stagium compleverit, quod quidem Stagium novies viginti tres dies continet, & in die S. Petri ad vincula inchoatur, à die obitus sui usque ad revolutionem anni, ubicumque & quandocumque expleto illius anni Stagio obierit, grossos prebenda sua illius anni fructus ratione peragendi servitii integre habeat, &c.* [Obituar. MS. Eccl. Morin. *Canonicis vero vere residentibus & qui suam Stagium compleverint, cuilibet x. sol.* Ibidem: *Item dies Cinerum pro duplici habetur & datur xxx libræ amigdalarum cuilibet canonico: dum tamen sint residentes per majorem partem Quadragesimæ, & fecerint totum Stagium ad plenum.* Statutum Renaldi Episc. Paris. an. 1253. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 38. col. 1. *Quicumque de cetero in ecclesia sanctæ Opportunæ canonice instituetur, juret quod per sex menses annuatim continue vel per partes ibidem residere tenebitur, nisi aliquis canonicorum in nostro servitio extiterit, qui Stagium suum faciet nostro servitio insistendo, ac si in eadem ecclesia personaliter residerct.* Adde Chartam ann. 1260. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 210.]

¶ Estagium Facere, Eadem notione, in Charta Petri Abbat. S. Benigni Divion. an. 1259. ex Tabul. ejusdem Monast. *Canonici prædictæ capellæ in eadem de cætero facient Estagia personaliter anno quolibet per duos menses & septimanas .... Capellani qui Missas habent ... residentiam continuam in ea faciem.*

Stagium Concedere, in Tabulario S. Aniani Aurelian. ann. 1269. est absolvere à residentia, verbi gratia, Canonicum, qui pro servitio Ecclesiæ peregre proficiscitur.

¶ Stagiarius, Stagiator, Canonicus qui in *Stagio* est, qui *stagium* suum decurrit. Obituar. MS. Eccl. Morin. fol. 43. v°. *Canonicis vero vere residentibus & qui suum Stagium compleverunt, cuilibet a. sol. aliis denique Stagiariis & passagериis, cuilibet interessenti 11. sol.* Charta Ricardi II. Reg. Angl. an. 1399. apud Rymer. to. 8. p. 74. *Ac vos, præfate Decane, & Stagiarios sive residentiarios tunc dicta ecclesia existentes, &c.* Regest. Capitul. Autissiodor. ad an. 1396. *Domini Stephanus de Hamello & magister Johannes Clementeti qui fuerunt novi Stagiatores;*

res, facient pelotam proxima die Lunæ post Pascha. Vide infra *Stagi*.

Stagerius, Qui debet *stagium*, *stagio* obnoxius vassallus: vel qui domum habet in aliquo loco. Feoda Campaniæ fol. 1. *Vicecomes Feritatis, ligius & Stagerius de Feritate de hominio Feritatis.* Passim ibi. [Charta an. circ. 1063. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Primus fuit Stagerius nomine dictarum ecclesiarum in dicto manso.*] Sed & iidem qui *Hospites*, in Tabular. S. Dionysii de Novigento Rotroci fol. 105. *Hospites, seu Stagarii.*

¶ Estaetus, Eodem intellectu, in Schedis Lobinelli.

Estagiarii, Eadem notione. *Estagiers*, in Consuetud. Turon. art. 7. 49. 50. Andegav. art. 134. 135. 174. &c. Charta Philippi Regis Franc. an. 1222. in Tabulario Episcopatus Parisiens. Thuano: *De albanatis forinsecis concedimus, quod solvant Episcopo in una septimana consuetudines debitas, ac si unquam fuissent albanati, nec de cetero albanentur, nisi sint Estagiarii Parisienses, &c.* Occurrit in Charta alia an. 1224. apud Perardum in Burgundicis pag. 405. Le Roman *de Garin*:

Ferez fermer le Chastel de Belin:
Et sestes dire vostre Prevost Oudin,
Les Estagers face ceans venir,
Trestos semongne & les grans & petits, &c.

Alibi:

De Gironville font le tours ensoncer,
Les barbacanes reparer & blanchir,
Les Estagiers en la ville venir,
Et les Serjans por le fie deservir.

Estagiement. Sacramentum exactum à Burgensibus Insulensis oppidi, apud Haræum in Castellanis Insul. *Il vous convient venir manoir en cette ville Estagiement vous, vos femme, & vos mesnie, se vos en y estes requis d'Eschevins.* [Id est, ita ut *stagium* seu domicilium in ea habeatis.] Arvernis, *Estagie*, est conductor domus. Vide *Stare* 2.

¶ Stagium. Litteræ Philippi III. Reg. Franc. ann. 1277. to. 3. Ordinat. p. 61. *Item quod consuetudines & usagia quæ dicta Maria & vir suus ejus nomine, habent in castro seu villa prædictis* (Lemovic.) ... *cum omnibus emolumentis inde provenientibus, necnon foris & pretiis carnium, galinarum & aliarum rerum venalium .... pro certis pretiis habendarum, ac certis temporibus sibi competentibus ad venditionem seni sui sei aliarum rerum, de quibus est consuetum, quæ tempora Stagium usualiter appellantur, &c.* Hinc *Stagium facere* dicuntur qui trimestre servitium Principi exhibent; qua etiam notione vox Gallica *Soison* usurpatur in Charta an. 1404. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 817. *Item, que tous offices mis, institues, & confermez par Mons. de Bourg. durant son gouvernement au Duchié de Bretaigne, demourront en leur estat, sans ce qu'ils soient aucunement muez en ostez sans lettre & consentement de M. de Bourg. excepté Messire Alain de la Houssaye qui sera oste de Soison.*

Stagi, Primarii quidam è Conventu Cathedralis Ecclesiæ, qui moderandis statuendisque ejusdem rebus necessario requiruntur, scilicet *Decanus, Subdecanus*, & 2. vel 3. majores Canonici; alias *Residentiarii*. Sic in Paulina Ecclesia Londinensi. Ita Spelmannus.

¶ STAGIS, ut *Stagium*. Vide *Stare* 1.

¶ STAGIUS, Obses, Gall. *Otage*, ab Ital. *Staggio*, eadem notione. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 591. *Ordinaverunt ... quod acceptis primo Stagiis ab eisdem filiis eorum pueris ab omnibus de dicta terra, quos nominabant, ipsi Stagios haberent in castro, &c.* Ibid. col. 642. *Persuaserunt dicto Capitaneo, quod consanguineos omnesque sequaces nostrorum sequacium Stagios asportaret, si vellet terram Gravinæ firmiter possidere.*

¶ STAGMEN, Stannum, ni fallor. Vide *Stagnum* 2. & *Stamen*. Charta Henrici III. Reg. Angl. an. 1255. apud Rymer. tom. 1. p. 544. *Ad conventionem emptionis Stagminis, quod ab ipso* (Comite Cornubiæ) *emimus fideliter observandam, &c.*

¶ STAGNACULUM, Stagnalis. Vide infra *Stagnum* 1.

¶ 1. STAGNARE, *Stagno* seu stanno obducere, Gall. *Etamer*. Vide *Stagnum* 2.

¶ 2. STAGNARE, Sanguinem sistere, ne fluat, Gall. *Etancher*. Vox Italica. Gloss. Lat. Gr. *Stagnat*, γραθεῖ, ςομεῖ. Lex Alaman. tit. 65. §. 6. *Si autem ferrum calidum intraverit ad Stagnandum sanguinem, &c.* Ubi Pureanus: *Extagnandum*. Mirac. S. Ursmari to. 2. April. p. 575. *Non cessavit sanguinis effusio.... Cœpit requirere à nobis si quid aliquis nostrum ad sanguinem Stagnandum nosset.* Vide Ferrarium in *Stagnare*.

STAGNARIUM. Charta Henrici III. Regis Angl. an. 1. *Concessimus Dominæ Reginæ matri nostræ cuneum & Stagnarium Devon. ad se sustinendum.* Ubi *cuneum* monetam, *stagnarium*, stannariam fodinam interpretor. Quomodo etiam Spelmannus *Stannaria, orum*, & *Stannarium* usurpari observat. Vide *Stagnum* 2. & *Stannaria*.

¶ STAGNATOR, Stagnatus. Vide *Stagnum* 2.

¶ STAGNEUS, Stagnans. Vita S. Dunstani 19. Maii p. 347. *Erat autem .... in confinio præfati viri insula latis locorum dimensa finibus, piscosis aquis, Stagneisque circumducta fluminibus.* Vide alia notione in *Stagnum* 2.

¶ STAGNIUM, pro Stagnum, in Charta an. 798. apud Ughellum to. 1. Ital. Sacræ col. 50. edit. an. 1717.

¶ STAGNOLUS, diminut. à *Stagnum*, Fossa. Castellus in Chron. Bergom. apud Murator. to. 16. col. 912. *Dicta brigata multos Guelphos interfecerunt .... qui erant in molendinis, inter quos fuit magister Conrus, qui faciebat Stagnolos propter ecclesiam S. Johannis de Hospitali.*

1. STAGNUM, Mare. Tidericus Langenius in Saxonia:

Sulcatum Stagnum per multa pericula magnum,
Tertia processit classis, pars indeque cessit.

¶ Stagnaculum, dimin. à *Stagnum*. Epist. Petri de Condeto apud Acher. to. 2. Spicil. pag. 559. *Iterum sciatis, quod die Jovis supradicta dom. Rex Siciliæ faciebat poni in quodam Stagnaculo, quod protenditur usque prope Tunicum, quosdam cursores & barellos, qui multum, ut dicunt, ad expeditionem negotii faciunt. Et factum est dum traherentur a littore versus Stagnum illud, congregati sunt Saraceni infiniti, ut Stagnum illud defenderent, appositione cursorum prædictorum.*

Stagnales Civitates, Maritimæ, apud Ericum Upsaliensem lib. 5. Hist. Suecicæ pag. 190. *Et in magna classe circa littora civitatum Stagnalium pervagatus, &c.* Henricus Aquilonipolensis in Lubecca lib. 2. cap. 3.

Stagnales inter urbes caput urbs Lubecana,
Inter & urbs etiam septuaginta duas.

2. STAGNUM, pro Stannum, κασσίτερον, Gall. *Estain*. Gloss. Lat. MS. Reg. *Stagnum, lacus, qui non effluit, vel genus metalli.* Gloss. Lat. Græc. *Stagnum*, κασσίτερον, λίμνη, ὑδροςάσιον. *Stagnea*, κασ-

Digitized by Google

σιττηρωά. Glossar. Græco-Lat. *Stagnum*, *κασσίτερος*. *Stagnea*, *κασσιτηρωά*. *Stagno*, *περιχασσιτρώ*. Ubi *Stagnare*, est *Stagno*, sive stanno inducere, nostris *Estamer*. Gervasius Dorobern. an. 1182. *In signum vero sectæ, vel ordinis habitum, lineum habebant capucium, in quo B. Virginis imaginem parvulam plumbo impressam vel Stagno in pectore gestabant*. Vide Cujacium lib. 11. Observ. cap. 1. [Charta an. 1197. inter Instrum. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 144. *Carga de Stagno dabit* III. *den.* Comput. ann. 1102. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CLIV. *Pro* II[c]. *lib. Stagni* c. *sol.* Charta an. 1468. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dom. Abbas patentibus litteris dat facultatem aperiendi fodinas auri, argenti, cupri, Stagni & plumbi, &c.* Statuta Massil. lib. 3. cap. 10. *Ordinamus firmiter observandum quod Stagnum seu merces Stagni vendatur deinceps ad quintale Massiliæ.* Occurrit præterea in Statutis Astens. Montis Regal. fol. 311. Riperiæ c. 12. fol. 4. &c.]

STAGNATUS, nostris *Estamé*, *Stagno* fuso perlitus. Gesta sub nomine Acacii: *Ut si dicamus aliquid ceratum, aut picatum, aut Stagnatum, aut quolibet alio genere coloratum.* [Acta Erchanberti Episc. tom. 1. Histor. Frising. p. 126. *Crucem unam deauratam, & aliam crucem de Stagno paratam, ... & alium calicem & patenam Stagnatas, &c.* Vide *Stanneatus*.]

STAGNEUS, pro Stanneus. [Ricobaldi Ferrar. Histor. Pontif. Rom. apud Murator. tom. 9. col. 150. *Hic* (Zeferinus) *constituit ... quod omnia vasa altaris essent vitrea vel Stagnea*.] Occurrit præterea passim apud Scribonium Largum cap. 230. 268. &c. Marcellum Empir. c. 21. Alexandrum Iatrosoph. lib. 1. in Chron. Trudonensi lib. 9. p. 459. Rigordum an. 1183. &c. V. Ferrarium in *Stagnare*.

STAGNUM, Isidoro dicitur, quod metallum secernit. *Stagni etymologia*, inquit, *ἀποχωρίζον*, *id est separans dicitur & secernens: mixta enim & adulterata inter se per ignem metalla dissociat, & ab auro & argento ac plumbumque secernit.* Hinc

STAGNARE, in ejusdem Glossis, *metalla secernere*. [Vide Vossii Etymolog. in *Stannum*.]

¶ STAGNATOR, *Stagni* opifex. Liber niger Scaccarii p. 360. *Et Stagnatores ei habere facias in ea libertate, quam habere debent & solent.*

3. STAGNUM. Charta Joannis Abbatis S. Bertini: *Dicimus, quod fossatum semper remaneat fossatum, nec Stagna ibi possint figi, nisi partes consentiant, ut dicta Stagna remaneant ibidem.*

☞ Mendum esse suspicor pro *Staqua*, qua voce pali vel fustes terræ infixi significantur, quos nostri *Estaches* vocabant, ut supra observatum est in *Staca*: nisi idem sit quod infra *Stalaria* 1.

¶ 4. STAGNUM, Sedes, sedile. Vide supra *Scamnum* 4. & infra *Stallum* 1. Charta ann. 1249. ex Tabul. Casæ Dei: *Certo tempore vinum suum vendere in villa, sive, sicut vulgariter dicitur, Stagnum tenere, ita quod ipso vendente nemo vendere audeat ... Homines cimiterii de Jay, vendere vinum seu Stagnum debere in dicto cimiterio, &c.* Reditus Monast. Nobiliac. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MS[c]. pag. 531. *Habet unum cubellum vini & unum Stagnum ad vinum vendendum.*

¶ 1. STAGNUS, pro *Staquus*, ni fallor. Vide *Stacci* 1. & *Staqueti*. Statuta Guidonis Abb. Crassensis an. 1377. apud Stephanot. to. 10. Fragm. Hist. MSS. *Item Statuimus & ordinamus ut nullus subditorum nostrorum Monachorum infra septa dicti monasterii vel extra ubicumque ad taxillos ludat, sive ille ludus fiat cum solis taxillis vel cum aleis seu Stagnis, vel alio quocumque nomine nuncupentur. Aleas in contra facientes sententiam excommunicationis ferimus in his scriptis; quam sententiam contra tales ludentes ad taxillos sic intelligimus & etiam declaramus, quod ludentes ad aleas seu Stagnos, licet cum taxillis, ad comestibilia & potabilia, &c.* Vide *Stater*.

¶ 2. STAGNUS, adject. Strictus, pressus. Guido de Vigevano de Modo expugnandi Terram S. cap. 8. ex Cod. Colbert. 5080. *Ex istis* (assidibus) *fiat fundus navis bene cusitus & Stagnus, taliter quod aqua non possit ingredi ... Et assides ipsius sponde sint fortiter cusite & Stagne.* Charta an. 1451. ex Archivo Piscator. Massil. *Petierunt quod valeant visitare tonaras omnes quotiescumque voluerint ut sint Stagnæ & natatæ, ac altitudinis & longitudinis debitæ.*

¶ STAGNUM FERRUM. Canones Hibern. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 18. *Si quis ancillam alterius apprehenderit fugientem, & à domino suo potuerit evadere, Stagnum ferrum merito accipiat.* Hoc est fortassis, calido ferro signetur. Vide *Scata* 1.

¶ STAGUETA, Scopus, Gall. *Blanc*, *But*. Charta an. 1353. ex Regesto 81. Chartophyl. Reg. n. 727. *Ludendo de quadam balista pro jocale quod dari debebat illi qui melius traheret ad quandam bonnam seu Staguetam. Estaque*, eadem notione, apud Bellomaner. MS. c. 69. *Aucune fois avient il que 1. hons tret avecques autres aus Estaques, &c.*

¶ STAHI. Locus est in *Augra*. Vide ibi.

STAINUM, Stannum, *Estain*. Charta ann. 1248. apud Ughellum to. 7. p. 611. *Calice uno de Staino sive patena.*

¶ STALACA, STALACHA, Species furti circa caballos, apud Schilter. in Gloss. Teuton. ex Lege Salica tit. 10. §. 2. Sed Eccardus emendat *Aslatha*, quod *pinxerit* ait interpretari.

¶ STALAGIUM. Vide infra in *Stallum* 1.

¶ STALAREA, ut mox *Stalaria* 1. Charta ann. 1107. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Histor. Lothar. col. 524. *Cum terris arabilibus, cultis & incultis, pascuis, sylvis & Stalareis.*

1. STALARIA, STALLARIA. Vett. Glossæ: *Stallarea, salicetum vel cetretum.* Lex Longob. l. 1. tit. 19. §. 26. *Si quis Stalariam* (al. *Stallariam*) *capellaverit, componat ei, cujus Stalaria fuerit solid. sex.* (Editio Heroldi p. 222. habet *Stalaria*) ubi Boherius: *Stalaria, est arboretum sive arbustum, ex quo pali inciduntur.* Tabularium Casauriense ann. 14. Lud. Imp. F. Lotharii: *Cum ... vineis, silvis, pascuis, Stalariis, cetinis, calortie, &c.* Charta Adelchisi Regis Longob. in Bullario Casinensi to. 2. p. 17. *Cum cuncta territoria per singula loca, id est campis, vineis, pratis, pascuis, silvis, Stallariis, rivis, paludibus, &c.* Occurrit non semel in Chartis Longobardicis, apud Ughellum to. 4. p. 1291. 1368. &c. [Vide *Stellaria* 2.]

¶ STALICIA, Eadem notione, in Charta an. 993. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 347.

2. STALARIA, pro Vivario piscium usurpare videtur vetus Notitia in Tabulario Fiscamnensi f. 69. *Omnes jurati dixerunt & recognoverunt, quod quedam Stalaria fuit inter Asiacum & Watevillam, ubi Sequana modo reliquit mariscum, & ubi tunc temporis habebat cursum suum & de consuetudine piscium illius Stalaria habebat Comes de Mellent medietatem, &c.*

☞ Rectius intelligitur de palis in fluvio fixis ad sustinendum rete eisdem annexum in piscium capturam: qua notione *Estalliere* occurrit in Chartular. Gemmet. to. 1. pag. 16. *Outre avons droit de prendre franchement en iceile forest* (*de Brothonne*) *soixante baistreaux pour ficher nostre Estalliere*. Vide *Estalarius*, *Stagia* 3. & *Stanga*.

¶ STALHER, Magister equitum. Vide *Marescalcus*.

¶ STALIS, ἀρχέε, in Gloss. Lat. Gr. Ubi Vulcan. f. Colei, ὄρχεις.

¶ 1. STALLA, Mercatorum sedes. Vide *Stallum* 1.

¶ 2. STALLA, Stabulum, Saxon. ſtal, Ital. *Stalla*, eadem notione. Vita S. Bonæ to. 7. Maii p. 162. *Habebat dextrarium... qui subito quadam die in Stalla cecidit extensus in terra.* Johannes Demussis in Chr. Placent. ad an. 1378. apud Murator. to. 16. col. 539. *Hic Papa Urbanus VI. in dicta civitate Janua, ut dicitur, fecit dictos Cardinales carceratos vivos sepeliri in quadam Stalla equorum.* Adde Chron. Dom. de Gravina apud eumd. tom. 12. col. 607. Vide *Stallarius*.

¶ 1. STALLAGIUM, Quod pro *stallando* seu stabulando equo solvitur. Constitut. Caroli II. Regis Sicil. Rubr. *de palea non auferenda, & solvendo Stallagio. Item pro Stallagio equi die ac nocte solvatur granum unum.*

¶ Stallare, Stabulari. *Stallant equi*, apud Goclen. in Lexico Philos.

¶ 2. STALLAGIUM, Cœnaculum, tabulatum, Gall. *Etage*. Vide *Stagium*. Tractat. de expugnat. urbis CP. an. 1453. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 790. *Multas quoque machinas sua adinventione atque industria fabricari mandavit* (Sangambassa) *& diversa carpenta sive Stallagia ad repugnandum altitudinis & latitudinis non minima.* Ibidem col. 795. *Juxta castellum ligneo compactum opere, ... illic procuravit & adesse jussit* (Johannes) *sedes & ligna atque Stallagia, aliaque instrumenta ad repugnandum necessaria.*

¶ 3. STALLAGIUM, Præstatio pro stallis, ut &

¶ STALLANGIARIUS, Stallangiator. Vide *Stallum* 1.

¶ STALLARE. Vide in *Stallagium* 1.

¶ STALLARIA. Vide *Stalaria* 1.

STALLARIUS. Simeon Dun. Florentinus Wig. & Hov. an. 1008. *Eadnothus, qui fuit Haraldi Regis Stallarius, occurrit cum exercitu.* Richard. Monach. l. 3. Hist. Eliensis: *Alsgarus quidam Stallere, eam* (villam *de Estre*) *invasit.* Infra *Constabularius* appellatur: unde conjicit Spelmannus *Stallere* appellari, quasi *stal-here*, Præfectum stabuli: cui accedit Janus Dolmerus in Notis ad Jus Aulicum Norvegicum vetus cap. 1. qui auctor est apud Norvegos & Danos *Stal*; stabulum equorum aut pecorum significare, ubi plura de *Stallariis* Danicis. [De Suecicis vero egit etiam Johan. Loccenius lib. 2. Antiquit. Sueco-Goth. c. 11. Vide *Stalla* 2. *Stallarius* alia notione occurrit infra in *Stallum* 1.]

STALLATI, Stalliati, forte pro *talliati*, talliis obnoxii: aut potius qui *stallum*, id est residentiam in loco debent, qui glebæ adscripti sunt, aut qui in aliquo loco morantur. Charta Tancredi Comitis Licii an. 1182. apud Ughell. to. 9. pag. 102. *Ita quidem ut libere, & sine aliqua datione casalia ipsa cum dictis hominibus, tam tributariis, quam Stalliatis, &c.* Mox: *Homines vero tributarii & Stalliati, qui morantur in casali Basilii, &c.* Vide infra *Stellatus*.

¶ STALLATIA, ut supra *Stalaria* 2. Chartul. sancti Vandreg. tom. 1. p. 972. *Quæ sunt hæc, videlicet ex venditione Johannis du Noyer supra Stallatiis suis sitis in aqua Secanæ.* Ubi leg. videtur *Stallariis*. Vide *Estalarius*.

¶ STALLERE, ut *Stallarius*. Vide in hac voce.

¶ STALLIER. Reparat. factæ in Senescallia Carcass. an. 1435. ex Schedis Cl. V. Lancelot: *Eidem* (*Bernardo ferralherio*) *pro ... preparando secundam portam Narbonesiam ponendo unam ferruram in magno Stallier, &c.*

STALLO. Charta Caroli C. ann. 18. Ind. 2. in Tabul. Dervensi: *Concedimus etiam eisdem Dei servis in Vico sessum unum indominicatum ad accipiendum salem cum proprio, uti vulgo dicitur, Stallone & furca superposita, ut sine aliquo contradictore muriam licenter habeant.* Camusatus p. 85. habet *Stalone* cum unico l. Ubi forte *Stallo* est mensura, quæ nostris *Estallon* dicitur. [Vide *Stalo*.]

1. STALLUM, Locus, ubi quis habitat, sedet, stat. Præsertim ita appellatæ in foris & nundinis mercatorum sedes vel apothecæ: vox, ut videtur, contracta ex *Stabulum*. Charta Philippi Aug. Reg. Fr. ann. 1195. pro Communia S. Quintini: *Tale est forum nostrum, quod quisquis in forum venerit, Stallum suum statuere possit, ubi terram vacuam repererit, suumque solvat stallagium, salvis & liberis exitibus domorum & camerarum, in quibus manebunt.* Rigordus ann. 1183. *Inter murum exteriorem & ipsas Halas, mercatorum Stalla fecit erigi desuper operta, ne mercatores tempore pluvioso à mercatura cessarent.* Charta anni 1195. in Tabul. Vindocinensi fol. 274. *Donavi 40. solid. annuatim habendos in meis Stallis carnificum.* Charta Goffredi Episcopi Lingonensis an. 1164. *Excepto, quod Comes in ea* (terra mercati) *Stalla concedere solis cambiatoribus potest, tantummodo ad cambiandum, &c.* [Adde Acta Episcop. Cenoman. apud Mabillon. to. 3. Analect. pag. 356. & Miræum to. 1. p. 277.]

¶ Stallus, Eadem notione, in Charta censuali Leduini Abb. S. Vedasti an. 1036. *Stallus cordarum in mense, 1. den. Stallus cerarii in mense, 1. den.* Pluries ibi. Charta an. 1189. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 193. *Novem quoque Stallos in foro Divionensi, &c.* Litteræ Philippi Aug. Reg. Franc. to. 3. Ordinat. p. 260. *Concessimus ... duos Stallos ad vendendum carnes.* Charta an. 1276. in Chartul. Domus Dei Pontisar. *Grandis domus de burgo sita ante Stallos panum, &c.* In alia vernacula ann. 1278. ibid. de eadem domo: *Assise devant les Estaus au pain. Estaux des lingieres. Estaux de bazaniers*, in Statuto Caroli V. Reg. Fr. an. 1367. to. 5. Ordinat. pag. 106.

¶ Stalla, Eodem significatu. Regest. Prioratus de Cokesford. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Quod si aliquis portaverit res suas ad forum & posuerit super Stallas, faciet redemptionem pro eis, &c.*

Stallum interdum pro *Stallagio* sumitur, hoc est tributo, quod ex *Stallis* mercatorum eruitur. Ita in aliquot Chartis observare est apud Miræum in Diplom. Belg. lib. 2. cap. 31. & 44.

Stallagium, Præstatio pro *stallis*, seu jure ea habendi in foris, mercatis, & nundinis. Bromptonus: *Stallage, est exactio pro statione in plateis tempore nundinarum.* Charta Philippi Aug. ann. 1185. apud Morinum in Hist. Vastinensi lib. 5. p. 707. *Carnifices reddent Stallagia, quæ debent.* Charta Aalis Ducissæ Burgundiæ an. 1219. in Tabul. S. Dionysii de Vergeio: *Centum solidos Divionenses in Stallagiis fori de Nais, & annuatim persolvendos in Octavis S. Dionysii, &c.* Aresta ann. 1276. in Regesto *Olim* fol. 33. *Viso privilegio S. Ursini Bituric. pronunciatum fuit, quod in Burgo suo Prior & Capitulum retinere non possunt scambsorem, nisi habeat stallum ad cambiam, & solvat Stallagium, sicut alii scambsores de villa Bituric.* [Charta ann. 1141. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 293. *Ego igitur suadente matre & consulente dedi in dotem ecclesiæ partem Stalagiorum quæ ad Comitatum pertinet in urbe Redo-*

nensi. Litteræ Philippi Aug. Reg. Fr. ann. 1182. to. 3. Ordinat. p. 259. *Quisque carnificum singulis diebus Dominicis quibus sciderit carnes porcinas sive bovinas, debet preposito nostro obelum de Stallagio. Reditus Stalorum panum & carnium*, in Charta an. 1269. apud Thomasser. in Biturig. pag. 96. Adde Miræum tom. 1. p. 300. & Kennetti Antiquit. Ambrosd. pag. 114. & 311.]

Stallagium, Anglis, usurpatur pro Quietum esse de quadam Consuetudine exacta pro platea capta, vel assignata in nundinis, & mercatis. Ita Rastallus. Monasticum Anglic. to. 2. p. 287. *Cui etiam dedit idem Comes Stallagium per totum hundredum de Halton, & libertatem sibi & hominibus suis de hundredo de Halton libere vendendi & emendi tam in Cestria quam in Comitatu, & Wycis, ubi tunc non fuit lex ulla, omnia sine tol & stad, præter sal & equos.* Pag. 191. *Omnes quietantias, quas burgenses mei in ipso burgo habent, emendi & vendendi in foro & extra forum, ut nec toluettum, nec Stallagium reddant.* Adde pag. 71. & 303. [Charta Johannis I. Ducis Brabantiæ ann. 1263. vel 1264. apud Miræum tom. 1. p. 438. *Panifices de Rousen habebunt Stallagium in halla de Lovanio, & in omnibus mercatibus terræ nostræ erunt sine censu & onere.*]

Estallagium, Idem quod *Stallagium*: ex Gallico *Estallage*. Tabularium Ecclesiæ Ambian. *Et in illis villis habet Ecclesia bannum & sanguinem, & Estallagium, & herbagium.* Alibi: *Estalagium panum totum est Ecclesiæ.* Monasticum Anglic. to. 2. p. 26. *Et si quis est hominum de soka sua, qui habeat Estallagium in burgo, & sit in communitate burgi, si non reddat ibi consuetudinem Estallagii sui, quam juste reddere debuerit, &c.* Consuetud. MSS. S. Juliani de saltu in Lingon. *Nos volons, que leur Esteleige & les franchises de leur Esteleige leur soient gardees & tenues, en tele maniere, qu'il ne les puissent vendre ne mettre hors de leur main, se n'est à lors hoirs de leur propre cors engendrez.* Perperam *astallagium* pro *Estalagium* habetur in Charta ann. 1219. in Probat. Histor. Vergiac. pag. 156. Usatica MSS. Vicecomitatus aquarum Rotomagi: *Chascun vendeur de poisson en la ville doit le jour 6. d. de son Estallage: & se il vent en un mesmes estal poisson a plusieurs gens, de chascun homme le vendeur paie 6. den. d'Estallage, &c. Establage des marchandises*, in Consuet. Comit. S. Pauli art. 29. 59.

Stallangiarius, Stallangiator, Qui habet *stallum* & locum in publica via tempore nundinarum. Iter Camerarii Scotici cap. 39. §. 63. *Si Stallangiarii emunt & vendunt libere in Burgo, &c. Stallangiator*, in Legib. Burgor. Scotic. c. 40. 58.

Stallarius, Eadem notione. [Litteræ Johannis Reg. Fr. an. 1360. to. 3. Ordinat. p. 449. *Debite implere & exequi volentes magnum numerorum* (numerum) *dictorum mercatorum foraneorum, venditores piscium, mercatores & Stallarios dictæ villæ Parisiensis, tam in hallis & supra parvum pontem, &c. Estallier & harengier*, in Statuto Caroli V. Reg. Fr. an. 1370. ibid. tom. 5. p. 358.] Occurrit præterea in Fleta lib. 4. c. 28. §. 13.

2. STALLUM, aut Stallus, sumitur apud Scriptores pro sede uniuscujusque Monachi, aut Canonici in choro Ecclesiæ. Humbertus l. 2. de Mirac. cap. 1. *Solito more venit in chorum, & ecce invenit Spiritum immundum in Stallo suo, similiter fratri qui juxta se manebat in choro.* Et mox: *Innuit ei ut in aliud Stallum sese transferret.* Statutum Raimundi Comitis Tolosani & Legati PP. apud Catellum pag. 350. *Inhibemus, ne aliqui seculares Canonici Stallum in choro, vel vocem habeant in Capitulo, nisi forte fuerint in sacris Ordinibus constituti, &c.* Matth. Paris an. 1256. *Inquisiverunt.... quodnam esset Stallum Decani.* Radulfus de Diceto: *Richardo Stallum assignavit in Choro, sedem in Capitulo.* [Statuta Eccl. Traject. an. 1088. in Batav. sacra pag. 136. *Item abbates de civitate ... non stabunt inter canonicos, nec in Stallo canonicorum.* Charta an. 1201. in Hist. Episcopat. Antuerp. p. 99. *Stallum in choro, vocem in capitulo, cum cæteris solemnitatibus, eidem assignantes.* Charta an. 1240. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 142. *Quod nullus loquatur in choro nostro ita alte quod possit intelligi ab uno Stallo in quarto post in eadem feria.* Statuta an. 1388. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 339. *Statuimus quod Stallus seu locus erit in choro, ubi hinc inde tam primi capellani quam alii qui ibidem assignantur, assideant.*] Utuntur Charta Charitatis Cisterc. cap. 2. Cælestinus III. PP. Epist. 6. Cæsarius Heist. & alii passim. Atque ea quidem stalla spondis dividuntur ab invicem. Matth. Paris an. 1250. *Et retroire cogens, ad unam spondam, quæ duos de Stallis dividebat, & pro podio facta fuit: adeo senile corpus pressit, ut ossa cum medullis conquassaret.* Vide Joan. Buschium in Chron. lib. 2. c. 25. 31. 36. 39. 43. &c. & in *Forma* 13.

¶ Vinum Stalli. Charta ann. 1180. ex Tabul. Audomar. *Capellanum Comitis de Rubec canonicum constituimus & concessimus etiam ipsi omnes obventiones, ... omnes emendationes, testimonia, vina Stalli & præbendarum.* Id est, quod Canonico debetur ex præbenda.

¶ Stallare, ut mox *Installare*. Regest. Capit. Rotomag. to. 4. Histor. Harcur. p. 1439. *Juravit & fuit Stallatus per mag. Guidone n Rabacheru hujus Ecclesiæ canonicum tunc in dicto capitulo præsidentem in dicto choro in parte sinistra in bassa forma.*

Installare, In *stallum* inducere, locum in choro dare, beneficii Ecclesiastici possessionem conferre, Gallis *Installer*. Jo. Brompton. an. 1088. *Præbendarios Installant, inducunt, visitant.* Passim. *In stallos mittere*, apud Rogerum Hovedenum p. 660. *Sed Archiepiscopus Eboracensis noluit eos* (Decanum & Thesaurarium Eboracensis Ecclesiæ) *recipere, neque in Stallos mittere, donec electio sua confirmata esset a summo Pontifice.*

STALLUS, apud Petrum de Vineis lib. 6. Epist. 9. *Et terras omnes circumquaque jacentes, exceptis C. & P. quas N. & N. fideles nostri habere noscuntur ad præsens, vel habituri sunt in antea, de Stallis & recompensationibus vassallorum suorum, quos ibidem hactenus habuerunt.* Pro habitatione vel domicilio sumi hic videtur. Vide Historiam Ecclesiasticam Abbatisvillæ p. 90. 114. Hinc

¶ Stallum Facere, Tenere, Hospitari, manere, habitare. Statuta Astens. collat. 4. c. 1. fol. 16. *Quorum* (Credentiariorum) *nullus possit esse ... aliunde ortus quam de civitate Ast. & posse, nisi ille aliunde ortus fecisset Stallum in civitate Ast.* Acta sancti Austregisili 10. 5. Maii p. 233*. *Unus de optimatibus suis, Agnum nomine, in monasterio S. Austregisili jussit Stallum tenere, & ibidem manendi tribuit facultatem. At ille quidquid in ipso cœnobio invenire potuit, suis comitibus tradidit expensandum.* V. *Stagium.*

¶ Stallus, Cubiculum, cella, cellula. Castellus in Chron. Bergom. apud Murator. tom. 16. col. 982. *In eo Stallo acceperunt unum gonellam panni blavati cum pomellis argenteis & unam cincturam fulcitam argento, quæ erat pro usu Benignæ uxoris suæ.* Chron. Estense apud eumdem tom. 15. col. 400. *Insimul intraverunt quamdam navim magnam, ... & in dicta navi erat quoddam solarium cum camino ... juxta di-*

ctum solarium erat quadam camera ornata multis ornamentis, ... juxta cameram erat quidem Stallus pro valixiis, & aliis necessariis cum quadam robalta, in qua mittebant ligna & alia victualia. V. *Stallum* 1. & 2.

¶ STALO, Ponderum & mensurarum exemplar, modulus, Gall. *Etalon.* Arestum Parlamenti ann. 1282. ex Tabul. Corbeiensi: *Major vero & jurati custodient exempla seu Stalonem de prædictis ponderibus & mensuris, nec poterunt denegare major & jurati exhibitionem & traditionem Stalonis prædicti cum abbas vel gentes ipsius vel scabini volent adjustare vel justificare mensuras vel pondera supradicta.* Vide *Stallo.*

STALONUS, Equus admissarius, ex Gallico *Estalon*, in Monastico Anglicano to. 1. p. 841.

STALPA. Gloss. Gr. Lat. MS. & editum: σταλαγμὸς, *Stilla, hoc stillicidium, hæc Stalpa*, [*stiria, stilla. Stalpa*, σταλαγμὸς, in Gloss. Lat. Gr.]

¶ STALTICUS, à Gr. σταλτικὸς, Contrahens, reprimens. Priscian. lib. 2. cap. 29. *Fovemus calidis mediocriter & Stalticis.* Lib. 3. cap. 7. *Locis usque ad mammillas cucurbitas Stalticas imponere.*

¶ STAM, Tributi species apud Polonos. Locus est infra in voce *Strosa.*

¶ STAMARRIA, perperam pro *Stannaria*, fodina, unde Stannum eruitur, in Lib. nigro Scaccarii pag. 360. *Committas Willelmo de Wrotham omnes Stamarrias dom. Regis in balliva tua, & omnia quæ ipsas Stamarrias attingunt.*

¶ STAMBECHUS, ab Ital. *Stambécco*, Rupicapræ species, Gall. *Chamois.* Statuta Vercell. lib. 3. fol. 75. v°. *Item quod becharii civitatis Vercellarum non debeant nec possint emere vel vendere aliquas salvaticinas in civitate nec districtu civitatis Vercellarum exceptis capriolis, apris silvestribus, Stambechis, &c.*

¶ STAMEGNA, STAMEGNIA, ut infra *Staminea*, Ital. *Stamigna.* Statuta Astens. ubi de intratis portarum: *Stamegne de becarie & aliunde solvant pro qualibet petia ad æstimationem officialium.* Statuta Riperiæ cap. 12. fol. 4. *De qualibet petia bugatorum & Stamegniarum brachiorum duodecim, sol. duo.*

¶ STAMEN, Stannum, Gall. *Etain.* Vide *Stagnum* 2. Mandatum Philippi Pulcri ann. 1304. tom. 1. Ordinat. p. 423. *Precipimus quatenus .... cuprum, plumbum, Stamen, seu quodcumque metallum, ... de prædicto regno trahi .... permittatis.* Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. CCIII. *Pro XXX. milibus plumbi & uno miliario Staminis, &c.* Et pag. CCIV. *Pro plumbo & Stamine emendo, &c.* Alia notione, vide in *Staminea.*

¶ STAMENTUM, Ordo, Gall. *Etat*, Hisp. *Estamento.* Constitut. Eccl. Valent. inter Concil. Hispan. to. 4. p. 188. *Attendentes quod ab immemorabili tempore officium syndicatus capituli, non solum totius cleri civitatis & diœcesis, sed totius etiam Stamenti & brachii ecclesiastici universi regni Valentini annexum habet syndicatus officium ... eligatur etiam alter de gremio ejusdem capituli in syndicum ad negotia dicti brachii seu Stamenti ecclesiastici, extra curias tantum gerenda.* Vide *Esse* 1.

¶ STAMETA, Panni species, idem quod *Staminea*, Gallis *Etamine*, Italis *Staméto.* Convent. civitatis Saonæ an. 1536. *Item pro pannis conductis in Savona den. 4. pro singula libra, exclusis Stametis pro quibus solvuntur den. 6. pro singula libra.*

¶ STAMFORTIS, pro *Stamen forte*, Panni species. Vide in *Staminea.* Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. p. CLVI. *Pro 1. tunica de Stamforti, ad Magdal.* XV. *sol.* Occurrit ibidem semel & iterum. Vide *Stanium.*

¶ STAMINA, ut *Staminea.* Vide ibi.

STAMINARIUS, νήστης, ὁ τὸν στήμονα .... in Glossar. Lat. Gr. [Ubi νήθων excidit, ut monet Martinius.]

STAMINEA, STAMINEUM, Lanea interula, seu Camisia, qua Monachi quidam vice cilicii utebantur: nam Benedictinis *lineas camisias* interdixit Innocentius III. PP. vulgo *Estamine*: ex voce Latina *Stamen*, στήμων. Varie autem hæc vox effertur:

STAMINEA, in Regula Solitariorum cap. 49. in Vita S. Guidonis Abbatis Pomposiani ex MS. Spirensi num. 12. apud Ordericum Vital. lib. 8. p. 711. Willelmum Gemetic. l. 3. c. 8. 12. Sigebertum an. 1107. Leonem Ost. lib. 2. c. 26. in Chronico Fontanell. cap. 16. p. 246. in Vita S. Benedicti Anian. n. 40. in Charta ann. 1320. apud Waddingum in Regesto pag. 120. &c.

STAMINEUM. Udalricus lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 5. *Si propter calorem froccum exuerit, in cuculla sedere poterit; sed ita, ut nec gunellam, nec pellicium subtus habeat, nec aliud quidquam, quam Stamineum suum.* Cap. 8. *de Novitio: Ei non Stamineum; sed pro stamineo camisia linea datur.*

STAMINIA. [Guidonis Discipl. Farf. cap. 47. *Omnibus fratribus det* (Camerarius) *per singulos duas Staminias, similiter femoralia.* Vita S. Odilonis sæc. 6. Bened. part. 1. p. 684. *Lanea veste, quam vulgo Staminiam vocant, &c.*] Utuntur Regula Magistri cap. 4. Ordericus Vital. lib. 3. p. 468. Lanfrancus in Decret. pro Ordine S. Bened. cap. 16. Hugo Flaviniac. in Chron. p. 236. Statuta Cluniac. Petri Venerab. c. 63. &c.

STAMINIUM. [Dialogus inter Cluniac. & Cisterc. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 1639. *Similiter froccos & Staminia ex regula non habetis.*] Adde Origines Cisterciensis Ordinis cap. 15.

STAMINA, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 26. [Statuta Alberti Abb. Casæ Dei ann. 1272. apud Stephanot. to. 4. Fragm. Hist. MSS. *Et pro vestibus dentur singulis annis duas stamineas, scilicet* XII. *ulnas Stamina pro eis.* Vide *Estamina.*]

STAMINUM, in eod. Monastico Anglic. to. 1. pag. 6. 999. Le Roman *de Vacces*:

Du chef de son braier une clef desfermerent,
Et cole & Estamine, & un froc en osterent.

Id est, *cucullam, stamineam, & froccum.* Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Son froc osta, sa gonne a despoillée,
Li Quens remest en l'Estamine pure.

Usurpatur etiam sæpe hæc vox pro specie panni, quam interdum

STAMEN vocabant. Concilium Avenionense ann. 1209. cap. 12. *Firmiter inhibemus, ne panno de Stamine forti, aut alio colorato vel sumptuoso, seu aliquo serico in futurum utantur* (Religiosi.) Adde Concil. Monspeliense an. 1214. c. 17. [Charta Bolkonis Ducis Silesiæ ann. 1337. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 41. *Ita quod omnes ejus incolæ* (civitatis Friburgensis) *civilia jura habentes, pannos & Stamina non falsificata, ... licite possint vendere.* Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item dua alia curtina de Stamine rigata de rubeo, croceo & asureo.* Vide *Stamfortis* & *Stanium.*]

¶ STAMEN, Lanea interula. Bernardi Mon. Ordo Cluniac. part. 1. c. 5. *De Stamine & femoralibus, vel si quæ sunt alia hujusmodi, non est aliud constitutum, nisi cum fuerint inveterata, ... alia tribuantur.*

¶ STAMEN, Lana carminata, nostris *Estain.* Litteræ Philippi VI. Reg. Franc. an. 1335. to. 2. Ordinat. p. 114. *Et sic quilibet pannus, ad minus de mille sexentis filis Staminis, ut proinde cognoscatur, si pannus sit bonus & legalis vel insufficiens.* Statutum pro

pannorum negotiatoribus villæ *de Commercy* ex Cod. MS. ejusd. loci p. 18. *Item qui fera drap marcham d'Estain traict sans sain & aussi eschaquetez & royez en XIIe. filz & soient à trois pieds sur les mains.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stamen, Estain de toille ou de drap.*

STAMIO, *Partus.* Gloss. Isidor. *Stavio*, scribitur in Pithœanis. [Emendat La Cerda : *Statio, portus* ; cui assentitur Grævius.]

STAMMA. Odo de Diogilo lib. 3. de Profect. Ludov. VII. in Orientem : *Hic primo (in Gracia) cupream monetam & Stammas offendimus, & pro una earum 5. denarios, & pro 12. solidis marcam tristes dabamus.* Idem lib. 4. *Ante palatium, vel etiam in tentoriis habebamus congruum, si duraret, concambium ; minus quam duobus denariis Stammam unam, & earum 24. solidos propter marcam.* Græcis recentioribus στάμμα est pecunia, moneta, ut pluribus docet Meursius. Unde pro *Stamma* apud Odonem Drogilum *stamina* legendum putem, proclivi librarii lapsu.

¶ STAMMELARIUS, f. à Germanico *Stammler*, Lingua hæsitans, balbus. Necrolog. Lauresham. apud Freder. Schannat. in Vindemiis Litter. pag. 36. *III. Kal. Septembris Godefredi Stammelarii qui dedit nobis equum.*

¶ STAMMIA, ταυτολογία. Gloss. Lat. Gr. Addunt Sangerm. *Iteratio sermonis.*

¶ STAMNUM, f. pro *Scamnum*, idem quod *Stallum* 1. Charta Thossiac. ann. 1404. *Debet pro suo Stamno in quo solitus est vendere carnes, &c.* Vide *Scamnum* 4. & *Stannum* 2.

¶ STAMPA, vox Italica, Typus quo moneta signatur, Gallis *Coin.* Statuta criminalia Riperiæ cap. 129. fol. 20. *Si quis de cætero fecerit monetam falsam Stampa seu cunei illust. Du. do. Venetiarum, capite puniatur, & ejus corpus igne concremetur.* Vide *Stampus.*

¶ STAMPÆ, Scabellula, quibus repentes manibus innituntur. Mirac. S. Bernardini to. 5. Maii p. 286. *Andreas Antonii ... qui à duobus annis citra invalidus ab inguine infra nullo modo ambulare nitebatur, cum Stampis ligneis cum difficultate maxima sese trahebat.* Vide *Scamellum.*

¶ STAMPENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*, col. 1004.

¶ STAMPUS, Nota, impressio, signum, character, exemplar, Gall. *Empreinte, modelle*, Angl. *Stamp*, Ital. *Stampa* : unde *Stampillas* vocabant tabulas cælatas, quibus, ut nomen suum Chartis apponerent illiterati, utebantur. Vide Præfat. Ludewigi ad to. 1. Reliq. MSS. Charta ann. 1546. apud Rymer. to. 15. pag. 101. *Licentiam damus ... ad signandum vice & nomine nostro ... cum uno Stampo, vocato a Drie Stampp, ad nostrum mandatum signent & impressionem faciant sine atramento ... Et post dictam signationem & impressionem cum dicto Stampo, &c.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 82. v°. *Et prædicti quadrelli .... sint & esse debeant ... ad mensuram & Stampum, ut hactenus consueverunt esse.* Vide *Stampa*, & *Standardum* 2.

¶ STAMSKUT, Tributi species, apud Suecos. Charta Suecica an. 1314. apud Jo. Schefferum in Notis ad Chronicon Archiepiscop. Upsaliensium pag. 228. *De qualibet nave, quæ vadit Holmis, cum mercimoniis, unum denarium, quod in nostra lingua dicitur Stamskut.*

¶ STAMULTUM, Calceamenti species videtur. Epist. Obscur. virorum pag. 57. *Et non staret bene, si unus sartor vellet facere calceos vel Stamulta.*

STANCA. Charta Balduini Comitis Flandriæ ann. 1193. in Tabulario Monasterii S. Bertini : *Stancam, unde aqua exit, poterunt præparare, & aquam in prato super Stancam eodem termino congregare.* [Agger aquis oppositus, vel id quo aqua continetur. Vide *Estanchia*, & infra *Stanka.*]

STANCARE, στεγνοῦν, Sanguinem sistere ne fluat, pro *Stagnare.* Apud Serenum Sammonicum in veteribus libris, sic lemma capitis 20. legi monet Salmasius : *Ad medendam rejectionem cibi, & sanguinem Stancandum.* Ubi edit. *Rejectionibus cibi aut sanguinis abstinendis.* Italis *Stancare* est defatigare. Vide *Stagnare.*

¶ STANCIA, STANCIARE, &c. Vide *Stantia.*

STANDA, Vas vel dolium vinarium, ex Teutonico *Stande*, Kiliano, labrum, alveus statarius, orca, cadus : à *Standen*, stare, ut habet Vita MS. S. Romarici : *Vas, quod à stando Standam nuncupant, plenum reperit, &c.* Infra : *O miraculum magnum, quod fecisti, vir Dei, qui signaculo tuo Standam meam sicera replesti.* [Vide Sæc. 2. Bened. pag. 418. & infra *Standaris.*]

¶ STANDALE, STANDALIS, &c. V. *Standardum* 1.

1. STANDARDUM, STANTARUM, STANDARUM, STANDALE, Vexillum præcipuum totius exercitus, vulgo nostris *Estendart.*

STANDARDUM Scriptores rerum Hierosolymitanarum Saracenis ac Sultanis vulgo adscribunt. Tudebodus lib. 5. extremo : *Unus autem nostrorum accepit Standarum Ammiravisi, desuper quod erat pomum aureum, hasta vero tota cooperta argento : quod Stantarum apud nos dicitur vexillum.* Albertus Aquensis lib. 6. cap. 50. *Longissima hasta argento operta per totum, quod vocant Standart, & quæ Regis Babyloniæ exercitui signum præferebatur, & circa quam præcipua virtus densabatur.* Robertus Monachus lib. 9. Hist. Hieros. *Vexillum Admiravisi, quod Standardum vocant.* Fulcherius Carnotensis lib. 3. cap. 18. *Tria nempe vexilla pretiosissima, quæ Standars nominamus, ab eis excusserunt.* Gauterius de Bellis Antiochen. pag. 447. *Ad montem, quo Standarum, & robur ipsorum conglomeratum fuerat, iter dirigit.* Denique Baldricus Dolensis l. 4. p. 137. & ex eo Ordericus Vitalis lib. 9. *Admiravisi Stantarum à longe considerans.* Adde eumdem Vitalem pag. 759. & Matthæum Paris p. 35. Turpinus cap. 18. Carrocium iisdem Saracenis tribuit. Tametsi ex prælaudatis Scriptoribus id omnino erui haud possit, constat tamen

STANDARDUM pro *Carrocio* usurpari, vel certe ejusdem fuisse formæ. Simeon Dunelmensis an. 1138. *Qui omnes procedentes secus Alvertum in campo quodam ... Standart, id est, malum navis erexerunt, vexillum S. Petri ... in eo suspendentes.* Ricardus Hagustaldensis de Gestis Stephani Regis Angl. *Mox autem aliqui eorum in medio cujusdam machinæ, quam illi adduxerant, unius navis malum erexerunt, quod Standard appellaverunt ; unde Hugo Sotevagina Eboracensis Archidiaconus :*

Dicitur à stando Standardum, quod stetit illic
Militiæ probitas vincere sive mori.

In summitate vero ipsius arboris .... vexilla suspenderunt. Chronicon Andrense ann. 1184. de Comite Flandriæ : *Standardum altissimum, Dragonem desuper præferentem, Comes secum super currum quatuor rotarum duci fecit, quod Rex cum tota Francia indigne tulit.* [Hæc totidem verbis leguntur in Genealog. Comit. Flandr. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 391.] Willelmus Brito lib. 11. Philippid. Ottonis Imp. vexillum describens :

Standardum ædificat, miroque insignit honore.

Mox :

Erigit in carro palum, paloque deaconem
Implicat, &c.

Quæ hisce versibus vernaculis reddidit Guillelmus *Guiart* in Hist. Francor. MS.

Orbes pour la pais despecier
Fait lors son Estendart drecier,
Fols est qui nus plus riche terche:
Un grant dragon ot sur la perche,
Qui fu sus un beau char posée,
Vers France ot la gueule baée,
Pour le Reaume chalengier,
Come s'il deust tout mangier.
Cis dragons soustint la banniere
Des tounoissaute l'Empertere,
Qui porte au bel & aloré,
Dessus ot un aigle doré,
C'est signe de guerre tuisant.

Matth. Paris an. 1236. *Exeuntes igitur cives in multitudine gravi circiter ad 50. millia armatorum obviam Imperatori, cum Standardo suo, quod Carrutam, vel Carrochium appellant, indubitanter perrexerunt.* Ægidius Aureæ-vallis Monachus in Alexandro Episcopo Leod. cap. 24. *Captoque Ducis vexillo, dicto Gallice Standart, opere plumario, à Regina Angliæ ei misso, quod fastu superbia quadriga boum ferebat.* Eadem ferme habet Brustemius. Adde Levuldum Northovium in Chronico Markano an. 1287. Ita *Standart* pro *Carocio* usurpavit le Roman de *Garin*:

Nostre Emperere fist l'Estendart venir,
Mult l'a bien fet de Chevalier emplir,
Et de Serjans, por le sez. sostenir.

Infra:

Mès les grans gens Fromond le posteif,
Ser l'Estendart sont les nos resortir.

Alibi:

L'Estendart verse, & li huz. est levez.

Jam vero quod *Standardum* signum & vexillum fuerit statorium, à veteri Teutonico *standa*, & *stanta*, quod est *sistere*, deducit Loccenius lib. 3. Antiquit. Suecicar. cap. 2. Hugo vero Eboracensis Archidiaconus à Latino *Stare*.

Apud Anglos præcipuum Regis vexillum *Standardum* etiam dictum fuit. Hinc *Signum regium, quod vocatur Standard*, apud Scriptores rerum Anglicarum, Radulfum de Diceto pag. 480. Bromptonum pag. 1026. Henricum Huntindonensem lib. 8. p. 288. Robertum de Monte ann. 1065. 1138. Matth. Paris p. 52. &c. Diversum tamen à *Dracone*, de quo supra egimus. Matth. Westmonasteriensis an. 1016. *Relicto loco, qui ex more erat inter Draconem & Standardum, cucurrit in arcem primam.* Sed an *Standardum* vicem *Carrocii* præbuerit, non omnino exploratum.

STANDALE. Rigordus an. 1190. *Deinde desuper corpora Sanctorum duo Standalia decenter insignita pro memoria SS. Martyrum & tutela contra inimicos crucis Christi pugnaturus propriis manibus accepit.* Eadem voce utuntur Itali: Jo. Villaneus lib. 6. c. 77. describens *Carrocium* Florentinorum. *Era uno carro in su quatre rote, tute dipinto di vermiglio, & haveavi su due grande antenne vermiglie, in su le quali ventilava il grande Stendale dell' arme del Commune de Firenze, bianco & vermiglio. Il quale Carrocio tirava uno grande & forte paio de buoi, tutti coverti di panno vermiglio lano, che solamente erano deputati al detto Officio, &c.* [Vide Murator. to. 20. col. 660. in Notis.]

¶ STANDALIS, ut *Standardum*. Nicolaus Specialis de Reb. Siculis lib. 5. cap. 14. apud Muratorium tom. 10. col. 1026. *Conradus Auria confisus in animo se victorem, si posset in primo conflictu vexillum hostium, quod vulgo Standalem vocant, obruere.*

¶ STANDERIUM, Eodem intellectu. Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampliss. Collect. col. 1294. *Item, quod haberent Standardum S. Lamberti, & requireretur domicellus de Marka, quod vellet portare ... Ecclesia requisita de deliberando Standerio, responderunt quod nihil pertineret ad eos.* Ibidem col. 1315. *Rogaverunt etiam consules illos de majori, quod ostenderent Standerium sancti Lamberti, & ponerent super altare.* Occurrit rursum col. 1316. & 1377.

¶ STANTARIUS, Eodem significatu. Jac. Auriæ Annal. Genuens. ad an. 1282. apud Murator. to. 6. col. 580. *Insuper (ordinatum fuit) quod Stantarium B. Georgii de cetero non portaretur per mare alicubi ullo modo, nisi essent galeæ x.*

¶ STENOARDUS, Eadem notione, in Charta ann. 1430. to. 1. Hist. Dalph. pag. 64. col. a. *Et in dicto exercitu de patria Ducis Sabaudiæ quinque Capitanei suos Stendardes deferre facientes interfuerunt.* Fuous Joh. Galeaz apud Murator. to. 16. col. 1026. *Et postea ipsi steterunt ibi cum dictis scuderiis ad recipiendum & offerendum confanones, bannerias, Stendardes, cimeria, &c.*

¶ STINDAROUM, Eodem sensu, in Annal. Estens. Jac. De Layto apud eumdem Murator. tom. 18. col. 971. *Totum exercitum ... in civitatem subito introduxerunt cum vexillis & Stindardis dom. Ducis, &c.*

EXTENDARIUM VEXILLUM, apud Albertinum Mussatum lib. 5. de Gestis Italicor. rubrica 2.

Frequens mentio est vocis *Estendart* apud Scriptores vernaculos, apud quos fere semper pro præcipuo exercitus vexillo usurpatur, Froissartem 4. vol. c. 18. Monstrelletum 1. vol. p. 248. 254. 2. vol. p. 35. 1. vol. &c. Bertrium p. 108. Meerbekum in Obsequiis Caroli V. Imp. pag. 79. 85. Chronicon Bertrandi Guesclini:

Thiebaut du Pont quant vit des Anglois l'errement
Qui faisoient Estendart du penon bel & gent.

2. STANDARDUM, alia notione, [scilicet pro Ponderum & mensurarum exemplari & modulo, Gall. *Etalon*, Angl. *Standard*,] usurpat Fleta lib. 2. cap. 8. *Committitur alicui Clerico vel Laico cura & custodia mensurarum regiarum, quæ pro Standardis & exemplaribus mensurarum regni habentur, ulnarum videlicet, lagenarum, ponderum, &c.* Joan. *Britton* in Legib. Anglic. p. 2. *Et que teles mesmes ovesquet autres soient assignes de essaier touts peys & toutes mesures par toute nostre verge, parmi nostre Royalme solonc nos Estandars, &c.* Et pag. 74. cap. 30. *Nous volons que nul ne eyt mesure en nostre realme, fors que nous, mesque chescun pregne ses mesures & ses peys de nos Estandars, si come bussels, galons, lievres, aunes, & toles autres mesures.* Adde pag. 75. v. 76. Charta Gallica sub Edw. III. apud Waræum in Antiquit. Hibern. *Que la livre de mailles par poids de l'Estandard de la change tont. n..ra 21. sols par tempte.* [Vide supra *Stampus*.]

¶ 1. STANDARDUS, Cognomen cujusdam Guillelmi Militis, quem ita appellatum ob animi ferocitatem innuere videtur Sallas Malaspinæ de Reb. Sicul. apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 314.

¶ 2. STANDARDUS, f. Castellum, aquæ receptaculum, Gall. *Regard*. Charta an. 1443. apud Rymer. to. 11. pag. 33. *Angeas, suspirales, Standardos, caterasque machinas sub & supra terraneas, dictis conductibus quovis modo necessarias, &c.* Alia ejusdem an. ibid. *Diversos aquæ recentis conductus, cum Standardis caterisque machinis & pipis plumbeis .... construere ... proponant.*

¶ STANDARIS, ut supra *Standa*. Buschius de Reformat. Monast. apud Leibnitium tom. 2. Script. Brunsvic. p. 889. *Amphoras, flascones & Standares de stanno habuerunt ducentas.*

¶ STANDERIUM, ut *Standardum* 1. Vide supra in hac voce.

¶ STANETE. Charta an. 944. apud Ughellum to. 1. Ital. sacræ col. 551. edit. an. 1717. *Quod sunt ipse Stanete res inter terra & vinea modiorum ducentorum, &c.* Leg. videtur *Stantes*, positæ.

STANGA, Tigillus, pertica, [vectis, vinculum,] Germanis *Stange*, Italis *Stanga*, ut *Stangare*, vecte munire. Mamotrectus ad 23. Jud. *Sudes est pertica sive Stanga.* Habetur in Vita B. Andreæ de Galerannis num. 22. & apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. c. 33. [Acta S. Cypriani to. 2. April. p. 849. *Bene claudantur & implumbentur cum Stangis ferreis pro conservatione tanti thesauri in arca marmorea.* Vide *Staca.*]

STANGARIA, Eadem notione usurpari videtur in Lege Longob. edit. Heroldi pag. 193. *Si quis de sepe Stangariam factam unam tulerit, componat sol. 3.* Editio Boherii lib. 1. tit. 25. §. 30. *Si quis de sepe Stantaria facta unam tulerit, &c.* Editio Lindenbrogii, pro *unam* habet *vimen*. Sed malim *stataria*, ut sit palus defixus stans: Mox enim: si autem *perticas transversarias tulerit, &c.* Glossæ vett. *Statarius*, ὀρθοστάτης. Vide Oct. Ferratium in *Staggio*.

¶ STANGIUM, Idem videtur quod *Stallagium*. Præstatio quæ fit ob merces venum expositas. Vide in *Stallum* 1. Charta Ludovici Junioris Regis Franc. an. 1154. ex Tabul. Montis Mart. *In earum capitulo multis præsentibus Barbariacum villam, Stangium cum justitia & districtis.* Charta an. 1293. tom. 1. Hist. Dalph. p. 35. col. 2. *Sive prædicta castra & feuda consistant in castris, castellis, ... pedagiis, teloneis & gabellis, Stangiis, ripariis, aquarum ductibus, &c.* Vide *Stantia* 3.

¶ STANGNUM TERRÆ, Modus agri esse videtur, etsi pro *Stagnum*, Gall. *Etang*, scriptum esse vult *Madox*. Charta an. 1281. in Formul. Angl. pag. 137. *Dictus Robertus dimisit dicto Simoni unum Stangnum terræ in clauso sito in Lelle ... habendum & tenendum dictum Stangnum terræ dicto Simoni & hæredibus suis ... Et dictus Robertus & hæredes sui, dictum Stangnum terræ dicto Simoni & hæredibus suis ... warantizabimus.*

¶ STANHOGIA, Mons lapidosus. Vide *Hoga*.

STANIUM, Panni species. Statuta Raymundi Comitis Tolosæ & Legati Apostolici an. 1233. apud Catellum: *Canonicis etiam regularibus prohibemus, ne sit eorum habitus notabilis, ... sed secundum Statuta Concilii Avenionensis & Montispessulani, capis, tunicis, palliis, caligis, de aliqua bruneta etiam vel nigra, vel etiam Stanio forte, vel cameloto, vel aliquo alio colorato panno, seu sumptuoso, vel aliquo serico de cætero non utantur, &c.* Videtur legendum *Staminio*. Vide *Stamfortis*, *Staminea*, & *Stanum*.

¶ STANKA, ut supra *Stanca*. Descriptio bonorum dom. de Eska ex Tabul. Audomar. *Jacet retro molendinum versus solem sub Stanka vivarii à parte Boisten ... tendit istud dominium versus solem directe in fovea sub dicta Stanka d'aval.*

¶ STANNARIA, Stanni fodina. Litteræ Henrici III. Reg. Angl. an. 1220. apud Rymer. tom. 1. pag. 243. *Propter quæ eidem assignavimus Stannarias nostras de Cornubia & Devonia, cum omnibus exitibus quæ ex eis provenient.* Vide *Stagnarium*.

¶ STANNARIA CURIA, Quæ ad Stanni fodinas spectat. Charta Edwardi III. Reg. Angliæ ann. 1337. apud eumd. to. 4. p. 736. *Ac etiam expleciis, proficuis & perquisitis Curiæ Stannariæ & mineræ in eodem comitatu* (Cornubiensi.)

¶ STANNEATUS, Stanno fuso perlitus. Statuta Ord. Cisterc. ann. 1233. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 1355. *Caveant de cetero Hispaniæ & Vasconiæ, & alii omnes abbates ordinis, ne sellis equorum curiosis, aut frænis ornatis laminis, vel lunulis Stanneatis ... utantur.* Vide in *Stagnum* 2.

1. STANNUM, pro Stagnum. Ugutio: *Stannum*; *est aqua stans, artificio pisces habens. Piscina est aqua stans artificio non habens, sed carens piscibus.* Charta an. 1263. in Histor. Monmorenciaca pag. 113. *Quoddam molendinum ... cum jardino, prout se comportat ante & retro, & Stannum contiguum illi molendino, &c.* Alia an. 1234. in Histor. Castilionensi p. 244. *Et eis licebit herbas colligere cum faucillis, factis seu colatis in Stannis nostris pacifice.* Ita præterea usurpatur in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 4. Ch. 35. [Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 158. *Sciendum est quod nullus fluvium aliquem in Stannis vel confossis suis detinere potest, nisi à sole occidente usque ad eumdem orientem.*]

¶ 2. STANNUM, Sedes & apotheca, ubi merces venum exponuntur, idem quod *Stallum* 1. Litteræ Philippi III. Franc. Reg. ann. 1277. tom. 3. Ordinat. p. 61. *Quod Stanna seu staila ejusdem castri seu villæ, ad vendendum panem seu carnes, aut pisces, vel quelibet mercimonia .... ad dictam Mariam & virum suum pertineant. Stannum draperiæ*, in Charta Calomontis ann. 1399. In alia Thossiac. ann. 1404. *Charreria tendens à Stanno Perret versus S. Desiderium.* Vide *Stamnum.*

¶ 3. STANNUM, Vas stanneum, quævis supellex ex stanno. Statuta Eccles. Nannet. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 958. *Patellarum vero, Stannorum, mensarum & aliorum sufficientiam utensilium duorum aut trium proximorum rectorum arbitrio committimus æstimandam.* Inventar. ann. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Item tria parva Stanna modici valoris .... Item unum Stannum parvum .... Item duo magna Stanna.*

¶ 1. STANS, Domus, habitatio. Statuta Avenion. MSS. *Statuimus quod ... de Stantibus dirutis lapides non accipiantur sine consensu curiæ.* Vide *Stagia*.

¶ 2. STANS. *Non Stantia*, Gr. ἀλλόκοτα, Monstrosa, absurda. Vetus Irenæi Interpres lib. 1. c. 1. n. 2. *Et aliis occasionem dabimus .... ad evertendum eam* (sententiam) *non Stantia, neque apta veritati ostendentes ea, quæ ab iis dicuntur.*

STANTAREUM, STANTARIUM, pro *Statarium*, Candelabrum majus, quod per se stat. Glossæ Lat. Gr. *Statarius*, ὀρθοστάτης. Vetus Charta Cornutiana, edita à Suaresio: *Coronas argenteas cum catenulis suis & delphinis 8. cicindelas argenteas 5. cum catenulis suis, Stantarea argentea, & in Confessione ostrea argentea 2. cum clavi sua.* Infra: *Septem pharos æreos, duos habentes delphinos octonos, & hermoras, cantharos æreos majores sex, minores 12. & lilia ærea 2. & Stantaria ærea 13.* Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis c. 9. *Adstant & Statarii cereorum corporibus aptati.* Vide *Cereostata*.

STANTARIA. Vide *Stanga*.

¶ STANTARIUM, STANTARUM, ut *Standardum* 1. Vide in hac voce.

1. STANTES, apud S. Cyprianum dicuntur, qui in fide perstiterunt, uti è contrario *Lapsi*, qui à fide defecerunt, Epist. 14. *Præsente & Stantium plebe, quibus & ipsis pro fide & timore suo honor habendus est.* Epist. 31. *Oremus pro lapsis, ut erigantur: oremus pro Stantibus,*

Stantibus, ut non ad ruinas usque tententur. Ita Epist. 27. 30. 37. lib. de Lapsis, &c.

¶ 2. STANTES, Stagna, in Charta an. 1004. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. fol. 22. *De alio vero latus consortes atque ad Stantes qui sunt contra Marigniana.* Forte pro *Stagnantes*.

1. STANTIA, Camera, ex Ital. *Stanza*. Gualvaneus Flamma in Chron. Mediolan. cap. 284. *Isti Reges, dum viverent, stabant in Palatio magno inter Ecclesiam S. Mariæ, & Canonicam Decumanorum, ubi erant multa Stantia. Inter alias erat una sala, qua continebat decem millia personarum, &c.*

2. STANTIA, perperam scribitur in Legibus Rachisi Regis Longobard. tit. 4. §. 2. pro *Sententia*, uti præfert Lex Longobard. lib. 2. tit. 21. §. 28.

☞ Hæc sunt legis prælaudatæ verba: *Quia si Stantia, quam ante liberos homines tres aliquis fecerit, stare debet; quanto magis ea causa qua per guadiam firmatur.* Quibus verbis minus consonare videtur Cangii emendatio: quam cum eam ob causam, tum ob consentientes in hanc lectionem Codices editos & MSS. rejicit Muratorius, qui observat *Stantiam* dixisse Longobardos, quod Itali appellant *Accordo*, hoc est conventionem sive pactionem coram tribus liberis testibus, notario nullo adstante, initam. Vox derivata à *Stat*, addit idem Muratorius, quod significat decretum est, deliberatum est. His addi potest Glossa in l. si quis debitorem. de debitis & gaudimoniis, ubi *Stantia* intelligitur Pactum obligatorium, in quo omnino stare debetur.

¶ 3. STANTIA, Stanesa, Statutum pretium, præscripta æstimatio, Gall. *Taux*, ab Ital. *Stanziare*, statuere. Vide *Sessorium* 2. Statuta Saluciar. collat. 2. c. 55. *Statutum est quod Potestas Salucsarum teneatur singulo trimestre eligi facere ad brevia in consilio duos Stantiatores, qui habeant omnimodam potestatem taxandi & Stantiandi carnes, vinum, panem, pisces, oleum, caseum & butyrum .... Nec possint dicti Stantiatores dare licentiam alicui personæ vendendi dictas res ultra Stantiam sub pœna floren.* 16. Statuta Montis Regal. fol. 48. *Item, statutum est quod homines Rochebaudorum, &c. possint in eorum villis statuere & ordinare quicquid eis placuerit super eorum mensuris & Stanciis, &c.* Ibidem fol. 283. *Item, statutum est quod dom. Vicarius faciat fieri Stanciam, ut infra. Et quod Stanciatores non possint nec debeant vendere carnes plusquam eas vendunt macellarii, antequam fiat Stancia per ipsos, sub pœna sol.* 60. Plures occurrit. Quo spectat, ni fallor, Charta vernacula an. 1403. in Chartul. Lariniac. ubi legitur, *Ban ou Estanche de vin*, quo significari videtur jus pretium imponendi vino distrahendo: nisi malis intelligere de jure vinum suum particulatim vendendi, aliis à vini proprii venditione cessantibus, à Gall. *Estancher*, supprimere. A *Stantia*

¶ Stantiare, Statuere, definire. Chron. Parmense ad an. 1287. apud Murator. to. 9. col. 813. *Parlamentum factum fuit in Castro-Franco episcopatus Bononiæ per ambaxatores Communis Bononiæ pro ipso Communi, & per dom. Capitaneum populi Parmæ .... Et quidquid firmaverunt, Stantiatum & factum fuit per utrumque Commune.* Ab eodem fonte

¶ Stanciare, Mensuras ad exemplar exigere, Gall. *Etallonner*. Statuta Montis Regal. fol. 272. *Syndicus Communis teneatur fieri facere unam pintam de vitro factam in forma unius amolæ, ad quam mensurentur & Stancentur sestarii & minæ.*

¶ Stanciator, Qui ex officio mercibus pretium

indicit. Eadem Statuta fol. 33. *Item Stanciatores tres, unus pro quolibet tercerio super victualibus, &c.* Vide supra.

¶ STANTIVUS, Stans, erectus. Chartul. Kemperleg. *Ab ipsa petra Stantiva, in via quæ ducit de matre ecclesia ad S. Germanum.... usque dum pervenerit ad petram Stantivam longiorem, quæ est in via ubi cepit divisio, &c.*

STANTOR. Ordericus Vital. lib. 9. de Balduino, à Principe Edessano adoptato: *Turgidus igitur Princeps, livore perfidiaque cæcatus, Christianis insidias prætendit, & Stantori suo in expeditione eunti imperavit, ut... Balduinum... interficeret.* Ubi legendum *Statori*, id est *Marescallo*, seu copiarum duci, quomodo *Stratorem* vel *Protostratorem* appellatum observavimus ad Cinnamum pag. 475.

¶ STANUM, Panni genus, Gall. *Etamine*. Concil. Dertus. an. 1429. inter Hispan. to. 3. p. 663. *Nullus... clericus... vestiri audeat vestibus alterius panni, quam de lana vel Stani, non rubei vel viridis coloris.* Vide *Stamineа* & *Stanium*.

¶ STAPASLINGUN, *Tormenta, genus machinæ*, in Gl. Monf. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ STAPELLA, Emporium, forum publicum. Vide *Stapula* 1. Avesbur. in Histor. Edwardi III. Regis Angl. p. 194. *In crastino S. Petri, quod dicitur ad Vincula, anno Domini proximo supradicto* (1353.) *ex prævordinatione Domini Regis Angliæ & Consilii sui, Stapella lanarum incepit esse apud Westminster, & locis aliis in Anglia.*

STAPES, Stapedium, Stapeda, *Stapha* aliis, qua quis in equum tollitur. [Vide *Staffa* 2.]

Stapes. Miracula S. Quirini Mart. lib. 2. n. 30. *Conscenso equo, dum Stapedi pedem inderet.*

Stapedium. Clemens IV. PP. apud Rainaldum anno 1311. n. 13. *Cum ipse Pontifex equum ascenderit, teneat Stapedium sellæ ejus, & arepto fræno aliquantulum ipsum addextret.*

Stapeda. Iter Camerarii Scotici cap. 27. *De sellariis & Ephippiariis .... apponunt sellis mala & vitiosa ephippia, fræna falsa, & corruptas Stapedas, unde multi læduntur.*

¶ STAPFOLUS. Vide infra *Staplus*.

¶ STAPFSAKEN. Vide supra *Stafsaken*.

¶ STAPHA, Staphile. Vide *Staffa* 2.

STAPHILUM. Leo Ost. lib. 1. c. 47. *Ascendit inde ad ipsum Staphilum de Matella.* Capitulare Radelchisi Principis Beneventani c. 10. *Inter Beneventum & Consiam sit finis ad ipsum Staffilum.* Charta Cresimiri Regis Croatiæ & Dalmat. ann. 1067. apud Joan. Lucium l. 2. de Regno Dalm. cap. 8. *Territorium ... à quercu, quæ stat supra vallem rabiosam, usque ad Staphilum, qui hac de causa fitus est in trivio, quod est contra Sablatam, &c.* Charta ann. 1141. apud Ughellum in Episcopis Cumanis: *Et ab alio latere parte septentrionis finiuntur in terra dominica, incipiens à Staphilo, & ut descendat directum.* Alia apud eumdem in Teatinis Episcopis: *Sicut antiquis & justis limitibus terminatur, scilicet à Stafilo inter montes, &c.* Ita to. 5. p. 848. 876. &c. Vim vocis ignorare se fatetur Angelus à Nuce, in Notis ad Chronicon Casinense. Quædam de eodem vocabulo commentatus est Holstenius in Dissert. *de Pila staffilari*, edita cum notis ad Stephanum, quæ, nescio, an omnibus arrideant.

Strafilum, pro *Staphilum*, habetur, ni fallor, in Charta Langobardica in Chronico Beneventano S. Sophiæ p. 573. *A fine Venatoris per serra usque in Strafilum inter duo rora, &c.* Pag. 383. habetur *Strafilium*.

STAPIA, Stapes, ſtapha, ſcala, qua in equos tollimur. Vetus Inſcriptio à Wolphango Lazio, & Hieron. Magio lib. 2. Miſcell. c. 14. allata: *Dum virguncula placere cuperem, pos hæſit Stapia, & tractus interii.*

☞ Recens eſt hæc inſcriptio quam uti veterem laudarunt nonnulli Scriptores, ut pote quæ parentem agnoſcat Franc. Columnam in Somnio Polyph. lib. 1. c. 19. ubi alias ex eadem officina congeſſit. Vide Menagiana to. 4. p. 83.

STAPIO. Fortunatus io Vita S. Radegundis c. 13. *Accedeas ad cellam S. Jumeris, die uno, que ſe ornabat felix Regina, compoſito ſermone, ut loquar barbaro, Stapionem, camiſas, manicas, cofeas, fibulas, cuncta auro ornata ... ſancto tradit altari.*

☞ Mabillonius ad hunc locum ſæc. 1. Bened. pag. 321. *Stapionem* interpretatur pedum ornamenta: niſi quis ſcribendum malit *Scapionem*, à Germanico *Scappel*, vitta, capitis redimiculum, quo regium diadema deſignaretur.

¶ STAPLE. Vide infra in *Stapula* 1.

STAPLUS, Palatium, domus, ædes, ut quibuſdam placet, ex Germanico *Stapel*, locus ſtabulandarum mercium: ſic autem proprie vocabant ædificia tumultuario opere exſtructa, aliquot ſtipitibus innixa, quos Anglo-Saxones ſtaple dicunt, ut mox docemos Lex Salica tit. 57. §. 3. *Si quis ariſtatonem, hoc eſt, Staplum ſuper mortuum miſſum capulaverit, aut mandualem, quod eſt ſtructura, ſive ſclave, qui eſt ponticulus, &c.... ſuper hominem mortuum dejecerit, &c.* Lex Ripuarior. tit. 33. §. 1. de intertiata re: *Si autem extra regnum ſuper* 80. (noctes) *ad Regis Staplum, vel ad eum locum, ubi mallus eſt, auctorem ſuum in præſente habeat.* Tit. 67. §. 5. *Et cum* 12. *ad Staplum Regis .... conjurare ſtudeat.* Tit. 75. *Si quis caballum, hominem, vel quamlibet rem in via propriſerit, aut eum ſecutus fuerit, per tres marchas ipſum oſtendat, & ſic poſtea ad Regis Staplum ducat.* Ubi Lindenbrogius & Baluzius monent in aliis Codd. legi *Stapplum*, *ſtaſolum*, *ſtappolum*, *ſtaffolum*, & *ſtapſolum.*

☞ Ex variis hiſce lectionibus conjicere licet *Staplum* æque à Germanico *Stapel* & *Staffel* deduci poſſe: quod poſtremum *erectum*, *ſtatutum*, *conſtitutum*, *ſtatuam*, itidem & *gradum*, *tribunal*, *ſolium* deſignat. *Staf*, *Staffel*, *gradus*, in Gloſſ. Teuton. Schilteri, ubi & *Staffalun*, *paſſibus*, & *Staph*, *paſſum*, ex Gl. Monſ. laudatur. *Staffel* præfert Eccardus, qui Cangium in vocis *Staplus* interpretatione cum ex Lege Salica, tum ex Lege Ripuariorum erraſſe contendit: hic ſiquidem, ipſo teſte, *Staplus* gradum, tribunal ſonat; in Lege vero Salica pro Statua honoraria ſepulcro impoſita uſurpatur. Vide *Ariſtato.*

¶ STAPRON, Ventrale craſſum. Comput. ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambroſd. p. 576. *Et in ſtipendio Katerina Colyns ſacientis mantalia coquina hoc anno* xx. *den. & in datis eidem pro uno Stapron* iii. *den.*

1. STAPULA, Emporium, forum publicum, in civitatibus præſertim maritimis conſtitutum, ubi merces extraneæ publice diſtrahuntur: vulgo *Eſtaple*, à voce Latina *Stabulum*, ut quidam putant: ſeu, ut Kilianus & alii volunt, à Germanico *Stapelen*, quod *in unum aliquid coacervare* deſignat. Salmaſius in Obſervat. ad Jus Atticum & Romanum, ſcribit *Stapen* exponi in veteri Lexico Saxonico-Latino *forum*: unde *facere ſtapam* vulgo dicimus, inquit, quod Græcis erat ἀγορὰν παρέχειν, Latine *commeatum præbere*. Iiſdem Anglo-Saxonibus ſtaple & ſtapelaſ, fulcrum menſarium ſonat, & ſtapulaſ, ſtipites iidem dicunt: unde fortean foris ac nundinis publicis nomen inditum, ab apothecis, ſeu, ut noſtri vocabant, *Stallis*, quæ in locis urbium, aut pagorum publicis tumultuario opere ſupra ſtipites erigebantur, quomodo de *Hallis* diximus. Boxhornius in Theatro Holland. pag. 100. *Stapula eſt jus, in quo poteſtas conceditur aliunde invectis mercibus quaſi manum injiciendi, ab inſtituto curſu retrahendi, ac denique ita ſiſtendi, ut non prius, quam publico foro divendita ibi fuerint, alio transferantur. Ita autem dicitur à Stapelen, quod in unum aliquid coacervare deſignat, &c.* Ægidius de Roia an. 1324. *Item Brugis Stapulam conceſſit omnium rerum, quæ apud Sluſam applicarentur ex quacunque patria.* Henr. de Knyghton an. 1352. *Ordinata ſunt Stapula eſſe Londoniis.* Idem an. 1363. *Ordinavit Stapulas lanarum eſſe apud Caliſiam.* Eadem habet Thomas Walſinghamus. Cambdenus in Britannia, in Coritan. ait, Lincolnienſem urbem *ab Edwardo III. in Stapulam, quam vocant, i. in lanarum, coriorum, plumbi, &c. emporium conſtitutam fuiſſe, &c.* [Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 176. *Hoc anno* (1388.) *fuit parliamentum tentum Cantabrigia, in quo multa ſunt ſtatuta, ... de Stapula revocanda de Middelburghe ad Caleſiam.* Vide *Stapella.*]

¶ STAPLE, apud Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 108. p. 295. *Cumque, poſt paucas & expeditas dietas, appropinquaret Caleſiam* (Henricus Rex) *opidanos & mercatores ſuos ibidem de la Staple, in ſolempni feſtivoque apparatu ... obvios habuit.* *Eſtappe*, in Conſuet. Autiſſ. art. 148. locus ubi vinum venum exponitur. Vide *Eſtapula.*

¶ STAPULÆ MAJOR, Qui collegio *ſtapulæ*, ſeu mercatorum præeſt. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 20. *Radulphus Dodmer Miles, Major Stapulæ Weſtmonaſterii ad recogniciones & debitorum in eadem Stapula accipiendas deputatas .... ſignifico quod .... venerunt coram venerabili viro Thoma Seymer Milite, tunc Majore Stapulæ prædictæ, ac Conſtabulario ejuſdem, &c.*

Manet etiamnum in Picardia noſtra oppido, ad Quantii fluvii oſtia ſito, *Stapularum* nomen, cujus meminit Lupus Ferrarienſis Epiſt. 14. hodie *Eſtaples*, ex qua ortus Jacobus Faber Stapulenſis, cujus elogium contexuere Molinæus in Repetit. Legis 7. D. de liberis & poſthumis num. 70. & ad Conſuet. Bononienſem, Thuanus lib. 16. & Scævola Sammarthanus in Elogiis virorum illuſt. Neque aliud eſt oppidum ab eo quod *Wicum*, & *Quentowicum* vocant Scriptores paulo ſuperioris ævi, cui *emporii* perinde ac *portus* nomen tribuunt præ cæteris Annales Francorum Bertiniani ann. 842. & Vita S. Vandregeſili p. 387. to. 3. Hiſt. Francor. Papiæ enim & aliis *Emporium* exponitur *locus ſupra mare, vel locus, ubi negotiatores exercentur*: adeo ut *ſtapula* & *emporium* idem ſonent. Scio, quoſdam id nominis Monaſterio S. Judoci ad mare adſcribere: ſed non arridet eorum conjectura, quam alibi diſcutiendam reſervamus.

SCRIPTUM DE STATU STAPULI, J. C. Anglis & Cowello lib. 3. Inſtit. tit. 22. §. 6. eſt obligatio inſinuata ſive de recordo, quæ coram Majore ſtapuli in præſentia alterius duorum Conſtabolariorum recognita, & per eum ſigillata. Cujus obligationis vi, ſi debitor in ſolutione defecerit, creditor auctoritate Prætoris corpus, terras, & bona ejus ſibi uſque ad ſatisfactionem arripit & detinet, modo infra limites ſtapuli ipſe reperiatur, vel bona ejus prehendi poſſint. Ejuſmodi vero ſcriptum

non modo inter mercatores; sed interdum inter omnes Regis subditos locum habet.

¶ 2. STAPULA, Instrumentum quoddam navi instruendæ necessarium: Angli *Staple* vocant quod Galli *Gache* dicunt. Charta Edwardi III. Regis Angl. an. 1338. apud Rymer. to. 5. pag. 6. *Tibi præcipimus quod tot pontes, cleias, bordas, raccos, cordas, canevacia, Stapulas, anulos, clavos ferreos, dolia vacua, & alia quæ pro hujusmodi eskippamento equorum necessaria ... in navibus poni facias.*

¶ STAPULARIUM, Series, ni fallor, *stallorum* seu sedium in choro. Obituar. MS. Eccl. Morin. fol. 44. v°. *Missam solemnem commemorationis ejusdem B. M. Virginis quolibet die Lunæ... 1°. per vicarios presbyterum, dyaconum & subdiaconum dextri lateris majoris Stapularii; 2°. per vicarios presbyterum, dyaconum & subdiaconum minoris Stapularii ejusdem dextri lateris; 3°. per vicarios presbyterum, dyaconum & subdiaconum majoris Stapularii sinistri lateris, & 4°. per vicarios presbyterum, dyaconum & subdiaconum minoris Stapularii ejusdem sinistri lateris vicissim celebrandam fundavit.*

STARA, STARIUM, Sextarius, *Sestier*. Charta an. 1195. apud Ughellum to. 7. p. 2321. *Sex cuppas olei, & 4. salmas vini, & sex Staras grani, & sex Staras hordei, &c.* [Chron. Parmense ad an. 1271. apud Murator. tom. 9. col. 785. *Et per Commune Parmæ solvebatur ducentibus blavam forestariam in Parma ad vendendum* XII. *Imperiales de Stara frumenti.*]

STARIUM, Eadem notione. Tabularium Casauriense ann. 1159. *Insuper unam petiam de terra, in qua seminari possunt duo Staria frumenti.* Charta Caroli I. Regis Sicil. an. 1277. apud Ughellum to. 7. p. 807. *De decima quoque olei, ... militaria* 10. *quæ sunt ad Starium Bari Staria* 400. Nomina Potestatum Paduæ an. 1258. *Hoc anno .... Starium frumenti valuit solidos* 20. *& ultra.* [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 420. *Casalis de Burro modiorum* XXXIX. *& Stariorum* VII. Occurrit præterea apud eumd. to. 8. col. 277. 375. tom. 12. col. 1130. inter Probat. Hist. famil. *de Gondi* p. 2. & in Statutis Vercell. lib. 3. fol. 57. *Stier*, in Statutis Lossens. art. 73.] Vide Vitam S. Zitæ Virginis Lucensis n. 5.

☞ Pro Sextario, mensura liquidorum, occurrit in Chron. Astensi apud Murator. to. 11. col. 163. *Starium unum vini* (vendebatur) *florenos duos auri.* Chron. Modoet. apud eumd. to. 12. col. 1085. *In vegete Starium vini remanserat.* Statuta Vercell. lib. 1. fol. 15. *Starium unum boni & puri vini veteris, &c.*

¶ STARIUS, Eodem significatu. Chronic. Mutin. apud Murator. to. 11. col. 99. *Mutina vendebatur Starius frumenti tribus libris Mutinensium.* Chronic. Estense ad an. 1347. apud eumdem to. 15. col. 433. *Tunc temporis inter cetera Starius frumenti valuit in Ferraria sol.* XXVIII. Johan. Demussis in Chron. Placent. ad an. 1185. to. 16. col. 456. *Starius frumenti pro denariis* XIV. *& Starius sichalis pro den.* X. *& Starius spelta pro den.* V.

STARANI. Otto Morena in Hist. Rerum Laudensium pag. 19. *Sequenti igitur festo SS. Gervasii & Protasii .... ceperunt Mediolanenses Staranos de Pavia, qui Serexanum deprædati fuerant, &c.* Ubi loci *Scaranos*, à *Scara* militari, legendum putat Felix Osius, ex MS. Cod. Mediolanensi. Vide *Scara* 3. & *Scarani*.

STARARIA. Vetus Charta apud Baron. an. 1188. *De Capitaneis sit salvum urbi & populo Romano quid-*

quid ab eis conventum est & permissum Romæ per scriptum & juramenta & plerarias, & Stararias ac præcones. [Idem forte quod *Stantia* 2. Vide in hac voce.]

STARCIA. Vide infra *Sitarchia* & *Staria*.

¶ 1. STARE, Esse, permanere. Canones Hibern. c. 9. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 3. *Puer vero ab infantia ecclesiasticis ministeriis deditus usque ad vigesimum ætatis suæ annum lector sive exorcista Stet.* Caffari Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 290. *Et civitas Stetit absque episcopo annum unum.*

¶ STARE IN ARBITRIO ALICUJUS, recte diceretur deleta particula *in*. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. ibid. col. 325. *Demum juraverunt Stare de guerra & pace, & de omnibus litibus in arbitrio prædictorum Consulum.*

¶ STARE AD CRUCEM. Vide in *Crux*, col. 1186.

¶ STARE PEDES, ubi superfluum est *Pedes*. Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Dominus Prelatus, aut ejus vices gerens accipit stolam præparatam à sacrista & ponit super collum & aquam benedictam in manu, ut moris est, & Stat pedes, & conventus curvatur.*

¶ STARE RECTO, vel *Ad rectum*, pro Stare juri, *Ster en droit*, in Statutis Lossens. an. 1548. art. 11. Vide in *Rectum*.

¶ 2. STARE, Habitare, domicilium habere. Charta an. 1405. ex Tabul. S. Victoris Massil. *In loco in quo maluerunt Stare sive stagium facere.* Chron. Parmense apud Murator. tom. 9. col. 772. *Et multi propter famem cum familiis eorum recedebant de civitate & ibant ad Standum alibi.* Hinc

STARE dicebantur tenentes, qui *residentiam* debebant dominis suis, seu *stagium*: ex Charta ann. 1162. to. 13. Spicilegii Acheriani p. 314. *Ego Joannes Martini dono corpus meum per hominem, per me & per omnem meam posteritatem, tibi Girardo Rossilionensi Comiti, & omni tuæ posteritati in perpetuum, & convenio tibi, ut semper Stem omnibus diebus vitæ meæ in villa de Malpas per stagem cum infantibus meis, quos ego melius voluero, &c.* [Regest. Campaniæ fol. 30. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. pag. 125. *Talis est consuetudo Musterioli, quod si guerra erga illud castellum emerserit, omnes milites castellania venient illuc Stare.*] Vide *Stagium*, *Residentes* & *Remanentia*. Hinc

3. STARE, ESTARE, Domus, ubi quis *stat*, seu manet. Charta an. 1095. apud Gariellum in Episcopis Magalonensibus p. 89. *Ac pro illa guerpitione dedit Episcopus Dalmatio unum Stare, quod ibi habebat.* Adde p. 96. 169. Donatio propter nuptias facta à Guillelmo D. Montispessulani Mariæ Burgundæ uxori an. 1156. *Hoc autem factum est apud Montempessulanum in domo, seu Stari sancti Firmini.* Tabularium Episcopatus Uticensis an. 1224. *Nec etiam censum Staris ipsorum de Ucetia persolvebant.* Occurrit ibi passim. Regestum Tolosanum ann. 1229. *Datum apud Arausicam in Stari domini Episcopi. Staria*, seu *hospitia*, in Charta ann. 1316. apud Fantinum Castruccium in Historia Avenionensi tom. 1. pag. 164. [Charta an. 1127. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 444. *Ego Rolandus de Bisano absolvo ... ipsam turrem de Biterri cum toto Stare quod pertinet ad ipsam turrem de Biterri, & cum toto Stare Lupeti de Biterri.* Alia an. 1140. ibid. col. 491. *Prædictus vero Guillelmus dabit idoneum Stare sacerdoti juxta ipsam ecclesiam.* Tabular. S. Andr. Avenion. an. 1190. *Decimam racemorum ipsis reddet & afferet ad Stare eorum de Pertus.* Charta an. 1215. *Damus vobis in augmentatum Staris vestri .. totum illud spatium quod est inter murum novum &*

barriam vetus. Adde Histor. Dalph. tom. 2. pag. 62. 63. &c.]

Estare. Charta Willel. D. Montispessulani ann. 1103. *Dono tibi Estare Constantii de Alest, ... Estare Angerii, &c.* Infra: *Et retineo omnes homines & feminas stantes in domibus illis ad faciendum, quacumque voluero.* Charta Guillelmi filii Mathildis Ducissæ D. Montispessulani an. 1185. *Et eorum unum est Estare, cum curia, & puteo, & arboribus.* Alia ejusdem Guillelmi ann. 1191. *Cum mansionibus, domibus, Estaribus.* [Regest. *Olim* an. 1312. *En faisant, édifiant, refaisant, ou rapareillant issues, saillies, ... appentis, Estares, ou manuels apuis.*] Vide infra *Starrum* 2.

¶ Estaga, Eadem notione. Charta an. 1125. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 430. *Donamus tibi Arnalde Pelapol ad fevum & propter castellaniam, ipsam Estagam & ipsum mansum qui fuit Petri Raymundi Vacheta, in civitate Carcassona.*

¶ Estar, Eodem intellectu, in Charta an. 1152. ibid. col. 539. *Et mansus qui fuit de Geralde de Nemauset, & totus ipse planus usque in via qua pergit ad puteum, & totus ille planus qui est coram Estar de Raymundi Saigerii.*

4. STARE, pro Sextarius, in Chartis Italicis. Vide Historiam Placentinam libro 15. pag. 76. [& supra *Stara.*]

¶ STARELLUS, Sextarius. Charta ann. 1267. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Rector hospitalis S. Andrea de Pisis inter alia promittit reddere Priori ejusdem Sancti à S. Victore dependente, cupellas apum xl. Starellos grani xx.* Vide *Stara* & *Stare* 4.

STARIA. Charta Bonfilii Fulginatensis Episc. apud Ughellum: *In Staria & campo S. Martini modiola tres.* Vide *Startia.*

¶ STARIORA, Sextarius, enuntiatione Longobardica, in Charta an. 1289. inter Probat. Hist. famil. *de Gondi* p. 46. *Quinquaginta duos Stariora & tres panora terra posita in populo S. Laurentii de Campi.* Vide *Stara.*

¶ 1. STARIUM, ut *Stare* 3. Charta Ordonii Reg. Navarræ æræ 950. apud Ant. *de Yepez* tom. 4. Chron. Ord. S. Bened. p. 435. *Cum omnibus suis bonis, & cum suo Stario integro, &c.* Vide *Starrum* 2.

2. STARIUM, Starius. Vide *Stara.*

¶ STARLINGUS, ut *Esterlingus.* Vide ibi.

¶ STARRE, ut *Starrum* 2. Vide in hac voce.

1. STARRUM, Chirographum, vel instrumentum, quo Judæi pactiones suas rerumque transactiones conficiebant, apocha, scriptura, charta, cujusmodi multa haberi Hebraice conscripta in in arce Londoniensi hoc titulo observant Watsius & Spelmannus.

2. STARRUM, Idem quod *Stare*, de quo supra, Domus, ædes, in Charta an. 1215. apud Salvaingum Boissium: *Et quod Starra ipsorum, & hominum suorum destruxerat, & eos inde expulerant.* Infra: *Prædictum Armandum ceperat, & eum de Starri suo expulerat.* [Vide *Starium* 1.]

STARTIA, Starcia. Charta Roberti II. Principis Capuani anni 1156. in Sanctuario Capuano p. 617. *Hec est, integram unam peciam terra, qua est Startia nostra curia pertinens, & appellatur ea Campus sea Startia de Majano, habetque hos fines, &c.* Alia Guillelmi Regis Siciliæ, an. 1182. apud Ughellum: *Et sine aliquo servitio castrum illud, sicut prædictum est, cum Startia turris palatii teneat & cognoscat.* Apud eumdem to. 8. p. 47. *Starzia.* Adde to. 6. p. 643. & seqq. Charta Philippi Principis Tarentini an. 1313. post Hist. nostram Gallo-Byzantinam p. 77. *Cum civitatibus, villis, castris, ... juribus, territoriis, Starciis, & pertinentiis suis omnibus, &c.* [Vide *Stare* 5.]

1. STATARII, Qui alias *Stagiarii*, qui residentiam debent. Charta Aimerici Vicecomitis Castri-Airaldi en Tabulario S. Dionysii de Valleta: *Circumquaque adjacentes homines, Statarios, sive advenas, sive viatores, &c.* [Vide in *Stagium.*]

2. STATARII, Alia notione, vide in *Cereostata*, & *Stantareum.*

STATER, Staterum Ludus. Vetus Scheda apud Canisium tom. 4. Antiq. Lection. *Qui cum coavo jamdicti Regis filio assidue luderet ludum Staterum, & semper obtineret, exitialis ira fomitem ministravit. Cum vero quadam die huic ludo operam dedisset, & filius Regis multoties victus esset, ira praruptus, Rochum filium Ducis super tempora percussit, ictum mortiferum secuta est mors.* Incertum, qui fuerit hic ludus *staterum*, nisi *scacorum*, forte, atque ita legendum sit. [Vide *Stagnum* 1.] Apud Will. Malmesburiensem in Vita S. Aldhelmi Episc. c. 9. *Wintonia Prelatus Daniel, qui esset ejusdem regionis oriundus, & Staterarum non egenus.* i. nummorum, ex Græco στατήρ.

¶ STATERA. Vide supra in *Stater.*

¶ STATHES, Portus, navium statio. Charta ann. 1451. apud Rymer. to. 10. p. 488. *De quibuscumque portibus & Stathes Angliæ & Flandria, &c.* Pluries occurrit.

STATICA, Staticum. Vide *Statz.*

¶ STATICULUM. Vide infra *Statunculum.*

1. STATIO, Jejunium dicitur Scriptoribus Ecclesiasticis. Isidorus lib. 6. Orig. cap. ult. & Rabanus lib. 2. de Institut. Cler. c. 18. *Jejunium & Statio dicitur.* Glossæ Arabico-Lat. *Statio, jejunium.* Atque ita pro quovis jejunio usurpant Cassianus lib. 5. de Cœnob. Instit. c. 20. 24. Collat. 2. c. 23. Collat. 21. cap. 29. Acta S. Fructuosi & socior. n. 3. &c. Hermes in Pastoral. lib. 3. c. 5. *Respondi quoniam, Domine, Stationem habeo. Quid est, inquit, Statio? & dixi: Jejunium: & dixit: Quid est illud jejunium? Sicut solebam, inquam, sic jejuno.*

Alii distinguunt *stationem* à jejunio: *Jejunium enim*, iidem Isidorus & Rabanus aiunt, *est indifferenter cujuslibet diei abstinentia, non secundum Legem; sed secundum propriam voluntatem. Statio autem est observatio statutorum dierum, vel temporum: dierum, ut quarta & sexta feria jejunium ex vetere lege praeceptum; temporum autem, ut jejunium quarti, quinti, septimi, & decimi mensis, & observatio Quadragesimæ, qua in universo orbe institutione Apostolica observatur.* Tertullianus lib. 2. ad uxorem: *Ut si Statio facienda est, maritus de die condicat ad balneas, si jejunia observanda sunt, maritus eadem die convivia exerceat.* Idem contra Psychicos: *Arguunt nos, quod jejunia propria custodiamus, quod Stationes plerumque in vesperam producamus.* Et cap. 14. ejusdem libri: *Cur Stationibus quartam & sextam Sabbati dicamus, & jejuniis Parasceven?* Ubi exerte Tertullianus *stationem* à jejunio distinguit, ostenditque *stationem* præscriptam à lege: *jejunium* ex mero arbitrio & propria devotione observatum. Exstant in Biblioth. Casinensi Auxilii Presbyteri Quæstiones Theologicæ, in quibus quærit: *Quid intersit inter Stationem & jejunium?*

Cur autem *Statio* dictum sit jejunium indictum, docet Ambrosius Serm. 25. *Castra nobis sunt nostra jejunia, qua nos à diabolica infestatione defendunt: denique Stationes vocantur, quod stantes & commorantes in eis inimicos insidiantes repellamus.* Isidorus loco citato: *Statio autem de militari exemplo nomen accepit*

pro eo, quod nulla lætitia obveniens castris stationum militum rescindat: nam lætitia libentius, tristitia sollicitius administrat disciplinam. Unde & milites, nunquam immemores sacramenti, magis stationibus parent. Vide quæ Allatius observat de Missa Præsanctificatorum pag. 1550. & 1570. ex Joan. Phurne & Matth. Blastare.

STATIO, veteribus dictus Cœtus, sive conventus fidelium in Ecclesia, maxime is, qui dominico fiebat die, apud Tertullianum lib. de Corona militis: ita autem vocantur ejusmodi conventus, metaphora sumta à militibus, qui dum præsidium certo loco collocant, *stationem facere* dicuntur. Gregorius Nazianzen. orat. habita in Concilio CP. Χαίρετε Ναζηραίων χοροστασίαι, ψαλμῳδιῶν ἁρμονίαι, στάσεις πάννυχοι, παρθένων σεμνότης, &c.

Stationes præterea dicuntur Ecclesiæ, oratoria seu quævis loca, ubi processiones Ecclesiasticæ moram faciunt, in quibus orationes fiunt, aut decantantur Antiphonæ, vel denique sacrum Missæ Ministerium peragitur: ex quo processiones ipsas *Stationes* passim dictas observare est. Has primum omnium instituisse Cyrillum Patriarcham Alexand. scribit, nescio an ubique, Auctor Chronici Orientalis sub an. 435. Solebant porro Christiani varias sibi deligere Basilicas, vel martyria, & in iis ad ipsa Martyrum sepulcra diebus Dominicis convenire, & sacrosancto Missæ sacrificio, quod celebrabatur, interesse, & Corpus Domini accipere, ut est apud Tertullianum l. de Orat. Denique cum eo ex variis Basilicis Clerus procedens conveniret, si quid difficultatis proponendum videbatur, in eo conventu definiebatur. Unde interdum, eodem Tertulliano teste lib. de Jejunio, *Stationes* usque in vesperum producebantur. Atque hac notione *Stationis* vocem accipiendam censent viri docti apud Cyprian. Epist. 41. & 42. Joannes Diacon. lib. 3. Vitæ Gregorii M. c. 18. *Stationes per Basilicas, vel Beatorum Martyrum cœmeteria, secundum quod hactenus plebs Romana quasi eo vivente certatim discurrit, sollicite ordinavit: per quas & ipse simul discurrens, dum adhuc eloqui prævaleret, 20. homilias Evangelii coram Ecclesia diverso tempore declaravit.* Nicolaus I. PP. Epist. 8. *Istius* (Latinæ) *dictione lingua Constantinopolitana Ecclesia lectionem Apostolicam & Evangelicam in Stationibus fertur primitus recitare.* Anastasius in S. Vitaliano PP. *Item dominico die fuit Statio ad sanctum Petrum, & post Missas celebratas, valefecerunt sibi invicem Imperator & Pontifex, &c.* Guibertus lib. 3. de Vita sua c. 7. *Feria secunda post Pascha procedere moris est Clericos Stationem facturos apud S. Vincentium.* Anselmus Leod. cap. 69. in Wolbodo Episc. *Stationes instituit, seu processiones, quæ ab universo communiter Clero civitatis ad majorem Ecclesiam fiunt.* Adde Synodum Pontigon. ann. 876. c. 7. Hist. Translat. S. Sebastiani n. 53. 54. Vitam S. Joan. Reomanens. cap. 2. Lanfrancum in Decretis pro Ord. S. Bened. c. 2. Anast. Bibl. in Vita S. Joan. Eleemosyn. n. 30. 79. Ordinem Romanum, Rupertum lib. 8. de Divin. Offic. c. 2. Cæsarium l. 1. Miracul. c. 7. Durandum lib. 7. c. 1. n. 20. 21. &c.

In ejusmodi porro stationibus deferebantur publice ministeria sacra, quorum usus erat in sacris Liturgiis. Anastasius in S. Hilaro PP. *In urbe Roma constituit ministeriales,* (nempe calices) *qui circuirent Stationes. Scyphum aureum pensant. lib.* 8. Alii Codd. habent: *In urbe vero Roma constituit ministeria, quæ circuirent constitutas Stationes, scyphum autem stationaium* (al. *stationarium*) *pens. lib.* 8. [Leg. *Stationalem.* Vide infra.] In Leone III. p. 146. *Fecit vero communicales ex argento purissimo per singulas regiones, qui præcederent per Stationes per manus Acolytorum numero* 20. In Valentino II. pag. 166. *Fecit amas argenteas 6. quæ præcedunt per omnes Stationes.* Præfatio ad Libellum precum Marcellini & Faustini, de Felice PP. *Irrumpit in Urbem, & Stationem in Juli Basilica trans Tiberim dare præcipit.* Infra: *Per cœmeteria Martyrum Stationes sine Clericis celebrabat.*

¶ STATIONALIS CRUX, Quæ ad *stationes* deferebatur & super altare reponi solebat. Benedictus in Ordine Rom. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. p. 124. *Primicerius cum schola, & subdiaconi regionarii, & acolythi cum Cruce Stationali S. Petri.* Ibid. pag. 132. *Tunc subdiaconus regionarius levat Crucem Stationalem de altari, plane portans eam in manibus usque ad ecclesiam. Stationales scyphi,* qui scilicet per Acolytos præferebantur in *Stationibus*, apud Anastasium in Hormisda. Vide supra.

STATIONARI, *Stationem*, seu processionem peragere. Eckehardus Junior de Casibus S. Galli c. 1. *Crastinam autem processionem ad mansionariam suam S. Crucis disponens Ecclesiam, in proximo prato Stationari jussit. Ibi de gradibus ligneis Esdras Domini populum legem novam edocuit, &c.*

¶ 2. STATIO, Communio, seu ordo à communionem accepturis servandus. Ordo Rom. II. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 50. *Deinde venit archidiaconus cum calice ad cornu altaris, & annunciat Stationem: & refuso parum in calicem de scypho inter manus acolythi, accedunt primum episcopi ad sedem, ut communicent de manu Pontificis secundum ordinem. Sed & presbyteri omnes ascendunt ut communicent ad altare.*

¶ 3. STATIO, Locus in Monasteriis educandis pueris destinatus. Vita B. Stephani Obazin. Abbat. apud Baluz. to. 4. Miscell. pag. 157. *Ejectus inde* (è monasterio feminarum) *ad Stationem puerorum in supradictam cellam directus est.*

4. STATIO, Idem quod *Stagium*, de qua voce supra. Sugerius lib. de Rebus in Administr. sua gestis cap. 12. *Feodos vero, quos ex fisco proprio emimus, ad faciendas Stationes singulis annis per duos menses in eodem Castro Tauriaco, subter intitulare curavimus.* [Charta an. 1223. ex Tabular. Corbeiensi: *Ego Girardus de Hilli debeo dom. Pinconii homagium & servitium ad custum suum & Stacionem apud Pinconium per quatuor menses singulis annis cum uxore mea ad custum meum.* Vide *Status* 9.]

5. STATIO, Convivium, pastus, præbenda panis & vini. Charta Hugonis Episcopi Gratianopolit. ex Tabul. Eccl. Gratianop. *In Ecclesiis B. Mariæ de Arvisio, & S. Johannis, & de deserto, retinui Stationem cum sociis sex à festivitate Apostolorum Petri & Pauli, usque ad Assumptionem B. Mariæ.* Charta Willelmi Episc. Paris. an. 1229. in M. Pastorali lib. 20. Ch. 18. *Ut pro carnibus singularum Stationum, quæ dicuntur Pastus, 12. libræ & 3. solidi à nobis... persolvantur.* Charta Odonis Episc. Parisiens. anno 1205. ibid. lib. 20. ch. 5. *Concessimus eidem Capitulo in eodem festo Pentecostes Stationem unam de pane & vino, & carnibus porcinis, nobis & successoribus nostris perpetuo percipiendis.* Adde Ch. 102. & Chartam aliam Petri Episcopi an. 1208. ibid. p. 423. *Nota, quod magna Statio panis valet 77. panes, & parva Statio valet 72. panes: item magna Statio pecunia valet 72. sol. 9. den. ob. & parva Statio valet 67. sol. 9. den. ob.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis: 6. *Idus Januarii eodem die obiit Theobaldus Parisiens. Episcopus, qui dedit nobis duas Stationes quatuor fer-*

culorum, quarum una redditur ab Episcopo in Nativitate B. Mariæ, altera in die obitus ejus. 3. Id. Julii: *Obiit Odo Parisiensis Episcopus, in præsenti sepultus Ecclesia, qui dedit nobis Stationem panis, vini, & carnium in festo Pentecostes reddendam.* Passim ibi.

¶ 6. STATIO, Minuti quidam Canonicorum reditus hac voce designantur, in Charta Mauricii Episcopi Parif. ex Tabul. S. Clodoaldi: *Postulavimus ut cujusdam partis prædicti beneficii panis & vini videlicet & quorumdam minutorum redditum, quos Stationes vocant, caritatum etiam defunctorum pauperes clericos ejusdem ecclesiæ participes facerent.*

¶ 7. STATIO, Domus, ubi quis *stat*, habitat. Charta Rodulfi Episc. Cabilon. ann. 980. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 226. *Quam ab una parte claudit Statio mansionaria Oidolonis canonici.* Tabul. Montis Majuris: *Ublias autem unusquisque qui Stationem habet, & per se focum facit, circa Kal. Januarias ex debito persolvere debent.* Vide *Stare* 3. & *Stativa.*

8. STATIO, Tabulatum, nostris *Estage.* [Charta Ludovici Crassi Reg. Franc. an. 1134. ex Tabul. Montis Mart. *Domum præterea Guerici & Stationes & fenestras ibi constructas, &c.* Tabul. S. Martialis Lemovic. *Dono & concedo Deo & S. Martiali & fratribus in hoc monasterio servientibus ad portam stercoris in domo quæ fuit Chatardi Pictavini quæ quinque Stationibus dividebatur, tres ex ipsis totas ex integro, hoc est inferius & superius, & duos solidos.*] Epistola Balduini Imp. CP. de expugnata Constantinopoli: *Turris lignea erigitur super murum Stationibus tribus, aut quatuor, multitudinem continentibus armatorum.* Vide *Stagium* & *Tristega.*

9. STATIO, Idem quod *Mutatio*, in l. 36. & 65. Cod. Th. de Cursu publ. & l. 1. de Curios. ubi Jacob. Gothofredus.

Stationarius, in Glossis Græco-Lat. dicitur, *Ἐπίσταθμος, ὁ τοῦ σταθμοῦ ἡγούμενος, ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς, manceps:* qui scilicet in *mansionibus* equorum publicorum curam gerit: *Qui cursui publico præest,* in lege 1. Cod. Th. de Cursu publ. Adde leg. 2. de Cohortal. l. 31. de Episc. eodem Cod. ubi Jacob. Gothofred.

10. STATIO, Apotheca, *Boutique. Stationarius,* Apothecarius. S. Fulgentius Homil. 66. *Temporalis medici Statio videtur esse defixa, ubi herbarum redolent medicamina, & in techis curationis inclusa renitent ferramenta, &c.* Constitutiones Neapolitan. lib. 3. tit. 34. §. 3. de Medico: *Non contrahat societatem cum confectionariis, nec recipiat aliquem ad expensas suas pro certa pretii quantitate, nec ipse etiam habebit propriam Stationem. ... Lucrabitur autem Stationarius de confectionibus suis secundum istum modum: de confectionibus & simplicibus medicinis, &c.* Mox: *Nec Stationes ejusmodi erunt ubique, sed in certis civitatibus per regnum.* [Regimina Paduæ ad annum 1272. apud Murator. to. 8. col. 461. *Facta fuit hoc anno domus communis Paduæ, quæ est juxta Stationes, ubi venduntur ferramenta.* Chron. Veron. ad an. 1206. ibid. col. 623. *Et tunc combusserunt domos illorum de Carcere, Stationes mercatorum, &c.* Statuta Mutin. rubr. 35. fol. 6. v°. *Statutum est pro publica & evidenti utilitate mercatorum communis Mutin. existentium in Stationibus palatii novi, quod dictæ Stationes debeant claudi, scilicet inter unam & aliam viam de muro unius quadreli.*] Vide Cujacium lib. 2. Observat. cap. 40.

¶ 11. STATIO, pro Vivario piscium, in Charta an. 1057. apud Meichelbec. to. 2. Hist. Frising. p. 516. *Aquis, aquarumve decursibus, piscationibus, Stationibus, id est gistellis piscium, quos busones dicimus.*

¶ STATIONALIS, *μόνιμος*, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Græc. Lat. *μονιμος, sedulus, efficiosus, Stationalis.* Vide in *Statio* 1.

¶ STATIONARE, ab Italico, ut videtur, *Statiera*, Statera, verticulum, Gallis *Peson*, vel à *Stazzonare*, tractare, Gall. *Manier*: dicitur de pane minoris, quam par est, ponderis; vel minus bene tractato & ficto, in Statutis Pallavic. lib. 2. cap. 63. fol. 124. *Et qui contrafecerit solvat pro banno, ipso facto, pro quolibet pane & qualibet vice, denarios sex Imper. & perdat panem non repertum ad justum pondus & non bene Stationatum, distribuendum inter pauperes Christi.* Vide in *Stantia* 3.

¶ STATIONARI. Vide in *Statio* 1.

1. STATIONARII, Milites, apparitores, & officiales Præsidum, qui dispositi per provincias certis locis denunciabant magistratibus, quid ageretur. Horum mentio est in Cod. Th. & Justin. non semel, & in Append. Cod. Th. Constit. 14. Acta Numidarum Martyrum: *Tunc attentantur numerosis durisque cruciatibus per Stationarium justorum piorumque carnifices, adhibitis in auxilium crudelitatis ejus Centurionum & Cirthensium magistratibus, hoc est diaboli sacerdotibus.* Passio S. Philippi Episcopi: *Hæc adhuc B. Philippo disserente, Aristemarus Stationarius civitatis advenit, ut Præsidis jussu impressis cera signis Ecclesias clauderet Christianis.*

Superstationarius, apud Optatum l. 1. extremo, qui Stationariis Præsidum præfectus erat.

2. STATIONARII, Iidem, qui *Mansionarii*, seu *manentes*, de quibus suo loco. Tabularium Redonense apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. pag. 823. *Dedi etiam eis pedagium & tuuleum de omnibus, quæ vendiderint, vel emerint homines illorum Stationarii in mansura sua de Chameriaco, &c.* Historia Abbatiæ Condomensis p. 470. *Construxit Ecclesiam, & 20. Stationarios vel eo amplius simul hæreditavit, qui usu annotino 10. sol. in festivitate S. Joannis Bapt. censualiter redderent.* [Andreas Floriac. lib. 4. Mirac. S. Bened. MS. *Coram piissimi patris sistitur mausoleo servusque ei & Stationarius adscribitur perpetuus.*]

3. STATIONARII, Librorum venditores, Librarii, à *stationibus*, seu officinis librariis: Anglis *Stationers*, quomodo appellabant mercium vilissimarum institores, qui in foro *stationes* habebant, ut notarum à Cujacio lib. 2. Observ. cap. 40. Statutum Universitatis Parisiensis promulgatum an. 1275. *De Stationariis, sive Librariis: ut Stationarii, qui vulgo appellantur, sive Librarii... corporale præstent sacramentum, quod libros recipiendo venales, custodiendo, exponendo eosdem & vendendo, ... fideliter & legitime se habebunt, &c.* Vide Statutum integrum apud Lambecium lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsarea pag. 252. 267. Leges Alfonsinæ parte 2. tit. 31. Lege 11. *Estacionarios ha menester, que aya en todo estudio general, para ser complido, que tenga en sus estaciones buenos libros elegibles, & verdaderos de testo e de glosa, que los loguen à los escolares para fazer par ellos libros de nuevo, o para emendar los que tovieren escritos. Et tal tienda o estacion como esta, non la deve ninguno tener, sin otorgamiento del Rector del Estudio.* Statuta Synodalia Nicolai *Gelant* Episcopi Andegav. tom. 11. Spicil. Acher. p. 202. *Ipsi & eorum quilibet infra primi anni Synodum S. Lucæ scribi faciant in quaterno statuta eadem, quorum exemplar poni penes Joannem Beuchies, vel alium Stationarium faciemus.* *Ἐργαστήριον τοῦ καλλιγράφου*, stationem librarii,

vertit vetus Interpres Concilii VI. Oecumenici Act. 14.

Stationarii, quivis Institores. Jo. Carmessonus in Vita S. Petri Thomasii cap. 3. *Stationarii, clausis rerum venalium apothecis, sua mercimonia relinquentes ipsum audire summo studio affectabant.* [Chronic. Mutin. ad an. 1329. apud Murator. tom. 11. col. 119. *Reliqui mercatores & Stationarii suas apothecas in ipsa civitate per spatium duorum mensium tenuerunt clausas.* Vita S. Antonii de Padua to. 2. Jun. pag. 712. *Sed & Stationarii, clausis rerum venalium apothecis, nihil omnino vendere præsumebant.*]

¶ 1. STATIONARIUS, Canonicus qui *residentiam* facit, aut facere debet. Vide in *Stagium*. Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 534. *Cuilibet igitur canonico in villa conversanti & Stationario, circa forum & circa novam ecclesiam mansum dedit & liberum concessit.* Charta an. 1175. apud Miræum tom. 1. pag. 711. *Si quis canonicus Stationarius ad scholas perrexerit, singularem præbendam quam à cæteris canonicis habet divisam, integram recipiat, nullum commune beneficium cum Stationariis participans.* Alia Stephani Tornac. Episc. an. 1196. apud eumd. to. 2. p. 1197. *Statuimus ergo, ut qui à modo instituentur in ecclesia nostra canonici, & foranei potius quam mansionarii sive Stationarii esse voluerint, quatuor tantum marchas annuatim pro præbenda sua percipiant... Si autem aliquis prius foraneus, postmodum voluerit esse Stationarius & assiduus, &c.* Vide in *Statio* 9.

2. STATIONARIUS, Subdiaconus dictus in Ecclesia Romana, qui, hebdomada sua in stationibus summo Pontifice Missam celebrante, Epistolam cantabat. Anastasius in Benedicto III. PP. *Apostolorum Epistola,... quæ à Subdiaconibus leguntur per cunctas Ecclesiarum stationes more solito.*

¶ Stationarius Acolythus eadem de causa dicitur in Ord. Rom. 1. apud Mabill. tom. 2. Musei Ital. pag. 4. *Unus autem ex acolythis Stationarius præcedit pedester equum Pontificis, gestans sanctum chrisma manu in mappula involuta cum ampulla.*

Stationarius Cantor, in Charta Philippi Aug. an. 1204. pro Ecclesia S. Aniani Aurelian. id est, qui *residentiam* facit: *Ut quilibet Ecclesiæ Cantor Stationarius sit in claustro & assiduus, & officium Cantoris in Ecclesia exhibeat.*

STATIOSE, Diu, cum mora. Anastasius Bibl. in Gregorio IV. *Quamdiu ei placuerit ibidem Statiose immorari.*

¶ STATIVA, Domus, ubi quis *stat*, manet. Charta an. 1153. inter Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 545. *Et si mei homines, quos naturales vocamus, de meis honoribus illic intraverint, vel illic mansionem fecerint, vel Stativam habuerint, servicium mihi impendant.* Vide *Statio* 7.

¶ STATIUM, Sedile, sedes. Processus de sanct. & doct. S. Catharinæ Senens. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 1321. *Quandoque vero cum vides me lassam, sedes hic in Statio isto, & ego sedeo de mandato ejus ad pedes ejus.*

¶ STATIUNCULUM, diminut. à *Statio*, Apotheca, sedes ubi merces venum exponuntur. Charta Gilberti Abbatis S. Pauli Senon. an. 1236. *Assignavimus septem solidos dicta moneta* (Paris.) *in locatione Statiunculi nostri siti in atrio Senonensi in censiva domini Senonensis.*

STATIVUS Equus, quem alii Refractarium, nostri *Retif*, vocant. Wichbild Magdeb. art. 99. *Vendat, si unus equum alteri... garendare in eo tenetur, quod non sit Stativus, &c.*

STATORES, Apparitores, officiales Magistratuum, vel quivis famuli, sic dicti, quod starent ad jussa parati, vel quod singuli in stationibus, quibus addicti erant, starent. Vetus Inscript. L. Mario. Verno. Statori. Pr. Alia: Fortunato Statori Augustorum. Petronius in Satyrico: *Quædam fœmina sordibus calent, nec libidinem concitans, nisi aut servos viderint, aut Statores altius cinctos.* Acta S. Cypriani: *Venerunt ad eum Principes duo, unus Stator officii Galerii Maximi Proconsulis, &c.* Monachus Sangal. lib. 2. de Caroli M. c. 15. *Cumque prima die vel secunda inter reliquos Statores eum in pracuriosioribus oculis intueretur, dixit ad filium: Cujus est iste puerulus? Quod cum factum fuisset, deosculatum Serenissimus Augustus pusionem remisit ad stationem pristinam.* Ordericus Vital. lib. 12. p. 856. *Richardum filium suum cum 200. Militibus Radulpho de Guader suppetias misit, quibus Radulphum Rufum & Ruabodum de Abrincis audaces, aut industrios Statores constituit.* Vide Ciceronem lib. 2. Epist. famil. ult. Baron. an. 261. n. 26. & quæ de iis annotavimus ad Cinnamum.

¶ STATORIUM, pro *Scacarium*, ut videtur, in Indice MS. benefic. Eccles. Constant. fol. 41. *Supra quibus debatis & litibus obtinuit contra ipsos dictus de Hamas, videlicet in assisiis regiis de jure patronatum contra dom. de Leseaux & contra Regem in Statorio Paschali tento Cadomi anno nonagesimo secundo, in quo Statorio procurator Regis procuraverat hujusmodi causam advocari.*

1. STATUA. Lex Salica tit. 29. §. 32. *Si quis Statuam aut tremaclum, vel vertuolum de flumine furaverit, &c.* Ita in edit. Heroldi tit. 27. §. 14. Ubi Wendelinus ait, *Statuam* hîc appellari, quod Teutones *Staff* & *Stave* dicunt, contum scilicet, sive longurium, quo navicularii per paludes & flumina lintres suos propellunt: à *Stooten*, protrudere. *Stavam* præferre veteres codices quidam observant, [ut Pithœus in Gloss. Leg. Salicæ, ubi *Stavam*, genus majoris retis, nostris *Estave*, interpretatur.] Certe quidquid sit de etymo, constat, hanc vocem pro virga longiori usurpari in Speculo Saxonico l. 3. art. 45. §. 10. in margine: *Acervus tritici, duodecim habens Statuas, quarum qualibet per unum passum ab alia distet: & qualibet Statua clavos contineat duodecim à se invicem distantes, in altitudine unius hominis statura usque ad humeros.* In textu *virga* habetur pro *Statua*, sic: *Duodecim vero virgarum cumulus tritici, ita ut virga una passum distet ab alia.* [Vide Acta SS. to. 1. Jun. p. 869. col. 1.]

¶ 2. STATUA, Columna. Epist. Imp. CP. ad Robertum Comit. Flandr. ann. 1095. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 268. *In ea* (Constantinopoli) *habentur pretiosissima reliquia Domini, id est Statua ad quam fuit ligatus, flagellum unde fuit flagellatus, &c.* Acta S. Wernheri to. 2. April. p. 717. *Item quod idem venerabilis adolescens ab eisdem Judeis fuerit suspensus ad Statuam deorsum.* Adde to. 6. Maii p. 10.

¶ 3. STATUA, σταμῖνα, in Gloss. Lat. Gr. & Græc. Lat. Emendat Vulcanius, *Statuta*, ἱσταμῖνα.

STATUALIS, Stupidus, instar statuæ: hinc adagium: *Statuâ taciturnior.* Liber de Disciplina Scholarium, falso Boëtio adscriptus cap. 6. *Cum autem magistrantis dilectio atate infrigidatos, Statualesque planeticos Scholastici introitus habuerit participes, si correctionis lima apud eos uti nequiverit, senio confectis arridendum est, Statualibus ingemiscendum, planeticisque favoris simulacro est congaudendum.*

¶ Statualis, & Statuarius Cereus, Qui ad *staturam* seu altitudinem alicujus effictus est. Mi-

rac. S. Simonis Eremit. August. to. 2. April. pag. 828. *Et transfigerent arcam prædictam cum uno Statuali cereo.* Ibid. pag. 831. *Ipsa duceret eum ad arcam dicti Beati, & dictam arcam transfigeret uno Statuario cereo.* Vide *Statuarium* 4.

¶ STATUARE, Statuere, præscribere. Acta ad Concil. Basil. apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 383. *Quin immo seducti Romanorum episcopi quidam, ipsorum animos invadens cupiditas & avaritia inde foras expulit, quam Christus in ecclesia tertio modo dicta plausaverat & Statuaverat, summam meritoriam paupertatem.*

¶ STATUARII, ut infra *Statutarii*, quomodo etiam forte legendum est. Constitut. Frederici Imper. in Litteris Ludovici X. Reg. Franc. tom. 1. Ordinat. pag. 611. *Potestates vero, consules, rectores, Statuarii, & scriptores dictorum statutorum, necnon consiliarii locorum ipsorum, & qui secundum statuta, vel consuetudines memoratas judicaverint, sint ex tunc, ipso jure infames.* Statuta Eccl. Æduensis apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 476. *Item* (excommunicamus) *Statuarios, scriptores statutorum ipsorum, &c.* Statuta Eccl. Reatinæ cap. 47. *Excommunicamus ... omnes & singulos Statuarios, consiliarios & officiales quoscumque qui condiderunt ... statuta contra ecclesiasticam libertatem.*

1. STATUARIUM, *Conflatorium*, Papiæ MS. Perperam in edito *Statuarium*. Occurrit hæc vox nude in Gloss. Arabico-Lat.

2. STATUARIUM, Sepulcrum, monumentum mortuorum statuis adornatum. Ingulfus p. 853. *Ac ejus sacro corpore terræ illic inter multa alia Romana Statuaria commendato, spiritus ejus de præsentis vitæ labore ad æternam requiem ascendit.*

3. STATUARIUM. Zachariæ cap. 11. v. 13. *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos: & dixit Dominus ad me: Projice illud ad Statuarium.* Ubi Græcus interpres, καθὲς αὐτοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον, ubi scilicet conflari statuæ solent.

4. STATUARIUM, *Candela, cum qua cingitur statua, & circumdatur vel crux, vel altare.* Ita Ugutio, & ex eo Will. Brito in Vocabulario MS. & Mamotrectus ad 2. Paralip. c. 3. [Vita S. Stephani Obazin. lib. 3. cap. 25. apud Baluz. tom. 4. Miscell. p. 200. *Cum autem quadam die præfatus homo boves illos vacillari conspiceret, timens ne intra domum morerentur, præcepit uxori suæ ut ipsos longe proiceret, ne sua contagione animalia quæ necdum incurrerant vitiarent. Cui illa respondit: Nequaquam, domine, hoc faciamus, sed potius Statuaria eis facientes, ceraque operientes, sancto patri Stephano dirigamus. Potest enim, si voluerit, & istos salvare, & alios ab omni periculo immunes servare. Placuit viro prudentis consilium mulieris, ipsosque mox boves à frontibus & à tergo funibus circumducens, ceraque operiens, monasterio destinavit ad sancti sepulcrum arsuros.* Ubi de cereis ad mensuram seu *staturam* boum curandorum effictis, atque ad sepulcrum Sancti cujus opem inclamabant arsuris sermo est. Vide *Statualis cereus*.] Glossar. Lat. Gr. *Staturium*, ὀρθοστάτης. Gl. Gr. Lat. ὀρθοστάτης, *Statuarius*. Sed legendum videtur utrobique *Statarius*. Vide *Statarii* 2.

¶ STATUARIUS. Vide *Statuarium* 4.

¶ STATUITIO, Statutum, Edictum. Continuatio Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 419. *Item hoc tempore idem dom. Dux monetam mezaninorum de novo fieri jussit, fecitque Statuitiones, quod soldini amplius non fabricarentur.* Vide *Statutio*.

STATUNCULUM, STATUNCULUS, Parvula statua. Gloss. Lat. MS. Reg. cod. 1013. *Statuncula, idola, Staticulum*, Plauto in Persa. Vita S. Concordii Mart. num. 8. *Et venientes satellites ad eum cum Statunculo Jovis, dixerunt: ... Vel sacrifica Jovi, aut capitalem sententiam excipies.* Acta S. Sebastiani cap. 18. num. 65. *Nisi quis Statunculis positis in eo loco .... thuris exhibuisset incensum.* Cap. 20. *Compellitur Martis Statunculo, quod ibi stabat, thuris guttas incendere.* Utuntur præterea Tertullianus, Cyprianus, seu Auctor de Aleatoribus, Vita sancti Alexandri Mart. n. 2. Gerohus Reichersperg. in Syntag. de Henric. IV. c. 9. Fragment. Petronii p. 33. &c. SATUNCULAM habent Gregor. Turon. lib. 1. Hist. Franc. cap. 5. & Acta S. Thyrsi c. 6.

¶ STATUUNCULA, in Actis S. Urbani PP. tom. 6. Maii pag. 13. *Et Statuunculam Jovis intuens dixit, Destruat te virtus Dei nostri.*

1. STATURA, Hominis altitudinis mensura, *la hauteur d'un homme.* Gloss. Lat. Gr. *Statura*, ἀνάστημα, μέγεθος σώματος, μῆκος ἡλικίας. Glossæ aliæ: *Statura*, σώματος στάσις. Anastasius in S. Hadriano sub finem, de Tiberi fluvio exundante: *Et per plateas, se extendens usque ad Pontem Antonini, ipsumque evertens murum, egressus in suo se iterum univit alveo, ita ut in via lata amplius quam duas Staturas ejusdem fluminis aqua excrevisset, &c.* Habetur eadem notione paulo ante.

¶ 2. STATURA, Statua, imago. Testam. Guillelmi Narbon. Vicecom. ann. 1397. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1629. *In quibus siquidem tumulis faciendis, videlicet in nostro, de & super fiat Statura, seu imago lapidea similis corpori nostro, armata armis lapideis, & cum picturis ... Rursus vero de & super dicto tumulo dictæ dominæ matris nostræ fiat, & fieri volumus & jubemus, alia Statura, sive imago lapidea similis corpori dictæ dominæ matris nostræ, & ad modum unius dominæ vidualis. In tumulis vero & Staturis prædictis nos testator prædictus fieri & depingi, ac apponi, ac affigi volumus arma & signa Narbonensia.*

¶ STATURARIUM, STATURIUM. Vide *Statuarium* 1. & 4.

STATUROSUS, Elegantis staturæ. S. Augustin. Ps. 33. *Forte habes servum formosum, Staturosum, bene compositum.* [Vide *Statutus*.]

1. STATUS, Statura. Lactantius de Mortibus Persecut. n. 9. *Erat etiam corpus moribus congruens, Statu celsus, caro ingens, &c.* Gregorius Turon. lib. 4. Hist. c. 24. *Celsum Patriciatus honore donavit, virum procerum Statu, in scapulis validum, lacerto robustum, &c.* Fredegarius in Chron. cap. 51. *Formam statura mea laudasti.* Alii codd. habent, *Status mei*. Idem cap. 65. de Heraclio Imp. *Erat Status forma digna mensura.* Paulinus Natali 6.

Ergo (videte manum Christi) male pendulus ille
Per tenebras soluto funis summissior infra
Aeris assuetum spatium pendebat, & inde
E capitis regione pari libramine factus,
Ut Status ejus erat, &c.

Lex Bajw. tit. 1. cap. 11. §. 1. *Fiat tunica plumbea secundum Statum ejus, quod ipsa pensaverit, auri tantum donet, qui eum occidit.* Mon. Sangallensis lib. 1. c. 19. de quodam Ep. *Qui cum familiaritate illius animari cupisset, in tantam progressus est protervitam, ut virgam auream incomparabilis Caroli, quam ad Statum suum fieri jussit, feriatis diebus vice baculi ferendam pro Episcopali ferula improvidus ambiret.* Versus in Althelmum, in libro Epistol. S. Bonifacii Archiep. Mogunt. Epist. 69.

Statura spectabilis,
Statu & forma agilis, &c.

2. STATUS, Hominis stantis species. S. Cyprianus ad

ad Demetrianum: *Rectum te Deus fecit, & cum cætera animalia prona, & ad terram situ vergente depressa sint, tibi sublimis Status, & ad cœlum atque ad Deum sursum vultus erectus est.* Victor in Theodosio: *Sic eminens Status, membra eadem, par cæsaries, &c.* Petrus Damianus lib. 3. Ep. 8. *Plerosque vidimus non modo sacri, sed & sæcularis ordinis viros, qui sic inter quælibet Ecclesiasticæ synaxis officia Status sui viribus sunt contenti, ut nec podio .... dignentur inniti.* Hinc *erigere* aliquem *in Statum suum.* Aelredus in Vita S. Edwardi Confess. num. 29. *In obicem aliquem uno pede immoderatius impingens, pene lapsum incurrit: quem tamen alius recto gressu procedens, iterum in Statum suum, nihil injuria passum erexit.* Gregorius M. lib. 3. Dialog. cap. 25. *Manumque ejus tenuit, & eam in Statum suum protinus erexit.* Gotselinus lib. de Miracul. S. Benedicti Cant. cap. 2. *Eum solutis nervorum nexibus in Statum suum erigite.* Mox: *Nec mora in Statum suum erigitur.* [*Estage*, eadem notione, utitur le Roman d'*Athis* MS.

Il s'est leve en son Estage
Pour mieulx veoir son heritage.]

¶ 3. STATUS, Regnum, imperium, ditio, nostris *Etat.* Litteræ Edwardi III. in Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 123. *Quid ergo pro suo jure suaque securitate non licuit Regi, sui Status suique populi periculum jam videnti, dicat qui noverit.* Jac. De Layto in Annal. Estens. ad an. 1409. apud Murator. to. 18. col. 1074. *Nuntiavit amodo filium olim dom. Ottonis & Statum Parmæ ac Regii esse sub recommendisia & protectione ipsius ducalis domini.*

4. STATUS, Curia, Comitatus, Aula Regia. Jacobus de Vitriaco lib. 3. p. 1126. de Sapphadino: *Primo die recepit ipsos* (Legatos Christianorum) *in prima scala de Cayron, ubi semper est Status ejus.*

¶ 5. STATUS, Comitia generalia regni, vel provinciæ alicujus, Gall. *les Etats.* Prosper Sanctacrucius de civilibus Galliæ dissentionibus apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 1449. *In communi totius Galliæ concilio, id Status vocant, quod ante indictum repertebatur, ea de re transferri voluit tractationem, &c.* Quæ nomenclatura potissimum mansit penes Comitia septem Provinciarum confœderatarum. Charta an. 1591. apud Rymer. tom. 16. pag. 152. *Duo millia peditum ... & cæteros milites à Statibus Hollandiæ & Zelandiæ aliarumque Provinciarum unitarum mittendos, &c.* Eodem nomine designatur conventus hominum alicujus Communiæ, apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 456. *Die Dominica in festo sancti Andreæ Apostoli ann. 17. Edwardi III. omnes Status de Wrechwyke elegerunt Hugonem Kyng ad officium præpositi, & juramentum suscepit.*

¶ 6. STATUS, Ordo. Charta ann. 1361. *Per tres Status Concilii generalis Prælatorum, Baronum, Nobilium & Universitatum comitatuum Provinciæ & Forcalqueriæ nuper, ut dicitur, facti & ordinati, &c.* Charta an. 1496. apud Rymer. to. 12. p. 598. *Ratificatio pacis per tres Status de Caours.* Pag. 599. *Ratificatio pacis per tres Status de Agennoys .... absque infractione per dictas gentes trium Statuum.*

¶ 7. STATUS, Apparatus, comitatus, familia. Polypthycus Eccl. Vivar. *Vidit .... Hugonem Merulè qui erat vicarius, tenebat ita magnum Statum sicut unus Episcopus.* Charta ann. 1358. ex Chartul. Domus Dei Pontisar. *La prieuse, freres & suers de l'ostel Dieu de Pontoise avent la dite Dame, ses gens & tout son Estat & mesnage gracieusement secourne.*

¶ 8. STATUS, Reditus, proventus, fiscus regius. Charta ann. 4. Henrici V. Regis, apud *Madox* in Tom. VI. Formul. Anglic. pag. 68. *Noverint universi ... Johannem atte Stokke ... relaxasse Ricardo Cheddere, hæredibus & assignatis suis imperpetuum, totum Statum suum quem habet ... in omnibus clausis, pascuis & pasturis, cum pertinentiis in parochia de Cherchebull.* Charta an. 1245. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 394. *Percipiet 2000. marcas ad Statum nostrum.* Galli dicimus *Prendre sur l'Etat.*

9. STATUS, Sedes: *Statum facere, tenere*, Sedere, morari. Ethelwerdus lib. 4. c. 3. *Attamen oppressi lassatu desistunt pugna barbari, & sterilem obtinent tunc victoriæ Statum.* Infra: *Hi tres Reges eorum cum immenso exercitu ... ad cognominatum locum Grantanbricge, Statumque fecere ibi menses 12.* Mox: *Conjecit Statum communem cum accidentali exercitu juxta oppidum, quod Werham nuncupatur.* [Obituar. MS. Eccles. Morin. fol. 8. *Item cuilibet canonico residenti tenenti Statum, duo panes celarii, ponderis quilibet 2. unciarum & 5. estrelingorum.* Vide in *Stagium* & *Statio* 4.]

10. STATUS, pro *Stallo* Monachorum & Canonicorum in Ecclesia. Galbertus in Vita Caroli Com. Flandr. n. 72. *Status simul & sedes fratrum dejecta sunt.* Idem n. 98. *Inter columnas quippe solarii specula & Status suos ex scriniorum aggeribus & cumulis scamnorum prostituerant.* Stephanus Tornacensis Ep. 12. *Assignetis ei Statum in choro, sicut habere solet, sedem in Capitulo, locum in refectorio.* Statutum de Installatione Canonicorum Bononiensium io Morinis: *Assignaturque sibi Status in choro secundum qualitatem & capacitatem recepti, & locus in Capitulo.*

¶ 11. STATUS, Sedes, apotheca, Gall. *Etau*: idem quod *Stallum* 1. Charta Ludovici Crassi Reg. Fr. an. 1134. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 61. *Guillelmo Silvanectensi, cujus erat illius terræ vicaria, pro eadem vicaria Statum unum inter veteres Status carnificum ... in commutationem dedimus.*

¶ IN STATU TENERE, Gall. *Tenir en Etat*, Curare, tueri, suis stipendiis servare. Charta Henrici III. Reg. Angl. ano. 1225. apud Rymer. tom. 1. pag. 280. *Et vobis mandamus rogantes quatinus illis immorari non omittatis, negotia nostra in Statu tenentes.* Index MS. Benefic. Eccles. Constant. fol. 51. v°. *In dicta parrochia est quadam capella S. Andreæ. Rector tenet ipsam in Statu.*

STATUTARII, Magistratus, qui statuta edunt, vel horum observationi invigilant, vel secundum ea judicia sua edunt. [Charta an. 1208. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 390. *Statutarii, qui pro tempore fuerint, hoc statutum & supradicta teneantur firmare & scribi facere in volumine statutorum Communis civitatis Ferrariæ.* Statuta Genuens. l. 1. c. 8. fol. 15. *Et teneatur dictus notarius sive Statutarius constitui & ordinari facere de prædicta pecunia seu sacculas eosdem nobilium & duos eosdem popularium.*] Charta an. 1322. *Infra scripta statuta condita sunt per Dominos ... jurisperitos electos per Statutarios.* Bulla Innocentii PP. data Lugduni, in M. Pastorali Eccl. Parisiens. lib. 19. ch. 15. *Excommunicatos nuncios, ... Statutarios & scriptores statutorum ipsorum.* Alia Bonifacii IX. PP. ao. 1391. apud Goldastum to. 2. Constit. Imper. *Potestates vero, Consules, Statutarii, & scriptores statutorum prædictorum, nec non consiliarii locorum ipsorum, qui secundum Statuta & Consuetudines memoratas judicarent, &c.* Adde Concilium Turonense anno 1236. c. 3. Biterrense ann. 1246. cap. 18. Ravennense ano. 1286. c. 9. &c. [Vide *Statuarii* & *Statuteres.*]

¶ STATUTERII, Eodem significatu, in Statutis Vercell. lib. 6. fol. 141. *Et quod hoc statutum ....*

non possit deleri vel cancellari per credentiam, vel arengum, vel aliquos Statutarios.

STATUTARIUM, Archivum, in quo reponuntur Statuta, seu acta publica. Innocentius IV. PP. in Epistola ad Potestates, &c. sub finem: *Quorum unum* (Statutorum volumen) *sit in Statutario communis cujuslibet civitatis, &c.*

¶ STATUTIO, Statutum, Edictum. Charta Olibæ Comit. apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 267. *Et facio Statutionem, & meus heres similiter faciat per omne tempus, ita quod tu & tuos successores habeatis semper & teneatis justitias de parrochia Pia de Curte.* Vide *Statutio.*

¶ STATUTORES, ut *Statutarii.* Statuta Arelat. MSS. art. 110. *Statuta Arelatensia corrigantur, & fiant .... per duodecim Statutores.* Statuta Eccl. Ambian. apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 1233. *Sane Honorius Papa III. excommunicationis sententiam protulit contra Statutores, scriptores statutorum contra Ecclesiæ libertatem editorum.*

¶ STATUTUM LOCALE, Institutum, consuetudo recepta in loco, Gallis *Coutume locale.* Charta Bolkonis Ducis Slesiæ anni 1336. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 559. *Renunciantes ... omni actioni, exceptioni, ... suffragio tam canonici, quam imperialis & civilis juris, municipalis, reformationis & Statuti localis seu consuetudinis, optimo legum interpretis.*

STATUTUS, Magnæ staturæ, apud Plautum in Rudente:

Recalvum ac Silenum senem, Statutum, ventriosum.

Vide *Staturosus.*

¶ STATUUNCULA. Vide *Statunculum.*

STAVA. Vide *Statua* 2.

¶ STAVARIUS, ἀ[illegible]. Gloss. Lat. Græc. Leg. *Statarius.* Vide *Statuarium* 4.

¶ STAVERA, Qui juratuo formulam sacramenti præscribit, vel dictat, à Belgico *Staven den eedt*, sacramentum dictare. Consuet. Furnenses ex Tabul. Audomar. *Et si venerit & legitimum impedimentum ostenderit petendo sacrosancta & divisorem juramenti, hoc est, Stovera, stabit in placito suo, &c.*

¶ 1. STAULUS, *Stallus*, sedes Canonicorum vel monachorum in choro Ecclesiæ, nostris *Stalle.* Charta ann. 1227. to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 120. *Canonicus eorum in choro nostro non habebit Staulum in ordine Personarum, sed habebit primum Staulum in ordine sacerdotum.* Vide *Stallum* 2.

¶ STOLUS, Eadem, ut videtur, notione. Statuta S. Martini Turon. ex Cod. MS. Sangerman. num. 1307. *Debet autem* (Rex) *donare thesaurariam vel decanatum vacantem infra annum & canonico non de terra, sed de Stole.*

2. STAULUS, *Stallum*, apotheca, forte ex Anglo-Saxonico, *Staple*, de quo supra in *Stapula*: Gallis, *Estal.* Libertates MSS. villæ S. Desiderii in Campania anno 1228. *Nemini in villa S. Desiderii Staulos habere vel locare licebit, salvis supradictis Staulis.* Vide *Fenestra*, *Stallum* 1.

¶ STAULLUS, Eodem significatu. Gesta Guillelmi Episc. Cenoman. apud Mabillon. to. 3. Analect. pag. 373. *Ipse in claustro Staullum comparavit, unde oleum illud reciperetur, & residuum illius redditus in alias majoris ecclesiæ necessitates poneretur.*

¶ STAUPULUS. Vide mox *Staupus.*

STAUPUS, & STOUPUS, Scyphus, crater, poculum, [mensura liquidorum,] Germanis *Stauff.* Kero Mon. in Gloss. *Stoupus, ciphus certo mensura.* Vetus Glossar. Saxon. apud Somnerum, ꞅꞇapul, *batus.* Est autem *batus* vas, vel etiam vas potorium.

STAUPUS, in Charta Abbatis Laurisham. apud Freherum in Orig. Palatinis: *Undecima vero huba villicationi attinet, quatenus inde 8. parapsides, 8. Staupi, unum mortarium, in Natale Domini, 40. quoque scutella in Pascha fratribus ministrentur.* [Chronicon ejusd. Abbatiæ p. 179. *Mensura potus anea Staupus.* Charta apud Christianum to. 2. Rerum Mogunt. pag. 534. *In signum fraternitatis Staupum vini & panem album eidem exhibebimus, prebendalem unius diei vel duorum.* Codex censualis MS. Irminonis Abbatis Sangerm. fol. 34. verso: *Solvit pullos III. ova XV. scindolas C. de sinape plenum Staupum.* Hist. Novient. Monast. apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 1243. *Abbas cellarium ingressus, mensuram petus aream ibi pendentem reperit. Cumque à cellerario Staupum justitia fratrum esse cognovisset, statim arreptum lapidi inlisit, ac totum in partes comminuit.*] Tractatus de Conversione Boiorum & Carentanorum: *Servis autem Staupis deauratis propinare jussit.* Hincmarus Remensis Opusc. 50. *Bibit quasi dimidium Staupum de vino.* Anastasius Bibl. in Nicolao I. *Calices argenteos duos, & Staupos argenteos duos, &c.*

¶ STAUPUM, Eadem notione, in Charta an. 1222. to. 2. Rer. Mogunt. p. 668. *Item qualibet die unius totius Staupum vini.*

STOUPUS. Ephemerides Monasterii S. Galli, 3. Non. April. *Ille instituit in S. die Pascha Stoupum cum ciso & majori lebuncula.* 8. Id. April. *In cujus anniversario datur minor Stoupus de Balnea stuparetro mures.* Occurrit ibi 14. & 13. Kl. Maii, 5. Kl. Jul. 16. prid. Kl. Dec. & 5. Non. Decemb. & in Anniversariis Alamannicæ Ecclesiæ to. 2. Alamann. Goldasti pag. 190. 191. 192. & 193.

STOPUS, in Statutis antiquis Canonicorum S. Quintini in Viromanduis: *Debet habere unusquisque privatus domi ostea de moreto, &c. Stopum vini, & ministri 27. Stopos vini.* [Consuetud. Eccl. Colon. ex Tabular. Atrebat. *Cuilibet predictorum octo officiorum dantur 38. Stops vini.* Ibidem: *Quando dyacons & sacerdotes minuunt sanguinem, tunc unus Stopus vini melioris datur unicuique.*]

¶ STOPA, Eodem significatu, apud Ludewig. tom. 1. Reliq. MSS. pag. 354. *Nos Gevehardus nobilis de Querunode .... donavimus & donamus domino abbati & conventui Monasterii in Eylwersdorph tynam musti XVIII. Stopas capientem ex vinea, &c.* Buschius lib. 3. de Reformat. Monaster. cap. 44. p. 945. *Singuli capsam cum speciebus confectis, & Stopam vini pretiosi et propinantes.*

¶ STOPELLUS, diminut. à *Stopus.* Statuta Placentiæ lib. 6. fol. 67. *Qualibet villa habeat unum starium ad minus & unum Stopellum bullatum bulla Communis: qui sostarius & Stopellus sint in custodia consulis illius villa.*

STAUPULUS, diminutivum à *staupus*, in Miraculis S. Valburgis Virg. lib. 2. c. 5. apud Canisium & Stewartium usurpatur pro *Cicindile*, aut lucerna ardente ante corpus S. Valburgis, quod esset in modum *staupi*, seu crateris effictа: *Suam Staupulus haud valens ferre injuriam, imo virginis, ad cujus pendebat signorum memoriam, displicante se, in quo pendebat funiculo, iterum se dimisit inferius.*

STIPUS, apud Papiam, dicitur *calix consecratus.* Sed an ejusdem originis, cujus *staupus*, non ausim definire. Leg. forte *Scriptus.*

¶ STAURACIN, STAURACINUS, STAURACIS, STAURACIUM. Vide in *Storax.*

¶ STAURAMENTUM, Quidquid non ad vitæ duntaxat, sed & ad agrorum culturam, & prædii supellectilem, pertinet, idem quod *Instaurum.* Vi-

de in hac voce. Tabular. Cadomense: *Willelmus moutum recepit in Stauramento*, *IV. boves*, *& XL. bidentes*, *&c.* Charta Guillelmi Episc. London. in Hist. Abbatiæ S. Audoeni Rotomag. pag. 484. *Si vero in obitu nostro aliquid de Stauramento prædicto, vel de hiis, quæ ad culturam prædictæ terræ necessaria erunt, quoniam de prædictis abbate & monachis seminatam vel warettatam recepimus, in eisdem terris defuerit, de aliis catallis nostris perficietur.* Charta ann. 1437. apud Rymer. to. 10. pag. 678. *Et specialiter pro vinis, ad numerum centum doliorum per annum, quæ ipse de partibus Aquitaniæ pro Stauramento hospitii sui, venire fecit & faciet.* Hinc

¶ STAURARE, Instruere, adornare, nostris *Estorer*. Anastasius in Hadriano apud Murator. tom. 3. pag. 195. *Nam & ipse solertissimus præsul per diversos titulos, seu altas ecclesias, atque cunctas diaconias, & monasteria quantacumque infra murum hujus Romanæ urbis, existant, divina inspiratione ignitus ex palleis idem Stauravit.* Charta ann. 3. Henrici Regis apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 144. *Et cum v. quarteriis ordei*, *v. quarterus avenarum*, *v. quarteriis pisarum ad Stauraudum manerium prædictum.* Charta ann. 1258. ex Cod. Colbert. 2591. *Je Amys de Ramery ... ai donné & ottroié pour une chapelerie Estorer*, *&c.* Vide *Staurum* & *Instaurare* in *Instaurum*.

STAURIA, Crux. *Fratres de Stauria*, Iidem qui *Fratres crucis*. Vide in *Crux*, col. 1196. Leges Opstalbomicæ c. 20. *Fratres ordinis Prædicatorum*, *& Fratres Minores*, *& Fratres de Stauria*, ... *admittere decrevimus.*

¶ STAUROFERI, Iidem qui mox *Staurophori*. Vide *Bajulus* 1.

¶ STAUROFORIA. Vide in *Staurophori*.

STAUROPHORI, Qui crucem in processionibus Ecclesiasticis portant, ex Græc. σταυροφόροι, nostris *Porte-croix*. Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casin. cap. 39. *Postero die Pontifex misit in occursum ejus ... Bajulos*, *Cereostatarios*, *Staurophoros*, *Aquiliferos*, *Leoniferos*, *&c.* Gislebertus Monachus in Vita sancti Romani Abbat. Autisiod. cap. 7. *Sicque* (corpus S. Romani) *inde levatum*, *& cum Staurophora*, *cereostata*, ... *ad præfatum cœnobium deportatum est.* Perperam edit. *Staurophona*. [Rectius to. 5. Maii pag. 156. editum à Bollandistis, *Cum Staurophoria & cereostata.*] Sic porro hoc loco intelligitur Crux ipsa delata. Vide Meursium, [& Gloss. med. Græcit.]

STAUROFORIA, *Portatio Crucis*, in Gloss. MSS.

¶ STAUROPHYLAX, Gr. σταυροφύλαξ, Crucis custos, dignitas in Ecclesia Jerosolymitana: eo etiam nomine interdum donatur Patriarcha Jerosolymorum. Vide *Custos Crucis*, in *Custos* 4. & Gloss. med. Græcitatis.

STAURUM, Quidquid ad vitæ necessaria conducit, Anglis *Store*. [Item, Quidquid ad agriculturam, vel ad prædii supellectilem pertinet, ut sunt animalia, pecora, servi, &c. Vide *Stauramentum*. Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 68. pag. 195. *Largiflux Cereris copiosa fertilitas*, *cuncta sua granaria infra urbem omni Stauro spoliata perpendent*, *&c.* Chron. Joh. Whethamstedii pag. 505. *A dextra*, *aut in prædiis*, *aut in grangiis*, *aut alicubi alibi in Stauro pro exhibitione vestra*, *&c.* Vita B. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1823. *Ad hæc Archiepiscopatus ære alieno ad septem millia marcarum obligatus extitit*, *quem præterea quasi totaliter in Stauro destitutum*, *& velut inanem & vacuum reperit & recepit.*] Statuta Hospitalis S. Juliani in Anglia: *Item ad Festum S. Martini habebit leprosus quilibet porcum unum de Stauro communi.* Matth. Westmonaster. anno 1259. *Viginti insuper & 5. libras dedit pro Stauro ejusdem loci.* Idem an. 1303. De obsessis, qui ut obsidentes fallerent, frumentum & carnes suas in hostium cuneos projecerant: *En quos sperabamus fame periisse*, *in ejectione Stauri sui, contrarium experimur.* Henr. de Knyghton ann. 1355. *Si Papa posset dispensare cum eis habere granaria & cellaria pro Stauro reservando*, *&c.* [Adde Kennett. in Antiq. Ambrosd. pag. 571. & *Madox* in Formul. Anglic. p. 427.] Vide *Instaurum*, & *Restaurum*.

STAURUS, Crux, ex Græc. σταυρός. Gloss. Ælfrici Anglo-Sax. *Crux*, vel *Staurus*: rod.

¶ STAUSARE, f. Proponere, objicere. Charta an. 1506. apud Ughellum tom. 1. Ital. sacræ col. 1362. *Habeat in omnibus licentiam & firmissimam potestatem in omni loco istud munimen ostendere & Stausare*, *agere*, *&c.* Leg. fortassis *Stansare*, ab Italico *Stanziare*, decernere, constituere.

¶ STE. Vide supra *Sta*.

STECCARE. Charta an. 1287. in Miracul. S. Ambrosii Senensis: *Stando ante altare S. Ambrosii*, *fuit ita compressa*, *& Steccata*, *quod nullo modo poterat discedere.* Id est *fixa*, ex Italico *Stecca*, baculus, stipes, septum. Vide Cruscanos, Menagium, & Ferrarium in Orig. Ital.

STECHETUM, ex Italico *Steccato*, Palus, repagulum, apud Petrum de Crescentiis l. 10. c. 26. Hinc

¶ STECCATA, Palorum series, vallatio ex palis, locus palis circumseptus, Gallis *Estacade*. Annal. Cæsenat. ad ann. 1305. apud Murator. tom. 14. col. 1126. *Obsedit civitatem Pistoria & fecit vallari circa Steccatis*, *&c.* Joh. Demussis in Chron. Placent. ad an. 1358. apud eumd. to. 16. col. 504. *Et dum versus Papiam navigarent*, *invenerunt prope Papiam totum navigium Papiensium cum Papiensibus armatum ac paratum ad resistendum*, *ad quam Steccatam lignorum*, *quam dicti Papienses dicta occasione fieri fecerant in dicto flumine Padi*, *&c.* Vide *Stelengarda*.

¶ STECHATA, STECHATUM, Eadem notione. Castellus in Chron. Bergom. ad ann. 1404. apud eumd. Murator. to. 16. col. 948. *Habebant infinitas Stechatas factas per eos Guelphos ... Intraverunt in dictas Stechatas.* Statuta Palavic. lib. 2. c. 46. fol. 111. *Statutum & ordinatum est quod nulla persona ... præsumat de die vel de nocte*, *modo aliquo transire muros seu Stechata & fossatas terræ Buxeti*, *vel alterius castri.* Chron. Parmense ad ann. 1243. apud Murator. tom. 9. col. 768. *Carcerati de Bononia*, *qui erant Parmæ*, *quia Commune Bononiæ noluit observare pacta quæ juraverat de relaxando illos de Parma*, *quos in carcere tenebat*, *positi fuerunt in carceribus in Stechatis lignorum in glarea Communis de Puteo Rosezhelli apud murum Parmæ ad cœlum serenum.* Vita Nicolai Laurentii: *Puoi fece stecconiare lo palazzo de Campituoglio*, *e chiuselo de lenname: e commannao*, *che le Steccata de li renchivostri de li Baroni de Roma jessero per terra.*

¶ STECCO, vox Italica, Spina, vel festuca. Vita S. Francisci Fabrian. to. 3. April. p. 989. *In auricula portavit Stecconem cum maxima pœna & dolore*, *& quod usque ad istud tempus aliquo remedio & medicamento non potuit liberari*, *&c.*

¶ STECHATA, STECHATUM, STECHETUM. Vide *Steccare*.

STECHSWEIN, Porci majores, in Metropoli Salisburg. tom. 3. pag. 49.

STEDINGI. Vide *Stadingi*.

STEGMA, pro Stemma. Chronicon Novalicense

lib. 5. cap. 8. *Illustres secundum sanguinem, sed illustriores secundum Stegmata divina.* [Idem Chr. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 704. *Dicitur autem in hoc monasterio prisco habuisse tempore monachum quemdam olitorem, nomine Walsharius nobili ortum Stegmate ac regali procreatum sanguine.*]

¶ STELAGIUM. Vide mox in *Stele*.

STELE, [f. Retis genus, vel Pali in fluvio dispositi ad capiendos pisces. Vide *Sstellinus*.] Charta Winemari Gandensis Castellani in Probat. Hist. Guinensis p. 66. *Et unum mansum serra inter Broelant & Gestlant, præter jus ad dicum, nec non & unum sach ad turvos & ad silvam, unum Stele in Valham ad pisces, in spiringa eandem piscandi potestatem quam illius loci dominus habet.* Hinc forte

STELAGIUM, in Charta Henrici II. Reg. Angl. pro Abbatia S. Mariæ de Voto.

¶ STELENGARDA, Locus palis circumseptus. Vide *Steccare*. Jacobus De Layto in Annalib. Estens. apud Murator. tom. 18. col. 991. *Quo concesso & facto claustro sive Sstelengarda super palea Ferrariæ inter palatium dom. Marchionis & episcopatum, Petrus primus mane introivit armatus*, &c. Vide *Sstellata*.

¶ STELGIÆ, f. pro *Scailga*, vel *Scalia*, Lapides sectiles, quos *Ardoises* dicimus. Vide in his vocibus. Hist. Monast. S. Laurentii Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1120. *Item, pro* XC. M. *Stelgiarum emtarum ad opus claustri*, C. *scuta antiqua*.

1. STELLA. SOCIETAS STELLÆ, Ordo Militaris institutus à Joanne Rege Franciæ ann. 1351. *Stellifera Congregatio Militaris*, in Charta ejusdem Regis 5. Jun. an. 1356. Habetur apud Carolum de Lelis in Familiis Neapolitanis to. 1. pag. 296. Epitaphium Jacobi Bozzuti Militis an. 1358. ubi dicitur fuisse *de Societate Stella illustris domini Joannis Regis Francorum, & Collateralis Consiliarius Ludovici Ducis Duracii*.

Descripsit vir doctissimus Lucas Acherius, ex Schedis Herouvallianis, to. 10. Spicilegii p. 215. litteras Joannis Regis hujusce ordinis Militaris primam institutionem continentes, ubi Militum vestes & annuli describuntur: quibus adjungenda videntur ad uberiorem ejusdem Ordinis Historiam, quæ in hanc rem scripta leguntur in Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis, incipiente à 1. Julii, & desinente in 4. Febr. seq.

Pour 46. aunes d'escarlate vermeille de Broissellet, & de S. Omer pour faire habits de l'Estoille pour M. le Dauphin & ceux de sa Compagnie, & aussi pour M. Charles d'Artois, &c. Pour 2. marbres bruns des Cours de Broissellés, pour faire cotes hardies fourrées d'aigneaus & houces à chevaucher en estat d'escuierie pour Nosseigneurs qui furent faits Chevaliers à la Feste de l'Estoille: c'est assavoir, Messeigneurs Jean & Philippe de France, Loys de Bourbon, Philippe & Loys de Navarre & Charles d'Artois, &c.

Pour 3. pieces & demie de fin velluyau en grainne pour faire un surcot, un mantel à parer & un chapperon fourré d'ermines pour le Roy à la Feste de l'Estoille, &c.

Est assavoir que l'Oratoire dessus fait pour cause de la Feste de la noble Maison, &c. 2. draps d'or & demy pour faire les encourtinemens de la noble maison pour cause de ladite Feste de l'Estoille.

8. pieces de cendaux azurez pour les semer de Fleurs de lys d'or de Bateure à parer & messre sur le daiz du Roy en ladite noble Maison pour cause de ladise Feste de l'Estoille.

Pour faire & ouvrer les 3. estoilles de Broudeure qui furent mis & assises en la courte pointe, ciel & chevecel de ladite chambre.

Pour faire & ouvrer de bateure 3. grans nuës d'argent & dedens chacune nuë une estoile pour parer & mettre sur le daiz du Roy le jour de ladite Feste de l'Estoille.

Pour faire & forger une estoille d'or sans pierrerie, & un anel d'or à l'estoille que le Roy luy donna (au D. d'Orleans.)

Pour faire & forger une estoille d'or sans pierrerie & un annel d'or à l'estoille, ouquel son nom estoit esmaillé (au C. d'Anjou.)

Pour faire & forger du commandement du Roy un anelet d'or à l'estoille pour le vieil Dauphin, ouquel anel estoit son nom esmaillé.

Pour faire & forger du commandement dudit Seigneur 6. estoilles d'argent dorées pour lesdits Grand Maistre d'Hostel, & pour les cinq Chambellans 6. anneaux d'or à l'estoille par commandement dudit Seigneur.

Pour faire & forger pour Mons. de S. Venans & pour les 4. Chambellans de M. le Dauphin, & par son commandement pour chacun un annel d'or à l'estoille.

Pour une estoille de brodeure faite & ouvrée du commandement de Mons. Robert de Lorris, fait à l'Argentier de la volenté du Roy, pour le vieil Dauphin Patriarche de Iherusalem.

Pour faire habits pour l'estat de l'Estoille audit Mons. d'Andresel & à Mess. Jean de Clermont Chambellans du Roy.

Pour une coustepointe pour un de nos Seigneurs fils du Roy, qui furent Chevaliers à la noble Feste.

In Computo incipiente 1. Jan. ann. 1352. & finiente in 1. Maii an. 1353. *Pour deniers payez aux vallets Coustepointiers qui firent & tendirent au commandement du Roy les encourtinemens mis & tendus à S. Ouin en la noble Maison, pour cause de la Feste de l'Estoille, faite illec ou mois de Janvier l'an 351.*

STELLÆ FESTUM, Dies Epiphaniæ, in Codice MS. S. Victoris Paris. Locum vide in *Septuagesima*. Quo quidem die celebratur officium, quod *Officium stellæ* appellatur apud Joannem Episcopum Abrinc. de Offic. Eccl. p. 30. Sic vero describitur in Ordinario MS. Ecclesiæ Rotomagensis: ex quo etiam habuit Joan. Prevotius, qui illud edidit post Joannem Abrincensem: *Officium Regum trium, secundum usum Rotomag. Die Epiphaniæ, Tertia cantata, tres de majori sede more Regum induti, & debent esse scripti in tabula. Ex tribus partibus ante altare conveniant cum suis famulis portantibus Regum oblationes, induti tunicis & amictis. Et debent esse de secunda sede scripti in tabula ad placitum scriptoris. Ex tribus Regibus medius ab oriente veniens, stellam cum baculo ostendens, dicat alteri*, Stella fulgore nimio. *Secundus Rex à dextra parte respondeat*, Quæ Regem Regum. *Tertius Rex à sinistra parte dicat*, Quem venturum olim. *Tunc Magi ante altare sese osculentur, & simul cantent*, Eamus ergo, & inquiramus. *Hoc finito, Cantor incipiat Responsorium*, Magi veniunt. *Et moveatur processio, Vers.* Cum natus. *Sequatur aliud Responsorium, si necesse fuerit*, Interrogabat Magos. *Processio in navi Ecclesiæ constituta, stationem faciat. Dum autem processio navem Ecclesiæ intrare cœpit, corona ante Crucem pendens in modum stellæ accendatur, & Magi stellam ostendentes, ad imaginem S. M. super altare crucis prius positam cantantes pergant*, Ecce stella in Oriente. *Hoc finito, duo de majori sede cum Dalmaticis ex utraque altaris parte stantes, suaviter respondeant*, Nos sumus, quos cernitis. *Tunc duo Dalmaticati aperientes cortinam, dicant*, Ecce puer adest. *Tunc procidentes Reges ad terram simul, salutent pue-*

rum, ita dicentes, Salve Princeps sæculorum. *Tunc unus à suo famulo aurum accipiat, & dicat*, Suscipe, Rex, aurum, *& offerat. Secundus ita dicat, & offerat*, Tolle thus, tu vere. *Tertius ita dicat, & offerat*, Myrrham, signum sepulturæ. *Interim fiant oblationes à clero & populo, & dividatur oblatio prædictis Canonicis. Tunc Magis orantibus, & quasi somno sopitis, quidam puer alba indutus, quasi Angelus, illis ante altare dicat*, Impleta sunt omnia quæ Prophetiæ, &c. *Hoc finito, Cantor incipiat ad introitum Chori Responsorium*, Tria sunt munera, *Vers.* Salutis nostræ auctor. *Ad Missam tres Reges Chorum regant, qui* Kyrie Fons pietatis, Alleluya, Sanctus, & Agnus *festive cantent. Officium*, Ecce advenit. Ps. Deus judicium tuum, Kyrie, & Gloria, *festive, Oratio*, Deus qui hodierna die. *Si Archiepiscopus cantaverit commune pro Dom. Papa. & pro Rege tantum; sin autem nulla mentio fiat. Epistola*, Surge, illuminare. *Prædicti famuli cantent Responsorium*, Omnes de Sabba. *Vers.* Surge illuminare, Alleluia. *Vers.* Vidimus stellam. *Sequitur Epiphania Domini, &c.* De hac vero stella, quæ nato Domino à Magis visa est, vide Theodorum Tharsensem Episcopum lib. 5. Contra fatum cap. 53. & Isidorum Pelusiot. lib. 1. Epist. 377. 378.

STELLÆ APPARITIO, Vesper, solis occasus. Fori Oscenses Jacobi I. Regis Aragon. ann. 1247. fol. 12. *Debet venire cum suis testibus valituris ad locum illum assignatum, & debet ibi stare simul cum aliis probis hominibus, donec Stella appareat, &c.*

¶ STELLA GROSSA DE SERO, Eadem notione. Chron. Parmense apud Murator. to. 9. col. 765. *Et ibi prælium arduum fuit inter ipsas partes, incæpto summo mane, & duravit usque ad primum somnum, ita quod Stella grossa de sero jam fuerat tramontata.*

STELLA JUNIOR, Agrimensoribus, est Decussis conduplicatus diductusque: junior vero stella dicta, quasi ab ipsis mensoribus condita, adeoque post cæteras stellas nata. Caius & Theodosius: *Stellam juniorem super picatos palos consecravimus, &c.* Idem Caius: *Et signatim ut inveniantur pali ipsi Stellam consecravimus, & ipsa Stella junior nomine vocatur.*

¶ 2. STELLA, vulgo *Estelle*, in Ecclesiis quid sit aperte docet Rituale Suession. apud Marten. de Divinis Officiis p. 497. *Funiculus insuper à capite usque ad pedes ecclesiæ protendatur, in quo circulus quidam ferreus habens 7. cereos super ostium sepulcri in altum dependeat. Circulus autem iste, qui & Stella à nobis nuncupatur, verum luciferum, qui mane resurrexit, designat.* Statuta MSS. Eccl. Anic. an. 1410. *Matricularius omni die Matutinis, Missa & Vesperis ad pulsandum campanas chori, Stellam illuminandum .... teneatur interesse.* Vide supra in *Stellæ festum.*

¶ 3. STELLA. *Stellæ* dicuntur bacilli quibus alligatur crus post rupturam consolidandum. Mirac. B. Henrici Baucen. to. 2. Jun. p. 391. *Dum curreret supra quemdam equum, cecidit equus taliter, quod tibia dextra in ipso casu confracta fuit, & os ipsius tibia ultro confractum fuit. Et dum ligatus esset per quemdam medicum cum Stellis & aliis opportunis, &c.*

¶ 1. STELLARE, Stellis micare. Symmachus lib. 3. Epist. 11. *Oratio verborum Stellatur auro.* Nostri *Esteler*, pro ad instar stellæ fulgere dixerunt. Le Roman *de la Rose* MS.

Biau fu le char à quatre roes,
D'or & de pierres Estelés.

¶ 2. STELLARE, Alia notione. Memoriale Potestarum Regiens. ad an. 1247. apud Muraror. to. 8. col. 1115. *Parmenses & omnes milites & populares armata manu exierunt de Parma, & per forciam cazaverunt Imperatorem de Victoria, & omnes suos milites & pedites; & multi fuerunt ibi mortui & vulnerati, & totum carrocium Cremonensium ibi Stellaverunt & destruxerunt & in Parmam duxerunt.* Leg. forte *Steccaverunt*, id est in frusta conciderunt. *Stecca* enim Italis frustum ligni sonat: nisi malis *Strabucaverunt.* Vide infra *Strabucare.*

1. STELLARIA, STELLATA, STELLATOR. Ugutio: *A sterno, hæc stellata, i. mare, vel purpura: unde Stellaria, navis marina, vel via in mari, vel via in cælo quæ ducit nautas, vel purpura quæ per mare fertur, vel vestis ex purpura: & stellarius, marinus, vel purpureus, & Stellator, compositor navis marinæ, vel purpureæ vestis, sive regularum stellarum.* Vide Papiam in *Silataria.*

2. STELLARIA, [ut supra *Stalaria.* Vide in hac voce. Charta an. 1097. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 82. *Has autem massaritias cum omnibus earum pertinentiis, cum ... pratis, pascuis, silvis, hæc* (sic) *Stellariis, &c.*] Vetus Charta apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 360. *Cum .... silvis, castaneis, roboreis, ac Stellariis cum areis earum, pascuis, &c.*

STELLARII, & *Stelliferi Hospitalarii*, dicti fratres seu Milites Ordinis Teutonici, in veteri Chronico laudato à Bohuslao Balbino in Epitome Rerum Bohemicar. pag. 270. quod ii deferant stellam rubram supra crucem, ex statuto Innocentii IV. Papæ.

¶ STELLATA, Palus, repagulum. Jacobus De Layto in Annal. Estens. apud Murator. tom. 18. col. 1023. *Et fuit refortificatus passus optimis Stellatis, & ponte, atque armatis navigiis.* Hinc

¶ STELLATA, pro Vallatio ex palis, locus palis circumseptus, in Chron. Estensi ad ann. 1332. apud eumdem tom. 15. col. 393. *Ferrarienses armata manu & cum navilio iverunt Consandalum, quia cives Argentæ acceperant catenas Stellatæ Consandoli* (sic) *& combusserunt aliquam partem dictæ Stellatæ & certa molendina.* Infra: *Tunc gentes legati habuerunt Stellatam cum aliis fortalitiis.* Vide *Steccare, Stelengarda* & *Stellonata.*

¶ STELLATA CAMERA, vulgo *Chamber des Estoiels*, Jurisdictio apud Westmonasterium, à loco stellis ornato ubi sedebant Judices sic dicta, quæ abolita est ann. 1641. sub Carolo I. Rege Angl. Vide *Blount* in Nomolex. Anglic.

STELLATURA. Vide *Stillatura.*

STELLATUS, Qui *stallum* habet, Mercator qui in *stallo*, seu merces suas venum exponit. Bracton. lib. 4. Tract. 1. c. 46. *Dividatur dieta in tres partes, prima pars matutina detur euntibus versus mercatum, secunda vero detur ad emendum & vendendum, quæ quidem sufficere debet omnibus, nisi forte sint mercatores Stellati, qui merces deposuerint & exposuerint venales, &c.* Vide *Stallati.*

¶ STELLIATA, Sepimentum, clausura, ut videtur, Gall. *Cloison.* Charta Radulfi Abb. de Viconia an. 1206. ex Tabul. S. Quintini in Insula: *Vaccariam quoque quæ in curte S. Quintini est, duabus Stelliatis ampliare & lateribus tegere debemus.* Vide *Stellata*, & *Stellonata.*

¶ STELLIFERI. Vide *Stelligeri.*

STELLIFICARE, in Divorum numerum referre, stellis & astris inserere. Ericus Upsaliensis lib. 4. Hist. Suecicæ pag. 139. *Cujus imitatione Pelliparii Alemanni in Suecia Stellificati, & inter Divos & Cælites relati etiam magnificabant fimbrias in donativis.*

STELLIGERI, STELLIFERI, Nomen factionis Basileæ in Helvetia, cui opposita *Psittacorum* fa-

ctio. Albertus Argentinensis an. 1218. *Erat autem in illis diebus partialitas inter nobiles Basilienses, hodieque durans inter Psittacos & Stelligeros, quæ ex eo sumpsit originem. Cum olim Milites Basilienses ad torneamenta, hastiludia, vel parlamenta alia cum multitudine egrederentur, & dicerentur, Qui sunt isti? tum dicebatur, Scolarii & Monachi Basilienses, qui erant excellentiores. De quo alii commoti, consilio habito, fecerunt vexillum alba stella magna in rubeo campo, quod in torneamentis & alibi efferebant: sub quo signo erant progenies de Eptingen, &c. Alii vero fecerunt viridem psittacum in albo campo, &c.* Historia Landgraviorum Thuringiæ c. 119. anno D. 1372. *Surrexit una societas, nominantes se Stelligeros, & portaverunt stellas: quorum Capitaneus principalis erat Dux Otto Brunswicensis, & adhuc tres alii. Illi enim numero quasi duo millia de Rheno, de Hassia, de Westphalia, de Saxonia, de Buchovia, ac Franconia compromiserunt & juraverunt se velle mutuo defendere, & potenter resistere tam principibus, quam aliis nobilibus ubique constitutis, &c.* Vide Annales Colmarienses an. 1271. & supra in *Stellarii*.

¶ STELLIGUS, Unciæ pars vigesima, nostris *Estelin*. Comput. an. 1245. ex Bibl. Reg. *Pro duabus charneriis ad justas in quibus fuerunt positi*, XIII. *Stelligi de auro* v. *s.* Testam. Gaudefridi *du Plessis* ann. 1332. ex Tabul. B. M. de Bono-Nuntio Aurelian. *Tres scyphi argentei immetallati, ponderis quinque marcharum, septem unciarum & duorum Stelligorum.* Vide *Esterlingus*.

STELLINGA. Nithardus lib. 4. Hist. de Lothario Imp. *Hinc etiam in Saxoniam misit Frilingis Lazzibusque, quorum infinita multitudo est, promittens si secum sentirent, ut legem quam antecessores sui tempore quo idolorum cultores erant, habuerant, eandem illis deinceps habendam concederet: quæ supra modum cupidi nomen novum sibi, id est, Stellinga imposuerunt, & in unum conglobati, dominis è regno pene pulsis, more antiquo, qua quisque volebat lege vivebant.* Infra: *Ludovicus etenim seditiosos, qui se uti præfatum est, Stellinga nominaverant, nobiliter, legali tamen cæde compescuit.* Rursum: *Eodem tempore Stellinga in Saxonia contra dominos suos rebellarunt.* Vox formata forte ex *Stel*, Kiliano, vetus, vetustus, & *Ling* filius, (uti in *Adalingus* docuimus,) quod *Stellinga* leges & mores antiquos affectarent.

¶ STELLINUS, ut *Esterlingus*. Vide in hac voce, & infra *Sterlinus*. Charta Juhelli de Meduana ann. 1189. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 982. *Et decimam Stellinorum meorum in Anglia* (reddo) *sicut temporibus antecessorum meorum diu habuerant, &c.*

¶ STELLIO, *dicitur qui animo inconstans & varius est verbo vel facto.* Vocabul. utriusque juris.

¶ STELLIONATOR, ἐπιθέτης, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. ἐπιθέτης, *Impostor, Stellionator.*

¶ STELLIONATUS. *Crimen Stellionatus nomen sumsit à quodam animali reptili, quod dicitur Stellio, & est quasi simile serpenti, & Stellionatum animal dicitur, quod ex diversis coloribus pictum, sicut cælum stellis.* Joan. Berberius in Viatorio utriusque juris. Ulpianus l. 3. *Stellionatum objici posse his, qui dolo aliquid fecerunt, sciendum est, scilicet, si aliud crimen non sit, quod objiciatur: quod enim in privatis judiciis est de dolo actio, hoc in criminibus Stellionatus persecutio. Ubicumque igitur titulus criminis deficit, illic Stellionatum objiciemus.*

¶ STELLONATA, Sepimentum, seu vallatio ex palis. Statuta Montis Regal. fol. 198. *Et quacumque persona quæ de Stellonata aliquid acciperet, seu capi faceret per se vel per alium, vel murum seu Stellonatam dictæ civitatis, cum scalis seu scaglicuo, vel alio modo transiret, solvat bannum de die solidos* 60. *de nocte vero solidos* 100. *pro quolibet & qualibet vice.* Vide *Stellata* & *Stelliata*.

¶ STELLUTIA, Stellula. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii pag. 325*. *Stellutias argenteas cum sex acutis radiis capitibus disciplinæ inseruit.*

¶ STELTA, pro Idiomate, lingua vel stilo: si tamen mendose non scribitur, ut monet Spelmannus, in Charta Edgari pro Eccl. Eliensi: *Quæ etiam nostra usitata sermocinatione describi mandavimus, hac eadem Stelta, quæ possit in auribus vulgi sonare.*

STELZIA, Gralla, vel baculus cui quis innititur, German. *Stelze.* Capitula ad Legem Alamannor. c. 27. edit. Baluzii: *Si quis alteri pedem truncaverit, solvat sol.* 40. *Et si mancat, solvat sol.* 20. *Et si foris villa ambulare potuerit, & in campo suo cum Stelzia ambulare poterit, solvat sol.* 25. *&c.*

¶ 1. STEMA, Pœna reis inflicta, vel jus eam infligendi. Vide *Estema* 1.

¶ 2. STEMA, pro Stemma. Tabular. Landevenec. *Quadam mulier indolis moribus Stemate regalium orta, nomine Winargant.* Pluries ibi. Vide *Colleria*.

¶ 3. STEMA, pro *Scema*, ni fallor. Vide in hac voce prima notione. Charta Caroli Calvi in Bibl. Reg. ex Cod. Colbert. 5080. *Sed etiam nosmetipsos debemus qui nos & prædecessores nostros Imperatores & Reges nullo nostro merito, sed sua benignissima gratia regium in Stema evehere dignatus est.*

1. STEMMA, pro *Schema*, seu σχῆμα, non semel usurpat Ordericus Vitalis. *Monachile Stemma*, lib. 4. p. 543. Vide *Scema* 1.

¶ 2. STEMMA, *a*, Generis series. Charta electionis Johannis in Abbatem S. Pontii an. 1004. ex Schedis Peiresc. *Eligimus hunc monachum nomine Joannem, vultu decorum, illustrum sensu, Stemma sublimem, moribus insignem, &c.*

¶ 3. STEMMA. Charta an. 1156. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 202. *Si servus ecclesiæ occiderit conservum suum, Stemma ex integro ecclesiæ restituatur, &c. de subsequenti vero emendatione duæ partes ad ecclesiam, tertia ad advocatum pertinebit. Si de ceteris quispiam servum ecclesiæ occiderit, restitutio* (l. restituto) *itidem Stemmate, subsequentis compositionis duæ partes sunt advocati, tertia ecclesiæ.* Id est, ni fallor, restituto alio servo, &c.

¶ 4. STEMMA, à Gr. στέμμα, Corona, diadema. Translat. S. Sebastiani, &c. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 406. *A Stemmate usque subuculam cultu regali exuti* (Ludovicus Pius & ejus uxor) *uterque Martyri inibi reposuere.* Occurrit præterea to. 1. April. p. 65. to. 3. Maii p. 510. & to. 2. Jun. p. 697. Utuntur etiam Firmicus Mathes. lib. 3. c. 8. Prudent. Hymno 1. περὶ στεφάνων, & alii.

¶ STEMNEFREOCH. Charta Edwardi III. Regis Angliæ in Monast. Anglic. part. 2. p. 293. *Nec non libertate multuræ suæ in molendino ipsius Roberti; scilicet quod sint Stemnefreoch & cholfreoch.* Saxon. ꞅtemne, truncus, stipes; & ꝼꞃeo, liber.

STEMPHIACI, *id est, vinatia*, apud Papiam MS. Perperam in edito, *Stemphiaci, id est, uinacia*: est enim vox Græca, στέμφυλα, unde constat legendum *Stemphyla*.

¶ STENDARDUS, ut *Standardum* 1. Vide ibi.

¶ STENDATUS. *Marca Stendata*, ad *Standardum* scilicet examinata. Locus est in *Marca*, col. 503. Vide *Standardum* 2. Ejusdem originis videtur

¶ STENDELIENSIS, in Charta Borchardi Mag-

deburg. Archiep. an. 1317. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 48. *Exposuisti nobis, quod a Thyderico milite & Rolekino fratribus dictis de Houeleue quinque marcarum argenti & similiter à Johanne Bruninghi quinque marcarum argenti redditus comparaveris pro octoginta marcis argenti Stendeliensis de bonis tuis hereditariis datis prædictis venditoribus & solutis.*

¶ STENIPHIACI. Vide *Stemphiaci*.

¶ STENTARI, Distineri, occupari, vox Italica. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii pag. 139. *Ergo debes ob ipsius amorem Stentari de omnibus quæ sibi placent.* Vita vener. Catharinæ de Palantia to. 1. April. p. 652. *Accepit de manu forficem, & Stenta fuit ad incidendum alios ungues.*

¶ STENTARIUM, ut *Standardum* 1. Jac. de Varagine in Chron. Januensi apud Murator. tom. 9. col. 16. *Ideo ad complendum & perficiendum armamentum viriliter processerunt, contutias assignantes, vexilla distribuentes, Stentarium cingentes, &c.*

¶ STENTINÆ, ἔντερα, in Gloss. Lat. Gr. Sed leg. *Intestina*, ut patet ex Gloss. Gr. Lat. ἔντερα, *Intestina, intestanea, Stentina.*

STEORESMAN, Navis gubernator, à Sax. ſteoran, regere & gubernare, & man, homo. Fœdus Ethelredi Regis cum Analano, c. 4. *Si homo sit de pecunia sua robatus, & sciat in qua navi, reddat Steoresman, i. gubernator, pecuniam illam, &c.*

¶ STEPA, Estepa, Estaut, Palus, tigillum, fulcrum, Gall. *Etaye*. Reparat. factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Item pro quinque Stepis & quinque cabestris de coral, quilibet ex longitudine duarum cannarum.* Ibidem: *Pro faciendo unum Estaut cum uno boqueto pro pizando seu tenendo sommerium dicti molendini.... Item pro faciendo in dicto aychagaterio tres trabes & tres Estauts avietis sufficientes & necessarios. Item pro ponendo unam Estepam querci bonam & sufficientem in dicta paxeria dicti molendini cum sex trabis ab utraque parte dicte Estepe longitudinis qualibet trium cannarum.... Item pro duobus Estauts longitudinis quolibet* XII. *palmorum.*

STEPHADIUM. Historia Episcoporum Autisiodor. cap. 20. *Dedit & alium missorium similiter anaglyptum pensant. lib. 40. & dimid. qui habet in medio rotam cum Stephadio, & in gyro homines & feras.* An ex Gr. στεφάδιον, ut sit coronula; vel quod *Scacarium*, quod *Stephadium* etiam vocabant, efformatum fuerit? Vide *Stipadium*.

¶ STEPHANIENSES, Monetæ Comitum Burgundiæ. Vide in *Moneta Baronum*, col. 984.

¶ STEPHANIZARE, Coronari, Gr. στεφανίζω, corono, à στέφανος, corona. Acta S. Ansueri tom. 4. Jul. p. 102. *Nam in tormento vario Ansuerus Stephanizat.*

1. STERA, *Pellicula in qua involvitur puer in ventre matris & moratur. Unde Macer: Stera sed subditur herba.* Ugutio. Alius: *Obstetrix, femina quæ Steram tractat.* [A Græco-Barbaris, qui στίρα, pro ὑστέρα, dixerunt, transiit hæc vox ad Latinos. Vide Gloss. med. Græcit. & Lexicon Martinii.]

¶ 2. STERA, ut supra *Stata*, sextarius, Ital. *Staro*. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 57. *Ferrarius vero pro suo labore habeat ... pro qualibet mensura de ferro, vel aramo, Stera, balantia, & similia, denarios sex Pap. & non ultra. Stier*, in Chartulario Episc. Parisiens. fol. 122. ad ann. 1269. *Philippus de Maci armiger dicit quod ipse tenet de domino Episcopo in feodum ipsius Episcopi 13. Stiers ordei & plenam minam & 17. Stiers avenæ & plenam minam, & 7. Stiers mistolii, quæ percipiuntur in decima de Maci.*

¶ STERBERE. Gualterius Hemingford. de Gestis Edwardi II. Reg. Angl. ad ann. 1307. p. 241. *Quibus auditis, respondit ille nobilis consiliator, Comes Lincolniensis, qui esse Sterbebat capitalis consiliarius Regis mortui.* Ubi Cl. Editor Hearnius, f. *Sciebatur*.

¶ STERBRECH, vel Strebrech, Viæ fractio, aversio, obstructio, diminutio, à Saxon. ſtræt, strata, via; & Brecan, frangere, violare. Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 81. *Strebrech 100. sol. emendet.* Cap. 13. *Hæc emendantur sol. 100. grithbrech, Strebrech, forstal, &c.* Ubi MS. Cottonian. habet *Stetbrech*. Cap. 11. de his quæ sunt juris Regii: *Assultus, roberia, Sterbrech, præsumptio terræ vel pecuniæ Regis, &c.* Vide Spelmannum, & infra *Stretbreche*.

STERCIDIUM, Κοπρισμὸς, in Gloss. Lat. Græc.

¶ STERCIDUM, ὀχετὸς, in iisdem Gloss. at in Gloss. Græc. Lat. ὀχετὸς, *Rivus canalium, clabata, rivus, Stercidum.*

¶ STERCOLA, Nutrix, quæ cunas purgat. Ita pro *Sterceia*, vel *Stercoia* restituit Rigaltius apud Tertull. adv. Valentin. c. 8. *Quare non & Stercola & synstrophi nominantur?*

STERCOLINUM, vel Stercolinium, pro Sterquilinium: Fimus, quo stercorantur agri: κόπρος. Gloss. Lat. Gr. *Sterculinum*, κοπροδοχεῖον, κοπρία. Julianus Antecessor Constit. 58. *Quod laboraverunt tantum æstimatio fiat, non autem propter emponemata, & Stercolinum aliqua ratio moveatur. Sin autem sine holeribus hortus sit, similiter sine holeribus restituatur, & nulla iterum æstimatio fiat de Stercolino.*

STERCORACES, Stercora. Indiculus Superstitionum & Paganiarum, in Concilio Liptinensi ann. 743. *De auguriis vel avium, vel equorum, vel boum Stercoracibus.* [Apud Baluz. to. 1. Capit. col. 151. legitur, *vel bovum stercore, vel sternutatione.*]

Stercoratium, Eadem notione. Gervasius Tilleberiensis part. 1. de Otiis Imperial. *Quædam sunt inter apothecas Ecclesiæ membra, quædam ad sentinam Stercoraria promenda.*

STERCORANISTÆ, Hæretici, qui Eucharistiæ Sacramentum secessui obnoxium esse censebant. Algerus lib. 2. de Eucharist. c. 1. *Non sunt igitur observanda Græcorum Hæreticorum, qui merito Stercoranistæ vocantur, deliramenta, putantes, celestem escam velut terrenam indifferenter accipi, & in sordidum ventris secessum emitti.* Humbertus Cardinalis in Respons. ad Nicetam Pectorat. *Sed, ô perfide Stercoranista, qui putas fideli participatione corporis & sanguinis Domini quadragesimalia atque Ecclesiastica dissolvi jejunia, omnino credens, cœlestem escam velut terrenam per aqualiculi fœtidam & sordidam egestionem in secessum dimitti, plane sentis cum Ario.*

¶ STERCORARE, Alvum exonerare, stercore inquinare, in Canon. Pœnit. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 45. *Si aves Stercorant in quemcumque liquorem, hujusmodi tollatur stercus, & mundetur cibus aqua benedicta, & sumatur.*

¶ Stercorisare, Stercorizare, Eadem notione. Byzynius in Diario belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 199. *Vasa autem prædicta continentia confringentes, vel in ea Stercorisantes, &c.* Adde Statuta Collegii S. Bernardi an. 1493. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 176. & *Breydenbach* in Itin. Jerosol. pag. 254. *Stercorizare* in Gemma occurrit pro Agros fimo stercorare.

STERCORARIA Sedes, Lapidea, seu marmorea, quæ Romæ est ante porticum Basilicæ Salvatoris Patriarchatus Lateranensis, ad quam deduci-

tur electus summus Pontifex, priusquam pergat ad S. Petri ædem; sic dicta, quod dum in ea sedet, à Cardinalibus inde elevetur dicentibus hunc versiculum, *Suscitat de pulvere egenum, & de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.* Ita Ceremoniale Cencii Camerarii apud Baron. an. 1191. & Ceremon. Rom. lib. 1. sect. 2. Jacobus Cardinalis de Coronatione Bonifacii VIII.

.... Et sedes capiens de Stercore nomen
In platea est circa templum despecta parumper.

☞ Quando hujus sedis usus cœperit, non constat: nihil de eo ante sæculum decimum invenitur, quo tempore illius fit mentio apud laudatum Cencium, uno sæculo ante natam fabulam de pseudopapissa Johanna, ut observat Mabillonius in Itinere Italico cap. 30.

¶ STERCURA, σκύβαλα, in Gloss. Lat. Gr. σκύβαλα, *Stercura, quisquilia*, in Gr. Lat.

¶ STERCUS, Narium excrementum. Vita MS. S. Wenwaloei ex Tabul. Landevenec. *Nares, inquit, meæ dolore vulnerum plenæ Stercus concremant ab ardore, ut vides, tantæ infirmitatis.*

¶ STERCUTIUM, Latrina. Vide *Secessus*.

¶ STERENATES. Vide *Stravaces*.

¶ STERIA, ὁρμαθος, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Seria.* Vide Salmas. ad Inscript. Herod. pag. 15. & ad Plinium pag. 809.

¶ STERIFIUM, Stapes, quo in equum quis tollitur. Hist. Novient. Monast. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1127. *Quo viso equus cui supersedebat perterritus, ac rapidis passibus totus in praceps actus, densissimam silvam expetiit. Cumque puer non valens residere, ad terram decidisset, pes ejus Sterifio sive ascensorio sellæ inhæsit, ac sic per devia & abrupta tractus, calcibus equi & objectu arborum miserabiliter est protritus.*

STERILENSIS MONETA. Vide *Esterlingus*.

STERIUM, *Statio, i. solitarii habitatio.* Papias.

¶ STERLINGARIS, ut *Esterlingus.* Vide in hac voce. Litteræ Raymundi Comit. Tolos. an. 1248. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1040. *Item (confitemur nos habuisse) ex alia parte centum aureos, & quindecim marchas Sterlingares, quas pro Bertrando Ricardi misit Sycardo Alamanni.*

¶ STERLENCUS, Eadem notione, in Compositione inter Gaufridum II. Aptens. Episc. & Raubaudum de Agouto ann. 1233. ex Schedis Præs. de Mazaugues: *Rostagnus & Guirannus habuerant castrum S. Martini quod proprium erat Ecclesiæ Aptensis, retento tamen pro censu jure dominii Sterlenco uno annuatim.*

STERLINGUS. Vide *Esterlingus*.

¶ STERLINQUUS, Eodem significatu ac *Esterlingus*, in Charta ann. 1341. apud Rymer. tom. 5. pag. 259.

¶ STERLINUS, ut supra *Stellinus*. Vide in hac voce. Vita dom. Hildeburgis apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 690. *Dedit etiam decimam Sterlinorum suorum de redditibus quos habebat in Anglia omnibus diebus vitæ suæ.*

STERMENTORIUM, *Stabulum jumentorum. Unde Josephus in 10. Annalium: Josephus hæc audiens posuit idola in Stermentorio Cameli. Et etiam Stermentoria dicuntur, quæ in lectis solent sterni.* Ugutio.

¶ STERNATUS, pro Stratus, Gall. *Jonché*. P. Amelius in Ord. Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. pag. 535. *Item parata fuit capella circumquaque de pannis, & Sternata de frondibus de verta.* Vide infra *Sternutus* 2.

STERNAX, *Caballus pavidus, qui homines rejicit de dorso suo*, in Glossis MSS. Aliæ Isidori: *Sternaces, pavidi.* Ita etiam Glossæ Antiquæ MSS. Sueno in Hist. Danica cap. 5. *Casu inopinato, equi Sternacis præcipitio, arbori illisus interiit.*

¶ STERNAX, Humilis, qui se sternit, apud Sidon. lib. 5. Epist. 14. *Ad hæc te festa cervicum humiliatarum, & Sternacium civium suspiriosa contubernia, peto.*

¶ 1. STERNERE, *Pacificare, præparare, insellare, obruere.* Will. Brito in Vocabul. MS. Gloss. Lat. Gall. Sangermanenses: *Sternere, Pacifier, préparer, enseler, accraventer.*

2. STERNERE, pro Scribere. Passio S. Maximiliani: *Dion dixit, Sterne nomen ejus. Cumque Stratum fuisset, Dion dixit: quia indevoto animo militiam recusasti, congruentem accipies sententiam, cæterorum exemplum.* Vide Glossarium mediæ Græcitatis in καταστρωννύειν.

¶ 3. STERNERE, Subjicere, ultimo gradu & loco collocare, in Cod. Theod. tit. de Domesticis leg. 5.

¶ STERNOMENTUM, STERNOTUM, STERNUMEN, πταρμός, in Gloss. Græc. Lat. Sternutamentum.

STERNUM, *Torus, toral, stratus*, στρωμνή, in Gloss. Græc. Lat.

¶ STERNUTATIO, Sternutamentum, Gallice *Eternuëment*, inter auguria recensetur in Indiculo superstitionum & paganiarum in Conc. Liptinensi an. 743. Vide *Stercoraces*, & mox

¶ 1. STERNUTUS, Eadem notione qua *Sternutatio.* Pirminii libellus apud Mabill. to. 4. Analect. p. 586. *Præcantatores & sortilegos, karagios, aruspices, divinos, ariolos, magos, maleficos, Sternutus & auguria per aviculas, vel alia ingenia mala & diabolica nolite facere nec credere.*

2. STERNUTUS, pro Stratus, in Rythmo de Verona, to. 1. Analector. Mabillonii, pag. 371.

Foro lato specioso Sternuto lapidibus,
Ubi in quatuor cantus magnus instat
Fornicepts, plateæ mire Sternutæ de sectis lapidibus.

¶ STEROLOGIA, *Postloquium*, in Gloss. Sangerm. num. 501. à Græco-barbaro στερολογία, pro ὑστερολογία, unde efformatum *Sterologia*, pro hysterologia. Vide *Stera* 1.

STERPIÆ, *Caudæ serpentis*, in Glossis antiquis MSS.

¶ STERPUS, ab Italico *Sterpo*, Stirps, truncus, Gall. *Souche*. Acta S. Bertrandi tom. 1. Jun. pag. 796. *Cum invenisset unam leporem juxta quoddam sepe, seu ad pedem unius Sterpi, &c.*

¶ STERQUILINIUM, Stercorum receptaculum. Notitia judicati an. 994. in Append. ad Marcam Hisp. col. 950. *Et ibi invenerunt infra Sterquilinio juxta ipsam parietem teaminum anticum, & descendit per ipso vallo usque in ipso aquale.* Utitur Columella lib. 1. cap. 6.

¶ STERTOR, pro *Strator*, nisi me fallo. Vide in hac voce. Epitaphium Gerbirgæ Abbat. Geisenfeldæ apud Mabill. to. 4. Analect. p. 51.

Hic jacet in tumba Gerbirgis filia Regis
Græci Stertoris, Eberhardique fuit
Neptis, hujus loci prima fertur Prælata fuisse.

¶ STERTURA, Substramen, Gall. *Litiere*. Charta Majoris *de Doulaincourt* ann. 1244. in Tabular. Compend. *Abbati & suis providebit idem Major de stramine, tam ad lecta facienda, quam ad sternendum per hospicia, & ad Sterturam equorum faciendam.*

STERZER. Reinerus de Valdensibus: *Item Hypocritarum, qui vulgariter Sterzer vocantur, qui fingunt sibi infirmitates, & fingunt subitam sanitatem.* Infra:

Infra: *Item falsa peregrina, quæ vocantur Sterzer.*

STEURA, Stiura, Vectigal, tributum, collatio, &c. ex Germanico *Steur.* [Statuta Ardacensi an. 1356. apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. 111. *Steura vel collecta.* Charta Alberti Ducis Austriæ an. 1286. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 267. *Ad nullas teneantur collectas, contributiones, dacias sive Steuras.*] *Steura seu precaria*, in aliquot Constitutionibus Adolphi Imper. ano. 1293. & 1299. apud Goldastum to. 1. Constit. Imper. Sigismundus Monachus in Chronico Augustano an. 1370. *Carolus Rex exegit ab Augustensibus 36. millia Florenorum, & à Judæis 10. millia pro Steura, &c.* Helwicus in Rationario Styriæ: *In Pirchwelde habentur annuatim de Steura 40. talenta novorum Wiennensium, &c.* Chronica Salisburgensia ann. 1461. *Eodem anno propter impositionem Steuræ per Archiepiscopum tota rusticitas .... ad resistendum se erigit.* Adde Constit. Friderici II. Imp. de privilegiis civitatis Norinbergensis §. 11. apud eumdem Goldastum, Chronicon Henrici Rebdorff. ann. 1296. 1346. Chronicon Constantiense p. 626. Pontanum lib. 7. Rerum Danicarum pag. 478. Leonhartum Presbyt. in Chron. Ban. Chronicon Aulæ Regiæ cap. 27. Æneam Silvium in Hist. Bohem. c. 61. Metropolim Salisburgensem to. 10. p. 164. 378. to. 2. p. 68. &c.

¶ Stewra, Eadem notione, in Charta Mathiæ Reg. Bohemiæ apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. pag. 509. Vide *Berna.*

¶ Steyra, pro *Steura*, in Charta Alberti Ducis Austr. an. 1342. apud Steyerer. in Comment. ad Histor. Alberti II. col. 63. *Ita etiam quod ab omni exactione, Steyra & gravamine, tam vigiliarum quam laborum qualiumcumque Principum & civium sint exempte.* Infra habetur *Stewra.*

¶ Stura, apud Georg. Christianum to. 1. Rerum Mogunt. p. 649. *Omnes census, Sturas, sive exactiones precarias vini, vulgo Halwin nuncupari solitas judicia, &c.*

Stiura. Vetus Charta in eadem Metropoli Salisburgensi to. 2. p. 30. *Nec in quoquam fideles nostros tam Clericos quam Laicos, aut in pernoctationibus, vel in Stiuris, seu regalibus, sive in qualibet re licet minima molestare debent.* [Litteræ Rudolphi & Ludovici Comit. Palat. an. 1306. apud Tolner. inter Instr. Hist. Palat. p. 83. *Hanc gratiam fecimus, ut curia dicta Ilmungerhof in tuo officio sita, quæ ipsum monasterium proprietatis titulo respicit, Stiuris, exactionibus, vel aliis servitiis quibuscumque libera esse debeat in futurum.*]

STEYGNATUS. Monasticum Anglic. to. 3. part. 2. p. 80. *Una fanona de panno serico, præter frontellum, pro Missis ibidem, cum frontello Steygnato .... Una fanona de panno serico, cum frontello Steygnato.* [Hoc est fortassis, notis variegato ac distincto, vel punctis interstincto, ita ut legendum sit *Stigmatus.* Vide in hac voce.]

¶ STEYRA, ut *Steura.* Vide in hac voce.

¶ STHANERIUS, Stannarius, Gall. *Potier d'étain*, in vet. Catalogo Confraternitatis B. M. Deauratæ Tolos. Vide *Stagnum* 2.

STHEMA, pro *Schema*, Habitus, vestitus, ornatus. Johannes Biclariensis in Chron. *Aramundarus Saracenorum Rex Constantinopolim venit, & cum Schemate suo, Tiberio Principi cum donis Barbaria occurrit.* Vide *Scema* 1. & *Stemma* 1.

¶ STIBA, ἐχίτλη, in Gloss. Lat. Gr. pro *Stiva.*

¶ STIBADIUM. Vide *Stipadium.*

¶ STIBULATIO, ut infra *Stipulatio.* Charta ann. 23. Ludovici Pii apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 220. *Cum adnexa Stibulatione manus nostras subterfirmabimus, & bonis hominibus ad roberandum tradimus.* Alia ibid. p. 230. *Ut hæc facta nostra firma perduret cum Stibulatione subnixa manus nostras proprias subterfirmavimus, & post nos bonis hominibus ad firmandum tradidimus.* Occurrit rursum hæc formula ibid. p. 272.

1. STICA, *Tunica*, in Gloss. Isid. Papias, & Glossæ Lat. MSS. ex Bibl. Reg. Cod. 1013. habent *Stiga.* Alibi: *Setigium, genus vestimenti.* Savaro *striga* legendum censet. Vide *Striga* 1. [*Stigia, tunica, Stigium, genus vestimenti*, in iisdem Isidori Gloss. Vossio de Vitiis sermonis c. 50. nimis laxa videtur Isidori interpretatio, Sticamque pro *Sticta*, χιτὼν κατάστικτος, scriptum suspicatur, & tunicam notis variegatam ac distinctam intelligit. A Græco στιχὸς accersit Salmasius quem consule in Exercit. Plin. p. 748. edit. Traject. Italiæ Moniales *Stecca* appellant lineam fasciam quam circumligant in fronte.] A *Stica* vero videtur formata vox στιχάριον apud Græcos, quibus perinde est *tunica.*

Sticharium. Gloss. Græc. Lat. Στιχάριον, *tunica.* Gloss. Lat. Græc. *Stricteria*, στιχάριον. Palladius in Hist. Lausiaca c. 135. de S. Athanasio, λαβὼν ἑαυτοῦ τὸ στιχάριον καὶ τὸ μαφόριον. Vita S. Eudociæ Martyr. n. 27. Στιχάριον πλίκινον ἐνεδύετο. Chron. Alexand. pag. 766. Φορέσας στιχάριον ἄσπρον, &c. Anonymous Medonii de Offic. Eccl. CP. ait M. Oeconomum ferre τὸ στιχάριον Patriarchæ in sacra Liturgia.

☞ *Sticharium* præterea appellatur, præsertim apud Græcos, vestis strictior ecclesiastica, quæ est antistitum, presbyterorum, diaconorum & subdiaconorum propria. Vide Gloss. med. Græcit. voce στιχάριον. Acta S. Leonis III. PP. to. 2. Jun. pag. 588. *Accessit his candidum Sticharium & castanei coloris contextum phenolium.*

¶ Sticcha, ut *Stica*, apud Cencium in Ord. Rom. c. 33. tom. 2. Musei Ital. Mabill. p. 200. *Notandum quod coqui & brodarii debent habere Sticchas in Pascha & in Nativitate Domini.*

2. STICA, Stika, Certus numerus Anguillarum, Anglis *Esticke.* Fleta lib. 2. c. 12. §. 7. *Lunda anguillarum constat ex* 10. *Stikis, & qualibet Stika ex* 20. [25.] *anguillis.* Glanvilla lib. 2. cap. 9. *Unum sextarium mellis, & duas Sticas anguillarum.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 148. *Duodecim Sticæ anguillarum annuatim.* Pag. 363. *His etenim addidit ... unam piscariam, quæ reddit unum millenarium Sticarum anguillarum: unum pesantum anguillarum, 40. valet grossas anguillas.* Tom. 2. p. 880. *Quatuor centum anguillarum de redditu piscariæ mei de Weltone annuatim, in principio Quadragesimæ, habenda scilicet 9. Esticket de gurgite qui vocatus Lodweres, &c.* Adde pag. 815.

¶ 3. STICA, pro *Stria*, vel *Striga*, Venefica, in Hist. MS. Monast. Gemmetic. p. 53.

¶ STICARE, Correctiones statutorum Cadubrii c. 117. *Jubemus quod nullus hospes aut tabernarius .... in ejus taberna seu hospitio ludere nec Sticare permittat tam de die quam de nocte sub pœna librarum 25. Pap. ... Qui vero ludent seu Sticabunt in qualibet taberna seu hospitio tam de die quam de nocte cadant ad pœnam lib. 25. Pap. ... & hancmet pœnam incurrere intelligatur quicumque non esset hospes sive tabernarius, qui in ejus domo Sticare seu ludere permitteret.* Pro palis munire occurrit supra in *Batifolium.*

STICATA, Dalmatis, Propugnaculum, munimentum, *Bastida* Italis. Historia Obsidionis Jadrensis an. 1345. lib. 1. cap. 24. *Quam Italici & Longe-*

bardi Bastidam, Dalmatici & Chroati Stiratam appellare consueverunt. Occurrit pluries ibi. [Germanis & Hungaris *Stechen* est lignum teres & longiusculum, quo clitellæ jumentariæ funibus adstringuntur.]

¶ STICCARE, Palis & sudibus munire, Italis *Steccare*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 714. *Sed perveniens Summam invenit ipsam bene fossatam & Sticcatam, & infinitis armigeris custoditam.* Vide *Steccare*.

¶ STICCATELLUS, diminut. ab Italico *Steccato*, Palus, sudes, assula lignea. Acta S. Raynerii to. 3. Junii p. 448. *Accepit Sticatellos de serra, & cœpit mittere sub bullas acuterum, & statim prosilierunt.*

¶ STICCHA, Sticharium. Vide *Stica* 1.

¶ STICHATUS, Contextus ac series palorum. Anonymus de Gestis Friderici II. Imper. *Quo lignaminibus ipsarum domorum, quæ inde disrumpere potuerunt, facerent Stichatos sive palliciata circumcirca civitatem.* Vide *Steccare*.

¶ STILR, Sextarius. Vide *Stira* 2.

STIFA, pro Stiva aratri. Flodoardus lib. 14. Carmine 19.

Virtutem quoque magnifici probat ille Magistri,
Ruricola insistens operi, Stifaque medenda, &c.

STIGA. Joan. de Janua: *Stiga, i. aculeus, stimulus, incitatio, molestatio.* Inde *instigare*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Stiga, aguillon. Stigara, aguillonner.*] Vide *Stica* 1.

¶ STIGINA. Vide infra *Stigna*.

¶ STIGIUM, Genus vestimenti. Vide *Stica* 1.

¶ 1. STIGMA, pro Stemma, in Chron. Salernit. Anonymi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 224. *Sed quantum ad genus pertinet, ex illustribus & ex magno Stigmate fuit nimirum natus.*

¶ 2. STIGMA, Signum, character, nota. Andreas Floriac. MS. lib. 3. Mirac. S. Bened. *Quidam episcopalis schematis Stigma præferens ingreditur, &c.* Guidonis Discipl. Farf. cap. 64.

Hos quibus officium solito damus atque plenum,
Stigma Crucis prodet nomen, ut ordo refert.

Acta S. Aureæ to. 4. Jul. p. 652. *Quam non solum christianam, verum etiam sacra devotionis insignitam Stigmate contue: ies, confestim de ea judici referunt quæstionem.* Ubi de velo virginitatis indicio sermo est. Vide Cod. Theod. de Fabricensibus leg. 4. ubi Fabricensium brachiis, ad imitationem tironum, Stigmata infligi jubet Arcadius, non in pœnam, sed ut fugitivi internosci possent.

¶ 3. STIGMA, Modus, ratio. Translat. S. Audoeni apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1674. *Talis igitur infantia primordium decuit hunc virum, quem sibi assumsit in sacerdotem ad multorum expiationem, qui in Melchisedech Stigmate quotidie sub forma panis & vini in altaris offertur libamine.*

4. STIGMA. Nicol. Uptonus l. 1. de Militari officio c. 3. *Milites qui creantur per balneum portant de consuetudine in humero sinistro suum Stigma militare album, quod quidem Stigma dictus Tiro portabit, quousque fecerit aliquod notabile factum, nisi aliqua nobilis domina illud tollat, ut est consuetudo Angliæ.* Quod vero *Stigma*, hic scriptor vocat, *Las*, seu lemniscus nodatus dicitur in veteri Ceremoniali MS. ubi de Militari inauguratione. Qui enim Miles eum balneorum ceremonia creatus fuerat à Principe, longiori tunica induebatur, eique lemniscus albus ad sinistrum humerum alligabatur, *Et co blan las*, (verba sunt Ceremonialis,) *il portera sur tous ses habilemens qu'il vestira au long de cette journée, tant qu'il ait gaignié honneur & renom d'armes, & qu'il soit recorde de si haut record come de nobles Chevaliers, Ecuyers, & Heraux d'armes, & qu'il soit renommée de ses faits d'armes, comme devant est dit, ou aucun hault Prince, ou tres noble Dame de povoir couper la las de l'espaule du Chevalier, en disant, Sire, nous avons ouy tant de vray renom de vostre honneur, que vous avez fait en diverses parties, au tres grant honneur de Chevalerie, a vous mesmes, & a celuy qui vous a fait Chevalier, que droit veut que cest las vous soit ostez.*

Stigmata, Præstigiæ, characteres magici. Anonymus in Vita S. Brigidæ c. 10. *Venit ad S. Brigidam Conaldus, suis satellitibus circumdatus, sub Stigmatibus malignis, & dixit, &c.* Mox Brigida ea stigmata, *signa diaboli* vocat. Ibidem: *Tunc Conaldus cum suis Stigmata sua deposuit, nec contra Deum & Brigidam venerant.* Et cap. 11. n. 66. *Quadam die venerunt ad Brigidam quidam viri otiosi & vani, habentes Stigmata diabalica in capitibus suis, & quærentes aliquem jugulare.*

¶ STIGMARE, Notam infligere. Prudentius in Romano:

Quamcumque partem corporis fervens nota Stigmarit.

¶ Stigmatizare, Eadem notione, Gr. στιγματίζειν. Acta S. Reginswindæ tom. 4. Jul. p. 95. *Et tantâ illum disciplina Stigmatizavit, ut videlicet livida cutis vestigia divinæ visionis cunctabilia omnia facerent credibilia.*

STIGMATUS, Punctis interstinctus. Bonifacius Moguntinensis Episc. Epist. 17. *Præterea parva munuscula pro indicio caritatis direximus, id est corporale, pallium album Stigmatum, variatum, & villosum ad tergendos pedes servorum Dei, &c.* [Vetus Interpres Irenæi lib. 1. c. 15. n. 4. *Cum videris veritatem idolum a Marco factam, & hoc alphabeti literis Stigmatam.* Ubi Græcus: γράμμασι κατεστιγμένην.]

STIGNA, *Pallia operosiora.* Papias MS. & edit. Gloss. Isid. *Stigina, ornamenta regia.*

STIGULA, Ligula, Gallis *Aiguillette*: *Stigularii*, *Faiseurs d'aiguillettes.* Habetur in 1. Registro *des mestiers de Paris* fol. 89. Arestum pro *Stigulariis*, *seu Aquiletariis urbis Parisiensis an. 1421. 7. Febr.*

¶ STILA, Campanula. Vide *Skella*.

¶ STILBON, vox Græca, Splendens, splendidus. Fridegodus in S. Wilfrido sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 722.

Mittitur è summo (dictu mirabile) cœlo
Archanus Michael, nitido lampabilis ore,
Quem pater intendens, non ut fantasma repellens;
Ceu Stilbonta, novum lumen, veneratur amicum.

Pro Stella Mercurii occurrit in Chron. Joh. Whethamstedii pag. 360.

Sic rapidis Stilbon prædonibus udique regnum
Repleratque nimis sic late sperserat ipsos.

¶ STILINQUADRUM, *id est, quadrum.* Gloss. Isidori. Vide *Silinquadruum*.

¶ STILLA, Campanula. Vide *Skella*.

STILLARIÆ, Aquarum ductus. Charta Conradi Imp. an. 1023. apud Ughellum in Episcopis Vicentinis: *Cum pratis, vineis, silvis, ... Stillariis, fontibus, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, &c.* [Legendum videtur *Stellariis*. Vide *Stellaria* 2.]

¶ STILLATUM, Sorbitiuncula. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii p. 100*. *Cum pateretur morbum infestissimum in gutture, ita quod nec Stillatum nec aliquid aliud poterat sumere, &c.*

STILLATURA, Compendium vel lucellum, quod Duces seu Tribuni ex annona singulorum militum quasi *sub gratia donationis*, licito decerpebant, ut est in l. 28. 29. & ult. Cod. Th. de Erogat. milit.

annonæ. Quam vocem hac notione usurpant etiam Spartianus in Pescennio, cui *Stellatura* dicitur, & Lampridius in Alexandro Severo. De vocis etymo multa commentatur Jacobus Gotofredus ad d. l. 28. ubi varias scriptorum sententias expendit.

¶ STILLGERICHT, à Germanico *Still*, placidus, & *Gericht*, judicium, jurisdictio. Charta Ruperti Rom. Reg. an. 1401. apud Tolner. Hist. Palat. p. 145. inter Instr. *Concedentes ... potestatem ... destitutos vel exutos per se vel per alium, seu alios, etiam per judicium dictum Stillgericht ... restituendi.*

¶ STILLICIDIUM, Momentum, punctum temporis. Vetus Irenæi Interpres lib. 1. cap. 32. n. 3. *Et ne quidem Stillicidio temporis perseverantia, non Jesu Domino nostro, sed Simoni mago similes ostenduntur.*

¶ 1. STILLUS, Stylus, formula, methodus conficiendi acta forensia. Mandatum Caroli IV. Reg. Franc. ann. 1322. to. 1. Ordinat. pag. 773. *Cum pridem ... ordinatum fuerit, ut Scriptura, sigilla, scribaniæ, Stilli, memorialia processuum, &c. quin imo scripturas, scribanias, sigilla, Stilles, memorialia ..., ad firmam ... tradere nostro nomine studeatis.*

¶ 2. STILLUS, Stilus, Palus, sudes. Miracul. B. Henrici Baucen. to. 2. Jun. p. 387. *Ipsa zata ducta sine remigio allisa fuit ad Stilos pontis & fissa in duas partes.* Jac. De Layto in Annal. Estens. ad annum 1397. apud Murator. to. 18. col. 941. *Qui ambo exercitus, postquam non erat sibi possibile pontem occupare illum, vastissimis bombardis continue contundebant, rumpendo & sternendo diatim Stiles & alia ipsius pontis robora.* Ubi pontis pilæ seu columnæ intelligi possunt, à Græc. στύλος, columna: at pro palo certum est usurpari hanc vocem in Charta Desiderii & Adelgisi Reg. Longob. an. 772. in Bullario Casin. tom. 2. p. 14. col. 2. *Per prato in Stilo ficto, & pero teclato, & per runco in furca ficta, usque in pero similis teclato, deinde in Stilo, & rovere teclata. Stili cæci*, apud Hirtium in bello Africano, Pali sunt præacuti ambustique, ac terræ defixi in castrensi munitione. De iisdem Silius:

Et Stilus occulitur, cæcum in vestigia telum.

¶ STILPONES, ἄῤῥοι, in Gloss. Lat. Græc. Pusilli, homunciones.

¶ STILUS, Titulus, Gall. *Titre*, Angl. *Style.* Litteræ Caroli V. Reg. Franc. ann. 1370. to. 5. Ordinat. p. 325. *Nec non omnes, consuetudines, libertates, saisinas & Stiles in seu de quibus visi (usi) sunt pacifice ab antiquo.* Charta Elizabethæ Reg. Angl. an. 1570. apud Rymer. to. 15. p. 679. *Investimus eundem Thomam unum pursivandorum nostrorum ad arma, eique nomen illud vulgariter nuncupatum Rengecrosse imponimus, ac Stilum, titulum, libertates, & præeminentias hujusmodi officio convenientia, &c.* Pluries occurrit alibi. Vide *Stillus* 2. & *Stylus.*

¶ STIMARE, Stimator, Æstimare, Æstimator. Inquesta ann. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazangues : Requisitus quis fecit fieri emendam, dixit quod Stimatores quos ipse testis misit ad Stimandum talam.*

¶ STIMPLO, Extemplo. Paschasius in Vita S. Adalhardi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 342.

Omnibus una manet sors irrevocabilis hora,
Qua nobis Stimplo rapuisti morte beatum.

¶ STIMULATI. Vide *Schola stimulati.*

¶ STIMULATUS, Fervens. Vita B. Joh. Bonvisii tom. 5. Maii pag. 110. *Hanc igitur regulam servabat, quod si aliquem subditum haberet ultra modum zelantem seu Stimulatum, &c.*

¶ STINARII, *dicuntur amatores. Idem dicuntur carnearii.* Vocabul. utriusque juris.

STINCUS. Acta antiqua apud Ughellum to. 7. Ital. sacræ pag. 1361. *Et a pede Aspi ferit ad caput Fatzeoli, ubi est capta Stincorum, & vadit usque ad locum, qui vocatur antiqua Ecclesia, &c.* Infra: *Ubi surgit fons, & tendens ad feram de Stinchis, &c.* Italis *Stinca*, est montis apex.

¶ STINDARDUM, ut *Standardum* 1. Vide ibi.

STINGIS DINT. Vide Leges Burgorum Scotiæ. c. 19. [Skenæo de Verborum significatione p. 153. est Ictus stimuli vel baculi, Latine fustigatio.]

¶ STIOPHIUM, pro *Strophium*, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 311. linteum ad emungendum nasum. Gall. *Mouchoir.*

STIOPUS, *Inflatio oris. Unde,*

Nec Stiopo tumidas intendis rumpere buccas ;
Vel braccas.

Ita Jo. de Janua; [unde Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Stiopus, Enfleure de bouche.*] Sed leg. *stlopo.*

STIOSUS, *Quasi mitissimus, non superstitiosus*, in Glossis antiquis MSS.

¶ STIPA, *Quædam parva arbor, ut dicunt copa, quia ex ea stipentur tecta.* Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stipa, un petit arbre bon pour balaior. Scopa.*

¶ STIPABILIS, στοιβάσιμος, in Gloss. Lat. Gr.

STIPADIUM, vel Stiparium, *id est, scaccarium; quia hominibus spectantibus lupum stipetur, vel stipet, si domus fiat. Vel Stipadium, est parvus abacus, & hoc Stipadium, genus mensæ.* Ugutio, & ex eo Joannes de Janua. Catholicon parvum: *Stibadium, Eschequier.* Græci στιβάδιον vocant torum, vel cubile ex herbis confectum. Papias: *Stiphadium, a stipitibus, quasi stipadium, prandium.* In MS. *Stephadium.* [Sidonius lib. 2. Epist. 2. *In hac (diæta) Stibadium, & nitens abacus.*] Vide *Stephadium.*

1. STIPARE. Beda in Vita S. Guthberti Ep. n. 68. *Sumpto fœno vel argilla, vel quidquid hujusmodi materiæ reperisset, Stipaverat rimulas, ne quotidianis imbrium sive ventorum injuriis ab orandi retardaretur instantia.* Ubi *Stipare*, est stupa, vel *stipa* rimas occludere, nos *Estoupper* dicimus. [Vide *Stippare.*]

¶ 2. STIPARE, ut infra *Stirpare.* Charta an. 1125. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 438. *Pro Stipata vinea tantumdem consimilis vinea, donec illa in priorem reintegretur valorem, &c.*

¶ STIPARIUM. Vide *Stipadium.*

¶ STIPARIUS, Stuparius, στυπτικός, in Gloss. Lat. Gr. Stypticus, astringens.

¶ STIPATE, Contracte. Gesta Tancredi apud Marten. to. 3. Anecd. col. 126. *Quo terra gentis opulentius serviret diffuse spatiosa, quam Stipate contracta.*

STIPATORES, *Præbendarii, vel compositores, dicti à stipe, id est, prebenda.* Ita Glossæ MSS.

☞ *Stipatores* præterea dicuntur milites qui Inquisitori ad inquirendos & puniendos hæreticos auxilium & comitatum præstant. Hi crucem in extima veste deferunt: unde *Crucesignati* interdum; qui alibi *Familiares*, vel *S. Petri Martyris Scholares*, nuncupantur. Vide Jac. Simancatem Pacensem Episc. de Catholicis Institut. tit. 41. §. 15. & Limborch. Hist. Inquisit. lib. 2. cap. 9.

STIPATUS. Concil. Londinense an. 1342. cap. 2. de abusu Clericorum in vestibus: *Et suis digitis annulos indifferenter portare publice, ac zonis Stipatis pretiosis supercingi.*

¶ STIPBRICH, Idem videtur quod *Sterbrech.* Vide ibi. Tabul. Ramesiense Ch. 174. *Concedo ... mundbrich, blodwith, ... Stipbrich, &c.*

¶ STIPENDIALIS, Ad stipendium pertinens. *Fundus stipendialis*, apud Sidon. lib. 8. Epist. 9.

¶ STIPENDIARI, Sustentari, tueri, Gall. *Entretenir.* Chron. S. Trudonis apud Acher. to. 7. Spicil.

pag.375. *Hinc episcopalis terrebat interdictio, quæ sacrilegos illos præconabatur ex oblatione fidelium non debere Stipendiari.* Utitur Tertull. adv. Judæos cap. 9. & adv. Marc. lib. 3. cap. 13.

¶ STIPENDIARIE, In *stipendium*. Præceptum Theoderici Reg. inter Acta Episc. Cenoman. apud Mabillon. to. 3. Analect. p.206. *Sanctimonialibus inibi degentibus, & pauperibus ac peregrinis Stipendiarie disponente atque ordinante præfata urbis Episcopo, &c.*

¶ STIPENDIARIUS, Qui alicujus stipendiis meret. Chron. Estense ad ann.1305. apud Murator. to. 15. col. 353. *Intravit civitatem Mutinæ, & accedens plateam, invenit Stipendiarios suos clausos sbarris circa totam plateam.*

¶ 1. STIPENDIUM, Quidquid vitæ sustentandæ est necessarium. Charta ann. 850. in Append. ad Marcam Hisp. col. 785. *Ut nostris futurisque temporibus ipsæ res ejusdem monasterii rectorumque suorum & monachorum ibidem degentium proficiat utilitatibus Stipendiisque in augmentum.* Charta Hugonis Magni an. 940. apud Mabill. tom. 3. Annal. pag. 709. *Concessimus ad præfatum S. Juliani monasterium in victualibus, Stipendiis monachorum, ceterisque eorum utilitatibus, &c.* Vita S. Maximi to. 1. Jun. p. 93. *Eat & ipse vobiscum & accipiat Stipendia corporis necessaria.* Adde Gloss. Barthii apud Ludewig. to.3. Reliq. MSS. p. 18. & 70.

¶ 2. STIPENDIUM, Via, ratio, modus aliquid comparandi. Saxo Grammat. in Histor. Danica: *Unicum salutis Stipendium in æris abjectione repositum, nec fugæ subsidium nisi rerum damno carpendum.*

¶ Stipendia Patriæ, Munera curialia, quæ & *Necessitates municipales* dicuntur, in Cod. Theod. de Decurion. leg. 57.

¶ 1. STIPES, Furca, patibulum. Charta Caroli C. an. 863. apud Miræum to. 1. pag. 248. *Isaac & Sigardus Comites humiliter precati sunt, ut concederemus cuidam Cameracensis Ecclesiæ Præsuli ... omnem, quam Regia Majestas habet, potestatem, scilicet legalis justitiæ disciplinam, excepto dumtaxat Stipite.*

¶ 2. STIPES, pro Stips, in Gloss. Lat. Græc. *Stipes sodalium*, ἔρανος. *Stips*, in MSS. Sangerm.

STIPHA. Theodericus Monachus de Miraculis sancti Celsi Episcopi Trevir. n. 14. *Cum de lecto surgere cuperet, & nemo sibi ministrantium afforet, nisu quo potuit, Stipham lectuli apprehendit.* [f. Lecti columna, fulcrum.]

¶ STIPHADIUM. Vide *Stipadium*.

STIPPA. Anastasius in S. Silvestro: *In medio fontis columnas porphyreticas, quæ portant phialam auream, ubi candela est, pensans est ex auro purissimo libras 52. ubi ardet in diebus Paschæ balsamum lib. 200. nixum* (l. myxum) *ex Stippa amianti.* Id est ex papyro seu *stuppa* immaculata, pura. Alii codd. præferunt *stuppa*.

¶ STIPTICUS, pro Stypticus, Gr. στυπτικός. Alexander Iatrosophista lib.2. Passion. c. 79. *Cibi ... qui Stiptici sunt, bene digestibiles & evanadoti.*

STIPULA, pro *Stipulatio*. Traditiones Fuldenses lib. 2. form.22. *Vos & successores vestri ad possidendum & ad fruendum in elimosynam meam ulterius perenniter firmissimam habeatis potestatem, Stipula consixum vobis ad roborandum & ad tuendum.* Wfaius Monachus post Vitam sancti Amandi à Milone conscriptam:

Præbuit is Stipulam præclarus Episcopus Emmo,
Affigens digitis pulchra elementa suis.

Stipulas e Manibus Ejicere. Vide *Festuca*.

¶ STIPULAGIUM, Præstatio pro stipulis. Polyptyc. Fiscam. an. 1235. *Omnes homines de S. Georgio, exceptis vavassoribus, debent Stipulagium & pasnagium porcorum suorum.*

¶ STIPULARE, pro Stipulari. Charta an. 968. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. fol. 7. *Recognoscentes quia nullum directum habebant de ipsis campis & de ipsis vineis & se guerpiverunt & Stipulaverunt.* Vide mox *Stipulatio*.

STIPULATIO. Gloss. Gr. Lat. *Stipulationes*, ἀπερωτήσεις. *Stipulatio*, ἱκανοδοσία. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stipulatio, Stipulacion, c'est interrogation petitive adjoustée à responsion permissive.*] Isidor. lib. 4. Orig. c. 24. *Stipulatio est quasi promissio vel sponsio: unde & promissores stipulatores vocantur. Dicta autem stipulatio à stipula: veteres enim quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant, quam iterum jungentes, sponsiones suas agnoscebant.* [Charta ann. 1240. apud Miræum to.1. p. 580. col. 2. *Nos per Stipulationem solemnem, fide & juramento interpositis, promittimus, &c.* Charta an.1278. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. pag. 45. *Tenore presentium permittimus* (promittimus) *& per solemnem Stipulationem, fide data vice sacramenti nos ac nostros successores in integrum venerabili in Christo patri Ebroni abbati ac fratribus monasterii Zwetlensis obligavimus, quod &c.*] Hinc formula vulgaris, *Stipulatione subnixa*, quæ crebro occurrit in donationibus, & aliis actis vel instrumentis, & apud Marculfum. Tabularium Monasterii Bellilocensis in Lemovicensibus: *Et præsens instrumentum maneat inconvulsum, cum Stipulatione subnixa. Sed præsens testamenti cessio inconvulsa permaneat, cum Stipulatione subnixa.* Hujus clausulæ ea mens est, inquit Bignonius, ut perinde firmum id habeatur, atque si in stipulatum deducta res fuisset. Stipulatio enim erat commune omnium obligationum astringendarum vinculum, ut ait Paulus lib. 5. Sent. tit. 7.

Verum truncata & mutilata iis locis verba, Notariorum more, constat, qui præcipua & magis solennia adhiberi soliti, cætera quæ subaudiri debent, ultro prætereunt tanquam minus necessaria, cùm brevitati nimium quam par est student. Id, inquam, advertere est ex aliquot aliis Chartis, in quibus clausula illa suis verbis legitime concepta, ex jure Romano, & ex Imperatorum legibus petita arguitur. Charta 30. inter Alamannicas Goldasti, sub Ludovico Pio Imper. *Cartula ista firma permaneat legis Stipulatione subnixa, qui omnium cartarum accommodat firmitatem.* Quo *legis* vocabulo, Legem Aquilianam, seu stipulationem, & alteram Arcadii Imp. intelligi disertim docent Chartæ aliæ plusculæ. Altera inter Goldastinas 35. barbaris vocabulis exarata, sub Dagoberto Rege, quæ etiam refertur à Vadiano lib. 2. de Collegiis & Monast. German. p. 65. *Et cartula donationis sua optenia firmitatem, Aquilianis, Arcatianis leges Estibulationis, qui à omnium cartarum accommoda firmitatem.* Formulæ veteres secundum Leg. Roman. c. 17. *Et ha Epistola contulitionis cum Stipulatione Aquiliana, nostris vel bonorum hominum manibus roboratæ firmæ permaneant.* In notis Tyronis pag. 110. *Stipulatione Aquiliana, Stipulatione subnexa.* Testamentum Berthichramni Episc. Cenoman. *Ut Lex edocet septem virorum subscriptionibus & sigillis credidi muniendum, & pro totius rei firmitate atque Stipulatione adnecti præcipi.* Charta an. 1032. in Chronologia Lerinensi tom. 1. p. 363. *Ut teneant & possideant omnes habitantes in ipso cœnobio commemorato, cum omni Stipulatione interposita, omni firmitate subnixa.* Stipulatio porro Aquiliana interponi solita erat acceptilationis causâ, cujus vi etiam tenebatur qui chirogra-

phum aut testamentum delevisset: Lege vero Arcadii Imper. 27. C. de Testamentis, instrumenta omnia legitime confecta rata esse jubentur. Ita qui chartam ejusmodi infringebat, mulctam ab hisce legibus decretam incurrebat. Stipulatio vero Aquiliana definitur à Cujacio, *Novatio obligationis alio genere quam verbis contracta*. Ex his emendanda vetus Charta in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. n. 7. sub finem.

STIPULATIO sæpe etiam pro *subscriptione* usurpatur. Chronic. Gemblacense pag. 510. *Omnia quæ B. Wibertus legali testamento delegavit commissa sibi Ecclesiæ Dei, Imperialis & Apostolica manus Adstipulatu fecit perpetualiter corroborari.* Fulcuinus de Gestis Abbatum Lobiensium cap. 6. *In cujus traditionis Charta sic subscriptum est: Actum Liptinas villa publica, &c. & in Stipulatione, Signum, inquit, Karlomanni Majoris domus, qui hanc donationem fecit, firmavitque.* Alia apud Baldricum in Chron. Cameracensi lib. 1. c. 27. *Præsens donatio à me facta omni tempore firma & inviolata permaneat Stipulatione subnixa idoneorum testium, Domini videlicet Vindiciani Episcopi, &c.* Charta Friderici I. Imp. an. 1154. pro Guillelmo Episcopo Tricastinensi, apud Sammarthanos: *Verumtamen quia tanta rei firmitas Imperiali autoritate muniri desiderat, sancimus & concedimus eidem sanctæ Dei Ecclesiæ, Stipulatione equidem nostra subscripta, Guillelmo ejusdem Ecclesiæ Episcopo & successoribus ejus, dominium prædictæ scilicet civitatis, &c.* Ubi *Stipulatio* nihil aliud est quam *subscriptio*. Id præterea adstruit vox *subnexa*, quæ eadem est, qua indicatur subscriptionem subdi. In Notis Tyronis pag. 110. habetur *Stipulatione subnexa*, ut in veteribus Tabulis apud Vadianum p. 52. 53. & aliis quæ exstant in Chartis Fuldensibus & Alamannicis. Charta an. 579. apud Perardum pag. 6. *Stipulatione & sponsione pro omni firmitate sucnexsa.* Verum interdum vox *subnixa*, pro *subnexa* scribitur. *Scripturam veritate subnixam* dixit Lex 4. Cod. Th. de Fide testium: ut Baldricus Noviom. lib. 3. c. 39. *Conventionem sacramento subnixam.*

¶ STIPULUM, καλάμη, in Gloss. Lat. Gr. *Stipulus*, in MS. Sangerm. pro Stipula.

¶ STIPUS, *Mendicus*, Joh. de Janua, *Mandiant*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Qui stipem emendicat. Vide alia notione in *Staupus*.

STIRILLUM, *Barba capræ, dicitur à stiria, quia pendet ad modum stiriæ, i. guttæ.* Joh. de Janua. [*Barbe de chevre*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ STIRKES, vox Anglica. Testam. Joh. *de Nevill* ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Item Radulpho filio meo (lego) ... cc. vaccas pro stauro, cc. Stottes & Stirkes, MM. bidentes, &c.* Anglo-Sax. ꞅꞇẏꞃc, est Buculus.

¶ STIRPALIS, ut infra *Stirpaticum* in *Stirpare*. Charta ann. 1076. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Histor. Lothar. col. 476. *Dedit & omnes decimas grossas & minutas de castro & oppido, scilicet de omnibus dominicaturis, de censalibus, de arigalibus, de Styrpalibus, &c.* Alia an. 1137. apud eumd. to. 2. inter Instr. col. 313. *De Stirpalibus, de censalibus, de arrengalibus, & de omnibus dominicaturis & decima media partis fortium, cum omni minuta decima inibi dedit & concessi.*

STIRPARE, pro *Exstirpare*: Stirpitus evellere, quomodo Salmasius ad Histor. Augustam p. 284. ait se reperisse apud Prudentium in vetustissimo codice. S. Ambrosius lib. 9. in Lucam: *Stirpare agrum solitus, ne sentibus gemina lædatur, ne luxuriet umbra foliorum.* Vita S. Agrippani Episcopi: *Accepto nempe tanto dignitatis officio, toto posse pravitatem hæreticam Stirpare satagebat.* Capitulare Aquisgr. ann. 789. c. 79. & l. 1. Capitul. c. 75. de operis rusticorum: *Nec in silvis Stirpare, vel arbores cadere; vel in petris laborare, nec domos construere, &c.* Capitulare de Villis cap. 36. *Ut silva vel forestes nostræ bene sint custodita, & ubi locus fuerit ad Stirpandum, Stirpare faciant.* Adde Capitul. 2. ann. 813. c. 19. Charta Germanica ann. 801. apud Henschenium in Comment. ad Vitam S. Ludgeri Episcopi §. 4. *Tradidi comprehensionem illam, quam ego in propria hæreditate comprehendi ... excepta illa particula quam Folcbertus in proximo angulo inter Ruram & Widubergum olim Stirpare inchoavit.* Alia ejusdem anni ibidem: *Tradidi ... suam comprehensionem illam, quam ... proprio labore & adjutorio amicorum suorum legibus comprehendit & Stirpavit, id est, in loco qui dicitur; &c.* Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Li Quens Estrepe tel grans ramier feuillis.

[Le Roman *de Vacce* MS.

Lor vingnes & lor boiz fist li Roiz Estreper,
Et lor maisons ardoir & lor chasteaux gaster.

Vide *Styrpus*.]

STIRPATOR, pro *Exstirpator*, [Decoctor, Gallice *Dissipateur*.] In Miraculis S. Ludgeri Episc. Mimigard. num. 9. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 11. *Neque prodigus sit & Stirpator substantiæ Monasterii.*

STIRPATICUM, Silva *exstirpata*, alias *Essartum*. Charta Friderici I. Imp. an. 1175. apud Guichenonum in Episcopis Bellicensib. *Ad hæc quoque omnia civitatis regalia, videlicet monetam, telonium, ... pascua, piscationes, venationes, silvas, Stirpaticum, & omne districtum & jurisdictionem civitatis.* [Vide *Exartus*.]

STIRPARIUM, Idem quod *Stirpaticum*. Charta Roberti Comitis Palatini Loretelli an. 1179. *Deinde descendit per pedem Nobilis, ... & vadit per viam Esculanam, quæ est in medio Stirparii Termuleti, & deinde ascendit per latum dicti Stirparii recto calle usque ad fontem Nucum, &c.*

STIRPETUM, Eadem notione. Charta Conradi Imper. an. 1108. to. 3. Italiæ sacr. p. 455. *Cum ..., silvis, buscariis, Stirpetis, pratis, paludibus, &c.*

¶ STIRPIX, Qui stirpes effodit, radicum sector. Gloss. Lat. Gr. *Stirpices*, ῥιζοτόμοι.

1. STIVA, Stapes, quo in equum quis tollitur. Chronicon Reicherspergense an. 1160. *Imperatore frenum equi & Stivam sellæ tenente.* Ubi nescio an non legendum sit *strivam*, ex Gallico *Estrié*. Alias Latinis, *Stiva, dicitur manica aratri: stivarius, qui tenet aratrum per Stivam.* Jo. de Janua & alii.

2. STIVA, Instrumentum musicum. Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 10.

Tympana cum cytharis, Stivisque, lyrisque sonant hic.

¶ 3. STIVA, Neuma, quod post antiphonas cantatur. Bernardus de Musica: *Neumata inventa sunt singulis subjicienda antiphonis quæ apud quosdam Stiva vocantur.*

¶ 4. STIVA, Alia notione, in Charta apud Stephanot. to. 1. Antiq. Bened. Vascon. MSS. p. 678. *Cum quodam abbate Bernardo habuit litem pro Stivas & sylvas, quæ sunt in Caldarez, eo quod ipse diceret quia deberet colligere prædam pro se sine consilio abbatis vel monachorum.* Vide *Stivarium* 2.

¶ STIVAGIUM. Vide *Sanctivagium*.

¶ STIVALE, Ocrea levior, calceorum species, Italis *Stivále*, eadem notione, nostris olim *Stivelé*. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 684. *Ceperunt ipsum Episcopum habentem tantum*

jupparellum in dorso & Stivalia in pedibus suis. Charta ann. 1309. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1639. *Et aura pour ses chaimbres Stivelez de plates garnit de telet & de fer.* Vide *Æstivalia.*

¶ STIVALLUS, STIVALUS, Eadem notione. Statuta Saluciar. Collat. 5. c. 143. *Statutum est quod quilibet caligarius seu affaitator faciens vel fieri faciens subtulares, Stivallos, &c.* Comput. ab ann. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 284. *Item, pro duobus paribus Stivalorum & 12. paribus solariorum pro domino.,* VII. *flor.*

¶ 1. STIVARIUM, ut *Stivale.* Chron. Cavense apud Murator. tom. 7. col. 958. *Ac sine calcariis, vel Stivariis, vel jurgiis, portam monasterii nostri intrare non audeant, nec secum in ipso monasterio arma deferre præsumant sine nostra speciali licentia.*

2. STIVARIUM, [Pecorum stabula æstatis tempore.] Charta Gastonis Vicecom. Benearn. ann. 1281. in Tabulario Palensi: *Concessi etiam Ecclesiam cum Stivariis & appenditiis, & decimam totam ex integro, &c.* Vide *Æstiva.*

STIURA. Vide *Steura.*

STIVUS, *Semita, tramis, trames,* στενὴ ὁδὸς, in Gloss. Græc. Lat.

¶ STLACTARIUS, ἐγγέμωνες. Gloss. Lat. Gr. *Adulator, ambiciosus, ancillula, Stlactarius, fuco: Stlatarius,* in Gloss. Gr. Lat. Utrobique leg. *Stlatarius.*

¶ STLATA, *Genus navigii latum, a latitudine dictum. Inde Stlataria purpura dicitur, id est marina, vel navis piratica.* Papias. Vide Festum. Glossæ Lat. Gr. *Stlata,* πειρατικοῦ σκάφους εἶδος. Hinc emendandæ Glossæ Isidori: *Stlataria, vestis piratica:* ubi *vestis,* pro *navis. Stlataria purpura,* apud Juvenal. Sat. 7. 134. quæ *Stlata* seu navi advehitur.

¶ STLINQUADRUUM, σκληρὸν, ἀνυγρόν, in Gloss. Lat. Græc. Vide *Stilinquadrum.*

¶ STLIPES, δημαιάρχαι, in Gloss. Lat. Gr. Emendat Vulcanius, *Stlites,* δίκαι, ἀρχαῖος.

STLOPPUM, *Genus vasis, rotundum os habens.* Glossæ MSS. idem forte quod *stanpus,* & *stopus.* Vide in *Staupus.* Dictum porro videtur quod effingat eum qui *Stloppum* edit, seu qui buccas inflat. V. *Stolpus.*

¶ STLUDIO, χαμουλκίον, in Gloss. Lat. Græc. Leg. χαμούλκιον, Genus carpenti humilis. Vide supra *Chamulcus.*

STOACES, *Ruina Collisionum.* Papias.

¶ STOB, Pulmenti species, Gall. *Brouet.* Chronic. Mellic. ad an. 1451. pag. 426. *Die parasceves pro relevatione fratrum detur singulis aliquid coctum, videlicet prodium de fursure, vulgariter Stob, vel de pisis, non tamen nisi sale conditum.*

¶ STOBIA, Stipula, Gallice *Chaume, éteule,* Ital. *Stóppio.* Statuta Montis Regal. fol. 226. *Item statutum est, quod aliqua persona non possit, nec debeat capere, vel capi facere alienas Stobias, nec portari facere .... Et quilibet possit contrafacientes accusare, tam si viderit dictas Stobias in platea, quam si reperiretur in campis capere dictas Stobias, ... & dom. vicarius possit inquirere & comburi facere dictas Stobias.*

STOC, & STOVEL. Charta Conventionum inter W. *de Bray* & Abbatem & Conventum *de Osenay* in Anglia, apud Spelmannum: *Præterea si homines de Stanbal dicti Abbatis inventi fuerint in bosco prædicti Willelmi cum forisfacto ad Stoc & ad Stovel,* [alias *Stovene*] *& aliquis querens corporaliter in terram per eos scesa fuerit, malefactor pro delicto, qui taliter inventus est, reddet 3. solidos ...* Similiter concessum est, *quod si aliquis inventus fuerit cum branchiis quercuum, vel cum aliis minutis boscis, cum forisfacto illo ad Stoc & Stovel, malefactor ille reddet 6. denarios.* Anglis *Stock,* est stipes, caudex, *Stover,* pabulum, unde forte Forisfactum ad *Stoc & Stover,* dictum fuerit, de eo qui ex silva stipites & pabula abstulisse deprehensus fuerit. Liber Anglicus *Justice of peace,* fol. 81. *Unum sufficiens par cipporum vocatorum Stockes, &c.* [Vide *Zucheus.*] In Computo Domanii *de Desvre* in Comitatu Bononiensi ann. 1396. titulus habetur, *de la recepte d'Estoquages escheux à ladite Baillie de Jean Chobame pour l'Estocaige de sa maison seans à Desvre à l'encoste du flos que il vendit à Jacques, &c. 4. den.* In Computo Domanii Stapularum fol. 41. *Recepte d'Estoquaiges de secs bois versez & estouponnez.* In Computo Domanii Comitatus Pontivi ann. 1478. *Recepte de bois secs d'Estoqueses, & de wastis en ladite forest.* Alibi: *Recepte d'Estoquages, qu'on dit Eschielles, ou plusieurs mainiers souloient mettre leurs rets.* Vide Menagium & Ferrarium in *Stocco.*

¶ STOCAGIUM, Arborum & stipitum exstirpatio, evulsio. Charta ann. 1322. ex Tabul. S. Medardi Suession. *Dictum fuit per prædictos* (arbitros) *quod pro ista vice Prior faceret secare medietatem in suo nemore de Suigno absque præjudicio ecclesiæ, & alia medietas ad nemus de Roquant, sed Prior solveret Stocagium.* Vide *Estocbagium.*

¶ STOCEA, apud Martinium in Lexico ex Bart. Comm. Rer. Germ. lib. 2. c. 16. de Suecis: *Norunt ipsi calceos suere, vestem conficere, ex junco Stoceam texere.* Sed leg. *Stoream.*

¶ STOCHUS, Ital. *Stocco,* nostris *Estoc* vel *Estocade,* Ensis species. Vide Menagium & Ferrarium in *Stocco.* Statuta castri Redaldi lib. 2. fol. 39. v°. *Declaramus quod arma vetita sint infrascripta, videlicet, lancea, spata, cultellus, sive daga, & cultellessia, Stochus, ... & omne alius ferrum strictum & acutum simili Stoco.*

STOCIUS, *Stultus.* Glossæ Arabico-Lat.

¶ STOCKE. Vide supra *Stoc.*

¶ STOCK FISH, STOKFISH, Skinnero in Etymol. Asellus arefactus, sic dictus qui durus est instar *Stocci,* id est trunci seu caudicis. Charta an. 1338. apud Rymer. to. 5. pag. 14. *Quadraginta & sex milia & quingenta de Stock fish.* Alia an. 1339. ibid. pag. 146. *Quinque milia de Stok fish, &c.*

¶ STOCUS, ut *Stochus.* Vide in hac voce.

STOFFATUS, STOFFURA. Vide *Stuffare.*

¶ STOFFIA, Pannus, Gall. *Etoffe.* Statuta antiqua Monast. Sangerm. inter Probat. ejusdem Histor. p. 174. col. 2. *Et si contingeret quod conveniretur in aliqua summa pecuniæ, dicta summa converteretur in Stoffias, Gallice Etoffes, ad sustinenda vestimenta & ornamenta dicti monasterii.*

¶ STOFFUS, STOFUS, Pila lusoria, vulgo *Esteuf.* Advisamenta styli curiæ Eccl. Brioc. *Johannes permissione divina & S. Sedis apostolicæ gratia Episcopus Briocensis. Licet prohibitum fuerit per statutum synodale ne ludatur ad Stoffum super ecclesiis parochialibus & in terra benedicta, nonnulli tamen prætendentes, dicto statuto non obstante, hoc sibi licere super capellis cultui divino ordinatis & alibi in terra benedicta ad ludendum ad Stoffum & alios ludos se ingerunt, &c.* Regest. 82. Chartophyl. Reg. Charta ann. 1356. *Luderet ad coulam seu pilam,* (& cum) *pilam seu Stofum portaret, &c.* Vide *Strophus* 2.

¶ STOGARIUS. Vide infra *Stotarius.*

¶ 1. STOLA, Custodia. Johannes de Bayonna in Hist. Mediani Monast. c. 73. *Heinricus in Germaniam reversurus, filium sub Stola Mediolanensis Episcopi reliquit.*

2. STOLA, Una è vestibus Ecclesiasticis, quæ &

Orarium dicta. Honorius Augustod. l. 1. c. 104. *Deinde circumdat collum suum Stola, quæ & Orarium dicitur, &c.* Stephanus Eduensis Episcop. lib. de Sacram. altar. cap. 10. ubi de vestibus sacerdotalibus: *Stola circundata collo, ad interiora descendens, significat obedientiam filii Dei, & jugum servitutis, quod pro salute hominum portavit.* Vita metrica sancti Mauri Abbatis MS.

Plorat & exorat, veniam dum fletibus orat,
Deponendo Stolam, quam toto tempore caram
Anni portabat, quam sic vehementer amabat,
Quod sublimatus, quod erat Levita creatus.

Ubi observanda verba, *omni tempore:* nam *sine stola vel orario incedere* vetantur Presbyteri apud Hincmarum & Reginonem de Vita & Conversat. Presb. cap. 62. adeo ut mirum sit haud ita pridem eum stola Curiones sibi adesse non debere contenderint Episcopi. Vide Rupertum lib. 1. de Divin. offic. cap. 21. Innocentium III. Durandum lib. 3. Ration. cap. 5. &c.

☞ *Stola* & *Orarium* licet promiscue usurpari solent apud Scriptores Ecclesiasticos, interdum tamen distinguuntur, ut in Vita S. Livini sæc. 5. Bened. pag. 455. *Stolam cum orario gemmis pretiosis auroque fulgido pertextam in ipso die ordinationis suæ pro fœdere æterna caritatis pius magister dilecto suo discipulo devoto amore contradidit.*

☞ *Stolam* præ manibus tenebant sacerdotes dum confitebantur ante missam apud Cluniacenses, eamque facta confessione duntaxat collo imponebant. Bernardus in Ord. Cluniac. part. 1. c. 72. hujus moris testis est: *Sacerdos inter manus tenendo Stolam,* Confiteor Deo *dicit, respondet socius,* Misereatur vestri; *sed antequam respondeat,* Misereatur vestri, *socio confitenti, ipsam osculando sibi imponit adjungendo,* Indulgentiam, &c.

Stola autem, propria est Diaconorum vestis, ut observat Amalarius lib. 2. de Eccl. offic. cap. 10. unde in Vita S. Altmanni Episcopi Pataviensis legimus eumdem Episcopum, cum Diaconus adventitius & sinistræ famæ lecturus Evangelium benedictionem ab eo peteret, stolam de collo ejus abstulisse, & alteri præcepisse ut legeret.

Stolas vero *Diaconi & Subdiaconi super humerum sinistrum* ferunt, uti monet Gillebertus Luniecensis Episcopus lib. de Usu Ecclesiastico. Vide Euchologium Græcor. Goari, & quæ observamus in Dissert. de Nummis Impp. Byzantinorum, & in voce *Orarium.* Veneti etiamnum *Stola* appellant panni segmentum oblongum dodrantali latitudine, quod sinistro humero injiciunt. Vide Oct. Ferrarii Orig. Ital. in *Stola.*

Stolis & Superpelliciis induti Synodo adesse jubentur Sacerdotes, in Synodo Bajocensi an. 1300. cap. 3.

Stolæ cum Tintinnabulis, in Testamento Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. *Stolas quatuor cum auro, una ex illis cum tintinnabulis.* Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 317. *Stola & manipuli cum imaginibus, & in extremitatibus cum campanulis argenteis.*

Stola & Annulo *privati Abbates,* qui deponebantur à sua dignitate. Hugo Flaviniacensis pag. 258. *Judicio dato, eis frustra Sedem Apostolicam appellantibus, rogabatur Stolam & annulum reddere.* Infra: *Ipse vero quamquam depositus, quamquam à consortio & communione Ecclesiæ sequestratus, Stolam retinuit & annulum.* [Form. degradationis apud Spelmann. *Signum Domini per hanc Stolam signatum turpiter abjecisti; ideoque ipsam à te amovemus, &c.*]

Sub Stola Excommunicare, i. stola sumta, ad majorem excommunicationis ceremoniam. Charta ann. 1214. in Hist. Guinensi p. 135. *Dominus vero Willelmus Abbas cum Conventu suo, sub Stola excommunicaverunt omnes qui hanc eleemosynam ab Ecclesia alienaverint.* Chronicon Montis-Sereni an. 1216. *Stola sumpta, reos, tacitis nominibus, excommunicationis vinculis innodavit.* Et ann. 1219. pag. 228. *Renuentibus eis, statim intentionem suam facto declarans, manu ad tergum porrecta, Stolam ibi occultam protulit, & priusquam appellationis clypeo se munirent, excommunicationis eos gladio percussit.* [Lamberti Episc. Atrebat. Epist. 134. apud Baluz. to. 5. Miscell. p. 365. *Cumque, ne veritas reticeretur, causa excommunicationis collo nostro Stolam imponeremus, &c.*] Adde Laurentium Leodiensem in Hist. Episcopor. Virdunensium pag. 292. & Chartam Egberti Archiep. Trevirensis an. 981. apud Browerum in Annalib. Trevir. p. 484. 2. edit.

Stola & Banno *interdicere.* Chronic. Trudonense lib. 2. p. 366. *Quæ enim regula, quis canon, quis ordo, quæ leges hoc auctorizant, ut defuncto suo Abbate Monachi... ire ante datum Abbatem ab Episcopo in exilium compellantur, & nisi assentiant, Stola & banno omnes in Episcopio Christiani ab eorum hospitalitate interdicantur.*

Sub Stola Jurare. Otto Morena in Histor. Rerum Laudens. pag. 64. *Super his capitulis fuerunt testes, & sub Stola tactis sacrosanctis Evangeliis juraverunt D. Petrus Christianus Decanus Basilicæ B. Petri, &c.* Vide *Juramentum.*

Stola, pro Pallio Archiepiscopali. Eadmerus lib. de Anselmi similitudin. c. 188. de eodem S. Anselmo Archiepiscopo Cantuariensi: *Et ut Romam ad Papam Urbanum pro Stola sui Archiepiscopatus eundi sibi licentiam daret, humiliter & mansuete petiit.* Landulfus de S. Paulo in Chronico Mediolanensi cap. 1. *Ordinationem quoque Episcopatus ab extraneis Episcopis suscepit: virga quoque pastorali per manus Comitissæ Mathildæ adhæsit, Stolam vero per Legatum D. Papæ sibi delatam induit.* Cap. 38. *Unde ipse Papa huic prudenti viro dixit: Frater, meditatus & Episcopus venisti, sed si vis frui auctoritate Archiepiscopi in temporibus meis, necesse est ut Stolam suscipias de manibus meis, sicut ego suscepi ad altare S. Petri.* Ita infra c. 40. Alexander II. PP. Epist. ad Hugonem Arch. Rotomag. *Stolam ob insigne dilectionis de collo nostro assumptam per dilectos filios nostros R. & G. viros industrios, tibique devotos, Charitati tuæ transmittimus, ut videlicet ad honorem Dei & B. Petri reverentiam, nostrique memoriam ea assidue perfruaris.*

¶ STOLATUS, Stola indutus. Gloss. Lat. Græc. *Stolatus,* ἐςολισμένος. Chron. Trudon. apud Acher. to. 7. Spicil. pag. 365. *Progressus in publicum Episcopus Leodiensis Henricus Stolatus auctoritate Episcopali per bannum omnibus in Episcopio suo præcepit, ut & hospitium eis non indulgerent.* Ibidem pag. 454. *Coram Stolato Episcopo, Stolati & ipsi ut in consecrationibus suis facere solent, tam Abbates quam Episcopi, &c.* Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 11. *Pergunt in ecclesiam ad dandas abeuntibus prospera via preces, & recipiendas à tot Episcopis benedictiones, data prius confessione, & à Stolatis remissione.* Adde Acta S. Reginswindæ to. 4. Jul. p. 94.

¶ STOLEUM, ut *Stolus* 2. Vide in hac voce.

¶ STOLEZARUS, ut *Stolizaz.* Vide ibi.

¶ STOLICHERI, Stolici, Ita in Germania appellati aliquando Fratres Ord. Prædicatorum: rationem hujus nomenclaturæ exhibent Gesta Trevir. Archiep. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect.

col. 241. *In diebus illis venerunt in partes istas primum Prædicatores & postea Nudipedes, & subito impleverunt mundum. Et primo quidem Prædicatores venerunt Coloniam, & datus est eis locus & hospitale quoddam in platea Stolicorum, ut ædificaretur eis ibi habitatio. Unde à loco nomen aliquando habuerunt, ut vocarentur Stolici & Stolicheri, putantibus multis, quod à paupertate sic vocarentur.*

¶ STOLIDITAS, In agendo tarditas, Gall. *Lenteur.* Chronic. Trivetti apud Acher. to. 8. Spicil. col. 639. *Hic* (Johannes XXI.) *Episcopus Tusculanus erat antequam Papa fueris in scientiis diversis famosus: sed scientiarum florem pontificalemque dignitatem quadam morum Stoliditate deformavit, adeo ut naturali pro parte carere videretur industria.*

¶ STOLIUM. Vide infra in *Stolus* 2.

STOLIZAZ, Magistratus, apud Longob. [*Stolizaz* Lindenbrogio dici videtur quod loco Regis in judicio præsideat sacraque vice judicet.] Gloss. *Stolizat, id est Missus Regis.* Glossæ aliæ: *Ab Stolizaz, ab eo qui panem ministrat.* Sed videtur legendum *pacem, Paciarius*, εἰρηνάρχης. Lex Longobard. l. 1. tit. 19. §. 5. *Si quis molinum alterius scapellaverit, aut clausuram ruperit, ... componat sol. 20. in palatio Regis districtus ab Stolizaz.* Ubi Spelmannus monet in aliquot MSS. codd. legi *abstorizat*, & *abantorizat.* Sed nihil mutandum monet Charta Arichis Ducis Longob. in Chronico Beneventano S. Sophiæ: *Concessimus nos Dominus vir gloriosissimus Arrichis, summus Dux gentis Longobardorum, per rogum Grisefisci Stolezari* (forte *Stolezazi*) *nostri, tibi Municulano Gastaldo nostro pueros duos, &c.*

STOLNA. Charta de Urburis post Decreta Hungarica: *Ita tamen ut Stolnas hæreditarias, aquæductus omnes pro conservatione regalium montanorum suis impensis debito intertenerent.*

STOLPUS. Marcellus Empir. c. 27. in carmine ad rosus: *Stolpus à cælo cecidit, &c.* Ubi Casaubonus in Comment. ad Persii Sat. 5. reponit *stlopus*, scilicet sonus ille quem buccæ inflatæ & ictu collisæ edunt. Gloss. Gr. Lat. *Stloppus*, ποππυσμός. Vide *Stloppum.*

¶ 1. STOLUS, Sedes in choro. Vide *Staulus* 1.

2. STOLUS, *classis, navis*, Ugutioni, ex Gr. στόλος. *Stolus Alexandrinus*, in l. 7. Cod. Th. de Navicular. Codex Carolinus Epist. 24. *Quod sex Patricii, deferentes secum trecenta navigia, simulque & Siciliensem Stolum, in hanc Romanam urbem absoluti à Regia urbe, ad nos properant.* Joannes VIII. PP. Epist. 7. *Cum ... certa relatione didicerimus Stolum amplissimum in primo ad expugnandum urbem venturum, &c.* [Literæ Senescalli Provinciæ ad Massil. an. 1337. *Intelleximus Stolum galearum Regis Aragonum paratum esse proficere.* Ottoboni Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 365. *Margaritus cum Stolo Regis Tanclerii, scilicet cum galeis LXXII. & duabus sagitteis & duabus scurlatis apparuit.*] Vetus Inscriptio Pisis, apud Ughellum to. 3. p. 411.

Anno quo Siculas est Stolus factus ad oras.

☞ Quo ultimo loco pro expeditione navali accipitur, ut & pag. 858. ejusdem tomi & in Annalib. Pisanis ad ann. 1138. ibidem.

¶ STOLUM, Eodem significatu. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1230. apud Murator. tom. 6. col. 467. *Postquam vero nostra galea & naves applicuerunt apud Aconem, habuerunt totum mare in sua virtute; & Stolum Imperatoris non audebat stare in mari.*

ESTOL, apud Raimundum Montanerium in Chron. Catalanico Regum Aragon. c. 186. & alibi non semel.

STOLIUM, Eadem notione. Romualdus Salernitanus in Chronico MS. *Alio quoque tempore prædictus Rex Rogerius misit Salernum Ammiratum suum cum Stolio suo in Romaniam, qui invenit maximum Stolium Imperatoris apud caput Maleæ, &c.* Falcandus pag. 648. *Stephanum quoque Fratrem suum Stolii constituit Admiratum.* Alibi: *Cum enim in partes Hispaniæ misso Stolio, Masmudorum Rex potentissimus Africam obsedisset, &c.* Rigordus an. 1201. *Ascito sibi Dux Venetiarum sub juramento, cum suis Venetianis & Stolio.* [Charta an. 1320. ex Tabul. Massil. *Ante Januam dum potens Stolium galearum nostrarum inimicos nostros insequeretur.* Litteræ Caroli Reg. Siciliæ an. 1424. ex eodem Tabul. *Tempore isto quo hostes adversarii cum exercitu & Stolio sunt velificantes maria, &c.* Chr. Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 29. *Dictus autem Rex Carolus ... transiens mare cum suo numeroso Stolio galearum, navium, & aliorum lignorum, &c.*] Utuntur Gesta Innocentii III. PP. pag. 49. 69. 129. ubi perperam *scolium* semper editum, Chronicon Augustense anno 1237. Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 31. 32. Epistolæ Bonifacii VIII. aliquot apud Waddingum to. 3. in Regesto pag. 5. 8. Albertinus Mussatus lib. 16. pag. 91. &c. Interdum

STOLIUM usurpatur pro Exercitu terrestri, quomodo Itali *Stuolo* dicunt pro quibusvis copiis militaribus. Chronicon Fossæ-novæ an. 1185. *Guillelmus Rex Siciliæ fecit Stolium maximum per mare & terram. Super Stolium maris ordinavit Capitaneum Comitem Tancredum, super Stolium terræ fecit Capitaneos Comitem Alduinum & Comitem Richardum de Cerra, &c.*

¶ STOLEUM, ut *Stolus*, in Continuat. Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 436. *Destinatum fuit à ducali dominio Stoleum galearum ad partes Sclavoniæ.*

EXTOLEUM, EXTOLIUM, non semel apud Raphanum de Caresinis in Chron. MS. pro *stolium* ann. 1362. 1379. &c. & Andr. Dandulum in Chron. MS. an. 1312.

STORIUM, Eodem perinde significatu, Classis. Rogerus Hovedenus pag. 670. *Eodem die venit illuc Willelmus ... cum 30. magnis navibus de navigio Regis Angliæ, & erant pariter in eodem loco de Storio Regis Angliæ centum & sex magnæ naves onustæ viris bellicosis, &c.* Pag. 692. *Applicuerunt apud Accon cum majori parte Storii Regis Angliæ.* Adde Bromptonum pag. 1177. Chronicon Flandr. cap. 82. *Le Roy d'Angleterre avoit fait appareiller une grande Estoiée de nef à un sien port, &c.* [*Estoire*, apud Villharduinum lib. 1. *Onques plus belles Estoires ne party de nulle part.* Idem lib. 2. *Il fu envoyés en Surie en message, en une des nés de l'Estoire.*]

¶ STOMA, à Gr. στόμα, Os. Paulus Diacon. lib. 18. *Erant autem Arabum juxta positorum quidam, qui accipiebant ab Imperatoribus rogas pauxillas, ad custodiendum Stoma eremi.* Id est, deserti ingressus.

¶ STOMDEGARDA, STONDEGARDA, Munimenti genus, Gall. *Redoute.* Gualvaneus Flamma apud Murator. to. 12. col. 1001. *Super ripam Ticinelli fecit construi Stomdegardas magnas & bathefreda XL.* Ibidem col. 1016. *In circuitu civitatis quinque exercitus ordinavit: fossata fodi jussit; Stondegardas & battifreda erexit, &c.*

¶ STONNE, Anglis, Repausatio. Vita S. Ethildritæ sæc. 2. Bened. pag. 752. *Appellatus est locus ille usque in hodiernum diem Edeldrede Stonne, quod Latine sonat Repausatio Etheldredæ.*

¶ 1. STOPA, Stupa, Gallice *Etoupe*, Ital. *Stoppa.* Statuta

Statuta Vercell. lib. 3. fol. 85. v°. *Et de tela riste, canepo & Stope lini solidum unum & denarios decem Pap.* Statuta Montis Regal. fol. 277. *Item statutum est quod quilibet textor seu textrix capiat tantum pro texitura & ordiura, pro qualibet teisa... tela Stopæ, solidos tres.* Vide *Stopinus*.

¶ 2. STOPA, ut *Staupus*. Vide in hac voce.

3. STOPA, Obstructio, seu jus obstruendi rivos defluentes. Charta an. 1207. in Tabul. S. Bertini: *Quocumque aqua defluxerit, vel ubicumque decursus aquarum obstrusi fuerint, Philippus de Oya omnes Stopas, quas in feodo Ecclesiæ S. Bertini supra Rambreebtesgat habet, & antecessores sui habuerunt, libere solus tenebit: si autem Rambreebtesgat obtrusum fuerit, & aqua defluxerit per pontem, &c.* Charta Gallica apud Prynneum in Libertatibus Eccl. Anglic. to. 2. p. 215. *De chemins Estopez, euvos trestornez, bundes brisiez, &c.* Hinc

¶ STOPARE, Obstruere, occludere. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 93. *Homines Tridini teneantur & debeant & compellantur per Potestatem Vercellarum tenere Stopatum juxta burgum Tridini alveum novum.* Statuta Montis Regal. fol. 214. *Et aliqua persona non debeat Stopare nec Stopari facere aquairolium porta Vici, &c.* Vide *Stupare*.

¶ STOPASSIS, Topazius, vulgo *Topase*, lapis pretiosus. Inventar. ann. 1379. ex Schedis V. Cl. *Lancelot: Item duo alii annuli auri, videlicet unus cum lapide vocato Stopassi, & alius cum quodam lapide vocato corualina.*

¶ STOPELLUS, diminut. à *Stopus*. Vide *Staupus*.

STOPHARIUS. Vetus Gloss. *Tributarius Romanus & Stopharius nominatur, qui censum Regi solvit.*

¶ STOPINUS, Italis *Stoppino*, Ellychnium, Gallis *Méche, lumignon*. Caffari Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 150. *Unusquisque aspiciens lampades, quæ de foris in circulo ecclesiæ erant, una post alteram vicissim taliter ardebant, ut fumus quidam igneus per aquam & oleum usque ad Stopinum ascendebat, & a tribus favillis Stopino percusso ardore incipiebat.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 70. *Ita quod habeant* (candelæ) *Stopinum de bambasio novo, &c.* Item pro ipsa stupa, unde conficiuntur ellychnia. Statuta Astens. ubi de intratis portarum: *Stopini modo prædicto ponantur & solvant pro qualibet dozena lib. 1.* Guido de Vigevano de Papia de Modo acquirendi T. S. ex Cod. Colbert. 5080. *Sed antequam firmetur navis super curvis baboantur Stopini preparati, impesati & incerati, qui ponantur in illis tribus scisuris & postea fortiter inclaveletur navis super curvis illis & postea calchentur Stopini cum cuniis & maciis.* Vide in *Stopa* 1.

STOPLUM, *Gravis sonus*. Papias. Leg. *Scloppum*.

¶ STOPULA, Stipula. Otto Morena in Hist. Laudens. apud Murator. to. 6. col. 1607. *Ab eis posito igne in quodam plaustro Stopulæ, qui fuerat in campo relictus, &c.*

STOPUS. Vide *Staupus*.

¶ STORA, vox Italica, ut infra *Storia* 1. Statuta datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 4. v°. *De qualibet Stora scorzarum a subris pro introitu soldi sex.* Vide alia notione in *Veterana*.

¶ STORACINUS, STORACIS. Vide *Storax*.

¶ STORARIUS. Vide infra *Storarius*.

STORAX, Papiæ, *latryma est. Unde eodem nomine dicitur similis mali cydonii, cujus distillatio illa quæ virgis & calamis inhæserit, Storax Calamites dicitur, i. munda. A storace* vero dictus color ipse *Storacis*, vel *stauracis, stauracus, storacinus, stauracinus*. Idem.

STAURACIUM. Papias: *Stauracium genus palliorum depictorum ex storaco, qua gutta similis est mali cydonii.* Chronicon Fontanellense cap. 16. *De vestimentis vero Ecclesiasticis largitus est pallia quæ dicuntur fundata tria, Stauracia duo, &c.* Paulus PP. Epist. 15. Codicis Carolini: *Storacium pallium unum habentem pannos.*

STAURACIS, STAURACINUS. Anastas. in Sergio PP. p. 61. *Locellum aperuit, in quo interius plumacium ex holosérico superpositum, quod Stauracis dicitur, invenit.* [Idem vero *Plumacium* videtur quod *Opus plumarium*. Vide *Plumarium* 2.] In S. Hadriano p. 109. *Fecit etiam in eadem ipsa basilica... cortinas miræ magnitudinis de palliis Stauracin, seu quadrapolis.* Infra: *Similiter fecit vestem de Stauracin, seu cortinam majorem ex palliis quadrapolis: sed & per diversos arcus vela syrica numero 57. omnia ex palliis quadrapulis, seu Stauracin.* Occurrit ibi pluries. Hariulfus lib. 2. c. 10. *Casulas de pallio 30. de purpura 10. de Storace 6. de pisce 1. de platta 15. de cendato 5.* Vide Epist. 7. S. Bonif. Moguntini Arch. Ex his apparet perperam Bulengero, *vestes stauracinas*, dici auro & serico pampinatas, corimbiatas, filicatas, quia Græcis recentioribus, ut auctor est Moschopulus l. περὶ σχεδῶν, σταφύλια, ἕλικες, corymbi & pampini vocantur.

☞ Non placet doctorum Hagiographorum interpretatio ad Acta SS. Maii tom. 3. pag. 394. & 7. pag. 421. quibus *Stauracis* Pannus est crucibus intextus, à Gr. σταυρός, crux; tametsi iis accedunt Macri fratres in Hierolex. & Torrigius de Cryptis Vaticanis p. 184. 2. edit.

STORCIDIUM, *καρφωτισμός*, in Gloss. MSS. Sangermanensibus.

STORDATUS, Obtunsus, obstupefactus, ex Gallico *Estourdi*, Italico *Stordito*. Ita porro nostri appellabant, qui à prælio quod *Estour* vocabant, uti alibi docemus, recens venerant, tanquam qui nondum sui compotes essent præ certaminis horrore & fragore. Scio alias originationes dedisse viros doctissimos, quas probent alii per me licet. Epist. Petri de Condeto Capellani Regis to. 2. Spicilegii Acheriani p. 553. *Et qui erant extra naves adeo erant fatigati & Stordati, quod vix poterant se sustinere.*

1. STORIA, STORIUM, Idem quod *Storea*.

STORIA, *Kirbihtii*, in Glossis Keronis. [Chron. Parmense ad an. 1282. apud Murator. tom. 9. col. 798. *Propter quod magna quantitas bladi & panis venit Parmam, & mercatores habebant in platea communis domos de Storiis pro blado tenendo.*]

STURIUM, Ugotioni & Joanni de Janua, *dicitur à sterno, eo quod terra sternatur: nondum enim laneis stramentis repertis, in his accubabant.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Storium, Nate.*] De *Storeis* Monachorum, quibus vice strati usi fuerunt, vide Regulam S. Isidori c. 14. 17. & Regulam S. Fructuosi c. 19.

¶ 2. STORIA, contracte pro Historia, in vet. Inscriptione inter notas Variorum ad Anastas. to. 3. p. 198. Idem Anastasius in S. Leone III. apud Murator. tom. 3. pag. 200. *In eodem sacro altare fecit aliam vestem cum Storiis Crucifixi Domini.* Vide *Historiare* 2. Hinc

¶ STORICUS, pro Historicus, in Vita S. Landeberti Episc. Traject. sæc. 3. Bened. part. 1. p. 70. *A prima fere ætate tradidit eum ad viros sapientes & Storicos sacris litteris edocendum.* Passio SS. Mart. Cæsaraugust. to. 2. April. p. 960. *Celebritatem quippe nominis eorum tam monumenta Storicorum, quam etiam libri concinunt poetarum.*

STORIUM, pro Classe. Vide *Stolus*. [Occurrit alia notione supra in *Storia* 1.]

¶ STORME, Stormenum. Vide *Stormus*.

STORMUS, ex Ital. *Stormo*, *moltitudine adunata insieme con arme per combattere*. Historia Obsid. Jadrensis an. 1345. lib. 2. c. 10. *Nota* [l. *Nola*] *ad Stormum pulsant*. Itali dicunt, *Sonare la campana à Stormo, e sonare per far correr la gente con arme*; nostri *Sonner l'alarme*. Vide Joan. Villaneum lib. 10. cap. 20. lib. 11. cap. 117.

¶ Storme, Eodem significatu. Buschius de Reformat. Monast. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. p. 852. *Ecce subito audierunt sonum valde terribilem campanarum in turri, proprie Storme, per certos fratres monasterii, reformari procurantes procuratum*. Vide *Stremita*.

Ejusdem forte originis est vox *Estourmie*, apud nostros, quibus *Estour*, idem fuit quod *Stormo* Italis. [Le Roman *d'Athis* MS.

Cassidorus & tout le sien
Oultre la fraite ou dur Estour
Se prouverent moult bien le jour.]

Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Et Bertrand commanda con cesse l'Estormie.

[Le Roman *de Vacce* MS.

A Roen les tramist en une compaignie
Por la cité sorprendre, ainz qu'el fust Estormie.

Hoc est, antequam ad arma sonitu campanæ excitaretur. *Estorbage*, pro Conclamatio ad arma usurpari videtur ibidem:

Pour sa serour rescourre l'Estorbage arestat.]

Chronicon Flandriæ cap. 36. *La peut on voir testes voler, poings couper, chevaux esbouler, & grande Estourmie de gens.* Et vox *Estourmir*, pro *pugnare*, vel *velitare*. Le Roman *de Garin* MS.

Je veul aler orendroit Estourmir.

Alibi:

Ceus de Bordele veïssiéz Estormir.

Guill. *Guiart*:

Nuit & jour de la dedans issent,
L'ost au Roy de France Estourmissent.

Et an. 1284.

Uns & autres qui s'Estourmissent,
Du lonc de l'ost en fremissant,
Revont hors des tentes issant.

Idem an. 1294.

Com personnes desestourmées
Commence l'estrif aux espées.

Vide *Bormis*.

☞ A poetis Provincialibus qui *Storm* & *Stour* eodem significatu dixerunt, *Stormo* Italos accepisse probabile est. *Blancasset* in Cantilena de Comit. Beatrice apud Crescimb. p. 239.

Can le Storm sera méchant (meschatz)
Cascun devesset ascesmatz.

Infra:

Escus traucar & desgancir
Veirem al entrat de le Stor.

Stormenum, Eadem notione. Statuta Patavina Rubr. 45. §. 95. *Hoc tamen Statutum non habeat locum in Stormeno, miscella, aut in prælio.* Vide Oct. Ferrarii Orig. Italic.

¶ Stornum, Eodem intellectu. Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1404. apud Murator. tom. 16. col. 958. *Et eo die fuit maximum Stornum in mercata veteri.*

STOTARIUS, Qui equorum admissariorum curam gerit, ex Saxon. stod, vel steda, *equus admissarius*: stod-hors, unde stod-fold, equorum admissariorum septum, in Monastico Anglic. to. 1. p. 260. stodðeof, *equorum admissariorum custos*, in Legibus Anglo-Saxon. Alfredi Regis cap. 9. Lex Alamannor. tit. 98. §. 3. *Et quod de berbicario, Stotario, & vaccario sit, quod reliquis servis componi solet, componatur eis in duplo.* Aliqui Codd. habent *Stogatio*, *Storario*, vel *Stothario*. Vide *Stadarius*, [& *Stuot*.]

¶ STOTTUS, Equus admissarius. Testam. Joh. *de Nevill* ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Item Radulpho filio meo* (lego) cc. *vaccas pro stauro*, cc. *Stottos & stirkes, &c.* Infra: xl. *vaccas &* xx. *Stottos*. Vide *Stotarius* & *Stuot*.

¶ STOUBLAGIUM, Præstatio pro facultate pascendi porcos in stipulis, nostris *Estouble* dictis, Gall. *Estoublage*. Polypthycus Fiscam. an. 1235. *Omnes bordarii de monte Calvarie debent de quolibet porco unum denarium de Stoublagio & unum denarium de pasnagio.* Vide *Estoublagia*.

¶ STOVEL, Stovene. Vide *Stoc*.

¶ STOUPUS, ut *Staupus*. Vide in hac voce.

¶ STOUTHERES, Saxon. Magnanimi domini. Anglis Orientalibus ita olim dicti sunt qui animi magnitudine cæteris præpollebant. Hos ut à prima ipsa ætate dignoscerent, collocare solebant puerulos suos super tecto ædium stramineo, & qui timide illic hærebant, vel ut casuri ejulabant, pusillanimes fore pronuntiabant: qui vero comprehenso stramine, alacre prorepere & se fortiter sustinere deprehendebantur, plausu magno *Stoutheres* futuros acclamabant. Hæc Spelmannus.

STRABA. Vide *Strava*.

¶ STRABUCARE, Evertere, demoliri, ab Ital. *Strabocare*. Chron. Parmense ad an. 1229. apud Murator. to. 9. col. 766. *Carrocium Bononiensium captum fuit & Strabucatum & projectum fuit in quodam fossato & coopertum de fraschis.*

STRABUS, qui Latinis *Strabo*. Aldhelm. de Laude Virg.

Mutos & mancos, surdosque repertos,
Luscos, ac Strabos, qui torta luce fruuntur.

¶ STRACCHUS, Lassus, Gall. *Las, fatigué*, Italis *Stracco*. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 518. *Et omnes erant Stracchi, & jejuni, & siati, & ibi non habebant quid comederent, &c.*

¶ 1. STRACIA, ab Ital. *Straccio*, Vilis lacinia, Gall. *Chiffon*. Conventiones civitatis Saonæ: *Pro qualibet balla papiri de Stracia, &c.* Infra: *Stupis factis Straciis, &c.*

¶ 2. STRACIA, Animalis species, ut videtur. Statuta datiaria Ripariæ c. 12. fol. 4. *De qualibet soma pensium duodecim pili bovis, caprarum, Straciarum, petegratiarum, pro introitu soldi duo.*

STRADA. Vide *Strata*.

STRADURA, pro *Stratura*, quidquid ad insternendum equum necessarium est. Charta Alamannica Goldasti 58. *Hoc est, auro & argento solidos 70. & cavallos 5. cum saumas, & rusias, & filtros, cum Stradura sua ad nostrum iter ad Romam ambulandum.* [Vide *Stratorium*.]

¶ STRAFILUM, pro *Staphilum*. Vide ibi.

¶ STRAFORATUS, ab Ital. *Straforàre*, Perforare, Gall. *Percer*. Anonymus in Annal. Mediol. apud Murator. to. 16. col. 813. *Salinus unus deauratus cum foaxe Straforato.*

¶ STRAGICIOSUS, Perniciosus, exitiosus, à Lat. Strages. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 563. *In Stragiciosam prædam, guerram & tristitiam singuli deducentur.*

STRAGIOLA, Stragulum. Ceremoniale Rom. lib. 2. sect. 1. *Procedit summus Pontifex super equum fa-*

leratum, coopertum à parte posteriori Stragiola carmesina, sub baldachino.

¶ STRAGULA, *Vestis est Monachorum*, in Gloss. MSS. S. Andr. Avenion. Vide *Stragulum*.

¶ STRAGULARE, pro Strangulare, Gall. *Etrangler*. Charta Ottonis III. Imper. an. 1001. apud Eccardum inter Probat. Hist. Misnens. p. 296. *Laqueo, quo Judas detentus est per triginta denarios, Stragulet ur, nisi resipiscat.* Alia notione, vide in *Stragulum*.

¶ STRAGULATURA, Angustia. Conc. Constant. to. 1. col. 693. *Contra clericos aleatores, lusores, ... indecentium vestium colore, scissura, Străgulatura* (portatores) ... *necesse est ... decreta edere.*

STRAGULUM, STRAGULA, STRAGULARE. Papias: *Stragulum, vestis discolor plumario opere facta; hinc Stragula vestis, stragulare, variare.* Gloss. Arabico-Lat. *Stragulo, vario.* Hinc Decreta Colomani Regis Hungariæ l. 1. *Nullus qui Clericus æstimatur, vestibus utatur laicalibus, utpote fisso pellicio, vel tunica sparsa, manica rubra, Strangula, vel viridi manica, aut chlamide, caliga, seu joppa, &c.* Ubi legendum *Stragulata*. [Testam. S. Remigii apud Miræum to. 1. p. 2. col. 2. *Futuro Episcopo successori meo ... relinquo Stragula columbina duo, &c. Stragulum Hispanicum unum*, in Vita S. Ansegisi sæc. 4. Benedict. part. 1. pag. 634.]

¶ STRAGULARE, *Ad modum stragula vestis aliquid texere.* Gemma.

¶ STRAGULATUS PANNUS, Diverso colore variatus. Charta an. 3. Henrici VI. Reg. Angl. apud *Madox* in Form. Anglic. p. 145. *Et prædictus Ricardus habebit de præfato Willelmo Skrene & hæredibus suis quolibet anno durante termino prædicto Pannum Stragulatum continentem* xx. *rayes, & unam virgam & dimidiam panni coloris.* Hinc

STRAGULATI, *Radiati*, vel *Birrati*, seu potius *Barrati fratres*, dicti olim Carmelitæ, quod vestibus diverso colore variatis uterentur: donec Martinus PP. ann. 1279. nomen eorum mutavit & habitum, convertens vestes *stragulatas* in capas albas, Carmelitarum indita appellatione. Vide Walsinghamum an. 1282. supra *Birrati*, in *Birrus*.

¶ STRAIATUS. *Catalla waviata & Straiata*, Caduca, derelicta, bona quæ in fiscum ex quavis causa cadunt, in Litteris an. 1509. apud Rymer. to. 13. p. 243. Vide *Estrajeria* & *Stray*.

¶ STRAKES, ab Anglico *Strake*, Ferrum quo rota munitur. Comput. ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 573. *In uno pari rotarum vocatarum schozeart emptarum ibidem, ... & in* vi. *Strakys ferreis* iv. *sol.*

¶ 1. STRAMEN, metaphorice dicitur de sermone incomposito, in Epist. Hadriani PP. ad Episc. Hisp. contra Elipandum, inter Conc. Hisp. to. 3. pag. 92. *Perfidorum verborum ibi Stramina incomposito calamo legebantur.*

¶ 2. STRAMEN, Quidquid ad insternendum lectum necessarium est, in Vitis Patrum Emerit. inter eadem Conc. to. 2. p. 647. *Straminibus quoque lectulis itidem præparatis eundem infirmum ibidem superponentes.* Vide *Stramentum* 1. & *Stratilectilia*.

☞ A voce *Stramen* nostri *Estrain* pro *Paille, chaume* dixerunt. Gesta Erminæ puellæ cujusdam Remis ann. 1396. ex Cod. MS. S. Victoris Paris. *Elle dormoit en ung petit lit d'Estrain.* Le Roman *de la Rose*:

Sus ung poy de chaume ou d'Estrain.

¶ STRAMENTARE, Sternere. Gall. *Joncher*. Bernardus Thesaur. de Acquisit. T. S. apud Murator. *Tom. VI.* to. 7. col. 703. *Dux Godefridus cum acie sua inter confertissimos hostium cuneos se immittens, tantam egit stragem, ut ex corruentibus campo Stramentato, reliqui converterentur in fugam.*

¶ 1. STRAMENTUM, STRAMINUM, ut supra *Stramen* 2. Capitul. gener. MSS. S. Victoris Massil. *Statuimus ut in dormitorio sint semper lecti* 60. *regularibus Straminis vel Stramentis & pannis sufficienter ornati.*

¶ 2. STRAMENTUM, *Insellatura equi.* Mamotrect. cap. 31. Genes.

¶ STRAMITA, ut supra *Stormus*, & infra *Stremita*. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1234. apud Murator. to. 6. col. 471. *Cum judice suo dom. Anselmo & cum ambobus suis militibus & servientibus, & cum aliquibus de nobilibus civibus Janua, facta pulsatione campanarum in ecclesia B. Laurentii in modum Stramite, viriliter movit, & exivit de Janua, & apud Albinganam exercitum exspectavit.*

STRAMPÆ. Gaufredus Grossus in Vita S. Bernardi Abbat. Tiron. n. 31. *Remiges autem fulminum juxta cadentium fœtoribus affecti, mortuis similes in transtris prosternuntur Strampisque rumpentibus, remis ferientibus undas, à columbariis extrahuntur.* Ubi amplector virorum doctorum sententiam, qui *strangis* legendum putant, ex Germ. & Anglico *Strange*, funis.

¶ STRANACES, *Cupidi*, in Gloss. Isid. edit. Grævii; malim *Strenaces*. Vide infra *Strenicus*.

STRAND, Ripa, ora, littus. Vox Anglo-Saxonica, quæ in antiqui ævi Chartis privilegium quoddam designat, seu privilegii concessi amplitudinem, tum in *Ripis*, tum in ꞅꞇꞃeame, i. fluviis, tum in ꝩooꝺe, i. silvis, tum in ꝼelꝺe, i. campis, vel pascuis. Charta Henrici II. Regis Angliæ in Monastico Anglic. to. 3. p. 4. *Cum socne & saca, and Strand, and streame, and wood, and felde, tolnes and theames, and gritbreches, and hamsocne, and forstalles, and infangenethives, and flemenesferme super suos homines infra burgos & extra, in tantum, & tam pleniter, sicut proprii ministri mei exquirere deberent, &c.* [Vide *Strond*.]

STRANEUS, pro Extraneus, Anglis *Strange*, in Legis Ripuar. Cod. Corbion. tit. 4. haberi, ubi alii *Extraneus* præferunt, monet Steph. Baluzius. Habetur etiam in formulis Andegav. n. 32. 44.

¶ STRANIUS, Eadem notione. Jac. de Varagine in Chron. Januensi apud Murator. tom. 8. col. 31. *Ad præsens autem hoc dixisse sufficiat, quod quatuor modis ostenditur, quod illæ fuerunt reliquiæ, quas Januenses de Strania terra detulerunt, & fuerunt reliquiæ S. Joannis Baptistæ.*

¶ STRANGEBOWE. Chron. Nic. Trivetti apud Acher. to. 8. Spicil. p. 460. *Hunc Ricardum* (Comitem de Strogoil) *Angli ob præcipuam fortitudinem Strangebowe cognominabant, cujus brachia tam producta fuisse dicuntur, ut erectus stans palmas manuum genibus applicaret.*

STRANGUILLO, Morbus equi, Gall. *Estranguillon*. Vide Jordanum Risum Calabrum MS. lib. 2. de Medicaminibus equorum.

STRANGUIRA, στραγγουρία, [Ciceroni Stranguria,] Urinæ difficultas. Ordericus Vitalis lib. 5.

Stranguiria morbo gemuit cruciante molesto.

STRANGULA. Vide *Stragulum*.

¶ STRANGULATIO, ἄγχις. Gloss. Lat. Gr. additur in Gr. Lat. *Suffocatio*, in Sangerm. *Suggillatio.*

¶ STRANGULUM, pro Stragulum, in Leg. municipal. Mechlin. tit. 16. apud *Bourdot* tom. 1. part. 2. pag. 1226.

¶ STRANIUS, ut *Straneus*. Vide in hac voce.

¶ STRANTUM, *Jugum*, ζυγωμα πλοίου, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Transtrum*.

STRAPA, Porta tabulari, vulgo nostris *Trappe*: unde vox *Attrapper*. Gesta Consulum Andegav. c. 11. n. 10. *Ad portam scalæ, quæ vulgo Strapa vocatur, tentantentibus*. Occurrunt eadem fere verba in Gestis DD. Ambasiæ c. 5. n. 1.

¶ STRAPES, pro Stapes, apud Fr. Marium Grapaldum fol. 98. edit. Parmensis.

¶ STRAPODIUM, Straminea culcita, Gall. *Paillasse*. Chron. Mellic. ad an. 1451. p. 413. *Pro lectisterniis datur singulis matratium sive filtrum de lana ovina, cui supponitur Strapodium, sive fœnum grosso lineo panno obtectum*. Perperam supra pag. 360. legitur *Stropodium*.

¶ STRAPONTA, STRAPONTINUS, Culcitæ species, Ital. *Strapontino*. Statuta Astens. ubi de introitis portarum: *Straponte de tendallo & de bocaramo ponantur & solvant pro qualibet Straponta ad estimationem officialium*. Mirac. S. M. Magdalenæ de Pazzis to. 6. Maii p. 344. *Tres Strapontini pro triremi a tempestate servata donati*.

¶ STRASCINARE, Trahere, raptare Gall. *Trainer*, Ital. *Strascinare*, Supplicii genus. Hist. Cortusior. lib. 2. apud Murator. to. 12. col. 802. *Ipsos proditores per civitatem & burgos Vicentiæ Strascinari fecit ad caudam equi & postea in furcis*. Bonincontrus in Chron. Modoet. ibidem col. 1146. *Judicatus, Strascinatus fuit per totam civitatem Avinienis; in fine suspensus fuit per gulam supra Castellatium, ubi de multis in Avinione fit judicium*. Jac. De Layto in Annal. Estens. apud eumd. tom. 18. col. 912. *Anno 1394. fuerunt Strascinati per civitatem Ferrariæ, & demum ducti extra portam Leonis suspensi fuerunt laqueo, &c.*

¶ STRASSINARE, STRASSIGNARE, Eadem notione. Statuta Cadubrii lib. 3. c. 40. *Qui ad postam alterius pretio vel mercede homicidium commiserint in personam alicujus in terra Cadubrii vel Capreli, Strassinentur ad caudam asini, mullæ vel equæ usque ad furcas, & ibi laqueo suspendantur per gullam*. Ibidem c. 49. legitur *Strassignare*. Statuta criminalia Ripetiæ c. 182. fol. 25. *Si in fortiam dom. capitanei pervenerit, Strassinetur & suspendatur per gulam*. Occurrit etiam in Statutis Palavic. lib. 2. cap. 25. fol. 95.

¶ STRAXINARE, Eodem significatu. Joh. Demussis Chron. Placent. ad ann. 1374. apud Murator. to. 16. col. 491. *Mediolanenses & eorum stipendiarii projecerunt Recessorem cum equo dicti Recessoris in terra, & ipsum Straxinaverunt per totam civitatem Papiæ*. Adde Acta SS. to. 4. Jun. p. 766.

¶ STRASTURA. Beatus Rhenanus lib. 2. Rerum Germ. p. 95. *Ad Regem vel in bellum proficiscens, aut rediens, a vectigali quod Straslturam vocant immunis esto. Strasturam Germani hodie & Wegsturam appellant*.

¶ STRAT, Regionem ad fluminum decursum jacentem appellare solent Scoti. Ita Buchan. Hist. Scot. fol. 6. Vide *Strand*.

STRATA, Via publica lapidibus, seu *silice* munita, ut præter Suetonium & alios, loquitur Procopius, lib. 2. de Bello Persico c. 1. Στράτα γὰρ ὁ ἐστρωμένη ὁδὸς τῇ Λατίνων καλεῖται φωνῇ. Paulinus Nolanus Carmine ad Cytherium, ubi de Via Appia:

Post hæc & ad nos pergere incæptat viam,
Qua sternit aggerem silex,
Cui munitor Appius nomen dedit.

Vett. Inscriptiones 149. 5. 150. 4. 5. *Viam silice sternendam curarunt.... Viamque ducit in villam magnam silice sua pecunia straverunt*. Papias: *Strata, dicta quasi pedibus vulgi trita: ipsa & ut lapidata, id est lapidibus strata, quam prius Pœni, post Romani per omnem pene orbem disposuerunt, propter rectitudinem itinerum, & ne plebs otiosa esset*. Gloss. Græc. Lat. λεωφόρος, *Strata, iter*. Apud Nicetam Græco-Barb. in Manuele lib. 3. c. 2. Ρύμας, στράτας. ubi Codex alius ἀμφόδους. Ebrardus Betun. in Græcismo c. 12.

Est stratum proprie lectus: via regia, Strata:
Stratum quandoque via regia dicitur esse.

Strata viarum dixere Lucretius & Virgilius. *Pontium Stratarumque opera*, in l. 4. C. de Privil. dom. Aug. Alcuinus Poem.

Sed bene securus poteris percurrere Stratam.

Joannes Sarisber. lib. 1. Metalogici cap. 18. *Ars itaque est quasi Strata publica, qua ire, ambulare, & aggeres, sine calumnia & concussione omnibus jus est*. Victor Vitensis lib. 1. *Qui in Strata publica multo tempore nudo jacuit sub aere*. Lib. 3. *Strata vero vel semita cadaveribus repleta, &c.* Juvencus lib. 2.

En ego mitto meum Stratas aptare ministrum
Ante tuos vultus.

Itinerarium Hierosol. *Super Strata in parte dextra est monumentum, ubi Rachel posita est uxor Jacob. Strata publica, quæ appellatur via regia*, apud Harigerum Lobiensem in S. Materno Episcopo Leodiensi cap. 13. Will. Brito lib. 8. Phil.

..... Publica nulli
Strata patet.

Petrus Diac. lib. 4. Hist. Casin. cap. 11. *Per antiquam Stratam Romam venit*. Speculum Saxonicum lib. 2. art. 59. §. 3. *Strata seu via regia tantæ latitudinis esse debet, quod currus alteri cedere possit*. [Charta Ludovici II. Reg. Franc. an. 878. apud Baluz. ad calcem Capitul. col. 1503. *Unde ipsa Strata dividit usque ad aliam Stratam quæ pergit de Gerunda ad Barchinonam. Strata proclamata*, in Correct. Statut. Cadubrii c. 138.] Charta Henrici VII. Imp. an. 1313. apud Goldastum to. 1. Constit. Imp. *Stratas communes vel Regias vulgariter appellatas*. Vide Paulum Warnefridum lib. 5. c. 17. Legem Longobard. lib. 3. tit. 1. §. 21. Petrum de Vineis lib. 3. Epist. 69. lib. 5. Epist. 1. Bergetium lib. 3. de Itineribus Romanis cap. 54. §. 3. 4. [Adde Mabill. to. 3. Analect. p. 493. Marteo. tom. 3. Anecd. col. 1800. tom. 7. Ampl. Collect. col. 68. Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 1135. Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 325. Acta SS. to. 2. Mart. p. 95. to. 7. Maii p. 153. Murator. to. 12. col. 1086. &c.]

¶ STRATA, Vicus, via, Gall. *Rue*. Chronic. Parmense ad an. 1300. apud Murator. tom. 9. col. 842. *Omnes domus Stratæ Claudiæ in civitate & extra, &c.*

¶ STRATA, de mari etiam dicitur, in Annal. Genuens. Ogerii Panis ad an. 1203. apud Murator. to. 6. col. 403. *Et postmodum alias tres* (galeas armaverunt) *pro Strata maris assecuranda propter biavam, quæ multo plus solito carior erat*.

STRADA, pro *Strata*: quomodo Itali dicunt. Charta Dagoberti Regis Franc. apud Doubletum pag. 655. *Vel de ultra mare venientes in illa Strada quæ vadit ad Parisius in loco qui dicitur Pasellus sancti Martini, &c.* Vetus Charta ex Tabulario S. Benigni, apud Perardum: *Peciola de terra, quæ terminat de uno latere & uno fronte Strada publica, pergit, &c.* Adde Joffredum in Niciensibus Episcopis ann. 1004. Germani *een Strate*, Angli vero *Street* dicunt, unde viæ publicæ Anglicæ, de quibus Leges

Digitized by Google

vernaculæ Guillelmi Nothi cap. 30. & nos alibi, terminationem accepere. Nostri olim *Estrée* dixere. Le Roman *de Garin* MS.

Parmi Ardane accueillirent l'Estrée.

¶ STRATA, ut infra *Stratatium*. Charta Philippi Augusti Reg. Franc. an. 1211. *Adhuc eisdem scabinis dedimus Stratam , & denarios portæ qui sunt ad calceiam faciendam ad usus & consuetudines civitatis.*

STRATA. Papias: *Galathea , lactea quædam cœli zona, alba hoc nomine dicitur , quæ vulgo Strata nominatur.*

¶ STRATATECTA, καλαμίαμα, in Gloss. Lat. Gr. melius in Sangerm. *Sartatecta*.

STRATATICUM, Teloneum *stratarum*, seu *Plateaticum*. Charta Ottonis M. an. 964. apud Ughellum tom. 5. p. 1582. *Terram ipsius Comitatus, & publicam fornitionem* (f. functionem) *à Stratatico, & muris in circuitu, & fossato, & alveum aquæ à 4. milliariis rationatum fecit & extrinsecus, &c.* Gregor. VII. PP. apud Ughell. in Archiep. Bonon. n. 52. *Donamus Fraternitati tuæ portam in civitate Bononiæ cum omni reditu, quem antiquis persolvere solent ipsi homines, qui per prænominatas Stratas ire vel redire soliti sunt.* Eadem Charta descripta à Ghirardacco lib. 2. Hist. Bonon. p. 54. hæc præfert: *Et stratam, quæ nominatur salaria, cum Stratatico, & cum omni reditu, &c.* [*Straticum* ex eadem Charta editum apud Ughell. edit. an. 1717. to. 2. col. 16.] Charta Conradi Imp. an. 1149. apud Columbum p. 210. *Ecclesiæ tuæ .... nostra regalia concedimus, monetam, pedagium, utroque Strata telluris & Rhodani fluminis.* [Vide *Strata*.]

STRATEGUS, STRATICUS, STRATIGUS, STRATIGOTUS, &c. Præfectus seu Rector civitatis alicujus, vel provinciæ, ex Gr. Στρατηγός. [Hæc vox ita varie effertur, ut non ausim cum Brencmanno in Dissertat. 1. de Rep. Amalphit. p. 26. pronuntiare corruptis vocabulis *Strateegos* & *Stratigotos* à Freccia appellari, maxime cum ultimum non semel occurrat.]

STRATEGI. *Schola strategorum*, apud Guill. Bibliothecar. in Hadriano II. PP. pag. 228. στρατηγοὶ, pro urbium rectoribus, apud Harmenopulum lib. 5. tit. 11. §. 19.

¶ STRATICOTUS, in Constitut. Frederici Regis Sicil. c. 9. *Hac itaque consideratione ducti, providimus ut si coram Straticoto Messanæ & aliis justitiariis aliquem fidelium nostrorum Siciliæ, &c.* Cap. 10. *Cupiditas quorumdam Straticotorum, justitiariorum & capitaneorum, &c.*

STRATICUS. Charta Dalmatica ann. 1036. apud Joan. Lucium: *Romani Imperii dignitatem gubernante serenissimo Michaële, Gregorio Protospathario & Stratico universæ Dalmatiæ.* Apud Ughellum in Archiepisc. Salernitanis an. 1337. *Lotius de Adimariis de Florentia Miles regius, Straticus Salerni, suique districtus.*

STRATIGUS, STRATIGO. Leo Ostiensis l. 1. cap. 50. *Theophylactus quoque* στρατηγὸς, &c. Lib. 2. c. 2. *Marianus Anthypatus Imperialis Patricius & Stratigos, id est Dux Calabriæ ac Longobardiæ. Georgius Stratigus*, in Epist. Ludovici II. Imp. ad Basilium Imp. CP. apud Baron. an. 871. n. 76. Erchembertus cap. 60. *Stratigo Augustalis.* Crebro ibi. Anonymus Salernitanus part. 4. *Sabbatius Stratigo, &c.* Idem *Straticus* dicitur p. 268. Charta Cresimiri Regis Croatiæ an. 1067. apud Jo. Lucium lib. 2. c. 8. *Imperialis Patricius ac totius Dalmatiæ Stratigo. Stratigon*, in Charta Roberti II. Principis Capuani an. 1156. in Sanctuario Capuano p. 646.

STRATEGOTUS, STRATIGOTUS. Hugo Falcandus p. 663. *Rex autem interim Messanam mittit nuncios ad Strategotum, populumque civitatis, &c.* Adde pag. 669. 671. Charta Joannæ Reginæ Siciliæ ann. 1343. apud Waddingum, in Monumentis Neapolit. p. 3. *Joanna .... Stratigoto civitatis Salerni S. Straticoti Salerni*, in Constit. Siculis lib. 1. tit. 69. §. 2. *Straticoti & Stratigoti*, in Charta Rogerii, Regis Siciliæ, apud Constantium in Hist. Sicil. p. 186. *Straticorum Messanæ* catalogum contexuit Philibertus Mugnos in Hist. Vesper. Sicul.

STRATICOTIA CIVITATIS, Strategi præfectura, in Charta Friderici III. Regis Siciliæ ann. 1302. Apud Roccum Pirrum in Archiep. Messan. Στρατηγὶς & στρατηγᾶτον, Græcis recentioribus, de qua voce egimus ad Alexiadem Annææ p. 399.

STRATIGARI, Regi vel judicari per *Stratigos*. Charta Rogerii Regis Siciliæ ann. 1094. apud Ughellum in Episcopis Tropeiensib. *Ut neque villani Ecclesiæ de quacunque causa accusati, vel rei, nisi in Curia Episcopi judicentur, neque in eisdem villanis, neque in quibuslibet rebus Ecclesiæ Stratigentur per ipsos, ut alii ministri manum suam audeant mittere.*

☞ Ejusdem originis est vox Gallica *Stradiots*, vel *Estradiots*, Militum genus notissimum sub Carolo VIII. Rege Franc. De iis ita Philippus *Comines* lib. 8. c. 5. *Estradiots sont gens comme Genetaires, vestus à pied & à cheval, comme Turcs, sauf la teste, où ils ne portent cette toile qu'ils appellent Turban, & sont durs gens & couchent dehors tout l'an, & leurs chevaux: ils étoient tous Grecs, &c.*

¶ STRATICUM. Vide supra *Stratatum*.

¶ STRATICUS, STRATIGARI, &c. Vide supra in *Strategus*.

STRATILATES, Exercituum dux, *Dux militiæ*, apud Jo. de Janua: *Militum dux*, in Glossis antiquis MSS. & apud Papiam, ex Græco στρατηλάτης. Joannes Diacon. in Vita S. Nicolai Episc. Myrrheæ: *Tres militiæ Principes, quos Dolopes Stratilates vocant.* Alia, ut videtur, notione Joann. Sarisberiensis lib. 6. Policrat. c. 1. *Apparitores itaque licenter exigunt, quod eis debetur ex sportulis, & omnium Stratilatum ordines salarium constitutum juste accipiunt.* Ubi *Stratilatæ*, militares dicuntur. [Vide *Stratopedarcha*.]

¶ STRATILATES, Satellites, in Actis S. Willelmi Archiep. to. 2. Jun. p. 144. *Non enim valebant in corpus ecclesiæ cum sanctis reliquiis præ multitudine hominum descendere, quamvis Regis Stratilates ad præparandum viam pro viribus niterentur.*

STRATILECTILIA, Stragula, instrata, instrumenta lecti, *lectualia*, vel *lectaria*, supellex lectuaria. Matth. Paris an. 1233. *Et illi præcipue, qui equos, & arma, & pecuniam, nec non & Stratilectilia cum viaticis amiserant, &c.* [Vide *Stramentum* 1.]

¶ STRATOPEDARCHA, Præfectus militum, apud Nicephorum l. 7. *Magno Stratopedarcha cum tribus equitum millibus misso, &c.* Quinque Stratopedarchas in Aula Byzantina recenset Meursius ex Codino, quorum novissimum, qui *Magnus Stratopedarcha* dicebatur, etiam cognatione sibi adjungere Principes non indignabantur. Vide Glossar. med. Græcit. & supra *Stratilates*.

STRATOR, Equorum curator, domitor. Gl. MSS. Regiæ: πωλοδάμνης, ὁ στράτωρ, ὁ τοὺς πώλους δαμάζων. Catholicon parvum: *Stratores, i. compositores. Stratores etiam à sternendo dicuntur, quia custodientes in carcere reos, condemnatos puniebant. Vel Stratores dicuntur isti, qui stabulis vel equis stantibus in eis præsunt.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Strator, apaiseur, enseleur, accravanteur.*] Paulus Warnefridus lib. 4. de

Gestis Longob. c. 27. *Equus ejus in portæ medio concidens, quamvis calcaribus stimulatus, quamvis hinc inde ab Stratore verberibus cæsus, non poterat elevari.* Stratorum munus fuisse, equos Imperatoris curare, auctor est etiam Ammianus lib. 29. sic dicti, quod equum domini sternerent, vel ei sellam & stragulum injicerent. Papias: *Stratores, compositores sellæ regiæ.* Gloss. Lat. Gr. *Sterne equum, ἐπίσαξον τὸν ἵππον. Stravit, ςρωννύει ἵππον.* Eorum etiam munus fuit, dominos, equum inscensuros, manu erigere & allevare, unde ἀναβολεῖς dicti. Evagrius lib. 3. c. 25. Ἀναβολεὺς δὲ ἦν εἷς τῶν χρῆσθαι τῷ ἵππῳ φρονήσαντο. Sugerius in Ludov. VI. pag. 318. *Barones vero Ecclesiæ nostræ feodati, & Castellani nobiles, Stratores humillimi pedites eum equitantes freno deducebant.* Sed consule, si lubet, quæ de Stratoribus observavimus ad Cinnamum pag. 475. Vide *Marpahis*, [& Gloss. med. Græcit.]

☞ *Stratorem* à *Marescalco* distinguit Pactus Leg. Sal. edit. Eccardi tit. 11. §. 6. ita ut *Marescalcus* is esse intelligatur, cui omnium equorum cura commissa erat; *Strator* vero qui sternendis tantum equis & domino adducendis præerat: *Si quis Majorem, Infestorem, Stantionem, Mariscalcum, Stratorem, &c. furaverit, &c.*

Stratores, præterea appellati in exercitibus, qui castra præibant, ut loca accommodatiora ad exercitum traducendum facerent, & idonea castris præpararent. Vide easdem Notas ad Cinnamum.

Strator, Marescalcus, qui stratoribus seu exercitus vel castrorum metatoribus præest. Ordericus Vitalis lib. 11. *Robertum autem de Monteforti honorifice suscepit, & nesciens qua de causa natale solum dimiserit, quia Strator Normannici exercitus hereditario jure fuerat, inter præcipuos sublimavit.* Neque aliter accipiendi videntur *Stratores* apud eumdem scriptorem, locis aliis, quam pro copiarum militarium ductoribus præcipuis. Lib. 10. pag. 778. *Interea Ravendinos Imperatoris Alexii Protospatharius, aliique Stratores navigio venerunt.* Infra: *Buamundus, ut ea, quæ gesta retulimus audivit, Stratores scilicet Augusti, & omnes Francos cum suis copiis pontum carinis sulcasse comperit, &c.* Lib. 11. *Rex autem exercitum Angliæ convocavit, ... ibique castris constructis, Stratores cum familiis suis tribus mensibus dimisit.* Erchembertus in Hist. Longob. c. 15. *Radelgisus invitatus, & à suis Stratoribus fraude suasus Salernum quasi capturus adventavit.* [Otto Frising. de Gestis Friderici I. Imper. apud Murator. to. 6. col. 724. *Juxta ecclesiam B. Petri procurrentes, quosdam ex Stratoribus qui remanserant, in ipsa sacrosancta ecclesia necare non timuerunt.*]

¶ Stratores, Qui ad probandos equos, ex provinciis adducendos, mittebantur, in Cod. Theod. leg. 4. tit. 8. lib. 8.

¶ Stratores, dicti etiam carcerum Custodes, in eod. Cod. leg. 1. tit. 3. lib. 9. Vide ibi Gothofredum.

Stratores Laguncularum, apud Hierem. cap. 48. 12. *Paratores craterum*, apud auctorem Mamotrecti, ubi codex editus male præfert *carcerum*. [*Stratores lagunclarum*, 1. *Compositores*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

1. STRATORIUM, *Stabulum jumentorum*, Joan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stratorium, Estable.*]

2. STRATORIUM, *Lectisternium*, Will. Britoni in Glossis MSS. Papias: *Stratoria, lectaria, quæ sterni solent in lectis.*

3. STRATORIUM, Stramentum sellæ equestris, seu stragulum, quo illa insternitur. Vetus Interpres Josephi lib. 1. *Rachel hoc audiens, posuit idola in Stratorio cameli*, i. sub. Vita S. Benedicti Abb. Anian. c. 6. *Vidimus sæpe eum sedentem asinum suum flasconem vini in Stratorio deferre.* Vide 2. Reg. 17. 28. Gregorius Turon. in Vita S. Aridii: *Sanctus Dei Sacerdos capsulam, quam cum sacris reliquiis collo suo appensam portabat, circumspiciens comites, superposito Stratorio & palliolo, ubi requiescere debuerat, &c.* [Vide *Stramen* 2.]

Stratura, Eadem notione, apud Fredegarium Scholastic. in Chron. cap. 38. *Equusque ejus cum Stratura regia... Berthario conceditur.* Formula 1. ex Andegavensibus: *Cido tibi caballus cum sambuca & omnia Stratura sua, boves tantus, &c.* [Gaufridus in Vita S. Bernardi lib. 3. inter ejusd. Opera to. 2. edit. 1690. col. 1118. *Ceterum cum in reliquis omnibus ædificarentur, unum fuit quod prædictum priorem Cartusiensem aliquatenus movit, Stratura videlicet animalis, cui idem vir venerabilis insidebat, &c.*] Cyrillus in Lexico: Σάγμαλα, ςρατύρια ἀλόγων.

¶ STRATRA, ἐπίτραπον, in Gloss. Lat. Græc. Leg. ἐφίππιον.

STRATSCONINGHE, Via regia, Teuton. *Straet*, via, platea, & *Konningh*, Rex. Charta Philippi Comitis Flandriæ in Tabulario S. Bertini: *Judicaverunt etiam prædicti viri ne Stratsconinghe à prædicto Eustachio, vel ab aliquo alio ulterius fieret in terra S. Bertini, ibi scilicet tantum in terra S. Bertini requiritur.*

¶ STRATURA, Mulcta, ut videtur, ob delictum in *strata* commissum. Inquesta ann. 1235. ex Tabul. Corb. *De 55. solidis de Stratura quos ipsi ceperant de Petro Lorgaellous de Proaisi pro forisfacto suo, fuit recognitum quod dom. Abbas habebat in dictis denariis medietatem, & esset locus resaisitus, & esset ad dictum scabinorum, & ipsi scabini judicarent quod si essent Stratura dom. Abbas haberet medietatem, & si non esset Stratura fieret ad dictum scabinorum.* Vide alia notione in *Straterium* 3. & in *Transitus* 2.

¶ 1. STRATUS, Lectus. Gesta Berarii Episc. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 172. *Eadem nocte Papam Romanum quidam per visionem ita allocutus est. Cur te, inquit, tam gravis somnus opprimit, ut Stratibus deditus curam tuæ provinciæ negligas?.... His auditis Papa Romanus sine mora à lecto exsiliens, &c.*

¶ 2. STRATUS, Opus, officium, ni fallor. Consuetud. Ord. S. Bened. apud eumd. to. 4. Analect. pag. 460. *Post cibum autem citius redeunt ad Stratus suos, maxime juvenes vel negligentes, quorum mores notantur.*

STRAVA. Jornandes de rebus Geticis cap. 49. de Attila: *Postquam talibus lamentis est defletus, Stravam super tumulum ejus, quam appellant ipsi, ingenti comessatione concelebrant, & contraria invicem sibi copulantes, luctum funereum mixto gaudio explicabant, noctuque secreto cadaver est terra reconditum.* Lactantius ad illud Statii lib. 12. Thebaidos:

...... Sed bellicus agger
Curribus & clypeis, Graiorumque omnibus armis
Sternitur. Hostiles super ipse it victor acervos,
Pacifera lauro crinem, vittisque decorus
Accubat.

Acervos, exuviarum hostilium moles. Exuviis enim hostium extruebatur Regibus mortuis pyra: quem ritum sepultura hodie quoque barbari servare dicuntur, quem Strabas dicunt lingua sua. Ita hoc loco *Strava* erit *exuviarum hostilium moles.* At Wormius in Monumentis Danicis lib. 1. c. 6. p. 36. per *stravam* convivium, in honorem defuncti celebratum, intelligi

contendit: quod indicare videntur verbâ quæ mox sequuntur apud Jornandem: *Cujus fercula, &c.* ad *stravam* referuntur. Nec dissentit Martinus Schodelius in Disquisit. Histor. de Regno Hung. cap. 181. qui ait, *Stravam* esse purum Scythico-Hunnicum, & sic consequenter Ungaricum vocabulum, quo Hunni Silicernium, quod ingenti commessatione concelebrabant, denotabant. Vide Capitul. Caroli M. lib. 6. c. 194. ubi de ejusmodi conviviis ad mortuorum sepulcra.

☞ *Sdravam* mallet Carolus de Aquino, utpote qui à *Sdraw*, quod lingua Illyricorum salvum sonat, vocis originem accersit. Hinc *Sdraviza* iisdem salus, & proprie quæ nunciari solet inter bibendum. Alii alia divinando proponunt, quibus referendis supersedemus.

STRAVACES, *Cupidi*, in Glossis Isid. Pithœanis: *Strenuares, cupidi*, δῶροφόροι. Papias edit. *Strenates*, MS. *Strenaces*, alter MS. *Sterenates*. [V. *Stranaces*.]

STRAURA. Charta Isabellæ de Fortibus Comitissæ Albemarlæ in Monast. Anglic. to. 1. p. 941. *Cum eorum serviciis .... vivariis, alnetis, moris, vastis, brueriis, turbariis, Straurìs, & Weis, &c.*

¶ STRAUTA. Leges Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 187. *Videlicet aurum, argentum tam in vasis massa quam in moneta Francos, Strautas, lanes, ebur, roballum, lapides pretiosos, &c.* Vide mox *Strautum*.

STRAUTUM, γύλη δερματίνη ἐλῶν, in Gloss. Lat. Græc. [Leg. *Strautum*. Vide Salmasium ad Plin. pag. 371.]

¶ STRAWSSA, Mensuræ species. Chronic. Saltzburg. apud R. Duellium to. 2. Miscell. p. 132. *Eodem anno* 1415. *valebat una Strawssa filiginis* v. *libras &* lx. *den. Lanzbuette*. Vide *Strick*.

¶ STRAXINARE, ut *Strascinare*. Vide ibi.

STRAY. [Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. ex Regest. Priorat. Cokesford. *Stray, i. Si aliquod animal casu erraverit, & infra libertatem Prioris advenerit, & à ballivis ejus captus fuerit, ducetur ad Pynfoldam, & ibi servabitur per unum annum & diem; si nemo illud clamaverit infra illud tempus, erit Priori: si autem venerit quis & legitime probaverit illud esse suum, dabit pro quolibet pede unum denarium, & solvet expensas, quæ factæ fuerant, & rehabebit bestiam suam.*] Monasticum Anglicanum tom. 1. p. 977. *Concessimus insuper, quod... habeant wreccum maris, & Stray inventa in villa prædicta ac in terris & dominiis, &c.* Vide Ingulfum p. 875. 881. *Estrajeria* & *Straiatus*.

¶ STRAZANDUS, Ex laciniis confectus, Italis *Strazzi*, vel *Stracci*, Lacinia. Statuta Astens. ubi de intratis portarum: *Papirus ponatur & solvat pro qualibet risma ut supra, ... & risme due de Strazando pro una de bono lib.* 5. Vide *Stracia* 1.

¶ STRAZAROLUS, Venetis, Vestium interpolator, vel qui laceras resarcit. Statuta crimin. Riperiæ c. 126. fol. 19. v°. *Idem intelligatur de quolibet piliparío, seu Strazarolo, vel zuponario circa prædicta delinquente.* Jac. De Layto in Annal. Estens. apud Murator. to. 18. col. 991. *In angulo claustri versus Strazarolos sub quodam linteo tabernaculo delituit, &c.* Vide *Regratarii*.

¶ STRAZZARE, Lacerare, vox Italica, Gall. *Déchirer*. Statuta Castri Redaldi lib. 2. fol. 37. *Si quis fraudulenter, vel injuriose dilaceraverit, vel Strazzaverit, vel inciseris pannum vel pannos alicui persona, condemnetur in soldis* 25. *moneta currentis.*

STREAME, Fluvius, vox Anglo-Saxonica, in Itinere Camerarii Scotici cap. 16. Vide *Strand*.

¶ STREBA, Stapes, ut infra *Strepa*. Vide in hac voce. Constitut. Frederici Reg. Siciliæ cap. 87. *Item, quod nemini ipsius regni incolæ liceat portare calcarea deaurata, & in equitatura sua frenum, & sellam, & Strebas deauratas, nisi forsan sit miles decoratus cingulo militari, sub pœna amissionis eorum.*

¶ STREBRECH. Vide supra *Sterbrech*.

¶ STREBULUS, Obliquus, inversus, à Gr. στρεβλός. Arnobius lib. 7. p. 230. *Caro Strebula, quæ taurorum è coxendicibus demitur.* Vide Festum.

¶ STRECMAN, Vir potens, in Lelandi Collect. vol. 2. p. 188.

STREGUA, Idem quod *Stapha*, aut *Staffa*, *Strepa*. Acta Hadriani IV. *Decretum quod .... Papæ Hadriano exhiberet stratoris officium, & ejus Streguam teneret ad conscendendum in equum.* Infra: *Et Streguam fortiter tenuit.* Ita præterea in Actis Alexandri III. PP. apud Baron. an. 1163. & 1177. Italis *Stregua*, est equus sagmarius.

¶ STREIRA, Stapes, Gall. *Etrier*, in Annal. Genuens. Oberti Cancellarii apud Murator. tom. 6. col. 295. ex Cod. MS. à Cl. Editore laudato.

STRELAGIUM. Vide *Sextariaticum*.

¶ STRELICI, Pedites Russici, ex Hornio Orb. Politic. cum notis Menckenii pag. 45.

¶ STRELOIQUE Denarius, pro *Sterlingus denarius*. Locus est in *Denarius*, col. 1400.

¶ STREMITA, Conclamatio ad arma, Gallice *Alarme*. Vide supra *Stormus* & *Stramita*. Statuta Vercell. lib. 1. fol. 22. *Et quod communia illorum quatuor locorum proximiorum nemori comburenti teneantur pulsata Stremita currere ad extinguendum ignem.* Ibid. lib. 4. fol. 115. v°. *Item quod omnes homines civitatis & districtus Vercellarum teneantur ire ad cridas & Stremitas, quas audirent fieri alicubi in districtu Vercellarum, occasione prædictorum baruderiorum & predonum cum armis & sine armis, secundum quod parati essent.* Hist. Dulcini hæresiarchæ apud Murator. to. 9. col. 432. *Postea congregati & in se reversi, fecerunt rumorem & pulsaverunt ad Stremitam. Quidam autem juvenes de Moxo, pauci tamen, audita Stremita, cucurrerunt, &c.*

¶ Strumita, Eodem significatu, in Annal. Genuens. Bartholomæi Scribæ ad ann. 1241. apud Murator. tom. 6. col. 490. *In ipsis* (galeis) *tamquam ad clamorem & Strumitam viri probi ascenderunt, &c.* Ibidem col. 495. *Subito velut ad Strumitam universi de civitate arma viriliter assumenses, &c.* Rursum col. 531. *Campana S. Mariæ de Vineis fuerunt ad Strumitam pulsatæ.* Vide *Strumum*.

¶ STREMITAS, pro Extremitas. Concil. Massil. an. 1381. ex Tabul. Massil. *Statuit quod nulla mulier aliqua audeat ... portare ... de serico in fimbriis seu Stremitatibus vestium suarum.*

¶ STREMUS, in Leg. Rotharis Reg. tit. 58. §. 11. edit. Boherii, pro *Threus*. Vide in hac voce.

¶ STREMYO. Charta an. 1428. apud Rymer. to. 10. p. 391. *Vult dom. noster Rex quod dom. Comitissa, ac patria Flandriæ teneantur custodire mare Flandrensium, portus ac fluminibus illorum* (*Stremyo vulgariter nuncupatis*) *salvum, &c.*

STRENA. Gloss. Gr. Lat. ὠχρχιτμὸς, *Strena*. Falcandus de Calamit. Siciliæ, de Maione Amiralio: *Falsum enim quidquid ipse cadisque facta socii adversus Admiratum confinxerant, nec illum inventa in thesauris ejus diademata sibi præparasse, sed Regi, ut eadem in Calendis Januarii Strenarum nomine ei transmitteret.* [S. Maximi Taurin. Homil. 5. de Kalendis Januarii: *Illud autem quale est, quod surgentes mature ad publicum, cum munusculo, hoc est cum Strenis;*

unusquisque procedit : & salutaturus amicum ; salutat illum præmio antequam osculo. Vide *Strenua*, & *Ssrina.*]

¶ STRENA, Munus quodvis. Concil. Mexic. ann. 1585. inter Hispan. to. 4. p. 369. *Ne quisquam ecclesiasticus ... pacta, conventionesve faciat, aut pecunias promittat, aliave Strenarum nomine, si præbenda obtineatur, ... aut ad obtinendum favorem quorumcumque aulicorum ... qui præsentationes hujusmodi conferre debent.* Eo etiam nomine appellantur munuscula quæ Cardinalibus recens electis offeruntur. Vide Notas Godefredi ad Hist. Caroli VIII. Reg. Fr. pag. 713. & infra *Strenare.*

STRENÆ DIABOLICÆ, in Concil. Autisiod. c. 1.

¶ STRENACES. Vide supra *Stravaces.*

¶ STRENAESHALCH. Beda lib. 3. cap. 25. *In monasterio quod dicitur Strenaeshalch, quod interpretatur sinus fari.*

¶ STRENARE, *Strenam novo anno mittere, & universe munusculum dare.* Gemma. Vide *Strena.*

¶ STRENATES. Vide supra *Stravaces.*

¶ STRENESCERE, Strenuum fieri. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Reg. apud Murator. to. 8. col. 594. *Jam Theutonicorum voluntas Strenescit effranis, & eorum signa velut ex eventu forent futuro victricia, in partibus Tiburtinis ... pompose descensa præfulgent.*

¶ STRENICUS, *Strenis vel Strenarum cupidus.* Joh. de Janua : unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Strenicus, strenarum cupidus.*

¶ STRENITA, ut *Strata*, Via lapidibus munita. Statuta Astens. cap. 15. Collat. 19. fol. 66. *Teneatur Potestas scovari facere omnes cauzeas sive Strenitas de* XX. *diebus in* XX. *diebus, & quilibet faciat portari totam rumentam de ante domum ; ... & quod vie Strenite debeant manuteneri Sterinte* (sic) *secundum quod Strenite fuerint vel erant.*

¶ STRENUA, ὑπαρχειμὸς, in Gloss. Lat. Græc. Leg. *Strena* vel *Strenua.* Vide Casaubon. ad Sueton. in Tiberio pag. 371. & supra *Strena.*

¶ STRENUARES. Vide supra *Stravaces.*

¶ STRENUITAS, Titulus honorarius, quo Radulfus Archiepiscopus Turon. compellatur ab Urbano II. PP. in Epist. ad eumdem ex Tabul. Majoris Monasterii : *Veniens post hac ad nos Beneventum tua Strenuitas, carissime frater, &c.*

STRENUTA, *Strepa*, Stapes. Lupus Protospata in Chron. an. 1046. *Deinde dictus Imperator venit Beneventum : Beneventani vero ad ejus injuriam absciderunt Strenutas equi ejus.* Forte *strepas*, aut *streguas.*

STREPA, Stapes, quo quis in equum tollitur, cui insistunt pedes equitantium. Anglis *Stritrop*, est *Strepa* : *Strep*, corrigia. Acta Hadriani PP. IV. *Decretum est ... quod idem Rex pro Apostolorum Petri & Pauli reverentia prædicto PP. Hadriano exhiberet stratoris officium, & ejus Strepam teneret ad conscendendum equum.* [Ubi *Strenga* semel & iterum edidit Muratorius to. 3. pag. 443. col. 1. quod & alibi occurrit, ut infra videre est. Epistola scripta ann. 1160. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 451. *Descendenti* (Victori antipapæ) *de equo Strepam humiliter tenuit* (Imperator.) Occurrit rursum ibid. col. 1038. & to. 4. col. 1355. Conc. Tarracon. ann. 1591. inter Hisp. to. 4. p. 614. *Nulli canonici vel clerici, ... coopertur as sellarum in equitaturis longas ultra unum palmum prope lo Strep deferre aliquatenus seu portare præsumant.*] Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 15. *Hilari vultu adcurrens ad frenum & ad Strepam illius, &c.* Occurrit prætere apud Helmodum lib. 1. c. 81. Arnold. Lubec. lib. 6. c. 5. lib. 7. c. 21. Metellum in Quirinal. p. 145. Matthæum Paris p. 383. 432. Ottonem de S. Blasio cap. 13. Cæsarium lib. 5. c. 36. l. 7. c. 33. Anonymum in Hist. Episc. Bremens. an. 1155. Joann. Longinum in Actis S. Stanislai n. 162. in Speculo Saxonic. lib. 1. art. 52. in Jure Feudali Saxon. c. 33. art. 2. in Ceremoniali Rom. lib. 1. sect. 5. apud Thwrocz. in Carolo cap. 99. &c. Galli *Estrief* olim dicebant, hodie *Estrier.* Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

Estrief, ne siele, ne sosçaingle, &c.

STREPES, dixit Stephanus Tornac. Epist. 230. 2. edit. *In Strepibus justitia dominatur.* Supra : *Strepas quibus innituntur pedes.*

¶ STREPUS, Eodem intellectu. Homagium ann. 1110. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 376. *Et cum Abbas ascenderit in equum debeo & ego & heredes mei vicecomites Carcassonenses ac eorum successores ei tenere Strepum ob honorem Domini, & S. Mariæ Crassæ.*

STREVA, in Regula Templariorum editionis Labbei cap. 37. [Chron. Romualdi II. Archiep. Salernit. apud Murator. tom. 7. col. 232. *Quamque equam suam album de more vellet ascendere, Imperator ex alia parte accedens, Strevam ejus tenuit, &c.* Guido de Vigevano de Modo acquirendi T. S. c. 9. ex Cod. Colbert. 5080. *Ista bota habeat in medio unum manchum ab una parte bota taliter factum, quod leviter possis teneri intus gamba cum Streva.* Cap. 10. *Habeat* (bota) *duas Strevas & super hac bota homo ascendat in nomine Christi.*] Charta an. 1231. in Regesto Comitatus Tolosæ Cameræ Comput. Paris. fol. 25. *Et quod debet inde tale servitium, videlicet quod semel tenebit unicuique Abbati de Monte Albano ascendenti equum, cum ab eo fuerit requisitus le Streub.*

¶ STREUGA, Eadem notione. Sallas Malaspinæ de Reb. Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. p. 204. *Quotiescumque Corradus equitare volebat, Manfredus promptus & agilis currebat ad scansilem seu Streugam, ac modis aliis famulatus fratri tanquam præcellenti adulari didicerat.*

STREPARE, Exstirpare. W. Thorn. ann. 1264. *Nec licebit cuiquam ... domum vel arborem ... Strepare, vel eradicare.* *Estreper* nostris, de qua voce diximus in Notis ad Stabilimenta S. Ludovici. Vetus interpres Gallicus MS. Codicis Justiniani : *Se aucuns est atains, que il ait Estrepé vignes, ou copez arbres, qui portassent fruit, &c.* Vide *Stirpare.*

¶ STREPERUS. Lupus in Epist. ad Sidonium, apud Acher. to. 5. Spicil. p. 579. *Tu ... honorificus, & inter Streperos plausus* (præfecturas) *exercuisti.* Id est, ingentes, multiplices, repetitos.

¶ STREPES, ut *Strepa.* Vide in hac voce.

1. STREPIA, *Cauda serpentis.* Jo. de Janua. [*Queue de serpent*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ 2. STREPIA, ut *Strepa*, Stapes. Comput. ann. 1237. ex Bibliot. Reg. *Pro cella* (sella) *Johannis clerici* XX. *sol. Pro frenis, Strepiis ad Joannem clericum, &c.*

¶ STREPITARE. Gloss. Lat. Gr. *Strepito*, κεμπτῶ : in Cod. Sangerm. *Crepito.*

¶ STREPITUALIS, Tumultuosus. Prolog. Richardi de Furnellis ad Commentar. in lib. Numer. apud Mabill. to. 5. Annal. Bened. p. 436. *Post sollicitudinem curæ pastoralis, post Strepitualem dispensationem forensium rerum, &c.*

¶ STREPITUS, vox fori Anglici, Destructio, prostratio, mutilatio, idem quod *Estrepamentum.* Vide in hac voce. *Strepitum & vastum facere*, in vett. rescriptis

rescriptis forensibus apud Spelman. & Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.

¶ Streppus, Eadem notione, in Charta Edwardi Reg. Angl. apud Rymer. to. 14. p. 545. *Annum, diem, Streppum, vastum, & deodanda, ac omnia alia quæ ad nos, hæredes vel successores nostros pertinere possent vel deberent, tam de dictis anno, die, vasto & Streppo, quam de murdris, &c.* Pluries ibi.

¶ Stripitos Judicialis, Ambages forenses, formulæ. Charta an. 1300. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 344. *Quod possint eos & eorum successores per omnem censuram ecclesiasticam ad omnium & singulorum præmissorum observationem absque articuli seu libelli petitione & quocunque Strepitu judiciali compellere.* *Strepitus judicii*, in Correct. Statut. Cadubrii cap. 134. Vide supra in *Planum*, col. 545.

¶ STREPUS, στρεπτὴ, in Gloss. Lat. Græc. Leg. *Stropus*, vel *Strupus*. Vide Scaliger. ad Festum in hac voce, & infra *Struppus*. Occurrit alia notione in *Strepa*.

STRETBRECHE, ex Saxon. ꞅꞇꞃæꞇ, strata, platea, & bꞃecan, frangere, Gallis *Bris de chemin*. Crimen, cujus cognitio ad solum Regem spectat, ut est in Legibus Henrici I. cap. 10. emendatur vero mulctâ centum sol. cap. 12. & 80. [Vide *Sterbrech*.]

STRETEWARD, Viarum custodia, seu Jurisdictio, *viaria*, nostris *Voirie*. Monasticum Anglic. to. 2. p. 187. *Præterea idem Comes dedit præfato Nigello Constabulario suo le Streteward & Marketzeld in omni terra pertinente de Haulton, & omnia animalia fugitiva, Gallice Weythe* (f. Weise) *in toto Hundredo de Halton*. Infra: *Et valent per annum le Streteward, & le Marketzeld 18. sol. & obol.* [Placitum apud Cestriam in Nomolex. Anglic. Th. *Blount* an. 14. Henrici VII. Reg. *Per Streteward Johannes Stauley Ar. clamat quod servientes pacis & ministri sui infra feodum de Aldford capere debent de qualibet fuga catallorum IV denar.*]

STREVA, Streuga. Vide *Strepa*.

¶ STREYSA, ut supra *Stray*. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1399. apud Rymer. to. 8. p. 95. *Una cum regaliis, regalitatibus, franchesiis, libertatibus, portubus maris, & omnibus ad portum rationabiliter & debite pertinentibus, homagiis, fidelitatibus, wardis, maritagiis, releviis, escaetis, forisfacturis, wastis, Streysis, curiis Baronum, visibus franciplegii, &c.* Vide *Estrajeria*.

STRIA, Strix, *Striga*, Venefica. Lex Salica tit. 57. §. 2. *Si quis mulierem ingenuam Striam clamaverit aut meretricem, &c.* §. 3. *Si Stria hominem comederit, &c.* Capitula ad Legem Alaman. c. 22. *Si quis alterius ingenuam detriminat, seu Stria aut herbaria sit fit, & eam priserit, &c.* Vide *Striga* 1. Ψῆφοι Græci vocant calculos sortilegos. Vide Callimachum hymno in Apollinem v. 45. & ibi Scholiastem, & Thomam Magistrum in Ψῆφοι. [*Estrees* magos & veneficos appellat le Roman *de la Rose* MS.

Dont maintes gens par leurs folies
Quident estre par nuit Estries]

Strioportius, Qui *Strias* ad nocturna facta deportare creditur. Lex Salica tit. 57. §. 1. *Si quis alterum hereburgium clamaverit, hoc est Strioportium, aut qui aeneum portare dicitur, ubi striæ concinunt, &c.* [Vide *Striopotas*.]

STRIÆ, Prominentiæ, seu sulci columnarum, Vitruvio & aliis. Vide Savarooem ad Sidonium lib. 4. Epist. 8.

¶ STRIBILIGO, σολοικισμὸς, in Gloss. Lat. Gr. Soloecismus; *Striblio*, vetustioribus Latinis ex Gellio lib. 5. cap. 20.

¶ 1. STRICA, Densa turba, conferta multitudo, Gall. *Presse*. Chron. Parmense ad an. 1268. apud Murator. to. 9. col. 783. *Et in sero propter lætitiam in separatione consilii super scalis palatii fuit ita maxima Strica, quod multi in ipsa necati & mortui fuerunt.*

¶ 2. STRICA, Ostium portus, ni fallor. Vide *Strictum*. Statuta Arelat. MSS. art. 144. *Si aliquod lignum ... steterit ad Stricam vel ad morandam de Passono propter ventum contrarium, &c.*

¶ 3. STRICA, ut *Striga* 1. Vide in hac voce.

1. STRICARE. Regula Magistri cap. 79. extremo: *Si contenti sunt pannos suos vel indumenta in alieno opere Stricare*, id est consumere.

2. STRICARE, Impedire, pro *tricare*. Vide in hac voce. Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. c. 8. *Ut nullum bannum vel præceptum domni Imperatoris nullus omnino in nullo marrire præsumat, neque opus ejus Stricare, vel impedire, &c.*

STRICCITAS, Sterilitas, quasi *strictitas*, quomodo *un temps estroit* dicimus. Decretale precum, ann. 779. in Capit. Caroli M. lib. 5. c. 207. & Addit. 4. c. 143. *Episcopi Abbates, atque Abbatissæ pauperes famelicos quatuor pro ista Striccitate nutrire debent usque tempore messium.*

STRICK, Strich, Modius, vox Germanica. Cosmas Pragensis cap. 8. *In pluribus locis mensura siliginis, quæ Strich dicitur, pro uno grosso Pragensi denario vendebatur.* Adde cap. 11. sub fin.

¶ STRICLATA, ξυστρωτά, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Striata*. Utrumque habent Gloss. Gr. Lat. ξυστρωτά, *Striata*, *striclata*.

¶ STRICTA, ut infra *Strictum*. Vide in hac voce. Præceptum Ludovici Imper. an. 817. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 67. *Inde* (extenditur) *in Melana per ipsum rivulum, inde per Melana josum usque ad Strictam.* Sallas Malaspinæ de Rebus Sicul. apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 282. *Et tandem ut eos* (captos) *de Stricta urbis extraheret, eosque posset liberius servare, apud Sarracinescum, quod est castrum Corradi ... jubet exacta custodia in arto carcere detineri.* Radulphus de Gestis Friderici I. Imper. apud Murator. to. 6. col. 1195. *Restagnus vero dominus illorum in quadam Stricta montium cum infinito exercitu fuit ante Imperatorem, & non sinebat eum transire.* Vide *Strictura* 3.

¶ STRICTERE, Radere, strigillare. Gl. Lat. Gr. *Stricto*, ξύω: ubi Cod. Sangerm. *Strigo*. Gloss. veto Græc. Lat. ξύω, *rado*, *Stricto*, *strigillo*.

¶ STRICTINNIRE dicitur hirundo. Vide *Vebyare*.

¶ STRICTIO, *Genus avis maximæ*. Gloss. vet. Sangerm. num. 501. Sed leg. *Struthio*.

STRICTOLA. Charta Roberti II. Principis Capuani ann. 1128. in Sanctuario Capuano p. 643. *Et fiunt Strictola communalis aquaria: namque est finis transeunda publica, quæ dicitur, &c.* Charta an. 1197. apud Ughellum to. 7. p. 1272. *Cum horticello, in quo sunt arbores pomerum juxta eandem curtem a parte meridiei, & Strictola a parte Occidentis ejusdem Curtis, &c.* Infra: *Extra parietem ipsius curtis, & nominatam Strictolam, &c.* Forte semita, via stricta. Vide *Strictum* [Quid si rivum, rivulum, nostris *Rigole*, intelligas?]

STRICTORIA, Στιχάρια, in Gloss. Græc. Lat. Tunicæ, quæ ad corpus stringerentur, nostris hodie *Justaucors*. Vide *Strica* 1.

¶ STRICTORIUM, σφιγκτήρ, in Gloss. Lat. Græc. Addunt Græco-Lat. *Contractorium*. Fibula. Hinc

¶ STRICTOSUS, σφιγκτὸς, in iisdem Glossis.

STRICTUM, Via stricta, montium fauces, Gall. *Détroit.* Guillelmus de Podio-Laurentii c. 52. *Donec ... complanaretur viarum asperitas, & Stricta amplificarentur, &c.* [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. col. 488. *Concessit in territorio Amiterno Clusurula, ubi est substantia Joannis Palumbi & ejus consortium usque Orbecam & Pozellam & Marruce, & usque Strictum vallis de Cucla, &c.*] *Stricta Marrochii*, fretum Gaditanum, quod vulgo *Le détroit de Gibraltar*, apud eumdem Scriptorem c. 48. & Guillelmum *de Baldenzeel* in Hodœporico Terræ Sanctæ, quod *Strictum Sibilæ*, seu *Sevilliæ* dicitur Thwroczio in Hist. Hungar. part. 1. cap. 15. Vide *Districtum*, *Stricta* & *Strictus* 1.

1. STRICTURA. Gloss. Isid. *Alopecia, passio Stricturæ.* [Ita etiam lib.4. Orig. c. 8. Gloss. vet. Sangerm. n. 501. *Alocipia est capillorum fluor circumscriptus, quem Græci Psilosin vocant. Est autem passio Stricturæ.* Qua ultima voce significari opinor vehemens capillitii continue pectendi desiderium ex immoderata cutis prurigine ortum. *Stricturam* videntur dixisse, ut & *Strigilem*, à *Stringendo*. Est autem strigilis, instrumentum quo corpus distringimus, id est, radimus ut equos: atque propter similitudinem usus ad alia transfertur, ut ad pectines, monente Martinio in Lexico. Strigilibus utebantur veteres ad fricanda & polienda corpora in balneis; de iis passim mentio occurrit apud Scriptores Latinos. Vide D. *de Montfaucon* in Antiquit. Expl. ubi de balneis & eorum supellectili. Italis *Strettura* est præsuffocatio, suffocatio.] Alias *Strictura*, dicitur τὸ ἀπὸ τῦ σιδήρυ πίπλον, ὥσπερ σπινθῆρες, in Glossar. Latino-Græc.

¶ 2. STRICTURA, σφίξις, φῦσα χαλκέων. Glossar. Lat. Gr. Follis.

¶ 3. STRICTURA, Via stricta, montium fauces, Gall. *Détroit.* Sicardi Episc. Cremon. Chron. apud Murator. to. 7. col. 609. *Restabant vero dominus illorum cum magno exercitu in Strictura montium transitum prohibebat, dicens quod non transirent, nisi centum summarios auro & argento oneratos darent.* Vide *Stricta* & *Strictum.*

¶ 4. STRICTURA, Tributum, pensitatio. Præceptum Henrici Imp. ann. 1023. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 143. *Theloneum videlicet juxta antiquas antecessorum nostrorum concessiones, ab eis vel eorum hominibus per omnes regni nostri fines, neque in urbe, neque in via, neque ad pontes, seu aliquæ Stricturæ, nullomodo accipiantur, vel quærantur.* Vide *Districtus*, col. 1560.

¶ STRICTURATOR. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 38. *Concessi ... abbatiæ B. Vincentii ... omne jus meum tam in plateam & Stricturatore, quam in tractu & momilibus* (mobilibus) *rebus aliis.* An qui mensuras radio exæquat? Certe *Stricher* ea notione occurrit in Statutis Lossensibus art. 73. §. 2. *Item, d'un stier de wassend que le meunier ou son serviteur a veu mesurer & Stricher, &c.*

¶ 1. STRICTUS, ut *Strictum.* Litteræ Henrici VI. an. 1460. apud Rymer. tom. 11. pag. 438. *Ad eskippandum & traducendum per Strictus Marrok tot saccos lanæ, &c.* Vide *Stricta* & *Strictura* 3.

¶ 2. STRICTUS, Astrictus, Gall. *Astreint.* Capituli S. Jacobi Hospit. Statuta an. 1388. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 340. *Præcipimus primis capellanis .... ut Missas ad quas tenentur in altaribus suis absque defectu celebrent, prout sunt Stricti per sua juramenta.*

¶ 3. STRICTUS, Arctus, angustus, Gallis *Etroit.* Inventar. ann. 1379. ex Schedis V. Cl. *Lancelot*: *Item unus alius parvus rebanus Strictus modici valoris.* *Strictæ manicæ*, in Constit. Monast. S. Petri-Montis to. 2. Sacræ Antiq. Monum. pag. 427.

¶ STRICULUS, pro Hystriculus, pilis vestitus. Arnobius lib. 5. pag. 174. *Facit sumere habitum puriorem & in speciem levigari nondum duri atque Striculi pusionis.* Minus recte Turnebus lib. 7. Adversf. cap. 20. dictum vult à stricta quadam corporis soliditate & duritie; nec melius lib. 11. cap. 22. duriusculum & strigosum interpretatur. Vide Heraldi Animadv. pag. 215.

¶ STRIDA, Clamor, Italis *Strido.* Addit. ad Chron. Estense apud Murator. to. 15. col. 545. *Ex hoc facta & celebratæ fuerunt quolibet mane solemnissimæ processiones cum toto clero Ferrariensi & quolibet dictorum trium dierum falodia & campanarum sona universalia, cum sclopis & Stridis in signum maximæ lætitiæ.* Hinc

STRIDARE, vox Italica, Per præconem submonere, ciere, nostris *Crier quelqu'un.* Occurrit in Statutis Venetis ann. 1242. lib. 1. c. 23. &c. lib. 3. cap. 7. 10. &c.

¶ STRIDERE, *Inconditum & horrendum clamorem edere, quod faciunt Turcæ paulo ante prælium.* Gasp. Barthii Gloss. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. pag. 21. ex Anonymi Hist. Palæst. cap. 18. *Tunc videntes Comitem & Boamundum venientes & conducentes illam gentem, mox cœperunt Stridere & garrire ac clamare vehementissimo clamore, circumcingendo undique nostros.* Cap. 20. *Omnes vero pariter Stridebant in civitate.*

¶ STRIDOR, *Clamor bellicus Turcarum.* Idem Gloss. ibid. p. 447. ex Guiberti Hist. Palæst.

1. STRIGA, Venefica. Ugutio: *Strica quædam monstra dicuntur, quæ magicis cantibus in feras transeunt.* Glossæ Lat. Gr. *Striga*, λαισγυγὼν, καὶ γυνὴ φαρμακίς. Synodus S. Patricii & Auxentii can. 16. *Christianus, qui crediderit esse lamiam in speculo, quæ interpretatur Striga, excommunicandus, quicumque super animam famam istam imposuerit.* Capitulatio Caroli M. pro partibus Saxoniæ cap. 5. apud Holstenium: *Si quis à diabolo deceptus crediderit, secundum morem paganorum, virum aliquem aut feminam Strigam esse, & homines comedere, &c.* Lex Longob. l. 1. tit. 11. §. 9. *Nullus præsumat aldiam aut ancillam, quasi Strigam, quæ dicitur Masca, occidere.* Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 116. *Nullus præsumat aldiam aut ancillam alienam quasi Stringam, quam vulgus dicit, aut mascam occidere.* Eadem Lex tit. 16. §. 2. *Si quis puellam aut mulierem ... fornicariam aut Strigam clamaverit, &c.* [*Istricam* præfert Codex Mutin. ex Murator. to. 1. part. 2. p. 31.] Lib. 2. tit. 11. §. 3. *Si quis ... eam Strigam, quod est masca, clamaverit.* Cathwlphus in Epistola ad Carolum M. *Maleficos, veneficos, tempestarios, Strigas, pythonissas, fures, &c.* [*Incantationes & sortilegos exquirere, Strigas & fictos lupos credere ... Hæc ... mala opera sunt diaboli*, apud Marten. tom. 9. Ampl. Collect. col. 217.] Adde Decreta Ladislai Regis Hungar. l. 2. c. 31. & Cosmam Pragensem p. 8. Dantes in Purgat. 19.

Vedesti, disse quel antica Strega?

Vide *Stria.*

2. STRIGA. Caper: *Striga in turma, ubi equi distringuntur.* Papias: *Striga, Castrense vocabulum, vel intervallum turmarum, in quo equi stringuntur: unde & strigosi dicuntur, corpore macilenti.* Ex Beda lib. de Orthogr. *Striga, Castrense vocabulum est, intervallum turmarum significans, in quo equi stringuntur: unde equi strigosi dicuntur corpore macilento.* Hinc

STRIGARIUM, in quo docentur & exercentur equi.

Italis *Maneggio*, quomodo quidam legendum vel accipiendum censent *Trigaria septa*, apud Victorem in 9. regione urbis Romæ.

3. STRIGA, vox Agrimensorum, Festo nota. Papias: *Striga, longitudo major latitudine. Strigatus ager est, qui per Strigas crescit à Septentrione in Meridiem.* Ex Aggeno p. 60. Frontinus de Agrorum qualitate: *Ager per Strigas & per scamna divisus, &c.*

4. STRIGA, STRIGULA, *Genus vestis*, in vett. Glossis apud Savaronem ad Sidonium. Glossæ Isidor. *Strigium, genus vestimenti. Striges*, Hispanorum vestes, eidem Isidoro lib. 19. cap. 23. & Juvenali. Vide *Stica* 1.

¶ STRIGARIUM, STRIGATUS. Vide *Striga* 2. & 3.

¶ STRIGILARIUS, Qui strigiles facit. Gloss. Lat. Græc. *Strigilarius*, in Cod. Sangerm. *Strigiliarus*, ξυστροποιός.

¶ STRIGILECULA, diminut. à Strigilis. Utitur Apuleius lib. 1. Flor. Gloss. Lat. Gr. *Strigilecula*, στλεγγίδιον.

STRIGIO, *Mimarius, scenicus*, in Gloss. Isid. qui *Strigam* imitatur. [Ubi leg. *Strio* censet Grævius, pro *histrio*.]

¶ STRIGIUM, Genus vestis. Vide *Striga* 4.

¶ STRIGIUS, Piscis species, Italis *Strigio*. Statuta Placent. lib. 6. fol. 99. v°. *Item Strigios & fenetas pro qualibet libra*, IIII. *den. Item Strigios à vino pro qualibet lib.* II. *den.* Vide *Strionus*.

¶ STRIGLIA, Strigilis, vox Italica. Acta S. Helerii to. 4. Jul. p. 152. *Deum diu noctuque exorabat taliter, ut contra spatulas & renes illius juxta Strigliam strictam ad terram, sub qua erant quatuor clavi acutissimi.* Vide *Strilla*.

STRIGNA, *Pallia operosiora*. Papias. [*Operosiora*, in vet. Gloss. Sangerm. n. 501.] Vide *Striga* 4.

¶ STRIGULA, Genus vestis. Vide *Striga* 4.

STRILIARE, quasi *Strigiliare*, Strigili defricare, quomodo apud Vopiscum in Aureliano: *Equum suum sagmarium defricet*, ex Gallico *Estriller*. Fleta lib. 2. cap. 76. §. 9. *Affros lavare, desiccatos Striliare non est inutile.* Adde cap. 78. §. 2. Jo. de Janua: *Strigilis, instrumentum, quo mundantur equi; & instrumentum, quo caro mundatur; & sudor corpori eraditur, quod & Strigil dicitur per apocopen.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Strigilis, Estrille, ou paelle, ou instrument à quoy les enfans emblent les raisins & les figues, ou à quoy la char est netiée, & la suour arrasée.* Vide *Estriliare*.]

¶ STRILLA, Strigilis, Gall. *Etrille*. Statuta Massil. lib. 5. c. 52. *De mittendo unam Strillam calibis sive acerii*, v. *den. Scutiferi de Strilla*, quibus equos strigili defricare incumbit, in Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 113. Vide *Striglia*.

¶ STRIMULENTUS, Stridulus. Vita S. Guthlaci to. 2. April. p. 43. *Quoadusque eorum Strimulentas loquelas intelligere valuit.*

STRINA, STRINNA, Tributi, seu vectigalis species apud Dalmatas & Croatas, quod Venetis vel Hungariæ Regibus, quibus subinde paruere, vice ultroneæ pensitationis, ac *strenarum*, (unde vocabuli etymon) pensitabatur. Nam auctor est Constantinus Porph. lib. de Adm. Imp. cap. 29. Basilium Imperatorem auctorem fuisse Dalmatis, ut quæ Prætori solvebant, ea Slavis darent pacis causa, & Prætori exiguum illud penderent, quo debitam Romano Imperio subjectionem testarentur. Ugutio: *Strena, quod vulgo dicitur Strenna, scilicet quod datur alicui in Kalendis Januarii.* Charta ann. 1133. *Tolta, quæ apud Commune erat pro urbe reparanda, & aliis expensis fiendis, & Strina Venetis danda, &c.* Charta Seb. Ziani Ducis Venetor. pro Civibus Tragur. an. 1147. apud Jo. Lucium lib. 3. de Regno Dalmat. cap. 10. *Nolumus, ut aliquo modo offendantur, neque tollatur eis aliqua inconsueta Strinna, nisi quam ipsi sponte dare voluerint.* Statuta Ragusii lib. 7. c. 56. *Volumus, quod si aliqua navis, vel lignum, in quo essent mercatores, darent aliquid alicui pro Strina, vel pro pedochia, vel aliquid aliud, &c.* Vide *Strena*.

¶ STRINARE, Densare, Gall. *Serrer*. Locus est supra in *Spezzare*.

STRINCTORIUM, Σφιγκτήρ, in Glossis Lat. Græc. MSS. S. Germani Paris. *Fibula*. [In MSS. ut in editis *Strictorium* legitur. Vide in hac voce.]

¶ STRINDERE, pro Stringere, ni fallor. Transactio ann. 1316. ex Schedis Præs. *de Mazauguer*: *Item convenerunt ... quod nemo audeat blanchiam Strindere, vel foccas arrabare, &c.*

¶ STRINGA. Vide *Striga* 1.

¶ STRINGENTIA, *Astringentia*, in Gloss. Lat. Gr.

1. STRINGERE MANUM MULIERIS. In pacto Legis Salicæ tit. 23. sic inscribitur, *de manu mulierum non Stringenda.* §. 1. *Si homo ingenuus feminæ ingenuæ digitum aut manum Instrinxerit, &c.* (Lex Sal. tit. 22. habet *Strinxerit*.) §. 2. *Et ei si brachium Destrinxerit, &c.* (Lex Sal. *Strinxerit*.) §. 3. *Si super cubitum manum Strinxerit, &c.* (Lex Sal. *miserit*.) Denique §. 4. *Si quis mulieri mamillam capulaverit, &c.* (Lex Sal. *Strinxerit*.)

☞ Ibi *Stringere* de lasciva contrectatione exponit Lindenbrogius, quem errare auctor est Eccardus in Notis ad hunc titulum Legis Salicæ: unde ligare, loro vel reste constringere interpretatur, atque de violenta & illicita manuum mulierum ligatione, quæ fit animo eas violenter stuprandi, vel alias ipsis nocendi intelligit.

¶ 2. STRINGERE, Cogere, Gall. *Contraindre*. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. p. 137*. *O anima quæ in via es missa, amor te Strinxit ut venires ad nuptias cœlestis mensæ.*

¶ 3. STRINGERE SE AD TERRAM, Virgilio Æneid. lib. 8. v. 63. *Stringere ripas*, Gall. *Cotoïer les bords.* Bartholomæi Scribæ Annales Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 500. *Et exivit cum galeis usque ad plaziam, semper Stringens se ad terram.*

¶ 4. STRINGERE URBEM, In angustum concludere, Galli dicunt *Serrer une ville*. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 168. *Ut velut tertio castro Pragam sic Stringeret, quod nullus civitati Pragensi liber pateret victualium accessus.*

STRINGES, Vestes, Hispanis propriæ, ut *Sarabara* Parthis, *Linea* Gallis, *Rhenones* Germanis, *Mastruca* Sardis. Papias in *Vestimentum*. [Leg. *Striges*. Vide *Striga* 4.]

¶ STRINGI, id est, Perstringi, *alieni criminis infortunio*, in Cod. Theod. Leg. 1. de bonis proscript. 9. tit. 42.

STRINGINA, *Restrictio Urinæ*, in Gloss. Isidori: δυσουρία. [Leg. *Stranguria* censet Grævius. Vide in *Stranguiria*.]

¶ STRINIARI, Insolescere. Bibl. Patrum Ascet. edit. ann. 1661. to. 3. pag. 380. *Abba, quomodo acquiescis tecum habitare pueros istos, & non præcipis eis ne Strinientur?*

¶ STRINNA, ut *Strina*. Vide in hac voce.

¶ STRINNUS, f. pro *Thainus*, Baro, vir nobilis. Vide in hac voce. Legi etiam potest *Strenuus*, atque eadem notione accipi. Charta Johannis IV. PP. ann. 641. apud Mabill. to. 1. Annal. Bened.

pag. 689. col. 1. *Quod si quidam Episcopus, tam de præsentibus quam futuris, per ingenii articulum aut avaritiæ pro cupiditatis instigatione quicquam de prohibitis præsumpserit attemptandum, vel contra superius decreta quoquo modo obviandum, aut quacumque persona, sive Striuna, sive exigua, decreverit resultandum*, &c.

¶ STRIONUS, Piscis species, idem forte qui *Strigius*. Vide in hac voce. Statuta Montis Regal. fol. 280. *Et teneantur dicti piscatores seu vendentes pisces dare libram botarum, Strionum, & piscium minutorum, pro uno solido.*

STRIOPORTAS, Qui *strigas* portat, vel deducit ad locum congregationis. Goldast. Vide *Stria*.

¶ STRIOPORTIUS, Eodem intellectu. V. *Stria*.

¶ STRITH, *Disceptatio, conflictus sermonis*, in Gloss. Monf. pag. 324. & 403. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ STRITITUM, Flagellum ex funibus. Chronic. Foroliv. apud Murator. tom. 19. col. 874. *Et cincti erant cingulis, sicut consueverunt facere Battuti; & ibant percutiendo se cum Strititis, clamantes fortissime, quando elevabatur Corpus Christi in altare, Misericordia, Misericordia.*

¶ STRITUS, f. Varius, permistus. Veronæ descriptio rythmica, apud Murator. to. 2. part. 2. col. 1095. *Tumulum aureum coopertum circumdat praconibus, color Stritus mulget sensus hominum, modo albus, modo niger inter duos purpureos.*

¶ STRO, *Stipula, palea*, in Gl. Monf. p. 335. & 329. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ STROBO, γῦρος ἀμπίδιον, in Gloss. Lat. Gr. Addit Codex Reg. *girus, circulus, ambitus*: Sangerm. vero legit *Scrobe*.

STROFA, Tributi species apud Polonos. Charta Boleslai Cracoviæ & Sandumeriæ Ducis ân. 1255. apud Odor. Rainaldum n. 6. *Qui utpote liberi homines Capituli à nostro & nostrorum posterorum & Palatinorum & Castellanorum & quorumlibet judicum aliorum judiciis in perpetuum sint immunes & prorsus liberi à Strofa, & Stam & Povoz, & aliis servitutibus & solutionibus ordinariis & extraordinariis censeantur, Prevod militari excepto, quos volumus dominorum suorum duntaxat militiæ & servitiis perpetuo mancipari.*

¶ STROFARIUS, STROFOSUS. Vide *Strophus*.

¶ STROGAU. Pactus Leg. Salicæ tit. 34. ex Cod. MS. Guelferbit. edit. Eccardi p. 127. *Si quis vasum ad ministerium quod est Strogau ... furaverit*, &c. Hic hæret Cl. Editor.

1. STROMA, pro Stratagema, in Vita S. Udalrici Episcopi August. cap. 12. num. 41. nisi in MSS. vox abbreviata fuerit.

¶ 2. STROMA, Culcitra, auleum, tapes, Gr. στρῶμα. Capitol. de Vero Imper. c. 4. *Ut levatus cum Stromatibus in cubiculum perferretur.* Regula consueta Toribii Archiep. Lim. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 671. *Iidem parochi sabbatho sancto & in vigilia Pentecostes Stromatis & ramis ornare vestient pariter fatelli baptismalis* (sic) *spargendo pavimentum herbis refrigerativis. Stroma Babilonicum*, in Charta ann. 1653. inter Instrum. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 124.

¶ STROMANARIA. Vide *Strumanaria*.

STROMEATREUS, vox perperam efficta, ni fallor, in Cod. MS. Vitæ Petri Urseoli Ducis Venetiæ n. 15. *Aufert ab eo hujusmodi sycophantas cogitationes, addens illi Stromeatreas actiones, cogitque in crastinum veniam petere*, &c. forte leg. *Strophateas*.

¶ STROMENTA, ut infra *Strumentum*, pro Instrumentum, Charta. Veteres formulæ apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 546. *Ut quæ per ipsas Stromentas & tempora habere noscuntur possessio nostra, ... possimus ... alias Stromentas tam nostris quam & qui nobis commendatas fuerunt*, &c. Vide *Strumenta*.

¶ STROND. Charta Ricardi Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Angl. *Notum facimus vobis nos concessisse .... omnes terras suas & omnes homines suos cum sacha, soca, over Strend & streme, on wode & felde.* In hæc verba Glossarium laudat idem *Blount* in quo hæc leguntur. *Voces Anglicæ veteres & in antiquioris avi Chartis crebro repertæ; Privilegium sapiunt, seu potius privilegii latitudinem sive amplitudinem, & sic latine leguntur, in litore, in fluvio, in sylva & campo.* Vide *Strand*.

¶ STRONT, *Stercus, fimus*, ex Franc. Junio in Willeram. p. 225. apud Schilter. in Gloss. Teuton. Vide *Strundius*.

STRONUS, Sturnus. Glossarium Ælfrici: *Stronus*, ſtæpn.

¶ STROP. Vide infra *Stropus*.

¶ STROPATURA. Vide *Strupatura*.

¶ STROPHA, STROPHÆUM, STROPHARIUS, STROPHATUS. Vide *Strophium* & *Strophus* 1.

¶ STROPHICUS, de Christo dicitur, in lib. de musica Theogeri Episc. Metens. apud Pezium to. 1. Anecd. Præfat. p. 15.

¶ STROPHIOLUM, Mantile, linteum, quo manus absterguntur. Regula consueta Toribii Archiep. Limæ inter Conc. Hisp. to. 4. p. 674. *Ad altare majus bis in septimana eodemque ordine apponent Strophiola seu mappas ad manus tergendas.*

STROPHIUM, STROPHEUM, *Pallium virginale*, Jo. de Janua. [Gloss. vet. Sangerm. n. 501. *Strophiu, palleum virginale*. Zona. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Strophium, Ceinture.*] Ebrardus Betuniensis:

Zonam dic Strophium, palmam dic esse strophæum.

Trophæum scribendum fuit. Theodulfus Aurelian. lib. 1. Carm.

Huic ferruginea est, apta huic quoque lutea vestis,
Lacteolum Strophium hoc vehit, illa rubrum.

Eckehardus Junior de Casib. S. Galli c. 5. *Castitatis, inquit, filius, tibi cingulum per hoc lineum meum à Deo accipe, continentiaque Strophæo ab hac deinceps die per Wiboradam tuam te præcinctum memento.* [Sallas Malaspinæ de Reb. Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 273. *Pretiosum etiam Strophæum quem cingebat en cum isto sonipede habui de ipsius spoliis & portavi.*] Vide Ferrarium in *Strepare*.

1. STROPHUS, STROPHARIUS, STROPHOSUS; voces ex *Stropha*, dolus, fraus, & Gr. στροφὴ, deductæ. Papias: *Strophus, tortus, fraudator. Stropha, nequitia, fraus. Stropharius, impostor, fraudator.* [Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Stropha, fraude, decepcion, male sentence.* Vita vener. Idæ tom. 2. April. p. 159. *Ad antiqua deceptionis Stropham se convertit.* Utitur Seneca Epist. 26. Gloss. Lat. Gr. *Strofosus*, δόλιος. *Strofarius, strofosus, impostor, fraudator*, in Glossar. Isidori.] Althelmos de Laude Virginum in præf.

Ne fur Strophosus foveam detrudat in atram.

Qui quidem versus occurrit etiam in Epist. Rabani Mauri ad Ludov. Imp. Idem Althelmus c. 21.

Non tulit hanc faustum grassator cernere famam
Qui genus humanum Strophosis elidere certat.

Et cap. 23.

Non cunctante gradu cum sancta limina valva
Vellet adire ferox, Stropha stimulante malignum.

¶ STROPHATUS, Subtilis. Vita S. Deicoli apud Eccardum in Orig. familiæ Habsburgo-Austr. p. 167. *Quod si quis mihi livens objiciat oculo, eumdem principem tunc temporis Imperatorem non extitisse, facile per Strophatum illum revincam syllogismum.*

Digitized by Google

¶ 2. STROPHUS, Follis, Gall. *Ballon.* Statuta Synodalia Radulphi Episc. Trecor. an. 1440. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 1151. *Quidam ludus valde perniciosus & noxius, nuncupatus vulgariter Mellat, cum Stropho rotundo, grosso & eminenti, &c.* Vide *Stoffus.*

¶ STROPIATUS, Mancus, Ital. *Stroppiato*, Gall. *Estropié.* Vita vener. Catharinæ de Palantia to. 1. April. pag. 653. *Habebat Stropiatam manum unam usque ad cubitum, adeo quod non poterat quidquam facere.* Mirac. S. Bononis to. 5. Maii p. 190. *Jacobus de Nolo totus Stropiatus ab una parte, ita quod non poterat ambulare sine baculo.*

¶ STROPODIUM, pro *Strapodium.* Vide ibi.

¶ STROPOLOT, *Horror*, in Gloss. Monf. p. 362. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ STROPPUS, à Gr. στρόφιον, Insigne quo ornabantur capita sacerdotum, corona. Vide Festum in hac voce.

¶ STROPUS, Certus ovium numerus, ut videtur; Grex, Gallice *Troupeau*, f. ab Ital. *Truppa, turba*, Gall. *Troupe.* Statuta Montis Regal. fol. 222. *In vineis, ortivis, planteriis, bladis, vel leguminibus, qualibet bestia porcina & caprina incurrat pœnam solidos duos, & pro qualibet bestia lanuta, solidum unum & totidem pro emenda, usque ad Stropum, & à Stropo supra quantacunque sit quantitas, libras duas de die & de nocte duplum, & totidem pro emenda; & intelligatur Stropus à decem bestiis supra.* Inquesta an. 1268. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Et ceperunt eas* (oves) *& duxerunt eas usque ad alias, & ibi ceperunt Strop de dictis ovibus, & duxerunt illud Strop ad Bancium & alias ibi pastoribus reliquerunt.*

STRUBLUS. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 78. ubi de libero, qui in servum transit: *In signum vero transitionis hujus billam, vel Strublum, vel deinceps ad hunc modum servitutis arma suscipiat, in manus Domini mittat, & caput.*

¶ STRUCIOS, Herba. Vide *Lavarcha.*

STRUCTOR, *dicitur*, inquit Papias, *incisor carnium, vel infertor.* Gloss. Gr. Lat. παραθέτης, *Structor, infertor.* In Cod. MS. S. Germani Paris. *Illator.* Gloss. Gr. MS. Reg. cod. 1673. Στρέβλος, ὁ τὰ ὦτα συνάπλων: ubi videtur leg. ὅπλα τραπεζώνεις, apud Synesium de regno, & Hesychium. Glossæ antiquæ MSS. *Penum instruere, & proprie instrui convivium dicitur, & qui huic rei præsunt, Instructores dicuntur.* Epistola Valeriani apud Trebell. Pollionem in Claudio: *Structorem, quem refundas unum.* Fragmentum Petronii de Cœna Trimalcionis: *Rotundum enim repositorium 12. habebat signa in orbe disposita, superque proprium convenientemque materia Structor imposuerat cibum.* Occurrunt ejusmodi *Structores* non semel in vett. Inscript. 646. 1002. 1. 1117. 10.

STRUCTORES, in l. 2. Cod. Th. de Excusat. artific. ubi Tribonianus *ædificatores* reposuit: qui scilicet ædificia construunt. Vide Vegetium lib. 2. c. 11.

¶ STRUCTUARIUS, STRUCTURARIUS, Cui ædificiorum cura demandata est, idem etiam qui alibi *Cellerarius* dicitur. Excerpta ex Necrolog. sancti Michaelis Hild. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 105. *Feria secunda post octavas Paschæ servabitur memoria dom. Henningi Episcopi Hildenesheimensis, ... pro qua Structuarius majoris Ecclesiæ pro tempore dabit nobis tria talenta.* Charta Johannis Episc. Havelberg. ann. 1396. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. pag. 298. *Volumus .... quod Structurarius, quem pro monasterii nostri structura & aliis pronarratis de consensu præpositi, prioris & capituli nostri elegerimus, &c.* Ibidem pag. 299. *Ordinavimus ut præpositus, prior & duo de capitulo cum Structurario senioris ac nostri successorumque nostrorum deputati Wilsnach conveniant, proventus ipsos trifarie dividendo ... Structurarius pro structuris monasterii, ut præmissum est, tertiam tollet partem ... Cum autem Structurarius ad sui officii exsecutionem, secundum nostri nostrorumque successorum ... voluntatem, ut præmissum est, faciendam pecuniis indiguerit, pecuniarum juxta sui indigentiam tollet summas, &c.*

¶ STRUCTURA, Cancelli, interprete Eccardo; quod non à Lat. *Struere*, sed à Germ. *Stricken*, innectere, implicare, accersit. Lex Salica tit. 57. §. 3. *Si quis aristatonem, hoc est, stapplum qui super mortuum missus est, capulaverit, aut mandualem, quod est ea Structura sive selave, &c.*

STRUCTUS, Apparatus. Ordericus Vitalis lib. 4. *Dum plebs Dei Paschale festum congrue celebraret, & Rex Structum pretiosarum vestium Rogerio per idoneos satellites in ergastulo mitteret, ille pyram ingentem ante se jussit præparari, & ibidem Regalia ornamenta, chlamydem, sericamque interulam & renonem de pretiosis pellibus peregrinorum murium subito comburi.*

STRUDIS. Lex Ripuar. tit. 32. §. 3. *Quod si ad septimum mallum non venerit, tunc ille, qui eum mannit, ante Comitem cum tribus rachinburgiis in araho conjurare debet, quod eum ad Strudem legitimam admallatum habet, & sic judex fiscalis ad domum illius accedere debet, & legitimam Strudem exinde auferre, & ei tribuere, qui eum interpellavit, hoc est septem rachinburgiis, unicuique 15. solid. & ei, qui causam prosequitur 45.* Ibid. §. 4. *Quod si ipse Strudem contradicere voluerit, & ad januam suam cum spatha tracta accesserit, &c.* Tit. 51. §. 1. *Si quis judicem fiscalem ad res alienas injuste tollendas, antequam ei fidem fecerit, aut ad Strudem admallatum habuerit, invitare præsumpserit, &c.*

☞ Vocis originem ab Anglo-Sax. repetendam docet Eccardus in notis ad hunc locum. Bensonius in Vocabul. *Strudan, spoliare, Strudend, direptor; Strudere, grassator, lucrio, raptor; Strudunge, rapina.* Unde colligit *Strudem* exponi debere direptionem, rapinam, quæ judicialiter in bonis post septem citationes non comparentis rei fiebat.

¶ STRUDO-CAMELON, pro *Struthio-camelus*; Gall. *Autruche.* Ratherius Veron. de Contemptu mundi part. 2. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 195. *Ne Strudo Camelontis exemplo, quos debueram ipse fovere, conculcantibus judicer exposuisse.*

STRUFUS, *id est, tortio ventris*, apud Plinium lib. 2. de Medicina c. 22. ex Gr. στρόφος, *tormina.*

¶ STRUGULA, mendose pro *Stragula*, in Statutis Equitum Teuton. art. 79. apud R. Duellium to. 2. Miscell. pag. 60. Vide *Stragulum.*

STRUMA, *Opus varie contextum.* Ita Glossæ Arabico-Lat. ubi Vulcanius restituit *Stroma .... contextum.* [Vide *Stroma* 2.]

¶ STRUMANARIA, STROMANARIA, Officium, munus notarii, qui *Strumenta* conficit. Statuta Avenion. MSS. *Statuimus quod nullus in curia, vel occasione curiæ utatur notaria vel Stromanariæ officio, nisi in illo vel in illis in quibus rectores hujus civitatis habeant plenam jurisdictionem usque ad sanguinem .... Quod tempore suscepti officii notariæ vel Strumanariæ.*

¶ STRUMENTA, ut mox *Strumentum.* Charta Harviehi an. 804. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 56. *Quod si aliquas Strumentas de ipsa villa, &c.* Vide *Stromenta.*

¶ STRUMENTARIUM, Locus in quo Instrumenta reconduntur & servantur. Charta ann. 1148. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 177.

Hi thesauri in ecclesia nostra tam ad decorem domus Dei, quam ad sublevandas necessitates ecclesiæ, si quando opus esset, in Strumentario repositi fuerant.

STRUMENTUM, Instrumentum, Italis *Strumento*. Regula S. Isidori cap. 19. *Strumentorum custodia & ferramentorum ad unum, quem pater Monachorum elegerit, pertinebit.* Avitus Epist. 2. ex Baluzianis lib. 1. Miscellan. *Et si satis desiderabantur Strumenta cultuum, plus tamen formidari oportuit præda captorum.* [Pro Instrumentis musicis, in Charta ann. 1381. ex Tabul. Massil. *Item quod nulla persona privata vel extranea audeat vel præsumat in Massilia vel extra de die vel de nocte facere festum cum quibusvis Strumentis: ita quod nullus menestreys seu joculator audeat pinsare vel sonare instrumentum cujuscumque generis.* Nostri *Estrument*, pro *Instrument*, etiam dixerunt. Le Roman de *Vacce* MS.

De Costentin lor fist bons Estrumenz baillier,
Qui bien sourent par mer & sigler & nagier.]

Præsertim pro chartis ac tabulis. Gloss. Græco-Lat. *Dotale Strumentum*, *προικῷον*. Perperam reponit Goldastus *Instrumentum*. Testamentum Widradi Comitis & Abbatis ann. 1. Theoderici Regis: *Vel reliquas fabricaturas, seu ministeria Ecclesiæ, vel Strumenta cartarum, libros vel vestimenta Ecclesiæ*, &c. Charta Chlodovei III. Regis edita à Jo. Mabillonio: *Quicquid ipse Ingobertus vel memorata Angatrudis tam de alote parentum, quam de comparato, vel de qualibet adtractum ibidem tenuerint, vel possederint, per suum Strumentum ipsius Abbatis in integritatem firmassit.* Concilium Duziacense I. part. 4. c. 5. *Præcepta & Strumenta Chartarum de rebus Ecclesiæ secum asportare est accusatus.* [Charta Ludovici Pii ex Tabular. Major. Monast. *Unde præsentia nostra Strumentum protulerunt, &c.*] Occurrit in variis Chartis apud Baldricum in Chron. Camerac. l. 1. cap. 25. 27. Doubletum p. 692. in Vita Aldrici Episc. Cenoman. p. 33. 38. [apud Baluz. to. 2. Capitul. p. 392. 405. 461. 469. &c. Mabillon. to. 2. Annal. Bened. p. 700. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 743. Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 32. 52. 173. in Charta Alaman. Goldasti 31. &c.]

¶ STRUMITA, ut *Stremita*. Vide ibi.

STRUMO. Michael Scotus de Physionomia c. 99. *Gibbus, id est Strumo, significat hominem sagacem, valde ingeniosum, &c.*

¶ STRUMPET, vox Anglica, Meretrix. Placitum ann. 6. Henrici V. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Willielmus le Birchewode de Clyve Knave, cum pluribus aliis, & Agnes Cawes de Medio Wico de comitatu Cestriæ Strumpet ... tali die domum Ranulphi Madox vi & armis ... fregerunt.*

¶ STRUMPFF, Paralysis, apuplexia, ex Chr. Koningshou. c. 2. §. 205. apud Schilter. in Gl. Teut.

¶ STRUMUM, Velitatio, leve prœlium, seditio, turba, Gallis *Escarmouche*, *Emeute*. Chronic. Parmense apud Mutator. to. 9. col. 763. *Quos Parmenses & Cremonenses sunt insequuti, & cum eis Strumum inceperunt & fecerunt, & circa cc. equites ceperunt & Parmam captivos duxerunt.* Ibidem col. 766. *In eodem anno (1229.) in civitate Parmæ maximum Strumum fuit.* Vide in *Stormus*, *Stremita* & *Sturma*.

STRUNDIUS, *sive strunlus*, *σπύραθος*. Ita Gloss. Lat. Gr. Stercus, unde nostris vox eadem notione familiaris, *Estron*, Italis *Stronzo*. [Vulcanius emendat, *Truncus*, *στέλεχος*: alii nihil mutandum volunt. Vide Salmas. & Scaliger. ad Catalecta p. 204.]

¶ 1. STRUNUS, Loculus, feretrum. Chron. Joh. Iperii, apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 604. *S. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, & venerabilis Hugo Cluniacensis abbas ... anno Domini 1109. de hoc sæculo nequam calicas migraverunt ad sedes; quorum obitus ante monstratus est Fulgentio Affligeniensi abbati sic: Vidit in somnis duos locellos seu Strunos pro mortuis ab angelis in cælum deferri, &c.*

¶ 2. STRUNUS, STRUNUOS, *ψάρ*, *τὸ ὄρνεον*, in Gloss. Lat. Gr. rectius in Cod. Sangerm. *Sturnus*, nostris *Etourneau*.

¶ STRUPATURA, STROPATURA, Septum, Gallis *Clôture*. Statuta Cadubrii lib. 2. c. 66. *Teneatur quilibet facere pro dimidia serraturas seu Strupaturas inter se & domos, seu hortos, curtas & clausuras vicini, seu consortis sui de lignamine, vel de aliis secundum consuetudinem contracta.* Et lib. 3. cap. 68. *Si quis de possessione alterius sepem, vel paladam, clausuram aut aliam Stropaturam inciderit, vel fregerit, vel extirpaverit, &c.* Vide *Stuppare*.

STRUPIAR, STRUPPUS. Gloss. Sax. Ælfrici cap. de *Navibus*, *Strupiar*, midla, i. frenum. *Struppus*: *Strop*, vel *Arwiththe*. Ugutio: *Strupi sunt vincula ex loro, vel lino facta, quibus remi ad scalmum alligantur, de quibus Livius: Quinque remos jussit alligare Struppis.*

¶ STRURUS. Vide supra *Scarmus*.

¶ STRUSARE, Collidere, illidere, conterere, Gall. *Froisser*. Castellus in Chron. Bergom. ad an. 1406. apud Mutator. to. 16. col. 968. *Et de Gibellinis decessit Simon de Ceresolis quondam Bonomi, qui currendo cum una equa cecidit, & se Strusavit contra unam arborem, ex quo statim decessit.*

STRUTHIO, Piscis, qui vulgo *Esturgeon*, apud Udalricum l. 2. Consuet. Clun. c. 4. Vide *Sturgio*.

¶ STRUZA, *Semthiones*, in Gloss. Mons. p. 333. apud Schilter. in Gloss. Teuton. Germ. *Strauss*.

STUBA, Vaporarium, hypocaustum: vox Germanica *Stube*, unde nostri *Estuve*. Lex Alamann. tit. 81. §. 3. *Si quis Stubam, ovile, porcarniam domum alicujus concremaverit, &c.* Ditmarus lib. 7. *Crebro à suis pene desperatus, in Stuba vix recreabatur.* Guill. de *Baldenzeel* in Hodœporico T. S. *Est in Cayro domus ampla, & ad modum Stubæ demissa, &c.* Christianus de Scala in Vita S. Wencеslai pag. 61. *Et veniens invenit eum in asso balneo, quod populari lingua Stuba vocatur, recumbentem.* Chronicon Aulæ Regiæ part. 2. cap. 18. *Ad vicinam Stubam, ubi plures assumus, confugit.* Vita Caroli IV. Imp. *Nunciavit Regi Joanni, ut ad evitanda multarum personarum pericula, secum sola solus in Stuba clauderetur.* Ericus Upsaliensis lib. 5. Hist. Sueciæ p. 159. *Annuum tributum immensas pecunias solvendas imponens, videlicet Rumpeslat, & de quolibet fumo unam marcam, & pro redemptione Gothlandiæ 12. oves de quolibet asinario vel Stuba regni.* Concilium Viennense an. 1267. cap. 16. de Judæis: *Prohibemus insuper, ne Stubas & balnea, seu tabernas Christianorum frequentent. Stubæ balneares*, in Statuto Guidonis Cardinalis Legati in eodem Concilio. [*Stupa balniaris*, pro *balnearis*, to. 1. Rer. Mogunt. pag. 649.] Lindenbrogius laudat Palladium de Architectura in capite, cui titulus est *de balneis & Stufis*. At si Palladius non alius est à Palladio, qui de re rustica scripsit, vox *stufis* non habetur in edito l. 1. c. 40. quod inscribitur nude *de Balneis*. Occurrit præterea apud Abbatem Stadensem an. 1112. 1245. Andr. Monachum in Vita Ottonis Episcopi Bamberg. lib. 2. cap. 15. 23. Joan. Longinum in Actis S. Stanislai c. 8. in Miracul. ejusd. Stanislai n. 171. in Gestis Episcopur. Salzburgensium p. 395. in Annalib. Colmariensib. an. 1297. &c.

¶ STUBA, Fornacula, caminus, ut videtur, Gall. *Fourneau*. Correct. Statut. Cadubrii c. 37. *Si quis proclamari fecerit, quod facere velit vias, vel Stubas, vel alia ædificia pro laborando in aliquo nemore Cadubrii, non impediatur per aliquem, &c.*

¶ STUPA, ut *Stuba*, in Statutis Massil. lib. 5. cap. 13. *Constituimus inviolabiliter observandum ne aliquis à modo tenens Stupas vel balnea, recipiat in dictis Stupis vel balneis, ad balneandum, vel Stupendum Judæam vel Judæum, nisi tantum una die singulis septimanis, scilicet die Veneris.*

¶ STUPHA, in Serm. Menoti fol. 94. v°. *Quando ibitis ad nuptias, ad choreas, ad convivia, ad Stuphas vos balneare, induamini ut placuerit.* Occurrit etiam in Medic. Salernitana pag. 302. edit. 1622. Statuta Eccl. Avenion. an. 1441. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 585. *Item, considerantes quod Stuphæ pontis tronati præsentis civitatis sint prostibulosæ, & in eis meretricia prostibularia publice & manifeste committantur: quorum consideratione per officiarios temporales dictæ civitatis statutum fuerit & inhibitum, homines conjugatos ad ipsas Stuphas non audere Stuphari ... Ea propter præsentium tenore inhibetur universis & singulis personis ecclesiasticis clericisque conjugatis, ... ne ab inde in antea die vel nocte dictas Stuphas intrare, nec in illis se Stuphare audeant.*

☞ *Stubas*, vel *Stupas* vocant Germani tabernas seu loca ubi potationibus vacant, quod in eis sint æstuaria: unde ipsis nata vox *Trinkastuben*, à *Stuba*, & *Trincken*, bibere. Statuta Eccles. Argentin. ann. 1435. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 550. *Choreas quoque omnibus dominabus quorumvis monasteriorum nostra diœcesis, & specialiter in publico, scilicet in Stupis virorum quæ dicuntur Trinkastuben, &c.*

STUBÆ, dictæ in Monasteriis Cameræ Capituli, seu, ut vocant, ipsa *Capitula*, quod in iis essent æstuaria ac hypocausta. Idem Ericus Upsaliensis l. 4. Hist. Suecicæ pag. 145. *Omnibus oppidanis in Stuba communi S. Gertrudis convenientibus.* Pag. 147. *Conveniunt igitur ad tractandum de pace in Stuba Conventus Prædicatorum.* Sic etiam Germani *Cammatas* vocant.

¶ STUFFA, Eodem intellectu. Acta ad Conc. Basil. apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 1. *In domo fabricæ ecclesiæ Basileensis, sita prope eamdem ecclesiam, & super ejus atrio, & in Stuffa superiori & majori domus ejusdem.*

STUPPA, STUPA. Bernardus Monach. in Consuet. Cluniacensib. MSS. cap. 25. *Quando aliquis eorum vult in balneum, vel in Stuppam intrare, &c.* Histor. Australis an. 1295. *Per totam hyemem aura adeo lenis fuit, quod Stupis bene caruissent, si homines voluissent.*

¶ STUBELLA, diminut. à *Stuba*, Officina, cœnatiuncula. Chron. Mellic. p. 426. col. 2. *Laici sartores sint deinceps semper extra monachorum clausuram in Stubella ex opposito sutorum.* Ibidem p. 439. col. 1. *In illo monasterio* (Formbac.) *nostris temporibus fuit quædam Stubella lignea annexa cuidam palatio, in qua quodam tempore sedit abbas illius loci cum sex fratribus, nescio si in aliquo consilio, vel comessatione, & illa Stubella fuit directe supra navigabilem fluvium, qui dicitur Enns, & comparatur Danubio. Subito cecidit Stubella ad fluvium cum prædicto abbate & monachis, & Domino dirigente in casu quilibet manibus apprehendit aliquid, in quo se sustentaret, unus ferramentum fenestræ, alter unum scamnum, & sic de aliis, & fundus Stubellæ mersus fuit, Stubella quasi navis descendit versus Pataviam.*

¶ STUBICH, Mensuræ genus, apud Schilterum in Glossar. Teuton.

¶ STUBIRE, Servare. Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccl. Noviom. *Item quoddam vas cristallinum, ... ubi Stubitur de vestimento B. Mariæ.*

STUBULA, Papiæ *Stupula*, Culmus. Catholicon parvum: *Stipula, Estouble, Chaume. Esteule*, in Consuetud. Ambian. art. 245. Comitatus S. Pauli art. 22. Artehensi art. 48. 49. 50. Fleta lib. 2. c. 73. §. 9. *Stubula vero in terra requiescat, nec plus inde tollatur, nisi quod pro reparatione domorum curiæ fuerit necessarium, & residuum per carucam subvertatur.* Adde cap. 76. §. 12. Vide *Stupla*.

¶ STUCHI, *Stiffura, fragmen*, in Gl. Monf. pag. 328. & 339. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

STUD, Præstationis species, apud Anglos. Monasticum Anglic. to. 2. p. 187. *Et libertatem sibi & hominibus suis de Hundredo de Halton libere vendendi & emendi tam in Cestria, quam in Comitatu, & Wicis, ubi tunc non fuit lex ulla, omnia sine tol & Stud, præter sal & equos.* [Vide *Stuth*.]

¶ STUDENTER, Diligenter, libenter. Vita S. Bernardi Menthon. tom. 2. Jun. p. 1083. *Tempore sationis instante metiatur unusquisque sementem, cumulumque sextarii Deo Studenter exhibebit.*

STUDERE, STUDIARE, Curare, Gall. *Penser*. Gregorius Turon. lib. 6. Hist. cap. 32. *Jussitque Rex, ut Studeretur à medicis quoad usque ab his ictibus sanatus, diuturno supplicio cruciaretur.* S. Audoenus lib. 2. Vitæ S. Eligii c. 44. *Episcopus adhibito mulomedico, jussit ei (equo) Studium impendere, quo scilicet sanari potuisset.* Et mox: *Cuidam illum matronæ ... obtulit, quem illa acceptum diligenti cura Studiari fecit.*

¶ STUDINI, Vepres, dumeta. Acta S. Disibodi sæc. 3. Bened. part. 2. p. 496. *Propter eos frutices, quos vulgo Studinos vocant, locus ille initio dictus est Studernheim.*

¶ STUDIOLUM, Cellula, museum, conclave, ubi studetur, Gall. *Cabinet d'étude*: museolum, scrinia, *Estudiole* dicimus. Charta an. circ. 1500. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 268. *Domum ignis vallavit incendium, & Studiolum seu cellulam ejusdem dominæ* (Abbatissæ Jottensis) *invasit & consumpsit plures litteras.* Statuta Collegii Baioc. an. 1543. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. p. 765. *Quoniam pro supportandis oneribus primarii assignata sunt illi duæ cameræ, una cum Studiolo aut Studio eisdem cameris junctis. ... Procuratori similiter camera assignata & determinata cum Studiolo, aut alio decenti loco, pro reponendis & suis & collegii rebus necessariis.* Vide infra *Studium*.

¶ STUDIOSITAS, Discendi cupiditas. Philippus Eystetens. in *Pater noster*, Bibl. Heilsbr. pag. 16. *Cum post relictum vobis à nobis habitum scientiæ musicæ paulatim Studiositas vestra magis ac magis inciperet delectari, &c.*

¶ STUDIOSUS, Expetendus, opportunus. Præfatio in Digest. *Cum itaque nihil tam Studiosum in omnibus rebus invenitur, quam legum auctoritas, &c.*

¶ STUDIOSUS, pro Bonus, probus, aliquoties apud Justinianum legitur, teste Vossio lib. 1. de Vitiis serm. cap. 33.

STUDIUM, Academia publica, Universitas. Capitolinus in Antonino Philos. *Apud Ægyptios civem se egit & Philosophum in omnibus Studiis, templis, locis.* Ulgerius Scholasticus deinde Episcop. Andegav. in Epitaphio Marbodi Episcopi:

Curans ut fieret virtutem quod redoleret,
Transtulit huc Studium, transtulit ingenium.

Studium generale, in Bulla Urbani V. & VI. pro fundatione Academiæ Wiennensis in Austria, apud Lambecium lib. 2. Commentar. de Bibl. Cæsar.

c. 5. *Oxoniense Studium*, apud Radulfum in Miracul. S. Richardi Episc. Cicestrensis n. 13. Hist. Cortusiorum lib. 5. c. 5. *Civitatem* (Bononiam) *cum Studio reformavit in totum.* Lib. 7. c. 9. *Bononia interdicitur, Studio privatur.* Adde lib. 9. cap. 14. Ita apud Scriptores non semel. [Occurrit tom. 3. Conc. Hispan. p. 691. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 411. apud Mabill. to. 5. Annal. Bened. p. 201. Acher. to. 6. Spicil. p. 81. 496. 497. Steyerer. in Comment. ad Histor. Alberti II. Ducis Austr. col. 416. &c.]

¶ STUDIUM, Conclave ubi studetur. Acta B. Petri de Luxemburgo to. 1. Jul. p. 513. *Chorda reperta fuit sub mattis Studii sui.* Vide *Studiolum.*

¶ AD STUDIUM, Studiose, diligenter. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1247. apud Murator. to. 6. col. 513. *Homines Portus Veneris, qui cum galea una iverant in cursum, ceperunt galeam unam domini Frederici, quæ armata fuerat ad Studium in regno.*

¶ STUDSIERN. Vide *Ferrum* 3. col. 398.

STUER, Seditio. Charta Henrici Imp. an. 1170. apud Chapeavillum ad Ægidium Aureæ-vallis Monachum: *Excepta Sauvinaria, in qua forensis potestas nullum jus, nisi in latronibus, in falsis mensuris, in seditionibus, quas vulgo Stuer & Burrinae dicimus, judicandis.* Vide *Burina*, [*Strumum* & *Sturma.*]

¶ STUFÆ. Vide mox *Stuffa.*

¶ STUFERUS, STUPHERUS, Solidus: Belgis *Stuyver.* Leg. Mechlin. tit. 10. art. 1. *Heres feodi intra proximas sex hebdomadas à morte defuncti investituram a domino petere debet, eique dabit pro integro feodo tredecim equites, singulos triginta Stuferis æstimatos.* Tit. 50. art. 14. *Qui ubi per contumaciam non comparuerint, prima citatione damnabuntur in quatuor Stuferos, secunda in duplum, tertia in triplum.* Charta an. 1393. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. p. 563. *Ea lege ut .... quotannis septem florenos & quatuordecim Stupheros monasterio Gemblacensi persolverent.*

STUFFÆ, STUFÆ, Balnea calida, Saxon. ꞅꞇoꝼa, Gallis *Estuves*: vox ejusdem originis ac *Stuba*, de qua supra. Michael Scotus de Physion. c. 11. *Valent sibi Stuffa, quia faciunt cessare dolores, &c.* [Statuta Eccl. Andegav. an. 1423. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 527. *Multosque earumdem* (personarum) *tabernarum, Stufarum, publicorum locorum & ludorum inhonestorum frequentationes exercere cognovimus.* Laudes Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 22. *Propter abundantiam lignorum habentur intra civitatem & extra prope illam, therma plures, ubique duplices, seu gemina, propter viros & mulieres & dicuntur Stufæ.*] Silvester Girald. lib. 1. Itiner. Cambriæ c. 5. *Stuphas undique videas, miro artificio consertas, lateralibus quibusdam & præangustis spiraculis viis occulte calorem exhalantibus.* Exstat apud Palladium de Architectura titulus capitis *de Balneis & Stuphis.* Ubi Cod. MS. Lithœanus habet *de fabricis balnearum.* Vide Ferrarium in *Stufa*, & supra *Stuba.*

STUFFARE, Instruere, Gallis *Estoffer*: *Stuffatus*, *Stoffatus*, Instructus, *Estoffe.* Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c. 5. §. 5. *Et quod quisque dominus veniat Stuffatus ad exercitum de cariagiis & victualibus.* Henric. de Knyghton ann. 1338. *Naves de viris armatis ad plenum Stoffatas.* Et an. 1357. *Cum tribus navibus bene Stoffatis.* [Charta Joannis Lothar. & Brabant. Ducis in Chron. Bonæ Spei pag. 265. *Servitium unius curruš Stuffati per unum diem, pro una corveya reputantes.*] Jac. Hemricurtius lib. de Bellis Leodiensib. c. 2. *Et estoient li plus poissans d'amis, & li mieux warnis Estoffeis de proismes prochains, qui fuissent en tot Hasbaing.* Cap. 20. *Il & totes ses parties accordent une journée por chevachier à Wareme bien Stoffeis, & corir sus al Chastelain.* Idem in Speculo Hasbanico pag. 280. *Il servoit Stoffeement, & par especial il avoit .... ses proismes, &c.* Chronicon Flandriæ cap. 110. *En ce temps fut le Comte eschappé hors de Bruges, & fut venu a Lille moult Estoffément*: id est, cum magno comitatu, rebus omnibus instructus Brugis venit. Hinc *Estoffe*, pro instructu. Cap. 39. *Et fit prendre toutes les garnisons qui en la ville estoient, & les fit mener au Chastel, & le fit garnir de pierres* (leg. *perrieres*) *& de toutes autres Estoffes.* Quæ quidem vox *Estoffe*, vulgo usurpatur à nostris pro pannis, unde vestes conficiuntur, quibus homo instruitur. [Vide supra *Estoffatus.*]

INSTUFFARE, Idem quod *Stuffare.* Thomas *de la Moor* in Edwardo II. Rege Angl. pag. 599. *Ad hanc insulam victualibus universaliter abundantem, tamen abundanti vino, oleo, melle, frumento, brasio, piscibus salsis, carnibus & terrestri carbone Instuffatam, Regem volentem adnavigare, ventus contrarius prohibuit.* Henric. de Knyghton an. 1340. *Et nobiliter Instuffavit* (naves) *de variis armatis & albalistis, &c.*

STOFFURA, Instructus, apparatus. Henr. de Knyghton an. 1332. *Venit cum 10. navibus de Flandria omni Stoffura, quæ ad guerram pertinet, bene refectis.*

¶ STUFFURA, Eadem notione. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1405. apud Rymer. to. 8. pag. 384. *Pro Stuffura castri nostri de Hadleg ordinata, videlicet 25. doublettes, 24. jakkes, &c.* Hist. Harcur. to. 3. pag. 65. *Inveniendo quatuor homines ad equitandum, ... & sufficienter Stuffuram soldariorum in castro, &c.*

Vocis forte etymon à *Stuffis*, de quibus supra; quod qui pluribus vestibus instructus sit, iis frigus non modo depellat; sed & calorem, qualis in *Stuffis* habetur, sibi concilier.

☞ Probabilius videtur Vossio lib. 2. de Vitiis serm. c. 5. derivari hanc vocem, ut & *Estoverium*, quod materiem, alimentum, fomentum significat, à Germanico *Stoffe*, quo materies, sive id ex quo aliquid fit, intelligitur. Haud invitus in hanc sententiam descenderem.

STUKA. Vetus Charta apud Joan. Schefferum ad Chronicon Upsaliense p. 152. *Duas pallas de panno aureo. Item duas Stukas de panno aureo tuserins ornatas argento deaurato.* Infra: *Item obtulit .... duas pallas, alteram cum altare bruno, duas Stukas de serico intextas, & duo suppellicea.*

¶ STULITES. Vita S. Willibaldi Episc. apud Canisium: *Ibi sedebant duo solitarii in Stulite, id est fabricata atque firmata cum muro magno de lapidibus valde summo* Ubi Mabill. sæc. 3. Bened. part. 2. pag. 373. legit post Gretserum, *in silice*: at observat in correctionibus rectius forsan à Canisio editum *in Stulite*, à Gr. στύλος, columna.

¶ STULLO, *Hora*, in Gloss. Mons. p. 341. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

STULTATUS, in Glossis antiquis MS. *qui differre nescit.* [Legendum videtur, *qui discere nescit.*]

STULTICINIA, Stulta cantica, amatoria. Johan. Salisber. lib. 1. Policrat. c. 6. *Nunc vero laudi ducitur, si videas graviores amatoria, quæ ab ipsis dicuntur, elegantius Stulticinia, personare* Lib. 8. cap. 6. *Cythara criminis lopas non Stulticinia vel bucolica personat amatorum, &c.*

STULTICINES, apud eumdem Joan. Sarisberiens. lib.

Digitized by Google

lib. 6. cap. 16. *Vanitate nominum delectantur, contempta rerum veritate, & fructu: aleator, anceps, quodque magis mirere, Stultitines, & qui vitilia nunquam tractaverunt.*

STULTILOGUS, Stultus, vel Stulta loquens. Dudo Decanus S. Quintini in Præfat. ad Acta Norman.

Stultilogo, stolideque, hebete.

Forte pro *Stultiloquo*. Gloss. Gr. Lat. μωρολογία, *stultiloquium*. Paulus ad Ephesios: *Turpitudo & Stultiloquium, aut scurrilitas.* Ubi S. Hieronymus: *Stultiloquium esse existimo, non solum eorum, qui aliqua narrant turpia, ut risum moveant, & fatuitate simulata magis illudant eis, quibus placere desiderant: sed etiam eorum, qui sapientes sæculi putantur, & de rebus physicis disputantes, dicunt se arenas litterum, guttas oceani, & calorum spatium, terraque punctum liquido comprehendisse.* Utitur etiam Plautus.

¶ STULTITIA. Tabul. S. Vincentii Cenomanens. *Vitalis de Doscela præpositus noster dedit nobis medietatem patrimonii sui quod apud Donnelium habebat post obitum suum: aliam vero medietatem, si soror sua, quæ aliquantulum à consilio suo deviaverat, in Stultitia sua, id est, in concubitu non legali, permanere volebat, nihilominus pollicitus est se nobis daturum.*

STULTIZARE, Insanire, in furiam verti, apud Auctorem Mamotrecti in Sapient. c. 14. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Stultizare, foloier*. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1284. apud Murator. tom. 8. col. 1160. *Parmenses audientes hæc omnia, miserunt Reginis solemnes ambaxatores in civitate Reginorum, qui rogabant Reginos ex parte Communis Parmæ, ne Stultizarent, sicut Stultizaverunt Mutinenses, & ne vellent civitatem suam destruere.*]

STULTO-MALUS, *Stultus malus*, in Gloss. Isid. Glossæ antiquæ MSS. *Stulto-malus, qui stultus & malus est.* Glossar. Saxon. Ælfrici: *Stulto malus:* ẏfel-dẏsiᵹ. i. malus stultus.

¶ STULTULUS, diminut. à *Stultus*, apud Belet. de Divinis Offic. cap. 100. *Sed postea interdictum est ne Stultulus quispiam atque rerum imperitus hujus aquæ aspersione se iterum à peccatis mundari putet.*

¶ STULTUS, Jocularis, qui Principi est à jocationibus. Extractum computi an. 1327. to. 2. Hist. Dalph. p. 216. col. 2. *Item, pro sella Rolleti Stulti dom. Humberti Dalphini solvit Thomassino, XIV sol.* Idem aliquando præstitisse mulieres docet Computus alter ibid. pag. 277. *Item, mulieri fatuæ quæ moratur in domo, gros. x.*

¶ STULTORUM FESTUM. Vide *Kalendæ*.

STUMBLUM. Leges Henrici I. cap. 80. de via regia: *Tanta vero debet esse, ut inibi duo carri sibi possint obviari, & bubulci de longo Stumbli sui possint assimulare.* [Gloss. Lat. Gr. *Stumbulum*, κέντρον: in Gloss. vero Gr. Lat. κέντρον, *Stimulus, aculeus, Stumbulum*. Notum est bubulcos stimulis boves excitare.]

¶ STUMMIA, ταυτολογία, in Gloss. Lat. Gr. Ejusdem sermonis repetitio.

STUMONES. Charta Philippi Regis Franciæ ann. 1182. pro Communia Bellovacensi, apud Loisellum: *In uno quoque molendinorum duo tantum Stumones erunt. Quod si aliquis plures Stumones, vel alias malas consuetudines imponere voluerit in molendinum, & inde clamor ad Majorem & Pares venerit, illi, qui inde clamaverit, secundum deliberationem ipsorum justiciam facient.* Eadem Charta Gallica p. 280. *Adecertes en un chacun des moulins deux Joennes seront tant seulement; que si aucuns plusieurs Joennes, ou autres mauvaises coustumes veut imposer és moulins, &c.* Obscurum per obscurius.

☞ Ex Charta vernacula & alia, quæ de eadem re est, Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1147. laudata in voce *Junier*, col. 1506. legendum *Junioes*.

¶ STUMPHA, Bases, pedes, in Gloss. Monf. pag. 365. apud Schilterum in Glossario Teutonico.

STUNUM. Charta Heccardi Comitis Augustodunensis, ex Tabulario Prioratus Persiaci in Burgundia apud Perardum p. 26. *Uno fanone viridi, cum brusdo uno de gliso, uno de Stuno cum sirico amnistrate, &c.* [Panni species videtur.]

STUOT, Equus admissarius, Germanis, in Conventu Alsatico an. 1051. apud Glareanum lib. 2. Rer. German. & Goldastum: *Equi autem admissarii, quod vulgariter Stuot vocatur, &c.*

¶ 1. STUPA. Mos est Stupas comburere in solemni Pontificum Romanorum consecratione, cujus ritus ratio exstat in Conc. Pisano ann. 1409. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 334. *Die autem Dominica immediate sequente, quæ fuit dies septima Julii, dictus dom. Papa Alexander fuit coronatus in ecclesia cathedrali, ubi fuit celebrata Missa solemnis. Et illa die fuerunt multa solemnia, ut puta de Stupis combustis, dicendo, Sic transit gloria mundi.* Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 408. *In limine autem* (Sacelli S. Andreæ) *officialis quidam incendit Stupam, atque proclamat: Beatissime pater, sic transit gloria mundi hujus; statimque devenitur ad proprium sacellum B. Petri & Pauli, ubi eorum corpora requiescunt.* Ibid. p. 444. *Et cum Papa egrederetur, alta voce & intelligibili acclamavit incendendo Stupam: Pater sancte, sic transit gloria mundi hujus.*

2. STUPA, ut *Stuba*. Vide in hac voce.

STUPARE, Stupa occludere, [& universe pro Obstruere,] Gallis *Estoupper*. [Gesta puellæ Erminæ an. 1396. ex Cod. S. Victoris Paris. *La femme… Estoupa ses oreilles qu'elle ne l'oyet point (le demon) & s'endormit.*] Lex Alemann. tit. 59. §. 7. *Si autem ex ipsa plaga cervella exierit, … ut medicus cum medicamento aut sirico Stupavit, & postea sanavit, &c.* Jac. Hemricurtius de Bellis Leodiensib. cap. 26. *Il fist remplir & Stopeir de terre les entrees & les sospiraz, &c.* [Charta ann. 1343. in Cod. MS. Colbert. 2591. *Pour clorre & pour Estoupes ledit puis, & pour maçonner dessus, &c.*] Joan. Villaneus lib. 7. cap. 144. *Le mura erano la notte riparate, e Stoppate con tavole, o con sacchi di lana.* [Vide *Stopare*.]

STUPPARIOS. Gloss. Græc. Lat. Καννάβις, *Stuppa*, Καννάβαρις, *Stupparius*.

STUPACIUM, Pannus ex stupis confectus. Auctor de Vita Eremitica tom. 1. Operum S. Augustini c. 20. *Utroque vero tempore* (hyeme & æstate) *duas de Stupacio camisias vel staminas … habeat.*

¶ STUPERARE. Vide *Stupperare*.

¶ STUPERE, *Stupa* uti. Vide in *Stuba*.

¶ 1. STUPHA, Stagni obturamentum, id quo stagnum occluditur, Gall. *Bonde, Pale*. Charta Dombensis an. 1541. *Usque ad Stupham seu fracturam ac becium ejusdem stagni.*

¶ 2. STUPHA, ut *Stuba*, unde STUPHARE, *Stupha* uti. Vide in *Stuba*.

¶ STUPHERUS, ut *Stuferus*. Vide ibi.

¶ STUPIDARE, *Frequenter stupere*, ex Glossariis membranis laudat Vossius lib. 4. de Vitiis serm. cap. 26. Utitur Mart. Capella lib. 1. p. 235.

Pectore sanificam dicunt horrere Medusam,
Quod pavidum Stupidet sapiens solertia vulgus.

¶ STUPITUS, Stupidus. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 330*. *Frequenter mente ac ipsitu sapta, suspensis sensuum exteriorum actibus, ac Stupito corpore quasi lapis reddebatur immobilis.*

Digitized by Google

STUPLA. Edictum Rotharis Regis tit. 108. *Si caballos iter facientes de Stupla, aut de ipsa pascna... movere præsumpserit.* Ubi *stipula* habetur in Lege Longob. l. 3. tit. 4. §. 1. nostris *Esteules. Stipula*, apud Papiam, & in vet. Kalend. rustico apud Gruter. 139. *Messes frumentar. item triticar. Stupula incendunt sacrum spei saluti Deana, &c.* Vide *Stubula.*

STUPOR, pro Tumor, superbia. S. Cyprianus Epist. 40. *Stupore elatus.* Epist. 47. *Stupore superbi tumoris inflatus.* Idem de Unitate Eccles. *Error fallit, extollit Stupor, livor incendit.*

¶ STUPPA, STUPPARIUS. Vide *Stuba* & *Stupare.*

STUPPERARE. Gloss. Græc. Lat. MS. Φλεγμαίνω, *Stupporo, Stuppero.* Φλεγμονὴ, *Stupperatio.* Edit. habet *Suppuro*, & *Suppuratio.* Glossæ antiquæ MSS. *Stuperatus, stupefactus*, forte pro *stuporatus.*

¶ STURA, ut *Steura.* Vide ibi.

¶ STUREMANNUS, Gubernator navium, Germanis *Steurmann*, Angl. *Steersman.* Liber nig. Scaccarii p. 369. *Item constituentur boni & legales homines in portibus... qui capiant sacramenta omnium Sturemannorum & marinellorum navium ibi applicantium.*

STURGIO, STURIO, Piscis, qui maximo in mensis honore habetur apud eos, in quorum fluminibus capitur: subit enim è mari flumina. Hunc *silurum* Paulus Jovius Ausonii existimavit, ut & Vossius: Hermolaus *Hiccam* apud Athenæum, alii *Tursionem* Plinii: *Lupum* nonnulli; quidam *Attilum* Padi: denique Rondeletus *Acipenserem* Romanorum literis nobilitatum Sturjonem esse volunt. Vide Salmasium ad Plinium p. 1315. Anglo-Saxones ꞅꞇẏꞃiꝣa, Anglo-Britanni *Stargeon* vocant. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Illic Sturgio sui corporis nobilitatem individuali sui corporis benedictione, mensis offerebat regalibus.* Gotselinus Monachus lib. de Miracul. S. Augustini Episcopi Cantuar. c. 17. *Piscis scilicet Rhombus longitudinis pedum 14. capitur, qui vulgo Sturio appellatur.* Occurrit etiam apud Altfridum in Vita S. Ludgeri Episc. Mimigard. num. 5. in Vita S. Adalahidis cap. 11. &c.

Apud Anglos *Sturgio* ad solum Regem pertinet, ut est in Fleta lib. 1. cap. 45. & apud Bractonum lib. 2. c. 5. §. 7. c. 24. §. 1. l. 3. tr. 2. c. 2. §. 4. 5. ubi hæc idem Bracton. ait: *De Sturgione vero ita observatur, quod Rex illum habebit integrum propter suum privilegium: de Ballena vero, sufficit, secundum quosdam, si Rex inde habuerit caput, & Regina caudam.* Statutum de Prærogativa Regis ann. 17. Edw. II. c. 11. *Item Rex habebit wrecum maris per totum regnum, balenas, & Sturgiones, vel alibi infra regnum, exceptis quibusdam privilegiatis locis per Regem.* Charta Stephani Regis Angl. ann. 1138. in Monastico Anglic. to. 3. p. 8. *Et ubicunque evenerit capi piscem Sturjonem in piscatriis suis, sit eorum totus & integer.* Andreas Suenonis Archiep. Lundensis lib. 8. Legum Scanicar. c. 1. *Omnes pisces, sive sint mortui, sive vivi, si casu versus terram appulsi, ut manus hominum non possint effugere, occupantibus conceduntur, præter Sturgionem, qui juri Regio, à quocunque repertus fuerit, cedit. Pariter quoque cetam, &c.* Radulfus de Diceto an. 1150. *Nunc extrahitur Sturgio regium reservandus in cibum.* Udalricus lib. 2. Consuetud. Cluniac. c. 4. *Pro signo salmonis vel Struthionis: signo piscium hoc adde, ut pugnum erecto pollice supponas mento, quo superbia significatur: quia superbi maxime & divites tales pisces solent habere.* [Ubi *Stutio* perperam legitur, apud Bernard. Mon. in Ord. Cluniac. part. 1. c. 17. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. lib. 1. c. 8. *Pro signo Sturionis generali signo præmisso, hoc adde, ut summitatem pollicis mento supponas.*] De sturgione plura Bruyerinus Champerius lib. 20. de Re Cibaria cap. 22. Adde Joan. *Briton* p. 7. 26. 27.

☞ Eodem jure gaudent Ecclesiæ vel Monasteria, quibus à dominis concessum est. Charta Roberti Comit. Augiensis an. 1059. ex Tabul. S. Michaelis de Ulteriori portu: *Si homines abbatis piscem, qui dicitur Sturgeon, capiant, totus est sancti Michaelis.* Eadem habent Litteræ Philippi Pulcri an. 1301. in eodem Tabul.

¶ STURIONUS, ut *Sturgio.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 79. v°. *Item Sturionos & conutas, pro qualibet libra, XIIII. den.*

¶ STURIOLANENSIS, Ad *Sturionem* pertinens. Charta Stephaniæ Comit. Provinciæ ann. 1063. in Histor. MS. Montis Majoris: *Et in Tarasconensi castro in fluvio Rhodani de duobus navigiis Sturiolanensi mercimonio, hoc totum conferimus.*

¶ 1. STURIA, f. Canalis. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 93. *Item statutum & ordinatum est quod aqua Sturie que fluit per locum Tridini, fluere debeat recta via per alveum veterem.*

¶ 2. STURIA, Storea. Testam. an. 1389. ex Tabul. S. Antonii Massil. *Corpus meum portetur ad sepulturam prædictam super una litheria coopertum de una Sturia cum quatuor candelis cera.* Vide *Storia* 1.

¶ STURIONUS, STURIOLANENSIS. Vide supra *Sturgio.*

¶ STURMA, STURMUM, STURMUS, Seditio, leve prælium, impetus, conclamatio ad arma. Vide *Stormus*, *Stremita* & *Strumum.* Litteræ Reginardi Leod. Episc. an. 1034. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 1172. *Nunquam nisi ab Abbate & ministris ejus se intromittet* (Advocatus) *de aliqua justitia ibi facienda, vel de Sturma, sive burma, nisi evocatus pro hoc ipso fuerit.* Rursum occurrit in Charta Henrici itidem Leodiens. Episc. an. 1081. ibid. col. 1175. Litteræ Angeli Fechinolii ad Innocent. VIII. PP. ann. 1489. apud illustr. Fontanin. in Antiquit. Hortæ p. 476. *Præmissa celeriter parte copiarum, ipsam civitatem Viennensem, in quam hostes ipsi jam impetum fecerant, primum ab ipso impetu, quem Sturmam vocant, & tandem à tota obsidione liberavit.* Epist. Joannis Corvini ad Ladislaum in Chron. Mellic. pag. 446. *Ipse Imperator Turcorum post horam vesperarum feria quarta incipiens circa ipsum castrum pugnam manualem, vulgo Sturmam incepit, in tantum ut per totam noctem & feria quinta usque ad horam prandii duraverit.*

¶ STURMUM. Memoriale Potest. Regiens. ad ann. 1244. apud Murator. tom. 8. col. 1112. *Et fuit ibi unum Sturmum & veniendo Reginus Potestas condemnavit eos in D. lib. Rexanorum.* Annal. vett. Mutin. ad an. 1245. apud eumd. tom. 11. col. 62. *Et sequenti die fecerunt etiam magnum Sturmum, scilicet illi de Rubertis & illi de Sesso.*

¶ STURMUS. Ottoboni Annal. Genuens. ad ann. 1192. apud eumdem Murator. to. 6. col. 366. *Hoc anno etiam multa seditiones fuerunt in civitate, & undique Sturmi & prælia multa.* Annal. vett. Mutin. to. 11. col. 74. *In vigilia S. Leonardi incepti fuerunt Sturmi & rumores in civitate Mutinæ,... qui Sturmi duraverunt usque ad horam Completorii.* Chr. Domin. de Gravina tom. 12. col. 617. *Pulsante campana ad Sturmum, universus populus ad domos concurrit Angeli supradicti, quid esset exinde faciendum.* Et col. 620. *Campanam pulsari mandarunt ad Sturmum.* Statuta Astens. collat. 11. c. 35. fol. 30. *Si quis major annis 15. in civitate vel in burgis ad Stur-*

num, vel alio loco extra Sturmum malo animo de arcu, vel balista ... projecerit, &c.

¶ STURMFAN. Albertus Argentin. an. 1349. *Carolus Rex hoc audito statim bauerium suum, quod dicitur Sturmfan, super turrim ecclesie Spirensis constituit.*

¶ STURMINARE, *Strumento*, ut videtur, projicere. Statuta Astens. collat. 11. c. 126. fol. 73. v°. *Statutum est quod non sit aliqua persona que audeat projicere seu Sturminare lapides de nocte super aliquam domum habitationis alicujus persone habitantis in civitate nec trahere seu projicere vel Sturminare aliquos lapides ad aliquam fenestram seu barthonum vel hostium alicujus domus habitationis alicujus civis Astensis.*

¶ STURMUM, STURMUS. Vide *Sturma*.

¶ STURNELLUS, diminut. à *Sturnus*, Gall. *Etourneau*. Rolandini Patav. Chron. apud Murator. to. 8. col. 328. *Quasi veloces accipitres cum irruunt in Sturnellos, aut volantes aquila cum saviunt in columbas.*

¶ STURNINUS, Sturnus, vel ad sturnum pertinens. S. Hieron. in cap. 66. Isaiæ: *In martyrio rubri, vel Sturnini in volatu, vel varii in virtutibus, vel candidi in virginitate.*

¶ STURNUS, pro *Sturmus*, in Charta Henrici Imper. an. 1012. de juribus Advocati Monast. Florin. ex Schedis D. *Maillard*: *Si quis de familia vel potestate Advocati Sturnum vel buttnam fecerit, &c.* Vide *Sturma*.

STUROLÆ, vel SCUROLÆ, Pusulæ, Gallis *Rougeolle*. Michael Scotus de Physionomia c. 10. *Oportet de necessitate, quod quilibet homo natus tempestive aut tarde habeat quatuor passiones inevitabiles, scilicet variolas, Sturolas, fersas, & scabiem humidam vel siccam.* Infra *sturola* scribitur.

¶ STUS, Ictus, Germ. *Stos*, à *Stossen*, tundere, ferire. Pactus Leg. Salicæ tit. 17. ex Cod. Guelferbyt. edit. Eccardi: *Si quis ingenuus ingenuum de fuste percusserit, ut sanguis non exiat, III. solobus, hoc est semper unusquisque Stus ternus solidus solbat.*

¶ STUSTARE, Pulsare. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Postea Prior Stustat insquillam ter vel quater, ut omnes ad sonum insquille surgant.* Rectius alibi *Tustare*. Vide in hac voce.

¶ STUTA, Equile, ut videtur; *Stuot* quippe equum & *Stute* equam vocant Germani. Gloss. MSS. Florent. *Equaritia*, *Stuot*. Testam. Tellonis Episcopi Curiensis ann. 766. apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. p. 708. col. 1. *In primis salam cum solario subter caminata, desuper alias caminatas subter cellarium, coquina, Stuta, circa curtem stabulum, tabulata, &c.* Vide *Stuot*.

¶ STUTH. Placitum ann. 14. Henrici VII. Reg. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Per Stuth clamat esse quietum de exactione pecuniæ à singulis villis .... per vicecom. comitatus Cestria.* Vide *Stud*.

¶ STYCA, Ærea moneta minutissima Anglo-Saxonum: octo *Stica* æquabant *penningum*. Vide Hickesium Dissert. pag. 109.

STYE, Hara, suile, porcistetum, Anglis *a Swines stie*. Lex Burgurum Scotic. c. 89. *Non licet Burgensi, nec alicui in burgo manenti, porces tenere, nisi habuerint custodem eos sequentem, vel pascat eos in hara, id est Stye, unde vicinis sui & damnum inde non incurrant.*

STYLISONUS, Stylo conscriptus. Paulinus Aquileiensis Episc. in Epist. Synodali: *Domino Carolo ... æternas multipliciter supplici concinnamus Stylisona voce salutes.*

1. STYLUS, vel STILUS. Præfatio Ælfredi, Regis Angl. ad S. Gregorii Pastoralem sub finem: *In anglicum sermonem eum converti, & ad unamquamque Episcopi sedem in regno unum misi, superque singulos libros Stilum, qui est 50. mancusse. Et ego præcipio in Dei nomine, ne quis de libris hunc Stilum tollat, neque librum de templo, &c.* Ubi Saxon. *æstel* præfert, id est *æstimatio*, ex *æstu*, eadem notione.

¶ 2. STYLUS, Studium. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. pag. 140*. *Cum caritate divina anima transformatur in divina majestate, & ibi ponit suum Stylum, quia amat ipsum in veritate.*

¶ STYRPALIS, ut *Stirpalis*. Vide ibi.

STYRPUS, [Silva *exstirpata*, idem quod *Exartus*. Vide in hac voce. Codex censualis MS. Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 108. *Habet ibi Styrpos 11. quos dominus Irmino Styrpavit, qua possunt seminare de modiis frumenti LX.*] Vetus Charta in Vita S. Domitiani: *Et habet in longitudine cum colle & silva supra viam secundum virilem manum, perticas agripedales 112. in latitudine & parte meridiana cum sarpo perticas agripedales 72. ac semissem, infra hunc terminum, & perticationem sub integritate vobis cedimus, similiter & unum campellum subtus viam superiorem, qui ad Styrpum præscriptæ vinea à sero jungit, &c.* [Vide *Stirpare*.]

1. SUA, æ, *Domus, in qua Scholastici student*, in Gloss. MSS.

¶ 2. SUA, Sus, Gall. *Truie*. Charta ann. 1442. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Et si porcus fuerit, sus vel Sua, &c.* Vide *Sita*.

¶ SUADELA, Suasio, oratio persuadendi vim habens, Gr. πιθανότης, πιθανολογία. Vetus Irenæi Interpres in Præfat. ad lib. 1. n. 3. *Non autem exquires a nobis ... ornamenta verborum, neque Suadelam, quam nescimus.* Jac. De Layto in Annal. Estens. apud Murator. tom. 18. col. 998. *Et circa talem Suadelam adhibebat solicitudinem incessantem.*

¶ SUADENA, σφίγγωμα, in Gloss. Lat. Græc. Leg. *Sadena*, ut colligitur ex Gloss. Gr. Lat. σφίγγωμα; *Sudis, suadena*. Vide Salmas. ad Plin. p. 231.

¶ SUADENTER, Ad suadendum apposite, apud vet. Irenæi Interpr. in Præfat. ad lib. 1. num. 1. *Suadenter quidem illi illiciunt, &c.* Ubi Irenæus habet πιθανῶς. Arnobius lib. 11. *Ut loquamur Suadenter in litibus.*

¶ SUADIBILIS, Verisimilis, probabilis, apud eumdem Interpretem lib. 1. cap. 4. n. 4. *Non est enim Suadibile, cum sint unius qualitatis lacryma, alteras quidem salsas, alteras dulces aquas ex iis exisse.*

¶ SUAICERE, pro Suadere, ut videtur. Camillus Peregrinus in Histor. Longobard. apud Murator. to. 2. p. 258. *De fugacibus ita stetit; ut si liberi aut libera fugerint a partibus vestris & vobis Suaicentibus res alienas secum detulerint, &c.*

¶ SUALA. Vide supra in *Sala* 1.

¶ SUALHA, ut infra *Suelha*. Vide ibi.

¶ SUALIS, ut *Soalis*. Vide *Porcus*.

¶ SUANEGEIA. Chartul. Monast. Wimondham. p. 58. apud Spelm. *Præterea dedi eis totam turbariam, quam dominus meus Comes Arundel tertius mihi dedit in Suanegeia.* Forte loci alicujus nomen proprium.

¶ SUANIMOTUM. Vide *Swanimotum*.

¶ SUAPTIM, Suapte, sua sponte. Johannes Diac. in Vita S. Greg. M. lib. 4. c. 75. *Quamvis astuta Græcorum perversitas in commemoratione Spiritus sancti a Patre procedentis, nomen Filii Suaptim radens abstulerit.* Vide *Suatim*.

¶ SUARE, Abstergere, Gall. *Essuyer*, Ital. *Sciugare*. Statuta Vercell. lib. 2. fol. 27. v°. *Toaliam unam de capite & de manu, scilicet ad Suandum caput & manus.*

¶ SUARIA, Hara, suile, Plinio *Suarium*; vel, quod

probabilius videtur, Sus, Gall. *Truie.* Charta ex Tabul. Vosiensi apud Stephanot. tom. 2. Antiq. Bened. Pictav. MSS. p. 286. *Et dominus Abbas Petrus dedit illi* xx. *sol. & Suariam, qua valebat quinque solidos.* Vide *Sua* 2.

¶ SUARII, Qui ex officio tenebantur præbere populo Romano animalia, porcos, laridum, carnes porcinas, &c. De iis exstat tit. in Cod. Theod. lib. 14. tit. 4. Vide ibi Gothofredum.

SUASORIUM, Συμβουλή, in Glossis Lat. Gr. MSS. S. Germani Parif.

¶ SUASSUS, pro Suasus, in Concil. Hisp. tom. 3. pag. 293.

SUATIM, Intra se, apud se, penes se. Nicolaus PP. Epist. 52. *Quorum privilegiorum tenorem si non Suatim frater Hincmarus partim celasset, &c.* Idem Hincmarus Remensis in Opusculo LV. Capitulorum c. 43. *Nos etiam moderni Glossarios Græcos, quos Suatim Lexicos vocari audivimus, &c.* S. Althelmus Episcop. lib. 1. de Virg. c. 42. *Venusta inquam, lineamentis corporalibus; sed plus venusta Suatim, cycladibus compta spiritualibus.* Anastasius Bibl. in Præfat. ad VIII. Concil. *Ne ergo Græcorum Suatim astutia, quin potius dolositas, etiam circa præsentem Synodum agat, hæc me admonendi causa dixisse sufficiat.* Idem: *Ne forte procedente tempore iis Græcis codicibus reperiatur huic sanctæ Synodo à Constantinopolitana Suatim additum vel mutatum.* [Vita S. Ethelwoldi sæc. 5. Bened. p. 613. *Lætatusque Rex & jussit abunde propinare hospitibus hydromellum;... in ebrietate Suatim Nordanhimbris & vesperi cum lætitia recedentibus.* Ubi pro *Suapte* scriptum esse censet Mabillonius; quo sensu intelligi etiam possunt laudata à viro doctissimo Cangio. Vide *Suaptim.*] Alias *Suatim*, est instar suis.

¶ SUAVILUDIUS, Qui ludis delectatur, vel qui ludum suadet. Tertull. de Spectac. cap. 20. *Novam proxime defensionem Suaviludii cujusdam audivi.* Utitur rursum lib. de Corona cap. 6.

¶ SUAVITER. *Postea dom. Archiepiscopus incipiat ad Vesperas mediocri voce* Calicem, &c.... *Et chorus Suaviter dicat Vesperas*, id est, Remissa voce, ad calcem Johannis Abrinc. de Offic. Eccl. p. 193.

¶ SUB, pro Super, Gall. *Sur.* Chron. Episc. Metens. to. 6. Spicil. Acher. p. 648. *Trabes vetustate dissoluta, subito Sub altare S. Stephani lapsa, &c.*

¶ SUB. *Per sub*, Subter, ni fallor, Gall. *Par-dessous.* Consuet. Monast. S. Germani à Pratis inter Probat. Hist. ejusdem Monast. p. 145. col. 1. *Nos transibimus per Sub capsam, & ipsam osculabimur, & stabimus ordinatim in navi monasterii, & incipietur Gloria laus.*

¶ SUBABUNDARE, Supplere, perficere. Acta S. Cassiani apud Illustr. Fontanin. in Antiquit. Hortæ pag. 344.

Quod factum fuerat, tua gratia nunc Subabundet.

¶ SUBACELLARE. Gloss. Isid. *Clanculare, occultare, palliare, Subacellare.* Id est, sub axilla condere: unde Vulcanius legit *Subaxillare.* Vide infra *Subascellatus.*

SUBACTI. Vide *Molles.*

SUBACTUM, SUBACTIO, Dominium, *Seigneurie.* Charta Romualdi Ducis Longobardorum ex Chronico Beneventani Monasterii S. Sophiæ 3. part. *Concessimus... tibi Urso vestarario nostro Condomam, nomine Joannis, cum uxore, filiis, & filiabus, vel cum omnibus eorum pertinentibus, qui fuerunt de Græcis, de Subacto tuo, Urse, quatenus ab hodierno die teneas & possideas... jam nominatam Condomam, cum casa, vineis, territorio, &c.* Alia Godescalci Ducis Longob. ibid. *Concessimus... puerum nomine Ursum cum uxore, filiis, & filiabus suis, qui in terra ad habitandum se collocaverunt in loco, qui dicitur Fenilia, qui fuerunt de actu* (l. actu) *Sipontino, de Subactione Warnefrid Gastaldi nostri, &c.* Alia Gisolfi Ducis: *Qui habitare videntur in Selice, de Subactione Scauri nostri, qui nominatur Lupualdus, & eam sibi ancillam in conjugem sociavit, qui fuit de subactione Trasarii Gastaldi & Vestararii nostri, &c.* Alii denique Romualdi Ducis: *Qui fuerunt coloni nostri de Subjectione Aunonis Actionarii nostri, &c.*

SUBADJUVA, Adjutor Adjutoris, ὁ τοῦ βοηθοῦ βοηθός. Sic autem appellabatur, qui in aliquo officio Magistratus præcipuo *Adjutori* suberat, ejusque vices agebat. Notitia Imp. Occident. cap. 29. *Adjutor, Subadjuva Adjutoris, Subadjuva fabricarum diversarum, &c.* [Collat. Carthagin. c. 3. *Peregrino adjutore Subadjuvarum.*] Gesta de nomine Acacii, seu Breviculus Historiæ Eutychianistarum: *Superveniente Uranio Subadjuva.* Histor. Miscella lib. 17. p. 528. edit. Canisii: *Qui Subadjuvæ dignitate habebatur insignis.* Ο Σουβαδιούβα τοῦ Μαγίστρου, *Subadjuva Magistri*, apud Marcum Diaconum in Vita S. Porphyrii Episcopi Gazensis n. 26. & in Chronico Alexandrino pag. 870. Concilium Calchedon. act. 3. Σουβαδιούβα τῆς σχολῆς τῶν καθοσιωμένων τῶν Μαγιστριανῶν. Vide Pancirolum ad Notitiam Imp. Orient. cap. 16.

SUBADVOCATUS. Vide *Advocatus*, col. 189.

¶ SUBAGITARE, Subdubitare. Sebast. Perus. in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 379*. *Quem statim tota pestilentia conventiuncula sinistra suggestione prævenerat, adeo quod de omnimoda illius sinceritate Subagitaret.*

¶ SUBAJULUS. Vide in *Suballius.*

SUBALA. Vide *Subbircus.*

¶ SUBALARIS ECCLESIA, Quæ Gallis *Eglise succursale* dicitur. Vide in *Ecclesia*, col. 11.

¶ SUBALLIGATURÆ, Amuleta. Vide *Ligaturæ.*

¶ SUBALLIUS, Qui *Ballio* subest, *Ballivi* vices gerens, nostris *Lieutenant-General.* Vide in *Bajulus* 4. Charta an. 1133. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 471. *Testes ex parte domini Comitis,.... Malsanguis ballius, Petrus de Gap Suballius.* Vide *Vicebaillivus.*

¶ SUBBALLIVUS, Eadem notione, in Gestis Guillelmi Majoris Episc. Andegav. apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 314. *Raginaldo clerico dicti Subballivi Andegavensis ad hoc misso, ibidem ex parte dicti Subballivi in quolibet dictorum duorum locorum alta voce in præsentia dicti castellani, &c.*

¶ SUBAJULUS, SUBBAJULUS, Eodem significatu. Statuta Massil. lib. 1. c. 61. *Statuimus ut nullus possit esse deinceps bajulus, Subajulus, aut vicarius, &c.* Et cap. 65. *Ut nullus civis Massiliæ subditus tamen communi Massiliæ possit vel debeat esse bajulus, vel subvicarius, vel vicarius, vel Subbajulus, sive judex ordinarius in principalibus causis.*

¶ SUBBALLIVA, *Subballivi* districtus, jurisdictio. Epist. Mauricii Rotomag. Archiep. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 522. *Interdicimus etiam omnes Ballivos & Subballivos domini Regis, qui in diœcesi Rothomagensi tenent Ballivas vel Subballivas.*

SUBALTERNARE, Alternis superiorem esse ac inferiorem. Pseudo-Ovidius de Vetula lib. 1.

Seque Subalternant, modo victores, modo victi.

¶ SUBALTERNUS, Ex alio dependens, secundarius, inferior. Charta Innocentii II. PP. in Chartul. Episc. Paris. fol. 35. *Cum enim jus episcopale seu parochiale quasi genus quoddam consistat in multis*

& ejus inferiora sint non solum individua, sed species tam specialissima quam etiam Subalterna, quæ & Subalterna genera nominantur, non tantum per individua genus probabitur, sed etiam per species suas & genera Subalterna. Charta Card. Ambas. an. 1501. apud Lobinell. to. 5. Hist. Paris. p. 722. *Ordinavit dictus Joannes* (Standonch) *quod domui Subalterne, quæ ibidem seu alibi per ipsum Johannem & successores suos .... de novo fundarentur & jam fundata essent, subjicerentur domui seu collegio Montis-acuti.*

¶ SUBANCA, Mensa, Gall. *Comptoir*. Statuta Avenion. MSS. *Panni autem lanei cannentur in hunc modum; pannus extendatur super aream vel Subancam, & non trahatur & superponatur canna, & cannentur.*

SUB ANNIS, Minor annis, *Sous-âgé*. Continuator Nangii an. 1347. *Et sic juvenis habet juvenem in uxorem impuberem & Sub annis.* Chronicon Franc. MS. desinens in an. 1322. an. 1295. *En c'est an Sansons Rois de Cecille mourut, qui avoit deux enfans Sousagiez, qu'il avoit eu d'une nonnain.* [Ex Raguello in Indice *Sous-âgé*, apud Butillerium, & *Des-âgé*, in Stylo Leod. cap. 5. art. 3. Major annis significatur; apud Normannos vero *Sous-âgé*, ut apud Nangium est minor annis, sub tutore positus.]

¶ SUBARATUS, Subscriptus, infrascriptus. Charta an. 1246. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 94. *Præsentem chartam sigilli mei munimine roboravi, nominibus, sub quorum sunt testimonio hæc facta, Subaratis, quorum nomina sunt hæc: &c.*

¶ SUBARCHICHORUS, Qui *Archichoro* subest, succentor, in libris antiquis Eccles. Bajocensis. Vide *Archichorus*.

¶ SUBAREUS. Vide mox in *Subari*.

SUBARI, Calceamenti species, nostris, ut videtur, *Pantoufle*, apud Innocent. III. PP. lib. 1. Ep. Locum vide in *Scafones*. [Forte quod ex Subere compactum erat istud calceamentum.]

SUBAREUS, Eadem forte notione. Pseudo-Ovidius lib. 3. de Vetula:

.... do pellicium, do Subareos, do
Tres species telæ pro camisia facienda.

SUBARMALIS, SUBARMALE, Vestis sic dicta, ut quidam putant, quod sub armis gestaretur, ut Turnebus lib. 18. Advers. c. 19. qui existimat fuisse crassum sagulum, quod *sub armis* indueretur, ut eorum durities corpus minus offenderet, ut fuere *Gambesones*, quæ sententia arridet Octavio Ferrario, de Re vestiaria 2. part. lib. 3. c. 17. Et certe Papias *Subarmales* fuisse ait *tunicas subcinctas, id est curtas*, quomodo fuere etiam *gambesones*. Spartianus: *Cum Romam Severus venisset, prætorianos cum Subarmalibus inermes sibi jussit occurrere.* Ex Herodiano & aliis, pacificum fuisse habitum, *εἰρηνικὸν σχῆμα*, quidam volunt: alii sic nuncupatam ejusmodi vestem opinantur, quod armis aptaretur, quemadmodum *Armilausam* dictam vult Isidorus, *quod ante & retro divisa atque aperta esset, in armos tantum clausa.* Utcumque sit, fuisse subarmalem vestem Ducum ac Tribunorum, satis prodit Valerianus Aug. in Epist. ab Zozimionem, qua Claudio etiamnum Tribuno dari jubet inter alia, *albam subsericam unam, cum purpura Succumbitana, Subarmale unum cum purpura Maura.... Hæc autem omnia idcirco specialites non quasi Tribuno; sed quasi Duci, detuli, quia vir talis est, ut ei plura etiam deferenda sint.* Nec Ducum duntaxat, sed & Consulum fuisse propriam vestem, innuit idem Valerianus Aug. in Orat. pro Aureliano apud Vopiscum: *Cape tunicam palmatam, togam pictam, Subarmalem profundum, sellam eboratam: nam te Consulem hodie designo, &c.* Vide quæ observamus in Dissertat. de Nummis Imperatorum Byzantinor.

SUBARMALE, Alia notione, videtur usurpare Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imperialibus MSS. *Quinquaginta millia mulorum Castrensium ad Subarmalia & sarcinas militum vehendas.* Ubi *Subarmalia* dicuntur militum arma, sarcinæ, castrorum impedimenta.

¶ SUBARMATUS, Occultis armis munitus. Charta ann. 1316. apud Rymer. tom. 3. pag. 566. *Alii vero nauta fraudulenter Subarmati cum trusoriis, cultellis, &c.*

SUBARRA, Repagulum, ex Italico *Sbarra*, Gallis *Barre*. Albertinus Mussatus de Gestis Henrici VII. lib. 8. rub. 5. *Insultum fecere ad Subarras Laurentii Joannis Statii, sole ad tertiam jam horam ascendente.*

SUBARRARE, Arrhabone uxorem sibi desponsare. Auctor Græcismi:

Pars arrabo venit pretii dum res bena venit,
Quam sponsus subarrat, prius arrabone Subarrat.

S. Hieronymus in Virginitatis laude: *Humanorum sponsaliorum pignoribus Subarratur. Annulo Subarrare*, in Lege Longob. lib. 2. tit. 37. §. 1. Ratbodus Episcop. Noviomensis in Vita S. Godebertæ n. 3. *Virginem illam aureo suo annulo Subarravit.* Alexander III. PP. in Appeodice ad Concilium Lateran. III. part. 6. c. 32. *Cum quidam secreto mulierem viduam Subarrasset, & cognoscens carnaliter cohabitasset cum ea per annum, &c.* Florentius Wigorniensis an. 868. *Alfredus ... uxorem de Mercia, nobilem scilicet genere, ... Subarravit & duxit.* Alexander Necham lib. de Naturis rerum: *O felicia antiquorum tempora, in quibus ipsi Imperatores mundum Subarrantes, seipsos Philosophiæ dederunt, ut patet de Alexandro, de Julio Cæsare, de Tholomeo Rege Ægypti, qui fuerunt sapientiæ studiosi.* Ubi nescio an recte viri docti emendent *Suberrantes.* Joanni de Janua, *Subarrare, est quasi latenter arram dare. Unde*, inquit, *beata Agnes dixit: Annullo Subarravit me Dominus Jesus Christus.*

¶ SUBARRHARE, Eadem notione. Chronic. Balduini Diac. to. 2. Monum. sacræ Antiq. pag. 85. *Si quis desponsaverit uxorem, vel Subarrhaverit, & morte præventus, &c.*

¶ SUBARRATUS, Irretitus, Gall. *Gagné*. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 128. *Has autem epistolas custodes certi carceris muneribus amicorum mag. Johannis Hus Subarrati, caute & circumspecte propter Concilii timorem ipsis fautoribus mag. Johannis Hus portabant.*

SUBASCELLATUS. Gervasius Abbas Premonstrat. Epist. 57. *Nec si sufficiunt vestra vobis ... ideo deberetis vestros negligere, eos maxime, qui nullum à vobis expetunt commodum temporale: quia (ut aliquid pro me loquar,) nec ad vos fortasse venient, in manus vestras respiciunt, ut à vobis Subascellatus recedam: nec si veneritis Premonstratum, curabo, ut dextera vestra exenia repleatur.* Ubi *Subascellatus*, idem valet ac *res quasvis sub ascellis positas* reportans. [Vide supra in *Subacellare.*]

¶ SUBASI, Præfecturæ equestris genus apud Turcas. Jovius lib. 14. Hist. *Sanzachis Subasi obediunt, qui centenarias turbas ductant.*

¶ SUBASIDA, Eodem intellectu, in Epistola Lauri Quirini de Turci potentia ad Pium II. PP. ex Biblioth. Reg. *Flamburum Attalia habet Subasidas* xv. *Capita ordinum* xl. *equites* iiii. cccc. *&c.*

¶ SUBASTARE, SUBASTATIO. Vide *Subhastare*.

¶ SUBATUM. Præceptum Odonis Reg. ann. 889. apud Baluz. Hist. Tutel. p. 320. *Ideoque constituimus ut nulli liceat ... Belloloco commanentibus neque*

districte nec aliquam redibitionem loco manu nostra Subatum aliquando inferre præsumat. Hæc parum sana sunt. Vide *Subactum.*

¶ SUBAUDIRE, *Aliud audire, aliud intelligere.* Gemma. Vossius l. 4. de Vitiis serm. c. 26. monet ante tempora Antoninorum non inveniri hac notione. Primus usus est Ulpianus l. 1. in fi. ff. de hæred. inst. *Sed & ipsa valebit, Subaudito jubeo.*

¶ SUBAUDITIO, pro *Superauditio*, Contumacia, despectus. Vide *Overbernessa.*

SUBAULA, Ædificium, quod aulæ adjacet. Vitæ Abbatum S. Albani p. 92. *Item unam nobilissimam aulam ad opus hospitum construxit, cui adjacent thalami plures, una nobilissima picta, cum conclavibus & camino, & atrio, & Subaula, qua palatium regium, quia duplex est & criptata, dici potest.* Vide *Proaula.*

¶ SUBAURICULARE, In aurem insusurrare. Epistola Monachorum S. Aniani Thomer. de electione Guillelmi Abbat. ann. circ. 1120. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 84. *Facta siquidem oratione, omnes de pulvere lacrymantes surreximus, & quasi alter alteri Subauricularet, cum antea mentio ipsius nulla facta fuisset, unum de nostris confratribus, nomine Guillelmum, conclamantes ... elegimus.*

¶ SUBAUXILIUM quid sit docent Leges Normann. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 239. *Subtenentes non tenentur auxilium persolvere domino capitali, sed domino intermedio tenentur auxiliari, ad auxilium suum domino capitali persolvendum. Et tale auxilium Subauxilium nuncupatur & debet fieri per dimidium auxilium capitale.* Vide *Auxilium.*

¶ SUBBAJULUS, SUBBALLIVUS. Vide *Subballius.*

¶ SUBBAPATERE. Vide mox *Subbattere.*

SUBBASILICANI, *Qui habitant circa basilicam.* Jo. de Janua.

¶ SUBBASTARE, SUBBASTATIO. Vide *Subhastare.*

SUBBATTERE, *Porcellos in ventre matris occidere*, in vett. Gloss. quasi subter ventrem scrofam battere, ferire, ut abortum faciat. Lex Salica tit. 2. §. 6. *Si quis scrovam Subbatit in furto, hoc est, porcellos à matre subtrahit, &c.* Recapitulatio ejusdem Legis §. 9. *Si quis scrofam alterius Subbatit, ut porcellos non habeat, &c.* [*Subbapatit* edidit Eccardus; cui *Subbapatere* est vellere, prensare, trahere, rapere: unde vett. Glossarum interpretatio illi non placet.]

SUBBEDELLUS. Vide *Bedelli.*

SUBBIBERE, *Gustare*, in Gloss. Arabico-Lat.

SUBBOSCUS, Silva cædua, Gall. *Bois taillis:* Anglis *Underwood:* *Subbois*, apud Rastallum in verbo *Haybote:* quia quod cæditur in silvis, majoribus arboribus subest. Fleta lib. 1. cap. 24. §. 8. *Non sint hayæ, (in viis regalibus) fossati, Subboscus, aut dumeta.* Adde §. 9. & lib. 2. cap. 41. §. 5. Monasticum Angl. to. 2. pag. 553. *Quod Prior hospitalis & successores sui in perpetuum, per se & servientes suos de Buckland, percipiant qualibet septimana tres carrectatas Subbosci infra parcum suum, &c.* [Charta Roulandi Coventr. Episc. apud *Madox* Form. Anglic. pag. 71. *Cum Willelmus Knygth ... concesserit ... prata, pascuas, boscos, Subboscos, pasturas, decimas, &c.*] Occurrit præterea in Legibus forestarum Canuti Regis cap. 28. in veteri Charta apud Edoardum Bissæum in Notis ad Nicol. Uptonum p. 86. & in Chronologia Augustinensi Cantuar. pag. 2294. Vide *Prisa.*

SUBNEMUS, Eadem notione. Rogerus Hovedenus pag. 784. *Qui autem forisfecerit in foresta ... sive per culpationem de Subnemore, sive per essartum, &c.*

¶ SUBBOTELLERIUS, Qui est loco *Botellerii.* Vide *Botellarius* & *Buticularius* in *Butta* 3. Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. to. 3. Jun. p. XVI. *Ipse vel Subbotellerius in botelleria continue jaceant supradicta.*

¶ SUBBURGERMEISTER, Proconsul. Processus canonizat. B. Notkeri to. 1. April. p. 597. *Providus Othmarus Blum Subburgermeister oppidi sancti Galli.* Vide *Burgimagister.*

SUBCAMERARIUS. Vide *Camerarius*, col. 84.

SUBCANCELLARIUS. Vide *Cancellarius*, col. 144.

SUBCAPELLANUS. Vide *Capellanus*, col. 233.

¶ SUBCASTLANUS, Qui vices *Castellani* agit. Vide in *Castellum* 1. col. 391.

¶ SUBCAVALERIUS, Castrensis miles, vel Apparitor, ni fallor. Statuta Genuens. lib. 3. cap. 6. pag. 72. *Qui detineri fecerit debitorem suum per nuntium, & exinde alia die per Subcavalerium, habeat à detento impensas omnium detentionum, & qui detineri fecerit per cavalerium absque nuntio & Subcavalerio, solvere teneatur de suo mercedem dicti cavalerii.*

SUBCAUDARE, Excutere, subcutere, vel potius equum ad caudam & nates flagello urgere, ex Gall. *Secoüer*, vel *Soucoüer.* Leges Henrici I. Reg. Angl. cap. 90. *Si alicujus equus ab aliquo stimulatus, vel Subcaudatus, quemlibet percutiat, &c.*

¶ SUBCEDENS, pro Succedens, in Charta pro Aquariatu de Talmundo ann. 1366. *Nonnulla dudum per multa temporum curricula antiquitas observavit quod Subcedente tempore & temporum variatione sagaci studio decet in melius reformari.*

¶ SUBCELLATUS. Statuta Henrici Sistaric. Episc. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1080. *Item clerici beneficiati aut in sacris ordinibus constituti ... manicis vel Subcellatis, vel consutisiis, aut rostratis ... non utantur.*

¶ SUBCENDERE, pro Succendere. Gl. Lat. Gr. *Subcendo*, ὑφάπτω. ὑφάπτει, *Succendit*, in Gloss. Gr. Lat. Hinc pro

¶ SUBCENSIA, *Fomenta*, in Gloss. Isid. emendandum ex Papia, *Succendia, fomenta*, scilicet ignis, à Succendere.

¶ SUBCENSUS, Census excedens, Gall. *Surcens.* Charta an. 1266. ex Tabul. Calensi: *Vendidis ... partem suam vinorum & metatorum sive esbonachiorum, ... exceptis censibus suis & Subcensibus.* Vide infra *Supercensus.*

¶ SUBCERNICULUM, Cribrum. Gloss. Lat. Gr. *Subcerniculum*, κόσκινον.

SUBCICIVIUM. Petrus Damianus lib. 7. Epist. 18. *Dum præfata Comes in Castrensis valli sederet secura crepidine, ... repentino mox Subcicivio munitionis ager obruitur, &c.* Concilium Osboriense an. 1062. *Dicatur etiam si placet, quod si cœlum rueret, terra Subcicivium pateretur.* Utrobique forte legendum *subsidium*, à voce *subsidere*, Gall. *Croulemens*, Concussio.

¶ SUBCIDANEUM, ἀποκόψιμον, in iisdem Gloss.

¶ SUBCINCTA, SUBCINCTUM. Vide *Subcingulum.*

SUBCINGULUM, SUBCINCTORIUM, quod *Perizoma*, & *subcinctorium* dicitur: & *circa pudenda duplex suspenditur*, inquit Honorius August. l. 1. cap. 206. Idem cap. 82. de Sacerdote: *Cingulo pro arcu se cingit, Subcingulum pro pharetra sibi appendit.* Adde Hugonem à S. Victore in Specul. Eccl. lib. 1. cap. 49. [Gloss. Lat. Græc. *Subcinctum*, ὑπόζωμα in Græco-Lat. ὑπόζωμα, *Subcinctum, Succinctum, semicinctum.*] Ita *Souçaingle*, in equis usurpat Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

> *Estrief, ne siele, ne Sosçaingle,*
> *Ne li frains, ne poitraus, ne çaingle,*
> *Ni remesent à depecier.*

Vide *Præcinctorium*, & *Succinctorium.*

SUBCINCTA, SUCCINCTA, Idem quod *Subcingulum*. Testamentum Heccardi Comit. Augustodun. apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 26. *Albas duas, Subcinctas 2. manipulas 2. &c.* Infra: *Adane germana mea, Succincta aurea, & sigillo de amatixo, &c.* [Testam. Adelaidis an. 978. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 97. *Raimundo remaneat catinum unum argenteum, & candelabra duo de argento, unum cum rotis & Succinctam.* Excerpta ex Johanne à Bayono in Hist. Mediani Monast. p. 243. *Alba 50. Succincta de serico dua tertiaque de auro. Baccei 4. cingula serica 12.*]

¶ SUBCISIVUS, *Malus interpres.* Gloss. Isid.

¶ SUBCLAMATIO, Supplicatio, querela, in Cod. Theod. leg. 4. tit. 5. de Exactionibus.

¶ SUBCLAVARIUS, Qui *Clavario* subest. Statuta Arelat. MSS. art. 72. *Clavarii eligant Subclavarium, & Subclavarius teneatur reddere rationem clavariis semel singulis septimanis in scriptis de habitiis & expensis. Ceperunt Martinum Subclavarium*, in Inquesta ann. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazaugues.* Conventio inter Ludovicum Reg. Siciliæ & Arelat. an. 1385. ex cod. MS. D. *Brunet*: *Item fuit actum & per ipsos cives retentum quod à cognitionibus, sententiis, preceptis & ordinationibus Subclavarii paritaderiorum & aliorum officialium, qui per consilium & sindicos dicte urbis Arelatis annuatim eliguntur, possit appellari ad vicarium predicte curie.* Vide *Clavarius.*

¶ SUBCOCHUS, pro *Subcoquus*, coqui adjutor. Statuta Vercell. lib. 1. fol. 2. v°. *Potestas habeat duos milites & sex domicellos, & scutiferos quatuor & unum cochum & alium Subcochum.*

¶ SUBCOLLECTOR, Minister secundarius in colligendis pecuniis. Litteræ Johannis Reg. Franc. an. 1351. to. 2. Ordinat. pag. 482. *Et singulos receptores, collectores, Subcollectores decimarum, &c.* Charta an. 1383. ex Bibl. Reg. *Venerabilis vir domnus Hugo Lupi canonicus Ambianensis in civitate & diœcesi Ambianensi Subcollector apostolicus deputatus de pecuniis per ipsum in dictis civitate & diœcesi receptis ad Cameram apostolicam pertinentibus, &c.*

SUBCONFESSIO, Sacellum subterraneum, crypta, quæ sub *Confessione* seu ædis sacræ altari, exstructa est. Ughellus in Acheruntinis Archiepiscopis pag. 10. *Locum quoque subterraneum, cryptam seu Subconfessionem vocant, in qua tria altaria, &c.*

SUBCONSUL, Proconsul. Inscriptio Brigantii reperta, *Severius Severianus Subcos. Leg. III. Ital. F. Gordian.* Ita Joseph. Scalig. Epist. 66.

SUBCULTRARE, Cultello concidere. Apicius lib. 4. cap. 2. *Pulpas, quas Subcultrasti, in jus mittes.*

SUBCUMBUS, Terminus cavus. Vide *Cumba* 2.

¶ SUBCURATOR, Qui sub alio curatore res alterius curat, in leg. 30. Digest. de Negot. gest. *Curator cum Subcuratore experiri possit.* Gallice *Subrogé curateur.*

¶ SUBCUS, *Subcutaneus, subcirratus: Intercus, intercutaneus, intercutatus; Subtercus, subtercutaneus.* Gl. Isid. Vide *Ignis*, col. 1311.

SUBCUSSATOR, *Equus trotator, & Subcussatura, trotatura*, Ugutioni, qui sessorem gradu suo subcutit. Addit Jo. de Janua, *Unde illud: Gradarius, est equus mollis incessus, sine succussatura innitens.* Vide *Trotare.*

¶ SUBDARIOLUM, pro *Sudariolum*, linteolum quo manus abterguntur. Statuta Eccl. Leod. ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 838. *Missale semper involutum camisia linea & munda altari imponatur, & habeat Subdariolum, vel manutergium dependens, quo presbyteri nares, os & faciem detergant.*

SUBDECANUS. Vide *Decanus* 4.

SUBDEFENSOR. Vide *Defensor* 2.

¶ SUBDEFENSUS, ut simplum *Defensus.* Dicitur de agro, silva vel prato, ubi quidpiam agere, quod iis noceat, non licet. Sallas Malaspinæ de Reb. Sicul. apud Baluz. to. 6. Miscell. pag. 346. *Forestas innumeras camposque diversos & nemora Subdefensa, nec non alia infinita hodie regium habet dominium.* Vide *Defensa* 3.

¶ SUBDELEGARE, à Gall. *Subdéléguer*, Vicem suam alteri demandare. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1407. apud Rymer. tom. 8. pag. 480. *Cum potestate etiam cum prædictis clausulis Subdelegandi, quatenus ad nos attinet, &c.*

¶ SUBDERE SE, Se dedere, Gall. *Se rendre, se soumettre.* Laur. Byzyn. in Diario belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 166. *Captivatis ergo aliquibus veritatis adversariis & his qui ad castrum & turres confugerant se Subdentibus, ipsos de civitate educunt.*

SUBDESCENDERE. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 66. §. 4. *Et quicumque de Lege sua Subdescendere voluerit, & pactiones aut convenientias inter se fecerint, &c.* Ubi Lex Longob. lib. 1. tit. 29. §. 2. habet *Descendere.* [Hoc est, ni fallor, qui legem suam ejuraverit, vel ea uti noluerit, &c.]

SUBDIACONALIA, Vestes, quibus Subdiaconi in sacris Liturgiis utuntur. Ordo Romanus: *Subdiaconis vero sibi congrua vestes, qua apud quosdam Subdiaconales nominantur, & mappula in sinistra manu ferenda.* Micrologus c. 46. & 52. has vestes *Subdiaconalia* vocat, ut & Honorius Augustod. l. 3. c. 38. & Chron. Abbatum Gemblacensium. V. *Diaconale.*

SUBDIACONI, qui Græcis ὑποδιάκονοι, in Concilio Laodic. cap. 22. ὑπηρέται, uti vocem hanc interpretatur Dionysius Exiguus. Horum Ordo in Ecclesia haud recentis est instituti, cum Subdiaconorum meminerint Canones Apost. cap. 42. & 43. S. Ignatius Epist. ad Antioch. S. Clemens in Constir. Apost. S. Cyprianus Ep. 24. &c. S. Epiphanius in Exposit. fidei Catholicæ, &c. Eorum officium sic describit Alcuinus lib. de Divin. Offic. *Subdiaconus, subminister, eo quod sub Diacono sit, illius ministerium est, ut ministret Diacono, id est, deferat ei linteum, super quod consecrandum est corpus & Sanguis Domini: deferat ei patenam cum oblatis, & calicem in quo vinum & aqua habeatur, quia de latere Domini processit sanguis & aqua. Peracto sacrificio, mysterium corporis & sanguinis Domini, qua superfuerint, à Diacono colligenda vel deportanda suscipit.* Adde Amalarium lib. 2. cap. 11. Rhabanum lib. 1. de Instir. Cleric. c. 8. Ivonem Carnor. serm. de Excellentia Ordinum Eccl. Honorium Augustod. lib. 1. cap. 179. Stephanum Eduensem Episcop. lib. de Sacramentis altaris cap. 5. Canones Hibernic. lib. 10. c. 13. Gilleberrum Lunicensem Episcop. de Usu Ecclesiastico, &c.

Quo vero ritu ordinarentur Subdiaconi, [quorum consecratio ad solos Episcopos pertinere dicitur in Capit. Caroli M. to. 1. col. 329.] tradunt Concilium Carthag. IV. cap. 5. Ordo Romanus, Sacramentarium S. Gregorii, Isidorus l. 2. de Eccl. Offic. c. 10. &c. Ita autem Ordo Romanus: *Subdiaconus, cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu Episcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum: de manu Archidiaconi accipiat urceolum cum aquamanili, ac manutergium, &c.* Quærit hoc loco Amalarius, unde sumtus in Ecclesia usus, ut Subdiaconi legant lectionem ad Missam, cum hoc non reperiatur ex ministerio sibi dato in con-

secratione commissum, neque ex literis Canonicis, neque ex nomine suo. Respondetque, Subdiaconum esse subditum Diacono ratione officii: olim vero Diaconum non legisse Evangelium, quod non erat scriptum: sed postquam statutum est à Patribus nostris, ut Diaconus legeret Evangelium, statutum fuisse, ut & Subdiaconus legeret Epistolam sive Lectionem.

Quærunt alii, an Subdiaconorum Ordo inter sacros & majores ordines habendus sit. Nam inter minores reponitur in Concilio Laodiceno can. 21. ubi Subdiaconi ὑπηρέται dicuntur, & sacra vasa tangere prohibentur. Deinde cum per manus impositionem non ordinarentur, videntur potius minoribus ordinibus accensendi. Denique etsi Gregorius M. Subdiaconos à minoribus ordinibus distinguat, non tamen sequitur, eorum ordinem sacrum fuisse, idque firmatur auctoritate Petri Cantoris, qui vixit anno 1197. qui de novo institutum esse scribit, ut Subdiaconatus sacer Ordo esset: quod, ut quidam asserunt, decretum demum in Synodo Beneventana sub Urbano II. Victore III. id est anno 1087. vel 1091. unde iis interdictæ nuptiæ. Vide Joannem Sarisber. Epist. 68. Interim observare licet in veteri Charta, scripta Ravennæ sub Justiniano, nescio quem Gratianum Subdiaconum, *literas nescientem*, & *alia manu* subscribentem, apud Brissonium in Formulis p. 646. ut *Comitem Palatii*, in Tabulario Casauriensi.

Subdiaconi Regionarii, dicti Romæ, qui per regiones urbis diebus stationum Pontifici ministrabant celebranti, *qui per manus eorum mutabat vestimenta solemnia*, cum sacra facturus esset, ut colligitur ex Ordine Romano. Amalarius lib. 2. de Eccl. offic. cap. 11. *Subdiaconus regionarius tempore sacrificii stat in facie Pontificis: ideo necesse est, ut subsequentes necessaria à foris ministrent.* Gregorius M. lib. 7. Ind. 1. Epist. 17. *Sicut in Schola Notariorum atque Subdiaconorum per indultam longe retro Pontificum largitatem sunt Regionarii constituti, &c.* Adde l. 8. Ep. 5. *Subdiaconus Regionarius primæ Regionis, Subdiaconus Regionarius Regionis sextæ*, apud Anastasium in S. Silverio. Primitus tantum 7. fuerunt, postea 7. alii additi, denique 7. alii, eorumque numerus unius & viginti factus, quorum primus vel Prior Subdiaconorum in Ordine Romano nuncupatur. Idem Anastasius in S. Fabiano PP. *Hic Regiones divisit Diaconis, & fecit 7. Subdiaconos, qui 7. Notariis imminerent, ut gesta Martyrum in integro colligerent.*

Subdiaconi Palatini. Vetus Codex Vaticanus apud Baronium an. 1057. num. 22. *Subdiaconi omnes numero viginti & unus, septem Regionarii, qui Epistolas & lectiones cantant in stationibus; septem Palatini, qui idem munus præstant in Ecclesia Lateranensi: septem alii, qui dicuntur Schola cantorum, qui cantant tantummodo, quando summus Pontifex celebrare consuevit.* [Johannes Diac. de Eccl. Lateran. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. pag. 567. *Debent etiam ibi esse septem Subdiaconi Palatini, & schola cantorum, scilicet alii septem Subdiaconi, qui vocantur Regionarii. Isti debent legere lectiones & epistolas in stationibus ecclesiarum Romæ constitutis. Alii septem, scilicet schola cantorum, debet canere officium, dum dominus Papa celebrat Missam in Basilica Lateranensi, & in aliis. Alii vero septem Palatini epistolam debent legere in palatio ad Missam Apostolici, & in eadem patriarchali basilica Lateranensi, nec non etiam ad Missas ipsius Apostolici.*]

Subdiaconi Basilicarii, Iidem, qui *Regionarii*, sic nuncupati, quod Pontifici certis officiis assisterent & servirent, ut in camera, in mensa, & in processione crucem ante ipsum deferrent. Eosdem cum Palatinis esse volunt.

¶ Subdiaconus de Armario, Cui *armarii* seu Bibliothecæ cura demandata erat. Conc. Romanum ann. 904. apud Mabill. to. 1. Musei Ital. p. 87. *Johannes Aretinus dixit: Benedicte scripsisti hanc Synodum. Qui dixit: Non ego scribere debui, sed Subdiaconus de Armario.* Vide *Armaria* 3.

Subdiaconissa, Uxor subdiaconi, à qua tamen abstinet, in Concilio Turonensi II. c. 19. Castitatem autem observare, perinde ac Diaconi, jussi Subdiaconi, ut est apud Gregorium M. l. 1. Epist. 42. l. 3. Ep. 34. Ivonem, Gratianum, & alios.

¶ SUBDICTUS, pro *Subditus*, vassallus, cliens. Terragium Bellijoc. ann. 1529. ex Bibl. Reg. n. 1640. *Petrus & Anthonius Crozier fratres ... homines immediate justitiabiles & Subdicti nobilis & potentis viri D. Philiberti de Bellijoco, &c.* Ita ibidem passim. Vide *Subditi*.

¶ SUBDIGA, *secundarius*, ὑποκριτής, in Gloss. Lat. Græc. MSS. Sangerm. In editis Gr. Lat. ὑποκριτής, *ypocrita, secundarius, Subdiga, ludius.*

SUBDITAS, *Pigneratio*, ἐνεχυρίασις, in Gloss. Græc. Lat. Mox. ἐνεχυριασμός, *Clarigatio, Subditatio, pigneratio.* [In Sangerm. legitur, *Subtas.*] De fidejussore, qui in alterius locum *subditur*.

SUBDITI, Vassalli, clientes, qui alterius juri ac potestati subsunt, quomodo *Sujets* nostri dicunt. *Subjecti*, in Capitulari ann. 807. c. 4. Flodoardus lib. 4. cap. 23. *Heribertus Anselmum, Bosonis Subditum, qui prædictum custodiebat castrum, cum ipso castello recipit.* Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 6. *Si Episcopus à fide deviaverit, & Subditis secrete commonitus incorrigibiliter apparuerit, &c.*

Quærit Dionysius Salvaingus in Tract. de Jurib. Domin. & Usu Feudor. c. 17. an domini feudales jure possint vassallos, vel certe prædiorum suorum incolas, *Subjectos*, aut *Subditos* appellare, contenditque jam ab olim id in usu fuisse. Certe præter jam allatos locos probari etiam id potest ex Gregorio Turon. lib. 10. c. 3. ex Capit. Caroli M. lib. 2. c. 37. ex Capit. Dilecti 4. Extr. de Arbitr. Petro de Fonranis in Consilio c. 1. §. 2. cap. 2. §. 2. ex Consuet. Pictavens. art. 132. Butelerio lib. 1. tit. 86. & aliis. Sed & Reges nostros recentiores hocce vocabulo indigitare passim Baronum & nobilium vassallos & subditos in Edictis suis constat.

¶ SUBDITIO, Subjectio, servitus. S. Greg. M. in Regest. l. 12. c. 23. *Si autem manifestissime cognoverit, eos cum Arnulpho de sua Subditione locatos fuisse, &c.*

¶ SUBDIVAL, ut *Subdiale*, pars domus sine tecto. Gloss. Gr. Lat. ὕπαιθρον, *subdiale, Subdival.* Mox: ὕπαιθρον, *area, subdivum, Subdival, impluvium. Subdival domus*, apud Tertull. lib. adv. Judæos c. 11.

SUBDOCTOR. Vide *Proscholus*.

¶ SUBDOMINIUM, Secundarium dominium. Consuet. Brageriac. art. 70. *Si vero postea dictus fundus vendatur, directum dominium proprietatis dicti fundi ad secundum dominum devolvetur, & Subdominium directum super reditibus reacensatis, penes primum dominum directum remanebit.* Ubi in versione Gallica habetur, *La Soubseigneurie directe.*

SUBDOMNUS, Vicedominus. Ita indigitatur *Lievinus Cameracensis Vicedominus*, in Charta an. 1096. in Historia Cameracensi Joan. Carpentarii 4. part. p. 15. [*Subdomnus* ex eadem Charta legitur apud Miræum tom. 2. pag. 1145. col. 2.]

SUBDUCTIO,

¶ SUBDUCTIO, Remotio, Gall. *Eloignement.* Sententia an. 1182. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 89. *Ad eamdem diem cum ambæ partes ad nostram præsentiam Santonas venissetis, pars abbatis S. Severi prædictam Subductionem testium à te, abbas S. Crucis, sibi factam constanter iterato allegavit.*

SUBDULUS, pro *Subdolus*, Impostor, fallax, Gall. *Trompeur.* Capitula ad Legem Alamann. cap. 21. edit. Baluzianæ: *Si femina baronem extra rixam Subdulum clamaverit, solvat solid. 12. &c.*

SUBDUPLUM. Histor. Translat. SS. Wandregisili, &c. n. 13. *Et satis forsan congrue, ut quod desuper datum est, daretur duplum, quod vero deorsum, Subduplum*, id est paulo minus, quam duplum.

SUBDUX, in Hist. Miscella, qui Theophani in Tiberio ὑποστρατηγός.

¶ SUBELEEMOSYNARIUS, Secundus Eleemosynarius. Charta Caroli V. Reg. Fr. ann. 1376. ex Bibl. Reg. *Thesaurariam & præbendam S. Capellæ... dilecto Subelemosinario nostro Magistro Hugoni Boileau contulimus.* Charta Geraldi Abbat. Angeriac. ann. 1385. ex Tabul. ejusd. Monast. *Hæc subscripta dantur per manum Subeleemosynarii, & non per eleemosynarium. Soubsomosnier du Roy*, in Charta an. 1406. Vide *Eleemosynarius* 1.

¶ SUBERIA. Chartul. Eccl. Auxit. c. 134. *Decem & octo solidos de Suberia hujus Ecclesiæ acceperunt.* Contracte fortassis scriptum fuit *Substia* pro *Substauria.* Vide in hac voce num. 5.

SUBESCAETOR, Locum tenens ac Vicarius *Escaëtoris.* Vide *Escaetor.*

¶ SUBEX, Subjectus, Gall. *Soumis.* Inventio S. Celsi to. 3. Febr. p. 399. *Et glebam beati Celsi una cum Subice clero de tumulo proprio levare.* Acta S. Reginswindæ to. 4. Jul. p. 93. *Ita dumtaxat ut eumdem locum nostræ fiscalitatis Subicem ... manu semper potestativa possideas.* Utitur Ennius ex Festo.

¶ SUBEXECUTOR, Qui ab *Executore* ad vices suas gerendas delegatur. Charta an. 1345. ex Tabul. Gellon. Decanus S. Guillelmi Abbas assensum præbet *ut Subexecutor litterarum apostolicarum deputatus ab Ademario Juncellensi abbate & executore, &c.* Charta Henrici IV. Regis Angl. ann. 1403. apud Rymer. to. 8. col. 339. *Nolentes quod prædicti doctores, magistri, & baccalarii, procuratores, executores vel Subexecutores, &c.* Vide *Executores.*

¶ SUBEXTARE, Eminere. Canonizat. sancti Petri Cœlestini inter Acta SS. to. 4. Maii p. 476.

Parva tamen, quia parvus erat, nam mente Subextans,
Ut magis emineat, jussisque in singula subdi.

¶ SUBFARRATUS. Testament. Angeli de Saffen, apud Schannat. in Diœcesi Fuld. p. 307. *Præfatus Angelus legavit monasterio vestes suas rubicundas Subfarratas.* Leg. *Subfurratae*, vel *Suffuratas*, id est, Pellitas, Gall. *Fourrées.* Vide *Foderatus*, *Furratus.*

¶ SUBFEODARE, Gall. *Donner en arrière-fief.* Vide in *Feudum*, col. 463. Hinc

¶ SUBFEUDATARIUS, Gall. *Arrière-feudal*, qui retrofeudum possidet; in Charta an. 1410. ex Schedis Præf. *de Mazaugues*: & in alia an. 1475. apud Calmet. inter Probat. to. 3. Hist. Lothar. col. 279.

SUBFIBULUM, vel *Subligaculum*, unꝺeꞃh ꝑꞃæꝺel, in Glossario Saxonico Ælfrici. [*Subfibulum, subligatulum*, in vet. Gloss. Sangerm. n. 501.]

¶ SUBFLAMEN, τριχῶν ἀγκύλιον, in Gloss. Latino-Gr. *Suffulmen* emendat Salmas. ad Plin. pag. 233. Vide *Sufflamen.*

¶ SUBFORNARIUS, Minister furni. Charta Ildefonsi Reg. Aragon. an. 1187. in Regesto Ludov. Hutini Reg. Franc. fol. 7. ubi de Molendinariis: *Non detur de sextario nisi libra pisca appensa, quæ curtit in Montepessulano, quotcumque sint ibi Subfornarii, vel alii nuntii, & propter hoc feratur & referatur pisca & panis ad domum vel hospitium dequoquentis.* Vide *Furnatius.*

¶ SUBFRAGAMEN, *Auxilium*, in Glossar. Gasp. Barthii ex Histor. Palæst. Fulcherii Carnot. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 293.

¶ SUBFUGIUM, Refugium. Eberhardi Abb. Tegernf. Epist. 14. apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 354. *Quia aliunde non habemus tam firmum Subfugium sicut in vobis, &c.* In Epist. 16. pag. 355. legitur *Suffugium.*

¶ SUBFUMARE, Suffumigare. Gloss. Latino-Gr. *Subfumo*, ὑποκαπνίζω.

SUBGAMBA, Pars pedis. Vide *Gamba* 1.

¶ SUBGARDA MONETARUM, Qui sub *Magistra Garda* iis quæ ad monetam spectant invigilat. Charta Humberti II. an. 1345. Hist. Dalph. p. 516. col. 1. *Mandamus Gardis & Subgardis monetarum nostrarum, &c.* Vide *Magister Monetarum*, col. 321.

¶ SUBGILLATUS, pro Suggillatus. Gl. Lat. Gr. *Subgillatus*, ὑπωπιασθείς.

SUBGLUTIO, Singultus, Matthæo Silvatico: nostris, *Souglout.*

¶ SUBGREGARIUS. Charta Gerbergæ Reginæ an. 959. apud Mabill. Diplom. lib. 6. Ch. 139. *Evrardus Subgregarius & Cancellarius scripsit & subscripsit.* Forte Secretarius, vel familiaris, ex familia.

¶ SUBGRUNDIUM, *Pars tecti prominens, qua stillicidia a parietibus arcentur.* Laur. in Amalthea ex Budæo. Statuta Avenion. an. 1570. rubr. 7. de Magistris viarum art. 1. *Provideant super viis & itineribus & aliis locis publicis, appensis, Subgrundiis, tabulariis, &c.* Vide *Subrunda* & *Subundra.*

¶ SUGGRUNDIUM, Eadem notione, in Leg. municipal. Mechlin. tit. 14. art. 44. *Quisque aquam ex suis Suggrundiis stillicidiisque in suum fundum deducit, &c.* Gloss. Gr. Lat. ἱκρίωμα, *Menianus, sugrunda, protectum.* Vide *Grunda.*

¶ SUBHASTARE, Hastæ subjicere, per auctionem vendere, Gall. *Mettre à l'encan. Subhaster*, in Instrum. an. 1406. ex Bibl. Reg. *Fant faire reparations necessaires, qui apres ce qu'elles ont esté criées & Subhastées à rabais, &c.* Statuta criminalia Saonæ cap. 40. fol. 82. *Subhastentur bona, & plus offerenti addicentur.* Statuta Montis Regal. fol. 304. *Primo statutum est, quod gabella salis Subhastetur, & ad incantum vendatur, & detur plus offerenti* Adde Statuta Pallavic. lib. 1. c. 12. fol. 16. & Saluciar. collat. 1. c. 26. Utitur Solinus de Thracia c. 10.

¶ SUBASTARE, SUBBASTARE, Eadem notione. Statuta Cadubrii f. 52. *Ipsa re intromissa semel Subastata & proclamata in platea plebis Cadubrii post tres dies à die Subastationis facta plus offerenti detur.* Obituar. S. Geraldi Lemovic. fol. 27. *Item dicta domus supradicta fuit Subbastata, &c. Habemus illam Subbastationem in forma.*

¶ SUBHASTATIO, Auctio. Charta ann. 961. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 409. *Ipsum vero feudum componitur juribus quæ sequuntur ... Subbastationibus mobilium & immobilium quæ clangore buccinæ & alto clamore buccinatoris fieri solent.* Charta an. 1319. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 104. *Ordinavimus quod quando pignora vendentur ad eridam facta legitime Subhastatione, pecunia deponatur ubi partes voluerint concordare.* Occurrit præterea in Statutis Montis Regal. fol. 59. & Saluciar. Collat. 1. cap. 21.

¶ SUBHASTARIUS, Sub hasta seu auctione positus.

Subhastariæ possessiones, in Cod. Theod. l. 3. tit. 6.

¶ SUBHASTATOR, Auctionarius, Gall. *Juré Priseur*. Statuta Avenion. lib. 1. rubr. 14. art. 1. pag. 43. *Statuimus quod Subhastatores jurent quod fideliter Subhastabunt bona quæcumque sibi tradita ad subhastandum.*

¶ SUBHEBDOMADA, Hebdomada altera. Statuta Capituli Senon. *Omnes Ceperi tenentur facere hebdomadam & Subhebdomadam & dicere primam lectionem.* Huc spectant Statuta S. Capellæ Bituric. an. 1407. ex Bibl. Reg. *Vicarius ebdomadarius & vicarius qui ebdomade præcedenti fuerit ebdomadarius, qui dicitur adjutor, &c.*

SUBHIRCUS, inquit Papias, *Ascella dicta, quod fœtorem in quibusdam reddam.* Glossæ Græc. Lat. *μάλη ἀνθρώπου, Subraco, Subala*, ubi legendum *Subhirco*. Mamotrectus ad 19. Proverb. *Ascella*, 1. *Subala*. Guibertus lib. 3. de Vita sua cap. 22. de Fulmine: *In quorumdam sinus flamma subintroiit, & pilos universos adurens, & ascellarum, quæ Subhircos nominant, succrementa conflagrans, pedules ac soleas pertusando per extrema progreditur.*

SUBHOSPITARIUS, *Hospitarii* adjutor. Vide *Hospitarius*, in *Hospitale* 2.

¶ SUBHUMATUS, Humatus, Gall. *Inhumé*. Charta an. 1358. ex Regesto Johannis Comit. Pictav. in Camera Comput. *Cum super eo quod de nostri mandato Stephanus Sterlini lathomus ... in Ecclesia B. M. Deaurata cavaret .... ante altare B. M. & indagaret Theodorum Imperatorem ibidem, ut dicebatur, Subhumatum, &c.* Vide *Subterrare*.

¶ SUBJACENTIÆ, Appendices, accessiones, Gall. *Appartenances, Dependances.* Charta Caroli Crassi Imp. an. 881. in Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 381. *Confirmamus etiam eidem monasterio omnes res quæ pertinent de curte S. Getbulii seu de curte S. Benedicti, ... cum omnibus illarum pertinentiis & Subjacentiis.* Charta Henrici III. Imper. ann. 1084. ibid. col. 606. *Castellum Buccinianum totum in integrum, castrum Pharphæ cum totis Subjacentiis sibi pertinentibus castelli.* Vide *Subpertinentia*.

¶ SUBJACERE. Vetus S. Irenæi Interpres lib. 2. cap. 28. *Subjacet ergo hæc responsio Deo.* Id est, penes Deum est, soli Deo nota.

SUBICINIUM. Chronicon Gemblacense: *Fecit ... stolas, tapetia, & alia, quæ quamvis numerentur inter Subicinia, ejus tamen industria & studio sunt comparata.* Ubi editor emendat *Subcisiva*.

¶ SUBICULA, *κοιλίζιον*, in Gloss. Lat. Græc.

¶ SUBJECTANEUS, Qui alteri subest, subjectus. Guidonis Discipl. Farf. cap. 43. *Ipse præfatus frater (portarius) suis Subjectaneis panem & vinum quotidie deferat.*

¶ SUBJECTI, Vassalli. Vide *Subditi*.

¶ 1. SUBJECTIO, Dicitur de eo quod alicui conceditur & subjicitur. Vita MS. S. Winwaloei ex Tabular. Kemperleg. *Et iterum hæc memoria retinet quod quidam vir nobilis nomine Cunianus tradidit Subjectionem atque elemosinam de sua propria hereditate. Id est tria vicaria, &c.* V. *Subactum* & *Subjugatio* 1.

¶ 2. SUBJECTIO CANONICA, Quæ erga Episcopum à canonibus præscribitur, in obedientia & reverentia, in ordinationibus sacris & consecrationibus ecclesiarum, aliisque similibus posita. Fulbertus Carnot. in Ep. 41. ad Fulcon. Aurel. Episc. *Si Abbas S. Benedicti* (Floriac.) *de vestro contemptu culpam suam recognoverit, & illam deinceps Subjectionem promiserit, quæ vobis canonice debetur; hortor & suadeo ut recipiatis ... At si abbas in tantam superbiam intumuerit, ut ipsam quoque Subjectionem canonicam vobis derogare contendat, &c.* Charta Johannis Episc. Aurel. an. 1091. apud Stephanot. in Antiquit. Bened. Aurel. MSS. pag. 434. *Hæc supradicta concedimus, salvis cæteris consuetis & Subjectione quam debet eadem ecclesia matri suæ sanctæ ecclesiæ & nobis, videlicet refectione in vigilia S. Laurentii & synodo & ramis palmarum, &c.*

¶ 3. SUBJECTIO, SUBJESTIO, pro *Suggestio*, Quæstio, postulatio. Tabul. Elnon. *Ad cujus* (Præpositi) *petitionem seu Subjectionem tradidi B. Amando & ejus monachis in pago Bracbantinse, in villa Anvinio dicta, ecclesiam unam, &c.* Charta Johannis XXII. PP. apud *La Faille* inter Probat. tom. 1. Annal. Tolos. p. 45. *Præfatum Aymericum occasione vulnerum prædictorum, à quibus prorsus immunis asseritur extitisse, quanquam vi tormentorum & dolosis Subjestionibus sibi factis illa confessus fuisse dicatur, ... inhumaniter condemnastis.*

¶ SUBJECTOR, Minister imponendis & colligendis tributis destinatus. Charta Humberti Dalphini an. 1299. apud Stephanot. to. 7. Fragm. Histor. MSS. pag. 270. *Sint immunes & franchi ab omnium pedagiorum gabella & tributorum præstatione, ... angariis & parangariis quæ fierent sive imponerentur .... à Castellano de Quirieu seu Præposito de Balma & eorum Subjectoribus aliqua causa, &c.*

¶ SUBJECTUS, Obtemperatio, Gall. *Obeissance*. Offensionum condonatio rebellibus Carcassonæ incolis à Rege Carolo indulta an. 1583. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1591. *Asserentes velle & optare deinceps persistere in nostra & nostrorum vera obedientia & Subjectu.*

¶ SUBJESTIO. Vide *Subjectio* 3.

¶ SUBIGITARE, Subigere. Gloss. Lat. Græc. *Subigito, προσβάλλω γυναικί.* Ubi Cod. Sangerm. habet *Subigo*.

¶ SUBIMAGINATIO, Sigillum imaginem alicujus exhibens. Charta Liethardi Episc. Camerac. an. 1132. apud Miræum tom. 1. pag. 97. col. 2. *Excommunicationis sententiam proferimus, atque canonica subsignatione, nostraque Subimaginatione hujus nostri decreti paginam confirmamus.*

SUBINDIUS. Papias: *Subinde, frequenter, sæpius, ingeminanter. Subindius, frequentius.*

¶ SUBINTHRONIZARE, In *throno* locare, in *thronum* inducere. Charta S. Aldelmi ann. 705. inter Acta SS. tom. 6. Maii p. 78. *Ego Aldhelmus, postquam me immeritum ... in pontificatus officii sedem divina gratia Subinthronizasset.* Vide in *Inthronisare* & *Thronus*.

SUBINTRODUCTÆ, *Συνείσακτοι* in Concilio Nicæno I. c. 3. quas *Extraneas* vocant Synodus Carthag. I. cap. 3. Ilerdensis c. 15. Hispalensis I. c. 3. Braccarensis III. c. 5. & Lex 19. Cod. de Episc. & Cleric. quarum commercium & habitationem vitare jubentur Clerici. Concilium Romanum sub Zacharia PP. c. 2. *Presbyteri vel Diaconi Subintroductas mulieres nullo modo secum audeant habitare, nisi forsitan matrem suam, aut proximitatem generis sui habentes.* Ita & in Concilio Forojul. c. 4. & Romano an. 1059. c. 3. Rotomagensi ann. 1072. c. 15. Ita perinde Dionysius Exiguus in Codice Canonum Ecclesiæ Romanæ, & Nicolaus & Alexander PP. c. 5. 6. dist. 32. Consule, quæ de ejusmodi *Extraneis* & *Subintroductis* mulieribus passim annotarunt qui concilia expenderunt, Justellus, Binius, &c. [Iis adde Muratorium in Disquisit. de Synisactis & Agapetis inter Anecd. Græca p. 218. Vide etiam infra *Superinducta*.]

¶ SUBINVITATORIANUS. Vide *Invitatorianus*.

¶ SUBINVOLANS, Dolosus, fallax, Gr. *ὑποκλέπτης*,

apud vet. S. Irenæi Interpretem lib. 2. cap. 21. ult. edit.

¶ SUBJORNARE. Vide *Subjurnare.*

¶ SUBJORNATUS, Commoratio, Gallice *Séjour.* Charta Massil. an. 1481. *Placeat regiæ majestati vestræ præservare vestram civitatem ab justantiis* (ustantiis) *logeamentis, Subjornatis & stationibus armigerorum peditum & equitum.* Vide *Sejornum.*

¶ SUBIRI, Extolli. Charta S. Annemundi apud Stephanot. tom. 5. Fragm. Hist. MSS. *Villicus autem aut subvillicus super extollentiam oculorum contra abbatissam si Subiri cœperunt aut aliquid indecent violenter egerunt, &c.*

1. SUBITARE, Re quapiam insolita & subitanea percelli, expavescere. S. Cyprianus Epist. 57. *Steterunt fortes, & ipso dolore pœnitentiæ facti ad prælium fortiores, ut appareat nuper Subitatos esse, & novæ atque insuetæ rei pavore trepidasse.* [Guillelmus *Forestier* de Guill. *Vastel* Abbate Montis S. Catharinæ apud Mabill. to. 5. Annal. Bened. p. 632.

Morte repentina cecidit mox ille cathedra,
Ante cubile suum mors Subitavit eum.]

2. SUBITARE, Subito venire ac insperato. Pontius Diacon. in Vita S. Cypriani: *Cum ecce Proconsulis jussu ad hortos ejus ... cum militibus fuit Princeps repente Subitavit: immo, ut verius dicam, Subitasse se credidit, unde enim posset tamquam improviso impetu mens semper parata Subitari.* S. Eulogius l. 2. Memorial. Sanct. c. 10. *Gaudensque multipliciter in Subitatione insperatæ salutis, &c.* Vide *Desubitare.*

¶ SUBITILLUS, ὑἶγνης, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SUBITUS, pro Sopitus, in Chartis Childeberti ann. 697. & 703. apud Mabillonium Diplomat. pag. 480.

¶ SUBJUDEX, Judex inferior. Conc. Pictav. ann. 1030. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 80. *Tunc quidam ex Subjudicibus testatur est patrem suum judicem fuisse plusquam LXX. annos.* Vide *Subjustitiare.*

SUBJUGA, ζυγλη, in Gloss. Gr. Lat. Lignum propendens à jugo boum, seu pars ima jugi, in quam boves vel jumenta colla immittunt.

SUBJUGALE, Equus, jumentum. Auctor Mamotrecti ad 1. Esdræ cap. 5. *Subjugalia, asini, vel animalia jugo apta.* Ordericus Vitalis lib. 9. pag. 731. *Subjugalia, mulos & equos, boves & camelos, &c.* Infra: *Multi ibi homines defecerunt & Subjugales.* Matthæus Paris ann. 1249. *Ad caudam Subjugalis traxerunt imaginem Crucifixi, & B. Mariæ, &c.* Occurrit non semel in sacris Literis. Gr. ὑποζύγιον.

¶ SUBJUGALIS, Subjectus. Præceptum Caroli M. an. 789. to. 1. Capit. col. 246. *Ipsi (Deo) tributarios & Subjugales devote addiximus.* Vide *Subjugale.*

SUBJUGARE, verbum nec antiquum, nec novum, aiunt viri docti. Claudianus:

... Nulla est victoria major,
Quam quæ confessos animo quoque Subjugat hostes.

Rolandinus lib. 6. cap. 6. *Voluit Ecelinus arcem seu rocham Estensem, & alia collateralia castra suo dominio Subjugare.* Occurrit deinceps passim. Item pro *concedere, tradere.* Acta Episcoporum Cenomanensium p. 98. *Eorum hæreditates ad prædictam Ecclesiam... legaliter Subjugaverunt.* Pag. 160. *Ecclesiastico ordine Subjugavit.*

¶ SUBJUGUATUS, Ad rem aliquam astrictus, Gall. *Obligé.* Cæremoniale vetus B. M. Deauratæ Tolos. *In istis processionibus nichil possunt petere nec debent recipere, sed gratis & sponte debent venire, quia ad hoc sunt Subjuguati.*

¶ 1. SUBJUGATIO, ut supra *Subjectio* 1. Charta ann. circiter 1039. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Donat in Subjugatione monasterii Massiliensis, &c.*

2. SUBJUGATIO, Servitium, exactio, *Malatolta.* Charta Petri Episcopi Salernitani apud Ughellum tom. 7. p. 501. *Qualemcumque Subjugationem aut angariam imponere voluerimus.*

SUBJUGIUM, *Jumentum*, ὑποζύγιον, in Gloss. Græco-Lat.

¶ SUBJUNCTA. Vide infra *Subvincta.*

SUBJUNCTORIUM, Vehiculum, in l. 10. Cod. Th. de Cursu publico: quod scilicet ab ὑποζυγίοις trahitur: *Nulli de cætero Subjunctorio privato animalia publica præbeantur.* [S. Ambrosius de Interpellat. Job tom. 1. col. 660. *Et cum pastore diripuerint gregem, Subjunctorium pupilli abduxerint, &c.*]

SUBJURNARE, Morari, diem ducere, Gallis *Sejourner.* Glossæ MSS. *Perendinare, Subjornare.* Charta Edw. I. Regis Angl. tom. 2. Monastici Anglic. p. 1045. *Absque omni servitio & exactione ... & absque ... canes Subjurnare, homines vel equos ire vel mittere in exercitum, &c.* Ubi *canes subjurnare*, est eos per diem excipere, vel nutrire. Philippus *Mouskes* in Hist. Franc. MS.

Et li Cevalier qui manoient
En la cité, & Soujournoient.

Sic alibi non semel. Vide *Sejornare* & *Sejornum.*

¶ SUBIUS, Subulæ species, qua utuntur pannorum textores, Italis *Subio.* Statuta Montis Regal. fol. 277. *Nec possit aliquis emens vel vendens pannum tenere vel habere Subium vel rotam ad tirandum pannos, sub pœna & banno solidorum 60.*

¶ SUBJUSTITIARE, Justitiam exercere sub alio superiore judice: unde *Subjustitiarius* dicitur judex inferior. Leges Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 154. *Dicitur & justitia ballivus vel quilibet Subjustitiarius alius qui Subjustitiandi homines habeat potestatem.* Vide *Justitiare* & *Justitiarius.*

¶ SUBLA, ut *Subula.* Vide in hac voce.

SUBLARDATUS, [Nimio pinguedine, quasi larido fartus.] Joannes Monachus Bertinianus in Vita S. Bernardi Pœnitentis num. 35. *Morbum illum Græco nomine Sarcoma, id est vitiosam carnis superabundantiam vocant. Quod si vulgariter juxta Theutonicæ linguæ idioma interpretari volueris, mulierem illam Sublardatam fuisse dicere potero.*

SUBLATERALIS, Subditus. Charta Cresimiri Regis Dalmatiæ ann. 1059. apud Jo. Lucium lib. 2. p. 97. *Quin & cella, quæ in ea est ... huic Sublateralis obice sine ullo efficiatur.* [Vide *Sublatus.*]

¶ SUBLATUR, pro Tollitur, aufertur. Capitula ad Augiam directa cap. 8. *Et si quis præsens ad dicendum post benedictionem Amen non fuerit, Sublatur ei portio sua de potu.*

¶ SUBLATUS, Subditus. Charta Benedicti III. PP. an. circ. 855. to. 6. Spicil. Acher. p. 406. *Omnis Sublatus prælati sui debet imaginem sequendo imitari.* Vide *Sublateralis.*

¶ SUBLECTILE, pro Supellectile, in Charta apud Meichelbec. to. 2. Hist. Frising. p. 33. *Donavi ... prata, pascua, Sublectilia, vel quicquid utensiliis possidere videbar.*

SUBLEGEREUS, in Fœdere Alfredi & Godrini Regum c. 5. qui fœdo se polluit incestu: ex Sax. ƿẏbleȝer, quippe ƿẏble, est cognatus & consanguineus, & leȝer, concubitus, seu *accubitor*, ut vult Spelmannus: unde, inquit, Legatos residentes *Legers* vocamus.

¶ SUBLEMENTUM, pro Supplementum, in Charta Ottonis Imper. ann. 1000. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Histor. Lothar. col. 398. *Si locis divino cultui mancipatis alicujus honoris & aug-*

mentationis Sublementum praebuerimus, divinitus nos remunerari procul dubio credimus.

SUBLESTIA, *Infirmitas, tristitia*, in Gloss. Isidori. Ibid. *Sublestis, infirmus, tristis.* [Ubi pro *tristitia* & *tristis* Grævio scribendum videtur *tenuitas* & *tenuis.*] Henricus Rossa in Herlingsberga:

Per loca pax fruges, pestem Sublestia sparget.

Vide Festum, & Latinos Scriptores.

¶ SUBLESTUS, Subditus, in Catalogo Episc. apud Mabill. to. 4. Analect. pag. 530.

Advena sum licet, exsul, vilissimus, excors:
Sublestus vestris sum tamen obsequiis.

¶ SUBLEVARE, Exigere, Gall. *Lever*: de tributis dicitur. Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Aut aliquam aliam exactionem ab ipso, rebus & judiciis Sublevando & capiendo, &c.* Vide *Levare* 3.

¶ SUBLEVITA, Subdiaconus, apud Hemereum in August. Viromand. p. 161. ex Charta an. 1146. & apud Miræum to. 2. p. 1196. col. 2. ex Charta ann. 1195.

¶ SUBLIGAMENTUM. Vide *Suffibulatorium.*

SUBLIGAR, Cingulum, quo equus subligatur, vel ligula caligæ. Glossarium Saxon. Ælfrici: *Subligar*: ƿeaƿninȝ ȳƿƿ. Joannes de Garlandia in Synonymis:

Subligar est ligula, caligas quia subligat alte.

¶ SUBLIGATORIUM. Vide *Suffibulatorium.*

1. SUBLIMARE, Coctione vel igne perpurgare, *Sublimer.* Petrus Crescentius l. 1. de Agricult. c. 3. *Sublimatio quidem & distillatio aquas rectificant malas.*

¶ 2. SUBLIMARE, In sublime ferre, extollere, sublimem facere. *Quos magistri equitum ac peditum pompa Sublimat*, in Cod. Theod. tit. 5. de Cursu leg. 44. Capitul. lib. 7. cap. 143. *Sed quia, Deo auxiliante, per merita & intercessionem sanctorum servorumque Dei, quos Sublimare & honorare curavimus, &c.* Chron. Pisanum apud Murator. tom. 6. col. 105. *Urbem Pisanam in tantum honorem non esse Sublimandam, & ei satis sufficere, si patrum suorum honore contenti fuerint.* Charta an. 1038. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Ego Hugo vocitatus in sancta sede Dignensi officio præsulatus gratia Dei Sublimatus.* Instr. an. 1523. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 322. *Ut omnimodo regia sua dignitas fidelem nostrum animum, personam suam regiam atque nomen Sublimandi, &c.*

¶ SUBLIMATIO, Amplitudo. Chron. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 628. *Hujus negotii mendacissimos auctores absque pœnitudine vidimus interire ... post illius honoris Sublimationem.* Vide supra *Sublimare* 1.

¶ Sublimatio, In Regem inauguratio, Gall. *Couronnement.* Charta an. 1132. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 282. *Anno ab Incarnatione Domini* MCXXXII. *Kal. Dec. anno secundo Sublimationis Philippi filii Ludovici Regis Francorum, &c.*

¶ SUBLIMATOR, Qui alium sublimem facit, alterius protector. Salvianus l. 1. de Gubernat. Dei cap. 8. *Sublimator* (Deus) *quia potentiorem* (Abrahamum) *omnibus fecit.* Capitul. lib. 7. cap. 141. *Adjutores & defensores, atque Sublimatores Ecclesiarum & cunctorum servorum Dei pro viribus existant, &c.*

¶ SUBLIMIS. *Sublimes potestates* dicuntur Præfecti Prætorio, in Cod. Theod. tit. 27. de Indulg. debit. leg. 6. Iisdem titulus *Sublimitatis* tribuitur ibidem leg. 18. de Agent. Vide Præfas. in Digest.

¶ Sublimes Scholæ, Theologicæ, in Chronic. Mauriniac. *Habens secum velut auxiliatorem magnum Willelmum Catalaunensem Episcopum, qui Sublimes scholas rexerat.*

SUBLIMITAS, Titulus honorarius Regum, apud Nicolaum I. PP. Epist. 36. 50. [in Charta Caroli Simplicis Reg. Fr. an. 918. inter Probat. Hist. Sangerm. pag. 21. apud S. Bernardum Ep. 255.] &c. Episcoporum, apud Facundum Hermianensem libro contra Mocianum, initio, Ruricium lib. 2. Ep. 11. 40. 52. 62. Joannem VIII. PP. Epist. 30. &c. [Vide *Sublimis.*]

¶ SUBLINGIUM, Sublingua. Vide *Sublinguium.*

SUBLINGUIUM, Papiæ, *Operculum gurgulionis; quasi parva lingua, quæ foramen linguæ recludit, vulgo Leviula dicitur. Sublinguium, sonitus qui sub lingua sonat, quasi bonus aut rectus sonitus, aut submurmur.* Addit Ugutio, *vel folium, vel aliud quod sub lingua ponit & cantat, ut decipiat.* Gloss. Gr. Lat. ὑπογλώττιον, *sublingua.* Idem Ugutio: *Sublinguium locus subtus linguam. Sublengeum* nude habent Glossæ Arabico-Lat.

¶ SUBLIPPUS, ὑπόπιλλος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SUBLOCUMTENENS, Locumtenentis vices agens, Gall. *Soustieutenant*, in Litteris an. 1558. apud Rymer. to. 15. p. 485.

SUBLONES, Ὀρυγες, θῆλεα ἐργαλεῖα, in Gloss. Lat. Gr. emendat Casaubonus, θῆλα, ἐργαλεῖά τε. Sunt autem eidem *Sublones*, hinnuli, cum primum cornua iis prorumpunt.

¶ SUBLUCARE, Sublucere. Gloss. Lat. Græcæ: *Subluco*, ὑποφαίνω.

SUBLUCULUS, *Obscurus*, ὑπόμαυρος, ὑποσκότεινος; in Gloss. Gr. Lat.

¶ SUBMAJOR, Urbis Subpræfectus, cujus dignitas *Submajora* dicitur. Charta an. 1588. apud Rymer. to. 2. p. 402. *Noverint universi quod ... Submajor, Jurati ac Communitas hominum civitatis Baionensis, &c.* Vide *Majora* in *Major*, col. 349.

SUBMANENTES. Vide *Manentes.*

SUBMANICATUS, Ligatus manicis, sive vinculis. Glossarium Ælfrici Saxonicum: *Submanicatus*, Beƿliȝan ȝebunden. i. ligatus, vinctus manicis. Lex Longob. lib. 1. tit. 16. §. 7. *Si ipsam comprehendere præsumpserit, & ad casam suam ligatam, aut Submanicatam adduxerit, componat sol.* duo. Ubi Boerii Glossæ exponunt: *ligatam manicis propriis.* Editio Heroldi p. 151. habet hoc loco *saumatinam*; sed perperam.

SUBMANSOR. Vide *Manentes.*

SUBMANUM Fulgur, κεραυνοβόλιον ἀπὸ πρωὶ τυπτόμενον, in Gloss. Gr. Lat.

SUBMEIES, in Gloss. Isid. *Qui in lectulo mingit.* In Gloss. Lat. Gr. habetur *Submejulus* hac notione: locus non succurrit.

☞ Rem resarcit Grævius in notis ad Glossas Isidori, ubi *Submeles* legit, ex Marcello Empirico lib. de medicamentis cap. 26. *Leporis testiculi torrefacti, & ex vino poti par remedium Submejulis præstat.* Ibidem: *Ungues aprugni exusti tritique in potione sumti efficaciter Submejulis prosunt.* Rursum: *Urina propria quantumcumque ignoranti Submejulo efficaciter offertur.*

¶ SUBMEN. Vide *Subventrile.*

¶ SUBMENTUM. Vide *Summentum.*

SUBMERGIUM, Pœna submersionis, olim satis in usu. Florarium SS. apud Bollandum 3. Jan. *Tandem Submergio adjudicatus, ... in mare præcipitatus, illustre martyrium consummavit.* Ejusmodi pœnæ submergii mentionem agunt non semel scriptores. Agobardus lib. de Grandine cap. 16. *Propter quam causam multos comprehensos audivimus ... plerosque autem affixos tabulis in flumen projectos atque necatos.* Charta ann. 1290. in Tabulario Inculismensi Cameræ Comput. Parisiens. *Si suspendi debeat condemnatus,*

videlicet ad furcas proximiors loco ubi fiet condemnatio per eosdem, vel si comburi vel Submergi debeat, in loca viciniors fiat. Willel. Armoricus lib. 1. Philipp. de blasphematoribus, pag. 102.

Sic ut qui legem fuerit transgressus eandem
Quinque quater solidos teneatur solvere Christi
Pauperibus, ut fluminea jactatur in undas.

Annales Colmarienses an. 1302. *Vitriman frater Scutariorum in sacco Submergitur.* Charta Sigismundi Imp. an. 1312. in Probat. Hist. Sabaud. pag. 130. *Concedentes sibi nobilissimos autoritatem plenam .... assassinos & robatores stratarum laqueandi, judicandi, ac piratas maris Submergendi, juxta sacrarum legum Canonum & jurium communium sacratissimas sanctiones.* Vita Innocentii VI. PP. *De quibus idem Papa justitiam satis rigidam fieri mandavit, sic quod multi ex eis, etiam qui se nobiles æstimabant, eransque apparenter satis magni status, Submersi fuerunt, aut alias trucidati, &c.* Adde Lactantium de Mortibus persecutor. n. 23. Albertum Argentin. p. 155. Albertum Stadensem ann. 1163. Abulfaragium in Histor. Dynastiatum p. 262. &c. Octavianus *de S. Gelais* in Viridario honoris, de Carolo VIII. Rege Franc.

Et pour en Rome son pouvoir limiter,
En champ de Flour en fist decapiter,
Pareillement jetter en la riviere
Fist cinq ou six, par quoi on peut noter
Que sa puissance estoit fort singuliere.

Vide Radulfum *de Hengham* in Summa parva c. 3. Jo. Fortescutum de Laudibus legum Angliæ cap. 35. Monstrelletum 1. vol. c. 265. & alibi, Meurissium in Præfat. ad Hist. Episc. Metens. p. 17. & supra in *Fossa*.

¶ SUBMERSUS, ὑποβρύχιος. Gloss. Lat. Gr. In Sangerm. legitur *Summersus impessum.*

SUBMILITONES, Vassalli. Tabularium Abbat. Conchensis in Ruthenis ch. 15. *Consenserunt etiam ad dictum ejus & factum principes amborum Castrorum, sive Submilitones, pauperes, divites, nobiles, ignobiles, &c.*

¶ SUBMINISTRATIO, Auxilium, subsidium, apud vet. S. Irenæi Interpretem in Præfat. ad lib. 1. num. 3. ubi Irenæus habet, ἐφόδιον, quod proprie viaticum auxiliumque viæ sonat.

SUBMINOR, Minoris pretii. Vide supra *Plumacium*, *Galnabis*.

¶ SUBMINOR, Parum minor. Charta Rudesindi Episc. inter Conc. Hispan. to. 3. p. 180. *Calices argenteos exaratos tres, ex quibus unum Franciscum & eorum pateris; & quatuor auratas Subminores.*

¶ SUBMISSARE. Gloss. Lat. Gr. *Submisso*, ὑποψελλίζω. In Sangerman. *Summisso*. Leg. *Submusso*, vel *Summusso*.

¶ SUBMISSIO. *Submissionum Curia*, quæ olim *Curia Camera* dicebatur, ex Statutis Provinc. l. 2. c. 3. pag. 12x. edit. 1658. Jurisdictionis species quæ etiam hodie obtinet in Senescalliis Provinciæ, non absimilis ab ea quæ apud Montempessulanum *Parvi sigilli* nuncupatur; à verbo *Submitto*, quod idem atque *Obligo* sonat, ducta, ut videtur, vocis origine. Vide Margaletum & Mourgum in exdem Statuta.

¶ SUBMISSUS, Statutus, definitus. Charta ann. 1357. apud Rymer. to. 6. p. 44. *Quæ per concilium dicti domini Regis Angliæ & præfatos Prælatos & Nobiles dicti regni Scotiæ, ac procuratores nostros supradictos, vel eorum quinque, vel quatuor tractata, ordinata, concordata, Submissa, jurata, renunciata & facta fuerint, &c.*

¶ SUBMITTENTES PERSONÆ. Vide *Summitantes*.

¶ SUBMOLINARIUS, Minister molendini. Tabul. Brivat. fol. 198. *Molinarii & tres Submolinarii, & tres gartiones, &c.* Vide in *Molina*.

SUBMONERE, SUMMONERE, Citare, vocare, Gallis *Semonor*. Leges Edwardi Confess. & Guillelmi Nothi cap. 1. *Rex Angliæ Guillelmus ... fecit Summoniri per universos Angliæ Consulatus universos Anglos nobiles, sapientes, & sua lege eruditos, &c.* Adde cap. 10. 35.

SUBMONERE ad exercitum, in Constit. Sicul. lib. 2. tit. 20. Bromptonus an. 1178. *Et postea Summonere fecit Comites & Barones Normanniæ per literas suas, quod essent ad eum apud Argentoniom in Festo S. Dionysii equis & armis parati, secum in suo servitio remanendi.* Matth. Paris an. 1242. *Fecit etiam militare subsidium per provincias sibi subditas, quale solet Francia fundere, edicto regali communiter convocari, & civilium communiarum legiones ad Submonitionem regiam alacriter animari.* [Tabul. Vindoc. an. 1048. *Ipsas consuetudines donat Gaufridus Comes, .. excepta Submonitione pro prælio in adversarios, vel castro faciendo in marchia.*] Le Roman de *Garin* MS.

Mandez nos homes sans prendre nul respit,
Qu'il n'i remagne qui armes puist soffrir,
Ses Semonnez qu'il vos viengent servir
Cil qui de vos vodra terre tenir.

Alibi:

Vet s'en Fromond, Semoino son barnage.

Formula Submonitionum militarium antiqua habetur apud Frotharium Tullensem Episcopum Epist. 25. recentior in Regesto 10. 12. & 36. Philippi Pulcri Regis Franc. Chartophylacii Regii, quam hic damus.

Philippe, &c. Pour cause certaine & necessaire, qui touche l'Estat, de nous & de tout nostre Royaume, nous vous mandons & commandons, que vous venez sans nul deffaut suffisament appareillez en armes & en chevaus selon vostre estat, & selon ce, que nous devez, & en outre si suffisament, que nous nous en devons tenir pour bien payez, soiez à Arraz à cest premier jour de Juing prochain venant, pour faire & accomplir diligemment, ce que vous sera commandé & enjoint de par nous. Donné à Paris le Lundi empres l'Invention sainte Croiz, l'an de grace 1302.

Philippes par la grace de Dieu Roys de France, au Baillif de Constantin, Salut. Come nous par nos lettres pendans t'avons autrefois mandé, que tu, les Prelaz, Evesques, Abbez, Chapitres & autres personnes d'Eglise de ta Baillie, qui ost, chevaucie, & quelque autre maniere de service nous doivent, priassiez & requissiez de par nous, & avec ce les Semonsissez, que il as octaves de la Nativité saint Jehan Baptiste nouvellement passée fussent à Arras en armes & en chevaux si souffisament comme il devroient, & come à chascun d'eux appartiendroit, pour nous servir, & aler avant avec nous en la besoigne de nostre guerre de Flandres, si comme le fait le requiert: nous veans que à ladite Octave ne povons avoir la gent que cuidions & entendions à avoir, & que pour aucunes causes apparessans de novel, avons ferme propos de estre audit lieu à la quinzaine de la dite Feste saint Jehan, & encore plustost, se nous onques povons: car dés le jour dui nous somes à la voie de nous traire cele part pour poursuivre le fait de nostre dite guerre le plustost & le plus hastivement, que pourons à l'aide Dieu: & mandons que tu hastivement, & sans point de delai les requieres derechief, & priez de par nous, & à ce les Semons si estroitement comme tu pourras, que il à ladite quinzaine sans nulle faute soient avec nous si come il devront audit lieu en ar-

mes & en chevaus, & autrement apareillié comme à eus apartient, en maniere que nous soions tenus à eus tousiours mais & celui mandement & Semonce fait à leur subgiez esquiex nous avons haute Justice, & à ceux esquiex il ont haute Justice fai faire cette Semonce, & cest mandement par les Prelaz dessusdits. Donné à Paris le Mercredi aprés la Feste saint Pere & saint Pol l'an de grace 1304.

Au Prevost de Paris salut. Nous te mandons & commandons, que tous les non nobles de ta Prevosté, qui ont la value de cent livres parisis en meubles, ou de deus cens livres de tournois en meubles & en heritages tout ensemble, Semon & contraing, si comme tu pourra plus que sans nulle dilation soient à la quinzaine de la Magdelaine prochaine venant à Arraz, garni & appareillié pour faire nostre service, si que nous nous en doions tenir pour bien paié.

Au Baillif de Senlis, salut. Comme nous t'avons mandé par nos autres lettres, que tous ceus de ta baillie, qui de toi tiennent en fié, qui ont la value de 200. l. de rentes à tournois, de quelque Seigneur que il tiennent; Semonsisses que chier comme il nous ont, & sus quanque il se pevent meffaire vers nous, soient à Arras à la quinzaine de la Magdelaine en armes & en chevaux appareilliez, de nous servir en nostre besoigne de Flandres, & si garni & arrée que nous en doions tenir pour bien paié, & que nous en sachions gré; encore te mandons-nous & comandons, que tu ledit mandement faces & accomplisses bien & diligemment, & tous Chapitres, Abbez, Prieurs, & Convens, Eglises, & Commun de ta Baillie, qui aucun service nous doivent faire, & à toute autre maniere de gens, quelque ils soient, & comeut que il soit encore contenu esdites lettres, que tu feisses generalement crier par toute ta Baillie qua toute autre maniere de gens, soit Gentilshommes ou autres, soient garnis & appareilliée en armes & en chevaux selon l'estat de chascun, en tele maniere, que ils soient prest & garni de faire nostre service toutesfois, que nous leur feron savoir. Le devant cri & comandement general fait bien & diligemment faire & accomplir, selon, que il est contenu en nosdites lettres. Complures aliæ ejusdem fere tenoris habentur nobilium submonitiones in hisce binis Regestis, de quibus præterea in vocibus *Hostis*, *Herebannum*. Tantum observo, Barones in Francia per proprias Principis litteras submoneri solitos, quod attigimus in Elogio Joannis D. Joinvillæ pag. 19. Vide Statuta Delphinalia pag. 39.

¶ SUBMONERE *pro festo faciendo* vassallos suos poterant itidem Domini capitales, ut colligitur ex Charta an. 1210. ex Tabul. Corbeiensi: *Si dictus Vicedominus* (de Pinchonio) *me pro festo faciendo Submonuerit, ego cum uxore mea per octo dies secum ad custum meum debeo remanere.* Eadem habentur in Charta an. 1240. ex eodem Tabulario.

SUBMONERE, In jus vocare per apparitorem; *implacitare*, citare. Quoniam Attachiamenta cap. 2. *Est autem Summonitio, certi diei & loci exhibitio, partibus facta ad diem legalem.* Leges Henrici I. Regis Angl. c. 41. *Qui residens est, ad domum suam Submoneri debet de quolibet placito cum testibus. Ad rectum Summoniri*, cap. 42. 55. Sugerius in Ludovico VI. c. 2. *Nec mora, quin præfatum Burchardum ante Patrem Castro Pinciaco Submonitum coëgerit.* [Charta Philippi Aug. an. 1194. pro Atrebat. *Nullus intra pacem civitatis manens Submoneri debet, nisi per scabinos, & scabini non possunt contradicere quin eant cum justitia nostra, quandocumque eos Submonuerit, sed justitia debet eis dicere causam Submonitionis, an sit rationabilis, nec ire debent, nisi sit rationabilis. Asemoncer*, in Privileg. habitatorum *de Commines* an. 1364. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 523. sic enim legendum videtur pro *Asemouré*, uti editum est.] Passim, de iis *submonitionibus* multa habent Bracton. lib. 5. tract. 1. c. 6. Fleta lib. 6. c. 6. Regiam Majestatem lib. 1. c. 6. Quoniam Attachiamenta c. 2. 3. Bellomanerius MS. c. 2. Butelerius in Summa Rurali lib. 1. c. 3. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 61. [Gallandum de Franco allodio pag. 247. 248. Altaserram de Ducibus p. 318. 320. Choppin. in Consuet. Andegav. cap. 46. pag. 450. &c. Vetus Poëta MS. ex Bibl. Coislin. nunc Sangerm.

> *Li juges dit qu'il a meffait,*
> *Celui a fait Semondre à plait.*
> *A juor que cil estoit Semons*
> *Qui devoit faire son respons.*]

Vide *Placitum*.

In controversiis, quæ inter ipsos *Pares* enascebantur, reum Dominus evocabat per *pares* ipsos, seu vassallos, qui judicio interesse debebant. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 223. *Comment, & où le Seigneur peut & doit faire Semondre ses hommes du service, qu'il lui doivent. Se sont les manieres, selon ce que à moy semble, & sovient ores, coment les Seignors peuvent & doivent faire Semondre leurs homes dou service que ils li doivent, & que il les en peuvent faire Semondre, mais que il aie court là où il les Semont. Ce est assavoir deus de ses hommes, ou plus, & le peuvent faire Semondre par trois de ses hommes un en son leuë, & deux comme court ou bien par son banier.* Et cap. 225. *Le Seigneur peut encore Semondre lui-mesme son vassal, & en ce cas il le doit faire devant deux de ses hommes, ou plus, pour ce que il à recort de Court, se mestier li est.* Le Roman du *Renard* MS.

> *Sire, pour ce devant l'esgart*
> *Deussiez Semondre renard*
> *Par un de vos Pers, & mander:*
> *Ne deussiez pas commander,*
> *Faire Semondre par garçon*
> *Tel Chevalier, ne tel Baron.*

Exstant complura hujusce moris exempla in Tabulis & Historiis Francicis, ex quibus insigne est illud, quod refert auctor Chronici Flandrici cap. 33. ubi ait, Regem Angliæ Eduardum submonitum fuisse à duobus Paribus Franciæ, Episcopis Bellovacensi & Noviomensi: *Quand le Roy de France oit les nouvelles & complaintes, qui de tous lez venoient des gens le Roy d'Angleterre, moult en fu iré. Si manda tantost les Pers de France, & leur monstra les injures, que le Roy d'Angleterre luy faisoit, & les conjura que drois luy en dissent. Et les Pers jugerent qu'on envoia deux des Pers au Roy d'Angleterre. Tantost on y envoia l'Evesque de Beauais & l'Evesque de Noyon: & ne finirent, si vindrent en Angleterre, & trouverent le Roy en un sien Chastel, qu'on appelle Windesore. Là lui baillerent leurs lettres, & lui dirent, Sire, les Pers de France ont jugé, qu'on vous adjourne sur les demandes, que le Roy de France vous fait, & nous, qui sommes Pers de France, vous y adjournons, & que dedans 40. jours veniez respondre à cette chose.* Aliud exemplum antiquius submonitionis per Pares hic damus ex Tabulario Campaniæ, quod in Bibliotheca Regia asservatur fol. 139. & 112. ex quo cujusmodi etiam fuerit Parium Franciæ judiciorum ratio, cuivis colligere liceat. *Guillermus D. G. Cathalaunensis Episcopus universis, ad quos præsens scriptum pervenerit, in Domino salutem. Noverit universitas vestra, quod cum dilecta & fidelis nostra Blancha Comitissa Campaniæ citata esset per Ducem Burgundiæ, M. de*

Moutemaurentiaci, *& Willelmum de Barris*, *ut iret in Curiam Domini Regis juri paritura super querela quam Erardus & Philippa*, *qua dicitur uxor ejus contra eamdem Comitissam & Th. ejus filium proponebant*: *& super eo*, *quod idem Erardus & eadem Philippa petebant à domino Rege*, *ut ipse Rex reciperet homagium ejusdem Erardi de Comitatu Campania*, *sicut inde tenens fuerat quondam Comes Henricus*, *quem ipsa Philippa patrem suum esse dicebat*: *tandem apud Meledunum in prasentia D. Regis constituti pradicta Comitissa Campania & Th. filius ejus ex una parte*, *& pradicti Erardus de Brena & Philippa ex altera*, *requirentes super hoc sibi fieri judicium*, *judicatum est ibidem à Paribus Regni Francia*, *videlicet à venerabili patre nostro A. Remense Archiep. & dilectis fratribus nostris Willelmo Lingonensi*, *Ph. Belvacensi*, *St. Noviomensi Episcopis*, *à nobis etiam & ab Odone Duce Burgundia & à multis Episcopis & Baronibus Regni Francia*, *videlicet Altisiodorensi*, *R. Carnotensi*, *G. Silvanectensi*, *& J. Lexoviensi Episcopis*, *& Willelmo Comite Pontivi*, *R. Comite Drocarum*, *P. Comite Britannia*, *G. Comite S. Pauli*, *Willelmo de Rupibus*, *Senescallo Andegavensi*, *Willelmo Comite Joigniaci*, *J. Comite Bellimontis*, *R. Comite de Alençon*, *audiente Domino Rege & judicium approbante*, *quod hominagium Erardi de Brena vel Philippa supradicta de Comitatu Campania nullatenus recipere debeat*, *quamdiu Bl. Comitissa & Th. filius ejus vellent jus facere in Curia Domini Regis & prosequi*, *quia usus & consuetudo Francia talis est*, *quod ex quo aliquis saisitus est de aliquo feodo per Dominum feodi*, *Dominus feodi non debet alium recipere in hominem de eodem feodo*, *quamdiu ille*, *qui saisitus est de feodo per dominum feodi*, *velit & paratus sit jus facere in Curia Domini feodi*, *& prosequi. Et quia Comitem Th. patrem istius Th. per assensum Baronum regni Francia nullo contradicente recepit Dominus Rex in hominem de Comitatu Campania & Bria*, *sicut pater ejusdem Comes Henricus inde tenens fuerat*, *& post decessum dicti Comitis Th. recepit Blancham Comitissam de eodem Comitatu in feminam suam sicut de baillio*, *& postea Th. filium ejus*, *salvo ballio matris sua*, *de eodem Comitatu in hominem recepit nullo contradicente*, *de jure non debebat Dominus Rex dissaisire B. Comitissam vel Th. filium ejus de Comitatu Campania & Bria*, *quamdiu parati essent jus facere in Curia ipsius Regis*, *& prosequi. Et ipsa Comitissa coram Domino Rege*, *coram nobis & coram Baronibus regni id semper obtulit. Hoc autem judicium pradictum concesserunt pradicti Erardus & Ph. & ea die*, *qua istud judicium factum fuit*, *nihil amplius quasierunt à pradicta Comitissa Campania & ejus filio*, *& sic sine die recesserunt. In cujus rei testimonium prasentes Litteras fieri pracepimus sigilli nostri munimine roboratas. Actum Meleduni an. Dom.* MCCXVI. *mense Julio.* [Vide in *Par*, col. 133.]

Interdum etiam ad ejusmodi submonitiones adhibebantur *Milites*, non *Pares*, quod ex Aresto dato Parisiis ann. 1224. docemur, in quo hæc habentur : *Cum esset contentio inter Johannam Comitissam Flandria ex una parte*, *& Johannem de Nigella ex altera*, *idem Joannes appellavit Comitissam de defectu ad Curiam Regis. Dominus Rex fecit Comitissam citari coram se per duos Milites. Comitissa ad diem comparens*, *proposuit se non sufficienter fuisse citatam per duos Milites*, *quia per Pares suos citari debebat*: *partibus appodiantibus se super hoc*, *judicatum est in Curia Domini Regis*, *quod Comitissa fuerat sufficienter & competenter citata per duos Milites*, *& quod tenebat & valebat Submonitio per eos facta de Comitissa.* Edwardus I. Rex Angliæ & Dux Aquitaniæ submonitus fuit à Senescallo Petricorensi & duobus aliis Militibus ad Parlamentum Regium 20. post Natalem Domini die an. 1293. tenendum, responsurus de aliquot excessibus ac forisfactis. In Transactione inita inter Carolum V. Regem Franc. & Philippum Ducem Aurelianensem pro ejusdem Ducis apanagio, mense Januario 1366. exaratum legitur, Ducem submonitum fuisse per Comitem Bononiæ & Comestabulum Franciæ : in Regesto *Olim*, fol. 57.

Id olim juris sibi arrogarunt Prælati Normannici, ut quoties per Regem ab apparitore regio citarentur ac submonerentur, is quatuor Militibus comitatus esse deberet : *Quod quoties citantur Episcopi*, *cum serviente Regis intersunt quatuor Milites*; *ut possint ferre recordationem de citatione facta*; *aliter nec ad citationem venire*, *nec*, *si venerint*, *respondere cogentur. Inhonestissimum enim esset*, *ut dicebant*, *quod asserente serviente Regis se citasse Episcopum*, *compelleretur Episcopus vel emendam prastare tanquam deficiens*, *vel jurare*, *sicut faciunt alii*, *se non fuisse citatum.* Quapropter Regem rogarunt, ut hæc consuetudo deinceps servaretur : quod statutum à Rege fuit in rebus, quæ *Baroniam* tangerent solummodo : *Intererunt quatuor Milites*, *quando citabuntur Episcopi super rebus pertinentibus ad Baroniam. Inter inquestas terminatas Parisiis in Parlamento B. Martini hyemal. an. D.* 1258. Atque id relatum in veter. Consuetud. Normann. cap. 61. *Les Barons doivent estre Semons par le Bailli*, *ou par le Viconte*, *ou par le maistre Sergent*, *pardevant quatre Chevaliers au moins*, *qui puissent porter tesmoignage de la semonce.*

Quod vero dicebant Episcopi inhonestissimum fore, ut servienti Regio fides adhiberetur, submonitionem à se factam asserenti, non vero Episcopis denegantibus, Assisiæ Hierosolymitanæ c. 225. id statuunt, si Banerius, (*Le Banier*) seu apparitor, Baronem aliquem de servitio suo submonuerit, & is defecerit, Banerio submonitionem factam à se asserenti fidem habendam : *Le Banier en doit estre creu*, *se il dit*, *que il l'a Semons*: *& se lui dit par la foi*, *que il doit au Seignor que le Banier ne le Semonist de cette semonce*, *si com il dit*, *& attaint en est quite*, *ou se non il pert son fié.* Hinc forte natum apud nos proverbium : *Sergent à Roy est Pers à Comte.*

Cæteri etiam Barones Franciæ simile sibi jus asserere conati sunt, ut non nisi à militibus submonerentur. *Super eo quod quidam Barones Dom. Regi supplicabant*, *quod homines & subditi sui non adjornarentur coram D. Rege per gentes Regis*; *sed potius per ipsos*: *responsum fuit quod dominus Rex hoc non faceret*, *nec hoc tenebatur facere*, *nisi vellet. Inter Judicia*, *Consilia & Arresta expedita in Parlamento candelosa an.* 1276.

Eadem ratione Episcopi, qui sibi invicem Pares dicuntur, locis in v. *Par* laudatis, non nisi à paribus Episcopis judicari atque adeo submoneri poterant. Nota sunt, quæ de Nestorio Patriarcha CP. & Dioscoro Patriarcha Alexandrino habent Acta Conciliorum Ephesini & Calchedonensis, quos ab Episcopis ad ea Concilia citatos & submonitos narrant. Vide Liberatum Diac. c. 13. & Joannem VIII. PP. Epist. 275. Libellus proclamationis Rothadi Episcopi Suessionensis an. 863. *Tunc tres Hincmarus Archiepiscopus Episcopos ad me misit*, *mandans ad Synodum ipsam ut sine mora venirem.*

Id denique juris sibi olim asseruere Francici Prælati, Regem Ecclesiarum vassallos per suos officiales submonere non debere; sed per Ecclesiasticorum officiales. Inter articulos Regi Philippo

Pulcro oblatos sub exitum ann. 1296. à Franciæ Prælatis pro auxilio pecuniario pro bello Aquitanico & Flandrensi, hæc habentur: *Verum cum temporibus vestris in hominibus Ecclesiarum quædam novitas sit inducta, videlicet quod ad exercitus vestros Flandriæ ac Wasconiæ ire, vel mittere vel se redimere per vestros Curiales dicti homines sunt compulsi, faciendo nomine vestro banna & praconizationes in terris Prælatorum ipsorum sine voluntate, imo etiam contra voluntatem eorum, quod nunquam aliàs anteactis temporibus factum fuit, supplicant supradicti Prælati eis concedi Litteras regias, quod per præmissa vestro tempore innovata Ecclesiis, vel earum hominibus præjudicium nullum fiat, & quod à similibus cessabitur in futurum.* Charta Radulphi de Balgentiaco an. 1085. in Tabulario Vindocinensi fol. 193. *Nullam faciet ire in bannum, vel corveam, sive equitatum,* (præterquam in aliquot casibus ibi expressis,) *& tunc quidem non per Præpositum suum aut vicarium suum submonebuntur homines monachorum; sed monachis tantum dicetur, ut ipsi unum de servientibus suis homines faciant submonere.*

¶ Submonitio, In jus citatio, vocatio. Charta Ludovici VI. Reg. Franc. an. 1123. in Hist. Blesens. p. 95. *Annuimus quod illi Submonitionem, vel falsum clamorem non emendent.* Litteræ Caroli V. Reg. an. 1367. to. 5. Ordinat. p. 73. *Quodque dictus Major haberet omnes Submonitiones hominum balliæ suæ ad rectum, &c.*

¶ Summonicio, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 12.

¶ Summoncio, Eadem notione, in Charta Richardi Reg. Angl. Locus est in *Superassisa.*

Resummoniare, Iterum summonere, in Fleta lib. 1. c. 1. §. 20.

¶ Resummonitio, Iterata submonitio. Vide *Blount* in Nomolex. Anglic.

Summosa, pro *Submonitione*, in Charta Roberti Guiscardi, apud Baron. an. 1093. n. 20. *Et in Curia ipsius monasterii per ejus Summosam veniant ad justitiam faciendam.*

Submonitor, Gallis *Semonneur.* Κλητὴρ, apud Harpocrationem, κλητῆρες οἱ ἄνδρες δι' ὧν εἰς τὰς δίκας προσκαλοῦσι οἱ δικαζόμενοί τισι. *Legalis Summonitor*, in Regiam Majestat. lib. 1. c. 6. §. 2. Tabularium Vindocinense: *Per ordinarium Submonitorem in curiam vocatus.* Breve Judiciarium apud Littletonem sect. 234. *Et quod summoneat eos per bonos Summonitores, quod sint coram justitiariis, &c.* [*Summonitores ordinarii, legales, boni: Summonitores scaccarii*, apud Kennet. in Gloss. ad calcem Antiquit. Ambrosden.] *Li Sumenour*, in Legibus Normann. Will. Nothi c. 45. Assisæ Hierosol. MSS. c. 78. *Les 3. Semonnoirs doivent querre celui de quoy l'on s'est clamé.* Infra: *Si requiert & commande a sa Cour, que elle li connoisse, se il est attaint du murtre, & se les Semonnoirs ont recordé en la cour, que ils avoient fait la semonce.* Adde cap. 215. & seqq. & 223. Apud Bellomanerium in Consuetudine Belvacensi caput 2. inscribitur, *des semonces & des Semonneurs & de ceus, qui n'obeissent as semonces, & comme on doit semonre.* De officio *Summonitorum*, agit præterea Radulfus *de Hengham* in Summa magna cap. 5.

Submonitoriæ, Epistolæ, quibus Episcopi ad Concilium submonentur, & evocantur. Radulfus de Diceto: *Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, de convocandis ad Concilium generale Submonitorias patentes ostendit.*

¶ SUBMONITIO, f. Suppeditatio. Necrolog. Eccl. Carnot. *Acquisivit etiam apud Mennesia generaliter quicquid Major habebat in granica capituli,... præter unam minam avenæ, quem habet propter Submonitionem saccorum.* Vide alia notione in *Submonere.*

¶ SUBMONITOR, Idem qui *Proscholus.* Vide in hac voce. Hujus erat admonere pueros officii sui antequam ad Magistrum accederent, eorum lectiones excipere, priusquam ii in scholam venirent: unde *Submonitor* dictus. Statuta Scholarum Paris. an. 1357. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 447. *Nullus tradet scholas suas ad firmam, nec habebit socium, sed habere poterit Submonitorem. Nullus tenebit Submonitorem qui cum alio magistrorum fuerit, nisi tribus scholis, &c. Nullus Submonitor tenebit scholas juxta magistrum suum, nisi tribus scholis intermediis... Si contingat vos capere Vicemagistrum, præsentabitis eum domino Cantori.* Vide alia notione in *Submonere.*

¶ SUBMONITORIUS. Vide in *Submonere.*

¶ SUBMUNTORIA Brachiorum, Axillæ, Gall. *Aisselles*, f. pro *Submotoria.* Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 392*. *Eorum filius domum rediit cum magnis febribus & glandulis in Submuntoriis brachiorum.*

¶ SUBMURMUR. Vide *Sublinguium.*

¶ SUBMURUM, vel Submurus, Prædium, quod est ad urbis muros. Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 482. *Item in Submuro civitatis Reatinæ & ad sanctum Georgium, terram & vineam, & medietatem molini majoris, &c.* Vide infra *Suburbanum.*

SUBNEMUS. Vide *Subboscus.*

SUBNERVARE, Willelmo Britoni in Vocab. MS. *est nervos poplitum succidere. Tunc equus Subnervatur, cum nervi poplitum præciduntur. Veredos truncare*, in Anonymo Valesiano de Constantino M. p. 471. Gloss. Gr. Lat. *Subnervare*, νευροκοπῶ. Ignotus Casinensis c. 9. *Post dies aliquot suos Subnervantes equos, navigare cœperunt.* Occurrit in Josue c. 11. 2. Regum c. 8. & 1. Paralipom. c. 18. [apud Tertull. adv. Judæos cap. 10. & Apuleium in Apologet.] Vide *Expeditare*, & *Sgarretare.*

¶ SUBNOTARE. Charta Caroli III. an. 903. inter Probat. Hist. Sangerm. p. 21. *Ernustus Notarius ad vicem Askerici Episcopi Subnotavit.* Quæ formula huic longe usitatiori respondet: *ad vicem N. recognovit.*

¶ SUBOBSITUS, Tectus, opertus. Vita S. Mariæ Ægypt. to. 1. April. p. 85.

Illa gradum fixit, manibusque Subobsita dixit.

SUBOCULARE, Pars, quæ subest oculis, Græcis ὑπώπιον. Joannes Diaconus in Vita Gregorii M. lib. 4. c. 84. ubi describit vultum ejusdem Gregorii: *Fronte speciosa, elatis & longis, sed exilibus superciliis, oculis pupilla fulvis, non quidem magnis; sed patulis, Subocularibus plenis, &c. Suboculares venæ*, apud Vegetium lib. 4. Artis veterin. cap. 4.

¶ SUBOFFICIALIS, Officialis vicarius. Honorii IV. PP. Statuta pro regni Neapolit. incolis ann. 1285. apud Raynaldum num. 45. *Subofficiales non capiant animalia deputata ad centimulos.*

¶ SUBOLA, Vasconibus, Regio sylvestris, ex Valesio in Notit. Gall. p. 535. col. 2.

¶ SUBOPERARIUS, Qui operibus publicis sub Magistro operarum vacat. Constitut. Eccles. Valent. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 191. *Suboperarius ecclesiæ non possit recuperare aliquam annatam ex beneficiis vacantibus, nisi in præsentia domini operarii canonici.* Vide *Operarius.*

¶ SUBORTIARI. Concil. Rotomag. ann. 1231. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 181. *Nec procurabit*

rabit (Advocatus) *quod falsitates vel Subortiari, seu falsa instrumenta in causa sua producantur.* Ubi legendum puto, *quod falsi testes vel subornati.*

¶ SUBPEDIRE, Baculis subnixus gradi. Miracula S. Roberti to. 3. April. p. 332. *Juvenis quidam... crus ac pedem igneo morbo ardente amisit, ut vero cruris manu ferens, Subpediendo baculis Casæ Dei venit.*

¶ SUBPEDITARE, Vincere, superare, quasi sub pedes ponere. Will. Wyrcester. Anecd. ad calcem lib. nigri Scaccarii pag. 530. *Magnus Ethelstanus Wallenses Subpeditavit.* Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. an. 1502. apud Rymer. to. 13. pag. 39. *Eosque capiendi, Subpeditandi, & incarcerandi, &c.* Vide *Suppeditare.*

¶ SUBPEDITATIO, Contemtio, despectus, Gall. *Mépris.* Depositio Guillelmi Catallani ex Bibl. Reg. *Credo quod vos sciatis quod à Gallicis multa tedia, vituperia & Subpeditationes sustinuimus.*

¶ SUBPELLICIUM, ut infra *Superpellicium.* Consuetud. Canon. Regular. Monast. S. Jacobi de Monteforti apud Marten. part. 1. Collect. novæ p. 307. *Qui cum venerint, inchoetur Missa. Et notandum quod in Subpelliciis privatis diebus ministri serviunt.*

¶ SUBPERTINENTIA, Appendices, Gall. *Appartenances.* Charta Ludovici Germanici, apud Eccardum in Orig. Habsburgo-Austr. col. 109. *Cum omnibus sibi Subpertinentibus, tam mancipiis, quam prædiis.* Vide *Pertinentiæ & Subjacentiæ.*

¶ SUBPHRAGIUM. Vide in *Suffragium* 6.

SUBPLACITARE. Vide *Placitum*, col. 531.

¶ SUBPORTULANI, Tributorum exactores. Constitut. Frederici Reg. Siciliæ cap. 32. *Jubemus... quod ipsi credenzerii, notarii, & particulares Subportulani exerceant officia ipsa per se personaliter, non per substitutos eorum.* Vide *Portulani.*

SUBPOSITORIUM. Glossæ Græc. Lat. ὑποπόδιον, *Scabellum, subsellium, scamillum, Subpositorium.* Sed legendum videtur *Suppeditorium*, [vel *Suppositorium.* Vide in hac voce.]

¶ SUBPOSTURIUM. Vide *Suppositorium.*

¶ SUBPRESTES, pro Superstes, in Conc. Hispan. tom. 4. p. 390. 479. Vide *Suprestes.*

¶ SUBPRIMUS, Secundus, inferior, apud Pezium in Præfatione ad tom. 1. Anecdot. ex Theogeri Episc. Metens. lib. de Musica. Vide *Supprimus.*

SUBPRIOR, Qui absente Priore cœtui Monastico præest. Orderic. Vital. lib. 5. *Subprioris curam diutius gessit, vicesque Abbatis in divinæ legis prolatione sæpius explevit.*

¶ SUBPRISIA, Usurpatio, injusta occupatio. Testam. an. 1262. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 400. *Volo & præcipio quod omnes Subprisiæ terrarum & reddituum quas feci, ubicumque sint, reddantur penitus, si legitime possint probari.* V. *Supprisa.*

SUBPULMENTARIUS. Quid ejusmodi voce veteres significare voluerint, haud certo scio, inquit Panvinius, nisi is *Subpulmentarius* fuerit, qui pauperibus ea eleemosynarum genera è Palatio Pontificis distribuebat, quæ vel mensæ superfuerant, vel ad cibum pertinebant: quod innuere videtur Bibliothecarius in Hadriano. Mox addit eumdem esse cum Paracellario. Meminit Benno Cardinalis in Histor. Gregor. VII. *Subpulmentarii*, Officialis Ecclesiæ Rom. ut & Luithprandus lib. 6. c. 6.

¶ SUBRACO. Vide supra *Subbircus.*

¶ SUBRECITARE, Submissa voce recitare, legere. Gloss. Lat. Gr. ὑπαναγινώσκω, *Subrecito.* In Gr. Lat. additur, *Sublego.*

¶ SUBRECTUS, Congelatus. Vita B. Notkeri to. 1. April. p. 588. *Vas in latus jacuit, vinumque velut si Subrectum esset, solide continuit.*

¶ SUBREFECTORARIUS, Qui *Refectorio* subest, in Monasteriis. Vide in *Refectorium.*

¶ SUBREGNARUS, Qui officiales hebdomadarios in tabula annotabat, ex Ordinario Eccl. Laudun. apud Marten. de Ant. Eccl. Ritibus lib. 1. cap. 3. art. 8. n. 4. *Deinde Subregnarus denuntiat in tabula hebdomadarios canonicos, videlicet hebdomadarium missæ, evangelii, epistolæ, & chori unumquemque in suo ordine.*

SUBREGULUS, Princeps Regali ferme potestate. Ammianus lib. 17. de Zizai Regali Pannonum: *Duxerat potior cum cæteris Sarmatis etiam Rumonem, & Zinafrum, & Fragiledum Subregulos, plurimosque optimates, &c.* Adde p. 107. Witikindus lib. 2. de Gestis Saxonum: *Timensque sibi vicinum Subregulum, eo quod paruisset imperiis Saxonum, indixit ei bellum.*

SUBREGULI præterea appellabantur Majores-domus sub prima Regum Francicorum stirpe, quod rerum summa penes eos esset. Vita S. Arnulfi Episcopi Metensis c. 4. de Gundulfo Majore Palatii: *Gundulfo Subregulo, seu etiam Rectori Palatii, vel Consiliario Regis exercitandus in bonis artibus traditur.* Ursinus in Vita S. Leodegarii c. 8. de Ebroïno: *Et cum Major-domus effectus esset, cogitare cœpit de ultione inimicorum, qui eum noluerant habere Subregulum.* Gesta Francorum c. 11. *Wiomadum amicum Childerici Subregulum ab Egidio iterum Franci instituerunt.* Fridegodus in Vita S. Audoëni Rotomag. Archiep. *Res Palatii administrante Waratone Subregulo.* Sic Carolum Martellum Majorem-domus Regiæ Francorum compellat Gregorius III. PP. in Epist. 5. & 6. *Domino excellentissimo filio Carolo Subregulo, Gregorius Papa.* In 7. *Principem Francorum* vocat: Gregorius II. *Ducem*, Epist. 2. *Patricium*, Epist. 8. in Tabular. S. Cornelii Compend. in Charta Ludovici Regis, Filii Caroli Simplicis de Hugone Duce Francorum, *qui est in omnibus regni nostri Secundus à nobis.* Ita apud Anglos Æthelstanus Dux Orientalium Anglorum, propter summam, quam sub Æthelstano Rege potentiam obtinuit, *Half-king*, id est *Semirex*, appellatus fuit. Vetus Scheda ex Lelandi Collectaneis, apud Will. Dugdalum in Antiquitatib. Warwicensib. p. 514. *Cum maxime florerem in diebus Æthelredi Regis Merciorum, cœpi eum benigne precari, ut mihi concedere dignaretur antiquum Cœnobium, quod Flandenburg nuncupatur, quod sibi evenit ex hæreditate suæ uxoris, quæ fuit Ostrithis vocata: satis ille libenti animo, quod poscebam, concessit. Hoc Cœnobium postea dedi Æthelardo Subregulo, qui erat Rex illius provinciæ, quæ Wicce dicitur, pro alio Cœnobio, quod Straetforde nominatur.* Vide Monasticum Anglic. to. 1. p. 231. & supra in *Regales*, *Regulus.*

¶ SUBREGULI apud Anglos etiam nuncupantur Duces, Comites, & Barones. Th. Walsinghamus p. 103. *Cum Edgarus Rex Angliæ, Regem Scotorum & alios Subregulos subjugasset, &c.* Eadem habet Chron. Th. *Otterbourne* p. 84. *Qui (Edgarus) Regem Scotorum Kynadum & Regem Cumbrorum Malcolmum, & Mackum Regem insularum cum aliis quinque Subregulis ad curiam suam coactos sacramento perpetuo obligavit.* Analecta Eccles. Wigorn. fol. 25. *Rex Merciorum, cum Comite suo Subregulo, &c.* Florent. Wigorn. ad ann. 1066. *Quo tumultu Subregulus Haraldus Godwini Ducis filius, &c.* Consul dicitur apud Huntington. p. 366. *Algaro vero filio Leofrici Consulis dedit Consulatum Haraldi.*

SUBRELICTORUM Liber, qui vulgo *Paralipomenon*, apud Luciferum Calaritanum de non conveniendo cum Hæretic. p. 197. 1. edit.

¶ SUBREPTIVE, Dolose, subrepta ratione, Gall. *Subrépticement.* Charta Urbani II. PP. an. 1089. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Porro cœnobium vestrum hac libertate donamus, ut te obeunte vel tuorum quolibet successorum nullus ibi quacumque Subreptive substituatur.*

SUBRICULA, Συζρίκιν, in Gloss. Gr. Lat.

¶ SUBRIPINUS, Locus ad ripam positus, ripæ vicinus. Acta B. Cesfai Odrovantii to. 4. Julii pag. 192. *Ecclesiam S. Clementis in Subripinis Vultavæ ... à Rege obtinuit.*

¶ SUBROGARI, Reddi, restitui, in Cod. Theod. tit. 1. de Decurion. leg. 120. *Ordinibus propriis atque officiis jussimus Subrogari.* Occurrit rursum ibid. in leg. 134. ejusd. tit.

¶ SUBROGATIO, *est rei litigiosæ in alium translatio, quam à Bonifatio VIII. rejectam Gallicus forensis usus recepit.* Compendiosa benef. Expositio, quæ consuli potest.

¶ SUBRUCCIONES, ὑπορυσσαί, in Gloss. Lat. Gr. *Substrucciones*, ut in Cod. Theod. tit. 1. de oper. publ. leg. 19. Vide Salmas. ad Hist. Aug. p. 378.

¶ SUBRUGARE, f. pro *Subruncare.* Gloss. Lat. Gr. *Subrugo*, ὑπορύσσω. In Gr. Lat. ὑπορύσσω, *Effodio, subruo, Subrugo.*

¶ SUBRUNDA, pro *Subgrunda.* Vide *Subgrundium.* Gloss. Lat. Gr. *Subrunda*, ὑπόστεγον. Aliæ Gr. Lat. ὑπόστεγον, *Grunda, Suggrunda, Subrunda.* Vide infra *Subundra.*

¶ SUBRUS, Suber, ni fallor, Ital. *Sobero.* Statuta datiaria Riperiæ c. 12. fol. 4. v°. *De qualibet flora scorzarum à Subris pro introitu soldi sex.*

¶ SUBSADINA, Subsadire. Vide *Solsatire.*

¶ SUBSANIUM. Vide infra *Salfannum.*

¶ SUBSANNATIO, ut mox *Subsannium.* Gloss. Lat. Græc. *Subsannatio*, μυκτηρισμός. Occurrit in Psal. 34. 16. 43. 14. &c. ut *Subsannare*, irridere, 4. Reg. 19. 21. 2. Paralip. 30. 10. &c. & *Subsannator*, irrisor, Eccli. 33. 6. *Subsannare, rechiner, moquer, escharnir*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm.

¶ Subsannative, Irridendo, in Excerptis ex Gestis Ottonis Tarentini apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. pag. 58.

SUBSANNIUM, Derisio, *subsannatio.* Indiculus Luminosus: *Christi Domini gregem non uniformi Subsannio; sed milleno contumeliarum infamio impetivit.* Idem: *Aliqua super ejus meretricationis Subsannium ... habita conflictatione verborum.* S. Eulogius lib. 3. Memor. Sanctor. c. 16. *Accusatur coram judice de Subsannio vatis sui.* [Vide *Subsannum.*]

SUBSANNUM. Acta passionis S. Felicis Tubyzacensis Episcopi: *Tunc Felix Episcopus navem conscendit, catenarum duris nexibus colligatus, & fuit in Subsanno navis quatuor diebus & quatuor noctibus, jacens sub pedibus equorum, &c.* Ubi quidam ita hæc interpretantur, tanquam is fuerit in *subsannio* eorum, qui in navi erant.

☞ *Subsanium* edidit Baluzius to. 2. Miscell. p. 80. ex tribus vett. exemplaribus: alter Codex habet *Subsannium.* Ut ut est hac voce significari videtur ima pars navis, Gall. *le fond de cale*; unde apud Surium legitur: *Et fuit in capsa navis diebus quatuor.*

¶ SUBSCITATUS, pro Suscitatus, in Litteris Johannis Reg. Franc. ann. 1355. tom. 4. Ordinat. pag. 167. *Discordie & debata Subscitate fuerant & mote inter dictos Consules, &c.*

SUBSCRIBENDARIUS, unus in Notitia Imperii, omnibus per Orientem Comitibus & Ducibus rei militaris tribuitur. Hujus etiam mentio fit in lib. 1. Cod. Th. de Erogat. militar. annonæ, & in l. 8. de Cohortalib. eod. Cod. *Subscribendarii* vero proprium munus haud omnino certum: vide conjecturas Jacobi Gothofredi ad d. l. 1.

SUBSCRIBERE, Infra scribere, subjicere. Epistola Abbatis de Ebora: *Quod Præpositus de Trief dudum scripsit fidem suam se nobis exposuisse, noveritis non aliter, quam subscripsimus, fuisse.*

¶ Subscribere Se, Nomen suum apponere. Instrum. an. 1381. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 48. *Et ego Antonius Bassavega .... publicus .... notarius ... hoc Instrumentum publicum confeci, tradidi & publicavi, & in hanc publicam formam redegi & scripsi & me Subscripsi, signoque meo consueto apposito in testimonium & fidem pleniorem præmissorum roboravi.* Eadem fere formula utuntur Notarii in Testam. Jacobi Reg. Aragon. ann. 1262. apud eumdem tom. 9. pag. 206.

SUBSCRIPTI, dicebantur Baptismi candidati; quia qui baptismum postulabant, scripto nomen edere tenebantur, ut liquet ex Concilio IV. Carthag. can. 25. Cyrillo in Prologo Catecheseon, &c. Exstat Epigramma Ennodii cum hac Inscriptione: *Epigramma in Subscripto:*

Quod tibi natura dederit lex germen, amice,
Hos mihi fons tradat vivificantis aqua.

Vide *Competentes.*

¶ SUBSCRIPTIONUM varias formulas exhibet Mabillonius lib. 2. Diplom. quas pluribus capitibus expendit. Hunc consule: nihil quippe addendum succurrit.

¶ SUBSCRIVATOR, Scriba, notarius. Gualvaneus Flamma apud Murator. to. 12. col. 1046. *Habuit in familia* DC. *viros &* XXXVII. *inter capellanos, milites, domicellos, lictores, cancellarios & Subscrivatores.*

¶ SUBSEDERE, Supersedere, omittere. Gocelinus in Translat. S. August. Cantuar. to. 6. Maii p. 420. *De ceteris vero, id est Regibus, Præsulibus, ... nunc est Subsedendum, de quibus jam alibi dictum est vel suo tempore dicendum.*

SUBSELLIÆ, Clitellæ, quæ *sub sella* equi aut asini ponuntur. Fori Bigorritani art. 33. *Pagesius, qui in consuetudine non habet somatas deferre, si inventus fuerit à Milite, vel à Militis aut Comitis serviente, qui invenerit, vinum & Subsellias accipiat, asinum vero Comiti mittat.* [Vide *Subtussellia.*]

SUBSELLIO, [Subsidium, firmamentum, tutor, ut videtur.] Passio S. Leopardini MS. *Tali nuntio perterrita Blitildis, Subselliones suæ evocat fautionis, non procrastinata hora, &c.*

¶ 1. SUBSELLIUM, Equus sessilis, *Cheval de selle.* Vita S. Hugonis Cluniac. tom. 3. April. p. 644. *Sinistra sui habenas Subsellii tenebat, ... multique sancti bajula, &c.*

2. SUBSELLIUM, *ornamentum equi sub sella positum*, Ugutioni. Statuta Ordinis S. Gilberti *de Sempringham* pag. 748. *Provideant etiam .... & cæteri ad quorum curam spectat de Subselliis, ut talia fiant, quæ sufficiant tueri læsuram equorum, &c.* [Vide infra *Subtussellia.*]

3. SUBSELLIUM. Charta Hugonis Episcopi Suessionensis ex Tabul. Prioratus S. Sulpitii de Petrafonte: *Ut eam (terram) quantum voluerit, colat, & de ea quantum voluerit, & quibus voluerit, colendam tradat, ita tamen ut terragium & Subsellia accipiat, & jus omne sibi vendicet, &c.* [Forte *Subsidia.*]

¶ SUBSENESCALLUS. Vide in *Senescalcus.*

¶ SUBSEQUENTER, Deindè, postea. Jac. Auriæ Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 589. *Subsequenter vero die ultimâ dicti mensis invenit, &c.*

SUBSEQUIUM, *Servitium*, Ugutioni, & in Catholico parvo. [*Subsequium*, *servues*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

SUBSEQUIVUS, Subsequens. *Subsequiva secula*, apud Julianum Toletanum in Histor. Vambæ Regis pag. 821.

¶ SUBSES, *Qui subtus sedet.* Gloss. Isid. Vide *Suffet.*

SUBSESSÆ, Insidiæ. Gloss. MSS. ex Servio: *Subsessores, qui occisuri aliquem delitescunt. Hinc Subsessæ, doli inimicorum.* [Gloss. Lat. Græc. *Subsessæ*, ἐνέδραι.] Vegetius lib. 3. c. 6. *Adversarii in his locis, quæ sibi opportuna intelligunt, Subsessas occultiùs collocant.* Mox: *Deprehensa vero Subsessa, si circumveniatur utiliter, plus periculi sustinet, quam parabat inferre.* Vide cap. 22. eodem lib. Ita *subsidere* apud Ammian. lib. 14. usurpatur pro ἐνεδρεύειν, insidias struere. Fragmentum Petronii p. 17. *In quibus retia erant picta, Subsessoresque cum venabulis, & totus venationis apparatus.* Vide Turnebum lib. 5. Adv. cap. 8.

¶ SUBSESSOR, Subsidere. Vide *Subsessæ.*

SUBSIDES, Subsidium, auxilium. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 55.

Subsidibus patris ex omni regione coactis.

☞ Haud scio an melius hic intelligantur Clientes, vassalli, vel etiam villici; quo significatu occurrit hæc vox in Charta Nicolai I pisc. Misn. an. 1379. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 398. *Quorum siquidem .... tyrannidis importunitate dicti abbas & conventus, ipsorumque Subsides usque adeo opprimuntur gementes, ut &c.*

SUBSIDIALIS, Subsidium, auxilium, vel potius præstatio auxilii nomine. Charta Ludovici Pii Imperat. pro Ecclesia Murinensi, apud Ughellum: *Confirmationem, quam Cunibertus Rex fecit ad Ecclesiam S. Geminiani, de villa Pur. ili, sive tributum, vel Subsidiales, atque angarias, quas servi ejusdem sancti Geminiani ad ipsum casalem laborandum & excolendum habuerunt;*

¶ Subsidialis, Subsidiarius, apud Ammian. lib. 14. *Post jaculatores, ultimasque Subsidiales acies.*

¶ SUBSIDIARE, Milites subsidiarios conscribere. Oratio Legatorum Reg. Franc. habita coram Pio II. PP. an. 1459. apud Acher. to. 9. Spicil. pag. 320. *Et ad objectum nobis factum de illustrissimo domino Duce Burgundiæ, qui armatam sex millium hominum promisit pro succursu fidei ... Promissum illustr. dom. Ducis Burgundiæ sub incerto est & cum conditione; videlicet tam pro subsidio jam levato in regno & extra regnum, quam pro subsidio levando in prædictis terris. Et etiam hoc promittit tam pro terris suis & dominiis existentibus in regno quam extra regnum, nulla facta divisione aut partitione hominum Subsidiandorum & levandorum pro terris regnicolis & forensibus.*

¶ Subsidiari, Subsidio esse, succurrere, apud Hirtium lib. 8. Bell. Gallic. Vide Gloss. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 196.

¶ SUBSIDICTUS, Subditus. Literæ Joannis Reg. Franc. an. 1361. to. 3. Ordinat. pag. 536. *Regalis providentia & si cunctos sue ditioni Subsidictos prosequi decreverit favoribus gratiosis, &c.*

SUBSIDIO, Obsidio. Vita S. Antidii Archiepisc. Bisonticensis cap. 6. *Universas posthæc Galliarum urbes pervagans, alias Subsidione delevit, alias incendio cremavit.*

¶ SUBSIDIOSE, Insidiosè, dolosè. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Reg. apud Murator. to. 8. col. 612. *Et ei posse suum ac Romanorum potentiam Subsidiose spondens, &c.* Vide *Subsessa.*

¶ SUBSIDIUM, Præstatio auxilii nomine; Gallis *Subside.* Privilegia villæ de Viridi-folio an. 1369. tom. 5. Ordinat. Reg. Fr. pag. 277. *Ut ipsi quitti sint, liberi & immunes ab omni prastacione fogacgii, Subsidii, gabelle & impositionis cujuscumque. Subsidium gratiosum*, in Statutis S. Claudii ann. 1448. p. 89. Constitut. Eccl. Valent. inter Conc. Hisp. tom. 4. pag. 199. *Quoties continget auctoritate Apostolica imponi decimam sive Subsidium super fructibus ecclesiasticis, ... constituantur duo collectores ejusmodi Subsidii, &c. Soustenuë*, eadem notione, in Charta ann. 1471. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1326. *Ils ne donnent conseil, confort, Soustenuë, ne aide de corps, ne de biens.* Apud Anglos *Subsidium* dicitur Tributum quod ob graviora regni negotia auctoritate Parlamentaria Regi erogatur, ex integra æstimatione cujuslibet subditi, vel secundum annuum prædiorum ejus valorem. V. *Subsidialis.*

¶ SUBSIGILLUM. Vide in *Sigillum* 1.

¶ SUBSIGNARE, Idem interdum quod *Subscribere*, aliquando quod *Obsignare.* Vide Salmas. de Modo usur. p. 357. 436. 437. 438. & 441. Adde Mabill. Diplom. lib. 2. cap. 22. n. 17.

¶ SUBSILIS, perperam pro *Subtilis.* Vide in hac voce. Ordin. Eccl. Argent. apud Marten. de Ant. Eccl. Discipl. in div. Offic. p. 208. *Sacerdos cappa indutus super albam cum ministris dalmaticis & Subsilibus indutis, &c.*

SUBSILLES. Lambertus Ardensis pag. 152. *Altaria quoque de Hondescoto, & Subsilles circa ejusdem villæ atrium & morum sive mariscum.* [Festo, *Subsilles sunt, quas aliter ipsiles vocant, lamella necessaria sacris, quæ ad rem divinam conferre dicuntur, maxime specie virium & mulierum.*]

¶ 1. SUBSISTENTIA, Stabilitas, firmitas. Bulla Eugenii IV. PP. an. 1431. in Bullar. Carmelit. p. 184. col. 1. *Nobis fuit humiliter supplicatum, ut dictis statuto & ordinationi pro illorum Subsistentia firmiori robur Apostolicæ confirmationis adjici mandare de benignitate Apostolica dignaremur.*

¶ 2. SUBSISTENTIA, Existentia, constitutio. S. Irenæi vetus Interpres lib. 1. c. 5. n. 4. *De timore quidem, & de conversione (dicunt) animalia Subsistentiam accepisse.* Occurrit alibi non semel.

¶ SUBSISTERE, Existere, esse, sustentari. Charta an. 1336. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 523. *Quas & quæ* (litteras & instrumenta) *etiam ex nunc cassas & irritas esse volumus ac deinceps nullius Subsistere firmitatis.* Alia an. 1337. ibid. to. 6. pag. 10. *Verum etiam pro damnis quæ sustinuerimus, nobis respondere tenebuntur & pro servitiis nostris etiam, quæ commentari aut Subsistere possumus, facere recompensam.*

¶ SUBSOLANEUS, *Qui infimum solum colit*, apud Festum.

¶ SUBSOLANUS, ἀπηλιώτης, in Gloss. Lat. Græc. Occurrit apud S. Hieronym. in Jerem. 25.

¶ SUBSTANS, Præsens, in Cod. Theod. tit. 4. de erogat. milit. annon. leg. 28. *Nulli omnino in nulla specie præbeatur annona, nisi quem Substantem, atque in præsenti constitutum postulare constiterit.*

1. SUBSTANTIA, Alimentum. Lex Wisigoth. lib. 8. tit. 5. §. 7. *Quantum in Substantia ipsius caballi expendisse juraverit.* [*Victualis Substantia*, in Cod. Theod. tit. 3. leg. ult. de custod. reorum; & tit. 27. leg. 2. de alim. *Substantialis victus*, in Formul. 1. Marculfi lib. 2. *Soustenance*, in Charta Philippi VI. Reg. Franc. an. 1348. to. 2. Ordinat. p.

300. *Pour ce que les gens d'Eglise, Religieux, ... puissent & diligemment deservir leurs benefices, avoir leurs Soustenances, &c.* Bellomaner. MS. cap. 57. *Aucune fois sont venues les femmes à nous pour requerre que on leur delivre de leur biens communs pour leur vivre & pour leur Soustenancher.*]

¶ 2. SUBSTANTIA, Gr. ὑπόστασις, Coagmentatio, apud vet. S. Irenæi Interpr. lib. 1. cap. 14. n. 2. ☞ Pro Persona, in Cod. Theod. tit. 10. de Censu leg. 7. Hinc pro Servis usurpatur in Chronico Farfensi apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 428. *In Catolongo Substantia dua, Jordanus, Aldo. In Marruce Substantiæ xi. Taxo, Traso, &c. Ista omnes servi S. Mariæ & Substantia cv. De Interumnia Anteperius Substantia una, Severus Substantia una, &c.*

¶ 3. SUBSTANTIA, Materia, massa, apud eumd. Interpr. lib. 1. cap. 8. n. 3. lib. 2. cap. 10. n. 3. *Fabricandi Substantia*, in Codic. Theod. tit. 17. de Sepulcr. violat. leg. 3. *Panifici Substantia*, tit. 3. de pistor. eod. Cod. leg. 4. Pro forma occurrit apud laudatum Interpr. lib. 2. c. 14. n. 6.

¶ 4. SUBSTANTIA, Fœcunditas, opimitas, in Cod. Theod. tit. 1. de an. leg. 4. *Si quis ab emphyteuticariis, seu patrimoniali possessoru, privati juris quippiam comparaverit, cujus Substantia alias possessiones sustentare consueverat, &c.*

5. SUBSTANTIA, Bona, Gallis *Substance*. Vetus Testamentum apud Scævolam l. 17. D. de Dolo malo & metu: *Hostes qui mihi fere omnem Substantiam abstulerunt.* Lex Longob. lib. 1. tit. 25. §. 60. *Dissipavit Substantiam suam* Gregorius M. l. 9. Epist. 31. *Sigillum in Substantia alicujus imponere.* [*Damnatorum Substantia*, in Cod. Theod. tit. 42. de bonis proscript. leg. 6. & alibi. Eddius in Vita sancti Wilfridi Episc. Eborac. cap. 23. *Interrogans quid causa esset, ut sine aliquo delicti peccato suis Substantiis à Regibus pro Deo donatis prædonum more defraudarent.* Occurrit rursum cap. 53. & in Actis Murens. apud Eccardum in Orig. familiæ Habsburgo-Austr. col. 214. Bonis immobilibus opponi videtur in Charta ann. 1088. ex Chartul. Eccles. Apt. fol. 74. *Reddant puero omnem fraternitatem suam tam in Substantiis, quam in terra.*] Utitur etiam non semel Senator. Vide Lex. Jur.

SUBSTANTIOLA, apud Hieronym. Epist. 25. c. 5. [Testam. Bertichramni apud Mabill. to. 3. Analect. p. 115. *De Substantiola mea heredem ipsam constituo.* Adde Chartam Godefredi Ambian. Episc. apud eumd. Mabill. to. 5. Annal. Bened. p. 692. Capitul. l. 2. cap. 44. &c.]

¶ 6. SUBSTANTIA, Prædium, unde bona percipiuntur. Charta an. 983. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacræ col. 443. edit. 1717. *Concedimus ibidem Substantiam unam, qua regitur per Joannem filium Luponis, & concedimus ibidem oblationem quantam ad ipsam ecclesiam venerit.*

¶ 7. SUBSTANTIA, Vestis linea, *Superpellicium.* Buschius de Reform. Monast. cap. 31. lib. 2. *Sub cappa illa linea nigra colorata subtile album, more Subtilium Monialium nostrarum formatum portant, quod Substantiam vocant.* Vide *Subtile.*

¶ SUBSTANTIALIS, Primus, principalis, potissimus, Gallis *Essentiel.* Litteræ Bonifacii VIII. PP. an. 1295. ex Bibl. Reg. *Sub illius tamen conditionis adjectu, si conventa & promissa ... in principalibus & Substantialibus ad effectum debitum ducerentur.* Charta ann. 1310. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Et fide facta de testamento ... lecto, seu majore parte ejus circa Substantialia, &c.* Conc. Dertus. ann. 1429. inter Hisp. to. 3. p. 664. *Cum inter alia Substantialia regula, officibus religiosorum annexa sit custodia castitatis.* Adde Lyndwood. in Provinc. pag. 213. & Rymer. tom. 14. p. 440. Utuntur præterea Ammianus lib. 14. c. 11. lib. 21. c. 2. & Tertull. de Resurrect. carnis cap. 45.

¶ SUBSTANTIALITER, Potissimum. Capitul. Caroli C. an. 859. tit. 30. §. 2. *Quam divisionem inter me & fratres meos de cetero à me Substantialiter tenendam .... juravit.* Occurrit apud Tertull. adv. Valent. cap. 7. adv. Marc. lib. 4. c. 35. & S. August. de Vera Relig. lib. extr.

¶ SUBSTANTIALITER, Summatim, Gall. *En substance* Ordinat. Humberti II. Dalphini an. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 272. *Qua sub forma quorumdam titulorum nobis redditorum & traditorum præsentialiter per eosdem, Substantialiter inferius describuntur.*

¶ SUBSTANTIFICARE, Substantiam dare, creare. Arnoldus in Vita B. Angelæ de Fulginio to. 1. Jan. pag. 233. *O divina persona qua dignasti nos Substantificare in medio substantia tua!*

¶ SUBSTANTIOLA. Vide *Substantia* 5.

¶ SUBSTANTIVALIS, SUBSTANTIVUS, Substantiam habens, apud Tertull. adv. Valent. cap. 27. adv. Prax. c. 26. Gloss. Lat. Gr. *Substantivus*, ὑπαρκτικός.

¶ SUBSTENTAMEN, Sustentaculum, subsidium. Rolandini Patav. Chron. apud Murator. tom. 8. col. 287. *Quod nisi hoc fecerint, in carceris profunditate mittentur, ubi non cibus, non potus, non eis dabitur aliquod Substentamen.*

¶ SUBSTENTARE, pro Sustentare, Gall. *Entretenir.* Charta Henrici Reg. Angl. ann. circ. 1155. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 11. *Custos autem quamdiu custodiam habuerit, Substentet domos, prata, vivaria, stagna, molendina, &c.*

¶ SUBSTENTATIO, pro *Sustentatio*, Alimentum. Charta Adami Episc. Meld. an. 1297. ex Tabul. ejusd. Eccles. *Ut eidem responderent de statu dictæ domus, Substentatione pauperum, &c.* V. *Substantia* 1.

¶ SUBSTENTUS, pro Sustentus, in Charta ann. 1487. tom. 2. Macer. insulæ Barbaræ p. 179. Ita *Substinens*, pro *Sustinens*, occurrit in Chron. Roland. Patav. apud Murator. to. 8. col. 250.

SUBSTERNIUM, Stramentum equi, *Litiere.* Gervasius Tilleberiensis MS. in Otiis Imperialibus Decis. 3. cap. 94. de quodam equo: *Solo pane triticeo in concha vescebatur argentea, & culcitra de pluma pro Substernio utebatur.*

¶ SUBSTILLARE, SUBSTILLATIO. Vide *Culbare.*

1. SUBSTILLUM, Δετυρία, in Gloss. Gr. Lat.

¶ 1. SUBSTILLUM, *Tempus ante pluviam jam pene madum, & post pluviam non persiccum, quod jam stillaret, aut nondum desisset.* Festus. Gl. Lat. Gr. *Substillum*, ὑπόψιον Tertull. de Pallio c. 2. *Dehinc Substillum, & denuo sudum.* Vide Salmas. in hunc locum.

¶ SUBSTINCTIO, ὑπογραμμή, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SUBSTINCTUS, f. pro *Subexstinctus*, suppressus. Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Mart. p. 105*. *Nisi quod divinæ placeat voluntati, cui penitus se debet unire, & in qua se debet stabilire, dimissis & omnimode Substinctis, sic & non, hoc est, nolle & velle.*

¶ SUBSTIO, ὑποπόδαμμα, in Gloss. Lat. Gr. Infra: *Sublumen, Substio*, ὑποπόδαμμα, ὑπορροή, ὑποστάθμη. Salmasius emendat, *Substructio* Vide supra *Substructiones.*

¶ SUBSTITUTIO, Materia. Vetus S. Irenæi Interpres lib. 2. cap. 14. num. 6. *Et altera quidem Substitutionis initia esse, altera autem sensationis & substantia: ex quibus primis omnia perfecta dicunt, quæ*

Digitized by Google

admodum statuam de æramento & de formatione.

¶ SUBSTITUTIO PERSONARUM, Præstatio quæ Episcopo fit in mutatione Personarum, *altarium redemptio* dicta. Vide in *Persona*, col. 406. Charta Burchardi Camerac. Episc. ann. 1124. apud Miræum to. 1. p. 86. col. 2. *Personarum quoque Substitutiones, & quaslibet exactiones, ... excluso certo pontificali debito, interdicimus.*

SUBSTRATORIUM, Mappa altaris, cui Corporale insternitur. Ordo Romanus: *Palla vero quæ sunt in Substratorio, in alio vase debent lavari, in alio corporales pallæ.* Eadem habet Gregor. M. in libro Sacram. in Ordinat. Subdiac. pag. 225. & Missale Francorum vetus pag. 400. Stephanus Eduensis Episc. de Sacram. Altaris c. 5. de Diaconis: *Horum est ministerium Epistolam legere, Levitis ministrare, altaria componere, Substratoria, pallas, corporalia, lavare, &c.* Vita S. Theotonii Canon. Regul. c. 1. *Vasa corporis & sanguinis Christi Diaconibus ad altare deferebat, & iterum referebat, corporales pallas, & Substratoria lavabat.* Ex his forte emendandus Anastasius in S. Hormisda PP. ex cod. Mazarino: *Chlamydem Imperialem, i. stolam & Subsutorium super confessionem B. Petri Apostoli.* Alii codd. habent *suffitorium, & succinctorium.* Ubi legendum videtur *Substratorium.* Durando lib. 1. Ration. c. 3. num. 23. *Substratoria*, sunt *tapeta*, quæ pedibus substernuntur, & præcipue Episcoporum, quasi stratio pedum. [Gloss. Lat. Gr. *Substratorium*, ὑπίςρωμα.] Vide *Palla* 2.

SUBSTRATUM, Idem quod *Substerninm*, Stramentum equi. Tabularium S. Remigii Remensis: *Dat annis singulis in hostelitia fœtam 1. cum agno ... lignum ad mon. car. 1. in villa car. 2. ad Substratum car. 5. ad vineam de materiamine car. 5.* Infra: *Ad Substratum, & materiam car. 10.*

¶ SUBSUMEN. Vide in *Substio.*

SUBSUMMATIM, Statim. Vita S. Wunebaldi cap. 7. *Et Subsummatim investigare cœpit, quales reperire possit, ut illis Evangelici sermonis consortium commendasset.* Habetur etiam in Itinerario S. Willibaldi num. 27.

¶ SUBSUTIO. Vide supra *Substio.*

SUBSUTORIUM. Vide *Substratorium.*

¶ SUBSYNDICUS. Vide *Syndicus.*

¶ SUBTA. Caffari Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 290. *Illico Saraceni de civitate, uti promiserant, exiverunt, & vexilla Januensium & Comitis in Subta posuerunt & se reddiderunt.* Ubi leg. *Suda*, ut habet alter Codex MS. Vide in hac voce.

¶ SUBTAL, Cavum pedis, perperam pro *Subtel.* Vide Vossium de Vit. Serm. lib. 1. c. 14. & infra *Subtalares.*

SUBTALARES, Calcei, nostris *Souliers*, [Pedulium genus, quibus maxime Monachi per noctem utebantur in æstate. Ita etiam passim nuncupantur calceamenta Episcoporum sacra peragentium.] Papias: *Subtalares, genus calciamenti, quasi sub talo proprie.* Glossæ Latino-Barbaricæ Rabani Mauri: *Tali, id est ancli, de quibus caliga nocturnales Subtalares vocantur, quia sub talis sunt.* Glossæ MSS. *Calopodes, lignei Subtalares.* Gloss. Sax. Ælfrici: *Subtalares:* piꝼteleaꞃeꞃ. [Capitul. Aquisgr. an. 817. cap. 22. *Calciamenta diurna paria duo, Subtalares per noctem in æstate duas, in hyeme vero soccos, &c.*] Odilo in Vita S. Odonis Clun. lib. 2. *Cum vidisset prædictum fratrem nolleum, nostra consuetudine suos abluere Subtalares, &c.* Vita S. Gudulæ Virg. c. 2. *Talibus, &, ut ita dicam, dimidiis utebatur Subtalaribus ut superior pars pedum videretur tecta.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 18. *Subtalares non nimis stricti sint: sed competenter ampli, & ante grossi sint: desuper vero alti sufficienter, ut plene caligas contineant deorsum & apprehendant.* Vide Addit. 1. Lud. Imp. cap. 22. Acta Episcopor. Cenomanens. pag. 78. 105. 163.

SUBTELARES, apud Joannem de Janua, *quasi subtalaris, i. calcaneus, vel dicitur Subtularis, quasi Subtalaris, quia sub talo est.* [Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 677. *Novæ militiæ Subtelares induit pedes suos.*] Salmasius ad Tertull. de Pallio: *Subtelares* dictos contendit, à *subtel*, quæ vox Prisciano l. 5. imam partem pedis significat. Papias: *Subtel, ima pars pedis, vel medietas.* Jo. de Janua: *Subtel, ima pars, scilicet pedis medietas.* Idem: *Subtilis*, alibi, *Subtelis, à subtel, quod est ima pars pedis.* Saxo Grammat. lib. 7. *Truncos luporum ungues Subtellibus annectentes, &c.* Et infra:

Quid miri tenerum nobis durescere Subtel.

SUBTELARIA, in Regula Solitariorum c. 49.

SUBTELLARIUS. Michaël Scotus lib. de Physion. c. 12. *Fumus candela extincta & lucerna, Subtellarium, sulphuris & argenti vivi interficiunt embrionem.* Adde Vitam B. Bernardi Episcopi Marsorum apud Ughellum to. 1. Italiæ sacræ.

¶ SUTTELLARIUS, in Bulla Honorii III. PP. apud Ughell. to. 1. Ital. sacræ p. 823. Vide *Calsolarius.*

SUBTILARES, in Bulla Innocentii IV. PP. ann. 1243. apud Waddingum: *Scapularia & mantellum cum pellibus, ac Subtilares cum pedulibus, &c.*

¶ SUBTILLARES. Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1120. *Rubeus de Serginio, qui veteres Subtillares aptabat.*

SUBTOLARES, apud Ordericum Vital. l. 8. p. 683. lib. 11. p. 815. Isidorus lib. 19. c. 34. *Subtolares, quod sub talo sunt, quasi subtalares.* Ita MSS. codd. ut monet Salmasius.

SUBTOLARIA, apud Baldricum Noviom. l. 3. cap. 20. *De toto corpore nullum vestigium præter unum Subtolarium reperitur.*

SUBTULARES, apud Galbertum in Vita Caroli Boni Comitis Flandr. cap. 1. Joannem Monachum Bertinianum in Vita S. Bernardi Pœnitentis n. 26. [in Charta Caroli Simplicis Reg. Franc. an. 899. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 253. in Ord. Rom. to. 2. Musei Ital. pag. 65. in Statutis Vercell. l. 3. fol. 101. v°. & Saluciar. Collat. 4. cap. 146. &c.]

¶ SUTELLARES, in Memor. Potestat. Regiens. ad an. 1282. apud Murator. to. 8. col. 1153. *Erat in civitate Parmensi quidam pauper homo operans de opere cerdonico: faciebat enim Sutellares.*

¶ SUTILARES. Acta S. Bertrandi to. 1. Jun. p. 801. *Dum in sua statione, ut mos cerdoniæ artis est, Sutilaris scapino infigeret acum suendi causa.*

SUTULARES, apud Guibertum lib. 1. de Vita sua cap. 13.

¶ SOTILARIA, in Charta ann. 1318. apud *Madox* Form. Angl. p. 316. *Item omni anno duo paria novorum Sotilarium bassorum, & unum par caligarum, &c.*

¶ SOTTULARES. Mirac. S. Eutropii to. 3. April. p. 740. *Cum vero se vellet de illis Sottularibus calceare.*

SOTULARES. Joan. de Janua & Breviloq. *Sotularis à solea.* Item *dicitur per apocopem solear, unde in Doctrinali:*

His sotular socies, specular breviabit origo.

Et est sotular genus calceamentorum. Ugutio: *Solea, solum, planta pedis * solere tangat, vel quod terra adhæreat, unde Sotular.* Idem alibi: *A suo, Sotularis, quasi sutularis.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sotula-*

ris vel sotular, solers, chaucemens.] Jo. de Garlandia in Synonymis:

Calceus, & pero, simul Sotular, & aluta.

Joannes Monachus lib. 1. Histor. Gaufredi Ducis Norman. *Pedes ejus Sotularibus in superficie leunculos aureos habentibus muniuntur.* Ebrardus Bethun. contra Valdenses cap. 25. *Sotulares cruciant, cum membra potius debeant cruciare. Calceamenta coronant, caput autem non coronant.* Utuntur passim Scriptores, Rodericus Toletan. lib. 5. de Reb. Hispan. c. 22. Vita B. Rogerii Abbat. Ellantii n. 12. Vita sancti Egwini Episc. Wigorn. num. 19. Hist. Translat. S. Stephani Fundator. Ord. Grandimont. num. 4. Jo. Buschius in Chron. lib. 1. cap. 42. lib. 6. c. 6. Chartæ aliquot in Histor. S. Martini de Campis, pag. 33. 368. &c.

¶ SOTULARES CONSUTITII, Certa ratione consuti, ut in Synodo Rotomag. an. 1299. *Sotulares consuti laqueis. Sotulares caligis consuti*, in Statutis S. Capellæ Bituric. ann. 1407. ex Bibl. Reg. Conc. Terracon. ann. 1282. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 279. *Nec portent Sotulares consutitios, nec roto tractos.* Ubi leg. *rostratos.* Vide *Consutitii.*

¶ SOTULARES CORDELIATI, Certis suturis ornati. Statuta Eccl. Cadurc. &c. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 726. *Sotularibus rostratis, seu Cordelatis non utantur.* Vide *Cordulatio.*

SOTULARES CORDUANI, Ex pelle de Corduba, apud Ordericum Vital. l. 5. p. 591. 596. [*Sotulares de Courdouan*, in Cod. censuali Episcopat. Autissiod. Vide *Cordebisus.*]

SOTULARES CORRIGIATI, quorum usus erat in equitando, in Statutis Cluniac. Hugonis V. Abb. ann. 1467. [Occurrunt etiam in Statutis Cisterc. an. 1437. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1590.]

¶ SOTULARES EXCOLATI, Collari ornati, in Statutis MSS. Cardin. Trivultii Abbat. S. Victoris Massil. an. 1531. *Statuerunt ut omnes Monachi ... deferant ... Sotulares honestos & clausos & altos usque ad cavilium, nec incisos, nec Excolatos.*

¶ SOTULARES FOCILARES, f. Lignei. Laudes Papiæ apud Murator. tom. 11. col. 43. *Certis diebus venduntur Sotulares focilares novi in platea.*

¶ SOTULARES INTALIATI, Incisi, in Concil. Complut. an. 1325. Vide *Intalia.*

¶ SOTULARES LAQUEATI, Laqueis, nostris *Lassets*, exornati, in Statutis Cisterc. an. 1439. apud Marten. tom 4. Anecdot. col. 1600. Vide supra *Laqueata vestes.*

¶ SOTULARES ROSTRATI. Vide *Rostra calceorum.*

¶ SOTULARES SCOTATI. Vide *Scotatus.*

¶ SUBTANA, ut mox *Subtaneum.* Bulla Urbani VIII. PP. ann. 1624. *Omnes* (clerici) *gerant vestes talares, sive, ut vocant, Subtanas, à collo usque ad talos demissas, & desuper præcinctas.* Vide *Sutana.*

SUBTANEUM, Togæ seu tunicæ species, quam etiamnum *Soutane* vocamus, quod forte *Sultanorum* seu Turcorum vestis propria fuerit. [Vide Menag. in Etymolog. Gall. & *Sotanum.*] Chron. Nonantulanum MS. de institutis & ritibus sub Friderico I. Imper. *Virgines in parentum domibus tunica de pignolate, quæ appellatur Subtaneum, & paludamento lineo, quod Xocam dicebant, erant contentæ.*

¶ SUBTANUS, Inferior; ut *Supranus*, Superior. Caffari Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 288. *Tale illico consilium infra se habuerunt, ut medietas bellatorum Januensium cum parte militum Comitis ad Subtanam partem civitatis juxta flumen staret.* Jac. Auriæ iidem Annal. ibid. col. 598. *Sanctus Stephanus v. Petra-lata Suprana & Subtana 2. ... Carrodanum Supranum & Subtanum v.* Vide *Subterior*; & *Subtranus.*

¶ SUBTEGMEN, Indusium, interula, Gall. *Chemise*, apud Mabillon. to. 5. Annal. Bened. p. 103. ubi de Gilduino qui Carnutis se devehi curavit ut B. M. ecclesiam orationis causa adiret, *ubi capsam, in qua ejusdem Dominæ nostræ Subtegmen contineri creditur, &c.* Vide *Subtile.*

SUBTEL. Vide *Subtalares.*

SUBTELA, in Catholico parvo, *Culiere de cheval.* Catholicon Armoricum: *Cropier, Gall. Cropiere. Lat. Subtela.* Glossæ Isid. *Sutela, corrigia, quæ tenditur sub cauda equi.* Vide *Autela.*

¶ SUBTELARES, SUBTELARIA, SUBTELLARIUS, ut *Subtalares.* Vide in hac voce.

¶ SUBTENENTES, ut infra *Subvasores.* Leg. Norman. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 239. *Subtenentes non tenentur auxilium persolvere domino capitali, sed domino intermedio tenentur auxiliari ad auxilium suum domino capitali persolvendum.*

¶ SUBTERCUTANEUS. Vide *Subcus.*

¶ SUBTERFIRMARE, Subscribere, signo suo, vel sigillo infra apposito Chartam firmare. Charta Innocentis Episc. Cenom. apud Mabillon. to. 3. Analect. p. 85. *Manum nostras propias Subterfirmavimus.* Occurrit rursum ibid. pag. 93. Charta Lotharii Reg. Franc. an. 13. ejusd. apud Stephanot. in Antiq. Bened. Aurelian. MSS. pag. 341. *Et ut firmum maneat annulo nostri palatii Subterfirmari jussimus & insigniri.* Vide *Firmare* 2.

¶ SUBTERFUGIUM, Effugium, Gall: *Subterfuge.* Gloss. Lat. Gr. *Subterfugium*, ὑπεκφυγή. Gloss. Latino-Gall. *Subterfugium, Refus. Subterfugere, Refuser.* Joh. Sarisber. Epist. 118. *Alicujus Subterfugiis obviare.* Charta ann. 1329. ex Tabul. Eduensi: *Renuntiantes etiam in hoc facto ... allegationibus, Subterfugiis, cavillationibus & dilationibus atque barris tam juris quam facti.*

SUBTERIOR, Inferior. Vetus Charta apud Perardum: *In superiori fronte perticas 8. in Subteriore vero perticas 8.* [Vide *Subtanus.*]

¶ 1. SUBTERIUS, Infra. Charta ann. 855. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 143. *Signum Folkeri qui hanc traditionem coram testibus Subterius nominatis manu propria perfecit.*

¶ 2. SUBTERIUS, Subterraneus, Gallis *Souterrain.* Martyrol. Eccl. Autiss. apud eumd. Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 705. *Autissiodoro in Basilica S. Germani dedicatio Subteriarum cryptarum.*

¶ SUBTERNUS, Inferior. Necrolog. S. Petri de Casis: *XI v. Aprilis obiit dom. Ysabel de Audrneptis quæ dimisit unam cameram Subternam & supernam conventui de Casis.* Vide *Subtanus*, & *Subtronus.*

SUBTERRARE, Humo mandare, Sepelire, Gall. *Enterrer.* Jo. de Janua: *Subterrare, sub terra ponere, sepelire, terra infodere.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Subterrare, mettre soubz terre, ensevelir.*] Adam Brem. c. 102. *Corpus ejus Bremam revectum Subterratum est in medio chori.* Occurrit in Vita sancti Deicoli Abbat. c. 37. apud Theoderic. Mon. in Translat. S. Celsi Episc. Trevir. n. 17. Humbertum Silvæ candidæ contra Nicetam Pectoratum, Baldricum Nov. lib. 2. c. 21. lib. 3. c. 22. Cantipratanum, in Concilio Biterrensi an. 1233. c. 14. in Metropoli Salisburgensi tom. 1. p. 168. &c. Historia bellorum Hierosol. MS. *Si trouva ka Reniers, li freres a la Dame estoit mors & Souterrés.* Infra: *Lendemain l'entiererent au Moustier dou Sepulcre, la droit û li autre Rois avoient esté Souterré.*

¶ SUBTHESAURARIUS. Vide *Thesaurarius.*

Digitized by Google

¶ SUBTILARES, ut *Subtalares*. Vide ibi.

SUBTILE, Subtilis, Vestis Subdiaconorum, quæ & *stricta tunica* dicitur, inquit Honorius Augustod. lib. 1. c. 229. lib. 3. c. 1. & 85. Durandus l. 3. Ration. c. 10. *Tunica qua alibi Subtile, in lege vero ποδήρης.* Idem cap. 11. n. 3. *Dalmatica Diaconi ampliores habet manicas, quam tunicella Subdiaconi, quæ alibi Subtile vocatur.* Adde lib. 6. c. 2. n. 6. Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 10. *Præter quæ Dalmaticum & Subtile pene aurea ... acutia sua versipelli resumpserat.* Adam Bremensis c. 161. *Casulas 35. cappas 30. dalmaticas & Subtiles 14.* Burchard. de Casib. S. Galli c. 1. *Stolas similiter deauratas, capsas dalmaticas, Subtilia, cætera quoque Ecclesiastica ornamenta.* Conradus Moguntinus in Chronico Moguntino: *Ejusdem operis duæ dalmaticæ, & duo Subtilia latis aurifrigiis ornata.* Infra: *Duæ casulæ de viridi samitta, & tot dalmaticæ, & Subtilia aurifrigiata valde bona.* Joan. Buschius in Chron. lib. 1. cap. 23. *Habitus Canonicorum regularium est vestis linea, sive toga linea, quam Romani Roketum Romanum, Germani Subtile, Sarracium, sive Scorlicium appellant.* Adde cap. 42. lib. 2. c. 6. Krantzius in Metropoli c. 8. ex veteribus Actis: *Casulam & dalmaticam cum Subtili de serico lasurio.* Habetur in Missa, ab Illyrico edita, hæc Oratio *ad Subtile*, cum scilicet Episcopus sacra facturus illud induit: *Indue me, Domine, vestimento salutis, & circunda me lorica fortitudinis.* Vide Canones Saxon. Edgari cap. 33. Will. Hedam in Conrado Episcopo Traject. [Miræum tom. 1. pag. 71. col. 2. Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 352. supra *Substantia* 7.] & infra in *Superpellicium*. Occurrit etiam vox *Subtile* apud Esaiam c. 19. v. 9. & Ezechiel. c. 16. v. 10. ubi LXX. τὴν βύσσον verterunt.

1. SUBTILIARE, *Tenuem facere*, Ugutioni. Auctor Mamotrecti ad 1. Esdræ cap. 5. *Attenuatus, i. Subtiliatus.* Lex Angliorum & Werinorum tit. 5. §. 19. *Si quis alium in brachio vel in crure percusserit, ut ipsa membra decrescant, & ita fuerit Subtiliatum, ut duos digitos minuatur, 4. sol. componat.* Constantinus African. lib. 1. de Morb. curat. cap. 4. *Confectio ad capillos Subtiliandos, &c.* Occurrit passim apud Alex. Iatrosoph. veterem Interpretem in libris Passionum, Jo. Sarisberiensem Epist. 85. Mich. Scotum lib. 1. Mensæ Philosophicæ, cap. 7. &c.

2. SUBTILIARE, & Subtilitare, Argutari, subtiliter agere, Gallis *Subtiliser*. Petrus Cellensis lib. 7. *Qui vero calcatis grossioribus carnis fæculentiis, cubilia spiritus ingressi, Subtiliari in spiritualibus consueverunt, in amicis quærant gratiam, non pecuniam: fidem, non extrinsecam possessionem, &c.* Knyghtonus an. 1335. *Rex Franciæ Subtiliavit viis & modis quibus potuit, qualiter deturbaret Regem Angliæ, &c.*

¶ Subtilizare, Eadem notione. Roland. Patav. Chron. apud Murator. tom. 8. col. 326. *Jam enim verum erat Eccelinum Subtilizare qualiter adhærere posset Imperatori futuro, ut faceret sicut olim sub umbra imperii suos inimicos cum Frederico Imperatore confuderat, cui fraudulenter applicuit & adhæsit.* Vide infra *Subtiliter*.

¶ Subtilitas, Calliditas, astutia, ibid. col. 253. *Sed machinata est Eccelini Subtilitas cum probissimo quodam viro de terra illa, ... & concordavit etiam cum capitaneo dicti castri.* Nostris olim *Soustiveté*. Charta Caroli primogeniti Johannis Reg. Fr. an. 1358. to. 3. Ordinat. pag. 222. *Icelles (lettres) ne seuffrent changier, muer, hauffier, ou affoibloier par quelconques Soustiveté ou maniere, &c.* Le Roman *de la Rose* MS.

Car tiex gens veulent grosse chose,
Sans grant Soutiveté de glose.

Soutiffart & *Soutive pratique*, in Hist. Johannis IV. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 717.

Les gens du Roy de l'autre part
Si incitoient par Soutiffart
Les Bretons de soy rebeller
Contre leur Duc.

Ibidem col. 729.

Et pour ce que nulli n'osoit
Deffendre le Duc, ne son droit,
L'en pensa Soutive pratique, &c.

¶ SUBTILILOQUIUM, Subtilis sermo, argutiæ. Vetus S. Irenæi Interpres lib. 3. cap. 14. num. 4. ult. edit. *Ex hoc enim multas occasiones Subtililoquii sui acceperunt, interpretari audentes male, quæ ab hoc bene sunt dicta.*

¶ SUBTILIS. *Subtiles merces*, Aromaticæ dicuntur in Statutis Genuæ l. 4. c. 16. p. 120. *Non liceat patrono ... onerare in dicto viagio ... nisi tantummodo victualia pro usu & necessitate navigii, merces Subtiles & capsas passagiorum.* Nostris *Soutil* & *Soutif*, pro Subtilis, tenuis. Statutum Johannis Reg. Fr. an. 1350. to. 2. Ordinat. pag. 397. *Proposoient entre leurs autres raisons que leur mestier d'œuvre rayée estoit plus Soutif que mestier de lanure plaine.* Le Roman *d'Athis* MS.

Une chemise de chainsil
De fil & d'œuvre moult Soutil.

Vide *Subtile*.

¶ SUBTILITAS. Vide in *Subtiliare* 2.

¶ SUBTILITER, Occulte, apud Anonymum Hist. Palæst. cap. 34. to. 3. Reliq. MSS. Ludewig. pag. 33. *Consiliati in unum abibant per montaneas, Subtiliter inquirentes & ementes frumentum.*

¶ SUBTILIZARE, ut *Subtiliare* 2. Vide ibi.

¶ SUBTILLARES, ut *Subtalares*. Vide in hac voce.

SUBTILLUM. Gloss. Gr. Lat. ὕμνος, *Carmen, Subtillum.* Ita MS. In edito vox *Subtillum* abest.

¶ SUBTITULARE, Subtus scribere, infra referre. Charta Ottonis Imper. an. 965. inter Instr. tom. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 15. *Itaque præcepimus Subtitulare rerum ad eumdem locum pertinentium possessiones.* Charta Philippi I. Reg. Fr. an. 1082. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 15. *Præsentibus de palatio nostro, quorum nomina Subtitulata sunt, &c.* Occurrit præterea apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 290. Marten. to. 1. Anecd. col. 402. Camusat. in Episc. Tricass. fol. 176. &c.

¶ SUBTOLARES, Subtolaria. Vide *Subtalares*.

¶ SUBTOLLERE, Auferre, tollere. Leges Liutprandi apud Murator. to. 1. part. 2. p. 68. col. 1. *Tunc habeat ipse judex potestatem foris provinciam eos vendendi, & pretium Subtollendi atque habendi.* Guidonis Discipl. Farf. c. 7. *Ante Primam Subtollantur pallia ecclesiæ, & alia ornamenta, quæ usum est auferri.*

¶ SUBTRAGI, Suptragi, pro Subtrahi, in Chartis ann. 1002. & 1011. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 195. & 200. Locus est in *Retollere*.

¶ SUBTRAHERE, Protrahere. Regula S. Benedicti c. 13. *Sexagesimus sextus psalmus dicitur sine antiphona Subtrahendo modice, sicut in Dominica, ut omnes occurrant.*

¶ SUBTRANUS, Inferior, ut *Subterior*. Statuta Montis Regal. fol. 268. *Item statutum est quod nullus ferrarius ... præsumat ferripedare aliquam vel aliquas bestias .... in via tendente à platea versus portam Vici, videlicet à parte Subtrana dicta via, hoc est, deversus domos Subtranas.* Vide *Subtanus* & *Subternus*.

¶ SUBTULARES, ut *Subtalares*. Vide ibi.

SUBTULUM. Charta ann. 1316. apud Fantinum Castruccium in Hist. Avenion. tom. 1. pag. 166. *Subtulum cum solario ejusdem.* Infra: *Subtulum pro tribus equis domus Petri Guillermi.* Occurrit ibi pluries. *Cum staribus, hospitiis, stabulis, &c.* Rursum: *Item unum Subtulum domus D. Raimundi de Aramont, item Subtulum domus Guillermi Rassi.* [Locus inferior, idem quod *Sotulum.* Vide in hac voce. Vetus Poeta MS. ex Bibl. Coisl. nunc Sangerm.

Trestot guerpi, si s'en ala
En un Soutil leu habita.]

¶ SUBTUMULARE, *Humo condere*, in Glossar. Gasp. Barthii ex Baldrici Histor. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 173. Vide *Subterrare.*

¶ SUBTUS MANUM, Secreto, clam, Gall. *Sous-main.* Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 610. *Hæc mulier in tantum scivit tractare dulcibus verbis cum dicto capitanio, quod soluta sibi aliquali pecunia Subtus manum, ipsam & bona sua occasione exterioris filii non ulterius molestavit.*

¶ SUBTUSSELLIA, ut *Subsellium* 2. Chartul. majus S. Victoris Massil. fol. 140. *Ego Tasilis dono caballum unum cum capistro, & freno, & sella, & Subtussellias ad monasterium S. Victoris.* Vide *Subsellia.*

SUBTUTUS. Commodianus Instruct. 30.

.... *Subtutus in prosperis esto.*

Id est, subtristis, Rigaltio: malim *Subtutum esse*, hoc loco esse *cavere sibi.*

SUBVASSORES, Armigeri, qui tenent de Militibus. Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ cap 8. §. 8. *Et illi, qui tenent de Militibus, qui vocantur Subvassores, leges tenebunt, & observabunt in omnibus curtis suis, &c.* [Vide *Subtenentes.*]

SUBUBERES, Infantes, qui adhuc sunt sub ubere, in Glossis Isidori. Gr. ὑποτίτθια, ut apud LXX. Oseæ cap. 14. v. 1. quæ Joëli cap. 2. v. 16. νήπια θηλάζοντα μαστούς.

SUBUCULARES, Calcei, pro *Subtalares*, in Vita S. Heldredi Abbat. Novalicensis num. 14.

SUBVECTARE, Subministrare, [adjuvare, auxiliari.] *Auxilium Subvectare*, apud Galfridum Monemuthensem lib. 2. c. 4. *Nisi ingenium artem Subvectaret.* Adde lib. 6. c. 6. lib. 7. cap. 1. 6.

¶ SUBVECTORIUM. Vide mox *Subvectus.*

SUBVECTUS, Vectura. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 107. §. 1. de jumento: *Qui eam ad Subvectum acceperat. Subvectorium*, eadem notione, apud Stephanum Tornacensem Epist. 27. *Jam maturassem reditum, sed Subvectoria non habebam.* Galli dicerent, *je n'avois pas de voiture.*

SUBVELLAMEN. Gloss. Gr. Lat. ὑποκοίλιον τοῦ προβάτου, *Subvellamen.* In MS. *Subvellaucum* habetur. Vide *Subventrile.*

¶ SUBVELLERE. Gloss. Latino-Græc. *Subvello*, ὑποστῶ.

¶ SUBVENDA, Præstatio minor *venda*, quæ domino feudali exsolvitur pro distractionis seu venditionis prædii facultate. Charta S. Andreæ Clarom. ann. 1440. *Ad census & servitutes unius quartonis frumenti censualis & redditualis cum dominio, vendis, Subvendis & laudimiis consuetis.* Vide *Venda* 2.

SUBVENIMEN, pro Subventio, auxilium, apud Gunzonem in Miraculis B. Gingulfi n. 18.

¶ SUBVENIRE *in casibus consuetis* domino capitali, hoc est, Auxilia quæ à lege & Consuetudine inducta erant, pollicentur vassalli in hominiis, maxime in Delphinatu. Homagium ann. 1309. ex Schedis D. *de Flamarens*: *Quod debemus eidem dare & Subvenire super quatuor casibus generalibus.* Aliud ann. 1371. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Et Subvenire vobis in casibus consuetis, videlicet de militia per vos aut filios vestros assumenda. Item, pro filia seu filiabus maritandis per vos & successores vestros. Item, si contingat vos aut heredes vestros, quod absit, capi seu captivari. Item, pro emendo terram per vos aut successores. Item, & fidejubere pro vobis ad vestram requisitionem in omni contractu & omni causa, & Subvenire de placito & de guerra.* Hæc fusius exponuntur in voce *Auxilium.*

SUBVENTIO, Præstatio extraordinaria pro subsidio Principis in necessitatibus suis; vulgo nostris *Subvention*, ut fuit illa, quæ ann. 1303. sub Philippo Pulcro pro bello contra Flamingos ab nobilibus perinde ac ignobilibus exacta est, de qua consulendum 36. Regestum Chartophylacii regii Charta 56. 140. & alibi. In Charta 145. mentio fit *Superintendentium negotio Subventionis novissima.* In Charta vero 245. *Superintendentium negotii decimalium Subventionum an.* 1305.

SUBVENTIONEM appellari aiunt festum Relationis corporis S. Martini Turones, quod occultaverant Monachi propter Danorum incursus. Odo Cluniacensis in præfatione ad Tractatum de Reversione B. Martini à Burgundia: *Solemnitas autem illa, non Translatio, seu Ordinatio, non Transitus, non Exceptio dicitur; sed Subventio ab iis, quibus rei gestæ veritas melius innotuit, nominatur.* Et cap. 2. *Subventionis hujus festum 4. Idus Maii solenniter celebretur, qua nullo alio nomine rectius, quam Subventio censetur.* Eadem verba extrema habent Gesta Consulum Andegav. c. 2. n. 6. Adde cap. 3. n. 11.

¶ SUBVENTOR, Auxiliator, in Inscript. Gruter. 459. 1. *Populi Subventori.* Et 1095. 7. *Subventori civium necessitatis.*

SUBVENTRILE, SUBVENTRILIS. Gloss. Græc. Lat. ὑποκοίλιον, *subinen*, *Subventrile.* Marcellus Empiricus c. 28. *Ad intestina rupta, leporinum stercus, atque etiam pili, vel lana ejus de Subventrili cum melle decocta, &c.* Alexander Iatrosoph. lib. 2. Passion. *Oportet autem non solum Subventrilem & lumbos ungi, &c.* Hesychius: δέρτρον, δέρμα, ὑμὴν, λαπάρα, ἦτρον, ὑπογάστριον.

¶ SUBVERTERE JUDICIUM, Unctionibus sancti chrismatis aliisve adversus ignis sensum roborantibus manum alicujus judicium seu purgationem ferri candentis subituri munire, ne igne lædatur. Capitul. 2. Caroli M. ann. 809. c. 10. *Ut presbyter qui sanctum chrisma donaverit ad judicium Subvertendum, postquam de gradu suo fuerit expoliatus, manum amittat.* Vide *Judicium* 3.

SUBVIARIUS. Vide *Viarius.*

SUBVICARIUS. Vide *Vicarius.*

SUBVICECOMES. Vide *Vicecomes.*

¶ SUBVICULA, ὑποδύτης, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Subucula*, ut in Gl. Gr. Lat. ὑποδύτης, *Subucula*, *Subvicula*, *subula.*

¶ SUBVILLICUS. Vide *Villicus.*

¶ SUBVINCTA, Appenditiæ, pertinentiæ, ut videtur. Placitum Pippini Reg. an. 752. apud Mabill. lib. 6. Diplom. pag. 491. *Una cum terris, ... vinctis vel Subvinctis, farinariis, gregibus cum pastoribus utriusque generis & sexus, &c. Saltibus atque Subvinctis, terris cultis & incultis, &c.* in alio ejusdem Reg. Placito an. 754. ibid. p. 493. *Subjuncta* dicuntur in Charta ann. 791. ibid. pag. 503. Ubi etiam intelligi possunt comparata & acquisita, si tamen voce *Vinctum* proprium, *alodis* significetur. Vide *Comparare* 2.

SUBULA, & SUBLA, Veru, vel ferrum longius ac præacutum,

præacutum, cujusmodi est cerdonum subula. Gl. Lat. Gr. *Subla*, ὀπήτιον, πεῖρον. *Subula*, ὀπήτιον, πεῖρον. Leg. ὀπήτιον. Adrevaldus lib. 1. de Miraculis S. Benedicti c. 16. *Requisiti autem, quomodo tantum scelus nudis patrarent manibus, præsertim cum neque Subulas majores, neque malleos, margulos, nec aliquod officina fabrilis ferrum haberent*, &c. Nicephorus Constantinopolitanus scribit Justinianum Rhinotmetum Imp. aliquot ex primoribus Chersonensium, ἐν ξυλίναις σούβλαις immissos, ad ignem torruisse. Quo loco Theophanes habet εἰς σούβλας ξυλίνας. Moschopulus: πείρειν, τὸ σουβλίζεσθαι. Utuntur porro voce hac Græco-barbara, σούβλα, Græcorum Synaxaria, cum *Subulis* Martyrum carnes dilaniatas scribunt, 12. Octob. 18. & 23. Januar. 22. Mart. 12. & 27. Junii, Menologium Basilii 10. April. &c.

SUBULÆ, etiam inter arma recensentur, quibus scilicet loricarum defectus scrutarentur. Will. Brito lib. 11. Philipp. p. 234.

Hic sudibus, telis hic dimicat, ille bipenni,
Hic verubus, cultris alter Subularibus arctas
Scrutatus thorace vias, galeæque fenestris,
Qua ferro queat immisso terebrare cerebrum.

Infra:

In cerebrum casu ferrum Subulare recepit.

Ejusmodi forte fuerunt σουβλία illa, de quibus Leo Imp. in Tacticis cap. 5. §. 4. & c. 6. §. 2.

¶ SUBULCUS STILUS, Impurus, exilis. Paschasius in Epist. ad Carolum Calvum apud Mabillon. to. 2. Annal. Bened. p. 537. *Sed libellum ... quem dudum Placidus ... consecrans, ideo sic communiori volui stilo temperare Subulco*, &c. *Subulcus*, porcorum custos, apud S. Valer. de gen. Monach. §. 7.

¶ SUBULTANEUS, Ἠθικός, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Ἠθικός, *Moralis*, *Subultaneus*, *moratus*.

¶ SUBUMBRARI, Obumbrari. Albert. Mussatus apud Murator. to. 10. col. 597. *Luna ante lucifestum pallens fusca crucis operta signaculo veluti eclipsabunda Subumbrata est.*

SUBUNCULA, Papiæ, *Pannus addititius, à subjiciendo, vel subsuendo dictus.* Joan. Buschius in Chronic. lib. 2. cap. 6. *Vestimenta & calceamenta sine peciis & Subunculis minime reddiderunt.*

SUBUNCULARE, Resarcire, segmenta locis vestium vel calceorum attritis apponere. Idem Buschius lib. 1. cap. 6. *Calceamenta eorum & sotularia vidimus infra & supra a lateribus hinc inde in locis plurimis Subunculata.* Lib. 2. cap. 39. *Calceosque Subunculando.* Thomas à Kempis in Vita Gerardi Magni cap. 11. *Antiquum & Subunculatum pellicium.*

SUBUNDRA. Glossæ antiquæ MSS. *Subgrunda, inter tectum & parietes subgrunda dicitur, vulgo vero Subundra* [Vide *Subgrundium*.]

¶ SUBVOCATUS, pro *Subadvocatus*. Vide *Advocatus*, col. 189. Charta an. circ. 1060. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 189. *Super torturas Subvocatorum, quibus quotidie affligebantur, graviter conquesti.* Charta ann. 1156. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 203. *De adjutoribus vel vicariis, quos Subvocatos dicunt, in æternum non cogitet.*

SUBURBANI. Charta Henrici V. Regis Angl. pro Abbatia de Exaquio in Normanniæ Ducatu to. 2. Monastici Anglic. p. 969. *Et terram duarum bercariarum, quam pastores tenent, & sex Suburbanos cum alodiis suis*, &c. Iidem videntur, qui nostris *manentes*, & *submanentes*. Vide in *Manentes*.

¶ SUBURBANI, nude dicuntur *Presbyteri ex Suburbanis*, ut habet Ordo Romanus c. 6. in Ceremon. Eccl. Vienn. apud Marten. de Ant. Eccl. discipl. in div. Offic. pag. 504. *Ad majorem Missam debent esse sex Suburbani, diacones septem*, &c.

SUBURBANUM, Prædium, quod ad urbem est, προάστειον, in Gloss. Auctor Mamotrecti ad c. 30. Numeror. *Suburbanus, a, um, quasi sub urbe, sicut sunt burgi. Suburbanum prædium*, apud Varronem & Columellam lib. 1. cap. 1. [Utitur etiam Cicero non semel.] Senator lib. 3. Ep. 53. *Quamvis Romana civitas aquis abundet irriguis, sitque fontibus gaudens, reperiuntur tamen plurima Suburbana, quæ hanc videantur desiderare peritiam.* Synodus Romana in causa Formosi PP. cap. 8. *Ut patrimonia, seu Suburbana, atque massæ & colonitia*, &c. Acta SS. Martyrum Numidarum 30. April. n. 2. *Venerunt in locum, qui appellatur Magnus, cui est Cirthe ipsis Colonia Suburbana vicinitas.* Utitur passim Willelmus Tyrius. Adde Gregor. Turon. lib. 2. de Mirac. cap. 32. de Gloria Confess. cap. 58. Vide *Proastium*. S. Hieronym. Epist. 16. *Suburbanus ager vobis pro Monasterio sit, & rus electum pro solitudine.*

¶ SUBURBANUM, Urbis territorium, tractus urbi subjectus. Jonas in Vita S. Eustasii Luxov. sæc. 2. Bened. pag. 122. *Itemque in Suburbano Bituricensis urbis vir venerabilis Theodulfus ... monasteria ex regula Columbani omni religione pollentia construxit, primum in insula supra fluvium Milmandram*, &c. Vita sancti Ebrulfi sæc. 1. p. 367. *Hunc* (Ebrulfum) *Dei famulum monachis patre suo destitutis abbatem præficere decreverunt in Suburbanis Ambianensium, ubi Fuscianus & Victoricus glorioso certaverunt martyrio.* Quod monasterium duabus leucis ab Ambiano distat.

¶ SUBURBIUM, Pari similiter notione. Vita S. Salabergæ sæc. 2. Bened. pag. 426. *Cœnobium puellarum in Suburbio Lingonicæ urbis in hereditate vel successione paterna conatur exstruere.* Occurrit in Charta S. Eligii ibid. p. 1091. Mirac. S. Marculfi sæc. 4. part. 2. p. 525. *Inde ergo in crastino egressi, per Rebodimontem & munitionem, quæ Francorum-curtis dicitur, in Suburbium Laudunense in villam quæ Vallis vocatur, venerunt.* Adde sæc. 5. p. 768.

¶ SUBURBANUS, Qui *Suburbanum* habitat, rusticus. Translat. S. Sebast. &c. sæc. 4. Bened. part. 1. p. 405. *Hanc letiferam vocem qui tunc antequam deficeret vigilare poterant, horribiliter intonantem, non solum in ipsa urbe civiles, verum Suburbani quaquaversum degentes audiere.*

SUBURBICARIÆ, Regiones ac Provinciæ sic dictæ in Italia, quod *Urbis Vicarii* jurisdictioni subditæ essent, ut *Urbicariæ*, quæ à Præfecto urbis administrabantur. Vide quæ in hanc rem congesserunt Baronius ann. 325. num. 134. 135. Jacob. Gothofredus, Alexander Junior, Salmasius, Sirmondus, Morinus lib. 1. Exercit. 30. & alii, qui famosam hanc, & inter eruditos agitatam diu controversiam scriptis suis illustrarunt. [Vide infra *Urbicaria*.]

¶ SUBURBII, pro Suburbia. Charta ann. 1125. inter Probat. tom. 2. Hist. Occitanicæ col. 429. *Juro vobis Carcassonam & forcias ipsius atque Suburbios sine vestro inganno.*

SUBURGIUM, pro *Suburbium*. Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennensis: ... *Vineam nostram quam Dominus noster Rex Chunradus territorium de murum civitatis Viennam mihi dedit propter murum, quem ego feci in Suburgio Viennæ civitatis juris mei*, &c. Vide *Suburbanum*.

SUBURIA, *Sonus quilibet*, Papias.

¶ SUBUSTIO, Calefactio, in Cod. Theod. tit. 1. de Oper. publ. leg. 32. ubi Codices nonnulli haud male habent *Substructio*.

Digitized by Google

SUBUSTIVUS. Alexander Iatrosophista l. 1. Passion. *Eis, quot Subustivos contingit habere oculos.* Ubi Gloss. MSS. rubeos.

¶ SUBZEMBLERIUS, Qui subest *Zemblerio*, seu curatori jumentorum sarcinariorum. Vide locum in *Embla*.

SUCCA, Vestis species. Bulla Nicolai II. PP. pro Canonicis Basilicæ S. Petri Romæ, apud Bzovium an. 1289. n. 5. *Nunquam appareant in eadem* (Ecclesia) *quin saltem Succas habeant, & super eas chlamydes ante pectus, vel post collum annixat, &c.* Infra: *Succis & capparum apertura exceptis.* Concilium Palentinum an. 1322. cap. 6. *Statuimus, ut Episcopi & superiores Prælati Succas lineas in publico, & cum eos equitare contigerit, nullatenus tabardos, sed cappas & capellas suæ dignitati deferant congruentes, &c.* [Vide *Soscania*.]

¶ SUCCAMA, ut *Succa*. Statuta vetera Domus Dei Paris. MSS. *Sorores habebunt singulæ 3. camiseas, & 3. Succamas talares, &c.*

¶ SUCCARE, Sugere, Gall. *Succer*, Ital. *Succhiare*. Sebast. Perusin. in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii pag. 340*. *Quatenus possint abstrusa mella rumi[...] Succare.*

¶ SUCCARUM, SUCHARUM, Saccharum, Gall. *Sucre*. Iter Indic. Balth. Spingeri, apud Marten. Itiner. 2. pag. 362. *Succarum quoque inde abundanter evehitur.* Chronic. Corn. *Zamsliet* apud eumd. to. 5. Ampl. Collect. col. 365. *In primordio quidem languoris per annos circiter 19. usa est* (Lidwina) *parvissima portiuncula Suchari.* Hinc emendanda Charta an. 1380. apud Rymer. to. 7. pag. 233. *Unam caseam Succuri candidi.* Leg. enim *Succari*. Vide *Zucara*.

¶ SUCCEDANEUS, *Successor*, in Gloss. MS. Sangerman. n. 501. *Succedaneus*, ἀντάλλακτος, in Gloss. Lat. Gr. *Succedaneæ vices*, in Cod. Theod. tit. 5. de navicul. leg. 14.

¶ SUCCEDENTIA, Successio, series, in Charta Caroli Simplicis an. 912. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Histor. Lothar. col. 334. *Quod ut per Succedentiam temporum verius credatur & diligenter observetur, manu propria subtus firmavimus.*

¶ 1. SUCCEDERE, Accedere. *Ut nullus audeat ad loca tutiora, etiam acervitate temporis cogente, Succedere*, in Cod. Theod. tit. 29. de curios. leg. ult.

¶ 2. SUCCEDERE, Cedere, abire. Vetus S. Irenæi Interpres lib. 2. cap. 29. n. 1. *Animas jam non propter substantiam in medietatem ad similia dicentes Succedere, sed propter operationem; justorum quidem dicentes illac Succedere, impiorum autem remanere ignem.*

SUCCENTOR, Joanni de Janua, *qui in Ecclesia post Præcentorem, sive principalem Cantorem subsequenter canendo respondet, vel qui facit officium principaliter in choro sinistro.* Durandus lib. 2. Ration. cap. 2. n. 1. *Cantorum duo sunt in arte musica genera, Præcentor scilicet & Succentor. Præcentor vocem præmittit in cantu; Succentor canendo subsequenter respondet; Concentor vero, qui consonat.* Alia de ejus officio habent Statuta Ecclesiæ Leichefeldensis in Monastico Anglic. tom. 3. p. 243. & Ecclesiæ Londinensis ibid. pag. 339. & vetus Charta apud Jacob. Petitum post Pœnitentiale Theodori p. 678.

SUCCENTORIA, Succentoris dignitas, in Hist. Episcoporum Autissiodorensium c. 59. *Liberaliter contulit Lectoriam & Succentoriam, per quas totum in legendo cantandove servitium dispensatur.* [Adde Bullam Pauli III. PP. an. 1538. pro secularizat. Eccl. S. Ægidii.]

SUCCENTRIO. Messianus Presbyter de Vita S. Cæsarii Arelat. Episcopi p. 254. *Devoluto itaque tempore, venit ad agrum Ecclesia nostræ, ubi diæcesef sunt, qui Succentriones vocantur: balnearia ibidem grandibus fastigiis constructa sunt, &c.* Nomen, ut opinor, regionis.

¶ SUCCENTURIA, *Alia aliam subsequens caterva*, in Gl. Gasp. Barthii ex Baldrici Hist. Palæst. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 170. Gesta Consulum Andegav. apud Acher. to. 10. Spicil. pag. 447. *Et cominus utraque Danorum & Flandrensium instabant legiones, & ipsorum supervenere Succenturia quæ graviter primos cœperunt repellere.*

¶ SUCCENTURIATUS, *In subsidium coactus*, ex eod. Gloss. ibid. pag. 195.

¶ SUCCESSATRIX, Quæ alteri in aliquo munere succedit. Charta Paschalis II. PP. ann. 1107. in Bullar. Casin. to. 2. p. 124. *Erningarda Abbatissa monasterii Domini Salvatoris; ... tibi tuisque Successatricibus, &c.*

¶ SUCCESSIO, pro Filiis seu successoribus, in Cod. Theod. tit. 7. de div. offic. leg. 19. & tit. 7. de Collegiatis leg. 1.

¶ SUCCESSIVE, Postea, Gall. *Ensuite*. Litteræ Pii II. ann. 1459. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 61. *Venerunt ad nos oratores Georgii, quem in dominum vestrum recognoscitis, & Successive oratores partium Silesia.* Pro progressu temporis sæpius usurpant Philosophi.

¶ SUCCESSORIUS, Hæreditarius. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. ann. 1337 apud Rymer. tom. 4. p. 818. *Attendentes inclitum regnum Franciæ ad nos fore jure Successorio legitime devolutum, &c.* Passim occurrit.

¶ SUCCIDIMENTUM, Quod ab alio dependet, ejus appendices, Gall. *Appartenances*. Testam. Almeradi an. 1052. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 219. *Dono ad filium meum Petrum quantum habeo in castro Andusia & in Succidimentum ejus, & in alio loco totum castrum Barra & omne Succidimentum ejus, & in suprascripto castro de Petra-mala & in Succidimentum ejus, &c.* Vide *Subpertinentia*.

¶ SUCCIDIRE, pro Succedere, in Charta Theodorici Reg. an. 690. apud Felibian. inter Probat. Hist. Sandion. p. 9.

SUCCIDIUM. Vita S. Rigoberti Archiepisc. Remensis, cap. 1. *Statuit ligna cadere, aquasque comportare ad faciendum eis balneum: insuper & ad Succidium occurrere, & si quid hujusmodi necesse sit in eorum culina, quod facto opus sit.* Perperam editum *suicidium*. Vide *Subsidium*, nisi ita legendum sit. Alia notione utitur Petr. Damianus lib. 4. Ep. 3. *Vos estis dæmonum victima, ad æternæ mortis Succidium destinata.* A voce forte

SUCCIDIUS, pro *Succedaneus*, Succiduus. Marculfus l. 1. form. 2. *Nulla judiciaria potestas, nec præsens, nec Succidia, aut ad causas audiendum, aut aliquid exactandum ibidem non præsumat ingredi, &c.*

¶ SUCCIDUM, ὑπόσπαστον. Gloss. Lat. Gr. Ubi Vulcanius ὑποσπαστόν, vel ἱερὸν εἰσπαστόν legendum suspicatur. Hæc vox de potionibus usurpatur.

¶ SUCCINCTA, ut *Subcingulum*. Vide ibi.

¶ SUCCINCTIM, *Breviter, succincta ratione*, ex Gemma, apud Vossium de Vitiis serm. l. 4. c. 35.

SUCCINCTORIUM. Papias: *Succinctorium vestimentum, quo tantum genitalia teguntur.* Alibi: *Subcinctorium, dictum quod sub brachiis dictum alarum sinum ambit, atque hinc inde subcingit.* Glossæ MSS. *Succinctorium, braca.* Catholicon parvum: *Succinctorium, surceint.* [Charta ann. 1205. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 455. *Item ailleurs ...*

une Surceinte de fil blanc, une bourfette de foye o reliques de S. Clero. Charta Petri Episc. Parisienf. ann. 1210. ex Chartul. ejusd. Episc. fol. 57. *Praterea capicerii debent exhibere sanctum Succinctorium super altare B. Mariæ in Pascha per tres dies tantum, scilicet die Lunæ, die Martis & die Mercurii.*] Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 3. Id. Julii: *Dedit præterea imaginem B. Virginis octo marcharum argenti ad reponendum sacrum Succinctorium.* Ab Innocentio III. l. 1. Myster. Missæ c. 10. 52. inter novem specialia Pontificum ornamenta recensetur. Durandus lib. 3. Ration. cap. 4. *Pontificis cingulo duplex dependet Succinctorium.* Iosra: *Su cinctorium, quod altas περίζωμα, vel succingulum vocatur.* Cassianus ait *reticulas duplices lineo plexas subtegmine, quas Græci ἀναλάβους vocant,* Latinos sui ævi *Succinctoria seu redimicula, vel proprie rebrachiatoria appellasse.* Vide *Rebrachiatorium* & *Subcingulum.*

¶ SUCCINCTUS, Diligens, strenuus, in Lib. de Castro Ambasiæ apud Acher. to. 10. Spicil. pag. 567. *Sane morum probitas mentionem veneranda matrona Succinctaque persona ejus comulit.*

¶ SUCCISUS, figurate pro Attritus, debilitatus, in Cod. Theod. tit. ult. de Censitor. leg. 8.

SUCCLAMATIO, Submonitio, citatio in jus. Diploma Zuenteboldi Regis ano. 898. in Monum. Paderbornensib. pag. 45. *Advocatus eorum super eis justitias agat, nec ad publicum mallum quisquam Succlamationem faciat, priusquam Advocatum eorum interpellaverit pro justitia facienda.*

¶ SUCCULCARE, *Sub se calcare*, ex Gemma, apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 26.

¶ SUCCUMBENTIA, dicitur de eo qui causa cadit, *Qui succombe.* Statuta criminalia Saonæ c. 14. fol. 15. *De restituendo omne id, & totum, quod ab eis exactum fuerit ex causa dictarum condemnationum in casu Succumbentiæ in causa dicta appellationis.*

SUCCURRERE. Vide *Monachi ad Succurrendum*, in *Monachi.*

¶ SUCCURSIVUS, Subsidium, auxilium, suppetiæ, Gallis *Secours.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 127. p. 309. *Hostis tamen commotas principis impetum exspectare formidans, mox, Regis applicatione in partes illas cognita, vecordis fuga Succursivum cum suis elegit.*

¶ SUCCURSUS, ut *Succursivus.* Charta an. 1257. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: In tantum quod dictus dominus Comes Ildefonsus congregatis multis militibus ad Succursum eorum, &c.* Litteræ Senescalli Provinciæ ad Massil. ann. 1337. ex Tabul. Massil. *Et jam indiximus, si hoc contingat, cavalcatas, ut subito possit adhiberi Succursus.* Occurrit passim, maxime vero apud Matthæum Paris in Addit. in Epist. Friderici II. Imper. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1199. Rymer. to. 2. p. 322. 944. to. 3. pag. 140. in Maceriis Insulæ Barbaræ tom. 1. pag. 151. apud Murator. to. 8. col. 249. to. 11. col. 278. *Madox* Formul. Anglic. pag. 423. &c. Hinc

¶ SUCCURSUS dicitur Ecclesia quæ alteri potiori auxilio est in administrandis plebi Christianæ sacramentis, nostris *Secours, Eglise Succursale.* Charta Galteri Episc. Lingon. ann. 1170. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 184. *Decedentibus vero quoquo modo presbyteris jam dictæ parrochiæ administrationem quam Succursum consuevimus appellare, eidem & beneficium cum integritate vobis donando conferimus.*

¶ SUCCURUM, pro *Succarum.* Vide ibi.

¶ SUCCUS, Mons, collis. Terrarium Apchonii in Arvernia: *Juxta Succum de las Chabroles.* Ibidem: *Juxta Sucum vocatum le Suc Roaze.* Charta domin. Luriaci in Foresio an. 1417. *Quamdam terram sitam in Succo, id est super montem & in altitudine montis.* Exstat etiam hodie domus in parochia S. Stephani in pago Dombensi quæ *le Suc* dicitur, quod sit in proclivio montis. *Suque, Sommet de la tête,* vertex, apud Borellum.

¶ SUCCUSATIO, Succussio, Gallis *Secousse.* Gervasius Tilber. in Otiis Imper. apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. pag. 1004. *Facta leni alarum Succusatione, quasi puerperio consummato in mare decidunt.*

SUCCUSSATOR, *Succussatura.* Vide *Subcussator,* & *Trotare.*

SUCERDA, Χοιρίας κόπρος, in Gloss. Lat. Gr. [Stercus porcinum, aliis *Succerda.*]

¶ SUCH, *Momentum,* i. *quantum cito statera declinatur.* Gloss. Mons. p. 335. apud Schilter. in Gloss. Teuton.

¶ SUCHERES. *Juxta les Sucheres domini de Chanins;* in Charta feudorum nobilium Castillionis Dombarum an. 1463. Haud scio an legendum sit *les Jacheres.* Vide *Jacheria* & *Gascoria.*

¶ SUCHILES, f. Qui colligendis tributis invigilat, exactor, ab Hispan. *Escuchar,* vigilare. Conc. Mexican. ann. 1585. inter Hisp. to. 4. p. 349. *Nec occupare possit, exigere aut petere quascumque exactiones, Indi Suchiles aut Tamalaliatli, &c.*

SUCHORNA, Vestis species. Vide in *Surcotium.*

¶ SUCKING. Placitum in Itin. apud Cestriam ann. 14. Henrici VII. in Nomolex. Angl. Th. *Blount: Per Sucking, hoc est fore quietum de illis amerciamentis, quando le Burliman, id est supervisores del Ringyord, id est clausura quæ vocatur le Chiminfildes vel common Medows, & præmoniti fuerint ad imparcandum & faciendum clausuras illas simul cum vicinis suis, ille qui non venit ad talem præmonitionem amerciatus erit ad pretium unius vomeris, Anglice a Suck, pretii quatuor denariorum & hoc quotiescumque præmonitus non venerit.* Vide in *Parcus.*

¶ SUCTIM, Sugendo. Acta S. Bonifacii to. 1. Jun. pag. 464. *Ad instar videlicet prudentissimæ apis, quæ Suctim camporum circumvolat arva.*

¶ SUCUS, Stercus, lutum, cœnum. Litteræ ann. 1345. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 158. *Item. Quod possint & valeant dictum castrum S. Genesii, videlicet plateas & carreyrias & pontes facere mundare & auferre femoraria, Sucos & alias orduras prout indiguerint.* Ubi Cl. Editor legendum suspicatur *Sutos,* qua voce stabulum porcorum intelligeretur, quod Occitani etiamnum *Soute* appellant: at nihil immutandum arbitror; neque enim de Stabulis porcorum, sed de quovis stercore vel luto hic sermo fit. Vide *Succus* & *Sucerda.*

SUDA, Fossa, seu potius vallum, vel sudes, quibus vallum ipsum & castra muniuntur, ut apud Ammianum lib. 31. *Vallo Sudibus fossaque firmato.* Ethelwerdus lib. 1. an. 449. *Tum astuta gens Scotorum gnara quid faceret pro imminente muro, ac Suda profundo saltu, ferreos in mensura arte mechanica struunt aculeos, superstantesque muro deorsum trahentes avide interimunt.* Lib. 4. cap. 2. ann. 867. *Centurias congregant non parvas, visitant hostes jam morantes in Suda, alternatim conciant iras, &c.* Cap. 3. *In eodem anno (894.) Dana Suda in Beamsteote loco experto nam ab incolis ruit, omnemque in se dividunt thesaurum.*

Sic Græci recentiores vocem, σοῦδα, usurpant interdum pro fossa, interdum pro vallo & sudibus fossam munientibus. Chronic. Alexandrinum

pag. 906. Καὶ ἤγαλεν τὰ μαγγανικὰ ἀπὸ τοῦ τείχους ἃ ἐνεπαρασεν, καὶ τὸν σοῦδαν ὃν ἐποίησεν, καὶ ἤρξατο καταλύειν τοὺς πυργοκαστέλλους ὡς ἐποίησαν, καὶ τῇ νυκτὶ ἔκαυσεν τὸ σουδάτον αὐτοῦ, καὶ τοὺς πυργοκαστέλλους, &c. Ubi σουδάτον idem est quod recentior Latinitas *Vallatum* vel *Palatum* vocavit, seu *Palitium*. Scylitzes p. 660. Καὶ γενόμενος ἄχρι τῆς λεγομένης μεγάλης σούδας: alii Cudd. habent τάφρ. Joannes Cananus p. 189. Ἐγένετο σιγισμὸς εἰς τόπον, ἐν ᾧ σοῦδαν οὐκ εἶχεν ὁμοίαν οὐδὲν ἑτέραν, ἀλλὰ κεχαλασμένη ὑπῆρχεν, καὶ ἐκ πάλαι γέμουσαν χῶμαν, &c. Occurrit in Tacticis Leonis Imper. non semel, apud Constant. de Administr. Imp. c. 42. p. 132. & in Tacticis, Nicetam, &c. Hinc forte σοῦδα appellatum Orontis fluvii ostium, de quo egimus ad Alexiadem Anneam p. 368. ubi editio Hoescheliana habet σοῦδα, quasi profundioris fossæ speciem prætulerit.

Suda. Chronica Pisana Ughellana an. 1115. *Quarta vero civitatula, quæ circa regiam Sudam, quæ Cassaron dicitur, erat constructa.* [Castrum sudibus, seu vallo & fossa munitum intellige. Pro Stabulo porcorum occurrit infra in *Sudis*. Vide in hac voce.]

¶ Sudatus, *Sudibus armatus vel ornatus*, Johanni de Janua, unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Sudatus, Garniz de pelz, i. sudibus.*

SUDARE, *ris*, Sudium compago, vel contextus. Acta S. Thyrsi Mart. n. 38. *In hujus circuitu turris in modum Sudarium configite tabulas, ibique omnes feras relaxate, &c.*

SUDARIA, Stragulum, quo equus insternitur, ne ejus sudor equitem inficiat. Stephanus Episc. Redonensis in Vita S. Guillelmi Firmati num. 26. *Jocellinus suam, qua sunt sternebatur equus, amisit Sudariam.*

SUDARII, apud Firmicum lib. 3. c. 7. dicuntur, qui ex palæstra venerea sudant: *Faciet infames, libidinosos, & puerorum amatores, & ex coitu Sudarios.* Ita enim legi in scripto codice monet Salmasius.

SUDARIUM, Vestis Sacerdotalis, quæ alias *Mappula*. Vide Amalarium lib. 2. de Eccl. Offic. c. 24.

Est etiam *Sudarium*, veli, quo caput tegitur, species, quod σουδαριόφακιον appellatur in Nomocanone edito tom. 1. Monument. Eccl. Græcæ, cap. 251. Lexic. Gr. MS. Reg. sign. 2062. Σουδάριον, λεπτόν τι σκέπασμα ἐκ λίνου συνυφασμένον. Alius Cod. 930. Σουδάριον, λεπτόν τι σκέπας.

¶ SUDATORIUM, Vaporarium, hypocaustum. Gloss. Lat. Græc. *Sudatorium*, ἱδρωτήριον. Nicol. de Jamsilla de Friderico Imp. apud Murator. to. 8. col. 504. *Est autem vetusta murorum compage fabricatum, in quod ingredientes nihil quidem aquæ inveniunt, sed sudare præ calore inviti, quasi in fornace compelluntur, unde & Sudatorium vulgo appellatur.* Utitur Seneca Epist. 51. & cap. 7. de Vita beata. Vide *Stuba*.

¶ SUDATUS, pro Sutus, ut videtur. Consuetud. Fontanell. MSS. p. 424. *Capellum cuculla desuper Sudatum & faciem ex utraque parte consuitur.* Vide alia notione in *Suda*.

SUDES, *tis*, *qui facit sudes*, Joan. de Janua.

SUDIS, Porcorum stabulum, Germ. *Suten*, Gall. *Sou*, vel *seu a pourceaux*. Locus sudibus conseptus, unde forte nomen: nisi à Teutonico *seu*, sus, quasi *suarium*. Lex Salica tit. 2. §. 3. *Si quis porcellum de Sude furaverit, &c.* Editio Heroldi habet *de sutten*. Tit. 18. §. 3. *Si quis Sudem cum porcis .... incenderit, &c.* Edit. Heroldi, *Sudem* præfert. Liber Proportionum Arithmetic. qui Gerberto tribuitur: *Paterfamilias stabilivit autem novam quadrangulam, in qua posuit scrofam, quæ peperit porcellos 7. in media Suda.* Vide *Sodis*, & *Sucus*.

¶ SUDIORARE, *Sudare, sudorem emittere*, ex Gemma, apud Vossium de Vitiis serm. lib. 4. c. 26.

¶ SUDUS. *Seta suda*, nondum abluta, nondum tincta, Gall. *Crue*, ni fallor. Constitut. Catalaniæ MSS. *Item statuimus quod nos, nec aliquis subditus noster non portet .... setam Sudam, nec sembellinum, nec erminium, &c.*

¶ SUEGALUM, *Fistula*, in Gloss. Rhabani Mauri. Gloss. Florentinæ: *Suegelo, sistrum; Suegila, fistula, calamus.*

¶ SUEIGA, *Buccula*. Gloss. Monf. 412. *Sueichrind, Pascualia*, ibidem, apud Schilter. in Gl. Teuton.

¶ SUEILHA, Sualha, Fimetum, sterquilinium, fossa ubi fimus congeritur, Massiliensibus *Sueilles*. Statuta Massil. lib. 6. cap. 80. quod inscribitur *de Sueilhis. Ordinamus quod facientes Sueilhas sive femoracia, teneantur easdem facere subtus terram per quatuor palmos.* Charta an. 1204. ex parvo Chartul. S. Victoris Massil. fol. 66. *In plateis sive locis areas & Sueilhas facere.* Infra: *Sualhas.*

¶ SUEKE. Vide infra *Suparum*.

¶ SUELLIUM, Area, Gall. *Aire*, ubi frumentum teritur. Terrarium Humberti *de Villars* domini *du Chatelard* ann. 1391. *Tenet res tachiabiles ad decimam, tachiam levandam per cellarium dou Chatelard in Suellio ipsius confitentis ad bichetum.* Haud scio an huc spectet le Roman *de Robert le Diables* MS.

Et passe de jouste la bruelle,
Ou li agais est sous la Suelle.

¶ SUEOR, Sutor, Gallice *Cordonnier*, olim *Sueur*. Charta Ludovici Junioris Reg. Franc. an. 1160. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 536. *Concessimus ex nunc in posterum Theci uxori Yvonis la-Choe & ejus heredibus magisterium canatorum, baudreorum, Sueorum, mesgeycorum & burseriorum in villa nostra Parisiensi.* In lemmate Gallico *Sueurs* appellantur, ut videre est in voce *Conreatores*, ubi eamdem Chartam in nonnullis diversam laudat Cangius, v. g. pro *Sueorum* edidit *Sutorum*. *Le mestier des Suers & de la tannerie de Chartres*, in Litteris an. 1311. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 272.

¶ Suerius, Eadem notione, in Charta Philippi Reg. Franc. an. 1345. laudata in voce *Conreatores*. Vide ibi.

¶ SUER, f. Juxta, nisi mendum sit librarii. Charta an. 1242. to. 2. Chartul. S. Vandreg. p. 1841. *Ego Gaufridus de Ponte de Condé Suer Vire dimisi ... viris Religiosis R. Dei gratia abbati S. Vandregesilli & ejusdem loci conventui totam illam terram quam reclamabam apud Livre.*

¶ SUERGEN, *Vaccaritia*, Stabulum vaccarum, ex Gloss. Leg. Alam. cap. 75.

¶ SUERIUS, ut *Sueor*. Vide in hac voce.

¶ SUERT, Suerth, *Pugio, mucro*, in Gloss. Monf. pag. 327. 338. & 359. apud Schilter. in Glossario Teutonico.

¶ SUESSI, pro Suessiones, Gall. *Soissonnois. Hugo Suessorum Episcopus*, apud Baluz. tom. 5. Miscell. pag. 297. & 302.

¶ SUESSIONENSIS Moneta. Vide *Moneta*, col. 1003.

¶ SUESTRI, an Qui more suum vivunt? Concil. Constant. to. 1. col. 717. *Beggardis, Beguttis, qui Suestri omnes dicuntur de haresi valde suspectis, se eis conversando ingerunt.*

¶ SUETENSES, Suitenses, Gall. *Suisses*, Helvetii. *Helvetii sive Suetenses*, apud Rymer. tom. 13. p. 464. & 482. Adde Gothofredi Observat. in Carolum VIII. p. 633. Franc. Carpesani Com-

ment. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 1232. *Helvetii, ... à nonnullis etiam Suitenses prisco verbo, nostra ætate Fœderati nuncupati, &c.*

¶ SUETQUA, f. Quæ ad sues pertinent. Charta Alaman. Goldasti 39. *Et in Reutinchona, terras & silvas, Suetqua, vel alias acemtas, quicquid ibi habere videor.* De jure pascendi porcos ibi agi opinor. Vide *Succas.*

¶ SUETTA, à Gall. *Suette*, ut *Secta* 3. Charta an. 1263. apud Kennett. Antiquit. Amdrosd. pag. 262. *Pro omnibus servitiis, demandis, auxiliis, curia sectie, Suettis, releviis, &c.*

¶ SUFFA. Vide supra in *Bigera.*

SUFFACIATUS, pro *Suffasciatus*, Fasce onustus: apud Ordericum Vital. lib. 3. p. 499.

¶ SUFFARCINATUS, Instructus, Gall. *Fourré. Mantica Suffarcinata*, apud S. Bernardum tom. 1. col. 538. edit. an. 1690. *Suffarcinatus calliditate*, hoc est, refertus, Gall. *Farci de malice*, in Histor. Liutprandi apud Murator. to. 2. p. 458.

¶ SUFFECTIO, *ὑπονοία*, in Gloss. Lat. Gr. Addunt Gr. Lat. *Animadversio.*

¶ SUFFECTIVUS, Sufficiens, Gall. *Suffisant.* Gocelinus in Translat. S. August. Cantuar. tom. 6. Maii p. 429. *Illa relicta domo & cognatione, cum Suffectiva possessione ad suum salvatorem Augustinum commigravit.*

1. SUFFECTUS, Latinis, qui pro alio substituitur. Novella Valentiniani de Episcopali judicio: *Ii autem, qui intra decennium transactum a die lata hujus legis Diaconi ordinati sunt, Suffectos pro se dare debebunt, &c.* Vide Brisson. de verbor. signific. Lex Wisigoth. l. 5. tit. 7. §. 20. *Unde quia necesse est, ut illi præbeant ex ratione Suffectum, unde meruisse lætantur absolutionis statum.* Ubi Fori Hispanici habent *al servitio.*

¶ 2. SUFFECTUS, *us*, Perfectio, exsecutio. Felix in Append. ad libr. S. Isidori de Viris illustr. to. 3. Conc. Hisp. p. 82. *Eleemosynis nimium deditus, in Suffectu operum devotus, in relevatione miserorum promptissimus, &c.*

1. SUFFERENTIA, Patientia, tolerantia. Evagrius Monach. in Sententiis: *Sufferentia viri generat spem.* Acta S. Thyrsi Mart. c. 6. *Thyrsus dixit: per Christum, qui Sufferentiam tribuit mihi, ut tanta patiar propter nomen ejus.* Acta SS. Saturnini & Socior. n. 7. *Domine, pro nomine tuo da mihi Sufferentiam.* Occurrit præterea n. 13. 15. 20. in Vita S. Euphrosynæ Virg. n. 15. in Vita S. Frontonis, in Vita S. Luperci Mart. in Epistola Lotharii Regis ad Hadrianum II. PP. in Chronico Reichersperg. p. 234. in Passione SS. Perpetuæ & Felicitatis p. 7. apud Hucbaldum in Vita S. Rictrudis cap. 15. in Actis S. Theclæ, &c.

¶ 2. SUFFERENTIA, Voluntas, arbitrium, consensus. Charta an. 1136. apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 311. *Si servitia Sufferentia canonicorum antedicta, & eo modo quo sunt determinata, per manus ministerialium non susceperit, hospitia quæ non ex debito aut justitia, sed per Sufferentiam fratrum accipiebat, prorsus amittat.* Tabul. Sangerm. an. 1219. *Recognoscimus quod nos dictam domum & ejus pertinentias ex Sufferentia & speciali gratia dicti Abbatis non in manu mortua, sed in vilenagium possidemus.* Literæ Guidonis Nivern. Comit. an. 1231. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 116. *Ex certis redditibus nostris quos nunc habemus ibidem vel sumus in posterum habituri, vel quos aliqui de nobis ad vitam suam, vel ad Sufferentiam nostram modo tenent.* Vide *Sufferta* 1.

¶ 3. SUFFERENTIA, Mora, prorogatio diei, Gall. *Delai, répit.* Item, Induciæ, Gall. *Suspension d'armes.* Litteræ Edw. I. Reg. Angl. an. 1295. apud Rymer. tom. 2. pag. 689. *Adolpho Regi Romanorum; Edwardus, &c. Vestros solempnes nuncios, cum plenaria potestate dandi Regi Franciæ Sufferentiam, vel respectum & tractandi super ineundis treugis ... mitteretis.* Litteræ aliæ ejusd. Reg. an. 1296. ibid. pag. 715. *Ut ante omnia aliqualem Sufferentiam à bellicis actibus, donec plenius tractatus haberi posset, sibi concedere dignaremur ... Concessimus ut præfati Cardinales prædictam Sufferentiam nomine nostro possint facere & firmare.* Quæ Gallice sic redduntur ibidem: *E qe, avant totes autres choses, vousissons otrier aukune Suffrance de fetz de gere ... Avons graunté ... q'il .... peussent feru la dite Suffrance.* Pluries occurrit apud eumd. Rymer. ibid. pagg. 723. 733. 795. 799. 812. to. 3. p. 541. & to. 5. p. 56. Bulla Clementis VI. PP. an. 1346. tom. 2. Hist. Dalph. p. 537. col. 1. *Assumptis interim Sufferentiis aliquibus usque ad tempus de quo tua discretioni videbitur duraturis, &c.* Charta an. 1377. ex Bibl. Reg. *Faceremus posse nostrum quod darentur Sufferentia seu abstinentia usque ad festum S. Michaelis proxime venturi.*

☞ Sed maxime hæc vox usurpatur à Jurisperitis ubi de re feudali, aut rei ærariæ rationibus agitur; hinc Suspensæ rationes in *sufferentia* positæ dicuntur; quod & de cliente beneficiario itidem dicunt, cui dicendi sacramenti prolata est dies, ne scilicet ob clientelam nondum professam in subdita prædia domini feudalis injiciantur manus. Utriusque notionis exempla præsto sunt. Litteræ Philippi IV. Reg. Franc. an. 1300. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1407. *Ab aliis subditis Prælatorum & Baronum & Terrariorum nihil exigentes, donec aliud a nobis super hac habueritis in mandatis. Ipsos enim posuimus in Sufferentia usque ad Magdalenam .... Item, ipsos posuimus in Sufferentia usque ad Parlamentum proximum B. Martini hyemalis.* Aliæ Philippi VI. an. 1333. to. 2. Ordinat. p. 91. *Gabellam tamen prædictam, ac inhibitiones & ordinationes prædictas, in personis & rebus dictorum Prælatorum, personarum Ecclesiasticarum, Baronum & Nobilium, qui, ut præmittitur, in Sufferentia positi, sunt in suspenso, ... in statu volumus remanere.* Charta apud Menester. Hist. Lugdun. p. 12. *Et adhuc in Sufferentia Lugdunum occupati detinentur.* Charta an. 1366. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 526. *Ecce Dux Britanniæ qui ad vos tanquam ad dominum suum supremum accessit, ad se in propria persona excusandum super eo quod ad vos citius non venit pro homagio suo vobis faciendo, & ad regratiandum vobis de Sufferentia, in qua eum pluries posuistis, &c. ... & ad supplicandum vobis quatenus ipsum poneretis, teneretis & haberetis in Sufferentia sui homagii.* Charta an. 1391. to. 3. Hist. Harcur. p. 389. *Tenebat quod Rex servaret sua jura & bonos usus & infra dictum terminum non reciperet aliqua hommagia, sed daret Sufferentiam vassallis, quia ea indigerent.* Adde to. 4. ejusd. Hist. p. 1715. & Gloss. Juris Gallici v. *Souffrance.* Vide *Respectus* 4.

¶ SUFFRENTIA, ut *Sufferentia*, in Charta an. 1187. apud Spon. to. 2. Hist. Genev. p. 46. *Quandam Suffrentiam facit Gebennensis ecclesia ad tempus, &c.*

¶ SUFRENTIA, Eodem significatu, Induciæ. Charta Johannis Reg. Castellæ ann. 1410. apud Rymer. to. 8. p. 618. *Tam per terram quam per mare, bonas, firmas, legales & legitimas treugas, Sufrentiam & guerræ abstinentiam ... Durantibusque treugis, Sufrentia & abstinentia guerræ, &c.*

¶ SUFFERRARE, *Ferreas equo soleas subdere vel suppingere*, ex Gemma, apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. c. 26. Occurrit apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 838. & alibi. Vide supra in *Ferrum* 1.

SUFFERRATURA. Statuta Facultatis Juris Civilis Academiæ Viennensis in Austria tit. 11. §. 5. *Item quod nullus doctorandus doctori ipsum præsentanti varium, vel aliquas Sufferraturas solvere teneantur.* Sed legendum *sufforraturas*, vel nude *ferraturas*, quod satis vox *varium* arguit. Vide *Foderatus*.

¶ SUFFERRE, Sufficere. Gloss. Lat. Gr. *Suffero*, ἀντικαθίσταμαι. Ubi MSS. habent, *Suffecto*, *sufficio*: quibus consonant Gloss. Gr. Lat. ἀντικαθίσταμαι, *Suffero*, *sufficio*.

¶ 1. SUFFERTA, Voluntas, consensus. Statuta Massil. lib. 1. c. 63. §. 1. *Nisi hoc faceret consilio & Sufferta Rectoris vel Consulum Massiliæ, & Consiliariorum vel majoris partis eorum.* Nostris olim *Souffreté* & *Souffraite*, pro *Disette*, *pauvreté*, Penuria, paupertas, egestas. Le Roman d'*Athis* MS.

De Souffreté & de poureté
M'avez en honneur monté.

Ibidem:

De pouvreté & de Souffraite, &c.

Vide *Sufferentia* 1. & 2.

¶ 2. SUFFERTA, ut *Sufferentia* 3. Vide in hac voce. Epist. Henrici de Villariis an. 1347. tom. 2. Hist. Dalph. p. 558. col. 2. *Item, dominos Vinayci & Castri Novi, qui unus contra alterum dissensiones parabant, posui in statu & Sufferta usque ad festum B. Johannis.... Item, eodem modo posui in Sufferta factum dom. Johannis de Grolea & Aynardi de Anjove.*

☞ Utuntur etiam hac voce in re feodali, eodem significatu quo supra *Sufferentia*. Terrarium feudorum Castillionisan. 1463. *Item debet sex den. Viennenses bonos pro Sufferta hommagii ad quod dictæ res præfato dom. Militi adstringuntur, donec & quousque dictæ res devenerint ad manus quæ possint deservire homagium ad quod ipsæ res astringuntur.* Consule *Revel* quæst. 17. pag. 78. & observat. 51. pag. 163. novæ edit.

¶ SUFFERTUS, Toleratus, Gall. *Supporté*. Vita B. Humilianæ tom. 4. Maii p. 391. *Hoc pluribus diebus patienter Sufferto, non ferens damnum orationis.*

SUFFIBULATORIUM, Joanni de Janua, *Subligatorium*, *Subfibulum*, *i. subligaculum*. Papias: *Subfibulum*, *subligamentum*.

SUFFICERE, Posse. Anastasius Bibl. in Historia de exilio S. Martini PP. *Cras, quod est dominica dies, obvii ei erimus, & salutabimus eum, quia hodie non Sufficimus.* Id est, *non possumus*.

¶ SUFFICIENS ALIQUA RE, Contentus, cui res ipsa satis est. S. Irenæi vetus Interpres lib. 2. cap. 1. num. 5. *Et unaquæque conditio suum fabricatorem glorificabit, & ipso Sufficiens erit, & alterum non cognoscet.*

¶ SUFFICIENTER. Anonymus in Vita Edwardi III. Angl. p. 395. *Cui ecclesiæ Papa providit de Roberto de Wyveley, qui scripsit speciales litteras Reginæ matris, (matri) viro utique Sufficienter (ut dicebatur) literato.* Id est, Mediocriter, interprete Cl. Editore Hearnio. Pro Satis, Gall. *Suffisamment*, occurrit apud Ulpian. & alios.

¶ SUFFICIENTIA, Facultas, excellentia. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 4. *Libet paulisper de ejus* (Angliæ) *situ & Sufficientia, ... pauca de plurimis epilogando perstringere.* Infra: *Ejus vero Sufficientia, sive excellens prærogativa, &c.*

¶ SUFFICIENTIA, Quod satis est. Oratio habita an. 1378. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1504. *Ivit ad Mendegurriam, ... quam cepit mora postposita, & in ipsa dimisit Sufficientiam gentium armatorum, quæ custodirent & defensarent illam.* Mag. Boncompagnus de Obsid. Anconæ apud Murator. to. 6. col. 930. *Quoniam civitates quæ sunt in portibus constitutæ, non possunt de labore proprio frumentum & annonam habere ad Sufficientiam.* Occurrit rursum apud eumd. Murator. to. 12. col. 448. 588. & *Madox* Form. Angl. p. 128. Adde Tertull. lib. 1. ad Uxor. c. 4. & Sidon. lib. 6. Epist. 12.

¶ SUFFINGILARE. Gloss. Lat. Gr. MS. Reg. *Suffingilo*, ὑπαλίζω.

SUFFIRMATUS, *Suffultus*, *munitus*. Papias MS.

SUFFITORIUM. Anastasius in Hormisda PP. *Pallia olobera blattea cum tabulis auro tectis, de chlamyde vel de stola Imperiali, Suffitorium super confessionem B. Petri Apostoli. Hæc omnia à Justino Augusto orthodoxo votorum gratia oblata sunt.* Quidam Codd. habent *succinctorium*. Alii *chlamydem Imperialem, i. stolam & subfutorium*. Sed legendum forte *suffusorium*. Vide in hac voce. [Rectius supra, tametsi ex conjectura, legendum monet *Substratorium*. Vide ibi.]

¶ SUFFLAMEN, Adminiculum, sustentaculum, Gall. *Appuy*. Papias in Præfat. ex Cod. MS. Bituric. *Pars titubat nullo firmo suffulta Sufflamine.* Vide *Subflamen* & mox *Sufflare*.

SUFFLARE. Ugutio: *Sufflare, i. appodiare, fulcire, appodiamentum supponere, vel hoc Sufflamen, appodiamentum, quod cui innititur, ut sustentetur.* [Gloss. Lat. Gr. Sangerm. *Sufflare, appoier, attaier.*] Vide *Exsufflare*.

SUFFLATOR, Officium in coquina Regia, in Ordinat. Hospitii S. Ludovici Regis Fr. an. 1261. vulgo *Souffleur*.

SUFFLATORIUM, in Catholico parvo, *Soufflet à souffler*.

¶ SUFFLATORIUM, Fornax. Litteræ encyclicæ de obitu Oduini Abbat. Cellensis inter Instr. to. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 18. *Sed quia probandus erat velut in Sufflatorio, &c.*

SUFFLETUS, SUFFLUS, Flatus ventris. Vide in *Bombus*.

☞ Nec flatus ventris, nec buccarum inflatio, ut vult Camdenus, eo loci significatur; sed Sibilus, Gall. *Sifflet*: quod maxime colligitur ex similibus hominiis quæ etiamnum obtinent in Normannia: unum referre sufficiat. Usus est quotannis ut aliquis ex vassallis Dom. *de Belhomme de Graulay* prope Sagium ad vesperam vigiliæ Natalis Domini stipitem ad ejus coquinæ focum deferat; statimque tenetur saltare, crepitum edere & sibilum, quod vulgo dicitur *un sault, un pet & un Sifflet*, vel, ut Normanni efferunt, *un Soufflet*.

SUFFOSSOR, vel *suffusus equus*, Ugutioni. Alibi: *Affusus equus, qui vulgo insusus est.*

¶ SUFFOSSORIUM, Ligo quo terra suffoditur. Lethaldus in Mirac. S. Maximini Abbat. Miciac. num. 34. *Operante eo, Suffossorium, quod bessam dicunt, fumit.*

SUFFRAGANEI, Episcopi Metropolitano subjecti, in Capitul. an. 779. c. 1. in Capitul. Aquisgran. an. 789. c. 8. lib. 1. Capit. c. 7. &c. Acta Conciliabuli Romani an. 963. super depositione Joannis XII. *Tunc Romani Pontifices, Episcopi scilicet Suffraganei, & Cardinales Presbyteri ... dixerunt, &c.* Sub finem: *Romani Pontifices, Suffraganei scilicet Episcopi, &c.* Sic porro intelliguntur Episcopi dioecesis Romanæ, quique *Suburbicariis* Ecclesiis præerant. *Urbes & Ecclesia Suffraganea*, apud Will.

Tyrium in Notitia Episcopatuum Patriarchatuum Antiochiæ & Hierosol. Sed & ibidem scribit Hierosolymitanum Patriarchatum erectum fuisse sub Justiniano in Synodo Constantinopolitana, eique attributos Metropolitanos quatuor ex Antiochena & Alexandrina Ecclesiis: *Et quoniam*, subdit ille, *iterum eundem Patriarcham oportebat habere præter supradictos Metropolitanos familiares suffraganeos, quos Græci Syncellos vocant, subtraxerunt prædictis Metropolitanis quosdam Episcopos, & quosdam de novo creaverunt usque ad viginti quinque.*

Suffraganeos porro dictos putant Gretzerus & alii, quod à Metropolitano ad Synodum vocati; suffragii jus habeant: vel quia absque Metropolitani suffragio consecrari non poterant. Malim ego sic appellatos, quasi Metropolitanorum *adjutores*, quomodo vocantur apud Lupum Ferrariensem Epist. 81. maxime in consecrandis Episcopis, quod soli facere non possunt Metropolitani. Id firmat præ cæteris Anonymus in Vita S. Remberti Archiepiscopi Hamburg. n. 13. *Cum hujus ergo ad ordinandum eum tenoris insinuatione venerabilem Rembertum gloriosus Rex direxit ad Luitbertum Archiepiscopum Moguntiensem, à quo jussu ejus est consecratus: ut proinde actum sit, quatenus in adjutorium consecrationis non unius Metropolis, sed duarum convenirent Suffraganei, &c.* Arnulfus Lexoviensis in Epist. ad Thomam Cantuar. Archiep. *Quod sane contemplati, quorum ope niti, quorum muniri consilio, quorum fulciri suffragio debuistis, à vobis velut agmine facto discesserant, quando maxime nominis sui rationem deberent agnoscere, & se vobis Suffraganeos non refragáneos exhibere.* Dicuntur præterea Suffraganei Metropolitanorum, *quod*, ut inquit Joannes de Janua, *Episcopi nihil possunt statuere vel disponere de his, quæ spectant ad communem statum Provinciæ absque Metropolitano: ita nec è contrario Metropolitanus absque consilio Episcoporum.* Græci ὑποψηφίους Suffraganeos vocabant, qui ψηφισθέντες, ut loquitur Pachymeres l. 8. c. 13. seu Cleri suffragiis electi, nondum consecrati erant. Ita ὑπόψηφοι dicuntur Socrati lib. 5. c. 5. & Sozomeno lib. 2. c. 20. qui populi vel cleri suffragiis in Episcopos eligebantur, nondum consecrati.

Suffraganei, Quilibet Vicarii Prælatorum in re aliqua exsequenda, apud Udalricum in Consuet. Cluniac. lib. 1. c. 27. lib. 2. c. 30. lib. 3. c. 5. 6. 18. Bernardum in Consuet. ejusdem Monasterii MSS. cap. 3. & alibi sæpe: in Statut. Ord. Præmonstr. Dist. 2. c. 8: & in Consuetudinib. Floriacensib. editis à Joanne à Bosco p. 397. In Concilio Rotomagensi an. 1072. c. 15. vetantur Sacerdotes, Ecclesias suas regere per *Suffraganeos*. In Concilio Islebonensi an. 1080. c. 6. *Archidiaconi per Archidiaconatus suos semel in anno Presbyterorum Suffraganeorum suorum vestimenta & calices & libros videre* jubentur. Inter Opera Alcuini pag. 1160. hæc habentur: *Dixistis, Serenissime Imperator, velle vos scire, qualiter nos & Suffraganei nostri doceremus populum Dei & de Baptismi Sacramento. Hæc prout potuimus prælibavimus. Suffraganeus est nomen mediæ significationis: ideo nescimus, quale fixum ei apponere debeamus, ut Presbyterorum; aut Abbatum, aut Diaconorum, aut cæterorum graduum inferiorum, si forte Episcoporum nomen, qui aliquando vestræ civitati subjecti erant, addere debemus; &c.*

Suffraganei Papæ, dicti præterea Episcopi aliarum Diœceseon Apostolicæ Sedi immediate subjecti, ut est in Gallia Aniciensis, &c. Charta an. 1233. *Nos Stephanus Dei gratia Aniciensis Episcopus, D. Papæ Suffraganeus specialis.* In hac fit mentio Matrimonii initi inter Pontium Vicecomit. Podempniaci & Aliciæ de Triangulo. Vide *Suffragium* 5.

Suffraganei, dicti præterea Episcoporum *adjutores*; titulares scilicet Episcopi, & in Episcopalibus functionibus cooperatores, seu Vicarii. Jo. de Janua: *Suffraganeus, auxiliarius, & proprie in verbis. Unde Episcopi Suffraganei aliorum Episcoporum, quod debent eos juvare non solum opere, vel etiam verbis: vel si non possunt opere, saltem verbis.* Lateranense Concilium gravibus utique de causis indulsit, ut ubi publica negotia, valetudo, incursiones hostiles, litterarum ac doctrinæ inopia, obstarent, hîc Episcopis adjutores in partem curarum adsciscere fas esset, can. 10. cap. Inter cætera. De Offic. Jud. Ord. Concil. Trident. sess. 5. c. 2. Vide Stephanum Tornacensem Epist. 129. & Altaserram lib. 1. & 2. *de Adjutoribus Episcoporum.*

¶ Consuffraganeus, apud Ivonem Carnot. Epist. 59. *Me & Consuffraganeos meos sic litteris vestris instruatis.* Ubi Hugonem Lugdun. Archiepisc. alloquitur.

¶ Suffraganea Ecclesia, Oratorium, ut videtur, minor Ecclesia. Vita S. Alferii sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 734. *Ecclesiam sanctæ Trinitatis; quam Suffraganeam vocant, in signum liberationis suæ propriis manibus depinxit.* Ibid. p. 735. *Cumque ille trahendo festinaret, hic autem tardius sequeretur, quod ante altare ejusdem Suffraganeæ ecclesiæ veniret, ei visum est.*

SUFFRAGANTIA. Vide *Suffragium* 4.

¶ SUFFRAGATIO. Vide mox *Suffragator* 1.

¶ 1. SUFFRAGATOR, Intercessor, qui honorem aucupanti suffragatur. Codex Theod. lib. 2. tit. 29. leg. 1. *Qui itaque repetere nititur vel repetisse convincitur, & quod dedit apud Suffragatorem ejus manebit, vel extortum restituet.* Eo spectat Ammian. lib. 22. *Lex est promulgata, qua cavetur nullum interpellari Suffragatorem super his quæ eum recte constiterit accepisse.* Sueton. in Vespasiano cap. 23. *Exactaque pecunia, quantam is cum Suffragatore suo pepigerat.*

¶ Suffragatio, Suffragatoris officium. *Meriti Suffragatio*, in leg. 10. de Prætor. lib. 6. tit. 4. Cod. Theod.

2. SUFFRAGATOR, Idem qui *Suffraganeus*, in Epist. 9. Pelagii II. PP.

SUFFRAGILATIO, *Est aliquorum fidem suscipere; qui sunt fidejussores.* Papias. [Andreas Floriac. MS. lib. 2. Mirac. S. Benedicti: *Tunc à multitudine totius plebis ad patibulum raptus, ab Aymone fide jussoria legis Suffragillatione redimitur.*]

¶ SUFFRAGINARE, *Flectere genua*; Johanni de Janua, & in Gemma. Gloss. Lat. Gr. *Suffragino*, ἀγκυλοκτέμνω, nervos incido. Hinc

¶ Suffraginatio, Incurvatio genuum. Vide *Fragus*.

¶ Suffragine Unca; id est, Flexo poplite; apud Fridegodum in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 195.

Qui tellure cubans unca Suffragine suda.

1. SUFFRAGIUM; Pecuniæ; quæ suffragii titulo ab Imperatoribus accipiebantur; cum honores deferebant, quæ δισπελιά vocantur in formula jurisjurandi Novellæ Justiniani 8. cujus titulus est, *ut judices sine Suffragio fiant*, quem Julianus Antecessor vertit, *ut Magistratus sine pecunia fiant.* Ubi Græca habent, χωρὶς δόσεως. Glossæ Lat. Gr. *Suffragium*, ψηφοφορία, δέγμα, δόσις, ubi f. δωρεὰ pro δέγμα. Ita præterea usurpatur in Nov. 6. qua ca-

vetur, ut qui emerit Præsulatum *per Suffragium*, non modo Episcopatu, sed & ordine Ecclesiastico, quem prius habebat, excidat. Adde leg. 4. §. 2. lib. 2. Cod. tit. 2.

☞ Falso hic appellatur lex 4. Cod. lib. 2. Ad leg. unic. Cod. Just. de Suffrag. fortean respexit Vir doctissimus: sed & vox *Suffragium* eo significatu latius patet; neque enim pecuniæ dumtaxat, sed res etiam immobiles & fundi interdum assignabantur cum Imperatoribus, tum iis quorum suffragia ambiebantur rei cujusvis obtinendæ causa. *Pragiamm* dicitur Lampridio in Alex. Severo. Vide *Prasidiu* 4. *Suffragii* nomine Patronorum stipendia intelligit Butillerius in Summa rurali: *Action Suffragant, si comme la peine & labeur*, fol. 44. v°. Plura vide in hanc rem apud Jac. Gothofredum tit. 29. Cod. Theod. lib. 2. Adde Pancirolum lib. 1. Thes. var. lect. cap. 77.

2. SUFFRAGIUM, pro Quavis præstatione. Leo III. PP. Epist. 5. *Quia omnia secundum quod solebat Dux, qui a nobis erat constitutus per distractionem* (leg. *districtionem*) *causarum tollere, & nobis more solito annue tribuere, ipsi eorum homines peregerunt, & multam collectionem fecerunt de ipso populo: unde ipsi duces minime possunt Suffragium nobis plenissime præsentare.* Charta Conradi Imp. an. 1029. apud Ughellum in Episcopis Æmonensibus: *Cum placitis, & districtibus, collectis & angariis, foro, Suffragio, herbatico, escbatico, cæterisque publicis fructuationibus, &c.* Occurrit infra rursum.

3. SUFFRAGIUM, pro Alimonia, Sustentatione. Concilium Toletanum II. can. 3. *Si quid vero quod utilitatem non gravet Ecclesiæ pro Suffragio Monachorum, vel Ecclesiarum ad suam parochiam pertinentium dederint, firmum permaneat.* Regula cujusdam Patris cap. 12. *Operandum namque est omni tempore præter dies festos, ut habeatur vel propriæ necessitatis usus, vel egenis, unde detur Suffragium.* [Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1365. tom. 4. Ordinat. pag. 555. *Si... compellatur suam egestatem, vel familiarem paupertatem procuratoribus collegii detegere, & collegii petere Suffragium, ... quamdiu idem secretarius vel notarius dictum auxilium exiget, quilibet secretarius & notarius tenebitur sibi, ad proprii victus & status sustentationem, ... viginti solidos Paris. anno quolibet mutuare*]

4. SUFFRAGIUM, Auxilium. Synodus apud Vermeriam: *Statuimus illi Oeconomum persuadere, qui ei Suffragium, & Ecclesiæ sibi commissæ custodiam debitam & canonicam exhiberet.* Dudo lib. 3. de Actis Norman. pag. 98.

Quin prece rex humili supplex pronusque requirit
Suffragia semet virtute tuaque tueri.

Sugerius in Ludovico VI. *Obsessis Suffragia acceleras.* Will. Tyrius lib. 20. c. 24. *Decretum est etiam, ut Domino quoque Imperatori Constantinopolitano, quia nobis vicinior & cæteris longe opulentior, facilius optata nobis posset ministrare Suffragia.* Thwroczius 1. part. cap. 11. *Cum eis omnino navium carere scirent Suffragio, &c.* [Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 165. *Gandavenses leves & varii, non expectato Suffragio, quod Rex Angliæ, non sine magnis sumptibus, illis præparaverat, Regi Franciæ manus dederunt. Pro abundantioris cautelæ Suffragio*, in Charta an. 1319. Galli diceremus, *Pour plus grande sureté.*] Hinc *Suffraganeus*, adjutor, de qua voce supra.

SUFFRAGANTIA, & SUFFRAGIUM, in Capitulari 1. Caroli M. an. 802. cap. 30. pro alimonia, vel auxilio.

5. SUFFRAGIUM, Districtus Metropolitani, seu Ecclesiæ suffraganeæ. Præceptum Caroli Simplicis pro Ecclesia Narbonensi: *Venerabilis sanctæ Narbonensis Ecclesiæ Archiepiscopus Arnustus nostram adiit serenitatem, innotescens auribus Clementiæ nostræ, quod in sua parochia, seu in cunctis Episcopiis, qui in Suffragio ipsius positi sunt, gravissima quædam contra jura Canonum atque instituta Legum increverit consuetudo, &c.* [Vide *Suffraganea Ecclesia.*]

¶ 6. SUFFRAGIUM, Privilegium, in Cod. Theod. lib. 14. tit. 2. de Privil. Corpor. leg. 3. *In honorem æternæ Urbis, Corporatis indulta Suffragia valere præcipimus.*

¶ SUFFRAGIA EXTREMA, Sacramenta quæ in extremo positis concedebantur, in eodem Cod. lib. 15. tit. 7. de Scænicis leg. 1. *Sedula exploratione quæratur, an indulgeri his* (Scænicis) *necessitas postat extrema Suffragia.*

SUFFRAGIA, Orationes, quibus Dei Sanctorum *suffragia*, seu auxilia imploramus. Ugutio: *Suffragia proprie sunt orationes Sanctorum, quas pro nobis fundunt ad Dominum, & rogationes pro Christianis, quas eis fundimus.* Evervinus Steinfeldensis de Hæreticis sui temporis p. 457. *In Suffragiis Sanctorum non confidunt, &c. Suffragia precum*, in Epist. 73. inter Francicas to. 1. Hist. Franc. *Suffragia Sanctorum*, apud Honorium Augustod. lib. 2. c. 41. Fortunatus de Vita S. Martini lib. 1.

Suffragiisque tuis cœli fremit arduus axis.

Will. Brito l. 1. Philipp. de S. Thoma Cantuar.

Ecce tuis redeunt meritis ad propria sani
Omnes infirmi, tua qui Suffragia poscunt.

Flodoardus lib. 14. Carm. 18.

Inde Caramocus secretis visibus Abbas
Admonitus Sancto Suffragia ferre laboris, &c.

Orationis Suffragium, apud Fulbertum Epist. 51. & Cæsarium lib. 6. cap. 5. [Depositio super Vita & mirac. dom. Caroli an. 1371. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 550. *Itemque tot Suffragia & orationes dicebat, &c.*] Henricus Rosla in Herlingsberga:

Ad consueta precum conversus munia, fundit
Vota precesque pias, & te Suffragia poscit
Utile perfugium, Mater Christi, miserorum.

Infra:

Eripiunt morti multos Suffragia Missæ.

Ita Silentiarius in Descript. S. Sophiæ part. 2. vers. 565. ψηφίδα usurpavit. Vide Concilium Moguntinum an. 847. cap. 25. Vitam S. Rictrudis Abb. c. 4. Miracula S. Richarii lib. 2. cap. 5. Alcuinum Epist. 32. &c.

¶ SUBPHRAGIA, Eadem notione, in vet. Cæremon. MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Non dicuntur Subphragia sanctorum, &c.*

¶ SUFFRAGIA, Orationes Monachorum, aliaque eorumdem pia opera, in quorum participationem admittebantur laici. Charta ann. circ. 1063. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Volentes participem facere benefactorum seu Suffragiorum dicti Ordinis, statuerunt, &c.* Charta an. 1171. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 127. *Salvis tantummodo mihi & hæredibus meis ejusdem Ecclesiæ orationibus & eleemosynæ Suffragiis.* Alia an. 1219. ibid. pag. 189. *Dicti vero Canonici receperunt me & dominam matrem meam specialiter in orationibus suis & Suffragiis domus suæ in perpetuum.* Vide *Benefactum* 2. & *Fraternitas* 5.

SUFFRAGIA, appellantur etiam Orationes, quæ pro defunctis dicuntur, quod pro iis Sanctorum *suffragia* invocentur. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 55. *Inclinant ad chorum, donec Suffragia finiantur, solus Sacerdos inter Suffragia erectus stabit*

contra

contra aleare, &c. Vide Statuta antiqua Ord. Cartusiensis 1. parte cap. 43. §. 76. [Charta Henrici Reg. Angl. an. 1457. in Chron. Joh. Whethamstedii p. 422. *Donentur ... 45. libræ annuæ pro Missis, Suffragiis & obitibus habendis, & eleemosyna danda, pro animabus dictorum Ducis, Comitis & domini sic occisorum.*]

SUFFRENATUS. Acta MSS. passionis S. Eulaliæ Mart. *Tunc pro camo capillis Suffrenata ad passionem ducitur*, id est quasi fræno tracta.

¶ SUFFRENTIA, ut *Sufferentia* 3. Vide ibi.

SUFFUGARE. Concilium Forojuliense an. 791. *Ac per hoc pullulantia dominici ruris triticea messis virentia sata, adhuc, ut ita dixerim, infra stipula thecam spiritualium fructuum turgentibus spicis, necdum in flaventes culmos aureas erumpentes aristas, necdum sterilium zizaniorum manipulis in uno fasce igneis funibus colligatis traditis in pabulum flammis, umbrosis nihilominus Suffugare falsitatum rhamniculis moliuntur.* Videtur vox usurpata pro *suffundere*, vel certe pro *offuscare*.

CONSUFFUGARE. Acta S. Thyrsi n. 25. *Cumbricius fere ardens reddidit animam, & omnes, qui videbant corpus ejus, dicebant, quod ab igne Consuffugatum erat.* Bollandus emendat ex conjectura, *consuffocatum*.

SUFFUGIUM. Gariopontus l. 2. c. 13. *Dyspnia (Δύσπνοια) autem Suffugium nominatur, semper interius ad se trahens anhelitum.* Infra: *Aliquotiens Suffugium sequitur suffocatio faucium cum anhelitu.* Gloss. Gr. Lat. *Δύσπνοια, suspirium, Δυσπνοϊκός, suspiriosus.* *Asthmatici & suspiriosi*, apud eumdem Gariopont. l. 2. c. 12. [*Suffugium*, alia notione, vide supra in *Subfugium*.]

¶ SUFFUMARE, Redolere, Gall. *Sentir*. Epistola apud Acher. to. 2. Spicil. p. 408. *Magistri etenim hujus temporis multa & amiranda canunt, sed scripta vestra aliter dicunt, & dulcius sonant. Et sciendum est, quia nihil de Magistrorum hujus temporis jure Suffumant.*

¶ SUFFUMIGIUM, Suffumigatio, fumi diffusio. Vita S. Syncleticæ to. 1. Januar. p. 252. *Et divino Suffumigio orationis intimos recessus obire.* Johan. *Wier* lib. 2. de Præstig. Dæmon. cap. 5. *Consecrationes quoque & benedictiones circuli ac Suffumigiorum, exorcismus ignis, cui superponuntur fumigia, &c.*

¶ SUFFURATURA, Pellitium, quo vestis ornatur, Gall. *Fourrure*. Concil. I. Salisburg. *In pileis Suffuraturas non habeant, nisi forte de nigro centato, &c.* Vide *Fodratura*, & *Sufultra*.

¶ SUFFUSA. Vide infra *Suffusum*.

SUFFUSORIUM, *Vas, in quo est oleum, quod ponitur in lucernis, idem est infusorium. Item Suffusorium dicitur, per quod projicitur ablutio calicis. Idem infusorium, & fusorium.* Ita Ugutio, & Joan. de Janua, & Catholicum parvum: *Suffusorium, Vaisseau à huile, ou aut. a liqueur.* Gloss. Lat. Gr. *Suffusorium, ἐπίχυσις.* [Græc. Lat. *ἐπίχυσις, infusio, Suffusorium, infundibulum.*] Vide *Suffitorium*.

SUFFUSUM. Formula 11. ex Marculfo l. 1. *Itemque victum ad caballos eorum, fæno carra tanta, Suffuso modios tantos.* Vetus Charta Aldrici Episc. Cenoman. n. 56. *Et debentur inde de pastione inter frumentum & sigale modii 34. & sextaria novem Suffuso de avena modii* 444. [Annonæ species videtur.]

SUFFUSA, Eadem, ut videtur, notione, tametsi incerta: neque enim putem huc pertinere vocem *superfusum*, in l. 4. Cod. Th. de Censitoribus, pro eo, quod supra quam æquum est, imponitur. Charta ann. 950. apud Meurissium in Episcopis Metensibus p. 137. *Forestam nihilominus, quæ dicitur Heis, cum integro banno eidem loco concedimus, in omnes usus cum redditibus suis, id est croada & Suffusa, quas debent solvere, quicumque de adjacentibus exinde voluerit focariam de mortua silva habere, & plaustra ad aratra sua, stabula etiam facere.* Alia Leonis IX. PP. ibid. p. 356. *Cum silva, quæ vocatur Heis, & cum omni utilitate vel Suffusa ejusdem silvæ.* [Aliud à *Suffuso* videtur esse: nec absurde de jure *suffundendi* vel cædendi ligna intelligeretur.]

¶ SUFFUSUS. Vide supra *Suffossor*.

¶ SUFIUS, Follis, Gall. *Souffler*. Statuta Astens. Collat. 7. c. 50. fol. 23. *Nec in eam* (bestiam) *sufflabunt aliquo modo seu Susio vel aura.*

SUFRACEMATUS. Statuta vetera Chirurgorum Parisiensium art. 26. apud Steph. Paschasium in Disquisitionib. Franc. lib. 9. cap. 30. *Chirothecas etiam purpureo colore coloratas, sericeis pariterque & mixtim aureis, ut moris est, munitas, subsarcitas, Sufracematas pendulis, ut exinde eorum liberalitas appareat, largiri tenebuntur.* Legendum puto *suprasematas*, ex Gallico *Sursemées*.

¶ SUFRENTIA, ut *Sufferentia* 3. Vide ibi.

¶ SUFULA, Calceus, Gallice *Soulier*. Charta ann. 1316. ex Schedis Præf. de *Mazaugues*: *Item .... convenerant .... quod omnes sabbateris accipiant de solando uno pari Sufularum ... 111. obolos.*

¶ SUFULTRA, ut supra *Suffuratura*. Statuta datiaria Ripariæ fol. 4. *De qualibet fodra, seu mantello lardellorum, zibellinorum, feinorum, & aliorum Sufultrarum æquivalentium à sex ducatis supra, den. sex.*

¶ SUFUSUM. Vide supra *Suffusum*.

¶ SUGA, *βδέλλα*, in Gloss. Lat. Gr. *βδέλλα, Suga, hirudo, sanguisuga*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ SUGGECTIO, ut *Subjectio* 1. Vide in hac voce. Codex censualis MS. Irminonis Abbat. fol. 126. col. 2. *Pertinet autem eadem terra per Suggectionem ad fiscum Spicarias.*

¶ SUGGELLA, *ὑπώπιον*. SUGGELLATIO, *ὑπωπιασμός*. Gloss. Lat. Gr. Codex Sangerm. *Suggilla, Suggillatio*: Regius: *Sugilla, sugillatio*. Vide *Suggillare*.

SUGGERA. Lex 3. Cod. Th. de Calcis coctor. *Hoc autem excepto à Tarracinensi præstationis Canone Suggera, quæ vetusto præberi Fari ac Portus usibus more consuevit.* Monstrum vocis, inquit Jacobus Gothofredus, cujus vide incertas admodum conjecturas.

¶ SUGGERENDA, Libellus supplex, Bollandistis. Victor Vitensis in Vita S. Eugenii tom. 3. Julii p. 500. *Si cor barbarum molliretur, Suggerenda daretur tali textu conscripta.* Vide *Suggestio*.

SUGGERERE, Fundere. Missale Francor. vetus p. 398. *Accipiat & urceolum ad Suggerendum vinum Eucharistiæ corporis Christi.* Ordo Romanus de Ordinatione Acolythi: *Dicente sibi Episcopo, Accipite urceolum ad Suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam Corporis Christi.* Ita etiam legi in aliquot Codd. libri Sacramentorum monet Mainardus: ubi alii *ad fundendum* præferunt. Cui convenit illud Isidori Junioris ad Laudefredum: *Ipse Suggesta pro Eucharistia Subdiaconis subministrat.* Qua voce *vinum & aquam* ad Sacramentum designari ait etiam Spelmannus. [Vide *Suggestum*.]

SUGGESSIO, in veteribus Codicibus Conciliorum Gallicanorum legi monet Sirmondus ad Concil. Parisiense IV. pro *suggestio*. [Vide Baluzii Notas ad Capitul. col. 985.]

¶ SUGGESTIO, Libellus supplex, *litteræ rogatoriæ*, relatio, consultatio ad Principem in Cod. Theod. lib. 8. tit. 1. leg. 9. & lib. 11. tit. 29. leg. ult. de relation. Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. *Sug-*

gestio, ὑποβολή, ἡ πρὸς ἄρχοντα, ἡ Βασιλέα γινομένη ἀναφορὰ, ἵνα δὴ ἀναγκασία. Charta 4. Append. ad Capitul. *Dum a civitate & loco Episcopus fuerit defunctus, a populo civitatis eligitur alius, & fit a sacerdotibus, clero & populo decretum: & veniunt ad Archiepiscopum, adducentes secum & Suggestionem, hoc est, rogatorias litteras, ut eis Episcopus consecretur quem secum deportati sunt.* Vide Baluzii Notas ad Capitul. col. 985. *Rogatoria littera*, & *Suggerenda*.

¶ SUGGESTOR, Qui suggerit, impulsor. Oratio pro electione Abbatis in Constit. Hirsaug. S. Wilhelmi lib. 2. cap. 1. *Esto, Domine, salus & Suggestor & effector judiciorum nostrorum.* Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1307. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 49. col. 2. *Quod etiam tales consultores hoc faciebant ad turbandam pacem dicta ecclesia, patria & regni, & quod tales Suggestores non erant fideles ipsi Archiepiscopo, Ecclesia sua & regno, imo infideles erant censendi.*

¶ SUGGESTUM. Isidorus Junior in Epist. ad Laudefredum Episc. inter Conc. Hisp. to. 2. p. 554. *Ad acolythum pertinet praparatio luminariorum in sacrario; ipse cereum portat, ipse Suggesta pro Eucharistia calice praparat.* Ubi nescio an intelligi debeat tabula seu mensa, in qua vasa altario reponuntur, vulgo *Credences*: an *Suggerenda*, id est, infundenda in calicem, vinum scilicet & aqua. Vide *Suggerere*.

¶ SUGGESTUS. *Suggesta urbs*, in qua sunt *Suggestus*, seu publicæ scholæ, ni fallor. Vita Hugolini JC. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 283. *Leges ibidem didicit & decreta moralesque disciplinas, caterasque liberales doctrinas, & sic didicit, ut quocumque ad Suggestas studiorum urbes proficiscitur, ita ejus celebratur adventus, ut famam ingenii quam habet maximam, ipsiusque exspectationem prasentia superaret.*

SUGGILLARE, Suffocare, strangulare. Gloss. Gr. Lat. ἄγχω, *Suggillatio, suffocatio.* Glossæ Biblicæ MSS. *Suggillo, tractum est a gula, quasi suggullo: unde Suggillare proprie est strangulare.* Papias: *Strangulat, suffocat, gulam manu premit, Suggillat. Suggillare, gulam stringere, gulæ manum injicere.* Gregorius Turon. lib. 4. Hist. c. 28. *Ad extremum eam Suggillari jussit à puero, mortuamque reperit in strato.* Lib. 3. c. 2. *Cui dormienti crarium sub collo positum, ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris, Suggillatus est.* Quidam Codd. habent *suffocatus est.* Utitur præterea lib. 7. cap. 7. lib. 9. c. 34. lib. 10. c. 8. Adde Gesta Regum Francorum c. 28. [Vide *Suggella*.]

SUGGILLATIO, Exactio, *Malatolta*. Charta Sanctii Regis Navarræ æræ 1045. apud Sandovallium in Episcopis Pampilon. *Villam de Pampilona ab omni prorsus servitio liberam, omnibusque modis ab omni Suggillatione regali ingenuam, &c.* [Vide *Sugilatio*.]

SUGGREMIARE, *Sursum gremium faciendo pannos elevare, & succingere.* Ugutio.

¶ SUGGRUNDIUM, ut *Subgrundium*. Vide ibi.

¶ SUGILATIO. Charta Roberti Archiep. Rotomag. to. 3. Hist. Harcur. p. 30. *Hanc autem Sugilationem, vel ut ita dicam, sigillationem singulis singulorum nominibus coepiscoporum subscribi decernimus.* Sic Chartam vocat Robertus qua ecclesiam ab exactionibus Episcopi & Archidiaconi immunem esse jubet. Vide *Suggillatio*.

SUGIUS. Vide *Canis segusius*.

¶ SUGMA, SUGMARIUS, pro *Sagma* & *Sagmarius*. Vide in *Sagma*.

SUGRUNDIA, SUGRUNDARIA. Gloss. Isid. *Sugrundia, fundamenta. Sugrundaria, sepulchra.*

☞ Hæc emendat Grævius: neque enim *Sugrundia* sunt fundamenta, sed partes tecti prominentes. Vide *Subgrundium*. *Sugrundaria* vero sunt sepulcra infantum, ut post Fulgentium docet Papias: *Suggrundarium dicebatur sepulchrum infantium nondum 40. dies implentium, quod nondum bustum, vel tumulus poterat dici.* Vide Vossii Etymolog. in utramque vocem.

¶ SUJATARIUS, Subditus, Gallice *Sujet*. Notitia judicati ann. 850. in Append. ad Marcam Hisp. col. 783. *Quod pater meus quondam Stavilis de eremo traxisset Sujatarii Yspani.*

¶ SUICIDIUM. Vide *Succidium*.

¶ SUILLINUS, Suillus, ad suem pertinens. Greg. Turon. lib. 10. Hist. c. 24. *Pice tergoribusque Suillinis immissis, suppositis ardentibus facibus, succendere* (basilicam) *visi sunt.*

¶ SUILLUS, Sus, porcus. Charta Rudesindi inter Conc. Hisp. tom. 3. p. 181. *Et per omnia loca qua in hoc testamento resonant, greges ovium, caprarum & Suillorum, &c.*

SUITA. Vide *Secta* 3.

¶ SUITAS, vox JC. frequentissima quæ *extraneitati* opponitur. *Heredes in jure alii Sui, alii extranei.* Johanni Raynaudo in Tractatu *Suitatis & extraneitatis*. Vide Lexic. Calvini & Comment. Johannis *Schneidewini* in Institut. lib. 2. tit. 19. p. 192. edit. Argent. an. 1652.

¶ SUITENSES. Vide *Suetenses*.

SULANDRIA, Navis species. Vide *Chelandium*.

SULCARE, Sulcos in pergameno ducere, *Regler le parchemin*. Chronicon Trudonense lib. 8. p. 441. *Graduale unum propria manu formavit, purgavit, punxit, Sulcavit, scripsit, illuminavit, musiceque notavit syllabatim, &c.* Vide *Punctare*.

¶ SULCELLUS, diminut. à Sulcus. Vita S. Trudperti to. 3. April. n. 13. *Messuras in gaudio, valles seu Sulcellos in lacrymis seminabat.*

¶ SULCEUS, Certum pondus, ut videtur, in Charta Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat. an. 1036. ex Tabul. ejusdem Monast. *De pensa alarum, 2. den. Censum de alosis, 4. den. Sulceus balena, 1. den.*

SULCI CIRCA VILLAS, Superstitionis species, in Indiculo Superstitionum & Paganiarum c. 23. [Vide *Urbatus*.]

SULCIA. Capitulare de Villis cap. 34. *Lardum, siccum, Sulcia, niusaltus, vinum, acetum, &c.* Helmodus lib. 1. cap. 77. *Idem conqueruntur ii, qui sunt Luneburg, quod Sulcia nostra devorata sit propter Sulciam, quam cœpistis habere Thodeslo.* Ad marginem editor: *Salina Luneburgensis.* Ab eo hausit Hermannus *de Lerbecke* in Chronico Comitum Schawenburgensium pag. 18. Est ergo *sulcia* salina, & *sal* in laudato Capitulari: *Salts* Germanis dicitur. Vide *Sulsus* & *Sulzica*.

SULCITA. Albertinus Mussatus lib. 5. de Gestis Italicor. rubr. 2. *Cum armorum virorumque Sulcitis, è Principatu galeis 40. è Provincia galeis 7. &c.* Legendum forte *scaritis*. Vide *Scara* 3.

¶ SULCUS, Rivulus. Charta an. 1399. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. pag. 531. *In fine inferiore ipsius mera descendit quidam Sulcus fluens inter medium de Stanford-more, ... & pradicta mera & Sulcus dividunt campos de Burncester, &c.*

¶ SULDUNIS, Exolidunum, Exoldunum, Gall. *Issoudun*, in Charta an. 1028. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 272. *Praterea addidit super hac re Sanctonas, Redonis, Suldunis suos monachos clamorem fecisse.*

¶ SULFREAL, Homo ingenuus & liber, in l. si mulier libera. de furtis, & leg. si quis liber de adulterio.

Digitized by Google

¶ SULFUTARE, f. pro *Sulfurare*, Sulfure fumigare, ut color immutetur, Ital. *Solforáre*. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 83. *Et si totonderit, vel inciderit auriculas, vel caudam alicui prædictorum canum, aut eum Sulfutaverit, vel alium colorem sibi dederit, quominus cognoscatur, curiæ in centum solidos Papienses condemnetur.*

¶ SULINGA, ut *Swollynga*. Vide ibi.

SULIVA, Trabs, tignum, nostris, *Solive*: ex Saxon. ȝul, vel ȝẏll, columna. Ernulfus Episcopus Roffensis de Ecclesia Roffensi: *Debet & 3. Sulivas, id est tres magnas trabes supponere.* Ibid. *Sciendum est, quod omnes Sulivæ, quæ in ponte illo ponentur, tantæ grossitudinis debent esse, quæ bene possint sustinere omnia gravia pondera superjacentium planearum, & omnium desuper transeuntium rerum.* Monet Spelmannus Saxonicum exemplar habere ȝẏlla, ubi Latinum habet *Sulivas*.

¶ SULLIMIS, pro Sublimis, apud Gualterum Hemingford. de Gestis Edwardi I. Regis Angl. pag. 13. & alibi.

SULLYNGATA. Vide *Swollynga*.

SULPHURIUM, Θιαφες, *Sulpurium*, θειάφιον, in Gl. Gr. Lat. MS. In edito est *Sulphurium*.

¶ SULPHURIVOMUS, Qui Sulphur evomit, in Miracul. S. Servatii to. 3. Maii p. 225.

¶ SULPOR VIVUM, θεῖον ἄπυρον, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Sulfor*, vel *Sulfur*.

¶ SULPURIUM. Vide *Sulphurium*.

SULSUS. Michaël Scotus de Physionomia c. 12. *Et hic similiter acetum nocet & Sulsus, id est, nervi pedum boum, & lac & cucumer, &c.* Vide *Sulcia*.

SULTANUS, SOLDANUS, apud Turcos est supremus Princeps: unde Nicephorus Briennius lib. 1. n. 9. & ex eo Scylitzes, ut & Leunclavius in Pandecte Turcico n. 235. & Vaterius in Præfat. ad El Macinum, vocem Turcicam esse opinati sunt, significareque aiunt, παντοκράτορα, καὶ βασιλέα βασιλέων, & hunc titulum primum sibi arrogasse Tangrolipecem, post fugatos Saracenos, eorumque Principem Masgudum ann. 1055. At longe ante hæc tempora Sultanorum mentio fit, nempe sub Basilio Porphyrogenito, apud Constantin. lib. 2. de Themat. cap. 11. Scylitzem & Zonaram. Quin & vocem esse Persicam probat vetus numisma Chosrois, Cabadæ filii, Regis Persarum, à Santamantio & à nobis in Dissertat. 16. ad Joinvillam descriptum, in quo *Assoltan* inscribitur, id est, *Rex Regum*; quem titulum sibi arrogat in Epist. ad Justinianum Imper. apud Menondrum Protectorem Ecl. 1. ut & alter Chosroës apud Theophylactum Simocattam lib. 4. cap. 8. lib. 5. cap. 13. Aythonus c. 25. *Agareni Imperatorem sibi elegerunt quemdam de progenie Mahometi, ipsum vocaverunt Caliph, & ordinaverunt, quod sedem haberet in Baldach opulentissima civitate: in qualibet vero aliorum regnorum, quæ subjugaverunt Agareni, constituerunt unum dominum, quem vocaverunt Soldan.* Auctor Historiæ Hierosol. *Sicut Principes vestri, vel Imperatores dicuntur, vel Reges; sic apud illos qui praeminent, Soldani, quasi soli dominantes vocantur.* Ita apud Ordericum lib. 11. pag. 828. *Soldanus dicitur quasi solus dominus, quia cunctis praeest Orientis Principibus.* Sed de Sultanis plura congessimus ad Joinvillam, quo lectorem remittimus.

¶ SODANNUS, apud Jac. de Vitriaco lib. 3. Histor. Orient. tom. 3. Anecd. Marten. p. 274. *Est autem in medio Nili ante Damiatam firmissima turris erecta, à cujus pede duæ maximæ catenæ ferri usque ad muros civitatis contra turrim Sodanni protenduntur, ne pateat navigio intrantibus vel egredientibus Ægyptum, nisi de licentia Sodanni.*

SOLDANUS, Moneta Sultanorum. Willelmus de Nangiaco in S. Lud. Vita an. 1249. *Promisit quod viginti duo millia Soldanorum Soldano daret.* Occurrit hac notione apud Vincent. Bellovac. lib. 31. cap. 140. 143. 144. 150. lib. 32. c. 54. [& in Chr. Corn. *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 77.]

SOLDANATUS, Soldani dignitas, apud Will. Tyrium lib. 4. cap. 11. lib. 18. c. 9.

SOLDANARIA, Eadem notione. Chronicon Nangii ann. 1290. *Filium suum .... fecit loco sui principatus Soldanariæ gubernaculo sublimari.*

¶ SOLDANIA, Eodem significatu. Jac. Auriæ Annal. Genuens. ad an. 1289. apud Murator. to. 6. col. 597. *Alsis Soldanus Ægypti à suis plus amicissimis & privatis tossicatus fuit, & obiit. Et filius ejus in Soldania & dominio Ægypti successit.*

SOLDANUS CURIÆ ROMANÆ, [Præfectus palatii, Magistratus cui carcerum custodia commissa, meretricum & quarumdam rerum criminalium judex.] Ceremoniale Romanum l. 1. sect. 3. *Circa Pontificem aliquando ante, aliquando post, equitabit Marescallus, sive Soldanus curiæ, cum duobus sacculis pecuniarum ante sellam, & projiciet super populum ad pressuram dimovendam.* Vide sect. 5. Promotiones Concilii Pisani: *Si præsentare se, aut ad Monasteria reverti contempserint: de mandato prædictorum superiorum suorum per Soldanum carceri mancipentur.* Ita habent omnes editiones. Vide Octavium Vestriunt lib. 2. de Judic. Aulæ Romanæ cap. cujus titulus est: *De judice Marescalli urbis, quem hodie Turris novæ Judicem vocamus.*

¶ SOLDANUS, Idem qui *Syndicus*. Vide ibi.

¶ SULTOR, *Cultor*. Glossæ Isidori.

¶ SULZA, *Murium*. Gloss. Mons. pag. 400.

¶ SULZCER, *Eminulus*, Kero: apparitoribus junguntur in Statutis Augustanis, ex Schiltero in Gl. Teuton.

SULZICA, apud Papiam, vel ut codex MS. præfert, *Sulzita*, inter vasa escaria recensetur, in v. *Vasa*. Alibi: *Sulzica, à salibus dicta, quasi salzica, i. salinum.*

¶ SUMA, ut *Sagma*. Vide in hac voce.

¶ SUMACH, Arbusculæ species, apud Bern. *de Breydenbach* in Itin. Jerosol. & in Statutis Astens. ubi de *Intratis* portarum.

¶ SUMAG. Vide supra in *Carno*.

¶ SUMAGIUM. Vide in *Sagma*.

¶ SUMANE, Somona, Gall. *la Somme*. Charta Henrici V. Reg. Angl. an. 1413. apud Rymer. to. 9. p. 58. *In & per totam patriam & marchias Picardiæ, à fluvio Sumane usque ad mare protensas.*

¶ SUMBERINUS, SUMBRINUS, Mensuræ species. Consuet. Eccl. Colon. MSS. *Quatuor qui vocantur nuncii, quorum quilibet recipit tres Sumberinos avenæ ... Sumberinus albæ pysæ, &c.* Charta Friderici Rom. Reg. an. 1152. ex Tabul. S. Remigii Rem. *Duodecim avenæ maldra duobus Sumbrinis minus.* Annal. Novesiens. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 625. *Anno 1485. maxima caritas salis erat Coloniæ aliisque in civitatibus & regionibus. Senatus Coloniensis apertis nonnullis turribus sal civibus divendit, Sumbrinum, ut vocant, pro 12. alb.*

¶ SUMELARIUS COQUINÆ. Vide *Sagma*, col. 57.

¶ SUMERIUS, Jumentum Sarcinale. Vide *Sagma*.

¶ SUMILUS. Litteræ ann. 1358. tom. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 189. *Quod dicta pecunia non* (cum) *fuerit levata seu exacta, apportetur per Sumilas commu-*

nitates cujuslibet Senescallia. Mendum esse pro *Singulas* vidit Cl. Editor.

¶ SUMINATA, Scrofa. Lampridius in Alex. Severo c. 22. *Jussit ne quis Suminatam occideret.* Adjective usurpatur apud Arnobium lib. 2. *Suminata caro*, id est, suilla.

¶ SUMIS, in Pacto Leg. salicæ edit. Eccardi tit. 1. §. 1. pro *Summis*. Vide in hac voce.

¶ SUMITAS, pro *Summitas*, Gall. *Sommet*, in Statutis criminal. Sannæ cap. 42. fol. 93.

¶ SUMITTANTES PERSONÆ, pro Submissæ, ni fallor, delegatæ. Charta Henrici I. Imp. an. 1014. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 112. *Ut si unquam in tempore ipsi suorumque heredes ac proeredes, aut eorum Sumittantes personas adversus eandem Eufraxia abbatissa, &c. Sumissa persona*, in Charta ann. 1001. ibid. p. 126. *Submittentes persona*, ibid. p. 132. ex Charta Ottonis III. Imp. an. 998.

1. SUMMA, Sors pecuniæ creditæ. *Summa crediti*, in l. 1. Cod. Th. de Usuris. *Capitis summa*, apud Paulum in Collect. Sentent. [Adde Ordin. Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. pag. 407. & Lexic. Calvini.]

¶ 2. SUMMA, Summarium, breviarium, Gallice *Somme*. Testam. Henrici Archiep. Ebredun. Cardin. Ostiens. an. 1271. inter Instr. tom. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 180. *Summam meam ligatam lego vicecancellariæ Romanæ, & aliam solutam Studio Parisiensi.* Vita Alexandri III. PP. apud Murator. tom. 3. pag. 447. *Et cum fecisset sibi conscribi Evangelia & aliquos libros Bibliæ in vulgari & nonnullas auctoritates Sanctorum quas Summas appellavit, &c.* Inter ejusmodi opera celebris est *Summa sancti Thomæ Aquinatis*, in rebus Theologicis; *Placentini, Azonis, Aurea* nuncupata, *Summa Hostiensis*, in utroque jure: *Angeli de Clavasio*, quæ *Angelica* dicitur, in rebus ad conscientiam seu mores pertinentibus; & aliæ quas hic appellare superfluum est. Vide *Summista*.

¶ SUMMA, Epitome, synopsis, compendium, Gall. *Sommaire. Libros quoque plurimos inter quos præcipuum librum Decretorium cum Summis ejus à Magistris compositis scribere fecit* Gosfridus Comes, apud Acher. to. 5. Spicil. p. 529. in Chron. Casaur.

¶ 3. SUMMA MONTIS, Vertex, Gallice *Summet.* Chronic. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 539. *Et pro solidis* L. *concessit in Bucciniano cum ecclesia sancti Andreæ, Summam montis S. Cosmæ.* Vide *Summum*.

¶ 4. SUMMA, SUMMAGIUM, Onus. Vide *Sagma*.

1. SUMMARE, Submonere, adhortari, ex Gall. *Sommer*. Gerardus Machetus Episcopus Castrensis Epist. 352. *Monui patrem ipsius Summando & recommendando, ut filium suum hortaretur intrare collegium.* [Conc. Narbon. an. 1430. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 358. *Requirimus, & rogamus, & exhortamur, & Summamus ut prædictos abusus superius declaratos reformare .... velitis.* Occurrit præterea apud eumd. tom. 7. Ampl. Collect. col. 617. tom. 3. Hist. Harcur. p. 755. to. 3. Hist. Paris. Lobinelli pag. 107. &c.]

¶ SUMMATIO, Submonitio, admonitio, denuntiatio, Gall. *Sommation*. Regest. Magn. Dierum Trecens. fol. 90. v°. *Nec poterat quin eidem nobili fieret præjudicium sine sufficienti Summatione, gentes, seu suam justitiam capere, nec etiam impedire. Per litteras Summationis aut requisitionis*, in Charta an. 1546. apud Rymer. to. 15. pag. 95.

¶ 2. SUMMARE, Pecuniæ summas exigere, Gall. dicimus *Lever des sommes d'argent.* Berntenius in Chron. Marienrod. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. p. 444. *Fuit quippe* (Hermannus Abbas) *homo agricola ac multa sevit & messuit, multaque pecora nutrivit, unde pecuniam copiosam multoties Summavit.* Germani dicunt *Summirea*.

¶ 3. SUMMARE, *Summa rerum capita annotare, summatim dicere*, in Gemma. Conc. Pisan. an. 1409. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1095. *Fuit Summatum & in brevi recitatus effectus singulorum articulorum contra duos contendentes productorum.* Bulla Alexandri VI. PP. to. 1. Bull. p. 351. *Cum itaque officium recipiendi, videndi, Summandi, & esferendi litteras apostolicas, &c.* Hinc

¶ SUMMATOR, Qui in epistolis observat præcipua capita, eaque Papæ suggerit, ibidem: *Officium Summatoris literarum per Cameram prædictam expediendarum hujusmodi, ad instar aliorum dictæ curiæ officiorum perpetuorum, auctoritate Apostolica, tenore præsentium erigimus & instituimus.*

¶ 4. SUMMARE, Onerare. Vide in *Sagma*.

¶ SUMMARIE, Summatim, in Correct. Statut. Cadubrii cap. 134.

¶ SUMMARIETAS, Brevitas. Bulla Clementis VII. PP. to. 2. Bullar. p. 496. *Commissarius mittendus, Episcopus vel vicarius ... rationem administrationis hujusmodi, cum omni Summarietate, integritate & severitate audiat Justice Sommiere*, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 584.

SUMMARII, Qui faciendæ rationis summarum quarumcumque periti sunt. Jul. Antecessor Constit. 58. *Æstimationem autem definire constitutio jubet non solum ab ipsis hortulanis; sed etiam ab his, quos Summarios consuetudo appellat.* Vide Novell. 30. & 44. & ibi Cujacium.

¶ SUMMARIUM, SUMMARIUS, SUMMATA, SUMMATARIUS. Vide supra in *Sagma*.

SUMMATES *Classis Alexandrinæ*, Præfecti, in l. 3. a. Cod. Th. de Navicular.

¶ SUMMATICA, Census Episcopo pendi solitus à Clericis ipsi subditis; unde fortean *Summatica* dictus. Vide *Synodas*. Charta an. 1074. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 9. *Ita ut ... ad synodum quotannis veniat, & Summaticam ceterorum more persolvat.* Charta Manassis Archiep. Rem. an. 1076. *Dedi & subjeci cœnobio S. Basoli altaria duo Atteia videlicet & Caprissa, ut ea fratres perpetuo sine personatu teneant, tantum Summaticas persolvant.*

¶ SUMMATICUM. Vide in *Sagma*.

¶ SUMMATIM, Statim. Charta ann. 1243. ex Bibliot. Reg. *Quandocumque vero dictum nemus vendi contigerit dictum monasterium totam pecuniam sine contradictione percipiet & Summatim.*

¶ SUMMATIO. Vide in *Summare* 1.

SUMMATITÆ, ex Gr. *συμμαθηταί*, condiscipuli, apud Ordericum Vitalem in Præfat. Glossæ MSS. *Smatides, condiscipulus.*

¶ SUMMATOR. Vide in *Summare* 3.

¶ SUMMATUS, Summa, rei caput. Gesta Tancredi apud Marten. to. 3. Anecd. col. 175. *Hæc Boamundus & cum eo qui Summatum subtilius discernebant Normannus & Flandrensis Comites.*

¶ SUMMEARE, Carro vehere, onerare. Vide in *Sagma*. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 48. v°. *Debet ... super hæc ... Summeare quaque hebdomada & facere braisinm.*

¶ SUMMEIOLUS, *ἰνιοχητής*, in Gloss. Lat. Gr. Sangerm. MSS.

¶ SUMMENTUM, *ἀνθηρών*, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. *ἀνθηρών, meatum, Submentum, Summeatum.*

¶ SUMMERIUS. Vide in *Sagma*.

¶ SUMMIPOTENS, Omnipotens, in Charta dotalitii ann. circiter 1000. apud Marten. part. 2. Collect. novæ vett. Script. pag. 12. *Ego Sulpitius in nomine Summipotentis Dei, ipsiusque gratia, voluntate, & permissione ipsius omnipotentis Dei, &c.*

¶ SUMMISSARII, Presbyteri in Ecclesia Argentinensi inferioris ordinis, quibus ex officio competit majus sacrum seu *Summam Missam*, ut vocant, celebrare; unde vocis origo: id quippe inter eorum officia præcipuum est, etsi alia ipsis committantur, ut ex subjiciendis videre est. Ordinar. Eccl. Argent. apud Martenium de Divin. Offic. p. 209. *Quo finito, cantor vadat ad cameram exuendo se, quia in reliquo officio Summissarius potest supplere vices ejus.* Ibid. pag. 449. ex eodem Ordin. *Postea legantur lectiones à Summissariis, a majore incipientes, &c.* Statuta ejusd. Eccl. Argent. ann. 1400. ibid. pag. 611. *Item, quod Summissarii chori ecclesiæ prædicta intitulati ad Missas ipsorum, debitis temporibus in choro pro horis canonicis & divinis officiis incipiendis & finiendis ... repræsentent se.* Denique p. 617. *Item, tam majores quam minores levitæ chori sæpedicti Summissarios & antimissarios descendendo de camera, & ascendendo eamdem, ante & post Missam eorumdem præcedant & associent, ... quodque majores levita prædicti sequantur & associent Summissarium, post Missam usque ad gradus dormitorii.* Protestatio Canonicorum Eccl. S. Thomæ, S. Petri Junioris & S. Petri Senioris an. 1525. apud Lud. *La Guille* inter Instr. Hist. Alsat. pag. 111. *Theobaldus Balthener, Jacobus Sculteti Summissarii, &c.*

¶ SUMMISSUS, SUMMITTENS, pro Submissus & Submittens, in Charta an. 1176. inter Probat. Hist. famil. *de Gand* tom. 1. pag. 54.

SUMMISTA, *συμμίστης*, apud Ordericum Vitalem lib. 1. p. 330. 333. Vide Hieronym. in Ruffin. lib. 3. c. 9. Epist. 13. sub fin. & Epist. 25. c. 2.

SUMMISTÆ. Cæsar Egassius Bulæus in Hist. Academiæ Paris. ad an. 1120. scribit, Hugonem de S. Victore librum edidisse, quem *Summam Sententiarum* appellavit, hincque *Summas & summarum Theologicarum libros* dici & appellari cœptos, eique *Summistis Theologis* suam originem & appellationem debere. [Vide *Summa* 2.]

SUMMITTERE, pro *Submittere*, apud Baldricum Noviom. lib. 1. cap. 33.

¶ SUMMIVIRGIUS, *ἀρχιραβδοῦχος*, in Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. in editis, *Summus lictor*. Vide *Virgarius*.

¶ SUMMONERE, SUMMONITIO, SUMMONITOR, SUMMOSA. Vide in *Submonere*.

¶ SUMMOSANCTUS, pro Sanctissimus, crebro occurrit in Tabul. Vierzonensi.

¶ SUMMULA, dimin. à *Summa*, compendium. Vide infra *Summulista*.

¶ SUMMULARIUS. Vide in *Sagma*.

¶ SUMMULISTÆ, Scholares, quibus *Summulæ* seu compendia philosophica traduntur. Statuta Collegii S. Bernardi Paris. an. 1493. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 174. *Scholaribus minoribus, videlicet Summulistis, Logicis, Philosophis deputentur de sufficientioribus collegii, qui certis horis & locis per provisorem deputandis, eosdem secundum librorum & lectionum facultatem reparent, interrogent & ædificent. ... Nulli Summulas audire permittatur nisi qui in grammaticalibus sufficienter fundatus & habituatus per eos fuerit judicatus.*

¶ SUMMUM, Castrum, quia sæpius in *Summo* seu vertice montis constructum. Rolandini Pataviens. Chron. apud Muratur. to. 8. col. 324. *Capitaneus ille qui pretio numerario Summum seu castrum Montissilicis reddiderat Marchioni, &c.*

¶ SUMMUS, Superior, Prælatus. Statuta Canon. Regul. apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. 88. ubi de processionibus:

Summus solus eat retro, reliquos quasi minet.

Infra pag. 93.

.... ut solus Summus qui cætera præbet.

Ita *Souverain*, pro Judex superior, occurrit in Edicto Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. to. 5. Ordinat. pag. 21. *Voulons & ordenons, que se ... le Balli ou autre leur Souverain, treuve que il les aient fait appeller à tort, il facent rendre les despens a la partie travaillée oultre raison.*

¶ SUMMI HOMINUM, Qui aliis præsunt, Summates. Henr. Huntindon. in Epist. ann. 1153. apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 187. *Quippe tractabimus de Summis hominum, qui sic sunt in rebus humanis ut generalissima in prædicamentis.*

SUMNIS. Vide *Sunnis*.

SUMPNIATA. Vide *Soniare*.

¶ SUMPTARE, Scripto excipere. Acta B. Guillelmi Eremit. tom. 1. April. p. 393. *Et ego Vincentius Coxta ... notarius ... præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, agerentur & fierent, interfui, & ea rogatus Sumptavi.* Vide *Sumptum*.

¶ SUMPTICULUS, Sumtus modicus, exiguus. S. August. de Morib. Clericor. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 11. *Sed quod verum hoc est, usque ad hoc tempus curam pro illis ita gerebat, ut Sumpticulos, quibus sustentabantur, apud se haberet, & ipse, ut videbatur, impenderet.*

SUMPTOR. Synodus Sodorensis in Mannia, ann. 1229. *Sumptor de jure antiquo, & statutis veteribus, ab omnibus Iconomis garbam de trium ligarum longitudine, scilicet frumenti, ordei, & avenæ annuatim percipere debet, & ad omnem caseorum decimationem & collectionem unum agnum electum habere debet, &c.* Neque proclivius est dicere, qui dicantur

SUMPTORES, in Vita S. Fructuosi n. 2. *Provenit, ut quodam die possessionem Ecclesiæ ingressi, ipsius præeuntes puericelluli, cum ei ad manendum hospitium præparassent, quidam de Sumptoribus Scholæ ipsius advenjens interrogavit, dicens: Quis hoc occupavit habitaculum?* Ubi viri docti, nescio an vere, *Sumptores* esse arbitrantur, quos *Pensionarios* dicimus. [Vide *Sumptare* & *Sumptum*.]

SUMPTORIUM. Flodoardus lib. 3. Hist. Remensis cap. 5. *Calicem majorem cum patena, Sumptorioque fecit ex auro lapidumque pretiosorum illustravit nitore: qui calix postea pro redemptione ac salute patriæ Nermannis datus est, patena adhuc reservatur ibidem.* Ubi Colvenerius *Sumptorium* interpretatur *cochlear, ut Gallice vertitur, quo nimirum utimur in Calice sacro.* Atqui Græci quidem cochleari sanguinem Christi hauriebant: Latini vero *fistula*. Ita *Sumptorium* pro fistula hic sumi potest, tametsi cochlearia inter ministeria sacra vulgo etiam reponuntur.

¶ SUMPTUARIA, Cibaria. Translat. S. Venantii to. 1. April. p. 7. *Et quia per ostium introivit, disposita intus fideliter domo, & Sumptuariis familiæ consignatis, per ostium exivit, dum pro eadem* (ecclesia) *animam posuit.* Vide *Sumptus* 1.

SUMPTUARIUS, *Qui erogat sumptus.* Glossæ Antiquæ MSS. & Papias. Vide Inscript. vett. 331. 2. 333. 5.

¶ SUMPTUM, Exemplum, descriptio, Gallis *Copie*: hinc fortassis *Sumptor* & *Sumptores*, de quibus supra, Librarii, exscriptores, Gall. *Copistes*. Rollandinus in Summa Notarii: *Exemplum, quod etiam*

Digitized by Google

vocatur Intextum, vel Sumptum, est scriptura exemplata generata, vel sumpta ex priori sive originali scriptura. Charta an. 1305. apud Rymer. to. 2. pag. 959. *Prædictum transcriptum, exemplum, seu Sumptum per me a suo originali transumptum.* Ibid. *Prædictum exemplum seu Sumptum cum suo originali reperi concordare.* Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. p. 56. *Nunc quare tuum Sumptum, & fac quod tua hereditas sit secundum legem & veritatem & rationem. ... Tunc respondit Ratfred se ibi non habere Sumptum, quia non erant ibi sui pagenses. Deinde Salomon dixit: do tibi spatium x. dierum ut congreges tuum Sumptum & tuos testes in aulam Penhart. Tunc confessus est Ratfred se non habere testes vel Sumptum, unde posset facere quod haberet hæreditatem in Bain.* Vide supra *Sumptare.*

¶ SUMPTUOSITAS, Luxus, Sumptuosa magnificentia. Sidon. lib. 9. Epist. 6. *Ut primum intelligere cœpit & retractare, quantum de bonusculis avitis paternisque Sumptuositas domestica charybdis abligurisset, &c.*

SUMPTUOSUS, *Propino, ambro*, in iisdem Glossis antiquis.

¶ 1. SUMPTUS, ut supra *Sumptuaria.* Continuatio de Gestis Abbat. Lobiens. apud Acher. to. 6. Spicil. pag. 629. *Et quod magna castitatis magnum est signum, inter fœminas Monasterii S. Johannis, unde Sumptus accipiebat, juvenculus (Franco) intrans & exiens, ne suspicionis nomen contraxit.*

¶ 2. SUMPTUS, inter jura quæ à vassallis domino debentur recenset Charta ann. 1317. to. 2. Hist. Dalph. p. 166. col. 1. *Cum ... laudimiis, trezenis, lesdis, latis, sportulis, Sumptibus, pedagiis, &c.*

¶ SUMTURA, Bona, facultates. Acta S. Bonifacii Archiep. to. 1. Jun. p. 463. *Hic etiam dum spiritualis conforsatus armatura & seculari sublimatus Sumtura, utrinsque vita stipendiis minime careret.*

¶ SUNA, Fœdus, pactum, ut *Sona* 2. quomodo etiam forte legendum est. Diploma Ludovici Ducis Brandenburg. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. pag. 86. *Etiam si nove structure, munitiones, vel preedificationes, nostri nomine dicto castro fierent, ex tunc Sunam vel concordiam cum emulis & adversariis nostris ipsum castrum obsidentibus inire non debebimus.* Vide *Suonbouch.*

¶ SUNAG. Vide supra in *Carno.*

¶ SUND, Gothice & Saxonice fretum seu mare angustum est; hinc maris Baltici angustiæ hodie *the Sound* vocantur, à Scythis, *Syndis* ita dictæ, qui à Cimmerio Bosphoro illuc migraverint. Hæc Sheringham. de Orig. Anglor. p. 211. Vide Glossar. Teuton. Schilteri.

SUNDERNOTA, vox Saxonica, ꞅunꝺeꞃnoꞇe, Officium, munus, vel ministerium distinctum vel peculiare. Capitula de Weregildis post Concilium Grateleanum ann. 928. *Et si villanus excrevisset, ut haberet plenarie quinque hidas terræ suæ propriæ, Ecclesiam & coquinam, tympanariam, & januam & sedem, & Sundernotam in Aula Regis, deinceps erit Taini lege dignus.*

¶ SUNDRIUM. Vide supra *Saudeium.*

SUNGÆLONES. Vide *Sakones.*

SUNGEDA. Charta an. 1147. in Tabulario S. Bertini: *Qui denarii annuatim per manum Presbyteri de Weskin in Nativitate S. Mariæ ad censum Episcopalem, quem Sungeda vocant, dirigentur*, forte pro *suntgelda*, pensitatio ad fretum. [Vide *Sund.*]

¶ SUNNIA. Vide mox in *Sunnis.*

SUNNIS, in vett. Glossis. *Impeditio, impedimentum.* Sumitur porro hæc vox pro Excusatione, quam affert quispiam, quo minus juri stare possit. Lex Salica tit. 1. §. 1. *Si quis ad mallum legibus dominicis mannitus fuerit, si eum Sunnis non detinuerit, 600. denariis, qui faciunt solidos 15. culpabilis judicetur.* Adde §. seq. tit. 49. tit. 51. §. 2. tit. 52. §. 4. Legem Ripuar. tit. 32. §. 1. & Capit. Caroli M. lib. 3. c. 45. ubi eadem occurrit formula. Placitum Childeberti & Chlotarii §. 5. *Si placitum Sunnis non detricaverit.* Vetus placitum in Vita Aldrici Episc. Cenoman. pag. 120. *Ne infirmitas aut legitima Somnis eum detinuerit, &c.* Ita perperam *Somnis* habetur in Lege Longob. lib. 2. tit. 43. §. 1. & *Sumnis* l. 3. tit. 13. §. 3. nisi spectetur vox Germanica *Saumnuss*, cunctatio, mora. Wendelinus vero vocem *Sunnis* à Teutonico *Sun*, vel *Son* deducit, i. separatus, segregatus, quia qui *sunnim* proponunt, ut plurimum abesse à judicio propter negotia coguntur. Salmasius ad Spartianum p. 10. à *Sontico* morbo, etymon arcessit, quem non pro caduco duntaxat; sed pro quavis etiam graviori ægritudine in duodecim Tabulis accipi observat, ita ut *sunnia*, vel *sonnia* dicta sit quasi *sontia.* Sed aliud nos etymon attigimus in *Soniare.*

¶ SONNA, in Vita Gregorii VII. PP. sæc. 6. Bened. part. 2. p. 449. *Venient infra terminum Assensionis Domini, exceptis legitimis Sonnis, id est morte, vel gravi infirmitate, vel captione, &c.*

SUNNIA. Marculfus lib. 1. form. 37. *Ipse nec venisset ad placitum, nec ulla Sunnia nuntiasset.* Vetus Placitum apud Mabillon. to. 4. Vitar. SS. Ordinis S. Bened. p. 619. *Nec nulla Sunnia nunciasse affirmat.* Editio *sunnia* præfert, [pejus apud Felibian. Hist. Sandion. p. xv. legitur, *Sammia.*]

SONIA. Vetus Placitum sub Chlodoveo III. Rege, apud eumdem Mabillonium: *Nec misso in vice sua derexisset, nec nulla Sonia nunciasset.* Formulæ vett. incerti auctoris c. 22. & 38. *Nec ipse ille ad id placitum venit, nec missum in vicem suam direxit, quullam Soniam nuntiaret.* Baldricus lib. 3. Chron. Camerac. c. 42. *Et si Sonia eos tenuerit, probetur ipsa, & infra aliam quadragesimam placitum expectabitur.*

¶ SONIUM, in Tabul. S. Florentii an. 1198. *Et similiter quitaverunt Oliverius de Dinan & fratres ejus Priori Pontis de Dinan Sonium curiæ quod repetebant.*

SOINUS, SONIUS, ESSOINUS, &c. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 29. *Nisi competens Soinus eum detineat.* Alii codd. habent *Essoinus Soinus* & *sonius*, cap. 41. *Nisi competens Soinus intercedat*, cap. 50. *Nisi Soinus legalis eum detineat*, cap. 51. *Nisi Soinus intercedat*, cap. 61. Atque hinc liquido apparet, unde vox *Soin*, pro *cura, animi anxietas, occupatio*, apud nos originem ducat; cum qui ejusmodi excusationibus utuntur, quo minus juri stent, negotiis distentos sese profiteantur. Vide *Soniare.*

ESSONIA, EXONIA, EXONIUM, Idem quod *Sunnis*, à quo profecta hæc vocabula, nostris *Exoine*, *Essoigne.* Assisiæ Hierosl. MSS. cap. 8. *Venir par Essoigne, c'est alleguer exouse.* Vetus Consuetudo Norman. MS. 1. part. sect. 4. c. 1. ait, exoniam esse *un delaiement, qui monstre cause par quoi cil, qui est semons, ne vient pas à court. Exoine ou excusation*, in Consuetud. Montfortensi art. 43. *Ensoignie* & *Exsoine*, in Consuet. Hannoniens. art. 14. 68. [*Essoigne leel*, in Litteris Philippi VI. Reg. Franc. ann. 1330. tom. 2. Ordinat. pag. 53. *Essoyne loyal*, in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1354. ibid. to. 4. p. 152. *Essoine*, apud Bellomaner. c. 2. & 3.] Hincmarus Remens. in Quaternionib. à Cellotio editis, & Opuscul. 29. *Qui mittens ad Dominationem vestram, excusationem impossibilitatis suæ aliunc ve-*

Digitized by Google

niendi mandavit, requisita est, quam patriotica lingua nominamus Exonia, quia venire nequiverit. Hincmarus Laudun. in Schedula Episcopis & Regi porrecta p. 434. *Sæculare judicium non adii, & Exoniam, scilicet personam, quæ firmaret, quod illic venire nequirem, non transmisi.* [Charta an. 1167. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Aurel. *Ad mandatum Prioris sine Exonio senatores submonebit.* Litteræ M. Comit. Atrebat. an. 1306. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. pag. 338. *Cum ex relatione Majorum, Scabinorum & Communitatis villæ S. Audomari intellexerimus, quod quadam consuetudo vulgariter dicta Ensoine, quæ potius abusus & corruptela meruit appellari .... Tale statum importans, ut videlicet si aliquis quantumcumque puens, ignocens, immunis in remotis partibus, peregrinationis, mercationum aliave necessaria & honesta causa consistens, super aliquo crimine, vel questione in Halla villa prædicta, in judicio vocaretur, nisi in eodem instanti responderetur publice pro eodem, Non est in villa, reus & convictus super sibi impositis, per judicium habebatur.* Charta conventionis inter Henricum Regis Angl. & Robertum Comit. Flandr. in Libro nigro Scaccarii p. 9. *In auxilium Regis veniet, nisi per aliquam harum quatuor Essoniarum remanserit, &c.* In alia ibid. pag. 18. legitur, *Exoniorum. Essoine*, pro impedimentum, seu negotium quo aliquis detinetur occurrit in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1369. to. 5. Ordinat. p. 202. *Avec grant Essoine & destourbier d'eulx & de leurs gens.*]

Essonium, apud Rogerum Hoveden. p. 549. in Regiam Majestat. lib. 1. c. 7. §. 1. &c.

Exonium, Eadem notione. Gauterius Cancellar. de Bellis Antiochen. p. 446. *Præcepitque suis omnibus absque omni dilatione & Exonio illuc tendere.* Charta ann. 1223. in Probat. Hist. Vergiac. *Quoniam audivimus excusationem vestram, quod ad nos pro Essonio corporis vestri personaliter accedere non potestis, &c.*

Frustra porro viri docti aliunde, quam à *sunnis*, vocis illius etymon accersunt, quam Budæus, Perionius, & H. Stephanus à Græco ἐξόμνυσθαι effictam putant, quod est, *excusare jurejurando absentia causam ejus, qui vadimonio obstrictus est.* Jacobus *Bourgoing* lib. de Orig. & usu vulgarium Linguarum pag. 14. ab *exonerare* deducit. Cujacius in tractatu 7. ad Africanum ad leg. 23. de Oblig. & act. à Latino barbaro *exidoneare*, id est *non esse se idoneum affirmare*, priorem improbans sententiam: cui favent codices MSS. Legis Alamannor. c. 44. §. 1. qui *exoniare se* habent, ubi editi *idoneare*. Sed Cujacii quoque nec aliis placet, Pithœo, Bignonio, Spelmanno, Vossio, &c. qui probabilius censent à voce *sunnis* & *sonnia* hauriendum etymon.

☞ *Sunnis* vero originem repetit Hickesius in Dissert. Epist. pag. 8. à veteri Mæso-Gothico *Sunja*, veritas: quod impedimentum, quo quis ne ad curiam se sisteret prohibebatur, verum & legitimum esse probare tenebatur. Hinc *Essoniare*, pergit ille, optime respondet verbo *Sanjan*, quod probare verum, verificare, jurejurando confirmare sonat. Sed curiosius exquisita mihi videtur isthæc originatio; sincerior est illa magisque nativa quam proponit Vir doctissimus in *Sonnare*. Vide in hac voce.

Varias autem *Essonias*, seu excusationes, (*Essonia rationabilia* apud Hovedenum pag. 549. & in Regiam Majest. lib. 1. c. 8.) quæ in jure proponi solent, recensent libri forenses, L. 2. D. si quis cau. in Jud. sist. Lex Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 18. 33. Speculum Saxonicum l. 2. art. 7. Stabilimenta S. Ludovici lib. 1. cap. 118. Petrus de Fontanis in Consilio cap. 4. vetus Consuetudo Normannica MS. 1. part. sect. 4. c. 1. & seqq. Edita cap. 39. Assisiæ Hierosol. MSS. cap. 215. & seqq. Regiam Majest. lib. 1. c. 8. Glanvilla lib. 1. c. 10. & seqq. Britton. c. 122. Bracton. lib. 5. tract. 2. cap. 2. 4. & Fleta lib. 6. cap. 7. 8. 9. 10. 13. ex quibus aliquot ex ejusmodi Essoniis delibabimus. Fortescutus de Laudib. Legum Angliæ c. 52. *Crebro in deliberationibus judicia maturescunt; sed in accelerato processu, nunquam. Quare Leges Angliæ Essonium admittunt, qualia non faciunt Leges aliæ mundi universi.*

Essonium de Malo Lecti, Cum quis morbo ita detinetur in lecto, ut ad judicium venire non possit. Qui quidem morbus dicitur *Infirmitas de resseantisa.* Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ cap. 6. *Pro Essonio, quod Gallice vocatur Mal de lit, hoc est malum de lecto, Anglice Bede vill. Essoine de maladie residente*, in Consuet. MS. Normann. Vide Statutum 2. Westmon. cap. 19. Regiam Majest. lib. 1. cap. 8. §. 3. Glanvillam lib. 1. c. 18. 19. Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c. 6. §. 1. 2. Radulphum *de Hengham* in Summa magna cap. 3. 4. 9. in Parva c. 1. Bractonum lib. 5. tr. 2. c. 4. §. 1. 2. 3. cap. 7. §. 1. cap. 8. 9. 10. 11. 12. & seq. Fletam lib. 6. c. 10. Consuet. Cenoman. art. 92. &c. Adde præterea Speculum Saxon. lib. 2. art. 7.

Essonium de Malo Veniendi, Cum quis infirmitate ita est detentus & impeditus, ut venire non possit. De eo agunt l. 2. §. 1. D. si quis cau. in jud. sist. Regiam Majest. lib. 1. cap. 8. §. 3. Bracton. l. 5. tr. 2. c. 4. §. 1. 4. 5. c. 5. 6. 7. 9. Fleta lib. 6. c. 9. Radulfus *de Hengham* in Summa magna cap. 3. 4. 9. in Parva c. 1. Britton. c. 125. *Ensoine de son corps*, apud Petrum *de Fontaines* c. 4. n. 18. 24. *Essoine par enfermeté qui vient d'aventure*, in Consuetud. Norman. MS.

¶ Exonium Proprii Corporis, Eadem notione. Charta Philippi Aug. Reg. Fr. ann. 1267. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 804. *Archiepiscopus, vel Episcopus, non posset se exoniare super his, nisi haberet Exonium proprii corporis; & si Exonium proprii corporis haberet, tunc loco suo mitteret bona fide fideliorem & legaliorem quam posset invenire ad id faciendum.*

Essonium de Malo Villæ, Cum quis primo die in curia comparuerit, & se obtulerit, & sine responso eodem die recesserit, si propter aliquam infirmitatem supervenientem à loco, ubi hospitatus fuerit, & receptus, se transferre non possit, nec ad curiam venire, mittit duos Essoniatores, aut excusatores, qui in Curia publice protestantur, quod tali infirmitate detentus est in eadem villa, vel in alia, ubi pernoctavit, quod ad curiam venire non possit pro lucrari & pro perdere. Ita Regiam Majest. lib. 1. cap. 8. §. 9. Bracton. l. 5. tr. 2. c. 7. Fleta l. 6. c. 13. &c.

Essonium de Ultra Mare, *vel ultra aquam, &c.* Cum quis in passagio generali ad terram Hierosolymitanam transiit. Regiam Majest. l. 1. c. 8. §. 12. 24. 25. 26. Glanvilla lib. 1. c. 25. Radulfus *de Hengham* in Summa magna c. 4. 9. in Parva c. 1. Fleta lib. 6. c. 8. Britton. c. 123. Petrus *de Fontaines* in Consil. cap. 4. §. 4. *Essoine de Croisez*, in Consuetud. Norman. MS.

Essonium per Servitium *domini Regis.* Statutum Glocestrense ann. 6. Edw. I. cap. 8. Regiam Majest. lib. 1. c. 8. §. 14. & seqq. Statuta 1. Roberti I. Regis Scot. c. 6. §. 1. 2. Radulfus *de Hengham* in Summa magna cap. 4. 11. in Parva cap. 1. Britton. cap. 124. &c.

ESSONIUM DE ESSE AD NUNDINAS, in Regiam Majest. lib. 1. cap. 8. §. 30.

ESSONIUM PARTICIPUM, Quod à *participibus* seu sociis proponitur, in Fleta lib. 6. c. 12.

ESSONIARE, *Essoniam*, seu excusationem proponere, in Regiam Majest. lib. 1. c. 7. 8. 21. 25. & in Fleta lib. 5. c. 2. §. 2. [*Essoigner*, in Statuto Philippi VI. Reg. Fr. to. 2. Ordinat. p. 68. *Essoimer*, apud Bellomaner. cap. 3.] *Exonier*, vel *Exoiner*, in Consuet. Cenoman. art. 95.

¶ EXONIARE, Eodem significatu. Leg. Normann. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 245. *Quod sibi accesserit pro A. quem in crastino Exoniabit, &c.*

* *Ensoigné*, impeditus, Gall. *Embarassé*, in vulgari carmine de prælio Azincurt. ann. 1415. apud Monstrelet. to. 1. c. 149. ubi de Carolo VI.

Chief Ensoigné par piteuse adventure, &c.

ESSONIATOR, qui Joanni Sarisberiensi Ep. 7. *Excusator*, qui excusationem pro alio in jure proponit. *Exoineur*, *Exoniateur*, in Consuetud. Norman. cap. 39. 40. 66. [*Essoinierre*, apud Bellomaner. cap. 3.] Fleta lib. 6. c. 7. §. 11. *Mittat excusatorem, qui dicit et Essoniator, qui prætendat excusationem summoniti esse talem, quod venire non possit.* Soli vero illius fidei creditur, nec oneratur cautione fidejussoria, scilicet plegiorum; sed domino probatio incumbit, utrum essonium sit verum. Bracton. lib. 5. tract. 2. c. 2. §. 3. Vide prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ cap. 6. §. 2.

¶ EXONIATOR, Eadem notione, in Leg. Norman. supra laudatis: *Ipse exoniatus tenetur emendare vel salvare exonium suum per suum juramentum, in omnibus verbis in exonio expositis, vel per juramentum Exoniatoris.*

¶ SUNTONATOR, in vet. Inscript. quæ Genuæ visitur: *Tusillus Suntonator Regis Tholomai, &c.* Sponio in Itiner. part. 3. pag. 35. & 36. Musicus est seu Symphoniæ Præfectus, à Græc. σὺν, cum, & τόνος, tonus, concentus.

¶ SUNT-RIGUN, *Seorsum*, in Gloss. x. circ. sæculi ad calcem Collect. Canon. MS. ex Biblioth. DD. *Chauvelin* Sigillorum Reg. Custodis.

SUONBOUCH, Charta pacationis, priscis Germanis, ex *Suon*, pax, pactum, & *Buch*, liber, libellus. Charta Alaman. Goldasti 28. & apud Vadianum de Colleg. & Monast. pag. 87. *Placuit inter nos Chartam pacationis ex utraque parte allevari, quod Teutisce Suonbouch nominamus, &c.* Ubi Vadianus: Alemannis *Suonen*, erat, pacificare, reconciliare, transigere: unde *Suonbouch*, Charta, id genus conventiones complexa. [Vide Gloss. Teuton. Schilteri in *Suona* & *Sona* 2. supra.]

SUO SCIENTE, Deditâ operâ, nostris *à son escient*. Charta an. 1062. ex Tabulario Conchensi in Ruthenis: *Et hoc juraverunt, ut in jamdicto Monasterio, nec in ipso burgo, ... hominem illic non assalient, nec feminam per iram, nec per mortem, nec per captionem, nec suam substantiam illis tollant, nec faciant injuriam ad homines egredientes & regredientes à mercato, nec feminas Suo sciente.*

¶ SUPALTA, ..., in Gloss. Lat. Græc. Sed legendum *Suppacta*, ut in Gloss. Græc. Lat. Vide Casaubon. ad Theophr. Caracter. pag. 147.

SUPANUS. Vide *Zupa*.

¶ SUPARUM, *Lineum brachiale puellarum*. Papias. Hermanni Lerbeckii Chr. Episc. Mindens. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. pag. 167. *Velamina autem usque ad primam pestilentiam & alba Supara in brachiis secundum morem Monasterii ad sanctam Mariam ad altare, seu in Capitolio, in Colonia, de quo sunt fundata, portabant. Est autem Supara, monile, quod moniales in signum religionis portare in brachiis consueverunt, quod vulgariter Sneke nominatur.* Vide Festum in *Supparum*, & ibi Scaligerum.

¶ SUPPARUM, SUPPARUS, Eadem notione. Gl. Gaspar. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. pag. 250. ex Afranio: *Puella non sum, Supparo si induta sum.* Odo in Carm. de varia fortuna Ernesti Ducis Bavar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 345.

.... fluitantque per totos Suppara talos.

Vide *Brachiale* & *Camisa*.

¶ SUPEDIUM. Vide *Suppedium*.

¶ SUPELLECTICARIUS, qui & à *Supellectile* dicitur, Ministerii genus apud Romanos tum urbani, tum militaris, qui supellectilem curabat, apud Ulpian. Augusti libertus quidam in vet. Inscriptione memoratur *a supellectile castrensi.* Vide Salmas. ad Lamprid. in Alexandro, & Vossii Lex. Etymol.

¶ SUPELLICIUM. Vide *Superpellicium*.

¶ SUPER, Ad, contra, adversus. Charta an. 1087. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Excepto quod chastellum (sic) ejus custodient, quando Super hostes suos perget.* Charta conventionis inter Henricum Reg. Angliæ & Robertum Comit. Flandr. in Lib. nigro Scaccarii p. 12. *Et si illo tempore Rex Philippus Super Regem Henricum in Normanniam intraverit.* Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 308. *Ut irent cum eis Super Pisanos.* Lex Salica tit. 47. §. 1. *Si quis Super alterum in villam migrare voluerit, &c.* Id est, alio nolente & invito. Vide *Sequela* 4.

¶ SUPER, pro Sub. Charta Ricardi I. Reg. Angliæ inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. pag. 317. *Prohibemus ne aliquis eos inde disturbet Super forisfacturam decem librarum Turonensium.* Galli dicimus *Sur peine de, &c.*

¶ 1. SUPERA, *Navis.* Gloss. Isidor. Leg. *Suppara*, *navis vela.*

¶ 2. SUPERA, *Rugatura dicuntur panni.* Papias.

¶ SUPERABREPTIO, Occupatio violenta & injusta. Capit. Caroli C. tit. 39. *Absque dolositate aut deceptione, vel Superabreptione illi sincerus auxiliator & cooperator ero.*

SUPERABSTINERE, [Excommunicare.] Concilium Toletanum I. cap. 13. *De his, qui intrant Ecclesiam, & deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur, & si non communicant, ad pœnitentiam accedant: si communicant, non Superabstineantur: si non fecerint, abstineantur.* Vide *Abstinere*.

SUPERABUNDUS, *Superbus*, ὑπέρογκος, ὑπερήφανος, in Gloss. Gr. ubi sic legendum puto, pro *superuacuudus*. Infra: ὑπερπλεονάζω, *Superabundo*.

SUPERACUTÆ, Tonos in musica sublimior, acutior, κορυφαία ἁρμονία, Maximo Tyrio serm. 3. Hugo à S. Victore in Speculo lib. 1. c. 3. *Voces autem graves, & acutæ, & Superacutæ, innuunt tribus modis prædicandum esse tribus ordinibus Ecclesiæ, &c.* Chronicon S. Trudonis lib. 8. pag. 441. *Multa autem propter negligentiorem suam perficiendi operis velocitatem, quæ per graviores literas notari debuerant, per acutas, sive Superacutas notavit, & quæ per acutas, sive per Superacutas, per graviores: quod incorrectum reliquit, alia sollicitudine intercurrente.* [Guido Abbas Cisterc. de Musica: *Quæ enim Superacutarum lineam tenet, in acutis est in spatio, & è converso.*]

¶ SUPERAFFEODARE, Fundum, qui ab alio tenetur, in feudum alteri concedere. Consuet. Brageriac. art. 70. *Item, si quis fundum emphyteota teneat à quodam domino directo, & feodatarius velit ipsum fundum Superaffeodare, &c.* Art. 71. legitur, *Superfeodare.*

Superfeodare. Utrobique versio Gallica habet, *Suearafer.* Vide *Casare* 1. & *Feudum.*

SUPERAGIUS, vox ibrida, ex *super* & ἅγιος, sanctus. Itinerarium Gregorii XI. PP. *Electa fuit a Deo & gloriosa Virgine Maria ab initio in monte Superagio.* Infra: *Templum S. Mariæ in Superagio.*

¶ SUPERALE, Vestis quæ aliis superinduitur. Acta S. Etheldredæ to. 4. Jun. pag. 530. *Hinc insignia ornamenta ecclesiæ suæ contulit, videlicet albam præclaram cum amicto & Superale cum stola & manipulo.* Vide *Superaria.*

SUPERALIA, Ἐπενδύτης, in Gl. S. Benedicti cap. de Vestimentis. Sed leg. *Superaria.* Vide infra.

SUPERALTARE, bifariam sumi videtur, nempe pro Ciborio, quod altari imminet, & Altari portatili.

SUPERALTARE, priori notione, usurpat Joannes Beka in Egilbodo Episc. Traject. 13. *Obtulit eidem Ecclesiæ de liberali munificentia Superaltare totum aureum, cum multimodis gemmis incomparabilis pretii valde fulgidum, de cujus cacumine lapis, ut fertur, Hostilarius furtive sublatus fuit, qui nocturnis temporibus totum sacrarium radiis emicantibus illustrabat.* Vitæ Abbatum S. Albani pag. 71. *Ipsius enim fratris Guillelmi manu tabula picta ante altare B. Virginis, cum Superaltari calato, & Cruce superposita, &c.*

SUPERALTARE, Altera notione. Synodus Exoniensis ann. 1287. cap. 4. *Nec Missæ nisi in altaribus & Superaltaribus consecratis aliqualiter celebrentur.* Inquisitiones Archidiaconorum diœcesis Lincolniensis an. 1233. cap. 40. *An Superaltaria sint honesta, & non molentur super ea colores, & quæ Ecclesiæ sint dedicandæ?* Concilium Sarisberiense an. 1217. cap. 40. *Superaltaria nimis stricta non habeant, super quæ periculose celebratur; sed competenter ampla.* Inventarium Ecclesiæ Eboracensis in Monastico Angl. tom. 3. p. 174. *Item unum Superaltare pretiosum de jaspide, ornatum in circumferentiis cum argento & auro, ac lapidibus pretiosis subtilis. Item unum Superaltare de rubeo jaspide ornata in circumferentiis cum cupro deaurato. Idem duo Superaltaria de rubeo marmore, ornata cum argento, quorum unum stat super 4. pedes argenti, & alterum sine pedibus, super quem S. Joannes celebravit, quando sibi apparuit Spiritus sanctus, ut in sua legenda patet.* Inventarium Eccl. S. Pauli Londinensis ibid. pag. 315. *Superaltare de jaspide ornatum capsa argentea deaurata, & dedicata in honore B. Mariæ & omnium Virginum.* Pag. 331. *Tria Superaltaria benedicta, 7. osculatoria, &c.* Pag. 333. *Unum Superaltare de jaspide, incluso platis argenteis deauratis, in quo continentur reliquiæ Sanctorum, &c.* Ibidem part. 2. pag. 84. *Item sex Superaltaria, videlicet unum de jaspide lapide argento ligato, & deaurato; & unum de alabastro, & alia 4. de marmore.* Ex quibus omnibus confici videtur *superaltare* idem esse, quod *tabula itineraria*, seu altare portatile, quod altari non dedicato superponatur.

¶ SUPERANEUS, Superior. Vide *Superaria.*

SUPERANNATUS, Qui annum ætatis excessit, Gall. *Suranne.* Monasticum Anglic. to. 3. p. 153. *Et si in tempore pannagii 20. porcos Superannatos habuerit, &c.* [Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 45. v°. *Inter gerces & bogastres, medietatem gerces & medietatem bogastres Superannatos & 40. agnos, &c.*]

¶ SUPERANUS, Ex optimatum ordine, princeps. Vetustæ Membranæ apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 221. *Ladislaus .... impetuosus hostibus supervenire molïebatur. Unus vero eorum, qui Superani dicuntur, vehementer ei cepit obsistere, monens ne tempus pugnæ statutum preveniret, &c. Illo etiam Superanus viriliter pugnans cum multis aliis interfectus est.* Vide *Summus* & *Subtanus.*

SUPERARE, pro *Superesse*, usurpat Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanasio: *Ego Superavi solus prophetarum.*

¶ SUPERARGENTARE, Argento operire. Charta Ludovici VI. Reg. Franc. an. 1117. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 345. *Henricus Lotharingus ... ad capsam, in qua corpus beati Maglorii requiescit, Superargentandam, ... duodecim marchas argenti .... condonavit.*

SUPERARIA, *Vestis, quæ superinduitur*, in Glossis Isid. & apud Papiam. [*Suppararia*, ex Gloss. Isid. apud Grævium.] Glossæ Gr. Lat. habent ἐπενδύτης, *instata*, (l. *instita*) *Superaria.* Glossæ Lat. Gr. habent ἐπενδύτης. *Cotta vel tunica superanea*, in Charta Octaviani Cardinalis apud Ughell. tom. 3. pag. 634. [Vide *Superale* & *Superficium* 2.]

SUPERASSISÆ, quæ Latinis *Superindicta.* Vide in hac voce. Charta Edwardi III. Reg. Angliæ to. 2. Monast. Anglic. p. 71. *Quieta de omnibus placitis, ... & de assisis, & de Superassisis, & de omnibus forisfactis, &c.* [Alia Richardi Reg. Angl. an. 7. regni ejusd. to. 4. Hist. Harcur. p. 1181. *Prædicti monachi ... sint quieti de theloneo, ... de summonitionibus assisa & de assisis & Superassisis & aquagiis, &c.*]

1. SUPERAUDIRE. Leges Kanuti Regis Angliæ part. 2. c. 43. *Et inveniteni hoc ipsi testes in fide Dei & domini sui, quod ei in vero testimonio sint, sicut oculis superviderunt, & auribus Superaudierunt, quod recte hoc acquisivit.* Phrasis Saxonica, inquit Somnerus: Saxonibus enim oferhyran, ut Anglis *overheare*, est auribus accipere, vel audire. Alias

2. SUPERAUDIRE, est Negligere, insuper habere. Vide *Overhernessa.*

SUPERAUGURIARE, Auguria consulere. Halitgarius Episcop. Cameracensis in Pœnitentiali c. 6. *Si quis sacrilegium fecerit, id est, quos Aruspices vocant, qui auguria colunt, Superauguriaverit, aut quocumque malo ingenio, 3. annos in pane & aqua.*

SUPERAVUS, nude in Gloss. Arabico-Lat. Atavus: *Susielle*, seu *Susayeul*, in veteri Ceremoniali à nobis laudato ad Joinvillam pag. 201.

SUPERAZEMULARIUS, Qui mulionibus præest. Vide *Azemilarius.*

1. SUPERBIA, Dolus. Pactus Legis Salicæ tit. 35. §. 5. *Si quis ligatum per Superbiam, aut per virtutem à Gravione tulerit, &c.* Est enim hoc loco *Superbia*, dolus, nostris *Supercherie*, ita ut opponatur *virtuti*, seu *vi*, uti redditur in Edit. Pith. tit. 34. Eadem Lex tit. 41. §. 16. *Si quis per Superbiam aut per inimicitiam, caballos aut jumenta aliena trabatterit.* Capitulare Pipini Regis Italiæ cap. 36. *Et si fuerit aliquis, qui per ingenium fugitando de Comitatu ad alium Comitatum se propter ipsum sacramentum distulerit, aut per Superbiam jurare noluerint semotis, &c.* Lex Longob. lib. 1. tit. 16. §. 5. *Si quis dolose* (edit. Heroldi *malitiose*) *aut per Superbiam ... mulierem percutere præsumpserit, &c.* Adde lib. 2. tit. 36. §. 3. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 43. *Qui igitur facit advocatum contra dominum suum per Superbiam, perdat quod de eo tenet.*

¶ 2. SUPERBIA, Bona, facultates. Statuta Montispessul. MSS. ann. 1204. ex Cod. Colbert. 4936: *Puella quæ numquam habuit virum non possit nubere sine consilio parentum suorum, vel cognatorum, vel gadiatorum, & ille qui eam duceret sine consilio jam dictorum, incidat in manus domini persona ejus & tota sua Superbia.* Legendum forte *Substantia.* V. *Superbus.*

¶ SUPERBITUDO, Superbia. Acta S. Bartholo-

nitæi Eremitæ to. 4. Jun. p. 835. *Si tamen sui juris metas Superbitudo non excesserit.*

SUPERBRACHIUM, Ornamentum brachiorum. Vide *Brachiale*.

¶ SUPERBUS, *Virilis*, ἀγήνωρ, in Gloss. Lat. Græc. Addit Codex Reg. *Superbia*, *virilitas*, ἀγηνορία.

¶ SUPERCÆLUM, Supremum tegmen, baldachinum, umbella, Gallis *Ciel*, eadem notione. Acta S. Elizabethæ tom. 2. Jul. pag. 212. *Et in angulis pilaria ferrea super quibus est fabricatum Supercælum.* Leges Palatinæ Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. LXXIX. *In processione vero corporis Christi, portetur corpus ipsius in quadam custodia valde pulchra, ... super quod honorifice Supercælum apportetur, una cum octo vel decem intortitiis supradictis.* Vide *Supracælum*.

¶ SUPERCAPELLITIUM, Lineum capitis tegmen, *Amictus*. Statuta MSS. Augerii Episc. Conser. an. 1280. *Sub pœna suspensionis ab officio prohibemus ne capellæ baptizatorum ponantur in aliis quam in ecclesiasticis usibus; videlicet inde faciant Supercapellitia, &c.*

¶ SUPERCAPITARE, Præcellere, proprie Toto capite supereminere. Ascanius in Epist. ad Humbertum: *Quid Hunnorum rabiem commemorem, aut Normannorum fortitudinem? cum hi sanguinabiles cunei non tantum Hunnos rabie, sed & robore Normannos longe Supercapitent.*

SUPERCAPITULUM, Index capitis, seu capituli. Claudius Taurinensis in Apologetico adversus Theodemirum Abbatem: *Epistolam tuam, cum adjunctis Supercapitulis plenam garrulitate atque stoliditate per quemdam accepi rusticam portitorem.*

SUPERCAPTIO. Vide *Superprisia*.

¶ 1. SUPERCEDERE, Succedere: unde *Supercessio*, Successio. Quæst. ac monita vett. Jurisperit. apud Murator. tom. 2. part. 2. pag. 163. col. 1. *Supercessio Lege Romana. Si homo decesserit & reliquerit filium, vel filiam, & neptem filiam de suo filio, vel filiæ, æqualiter succedant. Similiter omnes Supercedant illi, qui de inferiori linea venerint.* Pluries ibi.

¶ 2. SUPERCEDERE, Suspensum tenere, Gall. *Suspendre*. Charta Caroli V. Reg. Fr. ann. 1366. tom. 4. Ordinat. p. 678. *De gracia speciali eisdem concedimus, quod hujusmodi Consulatus non possit eis interdici, auferri, Supercedi vel arrestari, vel aliter ad manum nostram poni, &c.*

¶ SUPERCELLIO. Vide *Superfollium*.

SUPERCENSUS, Gallis *Surcens*. [Tabul. S. Albini Andegav. ann. 1269. *Fulco de Toralio minor Miles ... vendidit & concessit ... omnes fructus quos habere poterat... in censibus, Supercensibus, hominibus, &c.*] Charta Philippi Reg. Fr. an. 1308. ex 2. Regesto ejusd. Reg. n. 9. *Item 8. lib. & 10. sol. annui Supercensus super plures domos in villa de Ponte S. Maxentii, &c.* [Vide Gloss. Jur. Gall. v. *Surcens*.]

¶ SUPRACENSUS, Eodem intellectu. Charta ann. 1332. ex Archivo D. de Flammarens: *Convenit dictus Guillelmus quod ipse non arrabit dictam fasendam ab alio domino, nec in dicta fasenda ponet aliquem Supracensum, nisi de voluntate heredis supradicti.*

¶ SUPERCESSIO. Vide *Supercedere* 1.

¶ SUPERCHORI, Sedes superiores in choro: pluries occurrit hæc vox in MSS. Eccl. Lugdun.

¶ SUPERCILICIUM. Vide in *Superpellicium*.

SUPERCILIUM FLUVII, non semel apud Ammianum. Vide Lindenbrog. ad eumdem pag. 9. 1. edit.

¶ SUPERCOLORARE, Colorem superlinire. S. Bernardus Tract. de Cantu to. 1. pag. 695. *Quorumdam vere litteram ut sanctam & Evangelicam retinentes, honestate & pulchritudine cantus Supercoloravimus, &c.*

SUPERCOPA, Operculum cupæ, seu poculi, to. 4. Monarch. Lusitan. pag. 304.

¶ SUPERCOQUUS, Magister coquorum. Cencius in Ord. Rom. cap. 26. *Ferrarii de columna debent facere circulos caldaria, quotiens a Supercoquis domini Papa fuerint requisiti.*

¶ SUPERCUNNUM, ἐφήβαιον, ἐπιμορίς, in Gl. Lat. Græc. Additur, *Puberale*, in Græc. Lat.

SUPERDEMANDA, vox forensis, cum Actor in processu litis plus petit quam continet libellus actionis, ut est apud Bractonum l. 4. tract. 1. cap. 16. §. 5. vel cum dominus feudi majorem censum, quam ei debetur, à vassallo exigit: quo sensu accipitur vox *Surdemande* in veteri Consuetud. Normann. cap. 114. in nova art. 3. 52. 53.

☞ Atqui cum dominus aliquid præter debitum postulabat à vassallo; hic judicem adibat, à quo ab exactione domini eximebatur per breve, quod *de Superdemanda* vocabant; neque aliter intelligenda hæc vox in locis Consuetud. Norman. laudatis, ut ex Glossa ipsa manifestum est: *Bref de Sourdemande est ainsi appellé, pource qu'il est fait pour soy deffendre des rentes & des services que les seigneurs des fiefs demandoient de leurs tenans, &c.* Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 1183. *En l'assise de Roen qui fu l'an de grace mil 11. chens quatrevins & quinze le Joesdé apres la S. Vinchent, Guillaume des Mons fu mis en amende pour un brief delessie: lequel brief il portoit d'une Serdemande d'un servise de Chevalier vers l'Abbé & le Convens de S. Vandrille, apres laquele amande les dis Abbé & Convent ourent ataint la saisine des namps qui avoient esté delivrez par la vertu dudit brief donné comme dessus.* Vide Argentræum in Consuet. Britan. art. 30. Basnag. in Consuet. Norman. art. 51. & Gl. Jur. Gall. v. *Surdemande*.

SUPERDICERE, Accusare, criminari, insimulare: Saxon. ꝼoꞃrecȝan: quomodo Galli dicunt, *Dire quelque chose sur quelqu'un.* Leges Edgari Reg. Angliæ c. 9. *Et qui aliquem injuste Superdicere præsumat, unde vita vel commodo pejor sit, lingua sua idoneus erit, si accusatus de hoc non idoneaverit, &c.*

SUPERDICTIONES, Superscriptiones deletis imponi solitæ. Marculfus lib. 2. form. 17. *Et ut hæc pagina hujus testamenti in disceptationem venire non possit si qua litura, caraxatura, adjectiones, Superdictionesque facta sunt, nos eas fecimus, vel facere jussimus; dum testamentum nostrum sæpius recurrimus, vel emendavimus.* De hac formula vide in *Charaxare*.

SUPERDUCERE, Jus denegare, Gall. *Surmener*. Nam *mener par court*, pro *jus facere* aliqui dicebant. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 208. *Nous vous prions come nostre Seignor, que vous, nostre Per tel, tenés à droit, & menés par vostre court, & li faites faire l'esgart, que il vous à requis.* Cap. 213. *Que il li facent avoir l'esgart premier requis, & que il le maint raisonablement par sa court come son home & per.* Hinc vox *Surmener*, pro jus denegare, eodem cap. *Por que je vous prie & requiers come mes Pers, que vous ne me souffrès ensi a Surmener, tant come je euffre droit à faire.* Et infra: *Et bien sachès, que tant comme il vodra faire droit en vostre court par ses Pers, nous ne souffrirons que vous le Surmenès, ains le maintindrons à droit si come nous devons.* Le Roman de *Garin*:

Par ceus enforce & la noise & li cris,
Moult Surmenoient Loherens, ce m'est vis.

Alibi:

Or vos Sormoinent li Hongre & li Danois.

[Ubi *Surmener* est Male habere, *Malmener*.]

Digitized by Google

¶ SUPEREGANEUM, f. Fœnum autumnale alterum, Gall. *Second regain.* Locus est in *Reganeum.*

¶ SUPEREGLANGELIARE, f. *Superevangeliare.* Testam. S. Gennadii sæc. 5. Bened. pag. 35. *In thesauro ecclesiæ (offero) calicem, coronam, & Supereglangeliare argenteum, lucernam, & signum aureum.* Paulo ante legitur, *Evangeliarium*: hic vero libri Evangeliorum integumentum intelligo.

¶ SUPEREROGARE, Ultra præscriptum facere. Bulla Honorii III. PP. an. 1226. in Bullar. Carmelit. pag. 4. *Hæc breviter scripsimus vobis, conversationis vestræ formulam statuentes, secundum quam vivere debeatis. Si quis autem Supererogaverit, ipse Dominus cum redierit, reddet ei.* Hinc

¶ SUPEREROGATIO, Gallice *Surerogation*, Quod sponte fit & præter debitum. Charta an. 1250. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 112. *Cum non haberemus mobilia per quorum distractionem tale periculum evadere valeremus, nec per precarias, nec per emphiteusin, nec etiam per Supererogationem subtractionis usum quotidianarum necessitatum nostrarum prænotata debita solvi possent, &c.*

¶ SUPERESSE, Instare, imminere. Marianus in Vita B. Joannis Bonvisii tom. 5. Maii pag. 109. *Ideo quando hora comedendi Supererat, & dolore flere inciperet, infirmario dicebat: Oportet ut omnino hæc sumam?*

SUPEREXCEPTUS, Spretus, contemtus, in Legibus Adelstani Regis apud Brompton. fol. 850.

¶ SUPEREXCRESCENTIA, Accretio, incrementum. Testam. Roberti I. Comit. Claromont. an. 1262. tom. 2. Hist. Arvern. p. 269. *Item remitto illam Superencrescenciam & quito pro me & meis in perpetuum, quam posuit & fecit Asturgius Salvages.*

¶ SUPERFARI, Insuper effari, addere, Gr. ἐπιλέγειν. Vetus S. Irenæi Interpres lib. 1. c. 21. num. 3. *Alii autem & Hebraica nomina Superfantur, ut stupori sint, &c.*

¶ SUPERFEODARE. Vide *Superaffeodare.*

¶ SUPERFICIALITER, Leviter, tenuiter, Gallice *Superficiellement.* Summa Mag. Pauli apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. 62. *Ut cum mora & non Superficialiter confiteatur.* Balth. Spingeri Iter Indic. apud Marten. in Itiner. Litter. p. 365. *Superius succincti & Superficialiter viam peregrinationis nostræ proposuimus, &c.*

¶ SUPERFICIARIUS, Qui terræ vel prædii alicujus fructibus utitur sub pensione annua illi exsolvenda qui fundi dominus est. Statuta Genuæ l. 1. cap. 34. fol. 61. v°. *Non tamen audiatur in pensione petenda qui steterit ultra annos quinque, quod ipsam pensionem, libellum, censum, vel terraticum non petierit, si pensionarius, livellarius, vel Superficiarius juraverit ipsam pensionem, canonem, terraticum vel censum aut livellum se solvisse.*

¶ 2. SUPERFICIARIUS, Exterior. Passio S. Thomæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1739. *Nunc exteriorem* (hominem) *indumento Superficiario sub birro secretius munivit, &c.* Vide *Superficium* 2.

¶ SUPERFICIES, Domus fastigium, culmen, Gall. *Faite, charpente.* Charta Johannis de Castellione Comit. Blesens. an. 1265. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Si contigerit casus per quem debet secundum judicium dictorum abbatis & conventus fieri ravale seu destructio vel rei alterius existentis in aliquo dictorum locorum immunium & quitorum, ut dictum est supra, mandatum dictorum abbatis & conventus Superficiem ligneam domus destruenda, & Superficiem rei alterius de quibus fieri ravale oporteret, tradent preposito Carnotensi & terram dictorum abbatis & conventus ad comburendum, & statim dictus prepositus vel ballivus dictam Superficiem comburent, &c.* Vide mox *Superficium* 1.

1. SUPERFICIUM, Ἐπισκοδόμημα, in Gloss. Græc. Lat. [Alia Lat. Gr. *Superficium*, ἐπισκοδόμημα, ἐπιστεγὲς οἴκημα, in Cod. Reg. *Superadificium.*] Vide vett. Inscript. 138. & 608. 8.

¶ 2. SUPERFICIUM, Vestis quædam exterior, quæ aliis superinduitur. Vetus S. Irenæi Interpres lib. 2. c. 14. n. 2. *Quasi centonem ex multis & pessimis panniculis consarcientes, finctum Superficium subtili eloquio sibi ipsis præparaverunt.* Vide *Superaria* & *Superficiarius* 2.

SUPERFLUITAS, Excessus in exactionibus, *malatolta.* Tabularium Dervensis Monasterii: *Monachi sancti Petri & beati Bercharii proclamationem fecerunt ad magnanimum Comitem Teobaldum de Superfluitate quam Comes Breonensis faciebat eis, &c.* Vide *Mensura* 2. & *Superimposita.*

SUPERFLUOSA. Radulfus *de Hengham* in Parva c. 7. ait disseisinam fieri, *cum manu opus alicujus impeditus per Superfluosam, & hoc in tenemento diu ante appruato, &c.* Ubi ad marginem editor apposuit; nonnullis, *vel per superfluam*, aliis *Superflettosam.*

SUPERFLUUS, in Glossis antiquis MSS. *Incongruus, importunus, iniquitus.* [Pro injustus, non semel occurrit in Cod. Theod. lib. 10. tit. 13. leg. unic. de petit. & desistent. & lib. 11. tit. 30. l. 39. 42.]

SUPERFODERE, pro *Superfidere*, quomodo Saxonice Oferetruwan, nimium, & plus justo fidere. Leges editæ sub Adelstano Rege Angl. c. 13. apud Bromptonum: *Præcipimus hiremannis nostris, ut omnis homo sciat, quando pecus suum habeat, & quando non habeat, in testimonio vicinorum suorum, & nobis monstret vestigium, si non possit invenire infra tres noctes, quia credimus plures idiota nesciunt quomodo peculium suum agat, & Superfodiunt in pace nostra: unde præcipimus, ut ipse infra tres noctes vicinis suis judicet, si per solutionem velit habere, &c.*

SUPERFORANEUM, Supervacuum, de qua voce vide Savaronem ad Sidonium lib. 1. Epist. 7.

SUPERFRONTALIS. Vide *Frontale.*

¶ SUPERFUGIUM, ὑποφυγή, in Gloss. Lat. Gr.

SUPERFUNDERE. In Lege Burgund. tit. 53. mater superstes esse filio dicitur, *rebus Superfusis humanis*, id est ut infra habetur, *cum contraria fatorum decreta vertuntur.*

¶ SUPERFUNDERE, Ornare, *Quos certa privilegia Superfundunt*, in Cod. Theod. lib. 6. tit. 35. l. ult.

SUPERFUSI, dicti, quibus ob morbum, vel periculum mortis, baptismus conferebatur superfusa salutari aqua, non vero immersione, uti observatum in voce *Clinicus.* Vetus Pœnitentiale MS. *Parens, cujus filius non baptizatus obiit, uno anno pœniteat: si Sacerdos, ad quem pertinebat, vocatus venire neglexerit, ipse propter damnationem animæ, judicio sui Episcopi castigetur. Sed & omnibus licet fidelibus, ubi forte morituros invenerint non baptizatos, immo præceptum est animas eripere a diabolo per baptisma, id est benedicta simpliciter aqua in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, intinctos aut Superfusos aqua.* Synodus Nemausensis an. 1284. c. de Baptismo: *Si tamen tanta copia aquæ haberi non possit, ut infans in ea totaliter mergi possit: cum scutella vel scypho vel alio vase aliqua quantitas aquæ super infantem effundatur à baptizante, & effundendo dicat baptizans, &c.* Vide Synodum Celichytensem an. 816. c. 11. *Perfusum*, eadem notione, dixit Rufinus, ubi Eusebius lib. 6. Histor. cap. περιχυθεὶς habet.

SUPERFUSIO, PROFUSIO, PERFUSIO, cum

vinum & aqua post communionem Sacerdotis calici à ministro infunduntur. Synodus Bajocensis an. 1300. de Presbytero, qui duas Missas eodem die celebrat: *Celebraturus quoque secundam Missam, vinum Superfusionis non sumat; sed ministro habenti bonam conscientiam conferat.* Aliis verbis Synodus Coloniensis an. 1280. cap. 6. *Et tunc in prima Missa post perceptionem Sanguinis, non utatur ablutione vini & aquæ; sed reservet in tuto ac honesto loco, & eam accipiat in secunda Missa, vel det honestæ personæ jejunæ, quam noverit ad hoc esse paratam.* Synodus Nemausensis ann. 1284. cap. de Eucharistia: *Præcipimus etiam, quod in Calice magis de vino quam de aqua ponatur, & quod Sacerdos, postquam totum acceperit Corporis & Sanguinis Christi Sacramentum, duas receptiones faciat juxta consuetudinem Ecclesiæ Nemausensis, videlicet primam de vino puro tantum, secundam de vino & aqua, & cum ista secunda simul Perfundat digitos super calicem, & postea recipiat: nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, quia tunc non debet recipere nisi sanguinem: quod si faceret, secundam celebrationem impedit.* Cap. de celebrat. Missarum: *Tamen si in prima Missa post receptionem corporis Christi & sanguinis, Profusionem acceperit, non debet secundam Missam in prædictis casibus celebrare.*

¶ PROFUSIO. Concil. Tarracon. an. 1329. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 287. *Quandocumque vero duas Missas celebrari contigerit, sacerdos caveat, ne post sumptionem sanguinis in prima Missa, vinum Profasionis accipiat.* Ita

CALICEM PROFUNDERE, in veteri Pœnitentiali MS. de Presbytero: *Qui non Profuderit calicem in fine solennitatis, 30. dies pœniteat.* Ubi

CALICEM PERFUNDERE dixit Petrus Damianus lib. 5. Epist. 18. *De celebrandis vero Missarum solenniis nos hanc regulam in disciplinatis Ecclesiis & didicimus, & tenemus, ut calicem differamus in Missarum fine Perfundere, si nosmetipsos eodem die sacrificium denuo speramus offerre: alioquin quandocumque sacras hostias immolamus, in fine calicem semper Perfundimus. Porro sive jejunamus, sive reficimur, hanc Perfundendi regulam non mutamus. Quod autem perhibes quosdam dicere, quia postquam Perfundit calicem, non est dicendus jejunus, &c.* Capitula Theodori Archiep. Cantuar. c. 55. *Qui perfundit calicem, dum solennitas Missæ celebratur 50. dies pœniteat.*

¶ SUPERFUSUM, Quod in censu, vel peræquatione alicujus tributi inique alicui impositum & adscriptum est, in Cod. Theod. lib. 13. tit. 11. de Censitor. leg. 4.

¶ SUPERGREDI, Gr. ὑπερβαίνειν, Transilire, despicere, nihil curare, efferre se super aliquem. Capitul. lib. 7. cap. 175. *Ut nullus Episcopus alterius Episcopi plebes usurpet, aut alium conculcet Episcopum vel Supergrediatur.* Vetus S. Irenæi interpres lib. 1. c. 8. n. 1. *Ordinem quidem & textum Scripturarum Supergredientes, &c.* Idem lib. 4. cap. 19. n. 1. *Supra enim Deum facta sunt cogitationes ipsorum, Supergressi cordibus suis ipsum magistrum, suspicione quidem superelati & Supergressi, veritate autem declinantes à vero Deo. Supergredi leges*, eas transgredi, violare, apud eumdem lib. 5. cap. 26. num. 2.

¶ SUPERGULA, pro *Superregula*, ni fallor, Regulæ transgressio, violatio. Charta Curiæ Arelat. an. 1253. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 88. *Si aliqui alii cives eligerentur ad cognoscendum malefachas & omnes Supergulas.*

SUPERHABERE, pro *Insuper habere*, Despicere, negligere, in Legibus Anglicis non semel.

SUPERHUMERALE, Vestis Pontificum in veteri Lege. Exod. 28. 6. *Es fecerunt Superhumerale de auro & hyacintho & purpura, & cocco, &c.* Passim ibi. Sic vero describitur ab Eucherio: *Ephod, vestis sacerdotalis, quæ Superindumentum, vel Superhumerale appellatur. Est autem velut in caracallæ modum, sed sine cucullo: cujus vestimenti duo sunt genera, unum lineum & simplex, quod Sacerdotes habebant; aliud diversis coloribus, & auro gemmisque contextum, quo soli Pontifices utebantur.* Vide Honorium Augustod. lib. 1. c. 226. Ivonem Carnot. Serm. 2. de Rebus Ecclesiast. Innocent. III. lib. 1. de Myster. Missæ cap. 18. 53. &c.

SUPERHUMERALE, appellarunt etiam nostri, *Pallium* Archiepiscopale, de quo suo loco egimus. Gregorius M. lib. 1. Epist. 24. *In utroque humero Sacerdos velamine Superhumeralis astringitur, ut contra adversa & prospera virtutum semper ornamento muniatur.* Maximus Monachus in Collat. cum Principibus apud Anastasium in Collectaneis, de Imperatore: *Neque indicia Sacerdotii fert, Superhumerale scilicet & Evangelium. Superhumerale pallium* vocat Joan. de Beka in Hist. Episcopor. Ultraject. in S. Willebrordo: *Eundem in Ecclesia S. Petri tum Superhumerali pallio solenniter Archiepiscopum ordinavit.* Et in S. Bonifacio: *Tradens eidem Archiepiscopalem benedictionem cum Superhumerali pallio, &c.* Ὠμοφόριον Græcis dicitur, quod in Concilio VIII. act. 2. 9. *Superhumerale* vertit. Anastasius Bibliothec. ut apud Theophanem Auctor Hist. Miscellæ lib. 22. p. 707. edit. Canisii. Glossæ MSS. Regiæ cod. 2062. ὠμόλινον, τὸ ἐπὶ τῶν ὤμων ὠμοφόριον. Vide Magnum Chronicon Belgicum p. 111. Baronium an. 869. num. 19. &c.

☞ *Pallio* simillimum est *Superhumerale* quo utitur Episcopus Tullensis, ut ex Ceremoniali ejusdem Eccl. colligitur apud R. P. *Benoit* Hist. Tull. pag. 168. *Cum Episcopus utitur Superhumerali, & debet privilegiatus existit ab antiquo .... dicitur Superhumerale, ab humero, quia super humeros ponitur post tasulam. Est stola larga, fimbriata, circuiens humeros desuper, cum duobus manipulis dimissis ante & retro, circa scapulas, ex utraque parte, in modum scuti rotundi.* Rursum: *Cum Episcopus celebrat utitur Superhumerali ratione decanatus quem gerit, quia decanus aliorum Episcoporum existis, id est, Metensis & Virdunensis.*

SUPERHUMERALF, Idem interdum quod *Amictus*. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. c. 13. *Et alligat Superhumerale, id est amictum.* [Eadem habentur apud Bernardum Mon. in Ord. Cluniac. part. 1. c. 53. Expositio Offic. divin. ad calcem Joh. Abrinc. p. 414. *Sequitur Superhumerale, quod fit ex lino purissimo.*] Gillebertus Lunicensis Episcopus de Usu Ecclesiastico ait, Ostiarios, Exorcistas, & Acolythos, *in officiis suis solere indui Superhumerali, alba, & cingulo, & tamen posse perfrui conjugio.*

¶ SUPERI, Homines superstites, vivi. Jonas in Vita S. Columbani sæc. 2. Bened. pag. 6. *Et si me quempiam laudare repereris qui adhuc Superis junctus sit, &c.* Idem in Vita S. Eustasii ibid. pag. 117. *Febrium igne ita succensa est, ut vix jam Superis reddi crederetur.* Utitur rursus idem Jonas in Vita S. Burgundofaræ ibid. p. 443. *Qui reversus ad Superos*, in Vita S. Waningi ibid. pag. 974. *Quem Superi non recipiunt, inferi Deum esse cognoscunt*, ex Fausti Episc. Serm. apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 153.

SUPERJACTARI MALEFICIUM. Lex Salica tit. 21. §. 3. *Si quis alteri aliquod maleficium Superjactatus fuerit, &c.* Nos dicimus, *Jetter le sort sur quelqu'un.*

¶ SUPERICONICÆ LITTERÆ, vox ibrida ex *Super* & *icon*, imago: ita vocantur Litteræ in imagine alicujus Sancti appositæ, quales visuntur in libris ecclesiasticis. Greg. Turon. in Vitis Patrum cap. 6. *Videns autem in oratorio litteras Supericonicas Apostolorum, vel quorumque Sanctorum, explevit eas in codice.*

SUPERJEJUNARE. Vide *Superpositio* 3.

SUPERILLUSTRES. Speculum Saxonicum l. 1. art. 3. *Ad hunc modum clypeus seu cingulum militare in septenis terminatur: primum quippe habet Rex Romanorum, secundum Episcopi, Abbates, & Abbatissæ, qui & Superillustres dicuntur: tertium Laici principes, ex quo facti sunt Episcoporum subditi & vassalli, qui Illustres nuncupantur: quartum Nobiles & Liberi Domini, &c.*

SUPERIMPOSITA, SUPERIMPOSITIO, [Excessus in exactionibus, *malatolta*.] Charta Ludovici Pii Imp. apud Puricellum in Monumentis Basilicæ Ambrosianæ p. 215. *Nullasque præstationes, vel annuas donationes seu quaslibet angarias, & Superimpositas exactiones... superimponere & exigere audeat.* Infra: *Si quis autem ex his, qui sub imperio nostro degunt aliquam subtractionem, injustamque exactionem, vel angariam, aut Superimpositionem... sponte ingesserit, &c.* [Charta an. 1079. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 48. *Alia Superimposita eis non fiat.* Vide *Superfluitas, Superindictum*, & *Superponere* 1.]

¶ SUPERIMPOSITIO, Subscriptio. Charta Arnulphi Chiniac. Comit. an. 1097. apud Miræum to. 1. p. 670. col. 2. *Quem devotionis meæ traditionem, ne quis ei scrupulus, vel calumniator invidus post dies obviet, utrorumque filiorum meorum Ottonis & Ludovici, nurus etiam meæ Adeleid manuum Superimpositione confirmari volui.* Vide *Superimposita*.

¶ SUPERIMPOSITUM. Vide *Superponere* 1.

¶ SUPERINDE, Propterea. Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. an. 1492. apud Rymer. to. 12. pag. 482. *Nos rata, grata, & firma habituros & observaturos, & Superinde literas patentes novas aut confirmatorias.... daturos, &c.*

SUPERINDICTUM, SUPERINDICTIO, Quidquid præter *indictionem* provincialibus imponitur. Nam ut notat Asconius in 3. Verrinam, tria sunt genera pensitationum, *canonis*, *oblationis*, & *indictionis*. *Canon*, seu Canonici tituli, sunt ordinariæ præstationes: *Indictio*, quod præter canonem indicitur: *Superindictio*, quod præter indictionem pro aliqua imminente necessitate imponitur. Vide Codicem Justin. & Theodos. tit. de Superindicto. [Charta Frederici II. Imp. an. 1223. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Prohibemus ne qui Comes aut Marchio... præsumant inquietare, vel quibuslibet collectis aut exactionibus aut Superindictis gravare.* Conventio ann. 1251. inter Carolum I. Andegav. & Provinc. Comit. & Arelat. art. 9. *Item dominus Comes vel ejus vicarius... non possit... eos* (Arelatenses) *compellere ad mutuum faciendum, nec aliquam exactionem novam, seu Superindictionem, vel pedagium novum facere.* Vide *Superimposita* & *Superponere* 1.]

¶ SUPERINDITIO, pro *Superindictio*, Eadem notione. Locus est in *Indutio*.

¶ SUPERINDUCTA, Mulier extranea, concubina. Willelmus Armor. de Gestis Philippi Aug. apud Duchesn. to. 5. Hist. Franc. p. 81. *Octavianus Apostolicæ Sedis legatus mittitur in Franciam; ad cujus suggestionem Rex à se Superinductam abjecit superficie tenus, & uxorem suam recepit in suam gratiam semiplenam, tamen debitum ei non reddens.... Philippus puer & Maria soror ejus quos Philippus Rex ex Superinducta genuerat, à Papa Innocentio legitimantur.* Vide *Subintroducta*.

¶ SUPERINDUCTUM, ut *Superindictum*, apud Senator. lib. 1. Variar. cap. 14.

SUPERINSIGNE, Sagum militare, quod majorum insignibus distinctum gestant in bello Milites. Vide *Japellum*, in *Jupa*.

SUPERINSPECTOR, Episcopus. Senator in Psal. 108. *Episcopus dictus Superinspector, eo quod Domini gregem ipsius gratia suffragante, quasi pastor cautissimus, alta sede custodiat, &c.* Hinc *Superinspicere* dicuntur Episcopi apud Sidonium lib. 6. Epist. 1. lib. 9. Epist. 3. Vide *Episcopus*, & *Superintendens*.

¶ SUPERINTENDENS, Episcopus eadem ratione dicitur qua *Superinspector*. S. Hieron. Epist. ad Evagrium: *Hoc quidem Græce significantius dicitur ἐπισκοποῦντες, id est, Superintendentes. Unde & nomen Episcopi tractum est.* Hinc *Superintendere quibus præficiuntur* Episcopi dicuntur in Epist. Liciniani ex S. August. lib. 29. de Civ. Dei c. 19. apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 3. & to. 2. Conc. Hispan. pag. 427. Hinc

¶ SUPERINTENDENS appellatur Præpositus templi in civitate London. pro Germanis, in Charta an. 1550. apud Rymer. tom. 15. p. 243.

¶ SUPERINTENDENS, Cui incumbit summa cura rationum negotiorumque, Gallice *Surintendant*. Instr. domus Slesitarum Viennæ apud Raimund. Duellium tom. 1. Miscell. pag. 225. *Item si contingeret rationem fieri de regimine domus per aliquem Superintendentem, &c.*

¶ SUPERINTENDENTIA, *Superintendentis* munus, *Surintendance*, ibid. pag. 224. *Primo, quod Facultas habeat Superintendentiam nomine domini Abbatis.* Occurrit etiam in Compositione Cardinalis Turnonii cum Monachis Sangerm. an. 1543.

¶ 1. SUPERIORATUS, Præstantia, excellentia, suprema jurisdictio. Charta Henrici IV. Regis Angl. an. 1400. apud Rymer. to. 8. pag. 121. *Dictique Prior & Monachi eisdem Abbati & Conventui dimidiam marcham argenti, nomine pensionis sive redditus, in signum dominii sui Superioratus, singulis annis solvere tenentur.* Vide *Superioritas*.

¶ 2. SUPERIORATUS, adject. Major, ad *Superioratum* seu supremam jurisdictionem pertinens. Charta an. 1338. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 356. col. 1. *Item, quod nedum appellationes ad regiam curiam pertinentes & pertinere debentes tollere nituntur, quin imo jurisdictionem superiorem regiam invertere & omnino tollere conantur;.... quin imo nuncios regios cum per curiam regiam in causis & casibus Superioratis contingit illuc mitti, afficiunt contumeliis, verberibus & opprobriis.*

¶ 3. SUPERIORATUS, Prætextus, Gall. *Bredé*. Statuta Eccl. Ambian. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 1226. *Mantellum, houciam vel epitogium non portent, seu vestimenta quæcumque virgata, partita, vel discissa aut Superiorata de fustana, pannisque sericis vel aureis, seu aliis quibuscumque, sed lanificio dumtaxat.*

¶ SUPERIORITAS, ut *Superioratus* 1. Chronic. Angl. Th. *Otterbourne* p. 62. *Bonifacius Papa querelam posuit contra Regem Edwardum, quod injuste usurpasset Superioritatem in regno Scotiæ.* Charta an. 1400. apud Rymer. to. 8. p. 122. *Ab omni jurisdictione, Superioritate, dominio & potestate, &c.* Charta qua Renatus Rex concedit Baroniam Grimaldi Johanni Cossa an. 1456. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Sola dumtaxat Superioritate & homagio... nobis & nostræ curiæ reservatis.* Statuta criminalia Sao-

Digitized by Google

næ fol. 117. *Decernentes prout in eis respective continetur, & hoc salva tamen semper Superioritate, authoritate & jurisdictione M. D. Potestatis dictæ civitatis Saonæ.* Occurrit etiam apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 316. *Superioritas*, in Litteris an. 1358. to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 297.

SUPERISTA, Æditus, ex Græco ὑπηρίστης. Glossæ Biblicæ MSS. Νεωκόρος, κοσμήτωρ ναοῦ, ὑπηρίστης. Annales Francorum Lambeciani an. 882. lib. 2. Comment. de Cæsar. Bibl. p. 353. *Quidam Gregorius nomine, quem Romani Superistam vocant, dives valde, in paradiso S. Petri à suo collega occisus est.* Anastasius in S. Hadriano p. 100. *Missi Stephanus Sacellarius & Paulus Superista ad prænominatum pergerent Regem.* Alii Codd. habent *Super ista*, disjunctis vocibus, sed perperam. In Leone IV. p. 199. *Gratianus Magister militum, & Romani Palatii egregius Superista ac Consiliarius.* In Benedicto III. idem Gratianus *sacri Superista Patriarchii* dicitur. In Hist. Translat. S. Sebastiani cap. 4. *Erant... & dignitati Apostolicæ sedule assistentes Quirinus Superista, Theophylactus Nomenclator, &c.* Apud Luithprandum lib. 6. cap. 6. sub finem, inter primates Romanæ civitatis recensetur *Stephanus filius Joannis Superista.* Ex his emendanda vetus inscriptio Mediolan. apud Puccinellum in Zodiaco Mediolan. part. 3. p. 378. † *Gullielmus de Pomo Superstes hujus Ecclesiæ, hoc opus multaque alia fieri fecit.* Legendum enim *Superista*.

SUPERJUDEX, Magistratus dignitas, apud Lusitanos. Vide Brandaon. lib. 15. Monarch. Lusitan. cap. 41.

¶ SUPERJUMENTARIUS, Qui *Jumentariis* præest. Sueton. in Claud cap. 4. *Superjumentarium ex industria sibi appositum.* Vide Casaubon. in hunc locum, & supra *Jumentum*.

¶ SUPERJURAMENTUM. Vide mox *Superjurare*.

SUPERJURARE, [Juramento testari.] Capitula Theodori Archiep. Cantuar. c. 47. *Si quilibet ingenuus gravi infamia publicetur, ut eum populus Superjuraverit, criminosum haberi, si se excusare voluerit, ferro se examinet.*

SUPERJURARE, Juramentum, à paucioribus præstitum, juramento plurium præponderatum superare, vincere, evertere, atque adversarium falsi convincere. Ita Somnerus. Lex Ripuar. tit. 79. *Si quis homo propter furtum comprehensus fuerit, & legitime Superjuratus, & judicio Principis pendens, vel in quolibet patibulo vitam finierit, omnes res ejus hæredes possideant, exceptis capitali & dilatura, quæ in locum restituant.* Ubi *Superjuratus*, dicitur reus, qui plurium testimoniis criminis convictus est, quam ipse innocentiam suam probavit. Concilium Triburiense an. 895. cap. 22. *Si quis fidelis libertate notabilis, aliquo crimine aut infamia deputatur, utatur jure, juramento se excusare: si vero tanto aliquo crimine publicatur, ut criminosus à populo suspicetur, & propterea Superjuretur, aut confiteatur & pœniteat, aut Episcopo vel suo misso discutiente per ignem candenti ferro examinetur.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 74. *Et qui culpam exigit de fure occiso, eat se tertio, ut duo sint de cognatione patris, tertius de cognatione matris, & juret, quod in cognato suo nullum factum erat, pro quo de vita forisfactus esset, & eant alii cum duodecim, & Superjurent eum in immunditiam, quæ ante dicetur.* Eadem ferme habentur in Legibus Athelstani Regis c. 16. ubi rectius: *Et eant alii cum 12. & Superjurent eum in contaminationem, sicut ante dicebatur.* Capitula de Weregildis post Concilium Grateleanum an. 928. *Et qui sic promotum hominem non habet, ipse causam suam Superjuret, vel amittat.* Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege familiæ: *Similiter erit ex parte matris, nisi se cum judicio Scabinorum aut proximorum testimonii superari possit.*

SUPERJURAMENTUM, in Legibus Adelstani Regis cap. 5. apud Bromptonum p. 850. pro *prajuramento* accipi observat Somnerus.

SUPERLABIUM, Labium superius. Leges Kanuti Regis cap. 51. apud Bromptonum: *Eruantur ei oculi, & truncentur ei nasus, & aures, & Superlabium, &c.* Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII.

Mais trançan ou piés, & puis oreilles,
Nés, Baulevres, & crevoit ious.

¶ SUPERLATIVUS, Optimus, præstantissimus, Gall. *Excellent.* Gesta Consulum Andegav. apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 424. *In Autissiodorense etiam urbe aulam propriam & vineas vini Superlativi bajulas, & prædia suburbana possidebat* (Ingelgerius Gastinensis Comes.) Hinc

¶ SUPERLATIVE, Excellenter. Henr. Hontindon. in Epist. an. 1153, apud eumdem tom. 8. Spicil. pag. 182. *Oxinfordiæ quidem præpositus Alveredum, cui successit Walterus Superlative rhetoricus.*

¶ SUPERLECTILE, Stragulum, quod lecto insternitur, vel etiam id omne quo lectus instruitur. Bulla Benedicti XII. PP. apud Stephanot. to. 10. Fragm. MSS. p. 125. *Sic oculos avaritia cæcitate excæcavit, quod necdum lectos & alia Superlectilia eorumdem hospitalium & leprosariarum per eos ibidem reperta conservare ac adaugere, ut tenebantur, damnabiliter obmiserunt, &c.* Charta an. 1343. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 201. col. 1. *Quod dicti monachi & capellani habeant & habere debeant segregate & ad partem domus, suam coquinam, cellarium, granerium, aysimenta, cubilia & Superlectilia aliaque sibi necessaria.*

SUPERLICENTIA, Licentia extraordinaria. Statuta pro Monasterio S. Andreæ Avenionensis an. 1253. *Et quia nihil Monacho commune cum urbibus, tam Abbati quam Priori firmiter inhibemus, ne Monachis Avinionem intrare volentibus dent passim licentiam, vel frequenter; sed si cui Superlicentiam dederint semel in hebdomada, non dent iterum in eadem, nisi causa subsit rationabilis & expressa, de qua causa licentia non dubitent quin sit vera.* [Apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 258.]

¶ SUPERLICIUM, ut *Superpellicium*. Vide ibi.

SUPERLIMINARE, in Hist. Miscella, ὑπέρθυρον, apud Theophanem ann. 6. Justiniani. Ἀνωφλιον, apud Anonymum de Locis Sanct. cap. 7. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Superliminare, Entrée de maison, dessus.*]

¶ SUPERMAGNUS, Maximus. Vita Clementis V. PP. apud Murator. to. 3. p. 679. col. 1. *Postquam Supermagnus effectus fuerat, post similem fortunæ gloriam, ignominiam est perpessus.*

SUPERMISSA, Epistola, quæ canitur in Missa. Glossæ MSS. S. Germani Paris. ad Prisciani Græca vocabula: ἐπιστολή, & ἐπιστόλιον idem est, i. *Supermissa.* Alcuinus lib. de Divin. Offic. *Epistola dicitur Supermissa, eo quod super vetus Testamentum & Evangelium Missa sit, non causa dignitatis; sed ut quisque, qui Evangelium fuerit ingressus, ibi inveniat medicinam salutis.* Eadem verba habet Remigius Autissiod. lib. de Celebratione Missæ. Honorius Augustod. c. 96. *Lectio dicitur à legendo. Epistola dicitur Supermissa Episcopi super stola dicitur Missa, quia sicut Prophetia super legem, ita Epistola Missa sunt super Evangelium.* Summa Magistri Pontii Provincialis MS. ex Bibl. Thuana Cod. 525. *Epistola est Super-*

Digitized by Google

missa c.... sitis præsentibus, non inerta composita quâ .... in recipientis affectum, & indicat delegantis.*

SUPERNAS, *natis*, *Superna colens.* Joan. de Janua. [*Souvrain*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS.]

¶ SUPERNAVIGARE, De nave dicitur quæ alteram præcurrit. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 253. *Quarum una* (navis) *ventis pro voto fruens, disposuit Supernavigasse navem, in qua filius regis erat, sed providentia probitateque naucleri, obliquantis dracenam subito navemque girantis, navis regia vastæ ratis declinavit impetum.* Gloss. Lat. Græc. *Supernavigo*, ἐπιπλέω.

¶ SUPERNIS, *Desuper*, ἄνωθεν, in Gloss. Lat. Gr. *Superius*, in MSS.

¶ SUPERNOMEN, Cognomen, Gall. *Surnom.* Judicatum an. 969. in Addit. ad Chr. Casaur. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 958. *Et querelati sunt super Walteri, qui Supernomen vocatur Aczo.* Placitum an. 1014. ex Chartul. Farf. apud Mabill. to. 4. Annal. Bened. p. 706. col. 1. *Benedictus qui Supernomen Bocca-pecu vocatur.* Vide *Supranomen.*

¶ SUPERNUMERARIUS, Qui supra numerum usitatum accedit, Gall. *Surnumeraire.* Veget. lib. 2. c. 19. *Deputabantur milites, qui vocantur Accensi, hoc est postea additi, quam fuisset legio completa, quos nunc Supernumerarios vocant.* Eosdem *Super-numerum*, vel *Supra-numerum* vocat Sueton. in Claudio.

¶ SUPER-OBLATA, Offertorium seu Oratio quæ fit super *Oblata.* Acta SS. to. 4. Jun. p. 698. de Festis S. Joannis Bapt. *Es Super-oblata, eadem quæ prædicto in Romano est secreta festi.*

¶ SUPERORDINARE, Aliquem loco alterius ordinare, subrogare. Epist. Sigeberti Mon. ad Leod. an. 1102. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 592. *Taceo Guacherum, qui Apostolici assensu approbatus & prior ordinatus fuit, subito exordinatum, excommunicatum, & alium ei Superordinatum.*

¶ SUPER-OS, Callus ossi adnascens. Vita S. Raynerii tom. 3. Jun. p. 464. *Quæ habebat Super-os durissimum ut lapidem; juxta juncturam manus & brachii dextri, magnitudinis fere ovi gallinæ.* Vide mox *Superossum*, & *Supprossum.*

¶ SUPEROSSUM, Callus ad equi genu, vulgo *Suros.* Durandus in Speculo juris lib. 4. partic. 3. de empt. & vend. tit. 43. *Vendidit unum equum .... cum uno Superosso in tali crure, &c.*

¶ SUPERPALLIUM, Umbella, baldachinum. Vita Eugenii IV. PP. apud Baluz. tom. 7. Miscell. p. 509. *Intravit* (Imperator CP.) *Ferrariam, ubi erat Eugenius Papa & Concilium congregatum; die quarta Martii cum solemnitate, sicut solet Romanus recipi Imperator, Superpallio super caput, Cardinalibus & tota curia comitantibus.* Vide in *Pallium* 2.

¶ SUPERPELLICEATUS, SUPERPLICIATUS. Vide mox in *Superpellicium.*

SUPERPELLICIUM, Vestis linea, manicata, sic appellata, inquit Durandus in Ration. lib. 3. c. 1. n. 10. 11. *Eo quod antiquitus super tunicas pellicias de pellibus mortuorum animalium factas induebatur, quod adhuc in quibusdam Ecclesiis observatur. Superpelliciale indumentum*, in Actis Archiepiscop. Rotomagens. pag. 453. Gauterius de Bellis Antiochen. p. 461. *Archiepiscopus sacerdotali Superpellicio indutus, &c.* Cæsarius lib. 8. cap. 97. *Quosdam viros candidos in Superpelliciis & tonsura Clericorum adesse vidit.* Will. Malmesburiensis lib. 1. de Gest. Pontif. p. 215. *Plus 40. Canonicos cappis & Superpelliciis ornaverat.* Regula Ordinis Sempringhamensis pag. 725. *Ministris altaris sint Superpellicea cum capuciis, quæ caput & colli nuda protegant, cum Sacerdotalibus vestimentis induendi fuerint, &c.* [Concil. Avenion. ann. 1509. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 387. *Ferant continue & deportent Superpellicium cum longis manicis decens & honestum. Illa quæ manicas non habeant, olim per aliquos ferri consueta, ab eis & eorum quolibet sub excommunicationis pœna dimissa penitus est rejecta.*] Occurrit præterea hæc vox in Legibus Edwardi Confess. c. 36. apud Michaëlem Scotum lib. 4. Mensæ Philosophicæ c. 9. Matthæum Paris an. 1237. 1247. p. 302. 493. Will. Thorn. in Chron. Cruceum in Episcopis Cadurcensibus n. 114. Catellum lib. 5. Rerum Occitanar. p. 901. Barralem in Chronolog. Lerinensi to. 2. p. 167. Sammarthanos in Episcopis Magalonensibus an. 1339. &c.

¶ SUPERPELLICIUM CONCEDERE, Clericum facere, aliquem inter cleros & canonicos admittere. Statuta Clementis IV. PP. pro Eccles. Aniciensi apud Marten. to. 2. Anecd. col. 483. *Quod nulli in ipsa ecclesia Superpellicium concedatur, nisi de legitimo matrimonio, bona fama, &c. Quod quilibet clericus cui à modo Superpellicium concedetur, juret capitulo ipsius ecclesiæ fidelitatem servare, &c.*

¶ SUPERPELLICEUM *una cum capucio in processionibus portare* inhibent Statuta Arnaldi Episc. Magalonens. ann. 1339. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 383.

Superpelliceum porro vestis fuit propria Canonicorum regularium, quam nunquam deponunt: adeo ut eo ipso, quod Ecclesiæ Cadurcensis Canonici *superpellicio* uterentur, Regulares fuisse ab initio quidam contenderint, & de hac re ad Innocentium IV. PP. rescripserint, quo illos ad Regulam revocaret, ut est apud Cruceum n. 110. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. c. 18. *Superpellicium & tunica lanea, quantum fieri potest, unius longitudinis esse debent, ad minus pleno palmo à terra distantia.... Et ut manicæ Superpelliciorum non plus duobus palmis ultra digitos promineant.* Hanc superpelliciorum longitudinem attigit etiam Stephanus Tornacensis Epist. 123. ubi de Canonicis regularibus: *Regularem habitum sic præfertis exterius, ut interius conservetis. Hujus habitus indicium principale vobis mitto, Superpellicium novum, candidum & talare, quod repræsentet vobis vitæ novitatem, munditiæ candorem, perseverantiæ finem.* Et in Concilio Basileensi an. 1431. statutum est, ut Canonici Ecclesiarum Cathedralium, *Horas Canonicas dicturi, cum tunica talari, ac Superpelliceis mundis ultra medias tibias longis, vel cappis, juxta temporum ac regionum diversitatem, Ecclesias ingrederentur: non capucia, sed almucias, vel bireta tenentes in capite.*

Superpelliciorum Canonicorum Regularium forma varia fuit. Quippe ex Constitutione Benedicti XII. PP. *superpelliceum*, quo in Choro utuntur, longiores manicas habet. Cui non amplæ, sed strictæ manicæ sunt, *Rochetum*, seu *Romana camisia* dicitur, quod eo utantur potissimum Itali. Quod undique per circuitum clauditur, *Cotta* vocatur. *Sarrocia*, ad latus aperta sunt, & nonnisi ad 4. digitos inferne clausa, sine manicis, colobium referentia. Cum foras prodeunt, *parva sarrocia* accipiunt, undique aperta, qualia dantur Novitiis. Latitudo non excedit 4. digitos, & ut scapulare Monachorum, hinc inde dependet, non tamen sine plicis. Auctores *fasciam* appellant & *bastam*. Incommoditas in obeundis muneribus hanc variationem intulit. Verba sunt Nebridii à *Mundelheim* in Antiquario Mon. In eamdem ferme sententiam hæc scripsit Joan. Buschius lib. 1. c. 23.

Habitus Canonicorum Regularium est vestis linea, sive tota linea, quam Romani Roketum Romanum, Germani Subtile, Sarracium, sive Scorlicium appellant. Habitus iste in diversis mundi climatibus diversimode formatur. Quidam enim Roketum Romanum, sive subtile deferunt, in lateribus integrum usque ad calceos pene porrectum, cum manicis integris usque ad manus, sive ad cubitum extensis. Alii hanc lineam portant in forma longi latique scapularis, sine manicis in lateribus apertam, aut circa tibias ad latitudinem palmæ manus, more Cartusiensium consutam, aliquando cum rugis, aliquando sine rugis & plicis, quam Sarracium vocant. Tertii hanc lineam vestem deferunt in forma parvi & brevis scapularis de collo dependentis, quam Scorlicium nuncupant. Vide Claudium Molinetum de Habitibus Canonic. Regul.

☞ *Superpelliceum* etiam vocatur apud Moniales Cuculla major, ut colligitur ex Statuto ann. 1209. pro Monasterio Jotrensi ex Cod. 10. Bibl. Pithœanæ: *Habeat qualibet monialis quolibet anno duo Supplicia* (f. *Superplicia*) *alba & duo nigra, quæ terram tangant.* Idem docet Tabul. Calense p. 412. *L'an de grace* 1438. *le Samedi jour de S. Cecile* 22. *de Novembre fu Madame de Cheles sainte Baupteur par devers M. de Paris pour lui faire aucunes requestes, entre lesquelles il luy donna & ottroia congié & licence de porter cottes noires par dessoubs le Surpellis noirs pour elle & pour toutes ses Religieuses, toutefois que bon leur semblera tant dehors comme à l'eglise pour supporter leurs necessitez.*

SUPERPELLICIA mulieribus quibusvis tribuunt etiam Galbertus Flandr. in Vita Caroli Comitis num. 51. & liber Miraculor. S. Ludgeri Episcopi Mimigard. num. 44.

SUPELLICIUM, pro *Superpellicium*, in Statutis Juhelli Archiepiscopi Turon. an. 1233.

¶ SUPPELLICIUM, Eadem notione. Translat. S. Greg. Nazianz. tom. 2. Maii p. 457. *Canonici rocheto & Suppellicio induti.* Statuta Eccl. Meldens. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 893. *Nulli clerico permittatur servire altari, nisi in Suppellicio vel cappa clausa.* Occurrit præterea in Statutis Eccl. Aurelian. apud eumd. to. 7. Ampl. Collect. col. 1274.

¶ SUPPELLICIA, Eodem significatu, in Computo ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 277. *Item, pro factura Suppelliciarum septem pro capella domini, taren.* 12.

¶ SUPERLICIUM, Pari intellectu. Synodus Trecor. an. 1329. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1604. *Præcipimus quod sacerdotes & beneficiati jejuni intrent synodum in Superliciis.* Statuta Eccles. Constant. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 801. *Jejuni statim post pulsationem campanæ grossæ intrent synodum, & Superliciis cum stolis presbyteri & Superliciis beneficiati, &c. Nullus legat epistolam sine Superlicio, vel cappa clausa*, ex iisdem Statutis ibidem col. 810. Occurrit rursum col. 956. & 1075. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. inter Instr. p. 70. col. 2. in Fragm. ex Ordinar. Eccl. Rotomag. ad calcem Joh. Abrinc. p. 200. 201. & alibi.

¶ SUPERCILICIUM, perperam pro *Superlicium*, in Statutis Caroli VI. an. 1401. pro reformat. S. Capellæ Paris. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 138. *Dictam cappam, si voluerit, liceat ei dimittere, & in Supercilicio remanere.*

¶ SUPERPELLICEATUS, SUPERPELLICIATUS, Superpelliceo indutus. Charta an. 1258. tom. 2. Rer. Mogunt. p. 710. *Ut canonici in Annunciatione B. M. V. qua cappati hactenus fuerant, perpetuo Superpelliceati incedant.* Hugonis Metelli Epist. 41. to. 2. Monument. sacræ Antiq. p. 386. *Ecce isti sunt Superpelliceati, isti sunt tunicati, quasi regnum Dei obtineatur vestibus... Tunicati exordium sumpserunt à Norberto, Superpelliceati à B. Augustino.* Statuta Collegii Ardac. apud R. Duellium tom. 1. Miscell. p. 126. *Volumus quoque ne ullus canonicorum aut vicariorum tempore divini officii chorum vel ecclesiam intrare debeat, nisi fuerit Superpelliciatus.*

¶ SUPERPLICIATUS, Eadem notione, in Literis Henrici VII. Abb. Fuld. an. 1565. apud Schannat. Diœcef. Fuld. p. 315. *Præcipimus quod universi & singuli capellani .... dictis decano & canonicis in habitu & relligione, videlicet Superpliciati & piliati* (pileati) *in perpetuum se conforment.*

SUPERPLUS, Residuum, quod summam aliquam excedit, Gallis *Le surplus*: Τπίρπλων, Zonaræ in Alexio Comn. p. 237. & Glycæ. Leges Adelstani Regis apud Greateleyam c. 1. *Excipiatur inprimis capitale repetentis de pecunia ipsius, & dividatur postea Superplus in duas partes, unam partem habeat uxor ejus, &c.* [Liber niger Scaccarii p. 334. *Et Superplus jacet super dominium meum.* Et pag. 339. *Superplus quatuor milites, quos domino Regi debet, jacet super dominium suum.*]

¶ SUPERPLUSAGIUM, Eodem significatu. Charta an. 1341. apud Rymer. to. 5. p. 287. *Idem Bernardus de Superplusagio nobis respondeat.* Alia ann. 1405. apud eumd. tom. 8. p. 404. *Item quod de Superplusagio inde, si quod fuerit, nobis ad scaccarium nostrum singulis annis fideliter respondeatur.*

SURPLUSAGIUM, Eadem notione, ex Anglico *Surplusage*, Charta Edwardi III. Regis Angl. *Et de Surplusagio exituum eorum, si quod fuerit, &c.* Ordinationes de Marisco Romenciensi: *Satisfaciant in omnibus quod conjunctum fuerit per prædictum computum inter eos de Surplusagio recepto de averiis venditis, &c. Surplusage*, apud Will. Stanford. in Placitis Coronæ lib. 2. c. 13.

¶ SUPERPONDIUM, Auctarium ponderis, ut mox *Superpondus.* Gloss. Lat. Gr. *Superpondium*, ὑπέρμετρον. Apuleius lib. 6. Metamorph. *Exiguum scilicet & illud tantæ moli Superpondium.*

SUPERPONDUS, Quod pondus excedit, Gallice *Surpois*, Occitanis *Subrepes.* Fori Morlanenses art. 18. *Si aliquis cambiat in hac villa, & Superpondus unius sterlini accipiat in marcam, si probari possit, 6. solid. dabit pro damno.* [Vide *Superpondium.*]

1. SUPERPONERE, Ultra debitum exigere. *Censum superponere*, in Præcepto Caroli M. pro Hispanis ann. 812. & in Capitulari Wormaciensi ann. 829. cap. 15.

SUPERPOSITIO, Exactio extraordinaria. Judicium Aganonis Episcopi Augustodinensis: *Oppressiones injustæ & Superpositiones illicitæ*, quæ ita infra exprimuntur: *Quando ex unoquoque manso ab habitatore possesso porcus & agnus, gallina & pullus, fœnum & annona, denarii, nec non & ea, quæ necessaria erant, solebant extorqueri.* Ita

SUPERPOSITUM, est Pensitatio extraordinaria, quæ præter consuetam imponitur. Synodus Romana sub Eugenio II. c. 26. ex edit. Holstenii: *Nulli liceat Episcoporum à subjecto Sacerdote, vel aliquolibet Clerico, & piis locis dationes ultra Statuta patrum exigere, aut Superposita in angariis inferre.* Honorius III. PP. in V. Collect. tit. 16. cap. 2. ad Decan. & Capitul. Compostell. *Sic dubitatio tollitur de vigesimandis illis denariis, quos Superpositum appellatis.* Ubi *vigesimatio denariorum* est id, quod vulgo dicimus *le sol pour livre*: neque enim placet Cironi interpretatio.

SUPRAPOSITIO,

SUPRAPOSITIO, Eadem notione, in Charta ann. 1039. apud Ughell. tom. 3. p. 301.

SUPERIMPOSITUM, in Charta Caroli Crassi ann. 881. apud eumdem tom. 5. p. 1572.

2. SUPERPONĔRE, Præferre, anteponere. Capitulare Pipini Regis an. 793. cap. 10. *Placuit, ut ubi lex erit, præcellat consuetudini, & ut nulla consuetudo Superponatur legi.*

SUPERPOSITA, Morbus seu læsio equina *inter carnem & ungulam, faciens rupturam carnis ibidem, &c.* Petrus de Crescentiis lib. 9. cap. 51. cujus vetus Gallicus interpres vertit *suposte.*

¶ SUPERPOSITI PSALMI. Vide *Superpositio* 3.

¶ 1. SUPERPOSITIO, Exactio extraordinaria. Vide in *Superponere* 1.

¶ 2. SUPERPOSITIO, Accessio, incrementum. Charta Hererici an. 868. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 190. *Post meum obitum res ipsa cum omni melioratione ac Superpositione ad ipsum sanctum recipiantur locum.* Vide *Superpositum* 1.

3. SUPERPOSITIO, & SUPERPOSITIO JEJUNII, dicitur jejunium strictius, & quod majori abstinentia observatur, quam cætera jejunia, quæ ex regula, aut ab Ecclesia indicuntur: ita ut si quis semel in die edat, in ipso, ut vocabant, *superposito* die à cibo vel etiam à potu penitus abstineret; quod Pœnitentialis MS. *Superjejunare* dixit: *In quarto Superjejunet ad Nonam, & a carne & vino abstineat se.* Concilium Eliberitanum can. 26. *Errorem placuit corrigi, ut omni Sabbati die jejuniorum Superpositionem celebremus.* In eodem Concilio c. 23. *Jejuniorum Superpositiones per singulos menses placuit celebrari.* Regula Magistri c. 53. *Qui vero voluerint Fratres jejunium superponere, in ipso superposito die in labore cum Fratribus non spectentur, solummodo laborantibus Fratribus legant, ut otiosi non sint, & pro pane, verbo Dei reficiantur.* Ubi diserte indicatur in superpositis jejuniis à pane abstinuisse jejunantes, proinde superpositionem fuisse strictius jejunium: nos dicimus *Redoublement de jeune.*

JEJUNIUM DUPLEX, appellatur apud S. Hieron. in Epitaphio Paulæ c. 1. *Quoties autem infirmitate corpusculi, quam incredibili abstinentia & duplicatis contraxerat jejuniis, vexabatur, &c.* Cap. 10. *Lascivientem adolescentularum carnem crebris & duplicatis frangebat jejuniis, malens stomachum dolere, quam mentem.* Et apud Anonymum Suessiun. in Vita S. Vodali cognomento Benedicti, n. 4. *Jejunio duplici reliquorum charismatum diadema coronavit.* Quo loco *jejunium duplex* dicitur, quomodo *gemina Superpositio* in Actis Martyrum Numidarum n. 8. *Continuatis in carcere gemina Superpositione jejuniis, & orationibus sæpe repetitis, &c.* In quibus scilicet à pane & potu abstinebatur. Cujusmodi forte fuit jejunium SS. Patrum, de quibus Nilus Narrat. 3. pag. 34. qui alternis diebus, παρὰ μίαν ἡμέραν, reficiebantur, cum alios ἄσιτοι transigerent. Duplicis jejunii meminit etiam Faustus Regiensis Epist. 2. *Si tropida parum amplius rudimenta permittunt, alternis hyemales dies jejuniis transigantur: quæ sicut moderari convenit, ita necesse est duplicari: duplicari, inquam, duo enim sunt abstinentiæ genera: unum est incontinentiæ appetitum à cibo & potu, & à diversis carnalium suavitatum illecebris coercere: & vomere crucis terram subjecti exterioris edomare, & necessitati potius quam voluptati temperata moderatione servire paulum, si permittat infirmitas, vel alternis diebus, donec vis longa consuetudinis dissuescatur, accipere.* Ubi quod Faustus *alterna jejunia*, Belethus cap. 11. *jejunia alternatis* vocat. Quod porro *continuare jejunia* dicunt Acta Numidarum Martyrum, id per συνάπτειν τὴν νηστείαν dixit Sozomenus lib. 1. c. 11. ut & Vita S. Paphnutii num. 53.

Superpositio igitur in jejunio erat strictius cæteris jejunium, ut fuit illud quod Monachi Ægyptii Quadragesimali tempore observabant. S. Hieron. Epist. 22. *Jejunium totius anni æquale est, excepta Quadragesima, in qua sola conceditur districtius vivere.* Vita S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. c. 10. *Jejuniis ac vigiliis prolixioribus plus omnibus Fratribus ibidem habitantibus sese exercebat, ita ut Superpositiones interdum autem & triduanas facere contendebat.* Lib. 2. cap. 12. *Superpositiones frequentissimas, nec non & biduanas, interdum autem & totas hebdomadas, id est 7. dies totos peragens, septimo demum die reficiebatur.* Rabanus Maurus lib. 2. de Institut. Cleric. c. 25. *Qui constituta atque demandata jejunia servare neglexerit, peccat: Qui autem expletis legitimis, privata superexpenderit, propriam mercedem habebit. Nam leguntur aliqui Sanctorum per biduanas, sive per triduanas, sive etiam per totam hebdomadam jejunium extendere: plerique quod nec vinum, nec siceram biberint, nec aliquid manducaverint, præter panem siccum & olera: alii quod ab omni carne se abstinuerint, &c.* Ita Epiphanius in Exposit. fidei Catholicæ n. 22. Οἱ δὲ σπουδαῖοι διπλᾶς, καὶ τριπλᾶς, καὶ τετραπλᾶς ὑπερτίθενται, καὶ ὅλην τὴν ἑβδομάδα (Πάσχα) τινὲς ἄχρι τῶν ἀλεκτρυόνων κλαγγῆς τῆς κυριακῆς ἐπιφωσκούσης. Gregorius Turon. de Vitis Patrum c. 15. *Exiguosque cibos & tenues potiones sumens: diebus autem Quadragesimæ sanctæ, addebatur augmentum abstinentiæ ciborum diminutione: nam usui illi panis tantum hordeaceus erat & aqua.* Ejusmodi fuere jejunia, de quibus Apophthegmata Patrum in Agathone n. 20. Palladius in Hist. Lausiaca cap. 20. & Chronicon Montis-Sereni an. 1157.

Atque ea strictiora jejunia Monachis, quibus crebra ac stata erant jejunia, in pœnam & mulctam pro erroribus commissis imponi solebant, quæ *Superpositiones* simpliciter appellantur. [Canones Hibern. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 7. *Presbyter aut diaconus faciens fornicationem naturalem .... Superpositionem faciat in unaquaque hebdomada, exceptis L. diebus post passionem.* Infra: *Si monachus crudidante ventre evomuerit sacrificium in die: cœnam suam non præsumat. Et si non infirmitatis causa, VII. Superpositionibus: si infirmitatis & non voracitatis causa, IIII. Superpositionibus deleat culpam. Si autem non sacrificium, dies Superpositione & multa increpatione plectatur.*] Regula incerti: *Si qualibet occasione à jussu deviatum fuerit, Superpositione damnetur.* S. Columbanus: *Qui vituperat aliquem fratrem obsequium dantem, tribus Superpositionibus pœniteat.* Pœnitentiale MS. Thuanum, seu Capitula Theodori Cantuar. c. 52. *Si in die, quando communicaverit, sacrificium evomuerit, si ante mediam noctem, tres Superpositiones faciat, si post mediam noctem, duas. &c.* Ita passim in aliis *Pœnitentialibus*, ejusdem scilicet Columbani (ubi perperam *suppositiones*, pro *superpositiones* editorum proclivi mendo etiam in MSS. Codd.) & Halitgarii Episcopi Cameracensis c. 9. 10. in Regula S. Donati cap. 29. &c.

Eadem notione ὑπερτίθεσθαι, & ὑπέρθεσιν usurpant Græci Patres. Dionysius Alexandrin. in Epist. ad Basilidem can. 1. de Christianis dies Hebdomadæ sanctæ in strictiori jejunio transmittentibus: Ἀλλ' οἱ μὲν καὶ πάσας ὑπερτιθέασιν ἄσιτοι διατελοῦντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρας, οἱ δὲ οὐδεμίαν. Καὶ τοῖς μὲν πάνυ διαπονηθεῖσιν ἐν ταῖς ὑπερθέσεσιν, εἶτα ἀποκαμοῦσι καὶ μόνον οὐκ ἐκλείπουσι, συγγνώμη τῆς ταχυτέρας γεύσεως, &c.

Ubi observare est *superponentes*, ἀσίτως [?] jejunasse. Ὑπέρθεσις τῆς νηστείας, apud Cyrillum Hierosl. Catech. 18. Ὑπερθέσιμοι ἡμέραι quibus jejunia superponuntur, apud Evagrium lib. 1. cap. ult. Οἱ μὲν λαοὶ [?] μὲν ἐν ταῖς καλουμέναις ὑπερθεσίμοις (ἡμέραις) πανδημεὶ [?], διήμεροι καὶ τριήμεροι τὰς νηστείας ἐκτελοῦντες. Ita etiam

Superpositionem usurpant Medici veteres, nempe pro morbi augmento, *Redoublement de fievre, ou de maladie*, cui *lenimentum* opponitur. Cælius Aurelian. lib. 3. Tardarum passion. c. 1. *Non solum lenimenti tempore; sed etiam in augmento, sive Superpositione passionis.* Idem in Præfat. *Præscriptis celerum passionum libris, tardarum placet curationes ordinare, quæ solo Superpositionis tempore superioribus similes, in lenimento vero varia recorporatione formantur.* Et lib. 1. Acutor. c. 5. *In Superpositione quam Græci ἐπίθεσιν vocant.* Lib. 2. cap. 12. *Si in Superpositionem veniant, quam Græce Epithesin vocant.* Occurrit passim apud hunc Scriptorem. Alexander Iatrosophista lib. 1. Passion. capit. *De signis futuræ frenetica: Quod si passio Superposuerit, ita ut jam proxima sit frenesis, &c.* Neque aliter accipi debet

SUPERPOSITIO SILENTII, apud Columbanum, in Pœnitentiali cap. 5. 6. & in lib. de Pœnitent. mensura cap. 9. quæ imponebatur in pœnam, ita ut cui indicta erat, silere prorsus, ac ne vocem quidem emittere juberetur. Petrus Cluniac. lib. 1. Epist. 27. p. 673. *Videant discreti, utrum superfluæ locutioni utile silentium imponi, an Superponi debeat.* Perperam editum *supponi.* Ita

SUPERPOSITIO PSALMORUM *& officii*, apud Stephanum Paris. in Regulam S. Benedicti, est officii & cursus Ecclesiastici augmentum, additio ad consuetum officium. *Monasteria quædam quadam nituntur psalmorum & officiorum Superpositione.* Pœnitentiale S. Columbani non semel meminit pœnitentiæ Psalmorum c. 9. *Pœnitentes fratres & indigentes pœnitentia psalmorum, hoc est, cui necesse fuerit, ut psalmos adhuc pro visione nocturna decantet, &c.* Cap. 10. *Si quis fratri suo venienti* (detraxerit) *quatuor psalmos. Si quis obliviscitur aliquid feras, si minus, 12. psalmos, si majus, 30. psalmos.* Ita alibi non semel. Alio porro sensu

SUPERPOSITI dici videntur *Psalmi* in Regula Magistri c. 50. *Alii literas discant & doceant, alii psalmos, quos habent Superpositos, meditentur.* Cap. 57. *Aliquantulum legat, si fuerit psalteratus. Si vero non fuerit, tabulas à Majore Superpositas Psalmis secum portet, ut ad refectionem prandii, aut ad mansionem cum applicaverit, aliquantulum, quantum occurrerit, tamen meditetur, ut quotidie regulæ reddat, quod suum est. Ita & Frater, qui adhuc literas discit, tabulas Superpositas a Majore a Monasterio secum portet, ut si cum literato vadit, ipse, cum ad refectionem vel mansionem applicaverit, cum eo tamen, aut solus aliquantulum, quantum occurrerit, meditetur.* Quibus locis Psalmi *super* tabulas peregrinantium illiteratorum *positi* videntur indicari, quorum scilicet loco aliquid de iis meditari liceat. Utcumque sit de horum verborum sensu, constat, genuinam vocis, *superpositio*, significationem Salmasium ad Solini cap. 27. pag. 324. & 1342. ut & plerosque è doctioribus non esse assecutos. Vide Petavium in Miscellan. exercit. post Julianum cap. 5. & infra *Tabula Peregrinantium.*

SUPERPOSITIO. Glossæ MSS. *Epicenia, superpositio.* Concilium Erfordiense an. 932. c. 5. *Ut nemo nisi consentiente proprio Episcopo, aut ejus Misso, sub obtentu religionis jejunium sibi imponat, unum diem præ aliis excipiendo, omnino interdicimus: .... quia plus causa ariolandi esse cognoscitur, quam supplementum legis Catholicæ.*

1. SUPERPOSITUM, Superficies, quidquid agro inædificatum est, aut in eo satum vel plantatum. Testamentum Widradi Abbatis Flaviniac. ann. 1. Theoderici Regis: *Quidquid ad ipsam colonicam aspicere videtur, cum omne Superposito.* Infra: *Ut, dum advivant, hoc teneant, & post ipsum discessum cum omne Superposito ad jam dictam casam S. Projecti ... revertere faciant.* Synodus Belvacensis an. 845. c. 3. *Excepto Superposito, quod in usus possidentium vel ex ædificiis adsumptum est, &c.* Adde Ch. 144. in Appendice ad Capitularia Reg. Franc. [Charta an. 1015. in Tabular. S. Victoris Massil. *In civitate Arelate dono mansiones duas optimas cum omni Superposito, quæ sunt non longe a porta S. Stephani. Cum solaribus & Superpositis, & cum curtis, casalibus, &c.* in Charta an. 1043. ex eod. Tabul.]

¶ SUPRAPOSITUM, Eadem notione, in Formula 25. inter Lindenbrog. *Cum omni addita melioratione, vel omnibus Suprapositis, &c.* Charta an. 1008. ex majori Chartul. S. Victoris Massiliensis: *In civitate Arelate dono mansiones quas ego construxi juxta S. Lucianum cum omni Supraposito & structura quæ ibi pertinet.*

¶ SUPPOSITUM, Eodem significatu; nisi etiam contracte scriptum fuerit pro *Superpositum*, vel *Suprapositum.* Charta Jonæ Episcopi Eduensis an. 865. apud Acher. tom. 8. Spicil. p. 147. *Dono etiam in supradicta villa Lanescra mansum vestitum unum cum omni Supposito, & terris & pratis ad ipsum aspicientibus.*

SUPERPOSITUM NEMORIS, Arbores, virgulta, cædua. Charta an. 1182. ex Tabulario Fossatensi fol. 25. *Hoc solum ab eis obtinui, quod Superpositum nemoris illius mihi ab ipsis venditum succidisse, & inde tulisse liceret a Natali Domini anni illius usque ad 5. annum.* Ubi superscribitur *i. le surpost.* Infra, fol. 237. dicitur *superficies nemoris, Superficiem quod extunc possint dicti Religiosi, dictam nemoris vendere, sive scindi facere, &c.*

☞ Eadem notione vox *Surpoids* occurrit in Consuetud. Sedan. art. 215. & Vitriac. art. 93. *Quand aucune femme tient par droit de douaire aucuns bois ou forests qui jamais ne furent vendus de memoire d'homme, telle douairiere ne les peut vendre, si ce n'étoit par le consentement de l'heritier ou proprietaire; mais des bois ou forests dont on a vendu le Surpois par autres fois, elle les peut vendre, pourvû qu'ils soient en couppe &c.* Ubi in vett. Consuet. Campaniæ habetur *Suersais*, pro *Sursais*, quod legitur in Charta an. 1348.

2. SUPERPOSITUM, Exactio extraordinaria. Vide *Superponere* 2.

1. SUPERPOSITUS MONASTERII, Abbas, Ἡγούμενος, in Diplomate Muncimiri Croatiæ Ducis an. 992. apud Joan. Lucium de Regno Dalmat. lib. 2. c. 2. Ita in veteri Inscriptione *Superpositus medicorum*, qui alias ἀρχίατρος [?]. S. Hieron. *In toto orbe decretum est, ut unus de Presbyteris electus Superponeretur cæteris. Superponi Ecclesiæ*, i. præfici, in Concilio Valentino III. can. 7.

¶ 2. SUPERPOSITUS, Propugnaculum, munimentum, quo aliud defenditur. Præceptum Borelli Comit. an. 986. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 338. *Et faciatis ipsa opera ad ipso castro, id est turrem & muros, & Superpositos, & valles, &c.*

SUPERPOSTULATIO, Quod præter debitum exigitur, in l. 28. Cod. Th. de Erogat. milit. annonæ. [Vide *Superdemanda.*]

SUPERPRENDERE, Capere ultra quam fas est,

aut licet. Lex Ripuar. c. 60. §. 2. *Si quis consortem suum, quantulumcumque Superpriserit, cum 15. sol. restituat.* Ubi *Superprindere consortem suum*, est *prendere super consortem.* Gallis, *Prendre sur son compagnon.* Hincmarus Episcopus Laudun. p. 609. *Dixit quidem Rex, dum de receptione ejusdem villæ ageretur, quod alias, sicut Normannus dicebat, Superpreudissem, quæ in meo non continebantur præcepto.* [Vide *Supprendere* in *Supprisa.*]

SUPERPRISIA, Tributi stati ac ordinarii species, sic appellata, quod domini ultra consueta tributa tenentibus suis id olim imposuerint. Notitia an. 1114. in Tabulario Ecclesiæ Heduensis: *Siquidem Simon quærebat in terra S. Nazarii, quam duo fratres tenebant... salvamentum & Superprisiam. Unde statutum est in eadem terra annuatim pro salvamento in vindemiis modium vini, denarium pro pane unum, alterum pro vino, tertium pro caseo prædictus Simon accipiat.* Infra: *In omnibus istis terris nihil omnino sæpedictus Simon retinuit, præter illa tantummodo de salvamento, quæ superius annotata sunt, neque Superprisiam, neque aliquam penitus exactionem.* Charta Odonis Ducis Burgund. an. 1102. *Relaxans Monachis Divionensibus.... arbergarias, cautiones, & Superprisias.* Charta Philippi Regis Franc. an. 1311. *Novitas vel Surprisa, quod idem est, &c.* [Vide *Seurprisia* & *Supprisa.*]

SUPERCAPTIO, Eadem notione. [Charta an. circ. 1100. ex Chartul. Matiscon. *Guichardus de Maniaco injuste accipiebat Supercaptionem in colonica de Poirols. Verpiverunt illam Supercaptionem & injurias Berardo Episcopo Matisconensi.*] Vetus Notitia ann. 1122. in eodem Tabulario Heduensis Ecclesiæ: *Theodericum vero de Vaura cum tenore ejus ad mansum pertinente... Canonicis dedit, excepto quod quamdiu Hugo vixerit, in Theoderico Supercaptionem retinuit.*

¶ SUPERREDDERE, Reddere, remittere, Angl. *Surrender.* Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 218. *Hujusmodi depositionis sententiam in eundem Regem protulerunt inconsinenti, ac homagia, fidelitates & servitia eidem Superreddiderunt.* Vide *Sursum reddere.*

SUPERSALIENTES. Leges Alfonsinæ part. 2. tit. 34. lege 6. *Sobresaliente: blaman otrosi à los omes que son puestos ademas en los navios, assi como ballesteros, e otros omes de armas, e estos non han de fazer otro officio, si non defender à los que fueren en sus navios, fiando contos enemigos.* Conventiones Michaelis Palæologi Imp. & Genuensium an. 1261. post Villharduinum nostrum editæ: *Videlicet quilibet nocherius Yperpera 3. & Kar. 6. Supersalientes uniuscujusque galeæ PP. 10. &c.* Eadem Charta Gallica vertit, *Seursaillans.* [Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1242. apud Murator. to. 6. col. 495. *Facta fuit electio potens & dispensatio Supersalientium, & bellatorum, & balistariorum in civitate per compagnias, & remigum per potestatias.* Ibidem col. 498. *Decretum fuit quod... licentia daretur universis vogheriis & Supersalientibus & eis injungeretur, quod semper parati essent cum armis redire & ascendere in galeis.* Rursum ad ann. 1244. col. 509. *Et continuo paratæ fuerunt in Janua galeæ omnes, & electi in ipsis Supersalientes, & vogherii quicumque deberent ascendere in eis.* Italis *Soprassagliente*, vox maritima, Lat. vector, Gr. ἐπιβάτης. Vide Cruscanos.]

SUPERSALLICIO. Exstat Formula 5. inter Andegavenses, hoc titulo: *Incipit securitas de Supersallicione hic est.* Ubi agitur de eo, qui injuste alium in jus vocavit tanquam rei suæ usurpatorem. [Gallis *Assaillir*, invadere, adsultum, impetum facere.]

SUPERSCRIBERE, Pignori capere, titulum prædio adscribere: *Saisir.* Gregorius M. l. 10. Epist. 27. *Nam si quis eorum exinde, quod non credimus, exire præsumpserit; certum illi sit, quia noster consensus nunquam illi aderit, ut foris de massa, in qua nati sunt, aut habitare, aut debeant sociari; sed & Superscribi terram earum.* Editio ann. 1508. habet, *sed & Suprascriptam terram eorum sciatis, &c.* Vide in *Titulare.*

¶ SUPERSEDENS. Vide *Suprastans.*

¶ SUPERSEDENTIA, Dilatio, induciæ, Gallice *Surseance.* Litteræ an. 1473. apud Rymer. to. 11. pag. 780. *Exhibitæ fuerunt certæ litteræ suspensionis & Supersedentiæ guerrarum, &c.* Vide mox *Supersedere.*

SUPERSEDERE, Differre: *Supersisa*, dilatio. Proprie *Supersedere*, est negligere, contemnere. Leges Adelstani Regis c. 25. *Si quis gemotum, id est publicum Comitatum, adire Supersedeat, ter emendet overhirnessam, &c.* Leges Kanuti Regis 2. part. c. 26. *Si quis audito clamore* (de fure agitur) *Supersederit, reddat overhyrnessam Regis, aut plene se adlegiet.* Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 50. cui titulus, *de Supersisionibus placiti: Si quis à domino vel Prælato suo de nominatis placitis secundum legem placitatus ad diem condictum non venerit, omnium placitorum, de quibus nominatim implacitabatur, incurrit emendationes, nisi competens aliquid respectaverit. Summonitiones Supersessæ*, cap. 17. Et cap. 53. *Qui secundum legem submonitus à justitia Regis ad Comitatum venire Supersederit... 20. marcarum reus sit.* Lex familiæ Burchardi Episcopi Wormaciensis: *Si quis in civitate hæreditatem aream habuerit, ad manus Episcopi dijudicari non poterit, nisi tres annos censum & aliam suam justitiam inde Supersederit. Et post hos tres annos ad tria legitima placita invitetur: & si Supersessum jus pleniter emendare voluerit, ipse simul antea possideat.*

SUPERSISA, perinde dicitur de iis, qui juri stare ac parere recusant, vel negligunt. Bracton. lib. 5. tract. 2. cap. 1. §. 1. *Si autem post primam captionem ad alium diem non venerit, amittet seisinam suam per secundam captionem per parvum Cape, nisi tunc veniat & defendat per legem, ut supra de summonitionibus & Supersisis.*

SURSISA, Eadem notione, apud eumdem Bracton. eod. lib. tract. 1. cap. 4. §. 1. & alibi. Leges Willelmi Nothi cap. 48. *è ki le cri orat, è sursera la Sursise li rei amend, u s'en espurget.* Ubi leges Saxonicæ Kanuti Regis 2. part. cap. 26. habet cyninᵹeſ oferhẏrnẏſſe, id est *Regis overhyrnessa.* Vide in postrema hac voce.

SUPERSISIO. Legum Henrici I. cap. 50. *De Supersisionibus placitis*, inscribitur: sed legendum videtur *placiti*, cum scilicet *quis à domino vel prælato suo denominatis placitis secundum legem ad diem condictum non venit omnium placitorum, &c.* Ita

SUPERSESSIO COMITATUS, de eo, qui ad Comitatum non venit, cap. 53.

SUPERSESSIO, vox medicorum, ἐγκάθισμα, sessio in aqua medicata ab imis pedibus usque ad umbilicum, ita ut supernæ partes non madescant. Ita Gorræus. Gloss. Medicum MS. Reg. cod. 1486. *Encasisma, i. Supersessio.*

¶ SUPERSEDES, ut mox *Supersedium.* Liber Ordinis S. Victoris Paris. MS. c. 12. *Sed & matas, Supersedes, & muscatoria,... quoties opus est emundare.*

SUPERSEDIUM, Sedis *Stragulum.* Hugo Flaviniac. in Chron. pag. 246. *Supersedium unum.*

SUPERSELLIUM, Stragulum, quod sellæ insternitur. Messianus Presbyter in Vita S. Cæsarii Archiepisc. Arelat. p. 254. lib. 2. *Sed regressa ab eo ad sellam ipsius appropinquare se permitti rogavit, quæ de*

Superfellio, qui fella tegebatur, locum debilitate fideliter tangens, flatim priftinam fanitatem recepit. Vett. Schedæ apud Mabillunium: Antemanicias paria 2. Supercellin vellone 2. &c. Conftitutiones Synodales Epifcopi anonymi an. 1237. in Conciliis Anglic. tom. 2. Et cum equitant (Monachi) detentibus fellis utantur, ac frenis, ac Superfellis. Vide Bancus.

¶ SUPERSENIORATUS, Superius dominium, Gall. Suzeraineré. Charta Caroli Imper. an. 1122. ex Chartul. Eccl. Apienfis fol. 16. Et quod in isto caftro non mittamus Superfenioratum præter S. Mariam & S. Caftorem, & Epifcopum Aptenfis Ecclefia.

¶ SUPERSESSIO. Vide in Superfedere.

SUPERSIGNUM, Vexillum navis. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 34. Qualibet galearum vel vafculum ex prædictis ferat aliquod Superfignum, quale fibi à dicto Capitaneo impendetur, ut fi qua galea extranea vel vafculum ligneum, dictum introiret exercitum, ab aliis cognofcatur. [Jac. de Varagine in Chronico Jaouenfi apud Murator. tom. 9. col. 16. Ad complendum & perficiendum armamentum viriliter processerunt, comitarias affignantes, vexilla distribuenter, flemarium cingentes, & Superfigna fieri facientes, ita quod DCCC. Superfigna tam ferica quam deaurata fuiffe dicantur multum brevi tempore præparata.] Vide Superinfigne.

SUPERSISA, SUPERSISIO. Vide Superfedere.

¶ SUPERSPECULATOR, Epifcopus: id enim fonat Græcum ἐπίσκοπος. Willibaldus in Vita fancti Bonifacii fæc. 3. Bened. part. 2. p. 19. Quatuorque his partibus præfidere fecit Epifcopos, ... fecundus Eremberchi, qui Frifingenfis Ecclefia Superfpeculatoris tenuit principatum. Vide Superinfpector.

¶ SUPERSTANS, Præfectus, præpofitus, ut infra Supraftans. Statuta Narnienf. inter Acta SS. tom. 1. Maii p. 397. Alius (liber) fit penes Superftantem dicti operis, & alius penes aliquem probum virum. Anonymus in Chron. Cremon. apud Murator. to. 7. col. 646. Guido de Cafa nova, Manfredus de Pignole Superftantes Communis ad bona. Memoriale Poteft. Regienf. apud eumd. to. 8. col. 1154. Et Superftantes dicti laborerii fuerunt dominus Albertus de Vinea & frater Gerardus. Occurrit etiam in Statutis Vercell. lib. 1. fol. 13. v°. A

¶ SUPERSTARE, Præeffe. Memoriale Poteft. Regienf. ad ann. 1233. apud Murator. tom. 8. col. 1108. Et tunc frater Jacobinus Superftabat ad laboreria prædicta facienda.

SUPERSTATIONARIUS. Vide Stationarius.

SUPERSTATUTUM, Quod præter Statutum exigitur, in l. 12. Cod. Th. de Erogat. milit. A quibus Superftatutorum grave atque inufitatum quoddam nomen Cenaticorum fuerit introductum. Vide infra Superftitio.

¶ SUPERSTES, Præfectus, ut Superftans. Tranflat. S. Petri Parentii to. 5. Maii p. 99. Habito colloquio cum illuftr. D. Camerario & dominis Superftitibus fabrica S. Mariæ. Acta S. Michelinæ to. 3. Jun. pag. 936. Qualibet ars unum faciat capitaneum feu Superftitem, qui poffit & debeat omnes de fua arte fcribere. Correct. Statutorum Cadubrii c. 135. Pro confervatione jurium locorum five nemorum communitatis quottannis elligantur duo aut plures Superftites & deputati, &c. Vide Superifta.

¶ SUPERSTEX, in iifdem Statutis cap. 156. Maffarius Communis five Superftex operi illi deputatus vinculo facramenti teneat in quaterno computum diftinctum omnium dierum & operarum cujufcumque artificis & operarii feparatim.

¶ SUPERSTES SPATIUM, Reliquum, quod fupereft, in Cod. Theod. lib. 2. tit. 7. leg. 2.

SUPERSTITIA, SUPERSTITIUM, Idem quod Superftitio. Gl. Gr. Lat. Δεισιδαιμονία, Superftitia, fuperftitium, fuperftitio, religio. Alibi: Θρησκεία, fuperftitio, fuperftitium, religiofitas. MS. habet Religio, Ritus. Gloffæ MSS. ad Prudentium: Superftitio, paganitas. Ita apud S. Valerianum lib. de Bono difciplinæ, Antiquo fuperftitionis errore, Ethnicifmo, Gentilitate, interpretatur Goldaftus.

SUPERSTITIO, Vexatio, quidquid fuper ftatas & ordinarias præftationes exigitur. Charta Caroli Craffi Imp. an. 882. pro Ecclefia Veronenfi apud Ughellum: Pervenit ad noftram notitiam maxima venerabilium Epifcoporum & populi proclamatio de plurimis fibi illatis Superftitionibus & injunctis oppreffionibus à fæculari & publica poteftate, &c. Occurrit ibi rurfum, & in alio ejufdem Imp. Diplomate to. 4. pag. 1366. Omnes has Superftitiones, & importunas funditus violentias ab hoc hodierno die deinceps abolendas ... decernimus. [Chartul. Gemmet. tom. 1. pag. 304. Taliter legis mundana fuccrefcente fuperfluo ufu, illa cœpit fatigari diverfi cenfus ritu, ad votum advocatorum ufque ad tempus meum. Quapropter vir bonæ memoria Theodericus tunc temporis abbas fupradicti monafterii factus, miferia incolarum condolens, ... ftuduit ejus obtinere meritis & precibus, ut Superftitio tanta vel talis abdicaretur penitus. Inde igitur Rothomagenfis monetæ LXII. libras mihi obtulit, nec non & fex equos permagni pretii præfentavit, &c.] Paulo diverfa notione dicitur, Supervacua & Deo adilits veftimentorum Superftitio, in Epift. S. Bonifacii Moguntini ad Cuthbertum Archiep. Cantii præfixa Concilio Clovefhovienfi. In Capitulari Aquifgranenfi I. an. 803. cap. 3. & lib. 7. Capitul. c. 260. agitur de Chorepifcoporum Superftitione atque damnatione. In Gloffis antiquis MSS. Superftitio, exponitur Superfluitas religionis, fuperflua inftitutio vel obfervatio, Superftitiofus, falfus religiofus, aut idolorum cultor. Vide Superftitia.

¶ SUPERSTITIOSITAS, Superftitio. Sallas Malafpinæ de Rebus Sicul. apud Baluz. tom. 6. Mifcell. p. 201. Ambulantem fub tenebris & umbra mortis Superftitiofitatis hujufmodi nequitiam defendebant.

¶ SUPERSTITIOSUS, Ambiguus. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 15. p. 30. Epifcopus ... tam perfonam regalem quam regnum fuum Angliæ modo deriforio parvipendens, Superftitiofis fermonibus oftenderat manifefte, compertoque quod confueta fraude & irrifione folita fruerentur Gallici, &c. Vide fupra Superftitio.

¶ SUPERSTITIUM. Vide Superftitia.

¶ SUPERSTOLARE, pro Supertollere, auferre, apud Guidonem in Difcipl. Farf. cap. 5. Philacteria Superftolantur & tapetia eu formis auferantur. Vide Subtollere.

SUPERSUADERE, Diffuadere, Papiæ.

SUPERTENERE, SUPRATENERE, Detinere, poffidere per vim, aut contra jus: debitum quid ultra tempus five terminum folutioni præfinitum detinere, Saxon. oferhealdan, ab ofer, ultra, & healdan, tenere. Leges Alvredi cap. 9. apud Brompton. Si quis Rumfeith Superteneat, reddat Lashlite, &c. Theloneum Supertenere, in Legibus Ethelredi cap. 24. Decimam Supertenere, in Legibus Henrici I. c. 11. Infra: Romfeath in fefto S. Petri ad vincula debet reddi, qui Supratenebit, reddat Epifcopo denarium illum, & 30. den. addat Regi.

¶ SUPERTILE, pro Superlectile. Vide in hac voce. Tabul. Compend. Duo paria pannorum de lecto domini Abbatis & tria Supertilia nova & quatuor parva.

SUPERTITULUS. Firmicus de mutatione aeris

Digitized by Google

cap. 2. *Hac particula non est nisi Supertitulus tabulæ præcedentis.*

SUPERTOTUS, Vestis species, quam itinerantes supra omnia consueta vestimenta superinjiciebant. Statuta Ordinis S. Benedicti in Provincia Narbonensi ann. 1226. cap. 16. [apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 36.] *Illas quidem vestes, quæ vulgo Balandrava, & Supertoti vocantur, & sellas rubeas, & fræna & calcaria deargentata penitus amputamus.* Sed videtur legendum *supercotè*, Gall. *Surcots*, de quibus in *Sucotium.*

☞ Nihil est cur *Supertoti* in *Supercoti* corrigas: ut enim *Surcots*, quia *cotis* addebantur, *Surtouts* perinde Gallis appellatæ ejusmodi vestes, quod aliis superinduerentur. Occurrit præterea hæc vox in Statutis Arelat. MSS. art. 53. *Et si dominus voluerit bastare facere Supertotum, habeat sartor XII. den.*

SUPERTUNICA, SUPERTUNICALE, Vestis, quæ tunicæ injicitur, ἐπενδύτης.

SUPERTUNICA. Statuta Hospitalis S. Juliani in Anglia: *Sit Supertunica clausa & talaris, manicas habens tegentes cubitos circumquaque.* Monasticum Anglicanum to. 1. pag. 420. de leprosis: *Supertunicas autem fiamineas de fargio, & femoralia linea accipiant, &c.* Tom. 2. pag. 464. *Tunicam, Supertunicam, longum tabardum & capucium, cum furrura ad Supertunicam & capucium.* Adde Concilium Exoniense an. 1287. cap. 17. [*Tunicam & Supertunicam diacono de S. Jacobo, ... Supertunicam de bisse domina Lucia reclusa dedit*, in Testam. Barthol. de Lega, apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 423.]

SUPERTUNICALE. M. Robertus de Sorbona in Serm. de Conscientia: *Vidi quendam, qui cum erat coram magnis Beguinis, habebat magnum Supertunicale rotundum cum magnis & latis manicis de camelino, & coram mundanis habebat de bruneta scissum ante & retro, strictum sine manicis, de vario foderatum.* [Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. CLVI. *Pro una furura unius Supertunicalis domini Barth.* LVII. *sol.* Et pag. CLVII. *Reginæ, pro tunica, & pallio, & Supertunicali quam domina Margareta habuit ad medium Augustum*, VIII. *lib.* III. *sol. minus.* Comput. an. 1239. ex Bibl. Reg. *Abbatissa S. Antonii pro* VI. *Supertunicalibus emptis apud Pontisaram.*] Rogerus Hoveden. pag. 619. *In eum miserunt sagittas, ita ut etiam Supertunicale suum crudeliter perforarent.* Chronic. Ecclesiæ S. Pauli Narbonensis an. 1242. *Dominus Raimundus Comes Tolosæ, & Dominus Amalricus Vicecomes Narbonensis, pedibus & sine Supertunicalibus duxerunt Dom. Archiepiscopum, qui equitabat supra suum equum, per habenas, &c.* Vetus Rotulus ann. 1267. *Pro capa, Supertunicali, corseto & boucia*, 172. *l.* 19. *s.* Alius an. 1234. *Pro Supertunicali D. Joannis de Bellomonte, &c.* Occurrit præterea in Concilio apud Campinacum an. 1238. c. 25. Turonensi an. 1239. cap. 3. Budensi an. 1279. cap. 4. Toletano an. 1324. cap. 2. Andegavensi ann. 1365. c. 12. apud Radulphum in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis num. 49. in Gestis Guillelmi Majoris Episcopi Andegav. cap. 15. & alibi, in Historia Majorum Abbavillensium p. 205. in Præceptis Synodalib. Petri de Collemedio Arch. Rotomag. [in Concil. Hisp. to. 4. p. 613. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 898. 956. tom 7. Ampl. Collect. col. 100. 1226.] in Probat. Histor. Blesensis pag. 10. &c. Vide *Mensale.*

¶ SUPERVACUNDUS. Vide *Superabundus.*

¶ SUPERVALERE, Superesse, excedere. Chronic. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 598. *Et vendiderunt huic monasterio & domno Berardo abbati res suas & castellum in Ophiano, quod dicitur Montalianum, ... & inde receperunt pretium libras centum. Medietatem autem supradicti monasterii, & quod Supervalet ipsa supradicta res .... in hoc monasterio contulerunt.*

SUPERVANNUM, Pars navis. Contractus initus inter S. Ludovicum Regem Franc. & Venetos an. 1268. *Et habet duos paradisos, & unum vannum & Supervannum coopertum, & duos pontes, & unum suprapontem, &c.*

¶ SUPERVENDA, Quod præter jus dominicum ballivo vel majori *vendas* pro domino exigenti competebat. Charta Bernardi de Turre an. 1308. apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. p. 783. *Item volumus & concedimus quod bajulus S. Amantii .... possit vestire & desinvestire, dare pedas, recipere vendas & Supervendas in absentia domini.* Vide *Retroventa* & *Venda.*

SUPERVENIRE, Superare, antistare, apud Sidonium lib. 3. Epist. 4. 12. lib. 7. Ep. 14. & post Carmen 23. *Longo itinere fatigatos hostes Supervenire*, apud Vegetium lib. 3. cap. 20. i. in eos *Superventum* aut incursum facere.

SUPERVENTA. Hincmarus de divortio Lotharii: *Ad hæc omnia pertinent & ligatura exectabilium remediorum, ... & quas Superventas fœminæ in suis lanificiis, vel textilibus operibus nominant.* Huc spectat Canon 11. Concilii Bracarensis: *Non liceat mulieres Christianas vanitatem in suis lanificiis observare, &c.* Cujusmodi vero fuerint hæ superstitiones, vide in *Venta.*

¶ SUPERVENTIO. Vide in *Superventus.*

SUPERVENTOR, Qui pro alio *intervenit*, & spondet. In Concilio Arausicano I. subscribit post Episcopos, anonymus, hoc verborum tenore: *Ego Superventor pro patre meo & Episcopo Claudio subscripsi & recognovi.*

SUPERVENTORES, *Latrones, adgressores*, ut interpretatur Papianus JC. lib. Responsur. Titulus 39. Legis Burgund. inscribitur *de Superventoribus & Effractoribus.*

SUPERVENTORES JUNIORES, sub dispositione Magistri peditum Præsentalis: *Milites Superventores*, sub Duce Scythiæ, in Notitia Imperii, qui hostem primi adgrediebantur. *Superventorum* meminit Ammianus lib. 19.

SUPERVENTUS, Verbum militare, quo pro *incursione* utitur Vegetius lib. 1. cap. 21. lib. 3. cap. 1. 3. 6. 7. 8. 10. 19. 22. 26. S. Hilarius in Fragmentis pag. 11. Sidonius lib. 3. cap. 3. &c. Est præterea

SUPERVENTUS, Latrocinium. Idem Sidonius l. 6. Epist. 4. *Vargorum*, latrunculorum sic dictorum, *Superventum*, *latrocinium* postea appellat. Lex Burgund. tit. 39. §. 1. *Si quis Superventu aut latrocinii scelere negotiatorem aut aliquem occiderit, &c.* Addit. 2. §. 10. *Qui violentiam fortasse, Superventum, vel quodlibet crimen admiserint, &c.* Papianus tit. 20. *Si quis Superventu sive diurno sive nocturno quemquam fuerit aggressus, &c.* Ubi *Superventus*, pro *violentia*, sumitur. Dicitur etiam

SUPERVENTUM. Glossæ Philoxeni: ἐπιβολή, *Superventum.* Aliæ Glossæ: *Superventum*, ἐπανάστασις, ἐπιβολή. Gloss. Græc. Lat. ἐπανάστασις, *insurrectio*, *Superventum.* ἐπιῤῥίπτω, *Superventum facio.* Pragmatica Sanctio Justiniani c. 7. *A Theoderici Regis temporibus, usque ad nefandissimi Totilæ Superventum.* Gregorius Turon. lib. 8. Histor. cap. 40. *Furia, Superventa, pervasiones.* Vide eumdem lib. 3. cap.

16. Lex Salica tit. 15. *Si quis hominem ingenuum in Superventu expoliaverit.*

SUPERVENTIO, Eadem notione. Flodoardus l. 3. Hist. Rem. cap. 13. *De Superventione paganorum.* [Adde Capitula Caroli C. tit. 25. cap. 2.]

¶ SUPERVERSARE, Mensuram excedere. Statuta Massil. lib. 1. c. 56. *Quod non permittant superfundere seu Superversare poiezale seu quamlibet mensuram.* Hinc

¶ SUPERVERSUM, Quod mensuram excedit. Statuta Avenion. MSS. *Qui vendiderit vinum minutatim teneatur habere ad minus mediam cociam, quartonem & pogesiale, quibus teneatur mensurare sine Superverso.*

SUPERVICTUS, Victus, Saxon. oferſcymene, *Supervictus.* Leges Ethelredi Regis apud Wenetyngum editæ cap. 16. *Et judicium stet ubi Thayni consenserint, si dissideant, stet quod ipsi 8. dicent, & qui Supervicti erunt ex eis, reddet unusquisque 6. dimid. marcarum.*

SUPERVIDERE, Inspicere: *Supervisor*, inspector: *Supervisio*, inspectio, apud W. Thorn. an. 1363. 1365. Habetur in Charta feodi, seu libro Anglico inscripto *Justice of peace* pag. 182. v. formula constituendi *receptorem & Supervisorem omnium & singulorum dominiorum & maneriorum & tenementorum, &c.* Vide *Superaudire.*

¶ SUPERVIDERE, Curiose & attente considerare. Th. Walsingh. pag. 262. *Præceperunt eis ut diligenti scrutatione Supervidérent obligationes & Chartas.*

¶ SUPERVIDERE, Speculari, Gallice *Reconnoitre.* Chron. Roland. Patav. apud Murator. to. 8. col. 291. *Feltrinos omnes qui secum erant in civitate retinuit, præter quosdam quos misit, ut quasi Supervideant gentem illam, quam ipse esse dicebat plebeculam venientem.* Vide *Supravidere.*

¶ SUPERVISUS, ut *Supervisio*, in Charta an. 1408. apud Rymer. to. 8. pag. 535. *Per Supervisum Viridariorum ibidem prosternendum & venditioni exponi faciendum.* Alia apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 148. *Per Supervisum & deliberacionem Seneschalli.*

¶ SUPERVISOR, Anglis *Surveyor*, apud eumd. *Madox* pag. 337. *Concedimus eidem Duci* (Eboracensi) *officia magistri deductus, ... ac Supervisoris sive Supervisionis regaliæ & manerii nostri de Extildesham.*

¶ SUPERVIGILIA, à Gall. *Surveille.* Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. CLXXXIV. *Renaudus de Cornillon, vi^c. lib. in Supervigilia Omnium Sanctorum.* Chartul. Maurigniac. an. 1224. *Dies est assignata coram nobis Senonis ad Supervigiliam B. Stephani proximo venturam, &c.*

¶ SUPERVIVENTIA, Gall. *Survivance*, Designata successio. Acta Capituli Paris. *Superviventia domorum extincta, & statutum ne domus claustrales aliis quam Canonicis præbendatis à cætero vendantur.*

SUPERVIVERE dicitur, qui alteri superstes est, Gallis *Survivre*, in Legibus Edmundi Regis Angliæ. [Charta an. 1150. inter Probat. to. 2. novæ Histor. Occit. col. 529. *Et si infantem vel infantes communes non habuerimus qui te Supervivant, dono tibi in sponsalitium totam medietatem totius castri de Muroveteri.*] Alias *Supervivere*, est salvum evadere. Vide *Supravita.*

¶ SUPERUNDARE. Vide mox *Superundatio.*

SUPERUNDATIO, Pœnæ species; cum quis scilicet in mare demergitur, seu aquis ac *undis* operitur, rursumque sanus inde extrahitur. Radulfus de Hengham in Summa parva cap. 3. *In omnibus brevibus prædictis potest objici ei, quum vir suus commisit feloniam, ob quam fuit suspensus, utlagatus vel alio modo morte damnatus, vel demembratus; vel apud Douere insalistatus, vel apud Suthampton submersus, vel apud Winton demembratus, vel decapitatus, vel apud Northampton in mari Superundatus, sicut in aliis partibus portuum.*

Ejusdem forte originis vox *Seuronde* in veteri Consuetudine MS. Ambianensi, pro Stillicidio: *Por longue tenure, que nus ait fait de geter yaue en autre tere vuide ou berbegié, soit de Seuronde ou de goutiere, ne demeure, se cil en quel tere ele kiet veut quele soit ostée, qu'il ne conviegne que cil qui le goutiere est ne l'oste.*

¶ SUPERVOLTA, Fornix, concameratio, Italis *Volta.* Memoriale Potest. Regiens. ad an. 1285. apud Murator. to. 8. col. 1155. *Et cooperta fuit & facta Supervolta quæ est inter palatium novum communis & palatium capitanei populi Reginorum.* V. *Volutio.*

¶ SUPES, Supumpis, *hoc est, supinis pedibus.* Glossar. Isid. Fortassis, ut monet Grævius, *Suppus, supinus.* Vide Festum in *Suppus.* Aut *Suppis, supinis pedibus*, ut notet rem turpiculam. Vide *Suppedire.*

¶ SUPPALLIARE, *Sub pallio abdere, occultare*, ex vett. membranis apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 26.

¶ SUPPANUS. Vide in *Zupa.*

¶ 1. SUPPAR, Socius, comes, Gallice *Compagnon*; apud Jos. Moret. in Antiquit. Navarræ pag. 645. *Bertran de Larbasa cum Suppare Gonçalvo cognato suo.* Quæ Hispanice ibidem sic redduntur: *Con su compañero.* Vide in *Par*, col. 129.

2. SUPPAR, *Interula*, ſyꝛc, in Gloss. Saxonico Ælfrici, pro *Supparum.* [Vide *Suparum.*]

¶ SUPPARARE, Accommodare, Supplere. *Supparant*, supplent, in Gloss. Isid. Gloss. Lat. Græc. *Supparat*, ὑπαρτίζει. Tertull. de Cultu feminar. lib. 2. cap. 7. *Ne exuvias alieni capitis, forsan immundi, forsan nocentis & gehennæ destinati, sancto & Christiano capiti Suppareris.* Idem adv. Valent. c. 4. *Quantum lupæ feminæ formam quotidie Supparare solemne est.* Adde cap. 14. & lib. de Anima cap. 25.

¶ SUPPARARIA. Vide *Superaria.*

¶ SUPPARATURA, Restitutio, restauratio, supplementum. Tertull. de Resurrect. carnis c. 61. *Sublata enim morte, neque victus fulcimenta ad præsidia vitæ, neque generis Supparatura gravis erit membris.*

¶ SUPPARATUS, *Supparo* indutus. Conc. Constant. to. 1. col. 693. *Sacra Synodus omnes & singulos prælatos & ecclesiasticas personas, qui ad modum militum in vestibus accurtatis & alias indecentibus per campos equitant, Supparati & loricati, interdumque sertis plumatis velut laici incedunt in publico, &c.*

¶ SUPPARUM, SUPPARUS. Vide *Suparum.*

¶ SUPPEDAMENTUM, ut mox *Suppedaneum*, in Inscript. apud Gruter. pag. 1076.

SUPPEDANEUM. Joan. de Janua: *Scamnum quod altioribus lectulis apponitur, seu scabellum, quod parvulis lectulis apponitur. Idem dicitur Suppedaneus, & hypodeon à Græcis.* Legendum *hypopodion.* [Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Suppedaneum, vel hic Suppedaneus, Banc à mettre soubz les piez.* Jul. Firmicus de Error. profan. Relig. *Quoadusque ponam inimicos tuos Suppedaneum pedum tuorum.* Ubi Psal. 109. 2. respicit.] S. Augustinus in Psal. 98. *Suppedaneum dicitur Scabellum: quod dicunt Græci ὑποπόδιον, Latini Scabellum, & alii dixerunt Suppedaneum. Scabellum Suppedaneum*, Gregorio M. lib. 1. Dialog. c. 2. & Paulo Diacono lib. 2. de Gest. Longob. cap. 28. Liberatus Diacon. cap. 12. *Surgens Dioscorus, & stans in Suppedaneo sedis suæ, dicebat Concilio, &c.* Vita S. Adalberti Episcopi Pragensis apud Surium: *Sup-*

pedaneum reddas, quisquis es, qui tanta audes? Supra *Scabellum* dixi. Liber Ordinis S. Victoris Paribensis MS. cap. 37. *Lecti de dormitorio ita sint demissi, ut nullus unquam ante lectum Suppedaneum habeat.* Statuta Ordinis de Sempringham: *In dormitorio non sedeant, exceptis intervallis, ... & quando se calciant & discalciant, vel quando mutant tunicas: & tunc in lectis suis vel in subpedaneis, exuentes & induentes se, honeste & caute faciant, ne nudi appareant.* Helgaudus in Roberto Rege Franc. *Inter colloquium unumquemque aspiciens, vidit quendam eorum mole carnis gravatum, pedes suos dependere ab alto. Protestate ductus, a longe quærens Suppedaneum reperit unum, ... & sub pedibus ejus ponere non est dedignatus.* Hugo Flaviniac. pag. 263. *Surgens namque a latere Principis, & Suppedaneum suum ipse ferens, Abbatem suum petiit, & posito ad pedes ejus Suppedaneo, in eo ipse resedit, &c.* Vide Meursium in *ὑποπόδιον*.

Suppedaneum, pro *Scapha*, accipitur in Gestis Consulum Andegav. cap. 3. n. 5.

¶ SUPPEDARE, Subjicere, in Onomastico ad calcem to. 5. Jun. Act. SS. Vide *Suppeditare*.

1. SUPPEDIRE, apud Papiam, *sub pedes esse*. Emendat Barthius, *suppos, dis, sedile*, malim, *suppedire*. [Vide *Super*.]

¶ 2. SUPPEDIRE, Sufficere, Suppetere. Charta an. 1064. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 464. *Sacras tamerum oblationes fidelium ... contulerunt, ut 300. victui monachorum quotidie pro se precantium ... abunde sufficerent .... ita moderno tempore profanatas direptasque vidimus, ut non ibi Suppediat victus uni soli monacho.*

¶ SUPPEDITARE, Subjicere, evertere, pedibus conculcare, sub pedes ponere. Vetus Inscriptio: *Mors omnia calcat, Suppeditat, rapit.* Rigordus an. 1180. *Rex Philippus, Domino miraculose operante, principes rebellantes omnes sibi Suppeditavit, & ad omnem voluntatem ejus faciendam potentissime coegit.* Villelmus Brito lib. 8. Philipp.

Omnes Suppeditat victes victoria nostra.

Memoriale Potest. Regiens. ad ann. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1085. *Statuerunt cum omni Christianorum exercitu, qui in auxilio Terræ sanctæ proficiscebantur, in terram Ægypti intrare, gentem quoque paganorum & Saracenorum subjugare & Suppeditare.* Acta S. Franciscæ Rom. tom. 2. Mart. pag. 157*. *Illi vere dæmones ipsam sic Suppeditando & percutiendo dicebant, &c.* Chronic. Cornelii Zantfliet apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 361. *Cives in maximam servitutem redigere proponebat, franchisias ac libertates eorum per fas & nefas Suppeditare.* Adde Durandum Ration. lib. 1. cap. 3. num. 8. Acta SS. to. 3. Jun. pag. 593. Chron. Episc. Heldeshem. apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. Imitat. Christi lib. 1. c. 18. &c. Hist. Johannis IV. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 691.

Le monde veut Suppediter,
Car le cueur en est gris & fiet.

Vide *Subpeditare*. Hinc

¶ SUPPEDITATIO, Submissio, in Charta an. 1512. apud Rymer. tom. 13. pag. 340. *In resistentiam, Suppeditationem, & debellationem Scotorum & aliorum, &c.* Vide *Subpeditatio*.

SUPPEDIUM, Suppedium, *Refugium*, in Glossis Isidori, & apud Papiam, ubi idem Barthius reponit *hypopodium*.

¶ SUPPELLICIUM, ut *Superpellicium*. Vide ibi.

¶ SUPPENDICULARIS Linea, Gall. *Ligne perpendiculaire*, Quæ recta imminet. Epistola Gunzonis ad Augienses ann. 969. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 309. *Quendam etiam flatibus Suppendiculares (lineæ) copulantur.*

¶ SUPPERIORITAS. Vide *Superioritas*.

SUPPLTERE, Petere per subreptionem, contra jus. Synodus Tricassina an. 778. cap. 2. *Ecclesiarum famularum possessiones, id est Monasteria, mansa, cortes, villas, nullus Suppetere à Romano seu reliquis Pontificibus præsumant, nisi persona, qu... Canonica sancit auctoritas.*

¶ SUPPETIARI, Suppetias ferre, auxiliari. Vita S. Leonis IX. PP. to. 2. April. p. 653. *Cui etiam mox cuncta sua de integro salva restituit, Suppetiante ejus cognata.* Utitur Apuleius non semel.

¶ SUPPLTIO, Ratio, modus, quantum quis ferre potest. Hist. Excidii civitatis Acon. lib. 1. cap. 6. *Et ut quilibet civium juxta suarum Suppetionem facultatum ad sui tuitionem & defensionem civitatis de familia & armis sufficienter habeat.*

¶ SUPPINCERNA, Pincerna secundus, qui vices primi supplet; cujus officium *Suppincernatus* dicitur, in Charta an. 1312. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 32. *Omnibus juribus & actionibus quæ nobis in officio Suppincernæ .... competunt, ... exceptis literis dicti domini nostri Regis Boemiæ quas de novo super bonis ad dictum Suppincernatum pertinentibus ... recipimus.*

SUPPLANTANEUS, *Supplantator*, qui alium supplantat. Utitur Michael Scotus de Physionomia c. 72. 75. 100. 101.

¶ SUPPLANTARE, Evertere, Gall. *Renverser*. De futuro dicitur in Actis S. Mammarii tom. 4. Analect. Mabill. pag. 97. *Nos non hæc fecimus, sed Dominus noster Jesus Christus, qui te Supplantavit cum patre tuo diabolo & angelis ejus in igne devorationis, ubi est fletus & stridor dentium. Anulinus proconsul dixit: Ergo nobis est ista pœna præparata?*

¶ SUPPLANTATOR, Proditor. Capitula Caroli C. tit. 30. cap. 5. *Ad cujus colloquium sine mea voluntate atque licentia Wenilo venit, quem Supplantatorem meum esse cognovi.*

¶ SUPPLASSARIUS. Vide *Seplasiarius*.

SUPPLEMENTARIUS. Ordo Romanus: *Ad denuntiatam diebus festis stationem primo mane præcedit omnis Clerus Apostolicum, ad Ecclesiam ... exceptis his, qui in obsequio illius constantur, ut supra diximus: & expectantes Pontificem in Ecclesia cum Supplementario & Bajulis & reliquis, qui Cruces portant, sedentes in Presbyterio.* Forte legendum *Subpulmentario*. Vide in hac voce.

☞ Ejusdem nominis officium obtinuit in Ecclesia Coloniensi, ut colligitur ex Consuetudinibus MSS. ejusdem Eccl. in Bibliot. Atrebat. quodnam vero fuerit ex his non percipitur: id unum effici potest nihil temere emendandum esse in hac voce.

SUPPLEMENTUM, Viaticum, quod ad iter conficiendum suppeditatur. Jonas Bobiensis Monach. in Vita S. Bertulfi Abb. cap. 5. *Poscunt ut Supplemento publice, qualiter Romæ ad Sedem Apostolicam venire queant, fulciantur.*

¶ Supplementum, Subsidium ad vitæ necessaria. Monast. Anglic. tom. 1. pag. 12. *Anno gratiæ 681. Baldredus Rex Cantiæ dedit Hemgisel abbati* (Glastoniensi) *ad Supplementum honorabilis ecclesiæ B. Mariæ & S. Patricii manerium de Pennard.* Charta Ludovici Pii sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 122. *Delegavit etiam eidem presbytero quamdam cellam, Hrodnace vocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret Supplementum. Ad Supplementum servorum Dei ipsi prænominato loco servientium, &c.* in Charta Richardi II. Ducis Norman. Vide *Supplere*.

¶ SUPPLERE, Suppeditare, Gall. *Fournir.* Fragm. Hist. Andegav. apud Acher. tom. 10. Spicil. pag. 395. *Goffridus... deponens omnem curam saltem terrarumque sæcularium monachus factus est in Monasterio S. Nicolai, quod pater ejus & ipse multa devotione construxerant & rebus suis Suppleverant.* Vide in *Supplementum*.

1. SUPPLETIO. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 56. *Si inter aliquem & firmarium suum, qui non etiam sit homo suus, de iis præsertim, quæ ad firmam pertinent, controversia oriatur, si de talibus agatur, si de Suppleccione in ipso manerio sit, &c.* Legendum *Suppletionibus*. Et mox: *De Suppletionibus in hominibus, in pecunia, &c.* [Idem videtur quod *Superpositum*. Vide-sis *Superponere* 1.]

¶ 2. SUPPLETIO DIABOLICA, Obsessu à dæmone, apud Cassianum Collat. 7. cap. 31. 32. Vide ibi notas p. 868. edit. Rom.

¶ SUPPLETIVUS, *παραπληρωματικός*, in Gloss. Latino-Græc.

¶ SUPPLETOR, Qui vices alterius supplet, apud Matten. de Divin. Offic. pag. 222. *Succentor vel Suppletor incipit* Magnificat *secundi toni.*

¶ SUPPLETUS, Expletus, finitus. Acta purgat. Felicis Episc. Aptung. apud Baluz. to. 2. Miscell. pag. 82. *Magistratus Suppleto anno omnes actus suos domum suam tulit.*

¶ SUPPLICAMENTUM, Supplicatio. Acta S. Hucberti to. 7. Maii p. 277. *Compluribus aliis id genus precum Supplicamentis deposcens, &c.* Utitur Apuleius lib. 11. Metamorph. semel & iterum.

SUPPLICARE dicuntur Monachi, cum ante Abbatem in Capitulo, aut alibi, se inclinant, seu cum eum salutant. Usus antiqui Cistercienses cap. 70. *Ille qui juxta Abbatem futurus est* (in Capitulo) *humiliet se profunde de loco suo versus Abbatem, nec tamen super genua vel articulos, & sic resideat. Et ita faciat in omnibus locis, qui juxta eum sedere voluerit, excepto in Ecclesia. Nam nec fratres in Ecclesia sibi Supplicant, neque ad mensas, neque nocturno tempore.* Et cap. 71. *Dum vero ambulant, humiliter incedant, & discooperto capite Supplicantes invicem obviando. Quod si Abbati obviaverint, divertant se in partem Supplicantes ei.* Adde c. 83. Vide Regul. S. Benedicti cap. 63. Guigonem in Statutis Ord. Cartusiensis cap. 43. cap. 5. Statuta Ordin. Præmonstrat. dist. 1. cap. 9. &c.

¶ SUPPLICATIO, Libellus supplex. *Supplicatio ad Regem*, titulus est formulæ 8. novæ Collect. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 562.

¶ SUPPLICATURIO, Litteræ commendatitiæ Abbati factæ, ut in cœnobio aliquem, qui monachus fieri cupit, recipiat. *Supplicaturio pro eo qui in monasterio conversare desiderat.* Ita inscribitur Form. 48. apud Marculfum lib. 2.

SUPPLICIA, Quæstiones, torturæ, in Lege Salica tit. 42. §. 5. 7. 8. 9. 10. 11.

¶ SUPPLICIAMENTUM, Supplicium, pœna. Tertull. de Fuga in persecut. cap. 9. *Perfecta dilectio foras mittit timorem; quia timor Suppliciamentum habet.* Legitur *pœnam* in Epist. 1. Johannis c. 4. 18. unde hæc desumta sunt.

¶ SUPPLICIUM TERSORIUM, Linteum ad abstergendum. Joh. Legatius in Chron. Monast. S. Godehardi apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. pag. 423. *Infusa aqua capit semicuultum, portansque collo tersoria Supplicia, inflectis genua, ac prehensos lavandosque pedes lavat, tergit, osculatur.* Ægre crediderim contracte scriptum fuisse pro *Superplicium*, ut supra observavimus in *Superpellicium*.

¶ SUPPLICIUS, pro Sulpitius, quomodo *Supplice*, pro *Sulpice*, quibusdam dicitur, in Litteris Johannis Reg. Franc. to. 3. Ordinat. p. 493.

¶ SUPPLOSA. Papias MS. Bituric. *Excelsa, Supplosa, alta.*

SUPPLUMBARE, Immergere, *Plonger dans l'eau*, à *plumbo*, quod aquarum altitudinis explorandæ gratia in mare immittitur. Gubertus de Vita sua lib. 3. cap. 8. *Et cum eos rebus omnibus spoliasset,... ejectos in flumine Supplumbabat.*

SUPPODIARE, Sustinere. Vide *Podium* 2.

¶ SUPPONERE, pro Superponere, apponere. Charta an. 1253. to. 1. Hist. Dalph. pag. 30. col. 1. *Et ipse Comes dicta castra & domos fortes, sive turres, debet tenere pro suo domino per unam diem & unam noctem, & in singulis Supponere banneriam sive vexillum suum.* Vide *Superpositio silentii* in *Superpositio* 3.

¶ SUPPONTATIO. Vide *Supportare* 2.

1. SUPPORTARE, Curare, similiter & ferre onus aliquod, & alii parcere, in Jure Hungatico. Sambucus. Nos etiam *Supporter* dicimus, pro *tolerer*.

¶ SUPPORTARE ALIQUEM, Protegere, favere, Galli dicimus eadem notione *Supporter quelqu'un.* Litteræ Joannis Comit. Armaniac. an. 1356. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. pag. 105. *Quod in loco patenti & eminentiori villæ seu loci recipiantur dictæ monstræ, faciant venire palam & publice & de dicta clara, nulli defferendo, nec aliquem Supportando, vel odio, vel mala voluntate aliquem agravando.* Excerpta è Joanne à Bayono in Hist. Mediani Monast. pag. 289. *Instat pars adversa. Papa autem Maheranum Supportans, eum venientem dicebat.*

¶ SUPPORTATIO, Defensio, tuitio, protectio, Gallice *Support.* Charta ann. 1409. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 337. *Concessimus eidem Duci* (Eboracensi) *defensionem & Supportationem libertatis, & franchesiarum, curiarum, jurium, &c.* Chronic. Joh. Whethamstedii pag. 382. *Dignatur eadem vestra celsitudo,... in Supportationem primo vestri honoris regii, &c.*

¶ SUPPORTARE, Perferre, sustinere, nostris *Supporter.* Charta an. 1369. inter Ordinat. Reg. Fr. tom. 5. p. 284. *Attentis etiam gravaminibus & molestiis, quas ipsi Consules & habitatores loci & honoris prædictorum, tam propter guerras Regum Francorum, quam aliter, diversimode sustinere & Supportare habuerunt, &c.*

¶ SUPPORTATIO, Subsidiorum impositorum suppeditatio. Charta Henrici IV. Reg. Angliæ ann. 1400. apud Rymer. tom. 8. p. 122. *Tam pro sustentatione dictorum prioris & monachorum, quam pro Supportatione aliorum onerum sibi incumbentium congrue, &c.* Charta an. 1428. apud *Madox* Formul. Anglic pag. 101. *Deductis sumptibus in Supportationem onerum, expensarum ministrancium in divinis, &c.* Occurrit præterea in Bulla Pauli III. PP. ann. 1549. pro secularisat. Monast. Insulæ Barbaræ to. 1. Macer. ejusd. p. 264. Vide *Supportus*.

2. SUPPORTARE, Transferre, cedere, resignare: vox Feudistarum. Charta ano. 1304. apud Fredericum Sandium in Consuet. feudales Gelriæ pag. 46. *Quod nos ex libero arbitrio & spontanea voluntate villas nostras de Vronenbrouck.... Supportamus per præsentes ipsi domino nostro Comiti & suis hæredibus libere & solute, recognoscentes ipsas villas a prædicto domino nostro Comite in feudalis recepisse, &c.* Extant aliæ ejusdem ferme tenoris apud eumdem p. 37. 38. 47. 48. 50. Hinc

¶ SUPPORTATIO, Cessio, translatio. Testam. an. 1307 apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 257.

Et

Digitized by Google

Et hanc meam ultimam voluntatem, quoad dotationem dicta vicariæ & altaris, resignationem, effestucationem & Supportationem bonorum mobilium & immobilium, &c. Ubi perperam editum *Suppontationem.*

SUPPORTARI, Eximi, immunem esse ab aliquo onere. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 2. c. 1. *Nec non à communi frequentatione & cursu Missarum hebdomadatim celebrandarum Supportati penitus existant.*

¶ SUPPORTATIO. Vide *Supportare* 1. & 2.

¶ SUPPORTUS, Subsidium, auxilium, Gall. *Support.* Charta an. 1407. apud Rymer. to. 8. pag. 466. *Plenius avisati cum cujusmodi & quali auxilio & Supportu, ac eum quoto & quanto numero hominum defensabilium, nobis in præmissis voluerint & poterunt deservire.* Vide *Supportatio* in *Supportare* 1.

SUPPOSITIO. Glossæ antiquæ MSS. *Suppositionem, Propitiatorium.* [Vide in *Superpositio* 3.]

¶ SUPPOSITITIUS, *Subdititius*, ὑποβολιμαῖος, in Gloss. Lat. Gr. Addunt Sangerm. *Subditivus.*

1. SUPPOSITORIUM, Medica balanus. Petrus Blesensis Epist. 43. *Contra inobedientiam ventris fiat Suppositorium, aut clyster.*

SUPPOSITURA, Idem quod *Suppositorium*, apud Constantinum African. de Morbor. curat. lib. 1. cap. 17. lib. 6. c. 18. lib. 7. c. 3. &c.

2. SUPPOSITORIUM. Gloss. Græco Lat. ὑπόθεμα, *Suppositorium.* Idem: ὑποπόδιον, *Scabellum, subsellium, scamillum, Subpositorium.* Aliud Gloss. cap. de Vasis argenteis: *Subpostorium*, ὑπόθεμα ἢ ὑποθεῖριον. Ejusmodi forte illud est *Suppostorium*, quod inter ministeria sacra reponit Gregorius M. l. 1. Epist. 42. *Suppositorium aliquod argenteum pro uno solido dicitur esse optimum, & calix pro 6. solidis dicitur esse oppositus.* Alii codd. habent *Suppostorium*, uti monet Janesius. Et Historia Episcoporum Autisiodor. c. 20. *Item salariolam parvam cruciculam habentem pens. uncias 9. item Suppositorium anaclеum pens. lib. unam & semis.*

☞ Quo ultimo loco, ut & apud Gregorium M. intelligenda videtur patera quæ poculo inter bibendum supponitur, uti innuit Petrus Abbas Cluniac. lib. 1. c. 5. *Cum vino, quod susceperat, frusta omnia comminuti Corporis Christi in vas, quod ori ejus suppositum fuerat, refundere coactus est.*

¶ 1. SUPPOSITUM, ut *Superpositum* 1. Vide ibi.

¶ 2. SUPPOSITUM, Subditus, subordinatus, Gall. *Suppôt.* Charta ann. 1426. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1770. *In quantum laicos sæculares præsentes & futuros, seu dictæ universitatis, aut eorum Suppositorum laicos familiares concernit, &c.* Bulla Eugenii IV. PP. ann. 1443. apud Miræum tom. 2. p. 896. *Plurimum numero Suppositorum pollet* Universitas Lovaniensis. Litteræ Caroli VII. Reg. Fr. an. 1452. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 501. *Qui* (Baillivus) *regentes, scholares & Supposita ejusdem* (Universitatis Cadomensis) *ut à litterarum studiis nullatenus distrahantur, &c.* Adde Compend. jurium Universit. Paris. per Robert. *Goulet* fol. 5.

¶ SUPPOSITURA. Vide *Suppositorium* 1.

¶ SUPPRENDERE. Vide *Supprisa.*

SUPPRESSUM, Morbus equinus, *vel cum mordetur, in calce percutitur, vel ipso de crure percutit rem aliquam duram, &c.* Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricult. cap. 39. ubi vetus ejus interpres Gallic. *Suros* vertit. [Leg. *Supprossum.* Vide in hac voce.]

¶ SUPPRESTIS, pro Superstes, passim apud Marculfum & alibi. Vide *Suprestes.*

SUPPRIMUS, Inferioris conditionis. Acta SS. Neræi, Achillei, &c. n. 21. *Quid faceretis, si vellent vos ab amore eorum aliqua ignobiles revocare, Supprimaque personæ, ut ipsi vos maritas acciperent.* [Vide supra *Subprimus.*]

¶ SUPPRIOR, ut *Subprior*, passim occurrit in recentioribus Instrumentis.

¶ SUPPRISA, SUPPRISIA, Exactio extraordinaria, quæ præter consuetam exigitur, violenta occupatio. Vide *Subprisia* & *Superponere* 1. Charta ann. 1265. apud Lobinell. to. 4. Hist. Paris. p. 514. *Conquerebantur burgenses Parisienses de terra S. Opportunæ Parisius, quod Episcopus Paris. de novo levabat ab eis in dicta terra S. Opportunæ telonium unum seu costumam unam de rebus ibidem emptis & venditis in sua tertia septimana, licet ipsi numquam solverint dictum teloneum seu costumam ... Canonici etiam dictæ ecclesiæ super hoc conquerebantur, petentes hujusmodi Supprisiam ab Episcopo factam penitus amoveri.* Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1308. apud Rymer. to. 3. p. 119. *Serenitatem vestram Regiam affectuose requirimus & rogamus, quatenus negotium interprisarum & Supprisarum ... differre velitis.* Aliæ ejusd. Reg. ann. 1310. ibid. pag. 237. *Ut de usurpationibus & Supprisis ante guerram, &c. Super terrarum & Jurisdictionum Supprisiis, excessibus, & aliis delictis quibuscumque, &c.* in Charta an. 1334. apud eumd. to. 4. pag. 630. Vide *Superprisia*, & *Surprisia.*

¶ SUPPRENDERE, Capere ultra quam fas est aut licet, violenter occupare. Charta ann. 1252. ex Tabular. castri Blein. *Diximus de articulo de partis equorum, ex parte domini de Chesia nihil esse Supprisum, quia ita invenimus usum fuisse dominum Eudonem filium Comitis.* Charta Edwardi III. Reg. Angl. an. 1340. apud Rymer. tom. 5. p. 162. *Nulla fieret nobis restitutio Supprisorum durantibus primis treugis.* Vide *Surprendere.*

¶ SUPPROSSUM, Callus, ut *super-os.* Acta S. Lanfranci to. 4. Jun. pag. 627. *Si te præsul Lanfrancus de Supprosso quod habes in manu liberaverit, tunc eum credam esse sanctum.* Vide *Suppressum.*

¶ SUPPULLATUS, perperam pro *Supputatus*, apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. p. 69.

¶ SUPPURARE, In pus solvi, Gallis *Supprer.* Gl. Lat. Græc. *Suppuro*, φλεγμαίνω: in Sangerm. *Stuppero, stupporo*, φλεγμονὴ, *tumor, Stupperatio*; in Regiis: φλεγμαίνω, *stupore langueo, tumesco ex languore.* Utitur Columella.

¶ SUPPUS. Vide supra *Supet.*

¶ SUPPUSTORIUM, ἱερεῖον, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SUPRACAPITANEUS, Præfectus civitatis, vel exercitus. Anonymus apud Murator. tom. 8. col. 112. *Et tunc DD. Tiso de Campo S. Petri & Jacobus de Carraria venerunt pro communi Padua pro Supracapitaneis in civitate Vicentiæ.* Vide *Capitaneus.*

¶ SUPRACARICUS, Qui exonerandis navibus onerariis præest, ut videtur. Statuta civilia Genuens. lib. 4. cap. 16. pag. 121. *Possit etiam idem patronus seu præfectus exonerare in quocumque loco ad requisitionem Supracarici, seu mercatoris, aut alterius cui res spectarent.* Vide *Carrica.*

SUPRACELLUM. Historia Abbatiæ Condomensis pag. 510. *Fecit fieri cortinas de tela, & Supracellum altaris B. Petri.* Ubi *Supracælum* legendum: intelligitur enim cortina quadrata, quæ Ciborii vice altari imminet, quam vulgo *Ciel* appellamus. [Vide *Supercalum.*]

¶ SUPRACENSUS, ut *Supercensus.* Vide ibi.

¶ SUPRACOMITUS, Italis *Sopracomito*, Præfectus eorum qui turmis ac copiis militaribus in navigiis præsunt. Vide in *Comes* 2. col. 794. Continuat. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 450. *Galeæ omnes Supracomitis, comitis, consi-*

liariis, armigeris, probissimis balistrariis, remigisque subito cernuntur armata... Assignatis igitur cuilibet Supracomitorum cedulis de modo & ordine belli, &c.

¶ SUPRÆ, γαστροκνημίαι, κνῆμαι, in Gloss. Lat. Gr. Sed legendum *Sura*, ut patet ex Gloss. Græc. Lat. γαστροκνημία, *Sura, ventriculus*. Eædem: κνῆμαι, *crura, Supræ*. κνήμη, *sura, tibia*.

¶ SUPRAGAMBA, Crus, pars pedis cui *gamba* subjacet. Veget. lib. 3. cap. 20. *Si quod jumentum coxam fregerit, aut Supragambam, scias non posse curari*. Vide *Gamba* 1.

SUPRAJUNCTARII, qui Aragonensibus *Sobrejuncteros*, suntque *executores de las sentencias, e encalçadores de los malfeytores, e de los encarcados, e aquellos malfeytores, que sean judgados por los justitias de las Ciudades & de las villas, e de los otros lugares de Aragon*, ut est in Foris Aragon. lib. 1. pag. 7. v. edit. 1624. Atque ii primo *Vicarii & Paciarii* appellati: sed postmodum *Suprajunctarios* vocari statuit Jacobus II. in Curia Cæsaraugustæ inita ann. 1300. ut est in iisdem Foris Aragonens. pag. 13. De eorum munere sic idem Jacobus II. *Suprajunctarii exequantur sententias Justitia Aragonum, & mandata, qua eis fecerit ex parte Domini Regis, & mandata, qua eis fecerit Gubernator Aragonum, & sententias aliorum judicum exequantur, cum per eos fuerint requisiti, & in his non sint aliquatenus negligentes. Et non citent & non pignorent aliquem sine mandato Dom. Regis, vel Gubernatoris, vel Justitiæ Aragonum, vel aliorum judicum, cum non habeant cognitionem causarum. Tamen possint & teneantur persequi, requisiti vel non requisiti, latrones, homicidas, & alios malefactores ex suo officio, & faciant eos & furta & deprædata fieri de manifesto, & faciant eos judicari per justitias locorum magis convenientium, & restituant furta & deprædata sine aliquo pretio dominis suis. Teneantur etiam & possint facere eos assecurari qui requisierint ipsos: & non accipiant de villis, quæ habent mercatum, nisi 10. solid. & de aliis villis nisi 5. sol. de illis villis scilicet, quæ erunt de Juncta, &c.* Multa de ejusmodi Suprajunctariis, quorum idem munus est, quod *Præpositorum Marescallorum* apud nos, habent Fori Aragonenses fol. 15. 33. 34. 35. 142. Observantiæ Regni Aragon. fol. 23. 36. 40. & alibi passim. Vide *Juncta*.

SUPRALIGATURÆ, *dicuntur panni, camisia, manica mulierum usque ad humeros*. Papias.

SUPRAMITTERE, Mittere supra, Accusare, Gallis *Mettre sus*. Tabul. S. Albini Andegav. *Et mittit ei supra, quod olim vel sanguinem ejus fudit, & furtum fecit*. Infra: *Destinat se probare per sacramentum, quicquid ei Vicarius Supramittit, non fecit*.

SUPRANOMEN, Quod nomini κυρίῳ, seu *proprio* additur, ad similium nominum discrimen, Gallis *Surnom*. [Vide *Supernomen*.] Charta ann. 1049. in Tabulario Casauriensi: *Ideo constat, me Octeberto, qui Supranomen Fratello vocatur*. Alia apud Ughellum tom. 8. pag. 47. *Joannes, qui Supranomine Walterii vocatur*. Alia ann. 954. to. 5. p. 1539. *Petro viro magnifico, qui & Supranomen vocatur Pazzii, seu Gregorii, & Rotæ*. Sic porro dictum *Supranomen*, quod in actis præsertim publicis, quæ à testibus subscriberentur, seu ad discrimen similium, ut dixi, nominum, seu ad pleniorem personarum designationem, supra singulorum nomina, locorum & prædiorum, quæ ii incolerent, aut quorum domini erant, nomenclaturas adderent Notarii, cujusmodi complures chartas vidimus ex Tabulariis Arelatensi, Massiliensi, Paredensi, & aliis: quod quidem supranomen idem videtur quod *epinomen*, voce ibrida vocant Notæ Tyronis p. 35. ubi perperam scriptum *Ephinomen*. In hujus autem rei exemplum proferam veterem Notitiam MS. de querela inter Archembaldum de Borbonio & Petrum *de Blot*, pro Castello Montis acuti sub Henrico Rege Angl. quæ sic clauditur: *Facta sunt hæc videntibus & audientibus ex parte Arch. Francon. de*

Agonis de Bosco. Corallo. de Montinac. dart borsa.

Rupe. Willelmo. Jordano. Amone. Tecbaudo. &c.

Quæ quidem superscriptiones nomina designant prædiorum, quorum singuli domini erant. Similia habentur in Tabulario S. Eparchii Inculismens. fol. 28. 32. 33. 84. v°. 125. v°. 130.

Jampridem observatum à viris doctis, atque in primis à Duchesnio in Hist. Monmorenciaca lib. 2. c. 1. *Supranomina* vix cognita ante tertiam Regum nostrorum stirpem: qua tum tempestate agnosci cœpere viri nobiles à prædiorum suorum nominibus, quæ propriis suis appellationibus addiderunt: incerta licet ratione, nec apud omnes rata & constanti: cum ex iis quidam varia sibi supranomina adscriberent, secundum varia, quæ possidebant, prædia, & prout in horum singulis acta sua conficiebant, quod potissimum in familia Bovensi accidisse colligere est cum ex veteribus tabulis, tum ex Scriptoribus coævis, apud quos Drogo, qui sub Roberto & Henrico Regibus vixit, interdum *Bovensis*, interdum de *Papyriaco*: Ingelrannus Drogonis filius, promiscue *Bothuensis, Codiciacensis, & de Fara*: Thomas denique Ingelranni filius, *de Fara*, vel *de Feria, Codiciacensis, de Marna*, seu *de Marla*, cognominantur, quod horum prædiorum domini fuerint. Quod & observatum à secundogenitis, cum eo ipso ævo, prædiorum, quæ in hæredii sortem à parentibus acceperant, nomina vice cognominum sibi usurparent, ac in posteros transferrent: unde postmodum enatæ in familiarum enucleandis stemmatibus conjecturæ admodum incertæ: quod qui in hac Historiæ parte sedulo versantur, satis advertunt.

Longe vero diversus est cognominum inductus usus ex nominibus, quæ *jocularia* vocat Ausonius, quibus discernerentur à se invicem ejusdem nominis viri nobiles, & inferioris etiam conditionis, cum ea singulis propria fuerint, nec ad posteros & familiam traducerentur, iis à cutis colore interdum deductis, ut fuere ii, qui *Albi, Nigri*, & *Rubei* dicti sunt, interdum ab ipso comæ colore, aut barbæ prolixitate, unde enatæ appellationes *Barbatus, Honesta barba, Filans stupam*; interdum à vestitu, ut sunt eæ, *Capetus, Grisa gonella, Pellis lupi, &c.* denique à moribus ac indole propria, ut *Tricator, Hutinus, &c.* [Vide Mabillonium lib. 2. Diplom. cap. 7.]

¶ SUPRANUS, Superior. Vide *Subtanus*.

SUPRAPONS, Pars navis, [Pons tertius.] Contractus Navigii D. Regis S. Ludovici cum Venetis an. 1268. to. 5. Hist. Francor. *Et habet unum paradisum, & duo vanna, unum supra aliud, & duos pontes, & unum Suprapontem, &c.*

¶ SUPRAPOSITIO. Vide in *Superponere* 1.

¶ SUPRAPOSITUM. Vide *Superpositum* 1.

¶ SUPRAPOSITUS, Qui in collegiis artificum invigilat, ut statuta quæ totius corporis utilitatem spectant, diligenter observentur, Nostris, *Garde, juré*. Literæ Philippi VI. Reg. Franc. an. 1335. to. 2. Ordinat. p. 114. *Visa per Consilium nostrum quadam oblatione facta senescballo nostro Carcassonensi, ... per Arnaldum Raperie paratorem & Suprapositum paratoria Carcassonensis, & Guillelmum Marsedi pro-*

curatorem, ut dicebat, & procuratorio nomine aliorum Suprapositorum, &c. Pluries ibi.

¶ SUPRAPOSTES, *Superius limen*, ὑπέρθυρος, in Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS.

¶ SUPRA-PRÆPOSITUS. Vide in *Præpositi*.

SUPRAREGULA, dictus Willelmus Divionensis Abbas *à rigore ferventioris propositi*, ut scribit Hugo Flaviniacensis an. 1013.

SUPRASEDERE, pro *Supersedere Suprasedente adversario*, in l. 5. Cod. Th. de Pactis.

SUPRASTANS, Præfectus, Italis *Soprastante*. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 21. ubi de apparatu classis nauticæ: *Tertio 4. masarii, qui præsint victui vel scribanis: quarto duo Suprastantes vel supersedentes armis.* Rollandinus in Chron. lib. 5. cap. 15. *Fecit fieri unum zironem in Anoale, & tres zirones in Mestre, ubi Suprastantibus & custodibus constitutis, & licentiato exercitu, &c.* Adde c. 17. Utitur & alibi. [Chron. Parmense apud Murator. to. 9. col. 823. *Suprastantes tam in civitate quam extra ad doanam salis, &c.* Vide *Superstans*.]

¶ SUPRATENERE, In maleficio excipere, deprehendere, Gallice *Surprendre*. Leg. Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 40. col. 2. *Et si qualemcumque rem mediocrem furatus fuerit, unde vi. solidi, aut minus in hoc Edicto judicantur, si fur ipse Supratentus fuerit, &c.* Vide *Supertenere*.

¶ SUPRATENTUS, Supradictus, in Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 946.

SUPRAVESTIS, Sagulum, *Cotte d'armes*. Statuta Ord. Hospital. S. Joannis Hierosf. tit. 2. §. 4. *In armorum autem exercitio statuimus, quod sagula sive Supravestes rubeas cum cruce alba recta deferant.* Eadem Gallica MSS. *Tous les freres doivent porter en fait d'armes juppel vermeil à la croix blanche, c'est à sçavoir Soubreveste.* [Jac. De Layto in Annal. Estens. apud Murator. to. 18. col. 938. *Quibus intrantibus portam Leonis bastilusores de societate Nosariorum Supravestes suas, & deinde equorum suorum, in signum gaudii propriis manibus dilacerare cœperunt.*] Occurrit præterea apud Andream à S. Cruce in Collationibus Concilii Florentini pag. mihi 906.

¶ SUPRAVIDERE, Speculari, Gall. *Reconnoitre*. Barth. Scriba in Annal. Genuens. ad ann. 1224. apud Murator. tom. 6. col. 437. *Demum vero ad Supravidendum exercitum inimicorum ad castrum Montisalti perrexit.*

SUPRAVITA, Dotalitium; quod uxori cedit post mortem mariti, ex Gallico *Survivance*, vel *Survie*. Charta Guidonis Comitis Foresiæ ann. 1247. *Concedit .... quidquid ad eam pertinet de .... successione dicti Simonis nomine dotalitii aut Supravita, seu alia qualibet ratione.* Infra: *Dat & concedit dicta Elizabeth nomine dotalitii aut Supravitæ medietatem totius terræ suæ, &c.* Vide *Supervivere*.

SUPREMA, *Quando sol supprimitur*, in Gloss. Isid. Solis occasus.

¶ SUPREMITAS, Suprema potestas, Gall. *Souveraineté*. Homagium an. 1450. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1133. *Nec intelligebat admisisse seu recepisse, aut admitsere seu recipere verba per D. Ducem, ... neque eisdem consentire, in tantum quod juribus coronæ & Supremitatis suæ prejudicare possent, &c.*

¶ SUPREMITAS, Gall. *Suprémasie*, vox usurpata apud Anglos, qua Regis suprema jurisdictio in Ecclesiam Anglicanam significatur. Literæ Edwardi VI. Reg. Angl. an. 1552. apud Rymer. to. 15. p. 306. *In majorem augmentationem & manutenentionem Regalis status coronæ suæ imperialis, & dignitatis Supremitatis Ecclesiæ Anglicanæ, &c.*

¶ SUPREMUS. *Suprema actio*, Accusatio, actio criminalis, quam premit suprema pœna, in Cod. Theod. lib. 9. tit. 1. leg. 5. *Supremum nomen, Suprema scriptura*, Testamentum, in eod. Cod. lib. 16. tit. 5. leg. 48. & tit. 7. leg. 3.

SUPRESTES, & SUBPRESTES, pro *Superstes*. Glossæ Antiquæ MSS. *Suprestes, supervivens, vivus, situs in rebus humanis constitutus.* Ita legi in Concilio Toletano V. & apud Marculfum lib. 2. form. 5. ut *Suprestitiosus*, pro *Superstitiosus*, in can. 4. ejusdem Concilii Tolet. V. in vett. codd. monuit Baluzius in Notis ad Antonium Augustinum pag. 522. [Vide *Suppreslis*.]

¶ SUPRESTITIOSUS. Vide supra *Suprestes*.

SUPRINUS, pro *Sobrinus*, apud Pelagium Ovetensem Episcop. in Sebastiani Salmanticensis Episcopi Historiæ Addit. in Veremundo Rege, æra 827. *Mauregato defuncto, Vermundus Suprinus Adefonsi majoris, filius videlicet Froilani fratris sui, tres annos regnavit.* Utitur ibi rursum.

¶ SUPSITÆ, θυμιάσεις, in Gloss. Lat. Gr. Leg. videtur *Suffitus* ex Gloss. Gr. Lat. θυμίασις, *Suffitus*.

¶ SUPTRAGI. Vide supra *Subtragi*.

¶ SUPUMPIS. Vide in *Supes*.

SUPURATUS, *Purulentus*. Papias.

SURCARIA. Vide *Surtaria*.

¶ SURCETUR, *Irascitur*. Gloss. Isidori. La Cerda emendat, *Succenset*.

¶ SURCHOTUS. Vide mox in *Surcotium*.

SURCLARE, apud Apicium lib. 4. & 5. pro *Surculis connectere & ligare*, dici observat Gabriel Humelbergius p. 93. 104.

SURCOTIUM, Vestis species, Gallicis Scriptoribus *Surcot*, forte quod *Cotis* adderetur, vel superinduereturr. Catholicum Armoricum: *Sourcot, Gall. Robe à femme, superhumerale, item superlectile.* [Gesta Erminæ cujusdam puellæ Remis ann. 1396. ex Cod. MS. Bibl. S. Victoris Paris. *Il me vint deux femmes qui portoient Seurcos plus longs qu'elles n'estoient environ une aulne, & falloit qu'elles portassent en leurs bras ce qui ésoit bas, ou il trainnast à terre, & avoient aussi poingnés en leurs Seurcos pendans aus coudes & leurs tetins troussés en hault.*] Statuta Conradi Archiepisc. Coloniensis an. 1260. cap. 5. *Statuimus inhibendo ne aliquis Monachorum Surcotiis, caligis coloratis, calceis nodatis, cingulis irregularibus, aut massubiis sericis utatur.* Perperam *Surgotum* scribitur in Annalibus Colmariensibus an. 1298. *Feceras hoc anno ante festum S. Michaëlis Milites, quos omnes vestivit ad minus triplici vestimento, scilicet tunica pretiosa, Surgotum .... nobili vario, suchornam cum vario pretioso.* Vide *Supertotus*.

¶ SURCHOTUS, Eadem notione. Concil. Trevir. an. 1227. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 121. *Præcipimus districte, ut abbates & monachi, abbatissæ & moniales, nec mantella, nec Surchotos portent de cætero.*

¶ SYRCOTUM, Eodem intellectu, in Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 96. *Volumus insuper quod liceat eisdem militibus habere ultra prædicta tria guarnimenta, Syrcotum unum sine manicis, cum quo comedant & morentur in domibus, quandiu ibi steterint: sed eo extra domos aliquatenus non utantur sub pœna amissionis ejusdem Syrcoti.*

SURCULAMEN, Surculus. Gildas de Excid. Britann. *Amarissima enim quoddam de vite Sodomorum in cordis sui infructuosa bona semini gleba Surculamen incredulitatis & insipientiæ plantaverat.*

¶ SURDARE, Surdum facere. Gloss. Lat. Gr: *Surdo*, κωφόω. Lex Bajwar. tit. 5. §. 17. *Si eum Surda-*

liariis, armigeris, probissimis balistrariis, remigiisque subito cernuntur armata ... Assignatis igitur cuilibet Supracomitorum cedulis de modo & ordine belli, &c.

¶ SUPRÆ, γαστροκνημίαι, κνῆμαι, in Gloss. Lat. Gr. Sed legendum *Suræ*, ut patet ex Gloss. Græc. Lat. γαστροκνημία, *Sura, ventriculus.* Eædem: κνῆμαι, *crura, Supra.* κνήμη, *sura, tibia.*

¶ SUPRAGAMBA, Crus, pars pedis cui *gamba* subjacet. Vegec. lib. 3. cap. 20. *Si quod jumentum coxam fregerit, aut Supragambam, scias non posse curari.* Vide *Gamba* 1.

SUPRAJUNCTARII, qui Aragonensibus *Sobrejuncteros*, suntque *executeres de las sentencias, e encalçadores de los malfeytores, e de los encarcados, e aquellos malfeytores, que sean judgados per los justitias de las Ciudades & de las villas, e de los otros lugares de Aragon*, ut est in Foris Aragon. lib. 1. pag. 7. v. edit. 1624. Aeque ii primo *Vicarii & Paciarii* appellati: sed postmodum *Suprajunctarios* vocari statuit Jacobus II. in Curia Cæsaraugustæ inita ann. 1300. ut est in iisdem Foris Aragonens. pag. 13. De eorum munere sic idem Jacobus II. *Suprajunctarii exequantur sententias Justitiæ Aragonum, & mandata, quæ eis fecerit ex parte Domini Regis, & mandata, quæ eis fecerit Gubernator Aragonum, & sententias aliorum judicum exequantur, cum per eos fuerint requisiti, & in his non sint aliquatenus negligentes. Et non citent & non pignorent aliquem sine mandato Dom. Regis, vel Gubernatoris, vel Justitiæ Aragonum, vel aliorum judicum, cum non habeant cognitionem causarum. Tamen possint & teneantur persequi, requisiti vel non requisiti, latrones, homicidas, & alios malefactores ex suo officio, & faciant eos & furta & depradata fieri de manifesto, & faciant eos judicari per justitias locorum magis convenientium, & restituant furta & depradata sine aliquo pretio dominis suis. Teneantur etiam & possint facere eos assecurari qui requisierint ipsos: & non accipiant de villis, quæ habent mercatum, nisi 10. solid. & de aliis villis nisi 5. sol. de illis villis scilicet, quæ erant de Juncta, &c.* Multa de ejusmodi Suprajunctariis, quorum idem munus est, quod *Prepositorum Marescallorum* apud nos, habent Fori Aragonenses fol. 55. 33. 34. 35. 542. Observantiæ Regni Aragon. fol. 23. 36. 40. & alibi passim. Vide *Juncta*.

SUPRALIGATURÆ, *dicuntur panni, camisia, manica mulierum usque ad humeros.* Papias.

SUPRAMITTERE, Mittere supra, Accusare, Gallis *Mettre sus.* Tabul. S. Albini Andegav. *Et mittit ei supra, quod olim vel sanguinem ejus fudit, & furtum fecit.* Infra: *Destinat se probare per sacramentum, quicquid ei Vicarius Supramittit, non fecit.*

SUPRANOMEN, Quod nomini κυρίῳ, seu *proprio* additur, ad similium nominum discrimen, Gallis *Surnom.* [Vide *Supernomen.*] Charta ann. 1049. in Tabulario Casauriensi: *Ideo constat, me Octebereo, qui Supranomen Fratello vocatur.* Alia apud Ughellum tom. 8. pag. 47. *Joannes, qui Supranomine Walteris vocatur.* Alia ann. 954. to. 5. p. 1539. *Petro viro magnifico, qui & Supranomen vocatur Pazzii, seu Gregorii, & Rota.* Sic porro dictum *Supranomen*, quod in actis præsertim publicis, quæ à testibus subscriberentur, seu ad discrimen similium, ut dixi, nominum, seu ad pleniorem personarum designationem, supra singulorum nomina, locorum & prædiorum, quæ ii incolerent, aut quorum domini erant, nomenclaturas adderent Notarii, cujusmodi complures chartas vidimus ex Tabulariis Arelatensi, Massiliensi, Paredensi, & aliis: quod quidem supranomen idem videtur quod *epinomen*, voce ibrida vocant Notæ Tyronis p. 35. ubi perperam scriptum *Ephinomen.* In hujus autem rei exemplum proferam veterem Notitiam MS. de querela inter Archembaldum de Borbonio & Petrum *de Blot*, pro Castello Montis acuti sub Henrico Rege Angl. quæ sic clauditur: *Facta sunt hæc videntibus & audientibus ex parte Arch. Francon. de* Agonis de Bosco. Corallo. *de* Montinac. dans bosfa, *Rupe. Willelmo Jordano. Amone. Techaudo. &c.* Quæ quidem superscriptiones nomina designant prædiorum, quorum singuli domini erant. Similia habentur in Tabulario S. Eparchii Inculismensis fol. 28. 32. 33. 84. v°. 125. v°. 530.

Jampridem observatum à viris doctis, atque in primis à Duchesnio in Hist. Montmorenciaca lib. 2. c. 1. *Supranomina* vix cognita ante tertiam Regum nostrorum stirpem: qua eum tempestate agnosci cœpere viri nobiles à prædiorum suorum nominibus, quæ propriis suis appellationibus addiderunt: incerta licet ratione, nec apud omnes rata & constanti: cum ex iis quidam varia sibi supranomina adscriberent, secundum varia, quæ possidebant, prædia, & prout in horum singulis acta sua conficiebant, quod potissimum in familia Bovensi accidisse colligere est cum ex veteribus tabulis, tum ex Scriptoribus coævis, apud quos Drogo, qui sub Roberto & Henrico Regibus vixit, interdum *Bovensis*, interdum de *Papyniaco*: Ingelrannus Drogonis filius, promiscue *Bothuensis*, *Codiciacensis*, & *de Fara*: Thomas denique Ingelranni filius, *de Fara*, vel *de Feria*, *Codiciacensis*, *de Marna*, seu *de Marla*, cognominantur, quod horum prædiorum domini fuerint. Quod & observatum à secundogenitis, cum eo ipso ævo, prædiorum, quæ in hæredii sortem à parentibus acceperant, nomina vice cognominum sibi usurparent, ac in posteros transferrent: unde postmodum enatæ in familiarum enucleandis stemmatibus conjecturæ admodum incertæ: quod qui in hac Historiæ parte sedulo versantur, satis advertunt.

Longe vero diversus est cognominum inductus usus ex nominibus, quæ *jocularia* vocat Ausonius, quibus discernerentur à se invicem ejusdem nominis viri nobiles, & inferioris etiam conditionis, cum ea singulis propria fuerint, nec ad posteros & familiam traducerentur, iis à cutis colore interdum deductis, ut fuere ii, qui *Albi*, *Nigri*, & *Rubei* dicti sunt, interdum ab ipso comæ colore, aut barbæ prolixitate, unde enatæ appellationes *Barbatus*, *Honesta barba*, *Filans stupam*; interdum à vestitu, ut sunt eæ, *Capetus*, *Grisa gonella*, *Pellis lupi*, *&c.* denique à moribus ac indole propria, ut *Tricator*, *Hutinus*, *&c.* [Vide Mabillonium lib. 2. Diplom. cap. 7.]

¶ SUPRANUS, Superior. Vide *Subtanus.*

SUPRAPONS, Pars navis, [Pons tertius.] Contractus Navigii D. Regis S. Ludovici cum Venetis an. 1268. to. 5. Hist. Francoe. *Et habet unum paradisum, & duo vanna, unum supra aliud, & duos pontes, & unum Suprapontem, &c.*

¶ SUPRAPOSITIO. Vide in *Superponere* 1.

¶ SUPRAPOSITUM. Vide *Superpositum* 5.

¶ SUPRAPOSITUS, Qui in collegiis artificum invigilat, ut statuta quæ totius corporis utilitatem spectant, diligenter observentur, Nostris, *Garde, juré.* Litteræ Philippi VI. Reg. Franc. an. 1335. to. 2. Ordinat. p. 114. *Visa per Consilium nostrum quadam oblatione facta senescballo nostro Carcassonensi, ... per Arnaldum Raperie paratorem & Suprapositum paratoria Carcassonensis, & Guillelmum Marsedi pro-*

curatorem, ut dicebat, & procuratorio nomine aliorum Suprapositorum, &c. Pluries ibi.

¶ SUPRAPOSTES, *Superius limen*, ὑπέρθυρος, in Gloss. Lat. Græc. Sangerm. MSS.

¶ SUPRA-PRÆPOSITUS. Vide in *Præpositi*.

SUPRAREGULA, dictus Willelmus Divionensis Abbas *à rigore ferventioris propositi*, ut scribit Hugo Flaviniacensis an. 1013.

SUPRASEDERE, pro *Supersedere Suprasedente adversario*, in l. 5. Cod. Th. de Pactis.

SUPRASTANS, Præfectus, Italis *Soprastante*. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 21. ubi de apparatu classis nauticæ: *Tertio 4. masarii, qui præsint victui vel scribanis: quarto duo Suprastantes vel supersedentes armis.* Rollandinus in Chron. lib. 5. cap. 15. *Fecit fieri unum zironem in Anoale, & tres zirones in Mestre, ubi Suprastantibus & custodibus constitutis, & licentiæ exercitu, &c.* Adde c. 17. Utitur & alibi. [Chron. Parmense apud Murator. to. 9. col. 825. *Suprastantes tam in civitate quam extra ad doanam salis, &c.* Vide *Superstans*.]

¶ SUPRATENERE, In maleficio excipere, deprehendere, Gallice *Surprendre*. Leg. Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 40. col. 2. *Et si qualemcumque rem mediocrem furatus fuerit, unde VI. solidi, aut minus in hoc Edicto judicantur, si fur ipse Supratentus fuerit, &c.* Vide *Supertenere*.

¶ SUPRATENTUS, Supradictus, in Chartulario S. Vandreg. tom. 1. pag. 946.

SUPRAVESTIS, Sagulum, *Cotte d'armes*. Statuta Ord. Hospital. S. Joannis Hierosl. tit. 2. §. 4. *In armorum autem exercitio statuimus, quod sagula sive Supravestes rubeas cum cruce alba recta deferant.* Eadem Gallica MSS. *Tous les freres doivent porter en fait d'armes juppel vermeil à la croix blanche, c'est à sçavoir Soubreveste.* [Jac. De Layto in Annal. Estens. apud Murator. to. 18. col. 938. *Quibus intrantibus portam Leonis bastilusores de societate Notariorum Supravestes suas, & deinde equorum sucrum, in signum gaudii propriis manibus dilacerare cœperunt.*] Occurrit præterea apud Andream à S. Cruce in Collationibus Concilii Florentini pag. mihi 906.

¶ SUPRAVIDERE, Speculari, Gall. *Reconnoitre*. Barth. Scriba in Annal. Genuens. ad ann. 1224. apud Murator. tom. 6. col. 437. *Denium vero ad Supravidendum exercitum inimicorum ad castrum Montisalti perrexit.*

SUPRAVITA, Dotalitium; quod uxori cedit post mortem mariti, ex Gallico *Survivance*, vel *Survie*. Charta Guidonis Comitis Foresiæ ann. 1247. *Concedit .... quidquid ad eam pertinet de .... successione dicti Simonis nomine dotalitii aut Supravitæ, seu alia qualibet ratione.* Infra: *Dat & concedit dictæ Elizabeth nomine dotalitii aut Supravita medietatem totius terræ suæ, &c.* Vide *Supervivere*.

SUPREMA, *Quando sol supprimitur*, in Gloss. Isid. Solis occasus.

¶ SUPREMITAS, Suprema potestas, Gall. *Souveraineté*. Homagium an. 1450. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1133. *Nec intelligebat admisisse seu recepisse, aut admittere seu recipere verba per D. Ducem, ... neque eisdem consentire, in tantum quod juribus coronæ & Supremitatis suæ prejudicare possent, &c.*

¶ SUPREMITAS, Gall. *Suprématie*, vox usurpata apud Anglos, qua Regis suprema jurisdictio in Ecclesiam Anglicanam significatur. Litteræ Edwardi VI. Reg. Angl. an. 1552. apud Rymer. to. 15. p. 306. *In majorem augmentationem & manutenentionem Regalis status coronæ suæ imperialis, & dignitatis Supremitatis Ecclesiæ Anglicanæ, &c.*

¶ SUPREMUS. *Suprema actio*, Accusatio, actio criminalis, quam premit suprema pœna, in Cod. Theod. lib. 9. tit. 1. leg. 5. *Supremum nomen, Suprema scriptura*, Testamentum, in eod. Cod. lib. 16. tit. 5. leg. 48. & tit. 7. leg. 3.

SUPRESTES, & SUBPRESTES, pro *Superstes*. Glossæ Antiquæ MSS. *Suprestes, supervivens, vivus, filius in rebus humanis constitutus.* Ita legi in Concilio Toletano V. & apud Marculfum lib. 2. form. 5. ut *Suprestitiosus*, pro *Superstitiosus*, in can. 4. ejusdem Concilii Tolet. V. in vett. codd. monuit Baluzius in Notis ad Antonium Augustinum pag. 522. [Vide *Suppressis*.]

¶ SUPRESTITIOSUS. Vide supra *Suprestes*.

SUPRINUS, pro *Sobrinus*, apud Pelagium Ovetensem Episcop. in Sebastiani Salmanticensis Episcopi Historiæ Addit. in Veremundo Rege, æra 827. *Mauregato defuncto, Vermundus Suprinus Adefonsi majoris, filius videlicet Froilani fratris sui, tres annos regnavit.* Utitur ibi rursum.

¶ SUPSITÆ, θυμιάσεις, in Gloss. Lat. Gr. Leg. videtur *Suffitus* ex Gloss. Gr. Lat. θυμίασις, *Suffitus*.

¶ SUPTRAGI. Vide supra *Subtragi*.

¶ SUPUMPIS. Vide in *Supes*.

SUPURATUS, *Purulentus*. Papias.

SURCARIA. Vide *Surtaria*.

¶ SURCETUR, *Irascitur*. Gloss. Isidori. La Cerda emendat, *Succenset*.

¶ SURCHOTUS. Vide mox in *Surcotium*.

SURCLARE, apud Apicium lib. 4. & 5. pro *Surculis connectere & ligare*, dici observat Gabriel Humelbergius p. 93. 104.

SURCOTIUM, Vestis species, Gallicis Scriptoribus *Surcot*, forte quod *Cotis* adderetur, vel superinduceretur. Catholicum Armoricum: *Sourcot, Gall. Robe à femme, superhumerale, item superlectile.* [Gesta Erminæ cujusdam puellæ Remis ann. 1396. ex Cod. MS. Bibl. S. Victoris Paris. *Il me vint deux femmes qui portoient Seurcos plus longs qu'elles n'estoient environ une aulne, & falloit qu'elles portassent en leurs bras ce qui etoit bas, ou il trainnast à terre, & avoient aussi poingnés en leurs Seurcos pendans aus coudes & leurs tetins troussés en hault.*] Statuta Conradi Archiepisc. Coloniensis an. 1260. cap. 5. *Statuimus inhibendo ne aliquis Monachorum Surcotiis, caligis coloratis, calceis nodatis, cingulis irregularibus, aut massubiis sericeis utatur.* Perperam *Surgotum* scribitur in Annalibus Colmariensibus an. 1298. *Fecerat hoc anno ante festum S. Michaelis Milites, quos omnes vestivit ad minus triplici vestimento, scilicet tunica pretiosa, Surgotum .... nobili vario, suchornam cum vario pretioso.* Vide *Supertotus*.

¶ SURCHOTUS, Eadem notione. Concil. Trevir. an. 1227. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 121. *Præcipimus districte, ut abbates & monachi, abbatissæ & moniales, nec mantella, nec Surchotos portent de cætero.*

¶ SYRCOTUM, Eodem intellectu, in Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 96. *Volumus insuper quod liceat eisdem militibus habere ultra prædicta tria guarnimenta, Syrcotum unum sine manicis, cum quo comedant & morentur in domibus, quandiu ibi steterint: sed eo extra domos aliquatenus non utantur sub pœna amissionis ejusdem Syrcoti.*

SURCULAMEN, Surculus. Gildas de Excid. Britann. *Amarissima enim quoddam de vite Sodomorum in cordis sui infructuosa bona semini gleba Surculamen incredulitatis & insipientiæ plantaverat.*

¶ SURDARE, Surdum facere. Gloss. Lat. Gr. *Surdo*, κωφόω. Lex Bajwar. tit. 5. §. 17. *Si eum Surda-*

verit, vel sic eum plagaverit ut claudus permaneat, &c.

¶ SURDIGO, Surditas. Marcell. Empiric. c. 9. *Surdiginis molestiam pati.* Rursum: *Surdiginem remediare.*

¶ SURDUS. *Ictus surdus*, Qui non apparet, qui sanguini effuso opponitur, idem qui *ictus orbus*. Vide *Ictus* 2. Consuet. civit. Lugdun. an. 1206. in Hist. ejusdem p. 97. *De ictu Surdo debent* VII. *sol. de clamore* III. *sol.* VI. *den.*

¶ SUREX, Porcellus. Vita S. Kierani to. 1. Martii p. 397. *Crastina autem die visa est scropha praeclara & duodecim Surices cum ea . . . & de semine ejus multi greges porcorum creverunt ibi.*

1. SURGERE, Emergere, Gall. *Sourdre*, βρύειν, πηγάζειν, ἀναδίδειν. Vetus Notitia apud Ughellum to. 7. Ital. Sacr. p. 1361. *Maxima petra est ficta in loco, ubi Surgit fons, &c.* Infra: *Ubi Surgit aqua.* Charta Germanica an. 799. apud Henschenium in Commentario praevio ad Vitam S. Ludgeri Episcopi Mimigard. §. 4. n. 24. *Id est inter duos rivulos, qui Surgunt in monte, & in flumen Ruram vadunt.* Christophorus Bondelmontius en Descript. CP. *Cum muro & antemurali munitissimo, & valle aquarum Surgentium.* Gobelinus Persona in Cosmodromio p. 189. de fluvio *Pader*, qui urbi Paderbonensi nomen dedit: *Statim in loco, in quo Surgit, ad stadia quasi 15. duobus fluviis commiscetur.*

¶ SURGERE, Eodem intellectu, in Charta Ludovici Imper. an. 820. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 70. *Deinde* (rivulus) *venit in Winbach usque in Horon, exinde in Moldesbart usque in bonchu rivulo, & per ipsum sursum usque ubi ipse Surgit.* Hinc

SUREA, Fons, scaturigo: ex Gallico *Source*. Charta Rogerii Comitis Herefordiae, tom. 1. Monastici Anglic. p. 321. *Et inde sicut Glendi descendit in moram desuptus per medium cacumen montis usque ad Surseam alterius rivi, qui est in latere montis, &c.*

SURGUE, Eadem notione. Anonymus in Vita sancti Cuthberti Episc. lib. 3. n. 3. *Et orante eo, statim aqua viva Sursum in obviam ejus manantem de saxosa terra erumpere invenerunt.*

SURTUMEN, Eodem perinde significatu, in Charta an. 1180. apud Petrum Mariam in Hist. Eccles. Placentin. in Regesto 2. part. c. 29. *Item de omnibus scolaturis, & pluvianis, & Surtuminibus, quae decurrunt, seu decurrere possunt, &c.* Occurrit ibi pluties.

¶ 2. SURGERE, Erigere, Gall. *Lever*. Mirac. B. Simonis tom. 2. April. p. 827. *Et cepit filium suum & Surrexit eum.*

¶ SURGERE, Altius tollere, Gall. *Exhausser*. Charta an. 1178. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 348. *Nec ipse Fulcuinus eam turrem de cetero Surgat, nec armet.*

¶ SURGERE, De loco tollere, amovere, Gall. *Oter*. Hist. Translat. brachii S. Clementis, apud Stephanot. tom. 4. Fragm. Hist. MSS. *Accessit ad altare principale quod erat consecratum in honore B. Clementis Papae & Martyris, & Surrexit aram altaris & cepit fodere donec pervenit ad locum in quo posita erant sacra reliquia.*

¶ SURGERE, Suscitare, Gall. *Ressusciter*. Libellus de Remed. peccat. apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 27. *Christus autem cum Surrexerit puellam, sibi jussit manducare, &c.*

¶ SUPERTUNICALE AD SURGENDUM, Quo quis utitur cum è lecto surgit. *Pro furura varia magni Supertunicalis ad Surgendum, c. fol.* IIII. *fol. minus*, in Computo ann. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CCI.

¶ SURGICUS, Chirurgus. Charta ann. 1261. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Quod abbas omnibus infirmis quocumque genere infirmitatis afflictis de medico vel Surgico teneatur.* Arestum Parlam. Paris. ann. 1335. apud *la Faille* inter Instr. tom. 1. Annal. Tolos. p. 88. *Et demum habita ratione sex Surgicorum juratorum civitatis Tolosa, &c.* Vide *Sururgicus*.

¶ SURGIUS. *Lana Surgia*, Succida, Gall. *Grasse*. *De quolibet quintalo lana Surgia, &c.* in Litteris ann. 1413. ex Tabular. Archiep. Auxit.

SURGOTUM. Vide *Surcotium*.

¶ SURGUS. Mirac. B. Henrici Baucen. to. 2. Jun. p. 380. *Cecidit plaustrum oneratum Surgis super ancham dexteram, & denodavit eam taliter, quod non poterat se adjuvare ad laborandum.* Italis *Surgo*, vel *Sorgo* est Turgus, Indicum frumentum, Gall. *Ble de Turquie*. Vide *Suricum*.

¶ SURIA, pro Syria, ni fallor. Charta ann. 1228. ex Schedis Praes. de *Mazaugues*: *Anno 1228. Kal. Febr. 3. libra Massilienses faciebant unam unciam auri, & 3. Bezancii & medium de Suria faciebant duas libras Massilia.*

SURIANI, ita dicti in Terra Sancta quidam servi ac tributarii, & ad usus agriculturae, & ad alias inferiores necessitates dominis suis reservati, de quibus multa habet Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosl. cap. 74.

SURICUM. Ratherius Veronensis post. Apologetic. p. 237. *Inter frumentum & segalium modia 100. inter legumina & milium modia 10. de Surico modia 10. de vino modia 12.* [Charta Bernardi Abb. Casin. in Diario Ital. D. *de Montfaucon* p. 324. *De ordeo, spelta, aveno & Surico, de vino etiam & hortis, nihil monasterio Casinensi persolvant.* Idem videtur quod *Surgus*. Vide in l. . . voce.]

¶ SURIRE, In venerem rapi Gloss. Lat. Gr. κασπρᾷ, *Surit*. Utitur Apuleius in Apologia.

SURISCULA, Vasis species. Pelagius libello 4. n. 671. *Lavabat Surisculam, & implebat eam aqua.* Lib. 18. n. 7. *Puerulus stetit ante eum habens panem & Surisculam aqua.* Utitur alibi non semel. Vide Conjecturas Rosweidi.

SURPLUSAGIUM. Vide *Superplus*.

¶ SURPRENDERE, ut supra *Supprendere* in *Supprisa*. Litterae Edwardi I. Reg. Angl. ann. 1279. apud Rymer. to. 2. p. 141. *Nec non ad petendum & requirendum deliberari Surprisa, sasita, vel alias amparata per vos, genitorem vestrum, gentesve vestras.* Aliae Edwardi II. ann. 1310. apud eumd. to. 3. pag. 238. *Licet intentionis nostra extiterit & existat, quod hujusmodi usurpata hinc inde & Surprisa, tam per vestros quam per nostros, ad hoc deputatos, corrigantur & reformentur.* Infra: *Processum super usurpatis & Surprisis hinc inde factis ante motam guerram praedictam, &c.*

¶ SURPRISIA, ut *Supprisa*. Charta ann. 1237. ex Tabul. Castri Vitreii: *De residuo vero dampnorum & Surprisiarum factarum à nobis, nos faciemus legitimum excambium dicto Andrea.* Litterae Edwardi I. Regis Angl. an. 1275. apud Rymer. tom. 2. p. 51. *Ex transgressionibus, Surprisia & dampnis aliis, &c.* Arestum Parlam. Paris. an. 1286. to. 1. Corp. Diplom. pag. 263. *De omnibus aliis Surprisiis qua dicuntur facta per gentes domini Regis Francia supra Regem Anglia sciatur veritas.* Libertates Joinvillae ann. 1354. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 301. *Sanz paier à nous ne à noz successeurs Seigneurs de Joinville, tailles, prises, Surprises, courvées, ne autres debites quelconques.*

¶ SURRECTARE, vel SURRACTERE, Excitare,

suscitare. *Surrectio*, ἀνεγείρω, in Gloss. Lat. Græc. Vide in *Surgere* 2.

¶ SURRECTIO, ἔγερσις, in iisdem Gloss. *Resurrectio*, in Sangerm. MSS.

¶ SURRECTUS. Vide mox in *Surrigere*.

¶ SURREPTUS, pro Subrepticius, in Litteris an. 1365. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 210. *Litteris Surreptis in contrarium impetratis vel impetrandis, nonobstantibus quibuscumque.*

SURRIGERE, Adversa aqua natare, navigare. Lex Wisigoth. lib. 8. tit. 4. §. 29. *Flumina majora, id est, per quæ esoces aut alii pisces maritimi Subriguntur.* Proprie autem Latinis *Surrigere*, *quasi suberigere*, in altum tollere. Gloss. Gr. Lat. ὑπορθοῖ, ὑποστηρίζει, *subrigit*, ἀναβιβάζω, ἀνορθῶ, *subrigo*. Vopiscus in Aureliano: *Surrectus ad stipitem bestiis objectus est.* Ita qui adversa aqua natat vel navigat, in altum fluminis suberigitur.

SURRECTUS, Adversa aqua, cui opponitur *descensus*. Charta Caroli M. pro Monasterio S. Dionysii: *Tam de navibus, qui per universa flumina ad Surrectum, seu ad discensum, &c.* Alia Caroli C. pro eodem Monasterio: *Vel reliquas exactiones de omnibus navibus, quæ per universa flumina tam per aquam ultra Ligerim, tam ad Surrectum, quam & ad descensum navigare videbantur, &c.* Mox: *De navibus ejus, quæ per diversa flumina imperii nostri tam ad Surrectum, quam & ad descensum discurrunt.*

¶ SURROGARE, ut Subrogare, in Correct. Statutor. Cadubrii cap. 59.

SURSA, SURSERE. Vide *Surgere* 1.

SURSISA. Vide *Supersedere*.

SURSUM REDDERE, vox Practicorum Angliæ, ex Anglico *Surrender*, quæ potissimum usurpatur, cum quis dominium suum vel prædium in manus Domini superioris resignat, alteri reddendum. Vetus Inquesta apud Dugdalum in Antiq. Warwici p. 665. *Et si aliqui hujusmodi custumariorum fecerint alienationem bondagii tenura sua alieni, solebant Sursum reddere in curia coram Senescallo illam tenuram, & levare, & finem facere ad voluntatem domini.* Monasticum Anglican. to. 3. p. 3. *Et in manerio .... aliquandiu Lanfrancus tenuit in manibus suis, utens in eis omnimoda lege Episcopali, & post ita Sursum reddidit ita libere, sicut & ipse tenuit per cartam suam, &c.* Vetus Formula juridica apud Littletonem sect. 74. *Ad hanc curiam venis A. de B. & Sursum reddidit in eadem curia unum mesuagium .... in manus Domini ad usum C. de D. hæredum suorum, &c.* Fiebat porro traditione virgæ. Idem Littleton sect. 78. *Tenants per la verge sont en siel nature, come tenants per le copy de court roll. Mes la cause pourqui ils sont appellés Tenants per la verge, est pur ceo que quant ils voilent Surrender lour tenemens en la main, lour seignior al use d'un auter, ils averont un petite verge (per le custom) en lour main, lequel il baillera al Seneschal, ou al Baillife selonque le custome & use del manoir, celui que avera la terre, prendra mesme la terre en le court, & son prisel serra enter en le roll, & le Seneschal, ou le Baillife, selonque le custome delivera à celui, qui prist la terre, mesme la verge, ou un auter verge en nosme del seisin: & pur celle cause ils sont appellés Tenans per le verge.* Christophorus de S. Germano in Dialogo de legib. Angl. c. 9. *In aliquibus dominiis liberi tenentes possunt terras suas in Curia domini sui Sursum reddere per virgam, vel aliter secundum usum Curiæ illius, & in tali casu per illam Sursum redditionem liberum tenementum inde transibit ad illum, cui fit illa Sursum redditio, absque aliqua liberatione saisinæ inde fienda.* Vide lib. Anglicum *Justice of peace* pag. 132. & seqq. ubi modi *Sursum reddendi* exponuntur. [Vide *Superreddere*.]

SURSUM, Aliud sonat in veteri Consuetud. Bituricensi edita à Thomasserio c. 160. 164. ubi ita appellatur, quod pecuniæ summæ deest, quod quis exsolvere tenetur, quasi *Supersumma*.

¶ SURSUM TOLLERE, pro Auferre, Gall. *Enlever*. Laur. Byzyn. in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 164. *Machinam etiam unam, ab inimicis derelictam, altera destructa, Sursum tulerunt.*

¶ SURSURIUM, Seditio, ut videtur. Statuta Montis Regal. fol. 174. *Quoniam sæpe contingit, quod plures de Berxanis Sursurium & proditiones fecerunt, &c.*

SURSUS. Vide *Surgere* 1.

¶ SURTA, SURTERIUS. Constitut. Jacobi Reg. Siciliæ c. 56. *Statuimus insuper & mandamus quod nemini justitiariorum & aliorum officialium nostræ curiæ liceat .... de prædictorum armorum portationibus, ad relationem bajulorum, seu magistrorum Surtæ, ad quorum spectas officium scire, videre, &c.* Alia Frederici itidem Reg. Siciliæ c. 17. *Frequens clamor universitatum & locorum Siciliæ ... aures regias circumstrepit quod occasione Surtæ per justitiarios, capitaneos, bajulos, ... universitates ipsæ convertebantur ad prædam, unde .... sancimus, ut anno quolibet in principio mensis Septembris universitates locorum ipsorum nostri demanii, Surterios in competenti numero, prout eis videbitur ad nocturnam custodiam, si voluerint, statuant, exclusis ab inde Straticoto, justitiariis, capitaneis, bajulis, magistris juratis, aliisque singularibus personis, per quas in locis ipsis Surta & nocturnæ vigiliæ consueverant ordinari .... Pœna vero unius augustalis ab iis, qui post tertiam pulsationem campanæ, sine lumine per Surterios intercepti fuerint, ... nostræ curiæ reservata. Vigiles autem nocturni prædicti, qui uno anno vigilaverint, sequenti anno, nisi necessitas immineat, conquiescant.* Ubi obscurum non est per *Surtam* & *Surterios* significari Excubias excurrentes & nocturnas ipsosque vigiles, nostris *Guet*, *Patrouille*: at unde ducta sit vocis origo, minus scio.

SURTARIA. Gregorius Magn. PP. lib. 7. Ind. 2. Epist. 54. *Direximus tibi Surtarias duas imaginem Dei Salvatoris & sanctæ Dei Genitricis Mariæ continentes.* Stephanus III. PP. Epist. ad Hilduinum Abb. *Et vidi ante altare Dominum Petrum & Dominum Paulum, & nota mente illos recognovi de illorum Surtariis.* Regino ann. 753. habet *surcariis*, ut & MS. codex Ecclesiæ Senonensis: alter vero S. Evodii de Brana *surgariis*. Baronius an. 754. 4. *Surtarium*, idem esse, quod scutum, ubi sunt pictæ imagines, scribit ex prædicto S. Gregorii loco. Recte, nam utrobique legendum *Scutaria*. Id colligere licet ex Walafrido Strabone lib. de Rebus Eccles. cap. 8. ubi quod Stephanus *Surtaria*, is *Thoracidas* appellat: *In gestis Silvestri PP. legitur Constantinum Imperatorem per Thoracidas Apostolorum, quos ipse in visione viderat, cognovisse.* Nam *Thoracidas* seu imagines pectorales in *scutis* & clypeis depingi solitas docuimus in voce *Scutum*. Glossæ Gr. Lat. Σκουτάριον, *Citra*. Suidas: θυρεός, ὅπλον, τὸ παρ' ἡμῖν σκουτάριον. Vide Vitam S. Silvestri à Combefisio editam pag. 278. & Doubletum p. 665. Sed & *Stetbariis* legi potest. Vide in *Thoracida*.

☞ Haud scio an huc spectet vox *Surtail* in Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1350. *Pour le Roy à la feste du sacre une chambre de Surtail armoyée de France toute plaine, le champ & les fleurs de lys dyaprées, en laquelle chambre a grans contepointe, cheveciel & ciel garny de 3. courtines & de*

goutieres, qui sont armoyées a 2. endrois & 6. carreaux & une courtine azurée pour le travers de la chambre, esquelles choses est entre 27. pieces de cendaux azurez de larges, & 10. pieces de cendaux jaunes pour le Surtail, &c.

¶ SURTERIUS. Vide in *Surta.*

¶ SURTUMEN. Vide in *Surgere* 1.

¶ SURVIVENS, Superstes, Gallice *Survivant*, in Leg. Lotharii apud Murator. to. 1. part. 2. pag. 140. col. 1. Vide *Supervivere.*

¶ SURURGICUS, Chirurgus. Charta Henrici V. Reg. Angl. an. 1416. apud Rymer. to. 9. pag. 363. *De Sururgicis providendis pro viagio Regis. Rex Sururgicis nostris salutem, &c.* Vide *Surgicus.*

¶ SURUS, *Surculus*, in Gloss. Isid. & Excerptis. Vide Festum in hac voce & ibi Scaligerum.

SUS, Machina bellica, quæ & *Scropha*, Gallis *Truie.* Willelmus Malmesbur. lib. 4. Hist. *Unum fuit machinamentum, quod nostri Suem, veteres Vineam vocans, quod machina levibus lignis colligata, tecto, tabulis, cratibusque contexto, lateribus crudis coriis communitis, protegit in se subsidentes, qui quasi more suis, ad murorum suffodienda penetrant fundamenta.* [Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 59. pag. 153. *Dum quidam nobiles, ligneis obumbrati machinis, quæ, quia vertere videbantur in antra, Sues appellari non videtur inconsonum.* Ibidem cap. 122. p. 317. *Quandam machinam, qua Sus appellatur, per quam & plures armati defendi, & fossata tellure repleri possent, fabricari fecit.*] Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandr. num. 96. *Operantes machinas, sicut sunt arietes, Sues, jactatoria, scalæ, &c.* Rigordus an. 1202. *Erectis petrariis, & manganellis, & turre ambulatoria, Sueque lignea, acerrime castrum impugnari cœpit.* Chronicon Leodiense, laudatum ab Isaaco Pontano in Orig. Francic. *Misit Leodium mangonalia, vel arictes, aut Sues, vineas, biblias, &c.* Utitur etiam Henricus Rossa in Herlingsberga. Locum habes in *Hirundo.* Vide *Scropha, Troja, Asellus.*

SUS URUS, Aper, *Sanglier*, in Tabulario Vindocinensi Charta 309.

¶ SUSALICA TERRA, A *salica*, ut videtur, dependens. Vide in *Lex*, col. 156. Hist. Novient. Monast. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1132. *In Valva curtis dominica, cum Susalica terra, & pratis ad ipsam pertinentibus.... In Northus curtis dominica cum consequentiis suis, salica terra in agris & pratis, &c.* Haud scio an eadem notione dicitur

SUSANA TERRA, apud Willel. Thorn. de terra maneriorum mensurata: *Summa terræ arabilis 567. acra dimidia; summa totius cum terra Susana 2149. acræ, &c.* Ibidem: *In marisco cum aqua 318. acræ, ... & de terra Susana 400. acra, &c.* Mox: *Item de feodo vestura de terra Susana & bosco 42. acr.* Rursum: *Item apud Stodmersch, de terra Susana, prati & marisci 480. acra, &c.* Ubi Somnerus ait, *terram susanam* esse *terram defrugatam, vel cujus status nimia & diutina cultura prorsus exeditur, &c* à Gallico *Suranné*, quod annum excedit. Sed ut verum fatear, vim vocis non assequor omnino.

SUSSEINA TERRA, Eadem notione, in Domesdey, in Monast. Angl. to. 3. p. 306. *Item centum acra de marisco, & vales acra communiter per annum 3. den. & pascunt in marisco & terris Susseinis.*

¶ SUSCAVARE, Suffodere, in Charta an. 1263. ex Schedis Præs. *de Mazangues: Quod non audeant seu præsumant dictam degam vallatorum, seu ripas illorum frangere, cavare & Suscavare.*

SUSCEMATÆ CARNES, ex Gallico *Sursemées.* Fleta lib. 2. c. 12. §. 27. *De carnificibus & coquis carnes vendentibus Suscematas, vel de morina, vel semicocta, vel non virtuosa cibaria calefacientes, & insana pro sanis ad vitarum hominum periculum.* Id est, quibus putredinis notæ insperguntur. *Chars sursanes*, Brittoni pag. 33.

¶ SUSCEPTARE, Suspicere. Vita B. Lidwinæ to. 2. April. p. 341. *Per modum stillicidii cælitus rorantis Susceptando.*

SUSCEPTORES, ὑποδέκται S. Athanasio, Qui annonis & tributis utriusque ærarii recipiendis præpositi sub dispositione Rationalium erant: de quibus multa in utroque Cod. tit. de Susceptor. præpos. &c. ubi Cujacius, Jac. Gothofredus, & alii. Adde Edictum Theoderici Regis cap. 126. 144. [Vide *Susceptus* & *Suscipere.*]

SUSCEPTORES, Qui Principem iter agentem, aut ejus comitatum in ædibus suis *suscipiunt*, vel excipiunt, apud Hincmarum de Ordine Palatii c. 23.

SUSCIPERE, Tributum exigere. Vide Scholiasten Julian. Antecess. cap. 72. 78.

¶ SUSCEPTORIUM, Gr. ὑποδοχεῖον, Receptaculum, apud vet. S. Irenæi Interpr. lib. 1. c. 14. n. 1.

¶ SUSCEPTULUS. Vide in *Susceptus.*

SUSCEPTUS, Cliens, cui adest Advocatus in judicio. Palæmon. Gram. in Glossis: *Assecula, cliens sive Susceptus.* Gloss. Lat. MS. Regium Cod. 1013. *Cliens, domesticus, vel Susceptus.* Gloss. Græc. Lat. ἀντιλήπτωρ, *Susceptor, adjutor.* Alibi, *Susceptus*, δὲ τὸ συνηγορῆσαι βοηθούμενος. S. Augustinus Epist. 54. *Quis tandem advocatus, aut ex advocato ita vir optimus facile reperitur, qui Suscepto suo dicat: Recipe, quod mihi, cum tibi male adessem, dedisti.* Paulinus Epist. ad Alethium: *Igitur priusquam in aliquam tantarum ægritudinum labem incurras, festina medico Susceptus & carus fieri.* Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: *Ecce quæ sunt auxilia ac patrocinia majorum, nihil Susceptis tribuunt, sed sibi hoc etiam pacto aliquid à parentibus temporarie attribuitur, ut in futuro totum filiis auferatur.* Cæsarius Arelat. serm. 5. *Ibi nullum fructum officiositas ipsa consequitur: sed hoc solum profectus est, si mereatur Susceptus vocari.* Carolus Calvus Imp. Epist. ad Nicolaum PP. de Ebone Archiepiscopo Remensi: *Ipse igitur Ebo regii fisci familia oriundo progressus, regia pietate pii ac gloriosi avi nostri Caroli Susceptus, Palatinis negotiis non mediocriter adnutritus, libertate donatus, &c. Susceptulus*, eadem notione apud Auctorem antiquum Vitæ S. Lupicini Abbat. Jurensis n. 10. Adde l. 4. Cod. Theodos. de Principib. agent. Gregorium M. lib. 4. Epist. 40. Ruricium lib. 1. Epist. 5. & quæ commentatur Petrus Pithœus ad Collationem Legis Mosaïcæ tit. 9. pag. 90.

SUSCEPTI, dicuntur, qui habitu Monachi, vel Canonici Regularis, donantur in morte, & inter Monachos *suscipiuntur.* [Charta Childeberti Reg. an. 536. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 5. *Et ipsum monasterium una cum omnibus rebus vel hominibus suis gasindis, amicis, Susceptis, vel qui per ipsum monasterium sperare videntur.*] Statuta Ordinis S. Gilberti *de Sempringham* p. 781. *Susceptus quilibet in morte, in habitu Canonici, vel fratris, per Priorem & Conventum alicujus domus, ... in illa domo, in qua Susceptus est, fiat pro eo sicut pro Canonico vel fratre, excepto cibo 30. dierum, & mittetur obitus ejus cum obitu primi defuncti domus illius post mortem illius. Et sic fiet pro eo in aliis domibus, sicut pro familiari, & in brevibus mortuorum scribetur ad succurrendum, si habitum habuerit.* Adde pag. 783. Vide *Frater ad succurrendum.*

¶ SUSCINTUM, ut *Succinctorium*. Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hisp. col. 788. *Suscinta parata una, & camisos* 111. *&c.*

SUSCIPERE, dicuntur Patrini, qui baptizandum ad fontem deducunt, & baptizatum de fonte excipiunt, & inde *Susceptores* appellati, Græcis ἀνάδοχοι. [Jesse Ambian. in libello de ordine baptismi c. 1. *Signent ipsos infantes in fontibus eorum Susceptores viri vel femina, id est, patrini vel matrina.*] Gregorius M. lib. 4. Dialog. c. 32. *Quidam Curialis illic sacratissimo Paschali Sabbato juvenculam cujusdam filiam in baptismate Suscepit, &c.* Pœnitentiale Theodorici c. 4. *Viro licet feminam Suscipere in baptismo, similiter & femina virum Suscipere.* Acta S. Sebastiani Mart. num. 62. *Quem cum baptizasset S. Polycarpus, ipse pater Susceptionis ejus est factus.* Vide Concilium Calchutense cap. 11. Concilium Parisiense VI. cap. 7. & Dissertationem 22. ad Joinvillam p. 275. [Vide *Susceptores*.]

¶ SUSCIPIENS, Accusatus, reus, in Cod. Theod. lib. 11. tit. 39. leg. 12.

¶ SUSCITATIVUS, Ad suscitandum aptus. Charta an. 1425. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 1765. *Proscribendo doctrinam tamquam errorum amicam & hæresum Suscitativam.*

SUSKINS, Monetæ Anglicæ species. Vide *Galihalpens*.

¶ SUSO, SUSOVORSUM. Vide *Susum*.

1. SUSPECTIO, in Legibus Luitprandi Regis Longob. tit. 49. §. 1. ubi *Suspicio* legitur in Lege Longob. lib. 2. tit. 55. §. 15.

¶ 2. SUSPECTIO, Spes. Acta S. Austregisili to. 5. Maii p. 233.* *Succurrite mihi velociter, Austregisilus me percussit in capite, & nulla est mihi vivendi Suspectio.* Vide *Suspicio*.

SUSPECTO, adverbialiter, in l. 21. D. de His quæ ut indign.

¶ 1. SUSPECTUS, Suspicio. Vita S. Wiboradæ to. 1. Maii p. 306. *Non est ita ut tu suspicaris; nam inventio thesauri tollet tibi hujusmodi Suspectum.*

¶ 2. SUSPECTUS, Suspicax, suspiciosus. Tertull. de Cultu fem. lib. 2. c. 4. *Quid gestit aut Suspecto, aut non desideranti placere!* Utitur etiam lib. 1. ad Uxorem cap. 1.

¶ SUSPENDERE, Separare, summovere. *Laurentium & Petrum à communione Papæ se Suspendisse replicatis*, apud Ennodium in Apologet. *Suspendre*, eadem notione, dicimus. Vide *Suspensatio*.

¶ SUSPENDICULUM, Funiculus cui aliquid appenditur. Translat. S. Cuthberti to. 3. Mart. pag. 142. *Quidam ex officialibus Episcopi, filum de Suspendiculo furatus, inter caligas & calceamenta sibi apposuit.*

¶ SUSPENDIUM, Patibulum, furcæ. Tabul. Kemperleg. *Manentes infra leprosariam & Suspendium dictæ villæ.*

¶ SUSPENSATIO, Interdictum, muneris vel beneficii ad tempus privatio, Gall. *Suspension*. Arnoldus Lubec. in Chron. Slavorum lib. 4. c. 14. *Qui timens officii Suspensationem, celari rem voluit.* Vide *Suspendere*.

¶ 1. SUSPENSIO, ut *Suspensatio*, apud Lindwood. Provinc. p. 11. & in Bulla Bonifacii VIII. PP. an. 1298. in Bullar. Carmelit. p. 50. col. 2. &c.

2. SUSPENSIO *corporis per pedes*, Pœnæ species apud Anglos, de qua Fleta lib. 1. c. 26. §. 4.

☞ Varios suspensionis modos delineavit Gallonius in libro de Martyrum cruciatibus pag. 11. quem consule.

¶ SUSPENSIVE, Non definite. S. Bernardus Epist. 8. *Hæc interim à me ad id quod quæritis, Suspensive responsa sufficiant.*

SUSPENSORIUM, Uncus, cui appenduntur carnes in culina. Cæsarius Heisterbach. lib. 6. cap. 5. *Quotiens neminem sensit esse in coquina, ipsam latenter intrans, ... scala Suspensorium ascendit, & ex ea parte pernas, quæ muro conjungebantur, omnes pene usque ad medietatem incidit, &c.* [Malim cum Vossio lib. 3. de Vitiis serm. cap. 51. intelligere camini locum, ubi ad esum suspenduntur pernæ, carnesque aliæ fumo indurantur: vel etiam superioris contignationis locum, ubi, postquam sunt fumo induratæ, aëre ventilantur.]

SUSPENSURA, vox Architectorum. Anonymus de Re Architectonica c. 16. de fabrica balnearum: *Suspensura calidarum cellarum ita sunt facienda, ut primum area sesquipedalibus tegulis consternatur, inclinata ad fornacem, ut pila missa intro, resistere non possit, sed redeat ad præfurnium.* Ubi Vitruvius lib. 5. cap. 10. habet, *Suspensura caldariorum, &c.*

SUSPENSURÆ. Glossar. scriptum literis Longobard. ex Bibl. S. Germani Paris. ex Glossis: *Suspensura, exaltationes sunt, sicut in Psalmo dicit: Mirabiles Suspensuræ maris, quia quando tempestas* * *tria re suspenduntur atque exaltantur fluctus.* Vulgata hodierna habet, *elationes.*

¶ SUSPENSUS. *Esse* vel *Teneri in Suspenso*, Gallice *Etre en Suspens*, Suspensum hærere. Charta Caroli Hungar. Reg. an. 1327. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 479. *Contractus ipsius matrimonii teneri debebit ad triennium in Suspenso. Qui in sufferentia positi, sunt in Suspenso*, in Litteris Philippi VI. Reg. Franc. an. 1333. to. 2. Ordinat. p. 91.

¶ SUSPICARI, Existimare, Gr. ὑπολαμβάνειν. S. Irenæi vetus Interpres lib. 1. c. 4. n. 4. *Unde etiam secundum argumentationem ipsorum Suspicari oportet, fontes & flumina .... generationem habuisse à sudoribus ejus.* Hinc

¶ SUSPICIO, pro Opinio, sententia, Gr. ὑπόληψις, apud eumd. lib. 3. c. 5. n. 1. *Responsiones secundum interrogantium Suspiciones.* Infra: *Neque secundum Suspicionem interrogantium respondebat eis, &c.*

¶ SUSPICERE, Suspicari, Gall. *Soupçonner*. Vita S. Dunstani to. 4. Maii p. 370. *Rex eos qui muneribus pontificis corrupti fuerant nihil Suspiciens, & ob hoc simplici eos animo exaudiens, &c.*

¶ SUSPICIO, Exspectatio, spes, Gr. προσδοκία. Vetus S. Irenæi Interpres lib. 1. cap. 13. num. 3. *Illa autem seducta & elata ab iis quæ prædicta sunt, concalefaciens animam à Suspicione quod incipiat prophetare.* Vide *Suspectio* 2. Alia notione, vide in *Suspicari.*

SUSPICIOSUS, Suspectus. Gloss. Gr. Lat. ὑποπτεύς, *Suspiciosus*. Alibi: ὕποπτος, *suspectus, Suspiciosus.* Fabianus PP. Epist. 3. *Hi, qui in aliquibus criminibus irretiti sunt, vel qui sunt Suspiciosi, vocem adversum majores natu non habeant accusandi.* Utuntur S. Hieronym. Epist. 22. c. 6. Capitul. Aquisgran. an. 803. c. 7. Capitularia Caroli M. lib. 5. c. 34. (al. 36.) Herardus Arch. Turonensis in Capitulis cap. 101. Hadrianus I. PP. in Canonibus c. 15. Hincmarus Rem. in Capitulis de Reb. Magistri & Decani &c. c. 15. *Soupeçonneus*, in Stabilimentis S. Ludovici lib. 1. c. 34. [Vide *Soupechon*.]

¶ SUSPINARE. Gloss. Lat. Gr. *Suspino*, χειρουργῶ. Aliæ Gr. Lat. χειρουργῶ, *opifico, Suspino.*

¶ SUSPIRIOSUS, SUSPIRITARE. Vide *Suspirium*.

SUSPIRIUM, Spiritus, & anhelitus difficultas, apud Apuleium de Virtutib. herbar. c. 41. [Gl. Lat. Gr. *Suspirium*, δύσπνοια. Sangerm. addunt, *Suspirio.*]

SUSPIRIOSUS, Anhelus, ægre spirans, qui spiritus angustia & difficultate laborat, apud Anton. Musam de Herba Vettonica c. 8.

SUSPIRITO, *Suspiro.* Vetus Glossarium Longobardic. S. Germani Paris. ex Glossis.

¶ SUSPRESSURA. Vide *Souspressura.*

SUSSALTIRE. Ugutio : *Digerere, evacuare, ebrietatem deponere, vel vulgariter dicitur Sussaltire, quod fit cum cibaria & potus in stomacho dividuntur, & quædam pars purior transmittitur per membra ad alimenta vitæ, quædam grossiora ad secessum.*

SUSSEINA TERRA. Vide *Susana.*

¶ SUSSES, *Qui habilis ad subsidendum.* Gloss. Isid. Idem quod *Subses.* Vide in hac voce.

¶ SUSTAMENTUM, in Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 322. pro *Sustentamentum.* Vide *Sustentamen.*

¶ SUSTANTIA, pro *Substantia*, Alimentum, in Statutis Arelat. MSS. art. 192. Vide infra *Sustentaculum* 1.

¶ SUSTELLA, f. Axilla. Acta B. Joagnoli tom. 2. April. pag. 955. *Dum Christophorus pateretur febrem maximam & unum anguinem subtus Sustellam dexteram, &c.*

¶ SUSTELLOSE, πανύργως, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. πανούργως, *fraudulenter, Sustellose, nequiter.* Emendant viri docti *Sutelose.*

¶ 1. SUSTENTACULUM, Alimentum. Capit. Caroli M. an. 789. *Ad Sustentacula sive stipendia Dei servorum inibi militantium Deo minime sufficere posse.* Vide *Sustentamen.*

¶ 2. SUSTENTACULUM, Fulcrum, baculus quo quis *sustentatur.* Acta MSS. S. Victuri in Biblioth. S. Petri Carnot. *Beatus Martinus dedit illi Sustentaculum super quod solent sacerdotes fusis orationibus sustentari.* Eadem, sed simpliciori stylo, referunt Acta Episcop. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 68. ubi de eodem Victuro : *Beatus Martinus dedit illi baculum suum, quo sustentari solebat, & deduxit eum secum usque ad urbem.* Vide *Sustentarium.*

¶ SUSTENTAMEN, Alimentum, ut *Substantia* 1. Laur. Byzyn. in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 182. *Prædas quoque vaccarum & scropharum & aliarum rerum in civitatem sine offensa pro Sustentatione inducunt.*

¶ SUSTENTAMENTUM, Eadem notione. Charta an. 1164. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 307. *Ad prædicti conventus Sustentamentum redditus sufficere non posse dicebant.* Qua voce non modo victualia intelliguntur, sed arma & cætera, quæ ad oppidi vel castri defensionem necessaria sunt, ut apud Matth. Paris an. 1250. *Significavit Soldanus Regi Francorum, ut sedatis omnibus civitatem Damiatæ cum Sustentamentis, quæ garnesturas vulgares appellant, consultius resignaret.* Vide *Sustentaculum* 1. & *Sustentatio.*

¶ SUSTENTARIUM, Fulcrum. Acta S. Gudwali to. 1. Jun. p. 748. *Sustentaria scrinii, quas seragas dicunt, tenens, sensim sensimque in sursum repebat.* Vide *Sustentaculum* 2.

¶ SUSTENTATIO, Alimentum, Gall. *Entretien.* Anastasius in Gregorio III. apud Murator. to. 3. pag. 159. *In quo monasterio pro Sustentatione ibidem idem ipse sanctissimus vir* (Gregorius) *prædia & dona atque familiam largitus est.* Monast. Anglic. tom. 1. p. 18. *Pensionem 50. solidorum .... ad Sustentationem unius cerei jugiter ardentis .... assignavit.* Vide *Sustentamen.*

¶ SUSTENTATIO, Subsidium, auxilium, Gallice *Secours, soutien.* Capitul. Caroli Calvi ann. 876. tit. 48. §. 15. *Ut nemo fidelium nostrorum quodammodo aliquem celet quem nostrum scierit infidelem esse, neque ei Sustentationem quamcumque præstare pertentet.*

¶ SUSTINATIO, ut *Sustentatio.* Charta Philippi Reg. Franc. an. 1308. to. 4. Hist. Harcur. pag. 1197. *Ad Sustinationem duorum capellanorum, qui in eis, ut permittitur* (l. præmittitur) *residebunt & deservient, 40. libras annui redditus .... assignare valeat.*

SUSTINENTIA, Patientia. Vita S. Firmini Mart. *Mihi Deus noster Sustinentiæ dabit virtutem.* Epist. 129. inter Epist. Fulberti : *In literis amici tui C. Comitis multam deprehendere potes erga te benignitatem, familiaritatem, amicitiam, Sustinentiam, &c.* Vide *Sufferentia* 1.

SUSTINERE, Exspectare. S. Hieronymus Epist. 17. *Mensuram charitas non habet, & impatientia nescit modum, & desiderium non Sustinet,* i.e. non exspectat. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis : *Perpetua, Sustineo te,* i. exspecto te, ὑπομένω σε. Acta Passionis S. Cypriani : *Cum se dalmatica expoliasset, in linea stetit, & cœpit spiculatorem Sustinere.* Ita Tertullianus Apolog. cap. 35. lib. de Pœnit. c. 6. Adversus Judæos cap. 6. ad Martyres c. 2. Tob. cap. 5. v. 9. Matthæus cap. 26. v. 5. Ferrandus Diac. in Breviario Canon. c. 7. Vetus Interpres Concilii Constantinopolit. sub Flaviano Act. 5. &c.

¶ SUSTINERI, Pertinere, spectare. Cod. Theod. tit. 1. de Decur. leg. 6. *Fundus cum mancipiis & pecoribus ceterisque rebus, quæ cultui rustico Sustinentur, &c.* Nisi sit pro *destinantur*, uti monet Gothofredus ibidem.

¶ SUSTINLUM, Objectaculum quo aqua *sustinetur.* Statuta Mutin. c. 38. fol. 53. *Molinarii molendinorum novorum teneantur & omnino debeant tenere Sustinea, quæ sunt ad dicta molendina in canale navigii aperta penitus, ita ut libere aqua fluere possit per dicta Sustinea, nisi pro transitu navium.*

¶ SUSTIVUS EQUUS. Diploma Leonis IX. PP. in Continuat. Bullarii Rom. p. 1. col. 2. *Confirmamus tibi* (Hermanno Colon. Archiep.) *omnia, quemadmodum in privilegiis patrum nostrorum apostolicorum virorum sunt inscripta, crucem videlicet, & pallium suo tempore suoque loco ferendum, insigne quoque Sustivi equi.* Melius apud Miræum to. 2. pag. 1132. col. 1. *Festivi equi.* Vide *Equus* & *Nattum.*

¶ SUSTRADO. Codex censualis MS. Irminonis Abbat. Saugerm. fol. 60. v°. *Et adducunt de ligna duo carra ad Sustrado, &c.* Nescio an huc spectent voces *Sostrale* & *Sostri.* Vide supra in his vocibus.

SUSUM, pro *Sursum.* Glossæ vett. *Susu*, ἄνω. Rursum, ἄνω, *Suso, supra, super.* ἄνω κάτω, *Susum deorsum.* Πρὸς τὰ ἄνω, *Susum versum.* τῇ ἄνω, *Susum versum.* *Susovorsum*, in vett. Inscript. p. 204. Gloss. Lat. Gr. *Susu*, ἄνω. *Susum*, ἐπάνω. Papias : *Susum, in superiori parte, in loco signato. Sursum, ad locum.* Commodianus :

Integrate locum vestrum, per omnia docti,
Susum intendentes, semper Deo summo devoti.

Et alibi :

Terruit sane Dominus domum orationis,
Sacerdos Domini cum Susum corda præcepit.

Lactantius lib. de Mortibus Persecut. n. 19. *Constantinus astabat Susum.* Hist. Episcopor. Autisiod. cap. 20. *Susum habet in se historiam salis cum arbore & serpentibus.* Ita veteres *rusum*, pro *rursum* dicebant, ut observat Scaliger ad Catullum pag. 58. Vide *Jusum.* Hinc Itali Poëtæ eadem notione *su* & *suso* dicunt, uti observatum ab Acarisio.

¶ SUSURRARE, Maledicere, clanculum carpere.

Hadrianus

Hadrianus PP. in Epist. ad Episc. Hispan. contra Elipandum to. 3. Conc. Hispan. p. 93. *Liberatorem nostrum non pertimescitis venenosa fauce Susurrare.*

SUSURRATOR, Susurriosus. Gloss. Gr. Lat. ψιθυριστής, *Susurriosus, susurrator.* Occurrit vox posterior in Hist. Translationis S. Landoaldi n. 18. *Susurro*, apud Sidonium lib. 5. Epist. 7. Petrum Chrysologum serm. 55. & alios. Glossæ Isidor. *Susurria, fenillosus, bilinguis.* Pithœanæ habent *Sevileosus.* [Legendum, *Susurro, sententiosus, bilinguis.* Papias: *Susurro, detractor, bilinguis, rixator, qui murmurat, sententiosus.*] Vide *Cauculatores* & *Sententiosus.*

¶ SUSURRATORIE, Susurronum more, murmurando & clam machinando. Charta Henrici IV. Reg. Angl. an. 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 425. *Dominare cupientes & denigrare ad aures quarumdam nobilium personarum, tanquam invidia facibus succensi, Susurratorie deduxerant, quod præfatus magister, &c.*

SUSURRIUM, Joanni de Janua, *Murmur latens, locutio* [*Susurrium, murmurement*, in Glossar. Lat. Gall. Sangerm. Vita Vener. Idæ to. 2. April. pag. 174. *Pius Dominus in corde dilectricis suæ tale Susurrium intulit, &c.*] *Juge susurrium*, apud S. Hieronymum in S. Malcho cap. 6. S. Bernardus in Exhort. ad Milites Templi cap. 4. *Murmur vel tenue, sive Susurrium nequaquam ibi deprehenditur inemendatum.* Et cap. 78. *Solumque in personam suam, non etiam in Abbatiam fraternum Susurrium immurmurabat.* Utuntur etiam Cæsarius Heisterb. lib. 5. cap. 29. Guigo Cartusian. de Quadripertito exercitio cellæ cap. 25. & alii.

¶ SUTANA, Togæ seu tunicæ species, ut *Subtana*, Acta S. Bertæ to. 5. Jun. pag. 153. *Tunicam sive Sutanam unam ex panno Capucinorum confectam, hoc est sordato hancque talarem ferens.* Vide *Subtaneum.*

¶ SUTELA, *Astutia.* Papias. Gloss. Lat. Gr. *Sutela*, ἐνέδρα, ἐξαπάτησις, δόλος, κακομηχανία. Vide Festum & *Subtela.*

¶ SUTELLARE, Suere. Eædem Glossæ: *Sutella*, ῥάπτω. Infra: *Suto*, συρράπτω, δέρματα ῥάπτω. Hinc

¶ Sutellosus, πραγματοράφος, in iisdem Glossis.

¶ SUTELLARIS, ut *Subtalares.* Vide ibi.

SUTHDURE, Porta australis, ex Saxon. ſuð, Auster, & ðure, ostium. Gervasius Dorobernensis Libro de Reparatione Cantuariensis Ecclesiæ: *Deinde sub medio longitudinis aulæ ipsius duæ turres erant prominentes ultra Ecclesiæ alas: quarum una, quæ in austro erat, sub honore B. Gregorii PP. altare in medio sui dedicatum habebat; & in latere principale hostium Ecclesiæ, quod antiquitus ab Anglis, & nunc usque Suthdure dicitur. Quod hostium in antiquorum Legibus Regum suo nomine sæpe exprimitur. In quibus etiam omnes querelas totius regni, quæ in Hundredis vel Comitatibus, uno vel pluribus, vel certe in Curia Regis non possent legaliter diffiniri, finem inibi, sicut in Curia Regis summi, sortiri debere discernitur.* Quæ quidem postrema verba satis docent hocce loco facta *judicia Dei*, uti vocabant, cum scilicet lites judicio ordinario dirimi non poterant.

¶ SUTIARE. Charta ann. circit. 800. ex Chartul. Matiscon. fol. 167. v°. *Debent rustici de Romenaco duas condaminas elaborare, una ad frumentum & segala, alia ad avenam arando, seminanda, colligendo, carricanda, Sutiando & usque ad granarium perducenda.* Haud scio an idem sit quod Excurere, Gall. *Battre le blé.*

¶ SUTILARES, ut *Subtalares.* Vide ibi.

¶ SUTITIUS, Sutilis. Statuta Eccl. Valent. inter Conc. Hisp. to. 3. pag. 511. *Præcipimus quod clerici pannos listatos non portent, nec manicas Sutitias, &c.* Vide *Consutitis.*

¶ SUTOR Vaccæ, Sutor qui utitur corio vaccæ, Gall. *Cordonnier.* Charta Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat. ann. 1036. ex Chartul. V. ejusd. Monast. p. 243. *Stallus Sutoris vaccæ, in mense 1. den. Stallus taconet vendentis, 1. den.* Vide *Vacarius.*

¶ SUTORIUS, Sutor. Charta ann. 1348. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 578. col. 2. *Item, statuit quod in dicto monasterio sint tres aut quatuor Conversi, quorum unus sit pelliparius, & alius Sutorius pro pellizonis & sotularibus dictarum Monialium familiæ dicti monasterii faciendis.*

SUTRIBALLUM, Sutriballus. Gloss. Græc. Lat. MS. παλαιοραφεῖον, *Sutriballum.* Infra: παλαιοράφος, *veteramentarius, Sutrivallus.* Edit. habet *veterivallus.* Vetus Interpres Juvenalis Sat. 3. *Consuto vulnere: à Sutriballa sutus.*

¶ SUTRIUM, *Locus, ubi suuntur species aliquæ.* Gl. Isid. Utitur Plautus. Gloss. Lat. Græc. *Sutrinum*, σκύτειον. *Sutrinum, suerrerie, lieu ou l'en coust*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm. MSS.

SUTRUM. Charta ann. 1115. apud Ughellum in Episcopis Cannensibus: *Concedimus iterum, ut eadem matrix Ecclesia Cannarum plenam possideat omnium rerum suarum, & suorum hominum vendentium & ementium, tam in Cannis quam deforis, & in casalibus ubicunque possideat etiam omnium suorum hominum artagium Sutrum omnium terrarum, calvarum venientium ad laborandum cum sua adfidatura: ita tamen si non laboraverint, de terris nostris, & de suis laboraverint eidem Cannensi matrici Ecclesiæ, affidatura detur medietas, & medietas reliqua nobis tribus, possideat etiam Sutum petitionum salarium suamatta piscantium vola.* Quæ quidem mendis non carent. [In voce *Artagium* monet Cangius pro *Sutrum* forte legendum esse *suarum.* Haud scio an bene. Gloss. Lat. Græc. *Sutrum*, ἀμμά.]

¶ SUTTELLARIUS, Sutulares. Vide *Subtalares.*

¶ SUTULUS, Porcellus. Tabul. S. Marini Pontisar. *Minuta decima agnorum, Sutulorum, vitulorum, edulorum, equulorum, excepta.*

SUUM, *Porcorum cœtus*, in Glossis MSS. Regiis.

¶ SUUS, pro Ejus, non semel apud Scriptores medii ævi. Gregor. Turon. Histor. Franc. col. 562. *Ragnacharium Regem atque suum parentem Chlodoveus dolis interfecit manu propria, & fratrem Suum* (Ragnacharii scilicet) *Richarium similiter manu propria jugulavit.*

¶ Suus, pro Tuus. Litteræ Bonifacii VIII. PP. ad Edwardum I. Reg. Angl. in Chron. Th. *Otterbourne* p. 95. *Et tandem ad id exercens potentia Sua viris, &c.* Ubi Regem alloquitur.

SUXTA, Suxtilis. Chronicon Abbat. S. Trudonis lib. 1. apud Acher. tom. 7. Spicil. pag. 350. *Candelabra argentea septem, Suxtas argenteas duas ad ferendum incensum ....* [*cyphos argenteos quatuor, & duas ex cupro: Suxtilem unum argenteum.*] Vasa ejusmodi incenso ferendo *Acerras* & *Naviculas* vulgo vocant: de hac vero voce nihil sani occurrit, nisi legendum sit *buxtas*, i. pixides. Vide in hac voce.

SWAIGA. Testamentum Frederici Palatini in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 446. *Vineam in Kelham, quam emi à Lisungo de Westeten, delegavi in manus Perchtoldi, & duas Swaigas delegavi in manus Wernhardi de Sillengen, &c.*

¶ SWALLINGA, ut *Swollynga.* Vide *Corn-gavel.*

SWANIMOTUM, Suanimotum, Curia libere tenentium in foresta, quæ de delictis in foresta ac-

cidentibus ter in anno cognoscit : vox à Saxonico ȝpanȝ, Anglis *Swain*, *operarius*, *minister*, & ȝemote, *Conventus*. Mainvodo & Watsio *Swain* est libere tenens. Charta libertatum forestæ Joannis Regis Angl. ann. 1215. apud Matth. Paris, & in Pupilla oculi : *Nullum Suanimotum de cætero teneatur in regno nostro, nisi ter in anno ... & ad ista duo Suanemota convenient Forestarii, Viridarii & Agistatores, &c.* *Swanemoode*, in Monastico Anglic. to. 1. pag. 976. *Et sint quieti de ... schewyne, & miskenning, Swanemoode, & de thesauro inveniendo, &c.* Vide Guil. Prynneum in Libertatib. Angl. to. 3. p. 1142.

¶ Swanemotum, Eadem notione. Inquesta ann. 1364. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 499. *Item dicunt quod forestarii ut in jure dom. Regis dicta foresta habere debent una vice per annum ad Swanemota sua cum tenta fuerint, ac etiam cum fecerint scrutinium per forestam, repasta sua in aliquibus maneriis.* Liber niger Scaccarii p. 374. *Quieti sumus de secta Swanemoti, & de omnibus aliis sectis illius bosci.*

SWARMUM Apum, in Modo tenendi hundredum pag. 128. Examen apum, ex Anglico *Swarm*.

SWARTZ-WILD, Bestiæ nigræ, ex German. *Schwartz*, niger, *Wild*, fera : Gallis *Bestes noires*. Lex Bajwar. tit. 19. §. 7. *De his canibus ursos vel bubalos, id est majores feras, quod Swart-wild dicimus, persequuntur.* [Baluzio *Suvarzuvild*.]

¶ SWATHE, Quantum unus sector per diem secare potest de prato, idem quod *Falcata prati* : ab Anglo-Sax. ȝpaꝺ, scissio, rasura. Kennettus in Antiquit. Ambrosd. ad an. 1325. pag. 399. *Duæ Swathes dicti prati jacent ut sequitur, &c.* Rursum p. 400. *Dimidia roda & dimidia Swathe apud Shortedolemede ... & duæ Swathes apud Mashames.* Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 202. *Dedimus illustrissimo principi Edwardo Regi & dom. Simoni de Sudburg Archiep. Cantuariensi septem mesuagia, unam schopam, 40. acras terræ & novem Swathes prati.* Vide *Sectura prati* in *Secare* 2.

SWEIZCHOLI. Lex Bajwar. tit. 13. cap. 11. §. 1. *Et si unum eorum* (equum) *contra legem minaverit, quod Sweizchols dicunt, &c.* [Baluzius edidit, *Swezcholi*.]

SWERP, Jactura maris, vulgo *Wrec*, & *Warec*. Charta Willelmi Comitis Flandriæ pro confirmatione Consuetudinum urbis S. Audomari ann. 1127. *Si cum Bolomensi Comite Stephano concordiam habuero, in illa reconciliatione eos à theloneo & Swerp apud Vuitsant, & per totam terram ejus liberos faciam.* Ibidem : *Liberos omnes à theloneo facio ad portum Dixmudæ & Graveninghes & per totam terram Flandriæ eos liberos à Swerp facio.* Tabulae. Ramesiense ch. 174. *Concedo ... mundbrich, blodwith, ... stipbrich, Saupwurpe, sake sokne, &c.* [Vide *Seaupwerpe*.]

SWINHEY, Clausura circa blada, seu *haia*, quæ ab his arcet porcos : ex ȝpin porcus, & heẏ, sepes. Vetus Charta Anglica, apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* p. 190. *Item pro clausura circa blada, quæ dicitur Swinhey, 2. sol. 10. den. & quadr.*

SWIRO, Swro. Lex Bajwar. tit. 15. cap. 11. §. 2. *Si firmare promiserit emptori, id est, Swro.* Ubi Lindenbrog. *Sweren*, Juramento confirmare, sic & Angli *to swar*. Alii codd. habent *Swirou*.

SWOLLYNGA, Swulinga, vox Cantianis familiaris, quibus idem quod Anglis *hyda*, seu ut est in Domesdey, *Carucata*, nuncupatur : vulgo inquit Somnerus, à *Ploughland* : à Saxonico ȝulh, aratrum. [Charta vetus Eccl. Cantuar. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Terram trium aratrorum, quam Cantiani Anglice dicunt three Swolings.*] Liber de situ Ecclesiæ Belli in Anglia : *Dedit idem inclitus rex Willelmus eidem Ecclesiæ de Bello, in Cantia regale manerium quod vocatur Wy, cum omnibus appendiciis suis septem Swolingarum, id est hidarum, ex sua dominica corona, cum omnibus libertatibus & regalibus consuetudinibus.* W. Thorn. an. 1364. *Et debet qualibet Swollynga habere ducentas acras, quæ debent per annum 8. gallinas, unum multonem, & 200. ova de redditu, & sic secundum quantitatem cujuslibet S.* (i. *Swollinge*) *& debet qualibet Swollinga arare 6. acras de Telwork, &c.* Vide *Corn-gavel*.

Sulinga. Codex MS. Archiepisc. Cantuar. *Sulinga maneriorum Archiepiscopatus Cantuar. in Cantia : & scito, quod duæ Sulingæ faciunt unum feodum Militis.*

Sullyngata Terræ. Will. Thorn. p. 1931. *Et nunc defendebatur illud manerium pro una Sullyngata terræ versus regem apud Middelton.*

Swollinglano, Terra *Swollingatim*, sive per *Swollyngam*, i. quantitatem unius aratri culturæ deputata, & fructuariis elocata. Idem Thorn. p. 2140. *Acquisierunt ... 309. acras, 3. rodas dimidiam de terra vocata Swollingland.*

Swollyngman. Idem Thorn. *Quæ servitia & consuetudines ipsi tenentes annuatim faciunt, & solummodo, præter corporale servitium, quod vocatur Swollyngman, quod facere omnino recusant ad magnum gravamen & præjudicium Abbatis.*

Swyllingmannus, Tenens ad redditus infra limites suæ *swollingæ* colligendos electus. Vetus Scheda apud Somnerum : *Singuli tenentes omnium & singularum prædictarum Swylingarum, & 38. acrarum terræ de Swyllingland ad Curiam dictor. Abbatis & Conventus de Menstre proxime post festum S. Michaelis Archangeli annuatim tentam seu tenendam, eligent & eligere debent de qualibet Swyllinga unum de seipsis, qui nominetur Swyllingmannus ... qui quidem Swyllingmannus coram eodem Senescallo corporale præstabit sacramentum ad levandum & colligendum ratam portionem tam denariorum, quam granorum, porcorum, aucarum, & gallinarum in forma prædicta levandarum, ... denarios ibidem per ipsum Swyllingmannum sic collectos præfato bedello* (Abbatis) *singulis annis persolvendum, &c.* Idem Thorn. *Et ad quamlibet Swollyngam dominus eliget in Curia sua per tenentes suos, 2. homines, & inde onerabit unum, qui colliget redditum in dicta Swollinga, &c.*

¶ SYATICA, Ischias, Gallis *Sciatique*. Acta S. Richardi Episc. tom. 2. Jun. pag. 251. *Qui quidem per multum tempus, malum quod Syatica dictum est, patiebatur.* Vide *Scia*.

¶ SYCAMINA, Sycomori. Vita S. Condedi sæc. 2. Bened. p. 865. *Qui armentarum caprarumque Amos Sycamina vellicantem elegit in Prophetam, &c.* *Sycomoros* habet Amos cap. 7. 14. Acta S. Onuphrii to. 2. Jun. p. 526. *Erant autem fructus illarum arborum multa palma, citri, punica, Sycamina, zizypha & vites.* Ficus interpretantur viri docti.

¶ SYCARIA, ut *Sicaria* 2. Vide ibi.

¶ SYEMELINGA, Mensura annonaria. Consuet. MSS. Eccl. Colon. *De prædicto etiam tritico damur ... xx. Syemelinga singulis diebus de eo quod dicitur griez.* Vide *Swollynga*.

SYLLABÆ, Litteræ, Epistola. Glossæ Lat. Græc. *Adfatibus*, συλλαβῶν, γραμμάτων. Synodus Rom. an. 745. *Ante hos dies Syllabas reverendissimi atque sanctissimi fratris nostri Bonifacii Archiepiscopi nobis detulisti.* Zacharias PP. Epist. 9. ad Bonifacium : *Dum vero & series Syllabarum tuarum nobis panderetur per singula, &c.* Codex Carolinus Epist. 72. *Sagacissimas Syllabas suscipientes, &c.* Occurrit ibi non su-

Digitized by Google

mel, apud Scriptores ævi citerioris. *Βασιλικοὶ συλλαβαὶ*, apud Cyrillum in Epist. ad Acacium Melitenæ Episcopum, & alios.

SYLLABARIUS. Vide *Abecedarius.*

¶ SYLLABICARE, ut mox *Syllabizare.* Vita S. Catharinæ Senensis to. 3. April. p. 881. *Si jubebatur Syllabicare, in nullo sciebat aliquid dicere: imo vix litteras cognoscebat.*

SYLLABIZARE, Elementa sigillatim appellare, quomodo faciunt, qui primas literas ediscunt, nostris *Epeller.* Joannes Sarisber. lib. 5. Polycr. cap. 16. *Leges ipsa & Consuetudines, quibus vivitur, insidiæ sunt & laquei calumniantium. Verborum tendiculæ proponuntur, aucupationes syllabarum, vel simplici, qui Syllabizare non novit.*

¶ SYLLATERIUM, perperam pro *Filaterium.* Vide in hac voce.

SYLLOGIZARE, Concludere, decernere, *Arrester.* Ericus Upsaliensis lib. 6. Hist. Suecicæ pag. 205. *Cœperunt de ejus assumptione tractare, & de facili concludendo inferre, quod Syllogizaverunt in occulto.* Vita MS. Caroli M. jussu Friderici Imp. scripta, in prologo: *Quia vero intentione præcordiali in laudem præfati Cæsaris tota nostra suspirat intentio, ut manifestis rationibus ipsius gloriose Syllogizetur canonizatio à sanctis & magnis viris prædecessoribus nostris diu multumque affectata, &c.* [Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 84. p. 237. *Omnium virtutum verum hospitem repererunt & demonstrationibus certissimis Syllogizant.*]

SYLLOGISMARE, Eadem notione. Ermanricus in Vita S. Alberti Abb. Gambronensis num. 1. *Quorum pium initium elegantissime finis Syllogismavit.* Id est conclusit, absolvit, ut syllogismus argumentum concludit.

¶ SYLLOGIZATIO, Argumentatio, ratiocinatio. Origo Monast. Montis S. Mariæ apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. pag. 427. *Nescis infelix quia simplicitas devotionis ducit ad cælum & damnosa Syllogizatio in abyssum.*

¶ SYLPHORI, ut *Silfori.* Vide in hac voce.

SYLVA. Sanutus lib. 3. part. 11. c. 13. *Transeuntes montes Riphæos, quos Ungari Sylvas vocant.*

¶ SYLVA, *Lignum, materia*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. pag. 357.

SILVA COMMONIS, forte quæ *Communis* est, seu ubi *Communia*, vel loci incolæ jus fruendi habent. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Silvam communem, ubi possunt saginari porci* 20. Tabular. Eduensis Ecclesiæ: *Silva 3. ad impinguandos porcos* 2000. *excepto communi Silva.*

SYLVA MINUTA, Cædua, *Bois taillis.* Polyptychus S. Remigii Remensis: *Sunt ibi arabiles campi* 22. *continentes mapp.* 104. *vinea* 19. *Silva minuta mapp.* 11. *pastura cum spinoris mapp.* 30. [*Silva* nude, eadem notione, in Charta an. 1287. apud Acher. to. 8. Spicil. pag. 257. *Nemora vendere non poterit, nisi esset Silva.*]

SILVA NOTRITA, [ot *Pastilis* mox.] Idem Polyptychus S. Remigii Remensis: *Silvam noviter nutritam, ubi supra 5. annos valebunt saginari porci* 50. Mox: *Wandefridus tenet mansum servilem* 1. *& pro omni aratura & servitio providet Silvam, & nutrit.*

¶ SYLVA PALARIS, *Ex qua pols* (l. pali) *& pedimenti* (l. pedamenta) *sumuntur.* Vocabul. utriusque juris.

SILVA PASTILIS, i. Pastui animalium idonea, in Domesdei, in Monastico Anglic. tom. 3. part. 2. pag. 10. *Silva pastilis duarum leucarum longitudine,*

& unius latitudine. Occurrit ibidem rursum.

¶ SYLVA PASCUA, Eadem notione, in Vocabul. utriusque juris.

¶ SILVA PASTIONALIS, Eodem intellectu. Codex Censualis MS. Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 45. col. 1. *Habet ibi de Silva pastionali inter totas decimas bunnaria* LXX. *in quibus possunt porci saginari* C. Hinc

¶ SILVA SAGINACIA, Saginandis porcis idonea. Vide *Saginacia.*

¶ SILVALIS, Ad silvam pertinens. Leg. Lotharii apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 139. col. 2. *Ut in testimonium non recipiantur de his capitulis, id est de libertate, & de hereditate, vel de proprietate in mancipiis & terris, sive de homicidio, & de incendio, excepto Silvali, &c.*

SYLVAGIUM, Jus utendi silva, vel præstatio pro jure utendi silva, ut *forestagium*, de quo supra. Charta Bartholomæi Episcopi Laudunensis ann. 1130. *Sed & Silvagium, & paisnagium, & alias consuetudines, quas dominis suis debent persolvent.* Tabularium Abbatiæ S. Joannis Ambian. an. 1161. *Licebat etiam fratribus de nemore ligna cadere, & redas suas onerare, & per subscriptum Silvagium ligna extra territorium ducere, dare, vendere, prout ipsis placuerit. Pro Silvagio autem unius equi unum denarium persolvent.*

SYLVATICUM, Eadem notione. Jo. de Janua: *Lucar, pecunia vel pretium ex luco collecta, quod vulgo dicitur Sylvaticum, & Forestage.* Charta Friderici II. Imp. ann. 1214. pro Ecclesia Viennensi: *Non teloneum, sive pedagium in aquis vel terris, vel redhibitionem de pasturis, non Silvaticum, non summaticum, non pulveraticum exigere audeat.*

¶ SILVITATICUM, Eodem significatu. Charta Karlomanni Reg. Fr. ann. 880. pro Monast. S. Cæciliæ in diœcesi Urgell. in Append. ad Marcam Hispan. col. 812. *Nullus judex publicus audeat à famulis tam liberis quam colonis ipsius loci hospitaticum, montaticum, rotaticum, Silvitaticum, aut inferanda aliqua exigere.*

SYLVARIUS, Qui silvam custodit, providet. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Hrodo Silvarius & messarius tenet propter hoc de terra dominica contra dimid. mansum.* Vide supra *Silva nutrita.*

SYLVATICUS, Agrestis, incultus, aspero ingenio, *Sauvage*, Italis *Salvatico.* Ordericus Vital. lib. 4. pag. 506. *Edricus quoque cognomento Guilda, id est Silvaticus.* Infra p. 511. *Plures in tabernaculis morabantur, in domibus ne mollescerent, requiescere dedignabantur: unde quidam eorum à Normannis Silvatici cognominabantur.* Vide *Comes silvester*, col. 813.

¶ SILVATICA INDOMENTA, Pellibus ferarum silvestrium munita, apud Mabillon. tom. 5. Annal. Benedict. p. 584. Constitut. MSS. Cluniac. *Nec quisquam in quovis loco tunicis & coopertoriis de bruneto aut pellibus Silvaticis ... uti præsumat.*

¶ SILVATICUM OPUS, Eadem notione, ut videtur. Consuet. antiquæ Canonic. Regular. apud Marten. part. 1. novæ Collect. pag. 323. *Sed ne quisquam fratrum Silvaticum opus cujuslibet emat.*

SALVATICUS, pro *Silvaticus*, quomodo Galli *Sauvage* dicunt. *Aves salvaticæ*, in Lege Bajwar. tit. 20. §. 6. nostris *Oiseaux sauvages*, quibus opponuntur domesticæ, *domipastæ.* [Joh. Demussis in Chr. Placent. apud Murator. to. 16. col. 580. *Similiter juvenes homines portant cabanos, barillotos, & pelandas longos & largos, longas & largas per totum usque in terram, & cum pulchris foraturis peltarum domesticarum & Salvaticarum, &c.*] In Charta Edw. III.

Regis Angl. to. 2. Monastic. p. 768. *Sauvagina*, dicuntur feræ silvestres : *De tota sauvagina, & omnibus bestiis silvestribus cujuscunque generis forent .... qua inventa forent in clauso de Kitt, ad bersandum, venandum, capiendum, &c.* Itali *Salvaggine* dicunt. Philippus *Mouskes* in Henrico I.

Cierf i mit, & bisses, & dains,
Puis counins, lievres, & ferains,
Et maniere de Sauvegine.

Charta an. 1279. *Et contrata est Salvatica, deserta & inhabitata.* Alia apud Ughellum to. 7. p. 397. *Cultum vel incultum, domesticum & Salvaticum, &c.*

SALVAGIUS, Eadem notione. *Bestiæ Salvagiæ*, apud Gervasium Dorobernensem an. 1168.

¶ SALVAGNIA, Fera silvestris. Charta ann. 1335. to. 2. Hist. Dalph. p. 304. *Quod nemo cujuscumque status, sive sit nobilis sive innobilis, sit ausus vel præsumat venari cum retibus, vel canibus, seu alio modo, aliquas Salvagnias palam, publice vel occulte.*

¶ SILVAYSINA, Pari significatu. Charta an. 1399. ex Tabul. Massil. *Tibi licentiam damus & concedimus per præsentes libertatem venandi & occidendi porcos senglares, cervos & capreolos & alias Silvaysinas seu animalia fera capiendi per totum territorium Massiliense.*

SYLVICOLA, pro *Silvicula*, Silvula, in Charta Alamannica Goldasti 28. *Et in Syrnaba curtilem unam simul cum adjacente prato, & quicquid habuissem in Silvicola, quæ dicitur Tegeramos inter Syrnaba & Gloton.*

¶ SYMAISIA, Mensura vinaria, vulgo *Simaise*, sex mensuras continens, seu octo sextarios Parisienses. Tabul. Eccl. Aniciensis : *Heres teneatur offerre perpetuo unum panem & unam Symaisiam vini cum candela accensa.*

¶ SYMBOLA, Ciborium, seu pyxis in qua Corpus Christi asservatur. Ordinar. vetus Ambian. *In majoribus duplicibus .... ad utrasque Vesperas, Matutinum, & Missam accenduntur quatuor cerei super majus altare & duo superius prope Simbolam.*

SYMBOLÆ, Convivia publica, ex singulorum *Symbolis*, ἀγάπαι. Vox Græcis & Latinis Scriptoribus usitatissima, quod pluribus notavit Henricus Stephanus de Abusu linguæ Græcæ cap. 1. Concilium Auscense an. 1068. *Archidiacono autem interdicimus convivia more Symbolarum in ejus Ecclesiis peragi, aut in honore ejus aliquid usurpari contra consuetudinem veterem.* [Vide *Symbolum.*]

☞ Probabilius Concilium Auscense intellexeris de expensis quæ in Archidiaconorum vel Episcoporum susceptionibus à presbyteris ecclesiarum ruralium fiunt, quæ *Parata* alibi dicuntur, ut non obscure innuit Epistola Urbani II. PP. ann. 1099. apud Baluz. to. 2. Miscell. p. 180. *Universas præterea paratas sive Symbolas, quas synodos vocant, tam ecclesiarum jam dictarum quam ex ceteris ecclesiis ... in sumptus vestium concesserunt.*

¶ SYMBOLISATIONES, in Ordine Prædicatorum appellantur Convivia, seu comessationes quæ inter fratres fiunt data ab unoquoque sua Symbola. Capitul. an. 1314. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 1946. *Inhibemus ne de cetero Symbolisationes & festa singularia fiant sine licentia speciali.*

SYMBOLOGIZARE, Symbolam conferre. Galvaneus Flamma in Chronico : *Ipsi Episcopi suam redimentes vexationem, Symbologizantes alia beneficia emerunt, &c.*

SYMBOLUM Christiani appellant summam fidei Catholicæ, quasi, ut quidam censent, Collationem, quod, ut aiunt, Apostoli simul convenientes, quod quisque sentiret ac crederet, in illud contulerint. S. August. Serm. 115. de Tempore : *Quod Græce Symbolum dicitur, Latine collatio nominatur. Collatio ideo, quia in unum collata Catholicæ legis fides ... Petrus dixit : Credo in Deum Patrem, &c. Joannes dixit : Creatorem cœli & terræ, Jacobus dixit, &c.* Leo I. PP. in Epist. ad Pulcheriam Aug. *Ipsa Catholici Symboli brevis & perfecta Confessio, quæ duodecim Apostolorum totidem est signata sententiis.* Ratherius Veron. in Itinerario : *Ipsam fidem, id est, credulitatem Dei, trifarie præparare memoriter festineris, hoc est secundum Symbolum, id est Collationem Apostolorum, sicut in Psalteriis correctis invenitur.* Excerpta Chronologica edita à Scaligero post Eusebium : *Eodem anno congregata Synodus in Nicæa 318. Episcoporum sub Alexandro Archiepiscopo Alexandriæ, in qua Symbolum S. Trinitatis est manifestatum, &c.* Liber Faceti :

Articuli fidei sunt bis sex corde tenendi,
Quos Christi socii docuerunt pneumate pleni.
Credo Deum, Petrus inquit, cuncta creantem ;
Andreas dixit, Ego Credo Jesum fore Christum.
Conceptum natum Jacobus, passumque Johannes,
Infernos Philippus fregit, Thomasque revixit ;
Scandit Bartholomæus, veniet censere Mathæus.
Pneuma minor Jacobus, Symon peccata remittit,
Restituit Judas carnem, vitamque Mathias.

Vide Ruffinum Aquileiensem in Symbolo, Isidorum lib. 2. de Ecclesiast. Offic. c. 24. Leidradum Lugdun. Archiepisc. de Sacramento Baptismi cap. 4. Belethum cap. 40. Durandum lib. 4. c. 25. n. 7. & seqq. Honorius August. lib. 1. c. 88. *Credo in Deum Constantinopolitana Synodus composuit ; sed Damasus Papa ad Missam cantari instituit.* Adde Bernonem lib. de Missa cap. 2. Durandum de Ritib. Ecclesiæ lib. 2. cap. 24. præterea Jo. Gerardum Vossium, & Usserium Armachanum in Syntagmatib. de Symbolo.

SYMBOLUM VIOLARE, Peccare. S. Laurentius Novariensis Episc. Homil. 1. *Violavi Symbolum meum, corrupi pactum in ipso vestibulo Fontis conscriptum.*

SYMBOLUM ACCIPERE & *reddere* dicebantur baptizandi, qui, antequam tingerentur, Symbolum memoriter proferebant, apud S. Augustin. Epist. 67. Homil. 42. c. 1. Serm. 135. de Temp. cap. 1. Ferrandus Diaconus Carthagin. in Epistola ad S. Fulgentium Episcopum Ruspensem : *Hic ergo dominorum fidelium diligentia Sacramentis Ecclesiasticis imbuendus ad Ecclesiam traditur : fit de more Catechumenus : post aliquantum nihilominus temporis propinquante solennitate Paschali inter Competentes offertur, scribitur, eruditur. Universa quoque Religionis Catholicæ veneranda mysteria cognoscens atque percipiens, celebrato solenniter scrutinio, per exorcismum contra diabolum vindicatur, cui se renunciare constanter, sicut hic consuetudo poscebat, auditurus Symbolum profitetur. Ipsa insuper sancti Symboli verba memoriter in conspectu fidelis populi clara voce pronuncians, piam regulam Dominicæ orationis accepit, simulque jam & quid crederet, & quid oraret intelligens, futuro Baptismati parabatur, &c.* Σύμβολον ἀπαγγέλλειν, in Concilio Laodic. cap. 46. & Synodo Trullana cap. 78. ubi dicitur, baptizandos oportere fidei Symbolum discere, & quinta Feria ultimæ septimanæ, vel Episcopo, vel Presbytero reddere. Gloss. Græc. Lat. ἀπαγγέλλω ἐπὶ μαθημάτων, *reddo, memoro.* Ordo Romanus ait, reddi in Sabbato Paschatis, aut Pentecostes, ut & Amalarius lib. 1. de Eccl. Offic. c. 8. Habetur Homilia S. Maximi Taurinensis Episcopi in Traditione Symboli, ubi *Mysterium Symboli tradere* : & alia S. Fulgentii, quæ est 78. *ad Compe-*

tentes post traditum Symbolum. Vide Canones S. Patricii cap. 7. Illud autem addiscendum dabatur Competentibus in die Palmarum, ut habent Isidorus lib. 1. de Eccles. Offic. c. 27. lib. 2. cap. 21. 22. Alcuinus lib. de Divin. Offic. Rabanus lib. 1. de Instit. Cleric. cap. 26. Atto Episc. in Capitulari c. 16. &c. [Conc. Agathense can. 13. *Symbolum ante octo dies Pascha Competentibus prædicetur.*]

☞ Peculiaris est missæ Mozarabicæ ritus à Concilio Toletano III. ann. 589. c. 2. præscriptus ut symbolum post Canonem à sacerdote hostiam consecratam super calicem tenente ante Orationem Dominicam recitetur. Vide Mabill. de Liturg. Gallic. lib. 1. cap. 1. & 4.

☞ *Symbolum*, quod sub nomine S. Athanasii circumfertur, ad Primam recitari cœpit ann. 922. in Ecclesia S. Martini Turon. ut discimus ex Statuto Capituli ejusd. Ecclesiæ apud Marten. to. 1. Anecd. col. 62. *Anno Domini* DCCCCXXII. *Calendis videlicet Junii hortatu & suasione atque servitio cujusdam fidelis fratris gregis inclyti confessoris Christi B. Martini, Adam sacerdotis, & granecarii, necnon & pseudoforensis villæ præpositi, statuerunt ejusdem gregis generaliter fratres, & statuentes confirmaverunt ut ex illo tempore, quandiusculum stetisset, cantarent fratres generaliter ad horam primam tam festis diebus quam & quotidianis catholicam fidem quam S. Athanasius Spiritu sancto dictante composuit*, *id est*, Quicumque vult salvus esse.

Symbolum Luminis, seu potius *Symbola*, Census pro luminaribus Ecclesiæ. Leges Kanuti Regis Angl. c. 14. *Et fiat in anno Symbolum luminis, primum in vigilia Pascha obolus ceræ de omni hida, in Festo omnium SS. tantundem, tertio tantundem in Festo sanctæ Mariæ Candelarum.*

Symbolum Animæ. Concilium Enhamense an. 1009. cap. 12. *Luminarium census ter quotannis penditor. Sed æquissimum est, ut animæ Symbolum, (quam pecuniam sepulchralem vocant) semper dependatur, cum sepulchrum sit effossum.* Ubi Decreta Synodalia ejusdem Concilii c. 13. habent: *Munera nec non defunctorum animabus congruentia puteo impendantur aperto.*

¶ Symbolum, Convivium, comessatio. Hist. Liutprandi apud Murator. to. 2. p. 431. *In his namque* (ecclesiis) *Symbola faciebant, gestus turpes, &c.*

¶ Symbolum, Campana. Vide *Simbalum.*

¶ Symbolum, in scholis dicitur Tessera quæ Gallice loquentibus dabatur Magistro exhibenda ut punirentur. Vide Histor. Paris. Lobinelli tom. 5. pag. 128.

¶ SYMBOLUS, à Gr. σύμβουλος, Consiliarius, Præfectus urbis. Vita S. Stephani Sabaitæ tom. 3. Jul. pag. 545. *Ob negotia quædam necessaria cum politica, tum ecclesiastica, ad Symbolum Damasci atque ad judicem frequenter itans, domi nostra hospitium sibi delegerat.*

SYMMACHUS. Liberatus Diaconus c. 23. *Per portitores literarum velocissimos, quos Ægyptii Symmachos vocant.*

¶ SYMMELLUS, pro *Simenellus.* Vide ibi.

¶ SYMMISTA, à Gr. συμμύστης, Sacrorum eorumdem particeps & collega. Utuntur S. Hieronymus, Sidonius, Apuleius, & alii. Nude pro Pontifex occurrit in Vita S. Romani Archiep. Rotom. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1659.

Ut sit revera Domini Symmista sacerdos.

A *Symmista* priori notione sine dubio, voce corrupta, ut recte observat P. de Colonia in Histor. Litteraria Lugdun. to. 2. pag. 68. sex Presbyteri qui in festis solemnioribus Archiepiscopo Lugdunensi sacra peragenti assistunt, *Six muses* vulgo appellantur.

SYMNISTA, pro Symmysta, συμμύστης, socius, consors. Utitur semel ac iterum HRabanus Maurus Poëm. 41. 54. Vide *Summista.*

¶ SYMPECTÆ. Vide *Sempectæ.*

SYMPHONIA, Instrumentum Musicum, de quo sic Isidorus lib. 2. Orig. cap. 21. *Symphonia vulgo appellatur lignum cavum ex utraque parte, pelle extensa, quam virgulis hinc & inde Musici feriunt. Fitque ex ea concordia gravis & acuti suavissimus cantus.* Ugutio: *Tympanum quoddam instrumentum musicum, vel pellis, vel corium, vel ligno ex una parte contentum vel contextum, & dicitur sic quod tinniat, vel dicitur sic à timeon, quod est medium, quia est medium. Est enim media pars Symphoniæ in similitudinem cribri, & virgula percutitur ut Symphonia.* Glossæ antiquæ MSS. *Tibia, Symphonia.* Glossæ Isonis Magistri: *Sistrum, tuba, genus Symphoniæ.* Alibi: *Symphonia, tuba*, ad istud Prudentii lib. 2. in Symm.

Fluctibus Actiacis signum Symphonia belli
Ægypto dederat, clangebat buccina contra.

Mamotrectus ad 1. Paralipom. cap. 12. *Liris, id est Symphoniis.* Daniel cap. 3. *In hora, qua audieritis sonitum tubæ & fistulæ, & cytharæ, & sambucæ, & psalterii, & Symphoniæ, &c.* S. Augustinus in Psal. 41. *Festa cum hic homines celebrant sua luxuria, consuetudinem habent constituere organa ante domos suas aut ponere Symphoniam, vel quæcumque musica ad luxuriam servientia & illiciemia.* Fortunatus lib. 4. de Vita S. Martini:

Donec plena suo cecinit Symphonia flatu.

Galfridus de Vino salvo in Poëtria MS. seu de Coloribus Rhetoricis:

Cymbala præcara, concors Symphonia, dulcis
Fistula, somnifera cithara, vitulaque jocosa.

Nicolaus de Braya in Ludovico VIII.

. . . . Non sistrum defuit illic,
Tympana, psalterium, cithara, Symphonia dulcis.

Occurrit præterea apud S. Hieronymum in Epist. ad Damasum. Vetus Poëta Gallicus MS. in Poëmate, cui titulus, *le Lusidaire:*

Psalteres, harpes & vieles,
Giges, & Chifonies beles.

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin:*

Et s'avoit chascun d'eux après luy un Sergent
Qui une Chiffonie va à son col portant,
Et li deus Menestrers se vont appareillant,
Tous deus devant le Roy se vont Chiphoniant.
Et Mahieu de Gournay les va apperchevant,
Et les Chifonieux aloy priser tant,
Et en son cœur alloit mouls durement gabant
Et li Rois lui a dit aprés le gen lassant;
Et que vous samble, dit-il, sont-il bien souffisant?
Dist Mahieu de Gournay, ne vous iray celant,
Eus ou pays de France, & ou pays Normant,
Ne vont tels instrumens fors avengles portant,
Ainsi vont li avugles & li povres truant,
De si fais instrumens li bourgois esbatant,
En l'appella de la un instrument truant,
Car il vont d'huis en huis leur instrument portant,
Et demandent leur pain, rien ne vont refusant, &c.

Joannes Molinetus in Throno honoris:

Tubes, tabours, tympanes & trompettes,
Lucs & orguettes, harpes, psalterions,
Bedons, clarons, cloquettes, & sonnettes;
Cors & musetes, Symphonies doucettes,
Chansonettes de manicordions, &c.

¶ Symphoniarius, Symphoniacus, in Charta

ann. 1602. apud Calmetum tom. 3. Histor. Lothar. inter Probat. col. 465.

¶ SYMPHONIZARE, Symphoniam edere, canere, in Actis S. Ansueri to. 4. Jul. pag. 502.

¶ SYMPLEGAS, vox Græca, Complexio. Tertull. adv. Marc. lib. 1. cap. 2. *Duos Ponticus deos adfert, tanquam duas Symplegadas naufragii sui.* Ubi respicit ad duos scopulos Bosphori *Symplegades* dictos, quod inter se aliquando concurrisse tradunt fabulæ. Vita S. Jacobi Erem. sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 153. *Et inter has verborum Symplegades* (id est, ambages) *respicit vas, ubi reconditus erat sextarius: & ecce mensura integra conspicitur.*

SYMPONUS, ex Græc. σύμπονος, συνεργάτης, apud Anastasium in Epist. ad Constantinum Imp.

SYMPSALMA, *Consonantia psalmi, vel vocis copulatio in cantando*, Joan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Simpsalma, consonance de pseaumes, ou couple de voix.*] Vide *Diapsalma.*

¶ SYMPTOMA, Græc. σύμπτωμα, Casus quilibet: sæpius de iis quæ in morbis accidunt, Gall. *Symptôme.* Vita S. Guillelmi Archiep. Bituric. tom. 1. Jan. pag. 639. *Hesitabant medici quid de morbo dicerent, quia causam ejus penitus ignorantes, videbant Symptomata sibi ad invicem adversari.* Godefridus Viterb. in Panth. apud Murator. to. 7. col. 434.

Miles ut exponit qua sit modo causa furoris,
Mitigat Othonis Symptomata vi rationis,

Ibidem col. 473.

Merlus ait: Ventura magis, si noscere gliscis,
Jam regni metuenda tui Symptomata disces.

¶ SYNANTICUS MORBUS, Angina, Ital. *Sinánca*, Gall. *Esquinancie.* Acta S. Canionis to. 6. Maii pag. 28. *Ut Synantico morbo laborantes ipsius precibus curarentur.* Vide *Squinantia.*

¶ SYNAPIUM, Sinapi, in Statutis S. Claudii ann. 1448. pag. 85.

SYNASTRIA, Constellatio, in Querolo p. 40.

¶ SYNAXARIA, Vitæ Sanctorum in compendium redactæ in Menæis aliisque Ecclesiasticis libris insertæ. Vide Glossar. med. Græcit. in hac voce.

SYNAXIS, Σύναξις, Latinis, *Collecta*: Conventus seu Congregatio Monachorum, ad orationem & psalmodiam coeuntium, apud Cassianum lib. 2. de Instit. Cœnob. cap. 10. Vide *Collecta* 6.

SYNAXIS maxime pro *Cursu*, seu *officio Ecclesiastico.* Glossæ MSS. *Synaxis decantatio horarum, vel illa hora, qua sol ab axe descendit, & dicitur quasi sine axe.* Regula S. Benedicti cap. 17. *Vespertina autem Synaxis 4. psalmis cum antiphonis terminetur.* Regula S. Columbani cap. 7. *De Synaxi vero, id est, de cursu Psalmorum & orationum modo canonico, quædam sunt distinguenda.* Regula S. Donati cap. 26. *Similiter pœniteat, quæ humiliationem in Synaxi, id est in cursu oblita fuerit.* Et cap. 75. *De synaxi, id est de cursu Psalmorum, &c.* [Translat. S. Sebastiani &c. sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 399. *Sequenti nocte opportunum tempus Synaxis matutinalis advenerat, &c. Ad nonæ Synaxim*, sæc. 5. pag. 15. *Jam Synaxi matutinorum instante*, in Lib. Mirac. S. Eadmundi apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 834. *Synaxis matutinalis & Synaxis vespertinalis*, apud Andream Floriac. Mon. l. 4. Miracul. S. Benedicti ex Cod. MS. Vaticano. *Synaxis vespertinalis*, apud Mabill. in Liturg. Gallic. pag. 109. Adde eumd. tom. 3. Analect. p. 489. Hist. Mediani Monast. p. 212. Joh. Abrinc. p. 35. & alios.] Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis cap. 21.

More suo sanctis surgens cantare Synaxim
Nocturnam, magnus licet algor stringeret artus,
Devote gracilis surgit tamen ipsa Mathildis.

Apud Græcos Patres, σύναξις sumitur pro participatione divinæ Eucharistiæ, ut passim apud Dionys. Areopag. lib. de Sacram. ubi Pachymeres ad cap. 3. Σύναξιν καλεῖσθαι οὐ τὴν τοῦ λαοῦ, καθὼς τὴν λέξιν σύμφωνον ἐκλαμβάνονται, ἀλλὰ τὴν πρὸς Θεὸν συναγωγὴν καὶ κοινωνίαν. Et cap. 4. Σημείωσαι, ὅτι σύναξιν μὲν τὴν λειτουργίαν φησὶ, καθ' ἣν τῶν θείων μυστηρίων κοινωνοῦσιν οἱ ἄξιοι, ἐπὶ τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα λαμβάνει οὐ διὰ τὸ συνάγεσθαι τὸν λαὸν, καθὼς εἴποι τις, ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς τὸ ἓν κοινωνίαν, καθ' ἣν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ ὡς μέλη τῇ κεφαλῇ συναγόμεθα.

¶ SYNAXIS, in Hist. Liutprandi apud Murator. to. 2. p. 448. *Siquidem, post unius anni Synaxim, quum amplioris jam potentiæ esset, talibus aggreditur eosdem Principes sermonibus, &c.* Id est, expleto unius anni cursu.

¶ SYNCELLATUS. Vide in *Syncellus.*

SYNCELLITA, qui alias *Concellaneus*: Monachus scilicet, qui in eadem cella, i. Monasterio habitat, moratur. Veteres Glossæ MSS. συγκελλῖδες, γείτονες. Cassianus Collat. 20. cap. 2. *Ut nos, tanquam pristinos Syncellitas, etiam cellula sua, quam in extrema horti parte construxerat, honorares hospitio.* Idem de Instit. Cœnob. lib. 2. cap. 12. *Unusquisque ad suam recurrens cellulam, quam aut solus, aut cum alio tantum habitare permittitur: quem scilicet societas operationis, vel discipulatus, & disciplinæ imbutio copulavit, vel certe quem similitudo virtutum comparem fecit.* Et lib. 4. cap. 16. *Cellulæ suæ cohabitator.*

SYNCELLITAS, latiori significatione, Monachos omnes interdum vocabant. Versus antiqui de laudibus Lirinensis insulæ, apud Vincent. Barralem:

Primus Honoratus te Syncellita beatus
Corpore sacravit fugiens retinacola mundi.

Epistola cujusdam Monachi ad Ælfricum: *N. Cunctorum peripsema Syncellitarum*, i. Monachorum.

SYNCELLUS, Dignitas Ecclesiastica è præcipuis & honoratioribus, quâ qui cohonestatus erat, in eadem, qua Summus Pontifex, vel Patriarcha, cella habitabat, unde nominis etymon. Habuit enim suos Syncellos non Græcanica duntaxat Ecclesia, quod notissimum est Scriptoribus Byzantinis, sed etiam Romana. Siquidem Leo Papa in Epistola ad Kenulphum Merciorum Regem apud Willelmum Malmesburiens. lib. 1. de Gestis Reg. Angl. c. 4. S. Augustino primo Anglorum Apostolo hanc appellationem adscribit: *Nos per omnia enucleatius trutinantes, in sacro scrinio reperimus sanctum Gregorium prædecessorem nostrum in integro ipsam parochiam numero XII. B. Augustino Syncello suo Archiepiscopo tradidisse & confirmasse Episcopos consecrandi.* Unde colligitur, Augustinum ex iis fuisse Clericis, vel Monachis, quos idem Gregorius in Synodo Romana an. 595. statuit, *ministerio cubiculi Pontificalis obsequi* debere: *ut is, qui in loco est regiminis habeat testes tales, qui vitam ejus in secreta conversatione videant, & ex visione sedula, exemplum profectus sumant.*

Neque istius moris primus auctor fuit Gregorius Magnus, cum id primum in Ecclesia inductum à Lucio I. PP. tradat Liber Pontifical. Damasi PP. in Lucio: *Hic præcepit, ut duo Presbyteri & tres Diacones in omni loco Episcopum non desererent, propter testimonium Ecclesiasticum.* Idem Lucius in Epist. ad Galliæ Episcopos: *Hortamur vos, sicut & in hac sancta Ecclesia constitutum habemus, ut semper testes vobiscum Sacerdotes & Diaconos habeatis, &c.* Cui constitutioni subscripsere postmodum variæ Synodi præter Romanam, scilicet Turonensis II. cap. 12. Parisiensis VI. cap. 20. Aquisgran. II. ann. 836.

Digitized by Google

cap. 1. Ticinensi an. 850. c. 1. Capitula Caroli M. lib. 5. c. 174. Canones Hibern. lib. 1. cap. 8. &c. Vide præterea Gregorium Turon. lib. 6. cap. 36. Bennonem de Vita Hildebrandi pag. 41. &c. Atque hinc plures simul eodemque tempore fuisse legimus. Nam Heraclianus & Laurentius Syncelli Epiphanii Patriarchæ Constantinopolitani recensentur in Collatione Catholicorum cum Severianis habita Constantinopoli ann. 532. Basilii Monachi Supplicatio in Concilio Ephesino part. 1. cap. 30. de Nestorio Patr. CP. *Οὐ μόνον δὲ τοὺς αὐτοῦ κληρικοὺς, ἢ συγκέλλους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἔξωθεν φαρισαίων προσελάβετό τινας*, &c.

Habuit igitur olim Summus Pontifex suos *Syncellos*, tametsi postmodum, vel appellationem saltem, si non officium, desiisse par sit credere, cum de iis fere sileant cæteri ex nostris Scriptores. In Ecclesia vero Constantinopolitana præcipuum locum obtinuisse *Syncellos*, statim ab instaurata urbe, testantur Cedrenus & Zonaras ad ann. 24. Theodosii Junioris, & Victor Tunonensis in Anastasio. Cæteros etiam Patriarchas Syncellos habuisse colligimus ex Synodo Nicæna II. *συγκέλλων γενομένων τῶν ἁγίων Πατριαρχῶν*, præterea ex VII. Syn. act. 1. pag. 474. 481. 530. Edit. 1617. Synodo Calchedon. act. 1. pag. 184. & 188. Synodo VIII. act. 1. pag. 713. 734. ex Niceta Paphl. in Vita Ignatii Patr. CP. pag. 713.

Syncellorum, igitur in Ecclesia Constantinopolitana quod fuerit primitus munus, frustra quærunt viri docti. Quidam enim sic appellatum opinantur *Syncellum*, qui morituro Patriarchæ successor designabatur, quique, eo adhuc in vivis, in Patriarchio cum illo habitabat, proindeque erat ejusdem cellæ cohabitator & consors. Idque eruunt ex Cedreno & Zonara, tradentibus *Seryphum* apud Saracenos eumdem obtinuisse locum, quem *Syncellus* apud Patriarcham. Nam quemadmodum, inquiunt hi Scriptores, *ὁ Σύγκελλος τοῦ Πατριάρχου τελευτήσαντος εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ἀντικαθίστατο*, sic *Seriphus* Chaliphæ defuncto substituebatur. Certe non negaverim, interdum *Syncellos* Patriarchis extinctis successisse in eam dignitatem. Ecce apud Victorem Tunnensem loco citato: *Timotheus Constantinopolitanus Episcopus .... 5. die mensis Aprilis occubuit, & Joanni Cappadoci Syncello proprio atque Presbytero Episcopatum tradidit.* Suggestio Dioscori Diaconi ad Hormisdam PP. tom. 1. Epist. Roman. Pontif. de Joanne Patr. CP. *In cujus locum Epiphanius quidam Presbyter Syncellus ejus ordinatus est.* In Epistola Synodi Constantinopolitanæ sub eodem Epiphanio, Heraclianus Presbyter sanctæ majoris Ecclesiæ dicitur *Cohabitator prædicti sanctissimi Archiepiscopi*, id est Syncellus, uti appellant in Collatione, quæ sub Justiniano facta est Constantinopoli. Quosdam alios è Patriarchis Byzantinis, dignitate antea *Syncellos* recenset S. Nicephorus in Chronol. præter Joannem Cappadocem, cui primo hanc dignitatem adscribit, Theodorum videlicet & Georgium ejus successorem, Anastasium & Joannem. Aliquot alios sequiori ætate habent etiam Cedrenus & Zonaras, quos adnotavit Gretzerus ad Codinum. Sed quid hæc inter tantos, quibus nunquam fuit *Syncellorum* munus ante adeptum Pontificatum?

Goarus ad Eucholog. & Cedrenum, *Syncellum* putat fuisse patrem spiritualem, *πνευματικὸν*, & *à Confessionibus* Patriarchæ: at unde id eliciet, non plane video. Consiliorum fuisse participem & socium, bene quidem probat ex Evagrio lib. 6. c. 2. & Socrate lib. 7. cap. 32. ut qui una cum ipso Patriarcha maneret.

Constat igitur viros doctissimos longe à vero aberrare, dum in has abeunt sententias, cum longe probabilius sit, *Syncellos* primum datos Patriarchis, ut & cæteris Episcopis, qui essent vitæ eorum testes, *cubiculo & secretioribus quibuslibet obsequiis assisterent, vigilantes, orantes, sacra eloquia scrutantes jugiter attenderent*, ut est in Synodo Romana laudata, & Ticinensi an. 850. cap. 1. *Cellulaneos* vocarunt Latini ejusmodi assessores. Ignatius Episcopus in Vita S. Tarasii Patriarchæ CP. num. 36. tradit Tarasio adhibitos ab Imperatore custodes, qui sub *Syncellorum* nomine & dignitate, eum diligenter observarent, viderentque ne iis inconsultis quidpiam ageret. Unde recte *Oculus Patriarchæ* appellatur *Syncellus*, in Epistola Theodosii Patriarchæ Hierosolymitani ad Synodum VIII. Constantinopolitanam, ex versione Anastasii: quia nempe vitæ Patriarchæ invigilabat.

Invaluit postmodum, ut qui *Syncelli* Episcoporum aut Patriarcharum erant, & dicebantur, Syncelli Ecclesiarum appellarentur. Ita apud Theodorum Abucaram Epist. 4. Michael Presbyter dicitur *σύγκελλος ἀποστολικοῦ θρόνου*, seu Ecclesiæ Hierosolymitanæ. *Syncellorum* munus in dignitatem Ecclesiasticam postea transiit apud Græcos, quorum numerum ad binos auxit Heraclius, ad plures cæteri deinceps Imperatores, qui iis denique *Proto-Syncellum* præfecerunt.

SYNCELLI præterea dignitas ab Imperatoribus CP. Episcopis & Archiepiscopis titulo tenus attributa legitur: præsertim Archiepiscopis Tranensibus Joanni & Byzantio, qui *Pontificales & Augustales Syncelli* appellantur apud Anonymum in Vita sancti Lucii Episcopi Brundusini, in Præfat. apud Bollandum tom. 1. Jan. & ab Adelferio in Vita S. Nicolai Peregrini, apud Ughellum to. 7. Ital. Sacræ p. 1210. quæ dignitas

SYNCELLATUS, ab iisdem appellatur. Vide *Custodire*, & Alteserram lib. 1. Dissertat. Juris Canon. cap. 2. lib. 2. c. 13.

¶ SYNKELLATUS, Eodem intellectu, in Vita sancti Leucii to. 1. Jan. p. 669. *Ut nuper in Archiepiscopatus atque Synkellatus sui tempore, beatissimi Leucii confessoris gesta clarescant.* Adde Acta S. Nicolai Peregrini to. 1. Jun. p. 244.

¶ SYNCHRONUS, à Gr. *σύγχρονος*, Coævus, æqualis, Gall. *Contemporain*. Vita S. Anthelmi tom. 5. Jun. pag. 239. *Quorum alii S. Anthelmo posthumarunt, alii Synchroni fuerunt.* Hist. Cortusior. lib. 2. apud Murator. tom. 12. col. 792. *Habes auctorem Synchronum rerumque gestarum bene peritum.* Utuntur alii bene multi.

¶ SYNCLETUS, à Græc. *σύγκλητος*, Senatus. Vita S. Agathonis PP. to. 1. Jan. p. 625. *Intra oraculum S. Petri, intra palatium astante Syncleto simulque & Patriarcha, &c.*

SYNCOPA, SYNCOPARE. Est autem *Syncopare*, scindere, seu potius intersecare, Gallis *Entrecouper*. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Inter hæc circulus elucens ad Zodiacæ obliquitatis similitudinem; pretiosorum lapidum stellatus monilibus, siderea contiguitatis oscula Syncopabat.* Ibidem:

Sicque per ascensum male Syncopat illa mariti
Corpus, furtivo dum metit ense caput.

Rursum:

Qui minas Ponti sepelis & auges
Syncopans cursum pelagi furiosi.

Adde eumdem pag. 314. præterea Briton. lib. 9.

Philip. v. 499. & Archithrenium lib. 1. cap. 17. extremo.

¶ Syncopatio, Eadem notione. Statuta Eccles. Valent. inter Conc. Hisp. to. 5. p. 507. *Ista verba semper proferre debet sacerdos sine aliqua Syncopatione.*

Syncopare, Verba non omnino pronuntiare; sed ea quasi secare, quomodo *Couper les mots* dicimus. *Verba dimidia, non integra transilientes*, ut ait S. Bernardus serm. 40. super Cantica Cantic. Synodus Cicestrensis an. 1289. cap. 15. *Quæ autem tractant vel legunt*, (in Ecclesia) *distincte proferant & aperte, non transiliendo, neque transcurrendo, vel Syncopando, &c.* Bulla Nicolai III. PP. apud Bzovium ann. 1280. n. 5. *Missa quoque & omnia divina officia .... in ipsa decantanda Ecclesia, non dicantur per Syncopam, vel transcursum; sed ... studiose celebrentur pariter & devote.* Ita in Concilio Rotomagensi ann. 1335. c. 1. Admonitio Guillelmi Episcopi Magalonensis ad Clerum de Modo dicendi Horas:

Qui bene non dicit Horas, Deus hunc maledicit:
Syncopa vitetur, versus non anticipetur,
Donec finitus omnino sit bene primus.

Concilium Lateranense sub Innocentio III. c. 17. *Et somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique continuata Syncopa matutinum.* Concilium Sarisberiense ann. 1217. cap. 36. *Ita quod ex festinatione nimia verba non præcidantur, vel Syncopentur.* Adde Synodum Wigorniensem an. 1240. cap. 10. Constitutiones Synodales Episcopi Anonymi an. 1237. cap. de Sacr. altaris, in to. 2. Concil. Angl. Synodum Rotomagensem an. 1335. c. 1. &c. [Vide *Syncopizare* 1.]

¶ Syncopati Anhelitus, Interrupti, Gallis *Entrecoupés*. Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. cap. 25. p. 57. *Et vix, inter Sincopatos anelitus, sermonem proferens, festinanter, inquit, sitis parati ad prœlium, &c.*

¶ Cincopare, pro *Syncopare*, apud eumd. Elmham. cap. 48. pag. 119. *Segnicies in agendis adeo infructifera noscitur, ut ... per eam nisus lentescere, & incepta negotia Cincopari inutiliter videantur.*

¶ SYNCOPATIO. Vide *Syncopa* & *Syncope*.

¶ SYNCOPE, Deliquium, defectus cordis. Acta S. Gerardi tom. 1. Jun. p. 769. *Percussi omnes de una infirmitate, quæ Syncope vocatur, sic quod nec unus ejusdem loci poterat alteri servire.* In Chronic. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1086. ubi de eadem re, legitur, *Syncoposis.* Adde Vitam S. Joh. Gualberti to. 3. Jul. pag. 369.

¶ Syncopatio, Eodem significatu. Vita vener. Idæ tom. 2. April. p. 185. *Necnon de Syncopatione vitalium & virium... nihil illo die gestando.*

1. SYNCOPIZARE, Syncopem seu deliquium pati. Vita B. Torelli Puppiensis num. 11. *Gravi casu Syncopizavit.* Occurrit etiam in Miraculis B. Ambrosii Senensis.

Syncopare, Eadem notione dixit Radulfus in Miraculis S. Richardi Episc. Cicestrensis n. 11. *Terræ Syncopando similis morienti prosternitur.*

2. SYNCOPIZARE, Idem quod *Syncopare.* Charta Joannis Episcopi Ambian. ann. 1345. in Tabul. Episcopor. Ambian. *Capitula, preces, & orationes non Syncopizando; sed intelligibiliter & distincte, prout melius proferat.*

¶ SYNCOPOSIS. Vide *Syncope.*

¶ SYNDETUS, Conjunctus, à Gr. συνδέω, eadem notione. Acta S. Sebastiani to. 2. Jan. p. 274. *Aut annus tuus ex diametro susceptus est, aut climacterica tibi in centro sunt nata, aut Syndetus fuit cum malo.*

SYNDICARE, Examinare, in alicujus mores vel acta inquirere, notare, acri censura carpere, nostris *Syndiquer quelqu'un*, quod agunt Syndici seu rerum curatores, qui cuncta diligenter examinant. Bulla Innoc. IV. ann. 1254. apud Waddingum num. 12. *Teneatur sane Potestas seu Rector, infra 10. dies sui regiminis Syndicare præcedentem proximo Potestatem vel Rectorem, & ejus etiam Assessores per tres viros Catholicos & fideles electos ad hoc per Diœcesanum, &c.*

¶ Syndicari, Judicio *Syndicatorum* damnari. Acta SS. to. 4. Jun. de Cineribus S. Joh. Bapt. p. 787. *Alioquin vicarius & quilibet magistratus Januæ contra facientes possint & debeant Sindicari in libris 200. Januæ.* Constitut. Frederici Reg. Siciliæ c. 3. *Ubi officiales eosdem, de cunctis eorum peccatis mandabimus, quos expedierit, & sicut expedierit, Syndicari, &c.* Statuta Genuens. lib. 1. cap. 30. fol. 37. *Et qui contrafecerint, sive contrafecisse reperiantur, Sindicentur & Sindicari debeant à libris v. usque in xxv. inclusive Januæ pro qualibet vice, arbitrio Sindicatorum.*

¶ Sindicamentum, Notatio, acris censura, mulcta à *Syndicatoribus* imposita. Statuta Genuens. lib. 4. cap. 27. fol. 96. *Qui officiales & magistratus Januenses in diversis mundi partibus constituti statim teneantur dictas literas executioni mandare sub pœna Sindicamenti.* Statuta crimin. Saonæ cap. 9. fol. 11. *Et notarius ad maleficia deputatus Prætori & judici, quandocumque fuerit requisitus, præsto sit semper sub pœna Sindicamenti.* Adde cap. 40. fol. 86.

¶ Sindicatio, Examen, in alicujus mores vel acta inquisitio. Statuta civit. Astens. fol. 4. v°. *Non obstante si per aliquam licentiam consilii vel alterius cujuslibet à Sindicatione fuerint absoluti: jurabunt autem tradicti tres viri sindicare præfatos de omnibus supradictis.* Synodus Limensis ann. 1602. inter Concil. Hisp. to. 4. p. 758. *Quod visitatoribus constituatur Syndicatio officiorum & munerum quæ gerunt, ubi expedire videbitur.*

¶ Syndicatus, Eodem intellectu. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1230. apud Murator. tom. 6. col. 465. *Qui dom. Ugolinus Rubeus tempore finito sui regiminis, perfecto Syndicatu stetit in Janua laudabiliter, honorifice & decenter per dies xv.* Statuta Vercell. lib. 1. fol. 3. *Quod teneatur* (Potestas) *stare ad Sindicatum per tres dies cum tota sua familia post exitum sui regiminis in civitate Vercellarum.* Adde Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 9.

¶ Syndicator, Qui inquirit, examinat. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1234. apud Murator. tom. 6. col. 470. *Condemnatus per Ugonem Ferrarium, Andream de Carmandino, Obertum Auria & Rubaldum Anguinum Syndicatores Communis, in quadam pecuniæ quantitate.* Nic. Smeregi Chronic. apud eumdem tom. 8. col. 106. *D. Gulielmus de Malaflamma judex & Zoppilio de Vello laïcus fuerunt Sindicatores Communis Vicentiæ.* Statuta Vercell. fol. 3. v°. *Item quod Potestas sive Rector per tres dies ante exitum sui regiminis debeat eligi facere in credentia tres Sindicatores & unum notarium ad brevia; inter quos Sindicatores sint duo judices de collegio judicum Vercellarum, ita quod illi qui habuerint brevia eligant illos quatuor cives Vercellarum. Qui Sindicatores inquirere debeant & cognoscere si Potestas sive Rector qui exierit de regimine, vel aliquis ejus judex, vel miles, vel de societate ipsius aliquid habuerit vel receperit à communi vel singulari persona ultra vel aliter quam debuerit, vel tortum vel injustitiam alicui fecerit, &c.* In Statutis Genuens. l. 1. c. 2. inscribitur *de supremis Syndicatoribus*, & c. 3. *de Syndicatoribus ordinariis.*

¶ Sindicus,

¶ Sindicus, Eadem notione. Correct. Statut. Cadubrii cap. 3. *Hoc præsenti decernimus statuto quod finito officio dom. Vicarii per octo vel decem dies ante completum officium, eligantur in generali consilio Cadubrii tres Sindici, qui sic electi delato eis sacramento de bene & legaliter exercendo eorum officio facere debeant proclamari per centenaria Cadubrii voce præconia, quod si quis vel qua prætendit se læsum, vel aliquo alio modo voluerit se gravare de dom. Vicario, & officialibus Cadubrii comparere debeat finito officio dicti dom. Vicarii coram dictis Sindicis, & ejus querelam deponat infra dies quinque. Et si dictus Vicarius, vel aliquis officialis repertus fuerit aliquid fraudulenter commisisse in eorum officio, per dictos Sindicos puniantur secundum formam statutorum communis Cadubrii.*

¶ SYNDICARIA. Vide in *Syndicus*.

¶ SYNDICATIO, Syndicatus. Vide in *Syndicare* & *Syndicus*.

SYNDICUS, Defensor, patronus, advocatus. Glossæ Gr. Lat. *σύνδικος*, *Defensor*. Hermogenianus JC. in leg. ult. D. de Muner. & honor. *Defensio civitatis, id est, ut Syndicus fiat, munus est personale.* Arcadius Imp. leg. 2. C. de Defens. civitat. *Defensores, quos Græci Syndicos appellant, pro republica agebant & conveniebant.* Fridericus II. Imp. apud Matth. Paris an. 1241. *Reges orbis & Principes, quorum etiam causam, eorum factus Syndicus, foveo, &c.* Idem Matth. an. 1245. *Illuc advenit de Terra sancta Episcopus Berytensis, totius Syriæ Nuntius generalis, & Syndicus omnium Christianorum Terræ sanctæ.* Rursum an. 1255. *Qui si de communi assensu communem Syndicum & prolocutorem & ad Romanam Curiam destinassent, &c.* Est autem *Prolocutor*, idem quod *Advocatus*. [Vide in *Syndicare*.]

☞ *Syndici* maxime appellantur Actores universitatum, collegiorum, societatum & aliorum corporum, per quos, tanquam in republica quod communiter agi fierive oportet, agitur & fit. Hinc *Syndici* interdum nuncupati urbis consiliarii seu *Scabini*: quæ nomenclatura obtinuit apud Aquenses ad tempora Caroli VIII. qui Consules vocari statuit Litteris patentibus an. 1496. Vide Pitton. Hist. Aquens. lib. 2. pag. 130. & *Boucht* Histor. Provinc. tom. 2. p. 499. *In communi totius corporis causa Syndico ordinato*, in Cod. Theod. de Episc. tit. 2. leg. 42. Statuta Massil. lib. 1. cap. 11. *Eligantur ... actores sive Syndici duo probi homines providi & discreti ac legales, cives civitatis vicecomitalis Massiliæ, ... & pro ea jura & rationes, & res, & possessiones communis seu universitatis Massiliæ adversus quascumque personas perinde agende, vel defendende seu exigende quecumque sint.* Charta ann. 1288. apud Rymer. to. 2. p. 400. *Jurati totumque consilium ejusdem civitatis unanimiter constituerunt .... procuratores suos, seu Syndicos speciales, &c.* Charta ann. 1292. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Et Syndici, actores, & procuratores dicti capituli.* Charta Philippi V. Reg. Franc. an. 1318. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 130. *Volumus ... quod ipsi* (Canonici S. Capellæ) *procuratorem, œconomum, Syndicum seu attornatum sub sigillo suo constituere valeant.* Adde Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 448. 465. Conc. Hispan. tom. 4. p. 133. 188. &c. *Syndicus, qui petit stipem*, apud Vossium in Append. pag. 822.

¶ Syndici de Guerra, in Charta ann. 1370. ex Tabul. Massil. Sex apud Massilienses quotannis eligebantur viri, qui sub eo nomine res bellicas procurabant.

¶ Subsyndicus, Qui *Syndici* vices agit. Constitut. Eccl. Valent. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 147. *Capitulum congregatur, in quo tam ... canonici administratores, quam Syndicus una cum aliis syndicis & Subsyndicis ecclesiæ teneantur assistere, ibique rationem reddere de omnibus ecclesiæ negotiis ... quæ gerunt.*

Syndicus, Dignitatis nomen apud Burdegalenses Aquitanos, apud quos occurrunt Nobiles quidam *Soudans* appellatione donati, cum adjectione Castri nominis: quos Arnoldus Ferronus in Consuet. Burdeg. lib. 2. p. 225. auctor est in veterib. Tabulis *Syndicos* appellari. Hos jus municipale Burdegalensium Ordini Comitum, Vicecomitum, & Baronum accenset. Hujusce vero nomenclaturæ bini tantum occurrunt proceres. *Soldicus* scilicet *de l'Estrade*, & *Soldicus de la Trau*, qui hanc forte iis in Castris primitus *Syndicorum*, seu *Defensorum* dignitatem obtinuere: quam sibi posterisque hæreditariam asseruerunt, ut Comites in urbibus, & Duces in provinciis, quibus præerant. Defensorum enim & Syndicorum civitatis amplam fuisse auctoritatem & jurisdictionem, docet plurimis Guido Pancirolus lib. de Magistratib. municipalib. c. 9. Vide Raimundum Montanerium in Chron. Reg. Aragon. cap. 185.

Soldicorum de l'Estrade frequens occurrit mentio apud Scriptores, Froissartem 1. vol. cap. 161. 2. vol. cap. 81. 90. 4. vol. c. 18. &c. Orronvilleum in Histor. Ludovici Ducis Borbon. cap. 72. Monstrelletum 3. vol. pag. 35. Tillium, &c. His vetus armorum Liber pro insignibus adsignat *Leonem mutatum in area aurea.*

Soldici de la Trau, *de Trabe* dicuntur in Bulla Bonifacii IX. PP. apud Waddingum ann. 1391. n. 8. Tabularia Cameræ Computor. Paris. sub an. 1413. recensent Petrum de Monteferrando *Soudic de la Trau*. In Computo Auxiliorum pro liberatione Joannis Regis Franciæ an. 1366. vocatur *le Soudich de Latrau*.

☞ Idem Petrus de Monteferrando *Soldanus de la Trau* nuncupatur in Litteris Henrici VI. Reg. Angliæ an. 1450. 1453. apud Rymer. to. 11. pag. 275. & 341. *Concessimus Petro de Mountferant Soldano de Trau baroniam de Marenne in & de ducatu nostro Acquitanniæ, &c. Sciatis quod pro parte dilecti nostri Petri de Mountferrant Armigeri Soldani de la Trau, &c.* Unde manifestum fit *Soldanum* idem esse quod *Syndicum*. Sed hæc *Soldani* nomenclatura jam in usu erat sæculo præcedenti, ut patet ex Testam. domini *de la Trau* ann. 1394. 8. Julii, in quo sic inscribitur: *Noble & pretios signor Baron, Monsior le Soudan de la Trau, &c.*

¶ Syndicatus, pro *Syndicus*, in Charta an. 1374. apud Rymer. tom. 7. p. 44. *Quod supradictum instrumentum ambaxiatoribus, Syndicatis & procuratoribus factum, &c.*

¶ Sindicatus, Conventus communitatis cui præsunt Syndici. Memorabilia Humberti Pilati to. 2. Hist. Dalphin. pag. 622. col. 2. *Et est sciendum, quod de hominibus Avisani non fuerunt in Sindicatu nisi circa quatercenti, & illi compulsi & coacti pœnis & terroribus dom. nostri Dalphini, & dom. Gullelmi Roche Castellani, Sindici etiam perterriti & coacti in Domo Papali pro dando consensum transactioni.* Charta an. 1288. apud Rymer. tom. 2. p. 388. *Dictus Princeps* (Salernit.) *promisit & juravit fideliter facere posse suum infra tres menses, à die suæ liberationis, optinere & habere Syndicatum Massiliæ.* Quid hac voce intelligendum sit docent sequentia pag. 391. *Item quod præfatus Princeps fatetur quod Syndici civitatum & villarum nomine suo & communitatum earumdem ... præ-*

stabunt ad SS. Dei Evangelia juramenta & obligabunt se cum pupplicis instrumentis juxta formam in tractatibus super liberatione dicti Principis comprehensam. Occurrit rursum ibid. p. 415.

¶ SYNDICATUS, Instrumentum quo *Syndicus* quis constituitur. Chron. Parmense ad an. 1298. apud Murator. to. 9. col. 839. *Dictus dominus Potestas de mense Januarii factus fuit Syndicus & compromissarius ex parte communis Parmæ ad compromittendum in dominos supradictos Maphaum & Albertum cum illis de parte episcopi; quem Syndicatum fecit Aliotus notarius etiam & compromissum.*

¶ SYNDICATUS, *Syndici* munus, officium. Charta an. 1292. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Ut de eorum Syndicatu, procuratione & actoria constat per publicum Instrumentum.*

¶ SYNDICARIA, Eadem notione. Constitut. FF. Prædicat. col. 20. *Item volumus & ordinamus quod nullus prior sive præsidens Syndicaria, bursaria vel procurariæ cujuscumque conventus officium exerceat.*

¶ SINDICTUS, pro *Syndicus*, in Charta an. 1490. apud Rymer. to. 12. pag. 392. *Habeantque unum vel plures magistrum vel magistros, Sindictum vel Sindictos, actorem vel actores.*

¶ SCINDICUS, SCYNDICUS. Charta an. 1263. *Confirmamus vobis dom. Mariæ de Montilio abbatissæ S. Pontii & fratri Podioucbio Scindico monasterii prædicti recipientibus nomine dicti monasterii & conventus ejusdem illam emptionem quam fecistis.* Charta ann. 1278. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Raymundus de Tollono clericus ecclesiæ S. Salvatoris Aquensis & Scindicus seu procurator capituli, &c.* Charta ann. 1243. ex Schedis Peiresc. *Bertrandus Brunus Scyndicus communis & universitatis Massiliæ.*

¶ SYNDON, SYNDONUS. Vide *Sindones.*

¶ SYNEDRUS, Confessarius, qui dirigit mores, à Gr. σύνεδρος, Consiliarius. Acta S. Corprei to. 1. Mart. pag. 468. *Miserum est ... si non habuerit aliquem Synedrum sive spiritualem directorem, ejusque ad arbitrium bona opera non fueris operatus.*

SYNERGIUM, Monasterium, in quo scilicet *opus Dei* exercetur. Gloss. Gr. Lat. συνέργιον, *Officina.* Ita etiam in Excerpt. ex variis Lexic. p. 247. Fortunatus in Vita S. Radegundis c. 13. *Æquiter S. Gundulphi .... non minore laboratu nobilitavit Synergium.*

SYNERGUS, Cooperator, ex Gr. συνεργός. Epistola Monachorum S. Remigii Remensis ad Casinenses, de S. Benedicti Epistola: *Quam ille sancti Paracliti familiarissimus Synergus composuit.*

¶ SYNGRAPHEUS, Scriptor, historicus. Idatii Chron. inter Conc. Hisp. to. 2. p. 170. *Post hunc successor Syngrapheus perfectus universis factorum dictorumque monimentis, Hieronymus presbyter, &c.*

¶ SYNGRAPHIS, Gr. συγγραφὴ, Diploma. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 185.

Syngraphidem sculpsit, munus venale notavit ...
Rex vero phronymus scindens ferale volumen, &c.

¶ SYNKELLATUS. Vide in *Syncellus.*

¶ SYNOCHUS, à Gr. συνεχής, Continuus. Mirac. S. Bennonis to. 3. Jun. pag. 224. *Qui* (morbus) *paulo post sanguinis missione in febris cujusdam genus (Synochum medici vocant) mutatus, adhuc magis excluso sopore invaluit.* Vide *Febris.*

¶ SYNODALE. Vide in *Synodica.*

SYNODALIS LIBER, Libris Ecclesiasticis accensetur à Gilleberto Lunicensi Episcopo lib. de Usu Ecclesiastico: in quo forte ea. quæ ad Synodales Conventus spectabant, continebantur vel in quem Synodi Episcopales referebantur. [Placidus Diac. in Supplem. viror. illustr. Casin. apud Murator. to. 6. col. 76. *Thomas ab Ebulo Casinensis Monachus .... scripsit Librum Synodalium, &c.* Vide infra in *Synodus.*]

SYNODALES TESTES. Vide *Testis.*

SYNODARE, Castigare, punire, emendare; [proprie in Synodum vocare.] Ratherius Veronensis in Itinerario apud Acher. to. 2. Spicil. p. 270. *De synodo à nobis quid agendum nuperrime acto. Scitis enim, scitis, me semper hoc agere ideo distulisse, cum bis in anno idem præceptum sit facere, quod dicerem me unde Synodare deberem, omnino nescire. Soles enim in Synodis, si quid contra Canones actum est, emendari.* Charta Paschalis I. PP. in Bullario Casinensi tom. 2. p. 22. *Nullus autem Episcopus audeat Synodare vel excommunicare Monachum vel Clericum ipsius Monasterii, quos prædicto suo Abbati suisque successoribus concedimus monendos & constringendos, &c.* Bulla Benedicti VIII. PP. an. 1028. p. 80. *Ut nullus Episcopus præsumat in jamdicto Monasterio, vel in Ecclesiis sibi subjectis, Sacerdotem excommunicare, vel ad Synodum provocare, &c.* Correctionis scilicet gratia.

SYNODATICUM. Vide *Synodus.*

SYNODICA, Epistola ab ipsa Episcoporum Synodo scripta ad summum Pontificem, vel ad Patriarchas aut Metropolitanos, qua eorum, quæ statuta ac decreta sunt in Synodo, ratio exponitur. Συνοδικὰ, & συνοδικὰ γράμματα, in Concilio Calchedon. act. 5. & 10. pag. 244. 300. edit. 1618. *Synodica littera*, in Synodo Tullensi apud Saponarias c. 7. *Synodales Epistolæ*, apud Ordericum Vitalem lib. 9. *Odo Episcopus Bajocensis, Gislebertus Ebroicensis, & Serlo Sagiensis, Legati quoque aliorum de Normannia Præsulum cum excusatoriis apicibus Arvernensi Concilio interfuerunt; & inde cum benedictione Apostolica regressi, Synodales Epistolas Coëpiscopis suis detulerunt.* S. Hieronymus Epist. 11. *Cum in Chartis Ecclesiasticis juvarem Damasum, Romanæ urbis Episcopum, & Orientis atque Occidentis Synodicis consultationibus responderem, &c.* Ejusmodi Synodicæ habentur complures in Conciliorum Collectione: de quibus etiam copiose egit Bernardinus Ferrarius lib. 2. de Epistol. Ecclesiast. cap. 6.

SYNODICA, præterea dicta Epistola, quam Pontifices recens electi ad alios Pontifices mittebant, in qua fidei suæ rationem exponebant. Quod quidem maxime obtinuit in summis Pontificibus & Patriarchis. De summis quidem Pontificibus testantur Gelasius I. Epist. 2. Liberatus Diacon. c. 17. Gregorius M. lib. 1. Epist. 4. Joannes Diac. in ejusdem Gregorii Vita lib. 2. cap. 3. Anastasius Biblioth. in Zacharia PP. &c. Vide *Tractatus.*

Vicissim Episcopi recens creati, præsertim Patriarchæ ac Metropolitani per Synodicas pariter apud summum Pontificem fidei suæ doctrinam profitebantur, de quo more Gregorius M. lib. 5. Epist. 64. Gesta de nomine Acacii, Liberatus Diacon. cap. 18. Anastasius Biblioth. in Eugenio PP. & in Gregorio II. præter alios à Ferrario laudatos Scriptores.

Hisce Synodicis respondebant summus Pontifex, aliique Patriarchæ, aliis literis, quibus aut recens electorum fidem amplecti, si sanam, vel respuere, si hæreticam saperet doctrinam, testabantur. Anastasius in Gregorio II. *Joannes Constantinopolitanus Antistes Synodicam ei misit, atque ad eum rescriptis idem usus est Pontifex.* Gregorius M. loco laudato: *Sed quia consuetudo non est, ut prius quam ad nos ejus* (Patriarchæ) *Synodica deferatur, debeamus scribere, idcirco distulimus, &c.* Adde Libera-

rium Diacon. cap. 18. pag. 127. postremæ edit. & S. Hieronymum lib. 3. in Ruffinum cap. 5. & Epist. 71. Theophilum Alexandrinum Epist. 67. inter Epist. Hieron. &c. Quin etiam ea rescripta Synodicæ pariter nomenclatura donantur ab eodem Liberato c. 18. *Ubi ergo ad plenum detectus est Acacius hereticus, Papa Felix in literis suis Synodicis Acacium sic posuit: Peccasti, ne adjicias, &c.* Unde conjicere licet, Synodicas ejusmodi literas appellatas, non quod in Synodo, in qua creati erant Pontifices, exaratæ essent, quod volunt viri doctissimi; sed quod ita Epistolas de fide appellari usus obtinuisset, cujusmodi erant eæ, quæ ab ipsis Synodicis mitti solebant. Vide virum eruditiss. Joan. Garnerium in Notis ad Liberati caput 18.

SYNODALE, Epistola à Summo Pontifice vel Metropolitano missa ad Clerum & plebem alicujus Ecclesiæ, enarrans, quid in mandatis à Synodo habuerit recens ordinatus Episcopus, de iis nempe, quæ ad Episcopale munus spectant. Vide Diurnum Romanum cap. 3. tit. 9. Est etiam quævis Epistola, à Synodo missa, cap. 11.

SYNODICA denique dicitur Epistola Episcopi de fide, vel rebus Ecclesiasticis, ad Presbyteros suæ diœceseos scripta. Ratherius Veronensis in Itinerario: *Unde igitur Synodus ageretur, nil amplius, quod emendaretur, invenio? Sciscitatus itaque de fide illorum, inveni plurimos neque ipsum sapere Symbolum, qui fuisse creditur Apostolorum. Hac occasione Synodicam scribere omnibus Presbyteris sum compulsus, in qua continetur primitus ita suasum.*

¶ SYNODICUS, pro *Synodocus. Synodici pauperes*, ex Testam. Fulradi Abb. S. Dionysii apud Mabill. tom. 2. Annal. Bened. p. 240. Qui in *Synodochio* alebantur. Vide *Sinodochium & Sinodoxus.*

SYNODITÆ, Cœnobitæ, *οἱ ἐν κοινοβίοις ἢ συνοδίαις μοναχοὶ*, apud Socratem lib. 4. Hist. Eccl. c. 23. Lex 57. Cod. Th. de Appellationib. *Addictos supplicio, & pro criminum immanitate damnatos, nulli Clericorum vel Monachorum, eorum etiam, quos Synoditas vocant, per vim atque usurpationem vindicare liceat ac tenere, &c.* Gennadius de Scriptoribus Eccl. ait, Evagrium Monachum *composuisse Cœnobitis ac Synoditis doctrinam aptam vitæ communis.*

¶ SYNODOCHICE. Guillelmus Autissiodor. in Summa de div. Off. de Cœna Domini: *Quia & alii de discipulis Domini recesserant à fide & silent campana tribus diebus Synodochice.* Id est, Simul, pariter, ni fallor.

SYNODOCHIUM. Vide *Sinodochium.*

SYNODOCLICA. Charta Theodosici Episcopi Teatini ann. 840. apud Ughellum in Episcopis Teatinis: *Idcirco prompto animo illis consentientibus Canonicam reconciliamus*, (i. instituimus, ut supra) *in Ecclesia B. Justini, cum ipsa Ecclesia S. Salvatoris, cum terris & vineis, cum colonibus & omni pertinentia sua, & in Ecclesia S. Agathæ, quod est Synodoclica ibi constituta, cum servis & ancillis, cum terris & viaris, &c.* Ubi Ughellus *Xenodochium* interpretatur. Vide *Sinodochium.*

SYNODUS, Conventus publicus, *σύνοδος*. Annales Francor. ann. 773. *Tunc Synodum supradictus Rex gloriosus tenens generaliter cum Francis apud Januam civitatem, ibique exercitum dividens, &c.* An. 776. *Conjunxit Synodum ad eandem civitatem, & ibi placitum publicum tenens, &c.* Annales Francor. Bertiniani an. 767. *Ibi Synodum fecit cum omnibus Francis solito more in campo.* [Capitul. Aquisgr. an. 817. cap. 59. *Ut Abbates monachos secum in itinere, nisi ad generalem Synodum, non ducant.* Synodum masculi-

no genere sæpius occurrere in vett. Tabulis auctor est Baluzius: quem consule tom. 2. Capitul. col. 1006. 1030. 1263. 1402.]

SYNODUS, vox generica est Scriptoribus Christianis, quibus fere semper quodvis Concilium Episcoporum dicitur. Propria vero significatione Synodus apud nos appellatur, quæ ab Episcopo fit, convocatis quotannis parœciæ suæ Presbyteris.

Ejusmodi autem Synodorum aliæ tempore Quadragesimæ fiebant, in quibus vicarii Presbyteri, qui in urbem commeabant, ab Episcopo Theologicis doctrinis imbuebantur. De his est Canon 3. Concilii Liptinensis sub Childerico an. 743. Sed has Synodos, ut quæ Presbyteros à gregis sui cura, tempore pietati & religioni dicato, avocabant, sustulit Ludovicus Pius in Capitul. Aquisgranensi an. Imperii 3. Constituit quippe, *ut discendi gratia alio quam Quadragesima tempore Presbyteri ad civitates vocentur.*

Aliæ Synodi Episcopales celebrantur ad coërcendos Presbyteros ac Clericos, si qua in parte in Canones peccassent: tunc enim communi Presbyterorum consensu ad emendationem redigebantur, pœnitentia imposita. Atque has bis in anno exactas medio scilicet Maio, & Kalendis Novembris docet Concilium Autisiod. can. 7. Vide Agobardum l. de Dispensat. c. 20. [& supra *Synodarr.*]

SYNODUS, Census, qui Episcopo à Clericis venientibus ad annuas Synodus, quibus interesse tenentur, pendi solebat, unde vetus Poëta MS. *du Renard*:

Mais à ennuis, ou volentiers,
Convient au Sesne aler le Prestre.

Boncompagnus in Arte Dictaminis MS. lib. 2. *Nota, quod hujusmodi denarii in quibusdam partibus appellantur Synodales, in quibusdam denarii visitationis, in quibusdam collecta, in quibusdam procurationes, in quibusdam festales, in quibusdam denarii de circa, in quibusdam denarii obedientiæ, & Cathedrales; aut Denarii de Cathedratico, & in illis partibus vocantur annuales, in quibus annualiter solvuntur.* Richardus Hagustaldensis lib. 2. de Episcop. Hagustald. c. 3. *Hæc igitur Hagustaldensis Ecclesia, ex illa antiqui honoris prerogativa, hanc libertatem & auctoritatem obtinet, quod nec propter Synodum, nec propter Chrisma, nec propter aliquam Ecclesiasticam causam Episcopo Dunelmensi, vel ejus Archidiacono, vel illorum ministris aliquod debitum, sive aliquam consuetudinem debet.* Charta Guidonis Episcopi Belvacensis apud Loisellum: *Et sicut Sacerdotes, qui sunt in villa, suos requirunt parochianos, sic & iste plebis illius administrationem habeat: nequaquam tamen ad Synodum vadat, nunquam censum illum, qui Circata nuncupatur, persolvat.* Concilium Tolosanum sub Victore II. PP. *Statuimus, ut Ecclesiæ solum tertium, aut paratam, vel Synodum, solito more persolvant Episcopo, vel Clericis.* [Charta Teuderici Episcopi an. 991. in Chartul. Eccl. Apt. fol. 6. *Addimus etiam in communia de Synodo cum ipsa parata, & de pœnitentes, quæ nobis pertinent, in omnibus tertiam partem concedimus ad ipsos chanonicos.* Tabul. S. Albini Andegav. an. 1098. *Quoddam monasterium ... in honore S. Audoeni Cenomannis fundatum absolutum & liberum ab omnibus consuetudinibus, exceptis Synodo, &, ut ita dicam, circatione in perpetuum largitus est Fulchoius.*]

SYNODATICUM dicitur in Cap. Conquerente, de Offic. Judic. ordin. & in Cap. Olim, de Censib. Regestum Parlamenti B. fol. 87. *Synodaticum, Cathedraticum, sive id, quod in Synodo solvitur.* Vetus Charta apud Joan. Columbum lib. 4. de Episc. Sistaric. n. 36. *Concessit tertiam partem juris sui ser-*

vitii Synodatici, *quod solvi consuevit in Synodo*, *quæ teustar ad Sistaricum de Ecclesiis constiutis infra limites prædestinatos*, *&c.* Vide Monumenta Paderbornensia p. 133. [& Selecta juris Canonici Mauricii & Fabrosi p. 33. edit. 1659.]

☞ *Synodaticum* à *Synodo* distinguere videtur Index MS. beneficiorum Ecclesf. Constant. fol. 67. v°. *Archidiaconi habebunt cobertionem extra visitationem pro deportationibus & pensionibus sibi debitis, ac ratione circatu quæ debetur in Synodis, & ratione tertiæ partis quæ debetur in Synodatico.*

SYNODALIS CENSUS, in Charta Lisiardi Episcopi Suessionensis in Chronico Abbatiæ S. Joannis de Vineis pag. 94. & in alia Ingelranni Episcopi Ambian. apud Robert. Quarremarium de Concilio Remensi p. 56. *Episcopalis & Synodalis censura.* Charta Hugonis Episc. Noviom. an. 1039. apud Buzelinum lib. 2. Gallo-Fland. c. 26. *Duos tantummodo solidos singulis annis solvat ad Synodum Episcopalis censuen.* Charta alia apud Joan. Columbum lib. 2. de Episcop. Sistaricens. n. 44. *Rupertus, qui Revestem condidit, pro Synodali censusu, Episcopo Sistaricensi unum hominem dedit in eodem Revesto, pro cunctis Ecclesiis, quæ in cuncto suo mandamento fundanda erant. Synodalis parata, hoc est 2. denarii*, in Charta an. 847. apud Baluzium in Append. ad Capitul. n. 69. [*Synodus reddenda*, in Charta ann. 1144. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 344.] *Synodalis redditio*, in Charta Isemberti Episcopi Pictavensis apud Beslium in Episcop. Pictav. p. 62. *Synodales redditus*, in Concilio Narbonensi an. 1054. c. 13. *Synodalis consuetudo*, in Rescripto Philippi Episc. Trecensis apud Camusatum pag. 352. *Denarii de Synodo*, in Tabulario Conchensi in Ruthenis ch. 85. *Denarii Synodales*, apud Rogerum Huvedenum p. 542. in Monastico Anglic. tom. 3. p. 163. & in Monum. Paderbornensibus p. 106. 108. *Synodale debitum*, apud Hugonem Flaviniacensem in Chron. p. 271. *Jus Synodale*, in Charta Bartholomæi Episc. Laudunensis apud Hemereum in Augusta Viromand. p. 140. [*Synodalis justitia*, in Charta Isoardi Episc. Vapinc. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. inter Instrum. p. 86. col. 2. *Synodales nummi*, in Charta an. 1224. ex Schedis Peircsc. *Synodales eulogiæ*, in Charta ann. 929. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 274. *Synodale servitium*, ibidem. *Synodales* nude in Statutis Ecclesf. Avenion. an. 1366. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 575.] *Synodalia*, in Epist. 4. Joan. Sarisberiensis. Statuta Ægidii Episcopi Sarisberiensis an. 1256. *Capellani, Personæ, vel Vicarii Ecclesiarum debent Synodalia, scilicet 15. denarios.* Tabularium Ecclesiæ Carnotensis n. 28. *Nos vero Synodalia persolvemus Archidiacono & Episcopo, qui pro tempore erunt.* Vide Monasticum Anglic. tom. 3. p. 153. [Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 483.] & supra in *Denarii Paschales.*

Hæc porro præstatio non omnibus æque Episcopis probata, imo à plerisque improbata. Petrus Damianus lib. 1. Epist. 9. de Rodulpho Episcopo Eugubino: *Congregans annualiter Synodum, nullum assuetæ oblationis vel exeniorum canonem à Clericis exigi permittebat: sed ne ii lapsis commodum aliquod præter solam pœnitentiam consequebat: Absit, inquiens, ut Synodum vendam, lapsos etiam potius erigam, quam ex eorum cadaveribus corvino more pinguescam.* Vide *Cathedraticum.*

¶ SYNONETUM, à Gr. Συνώνιον, Publica specierum comparatio, quæ in commune fit, in Cod. leg. 1. de publ. comparat.

¶ SYNOPISSARE, Turpiter facere, lascivire, à famosa meretrice quæ degebat in urbe Synope. Vide Lupum ad Canones Concil. to. 1. p. 584.

1\. SYNTHEMA, Evectio, seu diploma quod datur cursu publico utentibus. Gloss. Gr. Lat. σύνθημα, *insigne*, *sigillum*, *evectio*. Aliæ Glossæ: *Evectio*, Σύνθημα. [Vide Gloss. med. Græcit. in hac voce.] Hieronymus in Epist. 34. ad Julianum: *Jam dimisso Synthemato equus publicus sternebatur.* Ubi alii esse volunt

2\. SYNTHEMA, Idem quod *Synthesis*, Vestis species. Fridegodus in S. Wilfrido cap. 6.

> .... *Nec tardat gratu cupido*,
> *Occuluit quod tecta pio Synthemate virtus*,
> *Prodeee.*

¶ SYNTOCHIUM. Vide *Sinodochium.*

¶ SYNTOMA, pro *Symptoma*, in Hist. Canonizat. S. Edmundi apud Martenium tom. 3. Anecdot. col. 1844.

¶ SYNTROPHUS, Gr. Σύντροφος, Simul educatus, apud Tertull. adv. Valent. cap. 8. *Quare non & siccola & Syntrophi nominantur?*

¶ SYNTYCHIA, à Gr. Συντυχία. Glossulæ MSS. ex Bibl. Cluniac. inter Opera posthuma Mabill. to. 2. p. 23. *Syntychia, Missa, vel Officium ecclesiasticum, vel Ecclesia.* Vita S. Gregorii PP. to. 2. Mart. pag. 146. *Quorum Syntychia spatha sunt, & gratia pœna.* Ubi *Syntychia* est Societas.

SYNVETERANUS, vox ibrida, Συνστρατιώτης; in l. 8. D. de Veteranis.

¶ SYNUSIASTÆ, Gr. Συνουσιασταί, Apollinaristæ Hæretici, contra quos scripsere Theodorus Episcupus Antiochenus, & S. Cyrillus Alexandrinus.

¶ SYON, Vasis species. Vide *Sinum.*

¶ SYPHAC. Vide supra *Siphac.*

¶ SYPHATI, ut Scyphati. Vide in hac voce.

SYRABRACHA. Fortunatus lib. 4. de Vita S. Martini, de oleo benedicto ab eodem Sancto:

> *Sed quem non gemit radix oleagina succum,*
> *Nec Syrabratha dedit merito virtutis adulto.*

Ubi quidam codd. *Syrobaru* habent. Sed videtur legendum *Syru bacca*, i. arboris Syriæ fructus.

¶ SYRAFIN, pro Seraphim, in Missali Franc. apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 326.

¶ SYRCOTUM. Vide in *Succotum.*

¶ SYRE, ut *Scyra.* Vide in hac voce.

SYRI, Negotiatores, qui ex Syria in Occidente mercaturam exercebant. Sidonius lib. 1. Epist. 8. *Fœnerantur Clerici, Syri psallunt.* Hieronymus in Ezechiel. lib. 8. cap. 26. *Usque autem permanet in Syris ingenitus negotiationis ardor, &c.* Salvianus lib. 4. de Provident. *Consideremus solas negotiatorum & Syricorum omnium turbas, quæ majorem ferme civitatum universarum partem occuparunt.* Vide Savaronem ad Sidon. Gravium ad Epist. 8. D. Hieronymi, Nicolaum Fullerum lib. 1. Miscellan. Sacror. cap. 11. & Altaseram ad lib. 3. Gregor. M. Epist. 43.

SYRIARCHÆ, Sacerdotes provinciæ Syricæ, de quibus copiose Jacobus Gothofredus ad l. 1. Cod. Th. de Prædiis Senator.

SYRICUS. Vide *Siricus.*

¶ SYRINGATUS AGNUS, Qui adhuc lac fugit. Vide supra *Mammocestis.*

¶ SYRMA, à Gr. Σύρμα, Genus vestis tragicorum, vel cauda seu tractus vestis feminarum. Utuntur Juvenalis Sat. 8. 229. 15. 30. Tertull. de Pallio cap. 3. & alii. Hinc

¶ SYRMA, pro Charta, cui in modum caudæ appensum est sigillum. Chron. Mosom. apud Acher. tom. 7. Spicil. p. 642. *Textus qui sequitur describit*

Digitized by Google

qualiter ipse præsul Adalbero per Romani Syrmata Papæ, consiliique sui decretum, constituit ut, &c.

¶ SYROBARA. Vide *Syrabracha*.

¶ SYROCOSUS. Vita B. Angelæ de Fulginio to. 1. Jan. pag. 200. *Ungo te uno unguento Syrocoso, quo unctus fuit unus Sanctus qui fuit vocatus S. Cyricus.* Melius, ut videtur, MS. Codex habet, *Siricoso*, id est delicatiori. Vide *Siricus*.

SYROCUS, Ventus qui Latinis *Euronothus*, Italis *Sirico*, vulgo *Sudest*, apud Sanutum lib. 2. part. 4. cap. 25. [Vide *Siroccus*.]

¶ SYROPARIUS, Qui *Syrupos* seu juscula præparat, ut videtur. Comput. ab ann. 1333. ad ann. 1336. to. 2. Hist. Dalphin. p. 273. *Mag. Goffrido de Uneco Syropario regio pro claredinibus receptis ad opus domini, &c. taren.* xv.

SYRUPUS, Jusculum medicum, quod *Serapium* Actuario, aliis ὑδροσάτον, ut Myrepso sect. 1. cap. 12. 97. & sect. 8. ex Græc. ὑδρόσατον, ut censet Fuchsius, nostris *Syrop*, in Constitutionibus Siculis lib. 3. tit. 34. §. 4. [Gloss. Lat. Gr. *Syrupus*, σύρων. Vide *Siruppus*.]

¶ SYRUS, pro *Scyra*, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 162. Vide in hac voce.

¶ SYSSITUS, à Gr. Σύσσιτος, Simul cibum capiens, convictor: item Sodalis, qui ejusdem collegii est. Vide leg. ult. ff. de Colleg. & corp.

¶ SYSTALTICUS, Vim habens contrahendi, Gr. Συςαλτικὸς. *Tropi ut in melopœia & in rhythmopœia tres sunt, quos Systalticos dicimus*, apud Mart. Capellam lib. 9. pag. 335.

¶ SYSTATICÆ LITTERÆ, Commendatitiæ, Gr. Συςατικαί. Novella Justiniani 6. c. 3. *Ne Episcopi ad principis comitatum accedant sine Systaticis litteris.* Vide Suicerum in Thesaur. Eccl. v. Σύςασις, & supra *Commendatitiæ Litteræ*.

¶ SYSTEMA, Gr. Σύςημα, proprie Compages, collectio, apud Mart. Capellam lib. 9. pag. 320. & seq. Hinc Astronomis pro mundi constitutione & forma usurpatur: Theologis vero pro complexu articulorum fidei.

¶ SYULI, Σῦς, χοῖρος, in Gloss. Lat. Gr.

¶ SYXHINDI. Vide supra *Sixhindi*.

¶ SYZYGIA, Conjugatio, à Gr. Συζυγία, apud vet. S. Irenæi Interpr. lib. 1. c. 6. n. 4.

¶ SZUTA. Charta Rudesindi Episc. Dumiensis æræ 930. apud Ant. *de Yepez* tom. 5. Chron. Ordin. S. Benedicti pag. 424. *Arrodomas sicacyralis 9. & orabecela, viçach, Szutas de mensa tandem* xx. Vasis species videtur, cujus usus in ministeriis sacris.

T

T Litera numeralis, quæ 160. designat. Unde versus:

T quoque centenos & sexaginta tenebit.

Seu, ut habet Ugutio:

T centumque colit, cum sexaginta bicornis.

Eidem literæ si recta linea superaddatur, 160. millia significat.

T *in superscriptione cantilenæ, trahere vel tenere debere testatur.* Notkerus Balbulus Opusc. *Quid singulæ literæ significent in superscript. cantil.* Vide *A*.

T *Nomini militis appositum, ipsum in bello superstitem esse signabat.* Paulus Diacon. de Notis literar.

T cum duobus punctis suprapositis interdum pro millesimo numero, interdum pro nongentesimo sumi in Instrumentis Aragonicis & Navarricis, observat Hieronym. Blanca in Comment. Rerum Aragon. p. 617. 647. Vide Historiam Pinnatensem pag. 269. & Ambrosium Moralem in Corduba pag. 130.

¶ T, pro D scribi, aut vicissim; jam dictum est in D, ut & D pro Th passim apud Germanos. Septentrionalibus populis familiares sunt mutationes literarum *T*, *Z*, & *C*, ut annotat Schilterus in Glossario Teutonico. Notissima quoque est *T* & *C* mutatio, etiam apud Latinos.

¶ TAAGIUM, male pro *Kaagium* seu *Caagium*, Tributum pro fluviorum portubus, quos nostri *Quais* vocant, exsolvendum. Litteræ Philippi Pulcri Fr. Regis an. 1309. tom. 2. Ordinat. p. 159. *Essarum* (malim *Escarum*) *nostrum dicta villa parabitur & ponetur in tali statu, quod dicti mercatores absque solutione Taagii poterunt suas deneriatas & mercaturas bono modo onerare & exonerare de die & de nocte.* Vide *Caiagium* in *Caya*, & *Kaagium* suo loco.

¶ 1. TABÆ, *Mutia*, in Glossis Isid. Legendum est: *Tabani, musca.* Papias: *Tabanus, animal modicum armentis aculeo permolestum; idem œstrus, asylum vulgo dicitur.* Melius in MS. *Asilus, quem Græci œstrum, Rustici Tabanum dicunt.* Plinius lib. 11. c. 18. *Quibusdam aculeus in ore, ut Asilo, sive Tabano dici placet.* Adde Virgilium Georg. lib. 3. v. 147. Italis *Tafano* & *Tavano*, Gall. *Taon.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Tabanus, Taon, une mousche.*

¶ 2. TABÆ, Pelles Libycæ, quibus *thoracomachos* tegebant, ne lana pluvias paulatim combiberet, ut scribit Laurentius lib. 4. Polymathiæ §. 11. n. 5.

¶ TABALDUS. Vide mox in *Tabardum*.

¶ TABANUM, Βριζία, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Βρίζια, *Tebanum*.

¶ TABANUS, Gallice *Taon*. Vide *Taba* 1.

¶ TABARDATA TUNICA. Vide *Tabardum*.

¶ TABARDILII, Pustulæ pestilentes apud Hispanos. Acta S. Ferdinandi Regis Castellæ, tom. 7. Maii p. 375. *Conflictatus cum pestilenti ac maculosa febri, quam Peteccias Itali, Tabardilios autem vocant Hispani.*

TABARDUM, TABARDUS, Tunica, seu Sagum militare, Anglis *Tabard*. Boxhornius in Lexico Cambro-Britannico: *Tabar, tunica longa, chlamys, toga.* Hispani *Tavardo* dicunt, Itali *Tabarro*. Candidus Monachus in Vita Eigili Abb. Fuldens. apud Browerum: *Marquardus Abbas per Decanum cæterosque Prælatos sæpe monitus, ut in ipsorum maxime præsentia, non nisi in cuculla, vel cappa appareret, respondebat, ... suum esse Tabarda, seu toga, &, qua libeat, veste uti.* Concilium Budense ann. 1279. c. 2. *Permittimus autem (Prælatis) quod possint habere mantellos rotundos, Tabarda, longitudinis moderata.* Charta Fundationis Hospitalis London. de *Elsingspittel* an. 1331. *Quilibet de 4. Presbyteris dicti Hospitalis habeat unam robam integram, videlicet tunicam, supertunicam, longum Tabardum, & capucium.* Statuta Hospitalis S. Juliani, in Additament. ad

Matth. Paris p. 164. *Fratres Sacerdotes dicti Hospitalis tunica, supertunica, Tabardo & capucio nigri coloris... utantur.* Occurrit præterea in Statutis Synodalibus Siffredi Archiep. Coloniensis an. 1280. c. 3. Joannis Episcopi Leodiensis & Nicolai Episcopi Andegav. an. 1264. & 1269. in Concilio Ravennensi an. 1314. c. 10. in alio Ravennensi an. 1317. c. 4. Toletano an. 1324. c. 2. [Adde Statuta Massil. lib. 2. c. 30. §. 2. Anecdota Marten. to. 4. col. 250. 485. 727. 794. 855. Statuta Eccl. Suession. an. 1404. apud eumd. Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 1546. &c.]

¶ TABARRUS, Eadem notione. Statuta Placentiæ fol. 81. *Item de aliquo mantello sive Tabarro sive gamerra draps integri, &c.* Ibidem: *Et si de cendali fuerit inferatus ipse mantellus sive Tabarrus, &c.*] Boccacius: *Andatasene al foppidiano, ne trasse il Tabarro, e diello al cherico.*

¶ TABARTUM. Statuta Eccl. Reatinæ apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 1497. *Indulgemus tamen quod tempore pluvia incedentes* (Clerici) *possint uti Tabartis decentis coloris & formæ.*] Henr. de Knyghton an. 1295. *Dederantque signum inter se ut sic suos mutuo cognoscerent in congressu cum Anglicis, ut Scotus diceret Anglice Tabart, alter responderet Surcote, & e converso.* Balduinus de Condato MS.

Et boin Tabart, si quo ne meute,
Bons dras, lignes & chancemente.

Vetus Poëma de Vulpe Rege coronato MS.

Ne escrins estoit mie bucho,
Ne Tabars, bouche d'autre part.

Ita ταμπάριον hac notione usurparunt Nicetas in Cod. Barbaro-Græco, in Manuele lib. 4. num. 2. ubi Codex alius χλαμύδα præfert, & Codinus de Offic. cap. 3. n. 4.

TABALDUS. Statuta Collegii Navarræi Paris. apud Launoium in Historia ejusdem Collegii: *Omnes habeant habitus, videlicet Tabaldos, seu houssias longas de bruneta nigra.* Occurrit ibi semel ac iterum.

¶ TAPARDUM. *Tapardo vel toga, vel qua libeat veste uti*, in Actis S. Bonifacii Arch. to. 1. Jun. p. 459.

¶ TAUBARDUM. Inquisitio MS. pro Canonisatione S. Yvonis: *Palafredus erat in una navi, coopertus ante vultum de uno Taubarda propter aqua periculum.*

¶ TABARDATA TUNICA. Statuta Guidonis Abb. Crassensis an. 1377. apud Stephanotium to. 10. Fragm. MSS. p. 205. *Item statuimus & ordinamus, quod monachi nostri de catera cutullas fieri faciant regulares & honestas, quibus utantur, prout decet, non manticatas seu etiam Tabardatas*, hoc est, instar *Tabardarum* laicorum concinnatas. Alium locum vide in *Rodundellus*.

¶ TABAYLHO, Mappa longior, eadem quæ *Longeria*. Inventarium Eccl. Auscieosis ao. 1360. *Uno chalone, una mappa, uno Tabaylhone sive longeria.*

¶ TABELERIUS, Tympanista. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii tom. 3. p. XXVII. *Ordinamus quod in nostra curia mimi debeant esse quinque, quorum duo sint tubicinatores & tertius sit Tabelerius: ad quorum spectet officium, quod semper nobis publice comedentibus, in principio tubicinent & Tabelerius suum officium simul cum eis exercoat.* Melius *Tabularius*, vel potius *Taburarius* diceretur à *Tabur*: quod vide.

¶ TABELETUM, Pugillares, Gall. *Tablettes.* Obituarium MS. Ecclesiæ Morin. fol. 35. *Decantabitur... collecta, qua habetur in Tabeleto, in quo sunt conscripta collecta.*

¶ TABELLA PASCHALIS, Notæ chronologicæ cereo Paschali affixæ. Vide *Cereus Paschalis*.

TABELLA PYTAGORICA. Vide *Series Sanctorum* in *Sors* 2, col. 606.

TABELLARIUM, *Sedes, vel acervus tabularum, vel locus, ubi tabula servantur.* Uguio [& Joan. de Janua. Pro pluteo seu loculamentis librorum, nostris vulgo *Tablettes*, accipitur in Tabulario S. Victoris Massil. *Tenentur reparari & sustineri quatuor Tabellaria in Capitulo dicti monasterii ad tenendum libros necessaria, & tabula & graffia ad scribendum necessaria.*]

¶ TABELLARIUS, Latinis Nuncius, perferens tabulas seu literas, ut notum est; *Publicus scriba*, Johanni de Janua; qui rationes conficit, data & accepta referens in tabulas, Sidonio lib. 4. Epist. 11. *Habens eum consiliarium in judiciis, vicarium in Ecclesiis, Tabellarium in tributis, &c.* Quidam præferunt *Tabularium*. Vide *Tabula* 9.

TABELLIO, Qui contractuum & testamentorum instrumenta conscribebat, in lege 1. Cod. Th. de Crimine falsi, & alibi passim in utroque Cod. [*Tabellio, qui talia instrumenta conscripserit*, in Additione 3. ad Capitularia cap. 56. ἀγόρανος, μονικός, in Gl. Lat. Gr. & Gr. Lat.] Tabellionum etiam meminit Firmicus Mathes. lib. 6. c. 2. lib. 8. c. 28. [Matth. Paris in Henrico III. *Quoniam Tabellionum usus in regno Angliæ non habetur, propter quod magis ad sigilla authentica credi est necesse: ut eorum copia facilius habeatur, statutum est, ut sigillum habeant non solum Archiepiscopi & Episcopi, sed etiam Officiales, item Abbates, Priores, &c.* Frequens mentio est *Tabellionum* in Edictis Regum nostrorum, in Consuetudinibus municipalibus laudatis in Glossario Juris Gallici v. *Tabellions* & alibi. *Tabellio vocatur, eo quod sit portator tabellarum*, inquit Isidorus lib. 9. Orig. cap. 4. ubi *Tabellionem* minus bene confundit cum *Tabellario*.]

¶ TABELLIONALE SIGNUM, Subscriptio Tabellionis, quæ juridice fidem faciat. *Copia signis Tabellionalibus munita*, in Processu de B. Petro de Luxemburgo tom. 1. Julii p. 606.

¶ TABELLIONARE, Tabulas rite & juxta formam præscriptam describere, *Tabellioner*, in Consuet. Senon. art. 248. Statuta Monasterii S. Claudii an. 1448. p. 87. *Littera per Notarios publicos collationentur, & post collationem Tabellionentur. Tabellionata cedula*, in Scripto ano. 1395. apud Acherium tom. 6. Spicil. p. 131.

¶ TABELLIONATUS, Officium Tabellionis, in Edicto Philippi Pulcri Regis Franc. ano. 1304. to. 1. Ordinat. Reg. p. 418. & 419. in Edicto Caroli Regentis an. 1357. tom. 3. pag. 180. in Synodo Pergami an. 1311. apud Morator. to. 9. col. 547. in Schedula an. 1587. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. p. 328. &c. *Tabellionage*, in Edicto Gallico ejusd. Caroli Regentis an. 1356. ibid. p. 129. & 136. Edicto Joannis Franc. Reg. an. 1360. ibid. p. 439. &c. Alias *Tabellionage* dicitur Jus *Tabellionem* instituendi, ut in Consuet. Castrinovi art. 11. Blesensi art. 17. & 20.

¶ TABELLULA, Tabula, axis. Elmhamus in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 100. p. 183. *Aderat mox dictus Capitaneus, apertaque porticu, & Tabellula ultra fossata protensa, cœpit ultra porticum super Tabellulam ipsam cum præfato milite habere colloquium; tres vero viri, quos secum miles adduxerat, finem Tabellula, ne de facili levaretur, conservabant.*

¶ TABELLUM, vel TABELLUS, Idem quod infra *Tabula* 5. Ferricus de Cluniaco Tornac. Episc. in Confirmatione Capituli Canonicorum Middelburg. an. 1480. apud Miræum to. 2. p. 1343. n. 17. *Item provideant dicti Cantor & Canonici de Ta-*

bello in choro, quo singuli Canonici, Capellani & Habituati ecclesiæ sciant suum turnum in ministerio divino, tam pro Missis, Horis, Lectionibus, Gradualibus & Responsoriis legendis & cantandis, ne multiplex indistinctio confusionem faciat.

¶ TABELLUS, Tabellus, Tabula minor. Inventar. S. Capellæ Parif. an. 1363. ex Bibl. Reg. *Item duo Tabelli conjuncti ad invicem ornati gemmis.* Aliud incerti anni: *Item quidam Tablelli in quibus sunt plures reliquiæ ornati gemmis: ... & sunt dicti Tablelli à longis temporibus dissipati.* Vide *Tabula* 14. & *Tabuletus.*

TABENTUM, *Lapis cabernatus*, (sic) in Glossario Longobardico S. Germani Parif. ex Glossis. An ex caverna erutus?

1. TABERNA, Jus, seu facultas habendi tabernam in villa. Orig. Murensis Monast. p. 41. *Duæ Tabernæ debent hic esse, una vini, altera cerevisiæ.* [Privilegia civitatis Friburg. an. 1337. apud Ludewig. to. 6. p. 42. *Quod in eisdem villis & etiam aliis à dicta civitate infra milliare circumferentialiter situatis non debet haberi Taberna aliqua, nec aliquis operarius nocivus civitati, sicut pistores, &c.*]

Taberna Bannalis, Ad quam venire tenentur, qui intra *bannum*, seu feudum domini manent, si quidem iis ad eam divertere sit animus. Charta Adalberonis Episcopi Metensis apud Meurissium pag. 309. *Nec non ad victualia quotidiana fratribus comparanda, eis per totum annum bannalem Tabernam in ipsa villa, officialium nostrorum omni procsus remota molestia.* Charta Stephani Episcopi ejusdem Ecclesiæ, ibid. p. 416. *Relatum est, quod bannum totius villæ, & Taberna, & forum, & furni, specialiter & indominicate ad Ecclesiam vestram pertinerent.* Pro ejusmodi vero tabernis pensitabatur, nescio quid à tenentibus. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu ch. 210. *Mansus de la Capella .... per messiones medietatem tascha ad 1. annum, 1. sextarium de frumento ad alterum, 2. de Taverna, 12. sextarios de frumento, &c.* Infra: *De Cabanaria de Pesteriis 6. den. de multone, 8. den. de agno, pro Taverna 6. sextarios de frumento, &c.* [Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 59. *Si domina fecerit Tavernam, virgata debet emere nummatam cerevisiæ, &c.*] Vide Chartam Stephani Episcopi Metensis laudatam, & Foros Bigorrenses art. 13. 21. 29.

¶ Taberna, Cella vinaria. Consuetudo Lemovic. art. 37. *Item nemo facere debet foveam seu Tabernam, nisi in terram suam, & amplius ante terram usque ad medium cariera.* Ubi versio Gallica: *Aucun ne peut creuser Cave que en son fond en terre, &c.*

¶ 2. TABERNA, Arca seu capsa è tabulis ligneis compacta. Vide *Zaberna.*

¶ TABERNACLARIUS, Qui tabernacula conficit. *Quo est colleg. Tabernaclariorum*, in veteri Inscript. apud Gruterum pag. 642. n. 8. & Fabrettum pag. 42.

¶ TABERNACULARE, Habitare. Concilium Armenorum an. 1342. art. 2. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 316. *Verbum caro factum est & Tabernaculavit in nobis.*

TABERNACULARII, Qui Tabernacula curant in castris, Gallis *Fourriers.* Petrus Blesensis Epist. 14. *Curritur ad meretrices & Tabernacularios curiales, ut inquiratur ab eis, quo Princeps profecturus sit.*

1. TABERNACULUM, pro *Taberna*, usurpat Lex 10. Cod. Theod. de Episcop. *Quæstus, quos ex Tabernaculis & ergasteriis colligunt.*

2. TABERNACULUM, Ciborium, seu pars altaris, ubi reponitur Pyxis in qua sacra Eucharistia asservatur, [Gall. *Tabernacle.*] Statuta Synodalia Odonis Episcopi Parisiensis, de Presbyteris: *Ita sunt negligentes, quod nondum habent pyxidem eburneam, nec tabernaculum, ubi reservetur cum honore Corpus Domini.* Charta Joannis Archiepiscopi Capuani ann. 1301. *Item vas unum, quod dicitur Tabernaculum de argento, cum cascia sua.* [Inventar. S. Capellæ Parif. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Quædam cupa auri, ubi reconditum est sanctum sacramentum, una cum Tabernaculo argenti deaurato suspensum tribus cathenis argenteis.* Aliud vernaculum: *La coupe d'or & le Tabernacle d'argent doré a III. chaesnes d'argent.*] Vide Provinciale Eccl. Cantuar. lib. 3. tit. 26. Durandum lib. 1. Ration. c. 2. & 3. &c.

¶ 3. TABERNACULUM, Feretrum, capulus; *Cercueil.* Computus ann. 1333. & seqq. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 284. *Item, octo magistris, qui fecerunt Tabernaculum quondam domini Andreæ, XVII. sol. Vienn. Item magistris, qui fecerunt sepulcrum ipsius, X. sol.*

TABERNAGIUM, Mulcta, qua tenentur tabernarii & caupones, qui Statuta Principis de Tabernis transgrediuntur: maxime in pretio potus, quod à Principe imponi quotannis solet, ne & ii graventur, & emtores carius, quam par est, vinum emant. Vetus Consuetudo municipalis Normanniæ MS. 1. parte: *L'amende de cete maniere de action est appellé Taverage, & est pour refrener & pour oster la convoitise des Taverniers. L'amende del Taverage fut establie par l'outrage de leur vente, afin que le commune peuple ne fust grevé.* Paulo aliter in edita c. 16. Editio vero Latina: *Hujusmodi satisfactionis emenda Tabernagium nuncupatur; quæ ad refrænationem cupiditatis tabernariorum, ne excessu venditionis eorum populus gravaretur, fuit à principibus instituta.* Charta Fulconis Comitis Andegavensis ann. 1010. pro fundatione Abbatiæ Bellilocensis juxta Lochas: *Consuetudinarios autem suos, ubicumque vina sua posuerint, sequentur, & Tabernagium habebunt, & non solum infra alodium, sed etiam extra per circuitum, & vendas de omnibus, quæ ad mercatum pertinent.* Tabularium Fiscanense an. 1260. fol. 51. *Et quod homines mei de feodo lorica mea debent reddere Abbati Tabernagium, &c.* Hujus etiam mentio habetur in Charta Gerardi Comitis Ruscinonensis an. 1168. & apud Britonum p. 36. v°. [Extenta jurium Comitis Sabaudiæ an. 1309. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 86. col. 2. *Item habet ibidem Dominus Tabernagium & gredagium, quæ valent ad firmam per annum, ut nunc, quatuor libras; & dominus debet tradere & administrare exemplar mensurarum & etiam mensuras.* Ubi *Tabernagium* non est mulcta pro fraude, sed tributum pro facultate vini distrahendi domino solutum. Vide ibid. p. 77. Vide *Taberniaticum.*]

¶ TABERNALIS, Pertinens ad tabernam. *Tabernales potationes*, in Diario Belli Hussitici, apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 183.

TABERNARIA, Præpositura, seu *balia* in Monasteriis, monacho addicta, cui incumbit *tabernarum* Monasterii cura, seu *tabernagia* exigendi, apud Innocentium III. PP. lib. 13. Epist. 55. [In Glossario Lat. Gall. Sangerm. MS. *Tabernaria*, *Taverneríe* redditur.]

¶ TABERNATOR, Tabernarius, caupo, in Miraculis B. Stanislai Canon. Regul. tom. 1. Maii pag. 782. *Thabernator*, in Charta an. 1318. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 481.

¶ TABERNIA, pro *Taberna*, in Testamento Bertichramni Episc. Cenoman. apud Mabillon. to. 3. Analect. pag. 122.

TABERNIATICUM, Idem videtur quod Καπηλιατικόν, in Diplomate Andronici Jun. apud Phranzem lib. 3. c. 24. [& *Tabernagium* supra dicitur. Vide in hac voce & Gloss. med. Græcit. in Καπηλιατικόν.]

TABERNIO, *Qui frequentat tabernas, vel qui ibi vendit necessaria.* Uguitio. Occurrit in Gloss. Isid. & apud Papiam, [necnon Joh. de Janua; *Tavernier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.]

¶ TABESCERE, Notione activa, Tabificare, seducere, corrumpere. Obitus Angeluciæ Fontebrald. apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 1705. *Jacente illa in lectulo suo, hora sexta apparuit ei in avis specie hostis, qui cum ea diu pugnaverat, tentans si forte in aliquo eam posset Tabescere.*

TABETUM. Vetus Glossarium Saxonicum Cottonianum: Æcm, *Tabetum*: Ubi Somnerus, *f. pro Tabes.*

¶ TABIDITAS, *Perriture*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Tabeo.

¶ TABITUDO, & Tabitas, Eadem notione, apud Joannem de Janua. Occurrit *Tabitudo* apud Bedam.

¶ TABLARIUS Cultellus, *sive mensalis*, Gall. *Couteau de table*. in Charta an. 1256. è Tabulario nostro Sangermanensi.

¶ TABLEMENTUM, f. Apparatus *tabulæ altaris*; Gallis *Devant d'autel*. Testamentum ann. 1415. apud Rymer. to. 9. p. 273. col. 1. *Item lego dicto altari S. Stephani duo Tablementa & unum frontellum de rubea veste de Cipro, cum duabus cortinis de rubeo Tateryn, cum una casula, &c.* Pluries occurrit ibidem. Vide *Tabula* 1.

¶ TABLENA, Mappula, mantile, Gall. *Touaille*, Charta an. 1296. è Tabulario S. Germani Autissiod. *Item assignat idem Guido Abbas pro Tablenis, tersoriis & vitris in refectorio, &c.* Vide *Toacala*.

¶ TABLETTUS, Tabletum, Parva tabula, in qua quid scribitur aut pingitur. Inventarium Eccl. Noviom. ann. 1459. *Item duo Tabletti, in quibus scriptum est & notatum* Ave verum. *Item quoddam parvum Tabletum in quo depictus est Crucifixus.*

TABLISTA, Tablizare. Vide *Tabula* 9.

¶ TABOLATIUS, Majus scutum è ligno, Ital. *Tavolaccio.* Statuta civitatis Astæ de intratis portarum: *Targie, brazerie, Tabolatii & borocoleris solvant pro qualibet dozena ... ad estimationem officialium.*

¶ TABOLERIUM, Scruporum alveolus, Gallice *Tablier, Damier*, Ital. *Tavoliere.* Annales Mediol. an. 1389. apud Muraror. to. 16. col. 809. *Taboleriurn unum laboratum ad guara & de jaspide cum schacchis & merellis.*

TABORELLUS, [Tympanulum, Gall. *Tabourin*, cujus alias frequens usus erat in saltationibus rusticanis.] Vide *Baudosa*.

¶ TABORINUS, Tympanista, tympanotriba, nostris *Tabourin & Tabourineur.* Sententia arbitralis inter Dominos & incolas Calliani an. 1497. *Dicti domini in festis Maii proxime futuri solvere habeant carnes unius vaccæ & carnes præterea debitas in uno prandio, & dictis hominibus panem & vinum, Taborinos & mulieres ad festeiandum & certandum.* Vide *Tabur.*

¶ TABORNUM, Tympanum, Gallice *Tambour.* Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii p. 553. *Quod si essent hic quatuor garciæ cum Taborno diaboli, &c.* Vide *Tabur.*

1. TABULA. *Tabula altaris*, quæ *Mensa sancta* vulgo dicitur: de qua nos in Descript. S. Sophiæ n. 53. Concilium Moguntiacense an. 888. c. 9. *In itinere vero positis, si Ecclesia defuerit, sub divo, seu in tentoriis, si Tabula altaris consecrata, cæteraque ministeria sacra ad id officium pertinentia adsunt, Missarum solennia celebrari permittimus.* Formulæ Baluzianæ c. 37. *Cum fuerit opportunum Ecclesiam dedicare, aut sacros ordines benedici, vel Tabulas consecrare, &c.* Gillebertus Lunicensis Episcopus de usu Ecclesiastico: *Dedicat etiam Pontifex atrium, templum, altare, Tabulam altaris.* Chartularium S. Vandregesili to. 2. p. 2098. *Ogerus Apuliensis ... hanc donationem posuit super altare S. Vandregisilli ... qui Ogerus de hac donatione, quam fecit, habuit de pecunia Sancti xx. libras, & hæc pecunia de Tabula Sancti fuit sumpta.*]

Tabula præterea dicta tabella, non quæ altari superponitur, sed ea, quæ solida, & figuris exornata ipsi altari prætenditur, cujusmodi in Ecclesiis Cathedralibus, atque adeo in Sangermanensis Monasterii æde sacra etiamnum conspicitur. Laurentius Leodiensis in Episcopis Virdunensibus: *Tabulam argenteam ante majus altare decenter fieri fecit.* Catalogus Episcoporum Frisingensium in Metropoli Salisburgensi to. 4. p. 141. *Tabulam ex auro purissimo, quæ in diebus festis ante altare ponitur, fabrili opere compegit.* Helgaudus in Roberto Rege: *Tabulam ad altare S. Petri ... auro bono totam cooperuit.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Tabulam quoque unam, ex auro & argento & gemmis electis artificiose constructam, ad longitudinem & latitudinem altaris S. Albani, &c.* Alibi pag. 71. *Facta est magna Tabula, cujus pars est de metallo, pars de ligno artificiosissime perfecta, quæ est ante majus altare in Ecclesia nostra.... Tabula picta ante altare B. Virginis cum superaltari cælato, & cruce superposita, & pictura desuper, & a latere in maceria artificiose nimis ... est perfecta. Omnes quoque Tabulæ ante altaria nostræ Ecclesiæ, scilicet B. Joannis, B. Stephani, &c.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis exaratum ao. 1316. 3. Id. Sept. *Dedit insuper nobis 20. marchas auri ad faciendam Tabulam auream ante majus altare.* Petrus Diac. lib. 4. c. 13. *Item pro Tabula S. Martini libras 24. ... obtulit.*

Tabula Itineraria, vulgo altare portatile, in Ordine Romano, in quo *Præfatio & Consecratio* ejusdem *Tabulæ* describuntur. De ea etiam Hincmarus Remens. in Capitulis anni 52. Episcopatus cap. 3.

2. TABULA, quam *Pacis* dicimus. Statuta ann. 1368. pro Ord. Cartusiensi part. 1. c. 5. §. 14. *In Missis, quæ conventualiter celebrantur, cum dominicali Kyrie eleison, pacem sumimus cum Tabula, in qua depicta sit imago Crucifixi, &c.* Vide *Pax, Lapis pacis, Marmor* 2.

¶ Tabuleta, Tabellula, eadem notione. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. ex Biblioth. Reg. *Item quædam pulcherrima Tabuleta auri pro pace danda, ornata lapidibus preciosis, in qua est unus lapis de Camaheu in forma Crucifixi.* Inventar. aliud Gallicum: *Item deux Tableaux d'yvoire a porter la paix.*

3. TABULA, Orbiculus, clavus, in vestibus. Anastasius Biblioth. in Leone III. *Et præclarus Pontifex fecit in circuitu altaris B. Petri Apostoli, nutritoris sui tetravela rubea holoserica alethina, habentia Tabulas seu orbiculos de chrysoclavo, depictos historiis, cum stellis de chrysoclavo.* Ita passim aliis locis. Ταβλία dicuntur in Chronico Alexandrino pag. 274. in Numa. [Vide Glossar. med. Græcit. v. Ταβλα.

4. TABULA lignea, cujus percussione excitabantur Monachi, malleolo scilicet tabulam tundente: [illegible] Palladiu dicitur in Hist. Lausiaca cap. 104. vel ad sacram Synaxim evocabantur. Liber Revelationum, editus cum Joanne de S. Victore de utilitate tribulationis, c. 2. *Cum ex more illius*

illius temporis pro convocandis ad Matutinas fratribus Tabula percuteretur, &c. Matthæus Paris an. 1196. *Cum ad Matutinas Tabula convocarentur.*

Tabula præterea in Monasteriis pulsari solet, cum Monachus est in extremis, quo Monachi in *Infirmitorium* ad fundendas pro eo preces cogantur. Udalricus lib. 3. Consuet. Clun. c. 29. *Ab uno eorum percutitur Tabula contra ostium claustri crebra & quasi continua percussione. Quod cum signum sit ... obituri, illico ut auditum est, Fratres omnes accurrunt.* [Vita B. Stephani Abb. Obazin. apud Baluz. tom. 4. Miscell. p. 177. *Cumque jam morti evidentius propinquaret ... pulsata Tabula, omnes undique convenerunt, & Letanias cum magno fletu agere coram eo cœperunt.*] *Tabula morientium* dicitur Herberto lib. 1. Miracul. c. 2. quo sensu tabulam hanc non semel memorat eod. lib. c. 8. 14. lib. 2. c. 6. 37. ut & Gaufridus Grossus in Vita S. Bernardi Abbat. Tiron. c. 43. Auctor Vitæ S. Hugonis Abbat. Bonevallis n. 7. Cæsarius Heisterb. lib. 1. c. 35. 40. lib. 11. c. 4. 8. &c. Abælardus p. 156. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 69. Vita S. Hildegundis num. 34. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornacensis cap. 75. &c.

Tabula eadem pulsabatur etiam, cum *Breve*, uti vocabant, *Defunctorum* advenerat. Charta R. Othenionsis in Anglia Episcopi: *Mox ut breve defuncti venerit, Tabula pulsabitur, vigilia cantabitur, sonabunt classicum.* [Conventio inter Evrardum Priorem S. Martini de Campis & Julianam Abbatissam Faremonasterii an. 1241. ex Archivo hujus Parthenonis: *Quandocumque aliqua de monialibus Faremonasterii mori contigerit, obitu dictæ monialis nunciato vel cognito apud S. Martinum, Tabula pulsabitur, & officium seu vigilia statim fiet: in crastino Missa celebrabitur in conventu pro defuncta.*] Herbertus lib. 1. de Mirac. c. 1. propterea *Tabulam defunctorum* vocat: *Repente pulsata est in auribus ejus Tabula defunctorum duobus ictibus tantum. Tabula defunctoria* dicitur lib. 1. c. 19. Vide Hist. Monast. S. Nicolai Andeg. pag. 12.

☞ *Tabula* ad Capitulum congregandum pulsata. Epistola Wibaldi Abb. Stabulensis an. 1149. apud Marten. tom. 2. Ampliss. Collect. col. 350. *Nos capto cum prioribus nostris consilio, facto Tabulæ sonitu .... Capitulum intravimus.*

☞ *Tabulam* percutiunt Franciscani ut fratrum extraneorum adventus aliis nuncietur. Vide in *Foresta*, col. 605.

Tabula ad mandatum, seu ad pedilavium, pulsata. Vita S. Fravenoldi Abb. lib. 1. num. 32. *Hora, qua sonitu Tabulæ ad Mandatum fratres more solito convocantur.*

Tabulam ad laborem pulsare, in libro Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 5.

Tabulam percutere ad licentiam loquendi. Udalricus lib. 3. Consuet. Cluniac. c. 8. p. 181. *Tabula, quam Prior major, vel Claustralis quinquies percutit ad licentiam loquendi, per Priorem illorum* (puerorum) *est porrigenda.* Idem lib. 1. cap. 12. p. 54. *Tabula percussa, fratres loquuntur in claustro.*

Tabula lignea utitur etiam Ecclesia in tribus diebus majoris Hebdomadæ, cum campanarum cessat usus. Udalricus l. 1. Consuet. Clun. c. 12. de Cœna Domini: *Pro cymbalo percutitur Tabula, & in refectorio pro skilla.* Vide Joan. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 43. [vel 56. in edit. an. 1679.]

☞ *Tabulas* hujusmodi ligneas apud Tartaros in usu fuisse sæculo XIII. discimus ex Epistola Constabularii Armeniæ inserta Epistolæ Odonis Episc. Tusculani ad Innocentium IV. PP. ann. 1249. tom. 7. Spicil. Acher. p. 218. ubi legere est: *Et ante portas habent Ecclesias suas, pulsant campanas suas & percutiunt Tabulas: ita quod euntes ad dominum suum Chan, oportet primo ire ad Ecclesiam, & salutare Dominum Jesum Christum, & post ire & salutare dominum eorum Chan, sive sit Saracenus, sive Christianus, velint nolint, quibus ista non placent.*

TABULÆ OFFICIALES, apud Leonem Ostiensem l. 3. c. 22. dicuntur tabulæ in Monasteriis, continentes seriem ministrorum & *Officialium*, qui per hebdomadam publicis functionibus deputantur, quæ in Capitulo seu exedra ad communem omnium notitiam exponuntur: quarum cui cura incumbit, *Tabularius* dicitur eidem Leoni. Harum meminit S. Gertrudis lib. 4. Insinuat. divinæ pietat. cap. 2. *Cum vero legeretur Tabula, in qua prænuntiabantur nomina earum, quæ ad Matutinas erant cantaturæ vel lecturæ, &c.* Statuta Ord. Præmonstr. dist. 2. cap. 5. de Cantore: *Servitium & processiones in festis ordinare, & singula officia in Tabulis scribere.* Legi autem solet hæc tabula in Capitulo, antequam pronuntietur commemoratio defunctorum, ut observat Haeftenus lib. 8. Tract. 1. disq. 5. qui ad hanc rem consulendus omnino. Statuta pro Monasterio S. Leonardi Eboracensis: *Et dicta Prima, ingrediantur Capitulum, puero thuribulario cum Tabula praeunte, qui ibidem legat lectionem Martirologii, qua lecta, legat Tabulam, postea hebdomadarius dicat: Pretiosa est, &c.* Vide *Præcentor tabularum.* Ordinarius MS. Ecclesiæ Rotomagensis: *Sunt etiam hebdomadarii in Tabula scripti.* Charta Everardi Episcopi Ambian. an. 1218. pro erectione Præcentoriæ in eadem Ecclesia: *Cantoris erit scribere Tabulam cantorum.* Concilium Coloniense an. 1260. c. 7. *Item quod in quibusdam Ecclesiis est compertum, raro vel nunquam per anni totius spatium lectiones & cantum divini officii in Capitulari Tabula annotari.* Vide Udalricum lib. 3. Consuet. Cluniac. cap. 10. extremo, Statuta Ord. Præmonstrat. distinct. 1. c. 5. Monasticum Anglic. to. 3. pag. 244. 247. [Synodum Mexicanam an. 1585. to. 4. Concil. Hispan. p. 406. & supra *Tabellum*.]

INTABULARI, In tabulas officiales referri. Statuta Hospitalis S. Juliani in Anglia: *Ut labor inter fratres absque murmure facilius supportetur, statuimus ac etiam ordinamus, ut fratres Sacerdotes secundum cursum suum, ad matutinas & alias horas Canonicas & Missas diversas, ut præmittitur, celebrandas per aliquem, qui per Magistrum ad hoc fuerit deputatus, qui cum Intabulati fuerint, officia, ad quæ fuerint Intabulati, obedienter & humiliter exequantur.*

6. TABULA, Lamina. Flodoardus lib. 3. Histor. Rem. cap. 5. *Tecta templi plumbeis cooperuit Tabulis. Tabula cerea*, in Charta an. 1061. apud Jacobum Petitum post Pœnitentiale Theodori pag. 664. [Vide post *Tabularium* 6.]

7. TABULA, Genus instrumenti musici, quod tenebat in manibus Cantor in Ecclesia. Amalarius lib. 3. de Divin. Offic. c. 16. *Eorum* (organorum) *vice Cantor sine aliqua necessitate legendi tenet Tabulas in manibus, ut figuret illud Psalmista: Laudent nomen ejus in choro, in tympano, & psalterio psallant ei.* Infra: *Tabulæ, quas Cantor in manu tenet, solent fieri de osse.* [*Tabulæ osseæ, quas cantores tenent in manibus*, Joan. Abrinc. p. 17. *Tabulæ ad canendum auro & argento paratæ*, in Testam. an. 837. apud Miræum to. 1. p. 21. col. 1.] Vide Joannem Abrincens. de Offic. Eccl. p. 13. [vel 17. edit. an. 1679.] Describuntur eæ Tabulæ à Gaufredo de Vino-

Digitized by Google

salvo in Poëtria MS. quæ exstat in Bibl. Thuana.

8. TABULA, Mensuræ agrariæ species, sic forte dicta, quod tabulæ expansæ formam referat, vel quod scriptis tabulis agrorum fines designarentur. Vetus Agrimensor: *Habet Tabula una quadratas perticas* 72. Chronicon Novalicense de Luithprando Rege Longobard. *Qui tanta longitudinis fertur pedes habuisse, ut ad cubitum humanum metirentur. Horum vero pedum mensura pro consuetudine inter Longobardos tenetur in metiendis arvis usque in præsentem diem, ita ut pedes ejus in perticas sume* 12. *fiat Tabula.* Charta an. 893. apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 258. *Est autem mensura ipsius terræ secundum hujus temporis Geometrat, perticas jugiales* 7. *& Tabulas* 16. Charta Lotharii Reg. Ital. an. 946. *Est autem ipsa terra per justam mensuram Tabulæ tres cum ingressu & omni integritate, &c.* Charta ann. 908. in Hist. Pergamensi to. 3. p. 183. *Et est per mensuram Tabulas legitimas* 76. *&c.* Vetus Charta Mediolanensis apud Puccinellum in Vita S. Simpliciani pag. 110. & Ughellum to. 4. pag. 169. *Cur obtulit intra civitatem domum suam mensuram* 22. *Tabularum, & dimidiæ in loco, qui Theatrum dicitur, aliam in terra mala Tabularum quatuor, &c.* Vetus Notitia apud Ughellum tom. 5. p. 1538. *De vinea Tabula una.* Adde eumdem tom. 4. pag. 212. 608. 612. 1457. & in Appendice pag. 7. Occurrit etiam in Tabulario Capellæ, in Biturigibus, in Tabulario S. Theofredi in Velavis, [in Chronicon Farfensi apud Muraror. tom. 2. part. 2. col. 450. & 623. in Memoriali Potestatum Regiensium apud eumd. Muraror. to. 8. col. 1175. &c.]

9. TABULA, seu *Tabularum* ludus, vel alearum, alveolus, in quem tesseræ jaciuntur: vox veteribus nota. Jo. de Janua, ex Isidoro lib. 18. c. 60. *Tabula, i. alea in qua luditur pirgis, calculis & tesseris. Tabula lusoria*, Martiali lib. 14. Epigram. 17. *Tabula aleatis*, apud Tertullianum lib. de Carne Christi: *Tabella aleatis*, Cælio Aureliano lib. 2. Chronion cap. 1. *Tabula lusus*, Prospero de gloria Sanctor. *Tabula*, nude, Sidonio lib. 1. Epist. 2. lib. 5. Epist. 17. lib. 8. Ep. 12. Julius Africanus lib. 5. Hist. Apostol. *Dum ludere Tabulis & spectaculis non perhorrescunt, &c.* Concilium Eliberitanum can. 79. *Si quis fidelis alea, id est Tabula luserit nummos, placuit eum abstineri.* Metellus in Quirinalibus:

Huic ludo Tabula Regis erat filius obvius.

Charta an. 1345. *Non possit, nec debeat ludere .... ad aliquod ludum taxillorum, excepto ad scachos & ad Tabulas.* Jo. Sarisberiensis l. 1. Policrat. c. 5. *Hinc tessera, calculus, Tabula, urio, &c.* [Adde Statuta Massil. lib. 5. cap. 10. Pistoriensia l. 5. rubr. 71. Vercellensia lib. 3. fol. 83. v°. Le Roman *de Vacce* MS.

D'eschez sont & des Tables son compaignon mater.]

Le Roman *de Parise la Duchesse*:

Puis apristil as Tables & eschas joier.

Vide Turnebum lib. 27. Adversar. c. 3. [& Lobinellum in Glossario to. 3. Hist. Paris.]

TABLIZARE, Tabula ludere. Julianus Antecessor Constitut. 115. cap. 439. *Neque Episcopus, neque Presbyter, ... neque alius cujuscunque religiosi consortii vel habitus constitutus Tablizare audeat, vel socius ludentium fieri, vel spectator, &c.* Græca habent ταβλίζειν. Gloss. Græc. Lat. ταβλίζειν, *Tablizare*, τάβλα, *Tabula*, ταβλιστής, ταβλοπαίκτης. Glossæ MSS. Reg. πεσσοί, ψῆφοι, τὰ βόλια ἐν οἷς ταβλίζουσι. Aliæ: πεσσεύειν, ταβλίζειν. Thomas Magister pag. 59. edit. Rom. Κύβοι λέγονται τὰ ἐγχάραγμα ὀστᾶ εἰς χρῶνται οἱ ταβλίζοντες. Sic non erat, cur emendaret Meursius. Vide Cujacium ad Novell. Justin. 123. Gloss. Fabroti ad Cedrenum, & Favorinum in πεσσεύειν, & πεσσός. Habentur Pauli Silentiarii duo Epigrammata εἰς τάβλαν, seu ludum tabulæ lib. 4. Anthol. cap. 32. Epigr. 4. & 5. Vide aliud Agathiæ lib. 1. cap. 61. Epigram. 1. quod multis explicat Salmasius ad Histor. Aug. pag. 468.

TABLISTA, Qui *Tabulis* ludit. Luxurius Poeta, nescio quis, in Epigrammate quodam, cujus lemma est, *de Tablista furioso, quasi tesseris imperante*:

Consulibus sceptrum, mensis decus, arma Tablistis.

TABELLARIUS, *Qui frequenter ludit cum tabulis.* Jo. de Janua.

¶ 10. TABULA, Lex apud Neapolitanos, sic forte primum dicta, quod descripta esset in tabula instar Legis Romanorum in duodecim, vel Legis Mosaicæ in duabus tabulis exaratæ. Marinus Freccia de Feudis cap. de offic. Admirati maris: *In regno* (Neapolitano) *non lege Rhodia maritima decernuntur, sed Tabula, quam Amalphitanam vocant, omnes controversiæ, omnes lites, & omnia maris discrimina, ea lege, ea sanctione usque ad hæc tempora* (an. circit. 1570.) *finiuntur.*

¶ 11. TABULA, Mensa, Ital. *Tavola*, nostris *Table*. Albertinus Mussatus lib. 5. de Gestis Henrici Imp. rubr. 8. apud Muraror. tom. 10. col. 408. *Tabulaque argentea magni ponderis aliisque exeniis donavit.* Occurrit alibi non semel.

¶ 12. TABULA, Mensa, in qua prostant res venales, *stallum*, apotheca. Bulla Adriani IV. PP. an. 1156. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. col. 198. *Tertiam partem sextarii, cordæ, & quintal, tertiam partem omnium Tabularum, salvo in hoc jure canonicorum.* Pactum inter Jacobum Aragoniæ Regem & Berengarium Magalonæ Episc. an. 1278. *Cum per compositionem initam inter prædictum dominum Regem & Episcopum septem Tabulæ macelli fuerint adjudicatæ in parte episcopali, &c.* Jura Comitis Biterr. in Civitate Albiensi an. 1252. *Habebant in dicto festo (Natalis Domini) in singulis Tabulis mercerriorum unam libram piperis pro pedagio, & in singulis Tabulis sutorum* XII. *denarios Raimond. & in singulis Tabulis canbiatorum* II. *solidos Raimond. & in singulis Tabulis carnificum omnes linguas vaccarum.* Litteræ an. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 312. *Concedimus ... in ipsis halis facere Tabulas & antetabulas quatuor brassarum amplitudinis, easque Tabulas & antetabulas locare & arrendare ad tempus aut tempora, prout eis placuerit.* Ubi *Tabula* locum in quo merces servantur; *Antetabula* mensam, in qua venum exponuntur, designare existimo. Haud satis scio an eadem notione Testamentum Guillelmi Montispessulani ann. 1201. male 1211. tom. 9. Spicil. Acher. p. 162. *Illud vero quod starnt de flocaria & Tabula, & molendino & tincturis, pacato debito R. Catison & Boneti, omnino deleatur in perpetuum.*

¶ 13. TABULA, Idem quod aliis *Mensa*, Gallice *Mense*, Quicquid ex bonis alicujus est, & ad *Tabulam*, seu mensam, ejus instruendam, id est, ad vescendum, & ad cætera vitæ commoda conducit. Chartarium Ecclesiæ Auxitanæ cap. 34. *Dono Deo & B. Genitrici pagenses, quos dedit mihi & fratribus meis Astanova ...., ut sint perpetualiter de mensa clericulorum.* Et cap. 38. *Post mortem autem Arnaldi Hugonis filii revertatur ad Tabulam B. Mariæ* honor seu possessio, de qua ibi. Sic aliquando *Tabula* dicta est in rebus feodalibus feodum ipsum, seu quicquid ad illud pertinet. Vide *Mensa*.

☞ Huc spectare videtur Charta an. 1448. ex Char-

Digitized by Google

tul. 23. Corb. *Le droit de tonnelieu & forage des vins vendus & délivrez en ladite ville se diversifioit selon la qualité de ceulx qui estoient appellés ou reputés estre de la Table de Ganelis, ou de ceulx qui n'estoient pas de ladite Table... Pour ceulx qui ne sont pas de ladite Table du Ganelis que ung sestier de vin de tonnelieu, & ung sestier de vin de forage.* Qui de alicujus familia est, de mensa illius esse dicitur. Vide in *Mensa*, col. 668.

¶ 14. TABULA, inter vasa ecclesiastica, Sanctorum Reliquiis sæpius ornata. Vita S. Benedicti Anian. num. 37. sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 206. *Frater Tabulam sacratam, in qua B. Dionysii erant reliquiæ aliorumque Sanctorum plantata, missus est ab alia cella ad aliam deferre: isque secum pergens catalos detulit, Tabulam vero sacratam post aliquos dies non lotis vestibus incautus deferre nititur. Ingressus navio properat.... sed ut mox terram attigit, equumque ascendens, in quo catulos pertulerat, Tabulam portaturus suscepit, divina hunc ultio perculit. Equus quidem eadem hora se in circulo rotando conversus, quousque in terram rueret, Tabula quoque manibus ejus elapsa inlæsa suscipitur.* Vide *Tabellus*, *Tabulamentum* 1. & *Tabuletus*.

¶ 15. TABULA, Calculus, Gallice *Balote*. Statuta Montis-regalis Collar. 1. cap. 48. *Faba seu Tabula cum quibus seu de quibus fient partita, ponantur super uno discho, qui sit coram disco D. Vicarii; & numerentur per syndicum vel judicem seu militem, & quod Tabulæ seu fabæ non habeant vocem nisi sint integræ.* Pluries occurrit ibi.

¶ TABULA CAMBII, Mensa, argentaria, Gallice *Banque*; *Tabula canbiatoris*, in Charta jam laudata in *Tabula* 12. *Tabula campsaria*, in Litteris Philippi III. Franc. Regis ann. 1277. apud D. *Secousse* tom. 4. Ordinat. p. 671. art. 8. *Tabula campsoris*, in Charta Massil. an. 1344. ex Schedis D. *le Fournier*. *Tabula nummulariorum*, in Charta Agnetis Comitissæ de Consuetudinibus villæ S. Johannis Angeriac. ann. circiter 1050. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 468. Hinc

TABULAM TENERE CAMBII, dicuntur *Mensarii*, seu Nummularii, vel *Campsores*: qui inde Græcis τραπεζῖται. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ ann. 1247. fol. 26. *Rex potest monetam, quantamcunque voluerit & sibi placuerit, fabricare, & Tabulam statuere per singulas civitates, ad quam cambiare venire teneantur omnes populi terræ suæ, &c.* Curia generalis Cataloniæ, celebrata Ilerdæ à Jacobo II. Rege Aragon. an. 1301. MS. *Item quod aliquis non teneat Tabulam cambii in aliquo loco Cataloniæ, nisi prius eam assecuraverit... pro mille marchis argenti... Et qui dictam securitatem sub dicta forma non præstiterint, non audeant tenere in sua Tabula tapits, vel alios pannos, seu storia, immo sustis dictæ Tabulæ sit & esse debeat sine aliqua cooperta, & ille, qui contra fecerit, tamquam falsarius puniatur.* Adde Curiam actam Cervariæ sub Petro III. Rege ann. 1359. Charta Philippi Regis Franc. an. 1305. in 12. Regesto Chartophylacii Regii ch. 231. *Pour le profit de tout nostre Roiaume & de nos monnoies, nous avons ordené à faire une Table qui sera tenue en 12. ou 14. lieux solempniex en nostre demaine & de nostre Royaume, & que il soit crié que se ce n'est à nos monnoies ou ès Changeurs, qui des ores ayent nostre auctorité & nostre consentement de changer & tenir change, nus ne soit si hardis, que or ne argent, qui ne soit monnoiez de nostre coing, qui soit dedans nostre Royaume & en nostre terre, il vende ne achate jusques à tant qu'il ait esté porté à nostre dite Table & mis en escrit par devers nous, &c.* Adde Chartam sequentem, & vide Salmasium lib. de Usuris pag. 510. 511. 512.

TABULÆ DICTALES. Vita S. Wolfgangi Episcopi Ratisb. cap. 18. *Ut autem adolescentes in capiendis scientia liberalis notitiis forent agiliores, frequenter voluit Tabulas eorum cernere dictales.* Id est, in quibus, *dictabant*, seu componebant.

TABULÆ AD EVANGELIA. Udalricus lib. 1. Consuetud. Cluniac. cap. 12. de Cœna Domini: *Interea vero reconditur dominicum Corpus à Sacerdote retro altare. Ponitur patena aurea, & patena inter scutellas aureas, & adhuc scutella inter Tabulas argenteas, quæ factæ sunt ad Textum Evangelii.* Id est, quibus Liber Evangeliorum tegitur.

¶ TABULA HORARIA, Qua horæ pulsantur. Regula Toribii Archiep. Limæ, to. 4. Concil. Hisp. pag. 677. col. 1. *Præsidentis cura erit horariam Tabulam prescribere, juxta quam prabendarii, sacellani & reliqui Ecclesiæ ministri & alii clerici civitatis assistent, comitabuntur & custodient sanctissimum Sacramentum* (feria v. in Cœna Domini.)

TABULÆ, seu TABELLÆ LEPROSORUM, quas illi quatiunt, ne ab aliquo tangantur. Vincentius Belvac. lib. 23. cap. 165. *Ante cujus curiam cum Tabellas more talium infirmorum tangeret, &c.*

¶ TABULA MARIS. Vide *Tabula portus*.

¶ TABULA MARMOREA, Practicis nostris *Table de marbre*, quo nomine donatur triplex jurisdictio: Prima Comitis seu Præfecti stabuli, altera Amiralli seu summi Præfecti rei maritimæ, tertia Protoforestarii seu supremi Præfecti rei salvuariæ & aquariæ. Jure summæ & ultimæ cognitionis judicant in hac triplici jurisdictione, cum judiciis intersunt unus è Præsidibus supremi Senatus cum certo Senatorum numero. Nomen *Tabulæ marmoreæ* sortitæ sunt hæ jurisdictiones, quod olim ibi lites dirimerent, ubi tabula seu mensa erat marmorea. Vide Notas D. *Secousse* ad Litteras Caroli Regentis an. 1359. tom. 3. Ordinat. Reg. pag. 347. ubi probat duas olim in Palatio positas fuisse tabulas marmoreas; unam in area, alteram in aula majori. Vide *Mensa*, col. 669.

¶ TABULÆ NUMMULARIORUM, Mensa, argentaria. Vide supra *Tabula Cambii*.

¶ TABULÆ OSSEÆ. Vide *Tabula* 7.

TABULA PATRONATUS. Vetus Interpres Juvenalis Sat. 10. v. 57. *Honorum pagina. Ænea pagina, ante imaginem eorum stans, eorum omnes gradus honorum inscriptos continet: quam nunc dicunt Tabulam patronatus.* Forte quod ejusmodi imagines seu statuæ fere semper à clientibus fierent ac dedicarentur, qui in tabulis æneis subdiris patronorum honores ac Magistratus gestos describere solebant, quod docent Inscriptiones veteres.

TABULA PEREGRINANTIUM. Vita S. Judoci c. 3. apud Mabillonium: *Quos cum interrogaret quo tenderent cursum, respondentes, dixerunt se Romam pergere velle. Quo audito Judocus adhuc Laicus absque ulla dilatione baculum tantum & Tabulam manu arripiens, secutus est eos.* Cur autem *Tabulam* peregrinaturi secum deferrent, indicat Regula Magistri c. 57. *Si vero in viam longiorem dirigatur, codiculum modicum cum aliquibus lectionibus de Monasterio secum portet, ut quavis hora in via repausaverit, aliquantulum tamen legat: ita tamen si fuerit psalteratus. Si vero non fuerit, Tabulas à Majore superpositas psalmis secum portet, ut ad refectionem prandii, aut ad mansionem cum applicaverit, aliquantulum quantum occurrerit, tamen meditetur, ut quotidie regula reddat quod suum est. Ita & frater, qui adhuc literas discit, Tabu-*

las superpositus à Majore de Monasterio secum portet; ut si cum lateratovadit, ipse cum se ad refectionem vel mansionem applicaverit, aliquantulum tamen meditetur, ut videatur cotidie consuetam regulam adimplere.

¶ Tabula Pontus, Mensa publicani seu exactoris vectigalium in portubus maris. Inquesta ann. 1268. ex Archivo Eccl. Massil. *Episcopus & Ecclesia Massiliensis, ambo, simul ratione jurisdictionis habebant & tenebant ad Tabulam portus, in villa inferiori, duos homines vel unum ad libitum, qui colligerent cum hominibus villæ inferioris, tunc vicecomitalis Massiliæ, redditus sive intratas portus dictæ civitatis. Tabula maris atque portus*, in alia Charta Massil. an. 1379. Rursum in alia an. 1509. *Tabula maris & rippagii* dicitur.

Tabula, seu Mensa Rotunda, Decursionis, aut hastiludii species, à certo & definito Militum numero obiri solita, qui, priusquam in arenam descenderent, vel etiam præliis & velitationibus decursis, ad mensam figura orbicularem una cibum capiebant, ne quod discrimen inter nobiles ex sedis prærogativa oriretur, indeque jurgia aut diffidia emergerent. Vetus sane Gallorum institutum: mensis enim circularibus circumsedisse, armigerosque, eorum scuta ferentes, à tergo adstitisse ex Athenæo lib. 4. Dipnosoph. recte advertit Camdenus: renovatum vero ab Arthuro Britanniæ Rege prædicant passim scriptores, ita ut *Arturi Tabula rotunda* in ore omnium versetur, eamque esse, quæ muro veteris Castri Vintoniæ, seu Vincestriæ, in Anglia, appensa conspicitur, vulgus hominum existimet, quod jure in dubium vocat idem Camdenus, cum longe recensioris videatur ætatis. Vetus Ceremoniale MS. *Le Roy Arthus d'Angleterre & le Duc de Lencastre ordennerent & firent la Table Ronde, & les behours, tournois, & jonstes, & moultes d'autres choses nobles, & jugemens d'armes, dont ils ordennerent pour juger Dames & Damoiselles, Roys d'armes & Heraux.* Albericus ann. 1235. *Multi Flandriæ Barones apud Hesdinum, ubi se exercebant ad Tabulam rotundam, cruce signantur.* Matthæus Paris an. 1252. *Milites exercitio militari peritiam suam & strenuitatem experirentur, constituerunt unanimiter, non ut in hastiludio illo, quod communiter & vulgariter Torneamentum dicitur, sed potius in illo ludo militari, qui Mensa Rotunda dicitur, vires suas attentarent.* Vide reliqua in *Jocari.* Th. Walsingh. in Edw. I. an. 1280. & Nic. Trivettus an. 1279. *Illustris Miles Rogerus de Mortuomari apud Kelingworthe ludum militarem, quem vocant Rotundam Tabulam, 100. Militum, ac tot Dominarum constituit, ad quam pro armorum exercitio de diversis regnis confluxit Militia multa nimis.* Historia Prioratus de *Wigmore* in Anglia, de eodem Rogero: *Iste Rogerus... primo insignitus Militaribus sublimatus, centum Milites & tot Dominas ad hastiludia de Kenillworth, expensis suis sumptuosis, per tres dies solemniter ordinata & tenta, qualia in Anglia tam solemnia prius visa non fuerant, secum adduxit, & Rotundam Tabulam ibi incœpit, & quarta die Leonem aureum, triumphi signum sibi adjudicatum, dictam comitivam suisque expensis ad Warvik adduxit.* Idem Walsingham. ann. 1344. *Rex Eduardus fecit convocari artifices ad castrum de Windesore, & cœpit ædificare domum, quæ Rotunda Tabula vocaretur. Habuit autem ejus area à centro ad circumferentiam, per semidiametrum centum pedes, & sic diametrum 200. pedum erat.* Chronica Aulæ Regiæ c. 7. *Accesserunt ad Regem quidam juvenes Baronum filii plus levitate quam strenuitate moti dicentes: Domine Rex, per torneamenta & hastiludia ... vestra diffundetur gloria, ... edicito itaque Tabulam Rotundam, Regis Artusii curiam, & gloriam ex hac repetabitis perpetuis temporibus memorandam.* Jo. de Condato MS.

S'en faisoient grands esbanois
Tables reondes, & tournois.

Cridar Taula redonda, apud Raimundum Montanerium in Chron. Reg. Aragon. cap. 179. *Taules redones* apud eumdem c. 166. & in Chronico Petri Regis Aragon. lib. 2. c. 10. lib. 3. c. 23.

Quemadmodum Torneamenta variis Pontificum & Principum Sanctionibus interdicta constat, ita & Mensas Rotundas, seu Monomachias ludicras, quas *Justas* vocabant, prohibuit Clemens V. PP. quod ex iis nonnunquam cædes, & pericula non mediocria emergerent, quod satis superque testatur Matth. Paris loco citato, ubi Hernaldum Montiniacum, strenuissimum Militem, à Rogero Lemburno, non sine veteris odii suspicione, in illa Mensa Rotunda, cæsum narrat. Sic autem Clemens in Bulla sua, cujus in voce *Torneamentum* meminimus: *Quinetiam in faciendis justis prædictis, quæ Tabula Rotunda in aliquibus partibus vulgariter nuncupantur, eadem damna & pericula imminent, quæ in Torneamentis prædictis, idcirco certa causa idem jus statuendum existit.*

Tabulam Tenere dicebatur apud Catalanos, Vicarius, seu Judex, qui post exactum officium, eo in loco, ubi illud exercuerat, statis diebus morabatur, quo de se conquerentibus coram alio judice à Principe delegato responderet. Curia generalis Alphonsi II. Regis Aragon. in Montisono celebrata ann. 1293. MS. *Statuimus, quod officialis scilicet unusquisque teneat Tabulam per 30. dies de anno in annum, & ad introitum assecuret, quod faciat jus conquerentibus, & eo tenente Tabulam, sit suspensus de officio.* Prima curia generalis Barcinonensis Jacobi II. Regis Arag. an. 1291. MS. *Et ad introitum officiales quod assecuret ipse facere jus conquerentibus, & in fine cum exierit de officio, teneat Tabulam per 30. dies.* Secunda Curia ejusdem Jacobi ann. 1299. *Quem ad hoc ordinavimus tenere Tabulam per 30. dies, qui incipiat prima die Januarii quolibet anno, secundum quod in Ordinationibus hujus Curiæ continetur.* Cap. seq. *Et omnes officiales dictorum officialium .... exeant quolibet anno prima die Januarii, & teneant Tabulam per 30. dies, juxta ordinationes curiarum. Et quod nos eligamus de præsenti & postea quolibet anno prima die Januarii quemdam jurisperitum idoneum & sine suspicione in capite cujuslibet Vicariarum vel Bajulariarum, qui faciat inquisitionem contra officiales ipsius Vicariæ vel Bajuliæ. Et pendente inquisitione, aliquis officialis non possit vedere, vel uti officio, quousque inquisitio ipsa sit terminata, sine placito & solemnitate placiti, & absque figura judicii, & facta satisfactione super damnis datis, antequam nos, vel aliquis pro nobis inde aliquid habeamus.* Adde Curiam generalem Ilerdæ celebratam ab eodem Rege an. 1301. cap. 1. & 2. Curiam celebratam in villa Montisalbi ab Alfonso Rege an. 1333. in qua idem præcipitur pro Notariis, scribanias tenentibus, &c. & Curiam celebratam Cervariæ sub Petro Rege ann. 1359. in qua pro 30. diebus, 50. statuuntur.

¶ 1. TABULAMENTUM, Stylobata, Gallis *Piédestal*, olim *Entablement.* Inventarium Ecclesiæ Noviom. MS. ann. 1419. *Item quadam tabula argentea deaurata, sedem super Tabulamentum esmaillatum, in qua tabula sunt plures reliquiæ, clauditurque & aperitur.* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. Reg. *Item caput S. Symeonis argenti deaurati in factione hominis antiqui, situatum desuper unum*

Entablement Gallicè. Vide supra *Tabula* 14.

2. TABULAMENTUM, Sepimentum, cancellus, δρύφακτος Scholiastes Aristophanis ad equites: Τοὺς δρυφάκτους, τὰ νῦν ταυλάματα καλούμενα. Idem ad Vespas: Τὰ ταυλάματα τοῦ δικαστηρίου. Ταύλωτον, seu *Tabularium*, eadem notione dici observat Suidas, in δρύφακτος.

TABULARE, *Tabulas praparare, prosternere*, Ugutioni. [*Tabulas parare, prosternere*, Johanni de Janua: *Tabler*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. nostris hodie *Plancheier*, Contabulare, tabulis compingere. Berntenii Chronicon Marienrod. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. pag. 447. *Ambitum nostrum superius Tabulavit.* Hac notione *Tabulatus* dixit Plinius l. 2. Epist. 17. Vide Vossium de Vitiis serm. lib. 4. c. 27.]

TABULARIA. Charta Rogerii Regis Siciliæ an. M. 6652. pro Ecclesia Panormitana apud Rocchum Pirrum tom. 1. p. 112. & 147. *Donamus prædictæ Ecclesiæ... Tabulariam felicis urbis Panormi, eis potestatem concedentes, ut ipse venerabilis Archiepiscopus & successores ejus nunc & in perpetuum habeant licentiam & perpetuam dominationem concedendi eam Clericis prædictæ Ecclesiæ, &c.* Ubi Pirrus *Tabulariam*, facultatem tabelliones instituendi interpretatur.

Tabularia Lex, Conditio, quæ adhibetur in manumissione per *Tabulas*, seu libertorum *Tabulariorum*. Tradit. Fuldenses lib. 2. trad. 143. ann. 825. *Decernens, ut lege Tabularia unaquaque de vobis per singulos annos duos denarios argenti solvat.*

1. TABULARII, Servi per *tabulas*, seu per *instrumenta chartarum* manumissi. Quomodo vero, & quo ritu per tabulas manumitterentur servi, refert Lex Ripuar. tit. 58. §. 1. *Hoc etiam jubemus, ut qualiscumque Francus, Ripuarius, seu Tabularius servum suum pro anima sua remedio, seu pro pretio secundum legem Romanam libertare voluerit, & in Ecclesia coram Presbyteris, Diaconibus, seu cuncto Clero & plebe in manu Episcopi servum cum tabulis tradat, & Episcopus Archidiaconum jubeat, ut ei tabulas secundum Legem Romanam, qua Ecclesia vivit, scribere faciat, & tam ipse, quam omnis procreatio ejus liberi permaneant, & sub tuitione Ecclesiæ consistant, vel omnem reditum status, aut servitium Tabularii eorum Ecclesiæ reddant.* In Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 128. & in Lege Longob. lib. 3. tit. 5. §. 1. ponuntur inter *tributarios Ecclesiarum*, id est, qui censum Ecclesiis debebant, hac conditione manumissi in Ecclesia, & sub onere alicujus servitii. Sed & si absque liberis decederent, *nullum alium nisi Ecclesiam relinquebant hæredem*, ut est in eadem Lege §. 4. Vide *Manumissio*.

2. TABULARII, Qui tabulas publicas civitatum, & rei vectigalis rationes tractant, ita appellati ex Lege Valentis Imp. cum antea *Numerarii* dicerentur, leg. 9. Cod. Th. de Numerar. Nec multo post *Tabularii* duo in singulis provinciis à Theodosio statuti quorum alter fiscalis arcæ ratiocinia, alter largitionales titulos curaret, leg. 12. eod. tit. & leg. 30. de Susceptorib. De ejusmodi Tabulariis est præterea tit. in Cod. Theod. ubi multa Jacobus Gothofredus, & alii. De iis etiam agitur in Edicto Theoderici Regis §. 126. *Nullus post hac curialium, sive Tabulariorum, aut susceptorum, in Ecclesia residens pittacia delegationis emittat; sed si quem fisco debitorem novit, exponat eum extra Ecclesiam constitutum, &c.* [*Tabularius in tributis*, apud Sidonium lib. 4. Epist. 11.]

☞ Eodem *Tabularii* nomine designatus qui res Ecclesiarum administrabat, apud Gregorium M. lib. 11. Epist. 49. ad Joh. Episc. Panorm. *Tabularium autem una cum consensu seniorum & cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem solemniter suas debeat rationes exponere.*

1. TABULARIUM, Officina. Concilium Palentinum an. 1388. c. 5. *Permittimus (Judæis) habere operatoria, tentoria, Tabularia seu boticas, &c.*

¶ 2. TABULARIUM, f. Ambo, suggestum, tabulatum, vel exedra. Statutum Capituli B. M. Podiensis ann. 1386. *Statuimus quod nullus descendat Tabularium, donec presbyter dixerit totam orationem seu complendam Missæ.*

¶ 3. TABULARIUM, Locus ubi sedet Notarius, & acta ab ipso scripta servantur, Gallice *Etude de Notaire.* Consuetudines Tolosanæ MSS. fol. 34. *Notarii nostri domus communis Tholosæ in suis personaliter non sedent Tabulariis, nec sue officio personaliter deserviunt.* Vulgare est hodie eo significatu. *Tablier*, in Litteris Caroli V. Reg. Fr. an. 1370. tô. 5. Ordinat. p. 352. *Aucuns de noz gens ou officiers ont tenus & encores tiennent certains Tabliers en la ville de Thoulouse, qui oncques ne furent mis en recette, ne aucune mention n'en est faitte ès comptes de la recepte de Thoulouse; lesquelz Tabliers ils ont baillé à ferme, & en ont receu & reçoivent tres grans émolumens.*

¶ 4. TABULARIUM, *Numerus radiorum in tabula scriptus*, in Glossulis apud Mabillon. tom. 2. Operum posthum. p. 23.

¶ 5. TABULARIUM, λογιστήριον, in Glossis Latino-Gr. Locus vel schola ratiocinatorum.

¶ 6. TABULARIUM, *Tablier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. *Tabularium ad ludum tabularum*, in Constitut. Frederici Regis Siciliæ cap. 81. *Tabularium de ebore*, in Computo an. 1333. & seqq. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 277. vel *Tabulerium*, ut habetur in MS. Cl. V. *Lancelot.* Haud scio an eadem notione legitur in Inventario ann. 1379. inter Schedas ejusd. *Item tres alie tabule de sapo cum quatuor Tabulariis.* Tabulæ fulcrum intelligi potest; nisi idem sit quod mox *Tabularius.* V. *Tabulatum* 2.

¶ Tabularium Ceræ, Massa, ut conjecto, cerea, Gall. *Pain de cire.* Historia Monast. Beccensis MS. pag. 572. n. 17. *Sed etiam dimidium Tabularium ceræ, quod monachi Beccenses de Longolio reddebant illi annuatim de recognitione decima.* Supra *Tabula ceræ.* Vide *Tabula* 6. & *Taleutum* 1.

¶ TABULARIUS, Tabula qua ferunt cibos in refectoriis monachorum, quibusdam *Taulier*, aliis *Tablette.* Inventarium an. 1341. ex Archivo S. Victoris Massil. *Unam tinam, 2. mensas & 4. Tabularios, item 1. inbucum, &c.* Vide *Tabularii.*

¶ TABULATA, f. Ædicula *tabulis* compacta, vel in qua plures sunt tabulæ usibus rusticæ domus destinatæ. Testamentum an. 15. Pippini Regis, to. 2. Annal. Benedict. p. 708. *Circa curtem stabulum, Tabulata, torbaces vel alia hospitalia, vel cellaria, & quidquid ad ipsam curtem pertinet... Item ad Vicum curtem meam cum Tabulata, cum barera, cum omnibus qua ad ipsam curtem pertinent.* Pluries occurrit ibi.

1. TABULATUM, Quævis tabula. Valerianus Cemeliensis Homil. 20. *Requiramus, cujus sit vitium, quod tenui Tabulato hominis vita committitur, & dubiis casibus incerta tentantur.* [Codex Theod. lib. 11. tit. 16. leg. 15. *Materiam, lignum atque Tabulata exceptorum virorum patrimonia non præbeant.* Et leg. 18. eod. tit. *Non conferendis Tabulatis obnoxia, non lignis, indultam quoque materiem sub eadem exceptione numerabit. Materiam* trabes, *Lignum*, unde hastilia fiunt & sagittæ, *Tabulata*, tabulas seu asseres interpretatur Gothofredus.]

2. TABULATUM, Abacus, alveolus, seu tabula lusoria. Saxo Grammaticus lib. 14. *Calculorum ludum poposcit, gloriatus se ejus apprime peritum.... sed cum Tabulata non suppeterent, ne lusui quidem vacatum est.* [Vide *Tabularium* 6.]

TABULATUM MURORUM, nostris *Entablement*. Charta Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1299. pro Pariagio oppidi Sarlatensis in Regesto ejusdem Regis ex Tabulario Regio n. 6. *Poterunt... juxta muros villæ prædicta domos ipsas jam factas, vel inceptas, vel faciendas extollere, & altas facere usque ad Tabulatum dictorum murorum, & non ultra.* Vide in *Materia*, col. 593.

1. TABULATUS, Instar tabulæ planus. Vita S. Aidoni Episc. Fern. in Hibernia num. 15. *Vir quidam in Britannia Tabulatam habens faciem, id est, sine oculis & naribus ex utero natus, &c.* [Eadem fere occurrunt in Vita S. Chartaci Episc. to. 3. Maii p. 381. num. 16.]

¶ 2. TABULATUS LAPIDEUS, Pavimentum. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Archiep. Bituric. lib. 1. *Novummvicum etiam lapideo Tabulatu fabricavit ecclesiam.* Hinc

¶ TABULATUS, pro Pavimento stratus. Chronicon Romualdi II. Archiep. Salern. tom. 7. Murator. col. 194. *Panormi palatium satis pulchrum jussit ædificari, in quo fecit cappellam miro lapide Tabulatam.* Italis *Tavolato* proprie est tabulis seu axibus structus, nostris *Plancheié*.

¶ TABULERIA, f. Linearis adumbratio rei alicujus faciendæ in tabulis descripta, Gallis *Dessein*. Statuta Montis-regalis pag. 251. *Item statutum est, quod eligantur sex homines, qui faciant Tabulerias ad divisionem dicta aqua & secundum quod divisa fuerit, valeat & teneat.*

¶ 1. TABULERIUM. Speculum, ut videtur, Gall. *Miroir*. Chronicon Estense ad ann. 1345. apud Murator. tom. 15. col. 424. *Præsentari fecit Delphino tres destrerios coopertos scarlato & uxori ejus unum Tabulerium argenti aurati & crystalli.*

¶ 2. TABULERIUM, Umbella, seu Umbraculum, ni fallor, Gall. *Ecran*. Computus an. 1333. tom. 2. Hist. Dalph. p. 282. *Item pro tabulis ad faciendum unum duaczatorium pro domina Dalphina & duo Tabuleria ad opponendum igni cum pedibus & clavis necessariis ibidem, XLVIII. sol.*

¶ TABULETA. Vide *Tabula* 2.

¶ TABULETUS, Tabellula, eadem notione qua *Tabula* 14. Inventar. S. Capellæ Parif. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Item quidam Tabuleti argenti deaurati claudentes & firmantes cum cherneriis ornati de minuta perreria & de perlis.* Inventar. aliud Gallicum: *Item uns Tableaux d'argent doré fermans à charnieres, ou il y a plusieurs reliques, aornée de menue prierrerie & de pelles.*

TABULINUM. Vide Hyginum de Crastrametatione p. 3. 11. [& Apuleium in Floridis c. 22.]

¶ TABULLERIUS, Tabula lusoria, Ital. *Tavoliere*, Gall. *Tablier*, *Echiquier*. Statuta Civitatis Astæ cap. 1. de ludo taxillorum: *Qui dictos taxillos vel riancias vel Tabullerios præstant, &c.* Vide supra in *Tabularium* 6.

¶ TABULUM, ταβλίον, in Glossis Lat. Gr. Tabula, Tabulatum. Glossæ Græc. Lat. ταβλίον, *Tabulum*, *Tignus*. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 55. verso: *Et quod totam pecuniam quam recipiet pro Communi sibi dari faciet ad dictum Tabulum, & totum id, quod solvet, solvere debeat super ipsum Tabulum in eadem pecunia, quam recipiet.* Hic mensam intelligit, seu abacum nummulariorum; mensam vero sarcinatoris in Statutis Astens. Collat. 7. cap. 5. *Et hoc faciant (sartores) antequam incidant (pannum) ad Tabulum suum vel alibi.*

TABUR, THABUR, Tympanum bellicum notissimum, vulgo *Tambour*, olim *Tabour*, vel *Tabur*, aut *Tabor*, ex Arabico *Al-Tambor*: nam Saracenorum primitus fuit, uti pluribus docuimus ad Joinvillam pag. 61. Vide præterea Leonem in Tactic. cap. 18. §. 110. 142. c. 20. §. 76. Radulfus de Diceto ann. 1191. *Juxta sonum illius instrumenti, quod Ripatoribus vocatur Tabur, subito cercella quadam alarum remigio perniciter evolavit.* Ubi Matthæus Paris habet *Thabur*. [*Mittimus vobis unum Tabur*, in Chronico Danduli apud Muratorium tom. 12. col. 513.]

TAMBURES. Epistola Arnoldi Archiep. Narbon. de Victoria relata contra Mauros Hisp. an. 1212. apud Ughellum to. 1. part. 1. p. 190. *Personantibus igitur valide instrumentis Maurorum, quæ Hispani appellant Tambures, figunt gressus Saraceni, &c.*

TABURCIUM, TABURCINUM. Henricus Huntindon. lib. 7. Histor. *Equi namque insolitum non ferentes clamorem, & buccinarum clangorem, & ictus Taburciorum, calcaribus non obtemperabant.* Ubi Matth. Paris an. 1097. habet *Taburcinorum*.

¶ TAMBORINUM. Annales Mediolan. ad an. 1381. apud Murator. to. 16. col. 795. *Conduci fecit publice quemdam fratrem Ordinis Minorum per civitatem Mediolani cum Tamborino præcedente.*

¶ TAMBURIUM. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1218. apud Murator. tom. 8. col. 1098. *Saraceni in civitate cum cimbalis, tubis, Tamburiis & vocibus exultantes laudabant Deum eorum.*

¶ TAMBURRUM. Castelli Chronicon Bergom. ad an. 1399. apud Murator. to. 16. col. 917. *Conducta fuit ad lupanar seu ad bordellum cum Tamburrit & barteriis dicti domini Potestatis.*

TAMBURLUM. Sanutus lib. 2. part. 4. c. 22. *Qui sciant nacharas pulsare, tympana, & Tamburla.* Le Roman du *Renard* MS.

> *Li avoit pondu un bacin,*
> *Dont on fait aux annes paor*
> *Nul parestoit les li Tabor.*

[Le Roman *de chastié Musart* MS.

> *Qui velt en la marine*
> *Faire Tabor soner, &c.*]

Le Roman *d'Aubery* MS.

> *Sonnent cil cor, & mains Tabour noisa.*

Le Roman *de Kanor* MS.

> *Oist cors & araines sonner,*
> *Taburs & timbres tentir & freseler.*

Le Roman *d'Alixandres* MS.

> *Ces menuiaus sonner, & ces Tabours tentir.*

Qua vero ratione pulsarentur aut percuterentur ejusmodi à Saracenis *Tamburla*, docet Auctor MS. Hist. Excidii Acconis an. 1291. ubi de Saracenis: *Voces emittebant terribiles, ut moris est eorum, maximaque percutientes tympana cum baculis retortis ad terrendum inimicos.*

¶ TABUSTELLUS, Certa campanæ pulsatio, ac forsassis illa qua altero duntaxat latere pulsatur, Gall. *Tintement*. Statuta MSS. Eccl. Lugdun. *Clerici de terra ad Matutinas sive ad omnes alias Horas diei conveniant simul in unum locum eisdem præparatum, scilicet in capella B. Photini, dum Tabustellus sonat, vel retornus cujuscumque Horæ, vel classus in festivis diebus.*

¶ 1. TAC, Idem, ut puto, quod *Taxa*, Impositio, Angl. *Tax*, Gall. *Taxe*. Formulare Anglican. Th. *Madox* p. 188. *Ego Willelmus Patric. dedi... Ormo*

filio Willelmi, pro humagio & servitio suo ... masuagium ... liberum & quietum de Tac & dozol & de fallagio. Vide *Tacus.*

¶ 2. TAC, Morbi genus seu febris pestifera qua ceu repentino ictu (unde nomen) Parisienses percutiebantur sub ann. 1411. vel 1414. Miracula MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Graviter patiens infirmitatem pestilentialem & habens per totum corpus suum lo Tac, quod signum dicebatur esse mortale.* Pluries occurrit ibidem. Chron. vet. Gallicum: *En Mars audit an (1414.) commença à Paris une maladie populaire qu'en nomoit le Tac ou le Horion, qui dura trois semaines ou plus, & plus de cent mille personnes en furent atteinte, mais nul n'en mourait.*

¶ TACCA, Patera, Gall. *Tasse*, Ital. *Tazza.* Literæ an. 1429. *Vasa aurea & argentea, sicut sunt Tacca, &c.* Forte legendum est ut mox *Tacea.*

TACCUNATUS. Cæsarius Heisterbacbensis l. 12. cap. 20. *Calceos sibi novos, & bene Taccunatos fieri petivit.* Alii codd. habent *Taccmiatos.* [Italis *Taccanaro* est Calceos reficere, resarcire. Vide *Tacones.*]

TACEA, Patera, crater, nostris *Tasse.* Occurrit in Consultatione post Observantias Regni Aragon. p. 43. v. [in Instrumentis Gall. Christ. novæ edit. tom. 1. p. 70. col. 2. in Libro nigro Scaccarii pag. 673. &c.]

¶ TACELLUS, Idem quod infra *Tassellus.* Testamentum Guigonis Episc. Casin. an. 1345. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1458. *Insuper volo & mando, dispono & ordino cappam cum historiis & imaginibus & Tacello argenti munitam & completam.*

¶ TACETA, Crater, patera, Gall. *Tasse*, Hispan. *Taça.* Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. to. 3. SS. Junii pag. LIX. *In Tacetis non tamen deauratis bibant.* Vide *Tacea.*

¶ 1. TACHA, Agri limes, signum finium, forte à Germanico *Teeken*, Signum, ut habet Vossius lib. 2. de Vitiis serm. cap. 18.

¶ 2. TACHA, Macula, labes, Gall. *Tache.* Statuta Massil. lib. 1. c. 36. §. 1. *Tacha & malefactura & alia vitia & corruptiones ipsorum pannorum, &c.*

¶ TACHA CORIORUM *uni obolo censui* obnoxia dicitur in Privilegio Leduini Abb. an. 1036. è Chartulario V. S. Vedasti Atrebat. pag. 243. Vide *Tachia coriorum* & *Tacra.*

¶ TACHARENTIA TERRA, Ager obnoxius *tascæ* seu præstationi, quam vulgo *Champart* appellamus. Codex censualis Humberti *de Villars* domini *de Chatelard* in agro Dombensi an. 1391. *Tener terram Tacharentiam ad decimam tachiam.* Vide in *Tasca* 2.

¶ 1. TACHIA, Præstatio agraria, vulgo *Champart.* Vide in *Tasca* 2.

¶ 2. TACHIA, f. pro *Cachia*, Ambitus, septum: nam solebant mœnia cratibus munire, ne ab arietibus, vel missilibus lapidibus læderentur; atqui de turre *hurdanda* hic agitur. Vide *Hurdicium.* Computus an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu pag. CLXXVIII. *Pro Tachia turris hurdenda & plumbanda, & pro aliis Tachiis, quas fecit apud Dunum*, 111[c]. *l.* Ibid. pag. CCVII. *Pro Tachiis Gornaci, quas Rex tradidit, quando Rex fuit ibi*, XLV. *libr.*

¶ 3. TACHIA, Idem quod paulo post *Tacra*, Coria decem. Tabularium Cumpendii de foragiis & ripagiis: *Infra prædictos terminos ... de millenario alecium & makerellorum & plumbi, & de Tachia coriorum ... redduntur* 11. *denarii.* Vide *Tacha coriorum.*

¶ TACHIABILIS, TACHIBILIS, Obnoxius *tascæ* seu præstationi agrariæ. Vide *Tasca* 2.

¶ TACIA, Idem quod *Tacea*, Patera, crater, Gall. *Tasse*, Ital. *Tazza.* Joh. Demussis Chronicon Placent. apud Murator. tom. 16. col. 583. *Utuntur Tacis, cugiariis & forcellis argenti, & utuntur scudellis & scudellinis de petra, & curtellis magnis à tabula & bronzinis, &c.*

¶ TACITURIRE, *Silentium appetere*, Laurentio in Amalthea. Sidonius lib. 8. Epist. 16. *Unde cognosce, quod etsi eatere necdum cœpimus, certe Taciturire jam deliberavimus.*

¶ TACITUS, Cui ita factum est satis, ut nihil sit de quo loquatur aut queratur. Charta an. 1343. ex Archivo S. Victoris Massil. *Pro qua Capitulum & Conventus dicti monasterii se habuerunt pro Tacitis & bene contentis.* Alibi: *pro pacatis & contentis.*

TACOLINUM, Italicum *Taccolino*, Genus densioris panni, diversicolori filo contexti. Occurrit in Vita B. Margaritæ de Cortona n. 207. *Una duntaxat de Tacolino induta tunicula.*

¶ TACONES. Privilegium Leduini Abb. an. 1036. è Chartulario V. S. Vedasti Atrebat. p. 243. *Stallus sutoris vacca in mense* 1. *den. Stallus Tacones vendentis* 1. *den. Tacon*, teste Nicotio, *Gallis est minor salmo*; sed nihil ad hunc locum, ubi *Tacones* vestes interpolas intelligo, præsertim ex sequenti *Taconatus.* Etiamnum in quibusdam Gallo-Flandriæ locis *Tacon* dicitur assutum vesti resarcitæ segmentum.

¶ TACONATUS, de vestibus resarcitis dicitur in Charta Præpositi S. Aodomari ann. 1227. è Tabulario ejusdem Ecclesiæ: *Incedant autem Canonici honeste, tonsura rotunda, gestu & habitu honesto, videlicet superpellicio & cappa honesta, non Taconata seu petiata, sed integra, ut in superpellicio honesto similiter, non Taconata seu repetiato, sed integro* V. *Taccunatus.*

TACRA, [Coria decem,] Idem quod *Dacra*, de qua voce, supra. Regestum Castri Lidi in Andib. fol. 31. ubi de Pedagiis & Consuetudinibus: *Tacra coriorum* 2. *den. Millenarius de harenc* 1. *denar. Centum ob. &c.* Occurrit ibidem alio loco.

☞ Hinc emendare licet Privilegia Pontis-Ursonis to. 4. Ordinat. Reg. Fr. pag. 641. num. 42. *De unaquaque Cacra coriorum duos denarios, tanquam de transitu: & de Tarra tanata, quatuor denarios.* Pro *Cacra* & *Tarra* legendum indubie est *Tacra.* Sic etiam forte legendum in Charta ann. 1409. to. 8. Rymeri pag. 576. col. 2. *Quinque albos* (vectigales) *pro quacumque Tarqua coriorum.* Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam MSS. *Le coussin doit* 11. *den. le Tacre de cuir doit* 12. *d. le plisson de varres doit* 12. *den.* Vide *Tachia coriorum.*

¶ TACSUS, Melis, Gall. *Tasson*, species felis silvestris, cujus pelles sunt in usu. Vide supra *Melota* & *Taxus.*

TACTARE, Confirmare, in Fleta lib. 2. cap. 61. §. 22. [Vide *Tangere chartam.*]

¶ TACTE, Πάσχαινε, in Glossis Lat. Gr. & Græc. Lat. Vulcanius suspicatur legendum esse, *Tecto*, πάσχαινες, Omnino male.

TACTUM, *Pavidum, vel nigrum*, in Glossario Longobard. S. Germani Paris. ex Glossis.

¶ TACULA, Species cornicis, Ital. *Taccola.* Chronicon Modoetiæ apud Murator. to. 12. col. 1135. *Visa est in aere supra dictum pratum maxima multitudo & innumerabilis avium, quæ dicuntur Taculæ.*

¶ TACUS, Idem, ut puto, quod *Taxa*, Impositio, Gallice *Taxe.* Charta Caroli Simplicis ann. 916. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 1529. *Nolumus præterea, ut ab ipsis vel ab eorum hominibus aliquid telonei, neque pascuaticum, nec mansiones, Tacos aut aliquas redibitiones exigatur.*

¶ TÆDIABILITER, Molestè. *Tædiabiliter urgeri à creditoribus*, in Chronico Senon. apud D. Calmet. in Probat. Hist. Lothariug. to. 2. col. 42.

TÆDIARE, Tædio affici. Glossæ antiquæ MSS. *Tædet, tædiatur. Tædiatur, tædio afficitur.* Glossæ MSS. Salmasii: *Tædio*, ἀθυμῶ. [Glossæ Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Tædiari*, *Ennuyer ou estre ennuyez.*] Lampridius in Alexand. Severo: *Neque unquam Tædiavit, aut morosus aut iratus resedit, fronte semper pari, & lætus ad omnia.* Vegetius de Re veterin. lib. 3. cap. 2. *Inter exordia igitur Tædiantis bovis adversus omnes morbos potio ista succurrerit.* [Epistola 2. Synodi Arelat. ad Silvestrum PP. *Tædians* (Constantinus) *jussit omnes ad suas sedes redire. Tædiare ad vincula*, apud S. Ambrosium to. 2. col. 1099. num. 10. Vide *Tædium*.]

¶ TÆDIOLUM, *Parvum tædium*, Johanni de Janua; *Petit ennuy*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

TÆDITUDO, Tædium. Gloss. Gr. Lat. Συχαρία, *Tedium*, *Teditudo*, *Fastidia*.

TÆDIUM, Ægritudo. In Concilio Epaonensi can. 1. statuitur, *ut nisi causa Tædii evidentis extiterit, nullus excusetur Episcopus, quo minus veniat ad Synodum.* Concil. Aurelian. II. can. 1. *Ut nullus Episcoporum, nisi certa Tædii causa detentus, ad Concilium venire penitus ulla excusatione detrectet. Infirmitas* dicitur in Concilio Turon. II. c. 1. *Acerbitas corporeæ infirmitatis*, apud Avitum Vieon. Epist. 80.

¶ TÆDIARE, Ægrotare. Vita S. Rusticulæ Abbat. Arelat. sæc. 2. Benedict. p. 146. num. 31. *Cum nimia ægritudine febrium teneretur .... die Dominica gravius Tædiare cœpit.*

¶ TÆDIUM FACERE, Molestiam exhibere, Gall. *Inquieter*. Inquisitio ann. 1268. ex Schedis Præs. de *Mazangues*: *Et quod vidit avere prædictorum in territorio de Mereriis, & non vidit quod aliquis Arelatis faceret ei Tædium.*

¶ TÆDULA, *Parva tæda*, Johanni de Janua; *Petit branden*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TÆLLIA OLIVA. Legitur in Annalibus Benedict. tom. 2. pag. 154. ad ann. 751. Rotharium incerti loci Abbatem concessisse Monasteriu S. Georgii Reatino *Olivas Tællias quindecim in loca, qui dicitur Mussinus.* Emendandum forte est *Tallias*. Vide in *Talea* 2.

¶ TAELLIED, voa Aremorica, idem sonans quod infra *Tallia* 6. Exactio, Gallis *Taille*. *Incisura quæ dicitur Taellied cum forisfactis & furtis & aliis exactionibus*, in veteri Charta Kemperleg. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 125.

¶ TAFATANUS, TAFETANUM, &c. Vide *Taffata*.

TAFFATA, TAFFATIN, Pannus sericus, quem vulgo *Taffetas* dicimus, [Armorici *Tafias*, unde nomen.] Monasticum Anglic. to. 3. part. 2. pag. 86. *Unum mantellum ... de camoca duplici, cum alba Taffatin.* Infra: *Unum mantellum Comitis Cantiæ, de panno blodio lanco, duplicatum cum viridi Taffata.* Pag. 95. *Capis nigris cum capuciis de sindone vel Taffata linatis utuntur.* Charta scripta circa ann. 1320. pro Infante Majoricæ, in Camera Comput. Paris. *Pannis aureis & sericeis, & laneis, & pannis de samis, & de camelot, & de Thafatas, & multis tapetis, &c.*

¶ TAFETANUM, Eadem notione. in Conc. Mexic. an. 1585. to. 4. Conc. Hispan. pag. 339. ubi & *Taferanum* ἀψυς legitur.

¶ TAFFETTA. *Linteamen de Taffetta*, in Actis S. Davini, to. 1. Junii pag. 332.

¶ TAFFETANUS, E panno *taffeta* dicto. Synodus Limensis ann. 1582. to. 4. Concil. Hispan. pag. 275. *Clericis sacris ordinibus initiatis præcipimus, ne quisquam ipsorum utatur veste holoserica, villosa, damascena, rasa, Taffetana, &c.*

¶ TAFATANUS NIGER, in Concilio Taracon. an. 1591. to. 4. eorumd. Conc. Hispan. p. 612.

¶ TAFETALIS RUBEUS, in Annalibus Mediolan. an. 1389. apud Muratorium to. 16. col. 809.

¶ TAFURANEA, Aleatorium. Concilium Terracon. an. 1317. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 307. c. 7. *Abstineant* (*Clerici*) *a negotiationibus & aliis actibus inhonestis, & specialiter carnificum seu macellorum ... nec Tafuraneas teneant, nec in eis etiam conversentur.* Vide mox *Tafuria*.

TAFURIA, TAFURARIA, Species tributi, aut pensitationis, apud Catalanos. Petrus II. Rex Aragon. in Charta an. 1283. pro Libertatibus Cataloniæ: *Statuimus, quod Tafuraria tollatur perpetuo, & eam revocamus.* In titulo Capituli scribitur *Tafuria*. Fori Arag. l. 1. tit. Privilegium generale Regni Arag. *Aquello mesmo de las Tafurerias, que sian deffeytas à todos tiempos.* Exstat aliud Statutum Ferdinandi I. Regis, quo eadem *Tafureria* exstinguitur & aufertur. Sebastianus Cobarruvias: *Tahur el que continua mucho el juego, que si se repite Tahur, Tahur, dize hurtae, porque muchos de Tahures dan en ladrones, quando non tienen que jugar. La Ley 6. tit. 14. part. 7. dize esto en confirmation deste: Ea todo home deve asmar, que los Tahures, e los bellacos usando la tahurferia, por fuerça, conviene que sean ladrones, e homes de mala vida. La Ley 8. tit. 16. part. 3. llama a estos Tafures, y los cuenta entre los infames y sera bien que se vea. La Ley final tit. 5. part. 2. donde se afea mucho el juego que passa de conversacion y entretenimiento, y como particularmente deven huyr deste vicio los Principes y grandes Señores.* Lusitanis *Tafularia* est alea: quomodo etiam *Tafureria* apud Raymundum Montanerium c. 237. & in Foris Aragonensibus, apud Michaelem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon. V. *Ludus*. Rursum Hispanis *Tafuria*, vel *Tafurea*, est navis hippegus, [*para passar los cavallos*, ut habet Antonius Nebrissensis.]

TAGARA, Vasis species. apud Lusitanos. Vet. Charta apud Brandaooem to. 5. Monarch. Lusitan. p. 304. v°. *Item recepit 5. Tagaras, quæ ponderaverunt 6. uncias. Item unam Tagaram quæ ponderavit, &c.* Ubi *Tagara* inter vasa recensetur.

TAGAX, *Furunculus*. Vett. Glossæ in Glossario Longobard. S. Germani Paris. [Festus addit, *a tangendo dictus; cujus vocabuli Lucilius meminit*; imo & Tullius l. 6. Epist. 3. ad Atticum: *Quasi Flavus, libidinosus, Tagax*, ut emendavit Cujacius ex MS.]

¶ TAGDIENST, Servitium diurnum, à Germanico *Tag*, Dies, & *Dienst*, Servitium, officium. *Servitia quæ Tagdienst vulgariter nuncupantur*, in Litteris an. 1269. apud Tolnerum in Probat. Hist. Palatinæ p. c. Vide mox *Tagewane*.

¶ TAGLWANE, Idem quod *Tagdienst*, Servitium diurnum, seu operarum manuariarum certis diebus exhibendarum. Charta Argentorat. an. 1318. apud Schilterum in *Dagewane*: *Cum agris, pascuis, servitutibus, quæ vulgaster* (sic) *dicuntur Tagewane, ac juribus, &c.* Docet ibidem laudatus Glossator, vocem *Wan* Celticam esse; reliqua vero repetenda ex Suecica lingua, in qua *Vanda* est sollicite & cum cura aliquid elaborare & efficere; *Vandad*, sollicite factum; *Vanaliga*, sollicite, &c. Hinc efficit *Tagewan* seu *Dagewan* esse diurnam curam, operam: quod etiam dicitur de operis conductis, ut ex allato ibidem testimonio patet.

¶ TAGIA. Necrologium M.S. S. Martialis Lemovic. *V. Id. Jan. P. Andreas monachus x. sol. Helimosinario debet*

debet solvere in duabus Tagiis prope clocarium B. Martialis. Idem videtur, vocis tamen origine incomperta, quod Galli diceremus *En deux paquets.*

¶ TAGLIA, Italis, Impositio, tributum, nostris *Taille.* Gesta Manfredi & Conradi Regum apud Murator. to. 8. col. 609. *Omnes angaria, perangaria, collecta, Taglia, dativa, contributiones exercituum, &c.* Vide *Tallia.*

¶ TAGLIARE, Italis, Incidere, Gall. *Tailler.* Additiones ad Statuta Mutin. c. 27. fol. 49. *Nullus audeat tempore æstivo vel hyemali Tagliare, rumpere vel incidere ripam seu ripas alicujus fluminis publici vel privati.*

TAGMA. Gloss. Gr. Lat. τάξις πολεμική, *Cuneum, Tagma, Cuneus, Exercitus,* ex Gr. τάγμα.

¶ TAGULA, Cumulus, strues, Gall. *Tas.* Consuetudines Marchiæ Dumbarum art. 30. *Si aliquis furetur de die nemus scissum existens insimul vel in maia, quod in illo casu furator 15. sol. Vien. bonos solvere teneatur, & si de nocte furetur dictum nemus scissum in Tagula 30. sol. Vien. teneatur solvere domino, de cujus dominio nemus existit, si furetur ad collum.* Vide infra *Tassus.*

¶ TAJAMENTUM, Italis *Tagliamento,* Incisura proprie; hinc pro Canalis, aquæductus, terra incisa, ut illac aqua fluat. Chronicon Estense ad an. 1351. apud Murator. to. 15. col. 466. *Insidias posuerunt juxta Cassam in introitu oris Algoren, quod fuit Tajamentum, quo ducitur mare in partibus istis.*

¶ TAJATA, Italis *Tagliata,* Incisio, fossa, vallum in terra cavatum. Regimina Paduæ ad an. 1320. apud Murator. to. 8. col. 433. *Motam magnam... faciebat facere dominus Canis cum multis fossis & Tajatis ad claudendum Paduanos, ne exirent per illam partem.* Annales Mutin. apud eumd. Murator. to. 11. col. 60. *Eodem anno (1235.) facta fuit Tajata apud Savignanum per Mutinenses.* Vide *Taleata* 2.

¶ TAILEA, Silva cædua. Charta Guillelmi Comitis Pontivi ann. 1221. Histor. Comitum Pertic. pag. 224. *In nemore nostro de Claretis, præterquam in nostris Taileis.* Vide *Tailla.*

¶ TAILHA, Tailhium. Vide *Tallia* 8.

¶ TAILHARE, Disponere, statuere, *Tailler* eadem notione Galli diximus. Charta an. 1351. ex Schedis Præf. *de Mazaugues: Promittentes... ratos, gratos in perpetuum habituros.... quidquid per dictos levatorios actum, dictum, pollicitatum, pactum, Tailhatum & obligatum fuerit.*

¶ TAILHATOR, f. Cui silvarum cæduarum cura commissa est. Sententia arbitralis an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte: *In bis omnibus consentiunt R. D. Pater Albas... frater Geraldus de Bralio Tailhator, frater Dominicus de Pompiniaco grangiarius, &c.* Vide *Tailliator.*

¶ TAILHIA. Vide *Tallia* 5. & *Tallia* 8.

¶ TAILHUM, Jus, ut videtur, exscindendi lignum in silva cædua. Charta Richardi de Nova-villa an. 1231. *Vendidit & donavit azempium de Tailho & pailho super omni jure suo, qua habebat & (f. in) decimario S. Bausilii d'Anbas.* Vide mox *Tailla.*

TAILLA, Silva cædua, Gallis *le Taillis.* Domesdei apud Spelmannum: *Id Hund. Bitham habet Edward. 7. car. terr. .... & fabric. ferri 40. sol. & 7. acr. prati, & 300. acr. silvæ pastilis per loca T. R. E.* (i. tempore Regis Edw.) *& modo val. 6. lib. Tailla 40. sol.* [Vide *Tailea* & *Talterium.*]

¶ TAILLABILIS, Taillada, Taillagium. Vide *Tallia* 8.

¶ TAILLARE, Cædere, Gall. *Tailler.* Transactio an. 1316. ex Schedis Præf. *de Mazaugues: Quicumque Taillaverit, arrabaverit, seu fregerit, vel alias distrinxerit arbores fructiferas, &c.* Vide alia notione in *Tallia* 8.

¶ TAILLATA, Impositio. Vide *Tallia* 8.

¶ TAILLATOR, Scalptor monetarius, Gall. *Tailleur.* Litteræ Joannis Reg. Franc. an. 1353. to. 2. Ordinat. p. 519. *In vestris senescalliis cotidie supervenit & concurrit pluralitas diffusa servientum & comestorum, Taillatorum seu scisorum monetarum.*

¶ Tailliator, Eodem significatu, in Ordinat. an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. p. 416. *Pro expensis eorumdem magistrorum ac Tailliatorum monetarum & operatorum.*

¶ TAILLIA, Tailliabilis. Vide *Tallia* 8.

¶ TAILLIARE, Secare, cædere, Gall. *Tailler.* Acta S. Moduennæ tom. 2. Julii p. 311. *Arborem.... omnibus ramis & radicibus Tailliatam.* Occurrit alia notione in *Tallia* 8.

¶ TAILLIARIUS, Tailliata, &c. Vide infra *Tallia* 8.

¶ TAILLIATOR, Sarcinator, ut puto, Gall. *Tailleur.* Charta an. 1320. apud Lobinell. to. 4. Hist. Paris. p. 525. *Lite mota coram Præposito Paris. inter procuratorem fratrum & sororum Domus Dei Paris. ex una parte, & Sediliam dictam la Dame relictam Davidis Tailliatoris ex alia, super eo quod dictus procurator dicebat, quod dicta Sedilia.... acquisierat quandam domum, &c.* Lobinellus in Glossario scribit *Talliator,* redditque *Celui qui leve la taille,* Exactor tributorum, *Tailles* dictorum; sed nullo satis idoneo fundamento, ut ex ipso contextu paulo fusius relato satis patet. Vide *Taillator,* & *Talliator.*

¶ TAILLIATUS Lapis, Malleo politus, Gallice *Pierre taillée.* Charta Officialis Paris. ann. 1319. to. 3. Hist. Paris. p. 220. col. 1. *Poterunt* (Carmelitæ) *ab ipsa domo suisque pertinentiis levare & habere, ac quocumque sibi placuerit duci facere & deferri lapides omnes Tailliatos & non Tailliatos, omnes tumbas & corpora seu cadavera defunctorum, &c.* Lobinellus in Glossario legit *Talliatos.*

¶ TAILLIVI. Vide infra *Tallivi.*

¶ TAINTURARIUS, Gall. *Teinturier,* Tinctor, infector. Charta Caroli Regentis è Regesto 86. fol. 174. Chartophylacii Regii: *Audita supplicatione Petri Radulphi & Stephane uxoris, Tainturariorum & mercatorum, continente, &c.*

TAIOLA, Pedica, qua capiuntur vulpes & lupi, ex Italico *Tagliola,* apud Petrum de Crescentiis lib. 10. de Agricult. c. 32. [Vide *Taliola.*]

¶ TAJOLUS, Idem quod infra *Talea* 1. Statuta Mutin. rubr. 45. fol. 9. *Inter qua communia dictum laborerium dividatur ad modum Tajolorum colta proxime precedentis pro medietate, & quod alia medietas ad numerum & secundum numerum focorum fumantium cujuslibet dictarum villarum.*

¶ TAJORE, Escalis orbis è ligno, Ital. *Tagliere,* Gall. *Tranchoir.* Johan. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 581. *Et pro prima imbanditione dant duos cappones, vel unum capponem, & unam magnam petiam carnis pro quolibet Tajore.* Et col. 582. *Et duo comedunt super uno Tajore.* Hispanis *Tajo* est brevior ligni truncus, nostris *Bloc, Billot; Tajo de carnicero,* Truncus in quo carnifex secat carnes. Vide *Talhadorium* & *Talierium.*

¶ TAISIA, Gall. *Toise.* Vide *Teisia.*

¶ TAISSARE, Veneno *tais,* vel *tays* nuncupato inficere. Charta Massil. an. 1300. *Unde dominus locumtenens & dictum consilium statuit ad cognoscendum dictos pisces Taissatos, lothoselatos & empoysonatos.* Vide *Lothosela.*

¶ 1. TALA, Vastatio, damnum præsertim frugibus illatum, Hispanis *Tala*, Provincialibus *Tale*, Gall. *Dommage*, *degat*. Charta an. 1167. Marcæ Hisp. col. 1346. *Dono prædicto hospitali (Perpinianensi) ut bestiæ ejus habeant pascua in omnem terram nostram, ita ut non faciant Talam, & si facient Talam, emendent illam consilio bonorum hominum.* Rursum occurrit ibid. col. 1395. in Constit. Petri Regis Aragon. supra laudatis in v. *Maleficium*; ubi legitur *Cala*, male, ut jam ibi notatum est. Charta Raymundi Comitis Tolos. an. 1177. pro S. Ægidio Arelat. *Dono per totam terram nostro dominio subditam plenissimum & liberrimum jus pascendi sua pecora & armenta, eorum tamen pastores & armentarios cautos & pervigiles esse volo, ne Talam faciant, id est, segetes alienas non depascant. Talas & vastationes bonorum*, in Charta an. 1270. ex Archivo S. Victoris Massil. *Talam facientes vel damnum aliquod dantes in vineis, ortis, bladis & aliis defensis*, in Sententia arbitrali MS. an. 1292. inter Abbatem & Consules de Gimonte. Adde Statuta Massil. lib. 2. cap. 32. lib. 5. c. 19. §. 13. cap. 20. §. 2. Statuta Montis-Olivi diœcesis Carcasson. an. 1231. apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 968. Statuta MSS. Augerii II. Episc. Conseran. an. 1280. rubr. de restitutione, Chartam an. 1342. to. 2. Hist. Dalphin. p. 442. col. 2. &c. Simili, ni fallor, notione Consuetudines Furnenses MSS. ex Archivo Audomarensi: *Quicumque fur cum pronuntia captus fuerit, debet in vierscara adduci & ibi debet audire allegationes, id est Tala & Weedtala per manum ipsius, qui eum cepit, & quatuor bonorum virorum.* Sed haud satis scio an huc revocari possint veteres Formulæ Andegav. art. 33. *Cum per cæca cupiditate per loca orbana semper hostis antiquus bella consurget, & solent homines perfidi & pessimi per malus intolerabilia mala subire, tam ab hostibus, quam latrunculus, per Talas & fortes, per captores & rapacis commovere & commutare gravis damnos ætatis.* Ubi per *Talas* intelligi possent vastatores seu damna inferentes. Vide mox *Talare*.

¶ Talla, Eadem notione. Transactio an. 1317. è Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Si contingeret quod Talla seu damnum, &c.* Sententia arbitralis inter Dominos & incolas Calliani an. 1497. *Item cum prædictis hominibus de Caliano contingat aliquando damna eisdem inferri in eorum eysartis & possessionibus, & Tallas tam per homines privatos quam exteros, quam animalia seu averia .... pro prædictis damnis & Tallis æstimandis, &c.*

¶ Tallia, Eodem significatu. Transactio an. 1295. ex Schedis Præsidis *de Mazanges*: *Quod si familia laica ... Talliam faceret vel damnum daret ... in bladibus, pratis & aliis consimilibus.*

¶ Tala, Mulcta ipsa quæ pro *Tala* seu damno exigitur. Charta ann. 1323. ex Tabul. Massil. *Salvo quod si bannum commiserint in vineis, bladis, ortis & pratis, quod pro ipsa animalia bannum & Talam solvunt.*

¶ 2. TALA, Idem quod *Tailla*, ni fallor, Silva cædua, Gall. *Taillis*. Charta ann. 1218. apud Stephanotium to. 4. Antiq. Pictav. MSS. pag. 764. *Concessi dilectis in Christo monachis B. Martini Majoris-monasterii ... calfagium in foresta nostra de Rocha in Tala & branchia ad usum domus suæ, quantum eis opus fuerit in perpetuum.*

¶ TALAGA, f. pro *Tigris*. Vide *Tegala*.

¶ TALAHIA, f. Idem quod *Tajata*, Incisura, fossa, vallum cavatum. Vide locum in *Meragium*.

TALAMASCA. Vetus Gloss. MS. Πέτμα, *Delusio imaginaria, Talemasca*. Theodulfus Aurelianensis in Epigrammate de *Talamasca*:

Pusio persona cum vultum obducit inanem,
Quod tremit hinc terret; quod fugit inde fugat.
Credo & prostratus jacuit, palmasque tetendit,
Ante Redemptorem parvula membra movens.

Hincmarus in Capitul. ad Presbyt. diœcesis suæ c. 14. Regino lib. 1. c. 213. & Burchard. lib. 2. c. 161. *Nec larvas Dæmonum, quas vulgo Talamascas dicunt, ibi ante se ferri consentiat.* Apud Kilianum, *Talmasche*, est larva, ut *Talmaschen*, larvam induere. Vide *Masca*.

Talamascæ Litteræ, pro occultis, & quæ *talamascis* ac sortilegis solis notæ sunt, [& iis quibuscum de earum literarum significatione conventum est.] Fragmentum Odonis Ariberti de cæde Bernardi Comitis Barcinonensis: *Cætera, quæ pandere periculosum est, literis Talamascis inscribam.* [Vide supra *Citra*.]

¶ Talamatium. Chronicon Parmense ad annum 1308. apud Muratur. to. 9. col. 873. *Qui fecerant per ipsas communitates multa Talamatia & insignia eorum, quæ ibi habebant, suis actibus ordinata, iverunt contra dictum dominum Ghibertum.*

¶ TALAMELLARII, Talamerarii, Panifices. Vide *Talemarii*.

TALARE, Vastare, rem invadere, per vim auferre. A Sax. ꞇalon, Carpere, detrahere, uti vult Spelmann. [Malim ab antiquo *Taliare*, ut & Gallicum *Tailler*, Italicum *Tagliare*; unde *Talare* proprie sit Scindendo vastare.] Lex Alamann. tit. 34. *Si quis præsumpserit infra provinciam hostiliter res Ducis invadere, & ipsas Talare, & post hac convictus fuerit, quicquid ibi tultum fuerit, mancipia, pecuniam, omnia tripliciter restituat.* Lex Ripuar. tit. 64. *Et quanticumque post auctorem sanguinis effusores, vel post tres priores fuerint, unusquisque 15. sol. mulctetur, &. quidquid ibi Talaverint, restituant.* Eadem, ni fallor, notione

Talare dicebantur milites, flagrantibus Albigensium bellis, qui vineas & arbores in agris evellebant & exscindebant; forte an à Gallica voce *Tailler*, quam nostri de consueta vinearum putatione usurpant, quasi ii, cum vastationem hanc aggrederentur, id operis peragere se per ludibrium dictitarent, vitibus ipsis radicitus excisis & putatis. [Ut ut est de primæva vocis origine, *Talare* dictum est à *Tala*, vastatio, damnum, ut superius observavimus.] Will. de Podio-Laurentii in Chronico cap. 38. *Memini, quod dicebat pius Episcopus, dum Talando quasi fugientes rediret, Miro modo fugiendo adversarios nostros superamus.* Supra dixit *vineas demoliri*. Cap. seq. *Peracto igitur Tala hujus negotio, &c.* [Inquisitio an. 1268. ex Schedis Pr. *de Mazaugues*: *Pro quodam blado quod Talaverat cum ovibus suis, emendavit quatuor sextarios annonæ ei cujus erat bladum talatum.* Tabularium B. Mariæ Piperac. *Pastores dicti Comitis cum dicto bestiario Talaverunt blada dictæ parochiæ.* Et alibi: *Pratum Talaverunt & destruxerunt.* Charta an. 1302. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 98. *Talaverunt vineas & prata & animalia prædaverunt.* Alia an. 1339. ibid. p. 376. *Ne quisquam ... nemora scindere, accipere vel Talare ... audeat.* Alia an. 1342. ibid. p. 441. *Mandamenta Talavistis, multas arbores ... tam furtive & clandestine, quam palam scindistis.*] Stabilimentum Communis Tolosæ an. 1181. apud Catellum in Comitibus Tolosanis lib. 2. *Qui invenerit Talatorem in vinea, sive sua, sive alterius, vel in prato devés (i. vetito) vel in viridario, vel in horto, vel in arbore, vel in segetibus hominum urbis Tolosæ, vel suburbii, capiat eum, & retineat, si potest: & ille Talator factum ta-*

Digitized by Google

lem emendet illi, cujus est honor, &c. Concilium Biterrense an. 1246. c. 18. *Et illi* (excommunicantur) *qui vineis, bladis, arboribus Talam faciunt, & aliis bonis, quæ ad Ecclesiam pertinent, &c.* Synodus Nemausensis an. 1284. cap. de Pœnitentia: *De Talis & incendiis, &c.* Charta ann. 1383. apud Guesnaium in Annalibus Massil. p. 437. *Quingentos balistarios, quingentos pavesiatores, Talatores, vastatores & bombardas in magno numero pro faciendo vastum ante civitatem Aquensem, &c.* Hispani etiamnum *Talar* dicunt, pro agros depopulari, & *Tala*, pro depopulatio. Sed &

TALARE, est Putare, scindere. Charta Garciæ Fernandi Comitis, æræ 1010. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 1. *Et per omnes terminos plantare & arrumpere licentiam habeant fratres de Ecclesia S. Petri, ubi voluerint ligna Talare, aut herbare garda, aut vinis per cosinus, aut carro per qualecunque ambulare, &c.* In alia Charta æræ 1018. ibidem: *Nullusque sit ausus aliqua terra laborare, neque pascua aliqua ibi defendere, neque vinea plantare, vel aliqua ligna abscindere, &c.* Vide Observantias Regni Aragon. p. 26. 36. edit. 1624. & Repertorium Michaëlis *del Molino* in *Alcaydus, Diffidamentum*, & *Talator*. Alias Latinis

TALARE, est Talo percutere, κονδυλίζειν.

TALARIA, TALARES. Glossæ Gr. Lat. ὑποδήματα, *Talaria*. Glossæ Lat. Gr. *Talaria*, πέδιλα. *Talare*, περισφύριον. Isidorus lib. 19. c. 34. *Talares calcei, socci sunt, qui inde nominati videntur, quod ea figura sint, vel contingant talum: sicut subtolares, quod sub talo sunt, quasi subtalares.* Fortunatus lib. 8. Poëmate 23.

Cui das unde sibi Talaria missa ligentur,
Pellibus & niveis sint sola tecta pedis.

Vide *Subtalares*.

TALARES, Tali ipsi. Baldricus Noviom. lib. 1. cap. 56. *Marcentibus nervis, Talares cruribus adhæserant, ac nullo conamine sejungi valerent.* [Glossæ Lat. Gr. *Talares*, κόνδυλοι χειρῶν. *Talari*, κόνδυλοι ποδῶν. Adde Glossas Gr. Lat. Vide *Talatrum*.]

TALASTRUS, *Colaphus in talos*. Papias. [V. *Talitius*.]

¶ TALATA, Exactio, *Taille*. Vide *Tallia* 8.

¶ TALATOR, Qui vastat, scindit. Vide supra *Talare*.

¶ TALATRUM, Κόνδυλος ποδὸς ἢ χειρὸς, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Κόνδυλος ποδὸς ἢ χειρὸς, *hoc Talatrum, Pugnus*. Vide *Talaria*.

TALAVACIUS, Majoris ac spissioris clypei species, Gallis olim *Talvas*. Lexic. Cambro-Britannicum: *Talbos, clypeus; Talwas, clypeus.* Ordericus Vitalis lib. 8. p. 707. de Roberto Belismensi: *Robertus autem, qui pro duritia jure Talavacius vocabatur, &c.* [Rolandinus Patavinus in Chronico Tarvis. lib. 8. c. 10. apud Murator. to. 8. col. 292. *Circa CI. pedites ... cum Talavaciis statuit super turrim & portam, &c.* Le Roman *de Vacce* MS.

As Talevaz se sout & couvrir & moller.]

Joan. *de la Gogue* in Hist. MS. Principum *de Deols* in Biturigibus: *Et commanda par tous les loigis de son host, que chascune chambre heust le jour ensuivent un homme d'armes & deux Talevassiers pour assaillir le Chastel.* Rursum: *Envoia deux des plus esprouvez de sa compaignie pour viser le chastel, accompaigniez de Talvassiers & archiers pour les garder.* Vocem Gallicam alibi usurpatam vix reperias. [Vide infra *Tavolacium*.]

¶ TALAX, *Scaurus*, in Glossis Isid. Cui sunt exstantes tali. Hinc emendanda sunt Excerpta Pithœi, ubi perperam, *Telax, Stamus*.

¶ TALCUS, Lapis pellucidus, Gallis *Talc*, Germanis *Talck*, unde nomen. Occurrit in Actis S. Juvenalis Episc. Narniensis, tom. 1. Maii pag. 400. col. 2.

¶ TALE QUID, Vox generica qua verecunde significatur Involuntaria pollutio nocturna. Bernardus in Ordine Cluniac. part. 1. c. 18. *Si Tale quid ei contigit in nocte, quod nos verecunde Fragilitatem appellamus, &c.* Et c. 35. *Qui dum per chorum transit* (is, qui textum Evangelii defert osculandum) *omnes altius inclinant illi, & si alicui Tale quid contigit, signum sibi cum manu facit, ut eat in antea & inclinat.* Rursum occurrit eodem cap. & alibi non semel. Vide *Fragilitas*.

1. TALEA, TALIA, TALLIA, TALLIUM, Voces unius ejusdemque originis, quæ nostris Tesseram ligneam significant, in duas partes fissam, in quarum utraque debitum continetur, transversaria quadam cæsura denotatum, altera penes emtorem vel debitorem, altera penes venditorem vel creditorem remanente: nostris vulgo *Taille*. Quæ quidem voces à Latina *Talea* & *Talia* deducuntur. Est enim *Talea, ramus incisus*, in Glossis MSS. Glossæ Lat. Gr. *Talia*, κορμὸς, σχίζα, φυτάλη. *Talia*, κορμὸς, σχίδαξ. *Talia*, σχίδακες. *Talea oleagina*, apud Catonem & Varronem de Re rustica. *Taliæ ferreæ*, apud Cæsarem lib. 5. de Bello Gall. *Talea fraxinea*, apud Serenum Sammonicum c. 12. *Intercisi ex arboribus cylindri, quos Taleas vocant*, apud Vegetium lib. 4. c. 8. Nonius: *Taleas, scissiones lignorum, vel præsegmina.* Vetus Agrimensor: *Terminus, si aliquam scissuram, hoc est, Taliaturam habuerit, montem scissum, id est, Taliatum ostendit, limes ille finem transit.* Vide Acta SS. Valeriani, Tiburtii, &c. num. 11. Hinc igitur

TALEA, pro ejusmodi Tessera lignea, Gallis, *Taille*, Anglis à *Taley*, al. *Talley*. Leges Henrici I. cap. 56. *Si .... de his, quæ ad firmam pertinent, controversia oriatur, si de Taleis agatur, &c.* Gervasius Dorobernensis in Hist. Angl. *Videlicet ut Conventus Monachos tres vel quatuor ad custodiendas villas ordinaret, qui redditibus omnibus Thesaurariis, à Conventu constitutis, per Taleas responderent.* Matth. Paris ann. 1247. *Fecit etiam per ballivos perscrutari, quod si aliquis institor, vel injuriam passus quicunque alius, in aliqua accommodatione coacta, vel extorsione pecuniæ, vel victualium, ut solet per regios exactores, proferret scriptum, vel Taliam, vel testimonium, vel juraret, &c.* Atque hac notione passim usurpat Fleta lib. 2. cap. 27. §. 5. c. 30. c. 61. §. 2. c. 63. §. 12. c. 70. §. 1. c. 72. §. 20. c. 82. §. 5. &c. Adde Cowellum lib. 4. tit. 22. §. 8. [Glossarium Lobinelli tom. 3. Hist. Paris.] &c.

¶ TAULLIUM, Eadem notione. Tabularium Ecclesiæ Ambianensis: *Majores vero in his, quæ ad grenidam veniunt, nihil juris habent, excepto quod quando annona mensuratur, si præsentes fuerint ad servitium Ecclesiæ, & Taullia sua fecerint, ut de summa annonæ rationem possint reddere officialibus Ecclesiæ, & saccos & vehicula ad deferendam annonam submoverint, uterque sex nummos pro sua procuratione habebit.*

CORULINA TALLIA, Laterculus ex corylo arbore. Henr. de Knyghton pag. 2570. *In æstate sequenti Rex cepit lanas de tota terra Angliæ, per Tallias corulinas, & parvula brevia scripta, imposito pretio 9. marcarum ad saccum, &c.* Gloss. Lat. Gr. *Corulus*, καρυκία. Vide *Tallia*.

2. TALEA, [Idem videtur quod *Tala* 1. Vastatio, depopulatio, seu mulcta quæ ob damnum illatum exsolvitur.] Charta Roberti Regis Francor. ann.

1028. ex Tabulario Columbensi : *Cum terris cultis & incultis, cum vineis & pratis, cum tota vicaria, & bannis, & incendiis, Taleis, & omnibus legibus cæteris, pascuis, &c.*

¶ 3. TALEA, Societas fœdere confirmata, Italis *Taglia*. Vide *Talia* 4.

¶ 4. TALEA, Pretium quod exsolvitur ei, qui rebellem aut perfidum capit vel occidit, Ital. *Taglia*. Chronicuo Danduli apud Murator. tom. 12. col. 470. *Inter cætera statuitur Talea de perperis viginti millibus de Constantinopoli dantibus eum vivum, & de perperis decem millibus dantibus eum interfectum.*

¶ TALEARE, Idem quod supra *Talare*, Scindendo vastare. Petrus Azarius de Bello Canepiciano apud Murator. tom. 16. col. 433. *Ruscando arbores infimtas... & Taleando vineas fecerunt vasta apud Castrum Montis, &c.*

1. TALEATA. Vetus Charta ex Tabulario Abbatiæ S. Stephani de Vallibus [edita inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 474. & seq.] *Quomo Ecclesia detrahere conabatur paludis partem non modicam, & Taleatas in palude ædificatas, & prata, & saltuum necessaria.* Mox : *Partem vero paludis ejusdem, quam P. Benedicti sub censu duorum solidorum possidet, A. prædictus uxori suæ in dotem dederat, dum obtineret: hoc etiam Abbas & Ecclesia domina reliquit, dum vixerit, obtinendum : qua defuncta, ministris Ecclesiæ, vel palus, vel census sine querela reddatur. Quod si præfatus A. Taleatam ibi facere voluerit, victus domus suæ necessariam, per manum Abbatis sumat, & ædificet, &, dum vixerit, obtineat : eo vero defuncto, ad Ecclesiam, ut fuerit ædificata, sine querela reddatur.* Infra : *De præfatis vero Taleatis, dum prædictus A. & uxor ejus vixerint, sex nummos censuales Ecclesiæ reddent, quibus defunctis ad Ecclesiam sine querela reddantur omnes census Taleatarum in palude, ab Abbate sibi demonstratam, ædificatarum.* Ubi *Taleata* videtur fuisse certus ac definitus locus in palude, *Taleis*, seu palis defixis septus, in quo pisces asservabantur: [vel fortassis idem quod]

¶ 2. TALEATA, Fossa, locus cavatus, canalis. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1220. apud Murator. tom. 8. col. 1104. *Eodem anno Taleata fuit incœpta cavari, & fuit missus Paudus per dictam Taleatam.* Et ad an. 1243. col. 1112. *Potestas fecit cc. brachia ex muro civitatis juxta alveum, & fecit mutari Rezetum de Razolo, & fecit fieri pontem super Taleatam.* Vide *Tajata* & *Talgiata*.

TALEMANNI, apud Groninganos, dicuntur triumviri, velut Collegii Præsides ac Rectores, eo quod nomine reliquorum verba faciunt in senatu, ut habet Ubbo Emmius in Groninga p. 61. Kiliano, *Taelman*, est Orator, Causidicus, Advocatus, ex *Taele*, oratio, sermo, & *Man*, homo.

TALEMARII, TALEMETARII, seu TALAMELARII, Gallis, *Talemeliers*, Panifices, qui panem conficiunt ac venum exponunt. Ita in Statutis MSS. Talemellariorum Parisiens. in quibus hæc habentur: *Nul Talemalier na peut faire plus grant pain de 2. deniers, se ne sont gasteaux à presenter, ne plus petit de obole, se ne sont eschandez, &c.* Regestum feodorum Comitatus Carnotensis fol. 17. *Item la Coustume du pain : chascun Talemelier, qui vent pain au Jœudi devant la Tour, doit obole.* Regestum peagiorum Parisiens. *Ne puat nul vendre pain à Paris, ce se ne sont Talemelliers ou regratiers.* [Adde Præceptum Philippi Pulcri Franc. Regis an. 1305. apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. p. 427. *Talamellarii* dicuntur in Literis ejusd. Regis an. 1313. ibidem p. 532. *Herveus Talamerarius* memoratur in Charta 23. Chartularii Dunensis.] Charta an. 1231. in Hist. Castilionensi p. 53. *Burgenses vero ejusdem villæ coquent ad eadem furna ad vicesimum panem: Talemarii vero coquent sextarium pro tribus denariatis panis tales, quales furnerius voluerit accipere.* Regestum Magnorum Dierum Trecens. an. 1228. fol. 84. *Probatum .... esse in possessione recipiendi in primis 7. diebus nundinarum 7. denarios à quolibet Talemetario Vallis S. Aigulfi.* Vide Brolium lib. 2. Hist. Parisiensis p. 307. 2. edit. [& D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 456. & 659.]

¶ THALEMETARII, Eadem notione, in Charta an. 1176. è Tabulario B. M. de Charitate, ubi Stephanus Sacri-Cæsaris Comes eidem Monasterio donat molendina ea conditione ut *Thalemetarii* de castro Sacri-Cæsaris molant in iis molendinis. Rursum occurrit in Charta Capellæ Castri Provinensis sæc. XIII. *Thalametiers*, in Literis vernaculis an. 1269. to. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 533. at ibid. pag. seq. scribitur *Talemetiers*.

☞ Vocem *Talemouse*, vel *Talmouse*, quam pro pane dulciario è caseo & ovis confecto usurpamus, ex *Talemelier*, derivari, haud sine probabilitate, docet *de Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. p. 427. nota *b*. sed unde dicti ipsi *Talemarii*? An à voce Gallica *Tamis*, vel potius Aremorica *Tamouas*, Farinarium cribrum, ita ut *Talemeliers* dicti fuerint Pistores, quasi nunc diceremus *Tamisiers*, Qui cribro farinam secernunt?

¶ TALEMASCA. Vide *Talamasca*.

¶ TALEMETARIUS. Vide in *Talemarii*.

¶ TALEMIS, TALEMUS. Vide *Talmud*.

¶ TALENAGIUM, *id est, Jus exigendi singulos sextarios pro singulis modiis vini venditis*, in Charta Hugonis de Noeriis Episc. Autissiod. de manumissione hominum Varziaci an. 1202.

1. TALENTUM, pro Centum libris. Glossæ Lat. MSS. Regiæ : *Talentum, centum pondus auri : idem 82. pondo.* Ita Theophanes an. 9. Nicephori General. τάλαντον, pro centum libris usurpat. Vide Agrimensores p. 333. Budæum lib. 4. de Asse, Agricolam de Ponderibus lib. 2. & 5. Covarruviam de veteribus Numismat. Hispan. c. 4. n. 5. & alios.

TALENTUM, pro 50. libris. Osbernus in Vita S. Elphegi Archiep. Cantuar. n. 28. *Ut si vita ac libertate velit potiri, sexaginta auri Talenta persolvat, singulis Talentis quinquaginta librarum pondere appensis.*

TALENTUM, interdum pro *Libra* & *Marca* sumitur, ut apud Annam Comnenam in Alexiade pag. 414. Neque aliter accipi apud Gregor. Turon. lib. 7. c. 40. videtur: *Ferunt autem ducenta & quinquaginta Talenta argenti fuisse: auri vero amplius quam triginta.* Speculum Saxonicum lib. 3. art. 51. §. 2. *Equus, cum quo quis dominum suum sequendo eidem inservit, Talento, id est 20. solidis coæquatur.* Quod scilicet *marca* dicitur *ponderare*, eodem lib. art. 45. §. 3. *Talenta seu libra*, tit. 64. §. 2. *Marca vel Talentum*, in Iure Saxonico cap. 26. §. 1. Witikindus, & ex eo Conradus Usperg. *Pro qua præsumptione condemnavit eum centum Talentis, omnesque Principes, qui ad hoc eum juvabant, dedecore canum, quos portabant usque ad urbem regiam, quæ dicitur Magedeburg.* Vetus Charta apud Hubertum I eod. in Monumentis antiq. p. 38. *Pro præsumptione autem delicti, imperando dijudicamus, ut si liber est, 20. Talentis: si ministerialis, 5. Talenta .... persolvat.* Adde Matth. Paris p. 547. & 567. Chronicon Montis-Sereni an. 1271. & alibi non semel, Leges Opstalbomicas cap. 34. &c. Præterea quæ ob-

servamus ad Annam Comnenam pag. 400. At in Chronico Laurishamensi, *Talenta 18. & dimidium marcas 15. confecisse* dicuntur, [& in Statuto Abbatiæ Pegav. ann. 1308. apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 2. p. 263. *Pro septem marcis recepi debent sex Talenta denariorum usualium.* Charta Pilgrini de Swarzenowe Ministerialis Austriæ an. 1271. apud eumdem Ludewig. to. 4. p. 81. *Unius Talenti redditus in Stranais libere tradidi, sex videlicet solidorum redditus & LX. denariorum redditus.* Charta Waiwodæ Regis Hungariæ an. 1346. ibid. p. 277. *Promittimus .... condonare mille marcas puri argenti ponderis Wiennensis aut duo millia Talenta latorum denariorum Wiennensium, & pro quocumque Talento sex pens. latorum den. Wienn. computando.* Adde p. 79. 80. 82. 100. 109. 119. 162. Dissertationem Christiani Schlegelii de nummis antiquis Gothanis, &c. editam Francofurti an. 1717. pag. 7. & 8. Chronicon Mellicense pag. 379. col. 2. ubi Schrambius *Talentum* vertit per *Florenum*, Vindemias Liter. Schannatti p. 3. &c.] Sumitur etiam interdum pro Aureo. [*Unum Talentum auri valens septem solidos Turon.* in Indice MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constant. fol. 54.]

¶ TALENTUM CERÆ, in Charta an. 1315. apud Christianum Schlegelium in Dissertatione jam laudata pag. 11. *Talentum cimini, Talentum piperis*, in Consuet. MSS. Eccl. Colon. Vide *Tabularium* 6.

2. TALENTUM, Animi decretum, voluntas, desiderium, cupiditas, Florentinis & Hispanis *Talento*, nostris olim *Talent.* Testamentum Stephaniæ, Reginæ Navarræ, Garsiæ Regis uxoris, æræ 1098. apud Sandovallium in Episcopis Pampilonensibus p. 61. *Igitur si venerit ad aliquam de meas filias in Talentum Deo servire, & habuerit habitum, Deo devota permaneat, &c.* [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

> *Et dou combatre sai-je bien,*
> *Que ceus de là n'en feront rien ...*
> *Ce poez bien savoir sans faille*
> *Q'il n'en ont ore nul Tallant.*]

Hinc formata vox apud nostros *Entalenté* qui aliquid agere cupit, vult, decrevit, &c. Le Roman *de Garin:*

> *Entalenté fu de Buegue vengier,*
> *Par mautalant a brochié le destrier.*

L'Ordene *de Chevalerie:*

> *Aprez deux esperons li mit*
> *En ses deux piez, & puis li dit,*
> *Sire, tout autres i es maus,*
> *Que vos volez, que vos chevaus,*
> *Soit de bien corre Entalentez,*
> *Quant vos des esperons ferez.*

Alanus Charterius *au debat des deux fortunes d'Amour:*

> *Si recorde sa leçons en son lit*
> *Très ententis*
> *Et d'en sçavoir du tout Entalentez.*

Huicce voci opponitur alia *Maltalent*, mala voluntas. Guillelmus *Guiart:*

> *A grans flos de la ville saillent*
> *Mautalentis, & presque à guerre*
> *Vont les fouriers S. Loys querre.*

Alibi:

> *Courroucïez & Mautalentis.*

Match. Villaneus lib. 10. c. 9. *Pieno di Maltalento. Detalenté de voler*, de falcone qui volare renuit, in lib. de Falconaria, Jani *de Franchieres* c. 7. Ab ἐϑελειν vocis etymon accersit Budæus, quod video probari viris doctis. Mihi vero origines linguarum vulgarium, à Græca lingua petitæ, minus arrident.

☞ *Atalenter* non semel etiam usurparunt nostri pro Gratum habere, placere, velle, &c. Le Roman *de Rou* MS.

> *Rou oi la parole, mout lui Atalenta,*
> *Par conseil de ses homs les trieuves asseura.*

Le Roman *d'Athis* MS.

> *Mesgnié out belle & riche & gente,*
> *Qui à bien faire s'Atalente.*

Et infra:

> *Moult m'Atalente & plaist leur estre.*

¶ TALERUS, TALLERUS, Monetæ species apud Germanos, de qua jam dictum est in *Dalerus.* Melchioris *de Redern* Epistola ad Archiducem Austriæ de Obsidione Varadin. an. 1589. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 328. *His virtutis & merita laudis ergo centum Taleros donavi.* Rursum occurrit p. 329. *Ungarici Talleri*, apud Carolum Carafam in Commentariis de Germania sacra restaurata.

¶ TALETA, Exactio, Gall. *Taille.* Vide *Tallia* 8.

¶ TALGATUS. *Talgata braca*, Cui assutæ peræ, ni fallor. Charta an. 855. in Append. Marcæ Hisp. col. 788. *Dono ... bracas Talgatas XXXIII. & subtulares parilia* XV.

TALGIATA. Sanutus lib. 1. part. 1. c. 1. *Tempore vero mensis Octobris & circa, flumen illud abundat in tantum, quod ipsa speciaria & mercimonia à Babylonia per dictum flumen intrant, per quamdam Talgiatam longam, & per ducenta miliaria, quæ sunt à Babylonia usque in Alexandriam deferuntur.* [Canalem intelligo. Vide *Taleata* 2. *Tajamentum* & *Tajata*.]

¶ TALHA, Idem quod *Tala* 1. Vastatio, damnum. Statuta Castri de Jeguno an. 1291. MSS. *Facientes Talham & gast solvant esmendam.*

¶ TALHABILIS, Gall. *Taillable.* Vide *Tallia* 8.

TALHADORUM, Orbiculus mensarius, super quo edendi cibi discinduntur, nostris olim *Tailloir.* Occurrit apud Brandaonum in Monarch. Lusitana p. 304. to. 5. ταλιέριον dicitur in Hist. Conc. Florent. sect. 6. cap. 2. [Vide *Talierium* & *Tajore.*]

TALHENDARIUS, [TALHIA, TALHATA.] Vide in *Tallia* 7.

¶ 1. TALIA, Stria in vestimentis, seu rugæ pars eminens ac protuberans in longum deducta ad instar *taliæ* seu *taleæ*, quæ proprie significat arboris ramum ex utraque parte æqualiter præcisum, seu brevem baculum utrimque pariter crassum, quem etiam Græci σχίδαν, vel σχίζαν vocant. Tertullianus de Pallio c. 5. *Nec artificem necesse est, qui pridie rugas* (pallii) *ab exordio formet, & inde deducat in Talias.* Vide Hofmannum.

¶ 2. TALIA, Silva cædua, Gall. *Bois taillis.* Charta ann. 1234. è Chartulario Monasterii Baugeseii: *Quod si Talia in dicto nemore fuerit, & animalia Abbatis & Conventus ibi fuerint inventa, &c.* Vide *Tallia.*

¶ 3. TALIA, Tessera, &c. Vide *Talea.*

¶ 4. TALIA, TALEA, TALLIA, Italis *Taglia*, Pars illa quæ aliquem spectat; v. g. Certus militum numerus qui à quovis fœderatorum exigitur, Gall. *Contingent.* Chron. Veron. ad ann. 1332. apud Murator. to. 8. col. 648. *Domini Lombardiæ requisiti sunt ad ligam cum Florentinis & Rege Roberto contra Regem Bohemiæ, quæ liga Veronæ per sindicos & ambasciatores Regis Roberti & Florentinorum facta est circa finem Martii, posita Talea inter ipsos de tribus millibus equitum & duorum millium peditum.* Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1279. eod. to. col. 1145. *Certa quantitas militum & peditum de civitate Reginorum cum tota montanea & cum certa Talia*

militum & peditum de Bononia & de Parma, & cum balesteriis, iverunt circumquaque, obsiderunt Besumantuam, &c. Chronicon Parm. ad an. 1282. tom. 9. col. 797. *Et inter eos ordinatum fuit, quod Talia militum eorum continuo staret Cremonæ.* Et col. 826. *Item eodem anno (1294) dictus dominus Potestas cum m. de populo & aliis de Tallia deputatis, armata manu cucurrit, &c.* Vide *Taxa Gentium* in *Taxa* 1.

¶ 5. TALIA, Exactio, impositio; *Taliabilis*, Obnoxius tributo. Vide in *Tallia* 8.

¶ TALIADA, Præstatio. Vide in *Tallia* 8.

TALIARE, Scindere, exscindere, Gallice *Tailler, couper*. Leges Alvredi cap. 13. *Si quis nemus alicujus sine licentia comburat, vel Taliet, persolvat omne grossum lignum cum 5. solidis.* [Charta ann. 1044. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 184. *Ut nullus quilibet homo ipsam silvam ... Taliare vel capellare audeat. Taliavit radices*, in Actis S. Franciæ n. 32. tom. 3. April. p. 389. *Taliando & cusendo*, in Statutis Placentiæ fol. 80. v°. ubi de Sartoribus. *Universa extra muros Taliaverunt, prostraverunt & diruerunt*, Petro Azario de Bello Canepiciano ad ann. 1339. tom. 16. Muratorii col. 431.] Vide *Tala* 1. & *Talare*.

☞ Hinc ducenda est vox *Entaillieres*, quam pro Sculptore usurpat le Roman *de la Rose* MS.

Pymalion uns Entaillieres,
Portraiant en fus & en pierres.

¶ TALIATA. Formula vetus apud Murator. to. 1. part. 2. p. 83. col. 1. *Si charta manifestat, quod missus vel tutor comparasset vel de infante, fiat Taliata.* Hoc est, si bene opinor, *tale* seu id fiat, quod in Charta faciendum esse declaratur.

¶ TALIATGIUM, Idem quod *Tallia* 6. Vide in hac voce. Literæ Johannis Auxitan. Archiepiscopi ann. 1401. *Vinum recollectum extra consulatum & Taliatgium.*

¶ TALIATOR, Sartor, Gall. *Tailleur*. Epitaphium an. 1449. tom. 1. SS. Aprilis pag. 806. *Hoc opus fecit fieri ars Taliatorum vestium & juponorum.* Vide in *Taliare*.

¶ TALIATUS, Cæsus, scissus, divisus, Ital. *Tagliato*, Gall. *Taillé, coupé*. Chron. Modoetiense apud Murator. tom. 12. col. 1159. *Fuerunt in civitate sua capti, mortui & Taliati tali modo, quod nefas est dicere.* Rursum occurrit col. 1184. Vide *Taliare*.

¶ TALIBUS, pro *Talmud*. Vide in hac voce.

¶ TALIERIUM, Escalis orbiculus quivis, sed proprie ligneus, Ital. *Tagliere*, Gall. *Tranchoir*. Annales Mediolan. ad ann. 1389. apud Murator. tom. 16. col. 812. *Salinum unum deauratum cum pedibus 111. Aliud salinum deauratum. Talieria XXIV. alba argenti mezanella signata in fundo de capite S. Ambrosii. Talieria XXIV. quadra deaurata. Talieria XXIV. rotunda deaurata.* Vide *Talhaderium* & *Tanlerius*.

¶ TALIERUS, Species artocreatis, Gallis *Paté*, ni fallor, eadem quæ Italis *Tagliarelli*, vel *Taglarini*. Chronicon Bergom. ad an. 1386. apud Murator. tom. 16. col. 855. *Fecerunt fieri plusquam c. tortas ac Talieros artibasalorum seu cazonzellorum; & venerunt ballantes in civitatem Bergomi tres & tres, & dabant cuique volentibus comedere de dictis tortis & cazonzellis.*

¶ TALIMPULUM, f. Tantillum, aliquantum. Canones Hibern. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 7. *Tribus annis pœniteat .... horti oleribus, ovis paucis, Britannia formello utatur .... tenucla vero vel ealthuta lactis sextario Romano; sitis gratia & aqua Talimpulo, si operarius est.* Et col. 10. *Soloque pane & aqua & sale & leguminis Talimpulo utatur.*

¶ TALIMUS, pro *Talmud*. Vide in hac voce.

TALIO, [apud Isidorum lib. 5. Orig. cap. ult. *est similitudo vindictæ, ut taliter quis patiatur, ut fecit: hoc enim & lege & natura institutum, ut lædentem similis vindicta sequatur: unde & illud Legis: Oculum pro oculo & dentem pro dente. Talio autem non solum ad injuriam referendam, sed etiam pro beneficio reddendo ponitur: est enim communis sermo & injuriæ & beneficientiæ.* Donatio Abbatiæ S. Ægidii v. Id. Febr. regnante Aianrico Rege (an. 1038.) *Pro Talione nobis impendentur cælestia.*] *Talionis* pœna, seu *reciproca pœna*, in l. 3. Cod. Th. de Exhibit. reis, &c. Ταυτοπάθεια, apud Psellum in Synopsi legum pag. 55. Harmenopulum lib. 1. tit. 2. §. 34. l. 6. tit. 9. §. 3. & alios ἀμοιβαῖα ἀντιδόσεις, apud Dionys. in Eccl. Hierarch. [Ἀντιπάθεια, ἀμοιβὴ, in Glossis Græc. Lat. & Lat. Gr.] *Vicarium pœnæ genus*, apud S. Valerianum de Bono disciplinæ. Indicitur in Lege Wisigoth. lib. 6. tit. 4. §. 3. Charta Communiæ villæ Cerniaci in Laudunensi pago ann. 1184. *Quod si reus inventus fuerit, caput pro capite, membrum pro membro reddat, vel ad arbitrium Majoris & juratorum pro capite aut membri qualitate dignam persolvet redemptionem.* Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *De homicidio voluntario convictus, parentibus vel cognatis occisi tradetur occidendus, & bona ejus domini erunt.* Adde Britonem in Legib. Angl. pag. 16. Statuta Academiæ Viennensis apud Lambecium lib. 2. Commentar. de Bibl. Cæsar. p. 108. Chartam Communiæ urbis Fariæ an. 1207. apud Thomasserium in Consuetud. Bituric. pag. 438. Ivonem Carnot. Epist. 51. Observantias Regni Aragon. lib. 8. tit. de Homicidio, §. 14. &c. Abrogatur in Consuetudine Hannoniensi cap. 15. In quibus casibus locum habeat apud Aragonenses, docet Michael *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon. v. *Pœna talionis*. Vide Jacobum Gothofredum ad l. 7. Cod. Th. de Accusat. [Vide *Tallio*.]

TALIOLA, Ποδοστράβη. [Tendicula. *Taiola* supra ex Petro de Crescentiis. Vide ibi.] Lex Langob. lib. 1. tit. 22. §. 4. *Si in pedica aut in Taiola fera tenta fuerit, &c.* Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 104. §. 3. & 4. habet *Taniola*. Forte à *Tana*, de qua voce infra. Adde lib. 3. tit. 22. §. 4. Gratius in Cynegetico:

Quid qui dentatas iligno robore clausit
Venator pedicas, cum dissimulantibus armis
Sæpe habet imprudens alieni lucra laboris.

TALIORCHUS, Ludi vel aleæ species. Joannes Sarisber. lib. 1. Polycrat. cap. 5. *Hinc tessera, calculus, tabula, urio, vel dardana pugna, tricolus, senio, monarchus, orbiculi, Taliorchus, vulpes, quorum artem melius est dediscere quam docere.*

TALIPEDARE, Titubare: verbum priscum, quasi talis insistere, quod faciunt κλιποβάται; quorum meminit Hippocrates: contra quam *Atta*, qui primis plantis ambulant. Liber Miraculor. S. Adelardi Abb. Corb. c. 8. *Et ipse cœpit vix subsistens quasi ebrius Talpedare.* i. titubare, retro cedere. Vide Savaronem ad Carmina Sidonii. [Glossæ Lat. Gr. & Græc. Lat. *Talipedo*, Παραγείρομαι. In Glossario mediæ Græcit. habetur Παραγέρνω hac notione.]

TALISMANUS. Ita Sacerdotes suos vocant Turcæ. Vide Wadding. in Annal. Minor. an. 1342. n. 10.

De *Talismanis* vero, seu στοιχείοις, vel characteribus magicis ita appellatis, consulendi Salmasius in Kerkoetium p. 75. de Annis climactericis pag. 578. in Histor. August. p. 360. Gaffarellum de Curiositatibus inauditis, & alii.

¶ TALITIUS, *Colaphus in talo*, in Glossis Isid. *Talitrei*, in Excerptis Pith. Legendum esse *Talitrus* vel *Taliturum* censet Martinius. Vide *Talastius*.

¶ TALIVUM, vel TALIVUS, Silva cædua, ni fallor, jus ea utendi, vel etiam præstatio quæ ob id juris exsulvitur, Gall. *Bois taillis*. Charta Hospitalis S. Johannis de Ulmis: *Retento tamen dicto Hospitali & suis hominibus pascbivo & Talivo in garrigiis à cacumine montis usque ad caminum*.

¶ 1. TALLA, Vastatio, damnom. Vide *Tala* 1.

¶ 2. TALLA, Impositio, *Taille*. Vide *Tallia* 8.

¶ 3. TALLA, f. Funis angularius, complicatorius, Nautis nostris *Taille de point*, *Taille de fond*. Informationes MSS. Massil. de passagio transmarino: *Item Tayas de floneo* IX. *Item Tallas ad formimentum arborum fivales & feutiles*, IX. *Tallas. Item Tallas dostas & de tarrogns de medio & de prora*, XII.

¶ TALLACA, pro *Tallata*. Vide in *Tallia* 8.

¶ TALLAGIA, Exactio. Locus exstat in *Tenseria* sub *Tensare* infra.

¶ TALLAGIUM. Vide *Tallia* 8. & *Talliare*.

¶ TALLARE, Exscindere, Gallice *Tailler*, *Couper*. Judicatum an. 867. apud Perardum in Burgundicis pag. 147. *Dixit quod ... sui servi.... Tallassent vel occidissent uno casno de S. Benigno*. Vide in *Talaro* & *Taliare*.

¶ TALLATA, Exactio, *Taille*. Vide *Tallia* 8.

¶ TALLATOR, Numerator, ratiocinator, à Saxonico Tællan, Numerare. Liber niger Scaccarii pag. 352. *Tallator Regis in domo comedet, homini suo* III. *obol*. Nisi sit Sarcinator, Gall. *Tailleur*.

¶ TALLEA, Species tigni, materiæ, vel Scandula, Gall. *Bardeau*. Statuta Cadubrii cap. 23. *Mercatores de Cadubrio libere & impune possint & valeant conducere, seu conduci facere suas Talleas ad quem locum seccarum vellent*. Correctiones eorumdem Statut. cap. 26. *Si commune alicujus villa de Cadubrio, vel major pars inciserit, vel fecerit Talleas & alia lignamina causa mercimoniandi, illud nemus non solum vicinis, sed etiam omnibus civibus & habitatoribus Cadubrii intelligatur esse commune, ita quod omnes impune possint in dicto nemore laborare*. Et cap. 99. *Sancimus, quod quilibet buscherius in Cadubrio per dies octo, postquam signata fuerint Tallea per aliquem mercatorem, tam terrigenam quam forensem, teneatur & debeat eas inaquare vel inaquari facere sub pœna sol. c. pro quolibet buscherio, & nihilominus ipsas Talleas inaquare omnino teneatur*. Rursum cap. 105. *Si aliquis ... ausus fuerit ... secari assides, Talleas, vel aliqua alia lignamina cujuscumque generis alicujus persona, condemnetur in libris decem pro quoque ligno, Tallea vel asside, ultra alias pœnas in statutis contentas*. Vide *Talea* & *Tallea*.

¶ TALLEICIUM, Silva cædua, Gall. *Taillis*. Literæ Ludovici IX. Regis Franc. an. 1236. è Chartulario Parthenonis Montis-Martyrum: *Habent brueriam & genestam in dicto nemore præter Talleicia, qua se de bestiis deffendere non possint*.

¶ TALLERUS, Monetæ species. Vide *Talerus*.

¶ TALLETA, Idem quod *Tallia* 8. Exactio, tributum, Gallice *Taille*. Literæ Gregorii IX. PP. pro Monasterio Malleac. apud Stephanotium tom. 4. Antiq. Pictav. MSS. *Concedo ... exactionem pecunia, qua ab hominibus monasterii & prioratuum, & aliorum locorum ipsius exigebatur annis singulis pro Talleta*. Rursum occurrit in Literis fundationis Monasterii Bellæ-Noæ inter Instrum. Gall. Chr. ouvæ edit. tom. 3. col. 412.

¶ TALLHUM, ut *Tallia* 5. Vide ibi.

¶ 1. TALLIA, Vastatio, dammum. Vide *Tala* 1.

¶ 2. TALLIA, Silva cædua, Gall. *Taillis*. Libertates S. Palladii ann. 1279. è MS. Coislin. *Si infra quatuor annos & Maina animalia essent inventa in Talliis solvent emendam, scilicet* v. *sol. Paris*. Vide in *Tailla*.

¶ 3. TALLIA, Tessera lignea, &c. Vide *Talea*.

¶ 4. TALLIA, Gall. *Contingent*. Vide *Talia* 4.

¶ 5. TALLIA, Bessis aurei vel argentei nummaria partitio, Gall. *Taille*, apud monetarios. Dicitur de certo nummorum numero, qui ex auri vel argenti marca conflatur: v. g. denarius argenteus dicitur ad *Talliam* 10. denariorum, cum ex una argenti marca decem dumtaxat denarii percutiuntur. Rotolus computorum Præpositaræ Franciæ an. 1289. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feudorum pag. 472. *Pro busta* VII. *lib* VII. *sol*. III. *den gross. Valent* IIII^{xx} VIII. *lib*. VII. *sol. Turon. petit. Et erat busta bona de pondere & Tallia: sed deficiebant duo grana cum dimidio*. Literæ Humberti Dalphini ann. 1345. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 514. col. 1. *Magistros, gardas & rectores monetarum nostrarum ac ligam, pondus, remedia, formam & Talliam ac seigneriam eorum in statu in quo sunt manutenendi, mutandi, augendi seu minuendi, &c*.

¶ TALHIA, Eadem notione. Computus an. 1339. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 95. *Item, quod fierent denarii alii curribiles pro 12. denariis, sub forma & cambio aliorum dozenorum, qui fiebant nuper, sub minori Talhia tamen, & quod essent de liga sex denariorum argenti fini, & de pondere decem solidorum dict. dozenorum pro qualibet marcha, sub remediis & liga & ponderis, sub quibus alii dozeni noviter cudebantur*. Vide Lobinelli Glossarium ad calcem Histor. Britan. in vocibus *Taille* & *alloyé*.

¶ THALLHUM, Eodem significatu. Charta ann. 1417. è Schedis Pr. *de Mazaugues*: *Et in liga sive in Thallho soldi 20. & denarii 4. complebant dictam marcham*.

¶ 6. TALLIA, Gall. *Taille*, Territorium urbis. *Punicion & correccion des fais perpetrez & avenus en ladicte ville & Taille d'icelle*, in Literis ann. 1363. tom. 4. Ordinat. Reg. Fr. p. 563. ubi de civitate Insulensi. Occurrit rursus in Inscriptione Consuetudinis ejusd. urbis, ut & art. 44. &c. quod annotatur in Glossario Juris Gallici to. 2. p. 402. Vide *Taliatgium*.

¶ 7. TALLIA, Scissura, ni fallor, divisio quæ fit in partes scindendo, distractio, venditio quæ fit minutatim, à Gallico *Taille*, *coupe*, *dissection*, vel Belgico *Talie*, Cæsio. Codex MS. Ecclesiæ Audomarensis: *Hæ sunt consuetudines & jura, quæ habent Ecclesia SS. Bertini & Audomari in theloneo de castro S. Audomari & in appenditiis ejus, scil. de sturione* IV. *den. de Tallia ceti* IV. *den. de merluis* II. *den*.

8. TALLIA, Præstatio, quæ dominis fit à tenentibus seu vassallis, in certis eorum necessitatibus, nostris vulgo *Taille*: sic dicta à *taleis*, seu taliis, de quibus supra, hoc est laterculis ligneis, in quibus, *casuris* subinde aliquot solutiones exarabantur, parte altera penes dominum, altera penes tenentem, cui vice apochæ erat, remanente. Charta Rainoldi Remens. Episc. an. 1094. *Et werpivit exactiones, quas Tallias vulgo vocant, quas in villa S. Remigii exercebat*. Charta Roberti Comitis Augi: *Nulla auxilia, nullas Tallias sive collectas, nullas omnino exactiones exigant*. Charta Henrici Comitis Trecensis: *Exactio quam vulgo Talliam vocant*. Charta Adelæ Comitissæ Carnotensis an. 1109. in Tabular. Abb. Bonævallis: *Descriptionem pecunia, qua consuetudinarie Tallia nominatur, in burgo Bonavallensi*

Digitized by Google

fieri praceperam. Rigordus: *Ne Principes ... Ecclesias, vel Clericos ibidem Domino servientes, aliquibus angariis, Talliis vel aliis exactionibus gravare præsumerent.* *Tallia sive precaria*, in Chartis aliquot in Historia Guinensi p. 498. 522. Charta ann. 1060. apud Louvet. in Bellovaco: *Quasdam injustas consuetudines, Talliam videlicet & omnes alias oppressiones .... dimisi.* Sugerius de Administrat. sua cap. 10. *Possessionem B. Dionysii ... à multis retro tem; o; ibus tribus Talliis expositam, videlicet Domino Castri Cabrosa, & Domino Castri Nielphæ, & Simoni de Villa Aten, &c.* Infra: *Ne reducant manum ad Talliam, vel terra oppressionem.* Concilium Lateranense an. 1176. cap. 4. *Ne subditos suos Tall:is & exactionibus Episcopi gravare præsumant.* Adde Appendicem ejusdem Concilii c. 7. [Charram an. 990. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 95. Vide ibid. col. 102. 134. 18[illegible]. 270. Chartam Communiæ Laudun. to. 7. Miscell. Baluzii pag. 291. Marten. tom. 1. Anecdot. col. 596. 646. 647. 649. to. 3. col. 439. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1145. *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 20. Glossar. Lobinelli to. 3. Hist. Paris. Calmet. in Hist. Lotharing. tom. 2. col. 36. Hist. Dalph. to. 1. pag. 127. to. 2. p. 54. &c.]

ATALLIA, pro *Tallia*, in Tabular. S. Flori Arvern. *Ab omni atallia, collecta, lenda, segoba, & manobra.*

TALLEA, Eadem notione, ex Gall. *Taillee.* Tabul. Eccles. Carnot. ch. 72. *Tallea supranominata fiet. Quarto anno submonebo Canonicos ejusdem villa, & facient Talleam convenientem, de qua habebo medietatem, & ipsi aliam.* Tabular. Absiense fol. 29. *Et dederunt* 10. *nummos Talleæ.* Passim in hoc Tabul. Charta Ludovici Regis an. 1133. pro Ecclesia S. Maglorii Paris. *Consuetudinem quamdam, quam Talleam nominant, qua in eorum villa ... ab officialibus Regiis extorquebatur, &c.* Innocentius III. PP. lib. 1. Epist. pag. 52. edit. Venetæ: *Ab omnibus violentiis, Talleis, & exactionibus duxerit absolvendos, &c.* [Literæ Henrici Archiep. Remens. ann. 1163. è Chartulario Compendiensi: *Tallea vero vel generalis exactio ibidem non poterit fieri, nisi Abbas & ipse Hilduinus consenserint.* Adde Chartam ann. 1251. apud Thomasserium in Biturigibus p. 90.] Charta vernacula an. 1246. in Hist. *des Chastaigners: Sour ce que je demandoe sur la terre de la Gombaudiere, & sur les prés, que il teneit, à aveir ma Taillée haute & basse, & mes autres services, &c.* Charta Savarici Vicecomitis Thuarcensis an. 1269. apud Gallandum l. 1. de Franco alodio: *Et li homes, qui devoient Taillées par raison de rachat ou de mortemain, n'en rendront desormais nulle Taillée.*

¶ TALLEIA. Charta an. 1218. apud Baluz. Histor. Tutel. col. 527. *Illi homines, qui ibi se collocaverint, erunt liberi & immunes ab omni servitio, Talleia, bianno & exactione.* Recurrit ibid. col. 528. & alibi.

¶ TALEA. Synodus Pergami an. 1311. apud Murator. to. 9. col. 579. *Ita quod secundum æstimum sive æstimationem prædictam collectarum & Talearum fieri valeat distributio, &c.* Occurrit eadem notione to. 12. ejusd. Muratorii col. 802. 1041. to. 16. col. 369. Statuta Vercellarum fol. 12. *Potestas teneatur fodra, mutua & Taleas impositas per Commune Vercellarum ... solvere & dare illi vel illis, quibus seu quorum occasione fuisset imposita vel taliata.* Adde Statuta Civitatis Astæ Collat. 20. cap. 35. &c.

¶ TAILHA, Eodem significatu. Vincentius Cigalt. de Bello Italico: *Domini habentes* credit *in curiis Regum, qui in odium litium & Tailharum* des quatre cas *faci.nt vastare subditos per armigeros & destruere.* Quæ vero sint hæ *Tailha des quatre cas* dictæ, videre mox potes in *Tallia franciles.*

¶ TAILHIA, in Charta an. 1362. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 436.

¶ TALHIA. Charta Regiensis an. 1361. *Ad recolligendum & assignandum pecunias Talhiarum in ipsis comitatibus universaliter, ut dicitur, indictarum.* Occurrit præterea in Charta an. 1375. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 208.

¶ TAILLA, in Charta an. 1203. ex Regesto 151. Chartophylacii Reg. num. 370. *Non tenebamini ad gachas, vel ad badas, vel ad Taillas, vel ad opera communia.*

¶ TALLADA. *Absolvit ... quicquid habebat in dominio in bordaria de Fonte amara, scilicet ... Tailladam, & expletum totum quod habebat vel requirere poterat*, in Charta an. 1085. apud Baluzium Histor. Tutel. col. 428.

¶ TALIADA, in Charta Raimundi de Turena pro Monast. Belliloc. ann. 1190. *Nullas exactiones vel Taliadas debebat habere in villa de Belloloco.*

¶ TAILLIA, in Mandato Philippi Pulcri Regis Fr. an. 1302. apud Menesterium Hist. Lugdun. pag. 87. col. 2. *Tailliis, costumis, vendis*, in Literis an. 1269. ex Archivo S. Albini Andegav. Adde Vossium de Vitiis serm. in Appendice p. 812. Lobinelli Glossarium ad calcem Hist. Britan. &c.

¶ TALLIIA, in Conventionibus Ludovici Regis Siciliæ cum Arelatensibus an. 1385. è MS. D. *Brunet* fol. 7. & 9.

¶ TALIA, in Literis an. 1275. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 62. & alibi.

¶ TALLA, in Charta Communiæ Balneoli, ex Schedis Cl. V. *Lancelot.*

TALATA. Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 34. *Pravis exactionibus vexarent, scilicet in mestivis, in Talatis, & aliis servitiis, &c.*

¶ TALLATA. Statuta Arelatens. MSS. art. 159. *Ex Comunis auctoritate possint Tallatam facere super omnibus possessionibus.*

¶ TALLACA, ut *Tallata*, nisi ita legendum est. Literæ S. Ludovici inter Privilegia Ordinis S. Johannis Jerosol. p. 32. *Sint liberi & quieti de exercitu & equitatu ... de omnibus querculis, placiviis auxiliis & de Tallacis, &c.*

¶ TAULLIA. Charta Theobaldi Episc. Ambian. an. 1177. è Tabulario S. Richarii: *Medietatem ex integro omnium censuum, jurium ... possidebit Ecclesia, excepta Taullia, quæ per laicam manum in angaria exigitur, & ad jus ecclesiasticum minus pertinere videtur.*

Tallia porro diversimode imponebantur: quædam enim *ex Consuetudine*, hoc est, usu ita jam olim inducto, certis ac statis anni tempestatibus exigebantur. Charta Communiæ Rotomagensis an. 1207. *Nec eos cogeremus ad reddendum nobis Talliam per consuetudinem, nisi sponte sua nobis dare voluerint.* Tabularium Ecclesiæ Ambian. ch. 82. *Per duos hospites ... confirmari fecerunt, quatenus neutrius viri prædecessores in terra S. Firmini Talliam jure, vel consuetudine habuerunt.* Hinc *Tallia Consuetudinaria* dicuntur in Charta Communiæ Belnensis ann. 1196. & in Charta Communiæ Crispiacensis an. 1184. *Tam pro censibus quam pro Talliis consuetudinariis, quæ 4. terminis sic solvuntur ad mandatum nostrum, in Festo omnium SS.* 20. *in Nativitate Domini* 20. *in Pascha* 20. *in Festo B. Joannis* 20. *&c.* [Charta an. 1227. è Tabulario S. Jacobi Montis-Fortis: *Radulfus Niel Dominus Mucia dedi Ecclesia S. Jacobi de Monte-forti* IV. *libras in* IV. *terminos divisas, videlicet* XX. *solidos in Tallia Augusti*, XX. *solidos*

des in Tallia OO. SS. & xx. solidos in Tallia Natalis Domini, & xx. solidos in Tallia Pascha.] Adde Chartam Communiæ Laudunensis an. 1128. & Communiæ Cerniacensis an. 1188.

Interdum ter tantum exigebatur. Charta Nicolai Episcopi Cameracensis, apud Doubletum pag. 449. *Et ab hominibus ter in anno Talliam violenter exigebat. Tallia Natalis & Pascha*, in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano pag. 143. Consuetudo Burbonensis art. 202. *Quiconque doit Taille personnelle trois fois l'an, c'est à sçavoir en Aoust, à Noel & à Pasques, &c.*

Talliarum præterea aliæ sunt *Reales*, aliæ *Personales. Reales* dicuntur, quæ ratione tenementorum debentur: *Personales*, quæ ratione capitis, *qui sont sur le chef & la personne*, ut loquitur Consuetudo Borbonensis art. 189. 190. 191. 488. & seqq. De Realibus agit eadem Consuetudo art. 488. & seqq.

TALLIÆ PERSONALES, rursum aliæ sunt *Serviles*, aliæ *Liberæ*, seu *Franciles*: *Serves, & franches. Liberæ* dicuntur, quæ à liberis exiguntur: *Serviles*, quæ à servis, in eadem Consuetud. art. 189.

TALLIÆ FRANCILES seu liberæ sunt, verbi gratia, quæ à personis liberis præstantur in 4. casibus, scilicet pro expeditione Hierosolymitana Domini, in ejus captivitate, in filiæ matrimonio, & in Militia filii, nam ejusmodi præstationes *Talliæ* dicuntur in eadem Consuetud. Burbonensi art. 343. 344. & in Arvernensi cap. 17. art. 9. c. 25. art. 1. quæ alias *Auxilia*, seu *Aides* vulgo appellantur. [Transactio inter Priorem Carthusiæ Vernensis & Rossolinum de Fossis ann. 1295. è Schedis Pr. *de Mazangues*: *Quod propter merum imperium, quod habet dictus Rossolinus in territorio de Verna, non possit ibi acquirere aliquam servitutem super dictum monasterium ... nec pro filia maritanda, suo filio uxorando, vel alio quocumque casu Tallias vel quistas facere, &c.*] Ejusmodi etiam sunt *Talliæ*, quæ à liberæ conditionis hominibus exiguntur à dominis in eorum necessitatibus. Regestum Philippi Augusti Herouvallianum pag. 149. *De Conventu S. Aniani Aurelian. dicebant, quod ipsi poterant Talliare homines suos de Tilleio .. . pro servitio D. Regis, pro servitio D. Papæ, & pro terra emenda ad opus Ecclesiæ.* Charta Philippi Aug. Regis Franc. ann. 1185. pro Laudunensibus: *Pro Talliis super homines illos, quas tribus de causis facere poterat, videlicet pro exercitus nostri servitio, pro Domino Papa, & pro guerra manifesta Laudunensis Ecclesiæ.* Exstat Charta Reginaldi Episcopi Parisiensis an. 1252. in M. Pastorali lib. 1. ch. 2. qua agnoscit Capitulum Parisiense, *esse in possessione vel quasi homines de Orliaco Talliandi pro negotiis Parisiensis Ecclesiæ, etiam alias quam pro exercitu Regis.* Alia an. 1267. l. 2. ch. 44. *Salva etiam Tallia, quam facere consueverunt, cum Do. Rex Franciæ vadit in exercitum.*

TALLIA PANIS & VINI. Charta Philippi Aug. an. 1215. pro Aurelianensibus: *Sciendum, quod duorum annorum collectio fit facta de blado & vino, quæ quidem collectio, vulgo Tallia panis & vini nuncupatur.* Exstat Charta Ludovici Regis Franc. ann. 1225. in M. Pastorali Eccles. Paris. lib. 19. ch. 58. qua concedit Canonicis ejusdem Ecclesiæ, *ut omnibus annis, quibus Tallia panis & vini de cætero colligi debebit Parisiis, colligant eamdem Talliam panis & vini per totam terram suam in Gallandia, & in Claustro S. Benedicti, à principio messium, & à principio vindemiarum, usque ad Festum S. Martini hyemalis.* Charta Philippi Regis an. 1273. pro Ecclesia S. Mederici Parisiens. *Habebimus etiam in tota terra prædicta Ecclesia & ipsius hospitibus, bannum, guetum, talliam, exercitum, & cavalcatam, Talliam panis & vini, mensuras, justitiam, &c.* Occurrit in alia ejusdem Regis pro Monasterio S. Germani Paris. an. 1272. apud Brolium lib. 2. Hist. Parisiensis. Consilium pro Monetis circa ann. 1320. ex Camera Comput. Paris. *Item il nos semble qu'il seroit bons & grans aumosnes, & tourneroit à grant profit, que li Rois feist tollir par bonnes gens tous les Tournois pelez & les Parisis pelez, & qu'il les fit fondre, &c. Car les monnoyes le Roy en sont mout refusees, & en sont fez mout de malices, & li Rois est tenus à tenir les en bon point, car il en a la Taille du pain & du vin de sa terre, & monnoie en fera mieus amée.*

☞ Ex quo patet ideo Regi solutam fuisse *Talliam panis & vini*, ne monetas immutaret quod tributi genus in Normannia *Feagium* dicebatur, ut suo loco dictum est. Sed quod primum in *blado & vino* solvebatur, in certam pecuniæ summam commutatum est, ut inter cætera probat Excerptum ex libro 2. antiq. Ordinat. de artibus, mercibus & politia Paris. part. 2. fol. 31. *Taille du pain & du vin, dicte la ceinture la Reine, qui se liève de trois ans en trois ans. La Taille du pain & du vin de Grève est vendue de trois ans en trois ans, & commence à estre receue par l'acheteur le jour de la S. Remi, & finit de Quasimodo, &c. L'Abbé de S. Denys doit x. livres parisis pour lui & pour ses hostes, & par ce sont francs, sauf tant seulement se aucun y avoit qui amena vin au port pour vendre, &c. L'Abbé de S. Mor doit c. s. parisis, &c. L'Abbe de S. Germain doit c. s. &c.* Plura vide apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu lib. 2. cap. 36.

TALLIA DE MORTUAMANU, *& de Maritagio, & de Prisone*, passim in Tabular. Absiensi.

TALLIA ALTA & BASSA, & *Tallia ad voluntatem*, quæ à dominio minuitur vel augetur supremo jure, pro libito ita tamen ut facultatum Tenentium ratio habeatur. Charta Petri de Foccio Valeti de Chasteria an. 1233. *Ego dicebam, me habere in eosdem pro tenementis, quæ in dominio meo habebant, Talliam altam & bassam annuatim.* Tabularium Fossatense fol. 61. *Tallia, quæ fit haut & bas, ad placitum.* Charta Philippi Regis Fr. ann. 1304. apud Doubletum p. 942. *Nihil Ecclesia subventionis noviter nobis concessa levabitur ab hominibus Ecclesiarum de corpore, seu manu mortua, alto & basso ad voluntatem Talliabilibus, &c.*

TALLIA AD VOLUNTATEM. Suger. de Administrat. sua cap. 2. *Cum eadem villa multis angariis à Comite Domni Martini, videlicet exactione Talliæ, frumenti scilicet 5. modiorum, quos ei pro pace concesseram, cum ipsa Talliam pro voluntate sua facere consuevisset, &c.* In M. Pastorali Eccl. Parisiens. lib. 1. ch. 1. & lib. 2. ch. 4. exstant Chartæ Manumissionum, in quibus Capitulum Paris. retinet *Talliam ad voluntatem, & beneplacitum suum in personis & bonis* manumissorum. [Charta Guigonis Comitis Forensis an. 1224. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ pag. 136. *Tam nos quam progenitores nostri in prædictis villis & hominibus, pro nostræ solius voluntatis arbitrio, quandoque Taillias fecimus. Tallia ad voluntatem & misericordiam*, in Charta ann. 1320. tom. 1. Hist. Dalph. p. 81. col. 2.] Vetus Consuetudinarium Franciæ lib. 3. p. 93. veteris edit. *Je suis en saisine à juste titre de Tailler & exploiter haut & bas & à voulenté de Seigneur tel homme mon homme de corps de serve condition & de main morte, de faire à la persone de lui, & de ses biens, toutes manie-*

re d'exploits de servage accoustumez à ceux, qui sont de la condition dont il est, &c. Consuetudo Burbonensis art. 190. *Quiconque doit taille personnelle & sur le chef, soit de taille franche ou de taille serve, ladite Taille est à volonté raisonnable, & la peut le Sergent croistre ou diminuer selon la faculté des biens, de celui qui la doit.* Hoc est *sine destructione & exilio faciendo*, ut est in Fleta lib. 2. cap. 71. §. 15. Vide [Froissart. vol. 3. cap. 50.] Consuetud. Trecensem art. 3. 4. Nivernensem tit. 8. art. 1. & seqq. Ducatus Burgund. art. 97. Comitatus Burgund. art. 101. &c. Huic porro *tallia* opponitur ea, quam *abonnatam*, id est fixam, ac ratam, vocant Consuetudines aliæ.

¶ Tallia Voluntaria, in Charta Roberti Abbatis Maurigniac. an. 1218. ex Chartul. ejusdem Monasterii.

Voluntas, nude, pro *Tallia ad voluntatem*. Charta Hugonis de Castronovo in Tabulario Ecclesiæ Cadurcensis: *Habet & Delmas de Boisol quatur agnos in Festo Pascha, ... & Voluntatem suam in rusticis.* Occurrit ibi pluries. Hinc

Tallia ad Placitum, Idem quod *Tallia ad voluntatem*, in Charta an. 1248. in Tabul. S. Germani Prat.

Voluntarius, Subditus, qui *talliatur* ad voluntatem. Charta Henrici Comitis Ruthenensis ann. 1282. *Cedimus & concedimus ... tibi Guillelmo de Sanbinac domicello ... & heredibus & successoribus, & Voluntariis tuis, &c.*

¶ Tallia Amoissonata, Quæ quotannis solvitur, in certa, de qua conventum est, frumenti quantitate vel etiam pecuniæ summa. Vide suo loco *Amoissonata* & mox *Taillabiles.*

¶ Tallia Comitalis In Dalphinatu dicebatur certa quædam & determinata præstatio, quæ Comitibus Viennensibus, id est Dalphinis, quotannis exsolvebatur ab omnibus, ut docetur tom. 1. Hist. Dalph. p. 70. Rescissa non fuit hæc *Tallia* in locis, in quibus olim exigebatur, ut dicitur ibidem; ubi etiam observatur, partem dotis Monasterio Montis fluriti assignatam, in hujusmodi *talliis* sitam esse. Chartam habes an. 1342. ibid. pag. 83. & seq. in qua Dalphinus dicitur pro dotatione prædicti Parthenonis concessisse *Primo, Tailliam Comitalem de Mira, quæ valet annuatim 100. l. 16. s. bon. m. Item, Tailliam Comitalem mandamenti Belli-montis, quæ valet annuatim 61. l. Item, &c.*

¶ Tallia Communis & *Tallia Dominica.* Jura & reditus Ecclesiæ Nobiliac. apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 525. *Habemus apud Nobiliacum* cxx. *sestaria frumenti de Præposito in Assumptione B. M. de Tallia dominica* xl. *solidos; eodem die de Tallia communi* v. *solidos; in Festo OO. SS. de censu* ix. *solidos.*

¶ Tallia Justa, Quæ ex Consuetudine debetur. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 129. *Salvis tribus solidis & dimidio de justa Tallia, quando eam contigerit exhiberi debere.*

¶ Tallia Legitima, Eodem significatu, ibid. fol. 113. *Cum domini ejusdem Gaufridi de feodo illo legitimas Tallias fecerint, monachi dominis illis* xi. *denarios persolvent.*

¶ Tallia Recta, Pari notione, ibid. f. 78. *Monachi vero reuentur dicto Gervasio & heredibus suis .... reddere ... rectas Tallias sibi & dominis suis, quando evenerint.* Et fol. 80. *Reddebant etiam monachi rectas Talias, quando eveniebant.* Adde fol. 114.

¶ Tallia iv. Solidorum. Humbertus II. Dalphinus Jaqueminum & Perrinum Vauterii *nobilitat* eosque *liberatos & absolutos* declarat *potissime à Tallia* iv. *solidorum, quam ipsi & prædecessores eorum inferre* consueverant, in Literis ann. 1346. to. 2. Hist. Dalphin. p. 538.

Tallia etiam imponebatur ab ipsis civitatibus seu burgensibus ad exsolvenda debita communia. [Literæ Philippi III. Fr. Regis an. 1275. to. 3. Ordinat. p. 62. *Consules Castri Lemovic ... Tallias una cum Preposito & non alias, ex causa rationabili, & pro evidentibus ville necessitatibus, scilicet pro juribus & deveriis seu redevenciis Vice comitis ... solvendis atque reddendis ... vel edificatione seu reparatione murorum, turrium, portallorum, fossatorum, ... taliam seu collectam facere poterunt per Tenentem locum Domini & per ipsos, &c.* Decretum ejusdem Regis an. 1282. inter Instrum. Gall. Chr. novæ edit. tom. 2. col. 147. *Item quod homines dicta villa fecerunt Tallias aliquando pro necessitatibus dicta villa, de voluntate, assensu & auctoritate Capituli Brivatensis, & quod Capitulum compellit eos ad solvendum.* Adde Literas Caroli V. Franc. Reg. an. 1366. tom. 4. Ordinat. Reg. p. 676. art. 6.] Aresta an. 1290. in Regesto Parlam. B. fol. 86. *Quod dicti Major & Jurati S. Quintini possunt Talliare, Tallias levare, vel institutiones facere, quando indigent pecunia pro negotiis dicta villa per punctum Charta Regia, quam dicunt se habere.* Quod intelligendum ut plurimum de licentia, ad eam rem à Principe impetrata. Vide Loisell. in Bellovaco p. 296. 318.

¶ Tailhium, Taillia, Eodem significatu. Charta an. 1351. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Taillia ex quibuscumque personis possessiones habentibus in dicto territorio recipiendum & dictas personas pro dictis Tailliis pignerandum & pignera vendendum & distrahendum usque ad mensuram Tailhii contingentem.* Privilegia villæ Figiaci concessa à Carolo V. Rege Franc. an. 1366. inter Ordinat. tom. 5. p. 265. *Quod cum onera publica ipsius ville, absque communi auxilio, non valeant commode sustineri, & eisdem consulibus ex antiquis privilegiis, liceat facere collectam aut Tailliam pro factis & negotiis ville.*

Talliam assidendi, ut loquuntur nostri, seu imponendi, forma habetur in Charta Gauffredi Episcopi Carnotensis ann. 1166. *Pro bono igitur pacis utrimque concessum est, & prædictum competens auxilium, quod propter nominatas causas Vicecomes (Castriduni) sibi exigere posse licenter dicebat, omnino dimittet, & propter hoc singulis annis Vicecomes à Burgensibus* 10. *libras hoc modo haberet. Prior siquidem S. Sepulchri, vel aliquis loco ejus sex vel quatuor legitimos Burgenses, in eo Burgo commorantes, circa festum S. Remigii in eamdem Ecclesiam convocabit, & præsente aliquo de servientibus Vicecomitis, quem ob hoc ipse destinaverit, jurabunt prædicti Burgenses, quod bona fide communiter in hominibus in eodem burgo manentibus, juxta cujusque facultatem, aut possessiones ibidem à Monachis habentibus,* 10. *libras & nihil amplius, legitima æstimatione tam facultatis quam possessionis Talliabunt, &c. Serviens vero quem ad audienda juramenta Vicecomes miserit, Talliæ non intererit, &c.*

Habetur præterea in Regesto seu Tabulario Normanniæ fol. 21. verso, Cameræ Comput. Paris. *Forma, in qua Dominus Rex vult, ut Tallia assideatur in villis suis. Eligantur per Consilium Sacerdotum Parochialium, & aliorum virorum Religiosorum, nec non & Burgensium, & aliorum proborum virorum, de Communi ipsarum usque ad 40. vel 30. bonos viros & fideles, vel plures, aut pauciores, secundum quantitatem ipsarum villarum. Et illi, qui sic electi fuerint, jurabunt super sancta, quod ipsi de ipsis, vel de aliis pro-*

bis viris earum villarum eligent usque ad 12. de illis, qui meliores erunt, ad illam Talliam assidendam, & illi 12. nominati jurabunt super Sancta, quod bene & fideliter assidebunt dictam Talliam ad libram æqualiter, & valor immobilium appretiabitur ad medietatem mobilium in assisia prædicta Talliæ. Eligentur etiam similiter modo cum prædictis 12. alii 4. boni viri, & scribentur nomina eorum, secreto tamen, ita quod eorum electio non publicetur aliquibus; sed sub secreto habeatur quousque illi 12. assederint, sicut prædictum est, Talliam prædictam. Quo facto antequam publicetur Tallia, vel aperiatur scriptura facta super Talliam prædictam, illi 4. sic electi juramento ab illis posito de illis scilicet 12. Talliandis sub forma prædicta assidebunt Talliam competentem. Eadem habentur in Regesto S. Justi in Camera Comput. vernaculis verbis concepta, [à *de Lauriere* edita to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 186.] & in Regesto 10. Chartophylacii Regii fol. 48. ubi S. Ludovico hoc Statutum ascribitur, editum nuper in Spicilegio Acheriano tom. 12. Adde Consuetudinem Nivernensem cap. 8. art. 2. & seq. Vide *Foagium* 1.

☞ In harumce *talliarum* distributione, luxus aliquando habitam fuisse rationem, discimus ex Litteris Caroli V. Franc. Regis pro Monspeliensibus ann. 1367. *Item quod quilibet juxta sui conditionem & facultates habeat moderate statum suum & ejus uxoris & familiæ: nam si quis contrarium fecerit Tallliabitur ... & in Talliis villæ augmentabitur juxta exigentiam status & pompæ, in quibus quilibet reperietur.*

Talliagium, Tallagium, JC. Anglis, dicitur Præstatio quævis, verbi gratia decimæ, quindecimæ, subsidia, & alia ejusmodi, quæ à Parlamento regno indicitur, à qua præstatione immunes sunt, qui tenent in antiquum dominium, nisi expresse iis indicatur, quod facere potest Rex ex magna causa, cum lubet. Ita Rastallus. Apud Bromptonum, *Hidage vel Taillage*, exponitur *Tallagium, de hidis terrarum*, ut *Danegeld, Tallagium datum Danis*. Leges Willelmi Nothi Regis Anglor. cap. 5. *Habeant & teneant terras suas libere ab omni exactione injusta, & ab omni Tallagio, ita quod nihil ab eis exigatur.* [Charta Henrici Regis Angl. ann. 1156. to. 1. Anecd. Marten. col. 446. *Dedi etiam, ad serviendum iisdem Fratribus* (Ordinis Grandimont.) *quatuor homines ... liberos & quietos .... ab omni servitio & Tallagio, pomagio, teloneo, &c.* Similia leguntur in alia Charta ejusd. Regis an. 1172. ibid. col. 573. Alias adde Richardi Regis tom. 4. Histor. Harcur. pag. 1281. Elizabethæ Reginæ Angl. apud Hearnium in notis ad Chronicon Johannis Whethamstedii pag. 386.] Matth. Paris an. 1241. *Non sub nomine aut titulo liberi adjutorii, sed Tallagii, &c.* Matth. Westmonast. an. 1297. *Accedentes præfati Comites & Barones ad Scacarium Domini Regis apud Westmonasterium, prohibuerunt Baronibus loci illius, ne levare facerent per Vicecomites octonarium denarium à populo Anglicano, dicentes de conscientia suorum non emanasse, sine quorum assensu Tallagium non debet exigi, vel imponi.* Thomas Walsinghamus an. 1297. *Nimis afflicti sunt per diversa Tallagia, auxilia, prisas, &c.* Vocem hanc usurpant passim Scriptores rerum Anglicanarum, Matth. Paris p. 127. 466. 475. 476. 486. Nicolaus Trivetus an. 1210. Thomas Walsinghamus pag. 73. 100. Monasticum Anglic. tom. 1. p. 193. &c. [Vide Nomolexicon Thomæ *Blount* & Kennetti Glossarium ad calcem Antiquitatum Ambrosd. &c.]

Talliare, *Talliam* à tenentibus exigere. *Tailler*

ses hommes & sujets, in Consuet. Burbonensi art. 343. 344. [Charta Conani Ducis Britanniæ an. 1112. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 270. *Modum autem faciendæ atque capiendæ ejusdem Talliæ sic eis constituo, ut quotiens ego Conanus, vel hi qui in loco vel honore meo Duces Britanniæ successerint, suos homines de Guerrandia Talliaverint, totiens Abbas Roton ... homines suos juxta quantitatem & numerum eorum pariter Talliabit.* Epistola A. Monachi ad Odonem Episc. Paris. an. 1196. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1016. *Silentio tamen prætereundum non censeo ... te videlicet diœcesis tuæ Talliasse presbyteros, quod non modo à perfectione, verum etiam à pietate & justitia videtur esse penitus alienum.*] Matth. Paris ann. 1256. *Cives Londonienses iterato ad quingentas marcas Talliantur.* Fleta lib. 2. c. 71. §. 15. de Custumariis: *Ad quantum Talliari valeant per annum sine destructione & exilio faciendo.* Charta an. 1233. *Promisit etiam quod nec eos nec successores eorum de cætero Talliaret, nec Talliare posset, nisi ad novam Militiam senioris filii sui, &c.* Concilium Tolosanum an. 1229. c. 20. *Clerici quoque non Talliabuntur occasione etiam hæreditatis, etiamsi per successionem eis evenerit, nisi sint mercatores & uxorati.* Et cap. 23. *Homines autem Ecclesiarum & Ecclesiasticorum virorum Laici Talliare, vel in eos exactiones aliquas facere non præsumant, &c.* Adde Albertum Argentin. pag. 150. 517. [Gualterum Hemingfordium in Gestis Edwardi I. Regis Angl. p. 105. & Kennetti Glossarium ad calcem Antiquitatum Ambrosd. &c.]

¶ Tailliare, Eadem notione. Charta Henrici Comitis Trecensis ann. 1190. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu pag. 192. *Propter quodcumque incrementum castelli sive castellariæ ibidem aliquid amplius nequaquam Tailliabo vel Tailliare potero.* Adde Gesta Guillelmi Majoris Episc. Andegav. ad ann. 1291. to. 10. Spicil. Acher. p. 281. Literas ann. 1358. tom. 4. Ordinat. Reg. p. 189. Mandatum ann. 1302. apud Menesterium Hist. Lugdun. pag. 87. col. 2. Franchisias ann. 1320. ibid. pag. 95. col. 2. &c.

¶ Taillare, Eodem intellectu. Charta Officialis Autissiod. an. 1285. pro Monasterio S. Mariani: *Voluit dictus Regnaudus, quod .... dictor de heredibus suis possit à dictis Religiosis singulis annis Taillari usque ad v. solidos Turon.*

Talliare, in re feudali, *Idem est quod ad quamdam certitudinem ponere, vel ad quoddam certum hæreditamentum limitare.* Unde *feodum Talliatum*, est *hæreditas in quandam certitudinem limitata*, ex Littletone sect. 18. Vide *Feodum talliatum*.

☞ Huc spectat vox Gallica *Taillier* in Instrum. an. 1406. ex Bibl. Reg. *Ladite fiefferme est bien Taillié de valoir moins que ladite somme de x. l. se gueres ou mortalitez surviennent.* Ibidem: *Les gens sont tres pouvres par quoy elle est (la fiefferme) mielx Taillie d'empirer que d'amender.* Infra: *Et si est Taillie d'empirer par la mortalite derreniere.*

Talliabilis, *Talliæ* obnoxius, in Aresto ann. 1278. apud Loisellum in Bellovaco pag. 300. *Taillablier*, in Consuetud. Burbon. art. 413. 415. 416. 417. in aliis passim *Taillable*. [*Talliabilis terra*, in Tabulario Kemperlegiensi. *Talliabilis alto & basso, de conditione manus mortuæ*, in Charta Officialis Senon. an. 1281. id est, ni fallor, obnoxius *talliæ ad voluntatem*. *Talliabilis de capite & corpore*, in Charta Virzionensi an. 1269. *Talliabiles ad misericordiam*, tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 69. & 81.] Sententia judicis Silvanectensis ann.

1330. apud eumdem Loisellum p. 313. *Disoient & maintenoient icelui Henri avoir este & estre leur bourgeois, leur communier, & leur Taillable.* [*Taillis & serfs*, in Charta ann. 1375. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1640.]

¶ TAYLLIATILIS. Inquisitio an. 1262. in Regesto *Probus* fol. 12. *Interrogati si omnes homines ipsius loci sunt Taylliatiles. Resp. quod sic, exceptis allodiariis vel nobilibus, seu illis quibus datum est inde libertas.*

TALHENDARIUS, Eadem notione, in Charta ann. 1292. apud Justellum in Hist. Turenensi p. 65.

☞ Notanda est conditio hominis *Taillabilis pro medietate sui*, cujus mentio fit in Charta ann. 1371. 21. Martii ex Schedis D. *Aubret*: *Bernardus Mitod de Vauens recognoscit se esse hominem ligium, quittum, justiciabilem, explectabilem & Taillabilem pro medietate sui & suorum hæredum, sine reclamatione alterius domini Baronis vel superioris, & tenere de directo dominio Antonii de Saxo domino Barbarelli domum ... sub servitio & taillia amoisonata ... una cum laudibus, vendis, recognitionibus in loco debito, dimidiam corvatam ad usus & consuetudines Dumbarum, & non se reclamare in medietate sui pro alio domino nisi pro dicto Antonio du Saix, renuncians omnibus franchesiis, &c.*

☞ Haud fortean inutile fuerit hic addere, quod de judicio *francorum* hominum & *Taillabilium* statuitur in Consuetudine Marchiæ Dumbarum. Ex articulo 2. *Si aliquis nobilis juramenti Marchia Dumbarum, qui habet suam liberam franchesiam, velit aliquem hominem alterius nobilis accusare, quod forefecerit & deliquerit infra suam franchesiam, & dictus homo non sit captus in præsenti forefacto dicta franchesia, si accusatus velit negare dictum forefactum, oportet quod accusans accusatum conveniat & prosequatur coram domino, cujus homo accusatus est homo Taillabilis, & si accusator potest convincere accusatum coram domino suo de forefacto dicta franchesia, in illo casu dominus dicti accusati debet & tenetur dictum hominem accusatum remittere domino dicta franchesia in illo forefacto suo merito puniendum.* In articulo vero 12. dicitur, *quod omnis francus, cujuscumque homo sit, punietur in dominio, in quo forefecerit, secundum jus & rationem, scilicet illi franci qui non debent manum mortuam.* Ex quibus patet, *francum* hominem in loco, ubi delictum commissum fuerat judicatum fuisse; *taillabilem* vero apud dominum proprium, & non in loco delicti, nisi fuisset in ipso delicto deprehensus & in *franchesia libera*.

☞ Neque videtur prætermittendum esse, quod art. 3. ejusd. consuetudinis statuitur, scilicet *quod domini possunt quittare mortem seu punimentum corporis hominum suorum Taillabilium homicidarum, dummodo homicida vel dominus ejus concordet cum domino hominis Taillabilis mortui.*

TALLIATA, TALLIADA, *Talliæ* impositio, atque adeo idem quod Anglis *Talliagium*. Charta Willelmi Ducis Aquitaniæ an. 1076. [1077. in edito tom. 2. novæ Gall. Chr. inter Instrum. col. 351.] ex Tabulario Monasterii Novi Pictavensis: *Ut nullus meorum non filius, non filia, non uxor, non aliquis propinquus, non Dapifer, non Præpositus, non Mariscalcus, non Serviens, aut in aliquo ministerio positus, aut Monachos jam dicti Monasterii, aut homines eorum, in quocumque loco eorum habitent, cogat sibi præbere arbergariam, aut hospitium, aut quærat ab eis, quod Talliatam vocant.* Tabularium Eccl. S. Laudi Andegav. fol. 84. *Et faciant consuetudines nostras, sicut liberi homines nostri: reddant etiam nobis convenientem Talliatam, quando alii homines de Losduuesio reddent nobis Talliatam.* Tabularium Vindocinense fol. 201. *Fecerant exactionem, id est Talliatam, in terra de Busto.* Chronicon Vosiense an. 1169. *Hoc anno Burgenses de Susterranea ad invicem conjuraverunt, ut nullum omnino Monachis darent explectum, quod vocatur Talliada.* Epistola Manegaudi Abbatis S. Michaelis in Lotharingia ad Eugenium III. PP. apud Richard. Wasseburgium p. 302. *Pecuniarum rapinas, quas vulgo Talliatas vocant.* [Statuta Arelat. MSS. art. 87. *In ceteris levatis totius districtus volumus, quod omnis* (sic) *domus religiose subeant & prestent dictam Talliatam.* Occurrit passim.] Vide Beslium in Comit. Pictav. p. 572. 601.

¶ TALLIATIO, Eadem notione. Kultzingi narratio de Monasterio Hilgenthal. apud Leibnitium to. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 386: *Post hæc dominus Otto accessit Albertum Ducem, qui inter Prælatos certam ab eo summam pecuniæ postulaverat, supplicans ei, ut de tali Talliatione inter Prælatos præter Deum haberet supportatum.*

¶ TAILLIARIUS, Exactor *tailliarum*. Literæ Caroli V. Franc. Regis an. 1366. to. 4. Ordinat. pag. 677. art. 8. *Item, quod dicti Consules* (Marologii) *cum eorum Consiliariis potestatem habeant compota audiendi à quibuscumque personis & Tailliariis præteritis & futuris, qui gubernaverint & rexerint bona & jura Universitatis predicte, ipsosque quittandi & quittanciam dandi de gestis & administratis per eos.*

¶ TALLIARE, Idem quod supra *Tailliare*, Secare, cædere, Gall. *Tailler*. Capitulum generale S. Victoris Massil. MS. *Cuculle regulares more solito Tallientur.* Charta Ramirezii Reg. Aragon. apud Martinezium lib. 3. Hist. Pinnat. c. 27. *Et si aliquis Talliaverit in totum terminum S. Johannis in ligno viridi .... peitet 60. solidos.* Occurrit alia notione in *Tallia* 8.

¶ TALLIARE MENSURAS, Illas aptare, adæquare. Chartularium S. Vandregesili to. 2. p. 1640: *De mensuris autem vini dicimus quod Abbas & conventus ...: Talliabunt mensuras suas ad mensuram dominorum Sitobii.* Vide *Adjonstare*.

¶ TAILLAGIUM MENSURARUM, Earum adæquatio, ibid. p. 1641. *Super contentione, qua vertebatur inter Abbatem & conventum S. Vandregisilli ex una parte, & dominum Guillelmum Sine-averio avunculum nostrum ex altera, videlicet de magna justitia, de latrone, de resorto, de coustuma totius mercaturæ de Taillagio mensurarum, &c.*

¶ TALLIATIO, Eadem notione. Literæ an. 1277. tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 61. *Pondera dicti castri prope portas vel alibi posita vel appensa & cubitorum & alnarum, omniumque ponderum & mensurarum traditio, Talliatio, inspectio & emende, & omnia emolumenta inde provenientia ad Vicecomitissam proveniant pleno jure.*

¶ TALLIATA, Gall. *Taille*. Vide *Tallia* 8.

¶ 1. TALLIATOR, Sarcinator, Gall. *Tailleur*. *Incisor & Talliator pannorum*, in Miraculis S. Ziræ to. 3. Aprilis p. 526. *Sartor seu Talliator*, in Ordinat. an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 395. col. 2. *Talliator pannorum*, in Charta ann. 1247. ex Tabul. Sangerm.

¶ 2. TALLIATOR, Alia notione. Capitulum generale S. Victoris Massil. MS. an. 1340. *Talliatores expensarum factarum pro Capitulo.* Ubi per *Talliatores* intelligo, vel collectores seu exactores *talliarum* seu tributorum ratione expensarum Capituli generalis impositarum, vel eos, qui has expensas in *Tallia* seu ligno scisso notabant. Vide *Talea* & *Tallia* 8.

¶ TALLIIA, Exactio, *Taille*. Vide *Tallia* 8.

TALLIO, *Tallia* quæ imponitur pro exercitu Regis, nostris *Taillon*, quasi *tallia* minor, vel extraordinaria. Charta Communiæ S. Richarii in Pontivo an. 1126. *Postea Burgenses in sua multitudine confidentes, & jura nostra, scilicet Tallionem de exercitu Regis, & pastum ejusdem, & mensuras, & religiu nobis auferre conati sunt.* Infra: *A fossis, ab excubiis, à Tallione liberos.* [Martyrolog. Autiss. 13. sæc. ex Bibl. Colbert. *Talionem autem quando in villa canonici voluerint facere, facient: ipse vero Stephanus* (cellerarius) *in villa Talionem nunquam faciet.*] Unde colligitur, vocem hanc non primitus inventam sub Henrico II. Rege; tametsi tanquam extraordinariam talliam à subditis *tallionem* primus exegerit, in militaria stipendia.

☞ Latius accipitur in Tabulario S. Vincentii Cenoman. ubi legere est: *Concessit omnes illas Tulliones, quæ de fevo suo erunt.* Ubi quævis præstatio ratione feudi debita significatur.

TALLIVI. Regestum Comitatus Tolosæ ex Camera Comput. Paris. *Terras cultas & incultas, boscos & barcas, prata & pascua, Tallivos & explectivos, venationes & forestagia, quercos, &c.* [In *Expletivus*, ubi idem locus refertur, habetur *Taillivos.*] Idem valet quod *Talliata* in *Tallia* 8.] Vide in hac voce ex Chronico Vosiensi.

¶ **TALLIUM**, Idem quod *Tallia*, minor vel extraordinaria *tallia*. Charta an. 1358. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Cum nunc & de novo quoddam Tallium ordinatum fuerit in loco S. Saturnini, &c.* Concilium apud S. Tiberium an. 1389. to. 4. Anecd. Marten. col. 344. *Quod indicatur in tota provincia Narbonensi unum Tallium de mille francis incontinenti levandum, &c.*

¶ **TALLONARIUM**, Vectigal. Vide infra *Telon.*

¶ **TALLUS**, *Calcalus, tabula*, in Glossis Isid. Legendum: *Talus, Calculus tabula.* Vide *Talus* 3.

¶ **TALMUD**, vel Thalmud, Opus doctrinale multiplicem scientiarum omnium doctrinam, ac potissimum jus Canonicum & Civile Judæorum complectens. Duplex est *Jerosolymitanum & Babylonicum.* Illud pro Judæis in terra Israel commorantibus, Jerosolymis & lingua Jerosolymitana, h. e. Syro-Chaldaica composuit R. Johhanam III. & IV. Ecclesiæ sæculo; Babylonicum vero ad usum Judæorum, qui in Babylonia degebant, inchoarunt V. sæculo ineunte RR. Asche & Avina, perfecitque R. Jose desinente eodem sæculo, vel incipiente VI. Talmudis Babylonici, ad nostram usque ætatem universa Judæorum gens cum in sacris, tum in politicis, legibus obtemperat, relicto Jerosolymitano utpote obscuro, difficili & imperfecto, quippe quod decisiones omnes minime contineat. Hæc cum aliis D. *Guarin* tom. 2. Hebraicæ Gramm. p. 414. & seqq. ubi singulas Talmudis partes & editiones exponit, quas longius foret hic recensere. Innumeris fabulis & erroribus scatet hic liber; quare Judæus quidam Rupellensis, post conversionem ad Religionem Christianam Thomas nomine, linguæ Hebraicæ peritissimus, Romam petiit an. 1238. ut Gregorio IX. Talmudis errores patefaceret: qua delatione commotus summus Pontifex hos errores 35. articulis comprehensos ad Archiepiscopos Gallicanos misit, simulque varias scripsit Epistolas ad Reges Franciæ, Angliæ, Aragoniæ, Castellæ, Leonis, Navarræ & Portugalliæ, ut Hebræorum libros, in suo quisque regno, comburendos curarent: quod factum est in Galliis, ubi innumeri pene Judæorum libri flammis traditi sunt. Innocentius IV. Gregorii successor Odoni Castri-rosi suo in Gallias Legato Talmudis cæterorumque librorum Judæorum examinandorum munus injunxit, ut eos solos, qui nihil Christianæ religioni contrarium complecterentur, Judæis uti permitteret; sed accepto Legati responso, quod hæc permissio pro approbatione censeretur, hos libros solemni ritu proscripsit 15. Maii an. 1248. S. Ludovicus in Edicto an. 1254. *Judæi cessent ab usuris & blasphemiis, sortilegiis, caracteribus, & tam Talmutum quam alii libri, in quibus inveniuntur blasphemiæ comburantur.* Sic legitur in Codice MS. Consuet. Tolos. fol. 52. *De Lauriere* edidit *Talibus*, adnotato legi *Tulemus* in Regesto Chartophylacii, ut etiam habetur in antiqua versione Gallica. Baluzius *Talemus* legit, *Talmus* D. *Brussel* to. 1. de Usu feudorum p. 593.

¶ **Talmut Pensionum**, Codex censualis in quo describuntur pensiones omnes, quas Abbatiæ S. Victoris Massil. solvere debent Monasteria & Prioratus ipsi subjecta. Concinnatus est ann. 1337. ab Abbatibus ejusdem S. Victoris & Montis-majoris, quos ad hoc delegarat Benedictus XII. PP. Sic dictum puto à *Talmude* Judæorum, cujus nomenclaturæ non alia forte ratio quærenda est, quam ipsa voluntas Editorum, quibus sæpe placuit peculiare nomen hujuscemodi codicibus imponere.

TALO, Talonus, Talus, ex Gallico *Talon*, vel Italico *Tallone.* Ugutio: *Calx, vel calcaneus, & idem quod calx, & quod Talus: nam talus est sub cruribus: idem & Talonus.* Quoniam Attachiamenta cap. 13. §. 5. *Nec vertat articulos pedum, ubi Talones steterunt, antequam contradixerit.* Vide Formulam 14. ex Baluzianis. [& Statuta Eccl. Æduensis an. 1468. to. 4. Anecd. Marten. col. 508.]

¶ 1. **TALPA**, Operculum, à Vasconico *Tapo*, vel *Talpo*, Operire. Inventarium S. Martialis Lemovic. *Item concha argentea cum Talpa.*

2. **TALPA**, Machina ad suffodiendos muros, sub qua latent, qui *cuniculos* conficiunt. Petrus Tudebodus lib. 3. *Hoc nostri videntes, statim ordinaverunt, ut facerent maximum Talpum, cum quo potuissent perforare pontem, & fecerunt, &c.* Robertus Monachus lib. 4. Hist. Hierosol. *Balista, fulces, arietes, Talpa, tela, sudes, & fundæ, &c.* Gilo Parisiensis lib. 5. Viæ Hierusol.

Fiunt balistæ, plumbata, phalarica, Talpa.

Godefridus Viterbiensis part. 17. Chron.

Hinc cibus arctatur, fons tollitur, inde paretur
Talpa cavans arces, mangonibus injaculatur.

Λαμπάδαις, eadem notione, dixit Anna Comnena p. 382. Vide *Ericius* 2.

☞ A *Talpa*, ni fallor, *Talpen*, vel *Telben* Teutones dixerunt pro Fodere, *Untertalpen*, Suffodere.

Talparii, Cunicularii, qui sub *talpis* latent. Monachus Altissiod. an. 1188. & Joannes Monachus Majoris Monasterii in Chron. MS. Bibl. Regiæ, eodem anno: *Habebat quippe quosdam artifices, quos Fossores vel Talparios vocant, qui ad modum talpæ subterranea fodientes, quaslibet murorum & turrium firmitates ferramentis validissimis perrumpebant.* [*Fossores, id est Talparios.* In Chron. Turon. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 1031.] de iis etiam Guillelmus de Podio Laurentii c. 43. *Deinde incipientes minare instar talparum, conantur invadere civitatem, &c.* Quo referri possunt hæc ex Senatore lib. 9. Epist. 3. *Cameris enim ingeniosa præsumptione revolutis, Talpinum animal imitantes, itinera fodiunt, quæ nullis ante patuerunt.*

TALPÆ, Maculæ nigræ instar talparum. Carmen de Carolo M. quod Alcuini esse putatur:

Digitized by Google

Pallia permixtis lucent hyacinthina Talpis.

TALTERIUM, Silva cædua, Gall. *Taillis*, à *Taleis* forte, seu ramusculis, de qua voce supra egimus: unde etiam vox *Tailler*, pro cædere, scindere, quod ejusmodi *taleæ* exscindi soleant: nec multum abludit Salmasius ad Tertulliani pallium, qui vocem nostratem *Tailler*, ab ipsis *taleis* ortam vult, *quod taleæ*, ut ait, *sint scissiones lignorum*. Charta Philippi Regis Francor. an. 1220. apud Louvetum in Hist. Bellovacensi: *Si autem alta foresta de Hez vendatur, ubi concedimus Monachis pasturam animalium suorum extra deffensa, sicut prædictum est, ipsi non utentur ibidem illa pastura, quousque Talterium in tantum excreverit, quod de animalibus se defendere possit.* [Vide *Taillia* & *Talea*.]

¶ TALUERIA, Modus agri. Charta an. 1511. ex Terrario Apchonii: *Plus unam Talueriam vocatam la Talue des Codert.* Ibidem: *Una Talueria prati,... & etiam unum ortum juxta dictam Talueriam.*

TALUREGA. Vide *Overcoupunga*.

1. TALUS, Talea, ramus arboris. Lib. 2. Macchab. c. 14. v. 4. *Offerens ei coronam auream, & palmam, super hac & Talos, qui templi esse videbantur.* Ubi Gr. edit. πρὸς δὲ τούτοις τῶν νομιζομένων θαλλῶν τοῦ ἱεροῦ. Θαλλοὶ vero Græcis est *ramus virens*. Mamotrectus *tallos* etiam legit, *& vasa offertoria* interpretatur. Lex Frisonum tit. 14. *Sortes tales esse debent, duo Tali de virga præcisi, &c.* [Agnellus apud Murator. tom. 2. p. 162. col. 2. *Aquimanile desupra ex argento investito Talis.*] Vide *Tenus* [& *Rascia*.]

2. TALUS, Posterior digitus falconis. Fridericus II. Imp. lib. 1. de Arte ven. cap. 34. *Falcones feriunt cum posteriori digito, quod Falconarii dicunt Talum.* Infra: *Posterior digitus, quod dicunt Talum.*

3. TALUS. Libertates villæ Martelli in Lemovicib. an. 1219. *Nemo debet vendere ad Talum res extraneas, nisi per concessum procuratoris particularis in Curia rogationum, & qui fecerit, pro justitia 60. solidos dabit.* Idem videtur significare quod *Extalium*. Vide in hac voce.

¶ TALLUS, Eadem notione. Statuta MSS. Montispessul. ann. 1204. ex Cod. Colbert. 4936. *Nec quis extraneus pannos aliquos in hac villa vendere debet ad Tallum, nisi eos quos ad collum portaverit per villam.*

¶ TAMALALIATLI, vox Indica, Tributi genus. Conc. Mexic. an. 1585. inter Hisp. to. 4. pag. 349. *Ne ullus Indorum minister .... possit exigere aut petere quascumque exactiones, Indi fuchiles aut Tamalaliatli vocant.*

¶ TAMARIXIUS CRYSTALLI, Opus crystallinum, fortassis *tamerindos* referens, Ital. *Tamarigia*. Chronicon Estense ad an. 1345. apud Murator. to. 15. col. 424. *Quos omnes dominus Marchio Obizo honoravit multum, & præsentari fecit Delphino tres destrerios coopertos scarlato, & uxori ejus ... duos Tamarixios crystalli fulcitos argento & auro, & alia honorabilia.*

TAMATA, *Curia*, Ugutioni. Vide *Tagma*.

¶ TAM BENE, Gall. *Aussi-bien*, Æque ac. Charta Henrici Regis Angl. an. 1457. in Chronico Johannis Whethamstedii p. 423. *Declaramus Tam bene ipsos, sicut & nostros prædictos consanguineos, &c.*

¶ TAMBORINUM, TAMBUR, &c. Vide *Tabur*.

¶ TAMEMES, *Bajuli homines*. in Synodo Mexicana an. 1585. to. 4. Concil. Hispan. p. 368.

¶ TAMES, *Cruor sanguinis*, apud Turnebum lib. 28. c. 5. Glossæ Isidori: *Tames, Cruor, sanguis.* In Excerptis additur *Tabes*, sicque omnino legendum esse probat Grævius: quem, si tanti est, consule.

¶ TAMINARE, *Adversari*, Johanni de Janua; *Adverser, contrarier*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Metaphora est ducta ab agitatione farinæ in cribro, ut docet D. *de la Monoye* in Glossario Burgundico p. 222. edit. 1720. Proprie enim *Taminare* est Farinam cribro secernere; unde laudatus de Janua: *Attamen, inis, Setacium. Attaminare, Purgare farinam cum setacio*, vel *setatio*, ut alibi scribit. Voces procul dubio compositæ à fictitiis *Tamen*, & *Taminare*, quæ dictæ sunt pro *Stamen* & *Staminare*. Hinc nostris *Tamis*, Cribrum, & *Tamiser*, Succernere.

TAMISIUM, Cribrum, quo farina purgatur, ex Gall. *Tamis*. Herimannus de Restaurat. S. Martini Tornac. c. 70. *Nec cribro, nec Tamisio farina purgabatur.* [Cribrum inter & *tamisium* illud inest discriminis, quod *tamisii* tela fit ex serico, vel equinis jubis, cribrum vero ex pellibus hac illacque artificiose perforatis.]

¶ TAMOLA, Fulcrum subaxillare, Gall. *Bequille*; Hisp. *Muleta*, ex quo forte per metathesin efformatum est *Tamola*. Vita Ven. Catharinæ de Palantia, to. 1. Aprilis p. 653. *Erat mutus & stropiatus una tibia & ibat cum ferulis seu Tamolis.*

¶ TAMUSA. Ammianus lib. 28. c. 1. ubi de crudeli Maximino: *Resticulam de fenestra prætorii quadam remota dicitur semper habuisse suspensam, cujus summitas quendam velut Tamusam colligaret, &c. Empusam* legendum esse credit Gronovius in notis pag. 562. Vocem compositam ex *Tames*, cruor sanguinis, & *usia* opinatur Marcellus Donatus. Felicius divinet qui potest.

TANA, Caverna, Ital. *Tana*, Gall. *Taniere*. Charta an. 1245. *Venari ad capriolos, perdices, &c. vel capere cum laqueis, vel facere lascos, vel stopare, vel stopari facere Tanas, &c.* [Chronicon Modoetiense apud Murator. tom. 12. col. 1151. *Vulpis vetula non intrat in Tanam novam.*] Vide Gloss. Meursii [& mediæ Græcitatis] in Τάνα, & infra in voce *Zana*. De vocis origine quædam habent Menagius & Ferrarius.

TANACETUM, Portio cibaria, ut vocant, Monachica, *quæ quinque ovis conficiebatur*, ut est in Chronico Abb. S. Trudonis lib. 13. p. 510.

¶ TANAJARE, Candenti forcipe laniare, Ital. *Tanagliare*, Gall. *Tenailler*. Johannis de Bazano Chronicon Mutin. apud Murator. tom. 15. col. 613. *Fecerunt dictos comites ... justissime Tanajari, & .... in quatuor partes dividi & frusta suspendi per partes & diversa loca.* Annales Estenses apud eumd. Murat. to. 18. col. 935. *Fuit enim per civitatem Ferrariæ super curru Tanajatus, &c.*

TANARIA. Charta Adefonsi Regis Hispaniæ, æræ 1198. in Hist. Segoviensi c. 17. §. 5. *In pratis, in fernis, in vineis, in hortis, in moneta, in tendis, in homicidiis, in Tanariis, in carnacariis, in Molendinis, &c.* [Haud scio an idem sit quod nostrum *Tannerie*, Officina in qua coria subiguntur, *Tannatium molendinum*, ut habetur supra in *Molendinum ad than*. Vide *Taneria* & *Tannare*.]

¶ TANATARIA, TANATOR. Vide *Tannare*.

TANDÆ, Reliqua, *Arreragia*. Observantiæ Regni Aragon. lib. 9. tit. Quæ sit pœna &c. §. 2. *Dominus Rex dando cavallerias censetur dare Tandas jam lapsas, & per eum aut suos officiales non receptas, licet tempore vacationis decursas, &c.*

¶ TANDAM, pro *Tandem*, passim legitur in Tabulario Calensi, præsertim in Chartis sæculi XIII.

¶ TANEGLIARE, Italis *Tanagliare*. Gallis *Tenailler*, Candenti forcipe laniare. Anonymus apud Mu-

rator. to. 8. col. 113. *Omnes tres Tamegliati fuerunt usque ad furcas & suspensi.* Vide *Tanojare*

¶ TANERIA, Officina, ubi coria subiguntur, in Charta an. 1237. è Chartulario B. Magdalenæ de Castroduno, & in alia an. 1273. apud Lobinellum to. 3. Hist. Paris. p. 25. col. 1. *Tanero molendinum*, in Chartulario S. Martini Pontisar. Vide *Molendinum ad than* & *Tannare*.

TANGANARE, Interpellare, *Sommer quelqu'un en justice.* Pactus Legis Salicæ tit. 60. §. 1. *Si qui Rachemburgii legem voluerint dicere in Mallebergo residentes, cum caussam inter duos discusserint, debet eis qui caussam requirit dicere: Dicite nobis Legem Salicam. Si illi tunc noluerint dicere, tunc iterum qui caussam requirit, dicit: Vos Tangano, ut mihi & isto legem dicatis.* Lex Salica hoc loco habet: *Ego vos Tangano, usquedum vos inter me & contra causatorem meum judicetis.* Nempe hæc interpellatio judices spectat. Ita in Lege Ripuar. tit. 55. Rachimburgios causator interpellat: *Ego vos Tangano, ut mihi legem dicatis.* Ibid. tit. 58. §. 19. *Hoc etiam constituimus, ut hominem regium Romanum vel tabularium interpellatum in judicio non Tangaret, &c.*

Tanganum, Ipsa interpellatio judiciaria. Lex Ripuar. tit. 30. qui *de interpellatione & incendio servorum* inscribitur §. 1. *Dominus ejus in judicio pro eo* (servo) *interrogatus respondeat, & sine Tangano loquatur, & dicat, &c.* Tit. 58. §. 20. *Servi autem Ecclesiarum, non per actores, sed ipsi pro semetipsis in judicio respondeant, & sacramenta absque Tangano conjurent.* Et tit. 59. §. 8. *Quia dum interpellatur, respondeat ad interrogationes, & sine Tangano loquatur, & dicat: Non malo ordine, sed per testamentum hoc teneo.* Cujus vocis originem à *Tagghen*, Teutonico, disceptare, litigare, vitilitigare, altercari, arcessit Wendelinus: ita ut *absque Tangano loqui, respondere*, sit, plane, nude, cum nulla altercatione, vel interpellatione: [Eccardus vero ex eo quod Saxones vocem *Tange*, Germani *Zange*, pro Forcipe vel tenaculo usurpent, conjicit olim fuisse verbum *Tangen*, pro Tenere, detinere; hincque Latinum *Tanganare* esse Tenere, retinere, Gall. *Arrêter*; & substantivum *Tanganum* esse Detentio, captio, captura.]

¶ 1. TANGERE, Dicere, de re aliqua sermonem habere, Gall. *Toucher.* Annales Genuenses ad an. 1238. apud Murator. tom. 6. col. 479. *Tetigit qualiter dominus Imperator tractaverat & tractabat homines de regno* Occurrit hac notione in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 212. & alibi. *Tangere verbis* dixit Ovidius lib. 1. Fast. v. 184. & *Tangere leviter*, pro Paucis de re aliqua dicere, Tullius pro Roscio Am. cap. 30.

¶ 2. TANGERE, Statuere, convenire, concordare, ducta notione à manuum tactu, quo scilicet solebant inter se concordata firmare. Et hæc quidem firmandi promissi ratio velut jusjurandum sacra habebatur, habeturque etiam inter plerosque mercatores. Charta Fulconis Episc. Andegav. qua litem componit inter Canonicos Eccl. Andegav. & Monachos S. Albini an. 1337. ex Archivo ejusdem S. Albini: *Tacto nihilominus inter partes prædictas, quod reverendus Pater prædictus ordinabit, &c. Tacto etiam inter partes easdem, quod Religiosi, &c.* Frequenter occurrit ibi. Vide *Palmata* 2.

Tangere Chartam, Subscribere. Charta Hugonis Comitis & Marchionis an. 936. in Hist. Vergiacensi p. 33. *Et ut hujus nostræ largitionis carta pleniorem in Dei nomine capiat firmitatem, Tangendo firmavimus, & fidelibus nostris infrascriptis firmare rogavimus. Actum &c. Signum Hugonis Comitis, &c.*

☞ Mabillonio lib. 2. Diplom. c. 22. n. 14. *Tangere chartam*, non est eam subscribere; sed, ut verbis ejus utar, qui propria manu non subscribebant, neque apponebant signum crucis, chartam manu tangebant, ut subscriptionem nominis sui à Notario factam ratam haberent: id probat ex Charta Theobaldi Comitis an. 1083. ubi legitur: *Chartam hanc sigillo auctoritatis nostræ impresso, cruce autem facta manu nostra roboravimus, & fidelium nostrorum manibus Tangendo corroborandam dedimus.* Tum observat, in regiis literis sub tertia stirpe regni Primores erecta manu eas rati habuisse, quod probat ex Chartario S. Martini à Campis, ut ibi videre potes.

¶ TANGIBILIS, Qui tangi potest, apud Lactantium lib. 7. Instit. cap. 11. & 12. & alios recentiores.

TANGOMENA. Fragmentum Petronii pag. 10. *Quare Tangomenas faciamus, vita vinum est.* Et infra pag. 67. *Ita Tangomenas faciamus, & usque in lucem cœnemus.*

☞ Nodotius in Petronio restituto scribit *Tingomenas*, Compotationes, helluationes, illustratque ex illo Horatii loco lib. 2. Od. 14.

Absumet hæres Cæcuba dignior
Servata centum clavibus, & mero
Tinget pavimentum superbum,
Pontificum potiore cœnis.

Vide *Taque*.

¶ TANISTRY, Lex aut consuetudo olim vigens in Hibernia, qua, nulla natu majoris habita ratione, is inter natos Principum illustriumque familiarum hæres instituebatur, qui cæteris merito præcellebat. Vide Thomam *Blount* in Nomolexico Anglicano.

¶ TANLAGIUM, Vectigal. Vide in *Telon*.

TANNARE, Coria subigere, Gall. *Tanner.* Leges Burgorum Scoticar. c. 98. *Nullus sutor potest emere coria ad Tannandum majoris pretii, quam quod cornua & aures sunt æqualis longitudinis.* [*Tanatum*, vel *Tannatum corium*, in Privilegio Liduini Abbatis S. Vedasti Atrebat. an. 1036. è Chartul. V. ejusd. Cœnobii p. 243. in Statutis Cisterc. ann. 1157. to. 4. Anecdot. Marten. col. 1247. in Computo an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu p. cxiv. ad calcem, in Edicto an. 1319. to. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 33. n. 3. in Privilegiis Pontis-Ursonis to. 4. earumd. Ordin. p. 641. n. 42. *Tannatæ pelles*, in Consuetudinibus Ecclesiæ SS. Bertini & Audomari ex Archivo Ecclesiæ Audomarensis.]

Tanneria, seu Tannatoria, Officina, vel ars coria subigendi, Gall. *Tannerie*, in Fleta lib. 2. c. 52. §. 35. [*Tanataria*, in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 35. *Tannarium molendinum*, in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. p. 1002. Vide *Molendinum ad than.*]

¶ Tannator, vel *Tanator*, Qui coria subigit præparatque, Gall. *Tanneur*, in Chartulariis S. Vincentii Cenoman. fol. 36. S. Vandregesili tom. 2. p. 1451. in Necrologio Confratriæ Clericorum apud Pontisaram, apud Thomasserium in Biturigibus p. 87. 112. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 158. in Instrumentis novæ Gall. Christ. tom. 2. col. 352. &c.

1. TANNUM. Charta Edw. III. Regis Angl. in Monastico Angl. to. 1. p. 507. *Et similiter de toto Tanno de bosco ipsius Roberti usque ad Creyton, scisso per visum Forestariorum nostrorum.* Nostri *Tan*, Itali

Tane vocant querceum pulverem, unde tinctura fit. Vide *Molendinum ad than*, & Scaligerum in Exercit. 325. in Cardanum n. 12.

¶ 2. TANNUM, Locus vacans & publicus, non semel in libris censualibus Calomontis & in Charta Tossiacensi, teste Cl. Viro D. *Aubret.*

TANOLA, Tendicula. Vide *Taliola.*

¶ TANOVERIUS, Idem, ut puto, qui *Tannator*, Coriorum infector, Gall. *Tanneur.* Arestum Parlamenti an. 1469. è Tabulario Corbeiensi: *Dictus appellans proponi fecit, quod licet ipse, qui homo mere laicus & Tanoverius, non existebat secundum usum, &c.* Ubi legendum forte est *Tannerius.*

TANQHANUM. Aresta Parlamenti Pentecostes ann. 1285. in Regesto B. fol. 71. *Cum in villa Atrebatensi quidam de plebe dictæ villæ contra Scabinos villæ & Majores Atrebat. conspirationem seu Tanqhanum fecissent, capsam reliquiarum plenam in foro Atrebatensi causa devotionis à Capitulo Atrebat. ibi missam juxta locum, ubi candela B. Mariæ est reposita, & ubi consuetum est à Deo multa miracula operari, impetuose ac violenter & in scandalum totius populi cepissent & extra locum tulissent, &c. Pronuntiatum fuit per judicium Curiæ D. Regis dictum Tanqhanum & maleficium ad altam justitiam pertinere, ac illud per dictum Comitem vindicare debere, &c.*

TAQUEHA, Eadem notione. Aresta an. 1290. in eod. Reg. fol. 91. verso: *Inhibendo, ne ipsi* (Majores Rotomag.) *vel aliqui eorum Taquebam, collectam, seu talliam faciant, seu congregationem sine nostra auctoritate prius interposita.*

¶ TAQUIHA, Eodem intellectu. Literæ an. 1286. è Regesto Domus publicæ Paris. notatum A. fol. 114. *Cum vecturarii aque quoddam Taquiham seu conspirationem fecissent contra mercatores vinorum.* Interpretatio Gallica habet, ibid. fol. 115. *un Toquihan & une conspiration.*

TANQUAM, inquit Galbertus in Prologo ad Vitam S. Caroli Comitis Flandr. *non est* semper *similativum, sed* sæpe *confirmativum. Tanquam enim dicitur in Scriptura sancta pro eo, quod vere est, sicut est ibi: Tanquam sponsus, hoc est vere sponsus.*

¶ TANSSAMENTUM. Vide in *Tensare.*

¶ TANT, Vox Arvernis usitata pro Umbraculum, Gall. *Dais.* Consuetudinarium Monasterii S. Marcellini Cantagilensis: *In die festo Corporis Christi clericus ecclesiæ debet parare lo Tant tantum quod posset fieri honeste.* Ex mox: *Servitores domini Abbatis ... portant lo Tant super Corpus Domini.*

¶ TANTI, pro *Tot*, ut *Quanti*, pro Quot, passim occurrit apud Scriptores ævi medii.

TANTILLITAS, Exiguitas. Anastasius Bibl. in Præfat. ad versionem Vitæ S. Joan. Eleemosyn. *Non personam Tantillitatis meæ intuens, non astutiam investigans.* Utitur & cap. 1. n. 6. [Epistola Guiberti Abb. Gemblac. ad Sigifridum Mogunt. & Philippum Salzburg. Archiepiscopos apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 942. *Gaudeo .... quod ... ad notitiam celsitudinis vestræ exiguitatis meæ Tantillitas attigerit.* Rursum occurrit in Vita S. Ragenuflæ, to. 3. Julii p. 696. Vide *Tantitas.*]

¶ TANTILLULUS, Tantillus. Miracula S. Austregisili Episc. tom. 5. Maii p. 237. *Dubitat si super Tantillulam personam infantis sic despecti dignetur illa cœlestis majestas extendere manum suæ benedictionis.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 25. p. 57. *Nec totidem hostium immensum numerum contra se & Tantillulum exercitum suum prævalere posse .... arbitratur.*

TANTITAS, Exiguitas. *Tantitas nostra*, Flodoardo in Præfat. ad Histor. Remens. Vide *Tantillitas.*

¶ TANTO. *In Tanto*, Interim, idiotismo Italico. Vita S. Zitæ, to. 3. April. p. 507. *De vestimentis ejus auferre aliquid satagebat, adeo quidem ut pluribus vicibus, quibus in Tanto induta extitit, remansit seminuda.*

¶ TANTOLOGIA, *Vitiosa repetitio ejusdem dictionis, ut egomet ipse; sufficiebat enim dicere, Egomet, ut Ego ipse, &c.* Joh. de Janua. Legendum *Tautologia*, à Gr. ταυλολογία.

¶ TANUS, Dignitatis nomen. Vide *Thainus.*

TANUTA, Telonia, jura viarum, in Jure Hungarico. Albert. Molnarus.

¶ 1. TAPA, Tessera lignea, idem quod *Talea*, ut videtur. Chronicon Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 393. *Per latebras nemorum solus vagans, tamquam desperatus, invenit unum rusticum ... Tapas pro faciendo novas parasides laborare .... & dixit: Ave frater ... Respondit rusticus, & semper lignamina picando, &c.* Legendum fortassis *Tala.*

¶ 2. TAPA, f. Murus terreus, idem quod Hispanis *Tapia.* Statuta Montis-Regalis p. 259. *Item quod à Tapa illorum de S. Blasio usque ad bealeriam Pesii possit capi pars una dicta aqua.* Vide *Tapia* & *Tappa.*

¶ TAPARDUM, Tunica. Vide *Tabardum.*

¶ TAPECIUS, Tapes, aulæum, in Testamento an. 1010. Marcæ Hispan. col. 973. Vide *Tapesium* & *Tapetiæ.*

¶ TAPEDUS, τάπις ψιλὴ, in Glossis Lat. Græc. & Græc. Lat. Legendum volunt τάπις, ψιλή; si tamen credimus Isidoro lib. 19. Orig. cap. 26. retineri posset *Tapedus*; habet enim ibi: *Tapeta dicta, quod pedibus primum sternerentur, quasi Tapedia.* Vide Scaligerum ad Festum.

TAPELUS. Charta Longobardica an. 1094. apud Ughellum to. 7. p. 581. *Et ille & ejus descendentes dent pro redemptione animæ meæ ... centum solidos, quorum quisque habeat auri Tapelos bonos quatuor monetæ hujus civitatis,* (Salerni) *&c.* Vereor, ne legendum sit, *Tarenos*: nam solidi aurei Salernitani quatuor *Tarenos* conficiebant. Vide *Tarenus.*

¶ TAPER, Anglis, Fax, cereus. Testamentum an. 1386. apud *Madox* Formul. Angl. p. 429. *Item volo, quod* XXIIII. *torches &* V. *Tapers, quolibet Taper pondere* X. *lib. præparentur pro sepultura mea absque alio hercio.*

TAPESIUM, Tapes, aulæum, Gallis *Tapisserie.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Dossale sive Tapesium, in quo passio S. Albani figuratur.*

¶ TAPESTRY, Anglica vox, Tapes, Gall. *Tapisserie.* Vide locum in *Testura.*

¶ TAPETIÆ, Tapetes. Guido lib. 1. Disciplinæ Farfensis cap. 29. *Super formas sternant Tapetias ante Vesperam.*

TAPHUS, Sepulcrum, ex Græco τάφος. Inventio S. Celsi n. 15. *Beati pignoris Taphum de loco depositionis movere nequaquam præsumpsit.* Occurrit etiam in Vita S. Udalrici Episcopi August. c. 13. [*Thasus* vero apud Ratherium Veron. lib. 2. Præloq. to. 9. Ampl. Collect. Marten. col. 850.]

¶ TAPIA, Murus terreus, ut videtur, ab Hispanico *Tapia*: quod idem significat. Transactio ann. 1219. ex libro flavo Episcopatus Massil. p. 25. *A termino lapideo posito juxta Tapiam, & ipsa Tapia recta linea ... usque in unam traversam.* Vide *Tapa* 2.

TAPIALE. Fori Oscæ Jacobi I. Regis Aragon. an. 1247. fol. 10. *Si aliquis homo in aliquo casali veteri aperuerit fundamenta, super quibus tantum postea construxerit in gyrum, donec opus illud sit de tribus Tapialibus in altum, & miserit ipsum casal in arrevo, & fecerit ibi portal supra firmaverit postal, &c.*

¶ TAPICERIUS,

¶ TAPICERIUS, Aulæorum opifex, Gall. *Tapissier*, in Charta an. 1273. apud Lobinellum to. 3. Hist. Paris. p. 26. col. 2.

¶ TAPICUS, Tapes, Ital. *Tapeto*, Gall. *Tapis*. Statuta Civitatis Astæ de intratis portarum: *Tapici banchalis de Francia & aliunde ponantur & solvant ad estimationem officialium.*

¶ TAPINA, Idem quod mox *Tapinatio*, si vera lectio est. Statuta Massil. lib. 2. c. 21. *Decernimus, ut si alicui res aliqua vel Tapina ablata fuerit vel furto subtracta, &c.* Titulus est, *De rebus raptis vel furtive subtractis*: unde pro *Tapina* legendum videtur *Rapina*.

TAPINATIO. *Cum Tapinatione* aliquid agere. [Nostris *en Tapinois*,] furtim, clanculum more *talparum*, quas *Taupes* dicimus, quæ sub terra delitescunt, & quæ latenter terram suffodiunt: nisi à voce Græca ταπεινὸς, humilis, non multum à terra assurgens, quis deducere velit [cum Lubbeo, qui hanc in rem hunc affert versum ad Guillelmum Comitem Blesensem ante annos 800. à quodam Monacho directum:

Gozbertus Tapinos, micros, apodemus & exul.

Hoc etymon probat Menagius post aliquot alios.] Charta ann. 1060. apud Louvetum in Historia Belvacensi: *Iste ut rei exitus probavit, nutu & voluntate Dei Jerusalem & sacra loca ... adiit, illis videlicet temporibus, quibus nullus Christiani nominis Confessor, nisi furtim, aut, ut ita dicam, (cum) Tapinatione, propter obsistentium paganorum timorem illuc pergere ausus erat.* Le Roman *de Rou* MS.

Li Dus fist son pelerinage,
Si cum l'en dist, en Tapinage.

[Le Roman *de la Rose* MS.

Qu'il s'en iront en Tapynage,
Ainssint comme en pelerinage.

Historia Johannis IV. Ducis Britan. apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 695.

Et faillit que sa mere allast
Hors du pays, & l'emportast,
Com' povres gentz en Tappinage,
Car ils n'avoient argent ni gage.

Vide Bellomaner. c. 30.] Joannes Abb. Laudun. in Speculo Historiali MS. lib. 11. c. 20. *Le Antipape ne se audsoit pas monstrer manifestement, mais s'en alloit en Tapinage, &c.* Alanus Charterius in Consolatione trium virtutum, pag. 325. *en Tapinage* eadem notione dixit: *Vostre honneur perist, puisque vos vaillances s'espreuvent à mordre & à abbayer l'un & l'autre en travers, & en Tapinage, comme chiens & chats de chetif courage, & laissez la protection du commun salut.* Boccac. Nov. 27. *Andato Tapino per lo mondo.* Et Nov. 16. *Passati sono homai quattordici anni, ch'io sono andata Tapinando per lo mondo.* Ita Nov. 19. & 29. Italis *Tapino*, est infelix; *Tapinare*, vivere in miseria.

¶ TAPINOMA, Ταπείνωμα, Humilitas, depressio, apud Sidonium lib. 4. Epist. 3.

TAPINOSIS, TAPINOSITAS, Humilitas, ταπείνωσις: Stylus depressior, [vel, ut habet Isidorus lib. 1. cap. 3. *Humilitas, statum magnæ rei dictis infirmans; ut*

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

Hinc Alexander de Villa Dei in Doctrinali:

Cum per verba rei magnæ summissio fiet,
Tunc Tapinosis erit, si dicas mare gurges.]

Vita S. Eugendi Abb. in Prologo: *Hæc nostra Tapinosis, nequaquam jactantia superborum judicum ventosa superflatione calcetur.* Quidam Codd. *Tapinositas* præferunt. Theodericus Monachus in Histor. Invention. S. Celsi Episc. Trevir. c. 1. *Non autem per Tapinosim præcelsa fenestratim propalantes, &c.*

¶ TAPINUM. Chartularium Latiniaci: *Mercatores Remenses qui veniunt telas & Tapina debent in nundinis pro qualibet, quæ fuerit aperta, cotidie unum denarium.* Puto legendum esse *Tapetia*, pro *Tapetia*, Aulæa, Gall. *Tapis*.

¶ TAPISSERIA, Gall. *Tapisserie*, Aulæum, tapes. Tabularium Piperaci: *Fecit facere Tapisseriam chori, ubi impressa est gloriosissima passio Christi.*

TAPPA, Minutatim, ex Teuton. *Tappen*. *Vendere vinum ad Tappam*, est, *Vendre du vin en détail*: unde iisdem Teutonibus, *Tapper*, tabernarius, caupo: à voce *Tap*, epistomium, de qua mox in *Tappus*. Statuta Ordinis S. Gilberti de Sempringham p. 746. *Nec .... licet nobis vendere vinum ad tabernam, sive, ut vulgo dicitur, ad breccam: seu, ut lingua Teutonica dicitur, ad Tappam, in nostris .... domibus.* Eadem habentur in Institut. Capituli Generalis Ord. Cisterciensis an. 1134. c. 50.

¶ TAPPONNARE, Cavare, suffodere, à *Talpa*, ni fallor, detorta voce. Chronicon Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 309. *Dum de præsenti fundamenta ipsius palatii clam fodisset, & dictos muros lignamine fulcisset, facta cava, ut est moris, Tapponando, &c.*

¶ TAPPONATOR, Cunicularius. Idem Chronicon col. 351. *Et quamvis aliquando per contrastam cavaturam ipsis Tapponatoribus male successisset, nihilominus castrum seu domiguonum super rondellis posuerunt, frustra contendentibus obsessis.* Vide *Talparii* in *Talpa* 2.

¶ TAPPONUM, Idem quod *Talpa* 2. Machina ad suffodiendos muros. Idem Chronicon col. 345. *Deinde Marchio cœpit castrum machinis tormentare, & Tapponum pro ipso castro habendo incœpit. Ubi cum Tapponasset pluribus diebus, Castellanus ... valde pertimuit.* Et col. 351. *Aggressores, videntes prædicta non valere, cœperunt ponere in civitate Tapponum valde occultum pro ipso castro obtinendo & cavando.*

TAPPUS, Epistomium, truncus ligneus, quo foramen dolii, per quod liquor infunditur, obturatur, Gall. *Tampon*, seu *Tappon*, [Celtis etiam *Tampon*,] Teuton. & Angl. *Tap*, Ital. *Zaffo* Lambert. Ard. *Et in medium proclamabat, quod tantus esset bibitor, quod si dominus sponsus runcinum, vel equum quemlibet ei dare vellet, majus dolium, quod in cellario suo haberet cervisia plenissimum, dolii Tappo extracto, & foramini ore semel apposito, & usque evacuationem dolii non retracto, totum ebiberet, & etiam faces exhauriret, parato sibi tantummodo loco exoptato, ubi per virilem virgam effutire, dum biberet, vel emittere posset urinam.* Infra: *Quo exhausto, prosiliens in medium scurra, & in signum jocularitatis, imo ingluviei, Tappum dolii evacuati gestans in ore, quem in pacto & bibendo lucrifecerat equum, ... exigere cœpit.*

¶ TAPSERIA, Idem quod *Tapisseria*, Aulæum, tapes, Gall. *Tapisserie*, Angl. *Tapestry*. *Opus tapseria*, acu pictum, textum, *Ouvrage de tapisserie*, in Charta an. 1388. apud Rymer. to. 7. p. 590. col. 1. *Duas duodenas de-cussyns de opere Tapseria, &c.*

TAPTROUGHE. In Charta Feodi p. 562. inter utensilia Bracinii, seu officinæ cerevisiariæ, recensentur *duo plumba, unus cacabus existens in fornace, unum Taptroughe de plumbo, unum mashfatum, decem barelles, &c.* Vide *Tappus*.

¶ TAQUEHA, TAQUIHA. Vide *Tanqhanum*.

¶ TAQUIES, Indica vox. Synodus Limæ an. 1585. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 432. *Est etiam inter Indos communis abusus ... insistendi inebriationes & ludos, quos Taquies vocant ... si autem ejusmodi con-*

Digitized by Google

potationes fiant cum tripudiis vulgo Taquiet, &c. Vide supra *Tangomena.*

¶ TARA, Arvernis *Tare*, Pondus. Inventarium Ecclesiæ Aniciensis an. 1444. *Item duo candelabra argenti, qua non fuerunt ponderata propter Taram feri (ferri) quod in eis est subtus.*

TARABER. Historia Longobardorum Ignoti Casinensis cap. 8. *Obsitis siquidem vestimentis, & calciamentis, saltem nec Tarabere succincti, sed solis arundinibus manu gestantes.* Idem videtur quod *Tabardum.* Vide in hoc verbo.

¶ TARABINTA, Fulcrum axillare. Processus de Vita S. Yvonis, to. 4. Maii p. 543. *Vidimus etiam ibidem ... multa sudaria, mamillas cereas, Tarabintas sive potentias ligneas, &c.* Miracula Urbani V. PP. MSS. *Ullo modo posset ambulare pedibus suis, & positus est in quadam Tarabinta sive scassa, cum qua se juvaret, &c.* Vide *Scassa.*

TARABOCCI, Hæretici Anconitani, de quibus Waddingus in Annalib. Minor. an. 1331. 4.

¶ TARAGA, Fascia, similis illi, qua uti jubentur Episcopi peregrinantes ex Cæremoniali lib. 1. c. 3. *Circa collum fasciam sericam coloris nigri latitudine duorum palmorum.* Utuntur *Taraga* Doctores ecclesiastici Siculi & Melitenses supra superpelliceum ad modum stulæ in concionando, sive in processionibus; sed in Melita soli Doctores in Theologia ea decorantur. Origo vocis Arabica est. Vide Macros in Hierolexico.

¶ TARANTASMUM. Vide *Sarantasmum.*

TARATA, & TARETA, *Vestis regia & purpurea*, apud Ugutionem.

TARATANTARA, TARATANTARIZARE. Ugutio & ex eo Joh. de Janua: *Taratantara, indecl. nomen fictitium est, i. ex sono, quem facit dictum. Est enim instrumentum, quo farina colatur, & est instrumentum, cujus percussione granum defluit inter molas molendini. Unde quidam:*

> *Ad festam Thoma Taratantara filia tange.*

Hinc Taratantarizare, farinam colare, setaciare. Gloss. Lat. Gall. *Tartazizare*, (leg. *Taratantarizare*) *Trompet ou naguaires c'est jouer de nagaires* Aliud addit, *ou fasser farine.* [Nostrum Sangerman. *Taratantizare, Tromper ou faire son u ise ix, ou tomier le farine.* Interitus Francisci III. Ducis Britan. Rhedones an. 1522. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1602. *Hero egiis & tympanis pulsantibus & Taratantariis sonantibus, &c.*] Liber 1. Miraculor. S. Bertini c. 4. de quodam mendico surdo & muto: ... *Cum pulsatibus Taratarantium tabellarum stipem mendicaret*, i. quæ eumdem sonum edebant, quem *Taratatata, Tarantantara.* Idem Ugut. *Cernida, da, à Cerno, is, lignum, supra quod ducitur Taratantara, & Cernida dicitur Taratantara, qua discernit furfurem à pollire.* Glossar. Saxon. Ælfrici: *Taratantara*, hriддер, i. cribrum. Gl. Lat. Gall. *Taratantarum, Clures ou le bateil du milieu*, [melius *du moulin*, in Sangerm. MSS.] *ou son de trompes.* Aliud Gloss. Gall. MS. ex Bibl. Thuana Cod. 525. *Taratantorum, Sans.* Aliud editum: *Taratantara, a, Sas à passer ou fasser la farine.* Vocem hanc usurparunt veteres pro tubæ clangore: Ennius apud Priscian. l. 8.

> *At tuba terribili sonitu Taratantara dixit.*

[Quæ Virgilius sic expressit lib. 9.

> *At tuba terribilem sonitum procul ære sonoro.*]

¶ TARATARA, Vox nullius sensus, quæ sonum loqui nescii exprimit. Vita S. August. Cantuar. tom. 6. Maii pag. 391. *Cui pestifer morbus vocem ademerat, cui sibilus pro loquela, cui Taratara pro clamore erat.*

¶ TARATRUM, TARATRUS, Terebra, [Gallice *Tarriere.*] Joan. de Janua: *Terebrum, instrumentum perforandi, quod aliter dicitur Taratrum, quasi Teritrum, quod lignum feret terendo.* [*Taratrum quasi Teratrum*, Isidoro lib. 19. Orig. c. 19.] Gloss. Gr. Lat. τέρετρον, *foraculum, perforaculum.* Adalardus lib. 2. Statutor. Corbeiensium cap. 1. *Et unusquisque habeat ad hortum excolendum, ... sive ad alias necessitates explendas, fossorios 6. bossos 2. setares 2. dolatoriam, Taratra 2. majus & minus, ſtaptum 1. &c.* Capitulare 2. an. 813. c. 10. *Dolatorias, secures, Taretros, fundibulas, &c.* [*Taretros* trabibus affixos, quibus muros perforabant in obsidionibus urbium, descripsit & delineandos curavit R. P. *Daniel* to. 2. Milit. Franc. p. 63.]

¶ 1. TARAVELLA, ut *Taratum*, in Inventar. an. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item duo martelli ferrei acuti. Item una Taravella magna.*

¶ 2. TARAVELLA, f. pro *Tartavella* Vide in hac voce. In Statutis Civitatis Astæ collat. 7. cap. 3. inscribitur: *Ne quis cum Taravellis piscari audeat, vel præsumat.* Deinde legitur: *Ingenium quod appellatur ingenium de Taravellis sive de astellis, &c.*

TARCASIUS, TARCHASIUS. Vide *Tarcasia.*

TARCHAN, apud Tartaros dicitur, qui ab omnibus, quæ à Rege imponuntur, immunis est, cuique, quidquid in bello spoliorum reportaverit, totum cedit, nec ulla inde Regi pars defumitur. Abul-Faragius in Historia Dynastiarum p. 281.

¶ TARCHETA, Minor *Targa.* Vide ibi.

¶ TARCIA, Clypei genus. Vide *Targa.*

TARDA, Mora, Gall. *Retardement.* Occurrit in Foris Aragon. lib. 1. pag. 34. v°. *Pro sua negligentia sive Tarda.*

TARDILOQUENS, Qui difficulter loquitur, in Concilio Aquisgranensi II. an. 836. c. 11. *Si forte contigerit Episcoporum aliquem Tardiloquentem esse, aut infirmitate aliqua impeditum.*

¶ TARDUS, Serotinus. *Tarda hora*, à Gallico *Tard*, ad vesperum, in Instrumento an. 1301. tom. 1. Anecd. Marten. col. 1335.

¶ TARECENA, Mauris quid sit, discimus ex Actis B. Ferdinandi Principis Lusitaniæ, tom. 1. Junii pag. 572. *Hic collocavit illos in domibus quibusdam munitissimis, ubi moneta conficitur, aliaque regia quadam opera fiunt: Tarecenam ipsi vocant.*

¶ TAREDA, Navis oneraria. Vide *Tarida.*

¶ TARELARES, Monetæ Belgicæ species, ut videtur. Charta ann. 1442. ex Chartul 21. Corb. fol. 250. *Ledit feu Guifebart lui avoit baillie ou fait bailler plusieurs monnoies tant patars, Tarelares, gros de Brabant, & autres pour plus hault pris qu'elles ne valoient.*

¶ TARENTINIDIUM, *Persicina vestis*, Laurentio lib. 3. Polymathiæ de Vestimentis.

¶ TARENTINUS. Vide in *Tarenus* sub finem.

TARENUS, TARIS, Moneta aurea, apud Apulos & Siculos. Matth. Silvaticus: *Tarenus ponderat grana* 20 [Computus an. 1333. & seqq. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 285. *Qualibet uncia computata pro quinque florenis, & quolibet floreno pro sex Tarenis, & quolibet Tareno pro duobus Carolenis, & quolibet Caroleno pro decem granis.*] Fulcandus p. 656. *Dominumque reversus 700. millia Tarenorum hostiariis, qui cum eo missi fuerant, assignavit.* Adde pag. 658. 661. Charta an. 1431. 18. Febr. *Illas uncias mille 36. & illos Tarenos 20. & in tarenis argenti gillatis bonis & justi ponderis 60. eorum pro uncia qualibet, & duobus pro Tareno singulo, juxta modum & cursum regni Siciliæ.* Vide Chronicon Casinense lib. 1. c. 58.

Digitized by Google

lib. 2. c. 74. lib. 3. c. 44. 57. l. 4. c. 99. Constitutiones Sicul. lib. 1. tit. 89. §. 1. tit. 9. §. 2. lib. 3. tit. 34. §. 3. [Constitutiones Frederici Regis Siciliæ cap. 91. 106. Jacobi Regis itidem Siciliæ cap. 58.] Raynald. an. 1283. n. 40. Vitam S. Petri Abbatis Cavensis num. 20. Sanctuatium Capuan. pag. 273. &c. Computus Ballivorum Franciæ de termino Candelosæ an. 1268. *Pro 38. marchis de Tarins*, 18. *libr.*

Tareni Siciliæ, in Charta ann. 1212. apud Ughellum to. 7. p. 577. in Actis Innocentii III. PP. pag. 10. &c.

Tareni Amalphitani, apud Richardum de S. Germano an. 1221. in veteribus Chartis apud Ughellum to. 1. part. 1. p. 784. to. 6. p. 258. 497. to. 7. p. 274. 401. & apud Camillum Peregrinum lib. 1. Hist. Longob. p. 253.

Tareni Salernitani, apud Ughellum to. 7. p. 566. 576. in Bullario Casinensi to. 1. p. 9. &c.

Tareni Africani, apud Leon. Ost. l. 3. cap. 57. (al. 58.) Ex his emendandus Jo. Bromptonus pag. 1184. *Ego dedi Joanna sorori vestra Regina centies centena millia Tirrenis pro quieta clamatione doarii sui, antequam à me recessit.* Legendum enim *Tarenis*, aut *Tarenorum*. *Tarini*, apud Raimundum Montanerium in Chronico Reg. Aragoniæ cap. 196. 199.

¶ Tarinus, Eadem notione. Annales Genuens. ad ann. 1205. apud Muratot. tom. 6. col. 391. *Cum ipsis (galeis) & maxima pecunia quantitate & numero Tarinorum Messanam accessit.* Charta ann. 1306. ex Schedis D. *le Fournier*: *Erant obligati in quatuor viginti & tribus unciis & decem Tarinis auri, computans quinque florinis pro uncia.*

Tarus. Charta apud Ughellum to. 7. Italiæ Sacræ pag. 397. *Id est auri solidos* 310. *de Tari boni, ana Tari quatuor per solidum*, Eadem habentur in alia p. 262. Adde præterea p. 400. 404. & Chron. Monachi Casin. apud Caracciolum an. 1192. *Tari*, apud Ammiratum in familiis Neapolit. to. 1. p. 153. to. 2. p. 51. [in Actis SS. April. to. 1. pag. 387. & Maii to. 6. p. 311.] *Teri*, apud Joannem Villaneum lib. 7. cap. 10. *trovosi tesoro di Manfredo quasi tutto in oro di Teri spezzato.*

Nominis etymon videtur indicare Bulla MS. Nicolai IV. PP. ann. 3. de Censibus Ecclesiæ Rom. *Monasterium S. Nicolai de Calusio 1. Michaletum auri, quod valet 5. Tarentinos Regis* Ibidem: *Monasterium S. Mariæ de Fundiliano*, 10. *Tarem. de Salerno.* Alibi: *Ecclesia sancta Hierusalem unum Tarenum Regale.* Ita ut *Tarenus*, moneta fuerit Tarenti primom cusa.

¶ TARERIUM, Terebra, Gall. *Tarriere*, vel *Terriere*. Enumeratio munitionum Sommeriæ in Occitania an. 1270. *Item* IIII. *Tareria*; *item* IIII, *lima, &c.* Vide *Tararrum*.

¶ Tarerius, Eadem notione. Epistola an. 1113. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1124. *Quatuor sextaria salis & XII. bacones, & III. Tarerios, & unam goiam, &c.*

¶ 1. TARETA, Vestis genus. Vide *Tarata*.

¶ 2. TARETA, Species navis. Vide *Tarida*.

TARETRUS, Terebra. Vide in *Tararrum*.

TARGA, Targica, Targia, Pelta: ex Arabico *Tarka*, & *Darea*, Clypeus, ex Bocharto; vel Germanico *Tarisch*, Besoldo: vel denique ex Bohemorum *Tarts*, quibus ita dicuntur Scuta prælonga pene totam corporis inferioris partem tegentia, apud Irenicum lib. 4. German. exeg. cap. 26. Lexicon Cambro-Britannicum: *Tarjan*, *clypeus*, scutum.

☞ Aliunde vocem hanc post Menagium arcessit Carolus de Aquino in Lexicu Militari, scilicet à *tergo*, vel potius à *tergore*, quoniam, inquit, è crudis coriis boum præcipue à tergo detractis, conflari solebant; quod probat ex hoc Ammiani loco lib. 24. *Obtecti scutis vimine firmissimo textis, & crudorum tergorum convestitis.* Tum adducit Virgilium de scuto hujus generis ita loquentem lib. 9.

. . . . . . Quam nec duo taurea Terga,
Nec duplici squama lorica fidelis & auro
Sustinuit.

Targa. Nangius in Vita S. Ludovici p. 345. *Trifarie enim procedentes similitudinem exercitus prætendebant. Centum siquidem præibant cum balistis, in equis decentissime phaleratis, & centum cum testudinibus sive Targis in armis lucidis, & in equis loricalis tunica, coopertis sequebantur.* Idem pag. 375. *Telorum, sagittarum, & lapidum ictibus se cum Targis & clypeis opponentes, &c.* Monasticum Anglic. tom. 3. pag. 316. *Cum Targis de armis Regum Angliæ & Hispaniæ.* [Enumeratio munitionum Sommeriæ in Occitania ann. 1270. *Item* XX. *albergons*: *item* X. *Targe*, *&c.* Chronic. Anonymi Salern. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 233. *Ille vere tanta fortitudini erat, ut Targa, quam in manu gestabat, amphitheatram ... exsuperaret.* Metaphorice sumitur in Epistola Sanctimonialium Basileensium ad Urbanum II. PP. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 654. col. 1. *Vestra enim Targa nobis arma & statum inexpugnabile debet esse.* Sic Franciscus Richardus Soc. J. librum edidit Parif. an. 1658. hoc titulo decoratum: Τάργα τῆς πίστεως τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας εἰς τὸ διαφέρδωσιν τῆς ὀρθοδοξίας. Vide Glossar. mediæ Græc. in τάργα.]

Targea. Oliverius Scholasticus de Captione Damiatæ: *Hostes autem, dissimulato metu, tres ordines armatorum stationi navium nostrarum contra posuerunt: unam peditum super ripam cum clypeis, quos Targeas appellant, lineariter ordinatam, &c.* [Literæ Edwardi III. Regis Angl. an. 1328. apud Rymer. to. 4. pag. 367. *Centum & viginti Targeas armis nostris depictas, centum arcus balistos ad pedem, &c.*]

Targia. Thomas Walsinghamus pag. 105. *Capti sunt ... Scutiferi in numero excessive, de quibus dominus Rogerus de Northburghe custos Targiæ Domini Regis, quæ ab eodem ibidem per Scotos est ablata, in captivitate ductus.* Matthæus Paris ann. 1219. *Hostes vero fidei omni metu dissimulato, tres ordines armatorum stationi navium Christianorum opposuerunt: unam peditum super ripam fluminis cum Targiis eleganter ordinatam, &c.* Adde p. 212. [Epistolam an. 1113. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1124. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudor. usu p. CXLII. *Pro asseribus ad Targias faciendas.* Hinc liquet *Targias* aliquando fuisse ligneas, quales erant *Targiæ* illæ majores, quas Itali *Tavolaccios* vocabant. Vide *Tabolaccius*. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1218. apud Murator. to. 8. col. 1092. *Adduxerunt Targias & tabulas & ostia domorum, zapas, palleas & multos oneratos herbarum, quia volebant reimplere fossatum, &c.* Rursum occurrit in Recensione munitionum castri Carcasson. ann. 1294. in Computo ann. 1333. & seqq. tom. 2. Hist. Dalph. p. 275. 285. &c.]

¶ Targia, Eadem notione. Radulphi Abb. Chr. Terræ S. apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 569. *Alia vere decem millia vel eo amplius bene armatos usque ad talum constituit sub scutis & Tarciis cum arcubus ad sagittandum, &c.*

¶ Targatus, *Targa* munitus, ab Italico *Targare*; *Targa* munire. Chronicon Petri Azarii apud Mu-

rator. to. 16. col. 331. *Nam infinitos balistis & scaramuciis & irruptionibus occiderunt ex Perusinis, quia portant longas Targas, & ad bellandum ut plurimum sunt indiscreti: & vidi Contrum de la Specia, qui LX. & ultra ex Perusinis sic Targatis occidit cum balista.*

¶ TARGETA, *Targa* minor, in Inventario an. 1379. è Schedis Cl. V. *Lancelot.*

¶ TARGHETTA, vox Italica, pari intellectu. *Equites cum lanceis & Targhettis*, in Chron. Petri Azarii jam laudato, col. 357. Hinc

¶ TARCHETA, Eodem significatu. Ripalta in Annal. Placent. ad ann. 1443. apud eumd. Murator. tom. 20. col. 879. *Magna exequiarum pompa & funeralia facta fuere cum equis 24. vexillis 13. Tarchetis 10. ac etiam chimeris & armis.*

¶ TARGONUS, Major *targa*, Ital. *Targone. Habebant ... multos scutos seu Targonos Gibellinos*, in Chronico Bergomensi, apud Murator. to. 16. col. 942.

Varie autem vox *Targe* à nostris Scriptoribus usurpatur: interdum enim pro quovis clypeo, qui ad collum appendebatur. Le Roman *de Garin* MS.

A son col pend une Targe florie.

Guillelmus *Guiart* MS.

Contians, bachettes esmoluës,
Targes entieres & fenduës.

Alibi:

Tante Targe à col penduë,
Peinte d'or, d'azur, & de sable.

Et an. 1248.

Les arbalestes ès poins prises,
Et les Targes au col assises.

Idem tamen majores & longiores clypeos fuisse satis innuit:

Les grants Targes au col assises.

Et an. 1304.

Ont leur haie ourdie & tissue
De fors Targes longues & lées.

Ita *Le Roman de Garin*, eorum potissimum fuisse usum, cum copiæ militares ad muros admoventur, quo iis toto corpore tegantur, non semel indicat:

Totes les lices fet as serjans coper,
Les Targes fet as serjans amener.

Rursum:

Sor les fossez fout les Targes tenir.

Matth. Paris an. 1240. *Oppositis corporibus suis propriis & amplis clypeis, qui Targia appellantur.*

Qui porro ex militibus prælonga ejusmodi scuta prætendebant; *Targer* dicebantur. Idem Guiartus:

Li uns Targent, li autre traient.

Cum igitur *targia* validiora atque adeo majora essent, quæ militem totum protegerent, recte *testudines*, appellavit loco citato Nangius, de quarum usu plene Vegetius & alii. Sed & inde *Targer*, vel *Atarger*, dicti, qui diutius morantur, quod qui *targias* deferebant, propter earum gravitatem ac pondus lente procederent. Le Roman *de Garin:*

Au chastel vont, n'y volent plus Targier.

Alibi:

Cil de Bordele n'ont point de l'Atargier.

Idem Poëta:

En sa voie entre, ne se vot Atargier.

Vox Picardis etiamnum familiaris. Neque aliter

TARGA accipienda, quam pro mora, in Foris Bigorrensibus art. 20. *Pugiles in Bigorra non nisi indigena recipiantur. Qui pugnaverit, 20. solidos accipiet, pro Targa 12. nummos, pro præparatione* 6. Apud Artemidorum lib. 1. cap. 65. Τὸ ὅπλον, τὸ λεγόμενον, παρολκὰς σημαίνει: ubi ὅπλον est *scutum*. Vide Orig. Linguar. Franc. & Ital. Menagii, & Oct. Ferrar.

TARGA, seu TARGE, Moneta 2. denariorum Ducum Britanniæ in quodam Consilio de Monetis, *Avis des monnoyes*, quod in ea scutum insignium effictum esset, uti describitur apud Hautinum in libro de Monetis Francicis p. 101. [Edictum Francisci Ducis Britan. ann. 1459. pro reformatione monetarum, apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 1214. *Grands blancs de la valeur de* x. *deniers de cours la peice .... tenant au cours .... VI. deniers de loy, & XIII. s. VI. den. de taille; portans en caractere nostre propre nom & nos armes en Targe, & toute autre pareille façon que la monnoye des Targes que feu monseigneur & oncle le Duc Jehan fist ouvrer.*] Ita etiam appellata Moneta quædam in Vasconia, cujus mentio est in Consuetudine Solensi tit. 36. art. 3. atque in Hispania, quam 4. quadrantum seu Maravedinorum pretii fuisse ait Jo. Mariana l. de Ponder. & mensur. cap. 22. Sebast. Cobarruvias in *Tarja: Cierta moneta Castellana, con mezcla de plata, dicha assi por ventura del escudo, ò Tarjeta de sus armos.*

1. TARGIA, Navis species. Jacobus de Vitriaco lib. 3. Hist. Orient. *Sic noster exercitus tentoria & manubria fugientium diripuit, Targias plures, & omnes galeas cum barbutis & aliis navibus, quæ infra Casale inveniebantur, cum aliis Hospitalis Fratres victores occupaverunt.* Eadem ferme habet Matthæus Paris an. 1219. p. 211. [Vide mox *Tarida.*]

¶ 2. TARGIA, TARGONUS. Vide *Targa.*

¶ TARICHUM, Τάριχος, Salsamentum. Evagrius Interpres Vitæ S. Antonii per S. Anastasium, tom. 2. Januar. p. 134. *Asserebant cuncti, piscium salsorum & Tarichorum in navi positorum hunc esse putorem.*

TARIDA, TARIDES, TARETA, &c. Navis onerariæ species, eadem quæ *Tartana* vocitata, ut quidam volunt. Pactum initum inter Philippum Imp. CP. & Venet. an. 1281. descriptum in Hist. nostra Gallo-Byzantina pag. 30. *Quia Imperator & Rex non proponunt habere nisi vassella pro deferendis gentibus, equis, & victualibus, videlicet naves & Taridas.* Andreas Dandulus in Chron. MS. an. 1275. [nunc edito apud Murator. tom. 12. col. 391.] *Duæ galeæ Januensium, circa Messanam unum Venetorum Taridam capiunt.* [Et col. 371. *Taridas Venetorum oneratas pane .. ceperunt.* Occurrit in Annalibus Genuens. apud eumd. Murator. tom. 6. col. 395. 399. 485. Adde Sanutum lib. 3. part. 12. cap. 6. Codex Barbaro-Græcus Nicetæ in Alexio lib. 3. n. 9. ταρίδων habet, alius codex δρομώνων. Atque ni fallor, ex eo emendanda vita S. Nili junioris pag. 121. ἀπέδωσεν αὐτοὺς σὺν τοῖς ταρίοις, legendum enim ταρίδεσι. Quippe loquitur de Monachis captivis, quos Ameras Siciliæ in Calabriam remisit. Nisi Τάριον hoc loco pro *tareno* sumatur.

¶ TARRIDA, in Chronico Danduli ad ann. 1264. col. 505. *Mercatores ... Tarridas & alia ligna reliquerunt.*

TARETA. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 11. *Cum decem Taretis, quibus Januenses utuntur in Constantinopoli & in Pera, quæ Galata antiquitus vocabatur.* Henricus de Knyghton an. 1385. *Dominus Baldewinus de Radinghton cepit duas Taretas bene onustas.* Occurrit apud eumdem anno 1389.

¶ TAREDA *Comitis Venetiarum multis onusta mercibus*, in Epistola Clementis IV. PP. ann. 1268. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 573.

TARRITA. Thomas Walsinghamus ann. 1386. *Ceperunt 5. naves magnas, & 6. Tarritas, refertas Januensium multis bonis.* Pachymeres lib. 5. Hist. cap. 30. de iisdem Genuensibus: Ἐν συστιλλομέναις κατὰ

μάκς ρυαοιν, ἃς ἐκεῖνοι Ταρίτας λέγουσι, πλέοντες. *In contracta longitudinis navibus navigantes*, [*quas ipsi Taritas vocant*. Possinus in hunc locum *Taritas* existimat fuisse similes *Dromonibus*: non male; mox enim observabatur, pro ταρίδων scribi δρομώνων in Codice Barbaro-Græco. Merito addubitat idem Possinus, Carolo de Aquino judice, an ex *Tarritis* manaverit Italica vox *Tartana*, quæ etiam est navis quoddam genus.]

¶ TARIA. Statuta Massil. lib. 6. cap. 33. de iis qui advehunt vinum natum extra Massiliam: *Solvant nomine pœnæ ... 50. libras regales, scilicet dominus vel patronus dicti* (sic) *navis 50. lib. & dominus vel patronus Tarta vel galeæ 20. lib. & dominus vel patronus ligni vel barcha duorum thimonorum vel canpoli 10. libras, &c.*

TERIDA, TERRIDA. Charta ann. 1281. descripta in Historia nostra Gallo-Byzantina pag. 32. *Et volumus, quod idem Dux & Commune Venetorum debeant armare 15. galeas, & ipsi Imperator & Rex 15. & 10. Teridas, in quibus Teridis habeant ipsi Imperator & Rex circa 300. equos & 300. homines ad arma, &c.* Statutum Honorii IV. PP. pro Regno Neapol. an. 1285. *Nullus Comes Baro, vel alius in regno prædicto compellatur ad Terridas, vel alia quæcunque vassella propriis sumptibus facienda.* [*Rates magnas, quas Teridas vocant*, apud Nicolaum Specialem de Siculis rebus lib. 3. c. 18. Regestnm *Olim* fol. 150. *Quod cum ipsi quamdam Teridam in portu Majoricarum pluribus mercimoniis onerassent, &c.* Adde Chronicon Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 30. & 38. Constitutiones Jacobi Regis Siciliæ c. 31. &c.] *Teride*, non semel apud Raimundum Montanerium in Chron. Aragon. c. 109. 113. 119. & alibi.

TERETES. Albertinus Mussatus lib. 5. de Gestis Italicor. rubr. 2. *Ac inter eas onerarias naves una Venetorum miræ proceritatis, quam Teretem vocant.* Vide Statuta Venetorum lib. 6. cap. 68.

¶ TARIFA, TARIFFA, Index pretii, Gall. *Tarif*, ab Arabico *Tarif*, quod proprie est Series rerum, præsertimque consanguineorum in genealogiis; hinc transiit ad quarumlibet rerum indicem seu catalogum, maximeque mercedis, Scribis ac Notariis exsolvendæ pro instrumentis ab iisdem confectis. Statuta Genuens. lib. 1. cap. 14. *Scriba & Notarii ac subscriba dictorum Potestatum & jus dicentium non possint accipere pro mercede, nisi illud quod per Tarifam sive Statuti concessum est.* Concilium Hispal. an. 1512. inter Hispanica tom. 4. p. 19. col. 2. *Inserat in libro taxam de his, quæ sunt solvenda* (*Notario*) *juxta Tariffam.* Rursum occurrit ibi pag 22. & alibi.

TARINGÆ, TARINCÆ, Sudes ferreæ, Gallica lingua veteri. Passio S. Quintini: *Jussit vocari fabrum ferrarium, præcipiens ei, ut faceret duas sudes ferreas, quæ Gallica lingua Taringa vocantur, quibus B. Quintinus à cervice usque ad crura transfigeretur.* Inventio ejusdem S. Quintini: *Venerabilis igitur femina sudes ferreas, quæ Gallica lingua Taringa vocantur, quibus supra beatus Christi Martyr confixus fuisse dicitur, manentes adhuc in ejus corpore inveniens extraxit aliquas, & pro veneratione reliquiarum sibi assumpsit.* Passio SS. Fusciani & Victorici: *Tunc Ricliovarus .... jussit naribus & auribus eorum Tarincas immitti, & cum clavis candentibus capita eorum transfigi præcepit.*

¶ TARINUS, Monetæ species. Vide *Tarenus*.

TARISUS. Vide Ordericum Vitalem l. 8. p. 700.

¶ TARITA, Species navis. Vide *Tarida*.

¶ TARLATUS, Cariosus, ab Italico *Tarlare*, Carie consumi. Ita cognuminatum fuisse B. Franciscum Ordinis Servorum B. M. observatur tom. 3. Maii p. 656.

TARMUS, *Vermes in carne*, in Gloss. Isid. in Gloss. Lat. Gall. *Le ver qui naist du lart.* Italis *Tarma*, est blatta, tinea, [ut & Latinis *Tarmes* vel *Termes*, à *Terere* dictus, quod terat seu exedat carnem vel lignum.] Vide Orig. Italicas Ægidii Menagii.

TARPETUM. Charta Tancredi Comitis Licii ann. 1185. apud Ughellum to. 9. p. 67. *Damus etiam licentiam construendi Tarpetum pro molendinis suis.* Nescio an huc referri debeat locus Pachymeris lib. 11. Hist. cap. 15. Τεταρτῶν δ᾽ ὁ αὐτόθι κατὰ Ἰταλοὺς βιτζοις, καὶ τάρπαις, καὶ σαίεω ἀσφαλισθέντων κύκλῳ, &c. [Vide Glossarium mediæ Græcit. in Τάρπαι & mox *Tarponeria*.]

¶ TARPONERIA, Moles aquis opposita, ni fallor, fortean, à Celtico *Tampon*, Obturamentum. Statuta Perusiæ pag. 64. *Exceptis tamen locis in quibus commode defendi non potest ipsa aqua, & si intraverit per aliquam Tarponeriam vel tempore inundationis aquarum, quibus casibus nulla incurrat pœna.* Vide in *Tappus*.

¶ TARQUA CORIORUM. Vide *Tacra*.

1. TARRA, Locus ad torrendum. Vide *Torra*.

¶ 2. TARRA, pro *Tacra*. Vide in hac voce.

¶ TARRASSARIA, TARRESSARIA, Agger terreus, Gall. *Terrasse*. Reparationes factæ in Senescallia Carcass. an. 1435. ex Cod. MS. Cl. V. *Lancelot*: *Pro faciendo de novo Tarressariam dictorum molendinorum, quæ similiter erat totaliter destructa, quia vix dicta molendina poterant habere sufficientem aquam, & plura alia in dictis paxeria, Tarresseria & molendinis necessaria faciendo & complendo de fustibus, &c.* Et paulo post: *Ad faciendum pontem sine quo ferri non poterat rasum dictarum paxeriæ & Tarrassariæ.*

¶ TARRIDA, TARRITA. Vide *Tarida*.

¶ TARROGES. Vide in *Talla* 3.

¶ TARSENATUS, TARSIONATUS, Armamentarium, Gall. *Arsenal*. Litteræ Roberti Regis Jerosol. & Siciliæ Massiliensibus: *Statuimus Tarsionatum galearum 20. vel 30. facere ex altera parte portus inter monasterium S. Victoris & Salinas .... nam completo Tarsenatu Neapolitano, quem confidimus in magna parte per præsentem hyemem ultimam manum ponere, &c.* Alias Massilienses *Tiercenaux* dicebant pro *Arsenaux*. Vide *Arsena*.

TARSICUS, Panni pretiosioris species. Visitatio Thesaurariæ S. Pauli Londinensis an. 1295. *Tunica & dalmatica de panno Indico Tarsico Besantato de auro, ... Tunica & dalmatica de quodam panno Tarsici coloris, tegulata*, [f. *regulata*, Gall. *Rayée*] *cum Besantiis & arboribus de aureo filo contextis.* Alibi: *Casula de panno Tarsico, Indici coloris, &c.* Ita autem appellatus, quod ex Regno *Tharsia* adveheretur, quod vicinum fuisse regnis *Cathaii* & *Turquestani* testantur Aithonus cap. 2. Sanutus lib. 3. part. 13. c. 15. & vetus Geographia, quæ habetur in Gestis Dei per Francos tom. 2. pag. 285. Scriptores alii inferioris ævi *Tarsos* vulgo cum *Tartaris* confundunt, ut vetus Chronicon Flandriæ c. 98. Oronvillæus c. 76. & Froissart. 1. vol. cap. 28. 4. vol. cap. 74. Philippus *Mouskes* in sancto Ludovico:

Adont fu la nouviele esparse,
Que tout li Tarsien de Tarse
Furent issus de leur contrée,
Et orent Rousie gastée.

¶ TARSIONATUS. Vide *Tarsenatus*.

1. TARTA, Placentæ species, Gallis *Tarte*. Charta Alienoræ Comitissæ S. Quintini ann. 1103. in M. Pastorali Eccl. Paris. l. 13. ch. 1. *Debent etiam mihi unam Tartam sine farina singulis annis.* [Joh. Demussis Chronicon Placent. apud Murator. to. 16. col. 581. *Et aliqui loco Turtarum & zoncarum dant in principio prandii Turtas, quas appellant Tartas, factas de ovibus & caxeo & lacte & zucharo super dictas Tartas in bona quantitate.* Occurrit in Ordinatione Humberti II. to. 2. Hist. Dalphin. p. 313. col. 1. & passim in Instrumentis MSS.] Joannes Ruellius lib. 2. de Natura stirpium c. 15. *Tartum*, quasi mutata priore litera *Fartum* dictum existimat. Vide in *Pastillus* 2.

¶ 2. TARTA, Species navis. Vide *Tarida*.

TARTABOISA. Statuta antiqua Canonicorum S. Quintini in Viromanduis: *In festo S. Joannis debet Decanus 18. sext. frumenti, & obolos 3. ... & 6. humeros salsos, verrem, Tartaboisas, venationem, volatilia, carpeiam cum fresia.* Infra: *Quotiens habemus costam fartam, sunt in costa farta 24. frusta carnis, 24. gallinæ, &c. ... In Tartaboisa 12. gallinæ, 20. ova.* Occurrit ibi semel adhuc & iterum.

¶ TARTALE, Idem, opinor, quod infra *Tartarum*. Modus exigendi gabellam pedagii ad calcem Statutorum Saonæ: *Pro qualibet vegete seu carratello Tartalis, cinerum, & pro quolibet pondo pulveris Tartalis soldum unum.*

¶ TARTARA, Peccata, delicta. *Deus, qui ... Tartara lavare dignasti per crucem*, in Missali Gothico apud Mabillon. de Liturgia Gallic. p. 189. col. 2.

¶ TARTARICUS. Vide *Tartarinus*.

TARTARINI, Tartari. Chron. S. Medardi Suession. an. 1240. *Quædam genera hominum, qui vocantur à quibusdam Tartarini, à quibusdam vero Comani, à quibusdam vero peritis creduntur esse Hismaelitæ, i. filii Ismaëlis, quem habuit Abraham ex Agar ancilla sua, quos David vocat Agarenos. Prædicti vero comedentes carnes hominum, bestiarum, avium & serpentium, & sugentes & bibentes sanguinem, & parum panis & vini utentes, cum nimia multitudine & incredibili equitum & peditum tam virorum quam mulierum, Regna Bohemiæ, & Hungariæ, & Ducatum Poloniæ, & quasdam alias terras maximas & optimas, in illis partibus sitas, ferro & igne devastant, maximas & incredibiles cædes utrorumque sexuum tam virorum quam mulierum facientes, nec alicui sexui parcentes.* Joannes Molinetus Valentianensis:

Monstres hideux vivans ès Isles
Des Indois & des Tartarins.

TARTARINUS, TARTARISCUS, Species panni ex Tartaria advecti, vel operis Tartarici. Vetus Charta apud Rocchum Pirrum in Episcop. Agrigent. *Unam cappam de diaspro auri samito, vel Tartarisco aureo de sindone foderatam.* Monasticum Anglic. to. 3. part. 2. p. 85. *Una penula de Tartarin blodio, pro capis.* Pag 86. *Unum mantellum de laueo cum Tartarin blodio.* Ibidem: *Duplicatum cum Tartarin planket. Tartaron*, ann. 4. Henrici VIII. cap. 6. apud Steph. Skinnerum in Etymologico Anglico. Arestum Paris. 9. Maii 1320. *Item capellam de Tartarisco rubeo, videlicet tunicam, dalmaticam, &c.* [Literæ ann. 1388. apud Rymer. to. 7. p. 577. col. 1. *Unum coopertorium cum celura integra & testerio de eadem secta, ac tribus curtinis de rubeo Tartarino.* Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1363. ex Bibl. Reg. *Item una casula, una dalmatica, & una tunica de Tartaire.* Aliud an. 1376. *Tunica de panno de Tartaire plumbeo pro officio Quadragesimali.* Inventar. Gallicum: *Item un chasuble, dalmatique & tunique de Tartaire plumbée pour Caresme.*] Joann. de Mandevilla in Itinerario: *Devant le Soudan nul estrange message ne vient, qui ne soit vestu de drap d'or, ou de camocas, ou de Tartaire en la guise que les Sarazins sont vestus.*

TARTARON, Moneta ænea Græcanica, Græcis ipsis τετάρτηρον dicta, à Nicephoro Phoca Imperatore adinventa, ut auctores sunt Cedrenus p. 658. 659. & Zonaras p. 162. Albertus Aq. lib. 8. cap. 26. *Peregrinis vero & humili populo cujusdam generis monetam, quam vocant Tartaron, ad sustentationem vitæ sæpius idem Imperator mittebat.* Fulcherius Carnot. lib. 1. cap. 4. *Jussit Imperator de auro suo & argento atque palliis proceribus nostris dari, & peditibus quoque fecit de nummis suis æneis, quos vocant Tartarones.* Ordericus Vital. lib. 10. *Imperator autem plurimas naves Tartaronibus onustas misit.* Occurrit iterum apud eumdem pag. seq. & apud Albertum Aquensem lib. 1. cap. 16. lib. 2. cap. 16. Dicta videtur quasi quadrans assis, aut alterius monetæ. Vide Dissertationem nostram de Imperatorum Constantinopolitanorum nummis [num. 87. ubi ex hoc ejusdem Orderici Vitalis loco, *Tartarones quippe quadratos ex cupro nummos Thraces vocitant*, colligitur τετραγώνας, seu quadratos, fuisse *Tartarones*: quod improbat Sigismundus *Liebe* in sua Gotha Nummaria Amstelodami edita an. 1750. pag. 102. ubi delineandum curavit *Tartaronem* rotundum, non quadratum, cum hac inscriptione ΤΕΤΑΡΤΕΡΟΝ. Alia notione occurrit in *Tartarinus*.]

TARTARUM, Joanni de Garlandia in Synonymis Chymicis, *scoria de dolio vini*, aridæ fæcis doliariæ crustula, vini fex indurata, & doliis adhærens, Myrepso sect. 1. cap. 76. Τάρταρον, nostris *Tartre*, Italis *Rasina de botte*, [& *Tartare*.] Vide Bartholomæum Anglic. de Proprietatib. rerum l. 15. cap. 99. Angelum Paleam in Antidotar. Mesuæ cap. 259. & alios medicos.

¶ TARTAVELLA, vulgo *Tartavelle*, Instrumentum quoddam compluribus ligneis frustis sese invicem collidentibus constans, cujus strepitu piscatores cogunt pisces ad retia. Ita Mabillonius sæc. 6. Benedict. part. 2. pag. 209. *Tartavele*, in Satyris Christianis apud Borellum:

Qui sont ces asnes sans cerveles
Qui sonnent de leurs Tartaveles
A nos huis?

Vide *Taravella* 2. Hinc

¶ TARTAVELLARE, Pulsare. Vita S. Roberti Abbat. ibidem: *Videns se tanto articulo adstrictum, quod absque nota non posset declinare, ut parvum frusticulum in ore misit, leproso ad januam Tartavellanti totum frustum transmisit. Tarteveler* in iisdem Satyris ibidem:

Cuisine ou rien n'est avalé
Qui n'ait été Tartevele.

¶ TARTAZIZARE. Vide in *Taratantara*.

¶ TARTERIUM, pro *Carterium*, seu *Quarterium*, Quarta pars, Gall. *Quartier*. Pluries occurrit hac notione. *Tarterium de caseo*, in Consuetudinibus MSS. Monasterii Solemniacensis.

TARUS, *Clava*, Ugutioni. Vide in *Tarenus*.

¶ TASA, Scyphus, cratera, Gall. *Tasse*. Testamentum ann. 1351. *Legavit ... Esclarmundæ & Beatrici de Montesquivo unicuique duas crateras sive Tasas argenti.* Vide *Tacea*.

1. TASCA. Jo. de Janua: *Pera, sacculus, qui Tasca vulgo vocatur*: Italis nempe; [qui vocem hanc deduxerunt à Germanico *Tassche*, ut docet Vossius de Vitiis sermonis p. 293. & post eum Menagius in Diction. Etym. v. *Tasque*.] Vita S. Catharinæ

Senensis n. 128. *In regione illa Tascha parvus saccus valgariter nominatur.* Dantes in Infern. cap. 17.

Che dal collo à ciascun pendea una Tasca.

* Abbavillenses etiamnum vocant Marsupium, quod à cingulo *Majoris* pendet, *la Tasse du Mayeur*: estque magistratus symbolum.

☞ Nota perinde est ejusdem vocis significatio apud Burgundiones aliosque, quibus pera, sacculus, *Tasche* nuncupatur: hinc nonnulli *Tâche*, pensum operis, accersunt; quod in peram pecunia ex diurno opere conjicitur. *Tasque* sacculum vocat Rabelaisius lib. 2. cap. 30.

¶ TASSA, Eadem notione, ut *Tasse*, aliquando pro *Tasque*, apud nostrates: quod observat Menagius. *Cepisse in bursa vel Tassa*, in Litteris Caroli Regentis an. 1357. laudatis to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 371. Unde merito Cl. Editor conficit voces *Tassetiers* & *Boursiers* unum & idem sonare, in Litteris ejusd. Caroli ann. 1359. eos nempe qui faciunt *Tassas*, vel *Tascas*, seu crumenas.

2. TASCA, TASCHIA, Præstatio agraria, *Agrarium*, *Campipars*. Vox in Chartis Occitanis, & Provincialibus præsertim, sat frequens. Scribit Camdenus in Britannia p. 314. 3. edit. se vidisse nummos antiquos, quos ibi exhibet, cum equo, absque fræno currente, & inscriptione TASCIA: ex altera parte in medio nummo VER. & Davidem Povellum, eruditissimum antiquitatis indagatorem, *tributum Verulamii*, (urbs est Britanniæ) interpretatum: *Tasc* enim tributum, *Tascia*, denarium tributi, & *Tascyd* præcipuum tributi Collectorem Britannice sonare: alios vero existimare nummos tributarios fuisse, qui in caput & agros impositi quotannis à Romanis exigebantur, quibus haud se refragari profitetur. Ita *Tasca* vox est Gallica vetus, quam pro præstatione agraria postmodum usurparunt nostri. [Veteribus Septentrionalibus, Hickesio teste, in Grammatica Theot. p. 92. *Tacan*, Saxonibus tæcan, Cimbris *Taka*, & *Takia* Capere est, levare, accipere, auferre; unde apud veteres Danos *Tekia*, Captura. Hinc, inquit, *Tasca*, vel *Taschia*, Tributum, quod accipitur, & *Attachiare*, Vincire, ligare; nemo enim *attachiatur*, seu vincitur, nisi prius capiatur.] *Thasca*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 78. [Judicium an. 34. Caroli M. apud Stephanot. to. 1. Antiq. Occitan. MSS. pag. 480. *Ut de ipso villare per singulos annos, ibidem vobis exinde Tascas & decimas persolvere debuissemus.* Donatio ann. 901. Marcæ Hispan. col. 837. *Et de ipso viviale ipsi homines de Artedone & de Tregale donare faciant per singulos annos ipsam decimam & Tascham.* Testamentum Borrelli Comitis Barcin. ann. 993. ibid. col. 946. *Cum villulis & Ecclesiis & decimis & primitiis, & cum ipsas Taschas, &c.* Adde col. 997. & Probationes novæ Hist. Occit. tom. 2. col. 147. 489. 606. Chartularium Prioratus S. Petri de Domina fol. 93. *Mansus de la Varx debet unam sextarium vini de Tascha, qualis licuerit, IX. sextarios de frumento.* Occurrit ibi pluries.] Charta ann. 1065. *Petrus Rainoardus dedit unam modiatam de terra culta & inculta Deo & S. Mariæ cum Tasca & decimo.* Charta Bernardi Archiep. Arelat. an. 1139. in Tabular. Archiepiscopatus ejusdem Ecclesiæ fol. 109. *Istius etiam prænominati honoris decimas atque Taschas sine omni impedimento retinemus.* Alia an. 1107. in Tabulario Eccles. Gratianop. sub Hugone Ep. fol. * 20. *Et Morardus Jovencellus donavit Tascham Episcopo, & laudavit terram in manu jamdicti Episcopi... & Tascham de terra Rosseti similiter donavit.* Fol. 45. *Quædam vero pars (mansi) est de Tascha, & alia pars de decima.* Charta Gerardi Comitis Mariscon. an. 1180. in Tabulario Cluniacensi: *In nemore dicto Jou Comes & Monachi habent Taschias suas.* Infra: *Apud Domange habet Comes medietatem Taschiæ, & monachi aliam.* Charta Simonis Comitis Montis-fortis an. 1211. pro Pezenacio, ex Regesto Carcassonensi: *Futnum, homines & feminas, & prædia urbana & suburbana, cum omnibus ædificiis suis, & rustica similiter, & 4. Taschas & usatica, & albergas, &c.* Infra: *Et insulas, & nemora, & venationes, & devezia, & 4. Taschas terrarum, & pascua, & paludes.* Charta ann. 1214. in 30. Regesto Archivi Regii ch. 58. *Similiter liceat nobis libere emere vineas & alias possessiones, cartones vel Tascas ad usum mensæ nostræ, vel Canonicorum, &c.* Alia ann. 1230. apud Perardum p. 428. *Jure dictarum possessionum & terrarum, tam in Taschiis, seu tertiis, quam in decimis dictis Abbati & Conventui ... in perpetuum remanente.* Libertates concessæ Aquarum-Sextiarum Incolis à Beatrice Comitissa Provinciæ, mens. Sept. 1245. *Salvis nobis pensionibus & censibus, & Taschis, quæ & quas percipimus in possessionibus aliquorum.* Compositio inter Carolum Comitem Provinciæ & Dominos Arearum ann. 1257. *Jura recipiendo, banna & justitias, & pasqueria, Tascas in tenementis.* Charta an. 1289. *Videlicet jus exsartandi absque præstatione Taschiæ, ac etiam laborandi & fusterandi, & lenhairrandi, pascendi & piscandi.* Charta an. 1280: *Damus .... medietatem totius partis nostræ, quam habemus in podio, qui dicitur, &c. in territorio civitatis Majoricarum, & tenetur per dominum Regem ad decimam & Tascham.* Tabulararium Priorat. de Paredo fol. 16. *Natali Domini 4. panes, 2. spatulas, duas oscors, pastionem de porcos in silvis, & Taschiam de terra.* Fol. 34. *Et reddit .... sextarium vini, & 2. de avena, & Taschiam de fructibus.* Fol. 75. *Illam condominam ... in qua duplam Taschiam habebant Monachi.* Charta ann. 1304. in 9. Regesto Philippi Pulcri Regis Franc. ch. 86. ex Tabulario Regio: *Illud agrarium sive Tascam, quod & quam dictus Rex percipere consuevit in 9. quartonatis terræ, &c.* Occurrit præterea in Synodo Nemausensi an. 1284. cap. de Pœntentia: & in Concilio Avenionensi ann. 1326. c. 11. ubi vir doctus perperam reposuit ad marginem *Taxas*: ut apud Dion. Salvaingum Boissium de Usu feudor. pag. 385: *Taschas* etiamnum Hispani dicunt. Andreas Bosch *dels Titols de honor de Cathalunya* lib. 5. pag. 553. *Quant als delmes, primicies, y Taschas, gosal en especial los de Cathalunya.* Vide Appendicem ad Capitul. Reg. Franc. n. 145. & Sammarthanos in Episcopis Massiliensib. n. 28. [Hujusce præstationis origo retegitur infra in v. *Tascia* 3.]

¶ TACHIA, Eadem notione. Homagium an. 1272. apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressiæ pag. 19. *Humbertus de Tregnay... confitetur tenere à domino Baugiaci quidquid habet apud Avignion & in territorio de Avignion tam in Tachiis, quam in aliis.* Charta an. 1335. apud Menesterium in Probat. Histor. Lugdun. p. XXIV. col. 2. *Item grangiam de Rebussello cum omnibus terris, pratis, nemoribus, Tachiis, decimis, servitiis, juribus, &c.* Charta Chassaniæ an. 1399. *Terra erat ad Tachiam decimam, quæ remota fuit, & de novo asservisata fuit ad servitium 12. denariorum.* Charta ann. 1465. è Schedis D. *Aubret*: *Tenet res Tachiabiles ad decimam Tachiam levandam per cellarium, &c.* Et infra: *Tenet terram Tacherentiam ad decimam Tachiam.* Ubi decima *Tachia* est decimus manipulus pro *Tachia* solvendus. Regestum

87. Chartophylacii Regii: *Aynardus senior percipit Tachiam dicti dimidii jornalis terre predicti ... Percipiunt ... quinque cartas frumenti & dymidiam cartam frumenti pro Tachia. Tachia vinee & duorum dimidierum jornalium terre predictorum*, ibidem, ubi sæpius recurrit.

¶ Tasqua, Eodem intellectu, in Charta an. 1052. ex Tabul. S. Victoris Massil. Charta an. 1216. è parvo Chartulario ejusd. S. Victoris p. 157. *Exactiones quascumque facere poterant, videlicet comtalias, cavalcatas, lesdas, Tasquas, linguas boum, &c.* Venditio Vicecomitatus Rellaniæ an. 1410. è Schedis Præsidis *de Mazaugues: Cum... albergis, cavalcatis, adempris, Tasquis, cuistis, &c.* Charta ann. 1509. ex iisd. Schedis: *Ad Tasquam sive facheriam, &c.* Statuta Ecclesiarum Cadurc. Ruthen. & Tutel. to. 4. Anecd. Marten. col. 737. *Decimæ... debent solvi statim cum fructus percipiunt, & antequam inde segregentur census vel tributa vel Tasquæ, id est, quintam & quartam, &c.* Statuta Eccl. Nemausens. ibid. col. 1030. *Circa agricolas interroget de furto, & maxime super decimas & primitias, tributa, census, Tasquas, &c.*

¶ Taychia, Eadem notione. Tabul. S. Germani à Pratis ann. 1527. *Omnes census, redditus, proventus, obventiones, coroatas, fornagia, Taychias, quartonos & alia quacumque servitia.*

Terræ Tascales, Tascabiles, *Tascharum* præstationi obnoxiæ, in Tabulario Prioratus de Domina in Delphinatu fol 81. Charta Comitis Provinciæ ann. 1252. *Desensum, quod vocatur de Vestano, ubi sunt terræ Taschales & venationes.* Charta laudata ann. 1306. *Item 15. sextariatas terræ Tascabiles pro 5. sextariis bladi communis singulis annis, &c.*

¶ Tachabilis Terra, Eadem notione. Charta Prioratus S. Triverii in Dumbis an. 1420. *Sub servitio 6. den. fortium & unius cuppæ messis ad quodlibet levagium cum Taschia septima talis bladi qualis crescet in dicta terra Tachabili.* In Dumbis & Bressia septimus manipulus vulgo solvitur pro *taschia*, aliter alibi, ut ex relatis jam satis patet.

Tachibilis Terra. Acta Capitularia Ecclesiæ Lugdun. ann. 1347. fol. 126. v. Cod. MS. *Juxta pratum hæredum Stephani Remensis ex una parte, & juxta terram Tachibilem dictorum hæredum.* Occurrit ibi pluries.

Tascharia, Ager *tascæ* obnoxius. Vetus Charta tom. 7. Spicilegii Acher. pag. 264. *Dono... illam partem tascha, quam habeo vel habere debeo in prædiis cultis vel incultis, & jus & dominationem, quod vel quam habeo in ipsis prædiis, vel adversus possessores prædiorum ratione tascha: quæ prædia sunt infra Taschariam, &c.*

¶ Taschereium, Tempus quo *Tascha* colligitur, ni fallor. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Mansus ingenuilis 1. habet in Taschereio, facit mapp. 1. ad tremsaticam sationem, &c.*

¶ Tascha, Liber, ut videtur, in quo *tascha* impositæ describuntur. Chron. Parmense ad an. 1308. apud Murator. to. 8. col. 870. *Ascenderunt palatia Communis vetus & novum, & domos Potestatis & Capitanei & gabella, & judicis exactoris averis Communis, & omnes libros bannorum & Taschas maleficiorum & actorum novorum & veterum ... dilaceraverunt, & de fenestris in plateam projecerunt ad modum nevolarum, ita quod tota platea erat plena de chartis laceratis.* Vide *Taxare.*

¶ Tasquirius, Collector *tascha.* Inquisitio ann. 1268. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Requisitus a quibus vidit accipere tascham, adom. Hugone de Baucio, vel dom. Barralo; dixit quod à nullo: sed vidit ire Tasquerios & portare bladum in saccis; sed nescit ubi accepissent.* Infra: *Ipse fuit Tasquerius territorii de Graso, & habuit tascham. Tasquerius seu recolligens tasquam*, in Sententia arbitrali inter dominos & incolas Calliani an. 1497.

A *Tascis* vel *Taschiis* istis agrariis, Hispani vocem *Tacha*, usurpant pro quolibet defectu in quavis re. Lex partida 64. tit. 5. part. 5. *Tache, maldad, avienao el sierno, que un home vendisse à otro, &c.* ut & Galli nostri vocem *tasche* pro quavis macula aut labe, quod agri, qui hujuscemodi præstationibus gravantur, inquinati & commaculati quodammodo sint: tametsi promiscue sumitur apud Poëtas & Scriptores vernaculos in utramque, malam scilicet, & crebrius in bonam partem, contra quam hodie. Philippus *Mouskes* in Philippo Augusto:

Quar li Dus i ert de male Teke.

Infra:

Godefrois de Condet fu Vesques,
Ki plains estoit de boines Teques.

Willelmus *Guiart* in Ludovico VIII.

Cis Marcomires proprement
Ou lors ot mainte bone Teche,
Mua le nom de Leuteche.

Idem ann. 1205.

Cil qui sont de bardies Taches
Embatent le feu ès estaches.

Ann. 1214.

Montmoranci, Rethel, Gamaches;
Et autres à bardies Taches.

Ann. 1304.

Car gens à plains de bonne Teche, &c.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Bontez chascun membre toucha,
De bonnes Tesches l'entecha.]

Historia Franciæ MS. ex Biblioth. Memmiana fol. 223. *Ingebor* (uxor Philippi Augusti) *belle & bonne & sainte Dame & religieuse, & garnie de moult bonnes Taches.* Hinc vox *Entechié*, in libro Inscripto MS. *Le lignage de Coucy*, ubi de Odone Burgundo Comite Nivernensi: *Et fut li plus riches homs, qui en son temps allast aux armees ou Royaulme de France, de plus grand grace, & de plus grand renommée d'estre bien Entechiez, & de bonne vie mener.* Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 190. *Turongne, ou Entechie de aucun mauvais & vilain vice.* Robertus Bourronus in Hist. fabulosa Merlini & Arthuri: *Et si a le plus preude feme & le plus affaitié, & Entechié de toutes les millors Teches qui soient.* Vide in *Thaschia.*

Quod vero *Tasca* in hisce locis dicitur, *Macula* videtur appellari in Charta ann. 1309. in 2. Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. n. 132. de quibusdam servis: *Super capitagio, manumortua, maritagio, seu super alia quacunque Macula seu redibitione servili non molestabimus in futurum.*

TASCODROGITÆ, Hæretici ita appellati à τασχὸς, quod illis *paxillum* sonabat, & δρουγγος, *nasus*, quod inter orandum indicem digitum naso apponerent, ut animi tristitiam, & affectatam quamdam sanctitatem præ se ferrent. De his agunt Philastrius, Epiphanius, Augustinus de Hæresib. & Lex 10. Cod. Th. de Hæret. ubi Jacobus Gothofredus. [Perperam in Hierolexico Macri dicuntur *Trascodrygitæ*. Vide *Passalorinchitæ*.]

¶ TASPHORUM, vox ibrida, Strues vel munera deferens, à *Tassus*, strues, & Græce φερὸν, ferens. Ratherius Veron. l. 1. Præloq. apud Martenium

tom.

tom. 9. Collect. Ampl. col. 821. *Ut in Tasphoro illius (cameli) Madiam, Epha & Saba aurum & thus ad templum Domini deferant, Ismabelitæ quoque negotiatores stactem & thimiama resinamque in Galaad nascentem, &c.*

¶ TASQUA, Tasquerius. Vide *Tasca* 2.

1. TASSA, Taxa; Tassare, Taxare. Vide Sanctuarium Capuanum p. 602.

¶ 2. TASSA, Scyphus, patera, Gall. *Tasse*. Inquisitio ann. 1337. ex Archivo Eccl. Massil. *Novem Tassis diversarum formarum in aliqua earum parte deauratis*, xxii. *scutellis*, *&c.* Occurrit in Consuetudinibus Brageraci art. 16. in Testamento an. 1440. tom. 2. Rerum Mogunt. pag. 492. & alibi. Vide infra *Tassea*.

3. TASSA, Cumulus, Gall. *Tas*. Vide *Tassus* 1.

¶ 4. TASSA, Marsupium. Vide *Tasca* 1.

¶ 5. TASSA, vel Tassus, Ornamenti genus, Vittarum strues seu nexus, ut videtur, Gallis *Nœud de rubans*, Clericis & Monachis prohibitum, in Concilio Senon. ann. 1346. to. 5. Spicil. Acher. pag. 133. *Utentes ... capuciis, aut capellis super capita, vel Tassis, & corrigiis inhonestis, &c.* Nisi idem sit quod *Tassellus*. Vide in hac voce.

TASSALE. Matth. Paris ann. 1239. *Tassale vero S. Severii, quod non erat in totum Abbatis terræ Majoris Aconensis, ibi jura habebat, qua tenebat in feudum ab ipso Imperatore, per judicium fuit juste destructum, quia, &c.* Sed legendum *Casale*. Vide in hac voce.

¶ TASSAMENTUM. Vide in *Tensare*.

TASSARE, In struem ordinare. Vide *Tassus*.

¶ TASSEA, Idem quod *Tassa* 2. Scyphus, patera, Gall. *Tasse*, in Hist. MS. Abbatiæ Gemet. p. 242. in Statutis Monasterii S. Claudii pag. 88. in Glossario Lobinelli tom. 3. Hist. Paris. & alibi. Vide infra *Taxea* 2.

TASSEGIUM, Italis *Tasseggio*. Statuta Venetor. an. 1242. lib. 5. cap. 4. 5. *In Chartis illis, quæ in illis Tassegiis tunc factæ fuerint, &c.* Italica versio habet: *In esse carte, che saran fatte inquel mezzo, &c.*

¶ TESSELLARE, Claudere, obstruere, ab Italico *Tassello*, Obturamentum. Statuta Mutinæ pag. 4. *Et si per aliam domum vel casamentum fieri fecerit aliquod cavamentum, ab utraque parte dicti cavamenti fieri faciat & bene Tassellari, cooperiri, ac domum, casamentum de terra, luto & putredine remondari ac desgombrari.*

TASSELLUS, Fimbria, ex Anglico *Tassel*. Monasticum Anglic. to. 1. p. 21. *Dedit Ecclesiæ ... duo dorsalia de pallio, & duas capas de pallio, cum Tassellis auro paratis.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Dedit etiam casulam unam auro, Tassellis ac gemmis decoratam.* Mox: *Capam unam purpuream morsu & Tassellis carissimis redimitam.* Vide Ricordanum Malaspinum cap. 161.

☞ Pro humerali pluvialis, seu aureo argenteove aut serico textili, quo trabeæ sacræ postica pars adornatur, nostris *Chaperon*, accipiendum esse censeo in locis sequentibus. Inventarium Ecclesiæ Noviom. an. 1419. *Item duæ cappæ panni serici viridis ... quarum una ... habet ad Tassellum duas pecias crystalli .... Item una cappa panni aurei, in qua cappa est unus Tassellus argenteus deauratus & esmaillatus ad unum coronamentum nostræ Dominæ & in poto dicti Tasselli non est arbor.* Rursum ibi: *Tassellus, in quo est Sanson fortis, in quo deest medietas carneriæ.* Iterum ibidem: *Unus Tassellus argenteus & esmaillé Gallicè ad imaginem S. Christophori pro ponendo in alia capparum Episcopi Ægidii. Item unus parvus Tassellus argenteus deauratus esmaillé ad unam Annunciationem pro ponendo in una cappa ... Item quidam Tassellus magnus argenteus deauratus desuper, in quo & in medio est ymago B. Mariæ elevata in campo viridi ... Item duæ cappæ de eodem velueto & sic broderatæ de sindalo asureo, quarum una habet nodulum esmaillatum cum duabus peciis argenteis ad tenendum Tassellum.* Inventarium Ecclesiæ Aniciensis an. 1444. *Item duo Tasselli argentei pro cappis ponderis duodecim unciarum & dimidiæ.*

¶ Tacellus, Eadem notione. Testamentum Guigonis Episc. Casin. ann. 1345. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1458. *Insuper volo & mando, dispono & ordino cappam cum historiis & imaginibus & Tacello argenti munitam & completam ... dictæ Aniciensi ecclesiæ dari.* Vide *Taxellus* 2.

TASSIA, Scyphi species, nostris *Tasse*. *Tassia vini*, pro vini haustu, in Charta ann. 1274. in Histor. Eccl. Placentinæ. [*Pro valore quarumdam Tassiarum, coquieriarum & bassini de argento*, in Charta Massil. an. 1352. Vide *Tassea*.

¶ TASSIUM, Idem quod mox *Tassus* 1. *Pro Johanne Bowdon furcante carect. per unum diem* iii. *den. & pro victualibus emptis pro factoribus Tassiorum Prioris* xii. *d.* apud Kennettum ad ann. 1407. Antiq. Ambrosden. pag. 550.

1. TASSUS, Tassa, Cumulus, seu strues aristarum, vel fœni, Gallice *Tas*. Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 3. §. 4. *Blada de cumulis & Tassis fractis.* Matth. Paris an. 1248. *Dum quemdam frumenti consertum aggerem, quem vulgariter Tassum appellamus, venalem æstimans consideraret, agger ille nutans & inordinate compositus subito corruit super eum.* Tabular. Lewensis Prioratus: *Item omnes venient ad fanum vertendum & colligendum sine corredio; & ad portandum Tassum in curia cum corredio.* [Chartularium SS. Trinitatis Cadom. fol. 28. *Habemus .... duos Tassos garbarum.* Polyptychus Fiscamn. ann. 1235. *Et debet solare fena in Tasso.* Vide Thomam *Madox* in Formulari Anglicano p. 359. & Nomolexicon Anglicanum Th. *Blount* in *Tassum.*] Neque alia notione

Tassa, in Magnu Custumario Monaster. de Bello, apud Spelmannum: *Et debet falcare, spargere, vertere, cumulare, cariare in manerium domini, & ad Tassam furcare unam acram prati de prato domini.* Id est ad cumulum.

Tassare, In struem ordinare, messem, vel aristas, aut fœnum aggerere, Gallis *Tasser*, *entasser*, *mettre en un tas*. Fleta lib. 2. c. 73. §. 9. *Foragium autem Tassari faciat & cooperire.* Adde cap. 82. §. 1. Custumarium Monast. de Bello: *Et inveniet etiam per totum autumnum unum hominem ad Tassandum blada domini in dicto manerio, dum blada domini ibi Tassanda fuerint.* Charta an. 1206. *Inveniet etiam prædictus Joannes & heredes sui sex homines de prædicto manerio de Preston ad levandum & Tassandum fœnum nostrum, &c.* Alia Charta Odonis Archiepisc. Rotomagensis an. 1266. *Costuma denarii & oboli, venda, servitia quadrigandi & Tassandi, bannum vini, &c.* Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* pag. 190. *Item pro opere Tassandi in autumno* 13. *den. &c.* Charta alia ibidem, pag. 187. *Relaxaverunt tenentibus suis de Rokinge, videlicet falcationem, levationem, cariagium, & Tassationem prati.*

¶ Thassare, Eodem intellectu. *Qui carectas non habuerunt, venient cum furcis suis ad dictum fœnum levandum & Thassandum*, apud Kennettum ad ann. 1292. Antiq. Ambrosd. p. 320. Adde p. 550.

Intassare, Eadem notione. Monastic. Anglicanum tom. 1. p. 116. *Ut ipse & heredes sui, propriis*

operariis, & proprio custu, faciant mittere, & Intassare decimam dominii sui de Kynemersordo. [Vide *Intassare* suo loco.]

ATTASSARE, Idem quod *Tassare*. Charta Nivelonis Episcopi Suession. ann. 1190. in Tabulario Monasterii S. Crispini in Cavea: *Illud etiam sciendum est, quod trituratores decima partem suam foragii supra mensuram suam ante ostium Monasterii portabunt & Attassabunt: si vero trituratores decima foragium præfati Petri ad prædictam mensuram portare & Attassare noluerint, licebit eis flagella sine forisfacto capere & tenere, quousque eis satisfecerint.*

¶ a. TASSUS, Animalis genus, Italis *Tasso*. Johannes de Bazano in Chronico Mutin. apud Murator. to.15. col. 606. *Venit Mutinam quidam Franciscus de Castro Montagnæ cum quodam mirabili animali, quod appellabatur Tassi Barbarinum.* Quodnam fuerit postea describitur: locum consulat, qui plura voluerit. Vide *Taxonus* & *Taxus*.

¶ TASTART, Monetæ genus, apud Gallos. Instrumentum inter Acta SS. Maii tom. 1. pag. 64. *Promittuntur pro pretio xxiii. scuta in Salutis, Tastarts & Besonds solvenda.* *Testones* hic significari vix dubium est: quod monetæ genus recentissimum est; unde Instrumentum, ex quo hæc descripta sunt, recens esse colligitur; quod tamen vetustissimum existimant Bollandistæ.

¶ TASTUM, Linamentum, collyrium, Ital. *Tasta*, Gall. *Charpie*, vel *Tente pour une playe*. Acta sanctæ Franciscæ Rom. tom. 2. Martii p. 97*. *Adeo erat profundum vulnus, quod ultra octo uncias Tasti recipiebat in se.* Vide *Taxta*.

TATA, Nutritius, Pædagogus. Michaël Ducas in Hist. Byzant. c. 35. Τί εἰσι ταῦτα λαλά; (ὡς εἴποι τις) κατὰ τὴν ἡμετέραν γλῶτταν, ταλὰ, ἤτοι, παιδαγωγε, &c. Thwroczius part. 1. Hist. Hungar. cap. 10. *Cujus quidem Monasterii nomen pro eo Tata appellatur, quia cum beatus Rex Stephanus ipsius* (Deodati) *nomen ob reverentiam non exprimeret, sed eum Tata appellaret, abolitum est nomen Deodati, & Tata extitit vocatus: unde etiam ipsius Monasterium taliter est vocatum.* Bonfinius vernacula Italorum, Ritius Hungarorum lingua, *patrem* significare aiunt, [ut & *Tat* Armoricorum.] Utuntur Mart. l. 1. Epigr. 101. & alii. Occurrit etiam in vet. Inscriptione.

TATA PALATII, Τατᾶς τῆς αὐλῆς, Officium Palatinum apud Byzantinos Imperatores: cujusmodi vero ejus fuerit munus, incertum, ut testatur Codinus de Offic. Hujus mentio est apud Pachymerem lib. 4. cap. 29. lib. 6. cap. 31. Τὰς τῆς αὐλῆς, dicitur Matthæo Monacho de Offic. Palatii CP. Anonymo vero ex Bibliotheca Mazarina, Τὰτ τῆς αὐλῆς. sed utrobique metri causa.

¶ TATABOLUM, pro *Catabolum*, Solutio, præstatio. *Juxta quod ordo Tataboli fuerit*, in Placito ann. 716. apud Mabillonium sæc. 3. Benedict. part. 2. p. 622. Vide *Catabolum*.

TAU, & THAU, Crux, veteribus Gallis: hinc *Tau Gallicum* apud Virgilium in Priapeis, Quintilianum lib. 8. Inst. Orat. & Ausonium Idyll. 5. Gregorius Turon. l. 5. Hist. c. 5. *Tunc etiam insubita contemplatione parietes, & domorum, & Ecclesiarum, signari videbantur: unde à rusticis hæc scriptio Thau vocabatur.* Exstat in Tabulario Andegav. Charta Capituli Canonicorum S. Laudi, qua teneri se ii aiunt ad excipiendum Comitem Andegavensem, uxorem, & liberos, quoties ad dictam Ecclesiam venerint, *cum textu, turibulo, & aqua benedicta, tradendo dicto Comiti similiter in dicta receptione Thau eboreum, quod Fulco Rex Hierusalem Comes dicta Ecclesia dedit, quod habuit à Soldano Babylonia, quando Christus in Regem Hierusalem ipsum Fulconem sublimavit. Ego vero Guido de Athenis cum toto Capitulo Ecclesia & Clericis pluries Comitem Andegavensem ita recepi, & ideo dictus Fulco Rex dictum Thau Ecclesia nostra dedit, ut nos ita Comitem reciperemus.* Huc pertinet, ut opinor, subscriptio in Charta Edgari Regis Angliæ, apud Seldenum ad Eadmerum p. 159. *Ego Eadgifu prædicti Regis Ava hoc opus egregium crucis Taumate consolidavi.* Et alia in Charta Ethelredi Regis ann. 988. in Monastico Anglic. tom. 3. pag. 221. *Ego Oswaldus Eboracensis Ecclesia Archiepiscopus Crucis Taumate annotavi.* Vide Rosweidum ad Epistolam a. Paulini Nolani.

¶ TAUBARDUM, Tunica. Vide *Tabardum*.

TAUDREGIL, TAUDRACIL, ACHAUDREGIL. Lex Bajwar. tit. 3. cap. 12. *Si quis aliquem plagaverit, ut exinde claudus fiat, sic ut pes ejus ros tangat, quod Taudregil vocant, &c.* Edit. Heroldi *Aihaudregil* habet. Lex vero Alamannorum tit. 65. §. 31. *Taudragil.*

TAVEGA, [Cippi species,] in Usaticis Barcinonensibus. Locum vide in *Escassa*.

¶ TAVELLA, TAVELLONUS, Species lateris ad sternendum accommoda; quod maculis sit interstincta sic forte appellatur: certe notis varium & maculosum *Tavelé* dicimus. Statuta Riperiæ fol. 29. v°. *Teneantur fornasarii facere & fieri facere cuppos, quadrellas, pobinas, matonos, Tavellonos & Tavellas longas sive magnas & parvas, & alia quæcumque in fornacem coquenda ad infrascriptam mensuram, &c.* Statuta Placentiæ fol. 67. v°. *Vendant fornasarii... cuppos, quadrellos & Tavellas secundum modum consuetum.* Et fol. 82. v°. *Quadrelli, cuppi & Tavella... sint... bene cocti & bene fasonati & ad mensuram & stampum, ut hactenus consueverunt esse.*

¶ TAVELLARE, Lapidibus sternere, munire, Gall. *Paver*. Statuta Mutinæ f. 2. v°. rubr. 14. *Ita quod si aliquis murus vel fundamentum in porticibus superfit, illud debeat radicitus destrui per eosdem, & de dictis lapidibus tota porticus cum strata debeat Tavellari.* Et fol. 7. recto rubr. 38. *Intra portas usque ad domos, quæ sunt juxta prædictas portas, sliglarare... & ibi Tavellare & Tavellari facere & dictum Tavellatum manutenere.* Pluries occurrit ibid. fol. 3. v°. rubr. 20.

¶ TAVERE, pro *Tabere*. Gloss. Lat. Græc. *Tavo*, σήπω. Aliæ Græc. Lat. Σήπω, *Tavo, putio, putrefacio*: at in MS. Sangerman. legitur, *Tabeo, putreo*. Vide *Tavus*.

¶ TAVERNA, pro *Taberna*, Gall. *Taverne*. Occurrit sæpe. Vide in *Taberna*.

TAVERNICA, TAVERNICALIA, THAVERNICA, Hungaris, judicia dicuntur de liberarum civitatum controversiis, quæ remitti solent ad personalem Præfectum, qui *Magister Tavernicorum Regalium* dicitur in Charta an. 1308. apud Odoricum Raynaldum n. 24. & in Decretis Ludov. Regis Hungariæ an. 1351. & Sigismundi Regis an. 1435. apud Thomam Archid. in Hist. Salonitana c. 39. & in Hist. Cortusiorum lib. 11. cap. 11. ubi perperam editum *Chavernicorum*. Idem etiam

TAVERNICUS appellatur à Rogerio de Destruct. Hungariæ per Tartaros cap. 10. *Qui autem potentiores erant, sicut Tavernicus, qui & Camerarius dicitur, &c.*

DOMUS TAVERNICALIS. Thwroczius sub finem Historiæ: *Domus Tavernicalis & mensa Regis hujus, tantis ornatibus & clenodiis, tantis apparatibus, tantisque aureis & argenteis necnon vasis & poculis, ut nullus Regum Hungariæ in his rebus tam gloriosus fuisse credatur.*

Digitized by Google

TAVILUS OPERIS, qui alias *Operarius* dicitur. Vide tom. 9. Spicilegii Acheriani p. 141.

¶ TAULA, Latitudo. Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. è MS. Cl. V. *Lancelot : Item pro quinque ſtepis & quinque cabeſtris de coral, quilibet & longitudine duarum cannarum, unius de Taula & trium quartonum de eſpes, emptis precio* VI. *l.* II. *ſ.* VI. *d. turon.*

¶ TAULAGIUM, Vectigal. Vide in *Telon.*

¶ TAULERIUS, Eſcalis orbiculus, ni fallor, Gall. *Tailloir, tranchoir*, alias *Talleor.* Inventarium an. 1379. è Schedis Cl. V. *Lancelot : Item* XXII. *ſcutelle ſtagni .... item tres parve cornute ; item tres Taulerii modici valoris.* Vide *Talierium.*

¶ 1. TAULLIA, Teſſera lignea. Vide *Talea* 1.

¶ 2. TAULLIA, Impoſitio, exactio. Vide *Tallia* 8.

¶ TAUMA, Johanni de Janua, *Admiratio vel miraculum ; Taumantia, Arcus cæleſtis, ab admiratione & ſtupore admirantium dictus, vel Taumantias, quia fuit filia Taumantis.* Scribendum eſſet *Thauma*, à Græco θαῦμα : quod idem ſignificat. Vide *Tau* & *Thauma.*

¶ TAVOLACIUS, Scutum ligneum ex tabula, idemque brevius, Latinis priſcis *Parma.* Academici Cruſcani : *Tavolaccio, ſpezie di targa di legno.* Vide *Targa.* Statuta Patav. lib. 3. *In qua fuerint decem homines armati Tavolaciis vel ſcutis, lanciis vel lancionibus.* Boccac. Nov. 43. *Poſte giu lor lancie e lor Tavolacci.* Hinc *Tavolaccini* dicuntur Apparitores & miniſtri magiſtratuum lanceis & brevioribus ſcutis armati. Bened. Varch. Stor. lib. 11. *V'erano non ſolo, oltre i ramarri delle compagnie, i Tavollacini e i mazzieri della Signoria, ma i famigli de Signori Otto.* Vide *Talavacius.*

¶ TAVOLERIUM, Pavimentum, vel tabulatum, ni fallor. Statuta Cadubrii lib. 3. c. 25. *Meretrices autem, ruffiani & baraterii, ſeu ribaldi, ſoliti ſe in terrula ſuper Tavolerium ſpoliare, poſſint impune percuti & verberari, dummodo ex percuſſione non ſmacetur membrum vel debilitetur ; & intelligantur baraterii ſeu ribaldi, qui tribus vicibus, vel abinde ſupra, ſuper Tavolerium in terrula ſe ſpoliaverunt, &c.* Vide *Tavella.*

¶ TAUPIA, Talparius cumulus, Gall. *Taupiniere.* Statuta Arelat. MSS. art. 87. *Roueria levatarum & Taupie & receptacula cyrogrillorum ... deſtruantur.*

TAUREA, Ταυρεία, Species tubæ, quæ mugitum tauri quodammodo edebat, qua exercituum motus ſignificabantur : eſt enim ταυρεία, Suidæ, φωνὴ τοῦ ταύρου. Ita vocem uſurpant Leo in Tacticis c. 7. §. 31. 68. & Mauritius 1. Strateg. c. 19. Meurſius perperam, ni fallor, tympanum ex pelle taurina interpretatur. Statius lib. 2. Thebaïd.

> ..... *Tunc plurima buxas*
> *Æraque Taurinos ſonitu vincentia pulſus.*

TAUREÆ, Ταυρέαι, Anaſtaſio in Epiſt. ad Solitar. pag. 850. βεῦλαι, Sozomeno lib. 6. c. 19. lib. 8. c. 24. Flagella ex boum ſeu taurorum coriis. Salvianus lib. 8. de Gubern. Dei : *Deteſtantibus ridentium ſibilis, quaſi taureis cadebantur.* [Sed & Juvenalis Satyra 6.

> . . . . *Taurea punit*
> *Continuo flexi crimen facinuſque capilli.*

Memorantur *Taurea venatorum*, à Tertulliano ad Martyres cap. ult. & à Valerio in Vita S. Pontii Mart. apud Baluzium to. 2. Miſcell. p. 137. metaphorice vero ſumitur à Mamerto Claudiano in Epiſtola ad Sapaudum Rhetorem to. 6. eorumd. Miſcell. p. 538. *Quaſdam reſonantium ſermunculorum Taureas rotant, & oratoriam fortitudinem plaudentibus concinnentiis evirant.*]

¶ THAUREÆ, Eodem ſignificatu. Fr. Arnonis Scutum Canonicorum apud R. Duellium to. 1. Miſcell. pag. 8. *A Judæis ſimul & Gentibus multoties ſcorpionibus & Thaureis plumbatis & flagris attrectatus ſum.*

TAUROBOLIARE, Magnæ Deum matri *Taurobolium*, ſeu boum ſacrificium facere, de quo veteres paſſim Inſcriptiones. Lampridius in Heliogabalo : *Matris etiam Deûm ſacra accepit, & Tauroboliatus eſt, ut typum eriperet.* De Taurobolio, vide Turnebum lib. 27. Adverſ. c. 21. Lud. de la Cerda in Adverſ. Sacr. c. 60. n. 4. Voſſium lib. 2. de Idololatriæ ortu & progreſſu c. 52. & 53. &c. Cæterum Julianus Parabata ab ejuſmodi Taurorum ſacrificiis dictus ab Gregorio Nazianzeno Stel. 1. σαυροταυρος, de quo etiam Ammianus lib. 15.

1. TAURUS, *Qui gregem regit & nunquam victus fuit*, in Pacto Legis Salicæ tit. 3. §. 8. ubi Lex Salica habet *junctus.* Idem Pactus §. 9. *Si quis Taurum furaverit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, &c.* Vide *Treſpellius.* Rurſum in eodem Pacto Legis Salicæ §. 10. *Si quis Taurum Regis furaverit, &c.* Id eſt, taurum, qui cum aliis tauris jungitur currui Regio, uti interpretatur Wendelinus. Reges autem noſtros boves vel tauros curribus ſuis junxiſſe, docet in primis Eginhardus in Vita Caroli M. initio : *Quocumque eundum erat, carpento ibat, quod bubus junctis, & bubulco ruſtico more agente trahebatur.*

¶ TAURUS ALBUS. Charta an. 1533. apud *Madox* Formul. Angl. pag. 151. *Robertus Wryght & Johannes Anable, executores & aſſignati ſui, invenient ſeu inveniri facient unum album Taurum, omni anno eorum termini prædicti, tociens quociens contigerit aliquam mulierem generoſam, vel aliquas alias mulieres, ex devocione ſive voto per ipſas facto, venire ad feretrum glorioſi Regis & Martyris S. Edmundi, ad oblaciones dicti albi Tauri faciendas.* Taurum immolare ſolebant qui agebant triumphum. Vide ſupra *Tauroboliare.*

TAURI INGRATES. Thwroczius in Andrea Rege Hungariæ c. 43. *Miſit Cæſari 50. corpora immenſorum huſonum, & duo millia lardorum, mille Tauros ingrates.* i. *incraſſatos*, Gallis, *en graiſſe*, vel *engraiſſez.*

TAURI LIBERI LIBERTAS. Charta Walteri de *Gant* Comitis, apud Edw. Biſſeum in Notis ad Uptonum p. 86. *Cum ... libertate faldiæ, liberi Tauri, & liberi apri, & cum duobus molendinis, &c.* Ubi *liberum taurum*, bannalem interpretor, vel quomodo accipitur in Foris Bigorrenſibus art. 11. 12. *Melior villa Miles verrem habeat, & Monaſterium, per pacem ſecurum, non vi incluſum. Sed ſi in damno fuerit inventus, ſolute abjiciatur.... Idem dicimus de Militum & Monaſteriorum Tauro, & aſcenſore equarum equo.* [Inſtrumentum an. 16. Edwardi I. Regis Angl. apud Th. *Blount* in Nomolexico : *Compertum per Jur. quod Will. de Loſa fuit ſeiſitus de libero Tauro habendo in Hamſted, &c. Ideo conſideratum eſt, quod prædictus W. recuperet damna ſua, quæ taxantur per Jur. ad* IV. *ſ. pro imparcatione ejuſdem Tauri, &c.*]

2. TAURUS, Maritus. Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 77. *Si pater ſit liber, & mater ancilla, pro libero reddatur occiſus : ... videtur autem matris ejus cujuſcunque Taurus alluſerit.* Ubi alii Codd. habent, *matris eſt cujuſcunque, &c.* [Lexicon MS. Cyrilli : Ἀταυρώτη, ἁγνὴ, ἄμικτος.]

¶ TAUTA, Mentum, maxilla. Proceſſus de Vita S. Yvonis Preſb. to. 4. Maii p. 575. *Maxillam & Tautam multum habebat inflatas, & interdum comede-*

re non poterat nec potare. Ejusdem Vita prolixior p. 607. *Statim lapis unus qui erat in ipsa Tauta seu maxilla resiliit in ore.*

TAUTO. Glossæ Isonis Magistri in Prudentium: *Setas vocat cilios, quos nos etiam Tautones proprie vocamus.* Ita etiam in Cod. MS. Bibl. S. Germani Paris. [Glossæ Isidori: *Tautones, palpebra.* Papias: *Tautones, pili palpebrarum, vel palpebra.*]

¶ TAVUS, σῆψις, in Glossis Lat. Gall. Aliæ Græc. Lat. σῆψις, *Tavus, marcor, mucor.* Est pro *Tabes*, nisi ita legendum est. Vide *Tavere.*

¶ TAUXILLUM, occurrit supra in *Fractillus.*

1. TAXA, Exactio, impositio, certum pretium, seu certa pecuniæ quantitas, per vim exacta: nostris *Taxe*, Italis *Tassa, impositione ò compositione di danari da pagarsi.* Charta Richardi II. Regis Angl. to. 1. Monast. Angl. p. 538. *Impositiones, contributiones, Taxa, quota, tallagia, vel auxilia, &c.* Thomas Walsinghamus pag. 243. *Eo quod totiens non tam aporiassent quam dispoliassent patriam diversis Taxis, quas Gabelas appellant, &c. Taxas levare*, p. 248. [Bulla Sixti IV. PP. an. 1427. in Continuatione Bullarii Rom. pag. 282. col. 2. *Et quia propter assiduas guerras & novitates, qua continue vigent in dicto regno, pratenditur Ecclesias, dum vacant, gravatas in Taxa etiam reformata in Concilio Constantiensi, qua reducta est ad medietatem antiqua Taxa, quod gravatus in eadem Taxa Prælatus promovendus solvat communia, &c.* Adde Chronicon Angl. Th. *Otterbourne* p. 153. Bullam sæcularizationis Monasterii Insulæ Barbaræ an. 1549. to. 1. Maceriarum ejusdem Cœnobii p. 263. Glossaria Thomæ *Blount* in v. *Tax* & Lobinelli tom. 3. Hist. Paris. &c. Vide *Taxare.*]

¶ TAXATIO, Eodem intellectu. Charta an. 1363. ex Tabul. Sangerm. *Cum dictum monasterium propter pressuram guerrarum, mortalitatum & aliorum onerum importabilium ac excessivam Taxationem, &c.*

¶ TAXA GENTIUM, Certus militum numerus, quo quis ad commune bellum pro sua parte fungi debet, Gall. *Contingent.* Legatio Sigismundi Rom. Regis ad Eugenium IV. PP. an. 1432. apud Marten. to. 8. Amplis. Collect. col. 87. *Tam litteris quam nunciis mandavit & disposuit, ut hi qui Taxam gentium sibi impositam in exercitu suo non habuerunt, eamdem mox ad fronterias Bohemia ad gentes tres menses ibidem moraturas contra hæreticos mitterent, &c.* Vide *Talia* 4.

¶ 2. TAXA, Pensum, injunctum opus, Gall. *Tâche*, Angl. *Task.* Computus apud Kennettum ad an. 1425. Antiq. Ambrosd. p. 576. *Et in Johanne Leseby trituranti ad Taxam XLV. quarteria frumenti, ut patet per tallium hoc anno capiendo pro quolibet quarterio III. den. ob. IX. sol. IV. den. ob. &c.*

TAXAGIUM. Charta an. 1216. *De garbagio & Taxagio sic diximus, quod illi, qui colunt terram, cum equis in territorio de Bernevalle, reddent sæpedicto Priori unam garbam de meliore blado, quod colligent in terris suis pro quolibet equo pro Taxagio & garbagio, præterquam de puro frumento. Et si cultor illius terræ non colligeret, nisi frumentum, de frumento redderet unam garbam de Taxagio & garbagio pro quolibet equo. Quod si terram excolat sine equo, reddet Priori unam garbam, sicut prædictum est.* Vide *Tassus* 1.

¶ TAXALES, Species ludi cum *taxillis*, fortassis idem qui Gallis *Trictrac*, Fritillus, ludus scrupulorum. Statuta S. Jacobi *Hospitalis* ann. 1388. apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. pag. 339. col. 2. *Inhibemus etiam ne aliquis de dicto loco ad Taxales seu girestum ludat.*

TAXAMENTUM, Pensitatio. Vide *Tensare.*

TAXARE, TAXATIO. Papias: *Taxare dicitur æstimare: tractum ab emptoribus, qui Taxatione pretii tandem suas voluntates colligunt. Taxat, ponderat, nominat, æstimat, tangit. Taxatio, æstimatio, deliberatio, nominatio.* Ugutio: *Taxare, numerare, firmare, licitari, imponere pretium rei, qua venditur, æstimare, addere vel diminuere pretium rei qua venditur.* Gloss. Lat. Gr. *Taxatio*, ποσότης. *Taxamus*, ὁρίζομεν. [*Taxare, Tancer, prisier*, in Gloss. MSS. Lat. Gall. Sangerm.] *Pretio Taxare*, apud Siculum Flaccum. *Secundum bonitatem agrum Taxare*, apud eumdem. Charta Eadredi Regis Angl. to. 1. Monast. Anglicani p. 169. *Pro damnis & expensis per eos sibi factis vel illatis, Taxandis per juramenta 4. vel 5. hominum fide dignorum, &c.* [Charta ann. 1302. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Quod illa quæ vendunt sine quibus sotulares fieri non possunt, Taxemur, cum alias Taxam servari non possent dicti sabaterii.*] Utuntur Plinius lib. 17. c. 1. Lex 3. D. ad Exhibend. l. 9. Cod. de Excusat. muner. &c.

TAXATIO, Pretium, æstimatio, [*Taxation, pris*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS.] Vita S. Machuti Episcopi c. 14. *Eique mox villam quamdam non parvi redditus & Taxationis ad metatum & commanendum ex integro delegavit.* [Diploma an. 1356. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 516. *Possessiones & prædia in regno suo Boemiæ debeant assignari ad existimationem & Tutationem .... Joannis Olomucensis Episcopi & ... Busconis de Weibardis, &c.* Pro *Tutationem* legendum puto *Taxationem* ex subsequentibus ibidem: *Si fortasse super æstimationem & Taxationem præmissorum concordare non possunt, &c.* Rursum occurrit in Arresto Parlamenti an. 1394. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. pag. 82. col. 1. in Statutis Massil. lib. 2. c. 39. §. 2.]

TAXATOR, *Æstimator*, in Glossis MSS. Regiis. [*Æstimatores & Taxatores bonorum talium duxit similiter eligendos*, in Diplomate an. 1356. proxime laudato. Vide paulo post alia notione.]

¶ TAXIARCHUS, Eadem notione. Glossulæ Cluniac. apud Mabillon. tom. 2. Operum Posthum. pag. 23. *Taxiarchi sunt qui præsunt rebus taxandis, id est æstimandis.*

TAXARE, Nominare, appellare, dicere. Abbo in Præfat. lib. 1. de Bellis Parisiac. *Ceterum tam tua, quam reliquorum quidem lectorum alma caritati non istud metrice complecti volumen quod vates Taxer, notum fore molior.* Ubi pro Glossa ad marginem habetur, *nominer.* Et initio lib. 1. ... *Parisiusque novo Taxarit ab orbe.*

Item pro Scribere. Facundus Hermianensis lib. 4. c. 1. *Legens literas à vestra Reverentia missas, cognovi nomen Joannis in sacris diptychis scriptum. Interrogans autem inde venientes, cognovi non in ordine Laicorum, sed in Episcoporum Taxari.* S. Eulogius lib. 3. Memorial. SS. cap. 6. *Et alibi Taxatum est*, i. scriptum, dictum est. Alcuinus de Divin. Offic. *Deincept vero à custodibus omni lumine decoretur Ecclesia, & sicut isto die Taxavimus, ita & Feria sexta atque Sabbato.* Carolus M. de Cultu Imaginum lib. 1. c. 6. *Antequam discutiendorum testimoniorum, qua absurde Orientales in sua Synodo Taxaverunt, silvam ingrediamur, &c.* Id est, scripserunt. Eadem notione usurpat cap. 11. initio: *Sed & omnis illa Synodus, qua & in pluribus somnianti ad sensum præbuit, qua non solum dicenti restitit, sed etiam dicta in volumine Taxavit.* Ubi tamen Tilius editor *Taxare*, pro *Texere*, contexere, dictum putat. Flodoardus lib. 1. c. 21. *Transfertur ad villam ipsius Suprataxatam, no-*

mine Sparnacum. Ita lib. 3. c. 11. *Elegit ... Supra-taxatos Episcopos*, i. supradictos, nominatos. [*Ut superius Taxavimus*, Glabro Rodulpho apud Duchesnium tom. 4. Hist. Franc. p. 46.] Vide Regulam Magistri cap. 7. & Chartas Alamannicas Goldasti cap. 39.

¶ Taxare Sese, Pacisci. Vita B. Caroli Boni Comitis Flandriæ n. 56. to. 1. Martii p. 191. *Datis dextris & acceptis, fide & sacramento juramenti sese Taxabant, quatenus eadem intentione eisdemque armis & eodem consilio in obsidione cum ipsis jungerentur.*

Taxari, Haberi, censeri, quomodo *Taxari inter vicarios*, dixit lex un. Cod. Theod. de Comitib. & archiatris.

Taxare, *Taxam* imponere. Thomas Walsingh. p. 244. *Quapropter scirent procul dubio plebem nullatenus velle vel Taxari, vel Taxationibus acquiescere, &c.* [Constitutiones Jacobi Regis Siciliæ cap. 59. *In Taxatione & solutione ipsius pecuniæ, non cum eisdem terris, sed semotim per se imponi & Taxari faciunt certam pecuniæ quantitatem, &c.* Vide supra *Taxa* 1.]

¶ Taxare Emendam, Mulctam imponere, vel quæ solvenda sit decernere. Mandatum Philippi Pulcri Franc. Regis an. 1302. apud Menesterium in Probar. Hist. Lugdun. p. 84. col. 1. *Inhibentes de cætero, ne Præpositi præposituras ad firmam tenentes Taxare vel judicare præsumant emendas.*

¶ Taxator, Qui *Taxam* imponit pro uniuscujusque facultate. Charta Humberti Dalphini pro franchesiis Villæ de Pineto ann. 1343. è Schedis Cl. V. *Lancelot: Incholæ ... possint levare & exigere vintenum Taxandum & ordinandum inter se, prout eorum legalitati videbitur ordinandum, præstito prius juramento in manibus Castellani ipsius loci, vel ejus vices gerentis, per Taxatores & exactores ipsius vinteni, quod bene & legaliter prædicta facient & exercebunt.* Constitut. Eccl. Valent. inter Conc. Hisp. to. 4. pag. 199. *In eo casu subsidii sint quatuor Taxatores ex antiquioribus canonicis.* Et pag. 200. *Collectores & Taxatores præfati subsidiorum teneantur ejusmodi officia per seipsos exercere.*

Taxati, Milites stipendiarii, qui *taxam*, seu stipendium excipiunt, quomodo *Recevoir taxe* dicimus. Hist. Miscella lib. 20. p. 616. *Acie Arabes in Africam mota, hanc obtinuerunt, & ex proprio exercitu Taxatos in ea quosdam constituerunt.* Pag. 634. *Electus ex proprio stolo velocibus scaphis misit Taxatos ex Themate Obsiciano, &c.* Adde pag. 637. 640. 763. &c. Vita S. Symeonis Mirabilis-montis: Ὄντων δὲ κατὰ τὸ σύνηθες ἐν τοῖς Γαβάλοις, ταξάτοι τῶν Ἀγαρηνῶν κατῆλθον εἰς τὴν παραθαλασσίαν. Theophanes p. 410. Ἦσαν γὰρ καὶ τῶν λοιπῶν θεμάτων ταξᾶτοι ἄρχοντες οὐκ ὀλίγοι. Adde eumdem in Theodosio, & alibi, & Constantinum in Basilio Macedone cap. 49.

Taxatio, Præsidium, sedes *taxatorum*. Hist. Miscella: *Quod formidantes prælium & Taxationem tumultuarent.* Theophanes in Constantino: Καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου στρατοῦ ταξατίωνα ἐν αὐτῷ κατέστησαν. Cedrenus in Leontio an. 3. Καὶ καβαλλικεύων ταξατίωνα ἴδιον, τῷ βασιλεῖ ταῦτα ἐδήλωσε. Ταξείδιον vero idemne sit quod ταξατίων, vide Meursii, & Fabroti ad Cedrenum Glossaria.

Taxatum, Expeditio bellica, Græcis recentioribus ταξείδιον. Formula 15. ex Andegavensibus: *Unde mihi homo, nomen illi, interpellabat eo quod caballo suo furasset, aut in Taxato post me habuisset, &c.* Infra: *Nunquam furavit, nec consciens ad ipso furandam nunquam fuisset, nec post me in Taxata ipso caballo nunquam habui, &c.*

¶ TAXAROLUS. *Gerardinus Miralpa Taxarolus*, memoratur in Litteris Frederici Ferrar. Episc. an. 1295. in Bullario Carmelit. p. 528. col. 2. An idem qui *Taxator*, Æstimator, aut qui imponit vel colligit *taxas*?

¶ TAXATIO, Taxator, &c. Vide in *Taxa* 1. & *Taxare*.

¶ 1. TAXEA, Gallis, Laridum, seu lardum. Ita Isidorus lib. 20. Orig. c. 2. & Papias.

¶ 2. TAXEA, Scyphus, patera, crater, Gall. *Tasse*. Ordo Rom. apud Mabillon. tom. 2. Musæi Ital. p. 506. *Antiquior acolyterum, post ipsum Episcopum bajulat ampullas cum vino & aqua & duabus Taxeis.* Et infra: *Abluit parvam Taxeam.* Vide *Tassea* & infra *Taxia* 1.

1. TAXELLUS, pro *Tessellus*, Tessellatum opus. Anastasius Bibl. in versione Concilii Nicæni II. *Sanctas imagines proponendas tam de coloribus, & Taxellis, quam ex alia materia.*

¶ 2. TAXELLUS. Acta S. Rayherii, tom. 3. Junii p. 450. *Tunc illa aspiciens frizum, quod erat in Taxellis mantelli sui, recognovit suum esse mantellum.* Adnotant Bollandistæ *Taxellum* ab Academicis Cruscanis indicari partem panni à foris affixam, qui ornatus etiamnum sit in usu rusticorum; Belgis hodieque, sed viris dumtaxat, simile quid in usu esse ad collum à tergo pendens forma fere quadrata: quod & nomen *Taxilli* indicat. Vide supra *Tassellus*.

TAXEMA. Petrus Damianus lib. 6. Epist. 26. *Quanti sal veneat, utrum annona modium, Taxema carius vendat.* Vide *Taxare*.

TAXEOTÆ, Apparitores Principum, Magistratuum, &c. Gloss. Gr. Lat. Ταξεώτης, *apparitor, officialis*. Papias: *Taxeota, id est officiosus*, seu officialis. Ταξεῶται, apud Palladium in Histor. Lausiaca c. 63. 67. Codinum in Origin. CP. Lambecianis p. 20. 36. [Additio 3. Capitularium cap. 56. *Si monachus laicus factus fuerit, honore & cingulo expolietur & res ejus monasterio adiciantur. Quod si monasticam vitam reliquerit, Præses provinciæ eum teneat, & Taxeotas vel curiæ suæ connumeret.* Desideratur vox *Taxeotas* lib. 5. Capitul. cap. 381. Vide Julianum Antecess. Nov. 123. cap. 63.]

¶ 1. TAXIA, Crater, patera, Gall. *Tasse*. Computus an. 1333. & seqq. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 273. *Habebant in pignore duas parascides, unam Taxiam & tria garnimenta robarum Senescalli.* Vide supra *Taxea* 2.

¶ 2. TAXIA, f. Violenta percussio, à vocula *Tax*, qua usus est Plautus pro percussionis sono. Chartularium Prioratus S. Florentini sub Odone Abb. S. German. Autissiod. sæc. xi. *Waldricus ... dereliquit in eorum præsentia omnes torturas & consuetudines, quas per suam vim immiserat superius memoratæ potestati ... hoc est, sannum, placitum, justitiam, districtum, incendium, homicidium, violentiam, quæ vulgo appellatur rapt, furtum, Taxiam, infracturam, assaltus, & quidquid culparum dici aut æstimari potest.*

¶ TAXIARCHA, Gr. Ταξιάρχης & ταξίαρχος, Ductor ordinum, Centurio vel Decurio. Legitur in Hist. Miscella apud Murator. tom. 1. part. 1. pag. 117. col. 2.

¶ TAXIARCHUS, Æstimator. Vide *Taxa*.

TAXILLI, Lusoriæ tesseræ, *Dez*. *Taxillorum lusores*, in Consuet. Siculis lib. 1. tit. 50. [Adde Statuta Genuens. lib. 5. rubr. 71. Vercellensia fol. 83. v°. Pallavicinia lib. 2. c. 47. Montis-regalis pag. 178. &c. Chronicon Dominici de Gravina apud Murator. to. 12. col. 567. *Et multi quidem artifi-*

ces de ossibus eorum (hominum occisorum) *accipientes, aliqui Taxillos, aliqui manicas cultellorum fecerunt ad rei memoriam sempiternam.*]

¶ TAXILLUS, Calx, Gall. *Talon. Taxilli ita natibus tenaciter inhaserant, quod nunquam à nativitate gressum incessuum experiri quiret*, in Miraculis S. Benedicti, to. 3. Martii p. 311. Joh. de Janua: *Taxillus, dimin. de Talus, secundum utramque significationem Tali; unde Taxillus, parvus talus, i. postrema pars pedis, & Taxillus, parvus decius.*

TAXO. Charta Ludovici VII. an. 1058. in Regesto Philippi Augusti Herouvalliano p. 78. *Caeterum Regii juris est, & si vacaverit sedes* (Laudunensis) *in vindemiis, vinum de Taxone, de talliis, & vinagium quod per pagum colligitur.*

☞ Unum idemque sonant *de taxone*, & *de talliis*, Gall. *de taxe* & *de taille*, ut conjectat *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 14. ubi Chartam hanc edidit. Vide *Taxa* 1.

¶ TAXONARIA, Locus ubi crescunt taxi. Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. tom. 1. SS. Junii p. 719. *Cum terris, mancipiis, silvis, pratis & omni jure suo, & cum Taxonaria, quam vindicavi contra Leutherum.*

¶ TAXONUS, Melis, Gall. *Taisson*, Ital. *Tasso*. Statuta Vercell. lib. 3. fol. 75. v°. *Item quod becharii civitatis Vercellarum non debeant nec possint emere vel vendere aliquas salvaticinas in civitate ... exceptis capriolis, apris silvestribus, stambechis, ursis & Taxonis.* Vide *Tassus* 2. & *Taxus*.

TAXTA, vel TASTA, Instrumentum vulnerum profunditati explorandæ inventum, Italis *Tasto*, nostris *Sonde*. Acta S. Herculani Episcopi & Mart. n. 28. *Quantum plus ei* (mamillæ fistulatæ) *aliquis medicabatur, tanto plus pejorabat, & in tantum succreverat, quod costam pectoris jam Taxta tangebat.* [Vide *Tastum*.]

¶ TAXUS, *Quoddam animal est*, Johanni de Janua; Gall. *Taisson*, Melis. Vide *Cilicium*, *Melota*, *Taxonus* & *Tesso*.

¶ TAYA, Vox nautica, idem f. significans quod *Talla* 3. Vide ibi.

¶ TAYCHIA, ut *Tasca* 2. Vide in hac voce.

¶ TAYLLIATILIS, Gall. *Taillable*. Vide *Tallia* 8.

¶ TAYOLA, Species tigni. Statuta Cadubrii lib. 2. c. CXXVIII. *de mensuris Tayolarum: Statuimus, quod aliquis de Cadubrio non faciat, nec sit ausus fieri facere aliquas Tayolas alicujus ligni per Plavim conducendas ultra mensuram decem pedum.* Pluries occurrit in iisdem Statutis fol. 51. & 52. Correctiones eorumd. Statut. p. 51. *Qui Tayolas, morellos, sive mezenas extra districtum Cadubrii trahere ... voluerit, teneatur & debeat duas partes ad minus ipsarum Tayolarum dimittere ad seccandum in serris.* Vide *Tallea*.

¶ TAYS, Piscatoribus Massiliensibus, Veneni genus necandis piscibus aptum. *Tayssare*, Veneno, *Tays* dicto, aliquid inficere. Vide supra *Lothosela* & *Taissare*.

¶ TAYSIA, Mensura 6. pedum. Vide *Teisia*.

¶ TAZETUM. Chronicon Bergom. ad an. 1393. *Iverunt homines partis Guelphæ in Castegnola, ubi moratur Theudaldus Petri de Pesentibus & certi ejus parentes, & ibidem combusserunt omnes domos, seu Tazetum ipsius Theutaldi.* F. *Casatum*. Vide *Casata* 1.

TEAM, TEAMES. Vide in *Theam*.

¶ TEBANUM. Vide *Tabanum*.

TEBENNUM, Vestis Senatoria; τήβεννον, Eunapio in Juliano. Hesychius: τήβεννος, εἶδος περιβολαίου παρὰ Ρωμαίοις. Τήβεννα in Gloss. vett. *Toga*, τήβεννα, & Themistio orat. 14. p. 318. Gloss. Lat. Gr. *Togato*, τηβεννοφόρῳ. Gloss. Gr. Lat. τήβεννος, *Toga, trabea*. Julianus Antecessor Constit. 96. de Officio Proconsulis: *Indicatur autem & Tebennum, id est aliquod genus vestimenti, in festis diebus.*

TECHA. Simeon Dunelmensis an. 1144. *Cerneres alios eculeis distendi, alios per verenda sursum trahi, alios Techis parvissimis lapidibus substratis includi, & pene quassari. Thecis* legendum putat Somnerus.

¶ TECIA, pro *Taxa*, ni fallor, Impositio, exactio. Charta Ludovici Jun. Regis Fr. an. 1160. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feudorum p. 536. *Et insuper quictavimus dictam T. & ejus heredes ab omni consuetudine & Tecia & talia.*

TECLATUM, TECLATURA. Vide *Theclatura*.

TECTAMENTUM, καλυπτήριον. Gloss. Gr. Lat.

¶ TECTERE, Tegere. Glossæ Lat. Græc. *Tecto*, ἐπικαλύπτω. Glossæ Gr. Lat. Ἐπικαλύπτω, *Cooperio*, *Tecto*. Ἐπικαλύπτει, *Tegit*.

¶ TECTONATUS, Coopertus. Vide *Tectora*.

¶ TECTONUS, Faber lignarius, à Græco τέκτων. Papias: *Faber, Tectonus ... cum adjectione Faber lignarius, Faber ærarius.*

TECTOR, in Glossis, κονιάτης, ut *Tectorium*, κονίαμα. Est autem *Tector*, qui *Tectorium* inducit, *dealbator. Albarius Tector*, apud Tertullianum de Idololatria. Vide Cujacium lib. 10. Observat. c. 9. & ad l. 1. Cod. de Excusat. artific. lib. 10. & JC.

TECTORA, pro *Tectum*, Ædes, enunciatione Longobardica. Charta Longobardica in Bullario Casinensi to. 2. p. 9. *In primis casam ipsam domocultilem meam, & omnes Tectoras infra ipsam terminationem meam, sclandonicias vel pallearicias, cum stabulo meo seu molino ad ipsam curtem pertinentem, &c.* Infra: *Cum casas & omnes Tectoras, &c.*

TECTORATUS, *Tecto coopertus*, in Glossis antiquis MSS. *Tectoriatus*, apud Papiam: *Tectonatus*, in Gl. Reg. Cod. 1018.

¶ TECTORIUM, f. Lodix, stragulum, Gall. *Couverture*. Constructio Castri Saphet apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 363. *Mansit autem ibi dictus Episcopus, donec castrum firmatum fuit .... & cum repatriavit, dedit dicto castro tanquam filio Symon praelecto omnes equitaturas suas & Tectoria & superlectilia.* Vide *Tectum* 2.

1. TECTUM. *Super Tectum pro sanitate febris filium ponere*, Superstitio damnata in veteri Pœnitent. MS. & apud Cumeanum Abbat. de mensura pœnitentiarum c. 7. Huc forte spectant hæc ex Papia, & ex Glossis Isidori: *Tugellaria, maleficia, eo quod supra tegulas sacrificent.* [Emendatius Jo. de Janua: *Tegellaria à Tegella, quæ & Tegularia dicitur, scilicet Venefica supra tegulas sacrificans.*]

TECTUM ET FOCUM *hospiti negare*, vetitum in Lege Burgund. tit. 38. §. 1. & 9. Ita *Tectum præstare*, leg. 1. §. 19. D. de Ventre in possess. mitt. *Agro Tectoque suscipere*, l. 5. Cod. Th. de Desertor. Germanorum & Celtarum hospitalitatem commendant passim Scriptores apud Cluverium l. 1. German. antiq. c. 19. & Lindenbrogium.

¶ 2. TECTUM, f. Tegumentum, vestis qua quis tegitur, vel Stragulum, Gall. *Couverture*. Vide *Tectorium*, & mox *Tectura*. Leges Luitprandi Regis Langobard. lib. 6. art. 38. apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 69. *Dare debet medium de omnibus rebus mobilibus, excepto Tecto, quas in ipsa casa habuerit ipse homicida.* In Codice Cathed. Mutin. legitur, *excepto Tectores.*

¶ TECTURA, Tectorium, tegumentum quodvis, tectum, lodix, stragulum, Gall. *Couverture*. Palladius de Re Rust. 1. 15. *Parietum Tectura fortis*

& nitida. Ebrardus Bethuniensis in Græcismo;

Velum cortina, velum Tectura vocatur.

Præceptum Caroli C. an. 862. apud Marten. to. 1. Collect. Ampl. col. 163. *Tecturam vero monasterii & omnem emendationem, undecumque tempore avi & genitoris nostri consueverunt facere, exinde peragant.* Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. p. 468. *Ita ut plumbea Tectura trabibus & transtris superposita pinnaculis ædificii sederet.* Regula reformat. Mellicensis in Chronico ejusdem Monasterii p. 360. col. 2. *Item quilibet monachus pro tegumentis lecti habebit stropodium, matratium, unam Tecturam duplam de panno laneo, subtus albam citerius gryseam, &c.* Vide *Tectorium.*

¶ 1. TECTUS, Tutus, securus. Guillelmus *Forestier* in Elogio Abbatum Montis S. Catharinæ prope Rotomagum sub an. 1304. tom. 5. Annal. Benedict. pag. 631. col. 2.

Abbas cœnobio Rogerus septimus isto
Extitit, hoc scripta testificantur ita.
Tectum temporibus in pace satis fuit ejus.

Nempe Cœnobium. Forte legi debet *Tutum.*

¶ 2. TECTUS, pro *Tectum.* Hariulfus lib. 2. Chronici Centul. c. 7. *Claustrum vero monachorum triangulum factum est, videlicet à S. Richario usque ad S. Mariam Tectus unus: à S. Maria usque ad S. Benedictum Tectus unus; itemque à S. Benedicto usque ad S. Richarium Tectus unus.*

TECUARIUM, TECURIUM. Vide *Tegorium.*

TEDA. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 108. *Debet . . . per vindemias 2. circulos plicatos ad tinam, & 5. trainas, & 1. fassum de Teda, &c.*

TEDAS FORIBUS APPENDERE. Synodus Coloniensis an. 1300. c. 20. *Quia vero nonnulli, ut intelleximus, Tedas & litteras annexas ante portas & januas aliquorum religiosorum, & grangias eorum suspendere non formidant, in quibus incendia, homicidia, & alia damna & maleficia se illaturos eis, ante quorum dictas litteras & Tedas suspendunt, inferre publice comminantur, nisi infra certum terminum eisdem malefactoribus aliqua pecuniæ summa pro ipsorum arbitrio persolvatur, &c.*

TEDIALIS POSSESSIO, Quæ datur contra minores, mente captos, furiosos, &c. in Statutis Mediolanens. parte 1. c. 14. 15. [Adde Statuta Massil. lib. 1. c. 29. §. 1. Vercell. fol. 53. Montisregalis pag. 81.]

TEDINGPENY. Vide in *Terhinga.*

TEGA. Anastasius in Hormisda PP. *Gabata electrina pens. lib. 2. Tegas cerei aureas 2. pens. sing. libr. 6.* Ita quidam Codd. ubi alii habent *Thecas cyrei.* Forte *Tedas* legendum, ut fuerint cerei fictitii aurei.

¶ TEGELLA, *Parva tegula.* Joh. de Janua; *Tieulette*, in Glossario Lat. Gall. Sangerman. MS.

¶ TEGELLARIA, Venefica, &c. Vide *Tectum* 1.

¶ TEGENARIUS, ψιαθοποιός, in Glossis Lat. Gr. Glossæ Gr. Lat. ψιαθοπλόκος, *Tegitarius.* ψιαθοποιός, *Tegenarius.* Mallem *Tegetarius*, Qui *segetes* seu mattas facit, ut habetur in Thesauro Fabri.

¶ TEGES, *Parva domus quæ & Tugurium, scilicet Casula, quam faciunt sibi custodes vinearum vel pastores ad tegmen sui; quasi Tegerium vel Tugurium. Hanc rustici Capanam vocant, quod unum tantum capiat.* Joh. de Janua. Hinc Glossæ Lat. Gall. Sangerm. *Teges, Maisonnette.* Vita S. Hugonis Abb. to. 3. Aprilis p. 641. *Ipse uno tantum comite monacho Tegetem ingreditur.* Pro *tecto* sumitur in Gestis Consulum Andegav. to. 10. Spicil. Acher. p. 460. *Repente supervenit à plaga australi vehementissimus turbo,*

ipsam repellens seculam ac replens eam turbido aere diu multumque concutiens, deinde vero solutis laquearibus, universa ejusdem Ecclesiæ trabes, simulque tota Teges per pignam templi ejusdem occidentalem in terram corruentes, eversum ierant.

¶ TEGESTAS, καλυπτήρια, in Glossis Lat. Græc. & Gr. Lat. Tegumentum.

¶ TEGESTRATORIA. Gl. Gr. Lat. Sangerm. MSS. ψίαθος, *Teges, Tegestratoria.* Videtur legendum *Tegis stratoria*, Quæ humi sternitur.

¶ TEGETARIUS. Vide *Tegenarius.*

TEGIA, *Fides, coopertura.* Papias MS. & editus.

¶ 1. TEGILLA, pro *Tegilla.* Vide in *Toacula.*

¶ 2. TEGILLA, pro *Tigillum*, Canterius, Gallice *Chevron.* Chronicon Stederburg. apud Leibnitium to. 1. Scriptor. Brunsvic. p. 867. *Ex ipsa occulta vi (fulguris) sub tecto plumbeo inter murum plumbum & monasterii Tegilla lignea incensa sunt, &c.*

¶ TEGITARIUS, Textor tegetum. V. *Tegenarius.*

¶ TEGMINATIM, Per tegmina librorum, in Actis SS. Aprilis tom. 1. pag. 104. *Vita & miracula S. Francisci de Paula . . . quæ ne forte pereat, per hæc quatuor volumina S. Hieronymi dispersimus Tegminatim.*

¶ TEGNA, (pro *Techna*) *Dolus, fraus*, Johanni de Janua; *Barat, fraude, deception*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Hinc *Tegnosus*, (pro *Technosus*) *Fraudulentus, deceptorius, dolosus. Tegnula* (pro *Technula*) *Parva tegna*, eidem de Janua. Occurrit vox *Tegna* in veteri Epistola apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 496.

TEGNIO, *Malarum artium*, in Glossis antiquis MSS. ex Gr. τέχνη, fraus. Vide *Thannus.*

TEGNON, ex Gr. τέκνον, Filius. Passio SS. Perpetuæ & Felicitatis: *Et dixit mihi, Bene venisti, Tegnon.*

¶ TEGNOSUS, TEGNULA. Vide *Tegna.*

TEGORIUM, Locus seclusus ac superne tectus, à *tegere*, voce deducta: nisi idem sit quod *Tugurium.* Glossæ Antiquæ MSS. *Tegurium, casa a tegendo dicta.* Glossæ Isidori & Pithœanæ: *Gumma, Tegorium.* Ubi pro *gumma* forte legendum *calumma*, ex Gr. κάλυμμα. Adamnanus lib. 1. de Locis sanctis c. 2. *In medio spatio hujus interioris rotundæ domus, rotundum inest in una eademque petra excisum Tegorium, in quo possunt ter terni homines stantes orare.* Al. *Tegurium.* Infra: *Hujus Tegorioli introitus ad Orientem respicit, &c.* Occurrit ibi pluries & c. 3. 4.

TEGURIUM, TIGURIUM. Anastasius Biblioth. in S. Symmacho PP. *Hic fecit Basilicam S. Andreæ Apostoli apud B. Petrum Apostolum, ubi fecit Tigurium ex argento, & confessionem pens. libr. 120.* Infra: *Ubi & super altare Tigurium argenteum fecit.* [*Tygurium*, ex Cod. MS. apud Murator. to. 3. pag. 124.] In Sergio PP. p. 62. & 245. *Hic fecit ambonem & Tegurium in basilica SS. Cosmæ & Damiani.* Mox: *Hic Tegurium basilicæ S. Susannæ, quod ante ligneum fuerat, ex marmore fecit.* Ita quidam Codd. ubi editus habet *ciburium* & *ciborium*, quod unum idemque sonat: nam tegimen, & umbraculum *Ciborium* appellat Ordo Romanus, quod altare tegat. Vita Aldrici Episc. Cenoman. n. 17. *Fecit Tegurium, quod & ciborium nominatur, super altare, &c.* ubi perperam edit. *Tugurium.* Gloss. Lat. Græc. *Tegimentum*, στέγασμα, κάλυμμα, σκέπασμα. Atque hac notione eadem vox capienda in Capitul. 3. ann. 789. cap. 17. *Ut super altaria Teguria fiant, vel laquearia.* Ubi quidam Codd. habent *Tecuaria* [vel *Tecuria.* Meisterlinus in Hist. Rer. Noriberg. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 130. *Mandatque dat omni consulatui, ut foro amplo, ubi erant domun-*

Digitized by Google

tula, gaza & Tiguria carnificum, pistorum, penaticorum, piscatorum, institorum & eorum, qui res suas sub hasta vendebant, omnino amoverentur.] Vide Descriptionem nostram ædis Sophianæ, ubi de Ciborio, [& supra *Ciborium.*]

¶ TEGULARE, *Tegulas facere, vel tegulis operire,* Johanni de Janua. Secunda notione legitur in Gemma.

1. TEGULARIA, *Malefica, dicta quod super tegulas sacrificet.* Glossæ Antiquæ MSS. & Papias. Vide *Tectum* 1.

¶ 2. TEGULARIA, TEGULARIUM, Tegularum officina, Gall. *Tuilerie; Tieullerie*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Occurrit vox *Tegularia* in Literis an. 1263. apud Lobinellum tom. 3. Hist. Paris. p. 207. in Charta Thossiacensi an. 1461. in alia an. 1447. è MS. Coislin. ubi Gallice redditur *Thuillerye*; in alia ann. 1048. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 596. Liber Anniversariorum Monasterii Saugerm. fol. 20. v°. *Anniversarium Odelinæ de* XXX. *solidis Paris. de redditibus Tegulariarum, quos percipimus super Tegulariis in Pascha & in festo S. Remigii.* Ab hisce *Tegulariis*, Palatium quod vulgo *les Tuileries* vocant, nomen habet. *Tegularia lapidea*, in Charta ann. 1202. apud Miræum to. 1. p. 731. Joh. de Janua: *Tegularium, locus ubi fiunt, vel acervus vel multitudo tegularum.* Lex 180. Dig. de Verborum signif. *Ofilius ait, tugurium à tecto, tanquam Tegularium, esse dictum, ut tega quod ea tegamur.*

¶ TEGULARIS PETRA, Tegula, apud Thom. *Madox* Formul. Anglic. pag. 139.

¶ TEGULARIUS, Johanni de Janua, *Qui tegulas facit; Tieuller*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Glossæ Lat. Græc. *Tegularius*, Κεραμοποιὸς, κεραμεύς. Adde Græc. Lat. Codex MS. reddituum Episcopatus Autisiod. circa ann. 1290. *Item* XX. *mille tegularum, quæ debet Tegularius quolibet anno.* Occurrit apud Rymer. to. 5. p. 693. col. 2. D. *Secousse* to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 78. &c.

¶ TEGULATOR, Idem qui *Tegularius* apud Lindwodum Provinc. pag. 196. Rymerum tom. 2. p. 664.

¶ TEGULATUS, Tegulis tectus. Charta an. 3. Henrici VI. Angl. Reg. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 145. *Omnes domos dicti manerii Tegulatas sustentabunt & manutenebunt cum tegulis.* Vide *Tarsicus.*

¶ TEGULITIUS, Factus è tegulis, in veteri Inscriptione apud Gruterum p. 54.

¶ TEGULUM, pro *Tegula*, non semel in Reparationibus factis in Senescallia Carcassonæ an. 1435. è MS. Cl. V. *Lancelot.* Vide *Sorda.*

¶ TEGURIUM. Vide *Tegorium.*

TEGUS, Ημίτομον χοίρου, in Gloss. Gr. Lat. Infra, ἡμίχοιρον, *Tegus.* [Glossæ Isidori: *Tegora, Tegus, coria vel posteriora jumentorum.* Quis non videt cum Grævio scribendum esse, *Tergora, Tergus, &c.*]

¶ TEHINGUS, Decanus. Vide *Tunginus.*

TE IGITUR, Prima pars Canonis, qui in Missa legitur & dicitur post hymnum Angelicum. Auctor Micrologi c. 23. *Canon, juxta Romanam auctoritatem est iste: Te igitur clementissime Pater, &c.* [Et cap. 11. *Angelicus hymnus, id est, Sanctus, sanctus, sanctus .... Hunc autem hymnum & ipse Sacerdos cum aliis necessario debet dicere, ne seipsum sua prece videatur privasse, qui & suas voces & aliorum angelicis laudibus admitti deprecatus est in Præfatione.*] Capitular. Caroli M. lib. 6. c. 173. *Te igitur non inchoent Sacerdotes, nisi post Angelicum hymnum finitum.* [Capitula Herardi Archiep. Turon. c. 16. *Et ut Secreta Presbyteri non inchoent antequam Sanctus finiatur, sed cum populo Sanctus cantent.* Quod in aliquot ecclesiis hodie vix obtinet.] Vide Steph. Durandum de Ritibus Eccles. lib. 2. c. 33. num. 1. 2. [Amalarii Eclogas de officio Missæ,] & supra in *Jurare super Te igitur.*

TEIGNUS, TEIN, &c. Vide in *Thainus.*

¶ TEINTURARIUS, Tinctor, infector, Gallice *Teinturier*, in Litteris Johannis Franc. Regis ann. 1359. apud D. *Secousse* tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. pag. 369.

TEISIA, THAISIA, &c. Pertica, seu mensura sex pedum, apud nos vulgo *Toise*; de qua Consuetudo Burbon. art. 302. & Marchensis art. 215. Adde Aurelianensem art. 213. & veteres Consuetudines, editas à Thomasserio c. 112. [Compotus an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu ad calcem p. CLIV. col. 1. *De* IIII^{xx}. *Teisis muri levandis* XXVIII. *l. De* XL. *Teisiis de apenticio* XXVIII. *l.*] Tabularium Fossatense: *Abbas convenit cum granchiario de una domo ibidem facienda, quæ habebit* 8. *Taisias longitudinis, &* 3. *pignacula & solarium per totum, &c.* Libertates villæ Gagiacensis in Ducatu Burgundiæ ann. 1266. apud Perardum: *Pro qualibet Teysa cujuslibet domus dictæ villæ, nos & successores nostri habere debemus* 4. *denarios Viennenses censuales, solvendos annuatim in festo B. Michaëlis, ex illa parte videlicet in qua est ingressus principalis, & egressus.* Idem ferme habetur in Chartis libertatum villæ Baugiaci an. 1250. & Jasseronis an. 1283. apud Guichenonum in Hist. Sebusiana p. 63. 106. ex quibus constat, non nuperam esse præstationem, quam nostri vocant *le Toise des maisons.* Vide *Tensa.* [Charta Ludovici Regis Franc. an. 1228. apud Fantonum Hist. Avenion. to. 1. p. 140. *Donec .... de muris Tolosanis dirutum sit usque ad quingentas Taysias raptales.* Statuta Montisregalis pag. 275. *Quilibet textor & textrix debeant habere Teisam ordinatam orditoriam, ad quam texitur pannus, ita magnam sicuti est illa consueta, duodecim palmorum.* Le Roman d'*Athis* MS.

Lui a le bon fer tranchant mis,
Et la lance une Tesée
Lui a parmy le corps passée.]

☞ Non una est *Teisa* longitudo variis in locis. Parisiensis est sex pedum, Lugdunensis vero est septem pedum cum dimidio, ut & Bellijocensis; quare emendandum est quod ait Cangius in *Peda* 2. ex Charta Humberii D. Bellijoci an. 1233. *Teisa* qua utuntur fabri lignarii & silvarum mensores quinque pedum est cum dimidio, &c.

TEITHI, Menstrua mulierum, vox Wallica, in Legibus Hoëli Boni cap. 13. [*Teithi* Cambro-Britannis est Pretium, ex Johanne Davies & Boxhornio.]

¶ TELA, pro *Telum*, Jaculum, spiculum. Ordo ad Ecclesiam dedicandam ex Missali A.S. annorum 900. apud Marten. to. 3. de Antiq. Eccl. Ritibus p. 245. *Adversus omnem Telam & jaculum inimici.* Hinc confirmatur Baluzii conjectura in Notis ad Capitularia tom. 2. col. 1015. ubi ait, videri nostros *telam* dixisse pro *telo*, ex eo quod in omnibus exemplaribus Legis Bajwar. ut & in Editione Basileensi *Telarum genus* legatur tit. 3. c. 8. §. 1. pro *Telorum genus*, ut edidere Tilius & Lindenbrogius.

¶ TELARE, *Longare, differre; sed non est in usu: inde Protelare, distendere, prolongare, differre.* Ita Jo. de Janua. *Telare* legitur in Gemma; *Protelare* vero in locis suo loco indicatis. Vide *Telarium* 1.

1. TELARIUM.

1. TELARIUM. Ceremoniale Episc. lib. 1. cap. x. *Eaque* (Pallia) *sectis quadratisque lignis munita, quæ Telaria vocant, ne rugosa aut sinuosa... conspiciantur.* Forte *Velaria.*

☞ Lignum esse videtur cui affiguntur telæ, vel pallia seu aulæa altaris, Gall. *Contretable. Telare* dicitur in Ceremoniali Monastico Congregat. S. Mauri pag. 591. *Si fieri potest, Telari ligneo affigatur extente* (pallium altaris:) *sed illa cautio adhibeatur in Telaris asserculo superiore, ut ejus angulus inferior cui pallium adhæret, omnino recidatur.*

¶ 2. TELARIUM, *Instrumentum texendi*, Johanni de Janua: *Mestier, ou instrument à tixtre*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 85. v°. *Item quod aliquis texter non debeat lixare telas, mantilia vel toaleas cum gladio, garreria seu re aliqua super Telario, &c.* Eadem, ut videtur, notione Concilium Compostell. an. 1031. c. 5. *Interdicimus ut nullus Christianus anguria & incantationes faciat, nec luna prosemina, nec animalia immunda, nec mulierculas ad Telaria suspendere.* Hinc emendandam existimo aliam Synodum Compostell. ann. 1056. cap. 5. *Iterum interdicimus omnes Christianos anguria & incantationes & luna prosemina, nec ad animalia domanda, nec mulierculas ad telas alia suspendere, quia omnia cuncta idololatria est.* Ubi *Telaria* legendum videtur; tametsi *telas* non male legatur: *tela* quippe non tantum dicitur opus quod texitur, sed etiam instrumentum ipsum, ut apud Virgil. Georg. 1. 285. & Ovid. Met. 6. 576. Superstitionis genus hic subindicatur.

¶ TELARIUS, Qui facit aut vendit telam; item è tela confectus: *Toilier ou de toile*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Gillebertus Telarius*, memoratur in vet. Charta apud Th. *Madox* Formul. Anglic. p. 115. Nostri *Toiliere* vocant linteariam mercatricem.

TELARIUS CERVUS, Domesticus, mansuefactus. Vide *Extelarius.*

¶ TELAX, pro *Talax.* Vide in hac voce.

¶ TELEONUM, pro *Teloneum.* Vide *Telon.*

TELEOPORPHYRUS, Totus ex purpura, ex Gr. τελειοπόρφυρος. Charta donationis Ecclesiæ Cornutianæ factæ, edita à Suaresio: *Item masertem è Teleoporphyro tramosericum opus maximum.*

¶ TELERIA, f. Officina ubi tela texitur. Constitutiones Cluniac. MSS. *Nullus monachus infra bannos exemptionis nostre comedat aut bibat, aut de die ac nocte jaceat... videlicet in grangia helemosinaris, vacheria, Teleria.*

¶ TELES, pro *Talis.* Charta an. 1143. in Probat. novæ Hist. Occitanæ to. 2. col. 500. *Ipse Comes debet dare LX. millia solidorum Melgorium ipsi Rogerio, & pro ipsis debet mittere tenteros, & debet habere Telem Sicardum, ut juret ipsi Rogerio castellum de Avinione & Castrum-novum, sicut olim factum fuit patri suo Bernardo Atoni Vicecomiti.*

TELIA, Modus agri, aut vineæ. Tabularium Prioratus de Paredo in Ducatu Burgundiæ fol. 9. *Dedit Deo & huic loco campum unum, quem appellant unam Teliam in villa Deprise al Moncel, &c.* Fol. 13. *Quidam homo nomine Galannus dedit Deo & huic loco in villa Volauro unam Teliam mediam, quæ est subtus Capella S. Sulpitii.* Fol. 25. *Item terra portionem ... quam dicunt Teliam. Item aliam Teliam ea medias combas, semita per medium eunte.* Fol. 53. *In eadem villa duas Telias de terra, quæ sita sunt juxta 2. vias &c.* Charta Prioratus Bellævallis in Comitatu Vaudanimontis ann. 1566. *Item une Theille de prey au bau dudit Gelancourt.* Passim ibi.

TILIA scribitur in Tabulario S. Cyrici Nivernensis ch. 27. *In alio vero loco concedimus illis quinque Tilias de vinea.*

¶ TELLENEUS. Vide in *Telon.*

TELLIGRAPHA dicuntur, quæ aliis *Documenta*; seu instrumenta chartarum, Anglis *Evidentiæ*, quod rem evidentem reddant. Ex Saxonico forte Tellan, dicere, loqui, narrare. Concilium Cloveshoviense ann. 800. *Tandem Cenulfus Rex sera ductus pœnitentia, Telligrapha, id est libellos, quos à supradictis hominibus Vribeh & Osberto injuste perceperat, cum magna pecunia Ecclesia Christi in Doroberaia remisit.* Concilium Celichytense ann. 816. cap. 6. *Tamen serventur libri primordiales cum aliis Telligrafis, ne in posterum aliquod scrupulum contradictionis immittere conentur.*

¶ TELLO, TELLONEUS. Vide *Telon.*

¶ TELLUMO, Deus telluris, apud S. Augustinum lib. 7. de Civitate Dei cap. 23.

¶ TELLURUS, Idem qui *Tellumo*, Martiano Capellæ lib. 1.

¶ TELLUSTRIS, Terreus, terrenus. Martianus Capella l. 7. *Nonnulli Tellustres silvicolaque divi.* Quidam legunt *Terruristres.*

TELOCIUM. S. Audoenus lib. 2. Vitæ S. Eligii c. 57. *Tandem ingenio reperto aptaverunt ex fustibus quoddam Telocium, ea scilicet ratione, ut si ad præcedentem se mittere tentaret, posterior eum retrorsum attraheret, &c.* Mox: *Tolocium* scribitur. Sed videtur legendum *Telonem.* Ugutio: *Telon Græce dicitur longum, unde telo, onis. Telonem hortolani vocant lignum, quo hauriuntur aqua, Hispani Ciconiam dicunt.* Ita etiam Papias. [Isid. lib. ult. Orig. c. 15. habet: *Telonem hortulani vocant lignum longum, quo hauriunt aquas; & dictus Telon à longitudine; τηλὸ (τῆλε) enim Græce dicitur quicquid longum est.* Ubi Vossius lib. 3. de Vitiis serm. c. 53. legit *Telonem* & *Tolò* ex optimæ notæ Codice MS.] Vide supra *Ciconia* & *Tollenum.*

TELON, TELONEUM, TOLL, TOLRETUM, &c. *Tributum de mercibus marinis circa littus acceptum*, Ugutioni. Glossæ vett. *Teloneum, quasi omnium littorum fiscalis conductio.* Ita emendandum [pro *Telonem, quasi omniam tittorum,*] apud Isid. in Gloss. ex Gr. τέλος, & τελώνιον Hesychius: Τέλος, τὸ καταβαλλόμενον τοῖς τελώναις. Glossæ vett. *Portorium*, τελωνεῖον. *Portitor*, τελώνης. Nicephorus Xanthopulus in Synaxario Dominicæ publicani: Τελώνης δέ ἐστιν ὁ τὰ τέλη ἀπὸ τῶν ἀρχόντων λαμβάνων, καὶ δι' ἄκρας ἀδικίας ὠνούμενος, καὶ παρακερδαίνων ἐντεῦθεν.

TELONEUM, TELONIUM, vox passim obvia.

¶ TELONEATUS. Concilium Sanctonense an. 1095. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 223. *Si mercatores transierint per istam terram, & non reddiderint pedagium & Teloneatum, &c.*

¶ TELEONUM, in Bulla Frederici Imp. an. 1157. in Instrum. Gall. Christ. novæ edit. to. 4. col. 17.

¶ TALLONARIUM. Charta Lotharii Imp. tom. 5. SS. Junii p. 485. *Cum ripaticis, Tallonariis, quartisoniis, &c.* In Confirmatione ejusd. Chartæ legitur ibidem: *Cum... riparibus, portubus, ripis, Teloneis, quartisinis, &c.*

¶ TAULAGIUM, Gall. *Tonlieu.* Literæ Philippi Pulcri Franc. Reg. ann. 1291. to. 4. Ordinat. p. 23. *Quilibet mercator extraneus habens trossellum vel plures troussellos in dictis nundinis, pro introitu & exitu & Taulagio & pro lenda det quatuor denarios Tolosanos.* Atque ita legendum esse omnino videtur pro

¶ TANLAGIUM, in Statutis Edwardi I. Regis Angliæ apud Rymer. to. 2. p. 262. *Quilibet merca-*

tor extraneue, qui habeat troffellos multos & trocellum in dictis nundinis, dabit nobis pro intragio & exita & Tanlagio & pro leuda 4. denarios.

¶ Telleneus, in Charsa an. 692. apud Felibianum Hist. San-Dionyſ. p. xr1.

¶ Telonsus, in Capitulari ann. 779. c. 18. apud Miræum to. 1. p. 241. & alibi.

Theloneus cum aſpiratione poſt T. Capitula ad Leg. Salicam cap. 1. §. 18. *Theloneus aut cenſus non exigatur à quolibet, &c.* Speculum Saxonicum l. 2. art. 27. §. 1. *Valvatum, pontium, ſive aquarum Thelonium.* §. 2. *Theloneum foreuſe*, quod ex foro exſolvitur. Paſſim etiam.

¶ Theloneagium, in Charta ann. 1233. cujus locus exſtat in *Timonagium* poſt *Temonaticum*.

Tholoneum, in Capitul. Caroli M. lib. 2. c. 19. lib. 3. cap. 12. 54. lib. 4. c. 31. [& alibi non ſemel.] Unde noſtrum *Tonlieu*.

Tollonium, pro *Telonium*, in Monaſt. Anglic. to. 2. p. 190. *Ut nec Tollonium, nec ſtallagium reddant.*

Telon. Simeon Dunelmenſis an. 884. *Marinus Papa ſcholam Saxonam in Roma morantium .... ab omni tributo & Telone liberavit.* Vide eumd. an. 1031.

Thelon. Papias: *Thelon, Græce & Latine vectigal interpretatur.* Florentius Wigorn. an. 1041. *Ut Scholam Anglorum ab omni tributo & Thelone liberaret impetravit.*

Tello, Telloneus, apud Chrodegangum in Regula Canonicorum Metenſium cap. 29.

¶ Telonarium. Diploma Caroli M. in Inſtrum. novæ Gall. Chr. tom. 2. col. 179. *Ita ut nullus eccleſiaſticus ... gadiam, nec Telonarium, nec aliquam juſtitiam per vim exſolveret.* Adde Chronicon Danduli apud Murator. to. 2. col. 190.

¶ Tholoneum, in Chartulario S. Vincentii Cenomanenſis fol. 19.

¶ Tholonia, fem. gener. in Literis Edwardi I. apud Rymer. to. 2. p. 293.

¶ Thlolonium, apud eumd. Rymer. to. 2. pag. 958. tom. 8. p. 2. to. 11. p. 732. & in Actis SS. Aprilis to. 2. p. 705. col. 2.

¶ Theunuarium, Eadem notione, ſi tamen lectio ſana eſt. Charta an. 1242. è Tabulario S. Nicaſii Rem. *Quos xx. ſolidos dictæ capellæ annuatim in perpetuum in Theunnario fori contulit percipiendos.*

¶ Toleneum, in Charta Berengarii Regis ann. 950. apud Ughell. tom. 2. Ital. Sacræ col. 104. edit. 1717.

¶ Tolonuum, in Chronico Farfenſi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 441. *Tolomeum vini*, apud Rolandinum Patavinum lib. 7. c. 2. to. 8. ejuſd. Murator. col. 272. ubi Codices Eſtenſ. & Ambroſ. habens *Toloneum*.

Teloneum, Locus, in quo *telonearius* ſuas ex teloneis coactas pecunias aſſervat. Liber de Miraculis & tranſitu S. Nicolai Myſenſ. *Erat autem ipſe telonearius. Quadam autem die poſuit ipſam iconam ante Teloneum ſuum, ubi erant omnia, quæcumque habebat, aurum & argentum, vel veſtes, &c.* Occurrit ibi non ſemel. Papias: *Teloneum, dicitur ubi merces navium, & nautarum emolumenta redduntur: ibi enim vectigalis exactor ſedet, pretium rebus impoſiturus, & voce à mercatoribus flagitans.*

Telonarius, Telonearius, Portitor, τελώνης. W. Brito: *Telonearius dicitur, qui exigit tributum.* Gloſſarium Lat. Gall. *Telonarius, Changeur, ou qui reçoit truage.* [Aliud Sangerman. MS. *Telonarius, Changeur, vel qui exigit tributum.*] Lex 3. Cod. Theod. de Indulg. debit. *Conductores diverſorum portuum & vectigalium, publicani etiam ac Telonarii, &c.* Concilium Matiſcon. I. c. 13. *Ne Judæi Chriſtianis populis judices deputentur, aut Telonarii eſſe permittantur.* Adrevaldus lib. 1. de Mirac. S. Benedicti cap. 19. *Ad urbem perveniens Aurelianam, ibique à Telonariis civitatis detenta, (navc) recto navis, vectigalis gratia, quæſtioni ſubjicitur.* Matth. Paris ann. 1247. *Fratres Minores & Prædicatores, quos, ut credimus, invitos jam ſuos fecit dominus Papa, non ſine Ordinis eorum læſione & ſcandalo, Telonearios & bedellos.* Occurrit præterea in Lege Wiſigoth. lib. 11. tit. 3. §. 2. in Legibus Ladiſlai Regis Hungar. lib. 2. cap. 7. [in Epiſtola Zoſimi PP. in *Temo* 2. laudata, in Charta Chloduvei tom. 1. Maceriar. Inſulæ Barbaræ pag. 35. in Capitulari de Villis Caroli M. cap. 10. &c. Statuta pro vendentibus piſces marinos ann. 1320. art. 4. apud *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. p. 579. *Li Touloiers des halles de Paris ne peult, ne doibt rien louer hors des couvertures des halles au poiſſon.*] Magnum Tabularium Corbeienſe: *Item tous les Tonlieus des denrees c'on vent & achate à Corbie eſt ſiens (à l'Abbé) car il eſt Touloiers de ledite ville.* Ubi *Telonarius* dicitur is, ad quem *teloneum* ipſum pertinet, [*Touloier* vero *Telonei* exactor, dicitur in Regeſto laudato v. *Ocaucia*, ut & *Toule*, ipſum *Teloneum*.]

Thelonitarius, vel *Thelonarius*, *&c.* in Legibus Colomani Regis Hungariæ lib. 1. extremo: *Egreſſuri de Hungaria Theloniarios tam Regis, quam Comitis, qui exitus tenens, ſigillum quærant pro Thelonitariis, quod Thelonitarius Regis ab una parte cum ſigillo comprimat, ab altera parte Thelonarius figuram Comitis ſui concludat.* In Gloſſis Græc. Lat. lego τελώνιον, *vectigal, telonatum, mancipatum.* Ita cod. MS. [Rurſum memorantur *Thelonarii* in Literis Sigiſmundi Regis Rom. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 12. *Thelonearius*, in Privilegio Leduini Abb. S. Vedaſti Atrebat. an. 1036. è Chartulario V. ejuſd. Monaſterii p. 243.]

¶ Theoloniator, in Charta ann. 1565. apud Steyer. in Commentariis pro Hiſtoria Alberti II. Ducis Auſtriæ col. 426.

Tolonearius, Dignitas Palatina apud Reges noſtros, qui regni omnibus portitoribus præerat, & ab ipſis *Portorias* recipiebat. Hincmarus Remenſis Opuſc. 35. *Non ſolum eorum querela, quorum cauſa uſque ad alium tractatum differenda remanſit; verum & quæ, ut dixi, in Domini Regis præſentia electorum judicum ſententia diffinita fuerunt, ſine Metropolitani conſcientia, ſineque Canonico & Epiſcopali judicio, per judices ſeculares Helmigarium ſcilicet Mercati Palatii Tolonearium, & Flothariumac Urſionem villarum Regiarum Majores reſuſcitarentur contra Canones, &c.* Cellotius in Concilio Duſienſi habet *Tolonearium*. Vide Alcuinum Epiſt. 74.

Toll, vel Toln, Toloneum, Anglis *Toloneum*, ab eodem fonte, quo *Teloneum*; noſtris *Tonlieu*. Proprie vero Fletæ lib. 1. c. 47. §. 8. *Eſt acquietantia telonii ubique in Regno.* Cuwello: *regale privilegium, quo qui fruitur, immunis eſt à gabellis.* Willelmo Thorn. *Hic eſt quod vos & homines veſtri de toto homagio & ſervitio veſtro ſitis quieti in omnibus mercatis de Tolneto de rebus emptis & venditis.* Leges Edwardi Confeſſ. cap. 24. *Thol, quod nos dicimus Tolonium, eſt ſcilicet quod habeat libertatem vendendi & emendi in terra ſua.* Atque hac notione uſurpatur in Monaſtico Anglicano tom. 1. p. 15. 16. 156. to. 2. p. 190. 191. 300. apud Bractonum pag. 424. [Thomam Mad. Formul. Anglic. pag. 47. &c. Chartularium Beccenſe: *Toll, eſtre quitte de turnus: c'eſt toſlume de marché.*]

Google

¶ TOOL, TOOLLUM. Charta an. 1165. apud Stephanotium tom. 5. Fragm. MSS. *Item prædicta Rocha dedit Willelmus Marchio quidquid juris habebat in Tool prænominato Abbati cum hospitali, eo tamen tenore, quod quidquid modo est ibi, vel aliquo tempore, per Marchionem vel per alios ibi injuria Toolli acquisitum fuerit, hospitalis esse debeat,* sive Parthenonis B. M. de Roia in Monte-ferrato.

THOLNEUM, Eadem notione to. 1. Monast. Anglic. p. 767. [Locus exstat in *Blodwita*.]

¶ TOLNEUM, apud *Madox* Form. Angl. pag. 116.

¶ TONLEIUM, in Charta Communiæ Compendii an. 1186. apud Baluz. to. 7. Miscell. pag. 315. in alia Lorriaci an. 1187. apud Thomasser. in Biturig. p. 394. alia ann. 1199. ibid. p. 416. alia an. 1196. to. 4. Ordinat. Reg. Franc. pag. 63. ubi *Tonleyum* legitur; in alia an. 1235. è Chartulario B. Magdal. Castridun. & alibi passim.

¶ TONLAIUM, in Charta ann. 1258. apud Thomasserium in Consuetudinib. Bituric. p. 156.

¶ TONLIUM, in Diplomate Ludovici Reg. Franc. an. 1159. ex Archivo Floriacensi. *Tonliu* vernacule in Tabulario Calensi pag. 171. *Tonnelieu*, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. tom. 5. Ordinat. p. 333. *Tonlin* ejusdem soni gratia usurpat le Roman *de la Rose* MS.

Cil qui sires est de la foire,
Doit par tout prendre son Tonlin;
Et qui ne put à un moulin, &c.

¶ TONLERIUM, in Litteris Philippi I. Franc. Reg. an. 1106. to. 4. Ordinat. p. 342.

¶ TONLONEUM, in Litteris Ludovici Jun. ann. 1138. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 507.

TOLNETUM, Idem quod *Teloneum*. Lexicon Cambro-Britannicum: *Toll*, telonium exigere. Vox vero *Tolnetum* occurrit non semel in Chartis Anglicis to. 1. Monastici Anglicani pag. 156. 321. 322. 324. to. 2. p. 55. 190. 191. 349. &c. in Fleta lib. 1. cap. 38. §. 7. &c. [apud Rymerum to. 12. p. 704. to. 15. p. 661. &c.]

TOLETUM, Eadem, ni fallor, notione, pro *Tolnetum*, in Charta Ottonis III. Imperat. ann. 985. apud Maximilianum Henricum in Apologia pro Archiep. Colon. p. 2. *Tam in bonis quam Toletis.* Quæ verba pluries ibi occurrunt.

¶ TEONNIUM, Idem quod *Teloneum*, in Fragmento de Rebus Ludovici VII. Fr. Regis apud Duchesnium to. 4. pag. 437. *Tonneu* & *Tonneu*, in Declaratione Gallica an. 1383. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudor. usu p. 757.

¶ THELONEAGIUM, *portagium, rotagium, minagium*, in Bulla Innocentii II. Papæ, è Tabulario S. Nicasii Remensis.

¶ THELONEARIUM, Eadem significatione, in Charta an. 1087. inter Instrum. Gall. Chr. novæ edit. to. 5. col. 325.

¶ TUNLEIUM. Charta ann. 1083. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 173. *Dedi etiam eis pedagium & Tunleium de omnibus, quæ vendiderint vel emerint homines illorum stationarii in mansura sua de Chameriaco.* Ibid. col. 174. *Reddiderunt ... dimidium pedagium & dimidium Tunleium de hominibus suis manentibus in mansura sua & in pago suo de Chameriaco.* Alium locum vide in *Tinnulus*.

¶ TELONUM, Idem forte quod *Teloneum*. Vide locum supra in *Burjuratus*.

TELUM pro eo omni, quod hominum saluti nocere potest. Capitularia Caroli M. lib. 7. c. 262. *Hi, qui ædes aliquas villasque expoliaverint, effregerint, expugnaverint, si quidem id turba cum telis coacta fecerint, capite puniantur. Telorum autem appellatione, omnia, ex quibus saluti hominum noceri possit, accipiuntur.* Vide Legem Bajwar tit. 3. cap. 8. §. 1. Caius in l. Calvitur, D. de Verbor. signific. *Telum vulgo quidem appellatur, quod ab arcu mittitur; sed unum omne significatur quod manu mittitur.*

TELUM, Dolor lateris, in Gloss. Saxon. Ælfrici, ȝticpence, ȝtic-adl. Papias [ex Isidoro lib. 4. Orig. c. 6.] *Telum, lateris dolor, a medicis dictum, quod dolore corpus transverberet veluti gladius.* Serenus Sammonicus de Medicina cap. 21.

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cum subito dolor insanus fuerit incitus ictu.

Vide ibi Gabriel. Humelberg. & vocem *Ficta*.

¶ TELUM AMICITIÆ, Gallice *Trait d'amitié*, vel *d'ami*, Amice factum, si vera lectio est. Diploma Henrici Ducis Slesiæ ann. 1337. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 8. *Cum magnificus princeps dominus Joannes Boemiæ Rex ac Lucemburgensis Comes ... civitatem suam Glogoviam ... motus Telo sinceræ amicitiæ pro vita nostra temporibus donaverit, &c.* Sed videtur legendum esse *zelo sinceræ amicitiæ*.

TELWORC, Opera, inquit Somnerus, ad certum numerum fructuariis imposita, dominorum terram scilicet seminandi, & similia, q. *tale works*, à *tale*, numerus, & *work*, opus. Will. Thorn. an. 1364. *Et debet quælibet swollinga arare 6. de Telworc, & 2. acras de swodleybon, & prædictas 6. acras seminare, &c.*

¶ TEMELICI, TEMELLINI. Vide *Thymele*.

TEMERA, pro *Temeraria*, in Libro manuali Dodanæ cap. 1. Vide *Agonizatorium*.

¶ TEMERIDITAS, pro *Temeritas*, vitiosa temporum scribendi & loquendi ratione, in Privilegio Agiradi Episc. Carnot. ann. 696. apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. XVII.

TEMETURA, *Ebrietas*, μέθη, in Glossis Græco-Latinis MSS. ubi editæ *Tremeutura* perperam habent, ex *temetum*.

¶ 1. TEMO, Italis, Navis gubernaculum, Gall. *Timon.* Annales Genuens. an. 1195. apud Murator. tom. 6. col. 373. *Descenderunt in barchis & Temones dimiserunt in mari.* Et ad ann. 1207. col. 395. *Projectis antennis Temonibusque fractis vix evaserunt.* Rursum occurrit in Vita S. Raynerii, to. 3. Junii pag. 465. Hinc

¶ TEMONARII, *Qui attendunt ad temones, & dirigunt navem rectam, per quam viam debent*, in Glossis Francisci Barberini in suum Poema inscriptum *Documenti d'Amore* edit. Ubaldini.

¶ THEMONARIA, Gubernaculum, vel gubernaculi manubrium. Statuta Massil. lib. 4. cap. 15. *Si forte contingeret, quod arbor navis .... vel themo, vel Themonaria, vel antenna, vel aliud simile rumperetur, &c.*

¶ THIMONUS, Simili notione. Eadem Statuta lib. 6. c. 33. *Dominus vel patronus ligni vel barchæ duorum Thimonorum vel caupoli, &c. Dominus vel patronus barchæ minoris duorum Thimonorum, &c.*

¶ TYMONUS. *Barchia de pallela aut de Tymono bayonesso*, in Schedis D. *Le Fournier* an. 1368.

2. TEMO, TEMONARII, voces, quæ non semel occurrunt in Cod. Theodosiano. Sunt autem *Temonarii*, quibus *aurum tironum*, id est adæratio & pretium tironum solvebatur: qui pretium, pecuniamque vice tironum exigebant, quippe ad præbitionem tironum provinciales tenebantur. *Temonariorum* porro munus inter vilia munera vulgo reponitur, quod *Temonaria functio*, *Temonis onus*,

Necessitas, *Injuria*, dicitur in eodem Codice, locis à Jacobo Gothofredo indicatis, ad leg. 7. de Tironibus, qui de vocis etymo conjecturam suam profert. Passio S. Maximiliani: *Idem dixit: Fabius Victor Temonarius est constitutus cum Valeriano Quintiano Præposito Cæsareensi, cum bono Timone Maximiliano filio Victoris.* [Zosimus PP. in Epistola ad Episcopos provinciæ Byzacenæ an. 418. ubi de Episcopo, quem hujuscemodi vectigalium redemtorem fuisse probabilissimum est: *Adde quod telonariorum sive Temonariorum etiam nomen inseritur, & judicium in Episcopum ab hac congregatione* (laicorum) *colligitur. Sedent publicani homines & auditur Episcopus, & talibus quid fas non est fatientibus vobis auditur.* Forte leg. *& à talibus, quod fas non est, patientibus vobis auditur.* Ita editio Coustantii; in aliis *Demonariorum* habetur pro *Temonariorum*.]

¶ TEMOLUS, Piscis genus, Italis *Temolo*. Petrus Azarius de Bello Canepiciano apud Murator. to. 16. col. 427. *Pistes habent excellentissimos, & in magna copia, & præcipue trutas, & Temoles in quantitate valde grossos.*

¶ TEMONARII. Vide in *Teme* 1. & 2.

TEMPE, Montium angustiæ, *Clusura*, uti docuimus ad Alexiadem p. 328. Basilius de Exercitat. Grammat. Moschopulus lib. περὶ σχεδῶν: τέμπος, τὸ τοῦ ὄρους κοίλωμα. Diploma Premilh Marchionis Moraviæ an. 1235. apud Waddingum: *Cum omnibus appenditiis, pratis, pascuis, sylvis, agris, aquis, Tempe, & omnibus hujusmodi pertinentiis.* Ubi *Tempe* sumitur pro pascuis in montium convallibus. Vide *Alpes*.

¶ TEMPERACULUM, Temperamentum. *Potus topiam ad sitis Temperacula ministrari*, in Actis sancti Procopii, to. 2. Julii pag. 141.

¶ TEMPERACULA FERRI, apud Apul. in Floridis, Gallis nostris *Trempes*, quibus nempe mixturis ferrum induratur. Vide *Temperare* 1.

¶ TEMPERAMENTUM, Temperatio, Gall. *Mêlange*. Andr. Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Bituric. Archiepisc. lib. 1. *Indeque cæmentum imperat confici, unde partes totius templi cum Temperamento concrevit.*

¶ TEMPERANTES, Qui cælibem vitam affectabant, Græcis Ἐγκρατευόμενοι, ut adnotat Gothofredus ad legem 20. tit. 2. lib. 16. Codicis Theod. Iidem sunt qui supra *Continentes*.

TEMPERANTIÆ LIBELLUS, Idem, qui *Libellus pœnitentiæ*, de quo in voce *Libellus*. Epistola Synodica Concilii Tricassini an. 867. *Convocavit ad se quosdam Episcopos, & eorum usus consilio, ut & ipse opprobrium vel periculum imminens de imperitis vel imperendis declinaret, & Sacerdotalis dignitas insultationem secularium devitaret, libellum Temperantiæ, juxta decreta Leonis PP. sicut tunc cautius invenire potuerunt, dictavit ... ac propria manu subscripsit.*

1. TEMPERARE, Diluere, Gallice *Tremper*. Lex Longob. l. 1. tit. 3. §. 4. *Si quis liber homo aut mulier venenum Temperaverit, & alii ad bibendum dare voluerit, &c. Potionem veneficam Temperare*, in Synodica Epist. Concilii Dusiacensis II. Concil. Copriniacense cap. 33. de Clericis: *Bene sibi vinum Temperent, nec ad bibendum quempiam excitent.* Synodus Nemaus. an. 1284. *Vinum sibi Temperent, & bene ac modeste se habeant.* Regula Trinitariorum cap. 3. *Vinum sumendum a fratribus taliter Temperetur, ut sobrie sumi valeat.* Glossæ Lat. Gr. [*Temporatum*,] εὔκρατον, συγκεκραμένον. [Rursus: *Temperatum*, κρᾶμα, κεκραμένον, εὔκρατον. Adde Glossas Græc. Lat.] Vide *Distemperare*, & *Temperaculum*.

2. TEMPERARE, Scalpere. *Temperat*, γλύφει κάλαμον, in Gloss. Lat. Gr. [& Græc. Lat.]

3. TEMPERARE, Mature ire, [rem sapienter disponere.] In Statutis Leprosariæ S. Juliani in Anglia, in Additam. ad Matth. Paris pag. 168. habetur caput, *de Horis Temperandis*. Mox sequitur: *Mane campona pulsata ad horas Canonicas audiendas omnes surgant, &c.* Mox: *Illud mane sic Temperatur, ut nulli sit onerosum; sed ad æsiamentum omnium infirmorum, ut nullus possit se excusare, nisi graviori infirmitate fuerit detentus.* Nescio an alia notione usurper lib. 1. Sacrament. Eccl. Romanæ cap. 43. *Et sic Temperent, ut in Trinitatis numero Letania fiant.* Vide *Horologium* & *Temperius*.

TEMPERIUS, pro *Temporius*, cui opponitur *Serius*. Gloss. Gr. Lat. *Temperius*, ἐνωρότερον, *Temporia*, πρόωρος. Ruricius Epist. 23. tom. 5. Antiq. Lect. Canisii: *Moneo ut crastino, quod erit quarta feria, Brivæ, Temperius tamen, mihi jejunus occurras.* Flodoardus lib. 1. Hist. Rem. cap. 7. *Ad cujus celebritatis vigilias fratres Temperius exurgentes.* Utuntur S. Benedictus in Regula cap. 11. 48. Magister in Regula c. 36. & 50. Guillelmus in Vita S. Bernardi lib. 1. c. 5. Historia Translat. S. Sebastiani n. 70. Rupertus de Divin. Offic. lib. 10. c. 26. Glaber Rodulphus lib. 5. c. 1. Liber usuum Cisterciensis Ord. cap. 68. &c. Apud quos interdum *Temporius* reperitur: qua usus voce Ovidius 14. Metamorph.

. . . . Modo surgit eoo
Temporius cælo, modo serius incidit undis.

Columella lib. 9. cap. 4. *Ante crepusculum gallinæ tibi spe Temporius ad officinam redeant.* Ordo Romanus: *Colligite vos Temporius ad Ecclesiam illam.* Utitur etiam Cæsarius serm. 12. Belgæ nostri *Tempré* dicunt: ita in Consuetud. Hannoniensi cap. 68. Le Caton ou Roman:

Si le compere ù Tempre, ù tard.

Vetus Poëta MS. de Vulpe Coronato:

Que nouvelles doivent venir
Temprement à court, &c.

¶ TEMPESTA, Italis, Grando. Chronicon Parmense ad an. 1293. apud Murator. tom. 9. col. 825. *Maxima tempestas fuit in episcopatu Cremonæ, & ita grossa ut una balla dicta tempesta ponderabat III. libras.* Contractus Monialium Artacellæ an. 1403. è Schedis Præsidis de Mazaugues: *Ipsa domina teneantur, videlicet de guerra, cossone, Tempesta & de omnibus casibus jure concessis.*

TEMPESTARII, TEMPESTUARII, in Capitulari Aquisgran. an. 789. c. 93. in Capitul. 1. incerti anni cap. 40. lib. 1. Capit. c. 62. & apud Cathwolphum in Epistola ad Carolum: *Qui tempestates & alia maleficia faciunt*, in Capitul. 2. an. 805. cap. 25. qui νεφοδιῶκται, in Synodo Trullana can. 91. *Emissores tempestatum*, in Pœnitentiali Theodori c. 33. apud Spelm. tom. 1. Conc. Angl. seu *immissores*, ut habet Cumeanus Abbas lib. de Mensura Pœnitentiarum cap. 7. *Tempestatum immissores, qui quibusdam incantationibus grandines in vineas messesque mittere perhibentur*, in Lege Wisig. lib. 6. tit. 2. §. 3. Capitularia Ludovici II. Addit. 2. c. 18. de Maleficis: *Ferunt, suis maleficiis aera posse conturbare, & grandines immittere.* Anianus ad l. 3. Cod. Th. de Malefic. *Malefici, vel incantatores, vel immissores tempestatum, vel qui per invocationem dæmonum mentes hominum turbant, omni genere pœnæ puniantur.* Seneca lib. 4. Natur. Quæst. *Rudis adhuc antiquitas credebat & attrahi imbres cantibus, & repelli.* Ventis magos imperare, tempestates sedare,

Digitized by Google

grandines & imbres ciere, testantur passim Poëtæ. Tibull. lib. 1.

Quum libet, hac tristi depellit nubila cælo,
Quum libet, æstivo convocat orbe nives.

Ovidius lib. 1. Amor. El. 8.

Cum voluit, toto glomerantur nubila cælo,
Cum voluit, puro fulget in orbe dies.

Lucanus lib. 6.

.... Legi non paruit æther:
Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Mox:

Miratur non ire polum: nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cælum Jove.

Empedocles apud Laërtium p. 329.

Θήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
Ἀνθρώποις, θήσεις δ' ἐξ αὐχμοῖο θερείου
Ῥεύματα δενδρεόθρεπτα, τὰ δ' ἐν θέρει ἀήσαντα.

Agobardus Lugdun. lib. de Grandine & Tonitru, vanam hanc de *Tempestariis* sententiam pluribus suggillat. Vide Herardum Archiepisc. Turon. in Capitul. cap. 3. Burchard. Decret. lib. 10. c. 23. lib. 19. pag. 270. Ivon. Carnot. part. 11. c. 36. 53. Pœnitentiale Roman. tit. 6. c. 3. & 20. Bedam de Remediis Peccator. c. 7. Pirminium Abb. in excerpt. ex libris Canonic. Delrium lib. 2. Disquisit. Magic. quæst. 11. Petrum de Valle tom. 2. Epist. 5. p. 520. edit. Parif. &c.

TEMPESTATIO, pro *Temptatio*, seu *Tentatio* male legerunt Lud. de la Cerda, & Vossius apud Gregor. Turon. de Vitis Patrum c. 11. Sic enim præferunt aliæ editiones.

¶ TEMPESTATUS, Conspersus. Acta S. Philippi Nerii, to. 6. Maii pag. 654. *Inter alia autem simulacra Divorum argentea ... præcipuum censetur S. Philippi, variis gemmis maximi valoris Tempestatum.* Italis *Tempestáto*, eadem notione.

¶ TEMPESTE, Aliquando. Miracula S. Vulfranni, to. 3. Martii p. 164. *Sed tale quid natura Tempeste factum uspiam non agnovimus.*

¶ TEMPESTIALIS Febris, f. Febris ardens, Gall. *Fievre chaude*, quæ quasi *tempestatem* excitat in laborante, qui sui compos non est cum talem febrim patitur. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Gravissimam infirmitatem & febrem Tempestialem patiebatur, &c.*

¶ TEMPESTUARII. Vide *Tempestarii.*

¶ TEMPESTUS, Tempestivus, opportunus, in Actis S. Petri Cœlestini PP. tom. 4. Maii p. 454. & tom. 3. Muratorii p. 632. col. 2.

¶ TEMPIERIUM, Tigni species. Statuta Montisregalis p. 312. *Item pro media dozena postium ligni sol. duos den. Item pro media dozena Tempieriorum sol. den.* IIII. *Item pro media dozena gambociarum sol. den. sex.* Vide *Templarium.*

¶ TEMPLACIUM, Idem quod Templum, spirituali notione. Statuta Equitum Teuton. art. 30. apud Raim. Duellium lib. 2. Miscell. p. 42. *Legitur Salomonem templum Domini & omnia, quæ in ipso erant, auro texisse, & scuta aurea fabricasse; militia nostra Templacio deerit decor ... si caruerit charitatis auro.*

¶ TEMPLALES Opes, pro Temporales, mendose. Radulfus Cadom. de Gestis Tancredi apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 198. *Quamvis opum adeptione Templalium præ cæteris abundet, &c.*

TEMPLARII. Templariorum Militum Ordo institutus anno 1118. Hierosolymis, ab Hugone de Paganis & Gaufredo de S. Aldemaro: horumque fuit primitus professio, *ut vias & itinera, maxime ad salutem peregrinorum, contra latronum & incursantium insidias, pro viribus conservarent.* Cum autem novem annis post eorum institutionem in habitu fuissent seculari, in Concilio Trecensi data fuit eis Regula, & habitus assignatus, albus videlicet, de mandato Honorii II. PP. & Stephani Hierosolymitani Patriarchæ. Postmodum vero sub Eugenio PP. cruces de panno rubeo, ut inter cæteros essent notabiliores, assuere cœperunt, tam equites, quam eorum fratres inferiores, qui dicuntur *Servientes.* Atque hi, quoniam juxta Templum Domini in Palatio Regio mansionem habebant, *Fratres Militiæ Templi*, seu *Templarii* appellati. Hæc fere Willel. Tyrius lib. 12. c. 7. & ex eo Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. cap. 65. [& lib. 3. n. 10. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 276.] Sanutus lib. 3. part. 6. c. 14. part. 7. c. 3. Matth. Paris an. 1118. Bromptonus p. 1008. Hovedenus p. 479. Henric. de Knyghton p. 2382. &c. Adde Anselmum Havelbergensem lib. Dialogor. cap. 10. pag. 113.

Verum hi, qui in institutionis suæ primordiis tanta vitæ sanctitate fulgebant, in superbiam intolerabilem postea delapsi, quam damnant non semel Scriptores, in primis Antistes Tyrius loco citato, Matth. Paris p. 419. 529. 614. Bromptonus p. 1279. Gervasius Dorobern. p. 1365. & alii. Variis etiam subinde criminibus insimulati, Philippo Franciæ Rege procurante, comprehensi 13. Octob. an. 1307. ac convicti, plerique vivi igne cremati sunt: tandemque in Concilio Viennensi à Clemente PP. V. an. 1312. 3. April. Templariorum Ordo penitus abrogatus, eorumque bona Hospitalariis concessa. Totam hanc Historiam narrant Scriptores Ecclesiastici & Francici, atque in iis præsertim Puteanus, Bibliothecæ Regiæ Præfectus, peculiari edito in hanc rem Commentario.

In Anglia pariter uno eodemque die, hoc est 4. Idus Jan. an. 1307. de mandato Clementis PP. ad instantiam Philippi Regis Franciæ comprehensi, deinde variis pœnis addicti, eorumque bona Hospitalariis pariter concessa. Rem recitant Thomas Stubbs in Actis Pontificum Eboracens. p. 1730. Knyghton. an. 1307. Monasticum Anglic. to. 2. p. 512. 559. 560. 943. 944. 945. &c. Will. Brito lib. 4. Philipp. de Richardo Rege Angliæ:

Imperiale solum cultu Templarius intrat,
Privato ut tectus habitu securior iret.

☞ Eodem anno idem Papa *in virtute sanctæ obedientiæ injunxit* Burghardo Archiepiscopo Magdeburgensi, *ut omnes Templarios, in ejus territorio commorantes, capi faceret & detineri, propter certa crimina ipsis imposita*, uti narratur in Chronico Episcoporum Merseburg. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 407.

Templariorum Ordinis Magnorum Magistrorum nudum utcumque catalogum, quos Τεμπλεμαίστορας vocat Cinnamus lib. 4. ex Carthusiæ Villanovanæ veteri codice pridem edidit Dion. Salvaingus Boissius. Nos etiam horum historicam seriem olim contexuimus, quam ex Familiis nostris Hierosolymitanis, seu Ultramarinis, hic delibabimus, indicatis dumtaxat Scriptorum locis, in quibus eorum mentio subinde occurrit, cum horum historiam hactenus nemo, opinor, attigerit. Primus igitur Ordinis institutor fuit

Hugo de Paganis, seu de *Payens*, patria Trecensis, qui Concilio Trecensi interfuit an. 1127. & in Syriam è Gallia rediit ann. 1130. de quo agunt Præfatio ad Regul. Templarior. S. Bernar-

dus in Exhottat. ad Milites Templi, Guill. Tyr. lib. 12. c. 7. lib. 13. c. 26. Robertus de Monte an. 1128. Jacob. de Vitriaco l. 1. c. 65. Sanut. l. 3. part. 6. c. 14. part. 7. c. 3. Roger. Hoved. pag. 479. Henric. Huntindon. lib. 8. pag. 384. Bromptonus p. 107. Vassorius in Annalib. Noviodun. pag. 477. Mon. Angl. tom. 2. p. 517. 885. &c. Huic successit

ROBERTUS, cognomento *Burgundio*, Magnus Templi Magister, an. 1140. 1147. de quo agunt Tyrius lib. 15. cap. 6. lib. 17. c. 1. Gesta Ludovici VII. c. 18. Diagus in Comitib. Barcinon. lib. 2. c. 145: 146. natales vero ac ejus familiam, quæ Credonensium dominorum apud Andes fuit, attigerunt Duchesnius in Histor. Burgund. lib. 4. c. 37. Augustin. *du Pas* in Familiis Armoricis pag. 748. Vide præterea S. Anselmum lib. 3. Epist. 66. Ordericum Vital. lib. 8. p. 674. & Sammarthanos in Abbat. de Rota p. 796.

EBRARDUS, vel EVERARDUS DE BARRIS, eadem dignitate donatur apud Sugerium Epist. 50. S. Bernardum Epist. 362. Petrum Cluniac. lib. 6. Epist. 26. Odonem de Diogilo de Ludovici VII. Profect. in Orientem lib. 3. & 7. p. 33. 67.

HUGO Magnus Templi Magister sub an. 1151. nominatur in Privilegiis Ord. Hospitaliorum p. 10.

BERNARDUS DE TREMELAY, Magnus Templi Magister, Ascalonensi obsidioni interfuit an. 1153. ut narrat Tyrius lib. 17. c. 21. 27. à Saladino in prælio captus, Manuele Imperatore procurante, libertate donatur ann. 1157. ut docet Cinnamus lib. 4. n. 22. Familiæ de *Tramelay*, vel *Tremeley* in Sebusianis, meminit Guichenonus in Bibl. Sebusiana cent. 2. cap. 25.

BERTRANDUS DE BLANCHEFORT, Magnus Templi Magister an. 1160. 1161. cujus complures leguntur Epistolæ ad Ludovicum VII. Regem Franc. in Gestis Dei per Francos pag. 1176. & to. 4. Hist. Franc. pag. 692. 693. 694. 697. 698. 700. 702. Interfuit Christianorum cladi ad *Harenc* an. 1165. in Gest. Dei pag. 1179. Vide tom. 4. Hist. Franc. pag. 701. & Tyrium lib. 20. cap. 5. Eadem tempestate vixit Gaufridus Fulcherius Domus Templi Hierosolymitanæ Præceptor, de quo agunt Joan. Sarisber. Epist. 275. tom. 2. Histor. Franc. p. 695. 699. 701. 702. Ughellus to. 3. p. 465. & Vassorius p. 903.

ANDREAS, Bernardi Domini Montisbarri & Humbergæ filius, S. Bernardi Abbatis Clarevall. avunculus, Magnus Templi Magister an. 1165. Hujus meminit idem Bernardus Epist. 288. & Gaufrid. lib. 1. de Vita ejusdem S. Bernardi cap. 4. 5. 11. lib. 3. c. 1. 5. 1. Vide Petrum Franc. Chiffletium in S. Bernardi genere asserto p. 641. 644.

PHILIPPUS Neapolis in Syria Dominus, Miles Templi factus, ejusdem Ordinis Magnus Magister exstitit: quam dignitatem postea dimisit, ante annum 1170. Vide Tyrium lib. 20. c. 24. lib. 22. c. 5. & Ughellum to. 3. p. 475. De ejus familia egimus in Familiis Hierosolymitanis. Huic suffectus

ODO DE S. AMANDO, primum Marescallus, deinde Buticularius Regni Hierosolymitani, qui abdicata rerum secularium cura, Miles Templi factus, ejusdem Ordinis Magnus Magister creatus est, quam dignitatem obtinebat ann. 1174. & 1175. Interfuit prælio, quo Balduinus IV. Saladinum ad Ramam fudit, in quo acriter pugnavit. Sed haud multo post ab eodem Saladino in Sidoniensi tractu captus, vitam in captivitate finivit.

Will. Tyr. lib. 20. cap. 32. lib. 21. c. 22. 29. Radulphus de Diceto p. 601. Robertus de Monte an. 1180. Vide Patriarchium Bituric. c. 71.

ARNOLDUS DE TOROGIO, Magnus Templi Magister an. 1181. obiit an. 1184. Will. Tyr. lib. 22. c. 7. Rigord. an. 1184. Hoveden. p. 628. Monach. Altisiod. p. 88. Sanut. lib. 3. part. 9. c. 4. Post hunc occurrit

THEODORICUS, seu THERRICUS, Magnus Templi Magister, cujus crebra est mentio apud Scriptores Rerum Hierosol. ubi de Guidonis Regis clade an. 1187. cui interfuit, & à qua evasit: licet captum à Saladino dicant Radulfus de Diceto & Nicolaus Trivettus sub ann. 1188. Plura de Therrico habentur apud Monachum S. Pantaleonis an. 1187. Hovedenum pag. 636. Gervasium Dorobern. p. 1502. Matth. Paris p. 100. Sanut. lib. 3. part. 9. c. 4. in Chronico Reichersperg. an. 1187. &c. Adde Ughellum in Archiepiscopis Pisanis eodem anno. Abdicato statim post hanc cladem Magistratu subrogatur

GIRARDUS, vel GERARDUS, DE RIDEFSOR Bromptono cognominatus: *de Ridesford*, auctori Hist. Hierosolym. p. 1151. 1153. 1156. 1165. *de Bedefort* Radulfo Coggeshalensi MS. & Hovedeno: denique *de Ridefort* auctori vernaculo Historiæ Hierosol. qui Flamingum & Regis Hierosolymitani Senescallum fuisse ait. Hanc porro dignitatem paucis mensibus tenuit, cæsus in prælio, quod initum est inter Guidonem Regem & Saladinum 4. Octob. an. 1188. Vide præterea Jacob. de Vitriaco lib. 1. c. 98. Girardo

GUALTERUS sufficitur, ut est in Catalogo Villanovano. Huic

ROBERTUS DE SABLOIL, an. 1155. ex familia forte de Sableio apud Andes: illi

GILBERTUS HORAL, vel ERAL, [*Magister citramarinus*, ut legitur in Charta an. 1193. Magnus Templariorum Magister postea dictus est, circa] ann. 1196. quem excepere

PONTIUS RIGALDUS, an. 1198.

PHILIPPUS DU PLESSIER, ann. 1201. [ut patet ex Transactione hujus anni facta in Syria. Exstat in Archivo Arelat.]

THEODATUS DE BERSIACO an. 12.... de quibus, in supra laudato catalogo recensitis, silent Scriptores. Meminit Innocentius III. l. 14. Epist. 64. controversiæ inter Leonem Regem Armeniæ, & Magistrum Templi & Templarios super Castro Gastonis, de qua etiam quædam habent Gesta ejusdem Pontificis p. 123. 128. 129. hoc est sub an. 1211. Post Theodatum Thomas de Monteacuto an. 1210. recensetur in eodem catalogo; sed is post Guillelmum de Carnoto hanc dignitatem obtinuit: deinde

GUILLELMUS DE MONTEDON an. 1216. quem excipit idem

GUILLELMUS DE CARNOTO, seu *de Chartres*, an. 1218. qui obsidioni Damiatæ interfuit an. 1219. ut est apud Oliverium Scholasticum, à quo ob virtutem bellicam laudatur, ut & universa *Templi Militia, quæ*, inquit, *prima solet esse in congressu*, & *ultima in recessu*, à quo hæc verba mutuati sunt Jacob. de Vitriaco lib. 3. p. 1134. & Matth. Paris p. 208. 211. 212. Vide præterea to. 8. Spicilegii Acheriani pag. 374. Honorium III. lib. 2. Epist. 1270. & Hieron. Rubeum in Hist. Ravenn. lib. 6. p. 380. Guillelmo successit

THOMAS DE MONTEACUTO, seu *Montaigu*, cujus Epistola legitur apud Matth. Paris an. 1221.

qua in Regno Hierosol. gesta post expugnatam Damiatam enarrat. Sub hoc, ni fallor, Honorius III. PP. Templarios ab Patriarchæ Hierosl. & Episcoporum jurisdictione exemit, ut est in Privilegiis Ordin. Hospitalariorum. [Exstat in Archivo Arelat. Transactio hujus Thomæ cum Guarino de Monteacuto summo Magistro Hospitalariorum anno 1225.]

A. Magnus Templi Magister occurrit in Tabulario Manoscensi in Charta ann. 1234. qui non alius est, quam qui *Armandus* appellatur in quadam Epistola scripta Theobaldo Regi Navarræ, Comiti Campaniæ, & Comitibus Nivernensi, Foresii, & Monfortensi, aliisque Franciæ Baronibus ab Episcopo Nicosiensi Patriarchæ Hierosolymitani Vicario, H. Episc. Nazaretensi [*Nazarenensi Archiep.* in Chartul. Campaniæ ex Bibl. Reg. fol. 78. ubi eadem Charta legitur;] R. Episc. Acconensi, R. Episc. Liddensi, H. Abbate Templi, G. Magno Hospitalis Magistro, Armando Magistro Militiæ Templi, Gauterio Comite Briennensi, Eudone de Montebeliardo Regni Hierosol. Comestabulo, B. Domino Sidonis, & I. Dom. Cæsareæ, super statu Terræ sanctæ, nulla cæteroquin addita anni nota.

HERMANNUS DE PERIGORD, Præceptor Domus Templi in Sicilia & Calabria sub anno 1229. ut est apud Rocchum Pirrum to. 2. pag. 640. Magnus ejusdem Ordinis Magister dictus est: quam dignitatem obtinebat an. 1239. ut est apud Albericum in Chron. MS. qui forte is est, quem patria Pictavinum fuisse ait sub an. 1237. Illius Epistolam super Regni Hierosl statu descripsere Matth. Paris & Nicolaus de Triveto sub an. 1244. quo ille à Saracenis cæsus interiit, electo statim in Vicemagistrum Guillelmo *de Roquefort*, interim dum alius eligeretur Magister. Vide eumdem Paris p. 416. 419. 421. 427.

GUILLELMUS SONNAC, vel de *Senay*, ut nominari videtur in Epistola, quæ describitur apud Matth. Paris in Addit. p. 110. una cum S. Ludovico obsidioni Damiatæ interfuit ann. 1249. ut est apud Joinvillam, à quo ob fortitudinem laudatur, ut & à Paris an. 1240. p. 528. 533.

RENALDUS DE VICHIER, in Tabul. Eccl. Autisiodor. *Domorum Militiæ Templi in Francia Magister*, anno 1247. *Marescallus Templi*, apud Joinvillam p. 35. nostræ edit. *Magister Templi*, c. 52. edit. Pictavensis, denique *Magnus Templi Magister:* in Archivo Regio, scrinio *Champagne* VI. De Templariis hac fere tempestate, vide Sanut. l. 3. part. 12. cap. 5. 6. 7. 9.

AIMERICUS Præceptor domorum Franciæ, in Magnum Magistrum ejusdem Ordinis electus est an. 1264. ut est apud Odoricum Rainaldum hoc an. n. 31. Breve Chronicon Hospitalariorum tradit; Guillelmum de Castellonovo Arvernum, Magnum Ordinis Magistrum an. 1260. fratrem fuisse Magni Templi Magistri: unde conjici daretur ex temporum ratione hunc Aimericum innui.

THOMAS BERART, vel *Beraud*, eadem gaudebat dignitate, ut docemur ex Epist. vernacula Theobaldo scripta, quam dedimus in Notis ad Joinvillam p. 64. Ubi *Maistre de la poure Chevalerie du Temple* indigitatur. Quæ quidem Epistola licet nullam anni notam præferat, ex serie tamen colligitur, scriptam sub an. 1273. triennio scilicet post mortem Joannis Comitis Briennensis, quam in an. 1270. conjiciunt Scriptores. Huic ascriptum scribit Puteanus in Templariorum Hist. pag. 20. pravum hunc morem, qui cæteris Templariis objectus fuit in eorum condemnatione, Christum abnegandi in professione, quem alii nescio cui Roncelino Magistro attribuunt. Utcumque sit, non multo post

ROBERTUS, Magnus Templi Magister Concilio Lugdunensi cum M. Hospitalariorum Magistro interfuit anno 1274. ut est in actis ejusdem Concilii. Vide Sanutum lib. 3. part. 12. cap. 14. 16. 17. Post hunc

GUIFFREDUS DE SALVAING, M. Templi Magister nominatur in Catalogo Villanovano sub an. 1285. ex familia nobili Delphinate, ex qua erat supralaudatus Dionysius Salvaingus Boissius, vir natalium & eruditionis splendore illustris, Primus in Camera Computorum ejusdem Provinciæ Præses, & scriptis clarissimus. Huic successit

GUILLELMUS DE BELLOJOCO, uti appellatur in Inquisitionibus contra Templarios, & alibi: perperam *Petrus de Belgiou*, seu *Bellvisus*, dictus in laudato Catalogo, qui Magnus Templi Magister exstitit an. 1286. [Prius, anno scilicet 1278. hanc dignitatem obtinuisse discimus ex Inscriptione quam refert Paulus Lucas in Itin. to. 2. p. 31. si tamen huic fides habenda est.] Periit in obsidione Acconensi, viriliter contra Saracenos pugnans, anno 1291. cum omnibus fere Templariis, decem duntaxat Ordinis Militibus clade elapsis. Vide Sanutum lib. 3. part. 12. cap. 21. Dictamina MSS. Magistri Berardi de Neapoli Epist. 141. 142. Odoricum Rainaldum an. 1291. 7. Puteanum in Hist. Templariorum p. 129. Archivum Regium scrinio, *Croisade de Philippes de Valois*, Ch. 27. &c.

MONACHUS GAUDINI; Magnus Templi Magister statim post Acconensem cladem à decem Militibus, qui ex ea superfuerant, electus, in insulam Cyprum cum iis concessit, uti narrat Auctor Historiæ Excidii Acconis MS. in Biblioth. S. Victoris Paris. Postremus denique hujus Ordinis Magnus Magister fuit

JACOBUS DE NOLAY, Burgundio, ex diœcesi Bisuntinensi, perperam de *Atolay* nominatus in plerisque Historiæ Templariorum locis, pag. 122. 128. 129. 160. & in Catalogo Villanovano. Tortosam una cum Almerico Tyri domino expugnavit, & exinde aliquot annis bella cum Saracenis fortiter gessit, donec à Babylonico Sultano ea pulsus, in Franciam venit, ubi cum aliis Templariis igne consumtus Parisiis interiit. Hunc porro nescio unde *Fratrem Gracchi* appellet Brusiemius apud Chapeavillum to. 2. Hist. Leodiensis p. 347. Vide Rainaldum ann. 1298. 21. & Sanutum lib. 3. part. 13. cap. 10.

☞ De eo Templariorum cruento interitu Poema MS. cui titulus, *Les Adventures advenues en France*, initio sæculi xv. editum, hæc refert:

L'an mil trois cens & VII. sçachiez bien qu'en ce temps
Furent prins les Templiers, qui moult furent puissans;
Vilment furent menés auques des plus vaillans,
Je croi bien que ce fu par l'art des mescreans.
Je ne sçai se Templiers faisoient tels exploits,
Mais en leurs draps portoient une vermeille crois.

¶ TEMPLARIUS, Species tigni, vel assidis. Statuta Vercell. fol. 76. v°. *Item quod nullus revenditor emat vel emi faciat lignamen aliquod, trabes, canterias, columnas, remas, circulos, assides, Templarios; nec aliquod aliud lignamen laboratum vel non laboratum usque ad horam octave, que pulsatur post nonam.* Vide *Tempierium*.

TEMPLUM. *Templa* appellatas potissimum paganorum ædes sacras docet Cod. Th. tit. *de Paganis, sacrificiis, & templis*, locis à Jacobo Gothofredo indicatis in Paratitlo ejusdem tit. §. 3. Interdum tamen ita dictæ Christianorum ædes sacræ, ut l. 4. de his, qui ad Ecclesias confugiunt, d. Cod.

Templum, Ordo ipse *Templariorum*. Will. Brito lib. 5. Philipp.

Suscipiens habitum Templi Syrias aufugit in oras.

Anonymus de Bello sacro:

Μητροπολίτας, Ἀρχιερεῖς, τὸ Τέμπλο, τὸ Σπιτάλη.

Philippus *Mouskes* in S. Ludovico an. 1242.

Dont revint novicie & exemples,
Que li Ospitaux & li Temples,
Li saudoier & li Baron
De toute la tiere environ
Avoient entr'aus fait un Roy, &c.

Templum, Ædes Templariorum, quomodo Parisiis eorumdem ædes etiamnum appellatur, vulgo *le Temple*. Monasticum Anglic. to. 2. p. 549. *Dedit Templariis Templum Outtinge pertinens eidem.*

Porro in *Templo* Parisiensi, reconditus olim fuit Thesaurus Regius, [jam à temporibus Philippi Aug. Franc. Regis, uti patet ex ejus Testamento cujus excerptum hoc refertur to. 2. Hist. Dalphin. p. 75. *Præterea præcipimus, quod omnes redditus nostri & servitia & obventiones afferantur Parisius per tria tempora: 1°. ad festum S. Remigii; 2°. ad Purificationem B. Virginis; 3°. ad Ascensionem, & tradatur Burgensibus nostris præd. & P. Marescallo. In receptionibus averi nostri Adam Clericus noster præsens erit & eas scribet, & singuli habeant singulas claves de singulis arcis, in quibus reponetur averium nostrum in Templo, & Templum unam.* Hoc est, Magister Templi clavem quoque unam habeat. Ibidem p. 74. habentur Literæ ann. 1294. in quibus Philippus Pulcher Franc. Rex *Dalphino & filio quingentas libras parvorum Turonensium annui redditus* assignat, *ab iisdem & successoribus in dicto Dalphinatu percipiendas perpetuo Parisius ad Templum.*] Charta ejusdem Regis an. 1309. in 2. Regesto ejusd. ex Tabul. Regio n. 168. *Concedentes eisdem hæredibus, & suis hæredibus, ut dictum reditum apud Templum in Thesauro nostro, vel alibi, ubi thesaurus reponetur prædictus, ad festum Candelarum habeant & percipiant annuatim, &c.* Exstat in alio Regesto ejusdem Regis Philippi an. 1312. compositio, facta à Leonardo de Tybertis sanctæ domus Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani Priore Venetiarum, & Locum-tenente Magistri Hospitalis prædicti in partibus transmarinis, & ipsius Ordinis Procuratore, & fratre Joanne de Villaribus Præceptore domus de *Fiesses* Prioratus Franciæ, cum gentibus ejusdem Regis, *super variis Regni Franciæ receptis nomine dicti domini Regis factis & habitis apud Templum, in quo Thesaurus ejusdem domini Regis servabatur per fratres Ordinis Templi ante reprobationem illius ordinis, ex quo postmodum dictæ gentes prædicti Domini Regis finalem compotum minime recepisse dicuntur, &c.* Data Parisiis 21. die Martii an. 1312. Ubi præterea hæc habentur, quæ docent penes Templarios regii thesauri custodiam fuisse, ac de eo *compota* exegisse: ac *proinde dictus Ordo, cui bonorum Templi, quæ prædicto domino Regi pro regimine & custodia dicti thesauri regii dictis Templariis traditi, sub eorum cura & periculo obligata remanserant, administratio pro Terræ Sanctæ subsidio est commissa, in perpetuum remanebit quitus & penitus absolutus, super rationibus aut compotis exhibendis occasione receptæ cujuslibet à Fratribus ordinis Templi nomine dicti domini Regis factæ in dicto thesauro vel alibi, nec non super omni eo, quod ab Ordine nostro prædicto occasione receptarum aut rationum seu compotorum hujusmodi reddendorum ex ipsis receptis deinceps peti posset.*

Apud Anglos perinde Thesaurus Regius reponebatur in *Novo Templo* Londinensi. Matthæus Paris an. 1232. de Huberto de Burgo Angliæ Justitiario repetundarum postulato: *Exegit rationem... de quintadecima & sextadecima, & aliis redditibus, tam ad Scacarium suum, quam ad Novum Templum Londinense,* (ubi Spelmannus in voce *Justitia* addit, *ubi etiam reponebantur pecuniæ regiæ,*) *& alibi.*

¶ Templum Dei, *Deo fidele, cœleste*, Cœtus Christianorum, Ecclesia, Lactantio lib. 4. Institut. cap. 14. & lib. 2. de Morte persecutorum c. 2. & 15.

¶ Templum Domini, *Templum Militiæ*, Jerosolymis. Jacobus de Vitriaco lib. 3. Hist. Orient. n. 12. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 277. *In Templo Domini Abbas est & Canonici regulares. Et sciendum est, quod aliud est Templum Domini, aliud Templum Militiæ. Isti Clerici, illi Milites.*

¶ 1. TEMPORALIA, Pulvinus, Gall. *Coussin*; forte quod in eo reclinentur tempora, sic dictus. Rituale Suession. MS. à Martenio nostro laudatum in Tractatu de antiq. Eccl. Discipl. in divinis Officiis pag. 382. ubi de Feria VI. Parasceves: *Dum cantatur (Tractus,) Archidiaconus ascendat in pulpitum sic: Clericus cum incenso nudis pedibus eum præcedat: deinde Subdiaconus ferens Temporalia, infula indutus, post illum Archidiaconus ferens Evangelium panno serico rubro involutum; infula sua plicata & in modum stolæ super humerum imposita; finitoque Tractu statim incipiat, Passio Domini, &c.* In Additis recentioribus ad Missale Suession. ad hunc diem legitur: *Subdiacono tunica induto, pulvinar tenente, &c.*

¶ 2. TEMPORALIA, Bona clericorum, Gall. *Le Temporel*, in Instrumentis Gall. Christ. novæ edit. col. 159. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 5. Rymer. tom. 3. p. 120. col. 1. tom. 8. p. 393. col. 1. Kennett. Antiq. Ambrosd. pag. 330. & alibi passim. *Temporale dominium*, apud eumdem Ludewig. tom. 5. pag. 508. Vide *Regalia* 2. & *Temporalitas* 2.

TEMPORALIS. *Temporales potestates*, in lege 47. Cod. Th. de Episcop. qui ibidem *sæculares judices* appellantur. [Hac etiam notione Litteræ Caroli V. Regis Franc. an. 1366. to. 4. Ordinat. pag. 682. *Cum ... se presentare consueverint (Canonici Turon.) coram quibuscunque judicibus nostris & aliis Temporalibus, & negocia sua tractare & peragere, &c.* *Temporales domini*, in Declaratione ann. 1335. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 509. & alibi. *Temporales personæ*, Sæculares, laïci, apud Rymer. tom. 9. p. 877. col. 2.]

Temporalis Dies, in leg. 63. de Appellat. leg. ult. de Reparat. appellat. Cod. Th. & in Cod. Justin. &c. dicitur ultimus spatii & temporis illius, quod ad appellationem exsequendam vel reparandam legibus tribuitur: quo exspirante, causa quoque exspirat. Gloss. Gr. Lat. ὀλιγοχρόνιος, *Temporalis*. [Et alibi: Πρόσκαιρον, *Temporale*. Adde Latino-Græcas.]

Temporalis Hostis. Capitulare 2. ann. 813. c. 9. *Habeant loricas vel galeas, & Temporalem hostem, id est æstivo tempore*, [hoc est, definito, æstate scilicet in *hostem* seu exercitum pergant, ut jam dictum est in *Hostis*.]

Temporalis, Inconstans. S. Columbanus Epist. 3. *Nos scimus, quod cum gaudio & fervore suscepimus verbum domini. Caveamus nunc, ne simus Temporales.*

¶ 1. TEMPORALITAS.

¶ 1. TEMPORALITAS, Tempus, ætas, temporis ratio. Tertullianus de Pallio c. 1. *Si quid conditio, vel dignitas, vel Temporalitas vestis.* Et de Resurr. carnis c. 6. *Vita transferatur à Temporalitate ad æternitatem.* Utitur etiam Philastrius Hæresi 71.

¶ 2. TEMPORALITAS, Idem quod *Temporalia* 2. Bona Ecclesiastica, Gall. *Le Temporel. Temporalité*, in Litteris Philippi VI. Reg. Franc. an. 1342. to. 5. Ordinat. p. 271. *En tant comme il touche la Temporalité, &c.* Epistola Juliani Cæsarini Card. ad Eugenium IV. PP. *Non dico esse negligendam Temporalitatem; sed dico multo pluris esse æstimandam animarum salutem.* Occurrit in Charta ann. 1266. in Instrum. Gall. Christ. novæ edit. tom. 6. col. 158. in alio Instrum. an. 1283. apud Baluz. to. 4. Miscell. p. 270. in Litteris an. 1299. tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 331. & 332. in aliis an. 1356. to. 3. earumd. Ordinat. p. 102. in aliis an. 1355. to. 1. Anecd. Marten. in aliis Alphonsi Regis Arag. to. 3. Concil. Hispan. p. 659. Adde Instrumenta Gall. Christ. novæ edit. to. 1. p. 34. col. 2. Probationes Hist. Lugdun. p. 39. col. 1. Chartam Caroli Regis Franc. an. 1374. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. cxxx. Chartam Henrici VI. Regis Angl. an. 1441. apud Rymer. to. 10. p. 844. col. 2. Glossarium Lobinelli to. 3. Hist. Paris. &c. Vide *Regalia* 2.

¶ TEMPORALITER, Ad tempus, Gall. *Temporellement. Lex Temporaliter observata*, Tertulliano adv. Judæos c. 2. *Quo (mundo) Temporaliter libere uti potuisset*, S. Gregorio lib. 2. Dialog. in Præfat. *Temporaliter* opponit *semper* S. Paulinus Epist. 23. n. 15. *spiritaliter* vero Carolus IV. Imper. in Diplomate an. 1347. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 44. *Incrementum suscepit spiritaliter & Temporaliter*, hoc est, quoad res spiritales & terrenas. Vide *Temporarie.*

TEMPORANEE, Temporius, Gall. *De bonne heure.* Ritus ordinandi Episcopum in Ecclesia Rotomagensi: *Tertia pulsetur Temporanee, & interim præparet se Domnus Archiepiscopus, &c.* [Pontificale MS. Eccl. Bisunt. apud Marten. de Antiqua Eccl. discipl. in divinis Offic. p. 376. *Ita Temporanee vadant, ut hora sexta ad majorem ecclesiam revertantur omnes.*]

¶ TEMPORANEUS, Maturus, tempestivus. Jac. 5. 7. *Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat Temporaneum* (suppl. imbrem, Gr. ὑετὸν πρώϊμον) *& serotinum.* Passim occurrit in sacris Scripturis.

TEMPORARE, *Tempus ducere*, (Gall. *Temporiser*) *vel in tempore vivere. Adtemporare, contemporare, simul temporare.* Joan. de Janua.

TEMPORARIE, Ad tempus. Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: *Nihil susceptis tribuunt, sed sibi hoc etiam pacto aliquid à parentibus Temporarie attribuitur, ut in futuro totum filiis auferatur.* Utitur etiam libro 8. Disputatio Zachæi lib. 3. cap. 3. *Temporarie abstinentiam & continentiam simulant.* Utuntur etiam Latini Scriptores.

¶ TEMPORATIM, pro Vario tempore. Tertullianus de Pallio c. 2. *Sic & terram si recenseas Temporatim vestiri amantem, prope sis eandem negare, memor viridem cum conspicis flavam, mox visurus & canam.* Adde eumd. Tertull. lib. de Anima cap. 28.

¶ TEMPORICARE, ut infra *Temporizare. Dum iret Temporicando*, in Chronico Estensi ad annum 1388. apud Murator. tom. 15. col. 517.

TEMPORINUS, Tener, mollis, Gallis *Tendre.* Odo Cluniac. lib. 2. de Vita S. Geraldi cap. 27.

Dixerat, & de rupe, quæ eidem loco imminet, cervus sese præcipitavit. Quem ministri gaudentes pariter & mirantes tulerunt, & inde, sicut tunc cervorum caro Temporina est, delicatum edulium seniori paraverunt.

TEMPORIVE. Gregorius Tur. lib. 5. Hist. c. 46. *Nunquam prandio usus est, nisi tantum cœna, ad quam sic Temporive residebat, ut sole stante consurgeret.* Ubi forte legendum *Temporius.* Vide *Temperius.*

¶ TEMPORIUS, Maturius, citius. Vide *Temperius.*

¶ TEMPORIVUS FRUCTUS, apud Faustum lib. 2. de Libero arb. c. 10. Medius inter præcocem & serotinum.

¶ TEMPORIZARE, Gall. *Temporiser*, Ital. *Temporeggiare*, Cunctari. Legitur in Historia Monasterii S. Laurentii Leodiensis apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1143. Vide *Temporare.*

¶ TEMPTARE, pro *Tentare*, passim legitur, ut & *Temptatio*, pro *Tentatio.* Vide in hac voce.

¶ TEMPTATIVUS, pro *Tentativus*, Seducens, fallax, in Charta ann. 1377. cujus locus exstat in *Truffaticus.*

TEMPTATUS. Capitula ad Legem Alamannor. c. 22. edit. Baluzianæ: *Si inclida misa non fueris, & prisa & Temptata fuerit, &c.* i. tenta, seu detenta.

¶ TEMPTORIUM, pro *Tentorium*, in Memoriali Potestatum Regiens. apud Muratorium tom. 8. col. 1096.

¶ TEMPTUS, pro *Tentus*, detentus, passim.

TEMPUS. *Ad tempus*, suo tempore, vel mature; phrasis Gallica, *A temps*, vel *en son temps.* Capitula Caroli M. lib. 2. c. 18. *Aut si aliqua re præpediente id facere non potuit, cur nobis ipsam impossibilitatem ad Tempus non annuntiavit.* Et cap. 27. *Eorum relatu nobis ad Tempus indicetur.*

¶ TEMPUS, Aer, cœlum, Gallice *Temps.* Annales Genuens. ad ann. 1227. apud Murator. tom. 6. col. 446. *Ubi per plures dies moram fecit, quia procedere non poterant, novercante maris & Temporis qualitate; exinde vero nondum Tempore tranquillo, &c.* Et col. 509. *Circa mediam noctem validissima fortuna maris & Temporis fuit in portu Januæ, &c.* Chronicon Parm. ad an. 1296. apud eumd. Murator. to. 9. col. 836. *Semper die noctuque cecidit pluvia... nullo modo exire voluerunt propter dictum malum Tempus.* Nostris *Mauvais temps*, Cœlum nubilum & pluviosum dicitur.

LIBER TEMPORUM, *id est Paralipomenon*, apud S. Hieronymum lib. 2. in Ruffinum c. 8.

¶ TEMPUS OCTAVIANUM, Quo Cæsar Augustus imperabat. Charta apud Meichelbec. to. 2. Hist. Frising. p. 351. *Magna populorum concordia fiebat, letantes in eo quod Octavianum Tempus se accepisse mirabantur.*

¶ TEMPUS PINGUEDINIS, Quo pinguescunt feræ. Charta vetus apud Thomam *Blount* in Nomolexico: *Tempus pinguedinis hic computatur inter festum B. Petri ad Vincula & Exaltationem S. Crucis; & tempus firmationis inter festum S. Martini & Purificationem B. Mariæ.*

¶ TEMPUSCULUM, Tempus, ætas. Vita S. Gerardi Abb. Bron. n. 19. sæc. 5. Benedict. p. 264. *Asseverans ejus tutamine revexisse aurea quondam Tempuscula.*

¶ TEMTOR, Fidejussor, ut puto. Vide *Telet.*

TENA, vel TENIA, Joanni de Janua, *à teno dicitur, estque vittarum extremitas dependens diversorum colorum*, vel *extrema pars vittæ, quæ dependet coronæ.* [Glossæ S. Andreæ Avenion. MSS. sæc. XIII. *Tenia seu Tena dicuntur lingule que dependent de mitra pontificis.*] Gloss. Lat. Gall. *Tena, vel Tenia, Bende ou*

queue de mitre. Provinciale Ecclesiæ Cantuar. l. 3. tit. 1. *Contra Clericos portantes infulas, aut Tenas coram Prælatis, &c.* Concilium Lambethense ann. 1281. cap. 22. *Et cum corona sit character Christianæ militiæ, & revelati cordis ac patuli aditus cælestibus insigne: ipsi ut veraciter ostendant, se hujus characteris titulum erubescere, Tena coronas abscondunt, quasi cælestes aditus repellentes, &c.* Infra: *Portantes infulas aut Tenas coram Prælatis, aut coram populo publice deferentes, &c.* Ubi Concilium Londinense an. 1268. cap. 5. habet, *infulas, quas vulgo Coifas vocant.* Ita *Tena* & *Coifa*, idem sunt.

¶ TENABULA, Idem quod mox *Tenacula*, Forceps, Ital. *Tenaglia.* Historia Dulcini Hæresiarchæ apud Murator. to. 9. col. 440. *Positisque ante eorum conspectum vasibus igne plenis ordinatis ad calefaciendum Tenabulas & comburendum carnes ipsis, adhibitisque carnificibus, qui cum Tenabulis ferri candentis carnes eorum laniabant, & frustatim in ignem ponebant.* Vide *Tenalea.*

¶ TENABULUM. Vide mox *Tenaculum.*

TENACES, *Forcipes*, in Glossis antiquis MSS. Hispanis *Tenazas*, nostris *Tenailles*, à tenendo, inquit Philander ad Vitruvium. Charta Fernandi I. Regis Hispaniæ æræ 1101. *Servitium de mensa, id est, salare, inferturia, Tenaces, trullone cum coclearibus 10. &c.* [Fuscinas hic intelligo, nostris *Fourchettes.*]

TENACIA, pro *Tenacitas*, usurpatur ab Jona Aurel. Episc. lib. 3. de Instit. laïcali c. 11. [& à Scriptore Vitæ B. Lidwinæ to. 2. Aprilis p. 278.]

TENACULA, Forceps, in Mamotrecto ad 2. Paralip. c. 4. nostris *Tenaille.* [*Tenaculum*, ea notione legitur in Vita S. Dunstani, to. 4. Maii p. 363. *Tenacula, quibus ferea tenebat, &c.*]

TENACULUM, *Venabulum*, Joanni de Janua. [Lego in Editione an. 1514. *Tenabulum, venabulum: quia retinet aprum venientem.*] Gloss. Lat. Gall. habet *Tenabulum, Retenail, espie.* At aliud sonat in M. Chronico Belgico p. 172. ubi de expugnatione Ascalonitana à Balduino Rege Hierosl. *Quod inter maxima miranda miracula miraculum esse summum videtur, ut urbs 150. turribus prævalidis munita, & Tenaculis domuum in plateis suis quasi crypta laquearis supertecta, tandem aliquando vinceretur.* Leg. forte *Tectaculis.*

TENACULUM, Fibula, *retinaculum, Retenail*, in Gloss. Lat. Gall. laudato. Vetus Charta apud Jo. Schefferum ad Chronic. Upsaliense p. 152. *Item duæ ampullæ ponderant 2. markas. Item Tenacula duarum cappaeum ponderant quinque markas argenti deaurati.* Usus hac voce Terentianus Maurus in Præfat. sed alia notione. [Bern. *de Breydenbach* Itin. Jerosol. p. 208. *In navibus, quæ non clavis aut aliis ferramentis sunt compactæ, sed funibus quibusdam & ligneis Tenaculis conglutinatæ, &c.*]

¶ TENAGIARE, Candenti forcipe laniare, Ital. *Tenagliare*, Gall. *Tenailler.* Joh. Demussis Chron. Placent. ad an. 1326. apud Murator. to. 16. col. 494. *Eodem anno Carcagnus proditor & Rodulphus ejus socius, & duo alii socii cum eis Tenagiati fuerunt.*

¶ TENALEA, Forceps, Gall. *Tenaille*, Ital. *Tenaglia.* Joh. de Bazano Chron. Mutin. apud Murator. to. 15. col. 613. *Deinde fuit Tenaleis morsicata .... super unum lectum accensorum carbonum, &c.* Vide *Tenella.*

¶ TENALAS, Eadem notione. Index utensilium de Ruminiaco è Chartulario Compendiensi: *Una secures & quidam tripes, & trois chemaes de fer, & nuce Tenales & duo stessus.*

¶ TENALIA, Eodem intellectu. Chron. D. de Gravina, to. 12. Muratorii col. 567. *Licet in eorum corporibus caro modica superesset morsibus Tenaliarum ignearum, &c. Tenaliis igneis mordere*, ibid. col. 641.

¶ TENALIUM, Eodem significatu. Chronicon Bergom. Castelli de Castello ad an. 1406. *Quod ipsi ducantur super una carretta ad locum justitiæ & cum Tenalio ardente deberent attenajari, &c.*

¶ TENALLA, Idem. Enumeratio MS. munitionum Sommeriæ in Occitania an. 1260. *Item vi. martellos. Item iv. Tenallas. Item l. forcipes.* Ubi per *forcipes* forte minores, per *tenallas* vero majores forcipes sunt intelligendi.

¶ TENALLEATUS, Candenti forcipe laniatus, Gall. *Tenaillé.* Annales Estenses ad ann. 1403. apud Murator. to. 18. col. 990. *Villanus debito damnatus supplicio fuit, per civitatem super curru Tenalleatus, &c.* Vide *Tanajare.*

¶ TENAMENTUM, Idem quod infra *Tenementum*, post *Tenere.* Ibi vide.

¶ TENANCIA. Vide in *Tenere* 1.

TENANDRIUS Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 4. §. 3. *Statutum est & ordinatum, quod licet in posterum dominus Rex de dicto Comitatu aut dominio, cum Tenandriis & libere tenentibus per chartam suam infeodaverit aliquem, &c.* Legendum puto *Tenancerius*, ex Gallico *Tenancier*, Tenens.

☞ Nihil est cur certo locum emendes. *Tenendria*, pro villa, infra occurrit: quidni *Tenandrius*, pro villicus? Vide *Tenendria* in *Tenere* 1.

¶ TENANTIA. Vide *Tenentia*, & *Tenere* 1.

¶ TENASMUS, *Egerendi libido continua, sed inanis*, Laurentio in Amalthea. Plinius lib. 28. c. 14. habet: *Tenesmos, id est, crebra & inanis voluntas desurgendi.* Habet etiam *Tenasmus* eod. cap. Sæpius alii *Tenesmus* dicunt, Medici nostri *Tenesme, Epreinte.*

¶ TENATOR, pro *Tannator*, ut videtur, *Tanneur.* *Constantius de Monjueur Tenator Trecensis*, in Charta an. 1249. ex Chartul. Campan. fol. 533. col. 1.

¶ TENATURA. Vide infra in *Tenere* 1.

¶ TENCA, Piscis fluviatilis notus, Gall. *Tanche*, Ital. *Tenca*, Ausonio in Mosella v. 125. *Tinca.* Dicitur *Tenca* Petro Azario apud Murator. to. 16. col. 428. Rumplero lib. 1. Histor. Monasterii Formbac. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 2. col. 433. & aliis. Hinc emendandus alter ejusdem Rumpleri locus col. 468. ubi pro *Tenca* perperam habetur *Tenta.*

¶ TENCHA, Eadem notione, in Statutis Astensibus, ubi de *introitis portarum*, & in Statutis Placentiæ lib. 6. fol. 79. verso.

¶ TANCHIA, Eodem intellectu, in Charta Hugonis Abb. S. Dionysii an. 1200. ex Archivo B. Mariæ de Argentolio.

¶ TENCHURERIUS. Sententiæ Inquisit. Tolos. p. 9. *Matheus Aycardi Tenchurerius de Tolosa, &c.* Forte *Teuthurerius*, pro *Tenturerius*, Gall. *Teinturier*, Tinctor, infector. Vide *Teinturarius.*

1. TENDA, Tabernaculum, tentorium, Gallis *Tente.* [Ital. *Tenda.*] Tudebodus lib. 2. Hist. Hierosolymitanæ: *Et in nostras laxatis frenis concurrerunt Tendas.* Florentinus Monachus de Expugnatione Acconensi:

> *Bachanalis Africus mare perturbabat:*
> *Evulsa tentoria cuncta lacerabat,*
> *Si confratres mei tunc ibidem fuissent,*
> *Et tenere dentibus me Tendam vidissent,*
> *Herum quidam, reputo, super me risissent.*

Occurrit præterea apud Ordericum Vital. lib. 9. pag. 742. 743. [in Annalibus Genuens. ad ann.

Digitized by Google

1213. apud Murator. tom. 6. col. 405. in Memoriali Potestatum Regiens. ad ann. 1275. apud eumd. Murator. tom. 8. col. 1138. in Chronico Estensi ad ann. 1350. apud eumd. tom. 15. col. 458. in Chronico P. Azarii, tom. 16. ejusd. Murator. col. 331. in Statutis Astens. col. 17. c. 71. in Statutis datiariis Riperiæ cap. 14. &c.] Raymundus Montanerius in Chron. Aragon. c. 122. *Et lo Senior Rey d' Arago feu anar la crida per la sua host, que tot homes plegas les Tendes, &c.* Sic Τένδαι & Τέντας, tabernacula vulgo vocant recentiores Græci, Leo in Tactic. cap. 5. §. 9. c. 10. §. 12. c. 13. §. 3. c. 18. §. 54. Nicetas Græco-Barb. in Notis Wolphianis pag. 115. edit. Genev. Ducas pag. 37. 188. Joan. Cananus p. 192. & alii à Rigalrio & Meursio laudati, [ut & in Glossario mediæ Græcitatis.]

Tenda, Hispanis, est Statio seu officina in foro aut locis publicis exponendis & vendendis mercibus. *Tentorium* exponitur in Foris Aragon. lib. 9. pag. 179. Diploma Weremundi Regis Hispan. apud Ambrosium Moralem: *Cum omnibus utensilibus, cupis, torcularibus, & Tendis in mercatello, & vineis, quæ servierunt ipsi corti, &c.* Charta Aldefonsi VIII. Regis Castellæ æræ 1213. *Et vestras Tendas nullus Alvarit, neque Almuserisus, neque Almoçabel violenter intret, &c.* Rodericus Toletanus lib. 6. cap. 24. *Rex dotavit Ecclesiam Toletanam, & dedit ei ... in civitate omnes stationes, quas vulgariter Tendas vocamus.* Idem in Hist. Arabum c. 40. *Stationes vendentium* vocat. Fori Oscæ an. 1247. sub Jacobo I. Rege Aragon. f. 18. *Si duo habent domos, Tendas, aut alias hæreditates simul, &c.* Charta Lusitanica apud Brandaon. l. 15. Monarch. Lusitan. c. 31. *Item retineo mihi & successoribus meis omnes Tendas, quas Reges Saraceni solebant tenere tempore Saracenorum.* Adde to. 5. p. 308. Præterea Colmenarezium in Hist. Segoviensi c. 17. §. 15. c. 19. §. 1.

Tendarii, Qui in *Tendis* merces suas venum exponunt. *Apothecarii & Tendarii*, in Foris Aragon. lib. 9. tit. Quod Physici, &c.

Tendere, Tentorium explicare, vel in tentorio subsistere, castra metari, [Italis *Tendare*, nostris *Tendre.*] Gloss. MSS. Reg. Cod. 1013. *Tendebat, tentorium habebat.* Palmerius ad Salustium p. 520. restituit vocem *Tendentes*, pro *Tentoria figentes*, aitque vocabulum esse Numidarum. Huc viri docti ista referunt Maronis:

.... *hic sævus Tendebat Achilles.*

Et Suetonii in Galba cap. 12. *Cohors Germanorum juxta hortos Tendebat.* Denique Taciti Annal. 13. *Milites Tendere omnes extra vallum jussit.*

Adtendare, Eadem notione, [Italis *Attendare.*] Epist. Tiertici Magistri Templi in Chronico Reichersperegensi an. 1187. *Et non potuerunt Adtendare ultra tendas tres.* Joan. Villaneus lib. 5. c. 1. *Ove il detto Imperadore s'era Attendato a gran danno di Romani.* Adde lib. 7. cap. 147. l. 9. c. 46. Hinc nostrum *Attendre* fluxit, [ut & Italicum *Attendere,*] pro *expectare*, quia donec *tenda*, seu tentoria figantur, subsistunt, & expectant.

Tabernacula autem olim ex coriis confecta constat: unde in Epistola Valeriani ad Zozimionem, apud Pollionem in Claudio: *Pellium tentoriarum decurias triginta.* Zonaras in Constantino M. Σκηνὴ περὶ τῷ πεδίῳ ἐπηγνύμενον ἐκ Βαβυλῶνος δέρμασιν ἐξ χοιρίοις ποικιλώτερον εἰργασμένη.

2. TENDA, apud Papiam, *quæ rustice Trabis dicitur.* Cod. alius *Trabea* præfert. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Tenda*, tylp ryle, i.... Domus limen.

Tom. VI.

¶ TENDARII. Vide *Tenda* 1.

¶ TENDARIS, Locus in quo panni explicantur seu extenduntur, ut discimus ex Litteris Philippi VI. Reg. Franc. an. 1335. to. 2. Ordinat. pag. 115. *Concedimus eisdem quod pro custode Tendaris, seu loci communis in quo panni tirantur seu tenduntur, & in parte adaptantur, possint unum denarium & pro clausura, & aliis reparationibus dicti tendaris ... imponere desuper, seu supra quemlibet pannum in dicto Tendari, & aliis Tendariis dicta villa tirandum, per illos qui facient pannos ipsos tirari.* Vide in *Tenda* 1. & infra *Tiratorium* 1.

¶ TENDEHEVED, mendose apud Hovedenum in Henrico II. pro *Tenth-heved*, vel potius *Tenbeved*. Spelm. Vide *Tenheved*.

¶ TENDELLI, mendose, ut dicitur in *Collaterii*.

¶ TENDERE, Extendere. Codex Theod. lib. 11. tit. 14. leg. 1. *Ante omnia autem quæ in horreis habentur expendi volumus, ita ut non prius ad id frumentum Tendatur expensio.* Codex Justiniani præfert extendatur. Pro tentorium explicare seu castra metari sumitur paulo ante in *Tenda* 1.

¶ TENDITAS, Voluntas, auctoritasve. Bulla Gregorii IX. PP. è Tabulario Corbeiensi: *Ingerannus de Wareignies possessiones, redditus & alia bona ipsius monasterii occupare propria Tenditate præsumens, villas, molendina & grangias monasterii cum non modica quantitate bladi ... succendit ausu nephario & destruxit.*

¶ TENEAMENTUM, Teneatura. Vide infra *Tenere* 1.

¶ TENEBELLÆ, Parvæ tenebræ. Cl. Mamertus lib. 2. de Statu animæ cap. 9. *Eruentur mihi atque extrahentur etiam nuncupatim ex abditis Tenebellarum, qui hactenus delituere.*

TENEBRÆ, Officium Ecclesiasticum, ita appellatum, quod peragitur feria 4. 5. & 6. majoris hebdomadæ: *His enim diebus Ecclesia Tenebras colit, & Matutinas in Tenebras finit*, inquit Durandus lib. 6. Ration. cap. 72. n. 2. *Primo quia in luctu & mœrore est propter domini Passionem: & propter ejus triduanam mortem exequias celebrat triduanas. Secundo Officium Tenebrarum significat tenebras, quæ fuerunt super faciem terræ, dum pendebat Sol justitiæ in cruce, &c.* Adde Beletum c. 100. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 20. *Ad Tenebras in Parasceve per tres dies 13. cerei accenduntur.* Hugo Flaviniac. p. 170. *Ubi vero ventum est ad Tenebras, miser ille, dum Kyrie eleyson cum versibus cantaretur, corde compunctus genibus patris advolutus est.*

☞ Ad hunc posteriorem locum non satis attendisse videtur Mabillonius, cum *Tenebras* generatim *Matutinas* interpretatur in Onomastico ad calcem partis 1. sæculi VI. SS. Benedict. Verum quidem est de *Matutinis* hic agi; sed de *Matutinis* nocte Cœnæ Domini celebraris, unde à Cœna Domini dictæ sunt *Tenebræ*, non à tenebroso noctis tempore, ut intellexisse videtur vir doctissimus.

¶ TENEBRARE, *Obscurare, tenebrosum facere*, Johanni de Janua. *Tenebrare terras*, Martiano Capellæ lib. 6. S. P. Chrysologus Serm. 74. *O si nebula fumus mulieris Tenebrasset aspectum!* Lactantius lib. 4. cap. 19. *Tenebrabitur dies lucis.* Gulbertus l. 1. de Pigneribus SS. cap. 1. *Quid dicam de illis, qui nullis aliorsum testimoniis claruerunt, & ex eo quod scripturis qualibuscumque celebrari putantur, potissimum Tenebrabuntur?*

TENEBRARIUS, Vir obscurus, obscuri nominis. Vopiscus in Firmico: *Et illi quidem adversum nos contendenti hac sola ratio fuit, quod dicebat, Aurelianum in edicto suo non scripsisse, quod tyrannum occidis-*

Vuu ij

set, sed quod latrunculum quondam à Rep. removisset: perinde quasi digne tanti Principis nominis debuerit tyrannum appellare hominem Tenebrarium, aut non semper latrones vocitaverint magni Principes eos, quos invadentes purpuras necaverunt.

¶ TENEBRATIO, Obscuratio, caligatio. *Tenebratio visus*, Cælio Aurel. lib. 1. Chron. cap. 2.

¶ TENEBRESCERE, Tenebrosum fieri, tenebris obduci. S. Aug. de Genesi ad litt. lib. 1. cap. 10. *Quo tempore pars ista, in qua sumus, Tenebrescit in noctem.* S. Chrysologus Serm. 74. *Tenebrescit vesper, non lucescit.* Rursum utitur Serm. 77. Homagium an. 1257. è Schedis Præsidis *de Mazaugnes*: *Quoniam veritatis fertur plerumque ... Tenebrescit.*

¶ TENEBRICARE, Idem quod *Tenebrescere*. *Sol media die Tenebricavit*, apud Tertullianum adv. Judæos c. 13. Paschasius Radbertus lib. 3. de Fide, Spe & Char. cap. 12. to. 9. Ampl. Collect. Marten. col. 570. *Hinc (anima) Tenebricatur peccatorum suorum aspectibus; illinc resplendet gratia Dei respersa & virtutum muneribus.*

¶ TENEBRICOSITAS, Obscuritas, caligo. *Tenebricositate vexari*, Cœlio Aurel. l. 1. Chron. c. 4.

¶ TENECULA, Idem quod *Tenacula*, Forceps, Gall. *Tenaille*. Acta SS. Martii tom. 2. pag. 508. *Brachium S. Joseph ab Arimathia in argento cum Tenecula in manu de argento.*

¶ TENELO, TENEDURA. Vide *Tenere* 1.

¶ TENELLA, Gall. *Tenaille*, Forceps. Vita B. Lidwinæ, tom. 2. Aprilis p. 274. *Tenella solet calefieri ad ignem.* Et pag. 314. *Quod (pomi fragmentum) etiam inter ferreas Tenellas candentesque compressum, insipidum omnino reddebatur.* Utitur etiam Cornelius *Zantfliet* in Chronico apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 365. ubi de eadem B. Lidwina. Vide in *Tenalea*.

1. TENELLUS, Obturaculum oris dolii. Jo. Laudensis in Vita S. Petri Damiani Card. num. 22. de dulio, seu tina: *Evulso Tenello, nihil prorsus vini suscipiant.*

¶ 2. TENELLUS, Cenaculum aulicorum. Ordinatio Humberti II. super ordine & numero mensarum to. 2. Hist. Dalphin. pag. 311. col. 1. *Item, quod aliis Militibus simplicibus in nostro Tenello comedentibus serviatur eodem modo inter duos quoslibet, videlicet de una gallina*, &c. Mox: *Item, quod omnibus ... in Tenello nostri hospitii comedentibus serviatur*, &c. Et pag. 312. col. 1. *Die Veneris ... in hospitio non comedetur, nisi semel in die & in Tenello, sicut nec aliis diebus jejunii.* Ibid. pag. 313. col. 2. *Potatio de mane in Tenello: Item, volumus & ordinamus, quod qualibet die de mane, quando non est jejunium ordinatum ab Ecclesia, panaterius hospitii nostri portet seu portari faciat in loco, ubi tenetur Tenellus, mappam cum duoderim panibus parvis ... & quod botellerii portent pro eisdem ad prædictum Tenellum sex mensuras vini puri de Tenello, & quod coquus de coquina nostra portari faciat ad dictum locum pro eisdem unum rotulum de carnibus*, &c. Similia mox reperiuntur, ubi *de potatione per diem in Tenello*. Rursum infra pag. 317. col. 1. *Item, volumus quod illi qui debent in Tenello communi comedere*, &c. Adde pag. 335. col. 1. & vide *Tinellus*.

¶ TENEMENTARIUS, TENEMENTUM, TENENDRIA, &c. Vide *Tenere* 1.

TENENS, forense vocabulum, pro reo, ut contra, *Petens* pro actore, in Regiam Majestatem lib. 2. cap. 2. Occurrit passim in Legibus Scoticis & Anglicis. Vide *Tenere* 1.

¶ TENENSA, Possessio quam quis tenet ab alio. Charta ann. 1210. è Chartulario Lezatensi: *Ego Guill. Abb. Lezat. solvo & derelinquo ... Bernardum de Vauro & omnem suam Tenensam, & omnes suas res mobiles & immobiles, quocumque loco prædicta Tenensa sit vel esse debet, & omnem suam progeniem ... tali pacto quod prædictus B. de Vauro & qui per eum erunt, reddant & donent duos solidos de bonis Tholosanis annuatim ex parte dominationis per seipsos & per omnem suam Tenensam, scilicet prædicto G. Abbati Lezatensi*, &c. Vide infra *Tenere* 1.

¶ TENENTIA, TENANTIA, Securitas standi promissis & conventis. Literæ Willelmi Scotorum Regis an. 1209. apud Rymer. to. 1. p. 155. col. 2. *Pro eisdem terminis fideliter tenendis dedimus ei in Tenentiam obsides nostros, quos habet.* Charta Johannis Regis Angl. lib. nig. Scaccarii pag. 379. *Tradidit nobis tria castra Wallia sua ... in Tenantiam reddendi nobis prædicta debita nostra & satisfaciendi nobis*, &c. Vide *Teneteria* & *Tenmantale*. Occurrit alia notione in *Tenere* 1.

¶ TENENUM, Ager, ut videtur, clausus. Charta an. 1358. apud Corbinell. inter Probat. familiæ *de Gondi* to. 1. p. CLVII. *Item unum palatium magnum cum columbaria, & tella, & curia, & una domo bassa, & casolare, & Teneno cum vitibus positum in populo S. Martini.*

¶ TENERARE, Tenerum efficere, Constantino Africano, cujus locus exstat in *Gassia*.

1. TENERE, TENENS, TENEDO, TENEMENTUM, &c. Voces fori feudalis.

TENERE dicitur, qui prædium à domino feudali dependens, & in ejus feudo vel dominio possidet: quæ vox hac notione passim occurrit.

TENERE IN CAPITE dicitur, qui nullo medio ratione feudi domino subjectus est: apud Anglos specialiter, qui à Rege seu *Corona* feudum suum tenet. Cowell. [Charta Henrici Regis Angliæ circa an. 1155. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu pag. 1. ad calcem: *Si quis Comes, vel Baro, seu alius tenamentum Tenens de nobis in capite per servitium militare, mortuus fuerit, & cum decesserit heres ejus plenæ ætatis fuerit, & relevium debeat, habeat hereditatem suam per relevium antiquum, & alii similiter per antiquam consuetudinem feudorum.*] Radulphus de Diceto ann. 1163. *Nullus scilicet, ut vulgariter loquar, de Rege Tenens in capite castellum, villam, vel prædium*, &c. Epistola Monachorum Ecclesiæ Cantuariensis ad Reg. Henricum II. *Cum nihil ad eum spectent, sed nos Teneamus post Deum in capite de vobis, sicut & ipse.* Math. Paris an. 1244. *Ad omnes Prælatos, qui de Rege Baronias Tenebant in capite.* Et infra: *Ut quilibet Baro Tenens ex Rege in capite, haberet prompta & parata regali præcepto omnia servitia militaria, quæ ei debentur.*

¶ TENERE À SOYETE, hoc est, ad societatem, ut satis explicant Literæ Officialis Morinensis ann. 1271. è Tabulario Corbeiensi: *Peterent etiam dicta triginta jornalia terra Tenenda ab eadem Ecclesia hæreditarie a soyete, tali modo quod dicti Abbas & Conventus deberent invenire tertiam partem seminis dictæ terræ, & prædicti superius nominati deberent ad sumptus suos proprios dictam terram excolere, seminare & ahanare, & habere medietatem fructuum ratione agriculturæ suæ, & prædicti Abbas & Conventus aliam medietatem.* Vide *Socida*.

TENENTES IN COMMUNI, sicut illi, qui ex diversis titulis terras ac tenementa pro indiviso tenent. Ita Cowellus lib. 2. tit. 2. §. 14. Ii in Foris Aragonensibus unica voce *Terrastenentes* dicuntur, apud Michaelem *del Molino* in Repertorio p. 75.

Google

& alibi: *Terretenents*, in Chron. Petri Regis Aragon. lib. 1. cap. 43.

TENENTES IN FEODO SIMPLICI, Littletoni sect. 1. 2. 3. &c. *Tenans en fee simple*. Vide in *Feodum simplex*.

TENENTES IN FEODO TALLIATO. Vide *Feudum talliatum*.

TENENTES IN TALLIA GENERALI, Littletoni sect. 14. & 15. dicuntur, cum tenementa dantur alicui & hæredibus ex proprio corpore procreatis. Tum enim *generalis tallia*, (*general taile*) dicitur, quia ex qualibet uxore, si is plures habuerit, procreati liberi ad ejusmodi tenementorum successionem admittuntur.

TENENTES PER TALLIAM SPECIALEM, Cum tenementa alicui & uxori, & hæredibus ex utroque procreatis dantur. Tum enim soli ex hoc conjugio nati liberi ad ea tenementa admittuntur. Littleton. sect. 16. 19. Vide *Talliare* in *Tallia* 8. & *Feudum talliatum*.

TENENS IN DOTE, dicitur cum uxor marito defuncto, tertiam ejus tenementorum in dote tenet. Idem sect. 36.

TENENS AD VITAM, seu usumfructum. Idem sect. 56.

TENENS AD CERTUM *annorum numerum*. Idem sect. 58. 59. &c.

TENENS AD VOLUNTATEM, Cum tenementa alicui conceduntur possidenda ad voluntatem donatoris, apud eumdem sect. 68. & seqq. Quæ quidem *Tenura*, alia videtur ab ea, de qua vetus Consuetudo Normanniæ MS. part. 1. sect. 3. c. 15. *Uns Tenemens sont apelez frans Tenemens sans homage & sans parage en fieu lay, & ce est fet par aucune composition, qui est fete entre aucunes personnes. Si comme un homme a 30. s. de rente, & il donne à un autre les 10. & l'homage & son homme: cil qui tient le fieu ne fet pas homage a l'autre, car il tient le fieu par un seul homage, & tele Tenure est apelée Tenure de volenté, pour c'en que ele est fete de la volenté à celui, qui baille le fieu, & qui le recheit sans nul homage, & sans nul besoing d'eritage, &c.*

TENENS PER CONSUETUDINEM *Angliæ*, dicitur is, qui tenet seu possidet *Tenementa*, vel terras, quæ ex Consuetudine Angliæ maritis, vel in dotem uxoribus permittuntur. Is enim invaluit mos apud Anglos, ut si quis fœminam hæredem ducat, & ex ea prolem gignat, quæ viva prodit in lucem, terras, de quibus uxoris nomine saisitus in ejus vita est, & mortua, integras ad vitæ suæ terminum retineat. Quam legem Henrico I. quidam adscribunt. Vide Littletonem sect. 35. Cowellum lib. 1. Instit. Angl. tit. 2. §. 18. & supra in voce *Curialitas Angliæ*.

TENENTES LIBERE, Qui liberum tenementum tenent vel possident, in Legibus Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 9. *Libere Tenentium* alii sunt *intrinseci*, alii *forinseci*, in Fleta lib. 2. c. 71. §. 13.

¶ TENENS MEDIUS. Vide in *Medius*.

TENENS PER COPIAM ROTULI CURIÆ. Vide in *Copia*.

TENENS PER VIRGAM. Vide *Virga*.

TENENS PER HOMAGIUM, in veteri Consuetud. Normanniæ cap. 28. 29.

TENENS PER PARAGIUM. Vide *Paragium*.

TENENS PER ELEEMOSYNAM. Vide *Eleemosyna* 2.

TENENS PER BURGAGIUM. Vide *Burgagium*.

TENENS PER BORDAGIUM. Vide *Bordagium*, in *Borda* 5.

¶ TENEMENTUM, Territorium, districtus alicujus loci. Statuta Arelat. MSS. *Si maleficium vel injuria in Arelate vel ejus Tenemento commissa fuerit, &c.* Statuta Massil. lib. 2. cap. 32. *Statuimus, quod si aliquo tempore* (contigerit) *talam fieri in civitate Massilia, tenemento vel ejus districtu, occasione guerræ generalis, &c.* Charta Montis-majoris ann. 1212. *Quidquid in tota prædicta villa Pertusii seu in toto ejus Tenemento quacumque ratione justa vel injusta possidet.* Donatio Templariis facta an. 1248. *Dono ... villam seu castrum de Generaco cum omni suo Tenemento.* Charta an. 1266. ex Archivo Eccl. Massil. *Quatuor pecias terræ sitas in Tenemento Alaudii.* Charta ann. 1203. inter Instrum. Gall. Chr. novæ edit. to. 1. pag. 85. col. 1. *Ego Ildefonsus Dei gratia Comes & Marchio Provinciæ .... concedo tibi Raimundo Dei gratia Forojuliensi Episcopo ... omnes justitias hominum qui sunt vel erunt in posterum in Tenemento Forojuliensis Ecclesiæ, sive in civitate Forojulii, sive extra in castris, vel villis ad episcopatum vel præposituram pertinentibus, &c.*

TENEMENTUM, Prædium urbanum, quod de domino tenetur. Skenæus ait, Tenementum communiter accipi pro hæreditate vel feudo; liberum vero tenementum idem esse cum usufructu, tametsi sæpissime confundantur, atque hæc differentia minime observatur. Bractono lib. 4. tract. 2. cap. 31. §. 1. & lib. 5. tract. 5. c. 28. §. 1. Tenementum est prædium, quod in villa est, seu villæ partem conficit. Historia Translat. S. Julianæ Virg. ann. 1207. *Ut casalia & Tenementa civitatis ab eorum incursione defensarent.* Passim. Le Roman d'Amile & d'Amis MS.

Passeray vous parmi mes Tenemens.

Infra:

Se donna li treston son Tenement,
Et à ses sers donna grant chasement.

LIBERUM porro TENEMENTUM, inquit Bracton. lib. 4. tr. 1. c. 28. §. 1. *est id, quod quis tenet sibi & hæredibus suis in feodo & hæreditate, vel in feodo tantum sibi & hæredibus suis.* Ita autem dicitur *ad differentiam ejus, quod est villenagium: quia tenementorum aliud liberum, aliud villenagium.* Liberorum autem tenementorum aliud *tenetur libere pro homagio & servitio militari, aliud in libero sockagio cum fidelitate tantum, vel cum fidelitate & homagio.* Vide ibi varias species tenementorum, & cap. 38. §. 5. Quoniam Attachiamenta cap. 45. 46. 47. & Fletam lib. 5. cap. 9. §. 16. *Tenement noble*, in nova Consuetud. Atrebatensi art. 194. Alias *liberum tenementum* accipitur pro usu fructu, ut in Legibus Burgorum Scoticorum cap. 135. §. 9. ubi vult Skenæus. At Bracton. loco laudato scribit, *Liberum tenementum non posse dici alicujus, quod quis tenet ad certum numerum annorum, mensium, vel dierum, licet ad terminum centum annorum, quod excedit vitas hominum.* Vide Christophorum de Sancto Germano in Dialogo de Fundamentis Legum Angliæ cap. 7. pag. 26.

¶ TENIMENTUM, in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 536. in Chronico Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 8. & 26. in Diplomate Henrici VI. Imper. ann. 1193. apud eumd. Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1002. in Chronico Dominici de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 552. in Actis B. Joachimi, tom. 7. Maii p. 92. quibus in locis modo Prædium quod de domino tenetur, significat, modo Territorium seu districtum alicujus loci, ut vox ipsa *Tenementum*, quod supra observavimus.

¶ TENAMENTUM, idem quod *Tenementum*, Charta Nobiliacensis ann. 1270. apud Stephanotium

Digitized by Google

to. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 888. *In terrâ nostra ac domanio nostro, dictorum Religiosorum, feodis, retrofeodis ac Tenamentis, quæ à nobis tenentur in dictis villis de Meriaco, &c.* Rursum occurrit ibid. pag. 890. & 891. Tabularium Monasterii Villæ-novæ: *A. de Thareeio Dominus Muchecolli, cum Beatricis uxoris meæ assensu, A. de Porta & hæredibus suis quoddam Tenamentum in maresio juxta Vacharepecam dedi in perpetuum possidendum.* Occurrit rursus in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 84.

¶ TENEAMENTUM, Eadem notione. Homagium Arturi Ducis Britan. præstitum Philippo Regi Fr. an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 1. de Feudorum usu pag. 328. *Ego feci carissimo domino meo Philippo Regi Franciæ illustri hommagium ligium ... de feodo Britanniæ ... salvis omnibus Teneamentis de quibus ipse dominus Rex & homines sui tenentes erant eo die, quo ipse diffiduciavit.*

¶ TENENTIA, TENANTIA, Idem quod *Tenementum* & *Tenetura*. *Tenanche*, in Charta ann. 1246. apud Thomasser. p. 86. Donatio ann. 1125. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 429. *Donamus tibi totum ipsum honorem, quem ipsi habuerunt ... in omnibus locis, sive per alodium, sive per feuum, sive per Tenentiam.* Charta Guidonis Comitis Flandriæ ann. 1237. è Tabulario S. Bartholomæi Bethun. *Hospites etiam & tenentes dictæ Ecclesiæ cum à dictis Præposito & Capitulo de novo ad dictam Tenantiam admittentur, debent jurare, &c.* Guillelmus Marra Magister Ordinis de Spata an. 1261. Aurelio Abb. Fuliensi se suumque Ordinem donat & *possessiones, & honores, & homines & feminas, cum eorum Tenentiis, & jura ad eas spectantia & pertinentia, scilicet domus, campi, vineæ, &c*, apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1111. Arestum an. 1285. ex Chartular. Corb. *Abbas & Conventus dicebant & proponebant contra dictos Majorem & Juratos quod ipsi Major & Jurati in tresfonsis & Tenanciis dictorum Religiosorum entrerant & ratione emptionis tenebant ... unam domum, &c.* Charta ann. 1294. ex eod. Chartular. *Lesquelles Tenances devant devisées sont prisiées bien & justement à XXVI. livres & onze saudées de terre.* Charta Edwardi primogeniti Henrici III. Regis Angl. apud Th. *Blount* in Nomolexico v. *Tenancies: Sciatis quod dedimus & assignavimus in Tenenciam dilecto & fideli nostro Yvoni Paunton omnes terras ... quæ fuerunt Hugonis Bedelli ... tenendas ad nostræ beneplacitum voluntatis.* Charta an. 1344. è Schedis Marchionis de *Flamarens*: *Solvere dictum accaptamentum, ut moris est, in dominorum mutationibus & heredum ratione Tenentiarum, quas tenet ab ipso domicello.* Occurrit passim.

TENEMENTARIUM, Idem quod *Tenementum*, in Actis Capitularib. Eccl. Lugdun. ann. 1337. Cameræ Comput. Paris. pag. 23.

☞ In Chartis Lugdunensibus, ut nos amice monuit D. *Aubret*, *Tenementarium* idem sonat quod Codex agrorum vectigalium, nostris vulgo *Terrier*.

¶ TENEMENTARIUS, Idem qui *Tenens*, Manceps, feudatarius; *Tenementier*, in Consuet. Lotharingiæ tit. 12. art. 32. & tit. 16. art. 1. Libertates Belli-visus an. 1256. to. 1. Hist. Dalphin. p. 59. col. 1. *Si alio modo quam per venditionem tenementum mutari contigerit, debemus habere pro mutagio nos & successores nostri censum à novo Tenementario duplicatum. Hoc idem intelligimus ad mutationem domini.* Occurrit in Regesto *Probus*, cujus locus exstat in *Confraria*, in Tabulario S. Andreæ Claromont. non semel, in Consuetud. Marchiæ Dumbarum art. 7. in Statutis Vercell. fol. 70. v°. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 173. & alibi passim.

¶ TENEMENCIARIUS, Eadem significatione. Terrarium Apchonii ann. 1512. *Tam diu quam diu erunt Tenemenciarii dictarum proprietatum supra confinatarum, &c.* Rursum occurrit infra.

¶ TENEMENTIUS, contracte, pro *Tenementarius*, ni fallor, in Terrario Sacristæ S. Illidii Claromont. ann. 1398.

¶ TENENTIARIUS, Idem qui *Tenementarius*, Gall. *Tenancier*. *Tenentiarii homines monasterii* S. Johannis Angeriac. in Charta ann. 1285. è Chartulario ejusdem cœnobii. Occurrit alibi non semel.

¶ TENEMENTATOR, Eadem notione. Charta an. 1214. è Tabular. S. Barthol. Bethun. *Ecclesia debet ponere dicto domino, Roberto de Rolt Militi vel ejus hæredi certum Tenementatorem, post cujus decessum Ecclesia debet solvere duplicem redditum anni unius pro relivio.* Hic *Tenementator*, ut & *Tenementarius* Regesti *Probus*, loco in *Confraria* relato, vices agit caduci clientis, quem Practici vocant *Homme vivant & mourant*, quemque domino præstare debent *homines manus mortuæ*, seu Congregationes, quæ nunquam moriuntur, ne dominus iis privetur juribus, quibus potiri solet tenementario vita functo.

TENETURA, Forma, qua *Tenementum* de domino per vassallum *tenetur*, seu possidetur, vel ipsum tenementum. Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 3. cap. 15. *Teneure est appellée la maniere, par quoi les tenemens sont tenus du Seigneurs; l'une des tenuës est tenuë des Seigneurs par homaige, l'autre par parage, & l'autre par aumosne.* Charta Matthæi de Marliaco ann. 1202. *Præterea dedimus ei 30. libras Paris. ad emendum aliquam Teneturam, quæ ad ipsum & uxorem suam, quamdiu vixerint, ... pertinebit.* Monastic. Anglic. to. 1. p. 362. *Notum ... nos dedisse ... quandam Teneturam ad sartandum in Tenetura manerii, quod dicitur Chithtebruga.*

TENEDURA, pag. 526. ibidem. [Chartul. S. Vandregesili to. 1. p. 32. *Sicut inde adhuc plures vestituras & Teneduras ostendunt.*]

TENEATURA. Charta Communiæ S. Quintini ann. 1195. *Si quis aliquam Teneaturam anno & die in pace tenuerit, &c.* Infra: *Si quis Teneaturam aliquam tenuerit, & vitam finierit, &c.* [Eadem occurrunt in Charta Communiæ Calniaci an. 1213. Charta Henrici Regis Angl. an. 1220. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1144. *Idem autem Rex Franciæ & homines & imprisii sui erunt in ea Teneatura, in qua sunt modo .... & nos & homines & imprisii nostri erimus in ea Teneatura, in qua sumus modo.* Id est, in ea saisina & possessione, &c.]

¶ TENITURA. Charta Communiæ Noviom. ann. 1181. tom. 7. Miscell. Baluz. pag. 300. *Si quis terram vel domum vel quamlibet Tenituram per annum & diem tenuerit, &c.*

TENATURA. Charta Guillelmi Cardinalis Archiepiscopi Remensis an. 1182. *Decernimus autem, ut quicumque hæreditatem, vel emptionem, vel alias quaslibet possessiones per 7. annos & unum diem in pace possederit & tenuerit, Tenaturam suam deinceps libere & quiete possideat. Ita quod alius reclamare non possit, vel Tenaturam calumniare, nisi possit probare, quod interim absens à terra fuerit, & absentia sua rationabilem prætenderit occasionem, vel infra spatium illud, talis ætatis extiterit, quod jus suum disrationare non voluerit.* [Similia prorsus habentur in Charta Odonis Ducis Burgund. ann. 1216. apud Perardum pag. 344. hisque mox subditur: *Sciendum etiam, quod gageria non est Tenatura.*] Les Miracles *du Chevalier* MS.

Et si ferus de m'amour toutè
En Tenure & en saisine.

¶ Tenguoa. Transactio Ludovici Domini de Castro-novo in agro Lemovic. cum incolis ejusdem loci an. 1461. *In eodem tractatu comprehenduntur tenentiarii de Crot-lo-buset, qui erant antea possessores ipsius Tengudæ.* Charta Comitatus Marchiæ ann. 1406. *Tradiderunt... quamdam Tengudam contiguam prædicto manso.* Et infra: *In dictis villagio & Tenguda assensatis.*

Tenedo, vel Tenezo, Idem quod *Tenetura*, & *Tenementum*. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 68. *Constituerunt hujusmodi prataxatam Tenedonem, videlicet hominaticum, potestatem Castri, &c.* Charta Raymundi Comitis Tolosæ an. 1224. *Cum hac præsenti charta te investimus, & in tuum jus & proprietatem transferimus, & in Tenedonem & possessionem te inde mittimus, &c.* Alia ejusdem Comitis an. 1233. *Et in Tenezonem & plenam juris ac facti possessionem nos inde mittimus.* Alia Petri II. Regis Aragon. ann. 1283. pro Libertatibus Catalanorum: *Item quod nos ... non possimus emere infra Tenedones alicujus Castri Baronis, Militis, ... alodium aliquod, &c.* [Charta ann. 942. in Appendice Marcæ Hispan. col. 855. *Totum vero castrum vocatum Marra cum omnibus fructibus & Tenedonibus atque pertinentiis ... post obitum nostrum donamus, relinquimus, sive accordamus Domino Deo & domui S. Cæciliæ.* Rursum occurrit in Literis an. 1137. ibid. col. 1282. & in Charta an. 1160. col. 1330. Charta ann. 1080. in Probat. novæ Histor. Occitan. tom. 2. col. 310. *In stagnis atque rivis, quæ sunt in alodio vel Tenedone S. Pauli* (Narbon.) *jam dicti.* Occurrit rursum col. 419. 467. 468. 529. &c. *In Tenesonem & commendam dare*, in Charta an. 1394. Cameræ Compot. Provinciæ.]

¶ Tenedus, Eadem notione. *Ita ut unusquisque habeat suas Tenedos in pace*, in Conventione ann. 1140. in Probat. novæ Hist. Occitan. col. 491.

¶ Tenendria, Villa. Charta Wilhelmi Justitiarii generalis Regis Angliæ apud Johan. Skenæum de verborum significatione pag. 82. *Mandamus quatenus summoneatis seu summoneri faciatis legitime coram testibus legalibus, de qualibet baronia xii. vel xv. homines ad hoc opus magis sufficientes, & de qualibet Tenendria seu villa iv. vel vi. homines, & de quolibet burgo xii.* Vide *Tenandria.*

Tenura, Gall. *Tenure*. Hist. Translat. S. Guthlaci num. 151. *Qui meta & finis inter utriusque Ecclesiæ agros, certo discrimine Tenuras & extensiones utrimque disterminat & certificat.* [Charta an. 1050. ex Archivo S. Victoris Massil. *Dono ipsas Tenuras cum prædicta Ecclesia ... quantum tenent ipsas Tenuras cum mansionibus, cum curtis, cum oglatis, cum campis, cum ortis, cum molendinis, cum omnibus appendiciis, cum montibus & vallibus, &c.* Alia ann. circiter 1100. ex eod. Archivo: *Mansiones quæ in illa Tenura erant.* Charta an. circiter 1178. inter Instr. to. 3. Gall. Chr. novæ edit. col. 1074. *Notum sit omnibus .... quod Petrus Ebredun. Archiep. & nepotes sui ... dederunt Tenuram totam, quam habebant in fortareza, domus S. Crucis pro duobus solidis & sex denariis, præter terram illam quam tenet Columba Maurella.* Charta Roberti Comitis Castriæ apud Stephanotium to. 25. Fragm. MSS. pag. 115. *Sciatis me concessisse* (Floriacensi Cœnobio) *quidquid habeo in duas Montigus, excepta Tenura Roberti de Sermentum.* Vita S. Oswaldi Archiep. Eborac. sæc. 5. Bened. p. 752. *Tenura & omnibus catallis Regis misericordia adjudicatis.* Petitio ann. 1292. apud Rymer. to. 2. pag. 582. *An de dicto regno Scotiæ sit aliter judicandum, quam de comitatibus, baroniis & aliis Tenuris ... scilicet Tenuris impartibilibus, &c.* Leges Balduini Comitis Flandriæ ann. 1200. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 771. *Bajulus de possessionibus & Tenuris & hereditate D. Comitis placitare non potest, ... nec ... aliquem D. Comitis hominem trahere in causam vel querelam de Tenuris suis, vel hereditate ejus, nisi in præsentia D. Comitis.* Regimina Paduæ ad ann. 1292. apud Muraror. to. 8. col. 426. *Hic accepta fuit Tenura de tota insula Calcinaria pro Commune Padua, & alia villa quamplures.* Quibus in locis *Tenura* modo nudam possessionem significat, ut in Regiminibus Paduæ, modo prædium, quod à Domino feudali aliquis tenet, ut attento lectori satis ex ipsis locis patebit.]

¶ Tenuria, Eadem notione. Charta ann. 1256. è Tabolario S. Nicasii Rem. *Vendidit totam Tenuriam suam, jardinum, &c.*

Tensura, Possessio, in Charta Libertatum de Graciaco in Biturigib. an. 1246. [in alia ann. 1192. è Tabulario Monasterii Charitatis, alia Ludovici Comitis Blesensis ann. 1197. pro Credulio, alia ann. 1213. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 303. alia ann. 1223. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1178. alia ejusd. ann. ibid. col. 1179. alia ann. 1273. apud eumd. Lobinellum tom. 3. Historiæ Paris. pag. 28. col. 2. & alibi passim. Le Roman de *Vacce* MS.

Dam Hebert de Saint Liz, fu de grant Tenseure.]

¶ Tentura, ut *Tenetura*. Charta an. 1087. to. 3. Hist. Harcur. p. 13. *Conquestus est apud ipsum, quod Abbas Fiscannensis tenebat quoddam manerium, quod debet pertinere ad Regem & ad regalia & ad Tenturam sui castelli.* Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 82. *Et judicavit ibi omnis curia Cenoman. quod S. Vincentius non debet perdere suas Tenturas, quas tenuerat diu, solide & quiete.* Passim occurrit in hoc Chartulario.

¶ Tenuitura. Charta Philippi Franc. Regis ann. 1190. è Tabulario Corbeiensi: *Noveritis nos concessisse Abbati & monachis Corbeiæ, quod nullum damnum sustineant de his, quæ ad proprietatem Abbatis & monachorum pertinent, occasione Tenuituræ, quam Communia Corbeiensis contra eos fecerit.*

¶ Tenuitio, Possessio. Charta an. 1139. Marcæ Hispan. col. 1269. *Dono jam dictæ Ecclesiæ* (*B. M. de Aspirano*) *omnes meas tracturas & Tenuitiones, sicut ego modo teneo & possideo.*

¶ Tenultura. Charta Hugonis Abb. Corbeiensis an. 1224. è Tabulario ejusd. loci: *Prædicti duo arbitri diligenter ... inquirent justam Tenulturam dicti advocati ... & si ipse advocatus ... aliquid injuste tenuerit ... debet illud dimittere, & si ... aliquid tenere debeat, quod modo non teneat, debet per dictum illorum reponi in justam Tenulturam suam.*

Tenuta, Gallis *Tenuë*. Gesta Innocentii III. PP. pag. 148. *Ecce nunc omnino succumbit, quia & Tenutam terræ contra populi decretum ... illi dimittit.* Petrus de Vineis lib. 5. Ep. 92. *Tenuta seu possessione ipsorum bonorum.* Thwroczius in Ludovico Rege Hungariæ cap. 25. *Cum enim Rex principatus, Tenutas, & dominia regni sui sacræ Coronæ subdita vellet conservare, &c.* Adde c. 27. [Mandatum ann. circiter 1207. apud Baluz. to. 2. Miscell. p. 250. aliud Mandatum an. 1275. apud *de Lauriere* tom. 1. Ordinat. Reg. Fr. pag. 305. 1. col. 1. Chartam an. 1277. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Pictav. p. 925. & 926. Gall. Christ. novæ edit. tom. 4. col. 149. Chartam Philippi Pulcri apud

Digitized by Google

Menester. in Probat. Hist. Lugdun. pag. 43. col. 2. aliam ejusd. Regis apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 668. Chron. Veron. apud Murator. to. 8. col. 649. Estense to. 15. col. 413. Annales Cæsenates apud eumd. Murator. tom. 14. col. 1141. Literas an. 1360. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 149. Fœdus an. 1314. to. 2. ejusd. Histor. pag. 150. Literas Bonifacii IX. PP. ann. 1396. apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ p. 425. & 427. *Possessio vel Tenuta alicujus possessionis*, in Statutis Montis-regalis pag. 197. *Tenuta seu inductio in possessionem*, in Statutis Cadubrii lib. 1. cap. 60. *Mittere in Tenutam & corporalem possessionem*, in Correctionibus eorumd. Statut. cap. 14. Hac etiam notione *Tenuta* dicunt Itali.]

¶ Tenuta, Res quævis mobilis, ut videtur, quam quis tenet seu possidet. Statuta Cadubrii lib. 3. c. 61. *Si quis pignus, vel Tenutam jam captam per aliquem praconem ex commissione D. Vicarii ... receperit dicto pracone, vel ei cui pignus seu Tenuta consignata fuerit per dictum praconem, contra voluntatem ipsius curia in centum sol. & ad restituendum pignus vel Tenutam ... condemnetur.*

2. TENERE. *Teneri* dicuntur infantes à Patrinis, cum baptizantur, quia revera ab iis in brachiis dextris *tenentur*, cum Sacerdos orationes baptismales dicit, & cum tinguntur, Gall. *Tenir sur les Fonts de Baptesme.* Ordo Romanus: *Indute vero* (vestibus candidis) *ordinantur per ordinem, ... & infantes quidem in brachiis dextris Tenentur, majores vero pedem ponunt super pedem patrini sui.* Concilium Nicænum Arabicum Pisani cap. 22. *Ut viri non teneant in baptismo puellas, aut mulieres, neque mulieres Teneant masculos.* Conradus Abbas Urspergensis an. 1123. *Hoc etiam injungit, ... ne filios suos & filias ad baptismum Teneant, sed sibi patrinos quærant, &c.* Historia Ludovici VII. Regis Franc. ann. 1165. *Hugo etiam Abbas S. Germani Parisiensis patrinus puerum super fontem baptismatis in ulnis suis tenuit.*

Teneri etiam dicuntur Baptizati in Confirmatione. Honorius Augustod. lib. 3. cap. 115. *Qui autem de Baptismo suscepit, idem etiam ad Confirmationem Tenere poterit. Tenere ad Confirmationem*, in Concilio Compendiensi ann. 757. c. 12. Cabilonensi II. c. 31. Wormaciensi an. 868. cap. 34. lib. 5. Capitul. cap. 7. in Epistola Nicolai PP. ad Rodulfum Archiep. Bituricensem c. 5. & Fulberti Carnot. Epist. 13. Florentius Wigorniensis an. 943. *Idem Rex Anlafum Regem ... de lavacro sancta regenerationis suscepit, regioque munere donavit, & parvo post tempore Reignoldum Northambimbrorum Regem, dum ab Episcopo confirmaretur, Tenuit, sibique in filium adoptavit.* Vide Dissertat. 22. ad Joinvillam pag. 275. & in v. *Gestantes.*

¶ 3. TENERE, Claudicare, quod ex retento pede fiat claudicatio. Pactus Legis Salicæ tit. 32. §. 9. *Si vero pes capolatus fuerit, mancus ibidem Tenuerit, &c.* Vide ibi Eccardum.

¶ 4. TENERE, Obtinere, l. 12. Cod. tit. 53. leg. 1. & alibi passim in eod. Codice.

¶ 5. TENERE, Habere, existimare, Gall. *Tenir, Reconnoitre pour, Reputer, Estimer.* Bartholomæus Scriba lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1237. apud Murator. to. 6. col. 476. *Et juraverunt, ut dicebatur, quod non haberent, neque Tenerent dictum Potestatem electum pro Potestate, nisi primitus cognitum esset & diffinitum per sapientes.* Chronic. Briocense apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 837. *Anno Dom. MCCCLVI. circa festum natale S. J. B. Henricus Rex Castelle fuerat conquestus totum regnum Castelle, quod Rex Petrus solebat antea possidere; unde multi mirabantur de hoc, pro eo quod tempore guerre incepte inter ipsos idem Rex Petrus Tenebatur & erat potencior & dicior Rex omnibus Regibus totius Christianitatis.*

¶ 6. TENERE, Cogere, congregare, Gall. *Tenir.* Litteræ Henrici IV. Regis Angl. an. 1403. apud Rymer. to. 8. p. 334. col. 2. *Constat nobis per inspectionem rotuli Parliamenti .... apud Westmonasterium Tenti, quod, &c. Hustengo Tento*, apud *Madox* Formul. p. 200. *Curia Tenta*, ibid. p. 237.

¶ 7. TENERE, Pertingere. Miracula B. Ambrosii Senens. num. 12. to. 3. Martii pag. 204. *Habuit fistulam in duobus digitis pedis, & tenebat usque ad dorsum pedis.*

¶ 8. TENERE, Scriptoribus ecclesiasticis, Credere, pro fidei articulo habere. Vide Barthium ad Claudianum Mammertum p. 245. *Tene pro firmo*, in Vita Henrici V. Regis Angl. cap. 54.

¶ Tenere Campum Duelli, *Duello* præesse, præsidere, à Gallico *Tenir*, ut cum dicimus: *Ca Juge tient ses assises.* Vide locum in *Campus* 3.

¶ Tenere Chorum, Gall. *Tenir le Chœur*, Cantantium choro præesse, cantum moderari. Juramentum Cantoris S. Capellæ Paris. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 151. col. 2. *Item, quod in Festis annualibus, videlicet in utrisque Vesperis ... Tenebo chorum nisi debilitate corporis aut infirmitate fuero excusatus.* Statuta S. Capellæ Bituric. an. 1407. ex Bibl. Reg. *In festis autem novem lectionum duo vicarii Tenebunt chorum, &c.*

¶ Tenere Contra, vel Tenere Cum, Gall. *Tenir contre ou pour quelqu'un. Cum Rege contra Principem Tenuit in hoc bello*, in Chronico Trivetti to. 8. Spicil. Acher. pag. 646. id est, Regis partes adversus Principem sequitur. Occurrunt hæ loquendi formulæ in Chronico Parm. ad an. 1297. apud Murator. to. 9. col. 838. in Diar. Belli Hussitici, apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 182. in Chron. Angl. Thomæ *Otterbourne* pag. 85. & alibi.

¶ Tenere Prisionem *Corporalem*, in Charta an. 1252. ex Chartular. Maurigniac. Phrasis Gallica, *Tenir prison.*

¶ Tenere Punctum in cantando dicuntur qui plus æquo protrahunt cantum finiendo. Spicilegium MS. Fontanell. pag. 202. *Punctum nullus Teneat, sed cito dimittat ... Nullus ante alios incipere & magis currere præsumat, aut post alios minus currere, trahere vel punctum Tenere.*

¶ Tenere ad Raubas. Vide in *Raub.*

¶ Tenere Regnum, Illud regere. Charta ann. 1213. ex Chartul. Campaniæ fol. 86. *Umfredus nichil valet ad regnum Tenendum, & ideo, dicebam, auferamus ei uxorem suam & demus eam Marchioni qui bene reget regnum.*

¶ Tenere Se, Vim vi repellere, defendere, Gall. *Se defendre.* Breviarium Historiæ Pisanæ ad ann. 1171. apud Murator. tom. 6. col. 184. *Cumque diu pugnatum esset, illi se non valentes Tenere, videntes murum à gatto feratum, & a manganis turrim, IV. Nonas Decembris se reddiderunt Pisanis.*

¶ TENERI cum infinitivo sequenti pro Debere, vel oportere, ex antiquis nulli notum, præterquam Justiniano in Institutionibus, omnibus hodie ita familiare est, ut scriptorem vix reperias, qui non utatur: quo de vitio videre potes Scioppium de Stylo Hist. p. 211. 222. & 233. & Vorstium de Latin. merito suspecta cap. 17. p. 153.

TENERIA, Manubria balistarum, seu arcubalistarum, Sanuto lib. 1. part. 4. cap. 22.

¶ TENERINUS,

ed by Google

¶ TENERINUS, Tener, Ital. *Tenerino. Formagium toninum seu Tenerinum*, in Statutis Placentiæ fol. 81. v°. Caseus musteus, recens.

TENERIOR. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 47. *Præco habet consuetudinem caprarum, ... & totum criagium vini, de ascensu & de descensu: de nuptiis 2. den. de Tenerioribus 4. den. ad Natale, & 4. den. ad Pascha, & 4. den. ad festum S. Joannis. Et de Judæis 4. den. & de bellis 4. den. & habebit armaturam convicti, & de latrone robam, & quando tolletur de annulis ferreis, &c.* [Vide *Tenerriaria.*]

¶ TENEROSITAS, Tenerim. *Tenerositas ætatis*, in Actis S. Godebertæ to. 2. Aprilis pag. 32. *Tenerositatis anni*, in Vita S. Medardi, tom. 2. Junii pag. 80. *Tenerositas membrorum*, in Consecratione Ecclesiæ S. Leonardi Belesm. præsente Roberto Rege apud Ægidium *Bry de la Clergerie* lib. 2. Hist. Pertic. pag. 45.

¶ TENERRIARIA, f. Idem quod Ripa. *Si Tenerriaria sive ripa aquæ fronteria ... non sint legitime curatæ, esbuscata & reparata*, in Statuto Judicis Aquensis ann. 1471. è Regesto *Columba* Cameræ Comput. Provinciæ fol. 282. Vide *Tenerior.*

¶ TENESO, Tenementum. Vide in *Tenere* 1.

¶ TENETERIA, f. Idem quod *Tenentia*, Securitas. Charta Guill. Raymundi ann. 1291. è Chartulario S. Johannis Angeriac. pag. 278. *Ego dictus Miles obligo corpus meum ad facienda seu tenenda hostagia seu Teneterias infra muros castri S. Johannis per tantum tempus, donec de præmissis sit eidem Abbati plene & integre satisfactum.* Vide supra *Tenentia* & mox *Tenmantale.*

¶ TENETURA, TENEURA, TENEZO. Vide supra in *Tenere* 1.

¶ TENGELDUM, Tributi species, in Monastico Anglic. p. 372. cujus locus exstat in *Forgeldum.*

¶ TENGUDA, Tenementum. Vide in *Tenere* 1.

¶ TENHEVED, Decanus, Decemvir, caput vel princeps decaniæ sive decuriæ, Sax. tienheoꝼeꝺ. Spelmannus.

¶ TENIA, Extremitas vittæ. Vide *Tene.*

TENILIS, *Qui teneri potest*, apud Papiam, & in Glossis Arabico-Latinis. Glossæ Isidori & Pithœanæ habent *Tenere.*

¶ TENIMENTUM, TENITURA. Vide *Tenere* 1.

¶ TENIUS, Ἀραιότριξ, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Martinius emendat *Tenuis*, Qui raros pilos habet.

TENMANTALE, Saxon. tienmantale, seu tienmannatale, ut est in Legibus Edwardi Confess. c. 20. decem hominum numerus: ex Saxon. tien, decem, man, vir, & tale, numerus. Sic autem appellabant Anglo-Saxones securitatem, quam decem homines, invicem colligati, qui *decaniam* conficiebant, (*Decania* vero decem *Centuriam* & *Hundredum*,) præstabant Regi de pace ejus observanda: ita ut si quis eorum forisfecisset, de illius forisfactura cæteri tenerentur, nisi ille judicio stetisset. Res pluribus ibi describitur, ut & in Fœdere Alvredi & Godruni Regum: *Omnes in legibus pareant devote, vel exulentur, & pro exlegibus habeantur, nisi et obedientes sint, & in Tienmentale, id est per decemvirale numero & fidejussione libera, quod Anglice dicitur, in Freborg, sint universi: ita quod si unus ex decem forisfaciat, novem ad rectitudinem eum habeant, aut solvant, & restituant damnum, quod idem fecit.* Meminit etiam istius vocis Rogerus Hovedenus ann. 1194. p. 737. *Rex constituit sibi dari de unaquaque carrucata terra totius Angliæ 2. sol. quod ab antiquis nominatur Tenmantale.* Forte quod universa Decania pro vectigali exsolvendo in solidum teneretur.

¶ TENNATOR, Idem qui supra *Tenator*, Qui coria subigit, Gall. *Tanneur.* Vide locum supra in *Conreatores.*

¶ TENNATUS CORIUS, Corium subactum, in Codice MS. redditituum Episcopatus Autissiod. Vide *Tannare.*

1. TENOR. Constantinus Afric. lib. 1. Pantechn. c. 1. ubi de medici officio: *Dignos quoque postmodum & ipse doceat, & hæc sine pecunia, & sine Tenore aliquo, futurique meriti emolumento, & indignos ab hac scientia repellere satagat.* Id est, sine mora aliqua. [Caffarus lib. 1. Annal. Genuens. ad ann. 1162. apud Murator. tom. 6. col. 278. *Ad pedes domini Imperatoris inermes venerunt, & personas & civitatem, & mobile & immobile, quæ habebant, sine ullo Tenore in potestate Imperatoris posuerunt.* Chronicon Parm. ad an. 1302. apud eumdem Murator. tom. 9. col. 843. *Et videns ipse D. Mapheus, quod non poterat resistere dictis adversariis suis, & in instanti sine prælio & sine Tenore deposuit in dicto exercitu dominium civitatis Mediolani & baculum sive maziam sui capitaneatus.*]

¶ 2. TENOR, Practicis nostris *Teneur*, Argumentum instrumenti, quod in scripto continetur. Liga Caroli IV. Imp. cum Johanne Franc. Rege an. 1355. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 452. *Sic nunc eadem promissa & colligantias ... præsentibus innovamus sub Tenoribus infra scriptis.* Occurrit alibi passim. In Glossario ad calcem tomi 2. Gall. Chr. novæ edit. *Tenor*, dicitur, *Possessio, vel media pendente causa in lite & contentione.* Desiderantur loci, quibus hæc definitio fulcimur.

¶ 3. TENOR, in Glossis Lat. Græc. ἰσχύς, τόνος, τάσις, τόνος, δύναμις. Et mox: *Hic Tenor*, ὁ ὑφὴ, τάξις. *Tenore*, περιοχῇ, δυνάμεως. *Tenorem*, σχοῖνον. Adde Glossas Græc. Lat. Papias: *Tenor, rectitudo, norma, ordo, lex, conditio posita. Tenor, accentus, à tenendo, id est, regendo sermonem.* Johannes de Janua: *Tenor, status, pactum, conditio: Tenor, etiam dicitur accentus; quia in prolatione una syllaba magis tenetur quam altera.* Charta an. 1239. è Chartulario S. Vandregesili to. 1. p. 97. *Ego Robertus Morel de Vatevilla vendidi & concessi Petro Ivus de Caudebec dimidium arietem redditus & quatuor panes ... annuatim recipiendum de viris religiosis monachis S. Vandregesili ... in die festo S. Vandreg. & B. M. Magdalenæ, sicut alii homines mei Tenoris*, id est, ni fallor, meæ conditionis, qui idem mecum jus habent.

¶ 4. TENOR, Nostris *Taille*, dicitur is cui est vox subgravis atque huic concentui, qui *Tenor* nuncupatur, exsequendo apta. Statuta S. Capellæ Bituric. an. 1407. ex Bibl. Reg. *Incipiet Choralis Offertorium, Sanctus & Agnus & Post communionem in tono sacerdotis Missam celebrantis, nisi sacerdos prædictus sit Tenor, quia tunc altius poterit incipere. Tenour*, in Computo an. 1413. & seqq. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 962. *Jehan Tremelin Tenour de la chapelle de Monseigneur, 1xx. l. par an. Teneure* ipse concentus appellatur in Poemate *de la Rose* MS.

Et chante haut à plaine bouche
Motés, gaudis & Teneure.

1. TENSA, Mensuræ species, eadem forte quæ *Teisia*, de qua supra. Helgaudus Monachus in Vita Roberti Regis Fr. *Habet namque ipsa domus in longitudine Tensas 42. in latitudine 12. in alto 10. fenestras 123. &c.* [Tabularium S. Vincentii Cenoman. *Robertus de Pentoin VIII. Tensas terræ in latum & XVI. in longum, & Ansegisus VI. Tensas in latum*

& xvi. similiter in longum .... dederunt S. Vincentio ... ad ædificandum ortum, aream & domum. His confirmatur interpretatio Cangiana.]

2. TENSA. Historia Cortusior. lib. 7. cap. 20. *Loderisius ... per Tensa fugit Somam.* Legendum puto per *densa*, i. silvas.

3. TENSA, pro *Tenda*, Tentorium. Otto Morena in Hist. Rer. Laudens. p. 10. *Quia prædictus Rex suam Tensam in ipso proprio burgo Placentino posuerat.* Adde p. 112. [*Tensa*, Θρόνος, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Θρόνοι, *Tensa*, *sedilia.*] Vide *Tenda.*

TENSARE, *Defendere, securum facere, protegere*, Ugutioni, & Jo. de Janua. [Unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tensare, defendre, tencer: frequenter Tendere, securum facere, ducere.*] Formulæ vett. Bignonii cap. 1. *Ipse homo sacramentum intra ipsam casam Dei, vel ipsius Abbatis habuisset adhramitum, ad suam ingenuitatem Tensandum in ipso mallo, in basilica sancti illius ob hoc jurare debuisset.* Vetus Notitia Nobiliacensis apud Besllium p. 149. *Et Hermenbertus ad præsens notitias ostendit ad relegendum, ... inspecto quo ipse testamento, ipse Gratianus ipsum Jaciacum Tensare non potuerat, & per suos wadios ipsam cellam cum reliquis appenditiis suis partibus S. Hilarii reddiderat, &c.* Vetus Charta apud eumdem Besllium p. 176. *Taliter dixerunt quod ipsa charta adverare non potebant, sed falsa in omnibus aderat, & ipsa conscribere rogaverant, nec per nullo modo ad ingenuitatem se Tensare non potebant.* Nescio, an eadem notione usurpet Monasticum Anglic. to. 2. p. 612. *Claudemus 40. acras terræ ad excolendum, vel ad Tensandum ad libitum nostrum: ita tamen quod Canonici & fratres habebunt liberum iter ad usum pecuniæ suæ, &c.* Sic porro *Tenser*, nostri olim dixerunt. Le Roman *de Vacce* MS.

Ja li ert cest païs livrez & vendus,
Par quoi n'est si par li Tensez & defendus.

Le Roman *de Garin* MS.

Le feu escriert, leans le font bouter,
La vile esprant, nus ne l'en puet Tenser.

Le Roman *d'Aubery Duc de Bourgogne:*

Diex, con Diex volt Aubert Tenser.

Alibi:

Par vous fust bien cette terre Tensée.

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Tains ne blazons ne le pot contrester,
Ni li haubers garantir, ne Tenser.

Le Roman *de Gaydon* MS.

Mais se l'en ost garanti & Tensé.

Le Roman *d'Amile* & *d'Amy* MS.

Tot lor del mont ne vos porroit Tanser.

Guillelmus *Guiart* an. 1304.

Chascun d'eus garentit & Tense
De tout son pouvoir sa defense.

Item an. 1205.

Ne leur semble pas que le gent
De leans fust contre eus Tensée.

Chronicon Bertrandi Guesclini:

Et que le Chastelain, quant ne le pot Tenser,
Le rendit à Bertaut, &c.

[Consuetudo Leodiensis c. 7. art. 26. *Le créancier ayant deux tiltres de diverses dates, estant resaisi, ou ayant purgé simplement pour le sien Tenser & garder, conserve le droit du tiers acquis entre ses deux tiltres.*]

TENSAMENTUM, Pensitatio quæ à vassallis aut subditis domino pro protectione exsolvebatur: quæ alias *Commendatio, Salvamentum,* & *Tutamentum* dicitur. Chronicon Mauriniacense lib. 1. *Tutamentum, quod vulgo dicitur Tensamentum.* Tabularium Vindocinense: *Videlicet ut unusquisque, qui in ea terra bordam vel domum haberet, mensura Blesensi minam avenæ redderet illi ob Tutamentum.* [Chartularium S. Martini Pontisar. *Singulis annis nomine annui redditus IV. sextarios avenæ, uno prebendario minus, ratione cujus consuetudinis, quæ Tensamentum vulgariter appellatur, &c.* Charta an. 1232. ex Archivo Bonevallensi: *Ego Simon dominus Rupis-fortis & Pusati & Vicecomes Carnot. &c. Noverint universi, quod ego vendidi & in perpetuum quitavi religiosis viris Abbati & monachis Boneval. pro quat. mille libris Turon. omnia Tensamenta, quæ ego habebam ... in villa Boneval. & in aliis villis ... in quibus Tensamenta percipere consuevi; & unum servientem proprium in villa Castriduni de burgensibus ejusdem villæ ad colligendum Tensamenta liberum & immunem ob omni tallia & qualibet alia exactione in anno, in quo colliget Tensamenta.* Similia leguntur in alia ejusd. rei Charta Galteri Archiep. Senon. eod. an. & ex eod. Archivo. Adde Chartam an. 1194. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 80.] M. Pastorale Eccl. Parisiens. lib. 2. ch. 82. *Præterea dedit nobis Tensamentum Civiliaci, quod emit, à D. Simone de Pisiaco Milite pro 65. lib. pro quo Tensamento tenentur homines de Civiliaco nobis reddere singulis annis 7. lib. in crastino S. Andreæ.* Vide præterea lib. 1. ch. 10. lib. 2. ch. 88. Charta an. 1168. ex Tabulario Fossatensi fol. 19. *Emit cujusdam Tensamenti partem, continentem in se decem & octo frumenti sextarios, & 5. solidos pro pastu, atque corveias bis in anno, quas Haias vulgus appellat.* Necrologium Ecclesiæ Carnotensis: *Retentis solummodo redditibus Tensamenti, quos pro terra tensanda singulis annis habebit.* Tabularium S. Martini de Campis Paris. *Consuetudinem unam, quam Tensamentum vocant, scilicet unum sextarium avenæ singulis annis pro grangia sua de Wirmis, &c.* Tabular. Vindocinense ch. 105. *Ad Moncellum omnem consuetudinem habebat, Tensamentum, carregium, vicariam, &c.* Charta Radulfi Abbatis Fiscannensis an. 1204. in 31. Regesto Chartophylacii Regii fol. 50. *Pro Tensamento villæ nostræ de Buxeio, &c.* Alia Odonis Ducis Burgundiæ ann. 1204. in Regesto feodorum Episcopi Lingonensis: *Non habeo, nec habere debeo aliquam custodiam, aut aliquod Tensamentum in villa Besuensi. Tensamentum vini,* in Charta Roberti Regis Franc. apud Doubletum pag. 829. Notitia an. 1159. in Tabul. Monast. S. Bertini: *Dabit ... in festo S. Michaël. 2. sol. pro versebirgis, in festo omnium SS. 5. pro Tessement.* Liber censuum Carnotensium ex Camera Comput. Paris. fol. 2. *Le Tensement de Neuville: l'avoine des Tensemens.* Occurrit præterea apud Sugerium lib. de Reb. in Administr. sua gest. cap. 2.

¶ TASSAMENTUM, Eodem intellectu. Necrolog. Eccl. Paris. *Executores dederunt 4. sextaria avenæ annui redditus ad Tassamentum de Castellione quæ emerunt à Johanne de Yssiaco armigero, &c.*

¶ TESSAMENTUM, pro *Tensamentum*, in Computo an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. CLVIII. & CCIII. *Tensamentum* legitur ibidem pag. CL. & CLXXXIV.

¶ TANSSAMENTUM, Eadem notione, in Tabulario Calensi pag. 224. 225. & alibi passim in eodem Tabulario.

TAXAMENTUM, pro *Tensamentum*, in M. Pastorali Eccl. Paris. lib. 3. ch. 8. 9. &c. lib. 7. ch. 42. Tabularium Fossatense fol. 62. *Et de Taxamentis bladi & avenæ, quæ percepit ab hospitibus de Torciaco.* Vide in voce *Ignis.*

TENSABILIS. *Pratum Tensabile*, Idem quod *Defensum*, de qua voce suo loco egimus. Liber Priora-

tus Dunstaplensis: *Et est pratum illud Tensabile per totum annum: unde Prior post asportationem herbæ, pro denariis locat partem suam.*

Tensura, Idem videtur quod *Tensamentum*. Charta Philippi Comitis Flandriæ an. 1181. apud Miræum in Diplom. Belg. lib. 2. c. 44. *Comitatum etiam, stallum, & totius opidi teloneum... Tensuram, & creditionem, atque omnem exactionem..., concessi.* [Eadem habentur in Charta Theoderici Flandriæ quoque Comitis an. 1130. apud eumd. Miræum to. 1. p. 277. col. 1. edit. 1723. & apud D. Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 290.]

Tenseria. Concilium Turonense an. 1163. cap. 10. *De Cœmeteriis & Ecclesiis, sive quibuslibet possessionibus Ecclesiasticis, Tenserias dari prohibemus, ne pro Ecclesiæ vel Cœmeterii defensione, fidei suæ Clerici sponsionem interponant, &c.* Vitæ Abbatum S. Albani: *Hæc est summa pecuniæ perditæ, & Tenseria data tempore guerræ, de maneriis Abbatis Guillelmi, &c.* [Concilium Londin. an. 1151. c. 1. apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 81. *Sancimus igitur, ut Ecclesiæ & possessiones ecclesiasticæ ab operationibus & exactionibus, quas vulgo Tenserias sive tallagias vocant, omnino liberæ permaneant, nec super his eas aliqui de cætero inquietare præsumant.*]

¶ TENSIBILIS, *Tensilis*, Joanni de Janua, Qui tendi potest; *Tendables*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

¶ TENSIO Apium, Alvus vel Examen apum, ut videtur. Charta 61. Tabularii Dunensis: *Concessit nobis... decimam omnium Tensionum apium, quascumque in omnibus forestibus suis habuerit.*

¶ 1. TENSURA, Pensitatio, &c. Vide in *Tensare*.

2. TENSURA, Tensio arcus; Italis *Tesa*. In Lege Burgund. tit. 46. *est de his, qui Tensuras ad occidendum lupos posuerint.* In ipso vero contextu, jubentur ii, *qui arcus occidendorum luporum studio posuerint*, id est certo in loco statuerint, ut id vicinis suis statim indicent, *ac tres lineas ad prænoscenda positi arcus indicia diligenter extendant, ex quibus duæ superiores sint*, ut hosce locos devitare habeant: ne si forte laxarentur arcus, læderentur, mortisque periculum incurrerent. Ita ut *si ab homine, per ignorantiam veniente, aut ab animali domestico tactæ fuerint, sine periculo sagittas arcus emittat. Quod si hoc modo provisa res fuerit, ut Tensuræ factæ circumstantibus innotescant, quicunque ingenuus incaute veniens casum mortis aut debilitatis incurrerit, nullam ex hoc calumniam, is qui arcus posuerit, sustinebit, &c.* Ex quibus patet, ita arcus seu balistas positas, ut motis hisce lineis, statim sagittas emitterent. A *Tensura*, nostri forte *Tesurer* pro *arcum tendere*, [vel retia ponere,] acceperunt. Consuetudo municipal. Andegavens. art. 25. *Nul ne peut de jour, ne de nuit tendre ne Thesurer en autruy domaine.* Ita & Cenomanensis art. 39. 162. Charta an. 1445. *Item du droit, que j'ay de chasser, tendre, & Tesurer, & prendre bestes à pied rond, rouges, rousses, & noires, &c.*

Enteser, nostri pro Arcum intendere dixerunt. Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

Et quant li enfés l'entendi,
L'arc Entesa, plus n'atendi;
Le cierf quida traire à desroi,
Mais son Seignour i traist le Roy.

Chronicon MS. Bertrandi Gueselini:

Chascun tendi son arc, la sayete Entesa.

Alibi:

Les Archers tout devant chascun l'arc Entesé.

Le Roman *de Merlin* MS.

Et vint à la meslée son arc Entesé.

¶ 1. TENTA, Tentorium, Gall. *Tente*. Compu-

tus an. 1324. to. 1. Hist. Dalphin. p. 133. col. 1. *Item... pro adducendis Tentis & pavillonibus*, VI. *sol.* Alius locus exstat in *Gribellio*. Pro umbella sumitur in Translatione S. Theophili Episc. Brix. to. 3. Aprilis p. 495. *Unumquodque corpus sub serica auroque distincta Tenta deferebatur à diaconibus.* Vide supra *Tenda*.

¶ 2. TENTA, pro *Tenca*. Vide in hac voce.

¶ TENTARE, Attentare, oppugnare. Annales Cæsenates apud Murator. to. 14. col. 1127. *Die ultima mensis Octobris anni prædicti (1306.) eadem civitate cum manganis & ædificiis Temata, &c.*

TENTATIO, Examen, *Essay*. Charta Edwardi I. Regis Angl. apud Gul. Prynneum in Libertatibus Angl. to. 3. p. 465. *Temptatio panis fiat bis in anno, &c.* Mox: *Et quotiescunque debeat fieri temptatio panis & cervisiæ, &c.*

¶ TENTATOR, Examinator, seu judex doctrinæ candidati gradus academici. Rob. *Goulet* in Compendio jurium Universitatis Paris. fol. 4. v°. *Et sic sunt quinque examinatores, quorum examen die sequenti festum aperitur; & inter illos Tentator pro provincia Paris. est primus non majoritate, sed solum ordine.* Nota est thesis, quam *Tentativam* vocant, quamque ad eruditionis experimentum & argumentum propugnat is, qui ad Baccalaurei gradum provehi desiderat.

¶ TENTHS, Anglica vox, Decimæ ecclesiasticæ. Vide Thomam *Blount* in Nomolexico & Kennettum in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosd.

¶ TENTIO, Jurisdictio, ditio, possessio. Chronici Fragmentum apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 100. *Hinguethenus abbas erat de monasterio S. Jacobi de Tentione Archiepiscopi Dolensis.* Diploma Marchionum Misniæ & Hassiæ ann. 1376. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 584. *Volumus & debemus... contra omnes homines... qui vellent dictum dominum nostrum Wenceslaum in imperio & ejus Tentione impedire, offendere vel etiam molestare, sibi tota nostra potentia fideliter assistere auxiliis & consiliis opportunis.* Caput 87. Chronici Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 82. inscribitur: *De colloquio per dictum Regem Fredericum in Panormo & in Tentione regiminis dicti Dom-Petri.* In Gloss. Lat. Gr. *Tentio*, τάσις redditur; in Græco Latinis, τάσις, *Tencio*, *Tentio*, *Tentigo*, *Teno*. Vide *Tenere* 1.

TENTIPELLIUM, φάρμακον πρὸς ῥυτίδας, in Gloss. Lat. Græc. Medicamentum, quo pellis tenditur. [*Tentipellium Artorius putat esse calciamentum ferratum, quo pelles extenduntur; inde Afranium dixisse in Promo: Pro manibus credo habere ego illos Tentipellium. Titinium ait Verrius existimare, id medicamentum esse, quo rugæ extenduntur, cum dicat: Tentipellium inducis, rugæ in ore extenduntur; cum ille τροπικῶς dixerit.* Ita Festus. Vide *Tentor* 2.]

¶ 1. TENTOR, Qui tenet seu possidet. *Tentorum, possessorum aut occupatorum*, in Literis ann. 1515. apud Rymer. to. 13. p. 479. col. 2.

¶ 2. TENTOR, Instrumentum, quo utuntur ad tentionem pellium pannorumve, apud Thomam *Blount* in Nomolexico. Vide *Tentipellium*.

¶ TENTORES, ἀφέται, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Est autem ἀφέτης, Emissor, vel manumissus.

¶ TENTORIUM, Machina bellica, eadem quæ Latinis *Pluteus*. Abbo de Obsidione Parisiensi pag. 505.

Mille struunt etiam celsis Tentoria rebus,
Tergoribus collo demptis tergoque juvencum;
Bis binos tressisve viros clypeare valebant;
Quæ Pluteos calamus vocitat cratesque Latinus.

¶ TENTUM, Tabernaculum, Gall. *Tente.* Literæ Edwardi VIII. Regis Angl. an. 1538. apud Rymer. to. 15. p. 175. col. 2. *De thesauro nostro munitionum, artillariorum, Tentorum, pavilionum, &c.* Vide *Tenda* 1. & *Tenta.*

¶ TENTURA, Possessio, &c. Vide in *Tenere* 1.

TENTUS IN FURTO, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 2. 3. 7. In furto ipso deprehensus.

¶ TENUARIUS. Vide mox *Tenniarius.*

TENUCLA. Cumeanus Abbas de Mensura Pœnitentiarum cap. 3. *Cæteris vero diebus paximati panis mensura, & misso parvo impingnata, horreo oleris, ovis paucis, formatico, seminalatis* (f. semidalatis) *pro fragilitate corporali, Tenucla, vel batuto lactis sextario pro sitis gratia, &c.* Infra: *Sed mensura non gravetur panis, si operarius est, sextario de lacte Romano, & alio Tenucla & aqua, quantum sufficit pro sitis ardore sumat.* [Vox detorta videtur à *Tenue lac*, nostris *Petit lait*, Serum. Vide *Balducta.*]

¶ TENUIARIUS, Qui dat operam rebus tenuioribus. *Tenniarius vestiarius*, Qui tenuia vestimenta conficit, in vett. Inscript. apud Gruterum 650. 8. 1067. 8. *Tenuarius* habetur apud D. *de Montfancon* to. 9. Antiq. expositæ p. 55.

¶ TENUISSANA, Scripturæ genus. Vide supra in *Scriptura.*

¶ TENUITIO, TENUITURA, TENULTURA, TENURA, &c. Vide in *Tenere* 1.

TENUS, Virgultum, vel ramus de arbore decisus, à Sax. tan, vimen, virgultum; unde Teutonibus apud Kilianum, teen, vitile, lentum vimen, teenboych. virgetum, salicetum, *teenen*, vimineus. Lex Frision. tit. 14. §. 1. *Tali de virga præcisi, quos Tenos vocant.* Infra: *Tunc unusquisque illorum septem faciat suam sortem, id est tenum de virga, & signet signo suo, &c.* Hic autem agitur de ῥαβδομαντείᾳ, seu, de divinatione per tenos, vel per virgas, quam præterea Scythis Herodotus lib. 4. & Scholiastes Nicandri in Theriacis; Alanis, Ammianus lib. 31. Saxonibus, Adamus Bremensis cap. 6. adscribunt. Hanc videtur intellexisse Concilium Autisiodorense an. 578. cap. 3. *Non licet ad sortilegos vel ad auguria respicere, nec ad sortes, quas Sanctorum vocant, vel quas de ligno aut de pane faciunt aspicere.* Vide Cœlium Rhodiginum lib. 1. c. 29. Delrium lib. 4. Disquisit. magic. quæst. 7. sect. 1. n. 1. Somnerum in Glossario Saxonico v. *Tan.* Lindenbrogium ad Ammian. & ad Leges antiq. & alios. [Sicama ad laudatam Legem Frision. *Tion* etiamnum vimen dici, ex quo corbes fiunt, observat.]

TENUS HOC, pro *Hactenus*, dixit Auctor Vitæ S. Isidori Hispalensis in Prologo sub finem.

¶ TENUS VERBO, vel potius *Verbo Tenus*, Verbo, voce, ore, Gall. *De bouche, verbalement* Bulla Clementis VI. PP. an. 1346. to. 2. Hist. Dalphin. p. 531. col. 1. *Nuntius prudenter & eleganter nobis explicare curavit verbo Tenus, &c.* V. *Oretenus.*

¶ TENUTA, Legitima, si bene conjecto, materiæ nummariæ conflatura, Gall. *Alloy.* Constitut. Jacobi Regis Siciliæ tit. 1. cap. 10. *Semel tantum in vita ... faciemus cudi monetam, legalem tamen & Tenuta .... competentis.* Occurrit alia notione supra in *Tenere* 1.

¶ TENUTARIUS. Miracula B. Kingæ Virg. to. 5. Julii pag. 771. *Balthazar Poreba Tenutarius Gnoini commendavit se ... D. Cunegundi.* Cl. Editor *Tenutarium* dici arbitratur eum, cui *tenutarum* seu possessionum cura incumbit vel administratio. Posset etiam intelligi manceps, feudatarius aut villicus, Gall. *Tenancier*, nisi forte legendum sit *Teinturarius*, quæ vox suo loco legitur, tinctor, infector, Gall. *Teinturier*: vel *Tenniarius.* Vide in hac voce.

¶ TEODISCA LINGUA. Vide *Teudisca.*

¶ TEOLICÆ, Tegulæ, tectum, Massiliæ *Taulices.* Donatio Raymundi Comitis Tolos. Communi Massil. an. 1216. *Concedimus vobis quasdam domos optimas apud Bellicadrum cum omnibus ædificiis & bastimentis, cum duobus pilariis, in quibus Teolica prædictarum domorum se sustinent.*

¶ TEONNIUM, Vectigal. Vide in *Telon.*

¶ TEOPANTLACA, vox Indica, Tributorum exactor. Concil. Mexicanum an. 1585. inter Hispan. to. 4. p. 349. *Nec occupare possit, exigere aut petere quascumque exactiones ... per se vel per fiscales, aut quos vocant Indi Teopantlacas.*

¶ TEORAGIUM. Tabularium Eleemosynariæ Montismorilionis fol. 52. *Medietatem de Teoragio, & medietatem servientia, &c.* An legendum est *Foragium*? Vide in hac voce.

¶ TEPIDITAS, pro *Tepor*, improbat Vossius de Vitiis serm. p. 622. Occurrit nude pro Tepore animi in Concilio Emeritensi, inter Hispanica tom. 2. pag. 629.

¶ TEPIDITUS, Tepefactus. Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii pag. 257.* *Adverto plane, quod à diebus novissimis iniquitatis superabundantia ac nimis Tepidita caritatis trabant ad omnem sententiam conscientias.*

¶ TEPIDUS, *Dubius animi, medius inter confidentem & desperantem*, Gaspari Barthio in Glossario ex Baldrici Histor. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 168.

TEPORARI, pro *Tepescere*, apud Gunzonem in Miraculis S. Gengulfi, num. 33. [Dracontius Hexaemero v. 28. utitur verbo *Teporare*, pro Tepefacere:

.... Glaciemque Teporat
Flammeus ignis aqua.]

¶ TEPPA, Terra inculta & viridi cespite cooperta, in Charta feudorum nobilium Castilionis Dumbarum an. 1463. è Schedis D. *Aubret.*

¶ TEPTIS, f. Sectio, pars, portio, à τέμνειν, Secare, scindere. Chronicon Novalic. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 751. *In pago Diense Cassies sibi Teptis & portione nostra in Bosedone, quem de Siagria conquisivimus, una cum libertis & servis vel adpendices suas .... ut habeas volo ac jubeo.*

¶ TERA, pro *Terra*, ni fallor. Ordinarium Eccles. Turon. apud Marten. de antiq. Eccl. Discipl. in div. Off. p. 584. *Duo pueri secundum ℞. duo de secunda Tera tertium ℞. ... duo clerici de tertia Tera quartum ℞. duo de quarta Tera quintum ℞. duo de basilica sextum ℞. duo canonici diaconi septimum ℞. &c.* Ubi *pueros clericosve de terra* dictos puto, quod non in *stallis*, sed in *terra* seu in chori solo starent variis in locis dictis de *prima Tera, de secunda Tera, &c.* Vide *Clerici*, col. 686.

¶ TERBENTINA, pro *Therebinthina*, Gall. *Terebenthine*, Ital. *Terebintina.* Statuta Cadubrii cap. 36. *Non sit licitum alicui forensi colligere largatum, seu Terbentinam in nemoribus Cadubrii.*

¶ TERBICHETUM, Machina tollenonis instar ad putei marginem erecta, cujus fini alteri cathedram exhibenti spurcas & rixosas feminas imponentes, aqua solent immergere, Angl. *a cokestole.* Spelmannus. Vide *Trabucus* 2. & *Trebuchetum.*

¶ TERCELLUM. Chartularium Monasterii Aquicint. fol. 40: *De vinea Theodorici in valle 3. sextaria & dimidium & Tercellum, quod est tertia pars sextarii.* Vide *Tertia* & *Tercieyra.*

¶ TERCENARIUM, Idem quod infra *Tricenarium*. Charta an. 1381. è Chartulario S. Johannis Angeriac. p. 467. *Tercenaria quæ facere debet eleemosynarius, &c.*

¶ TERCENARIUS NUMERUS, Triginta. Litteræ Caroli VI. Fr. Regis an. 1385. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1613. *Cardinales moderni in numero Tercenario sexto .... omnia regni nostri beneficia pro ipsis & eorum statu non sufficerent.*

TERCERIA. Charta Bituricensis an. 1318. *Videlicet quinque Tercerias super quadam pecia terræ sita subter vadum molendini.* [Exactionis genus est, ut videtur, sic dictum à *Tertia*. Vide in hac voce.]

¶ TERCERIUM, Tertia pars, ut puto, Gallice *Tiers*, Ital. *Terzo*. Statuta Vercell. fol. 137. v°. *D. Ubertus Coarasa & filii ... pro se & consortibus eorum pro duobus Terceriis habeant præcipuum modios 400. boschi meclesi.* Statuta Montis-regalis pag. 5. *Syndicus Communis .... in principio cujuslibet regiminis, eligi facere teneatur & debeat unum hominem literatum de quolibet Tercerio, qui sint de consilio, qui electi teneantur jurare in consilio, quod quotiescumque proponeretur in consilio, publico vel privato, aliquid contra formam præsentis capituli, quod denunciabunt, &c.* Pag. 33. & 34. *Item flanciatores tres, unus pro quolibet Tercerio super victualibus, qui habeant pro eorum salario solidos 30. pro quolibet. Item duo prudentes homines pro quolibet Tercerio acconciatores discordiarum.* Rursum p. 58. *Dividatur dicta pecunia per syndicum communis de consilio novem sapientum, qui pro tempore fuerint inter massarios pontium & viarum Terceriorum secundum æstimum & registrum Terceriorum.* In hisce posterioribus Statutis tertiam partem urbis intelligo, seu regionem, quæ *Tercerium* dici potest, ut alibi *Quarterium*, Ital. *Quartiere*, nostris *Quartier de ville.*

¶ TERCIA, TERCIARIA. V. *Tertia* & *Tertiaria* 4.

¶ TERCIEYRA JUSTA, Mensura vinaria capiens monachi portionem tertia parte majorem quotidiana. Vide locum in *Justa* 2. & *Tercellum.*

¶ TERCIGENITUS, pro Tertio genitus, in Literis an. 1361. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 557.

TERCIOLAGIUM, Præstationis species ex vineis: verbi gratia pro quadrante vinearum, seu *Pour un quart de vignes, demi baril.* Ita in Regesto Censuum & feudorum Carnot. p. 8. ubi *Terceuil*, vel *Terceau* appellatur. Charta Hugonis Decani & Capituli Carnotensis an. 1224. ex Tabulario ejusdem Ecclesiæ n. 248. *Terius vini medietas nostra erit, & altera medietas dictis cultoribus manebit. Terciolagium singulis annis de vineis, ex quibus debebitur, de communi reddetur.*

¶ TERCIOLUS, Monetæ species. Vide *Tertiolus.*

¶ TERCIUM & *Dangerium*. Vide *Tertium.*

¶ TERCULA. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 75. *Litigantibus .... super quadam noa & quadam Tercula .... dictas Terculam & noam abbatiæ B. Vincentii Cenom. dederunt.* Legendum videtur *Terrula*. Vide in hac voce.

¶ TERCUS, Vortex aquarum, Bollandistis. Miracula B. Wernheri Mart. tom. 2. April. pag. 713. *Dum pervenissent prope Tercum quemdam magna abyssi Rheni.*

¶ TER DUPLEX, Major gradus festivitatis in Calendario MS. Canon. Regul. S. Laurentii Diœcesis Autiss. XIII. sæc. & in quibusdam aliis. Idem est quod in aliis quibusdam *Festum* seu *festivitas triplex*: de quo dictum est in voce *Festum.*

¶ TEREBRA, Machina bellica muris perforandis, de qua Vitruvius lib. 10. c. 19. Hanc delineatam fuse explicat P. *Daniel* lib. 2. Milit. Franc. p. 63. Fusius quoque de *terebra* disserit Carolus de Aquino in Lexico Militari.

¶ TERENTIANUS, pro *Teruntianus*, Monetæ genus apud Romanos. Vide *Follis* 2.

TERETES, Species navis. Vide in *Tarida.*

TERGAFUGA, dicitur, inquit Papias, *quoties milites fugientes à tergo caduntur.*

¶ TERGAVERSATOR, Morator, qui tergiversatur, moratur, impedit. Charta an. 776. apud D. Calmet. in Probat. Hist. Lothar. tom. 1. col. 287. *Qui contra præsentem epistolam donationis meæ ... venire aut aliquid agere voluerit, aut Tergaversator steterit, anathema sit.* Vide *Tergiversator.*

¶ TERGIA, f. pro *Cergia*, Ceria, potionis genus è grano. Historia Ordinis Prædicat. apud Marten. to. 6. Collect. Ampl. col. 377. *Medici dederunt ei quotidie tres & aliquando quatuor ciatos vini nigri potentis, cum tantummodo de aqua & offa panis calefacti & Tergia, volentes subvenire debilitati, & non considerantes æstivum tempus & febrem acutam, quam habebat, &c.*

¶ TERGIDUCTORES, Ductores extremi agminis, alio nomine agminis Coactores. Ita Carolus de Aquino in Lexico Militari.

TERGILLA, diminutivum à tergore: ita pellem & cutem ipsam suis crassam vocat Apicius lib. 4. cap. 3. [Glossæ Lat. Græc. *Tergilla sive Tergillum*, δερμα, χοίρε δέρμα. Adde Græco-Latinas.]

¶ TERGIMENTUM, Σήκωμα, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr.-Lat. Σήκωμα, *Scama, libramentum, examen, Tergimenta, temperamentum, æquipondium.*

¶ TERGIVERSABILIS, *Deceptorius*. Jo. de Janua.

¶ TERGIVERSABILITER, Fallaciter, tergiversando. Charta an. 1302. ex Tabular. Massil. *Ne fraus committatur per inimicos reginales Tergiversabiliter & dissimulative super vebitura salis.*

¶ TERGIVERSATIO, *Fuga, objectio tergi*, in Glossario Barthii ex Baldrici Hist. Palæst. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 204. *Sine aliqua Tergiversatione*, in lege 6. Cod. Theod. lib. 9. tit. 4. id est, sine corruptione, ut explicat Gothofredus in Glossario Nomico. Glossæ Lat. Gr. *Tergiversatio*, περίκαμψις, φυγοδικία. *Tergiversatione*, μελλησμῷ. Adde Græco-Latinas.

¶ TERGIVERSATOR, *Deceptor*, Joh. de Janua; *Deceptor*, in Glossis Lat. Gall. MSS. Sangerm. Vox nota Gellio lib. 11. cap. 7. & Arnobio lib. 7. pro eo qui tergiversatur. Glossæ Lat. Gr. *Tergiversator*, καθυστερητής. δόλιος, περικάμπτης, ἐγκληματικός, περικάμπτης. Adde Græco-Latinas.

TERGIVERSUTUS, [ut *Tergiversator*.] Anastasius in Conone PP. *Constantinum Diaconum Ecclesiæ Syracusanæ Rectorem in patrimonio Siciliæ constituit, hominem perperam & Tergiversutum.* Videtur deducta vox à *Tergiversari.*

¶ TERGIUM. Guido de Vigevano de Modo expugnandi T. S. cap. 9. cujus inscriptio est, *De modo equitandi per aquas. Primo accipiantur Tergia quatuor rotunda, lata quatuor digitis & alta brachio medio, & post hæc accipiantur orli subtiles & leves, ... & ex illis cooperiantur illa Tergia, & firmentur super illis Tergiis cum clavibus, & fiet una bota rotunda.*

¶ TERGORIUM, Επμαγεῖον, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Legendum videtur *Tersorium.*

¶ TERGUISIAETH. Vide infra *Terquisiaet.*

TERIDA, Species navis. Vide *Tarida.*

¶ TERIMENTUM, *Nutrimentum*, in Glossis Isid. Addunt Excerpta *Intertrimendum*. Legendum ex

Vesto : *Termentum*, *detrimentum*. *Termentum* dixit Plautus Bacchid. 4. 9. scilicet à *Terere*.

1. TERIPES, Stapes, *Estrier*. Ordericus Vitalis lib. 8. p. 695. *Tunc Sacerdos sinistrum pedem in Teripedem misit, manumque arreptis loris clitellæ imposuit.*

¶ 2. TERIPES, Pedes, qui pedibus iter facit, Gall. *Piéton*. Hist. Monasterii S. Florentii Salmur. apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 1088. *Postera lux tacitas ut primum reppulit umbras, caballum itinere fatigatum in latibulo quodam dimittit, & ut fortis Teripes iter inceptum arripit.*

TERISTRUM, Teristratus. V. *Theristrum*.

TERMEN, pro *Terminus*, occurrit apud veteres Agrimensores, in Collatione Legum Mosaicarum, in Epist. 47. inter Francicas to. 2. Hist. Franc. in Concilio Helenensi an. 1065. in Charta Ranimiri Regis Aragon. æræ 1173. apud Blancam in Comment. Regum Aragon. pag. 646. in Charta an. 971. in Append. ad Capit. n. 144. &c.

TERMENTORIUM, Ἀπόμαγμα, in Gloss. Græc. Lat. MS. Editum *Cermentorium* habet. Legendum videtur *Tergimentorium*.

¶ TERMILLUM. Odo de varia Ernesti Bavariæ Ducis fortuna, to. 3. Anecd. Marten. col. 354.

Dicentes : Cœli Deus & Rex optime mundi,
Qui miranda potens, recutitis manna pluisti
Judæis, clausoque lacu panes Danieli
Coctos misisti, pascens in monte ministris
Eliam corvis, Elisæum mulieris
Termillo, viduæ parva crescente farina;
Atque olei modico non deficiente lecito.

Intelligo *subcineticium panem*, quo Eliam, non Elisæum, refecit mulier vidua, cujus *hydria farinæ non defecit, & lecythus olei non est imminutus*, ut narratur 3. Reg. 17. *Termillum* autem mendose fortassis pro *Fertillum*, diminut. à *Fertum*, Genus panis. Vide in hac voce.

TERMINALES. Gloss. Gr. Lat. MS. Ὁρινδιάκρισις; *Terminales, singulare non habet*. Editum habet *Terminalia*. [Gloss. Lat. Græc. *Terminalia*, ὁροθεσία, ἑορτὴ ἐρμῆ θεῷ. Et mox : *Terminalia, singulare non habet*, ὅρων διακρίσεις, ὁροθέσια, pro ὁροθεσία, ut emendat Cujacius.] Alibi : ὁριαῖος λίθος, *Terminalis lapis*. Ita apud Ammianum lib. 18. *Terminales lapides*. Lib. 30. *Terminales plagæ*. [*Terminalia fossata*, in Charta an. 1230. ex Chartul. Campaniæ.]

¶ TERMINALIA, Loca terminis conscripta, seu appendices ad aliquem locum pertinentes, confinia. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. è libro viridi fol. 53. *Et nihilominus prædicta jura Conventus, loca, res, bona, redditus, jurisdictiones & proventus seu Terminalia, de quibus & ubi dicti redditus & jura percipiuntur, hic inserere & nominare in hoc publico instrumento.* Rursus ibidem : *Cooperta tenetur ponere operarius, qui tenet redditus, quos monasterium prædictum percipit in loco & Terminalibus de Capite stagno.*

1. TERMINARE. Capitulare 1. Caroli M. ann. 802. c. 22. de Monachis : *Non per vicos, neque per villas ad Ecclesiam vicini vel Terminantes sine magisterio vel disciplina, qui Sarabaiti dicuntur ; &c.* Forte leg. *Ad Ecclesiam vicinam Itinerantes, &c.*

¶ 2. TERMINARE, Præfigere, determinare. Raimundus *de Agiles* Hist. Hierosol. cap. 41. *Terminata die pugna incipitur*. Adde c. 21. & Baldricum lib. 7. cap. 12.

¶ 3. TERMINARE. Acta S. Isidori Agricolæ, to. 3. Maii pag. 522. *Nuncius propter nimiam ægritudinem oculorum longo tempore cæcus fuit, & ad B. Patris Isidori catacumbam salubriter Terminavit*, id est *terminum* seu finem imposuit cœcitati, sanatus est.

TERMINARII, apud Ordines Mendicantes dicuntur, qui habendis per agros cuique conventui addictos concionibus destinantur. Habent enim singuli Ordinum istorum Conventus descriptos circumjecti territorii pagos, intra quos duntaxat eleemosynas colligere liceat, ne cum jactura caritatis & periculo scandali mutuis officiant commodis. [Statutum Ordinis S. Guillelmi an. 1337. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 242. *Statutum quod quilibet prior nostræ provinciæ pro sustentacione studentium Parisius solveret quolibet anno unum florenum, quilibet conventus unum, quilibet Terminarius sex grossos, quilibet socius Terminarii participans secum in lucro tres grossos.* Rursum occurrit ibidem p. 243. Haud satis scio an eadem notione Buschius de Reform. Monast. cap. 17. apud Leibnitium tom. 2. Scriptor. Brunsvic. p. 818. *Sequuntur primo scolares in superpelliciis, deinde altaristæ capellani, Terminarii & plebanus.*] Vide Joann. Guillimannum in Vita S. Himelini Presb. n. 1. & ibi virum doctissimum Henschenium 10. Mart.

TERMINARIUS, Qui aliquod tenementum ad *terminum*, seu annorum spatium definitum, possidet, apud Radulfum *de Hengham* in Parva c. 7. [*Termor, Tenens ex termino*, apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic.]

☞ Huc revocari potest vox *Termoiceur*, quam usurpat le Roman *de la Rose* MS.

Mès esgardés que de deniers
Ont usuriers en leur greniers,
Faussonniers & Termoiceurs,
Baillis, beded, prevost, maieurs.

Et infra :

Ou se nus homs outre mesure,
Vent à Terme ou preste à usure.

Ubi *Termoiceur* idem est cum eo *qui vent à terme* : quibus vocibus ille significatur qui ad *terminum* quemdam præstitutum res aliquas vendit, ut summam rei pretio majorem tempore statuto percipiat : qui haud male feneratori conjungitur.

¶ TERMINATIO, Terminus, limes. Præceptum Ludov. Imp. an. 820. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 69. *Silva vero ipsa has habet Terminationes, &c.* Charta an. circ. 1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *De aliis vero duabus partibus erat dubia Terminatio, donec eam fecit certam divina miseratio per judicium aquæ & ignis manifestissimis signis à parte orientali ab ipsa ripa fluviali, &c.* Occurrit eadem notione in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 602. in Charta ann. 930. apud Eccardum in Origin. familiæ Habsburgo-Austriacæ p. 169. in alia an. 1027. inter Instrum. Gall. Christ. novæ edit. to. 6. col. 373. &c. Vide mox *Terminator*.

1. TERMINATOR, Terminatio. Charta Friderici II. Imp. an. 1211. pro Ecclesia Panormit. apud Rocchum Pirrum to. 1. p. 144. *Et quatuor beneficia, videlicet Cantoriam, & Thesaurariam, Subcantoriam, & Terminationem, quorum reditus, &c.* Officialis ipse in Ecclesia Panormitana, Agrigentina, & aliis, *Terminator* appellatur, seu Magister Ceremoniarum, qui, ut & ejus collega, utitur veste violacea. Hujus autem est invigilare, ut in celebrandis sacrificiis, officiis recitandis, unanimiter procedant Sacerdotes & Clerus, quale item quotidie sacrum, & officium sit recitandum edicit. Ita idem Pirrus to. 1. p. 210. & to. 2. p. 326.

2. TERMINATOR, Ὁροθέτης, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. [Finitor, qui terminos seu limites sta-

tuit. Literæ Caroli V. Regis Fr. an. 1366. to. 4. Ordinat. p. 676. *Eximatores, Terminatores, carreyenos, levederios, robiniarios, defensores pacuorum, alliatores & inspectores mensurarum predictarum, &c.*]

¶ TERMINATURA, Cœmeterium seu spatium Ecclesiæ vicinum & ad Ecclesiam pertinens, certis *terminis* contentum atque privilegiis donatum, in Charta an. circ. 950. è Chartulario Matisconensi fol. 103. Vide *Dextri* & infra *Termonlandes*.

¶ TERMINATUS, substantive, pro Terminus, non semel apud Frontinum de Aquæductibus & in Fragmentis legis Mamiliæ. Vide Salmasium ad Spartianum in Ælio Vero & Vossium de Viriis serm. pag. 622.

TERMINIA, TERMINEA, Terminus, limes. In Collatione Legis Mosaïcæ tit. 13. inscribitur, *de Terminia mota*. Et infra: *Explicit de Terminea mota.*

¶ TERMINIUM, Terminus, limes, passim in veteribus Instrumentis.

¶ TERMINUM, Terminus, limes. Charta ann. 1357. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 448. *Incedere non audent per Termina, teritoria, itinera, forestas, &c.*

1. TERMINUS, Pagus, regio *terminis* suis & limitibus circumscripta, districtus. Gregorius Turon. lib. 1. de Miracul. cap. 59. *Ecclesia est vici Iciodorensis sub Termino Turonica urbis, &c.* Cap. 90. *Apud Terminum vero Pictavum vicus est in Arbasilico nomine Becciaco, &c.* Cap. 101. *Cum portitores ad locum quemdam Lemovicini Termini pervenissent, &c.* Ita cap. 107. lib. 2. c. 12. lib. de Gloria Confess. c. 11. 18. de Vitis Patrum c. 5. & in Hist. non semel. [Gall. Chr. novæ edit. to. 3. p. 935. narratur, Lotharium III. Imp. an. 1132. decrevisse, assensu Leod. Episc. Alexandri, Ecclesiam parochialem S. Servatii solam in Trajectensi urbe habere decimas & *terminum*, hoc est, jurisdictionem, qualis competit ecclesiis parochialibus. Literæ Caroli V. Fr. Regis an. 1366. pro Arvernis, tom. 4. Ordinat. pag. 686. *Mandantes Baillivo nostro .... ceterisque Justiciariis & Officiariis regni nostri ... quatenus dictam presentem gratiam ... in suis Terminis teneant & observent.* Ubi *Terminus* idem omnino est quod districtus, ut & alibi non semel. Lex Bajwar. tit. 1. §. 4. *Si quis servum Ecclesia vel ancillam ad fugiendum suaserit, & eos foras Terminum duxerit*, id est, territorium Ecclesiæ.] *Terminus sancti Petri ac Pauli*, Ecclesiæ Romanæ patrimonium, apud Joannem VIII. PP. Epist. 87. 249.

2. TERMINUS, Definitio, ὅρος, quomodo hæc vox Græce sumitur in Actis Conciliorum. Synodicon adversus tragœdiam Irenæi c. 38. *Excommunicationis conculcaverunt Terminum.* Ita cap. 209. extremo. [Epiphanius Scholast. lib. 5. Hist. tripart. c. 29. *Quem Terminum salutarem, adorabilemque deliberationem, corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerunt.* Ex Theodoreto lib. 2. Hist. cap. 22. ubi legitur: ὅντες συλλεγῶσιν ὅρον καὶ τὴν προσκυνητὴν σκέψιν, &c.]

¶ 3. TERMINUS, Præfinitum tempus, dies præstituta, Gall. *Terme*. *Solvere in Termino*, in Charta an. 1341. apud Ludewig. to. 5. p. 554. *Habere ad Terminum* de rebus ad certum annorum numerum conductis dicitur in Epistola an. circ. 1180. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 600. Vide supra *Terminarius*.

¶ 4. TERMINUS, Dies fastus, apud Spelmannum. Quinam vero sint apud Anglos *Termini*, seu anni tempora litibus agendis designata, vide apud eumdem Glossatorem.

¶ TERMINUS IMPIUS, Mors, obitus, ut videtur. Cod. Theod. lib. 6. tit. 24. leg. ult. *Ut fructus domesticis, impio Termino consequenti, etiamsi mortalitas intervenerit perire non possint, &c.* *Terminum impium* explicant *etiamsi mortalitas intervenerit*, ut videtur Gothofredo.

¶ TERMINUS PASCHALIS, Dies quo incidit luna decimaquarta Paschalis cujusvis anni. Hac nota chronologica primus, quem sciam, usus est Rodradus presbyter Ambian. medio sæculo IX. ut jam dictum est in voce *Pascha*. Laudatur apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 237. Charta *data anno* MCXXXII. *Ind.* X. *Epacta* I. *Concurrentibus* V. *Terminus Paschalis* II. *Non. Apr. Dies ipsius Paschalis dies* IV. *Id. Luna ipsius diei* XX. Quæ omnes notæ optime cohærent, ut sibi quisque persuadere poterit, si tanti faciat, indices chronologicos in voce *Annus* descriptos consulendo. Vide *Claves terminorum*.

TERMINI SANCTORUM, quomodo, *Limina Sanctorum* dicunt alii. Epistola Placidiæ Augustæ ad Pulcheriam Augustam, apud Hieron. Rubeum l. 2. Hist. Ravennatis: *Ut Romam frequentibus concursibus adaque desideremus inspicere, causa nobis est amplectenda religionis, ut Terminis Sanctorum nostram exhiberemus præsentiam, quos certum est pro sua virtute in cœlestibus constitutos, neque inferiora despicere.* Vide in *Limen*.

¶ TERMONERS, Coloni ecclesiastici, lib. Hib. fol. 14. apud Spelmannum. Vide *Termonlandes*.

¶ TERMONLANDES, apud Hibernos, Terræ ad Ecclesiam pertinentes, à Saxonico *Land*, Terra, & Latino *Terminus*, quasi terra limitibus distincta, puta à prædiis laïcorum: quo sensu territorium Ecclesiæ *Terminus* etiam dicitur, in Lege Bajwar. jam laudata in *Terminus* 1. Cum autem terræ Ecclesiæ, inquit Spelmannus in voce *Corba*, multorum canonum vigore, liberæ essent & immunes à sæcularium potestate & sanctæ habitæ, dici etiam cœpit *Termon* pro loco sancto, atque inde Tearmuin pro sanctuario, ut ibidem exemplis probat. Quod autem ait quosdam esse, qui *Termon*, Gallicum *Terre-moine*, i. Terram monachorum, sonare volunt, nihili est. Vide *Dextri*.

TERMOSITAS. Charta Roberti Episcopi Messanensis ann. 1094. apud Rocchum Pirrum in Episcop. Pactensib. pag. 386. *Rogerius Calabria Comes ... multas inopias & labores passus, & multo sanguine suo tota Sicilia Saracenorum Termositate, & in Christianos eorum tyrannide .... funditus annihilata, &c.* Vox formata ex Græc. θέρμωσις, impotens calor, animi fervor, audacia, θερμότης.

TERMOTIO, quasi Terræ motio, terræ motus, *Terrmuoto*, vel *Tremuoto*, Joanni Villaneo, & aliis Scriptoribus Italicis. Ditmarus lib. 7. p. 113. *Iste annus nova nuncupatione Termotio & magna contritio ex rei veritate appellari potest.*

TERNA. Vide *Septena* & *Tertia* 3.

¶ 1. TERNALE, *Funis cum quo vela, cum extenditur, sustinetur, ne cadat in aquam*, Franc. Barberino in Glossis in hos versus *Documenti d'amore:*

Quinal porta, e Ternale,
Senale, e quadernale.

Ternalis legitur hac notione in Informationibus Civitatis Massil. pro passagio transmarino è codice Sangerm. MS.

¶ 2. TERNALE, Tertia pars. Charta Jacobi Regis ann. 1272. in magno *Talamus* Montispessul. MS. Bibl. Præsidis de *Mazaugues*: *Statuimus quod dicta moneta grossa fiat semper de argento fino Montisp. signa-*

to signo solito Montisp. vel aequivalente, quod, inquam, argentum etiam grossius non debet tenere in marcha nisi unum Ternale.

¶ TERNALIS, Moneta Dalphinalis pretii *trium* obolorum vel denariorum, nude *Ternalis* dicta, ut videtur. Ordinatio Humberti II. an. 1345. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 515. *Item denarios nigros, videlicet parvos Ternales pro tribus obolis, de liga unius denar. & decem granorum argenti fini, &c.* Et infra: *Item, in Ternalibus currentibus pro tribus denariis, remedium duorum granorum in liga, &c.* Vide *Ternale* 1.

¶ 1. TERNARIUS quid sit in Ecclesia collegiali S. Dionysii Leod. colligitur ex Statutis ejusd. Eccl. ann. 1330. to. 2. Sacræ Antiq. monument. pag. 439. *Statuimus quod canonici qui primam residentiam fecerunt possint exire pro negotiis suis de licentia decani per 40. dies absque Ternario: post hos vero 40. dies habebit canonicus qui perfecit residentiam tres quindenas per quas pro negotiis suis potest exire, sed tenetur qualibet die qua fuit absens Ternarium restituere, scilicet novem Turonenses, de quibus 16. faciunt grossum antiquum.... Si canonicus necesse habuerit exire, decanus debet ei dare licentiam cum Ternario per octo dies.* Ibidem pag. 440. *Item statutum est eisdem anno & die quod si quis canonicus post terminum suæ licentiæ manserit, tenebitur solvere duplicem Ternarium, videlicet 12. denarios Leodienses qualibet die quamdiu sine licentia extra steterit usque ad octo dies.* Vide *Tertius*. 1.

¶ 2. TERNARIUS, Mensuræ seu vasis species in Austria. Chronic. Saltzburg. apud R. Duellium lib. 2. Miscell. p. 166. *Eodem anno* (1485.) *tanta sterilitas in Austria, ut ubi prius creverant* XXX. *Ternarii, vix unus aut duo creverint.* Chron. Mellic. pag. 379. col. 2. *Hoc anno* (1442.) *vasa fuerunt in magna caristia, ita ut Ternarius vacuus dartur pro* 14. *solidis & pro* 2. *talentis.*

¶ TERNIA, pro Ternio, ni fallor, ternus numerus. Vide locum in *Tetra*.

TERNIO. Julius Africanus lib. 3. Histor. Apostol. *Sic Proconsul Septem eum Ternionibus flagellorum caesum crucifigi præcepit.* [Gellius lib. 1. c. 20. *Numerus Ternio, qui Græce dicitur τριάς.*]

¶ TERNO. Fundatio Collegiatæ S. Nicolai Pictav. circa an. 1060. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 187. *Præterea donavit Agnes Comitissa ... vendas salis de mercato Pictavensis de Cairo scilicet duos sextarios salis, & unum denarium de quadriga cum Ternone, unum sextarium, & unum denarium de quadriga sine Ternone tres denarios, si quatuor boves ibi habentur: si duo unum & dimidium, de Berocata cum asinis unum denarium.* Quem integrum locum sic lego iisque interpunctionibus distinguo ut planior fiat: *Donavit ... vendas salis de mercato Pictavensi: de carro scilicet duos sextarios salis & unum denarium; de quadriga cum Temone unum sextarium & unum denarium; de quadriga sine Temone tres denarios, si quatuor boves ibi habentur; si duo, unum & dimidium: de berocata cum asinis unum denarium.* Ex hac emendatione probabili evanescit inexplicabilis vox *Terno*, & locus ipse totus intellectu facilior evadit.

TERO. Charta Ludovici II. Imp. in Chron. S. Vincentii de Vulturno p. 689. *Cum castris, montibus, collibus, vallibus, Teronibus, Ecclesiis, &c.* Forte *Toronibus*. Vide *Toro*.

¶ TEROANUS, Nummi genus, ab urbe Teruana sic dicti. Bulla Nicolai IV. PP. an. 1290. de censibus Ecclesiæ Rom. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 1303. *In episcopatu Morinensi unum Teroanum, Ecclesia S. Bertini unam unciam auri, monasterium S. Wulmarici unum bisantium.*

¶ TERPENTINUS, Germ. *Terpentin*, Therebinthina resina, Gall. *Terebenthine*. Vide *Fernisium*.

¶ TERQUISIAETH, TERGUISIAETH, Præstationis agrariæ species, f. eadem cum *Terragio*, quod colligitur è terris recens cultis, à Latino, ut videtur *Terra*, & Aremorico, *Quisiat*, proprie Pellem detrahere, quod ad agros recens cultos translatum fuit; quia quasi pelle exuuntur agri, cum primum proscinduntur. Charta vetus apud Lobinell. to. 2. Hist. Britann. col. 104. *De ipsa autem terrâ hic redditus est: Terquisiaeth, keurod, multones, pastus, decime & cætera jura, quæ de propria terra ad dominum pertinent.* Alia è Chartulario Kemperleg. *De ipsa autem terra, quæ est septem banafas mellis, hæc est redditio, videlicet decima & Terguisiaeth.*

TERRA, Prædium, ager, dominium, nostris *Terre*. Lex Burgund. tit. 79. §. 1. *Ut si quis in populo nostro barbaræ nationis personam, ut re sua consisteret, invitasset, ac si ei Terram ad habitandum deputasset.* Lex Longob. lib. 2. tit. 44. §. 4. *De liberis hominibus, qui super alterius Terram resident, &c.* Tit. 51. §. 15. & in Capit. Caroli M. lib. 5. c. 301. *De liberis hominibus, qui proprium non habent, sed in Terra dominica resident.* [Inquisitio ann. 1206. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 329. *Vidit etiam quod homines Comitis semper solent transire libere ad Terram Episcopi ad manendum in Terra Episcopi, & homines Episcopi in Terra Comitis, &c.*]

TERRA, Hispanis, quid sonet, vide in *Honor*.

¶ TERRA, Regnum. Gualterus Hemingford. in Edwardo I. Rege Angl. pag. 237. *Cognita itaque malicia novi Regis, misit Rex noster magnatibus Terræ, &c.* Et in Edwardo II. *Reduxit* (Rex) *eam* (Reginam) *in Angliam, & coronatus est cum ea Londoniis ... lætantibus & exultantibus populis utriusque Terræ.*

¶ TERRA, Italis, Castellum, oppidulum muratum. Vita B. Torelli n. 3. to. 2. Martii pag. 501. *Post dies octo ad Terram Puppi remeans, propinquos adiit.*

¶ TERRA, Modus agri, forte tantus qui uni pari boum possit sufficere. Charta an. 1077. in Probat. novæ Hist. Occitan. col. 294. *Dono etiam extra muros urbis Tolosæ Terras omnes, quas habeo ante portam civitatis.*

¶ TERRA ALTARIS, in Chartulario Eccl. Ambian. & alibi, quæ pertinet ad *Altare* seu ad Ecclesiam. Vide *Altare*.

¶ TERRA ANIMALIUM IV. VI. X. XX. vel XXX. &c. in Charta an. 855. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 142. prædia sunt, in quibus totidem nutriuntur equi vel boves, aut requiruntur ad colendos agros ex iis prædiis pendentes, ut

¶ TERRA CARRUCARUM II. vel IV. pro Terra quæ totidem carrucis aratur. Vide *Carrucata*.

¶ TERRA ARIVA, Riparia, quæ est ad *rivam* seu ripam. Charta an. 1046. ex Chartul. magno S. Victoris Massil. fol. 59. *Donamus dom. Deo & ad ecclesiam S. Victoris de Terra ariva modiata una in comitatu Aquense.* Alia an. 1066. ibid. fol. 54. *Dono de meo alode de Terra ariva ad S. Victorem, &c.*

¶ TERRA AVIATICA. Vide *Terra Salica*.

TERRA CENSITA, CENSUARIA, CENSALIS, &c. Obnoxia censui. Vide *Census*.

¶ TERRA COMITALIS, Quæ Comitis est, ejus dominium, in Charta ann. 904. pro Monasterio S. Victoris Massil. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 262.

¶ TERRA DOMINICA, Quæ Domini est, lib. 5. Capitul. cap. 301. & in Capitulari Ludovici Pii an. 829. cap. 6.

¶ TERRA ECCLESIASTICA, Quæ pertinet ad Ecclesiam

Ecclesiam in Capitul. Caroli M. ex Lege Longobard. cap. 20.

¶ Terra Evindicata, in Appendice Marculfi form. 7. Quæ per sententiam judicis repetitur & recuperatur.

¶ Terra Excultabilis, Arabilis campus, habilis culturæ, apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 426. col. 2. *Terram excultabilem, quam habuit apud Norvicum in campis, videl. xxv. solid. Terra & pratum ad Terram illam adjacens.*

¶ Terra Extendenda, Æstimanda, cujus pretium inquiri debet & declarari, apud eumd. *Blount* ibid. Vide *Extendere*.

¶ Terra Farma, vel potius *Firma*, Continens, Gall. *Terre ferme. Insularum Canariæ & Indiarum ac Terra firma maris Oceani*, apud Rymer. tom. 13. p. 752. col. 1. *Terra firma* legitur ibid. p. 38. col. 2. & alibi sæpe.

¶ Terra Fiscalis, Quæ ad regium fiscum seu Dominium pertinet. Vide *Fiscus*.

¶ Terra Franca, vel *Francha*, Immunis *talliarum* seu tributorum, quæ domini à suis tenentibus exigebant, non immunis tamen cujusvis servitii. Charta feudorum nobilium Castillionis Dombar. an. 1463. *Super xiv. bichenatis Terra francha & sine tallia, qua debent xv. den. de servitio, 11. bichetis siliginis.* Vide *Franca terra* post *Franci* 2.

Terra Francigena, Dragoganti species, quæ ex Gallia affertur, inquit Constantinus Africanus lib. de Gradibus pag. 383.

¶ Terra Frisca, Frusca, Ager incultus, Gall. *Terre en friche.* Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 327. col. 2. *Continens xl. acras Terra frusca, pastura, &c.* Vide *Friscum*.

¶ Terra Giliforata, Ea est ex qua domino præstari debet flos caryophyllæus, apud Thom. *Blount* in Nomolexico Anglic.

Terra Hæreditaria, [Cujus possessio scripto firmabatur.] Vide *Liber*.

¶ Terra Harma, Ager incultus, in Charta ann. 4. Rodulphi Regis Provinc. Vide *Eremus*.

¶ Terra Laborabilis, &c. Arabilis, Gallice *Terre labourable.* Vide in *Labor* 3.

Terra Laboris, Campania felix in Italia. Vide in *Labor* 3.

Terræ Leigiales, [Quas tenent homines *ligii*.] Charta S. Bernardi Abb. Clarevall. ann. 1145. in Tabulario Eccl. Autissiodor. *De Terris leigialibus manifestum est, quod nusquam licet Comiti, vel homini sui eas, quæ de feudo sunt Episcopi, acquirere, nisi per Episcopum.* [Vide *Ligius*.]

¶ Terra Lavata, Eadem quæ mox *nova*. Vide *Levare terram*.

¶ Terra in Littore Maris, *ubi salem faciunt*, lib. 4. Capitul. cap. 8.

¶ Terra Lucrabilis, Arabilis, culta, in Monastico Anglic. to. 1. pag. 406. col. 1. Vide *Lucrari* & *Gagnagium*.

Terræ Liberæ, apud Danos, quæ & *Regia*, & ab omni censu immunes erant, in Charta Waldemari Regis Daniæ an. 1240. apud Pontanum lib. 6. Rerum Danicar. Vide *Tenementum liberum* supra in *Tenere* 1.

Terræ Mortuæ, quæ & *Silvaticæ*, in veteri Consuetudine Normanniæ c. 34. *Terres sauvages, que l'on appelle en Normandie Terres mortes.*

¶ Terra Normannorum, in Anglia dicebatur terra à nobili Normanno possessa, cum Rex Angliæ illam confiscabat, quod ille Regis Francorum

partes sequeretur. Litteræ Henrici III. Reg. Angl. apud Kennettum Antiq. Ambrosd. ad an. 1224. pag. 197. *Sciatis quod commisimus Thomæ Basset manerium de Kirtlington, quod est Terra Normannorum, ad se sustentandum.*

Terra Nova, in Chartis feodalibus & in censualibus schedulis, sumitur pro terra vel noviter concessa, vel noviter exsarta. Tabular. Prioratus Lewensis: *Reddit pro nova Terra 2. sol.* Jacob. 1. Rex Arag. in Foris Oscæ 1247. f. 25. *Pœna invasionis Palatii infantionis est ultra ferram, 25. solid. & circa, quæ dicitur Terra nova, id est noviter acquisita, 60. solid.*

¶ Terra Octava. Vide *Octava* 4.

¶ Terra Paterna. Vide *Terra Salica*.

¶ Terra Præconis, Judicis aut *Majoris* villæ, in Charta an. 1123. apud Miræum to. 1. p. 373. Vide *Præco*.

¶ Terra Puturata. Vide *Putura*.

Terræ Regales, dicebantur apud Dalmatas, quæ ratione census, vel præstationis, Regi obnoxiæ erant. Vide Jo. Lucium lib. 2. de Regno Dalmat. cap. 15. pag. 99.

¶ Terra Repromissionis, Abrahæ à Deo promissa, nostris *Terre promise*, Judæa. *Jerusalem caput Terra repromissionis*, in Chronico Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 540. *Terra repromissionis* etiam legitur Hebr. 11. 9.

¶ Terra Sabulosa, Gall. *Terre sablonneuse*, apud Th. *Blount* in Nomolexico Anglic.

¶ Terra Sacerdotalis, in Synodo ad Teudonis villam an. 845. cap. 4. Quæ Sacerdotum seu Ecclesiæ propria est. Alludunt Patres ad illud Genesis 47. 22. *Præter terram Sacerdotum, quæ à Rege tradita fuerat eis.* Vide *Terra Sanctuaria*.

Terra Salica, Portio terræ *Salio* militi, atque adeo Principi seu Regi assignata, ex iis, quas in Galliis virtute bellica acquisierant, partitione inter victores facta. Harum enim aliæ ab omni munere ac servitio, præterquam militari, immunes, dictæ *Salicæ*, eæque assignatæ *Saliis*, seu viris Principibus, vel certe ex Salica gente, quæ primas tenuit inter gentes illas Septentrionales, quæ in Gallias irruperunt, easque Romanis abstulerunt: aliæ *Laticæ*, & *Lidiales*, quæ *Latorum*, vel *Litorum* erant, hoc est virorum obnoxiæ conditionis, cujusmodi fuerunt *Lati*, vel quos *Romanos* appellabant, veteres nempe Galliæ incolæ, quibus assignati agri ad culturam, sub certis redhibitionum oneribus. B. Rhenanus in Epist. ad Petrum Heldingum: *Franci igitur victores consuetudinem Romanorum imitati, & ipsi nobilibus & veteranis militibus agros in quibusdam locis, ut istis habitare licuisset, assignarunt, immunes penitus & ab omni servitute liberos: iique dicti Terra salica: sic propriè prædia Principum libera & immunia Salica terra nomine solita sunt appellari. Salica vero terra*, ea erat prærogativa, ut cum sub militaris obsequii conditione assignata esset, ad mulierem, quæ illius prorsus incapax est, pervenire non posset. Quod exerte habet Lex Salica tit. 62. *De terra vero Salica nulla portio hæreditatis mulieri veniat; sed ad virilem sexum tota terræ hæreditas perveniat.* De ejusmodi igitur terris Salicis agunt Traditiones Fuld. lib. 3. trad. 28. *Centum quinquaginta terræ Salicæ, & Ecclesiam cum omni decimatione ad eam pertinentem.* Vide Dominicum de Prærogat. alodior. c. 7. & in Assertore Gallico cap. 8. & quæ attigimus in Dissert. 17. ad Joinvillam.

☞ Annotavimus supra ad vocem *Lex Salica*, Eccardum *Terram Salicam* eam intelligere, quæ ad *salam*,

hoc est, ad domum *curtis* præcipuam pertinet. Hæc videsis. Eidem Eccardo *Terra Salica*, apud Marculfum *Terra paterna*, & in Lege Ripuariorum *Aviatica*, ita κατ' ἐξοχὴν dici videtur, quia principem in patrimoniis locum obtinebat.

TERRÆ SALSÆ, Quas in Pictonibus *Marais salans* vocant. Tabular. S. Cypriani Pictavensis fol. 113. *Airardus concessit Monasterio S. Cypriani aliquid de terra sua in page Aluinse, & sunt 50. area de Terra salsa in vicaria de terra Alloni de una parte, &c.*

¶ TERRA SANCTA, Gall. *Terre sainte*, Judæa, sic passim dicta ab undecimo Ecclesiæ sæculo, quod in ea perfecta fuerint Religionis Christianæ sacrosancta mysteria.

¶ TERRA SANCTUARIA, Quæ ad sanctos, seu ad Ecclesiam pertinet. Chartul. Aptense fol. 21. *Est inter consortes de uno latus via publica, & de uno fronte vel de alio terra Leufreda ipso, & de alio fronte Terra sanctuaria.* Vide *Sanctuarius*.

¶ TERRA SENIEURÆ, Quæ domini est, Gallice *Terre seigneuriale*, in Literis Officialis Carnot. an. 1236. Vide *Senior*.

¶ TERRA TACHABILIS, TACHIBILIS, TASCABILIS, TASCALIS. Vide in *Tasca* 2.

¶ TERRA TERTIA, f. Tertia pars frugum è terra nascentium, nisi idem sit quod *Tertia* 4. nostris *Champart* Litteræ an. 1030. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 40. *Censum quoque tollere de omnibus areis ... & de quolibet tempore messis unum messorem, tertiam Terram, tertiam arborem de foresta, &c.*

¶ TERRA TERTIALIS, *Tertiæ* seu præstationi agrariæ, vulgo *Champart*, obnoxia. Vide *Tertia* 4.

TERRA TESTAMENTALIS. Vide *Liber*.

¶ TERRA TRIBUTARIA, Quæ obnoxia est tributo. Capitulare 4. an. 819. c. 2. & lib. 4. Capitul. cap. 37. *Quicumque Terram tributariam, unde tributum ad partem nostram exire solebat, vel ad Ecclesiam vel cuilibet alteri tradiderit, &c.*

¶ TERRA VACUA, Inculta. Chartular. S. Vandregesili tom. 1. p. 818. *Concessi ... partem cujusdam pechia Terra vacua, quam habebam in vico prædicto.* Vide *Vacuus*.

¶ TERRA VESTITA, Culta, fructibus referta. Vide *Vestire*.

¶ TERRA VICINABILIS, Quæ viis *vicinalibus* obnoxia est. Tabular. Aptense fol. 139. *Vendo vobis pettiam de vinea : ... in uno fronte Raymundus & heredes sui, in alio terras sanctuarias & Terra vicinabiles, &c.* Vide *Via convicinalis* in *Via* 1.

TERRÆ MERITUM, [Terræ fructus, proventus.] Vide *Meritum*.

¶ TERRÆ SENSUS. Vide in *Sensus*.

¶ TERRAM FACERE, Colere. Charta an. 1164. tom. 8. Spicil. Acher. pag. 196. *Dederunt terram illam, ... quam Faciunt Pontius Balzans & Pontius Alonis, & terminatur, &c.*

¶ AULA PER TERRAM, Aula inferior, nostris *au réz de chaussée*, vel *au réz de Terre* Charta ann. 1270. ex Chartul. Episc. Parif. fol. 130. *Actum Parisius ... in domo domini Parisiensis Episcopi in parva aula per terram.*

¶ TERRACEA, Agger terreus, Gall. *Terrasse*. Excidium urbis Aconis apud Marten. to. 5. Collect. Amplis. col. 778. *De murorum custodiis per vicos & Terraceas ad portas civitatis in subsidium descenderunt, &c.* Vide mox *Terracia*.

TERRACIA, TERRATIA, Solarium, Italis *Terracia*, Gall. *Terrasse*. Tabularium Monasterii sancti Andreæ Viennensis : *Dono post discessum meum S. Andreæ & Symphoriano omnem hereditatem, quam habeo in monte Sparato, domum, & medietatem Terracia, &c.* Vita Clementis VI. PP. p. 97. *Tria sunt tamen, quæ reliqua valde specialiter excedant, videlicet Capella major, Audientia, & Terracia superiores.* Processus de Vita S. Thomæ Aquin. *In quodam solario seu Terracia discooperta.* [Statuta Arelat. MSS. art. 59. *Quilibet qui furnum habet ... teneatur ipsum & domos ipsius furni cohoperire de tegulis vel Terracia*, i. Terra seu tecto terreo, ut satis patet. Simili, ut videtur notione le Roman de *Vacce* MS.

Fors un seul qui grant mal avoit,
Qui sous un Terrez se gesoit.]

¶ 1. TERRACIUM, Terra inutilis, Ital. *Terraccia*. Statuta Mutinæ fol. 68. v°. rubr. 350. *Carricatores Communis teneantur portare eo Terracium, quod est in vastis banuitorum.*

2. TERRACIUM, Idem quod *Terratio*, de qua voce infra, Terra, ager. Charta anni 1041. apud *la Chieza* in Historia Ecclesiast. Pedemont. cap. 19. *In Suavis autem Ecclesiam in honore S. Stephani cum omni dote, Terracio, & oblationibus ad eamdem pertinentibus.*

¶ TERRACULUM, Idem, ut videtur, quod *Terracia*. Lobinellus in Collectaneis MSS. ex quodam Chronico : *Terraculum quod Alanus Barbatorta in circuitu Ecclesiæ Nannetensis fecerat.*

¶. 1. TERRADA, Navis genus apud Indos. Maffeius Hist. Ind. lib. 8. *Lembos, quos vulgo Terradas vocant, ducentos adjunxit.* Vide *Tarida*.

2. TERRADA, Terra, ager. Charta Lotharii Regis Franc. ann. 998. tom. 8. Spicilegii Acheriani pag. 358. *Cum domibus, ... aquis, ... plantivolis sive Terradis, &c.*

TERRAGENARIUM, Idem quod *Terragium* 1. Vetus Charta apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. pag. 245. *Nec non etiam quartam Terragenarii partem, & quandam domum in Salnetiensi villa positam jure quasi hereditatis sine fide possidendam, ubi scilicet decima cum Terragenario supradicta ceaduuetur.*

1. TERRAGIUM, Agrarium, Gall. *Terrage, champart.* [*Campipars sive Terragium*, in Charta ann. 1248. ex Chartular. Campan. fol. 514. col. 1.] *Terrage en champart, qui est la mesme chose*, in Consuetudine Dunensi art. 50. Burbonensi art. 352. Pictavensi art. 62. 64. 84. Angeriacensi art. 10. 21. Ambianensi, & aliis : *Terrage ou agrier*, in Marchensi art. 331. Sic porro definitur in Consuetud. Blesensi art. 130. *Le droit de Terrage est tel, que les heritages, qui sont tenus audit droit, quand ils sont enfruitez en grains, ou autres fruits, il en est deu au Seigneur du Terrage certaine portion, aux aucuns plus, aux autres moins, & ainsi qu'on les a accoustumez de payer selon la diversité des lieux.* Charta Ottonis Comitis Viromanduor. an. 1030. apud Hemeræum : *Ut persolvant annis singulis redditum terræ cum consuetudinibus suis, id est quartam garbam Terragii, & 5. solidos, & 4. denarios in medio Martio, & 2. solidos, & 4. denar. de hospitibus.* Alexander III. PP. Epist. 48. *Quosdam reditus, qui Terragia dicuntur, &c.* [Charta an. 1228. to. 2. Sacræ Antiquit. monument. p. 550. *Concessi in perpetuum eidem Ecclesiæ Bella-vallis unum rasum frumenti singulis annis in Terragiis de Biauclei.*] Vide Mich. *del Molino* in Repertorio v. *Terragium*, & Historiam Ecclesiast. Abbavillensem p. 86. 88. &c. Occurrit passim. [Vide *Terraticum* & *Agrarium*.]

¶ TERRAGERIUM, Eadem notione. Chartularium S. Vincentii Cenomanensis fol. 138. *Dedit monachis sancti Vincentii ... Terragerium, quod de terra*

Digitized by Google

monachorum supradictorum annuatim accipiebat.

¶ TERRAGFURTA, Eodem intellectu. Charta an. 1232. apud Stephanotium tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. pag. 822: *Serviens percipiet per se consuetudines suas; videlicet Terrageurias, aostagia, mestivam, gallos, caseos, tortellos, & corveiam suam, &c.*

¶ TERREGIUM, Pari significatu. Chron. Balduini diaconi tom. 2. Sacræ Antiq. monument. p. 207. *In emptione terrarum, & Terregiorum, & decimarum aliorumque redituum, &c.*

TERRAGERIA, *Terragerie*, in Consuetudine Pictavensi art. 64. 75. 191. Prædium *terragio* obnoxium: *Terre à terrage*, in Consuetud. Bituric. tit. 10. art. 26. *Terre terragée*, in aliis.

TERRAGERARE dicitur, qui *terragii* jus habet. Tabular. Absiense fol. 170. *Quod de omnibus terris feudi sui, quas fratres de Vauvert excolerent, in campo vel in area, advocato famulo suo Terragerarent.*

¶ TERRAGIARE, Eadem significatione. Hist. MS. Monasterii S. Cypriani Pictav. pag. 432. *Quandocumque gerbæ in agris dicti territorii decimandæ fuerint & Terragiandæ, &c.* Pluries occurrit ibi, ut & pag. seq. In Pancharta MS. titulorum S. Stephani apud Xantones Ch. 8. in Charta ann. 1230. apud Stephanotium to. 5. Antiq. Pictav. MSS. p. 797. &c.

¶ TERRAGIRE, Idem. Chronicon Bonæ-spei pag. 71. *Balduinus Comes (donavit) duas carrucatas silvæ, ea conditione ut extirpata Terragiretur.*

¶ TERRAGIALIS, Ager obnoxius *terragio*. Charta an. 1285. è Chartulario S. Johannis Angeriac. pag. 214. *Recompensationem quarumdam terrarum ... quæ Terragiales sunt & solvunt terragium.*

TERRAGIATOR, Qui vice domini *terragium* colligit. Charta an. 1226. ex Tabular. S. Bertini: *Ita convenit, quod intrante Augusto quando voluerit ponet apud Helchin Terragiatorem suum juratum ad prædicta colligenda, &c.* [*Terragier* Nostris. Charta ann. 1247. ex Chartular. Campan. in Bibl. Reg. fol. 343. v°. col. 1. *Et se il avenoit chose par avanture que li sergens Terragieres & li disinieres ne soient au descharger les gerbes, an croira lou deschargeour par som sairement.*]

¶ TERRAGITOR, Eodem significatu. Locus exstat supra in *Bipertator*.

¶ TERRUACTUM, Idem quod *Terragium*. Chartular. Aquicinct. fol. 39: *Terruactum quoque tantum per consuetudinem nobis usque ad Alsigniacum afferat, & decimam in campo relinquat.* Hinc

¶ TERRUACTARE, TERRUECTARE, *Terruactum* seu *Terragium* colligere. Idem Chartul. fol. 18: *Si monachi prædictæ Ecclesiæ manipulos suos Terruactare voluerint, hoc nequaquam facere præsument, nisi illi prius ab eis ad hoc vocati, venire distulerint.* Bis occurrit *Terruectare* ibid. fol. 39.

2. TERRAGIUM, Ager, prædium. Charta Rogerii Comitis Calabriæ ann. 1088. apud Ughellum to. 5. p. 1047. *Dedi Abbati B. Ambrosii pro Monasterio S. Bartholomæi Liparensis Terragia infra scripta, ... quæ Terragia sunt prope faciem Castri Militi limitata cum finibus infrascriptis, &c.* [Charta Johannis Rem. Archiep. & Theobaldi Regis Navarræ an. 1267. ex Chartul. Campan. fol. 116. v°. *De quibusdam videlicet Terragiis acquisitis de Monachis de Igniaco Cisterciensis Ordinis Rem. dyocesis, quæ nos Archiepiscopus dicimus in banno & jurisdictione nostra esse, & nos Rex dicimus dictorum Terragiorum custodiam ad nos de antiqua consuetudine pertinere.* Vide infra *Terraria.*]

¶ 3. TERRAGIUM, Præstatio, ut videtur, quæ domino feudi exsolvitur pro facultate acquirendi

terram seu prædium. Charta ann. 1207. ex Chartul. Campan. f. 363. col. 1: *Si autem homines ejusdem villæ extra metas ipsius villæ aliquid adquisierint in territorio Prioris Bellæ vallis, Prior per se habebit Terragium & consuetudinem inde sibi debitam.* Occurrit rursum infra.

4. TERRAGIUM, [Quod pro inhumatione solvitur Sacerdoti.] Constitutiones provinciales sancti Edmundi Archiep. Cantuariensis ann. 1255. cap. 7. *Et quod à Terragio corpus sepelire non differatur, sed post sepulturam si quid datum fuerit in eleemosynam recipiatur.* [Vide *Interragium.*]

¶ TERRAGIUM, Ipsa inhumatio. Vincentius Cigalt. de Bello Italico: *Utrum pro Terragio cadaveris domini Curati, sacristæ vel vicarii possint & debent aliquid percipere? Certe non.*

¶ 5. TERRAGIUM, Agger terreus, Gallice *Terrasse, Rempart.* Radulfus de Rebus Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. to. 6. col. 1196. *Quod castrum fortissimum erat cum fossato magno & murato ... & eum altissimo muro merlato juxta Terragium, & cum alio muro intus.* Gualvaneus Flamma apud eumd. Murator. to. 12. col. 1018: *Ex statuto Azi Vicecomitis Terragium, quod erat supra fossatum, cœpit explanari, & omnia luti culmina per civitatem adæquari.* Chronicon Modoet. lib. 3. eod. tom. col. 1137: *Prætereundo fossam veniebant certi de eorum gente usque ad palangatum, qui tunc temporis erat super Terragium fossæ.* Rursum occurrit ibid. col. 1164. ut & vox *Terrage*; pro Gallica *Terrasse*, Aggere repræsentato & insculpto, uti patet ex Computo xv. sæculi apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 921. *Une couppe & une eguerre de beriele garnie d'or à deux Terrages d'argent ez pattes esmaillez de vert, &c.* Vide *Terracia*, *Terraius* & *Terrale* 2.

¶ TERRAIUS, Idem, ni fallor, quod *Terragium* 5. Ital. *Terrazzo.* Statuta Mutinæ fol. 4. rubr. 21: *Aperiantur & apertæ stent viæ, quæ vadunt circas (circa) Terraios civitatis à parte intrinseca.*

TERRALAGIUM. Tabularium S. Martini de Campis: *In Castro etiam insula 10. solid. de Terralagio, & 2. hospites.* [Forte tributum est pro aggere terreo ad castrum muniendum.]

¶ 1. TERRALE, *Genus vestis*, in Glossis Isid. Suspicatur Grævius legendum esse *Teristrum*, vel *Theristrum*, de quo nos infra; vel potius scriptum fuisse *Torale, genus vestis*, qua scilicet torus sternebatur. Nam, inquit, & lectorum tegmina vestes esse dictas, quis tam hospes est in litteris, quem hoc fugiat?

¶ 2. TERRALE, Agger terreus, Gallice *Terrasse, Rempart.* Recognitio an. 1327. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 28. col. 2: *Guigo de Yllino recognovit se tenere de feudo D. Dalphini ... Castrum & omnia & singula fossata seu Terralia de Yllino.* Le Roman de *Vacce* MS.

Jouste les archiers se sont mis,
Le Terrail ont avant porpris.

Et alio in loco:

Ne pourent cil dehors lez cous desus soiffrir;
Du mur & du Terrail les esteut departir.

¶ TERRALEUM, Eadem notione. Statuta Mutinæ fol. 45. v°. rubr. 240. *Vadit recta linea usque ad aggerem sive Terraleum.* Chronicon Parmens. ad ann. 1308. apud Murator. to. 9. col. 870. *Venit illuc ad ipsam portam, & quum vidit desuper Terraleo, quod prædicti banniti erant pauci, jussit aperiri dictam portam.* Vide *Terracia* & *Terragium* 5.

¶ TERRALIUM, Eodem intellectu. Idem Chron. ad an. 1302. col. 845. *Domus laborerii circumqua-*

que cavata fuerunt per se & burgi similiter per se cum Terralis. Adde col. 761. Statuta Palavicinia l. 2. cap. 71. *Nulla persona ... præsumat ire super Terralis castri Busceti.* Rursum occurrit in Statutis Mutinæ fol. 20. v°. rubr. 108. ut & in Charta an. 1343. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 468. col. 2.

TERRALLIUM. Charta an. 1294. apud Dion. Salvaingum Boissium lib. de Usu feudor. c. 37. *Retinentes nobis perpetuo atque nostris piscationes Terralliorum dictæ villæ, & totius aquæ Galabri, ab esclosa molendini noviter facti, ... usque ad pontem Galabri super ipsum, &c.* [Fossas hic intelligo, quæ villam circumdabant, sic à labris seu aggeribus, quibus clauduntur, dictas, ut & in Litteris an. 1324. tom. 1. Hist. Dalphin. pag. 148. *Concedimus dicto Aymoni, quod ipse possit ponere pisces in Terraliis nostris de Sablonieres & in eis piscare cumcumque voluerit.* Charta Eccl. Lugdun. an. 1308. *Dominus Bellijoci habet tres asinatas bladi à Terralits veteribus Lugduni usque ad S. Sebastianum.*]

¶ TERRAYLLIUM, Eadem notione. Computus an. 1336. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 325. col. 1. *Item, pro fieri faciendo ano Terrayllio per montaneam Bellini usque ad locum ipsorum ædificiorum, pro decursu aquæ venientis per Terrayllium ipsum ad opus dicti operis, VII. s. IV. den.*

¶ TERRELLUS, Eodem significatu. Libertates Thossiaci in agro Dumbensi an. 1310. art. 2. *Si quis emerit domum, pedam, pratum, terram, vineam, vel aliud immobile infra villam fossatos & Terrellos ejusdem villæ, &c.* Charta Thossiacensis an. 1404. *Coarosia & Terrello dicti prati intermedio.* Alia ann. 1467. ex Schedis D. *Aubret: Juxta terram Anthonii Guichardeti, quodam Terrello intermedio. Clausum fossatis seu Terrellis*, tom. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 401.

¶ TERRAMENTUM, Idem quod *Terragium* 1. si vera lectio est. Charta an. 1. Caroli Regis apud Stephanotium to. 10. Fragm. MSS. pag. 91. *Ipsae terras .... per beneficium de ipsos abbates S. Johannis vel pro precario tenuerunt, & ipsas decimas vel Terramenti ad ipsa casa Dei vel ad ipsos abbates donatas habebant.* Vereor ne legendum sit *Terra meriti*, vel potius *Terra merita*, seu proventus.

¶ TERRANEUS, E *terra*, seu oppido, ab Italico *Terra*, Oppidum. Litteræ Cardin. de Farnesio an. 1537. tom. 1. SS. April. p. 391. *Castellanis, balivis, servientibus, officialibus civilibus, Terraneis, ceterisque officialibus judiciariis, &c.* Vide *Terrarius.*

¶ TERRARE, Terra munire, obstruere vel cooperire. Reparationes factæ in Senescallia Carcasson. an. 1435. è MS. Cl. V. *Lancelot: In reparando, in Terrando & fordando coperturam dicti castri de fastibus, tegulis, morterio, &c.* Et infra: *In Terrando, in fordando & recoperiendo bene & sufficienter de terra, fustibus, ferraturis, &c.* Vide *Terratus.*

¶ TERRARIA, TERRARIUM, Ager, prædium, possessio, territorium. Charta Guillelmi Episc. Cabilon. ann. 1297. inter Instrum. Gall. Christ. novæ edit. tom. 4. col. 252. *Episcopi Cabilonenses consueverunt ab antiquo conferre in Terrariis Decani & Capituli præfatæ Ecclesiæ Cabil... quædam officia seu potestates quasdam, quæ vulgariter Vicedominatus nuncupantur, Canonicis videlicet Ecclesiæ Cabilonensis.* Et post pauca: *Dictos vicedominatus seu redditus eorum vendebant laicis & personis extraneis, propter quæ aliquoties homines Capituli gravabantur ab ipsis hominibus, levando emendas minus juste, extorquentibus etiam ab hominibus Ecclesiæ Cabil. qui in dictis Terrariis commorabantur, patrimonia eorumdem, & eosdem prægravantibus vexationibus infinitis.* Ibid. col. 253. *Terrariis dictorum locorum in Terrariis & locis prædictis poterant ponere auctoritate propria, ipsis Canonicis prædictis prædictos redditus percipientibus minime requisitis, unum de Terrariis, vel unum alium fidelem virum, qui dictas terras & justitias vicedominatuum prædictorum fideliter teneat & gubernet, &c.* Rursus infra: *In refusionibus & pecuniis, quas debent pro suis Terrariis & præbendis.* Charta Roberti Episc. ejusd. Eccles. ann. 1307. de eadem re ibid. col. 256. *Terrariis (non tenentur) dictam medietatem dictarum pensionum nobis solvere vel tradere vel in partagio dictarum Terrariarum dicta Ecclesia, quando casus occurreret, nobis aut successoribus nostris aliquid assignare, &c.* Charta ann. 1239. è Chartulario S. Vandregesili tom. 2. p. 1636. *In villa autem Alpici vel omni Terrario, si sanguis effusus fuerit, vel salta seditio, vel vagium belli datum, meum est judicare.* Vide *Terragium* 2.

¶ TERRARIUM, Agger terreus, Gallice *Terrasse.* Tabularium S. Sergii Andegav. *Duo itaque Terraria ex utraque parte burgi sita illis in pace dimisi: monachi igitur prædicta Terraria poterunt in planitiem æquare.* Haud satis scio an eadem notione in Chronico Andrensi tom. 9. Spicil. Acher. p. 394. *Hoc autem* (instrumentum) *factum est in Castro Gisnensi, scilicet inter capellam S. Mariæ & Terrarium domus Eustachii de Hammes, anno ... MCXVI.* Vide *Terragium* 5. Occurrit alia notione in *Terraria.*

☞ *Terriere* Scriptoribus nostris interdum Locus unde terra eruitur. Charta an. 1403. ex Chartulae. 21. Corb. fol. 321. v°. *Promettons de bonne foy que nous ne nos gens ne donrons, ne porrons donner congie de prendre terre ou argille en ledite Terriere ou argilliere.*

TERRARIUS, Vassallus, tenens. Charta Philippi de Monteforti Dom. Tyri & Torani pro Communia villæ de Castris in Occitania an. 1264. *De consilio & voluntate expressa Domini Guillelmi Peluti, Dom. Joannis, & Dom. Gamberti de Pasonis, ... Militum Terrariorum patris nostri præfati, &c.*

TERRARII, Qui multas *terras* seu prædia possident, *grands terriens*, nostris: *Terrarum domini*, in Synodo Coloniensi an. 1300. cap. 21. *Barones terraeis*, hoc est multarum terrarum possessores, in Chron. incerti auctoris apud Catellum an. 1240. Vincentius Belvac. lib. 32. cap. 89. *Rex autem de consilio Baronum suorum, & Baronum ac Terrariorum Cypri, &c.* Annales Waverleienses an. 1086. *Rex tenuit curiam suam apud Wintoniam, ibique venerunt contra eum omnes Barones sui, & omnes Terrarii hujus regni, qui alicujus pretii erant, cujuscumque feodi fuissent, & omnes homines regis effecti sunt.* Et an. 1084. *Rex Willelmus accepit hominium omnium Terrariorum Angliæ, cujuscumque feodi essent. Terrarii baillivia Aurelianensis*, in Regesto Parlamenti B. f. 92. v°. [*Terrarii Ecclesiæ Aniciensis seu pensiones*, in Statutis ann. 1267. apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 481. *Præsente Senescallo cum curia regali & Terrariis*, apud Bernardum Guidonem in Historia fundationum Conventuum Prædicatorum to. 6. Ampliss. Collect. ejusd. Marten. col. 478. Adde Chartas an. 1297. & 1307. jam laudatas in *Terraria.*] *Terrarii* etiam Barones Castellorum appellantur, in vetere Notitia apud Rocchum Pirrum in Episcopis Agrigentin. p. 272. 276. Guiot *de Provins en sa Bible* MS.

> *Li Quens Philippes qui tesa,*
> *Diex quel Terrier, Dex quel escu.*

TARRARIUS, in Legibus Inæ Regis cap. 57. apud Bromptonum: *Si homo sit hercundus Terrarius ex-*

peditionem supersedeat, emendet 120. *solid.* Ubi Saxon. habet lanðagenð, id est fundum vel prædium possidens.

¶ TERRARIUS LIBER, In quo *terragia*, census, possessiones describuntur, Nostris *Terrier*. Ferrerius in notis ad Decis. 272. Guid. Pap. *Porro recognitiones, item Terrarii libri & codices antiqui fidem faciunt ad probandum directum dominium.* Vide infra *Terrerium* 1.

¶ TERRARIUS, Terrestris, apud veterem Persii interpretem ad Satyr. 6. v. 24. ut observat Vossius de Vitiis serm. lib. 3. cap. 52.

¶ TERRARIUS, TERRARIA, Incola alicujus oppidi, ab Italico *Terra*, Oppidum. Acta B. Girardi, to. 1. Junii pag. 771. *Nobilis matrona... Terraria Modoetia, &c.* Vide *Terraneus*.

¶ TERRASCIS, Idem quod mox *Terrassia*. Charta an. 1228. è parvo Chartul. S. Victoris Massil. pag. 128. *Liceat vobis, D. B. Abba, destruere parietem meum, apodiendo tamen prius tigna mea & Terrascen, quod non possit corruere.*

¶ TERRASSIA, Agger terreus, solarium, Gallice *Terrasse*. Ordinatio Johannis XXII. PP. apud Fantonum Hist. Avenion. p. 175. *Item cameram cum modica Terrassia domus Raimundæ Sanitada.* Bulla Benedicti XII. PP. ann. 1337. ex Archivo S. Victoris Massil. *Terrassia seu pavimenta tam super quam subtus ... minantur ruinam.* Vide *Tarrascia*.

TERRASTENENTES. Vide *Tenentes* in *Tenere* 1.

¶ TERRATA, Idem quod *Terreata*. Diploma Philippi August. Regis Franc. an. 1221. *Anselmus de Botterviller quittat Abbati Floriacensi redecimam, spilones, gaspiliones, Terratas, &c.*

¶ TERRATEA, Idem quod *Terraticum*. Charta an. 1124. to. 5. Annal. Benedict. pag. 668. col. 1. *Dimidiam partem de Terratea terrarum adjacentium inter Basentum & Salandram, & mediam partem nostra salina.*

TERRATICUM, Idem quod *Terragium* 1. Quod à Colonis exigitur nomine terræ & agri, quem colunt. Academicis Cruscanis, *Terratico* dicitur, *quel che si paga per fitto di seminar nel altrui terreno.* Argentræus ad art. 266. Consuet. Britan. *Utitur hac regio certo contrahendi genere, quod Terragium appellant, Latine verbum pro verbo Solarium dixeris: usus est, cum prædia fere inculta colenda certis colonis tribuuntur perpetuo, aut verò temporario jure, lege dicta, ut in annos singulos decima fructuum auctori rependatur.* Chronicon Casinense lib. 3. cap. 63. *Cum quidam frater ad Terraticum à ruricolis accipiendum directus fuisset, rusticus quidam, à quo triticum exigebatur, saccum frumento implens, ...fugam arripuit.* Charta Ludovici II. Imper. an. 869. apud Ughellum to. 2. p. 559. *Ut nullus habitator terræ pertinentis ad Monasterium supradictum ex illis, qui soliti fuerunt Monasterio reddere Terraticum, &c.* Charta Ludovici IV. Reg. in Bibl. Cluniacensi pag. 266. *De silvis, ubi partem habent, & terris, nullus nisi per ipsorum voluntatem Terraticum accipiat.* Charta Hugonis Archiep. Senonensis, ex Tabular. S. Germani Pratensis: *Si autem terram ad Terraticum monachi dederint, Advocatus nihil habebit.* [*Terraticum de terra assa*, in Charta Leotherici Archiep. Senon. an. 1020. ex Chartul. Crisenon. diœc. Autissiod.] Adde Chartam Rogerii Regis Siciliæ ann. 1137. apud Falconem Beneventanum, & Chronicon S. Sophiæ Benevent. pag. 740. [Chronicon Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 441. Statuta Genuens. lib. 6. cap. 5. &c.]

TERRATIO. Vetus Charta apud Baldricum in Chron. Camerac. l. 1. c. 27. *Hoc est mansos dominicos... & Terrationes, & servos, & ancillas, &c.* Idem videtur quod *terra*, agri. Vide *Terrada*.

TERRATORIA, Matta, sic dicta, quia humi sternebatur, ut quidam volunt. Gloss. Gr. Lat. Ψίαθος, *Teges, Terratoria, matta.* Sed legendum monuimus, *stratoria*, vel *storea*, in v. *Matta*. [Legitur tamen *Terratoria* etiam in Glossis Lat. Gr. & in aliis to. 3. SS. Martii p. 843. relatis habetur: *Psiathos; Teges, Terratoria, matta, territoria.*]

TERRATORIUM, pro *Territorium*, in Chartis Italicis passim, & in Charta Caroli M. pro Ecclesia Parisiensi in M. Pastorali l. 19. ch. 56. Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. *Vineolas, vel pradela, vel Terratorium, quod in dextera parte de strada est, &c.* Vide Acta Episcop. Cenoman. pag. 86. 92. 104. Perperam editum *Terreatariis* in Charta ejusdem Caroli tom. 2. Analector. Mabillonii pag. 401.

¶ TERRATURIUM, Eadem notione, in Formulis Andegav. art. 21. 36. 39. &c.

¶ TERRATUS, Terra clausus, obturatus vel aggere terreo munitus. Radulfi Coggeshal. Chronic. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 821. *Mandaverat... quomodo omnes portæ civitatis, contra eum Terratæ erant, præter portam S. Stephani ad Aquilonem partem urbis, contra quam exercitum suum collocare suadebat.* Vide *Terrare*.

¶ TERRAYLLIUM. Vide supra in *Terrale* 2.

TERREATA. Charta Odonis Borelli de Curtalano, in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis num. 72. *Panem tamen Canonici si voluerint famulum suum, qui custodiet res suas, quando Major numerabit in agris, & in grangia, & ego meum, & hæredes mei si voluerimus. Feodum Majoris est farrago de grangia, Terreata annona post paleam, & cauda annonarum bene exquisitarum*, hoc est, ni fallor, granum vel frumentum, quod in *terram*, seu aream, antequam tritum & excussum sit à palea, decidit, & terræ miscetur. [Vide *Terrata*.]

¶ TERREATURIUM. Vide in *Terratorium*.

¶ TERREGIUM. Vide in *Terragium* 1.

¶ TERRELLUS. Vide supra in *Terrale* 2.

¶ TERRENERIETTUM, f. Idem quod *Terraticum*. Vide Onomasticum ad calcem to. 5. Anecdot. Marten.

TERRENITAS DEI, Humanitas, οἰκονομία, Incarnatio. Occurrit in lib. 1. Miraculorum S. Agili cap. 5.

TERRENUM, Ital. *Terreno*, nostris *Terrain*, [Fundus, solum.] Rollandinus in Summa Notariæ: *Domus sita in Terreno Ecclesiæ S. Joannis in Monte.* [Statuta Cadubrii lib. 1. cap. 28. *Si aliquis terrigina posuerit in manu Jurati pignus alicujus sui debitoris pro suis operibus spectantibus ad laborerium Terreni, Juratus sequenti die teneatur & debeat æstimare dictum pignus, & pro suis operibus ipsi creditori ipsum pignus dare in solutum.* Statuta Mutinæ fol. 13. v°. rubr. 66. *Cum in terra Castri veteris, ubi est fornax una, non possint fieri boni coppi, nec quadrelli, propter malum Terrenum, quod est ibi, &c.*]

¶ TERRENUS, Omne genus vecturæ terrestris, sive carris, sive equis fiat. Charta Ludovici Pii pro Ecclesia Argentinensi, apud *Laguille* in Probat. Hist. Alsat. p. 19. col. 1. *Ut ubicumque... homines memoratæ Ecclesiæ navigio aut Terreno, id est, cum carris & saumariis, negotiandi gratia irent & redirent, &c.*

¶ 1. TERRERIUM, Codex agrorum vectigalium, Gall. *Terrier*. Charta Humberti II. an. 1338. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 372. col. 1. *Item, de dictis*

recognitionibus per vos fiat in singulis castellanis terra nostra unum Terrerium in pergameno scribendum & signandum in forma publica per manus unius vel duorum notariorum publicorum in archivio nostro reponendum postea & perpetuo conservandum. Item in eodem Terrerio describantur omnia nomina & cognomina hominum nostrorum, &c. Rursum occurrit in Charta an. 1489. apud Baluzium to. 2. Hist. Arvern. pag. 238. & alibi. Vide *Terrarius liber.*

¶ 2. TERRERIUM, Territorium, districtus. Charta an. 1247. è Chartulario S. Vandregesili to. 2. pag. 1667. *Nos viris religiosis Abbati & Conventui S. Vandreg. totam avenam, quam percipiebamus in censivis & Terreriis suis apud Montual annuatim ... vendidimus, &c.* Vide *Terraria.*

¶ TERRERIUS, Indigena. Chronicon Modoetiæ apud Murator. tom. 12. col. 1136. *Tunc fugerunt in ipsa nocte de illis, qui erant in Modoetia tam de Terreriis quam de forasteriis plus de medietate, sic quod terra erat quasi derelicta. Tam forenses quam Terrerii,* in Chronico Petri Azarii apud eumdem Murator. to. 16. col. 393. *Terrerii seu de communi illius villa,* in Statutis Mutinæ fol. 88. rubr. 401. Vide infra *Terrigena.*

¶ TERRESTREITAS, TERRESTRITAS, Materia terrena, terræ proprietas. Engelbertus de longævitate ante diluvium apud Pezium to. 1. Anecdot. part. 1. col. 446. *Modicum nutrit quia Terrestritas vincit in plantis, qua non est apta digestioni.* Leonardus in Speculo lapidum lib. 1. cap. 1. ex Cod. MS. Bibl. Reg. *Nullus enim lapis est qui ratione suæ Terrestreitatis in aqua non submergatur, dummodo non sit porosus seu plenus aeris.* In edito *Terrestritas.*

¶ TERRIBILIA. Literæ Henrici IV, Angl. Regis an. 1408. apud Rymer. tom. 8. p. 539. col. 2. *Videbatur honestum ... ipsos vel eorum alterum ab ultimo Terribilium custodire, tempore quo quis eorum Johannis & Bertrandi* (duello certantium) *victoriam habuisset, eis pugna supersedere mandavimus.* Ubi *Terribilium* ultimum est mors ipsa, quæ probabiliter subsecuta fuisset, nisi auctoritate regia certamen fuisset interruptum.

¶ TERRIBILITER, *Terriblement, espouvantablement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Utuntur Arnobius lib. 2. S. Augustinus lib. 12. Conf. cap. 25. & alii recentiores.

TERRIBULUM, *Quoddam tormentum, quod terreat reos, & dicitur à terreo.* Joan. de Janua. Occurrit etiam in Gloss. Lat. Gall.

¶ TERRIBUNDUS, Terribilis, in Vita B. Lidwinæ, inter Acta SS. to. 2. April. pag. 339.

TERRICELLA, Campulus, campellus. Occurrit passim in Chartis Italicis. Vide Ughellum tom. 8. p. 610. 621. to. 9. p. 97. 99. &c. Italis *Terricuola*, est locus muro cinctus, oppidulum.

TERRICLÆ, χαρακῖδες, in Gloss. Lat. Græc. quasi *Terricula*, terræ aggeres.

TERRICREPUS, Terribilis. Vita S. Guillelmi Abb. Divion. cap. 14. *Quem lasciva ad omnes pene sermones ore Terricrepo juramenta.*

TERRIDA, Navis species. Vide *Tarida.*

TERRIFINIS, pro *finis*, Terminus. Vetus Charta ann. 1099. apud Ughellum in Episcopis Populoniensibus: *Cum habitantibus, & cultis, & silvis, & omnibus in ista Castello pertinentiis, per Terrifines illorum, &c.*

TERRIGENÆ, Indigenæ. Gl. Gr. Lat. αὐτόχθονες, *indigena, Terrigena, indigetum.* Auctor Mamotrecti ad cap. 18. Levitici: *Indigena, id est Terrigena.* Occurrit apud Joannem VIII. PP. Epist. 27. Odericum Vitalem lib. 4. p. 105. lib. 11. p. 814. 818. &c. [in Statutis Cadubrii lib. 1. cap. 48. in Correct. eorumdem Statutor. cap. 104. & 105. in Statutis Montis-regalis pag. 5. &c. Vide supra *Terrerius.*]

¶ TERRIGIPONA, pro *Terripiscina.* Vide *Lacus.*

¶ TERRINEUS, Terreus. Vide locum in *Solariatus* post *Solarium.*

TERRIPISCINA, Piscina. Vide *Lacus.*

¶ TERRISONUS, Terribili sono. Miracula S. Roberti Abb. 3. Aprilis p. 325. *Hac non tantum Terrisono fremitu ... significabat insaniam.*

TERRITORIÆ RES, Prædia, agri, Gallis *Biens de terre.* Charta ann. 1046. apud Ughellum in Episcop. Veronensibus: *Id sunt omnes casæ, & res Territoriæ illæ juris mei, &c.* Occurrit ibi non semel.

1. TERRITORIUM, in Gloss. Gr. Lat. ὅρια, περίοδος, περίχωρος. Ugutioni: *Locus modicus, vel districtus alicujus, vel Territorium dicitur, quasi tauritorium, i. tritum bobus. Civitatum Territoria*, in lege un. Cod. Th. de Hirenarch. Vide Sidonium lib. 1. Epist. 8. & ibi Savaronem, Menagium in Amœnitatib. Juris p. 940. & alios. [*Territorium Lemovicense*, pro Diœcesi, in Breviario MS. Eccl. Lemovic. cujus excerptum refertur sæc. 2. Bened. p. 1090. Sic *Territorium Pontivense*, In Miraculis S. Angilberti Abb. sæc. 4. part. 1. pag. 131. *Noviomense, Ambianense*, ibid. pag. 132. *Belvacense*, ibid. pag. 137.]

TERRITORIUM, Ager, possessio, prædium. *Territoria civium*, in leg. 34. Cod. Th. de Operibus publ. Adde leg. 2. de Exactionib. leg. 30. de Annonis, & leg. 186. de Decurion. eod. Cod. Siculus Flaccus: *Bellis gestis victores populi terras omnes, ex quibus victos ejecerunt, publice atque universaliter Territorium dixerunt.* Lex Bajwar. tit. 17. §. 2. *Cur invadere conaris Territorium, quem ego juste jure hæreditario donavi.* Otto de S. Blasio cap. 18. *Succensisque quibusdam Welfonis Territoriis, ad propria revertuntur.* [Vide *Terragium* 2.]

TERRITORIUM, pro Modo agri usurpatur in libro de Fundatione Monasterii Gozecensis p. 211. *Et communi patrimonio nostro subjectas possessiones offerimus, ... in Geronstede Territorium unum, in Lochresstide septem mansos: in Zcorrege 4. mansos: in Plaime 25. jugera: in Alsotstide 12. mansos: in Beltengelorbe Territorium unum.* Vetus Charta apud Ægid. Gelenium in Colonia Agrippina p. 357. *Et tria Territoria prope claustrum sui monasterii.* [Vide Glossarium ad calcem tomi 3. Gall. Christ. novæ edit.]

¶ TERRITORIUM EQUINUM, f. Prædium, ubi equi nutriuntur. Charta vetus apud Meichelbec. tom. 1. Hist. Frising. p. 213. *Territorium in urbe Radaspona, unam hobam cum equino Territorio ad Pullingum Territorium equinum ad Hutichar.*

2. TERRITORIUM. Vita S. Endei Abbatis Aranensis n. 18. *Septem annis in Monasterii Territorio fideliter serviens mansit. In his quoque 7. annis sic diligenter exercebat trituratoris officium, ut in paleario Territorii non posset granum, quod culmen faceret, inveniri.* Sed ibi viri docti legendum censent *Triterium*, ut sit area terendo & excutiendo frumento comparata.

¶ TERRITORIUS, Humi stratus. *Territoria matta*, in Glossis laudatis in *Terratoria.*

¶ TERRITURIUM, pro *Territorium*, in Gestis Innocentii Episc. Cenoman. apud Mabillon. to. 3. Analect. pag. 84. in Charta Theodorici Regis Fr. to. 2. Annal. Bened. p. 701. col. 1.

¶ TERROLA, Agellus, in Testamento S. Vigilii

Google

Episc. Autissiod. tom. 1. Annal. Bened. p. 695. col. 1. Vide *Terrula*.

¶ TERROLENTUS, ut *Terrulentus*. Statuta Vercell. fol. 86. *Nullus vendam blavam grossam vel minutam fraudulenter balneatam vel Terrolentam, vel in qua quid aliud in fraudem ementium miscuerit.*

¶ TERRUACTARE, TERRUACTUM. Vide supra *Terragium* 1.

TERRULA, Agellus, exiguum prædium, apud Gregorium M. lib. 2. Epist. 2. in Synodo Agathensi can. 45. in Charta Caroli C. Imper. apud Puricellum in Basilica Ambrosiana pag. 224. [in Capitularibus ejusd. Caroli tit. 37. c. 11. in Indice vett. Canonum, to. 3. Concil. Hispan. pag. 30. col. 2. in Charta ann. 1082. apud D. Calmet. to. 1. Hist. Lothar. in Probat. col. 479. in Annal. Benedict. to. 2. p. 626. in Monastico Anglic. tom. 1. p. 28. col. 1. Hist. Harcur. tom. 3. p. 44. apud Miræum tom. 1. p. 164. col. 1. In Codice Theod. lib. 15. tit. 1. leg. 51. *Terrulæ* dicuntur privatorum possessiones, quæ alibi *Terræ* nuncupantur.]

TERRULENTUS, Terreus, ex *terrula*. Occurrit apud Prudentium, [ut & *Terrulente*, pro Terreno modo. Vide *Terrolentus*.]

¶ TERRUNCULA, Modica terræ portio, in Onomastico ad calcem to. 9. Ampl. Collect. Marten.

TERSANA. Charta Raymundi V. Vicecom. Turenensis an. 1296. apud Justellum in Hist. Turenensi p. 155. *Item concedimus dictæ universitati* (Bellilocensi,) *quod loco usatici, quod dicitur Tersana, quod nobis competit ratione venditionum feudorum, seu in emphyteosim datorum, seu detentorum, quo tenentur & in posterum tenebuntur à nobis in feudum seu in emphyteosim in dicta villa de Belloloco & ejus pertinentiis & districtu, emptores unum denarium tantum pro quolibet solido pretii venditionis solvere teneantur: ipsa feuda seu emphyteoses a dicto usatico, dicta Tersana, in perpetuum afrancantes, & dictum denarium tantum pro quolibet solido pretii nobis & nostris successoribus retinentes.* Ubi *Tersana*, forte est tertia pars pretii venditionis prædiorum feudalium, quomodo *Tiers denier* vocat Consuetudo Nivernensis tit. 4. art. 58. 70. tit. 24. art. 10. tit. 6. art. 2. 23. & Arvernensis c. 31 art. 75. tertium denarium pretii prædii venditi, qui domino superiori exsolvitur. [Vide *Tresenum* & *Trezenum*.]

¶ TERSAURIA. Vide mox *Tersoria*.

¶ TERSERIUM. Vita B. Andreæ de Galleranis, to. 3. Martii pag. 56. *Quidam faber fuit in civitate Senensi in Terserio S. Martini.* Raimundus Italice reddit *Terzo*, quod tertiam cujusque rei partem significat, ut adnotant Bollandistæ, qui dubitant an in tot partes Senæ distinguantur, an alia sit vocis propria istic notio. Vide *Tercerium*.

¶ TERSONUM, TERSONUS. Inventarium Ecclesiæ Anic. *Tersonum de lino quasi duarum ulnarum.* Alibi: *Tersanum de lino habens in quolibet capite duas barras de cotone albo.* Rursum alio in loco: *Item duo Tersoni de lino operis Franciæ cum frangiis de serico diversorum colorum in capitibus, dedicati ad dicendum in Quadragesima:* In spiritu humilitatis, &c. Forsitan ubique legendum est *Tersorium*. Vide ibi.

¶ TERSOR, Mappula, seu linteum ad tergendos pedes pauperum. Consuetudines S. Augustini Lemovic. MSS. *Feria v. in Cœna Domini: Sacrista ministret Tersores & Præpositus dividat pauperes, &c.* In Glossis Lat. Græc. & Gr. Lat. *Tersor*, χειρομάκτης, qui tergit.

¶ TERSORIA, TERSAURIA, Locus ubi fiebat lotio pedum apud Monachos in usu. Ritus Luxovienses apud Marquardum *Herrgott* ad calcem vet. Disciplinæ Monast. p. 580. & 581. *De mandato hebdomadariorum. Debent isti hebdomadarii reservare vasa in Tersauriam, & facere mundari a famulis coquinæ, & aliis hebdomadariis intrantibus reddere & facere mandatum omnino cum eis, & cellarius debet recondere dicta vasa in Tersoria.* Vide *Mandatum* 9. & mox *Tersorium*.

TERSORIUM, inter vestes Ecclesiasticas. Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1077. to. 6. Spicilegii Acheriani: *Dorsalia duo, tapetia quatuor, Terseria tria, bancalos tres, &c.* Gloss. Gr. Lat. Ἐκμαγεῖον, *Tergorium*. Rectius, *Tersorium*, in Gloss. S. Benedicti c. de Vestimentis. [Bernardus in Ordine Cluniac. part. 1. c. 46. *Cum autem percutitur tabula ad mandatum, continuo congregentur ante Capituli introitum, ac succincti de pedum Tersoriis, cum viderint fratre coquos transacta hebdomada cum aqua, singuli singulos subsequantur terganique fratrum pedes, sicut illi lavando præcesserint: atque ablutis aliquantulum prius Terseriis in conchis, &c.* Pro linteo quo pedes absterguntur, rursum usurpat idem Bernardus part. 2. cap. 15. Pro linteo autem quo Sacerdos in Sacris manus abstergit part. 1. cap. 55. *Apocrisiarius solerti procurat diligentia, ut duos de junioribus eligat studiosos, & uni quidem corporteria & linteamina altarium, Terseria quoque & offertoria consignet custodienda, &c. Terseria calicum*, quibus Calices sacri terguntur, in Concilio incerti loci apud Marten. to. 4. Anecd. col. 163.]

¶ TERTERNUS. Moretus Antiq. Navarræ pag. 527. refert Chartam *offertionis & confirmationis*, quæ dicitur *facta era Terterna, centena, sexdena & xiiii*. Forte 674.

1. TERTIA, Officium Ecclesiasticum diurnum, quod hora tertia canitur. Gregorius Turon. lib. 10. cap. ult. de Injurioso Episcopo Turon. *Hic instituit Tertiam & Sextam in Ecclesia dici, quod modo in Dei nomine perseverat.* Vide Durandum lib. 5. c. 6. Menardum ad Concordiam Regular. Cardin. Bona de Psalmodia, &c.

2. TERTIA. *Tertia Ecclesiarum*, quas *antiqui Canones de parochiis suis habendas Episcopis censuerunt*, ut est in Concilio Toletano XVI. cap. 5. quarum ratione Ecclesiarum reparationi tenebantur, ut est in eodem can. & in Concilio Tarracon. an. 516. c. 8. Concilium Aurelian. I. an. 511. c. 5. *De his, quæ in altario accesserint, Tertia fideliter Episcopis deferatur.* Adde c. 33. & Toletanum IX. c. 6. [Acta consecrationis Ecclesiarum S. Stephani & S. Martini in Rivoferrario an. 993. Marcæ Hispan. col. 948.] & Ughellum tom. 1. Italiæ sacræ parte 1. p. 121. Pecuniæ namque à fidelibus oblatæ in tres partes olim divisæ, quarum una Episcopis, altera Presbyteris & Diaconibus, tertia Subdiaconibus & Clericis cessit, ex Emeritensi Concilio an. 666. cap. 14. Ex Concilio vero Braccarensi II. cap. 7. oblationum tertia fuit Episcopi, altera Clericorum, tertia in recuperatione Ecclesiæ. Postea oblationes Ecclesiæ in quatuor partes divisæ, quarum una Pontifici, altera Clericis, tertia pauperibus, quarta fabricæ addictæ sunt, ut est apud Gelasium PP. in Epist. ad Episcopos Lucaniæ, Gregorium M. lib. 3. Epist. 11. & in aliquot Conciliis, locis alibi indicatis: cujus quidem partitionis primam fieri mentionem in Concilio Romano sub Silvestro I. hancque Concilium Agrippinense cap. 6. *ex usu Ecclesiæ* esse innuisse alii observarunt. [Vide *Tertiaria* 2. & *Tertium* 2.]

3. TERTIA. Debellata & subjugata à Gothis & Wisigothis Italia ita divisi sunt agri, ut victoribus partes duæ, tertia antiquis eorum possessoribus cederent. Lex Wisig. lib. 10. tit. 1. §. 8. *Divisio inter Gothum & Romanum facta de portione terrarum, sive silvarum, nulla ratione turbetur .... nec de duabus partibus Gothi aliquid sibi Romanus præsumat, aut vindicet: aut de Tertia Romani Gothus sibi aliquid audeat usurpare, aut vindicare.* Adde §. 16. Quod & firmatur à Senatore lib. 2. Epist. 16. ubi Theodoricus: *Juvat*, inquit, *nos referre, quemadmodum in Tertiarum deputatione Gothorum Romanorumque possessiones junxerit & animos. Nam cum se homines soleant de vicinitate collidere, istis prædiorum communio causam noscitur præstitisse concordiæ. Sic enim contigit, ut utraque natio, dum communiter vivit, ad unum velle convenit. Et factum novum & omnino laudabile: Gratia dominorum de cespitis divisione conjuncta est: amicitiæ populis per damna crevere, & ex parte agri defensor acquisitus est, ut substantiæ securitas integra servaretur. Necesse est enim, ut inter eos suavis crescat affectus, qui servant jugiter terminos constitutos.*

Id etiam observasse Burgundos in Gallia, postquam eam partem, quam insederant, occuparunt, docet Lex Gundebalda cap. 54. 57. 79. Præterea in hac agrorum divisione Princeps exactionem & contributionem aliquam in antiquorum possessorum Tertiis reservavit, quæ quotannis fisco inferretur. Lex Wisig. lib. 10. tit. 1. §. 16. *Judices singularum civitatum, Villici atque Præpositi, Tertias Romanorum ab illis, qui occupatas tenent, auferant, & Romanis sua exactione (manente) sine aliqua dilatione restituant, ut nihil fisco debeat deperire.* Quod quidem vectigal, *Tertiarum illationem & exhibitionem* appellat idem Senator lib. 1. Epist. 14. lib. 2. Epist. 17. & 37. non quod tertia fructuum pars, in pecuniam postea commutata, pensitaretur; sed potius quod ex Tertiis inferretur. Testatur enim idem Scriptor etiam ex binis agrorum partibus, quæ in sortem victoribus obvenerant, quoddam pariter tributum aut vectigal in Principis fiscum, perinde ac ex Tertiis, illatum, quod utrumque *Exactionem binorum & ternorum* vocat, & ad Comitis Sacrarum largitionum officium pertinuisse ait, lib. 3. Epist. 8. & lib. 7. Epist. 20. 21. 22. Vide Paulum Warnefridum de Gestis Langob. lib. 2. c. 32. At secus egisse Odoacrum scribit Procopius lib. 1. Gotthic. c. 1. ubi ait, Gotthorum ope arrepta tyrannide, τὸ τριτημόριον τῶν ἀγρῶν, iis concessisse, hocque pacto eorum animos sibi devinxisse.

4. TERTIA, Idem quod *Terragium*: ab ejusmodi enim *Tertiarum* illationibus, de quibus mox egimus, & agrorum parte tertia, quæ antiquo possessori relicta est, & Principi fructuum partem pensitare quotannis solebat, agrario, quod *Campipartem*, dicimus, etiamnum in Burgundia & vicinis provinciis mansisse *Tertiarum* nomen admodum vero simile est: non quod tertia fructuum pars domino superiori solveretur: neque enim agrarii quantitas eo accedit; sed quia ex *tertiis*, quæ veteribus incolis relictæ sunt, pensitabatur, cum duæ, quæ in victorum sortem cesserant, à graviori illa pensitatione immunes essent, licet censui leviori obnoxiæ. *Agri* enim *vectigales*, ut habet Hygenus de Limitibus constituend. p. 206. *multas habent conditiones: in quibusdam provinciis fructus partem constitutam præstant, alii quintas, alii septimas, &c.* Inde enim graviorum ex agris pensitationum origo videtur petenda. Charta Sanctii Majoris Regis Navarræ æræ 1068. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 1. *Manifeste comperimus præteritis temporibus nullum Episcoporum prædecessorum nostrorum in Ecclesiis vel parochiis, Monasterio S. Æmiliani collatis, primitiva vel Tertias requisisse, vel accepisse.* Adde Chartam sequentem ibidem. Alia Didaci Episcopi Compostellani æræ 1153. apud eumdem to. 4. *Sanctum Georgium de Valegia cum suis Tertiis, & cum omni censu & devito, & censu nostræ Ecclesiæ, & cum suo canto, &c.* Infra: *Cum suis bonis & Tertiis liberam ab omni censu.* Rursum: *Has Tertias & ista debita alii mei prædecessores vestro Monasterio contulerunt.* [Confirmatio fundationis Monasterii Veteris-pediculi an. 1202. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1040. *Dederunt .... unum modium annonæ in Tertiis de Aillantoe .... & si aliqua causa seu aliquo casu aliquid de summa dicti bladi in prædictis Tertiis defecerit, requisierunt & præceperunt, ut residuum repleatur de Tertiis & aliis redditibus S. Maurilii.* Charta an. 1232. pro Ecclesia S. Benigni Divion. *Tertia de Mieumeant, quæ de jure spectant ad obedientiam de Dineto, &c.* Adde Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 748. Gall. Christ. novæ edit. to. 4. Instrum. col. 100. & 161. Chartam an. 1235. to. 3. Anecdot. Marten. col. 1250.] Tabularium Prioratus de Paredo fol. 94. *Tam de hospitibus, qui in villa ipsa manent vel laborant, quam de porcis, qui ibidem incrassati fuerint, & pastionatico; nec non & de Tertiis & taschis, quæ exierunt ex eisdem silvis & de raminatio.* Vetus Charta apud Perardum in Burgundicis p. 96. *Accrevit, quod absque redditione Tertiarum supradicti loci habitatores, quocumque loco vellent, in sua terra seminarent ac meterent.* Alia, p. 118. *Et eorum famuli de terra, quam in dominio haberent, excolerent, absque Tertiis velus propria tenerent.* Alia an. 1221. p. 325. *Et Tertias debent adducere ad illam villam, & computare ante hostia.* Adde p. 122. 327. 476. Charta an. 1240. in Tabul. Campaniæ ex Bibl. Reg. fol. 365. *De terragiis autem, quæ vulgo Tertiæ* (male *Terræ*) *dicuntur, ubicumque homines dictæ villæ terras nostras excoluerunt, nos dicti fratres de Crista habebimus medietatem.* Alia an. 1276. apud Chifflet. in S. Bernardo pag. 525. *Tria sextaria frumenti, in quibus mihi tenebatur de annuo reditu super Tertias suas Aubigneio.* Chr. Besuense p. 634. *In prædicta sylva, ... si laboratum fuerit, cujus erit fundus terræ, illius erit & Tertia.* Pag. 676. *Addiderunt & Tertiam partem de Blaniaco, &c.* Adde p. 622. Tabular. Abb. Reigniacensis Ord. Cisterciensis an. 1263. *Sus ce que li Abbés & li Couveus demandoient toutes les Tierces de la ville de Joux, &c.* Hinc *Terræ Tertiales*, in Charta ann. 1313. apud Roverium in Reomao pag. 396. *Et singulas Tertias suas, quas habet annuales in terris Tertialibus existentibus in finagio de Rubeomonte.* Adde pag. 289. *Tertiarum* meminit denique Rhenanus lib. 2. Rerum German. p. 64. scribens divites interdum colonis locasse agros sub reditu *tertiarum*.

TERTIARIUS, Collector *tertiæ*. Tabular. Albæ ripæ in Diœcesi Lingon. *Neque Tertiarii nostri, neque Tertiarii fratrum sine altero recolligent tertias.*

TERTIA MANCIPIORUM. Burgundi pervasa Galliarum parte, ita cum veteribus incolis, quos Romanos vocabant, se gesserunt, ut agrorum parte tertia iis relicta, alias duas sibi assererent: contra, *mancipiorum* duabus partibus veteribus incolis concessis, sibi tertiam tantum reservarent. Vide Legem Burgund. tit. 54. §. 1. & tit. 57.

TERTIAS, seu *Tercias Regales* Hispani vocant, tertiam partem redituum fabricarum Ecclesiarum,

quam

quam Gregorius X. PP. Alfonso Sapienti Regi indulsit pro sustinendis bellis contra Mauros.

TERTIA CONLABORATIONIS, id est eorum, quæ vir & uxor stante matrimonio simul acquisierunt, quæ uxori attribuitur. Capitula Caroli M. lib. 4. c. 9. *Volumus, ut uxores defunctorum post obitum maritorum Tertiam partem conlaborationis, quam simul in beneficio conlaboraverunt, accipiant.* Marculfus lib. 2. form. 17. *Sed dum villas aliquas, quas superius memoravimus, ad loca sanctorum hæredibus nostris deputavimus, quod pariter stante conjugio adquisivimus, prædicta conjux nostra Tertiam inde habere potuerat.* Gesta Dagoberti Regis Franc. c. 47. & Aimoinus lib. 4. c. 35. *Tertiam tamen partem de omnibus, quæ Dagobertus Rex acquisierat, postquam Nanthildis Regina regnare cœperat, eidem reservant.*

5. TERTIA, Id quod liber homo dat sponsæ suæ ad ostium Ecclesiæ tempore desponsationis: [*Tiers coutumier*, in Consuet. Norman. art. 367.] *Dos* scilicet *rationabilis*, quæ tertia pars est totius tenementi viri sui, quod habuit tempore desponsationis: ita quod si plus tertia parte tenementi vir daret in dotem, ea ad tertiam partem reducatur: in Regiam Majestatem lib. 2. c. 16. §. 4. & seqq. Eadem appellatur *rationabilis Tertia pars mulierum* lib. 1. c. 3. §. 2. ubi placita de ejusmodi *Tertiis* ad Vicecomites pertinere dicuntur. [Testamentum Humberti II. an. 1347. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 545. *Item volo, quod de prædictis omnibus dicta Dalphina sit contenta, & prohibeo, quod in hæreditate nihil aliud ratione dotalitii, donationis propter nuptias, quarta, Tertia, incontri, petere valeat.*] Quoniam attachiamenta c. 45. *Si aliquis liber tenens, cujus tenementum liberum est ab omni servitio per suam infeofamentum, cadat in Tertiam alicujus dominæ, &c.* Adde cap. 85. Littlet. sect. 36. 37. & Radulfum *de Hengham* in Parva cap. 2. [Vide *Tertiaria* 4.]

6. TERTIA, Mensuræ liquidorum species, in Itinere Camerarii Scotici cap. 10. §. 5. de Braliatoribus: *Non habent mensuras, videlicet quartam, pintam, Tertiam, &c.*

¶ 7. TERTIA, Tributum pro pane solvendum, ut videtur. Codex MS. Episcopatus Autissiod. sæc. XIII. *Tertia circa xv. s. in panibus. Sequentia avenarum IIII. lib.* Vide *Tertiaria* 1.

¶ 8. TERTIA PRISONARIORUM, f. Tertia pars pretii, quod pro redemtione solvere tenebantur *prisonarii* seu captivi. Charta Henrici VI. Regis Angl. ann. 1452. in Chronico Johannis Whethamstedii pag. 321. *Tercias & Terciarum Tertias omnium prisonariorum, in guerra captorum, nobis debitas (relaxavimus.)*

TERTIAGIUM. Bulla Clementis VI. PP. data Avinione anno Pontificatus 4. *Super mortuagiis seu præstationibus Ecclesiis principalibus Ducatus Britanniæ, Prælatis & Rectoribus Ecclesiarum, videlicet in tertia parte bonorum mobilium, quæ Tertiagium dicitur, de consuetudine laudabili pia devotione fidelium introducta debitis, ut dicti Episcopi & Clerus dicebant, in bonis seu ex bonis defunctorum, seu decedentium parochianorum suorum, nec non super pastu nuptiali à parochianis ipsius nubentibus seu nuptiis debitæ ex consuetudine simili, ut dicebant, &c.* Vide *Mortuarium*, [*Nonagium*, & *Testatio*.]

TERTIALES, Tertia agrorum proscissio. Tabularium Fossatense an. 1276. *Debent de quolibet animali 4. corveias per annum, videlicet 3. in marcesciis, in binalibus, & in Tertialibus, & in vindemiis, &c.* Ita *Terzare* dicunt Itali, pro tertio arare, [nostris *Tiercer*. Vide *Tertiare* 2.]

TERTIANA PLENÆ VILLÆ. Charta Thomæ Regis Manniæ & Insularum an. 1055. in Monastico Anglic. to. 1. p. 718. *Et tertiam partem decimarum de omnibus Ecclesiis de Mannr, confirmantes eis Tertianam plenæ villæ de Kyrkby, propinquiorem Ecclesiam S. Bradani, cum terra sancti Bradani; & Tertianam plenæ villæ de Kyrkmarona, terras de &c.... Tertianam de Knokcrokor, &c.*

¶ TERTIANI, Milites. Vide in *Ritteri*.

¶ 1. TERTIARE, Sequestrare, in tertiam manum mittere. Glossæ MSS. ab Eccardo laudatæ in Pactum Legis Salicæ p. 73. *Tertiare, Drittebanton.*

¶ 2. TERTIARE, Tertio iterare. Radulfus Cadom. de Gestis Tancredi, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 174. *Nec mora qui primo, qui secundo venerat, illico Tertiat vicem.* Alibi *Tertiare*, ut & apud Italos *Terzare*, est Tertio arare. Vide *Binare*.

3. TERTIARE, Tertiam partem bonorum conferre, vel auferre, Gall. *Tiercer*. Charta Theoduini Episc. Leodiens. apud Ægidium Aureæ vallis Monachum in Gestis Episc. Leod. c. 1. [& apud Miræum tom. 1. p. 68.] *Prænominata vero villa pro libertate sua, ad sumptus Ecclesiæ necessarios, omnia mobilia sua primo mihi Tertiavit, quæ libertate ut amplius frueretur, postmodum dimidiavit.* Rigordus an. 1199. *Milites qui olim sua libertate gaudere consueverant, & homines ipsorum Tertiavit, id est, tertiam partem omnium bonorum suorum eis violenter abstulit.*

1. TERTIARIA, Vectigalis aut tributi species. Charta Conradi Imp. pro Pisanis Tyrum incolentibus, apud Ughellum tom. 3. p. 488. *Ut à Pisanis .... nomine Tertiariæ aut alicujus directuræ possit exigi, &c.* Alia Guidonis Regis Hierosolym. ann. 1190. pro Massiliens. apud Guesnaium in Annal. Massil. p. 336. *Ut per omnia loca liceat vobis libere intrare & exire, commorari & negotiari cum magnis navibus & lignis parvis de riberia, per mare & per terram cum universis rebus vestris sine ulla directura & Tertiaria, vel anchoragia, & absque alia exactione, &c.* In Constitutionibus Siculis lib. 1. tit. 69. §. 1. *Tertiaria* dicitur, quod à *Bajulis* recipiebatur *in certis tantum quæstionibus & personis, commodato videlicet, mutuo, & deposito.* Hispanis *Tercero*, est arbiter, *Tercera*, arbitrium. [Vide *Tertia* 7.]

¶ 2. TERTIARIA, Aremoricis *Tierçage*, Idem quod *Tertium* 2. Vide in hac voce. Charta H. Turon. Archiep. è Tabulario S. Vincentii Cenom. *Herbertus Frumengerii, dum Cenomanensi præessemus Ecclesiæ, aliquando à nobis excommunicatus pro primitiis & pro Tertiaria, quæ Presbyteris pertinet, quæ capiebat in Ecclesiis ... quæ juris monasterii S. Vincentii sunt, infirmitate coactus, prædicta Ecclesia S. Vincentii reddidit, scilicet primitias & Tertiariam.* Concilium Tolet. an. 1323. c. 13. de Decimis: *Ratione autem scripturæ distributionis, quam tradit Tertiario, cum pro scriptura de acervo satisfaciat scriptori, vel scriptura constitutionis tertiarii, vel aliquem tertiarium faciat, aut à Tertiaria excuset, nihil penitus recipiat, cum ex primis occasio furandi, ex ultimo non solvendi decimas præbeatur.*

¶ 3. TERTIARIA, Tertia pars fructuum, quam conductor reddit locatori, prædiumve tali conditione locatum. Statuta Castri Redaldi fol. 21. v°. *Statuimus insuper & ordinamus pro communi & publ. Castri Redaldi & hominum ipsius quod amodo nullus mezadrus, terzarinus, laborator, affictabilis vel molinarius possit terram, molendinum seu aliam rem contam ad mezadriam seu Tertiariam, seu aliter ad partem vel ad affictum, dimittere vel relinquere, etiam elapso termino ... nec ad aliam mezadriam, Terzariam, molendinos vel af-*

fictus, in totum vel ad partem transvolare sine licentia dicti domini sui. Eadem, ni fallor, notione. Charta an. 1296. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 161. *Je Guillaume .... doi & sui tenu à rendre & à paier d'an en an ..... à hommes religieux ... de S. Vandrille dis sols & sept deniers tournois d'annuelle rente pour la raison de la Cierchеverie des fruı crosans en une acre & xxix. pieches de terre, que lesdis religieux ont franchi de ladite Cierchеverie à moi .... à tenir & à avoir ladite rente pour ladite Tierchenerie.* Vide *Terzaria*.

¶ 4. TERTIARIA, in regno Neapolitano, ut docet Lucas de Penna, iis qui jure Francorum vivebant, idem quod *Tertia* 5. Ibi vide. Contractus matrimonii ann. 1358. apud Salernum: *Promisit ..... domicellæ Johannellæ uxori suæ in dodarium & Terciariam, seu pro dodario & Terciaria annuas uncias auri 220.*

¶ 5. TERTIARIA, Femina Deo sacra ex aliquo Ordine religioso. Concilium Tolet. an. 1582. *Constitutioni ... Pii V...? de clausura à sanctimonialibus & ab iis feminis, quæ Tertiariæ seu de Pœnitentia vocantur, servanda, &c.* Vide *Tertiarius* 1.

TERTIARIUM, Modus agri, à *Tertiis*, de quibus supra, nomen sortitus. Charta Jonæ Episc. Eduensis an. 858. pro Abbatia S. Andochii, apud Sammarthanos: *In pago quoque Augustodunense... addicimus Tertiarium unum, in quo possunt bonam partem fœni colligere, atque ad monasterium devectum hiemis tempore animalium suorum inopiam, quam frequenter patiebantur, temperare.* Occurrit eadem vox rursum [in Charta Caroli C. an. 859. inter Instr. Gall. Chr. novæ edit. tom. 4. col. 56. ubi perperam editum est *ad solum colligendum*, pro *ad fœnum &c.*]

¶ 1. TERTIARIUS, Vir è Tertio aliquo Ordine religioso. Gall. *Tierçaire, Tierciaire*, vel *Tiertiaire*. Tertius ordo dici solet, Gall. *Tiers ordre*, quod omnes qui alicujus Sancti, ordinis religiosi fundatoris, vitæ instituta sequuntur, in tres dividantur classes. Prima virorum est, quos proprie *Religiosos* dicimus; secunda feminarum, seu sanctimonialium, quæ eamdem regulam, quam viri religiosi profitentur: tertia laïcorum utriusque sexus, qui sæcularem quidem vitam vivunt, sed directam ad religiosioris vitæ præcepta, qua tantum accedant ad vitæ monasticæ normam, quantum licet hominibus in sæculo degentibus. Votis quibusdam, sed simplicibus tantum obstringuntur, si nonnullos excipias, qui majoris virtutis studio accensi, vota adjecerunt sollemnia, sicque veri facti sunt *religiosi*, retento tamen *Tertiariorum* nomine, quo distinguantur à viris feminisve, primævæ institutionis, seu primæ vel secundæ classis. De *Tertiariis* passim agunt variorum Ordinum Scriptores: inter quos consulere potes Lezanam in Summa quæst. regul. part. 2. c. 14. & part. 4. verbis *Tertiarii* & *Tertiariæ*, sed præsertim Patrem *Helyot* in Historia Ordinum Monast. to. 3. p. 64. & seqq. p. 247. & seqq. to. 7. p. 214. &c.

¶ 2. TERTIARIUS, Collector *Tertiæ*, in *Tertia* 4.

¶ 3. TERTIARIUS, Præstationis agrariæ species, sita, ni fallor, in tertia parte fructuum, quam tenentes domino reddebant ex agris, quos hac conditione colendos susceperant. Charta ann. 1251. *Damus ... Capitulo S. Nazarii Carcassonæ .... agrerios, tascas, medios, quartos, Tertiarios ... & cætera terræ merita, bona & jura, &c.* Vide *Quartus*, & *Massus meitaerius* in *Massa* 5. & mox *Tertiator*.

¶ 4. TERTIARIUS. Glossæ Græco-Latinæ: Τριϐος, *Terciarius, superfies.*

TERTIATOR, Colonus forte, qui ad *Tertium* tenet, seu qui tertiam fructuum agri domino pensitat. Frequens occurrit mentio *Tertiatorum* in Capitulari Sicardi Principis Beneventani ann. 836. ac primum c. 4. *Hoc promittimus de Tertiatoribus, ut si a Longobardo venditi fuerint, comparentur, & nullatenus in nave imponatur, aut trans mare venundetur, excepto si homicidium fecerit, aut facere voluerit, habeat sibi licentiam eum vendere.* Cap. 14. *De Tertiatoribus vero hoc stetit, ut nulla nova eis à parte Respublica imponatur, excepto antiqua consuetudine, hoc (est) responsaticum solum, & angarias, & calcarias, &c.* Ejusdem præterea Capitularis, quod imperfectum editum est à Camillo Peregrino in Hist. Longob. supersunt capita aliquot de Tertiatoribus. Cap. 20. *Ut non præsumat aliquis Tertiatorem exercitalem aut militem facere.* Cap. 21. *Ut si Tertiator absconse exercitalis factus fuerit aut miles.* Cap. 22. *Ut si quis homo liber uxorem duxerit Tertiatricem.* Cap. 25. *De nefandis criminibus, vel aliis causis si in Tertiatores devenerint.* Cap. 26. *Ut si aliquis cum Tertiatore causam habuerit à parte Reip.* Cap. 29. *Ut non tollatur à Tertiatoribus excusaticum & porcos.* Cap. 30. *Ut invito non detur pretium à Tertiatore pro tritico aut vino.* Denique cap. 32. *Ut coloni Tertiatores non dent in collata nec in pactum.* In Pacto Arichis Principis Benevent. cum Neapolit. *Firmatum est qualiter inter partes esse deberent de terris in liburia, de servis, & de ancillis, & de Tertiatoribus, & de omnibus causis, &c.* [Vide *Terzarinus*.]

¶ TERTIEYRA Justa, Mensura vini tertia parte major solita, quæ majoribus solemnitatibus præbebatur monachis in Monasterio Solemniacensi. Vide in *Justa* 2. & *Tercellum*.

¶ TERTIOGENITUS, Tertius filius, in Testamento an. 1381. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 1511.

TERTIOLI Mediolanenses, Monetæ Mediolanensium species. Charta ann. 1171. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 930. *Et pro ipso libello accepit iste Gillebertus ab isto domno Abbate argenti denarii boni Tertiolorum Mediolanensium libras* 10. Alia an. 1183. p. 1014. *De quibus rebus sunt posita in feudo tanta, quæ valeant libras centum Tertiolorum, &c.* [Radulfus de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. to. 6. col. 1181. *Roncinus quatuor soldis Tertiolorum in civitate* (Mediolanensi) *vendebatur* Rursum *Tertioli* memorantur in Chronico Modoetiensi apud eumdem Murator. to. 12. col. 1138. in Statutis Vercell. fol. 141. v°. & fol. 205. recto, &c.]

TERTIOLUS, Accipitris species minor, Italis *Terzuolo*, nostris *Tiercelet*. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi cap. 19. *Tertiolis & minoribus inter falcones dari debet pro pastu sufficienti minor quantitas carnium, & minoranda est quantitas secundum proportionem convenientem quantitati sui corporis, &c. Terzomalis*, dicitur Anonymo de Falconibus secundum Aquilam, &c.

TERTIONARIA. Charta S. Ludovici Regis Fr. pro Abbatia Persiniensi, mens. Maio 1248. *Decimam etiam quam habent in tota terra de Gochicon, & Tertionariam de Merula Radulphi, prout dictæ decimæ per metas & limites dividuntur.* Vide *Tertiarium*.

☞ Non idem videntur *Tertiarium* & *Tertionaria*. Illud est modus agri; hæc vero, ni fallor, eadem notione accipi debet atque *Tertiaria* 2. Vide in hac voce & *Tertium* 2.

¶ TERTIONARIE, Ad rationem tertiæ partis fructuum. Charta an. 1290. è Chartulario S. Vandregesili tom. 1. pag. 170. *Concessi eijdem religio-*

sis xv. *denarios annui redditus ad medium Quadragesimæ .... persolvendos, sitos supra duas pechias terræ, quibus mihi Tertionarie quitarunt pro supradicta pechia terræ & pro* xv. *den. supradictis.* Vide *Tertiator*.

¶ TERTIONARIUM BLATUM, Frumentum, ut videtur, tribus granis mixtum. Histor. Monasterii Beccensis MS. pag. 620. *Recipiet* IV. *sextarios blati Tertionarii à conventu Becci.* Hinc emendanda interpretatio nostra in voce *Bladum Tertionarium*.

1. TERTIUM, Tertia pars pretii venditi prædii, quæ ad dominum feudalem datur pro laudimio. [Inquisitio an. 1220. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 93. lin. 1. *Capit ibi Tertium de omnibus quæ ibi venduntur de feudo suo.*] Consuetudines Cataloniæ inter dominos & vassallos MSS. c. 53. *In isto casu dominus non potest petere Tertium, sive laudemium, vel alias res, sicut de venditione.* Pactum inter Comitem Sabaudiæ & Abbatem Pinarol. an. 1246. *Quod Comes possit emere sapputuras vinearum, factarum ab earum possessoribus sine Tertio & assaitamento, &c.* Ejusmodi, ni fallor, *Tertia* habet Plantavitius in Episcop. Lodovensibus pag. 70. 87. 93.

¶ TIERTIUM, Eodem intellectu. Charta an. 1230. ex Chartul. Campan. fol. 207. v°. col. 2. *Dedimus etiam ipsi Regi ... quicquid Capitulum Lingonense habebat apud Mandres in justitia, hominibus, nemoribus, censibus, Tiertiis & chevagiis, &c.*

2. TERTIUM, in Concilio Tolosano an. 1056. Tertia pars decimarum: *Statuimus etiam ut Ecclesiæ ad sedem pertinentes, quæ solvunt Tertium, aut paratam, vel synodum, solito more solvant Episcopis vel Clericis. De iis vero Ecclesiis, quæ non dant Tertium, vel paratam, tertia pars decimarum cum primitiis & oblationibus, quæ de cœmeteriis & defunctis consequuntur, Episcopo & Clericis assignetur.* Nescio, an huc pertineat Tabular. S. Albini Andegav. *Aimericus Præpositus de Thoarchio & Goscelinus ejus Vicarius clamabant consuetudinem, quam Tertium appellabant se habere, si furatum eis esset in feno de quodam vaccello, &c.* Vide *Tertia* 2.

¶ 3. TERTIUM, Idem quod *Tertia* 4. Agraria pensitatio, vulgo *Champart*. Charta Guillelmi Episc. Agath. ann. 1173. apud Stephanotium tom. 8. Fragm. MSS. p. 157. *Decimas & Tertium de Porcheyranicis ... Tertium de Montigniaco, quod est* XII. *solidorum ... Tertium de Bessiano, quod est trium modiorum ... Tertium de Papyrana, quod est* II. *modiorum.*

¶ 4. TERTIUM, Tertia pars anni, in Computo an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feudorum pag. CXXXIX. & seqq. ubi passim occurrit *de primo tertio, de secundo tertio, de ultimo tertio*, quod annus in tres partes, quarum unaquæque quatuor mensium erat, dividebatur, ut accuratior ordo esset accepti & expensi, cum, quo anni tempore utrumque accidisset, annotaretur.

TERTIUM ET DANGERIUM, in Charta Ludovici Hutini Regis Franciæ an. 1314. pro Normannis; nostris *Tiers & Danger*: Jus, quod Rex habet in forestis & silvis Normanniæ, in quarum cæsionibus, ac venditionibus pretii tertiam partem percipit, nisi exemtio & immunitas chartis aut longo usu probetur. Additur *Tertio*, *Dangerium*, non quod hæ voces valeant *tertium & decimum denarium*, quem revera Rex percipit, uti vult Santyonus; sed quod alter iste tertius denarius, sit tertia pars tertiæ partis pretii principalis, qui datur pro facultate cædendi silvam, aut alienandi. Aresta Candelosæ an. 1259. in 1. Regesto Parlam. fol. 100. *Petebant à Rege, quod permitteret eis vendere boscos suos de Alisiaco & de Albamarla libere absque solutione Tertii cum prædecessores earum usi fuissent semper ita vendere eosdem boscos.* Adde fol. 14. v°. [Arestum an. 1267. è Regesto *Olim* fol. 155. v°. *Conquerebatur Guido de Tournebus Miles, quod cum venderet superficiem bosci sui de Monetot quodam modo vendendi, quod dicitur Ablectare, quod de jure facere poterat sine Tertio & dangerio domini Regis, ut dicebat.*] Charta Philippi Regis Franc. an. 1312. in 48. Regesto Archivi Regii ch. 26. *Pro eo, quod dicti Religiosi illud* (nemus) *seu aliquam ejus partem vendiderant absque solutione Tertii & dangerii, nostraque licentia non petita, nec super hoc obtenta, &c.* [Occurrit etiam in Charta Philippi VI. Franc. Regis an. 1338. to. 3. Hist. Harcur. pag. 248.] Vide Bretium lib. 3. *De la Souveraineté du Roy*, cap. 3. & in voce *Dangerium*.

☞ Id juris alii præter Regem habuere, etiam ex concessione regia, ut ex sequentibus colligitur. Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 257. in Bibl. Reg. *Carta dom. Philippi Regis concessa dicto Ingeranno de Marigny pro juribus vulgo dictis Tiers dangers & fouages ad hereditatem perpetuam sibi datis à dicto dom. Rege in omnibus terris quas dictus Ingerannus de Marigny habebat & possidebat in tota patria Normanniæ. De anno* 1313. Charta Philippi Comitis Ebroicensis an. 1320. ex Tabulario Episc. Paris. *Nous leur baillons en assiete & en pris de vint & cinq livres Tournois petiz de rente par an tout nostre droit de Tiers & de dangier, que nous avions en douze vinz & quatorze acres de boys.* Vetus inquesta MS. de juribus Abbatiæ Beccensis: *Guill. de Taudos Armiger, tenens de dictis religiosis, vendidit boscum suum, licentia non petita ab eisdem, qua de causa dicti religiosi traxerunt dictum Armigerum in curiam & justitiam eorumdem, quo facto dictus Armiger accessit ad dictos religiosos & emendavit factum suum & Tertium dicti bosci vadiavit eisdem. Requisitus quomodo scit: dicit quod præsens fuit, quando emendavit & Tertium vadiavit.*

¶ TERTIUM-GENUS, Chartæ species, qua quis alteri quippiam cedit aut promittit. Chronicon Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 551. *Fecit illis scriptum, quod Romani dicunt Tertium-genus, de prædicto castello Tribuco.* Et col. 552. *Quapropter ab omnibus legem scientibus non ignoratur, quod numquam stat Tertium-genus legaliter sine appare.* Pluries occurrit ibi, ut & apud Mabill. to. 4. Annal. Bened. p. 699. & seqq. ubi eadem edita sunt.

¶ 1. TERTIUS BENEFICII, Tertia pars reddituum beneficii ecclesiastici, nisi me fallo. Epitome Constitut. Eccl. Valent. to. 4. Conc. Hispan. p. 170. *Quoad absentes volumus constitutiones circa Tertios, ut dici soles, beneficiorum ob absentiam disponentes, inviolabiliter observari.* Vide *Ternarius* 1.

2. TERTIUS DEFUNCTORUM DIES, olim sacrificio Missæ celebratus à Christianis. S. Ambrosius Orat. de Theodosii Imp. obitu: *Et quia alii Tertium diem & trigesimum, alii septimum & quadragesimum observare consueverunt, quid doceat lectio, consideremus, &c.* Τρίτα τῶν κεκοιμημένων, in Canonib. Apostol. Adde Hist. Lausiacam, ubi de S. Eulogio, Eustratium Presbyt. tract. 3. de Defunctorum animis apud Photium cod. 171. & Novellam Justiniani 133. c. 3. Vide *Tricenarium*.

¶ TERTRUM, Collis, clivus, locus editior, Gall. *Tertre*, ab Aremorico *Tertr*, quod idem significat. Chartularium Divionense pag. 4. *Universi homines infra villæ Divionis Tertra infra bauleucam commorantes, &c.* Charta an. 1080. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 232. *Ex dono W. de Gueta, duo jugera ad Tertrum Molt.*

TERTUSSUS, Porcellus domesticus, qui domi nutritur, hoc est, inquit Wendelinus, quasi *Tertefun*, seu tertii gregis; est enim *fun*, grex, ut alibi observatum. Ait porro ille apud Taxandros porcis pro ætatibus varia esse nomina; recens editos ac nefrendes, *biggen*, mox *baggen*, quamdiu lactent, appellari. Postquam vero in tantum adoleverunt, ut cum matre possint prodire, quod est *rerden*, ou *troden*, *Tertussi* sunt, & *Tratsen* vocantur; ii denique facti adultiores, fiunt *cuddens*, hoc est gregales, &c. Pactus Legis Salicæ tit. 2. *Si quis porcellum Tertussum usque ad annicolatum furaverit, &c.*

☞ Eccardo *Tertussus* compositum videtur ex *Tertia fus*, & significare suem tertio jactu editam; cum enim, inquit, hæ præstantiores cæteris essent, & ad propagandum gregem conservarentur, majori quam cæteræ pretio redimendæ erant.

¶ TERZA, Crines intexti, Gall. *Tresse*, Ital. *Treccia*. Chronicon Placent. ad an. 1388. apud Murator. tom. 16. col. 580. *Domina pro majori parte loco Terzarum de auro vel de serico, quas portare solebant contextas seu interzatas in capillis capitis eorum, nunc portant bugulos, &c.* Vide *Trica* & *Terzolla*.

¶ TERZANA, Tertiana, sc. febris, Ital. *Terzana febbre*, Gall. *Fievre tierce*. Occurrit in Actis SS. to. 3. Aprilis p. 536. & to. 2. Julii p. 446.

¶ TERZANELLA, Schedula data laborantibus *terzana* seu febri tertiana. Acta B. Petri à Cruce to. 2. Julii p. 446. *Ob multas gratias illis præstitas per schedulas illas supradictas, quæ vulgo à Viterbiensibus dicuntur Terzanella, eo quod infirmis febre terzana laborantibus maxime juvent.*

¶ TERZARIA, Tertia pars fructuum, quam tenens domino reddere debet. Donatio an. 1138. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 489. *Ego Bernardus Atonis Vicecomes Nemausensis reddo & dono & laudo in feudum tibi Raimundo Cantarelle & successoribus tuis ... omnem honorem ... quem visus est tenuisse pater tuus ... & tu post eum ... sive ad mejariam, vel Terzariam, vel cartariam, hoc est octo pecias de terra, &c.* Vide *Tertiaria* 3.

¶ TERZARINUS, Tenens qui tertiam partem fructuum ex agris, quos tenet, nascentium domino reddit. Statuta Castri Redaldi fol. 20. *Si boves vel vaccas habuerit mezadrus vel Terzarinus seu laborator cum domino suo, & contigerit ipsum velle discedere à mezadria vel laborerio, teneatur & debeat ille talis mezadrus vel Terzarinus vel laborator medietatem totius fœni, quod habuerit & cum bobus conduxerit, domino suo dimittere, quando de mezadria discedit.* Alter locus exstat in *Tertiaria* 3. Vide *Tertiator*.

TERZAROLUS, ex Italico *Terzuolo*, Academicis Cruscanis, minus velum, quod navis habeat: *E nelle galée dicono far il Terzuolo, quando si raccoglie un terzo della vela, e s'attacca al' antenna.* Sanutus lib. 2. part. 4. c. 5. *Propter quod expedit, quod totum remigabile navigium pro minori sit dispositum ad Terzarolos.* Occurrit ibi pluries. [Fr. Barberinus in *Documenti d'amore* pag. 259.

Vele grandi, e veloni
Terzaruoli, e parpaglioni.

Ubi in Glossis: *Terzarola, vela minores sunt.* Utitur etiam Dantes:

Chi Terzaruolo, chi artimon rintoppa.

Vide *Tessayrolum*.]

¶ TERZOLLA, Ornamentum muliebre, quod explicat Joh. Demussis in Chronico Placent. ad an. 1388. apud Murator. tom. 16. col. 580. *Aliqua (mulieres) portant coronas de argento aureato, vel de auro puro cum perlis & lapidibus pretiosis, valoris à florenis* LXX. *auri usque ad* C. *& aliqua portant Terzollas de perlis grossis, valoris florenorum* C. *auri usque in* CXXV... *quæ Terzolla vocantur Terzolla, quia ex* CCC. *perlis grossis sunt facta, & quia in tribus filzis sunt constructa & ordinata.* Vide *Terza* & *Trica*.

¶ TERZOLUS, Monetæ species, eadem quæ *Tertiolus*. Decreta Placentiæ ad calcem Statutorum ejusdem fol. 98. v°. *Sub pœna librarum* XXV. *Terzolorum.* Vide *Tertioli*.

¶ TESA, Gall. *Toise*, Mensura sex pedum. Occurrit in Charta ann. 1270. apud Menester. in Probat. Hist. Lugdun. p. 13. col. 2. & in voce *Bocheta*.

TESA CANDELÆ, Gall. *Toise de chandelle*. Dabantur nempe candelæ regiis officialibus ad mensuram *tesiæ*. [Fundatio Capellæ B. Mariæ in Palatio Paris. an. 1154. to. 3. Hist. Paris. p. 119. *Quotiens & quamdiu Rex sive Regina, sive etiam proles regia fuerit Parisius, Capellanus qui in capella B. Maria servierit, quatuor panes & dimidium vini sextarium, & Tesam candelæ, & duos denarios quotidie habebit pro coquina.* Charta S. Ludovici ann. 1248. apud *Du Bois* to. 2. Hist. Eccl. Paris. p. 400. *Habebit præterea dictus capellanus in liberationibus per diem, ... quatuor panes, unum sextarium vini, quatuor denarios pro coquina, & duas Tesias candelæ.*] Charta ejusdem Regis ann. 1269. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Senonensibus: *Capellanus habebit liberationem suam integram, scilicet 4. panes, & dimidium sextarium vini, & pro coquina 2. denarios, unam Tesam candelæ.* Vide *Teisia*.

☞ Ubi *Tesa candelæ* idem esse videtur quod *Pongnée de chandoille* dicitur in Statuto Philippi V. Regis Franc. pro Hospitio suo an. 1317. Vide *Puginata*. *Tesam candelæ* interpretatur Lobinellus in Glossario ad Hist. Paris. libram ceræ in sex candelas divisam. Vide *Torchia*.

¶ TESCEIA, Latrocinium. Vide *Testeia*.

TESCUA, Joan. de Janua, dicuntur *loca, quibus pecora castrantur. Unde Tescuare, castrare. Tescuatores, castratores, & Tescuationes, castrationes dicuntur.* [Eadem fere leguntur in Glossario Langob. Sangerm. MS. n. 501. in quibus Glossator subjungit hæc Isidori lib. 14. c. 12. *Tescua quidam putant esse tuguria, quidam loca prærupta & aspera.* Vide *Tesqua*.]

¶ TESIA, Idem quod *Teisia*, & *Tesa*, Mensura sex pedum, Gall. *Toise*. Charta an. 1203. è Chartulario B. M. de Bono-nuntio Aurelian. *Concessit monachis unam Tesiam in platea sua, per quam ire possint in vineas suas.* Charta Monasterii de Rupibus ann. 1211. *Domus conversorum tresdecim Tesias in longum habebat, decem in latum.* Occurrit alibi non semel. *Tesia ad mensurandum telas*, in Statutis Saluciarum collat. 4. c. 118. Adde c. 121. Vide *Tesa*.

¶ TESIS, *Vitium in pulmone*, in Glossis ad Doctrinale Alexandri de Villa Dei. Est pro *Phtisis*, à Græco φθίσις, Gall. *Phthisie*. Miracula Urbani V. PP. MSS. *Patiebatur tussim validam à longo tempore, propter quod dicebatur per multos esse malum de Tesie.* Vide infra *Thesicus*.

TESQUA. Ægidius Aureæ-vallis Monach. in Episcopis Leod. c. 5. *Jamque illi longo terrarum tractu, diversarumque cœlo regionum transito, infra inculta quadam loca, Tesqua vulgus illa nominat, pariter habuere diversorium.* Atqui vox Latinis Scriptoribus notissima, ac proinde non vulgaris aut nupera.

¶ TESSA, Idem quod *Tesia*, Mensura sex pedum, Gall. *Toise*. Inquisitio an. 1220. to. 1. Hist. Dalphin. p. 93. *Si alius eorum incipiat aliud croterium, debet illud ei manutenere de omnibus per quinque Tessas in latere, &c.*

¶ TESSAMENTUM. Vide supra in *Tensare*.

¶ TESSARA, f. Præstatio agraria, eadem ac *Quarta* 6. dicta à Græco τέσσαρα, quatuor; nisi quis malit *Tessara* vocem esse detortam à *Tasca*, de qua suo loco. Charta Ludovici Franc Regis an. circiter 1104. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 603. *Mansura hospitum S. Vedasti, si pastus debent, sex denarios solvunt: & Tesseram n. aquam dabant hospites, nec corveias facient.*

¶ TESSARESCÆDECITÆ. Vide *Quartadecimani* & τεσσαρεσκαιδεκατῖται in Glossario mediæ Græcit. Iidem qui

¶ TESSARESDECATITÆ *dicti* Papiæ, *qui* XIIII. *luna Pascha cum Judæis observandum contendunt, nam tessara quatuor, deca decem significat*, ex Isidoro l. 8. Orig. c. 5. ubi Græce legitur τεσσαρεσκαιδεκατῖται.

¶ TESSAURUS, pro Thesaurus, in Charta Childeberti III. an. 694. apud Felibian. Hist. Sandionys. p. 2 v.

¶ TESSAYROLUM, Species veli. Informationes Civitatis Massil. pro passagio transmarino è MS. Sangerm. *Cum tribus velonibus arboris de prora, videlicet duobus Tessayrolis & uno velono que fiunt secundum rationem artimoni, & unum Tessayrolum vult habere* XLV. *goas pro antenal, & aliud Tessayrol vult habere* XL. *goas d'antenal, & velonum modicum vult habere* XXXV. *goas d'antenal.* Vide *Terzarolas*.

¶ TESSELLARE, Tessellis, Lapillis seu lignis quadratis distinguere. Glossæ Lat. Græc. & Græc. Lat. *Tessellat*, ψηφοθετεῖ. *Tessello*, ψηφολογῶ. Aliæ Græc. Lat. ψηφολογῶ, *Tesselle, termino*.

¶ TESSELLARIUS, TESSALLATOR, ψηφοθέτης, in iisdem Glossis. *Deauratores, fusores, blattiarii, Tessellarii*, in Cod Theod. lib. 13. tit. 4. leg. 2.

¶ TESSELLATUM, ψηφοθέτημα, in Glossis Lat. Gr. In Græc. Lat. additur, ψηφολόγημα, *Pavimentum, Tessellatum*.

¶ TESSALLATUS, ψηφολογία, *Pavimentum*, in iisd. Glossis *Tessellata pavimenta*, apud Sueton. & Kennetum in Gloss. ad calcem Antiq. Ambrosden.

TESSELLUS. Messianus Presbyter in Vita S. Cæsarii Arelatensis: *Cœpit sub obtestatione domini multis precibus exposcere a me, ut unum pannum de Tessellis illius* (S. Cæsarii) *quem nudo corpore habuisset, sibi ferrem.* Infrà: *Ea consuetudo erat, ut, antequam quiesceret, Tesselli adhiberentur calefacti ad ignem, & aliis detractis apponerentur.* Infra, *velaris pannus* appellatur. [Mabillonius tom. 1. SS. Ordinis S. Benedicti p. 672. quadratos panniculos fovendo stomacho appositos interpretatur.]

¶ TESSERARE, *Tesseris ludere.* Gemma.

1. TESSERARII, Qui *tesseras*, seu præcepta Ducum per contubernia militum nuntiabant, apud Veget. l. 2. c. 7. [Singulis centuriis peculiarem fuisse *Tesserarium* colligere proclive est e a vet. Inscriptione apud Gruterum 550. 2. *Tesserarius in leg.* III. *Ital. cohor.* XI. *pr.* Adde p. 753. num. 4.]

¶ 2. TESSERARII, Qui *tesseris* ludunt. Ammianus lib. 8. c. 4. *Aleatorum vocabulum declinantes, ideoque se cupientes appellari Tesserarios.*

TESSERINI, *Agripenni bicurti, quia ad modum sunt tesserarum, quibus ludimus.* Papias & Jo. de Janua.

¶ TESSO, Meles, Gall. *Taisson*, vel *Tesson.* Charta an. 1290. è Regesto Olim fol. 87. *Venandi quoties sibi placuerit, in bosco suo, ad cuniculos, lepores, vulpes & Tessones, &c.* Occitanis *Tessoaet* sunt porcelli, qua notione usurpatur in vet. Ceremoniali MS. B. M. Deauratæ: *In festo B. Lucæ Evangelistæ dominus (Prior) teneretur dare prædicto conventui quatuor rinches sive Tessoaes.* Vide *Taxus*.

¶ TESSUTIUS, Textum, vitta, tænia, Gall. *Tissu*, Ital. *Tessuto.* Computus an. 1239. MS. è Bibl. Regia: *Pro bouclis & noellis argenti, & pro una ceintura* *a.* II, *& pro Tessutiis* ... VIII. *lib.* XII. *s.* Et alio in loco: *Pro quatuor fermaturis ad libros & pro le Tessut.* XL. *s.* Vide *Texutus*.

¶ 1. TESTA, perperam ut videtur pro *Tasca*, vel *Taxa*. Statuta Ecclesiæ Ambian. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1233. *Sed nec præmissa persona (ecclesiastica vel religiosa) de suis rebus propriis solvere teneantur pedagium sive Testam.*

¶ 2. TESTA, Italica vox, Frons, Gall. *Face*, vel Caput, Gall. *Teste*. Statuta Massil. l. 3. c. 18. *Statuimus quod in lapidibus vendendis ... servetur hæc forma, scilicet quod volsors habeant duos palmos & dimidium de longo & unum palmum de alto & unum palmum de Testa, & lapides angulares habeant duos palmos de longo & unum palmum de alto, & unum palmum de Testa, &c.* Testam. an. 1509. inter Schedas D. *Le Fournier*: *Item lego quamdam meam bastidam, cum toto suo affari vinearum, ... sitam ... per Testam cum vinea nurus Antonii Giraudi.* Vide *Quindena* 3. & *Trabuchus*.

TESTA, Calvaria, Gall. *le Test*: unde *la teste*, pro ipso capite. Ausonius Epigr. 71.

Abjecta in triviis inhumati glabra jacebat
Testa hominis, nudum jam cute calvitium.

Lex Aleman tit. 59. §. 6. *Si autem Testa transcapulata fuerit, ita ut cervella appareant, &c.* Lex Bajwar. tit. 3. cap. 1. §. 4. *Vel in capite Testa apparet, quod Gebulkini vocant.* Adde tit. 4. §. 3.

¶ DE TESTA ESSE, Esse obstinatum, Ital. *Essere di testa.* Utitur Anonymus hac loquendi formula, apud Murator. to. 8. col. 109.

TESTÆ, seu *testarum confractarum fragmenta*, super quibus tyranni nudos volutari cogebant Martyres. S. Augustinus Serm. 13. de Sanctis: *Contusa quo jacebat Testa substernitur, ut vis acuminis concisam molem superjecti corporis plus discinderet, atque reddita tormentis membra quæ secarent, obvia susciperent fragmenta.* Versus de S. Eutychio Martyre in Ecclesia S. Sebastiani ad Cœmeterium Calisti Romæ:

Testarum fragmenta parant, ne somnus adiret.

Acta sanctæ Martinæ Martyris c. 2. *Præcepit Testas eos levare, & sanguem ejus cadere.* Acta sancti Luciani Presb. c. 4. *Nunc autem in toto dorso graves Testarum aculeos densos & continuos maligno animo substernebant.* Acta S. Vincentii Mart. c. 3. *Fragmenta Testarum exasperata passim congerite, ut quicquid jacentis corporis male incisa fractura tetigerit, illiniatis infigat aculeis, & ipsa conversio lateram innovetur ad pœnam.* Acta S. Thyrsi Mart. c. 8. *Et pro minutis moveris de lateribus fragmenta Testarum infigite.* Althelmus de Laude Virg. c. 32.

Tum rogus ardescens, & rubra fragmina Testæ.

Vide Gregorium, seu Ruffinum in Actis SS. Phileæ, Philoromi & Socior. n. 4. Acta Proconsularia Martyrum apud Baron. an. 285. num. 5. Acta S. Agathæ n. 12. Acta SS. Tharaci & Socior. apud eumdem an. 290. n. 12. & alia passim SS. Martyrum, præterea Gallonium de SS. Martyrum Cruciatib. cap. 6.

TESTULÆ, Eadem notione, in Actis SS. Claudii, Asterii & sociorum, apud Baron. an. 285. n. 5.

TESTAEVANGELIUM. Vide in *Textus*.

TESTAGIUM, Idem quod *Capitagium*, Census pro capite, *Cens qui se leve par teste*. Bonifacius VIII. PP. lib. 4. Epist. 217. ad Regem Cypri: *Quandam collectam, vel talliam annuam, quæ Testagium dicitur, ordinasti, videlicet duorum Bizantiorum pro capite cujuslibet incolæ dicti regni.*

Digitized by Google

¶ TESTALE, Lecti pars superior, ut videtur, idem quod *Testerium*. Annales Mediolan. ad an. 1389. apud Murator. to. 16. col. 810. *Sequuntur paramenta camerarum. Paramentum unum, videlicet Testale & cœlum drappi auri in campo viridi, laboratum ad spicas & grada auri cum certis floretis albis & rubeis.*

¶ TESTAMEN, Testimonium. Felix in Appendice ad Isidorum de viris illustr. in. 3. Concil. Hispan. p. 82. *Quiuimo'nt ex eo tempore clarescere cœperit, per ejus textrinum & telam Testamine pia eolationis pandam.* Vide *Testamentum* 2.

¶ TESTAMENTALES LITTERÆ, Charta, Donatio, idem quod nostra *Testamentum* 1. Charta Rainoldi Rem. Archiepisc. à Mabillonio laudata Diplom. p. 5. *Ceterum ut hac nostra largitio rata & inconvulsa perseveret, litteris eam Testamentalibus sigilli quoque nostri impressione ... adstipulari pracepimus.* Eadem verba adhibet Manasses II. in Charta pro Remigianis Cœnobitis, teste eod. Mabillonio ibid.

¶ TESTAMENTALITER, Per *Testamentum*, seu Chartam donationis. Diploma Bolkonis Ducis Slesiæ pro Cœnobio Grissoviensi an. 1367. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 393. *Dicta bona eximentes Testamentaliter donamus, tradimus, conferimus & testimonio præsentium incorperamus.*

¶ TESTAMENTARE, Donare testando vel per *Testamentum*, seu chartam. Charta Angueranni Vice-domini Ambian. an. 1207. *Ego unum modium frumenti & alterum avenæ, quos Petrus patruus meus fratribus ecclesiæ B. Mariæ de Gardo de reddita suo.... Testamentavit capiendos perpetuo, eisdem in eleemosynam concessi.*

¶ TESTAMENTARIE, Testando. *Testamentarie ordinare*, in Testamento ann. 1398. è Schedis Pr. de *Mazangues*.

TESTAMENTARIUS, Executor testamenti. Leges Alphonsi IX. Regis Castellæ part. 6. tit. 10. *Testamentarios son llmados aquellos que han de seguir & de cumplir las mandas, e las voluntades de los defunctos, que dexan en sus testamentos.* Occurrit in Charta Joannis Militis Dom. *de Waillancourt* ann. 1242. in Tabulario Abbatiæ Montis S. Martini Ordinis Præmonstrat. in alia Erici Ketelsoni apud Pontanum lib. 9. Rerum Danicar. p. 518. [in Testamento an. 1160. apud Miræum tom. 1. p. 207. in alio an. 1440. to. 2. Rerum Mogunt. p. 492. apud Bernardum *de Breydenbach* Itin. Jerosol. p. 15. in Epistola Friderici II. Imp. to. 2. Amplifs. Collect. Marten. col. 1159.] Testamentum vernaculum Balduini Comitis Guinensis ano. 1224. apud Duchesnium: *Et à cho a parfaire as-jo mis mes Testamenteurs Robert mon frere, Andriu de la Mote, &c.* [Aliud Helvidis uxoris Johannis dom. *de Lile* an. 1274. ex Chartul. Vallis B. Mariæ: *Je vel que il soit rendu par mes esenqteurs, lesquiens je establis & doins plain pooir de mes detes paier & de mes torfais amender .... & sont a sçavoir li Testamenteur li Abés du Val &c.*] Ἐπιμεληταὶ τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ γεγραμμένων, in Testamentis Theophrasti & Stratonis, apud Diogenem Laertium lib. 5. p. 185. 187. Ἐπίτροποι, in Testamento Platonis, apud eumdem lib. 3. p. 110. & in Novella Leonis 63. Ταμιευτοί, in Basilicis in l. 17. de Legat. 2. Alias [in Digesto & Codice]

TESTAMENTARIUS, est Scriptor Testamenti, διαθηκογράφος, in Gloss. Gr. Lat. [In pravum sensum accipit Tullius lib. 3. Offic. c. 18. pro eo qui Testamentum fingit & supponit.]

TESTAMENTARIUS, Officium Monasticum, penes quem, ut auctor est Browerus lib. 2. Antiq. Fuld. c. 10. fuit dispositio piorum legatorum, seu ab exteris ea, seu à domesticis proficiscerentur, velut hac in re fidelium testamenta exsequeretur. [Litteræ an. 1301. apud Schannatum Diœc. Fuld. p. 102. *Heroldus Decanus Monasterii in Holzkirchen, Wigandus hospitalerius, Johannes magister cœna, Henricus Testamentarius, ac Wolfelinus infirmarius.*]

1. TESTAMENTUM, Donatio, seu potius Charta, quæ in donationis ac largitionis argumentum conscribitur. [Diploma quodvis, præceptum, seu, ut habet *Columby* de gente Siminianea lib. 1. quævis *Charta testium subscriptionibus firmata*. Ambrosius Morales in Notis ad Veremundi Regis Diploma: *Solemne his temporibus & multis postea sequentibus fuit, quamcumque donationem Reu aut Proceres* (atque etiam privati) *facerent, Testamentum ipsum vocicare; quasi hoc nomine majori jure solidaretur.* Codex legum vett. form. 101. *Manumissio sub libertatis Testamento solemniter roboretur.* Restitutio bonorum facta Monialibus S. Cæsarii Arelatens. per Guillelmum Comitem Provinciæ an. 992. apud Saxium de Pontific. Arelat. pag. 194. *Factum hoc Testamentum in ipso monasterio*: quam chartam Scriptores plerique *le Testament du Comte Guillaume* perperam appellarunt.] *Testamentum venditionis*, in Lege Ripuar. tit. 59. §. 1. 3. tit. 67. §. 1. Abbo Floriacensis Abbas in Canonibus cap. 7. *Quoniam Testamentorum alia sunt dotis nomine, alia hæreditatis donatione, alia de rebus Ecclesiæ quas abalienari est difficile, & dicuntur Precaria* Arnulfus Lexov. Episc. Epist. 26. *Privilegia siquidem Romanorum Pontificum, quasi quadam ipsorum Testamenta credenda sunt, nec à morte testatoris expirant, sed potius ab ipsa contrahunt firmitatem.* Vita S. Agili Abb. c. 7. *Quin etiam largiens solemniter per titulum Testamenti ex propria ditione numerosam copiam fundi ac familia.* Odo Cluniac. lib. 1. de Vita S. Geraldi c. 19. *Quondam sui juris Ecclesiam, facto solemniter Testamento, eidem contulit.* Adde lib. 2. cap. 2. Faustus in Vita S. Mauri Abb. num. 50. *Vocansque ad eum Ansebaldum, qui scriptoribus Testamentorum regalium praerat, præcepit ei, &c.* Adde n. 40. Odo Abbas S. Mauri de Miracul. S. Mauri cap. 1. *Post hac omnia Testamenta, quorum auctoritate rerum cunctarum eidem loco collatarum constabat delegatio, sollicite perquirens, &c.* Infra: *Cum domorum eversione Testamenta sunt ablata prædiorum. Per testamentum litterarum* concedere, in Bulla Benedicti VIII. PP. in Bullario Cluniac. p. 6. Utuntur passim Scriptores, Gregor. Turon. l. 6. c. ult. Aigradus in Vita S. Ansberti Arch. Rotom. n. 15. Paschasius Radbertus in Epitaphio Vualæ Abbat. Corbeiensis lib. 1. cap. 26. 27. Adrevaldus de Translat. S. Benedicti c. 3. Anonymus Floriac. de Miracul. S. Benedicti c. 27. Conradus de Fabaria de Casib. S. Galli c. 14. p. 142. Addo Viennensis an. 727. Hariulfus l. 4. Chronici Centulensis c. 6. 7. 19. 22. Chartæ veteres apud Doubletum pag. 654. Miræum in Notitia Eccles. Belg. p. 52. Duchesnium in Hist. Limburg. p. 5. Petrum Joffridum in Episcop. Niciensibus p. 158. Roverium in Reomao p. 197. Puricellum in Ambrosiana Basilica p. 263. 311. &c.

¶ TESTAMANTUM, Decretum Ecclesiæ. Concilium Ticin. c. 8. apud Labbeum to. 9. col. 930. *Hoc autem Ecclesia Dei Testamentum contra malignantes... Henrici Augusti lege firmari volumus.*

☞ Testamenta proprie dicta pro supremis testatorum voluntatibus, condita non semel fuisse ab Abbatibus & Abbatissis, etiam pietate insignibus, miratur & exemplis probat Mabillonius Diplom.

Digitized by Google

pag. 8. & 9. quod tamen prohibent Gregorius M. Imperatoriæ leges, Regulæ S. Benedicti, aliorumque, qui quodvis peculium Monachis interdicunt, quod etiam de Abbatibus intelligendum est, uti probat Gregorius ipse, qui Probo Abbati ea tantum ratione testamentum condere permittit, quod ex improviso ad monasterii regimen raptus sit. Verum uniformis & eadem ubique non servabatur ea de re disciplina. Magister in Regula sua adeo non putavit Abbatis testamentum monasticæ professioni repugnare, ut rem quasi receptam agnoscat, cum præscribit cap. 89. *Breves donationum factos à Fratribus tempore mortis suæ Abbas inserat testamento suo.* Plura vide laudatis paginis.

¶ TESTAMENTUM NUNCUPATIVUM à scripto differt, ut vult vulgus Jurisconsultorum: nam *Nuncupare heredes & scribere* opponuntur, lib. 21. in princip. D. qui testam. fac. Hæc jam monuimus ad vocem *Nuncupamen*, col. 1249. At vero cum *Testamentum nuncupativum* litteris etiam aliquando mandari observare est cum ex locis in v. *Nuncupamen* laudatis, tum ex privilegiis Delphin. an. 1349. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 5. p. 40. *Quod deinceps in quacumque curia Delphinatus, vel alibi infra Delphinatum seu terras ipsi Delphinatui, mediate vel immediate subjectas, nulla publicentur vel publicari debeant Testamenta nuncupativa, nec ad id quispiam compellatur, nisi duntaxat in casu quo heres universalis institutus, ipsum peteret publicari Testamentum nuncupativum, in quo esset scriptus & institutus heres.* Ex his efficio *Testamentum nuncupativum* illud appellari in quo aliquis hæres *nuncupatur* seu palam nominatur à testatore testamentum ex propriis tabulis publice recitante. Cui opinioni illustrandæ aptissimus videtur Isidorus lib. 4. Orig. cap. 24. *Nuncupatio est quam in tabulis cerisque testator recitat dicens: Hæc ut in his tabulis cerisque scripta sunt, ita videtur, ita dico, ita lego: itaque vos cives Romani testimonium mihi perhibete, & hoc dicitur Nuncupatio: Nuncupare enim est in palam nominare & confirmare.*

¶ TESTAMENTORUM PRINCEPS, Chartarum regiarum custos, in Vita S. Dunstani sæc. 5. Benedict. pag. 672.

2. TESTAMENTUM, Testimonium. Vide Pithœum ad Collat. Leg. Mosaic. tit. 8. [& *Testamen*]

TESTARE, Testari, Testimonium dicere. Lex Bajw. tit. 16. c. 2. *Nisi super hominem Testare voluerit aliquam causam, &c.* Videtur aliud sonare in Lege Salica tit. 29. §. 19. *Si quis aratrum in campum alienum intrare prohibuerit, vel arantem foras jactaverit, vel Testaverit, &c.* Vide Pactum Legis Salicæ, tit. 27. §. 20. [Idem Pactus tit. 48. §. 1. *Si vero contra interdictum unius vel duorum in villa ipsa adsedere præsumpserit, tunc Testare illi debent, & si noluerit inde exire, ille qui Testat, cum testibus sic ei debet Testare, ut infra decem noctes exinde exeat, &c.* Hujus capituli sensus est, ut illi, qui quempiam in villa aliena considentem tolerare nolunt, cum adsumtis testibus admoneant, ut exeat.]

¶ TESTATA, Extremum, finis, apud Italos, Gall. *Bout.* Statuta Mutinæ fol. 70. *Quilibet per suas terras & terrarum suarum Testatas, & Testata bannitorum & viarum juxta dictam foveam debeant cavari.*

TESTATIO, Jus dicitur quod Episcopi habebant disponendi de quarta, interdum nona parte relictorum de testamentis in pios scilicet usus; quod quidem inde manavit, quod antiquitus statutum fuit, ut rerum, quæ in testamento relinquerentur, autoritate Ecclesiæ distributio deinceps fieret & ut Episcopis ac Prælatis, in pios, sicuti diximus, usus, certam eorum quantitatem distribuere liceret. Cum autem de *decima tantum parte* disponendi iis facultas esset data, scribit Matthæus Paris an. 1190. statutum in Normannia, Ricardo Rege annuente, inter cætera: *Ut distributio rerum quæ in testamento relinquuntur, autoritate Ecclesiæ fieret, nec decima pars, ut olim subtraheretur.* Ut rebus porro testamento relictis quartam sibi postmodum arrogarunt, non amplius in pios usus erogandam, sed tanquam sibi propriam, & de qua disponere iis omnino esset liberum, uti de *intestatorum* bonis, quod supra docuimus. Charta Leonardi Episcopi Cæsenatensis ann. 1175. apud Ughellum to. 2. *Insuper largimus vobis vestrisque successoribus in perpetuum alias decimationes, & primitias, & testationes, & Aquam sanctam totius Vicariatus, &c.* Alia ibidem Aimerici Episcopi ejusdem Ecclesiæ an. 1274. *Insuper largior, do, trado, ... in perpetuum Canonicam portionem testamentorum & aliarum ultimarum voluntatum de jure spectantium mihi meisque successoribus ab hac hora in antea in perpetuum per totum plebatum dictæ plebis S. Mauri, ... ut libere quicquid ad me meosque successores ratione Canonicæ portionis, id est, quarta testamentorum, & aliarum ultimarum voluntatum pertinebit amodo, vel pertinere videbitur in perpetuum per totum plebatum utrumque percipere ac exigere & habere pacifice valeatis, &c.* Vide *Nonagium*, [& *Tertiagium.*]

¶ TESTATIOR, Magis testatus, compertus, notior. Codex Theod. lib. 10. tit. 1. leg. 14. *Quo facilior sit defensio pecuniæ, cujus nobis fuerit summa Testatior.*

TESTATOR, Patronus, intercessor. Liber 2. Miraculor. S. Bertini c. 7. *Præsertim de Dei auxilio Testatorumque propriorum interventu fisi.* Et cap. seq. extremo: *Tam clementis Dei provisione adjuti ... imo de experta patrum intestatorum solita & provida defensione salvati, &c.*

TESTEIA, *Testeia.* Capit. Caroli C. tit. 12. c. 13. *Istud sacramentum jurabunt franci homines. Ego ill. adsalituram, illud malum schach vocant, vel Testeiam non faciam, nec ut alius faciat, consentiam. Testeia* scribitur in tit. 39. cap. 3. *De illis hominibus, qui infames vel clamodici sunt de Testeiis, vel latrociniis & rapacitatibus, & assalturis, &c.* Infra: *Juret ... quod Testeiam, vel latrocinium, aut rapinam non fecerit.* Occurrit ibi pluries. Vocis origo incerta, tametsi notio ex allatis satis constet. Sane *Testeia* scribi debere, non *Testeia*, evincit Epistola Fulcardi Abbatis Lobiensis ad Imp. Henricum, in Chronico Lobiensi: *In placitis præter bucinam & Testeiam non debet habere Advocatus, nisi tres denarios, & alicubi duos; modo si aliquis non placito scabinorum banno fuerit devictus, &c.* Ubi legendum monuimus *burinam*, id est, seditionem, *mesletam.*

☞ *Testeiam* à *Texaga* deducit Eccardus in Notis ad Pactum Legis Salicæ tit. 9. art. 3. eandemque notionem esse utriusque vocis haud male asserit vir doctus. Vocabulum *Texaga*, inquit, lenius enunciatum mutatum est in *Texegam*, *Tesegam*, sive ut communiter in veteribus monumentis scriptum reperitur, *Testeiam*: unde fallitur Cangius qui *Testeiam* scribi debere contendit. Significatio autem vocis agnosci facile potest ex laudato Caroli C. Capitulari tit. 39. c. 3. ubi *Testeia* per *latrocinium* tamquam synonymum explicatur. Est ergo *Testeia*, ut & *Texaga*, furtum clandestinum & occultum. Vide infra *Texaga.*

¶ TESTEIMENIARE, pro *Testimoniare*, in vet. Charta apud Doubletum Hist. San-Dion. p. 687.

¶ 1. TESTERA, Species machinæ bellicæ. Radulfus de Gestis Friderici I. Imp. apud Muratør. to. 6.

col. 1178. *Et cum Testeriis & prederis expugnaverunt illud (castellum.)* Vide *Prederia.*

¶ 2. TESTERA, Frontalia, Gall. *Testere*, Ital. *Testiera.* Statuta Vercell. l. 7. f. 170. *Nullus molinarius audeat vel præsumat ducere vel duci facere per civitatem Vercellarum aliquem asinum vel aliam bestiam quadrupedem per se, nisi ducatur vel teneatur per cordam vel capistrum, vel frenum seu bretholam, vel Testeram in pena solidorum x. Pap.* Vide *Testinia.*

¶ Testeria, Eadem notione. Garnisiones castri Carcassun. an. 1294. XXIII. *coboperture equorum de tela puncta. v. Testerie equorum puncte.*

¶ TESTERIUM, Lecti supernum tegmen, Angl. *Tester*, Gall. *Ciel de lit*, vel *Fond de lit.* Litteræ an. 1388. apud Rymer. to. 7. p. 577. col. 1. *Unum coopertorium cum celura integra & Testerio de eadem secta.* Rursum occurrit pag. 356. col. 2. Italis *Testiera* latus est lecti cervicali proximum. Vide *Testale* & *Testrum.*

¶ TESTEUS, pro Testaceus. *Testea corpora*, Macrobio l. 7. Saturn. c. 15. *Testeu n vas*, apud Marten. to. 1. Anecd. col. 510.

¶ TESTICIDIUM, Testis cædes, occisio. Gerohus Reichersperg. in expositione Psalmi 64. apud Baluz. to. 5. Miscell. p. 124. *Interfuerunt (Johan. Bapt.) cavendo quidem sibi, ut æstimant, à reatu homicidii, sed non effugientes crimen Testicidii, &c.*

¶ TESTIFICARE, pro Testificari. Concilium Legion. an. 1012. can. 19. *Si autem aliquis testimonium falsum Testificasse probatus fuerit, &c.* Occurrit alibi non semel.

¶ TESTIFICATIO, Martyrium, passio. S. Paulinus Epist. 31. num. 5. *De loco Testificationis (Christi) confirmata (S. Helena) jussit illico .... in ipsum locum operam fossionis accingi.*

TESTIMONIALES, Diplomata, vel *Epistolæ*, quæ à Principibus conceduntur iis qui *militiam sub armorum labore* exegerunt, quibus in emeritæ militiæ præmium, in *Protectorum*, *Præpositorum*, vel *Tribunorum* ordinem ii adscribuntur. *Testimonialibus dignitatem adipisci*, in l. 8. Cod. Th. de Honorariis codicill. Vide eumdem Cod. tit. de Testimoniali ex Tribunis & Protectoribus, & ibi Gothofr. Gall. *Temoignage de service.*

¶ Testimonialis, Scripta testificatio, Gall. *Certificat.* Concilium Tolet. an. 1323. cap. 12. *Qui alieno Parochiano absque alia Testimoniali Sacerdotis proprii Missam celebraverit nuptialem, trecentos morapetinos nobis solvere teneatur.* Ubi pro *absque alia* lubens legerem *absque littera*, vel *licentia*, aut quid simile.

¶ Testimonialis Charta *seu publicum instrumentum*, in Charta ann. 1399. apud Menesterium in Probationibus Hist. Lugdun. p. 127. col. 1.

¶ Testimonialis Diaconus, Custos Episcopi concionantis. Consule Panvinium in vocum ecclesiasticarum interpretatione. Vide *Diaconus* & infra *Testimonium.*

¶ Testimoniales Litteræ, In alicujus rei testimonium datæ, apud *Madox* Formular. Anglic. p. 11. Vegetio lib. 2. c. 3. sunt illæ: quibus milites completis stipendiis dimittuntur. Vide supra *Testimoniales.*

TESTIMONIARE, Testimonium dicere, Gall. *Tesmoigner*, in Capitul. ad Legem Salicam c. 11. *Optimus quisque in pago vel civitate in testimonium assumatur, & cui is, contra quem Testimoniare debet, nullum crimen possit indicere.* Adde lib. 3. Capitul. c. 32. [Commemoratorium an. circiter 780. apud Marten. to. 1. Amplis. Collect. col. 41. *Illi pagenses & ingenui homines sic in omnibus Testimoniaverunt, quod ipsi viderant ipsas villas partibus supradictis Ecclesias possidere.* Adde Chartas Chlodovei Reg. Fr. sæc. 3. Bened. part. 2. p. 617. 618. & Perardum in Burgundicis p. 14. Le Roman de *Vacce* MS.

Mez ce desoient & savoient,
Et Franchoiz le Testemoignoient,
Que onques mez de sa valeur
N'out en la terre en Seigneur.

Le Roman de *Giron le Courtois* MS. *Sire Ganvain; tout le monde vous Tesmoigne à bon chevalier.* Infra *Vous tiont a bon chevalier.* Charta Auberti Abbatis Casteicii an. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343. v°. col. 2. *S'aucuns dist lait à l'autre en la vile, & il soit veu d'eschevin, ou Tesmoigné par deux autres personnes il paiera por l'amande III. s.* Vide in *Testimonium.*]

TESTIMONIUM, Testis, unde Gallis *Tesmoin.* Capitulare an. 779. c. 19. *De mancipiis quæ venduntur, ut in præsentia Episcopi vel Comitis sit, ... aut ante bene nota Testimonia.* Vetus placitum editum à Baluzio in Append. ad Capitul. *Nuper veniens Arlomnus ad suum placitum, quod arramitum habuit, ibidem sua Testimonia protulit bonos homines idoneos, his nominibus, &c.* Aliud Placitum an. 869. apud eumdem: *Unde sic dedit iste Wardina mandataria ... tale Testimonia qui juraverunt ad seria conditione, &c.* Chronicon Farfensis monasterii p. 655. *Et sic venit domnus Abbas, & ejus Advocatus, una cum Testimoniis, quorum nomina sunt, Gradolfus, &c.* Tabularium Persiense c. 19. apud Perardum: *Ante ipsos Missos duodecim Testimonia ibidem præsentavit, his nominibus, ... ipsa Testimonia diligenter distensi fuerunt, &c.* Charta 99. ex Alamannicis Goldasti: *Tunc prædictus Comes jussit, ut ipsa Testimonia supra irent, & ipsos terminos ostenderent, quod dicebant, &c.* Burchardus Wormaciensis Episcopus in Lege Familiæ: *Ut devitentur perjuria volumus, ut ex utraque parte ostendantur illorum Testimonia & ita collaudant testes quasi gratum habeant; & ex supradictis duobus Testimoniis, duo eligantur ad pugnam, & tum duello litem decernant, & cujus campio ceciderit, perdat.* [Vetus Constitutum Sylvestro PP. attributum num. 6. *Non damnabitur Præsul nisi in 72. (Testimonia) ... presbyter autem nisi in 44. Testimonia ... filios & uxores habentes & omnino Christum prædicantes.*]

Pro *Testimonio* aliquid accipere. Vetus Charta apud Ordericum Vital. lib. 5. p. 590. *Inde habuimus beneficia & societatem fratrum, & pro Testimonio unum equum centum solidorum.* [Ubi pro consensu rei agendæ præstito scriptum esse videtur.]

☞ *Testimonia* etiam dicuntur, ni fallor, mulctæ pecuniariæ quæ domino feudali debebantur ob falsum testimonium: nisi malis intelligere eo nomine designari id quod ipsi domino exsolvebatur ob auditа ab ipso testimonia. Ut ut est, memorantur *Testimonia* inter jura dominica in Litteris Gerardi Præpositi Eccl. Audomar. ex Tabular. ejusd. Eccl. *Capellanum Comitis de Ruboc Canonicum constituimus & concessimus etiam ipsi omnes obventiones, ... emendationes, Testimonia, vina stalli, & præbendarum, bracellos qui ad talliam non pertinent.*

Testimonium Ecclesiasticum, [Sic vocantur Episcoporum socii, quia erant vitæ eorum testes.] Chronicon Reichenspergense ann. 272. *Lucius PP. præcepit, ut duo Presbyteri, & 3. Diaconi in omni loco Episcopum non deserant propter Testimonium Ecclesiasticum.* S. Hieronymus Ep. 85. *Sed dicès; Quomodo Romæ ad Testimonium Diaconi Presbyter ordinatur.* Vide *Cellulanus*, *Syncellus*, & *Testimonialis Diaconus.*

☞ Testimonium

Google

☞ Testimonium Clericorum ac Monachorum olim receptum fuisse in propria causa exemplis & auctoritate probat Mabillonius lib. 3. de Re Diplom. num. 5. & seqq. licet habeatur lib. 7. Capitul. cap. 152. *Ut nullus in sua causa judicet aut Testimonium dicat.*

☞ Testimonium proprie dictum variis vocibus olim expresserunt Galli, quod nos unica nunc voce *Temoignage* enunciamus. Charta an. 1252. ex Chartul. Campan. fol. 396. col. 1. *An Tesmoinance de cesto chose nos avons ces lestres saelées de nostre sael.* Occurrit pluries in eod. Chartul. Litteræ an. 1255. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 406. *Nos Jehan Dux de Bretagne .... li en avon done cestes lestres pendantes seellées en nostre seel en Tesmoinne. E en Tesmoigne de ces choses*, in aliis Henrici Regis Angl. ibid. col. 409. *Donné par Tesmoignance a nostre grant seal*, in aliis Richardi Regis Angl. ann. 1379. ibid. col. 602. Vide *Testimoniare*.

¶ Testimonium Jesu-Christi, Novum Testamentum, Evangelium. Poema de Nomine Jesu in Appendice Operum S. Paulini p. 25.

Salve, ô Appollo vere, Paan inclite,
Pulsor draconis inferi.
Dulcis tui pharetra Testimonii,
Quod quatuor constat viris, &c.

TESTINIA, Armaturæ species. Testamentum Ranimiri Reg. Aragon. æræ 1099. in Hist. Pinnatensi lib. 2. c. 38. *De meas autem armas qui ad Varones & Cavalleros pertinent, sellas de argeato, & frenos, & brunias, & espatas, & adarcas, & gelmos, & Testinias, & cinctorias, & sporas, & cavallos, & mulos & equas, & vaccas, & oves, dimitto ad Sanctium filium meum, &c.* Quid si legatur *testirias*? ut sit capitis armatura, quam *Testiere* nostri vocant. Quam etiam armaturæ speciem equis militaribus adscribunt Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 95. ubi de duello certantibus: *Et le cheval doit estre couvert de couverture de fer, & avoir une Testiere de fer, & ommi la Testiere, une broche de fer, tolle comme celle de l'escu.* [Vide *Testera* 1.]

¶ TESTINIUM, *Opportunum*, in Glossis Isid. Grævius emendat *Tempestivum*.

TESTINUM. Lex Familiæ Burchardi Episc. Wormaciensis: *Nihil juret, sed in Testino Scabinorum sit.* Ubi *Testimonio* legendum nemo non videt.

TESTIPHADIUM. Iso Magister in Glossis: *Fulcra. sustentacula vel lectorum, vel altarium rerum, qua Testiphadia nominamus.* Leg. *Stibadia*, ex Græco *στιβάδιον*.

1. TESTIS. Statuta Synodalia Niculai Episcopi Andegavensis an. 1265. *Prohibemus singulis Sacerdotibus parochialibus, ne ipsi parochianis suis die Paschatis Testes seu hostias loco panis benedicti ministrent, ne ex ejus ministratione, seu receptione erubescenti in evitare videantur; sed panem benedictum faciant, sicut aliis diebus dominicis fieri consuevit.* Ubi pro *evitare* legendum puto *irritare*: forte enim intelliguntur paniculi, seu oblatæ in *testiculorum* figuram formatæ, quas in hoc festo Paschali loco panis benedicti dabant.

☞ Haud scio an simplicior veroque similior sit Acherii to. 11. Spicil. pag. 207. emendatio, qui *costas* ibi pro *Testes* legendum esse suspicatur.

¶ 2. TESTIS, pro *Textus*. Vide in hac voce.

3. TESTIS. *Teste meipso*, vel *Teste Rege*. Formula Chartis Regum Angliæ [seu potius epistolis minoris momenti à temporibus Richardi I.] passim adscripta, cum scilicet à Proceribus non subscribitur, sed à solo Rege; quam suggillavit olim Pius II. PP. in mandato Henrici VI. l. 3. Commentar. suor. *Testem autem se dicit (Deus) futurum, quia in judicio suo non indiget testibus.* [Vide Mabil. l. 2. Diplom. cap. 21. num. 7. & 8. ubi præter illa quæ spectant Anglos, aliquid simile refert è Litteris Rogerii Calabriæ Comitis, Cœnobio Pactensi concessis ann. 1094. apud Pirrum Sicil. sacræ lib. 3. pag. 386. *Teste me dante & concedente & conjuge mea Adalayde Comitissa.* In aliis ibid. p. 387. habetur: *Teste eodem Comite Rogerio, &c.*

Testes ex Eodem Comitatu, in quo res acta, de qua controversia est, sumi debent. Capitula Luduvici Pii Imp. ad Legem Salicam, [& lib. 4. Capitular. c. 23. *Eligantur in ipso pago* l. 3. eorumd. Capitul. c. 78. Adde Chartam reclamatoriam ad Luduvicum Pium inter Epistulas S. Bonifacii num. 115. à Baluzio laudatam in Notis ad Capitularia col. 1187.

Testes qui oculis suis viderunt, & auribus suis audierunt; in Lege Alamann. c. 1. tit. 2. §. 1.

Testes per Aurem Attracti. Vide *Auris* col. 870.

¶ Testes Creditі, Quibus fides habenda est, in Testamento ann. 1521. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 456.

¶ Testes Redemti, Pretio allecti, corrupti, subornati. Vide *Redimere*.

Testes Rogati. Vide *Charta rogata*, col. 552.

Testes Synodales Publici, Qui publice recepti & probati in Synodu; *de quorum fide non dubitatur*, in Concilio Cabilonensi ann. 853. c. 1. Cap. Præterea, de Testibus cogend. *Testes publicos, quos civitas nuncupat Synodales.* Censent Cironus & Altaserra lib. 2. Dissertat. Juris Canon. cap. 12. dici hoc loco *Testes Synodales*, qui publice recepti & probati in Synodo, quasi custodes & speculatores eorum, quæ fiunt in Ecclesia, vel contra Synodi decreta decernuntur & geruntur, quos Græci *ἐπισκόπους* vocant, ut notavit Cujacius ad cap. 7. de Testib. cogend. vel potius hos esse, qui in quacumque parœcia vel Episcopatu eligebantur, adhibito super 4. Evangelia, vel Martyrum reliquias juramento, ut omnia, quæ contra fidem & religionem fiebant, observarent & inquirerent, ut patet ex Can. *Episcopus*, 35. q. 6. & Concil. Lateran. sub Innoc. III. c. 6. Concilium Narbon. an. 1227. c. 14. *Districte mandamus, ut ab Episcopis Testes Synodales in singulis instituantur parochiis qui de haresi & aliis criminibus diligenter inquirant, &c.* Concilium Tolosanum ann. 1229. *Statuimus itaque ut Archiepiscopi & Episcopi singulis parochiis, tam in civitatibus quam extra, Sacerdotem unum, & duos vel tres bona opinionis Laicos vel plures, si opus fuerit, sacramento constringant, qui diligenter, fideliter & frequenter inquirant hareticos in iisdem parochiis, &c.* Synodus Coloniensis an. 1300. c. 10. *Et illud inventarium fiet per probos viros & idoneos, videlicet per Presbyterum, & duos Scabinos loci, vel Synodales, non suspectos, &c.* Infra: *Facto inventario in prasentia Sacerdotis loci, vel duorum vel trium Scabinorum, vel Synodalium, vel fide dignorum.* Statutum Friderici II. Imp. apud Alber. an. 1234. *Statuimus, quod si quis treugas datas violaverit, si cum ipso in cujus manum treuga fuerant compromissa, & cum duobus aliis Synodalibus hominibus treugas violatas esse convincere potuerit, & testari, violator manum perdat.* Adde Statuta Walteri Episc. Dunelmens. an. 1225. sub finem, Concil. Saltzburgense an. 1420. c. 16. & Senonense an. 1485. art. 4. cap. 7.

Ut porro ii deligerentur, docet inprimis Conci-

lium Rotomagensi apud Reginonem lib. 2. cap. 2. & Burchardum l. 1. c. 91. *De juratoribus Synodi: Episcopus in Synodo residens, post congruam allocutionem, septem ex plebe ipsius parochia, vel eo amplius aut minus, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros in medio deber evocare, & allatis Sanctorum pignoribus unumquemque illorum tali Sacramenta constringat: Amodo inantea, quicquid nosti vel audisti, aut postmodum inquisiturus es, quod contra Dei volantatem & rectam Christianitatem in ista parachia factum est aut in futurum erit, si in diebus tuis evenerit, tantum ut ad tuam cognitionem quocunque modo perveniat, si scis, aut tibi indicatum fuerit Synodalem causam esse, & ad ministerium Episcopi pertinere, quod nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pramium, nec propter parentelam celare debeas Episcopo, aut ejus missa, cui hoc inquirere jusserit, quandocunque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet & ista Sanctorum reliquiæ.* Quo quidem peracto juramento, interrogabantur per ordinem ab Episcopo de delictis, quæ in parœcia sua peracta esse noverant.

¶ Testis Termini, Idem, ut videtur, qui veteri Gromatico *Testarius Terminus* dicitur. Nostri *Perdriaux* vel *Temoins de bornes* appellant quatuor silices ad metas apponi solitos qui metam esse ostendunt. Hieronym. de Monte Brixiano de Finibus regundis c. 18. num. 1. *Quando terminus respicit aliam terminum per rectitudinem, non per transversum, vel si Testis termini, sive Guardia, ut alii appellant, respicit terminum ab uno latere, tunc erit signum esse finem territorii vel prædii.* Vide in *Warda.*

¶ Testis, Teste, adject. ut *fidelis, fidele.* Liberius Epist. 55. edit. Coustantianæ: *Teste est omne presbyterium Romana ecclesia.*

Testes Lavare. Usatica MSS. civitatis Ambian. *Quiconque che soit, qui ne sache mie coment il puist & doie le Tesmoins lever, il le puet domander au Majeur coment il le puist lever, & li Maire li doit versifier, & ensengner coment il le puet & dois lever. Derekief quiconques ce soit qui veulle Tesmoins lever, il le puet lever con saus tesmoins, & le doit lever par le poing, & presenter son gage, & en puet retenir à avoir campion & avoué s'il veut, &c.*

¶ Testes *oretenus examinandi*, in Correctionibus Statutorum Cadubrii c. 136.

☞ Haud abs re futurum est, si post Mabillonium Diplom. lib. 2. c. 22. n. 15. observemus, aliquando testes laudari in chartis nonnullis hac similive formula: *Hujus rei testes sunt*, licet neque subscribant hi testes, neque Notarius pro ipsis. Nimirum quia cum testes non raro post tempus confecti instrumenti subscriberent, fiebat nonnunquam, ut ex incuria partium chartæ subscriptionibus destitutæ remanerent. Quod testium subscriptiones spectat, fuse refert idem Mabillonius lib. 22. laudato, cap. 20. & seq. Ibi vide.

☞ Probatio *per unum testem* approbatur Statutis Massil. lib. 2. c. 12. *In causa pecuniaria rerum mobilium vel immobilium aut moventium, qua vel ejus æstimatio c. sol. non excedat ... ita tamen si plures testes ad illam causam probandam se non posse habere ille producens asseverer vel affirmaverit sua sacramento.* Excipiuntur *quæstiones injuriarum & furti.*

¶ TESTITUDO, *Testimonium*, in Onomastico ad calcem tom. 2. SS. Martii.

TESTON, Testones, inquit Spelmannus, nummi genus, quod Gallis 18. denariis valebat. Et sic olim forte apud Anglos: æreum autem & argento delibatum sub Henrico VIII. 12. denariis exponebatur. Sed Edwardi VI. an. 5. ad 9. denarios contractum est; postea vero, quale hodie permanet, ad sex denarios, sed hoc optimi argenti.

De *Testonibus* Francicis, vide Syntagma de Monetis argenteis, supra à nobis descriptum.

¶ Testonus, Testutus, Eadem notione. Statuta Avenion. lib. 1. rubr. 30. art. 4. *Quia sepe contingit contentiones oriri super solutione monetarum, que hic recipi solent, & maxime in scutis & Testutis seu Testanis, &c.* Et mox: *Testutos autem sea Testanos, &c.* Sed rubr. 24. art. 2. legitur *Testones.*

TESTONES. Additamentum 1. Legis Burgundion. tit. 15. *Si quis acrepterem alienum involare præsumpserit, aut sex uncias carnis acceptor ipse super Testones comedat, aut certe si noluerit, sex solidos illi, cujus accepter est, cogatur exsolvere.*

¶ TESTOR, pro *Textor*, Gall. *Tisserand*, Ital *Tessiere.* Occurrit in Statutis Vercell. fol. 85. v°.

¶ TESTRATOR, f. pro *Strator* vel *Protostrator*, de quo supra. Epitome Chronic. Casin. apud Murator. to. 2. p. 354. col. 2. *Mauritius autem Imperator à Phoca Testratore Prisci Pabinii occiditur.*

¶ TESTRUM, Lecti tegmen supernum, Angl. *Tester.* Testamentum ann. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 428. *Lega dicta Mesia Deyncourt filia mea 1. lectum rubeum quiltpoint cum 1. Testra de eadem secta.* Vide *Testerium* & *Testura.*

¶ 1. TESTUDO, Calva, *Test de la tête, crane.* Vita S. Joh. Gualberti to. 3. Julii p. 357. *Tam grave infixerunt vulnus, ut perveniret acies ferri usque ad Testudinem cerebri.* Vide *Testa.*

¶ 2. TESTUDO, Testa, Lagena. Vita S. Adalberti Episc. tom. 3. Aprilis pag. 193. *Vinum nescio an aquam portavit, Testudinem cum eo quod intus erat illæsam servavit ... mirantur omnes vas sanum.*

¶ 3. TESTUDO, Scuti genus oblongum aptumque ad testudinem conficiendam. Nangius in Vita S. Ludovici: *Centum cum Testudinibus sive targis in armis lucidis, & in equis loricali tunica coopertis sequebantur.* De testudinibus variis militaribus, vide Carolum de Aquino in Lexico Milit.

TESTULÆ, Testarum fragmenta. Vide *Testa.*

¶ TESTURA, Idem quod *Testrum*, vel *Testerium*; de quibus supra. Testamentum ann. 1415. apud Rymer. to. 9. p. 277. col. 2. *Lectum de Worstede vel espestry cum Testura, selura & tribus curtinis.*

TESTUS, pro *Textus*, adject. in Legibus Rotharis apud Murator. tom. 1. p. 41. col. 1. substantive vero infra in *Textus* 1.

¶ TESTUTUS, pro Textus, *Tissu.* Inventar. ann. 1476. MS. *Toalhas factas & Testutas in opere Damasci.* Vide alia notione in *Teston.*

TESURA, Claustrum vel cratis, qua ingressus loci defenditur, prohibetur. Charta an. 1073. ex Tabular. Monast. S. Quintini in insula p. 54. *Tesoris nunc existentibus in dicta vivario, &c.* Infra: *Et si aliquis novas Tesuras in dicto vivario existensibus de cloiis novis.* Rursum: *Tesuras prædictas in dicto vivario existentes de cloiis novis & retibus factas de palis & virgis retinere poterunt, &c.* [Tabular. S. Michaelis in periculo maris: *Ego Clamarhocus dedi Deo & S. Michaeli unam Tesuram, id est, piscatoriam in mari.*] *Tesure* non semel in Chartis Gallicis, ibid. p. 57. & alibi. Fateor tamen hanc vocem derivari posse à *tendre:* sic enim in Ordinat. an. 1293. pro piscationibus, ibid. p. 23. v. *Et defendons tendre as archas: & pescher aux gardons freaux, &c.* [Huc spectare videtur Chron. Bertrandi *du Guesclin* MS.

Toutes les garnisons le verront communement
Des gens d'armes qui vont gardant mainte Tassement.]

Digitized by Google

TETA. Servius ad Eclogam 1. Virgilii: *Palumbes quas vulgus Tetas vocat.*

¶ TETARE, Sugere, Gall. *Teter*. Occurrit in Glossis ad Doctrinale Alexandri de Villa-Dei.

¶ TETHICUS. Vita S. Winwaloei MS. *Muro utrimque circumdatus Thethico.* Vox ducta videtur à Græco θετικὸς, positiius; quod si verum est, melius legeretur *Theticus*.

TETHINGA, vel TITHINGA, pro *Decania* & *Friborgus*, interdum pro *Trithinga*, quæ vide suis locis.

TETHINGPENY, Pecunia, quam subsidii causa Vicecomes olim exigebat ex singulis *Tethingis*, seu decuriis sui Comitatus. Inter tributa, à quibus immunitas conceditur, recensetur in Charta Henrici II. Regis Angliæ in Monastico Anglic. to. 2. pag. 283. *Sint quasi . . . de blodwite, & garwite, de ferwite, & de leiewite, de Tedingpeny, de flemenewite, & telonio, &c.* Adde p. 387. *Thenedingpeny* habetur p. 827. *Thethingpanye*, p. 1003. [*Thedingpeni*, in Tabulario Beccensi & in Chartophylacio Reg. Regest. 92. Expositio vucabulorum Anglican. ad calcem Chartularii Beccensis ante annos 400. exarata: *Thetenpeny, aveir deniers de vos dysaines.* Haud scio an idem sit *Thengdpeny* infra in *Weret ff.*]

TETIX. Miracula ult. S. Joannis Beverlacensis num. 4. de quodam contracto: *Si quando necesse habuit in matris Tetige mutare locum, manibus & genibus quasi pedibus quatuor innitebatur in modum quadrupedum.* [Cl. Editor putat esse Tectum vel Tugurium tom. 2. Maii pag. 191.]

TETMALLUM, pro *Mallum*, Placitum. Pancharta Nigra S. Martini Turon. an. Odonis Regis.... *Data est hujus cessionis auctoritas 11. Kalend. Junii Turonis in publico Tetmallo, quod tenuit Aldradus Vicecomes.* Vide *Mallum*.

TETRA, ex Græco τέτ̃ϱα, Quatuor. Althelmus de Laude virginum:

> *Helias vates, quem tetra volumina Regum*
> *Insignem memorant virtutum teruia fretum.*

TETRACTY, vox Græca τετρακτύ. Ingobertus Caroli Magni scriba:

> *Rex cæli dominus solita pietate redundans*
> *Hunc Carolum Regem terra dilexit herilem.*
> *Tanti erga afficii ut compos valuisset haberi,*
> *Tetracty implevit virtutum quattuor alma.*

Qua voce intelligit virtutum quaternionem, Justitiam scilicet, prudentiam, fortitudinem & temperantiam. Vide Nicolaum Alemannum in Dissertat. de Lateranensibus Parietinis cap. 9. & Notas nostras ad Alexiadem.

TETRADA, in Pœnitentiali Halithgarii, dicitur quarta feria cujusque septimanæ, ex Græc. τετρὰς, τετράδος: *Omnis itaque pœnitens non solum debet jejunare quod illi mandatum est à sacerdote, verum etiam postquam compleverit ea, qua illi jussa sunt, debet, quantum ipsi visum fuerit, jejunare sive Tetradas, sive Parasceve.* Nempe solebant Christiani, maxime Orientales, jejunare quarta & sexta feria. Sic νηστεύειν τὰς τετράδας καὶ παρασκευὰς ἡμέρας dixit Socrates l. 7. cap. 21. ubi de Theodosio juniore, *qui plerumque jejunabat, & maxime quarta feria & sexta, studio Christianitatis*, ut Socratis verba vertit Senator l. 11. Hist. Tripartitæ cap. 17. Τετράδα vero pro quarta feria usurparunt S. Ignatius in Epist. ad Antioch. Justinus Martyr in lib. Responsionum ad Orthodoxos, Clemens Alexandrinus lib. 7. Strom. idem Socrates lib. 5. c. 22. Balsamon, Nicetas Choniates in Manuele lib. 4. n. 6. & alii. Sed & τετράδα, Græcis nuperis, pro τετρὰς dicta eadem feria, uti observatum à Meursio. [Vide Glossar. mediæ Græcit.]

¶ TETRADUS, Quartus canendi modus, complectens tonos duos, septimum & octavum. Tractatus de cantu inter Opera S. Bernardi to. 1. col. 695. edit. 1690. *Quatuor enim sunt diversitates sive maneria cantuum, quibus omnis ipsorum multiplicitas includitur. Hæ apud Græcos vocantur, protus, deuterus, tritus, Tetradus, &c.* Aurelianus Mon. *Tetrardus* habet in Epistola, quam de Musica scripsit an. 851. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 123.

¶ TETRAGRAMMATON, Quatuor litteris constans. Sic apud Judæos dicebatur Dei nomen יהוה quod exprimere illis erat religioni.

TETRANS, Groma, ferramentum geometricum. Incertus Agrimensor: *In quam partem veneris, Tetrantem pones.* Vide Glossarium Rigaltii ad Gromaticos Scriptores.

TETRANSITON, Hypomnesticum de Anastasio Apocrisiario, in Anastasii Bibl. Collectaneis pag. 257. *Filius Plutini beatissimi Imperatoris pistoris, id est, qui super omnes pistores publicos est, eorum videlicet; qui annonas scholarum omnium solvunt, quod appellatur Tetransiton.* Vox videtur formata ex Gr. τετράσιτος, quadruplex annona. [Macri fratres in Hierolexico interpretantur annonam pro Scholaribus.]

TETRANUS, *Pravus, tenebrosus, à teter.* Ugutio & Joannes de Janua.

¶ TETRAPLARE, Quadruplicare, τετραπλασιάζειν; Martiano Capellæ lib. 9. *Tetraplasis*, Quadruplicatio, τετράπλασις, ibidem.

¶ TETRAPTOTON, Τετράπτωτον, Nomen quatuor casibus seu terminationibus constans, apud Isidorum lib. 1. c. 6. Joh. de Janua & alios.

¶ TETRARCHA, Τετράρχης, Qui quartam partem regni tenet, Lucæ c. 3. & alibi. Item, Qui quatuor cohortibus præest. Leoni in Tacticis cap. 4. n. 13. Τετράρχης ἐστὶν ὁ καὶ φύλαξ, ὁ λεγόμενος Οὐραγὸς ὁ καὶ τελευταῖος ἱστάμενος τοῦ ἀκιές. Prima notione *Tetrarchus* legitur in Gestis Consulum Andegav. cap. 2. apud Acherium to. 2. Spicil. p. 409.

TETRARDUS, *Quartanus*, Papiæ MS. Editus *Tetrardus* habet. Ex Gr. [Vide *Tetradus*.]

TETRASSARIUS, Semuncia, apud Marcellinum Empiricum: τετρασσάριος, apud Arrianum in Epictetum: τετράσσαρον Ἰταλικὸν, unciam vocari Cleopatra scribit.

TETRAVELUM, Velum quadruplex, seu vela quatuor, quæ in circuitu ciborii quo altare tegitur, expandi solent, ut pluribus docuimus in descriptione ædis Sophianæ n. 65. Vox ibrida. Anastasius in Sergio PP. *Hic fecit in circuitu altaris basilica Tetravila octo, quatuor ex albis, & quatuor ex coccino.* In Leone III. *Sed & super altare majus fecit Tetravela holoserica quatuor cum astillis & rosis chrysoclabis.* Ibid. *Fecit & in circuitu altaris, ubi supra, alia vela alba holoserica rosata, quæ pendent in arcu de ciborio numero quatuor, &c.* Rursum: *Fecit Tetravila alithyna ornata in circuitu de quadrapula.* Mox: *Nec non & Tetravela rubea alythyna quatuor, ubi supra fecit.* Occurrit præterea in hac Vita semel ac iterum pag. 142. 144.

¶ TETREVANGELIA, Quatuor Evangelia. Platina in Marco 1. *Constantini temporibus fuit Juvencus Hispanus Presbyter genere nobilis, qui Tetrevangelia hexametris versibus fere ad verbum transferens quatuor libris composuit.*

TETRICARE, Tetricum esse. Alexander Necham: *Tetricat, quotiens quis surgendo pigrescit.* Alludit ad illud Eccl. *Et hora surgendi non Tetrices.* [Ubi tamen vulgo legunt distinctis vocibus, *non te trices.* Vide Johan. de Janua. Glossæ Sangerman. Lat. Gall.

Digitized by Google

MSS. *Tetricare*, *Estre paresseux ou tristes*. Vide infra in *Trica*, & *Tritare*.]

TETRIMENTUM, *Nutrimentum*, apud Papiam.

¶ TETRINNIRE dicuntur anates clamantes Auctori Philomelæ versu 22.

In fluviisque natans ferte Tetrinnit avis.

¶ TEUCRI, pro *Turca* vel *Turci*, pluries in Epistola Sigismundi Rom. Regis an. circ. 1412. to. 1. Anecd. Marten col. 1744. *Teucri sive Turchi*, in Epistola an. 1448. to. 7. Spicil. Acher. p. 256.

¶ TEUDISCA LINGUA. Vide *Theotisci*.

¶ TEULERIUS, Qui tegulas facit, in veteri Catalogo MS. Sodalium Confraternitatis S. Mariæ Deauratæ Tolosanæ. Vide *Tegularius*.

¶ TEULICIA, Tectum, sic dictum à Tegula, Gall. *Tuille*. Exstat in Archivo S. Victoris Massil. Charta divisionis bonorum terræ vicecomitalis Massil. an. 1212. quæ facta dicitur *Massilia in tholoneo in solario superiori Teulicia*.

¶ TEUMA, pro *Thema*. Vide *Theuma*.

¶ TEUMITUM, Vectigal pro navibus transeuntibus exsolutum, ut *Temonaticum*, pro carris. Privilegium à Berengario Provinciæ Comite Hospitalariis concessum an. 1114. *Donamus Deo & Hospitali Iherusalem Teumitum Arasi hospitalis, qui per alveum fluminis, qui vocatur Durentia, descendit.*

¶ TEUTISCA LINGUA. Vide *Theotisci*.

TEUTONA. Gloss. Ælfrici: *Clava, vel cateia, vel Teutona*, aner cÿnner ȝetceat.

¶ TEUTONICA LINGUA. Vide *Theotisci*.

¶ TEUTONICUS ORDO Militaris, Germ. *Die Teutsche Herren*, Gall. *Ordre Teutonique*. Hujus primus auctor Germanus quidam fuit, si Jacobo de Vitriaco fidem habemus, qui occupata à Christianis Terra S. Hierosolymis cum populares suos, tum alios, linguæ loci ignaros, hospitio excepit. Quod ut commodius faceret, impetravit à Patriarcha veniam xenodochium, cum sacello B. Virgini dicato, exstruendi. Huic dein alii quoque Germani juncti, Bremenses inprimis & Lubecenses nonnulli, opibus affluentes, novum xenodochium Acræ excitarunt an. 1191. titulo Equitum Teutonicorum sub regula S. Augustini, cum cruce in pallio albo, assumto: hinc *Crucigeri* quoque dicti. His Bremensibus & Lubecensibus primam Ordinis originem acceptam refert Joh. Dusburg. in Prussiæ Chronico, nulla Germani, cujus meminit J. de Vitriaco, facta mentione. Ut ut est hic Ordo à Cœlestino III. PP. an. 1192. confirmatus & à successoribus ejus insignibus privilegiis donatus est. Primus Ordinis Magnus Magister fuit Henricus à Valpor. Capta à Saladino Hierosolyma, Equites Ptolemaidem concesserunt, inde in Germaniam translati, Prussiam occuparunt, per duo sæcula fama viribusque florentissimi. Albertus Brandeburgicus M. Magister an. 1525. à Sigismundo Poloniæ Rege Prussiæ Dux creatus hac lege, *ut in Ducatu Kinspergensi, cum posteris suis legitime susceptis, ut & in terra Sannia regnaret, deficiente stirpe, Ducatus feudali jure ad regnum Poloniæ devolveretur*. Lutheranismum amplexus Albertus cum equitibus plerisque dignitati nuntium remisit; quare cæteri Equites Catholici in Germaniam secedere coacti sunt, ubi novo Magno Magistro creato, solam fere umbram Ordinis splendidissimi retinuerunt. Vide Jacobum de Vitriaco Histor. Orient. cap. 66. Petrum Dusburg. in Chronico Prussiæ c. 1. Gaignium & Cromer. Hist. Polon. Joh. Eustachium Sollium Histor. Ordin. Teuton. Thuanum in Historia, Miræum de Orig. Ord. Eq. lib. 1. c. 3. Philippum Bonanni in Catalogo Ordinum Equest. &c.

¶ TEXACA, ut mox *Texaga*. Vide *Thenca*.

¶ TEXACHAT, pro *Septachat*, Septenaria mulcta, ut docet Eccardus ad Pactum Legis Salicæ tit. 21 §§. 10. & 12.

TEXAGA, in Glossis veteribus est *intra tecta*, quomodo accipi videtur in Lege Salica tit. 11. §. 4. *Si quis homo ingenuus alienum servum in Texaga secum duxerit, aut aliquid cum eo negotiaverit, &c.* Ubi Wendelinus, in *texaga*, in furto *tecto*, & non manifesto, seu *clam*, significare ait; ut & in Lege Aleman. tit. 99. §. 25. *Si quis servum molinarium involaverit, alium cum ipse reddat, & solvat sol. 6. in Texaga, cujus fuerit.* Editio Heroldi c. 104. habet *ferrum*, pro *servum*, & in Lege Ripuar. tit. 63. *Si quis hominem in hoste interfecerit, triplici weregeldo culpab. judicetur; de Texaga similiter.* Ubi Editio Heroldi, *de furia similiter*, habet. Monet Baluzius aliquot Codices Legis Ripuariæ tit. 18. §. 1. tit. 82. c. 1. & alibi *texagam* habere, ubi alii *furtum*. Vetus Formula obnoxiationis: *Quod ega caballum ab homine aliquo ... in Texaga subduxi: unde de ipso furtu victus apparui.* [Vide *Testeia* & *Thenca*.]

TEXAMENTUM, Pensitatio. Vide *Tensare*.

¶ TEXARA, pro *Texaca*, ut monet Eccardus in Pactum Legis Salicæ tit. 9. §. 3.

¶ TEXARE, vel TEXTARE, Texere. Codex MS. reddituum Episcopatus Autissiodor. an. circiter 1290. *Consuetudo illorum qui Textant pannos.* Et mox *Misteria ad Texandum pannos, &c.*

¶ TEXENDERIUS, Textor, Gallice *Tisserand*, in Tabulario Vosiensi fol. 44.

¶ TEXITARE, *Sæpe texere*, in Glossis MSS. quas laudat Vossius de Vitiis serm. p. 757.

¶ TEXITURA, Textura, actio texendi. Statuta Montis-regalis p. 277. *Textor seu textrix capiat tantum pro Texitura & orditura, pro qualibet teisa tela subtilis lini, sol. 4.*

¶ TEXON, Melis, *Taisson*. Vide *Leurerii*.

¶ TEXTA, pro *Testa*, Putamen. *Texta ovi*, Bernardo Monac. in Ordine Cluniac. part. 1. cap. 17. Vide *Carubla*.

¶ TEXTARE, Ornare, operire. Ordinarium S. Firmini Ambian. *Sabbato 1. Adventus, ad Vesperas altare Textatur ex candida... Sabbato in Passione altare Textatur de rubeo.* Vide *Texare*.

TEXTILICINIUM, pro *Textilicium*. Hugo Eterianus in Præfat. in l. 3. de Hæresib. *Fidem habens cum integritate sensus, & admirationem cum gloria, quibus acute dijudicat, sicubi Textilicinia ignobiliter eminentissima sapientia connectantur, &c.*

¶ TEXTRICULA, Parva textrix. *Textriculas puellas*, dixit Arnobius lib. 5.

¶ TEXTRICUM, *Weppeo*, in Miscellaneis Theodiscis, apud Pezium tom. 1. Anecdot. part. 1. col. 409.

¶ TEXTRINALE OFFICIUM, Ars texendi seu ipsum textoris opus, in Miraculis B. Gerardi Episc. Tull. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1075.

¶ TEXTRINIUM, Textus, textura metaphorice, in Conciliis Tolet. XV. & XVI. inter Hispanica tom. 2. pag. 726. & 739.

TEXTRINUM, *Locus, ubi naves fabricantur, i. navalia. Est etiam locus, ubi fœmina texunt telas.* Papias. [Nota vox hac secunda notione. Pro ipsa texendi arte Suetonius de Illustr. Gramm. c. 23. *Palæmon primo Textrinum, deinde literas didicit.*]

TEXTORES, Hæretici Albigenses, seu Cathari, quos Galli *Tixerans*, vocabant. Vide in *Pifli*.

¶ TEXTUM, Idem quod mox *Textus*. *Texta aurea*, *Texta argentea*, in veteri Catalogo MS. ornamentorum S. Martialis Lemovic.

1. TEXTUS, Liber seu Codex Evangeliorum, qui inter cimelia Ecclesiastica reponi solet, auro gemmisque ut plurimum exornatus, aureis etiam interdum characteribus exaratus. Annales Fr. Anianenses: *Dedit idem Rex serenissimus Augustus quatuor Evangeliorum librum, qui Textus dicitur, cujus postes sunt mirabili schemate compositi, ut unum electri aureolum conformet peripitisma, alterum vero eburis pulchre celatum distinguat iconisma.* Fridegodus in Vita S. Wilfridi cap. 15.

Codex aurata confeptus grammate scriptus,
Auctus evangelicum servans in corpore Textum.

Bulla Benedicti VIII. PP. ann. 1023. in Bullar. Casin. & Leo Ost. lib. 2. c. 44. *Textum Evangelii deforis quidem ex uno latere adopertum auro purissimo, & gemmis valde pretiosis; ab intus vero uncialibus literis, atque figuris aureis mirifice decoratum.* Histor. Translat. S. Sebastiani n. 88. *Textum deinceps sacrorum Evangeliorum, aureis characteribus exaratum, laminisque metalli ejusdem absque admixtione cujusquam materiei inclusum.* Rupertus Tuitiensis lib. 2. de Divin. Offic. cap. 23. *Codices Evangelii auro & argento, lapidibusque pretiosis non immerito decorantur, in quibus rutilat aurum cælestis sapientiæ, nitet argentum fidelis eloquentiæ, fulgent miraculorum pretiosi lapides, &c.* Adde Durandum l. 3. Ration. cap. 19. n. 14. Orderic. Vital. l. 6. *Textum Evangeliorum auro & argento gemmisque decoravit.* Versus scripti in fronte Biblior. Bibl. Regiæ:

Quid de Evangelico Textu replis abo colendo?
En ipsos apices gemmis circundat & auro.

Cedrenus an. 21. Constantini M. Ἀλλὰ καὶ πτύχας Εὐαγγελίων χρυσᾶς, διὰ μαργαριτῶν καὶ λίθων καλλωπισθείσας, ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσήγαγε. Zonaras in Justiniano: Καὶ βίβλοι τῶν θείων Εὐαγγελίων χρυσῷ περιλαμπόμεναι πάντοθεν καὶ λίθων παντοίοις γένεσι πεποικιλμέναι. Ducas c. 42. Εὐαγγέλιον μετὰ κόσμου παντοίου. Habetur apud Joan. Euchaitam pag. 21. Carmen εἰς λιτὸν εὐαγγέλιον ἱστορημένον, id est picturis adornatum. Hildebertus Episc. Cenomanensis Epist. 15. *Ex eo quoque traxit hanc Ecclesia consuetudinem, ut Textus quidem Pontifici apertus, cæteris autem clausus ad osculandum deferatur, &c.* Vide præterea Baldricum Noviom. lib. 1. Chron. Camerac. c. 90. [Johannem Abrinc. de Offic. Eccl. p. 66. edit. 1679. Ordinarium Rotomag. ibid. ad calcem pag. 181.] Sugerium l. de Administ. sua, cap. 20. in Ludov. VI. pag. 320. Will. Gemeticensem p. 317. Fulcherium Carnot. lib. 1. c. 18. Gervasium Dorobern. pag. 1584. Historiam Episc. & Comitum Engulismensium c. 35. Monasticum Anglic. to. 1. p. 15. Bibliothecam Sebusianam p. 389. &c. Librorum porro sacrorum exteros ornatus ita commendat Senator lib. de Divinis Lectionib. c. 30. *His etiam addimus in Codicibus cooperiendis doctos artifices, ut literarum sacrarum pulchritudinem facies desuper decoro vestiret, exemplum illud dominicæ figurationis ex aliqua parte forsitan imitantes, qui eos, quos ad cœnam æstimavit invitandos, in gloria cælestis convivii stolis nuptialibus operuit.* Gemmis Codices vestitis, apud S. Hieronym. Epist. 22. c. 13. Vide Ethelwolfum de Abbatibus Lindisfarnensibus cap. 20. [Charta Willelmi de Altaribus è Tabulario B. M. de Bono-nuncio Rotomag. *Hanc donationem meam concesserunt mater mea & Simon frater meus, & per unum Textum super altare Ecclesiæ Prati posuimus.* Vide *Investitura per Textum Evangelii.*]

Testus, Teistum. Jo. Berardi in Chronico Casauriensi lib. 3. *Feci & calicem aureum, ... feci & Testum argenteum, quod expanderetur vel aperiretur super altare dominicis diebus, & in festis Sanctorum.* [Acherius to. 5. Spicil. p. 477. edidit *textum*; sed ibid. lib. 2. p. 465. habetur: *Nec pepercit Testis aureis & argenteis, quibus texta videbantur verba Salvatoris.*] Joannes Belethus c. 115. *Crucibus ordine collocatis, capsis, Testibus Evangeliis, phylacteriis.* Vide Ughellum to. 7. p. 275. Le Roman *de Rou Duc de Normandie* MS.

A Roem fist meinte malice,
N'i laissa Tiexte, ne galice,
Ne crois, ne bon drap en aumaire;
Que Manger ne fist hors traire.

¶ Teitii, pro *Textus*. Guidonis Disciplina Farfensis lib. 1. cap. 29. *Testes Evangeliorum in altare omnes ponant.*

Testaevangelium, unico verbo, in Charta an. 1197. apud eumdem Ughellum to. 7. p. 1274.

2. TEXTUS, interdum pro Regesto sumitur, maxime apud Will. Thorn. pag. 1765. 1770. & 1864. ubi mentio fit cujusdam *Textus S. Adriani*. Observat præterea Somnerus Regestum Roffensis Ecclesiæ, vulgo *Textum Roffensem* appellari.

¶ 3. TEXTUS, Character, nostris *Texte*. Processus de B. Wernhero Mart. to. 2. Aprilis p. 715. *Produxerunt tres tabulas ... quarum una ultra centum annorum antiqua, magni Textus, continet illius S. Wernheri primæva nonaginta miracula.*

¶ Textus Italicus, Altus, Bifractus. Vide in *Scriptura*.

¶ TEXUITALIS, Qui *textum*, seu litteram explicat, Gall. *Textuaire*. Vita S. Francisci Fabrian. to. 3. Aprilis p. 985. *Texuitalis autem factus pague optimus fuit* Mallem *Textualis*.

¶ TEXUS, Nostris alias, Textûs seu texturæ species acupicta, vel auro argentove elaborata, qua mulieres capillos certa ratione dispositos decorabant. Computus an. 1445. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1112. iv. *Texus & iv. garnitures données à Katerine du Beignon.* Ibid. col. 1114. *Texus cramoisis à la Dame de Hacq, &c.... vii. autres Texus de couleurs, longs, o leurs garnitures dorées, &c. xiii. autres courts, &c.* *Tissu*, eadem notione legitur col. 1208. & 1317.

¶ TEXUTUS, Textus, textura, Gall. *Tissu*. Litteræ an. 1500. ad Officialem Noviom. *Zonas, Texutos, vestes, forraturas, mantellos, annulos, virgas, perlas, lapides pretiosos, &c.* Vide *Tessutus* & *Tissutus*.

¶ TEYSA, Teysia, Idem quod *Teysia*, Mensura sex pedum, Gall. *Toise*. in Statutis civitatis Astæ Collat. 17. cap. 72. Vide *Ripperia* in *Riperia* & *Rondellum* 2.

¶ TEYTUM, Tectum, Vasconibus *le Teit*. Tabularium S. Martialis Lemovic. *Duas marchas argenti ad restaurandum Teytum novum donavit.*

¶ TEZA, Idem quod *Teysa*, in Statutis Mutinæ fol. 45. rubr. 237. Vide *Teisia*.

¶ TEZOLANUS, f. Textor lanæ, seu pannorum è lana, ab Italicis vocibus *Tessore* & *Lana*. Statuta Mutinæ fol. 1. rubr. 2. *Quilibet habitator in dictis villis, locis & castris, & etiam Tezolani teneantur de prædictis* (viis restaurandis.) Et fol. 2. v°. rubr. 12. *Sdugaria districtus Mutinæ & fossata Potestas fodi & deradi facere teneatur hominibus laborantibus ibi terram, tam civibus quam Tezolanis & aliis personis ... Tezolani non compellantur nisi in ea terra, in qua faciunt Tezolariam,* (vel *Tezolaniam*, ut legendum videtur, pro Textura lanæ.) Ibid. fol. 74. v°. rubr.

370. *Exceptis semiferis, servis cartolariis & veris Tezolanis, qui excepsuati sunt, nec compelli possunt in sint falsarii in aliqua villa.* Rursum fol. 78. rubr. 376. *Semifer, Tezolanus, castaldus, bubulcus, gualdemanus sive custos cujuslibet civis Mutinæ, &c.* Pannifici Mutinenses multis gaudent privilegiis, unde nostra interpretatio utcumque confirmatur.

TH, seu Θ, Character Græcus, qui θάνατον, seu obitum designat, in Necrologiis Monasteriorum. Isidorus lib. 1. Orig. cap. 3. inter quinque mysticas Græcorum literas, ait Θ *mortem significare.* Et cap. 23. annotat, in breviculis, quibus nomina militum continebantur, Θ *ad unumcujusque defuncti nomen apponi.* Ruffinus lib. 2. Invectiv. in S. Hieronymum: *Quod tale esset, quale si quis accepto breviculo, in quo militum nomina continentur, nitatur inspicere, quanti in bello ceciderint, & requirens, qui inspicere missus est propriam notam, verbi causa, ut dici solet Θ ad unumcujusque defuncti nomen ascribat, & propria rursus nota superstites signet, &c.* Paulus Diaconus in Notis: Θ *nominis militis appositum, ipsum obiisse demonstrat.* Vetus interpres Juvenalis Sat. 4. *Judices literam Theta apponunt ad eorum nomina, quos supplicio afficiunt. Merito Θῆτα ἀπὸ τοῦ θανάτου, eo quod quasi habeat telum suum, ideoque triste intelligitur, vel mortis signum. Unde quidam ait:*

O multum ante alias infelix litera Theta.

In Ecclesia S. Paulini Trevir. exstant monumenta Bertholdi & Ruotgeri Archiepiscoporum, cum his inscriptionibus, Θ. *Bertolfus Trevir. Archiepiscopus IV. Id. Febr. VI. Kal. Feb.* Θ. *Ruotgerus Trevir. Archiep.* apud Brower. lib. 9. & 10. Annal. Trevir. Vide Camillum Peregrin. in Not. ad Anonymum Casin. sub ann. 1014. eumdem Brower. in Antiq. Fuld. p. 129. 153. 169. 177. 323. 324. ubi eadem nota in variis sepulcris exarata legitur. Habetur etiam in Inscript. Gruterianis pag. 567. 6.

¶ THABERNATOR, Caupo. Vide *Tabernator.*

THABIT, Pannus sericus undulatus, vulgo nostris etiamnum *Tabis.* Vincentius Belvacensis lib. 31. c. 143. *Ante pugnam dedit 16. millia vestimentorum de samito & de Thabit, sarbois exceptis.*

¶ THABUR, Tympanum. Vide in *Tabur.*

¶ THADIO, Germ. *Thater*, Qui commisit crimen, convictus de crimine, apud Eccardum ad Pactum Legis Salicæ tit. 45. §. 4.

¶ THAFATA, Gall. *Taffetas.* Vide *Taffata.*

¶ THAFUS, τάφος, Sepulcrum. Vide *Taphus.*

THAINUS, THAYNUS, THANUS, Nomen dignitatis apud Anglo-Saxones, quæ varia tamen fuit; duplicem enim Thaynorum ordinem statuunt Leges Kanuti Regis c. 97. & Leges Henrici I. Regis Angl. c. 14. *Thainorum* scilicet *Regis*, & *Thainorum mediocrium.* Ubi *Thaini Regis* post Comites recensentur, eique proximi esse dicuntur, eorumque *relevatio*, dimidium *relevationis* Comitis; ita ut cum *relevatio* Comitis sint 8. equi, &c. Thaini Regis sunt quatuor, &c.

THAYNORUM REGIS mentio est in Legibus Inæ Regis West-Sax. cap. 49.

THAINI MEDIOCRES, nude *Thaini*, alibi appellantur c. 64. ubi dicitur *Jusjurandum Thaini contra valere jusjurandum 6. villanorum. Thaini credibiles*, cap. 65. *Dignitas Thaini*, cap. 68. cui Presbyterorum vel Canonicorum æquiparatur. Leges Adelstani Regis post cap. 25. *Missa Presbyteri & secularis Thayni jusjurandum in Anglorum laga reputatur æque carum, & pro 7. ordinibus Ecclesiæ, quos Sacerdos per Dei donum ascendit, ut haberet Thayni rectitudinem dignus est.* Adde Concilium Ænhamense an. 1009. c. 2. In Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ p. 15. *Thaini Regis* videntur esse *Thaini, qui de Rege tenent*, & post *Episcopos, Abbates, Barones, & Milites* recensentur; tametsi *Thani* cum *Militibus* ibi interdum confundantur. Sane Somnerus existimat *Thanos*, deposita prisca nomenclatura, post Normannorum in Angliam ingressum *Milites* appellari cœpisse. Idem porro recte observat in editione Saxonica Legum Canuti apud Lambertum cap. 67. quod est 97. apud Bromptonum, *Thainos regios* dici, *qui liberam habent jurisdictionem*: adeo ut Thaini isti majores *Baronibus Regis*, ut minores Baronibus minoribus, hoc est maneriorum dominis æquiparari debeant.

☞ Omnibus & singulis Comitatus Thainis, ut conventibus interessent, non indultum modo, sed gravissimis pœnis cautum erat, ne quis ab iis tee abesset, lege 20. Æthelstani Regis, & legibus Henrici I. cap. 29.

Thanorum nomen & dignitas etiam sub Normannis obtinuit. Domesdei in Berkeshyre: *Thanus vel Miles regis dominicus moriens pro relevamento dimittebat Regi omnia arma sua, & equum unicum cum sella; quod si ei essent canes & accipitres, præsentabantur Regi, ut si vellet acciperet.*

THANUS, in Regiam Majestatem lib. 4. cap. 21. §. 21. c. 31. §. 3. c. 36. §. 3. in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 15. ubi Skenæus observat, ejusmodi Thanos apud priscos Scotos, seu Hybernos, dictos *Thosche*, & *Maktosche*: filius Thaini, qui hodie est Princeps tribus, seu familiæ Catanæorum, *(Clancha Hern.)*

THEIN, in Legibus vernaculis Will. Nothi c. 8.

¶ THEINUS, apud Thomam *Madox* Formul. Angliæ. pag. 1. 36. & 238.

TEIN, apud Simeonem Dunelmensem de Obsessione Dunelmi an. 869. *Filiam autem Alduini ... quidam Tein in Evervicshire Kilvert filius Ligulfi accepit uxorem.* Ibidem: *Quidam Tein in Cowerwicshire, nomine Orm, filius Gamellonis, accepit uxorem unam ex 3. filiabus Alredi Comitis, &c.*

TEGNIO, Thaynus, à Saxon. ꞇeȝen, Baro, vir nobilis. Ricardus Hagustaldensis de Bello Standardico: *Rex igitur David duobus Tegnionibus, id est Baronibus suis cum gente eorum, obsidione Carrum commendata, &c.*

¶ TEIGNUS, apud Hickesium Dissertat. p. 75. ex Charta Willelmi I. qua *suis Teignis in Episcopatu Roffensi ... præcipit omnes consuetudines exsolvere.*

THEGEN. Charta Henrici I. Regis Angliæ pro Libertatibus Ecclesiæ Cantuariensis, apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkynd* p. 205. *Notum facio, me concessisse eis omnes terras, quas tempore Regis Eadwardi cognati mei, & tempore Willelmi patris mei habuerunt, & saca, & socne, ... super suos homines infra burgos & extra ita tantum & tam plenter, sicut proprii ministri mei exquirere debent. Et etiam super tot Thegenes, quot eis concessit pater meus, &c.* [Vide *Liberalis.*]

THANAGIUM, in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 5. §. 4. *Si vero in dominiis vel Thanagiis domini Regis malefactor ille fuerit, &c.* Monasticum Anglicanum tom. 3. p. 9. *Et omnes antecessores sui tenuerunt dictam Baroniam in Thenagio; & reddit domino Regi inde per annum 50. sol.* Idem quod

TAIND-LAND, [*Terra Tani*, apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 291.] Terra *Thani*, fundus *Thanis* peculiaris, in Domesday: *Hæc terra T. R. E.* (id est tempore Regis Edwardi) *fuit Tainland; sed*

Digitized by Google

postea conversa in Reveland. Alibi: *Willelmus Comes dedit Dnitona & Suindone & Chevrel, quæ erant Thainlande pro terra de insula de Wiht, &c.* Rursum: *Hic Robertus habuit unam virgatam, quam tenebat Dodo T. R. E. huic addita fuit Dolvertone manerium Regis: modo dijudicata est esse Tainland.* Charta Willelmi Junioris Regis Angliæ ex Tabulario Ramesiensi, ch. 178. *Si terra de Isham reddidit firmam Monachus ... sit in dominio Abbatis: si vero Teinlanda tunc fuisse inveniatur, qui eam tenet de Abbate, teneat, & recognoscat; quod si noluerit, eam Abbas in dominio habeat.* Ubi Spelmannus observat opponi terram *ad firmam*, seu ad tempus elocatam, *Teinlanda*, id est hæreditariæ.

Jam vero ut de vocis *Thaynus* origine aliquid dicamus, Saxonicæ linguæ peritiores hanc ab ea arcessunt, traduntque Thaynos, ðegn Saxonibus dictos, à ðenian, *ministrare*: additque Seldenus ad Eadmerum, in Domesday promiscue *Thaynos* & *Servientes*, & qui *Thaini Regis* aliis dicuntur, hic *Servientes Regis appellari*: tametsi, ut ait Lambardus, & ex eo Somnerus, *Thainus ei, qui servitutem servit, è regione contrarius sit.* At *Thaini* ex eo nobilium ordine fuisse videntur, quos *Ministros* vocant Chartæ Anglicæ, qui uti in hac voce docuimus, præcipui erant inter Nobiles aulicos, & Regi ratione tenementorum immediate subjecti, quos *Barones* ætas postera nominavit. Neque enim alii videntur *Ministri* ii, seu *Thaini*, quam præcipui è nobilitate Danica, quos Kanutus Magnus Danorum Rex ad sui comitatum adscivit, *bipennibus, mucronumque capulis deauratis coruscantes*, ut ait Sueno in Legibus Castrensibus cap. 2. quorum catervam ad tria millia militum selectorum excurrentem, *suo idiomate Thinglith* nuncupavit, ut auctor est idem Scriptor. voce nimirum conflata ex *lith*, quæ *ordinem aciei* sonat, & *Tein*, *Thein* vel *Theing*, ut tum efferebant, qua nobilium ordo designabatur. Neque enim placet Stephani Stephanii conjectura, qui emendandum censet *thinglith*, hoc est, cohors, constans viginti ordinibus. Cur autem *Theinorum* istorum catervam conflarit Kanutus, pluribus narrat Sueno dicto c. 2. & 3. ut & Saxo Grammaticus lib. 10. De Thaynis plura Spelmannus, Lambardus, Seldenus de Titulis honor. part. 2. c. 5. §. 2. 4. & in Notis ad Eadmerum p. 170. Somnerus in Gloss. Saxon. v. *Theyen*, & alii.

¶ 1. THALAMUM. Litteræ Gaufridi Comitis Andegav. an. 1135. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 4. p. 632. *Insuper stabilivit, quod nemo ab Ingrandis usque Andegaviam, nisi solummodo Andegavensis, Thalamum aut navem vino venali onerare queat, aut portum facere presumat.* Nullus dubito, quin legendum sit *Chalanium*, aut *Chalannum*, Gallice *Chaland*, quod est navis genus in Ligeri notissimum. Vide *Chelandium.*

¶ 2. THALAMUM, Idem quod mox *Thalamus*, Cubiculum. Charta an. 1253. è Chartulario S. Vandregesili to. 1. p. 14. *Ego Richardus Guerson tradidi & concessi Tierrico de Caudebeguet meo fratri dua Thalama de domo, quæ fuit Roberti le Monnier nostri patris .... tenenda & habenda jure hæreditario dicta dua Thalama, &c.*

1. THALAMUS, Domus, palatium, vel cubiculum. Vox Græcis & Latinis cognita. Exstant Chartæ duæ in Tabulario Ecclesiæ S. Laudi Andegavensis, prior Fulconis Regis Hierosol. & Comitis Andeg. quæ sic clauditur: *Actum est hoc Andeg. in Thalamo meo.* Posterior: *Actum est Andegavi in Thalamo Episcopi.* Alia an. 1170. in Tabul. Campaniæ: *Actum in Thalamo Comitis apud Trecas.* Occurrit hac notione in Gestis Consul. Andegav. c. 11. n. 8. 9. & alibi non semel. Βασιλικοὶ θάλαμοι, apud Niceph. Gregoram lib. 10. Hist.

¶ 2. THALAMUS, Veli species, ut videtur, iis similis, quibus thalami decorantur. Synodus Mexic. an. 1585. to. 4. Concil. Hispan. p. 358. *Ne capellæ & fontes baptismales sericis Thalamis aut auleis aliove profano apparatu ornentur.*

THALAPSICUM OPUS. Bibliothecarius in Paschali II. apud Baronium an. 1118. ubi de istius PP. gleba, seu cadavere: *In mausoleo purissimi marmoris Thalapsico opere sculpto collocatus est.* Latini *Thalassicum* colorem, ferrugineum, dixere. Plautus in Milite glorioso:

Facito ut veniat ornatus huc ornatu naucleric:
Causiam habeas ferrugineam.

Mox:

Palliolum habeas ferrugineum, nam is color Thalassicus est.

Infra:

.... nescio quis eccum incedit
Ornatu quidem Thalassico. P. A. Jam nos volt hic profecto,
Nauclerus est hic quidem, &c.

Ubi Thalassicus color is est, qualem deferunt Naucleri. Sed nihil vox hæc videtur habere commune cum *Thalapsico opere.*

¶ THALAPTA, Duodecim, ut jam dictum est post Wendelinum in voce *Chunna.* Titulus 78. Pactus Legis Salicæ est, *In quantas caussas Thalaptas debeant jurare*, id est, in quot vel quibus causis duodecim jurare debeant. Vide Eccardum in hunc titulum & suo loco *Jurare duodecima manu.*

¶ THALEMETARIUS, Panifex. Vide *Talemarii.*

¶ THALERUS, Idem quod supra *Talerus*, seu nummus trium librarum Francicarum argenteus, Germanis *Thaler*, vel *Reichdale*, Gall. *Richedale.* Occurrit apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 220. 227. 324. & passim apud alios Scriptores Germanicos. Vide *Dalerus.*

¶ THALGIA, Idem quod *Tallia* 8. Gallice *Taille.* Chartular. 1. Monasterii Aquicinct. fol. 60. *Excepto relevamento & exactione illa, quæ vulgo Thalgia dicitur.*

THALITARIUM. Cosmas Pragensis in Chronico Bohem. p. 5. *Nunc, si vobis placet, meum accipite Thalitarium & chlamydem, ac mutatoria Duce digna, & pergite, &c.* Ubi *Tolutarium*, equum scilicet, quidam legendum censent.

¶ THALLHUM. Vide supra in *Tallia* 5.

¶ THALMUD, THALMUDIUM. Vide *Talmud.*

¶ THAMMUS, vel THAMMUZ, Numen à Judæis idololatris adoratum. Vide Tertullianum adv. Judæos cap. 11.

THANAGIUM, THANUS. Vide in *Thainus.*

THANYA, Sinus, piscatura, fœtus, in jure Hungarico. Sambucus.

THARCASSIUS. Mauritius Catanensis Episc. de Corporis S. Agathæ translat. apud Rocchum Pirrum: *Artus vero reliquos, ne quovis indicio possint detegi, quos vulgo Tharcassios nominant, attulerunt.* Infra: *Navigio Armeniam usque perveniunt, quo in loco diebus 4. commanentes, & Tarchasios ubi sanctas occultaverunt reliquias, aptius componere disponentes, &c.* Rursum: *Deinde reliquias de Tharcassis extraxi.* Ubi indubie legendum *Carcassius*, id est, *Cadaver*, ex Gallico *Carcasse*, de qua voce, vide in *Carcasium.*

☞ Felicius veriusque vim vocis vir doctissimus explicat infra in voce *Turcasia*, quam videsis.

¶ THASCA, Præstatio agraria. Conventio an. 1245. è MS. D. *Bianet* fol. 79. v°. *Barralus .... recipere posset ... pedagia, census, Thascas, &c.* Hinc emendanda Charta fundationis Monasterii Francarum vallium an. 1143. in Instrum. Gall. Christ. novæ edit. to. 6. col. 192. *Totum hoc sive in Thascis, sive in quartis cum omni dominio .... donamus, &c.* Lege *Thascis*, & vide *Tasca* 2.

THASCHIA. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 78. *Si quis eos occidat, eamque si parentes repetentes wera, wyta, manbota, sicut justum accidentia fecerit, persolvator, vel in Thaschiis, vel hujus suggerendis de blodfledis est institutum, quos parentes sui divites ac domini multa fiunt in progenies egestate mendicos.* Hæc sunt admodum intricata, quæ aliis evolvenda & explicanda relinquimus. Scribit Camdenus in Britannia, vocem *Tascia*, apud Britannos *denariam tributi significasse*. Vide *Tasca* 2.

¶ THASSARE, Gall. *Entasser*. Vide *Tassus*.

¶ THASSES NAUFRAGIURUM, in Charta Odonis Regis an. 888. inter Instrum. to. 6. Gall. Chr. novæ edit. col. 10. perperam pro *Classes naufragiorum*, ut habetur in *Rasica*.

¶ THASTA, pro *Thasca*. Vide in hac voce.

THAU, Crux, veteribus Gallis. Vide *Tau*.

THAVERNICA, Judicia, &c. Vide *Tavernica*.

THAUMA. Freculfus to. 2. Chron. lib. 5. cap. 10. *Quibus etiam diebus Judæi habitantes in Creta sollicitati sunt à quodam, qui se Mosen legislatorem e cœlo ad eos denuo missum testabatur: monens, ut omnes suas relinquerent possessiones atque pecunias, quoniam illo ductore per siccum mare ad repromissionis gaudia pervenirent. At illi hac spe capti omnia contempserunt sua. Cumque venisset dies, quam designaverat seductor ille, deduxit eos ad quandam rupem declivias incumbentem, jussitque ut Thaumarum schemate semetipsos evolverent, &c.* Socrates lib. 7. cap. 38. unde hausit prædicta Freculfus, nihil habet, quod vocem hanc clariorem reddat.

☞ Legendum forte est, *jussitque ut eaubaram schemate semetipsos involverent*, ne scilicet à præcipitio deterriti, in mare sese præcipitare, ut jubebat impostor ille, renuerent.

¶ THAURUS. Membrana vetus apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. pag. 169. *Ipsi etiam habuerant inter terras eorum montes & paludes, & ideo semper habuerunt rixas ad invicem, rapinas & incendia: ex hoc Francigenæ multum fuerant tristes, volentes ab hora in horam Thaurum dare.* Hoc fortean est locum, vel sedem dare, mutare, ducta locutione à *Thorus*, quod proprie stratum, in quo cubatur vel sedetur, significat.

¶ THAURUSCA. Charta an. 1227. è Chartular. S. Vandregesili to. 2. p. 1834. *Unde mihi reddebat :... semel in anno servitium quadrige ... si haberet; sin autem unum servitium Thaurusca; si Thauruscam non haberet, unum servitium hercia, si equum vel equam haberet.* Ut *quadriga* carrum, ad quem equi juncti sunt, significat, sic forte *Thaurusca* plaustrum est, cui subjuncti sunt *tauri* seu boves.

¶ THAYNUS. Vide *Thanus*.

THEADA. Lex Salica tit. 48. *Ista omnia alii tres testes jurati dicere debent, quoniam in mallo legitimo, vel ante Regem, ille qui accepit in laisum suum fortunam in mallo publico, hoc est ante Theada vel tunginum, &c.* Id est coram poppulo: est enim Saxonibus ðeod, populus, gens, provincia, in plurali ðeoda: vel potius *coram Rege, Principe*; ex Saxon. ðeoden, quod idem sonat, de qua postrema voce multa Somnerus in Glossario Saxonico. Proinde *ante Theada, vel tunginum*, erit, *ante Regem, vel ante Judicem*: quod supra dixit, *in mallo legitimo*, hoc est ante judicem, vel *ante Regem*, hoc est ante *theada*. Nam hæc unum idemque sonant.

☞ Eccardus ad Pactum Legis Salicæ tit. 49. ubi eadem fere leguntur, *Teata*, vel *Theada*, Decanum interpretatur, à *Teha* vel *Tia*, decem. Hunc Scriptorem consule.

THEAM, THEM, THEMA, THEMUM, Voces Saxonicæ.

THEAM, vel TEAM, est Laudare auctorem, advocare, proferre. Joan. Brompton. *Theam, est laudare autorem, i. revoucher garant: Et quandoque dicitur sequela nativorum.* Priori notione usurpatur in Legibus Edwardi Confess. cap. 25. *Theam, quod si quispiam aliquid interciet super aliquem, & interciatus non poterit warantum suam habere, erit forisfactura sua, & justitia sua similiter de calumniatore, si defecerit.* Rursum

THEAM, Bromptono, dicitur *sequela nativorum*, id est jus *sequendi* servos proprios, si à dominio domini evaserint, aut fugerint, aut in alienam terram transierint: à Saxon. ðeam, soboles, propagatio, quod à týman, propagare, partum edere, sonat. Cowellus & Rastallus: *Theam est Regale Privilegium, quo qui fruitur, habet villam, & propaginem, id est potestatem habendi nativos, bondos, & villanes in feudo aut manerio suo.* Fletæ lib. 1. cap. 47. §. 9. *Theam est acquietantia amerciamentorum sequela propriorum suorum.* Willel. Thorn. *Hoc est, ut habeatis totam generationem villanorum vestrorum cum sectis & catallis ubicunque inventa fuerint; excepto quod si aliquis nativus quietus per unum annum & diem in aliqua villa privilegiata manserit, ita quod in eorum communiam, vel gildam, tanquam unus illorum receptus fuerit, eo ipso à villenagio est exemptus.* Eadem etiam habet Rastallus. [Glossar. ad calcem Chartularii Beccensis: *Theam, aveir la progenie de ses nays.*] Adde Skenæum de Verbor. significatione, & ad Regiam Majestatem l. 1. c. 4. §. 2. ubi

THEME scribitur. Charta Leofrici Comitis pro Fundatione Monasterii B. Mariæ de Coveotria in Anglia: *Has autem villas cum medietate prædicta villa trado huic monasterio cum saca, & socna, & theloneo, & cum Themo, cum libertate & omnibus consuetudinibus, &c.* Alia ejusdem Comitis: *Has autem terras dedi huic monasterio cum soca, saca, cum telonio, & Theme, &c.* Leges Burgorum Scoticorum cap. 14. §. 2. *Nisi fuerit de proditione* (appellatus) *vel de Theme, unde se debet defendere bello.* Ubi Skenæus: i, *de quæstione status, al. de furto.*

¶ THEM, apud *Madox* Formul. Anglic. p. 43. *Cum socha & sacha, & tol, & Them, &c.*

¶ THIAM, apud eumd. *Madox* p. 47. *Cum thol & Thiem, &c.* ut & in Chartul. SS. Trinit. Cadom. &c.

THEAME, in Quoniam attachiamenta cap. 100. *Theam*, tom. 1. Monast. Anglic. p. 307.

¶ TEAM, TEAME, eodem tom. pag. 29.

TEAMES. Charta Edwardi Confessoris, apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* p. 207. *Sciatis, me dedisse Deo & S. Augustino & fratribus, ut habeant eorum soca & socna, & pacis fracturam, & pugnam in domo factam, & viæ assaltus, & latrones in terra sua captos, latronumque susceptionem, vel pastionem, super illorum proprios homines infra civitatem & extra, teloniumque suum in terra & in aqua, atque consuetudinem, quæ dicitur Teames, & super omnes allodiarios suos, quos eis habeo datos.*

¶ THEATO, Denarius, Eccardo ad Pactum Legis Salicæ tit. 30.

¶ THEATRALIA, Ludi theatrales. Vita S. Ildephonsi

phonsi Episc. to. 2. Concil. Hispan. p. 569. *Lætati sunt cives, Theatralia docti parabant, & Equites cuncti sua festa fecerunt.*

THEATRAPUS, Vox corrupta, in S. Martini PP. Donatione Blandiniensi Monasterio facta, [apud Miræum to. 1. p. 333.] *Datum 14. Kal. Febr. per manum Amandi Episcopi Theatrapi sanctæ sedis Apostolicæ.* Idem Amandus in alia Donatione ejusdem Pontificis Elnonensi Monasterio facta, *Bibliothecarius S. Sedis Apostolicæ* vocatur.

THEATROQUINEGIUM, ex Gr. θεατροκυνήγιον. Julianus Antecessor Constit. 98. *Processiones autem ipsius* (Consulis) *esse volumus septem, omnes in circo, & in harena, & in theatro. Et prima quidem processio erit Kalendis Januariis; secunda autem ea, quæ Mappa, tertia autem, quæ Theatroquinegium appellatur, &c.* Ubi *Quinegium*, pro *Cynegium*, scribitur, quomodo *Quinegius Cos.* pro *Cygnegius*, scriptum in vett. Codd. Capitul. Addit. 4. c. 32. monet Baluzius.

THECA, Θήκη, Capsa Sanctorum reliquiis instructa. Vita S. Eligii Episc. Noviom. *Multas Sanctorum ex auro, argento, atque gemmis fabricavit Thecas, sive tumbas.* S. Asterius Orat. in SS. Martyres: ἐν θήκαις φιλοκάλοις ἀποτιθέμεθα, καὶ οἴκους τῆς ἀναπαύσεως ἐγείρομεν ταῖς κατασκευαῖς μεγαλοπρεπεῖς, &c. Τῶν ἁγίων μαρτύρων θῆκαι, apud Chrysostom. Homil. 5. in c. 3. Genes. Θήκη διάχρυσος, apud Annam Comn. l. 3. Alex. & Acropolitam c. 11. Vide Baronium an. 811. n. 49. Θήκας, Græci appellarunt etiam loculos ligneos, in quibus recondebantur corpora, atque adeo monumenta ipsa hypogæa, qua notione usurpant Æschylus, Plato lib. 12. legum, & Julius Pollux. Hesychius: Θῆκαι, σοροί. Alibi: γλωσσόκομον, θήκη, σορὸς ξυλίνη τῶν λειψάνων.

THECA. Charta Henrici Imp. an. 1107. in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 308. *Ut constructo eodem ibi monasterio, à Comite scilicet Pericht. partium termini utrorumque infra murorum ambitum clauderentur, & altare quoddam in Orientali Theca positum, & in honore B. Petri consecratum parti Ottonis cederet.* [Hoc est, in Orientali parte, à fornice sic dicta.]

¶ THECATUS, Theca tectus. *Arcum gestare Thecatum*, Sidonio lib. 1. Epist. 2.

THECLATURA, vel TECLATURA, Cæsura, incisio in arbore, quæ vice termini est; ejusmodi vero incisiones in arboribus, *Eclats*, & *Eclatures*, etiamnum vulgo dicimus; vel certe incisionum avulsas particulas, quasi *Teclatures*. Edictum Rotharis Regis tit. 96. §. 3. & Lex Longob. lib. 1. tit. 26. §. 3. *Si quis liber homo arborem, ubi Theclatura facta est, inter fines discernendos, inciderit, aut deleverit, &c.* Adde §. 4. 5. Charta Desiderii Regis in Bullario Casinensi tom. 2. p. 14. *Et deinde per ipsa via percurrentes per arbores Teclatos habentes literas Omega, usque in fossa Scaveriola, &c.* Mox: *Et de capite ipso perfossato de homines de vico Redullio, per prato in stilo ficto, & pero* (piro) *Teclato, & per runco in furca ficta, usque in pero similis Teclato, deinde in stilo similis Teclata, &c. Ceclatura*, perperam, pro *Theclatura*, in Charta Rachisi Regis Longobardorum an. 742. apud Ughellum tom. 3. pag. 671. *Inde recte ad alia quercia, qui est circa semita, qui venit de Paliano, & vadit recte vico Lordoniano, & habet Ceclaturas, inde vero, &c.* Emendanda etiam Charta alia Friderici I. Imp. an. 1153. in Bullario Casinensi to. 2. p. 172. *Ac casale Domnino per circuitum per designata loca & Calaturas per circuitum, quos etiam terminos & fines eidem monasterio concedimus.* Ubi legendum *Teclaturas*, ut est editum apud Ughellum to. 4. p. 1291.

THECULIOLA. Albertus Stadensis Abbas p. 187. *Ante Tyrum lapis marmoreus, super quem sedit Jesus, nunc super se habens Theculiolam.* Forte *Tegulíolam*, i. tectum. [Vide *Themilla*.]

¶ THECUS, pro *Threus*. Vide in hac voce.

¶ THEDA, pro Tæda, fax. *Theda accensa ab elevatione SS. Corporis D. N. J. C. usque post-communionem*, in Obituario MS. Eccl. Morin.

¶ THEDINGPENI. Vide in *Tethinga*.

THEFBOTE, Furti compensatio vel mulcta, à Saxon. ðeoꝼte, Furtum, & bote, Emendatio, vel mulcta. Olim dicebatur pretium, quo quis furti reus à vitæ dispendio sese redimebat; postmodum usurpatum de iis, qui furtiva bona à latrone susceperint, sceleris sui fovendi gratia. Veteres Schedæ à Spelmanno laudatæ: *Thefbote est quant home prist chattel de larone de lui favenrer & mainteaner, & ne my autrement.* Stanfordio lib. 1. de Placitis Coronæ cap. 43. *Thefbote* est, cum quis bona sua aliqua à latrone furata, ab eo, qui eum tutatus est, vi aufert; cujus criminis pœna olim capitalis fuit, sed postmodum pecuniaria & carceralis. Aliud esset, si quis bona sua ab ipso latrone auferret. Addit denique Spelmannus, in privilegiorum Chartis, ubi *Thefbote* conceditur, intelligi alias esse *emendam furti sine consideratione Curiæ Domini Regis*, ex Statuto Walliæ an. 12. Edwardi I. Ita diversimode hæc vox accipitur. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c. 9. §. 1. *Nullus capiat rachetum, hoc est Thiefs-bute, de latrocinio.* Id est nemo componat cum fure. Vide Brittonum de Legibus Anglic. pag. 72.

THEGEN, THEINUS. Vide supra in *Thainus*.

¶ THEIO, Duo, vett. Francis. Vide *Chunna*.

¶ THEIOPHANIA. Vide *Theophania*.

¶ THEISA, Mensura sex pedum, Gallice *Toise*, in Statutis Montis-regalis p. 198. Vide *Teisa*.

¶ THELETUS, Perfectus, à Græco τελεῖος. Utitur Tertullianus in Scorpiace cap. 10.

THELODIVES, Qui dives videri vult. Utitur S. Augustinus Epist. 59.

THELOHUMILIS, Qui humilis videri vult, θέλει, affectat, apud eumdem S. Augustinum Epist. 59.

THELON, THELONARII, &c. Vide *Telon*.

THELOSAPIENS, Qui sapiens videri vult, θέλει. Utitur pariter S. Augustinus Epist. 59.

¶ THEM. Vide supra in *Theam*.

1. THEMA. Papiæ: *Vittarum extremitas dependens diversorum colorum. Thema, infula, ligatura, vitta sacra.* Sed legendum *thenia*, vel *tenia*.

2. THEMA, seu THEME, vox Practicorum Leodiensium, in Magno Recordo Leodiensi pag. 70. [*Thesme*, in Statutis Lossensibus art. 23. & 25.]

THEMANATALE. Monasticum Anglican. to. 2. p. 201. *Et sint quieti .... de geldis & danegeldis, & Themanatale, & concelationibus, & scottis, & auxiliis, &c.* Pag. 827. habetur *Tenemannetale*. [Saxon. tienmentale est Sermo decem hominum, vel decemvirorum numerus. Vide Th. *Blount* in Nomolexico Anglicano.]

THEMATA, Regiones, provinciæ, ita dictæ à legionibus, quæ in iis præsidio erant. Gloss. S. Benedicti: *Legio*, τάξις, θέμα. Hinc colligitur Salmasium non bene divinasse, cum dixit, numquam legionem θέμα, appellatam. Luitprandus in Legatione: *Vis majus scandalum, quam quod se Imperatorem vocat, Imperii nostri Themata sibi usurpat?* Infra: *Duo illa Themata, quæ ultra mare habes, &c.* Ita passim usurpant Byzantini Scriptores. Vide Bonavent. Vulcanium, & Federicum Morellum

ad libros Thematum Constantini Porphyrog. Fabroti Glossar. ad Cedrenum, &c.

¶ THEME. Vide in *Thema* 2. & in *Theam*.

¶ THEMELA. Passio SS. Seraphiæ & Sabinæ, to. 2. Miscell. Baluz. pag. 107. *Præses vero post tertium diem paravit lusorium trans pontem super arcum Albini, ubi solebat fieri Themela, & jussit officio ut adduceretur Seraphia, &c.* Ubi *Themela* à Græco est θυμέλη, Ara in Theatris, ut interpretatur Suidas, vel Pulpitum in orchestra, ubi musici canebant in scenis. Vide *Thymele*.

¶ THEMILLA, θήκη, πυξίς, in Glossis Lat. Græc. & Græc. Lat. Recte Martinius emendat *Thecula*, Parva theca.

¶ THEMISTA, Jurisprudens, Legum consultus, in Lexico Goclenii, à θέμις, Lex, jus, institutum.

¶ THEMISTIANI, Hæretici iidem qui Agnoitæ, de quibus suo loco, sic dicti à Themistio Diacono, qui docebat Christum quædam ignorasse, ut ultimum judicii diem, male intellectu, quod habetur Matth. 13. 32. Baronium consule ad ann. 535. & alios Historicos.

THEMITIÆ. In Tabula decimationum legitur, *Decimæ de Themitiis*, idemque exponitur *Trees planted in the field for fencing*, id est, Arbores in agris satæ sepium fovendarum gratia. Spelmannus.

¶ THEMO, THEMONARIA. Vide *Temo* 1.

THEMONATICUM, TIMONATICUM, Tributum seu pensitatio pro currus temone. Charta Dagoberti Regis apud Doublet. p. 656. [& Miræum to. 1. p. 241.] *Portaticos, rivaticos, rotaticos, vultaticos, Themonaticos, cespitaticos, pulveraticos, &c.* Alia Ludovici Pii Imp. apud eumdem pag. 732. *Quodcumque acquiri potest, partibus S. Dionysii reddi atque haberi debeat, tam de portatico, & pontatico, & ripatico, & rotatico, & Timonatico, & volutatico, & cispitatico, &c.* In Glossario Basilic. videtur appellari τέμωνος ἀνάγκη, ἤτοι τῆς καθεζομένης, ἤγουν ἀναπαύσεως. [Vide *Timonagium*.]

¶ THEMURBEUS, Gall. *Tambourlan*, Utrumque minus recte pro *Timurbec*, *Temurlan*, vel, ut vulgatius effertur, *Tamerlan*, Mogolis & Tartariæ Imperator celeberrimus. Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 99. v°. *Quidam rotulus in papiro in lingua Persica nobis incognita, super quem Gallice scriptum est, la lettre du Tamburlan. Alius rotulus in pergameno & lingua Latina continens translationem rotuli prædicti translati de Persico in Latinum facientis mentionem de statu dicti Themurbei & filii sui requirentis confederationem & amicitiam dom. Regis Karoli VI. & mercatorum sibi subditorum .... In dicto etiam rotulo continentur littera Miranca filii dicti Themurbei.* Hæc nescit auctor Historiæ ejusdem Imperatoris editæ ann. 1722.

THENAGIUM. Vide supra in *Thainus*.

THENCA. Pactus Legis Salicæ tit. 11. §. 8. *In alis pacto dicit, de ipsis Malb. Thenca texata es mala texaca, amba texaca, amba sthonia, pracia hac sol. in summa 85. qui faciunt denar. 3200. culpabilis judicetur, &c.* Ubi Wendelinus: *Malbergo Thenca texeca*, est ipsa contentio, quæ disceptatur ac ventilatur super furto *texaga*. *Thenca* vero proprie est *Dinghe*, lis, disceptatio, onde *Dinghen*, litigare, &c.

☞ Legitur §. 1. *Themba texaca*, §. 2. *Thea texaca*, §. 6. *Thenca texara*. Hæc emendat Eccardus censetque legendum esse *Thea, maracha, texaca*, quibus, redduntur hæc verba legis: *Servum aut ancillam, caballum aut jumentum furaverit. Thea* ancillam, *maracha* equum, *texaca* furtum significat eodem vade Eccardo: quem, si plura cupis, consule.

¶ THENECIUM. Vide infra *Thenerium*.

¶ THENEDING-PENY. Vide in *Tethinga*.

¶ THENEMANNETALE. Vide *Themanatale*.

THENERIUM. Provinciale Ecclesiæ Cantuariensis lib. 3. tit. 16. *Decima ... ovorum, thenerii agrorum, apum, &c.* Ubi Lindwodus, *id est*, *arborum crescentium circa agros pro clausura eorum.* Spelmannus legit *Thenecium*, [ut & *Blount* in Nomolexico.]

¶ THENIA, pro Tænia. Vide *Postena*.

¶ THENSA, Capsa. *Reliquiæ... in Thensa seu capsa collocatæ fuerunt super majus altare*, in Actis S. Medardi to. 2. Junii p. 77. *Moxque coopertus velis sericis, delatus est à R. P. Rectore prædicto ad Thensam extra altaris septa decore præparatam*, in Actis B. Aloisii Gonzagæ, ubi docti Editores papilionem interpretantur; at forte nihil aliud ea voce intelligendum est, quam quod ipsa apud veteres Grammaticos sonat. Porro iis *sunt sacra vehicula*, ἅρματα θεῶν, in Glossis Lat. Gall. hoc est, Gestatoria seu fercula, in quibus imagines deorum gestabantur, à quibus hæc vox ad Christianos transiit ad significanda fercula, quibus vel sacras reliquias portant, vel sanctas imagines, ut videre potes in Translatione Crucifixi miraculosi to. 3. Julii p. 454. & alibi. Vide *Theca*.

¶ THEO, Francis vett. Duo. Vide *Chunna*.

¶ THEOBALIA, Mappula. Vide *Toacula*.

¶ THEODISCI, Teutones. Vide *Theotisci*.

¶ THEODORICUS, *Dei contemplator, sive divinorum speculator*, exponitur in Vita B. Theudorici Abb. Andag. sæc. 6. SS. Bened. part. 2. p. 561.

¶ THEOLOGARE, Deum prædicare, annunciare, de Deo loqui, Theologiam edocere. Officium S. Wlfranni p. 7. *Tandem voce angelica mundi relinquens omnia, profectus est incredulam Theologare Frisiam.*

¶ THEOLOGARI, Johanni de Janua, & *Theologizari, De Theologia tractare vel loqui: Theologizer, c'est parler de Theologie*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. Habetur *Theologizare* in v. *Physicus*.

THEOLOGUS, in singulis Ecclesiis Cathedralibus, *qui Sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur*, institutus Statuto Concilii Lateranensis sub Innoc. III. cap. 11. Vide cap. 4. & 5. Extr. de Magistris.

¶ THEOLONEUM, THEOLONARIUS, &c. Vectigal, vectigalis exactor. Vide *Telon*.

THEOLOQUELARIUS, vox ibrida, Theologus, qui de Deo loquitur. Formula Electionis Episcopi to. 8. Spicilegii Acheriani p. 154. *Prisca modernaque Ecclesiarum moderamina Theoloquelariis sanxere canonibus, quis arripientibus viam universa terra quarumlibet sedium præsulibus, &c.*

THEOMACHA, Deum impugnans, venefica, saga, malefica, in Vita S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. cap. 26. 27.

¶ THEONOLEUM, pro *Theoloneum*, in Charta an. 1295. pro Conventu S. Leodegarii Suession.

THEOPHANIA, Dies Christi Natalis, ἡ τοῦ Θεοῦ θεοφάνεια. Edictum Theophili Patr. Alexandrini: *Quia ergo accidit, ut sanctorum Theophaniorum sit hic* (Dies Dominicus) *profestus dies, & à jejunando tamen dispensemus, &c.* Loquitur de vigilia Natalitiorum Christi, quæ jejunio caret, quia ob Natalis Christi lætitiam 12. illi dies, qui à Natali Christi usque ad Epiphaniam intercurrunt, olim à jejunio vacabant.

☞ Nihili est ratio quam affert vir doctissimus cur in vigilia Natalitiorum Christi jejunium celebratum non fuerit: neque enim vigilia computari debet inter 12. dies post Natale decurrentes. Jejunio itaque caruit, quod eo anno, quo scriptum est Theo-

phili Edictum vigilia in Dominicam diem incideret. Præterea Natale Christi ab Epiphaniæ festo distinguit Cangius, quod iis temporibus non obtinebat: nam Theophili ætate, ea etiam quæ ipsum secuta est, uno eodemque die apud Ægyptios celebrabatur festivitas Nativitatis Christi ejusque baptismatis sub nomine Ἐπιφάνια vel Θεοφάνια. Cassianus Collat. 10. c. 2. *Intra Ægyptii regionem mos iste antiqua traditione servatur, ut peracto Epiphaniorum die, quem provinciæ illius Sacerdotes vel Dominici Baptismi, vel secundum carnem Nativitatis esse definiunt, & idcirco utriusque Sacramenti solemnitatem non bifarie, ut in Occiduis provinciis, sed sub una diei hujus festivitate concelebrant.*

☞ Idem mos Natale Christi & Baptismum uno festivitatis die, sexto Januarii, concludendi etiam obtinuit in Græcia primis Ecclesiæ sæculis, nec nisi desinente quarto sæculo consuetudinem Occidentalium, qui duas festivitates, ut nos hodie celebrabant, amplexi sunt Orientales, ut discimus ex Chrysostomo qui ait Homil. 72. nondum decem elapsos fuisse annos, cum primum dies (Natalitiorum Christi) innotuisset Ecclesiæ Orientali: Οὔπω, inquit, δέκατόν ἐστιν ἔτος, ἐξ οὗ δήλη καὶ γνώριμος ἡμῖν ἡ ἡμέρα γεγένηται. Vide Suiceri Thesaurum in Ἐπιφάνια, Bailletum ad Natale & Epiphaniam Domini & vocem *Epiphania* suo loco.

☞ Posterioribus temporibus vox *Theophania* solam Epiphaniorum festivitatem significare solet, hacque notione legitur apud Lobinellum to. 2. Hist. Britan. col. 292. Rymerum to. 2. pag. 795. & seq. in Hist. Harcur. to. 4. p. 2212. & alibi. Johannes de Janua: *Epiphania ... vocatur Theophania à Theos, quod est Deus, & Phanos apparitio, vel Phanos, Sonus: quod Deus Trinitas tunc* (in Baptismo Christi) *apparuit; Pater in voce, Filius in carne, Spiritus in columbæ specie.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Theophania, Tiphaine, une feste.* Varie effertur hæc vox apud Scriptores Gallicos. Alanus *Chartier* pag. 140. ad an. 1441. *Ou mois de Janvier aprés la Tiphaine. Enprés la Tyephaine*, in Litteris an. 1290. to. 2. Ordinat. Reg. Fr. p. 33. *Tiphagne*, in Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 975. *Che fut feite l'an de grace mil II. chens IIII. XX. & quinze le merquesdi devant la Typhagne de Noel.* Ex quo illud etiam efficitur hac ætate utrumque festum, Natalitiorum nempe & Epiphaniorum *Theophania* nomine appellatum fuisse: aliàs frustra annotaretur *la Typhagne de Noel*; quod ad alterius discrimen factum est. Tabular. Episc. Paris. *Ces lettres scellées sous le seel de la dite Prevosté, qui furent faictes l'an de grace 1312. le Vendredi veelle de la Tiephanie.* Chartular. 21. Corb. fol. 100. *Au terme de la Tiephaigne nostre Seigneur à commenchier à le Tiephaigne, qui sera l'an 1353. Tiephagne*, in alia an. 1382. ibid. fol. v°. Guillelmus Guiart. sub an. 1286.

Receu sans ce con le repraingne
A Raims le jour de la Tiphaingne,
Veant mainte bonne personne,
Li biaut Phelipe la couronne.

¶ THEIOPHANIA, Eadem notione. Epitaphium Sugerii Abb. apud Mabillon. to. 1. Oper. S. Bernardi col. LXXV. ad calcem:

Cui rapuit lucem lux septima Theiophania,
Veram vera viro Theiophania dedit.

Obiit Sugerius Idibus Januarii, ut ibidem dicitur ex Chronico Sandionysiano.

THEOPROPIA. S. Augustinus Ep. 158. *Quod autem scripsit Eximietas tua, dubitare te, utrum in Theopropia debeas eadem gesta jubere proponi, fiat, si potest illuc frequens confluere multitudo.* Ubi ad oram: *Theopropia, seu Theopropium, Græcis oraculum; videtur sic appellatus locus, ubi solent Cæsarum edicta promulgari.* Nescio an huc referri possit, quod habet Collatio III. Carthagin. c. 5. *Quæ vos exceptores superius Proconsularis, tradidistis nobis coram patribus & Coëpiscopis nostris die octava Iduum Juniarum hora diei tertia in Ecclesia Theoprepia.* Lexicon MS. Cyrilli: Θεοπρόπιον τὸ ἐκ Θεοῦ μάντευμα, προφήτευμα. Lexic. Gr. MS. Reg. sign. 930. Θεοπροπεία ἁμαρτία, καὶ θεοπρόπιον, τὸ ἐκ θεοῦ μάντευμα ἢ προφητεία. Leg. ἡ μαντεία, pro ἁμαρτία. Hesychius: Θεοπρόπιον μαντεῖον ἐκ Θεοῦ, θεοπρόποι, προφῆται, μάντεις, ἐκ Θεοῦ προλέγοντες. Ita usurpant Philo l. περὶ ὀνείρων, & alii. Vide Clementem Alexandr. lib. 7. Strom.

☞ *Theopropia* vel potius *Theoprepia* locis laudatis nomen esse proprium cujusdam ecclesiæ apud Carthaginem tunc ad Donatistas pertinentis non dubitant Editores Benedictini to. 2. Operum S. Aug. col. 419. ubi etiam monent in melioris notæ MSS. Codd. legi *Theoprepia*, non *Theopropia*.

¶ THEORARE, *à Theos dicitur, Videre, quia Deus omnia videt, & Theorare, proprie est considerare divina*, Johanni de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. MSS. *Theorare, contempler, considerer divines choses*: pro Græco θεωρεῖν, spectare, contemplari.

¶ THEORETRUM, Quidquid sponsæ in præmium deflorata virginitatis à sponso dabatur eo die qua se videndam præbebat & prodibat in publicum. *Virgo propter honorem virginitatis habet Theoretrum, vidua non habet*, in Novella 2. Constantini Porphyrog. Vide Θεώρητρον in Gloss. mediæ Græcit.

¶ THEORICALIS, Spiritalis, ut videtur. Miracula S. Bertæ, tom. 2. Julii p. 56. *Sciatis, vos ipsos non hujus cosmi cum honore esse residuos, nec Theoricalis amœnitate prosperitatis gaudere, nisi jam dicto omnia restitueritis loco.*

¶ THEORICUS, *Contemplativus, qui tantum contemplationi vacat*, Joh. de Janua. Græc. θεωρικός, Gall. *Theorique. Theorica vita*, nostris *Vie contemplative*, in Vita S. Romani Archiep. Rotomag. metrice scripta, to. 3. Anecd. Marten. col. 1661.

¶ THEORISMA, *Theorema*, Johanni de Janua & in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.

¶ THEOSOPHICUS, Theologicus, spectans Theologiam. Epistola Gozechini Scholastici, tom. 4. Analect. Mabillon. p. 362. *Quæque vel legendo, vel disputando perplexe intricata, vel in Theosophicis vel in sophisticis occurrissent, &c.* Vide mox *Theosophus*.

THEOSOPHUS, ex Græc. Θεόσοφος, Theologus, Theologiæ peritus, vel qui Deum sapit. Vetus Charta apud Bessium p. 268. *Data mense Septembri an. 999. Ind. 12. regnante Rege Roberto Theosopho anno 5.* Concilium Lemovicense an. 1031. sess. 1. *doctissimum* eumdem Robertum vocat. Hugo Flaviniac. p. 111. *Quem Græcia excipiens peregrinum mirata est inter suos Philosophum, extra suos Theosophum.* Et pag. 184. *Simulat ille ad tempus se Philosophum, ut crederent eum, qui non noverant Theosophum.* Epistola Monachorum Remensis Cœnobii S. Remigii ad Casinenses: *Occasionem autem ejusdem Epistolæ in primis placuit prælibare, quasi in aliquo, quod absit, tantum authoris thema interrumpatur, quod omnium Theosophorum judicio ipsi Tulliano stylo jure meritoque præfertur.* Henricus Aquilonipolensis in Lubeca lib. 1. cap. 20.

Transeat egregio doctore Theosophiali, &c.

Ita θεόσοφος epitheton non semel tribuitur Constantino Pogonato in Concil. VI. Oecumenico. Theologiæ doctores nostri appellarunt *Maistres en divinité*. Vide Origines domus Alsaticæ p. 151.

THEOTHECA, quasi θεοῦ θήκη, Pyxis, in qua reponitur sacra Eucharistia, ægris deferenda. Epitaphium Joannis de Græcolanis, Mediolani:

Et casula, binaque cruces, calicesque gemelli,
Thuribulum, Theotheca, sed & mortalibus, in qua
Est ægris portanda salus, mundique Redemptor.

☞ De sacratissima Virgine dicitur in veteri libro ad usum Ecclesiæ Senon. XIII. sæc. ubi de Officio Nativitatis B. Mariæ: *Perfudit te sacra Virgo Theotheca, decrevitque Deus filius esse tuus.*

¶ THEOTHICA, Eadem notione. *Kyrie Theothica*, in Cod. MS. Chubleiæ XIII. sæculi. Prima sunt verba cujusdam additionis quæ cum *Kyrie eleyson* festis solemnioribus in quibusdam ecclesiis decantari solet. Vide *Farsa* 2.

THEOTISCI, THEODISCI, Teutones, Germani, unde *Theodisca lingua*, apud Servium in 8. Æneid. Otfridum in libro Evangeliorum, & alios: *Theotisca*, in Concilio Turonensi II. c. 17. Moguntino I. c. 2. in Synodo Pistensi c. 4. in Edictu Pistensi c. 33. *Theudisca*, in Capit. Caroli C. tit. 12. c. 3. tit. 26. post c. 12. *Theodisca*, eodem tit. 26.

TUITISCI. Vetus Charta apud Vadianum de Colleg. & Monaster. p. 87. *Placuit inter nos chartam pacationis ex utraque parte allevari, quod Tuitisce Suonbech nominamus.* Ubi ille: *Tuitisce* dixit, quod vulgo *Theutonice*: nam & Theodiscum linguam illi dicebant, hoc est Germanicam, *Die Tuitsche sprach.* Vide Cluverium lib. 1. German. antiq. c. 9. ubi multa. *Thiois* dixerunt nostri. Vetus Poeta *de Bertain*, apud Falcetum:

Longuement tint Sassoigne, qu'ins nus n'i mit defois,
Mes puis fu reconquise par Frencs & par Thiois.

Le Reclus *de Moliens* MS.

Thiois, Brabant, & Avelois.

Adde Willelmum *Guiart* an. 1214. [Le Roman *de Cleomades* MS.

Quant Grieu fot, pour favoir Tiois
Vint a Coulogne en Allemaigne ...
En cel pays tant demora
Qu'il fot Tyois; lors s'en ala.]

LINGUA THEOTISCA, *Theodisca*, *Theudisca*, eadem quæ *Theutonica*, seu Germanica, quæ olim in Gallia etiam aliquandiu obtinuit, à Francis nostris Orientalibus subinde invecta, adeo ut hac etiam loquutos primæ ac secundæ stirpis Reges haud ægre probari possit, longe tamen diversa ab hodierna, ut pluribus probavit Freherus ad formulam fœderis Ludovici Germaniæ & Caroli Galliæ Regum, Ludovici Pii filiorum, & Browerus in Proparasceve Annalium Trevirensium n. 14. ex Capitulo 19. l. 4. Capitul. Caroli M. hac lingua, imperante Ludovico Pio, exarato; quod antea attigerat Trithemius in Catalogo illustrium virorum in Otfrido: *Odfridus ex eo volumine, quo Carolus Imperator quondam Magnus barbaram Theutonica nostra lingua ad regulas inchoavit reducere grammaticales, edoctus, multa & miranda lingua materna secundum easdem regulas composuit metro seu carmine, quæ nemo facile nostra ætate legere & intelligere potest, quantumcunque sermonis nostri peritus: quippe cum sermo ille regularis à nostro plus differat, quam Etruscus à Latino.* Unde vero vox *Theodiscus* fluxerit, pluribus disserit Cluverius lib. 1. German. antiquit. cap. 9.

¶ THEUTONICUM OPUS. Testamentum MS. Roberti Canonici Autissiod. an. 1205. *Optuli etiam super altare pallam benedictam Theutonico opere decenter operatam.*

¶ THEUTONIZARE VOCES, Alterius linguæ vocabula Teutonice reddere, vel Teutonice facere. *Kathalina'... Theutonizatum Gwisst sonat*, in Historia de Guelfis apud Leibnitium to. 1. Scriptor. Brunsvic. pag. 782.

¶ THEOTOCHE, Deipara. Acta S. Ursmari Episc. to. 2. Aprilis pag. 558.

Ecclesiam pia Virgo simul Teotoche tuetur.

Notum est Θεοτόκος B. Virginis epitheton.

¶ THEOTONIA, Germania. *Regnum Theotonia*, apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 13. ex Epist. Urbani IV. PP. an. 1263.

¶ THEOTONICUS, Germanus, apud Murator. to. 3. p. 490. col. 2. to. 6. col. 94. 421. & alibi. Vide *Theotisci*.

¶ THERASCHIA, Teorascia, *Tiérache. Juvenis canonicus de Roseto in Theraschia, &c.* in Charta an. 1254. ex Chartul. Campan. fol. 158. *Theraisse*, in Peagio ex Chartul. 21. Corb. fol. 344.

¶ THERIA. Annales Genuenses ad an. 1242. apud Murator. to. 6. col. 495. *Pisani galeas & alia ligna de duabus Theriis L. numero muniebant, in quibus Ruscarinus Pisanus præerat admiratus.* Ubi *ligna de duabus Theriis*, forte sunt navigia de duobus tabulatis, Gall. *de deux ponts.*

THERISTOTIDES, in Gloss. Saxonico MS. apud Somnerum exponitur pæde pan ȝie ꝛela, ubi *theristrum* corrigendum putat.

THERISTRUM, TERISTRUM, *Genus pallii muliebris*, Eucherio Lugdun. Hieronymus in Esaiam: *Θέριστρα nos possumus appellare palliola, quibus obvoluta est Rebbecca, & hodie quoque Arabiæ & Mesopotamiæ operiuntur feminæ, eo quod ἐν θέρει, id est in æstate & caumate corpora protegant feminarum.* Ex eo Papias: *Teristrum palliolum est, quod ad usque Arabia & Mesopotamia mulierum est velamentum, quo tutissimo umbraculo utuntur in æstivo.* Mox: *Teristra, subtilissima cortina.* [Adde Isidorum l. 19. Orig. c. 25. & Tertullian. de Pallio c. 4.] Glossæ Biblicæ MSS. *Theristrum, æstivum vestimentum, theros enim æstus.* Ugutio: *Teristrum quoddam genus muliebris vestis subtilis & certa, à terendo dictum, vel à tegendo, quia in æstu corpora tegat feminarum.* Gloss. Lat. Gall. *Teristrum, une maniere de vestement de femme, qu'on dit Chainse.* Salomon Proverb. 27. *Sustulerunt à me Teristrum meum custodes murorum.* Hepidannus de Vita S. Wiboradæ lib. 1. cap. 5. *Teristrum cum omni unitatoria compositione detrahens.* Luitprandus lib. 3. cap. 5. *Dum hunc Græcorum more Theristro opertum, habituque insolito viderunt indutum, &c.* Perperam *oberistro* editum. Idem in Legatione: *Mihi mentitus est, fas non esse quempiam, ubi Imperator esset, pileatum, sed Teristratum incedere: cui mulieres, inquam, nostra tiarata & Teristrata, viri equitant pileati.*

¶ THERMAPALUS, Θερμαπαλός, Callidus & mollis. *Ova Thermapala*, Sorbilia, Th. Prisciano 20. 10.

THERMARIUM, Thermæ. Gloss. Saxon. Ælfrici: *Balnearium vel Thermarium*, bæth hur. i. domus thermarum.

THERMIPHILÆ, pro *Thermopylæ*, Quævis montium angustiæ, *clusura*. Chronicon Reichersperg. an. 753. *Haistulphus Rex Thermiphilas, id est clusas Longobardorum petiit.* Regino habet *Thermopylas.*

¶ THESAURARE, *Facere thesaurum, thesaurum congregare*, Joh. de Janua. Vide *Thesaurizare.*

¶ THESAURARIA, Gall. *Thresorerie*, *Thesaurarii* dignitas, vel locus ubi thesaurus reconditur. Occurrit posteriori notione apud Rymer. to. 2. pag. 930. 1046. tom. 4. p. 648. in Reparationibus factis in Senescallia Carcasson. an. 1435. è MS. Cl. V. *Lancelot*, &c. Priori vero in Charta Philippi V. Fr. Regis pro S. Capella Paris. ann. 1318.

apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 126. col. 2. in Synodo Mexicana ano. 1585. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 385.

¶ THESAURARIATUS, Thesaurarii dignitas in Ecclesiis, apud Rymer. to. 9. p. 541. in Historia Mediani Monasterii pag. 410. & in Inventario S. Capellæ Paris. an. 1363. ex Bibl. Reg.

THESAURARIUM, pro *Thesaurus*, apud S. Augustin. enarrat. in Psal. 48. *Numquid perdes in Thesaurario Christi ponens?* Ibidem: *Inveniunt nummos, & ponunt in Thesaurario.* Vita Burchardi Episcopi Wormaciensis: *Tunc Principes, qui aderant, intrantes Thesaurarium & cameram, ubi putabant pecuniam reconditam, diligenter angulos omnes perscrutati sunt, &c.*

THESAURARIUS, Thesauri Regii custos. *Desiderius Thesaurarius* Dagoberti Regis, in ejusdem Regis præcepto de Episcopali dignitate Cadurcæ urbis eidem Desiderio collata. *Rado Thesaurorum regalium summus Procurator*, apud Fridegodum in Vita S. Audoeni Episc. Rotom. c. 4. apud Surium.

¶ THESAURIS, Eadem notione, in Mandato Johannis Reg. Fr. an. 1352. to. 2. Ordinat. p. 513. *Præsentibus Thesauribus & Magistris monetarum, &c.*

THESAURARIUS, Dignitas in Ecclesiis Cathedralibus & Capitularibus, cui thesauri Ecclesiæ servandi cura incumbit, quod ipsa docet nomenclatura. [*Thesaurier*, non semel in Chartul. Latiniac.] Isidorus Hispalensis in Epist. ad Leufredum Cordubensem Episcopum: *Ad Thesaurarium pertinet ostiariis basilicarum ordinatio, incensi præparatio, cura Chrismatis conficiendi, cura Baptisterii ordinandi, præparatio luminariorum in sacrificio.* Rodericus Zamocensis Episc. in Speculo Vitæ humanæ lib. 2. c. 16. *Thesaurarius sive custos, præcipua quadam prærogativa, ac honoris præeminentia in sacrosancta Ecclesia fulget. Illorum enim dignitati & officio, basilicarum primo incumbit custodia & tuitio, ostiariorum institutio, luminarium incensio & præparatio, cura denique baptisterii: vasorum quoque sanctorum, ac sacerdotalium vestium, necnon sacrarum reliquiarum, & tandem totius Ecclesiæ thesauri ad eum pertinet principalis custodia. Sed & inter Ecclesiæ ministros, pro modo obsequii, & personarum differentiis, reditus & oblationes dividit.* Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ part. 1. tit. 6. leg. 6. *Tesorero tanto quier dezir como guardador de Tesoro ca à su oficio conviene de guardar las cruzes, e los calices & las vestimentas, e los libros, & todos los otros ornamentos de la santa Eglesia, & el deve componer los altares, & tener la Eglesia limpia & apuesta, e à bonda de encienso, & de candelas, & de las otras luminarias, que son menester. Otrosi el deve guardar la chrisma, e mandar e ordenar como se faga el Baptismo. E a su oficio pertenesce de fazer tanner las campanas.* [Synodus Mexic. an. 1585. to. 4. Conc. Hisp. pag. 385. *Thesaurariam (creamus) ad quam Ecclesiam claudere & aperire, campanas pulsare facere, omnia utensilia Ecclesiæ custodire, lampades & luminaria curare, de incenso, luminibus, pane & vino ac reliquis ad celebrandum necessariis, de redditibus fabricæ Ecclesiæ exponendis ad votum Capituli providere pertinebit.*] Joann. de Deo in Pœnitentiario lib. 5. c. 12. *Thesaurarius vel Sacrista, quod idem est in officio, licet nomina sint diversa, &c. Thesaurarii* officio potissimum munus incumbit *luminaria* Ecclesiæ providere. Hincmarus Epist. 4. ex Labbeanis: *Thesaurarius de luminaribus & de aliis omnibus, quæ ad Ecclesiæ honestatem, utilitatem, atque salvationem, & ad suum ministerium pertinent, providentiam gerat.* Concilium Coloniense an. 1260. c. 8. *Thesaurarii seu custodes, quorum interest Ecclesiæ luminaria ministrare, ea ita fideliter administrent, & generaliter omnis Ecclesiasticæ supellectilis seu thesauri custodiam eorum fidei atque curæ commissam ita conservent fideliter & solerter, &c.* Adde Statuta Lichfeldensis Ecclesiæ in Monastico Anglic. to. 3. p. 241. 250. & Statuta Ecclesiæ Londinensis ibid. pag. 337. [necnon Probationes Hist. Cabilon. p. 95.]

SUBTHESAURARIUS, Dignitas pariter Ecclesiastica in Ecclesia Remensi, apud Joannem Sarisberiensem Epist. 268.

¶ THESAURARIUS, f. Procurator, Syndicus. Legitur tom. 4. Annal. Benedict. pag. 425. ad ann. 1038. Widonem *Thesaurarium* S. Mauricii Andecavensis, cum consensu uxoris suæ, triumque filiorum fundasse atque dotasse Ecclesiam in honorem S. Martini Vertavensis in villa Legionis ad Oldonem fluvium, ut monachi S. Albini eam monasticæ religioni aptarent. Postmodum Wido ipse apud S. Albinum monachus factus est.

¶ THESAURARIUS, Cellerarius. Consuetud. Fontanell. MSS. p. 397. *Thesaurarius, qui in aliquibus monasteriis Cellerarius vocatur, recipit debita & redditus totius monasterii.*

THESAURARIUS ANGLIÆ. Hujus officium & dignitas describuntur in Fleta lib. 2. cap. 25. 26. 27. 28.

THESAURARIUS SCACARII, apud Anglos, de quo Matth. Westmonast. an. 1295.

THESAURARIUS GARDEROBÆ, in Anglicana Curia, est is, cui cura expensarum Regis & familiæ suæ commissa est. Ejus officium est pecuniam, jocalia & exenia Regi facta recipere, receptaque Regis secreta custodire, & de receptis expensas facere rationabiles, &c. Vide Fletam lib. 2. cap. 17. §. 1.

THESAURENSES, Officiales Comitis Thesaurorum dicuntur in lege 14. Cod. Th. de Diversis offic. & lege 2. Cod. de Palatinis, qui scilicet *Thesaurorum custodiam suscipiebant*, in eadem lege, hoc est titulorum largitionalium exactorum & illatorum in thesauros.

¶ THESAURIA, Thesaurus, seu locus ubi thesaurus reconditur, gazophylacium. Acta B. Isfridi, to. 2. Junii p. 1090. *Monstrans hodie fontem juxta domum Thesauriæ in Raceburg.* Charta ann. 1224. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 29. *Confecta sunt tria instrumenta contepta sub eodem tenore, quorum unum remanebit penes Abbatem & conventum, aliud penes rectorem ecclesiæ de Brichtwalton... tercium in Thesauria Sarum:* quo in posteriori loco *Thesauria* idem videtur quod Chartophylacium. Sic Chartophylacium regium vocamus le *Tresor des Chartes.*

¶ THESAURIS, ut *Thesaurarius.* Vide ibi.

¶ THESAURIZARE, Idem quod *Thesaurare*, Johanni de Janua; Gall. *Thesauriser*, Gr. θησαυρίζειν, Divitias congerere. Occurrit passim in Bibliis sacris, & apud Salvianum lib. 5. de Gubernat. Dei & alios Scriptores ecclesiasticos.

¶ THESAUROPHYLACIUM, θησαυροφυλάκιον, Thesaurus, seu locus ubi thesaurus reponitur, apud Martenium & alibi.

THESAURUM, neutro genere usurpant Alcuinus Epist. 49. & Poem. 105. [Folcardus l. 1. Mirac. S. Bertini cap. 8. & alii Scriptores ævi medii.]

1. THESAURUS, seu Thesauri inventio, inter Jura Regia accensetur in Legibus Edwardi Confess. c. 14. in Legibus Henrici I. c. 10. apud Brittonem in Legib. Angl. cap. 17. in Speculo Saxon. lib. 1. art. 35. & apud Bractonum lib. 2. cap. 24. §. 1. Definitur autem ab eodem Bractono lib. 3. tit. de

Corona c. 2. §. 4. *quadam vetus depositio pecunia vel alterius metalli, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat.* Adde Fletam lib. 1. c. 43. §. 2. & Regestum Parlam. B. fol. 116. Æthelredus lib. 1. an. 418. *In novo etiam anno post eversionem Roma à Gothis, relicti qui erant in Britannia, Romana ex gente, multiplices non ferentes gentium minas, scrobibus occultant thesaurum, aliquam sibi futuram existimantes fortunam, quod illis post non accidit.* Charta Theobaldi Comitis Carnotensis ann. 1118. *Justitiam quoque murtri, raptus, incendii, furtivi Thesauri inventi & celati, quia durum erat Monachis de talibus judicare, mihi & haredibus meis Comitibus Carnotensibus in Bonavalle & in terra sua de banlenga concesserunt habendam.* Charta Guillelmi Castellani S. Audomari an. 1175. in Tabul. Monasterii S. Bertini: *Ab omni calumnia & consuetudine, qua de jure Comitatus exigi solet, à banno scilicet, furto, teloneo, occasione inventi Thesauri, liberi sint.* Articuli Cleri contra Dionysium Regem Lusitaniæ apud Bzovium an. 1289. n. 9. §. 26. *Impingit aliquibus viris Ecclesiasticis, mulieribus religiosis & Abbatissis, quod invenerunt Thesaurum, quorum occasione facit eos capi, & secum taliter captos duci, non parcens religioni, aut etiam dignitati intendens, & compellens contra jura, ut totus Thesaurus sibi restituatur, etsi in propria domo, possessione aut villa, aut campo seu allodio ipsius inventus sit, aut dicatur inventus.* Vide Capitulare 3. an. 789. in Appendice cap. 2. & supra in voce *Inventio* 1.

THESAURI DUCENDI Onus. Monasticum Anglic. to. 1. p. 976. *Sint quieti de... hornegeldo, carucagio .... & de Thesauro ducendo, &c.* Pag. 922. *De maëremio cariando, de armis portandis, de Thesauro portando, &c.*

¶ 2. THESAURUS, Monile. Chronicon Valciodor. to. 7. Spicil. Acher. p. 516. *Comes Eilbertus ...sine consilio sua nobilissima conjugis ... loco obsidis mirabilem Thesaurum quem apud se conservabat Clerico tribuit, diem statuens in quo fieret solutio debiti. Thesaurus autem iste desiderabilis compositus est in similitudinem insignis monilis, quem S. Eligius .., pracepto nutuque inclyti Lotharii Regis Franc. manibus propriis operatus est. Lapis si quidem beryllus in medio positus sculptum retinet qualiter in Daniele Susanna à senibus judicibus male criminata sit, qui varietate sui operis diligentiam ostendit artis, & diligentia venustatem locupletis honoris.* Quod *Thesaurus* pluries ibi appellatur, nude dicitur *Monile* in fragmentis ex Chronico Valciod. sæc. 5. Benedict. pag. 597.

¶ THESAURI ECCLESIASTICI, Vasa sacra, aliaque pretiosior supellex ecclesiastica, gemmæ & alia hujusmodi, in Capitulari 5. an. 806. cap. 5. ubi prohibet Carolus M. ne vendantur Judæis aliisve negociatoribus. Ne *Vasa sacra* dentur pignori, pariter prohibet Ludovicus Pius Capitul. ann. 816. cap. 13.

THESEUS MENSIS, in Hepidanni Annalibus ann. 973: pro mense *Desio* dicitur, ut recte conjectat Goldastus. Sic vero appellatur mensis Junius à Macedonibus, Græc. Δαίσιος.

¶ THESIA, Mensura sex pedum, Gall. *Toise*, in Charta Godefridi Episcopi Lingon. inter Instrum. novæ Gall. Chr. to. 4. col. 179. & in Glossario to. 3. Hist. Paris. ubi Lobinellus observat *Thesias* etiam aliquando dici tigna canteriosve ex Charta an. 1282. ubi legitur, *duas campanas, quamlibet ponderis centum librarum in capella domus cacorum congregationis pradicta ponendas, pendentes duabus Thesiis super copertura ipsius capella.* Vide *Teisia*.

¶ THESICUS, Phthisi laborans, ni fallor, à ficto *Thesis*, pro Phthisis. Codex MS. D. *de Chalvet* Senescalli Tolos. de Albigensibus: *Dictus infirmus non permittebat ipsos recedere, eo quod Thesicus erat & volebat hereticari in morte.* Vide *Tesis*.

THESINDUS, Idem qui *Thainus*, de qua voce supra. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 69. *De Tihindi hominis* (occisi) *wera, debent reddi secundum legem 30. solidi ad manbotam, idem hodie 5. marca. De Thesindo, id est Thaino, 120. sol. qui faciunt 20. marcas.*

¶ THESMOPHORUS, Θεσμοφόρος, Legislator, de Moyse dicitur in Gestis Consulum Andegavensium to. 10. Spicilegii Acheriani p. 470.

THETHINGPANYE. Vide in *Tethinga*.

THEU, Francis veteribus, Duo. Vide *Chunna*.

¶ THEUDISCI. Vide supra *Theotisci*.

¶ THEUGDPENY. Vide in *Tethinga*.

THEUMA, TEUMA, pro *Thema*. Willelmus Brito in Prologo ad Philippid.

Rursus ut aggrediar prolixius edere Theuma.

[Et ad calcem editionis Duchesnii pag. 256.

Nam qui pralibant librorum Teumata versus
Nolo quidem numeris connumerare meis.]

¶ THEUNUARIUM, Tributum. Vide in *Telon*.

¶ THEUROMA, Aulæum seu tapes, ut videtur. Joh. de Monsteriolo Epist. to. 2. Ampl. Collect. Marten. col. 1329. *Mihi Theuromata seu tapeta illa misisti; qua res etsi rara & singularis sit, &c.* Hæc verba *que res &c.* indicare videntur particulam *seu* esse nudam explicationem vocis *Theuroma*, cum de re singulari seu unica agi videatur; alioquin crederem *Theuroma* esse pro *Toreuma*, τόρευμα, quod est Opus sculptum aut cælatum ex quacumque materia.

¶ THEURORA, vel ut legere mavult Eccardus *Theurona*, Puella, in Pacto Legis Salicæ tit. 15. §. 2. Eccardum consule.

THEUSEBIA, ex Gr. θεοσέβεια, Pietas. Ordericus Vital. lib. 8. p. 708. *Sed in pace Dei cultores legali Theusebia tripudiare sineret.*

¶ THEUTHA. Vide in *Thenca*.

¶ THEUTHONICI, THEUTONICI, THEUTONIZARE. Vide *Theotisci*.

¶ THEW, THEWE, Caveæ, vel scabelli genus, quo mulieres rixosas & in lacessendo procaces in aquam mergunt apud Anglos, à Saxonico ðeop, Servus, homo vilis. Placitum in Itiner. apud Cestriam ann. 14. Henrici VII. *Georgius Grey Comes Cantii clamat in maner. de Bushton & Ayton punire delinquentes contra assisam panis & cervisia per tres vices per amerciamenta, & quarta vice pistores per pilloriam, braciatores per tumbrellum, & rixatrices per Thewe, hoc est ponere eas super scabellum vocatum à Cucking-stoole.* Monasticum Anglic. tom. 1. p. 977. *Habere possunt Thew, pillorium atque tumbrellum pro punitione malefactorum.* Vide *Blount* in Nomolexico Anglicano.

THEYN, Liber, ut *Thett*, servus, in Fleta lib. 1. c. 47. §. 26. idem qui *Thingus*, de qua voce mox. Vide *Tainus*.

¶ THEYSIA, Pertica, seu mensura sex pedum, Gall. *Toise*. Franchesia Villæ de Pineto an. 1343. è Schedis D. *Lancelot*: *Terminos vero dicta franchesia declaramus ... extra mœnia dicta villa per cc. Theysias.* Vide *Teisia* & *Thesia*.

THIA, Amita, Gall. *Tante*. Vide *Thius*.

¶ THIARA, Honorarius Cancellarii cudo, Gall. *Mortier*. Acta Comitiorum general. Turonis habitorum ann. 1483. ex Bibl. Sangerm. *Dominus*

vero Cancellarius ad Regem conversus, Thiara deposita & curvato genu, petiit si ei placeret nos sermonem inchoare. Vide *Tiara*.

¶ THICINYNUS, male pro *Hiacynthinus*, apud Isidorum lib. 19. Orig. cap. 21. edit. 1602. Vide Vossium lib. 3. de Vitiis serm. cap. 52.

THIEFT-BUTE. Vide *Thefbote*.

¶ THIEM. Vide supra in *Theam*.

THILAC, pro *Tyhtlan*. Vide in hac voce.

¶ THIMIAMA. Vide *Thuricremium* & *Thymiama*.

¶ THIMIAMATERIUM. Vide *Thymiamaterium*.

¶ THIMONUS. Vide in *Temo* 1.

THINGARE, Donare, vox Longobardica, in Lege Longob. lib. 2. tit. 1. §. 8. tit. 14. §. 4. 5. 12. 13. 25. tit. 15. §. 1. 12. tit. 18. §. 1. tit. 21. §. 9. tit. 34. §. 1. 3. 8. 9. tit. 36. §. 9. lib. 3. tit. 15. &c. Papias: *Tingatio, mutua donatio.* Boerius ad Legem Longob. *Thingatio dicitur donatio per universitatem.* In prælaudatis locis crebro vox *Thingare* sumitur pro *libertatem conferre*, quod & manumittere per *Thinx* dicunt. Leges Luitprandi Regis Longob. tit. 54. §. 1. *Si duo fratres, aut si pater & filii thingati fuerint, &c.* Tit. 109. §. 4. *Vadant liberi & absoluti fulfrealis, tanquam si Thingati fuissent, ubi voluerint.* Leges Astulphi Regis Longob. tit. 8. *Si quis Langobardus pertinentes suos Thingare voluerit in quarta manu, & chartulas ei fecerit, & sibi reservaverit servitium ejus dum advixerit, &c.*

INTHINGARE, Eadem notione. Leges Luitprandi tit. 36. §. 1. *Si quis servum suum fulfreale Inthingaverit, & aamund a se fecerit, &c.* Lex Longob. lib. 2. tit. 35. §. 8. habet hoc loco nude *Thingaverit*.

THINX, Idem quod *Thingatio*, in eadem Lege Longob. lib. 2. tit. 18. §. 6. tit. 14. §. 13. tit. 15. §. 2. 3. tit. 20. §. 1. tit. 32. §. 5. Charta donationis an. 1060. in Tabulario Casauriensi: *Hæc traditio de memoratis rebus firma permaneat in sempiternum, quia in loca sanctorum nec Thinx, nec launegild impedire debet, eo quod homo pro anima sua fecit. Dare per libellum de Tinc*, in Charta Gandulfi Episcopi Regiensis tom. 5. Ughelli p. 1594. *Manumissio per Thinx*, in Legib. Luithprandi Reg. Longobard. tit. 109. §. 4. & in Legib. Lungob. non semel.

THINX idem sonare quod *Thing* Teutonicum, in Fœdere Ludovici & Caroli C. Regum, quod à Nithardo lib. 3. refertur, ubi per *plaid*, seu *placitum*, effertur, putat Marq. Freherus. Cui astipulatur locus Adami Bremensis cap. 229. *Adeo ut Concilio populorum communi, quod ab ipsis Warph, à nobis Thinc vocatur, Episcopos interesse non renuant.* Sed & in Capitulari Theotisco Ludovici Pii apud Browerum in Proparasceve ad Annales Trevirenses num. 14. *Thegein*, traditio exponitur. Teutones *Dinghe* & *Denghen*, vocant litem, disceptationem: unde *Dinghen*, litigare. Vide Joan. Stiernhookum de Jure Sueonum vetusto cap. 2. pag. 26.

THINGUS, idem qui *Thainus*, de qua voce supra, à Saxonico ðenȝ, vel ðeinȝ, *minister, baro*, homo liber. Vetus Charta à Cowello laudata: *Sciatis me concessisse omnibus militibus, & omnibus Thingis, & omnibus libero tenentibus, qui manent in foresta mea de honore de Lancastre, quod possint, &c.* Vide *Thainus* & *Theyn*.

¶ THIRD-PENY, *Denarius tertius est, ea pars mulctarum forensiumque molumentum* (emolumentorum) *qua in comitatu olim cedebat Comiti, Rege alias duas percipiente*, in Nomolexico Anglic. Thomæ *Blount*: quod consule.

¶ THIRUS, *Serpens venenosissimus, de quo fit thiriaca*, in veteri Vocabulario Juris utriusque; à Græco θὴρ, θηρὸς, fera, bellua.

¶ THISIASTERIUM. Vide *Thysiasterium*.

THIUBDA, Furtum, Germanis *Dieb*, Otfrido lib. 4. c. 7. & Willeramo, *Thiob*, Saxonibus ðeƿ. Ita inscribitur titulus 3. Legis Frisonum.

THIUPHADUS, Dignitas in Aula Regum Gothicorum Hispan. sed ex inferioribus prima: scilicet post *Duces, Comites, & Gardingos*. Huic suberant *Millenarii, Quingentarii, Centenarii, Decani exercitus* etiam *Compulsores, Annonarii, Defensores, Pacis assertores, Numerarii, Villici, Sajones. Tiuphadum*, civilem administrationem habuisse colligitur ex Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 1. §. 23. 26. & lib. 4. tit. 5. §. 6. Huic in omni criminalium negotiorum genere judicandi licentia concessa erat, præterquam in his criminibus, quæ legum sententiam aperte condemnant, quibus qui ubnoxii reperiebantur, eos non judicare amplius, sed ut jam à lege præjudicatos condemnatosque debitis pœnis subjicere cogebantur. Ita enim accipienda videtur eadem lex lib. 2. tit. 1. §. 15. *Cum in cæteris negotiis criminalium causarum Thiufadis judicandi licentia concessa fuit, criminosos à legum sententiis judicare non audeant; sed debitam in eis, ut competit, censuram exerceant.* Hi, si quando sive ad bellum, sive alio avocarentur, vices suas in exercendis judiciis committere poterant, ex eodem §. In bellum porro provinciales suus educebant, & ad *hostem* exire compellebant, quomodo Ballivi ac Senescalli olim apud nos, hoc est Regios subditos, qui ex sua *Thiuphadia* erant: ita enim provincia Thiuphadi appellatur lib. 9. tit. 2. §. 1. 3. 4. 5. 6. 9. Suberat autem *Thiuphadus* Comiti, ex d. §. 5. Vide Diploma Ervigii Regis post Concilium Toletanum XIII. Quidam vocem hanc à Germanico *Tief*, altus, deducunt, quasi suprema fuerit inter inferiores dignitas.

☞ Arcessendam censet Hickesius Dissert. p. 153. à Francico articulo *Thiu*, & *Fads*, à *Fadian*, Ordinare, dispensare. *Thyuphadus* perperam legitur apud Spelmannum; *Tufadus* vero in Charta ann. 1027. in Probat. Hist. Occitan. to. 2. col. 179.

THIUS, ex Græco θεῖος, Patruus, Italis *Zio*. [Isid. lib. 9. cap. 6. *Tius Græcum nomen est. Patruus, frater fratris est. Thii, id est, patrui vel avunculi*, ut exponit *Coquille* Cent de Nivern. p. 418. Occurrit hæc vox pluries in Nov. 118. cap. 5.] Codex Carolinus Epist. 93. *Thius Regis Persarum, Princeps & Dux exercitus.* Chronicon Comitum Capuæ §. 3. *Profectus est de eadem civitate à Pandone Thio suo.* Pactum Gregorii Ducis Neapolitani an. 911. *Joannes Consul & Dux, Gregorius Thius ejus.* Charta Hispan. æræ 819. apud Sandovallium in Sylone Rege: *Et sic postea conjunctus pariter cum idem prædicto tuo Tio domino Fromistano Abbate fundasti in isto loco jam dicto Oveta Basilicam S. Vincentii Levitæ, &c.* Ita in alia apud Colmenarezium in Historia Segoviensi c. 13. §. 13. Hist. Miscella: *Ubi erat Isbaali Thius Madi.* Theophanes, ἐν ᾧ ἦν ὁ Ἰσϐαὰλ ὁ θεῖος τοῦ Μαδί.

THIA, TIA, Amita, Ital. *Zia*, in Conc. Bracar. II. an. 563. c. 15. & in Concilio Arelatensi II. c. 3. uti præferunt Codd. Corbeiensis & Lugdunensis. Adde veterem Chartam allatam à Duce Gardiæ in familia Guierana pag. 182. [& Canones Hibern. to. 4. Anecd. Marten. col. 3.] Apud Gregorium M. lib. 1. Epist. 37. *Volo autem, ut domna Paterchia mea, &c.* Spelmannus emendat *Patheria Thia mea*, quomodo Codd. bonæ notæ præferre mo-

net vir doctus nuperus operum S. Gregorii editor, quosdam etiam *aunta*, pro *thia* Charta Rudesindi Dumiensis Episcopi æræ 930. apud *Tepez*: *Et villa ipsa monasterio integra in Faro ex dato Tia mea domine Gumerodis*, *&c.* Alia æræ 1111. apud eumdem to. 6. p. 450. *Et de ipsa villa, qua dedit mihi illa Tia mea*, *&c.* Vide Chronicon Petri Reg. Aragon. edit. à Carbonello lib. 1. cap. 2. & Anton. Brandaonem to. 3. Monarch. Lusitanæ fol. 90.

¶ THLASIÆ, Thlasiæ, Castrati, spadonum genus, in leg. 128. D. de verbor. signific. *Spadonum generalis appellatio est, eoque tam hi qui natura spadones sunt, item Thlibia, Thlasia, castrati: sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur. Thlibia* proprie ii sunt, quibus attriti sunt testes; *Thlasia* vero quibus ejecti sunt; à Græc. θλάω seu θλίβω, frango. Vide Gothofredum ad Cod. Theod. & Calvini Lexicon.

¶ THLIBOMENUS, Θλιβόμενος, Pressus, afflictus. *Thlibomeni* in Ecclesia dicebantur Egentes, qui sustentare se ac victui necessaria suppeditare sibi non valebant. Epistola Cleri Rom. ad S. Cyprianum 8. edit. Oxon. *Sive viduæ, sive Thlibomeni* (perperam in Editione Pamelii *Clydomeni* & in aliis *Clinomeni*) *qui se exhibere* (i. e. se nutrire sibique necessaria ad vitam præbere) *non possunt* .... *itaque habere debent, qui eis ministrent.* Epistola S. Cornelii PP. ad Fabium Antioch. n. 3. Edit. Coustantii: *Viduas cum Thlibomenis plus mille quingentas*, χήρας σὺν θλιβομένοις, in Græco. Vide Notam Coustantii.

¶ THLIPSIS, Gr. θλῖψις, Afflictio, oppressio, apud Luciferum Calarit. lib. 1. ad Constantium Imperatorem.

THO, Celtis, Duo. *Tho-alafii*, Duo cum dimidio. Vide in *Chunna.*

¶ THOBALIA. Vide in *Toacula.*

¶ THOCA, *Flavus, vel vestis*, in Glossis Isid. Legendum omnino videtur *Toga*, ut pro *Flavus*, Latus clavus, uti jam dictum est in *Flavus.* Vide Grævium.

THOKEI, Piscis genus, cujus fit mentio, inquit Cowellus, an. 22. Edw. IV. cap. 2.

THOL, Tholnetum, &c. Vide *Telon.*

THOLUS. Glossæ Antiquæ MSS. *Tolum, fastigium templi rotundum, sive terebrum camera.* Papias: *Proprie est velut scutum breve, qui in medio tecto est, in quo trabes coeunt.* Idem: *Tholus, eminens, rotunditas, fastigium templi, culmen tecti.* Gloss. Gr. Lat. θόλος, *Testudo Tholi balnearum*, apud Ammianum lib. 28. Sedulius lib. 1. Paschalis operis:

> ..... *Properemus in urbem*
> *Libertatis ope, radians ubi regia fulvis,*
> *Emicat aula Tholis.*

Vita S. Joannis Eleemos. ex versione Anastasii Biblioth. n. 52. *Pergebat aliquando Beatus ad visitandos pauperes in locum, qui dicitur Cæsarium: illic enim eis fecerat quasi Tholos quosdam prolixos, ligneis tabulis pavimento strato ad requiescendos eos.* Epitaphium Aldeberti Abb. Lerinensis, qui decessit an. 1101.

> *Namque sui dextra construxit intus & extra*
> *Turres, atque Tholos, Ecclesiæque polos.*

Liber Miraculor. S. Bertini cap. 3. apud Mabillonium de *Turrili*, seu Campanario: *Cum Tholus pomifer in edito una cum triumphali signo Crucis erigeretur*, *&c.* Occurrit hac notione apud Palladium c. 8. & 43. Sed non plane assequor quid sit *Tholus* in Gestis Francor. usque ad Robertum Regem ex Bibl. Loiselliana, an. 1014. *Fecit quoque 18. Tholos ejusdem metalli*, (cupri Hispanici) *stantes in choro desuper infixos* [F. Laminæ cupri bracteatæ, à Gall. *Tole*, quod de ferro bracteato potissimum dicitur.]

¶ THOMATIZARE, Incredulum esse instar D. Thomæ qui credere nolebat Christum resurrexisse. Vita S. Trudperti Erem. to. 3. Aprilis p. 432. *Si Ecclesia tota non credis, & adhuc non post dies octo, sed post annos tot Thomatizas, mitte vel adhuc manum tuam* ... *& noli esse incredulus sed fidelis.*

¶ THOMOCHARTA, Charta, diploma, scriptum. Historia Reliquiarum S. Petri in Abbatia S. Mansueti Tull. to. 2. Hist. Lotharingiæ inter Probat. col. 277. *Sicut enim veridicis historiographorum probatur sententiis, & prout Romana bibliotheca monstrant Thomochartis*, *&c.* Vox ibrida est, quæ à Græc. τόμος, Tumus, volumen, & Latino *Charta*, efficta est.

¶ THOPA, Navigii species. Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 90. *In cathena portus dicta urbis volentes eam frangere cum cotkis, Thopis, galeis*, *&c.* Sed emendandum puto *thopis*, pro *copis*; *copa* enim pro navigii specie usurpatur à Nicolao Speciali lib. 7. de Rebus Siculis cap. 17. cujus locus exstat in *Cupa* 2.

¶ THOR, Getarum Deus. Vide *Thur.*

THORACIDA, Imago pectore tenus: θωρακίς, [Gall. *Buste.*] Trebellius Pollio in Claudio: *Expressa Thorace vultus imago.* Glossæ MSS. *Toracida, imago sculpta pectoralis, i. usque ad pectus, in auro, vel in quolibet, à thorace quod est pectus.* Adamnanus lib. 3. de Locis sanctis, cap. 4. de statua marmorea S. Georgii divinitus emollita: *Hinc itaque manifeste ostenditur, quanta & qualis fuerit honorificentia apud Deum Georgius, inter tormenta, cujus Thoracidam, in re natura impenetrabili, penetrabilem potentia fecit.* Et cap. 5. *S. Maria matris Domini Thoracidam habet.* Versus in Althelmum, in libro Epistolarum S. Bonifacii Archiep. Moguntini Epist. 69:

> *Nec non adhuc munusculum*
> *Quidam addunt pulcherrimum*
> *Thoracidos, tuentibus*
> *Retorquentes luminibus*
> *Imagines auriferis*
> *Christi Matris capitibus.*

Walafridus Strabo lib. de Reb. Eccl. c. 8. *In gestis Silvestri Papæ legitur Constantinum Imperatorem per Thoracidas Apostolorum, quos ipsos in visione viderat, cognovisse.* Durandus lib. 1. Ration. c. 3. n. 2. ait, Græcos imagines pinxisse solum ab umbilico supra, & non inferius. Vide *Scutum*, *Surtaria.*

Græci recentiores vocem στηθάριον, eadem notione usurparunt. Chronicon Alexandr. Αὐτῷ τῷ ἔτει ἀφιερώθησαν στηθάρια γ΄. ἐν τῷ συγκλήτῳ, Ὀνωρίου καὶ Θεοδοσίου Αὐγούστων, καὶ Πουλχερίας Αὐγούστης ἀπὸ Αὐρηλιανοῦ διὰ ὑπάρχου τῶν ἱερῶν πραιτωρίων. Idem in Justiniano: Ἔχον ἀντὶ φιβλατώριον χρυσοῦν βασιλικὸν ταβλίον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἐν μέσῳ στηθάριν ἀληθινὸν μικρὸν τοῦ βασιλικοῦ χαρακτῆρος ἰουστίνου.

¶ THORACIUM, Carchesium proprie, Gall. *Hune*: item Specula, inspectorium, contracte à voce integra *Theoracium*, inquit Carolus de Aquino, quod à cernendo vel inspiciendo, ex Græco θεωρεῖν, dicitur. Non solum est summitas, seu loculamentum in suprema parte navis, in quo degunt Speculatores ad remotissima quæque lustranda & exploranda; verum etiam machinula bellica, utilis & accommodata ad explorandum impune statum rerum hostilium in urbium aggressionibus. Appendi vero hujus generis machinulæ vel defigi solebant in scalis, quæ inde speculatoriæ appellabantur. in machinis arietariis aliisque organorum generibus, quæ

Digitized by Google

quæ vi potissimum tollenonis in sublime sustollebantur. *Thoracia*, pro inspectorio vel specula, meminit Hero de Machinis bellicis, ubi videndus est Bocacius. Hæc è Lexico militari.

¶ THORACLA, Idem, ni fallor, quod *Thoracida*. Nevelo Monachus Corbeiensis de Translat. S. Nicolai ex Cod. MS. Sangerm. 394. initio prologi: *Sicut manno seniteris perita est ad dilucidandam fecundaginis Thoraclam, ita strenua ad propalandam quali in sexu conditionis enuclearet.*

THORACOMACHUS. Anonymus de Rebus bellicis Notitiæ Imperii subjectus: *Inter omnia, quæ adversum bellicum provida posteritatis cogitavit antiquitas, Thoracomachum quoque mira utilitate ad levamen corporis armorum ponderi & asperitati subjecit. Hoc enim vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram & tutelam pectoris humani conficitur de mollibus lanis timoris sollicitudo solers magistra composuit, ut hoc inducta primum lorica vel clivanus, aut his similia fragilitatem corporis, ponderis asperitate non læderent, &c.* Ubi *Thoracomachum* legendum recte censet Salmasius ad Plin. & ad Histor. Aug. i. πακτὸς θώραξ, ex lana coactili confectus, cujusmodi fuere nostri *Gambesones*, Νακτὰ enim, & πιλωτὰ eadem. Gloss. Græc. Lat. πακτὸν, τὸ πεπιλωμένον, *densum*, *pressum*. Vetus Scholiastes Juvenalis Sat. 6. v. 80. *Linum tenuissime macula nantum.* Vide Cujacium lib. 5. Observationum cap. 11.

¶ THORAL, Thorale, Culcitra. Ebrardus in Græcismo cap. 11.

Estque Thoral lecto quod supra ponitur alto,
Ornatus causa, quod dicunt Culcitra puncta.

Miracula S. Joannis Beveslac. to. 2. Maii p. 194. *Ut amoverent Thoralia, transferrent stratoria, &c.* Ubi *Thoralia* lectos interpretantur Editores, quod fere eodem redit. Vide *Torale* 1.

THORGHOREHNGH. Charta Waldemari Regis Daniæ an. 1326. apud Pontanum lib. 7. Rerum Danicar. p. 443. *Si ita contigerit, quod absit, quod alecia, non capiantur, nec in skanor salsentur, quilibet date suo Thorghorehngh auctoritatem habeat bona, quæ adduxerit absque telonee libere deducendi.* Habetur ibi pluries.

¶ THORINGI. Vide infra *Trotingi*.

¶ THORUS, Deus gentilis. Vide *Fret* 2. & *Thur*.

THOSCA. Liber Chirographorum Abbiæ fol. 86. *Et cætera omnia præter unam Thoscam, & unum pratum.* Ita fol. 189. Vide *Pleisseicium* & *Tosca*.

THRENARE, Plangere, ex Gr. θρηνεῖν. Paschasius Radbertus in Epitaphio Walæ Abb. Corbeiensis lib. 1. c. 8. *Fortasse tunc venter præcordiorum contra nefanda futurorum, quasi cythara Threnabat.*

THRENGUS, Vassalli genus. Vide *Drench*.

THRETIUM. Fragmentum Petronii p. 70. *Decem partes dicit, librum ab oculo legit, Thretium sibi de diariis fecit, artisellium de suo paravit, & duas trullas.* [Pretium emendat Schefferus.]

THREUS, Ex filio nepos, quasi *tertius* ab avo; nam *Threus*, in vett. Glossis est *tertius*. Angli *Three*, pro *tres* dicunt, [Germani *Threy*, *dritte*, pro *tertius*.] Edictum Rotharis Regis tit. 58. §. 11. & Lex Longob. l. 2. tit. 14. §. 5. *Qui de filio naturali generatus fuerit, quod est Threus, &c.* At hoc loco *Threus*, est *libertus*. [Editio Boheriana præfert *Stremus*, & in margine *Theus*, male. Quidam MSS. præferunt, *qui est Trenus*. Schiltero videtur, quia de nato ex serva sermo est, forte legendum esse *Theus*, servus, famulus. Papias: *Treus, libertus*. Sed *Treus* *à Treu*, fidelis est eidem Papiæ.]

¶ THRIMSA. Vide *Thrymsa*.

Tom. VI.

THRONI, Angeli ex primo hierarchiæ Angelicæ gradu, cujus appellationis variæ recensentur causæ à S. Dionysio c. 7. Gregorio M. Hom. 34. in Evang. Isidoro lib. 7. c. 5. Hugone lib. 7. in c. 7. Dionysii, Guillelmo Parisiensi part. 11. c. 101. S. Bernardo lib. 5. de Consid. cap. 4. &c.

THRONUS, Sedes Episcopalis, θρόνος, passim. Unde Inthronizare, Græc. ἐνθρονίζειν, Episcopum in thronum inducere: ἐνθρονισμὸς, pro Ecclesiæ dedicatione, cum scil. *Thronus Episcopi* in ea collocatur, in Synodica ad Theophilum Imp. apud Balsamonem, & alios. Liberatus Diac. c. 14. *Ordinatus ergo Proterius, præsentibus supra memoratis Episcopis, inthronizatus.* Utitur & cap. 15. 18. 20. &c. ut & Leo Ost. lib. 2. cap. 4. Concilium Engelenheimense an. 948. cap. 2. Adalbero Laudunensis Episcopus in Carm. ad Robertum Regem Franc. p. 241. Sigebertus Gemblac. in Vita S. Sigeberti Regis Austrasiæ n. 5.

Neque tantum de Episcopis vox hæc usurpatur; sed etiam de Abbatibus, atque adeo de quibusvis Presbyteris: qui *ad titulos*, seu Ecclesias quasvis ordinantur. Liber de Fundatione Gozecensis Ecclesiæ: *Post hunc Thiemonem... substituerunt Abbatem hujus Inthronizationis anno tertio, &c.* Vide Formatam Dadonis Episcopi Virdun. to. 2. Concilior. Sirmondi p. 673. Præterea de quibusvis inaugurationibus. Ditmarus lib. ult. p. 110. *Ducem Henricum Ratisbona inthronizavit.*

Inthronismus, ex Græco ἐνθρονισμὸς, apud Liberatum Diacon. cap. 19.

¶ Throni Dei, Episcopi. Vide *Episcopus*.

THROTEBOLLA, Guttur, vox Saxon. Leges Henrici I. Regis cap. 93. *Gurgulio vel Throtebolla.* Ubi alii Codd. præferunt *Wrotebolla*.

THRYMSA, Genus nummi Anglo-Saxonici. In Legibus Æthelstani, ubi omnium capita æstimantur, hæc habentur: *Archiepiscopus & Satrapa* (qui Consul dictus est) 15000. *Thrymsis*, *Episcopus & Aldermannus* 8000. *Belli Imperator & summus Præpositus* (hodie *Vicecomes*) 4000. *Thrymsis*. Vide Concilium Grateleanum an. 918. cap. 13. Lambardus *Thrimsam* nummum trium solidorum fuisse ait, à Tpeo, quod *tria* sonat: vel ut Spelmannus, à Ꝥpim, quod *ternos* significat. In Glossario Saxon. exarato sub Edw. III. *Wrinsa*, vel *Wrimsa*, *& est solidus denariorum*: ubi legendum videtur *Thrimsa*.

☞ *Thrymsa* non est trium solidorum nummus, sed moneta solido minor, scilicet quatuor denariorum: cujus nomen non à Tpeo, ut vult Lambardus, vel à Tpim, ut ait Spelmannus, deducendum est, sed à *Tremissis*, ut docet Hickesius Dissert. p. 110. Est autem *Tremissis* vel *Tremissus* quatuor denariorum, sed tertia pars assis, vel solidi, ut dicitur infra, quod & perspicuum est ex Lege Ripuar. c. 23. *Tremissem, id est, quatuor denarios componat.* Vide *Tremissis*.

¶ THUBATICUM, Species tributi. Charta Ludovici Pii apud *Laguille* in Probat. Histor. Alsatiæ p. 19. col. 2. *Nullum Teloneum ... aut laudaticum, aut Thubaticum, aut pulveraticum, aut ullum accursum, vel ullum censum, aut ullam redibitionem accipere vel exactare audeat.* Fortasse mendum est pro *saltuaticum*, *rotaticum*, *aut quid simile.*

THUBDA, in Lege Frisionum tit. 3. ubi Sicama *Thiafsiba* rescribendum censet. Hodie enim *thiaeff*, vel *thieff*, furtum, *thiafsiba* appellant Frisii.

¶ THUE, Duo, vett. Francis. Vide *Chunna*.

THUMELUM. Leges Inæ Regis cap. 55. apud Bromptonum: *Si pasnagium capiatur de porcis, de*

Cccc

Digitized by Google

tridigitali tertius, de duodigitali quartus, de Thumelo quintus: à Saxonico ðimel, Anglis *Thumbe*, pro pollice, de porco hic dictum, cujus pinguedo ad pollicis latitudinem excreverit. Ita Sumnerus.

¶ THUMINUS, Mensuræ species apud Siculos & Neapolitanos. Nic. Specialis lib. 3. de Rebus Siculis cap. 6. apud Murator. tom. 10. col. 972. *Quilibet equitum ad posteriora equi granimodium mancipavit; pedites vero singuli singulos Thuminos assumpserunt. Sic ergo per amica noctis silentia festinantes roccam eamdem victualibus aliisque necessariis munivérunt.* Charta Alphonsi Arag. Regis an. 1450. pro Carmelitis Neapol. in Bullario Carmel. pag. 620. *De Thuminis salis 12. ad justum Thuminum & mensuram nostræ curiæ de sale nostræ curiæ sistentes in fundico seu gabella salis civitatis nostræ Neapolis, ... pro usu dicti monasterii ..., liberaliter elargimur.*

¶ THUNGREVIUS, Præpositus villæ. Vide Spelmannum & infra *Tungravio*.

¶ THUNITIA. Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 262. *Potu recepto dictoque Tu autem* (post refectionem Papæ & Cardinalium,) *surgit diaconus, & tenet Thunitiam, dum gratiæ referuntur.* An *Tunicam*?

THUR, Getarum & Gothorum Deus, cui *sanguinem mactabant hominum*, ut est apud Dudonem lib. 1. de Morib. & Actis Normann. pag. 62. Hunc *Martem* putabant, ut habet Willelmus Gemetic. lib. 2. c. 4. Adde Ordericum Vitalem lib. 4. pag. 513. *Thor* appellatur in Historia S. Cuthberti.

THURARII, Pigmentarii. Vide Interpretem Juvenal. Sat. 1. v. 52. [Firmicus lib. 8. c. 25. *Turarii, pigmentarii, &c.* [Tertullianus de Idololatria cap. 11. *Ecquid majoris operæ & erga dæmonia Thurarius*? i. qui thure fumigat.]

THURARIUM, Acerra. Vide in *Acerna*.

THURCIBOLDUS. Vide supra *Curcimbaldus*.

¶ THUREUS. Vide mox in *Thuridus*.

¶ THURIBOLORUM, pro *Thuribulum*. *Lucerna, id est Thuribolorum ex auro cum sua offertoria*, in Donatione S. Rudesindi Episc. to. 3. Concil. Hisp. p. 180. col. 2.

¶ THURIBULARIUS, Idem qui mox *Thuriferarius*, qui in ceremoniis ecclesiasticis defert thus vel thuribulum. Breviarium Sarisber. an. 1556. *Procedat dyaconus cum subdyacono & Thuribulario.* Charta Eccl. Aniciensis an. 1312. *Thesaurario ecclesiæ VIII. lib. .... Turibulario x. s. Thuribularius cantet tractum*, in Ordinar. S. Protadii Vesont. p. 28.

THURIBULUM, Vas, in quo thus reponitur, [*Vaissiau a encens*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS.] inter ministeria sacra vulgo accensetur. Alcuinus Poem. 3.

Hic quoque Thuribulum capitellis undique cinctum,
Pendit de summo fumosa foramina pandens,
De quibus ambrosia spirabunt thura Sabæa,
Quando Sacerdotes Missas offerre jubentur.

Dudo lib. 2. de Morib. Normann. p. 153. *Thuribulaque inaudita amplitudinis & pretii auro confecta delegavit.* Leo Ostiensis lib. 1. cap. 58. *Thuribulum argenteum inauratum, &c.* Occurrit passim. Sed audiendus interim Joan. de Janua: *Thuribulum, à thus, & bolus, componitur, vel quod ibi thus mordetur & crematur: vel quod thuris bolos, i. morsellos cremat.* Ita nugantur recentioris ætatis Grammatici. [Audiendus quoque est Amalarius in Eclogis de Officio Missæ, ubi de Mystica *Thuribuli* significatione loquitur: *Portatur & Thuribulum, quod Christi corpus significat, sicut scriptum est in eadem Apocalypsi*: Alius Angelus venit, & stetit ante altare habens Thuribulum aureum. *Quod sic expositum est. In conspectu scilicet apparuit Ecclesiæ, factus ipse Thuribulum, ex quo Deus odorem suavitatis accepit, & propitius factus est mundo.*] De Thuris seu incensi primævo usu in Ecclesia, vide Durandum lib. 1. de Ritib. Eccles. cap. 9. & Jacob. Petitum in Notis ad Pœnitentiale Theodori pag. 135. 136.

Turabulum. Glossæ antiquæ MSS. *Turibulum, turabulum, quod Græci Tymaterion dicunt.* Mox: *Turibulum, ubi thus incenditur.*

THURICREMIUM, *Incensarium, quia in eo crematur thus*, Ugutioni. Joann. de Janua habet *Thuricremulum*, subditque, consuevisse dici: *Pone thymiama in Thuricremulo.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. MSS. *Thuricremulum, Encencier.*]

THURIDUS, *& Thureus, de thure existens, vel ad thus pertinens, vel fumosus. Hieronymus super Isaiam: Unusquisque alteri quærat auxilium faciem Thuridam pallore circumferens.* Joan. de Janua. Leg. *Luridam*. [Glossæ Sangerman. Lat. Gall. MSS. *Thuridus vel Thureus, de encens, ou pertenans à encens.*]

THURIFERARIUS, Acolytus, qui *incensarium* in Ecclesia defert, qui & *portator thuribuli* dicitur ab Hugone à S. Victore l. 1. Speculi Eccl. c. 7. *Per Ceroferarium & Thuriferarium intelligimus Sanctos, qui præcesserunt Testamentum.* Vide Durandum lib. 4. c. 5. [& supra *Thuribularius.*]

THURIFEX, *Sacerdos: Thurificium, Sacerdotium: Thurificina, locus, ubi thus efficitur, vel spargitur, vel sacrificatur.* Ugutio [& Joh. de Janua. Gloss. Sangerm. MSS. Lat. Gall, *Thurificina, Lieu à faire encens, ou à sacrefier de encens.*]

THURIFICARE, Thura adolere, sacrificare. Acta Marcelli PP. *Deferatur tripoda, & Thurificent Majestatibus.* Lex 12. Cod. Th. de Paganis: *Namque omnia loca, quæ thuris constiterit vapore fumasse, si tamen ea in jure fuisse Thurificantium probabuntur, fisco nostro adsocianda censemus.* Consuetudines Floriacensis Monasterii: *In die dedicationis Ecclesiæ post officium debent duo Sacerdotes capati omnes cruces Thurificare, duobus servitoribus comitantibus cum acerris & plurimo incenso.* Occurrit passim in Vitis SS.

THURIFICATI. Vide *Sacrificati*.

¶ THURIFICINA, Thurificium. Vide supra *Thurifex*.

¶ THURNUM, Culcitra. Vide in *Torale* 1.

THUS Masculum. Ugutio: *Thus, quadam materies apud nos dicitur Masculum, quia fit natura rotundum, in modum testiculorum, reliquum vero planum & pene scabiosum.*

¶ THWELFINDUS. Vide *Sixhindi* & *Thythuti*.

THWERTNIK. Charta Regis Angliæ Ricardi II. apud Spelmannum: *Concessimus etiam communitati prædictæ* (Cestrescirae) *... quod habeat omnes libertates, eidem communitati per Ranulphum dudum Comitem Cestriæ concessas, &c. Concessimus etiam, quod Vicecomes noster, aut heredum nostrorum, qui pro tempore fuerit in dicto Comitatu, de cetero faciat executiones pro debitis recuperatis & recognitis in Comitatu vel Scaccario Cestriæ, aut in itinere Justiciariorum, qui pro tempore fuerit, absque aliquo capiendo pro executione hujusmodi faciendo, licet etiam præteritis temporibus usum sit, prout per chartam habet ipsa Communitas. Quod si aliquis in curia nostra culpatus fuerit, per Thwertnik se defendere possit, quia hæc defensio est contraria legi communi, nutrix malorum, pacis æmula, & damnosa populo pacifico. Volumus etiam de consensu & requisitione dictæ communitatis, ordinamus & præcipimus, quod dicta defensio per Thwertnik de cætero non allocetur, sed annulletur totaliter & damnetur, prædictaque*

charta in eo paulo vacua sit & nullius effectus temporibus duraturis.

☞ Anglis *to thwart* est impedire, contradicere, adversari, & Anglo-Saxon. *Ne*, particula negans: an inde *Thwertnik*, quasi esset species contradictionis, qua quis negat aut falsi arguit quod objicitur?

¶ THYAPHAD inter personas viliores numeratur in Lege Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 2. cujus locus exstat in *Compulsores*. Vide *Thyuphadus*.

¶ THYELFINDUS. Vide in *Sixhindi*.

¶ THYMALLUS, θύμαλλος, Piscis genus. Isid. lib. 12. cap. 6. *Timallus ex flore nomen accepit: Timum quippe flos appellatur: nam dum sit specie gratus & sapore jocundus, tamen sicut flos flagrat, & corpore odoris exspirat.* Melius apud Papiam legitur, *Thymallus*, à *Thymus*, & *fragrat*, pro *flagrat*. Joann. de Janua præfert *Timalus*, minus recte. Rumplerus Histor. Formbac. lib. 1. apud Pezium tom. 1. Anecdot. part. 3. col. 433. *Quamvis Timalli etiam in Æno capiantur, sunt tamen rarissimi.* Vide S. Ambrosium lib. 5. Hexaem. cap. 2.

¶ THYMELE, Thymelics. Isid. lib. 18. Orig. c. 47. *Thymelici erant musici scenici, qui in organis & lyris & citharis præcinebant; & dicti Thymelici, quod olim in orchestra stantes cantabant super pulpitum, quod Thymele vocabatur. Scenici & Thymelici*, apud Vitruvium lib. 5. cap. 8. *Thymeles*, meminerunt Martialis lib. 1. Epigr. 5. Juvenalis Sat. 1. Codex Theod. lib. 8. tit. 7. leg. 21. & 22. ubi habetur *Thymela*. *Thymelicorum* vero mentio fit in eodem Cod. Theod. lib. 15. tit. 7. leg. 5. & 12. in Digesto leg. 4. de his qui not. infam. & leg. 10. de Pollicitat. & alibi; unde emendandæ Glossæ MSS. ubi perperam *Temelici*, *Joculatores*: legendum enim *Thymelici*, ut & in aliis, ubi habetur *Temellini*. Salvianus lib. 6. de Gubern. Dei per *Thymelicos* intelligit Joculatores seu mimos, qui scurrilia exhibent in theatris. Vide Suicerum in Thesauro v. θυμελικός & alios Scriptores ibi laudatos.

THYMIAMA, dicitur Ugutioni, *quædam confectio diversarum specierum, quam Sacerdos in altari Thymiamatis adolebat.* Exod. 30. *Sume tibi aromata, stacten, & onica, galbanum & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia, facesque Thymiama.* Nude, thus, incensum. Codex Epistolar. S. Bonifacii Archiep. Moguntini Epist. 143. *Sanctitati vestræ direxi sabanum unum, facitergium unum, & modicum Thymiama.*

THYMIAMATERIUM, Thuribulum, vas, in quo *thymiama* servatur. Ordo Romanus: *Teneat Thymiamaterium aureum pro foribus ponit incensum, & pergat ante Pontificem thuribulum.* Helgaudus in Roberto Rege Franc. *Et Thymiamaterio usquequaque satis mirabili, auro & gemmis bene elevato in sublimi, hunc sanctum devotissime nobilitavit. Erat enim hoc ad plane conveniens Thymiamaterium, Thuribulo aureo à Gauzlino Abbate mirabilium factore patrato, cujus opus splendescit præ omnibus, quæ vidimus.* [Anastasius in Silvestro PP. *Thymiamateria duo ex auro purissimo pens. libras* xxx. Ejus peculiarem usum ostendit idem Anastasius in Sergio: *Hic fecit Thymiamaterium aureum majus cum columnis & coopercu-lo, quod suspendit ante imagines tres aureas B. Petri Apostoli, in quo incensum & odor suavitatis festis diebus, dum Missarum sollemnia celebrantur, omnipotenti Deo opulentius mittitur.* Rursum occurrit apud Guidonem lib. 2. Discipl. Farfensis cap. 23. in Libello de successoribus S. Hidulphi apud Calmet. to. 2. Hist. Lothar. col. 55. in Vita S. Leonis IX. PP. tom. 2. Aprilis pag. 644.] Thurificationis vero usum in Ecclesia perantiquum esse probat Menar-

dus ad librum Sacramentorum Gregorii Magni pag. 195. 362. 373.

¶ Timiamatherium, Romualdo II. Archiep. Salern. to. 7. Muratorii col. 81.

¶ Thymiaterium, Eadem notione, Gr. θυμιατήριον, in Actis SS. Martii to. 3. pag. 716. & supra in voce *Cantulla*. Vide Glossarium mediæ Græcitatis in Θυμιατόν.

¶ Timiaterium, apud Murator. to. 3. p. 106. col. 2. not. 69. è Codice MS.

¶ Tymiamaterium, eodem to. 3. p. 213. col. 1.

¶ Thymiathizare, Thus incendere. Guido lib. 1. Discipl. Farf. c. 34. *Præcedant duo sacerdotes in cappis, & stent à latere altaris hinc & inde tenentes duo thuribula Thymiathizantes aram desuper.*

THYMPHANA, *Modiolos rotarum dicere possumus.* Gloss. Longob. S. Germani Paris. ex Gloss. antiq.

¶ THYNPHADUS. Vide *Thiuphadus*.

¶ THYRSUS, Cerea fax, Gall. *Torche*, sic forte dicta, quod filum cera obductum baculo circumvolutum esset, ut hedera Thyrsu Bacchi. Vita B. Bernardi Pœnitentis, to. 2. Aprilis p. 677. *Ardenti Thyrso & infusione liquentis ceræ scissuras illas & lasiones pedum urere consueverat.*

¶ THYSIASTERIUM, Gr. θυσιαστήριον, Altare. Geso Abbas de Corpore & Sanguine Domini apud Murator. tom. 3. Anecdot. p. 300. *Petrus* (Alexandrinus) *tempore episcopatus nunquam in cathedra sua sedere voluit ... quoniam quoties Thisiasterium* (Thysiasterium) *ascendebat, splendor igneus de ipsa sede egrediens ei apparebat.* Vide Suiceri Thesaurum in θυσιαστήριον.

THYTHUITI. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 69. *De Thythuiti hominis wera, debent reddi secundum legem 30. solid. ad manbotam, id est hodie 5. mancæ, de Twelfhindo, id est Thayno, 120. solid. quæ faciunt 20. mancæ.*

¶ THYUPHADUS, post Duces & Comites & ante Vicarios & Gardingos numeratur, in Lege Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 8. cujus locus exstat in *Gardingi*. Vide *Thyaphad*.

¶ THYYHINDI, inter homines liberos primi recensentur in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 76. Vide locum in *Sixhindi*.

TIA, Amita, Gall. *Tante*. Vide *Thius*.

¶ TIARA, Mitra Abbatis. Gesta Abbatum Lobiens. tom. 6. Spicil. Acher. p. 638. *Tiaram gessit* XVIII. *mensibus Nicolaus Abbas.* Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Tiara, mitre: vel pileum sacerdotale, chapiau de feutre.* Occurrit etiam pro mitra episcopali, sed alias; nunc enim solum dicitur de Papali, quam aliter vocant *Regnum*, ut supra observatum est. Vide *Thiara*.

¶ Tiaratus, Qui gestat tiaram. *Tiarati Reges*, apud Sidonium lib. 8. Epist. 3. Vita S. Guidonis Abb. to. 3. Martii p. 917. *Vir stola candida indutus ac mirabiliter Tiaratus.* Vide *Neutri*.

¶ TIARIES, *Portitores signorum*, in Glossis Isidori. Post Grævium emendo *Tiarii*.

¶ TIBIA Patasonis, Tibia porci, seu Perna, Gall. *Jambon*. Vide locum in *Petaso*.

¶ TIBIARIUS, Αὐλοποιός, in Glossis Lat. Græc. & Gr. Lat. Qui facit tibias.

¶ TIBIATOR, Qui canit tibia. Sanutus lib. 2. *Sint quatuor tubatores, tibicines, Tibiatores, & qui sciant pulsare nacharas.* Quid discriminis sit inter *Tibicines* & *Tibiatores* non percipio.

¶ TIBICINARE, Tibia canere, Tertulliano de Anima c. 38. & Fulgentio Mytholog. l. 3. c. 9.

¶ TIBICINATOR, Αὐλητής, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ

Græc. Lat. Αὐλητὴς, *Flator*, *Tibicinator*, *Tibicen*, *Saulo*, *Vagus*.

TIBICINES, *Fulcra bifurca, quibus domus sustentatur, quæ aliter Destines dicuntur.* Jo. de Janua.

TIBIN, *Scirpus, vel genus vasculi in modum sinini, ex turgultis agrestibus contextum.* Jo. de Janua.

TIBRACA, Ocrea lanea. Vide *Tubrucus*.

TIBRILLUM. Charta Ludovici Pii Imp. pro Abbatia S. Dionysii apud Doubletum p. 740. *De lignis denius eis mensura qua nuas* [leg. *Medt*] *appellantur mille centum: de melle secundum consuetudinem: de Tibrilis carra duo: de modiis sedecim.* [*Tribillum* non clariori notione ex eadem Charta edidit Mabillonius l. 5. Diplom. p. 392. at in alia ibid. p. 520. habet *Tibrillum*, ubi melius definire non ausim.] Eadem habentur in Charta alia Sandionys. firmata in Synodo Suessionensi an. 862. apud eumd. p. 794.

TICHODIFRUS, ex Gr. τειχοδίφρος, *genus machinæ ex rei sua commoditate Græca appellatione vocabuli sumpsit exordium, eo quod per hanc facilier in murum paretur ascensus, ante balistam semper ducendus intessum, quo protectior eadem balista operetur.* Vide reliqua apud Anonymum de Machinis bellicis, subjectum Notitiæ Imperii.

TICIMIUM PECORIS, [f. pro *Titinnum*,] in Legibus Adeslani Regis. Vide *Blanbornum*.

¶ TIDAM, Species navis, si tamen vera lectio est. Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 8. *Quædam Tidam onerata tribus aliis machinis terra Trapani applicuit post meridiem ad litus maris dicti castri, & ipso die exonerata de dicta Tidam in terra aguinibus & parvis dictarum machinarum. Supervenerunt die crastino dicti diei in aurora tres galea dicti Regis Roberti, qui ceperunt dictam Tidam cum residuo dictarum machinarum, & combusserunt ea.* Pro *Tidam* legi posse *Tidina* suspicio est ex sequenti voce; quare pro *de dicta Tidam in terra aguinibus & parvis dictarum machinarum*, lubens restituerem, *de dicta Tidina in terra sum aguinibus parvis dictarum machinarum.*

¶ TIDINA, Navis Ecclesiæ, si recte divino. Chronicon Januense apud Murator. tom. 9. col. 32. *Qualiter autem Januenses prædictis captionibus interfuerunt, & auxilium præbuerunt, scriptum erat literis aureis in Tidina S. Sepulchri.* Vide *Tidam*.

TIENNMENTALE. Vide *Tennantale*.

¶ TIERTIUM, ut *Tertium* 1. Vide in hac voce.

TIGELLUM, pro *Tigillum*. Occurrit in Vita SS. Severini & Victorini n. 12. [Vide *Sparro*]

¶ TIGNA, Tinea, scabies, porrigo, Gall. *Teigne*, vel ut alii efferunt, *Tigne*, Ital. *Tigna*. Vita B. Bartholomæi, to. 2. Martii p. 666. *Cum puer quidam... morbo, quem Tigna dicunt Hetrusci, caput infectum gestaret, signans eum signo sancti illico mundatum aspexit.*

¶ TIGNEA, Tinea, Gall. *Tegne*, vel potius *Teigne*, vermis notus. Charta Archivi Villæ novæ: *Ne demoliri Tignea vel vermibus alicuius in tempore... scriptura debet memoria commendari.*

TIGNUM, *Genus bestiæ, fœminini generis*, in Glossar. Langobard. S. Germani Paris. ex Glossis antiq. [Forte legendum est *Tinea*, vermis qui corrodit vestes.]

¶ TIGRAN, TEGRANNUS, &c. Ager, ut videtur, terra, territorium. Tabularium Rothon. *Rivrals dat Tigran Bet... anno xx. imperii Hlodowici.* Ibid. *Dat Tigran Fabr, excepto unum campum.* Rursus: *Vendidit villare de suo Tegranno.* Iterum: *Dat totam suam hereditatem in Alarac, excepto medietatem unius Tigran.* Iterum: *Alunoc venit ad Rothon. ut moderaretur tributum suu Tegranno.* Denique apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 74. *Terra ex Tigranno Acun in Landon.*

TIGRIS, Ensis, Spatha. Gregorius Turon. de Gloria Confess. c. 42. de Nunnino quodam Tribuno: *Provolutum ad beati sepulchrum, cum diutissime orasset, extracto de vagina Tigre, lapidem qui super venerabile sepulchrum habebatur, nemine vidente, percussit.* Isidorus ait, Persis, Medis, & Græcis *Tigrim*, sagittam appellari.

¶ TIGRONUS, pro *Teigenus*, Species patibuli versatilis suspendendis movendisque in foco lebetibus. S. Wilhelmi Constitut. Hirsaug. l. 1. c. 98. *Duo quoque Tigroni uterque de tribus lignis licet imparibus angulis sunt facti, qui in modum ostiorum huc & illuc versari possint: in his pendent catenæ, quibus caldaria suspenduntur, &c.*

¶ TIGULI, *Foramina quibus exigit fumus*, in veteri Vocabulario juris utriusque.

TIGURIUM. Vide *Tegorium*.

TIHINDUS. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 9. *De Tihindi hominis* (interfecti) *wera debent reddi secundum legem 30. solidi ad manbotam.* ðpẏhindenman dicitur in Legibus Alvredi Saxonicis, apud Lambardum, ex Saxonico ðpẏ, *duo*, & hẏnȝ, vel hund, centum: ita *Tihindus*, homo est, qui in æstimatione capitis ducentorum solidorum censetur.

TIHLA, seu tihtla, Saxonibus Accusatio, postulatio, compellatio, quasi *titulus accusatorius*. Leges Canuti Regis Angl. c. 62. *Si quis amicis destitutus, vel alienigena ad tantum laborem veniat, ut plegium non habeat in prima Tihla, i. accusatione, ponatur in carcanno.* Leges Henrici I. Angliæ Regis c. 10. *Differt etiam an aliquis cum suo vel alterius homine sanctam agat, & si quid in actu, vel in sola Tihla consistat.* Cap. 45. *De nemine in operato per Tihlam nemo respondeat, nisi sit ibi captus, vel sit homo ejus, cujus est nemus.* Cap. 57. *Inter homines aliorum Comitatuum observetur, & de Tihla pariter veniant in causas, &c.* Adde cap. 59. 64.

¶ TILANS, πλέρνης, σκώληξ, in Glossis Lat. Gr. Forte πτέρνης, inquit Vulcanius. Desideratur hæc vox in Glossis Græc. Lat. sed habetur Σκώληξ, *Tilans*, *vermiculus*, *vermis*. An *Tinea*?

¶ TILEA, pro *Tilia*, Gall. *Tilleul*, in Descriptione censuum Monasterii de Crisenone.

¶ TILETUS, Schedula qua quis in jus vocatur. Statuta Avenion. l. 2. rubr. 2. art. 1. *Statuimus quod deinceps... omnes citationes cujuscumque judicis.... fiant in scriptis, per Tiletum tabellionatum, cum clara expressione ad quid, ad cujus instantiam, ad quam diem, horam, locum, & locum loci, ac coram quo quis citetur... Volumus etiam, quod prima citationi judicis delegati, copia commissionis literis ac Tileto ante subsignationem notarii inseratur, aut dicta copia tabellionata literis ac Tileto alligetur.* Rursum occurrit eod. l. rubr. 6. art. 11. Videtur detorta vox à *Titulus*: nisi forte legendum sit *Biletus*. Vide *Billa* 1.

¶ TILHA, Saxon. Accusatio. Vide *Tihla*.

1. TILIA, Modus agri vel vineæ. Vide *Telia*.

2. TILIA. Charta Corbeiensis: *Concessimus ipsi & heredibus suis jure hereditario singulis diebus panem unum monachorum ... in quinque festis singulis sextaria vini & in Quadragesima unam Tiliam lardi, quæ omnia solventur de præpositura monachorum; inde est ligius homo Ecclesiæ.* An *Tibia lardi*, seu perna, Gall. *Jambon*? an *Petia*, frustum, membrum? Vide *Pecia*.

¶ TILIATUS, TILIOSUS, *fissibilis, flexibilis, vel ad tiliam pertinens*, Johanni de Janua. Glossæ Lat. Gall. Sangerman. *Tiliosus*, *Tilleux*.

¶ TILIENSIS CLANGOR. Vide *Tisiensis*.

¶ TILLIOLUS, à Gallico *Tilleul*, Tilia, in Chartulario S. Vandregesili to. 2. p. 1455.

Digitized by Google

TILLUM. Vita S. Samsonis Episc. Dolens. l. 1. cap. 16. *Venenum poculo miscuit, Tillum quoddam fricans, dedit ei bibere.* [Nescio an huc pertineat vox Gallica *Tille*, in Pedagio Bapalm. ex Chartul. 21. Corb. fol. 559. v°. *Carette a roisiits, à mortiers, Tille, &c.*]

TILPTALIUM, *Linteolum minutissime carminatum, sive carpia.* Ita Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. ex Græc. τιλτά, linteamenta, apud Æginetam, vel τιλτὸς, discerptus, unde τιλτός μότος, linteum carptum. Vide *Carpia.*

¶ TIMALLUS, TIMALUS. Vide *Thymallus.*

¶ TIMAR, seu *Timarium prædium*, apud Turcas, Pensio, vel stipendium, vel reditus bene meritis militibus assignatus in prædiis & possessionibus castrorum, oppidorum, pagorum, agrorum, vel in percipiendis decimis aliisve fructibus, cum præfectura illorum locorum, vulgo *Timarion*, commenda, dynastia, reditûs 9000. asprorum & infra. Ita *Meninski.* Simile est apud nos *Feudum.*

¶ TIMARATI, TIMARATORES, & vulgatius *Timariota*, nonnunquam *Timarei*, Gall. *Timariots*, Iidem fere qui *Milites limitanei*, Vassallorum genus apud eosdem Turcas, qui prædia possident *Timaria*, ea conditione, ut militent ipsi, si jubentur, cum certo equitum numero, majori vel minori, habita *Timarii* valoris ratione. Passim memorantur apud Scriptores de rebus Turcicis. Vide Jovium Hist. l. 14. Georg. Hornium Orb. Polit. p. 33. Gallicam Descriptionem Status Turcici, Diarii Europæi continuationem, Ottonis Menckenii animadversion. & supra vocem *Flamburum.*

TIMBERLODE, Servitutis genus, quo vassallus obligatur materiam sive lignum de silva, ubi prosternitur, ad domini sui domum devehere: à Saxon. Timbre, Anglis, *Timber*, i. lignum, tignum, & lade, Anglis *load*, onus. Occurrit apud Willel. Thorn. ann. 1364. *Et debent pro qualibet swolinga 14. den. per annum, pro schippeshere, Timberlode, & bordlode, vel cariare extra Waldam per mare, vel per terram, ad manerium prædictum.*

TIMBRELIUS, Parvus cœtus. Sic Skenæus de verborum significatione.

¶ TIMBRELLUM, Genus tormenti, eidem Skenæo de verbor. significat. Idem quod *Tumbrellum.*

TIMBRIUM, Fasciculus, vel certus numerus preciosarum pellium, cujusmodi sunt Marturum, Murium Ponticorum, &c. quæ ab exteris regionibus deferuntur: Gallis *Timbre.* In Glossis antiquis MSS. lego: *Timbre, locus propellium.* Sed an huc pertineant, vix putem. Charta Swecica an. 1314. apud Schefferum ad Chronicon Archiepisc. Upsaliensium p. 228. *Unam ulnam telæ vel ejus valorem, de quolibet aratro. De qualibet Timbria pellium variorum, unam pellem meliorem.* Fleta lib. 2. c. 12. §. 8. *Lunda pellium continet 32. Timbria.* Skenæo de verbor. significat. *And timmer of skins.* Charta Communiæ Rotomagensis an. 1207. *Unde nos de unaquaque navi habebimus unum Timbr. martrinarum, vel 10. libras, si mercatores navis jurare poterunt, quod martrinas non invenerint emendas ad portum, in quo chargiaverunt, neque id fecerint pro consuetudine nobis auferenda.* Usatica MSS. Vicecomitatus Aquarum Rotomagi: *La nef qui vient de Yllande doit à la Vicomté 20. s. Item au Chastel de Rouen un Timbre de martres, ou 10. livres tournois, premierement receu le serment des merchans que il ne pourront trouver à vendre ledit Timbre ès parties d'Yllande où la nef fut carchie, & se elle apporte ledit Timbre, les merchans jureront que il fu acheté ès parties d'Yllande, & n'est pas à reckevoir ledit Timbre autrement.* Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis an. 1351. *Pour 60. Timbres & 31. pel sans couroy, & sans appareil, contenans chacun Timbre 60. peaux, &c.* [Tabular. Latiniac. fol. 241. *Le Timbre de vair, c'est assavoir quarente peaulx basties, IIII. den.*]

TIMBRUM. Charta Martini Regis Aragonum apud Brizium Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 1. c. 47. *In quo quidem calice aureo supradicto sunt signa sequentia, videlicet in pede tres esmalti, duo Timbra, & unus crucifixus Jesu-Christi, & in pomo, qui est in medio sex esmalti, duo ad signum Aragon, &c.* Ubi *Timbrum*, pro scuto insignium seu armorum videtur sumi. Vide *Tymbris.*

¶ TIMIAMATHERIUM, &c. Vide supra *Thymiamaterium.*

¶ TIMIDUS, Horribilis, qui timorem incutit. Miracula B. Ægidii tom. 3. Aprilis p. 244. *Subito eam arripuit infirmitas quædam horrenda multum & Timida non modicum omnibus assistentibus.*

¶ TIMO, pro *Temo*, Gall. *Timon*, Ital. *Timone.* *Timones quadrigæ*, in Literis an. 1253. to. 4. Ordin. Reg. Fr. p. 634. *Timo navis*, gubernaculum, seu gubernaculi manubrium, in l. 6. Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 394. *Franciæ Timonem obtinere*, Franciæ regnum gubernare, in Charta an. 1103. to. 5. Annal. Bened. p. 461. Phrasis Gallica *Tenir le timon des affaires.* Vide *Temo* 1. & 2.

TIMONAGIUM, [Idem quod *Themonaticum.* Vide in hac voce.] Charta Willelmi Cardinalis Archiep. Remensis an. 1182. *Forisfactum quoque de Timonagio nobis per 7. solidos & dimidium emendabitur.* [Charta Johannis Comit. Suession. ann. 1230. *Ecclesiæ S. Medardi Suession. dedi in elemosinam puram & perpetuam Timonagium quod habebam in locis infra scriptis... cum omni jure & dominio quod habebam in Timonagio supradicto, quod tale est, videlicet quod mihi pro qualibet quadriga, quæ vino onerabatur, in dictis locis, tres oboli Suession. monetæ debebantur.*] Ch. Radulfi Com. Suession. ann. 1233. pro Communia Nantoliensi: *Homines etiam de Nantolio, si opus fuerit, poterunt chiminum meliorare sine mesfacere. Timonagium autem & theloneagium quæ habebam apud Nantolium, cum emendis inde provenientibus concedo dictæ Ecclesiæ, &c.* [Chartul. S. Vandreg. to. 2. p. 1967. *Cum ego haberem quoddam Timonagium in decima dom. Prioris de Brandenestoch, &c.*]

¶ TIMONATICUM. Vide *Themonaticum.*

¶ TIMONUS, Gubernaculum navis, seu gubernaculi manubrium, Gall. *Timon.* Informationes civitatis Massil. de passagio transmarino è MS. Sangerman. *Sunt etiam necessarii ad unam navem tres Timoni, scilicet duo in capcia & unus superfluus habentes longitudinis XVI. goas & latitudinis IX. palmos.*

¶ TIMORANTER, Timide, in Actis B. Christinæ to. 4. Junii p. 298.

TIMORARE, Timorem incutere, apud Ottonem Morenam in Hist. Rer. Laud. p. 46. 54.

¶ TIMORATIUS, Cum majore reverentia, in Glossario Barthii, to. 3. Reliq. MSS. Ludewig. p. 418. ex Guiberti Hist. Palæstina.

TIMORATUS. Wippo de Vita Chunradi Salici p. 428. *In Dei servitio Timorata, in orationibus & eleemosynis assidua.* Gesta Innocentii III. p. 77. *Devotus & timoratus.* Ditmarus lib. 2. *Filiam bene timoratam, &c. Humiliter & timorate*, apud eumdem lib. 3. Fulbertus Carnot. Epist. 40. *Hærebam timorate suspensus & exspectans, &c.* Occurrit non semel: [nostris *Timoré*, Dei timidus & à levibus culpis aversus. *Timoratus & totus plenus Deo*, in Chronico Novalic. apud Murator. to. 2. part. 2. col.

535. Adde l. 2. de Imit. Christi, c. 10. n. 3. &c.]

¶ TIMOROSE, Timide. *Murmurabatur latenter & Timorose*, Rolandino Patavino in Chron. Tarvisino apud Murator. to. 8. col. 304. Paulo alia notione Statuta Canonicorum Regul. sæc. XIII. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 87.

. . . . *Servite Deo sapienter*
Atque Timoroseque decenter ad hac, & ovanter.

TIMOROSUS, Timidus, Gallis *Peureux*. Constantinus Afric. l. de Gradibus: *Timorosos & cardiacas confortat*. Utitur hac voce non semel, ut & Albertus Argentin. in Chronic. p. 155. [necnon Rolandinus Patav. apud Murator. to. 8. col. 255. & alii.

¶ TIMPA, f. Limbus. Joh. Buschius de Reformat. Monaster. c. 3. *Tunc dixit Archiepiscopus, accipiens Timpam cappa Prapositi: Non obest vobis, &c.*

¶ TIMPANI. Vide *Tinpeni*.

¶ TIMPORA, pro Tempora, sæc. 3. SS. Benedict. part. 1. p. 182. & alibi.

¶ TIMULUS, in Glossis Lat. Græc. & Græc. Lat. ἰχνδρις, ἰξάτων ἐπιτρεχόμενον τῷ ὕδατι. Martinio videtur addendum ὑδάτων, ita ut *Timulus*, si genuina lectio est, idem sit quod *Tippula*, *bestiola genus sex pedes habentis, sed tanta levitatis, ut super aquam currens non desidat*, ut habet Festus: ad quem vide Scaligerum.

¶ TIMURUS, Piscis species, eadem forte quæ Italis *Timalo*, in Statutis Placentiæ fol. 79. v°.

1. TINA. Lib. 3. Reg. c. 10. *Attulit ex Ophir ligna Tina multa nimis, &c.* Ubi editio Gr. ξύλα ἀπελέκητα, *securi non dolata* ligna, inquit Eucherius, & ex eo Papias, de quibus Salomon gradus fecit in Domini domo, incognita etiam peritioribus Judæorum. Glossa: *Imputribilia, spinosa, in similitudine alba spina Tina candida sunt & rotunda, & invenitur in Bibliis correctis duplex litera i, scilicet Tiina, vel Tina per simplex i.* Ita etiam Jo. de Janua, & Auctor Mamotrecti.

2. TINA, seu TYNA, Vas grande ligneum tam lavationibus quam condendis vinis paratum, quod vocabulum usurpatum à Varrone tradidit Nonius. Nostri etiamnum *Tine* dicunt. Apicius lib. 4. de re culin. c. 2. *Ruta suffundes liquamen, quod satis erit, & olei modicum, & commiscebis in Tina cum pulpis.* Additio ad Willelmum Gemeticensem pag. 317. *Et aliquando in ipsa solemnitate solebat unam Tinam plenam textis, & thuribulis, & candelabris, . . . ante altare sancta Trinitatis portare, ipsamque pro suis peccatis Deo ibi offerre.* [*Tina communis, qua capere potest 20. saumatas racemorum*, in Inventario an. 1294. è Schedis D. *le Fournier*. Adde Statuta Massil. l. 2. cap. 1. §. 7. Montis-regalis p. 312. Vercell. fol. 189. v°. &c.] Utuntur etiam Hepidanus de Vita S. Wiboradæ c. 20. Cæsarius lib. 3. c. 47. Acta S. Tyrsi Mart. n. 25. Fortunatus in Vita S. Radegund. c. 17. vetus Charta securitatis apud Brisson. de formul. p. 647. Joannes Laudensis in Vita Petri Damiani n. 22. Jo. de Burnino Archiep. Viennensis de Stephano Diensi Episcopo, in Vita S. Joan. Episcopi Tragur. p. 4. Johan. Longinus in Actis S. Stanislai n. 18. &c.

TINUM, Eadem notione. Notæ Tyronis pag. 149. *Canava, cavea, Tinum, &c.* [Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii pag. 166*. *Erat unum magnum Tinum plenum pica liquefacta.*

3. TINA, Pilei species, in modum forte ac formam *Tina* confecta, cujusmodi fere sunt Clericorum isti pilei, quos *Bonnets carrez* dicimus. Synodus Sodorensis in insula Manniæ c. 7. *Statuimus quod omnes Capellani, Diaconi, & cateri ministri altaris honeste & devote . . . non capuciis in capitibus, nec Tinis, vel pileis, aut chirothecis in manibus . . . ad divinum officium accedant.*

¶ TINASIUM, Torcular, vel cella vinaria, ubi sunt *tina*. Charta an. 1169. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 336: *Et si vellet Tinasium vel vegetem majorem; & Prior elegit terram cum vineis & Tinasium.* Vide *Tina* 2.

TINC, *Liga* exponitur in glossa interlineari in Grammatica MS. Smaragdi.

TINCA, apud Mundinum de Anatomia p. 170. Italis *tinca* est piscis, qui Lat. *Merula*, Gallis *Tenche*. Ausonius in Mosella:

Quis non & virides, volgi solatia Tincas
Norit?

[Cardanus de rerum varietate lib. 7. c. 42. *Tincarum decocto maculas omnes tolli existimant; quoniam lentum sit ac viscidum, unde materiam macula ad se trahat.* Vide Hofmannum.]

¶ TINCMAN, Decanus. Vide in *Tunginus*.

1. TINCTA, Tinctura. Lucifer Calaritanus lib. Moriendum esse pro Dei filio: *Recordare . . . quantos per abrupta una Tincta subscriptionis tua dejecerit.* Id est, una subscriptio, quæ *tinctura* vel atramento fit. Hispanis *tinta* etiamnum est atramentum.

2. TINCTA. Diploma Friderici II. Imp. an. 1210. apud Rocchum Pirrum in Archiepiscopis Panormitan. *Donamus totam Tinctam nostram ipsius civitatis nostra Panormitana, qua fit & fieri potuerit in futuro, cum fundica, & omni jure, & libertata sua.* Infra: *Omnia jura ipsorum Judaorum, & redditus ipsius Tincta.* Vide *Tintoria*.

¶ 3. TINCTA. Charta an. 1338. to. 2. Hist. Dalphin. p. 363. *Centum duodenas vitrarum forma Tinctarum.* Bene scyphos campanæ formam referentes intelligit Cl. Editor; sed mallem *Tinarum*, quæ formam hanc sæpius referunt. Vide *Tina* 2. & 3.

¶ TINCTARE, Joh. de Janua, *frequenter tingere: à qua Tinctitare*. Vide in hac voce.

¶ TINCTIO, Baptismus. Vide *Tingere*.

¶ TINCTITARE, *vel Tinctara, Tabourer, ou joer des naquaires, ou souvent taindre*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Vide *Tinctare*.

¶ TINCTITULA, *Parva tinctrix*, in iisd. Glossis.

1. TINCTORIUM, Eucherio Lugdunensi & Papiæ, *Baptisterium*. Vide in hac voce.

¶ 2. TINCTORIUM, *Gladius*, in Glossis Isidori. Lege & vide *Cinctorium*.

¶ TINCTRIX, Johanni de Janua, Quæ tingit: *Teingneresse*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TINCTURARIUS, Ad tincturam pertinens. *Tincturarius cacabus*, in Charta ann. 1156. inter Instrum. novæ Galliæ Christ. to. 6. col. 40.

TINEA, Scabies, ex Gall. *Tigne*. Occurrit apud Folcardum in Vita S. Joannis Episc. Eboracensis n. 2.

¶ TINEARUM DIES. Vide in *Dies* 3. col. 1488.

¶ TINELLUS, vel TINELLUM, Cenaculum aulicorum, Italis *Tinello*. *Diminut. di Tino, vasa grande di legname, nel quale si pigia l'uva, per fare il vino*, ut habent Academici Cruscani, quibus *Tinello* dicitur *nelle corti de' Principi, a il Luogo dove mangiano i cortigiani*, Locus ubi comedunt Aulici. Ordinatio Humberti II. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 404. col. 2. *Item, sit in exercitio officii dicta coquina unus cocus pro persona dicta Dalphina, & cocus unus alter pro Tinello.* Ibid. p. 606. col. 1. *Item ordinamus quod pradictus magister hospitii teneat de gentibus dicta Dalphina Tinellum suum ad partem, &c.* Statuta Cisterc. an. 1390. to. 4. Anecd. Marten. col. 1520. *In palatio & Tinella domini nostri Papa & domibus RR. Cardinalium . . . dum in ordine legitur in ecclesia, capitulo, collatione & refectorio, &c.* Adde Museum

Ital. Mabillonii to. 2. p. 476. 487. 528. 541. Testamentum Cardinalis Ambian. apud Gothofredum ad Carolum VI. p. 760. Concilium Dertus. an. 1429. to. 3. Concil. Hispan. p. 655. & 656. Itinerarium Adriani VI. PP. to. 3. Miscell. Baluz. p. 399. 438. &c. *Tinel* eadem notione dixerunt etiam nostri. Regnerius Satyra 6.

Le Sommelier en haste est sorti de la cave ;
Déja monsieur le maistre & son monde se lave.
Treve avecque l'honneur. Je m'en vais tout courant,
Decider au Tinel un autre different.

Aula magna vulgariter vocata lo Tinel, in Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. Vide Historiam Dalphinatus to. 1. p. 366.

☞ Quidam vocem hanc non à *Tino* cum Academicis Cruscanis, sed à *Tin*, *Tin*, seu Tintinnabuli sono, quo convocantur ad refectionem, deducunt, unde primum dictum fuerit *Tintinellum*, vel *Tintinellus*, deinde *Tinellum*, vel *Tinellus* per syncopen. Malim à *Tino*; ut enim nos *Vaisseau* de vase dicimus, ac de loco ampliori v. g. aula, ecclesia, &c. sic Italos *Tino*, vel *Tinello* de utroque dixisse probabile est. Pro vase legitur in Statutis Montis-regalis p. 313. *Item pro quolibet Tinello, cibrio, & situla magna sol. den. sex.* Vide *Tina* 2. *Tenellus*, & Menagium in Orig. Ital. & Gall. Tertium hujus vocis etymon indicat Joh. Loccenius, ut mox dicetur in *Tinnulus*.

¶ TINE-MAN, vel TIEN-MAN, Custos forestæ apud Anglos. Constitut. Canuti Regis de Foresta art. 4. *Sub horum (Eldermen) iterum quolibet sint duo minutorum hominum, quos Tine-man Angli dicunt: hi nocturnam curam & veneris & viridis, tum servilia opera subibunt.* Vide *Tennantale*.

¶ TINEUM, f. pro *Tannum*, Quernus cortex, Gall. *Tan*. Charta Innocentii III. PP. ann. 1208. apud Murator. tom. 7. col. 888. *Forestam juxta ecclesiam S. Stephani, & de capite pontis de prato, & de Tineis, molendina, vineas, &c.* Vide *Molendinum ad than*.

¶ TINGATIO, Donatio. Vide *Thingare*.

1. TINGERE, Baptizare, baptismum impertiri. S. Cyprianus epist. 71. *Ut putent eos, qui apud hæreticos Tincti sunt, quando ad nos venerint, baptizari non oportere.* In epist. 23. 25. & 62. ubi Math. 28. *baptizantes eos*, habet *Tingentes eos. Iterata tinctio*, apud S. Leon. ep. 3. V. Conc. Hispal. II. c. 7.

¶ 2. TINGERE, f. pro *Tondere*: vox maxime usurpata, ubi de falsa moneta. Vide *Tonsare* & *Tonsores*. Transactio inter Reg. Fr. & Abbatem S. Tiberii an. 1273. inter Probat. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 339. *Volentes & concedentes quod dominus Rex & sui successores ibi semper habeant justitiam falsæ monetæ, si ibi cuderetur, fieret, & Tingeretur.*

¶ TINGINUS, Decanus. Vide *Tunginus*.

¶ TINGITARE, *Frequenter tingere*, in Glossis à Vossio laudatis lib. 4. de Vitiis serm. cap. 28. Vide *Tinctitare*.

¶ TINGULUM, f. Mappula. Usus Fuldenses: *Camerarius Abbatis procuret cultellos, coclearia & Tingula.* Vide *Toacula*.

¶ TINIARA, βρῶσις, ἡ σῆψις, in Glossis Lat. Græc. In Græc. Lat. additur *robigo*.

¶ TINIATUM, σηλέκωτον, in iisdem Glossis. In MSS. Sangerm. *Tiniatus*, σηλέκωτος, *Tinea* corrosus.

¶ TINNA, Vasis genus. Vide *Gustrum* & *Tina* 2.

¶ TINNELIUS, Extrema pars ejus loci quem alluit fluxus *maris*, Skenæo de verb. signif. p. 158.

¶ TINNHATERIA. Charta ann. 1414. è Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Moinerius percipit illo die quo molit, unam Tinnhateriam ultra tertiam partem lucri, quod fit indicto molendino.* Vox ducta à *Tina* 2. Vas majus. Est autem *Tinnhateria*, mensura minor tantum capiens, quantum pugillo contineri potest, ut patet ex alia ejusdem rei Charta, ubi pro *Tinnhateria* legitur *Pugnatoria*. Vide *Poinanderia* & *Pugnanderia*.

TINNIOLUM, Tintinnabulum. Vita S. Hilarii Arelatensis: *Videt se sacris interesse mysteriis, intuetur tunicæ Aaron quondam Pontificis tegmine decoratum, . . . Tinniola etiam commota gressibus incedentis, & intrinsecus malogranatis illisa clarum personabant extrinsecus, salutiferumque tinnitum.* Infra: *Fulsit logium pietatis, justitiæ byssinum, continentiæ cingulum, prædicationis Tinniolum, malagranata bonæ spei opere & sermone jugiter sonuerunt.*

¶ TINNISO, Κτυπόδερμος, in Glossis Lat. Græc. An *Tintinnaculus*, qui δέρμα κόπτει, Qui pellem percutit, verberat, inquit Martinius.

¶ TINNITARE, TINNIPARE, *Sonare, tinnire*, in Glossis laudatis à Vossio l. 4. de Vit. serm. cap. 28. ubi pro *Tinnipare* legendum censet *Tintinare*, ut est apud Catullum Epigr. 52. Nonius habet *Tintinnare*, ex Nigridio & Afranio.

¶ TINNIVOLENTIA, & TINNIVOLUM, Sonoritas, in Actis SS. Maii to. 7. p. 600.

TINNULUS, Sonitus ex ære aut ferro percusso. Glossæ Lat. Gr. ἦχος ἐπὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου, *Tinnulus*: *Tinnitus*. Gloss. Lat. Gr. *Tinnulum*, πλῆκτρον, [ἀλαλάζων. Et mox: *Tinnulus*, ἦχος, &c.] Papiæ, *Tinnulus* est *sonus liquidus, lenis, & purus.* Hieronymus in Prolog. in Job. *Interdum quoque & vicinus dulci & Tinnulus fertur numeris lege solutis.* [*Tinnulus vocis* dixit Sulp. Severus in Epistola ad sororem tom. 1. Miscell. Baluz. p. 353. adjective vero Catullus 62. 13. *Tinnula vox*, Ovid. Met. 4. *Æra Tinnula*; *Tinnula chorda*, Senecæ in Troade v. 833.]

☞ Huc, ni fallor, revocari debet vox *Tintirece*, qua utitur le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Là veissiez lances brissier,
Ja ne se ser nus conseillier:
Là oissiez tiel croisserece,
Et sor beaumes tiel Tintirece.

Ubi *Tintirece* sonitum armorum galeas percutientium denotat.

A *Tinnulo*, vel *Tinniolo*, dictum volunt Regum Palatium, quod ut in monasteriis fieri solet ad *Tinnulum*, seu *tinnitum* campanæ singuli regii Palatii domestici ad epulas cierentur: indeque *tener tinel* nostros dixisse pro *Curiam solennem celebrare. Cola de Benevento* in Tractatu *del Governo della Corte d'un signore* c. 19. *Il Tinello non men corroto à tempi nostri ne fusti che nel nome fui cosi da maggior nostri chiamato per diminutione (come io mi stimo) da Tinno (Tinnio) voce Latina, quasi Tinello, cioè piciol suono che cosi si dice in quella lingua il suono de metalli; perciocbe al sono d'una piciola campana (come ogniunsia) si corre à Tinello, il quale à un luogo (perche non lo sapesse) doue in commune si va à mangiare da cortegiani, come al refettorio de' frati. Et era all'hora di tanto honore il mangiare in Tinello, quanto è hoggi riputato cosa vil & disborrevole.* At Joan. Loccenius lib. 3. Antiquit. Sueicar. c. 23. videtur indicare, *tuna* aulam significare, vel certe locum conseptum: unde proverbium Sueicum de agrestibus & illepidis: *Tu non fuisti in Tuna*; Galli nostri dicerent, *tu n'a pas esté à la Cour*: proinde ex *Tuna*, formata fuerit vox *Tunella* vel *Tinella*, atque inde Gallic. *Tinel*, pro palatio. Blasius Ortizius in Itinerario Adriani VI. Papæ c. 19. *Ibique familia Pontificis in palatio ipso Tinellum, ut ita loquar, Romanum agnoscere cœpit, quo se familiares vescendi gratia conferebant.* Ad-

de cap. 435. Chronic. MS. Bertrandi Guefclini :
Bien fai qu'il eſt entrez dedens à ſon comment ,
Avec lui quatre cent de ſon Tinel plus grant.
Chronicon Flandriæ c. 57. *Et alla au palais tenir ſon Tinel , & y feit office royal.* Chronicon Petri IV. Regis Arag. lib. 2. cap. 22. *Davant tot lo poble de Barcelona , qui ja per allo era ajuſtat en lo noſtre Tinell major de noſtre palau.* [Literæ an. 1404. apud Lobinell. to. 2. Hiſt. Britan. col. 815. *Huit valets de chevaux , chacun* xxv. *l. par an , hors Tinel. Deux valets pour le queurre , chacun* xv. *l. hors Tinel. Quatre meneſtrieux bouche à court & leur penſion.* Ubi *hors Tinel* de iis dicitur, qui extra aulam comedebant ; *bouche en court* vero de iis, qui jus menſæ habebant in palatio. Vide *Tinellus* ſuo loco.] Charta an. 1209. pro Libertatibus Magduni, apud Thomaſſerium in Conſuetud. Bituric. p. 426. *Quiconque au marché de Meun aura acheté aucune choſe , ou aura vendu , & par oubliance ſon plaſſage ou Tineil aura retenu , &c.* Ubi Conſuetud. Lortiaci, unde hæc deſumta ſunt : *Et per oblivionem Tonleium ſuum retinuerit , &c.* [hoc eſt tributum quod à mercatoribus ſolvendum eſt pro loco, in quo merces ſuas exponunt in foris & nundinis. Vide Gloſſarium Juris Gallici , & ſupra *Stallum.*]

TINPENI , Tributi ſpecies, apud Anglos : forte quod pro fodinis ſtanneis pendebatur : ex Anglo-Sax. Peni, denarius, penſitatio, & Tin, ſtannum. Charta Henrici II. Regis Angliæ to. 1. Monaſtici Angl. p. 419. *Non tributa , non xenia , non leſtagia , non .... tethinpeni , non Tinpeni .... exigat.* Charta alia ejuſdem Henrici to. 2. Monaſtici Anglic. pag. 1003. *Nulla perſona .... exigat .... non ſaumagia , non vectigalia , non navigia , non opera , non tributa , non xenia, non leſtagia, non tethingpanie, non Timpany.* [Alia apud Th. *Blount* in Nomolexico : *Sint quieti de tributis & laſtagiis & ſtallagiis , de thething-peny & Tympeny , de ſummonitionibus , &c.*]

¶ TINSIRETA , Beſtiæ genus mihi ignotum. Epiſtola Johanni Preſbytero ſeu Regi Abiſſin. falſo adſcripta ad calcem MS. Corbeienſis : *In terra noſtra oriuntur & nutriuntur elephantes ... cameleones , Tinſirete , pantere , onagri , &c.*

TINTA. Charta an. 1083. apud Ughellum to. 4. p. 1457. *Sedimonium unum cum Tinta , cum acra , quæ ibi extat , & campo inſimul tenenti , &c.* Infra : *Idem ſedimen cum Tinta , &c.* Vide *Tincta* 2.

¶ TINTILLARE, proprie pro *Titillare*, metaphorice Tentare , ad malum quaſi titillando inducere. Acta S. Franciſcæ Rom. tom. 2. Martii p. 172.* *Anima ſemper vel per unum vel per alium modum Tintillatur & tangitur ab ipſa turma dæmonum.*

¶ TINTINABULUM , Vas aquarium , diminut. à *Tina* 2. unde legendum videtur *Tinabulum.* Uſus S. Germani à Pratis in Probat. Hiſt. ejuſd. Abbatiæ p. cxxxiv. col. 2. *Et tunc lavabunt pedes Prioris illi hebdomadarii , habentes aquam calidam in Tintinabulis , & ſic lavabunt pedes omnibus in ordine.*

¶ TINTINELLUM , *Tintinnabulum* , campanula. Chronicon Parm. tom. 9. Muratorii col. 769. *Tintinellum cum chorda auricalchi poſitum fuit ad turrem Communis.* Vide *Tinnulus.*

TINTINNABULUM , Campana, quæ pulſatur in triclinio & in refectorio Monachorum , apud Beletum de Divin. offic. c. 86. Vide Capitula Monachorum ad Augiam directorum c. 8. in Appendice ad Capitularia Regum Fr. edit. Baluzianæ.

Privilegium *tintinnabuli.* Bulla Paſchalis II. anno 1103. apud Puricellum in Baſilica Ambroſiana p. 109. & Puccinellum in Zodiaco Mediolan.

part. 3. p. 377. *Concedimus tibi tuiſque ſucceſſoribus, quidquid de uſu dalmaticæ , ſandaliorum , nec non chirothecarum , & licentiam ferendi Tintinnabulum capella , ex Apoſtolica autoritate anteceſſorum noſtrorum habere meruiſti , &c.*

Tintinnabulis exornatas interdum fuiſſe Sacerdotales veſtes obſervamus in vv. *Capa* , *Stola* , *Tintinolum* & *Tunica.* Sed & procerum ita depingit Apuleius lib. 10. *Et pictilibus baltheis , & Tintinnabulis perargutis exornatum , ipſe reſidens amantiſſime nonnunquam comiſſimis affatur ſermonibus.* [Eccardus in Legem Salicam p. 151. obſervat etiam, ſæculo præſertim xiv. lautioris conditionis hominum veſtibus addita fuiſſe tintinnabula.] Sed maxime equorum inſtrata exornaſſe noſtros tintinnabulis legimus. Nicetas in Manuele l. 6. n. 4. Francos Antiochenos deſcribens torneamentum ituros cum Imperatore : Καὶ τοὺς ἵππους ἐσχημένους εἶχον, ἄλλοις τε κόσμοις λαμπροφανέσι, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀπαυχενίοις ἀγλαΐσμασιν, ἐκ τριχῶν συγκειμένοις ἱππείων, ἐς ἱκανὸν καθειμένων, καὶ περιπεπλεγμένοις ἐχούσαις ἠχητικοὺς κώδωνας. Arnoldus Lubecenſis lib. 2. cap. 16. *Sedens in equo phalerato , cujus opertimento filia Principis inſeruerat Tintinnabula plurima , tum pro oſtentatione , tum equi alterius fugatione.* Philippus *Mouskes* in Philippo Aug.

Es vous atant le Duc Ricart ,
Son fil u venoit d'autre part ,
Aplanoiiés & aceſmés ,
Et mult cointement atornés ,
A Clokeres & as lorains ,
Venoit ſi toſt que ne poſt ains.

Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. cap. 124. de milite Gallo : *E guarda , e vae en lorech que era entre lo ſeu ort, & un altre, un Cavaller Frances ab ſon cavall armat, e ab lo pitrall de Campanellas, &c.* Monſtrelletus 1. vol. cap. 62. de Rege Ludovico : *Son cheval eſtoit couvert & paré de Clochettes dorées.* Chronicon, quod Scandaloſum vocant, pag. 20. *Leſquelles houſſeures (des chevaux) eſtoient ... chargées de groſſes Campanes d'argent , blanches & dorées.* Et pag. 93. *Il eſtoit monté deſſus un beau courſier à une moult belle houſſure , toute couverte de tranchoüers d'argent , deſſus chacun deſquels il y avoit une groſſe Campane d'argent dorée , &c.* Octavianus de *S. Gelais* in Viridario honoris :

Sur leurs chevaux d'or & d'argent Clochettes.

Adde Wlſonem Columberium in Theatro Honoris to. 1. p. 60. & Ceremoniale Francicum, ubi de ſolemnibus Regum ingreſſibus : præterea Radulphum in Vita S. Richardi Epiſcopi Ceſtrenſis num. 44. [Vide *Tintinnum.*]

¶ TINTINNABULUM CAMPANÆ, Clava , tudicula, Gall. *Battant.* Obituarium MS. Eccl. Morin. fol. 42. *Et ut ad illam Miſſam populus convocari poſſit , Tintinnabulum groſſa campana ter tangetur.* Vide *Pulſare* 3.

TINTINNUM , Tintinnabulum armentorum collo appenſum. Lex Burgund. tit. 4. §. 5. *Qui Tintinnum caballi furto abſtulerit , &c.* Lex Salica tit. 29. §. 2. *Si vero de pecoribus Tintinnum furaverit , &c... Si quis Skellam de caballis furaverit , &c.* Fortunatus lib. 2. Poëm. 17.

Tintinnum rapit alter inops magis improbus ille ,
Qui jumentorum colla tenere ſolet.

Walafridus Strabo :

Mala fidem Tintinna ſonant documenta ſaluto.

Tintinnabulum de caballo vel de bove furari , in Lege Wiſigoth. lib. 7. tit. 2. §. 11. in Lege Bajw. tit. 8. §. 11. *Greges Tintinnabulatos* dixit Sidonius lib. 2.

2. Epist. 2. ubi sat multa in hanc rem Savaro. In armentis porro tintinnabula collo appenduntur, ne in silvis aberrando amittantur. Aimoinus lib. 3. Hist. Franc. cap. 82. *Nunquid non audis Tintinnabula pascentium equorum collis dependentia? mos quippe antiquus inoleverat Francis, & maxime Austrasiis, ut pascentibus equis Tintinnabula imponerent, quo si forte longius in pascendo aberrassent, eorum sonitu dignosci possent.* Ubi Ado Viennensis in Chron. *Nam tunc temporis Tinnitos equos Austrasii ad pastum emittebant.* Equis vero, sagmariis præsertim ac mulis onerariis, tintinnabula pariter dantur, quod tinnitu mulceantur, & sono laborem leniant. Vide Vitam S. Frontonis Abbat. n. 12.

¶ TINTON. Vide *Symphonia.*

TINTORIA, Officina tinctoria, ubi tinguntur panni, in Charta Caroli II. Regis Siciliæ apud Ughellum tom. 9. Ital. sacræ p. 929. Vide *Tincta* 2.

¶ TINTULUS, Promulgatio, quæ fiebat per campanæ tinnitum in parochiis. Inquisitio an. 1323. to. 1. Hist. Dalphin. p. 41. *Anno & die prædictis ultra generalem Tintulum dictæ generalis inquestæ, pervenit ad audientiam dictæ generalis curiæ, &c.* Vide supra *Tinnulus.*

¶ TINTURARE, Tingere, Gall. *Teindre.* Charta an. 1525. è Schedis D. *le Fournier: Emptio cacabi sive peirol ad Tinturandam retia.*

¶ TINTURIA, Tingentium officina. *Cum platea domus Tinturie*, in Charta an. 1494. ex iisd. Schedis.

¶ TINUM, Vas magnum. Vide *Tina* 2.

TIOCIUM, [f. contracte scriptum pro *Tyrocinium*, Locus ubi juvenes instituuntur & exercentur.] Charta Longobardica an. 745. apud Ughellum in Episcopis Aretinis: *Ad hæc respondebat .... quod Ecclesiæ istæ vel Tiocia, unde agimus, in territorio Senensi posita sunt.* Infra: *Dum ad tanterum annorum curricula possessionem S. Donati in prædictis baptisteriis & Tiociis esse cognovissemus, &c.*

¶ TIORDO. Charta sæc. XII. ex Archivo S. Victoris Massil. *Post hæc venit dies, ut acciperent uxores suas, venerunt ad monachos ut facerent eis Tiordinem. Sic mos est.* Haud scio an bene scriptum: ut ut est, Præstatio quædam hic indicatur, quam dominis suis exhibebant vassalli, ut ab iis matrimonium contrahendi facultatem obtinerent.

TIPETTUM. Concilium Londinense ann. 1342. c. 2. ubi de habitus Clericorum abusu: *Ac caputiis cum Tipettis miræ longitudinis, &c.* Quo loco *Tipettum*, est quod *Touppet* vulgo dicimus, apex, qui capitio imminet. Unde nescio an non legendum fuerit *Tuppetis*. Glossarium Ælfrici: *Apex, summitas galeæ*, helmestop. Vide *Tufa.*

¶ TIPPA, f. Idem quod *Tophus*, Gall. *Tuf*, Ital. *Tufo.* Chronicon Romualdi II. Archiep. Salern. apud Murator. tom. 7. col. 81. *Nixum ex Tippa amiantis in labro fontis agnum ex auro purissimo fundentem aquam, &c.* Vide *Tufus.*

¶ TIPSANA. Vide *Nebula* 2. & *Tisana.*

¶ TIPUS, pro *Typus.* Vide in hac voce.

¶ TIRACES. Gloss. Isidori: *Bestiones, Tiraces.*

TIRALLA. Chron. Ceccanense, seu Fossæ novæ an. 1196. *Optimam Tirallam frisatam super altare, pulchra sandalia cum caligis.* Sed legendum *Tuallam.* Vide *Toacula.*

TIRANNI, Trabes, quibus ædium muri continentur, Gallis *Tirans.* Historia Vezeliacensis lib. 4. pag. 617. *In crypta, qua supra B. dilectricis Mariæ Magdalenæ sepulchrum exstat, tantus ignis casu erupit, ut etiam Tirannos, quos Francigenæ Trabes vocant, qui erant in superiori parte, combusserit.*

¶ TIRANNUS, TIRANNIZARE, &c. Vide infra *Tyrannus.*

¶ 1. TIRARE, Projicere, displodere, Gall. *Tirer*; Hispan. *Tirar.* Deliberatio MS. de ingressu Caroli VIII. Regis Franc. Neapolim genialiter agendo an. 1416. *Quod omnes machinæ sive bomberdæ onerentur & Tirent sive projiciant cum lapidibus, occasione, &c.*

¶ 2. TIRARE, Trahere, Gall. *Tirer*, Ital. *Tirare.* Miracula S. Zitæ, to. 3. Aprilis p. 523. *Et fletit ipsa Magese cum sartorio in manu Tirando ipsam Guidam ex una parte, & lupus Tirando ipsam Guidam ex altera.* Petrus Azarius apud Murator. to. 16. col. 438. *A parte exteriori travit super turrim longum funem, cum quo taciturnitate noctis unum levem hominem Tiravit, & deinde prædicti duo alios quinque Tiraverunt. Tirare naves*, in Chronico Estensi, tom. 15. ejusdem Murator. col. 367. *Tirare campanas*, in Charta an. 1339. ex Archivo S. Victoris Massil.

¶ 3. TIRARE, Extendere, explicare, Gall. *Etendre.* Statuta Montis Regal. p. 277. *Nec possit aliquis emens vel vendens pannum tenere, vel habere subiam, vel rotam ad Tirandum pannos.* Occurrit prætérea in *Tendaris.* Vide in hac voce.

¶ TYRATUS, Extentus. Charta Annæ Dabsaco dom. de Monte-Astruco an. 1488. *Juraverunt ad & super quatuor Dei Evangelia, eorum manibus dextris Tyratis corporaliter tacta.*

¶ 4. TIRARE, Producere, Gall. *Allonger.* Inventar. MS. an. 1476. ex Tabular. Flamar. *Unum librum in pargameno scriptum de littera Tirata & in lingua Francia, &c.*

¶ TIRASSARE, Trahere, Gall. *Trainer*, Provincialibus *Tirassar.* Inquisitio an. 1268. *Item dixit quod vidit Tirassari, &c.*

¶ TIRASSE. Inventarium ann. 1379. è Schedis Cl. V. *Lancelot: Item, unum rete vocatum Tirasse modici valoris.*

1. TIRATORIUM. Charta an. 1263. ex Regesto 31. Chartophylacii Regii fol. 102. qua Renaldus *de Chigy* & ejus uxor vendunt Regi *tres partes, quas se habere dicebant in quodam botaterio sito apud Villam novam Regis, ante Tiratoria ejusdem villæ, &c.* Exstat etiamnum in urbe Parisiensi compitum, quod vocant *la Croix du Tiroir.* Sed de nominis ratione vix placent, quæ habent Brolius lib. 1. Antiq. Paris. p. 4. 2. edit. & vetus Scheda Gallica inedita de Fundat une Parisiorum, ex qua hæc deprompsimus: *A la croix du Tirouer se trioient les bestes, & pour ce à proprement parler, elle est appellée la Croix du Trioaer, pour les bestes que l'en la trioit.*

☞ A verbo *Tirare*, extendere, accersendum esse vocem *Tiratorium* cuivis, ni fallor, probabile videbitur, adeoque idem esse quod supra *Tendaris.* An vero hinc repetenda sit denominatio compiti *de la Croix du Tiroir*, nondum assecutus sum. Vide *Sauval* in Antiquitatib. Paris. tom. 3. pag. 606. edit. an. 1724.

2. TIRATORIUM. Fridericus II. lib. 2. de Arte venandi c. 55. *Est Tiratorium quodcunque membrum avis, aut alterius animalis dandum falconi ad merdicandum in eo, ne inquietet se falco propter timorem, aut aliam causam. Et est duplex Tiratorium, unum carnosum, quod debet esse recens, & de bonis carnibus, ... aliud est non carnosum, quod debet esse ossuosum, & nervosum, & munitum plumis aut pennis, quod datur falconi, potius ad impediendum falconem circa ipsum, & ad deplumandum in ipso, potius quam ad gustandum, vel comedendum, &c.*

¶ TIRETANUS, Pannus lana filoque textus, Gall. *Tiretaine.* Pedagium Peronnæ in Chartul. Corb.

21. fol. 333. *Item ung fardeaulx de Tiretaine vendoit 11. sols ob.* Locus exstat in *Coopertorium.*

¶ TIRETUM, à Gall. *Tiroir*, Ductile scrinium. *Item plusnnum dressaderium coralli cum duobus armariis & duobus Tiretis sive leyhas fusti munitum de suis sarralhiis & clavibus*, in Inventario an. 1476. ex Tabular. Flamar.

¶ TIRIACA, pro *Theriaca*, Gall. *Theriaque*, Bernardo *de Breydenbach* in Itin. Hierosol. p. 59.

¶ TIRO, TIROCINARI, &c. Vide *Tyro.*

TIROGRILLUM, perperam legit apud Willelmum Armoricum lib. 1. Philippidos Spelmannus, pro *Cirogrillum.* Vide *Chirogrillus.*

TIRONATUM, *Rudimen*, πολυλογεάτευμα, in Glossis MSS. Regiis Cod. 1013. Tyrocinium. Vide Canon. Eccles. Afric. c. 90.

¶ TIRONICARE, TIRONIZARE. Vide *Tyro.*

¶ TIRONIUM, Genus aciei disponendæ, quod cum cuneo confundit Modestus de Vocab. *Tertio præcipiendum, ut quadratam aciem repente constituant, quo facto in Tironium, quem Cuneum vocant, acies ipsa vertenda est.*

TIRRENUS, pro *Tarenus.* Vide in hac voce.

¶ TIRSUS, pro Thyrsus, Fragmentum, pars: an quia Thyrsus est dimidia lancea? Roland. Patav. Chron. lib. 11. c. 4. apud Murator. tom. 8. col. 328. *Catanius ... inimici clypeo deaurato lanceam fixit viriliter, quæ protinus confracta in stipites & in Tirsos velud arundo confractilis, devolavit ad campum.*

¶ TIRUNLA. Judicium an. 1030. Marcæ Hispan. col. 1045. *Testatus fuit illi partem rerum suarum, id est, ipsum solarium cum trileis & Tirunlis, quæ in circuitu sunt & domibus.*

¶ TIRUS, Immanis belluæ species. Epistola Johanni Presbytero seu Regi Abissin. falso adscripta ad calcem MS. Corbeiensis: *Omnes armati sunt prope (l. propter) Tiros & serpentes, qui vocantur Denterses.*

¶ TISANA, Gall. *Tisane*, alias *Ptisane*, Ptisana, à Græco πτισάνη. Glossæ ad Doctrinale Alexandri de Villa Dei: *Tisana, aqua cocta in hordeo.* Occurrit non semel. Vide *Tysana* & *Fariola.*

¶ TISIS, vel TYSIS, pro Phthisis, Gall. *Phthisie.* Joan. de Janua: *Tysis, ulceratio in pulmone & tumor, sic dicta Græce; quia fit consumptio corporis totius: unde Tysicus, tali infirmitate detentus.* Glossæ Lat. Gall. Sangerm. *Tisis, une maladie, qui est enflure ou escorcheure de poumon. Tisicus, Tisiques.* Rursum habetur *Tisis* to. 1. Anecd. Marten. col. 544.

¶ TISO, TISONUS, Gall. *Tison*, Titio. *Tiso tractus de incendio*, in Prologo libri de Doctrina novitiorum Ord. Grandimont. to. 5. Anecd. Marten. col. 1825. *Et non audeat ... aliqua persona portare de nocte per civitatem aliquas fasces, Tisonos*, in Statutis criminalibus Saonæ cap. 34.

¶ TISSOR, Textor, Gall. *Tisserand. Tissor pannorum*, in Charta an. 1317. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 218.

¶ TISSUTUS, Textus, Gall. *Tissu*, ut supra *Testutus.* Capitulum Ludovici Imperat. an. 817. apud Murator. to. 4. p. 609. *Ut monachi cappas Tissutas præter villosas habeant.* Vide *Texus* & *Textutus.*

¶ TISTOL, Vox abbreviata & corrupta pro *Epistolarium*, Liber Epistolarum, quæ leguntur in sacris Liturgiis. Ordinarium MS. Eccles. Piperac. ann. 1301. *Subdiaconus indutus sui habitus cum Tistol, & diaconus cum textu Evangelii, &c.*

¶ TITIA, Κρία (κρίας) πωλιον, ὁ λέγουσι σίζω... in Glossis Lat. Græc. & Græc. Lat. à Græco τυτθὸς, νήπιος, parvus.

¶ TITIENSIS CLANGOR, *id est, sonitus cum tinnitu*, in Glossis Isidori. In Excerptis habetur *Titiensis*, f. pro *Titinniens*, ab antiquo *titinnire*, pro *tinnire.*

¶ TITILLARE, *Titubare*, *vacillare*, in Glossario Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 170. ex Baldrici Hist. Palæst.

TITIONARI, *Titionibus preparare, eos in ignem mittere*, Ugutioni [& Jo. de Janua.] Nos *Tisonner* dicimus.

TITIONARIUM, *Locus ignis, ubi titiones morantur.* Ugutio. [Addit Johan. de Janua, *vel instrumentum mittendi titiones in ignem.* Glossæ Lat. Gall. Sangerman. *Titionarium, Tisonnier, ou foier.*]

¶ TITIUNCULUS, pro *Pipiunculus.* Vide *Pipiones.*

¶ TITTEX, Μύρμηξ, in Glossis Lat. Gr. Vide conjecturas Martinii in Lexico.

¶ TITTUS, perperam pro *Littus*, in Glossis Isidori v. *Telonem.* Vide *Telo.*

¶ TITUBARE CAMPANAM, in Obituario MS. Eccl. Morinensis fol. 39. v°. Gall. *Tinter*, alterum campanæ latus lente pulsare. Vide supra *Tintinnabulum.*

1. TITULARE, Titulo præsignire, exornare: [*Designare titulo vel titulum apponere*, Joanni de Janua: *Titulare, designer, mettre titre*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.] Tertullianus lib. de Anima cap. 13. *Quis non animæ dabit summam omnem, cujus nomine totius hominis mentio Titulata est?* Idem in Poëm. de Judicio Dei:

> *Quis mihi ruricolas aptabit carmine musas,*
> *Et verni roseas Titulabit floribus auras?*

S. Ambrosius in Epist. ad Coloss. cap. 4. *Ita enim devota fuisse videtur, ut omnis domus ejus signo Titulata esset Crucis.* Calendarium Philocali: *Furius Dionysius feliciter Titulavit.* Martianus Capella lib. 1. p. 15. *Et licet per Zodiacum tractum nonnulli singulas vel binas domos animalibus Titularint, in aliis tamen habitaculis commanebant.* Adde Petrum Chrysologum serm. 155.

¶ TITULARE, Inscribere, Gall. *Intituler.* Johan. Diaconus in Vita S. Gregorii lib. 4. c. 15. n. 81. *Et quia inter diversa mala, aliquos etiam sermones scripsit, atque eos ex nostro nomine Titulavit, & suspecti sumus, ne eos alicui transmiserit.* Eadmerus in Prologo ad Vitam S. Anselmi: *Opus igitur ipsum de Vita & conversatione Anselmi Archiep. Titulatum, taliter Deo adjuvante curavi disponere, &c.* Et lib. 2. c. 4. *Insigne volumen edidit, quod* Cur Deus homo *Titulavit.* Vide Vossium de Vitiis serm. l. 4. c. 28.

¶ TITULARE SE REGEM, Regium nomen sibi adsciscere, Gall. *Prendre le titre de Roi.* Sallas Malaspinæ lib. 6. de Rebus Siculis, apud Baluzium to. 6. Miscell. p. 344.

DETITULARE, Titulum auferre, delere. Josephus Iscanus lib. 2. de Bello Trojano:

> *..... Propria nam venditor artis*
> *Detitulat titulos, quos ingerit.*

2. TITULARE, *Significare*, in Glossis Arab. Lat.

3. TITULARE, pro Titillare. S. Althelmus de Laude Virginitatis cap. 17.

> *Quique Titulantis sprevit primordia luxus.*

[Simili modo in Gemma gemm. *Titulare* exponitur ad venerem ac luxuriem incitare; unde postea deducit, inquit Vossius, ridiculam vocem *Titillicus*, pro eo, qui incitat vel incitatur ad coitum. Vide *Titulatio.*]

¶ 4. TITULARE, Exarare, conscribere. Tabularium S. Vincentii Cenoman. *Tituletur in pagina, ne labatur à memoria, quia Robertus de Poutorn dedit Abbati Ranulfo, &c.* Privilegium Ferdinandi Gonzalez

Comitis Castellæ an. 957. to. 3. Concil. Hispan. p. 176. *Veilla Revellez hic testis. Tello Marillez hic testis. Joannes Titulavit.* Vita S. Eusebiæ Abb. *Quæ vero occasio fuerit suscepta fidei vel Regi vel ipsi genti, suis in locis plenissime potest inveniri, cujus hic summam libuit Titulare in indicium vel confirmationem nostræ narrationis.* Vide *Titulatio litteralis*.

¶ 5. TITULARE, Donare *titulo*, hoc est, scripto, charta. Charta Ludovici Pii è Tabulario Majoris-Monasterii: *Si quis ex fidelibus nostri imperii eis ad hujus rei necessitatem aliquid augere vel Titulare placuerit, &c.* Vide *Titulatio*, & aliis notionibus in *Titulus* 1.

¶ TITULATIO, pro Titillatio. Vita MS. S. Wenwaloei: *Si ille possessor renium est, quis renium fluctus Titulationem celare poterit ante illum?* Pro titillatione invidiæ, nisi me fallo, occurrit in Epist. Henrici Clerici Pomposiani sæc. XI. apud D. *de Montfaucon* in Diario Ital. p. 82. *Quosdam ex fratribus adversos habeo, ob nimiam Titulationem non valentes legere libros à me scriptos.* Vide *Titulare* 3. Alia notione legitur in *Titulus* 1.

¶ TITULATIO LITTERALIS, Charta, scriptum, donatio scripto firmata. Charta an. 1073. ex Archivo Montis-majoris: *Nullam donationem sine litterali Titulatione fieri debere.* Vide *Titulare* 4. & infra *Titulus* 2.

¶ TITULATORIUM ALTARE. Vide *Titulus* 3.

1. TITULUS. *Titulos apponere*, seu Tabulas inscriptas, *σανίδας γραπτὰς*, cum velis purpureis, ut est apud Agathiam lib. 5. quo ritu res privatorum, aut reorum fisco addicebantur. Augustinus in Ps. 21. *Ubi potens aliquis invenerit Titulos suos, nonne jure rem sibi vindicat? & dicit, non poneret Titulos meos, nisi res mea esset.* Gregorius M. lib. 4. Epist. 33. *In Sicilia autem insula Stephanus quidam marinarum partium Chartularius tanta præjudicia, tantasque oppressiones operati dicitur, invadendo loca singulorum, atque sine dictione causarum per possessiones ad domos Titulos ponendo, &c.* Ado in Martyrol. 29. Aug. *Omnes facultates ejus publicis Titulis præsignari.* Eadem verba habentur in Vita S. Sergii Mart. n. 3. Anastasius in Nicolao I. PP. pag. 213. ubi idem Pontifex ad Ravennatem Archiep. *Præcipimus tibi, ut nunquam res cujuscumque personæ qualicumque ingenio vel chartula acquisitas, & possessas olim modo occupes, aut Titulum superimponas, donec in præsentia Apostolica, vel Missi ejus, aut Vestararii Ravennæ legali ordine illas in judicio convincas.* Senator lib. 4. Epist. 14. *Casas ejus appositis Titulis fisci nostri viribus vindicabis.* Idem lib. 5. Epist. 6 *Fixis Titulis juri publico applicare.* Adde lib. 9. Epist. 18. *Liberi à fiscalibus Titulis*, in Diurno Romano cap. 5. tit. 4. [*Fundus fiscalis Tituli proscriptione signatus*, lib. 15. Cod. Th. tit. 2. leg. 4.] Tibullus lib. 2. p. 112.

Ite sub imperium, sub Titulumque lares.

Vide titulum utriusque Codicis *de his, qui potentiorum, &c.* Hinc

TITULARE, Fisco addicere titulis appositis. *Domus Titulata*, apud Gregor. M. lib. 1. Epist. 63. cui fiscalis titulus appositus est. Adde lib. 4. Epist. 44.

TITULATIO, Confiscatio, qua voce *δημεύειν*, apud Theophanem in Nicephoro Generali an. 9. vertit Historia Miscella.

TITULI FISCALES, Tributa, vectigalia publica, fiscalia: passim in utroque codice. Salvianus lib. 5. *Illud est gravius, quod plurimi proscribuntur à paucis, quibus exactio publica peculiaris est præda, qui fiscalis debiti Titulos faciunt esse privatos, & hoc non summi tantum, sed pene infimi.* Anonymus de Rebus bellicis subjunctus Notitiæ Imperii, de exactoribus: *Quæ enim ab his occasio fiscalium Titulorum inlibata peracta est, quæ conventio sine præda discessit? Susceptores fiscalium Titulorum*, in Edicto Theoderici Regis cap. 144. *Titulus siliquatici*, apud Senatorem lib. 4. c. 25. *Titulus Canonicus vinarius*, in veteri Inscript. 647. 7.

¶ TITULUS FUNCTIONIS, Simili notione. Traditio S. Karilefi apud Mabillon. tom. 3. Analect. p. 82. *Nullas funtiones vel exactiones, neque exquisita & lauda convivia, neque gratiora vel insidiosa munuscula, neque etiam caballorum partus, aut paravereda, vel angaria, aut quodcumque functionis Titulum judiciaria potestate dici potest, de præscripta facultate penitus non requiratur.* Vide *Functio*.

2. TITULUS, Limes, meta. Aggenus: *Videmus igitur modo per terminos territoriales, & limitum cursus & Titulos, id est inscriptis lapidibus, plerumque fluminibus, nec non aris lapideis claudi territorium, atque dividi ab alterius territorio civitatis.* Gloss. Gr. Lat. *στήλη*, *Cippus, Titulus.* Nam *titulus* propriè lapis inscriptus, vel ipsa lapidis inscriptio. Hac notione *lapideum titulum* habet vetus inscriptio Salonæ, apud J. Sponium in Itiner. tom. 3. parte 2. p. 5. Petrus Chrysol. serm. 154. *Dominum prædiorum limitibus affixi Tituli proloquuntur.* Fortunatus in Vita S. Medardi c. 5. *Diebus quoque illis de cujusdam agri confinio controversia inter propinquos illius exorta est: cumque disceptarent alternatim, & jam furor iraque mentem præcipitaret, ille lapidi pedem superposuit, qui ejusdem agri divisor esse videbatur: commotam ergo turbam dicto citius ab illa compescens seditione: Titulum hunc, inquit, horum jugerum limitem esse noveritis & confinium.* Hinc forte

Titulos vocamus instrumenta Chartarum, quæ prædiorum possessionem firmant, quove jure teneantur, indicant. Concilium Ticinense sub Benedicto VIII. PP. in Præfat. *Prædia & possessiones aut tollunt, aut minuunt, aut quibusdam Titulis & scriptis collusio fabricatis, à nomine & jure Ecclesiæ alienant.*

3. TITULUS, Ecclesia, cui deserviendæ ordinabantur Presbyteri, ita ut in ea *stabilitatis promissionem* facere tenerentur, & ab ea recedere iis non liceret, ut est in Capitulari Episcoporum c. 13. in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 26. 108. lib. 7. c. 173. in Addit. 3. Ludov. Pii c. 39. in Synodica Ratherii Veron. ad Presbyter. &c. Vide Joannem VIII. PP. Epist. 173. Synodus Remensis an. 813. c. 20. *Ut Presbyteris de minore Titulo ad majorem non liceat transmigrare.* Addit Turon. III. c. 14. *Sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est.* Concilium Calchutense an. 787. c. 6. *Et in illo Titulo perseverent, ad quem consecrati sunt, ita ut nullum de alterius Titulo Presbyterum aut Diaconum suscipere præsumat, &c.* Concilium Londinense an. 1125. *Nullus in Presbyterum, nullus in Diaconum nisi ad certum Titulum ordinetur. Qui vero absolute fuerit ordinatus, sumpta careat dignitate.* Id etiam in usu fuisse testatur Lupus Ferrariensis Epist. 29. nisi Episcopi licentia intercedat. Vetitum enim in Concilio Chalcedonensi c. 6. ne quis Presbyter aut Diaconus *ἀπολελυμένως* ordinaretur, *absolute*, ut habent Concil. Meldense an. 845. cap. 52. Synodus Romana an. 853. c. 39. Crisconius in Breviario cap. 196. Egbertus Archiep. Ebor. in Dialogo c. 9. Capitul. Aquisgran. an. 789. c. 24. Capit. Francoford. an. 794. c. 26. Capit. 6. an. 806. c. 7. Capit. 1. incerti anni c. 11. lib. 1. Capitul. c. 25. Append. 1. cap. 12. &c. sed *ἰδικῶς*, *specialiter*,

Ecclesiæ civitatis vel pagi adscriberentur, abrogatis ordinationibus absolutis: qua tamen ordinatione Presbyterum se factum in Ecclesia Barcinonensi scribit Paulinus Epist. 6. ad Severum: *Ea conditione in Barcinonensi Ecclesia consecrari addictus sum, ut ipsi Ecclesiæ non alligarer; in Sacerdotium tantum Domini, non in locum Ecclesiæ dedicatus.* Sed irritæ postmodum factæ ejusmodi ordinationes: & in ipsis Presbyterorum & Diaconorum, aut Subdiaconorum ordinationibus, ab Episcopis ordinatoribus, nominati tituli, quibus ii adscriberentur, ut colligitur ex Sacramentario Gregoriano Menardi p. 236. Anastasius in Evaristo PP. *Hic Titulos in urbe Roma divisit Presbyteris.* In S. Marcello: 25. *Titulos in urbe Roma constituit, quasi diœceses, propter baptismum & pœnitentiam multorum, qui convertebantur ex paganis, & propter sepulturas Martyrum.* In S. Silvestro: *Hic fecit in urbe Roma Ecclesiam in prædio cujusdam Presbyteri sui, qui cognominabatur Equitius, quem Titulum Romanum constituit, &c.* In S. Damaso: *Hic constituit Titulum in urbe Roma, scilicet basilicam, quam ipse construxit, &c.* In S. Innocentio: *In quo loco … Titulum Romanum constituit, &c.* Ita p. 110. 116. 117. 238. Alexander III. PP. in Epist. apud Baron. an. 1148. *Jus Ecclesiarum à SS. Patribus canonice constitutum necessario ad memoriam copiose credimus revocandum, qualiter scilicet 28. Titulis, eorumque Sacerdotibus tota urbs distributa sit, &c.* Concilium Nannetense c. 16. & ex eo Hincmarus Remens. in Capitulis ad Presbyteros parochiæ suæ c. 17. *Ecclesiam illam …. quæ Titulus per se constans extitit.* Ubi à Capellis distinguitur. *Titulorum vel Diaconorum Ecclesia*, in Synodo Romana an. 853. cap. 39. Titulum pro Ecclesia usurpant passim Scriptores, Pius I. PP. Epist. 3. Concil. Rom. sub Greg. I. c. 3. Nannet. c. 16. Diurnus Roman. c. 7. tit. 11. Hincmarus Rem. in Capit. de Reb. Mag. & Dec. c. 11. Capitul. Guilleberti Epist. de Interdictis cap. 2. Synod. Londin. an. 1115. Hugo Flaviniac. p. 261. &c. Adde Ughellum to. 1. Ital. sacr. part. 1. p. 110. 121. 123.

Cur porro Ecclesia *Tituli* nomine à veteribus Christianis donata sit, variæ sunt auctorum sententiæ. Baronius an. 112. n. 5. 6. à *titulis fiscalibus* desumtam hanc appellationem putat, quorum appositione rem aliquam sibi fiscus vindicare solebat: *Titulum* autem *Crucis* fuisse, quo apposito, res sacra censebatur, quod pluribus observat in Notis ad Martyrol. Rom. 26. Julii. Alii à *Titulis*, seu sepulcris Martyrum vel Confessorum, in ædibus sacris reconditis. Nam *Titulum sepulchri* dixit Juvenalis lib. 1. Sat. 7. *Titulis decorare sepulchrum*, Silius Italicus lib. 15. *Titulum busto addere*, Auctor Queroli. *Titulum Memoriæ*, vetus Inscriptio, 519. 5. Vetus Epitaphium Treverense: *Hic quiescit Dardanius, qui vixit annos 35. Apronius frater Titulum posuit in pace*, apud Browerum in Proparasc. ad Annales Trevirenses, ubi ejusmodi alia Christianorum describit p. 59. 60. 61. & in ipsis Annalib. p. 404. 439. 2. edit. [Sigehardus in Vita S. Albani apud Canisium to. 5. & sæc. 4. Bened. part. 2. p. 58. *Siquidem in argumentum fidei, intra & circa Ecclesiam, quoquo versum exstant mausolea, singulorum nomen & obitus diem Titulis designantia.*] Alii denique, quod ædi sacræ vestibulis Sancti, cui dicata erat, nomen inscriberetur, seu quod eo *titularetur*, titulos dictas Ecclesias volunt. Ut ut sit, ab his titulis, seu Ecclesiis, quibus attitulati erant Clerici,

Tituli nomenclatura vulgo donantur Sacerdotis facultates idoneæ ad vitam, absque quibus ad Sacerdotium non admittitur. Concilium Lateranense III. ann. 1179. cap. 5. *Episcopus si aliquem sine certo Titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit, tamdiu necessaria ei subministret, donec in aliqua ei Ecclesia convenientia stipendia militiæ Clericalis assignet: nisi forte talis qui ordinatur, extiterit, qui de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere.* Synodus Exoniensis an. 1287. c. 8. *Caveant ad sacros ordines promovendi, ut Titulum habeant sufficientem, sine quo omnibus ad sacros ordines accedere interdicimus facultatem.* Mox: *Et quoniam quidam promovendi advertentes se non posse absque Titulo ordinari, cum Clericis beneficiatis vel Laicis paciscuntur, ut eis per chartam nomine Tituli conferant spirituale aliquod vel temporale, eandem chartam ab eisdem post susceptos ordines recepturi, &c.* *Titulus Patrimonialis*, in Concilio Biterrensi an. 1233. c. 6. *de iis qui admittuntur ad sacros ordines: Et sine Titulo patrimoniali centum solidorum Turonensium ad minus*, (vel) *Ecclesiastico beneficio competenti, sicut in jure Canonico cautum est, ordinandus de cætero nullus admittatur.* Adde cap. 8. & Stephanum Tornac. Epist. 12. Habentur in Charta feodi, seu libro Anglico inscripto: *Justice of peace*, pag. 175. formulæ *literarum sacerdotalibus Titulis, & literarum testimonialium de patrimonio sufficienti.*

Tituli, Bona, facultates, quæ quovis titulo alicui competunt. Conventus apud Andelaum ann. 586. *Cum omnibus rebus eorum, cum civitatibus, agris, reditibus, vel cunctis Titulis, & omni corpore facultatis, &c.*

Tituli Cardinales in urbibus & suburbiis, Ecclesiæ præcipuæ, ac parochiales, in Conc. Meldensi an. 845. c. 54. & apud Guillelmum Bibliothecarium in Stephano VI. sub finem. Descripsit Baronius an. 559. n. 3. Bullam Joannis III. PP. qua Basilicam XII. Apostolorum à Pelagio inchoatam, à se absolutam, *Titulum Cardinalem* constituit, eidemque parochiæ fines definit. Vide *Cardinalis*.

Tituli Populares, Plebes, parochiæ, Ecclesiæ parochiales seu plebales. Decretum Tassilonis Ducis Bajwar. *Unde ab universis Abbatibus facta professio, ut minime Titulis popularibus se ingerere deberent; sed hæc omnia, cui commissa sunt plebes sub potestate Episcoporum permanerent.*

Tituli Baptismales, aliis *Ecclesiæ baptismales*, in Præcepto Ludovici & Lotharii apud Flodoardum lib. 2. Hist. Remens. c. 19. Vide *Ecclesia*.

Titulus, Pars ea Ecclesiæ, in qua altare consistit, βῆμα Græcis, *Presbyterium*, Latinis Ecclesiasticis Scriptoribus. Leo Ost. lib. 2. c. 3. *in Ecclesia etiam Titulum cum confessione sua a parte occidentali satis decorum adauxit.* Idem c. 32. *Ecclesiam S. Angeli …. jam vetustam restaurans, Titulo addito amplians, atque depingens, &c.* Cap. 51. (al. 52.) *Titulum quoque* (in Ecclesia) *ab orientali parte non parvi ambitus cum Confessione construxit.* Lib. 3. c. 18. *Fenestras quoque in superioribus* (ἐν ὑπερῴοις) *satis amplas, in navi quidem 21. in Titulo vero 6. longas & rotundas 4. ac duas in absida mediana instituit.* Cap. 29. (al. 27.) *Fenestras omnes tam navis quam Tituli plumbo ac simul vitro compactis tabulis, ferroque connexis inclusit.* Ubi perperam Angelus à Nuce, *titulum* partem esse transversam Ecclesiæ, quam nostri *la Croisée* dicunt, existimavit. Sed &

Titulus, interdum pro Ecclesiarum sacellis quæ alii *Cubicula* vocant, usurpatur. Sanctus Eulogius lib. 2. Memorial. c. 1. *In basilica B. Aciscli, in eo*

Titulo, quo felicia ejus membra quiescunt, humatur. Rodericus Toletan. lib. 4. de Reb. Hispan. c. 8. *Fundavit etiam Ecclesiam Cathedralem, & majus altare in honorem sancti Salvatoris, & altaria 12. Apostolorum cum suis Titulis elevavit.* Eckehardus Junior de Casibus S. Galli cap. 1. p. 39. *Obiens autem, ... circa Laudaboum Episcopum in Titulo Apostolorum conditum, cognatum & amicum suum, extra parietem tamen, sepeliri se petiit.* Adde, quæ ibi observat Goldastus pag. 180. [Vita S. Theofredi Abb. sæc. 3. Benedict. pag. 483. *Ipse ante venerandum B. Petri Titulum in oratione est prostratus.* Mabillonius *altare* interpretatur in Onomastico: quod eodem redit.]

TITULATORIUM ALTARE, Idem quod *Titulus*, seu altare, vel capella in majori Ecclesia. [Altare præcipuum, Gall. *Maitre-autel*, intelligo: siquidem ecclesia Deo in honorem B. Mariæ dedicata erat.] Jacobus de Vitriaco in Hist. Orientali pag. 1143. [& Bernardus Thesaur. apud Murator. to. 7. col. 838.] *Quatuor in ea* (Ecclesia Damiatæ) *principalia fundata sunt altaria: Titulatorium B. Virginis primum, Principis Apostolorum Petri secundum, &c.*

TITULARE, Ad *titulum* vel Ecclesiam promovere. Vita S. Constantiani Abbatis: *Ad prædictum nempe vicum Hebron sanctæ Cenomanicæ matris Ecclesiæ Titulatus ac Presbyter ordinatus fuit jam dictus Constantianus à memorato Innocente Episcopo, illucque ad prædicandum ab eo directus.* Admonitio Synodalis antiqua: *Res & facultates, quas post diem ordinationis vestra adquiritis, ad Ecclesiam, ad quam Titulati estis, pertinere sciatis.* Ratherii Veronensis Synodica ad Presbyteros: *Nullus Ecclesiam, ad quam Titulatus est, relinquat, & ad aliam quæstus causa migret.* Ita in Capitul. Caroli M. lib. 5. c. 26. Willelmus Neubrigensis lib. 3. c. 5. *Pro personis spectabilibus, quibus tanquam quibusdam monilibus Eboracensis olim fulsit Ecclesia, Titulavit imberbes, &c.* Decreta Colomani Regis Hungar. lib. 2. c. 18. *Nullus Presbyter sine titulo ordinetur: de eodem nullus habeatur in Clero, qui non est Titulatus alicui Ecclesiæ.* Adde Concilium Placentinum an. 1095. c. 15. Hincmarum in Capitulis anni 12. Episcopat. c. 3. Puricellum in Basilica Ambrosiana p. 1146. 1148. 1149. &c.

INTITULARE, Eadem notione. Leo IV. PP. de Cura Pastorali: *Nullus Ecclesiam, ad quam Intitulatus est, dimittat, & ad aliam quæstus gratia sine licentia Episcopi migret.* Petrus Blesensis Epist. 57.

Nepotum turba pullulat,
Quos variis Ecclesiis Intitulat.

Adde Concilium Auscitanum an. 1368. cap. 2.

PRÆTITULARE. Admonitio Synodalis antiqua: *Volumus autem scire de quolibet Presbytero ... si de nostra parochia aut de alia natus est, aut ordinatus, vel ad quem locum Prætitulatus.* Adde Capit. Caroli M. lib. 5. cap. 26.

ADTITULARE, ATTITULARE, apud S. Anselmum lib. 3. Epist. 2. Tabularium Ecclesiæ Viennensis, sub Sobbone Archiepisc. fol. 44. *Ecclesia S. Nazarii .... in qua ipse Uboldus more Ecclesiastico Adtitulatus fuit.* [Charta ann. 1186. ex Tabular. Sangerman. *Dilectum nostrum Odonem presbyterum ad presentationis Abbatis S. Germani de Pratis ecclesiæ de Baneolis Attitulavimus & de cura investimus animarum.*] Stephanus African. Presbyt. in Vita S. Amatoris n. 19. *Crucis signaculo frontem ejus Attitulans, salutis integritatem roganti restituit.*

4. TITULUS, Clamor militaris. Ægidius Monachus Aureævallis in Episcopis Leodiens. cap. 111. *Comes vero Lossensis impetum belli videns imminere, accessit propius cum sua phalange, & clamans tertio Titulum sui Comitatus, scilicet Loz, audacter hostium cuneos penetravit.*

5. TITULUS. Leo Ostiensis lib. 2. cap. 52. *Virgam quoque pastoralem, cum Titulo nihilominus argenti opere pulchro vestivit.* Ubi Angelus à Nuce, *titulum* partem recurvam baculi Pastoralis interpretatur, nescio quo vade.

6. TITULUS, Exemplar. Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 15. *Qui morum atque verborum disciplina instructus, cunctis quasi exemplum & Titulus totius domus proponatur.*

¶ 7. TITULUS, Versus lugubres de morte insigniorum personarum, quos scribebant monachi variorum monasteriorum, quibuscum inita erat societas, cum ad eos deferebantur *rotuli* mortem illarum personarum nunciantes: quo de more jam pluribus dictum est in *Rotulus* & in *Brevis*. Plures hujuscemodi *titulos* de morte Mathildis primæ Parthenonis SS. Trinitatis Cadom. Abbatissæ conscriptos exhibet Mabillonius to. 5. Annal. Benedict. pag. 690. & seq. Sed quia in hisce Versibus nonnunquam futilia & vana scribebantur, Monachi Majoris-monasterii in sua Epistola encyclica de morte Bernardi Abbatis eod. to. p. 668. socios monent, *Patrem suum virum sanctæ severitatis fuisse, & non solum verba peccatricia, sed & vana & scurrilia, & quocumque modo inutilia exosa habuisse, & ab auditu suo, quantum potuit, rejecisse. Quare Sanctitatem vestram precamur,* inquiunt, *ut versuum nænias & derisiones, quæ potius, quam prosint defuncto, facientibus accumulant damnationem, ab hac charta submoveatis, tantumque simpliciter locorum vestrorum nomina, & quid pro defuncto patre nostro & pro nobis feceritis, annotetis, ut quid etiam nos pro vobis debeamus facere, cognoscamus.* Vide eumdem Mabillon. to. 3. Analect. pag. 487.

¶ 8. TITULUS CRUCIS, Crux nude. Concil. Turon. II. can. 3. *Ut Corpus Christi Domini non in imaginario ordine, sed sub Crucis Titulo componatur.* Anonymus de Miraculis S. Bercharii Abb. sæc. 2. Benedict. p. 856. *In Titulo Crucis, qui stabat ad pedes artificis decumbentis, subito visus est illucescere globus æthereus,* hoc est, sub cruce, quæ ad pedes fidelium in extremis agentium apponi solet. Vide Mabill. lib. 1. de Liturg. Gallic. c. 9. n. 20. & 21.

¶ TIUPHADUS. Vide *Thiuphadus*.

TIUS, Patruus. Vide *Thius*.

¶ TIUTISCE, Germanice. Vide supra *Suonbouch* & *Theotisci*.

¶ TIXATOR, Textor, Gall. *Tisserand. Tixier*, in Consuet. Andegav. art. 173. Index MS. Beneficiorum Eccl. Constant. fol. 17. *Rector percipit ... decimas Tixatorum, pro quolibet instrumento* XII. *den.*

TOACULA, TOBALEA, &c. Mappa, mappula, mantile, manutergium, Gall. *Touaille*, [Provincialibus *Touaillo*, Ital. *Touaglia*, Hisp. *Toalla*.] Kero Monachus: *Mappula, Duvahila.* Chronicon Fontanellense pag. 245. *Ad saccos autem faciendos drappos albos 2. de quibus fieri possunt flaminea 10. Toacula 2.* Occurrit ibi semel atque iterum.

¶ TOAGLA. Statuta Civit. Astæ de intratis portarum: *Toagle, veleri & coppieri de seta Alamanie solvant pro qualibet pecia lib. 4.*

¶ TOAILLIA, in Inventario S. Capellæ Paris. an. 1363. ex Bibl. Reg. *Item solebant esse duæ custodiæ & una Toaillia parata ad lilia aurea ... Item una alia Toaillia parata ad losengias de armis Franciæ.* Inventarium Gallicum: *Item souloit avoir deux custodes & une Touaille parée à fleurs de lis d'or ... Item une autre Touaille parée à losenges des armes de France.* Ubi

Toailla est Tapes, ornamenti genus, ut & in sequentibus aliquando.

¶ TOALEA. Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 198. *Quando aliquis consecratur à domino Papa, propter servitium quod eidem consecrato exhibeat, debent habere suam pluviale, & bacilia, atque Toaleam; sed de bacilibus atque Toalea fit divisio inter ipsos & Acolythos.* Adde pag. 202. & 205.

¶ TOALHA. Testamentum G. Comitissæ Montisferrandi an. 1199. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 257. *Totas meas Toalhas & meis mantil præter octo mappas & unum mantile.* Inventar. an. 1476. *Item plus quinque mappas sive Toalhas factas & testutas in opere Damasci.*

TOALIA. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. *Capas duas, una purpurea & alia bition. Toalias olicias, una cum argento, vel clavellos spaniscos duos, &c.* B. Ordericus Forojuliensis in peregrinat. c. 2. n. 26. *Et pulchris Toaliis involuta corpora in Indiam...portavi.* Ubi perperam Bollandus *roaliis*, edidit. Occurrit etiam in Statutis Synodalibus Odonis Parisiensis Episcopi c. ult. §. 42. [ut & in Statutis Vercell. fol. 27. v°. & 85. v°.] Le Roman *de Jordain*:

Quant Ziabelli tendit la Touaille.

[Vetus Poeta MS. è Bibl. Coislin. nunc Sangerm.

Quant tu auras tes mains lavées,
Et à la Toaille essuiées.]

¶ TOALLIA. Computus an. 1239. è Bibl. Regia: *Pro una paratura Toallie altaris* LX *sol.*

TOBALEA. Charta Joannis Archiep. Capuani ann. 1301. *Tobaleam unam de seta listatam auro, &c.* Concilium Ravennense an. 1311. c. 8. *Corporalia, palle, Tobalea, & cætera Sacerdotum & altarium ornamenta.* Ceremoniale Rom. ex MS. Vaticano, de Consecratione PP. *Et terget eum cum linteamine, sive subtili Tobalea.* Occurrit ibi pluries, & in Charta an. 1280. apud Ughellum to. 7. Ital. Sacr. pag. 611. in Ceremoniali Episcop. lib. 1. c. 29. [in Computo an. 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 274. Statuta Eccl. Avenion. to. 4. Anecd. Marten. col. 570. *Mandamus, ut linteamina altaris, sive Tobalea... sæpe abluantur.* Statuta Eccl. Reatinæ apud eumdem Marten. tom. 8. Ampliss. Collect. col. 1518. *Non celebretur sine duabus Tobaleis in altari, quarum una superior sit benedicta.* Occurrit alibi.]

¶ TOBALEOLA. Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. pag. 532. *Bacile semper in camera Papæ cum rasoriis & Tobaleolis remanet.*

TOBALIA, TOBALLEA. Matthæus Silvaticus: *Mandile, Tobalia.* Anniversaria Basilicæ Vaticanæ apud Joannem Robeum in Vita Bonifacii VIII. PP. p. 345. *Item 20. Tobalias, tam sericeas, quam operis Alemannici.* [Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 162. *Tobalias frisatas & opereas, quæ totum altare colligant sine frisio. Item xx. Tobalia sive mappa pro altaribus*, in Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376.] Occurrit præterea apud Durandum lib. 4. Ration. c. 30. n. 1. in Miracul. S. Angeli Carmelitæ, semel ac iterum, &c.

¶ THOBALIA. Computus an. 1333. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 280. *Pro tela ad faciendum copertoria quatuor, cappulis & Thobaliis pro capite, canna 3. gross.* XXII. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. *Duo esmaillia argenti quæ dicuntur esse de meliori Thobalia altaris majoris. Deux esmauls qui sont de la bonne Toaille*, in alio Inventar. ejusd. S. Capellæ.

¶ THEOBALIA. Inventarium MS. Eccl. Aniciensis an. 1444. *Item unam Theobaliam de canapi. Item quadam servieta modici valoris, &c.*

¶ TOBALIUM, vel TOHALE. Synodus Limæ ann. 1604. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 672. col. 2. *Quod, quando Sacerdos celebraturus est Missam, videat an in altari sit ara sacrata, & adsint tria Tobalia linea per missale præscripta.*

¶ TOALLA. Visitatio Reliquiarum S. Launomari an. 1284. sæc. 4. Benedict. part. 2. pag. 258. *Quæ omnia de altari levantes, cum reverentia, ut decebat, reposuimus ea super Toallam mundissimam, exspectantes quid in vasis aliis haberetur.*

¶ TOILLIA. Inventarium Eccl. Noviom. an. 1429. *Una longa Toillia cum quodam manutergio.*

TOGILLA. Jo. de Janua: *Togilla, parva toga: item dicitur mantile.* Alibi: *Facitergium, Togilla, gausape.* Balbus in Catholico: *Mapa, Togilla.* Gloss. Lat. Gall. *Togilla, vel mantile, vel togula, parva toga, petite robe: vel Togilla, Touaille.* Uguitio: *Mantile, extergimentarium, Togilla, gausape.* Glossar. Isid. *Mappa, gausape, Togila, expiarium.* Perperam *tegilla* edit. Promotus MS. in Grammatica: *Facitergium, Togilla, mappa, mappula, gausapa, orarium, mensale, manutergium, prandeam, manumundium, manupiarium.*

¶ TOUALIA. Annales Mediolan. apud Murator. to. 16. col. 810. *Toualia* XII. *mantilia* II. *ab altari. Una de altari Toualia, una planeta de purpura*, in Charta an. 1266. ex Tabular. S. Victor. Massil.

¶ TOUAILLIA. Inventarium MS. Eccl. Noviom. an. 1419. *Item duæ Touaillia operata de serico ad ponendum super pulpitum.* Et alibi: *Item una Touaillia operata de serico ad ponendum super pulpitum.* Charta ann. 1387. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 189. *Faire laver & tenir net le linge de l'Eglise, les vestemens & Touailles parez.*

¶ TOUAILLA, TOUALLIA. Ordinarium MS. Eccles. Lexov. sæc. XIII. ad diem Nativitatis Domini: *Ante majus altare puerperium ponitur, scilicet quadam Touallia super cussinum & textas eburneas.* Ibid. ubi de festis duplicibus: *Majus altare duobus palliis & quadam Touailla parata paratur.*

¶ TOUALUS. Memoriale ano. 1297. ex Archivo S. Victoris Massil. *Septem savenas altaris, & tres Toaalos de seda.*

¶ TOWALLA. *Cum tablementis, frontellis & duabus Towellis*, apud Rymer. to. 9. p. 278. col. 2.

¶ TUABOLA. Leges Palatinæ Jacobi Regis Majoric. in Actis SS. Junii tom. 3. pag. LXXII. *Tuabola & cuxini & frontalium & alia, de quibus in ecclesia copiose haberi nostra intentionis est.*

¶ TUALEA. Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. pag. 102. *Ministri* (die Parasceves) *unam tantum Tualeam extendant super altare nudatum.*

¶ TUALIA, in Charta ano. 855. Marcæ Hispan. col. 788. & in Actis SS. Aprilis p. 813.

TUALLA. Chron. Fossæ novæ an. 1196. *Unum par bacilium, dua Tualla.* [Vide Kennetti Glossar. ad calcem Antiq. Ambrosden. & voces *Carda* 2. & *Absterforium*, ubi etiam habetur *Tuallam.*]

¶ TUALLIA, in Chronico Cavensi apud Murator. to. 7. col. 951. & D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. CLXXXIII. in Computo an. 1202.

TUELLA. Chronicon Abb. S. Trudonis l. 6. pag. 403. *Tres Tuellas, unam sternendam super altare, aliam sub libro, tertiam ad tergendas manus.* Ita etiam in Provinciali Cantuariensi l. 3. tit. 27. in Synodo Exoniensi an. 1287. c. 12. in Synodo Mertonensi an. 1300. Lamethensi an. 1330. c. 1. &c. ubi inter vestes sacras reponitur.

TOBANCULA, *vel ornamentum est pauca.* Ita Glossæ MSS. sed videtur leg. *Tobacula.* Vide *Taacula.*

Digitized by Google

¶ TOC, TOCH, Decem. Vide in *Chunna*.

1. TOCA, TOCHA. Glossæ Isidori: *Toca, is calculus dictus est, compato solis pilis quod sibi componunt. Calx enim est lapis, calculus diminutivum.* Locus mendosus. [Legit Grævius, *Tocuis, calculus dictus est, &c.* Vossius lib. 2. de Vitiis serm. c. 18. *Tocua* observatque *Tochs* pro calculo etiam esse apud auctores de limitibus agrorum: *Terminum quam maxime quando constituimus cum signis, id est cineribus aut carbonibus, & calce ibidem construximus, & superduximus, & supee Tocham monticellum constituimus.* Eidem Vossio videtur & ad Græcos manasse, quando Tzetzi Chil. 12. pro calculo dicitur τζόγη, nisi τζίγη ex Scholiis sit, hoc est, calculus. Meursius ibi legit τζόγαι. Vide Glossarium mediæ Græcitatis in hac voce.]

¶ 2. TOCA, Rugatus pileolus, Gall. *Toque*. Menotus Serm. fol. cxx. *Pulchram camisiam rugis plenam supra collum, bombicinum elegans velutium, Tocam Florentinam, crines crispatos, &c.* Utitur rursum infra. Vide *Togua*.

¶ TOCCUS. Chronicon D. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 617. *Recuperantes prædam ovium ... vidimus quosdam ex illis pedestibus ... Toccum unum dimissarum ovium transportare.* An vellus, Gall. *Toison*, Ital. *Tosone*?

¶ TOCH, TOCHA. Vide *Toc*, & *Toca* 1.

¶ TOCUA, TOCUSA. Vide *Toca* 1.

TODA, TODINUS, TODERE. Ugutio: *Toda est avis, quæ non habet ossa in tibiis, quasi semper est in motu, unde Todius (al. Todinus) dicitur ille qui velociter todet, & movetur ad modum Toda, & todere, moveri, & tremere ad modum Toda.* Festus: *Todi, & Todelli, sunt aves parvæ.* Glossæ Lat. Gr. *Todercului*, ἐρίθακος. Latinis autem, ἐρίθακος est Rubecula. [Glossæ Lat. Gall. Sangerman. *Toda, un oisean, verdiere. Todere Trambler. Todinus, Tramblables, chcablet. Todonus, idem.* Adde Johannem de Janua.]

¶ TODDE, Pondus 28. librarum, Angl. *Tod.* Vide Kennetti Glossarium ad calcem Antiq. Ambrosd.

¶ TODELLUS, TODERE. Vide in *Toda*.

TODERICUM, Leo Ost. lib. 3. cap. 11. ait, Desiderium Abbatem Monasterii Casinensis ædes renovasse, atque in iis domum Abbatis, *adjuncto illi Palatio cum absida, quod veteres Todericum appellare solebant.* An *Theodericum*, à Theoderico Rege Italiæ conditore?

TODINUS, Gracilis, quomodo, *Todu*, [*Dodu*] vulgus nostrum usurpat. *Erant & tibia & crascula gracilitate Todina gradiendi usibus inepta penitus & inutilia*, [in Miraculis S. Joannis Beverlac. to. 2. Maii p. 189. Vide *Toda*.]

TODINUS, Lubricus, qui non firmiter stat. Henricus Rosla in Herlingsberga:

> *Este viri fortes, ne sitis honoris inermes,*
> *Tu vero abscede quisquis vis Todinus esse.*
> *Armato pavido potior est tressis agaso.*

TODONUS, *Gallus*, Joanni de Janua. Vide *Toda*.

¶ TOELLA, Mappa. Vide in *Toacula*.

¶ TOERNUM. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Unum borgnum ferri cum sua cauda sive asta fusti cum suo rosco Toerni cum clavibus claverato.*

¶ TOFINEUS, TOFOIUS. Vide in *Tufus*.

TOFTA, TOFTUM. Cowello est locus, ubi steti ædificium: nostris *Masure*: Reynerio vero, est genus loci parvuli, seu loci consiti arboribus minusculis. Monasticum Anglic. to. 1. pag. 524. *Duas bovatas terra ... cum Tofto illo, in quo Walterus frater ejus mansit.* Pag. 72. *Dedit illis monialibus 2. Toftas in campis de Dunceley super mare.* Adde p. 247. 250. 309. 399. 774. Idem Monast. to. 2. pag. 26. *In Stivedas unam hidam, & 20. acras inter boscum & planum, & unam Toftam, & virgatam Gunild in eadem villa.* Pag. 37. *De Helia de Bosevilla 3. bovatas terra, & 6. acras, & unam Toftam quæ fuit Huschar in Balneburgh, &c.* Pag. 94. *Tenent etiam duo Tofta, &c. 30. acras terra, ... tenent 2. Tofta, & 2. bovatas terra, &c. ... tenent etiam 3. Tofta cum grangia decimali, &c.* Pag. 150. *Ex dono Gregorii de Nentsu 22. acras terra & capitale Toftum, & croftum, quod fuit Walteri patris sui, &c. ... 3. bovatas terra, & 5. Tofta cum prato & crofto.* Monastic. Anglic. tom. 3. pag. 139. *Habet etiam Vicarius duos Toftos simul junctos pro manso, & unam bovatam terra.* Ex quibus potior videtur sententia Cowelli, qui *Toftum* fuisse ait, quod nostri *Masuram* vocant. Adde Wil. Thorn. an. 1367. & idem Monasticum to. 3. p. 12. 59. [Hist. Harcur. tom. 4. p. 2199. 2200. Formul. Anglic. Thomæ *Madox* p. 56. 398. Chronicon Joh. Whethamstedii pag. 535. Glossarium Kennetti ad calcem Antiq. Ambrosd. Nomolexicon Thomæ *Blount*: ubi *Toftum* exponunt *Messuagium*, vel locum ubi fuit *Messuagium*, seu dumum habitationi idoneam.]

☞ Ex iis emendo Chartas Anglicanas; unam anni circiter 1089. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 248. *Dedi ... bovatam terra cum Tosto uno de dominio meo.* Alteram incerti anni apud *Madox* Formul. Angl. p. 23. *Similiter de 2. Tostis pertinentibus ad domum suam, quando eas propriis sumptibus & laboribus excolent.* Tertiam denique laudatam in v. *Baiata*, in quibus omnibus *Toftum*, vel *Toftam*, pro *Tosto*, vel *Tosta* restituendum est.

TOFMAN, vel *Tofmannus*, *Tofta* possessor, *hospes*. Tabularium Prioratus Lewensis in Anglia pag. 18. *Tofmanni similiter operabantur à S. Michaele usque ad autumnum, & in autumno per sex hebdomadas, unaquaque hebdomada per 2. dies, &c.* Et pag. 21. *Omnis lanceta, omnis Toftman, & omnis Molman, &c.* Vide *Lancetus*.

TOFUS, Species lapidis. Vide *Tufus*.

¶ TOGALA, vel TALAGA. Vita S. Theodosiæ Mart. apud Monbritium to. 2. *Post hæc dimissi sunt ad eam leopardus & Togala, lenitatis suæ signa monstrantes, & nihil eam læserunt.* At in MS. *Sedet pro tribunali Præses, jubet omnes feras adduci, & à venatoribus exacervari, & rugiebat leo. Vacca ferocissima cornibus cuncta ventilabat, subsequebatur taurus rugiens, & terribilis leopardus, & Talaga levitatis suæ signa monstrabat, &c.* Hæc Carolus Macer in Hierolexico, qui merito conjectat *Togala*, vel *Talaga*, vocem esse corruptam, putatque *Tigridem* substituendam, quod levitas Tigridis proprium sit, ut videre est ex Plinio lib. 8. cap. 18.

¶ TOGARE, Vestire. Miracula S. Bennonis, to. 3. Junii p. 199. *Quamvis summa pecuniarum non exigua ... in pontificia familia Toganda ... soleat consumi.*

TOGIFORIUM, *Locus ubi Scholastici disputant.* Papias. Jo. de Janua habet *Togiforium*, & subdit, videri componi à *toga* & *ferio*. Gloss. Lat. Gall. *Togiforium, lieu à disputer.*

TOGILLA, Mappula, mantile. Vide *Toacula*.

¶ TOGILLATIM, *Sigillatim*, in Glossis Isidori. Vide *Tongillatim*.

TOGINATIO, *Satietas nauseativa*, M. Silvatico.

TOGIPURIUM, *Toga pura*. Papias & Gloss. MS. Reg. [necnon Isidori. Credibilius videtur Grævio *Togipurium* esse tempus, quo toga pura sumebatur, quod veteribus dicebatur dies tyrocinii.]

¶ TOGUA. Capitulum generale S. Victoris Massil.

Digitized by Google

an. 1506. *Nec deferant bonetum à retro longum, vulgo dictum Togna.* Vide *Toca* 2.

¶ TOGULA, Mappula, mantile. Vide *Toacula*.

¶ TOILL, Vectigal, Anglis *Toll*. Locus exstat in *Fossa* 4. Vide *Telon*.

¶ TOILLIA, Mappa, mappula. Vide *Toacula*.

¶ TOIRULUS. Oratio apud Bern. Pezium p. xv. Præfationis Anecd. tom. 1.

Is (Christus) *in evum sit benedictus*, . . .
Scandicus & Salicus, *Climacus*, *Toirulus*.

¶ TOISO, Canaliculus, in Schedis D. *Aubret*.

TOL, Vectigal, tributum. Vide *Tac* 1. & *Telon*.

¶ TOLA, pro *Tolta*. Vide in hac voce.

TOLARIUM. Fragmentum Petronii: *Donec advenerunt ministri, ac Tolatia proposuerunt toris, in quibus retia erant puta, subsessoresque cum venabulis.* An *Toralia*? Vide *Torale* 1.

☞ Clariora sunt quæ leguntur in editione Schefferi: *Tolaria proposuerunt toris, in quibus retia erant puta.* Ubi cum Cangio *Toralia* emendat.

¶ TOLARIUS, πλακουτρόφος, in Glossis Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Pullarius*, πωλοτρόφος. Martinius præfert, *Tolutarius*, πλωιοστρόφος, qui sæpe inter eumdem se ςρέφει.

TOLDRE, Idem quod infra *Tortus* 1. Injustitia, damnum, &c. Charta an. 1125. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 424. *Qui de istas causas suprascriptas tolleret tibi, aut t'en guerram tibi faceret per Toldre, adjutor tuus essem sine enganno.*

¶ TOLENEUM, ut *Telon*. Vide in hac voce.

¶ TOLENUM, *Trochlea*, in Hierolexico Macri.

TOLERATIO, Ususfructus. Charta Christinæ filiæ Bermundi II. Regis æræ 1062. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti: *Dum vivimus, Tolerationem exinde habeamus, post obitum vero nostrum . . . sibi vindicent & possideant.*

TOLES, Tumores in faucibus. Vide *Tusilla*.

TOLETUM. Vide in *Telon*.

TOLFFMYNING, Mensuræ species apud Danos, de qua sic Andræas Suenonis Archiep. Lundensis lib. 14. Legum Scanicar. c. 1. *Quandocunque indeterminatio agitur de mensura, illa debet intelligi, quæ rotunditatem æqualem amplectens, & orthogonaliter, & more catheti, per senam pollicis latitudinem à fundo consurgens, duplo majorem habet instar hypotenusæ altitudinem transversalem per virgam, quæ habens pollicis duodenam latitudinem in longitudine, ubicumque superponitur extremitati fundi; qua parte conjungitur cum corona, per mensura medium transeundo, summitate sua contingit directe oppositam summitatem coronæ, ob quam altitudinem hanc mensuram Tolffmyning idioma patrium appellavit*: ubi *Cathetus*, Græcis κάθετος, est perpendiculum, vel altitudo perpendicularis: *hypotenusa* vero, ὑποτείνουσα, nempe πλευρά Euclidi & Geometris vox familiaris, de qua consulendi Grammatici Græci, & Mathematici.

¶ TOLIA, Toles, tonsillæ. Vide *Tusilla*.

TOLINGPENY, to. 2. Monastici Anglic. p. 286. ubi forte legendum *Tedingpeny*. Vide *Tethinga*.

¶ TOLL, Tributum, vectigal. Vide *Telon*.

¶ TOLLA, Idem quod *Tolta*, si non est ita legendum. Charta an. 1217. inter Instrum. Gall. Chr. novæ edit. to. 3. col. 238. *Nullus abbas vel monachus in eum Tollas, vel servitutem faciat.*

¶ TOLLAGIUM, Idem quod *Tolta*. Charta Elizabethæ Reginæ Angl. in notis Hearnii ad Chronicon Joh. Whethamstedii p. 386. *Sint quieti pro thelonio, pannagio, passagio, lastagio, tallagium, Tollagio, &c.* Le Roman *de Rou* MS.

Si vivras de tes renter, sans proie & sans Tolage.

¶ TOLLEMENTUM, Exactio. Donatio an. 1044. facta S. Victori Massil. in Probat. novæ Hist. Occit. to. 2. col. 210. *Aliquam vim inferre in ecclesia, loco aut Burgo S. Premasii, neque per arbergariam, neque per Tollementum* (nemo præsumat.)

TOLLENUM, pro *Tolleno*, seu Machina, qua hauriuntur aquæ, pondere prægravante alterum ejus finem, apud Festum. Jo. de Janua: *Tollinum, à tollo, lis, lignum puteorum, quo hauritur aqua.* Lex Longob. lib. 1. tit. 9. §. 24. *Tollonum putei*. Editio Heroldi p. 247. *Toleuum* præfert. Glossæ Lat. Gr. *Tolleno*, κηλώνειον. [Glossæ Lat. Gall. Sangerman. *Tolenum*, *Perche ou instrument à puisier yaue du puis.*]

¶ TOLLERE, Liberare, redimere. Pactus Legis Salicæ tit. 41. art. 2. *Quod si etiam non habet, ut legem solvat, & totam legem componat, tunc illum qui homicidium fecit, Tollit, qui eum in fide sua habet, & per quatuor mallos præsentem faciat; & si eum per compositionem aut fidem nullus suorum Tulerit, hoc est, eum redimat aut pro eo persolvat, tunc de vita componat.* Alia notione occurrit in *Tolta*. In Glossis Isidori legitur *Tollerunt*, *Genuerunt*, pro *Tulerunt*. Vide *Tollutus*. A *tollere*, pro Auferre *Touldre*, vel *Toudre*, nostris alias in usu fuit. Le Roman *de Bertrand du Guesclin*:

La teste vous Touldrai par dessous le menton,
Si que jamais n'aurez besoin de chapperon.

Bellomanerius in Consuetud. Bellovac. c. 32. *Se il arrivoit que un lierres eut emblé aucune chose, & cil qui la chose seroit, la Toussit au larron sans justiche, & li lierres requerroit à estre resesis, avant tout il le resesiroit.* Adde cap. 34.

¶ TOLLICIUM. Charta an. 1205. apud Stephanotium to. 2. Antiq. Occitan. MSS. p. 461. *Dono Deo & B. M. de Villa longa Tollicium de Serra mejana sicut habeo.* An idem quod *Teloneum*? Vide in *Telon*.

¶ TOLLINUM. Vide *Tollenum*.

¶ TOLLIRE, pro *Tollere*, nostris alias *Tollir*. *Et si castellum prædictum vos Tolliam*, in Charta an. 1145. inter Probat. novæ Hist. Occit. to. 2. col. 506.

¶ TOLLONIUM, TOLLONEUS. Vide *Telon*.

¶ TOLLUTUS, Ablatus, in Charta Alemann. Goldasti 119. laudata in *Contradrutum*. Vide *Tollere*.

¶ TOLN, Tributum, vectigal. Vide *Telon*. Eadem notione *Tolnes* habetur in voce *Strand*.

¶ TOLO, TOLOCIUM. Vide *Telocium*.

¶ TOLONEUM, TOLONIUM, &c. Vide *Telon*.

¶ TOLOSIPETA, Qui petit, seu tendit Tolosam, apud Joannem Sarisber. Epist. 60. Vide *Rompete*.

¶ TOLPRI, f. Idem quod *Polpre*. Vide in hac voce. Privilegia Abbatiæ Elnonens. an. 1116. apud Miræum to. 2. p. 1153. *Neque exactionem quam vulgo Tolpri vocant, sive herbam aut corvedas inconsulto Abbate exigat* (Præpositus.) *Torpri* mendose ex Litteris Geraldi Tornac. Episc. an. 1152. pro eodem Monasterio apud Marten. to. 1. Anecd. col. 432. Vide *Torni*.

TOLSESTER, Præstatio pro confectione cerevisiæ. Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* p. 24. *De Tolsester cervisia, hoc est de quolibet bracino per annum unam lagenam de cervisia.* Vide [Th. *Blount* in Nomolexico &] *Gavelsester*, quod idem sonat.

1. TOLTA, Exactio, quæ per vim fit, quod contra jus tollitur, quodvis tributum, &c. Charta Radulfi de Balgentiaco an. 1085. in Tabul. Vindocinensi: *Nullam Toltam faciet eis in mercato suo, neque in tota terra Monachorum, nec quæstionem cujuscumque rei nec quispiam suorum, nisi Monachi concesserint.*

resse int. [Alia Philippi I. Reg. Franc. eod. anno ex Tabul. Maurigniac. *Auctoritate regiæ majestatis inhibemus quod nullus præpositus... in ipsa violentiam seu Toltam facere præsumat.*] Alia an. 1092. apud Beslium p. 496. *Et nulla vis alia, vel injuria, vel Tolta inferatur.* Charta Philippi Aug. an. 1190. apud Rigurdum, [& de Laurrero to. 1. Ordinat. Reg. p. 20.] *Prohibemus etiam universis Prælatis Ecclesiarum, & hominibus nostris, ne talliam vel Toltam donent, quamdiu in servitio Dei erimus.* Alia D. de *Termes* an. 1208. in Regesto Carcassonensi Cameræ Computor. Parisiens. fol. 19. *Propter oppressiones, Toltas, forcias, violentias, & rapinas, quas faciebamus.* Charta Thomæ Comitis Sabaudiæ ann. 1226. apud Guichenonum: *Immunitatem exactionum & Toltarum.* Occurrit [rursus in Charta an. 1128. Marcæ Hispan. col. 1267. in alia ann. 1170. ibid. col. 1352. in alia ann. 1166. inter Probat. novæ Hist. Occitan. col. 607. In Libertatibus Calmæ concessis an. 1209. to. 1. Hist. Dalphin. p. 19. edit. Genev. unde emendanda editio Paris. p. 21. ubi perperam legitur *Tola*; in Statutis Montis Olivi an. 1251. to. 1. Anecd. Marten. col. 967. 968. in Saisimento Comitatus Tolosæ an. 1271. & alibi passim.] Vide Doubletum pag. 887. Galliam Christianam Sanmarthan. tom. 4. p. 128. Catellum in Comitib. Tolosan. p. 226. Plantavitium in Episcopis Lodovensib. p. 106. Monasticum Anglic. to. 1. p. 763. &c.

¶ Toulta, in Charta ann. 1262. Vide *Coran* 2.

Touta. Libertates oppidi Jasseronis in Sebusianis an. 1283. *Nec dare teneantur nobis vel aliis Toutam, talliam, charreamon, corvatam, &c.* Synodus Nemausens. an. 1284. *Usura & indebita extorsio, tallia, quista, vel Touta, &c.* [Adde Statuta ejusd. Eccl. to. 4. Anecd. Marten. col. 1030. Libertates Moirenci an. 1164. to. 1. Hist. Genev. p. 16. Literas an. 1079. to. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 45. Chartam an. 1193. inter Instrum. Gall. Chr. novæ edit. to. 6. col. 142. aliam an. 1224. to. 1. Macceriarum Insulæ Barbaræ p. 136. &c. Charta Catharinæ Comitissæ Blesensis & Clarimontis an. 1202. in Tabul. Abb. Frigidi montis: *Unam quarteriam vini, quod annuatim mihi reddebatur de exactione, quæ vulgo appellatur Toute.*

¶ Tulta. Charta an. 1160. ex Archivo S. Victoris Massil. *Malos vero usus, Tultas, tortitudines, districtiones... funditus abrenuntiamus.* Alia an. circiter 1128. in Probat. Histor. Occitan. to. 2. col. 445. *Nec facient ipse Tultam, nec quistam.* Occurrit alibi non semel.

Tutta. Charta Amedai III. Sabaudiæ Comitis, apud Guichenonum: *Insuper remitto omnes injurias, & omnes Tuttas & bannos, & cavalcatas, &c.*

Tollere, Tributum exigere. Tabularium Majoris Monasterii ch. 129. *Nobiscum hanc etiam firmavit conventionem, ut in terris S. Martini nihil amplius Tollat, aut Tollere faciat.*

Tolta Mala, vel *Malatolta*, *Mautota*, Malum vel indebitum tributum; pecunia à subditis injuste & vi & male ablata sub specie telonei aut vectigalis. Galli enim *Mautolu* dicebant, pro re per vim & contra jus sublata, ut ex Petro de Fontanis liquet c. 12. §. 3. Matth. Paris: *Mercatores... erant & vendebant sine Toltis malis.*

Malatolta. Charta Philippi Pulcri ann. 1309. pro Bordegalensib. in Regesto Constabulariæ Burdegal. f. 143. *Assisiam seu constumam, quæ in illo loco & locis circumvicinis Malatolta vulgariter nuncupatur.* Charta Comitis Flandriæ an. 1230. in Hist. MS. Remensi Joannis Rogerii: *Super assisia quadam apud Duacum, quæ vocatur Malatolta.* Charta Philippi Aug. an. 1214. in Normannicis Duchesnii: *De Malatolta, quam Johannes Rex Angliæ & sui imposuerunt, sic erit.* Th. Wallinghamus in Ricardo II. pag. 282. *Postquam mercatores Angliæ concessissent Regi pro subsidio consuetudines lanarum iterata, quae Maltot vulgares appellant.* Charta ann. 1056. apud Chiffletium in Trenorchio: *Remoto omni tutore sive præposito & Mala tolta, absque mala consuetudine, &c.* Alia Petri Regis Castiliæ an. 1366. apud Seldenum de Titulis honorariis p. 267. *Sint immunes ab omni pedagio, leuda, costuma, Maletota, seu aliis quibuscunque impositionibus.* [Consuetudines MSS. Villæ de Saillano an. 1288. *Consules possunt levare sequeram sive Malam-toltam, videlicet de 17. cartonibus vini medium cartonum vini sive ejus pretium.* Litteræ an. 1358. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. pag. 255. *Et quod nichilominus a Malatota veteri quatuor denariorum pro libra, vocata Buta Lombardorum & à duobus denariis, qui solvantur pro clausura Aquarum mortuarum pro intratu (introitu) & exitu regni prædicti, &c.* Alias adde Litteras Johannis in Reg. ibid. p. 478. Conventiones an. 1210. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1145. Chronicon Cornelii *Zantfliet* to. 5. ejusdem Ampl. Collect. col. 145. 272. 397. 1113. Statuta Vercell. fol. 132. v°. Statuta Montis-regalis p. 286. &c.] Guillel. *Guiart* sub ann. 1302.

Mut à Bruges un mortel contens,
Entre les grans & menus gens,
Et fust empris & sousteneus,
Ce dit il sus qui ge m'accoste,
Par raison de la Maltoste,
Con ot illeuc alevée,
Car la gent s'en mit à grevée.

Vide Hemeræum in Augusta Virom. in Regesto p. 58. Hanc vocem agnoverunt etiam Lusitani. Charta Joannis Episcopi Portensis in Lusitania an. 1364. apud Rodericum *da Cunha* in Hist. Episc. Portens. part. 2. *Mandovos que metades o nosso Cabido do Porto, ou outrem por el em seu nome em corporal possisson da terça parte dos dereitos & dos rendas da Maltosta, & dos almudes dovesos que à nossa igreja ha de aver na nossa cidade do Porto.*

¶ Malatosta. Litteræ Johannis Comitis Carnot. an. 1222. *Noverint universi, quod ego volo & concedo, quod Malatosta, quæ loco talie erat imposita super pannos burgensium Carnotensium de riparia a festo S. Michaelis proximo venturo in antea nullo modo capiatur.* Rursum occurrit in Charta an. 1219. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 375. & alibi. *Imposition ou Malletoste empetrée*, in Charta an. 1340. ex Tabular. Corbeiensi.

¶ Malatoxa, in Charta Hervei Comitis Nivern. an. 1200. ex Archivo B. Mariæ de Charitate.

¶ Maltolta, Eodem sensu. Charta Philippi VI. Reg. Franc. an. 1339. ex Chartular. 23. Corb. *A nobis litteras impetrarunt super concessione dictæ impositionis seu maltoltæ, &c.*

Malatolla, & Malatolia habet Henricus Knygthon. lib. 5. de Event. Angl. c. 5. 11. *Malatorib* lib. 4. an. 1363. sed ibi legendum *Malatolta* & *Maletot*: nec est, quod Somnerus ad vocem *toll* nos deducat, quæ Anglis vectigal & telonium significat; est enim *Malatolta*, res injuste ablata, seu, ut tunc loquebantur, *tolta*, vel *tulta*. Tabularium Hospitalis Montis-Maurilionis in Pictonibus: *Ego Isnbertus de Castellione dono domui pauperum Christi de Monmorlione omnem consuetudinem & om-*

nem Mentotam quadrigarum per omne tempus.

Ejusmodi porro exactiones contra jus inductæ, *informia vectigalia* appellantur à Sidonio in Panegyrico Aviti: *Indebita consuetudines & exactiones*, in Synodo Belvacensi an. 845. c. 5. *Injusta calumnia, mala consuetudines, immissiones pessima*, in Charta Roberti Regis Franc. an. 1055. ex Tabular. S. Germani Pratensis: *Mala consuetudines* in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 1. apud Gregorium VII. PP. lib. 7. Epist. 19. apud Lucam Tudensem in Chronico p. 80. Hugonem Flaviniacensem pag. 246. Ordericum Vitalem lib. 10. in Charta Hugonis VI. D. de Leziniano ex Tabulario S. Maxentii, &c. *Consuetudines injuriosa*, in Charta ann. 1067. apud Hemeræum in Aug. Viromand. *Perniciosa & novæ consuetudines*, in Tabul. Prioratus de Paredo: *Consuetudinaria gravamina*, in Chronico Mauriniacensi pag. 360. *Falsa consuetudines*, in Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin*:

Toute fausse coustume vous sera abaissée.

In veteri Regesto: *C'est le temps que la fausse coustume commença à Rouen, c'est assavoir depuis l'an 1297. jusques à l'an 1312. Injusta consuetudines, prava invasiones*, in Charta Wlgrini II. Comitis Inculismensis in Tabulario S. Eparchii: *Mala captiones*, in Charta Willelmi III. Comitis Arvernensis: *Exactiones injusta*, in Legibus Willelmi Nothi cap. 55. *Mali usus*, in Charta an. 1103. apud Sammarthanos in Archiepiscopis Aquensibus: *Tolta & mali usus*, in Charta Mathildis Comitissæ apud Ughellum to. 2. Italiæ sacræ pag. 217. *Prava usatica*, in veteri Tabula marmorea, characteribus aureis exarata, quæ exstat in publica Montiliensis oppidi Domo, 4 bullis plumbeis munita, quam, ut insigne Ademariorum familiæ antiquitatis monumentum, hic ex Schedis Peirescianis inserere placuit: Anno ab Incarnatione Domini mcxc. octavo, *Ego Gerardus Aemarias, & ego Lambertus, nos duo Domini Montilii, per nos & per nostros bona fide, & sine dolo, ex mera liberalitate, & spontanea voluntate donamus, & titulo perfecta donationis concedimus omnibus nostris de Montilio præsentibus & futuris libertatem talem, ne de cætero toltam, vel quistam, vel aliquam exactionem, vel Prava usatica in eis faciamus, vel aliquo modo fieri permittamus, nec eis per vim, vel per aliquam forciam, gravamen aliquid, vel jacturam, nisi juris vel justitia debito conabimur inferre. Quod si nos vel aliquis successorum nostrorum per dictam donationem & libertatem quocumque modo violare tentaverit, jam dictos omnes omines nostros & res eorum in villa Montilii sub dominio nostro in præsenti, vel in futuro existentes, ab omni jure, fidelitate & ominio absolvimus, & ut omnia, sicut superius scripta sunt, fideliter observemus, & nullo temporu contraveniamus, tactis sacrosanctis Evangeliis juravimus.*

2\. TOLTA, Practicis Anglis, est Breve, quo lis tollitur è curia Baronis, & fertur ad curiam Vicecomitis, nostris *Evocatio*, *Tolta placiti*, inquit Spelmannus, significat processus, per quem causa à jurisdictione juris temporalis tollitur. *In placit. coram rege term. Pasch. 22. Edw. I. rot. 18* Vide *Translatio*.

¶ TOLTICIUS. Vide *Vinum Tolticium*.

¶ TOLTRAY. *Venditio salis, qua debet solvi, i. Bushel & dimid. salis per mensuram 4. den.* apud Thomam *Blount* in Nomolexico Anglic. è MS. tempore Edwardi I. exarato.

¶ TOLTURA, Injustitia, damnum, violentia, ut *Tolta* 1. Chartularium B. Mariæ de Bono nuncio Aurelian. *Querimoniam facientes de quibusdam injuriis & Tolturis quas fecerant.* Forte legendum est *Tortura*: quod vide suo loco.

TOLTUS, Tultus, Ablatus. Lex Alaman. tit. 34. *Quidquid ibi Toltum fuerit, ... omnia tripliciter restituat.* [*Dula curtes ... per fortia nobis Tolta sunt*, in Placito apud *le Blanc* in Dissert. Hist. de Monet. p. 87.] Gloss. MS. Reg. cod. 1197. *Ademptus, Tultus.* Marculfus lib. 1. form. 28. *Memorato illo Tultis fidejussoribus Kalendas illas ad nostram eum omnimodis dirigere faciatis præsentiam.* Annales Francorum Bertiniani an. 868. *A filiis Ranulfi Tultis honoribus, &c.* Confessio fidei edita sub nomine Alcuini: *Tulta sæculi amaritudine, &c.* Joannes Abbas in præfat. ad Librum precation. *Hanc autem unius copula gloriosam virtutem, ut fallor, observandum pronunciat illa una costa, qua Tulta est de corpore viri, ex qua formata est mulier.* Chronicon Fossæ novæ ann. 1208. *Sora autem Tulta est per Abbatem Cassinensem.* Hist. Longob. Ignoti Casinensis c. 6. in Diplomate Ludovici Imp. *Nunc autem certissime scitote, cujuscunque proprietas Tulta fuerit, vix à nobis promerebitur recuperationem.* S. Fructuosus in Regula c. 7. *Tulta murmurat omis occasione.* Cap. 10. *Tulta laboris & itineris occasione.* Adde c. 15. Gregor. M. lib. 3. Moral. lib. 7. Ind. 2. Epist. 58. Hariulfum lib. 3. c. 20. lib. 4. c. 22. Guibertum lib. 3. de Vita sua c. 14. [Vitam S. Cuthberti Episc. sæc. 2. Benedict. p. 889. Vitam S. Gervini Abb. sæc. 6. Benedict. part. 2. pag. 325. &c.]

Abstultus, pro Ablatus. Chronicon Fredegarii c. 76. *Excepto Ducatu Dentelini, qui ab Austrasiis inquiter Abstultus fuerat. Abstollere, & Abstultus*, non semel apud Anastasium Biblioth. in Vitis PP. pag. 93. 104. 105.

¶ TOLUBERNA, *Adserula*, παράσιτος, αὐτόσιτος, in Glossis Lat. Græc. An quasi *tolu verna*, qui toli seu gulæ servit, inquit Martinius, nisi vitiose sit pro *Contubernalis*.

¶ TOLUM, Fastigium, &c. Vide in *Tholos*.

¶ TOLUS, Τρωγλη, in Glossis Lat. Græc. Martinius emendat *Tudes*.

TOLUTILOQUENTIA, Εὐτροχία, in Glossis Lat. Græc.

TOMA, Tomantula. Papias: *Toma, Tomantula, Pantia, vulgo Tomacellus.* Ita MSS. At editus habet *Tomacula*. Italis, *Toma* est formaticum pinguius, *Tomacella* vero hilla, vel lucanicæ species, quomodo Latinis *Tomaculum*. J. de Janua: *Tomacula, intestina propter divisiones & sectiones*, à Gr. τέμνω.

¶ TOMAIRA, Obstragulum calcei, corium superius, Italis *Tomaia*, *Tomaio*, & *Tomara*, Gall. *Empeigne* Statuta Saluciarum collat. 5. c. 143. *Statutum est quod quilibet caligarius seu affaitator faciens vel fieri faciens subtulares stivalos, seu borgechinos quos vendiderit, teneatur ... facere ... Tomairam totam de uno corio, seu de una pelle.*

¶ TOMALLA. Odo de varia Ernesti Ducis Bavariæ fortuna to. 3. Anecd. Marten. col. 362.

Sunt alii setis hirci, mirabile dictu,
Non caput est, nec vultus eis, humerisque retrosi
Ignescunt oculi, parvum pro nare foramen
Pectus habet, rictusque loco parvissimus oris,
Lempnias appellant, crudis de more Tomallis
Vescuntur, salsaque maris potantur ab unda.

Intestina significari videntur. Vide *Toma*.

¶ TOMARIA. Vide *Tremata*.

¶ TOMBA, Sepulcrum, *Tombe*. Vide *Tumba* 1.

¶ TOMBARELLUS, f. Plaustri genus, nostris *Tombereau*, Inventarium an. 1379. è Schedis Cl. V. *Lancelot: Item una quadriga antiqua garnita. Item*

unus Tombarellus antiquus garnitus. Item due foladdyre. Vide *Tumbrellum.*

¶ TOMELLUS, Parvus *tomus*, libellus, aut epistola. Exstat apud Acherium to. 2. Spicil. p. 410. *Tomellus* sive epistola Ernulfi Episcopi Roffensis, & ibid. p. 411. legitur: *Decens & commodum fore ratus sum; quod de re Majestati vestræ sentio Tomelli clausula explicare.* Vide *Tomus.*

¶ TOMEN, Tominus, Monetæ species apud Hispanos Indicos, quæ memoratur in Synodo Mexicana an. 1585. to. 4. Concil. Hispan. p. 315. & pag. 371. quo in posteriori loco *pretium 60. Tominorum pro unaquaque argenti marca æstimatur.*

TOMENTARII Sagi, in Regula Magistri c. 81. stragula seu *lectalia* ex tomento.

¶ TOMINUS, Species monetæ. Vide *Tomen.*

TOMOLA. Vide *Tamba.*

TOMUS, Libellus, codex, membrana, [Epistola, præsertim de fide, Græcis τόμος. *Tomus ad Antiochenses* inscribitur Epistola Synodi Alexandrinæ an. 362. apud Athanasium. Alias Epistolas synodicas *tomi* titulo insigniri, observat Coustantius in notis ad Epistolam Concilii CP. ad Damasum PP. ut & in Epist. Concilii Carthag. ad Innocentium. Indicem consule ad calcem tomi 1. Epistolarum Rom. Pontif. & vide Glossar. mediæ Græcit. in Τόμος.] Marcellinus Comes in Chronico: *Leo Imp. pro Tomo Chalcedonense per universum orbem singulis orthodoxorum Episcopis, singulas consonantesque misit epistolas, quo sibi quid de eodem tomo sentirent, cuncti suis rescriptionibus indicarent.* Jo. Biclariensis in Chronico an. 7. Mauricii: *Gentis Gothicæ confessionem Tomo scriptam manu sua Episcopis porrigens.* Vigilius PP. Epist. 5. *Sed & Epistolam prædicti beatæ memoriæ Leonis ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum datam, quæ & Tomus appellatur, per omnia veneramur.* Anastasius in S. Leone PP. *Beatus vero Leo direxit Catholicæ fidei Tomum, & exposuit, damnans omnes hæreses.* In S. Hilaro: *Confirmans tres Synodos, ... Tomum sancti Archiepiscopi Leonis.* Diurnus Roman. c. 3. tit. 6. *Sanctæ & beatæ recordationis Leonis Apostolicæ Sedis Antistitis Epistolam ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum datam, quæ & Tomus appellatur.* Idem Anastasius in S. Agathone: *Suos intromiserunt libros, & Tomos diversos, & Synodos, quas falsaverant.* Infra: *Deinde protulit piissimus & serenissimus Princeps Tomum ad relegendum, in quem vanum hæreticum dogma Macarii erat conscriptum.* Diurnus Romanus p. 40. de Concilio VI. *Cui Apostolicæ recordationis Agatho Papa per legatos suos & Responsales præfuit, cujus venerabilem Tomum celebriter assequentes, &c.* Gregor. Turon. lib. 10. c. 19. *Negavit Episcopus has Epistolas vel misisse suo nomine, vel suscepisse a rescripto Chilperici. Sed puer ejus familiaris adfuit, qui hæc notarum titulis per Tomos chartarum comprehendens tenebat: unde non dubium fuit residentibus hæc ab eo directa.* Althelmus de Laude Virg. c. 41.

Tomum præterea comptum sermone polito
Ad famulam Christi scripsit didascalus idem.

[Adde Præceptum Ludovici Imp. an. 832. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 678. & Mabillon. to. 2. Annal. Bened. p. 550. Epistolam Alberti Abb. Miciac. ad Johannem XVII. PP. apud eumd. Mabill. to. 3. Analect. p. 440. &c.] Vetus Charta ex Monastico Anglic. to. 2. p. 844. *Hæc vero vocabulorum* (variorum prædiorum) *signa Tomi stylo indita sunt, ne forte litium vel contentio, vel jurgium jam crepserit inter tributarios vestros, nostrosque colonos: quod autem crebro soles fieri, ubi evidentiora allusionibus litteralia, elementorumque definitione indicia limitum metam non procederint.* Aimoinus lib. 3. Hist. Franc. c. 32. *Et Tomi universi quos secum ferebat, ibi cremati sunt.* Gregorius Turon. l. 5. c. 29. habet hoc loco *libri descriptionum.* Neque alia notione vocem Tomus videtur usurpasse Isidorus Episcopus Pacensis in Chronico æræ 749. *Ad eos per Gaditanum fretum Columnas Herculis protendentes, & quasi Tomi indicio porti aditum demonstrantes, vel claves in manus transitum Hispaniæ præsagantes, vel reserantes, &c.* Hic enim per *Tomum*, libellum, itinerarium, vel *mappam mundi* in membrana exaratam intelligit.

¶ TON, Johanni de Janua, *dicitur altitudo vel totum,* & ex eo Glossatori Lat. Gall. Sangerm. MS.

¶ TONA, Dolium, *Tonne.* Vide in *Tunna.*

TONABULUM, *Sonus, vel tintinnabulum*, Johanni de Janua: [*Son*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.]

¶ TONACELLA, Tunicella. Translatio S. Antonini, to. 1. Maii p. 768. *Demum dictum sanctum corpus ... cum ... amictu & camice ex byssino ac Tonacella ermisini rubei, &c.* Vide *Tonicella* & *Tunicella.*

¶ TONAIRA, Rete piscatorium 250. orgyas longum. Litteræ an. 1451. ex Archivo Piscatorum Massil. *Valeant visitare Tonairas omnes quotiescumque voluerint, ut sint stagnæ & natatæ ac altitudinis & longitudinis debitæ.* Aliæ an. 1477. ex eod. Archivo: *Item ordinarunt, quod nullus piscator audeat neque possit calare certam artem piscandi, appellatam Tonairæ de posta, a loco de Lestaca in mari usque ad Gargatam portus Massiliæ.* Aliæ an. 1479. *Piscari ad Tonairas dictas vulgariter de Corre ... cum dicto ingenio dicto à las Tonairas de Corre. L'art de la Tonaire de Corre*, in Ordinatione vernacula Vicarii Massil. eodem anno.

¶ TONALIS Pronunciatio, Alta & clara, eodem tono quo cantari solet in choro *Dominus vobiscum Tonali pronunciatione dicit*, apud Bernardum in Ordine Cluniac. part. 1. c. 45.

¶ TONALITER, Cantando, cum modulatione & notis. Confederatio an. 1300. in Chronico Mellicensi p. 187. col. 1. *Missa pro defunctis in choro Tonaliter celebretur.* Instituta Patrum apud Thomasium in Appendice ad Antiph. Rom. p. 444. *Si Tonaliter finis versuum deponitur, oportet ut sæpius accentus infringatur.*

¶ TONARE, Canendo prædicere. *Adventum Christi mysticis vocibus Tonuerunt Patriarchæ*, in Expositione Antiquæ Liturgiæ Gallic. to. 5. Anecd. Marten. col. 91. *Tonare horrendum*, Horrenda & minaci voce clamare, apud Mabillon. to. 4. Annal. Benedict. pag. 140.

¶ TONARIUS, Liber de tonis seu cantu. Trithemius narrat Aurelianum scripsisse *Tonarium.* Quintiliano *Tonarium*, vel *Tonorium*, ut quidam legunt, fistula est, qua tonus traditur, ne altior vel remissior sit vox loquentis aut canentis.

¶ TONATE, Cum tono, seu modulatione, canendo. *Tonate dicat Diaconus*, Benedicamus Domino, apud Guidonem lib. 1. Discipl. Farfensis c. 1.

TONDERARE, pro *Tondere.* Utitur Felix Monachus Gyrwensis in Vita S. Guthlaci c. 21.

¶ TONDERE, Tonsura clericum aut monachum efficere. Leges Ludovici Imp. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 132. col. 2. & lib. 4. Capitul. cap. 35. *Si quis puerum invitis parentibus Totonderis, aut puellam velaverit, &c.* Additio 3. c. 121. & Concilium Mogunt. an. 813. c. 23. *De Clericis vero hoc statuimus, ut hi qui inventi sunt sive in canonico sive in monachico ordine Tonsurati sine eorum voluntate, si liberi sunt, ut ita permaneant. Et deinceps cavendum est, ut nullus Tondeatur, nisi legitima ætate spontanea-*

que voluntate, vel cum licentiâ domini sui. Baluzius scribit *tondatur*: sic *tondi*, pro *tonderi*, legitur apud Jonam in Vita S. Eustasii n. 12. ut & apud Bedam lib. 4. Hist. c. 1. ex MS. ut observat Mabillonius post Onomasticon ad calcem sæculi 2. SS. Benedictinorum. Vide *Tonsorare*.

TONDERE ALIUM *contra Legem*, in Lege Alamann. c. 65. §. 1. *Si quis alicui contra Legem tonderit caput liberum non volenti, cum 12. sol. componat.* §. 2. *Si autem barbam alicujus Tonderit nolentis, cum 6. sol. componat.*

DIMIDIO CAPITE TONDERI, Pœna servorum latronum in Capitulari 1. an. 809. c. 11. & lib. 1. Capitul. c. 50.

TONDERE AD MODUM CRUCIS. Fori Oscæ an. 1347. sub Jacobo I. Rege Aragon. *Testes autem convicti ad modum crucis capite Tonsurentur, & cum batallo campana candenti ad modum crucis, in frontibus figurentur, & ita turpissime de illa villa, ubi hoc evenerit, expellantur.*

TONDERO, *Tonsura altissimarum ovium*, Papiæ. In MS. *Tonderum*.

¶ TONDITURA, Tonsura. Vide in *Aczima*.

¶ TONDURARIUS, Sarcinator, Gall. *Tailleur, Couturier*, in Processu de Vita S. Yvonis, tom. 4. Maii p. 553. Male pro *Condurarius*. Vide ibi.

¶ TONEGARE NAVEM, f. Sebo vel pice illinire, ab Italico *Tonicare*, Inducere, illinire, Gall. *Enduire*. Vide *Hosta*.

¶ TONELLA, TONELLUS, &c. Vide *Tunna*.

TONENLA. Formula Andegav. 1. *Cido tibi bracile valente solidus tantus, Toneneas tantas, lectario ad lecto vestito valente solidus tantus, &c.*

¶ TONETUM. Charta ann. 1251. è Tabulario S. Nicasii Rem. *Recognovit se legasse unum modium avenæ annuatim percipiendum & assignatum super Toneto suo, quod acquisivit in villa de Pree.* Legendum fortasse *Toreto*, colliculo. Vide in *Toro*.

TONGILLATIM, *Singulatim*, Papiæ. [Glossæ Isidori: *Togillatim, sigillatim.* Et mox: *Tongillatim, singillatim. Tongillatim loqui, pravis verbis, a Tongilio parasito, qui in hoc invenerat risus aucupium, ut insultatus convitio responderet, & maledicentem salutaret blandissime.* Contrarium sentit Martinius, qui *Tongillatim loqui*, suspicatur esse clare & scienter loqui, à *Tongo*, quod est nosco, teste Festo, quem adi.]

¶ TONGINUS, Decanus judex. Vide *Tunginus*.

¶ TONICA, pro *tunica*, to. 3. Muratorii p. 166.

¶ TONICELLA, diminut. à *Tonica*, Parva tunica. *Tonicella una de purpura viridi*, in Charta an. 1266. ex Tabul. S. Victoris Massil. Vide *Tunicella*.

¶ TONIMENTUM. Charta an. 1012. apud Murator. delle Antiq. Estensi p. 121. *De areis castro cum Tonimento & fossato circumdato per mensuram justam pertice jugiales tres, &c.* Legendum est *Temmentum*, ut in Charta an. 962. ibid. pag. 140. Vide in *Tenere* 1.

¶ TONINA, Thunnus salsus, Italis *Tonnina*. Conventiones Saonæ p. 54. *Compellunt dictos homines ad solvendum denarios sex pro singulo barile Toninarum.* Vide *Tonnina*.

¶ TONINUM FORMAGIUM. Vide *Tenerinus*.

¶ TONIS. Glossæ Isidori: *Vestis ludiaria, histrionica, Tonis.* La Cerda mallet: *Vestis ludiaria, histrionis tunica. Tonis* Grævio videtur delendum.

TONITRABILIS, Βροντaῖος, in Gloss. Græc. Lat. MS. Editum, *Tonitrabilis*, habet. Alii reponunt *Tonitruabilis*, [ut est in MS. Regio,] vel *Tonitrualis*. Lucretius lib. 1.

Neve ruant cœli Tonitralia templa superne.

[*Tonitrualis Evangelistarum vox*, apud Marculfum lib. 2. Formula 1.]

TONITRUA RUMPERE. In Notis litterarum Pauli Diaconi hæc leguntur: *Dies mali sequitur ctas, si ruperis Tonitrua, detuvenies carbones.*

¶ TONITRUARE, *Tonare*, in Onomastico ad calcem Actorum SS. Junii tom. 4. Glossæ veteres: Βροντῶ, *Tonitruo*. Commodianus Instrum. 6.

Insipiens ergo Jovem Tonitruare tu credis!

¶ TONIUM. Testamentum an. 1299. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. pag. 522. *Item & Aymericus filius meus possideat & habeat hereditario centum solidos rendales ad vitam suam duntaxat. Item & Margarita filia mea volo quod habeat & possideat hereditario centum solidos rendales ad vitam suam duntaxat. Item lego dicto Guidoni filio meo successionem Tonium & freyreschiam, exceptis centum solidis quos Agnes primogenita percipiet post mortem Aymerici fratris sui.* Mendum inesse puto in hac voce, ac fortean legendum *omnium*, adeo ut Guido constituatur hæres omnium reddituum, qui aliis fratribus ad vitam dumtaxat conceduntur.

¶ TONIZARE, Certo tono, seu modulatione cantare. *Psalmos juxta Antiphonas Tonizare*, apud Belletum cap. 58.

¶ TONLLIUM, TONLIUM, &c. Vide in *Telon*.

1. TONNA, Tributi species. Charta Berengeri Comit. Provinciæ ann. 1235. apud Dion. Salvaingum: *Quod nullus Castellanus vel Miles ab omnibus euntibus & redeuntibus à montaneis possit exigere vel petere aliquid, sive multationem, sive aliquam bestiam, seu Tonnam, vel aliquid in pecunia numerata.*

2. TONNA, Dolium; *Tonnagium*. Vide *Tunna*.

¶ TONNARIA, Piscaria thunnorum. V. *Tunnaria*.

TONNAUS, TONNELLA, TONNELLUS, Dolium. Vide *Tunna*.

TONNIURS, Exactionis species apud Metenses, in Charta an. 1226. apud Meurissium in Episcopis Metensibus p. 455. *Sane cives Metenses præter alias injurias, quibus Ecclesias diversis modis afficiunt, quadam versuta malitia novam fecerunt consuetudinem, ut quadam fiat exactio in civitate Metensi, quæ Tonneurs appellatur, ad fossatorum suorum munitionem faciendam, &c.*

☞ Nihil aliud videtur, quam *Telonium*, seu tributum è mercibus in foro venditis exactum, ut in Statutis Maceriæ ad Mosam MSS. ubi legitur: *Sur les articles, redevances ou prouffis, qui pour cause du Tonneux sont deus, &c. Et ne leur loiroit de lever ou exiger le prouffit du Tonneux que pour l'une des marchandises, de laquelle il plairoit au Tonnieur.* Et mox: *Item ce sont les redevances du Tonneu de la ville de Maisieres .... le cent de cire doit IIII. den. le cent de ciens doit IIII. den. le cent de sayn doit IIII. den. le cent de poix doit IIII. den. &c.* Vide *Telon*.

¶ TONNINA, Thunnus salsus, apud Italos. Academici Cruscani: *Tonnina, Salume fatto della schiena del pesce tonno.* Vide *Tonina* & *Tunnaria*.

¶ TONNITUS, pro *Tinnitus*, Campanæ altero latere tantum pulsatæ sonus. *Absque sonitu Tonnitorum*, Guidoni lib. 2. Discipl. Farfensis cap. 39. Vide *Tintinnabulum*.

¶ TONODERACH, Qui fures exquirit, apud Scotos, ut habet Spelmannus: quem consule.

¶ TONSA, Ovis. Jacobus Cardin. in Vita S. Petri Cœlestini lib. 1. cap. 7. §. 5.

Cumque puer denum binumque peregeret annum,
Hunc mulier niveas pascentem pascua Tonsas
Aspicit imberbem, &c.

¶ TONSARE MONETAM, Tondere, circumci-

Google

dere, in Statutis Pallavicinis lib. 2. cap. 37. Vide infra *Tonsores*.

¶ TONSATUS, apud Acherium to. 2. Spicil. pag. 218. ex Ratherio, pro *Tonsuratus*, ut supra legitur in *Arsenoquita*.

¶ TONSILLA, *Palus dolatus & cuspide præferratus, qui navis religandæ causa in littore figitur*, apud Festum. Utuntur Accius, Bern. *de Breydenbach* Itin. Jerosol. p. 240. Scriptor Vitæ S. Probatii, to. 1. Febr. pag. 554. &c.

¶ TONSORARE, Tondere in Clericum vel Monachum. in Capitularibus Pippini Regis an. 755. c. 11. apud Marculfum lib. 1. form. 19. in Vita Sigiberti Regis apud Duchesnium to. 1. in Actis SS. Maii tom. 1. pag. 51. in Histor. Novientensis Monast. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1143. 1147. &c. Vide *Tondere*.

¶ TONSORATIO, Tonsura. *Tonsoratio in Clericum*, in Bulla Honorii III. PP. è Tabulario S. Richarii. Vide *Tonsura*.

TONSORES. Matth. Westmonasteriensis an. 1247. *Moneta Esterlingorum . . . corpus deterioratur & corrumpi per illos falsarios monetarum, quos Tonsores appellamus. Retonsores monetæ*, in Fleta lib. 1. c. 20. §. 122. 128. &c. *Retonsura cruda*, §. 126. quæ necdum in laminam aut *platam* redacta est. *Moneta retonsa*, §. 128. *Tonsura*, §. 123. [Triveti Chronicon ad an. 1278. *Hoc anno Judæi pro Tonsura monetæ in magna multitudine ubique per Angliam suspenduntur. Tonsurare aurum vel monetam*, in Statutis Perusiæ p. 52.] Meminit Procopius lib. 3. de bello Gothico c. 1. cujusdam Alexandri Logothetæ, quem Byzantii ψαλίδιον, seu Forficulam cognominarunt, quod nummum aureum tam dextre circumcideret, ut eo, quantum vellet, curtato, orbem vel sic servaret, quo erat antea circumscriptus. Mox addit: Ψαλίδιον γὰρ τοῦτο καλοῦσι τὸ ὄργανον, ᾧ ταῦτα τις ἐργάζεται [Vide *Tonsare*.]

¶ TONSORIUM, Linteum, quo teguntur pectus & humeri, cum quis raditur, aut etiam pelvis ad barbam abluendam. Guido lib. 2. Discipl. Farf. c. 20. *Debet unus frater vel duo habere injunctum officium rasoriuum acuendorum, atque colligendorum ad scrinium, ubi reponuntur: & ipse debet procurare Tonsoria ad illud opus deputata.*

¶ TONSURA ADULTERA. Proclamatio Civitatis Apt. incerti anni: *Nulla persona audeat seu præsumat Tonsuram adulteram portare.* Comam subdititiam intelligo, qualis tunc temporis gerebatur, & cujus usus recens admodum erat, cum hic prohibeatur: nisi malis hoc statutu vetitum esse ne quis se clericum simulet.

TONSURA ECCLESIASTICA. Isidorus lib. 2. de Eccl. Offic. c. 4. & ex eo Papias: *Tonsura Ecclesiastica usus a Nazaræis exortus est, qui prius crine servato, denuo post vita magna continentia devotione completa caput radebant, & capillos in ignem sacrificii ponere jubebantur. Hujus ergo exempli usus ab Apostolis introductus est, ut hi, qui in divinis cultibus mancipati Domino consecrantur, nisi Nazaræi, i. Sancti Dei, crine præciso innoventur.* Adde Alcuinum lib. de Off. divin. Amalarium lib. 2. c. 5. lib. 4. c. 39. Raban. lib. 1. de Instit. Cleric. c. 3. denique Baronium an. 58. n. 122. & seqq. usque ad n. 143. Menardum ad librum Sacrament. Gregorii, & ad Concordiam Regular. c. 68. §. 10. [Coustantium to. 1. Epist. Rom. Pontif. col. 73. & seqq. Formulas vett. apud Eccardum ad calcem Legis Salicæ pag. 240.]

TONSURA PETRI, in tertia Vita S. Cuthberti lib. 2. c. 2. Gregorius Turon. lib. 1. de Mirac. c. 28. *Petrus Apostolus ad humilitatem docendam caput desuper tonderi instituit.* Quæ quidem *Tonsura Petri*, non alia est ab ea, quam *Coronam Clericalem* appellamus. Vide Germanum Patriarcham in Theoria Eccles.

Monachi Scotici aliter tondebantur: quippe ab aure ad aurem per frontem in Coronæ modum incisus erat capillus, ab aure ad aurem per occipitium capillus intonsus dependebat, ut ex Ceolfridi Abbatis Epistola, quæ exstat in Actis S. Eustasii, colligitur. Atque hujus quidem tonsuræ Scoticæ occasione, multas in Anglia exortas turbas testatur Beda lib. 3. Hist. Eccl. c. 3. 4. lib. 5. c. 16. *Hujus autorem in Hibernia Subulcum Regis Loigeri, filii Nel*, (Nell) *extitisse Patricii ferme testatur, ex quo Hibernenses pene omnes hanc Tonsuram sumpserunt*, ut est in Libro Canonum Cottoniano, quem laudat Waræus ad Synodum S. Patricii. At Patricius tonsuram Romanam conatus est revocare, ut patet ex Synodo ejusdem cum Auxilio & aliis celebrata can. 6. Vide Capitula Theodori Cantuar. cap. 80. & quæ de hac tonsura scripsit Mabillonius ad to. 3. SS. Ordinis S. Benedicti n. 1.

¶ TONSURA MONETÆ. Vide *Tonsores*.

¶ TONSURA NEMORUM, Jus exscindendi & colligendi ramos in silvis. Conventio ann. 1125. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 437. *Tonsura vero nemorum ab hominibus Montispessulani nullatenus fiat.* Charta ann. 1364. è Tabulario B. M. de Charitate: *Donavit terram de Miniers cum suis usibus, assiis & pertinentiis salva & reservata Tonsura nemoris d'Artenne.* Inventarium Chartar. Reg. an. 1482. fol. VIIxx. IX. v°. *Alta compositio facta inter dictos abbatem & conventum S. Dionysii & comitem Bellimontis super venditione Tonsuræ vel scissura nemorum Farridel & de Massiers.* Charta ann. 1487. ex Chartul. 23. Corb. *La justice & seigneurie totale en demourra . . . ausdits Religieux, abbe & convent (de Corbie) . . . . avec le pourfit, Tonture & despouilles desdits arbres.*

¶ TONSURA PANNORUM, Gall. *Tonture de draps*, in Computo an. 1333. tom. 2. Histor. Dalphin. pag. 282.

¶ TONSURARE MONETAM. Vide *Tonsores*.

TONSURARI, dicuntur Clerici, qui tonsuram seu Coronam Clericalem accipiunt, in Concilio Meldensi an. 845. cap. 58. apud Nicolaum I. Epistola 7. &c.

TONSURARI MORE ROMANORUM, i. crines detonsos deferre more Romanorum, cum Longobardi solutos haberent, apud Anastasium in S. Hadriano PP. pag. 106.

¶ TONSURARI AD POENITENTIAM. Gesta Archiepiscoporum Trevir. apud Marten. to. 4. Amplist. Collect. col. 243. *An. Dom.* MCCXXXI. *orta est persecutio hæreticorum . . . .* (talis ut) *nec defendendi locus daretur . . . . sed incontinenti oportebat eum* (quisquis capiebatur) *vel reum se confiteri & in pœnitentiam recalvari, vel crimen negare & cremari. Insuper qui sic Tonsoratus esset, oportebat eum complices suos prodere, alioquin debebat cremari . . . Quin etiam in ultimis deprehensum est, quod hæretici aliquos de suis subornaverant, qui se tamquam in pœnitentiam Tonsurari permiserunt, & sic catholicos accusaverunt.*

TONSURATORES, Exactores, quasi *Tonsores* plebis. Gregorius M. lib. 10. Epist. 47. *Pervenit ad nos quod Tonsuratores in Sicilia prava sibi præsumptione nomen Defensorum sumerent.*

TONSURATUS, Idem qui *Psalmistatus*, Extr. de Reg. Jur. cum inter, id est Psalmistæ Ordo minor.

Vide Durandum lib. 2. Ration. cap. 3. num. 1.

¶ TONSUS, Clericus, tonsura initiatus. Testamentum S. Remigii apud Flodoardum lib. 1. cap. 16. & Miræum tom. 1. p. 5. *Et si quis ordine clericali, à Presbytero usque ad Tonsum, contradicere .... præsumpserit, &c.*

TONUS. Joan. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 63. *Tres Psalmi .... in Tono dicantur.* Id est voce altiori, & cantu inflexo, seu Gregoriano. [Contraria notione pro cantu directo absque ulla inflexione in Synodo Limæ an. 1582. to. 4. Conc. Hisp. p. 276. *Diebus Dominicis & aliis festive colendis cantent Missas & Vesperas; & intra septimanam, ubi cantari non poterunt, recitentur in Tono.* Adde Regulam Toribii eodem tom. pag. 666. col. 1.]

¶ TOOL, Toollum. Vide in *Telon.*

¶ TOPA, Destructio, ruina vel alienatio. Juramentum Canonicorum Belnensium in Burgundia: *Et si qua alienata vel in ruinam seu Topam deducta fuerint, ad debitum statum reducam.* Juramentum Decani ejusd. Ecclesiæ: *Si aliqua sunt alienata aut in Topam posita ad bonam reparationem reponi faciam.* Forte leg. *Tortum.* Vide *Tortus* 1.

¶ TOPACA, Species panis dulciarii cum caseo. Consuetudines Floriac. MSS. *Pro signo Topacarum, generali panis signo præmisso & etiam casei primario hoc adde, ut digitos unius manus facias currere per pollicem ejusdem manus, &c.* Ex similitudine signorum, quæ pro *flatonibus* facienda dicit Udalricus supra in voce *Signum, Topacas* idem esse conjecto quod *Flatones.* Vide *Flatones.*

¶ TOPARCHA, Τοπάρχης, Loci præses, dominus, princeps. Occurrit apud Spartianum in Adriano cap. 13. & recentiores passim. Vide Glossarium mediæ Græcitatis.

¶ Toparchia. Glossæ Gr. Lat. Τοπαρχία, *Pagus.* Occurrit hac notione 1. Machab. 11. 28. pro ipsa vero pagi seu regionis præfectura dicitur Plinio lib. 5. cap. 14.

Toparchiliter. Glossæ MSS. *Toparcha Princeps unius loci. Toparchiliter, Principaliter.*

¶ TOPAZIO, Topazius. Alvarus in Vita S. Eulogii: *Ornavi titulum decoris tui unionibus miro candore niventibus, & Topazione fulgenti, &c.* [*Topasion* habetur apud *Madox* Formul. Angl. p. 336. alibi *Topasium*, vel *Topasius.*]

¶ TOPAZIUM, pro *Typarium*, [f. quod *Topazio* sigillum, seu Principis imago insculpta erat,] habetur apud Matth. Paris an. 1246. ubi de Friderico II. Imp. *Et quæ prius promiserat, ... & in scriptis redacta, Topazio suæ Majestatis signaverat, adimplere contempsit.* Epistola Mag. Berardi de Neapoli MS. ad Regem Navarræ: *Me minimum & ignotum dulcedinis benedictione præveniens mihi per litteras Topazio suæ Serenitatis impressas familiaritate suæ Celsitudinis obtulit.* Vide *Typarium.*

TOPHUS, Tophicus, &c. Vide in *Tufus.*

TOPOTERITI. Vide *Lociservator.*

¶ TOPPUS, Fascis, manipulus, ut videtur. Charta Henrici Ducis Saxon. an. 1158. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 237. *Census autem per omnes terminos horum trium episcopatuum .... solidus unus, Toppus lini unus, pullus unus.* Saxonibus *Top* dicitur fastigium, culmen, jugum; Belgis vero cumulus, & ubi de crinibus agitur, cirrus, nostris *Touffe, Toupet* Vide *Tufa.*

¶ TOPUS, Gr. Τόπος, Locus. Manilius 3. v. penult.

Octo Topos, per quos stellæ diversa volentes.

¶ TORAGERIUS, Carceris custos. Vide *Turris.*

1. TORAGIUM, *Ornatus vel minutus, & dicitur à torus.* Ita Ugutio, & Joannes de Janua. Papias editus habet, *Ornatus inimicus*, pro *mimicus*, quomodo præferunt Glossæ antiquæ MSS.

2. TORAGIUM. Charta Philippi Aug. an. 1185. pro Ferrariensi oppido, apud Morinum in Histor. Vastinensi lib. 5. p. 707. *Vinagia sua omnibus diebus reddent, Toragia in crastino S. Martini reddere incipient, eo scilicet tenore, quod pro omni dolio majore vel minore, quod vendetur, 3. denarios Ecclesiæ solvent.* Sed legendum *Foragia.* Vide *Foragium* 1.

3. TORAGIUM, pro *Geolagium.* Vide *Turris.*

1. TORALE, Supellex lectaria: nam *torum* Latini vocant, quidquid lecto instruendo ac insternendo conducit. Gloss. Lat. Gr. *Torale*, περίκλινον. Sic legendum pro περίπλαινον. Glossæ aliæ habent περίκλιμον. Gloss. Lat. Gall. MS. *Thurnum: Toral, culcitra picta; an puncta?* [Papias: *Torale, longa perpetuaque mappa, à toro dicta.* Leges municip. Mechliniensium tit. 16. art. 15. *Optimum ex linteis Torale, optimum ex lana strangulum, cum præstantissimo cervicali.*] *Lintei torales*, apud Ammianum lib. 16. Lampridius in Heliogabalo: *Primus omnium privatorum toros aureis Toralibus texit.* Vide Cujacium lib. 10 Observ. cap. 18.

2. TORALE, Idem forte quod *Toro*, Collis, monticulus. Tabularium Eleemosynæ S. Pauli Viennensis: *Infra subscriptos terminos, id est à vado aquæ, qui vocatur Secusia, sicut vadit charreria S. Eugendi, & per Torale in circuitu montis, usque ad alium vadum præfatæ aquæ, &c.*

☞ Species aggeris est inter agros ducti, per quem inceditur, cum opus est, unde & pro via cespititia inter agros exstructa sumitur, ut mox *Torallum.* Charta an. 1370. è Schedis Marchionis *de Flamarens: Necnon Toralia, terras, nemora predicta eidem actori esse ypothecatas & obligatas.*

TORALLUM, Eadem, ut videtur, notione, ac *Torale* 2. Charta Communiæ Bituricensis an. 1181. *Si quis accusatus fuerit pastorale, vel Torallum, vel viam, vel plateam, vel metam arasse vel fodisse, &c.* Vetus Consuetudo Bituricensis edita à Thomasserio c. 12. *En demande de heritaige entre privées personnes, & aussi en demande sur action hypotheque, & là où aucun juge suit son sujet que il a fait aulcune malefacon en Toral ou en chemin.* Ubi Vir doctus *Torallum*, effossionem denotare air in veteribus Chartis, nescio quo vade. Nam *Torallum*, viæ species fuit, [ut mox in *Torale* 2. dicebatur. Vide *de Lauriere* in Gloss. Juris Gallici v. *Toral*, & inferius *Turella* 2.]

TORALLUS, Torallum, Collis, idem quod *Toro.* Charta an. 1238. in libro 1. Feudorum Borbonensis Dominii fol. 37. *Sicut dividit strata publica, quæ ducit apud Roseres usque ad prata des Granges, & usque ad Torallum Borbonense.* Charta ann. 1233. ibid. fol. 73. *Et ibi invenitur quidam Torallus, qui se extendit super vineas de Corp. &c.* [Fortean accuratius exponeretur agger seu iter cespititium inter agros, ut in *Torale* 2. dictum est. Idem enim omnino sonare videntur *Torale, Torallum, & Torallus.*]

¶ TORANUS. Vide *Turo* in *Toro.*

¶ TORBA, f. Fascis. Statuta datiaria Riperiæ fol. 5. c. 12. *De qualibet Torba pro introitu soldi duo. De qualibet libra æstimationis situllarum pro introitu den. 4.*

¶ TORBAC. Testamentum Tellonis Episcopi Curiensis an. 15. Pippini Regis, to. 2. Annal. Bened. p. 708. *Item villam meam Iliande, salam cum cellario, cum omnibus, quæ circa ipsam salam haberi videntur ex integro; Torbaces, tabulata, barecæ, &c.* Et mox: *Cum tabulata, cum Torbacibus, cum orto.* Rur-

sum : *Item Murictam salam cum cellario, cum caminatis, cum solario, cum Torbace, cum stabulo, cum barecis, cum tabulata, orto, &c.* Pluries occurrit ibi pro ædificiolo, ut videtur, seu parte ædificii nobis incomperta.

¶ TORCAMANS, Manutergium, quasi *Torchemains.* Statuta S. Victoris Massiliens. ann. 1531. *Providere de manutergiis sive Torcamans pro tergendis manibus.*

TORCARE, Detergere, ex Gallico *Torcher.* Fleta lib. 2. cap. 78. §. 2. *Boves striliare, Torcare.*

¶ TORCLA, Idem quod mox *Torchia.* Acta SS. Nerei & Achillei, to. 3. Maii p. 14. *Attensis quatuor Torceis cereis albis. Torcoys*, apud Keonettum Antiquitatum Ambrosd. p. 574.

¶ TORCHA, ut mox *Torchia.* Conventio inter Decanum & Capitulum S. Germani Autissiod. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 100. *Quotiescumque Missam in choro celebrari contingit, quod duæ Torchæ cereæ in perpetuum ad expensas Capituli in elevatione Corporis Christi habeantur & teneantur accensæ.*

¶ TORCHATA, Parva torcha. *Torchetam ad ardendum in levatione Corporis J. C.* in Literis an. 1420. apud Rymer. to. 9. p. 873. col. 1.

¶ TORCHETUS, ut *Torcheta.* *In dictis exequiis & Missa sint 24. pauperes, 24. Torchetos arsuros .... tenentes*, apud Rymer. to. 11. p. 9. col. 1. in Literis an. 1445.

TORCHIA, Funale tortitium, Gall. *Torche.* Knyghton. lib. 5. *Quarum una* (navis) *onusta erat pro magna parte cum fertura equorum, & una alia cum cera facta in Torchiis, cereis, & talibus, &c.* Ordinatio Hospitii S. Ludovici Reg. Franc. an. 1261. edita in Notis ad Joinvillam : *De candela unam Torchiam per 7. etiam per 5. etiam per 4. & 12. pecias candela minuta.* Infra : *Unam Torchiam per 4.* id est quadrilateram. Occurrit ibi pluries, [ut & apud Lobinell. in Glossario Hist. Paris. to. 3. *Torchia quatuor* vel *quinque librarum ceræ*, in Ordinatione Humberti II. to. 2. Hist. Dalphin. p. 314. *Torchia ... quatuor librarum ceræ illuminantes in elevatione Corporis D. N. J. C.* in Testamento an. 1430. tom. 3. Hist. Lotharingiæ inter Probat. col. 639. Adde Arrestum Parlamenti an. 1394. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 76. col. 1. Kennetti Glossarium ad calcem Antiq. Ambrosd. Statuta S. Claudii an. 1448. *Debetur anno quolibet per dominum de Dortenco una Torchia ceræ, quam Torchiam redimere potest solvendo semel eidem monasterio summa 20. florenorum.* Vide *Tesa.*]

¶ TORCHES, TORCHII, Eadem notione. Testamentum an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 429. *Item volo quod* XIIII. *Torches ... preparentur pro sepultura mea ... & volo quod dicti* XXIIII. *Torchii teneantur per* XXIIII. *pauperes.*

¶ 1. TORCIA, Idem quod *Torchia.* Acta S. Juvenalis Episc. tom. 1. Maii pag. 404. *Præcedentibus octo fratribus seu Torciis cera alba accensis.* Chronicon Placent. apud Murator. to. 16. col. 583. *Utuntur ... Torciis sive brandonis & candelis de sepo.* Chron. Bergom. ibid. col. 856. *Torcias sex cera alba.* Vide *Torsa*, *Tortitia* & *Tortisius.*

2. TORCIA, TORSIA, Agger ad Ligeris ripas, quo hiemales fluminis exundationes comprimantur. Robertus de monte an. 1169. *Rex Henricus fecit fossata alta & lata, inter Franciam & Normanniam, ad prædones arcendos : similiter fecerat in Andegavensi pago super Ligerim, ad aquam arcendam, quæ messes & prata prædabat, quædam retinacula, quæ Torsias vocant, per 30. fere milliaria, faciens ibi ædificare mansiones hominum, qui Torsias tenerent : quos etiam fecit liberos de exercitu, & multis aliis ad fiscum pertinentibus.* Nicolaus Trivettus habet hoc loco *Tercias.* Hos aggeres, *Turcies* vocat Consuetudo Aurelian. art. 156. Ita Padi accolæ illam terræ aggestionem, qua agros finitimos à fluminis eruptione defendunt lingua patria *Argines* appellant, ex Latino forte *agger.* Capitula Caroli M. lib. 4. c. 10. *De aggeribus juxta Ligerim faciendis, ut bonus Missus eidem operi præponatur.* Ita *aggeres Nili* dicuntur in Cod. Theod. tit. de Nili aggeribus, apud Sidonium lib. 5. Epist. 5. *Publicarum molium objectus.* [Huc referri debet, ut videtur, vox *Torchiez*, quam usurpat le Roman d'*Athis* MS.

Les autres se sont embuchiez
Par vallées & par Torchiez.]

¶ TORCICIUS, f. *Tortitius*, à Gallico *Torse.* Computus an. 1245. è Bibl. Regia : *Pro pede cujusdam cesti Torcicii & redorando* XVIII. *f.* Vide *Tortisius.*

¶ TORCIO, Damnum, injustitia, Gall. *Tort.* Chronicon Briocense apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 884. *Torciones & rebelliones notificare fecit .... quatinus ipsum juvarent ... ad compellendum Comitissam & suos adherentes ad obediendum & emendam condignam faciendam.* Vide *Tortus* 1.

¶ TORÇONNERIE, Injuria, Gall. *A tort.* Regestum Parlamenti an. 1379. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 165. *Avunculum nostrum, aut ejus procuratorem pro ipso ... Torçonnerie & ad malam causam se opposuisse diceretur.* Charta ann. 1394. ex Chartul. Latiniac. fol. 227. *L'opposition contre icelle donnée estre Torçonnerie, &c.* Vide *Tortionario.*

¶ TORCULA, Ἐλαιοπιεστήριον, Torcular, in Glossis Lat. Græc. Sangerman. MSS. In Editis : *Torcula*, ἐλαιοπιεστήριον.

¶ TORCULARE, Uvas terere, calcare. Fortunatus Epist. ad Syagrium : *Quod iste Torcularet in fletu, ille apothecaret in fluctu.* Inventar. ann. 1476. *Item plus in eodem stabulo unum torcular ... pro Torculando vindemiam tempore vindemiarum.*

¶ TORCULATOR, Ἀμπελουργός, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Ἀμπελουργός, *Calcator, Torculator.*

¶ TORELLA, vel TORELLUS. Testamentum an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. p. 427. *Lego .... Radulfo filio meo ... unam aulam bleu cum Torellis cum lecto ejusdem secta.* An diminut. à *Torus*, lectulus ?

¶ TORELLAGIUM. Vide *Torellagium* in *Torra.*

¶ TORESTINA, Panis certi ponderis. Conventio Domini & incolarum Castri-novi an. 1461. *Dictus dominus Ludovicus & sui tenebuntur dare cuilibet dictorum habitatorum, in die qua fenabunt, unam dimidiam Torestinam panis vendibilis.*

¶ TORETUS, Colliculus. Vide in *Toro.*

TOREUMA, Vas, opus cælatum. Gloss. Gr. Lat. Τόρευμα, *Toreuma*, Papias : *Toreumata, vasa, quæ sunt a torno facta.* Eadem habet Will. Brito. Joan. de Janua : *Toreuma, est tornatura, vel tornatum vas, vel quidquid tornatur & dolatur, sive vas sive lectus, sive aliud .... Unde Prudentius, Pulchra mero veterique Toreumata rore rigantur.* In Psychom. v. 370. [*Torneure, ou vaissel torné, ou tout ce qui est fait a tour*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Glossæ : Τορνῶ, *caelo, torno.* Hesychius : Τορεύει γλύφει. Τορεῦσαι, γλύψαι. Fortunatus lib. 2. de Vita S. Martini :

Emblema, gemma, lapis, Toreumata, thura, falerna.

Idem lib. 4. Poem. 4.

Spernit opum laqueos, unguenta, Toreumata fluxa.

Vide Salmasium ad Solinum, ubi multa de arte Toreutica. Improprie vero

TOREUMA, pro Toro, vel turali usueparunt Scriptores ævi inferioeis. Salvian. lib. 4. ad Eccl. Cathol. *Natant tricliniorum eedundantinis pavimenta; vino nobili lutum faciunt; mensa eoeum ac Toreumata mero jugiter madent.* Sidonius lib. 1. Epist. 2. *Toreumatum, perperasmatumque modo conchyliata profertur supellex.* Lib. 2. Epist. 53. *Sericatum Toreuma.* Petrus Damianus lib. 8. Epist. 14. pro aulæis videtur usurpasse: *Regem jam qui exceperrus is festo, quid prodest, si tota domus atria diversis Toreumatibus instraas, si per laquearia quaque carbasina vela suspendat.*

TOREUMA, apud Smaragdum in Grammatica MS. in Glossa interlineari exponitur *carmen nuptiale.*

¶ TOREYSIUS CASEUS, in Statutis Montis-regalis pag. 308. Anà loco, ubi fit, sic dictus?

¶ TORGIA, idem quod *Torchia*, Anglis *Torch*. Testamentum Richardi II. Regis Angl. apud Rymer. to. 8. p. 75. cul. 2. *Et totum iter 24 Toegia circa funus nostrum continue deferantur ardentes, &c.* Fluties recurrit ibi.

TORIA, *Panis incisus*, Papiæ: sed videtur legendum *Torta.* Vide in hac voce. Est enim *incisus*, incisionibus notatus & distinctus.

¶ TORICA, pro *Lorica*, mendo typogeaphico; nisi sit pro *Thoraca*; quæ vox idem sonat atque lurica. Literæ an. 1275. tom. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 63. n. 54. *Balistæ vero & quarcelli, torni, scyta, Torice, albergiones, &c.*

¶ TORIMA, *Cochleae quo colla vertitur.* Amalthea.

TORITUS, [f. pro Tortus, cujus frons obducta est, nostris *Refrogné, rechine.*] Vide in *Efretus.*

¶ TORMAMENTUM, TORMENTUM, pro *Torneamentum.* Charta Matthæi Abbat. Fusniac. ann. 1237. *Ne videlicet ad submonitionem ipsius Thomæ irent ad exercitus, expeditiones & Tormenta, ad quo tenebantur ire per legem, ut dicebat idem Thomas; & nedum homines emendas eidem Thomæ facerent, quando citati ab ipso neglexerant ire ad predictos exercitus, expeditiones & Tormamenta.* Vide infra *Torneamentum* & *Tormentum* 2.

¶ TORMEN, *Torment*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. ex Joanne de Janua, qui *Tormen* habet pro *Tormentum*. Pro dolore intestinorum *Tormina* plur. num. passim occurrit apud Latinos; unde *Tormen* dixit J. de Janua. Vide *Tormentum* 1.

TORMENTARE, Torquere, [Tormentis excruciare,] Gall. *Tourmenter.* Aenoldus Lubec. lib. 2. c. 16. *Teutonicum quendam, quem diu carceris inclusione Tormentaverat, fecit muros ascendere.* Guffridus Vindocin. lib. 2. Epist. 32. *Captos & ligatos nuper in unam de obedientiis nostris adduxerunt, & ibi eos, quamdiu placuit, Tormentaverunt.* Hist. Pontificum & Comitum Inculismensium c. 25. *Nec fuit eam Tormentari ulterius, & vitam concesse.* [Rursum occurrit lib. 6. Annal. Genuens. ad an. 1227. apud Murator. to. 6. col. 446. in Regiminibus Paduæ ad an. 1279. to. 8. ejusd. Murator. cul. 424. in Chronicis Danduli tom. 12. col. 495. Dominici de Geavina eod. tn. col. 564. in Statutis Cadubrii lib. 1. c. 1. & alibi passim.]

1. TORMENTUM, Ltomnium intestinorum vexatio. Vide Cælium Aurelian. lib. 3. Acutor. cap. 57. Glossæ Lat. Ge. *Tormina*, δυσεντερία.

2. TORMENTUM, pro *Torneamentum*. Epitaphium Rogeri de Mortuomari in Monast. Angl. tom. 2. pag. 229.

Militiam scivit, semper Tormenta subivit.

Jo. Beiton. in Legib. Anglic. c. 25. p. 49. *Car de trespas faits en Tournementes ne à jousles, ne en tiels faits semblables à guerre, &c.*

¶ TORMENTUOSUS, Tormentis plenus. *Ligationes Tormentuosi organi*, Cæliu Aurel. lib. 3. Acut. cap. 6. Occurrit etiam apud Johannem de Janua, ut & *Tormentus* eadem notiune.

¶ TORMENTURA, Tortura. Processus de B. Wernhero Mart. to. 2. Aprilis p. 732. *Statua sua Tormentatura a variis gentibus honoratur.*

¶ TORMIN. In Epistola an. 1153. Ampl. Collect. col. 1555. memoeatur *balista ad Toemin*: sed legendum est, ni fallor, *ad Tornum.* Vide *Toenus* 1.

TORMOVLLÆ, Hybernis dicuntue trabes transversariæ, ad portas, vel in aditu viæ alicujus, qua arceri equi aut currus solent: vel crates mobiles, aut septa, quibus pratorum claudi ingressus solet. Vita S. Aidani Episc. Fernens. in Hibernia n. 35. *Qui ante nos aperiet Tormovelam vadi.*

TORNA, Duellum, ex formula recepta, quod qui duello eem probaturus esset, *tornari* ad duellum diceretur. Charta Alfunsi VI. Impeeatoris Hisp. an. 1086. apud Anton. *de Tepez* to. 6. *Homicida cognitus dabit centum solidos, & torna pars sit condonata pro Rege. Si negaverit, juret, quod non fecit, & ad Torna lidiget, & si ceciderit, pectet centum solidos, & 60. solidos de campo, & quod ultra expendit in armis & operariis & expensis.* Ubi *litigare*, est *pugnare.* Vide in hac voce. Fol. 11. *Quod si probare non poterit, accipiat juram ab adversario, quia taberna publica non habet Tornam ad batallam.* Jacobus I. Rex Aragon. in Foeis Oscæ an. 1247. fol. 11. *Sed dicat: Ecce fidantiam de Torna, & Justitia accipiat ipsam.* Fol. 12. *Torna aut batalla non habet locum inter Christianum & Judaeum, aut Saracenum: sed quisque defendit se de alio proprio sacramento in omni causa.* Fol. 14. *Equa furata non habet Tornam ad batallam, &c.* Fol. 20. *Si nutuum quod valeat ultra 10. solidos inficiatur, est ibi Torna, &c.* Fol. 35. *Quoniam non potest eos Toenare ad batallam.* Adde ful. 21. 34. Ita in Observantiis Regni Aeagon. pag. 25. 30. & alibi.

TORNARE, In duellum vocare, lege duelli aliquem aggredi. Libertates villæ Franchæ, concessæ ab Archembaldo D. Borboniensi an. 1217. *Qui alium pugno percusserit, 3. solidos debet, si probatum fuerit: de uno quoque aliorum ictuum quos percussus probaverit, 12. denarios. Sed si probaverit plusquam duos, potest eum Tornare ea lege, qua debebit.* Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. cap. 21. 27. *Si le requerant vore la pare, la Cout doit esgarder, ou connoistre, que celui li doit prover par deux loiaus garens de la loy de Rome, que il ait paié, & que celui, contre qui il preuve ce par garent en peut lui Torner* (alias *tourner*) *par gage de bataille, se la querelle est d'un marc d'argent, ou de plus.* Cap. 65. *Aucune malfaite, & tel que il convieg ue à prover par guarens & en qui il ait Tornes de bataille.* Infra: *Vostre aversaire aura celui plait desregné contre vous, & sa querelle gaguée, si ce n'est de querelle de que vous vous voulés Torner com faus guarens l'un des guarens par gage de bataille, & lever com esparjur, & ce nest de querelle de que y a Tornes de bataille, &c.* Passim io iis Assisiis.

TORNADIZ, Qui religionem suam ejuravit, & ad aliam se convertit, *qui s'est eetourné*, ut vulgo loquimur, [Hispanis *Tornadizo.*] Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 30. *Statuimus .... ne alicui, de Judaismo vel paganismo ad fidem nostram Catholicam converso, præsumat aliquis cujuscumque conditionis sit, improperare conversionem suam, dicendo vel vocando eum Renegat, vel Tornadiz, vel consimile verbum.* Vide *Renegatus*, & *Tressallitus.*

¶ TORNAFOLLIS, TORNAFOLLUM, Propugnaculi

Digitized by Google

gnaculi genus, ut *Batifolium*. Vide in hac voce. Regestum Computorum Dalphin. tit. Graisivod. an. 1348. fol. 23. *Item fecit fieri quinque Tornafollos novos & unum reparari, pro quibus solvit & pro 300. flechonibus carrellorum empennatis, emptis pro garnisone castri, 75. s. 4. d.* Statuta Vercell. lib. 5. fol. 126. *Item quod aliquis non accipiat vel exportet lignamina alicujus domus, cassine, molendini, balfredi, Tornafolli, spaldi, pontis, sepium, cupos vel lapides, assides seu alterius edificii, quod sit in civitate vel curia & districtu Vercellarum.*

¶ TORNAGLIUM, Instrumentum quod aquæ vi versatur. Statuta Montis-regalis p. 248. *Item statutum quod nulla persona audeat vel præsumat facere vel tenere in dicta bealeria seu bealeriis aliquod molendinum seu Tornaglium, vel aliquod aliud asium sub pœna librarum x. Asten. pro qualibet & qualibet vice, & totidem pro emenda.*

TORNALE Opus. Lib. 1. Miraculorum S. Richarii c. 13. *Servus, quem a Deo dira passio angebat hydropica, ut inhabilis haberetur ad omne opus, vixque è loco moveri potuisset, positus in Monasterio, ubi Tornale opus exercebatur.* Legendum forte *Torrale*, [nisi quis malir *Tornale opus* esse quod torno fiebat.] Vide *Torrale* in *Torra*.

TORNALERI. Charta an. 1273. in Regesto Homagiorum Nobilium Aquitaniæ fol. 12. *Tenemus stagiam ejusdem feudi cum Tornaleris suis*; [id est, pertinentiis seu appendicibus, à Gallico *Tour*, vel Hispanico *Torno*, ambitus, ut videtur.] Occurrit ibi pluries.

TORNAMENTUM, Prælium hostile. Epist. 73. ex Francicis to. 4. Duchesnii: *Forsitan non præteriit cognitionem vestram, Ratnaldum Pomponensem hominem vestrum Ansericum Montisregalis in hoc Tornamento cepisse.* [Wern. Rolevinkus de antiqua Saxonia, apud Leibnitium tom. 3. Scriptor. Brunsvic. p. 646. *Sanguinem non sitiunt, dominia, usuras, Tornamenta, pompas sumptuosas, neque faciunt, neque super cor ascendunt.*] Vide *Torneamentum*.

TORNARE, Divertere, deflectere: unde in vocibus, quibus Duces inter præliandum utebantur, illa erat: *Torna*, i. deflecte, apud Mauricium in Strategicis. Gloss. Arabico-Lat. *Torno, reddo, reduco.* Vocem esse Pannonicam, vel certe Avarum, seu Hungarorum propriam docuimus in *Retornare*. Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 104. §. 2. tit. 105. §. 20. & Lex Longobard. lib. 1. tit. 22. §. 6. de Venatore: *Quando eam* (feram) *postposuerit, & se ab ea Tornaverit, &c.* Tit. 25. §. 45. *Nam si sequi cœperit, & se de via Tornaverit, &c.* id est, se averterit, vel deflexerit. [*Detornare*, apud Gellium lib. 9. c. 8. & Ammianum lib. 23.] Vetus Charta Hispanica ann. 1063. apud Blancam p. 635. *Et statim, quando fuerit Tornatus de cavalgata, & venerit ad Tutela, &c.* Id est, cum reversus fuerit, Gallice, *quand il sera retourné.* [Privilegium Petri II. Regis Valentiæ pro Ecclesiasticis, tom. 3. Concil. Hispan. p. 616. col. 1. *Statuimus quod illud, quod per dictos auditores eis notificatum fuerit, vobis & singulis vestrum pro prædictis debere restitui & Tornari*, i. ad vos reverti, ni fallor. Aliis notionibus occurrit in *Torna* & *Turnus bursa.*]

¶ Tornare Pastam, Farinam subigere, subigendo versare, & in panem efformare, apud Bernardum in Ordine Cluniac. part. 1. c. 75. *Tornare panem*, in Regula Hireevallis, inter Probat. Hist. Lothar. to. 2. col. 114. & inter Monumenta sacræ antiq. to. 1. p. 138.

Tornata Vina, *quæ Confusa dicimus*, in Charta Ludovici VII. an. 1141. pro Bituricensib. apud Thomasserium, [nostris *Vin tourné*, Vappa, vinum vapidum: qua notione rursum occurrit in Chartis an. 1194. & 1279. apud eumd. Thomasser. *Vinum acetosum vel Tornatum*, in alia ann. 1309. to. 1. Hist. Dalphin. p. 98. col. 2.]

¶ TORNARIA. Vide *Turnus bursa*, in *Turnus* 1.

TORNARIUS, [Idem qui infra *Tornator.*] Charta Brzetislai Bohemiæ Ducis circa an. 1052. apud Bohuslaum Balbinum in Hist. Bohemica p. 191. [*Aratores ad prædictas villas dedi Mnoss, Lasen, Seck ... Tornarium scutellatum Bezethan ... & alium qui toreumata facit.* Alia notione legitur infra in *Turnus bursa.*]

¶ TORNATILIS, Torno politus, perfectus, in Canticis Cant. 5. 14. & 7. 2. *Tornatiles manuales.* Wernern Rolevinko de antiqua Saxonia, apud Leibnitium to. 3. Scriptor. Brunsvic. pag. 639. *Tornatilis ventus*, Johanni de Polda, apud eumd. Leibnit. to. 2. p. 509. Turbo, nostris *Tourbillon*.

1. TORNATIO, Prælium, conflictus, quomodo *Tornamentum* usurpari diximus. Galbertus in Vita Caroli Comit. Fland. n. 121. *Rex & Comes cum gravi exercitu obsedit Ipram, & facta est Tornatio, & Militia utrimque acriter occursus.* Idem n. 181. *In quibus diebus tot militias, tot Tornationes excitabant Milites utriusque exercitus.*

Tornatio, interdum etiam decursio equestris, vel bellica, seu *Torneamentum*. Idem Galbertus n. 8. *Pro exercitio Militum ... cum ducentis equitibus Tornationes exercuit.*

¶ 2. TORNATIO, Tornatura, Forma, elegantia, Gallis *Tournure* eadem notione. Guido Abbas Cisterciens. lib. de Musica: *Quæ enim superacutarum lineam tenet, in acutis est in spatio, & è converso. A gravibus enim differunt per Tornationem sicut & acuta ... Nihil fere reliqui intactum, neque nomina litterarum, neque paginulas, neque versus, nec etiam Tornaturas ipsarum notularum.* Vide *Tornatura* 1.

¶ TORNATOR, Τορευτὴς, in Glossis Lat. Græc. Aliæ Gr. Lat. Τορευτὴς, *Celator, Tornator. Tornatores aut simulacrorum sculptores*, Julio Firmico lib. 4. c. 7. Occurrit hac notione, in Capitulari de Villis Caroli M. c. 45. & 62. in Chartulario S. Vincentii Cenoman. fol. 54. Historia Beccensis MS. fol. 142. *Dederunt Beccensi cœnobio unum Tornatorem in foresta de Conchis.* An faber lignarius, quem *Tourneur* nominamus, intelligi debeat hocce in posteriori loco, mihi non satis liquet, ut & in alio loco citato in *Ligna*. Rursus alia notione legitur in *Turnus bursa*.

TORNATRICES, Saltatrices, mimæ. Hincmarus in Capitul. ad Presbyteros diœcesis suæ c. 14. *Nec turpia joca cum urso vel Tornatricibus ante se facere permittat.*

¶ 1. TORNATURA, Opus torno factum, 3. Reg. 6. 18. Miracula S. Mauri tom. 1. Jan. p. 1058. & sæc. 4. Benedict. part. 2. p. 178. *Cum rudentem peripetasmatis, malum navis scandens (nauclerus,) Tornatura, de qua dissilierat, coaptare vellet, &c.* Hinc ad alias res translata vox, ut apud S. Bernardum Epist. 135. edit. 1690. *Laudatur de bona littera Tornatura manus, non calamus.* Vide *Tornatio* 2.

2. TORNATURA, Modus agri, [jugero respondens, nostris *Arpent*,] apud Bononienses Italos præsertim, ut colligitur ex Rollandino in Tractatu seu Summa de Notaria scripta an. 1265. Concilium Marzaliæ sub Honesto Archiep. Ravennate an. 973. *Ut concederet in duobus locis Tornaturas vinearum 30. videlicet in primo loco juxta Monasterium*

Tom. VI. Ffff

S. Isaiæ vineam unam, quæ tribus viis circumdatur, &c. apud Ughellum in Archiepisc. Bonon. n. 47. Charta alia an. 1175. apud eumdem in Episcop. Cæsenat. n. 38. *Et quinquaginta Tornaturas terræ in Androna, &c.... & 12. Tornaturas terræ in Gabanella, &c.* Charta an. 1081. apud Hieron. Rubeum in Hist. Ravennate lib. 5. *Nec non & ducentas terræ Tornaturas ad Canonicorum opus laborandas, positas in loco, qui dicitur, &c.* Alia an. 1086. apud eumdem: *Videlicet quinquaginta Tornaturas terræ laboratorias, juxta podismo designatas, quæ positæ sunt in loco, qui dicitur Musafeno.* [Codex censualis MS. Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 2. col. 2. *Dalbertus colonus S. Germani tenet de terrâ arabili antsingam 1. inde facit Tornatura.*]

¶ 3. TORNATURA, Mensuræ species, minor *Tornatura* vulgari, quæ jugerum est, Italis etiamnum *Tornatura di terra.* Statuta Mutin. fol. 26. rubr. 144. *Qui habent terras juxta dictam stratam & ab utraque parte stratæ, teneantur extirpare terram suam per unam Tornaturam longe à strata.*

¶ TORNATUS, Idem qui *Atturnatus*, Procurator, de quo supra. Vide Spelmannum in *Atturnatus.*

¶ TORNE, *Agonis genus & certaminis, unde fortasse Torneo*, apud Laurentium in Amalthea.

TORNEAMENTUM, [Gallis alias *Tornoiement*, ut in Præcepto Philippi Pulcri ann. 1304. vel *Tournoyement*, ut in alio ejusd. Regis Præcepto an. 1314. to. 1. Ordinat. Reg. pag. 426*. 539. & alibi passim; nunc *Tournoi.*] Auctor Breviloqui: *Torneamenta dicuntur quadam nundinæ, vel feriæ, in quibus Milites ex edicto convenire solent, & ad ostensionem virium suarum & audaciæ temere congregari, vel congredi.* Decursiones militares, ludicræ equestres pugnæ: Matthæo Paris, *hastiludia, ludi equestres:* Willelmo Neubrig. *Meditationes militares, armorum exercitia:* Hovedeno, *Militaria exercitia*: quæ *nullo interveniente odio, sed pro solo exercitio, atque ostentatione virium* fiebant, ait idem Neubrig. *Ludi militares*, Thomæ Walsinghamo: *Gladiatura*, Lamberto Ardensi: [*Bellicæ illusiones*, eidem.] Joannes Sarisberiensis l. 3. Metalogici c. 10. *Fuit antiquitus hæc jure militari disciplina Romanorum, ut qui armis fuerant exercendi, ab ineunte ætate assuescerent militiæ imaginariæ, & ludentes in eo jugiter versarentur adolescentes, unde postmodum in necessitatibus Reipublicæ feliciter triumpharent.* Chronicon Montis-Sereni ann. 1175. *In exercitio militari, quod vulgo Torneamentum vocant.* [Excerptum Historiæ MS. Parlamentorum Occitan. apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 1088. *Anno Domini* MCCCL. *& die* XXVII. *Januarii cum Rex Joannes commoraretur apud Villamnovam juxta Avenionem ... & ibi certamen lancearum sive hastarum, quod nos Torneamentum vocamus, celebrasset, tota curia Papali adstante, &c.* Vide Tractatum Georgii Scubarti de ludis equestribus, Caroli de Aquino Lexicon Militare & Dissertat. Cangii ad Joinvillam 6.]

Torneamentorum nomen manare multi opinantur ab illa equorum decursione, & sciomachia, seu imaginaria pugna veterum, quam *Trojam* & *Trojanum ludum* vocabant, ab Ænea in Sicilia ad Anchisæ patris tumulum primum inventa, deinde ad Romanos traducta, de qua Virgilius, Suetonius, & Xiphilinus. Alii probabilius censent, ut à Gallis eorum usus originem acceperit, ita & vocabuli etymon ab iis repetendum, nempe à verbo *torner*, aut *tourner*, i. in orbem circumduci, circumflecti. Qui enim in his militaribus decursionibus decertabant, quos insidebant, flexis in gyrum frænis equos circumagebant.

Torneamentorum repertorem Gaufridum II. Dominum Pruliaci, (*de Preulli*) in Andibus agnoscit Chronicon Turonense: *Anno 1066. Gaufridus de Pruliaco, qui Torneamenta invenit, apud Andegavum occiditur.* Chron. S. Martini Turon. *Anno Henrici Imp. 7. & Philippi Regis 6. fuit proditio apud Andegavum, ubi Gaufridus de Pruliaco & alii Barones occisi sunt. Hic Gaufridus de Pruliaco Torneamenta invenit.* Fuit Gaufridus pater alterius Gaufridi, à quo Comitum Vindocinensium series profluxit.

Certe inventas à Francis ludicras istas decertationes, & ab iis primum receptas, & obiri solitas, profitentur passim Scriptores. Matthæus Paris an. 1179. *Conflictus Gallicos*, Torneamenta appellat. Huic consentit Radulfus Coggeshalensis in Chron. MS. *Dum more Francorum cum hastis vel contis sese cursim equitantes vicissim impeterent.*

A Francis Torneamentorum usum accepere Angli, quibus haud innotuerunt, *nisi in diebus Regis Stephani, cum per ejus indecentem mollitiem nullus esset publicæ vigor disciplinæ*, ait Willelmus Neubrig. lib. 5. cap. 4. Tunc enim & sub Henrico II. *qui Stephano successit, Tyronum exercitiis in Anglia prorsus inhibitis, qui forte armorum affectantes gloriam exerceri volebant, transfretantes, in terrarum exercebantur confiniis.* Id præ cæteris testatur Rogerus Hovedenus, ut & Bromptonus an. 1177. scribens, Galfridum Comitem Britanniæ, cum à patre Henrico II. Militiæ insignia accepisset, *transfretasse de Anglia in Normanniam, & in confinibus Franciæ & Normanniæ militaribus exercitiis operam præstantem, gavisum esse, se bonis Militibus æquiparari.* Deinde hæc subdit Neubrigensis: *Considerans igitur illustris Rex Ricardus, tanto esse acriores, quanto exercitatiores atque instructiores, sui quoque Regni Milites in propriis finibus exerceri voluit, ut ex bellorum solenni præludio, verorum addiscerent artem usumque bellorum, nec insultarent Galli Anglis militibus, tanquam rudibus & minus gnaris.* In Anglia ergo Torneamenta primum celebrari cœperunt, *Rege* Ricardo *id decernente, & à singulis, qui exerceri vellent, indictæ pecuniæ modulum exigente*, inquit idem Scriptor, à quo hausit, quæ habet in eam rem Joan. Bromptonus. Id ipsum astruit Matth. Paris an. 1194. p. 124.

Certum est, etiam è Francia in Germaniam invecta torneamenta. Nam & si Fr. Modius in Pandect. Triumphal. ejusmodi decursionum & concertationum militarium seriem longe ante Gaufr. Pruliacensis tempora ediderit, constat, falsa veris sæpe miscuisse, & multa ab eo inepte inventa, & quæ apud, non dico eruditos, sed eos, qui prima Historiæ elementa degustarunt, ullam fidem mereantur.

Præ cæteris vero Byzantini Scriptores ingenue profitentur, ejusmodi decursionum artem & usum didicisse Græcos à Latinis, id est, Gallis, quos earum priscos fuisse repertores tradunt; in quibus est Niceph. Gregoras lib. 10. At Jo. Cantacuzenus lib. 1. c. 42. tempestatem, qua in Græciam transierunt, videtur indicare, cum videlicet Anna Sabauda, Amedei IV. Allobrogum Comitis filia, Constantinopolim Andronico Juniori Imper. nuptura venit, hoc est an. 1326. tunc enim Nobiles Sabaudi & Galli, qui Principem fœminam comitati erant, ejusmodi ludicras decursiones & concertationes celebrarunt, earumque usum Græcos, quibus hactenus incognitæ erant, primum docuerunt. Τζύστραν, ϰ τὰ τορνεμέντα αὐτοὶ πρῶτοι ἐδίδαξαν

Ῥωμαίοις, οὔτω πρότερον περὶ τῶν τοιούτων εἰδότας οὐδέν. Quæ verba ita capienda sunt, non quod tunc primum Græci in his decursionibus decertarint, sed quod illas deinceps exercuerint. Tradit quippe Nicetas in Manuele lib. 3. cap. 3. cum Imperator iste Antiochiæ moram ageret, solemnem factam decursionem, in qua Græci contra Francos dimicarunt. Et Cinnamus lib. 3. auctor est, Manuelem rerum potitum Græcos docuisse artem novam bellandi, scutis oblungis pro rotundis uti, hastas vibrare longiores, &c.

Ejusmodi autem decursiones, *pro solo exercitio, atque ostentatione virium fiebant*, ut ait Neubrig. γυμνασίας ἕνεκα σώματος, inquit Gregoras, *ut ex solenni bellorum præludio verorum addisceretur ars ususque bellorum*, ut est apud Willelmum Neubrigensem.

Cum igitur nullo interveniente odio, sed solius exercitii causa, ad Torneamenta convenirent, decrevere eorum inventores, ut armis innocuis, gladiis hebetibus, lanceis absque ferro, seu ἀσιδήροις ἀκοντίοις, ut ait Nicetas, dimicarent, ne, si forte vulnera sibi invicem infligerent, mutilarent artus, ad bella minus idonei procederent. Ejusmodi arma, quæ *lusoria tela* dicuntur Senecæ, nostri *Armes courtoises* appellabant, hoc est, urbana, innocua.

Vetabantur præterea in ipso certamine punctim gladiis adversarium ferire, sed ictus suos sursum aut deorsum dirigere jubebantur; qui contra agebat, non solum proposito victori præmio indignus habebatur, sed etiam tanquam qui male pugnasset, à judicibus mulctabatur, & infamia quadam aspergebatur. Apud Matthæum Paris ann. 1252. cum Rogerus de Lemburne, Hernaldum Montiniacum in torneamento lanceæ mucrone, *qui, prout debebat, non erat hebetatus*, in gutture lethaliter vulnerasset, *licet se insontem prætendisset, factus est suspectus, & quod proditiose facinus perpetrasset, acriter reprehensus.* Nam si forte quis adversarium in ipso certamine vulneraverat, aut occiderat, dummodo contra decursionis leges non peccasset, indemnis erat: quod & observatum à Nicephoro Gregora.

Erant autem, ut supra annotatum est, torneamenta imagines bellorum, ut loquitur Scriptor Hist. Hierosol. an. 1177: *imaginariæ bellorum prolusiones*, vel, ut Neubrigensis & alii, *belli præludia*: diversis enim cohortibus & turmis, una omnes ad prælium accincti properabant, & gladiis in alterutrum ingeminantes ictus, vires suas exercebant: quod secus erat in *Justis*, quæ monomachiæ speciem præbebant, in quibus singulari certamine alter in alterum ferebatur, lanceisque congrediebatur. Nicephorus Gregoras lib. 10. Torneamentum describens: Μερίζονται κἀνταῦθα κατὰ φυλὰς, καὶ δήμους, καὶ φρατρίας. καὶ ὁπλίζονται πάντες ὁμοῦ, καὶ ἀρχαιρεσιῶν γινομένων, κλήρῳ λαγχάνουσι τὴν ἡγεμονίαν δύο τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἑκατέρου μέρους ἑκάτερος. Hunc locum illustrant, quæ habet Thomas Walsinghamus sub an. 1274. ubi Torneamentum Cabilone inter Regem Eduardum cum Anglis & Comitem Cabilonensem cum Burgundis initum belle exsequitur.

Torneamentum, Hostile bellum, prælium. Charta an. 1265. in Tabul. Bonævallis: *Homines commorantes in dicta villa & banlenga Bonævallis cum Comite Carnotensi vel Blesensi, seu successoribus eorum, seu cum mandato eorum, ire ad Torneamenta seu ad aliquam cavalcatam nullatenus tenebuntur.* [Charta Blanchæ Comitissæ Trecensis an. 1212. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 829. *Ad Torneamenta duci non poterunt, nisi aliquis arroganter comminatus fuerit se dominum Campaniæ & suos inclusurum in aliquod municipiorum suorum, aut vastaturum terram suam.*]

Torneamentum Aculeatum *& Hostile*, Matthæo Paris pag. 554. & 572. dicitur illud, quod utrimque inter hostes publicos ex condicto, infestis animis, armisque & gladiis vel hastis non hebetibus, sed ferro & aculeis instructis iniri solebat, cujusmodi torneamenta & justas, *Armes à outrance* vocabant nostri. De eo pluribus egimus in Dissertatione ad Joinvillam 7. in qua de Torneamentis disseruimus.

Torneamentum vero *quasi hostile*, appellat idem Matthæus Paris an. 1241. ejusmodi torneamentum, quod infestis armis contra quosvis, etiam non hostes, inibatur, provocatione ad id vulgata, & certis conditionibus descriptis: de qua etiam Torneamenti specie egimus in eadem Dissertatione.

Interdicta subinde Torneamenta à summis Pontificibus, sub excommunicationis pœna ob cædes & membrorum mutilationes, quæ in iis crebro accidebant, pluribus in laudata Dissertatione 6. docuimus; quibus addi velim, quæ habent in hanc rem Leges Alfonsi IX. Regis Castellæ 1. part. tit. 13. lege 10. & Chronicon Montis-Sereni an. 1175.

☞ Iisdem Ecclesiæ legibus statutum erat ut iis petentibus pœnitentia & viaticum concederentur, tametsi eorum corporibus negabatur ecclesiastica sepultura. Conc. Lateran. an. 1139. c. 14. *Detestabiles autem illas nundinas, vel ferias, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum & audaciæ temerarie congrediuntur, unde mortes hominum & animarum pericula sæpe proveniunt, omnino fieri interdicimus. Quod si quis eorum ibidem mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia & viaticum non negetur, ecclesiastica tamen careat sepultura.* Idem testatur Cæsarius Heisterbach. lib. 7. Mirac. c. 39. *In Torneamentis occisi, extra cœmiteria fidelium sepeliuntur.* Durior est ejusdem Cæsarii sententia lib. 12. c. 16. *De his vero qui in Torneamentis cadunt, nulla quæstio est, quin vadant ad inferos, si non fuerint adjuti beneficio contritionis.* Aliis de causis interdum prohibita à Principibus torneamenta; has omnes prosequitur Cangius laudata Dissertat. 6. ad Joinvillam.

Torneamenta, seu quævis hastiludia certis in locis teneri ac celebrari non posse, vice privilegii, interdum concessum. Vide Gul. Prynneum in Libertatibus Anglic. tom. 3. pag. 52. 466. 1100. 1152.

Torneare, Torniare, Hastiludio decertare, Gall. *Tornoier*. Theobaldus Episc. in Vita Guillelmi Eremitæ n. 4. *Circa illius cellam more militari cœperunt Torneare, & ludo duellari vicissim pugillare.* Henr. de Knyghton pag. 1459. de Edw. I. Rege Angl. *Cumque appropinquaret Franciam, & fama gloria ejus divulgaretur in populo, invidebant gloriæ ejus multi, & præcipue Comes ille strenuus de Chalon: misitque & petiit, ut Torniaret cum eo in terra sua, &c.* [Rursum pluries occurrit in Præcepto Philippi Fr. Regis an. 1305. tom. 1. Ordinat. Reg. p. 434. in Mandato Edwardi II. Regis Angl. an. 1319. apud Rymer. to. 3. p. 758. & alibi non semel.]

¶ Torniamentare, Eadem notione. Lambertus Ardens. apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pag. 540. *Quia in Torniamentando aciem perdiderat oculorum.*

¶ Torneizare, Pari significatu. Annales Mediolanens. ad annum 1372. apud Murator. to. 16.

Digitized by Google

col. 745. *Fecit Torneizaro & facere multa faledia propter lætitiam Regii per octo dies continuos.*

¶ Torniator, Qui decertat in *torneamentis*. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. p. 491. *Et omnes Ghisnensis terræ Torniatores ad ipsum, ut ad dominum .... confluebant.*

¶ Turneare, Idem quod *Torneare*. Locum vide in *Bohordicum*.

¶ Turneimentum, ut *Torneamentum*. Radevicus Frising. de Gestis Friderici I. Imp. l. 1. c. 8. *Placentinorum militia egressa ad certamen provocaverat, quod modo Turneimentum vocant.*

Torneare, Velitari, ante acies decurrere, pugnare. Arnaldus Archiepiscop. Narbonensis in Epist. de Victoria Christianorum contra Mauros, apud Ughellum in Episcop. Sabinensib. *In crastino venerunt similiter diluculo Saraceni dispositis eo modo aciebus, quo præcedenti die fuerant ordinatæ: nostri quoque supersederunt bello, etiam ipsa die, sagittariis solis & paucis aliis hinc inde discurrentibus: Arabibus etiam ex parte ipsorum Torneantibus cum nostris, non more Francorum, sed secundum aliam suam consuetudinem torneandi cum lanceis sive cannis, &c.*

TORNELLA, Turricula, Gall. *Tournelle*. Rigordus an. 1190. *Præcepit etiam civibus Parisiensibus, quod civitas Parisii .... muro optimo cum Tornellis decenter aptatis & portis diligentissime clauderetur.* [Rursum occurrit in Computo ann. 1202. apud D. *Brussel* p. CCII. in Literis an. 1223. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 903. in Charta an. 1347. to. 1. Hist. Dalph. pag. 66. col. 2. apud Bernardum Thesaurar. tom. 7. Muratorii col. 719. Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. in Glossario & alibi passim. Tabularium Episc. Clarom. citatum in Instrum. novæ Gall. Christ. to. 2. col. 97. *Fidelitatis sacramentum pro temporalitate exhibuit Regi an. 1376. qui Rex percepit censum Tornellarum pro ipso Episcopo, sede vacante.* Suspicatur Glossator censum esse, qui solvebatur ad *tornellas* in ingressu civitatis à mercatoribus aliisve; vel à vassallis ipsius Episcopi, quorum subjectio indicabatur iis *tornellis*, si tamen non est nomen proprium loci.]

TORNERIUM, *Torneamentum*, hastiludium, *Tournois*. Historia Cortusiorum lib. 4. c. 6. *Ibi fuerunt dominæ pulcherrimæ, hastiludia, & Torneria, & breviter, ad perfectum gaudium nihil defecit.* Lib. 5. c. 7. *Fuerunt etiam hastiludia, giostræ, Torneria, & omnia solatia cogitata.* [Chronicon Estense ad an. 1390. apud Muratør. to. 15. col. 519. *Marchio Estensis magnam & nobilem curiam fecit in civitate Ferrariæ celebrari per XV. dies continuos cum tripudiis, giostris & Torneriis, & magnis præmiis pro victoribus.* Vide infra *Torneta*.]

¶ TORNERIUS, Idem qui *Tornator*, in Catalogo Sodalium antiquæ Confraternitatis B. M. in Ecclesia ejusdem B. M. Deauratæ Tolosanæ.

¶ TORNESIUS Grossus, Monetæ species, Gall. *Gros Tournois*. Chronicon Astense ad ann. 1300. apud Murator. tom. 11. col. 192. *Lectus meus & equi mei super fœno & avena constabant mihi Tornesium unum Grossum.* Vide *Turonenses* & *Grossus* 3.

TORNETA, *Torneamentum*. Theodoricus Abbas lib. 1. Vitæ S. Bernardi c. 11. *Illi omnes fere juvenes dediti militiæ seculari, circuibant, quærentes execrabiles illas nundinas, quas vulgo Tornetas vocant.* [Vide *Tornerium*.]

TORNETTUM, vox Falconariorum. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi c. 40. *Est autem Tornettum quiddam duobus annulis compositum, gyrantibus in se invicem, & hoc modo est factum: sunt duo annuli ferrei, aut ænei, aut argentei, aut de alio metallo facti, magni ad quantitatem annulorum, qui sunt in jactis, &c. Quoties igitur timebitur, ne falco intorqueat se jactis, alligabitur hoc Tornettum annulis jactorum cum quadam corrigiola subtili & forti, &c. Est autem utilitas Tornetti in hoc, quod falco non possit vexari per intortionem jactorum in pedibus suis.*

¶ TORNETUM, Campanæ instructus, Gall. *Mouton*. Transactio Abbatem inter & Sacristam Monasterii Crassensis an. 1381. è Chartulario ejusd. loci: *Consuevit recipere de arboribus nemorum dicti monasterii pro aptandis & reparandis cimbalis & campanis dicti monasterii, videlicet fustas pro bassex Tornetis seossis, quæ solum habet ponere dictus sacrista.* Ubi legendum videtur *bis sex Tornetis seu nossis*: quod scilicet *Tornetam* nossi seu navis inversæ speciem præ se ferat. Vide *Nossus* & *Tornus* 4.

¶ TORNI. Charta pro Communia Balneoli ann. 1208. *Saumata de Torni 1. denar.* Vide *Tolpri*.

¶ TORNIAMENTARE, Torniare, Torniator. Vide *Torneamentum*.

TORNIO, ex Gall. *Tornoi*. Histor. Cœnobii Viconiensis c. 13. [apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 289.] *Ad determinatum congressum, quem vulgo Tornionem vocant, properans lancea perfossus est.* [Vide *Torneamentum*.]

TORNITALIA. Glossæ Isonis Magistri ad Prudentii Psychomach. *Toreumata; celatura, vel Tornitalia.* Legendum forte *Tornatilia*.

¶ TORNUM, Machina ad trahendas naves ascendentes in fluviis, à Gallico *Tourner*, quod instar rotæ versatilis esset, sic dicta. Charta Willelmi Episc. Autissiod. an. 1176. è Tabulario S. Mariani: *Item prædicti Milites concesserunt Canonicis, quatenus de terra sua, quoties necesse esset, exclusam suam gravarent, & Tornum suum, quod ad trahendas naves fecerunt, quo loco eis expediret, super ripam Icaunæ ponerent.* Charta Guillelmi alterius ejusdem Civit. Episc. an. 1208. ex Archivo Episcopatus: *Petrus de Chableis ... super duas pilas pontis Autiss. ... ædificavit Tornum ad naves superius trahendas.*

1. TORNUS, Bellicæ machinæ species. Charta Petri Regni Majoricarum Domini ann. 1232. *Tali quidem conditione, quod ipsam* (turrim) *bene custodias, & teneas in ea omni tempore unum Tornum paratum, & unam balistam de Torno ad fidelitatem nostram & defensionem civitatis ejusdem.* [Enumeratio munitionum Sommeriæ in Occitania an. 1260. *Item IIII. machinæ. Item II. Torni ad opus balistarum. Item I. mola fabrica. Balista optima de Torno*, in Statutis Arelat. MSS. art. 140. XXXI. *Turni balisterii* recensentur in Garnisionibus inventis in castro Carcassonæ an. 1294.] Vide *Balista*.

☞ Carolus de Aquino in Lexico Militari, haud sine probabilitate scribit *Tornum* balistæ partem esse, & quidem eam, ubi axis vertitur dictamque fuisse à vertendo, origine Gallica à voce *Tourner*. Quod si vere machina est jaculatoria, perspicuum est, inquit, sic fuisse vocitatam à *Tornetto*, quæ vox apud venatores in re falconaria & accipitrum aucupiis familiaris est, ut mox dicebatur in hac voce. Potissimum vero rem ita se habere statuit, quoniam à falconibus & re accipitraria non paucæ jaculatoriæ machinæ suam appellationem adeptæ sunt, ut alibi notavit super Italicis vocibus *Falcone*, *Sagro*, *Moschetto*, *Smeriglio*, *Spingarda*: quæ postea voces ad rem tormentariam nostræ militiæ commigrarunt, propter analogiam & similitudinem cum antiquis illis organis & instrumentis. Academici Cruscani *Torno* definiunt *Strumento da*

strinzere, e da caricar balestre, e simili armi da trarre. Vide *Tortrella*.

2. TORNUS, Compensatio, Gall. *Retour*. Charta R. Episcopi Carnotensis an. 1197. in Tabulario ejusdem Ecclesiæ n. 84. *Capitulum quoque Carnotense ad ejusdem personatus augmentationem, ... tantum solidos confert & assignat in computatione, quæ dicitur Torunus sive Computatio, de Purificatione B. Mariæ annis singulis capiendos.* [Vide *Turnus bursa* in *Turnus* 1.]

¶ 3. TORNUS, f. Ambitus, Hispan. *Torno*, Gall. *Tour*. Donatio an. 935. tom. 3. Concil. Hispan. p. 180. col. 2. *In Torno S. Eulalia cum Sisnandi & Gorasio medio.* Conventio an. circ. 1131. in Probat. novæ Histor. Occitan. tom. 2. col. 461. *Excepto ipsum castrum de Poselserias & ipsum Tornum superiorem.*

¶ 4. TORNUS, Instructus campanæ, Gall. *Mouton*. Ordinatio MS. Officii divini in Ecclesia Lugdun. *Panetarius tenetur resarcire in trabibus & postibus coclearium, & Tornos campanarum meliorare, si necesse fuerit, & ligaturas ferri ad firmandum campanas in Tornis, & tradere ligaturas batellorum.* Vide supra *Tornetum*.

¶ 5. TORNUS, Mensuræ species. Statuta Massil. lib. 3. c. 18. *Lapides de cara habeant duos palmos de longo, & unum palmum de alto, & ad minus unum Tornum de leoto: & lapides de miliario unum palmum de longo, & unum Tornum de alto à Torno usque ad unum palmum de leote.*

TORNUTIO, Vertigo, σκοτοδινία. Ardo in Vita S. Benedicti Anianensis cap. 38. edit. Mabillonii: *Sed eas* (mulieres) *statim digna subsequitur ultio: Tornutionibus vero vexari cœperunt, a quo dolore non sunt erepta, quousque, &c.*

TORO, Toronus, Torus, Turo, Turonus, Collis cacuminatus, & rotundus. [Charta an. 1200. tom. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 129. *Non adificent domum fontalisii in Toro Sachmeria.*] Charta Cornutiana, edita à Suaresio: *Qua sepis descendit per regam ante ad viam cavam, sive ad Torum, qua redit usque ad arcum supradictum.* Will. Tyrius lib. 15. cap. 5. *Castrum adificavit, cui quoniam in monte erat excelso admodum & cacuminato, nomen indidit Toronum.* Hist. Hierosolymitana: *Montem proximum, quem vulgo Turonem vocant.* Infra: *Supra Turonem vero, qui urbi vicinus incumbit, civitas Ptolemais nomine, olim sita fuerat.* Et mox: *Collis autem ... Turoni propinquus.* Matth. Paris an. 1188. *Fecit omnes suos in collem ascendere civitati vicinam, qui eo quod instar turris erectus sit in sublime, & rotundus, Turonus à vulgo nuncupatur.* A Gallico nempe *Tourion*. Jacobus de Vitriaco lib. 1. c. 98. *Acconensem obsedit civitatem, in Torono aliquantum eminenti tentoria sua collocando.* Charta Hugon. Ibelini an. 1160. in Tabulario S. Sepulcri: *Dedi ... partem Toronii, qua superjacet Surdis fontibus.* Historia MS. Bellorum sacrorum vernacula: *Et Salehadin cacha bien demie lieue desci sour un haut Thoron.* Infra: *Et se herberga sour un Thoron de fors à Acre.* [Alia apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 705. *La messages trova l'ost au Toron.*]

Turo. Charta Rogerii Comitis Siciliæ pro Ecclesia Pactensi apud Rocchum Pirrum p. 586. *Sicut via scandit sursum ad Turonem altum, qui est supra mare.* Anastasius in Hist. Eccles. p. 148. ubi hæc Theophanis verba, πάντας τοὺς παραλίους ἄκτας, vertit, *omnes maritimos Toros*, id est aggeres, vel monticulos ac colles, uti Latini cubitos *Toros* dixerunt. Glossæ Lat. Gr. *Torus*, ὀλόν. *Torum*, ὀλόον. *Toranus*, ὀλόνος, τρέφος. Ubi forte legendum *Toronus*, ὀλόν, ὄρος. [Vulcanius retinet *Toranus* & emendat ὀλοστρόφος. Priorius vero legit *Toranus*, vel *Torarius*, ὀλοστρόφος, vel potius ὀλοσφρόφος. Vide Salmasium ad Plinium pag. 40.]

¶ Toretus. Charta an. 1473. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Sextus terminus est situatus juxta quemdam Toretum, &c.* Quæ vox redditur *Costeau*, Collis, monticulus, in Processu vernaculo an. 1565. ex iisdem Schedis.

Quidam existimant vocem hanc à Gallis manasse, præsertim vero à Provincialibus, qui una cum Raimundo Sanctægidiano Comite in Terram sanctam profecti sunt; ita enim montem ab iis appellari observat Colombus in Manuasca lib. 1. n. 5. quod firmatur ex veteri Charta, quæ habetur in Notitia Ecclesiæ Diniensis P. Gassendi pag. 18. *Quod possit emere seu acquirere hospitium sive locum ad adificandum, ubicumque voluerit in civitate Dignensi, dummodo extra Torum, seu montem, vel fortalitium, &c.* Sed probabilius est *Toronum*, vocem esse Chaldæorum, quibus *Tor*, mons dicitur, aut clivus, ut auctor est Petrus *del la Valle* to. 2. Epist. 1.

TOROC, *Gurgulio*: ita in Glossa interlineari in Grammatica MS. Smaragdi.

¶ TOROSUS, Ad taurum spectans. *Torosa vox*, apud Andream Floriac. MS. in lib. 2. Miracul. S. Benedicti. *Tors*, pro *Taureaux*, in Charta vernacula pedagii *de Doing* an. 1348. ex Chartul. 21. Corb. fol. 347. *Item vacques, bœufs, Tors ou geniches, la piece doit* 1. *den.*

¶ TORQUATUS, Tortus. Monast. Anglic. to. 1. p. 1. *Tamen locum istum cum* XII. *hidis terra ab eo impetrarunt, in quo virgis Torquatis muros perficientes, primam hujus regni construxerunt ecclesiam anno post passionem Domini* XXXI.

¶ TORQUERE Naves, in Statutis Massil. lib. 4. c. 6. Eas in latus invertere, ut commodius purgari possint. Vide locum in *Raspare*.

¶ TORQUILLA, τροχίλια, in Glossis Lat. Græc. Trochlea. Laurentius in Amalthea: *Torquilla, Torula, Avis ita dicta, quod collum crebro torqueat.*

TORQUIMENTUM, βάσανος. Gloss. Gr. Lat. MS. Editum habet *Tormentum*.

TORRA, Tarra, seu Tharra, Locus vel fornax, in quo torretur avena, quæ olim Alamannis, ut & hodie, Turgaviæ maxime, in cibo & pulmento fuit. Ea vero sic conficitur. Torretur primum avena cruda, tum molitori pinsenda seu molenda traditur, non in farinam minutam, sed crassam, ad instar hordei, quod ubivis locorum ad eam formam teritur. Hæc Goldastus ad hunc locum Eckeardi junioris de Casib. S. Galli cap. 1. *Simile etiam quiddam de lebete aneo grandi, & de Tarra avenis centum maltrarum commoda cum projecisset, &c.* Ubi malim *Torra*: nam & inde *Torrale* & *Torcelagium* dicta, à torrendo scilicet; hordeum quippe vel avena ad cerevisiam torretur priusquam molatur. Gregorius Turon. de Gloria Confess. c. 81. *Quidam de vicinis annonas diu infectas aqua ac germine producto conflatas, facto igne super vimina contexta Torrere parat ad pocula facienda.* Et cap. 1. *Jubet fieri ex annonis aqua infusis atque decoctis, messoribus poculum praparari. Hanc autem coctionem Orosius à coquendo Coctiam vocari narravit.* Ovidius de ciceonis potione, quam Anus Attica Cereri propinavit:

.... *Lymphamque roganti*

Dulce dedit tosta quod coxerat ante polenta.

Polentam vero Plinius ait ex hordeo prius tosto fieri. Veteres denique tam far quam hordeum prius

molebant, deinde torrebant; unde Virgilius lib. 1. Georg.

Et Torrere parant flammis, & frangere saxo.

TORRALE, Ædificium, in quo frumenta & grana torrentur & exsiccantur; à torrendo dictum. Leges Burgorum Scoticorum c. 54. *Si aliquis accommodaverit Torrale suum alicui, & fuerit combustum tempore, quo commodatur, &c.* Vide Skenæum de Verborum significatione verbo *Torralium*.

TORRELLAGIUM, Pensitatio, quæ ex *torrali* exsolvitur. Charta Episc. Ambian. an. 1301. *Torrellagium Ambian. valet 10. modios vel circiter.* Alia Philippi Com. Flandr. pro teloneis urbis Ambian. *Casenneoechine à cambier de la chité d'Amiens, la où on seke brais à Toralle, se elle n'est en franc lieu, doit cascun an 22. sestiers d'avaines au Vesque, & 22. sestiers d'avaine au Comte. Mais li Quens en rent de sa part du Torellage 6. mais d'avaine au Vidame chascun an, & c'est à sçavoir que chil qui seke à Toraille, & franc lieu, il ne doit point de Toraille.*

¶ TORRENS. S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 1. c. 14. *Porro Rex Dagobertus Torrent, pulcher & inclytus, ita ut nullus ei similis fuerit in cunctis retro Francorum Regibus, &c.* An ingenii vis, colorve oris adustior significatur?

TORRENTULUS, Parvus torrens, rivulus, fluviolus. Charta Fulconis Comitis Andegav. ann. 1033. in Histor. S. Nicolai Andegav. p. 6. *Si vinum cum banno vendidero, bannerius meus Torrentulum de barra non transibit, causa capiendi vasa ementium monachorum vinum.* Supra: *Trans flumen vero vineas alias, &c.*

¶ TORRICULUS, *Parvus torris*, Johanni de Janua: *Tisonnet de feu*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TORS. Epistola an. 1113. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 1114. *Duas archas quarrellorum, unam ad estrif & alteram ad duos pedes, & II. Tors, & II. cros, & II. glomos fili & c. libras ceræ.* Idem videtur quod supra *Tornus* 1.

¶ TORSA, Fax, tæda, nostris alias *Torse*, nunc *Torche*. Obituarium MS. Eccl. Morin. fol. 36. v°. *Ordinavit ... duabus Torsis ardentibus decantari antiphona*, O salutaris hostia. Litteræ an. 1344. è Tabulario S. Audomari: *Recepimus .... duas Torsas ponderis XXXIV. librarum ceræ.* Vide *Torcia* 1. & *Tortisius*.

¶ TORSATA, TORSEL, TORSELLUS, Fascis, fasciculus, Gall. *Trousseau*. Consuetudines & jura Eccl. Audomar. è Tabulario ejusdem: *De pensa filorum II. d. si Torsata fuerit II. d. ballæ IV. d. item de Torsel IV. d ... Torsel ollarum metallinarum IV. d. Torsel patenarum ænearum IV. d. Torsel pannorum cordis ligatus IV. d.* Et mox: *Si aliquis mercator huc venerit & Torsellum post tergum suum cordis ligatum super equum attulerit, dabit II. d ... Torsellus gladiorum ligatus cordis IV. d.* Annales Genuens. apud Murator. to. 6. col. 836. *Furtim lignum unum armaverunt & quemdam bucium Torsellorum Astensium carricatum ceperunt.* Col. 512. *Dua galea Massiliensium onerata Torsellis pannis Francia.* Emendo *Torsellis & pannis Franciæ*, ut legitur col. 513. Rursum col. 522. *Torsellum ad formam pannorum qui feruntur de Francia.* *Toursée*, in Peagio Peronnæ ex Chartul. 21. Corb. fol. 339. *Item le cheval qui porte Toursée deriere ... doit IX. den.* *Toursel*, in eodem Chartul. fol. 85. v°. Vide *Trossa* & ibid. *Trossellus*.

TORSATORIUM. Gl. MS. *Laceroli, Torsatoria.*

¶ TORSERIA, Idem quod *Torsata*, seu hippopera, vidulus. Statuta Eccl. Anic. an. 1267. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 485. n. 50. *Item quod nullus Canonicus vel Clericus quilibet sine cappa vel mantello ... audeat equitare, nec manticam seu Torseriam post se deferre.*

TORSIA, Agger, &c. Vide *Torcia* 2.

¶ TORSOR, *Tourmenteur*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. ex J. de Janua, apud quem *Torsores, tortores vel cruciatores.*

¶ TORSORIUM, Peniculum, Gall. *Torchon*. *Munda sicut Torsorium culinæ*, Menoto in Sermonibus Quadragesim. fol. 121. verso. Vide *Tersorium*.

¶ TORT, Gallica vox, quæ non semel occurrit apud Latino-barbaros. Vide *Tortus* 1.

1. TORTA, Placenta, nostris *Tourte*. [*Tourterie*, quodvis placentæ genus dicitur, in Litteris ann. 1355. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 5. p. 509. *Et ne puet nuls ne nulle faire boulengherie, ne Tourterie, &c.*] Guill. Brito in Vocab. *Torta, unde tortula diminutivum, genus cibi est vel panis, quod vulgo dicitur ita.* Erotianus in Onomastico ait, ἄρτον ἐγκρυφίαν ab Atticis appellatum esse panem ex pinguibus palmulis, farina & aqua confectum, hæcque verba addit, ἐν τῦξλατ καλῦσιν, quæ addita à recentiori existimat Hieronymus Mercurialis lib. 2. variar. lection. c. 5. tametsi sacrorum Bibliorum interpretes ἄρτον ἐγκρυφίαν, *Tortam panis* transtulerint, Exod. 29. Numer. 6. 1. Reg. 2. 10. 1. Paralip. 26. & Jerem. 37. Rituale Hebræorum, à Baronio laudatum: *Deinde paterfamilias Tortam azymam sub mappa hactenus servatam in frusta frangebat, in tot particulas illam dividens, quot essent in cœna discumbentes, &c.* Althelmus de Laude Virg. c. 28.

Punica mala videns granis scitisque referta,
Botros, & ficos, & plures ordine Tortas.

Vita S. Tilonis Monachi n. 23. *Vilissimam panis Tortam ab eis pro benedictione* (eulogia) *sibimet vendicabat.* Vita B. Stephani Abbatis Obasinensis lib. 1. c. 4. *Accessit, deferens eis dimidiam Tortam panis & vas lactis, &c.* Guigo II. in Statutis Ord. Cartusiensis c. 7. §. 10. *Post cœnam, singulas Tortas tanquam Christi mendici accipientes, cellas repetimus.* Et c. 34. *Panis quivis de tritico, Torta est, album enim panem non facimus.* Adde c. 53. Statuta antiqua ejusd. Ordin. 1. part. c. 34. §. 10. part. 2. c. 13. §. 39. c. 14. §. 16. c. 31. §. 17. Bernardus Mon. in Consuet. Cluniac. MSS. c. 14. & ex eo Udalricus lib. 3. c. 24. *Quotidie dantur ... & 12. Tortæ, quarum una qualibet 3. libras appendit.* Warnerius MS. in Macrum Poëtam Scottum:

His ita perceptis, divisque ex cade placatis,
Tres Tortas caldas ex humeris religat,
Ut sibi per populum sic fas foret ire quietam,
Securamque suam cernere Glycerium.

[*Torta panis siliginis*, in Charta an. 1322. tom. 1. Macceriarum Insulæ Barbaræ p. 203.] Adde Volphardum Presb. lib. 2. Miracul. S. Walburgis n. 4. Decreta Hungarica Mathiæ Regis c. 86. Monasticum Anglic. to. 1. p. 106. Labbeum to. 2. Biblioth. pag. 744. [Chronicon Bergom. ad an. 1386. apud Murator. to. 16. col. 855.] &c. Rob. Gaguinus in Poëm. vernaculo:

Le poure mengue sa Torte,
Ses aux, oignons, sans cremeur.

¶ TORTA CERÆ, in Tabulario Compendiensi.

¶ TOURTA. Gerardus in Vita S. Stephani Grandimont. apud Marten. to. 6. Ampliss. Collect. col. 1085. *Attulit ei Tourtam panis .... & ait ad eum: Esto securus & vade, ac de isto pane ... procura uxorem tuam, prout tibi duraverit.* Chartular. S. Vandregesili to. 1. p. 803. *Vendidi unam summam bordei ... ratione cujusdam Tourtæ, quam habere consue-*

veram ibidem annuatim diebus singulis, quam Tourtam ... excambiaveram pro summa ordei supradicta.

TURTA. Liber Ordinis S. Victoris Parisiens. MS. c. 25. *Panis, qui vulgariter Turta appellatur.* Udalricus lib. 2. Consuet. Cluniac. cap. 4. *Pro signo panis sigali, qui Turta vulgariter appellatur.* [Rursum occurrit apud Murator. to. 9. col. 772. to. 12. col. 1084. to. 16. col. 581. in Statutis Montisregalis p. 313. & alibi.] De vocis etymo multa viri docti congessere, Vossius, Menagius, Ferrarius, & alii.

TORTULA, *Quoddam genus cibi vel panis, quod vulgo ita dicitur,* Ugutioni. Diminutivum à *Torta.* Gregorius Turon. lib. 1. Miraculor. cap. 7. *De qua Tortulæ parvæ formantur.* Vita S. Lupicini Abbatis Jurensis n. 11. *Non quadrupedi invictus est equo, sed sufficiebat cuique cum sustentatione baculi crassior fortiorque Monasterii Tortula.* Udalricus lib. 2. Consuet. Clun. c. 4. *Pro signo Tortulæ, quæ præter solitam libram datur in Tortula cera quatuor principalibus festis, &c.* apud Odonem Cluniac. in Vita S. Geraldi lib. 1. c. 25. Occurrit præterea 1. Numer. 11. [Bernardus Mon. part. 1. Ord. Cluniac. c. 6. *In quinque principalibus (festis) præter solitum panem dari solet singulis una Tortula de ovis farinaque conspersa.*]

TORTELLA. Papias: *Artocrea panis carnem continens, vulgo Tortella.* Adelbertus Abb. Heidenheimens. p. 328. *De farina domini sui furabatur, & Tortellam inde, quam comederet, confecit.* [Rolandinus Patavinus lib. 1. Chron. Tarvis. c. 13. apud Murator. to. 8. col. 181. *Dactylis & muscatis, Tortellis, pyris & cotanis, rosis, liliis & violis.*]

TORTELLUS, ex Gallico *Tourteau.* Papias: *Pastilli, Tortelli pigmentati, vel unguenta.* Ordericus Vitalis l. 6. p. 624. *Ad tumulum S. Ebrulfi accessit, laminamque reverenter amovit, sanctaque carnis pulverem instar Tortellorum congessit.* [Charta an. 1226. apud Stephanotium to. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 810. *Petebat unum boisellum (siliginis) ab illo, qui non habebat nec bovem nec asinum, & Tortellum à quolibet sive denarium pro eodem.* Alia ann. 1232. ibid. p. 822. *Serviens percipit per se consuetudines suas, videlicet terrageuriat, aostagia, mestivam, gallos, caseos, Tortellos & corveiam suam, &c.* Alia an. 1298. è Chartulario S. Vandreg. to. 1. pag. 850. *Dedimus ... unam pechiam terræ ... pro IV. sol. Tur. II. garbis, 1. Tortello & V. ovis annui reditus.*] Charta Mauricii Episc. Paris. an. 1189. in Tabular. S. Maglorii: *Consuetudinem Tortellorum ad Natale, & ovorum ad Pascha reddent hospites S. Juliani.* Charta Roberti Comitis Drocensis: *Tenentur & quilibet hospitum Ecclesiæ reddere ... singulis annis in crastino Natalis Domini unum Tortellum, vel unum obolum pro Tortello, si maluerit hospes.* De ejusmodi tortellis in crastino Natalis Christi Domino offerendi more, qui etiamnum in aliquot Galliæ provinciis non omnino abrogatus est, agunt Chartæ aliæ in Hist. Monasterii S. Martini de Campis p. 187. 188. 514. Usatica MSS. Vicecomitatus Aquæ Rothomagi: *A la ferme des estaulx appartient la porte Cauchoise, & la porte Estoupée, & les Tourteaulx que l'en y paye, & la porte de Bouvereul, & le Barrage, & les Torteaulx, & la porte Beauvoisine, & les Tourteaulx, & le Barrage, & les escroes des taillies.* Ibidem: *L'Abbé de Fescam doit à la porte Beauvoisine une mine de fourment par an pour aller querre les Tourteaulx à sainte Marie des Fontaines, & doit le Fermier dudit Abbé faire paier les Tourteaulx au barrier à ses cousts & despens.*

¶ TOURTELLUS. Codex MS. reddituum Episcopatus Autissiod. *Quicunque affert unctum in hac villa, solvit de Tourtello 1. ob. Tourtel,* pluries in Chartular. Latiniac. fol. 159. v°.

¶ TURTELLUS. Charta ann. 1112. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 21. *Tertia pars Turtellorum monachorum est.* Infra: *Turtellos de Nativitate.* Ita legendum est in Bulla Alexandri III. PP. an. 1169. ex Chartul. Pontisar. *Apud Herovillam in Ecclesia duas partes offerendæ & Turcellorum.* Hæc rursum infra occurrunt.

¶ TORTH, Eadem notione, Aremoricis *Tors.* Chartularium S. Crucis Kemperleg. *Ad Pascha Torth panis cum ovis suis, ad Natale Domini iterum Torth panis cum 11. gallinis.*

2. TORTA, Virga *torta*, qua sepes continentur ac vinciuntur. Vide in *Retorta.*

¶ 3. TORTA, Fascis, fasciculus. Statuta civitatis Astæ collat. 4. c. 32. *Teneatur Potestas eligi facere duos ponderatores lini, qui totum linum pensent, ut sciatur, si quælibet Torta est libr. L. & accipiant dicti pensatores de qualibet Torta denar. 1. & si Torta inveniatur minus de libr. L. Potestas teneatur ei auferre pro pena pro qualibet Torta solid. V. Astens. & qui Tortam vendiderit que pensata non sit, amittat pro pena sol. V. & de media pro rata.* Legendum forte *Torsa.* Vide *Torsata* & *Trossa.*

¶ TORTARII, Canonici inferioris ordinis in Ecclesia Autissiodorensi, vulgo *Chanoines Tortiers*, sæpius *Semiprebendez*, sic dicti, ut suspicatur D. *Le Beuf*, vel quod simplici *torta* panis donarentur in sua prima institutione, vel à possessione quadam *Tortaria*, vernacule *la Torterie* dicta, cujus redditus primum assignari potuerunt à Capitulo ad alendos hosce Canonicos. Gesta Abbatum S. Germani Autiss. in Galtero qui abdicavit an. 1242. apud Labbeum to. 1. Bibl. p. 582. *Blasius eorum hebdomadarius non erat integre Canonicus, sed tantum Tortarius.* Perperam editum est *Portarius.* Necrologium Ecclesiæ Autiss. an. 1250. ad 29. Martii: *Obitus Adriani Canonici Tortarii & Presbyteri XXV. solidi.* Epistola Capituli ejusd. Eccl. ad Capitulum Nivern. an. 1286. è MS. Eccl. Nivern. *Petiistis à nobis, ut vos certos reddere curaremus qualiter & quomodo septem Presbyteri, quos Canonicos Tortarios nuncupamus, consueverunt & debent in nostra Ecclesia deservire.*

¶ TORTELLA, TORTH, &c. Vide in *Torta* 1.

¶ TORTIA, Idem quod *Torcia* 1. Fax, tæda. Computus an. 1333. & seqq. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 277. *Item, libravit ... Usseriis regiis pro Tortiis, quas debuerant habere, quando dominus Andreas fuit baptizatus, taren. V. gran. XVI.* Vide *Tortisius.*

¶ TORTICA, ut *Tortia.* Statuta S. Capellæ Bituric. an. 1407. ex Bibl. Reg. *Thurificabitur insuper in elevatione Corporis Christi solum per duos clericos, & per alios duos tenebuntur duæ Torticæ accensæ usque post communionem.* Vide *Torticus.*

¶ TORTICIA, TORTICIUS, Idem quod *Tortisius*, Fax, tæda. Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 364. ubi de ritu excommunicationis die Cœnæ Domini: *Circa ultimum verborum habens aliquot Torticios accensos in manu, projicit ipsos D. Papa versus populum ad terram. Hoc idem faciunt singuli Cardinales & Prælati, tenentes tantummodo unum Torticium in manu, nihil dicendo: & cum candela projiciuntur, debent campanæ Ecclesiæ inordinate pulsari.* Et pag. 529. *Torticia seu brandones, quilibet ad minus VI. lib. ceræ.* Concordia ann. 1322. è Tabulario S. Audomari: *Offerat ad magistrum altare unum Torticium vel unam candelam ceræ ponderis dimidiæ libræ. Torticius cereus*, in Testamento an. 1392. apud Baluz. tom. 2. Hist. Avern. p. 180.

Aliud adde ejusdem anni to. 2. Maceriarum Insulæ Barbaræ pag. 664.

¶ TORTICIUS. Histor. Inquisit. Tolos. apud Limborch. p. 305. *De dictis ossibus accepit ab eis aliquam partem, & posuit juxta Torticium domus sua ante ymaginem Crucifixi.* Lutatium parietem intelligo sic dictum ab Occitanico *Toutis*, Gall. *Torchis*. Vide *Tortissus* & alia notione in *Torticia*.

¶ TORTICORDIUS, *Tortum cor habens*, S. Augustino in Psalm. 146. Locum vide in *Pravicordius*.

¶ TORTICUS, Idem quod *Tortisius*. Charta Philippi Pulcri apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 669. *De... duobus Torticis in elevatione accendendis financia non prastetur.* Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1369. to. 5. Ordinat. p. 209. *Candele & Tortici de cera.... fient in terra eorumdem, talis quantitatis & valoris, quod operarii & operatrices qui candelas ipsas facient per se vel per alium, & Torticos, atque vendent, pro toto eorum labore atque lucro, ultra ipsorum puram sortem, vel proprium capitale, de & super qualibet libra cere, in candelis & Torticis, ut predicitur, operata, sex denarios Turonenses percipient & habebunt tantummodo.* Vide *Tortica* & *Tortisius*.

¶ TORTILITER, Modo qui torquet, J. de Janua; *Tormentablement*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm. MSS.

TORTILOQUIUM. Gloss. Gr. Lat. διάλεκτος συνεστραμμένη, *Tortiloquium*. Alibi: συνεστραμμένη ὁμιλία, *Tortiloquium. Oratio intorta*, apud Plautum in Cistellar. *Involucra sensuum & verborum volumina*, apud Gellium; *Inversa verba*, apud Lucretium l. 5.

Inversis quæ sub verbis latitantia cernis.

¶ TORTINA, Stateræ species. Statuta Perusiæ fol. 56. *Si quis mensuraverit ad mensuram vel pondus, scandalium, stateram, seu Tortinam, vel balanciam, &c.*

¶ TORTIONARIE, Injuriâ, Gall. *à tort*. Arrestum Parlamenti ann. 1531. inter Privilegia Ordinis S. Johan. Jerosol. p. 251. *Supradictos vero defensores Tortionarie & sine causa supradicta querimonia opposuisse diceretur, &c. Torsonnierement*, in Charta an. 1369. ex Chartul. 21. Corb. fol. 316. *Torchonnierement*, in Charta an. 1448. ex altero Chartul. 23. ejusd. Monaster. *Tous ce qui par eulx ou de leur partie avoit été Torchonnierement entrepris, fais & commis.* Vide *Torçonnerie* & *Tortionarius*.

TORTIONARIUM. Glossæ MSS. *Sanna, Tortionarium.* [Haud scio an referri queat ad sequens]

¶ TORTIONARIUS, Injustus, injuriosus. Practicis nostris *Tortionaire*. Arrestum Parlamenti ann. 1394. apud Menesterium in Prob. Hist. Lugdun. p. 76. col. 1. *Impedimenta in contrarium facta Tortionaria & iniqua extiterat judicatum. Torsonnier*, in Charta Caroli VI. Reg. Franc. an. 1402. ex Bibl. Reg. *Lequel empeschement qui estoit & est Torsonnier, si come dient nos dis Chappellains.*

TORTIRELLA, TORTORELLA, Machinæ bellicæ species, [à torquendo, seu jaciendo, ut videtur, appellata.] Rolandinus in Chron. lib. 1. cap. 12. *Comes Padua Manfredinus ... à lapide Tortorella intrinseca cecidit mortuus.* Idem lib. 10. cap. 1. *Fovea quoque facta, constructum est ibi spaldum trabeum, longo tractu fortissimum, & condensum, & turres quoque lignea, Tortirella, sive predaria, certis locis, ut si temerarius inimicus accesserit, redeat cum pudore & damno.* [Chronicon Veron. ad an. 1237. apud Murator. to. 8. col. 629. *Castrum obsiderunt cum novem manganis & pluribus Tortorellis seu manganellis.*] Vide *Prederia*, & *Tornus* 1.

TORTISIUS, TORTITIUS, Tæda, *Torse*, vel *Torche*, nostris. Synodus Exoniensis an. 1287. c. 4. *De parochiarum eleemosynis Sacerdotes procurent duos fieri Tortisios, in Canone Missa ardentes, prout in Ecclesiis multis hactenus fieri consuevit.* Fleta l. 1. c. 5. §. 6. *Militi quotidie liberetur à Celario Regis ... unus Tortitius cum sex minutis candelis cera.* Computum Domanii Stapularum in Comitatu Bononiensi an. 1475. fol. 53. *Recepte des Torsins de chire deus au terme de Chandeleur.* Vide *Scolax*. [Le Roman de la Rose MS.

Il venist lors en repostaille,
Ou par nuit devers les cortils
Sans chandele & sans Tortils.

Vide *Torticia*, *Entortitius* & *Intorticium*.

¶ TORTISSUS, Lutum paleatum, ab Occitanico *Tourtis*, Gall. *Torchis*. Reparationes factæ in Senescallia Carcassonæ ann. 1435. è MS. Cl. V. *Lancelot: In aptando & reparando solum aliquarum camerarum ejusdem castri de terris & Tortissis & aliis necessariis.* Vide *Torticius*.

1. TORTITUDO, Gibbositas, apud Constantinum Afric. lib. Pantechn. cap. 8.

2. TORTITUDO, Idem quod *Tortus* 1. Injustitia, violentia. Chronicon Besuense pag. 602. *In causa violentia & Tortitudinis, &c.* Alibi: *Pro multis Tortitudinibus & sceleribus.* Historia Episcoporum Autisidor. c. 49. *Interdixit sub anathemate, ut nullus mortalium prasumere deinceps auderet vim seu calumniam, nec aliquam Tortitudinem inferre proquavis occasione rebus ejusdem Ecclesia.* Tabularium Arremarense: *Terram quoque Osanicurtis ... recognita sua Tortitudine abdicavit.* Adde Chartas alias à Beslio descriptas in Comitib. Pictavensib. p. 468. 485. 506. Occurrit etiam non semel in Tabular. Dernensis Monasterii, [ut & in Epistola Hadriani II. PP. apud Labbeum to. 8. Concil. p. 914. in alia Johannis XIX. ann. 1030. Marcæ Hispan. col. 1044. in Charta an. 1079. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 498. in Hist. Monasterii S. Laurentii Leod. to. 4. ejusd. Collect. col. 1127. & alibi passim. Inter *malos usus* & *tultas*, *Tortitudines*, hoc est, injustæ exactiones, recensentur in Charta an. 1062. è Tabulario S. Victoris Massil. *Tortitudo peccati*, apud Lambertum Abb. S. Rufi in Floribus Psalmorum MSS. *Tortitudo morum*, in Actis Ven. Erluini Abb. to. 7. Maii p. 845.] *Tortas & confragosas*, dixit Plautus in Menæchmis.

¶ TORTIUS, Idem quod *Tortisius*. Charta ann. 1269. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 47. *Administrabit & dictus capicerius ad Pascha duos Tortios, qui accendentur quotidie in majori Missa, in elevatione Corporis Christi.*

¶ TORTIVUM VINUM. Vide in *Vinum*.

¶ TORTIX CEREUS, Idem quod *Tortisius*. Testamentum an. 1300. è Schedis Marchionis *de Flamarens: Dare teneantur ... Torticem cereum ad illuminandum Corpus Christi in elevatione ejusdem.*

¶ TORTOR, Jaculator, qui tela *torquet*, immittit, vibrat. Radulfus Cadom. in Gestis Tancredi tom. 3. Anecd. Marten. col. 167.

Nec minus adversis, obverso turbine, dextris
Tela retorquebat, Tortores torta per ipsos.

¶ TORTORELLA. Annales Mediolan. ad ann. 1389. apud Murator. to. 16. col. 808. *Fermalium unum auri cum una Tortorella super uno radio auri.* Italis *Tortorella* est Turtur junior. Vide *Tortoreta*. Occurrit alia notione in *Tortirella*.

¶ TORTORERIÆ CORDÆ. Vide in *Corda* 3.

¶ TORTORETA, dimin. ex *Tortora*, ni fallor, Italis Turtur. Funus Johannis *Galeaz*. Ducis Mediol. an. 1402. apud Murator. to. 16. col. 1035. *Erant enim prima duo scuta cum sola aquila nigra ...*

alia duo cum eadio folis cum Tortoreta. V. *Tortorella.*

¶ TORTORIUM, Carcer, custodia. Miracula MSS. S. Angilberti n. 56. è Tabulario S. Richarii: *Quin etiam uxorem suam invadens sibi subrogare curavit, at illa mente robustiâ ingreditur mariti Tortorium.*

TORTUA, Testudo, ex Gallico *Tortue*, apud Silvestrum Girald. in Topogr. Hibern. Dist. 1. c. 7.

TORTUCA, Matthæo Silvatico, *Testudo cruda.*

¶ 1. TORTULA, Τροχιλία, in Glossis Lat. Græc. Trochlea. Aliæ Gr. Lat. Τροχιλέα, *Tortula, Trogala.*

2. TORTULA, Placentæ species. Vide *Torta* 1.

¶ TORTUM, Damnum, injustitia. Vide *Tortus* 1.

¶ TORTUOSA, nude, Gladii species, eadem quæ *Machera tortuosa.* Leges Furnenses MSS. ex Archivo S. Audomari: *Qui bannitum fugat vel interficit cum defensis armis, nisi cum canipulo vel Tortuosa liber erit in foresfacto .... Qui de nocte ad helperocys cum armis venerit, excepto canipulo & Tortuosa, nihil emendabit.*

¶ TORTUOSITAS, Pravitas, dolus. Tertullianus de Carne Christi c. 20. *Qualis est autem Tortuositas vestra, ut &c.* Adde l. 4. contra Marcionem, c. ult.

¶ TORTUOSUS, *Injustus, falsus*, in Glossario Barthii, apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 117. *Tortuosissima nodositas*, S. Augustino lib. 2. Confess. extrem.

1. TORTURA. *Tortura*, Cruciatus, Turmenta, seu supplicia, quibus ad eruendam à reis confessionem Judices uti solent: Gallis *Tortures.* Quod quidem torturarum genus Anglis inauditum, Francis nostris ut inhumanum passim ii objiciunt. Joan. Fortescutus de laudibus legum Angliæ c. 22. *Non igitur contenta est lex Franciæ in criminalibus, ubi mors imminet, reum testibus convincere, ne falsidicorum testimonio sanguis innocens condemnetur; sed mavult lex illa reos tales Tortuiis cruciari, quousque ipsi eorum reatum confiteantur, quam testium depositione, qui sæpe passionibus iniquis, & quandoque subornatione malorum ad perjuria stimulantur. Quali cautione & astutia criminosi etiam & de criminibus suspecti, tot Torturarum in regno illo generibus affliguntur, quod fastidit calamus ea literis designare... Leges etiam ipsa civiles, deficiente testium copia, in criminalibus veritatem consimiliter extorquent tormentis; qualiter & faciunt etiam quamplurima regna. Sed quis tam duri animi est, qui semel ab atroci tanto torculari laxatus, non potius innocens ille, omnia fateretur scelerum genera, quam acerbitatem sic experti iterum subire tormenti, & non semel mori mallet, dum mors sit ultimum terribilium, quam toties occidi & totidem gehennales furias morte amariores sustinere?* Nec multis post, gravius invehitur in judices ipsos, qui hisce tormentis adsunt ipsi: *O judex, quibus in scholis didicisti, te præsentem exhibere, dum pœnas luit reus? Executiones quippe judiciorum in criminosos per ignobiles fieri convenit, &c.* Sed hoc non novum. Auctor ad Herennium: *Majores nostros dicimus, veri inveniendi causa cruciatibus ac tormentis voluisse quæri, & summo dolore homines cogi, ut quicquid sciant, dicant.* Vide Leges Alfonsinas parte 7. tit. 30. Michaelem del *Molino* in Repertorio Foror. Aragon, v. *Tortura*, [Correctiones Statutorum Cadubrii c. 61. Chronicon D. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 680. Annal. Genuens. apud eumdem to. 17. col. 1163. &c.

2. TORTURA, Idem quod *Tortus, Tortitudo.* Charta Petri Episcopi Albanensis Cardin. an. 1078. in Bibl. Cluniac. *Nullam læsionem vel Torturam inferre præsumant.* Alia an. 1003. in Biblioth. Sebusiana p. 265. *Donavit & omnino finivit Deo & B. Petro ad locum Cluniacum unum receptum, quem in Lavariaco exigebat, omnesque malas consuetudines ac depredationes, seu Torturas, quas ibi per se vel per suos exercebat, funditus werpivit & absolvit.* Tabularium S. Albini Andegav. ubi Fulco Junior Comes *condonat Torturas, quas fecit in terris S. Albini*, ann. 1087. [Occurrit rursus in Charta an. 1103. è Tabulario S. Benigni Divion. in alia sæculi XI. è Chartulario S. Florentini, & alibi.] Vide *Tortus* 1.

¶ 3. TORTURA, Circuitus, iter obliquum, flexuosum, Gall. *Tour*, *Detour.* Epistola ann. 1204. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 786. *Vadum profundum... non potuimus transmeare, nisi etiam leugarum faceremus Torturam.*

¶ 4. TORTURA, Compressio tortilis. Bernardus, part. 1. Ord. Cluniac. c. 46. *Ablutis ... tersoriis ... & coccis ... Tortura quadam aquam exprimentibus, &c.*

TORTURA CAPILLORUM. [Vita MS. Geraudi de Sala apud Stephanotium to. 2. Antiq. Pictav. MSS. p. 576. *Contigit eum ad Moniales Fontis Ebraldi prædicationis gratia declinare, ingressusque Capitulum vidit in mulieribus illis Deo & Angelis abominabile monstrum; nam crinium suorum Tortura & circumdatura more meretricio, &c.* Vide *Capillus.*

1. TORTUS, TORTUM, Damnum, injustitia, vis, violentia alicui illata. Jo. de Janua: *Tortus à torqueo dicitur. Hic tortus, tus, i.* * *correctio, vel injuria.* Gloss. Lat. Gall. *Tortus, ta, tum, Tort, injurieux. Tortus, tus, torsion, ou injure.* Edictum Pistense Caroli Calvi c. 20. *Sic injustitiam ipsam exsolvant, sicut illi, qui in suo ministerio Tortum faciunt.* Cap. 23. *Sicut ille, qui Tortum in suo Comitatu, vel ministerio fecerit.* Adde c. 26. Vetus Notitia in Tabulario Vindocin. n. 6. *In perverso & aperto Torto nobis postea abstulit.* Charta Ludovici II. Imp. pro monasterio Casauriensi: *Pro nulla denique malitia a quispiam a Monachis præfati monasterii, vel ab Advocato eorum Tortum quærere audeat, quia ... eidem monasterio concessimus.* Tabularium S. Joannis Angeriac. *Theobaldus fecit eis multa Torta.* Prima Statuta Rob. I. Regis Scotiæ c. 17. *Quamdiu defendens aut suus prolocutor defendet Tort, & non reason, &c.* Ubi Skenæus: *Quamdiu tenens defendit se nihil fecisse contra jus vel legem.* Testamentum Sancii I. Reg. Portugall. æræ 1217. apud Brandaonem to. 4. p. 161. *De quibus faciant pacari, quantum invenerint, quod accepi cum Torto.* [Charta Monasterii S. Albini Andegav. an. circiter 1090. *Recognoscens Tortum suum & rectum monachorum, &c.* Tabularium S. Florentii: *Bellum conquerentium, quo Tortum superavit rectum.* Proverbium apud Aremoricos natum occasione prælii apud Conquireticum ann. 991. ubi Conano Britonum Duce interfecto, Fulco Comes Andegav. victoria potitus est. Adde formulam vet. apud Murator. to. 1. part. 2. p. 91. col. 1. Chartam an. 1112. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 381. aliam an. 1138. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu p. 507. Chronicon Parm. ad an. 1243. apud eumd. Murator. to. 9. col. 768. Statuta Pallavicinia l. 2. c. 20. Vercell. fol. 3. v°. &c. *Torsait* & *Torfez*, nostris. Testam. an. 1274. ex Chartul. Vallis N. D. *Et s'ausi estoit que mis venist avant de qui j'ousse riens en par mauvaise saison, ... je vel que il soit rendu par mes esecquteurs, lesquiens je establis & doins plein pooir de mes detes paier & de mes Torfais amender.* Aliud an. 1275. ibidem: *je veil e establis e commant que totes mes dotes soient payées & tos mes Torfez adreciez e amendez.*]

IN TORTUM MITTERE. Diploma Pipini Regis Aquitaniæ an. 835. to. 12. Spicilegii Acheriani: *Ipsumque Advocatum nemo præsumat temerario ausu distringere, vel in Tortum mittere, &c.* Tabularium

Brivatense ch. 446. *Ipsumque Advocatum nemo præsumat distringere, vel in Tortum mittere.* Fori Oscæ an. 1247. fol. 3. *Debet mittere suum nuntium ad portam de illo, qui facit ei Tortum, &c.* Fol. 6. *Et si tēstatus fuerit Infantio ad Villanum cum justitia, & sint ambo, qui tenent Tortum, &c.* Mox: *Et si ille, qui se clamat, est de una villa, & qui facit Tortum de alia, &c.* Rursum: *Emendet ipsum Tortum.*

TORTUM ELEVARE. Vetus Placitum in Tabulario Viennens. Eccl. fol. 70. *Archiepiscopus Viennensis B. misit in placitum Duranni Cheuvrii de Torto, quod elevaverat in terra sua, & in causis Ecclesiæ S. Mauritii. Et cum ipse Durannus noluit ire Jerusalem, dimisit in manu Archiepiscopi Tortum, quod ipse elevaverat, & ejus ministri in terra illa, &c.*

Latini porro *tortum*, seu *tortuosum* dicunt, quidquid obliquum est, vel non rectum; unde damnum, vel injustitia aliqua, seu violentia recto opponitur. Glossæ Lat. Gr. *Tortus*, καμφθείς. Glossæ Gr. Lat. μανιάξ, *Tortile, circulus tortus.* Papias: *Linea dicitur, qua lignarii utuntur, ne Tortum aliquid construant.* Prudentius in Apotheosi hymno 1.

Tam multa surgunt perfidorum compita
Tortis polita erroribus.

Constantinus African. lib. 2. Pantechn. c. 8. *Os coxæ majus est totius corporis ossibus Tortum in extranea parte à superiori, in familiari ab inferiori.* Infra: *Ne corpus Tortum & non rectum fieret.* [*Iter obliquum & Tortum*, l. 3. Annal. Genuens. ad an. 1196. apud Murator. to. 6. col. 378.]

2. TORTUS, Torques. Eustochius in Vita S. Pelagiæ meretricis c. 11. in Vitis Patrum: *Illa vero convocavit omnes pueros & puellas suas, & liberavit omnes, donavitque Tortos aureos eis de manu sua, &c.*

¶ 3. TORTUS, Idem, ni fallor, quod *Tortisius*; Fax, tæda. Joh. Blakman. de Virtutibus Henrici VI. Regis Angl. p. 298. *Consueverat etiam ex permaxima humilitate & devotione, nocte & Dominica Resurrectionis tempore propria manu gerere magnum Tortum, ob reverentiam Dominicæ Resurrectionis & fidem.*

¶ TORTUUS, Distortus, curvus, Gall. *Tortu.* Miracula S. Thomæ Aquin. to. 1. Martii pag. 377. *Puer quidam de Altogradu recens Tortuus, & quinque diebus toto corpore impotens effectus, &c.*

¶ TORTZA, *Fax*, in Amalthea. Vide *Tortisius.*

¶ TORVA, Cespes. Polyptych. Fiscamn. an. 1235. *In prædictis tribus acris herbagii capiuntur Torve ad exclusas molendini.* Bullarium Fontanell. fol. 116. *Ipsi fodere & capere feodaliter possint in prato meo de Tormolin Torvam sufficienter ad necessaria molendini.* Vide *Turba* 1.

¶ TORULUS, in re munitoria, fascia est, ut exponit Carolus de Aquino in Lexico Milit. v. *Arx*, quæ propugnaculi partem inferiorem, quæ declivis est, discriminat à superiori, quæ plana est & recta; quid vero sit in Galea apud Ammianum lib. 16. *Cujus vertici flammeus Torulus aptatur*, est divinandum; etsi eidem Glossatori videtur indicari pars editior cassidis, aut ornamentum æneum rubri coloris.

TORUM. Charta Longobardica ann. 774. apud Ughellum tom. 8. p. 34. *A fine Venatoris usque in strasilum inter duo Tora.* Charta Cornutiana vetus edita à Suaresio: *Quæ sepis descendit per regam ante ad viam cavam, sive ad Torum, quæ redit usque ad arcum supradictum, &c.* Vide *Toro, Torale, & Torallum.*

TOSCA. Charta Theobaudi *Chabot*, ex Tabulario Absiensi fol. 219. *Donamus siquidem libere Deo & S. Mariæ & habitatoribus Absiæ ... in premisso feodo 2. sextariatas terræ, & unam Toscam, quæ ab antiquis Gambuerca à nobis vocatur; tali conventione ut in illa domum & capellam in honore gloriosæ Dei genitricis Mariæ & nostro adjutorio construant ... Donamus etiam illis aliam Toscam, quæ vocatur Firmitas, & 10. sextariatas de nostra propria terra, quocumque ipsi eam prædicto feodo meliorem invenerint, ipsasque duabus præfatis sextariatis & duabus Toscis concedimus illis ab omni calumnia, prece & pretio funditus liberare & expedire.* Idem Tabular. fol. 222. *Rupturam ruinatæ terræ juxta Toscam Boni-repasti, quæ antea Cambiceria vocabatur.* Tabular. Dalonensis Abbatiæ fol. 61. *In terra, quæ est juxta domum & superiorem Toscham & landas.* [Tabularium majoris Monasterii: *Rollandus Prior & fratres Capituli Lebon. in hanc formam pacis convenerunt coram nobis super Toscha Mabon, de qua contendebant cum Joanne albo & Alano fratre ejus. Prior & monachi quitaverunt prædictis Militibus illam Toscam Mabon.*] Vide *Thosca, Tuscha* & *Pleisseicium.*

☞ *Tosca* in laudatis Chartulariis videtur intelligi Locus ad ædificandum aptus: nisi idem sit quod Gallicum *Tousche* in Charta an. 1406. ex Bibl. Reg. *Ladite fiefferme est bien taillié de valoir moins que ladite somme de x l. se guerres ou mortalitez surviennent; car il est vrai que à cette fiefferme ne appartiennent fors seulement une Tousche de bois & une piece de terre.* Ubi *Tousche*, ut & in Consuetud. Blesensi art. 78. & *Touschaige* in Andegav. art. 117. Lucus est seu arbores ad ornatum consitæ. Provincialibus *Tuesco* rubum, nostris *Buisson*, significat. Vide *Tosta.*

TOSCHEODERACH. Regiam Majestatem lib. 1. c. 6. §. 7. *Si fuerit Marus domini Regis, vel Toscheoderach ipsius, vel aliquod nomen officii, pertinentis ad summonitionem faciendam.* Ubi Skenæus barbarum nomen esse observat, priscis Scotis & Hibernis usitatum pro *Serjando*, vel *Serviente curiæ*, qui literas citatorias mandat exsecutioni; subditque Davidem Regem Scotiæ dedisse & concessisse Joanni *Vallace* Armigero suo & fideli officium *Serjandiæ* Comitatus de *Carrik*, quod officium *Toschaderech* dicitur vulgo *ane mair of fee.*

¶ TOSONDI, Francis vett. Missc. Vide *Chunna.*

¶ TOSPRI, pro *Tolpri.* Vide in hac voce.

¶ TOSSICARE, Toxico seu veneno inficere, apud Italos. Legitur in Chronico Parm. ad ann. 1249. apud Murator. tom. 9. col. 776. & alibi. Vide *Toxicare.*

¶ TOSSICATOR, Qui inficit toxico, in Annalibus Genuens. ad an. 1289. apud eumd. Murator. to. 6. col. 598. Vide *Toxicator.*

¶ TOSSICUM, pro *Toxicum*, Venenum, Ital. *Tossico*, apud Murator. to. 12. col. 559. &c.

¶ TOSTA, Panis tostus, Gall. alias *Tostée.* Menotus Sermon. fol. 121. v°. *Bene video quod tempore præterito modicum gustatis de ista Tosta. De ceste Tostée des serviteurs*, ut ibid. Gallic. redditur. Vide *Tosta.*

¶ TOSTACIO, Ὄπτησις, in Glossis Lat. Græc. In Græc. Lat. additur *Coctura.*

¶ TOSTUM, vel TOSTA. Vide in *Tosta.*

1. TOTA, Idem quod *Tolta.* Meminit Salvaingus in Tract. de Jurib. dominic. cap. 40. prædiorum concessorum in emphyteusin *ad Totam & talliam, & misericordiam domini.* Vide *Tolta.*

TOTA. Charta an. 1155. apud Gariellum in Episcopis Magalon. p. 127. *Justitias, albergas, Totas, questas, sive aliquas alias injustas exactiones, &c.* Charta an. 1232. in Regesto Comitum Tolosæ Cameræ Comput. Paris. f. 103. *Terras cultas & incultas, nemora & bartas, prata & pascua, census, usus, quarta, quinta, decima, & agrarias & primitias, oblias, & dominationes, Totas, toltas, esca-*

dueas, *&c.* Alia an. 1234. f. 102. *Oblias & dominationes, Totas, questas, & albergas, & toltas, adempriva & successiones*, *&c.* Ubi nescio an *Tota* aliud sit à *Tolta*, quod ibidem apponitur; nam & *Tote* pro exactione dicitur. Charta Libertatum villæ Perusiensis an. 1260. apud Thomasserium: *Li Sires ne la Dame de la Perose... ne haut en la vitae berbergage, ne Tote, ne taille, ne queste, &c.*

¶ 2. TOTA, Vestis species qua totum corpus involvitur. Gallia Chr. novæ edit. to. 4. col. 1151. *Dedit Conventui Celsiniac. capucia forrata atque Totas, quibus tunc temporis valde indigebant.* Nisi forte legendum sit *Tocas* vel *Toxas*. Vide *Toca* 2. *Togua* & *Toxa*.

¶ 1. TOTAGIUM, Idem quod *Tota* 1. vel *Tolta*. Charta an. 1231. è Tabulario sancti Clodoaldi: *Majoria ab omni Totagio erit libera & quitta.*

2. TOTAGIUM, Solidum. *Totage*, pro *total*, in Consuetud. Arvernensi c. 21. art. 8. Tabularium Episcopatus Autisiod. *Totagium, quod est totum Comitis quittum draperiorum. Quilibet drapperius, qui tenuerit mulierem annum & diem, debet 4. ulnas de burian Comiti... & in hoc Totagio habet Miles de villa Ferreoli & soror ejus 11. ulnas, janitor castelli 5. ulnas, &c.*

¶ TOTALIS, Totus, integer. Epistola Calixti III. PP. an. 1456. ad Carolum VII. Regem Franc. è Bibl. Regia: *Nobiscum concinas qui ad Totalem Machometicæ gentis eradicationem anhelamus.* Correctiones Statutorum Cadubrii c. 93. *Quousque fecerint integram & Totalem executionem, &c. Totalis exercitus*, in Diario Belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 182.

¶ TOTALITER, Prorsus, omnino, penitus. Passim occurrit apud Scriptores medii & infimi ævi: quod improbat Vossius lib. 1. de Vitiis serm. c. 25. & l. 4. c. 35. *Tousdis*, eodem sensu, Scriptoribus Gallicis. Charta an. 1339. ex Chartul. 21. Corb. fol. 141. *Volons & acordons que les lettres mesire Willaume de Prayans... tiegnent en leur vertu à Tousdis.*

¶ TOTANUS, *Avis genus, & piscis marini*, in Amalthea. Italis *Totano*, species est gallinæ silvaticæ.

¶ TOTENNIS, Tot annorum, in Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. SS. Maii p. 352.*

¶ TOTFARIAM, *Tot modis fando: & tot modis in genere.* Martinius in Lexico.

¶ TOTHLANDA, Modus agri apud Anglos. Antiquit. Ambrosd. ad ann. 1380. *Cum una virgata terræ, & cum una Tothlanda, & octo acris, &c.* Veram *Tothlandæ* dimensionem assequi se non posse fatetur Kennettus in Glossariu ad calcem. Quid si *cum una Tothlanda* idem sit quod *cum una alia terra*, ab Anglico *Tother*, alter, & *Land*, terra?

TOTO, adverb. *Omnino*, ὅλως, in Gloss. Græc. Lat. [*Alicujus esse in Toto*, ad aliquem omnino pertinere, in Diplomate an. 1341. apud Ludewig. Reliq. MSS. to. 5. p. 530.]

TOTTONARIUS EQUUS. Vegetius lib. 1. de Arte veterin. c. 56. *Equos, quos vulgo Trepidarios, militari vocabulo Tottonarios vocant.* Idem lib. 4. c. 6. *Inter Colatorios enim, & eos (equos,) quos Totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media est.* Legendum puto utrobique *Trottonarios*, vulgo *Trotenierс*, de qua voce agimus in *Trotare*: nam *trepidarios* equos ita appellari observat Vegetius. At Salmasius ad Capitolinum *Guttonarios* emendat. Hunc consule, si lubet, pag. 247.

¶ TOUCHUS, Lapis lydius, Gall. *Pierre de touche*, Angl. *Touch-stone.* Litteræ an. 1369. apud Rymer. to. 6. p. 611. col. 1. *Eustachio de la Tour custodi de la Touche dictarum monetarum .... per Touchum nostrum & alios vias & modos... assaiari faciatis.*

¶ TOUGH, Lignum aratri per quod trahitur, apud Kennettum in Glossario Antiq. Ambrosden.

¶ TOULEYUM. Vide *Tonleium* in *Telon.*

¶ TOURMENTUM, pro Tormentum, à Gallico *Tourment*, in Litteris an. 1292. tom. 4. Ordinat. Reg. Franc. pag. 611.

¶ TOURTA, TOURTELLUS. Vide in *Torta* 1.

¶ TOUTA, Exactionis species. Vide *Tolta.*

¶ TOUTENA, Species piscis, Loligo, Ital. *Totena*, Gall. *Casseron.* Statuta Massil. lib. 6. cap. 17. *Pisces minuti, scil. Sardinæ, Jarreti, Sercleti, Boguæ, Aurioli, Toutenæ, &c.*

¶ TOUZELLA, Annonæ species, Occitanis *Touzelle* vel *Missole*, de qua pluribus in Respons. ad Quæst. Provinc. to. 1. c. 61. p. 553.

TOWAGIUM, Navis subductio in tutiorem stationis partem, seu navis ductio per naviculas alligatas; sive ejusdem ad alterius navis puppim alligatæ, [remulcatio,] Gall. *Touage*, Angl. *Towage*, [à voce marina *Touer*, remulcare, alicubi *Remorguer.*] Will. Torn. an. 1286. *Et etiam temporibus retroactis habere debent in prato adjacenti & in eodem loco, ubi prædicta domus & caya sita fuerunt, Towagium, quod impeditum est per levationem prædictam.* [Vide *Blount* in Nomolexico v. *Towage.*]

¶ TOWELLA, Mappa. Vide in *Toacula.*

TOXA, Stragulum e grosso panno. Papias: *Stragulum, vestis, quæ Toxa dicitur.* Grimlaïcus in Regula Solitarior. c. 50. *Sufficiant autem eis stramenta lectorum, matta & cilicium, sagum, vel Toxa & capitale.* [Vide *Tota* 2.]

¶ TOXICARE, Veneno inficere, necare, apud Joh. Sarisber. l. 1. c. 6. l. 3. c. 9. Petrum Bles. Epist. 20. Petrum Cellensem l. 7. Epist. 3. Baluz. to. 6. Miscell. p. 205. Marten. tom. 4. Anecd. col. 194. Murator. tom. 16. col. 647. 922. & alios recentiores passim. Vide *Tossicare.*

TOXICATOR, Venenarius, qui venenum propinat, apud Lambertum Schafnaburgensem ann. 1054. [& in Gemma, ubi etiam *Toxicatrix*, *Venefica.*]

¶ TOXICUM, τοξικόν, Venenum: vox nota. Hinc nostris alias *Tosiche.* Le Roman *de Vacce* MS.

> *Illeuc fu mort par un Tosiche,*
> *Que li donna par felonnie*
> *Un pautonnier. Dex le maudie.*

¶ TOXICUS, Toxico infectus, venenatus. *Toxicum telum*, in Actis SS. Aprilis to. 2. p. 41. *Toxicum pectus*, ibid. p. 43. *Toxica potio*, ibid. p. 586. Fortunatus in Vita S. Hilarii Pictav. lib. 1. c. 1. n. 6. *Cum Ariana hæresis venenata de radice flore Toxico pullularet, &c.*

¶ TOXUS, Arcus, à Græco τόξον. Agnellus lib. Pontif. part. 2. c. 3. *Toxos adhibete in armis.*

¶ TOYA, Pulvinaris tegumen, Gall. *Taye.* Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. de pannis: *Item una Toya operata de serico ad faciendum unum coussinum.*

¶ TOYCUM, vox corrupta pro *Ptochium*, πτωχεῖον, Locus ubi pauperes degunt & aluntur. Index vetr. Canonum to. 3. Concil. Hispan. p. 19. col. 1. *De clericis, monachis vel laicis, qui sunt in Toycis, monasteriis atque martyriis, in potestate sint uniuscujusque Episcopi civitatis.* Quæ verba translata sunt ex can. 8. Concilii Calched. Οἱ κληρικοὶ τῶν πτωχείων καὶ μοναστηρίων, &c.

TRAAL, Servus cujuscumque conditionis, in Jure Sueonum, apud Joan. Stiernhookum p. 207.

¶ TRABACA, Ital. *Trabacca*, Tentorium, *Spezie di padiglion da guerra, tenda*, Academicis Cruscanis,

nostris *Tente*. Chronic. Estense ad an. 1317. apud Murator. to. 15. col. 381. *Reliquit campum, dimittens omnia sua ibi, scilicet Trabacas, victualia, & alia in maxima quantitate.*

TRABALE, Lignum, quod transit per rotas. Joannes de Garlandia in Synonymis:

Temo, longale, Trabale, furcale, ferale.

TRABALE JUDICIUM. Concilium Toletan. XIII. c. 2. *Vidimus multos & flevimus, ex Palatini ordinis officio cecidisse, quos & violenta professio ab honore dejecit, & Trabale judicium aut morti, aut ignominiæ perpetuæ subjugavit.* Quo loco *Trabale judicium* dici videtur firmum, ratum, & supremum; solemne enim est veteribus Scriptoribus *Trabale* appellare, quidquid ingens & firmum est, eodem sensu, quo *Trabalis jussio* dicitur in Nov. Theodosii de Judæis, quæ cum summa severitate exerceretur: *Trabali jussione decernimus, ut quicunque, &c.* Ita *clavo trabali figere* dixit Cicero 5. in Verr. Paulinus Nat. 9. Felic.

Corpora transfixis Trabalibus inclyta clavis.

Vita SS. Ferreoli & Ferrutii: *Capitibus beatorum Martyrum Trabales clavi .... malleis ferreis affixi.* Gloss. Gr. Lat. δοκώδης, *Trabalis*. Est igitur *judicium trabale* adeo firmum & validum, ut quemadmodum valida trabs flecti aut dirumpi non potest, ita & illud nulla ratione convellatur.

¶ TRABALE FERRUM, pro Gladio, poetice dixit Odo de varia fortuna Ernesti Bavariæ Ducis, tom. 3. Anecd. Marten. col. 370.

TRABARIÆ, *Naviculæ in fluminibus, quæ è singulis trabibus cavantur, unde & dicuntur. Hæ & littorariæ vel caudicæ.* Papias [ex Isidoro lib. 19. Orig. c. 1. quem vide.] Gloss. Sax. Ælfrici: *Trabaria*; Anbyme scip. Florentius Wigorniensis pag. 618. *Deinde uterque Rex in insulam ... Trabariis advehitur.* Vox *trabs*, pro *navi*, usurpata ab Ennio, Virgilio, Catullo, Horatio, &c.

TRABATICUM, Tributi species, forte pro *Trabibus* ad publica opera devehendis, vel præstandis. Charta Hlotarii Imp. an. 840. apud Chiffletium in Tornutio: *Nullus theloneum, aut ripaticum, ... aut cenaticum, aut pastionem, aut Trabaticum, aut ullum occursum, vel ullum censum ... exactare præsumatis.* Eadem pene habentur in Charta Caroli Calvi apud Bessium in Episcop. Pictaviensibus p. 28. ex qua Chiffletianam emendare licet. [Aliam adde Ottonis I. Imp. an. 949. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 291. Hinc emendandum est Privilegium an. 831. inter Instrum. Gall. Christ. novæ edit. to. 5. col. 463. ubi perperam legitur *Trabuticum*. Eadem omnino notione *Travaticum* habetur in Diplomate Ludovici Pii an. 821. to. 1. Ampl. Collect. jam laudato col. 77. *Trauvaticum* vero in alio ejusd. Imp. Diplomate an. 814. to. 2. ejusd. Ampl. Collect. col. 22. *Trobaticum*, in alio Ottonis III. Imp. an. 985. ibid. to. 1. col. 335.] Innocent. III. lib. 13. Epist. 115. *Parciates* (sunt ii Ravennatibus Custodes sylvarum seu parcorum) *per monasterium certum numerum Trabium in feudum percipiebant de sylva.* Vide Senatorem lib. 4. Epist. 8.

TRABATTERE. Pactus Legis Salicæ tit. 28. §. 4. *Si quis fœminam ingenuam gravidam Trabattit, & ipsa fœmina fuerit mortua, &c.* Ubi Lex Salica tit. 26. §. 4. nude habet: *Si quis fœminam gravidam occiderit, &c.* Wendelinus *trabattere*, ex *trans*, & *battere*, effictum putat, quod est perquam sæviter percutere. Vide *Tribattere*.

☞ Wendelini sententiæ favet Italicum *Trabattere*, quod etiamnum significat Verberare, percutere.

Attamen non arridet Eccardo, qui *Trabattere*, seu *Transbattere* interpretatur Ire super aliquem, sive aliquem pedibus conculcare, indigne tractare, notione deducta à *trans* Latino, & Germanico *batten*, Ire; unde, inquit, *batte, patte, pote; pfote*, pes; inde etiam restat *batschen* vel *patschen*, ire. Hinc, si eidem credimus, Itali *passare*, Galli *passer*, transire desumserunt.

¶ TRABBA, Trabs. *Perfexerunt tectum ... quod coopertum est cum tabulis & Trabbis*, in Actis SS. Maii tom. 2. pag. 841.

TRABEA, *Porticus tecta dicitur.* Ita Glossæ antiquæ MSS. Addit Joan. de Janua, *Trabibus*. Nos *Travée* dicimus seriem trabium, vel spatium inter duas trabes. Papias: *Tenda, quæ rustice Trabea dicitur.*

TRABEATIO, Crucifixio, passio Christi. Charta continens Electionem Froterii Episcopi Cadurcensis, an. 990. sic clauditur: *Schedula hujus indaginis à corporea Trabeatione Verbi divini anno* 990. *Ind.* 3. Alia in Tabulario Conchensis Abbat. in Ruthenis n. 83. *Facta Charta werpitionis, vel exvacuationis, sive securitatis, anno Trabeationis Dominica* 1013. Adde Chartam 145. in Appendice ad Capitul. Regum Franc. & aliam apud Diagum in Comitibus Barcinonensib. lib. 2. c. 31.

☞ *Trabeationem* minus recte Cangius nosque ipsi in voce *Annus* col. 461. ejus auctoritate ducti, Crucifixionem seu Passionem Christi sumus interpretati: nam Incarnatio seu Nativitas hac voce significatur; quod aperte demonstrari potest Chartis bene multis. Decretum Electionis Borelli Episcopi Rotensis apud Baluzium to. 2. Capitul. col. 630. datum dicitur *anno Trabeationis D. N. J. C.* MVII. *æra* MLV. *Indictione* XV. *Concurrente* I. *Epacta* XX. Notum est æram Hispanicam epocha Nativitatis Christi antiquiorem esse annos 38. Totidem annis æra Decreti laudati superat annum *trabeationis*. Præterea cæteræ omnes notæ chronologicæ anno Nativitatis conveniunt, non Passionis, ut & *annus* XXI. *regnante Roberto Rege* sub finem hujus Decreti notatus. Idem probant Charta 145. Appendicis Capitul. quam laudat ipse Cangius, alia an. 947. Marcæ Hispan. col. 860. alia an. 957. ibid. col. 874. alia an. 972. ibid. col. 900. alia an. 986. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 336. alia ann. 1013. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 168. alia an. 1035. tom. 6. Spicil. Acher. p. 435. in quibus omnibus adjunctæ sunt aliæ temporis notæ Nativitatem constanter indicantes, non Crucifixionem. *Trabeatio* autem, non à *trabe*, qua Crux intelligi posset, sed à *trabea*, togæ species, deducitur, atque ex hoc, nisi me fallo, S. Fulgentii Sermone de S. Stephano, ubi ait: *Heri enim Rex noster Trabea carnis indutus*, id est, Incarnatus, seu natus; ex quo loco *Trabeationem*, pro Incarnatione, seu Nativitate Notarios finxisse probabilissimum est.

¶ TRABELIANICA, TRABELLIANICA, pro *Trebellianica*, in Statutis Genuæ lib. 4. c. 6. lib. 5. c. 16. & in Testamento an. 1272. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1139. Vide *Trebellianica*.

1. TRABES in Ecclesiis. Harum ut crebra fit mentio, ita diversus fuit usus. Leo Ost. lib. 3. c. 31. (al. 33.) *Trabem quoque nihilominus fusilem ex ære cum candelabris numero* 50. *in quibus utique totidem cerei per festivitates præcipuas ponerentur, lampadibus subter in æreis uncis ex eadem trabe* 36. *dependentibus, quæ videlicet ærea trabes æreis æque brachiis ac manibus sustentata, trabi lignea, quam pulcherrime sculpi, & auro, colorumque fucis interim fecerat Desiderius exor-*

nari, commissa est, &c. Vide lib. 4. c. 73. Brompton. *De cujus Ecclesia una Trabe 5000. marcas argenti corrosit, unde Regis manum impleret, &c.* Chronicon Atinense an. 1061. *Fecit & duas Trabes ferreas, unam in choro, & alteram extra chorum ad apponendas candelas.* [*Trabium S. Petri* mentio est in Charta apud Cencium inter Census Eccl. Rom.]

TRABES cum *arcubus*, non semel memorat Hariulfus: lib. 2. c. 9. *Caeterorum Sanctorum reliquias... per alias 12. capsas minores auro argentoque vel gemmis pretiosis honestissime paratas, ... dividere, atque super Trabem, quam in arcu coram altare B. Richarii statuimus, ponere curavimus.* Cap. sequenti: *Trabes minores cum arcubus sunt argento parata.* Lib. 3. cap. 3. *Ante altare ejusdem Sancti stant columnae sex magnae ex cupro, argento, & auro paratae, sustentantes Trabem unam similiter cupream argento auroque paratam. Sunt & aliae Trabes minores tres ex cupro, argento auroque paratae in circuitu altaris vel chori, sustentantes arcus 17. ex cupro, argento, auroque fabricatos: inter quos stant imagines bestiarum, avium, hominumque.* Vitae Abbatum S. Albani: *Transposuit veterem Trabem, quae supra majus altare ponebatur, ... in qua etiam Trabe series 12. Patriarcharum & 12. Apostolorum, & in medio Majestas cum Ecclesia & Synagoga figuratur.*

2. TRABES, Frugum meta, continens 24. garbas, Anglis, *a thrave contening 24. sheaves.* Domesdey de Burgensibus Derbiae: *Hi autem ad festum S. Martini reddebant Regi duodecim Trabes annona.*

¶ TRABETUS, Trabecula, tigillum, Provincialibus *Travete: Trabatel* in Doujati Dictionario, nostris *Solive, soliveau.* Vide *Eschalmamentus.*

¶ TRABIS. Vide *Tenda* 2.

¶ TRABUCA, TRABUCARE *Castrum vel arcem.* Vide in *Trebuchetum.*

¶ TRABUCARE MONETAM, De justo ejus pondere detrahere, nostris alias *Trebucher, trebuchier.* Statuta Civitatis Astae Collat. 4. c. 6. *De pena Trabucantium & tonzantium monetas: Statutum est quod, si aliquis tonzaverit vel tonderit monetam ..., amittat pro pena libras* 200. Statuta Perusiae p. 52. *Si quis inciderit vel tonsuraverit aurum vel monetam, solvat pro banno solidos 60. si vero implicaverit aut Trabucaverit, solvat pro banno sol.* 100. Statuta Massil. lib. 5. c. 41. *de moneta non Trabucanda: Nulla persona audeat Trabucare vel Trabucari facere ullam monetam, quae curreat in Massilia.* Hinc emendo Praeceptum Philippi VI. Fr. Regis an. 1329. to. 2. Ordinat. p. 36. *Nullus campsor, nec alia persona sit ausa Trabutare* (corrigo *Trabucare*) *nec eccourre aliquas monetas, qua habeant cursum.* Praeceptum Philippi Pulcri an. 1310. to. 1. earumdem Ordin. pag. 475. *Que nul ne rechace, ne face rechacier, ne trebucher, ne requeure nulle monnoye, &c.* Recurrit ibi vox *Trebuchier*, ut & in alio Praecepto an. 1329. to. 2. p. 39. in alio ejusd. an. ibid. p. 46. *Trebuchier* vero in alio an. 1332. ibid. pag. 87. in alio an. 1343. ibid. p. 185. &c. Vide *Trebuchetum.*

¶ TRABUCHARE, Idem. Vide *Recurrere* 3.

¶ TREBUCHATIO, Detractio de legitimo pondere. Charta Lud. Hutini Reg. Fr. an. 1315. apud *Lafaille* in Probat. Annal. Tulos. tom. 1. p. 63. *Cum propter ordinationes monetarum non servatas poterent aliquem non puniri, imo hujusmodi poenam cuilibet a nobis gratiose remitti: concessimus quod ob transgressionem praeteritam dictarum ordinationum monetarum solo usu seu cursu, vel Trebuchatione, qua quidem Trebuchatio nobis non fuerit immoderate damnosa, nullus alicui poenae subjaceat.*

TRABUCCA, *Trabuchettum, &c.* V. *Trebuchetum.*

¶ TRABUCHETTUS. Vide infra *Trabucus* 2. & *Trebuchetum.*

¶ TRABUCHUS, TRABUCUS, Species mensurae, si bene conjecto. Statuta Civitatis Astae Collat. 3. c. 47. *Revenditores, qui habent discos in mercato teneantur & debeant tenere expeditas quatuor vias latas per duos Trabuchos.* Statuta Placentiae fol. 60. v°. *Cum quidam habentes testam juxta rivos, quae testa est terra glarea vel gerbida, quae non consuevit laborari vel colligi, vetantur habere quindenam juxta numerum Trabuchorum ipsius testae terrarum glarearum & gerbidarum.* Statuta Montis-regalis pag. 60. *Quod illa venditio seu acquisitio .... fieri non possit, & facta non valeat, nisi facta fuerit ad mensuram, nominando jornatas sive Trabucos in instrumento talis venditionis.* Vide alia notione in *Trebuchetum.*

¶ 1. TRABUCUS, f. Genus calceamenti. Charta Petri Abb. Cluniac. apud Baluz. tom. 5. Miscell. p. 452. *Trabucos vero & pedules fratrum primo custodes operis novae Ecclesiae imposuit, cujus redditibus ... propter novas emergentes guerras deficientibus, camerario .... injunxit, ut Trabucos & pedules fratribus provideret.* Occurrit alia notione in *Trabuchus* & in *Trebuchetum.*

¶ 2. TRABUCUS, TRABUCHETTUS, Monetalis statera, Gall. *Trebuchet.* Constitutiones Jacobi Regis Siciliae cap. 58. *Habebant in eorum domibus Trabuchettos non justos, seu majoris ponderis, cum quibus Turonenses grossos argenteos & alias pecunias argenteas, si essent integrae, & statuti ponderis videri & eligi faciebant, etiam, dum occasione majoritatis Trabucorum ipsorum, praedicta moneta argenti minoris ponderis videretur.* Pluries ibi.

¶ TRABULA. Chronicon Lubiense ad an. 1340. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1429. *Eduardus Rex Angliae: ... semur Trabula trajectum habuit, sed victor universam classem Francorum, quae CCCC. navibus constabat, delevit.* An species jaculi? Aliud sonat, si vera lectio est, in Chronico Teudon. to. 7. Spicileg. Achee. pag. 375. *Erat tunc temporis totum oppidum nostrum vallo fortissimo munitum, atque desuper postibus fortissimis magnisque Trabulis coronatum.* Sed forte leg. *Trabibus.*

¶ TRABUS, pro Trabs. Vide *Fileria* 1.

¶ TRABUTARE, Dissipare, disperdere, profundere, Ital. *Trabuttare.* Nicolai Smeregi Chronicon apud Murator. to. 8. col. 106. *Condemnaverunt ipsum D. Senosium in maxima quantitate denariorum, propterea quod & se* (f. *sibi*) *retinuerat datium vini conducti extra Vincentinum districtum, & quia Trabutaverat.* Statuta Vercell. fol. 117. *Quicumque dederit, obtulerit vel Trabutaverit aliquid alicui officiali domini Potestatis vel Communis Vercellarum contra suum officium, &c.* Vide alio significatu in *Trabucare.*

¶ TRABUTICUM. Vide *Trabaticum.*

TRACA. Consuetudines Ecclesiae de Regula, apud Labbeum to. 2. Bibl. p. 747. *De equo Hispanico 4. denar. de Traca coriorum boum, ovium, vel caprarum, 4. den.* [*Traca* videtur scriptum esse pro *Tacra*, de quo supra, Decem coria; saltem eadem notio est; an vero idem significet in Charta an. 1197. inter Instrum. Gall. Christ. novae edit. to. 6. col. 144. haud satis scio: *Carga de Trarar* 111. *den. saumada asino* 11. *mezaillas, bonut* 1. *den.*]

¶ TRACADA, *Strues lignorum*, in Amalthea.

TRACEA, Perquisitio, per quamcumque viam, quam *Traca* dicimus, unde Gallo-Belgae nostri *Tracer* dicunt, pro perquirere. Chronicon Flandriae c. 9. *Vous que jamais ne finirois de Tracer, qu'il ne*

Digitized by Google

l'eust trouvé. Vide Skenæum ad Regiam Majestatem l. 4. c. 32. Bracton. l. 3. tit. de Corona c. 1. §. 1. *Si homo per infortunium oppressus .... statim levetur hutesium .... & postea Traceam conducant per terram suam*, &c. Joan. Molinetus p. 123.

Perchant, Trachant, cherchant, courant, querant. Pag. 27. v.

Musant, Trassant à grant travail de corps.

Vide *Trassare*, præterea Menagium & Ferrarium in Originibus Italic. in voce *Traccia.*

TRACHALA. Aurelius Victor in Epit. de Constantino M. *Irrisor potius quam blandus; unde proverbio vulgari, Trachala decem annis præstantissimus, duodecim sequentibus latro, decem novissimis pupillus, ob profusiones immodicas nominatus.* Scurrilis istius Constantini M. appellationis rationem prodit Cedrenus p. 269. Εὐμύτορες τὺς ὤμυς, καὶ παχὺς τὸν αὐχένα, ὅθεν καὶ τραχηλᾶν αὐτὸν ἐπωνόμαζον: ἀ τράχηλες igitur deducta vox. [V. Τράχαλες, in Gl. med. Gr.]

¶ TRACHIDII, Τραχυδοί, in Glossis Lat. Græc.

¶ TRACHINA, Genus piscis. Acta S. Francisci de Paula, to. 1. Aprilis p. 139. *Cum semel vellet capere piscem quemdam, dictum in partibus illis Trachina, punxit digitum*, &c.

¶ TRACIO. Litteræ ann. 1137. tom. 5. Ordinat. Reg. Franc. p. 23. *Eandem villam in nostra Tracione & deffencione suscipimus.* Sed omnino legendum est *tuitione*: quod vidit Cl. Editor.

TRACONES, Meatus subterranei, cavernæ, speluncæ. Gloss. Lat. Gall. *Tracon, onis, allee sous terre.* Anonymus Poëta, nescio quis, laudatus à Joanne de Janua:

Terrarum Tracones, animalia dico dracones.

Will. Tyrius lib. 16. cap. 9. de regione Traconitide in Syria: *Videtur autem nobis a Traconibus dicta: Tracones enim dicuntur occulti & subterranei meatus, quibus illa regio abundat; nam pene universus illius regionis populus in speluncis & cavernis habitat, & in Traconibus habet domicilia.* Lib. 19. c. 26. de Nilo: *Sed tamen quibusdam meatibus tempore soliti incrementi, fluvii pars urbem influit; quam aquarum influxionem cisternis amplissimis, ad hoc specialiter deputatis, ad usus proprios toto anno diligenter servant; sed & pomeria, quæ sunt extra urbem procuranda, occultis Traconibus portionem ex ea dirigunt necessariam.* Matth. Paris an. 1247. *Cavernis terrestribus, & profundis Traconibus ac concavitatibus*, &c. Vitæ Abbatum S. Albani: *Tracones vero & vias cum meatibus subterraneis, & solide per artificium arcuatis ... obturavit.* [Vide Vossium lib. 3. de Vitiis serm. c. 53.]

¶ 1. TRACTA, Vectio, vectigal, quod exigitur pro mercium extra regnum, vel provinciam exportatione seu evectione, nostris *Traitte, Traitte foraine.* Inquisitio an. 1377. è Camera Comput. Provinciæ: *Una cum juribus virga ponderis & Tracta bladi & leydarum.* Charta ann. 1389. ex Archivo S. Victoris Massil. *Maria Regina Jerusalem & Siciliæ ... Officialibus regiis ... gabellæ ... Tractæ & impositionis*, &c. Litteræ Clementis VII. PP. an. 1382. to. 10. Spicil. Acher. p. 240. *Poterunt ... blada, vina, carnes ... portare & portari facere libere & sine impedimento, per terram vel per mare ... sine solutione Tractæ, pedagii, leudæ*, &c. Litteræ an. 1409. apud Rymer. tom. 8. p. 580. *Et de qualibet Tracta corii* (l. *Tacra*) *quinque ardicos.* Eadem habentur in aliis an. 1413. tom. 9. p. 30. Aliæ an. 1514. to. 13. p. 460. *Tracta bladorum & vinorum*, &c. Adde Bullam Pauli III. PP. ann. 1539. inter Privilegia Equitum S. Johannis Jerosol. p. 100.

¶ 2. TRACTA, Pecuniæ exportatio, *Traitte*, eadem notione, dicunt Nummularii. Statuta Genuens. lib. 4. c. 14. *Qui voluerit cambia, seu Tractas sibi factas solvere supra protestum, ad hoc ut retineat obligatum eum, qui traxit seu qui mandavit pecunias, seu cambium solvi, teneatur in illis locis, in quibus solutiones cambiorum habent sua tempora præfixa, facere declarationem in actis notarii coram testibus infra horas 24. post præsentationem litterarum cambii, sicuti acceptat talem Tractam supra protestum.*

¶ 3. TRACTA, Extractio pecuniæ ex arca communi, si bene conjecto. Charta Eccl. Anic. an. 1312. *Secuntur illa quæ solvuntur in Tracta.* 1°. *Thesaurario Ecclesiæ* VIII. *l.* ... *pistori* II. *s. regi* XXXVI. *s.* &c. Hodie apud Arvernos *la traitte* dicitur extractio pecuniæ ex arculis in æde sacra ad recipiendas oblationes collocatis.

¶ TRACTAMENTUM, Agendi ratio, Gallice *Traitement.* Charta Balduini Episc. Noviom. an. 1049. *Videns ergo memorati viri devotionem erga loca Sanctorum, concite compungitur cor meum, & non audeo ejus petitioni surda auris dare Tractamentum.*

¶ 1. TRACTARE, Consulere, sententiam in commune proferre, una proponere. Pactus Legis Salicæ in titulo: *Hi autem sunt qui Legem Salicam Tractaverunt, Wisogast, Arogast, Salegast*, &c. Vide infra *Tractator* 4.

2. TRACTARE, Lac mulgere, Gall. *Traire.* Fleta lib. 2. c. 79. §. 7. *Omnes oves ultra festum Nativitatis B. Mariæ matrices Tractari per ubera, seu lactari non permittantur.*

3. TRACTARE, Differere. Servius: *Xenocrates primus Philosophiæ scholam aperuit, cum antea in porticibus Philosophi Tractarent.* Vide lib. 2. Cod. Th. de his, qui super religione contendunt, & infra in *Tractator* 2. [& *Tractatus* 3. Vita S. Eugenii Episc. to. 3. Julii p. 496. *Liberum arbitrium habeant in Ecclesiis suis, quibus voluerint linguis, populo Tractare*, id est, Concionari, exponere, explicare disserendo; qua etiam notione Prudentius in Agone Cypriani:

Disserit, eloquitur, Tractat, docet, instruit, &c.]

¶ 4. TRACTARE, Controversari, litigare. Cod. Theod. lib. 6. tit. 23. leg. 19. *Ita nec de ejus unquam successione Tractabitur, qui nobis mediis & toto jure, quod in nostris est scriniis constitutum, teste succedit.*

¶ 5. TRACTARE, Convivio accipere, nostris *Traiter.* Gesta Abbatum Lobiens. to. 6. Spicil. Acher. p. 636. *Abbatem suum cum comitatu Tractare tenebantur. Benignius se Tractare*, pro Lautius se curare, seu pascere, legitur apud Horatium lib. 1. Ep. 17.

¶ 6. TRACTARE, Abolere, tollere. Conventio an. 1111. in Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 379. *Mali namque usagii non sunt recitandi, (f. retinendi,) sed potius Tractandi & dissipandi.*

TRACTAREA. Anonymus Barensis in Chronico anno 1042. *Argiro perrexit in Trane, per mare & terra obsedit eam, fecit ibi turrem excelsam ligneam, & Tractareas manculas, & berbices, ut comprehenderet eam.* Forte legendum *petrarias*, nisi per *tractareas* intellexerit quasvis machinas jaculatorias; *trahere* enim pro *jaculari* dixerunt inferioris ævi Scriptores, ita ut leg. *tractareas machinas.*

¶ TRACTAROLIUS, Publicanus, Gall. *Traitant*, ni fallor. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 71. v°. *Item victurales tempore vindemiarum portent super fiolis butallorum Tractarolios, qui vinum colligant, & qui contrafecerit, solvat vice qualibet solidos x. Pap.*

¶ TRACTATE, De industria, data opera. Statuta Cadubrii lib. 3. cap. 38. *Dummodo hoc factum fuerit Tractate, ordinate & pensate ... si vero aliter acciderit,*

non Tractate & non pensate, tunc similiter relinquatur arbitrio victori & consulum.

¶ TRACTATIM, Lente, graviter. Vide *Tractim.*

1. TRACTATOR, Chartularius, qui tractat vel retractat largitionales titulos. Scholiastes Juliani Antecess. ad cap. 82. *Tractenta, quos dicimus apud Latinos, Tractatores, maxime in Africa sic dicuntur, id est Scriniarii, qui annonas publicas computant & tractant.* Eustathius in Vita S. Eutychii Patriarch. CP. n. 68. Σωίζει πρὸς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Πόντου χαρτουλαρίους, τρακτευτὰς φημὶ καὶ αὐλὰς τῶν δημοσίων. &c. Ita *Chartularios* & *Tractatores* pro iisdem dici in l. 3. Cod. de Canone largit. titulor. in l. Nulli de Numerariis, l. ult. de Execut. eod. Cod. & Nov. 28. 30. 128. 129. 147. observat Cujacius ad d. l. 3. Vide Nicolaum Alemannum ad Procopii Anecdota pag. 100. 1. edit. & Nov. 1. Theod. sub finem.

2. TRACTATOR, Qui de rebus seriis docte & erudite *tractat*, scribit, loquitur, disputat. Gloss. Gr. Lat. Ὁμιλία, *Loquela, sermo, locutio.* Ὁμιλητικός, *Tractator.* S. Cyprianus in Præfat. ad libr. de Cardinal. operib. Chr. *Sublimes materia subtilium ingeniorum exigunt Tractatores.* Infra: *Aditum ad se temerariis Tractatoribus vel scriptoribus interdicit.* S. Hieronymus adversus Helvidium: *Quæ non solum pene omnes Græci Tractatores in suis voluminibus reliquerunt.* Spartianus in Geta: *Fuit adolescens moribus asperis, a natura decorus, Tractator, gulosus, &c.* Monachus Sangall. l. 1. de Carolo M. c. 4. *De pauperibus supradictis quendam optimum Tractatorem & scriptorem in Capellam suam assumpsit.* Horatius, *Ethicus Tractator* dicitur Ivoni Carnotensi Epist. 7.

☞ Huc, ut videtur, revocari possunt *Tractatores*, de quibus hæc habentur in Privilegiis Ecclesiæ Rom. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 1232. *Pacta & conventiones, concordata inter Regem ipsum* (Siciliæ Tancredum) *& Ecclesiam Romanam, mediantibus Cardinalibus missis ad Regem, & certis aliis Tractatoribus deputatis per Regem super appellationibus libere faciendis in toto regno ad Ecclesiam Romanam.* Oratores intelligo vel viros doctos, qui de negotiis prudenter & erudite tractare poterant.

TRACTATORES dicti præsertim Librorum sacrorum Interpretes, qui de rebus sacris tractant. S. August. de Doctrina Christ. *Debet divinarum Scripturarum Tractator & doctor, defensor rectæ fidei, ac debellator errorum, & bona docere, & mala dedocere.* Vincentius Lirin. Commonit. 1. *Doctores, qui Tractatores nunc appellantur, quos hic idem Apostolus etiam Prophetas interdum vocat, eo quod per eos Prophetarum mysteria populis aperiuntur.* Ruffin. de adulteratione Librorum Origenis: *Quoscunque veterum nobilium Tractatorum invenerunt de his, quæ ad gloriam Dei pertinent, plene & fideliter disputasse, &c.* Facundus Hermianensis lib. 4. c. 2. *Hieronymus quoque noster, vir admodum doctus, qui etiam tanto fuerat lectionis, ut omnes, aut pene omnes, sive in Græco, sive in Latino eloquio divinorum Scripturarum Tractatores legeret, &c.* Idem lib. 9. c. 5. *Proinde melius facimus, si quemadmodum divinam Scripturam, sic etiam ejusdem Scripturæ Tractatores locutos contra hæreticos fuisse credamus.* Arnobius Junior in Psal. 67. *Cleros enim hoc loco dictos & Judæi dicunt, & nostri plurimi Tractatores.* Senator lib. de Divin. Instit. c. 17. *Habent etiam post Tractatores* (SS. Patres) *diversos relatores temporum studio Christiano, &c.* Nicolaus I. PP. Epist. 42. *Si enim ipsorum decreto cæterorum opuscula Tractatorum approbantur, &c.* Didymus apud S. Hieronymum in Epist. 51. ad Domnionem: *Scientia Scripturarum omnes sui temporis Tractatores vincere* dicitur; adde Epist. 52. 61. 62. 64. &c. Idem Hieronymus Claudiano Mamerto lib. 2. de Statu animæ cap. 9. *Peritissimus Tractatorum* appellatur: Lupo Servato de Trib. quæst. *Alterum lumen Tractatorum:* Beda, Monacho Sangallensi lib. 1. de Carolo M. c. 2. *Peritissimus post sanctum Gregorium Tractator:* S. Eulogius, Alvaro Cordubensi in ejus Vita n. 10. *Tractator peritissimus & doctor:* Origenes, Sidonio lib. 2. Epist. 9. *Stavus cavendusque Tractator*, Sulpitio Severo Dial. 1. cap. 3. *Tractator sacrarum Literarum peritissimus. Ecclesiastici Tractatores*, apud Vigilium Tapsensem l. 5. contra Eutychem. Adde Auctorem Prædestinati pag. 36. 82. &c. Mitto, quæ alii de hac voce observarunt, Juretus, Savaro, Sirmondus, Jacobus Gothofredus, Joan. Filesacus, Baluzius, & alii.

3. TRACTATOR, Concionator, qui *tractatus*, seu homilias habet ad populum. Petrus Chrysologus serm. 91. *Vacat humanus sermo, silet prædicatio Tractatoris, quando angelico præconio Joannis* (Baptistæ) *profertur gloria, virtus insonat, laus collaudatur.* [Vide *Tractore* 3.]

4. TRACTATOR, Consiliarius. Senatori lib. 8. Epist. 8. Idem Epist. 12. *Decet enim Tractatores habere doctissimos, quibus summa potestas committitur, &c.* Ita alibi *Tractatum*, pro Consilio, usurpat. [Vide *Tractare* 1. & *Tractatus* 2.]

¶ 5. TRACTATOR, Arbiter, conciliator: idem etiam forte qui *Conservator*. Vide in hac voce. Litteræ Johannis Fr. Regis an. 1356. to. 4. Ordinat. p. 178. *Nec tamen nostre intencionis existit, quod per hoc antique consuetudini, per quam dicti Decanus & Capitulum asserunt se habere debere in dicta nostra curia Tractatores, &c.* Quæ sic Gallice utcumque redduntur in Litteris Caroli V. an. 1367. to. 5. earumd. Ordin. p. 26. *Et toute-voyes n'est pas nostre entente, que pour cause de noz presens don, grace & octroy, aucun prejudice soit fait, ou puisse estre mis de present, ne pour le temps à venir, aux autres privileges anciens de ladicte Eglise, par lesquelz lesdiz Doïen & Chapitre ne sont tenuz de ploidier audit Parlement, fors comme pardevant Traicteurs de leurs causes. Traicteurs esleuz*, in aliis ejusd. Reg. Litteris an. 1372. ibid. p. 516. *Traiteur moyen* apertius dicitur in Litteris Ægidii Episc. Tuscul. Cardin. an. 1376. è Bibl. Reg. *Puisque je estoye Traiteur moyen, il me convenoit essoyer de mouvoir plusieurs voyes, afin de procurer l'acort d'une partie & d'autres.* Hinc

¶ TRACTATOR PACIS, Ædilis, Scabinus, qui pacem inter cives tuetur, idem qui *Paciarius.* Vide in *Pax*. col. 304. Transactio inter Dominum & incolas de Masalguis an. 1591. è Schedis Præs. *de Mazaugues: Licitum sit ... annis singulis creare unum vel duos Tractatores pacis.*

¶ TRACTATOR VENDITIONIS, Cui cura erat vendendi res ad dominum pertinentes. Charta Ludovici Regis Fr. an. 1484. apud Baluz. tom. 1. Hist. Arvern. p. 231. *Ac dictis ipsius Comitis servitores ac dictarum venditionum Tractatores ad requestam dicti Marmoti in vino rubeo ipsius Comitis vinum album loco aquæ pluries posuerant seu miscuerant.*

TRACTATORIA, Epistola Synodalis, *Synodica*; quæ à *Synodo*, quam *Tractatum* appellari mox docemus, ad Episcopos scribitur, vel de quavis re ad *tractatum*, seu Synodum spectante. Ea enim est vera vocabuli origo, quam non adverterunt Baronius an. 142. & Bernardinus Ferratius lib. 1. de Epist. Ecclesiast. c. 2. nisi locis mox laudandis legendum sit *tractoria*, uti contendit Philippus Priorius. Meminit S. Augustinus *Tractatoria* Serm. 2.

Digitized by Google

in Psalm. 36. qua Episcopi declarabant hunc vel illum esse excommunicatum: *Atque ideo non immemores puritatis Ecclesiæ catholicæ incredibile existimavimus, omnes sanctos Consacerdotes & omnes Clericos, & omnes populos, qui se Christianos meminerint, hac nostra Tractatoria commonere, ut omnes ejus* (Primiani) *communionem, utpote damnati, diligenti cura horreant.* Eodem sensu *Tractatoriam* usurpat Epist. 162. *Quod si usu fecerim, ibi etiam eorum pravitas & perversitas innotescet, missaque Tractatoria super eorum nomina per totum orbem terrarum, quacunque jam Christi Ecclesia dilatata est, ab omnibus Ecclesiis eorum communio præcidetur. Tractatoria* denique mentio est in Concilio Teleptensi. In Concilio Carthaginensi V. can. 10. & Africano sub Bonifacio & Cælestino c. 43. jubentur Episcopi ad Concilium evocati, *si non potuerint occurrere, excusationes suas in Tractatoria conscribere.* Quo loco Capitula Car. M. lib. 7. c. 20. habent *Tractoria*.

TRACTATORIUM, Locus, in quo *tractatus* seu consilia agitantur, Senatus. Sidonius lib. 1. Epist. 7. *It in Tractatorium frequens Senatus.* V. *Secretarium.*

1. TRACTATUS, Ὁμιλία, Collatio, præsertim de rebus sacris; præterea concio Episcopi vel Sacerdotis ad populum. Acta Numidarum Martyr. apud Surium 1. Maii, & Baron. an. 262. n. 39. *Horum tanta charitas fuit, & tanta dilectio, ut licet taciti possent jam devota & obsignata virtutis exemplis sitem fraternitatis extruere; tamen ad stabilitatem perseverantiæ latius consulentes, pectoribus nostris totum Tractatus salutaris infunderent; neque enim tacere poterant, qui Dei sermonem videbant. Nec mirum si paucis illis diebus tam large nostrum omnium mentes eorum Tractatus salubris animavit, in quibus jam Christus, micante gratia de proxima passione fulgebat.* S. Cyprian. de Opere & Eleem. *Quales nunc in Ecclesia quosdam videmus quorum præclusæ aures, & corda cæca nullum de spiritualibus ac salutaribus monitis lumen admittunt, de quibus mirari non oportet, quod contemnant in Tractatibus servum, quando a talibus Dominum videamus esse contemptum.* Adde eumdem Epist. 78. & Optatum lib. 4. & 5. Ambrosium in Ep. 14. Gaudentium Brixiensem, &c. *Tractatus populares, quos Græci Homilias vocant*, inquit S. Augustinus in Epist. 4. ad Quodvultdeum, præfixa lib. de Hæresib. & Victorem Vit. lib. 1. *Populares sermones Ecclesiastici*, eidem Augustino l. 1. Retract. c. 22. & serm. 20. de Diversis c. 7. Chronic. Reichersperg. an. 436. de eodem S. Augustino: *Usque ad illud tempus 232. confecerat libros, exceptis innumerabilibus Epistolis, & homeliis, & aliis Tractatibus popularibus.* Vide Petrum Chrysologum serm. 36. initio. In Concilio Laodiceno can. 19. ὁμιλίας ἐπισκόπων, *Tractatus Episcoporum*, vertit Isidorus Mercator. In Capitul. Caroli M. lib. 1. c. 78. *Soli Canonici libri, & Catholici Tractatus, & Sanctorum authoritates & dicta legi & tradi jubentur.* Ita *Tractare*, pro *Scripturas sacras exponere*, usurpat lib. 1. Sacrament. Eccles. Roman. c. 33. semel ac iterum. [V. *Tractator* 1.]

2. TRACTATUS, Consilium. Senator l. 8. Epist. 10. *Defensorem omnium suis Tractatibus adjuvabat, & minisficandu consilium, rogabat ipso Rectorem.* Vide *Tractator* 4. [& *Tractare* 1.]

3. TRACTATUS, Concilia Episcoporum, in quibus de rebus Ecclesiasticis *tractatur*, disceptatur. *Tractatus Nicænus*, non semel apud S. Hilarium in Fragmentis. S. Ambrosius Ep. 13. *Hoc scriptum est in Ariminensi Synodo; meritoque Concilium illud exhorreo, sequens Tractatum Concilii Nicæni, à quo me nec mors nec gladius poterit separare.* Infra: *Si Tractandum est, Tractare in Ecclesia didici, quod fecerunt patres mei.* Ita etiam *Tractatum Concilii Nicæni* dixit Vigilius Tapsensis l. 2. contra Palladium p. 498. & *Tractatum plenum*, quem ibidem *Concilium plenum* vocat. Codex Canonum Ecclesiæ Africanæ c. 47. Περὶ τῆς πίστεως γὰρ τοῦ ἐν Νικαίᾳ τρακτάτου ἠκούσαμεν. Epistola Clericorum Italiæ directa Legatis Gallor. an. 552. *Usque ad universales Concilii Tractatum.* Epistola Synodalis Concilii Aurelian. I. *Quia tanta ad religionis Catholicæ cultum gloriosæ fidei cura vos excitat, ut sacerdotalis mentis affectu Sacerdotes de rebus necessariis Tractaturos in unum colligi jusseritis, &c.* *Tractatus, ac deliberatio Synodi*, apud Facundum Hermianensem lib. 2. c. 5. *Synodalis Tractatus*, in Epist. Leonis I. PP. ad Flavian. CP. & apud Marbodum Diac. in Vita S. Licinii Episc. Andeg. *Tractatus Ecclesiasticus*, in Epist. 9. Gelasii I. PP. Lex 15. Cod. Th. de Episcop. &c. *In Ariminensi Synodo super Ecclesiarum & Clericorum privilegiis Tractatu habitu, &c.* Hlotharii Imp. Epistola ad Leonem IV. PP. *Observantes, ut si ipse ratum esse decerneret, ex suo latere viros idoneos destinaret, qui unà cum Episcoporum ipsius provinciæ Tractatu, causam utriusque inquirere, & canonice definire valerent.* Præfatio Concilii Wormaciensis an. 868. *Dum... apud Wormaciam... convenissemus, ut de quibusdam Ecclesiasticis utilitatibus communis à nobis Tractatus ageretur, &c.* Concilium Romanum ann. 904. cap. 1. *Quatenus cum ad Synodum convenerint, libere eis Tractare & statuere liceat, quæ sanctorum Patrum canonica censura decrevit.* Concilium Trosleianum an. 909. in Præf. *De statu sanctæ Ecclesiæ ac totius regni utilitate Tractaturi.* Adde Conc. Confluent. an. 922. c. 1.

¶ TRACTATUS, Congregatio, Conventus Monachorum in capitulo congregatorum. Charta ann. 1232. ex Chartul. Campaniæ fol. 194. col. 2. *Conventus Latiniaci post cessionem Gaufridi quondam Abbatis Latiniaci Tractatum habuerat de electione Abbatis... Conventus Latiniaci vacante monasterio antequam Tractatum habeat de eligendo Abbatem, &c.*

4. TRACTATUS, Epistola, quam Pontifex recens electus ad alios Pontifices mittebat, fidei suæ testis, quam *Synodicam* appellabant, ut in hac voce docemus. Auctor Prædestinati l. 1. hæresi 89. *Consuetudo est namque, ut unum Tractatum suum Episcopus Alexandrinus mittat ad Constantinopolim, qui recitetur in Pascha, & Tractatum suum Constantinopolites, qui Alexandriæ recitetur. In Tractatu suo Constantinopolites Nestorius scripsit, Mariam non esse Theotocon, sed Christotocon, &c.*

5. TRACTATUS. Charta Petri Abbatis S. Benigni & Menardi Abbatis S. Sequani pro societate monastica, apud Perardum p. 265. *Post brevis recitationem statim fiet officium, & ea die, si talis fuerit hora, vel incrastino Missa matutinalis, cum signorum pulsatione & Tractatu celebrabitur.* An *Tractu*?

¶ 6. TRACTATUS, Pactum, compositio, Gall. *Traité*. Charta S. Benigni Divion. an. 1282. *Rogavimus dictos Abbatem & Conventum... ut ipsi dicto Tractatui consentirent. Tractatus pacis*, in Litteris an. 1225. apud Rymer. to. 1. p. 280. Occurrit passim hac notione.

¶ 7. TRACTATUS, Examen. Canonizatio S. Edmundi Cantuar. Archiep. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1843. *Habito diligenti Tractatu, licet nihil invenisset omissum, quod diligens inquisitor facere debuisset, tamen, &c.*

¶ 8. TRACTATUS, Convulsio, spasmus. Miracula B. Ambrosii Senens. to. 3. Martii p. 204. *Malum quod vocatus in majoribus morbus caducus, & habebat*

bebas Tractatus, quos habet ille quem arripuit malum prædictum. Vide *Tractus* 5.

¶ TRACTE. Charta an. circiter 940. apud Baluz. Hist. Tutel. col. 329. *Excepto Cologas cum locu, cum Tracte ad scavas, cum bosco, &c.* An idem quod *Tractus* 2.

TRACTEUTÆ. Vide *Tractator* 1.

TRACTIM, in Glossis veteribus, *jugiter, continuatim. Tractim* vero *canere*, lenta & morosa modulatione. Honorius Augustodun. lib. 1. c. 36. *Tractus, à trahendo dicitur, quia trahendo, id est Tractim canitur.* Id est *lente*, morose, quomodo *Tractim* exponitur in Glossario Longobardico S. Germani Paris. [Nonius: *Tractim, ut sensim, id est, diutine, longo tractu.*] Usus antiqui Ordinis Cisterciensis cap. 68. *Dicto itaque* Deus in adjutorium meum intende, *morose & trahendo a Sacerdote, &c.* Cap. 119. *Et cum paratum fuerit, tabulam in claustro Tractim percutere ... debet.* Romualdus Salern. Archiep. in Chronico MS. [nunc edito to. 7. Muratorii] ann. 1166. *Clericos in ea multos & prabendas instituit, & divinum in illa officium reverenter, & Tractim,* [edit. *Tractatim*] *& cum Dei reverentia & timore celebrari disposuit.* Chronicon Trudonense l. 8. *Assiduus erat omnibus horis in choro, & de Psalmis Tractim cantandis, & cantu dulce atque modulando indefessa illi sollicitudo.* Charta Caroli Regis Siciliæ an. 1304. apud Ughellum to. 7. Ital. sacræ p. 897. *Volumus, quod ipsa deinceps Ecclesia secundum ordinem Parisiorum Ecclesia per libros, quos eidem Ecclesia dedimus, divinum officium celebretur, punctatim videlicet atque Tractim.* Statuta antiqua Ord. Cartus. 2. part. c. 13. §. 5. *Historiam legat rotundius, sermones & homilias attractius, aperte tamen & distincte legat omnia, ut possit intelligi, &c.*

¶ TRACTIO, Tractus, ἕλκυσις, σύρσις, in Glossis Lat. Græc. Inter pœnas in læsæ majestatis reos numeratur in v. *Exenteratio.*

TRACTOR. Concilium Avenionense ann. 1281. c. 8. *Denuntientur auctores, fautores, Tractores, defensores, & fidejussores pro his observandis excommunicati, &c.* Forte *Tractatores*, ex Gallico, *Traiteurs*, Contrahentes.

¶ TRACTOR DECIMARUM, Cui cura est decimas colligendi, *trahendi* seu vehendi in horreum decimatoris. Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 43. *Per dominam & heredes suos attrahetur decima ad domum monachorum, & eodem anno quo domina & heredes sui tractum habebunt, ipsi habebunt clavem domus & monachi paleas, Tractore interposito per fidem singulis annis, quod erga monachos & dominam ... legitime se habebit.* Fol. 81. *Hanc potestatem in decimis eligendi Tractorem suum & excussorem ... Paganus habebit.* Vide *Tractus* 3.

1. TRACTORIA, Idem quod *Traga*, vel *Traha*, de qua voce infra. Erchempertus in Hist. Longobard. c. 68. *In quandam Tractoriam plaustro vehementer intromissus, Capuam urbem ingressus est.*

2. TRACTORIA, Diploma, seu instrumentum evectionis, cursusque publici, hoc est, quo jus & facultas dabatur equos, vehicula, & viaticum petendi de publico. *De Tractoriis* passim tituli *de Cursu publico*, & *de Tractoriis & stativis*, lib. 12. Cod. Justin. & lib. 8. Cod. Th. ubi multa Cujacius, Jacobus Gothofredus, & alii doctiores interpretes, quos non exscribo.

TRACTORIA, Interdum est Epistola citatoria & evocatoria, qua jubetur quispiam certo loco & tempore præsentem se sistere: qua scilicet trahitur & evocatur quispiam. S. Augustinus Epist. 217. *Tractoria ad me 5. Id. Nov. venit, tam finito die, & me valde indispositum invenit, ut occurrere omnino non possem, &c.* Vide Formulas antiquas promotionum Episcopalium to. 2. Concil. Gall. Sirmondi pag. 651. 653. 656. Johannem VIII. PP. Epist. 177. 181. 228. 229. Bernardinum Ferrarium de Epistol. Eccles. lib. 2. c. 1. & Garnerium ad Marium Mercatorem in Commonitorio cap. 3.

☞ Alias eodem intellectu sumitur, quo *Tractatoria*, ut apud Marium Mercatorem in Commonitorio, ubi *Tractoriam* appellat Zosimi Epistolam de Pelagii & Cœlestii damnatione omnibus Ecclesiis inscriptam.

Tractoriarum etiam sub Regibus nostris usus innotuit, quem à Romanis mutuati sunt; quibus scilicet Missis suis commeatum & hospitia in itinere præberi jubebant. Exstat harum formula apud Marculfum lib. 1. for. 11. cujus titulus: *Tractoria Legatorum, &c.* Initium autem sic concipitur: *Ille Rex omnibus agentibus. Dum & nos in Dei nomine Apostolicum virum illum partibus illis legationis causa direximus, ideo jubemus, ut locis convenientibus eisdem a vobis evectio simul & humanitas ministretur, hoc est, veredos seu paraveredos tantos, panis nitidi modios tantos, vini modios tantos, &c.* Ex quibus patet expressum in Tractoriis quid Missis singulis, secundum eorum qualitatem præbendum esset; unde *Tractoria stipendiales* appellantur Agobardo lib. de Insolent. Judæor. Ita porro *Tractorias* usurpant Capitul. Caroli M. lib. 4. c. 30. 69. Lex Longob. lib. 3. tit. 1. §. 38. tit. 7. §. 1. Capitul. Ludovici Pii an. 818. c. 30. & an. 819. c. 26. & Capit. Caroli C. tit. 32. c. 16. Vide Diurn. Roman. c. 6. tit. 9. 10.

TRACTORIA, interdum sumitur pro quovis Diplomate Principis. Carolus M. in Charta seu Præcepto, quo Monasterium S. Dionysii ab omni teloneo eximit, apud Doubletum pag. 709. *Ideoque per hanc Tractoriam expresse præcipimus atque commendamus, ut ipsum mercatum cum omnes suos teloneos, sicut anteriores Reges ac Principes partibus S. Dionysii contulerunt, ita in omnibus sint concessi atque indulti.* Mox: *Et ut hæc Tractoria nostris & futuris temporibus firmior habeatur, &c.* Quibus postremis verbis concipitur pariter Præceptum aliud Ludovici Pii pro eadem immunitate teloneorum, pag. 733. Nescio an aliter intelligendum sit Concilium Meldense can. 71. in quo Galliæ Episcopi à Carolo Rege postulant, *ut auctoritatem sigillo regio roboratam more Tractoria Christianissimus Princeps singulis donet Episcopis, quam quisque Episcoporum penes se habeat, ut quando ei necesse fuerit, per eandem auctoritatem reipublica ministros conveniat, ut ipsi in quibuscumque civilis indiguerint auxilio, reipublica ministris concurrentibus, suum, imo divinum, possint rite peragere ministerium.* Quo loco *auctoritas sigillo regio more tractoria roborata*, nihil aliud opinor, sonat, quam Diploma authenticum Principis, ejusque firmatum sigillo, quomodo *tractoria* firmari solent, hoc est, *præcepta regia*, (cujusmodi sunt Caroli M. quorum meminimus) quibus scilicet tractoriis ac diplomatibus facultas daretur Episcopis *ministros reipublicæ* conveniendi, iisque nomine regio præcipiendi, ut quotiescunque res exegisset, præsto essent ad eorum auxilium. Scio Bignonium Bernardinum & Ferrarium *Jus tractoria*, seu evocandi ministros regios per *tractoriam* à Rege expositum censuisse, quorum sententiam si quis amplecti malit, non magnopere repugnabo. Binæ denique habentur formulæ *Tractoriæ* nomine, in formulis incerti auctoris c. 10. & in Chartis Parensalib. for. 15. Prior quæ est Episcopi, inscribitur *Tractoria pro itinere peragendo*: altera quæ

est majoris domus, inscribitur *Charta Tractaria*; utraque porro precibus concipitur, ut peregrino religionis vel pœnitentiæ causa ad Sanctorum limina pergenti, mansionem, focum, panem & aquam præstare velint ii, per quos iter facturus est; quæ quidem *tractoriæ* non multum differunt ab iis quas *Commendatitias* appellabant; adeo ut liceat opinari *tractoria* vocem latius postea sumtam pro quovis Diplomate. Vide *Tractatoria*.

¶ 3. TRACTORIA, Vas grande. Acta S. Urcini Mart. to. 3. Junii p. 811. *Habuit idem presbyter Tractoriam vini juxta parietem oratorii ejusdem Martyris ad usum egenorum & pauperum vino plenam.*

¶ TRACTUATIM, Idem quod *Tractim*, in Cantu ecclesiastico, Lente, morose. Statuta S. Jacobi Hospitalis Paris. an. 1388. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 339. n. VII. *Præcepimus quod omnes psalmodiantes in dicta Ecclesia psalmodient Tractuatim, facientes pausam in medio versiculi, &c.*

¶ TRACTULARE, *Versare*, in Gemma, ut in tritico & feno obtinet. Est à *tractum* ea forma, qua *ustulo*, ab *ustum*: *postulo*, ab inusitato *postum*, non pro *positum*, sed pro *poscitum*, ut habet Vossius lib. 4. de Vitiis serm. c. 28.

¶ TRACTULUS, Parvus *tractus*, seu species lineolæ inclinatæ, quam inter signa cantus recenset Johannes de Muris apud D. *le Clerc* in libro cui titulus: *La Science & la Pratique du Plain chant* p. 272.

¶ TRACTURA, Possessio, fructus qui ex aliqua re *trahuntur*, seu percipiuntur. Charta ann. 1130. Marcæ Hispan. col. 1269. *Ego Petrus Bernardi Capellanus istius Ecclesiæ dono jam dictæ Ecclesiæ omnes meas Tracturas & tenuitiones, sicut ego modo teneo & possideo... exceptus vinea una & decimum, quod milites possident... prædictas Tracturas & tenuitiones, ita laudamus, ut sit francbum prædictæ Ecclesiæ.* Concil. Arand. an. 1473. c. 21. *Sed etiam bladi annonæ... & aliorum fructuum, tam decimarum quam primitiarum, Tracturas, exitus, redditus necnon transitus de loco ad locum vetant & interdicunt.* Vide *Tractus* 3.

1. TRACTUS, Cantus Ecclesiastici species. Honorius Augustod. lib. 1. c. 96. *Tractus a trahendo dicitur, quia trahendo, id est tractim canitur.* Hugo à S. Victore in Spec. Eccl. lib. 1. c. 7. *Tractus autem quia gemitum & cantum lachrymabilem exprimit, lachrymas Sanctorum... repræsentat. Unde Tractus dicitur, quia Sancti suspirantes ab imo pectoris gemitum trahunt.* Adde lib. 2. cap. 19. Alcuinus lib. de Offic. divin. *Tractus semper in causa humilitatis ponitur.* Joannes Abrincensis Episc. de Offic. Eccl. *Per Tractum qui nullo respondente cantatur, & in melodiis suis similitudinem fert gemitus, &c.* In eo vero quod nullo respondente canitur, differt à responsorio. Amalarius lib. 4. de Divin. Offic. c. 12. *Hoc differt inter responsorium, cui Chorus respondet, & Tractum, cui nemo.* Inde igitur Tractus cantatur, cum cessat Alleluia. Ordo Romanus: *Si fuerit tempus, ut dicatur Alleluia, bene; sin autem, Tractus.* Alibi: *Quapropter Alleluia illo tempore non cantatur apud nos, sed Tractus, id est luctus.* Necrologium S. Leonorii Bellimontis in Bellovacis: *Kal. Jan. obiit Matthæus Comes.... officium plenum fiat, cappa in Choro, Responsoria & Tractus, in cappis, tres pauperes reficiantur, Generale facit Prior de piscibus abundanter.* *Tractus* & hymnos composuit Gelasius PP. ut auctor est Rupertus l. 2. de Div. Offic. c. 21. & ex eo Auctor Chronici Reicherspergensis sub ann. 494. [Ricobaldus Ferrar. apud Murator. tom. 9. col. 114. *Gradualia, Tractus & Alleluia Ambrosius, Gelasius & Gregorius ad Missam cantari instituerunt.*] Vide præterea librum usuum Ordinis Cisterc. c. 12. Stephanum Eduensem Episc. lib. de Sacram. altar. c. 12. & Durandum l. 4. c. 21.

2. TRACTUS, Piscatio, jus piscationis, quod alias *Jactus* dicitur; pisces, qui ex fluvio vel vivariis extrahuntur. Tabular. Belliloc. ch. 159. *Cum terris cultis & incultis, domibus, sylvis, adjacentiis, & in Dordonia Tractis, sive jetis.* Ch. 176. *Et juxta fluvium Dordonæ piscatoriis & ripaticis, jectis sive Tractis.* Charta an. 1266. in Probat. Hist. Sabaud. *Ripaticis, piscationibus, Tractis, venationibus, laudemiis.* Charta Ricardi II. Ducis Norm. ann. 1027. pro Monast. Fiscan. *Et in eodem fluvio 1 tractus piscatorios... item in fluvio qui dicitur Authura, in loco dicto Hasdans, Tractus piscatorios cum aliquibus hospitiis.* Fleta l. 5. c. 9. §. 24. *Sunt etiam aliæ res hæreditariæ, quæ veniunt in partitionem, quæ cum commode dividi non possunt, uni conceduntur, ita quod alii cohæredes alibi de communi hæreditate habeant ad valorem: sicut sunt vivaria, piscariæ, parci, & hujusmodi; vel saltem quod partem habeant, sicut secundum, tertium, vel quartum, vel secundum Tractum, tertium, vel quartum, secundum numerum cohæredum: & ita de parcis, secundam, tertiam, vel quartam bestiam.* Charta Ludovici Regis Franc. ann. 946. in Biblioth. Cluniacensi p. 275. *Excepto tertio Tractu de Hosa, quod pertinet ad S. Vincentium.* Alia Rodulphi Regis ann. 997. ibid. p. 410. *Et tertiam partem piscinæ, quæ vocatur Osa, cum mancipiis, vel reliquis rebus ad eandem piscinam pertinentibus, ut semper iidem Monachi medium Tractum habeant.* Orig. Murensis Monasterii p. 50. *In lacu autem habemus duos Tractus & dimidium, &c.* Tabularium Vindocinense fol. 54. *Donavit eis Tractum sagenæ unius, in universis aquis suis, ubicunque piscaturas habere dinoscitur.* Vide Radulphum in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis n. 78.

3. TRACTUS, vel *Tractus decimæ*, in agris ac culturis, alius prorsus à *Tractu piscatorio*. [Charta Petri Leucorum Episc. an. 1179. *Hawidis Ducissa fundatrix Ecclesiæ Castenienses dedit in præfata villa Tractum & decimas Ecclesiæ, & quidquid allodii ibidem possidebat.*] Charta Alexandri III. PP. anno 1180. in Historia Vastinensi: *Decimam de la Narville, & Tractum per singulos annos... apud Chaloërcth quartam partem decimæ de Fratevilla, & duos Tractus; quartam partem decimæ de Vateunis, & quartum Tractum; Decimam in terra Burchardi Gononis,... & ipsius decimæ Tractum.* Charta Hugonis Decani Paris. ann. 1213. in M. Pastorali lib. 7. ch. 33. *Ipsi autem Monachi nobis quitaverunt medietatem totius decimæ in proventibus, videlicet in dominio, in justitia, in Tractu.* Alia an. 1248. lib. 8. ch. 22. *Medietatem in quadam decima,... videlicet in grano, palea, Tractu, stramine, & in omnibus aliis quibuscunque proventibus ratione decimæ supradictæ.* Charta ann. 1239. apud Roverium in Reomao pag. 263. *Cum Abbas & Conventus Reomaensis, Laurentium de Crie piscatorem coram nobis authoritate Domini Lingonensis, super terris tertialibus sitis in finagio de Crie, in quibus dictus Laurentius dicebat se Tractum habere, & super sergenteria ad Prioratum de Asiaco spectantibus traxissent in causam, &c.* Quæ hic commentatur idem Roverius p. 640. nihili sunt. [Index MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constant. fol. 46. v°. *In qua parochia sunt tres Tractus decimarum, de quibus rector ejusdem Ecclesiæ percipit unum Tractum feodi de Colonc. & in aliis duobus non percipit nisi tertiam partem.* Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 43. *De Tractu vero fuit constitutum, quod utraque pars tam monachi quam domina & sui hæredes de anno ad annum alternatim*

Tractum decimæ possidebit, & eodem anno quo monachi Tractum habebunt, per ipsos attrahetur decima ad domum dominæ & hæredum suorum; & eodem anno habebam clavem domus, ad quam decima attrahetur; domina vero & sui hæredes habebunt paleas.] Vide *Granchiagium* in *Granea*, col. 942.

☞ His omnibus in locis, si bene conjecto, *Tractus decimæ* idem est quod alibi, *Carro*, *Decima decimæ*, *Redecima*, seu pars decimarum, quam percipiebat is qui eas colligebat, trahebat seu vehebat in horreum decimatoris. Hoc jus, ut in *Carro* dictum est, ad varios pertinuis, modo ad Majorem loci, modo ad Dominum, modo ad Ecclesiam aliosve, qui nullam forte ponebant operam in decimis sive colligendis, sive advehendis: sed collectio seu vectura decimarum prima fuit hujusce juris causa, quod deinceps ad varios transierit, ut in aliis similibus juribus factum est sæpissime. Interpretationi nostræ non parum favet locus è Chartulario S. Vincentii laudatus: cum enim monachi *tractum habent, per ipsos attrahi*, seu advehi debet *decima ad domum dominæ & hæredum suorum*. Annis vero quibus *domina & hæredes sui tractum habebant*, ab ipsis *attrahi*, seu advehi, debebat *decima ad domum monachorum*, ut dicitur in alio ejusdem Chartularii loco, supra relato in voce *Tractor*. Præterea nullus alius est locus, sive à Cangio, sive à nobis citatus, cui hæc nostra explicatio nequeat accommodari: qua de re tamen penes attentum lectorem esto judicium. Vide *Trahere* 8.

¶ 4. TRACTUS, Telum, sagitta, Gall. *Trait*. Charta an. 1430. to. 1. Hist. Dalphin. p. 64. col. 2. *Magna quantitate victualium, artilleria & Tractus ibidem dimissa, quæ erat sufficiens ad custodiam dicti castri*. Monstræ factæ apud Chassagniam an. 1511. è Schedis D. *Aubret*: *Franciscus Carbonelli habet balistam calibus fulsitam sub ingenio & una trossa Tractuum ... unam duodenam Tractuum*. Pluries occurrit ibi. *Gens de Trait*, Sagittarii, in Præcepto an. 1428. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1013. *Gens d'armes & de Trait*, in Charta Caroli VII. Reg. Fr. an. 1431. ex Chartul. Latiniac. fol. 31.

¶ TRACTUS BALISTÆ, Spatium extensum ad teli jactum, *Trait d'arc*, in Consuetud. Burbon. art. 524. & in Charta an. 1449. ex Tabul. Latiniac. Epistola Petri de Condeto tom. 2. Spicil. Acher. p. 553. *Extendebat se in longum quasi per leucam & plus, & in latus per tres Tractus balistarum*. Simili notione *Tractus* nude dicitur in Conventione an. 1292. è Schedis Pr. de *Mazaugues*: *Et à dicto burgo per magnum Tractum & spatium distat*. Nostris etiam dicitur *Trait*, hoc intellectu.

¶ 5. TRACTUS, Mors, obitus. Vetus Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 222. *Et illam terrulam ab omni calumnia dimisit liberam, quam in Tractu, id est, in exitu sui antecessoris reclamabat suam*. Hinc

¶ TRACTUM FACERE, Extremum spiritum agere. Miracula B. Angeli Clareni, to. 2. Junii pag. 1101. *Infirmabatur ad mortem, & desperatus erat ab omnibus, & etiam Tractum facere incipiebat*. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Nec pulsum, neque anhelitum habebat per os suum, & quod oculos subverterat, & Tractum sive badalli fecerat*.

¶ 6. TRACTUS, Pars, portio. Charta an. 1260. ex Tabul. S. Richarii: *Vendiderant... septem & decem jornalia terræ cum dimidio in duobus Tractibus*. Gallice diceremus, *En deux pieces*.

¶ 7. TRACTUS. Quis sit hujusce vocis intellectus, quæ vis, in Notitia Imperii, in Vita S. Germani lib. 2. c. 5. auctore Constantio, in Panegyr. Aviti v. 369. apud Sidonium aliosque Scriptores hujus & subsequentis ætatis, erudite docet Vir doctissimus *Du Bos* tom. 1. Histor. Monarch. Franc. pag. 70. quem consuluisse haud pigebit.

¶ 8. TRACTUS, Consensus, consensio. Testamentum P. Archiep. Narbon. an. 1238. inter Instr. Gall. Christ. novæ edit. to. 6. col. 52. *Ordinamus, quod unus de clericis beneficiatis ejusdem Ecclesiæ, non tamen canonicis, pro tempore in eadem Ecclesia constituatur Tractu communi & consensu Archiepiscopi & Capituli ejusdem Ecclesiæ*.

¶ 9. TRACTUS, Lorum tractorium, Gall. *Trait*. *Pro una cartsadel, uno colero, cum uno pari Tractuum, emptis* XIV. *d.* apud Kennettum in Glossario ad calcem Antiq. Ambrosd.

¶ 10. TRACTUS, Contractus. Vita S. Petri Cœlestini l. 3. c. 13. to. 3. Muratorii p. 665. col. 2.

> *At brachiis gemina, noctis phantasmate, Tracta*
> *Perdiderant dextrumque latus, &c.*

¶ 11. TRACTUS, Præteritus, elapsus. *De hoc* (tempore) *sunt Tracti* XVII. *anni*, in Placito an. 1158. inter Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 571.

TRACTUS EXTRA ROTULOS. Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ c. 3. n. 2. *Item ordinaverunt pro sustentatione justitiarii quolibet die itineris sui centum solidos. Item Clericis suis, pro quolibet homine amerciato, vel vendito duos solidos; & pro quolibet homine mundato per assisam, pro Tractu extra rotulos, quatuor denarios*. Galli dicerent: *Pour estre tiré du rôle des accusations ou des amendes*.

¶ TRACTUS FERARUM, Venatio, in Charta an. 1357. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 166. & in alia an. 1344. ibid. p. 495.

¶ TRACTUS QUADRIGÆ, Opera cum curru domino debita. *Tractus quadrigæ tempore Augusti*, in Chartulario S. Vandregesili to. 1. p. 85.

TRADAVIUM, Charta Alamannica 99. Goldastiana: *Proclamavit, eo quod in contraditum suum mansum ei tollutam fuisset, quod ei advenit à parte uxoris suæ simul & Flavino, & propresum fuisset, & legibus suum esse deberet, quia jam de Tradavio uxoris suæ fuisset, idcirco suum esse deberet*. Legendum forte *tritavio*, ita quod prædium à *tritavo* uxoris possessum fuisset, nisi potius *tradavium* accipiatur pro proprietate, vel dote. [Vide *Threus*.]

¶ TRADERE, Prodere, Gall. *Trahir*. Passim usurpat vetus Interpres Evangeliorum, ubi de Juda proditore, pro Græco παραδῶναι. Hinc Sedulius Acrost. Christi v. 74. *Tunc ille Judas carnifex, Ausus magistrum Tradere, &c.* Vita S. Hugonis Abbat. Bonæ-vallis, to. 1. Aprilis p. 47. *Miles unus perfidus & dolosus, qui eodem anno duo castella Tradiderat & destruxerat*.

¶ TRADIMENTUM, Proditio, in Charta an. 1390. in v. *Raptus* laudata. Vetus membrana apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. p. 244. *Tradimentum cum civibus Fribergensibus fecit, ita quod promissis privilegiis & libertatibus imperialibus cives Fribergenses dolo circumvenit .... Quod cum cives tunc Traditores Regi promisissent, &c.* Regimina Paduæ ad an. 1279. apud Murator. to. 8. col. 424. *Fuit factum Tradimentum, quando Bartholomeus & Ansedisius fratres da Schinellis fuerunt de Padua forbanniti*. Adde col. 429. Chronicon Parm. ad an. 1284. to. 9. ejusdem Muratorii col. 805. Epistolam cujusdam Cartusiani apud Marten. tom. 2. Anecd. col. 1635. Statuta Pallavicinia lib. 2. cap. 25.

TRADITIO, Proditio, Gall. *Trahison*. apud Simeonem Donelm. an. 1088. 1096. Radulphum de Diceto ann. 1190. & alios non semel. Leges Alfonsinæ part. 6. tit. 2. lege 1. *Læsæ Majestatis cri-*

men, tanto quiere dezir en Romance come yerro de Traycion, que faze ome contra la persona del Rey.

TRADITOR, Proditor, Gall. *Traitre.* Tacitus lib. 1. *Quin potius interfecto Traditore, fortunam virtutemque suam malo omina exolverent.* Hugo Flaviniacensis in Chron. p. 163. *Regebat tunc Ecclesiam* (Remensem) *Arnulfus Lotharii Regis, qui quintus à Karolo Calvo fuit, filius, qui Traditor cognominatus est ob id, quia civitatem patruo suo Karolo reddidit, cum doleret regnum aliena stirpi datum, & sua præreptum.* Ita etiam usurpant Leges Edwardi Confess. cap. 19. Thwroczius non uno loco, & alii passim. [Le Roman de *Partonopex* MS.

Nus ne m'osfit du Trahitor
Riens nule dire for amor.]

¶ TRADITIOSUS, Proditorius, in Vita B. Caroli Boni n. 91. to. 1. Martii p. 200.

TRADITIO, Cessio, concessio, alienatio, vel dispositio per testamentum, in Capitul. 2. an. 813. c. 6. in Concilio Turonensi III. an. 813. c. 51. in Capitul. Caroli C. tit. 32. c. 5. &c. Vide *Investitura.* [Habetur alio significatu in *Tradere.*]

¶ TRADITIO S. BENEDICTI, pro ejusdem S. Patris Regula, in Epistola quam laudat Mabillonius to. 4. Annal. Bened. p. 110. *Traditio super Regulam S. Benedicti*, pro Explanatio, to. 2. eorumdem Annal. p. 619.

TRADITIONES EVANGELII. Testamentum Riculfi Episc. Helenensis an. 915. *Alium vero missale cum antiphonario in uno volumine, Smaragdum unum, Traditiones Evangelii, & Epistolas libros duos, &c.* [Explanationes Evangeliorum intelligo, ut mox *Traditio super Regulam S. Benedicti.*]

¶ TRADITIO PONDERUM *& mensurarum*, Jus domino competens ponderum & mensurarum exemplaria proponendi, ad quæ subditi teneantur sua pondera & mensuras exigere, in Litteris an. 1275. to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 61.

¶ TRADITIONALIS NOTITIA. V. *Traditoria.*

¶ TRADITIOSUS, Proditorius. Vide *Tradere.*

TRADITOR, Donator. Orig. Murensis Monasterii p. 49. *In Wirhenlos sex diurnales habemus, quorum Traditores fuerunt Rustoin, Luitprandt, &c.* [Alia notione occurrit in *Tradere.*]

TRADITORES, dicti ex Christianis, qui atrocitate pœnarum perterriti, quos apud se haberent codices sacros, tradebant Tyrannis. Horum ingens numerus fuit, sed prope infinitus illorum, quorum constantia nulla est concussa formidine, qui, ne sacros libros traderent, lubentissimo animo mortem oppetierunt. Horum memoriam præsertim agit 2. Jan. Martyrologium Romanum. S. Augustinus lib. 7. de Baptismo contra Donatist. c. 2. *Post Cypriani mortem 40. & quod excurrit annis peractis, Traditio codicum facta est, unde cœperant appellari Traditores.* Sub Diocletiano nempe. Acta SS. Saturnini & Socior. Mart. Carthag. cap. 1. n. 2. 11. Febr. *Qui pleni Deo, devicta atque prostrato diabolo, victoriæ palmam in Traditores & eorum consortes ferentes, quos illos ab Ecclesia communione rejecerant, cuncti Martyres proprio sanguine consignabant. Fas enim non fuerat, ut in Ecclesia Dei simul essent Martyres & Traditores.* Adde cap. 3. n. 16. De iis etiam idem Augustinus Epist. 50. 162. 164. 171. de Verb. Dom. serm. 18. cap. 19. lib. 3. contra Crescon. c. 27. 30. in Collat. 3. c. 13. lib. 7. de Baptismo contra Donatist. cap. 2. Concilium Arelatense I. cap. 13. &c.

TRADITORIA, Instrumentum seu Charta traditionis, vel *investitura*, qua quis agrum seu quamvis rem aliam alteri tradit, & in ejus dominium transfert, per festucam, vel ramum, &c. Hujus formulæ habentur in formolis veteribus Bignonii 19. & 57. ubi & *Notitia traditionalis* dicitur.

¶ TRADUCARE, *Traducere* in Glossis MSS. à Vossio laudatis lib. 4. de Vitiis serm. c. 28.

¶ TRADUCERE UXOREM, Uxorem ducere. Chron. *Zanfliet* apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 261. *Wenceslaus Dux, qui dominam Johannam Traduxerat, ducatum Brabantiæ ex integro sibi voluerat vindicare.* Vide *Traducta.*

¶ TRADUCIANI. Vide mox in *Tradux.*

¶ TRADUCTA, TRANSDUCTA MULIER, Quæ matrimonio juncta est. Consuetud. Tulos. rubr. de dotibus art. 1. *Mulieres Transducta per maritos suos ipsis viris mortuis lucrantur, & debent recuperare de bonis ipsorum maritorum dotes & donationes propter nuptias.* Art. 2. *Si uxor... Traducta præmoriatur, dictus maritus lucratur dotem & donationem propter nuptias.* Art. 3. *Maritus uxore sua præmortua cognita per eum carnaliter vel Transducta lucratur dotem, & è converso uxor viro suo præmortuo lucratur donationem propter nuptias.* Vide *Traducere.*

TRADUX, Stirps, progenies. Glossæ antiquæ MSS. & ex iis Papias: *Tradux, ex altera ducta propago, radix vel origo.* Glossæ Lat. MSS. Reg. Cod. 1013. *Tradux, Propago.* Aliæ: *Tradux, ex gr.* Eulogius lib. 3. Memorial. Sanctorum c. 17. de S. Aurea: *Grandique fastu Arabica Traducis exornabatur.* Alvarus in Vita ejusdem S. Eulogii: *Patritia Senatorum Traduce natus.* Isidorus Pacensis æra 728. *Julianus Episcopus ex Traduce Judæorum, ut flores rosarum de inter vepres spinarum, productus, &c.*

TRADUX, invenitur etiam, inquit Joannes de Janua, pro *originali peccato, quod Adam commisit, & ab ipso in posteros fuit translatum, sicut de patribus filii propagantur.* Hinc

TRADUCIANI, appellati vulgo à Pelagianis Catholici omnes, qui, contra quam ii, mortem in omne genus humanum *per transitum seu Traducem, & per peccatum & per semina transire, currere*, ut loquitur Marius Mercator lib. Subnotat. c. 9. §. 7. 14. hoc est per peccatum originale, existimant. Idem Mercator lib. laudato cap. 6. §. 5. *Quomodo non & tu Traducianus es, ut tibi libet, & adhuc licet, nomen imponere Catholicis Christianis?* Annianus in Præfat. ad homilias Chrysostomi: *Quantum nobis consolationis exoritur, cum cernimus tam erudita, tamque illustri Orientis Magistro, eam, quam in nobis Traducianus oppugnat, adstrui veritatem?* Infra: *Solvendo omnes illas quæstiones, quibus Traducianus os mittens beatum Paulum vitiorum obfuscatione commaculat, ut scilicet fidelibus suis Apostolico exemplo peccata conciliet.* Prudentius in Apotheosi v. 977.

Hæc prima est natura animæ: sic condita simplex
Decidit in vitium per sordida fœdera carnis.
Exin tincta malo peccamine Principis Adæ
Infecit genus omne hominum, quod pullulat inde,
Et trahit ingenitas animarum infantia in ortu
Primi hominis maculas, nec quisquam nascitur insons.

Vide Auctorem Prædestinati lib. 1. hær. 88. & Cæsarium quæst. 78. &c.

TRADUX denique vox usurpata ab iis hæreticis, qui animas à parentibus in filios traduci existimabant. Aiebant enim, *animas rationales esse ex traduce*, id est, ex propagatione ductas, vel origine, ex altero, ita ut anima filii ex anima patris originem haberet. Quam hæresin carpit loco laudato Prudentius:

Vitandus tamen error erit, ut Traduce carnis
Transfundi in sobolem credatur fons animarum,

Sanguinis exemplo, cui tenta propagine vena est.

Eusebius Pamphili in Apologia Origenis ex versione Ruffini: *De anima vero, utrum ex semine Traducis ducatur, ita ut ratio ipsius vel substantia inserta ipsis seminibus habeatur, an vero aliud habeat initium, &c.* Ejusmodi Traducianorum hæresin exagitant Hieronymus Epist. 61. ad Pammachium cap. 6. Epist. 82. lib. 2. in Rufinum c. 1. 2. 5. Cæsarius S. Gregorii Nazianzeni frater quæst. 78. &c. Vide Auctorem Prædestinati, hæresi 26. 86.

¶ TRAFICA, Commercium, mercatura proprie, Gall. *Trafic.* Prodolo & fraude, apud Menotum in Sermon, fol. 30. v°. *Si oporter hodie invenire unam Traficam vel deceptionem, &c.* Fol. 128. *Si vultis facere de rencheriata & per longum tempus mihi isti istis Traficis.* Hæc vox ducta est ab Ital. *Traffico*; Itali vero ab Arabico desumserunt, ut vult Menagius in Origin. Gall. & Ital.

¶ TRAFICARE, Negotiari, Gall. *Trafiquer.* Statuta Pallavicinia lib. 1. c. 12. *Teneatur .... pupilli ... pecuniam impendere vel Traficare, per modum quod ipsius pupilli bona augeantur & bonificentur.* Litteræ an. 1559. è Schedis Præs. *de Mazaugues: Pro conservatione dicti instrumenti, ne Traficando illud per varia locorum discrimina amittatur seu laceretur.* Ubi *traficando* idem videtur quod deportando, ut solent merces à negotiatoribus deportari. Sic etiam in Litteris ann. 1564. è Tabulario Eccl. Massil. *Ne Traficando in diversis provinciis litera ipsa originales deperdantur seu alias lanientur.*

TRAGA, Plaustri species. Glossar. Lat. Gall. MS. Thuanum: *Hæc Tragua, Havet.* Charta Simonis Comitis Northampton. in Monastico Anglic. to. 1. p. 851. *Qui cum quadriga, vel Traga, aut onere per licentiam forestarii de bosco fuerit egressus.* Occurrit iterum pag. 853. Nescio an aliud *traca* sonet in Consuet. Monast. de Regula: *De Traca coriorum boum, ovium, vel caprarum, 4. den.* [Hujus vocis sensus supra suo ordine exponitur.]

¶ Tragua, Eodem significatu. Charta an. 1165. Marcæ Hispan. col. 1344. *Quoniam novos usaticos & novas consuetudines misisset in civitate Dertosa, videlicet novas Traguas, &c.* Vide *Tragina.*

Tragula. Papias: *Traba, quæ rustici Tragulam vocant.* Idem rursum: *Traba, genus vehiculi, à trahendo dictum, nam non habet rotas.* Addit Brito: *Sic etiam appellatur instrumentum dentatum, quod equus trahit super terram de novo seminatam pro semine recondendo & glebulis conterendis.* Gloss. Latino-Gall. *Traba, Herce.* Gloss. Gr. Lat. MS. χαμοῦλκις, *Trabea.* Edit. *Trabe.* Sed leg. *Traba.* Gloss. Lat. Gr. *Trabea,* τυκάνη τὰς βώλους ἀφανίζουσα. Eædem Glossæ: *Traduco,* κάστρες, ὄχημα δίχα τροχῶν. Ubi puto legendum *Tragula.* Ælfrici Gloss. *Traba,* cipe. Unde nostrum *Civiere.* Gloss. Lat. Gall. *Traba: Civiere, ou broüette.* [Sangerm. *Traba, civiere, ou berobere, ou berche.*] Virgil. l. 1. Georg.

Tribulaque, Trabaque, & iniquo pondere rastri.

Paralipom. lib. 1. c. 20. *Fecit super eos tribulas & Trabas.* Matth. Paris an. 1259. *Ligones, tridentes, Trabas, vomeres, aratra, &c.* Thwroczius p. 50: *Rex Andreas post hæc cito incidit in paralysin, & tam hiemali quam æstivali tempore super Traba ferebatur.* Josephus Barbarus in Itinerario ad Tanaim: *Trahis secum vehunt omnia, quæ volunt, & quidem in eo celerrime sese expediunt. Traba apud eos in eo usu sunt, quo apud nos fortasse carri; & hi à latere & parte dextra Travali vocantur.*

TRAGAL. Vetus Charta apud Will. Hedam pag. 246. 1. edit. *In Untecomeri laxatio retium, quod Tragal dicitur, omnis & dimidium piscationis ad S. Martinum pertinet.* Vide *Tragum.*

TRAGEMATA, Τραγήματα, Bellaria. Papias: *Collibia sunt apud Hebræos, quæ nos vocamus Tragemata, vel alia munuscula, ut cicer frixum, uva passa, poma diversi generis.* Regula S. Pachomii c. 37. *Qui ante fores convivii erogat fratribus Tragemata, in tribuendo meditetur aliquid de Scripturis.* Cap. 52. *Si vero sint Tragematia, vel poma, dabit ei janitor ex his comedere, quæ poterit, &c.* Vita B. Veronicæ de Binasio cap. 9. *Vasa quædam afferri vidit lignea præclare elaborata, quibus ex sacchara delicatoria quædam composita servabantur, quæ Traginata vocamus.*

¶ TRAGERIA, Pyxidis species, alias multum in usu, in qua anisum, amygdalum aliaque hujusce modi saccaro circumducta, nostris *Dragées*, Ital. *Tragea*, servabantur. Inventarium vassellæ de argento an. 1347. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 555. *Ostendit ... unam Trageriam argenteam, cum pede argenteo, esmallatam in medio pedis, &c.* Testamentum an. 1367. to. 1. Anecd. Marten. col. 1523. *Legamus ... nostrum vas argenti deauratum vocatum Tragier.* Hodie vocamus *Dragier.* Vide *Dragerium.*

¶ TRAGINA, Vectura, opera cum curru, Hispan. *Tragin.* Bulla Benedicti VIII. PP. an. 1017. Marcæ Hispan. col. 1002. *Nulli liceat ex jam dicto monasterio accipere pascuarios, vel exigere Traginas, aut distringere placitos, &c.* Eadem recurrunt ibid. col. 1004. Charta an. 1078. ibid. col. 1168. *Insuper omnes malas consuetudines, boaticos, albergas, Tragmas & omnes torturas ... dimitto.* Emendo *Traginas.* Vide *Traga.*

TRAGINARE, vel Tragmare, Trahere, ex Gallico *Trainer*, vel *Traigner*, ut vulgo Picardi efferunt. Charta Communiæ Atrebat. an. 1211. art. 24. *Qui alium per capillos ad terram Traginaverit, &c. Traginatus*, ibid.

TRAGIPITINUM, in Notis Tyronis p. 161. inter calceamenta.

TRAGUA, Tragula. Vide *Traga.*

TRAGULI. Matth. Paris an. 1253. *De viris quoque sanctis & literatis, qui seculum ordine irregressibili pro Deo imitando reliquerunt, suos facit Papa telonarios ad pecuniam argumentose extorquendam, quod & ipsi onus inviti suscipiunt, ne inobedientes esse videantur. Et sic de secularibus fiunt seculariores, & mentitur in eis Tragulorum vilitas, dum sub habitu paupertatis spiritus habitat elationis.* Forte legendum *Stragulorum.*

TRAGUM, Instrumentum piscatorium, rete: *Tragula*, Plinio lib. 16. c. 8. Glossæ Isidori: *Tragum, genus piscatoria.* [Idem Isid. l. 19. c. 5. *Tragum, genus retis ab eo quod trahatur nuncupatum, ipsum & Verriculum; verrere enim trahere est.*] Gloss. Lat. Gall. *Tragum, Rais à pescher, Tronble.* Charta Edgari Regis Angl. pro Monasterio Ramesiensi: *Cui Sanctus in somnis apparuit sic fando Benedictus: Aurora spargente polum, tuum ejiciens Tragum, multitudini copiosa voti compos obviabis piscium.* Mox: *Prædictus igitur piscatorum didascalus iis auditis evigilans, ... in aquam, sicut sibi jussum fuerat, Tragum suum laxare cœpit, & sicut sanctus Pater prædixerat, copiosam multitudinem piscium conclusit.* Vide *Tragal.*

¶ TRAHA, Vehiculum sine rotis, à *trahendo* dictum, apud Columellam lib. 2. c. 21. nostris *Traineau.* Pro occa sumi videtur in Litteris an. 1326. to. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 452. ubi legitur *ad Traham sive ad bercam*; ut & in Chartulario Gemetic. ubi memorantur *precationes aratri & Trahæ.* Vide supra *Traga.*

¶ Traharius, Qui *traha* vehit, Sidonio lib. 6.

Epist. 1. ubi *extimos Trabariorum* cum calonibus & lixis conjungit; unde liquet eos exercitum secutos & in impedimentis fuisse.

1. TRAHERE, Rapere. Lex Salica tit. 14. *Si puer Regis vel litus ingenuam fœminam Traxerit, de vita componat.* Marculf. l. 2. form. 16. *Si aliquis puellam invitam Traxerit, &c.* Form. 29. *Si servus ingenuam Trahit.* Libertates urbis Vasatensis: *Quicunque alium percusserit, vel Traxerit, pugno vel palma, vel pede, irato animo, sanguine non interveniente, &c.*

☞ Eccardo *Trahere* his in locis idem est quod *Insidiose decipere, turpiter fallere, dolose seducere*, quo sensu Galli suum *Trahir* usurpant, à Trahere formatum, metaphora, ut credit, ab aucupibus desumta, à quibus aves allectæ improviso retibus attractis capiuntur. Tum addit, *Betriegen*, Sax. *Betregen*, & *Betrecken* apud Germanos, à *Trecken*, Trahere, derivata, de fraudulenta actione adhiberi.

2. TRAHERE, Alia notione, in eadem Lege Salica tit. 29. §. 38. *Si quis casam alienam sine permissu possessoris Traxerit, &c.* Ubi edit. Heroldi tit. 27. §. 31. *Si quis per casam, &c.* habet. Quo loco Wendel. *Traxerit* positum pro *Iterfecerit*, censet, quomodo dicimus: *Tirer vers quelque lieu.*

☞ Eccardus vero, probata prima lectione è duobus MSS. Guelferbytanis, ubi omittitur *per*, *Trahere* probabilius interpretatur *Destruere, disrumpere, disjicere*, qua notione Barbaris usitatum fuit. S. Hieronymus Epist. 3. ad Heliodorum: *Marcomanni Trahunt, vastant, rapiunt.* Consuet. Marchiæ Dumbarum an. 1325. art. 24. *Si aliquis homo scindit vel Trahit*, (i. evellit, exstirpat) *aliquam arborem ... tenetur domino ... de LX. sol. Vienn.*

3. TRAHERE, Jaculari, nostris *Tirer, traire.* Otto Morena pag. 51. *Ac super ipsum castellum fortiter diu noctuque Trahere non cessaverunt.* Galbert. in Vita Caroli Com. Flandr. cap. 7. *Non cessabant Trahere sagittis.* Adde c. 13. n. 96. Robertus Monac. l. 3. Hist. Hierosl. *Turcorum nempe consuetudo est, ut retro confugiant Tractis sagittis, &c.* [Guido de Vigevano de Modo expugnandi T. S. c. 13. *Et super ipso carro poteris fieri manganela quæ Trahet ubique lapides & rothecas.*] Adde Hist. Cortus. l. 7. c. 20. [& Annal. Genuens. ad an. 1244. to. 6. Murator. col. 509.]

¶ 4. TRAHERE, Moras agere, quomodo *Tirer de long* vulgo dicimus. Vide *Tractim.*

¶ 5. TRAHERE, Mulgere, *Tirer*, eadem notione Gallis. Chartular. SS. Trinit. Cadom. fol. 55. & 60. *Femmæ eorum Trahent bidenses.* Et mox: *Usque ad tempus quo incipiet Trahere oves.*

¶ 6. TRAHERE, nude, vel *Trahere per equos*, Reum quadratim discindere, dilaniare, Gall. *Tirer à quatre chevaux.* Processus Comitis Lancast. an. 1322. apud Rymer. to. 3. pag. 939. *Thomas Comes non Trahatur neque suspendatur; sed quod executio tantummodo fiat super ipsum Thomam Comitem, quod decapitetur.* Litteræ an. 1323. to. 4. p. 20. *Cum ... per equos Tracti & ... suspensi fuissent.*

¶ 7. TRAHERE, Prodere, Gall. *Trahir. Judas qui Dominum Traxit*, in Charta an. 1090. ex Archivo S. Victoris Massil. Vide *Tradere.*

¶ 8. TRAHERE, Equo vel curru ducere. Charta an. 1220. ex Chartul. S. Aviti Aurel. *Rambaldus dicebat se debere Trahere decimam B. Aviti de Truguiaco & pro tractu percipere decimam decimæ & habere farragina & jarbam avenæ pro equo suo trahente decimam.* Vide *Tractus* 3.

¶ 9. TRAHERE, Introducere, intromittere, Gall. *Introduire.* Ripalta in Annal. Placent. ad annum 1443. apud Murator. tom. 20. col. 878. *Die 6. dicti mensis* (Junii) *ipse Annibal in Bononiam Tractus fuit hora prima noctis, hora vero quinta dictæ noctis Bononiam cepit, & captivum fecit magnificum Franciscum Pizzinum.*

¶ 10. TRAHERE, Aliquo contendere, Galli dicunt *Tirer vers un lieu, vers quelque endroit.* Miracula S. Zitæ, tom. 3. Aprilis p. 525. *Ad rumorem ipsius lupi Traxerunt & cucurrerunt multæ gentes.* Albertus Mussatus apud Murator. to. 10. col. 361. *Dubii ad portas Traxere, pauci muros conscendentes nonnullam repugnantiam ostendere. Pisani se Traxerunt ad terram*, in Annal. Genuens. tom. 8. ejusd. Muratorii col. 373. Vide *Trahere* 2. Hinc

¶ TRAHERE AD ARMA, Ad arma ire, arma capere, Gall. *Courir aux armes.* Chron. Veron. ad an. 1325. apud Murator. to. 8. col. 644. *Stipendiarii domini Canis ad arma Traxerunt, &c.* Et ad ann. 1334. col. 649. *Bononienses ad arma Traxerunt contra D. Belfrandum Legatum Eccl. Rom.... & ipsum D. Legatum in castro Bononiæ incluserunt, &c.* Chron. Parm. ad an. 1308. to. 9. ejusd. Muratorii col. 871. *Populus Parmæ Traxit ad arma ad plateam Communis cridando*, Vivat, vivat populus, &c.

¶ TRAHERE IN CAUSAM, *in Curiam*, In jus vocare, ad tribunal adducere, in Capitulari Normannico apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 280. *Traire en cause*, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. to. 5. Ordinat. p. 377. art. 19. *Traitier*, eadem notione, in Litteris ejusd. Regis ann. 1370. ibid. p. 368. *Et sont lesdis marchans Traitiez pardevant nostre dit Chastelain & Officiers à Crecy. Traittier à amende*, pro mulctam imponere, in Litteris an. 1324. ibid. p. 380.

¶ TRAHERE IN CONSEQUENTIAM, *Tirer à consequence*, Ad exemplum pertinere. Charta ann. 1224. ex Chartul. Campan. fol. 430. v°. col. 2. *Nos vero ne hujusmodi quitatio possit Trahi in consequentiam præsentes litteras fieri fecimus & sigilli nostri munimine roborari.*

TRAHERE AD PARTEM. Vide *Pars*, col. 208.

TRAHERE SPATHAM. Vide in *Spatha.*

TRAHINA. Fridericus II. Imp. lib. 2. de Arte venandi in Prologo: *Quædam* (instrumenta) *in docendo ipsa ut sciant capere aves, quas vult artifex, quomodo vult, id quod dicitur Trahina, sive fiat de grue, sive de ayrone, sive de alia ave, sive de pelle leporina impleta paleis, & sunt multa, quæ spectant ad Trahinam.*

¶ TRAHINARE, Trahere, *Trainer*, in Inquisitione an. 1268. inter Schedas Præsid. *de Mazaugues.* Vide infra *Trainare.*

¶ TRAIARE, Seligere, Gall. *Trier.* Exstant apud Rymer. to. 4. p. 136. Litteræ vernaculæ, quibus præmittitur *vice summarii*: *De assignando ad Wallenses Traiandos & arraiandos*; in corpore vero: *Vous assignoms joinement & severalment de surveer lesditz galeys .... & de les Trier & arraier, & de les sauveemche conveer & mesner ... jesqes à Portesmuth ... & les avantditz galeys bien Triez & arraiez, &c. Assignavimus vos ad ducentos homines .... de melioribus, validioribus & fortioribus eligendum & Traiandum*, apud eumdem Rymer. to. 5. p. 308. Vide *Arraiare* & *Triare.*

TRAJECTORIUM, *Fundibulum.* Gloss. MS. Regium Cod. 1013. [Le Roman *de Vacce* MS.

Saillir devers fenestre, & Treges tost geter,
C'est un coup domageux qui ne s'en fait garder.]

TRAJECTUM, lingua Gallica, Oppidum sonat. Sigebertus ann. 697. *In loco Wiltaburg, qui nunc Wiltrajectum dicitur, à nomine gentis Wiltarum, & Trajecto compositum, quasi Wiltarum oppidum; nam*

Trajectum lingua Gallica oppidum dicitur. Hausit à Beda lib. 5. Hist. c. 12.

TRAJECTUS, vox Latinis haud incognita, ea notione, qua utitur Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. cap. 32. *Fuit consuetudo in illis temporibus, ut ubicunque aliquod opus ex imperiali præcepto faciendum esset, siquidem pontes, vel naves, aut Trajecti; sive purgatio, seu stramentum, vel impletio cœnosorum itinerum, ea Comites per Vicarios & officiales suos exequerentur, &c.* Adde c. 33. [Charta Lotharii Imp. an. 840. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 390. *Fundum Fornicatam cum Trajecto suo, seu gualdum unum, in quo est ecclesia S. Gethulii, &c.*]

¶ TRAILLIA, TRAILLIARE. Vide *Trela*.

TRAINA. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 107. *Cabannaria in villa Perdita, servitium per Kalendas duo membra de carne, & 2. panes, & 2. Trainas, & unum fassum de teda.* Adde fol. 108. 113. Rursum fol. 114. *Et 1. cartallum de fabis, & 3. Trainas de lignis, & 10. faxos de majoria.* [Vide *Trana* 1.]

¶ TRAINARE, verbum Ital. nostris *Trainer*, Trahere. Regimina Paduæ ad an. 1322. apud Murator. tom. 8. col. 464. *Inter quos xvi. ex eis reperti mortui, & ducti fuerunt in civitatem & Trainati ad catenam Communis.* Annales Mediol. to. 16. ejusdem Muratorii col. 795. *Fecit Trainari unum per civitatem Mediolani ligatum ad caudam unius equi.*

TRAINELLUM. Catholicon Armoricum: *Trainell, Gall. c'est Trainel à aider à chaucer, chaucepié, Lat. hic parcopollex, item hoc Trainellum.* Vide *Parcopollex*.

¶ TRAINUM. Statuta Pallavicinia lib. 2. cap. 73. *Item pro quolibet plaustro ducente ad Trainum sol. 10.* Italis *Traino* dicitur quantum à duobus animalibus trahi potest.

TRAITA. Charta Guigonis Comitis Forensis ann. 1253. pro Libertatibus Villarezii: *Remittimus hominibus antedicta libertatis bannum, quod habebamus in dicta villa de vinis nostris vendendis in mense Augusti, excepta Trayta, quam ad manus nostras expresse retinemus.* Hinc forte nostris vectigal. *Traite foraine*, seu ea præstatio pro mercibus, quæ in Regnum inferuntur, vel ex eo efferuntur.

¶ TRALESIUM. Radulfus apud Murator. tom. 6. col. 1179. *Milites, qui iverant societate Tralesio.* Locus, ut videtur, corruptus.

TRALIA. Vide *Trelia*.

¶ TRAMAIOLUS, Baculus collo canis appensus, ne per ea currat loca, quibus nocere posset. Statuta Placentiæ l. 5. fol. 65. v°. *Quilibet habitans in villis tenens canes teneatur eo tempore, quo sunt uva super vineis, tenere ipsis canibus ad collum unum Tramaiolum longitudinis unius brachii cum dimidio, ut impediantur canes intrare vineas.... possint tamen dicti Tramaioli amoveri à canibus tempore venationis.* Vox est ejusdem originis, cujus est sequens: sic nos *Tramail* vocamus non solum rete, sed etiam quodvis pedicæ genus.

TRAMALLUM, TRAMELA, Species retis ad capiendos pisces, Gallis *Tremail*, Italis *Tramaglio*; sic dicta, quod tribus maculis, vel triplici macularum ordine, quas *Mailles* nostri dicunt, confecta sit. Catholicon Armoricum: *Traimaill, c'est une rets à pescher. Lat. hoc tragum, verriculum.* Tabularium Vindocinense ch. 240. *Quatuor tractus retis, quod vulgariter vocant Tramallum ad capiendos pisces.* Schedæ MSS. Corbeienses de Mensa Abbatis: *Et sciatur, quod talis debet esse Tramela, dont on prent roces; (pisciculos) quod de facili per foramina Tramela possint transire tres medii digiti de manu dextra.* Vide *Tremaclum*, & Menagii ac Ferrarii Origines Italicas.

☞ Hinc, ut videtur, emendandum est *Tromalinum*, in Charta an. 1087. apud Baluz. Histor. Tutel. col. 428. *Clavos non mittent super molendinum ad capiendos lucios, nec Tromalium in ullo loco, nisi quinque diebus tantum per annum.* Et mox: *Mittent Tromalium & clavos, ubi visum fuerit eis.*

¶ TRAMARCUS. Hugonis Magni Diploma pro S. Juliani Monasterio Turon. tom. 3. Annal. Benedict. pag. 710. datum dicitur *in villa Fontanas, ubi residebat domnus Hugo venerabilis Comes & Tramarcus cum suis fidelibus*; hujus vero Diplomatis initio *Hugo Dux Francorum* appellatur *necnon Demarcus*: unde colligere est *Tramarcum* & *Demarcum* unum & eumdem esse; est autem *Demarcus* juxta vim vocis δήμαρχος, Princeps populi, quod de Duce vel Comite dici potest. Vide *Demarchus*.

¶ TRAMARICIA, *Quædam arbustula*, Johan. de Janua; *Une petite arbre comme ronce*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TRAMASERICUM. Vide *Tramoserica*.

¶ TRAMELA, Species retis. Vide *Tramallum*.

¶ TRAMELLUM, pro *Trainellum*. V. *Parcopollex*.

TRAMEN *de arboribus*, in Gloss. Saxon. veteri, ꝩpæc. In Cottoniano, *Framen*; ubi Somnerus: Neutrum intelligo. Fortasse *Termes*, quod Belg. *Speckmaede*. [Vide *Tremen*.]

¶ TRAMESAGIUM. Vide in *Tremesium*.

¶ TRAMIS, *Extrema pars vestimenti*, Johanni de Janua; *Horletet de vestement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TRAMISIA. Vide in *Tremissis*.

TRAMISIS, TRAMISIUM, &c. Vide *Tremesium*.

¶ TRAMONTANA, vox Italica, nostris *Tramontane*, Aquilo, Boreas, sic dictus in mari Mediterraneo quod flat à partibus transmontanis, Romanorum habita ratione. Frequenter occurrit vox *Tramontana* in Archivo S. Victoris Massil. & apud Scriptores Italicos. Vide *Prodenses*.

¶ TRAMONTARE, verbum Ital. quod de astris occidentibus dicitur, ac præsertim de Sole. *Stella grossa de sero jam fuerat Tramontata*, in Chronico Parm. to. 9. Muratorii col. 765.

TRAMOSERICA, *Vestis, quæ stamina ex lino, tramam vero ex serico habet.* Papias & Uguitio [ex Isidoro lib. 19. Orig. cap. 22. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tramosericus, bordés de soie.*] Gloss. Saxon. Ælfrici: *Tramasericum*, ꝩeolcenab. Ubi ꝩeolcen, est sericus, bombycinus. Charta donationis, factæ Ecclesiæ Cornutianæ, edita à Suaresio: *Mafortem Tramosericum, rhodomelinum, aquilatum.* Ibidem: *Vela Tramoserica prasino purpura.* Chartula plenariæ securitatis exarata Justiniano imperante, apud Brissonium lib. 6. Formul: *Camisia Tramoserica in cocco & prasino valente solidos tres semis.*

¶ 1. TRANA, Idem quod *Traina*, ni sit ita legendum. Chartul. S. Petri de Domina fol. 26. *Monachi habebant apud Muram 12. den. & 2. sextar. avenæ & unum fascem de fœno & alium de palea, & unam Tranam & unum caponem.* Vide *Trava*.

2. TRANA, Lydio, & Goldasto, *Evectio, tractoria.* At *Evectio tranæ* dicitur conjunctim, in Charta Caroli M. apud Will. Hedam in Rixfrido Episcopo Trajectensi: *Præterea præsenti præcepto decernimus..., ut non per ullos portus, neque per civitates, ubicunque in nostro regno aut pagis, aut territoriis, teloneus exigatur, nec de navali vel carrali, neque de saumis, seu Tranæ evectione, vel rotaticum, vel pontaticum, ... requiratis vel exigatis, &c.* Quid sit *Trana* hoc loco,

non facile est assequi. Papias MS. *Tranas quidam putant esse, quibus mare colligitur: Donatus vero vehicula esse sine rotis.* Donatus habet *Traha*, non *Trana*, ad 1. Georgic. unde conficitur perperam Papiam apud eumdem *Tranas* legisse. Recte tamen dixit, *tranas* esse locum, ubi mare colligitur; sunt enim *piscatoria*, seu *piscaria*, quæ ad ædium vestibula conficiebantur in mari, quas Leo Imp. Nov. 57. & 104. Ἐποχὰς, vocat, quasi *aquarum maris retentas*, nos *Retenuës d'eaux* dicimus, posteriores vero Græci τράτας, ut auctor est Michael Attaliata in Synopsi tit. 95. Eæ autem ἐποχαὶ, non tam fuere *retia in mare extensa confixis palis*, quod vult Cujacius lib. 14. Observat. c. 1. quam maritimæ piscinæ, seu ex aqua maris exondantis in ipso littore confectæ. Proinde *trana evectio*, nihil aliud fuerit, quam quod pro piscium maris evectione pensitabatur: quod &

TRANATICUM dicitur in Charta Ludovici Pii, & Caroli C. ex Tabulario Flaviniacensi: ... *Nec salutaticum, nec laudaticum, nec Tranaticum, nec de hoc, quod homines ad eorum dorsa portant, exigere aut exactare præsumat.* Adde Appendicem ad Capitularia Baluzii n. 67. [& 26. in quo posteriori privilegio male legitur *Tranicticum*, pro *Tranaticum*: quod rursum legitur in Hist. Lotharing. tom. 1. col. 555.]

☞ Evectionem, quæ fit traha interpretatur Vossius lib. 2. de Vitiis serm. c. 18. ex alio ejusdem Caroli M. Privilegio apud Aimoinum lib. 5. c. 1. *Teloneus exigatur nec de novale, nec de carale, neque de saumis, neque de Trana evectione, nec rotatico, nec pontatico.* Legit Baronius tom. 9. Annal. ad ann. 779. ubi idem Privilegium habet: *Nec de navali, nec de carrali, neque de saumi, sive de Trana evectione vel rotaticum, vel pontaticum.* In quibus verbis multiplicem distinguit evectionem laudatus Vossius, aliam quæ navi fit, aliam quæ curru, aliam quæ traha, vehiculo genere sic dicto, quod non volvatur rotis, sed trahatur: quod postremum evectionis genus *tranam* dici putat, quæ iccirco evectioni navali & carrali opponatur.

¶ TRANATARE, Tranare. *Tranatare navicula*, Elmhamo in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 82.

¶ TRANATICUM. Vide in *Trana* 2.

TRANATORIUM, ab eodem fonte, quo *Trana* 2. Florentius Wigorniensis an. 465. *Hengiscus & Æsca cum Britonibus prope Wipedes fleote, id est Wipedi Tranatorium pugnaverunt.* Anglo-Saxonibus ꝼleat, *æstuarium, gurges, amnis.*

¶ TRANCHEIA, TRANCHIA, Fossa, Gallice *Tranchee*, Ital. *Trincea*. Histor. Beccensis MS. pag. 361. *Statuit ne cogantur ire ad operationem castellanorum, sive pontium, vel fossatorum reparandorum, vel Trancheiarum.* Transactio ann. 1295. ex Archivo Castellionis Paludis in Bressia: *Castrum de Castellione cum fossatis contiguis & Tranchia sive fissura. A cimeterio usque ad Tranchiam Domus-Dei de Aeriaco*, in Charta ann. 1209. apud Thomasserium in Biturig. p. 714. Rursum occurrit in Epistola an. 1212. tom. 1. Anecd. Marten. col. 821. Vide infra *Trenchea*.

¶ TRANCUS, pro *Truncus*, ni fallor. Vide locum in *Eschalmamentum*.

TRANEX, vel TRANIX. Edictum Rotharis Regis tit. 101. §. 61. & Lex Longob. lib. 1. tit. 19. §. 7. *Si quis Tranicem de vite aliena inciderit, componat medium sol.* Ita tres editiones. Quidam codices MSS. habent *Travices*, & in lemmate, *de radice vitis*. Sed legendum puto *de traduce vitis*, ut in ipsa lege *traducem*, id est vitis surculum, quem ita appellant Varro lib. 1. de Re rustica, Columella lib. 4. cap. 29. lib. 5. cap. 6. & alii. Nisi titulus *de radice vitis*, sit vice Glossematis. Itali *Tralcio* [palmitem] dicunt.

☞ Palmitem aut flagellum interpretantur Vossius lib. 2. de Vitiis serm. c. 18. & Martinius in Lexico, sic dictum à Saxonico, vel Germanico *Trancke*: quod idem significat. Hinc pro *Tranicem* puto legendum *Trancem*, ut habet unus MS. Estens. alter præfert *Trante*, ut annotat Muratorius tom. 1. part. 2. pag. 40.

¶ TRANICTICUM. Vide *Tranaticum* in *Trana* 2.

¶ TRANQUILLACIO, pro Tranquillitas, in Chronico Joh. Whethamstedii p. 355.

TRANQUILLITAS, Titolus honorarius Imperatorum, apud Vegetium lib. 2. in Prologo. & alios. In Diurno Romano c. 2. tit. 4. *Tranquillissimus ac Christianissimus Domini nostri.* Vide *Serenitas*.

TRANSACTARE, Transferre, possessionem aut rem in alium transferre, in Statutis Venetis ann. 1242. lib. 3. c. 39. & consulto 16.

TRANSACTUM. Lex Longobard. lib. 1. tit. 25. §. 59. *Si cujuscunque servus aut aldius, ancilla aut aldia in furto comprehensi fuerint, & dominus eorum neglexerit eos liberare, & usque ad dies 30. eos dimiserit, sint sesangi, & habeat eos in Transactum, cui furtum fecerint, & componat postea ipsum furtum, sicut Lex & Edictum continet.* Hoc est, sibi habeat ipsos servos quasi per modum *transactionis*, seu pacti.

¶ TRANSAGIUM, in Litteris an. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 388. Mendum esse videtur pro *Cansagium*, quod præferunt aliæ Literæ eadem de re an. 1371. ibid. p. 400.

TRANSALPINARE, Trans *Alpes* proficisci, Romam vel in Italiam contendere. Johan. de Janua: *Transalpinare, ultra Alpes ire.* Robertus Monachus l. 2. Hist. Hieros. *Sed natale solum transeuntes diverso tempore & itinere Transalpinaverunt.* Utuntur Gregorius VII. PP. lib. 2. Epist. 9. Hildebertus Cenoman. Epist. 9. ex iis, quæ editæ sunt 10. 13. Spicileg. Acher. S. Bernardus Epist. 164. 244. 245. Petrus Blesens. Epist. 59. Otto de S. Blasio c. 16. 24. 28. Nangius in Chron. an. 1156. Richardus de S. Germano in Chron. an. 1226. Rogerus Hovedenus pag. 528. Matthæus Westmonaster. ann. 1133. 1217. Matthæus Paris ann. 1257. Godefridus Monachus S. Pantaleon. ann. 1166. &c.

¶ TRANSARTAT, Vexilli genus. Gesta Guidonis Episc. Cenoman. to. 3. Analect. Mabill. p. 335. *Willus de Buris, qui jam dudum causa pœnitentiæ Jerosolymam profectus fuerat ... obtulit B. Juliano Dominicæ crucis reliquias, cum pretioso pallio & vexillo, quod Transartat dicitur, in cujus hasta laminæ deaurate erant, VIII. marcas argenti continentes.*

¶ TRANSCAMBATA, Saltus, insultatio, Gall. *Gambade*, ab Occitano *Cambata*, Spatium inter pedes divaricatos interjectum, Gall. *Enjambée*. Sentent. Inquisit. Tolos. apud Limborch. pag. 170. *Affirmans quod ex quo ipse Rex Carcassonensibus & Albiensibus super facto inquisitorum deficiebat in justitia, ipsi poterant licite alium Dominum sibi assumere; & cum quo Rex ipse unam eis fecerat Transcambatam (quia scilicet non providerat eis circa dicta negotia, ut volebant) aliam sibi per eos fieri justum erat.*

¶ TRANSCAPITATUS, Actus præceps in caput. Acta S. Torpetis, to. 4. Maii p. 7. *Quadrigam in fluvio mergi fecit, & Transcapitatus est auriga & nusquam comparuit.*

TRANSCAPOLARE,

Digitized by Google

TRANSCAPOLARE, TRANSCAPULARE, Truncare, &c. Vide in *Capulare* & *Cervella.*

TRANSCENDERE, Præceptum transgredi. Conventus apud Andelaum, Gregor. Turonens. lib. 9. c. 20. *Si qua pars præsentia statuta sub quacunque calliditate tempore quocunque Transcenderit.* [Vitæ Patrum Emerit. to. 2. Concil. Hispan. pag. 646. col. 2. *Ite & implete præceptum Domini: quod semel datum est, nequaquam Transcendi potest.* Etiam legitur in Cod. Theod. lib. 6. tit. 4. leg. 22.]

¶ TRANSCHEIA, Idem quod *Trancheia*, Fossa, Gall. *Trenchée. De operationibus castellorum, & pontium, & vivariorum, & fossatorum, & Transcheiarum*, in Litteris Henrici Regis Angl. an. 1285. è Chartophylacio Regio.

¶ TRANSCOPIARE, Exscribere, Transcribere, Gall. *Copier, Transcrire.* Chronic. Whethamstedii p. 406. *Abbas Transcopiari eas (litteras) fecerat, & post Transcopiationem inseri ulterias in Registro.* Rursum occurrit apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 28.

TRANSCORNATI. Chronicon Novalicense lib. 3. c. 14. de quodam *joculatore*, qui dux viæ fuerat Carolo M. pergenti in Italiam contra Langobardos: *Tunc accedens jam dictus joculator ad Regem petiit, ut sibi promissum daretur, quod ante illi pollicitus fuerat. Tunc ait illi Rex: Postula quod vis. Cui ille: Ego ascendam in unum ex his montium, & tubam fortiter personabo corneam, & quantum longe audiri potuerit, dabis mihi in merito & munere cum viris & fœminis. Et Rex: Fiat tibi juxta verba tua. Qui protinus adorans Regem abiit. Ascendensque in uno monticulo, fecit, sicut dixerat. Descendensque ibat per viculos & arvam, & interrogans quos inveniebat: Audisti, inquit, sonitum tubæ? Cui si dixisset: Etiam audivi, dabat illi mox colaphum dicens: Tu inquit, es meus servus. Ita ergo dedit illi Carolus quantum sonitum tuba audiri potuit, atque ita, dum vixit, tenuit, suique filii post eum, qui usque in præsentem diem servi ipsi Transcornati vocantur.*

¶ TRANSCORPORATIO, Animæ in aliud atque aliud corpus migratio, Gr. μετενσωμάτωσις & μετεμψύχωσις, apud veterem Interpretem Origenis in Matth. tractatu 27.

¶ TRANSCORPORATUS, Qui de uno corpore migrat in aliud, veteri Interpreti S. Irenæi lib. 1. cap. 25. ult. edit.

¶ TRANSCRIPTI MILITES *vocantur, cum de alia in aliam regionem transeunt, & inde Transcripti, quod nomina dant ut transcribantur.* Isid. lib. 9. c. 3.

¶ TRANSCRIPTUM, Exemplum, Gall. *Copie. Vidimus ou Transcript*, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1371. to. 5. Ordinat. p. 403. Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 281. v°. *Rotulus in pergameno super quem scriptum est verbis Gallicis, Ce sont les Transcriptz des Lettres que les Grecs envoyerent à Monseigneur & à Madame. Et in dicto rotulo sunt inclusæ duæ litteræ missivæ in papiro & idiomate Græco scriptæ. Tancris*, eadem notione in Chartul. Campan. fol. 291. col. 2. ex inscriptione Chartæ an. 1242. *C'est li Tancris de la Chartre de la Commune de Provins.* Charta an. 1260. ibid. fol. 390. col. 1. *Quant cele taille sera faite, ele sera gitée, & sommeseite par devant les hommes devant diz & par devant nos Sergens, & en porteront li homme devant dis le Tancrit de la taille, & la somme de tout & de chacune vile.*

¶ TRANSCURSUS, Præteritus, neglectus. Codex Theod. lib. 12. tit. 1. leg. 182. *Nemo posthac munerum ordine Transcurso ad altioris curiæ honores audeat pervenire.*

¶ TRANSDUCTA MULIER. Vide *Traducta.*

TRANSENDA, Via, platea, qua transitur: sed proprie via strictior, *Passage*, unde Italis *Transandare*, transcurrere, prætergredi. Anastasius in Stephano IV. PP. p. 94. *Eumque projicientes in terra juxta Transendam campi Lateranensis, ejus effoderunt oculos.* Charta Landolphi & Atenolphi Ducum Longobard. *Secus Transendam, quæ pergit ad portam Rufini.* Alia Pandolfi & Landolphi Ducum Longob. in Chronico Beneventano S. Sophiæ: *Concedimus in nominato monasterio S. Sophiæ ipsam Transendam, quæ vadit retro ipsam Ecclesiam, & quæ in parietibus ejusdem Ecclesiæ conjuncta est.* Alia eorumdem Ducum ibid. *Juxta plateam majorem illam publicam quæ ascendit de porta Summa, & juxta Transendam publicam, quæ olim pergere videbatur erga ipsum prædictum monasterium, &c.* Diploma Roberti Regis Neapol. an. 1321. apud Wadding. *Item domus seu apotheca ... sita in civitate Neapolis in platea portus, intus anditus seu Transendam communem, & sunt conjuncta cum prædicto anditu seu Transenda communi, sicuti paries exfiniat.* Adde Sanctuarium Capuanum p. 643. Vide *Andare.*

TRANSENNA, Cancellus, κιγκλίς, in Onomastico Lat. Gr. Anastasius in Sixto III. PP. *Item fecit Sixtus Episcopus Confessionem B. Laurentii Martyris cum columnis porphyreticis, & ornavit Transennam & altare, & Confessionem S. Martyris Laurentii de argento purissimo.* [Eumdem adde in Stephano IV.]

TRANSENNA, Fenestra. Gl. Gr. Lat. κέραμος φωταγωγός, *Transenna.* Quomodo scilicet est gypsum, vel vitrum pellucidum, per quod lumen intus admittitur. Glossæ Lat. Gr. ὑπόλεξ, παγγαγὴ, μαππαρίου σημεῖον. Legendum παραλλαγή. Paulinus Epist. 12. ad Severum: *Latissimo vero conspectu tota simul hæc basilica, in basilica memorati Confessoris aperitur trinis arcubus paribus perlucente Transenna, per quam vicissim sibi tecta ac spatia basilicæ utriusque junguntur.*

¶ TRANSEUNTER, Obiter, in Libro de Singularitate Clericorum S. Cypriano perperam attributo, & apud Ammianum lib. 28. c. 4.

¶ TRANSFEGARE, f. Transfretare. Chron. Bergom. ad an. 1406. apud Murator. to. 16. col. 991. *Licitum sit ipsis partibus .... libere & impune Transfegare, ire, stare, & redire, mercari, &c.*

¶ TRANSFERISCERE, Transferre, tradere. *Trado, confero, largior, & irrevocabiliter offero atque Transferisco*, in veteri Charta apud Ughellum to. 1. Ital. Sacræ col. 528. edit. 1717.

¶ TRANFERSIO, Translatio, transcriptio, cessio. Charta ann. 1072. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 192. *Per anc cartulam judicati & offersionis & perpetualis Transfersionis proprietario nomine donamus, indicamus & offerimus & tradimus, &c.*

TRANSFIGURARE FACIEM, in Lege Longob. lib. 1. tit. 15. §. 5. *Walapauz est, dum quis alienum furtivum vestimentum induit, aut si caput latrocinandi animo, aut faciem Transfiguraverit.* Gall. *Se defigurer le visage.*

¶ TRANSFIGURATUS IN VESTIMENTIS, Aliena veste indutus, nostris *Deguisé*, apud Rolandinum Patav. in Chronico lib. 7. c. 4. ubi etiam habetur *Transfiguratio*, pro consuetæ vestis mutatio.

¶ TRANSFIRMARE, Transcribere, tradere. Charta an. 32. Caroli Regis ex Archivo S. Bertini: *Ad integrum vobis per venditionis titulum accepto pretio Ecclesiæ vestræ à die præsenti Transfirmo.*

TRANSFLUVIARE, Fluvium pertransire. Commodianus Instr. 50.

Transfluviat hostis, tu sub latebra conde.

TRANSFOSSORIUM. Papias: *Veru, i. Transfossorium, quo carnes assantur.*

TRANSFRANCIARE, Ex Anglia per Franciam transire Romam. Matth. Paris an. 1257. *Pro negotiis Regis transalpinantes & Transfrancíantes.*

¶ TRANSFUNCTORIUS, Levis, inutilis, haud satis accuratus & sedulus. *Transfunctoria expugnatio*, apud Tertull. adv. Valent. *Transfunctorium præceptum*, apud eumdem lib. 1. adv. Marc. c. 27.

¶ TRANSGLADIATUS, Gladio transfixus, in Vita S. Elisabethæ Schonaug. to. 3. Junii p. 621.

¶ TRANSGREDERE, pro Transgredi. *Si quis hoc Transgredere præsumpserit*, in Capitulari 1. an. 802. c. 30. *Transgredere præceptum*, ibid. c. 34.

¶ TRANSGRESSIBILES COSTUMÆ, Præstationis species. Charta an. 1187. ex Archivo Majoris monasterii: *Reclamabant à monachis pectinas vaccarum, lumbos porcorum, botellagium, costumas Transgressibiles, decem solidos annuatim.* Vide *Consuetudo* 4.

TRANSGRESSIO SUPER CASU, JC. Anglis & Cowello l. 4. Institut. tit. 3. §. 3. est, cum quis alterius statum vel conditionem suo delicto deteriorem facit.

¶ TRANSGRESSIONES DE VIRIDI *in Forestis*, Damnum silvis viridibus & frondosis illatum, apud Rymer. to. 5. p. 692.

1. TRANSGULARE. Ugutio & Joannes de Janua: *Transgulare, ultra gulam deorsum immittere, scilicet, transglutire.* Gloss. Lat. Gall. *Transgulare, Transgloutir outre, devourer.* Goffridus Vindocinensis l. 4. Epist. 22. *Habuerunt itaque escas; sed in escis illis retia, quibus capti, & hamum quo sunt Transgulati, invenerunt.* Alia forte notione vocem hanc videtur usurpare Gilbertus Porretanus Episc. Pictav. in procemio ad Commentar. in Boëtii librum de S. Trinitate: *Et ne vel timiditatis angustia nos ad silentium penitus Transgulare, vel temeritatis audacia ad garriendum laxare patetur, &c.* [Id est, cogere.]

¶ 2. TRANSGULARE, pro Strangulare, vitiosa, ut videtur, pronuntiatione. Chronic. Andegav. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1379. *Johanne Papa* (X.) *Transgulato, alter Johannes succedit mensibus* III. Charta an. 1413. ex Chartul. 23. Corb. *Super hoc quod in anno prædicto fuit quidam vir vita honesta & conversationis (qui) instinctu diabolico in domo sua propria .... se Transgulasset, &c.* Metaphorice pro Exstinguere, Gall. *Etouffer*, in Charta an. 1168. to. 1. Maceriarum Insulæ Barbaræ p. 109. *Damnosam inter utramque domum controversiam ... fructus pacis lætus exurgens Transgulavit.* Hinc

TRANSGULATIO, pro Strangulatio. Papias. *Suspensio, Transgulatio, laqueus.*

¶ TRANSGULATUS PANNUS, Variis coloribus distinctus. *Pannis de serico Transgulatis seu reatis à modo non utantur*, in Statutis Ecclesiæ Anic. ann. 1267. to. 2. Anecd. Marten. col. 483. Sed legendum videtur *Stragulatus*. Vide *Stragulum*.

¶ TRANSIBILIS MESURA, Mediocris mensura, quæ neque minor sit, neque major, in Chartulario S. Vandregesili tom. 1. p. 163. Gall. *Mesure passable.*

¶ TRANSIGERE, Transire. *Longo itinere confecto, multis montibus Transactis*, to. 2. SS. Martii p. 48.

TRANSIGIA. Libertates Villæ de Moneto anno 1269. apud Thomasserium in Consuetud. localibus Bituricensib. c. 65. *Nullus de franchisia faciat mihi biennium aut corvatam extra Moneto, nisi tantummodo Transigias .... usque ad domum leprosorum, quas habent facere, &c.* [Vide *Transvectura*.]

¶ TRANSILIRE SACROS ORDINES, *Per saltum*, ut aiunt, sacris Ordinibus initiari, i. e. suscipere superiorem omisso inferiori, v. g. Presbyteratum non suscepto Diaconatu. Concil. Belvac. an. 1114. to. 2. Spicil. Acher. p. 595. hæc statuit post Gregorium VII. PP. *Qui sacros Ordines Transiliunt, suspendantur ab officio, & si meruerit vita eorum indulgentiam consequantur, & interfint ordinibus, quos amiserunt.*

¶ 1. TRANSIRE, Tolerare, dissimulare. Epistolæ Friderici II. Imp. to. 2. Spicil. Acher. p. 572. *Ita nos graviter provocavit, ut Transire non possimus ulterius incorrectos suæ levitatis excessus. Injurias multas Transire*, in Codice Theod. lib. 8. tit. 10. leg. 2.

¶ 2. TRANSIRE, Traducere. Charta ann. 1468. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1299. *Liberabit naves ... ad Transeandum & transfretandum dictos 1500. sagittarios.* Acta S. Benedicti Avenion. to. 2. Aprilis p. 257. *Benedictus iterum rogavit, ut amore Dei & B. Mariæ Transiret illum ultra.*

¶ 3. TRANSIRE ACTUM, Practicis nostris, *Passer acte*, Chartam seu testimonium rei gestæ conscribere. Synodus Trecor. an. 1372. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1608. *Notarii curiarum nostrarum jurent fideliter acta coram eis facta Transire.*

¶ TRANSIRE ACCORDA, LITERAS dicitur Parlamentum, cum illa publica auctoritate confirmat: qua notione vox *Passer* non semel occurrit in vet. Edictis Regum nostrorum; hodie *Homologuer*. Literæ an. 1358. to. 4. Ordinat. Reg. Fr. p. 725. *Necnon litteras & accorda quascumque per prædictum Parlamentum alias fieri & Transiri solitas ac solita; fieri faciatis & etiam Transeatis.*

¶ 4. TRANSIRE, Peragere. Ordo Concilii celebrandi, to. 1. Concil. Hispan. p. 230. *Nec aliud aliquid ante Transibitur, quam ista omnia explicentur.*

¶ 5. TRANSIRE. Leges Palatinæ Jacobi II. Regis Majoric. in Actis SS. Junii tom. 3. p. xxxix. *Cum autem nos iter facere alicubi continget, debebit aquam, ornamenta, paramentave, & argentea vasa portare, cum quibus Transire possimus, ad usum nostrum.* Hoc est, quæ nobis satis sint, aut quibus simus contenti, cum iter agimus.

6. TRANSIRE, Defungi, obire. *Transitus*, obitus, mors. Voces Christianis Scriptoribus usitatiores. Beletus cap. 4. & ex eo Durandus lib. 7. Ration. c. 1. n. 18. *Transitus dicitur festum de morte Sanctorum, quoniam animæ illorum à corporibus exeuntes, per ignota sibi & diversa loca transeunt, ut per cœlum aëreum & æthereum, & crystallinum, ut tandem perveniant ad Empyreum.* Vita MS. S. Mauri Abb.

Non mors dicenda, sed vero nomine vita
Est, obit ut justus, cujus sit Transitus ortus.

Vetus inscriptio Viennæ: TRANSIT SUB DIE... ORBIS FAUSTO VIRO. C.... COSS. PROSTERNUNTUR MILITE COELI. Commodianus Instr. 42.

Transire jubentur ad Dominum partibus dextris.

Gregorius Turon. lib. 5. Hist. c. 8. *Eodem anno & B. Germanus Parisiorum Episcopus Transiit.* Florentius Wigorn. ann. 862. *Sanctus Transivit Swithunus, & astra petivit. Vitam transire*, pro *transigere*, quomodo dicimus, *Passer la vie*, in Epist. Silonis Regis Hisp. ad Cixilanem.

TRANSITUS, Mors. Vetus inscriptio Christiana in S. Crucis Monasterio Burdegalensi: *Hic requiescet bone recordationis famulus XPI. Mammolenus, qui vixit annus CC. septuagenta, apud quem nullus fuit dolus malus, qui fuit sene ira jocondus, hoc est, accepit transitum sub die VI. Idus Augustas, ubi fecit Augustas dies septem anno V. Regnum Domini nost. Chlodovei

Reg. Testameotum Hadoindi Episc. Cenomao. apud Brisson. l. 7. Formul. *Ut hanc (villam) ministri ejusdem post meum Transitum teneant, possideant, &c.* Gregorius Turon. de Vitis Patr. c. 10. *Die Dominica Transitum accipio, &c. Transitus S. Martini*, apud eumdem Gregorium non semel, Chrodegangum in Regula Canonicor. Metensium cap. 20. &c. Adde Senatorem lib. 8. Epist. 8. Leg. Burgund. tit. 42. §. 1. tit. 53. Capit. Walterii Aurelian. Episc. c. 18. Form. 37. ex Baluz. &c.

TRANSITORIUM, Transitura, Transitus, Quod præstatur à transeuntibus per terras alicujus domini, Gall. *Droit de passage. Transitorium tributum*, in lege Longob. l. 1. tit. 14. §. 16. *Transitoria consuetudines*, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua c. 8. Charta Philippi I. Reg. Franc. pro Abbat. Becci in 20. vol. [Bulla Innocentii II. PP. ann. 1135. ex Archivo Resbacensi: *Insulis quoque & molendinis, necnon & piscatoriis cum pontibus etiam cunctisque aqua Transitoriis.*] Chart. Regum Angl. in Camera Comput. Paris. p. 17. *Quæ sive teloneum, sive Transitus nominatur, sive alio nomine dicitur, quod solet exigi pro consuetudine fisci à vendentibus, vel ementibus, vel Transeuntibus.* [Diploma Lotharii II. Imp. an. 1137. to. 2. Amplist. Collect. Marten. col. 99. *Nullam teloneum, nullum pontaticum, nullam Transitum vel exitum, nullum denique publicum terra aquave vectigal, aut pensionem monachi . . . in nullo regni nostri loco persolvant.* Donatio an. 20. Lodovici Regis: *Donavi Ecclesia Cluniacensi ... omnes consuetudines, amnem quoque subter currentem cum Transitu.*]

Transitura, in Capit. Caroli M. lib. 4. c. 59. *Ut nullus ad Palatium, vel in hostem pergens, vel de Palatio, vel de hoste rediens, tributum quod Transituras vocant, solvere cogatur.* Lex Longob. habet hoc locò *Transitorium. Trastura*, eadem notione in Chartis Italicis apud Ughellum tom. 4. p. 787. 789. 795. Capitulare 5. Lud. Pii an. 819. c. 16: *Trasturas* etiam habet, ubi Codd. alii *straturas*, *tractures*, *tristuras*, uti monet Baluzius Rhenanus lib. 2. Rerum German. p. 93. videtur legisse *straturas*. *Tresturas* vero habet Charta Caroli C. an. 18. Ind. 1. in Tabul. Dervensi: *Silvas etiam quas ex omni parte in circuitu monasterii concessimus, & mercatum in prædicta villa Glonna, & Tresturas ad salem emendum, quas de pontanico S. Petro & B. Berchario in usus Monachorum tradidimus.*

1. TRANSITUS, dicitur de Præfectis aut Judicibus Provinciarum, qui in regiones vel urbes aut vicos sui districtus *discurrunt*, juris dicendi, vel de criminibus inquirendi gratia, in leg. 4. Cod. Th. de Off. Rector. prov. & l. 6. Ne quis in Palatio, &c.

¶ 2. TRANSITUS (cum scilicet Missale refertur à cornu Evangelii ad cornu Epistolæ) Communio dicitur: *Nazaræus vocabitur.* Ita in Actis SS. Junii to. 4. p. 699. ubi de festis S. Joh. Baptistæ. Vide alia notione in *Transire* 6. & *Transitorium*.

Transitus Viæ Publicæ. Hugo Flaviniac. in Chron. p. 132. *Correptionem omnium mensuratam, exceptis alodiis, qua homines tenent ad placitum generale respicientes, & publica via Transitum* Id est justitiam criminum, quæ in itineribus publicis committuntur: *La Justice des grans chemins.*

¶ TRANSLA, f. Tela crassior, vulgo *Treillis*. Statutum Gellonense ano. circiter 1150. apud Stephanotium to. 8. Fragm. MSS. p. 175. *Debet . . . habere pro lecto suo palassam novam & duas flessatas & duo linteamina, unam culcitram novam de Translis, cum plum.* * *& unum pulvinare.* Vide *Translatum*.

Tom. VI.

1. TRANSLATARE, Transferre, in aliam linguam vertere. Anastasius in Hadriano PP. *Quam Synodum . . . in Latinam linguam Translatari jussit.*

2. TRANSLATARE, Alio transferre. Anastasius in S. Hadriano PP. p. 115. *Translatavit atque introduxit in eam corpora sanctorum Martyrum, &c.* [Chronic. Modoet. apud Murator. to. 12. col. 1080. *Plurimi Imperatores Translataverunt sedem suam à Roma in Mediolano. Translatavit se dicta Domina usque in Swaneton & ibi obiit*, apud Kennettum in Glossar. ad calcem Antiq. Ambrosd. Adde Flodoardum lib. 2. Hist. Rem. cap. 17.]

¶ 3. TRANSLATARE, Exscribere, Gall. *Copier.* Charta ann. 1142. inter Instr. Gall. Chr. novæ edit. tom. 6. col. 322. *Hanc chartam Translatavit Bernardus de Caucionolo publicus notarius de Biterri ex originali.* Testam. ann. 1154. in Probat. novæ Hist. Occit. to. 2. col. 549. *Subdictam litteraturam & rationem de altera charta Translatavit in istam.* Chartul. Brivat. laudatum à Baluzio to. 2. Hist. Arvern. p. 272. *Nomen cujus non potuit Translatari, quia cartula disrupta erat.*

¶ 4. TRANSLATARE, Transcribere, rem ab aliquo possessam in alium transferre. Statuta Vercell. fol. 92. *Non possint in posterum per commune Vercellarum alienari, obligari, Translatari, vendi, &c.* Charta an. 1035 ex Tabul. S. Victoris Massil. *Ego pro hoc non me Translatabo, neque vetabo, &c.*

1. TRANSLATIO, in legibus 15. & 40. Cod. Th. de Episcop. Eccles. & Cleric. pro angariarum, parangariarum vel naviculariæ etiam translationis onere, sumitur, cum scilicet res fiscales transvehendæ erant, vel annona militaris. Vide Jacob. Gothofredum ad d. leg. 40.

2. TRANSLATIO, Idem quod *Transitus*, seu teloneum, quod pro *transferendis* & transportandis mercibus exsolvitur. Appendix Codicis Theod. Constit. 11. *Nulla pontium restauratio, nulla Translationum sollicitudo gignatur.*

Translatio Causæ, Gallis Practicis, *Evocation*: cum ab inferiori curia ad superiorem evocatur. Vide Reg. Majest. l. 2. c. 16. §. 24. l. 3. cap. 20. & 21. & Quoniam attachiamenta c. 14. §. 3.

Translationes Episcoporum, de Ecclesia scilicet in aliam Ecclesiam, interdicuntur in Canonibus Apost. c. 14. in Concil. Sardic. can. 1. 2. & alibi non semel, nisi id aliarum Ecclesiarum necessitas exigat, ut est in (supposititia) Antheri PP. Epist. Decret. &, ut aiebat Gregorius VII. PP. apud Conradum Uspergensem, translationes Episcoporum duobus modis fieri possunt, necessitate vel utilitate. Sed de translatione & mutatione Episcoporum præclare egit omnino Bernaldus Presbyter Constantiensis lib. de reconciliatione lapsorum p. 177. & seqq. Gregorius IX. in Decretal. lib. 1. tit. 7. Francisc. Bivarus ad Pseudochronicon Maximi p. 616. & seqq. Thomassinus de Disciplina Eccles. part. 1. l. 2. c. 24. 25. part. 2. lib. 2. c. 44. & alii plerique.

TRANSLATITIE, pro *Desumtorie*, Jurisconsultis.

¶ TRANSLATOR, Interpres, qui vertit in aliam linguam. Epistola Concilii Francoford. ad Episcopos Hisp. to. 3. Concil. Hisp. p. 107. *Quamvis multi codices pro Translatorum simplicem intelligentiam in hoc loco pro* proprio filio, suo filio *conscriptum habeant, Græcitas tamen, qua lingua Apostolus est locutus, proprium nunc magis quam suum nuncupavit.*

¶ TRANSLATUM, Exemplum ex alio descriptum, Gallice, *Copie.* Statuta Arelatens. MSS. artic. 7. *Transcripta sive Translata testamentorum . . . eamdem*

Iiii ij

(vim) *habeant, ac si essent instrumenta originalia.*

¶ TRANSLEGARE, Delegare. Litteræ Bohemorum ad Concilium Basileense an. 1432. tom. 8. Ampliss. Collect. Marten. col. 178. *Spectabiles viros... de intentione nostra & voto plenius eruditos, V. P. duximus Translegandos.*

¶ TRANSLETUM, Culcita, ni fallor, è tela crassiori, quam *Treillis* vocant. Inventarium an. 1342. ex Archivo S. Victoris Massil. 1. *matelacium*, 1. *culcitram*, 1. *flassatam*, 1. *Transletum*, 1. *pulvinarium*, &c. Vide *Transla* & *Traslicium*.

TRANSLUCIDUM, Διαφανής, διαυγής. In Glossis Lat. Græc. nos dicimus *Transluisant*.

TRANSMARINARE, Trans mare proficisci, proprie iter Hierosolymitanum aggredi, in Chronico Montis Sereni an. 1131. *Peregrinatio transmarina*, ibidem an. 1146. & 1175. [Adde Testam. Ottonis IV. Imp. an. 1218. apud Tolnerum in Probat. Hist. Palat. p. 63. Chronicon Cornelii *Zantfliet* ad an. 1454. tom. 5. Ampliss. Collect. Marten. col. 483.]

¶ TRANSMENTATIO, Mutatio mentis, μετάνοια, Reditus ad sanam mentem, pœnitentia. Goclenius in Lexico Phil.

TRANSMIGRARE, Transferre rem aliquam in alium, in Legibus Rotharis Regis Longobard. tit. 62. §. 3. Vetus Charta Longobard. apud Ughellum tom. 1. part. 1. p. 390. *Non in vendendum vel donandum, neque per nullum ingenium in nullius posestatem ad proprietatem dandum, aut Transmigrandum, &c.*

TRANSMISSUS, Intermedius, Italis *Tramesso*. *Aliquid per rogadiam vel Transmissum alteri dandum recipere*, in Statutis Venetor. an. 1242. lib. 1. cap. 4. 48. lib. 6. c. 13. [*Tramis* missum vocat le Roman d'*Athis* MS.

Messagiers fui à lui Tramis
De meilleur de tous ses amis.]

TRANSNAVARE, Navi trajicere. Thwroczius 1. part. Hist. Hung. c. 15. *Brachio maris, quod strictum Sibilæ dicitur, Transnavato.* Et in Uladislao Reg. c. 42. *Circa castrum Orsowe Danubio Transnavato, hostilem in terram se ingesserunt.*

TRANSNOCTARE, Noctem transigere, vel rem ultra noctem unam detinere. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 4. *Qui pignorat alium, & Transnoctet, vel remaneat ipsa pignora apud eum super fidantiam de directo, est calonia pignorantis 60. sol.* Fol. 9. *Transnoctare pignus.*

¶ TRANSOLVERE. Vide infra *Transsolvere*.

¶ TRANSPARERE, *Pellucere. Transparentia, Pellucida*, in Gemma. Pelluciditas, nostris, *Transparence*.

TRANSPASSARE, Ultra progredi, Gall. *Trépasser*. Thwroczius part. 1. cap. 24. *Abunde Rheno Transpassato, Lotharingensem Ducatum igne & gladio vastaverunt.* [*Canis jugum Transpassans*, in *Canis*, col. 160. Vide ibi.]

¶ TRANSPLENDIFER, Perlucidus, Gall. *Transparent*, in Vita B. Lidwinæ to. 2. Aprilis p. 345.

1. TRANSPONERE, *Servum transponere*, Avertere, Gall. *Detourner*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 14. 15. 16. 17.

2. TRANSPONERE, pro *Transcribere*. Gellius lib. 6. cap. 9. *Locum istum totum huc ex Pisonis annali Transposuimus.*

TRANSPORTANEORUM PASSIO, Lepra, *Elephantia*, Celso l. 3. c. 25. Ἐλεφαντίασις, Græcis sic dicta, quod cutem reddat Elephanti corio similem. Senator de Elephante l. 10. Epist. 30. *Cutis hujus ulcerosis vallibus exaratur, à qua Transportaneorum passio nomen accepit.* Sic autem appellatur à Senatore, quod *cum hac passio*, ut ait Cælius Aurelianus Siccensis lib. 4. χρονίων, cap. 1. *corruptione quadam, vel laxatione extrema cutis in corporibus generetur*, humor ab interioribus, seu, ut idem scribit, *altioribus*, ad superficiem transmittitur, seu *transportatur*.

¶ TRANSPORTARE, Cedere, transcribere, transferre, Practicis nostris *Transporter*, in Litteris an. 1369. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 5. p. 325. Pactio nuptialis inter Carolum VIII. Regem Fr. & Annam Britan. an. 1491. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1541. *Domina Anna... domino nostro Regi donavit, cessit, quitavit & dimisit, præsentisque instrumenti serie donat, cedit, quittat, dimittit & Transportat* (Ducatum Britanniæ.) Adde Statuta Collegii Cenoman. ann. 1526. apud eumd. Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 587. col. 1. Hinc

¶ TRANSPORTUS, Cessio, transcriptio, Gall. *Transport*. Charta Ecclesiæ Æduensis, qua Præpositura ejusd. Eccl. annectitur mensæ Episcopali: *Rogantes dictum nostrum Capitulum prædictum Transportum, annexam & appropriationem ratificari... promittens per fidem nostram contra præsens Transportum seu aliquod præmissorum non venire.* Charta an. 1377. è Bibl. Regia: *Mirabatur quomodo dictus Dux cessionem & Transportum receperat.* Rursum occurrit in Litteris Johannis Franc. Regis an. 1360. tom. 3. Ordinat. Reg. p. 453. Arresto Parlamenti ann. 1394. apud Menesterium in Probat. Hist. Lugdun. p. 79. col. 2. Regesto an. 1450. apud Baluz. to. 2. Hist. Arven. p. 388. apud Rymer. to. 9. p. 763. col. 2. Marten. tom. 1. Anecd. col. 1518. & passim in Chartis recentioribus.

¶ TRANSPOSITIO SUBITANEA, Mors, obitus. Marculfus lib. 2. form. 2. *Quatenus fragilitatem naturæ, quod omnes generaliter patiuntur, priusquam subitanea Transpositio eveniat, &c.* Adde form. 4. & inter Sirmondicas form. 36.

¶ TRANSPOSITUM. Litteræ an. 1359. tom. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 198. *Per paragium, partagium, scambium, terrarum assietam ver* (vel) *Transpositum, &c.* Editori Cl. legendum videtur *Transportum*. Vide *Transportus*.

TRANSPUNGERE, Perforare, ita ut sanguis exeat. Lex Aleman. tit. 64. §. 3. *Si autem collus Transpunctus fuerit.* Tit. 65. §. 3. *Si quis alicui brachium super cubitum Transpunxerit, &c.* §. 5. *Si manum Transpunxerit, ita ut focus non intret ad coquendum renes, vel sanguinem stagnandum, &c.* §. 24. *Si autem in latus punctus fuerit.* Adde §. 26. 30. 31. Lex Anglior. tit. 5. *Corpus Transpunctum, coxa vel brachium Transpunctum, & sanguinis effusio.* Ibid. §. 13. *Si ipse stomachus perforatus fuerit*, & infra non semel. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 93. *Si Transpunctus sit ad utrumque os, &c. Lumbi truncati... intus puncti,... Transpuncti, &c.*

¶ TRANSREMIGARE, Navigare. Elmhamus in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 59. *Nulla Neptuni tumida comparente tirannide, regiones Transremigantur aquaticæ.*

¶ TRANSRIPARIA, Ripa quæ est ultra fluvium. Testam. an. 1509. inter Schedas D. *Le Fournier*: *Item lego quamdam meam bastidam... cum Transriparia Sareti, &c.* Vide *Riparia*.

¶ TRANSSARTANUS, Qui trans Sartham, agri Cenomanensis fluvium, habitat. Pluries occurrit in Chartul. S. Vincentii Cenom. ut fol. 28. 33. &c.

TRANSSOLVERE, Idem quod *Solvere*. Formulæ vet. Pithœi MSS. c. 28. *In festivitate Sancti... ullus in luminaribus ipsius loci solidos tantos vobis & actori-*

bus vestris dare & Transsolvere faciam. Cap. 30. *In festivitate Sancti illius loci triante uno dare & Transsolvere facias.* Cap. 75. *Minime habui, unde Transsolvera debeam*, &c. [Marculfus lib. 2. form. 18. *Ita ut pro ipsa causa solidos tantos tu pagalia mihi dare debe-res, quos & in præsente per wadio tuo visus es Transolsisse.* Perperam *Transfelsisse*, pro *Transolsisse*, legitur io Charta an. 716. apud Felibian. Hist. San-Dionys. pag. 221.]

¶ TRANSSUMERE, TRANSSUMPTARE, Transcribere, Gall. *Copier*; *Transsumtum*, *Copie.* Acta S. Juvenalis Episc. Narn. n. 27. tom. 1. Maii pag. 405. *Ad effectum exemplandi & Transsumptandi... quandam inscriptionem*, &c. Statuta Genuæ lib. 4. c. 12. *Si libri vel scriptura essent in loco, quo extrahi non possunt, debeant Transumptari & exemplari, quod Transumptum & exemplatio legitime facta faciat fidem sicut originala.* Epistola an. 1259. io Instrum. Gall. Chr. novæ edit. to. 6. col. 158. *Præsenti paginæ inseri fecimus & Transsumi ab originali nihil addito vel remoto.* Charta an. 1399. apud Menest. in Probat. Hist. Lugdun. p. 126. *Exhibuerunt Transsumptum revocationis impetrationis prædictæ.* Exstat hujusmodi *Transumtum* an. 1432. apud Marten. to. 8. Ampliss. Collect. col. 153. in cujus proœmio declarant Notarii duo se ab Imperatore Sigismundo requisitos fuisse, *literas apostolicas & cedulam per se Transsumi & exemplari, quodque exinde copias authenticas & Transsumata* (f. *Transsumpta* vel *Transumptata*) *facere deberent. Extracta & Transumptata*, in Vita S. Ubaldi to. 3. Maii p. 628. Adde Concil. Hisp. tom. 4. p. 314. Rymer. tom. 14. p. 391. &c. Vide *Transcriptum.*

¶ TRANSTOLLERE, Transferre. Vita S. Guthlaci, to. 2. Aprilis p. 48. *Decursis hujus vitæ terminis, ad infinita gaudia Spiritus Transtolli malit.*

TRANSTOLLEUS. Gloss. Arabico-Lat. *Fidicina*, *Transtollens*, *vel Cantatrix.*

TRANSVADARE. Willel. Brito in Vocab. MS. *Transvadare dicitur ultravadare, trans vadum ire, vel trans vadum ducere.* [*Transvadato Rheno*, apud Calmet. in Probat. Hist. Lotharing. tom. 2. col. 1. *Transvadato fluvio*, apud Murator. tom. 12. col. 1022. Occurrit etiam in sacris Bibliis.]

¶ 1. TRANSVASARE, *Vasa transferre, sedem mutare*, in Lexico Goclenii.

¶ 2. TRANSVASARE, Transfundere, Gall. *Transvaser.* Epistola Petri Delphini an. 1477. tom. 3. Ampliss. Collect. Marten. col. 1015. *Vinum quod Fauni emeras, hodie tandem huc applicuit, Transvasaturque modo in cellam vinariam reponendum.* Vide *Travasare.*

¶ TRANSUBSTANTIARE, Unam substantiam in aliam convertere; *Transubstantiatio*, hujusmodi conversio. Voces Theologis familiares, ubi de sacrosancto Eucharistiæ Sacramento. Alio transfertur io Actis S. Godelevæ, to. 2. Junii p. 373. *Terra Transubstantiatur, in gemmas effigiatur.*

TRANSVECTURA, Oneris vel præstationis species, pro transvehendis forte domini rebus, in Charta Waldemari Regis Daniæ ann. 1180. Vide in *Parata.*

¶ TRANSVERSA, Pars obliqua, latus, Gall. *Travers.* Lex Bajwar tit. 12. c. 6. *Si quis messem vel pratum alterius araverit usque ad tres sulces in longitudine jugerit, vel in Transversa sex sulces, cum tribus solidis componat.*

¶ TRANSVERSALIS, Vitruvio *Transversarius. In singulis vicis civitatis ejusdem ponendo catenas ferreas Transversales*, in Charta an. 1269. apud Menester. in Probat. Hist. Lugdun. pag. 36. col. 1. Vide *Transumalis.*

¶ 1. TRANSVERSARE, Transire, trajicere, Gall. *Traverser.* Charta Thossiaci an. 1462. *Pro licentia capiendi aquam & pro Transversando iter publicum.* Miracula MSS. Urbani V. PP. *Vidit dictum Matheum Transversantem aquam cum equo suo ac si trahe-retur per gentes.* Statuta Eccl. Pictav. to. 4. Anecd. Marten. col. 1073. *Intrans quoque & exiens... reverentiam Deo faciat. Chorum Transversari caveat.*

¶ 2. TRANSVERSARE. Statuta Eccles. Ambian. c. 1. art. 10. apud Marten. to. 7. Ampliss. Collect. col. 1230. *Clerici vero in sacris ordinibus constituti, vel beneficium ecclesiasticum habentes, qui in platea vel in loco publico publice cum taxillis ludere præsumpserint, ipso facto ab executione sui ordinis sint suspensi; ludere in præmissis casibus intelligimus illum qui Transversat, vel qui ludi est particeps vel lucrum exinde consequitur, sive damnum.* Conc. Trevirense an. 1310. apud eumd. Marten. tom. 4. Anecd. col. 252. *Ludere in præmissis casibus intelligimus ad puncta, ut sic dicamus, ponendo eum qui Transverserat* (sic) *vel qui ludi est particeps, vel lucrum exinde consequitur sive damnum. Transversantem* hic intelligo eum qui pignore contendit cum alio ratione ludi, licet ipse non ludat, à Gallico *Traverser*, quod aliquando idem sonat quod Adversari. Eodem intellectu *Traversare* legitur in Statutis Bertrandi de Turre Episc. Tull. ao. 1359. supra laudatis in *Punctara.*

TRANSVERSARIÆ, Trabes, quæ reorum in *cippo*, seu ἐν τῷ ξύλῳ positorum, pedes constringebant. S. Cyprian. Epist. 77. *O pedes compedibus & Transversariis cunctabundi; sed celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri.* Gregorius Turon. de Viris Patr. cap. 7. *Trabes illa, qua vinctorum pedes coarctantur.* Vide Dissertationem 19. ad Joinvillam p. 254.

In Consuetudine Turon. art. 63. *Traversier*, est species dolii vinarii.

1. TRANSVERSARIUM, Species retis, quo pisces in fluminibus capiuntur; describitur à Petro de Crescentiis lib. 12. de Agricult. c. 37.

¶ 2. TRANSVERSARIUM, Lignum, ut puto, transversum, quo cætera ratis ligna colligantur. Charta ann. 1164. in Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 603. *In omnibus consuetudinibus, quas de ratibus, quæ per aquam veniunt, accipere solent, quæ sunt decima & gubernacula & Transversaria & in remo, quem de unoquoque navigio descendente per aquam, antiquitus habent*, &c. In Instrum. Gall. Chr. novæ edit. to. 6. col. 300. habetur *Traversaria.*

¶ TRANSVERSARIUS. Vide in *Traversum.*

¶ TRANSVERSERIS. Statuta Massil. lib. 2. cap. 39. de Sartoribus §. 2. *Item, de capsa Transverserie draps de colore cum penna... XII. den.* Genus est panni, si genuina lectio est: sed potior videtur lectio MS. *Item, de capa Transversoria* (vel *Transversaria*) *drapi.* In Statutis Arelat. MSS. habetur *capa traversaria*, quod de veste transversa, Gall. *quo croise*, intelligi potest.

¶ TRANSVERSIA, f. Apothecæ clathri, ut videtur, cancelli, transenna, Gallice *Treillis.* Statuta Massil. lib. 2. cap. 40. §. 4. *Quamdiu panni nostri operatorii inspicientur... in carreria extra operatorium vel Transversiam, alii panni alterius operatorii non afferentur ab aliquo... donec illi panni, primo ibi apportati causa emendi, fuerint repostati infra operatorium de quo sunt.*

¶ TRANSVERSORIA CAPA. V. *Transverserie.*

¶ TRANSVERSUM. Vide in *Traversum.*

¶ TRANSVERSUS. *Transversa linea*, Transversus

cognationis gradus, Gallice *Ligne collaterale*, in Lege 6. Cod. Theod. tit. 18. de maternis bonis.

¶ TRANSVERTERE, Commutare, apud Apuleium in Apolog. *Ut qua defensio fuerat, eadem, manentibus iisdem litteris, in accusationem Transverteretur.*

¶ TRANSVIARE RIANAM, *sive aquam*, Rivulum avertere, in alium cursum detorquere, in Statutis Montis-regalis p. 214.

¶ TRANSUMALIS. Litteræ de nullitate matrimonii an. 1530. apud Rymer. tom. 14. pag. 391. col. 1. *Item in linea Transumali in primo gradu prohibetur consanguinitas & affinitas jure divino & naturali, nec Papa potest dispensare.* Patet legendum esse *Transversali.* Vide *Transversus.*

¶ TRANSUMERE, TRANSUMPTARE, TRANSUMPTUM. Vide in *Transsumere.*

¶ TRANSUNDARE FLUVIUM, Illum trajicere, in Epitome Chron. Casin. apud Murator. to. 2. p. 369. col. 1. Quamvis analogice satis *transundare* dici queat, vereor tamen ne legendum sit *Transvadare.* Vide in hac voce.

¶ TRANSVOLUTIO, Fornix. Vide *Volutio.*

¶ TRANSVORARE, Devorare, deglutire, apud Apuleium in Apolog. *Jam universas opes Transvoraram, &c.* Vide *Transgulare* 1.

¶ TRANTORIUM, f. pro *Tranatorium*, *Piscaria.* Charta an. 1058. ex Archivo S. Victoris Massil. *Ab occidente sicut est Trantorium de la Faga & costa plena.* Vide *Trana* 2.

¶ TRANVERSIA. Ita lego in Computo an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. CLII. col. 2. *Pro Tranv'siis & servientibus* XIX ^{xx}. *l.* sed quid significet hæc vox non occurrit, nisi sit pro Vectura, Gall. *Voiture*, *Transport.* V. *Transvectura.*

TRAOLIUM, [Instrumentum ad filum in spiram convolvendum, Gall. *Devidoir*, Armoricis *Traonil* & *Troil.*] Miracula S. Bertæ Blangiac. Abbat. n. 8. *Filum in Traolium de fuso extrahere cœpit.*

TRAPA, Fundi domestici species, [Locus secretior & remotior.] Consuetudines seu Libertates Prioratus S. Dionysii de Capella in Biturigibus, à Richardo & Aymone Archiepiscopis confirmatæ: *Quin etiam si aliquis infra determinatas 4. cruces moretur ad alium furnum, nisi ad S. Dionysii panem coxerit, & certum erit; imprimis reddito furnacio, legem suam emendabit. Si quis etiam Trapam habuerit, & sub ea panem consuetudinaliter coxerit, si convictus fuerit, Trapa frangetur, & ipse legem solvet.* Vide *Trappa.*

¶ TRAPACCETA, Idem, ut videtur, qui mox *Trapezeta.* Analecta de VII. Martyribus tom. 3. Julii p. 24. *Qui Hludarii Imperatoris jussu obcæcatus, eo quod artem Trapaccetarum exercebat.*

¶ TRAPERARIUS, TRAPERIUS. Vide *Trapus.*

¶ TRAPETUM, Mola olearia, Latinis; Italis vero ac præcipue Siculis Mola, qua cannæ melleæ conteruntur ad constituendum saccharum. Vide Hierolexicon Macri. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Trapeta & hoc Trapetum, meule à broyer herbes ou enclume à monnoiers.*

¶ TRAPITUN, Eodem significatu, in Charta ann. 1219. apud Ughellum tom. 1. Ital. Sacræ col. 1123. edit. 1717. *Item concedimus monasterio sæpe dicto & fratribus ejusdem facere, & in perpetuum habere, ac libere & franche possidere Trapitum unum pro faciendo oleo in demanio Comitatus nostri Laureti.*

TRAPEZETA, Monetarius. Jo. de Janua: *Trapezeta, vel Trapezita, nummularius, vel mensarius, qui pecuniam super mensam dinumerat.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Trapezeta, changeur de monnoye.*] Gloss. Saxon. Ælfrici: *Trapezita, vel monetarius*, Myneȝepe. Gloss. Lat. MS. Reg. *Trapezeta, Nummularius, Mensularius.* Gloss. Gr. MS. Reg. cod. 1673. κολλυβιστής, τραπεζίτης. Diploma Caroli Simpl. an. 915. pro Abbat. Trenorchiensi: *Concedimus quoque, ut Trapezetas locus prædictus habeat, qui nostri nominis signum singulis imprimant nummis, ne metallorum mixtura adesse valeat.* Eadem habentur in Chartis Rodulfi Reg. an. 924. & Henrici I. Reg. an. 1059. pro eodem Monasterio. Historia Translationis S. Sebastiani n. 43. *Monetam etiam publicam cum incudibus, & Trapezetam perpetuo famulatu sacris ipsius deservituram subdidit.* Arnoldus Lubecensis lib. 2. c. 40. *Comiti Adolfo medietatem tributorum totius civitatis de teloniis, de molendinis, de Trapezitis, in beneficio dedit.* Notitia Viennensis monetæ, in Tabulario ejusdem Ecclesiæ fol. 25. de monetario, qui falsam monetam cuderat: *Tamen & omnibus notum fiat, Trapezeta à domno Leone IX. PP. excommunicatus, paralysi perculsus, membris omnibus dissolutus, impiam vitam digna morte finivit.* Vide lib. Miraculor. S. Vulfranni Episc. n. 13. [& Rolandinum Patav. lib. 12. cap. 2. apud Muratorium tom. 8. col. 345.]

¶ TRAPEZETUM, Mensa *Trapezeta.* Vide in *Cambiare*, col. 70.

¶ TRAPHAX, Tabula, qua panis ad furnum fertur, apud Martinium.

¶ TRAPITUM, ut *Trapetum.* Vide ibi.

¶ TRAPOLA, Idem quod mox *Trappa.* Statuta Montis-regalis p. 283: *Nulla persona ... audeat capere columbos ad filatum seu ad Trapolas sub pœna sol. 60.*

TRAPPA, Muscipula, transenna, decipula avibus capiendis, Gallis *Trappe*, Italis *Trappola*; unde Teutonib. *Trappen*, capere, irretire; nostris *Attraper.* Pactus Legis Salicæ tit. 7. §. 9. *Si quis turturem de Trappa furaverit, &c.* Ubi Lex Salica tit. 7. §. 7. habet *turturem de reti.* Formula 14. ex Baluzianis: *Non est homo hic: miser talis latrat; sed non ut canis, psallat de Trapa ut linguaris dilator major, &c.* Miracula S. Ludgeri Episc. Mimigard. n. 49. *Pauper quidam in diverticulis Episcopalis domus monasterii repertus à servis, quasi reus furti pugnis mulctabatur, & certatim crinibus ad aquam trahebatur.* Deinde infra: *Erat enim ei valde contritum* (crus) *quando crinibus de Trappa Episcopalis domus trahebatur.* Ubi quidam codd. habent *Trappia.* [Si credimus Eccardo in Notis ad Pactum Legis Salicæ, *Trappa* idem est quod *Tensum*, à veteri Germanico *Drepen*, aut *Treffen*, quod *Tendere* olim significavit.] Vide Origines linguæ Italicæ Menagii & Ferrarii.

¶ TRAPPULA, diminut. à *Trappa.* Eadem notione. Inquisitio an. 1196. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *Item si quis paret laqueum vel Trappulas in silva vel campis, III. sol. dabit curiæ.*

¶ TRAPPATURA, Ornatus è *trapo* seu panno, amplum equi stratum undique defluens. Elmhamus in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 26. *Equos eciam habens sequaces, ditissimis Trappaturis modo regio decoratos.* Et c. 111. *Equi nobiles ditissimis Trappaturis amicti.* Rursum c. 129. *Manni nobiles ejusdem secta nigerrima Trappaturis induti.*

¶ TRAPPULA. Vide in *Trappa.*

TRAPUS, Pannus, panniculus, Hispanis *Trapo*, Gallis *Drap.* Vetus Charta apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 1. cap. 54. *Et qui negaverat, quod sancto Joanni servire non debebat, judicavit Rex, ut tollerent ei, quicquid habebat in Lecueita, domos, & terras, & vineas, & panem & vinum, & Trapos, & sic fecerunt, & abstulerunt ei totum, & duos horreos plenos de tritico.* Vide *Drappus.*

TRAPERIUS, [TRAPERARIUS, & TREPERARIUS, apud R. Duellium to. 2. Miscell. p. 53. & 59.] in Statutis Ordinis Teutonici, qui in Hospitalariorum Statutis *Draperius* vocitatur, qui scilicet curam habet vestimentorum fratrum. Vide Christophorum Hartknochium in Dissertationibus Prussicis cap. 19. p. 419.

¶ TRASCINARE, Italis, Trahere, Gall. *Traîner*. Chron. Parm. ad an. 1294. apud Murator. tom. 9. col. 828. *Capti fuerunt & ducti Parmam, & Trascinati ad caudas mulorum.* Vide *Trasinare*.

¶ TRASCODRYGITÆ. Vide *Tascodrogitæ*.

1. TRASELLUM, [f. Transitus.] Charta Willel. Comitis Matiscon. ann. 1214. apud Perardum: *Notum facio... me assignasse D. Odoni Duci Burgundiæ 4. denarios in unoquoque Trasello pedagiorum meorum, ubicumque recipiantur, &c.*

¶ 2. TRASELLUM, Numerosus & modulatus campanarum sonitus, Gall. *Carillon*, à Burgundico *Treseler*, campanas argute & numerose pulsare, *Carillonner*. Vide Glossariolum ad calcem Canticorum natalit. Burgund. Statuta Capituli Tull. an. 1497. *Pulsantur Matutinæ in annualibus majoribus solemnitatibus.... cum magnis campanis & Trasello per omnes campanas vicissim & successive.* V. *Trinion*.

¶ TRASIA, *Acervus ficorum, vel ex calamis contexta tabula, in qua refrigerantur fici*, in Vocabulario Sussannæi & in Amalthæa, à Græco Ταρσιά.

¶ TRASINARE, Idem quod *Trascinare*, Trahere. Miracula S. Zitæ, to. 3. Aprilis p. 523. *Ipse lupus ipsam cepit ad collum, & aliquantulum Trasinavit per terram.* Annales Estenses ad an. 1404. apud Murator. to. 18. col. 1000. *Trasinatus usque illuc à palatio communis, &c.*

¶ TRASLICIUM, f. Culcita è tela crassiori, vulgo dicta *Treillis*. Inventarium ann. 1379. è Schedis Cl. V. *Lancelot: Item una flassada alba & alia listata; item una vanoa alba: item unum Traslicium quasi nullius valoris.* Vide *Transla* & *Transletum*.

¶ TRASPOL, Species coopertorii. Inventio S. Luciferi Calarit. n. 69. to. 5. Maii p. 210. *De fero fuit detectum vulgo dictum un Traspol, per modum tecti seu coopertura sepulchri.*

TRASSA, Pensitationis species, *questa*: est enim *Tracer*, perquirere. Vide *Tracea*. Consuetudines Monspelienses MSS. art. 102. *Monopolium, vel Trassa, vel rassa nullatenus fiat in Montepessulano.* Eædem vernaculæ: *Monopols con rassa ni Trassa en nulla guisa non sia facha en Monpesler.* Charta MS. Mali Gaulini Comitis Impuriarum an. 1319. *Et directa & utilia dominia, laudimia, forisscapia, jovas, Trassas, & alias omnes servitutes, &c.*

TRASSARE, Perquirere. Vide *Canis Trassans*.

¶ TRASTRUM, f. pro Transtrum. Instrum. ann. 1200. è Tabulario S. Victoris Massil. *Cum.... staret in monasterio de Pessano in porticu super Trastrum, &c.*

TRASTURA. Vide in *Transitorium*.

¶ TRATEGA, f. Lignum aratri. Vide locum supra in *Meiannus*.

¶ TRATTAMENTUM, Ital. *Trattamento*, Tractatus, pactum. *Sub spe concordiæ & Trattamenti concordiæ*, in Chronico Parm. ad ann. 1290. apud Murator. to. 9. col. 818.

TRAVA, videtur sic dicta, nescio quæ præstatio in blado, avena, &c. ex agris domino pensitari solita, incertæ mihi vocis origine: tametsi *Trava* videatur fuisse mensuræ species. Miracula S. Joannis Beverlacensis n. 7. *Et quidem coloni illius provinciæ bestierasida, id est, quod exigebatur ad pabulum equorum Regis singulis annis solebant Regis præfectis reddere, videlicet de unaquaque caruca, id est, ad cultram & vomerem, quatuor Travas de suis frugibus, & talis reditus inter vectigalia Regia computabatur, & exigebatur à regione illa, &c.* Monasticum Anglic. to. 1. p. 175. *In Forestbill, duas acras de dominicatu, & de singulis virgatis unam Travam. In una Horspeda 3. acras, & de singulis virgatis unam Travam, &c.... de Dentona 4. Travas de omni blado.* Adde p. 985. Hist. Fundationis Monast. S. Leonardi Ebor. *Concessit ... de qualibet caruca arante in Episcopatu Eboraci unam Travam bladi, anno 936. quæ usque in præsentem diem dicitur Petercorne, cujusmodi & Travas Reges tunc temporis potuerunt sacris locis ex sua regalitate concedere & assignare. Et nihilominus ex consensu incolarum Episcopatus Eboraci Rex habuit Travas prædictas sibi & successoribus suis, sic quod exterminaret lupos patriam devastantes.* Idem Monastic. tom. 2. p. 380. *Dictum hospitale dotatum fuit.... ad percipiendum de qualibet carucata terræ arabilis in Kirshire unam Travam de quolibet genere bladorum, & valet per annum 20. sol.* Tom. 3. p. 93. *Unam Travam bladi de singulis carucis villæ meæ, &c.* Parte 2. p. 3. *Travæ garbarum.* Charta Joannis Regis Angl. apud Gul. Prynneum in Libertat. Eccles. Anglic. to. 3. p. 8. *Firmiter præcipientes, quod sine contradictione & difficultate reddant de carrucis suis ad ostia grangiarum suarum Travas S. Joannis Beverlaci per manum propriam, vel servientium suorum, sicut facere solebant, antequam Travæ illæ datæ essent ad firmam, &c.*

☞ Nisi tot locis occurreret *Trava*, legendum esse *Trana* suspicarer: ut ut est, eadem notione accipiendam utramque vocem existimo. Vide *Traina*.

TRAVACHA. Otto Morena in Hist. Rer. Laudensium p. 53. *Cremenses vero cognoscentes, se non posse defendere murum castri, quin destrueretur, Travacham magnam ex lignis & terra insimul compositam ibi intus in ea parte, in qua ipsum murum destrui videbant, juxta eum construxere.* Et p. 54. *Quandam machinam, quam fecerant super Travacham, quam ipsi ex lignis & terra intus juxta murum castri composuerant, &c.* Ubi vox *travacha* videtur poni pro *travaglio*, quomodo Galli dicimus *un travail*, pro quolibet munimento ad propulsandos hostes exstructo.

☞ Pro *Travacha* Muratorius tom. 6. col. 1041. & 1043. è Codice Ambrosiano legit *Travata*, ut infra videre est; quod magis placet; est enim *Travata*, Academicis Cruscanis *Riparo fatto con travi*; Propugnaculum trabibus constructum: quæ notio belle congruit locis citatis.

☞ *Travacha* vero Tentorium est, Italis *Trabacca*; Academicis Cruscanis *Spezie di padiglion da guerra, tenda.* Statuta Vercell. fol. 3. *Habendo ... tentoria & Travachas in exercitu ad usum suum, &c.* Et fol. 180. v°. *Ego Massarius Communis juro ad sancta Dei Evangelia bona fide & sine fraude salvare, custodire & gubernare balistas, tentoria sive Travachas, ferramenta, &c.* Rolandinus Patav. l. 10. c. 4. apud Murator. to. 8. col. 313. *Cum tentoriis, Travachis & tendis.* Memoriale Potestatum Regiens. ad annum 1218. ibid. col. 1090. *Invenerunt Christiani in dicto campo papiliones, Travaclas rarissimas & cultras optimas, &c.* Emendo *Travachas*. Chronic. Parm. ad an. 1279. to. 9. ejusdem Murator. col. 791. *Travacha & pavioni erant in platea Communis, ubi jacebant infirmi.* Vide Lexicon Milit. Caroli de Aquino & mox *Travata*.

¶ TRAVAGLIARE, Italis, Laborare, affligi. Miracula S. Zitæ, tom. 3. Aprilis pag. 515. *Fuit ultra modum .... gravata & de ejus stratu extracta &*

Travagliata. Etre travaillé, eodem sensu dicimus.

¶ TRAVALLUM, Catasta ubi calceantur & curantur equi, Gall. *Travail*: quod à *Trefs*, Trabs deducit Borellus. Regestum *Olim* ad an. 1267. *Inquesta facta ... ad sciendum utrum ... spectat ad dom. Regem, Travalla equorum & stalla terra defixa, que sustinentur super columnas solo adherentes, que cheminis & viis prestant impedimentum, propter hoc tollere. Probata est hec consuetudo, videlicet quod potest tollere stalla aut scalla & Teavalla terra noviter defixa, prestantia viis impedimentum.* Nostrum *Travail* hac notione, vel à *Trepalium*, de qua voce infra, vel ab Ital. *Travaglio* accersendam putat Menagius; sed probabilius à voce *Trabs* prima origo deducitur.

¶ TRAVALLUS. Computus ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. CXLII. *Expensa. Pro Teavallis & pro circulis & pro vectura duorum ferratorum* LX. *s.* Et pag. CLV. *Pro merreno ad tres Travallos ferratorum & uno ferrati & pro duvis*, XLIIII. *s.* Conjecto trabeculas esse, unde asseres fiunt ad dolia, quæ *ferratos* vocabant, fabricanda.

☞ Aliud sonat vox *Traveillan* in Charta an. 1498. ex Chartul. Latioiac. fol. 76. *Ung moulin a mouldre blé .... que tient à present a tiltre de loyer ledit Dangereulx, avec toutes les tournelles & Traveillans d'icelluy moulin.* Vide *Travata* & *Travayso*.

¶ TRAVASARE, Italis, Transfundere, in Statutis Placentiæ lib. 6. fol. 81. v°. Vide *Transvasare* 2.

¶ TRAVASATOR, Qui *travasat*, seu transfundit, in Statutis Astæ collat. 9. cap. 12.

¶ TRAVATA, vox Italica, nostris *Travée*, Intertignium. Otto Morena apud Murator. to. 6. col. 1043. *Venerunt Cremenses supra quamdam machinam, quam fecerant supra Travatam illam, quam ipsi ex lignis & terra intus juxta murum castri composuerant.* Annales Cæsenates ad an. 1314. to. 14. ejusdem Murator. col. 1135. *Et tunc pars utraque in suo latere pontis & aliis locis necessariis serraglios fecerunt plurimos & Travatas.* Vocem *Travée* à *Transversum* vulgo deducunt, malim à *Trabs*, unde *Trabata* primo dicta est, dein *Travata*. Vide mox *Travayso* & supra *Travacha*.

¶ TRAVATICUM. Vide in *Trabaticum*.

¶ TRAVAYSO, Contignatio, à Gallico *Travaison*, vel *Travée*, Intertignium. Computus an. 1324. to. 1. Hist. Dulphin. p. 132. col. 1. *Petrus perfecit dictam garitam usque ad primam Travaysonem, in quo opere sunt* XXXVIII. *teysie muri.* Alter an. 1336. to. 2. p. 325. col. 2. *Item in ipsa turre sunt tres Travaysons.* Vide *Travata* & *Travatha*.

¶ TRAUCIS, Palmes. Vide *Tranex*.

TRAVER. Glossæ Gr. Lat. Ξυρὸν, *Novacula*. Ξυρὸν κυρίως, *Traver*. [An quia *Travorat*, seu transvorat pilos? inquit Martinius.] Codex S. Germani *craver* præfert.

¶ TRAVERISUM. Vide in *Traversum* 1.

¶ TRAVERSA, Via transversaria, Gall. *Traverse*. Transactio ann. 1219. è libro flavo Episcopatus Massil. p. 25. *Recta linea ... usque in unam Traversam ... usque in viam publicam.* Vide *Traversena*.

¶ TRAVERSALIUM, Pulvinar, Gall. *Traversin*. *Matalacium cum Traversalio seu pulvinari*, in Statutis Monialium S. Salvatoris Massil. ann. 1400. Vide *Traverserium*.

¶ TRAVERSANS, Transversus. *Cum appositione tabula Traversantis dicta villata*, in Transactione an. 1515. è Schedis Præs. *de Mazaugues*.

¶ TRAVERSARIUM. Vide in *Transversarium* 2.

¶ TRAVERSARIUS, pro Transversarius, Transversus. Vide *Transversrius*.

¶ TRAVERSENA VIA, Traversa, transversaria, in Chartulario S. Vandregesili to. 2. p. 1567. Vide *Traversa* & mox *Traversia*.

¶ TRAVERSERIUM, Pulvinar, transversum lecti cervical, Gall. *Traversin*. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Et primo unum lectum incortinatum, bonum & sufficientem, munitum unius culcitra, unius pulvinaris sive Traverserii cum pluma intus.* Vide *Traversalium* & *Traversinum*.

¶ 1. TRAVERSIA, Vicus transversarius. Statuta Massil. lib. 6. c. 12. *de tabulis non faciendis in Traversiis nisi ad certam mensuram*: *Nullus à modo in viis rectis audeat facere tabulas habentes ultra quatuor palmos, & quod nullum obstaculum ante dictas ab aliquibus apponatur, nec in Traversiis ultra tres palmos.* Statuta Arelat. MSS. art. 47. *Nullus audeat portare fimum .... a portali usque ad Traversiam S. Eulalie.* Testamentum Anglici Episc. Alban. & Cardin. an. 1388. apud Stephanotium tom. 10. Fragm. MSS. pag. 339. *Lego ... unam magnam domum ... que confrontatur ab anteriori & posteriori partibus cum carreriis publicis ... & ab alia parte cum quadam modica Traversia.* Testament. ann. 1509. ex Schedis D. *Le Fournier*: *Confrotata cum vinea Georgii, ceca quadam Traversia in medio.* Quædam plateæ *Traversines* Parisiis dicuntur, quod sint transversariæ.

¶ 2. TRAVERSIA, Favonius, Occidens, in agris Lugdun. & Bellijoc. Terragium Bellijocense: *Juxta terram dictis Cochard ex Traversia.* Alterum locum vide in *Alvernia*.

¶ TRAVERSINUM, ut *Traverserium*, Gall. *Traversin*. Testam. an. 1367. to. 1. Anecd. Marten. col. 1527. *Lego ... Traversinum de auro & cirico & mathalassium deauratum.*

1. TRAVERSUM, TRAVERSUS, Pensitatio, quæ exsolvitur ab iis, qui trans locum aliquem, aut villam, vel urbem merces vehunt: *Droit de travers*, jus nempe, quod competit domino Castellano, seu majori Justitiario, in Consuetud. Silvanect. art. 93. 105. Turonensi art. 59. &c. & in viis majoribus tantum exigi potest, ut est in Claromontensi art. 229. [illegible], in Diplomate Andronici Palæologi Imper. apud Phranzem lib. 3. Chron. c. 24. Charta Rotroci Comitis Perticensis an. 1136. apud Souchetum ad Vitam S. Bernardi Tiron. p. 273. *A pedagiis, Traversibus, deprisibus, & quibusvis consuetudinibus ... liberi sint.* [Eadem habentur in Charta Guilleloni Episc. Catalaun. an. 1228. pro Monasterio Tiroo.] Charta Richardi Ducis Norman. an. 1024. to. 2. Monastici Angl. p. 1005. *Liberum quoque transitum battorum eorum, sive navium per Sequanam ascendentium aut descendentium ... ab omni consuetudine pontagii, vel Traversi, &c.* [Charta Radulphi Comitis Suession. ann. 1186. *Ecclesia de Valcellis ... liberum & quietum transitum per totam terram nostram dedimus & concessimus, absque omni exactione Traversi vel pedagii ... nullas consuetudines Traversi vel pedagii solvent de omnibus illorum, que ad usum fratrum predicte Ecclesie pertinent.* Charta an. 1224. ex Chartul. 21. Corb. *In eleemosinam contuli ecclesia Corbeiensi ut omnes res ejusdem ecclesia per loca ubicumque Traversum habeo, libere sine Traverso & exactione aliqua ... possint secure pertransire.* Adde Chartam an. 1179. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 65. Litteras Johannis Franc. Regis an. 1360. to. 3. Ordinat. p. 431. alias incerti an. tom. 4. earumd. Ordinat. p. 420. & tom. 5. Hist. Paris. p. 248. ex quibus omnibus emendo Litteras an. 1345. apud Rymer. tom. 5. p. 441. *Absque solutione, exactione Traverisi, pedagii, &c.*

Lego

Lego *Traversi*. Charta ann. 1358. è Chartulario Domus Dei Pontisar. *Accorda que tous les biens quelsconques estans & appartenans audit Hostel* (Dieu) *soient frans & quites au Travers de l'Isle Adam, soit en moutant & avalant, par dessus ou par dessous le pont de ladite ville.* Ex hac aliaque superius laudata Ricardi Ducis Norman. Charta discimus id juris exactum à navigiis, quæ secundo vel adverso flumine navigabant: quod ex aliis perinde est intelligendum, nisi aliud constet ex opposito usu. Charta an. 1177. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 64. *Dix sols à prenre chascun an sur le Travers de S. Pathus.* Adde to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 42. n. 3.]

TRANSVERSUM. Charta Reginaldi Comitis Boloniæ in Tabulario Fiscanensi fol. 11. *Relaxavimus Abbati & Monachis .... consuetudinem illam, qua cognominatur Transversum, vel passagium, apud Harebbon, &c.* Alia Stephani Episcopi Paris. ann. 1124. *Dedit etiam .... omnibus annis 40. solidos de Transverso suo inter S. Dionysium & Pontisaram, &c.* Alia Rainaldi de Claromonte: *Et concedo pedagium, quod dicitur Transversum de Lusarchis, &c.* Radulfus de Diceto an. 1027. & Jo. Brompton. *Thelonea & Transversa ... diminuit.* Vide Hemeræum in Aug. Virom. p. 169. & in Regesto p. 47. 48. Chron. Nangii an. 1025. &c.

TRANSVERSARIUS, Exactor *transversi*, vulgo *Traversier*, in Charta Matthæi Comitis Bellimontis an. 1160. [Litteræ an. 1370. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 356. art. 6. *Pour ce que les Traversiers ou peagiers, ou aucuns d'eux, sont coustumiers d'aumenter & accroistre les travers & peages qu'ils tiennent des seigneurs.* Chartul. 21. Corbeiens. fol. 196. v°. *Sans paier travers ne passage aucun as seigneurs de Bone, ne à leurs gens, ne a leurs Travessiers.* Infra: *Traverssiers.*]

¶ 2. TRAVERSUM, Gall. *Travers*, Transversum. Inquisitio ann. 1371. pro Canonizatione Caroli Blesensis, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 550. *Fecit .... magnum pulpitum fieri ex Traverso dictæ Ecclesiæ*, id est ex uno latere ad aliud.

¶ TRAVESA, Idem, ni fallor, quod Hispanis *Travesia*, Via transversa, nostris *Traverse*. Vetus Charta tom. 3. Concil. Hisp. p. 168. col. 1. *Et perveniat ad illas Travesas inter Lor & Chayroga.* Vide *Traversia* 1.

¶ TRAUGA, pro *Trenga*. Vide in *Treva*.

TRAUGUM, Foramen, Picardis *Treu*, vel *Trau*, nostris *Trou*. Lex Ripuar. tit. 43. *Si quis .... in clausura aliena Traugum ad transeundum fecerit, 15. sol. mulcletur.*

¶ TRAVICES. Vide in *Tranex*.

¶ TRAVICTICUM. Charta Ludovici Imp. apud Stephanotium in Antiq. Aurelian. MSS. p. 311. *Ullum theloneum, aut ripaticum, aut pontaticum, aut portaticum, aut salutaticum, aut cespitaticum, aut cenaticum, aut laudaticum, aut Travictitum.* Emendo *Teanaticum*. Vide *Trana* 2.

¶ TRAVOLTUS, Inversus, contortus, Ital. *Travolto*, Gall. *Renversé*. Miracula S. Ziræ, tom. 3. Aprilis p. 523. *Pedem habebat Travoltum & attractum, & brachium non poterat elevare.*

¶ TRAUVATICUM. Vide in *Trabaticum*.

¶ TRAXATIO, Supplicium quo reus quadrarim discinditur. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 228. *Qui traxatione atque suspensione capitisque truncatione vitam finierunt.* Vide *Trahere* 6.

TRAYLEBASTON, à Gall. *Tray le baston*, hoc est *Trahe*, vel *Eörc baculum*; vox vulgaris apud Anglos, qua ita ii vocarunt severiores inquisitiones primitus factas à Justiciariis sub Edw. I. in omnes cujuscumque generis malefactores. Nic. Trivetus in Chronico an. 1304. *Hoc anno ordinati sunt Justitiarii, qui de malefactoribus inquirerent .... & juxta demerita punirent inventos. Hi Justitiarii ab hominibus popularibus vocati sunt de Tray le baston, quod sonat: Trahe baculum.* Matthæus Westmonast. an. 1305. *Circa eadem vero tempora processit in publicum novum inquisitionis breve, quod Anglice dicitur Tray le baston, contra invasores aliquarum terrarum, qui propter vim rem conquirentium, ipsas terras vel prædia in manus potentiorum alienarunt, & contra conductitios hominum vapulatores, &c.* Historia Roffensis eod. an. apud Spelmannum: *Circa hæc tempora processit in publicum nova inquisitionis breve, quod Anglice dicitur Tray le baston, contra intrusores, conductitios hominum vapulatores, conductitios sesina captores, pacis infractores, raptores, incendiarios, murdratores, pugnatores. Multi hic perempti, multi redempti, multi noxii, pauci innoxii sunt inventi, adeo quidem rigide processit hujus cohertionis justitia, quod pater proprio filio non parceret, &c.* Adde Thomam Walsinghamum eodem an. 1305. Monasticum Anglic. to. 2. p. 77. *Dominus Robertus filius Walteri cum aliis super Tray le baston apud Chelmisford, inquirendo de malefactoribus, &c.* Apud Spelmannum Justitiariorum Inquisitio sub Edw. III. Rege sic inscribitur: *Tray le baston coram Rogero de Grey & sociis suis Justit. apud S. Albanum, an. regni Regis Edwardi III. post conquestum, quinto.*

¶ TRAYNARE, Trahere, Gall. *Trainer*, Ital. *Trascinare*. *Traynatus per civitatem crudeliter est peremptus*, Rolandino Patav. l. 7. c. 9. apud Murator. to. 8. col. 278. *Traynatus & decollatus*, in Regiminibus Paduæ eod. to. col. 430. Vide *Trainare*.

¶ TRAYTURARIUS, Proditor, Angl. *Traytor*, Gall. *Traitre*. Gualterus Hemingford. de Gestis Edwardi I. Regis Angl. pag. 130. *Vocaveruntque eum non Thesaurarium, sed Trayturarium Regis, & verius hoc quam credebant; multos enim seduxit in die hac, sed & ipse seductus est, &c.*

¶ TRAZEA. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. tom. 16. col. 581. *Postea dant turtas & zoncatas cum Trazea zucchari desupra*; id est, cum saccharo consperso, deducta voce, ni fallor, ab Ital. *Trazza*, vestigium vel delineatio, Gall. *Trace*.

TREANS, pro *Triens*, in Form. 48. ex Andegavensibus, [pluriesque in Actis Episcoporum Cenoman. to. 3. Analect. Mabillonii p. 57. & 58. *Triens sive Treas, iv. uncia*, apud Rabanum lib. de Computo, to. 1. Miscell. Baluz. p. 13.]

¶ TREB, TREU, TREF, Aremoricis *Treve*, Ecclesia succursalis. Hæ voces passim occurrunt apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. locis in Glossario indicatis.

TREBAX. *Trebacissimus senex*, apud Sidonium lib. 1. Epist. 11. ubi Savaro & Sirmondus dici pro *Tribacissimus*, vocemque esse Græcæ originis, nempe à τρίβαξ, vel τρίβακος, *usu tritus, versatus*, observant. *Tribaces viri*, apud Plautum in Mostell. In Glossis Gr. Lat. τρίβακος, exponitur *Pannosus*. Alibi τρίβακα, *trita*, cap. de Vestimentis.

TREBACITER, adverbialiter idem Sidonius usurpat lib. 9. Epist. 11. *Malui factum confiteri simpliciter, quam Trebaciter diffiteri*, hoc est, callide, astute.

¶ TREBBIARE, verbum Ital. Triturare. *Trebbiare millium*, in Miraculis S. Ziræ, to. 3. Apr. p. 525.

¶ TREBELLIANICA, vox fori Romani, Quarta pars successionis fideicommissariæ & alteri restituendæ, quæ remanet instituto hæredi, ne pror-

fus vacua fit & inutilis hæredis qualitas. Passim occurrit in Testamentis vox *Trebellianica*, inde ducta quod in Digesto titulus sit *ad Senatusconsultum Trebellianum*. Sed de his Jurisconsulti.

¶ TREBIUM, Trivium, ab Italico *Trebbio*. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1272. apud Murator. to. 8. col. 1135. *Inceptum fuit palatium novum Communis Regii super Trebium illorum de Sesso... & aliorum casamentorum cohærentium eidem Trebio.*

¶ TREBORG, Anglica vox, de qua in *Tenmantale*.

¶ TREBUCHARE, Evertere, dejicere, disturbare. Computus an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Feudorum usu p. CCVII. *Pro bordamenta Feritatis, quod ventus Trebuchavit, & pro granchia reparanda c. & XIII. f.* Nostri *Trebucher* dicunt neutra notione pro titubare, vacillare, procidere, prolabi.

¶ TREBUCHATIO MONETÆ. Vide *Trabuchare*.

TREBUCHETUM, TRABUCHETUM, &c. Catapultæ species, seu machina grandior ad projiciendos lapides, & concutiendos urbium obsessarum muros. Monachus Vallis Sarnaii c. 86. *Jaciebant siquidem hostes super nostros creberrimos lapides cum duobus Trabuchetis, mangonello, & pluribus matafundis.* Matth. Paris an. 1246. *Per septem Trebucheta ordinata, quæ tam de die, quam de nocte, in castrum Capacii projicere non cessabant.* Gesta Ludov. VIII. Reg. Franc. an. 1226. *Machinæ eriguntur, Trabucheta, petrariæ, mangonelli parum proficiunt.* Richardus de S. Germano in Chronico: *Combusta machina, quæ vulgo dicitur Trebuchetum.* Ita enim leg. pro *Trebuvetium*. [Rursum memorantur *Trabuchetti*, vel *Trabucheti* in enumeratione munitionum Castri Sommeriæ in Occitania, apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 259. Murator. to. 6. col. 440. to. 12. col. 587. 644. &c.] Philippus *Mouskes* in Phil. Augusto:

> *Grans perieres & mangoniaus,*
> *Arbalestres & Trebukiaus,*
> *Atravé sont droit à la mue.*

Infra:

> *D'un Trebukiet fit trebukier*
> *Mult grant partie de lor murs.*

Trebus, in Chron. Flandriæ cap. 110. *Et avoient avec eux plusieurs chariots, qui menoient Trebus & espringals.* Cap. 11. *Et ebahirent plusieurs François de leur Trebus.* Germani *Trebock* dicunt. Fragmentum Hist. post Albert. Argentin. an. 1212. *Otto Imp. ab Apulia & Italia reversus obsedit oppidum Visense, quod similiter expugnavit usque ad arcam.... Ibi tunc primum cœpit haberi usus instrumenti bellici, quod vulgo Tribock appellari solet.* Apud Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 57. scribitur etiam *Triboccbus*.

TRABUCHUS, apud Auctorem Histor. Obsid. Jadrensis l. 1. c. 29. 36. 38. l. 2. c. 10. 11. Rollandinum in Chr. l. 4. c. 2. 4. 14. l. 10. c. 4. [Murator. to. 6. col. 425. 446. to. 10. col. 68. to. 11. col. 67. 262. to. 12. col. 786. to. 17. col. 1032. &c. Vide Lexic. Milit. Caroli de Aquino.]

¶ TRABUCCUS, TRABUCUS, apud eumdem Murator. to. 6. col. 411. 436. to. 12. col. 551. 589. to. 16. col. 463. to. 17. col. 1033. &c.

¶ TRABUCKUS, in Chronico Siciliæ apud Martenium tom. 3. Anecd. col. 79.

TRABUCHA, apud Monachum Paduan. l. 2. & Petrum de Vineis lib. 2. Epist. 1. Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. c. 165. *E sù arbora 4. Trabuchs, qui tot jorns treien deins la ciutat.* Ita non semel in Chronico Petri Regis Aragon. edito à Mich. Carbonello, lib. 1. c. 12. 17. 30. lib. 4. c. 4. lib. 6. c. 4. *Trabuquet*, in Historia bellorum Albigensium lingua vernacula scripta MS. in Bibliotheca Regia p. 277. Petrus Gerardus Patavinus lib. 7. de Gestis Ezelini p. 78. *Gatti, mangoni, Trabuchi, ponti, & ogni forte de munitioni.* Occurrit præterea pag. 80. & in Historia Cortusior. lib. 1. cap. 21. lib. 8. c. 16. lib. 9. c. 6. lib. 11. c. 10. *Ædificia Trabucantia*, apud Rollandinum in Chr. lib. 6. cap. 6.

¶ TRABUCARE, Evertere, diruere, Ital. *Traboccare.* Chron. Parm. ad an. 1285. apud Murator. tom. 9. col. 808. *Pars de Boschettis intrinsecorum Mutinæ equitavit ad guastandum & Trabucandum castrum de Livizano.*

TRABUCHELLUS, in Epist. scripta circa an. 1220. in lib. 2. Miscell. Baluzii pag. 259. *Super unam quamque turrem unus Trabuchellus fuit erectus.*

¶ TRIBUCCUM. Bern. *de Breydenbach* Itin. Jerosol. pag. 268. *Machinam versilem, quod Tribuccum vocant, ingentia saxa in munitiones & hostium fossas torquens erigere statuunt.*

¶ TRIBUCETUM. Jac. de Vitriaco lib. 3. Histor. Orient. to. 3. Anecd. Marten. col. 298. *Nos interim petrarias, Tribuceta, scalas & alia bellica præparantes instrumenta, &c.* Alter locus exstat in *Biblia* 1.

¶ TRIBUCH, in Charta Johannis Regis Angl. apud Thomam *Blount* in Nomolexico.

¶ TRIBUCHETUM. Jac. de Vitriaco lib. 3. jam laudato, col. 291. *In expugnatione turris cujusdam miræ magnitudinis, quæ nec petrariis nec instrumentis, quæ Tribucheta dicuntur, poterat superari.*

TRIBUCULUS, Eadem notione, apud eumd. Jac. de Vitriaco lib. 3. Hist. Orient. *Quæ omnes (testitudines) remanserunt integra, præter unam, quæ crebris Tribuculis Templariorum ictibus concussa fuit aliquantum.* Infra: *Inventi sunt in Damiata Tribuculi quatuor, cum petrariis & mangonellis.*

TRIBUNCULUS, apud Matthæum Paris an. 1099. *Petrarias, Tribunculos & arietes.*

TREBUCULUS, apud eumdem an. 1218. *Neque insultu petrariarum, aut Trebuculorum ictibus, parum vel nihil profecerunt.* An. 1219. *Cum diutius usu petrariarum & Trebuculorum aliarumque machinarum muros civitatis subvertere laborasset.*

TRABUCULUS, lib. 2. Hist. Obsid. Jadrens. cap. 14. [& apud Muratorium tom. 7. col. 839.]

TREPGET, pro *Trebuchet*, apud Henricum de Knyghton ann. 1382. *Posuerat etiam unam machinam magnam, & unum Trepget, cum una magna gunna, &c.* Hinc appellatio mansit apud nos instrumentis, aut machinulis suspensis & lapsilibus, ad captandas aviculas. Has enim etiamnum *Trebuchets* appellamus. Vide *Tribulus*. & Meursium in Τριμπετζέτον, ex Gallico *Trebuchet*.

¶ TREBUNA, pro *Tribuna*. Vide in hac voce.

TRECA, Crines intexti. Vide *Trica*.

¶ TRECANUM. Expositio Liturgiæ Gallic. to. 5. Anecd. Marten. col. 96. *Trecanum vero quod psalletur* (tempore sacræ communionis) *signum est catholicæ fidei de Trinitatis credulitate procedere. Sic* (f. *sicut*) *enim prima in secunda, secunda in tertia, & rursum tertia in secunda, & secunda rotatur in prima; ita Pater in filio, &c.* Intelligo versus, qui tempore sacræ communionis in Missa canebantur, quique ita nuncupantur à ternario eorum numero & ratione cantus. Vide R. P. *le Brun* in Expositione Missæ to. 2. p. 263. & 330.

¶ TRECCIA, TRECCIS. Vide *Trica*.

¶ TRECENARIUM. Vide *Tricenarium*.

¶ TRECENSARIUS, Qui de prædio, quod tenet, solvit *trecensum*. Statuta S. Dionysii Leodiensis an.

1330. inter Monumenta sacræ antiq. to. 2. pag. 445. *Nec poteris canonicus sub eadem pœna aliqua à Trecensario dicta ecclesia recipere vel levare .... nec etiam proterit pro se, ejus societate vel equis avenam vel alias expensas à Trecensario ecclesia recipere, quin solvat in promptu. Trecensiarius* habetur in Appendice ad Hist. S. Laurentii Leod. tom. 4. Amplis. Collect. Marten. col. 1190.

¶ TRECENSIUM, ut mox *Trecensus*. Charta ann. 1248. ex Chartular. Campan. fol. 442. col. 1. *Recognoscens se in feodum dicti Regis posuisse quadraginta sextarios bladi de terragiis & Trecensii de Verzenaio, videlicet medietatem silliginis & aliam medietatem avena & medietatem nemoris de Verzenaio.*

TRECENSUS, Census ex *terra* seu prædio, quasi *Terra census*, Gall. *Trecens*. Vetus Charta in Auctario Flodoardi apud Labbeum: *Ad Trecensum eam* (terram) *dederunt pro 3. libris nummorum Virmandensium, quos singulis annis acciperent de censu apud Nonincum in festo S. Dionysii.* Ægidius Aureæ-vallis Monachus c. 98. *Orta est contentio inter Ducem Lovaniensem & Comitem Lossensem propter Trecensum sancti Trudonis ad Episcopum Metensem pertinentem.* Charta Guarini Episc. Ambian. an. 1144. in Tabul. Abb. S. Joan. Ambian. fol. 19. *Et clausuram piscium, quam Gilo de Sens dedit inter Pontem & Somam fluvium sub Trecensu trium solidorum & tercensum anguillarum.* Infra: *Concesserunt Ecclesiæ S. Joannis sub Trecensu 40. sextariorum frumenti.* Charta an. 1189. in Hist. Drocensi p. 239. *Omnem terram quam juxta Cortiant tenebant de Monasterio S. Theobaldi ad Trecensum 10. solid. fratribus Ecclesiæ B. Mariæ sanctique Evodii de Brana vendidi & contuli in eleemosynam sub eodem Trecensu perpetuo possidendam.* [Charta Bartholomæi Laudun. Episc. an. 1139. tom. 2. Monument. sacræ antiq. pag. 16. *Item aliud quadrum acceperunt in eleemosinam à Monachis S. Martini de Campis sub Trecensu* xxx. *solid. Paris. moneta .... dimidium quoque prædicti territorii acceperunt à monachis Majoris monasterii ... sub Trecensu* xx. *sextar. frumenti.* Rursum occurrit supra in *Primiceriatus* & in Historia Mediani monasterii p. 273. ubi etiam *Trecensus*, pag. 323. *Tressensus*, in Charta an. 1252. ibid. pag. 322. Adde Marten. tom. 3. Anecd. col. 1184. 1192. to. 4. Ampl. Collect. col. 1090. &c. Consuet. Leodic. c. 6. art. 3. *L'on ne peut arrester fruits creus sur terre à Trescent, quand ils sont coupez, bien peut-on arrester fruits croissans pour vieux & nouveau Trescens.* Adde Statuta Lossensia apud Mantelium part. 3. Hist. Lossens. p. 51.]

¶ TRECIA, TRECOUER. Vide *Trica*.

¶ TREDECIMUS, Decimus tertius, in Actis SS. Aprilis pag. 714.

¶ TREDENUM, Tricesimum. In Computo Vienn. an. 1318. *Petrus Petri Castellanus de Avisano computat de receptis guidagiis, de laudimiis & Tredenis, de condempnationibus 1ª. & 2ª. assisia, &c.* Vide *Tricesimalis consuetudo*.

¶ TREFFA, Trifolium, Gall. *Treffle*. Acta S. Francisci de Paula, to. 1. Apr. p. 137. *Accepit quandam herbam, qua erat ante ipsum vocata Treffa, &c.* Nostri trabem & velum olim vocabant *Tref*. Chartularium Gemmetic. to. 1. p. 19. *Pour un Tref de nef nous est deu pour chascun cornet quatre deniers.* Eodem præterea nomine donabant tabernaculum, tentorium. Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Tant ont alé & chevauchié,
Qe à l'ost de Gruis sont repairié,
Au Tref Agamenon alerent.

Le Roman *d'Athis* MS.

Dedans un gracieux vergier
Se fist le Roy Villas logier,
La ot maint riche Tref tendu
De muscaber & de bousu ...
Dedans son Tref dont la faiture
Racompte à paines l'escripture.

Et alibi:

Les aultres Trefs sont herbergié,
Mais nul n'y entre sans congié ...
A chascun Tref a despensiers,
Es eschansons & boutilliers.

Trés, eod. significatu occurrit. Le Roman *d'Artus*:

Et ceux qui n'avoient hostex
Faire loger & tendre Trés.

Vide Borellum. Quid autem *Tref* Armoricis sonet, vide in *Treb*.

TREFFUNDUS, TREFUNDUS, quasi *Terra fundus*, Ager, solum, *Tresfond*, in Consuetudine Turon. art. 1. & in Bapalmensi. Charta Radulfi Comitis Suession. an. 1233. in Hist. Monasterii Suessionensis p. 449. *In toto territorio, sive Treffondo, nec non in dominio vel justitia Ecclesia, &c.* [Charta ann. 1193. è Tabulario Monasterii S. Urbani: *Salvis custumis domini cujus est Trefundus.* Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 304. v°. *Quictantia ... per quam Johannes de Marchain quictas dom. Regi Treffundum seu solum* LXX. *arpentorum. In anno* 1236. Chartular. 2. S. Quintini in Insula pag. 284. *Acquisierunt ... unam sensteriatam terra arabilis sitam ... in Trefundo domini de Moy.* Alia ann. 1293. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 297. *Totum commodum, Trefundum & hereditagium ... erunt quiete, libere & in perpetuum dicta priorissa.* Adde to. 4. Collect. Ampl. Marten. col. 1119. Charta an. 1309. è Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 1125. *Lesdis religieux avoent en tout le Treffons par reison de lor seignorie.*] Usatici urbis Ambianensis MSS. *Et à savoir que cil qui ara suer l'iretage le premier cens, c'on apele le Treffons, ou s'il i avoit suer le lieu 2. Treffonciers, ou plus, aussi bien à un come à plusieurs, l'iretage leur sera delivrés, ne ne seront tenu à rendre nul chens à chiaus qui les i ont, se n'est du Treffons: & se cil qui les i ont autrement que de Treffons voelent rendre à Treffonciers leurs cens, l'iretage sera delivrés à celi qui le premier cens i ara apres le Treffoncier, &c.* Ita etiam hæc vox *Tresonciers*, qui terræ fundum possident, in Charta Philippi Regis Franc. an. 1335. *Et oye la relation desdits asseours furent trouvées aucunes choses doubteuses & obscures, si comme surfais de bois, tiers & dangiers de bois, d'autres Tresonciers & autres choses, lesquels par coustume de pays ne par advisement de comptes, ou d'escripts, ne porroient estre bonnement justement prisez ne estimez à vallue de terre, ne a pris ancien, &c.* [Consuetudo Leodic. cap. 15. art. 17. *Treffonciers & lansagers peuvent deminer pour faute de relief.* In Stylo Curiarum sæcularium ejusdem urbis cap. 5. art. 8. c. 13. art. 20. & alibi *Seigneurs Tresonciers* dicuntur ii, quorum propria sunt decimæ, redditus, census, justitia, prædium, licet alii sint usufructuarii.] Vide Origines Alsatienses Vignerii p. 140. 141. Petrus de Cuigneriis in Biblioth. Patr. *Item capiunt per suos servientes Clericos, in quocunque Trisundo, absque hoc quod justitiam loci faciam appellari.*

¶ TREFONSSUS, Eadem notione. Arestum ann. 1285. ex Chartul. Corb. 23. *Abbas & conventus dicebant & proponebant contra dictos majorem & juratos quod ipsi major & jurati in Trefonssis & tenanciis dictorum religiosorum emerant & ratione emptionis tenebant ... unam domum, &c.*

¶ TREFUNDARII PATRIÆ, vulgo *Trefonciers*; singulari quadam nomenclatura & prærogativa nuncupantur insignis Ecclesiæ Leodic. Canonici. Chron. *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Collect. Amplis. col. 457. *Requisiti sunt, ut Dominis Capituli Leodiensis, tamquam Trefundariis patriæ, juramentum fidelitatis, sicut cæterorum castrorum Castellani facere consueverunt, publice præstarent.*

¶ TREFFUNDALIS JUSTITIA, Jurisdictio minor, quæ de censibus, reditibus, & aliis quæ ad terræ fundum spectant, judicat, Gall. *Justice fonciere.* Arrestum an. 1306. ex Chartul. 23. Corb. *Cum ipsi* (Religiosi) *habeant in dicta villa & ejus banleuca cognitionem treffundorum .... Dictum fuit quod dicti major & jurati de dicto palicio locum prædictum & justitiam Treffundalem dictorum Religiosorum resaisient.*

¶ TREFFUNDIALIS DOMINUS *seu etiam feodalis*, in Charta Curiæ Suession. an. 1229.

¶ TREFFUS, f. Tripus, seu craticula tripes. Vide *Teuales* & *Treparium.*

¶ TREFONSSUS, TREFFUNDARIUS, TREFUNDUS. Vide in *Treffundus.*

¶ TREGESTA, *Domus triangularis*, in Glossis ad Doctrinale Alexandri de Villa Dei. Male pro *Trestega*, vel *Tristega*. Vide in hac voce.

¶ TREGINERIUS, pro *Terraginerius*, per abbreviationem, ni fallor, Incola, in *terragenitus*. Translatio SS. Abdon & Sennen ad calcem Marcæ Hispan. col. 1452. *Deinde appropinquans (Abbas) ad dictum locum de Arulis, ne videretur discrepare dignitati & officio quo fungebatur si dictum barrile in humeris portaret, conduxit unum hominem cum uno animali, qui dictum barrile ad sæpedictum monasterium portaret. Sed cum per loca transirent, campanæ per seipsas pulsabant, nullo humano auxilio suffragante. Sed cum dictus Treginerius hoc comperisset, cum fuisset prope cœnobium de Arulis prædictum, & campanæ omnes per seipsas, ut dictum est, pulsarent, dixit dictus Treginerius: Per Deum ego videbo, si porto diabolos vel quid porto, &c.*

TREGUA, Induciæ, *Treve*. Vide *Treva.*

¶ TREJECTUS, pro *Trajectus*, qua trajicitur. Capitulare 2. an. 809. c. 9. & l. 3. Capitul. c. 54. *Similiter in plano campo, ubi nec pons nec Trejectus est, ibi omnimodis præcipimus ut non teloneum exigatur.*

¶ TREILEA. Vide mox in *Trelia.*

¶ TREIS, f. pro *Lathrud.* Ibi vide.

¶ TREIT. Vide *Panis de Treit.*

¶ TRELA, Cancelli, clathri, transenna, Gallice *Treillis*. Excerptum è Regesto Parlamenti ann. 1231. *In dicta domo erat figura leonis de petra elevata & interclusa Trelis de ferro.*

¶ TRAILLIARE FERRO FENESTRAM, Cancellis munire, ornare, in Statutis Monasterii S. Claudii pag. 110.

TRELIA. Tabularium Bellilocense in Lemovic. Ch. 151. *Mansum, ubi Raynaldus manet, cum ipsa Trelia.* Et Ch. 155. in Charta Lothario regnante scripta: *Campmansionilem nostrum indominicatum cum ipso orto, & cum ipsis vineis, & cum ipsis Triliis indominicatis.* Tabular. Brivatense Ch. 188. *Et Treliam cum curte, & orto, & ex eo: & Treliam unam, quam ipse excolit, &c.* [Fundatio Capellæ S. Nicolai in Palatio Paris. inter Acta & Statuta S. Capellæ Paris. *Constituimus capellano ... Parisius in Trelia nostra retro Palatium sex modios vini.* Vinea est trichilis suffulta, Gall. *Treille*, vel clathris inclusa, ut mox in *Trilia.*]

¶ TREILEA. Charta Archidiaconi Suession. ann. 1216. *Restituit ... quamdam vineam sitam ad Treiliam de puteo.*

¶ TRESLIA. Charta Curiæ Suession. ann. 1274. *Cum Treslia & appendiciis dictæ domus.* In Summario huic Chartæ præfixo habetur *Traillis.*

TRALIA. Vetus Charta ex Tabulario S. Benigni apud Perardum p. 96. *Quod ... Præpositus Divionensis homines S. Stephani ... placitabat propter Tralia .... quæ ipsi in quibusdam locis destruxerant.* Occurrit ibi pluries.

¶ TRELLA CHORI, Cancelli, clathri, in Statutis Capituli Tull. an. 1497. *Trella vinea*, Trichila, in Tabulario Vosiensi fol. 6.

¶ TREILLIA. Charta an: 1285. è Tabulario Verzeliaci: *Concessimus ... duo sextaria frumenti & duos Cenomanenses annui redditus, quæ & quos nobis debebat Guillelmus Morin .... pro quadam Treillia cum rocha .... inter Treillias nostras & Treillias à la Pussegnée, &c.*

TRILLEA. Jacobus I. Rex Aragonum in Constitutionibus Catalaniæ MSS. *Domus, campi, vineæ, & omnes arbores cujuscunque generis sint, Trilleæ, orti, ortales, &c.* Nos *Treilles* dicimus trichilas, seu pergulas in cratis modum confectas, quibus vites sustentantur, quasi forte *trilices*. Vide *Trolium.*

¶ TRILEA. Vide locum in *Tirunla.*

¶ TRILIA, TRILLIA. Charta an. 1037. Marcæ Hispan. col. 970. *Terras & vineas, cultum & eremum, & Trilias & arbores diversi generis, &c.* Alia an. 1019. ibid. col. 1019. *Cum palatio & cum Triliis, &c.* Alia an. 1234. apud Stephanot. tom. 3. Antiq. Pictav. MSS. p. 817. *Super jure parrochiali & quadam grangia, Trillia & platea adjacenti.* Alia Philippi Pictav. Episc. ibid. p. 836. *Trilliam parvam, quæ est contigua ipsi arbergamento.* Donatio incerti anni in Instrum. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 338. *Concessimus Fratribus de Ordine Prædicat. S. Jacobi Paris. ipsam Ecclesiam S. Christophori cum Trilia & platea, & tota illius loci amplitudine ad ipsam Ecclesiam pertinente.* Locum interpretor clathris cancellisve ligneis aut etiam sepibus conclusum, in quo vineæ coluntur. Vide supra *Trelia.*

¶ TRILA, TRILLA. Charta an. 1027. Marcæ Hispan. col. 1041. *Cum ipsas Trillas, quas Miro Altemir ædificavit, & ipsas vineas & terras, quod nos habemus.* Alia an. 1149. in Probat. novæ Histor. Occitan. to. 2. col. 526. *Consentio tibi ortum & Trillam, & medietatem insulæ, quæ est ultra flumen Aregiæ.* Chartarium Eccl. Auxitanæ cap. 86. *Dedi Trilam, quæ circa vallum castri habetur.*

¶ TRILLETUS, Loculus cancellis clausus, qualis etiamnum in ecclesiis conspicitur. Inventarium Eccl. Noviom. an. 1419. *Breviarium quod ponitur in uno Trilleto in quodam pilliari in navi Ecclesiæ.*

TREMA. Gloss. Græc. Lat. MS. τρίβος, ἡ ὁδὸς, *Semita, Trema.* Editum habet *Trames.*

TREMACLUM. Lex Salica tit. 29. §. 32. *Si quis statuam, aut Tremaclum, aut vertuolum* [*vertivolum* Baluzio] *de flumine furaverit, &c.* Ubi *tremaclum* Goldastus Germanicum *Tremmel* interpretatur, quod gyretur, inquit, ad aquam aliquo transferendam: Bignonio vero & Wendelino, est rete bene contextum maculis, quod Normanni, *Tremail*, Burgundiones *Tremailler* vocant, forte quod ternis maculis constet, quomodo *Trilices* dicunt Latini. At §. 28. de furto *retis ad anguillas capiendas de flumine*, jam egit. Deinde *statuam*, hoc loco, pro *conto* accipi supra observatum: unde *Tremmel* Goldasti, seu sparum, conto accedit. [Pactus Legis Salicæ præfert *Tremagolum.*] Vide *Tramallum.*

TREMATA, *Romaria*, Papiæ. MS. habet *Tomaria*.

¶ TREMEBUNDITAS, Tremor. Excidium Aconis lib. 1. cap. 6. *Licet nos .... Soldani furentis saviens savitia, juxta quorumdam Tremebunditatem, possit nos reddere tremebundos.*

¶ TREMEIS, Trimense triticum. Vide *Tremesium*.

TREMELLUM, [Infundibulum molendini, Gall. *Tremie*, Germ. *Trimellen*, Belg. *Tremellen*.] Monast. Anglic. tom. 1. p. 470. *Sciendum tamen est, quod praedicti monachi facient sectam molendini mei tam de blado suo, quam hominum suorum. Ita quod ipsi habeant primam molturam post bladum, quod invenerint in Tremello: brasium autem proprium in curia sua molent.* Vide *Tremmia* [& *Tremœa*.]

¶ TREMEN, Ῥοδάνη, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Ῥοδάνη, *Trama*, *Tramen*, *Tremen*, *Subtemen*.

¶ TREMENSE, Tremenstruum, Triticum trimense. Vide in *Tremesium*.

¶ TREMENTICA, vox Italica, Gall. *Terebenthine*, Terebenthina resina. Legitur in Conventionibus Saonæ, ubi de modo exigendi gabellam ponderis.

¶ TREMENTURA. Vide in *Temetura*.

¶ TREMERE, Notione activa, Movere, agitare. Miracula S. Walarici, tom. 1. Aprilis p. 29. *Tremens manum pariter cum baculo, hoc, inquit, ibidem baculo graviter vapulabit.*

TREMERELLUM. Charta Communiæ Atrebat. an. 1211. art. 37. *Bannum vini & bannum venalium à 60. solidis & infra, & banni de Tremerello remanebunt hominibus civitatis.* Charta Communiæ Hamensis: *Habent insuper Major & Jurati mandatum super ludos, quos vulgo vocant Tremerel, & super potationes in tabernis.* Eadem Gallice exarata: *Sur les jeus c'on apelle Tremerel, & sur buveries en tavernes.* [Le Roman *de Courtois d'Artois* MS.

Bien a son tens & son merel,
Qui boit & joe au Tremerel.]

☞ Hinc, ut videtur, *Tremelere* dicitur ejusmodi ludi studiosus. Philippus *Mouskes* de Roberto *Guischard*:

Cil Robert estoit un bevere,
Uns Cevaliers fort Tremelere.

TREMESIUM, &c. Idem quod *Trimense triticum*. Isidorus lib. 17. c. 3. *Trimense triticum ideo nuncupatum, quia satum post tres menses colligitur.* Τριμηναῖος πυρὸς, Dioscoridi lib. 2. cap. 107. In Gloss. Lat. Gall. *Trimense, une manere de blé, secourgon*: nostris *Tremès*, aut *Tremois*, quod alii *les Mars*, vel *Marses*. Illud, quod Itali *Martiolinum*, vel *Martiollinum* vocant, ex eo, quod Martio mense seritur, ut ait Angelus Palea in Antidotor. Mesuæ cap. 111. Usatici urbis Ambianensis MSS. *Nus ne doit mesurer pour vendre & pour acater blé Tramois, fors à le mesure de Vidame.* [Chartul. 21. Corb. fol. 85. v°. *Le carette .... de Tremois, doit* IX. *den.* Le Roman *du Guesclin*:

Failli nous est le vin, le bled & le Tremois;
Il nous convient manger chevaux & pallefrois.]

Vide Consuet. Comitatus S. Pauli c. 22. [Charta S. Martini Pontisar. *Medietas est de blado & alia medietas de Tremense.* Testamentum ann. circiter 1170. è Tabulario S. Remigii Rem. XI. *sextaria siliginis, & XI. Tremenstrui* ... III. *minas siliginis & III. Tremenstrui.* Charta an. 1190. tom. 2. Monum. sacræ Antiq. p. 545. *Ubi autem eodem anno frumentum fuerit sequenti anno eadem Ecclesia Tremisse possidebit.* Charta Alani Episc. Autiss. an. circiter 1160. XII. *bichets Tramisii.*] Tabular. Abbat. Hederæ fol. 107. *Pro sex sextariis annonæ per singulos annos, tribus scilicet de ivernagio, & tribus de Tramesio.* Tabularium S. Benigni apud Perardum ann. 1206. *Istorum autem 3. jornalium unus erit in frumento, alius in Tremesio, tertius in versatura.* Sed ibi legendum *versatura*, Gallis *Jachere*. Tabularium Prioratus Neronis-villæ fol. 12. *Medietatem ivernagii, & medietatem Tremesii, &c.* [Index MS. Beneficiorum Ecclesiæ Constantiensis fol. 21. *Medietatem straminis de yvernagio & medietatem de Tremesio*.]

¶ Tremesagium, Eadem notione. Charta ano. 1203. è Tabulario Parthenonis de Crisenone: *Medietatem ybernagii & aliam Tremesagii.* In alia an. 1215. ibidem legitur *Tramesagii*. Charta an. 1253. è Tabul. S. Mariani Autissiod. V. *bich. frumenti, V. siliginis & X. Tremesagii super decimam de Cheriaco.*

Tremsatica Satio, seu Satio *trimensis tritici*. Polyptychus S. Remigii Remensis: *Mansi ingenuiles 34. arat unusquisque ad hibernaticam sationem mapp. 1. habentem in longum perticas 60. in transversum perticas 6. ad Tremsaticam sationem similiter, faciat corvadas 4.* Infra: *Mansus ingenuiles 1. habet in taschereio, facit mapp. 1. ad Tremsaticam sationem, & donat decimam de annona.* Polyptychus Floriacensis: *Arant ad hibernaticum unusquisque* (mansus) *perticas 4. ad Tramisum 2.* Occurrunt eadem verba ibi non semel, [ut & apud Baluzium tom. 2. Capitul. col. 1387. & seqq. ex Polyptycho Fossatensi. Codex Irminonis Abb. Sangerman. *Arat ad hibernaticum perticas IV. ad Tramisem perticas II.* Alibi legitur *Tramisum*, *Tremis*, *Tremissum* & *Tremissa*. Polyptyc. Fiscamn. ad an. 1235. *Debet dimidiam acram aratare ad hiemalia, & dimidiam acram ad Tremeis.*]

¶ Trimansile Semen. Libertates Calmæ ano. 1209. to. 1. Hist. Dalphin. p. 19. *Per tres dies in anno mihi serviant, scilicet ad movendum garachia per unum diem, ad semina hiemalia per alium, ad semina Trimensilia per alium.*

¶ Trimense *dicitur quoddam genus ordei, quia satum post tres menses colligitur, &c.* Joh. de Janua. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Trimense, une manere de blé, segourjon.*

¶ Trimesium. Charta Guillelmi Episc. Autissiod. an. 1171. *Monachi Regniacenses tria sextaria annonæ Canonicis S. Petri persolvent, videlicet unum sextarium frumenti, aliud siliginis, tertium vero Trimesii.*

TREMIA. Breviloquus: *Item antica dicitur pars Ecclesia, quæ dicitur Tremia.*

¶ TREMISSALIS, Qui valet *tremisse* V. *Friscinga*.

TREMISSIS, pro *Tressi*, seu tertia parte assis, vocem esse inferioris ætatis pridem observatum à viris doctis. Capitolinus in Alexandro Severo: *Tremisses aureorum formati sunt.* Utuntur passim Lex Wisigoth. lib. 7. tit. 2. §. 11. tit. 4. §. 4. tit. 6. §. 5. l. 8. tit. 3. §. 10. 12. 15. tit. 4. §. 11. 26. 31. lib. 9. tit. 1. §. 9. 14. Lex Burg. in Præf. & tit 4. §. 3. tit. 5. §. 3. tit. 6. §. 1. tit. 27. §. 1. Add. 1. tit. 2. §. 3. Lex Bajwar. tit. 1. c. 3. §. 1. tit. 8. c. 2. §. 4. Lex Frision. tit. 1. §. 9. Lex Aleman. tit. 75. 77. &c. præterea Julianus Antecessor, Concil. Bracarense an. 572. cap. 4. Paulus Warnefridus lib. 5. cap. 39. Leo Ostiens. lib. 2. cap. 8. &c.

☞ Minus attente *Tremissis*, pro *Tressi* dictum ait vir doctissimus: *Tressis* enim est trium assium; *Tremissis* vero tertia tantum pars assis: quæ duo plurimum distant. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Tremissis, la tierce part du sols, Tressis, le pris de* III. *mailles.*

TREMISSUS, Eadem notione. Pactum Childeberti & Chlotarii §. 6. *Si servus minus Tremisso involaverit, &c.* Lex Alamannor. tit. 1. c. 6. §. 3. *Saiga autem est quarta pars Tremissis, hoc est, denarius unus, ... Tremissus est tertia pars solidi, & sunt denarii quatuor.* Vetus Charta in Actis Episcopor. Cenoman. p. 226. *Et ego Adelbertus sol. 11. & Tremisso sicut diximus.* [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 404. *Vineam de Tremissis IV. emit pretio bovis unius. Tremissus* pro eo qui valet *Tremisse* legitur in *Frisinga. Tremissa pars*, pro tertia, ni fallor, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 66.]

¶ TRAMISIA. Liber niger Scaccarii p. 56. *Octo solidos dabunt ultra Tramisiam.*

TRIMISIUM. Anastasius Bibl. in Silvestro: *Domum qua præstat solidos 58. & Trimisium.* Idem in Exilio S. Martini: *Nec semel de regione ista usque ad unum Trimisium, frumentum potui comparare.*

¶ TREMOEA, Idem quod *Tremellum*, Gall. *Tremie*, Infundibulum. Charta an. 1217. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 197. *Sine moustura post bladum quod erit in Tremœa.* Vide *Tremuia* & *Treumie.*

¶ TREMSATICA SATIO. Vide *Tremesium.*

¶ TREMUIA, TREMULA, Idem quod *Tremœa.* Charta an. 1238. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 140. *Ad prædictum molendinum ad Tremuiam molentem sine contradictione locum molendi habebunt.* Charta an. 1268. ex Chartul. Vallis B. Mariæ diœc. Paris. *Ita tamen quod nos & hæredes mei debemus molere in perpetuum prope bladum quod inveniemus in Tremuia dicti molendini.* Charta an. 1448. ex Chartul. Corb. *Quant lesdits habitans avoient mis leur blé au corbellon pour le mettre en le Tremuye & à molture, &c.* Charta an. 1194. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 658. *Post bladum quod invenerint in Tremula inceptum molere.* Vide *Tremellum, Tremuta* & *Treumia.*

TREMULARE, *Dubitare*, in Glossis Arab. Lat. [*Trepidare, timere*, in aliis Glossis MSS. à Vossio laudatis lib. 4. de Vitiis serm. c. 28. Flodoardus l. 3. c. 3. *Nimio frigore horribiliter cum fletu ac stridore dentium tremulamus.* Acta S. Moduennæ, to. 2. Julii pag. 309. *Timore concussa, & omnibus Tremulatis membris, &c.*]

¶ TREMULUS, Populus tremula, Gall. *Tremble. Ad Tremulum & ad charmum*, in Charta an. 1213. è Tabulario Crisenonis.

TREMUM, Pars brachii inter cubitum & pugnum. Lex Longob. lib. 1. tit. 5. §. 6. *Si homini libero brachium ... subtus cubitum, hoc est, Tremum, ... ruperit.* Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 121. §. 6. habet, *quod est Threno.* [MS. unus *Treno*; alter *Reno*, ut est apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 48. col. 1.]

¶ TREMUS, Species monetæ. Vocabul. Lat. Sarrac. ad calcem Itinerarii Bern. *de Breydenbach* pag. 250. *Ducatus, Ducat. Denarius, Denar. Medinus, Medin. Tremus, Terem.* Forte leg. *Tarenus.* Vide supra.

¶ TREMUTA, Infundibulum molendini, Gall. *Tremie.* Vetus Charta apud Kennettum Antiquit. Ambrosd. ad an. 1164. p. 120. *Concesserunt mihi Fratres unam libertatem ad suum molendinum, scilicet molendi segetem pro multura reddenda pro segete, quæ est in Tremuta.* Vide *Tremellum, Tremuia* & *Treumia.*

TRENCA. Gratianus Lucius in Cambrensi everso p. 306. *Accuratiorem Hiberniæ divisionem priscus quidam scriptor Fintanus, Orsear dictus, carmine complexus est, e quo quæ huc facientia desumpserim, hic subjicio. Hiberniam universam in Trinchechead, quod voce Latina Trenca, nescio unde hausta Osullevanus exprimit, dispescuit. Trencam autem 30. pagis constare Fintanus ait, additque singulos pagos pascua 4. boum armentis sic dissitis, ut se mutuo non pertingant, abunde suppeditare. Ultoniam vero 35. Trencas: Me. iam 18. Connaciam 30. &c. complecti affirmat.*

TRENCATÆ, Ventris tormina. Gervasius Tilleberiensis in Otiis Imper. MSS. *Torsiones ventris, quas vulgo Trencatas nominant.* Galli etiamnum *Tranchées* dicunt, quod præ dolore contorsionum veluti rumpantur intestina, & discindantur; *trancher* enim scindere, secare dicimus: quod ea tormina sulcus & *Trencatas* in ventre efficiant.

TRENCATUM, Vallum, fossa, ex Gallico *Tranchée.* Monasticum Anglic. tom. 2. p. 211. *Locum suum in marisco de Dunston, ubi barba sua sita est, cum Trencato suo & aliis fossatis suis.* [*Trenque*, pro *Tranchée*, ni fallor, in Charta ann. 1434. ex Chartul. 23. Corb. *Par lequel fossé ou Trenques l'eaue dudit fossé alloit oudit gardin, &c.*]

¶ TRENCHEATOR, TRENCHIATOR, Scissor, scindendi obsonii magister, Gall. *Ecuyer tranchant. Johannes de Courteville Scutifer, Tranchiator Mareschallus hospitiorum ejusdem Archiducis*, in Tractatu an. 1497. apud Rymer. to. 12. p. 655. col. 1. Exstant to. 15. p. 327. Litteræ an. 1553. *pro capitali Trenchiatore Regis*, in quibus *Trenchiater* & *Trencheator* legitur.

TRENCHEIA, Idem quod *Trencatum*, to. 3. Monast. Angl. p. 3. [Charta Henrici II. Reg. Angl. ex Archivo Beccensi: *De operationibus castellorum & pontium & vivariorum & fossatorum & Trencheiarum.* Vide *Trancheia* & *Trenkeia.*

¶ TRENCHIS, Vox vernacula, Cæsio, à Gallico *Trencher*, Cædere, scindere. Charta ann. 1307. è Chartulario S. Johannis Angeriac. p. 231. *Tenentur defendere ... eamdem peciam nemoris ... ab omni pasturagio, durante scissione praducta seu le Trenchis secundum consuetudinem dictæ Forestæ.*

¶ TRENCOLUS, Ital. *Treccolo*, Qui res emit viliori pretio, ut carius vendat. Chron. Parm. ad ann. 1294. apud Murator. tom. 9. col. 827. *Elevati fuerunt clamores & percussiones lapidum, bancorum & tabularum à pueris & Trencolis, & ab aliis hominibus stantibus in platea, &c.*

¶ TRENKEIA, Fossa, Gall. *Tranchée.* Charta Johannis Comitis Pontivi an. 1184. pro Communia Abbatis-villæ: *Concessi etiam iisdem Burgensibus banlivam quietam & liberam habendam usque ad arborem de Maliort; usque ad Trenkeiam de monte Calberti: usque ad Trenkeiam novorum molendinorum; usque ad quatuor quercus.* Vide supra *Trancheia, Trencheia*, & *Trencatum.*

¶ TRENTA, Triginta, Gall. *Trente* Formula vetus apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 72. col. 2. *Et quid ego quod meus pater & quod iste per Trenta annos possessam.*

TRENTALE. Charta an. 1152. Clementis Decan. Eccl. Paris. in Magno Pastorali, lib. 3. ch. 32. *Si vero aliquis Capellano vel Parochiali Sacerdoti nummos, vinum, annonam, vel etiam illud quod vulgo Trentale appellat, reliquerit, commune habeatur.* Id est pecuniam, quæ pro *Trentenario* adimplendo Sacerdoti exsolvitur. [Et quidem *Trentel*, pro Officio 30. Missarum dixerunt nostri. Testam. ann. 1448. ex Chartul. 21. Corb. fol. 277. *Item je voel & ordoune ung Trentel de Messes estre dictes & celebrées pour l'ame de my le plus brief que faire se porra.*]

TRENTENA, Vectigalis species. Charta Joan. Mi-

liris Dom. de Andefello ann. 1219. ex Tabular. Abbat. Barbellensis: *Quod eo tempore quo tenebam & percipiebam apud Meledunum .... quendam reditum, qui dicitur Trensena, super naves per archeiam de ponte Meleduni ligna deferentes à Monachis de Barbeel, &c.*

¶ TRENTENARIUM, TRENTENARIUS, vulgo *Trentenier*, Grex tricenarius ovium, caprarum, &c. Charta an. 1293. to. 2. Hist. Dalph. p. 72. col. 1. *Item, quod monasterium S. Crucis prædictum non possit tenere in montaneis ipsius, nisi septem Trentenaria ovium cum lacte & vacemo, arietibus & agnis, quantum necesse fuerit secundum numerum ovium prædictum, ita quod ad totum numerum undecim Trentenariorum non transcendunt.* Charta ann. circ. 1062. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Perdonaverunt Rostagnus & fratres ejus quatuor Trentenarios ovium.* Sententia arbitralis an. 1303. *Uno quintali caseorum pro quolibet Trentenario animalium, &c. Trentenarium averis lanuti*, in Transactione an. 1490. ex Schedis Præs. *de Mazaugues.* Hinc emendanda Statuta Vercell. lib. 3. fol. 56. v°. *Item si petatur scriptum ducendi oves, capras, moltonos, seu alias pecudes extra districtum Vercellarum, non possit Notarius accipere pro scripto ultra den. XII. pro quolibet Trentonario.* Leg. *Trentenarium.* Vide alia notione in *Tricenarium.*

¶ TRENUIS. Vide in *Threus.*

¶ TREOGA, pro *Treuga.* Vide in *Treva.*

TREPALIUM. Concilium Autisiod. c. 33. *Non licet Presbytero, nec Diacono, ad Trepalium, ubi rei torquentur, stare.* Concilium Matiscon. II. cap. 19. *Definientes, ut ad locum examinationis reorum nullus Clericorum accedat; neque intersit atrio fauciolo, ubi pro reatus sui qualitate quispiam interficiendus est. Trepeil* videtur appellare vetus Poëta Gallicus *du Chevalier au Barisel:*

> *Vous m'avez mis en mal Trepeil,*
> *Pour chel diable de bareil.*

Le Roman *de Rou* MS.

> *Toute iert Bretaigne en grant Trepeil.*

In Gloss. Lat. Gall. *Trepallus*, τρίπαλος bis legitur. Est autem *Priapus* machina bellica; sed apud Scriptores longe recentioris ævi; verum *Trepallus*, pro *Tripballus*, hic legi observat Salmasius.

¶ TREPANUM, à Græco τρύπανον, Terebra, qua utuntur Chirurgi ad cranium caute perforandum, apud Vossium de Vitiis serm. p. 628.

¶ TREPARE, verbum Ital. Jocari, saltare, tripudiare, Gall. *Danser.* Charta Tolosana an. 1192. *Ipsum pratum & gravaria erant publica ... causa spaciandi & Trepandi.* Le Roman *de Robert le Diable* MS.

> *L'Emperere est enmy la sale*
> *U il ne Trepe, ne ne bale.*

Vide *Tripare.*

¶ TREPASSUS, Idem quod *Transitus*, Pensitatio quæ exsolvitur à transeuntibus per terras alicujus domini. Litteræ ann. 1343. inter Ordinat. Reg. Franc to. 5. p. 318. *Infórsant les diz Religieux (de la Luzerne) & leurs tenans de payer coustumes, Trespas, panages & plusieurs choses, &c.* Vide Consuet. Pictav. art. 99.

¶ TREPATÆ VESTES, Quasi *Terebratæ*, perforatæ, in Constitut. Jacobi I. Reg. Aragon. an. 1234. Marcæ Hispan. col. 1430. Vide *Frepatæ vestes.*

TREPEDIA, Scabellum tripes. Vide *Tripetia.*

¶ TREPEDICA. Vide *Tripedica.*

TREPELLUM. Auctor Mamotrecti ad 4. Regum c. 9. *Globum, i. Trepellum. Globus est rotundus acervus, aut volumen, aut augmentum.*

¶ TREPERARIUS. Vide *Traperius* in *Trapus.*

TREPGET. Vide *Trebuchetum.*

TREPIDARE, Idem quod *Torneare*, Hastiludio se exercere, vel decertare; à *trepidare*, quod de equis dicitur, qui citato gradu incedunt. Gallis *Galoper*: unde *trepidarii* equi, de quibus mox. Concilium Albiense c. 15. *Trepidare quoque, quod vulgariter biordare dicitur, cum scuto & lancea aliquis Clericus publice non attentet.*

TREPIDARII EQUI. Vegetius lib. 1. de arte veterin. c. 56. *Quod nihilominus inventum constat à Parthis, quibus consuetudo est equorum gressus ad delicias dominorum hac arte mollire. Non enim circulis atque ponderibus prægravant, ut soluti ambulare condiscant; sed ipsos equos, quos vulgo Trepidarios, militari vocabulo Tottonarios vocant, ita edomant ad lenitatem & quædam blandimenta vecturæ, ut asturconibus similes videantur.* Ubi legendum forte *Trottonarios* vel *Trotarios.* Leo Imp. in Tacticis cap. 7. Μιᾷ τῶν σκυτεῤίων ἐπιλαύνειν εὐτάκτως τρωσάδῳ μέσῳ, ἤγουν κινήματι συμμέτρῳ τῷ λεγομένῳ κάλπα, καὶ μὴ βιαίως τρέχειν. Ubi à voce Κάλπα, quæ eadem notione occurrit præterea apud Pelagonium lib. 1. Hippiatr. c. 24. orta vox nostra *le Calop*, seu *le Galop*, uti pronuntiamus. Vide *Trotare* & *Tripedare*, & Salmasium ad Historiam Augustam p. 244. 245. [Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

> *La terre croille sor les piés*
> *De la fierté dou Trepeis*
> *Que font les destriers Arabis.*]

¶ TREPIDICA. Vide *Tripedica.*

¶ TRERONES, *Pavidæ columbæ*, in Amalthea.

¶ TRES, vox Gallica, Pone: *Pratum situm Tres la Comba*, in Charta an. 1424. è Schedis D. *Aubret.*

¶ TRESBELLIO. Vide *Trespellius.*

¶ TRESCENSUS. Vide *Trecensus.*

¶ TRESCUUM. Charta an. 1475. apud Calmet. in Probat. Hist. Lothar. to. 3. col. 279. *Redditibus, censibus, servitiis, venationibus, piscationibus, casquis, bustis, bandinis, forescapiis, Trescuis & juribus, &c.* Lego *Tresenis.* Vide *Tresenum* & *Trezenum.*

TRESELLUS, Dolii vinarii species. Tabularium Fossatense: *Alenton, ubi habet dicta Abbatia unum Tresellum boni vini in vindemiis super quibusdam vineis.* Usatica Vicecomitatus Aquarum Rotomagi MSS. ubi de præstationibus pro vino: *De tonneaulx qui sont sur le bout 5. sols, pour chacun doublier 3. sol. 6. den. pour le Tresel 4. sols, pour le tonnel de la Rochelle, &c.* Infra: *S'il en a ou batel, ou en la nef 19. tonneaux, & il y a doublier, Treseaux, ou charetée qui facent moeson, le tonnel ne doit pas être prins, més la moeson de 19. tonneaulx, &c.*

☞ *Tresel* præterea dictum nostris fasciculus telarum, pannorum, &c. ut colligitur ex Chartular. 21. Corb. fol. 85. v°. *C'est assavoir ly Tresiax de toiles, de drat, de camelos, de farges, &c.*

¶ TRESENUM, Decima tertia pars pretii venditionis domino persolvenda. Testamentum Anglici Episc. Alban. Card. an. 1388. apud Stephanotium to. 10. Frag. MSS. p. 335. *Lego pro ipsa capellania fundanda omnes census, servitia, deveria ... laudimia, Tresena, avantagia & prælationes, & quæcumque usatica, &c.* Vide *Trezenum.*

¶ TRESGONELLUS, Qui tres habet vestes *gonellas* olim dictas. Sic cognominatus est *Triscannus Episcopus*, apud Lobinell. tom. 2. Histor. Britan. col. 251.

TRESIDIA. Charta Walteri *de Gant*, Comitis apud Edw. Byssæum in Notis ad Uptonum p. 86. *Cum suis pertinentiis sibi congruentibus, boscis, subboscis,*

aquis, stagnis, gurgitibus, piscariis, vastis, moris, mariscis, turbariis, Tresidiis, petariis, gardinis, &c.

TRESPELLIUS, vel *Trespelho*, [sive *Tresbellio*, ut legit Eccardus in Pacto Legis Salicæ tit. 3. §. 9.] Trium villarum, quasi *Tresvillio*, *trivillanus*; *bell* enim Germanis est villa. [Id negat Eccardus: unde *Tresbellio* deducit à *Tres*, & *balle*: quo nomine, inquit, taurum indigitamus; hac enim ratione *trium* sc. villarum *taurus* accurate exprimitur.] Alii scribunt *belle* dici campanulam, unde *belhuys* campanarium dicitur, *tresbellio*, *dryschel*. Ita *tresbellio*, erit *de trois clochers*. Lex Salica tit. 3. §. 7. *Si quis taurum gregem regentem furaverit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, hoc est Trespellius, 700. den... culpab. judicetur.* Quibus verbis, ut quidam putant, non tam taurus, quem *Baunalem* dicimus, intelligi debet, quam is de quo Consuetudo Britannica art. 420. *En trois villages peut avoir un taureau, qui ne peut estre empesché d'aller à jeu: & pour icelui quelque part qu'il soit trouvé, ne doit estre payé amende, desdommage, ou assise.* Ex lege igitur Salica docemur, jam olim taurum admissarium communem fuisse tribus *villis* seu pagis.

TRESSALITUS. Usatici Barcinonenses MSS. cap. 67. *Si quis Judeo, vel Saraceno baptizatis retraxerit illorum legem, vel appellaverit eos Tressalits, vel Renegats, &c.* [Vide *Tornadiz*. *Tresalé* de eo dicitur quod ex vetustate periit, Gall. *Qui est passé*, in Præcepto Johannis Reg. Franc. an. 1353. tom. 2. Ordinat. pag. 533. ubi de Apothecariis: *Et quand ils l'auront confite, ils écriront dessus le mois qu'elle fut faite, si que quand elle sera Tresalée, l'en la jettera.* Aliud sonat vox *Tressault*, in Consuet. Britan. art. 258. 551. Vide Gloss. Jur. Gall.]

¶ TRESSENQUUS Arro. Vide in *Arro*.

¶ TRESSENSUS, pro *Trescensus*. Vide *Tretensus*.

¶ TRESSETUS, Fulmentum focarium, Gall. *Chenet*. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus in camino ignis ejusdem aula duos canes sive Tressetis ferri ponderis viginti librarum ferri ad communem extimationem.*

TRESSORIUM, Gall. *Tressoir*. Vide in *Trica*.

TRESTELLUS, [Tretellus,] Fulcrum mensarium, tripedis species, Gallis, *Tresteau*. Fleta lib. 2. c. 16. §. 1. *Mensas & Trestella providere & reparare.* Apud Will. Thorn. an. 1309. *In tabulis, Trestellis, dressoriis faciendis, &c.* [*Aula munita tabulis, sedibus, banchis & Trestellis*, in Ordinarione an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 396. col. 1. *Item, procuret tabulas & Tretellos*, ibid. p. 395. col. 1. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Dua tabula sive mensa cum quatuor Tretellis super quas cerei & luminare fiunt & ordinantur.*]

TRESTORNATUS, Deflexus, *Destourné*. *Trestornata aqua & obstructa*, apud Bracton. lib. 3. tit. de Act. c. 12. §. 6. & in Fleta lib. 2. c. 52. §. 18. *Eaves Tresturnées*, apud Brittonum p. 32. v. 71. v. Le Roman de *Garin*:

La versiés Trestourner & guenchir.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Moult le fist bien, moult y jousta,
Moult y guenchi, moult Trestourna...
Et approuchier & prés tenir,
Et Trestourner, & d'eulx partir.

Le Roman de *Vacce* MS.

Qui chastel out bien le ferma,
Qui avoir out s'il Trestourna.]

☞ *Trestour*, pro Dolus, fraus, Gall. *Détour*, *finesse*, in Bestiario MS.

Mais il i a oisiaus plusours
Qui les guiches & les Trestours
Dou goupil apercboivent bien.

¶ TRESTURA. Vide *Transitura* in *Transitorium*.

¶ TRESUM. Charta an. 1252. è Tabulario S. Nicasii Rem. *Inter vineam Pouleti freparis ex una parte, & quoddam Tresum ex altera.* Leg. forte *Trelium*. Vide in *Trela*.

¶ TRETELLUS, Gall. *Tréteau*. Vide *Trestellus*.

¶ TRETEUS. Vide *Typica febris* in *Typus*.

¶ TRETHING, pro *Tething*, Decania. Locus exstat in *Leob*. Vide *Tethinga*.

¶ TRETIA, Volumen funium. Acta S. Rainerii tom. 3. Junii p. 456. *Jactaverunt anchoram in mare ad retinendam navem ... nec extrahere eam valuerunt, imo in trahendo Tretiam, cum qua ligata erat, ruperunt.* Vide *Trica*.

¶ TREU, Ædicula sacra. Vide *Treb*.

TREVA, Treuga, &c. Ugutio: *Treuca*, vel *Treuga*, *scriptio regalis vel securitas: unde Treugare, sedare, pacificare, Treugam facere, & Treugarius, qui Treugas inter aliquos facit.* Gloss. Lat. Gall. *Treuga, Treves, seureté. Treugarius, qui fait treves. Treugare, faire treuves, appaiser*, [*assurer*, in Sangerman.] A. Gellio lib. 1. c. 25. induciæ dicuntur *Pactio armorum cessatio*. Baldo in l. 1. D. de Pactis: *Treuga, securitas prastita rebus & personis, discordia nondum finita. Pax vero est finis discordia, vel plena discordiarum sedatio.* Philippus de Bellomanerio in Consuet. Bellovacensi MS. c. 60. *Treve est une cose, qui donne seureté de la guerre, el tans que elle dure.* Vetus Consuetudo Normanniæ MS. part. 2. c. 10. *L'en doit savoir que Treve, si come l'en la prent en laie court, est un asseurement qui est fait par la foie baillie du cort, que celui qui la donne ne fera mesuy mal, ne ne fera fere, ne par lui, ne par autre à celui à qui il la donne.* Leges Alfonsinæ part. 7. tit. 12. lege 1. *Tregua es un asseguramento, que se dan los fijos dalgo entrasi unos à otros, despues que son desafiados, que non se fagan male en los cuerpos, ni en los averes, en quanto la tregua durare, &c.* Adde part. 7. tit. 12. Vox porro *Treva*, vel *Treuga*, à Saxon. ꞇꞃeoƿ, vel Germanico *Trew*, aut *Truewe*, fides, pax, fidelis, verus, vulgo deducitur. Will. Tyrius lib. 1. c. 15. *Pax qua verbo vulgari Treuga dicitur.* Guill. Neubrigensis l. 5. c. 3. *Inducia quas Treugas vocant.* Fulbertus Epist. 93. *Quin Episcopo tuo Treugam des.* Occurrit in Lege Longob. [in Bulla Benedicti VII. PP. ann. 977. Marcæ Hispan. col. 1006.] apud Willelmum Armoricum, Joan. Sarisberiensem Ep. 159. & alios passim.

Treva, ex Gallico *Treve*, apud Hugonem Flaviniac. ano. 1041. Gregorium VII. PP. lib. 5. Epist. 16. [in Charta æræ 1050. Marcæ Hispan. col. 1011. in alia an. 1187. apud Sponium tom. 2. Hist. Genev. p. 48. &c.

Trevia. Guillelmus Pictavensis in Gestis Guillelmi Nothi Reg. Angl. pag. 193. *Sanctissime in Normannia observabatur Sacramentum pacis, quam Treviam vocant.* Fulcherius Carnot. lib. 1. Hist. Hierosol. c. 1. *Jurisjurandi firmitudine pacem, quam dicunt Treviam, invicem tenendam constituerunt.* [Adde Johannem Carnot. Epist. 90. Sugerium Epist. ad Gaufridum Com. Andegav. Chartam an. 1144. in Probat. tom. 2. novæ Histor. Occitan. col. 505. &c.

Triuva, in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 27. §. 1. Τρέβα, apud Pachymerem lib. 13. c. 34.

Treuvia, apud Albericum in Chron. MS. ann. 1095. Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

Quar il n'ot triuwe ne respit.

Tregua, ex Italico *Triegua*, vel Hispanico *Tregua*. Acta Alexandri III. PP. apud Barun. an. 1177. *Et Treguam Lombarderam... bona fide servabit.* Habetur ibi non semel. Rodericus Tolet. lib. 3. de Reb. Hisp. c. 24. *Interposito fœdere Treguarum.* Mox: *De datis Treguis doluerunt.* Ita lib. 7. cap. 30. 34. in Historia Cortusiorum passim, & in Consuetudinibus Teneræmundanis art. 90. apud Lindanum p. 94. [& Muratorium to. 6. col. 172. to. 11. col. 59. 60. to. 12. col. 348. 359. 367. 480. 615. 1158. Adde Statuta Montis-regalis p. 174. Antiquitates Hurtæ p. 475. 486. Append. &c.]

¶ **Treugua**, in Annal. Genuens. ad ann. 1257. apud Murator. to. 6. col. 477. Rolandinum lib. 5. c. 12. to. 8. ejusd. Murator. col. 180. in Regiminibus Paduæ ibid. col. 432.

¶ **Trewga**, in Epistola ann. 1276. apud Hansizium to. 1. Germaniæ sacræ p. 417.

¶ **Trauga**, in Litteris an. 1309. apud *de Lauriere* to. 2. Ordinat. Reg. Franc. p. 159.

¶ **Trefoga**, in Aresto Parlam. ann. 1335. ex Archivo Bonæ-vallis.

¶ **Treuva**, in Charta Alberici Archiepisc. Bituric. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 59.

¶ **Treugua**, Charta seu Instrumentum in quo conditiones *treugua* descriptæ sunt. Charta Honorii III. PP. ex Chartul. Campan. fol. 23. v°. *Procuratore vero Comitissæ prædictæ relaxari hujusmodi sententias juxta formam in Treuguis expressam & in literis alterius partis contentam cum instantia postulante, &c.*

Treugæ dabantur, vel in curia Principis, vel in curia domini superioris seu vassalli Principis, altero ex iis, qui in bello erat, petente, ita tamen ut eas domino auferre non liceret, ut est in Consuetudine Andegav. art. 78. 82. 83. 152. & Cenoman. art. 49. 89. 93. 94. 167. Domini quippe superioris officium erat in bellis vassallorum partes suas interponere, *treugasque* iis indicere, renuentes mulctare. Consuetudines Teneræmundæ artic. 55. apud Lindanum: *Si vero Scabini ab aliquo Treugas petierint, pro quacunque discordia fuerit, & ille responderit, quod propinquiorem habeat parentem, ille debet ducere Scabinos ad propinquiorem parentem, & ab illo Treugas requirere Scabini. Et si ille negaverit, & dare Treugas noluerit, 20. libras persolvet. Et si de cætero ab ipsis Treugas petierint, & ille iterum dare negaverit, toties 20. librarum reus erit. Si vero propinquior parens inventus non fuerit, ille, quem primo Scabini tenuerint, Treugas debet dare, donec Scabinus propinquiorem monstraverit parentem, & eodem Scabinis ostenso, debet quitus morari. Si autem Treugas dare renuerit, 20. libras dabit, sicut superius dictum est.* Secus erat de *Assecuramento*, quod dominus indicere non poterat, nisi altera partium id petente. Vide Dissert. 29. ad Joinvillam.

In Treuvis Positus, dicitur, cui induciæ concessæ sunt, vel qui per inducias datas securus esse debet. Baldricus Noviom. lib. 3. c. 39. *Eam.... in Treuvis positam etiam die Dominica interfecit.* Sic enim legendum, non *tribair*.

Treugæ Reddi dicuntur, cùm expletæ sunt. Rigordus an. 1195. *Sequenti mense Novembri, termino transacto, reddita sunt Treugæ, & guerra inter duos Reges iterum incepta.*

Treugarum Infractio, *Triuva data & rupta*, in legibus Luithprandi Regis Longobard. tit. 27. *Treves enfrainter*, in Consuetud. Norman. art. 45. 46. 47. Andegavensi art. 386. & Cenomanensi art. 396. *Treves trencades*, in libello Catalanico MS. de Batallia facienda, ubi dicitur actionem de Treugarum infractione intra annum finiri. Gualterus Tervan. in Vita Caroli Comitis Flandr. cap. 55. *Accidit autem, ut quidam miles nobilis adversus alium nobilem in curia comitis de Treugarum infractione placitaret, &c.* Statutum Friderici II. Imper. ann. 1234. apud Albericum in Chron. MS. *Statuimus, quod si quis Treugas datas violaverit, si cum ipso in cujus manu Treugæ fuerant compromissæ, & cum duobus aliis synodalibus hominibus Treugas violatas esse convincere potuerit, & testari, violator manum perdat.* De ejusmodi treugarum violatione agit præterea Lex Longob. lib. 1. tit. 9. §. 28. lib. 2. tit. 34. ut & Consuetudo Andegavensis art. 78. 152. Vetus Consuetudo Normanniæ c. 76. &c. Adde, quæ notavimus in Dissertat. 29. ad Joinvillam p. 340.

Treva, **Trefuga**, seu **Trevia Dei**. Id nominis primum auditum in Gallia, ubi cum *bella* flagrarent domestica, seu ea, quæ vulgo *consuetudinaria* appellata docuimus ad Joinvillam dissert. 29. & unicuique injurias sibi illatas armis ulciscendi facultas esset, in Aquitania, in Arelatensi & Lugdunensi Provinciis, atque adeo in Burgundia, cæterisque Franciæ partibus, per universos Episcopatus indictum est, qualiter certis in locis à Præsulibus Magnatibusque totius patriæ de reformanda pace & sacræ fidei institutione celebrarentur Concilia: quod avide exceptum est ab omnibus majoribus ac infimis, quos terrebant clades præteriti temporis. In his porro Conciliis illud potissimum statutum fuit, ut inviolabilis pax servaretur: ut scilicet viri utriusque conditionis, cujuscumque antea fuissent rei obnoxii, absque formidine procederent armis vacui. Quod, inquam, adeo lubentes omnes sunt amplexi, ut palmis ad Deum extensis, *Pax, pax, pax*, unanimiter clamarent, ut esset videlicet signum perpetui pacti de hoc, quod spoponderant inter se & Deum. In hac tamen ratione, ut evoluto quinquennio confirmandæ pacis gratia idipsum ab universis in urbe fieret mirum in modum. Hæc ferme Glaber l. 4. c. 5. qui hæc ad an. 1034. refert, quo scilicet celebrata sunt Concilia Bituricis, Belluvaci, & Lemovicis, in quibus *pax* universis indicta, *ita ut nemo seditionem ageret, nullus per viam* (al. *vim*) *raperet, nullus, ut solebat, quasi propter justas querelas pugnam inire constitueret, &c.*

☞ Eamdem rem sic narrat Sigebertus ad an. 1032. *Hujusmodi decretum à Franciæ Episcopis datum est servari subjectis sibi populis. Unus eorum* (cujus nomen ignoratur) *dicit cælitus sibi delatas esse literas, quæ pacem monerent renovandam in terra, quam rem mandavit cæteris. Et hæc tradenda dedit populis, ut arma quisque non ferret, direpta non repeteret, sui sanguinis, vel cujuslibet proximi, ultor minime existens, percussoribus cogeretur indulgere. Jejunium in pane & aqua sexta feria servarent, & in sabbato à carne & liquamine abstinerent; soloque hoc contenti jejunio, in omnium peccatorum remissionem nullam sibi scirent adjiciendam pœnitentiam, & hoc servare sacramento firmarent: quod qui nollet christianitate privaretur, & exeuntem de sæculo nullus visitaret, nec sepulturæ traderet.*

Neque tamen ab omnibus id æque probatum Episcopis: Gerardus quippe Episcopus Cameracensis, ut habet Baldricus lib. 3. c. 27. & ex eo Sigebertus, *hoc non tam impossibile quam incongruum videri respondebat, si quod regalis juris est, sibi vendicari præsumerent. Hoc etiam modo sanctæ Ecclesiæ statum confundi, quæ geminis personis, Regali videlicet ac Sacerdotali administrari præcipitur. Huic enim orare,*

Digitized by Google

illi vero pugnare præcipitur. Igitur Regum esse, seditiones virtute compescere, bella sedare, pacis commercia dilatare: Episcoporum vero, Reges, ut viriliter pro salute patriæ pugnent, monere, ut vincant orare: hoc ergo decretum periculosum esse omnibus, omnes videlicet aut jurare, aut anathemati subjacere, omnes enim peccato communi involvi, si commento hujusmodi uterentur. Cessit nihilominus Gerardus Episcoporum & aliorum adhortationibus, invitus: ita tamen ut quod ante reclamabat, postea eventus probaverit, cum paucissimi perjurii crimen evaserint. Quas Gerardi querelas pluribus rursum refert idem Baldricus eodem lib. cap. 52.

Atque hæc quidem de pace ab omnibus servanda generatim sancita: at anno 1041. *contigit, inspirante divina gratia*, inquit idem Glaber lib. 5. c. 1. *primitus in partibus Aquitanicis, deinde paulatim per universum Galliarum territorium firmari pactum propter timorem Dei pariter & amorem, taliter ut nemo mortalium à feria quarta vespere, usque ad secundam feriam incipiente luce, ausu temerario præsumeret quippiam alicui hominum per vim auferre, neque ultionis vindictam à quocunque inimico exigere, nec etiam à fidejussore vadimonium sumere. Quod si ab aliquo fieri contigisset contra hoc decretum publicum, aut de vita componeret, aut à Christianorum consortio expulsus patria pelleretur. Hoc insuper placuit universis, veluti vulgo dicitur, ut Treuga domini vocaretur.*

Treugam istam *Domini* omnes licet per Galliam amplexati essent, hanc tamen recipere abnuit Neustria, ut testatur ibidem Glaber, flagrantibus tum Regem inter Angliæ Henricum, & Odonis Campanensis filios dissidiis ac bellis: quod etiam attigit Hugo Flaviniacensis: *Anno ipso* (1041.) *Treva Dei primum statuta est, & firmata, & pax ipsa Treva Dei appellata: quæ non solum humanis præsidiis, sed & divinis confirmata est terroribus. Quam cum noluisset recipere gens Neustriæ, viro Dei Richardo prædicante, & ut eam susciperent, quia voluntas Domini erat, & à Deo, non ab homine decretum hoc processerat, ammonente, divino judicio cœpit in eos desævire ignis, qui eos torquebat, & eo anno fere totus orbis penuriam passus est pro raritate vini & tritici.* Paucis interjectis: *Superest adhuc domnus Eduensis Episcopus, vir vitæ longævitate grandævus, qui & referre solitus est, quia cum a S. Odilone & cæteris ipsa pax divinis revelationibus instituta, Treva Dei appellata, & ab Austrasiis suscepta fuisset, & voluntas omnium in hoc esset una, & ubique servaretur, negotium hoc strenuitati hujus Patris nostri Gratia Dei ab omnibus impositum est, ut ejus studio & industria pax eadem in Neustria servaretur, eo quod certi essent de eo, quod tanta esset ejus erga omnes, & omnium erga eum gratia, ut quicquid servandum decerer, servaretur à cunctis; quidquid vitandum monstraret, id cuncti vitarent. Quamobrem sategit Pater venerabilis, ut tantum bonum gratanter ab omnibus susciperetur: sed perversa quorundam voluntas, & mens indomita quasi inauditum hoc respuit, quasi qui nollent instituta paterna violare, & nova atque inaudita suscipere. Unde & subsequuta est divina ultio, ignis scilicet in rebelles & contumaces desæviens a Domino, quo torquebantur, qui viro Dei resistere, & mandata ejus contemnere non verebantur.* Pacem hanc videlicet Normannici Proceres recipere abnuebant, quod belli indicendi jus, atque adeo regiam quodammodo, quam à primis Monarchiæ Franciæ incunabulis, & ab ipsis Danicis, à quibus processerant, gentibus, prærogativam hauserant, si non omnino abrogaret, saltem enervaret. Treugam hanc pariter sub eodem Leone Pontifice excepisse Proceres Alsatiensas testatur Diploma descriptum à Glareano lib. 2. Rerum German. pag. 101.

Hanc excepit tamen postmodum Neustria ipsa, maxime postquam Angliæ regnum, in quo obtinebat, adeptus est Willelmus Nothus. Quippe S. Edwardus, Anglorum Rex, qui regnare cœpit anno 1042. quo scilicet est instituta, in legibus suis, ab ipso Willelmo confirmatis, c. 3. in hunc modum, *Pacem Dei* ab omnibus observandam statuit: *Ab adventu Domini usque ad octabis Epiphaniæ pax Dei & sanctæ Ecclesiæ per omne regnum. Similiter a Septuagesima usque ad octabis Paschæ. Item ab Ascensione Domini usque ad octabis Pentecostes. Item omnibus diebus quatuor Temporum. Item omnibus Sabbatis ab hora nona, & tota die sequenti usque ad diem Lunæ. Item vigiliis sanctæ Mariæ, S. Michaëlis, sancti Joannis Baptistæ, Apostolorum omnium, & Sanctorum, quorum solennitates a Sacerdotibus dominicis annuntiantur diebus, & omnium Sanctorum in Kl. Novemb. semper ab hora nona vigiliarum, & subsequente solennitate. Item in parochiis, in quibus dedicationis dies observatur. Item in parochiis Ecclesiarum, ubi propria festivitas Sancti celebratur. Et si quis devote ad celebrationem Sancti adveniat, pacem habeat eundo, & subsistendo, & redeundo. &c.* Quod quidem Edwardi & Willelmi Regum Angliæ statutum de *Pace Dei* servanda firmatum est postea in Concilio apud Illebonam an. 1080. sub Willelmo II. apud Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 552. *Pax Dei, quæ vulgo Trevia dicitur, sicut ipse princeps Willelmus eam in initio constituerat, firmiter teneatur, &c.* Huic autem Synodo subjungitur Synodale decretum de eadem Trevia, in nupera Conciliorum editione. Ex quibus dubium oritur, an Edwardus ipse hanc sanxerit, an vero Nothus in Edwardi leges, à se emendatas, retulerit.

Utcumque sit, vel hinc patet, non eosdem statutos *Treugæ Dei* deinceps fuisse dies. Nam primitus obtinuit illa à *feria quarta vespere, usque ad secundam feriam incipiente luce*, ut habet Glaber; lege vero Edwardi seu Willelmi, *omnibus diebus Sabbati usque ad diem Lunæ*: præterea aliis temporibus & festis ibidem designatis indicitur, atque in iis, in die dedicationis Ecclesiarum, quod Leo IX. PP. obtineri statuit in dedicatione ecclesiæ S. Stephani Bisuntinæ à se facta 5. Non. Octob. ann. 1050. uti habet vetus scheda apud Chiffletium in Treorchio p. 557. *Statuit item, ut vigilia & dies dedicationis in Treuga Dei in perpetuum haberetur, & omnes illi, qui ad eandem dedicationem vel ad nundinas ibidem institutas convenirent, & omnis substantia eorum ubique quousque domum reversi essent. Vaces* au Roman de *Rou* MS.

Quant li Clergié & li cors saint,
Et li Barons, dont i out maint,
A Caem furent assemblé
Au jour qui lour out commandé
[Sour les cors sains lour fist jurer]
Paix à tenir & à garder,
Dés Mercredy soleil conchant,
Tresqu'à Lundi soleil levant,
Trieves l'appellent, ce m'est vis;
Qui n'est celée en nul païs,
Qui autri baterοit entretant
Ou mal eust apparessant,
Et qui riens de l'autrui prendroit,
Escumiegé estre devroit,
Et de noef livres en merchè
Vers l'Evesque, ceu establi.

Digitized by Google

Et jura lui Dus bautement,
Et tuit li Barons ensement,
C'en jurerent que paix tendroient,
Et celle Trieves garderoient,
Pour la paix tout temps remembrer,
Qui tout temps devoit més durer.

Atque ut temporum ordinem sequamur, Raimundus Berengarii & Almodis uxor Comites Barcinonenses in Usaticis Barcinonensibus MSS. editis anno 1066. *Pacem & Treugam Domini* in suis dominiis observari præceperunt, cap. 86. & 97. *Denique supradicti Principes, apud Barcinonem commorantes, in ecclesia sanctæ Crucis sanctæque Martyris Eulaliæ una cum consilio & auxilio Episcoporum suorum, assensione etiam & acclamatione illorum terræ Magnatum, cæterorumque Christianorum confirmaverunt pacem & Treugam Domini, & statuerunt illam tenere in illorum patria omni tempore: & si ullo modo fracta fuerit, sit redirecta & emendata, ita quemadmodum scriptum habebatur illo tempore, in unaquaque sede, vel in unoquoque Episcopatu.*

Edwardi vel Willelmi Regum Legibus consentanea quodammodo statuit Henricus Episcopus Leodiensis an. 1071. 6. Kal. April. *Nam cum nimiæ fierent strages hominum*, verba sunt magni Chronici Belgici, *& incendia multa, & prædæ & rapinæ, eo usque ut idcirco multi ad inopiam devenirent, Henricus Episcopus dolens, consilio Alberti Comitis Namurcensis, de consensu omnium Primatum, Baronum, qui Ducatus, Marchias, Comitatus, feuda judicialia tenent in Leodiensi Diœcesi ab Imperio descendentia, pacem cum prædicto composuit, omnibus pauperibus & divitibus, nobilibus & ignobilibus in dicto Episcopatu profuturam.* Cujusmodi autem illa fuerit, sic enucleatius prosequitur Ægidius Monachus Aureævallis cap. 12. *Horum omnium petitione, consilio & voluntate decretum est, ut à primo die Adventus Domini usque ad exactum diem Epiphaniæ, & ab intrante Septuagesima usque ad octavas Pentecostes infra Episcopatum Leodiensem nemo arma ferat, nisi forte inde exiens ad alia loca, aut aliunde domum revertens. Incendia, prædas, assultus, nemo faciat, nemo fuste aut gladio, aut aliquo armorum genere, usque ad collisionem membrorum aut internecionem in quempiam desæviat: quod si hoc fecerit homo liber, hæreditatem perdat, beneficio privetur, ab Episcopatu pellatur: servus autem amittat omne quod habet, & dexteram perdat. Quod si culpati fuerint contra pactionem hanc, liber juret cum duodecim: qui vero liber non est, judicio se purget, si tamen signa fuerint manifesta, alioqui cum septem se immunem esse probet. Incipiet autem observatio hujus pacis sexta feria, statim illucescente aurora, & durabit usque ad exordium diei, qui vocatur dies Lunæ, & observabitur per omnes festivitates, quæ propriè in hoc Episcopatu celebres habentur, & similiter per omnes illas, quas ubique universalis celebrat ecclesia, & maxime in festivitate S. Lamberti, & in dedicatione, & duobus diebus ante, & duobus post in utraque festivitate, propter adventum & reditum cæteraque impedimenta. Denique etiam in jejuniis quatuor Temporum, & in vigiliis prædictarum festivitatum eadem lex & pactio tenebitur, excepto quod in illis arma licebit ferre, ea tamen conditione; ne alicui noceatur. Hanc pactionem si quis violaverit, noverit se excommunicationi subjacere.*

Enimvero quod singuli Metropolitani vel Episcopi in suis diœcesibus subinde sanciverant, tum primum firmatum ab Urbano II. PP. in Concilio Claromontano anno 1095. can. 10. apud Ordericum Vitalem lib. 9. p. 721. *Sancta Synodus statuit, ut Trevia Dei firmiter custodiretur à Dominica die ante caput jejunii, usque ad secundam feriam oriente sole post octabas Pentecostes, & à quarta feria ante Adventum Domini occidente sole, usque ad octabas Epiphaniæ; & per omnes hebdomadas anni à quarta feria occidente sole usque ad secundam feriam oriente sole, & in omnibus festis S. Mariæ, & vigiliis eorum, & in omnibus festis Apostolorum & vigiliis eorum, ut nullus homo alium adsaliat, aut vulneret, aut occidat, nullus nummum vel prædam capiat. Statuit etiam, ut omnes Ecclesiæ & atria earum, & Monachi & Clerici, & sanctimoniales & feminæ, & peregrini & mercatores & famuli eorum, & boves, & equi arantes, & homines carrucas ducentes, & herceatores, & equi, de quibus herceant, & homines ad carrucas fugientes, & omnes terræ Sanctorum, & pecuniæ Clericorum, perpetua sint in pace: ut in nulla die aliquis audeat assalire, vel capere, vel prædari, vel aliquo modo impedire. Statuit etiam, ut omnes homines à 12. annis & supra jurent hanc constitutionem Treviæ Dei, sicut hic determinata est, ex integro se servaturos tali juramento: Hoc audiatis vos, &c.* Adde Fulcherium Carnot. lib. 1. Hist. Hierosol. c. 1. Will. Tyrium l. 1. c. 15. Alberic. in Chron. MS. an. 1095. &c.

Cujusmodi vero fuerint ista Episcopalia de pace Statuta, accipe ex Tabulario Celsiniacensis Monasterii in Arvernis, cujus apographum legimus sat male descriptum: *In nomine divinæ, summæ & individuæ Trinitatis, Wido Dei gratia Aniciensis Præsul, supernæ pietatis misericordiam expectantibus Salutem & Pacem. Notum esse volumus omnibus Dei fidelibus, quoniam videntes maleficia, quæ in populo quotidie accrescunt, congregavimus quosque Episcopos, Dominum P. Vivariensem, Wigonem Valentinensem, Bergonem Arvernensem, Raimundum Tolosensem, Deusdet Rutenensem, Fredelonem Elnensem, & Dominum Fulcrannum Ludenensem, & Wigonem Glandensem, & alios quamplures Episcopos, & quosque principes & nobiles, quorum numerus non est inventus. Et quia scimus, quia sine pace nemo videbit Dominum, ammonemus, propter nomen Domini, (&) ut sint filii pacis, ut in istis Episcopatibus, quos isti Episcopi regunt, neque in istis Comitatibus, de ista hora, & in antea Ecclesiam homo non frangat, extra Ecclesiam, quam in firmamento Castellia se sciente, nisi Episcopi præter eorum censum, consensum, prædam in istis comitatibus, neque in istis Episcopatibus homo non faciat de equis, pullis, de bovibus, de vaccis, & asinis & asinabus, & de fascibus, quos ipsi portant, neque de ovibus & de capris, neque de porcis, neque ea occidat, nisi per conductum suum, & suorum intime positorum, accipiat victum, sic ut ad suam domum nihil portet, & ad castellum bastire aut obsidere, nisi unusquisque de sua terra, aut de suo alode, & de suo beneficio, de sua commanda, Clerici non portent sæcularia arma. Monachis injuriam nullus homo aliquando faciat, neque his, qui cum eo perrexerint, qui arma non portaverint, nisi Episcopi aut Archidiaconi præter eorum consensum, villanum aut villanam præter redemptionem non nisi per suum forisfactum, & nisi eundem villanum, qui alterius terram araverit, & laboraverit, quæ est in contentione, nisi unusquisque de sua terra, aut de suo beneficio terras Ecclesiasticas Episcopales, Canonicales, Monachales nullus præsumere audeat, neque aliqua mala consuetudine dishonorare, nisi de manu Episcopi, aut fratrum voluntate per precariam acquisierit de ista hora & inantea. Negotiatores etiam nullus apprehendere, aut rebus suis spoliare præsumat, se sciente, interdicimus etiam, ut nullus laicorum se intromittat de sepulturis Ecclesiæ & offerendis: & nullus Presbyterorum pretium de baptisterio accipiat,*

qui donum Spiritus S. est. Si vero aliquis raptor fuerit, aut maledictus, qui hanc institutionem infregerit, & tenere noluerit, sit ipse excommunicatus, & anathematizatus, & a liminibus sanctæ matris Ecclesiæ segregatus, usquequo ad satisfactionem veniat: quod si non fecerit, Presbyter ei missam non cantet, divinum ei officium non faciat, &, si mortuus fuerit, Presbyter eum non sepeliat, neque ad ecclesiam sit sepultus, communionem ei non donet, se sciente, &, si aliquis Presbyter hoc infregerit, se sciente, ab ordine deponatur, dicimus & ammonemus, ut in isto tempore, scilicet mediante Octobri mense, ad istum Dei placitum cum bono animo & bona voluntate veniatis in Dei nomine, ut in remissionem peccatorum vestrorum consequi valeatis, procurante D. N. J. C. qui cum P. & S. S. vivit & regnat. Confirmat hoc Archiepiscopus Dagobertus Bituricensis sedis, & Dom. Theobaldus Viennensis Archipræsul. Vixere porro hic nominati Episcopi sub anno 993. unde liquet ante annum 1034. peractas hasce de pace servanda Constitutiones.

Exinde decretum Concilii Narbonensis ann. 1054. c. 2. 3. 4. 5. &c. & Claromontani Concilii, de *Trevia Dei* in diœcesibus publicatum: quod colligitur potissimum ex Epist. 44. Ivonis Carnotensis Episcopi, qui eidem Concilio interfuerat, ex Concilio Narbonensi & Helenensi, an. 1027. & 1065. Trejano an. 1093. c. 12. Rotomagensi an. 1096. c. 1. & Synodo Northusunensi an. 1105. de qua Conradus Abbas Uspergensis: firmatum deinde in Concilio Remensi an. 1119. in Statuto Calixti PP. II. Remensi ann. 1136. c. 11. Romano an. 1136. sub Innocentio II. PP. can. 12. Lateran. ann. 1139. c. 12. Lateranensi III. an. 1179. c. 21. Monspeliensi ann. 1195. &c. Ab Episcopis & Principibus in suis diœcesibus & dominiis deinceps publicatum, quod præ cæteris testatur Charta Guillelmi Auscitani Archiepiscopi & Apostolicæ sedis Legati, qui anno 1103. *juxta statuta generalis Concilii nuper statuti, Pacem & Treugam Dei in provincia sua indixit.* Unde conlicit Marca in Hist. Benearnensi lib. 5. c. 14. num. 12. idem Statutum perinde confirmatum in Concilio Lateranensi sub Paschali II. firmatum etiam à Nunone Sancii Domino Rossilionis ann. 1217. & Jacobo Rege Aragonum an. 1228. in Chartis, quæ habentur to. 8. Spicilegii Acheriani pag. 308. & 383. In posteriori ita describuntur dies *Treugarii*: *Preterea constituendum esse & firmiter observandum censuimus sub eadem pace & Treuga dies Dominicos, & festivitates omnium Apostolorum, & etiam Adventum Domini usque ad octabas Epiphaniæ, & Kadragesimam usque ad octabas Pascha, diem Ascensionis Domini, nec non festum Pentecostes cum octabis suis, & tres festivitates S. Mariæ, & festivitatem S. Joannis Baptistæ, & S. Michaëlis, & omnium Sanctorum, & festivitates S. Eulaliæ, & S. Felicis Gerundensis, & S. Martini.* Mox additur, pacem istam *jurari debere à militibus, civibus, & hominibus villarum à 14. annis & supra*; ubi Concilium Claromontanum habet, *à 12. annis.* Unde planum fit, verum esse, quod ait Ivo Carnotensis Epist. 90. *Treviam Dei non fuisse communi lege sancitam: pro communi tamen utilitate hominum ex placito & pacto civitatis ac patriæ, Episcoporum & Ecclesiarum auctoritate firmatam. Unde*, subdit ille, *judicia violatæ pacis modificari oportet secundum pacta & diffinitiones, quas unaquaque Ecclesia consensu parochianorum instituit, & per scripturam vel testimonium bonorum hominum memoriæ commendavit.*

Jam vero quod Ivo ait de *Pacis seu Treviæ Dei violatoribus*, exigit, ut cujusmodi horum pœna fuerit, paucis attingamus. Quod olim Gerardus Episc. Camerac. tam obstinato animo *Treviæ* institutioni obstiterit, causa illa præsertim fuit, quod cum omnes eidem sacramento interposito adstringi juberentur, decretum hoc periculosum esse omnibus judicaret: omnes enim communi peccato involvendos, si commento hujusmodi uterentur, quod sane probavit eventus: *Vix enim*, ut ait Baldricus lib. 3. c. 27. *paucissimi crimen perjurii evaserunt.* Id præterea attigere cæteri Scriptores, atque inprimis Glaber: *Plerique*, inquit, *vesani audaci temeritate præscriptum pactum non timuere transgredi, in quibus protinus aut divina vindex ira seu humanus gladius ultor extitit.* Hugo Flaviniacensis an. 1098. *Hic Flaviniacum veniens, honeste à nobis susceptus est, & in eadem nocte dominicæ diei cum ei honeste servissent, in Treva Dei bannos & scaritiones mercati homines ejus fregerunt & tulerunt, &c.* Et Conradus Usperg. ann. 1116. *Neque pax Dei, cæteraque sacramentis firmata pacta custodiuntur: sed uniuscujusque conditionis & ætatis, præter solos ecclesiasticæ possessionis homines, quibus jam pene nihil præter miseram restat animam, cæteri, inquam, hoc tempore belluino furore bacchantur.* Adde Chartam Jacobi I. Regis Aragon. in Curia Oscensi ann. 1247. quæ habetur in Foris Aragon. lib. 9. p. 182.

Pœna vero violatæ Pacis Dei primitus fuit vitæ compositio, aut excommunicatio, ut est apud Glabrum. Concilium Claromontense *fractione pacis reum, prout judicatum fuerit, puniendum* statuit can. 1. Synodus Illebonensis an. 1080. cap. 1. & 26. & Synodus Romana anno 1179. & aliæ ejusmodi reos excommunicandos statuunt, ut perinde Rainoldus Archiepisc. Remensis in Epistola scripta circa an. 1095. quæ habetur tom. 5. Spicil. Acher. pag. 559. [Nicolaus II. PP. *Treguæ Domini infractores anathemate feriri*, decernit apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 67.] Adde Ivonem Carnot. Epist. 90. Concilia Rotomagensia p. 145. 185. [& Tolosanum an. 1228. to. 2. Spicil. jam laudati pag. 628. & 627.] Ad *Trengæ Dei* fractionem pertinent præterea hæc ex Charta Richardi Archiep. Bituric. an. 1065. ex Tabul. S. Dionysii de Capella Ch. 20. *Si alicui res sua furata fuerit, vel ablata in Trenga Dei, & forisfactor in nundinis inventus fuerit, & forisfactor sit salvus, qui in nundinis inventus fuit: si autem res vendita fuerit, & emptor legitime probaverit, se nescire illum esse latronem, de quo emerat, nec illam rem fuisse ablatam in Trenga Dei, habebit rem suam, & reddet emptori tantum, quantum dedit.* Præterea sequentia ex Concilio MS. apud Illebonam, quando Philippus Rex Franciæ subjugavit Normanniam: *Item diximus de Treuga, quod si aliquis vulneraverit alium, unde debet perdere membrum vel vitam, placitum remanebit in Curia D. Regis, si consequens vult persequi causam, & Ecclesia habebit emendam suam usque ad 9. libras. Si accusatus fuerit convictus, dominus Rex habebit residuum. Treuga vero durat à die Mercurii sero usque ad diem Lunæ mane.* Vide Marcam ad Can. 1. Concilii Claromontensis.

☞ Sed hæ *Trevæ* quantumlibet firmatæ variis in Conciliis, cum male servarentur, non impedierunt, quin identidem civilia bella & intestinæ prædationes pluribus in provinciis grassarentur. Adeo invaluerant in Occitania præsertim & Aquitania circa annum 1182. ut iis malis novum adhibere remedium conati sint sodales *confratriæ Dei*, eo

quo diximus modo in *Agnus Dei*. Qua vero ratione subsequentibus sæculis odia privata compescuerint Reges nostri, dictum est in *Quarentena* 4. Vide etiam *de Lauriere* in Præfatione ad tom. 1. Ordinat. Reg. Franc. num. 153. & seqq.

TREVIA, Immunitas, seu pax data, quamdiu nundinæ durant. Vetus Charta apud Puticellum in Ambrosiana Basilica p. 519. *Quo etiam die ad frequentationem hujus solennitatis statutum est annuale mercatum, & omnibus venientibus ad hanc solennitatem, vel causa orationis, vel causa mercandi, & redeuntibus stabilita est ab omni civitate firma & inviolabilis Trevia octo ante festum, & octo dies post festum, &c.* Vide *Pax Regis*.

TREUDIS. Lex Aleman. tit. 99. §. 2. *Et si cervus ille*, (furto subreptus aut occisus) *Treudis non habet, medium sol. componat.* §. 3. *Si Treudis habet, & cum ipso nihil sagittatum est, solvat sol. unum.* §. 7. 8. *Si cerva indomita fuerit occisa, tremisso solvat: si Treudem habuit, medium solidum.* Ita cervus, qui *Treudem* habet, majoris compositionis & pretii censetur. Quod vero *Treudis* hic dicitur, *Triuta* appellatur in Lege Ripuar. tit. 42. §. 2. *Si quis cervum domitum, vel cum Triutis occiderit, aut furatus fuerit, &c.* Ubi *triutas* hinnulos quidam interpretantur, [pullos cervinos Eccardus, quem consule in hanc legem.]

¶ TREUGARE, *Treugas* seu inducias facere, Gall. *Faire treve.* Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. cap. 50. *Nobilitas regia quibuscumque mediis allecta cum prefato Duce Treugare, fœdus inivit.* Vide *Treva*.

¶ INTREUGARE, Eodem intellectu. Charta ann. 1239. è Bibl. Reg. *Finita guerra vel Intreugata debetis mihi restituere vel meis ipsum castrum in eodem statu, quo accepistis.*

¶ TREVIA, Induciæ, Gall. *Treve.* Vide *Treva*.

¶ TREVISINI SOLIDI *de flore.* Vide *Floreni*.

TREUMIA. Charta Fundationis Collegii Canonicorum in Ecclesia Parochiali Escoiarum diœcesis Rotomag. ab Ingerranno de Marigniaco, mense Jan. 1310. cx 47. Regesto Tabularii Regii n. 64. *Do etiam & concedo tam ipsis quam aliis personis Collegii liberum molere pro eisdem & familia sua tota in molendino meo de Becco, ita quod immediate post bladum existens in Treumia, quod vulgariter dicitur Ingranatam, eorum bladum moletur, & id facere absque damgerio vel exactione qualibet tenebitur in futurum molendinarius molendini, &c.* Vide *Tremellum*, [*Tremæa*, *Tremuia*, & *Tremuta*.]

TREUS, Libertus, fidelis. Vide *Threus*.

¶ TREUSA, Tributi species dominis feudalibus exsoluta, sic dicta, ni fallor, à veteri Gallico *Treu*, *Treus*, vel *Trebus*, Tributum, illud maxime quod portorii nomine de mercibus, vel sale ab una in alteram regionem transvectis persolvitur. Libertates Bellomontis è MS. Coislin. *Absolventes predictos homines ab omni ... exactione, extorsione, gallina, Treusa, &c.* Butelerius in Summa lib. 2. p. 865. *Item est à sçavoir qu'au pays où le Treu du sel a lieu, nul ne doit acheter sel fors au grenier du seigneur.* Vide Glossarium Juris Gall. v. *Treu* & infra *Truagium* & *Trutanizare* in *Trutanus*.

¶ TREUVA, TREUVIA. Vide in *Treva*.

¶ TREZA, Crines intexti. Vide in *Trica*.

¶ TREZENA. Litteræ Humberti II. Dalphini ann. 1345. to. 2. Hist. Dalph. p. 519. col. 1. *Summa dictarum personarum in numero, inclusa Domina*, xxx. *Extimantes esse necessaria pro dicta domina matre nostra cum personis praedictis & Trezena quolibet anno, videlicet de frumento* cccc. *sest. &c.* Adnotat Cl. Editor nostris vulgo dici *Trezain* id, quod à venditore supra justum numerum datur emtori, qui res emit per numerum duodecim, seu *quarteronum* vendi solitas; atque, per analogiam ad hunc usum *Trezena* hic dici de personis, quas D. Dalphina secum habere poterat ultra numerum 30. personarum sibi de more assignatarum. Quid si *Trezena* eo loci sit, pro *Terdena*, triginta, Gall. *Trentaine*. Nihil certe absurdi sequeretur.

¶ TREZENARE. Vide mox in *Trezenum*.

TREZENUM, Pretii venditionis pars decima tertia, quæ domino exsolvitur pro *laudimio*, seu vendendi facultate vassallo vel tenenti indulta: nostris, *le Treiziesme denier*: nude *Treiziéme*, in Consuet. Norman. art. 114. 171. 174. [*Trezain* Provincialibus: qua de re consulendi Bonus in Observat. ad Statuta & Consuetud. Provinciæ cap. 16. pag. 24. & *Mourgues* in Statut. p. 153.] Charta Provincialis an. 1236. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Parisiens. *Dantes prædictis Dominis Cadarossa & eorum heredibus & successoribus licentiam & plenariam potestatem, quod ipsi inter se nobis irrequisitis & inconsultis sine Trezeno, accepto*, (leg. *accapto*) *& laudimio possint vendere, permutare, &c.* Donatio facta Templariis Tolonensibus à Gaufrido & Rostagno de Aguto: *Reddito tamen Trezeno vel seignoria, quam habent ibi Domni.* Charta Michaëlis Archiepiscopi Arelatensis an. 1214. qua Castrum de Belliquadro cedit Simoni Comiti Montisfortis, in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 59. *Pedagia sive in aqua, sive in terra, lesdas, quintale, cordam, furnos, sextairale, jurisdictionem, justitias, firmantias, Trezenos, medios trezenos, laudimia, monetam, &c.* Adde Conc. Avenion. an. 1279. c. 1. & an. 1326. c. 11. [Instrum. Gall. Christ. novæ edit. to. 3. col. 217. 248. Statuta Massil. lib. 2. c. 1. §. 37. c. 29. §. 3. l. 3. c. 30. §. 12. c. 5. §. 3. 5. c. 36. Hist. Dalphin. to. 1. p. 98. col. 2. to. 2. p. 74. col. 1. p. 110. col. 1. *Trezenum in omni casu alienationis*, in Homagio an. 1371. è Schedis Præs. *de Mazaugues*. Occurrit passim in Chartis MSS. in quibus aliquando scriptum legitur *Tresenum*.]

¶ TREZENUM, Quævis decima tertia pars è qualibet re percepta. Transactio an. 1212. ex Histor. Montis-Majoris MS. *Testes probaverant monasterium habuisse pacifice ab omnibus ibi piscantibus ... de avibus craneis Trezenum pro pulmento, & de venatione capita aprorum, &c.* Transactio an. 1223. è Schedis Pr. *de Mazaugues*: *Licitum erat dictis hominibus in dicta sylva piscari & aucupari, dato domino sylvæ Trezeno avium & piscium.* Vetus Recognitio MS. *Item quartam partem Trizeni pecunie, quam & quod percipit .... Item etiam quartam partem Treseni seu Tresene partis pecunie, quam accipit in quolibet navigio.*

TREZENARE, dicitur, qui habet jus exigendi *Trezenum*. Charta Tarasconensis de venditione cujusdam *feudi Franci, sub majori dominio, alta & bassa jurisdictione, baneria, & jure laudandi & Trezenandi magnifici & egregii viri Ludovici le Maingre, dicti Bossicault, Domini loci Burbonis & condomini Insularum de Massaganta.* [Charta clientelaris dominii de Triis an. 1533. *Item census & servitia, tam pecuniaria quam bladi, cum jure laudandi, Trezenandi: jureque prælationis retinendi, &c.*]

TREDECIMA recensetur etiam inter *auxilia*, imposita sub Joanne Rege pro bellicis necessitatibus, in Charta Caroli V. 16. Nov. 1380. quæ habetur in Regesto Andegavensi Cameræ Comput. Paris.

fol. 49. *Par ces presentes quittons & remettons & annullons, & mettons du tout au neant tous aydes & subsides quelconques, qui pour le fait desdites guerres ont esté imposées, cueillis & levez depuis nostre predecesseur le Roy Philippe que Dieu absoille jusques aujourd'hui, soient fouages, impositions, gabelles, Treiziemes, quatriémes, & autres quelconques ils soient, & comment qu'ils soient dis ou nommez, &c.*

¶ TRI, Francis vet. Tres. Vide *Chunna.*

¶ TRIACHA, in Statutis Astæ; ubi de *intratis* portarum, & Statutis Montis regalis p. 288. pro Italico *Triaca*, Gall. *Theriaque*, Theriaca, confectio nota.

¶ TRIACONTAS, Tricenarius numerus, Tertulliano de Præscript. cap. 49. à Græc. τριάκοντα, triginta.

TRIACONTASIMUS, ex Gr. Τριακοντάσημος, Pannus, qui triginta *clavis* exornatur. Græci enim σῆμα & σημεῖον, Clavum auri & purpuræ, qui vestibus adsui solet, vocant, ut observatum à Salmasio, & aliis. Petrus Diac. lib. 4. Hist. Casin. cap. 17. *Misit .... pallium Triacontasimum pro altari nostra Ecclesia.* Et cap. 46. al. 48. *Pallium Triacontasimum B. Benedicto direxit.* Epistola Alexii Comneni Imp. in Regesto ejusdem Petri n. 148. *Missa sunt vobis causa memoriæ ab Imperio meo libræ 8. solidorum Michalatorum, & pallium Triacontasimum super altare vestræ Ecclesiæ.* Alia editio habet *Triacontas.*

¶ TRIACUMINIS CULTELLUS, Cui tria sunt acumina, seu latera secantia. Vide in *Cultellus* & *Trialemellum.*

¶ TRIADES, Trinitas, à Græco Τριὰς, ἀδος. Fortunatus in Carmine ad Martinum Episc. Galliciæ:

Lumen apostolicum cum spargeret una Triades.

TRIAEN. Lex Salica tit. 40. §. 13. *Triaen componat, quod est tertia pars solidi, id est 12. denarii, & tertia pars unius denarii.* Editio Tilii habet *Triente uno componat, quod est tertia pars solidi, id est denarii, & tertia pars denarii.* Ubi deest vox *duodecim*, quæ habetur in Heroldina tit. 41. §. 15. & Pithœana. Supra tit. 37. §. 4. 40. *den. qui faciunt solid. 1. & Trianti uno quod est tertia pars solidi, culpabilis judicetur.* Edit. aliæ habent, *Triente.* Vide Wendelinum.

TRIALEMELLUM. Albericus in Chron. MS. ann. 1214. *Ante oculos ipsius Regis occiditur Stephanus de Longo campo, in capite percussus longo, gracili, Trialemello, quem Falsarium nominant.* Id est, pugione vel cultro longiori, triplicem *lamellam*, seu laminam ferream habente: nam *alemelle*, & *alumelle*, cultri laminam etiamnum dicimus. Philippus *Mouskes* in Hist. Franc. MS. in Philippo Aug.

Un coutiel ot moult rue à pointe,
D'acier iere l'Alemielle jointe.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Selon le corps lez la mamelle
Lui a conduite l'Alemelle.

Vide *Triacuminis cultellus.*]

TRIALLUM. Vide *Triare.*

¶ TRIALOGUS, Mutuum inter tres colloquium. Hoc titulo donavit J. Wiclefus præcipuum è suis, quæ Latine scripsit, operibus: in quo *Veritatem*, *Prudentiam* & *Mendacium* inducit una sermocinantes.

TRIANFACTA. S. Cyprianus Epist. 21. *Pro se denumeravit, ne sacrificaret; sed tantum ascendisse videtur usque ad Trianfacta, & inde descendisse.* Ubi Pamelius locum fuisse opinatur, ubi sacrificabatur. Alii volunt locum esse, qui Romæ *Tria fata* dicebatur, de quo Procopius lib. 1. de Bello Goth. c. 25. Anastasius p. 116. &c. Vide Rosweidum ad Paulini Epistolam 38. [& Baluzii notas ad hunc locum.]

¶ TRIANGULARE, *Facere aliquid triangulum, vel triangulare*, in Gemma gemmarum. Nicolaus de Jamsilla de gestis Friderici II. Imp. apud Murator. tom. 8. col. 565. *Facta sunt de ingenio Marchionis Bertholdi quadam lignea instrumenta Triangulata sic artificiose composita, quod de loco ad locum leviter ducebantur.*

¶ TRIANNUM, Triennium, Gall. *Triennal.* Inquisitio ann. 1268. *Ipse stetit ... per tres annos pro pastore, & dixit quod vidit quolibet anno dictorum Triannorum, &c.*

¶ TRIANTUS, f. pro *Striatus.* Vide *Castriatus.*

¶ 1. TRIARE, Ex multis eligere, Gall. *Trier*, Provincialibus *Triar.* Inquisitio an. 1268. *Et ipse venit ad dictas oves, ... & elegit sive Triavit oves pastorum.* Infra: *Triaverunt per sacramentum dicti pastores avere eorum.* Litteræ an. 1237. apud Rymer. to. 4. pag. 803. *Ad eligendum & Triandum mille homines Wallenses ad lanceas, &c.* Aliæ an. 1338. to. 5. p. 7. *Centum homines Wallenses ... de melioribus, validioribus & fortioribus ... eligatis, Trietis & arraietis, vel eligi, Triari & arraiari faciatis.* V. *Assidere* 3. Hinc

☞ *Triaige*, Separatio, selectio: quo nescio an spectet vox *Triaige* in Chartul. Latiniac. fol. 267. v°. *Sauf & reservé certain dixmage que l'Abbé de S. Mor des fossez & les hoirs Tiersault preignent certain Triaige oudit terroner d'Ongnes.* Ubi fortassis legendum est *Terrage* vel *Tierçage.*

2. TRIARE, vox Fori Anglici, *Causam agere, rem probare, actione experiri, examen litis subire*, denotans à Saxon. ꞇꞃiƿian, uti vult Somnerus, *i. probationibus innocentiam suam ostendere, vel fidem suam injuste in dubium vocatam probare, seque dignum, cui fides adhibeatur.* Spelmannus: *Triatio, Triatores, Anglis Tryaours, vocabula forensia, quibus nulla, quod sciam, Latine respondeant satis apposite. Est autem Triatio, exactissima litis contestatæ coram Judice per duodecimvirale sacramentum exagitatio, quod & Triare dicitur: & ipsi Sacramentales inde Triatores, eorumque sacramento res comprobata, Triata appellatur.* Fleta lib. 4. c. 10. §. 4. *Si parentes producantur, qui quarentem suum sub potestate domini constitutum probaverint, Triantur per hoc tam causa status, quam assisa, & talis liberabitur domino suo, ut villanus suus.* Adde §. 5. [& Chronicon Wethamstedii pag. 425.] Will. Thorn. ann. 1335. *Qui vero Salomon, hujus seculi prudens fabricavit sibi stateram, Abbati & Conventui postea dolosam & abominabilem, ... & cum illa Triavit 20. sol. in denariis antiquis ponderis maximi, cum quibus æqua lance recipiebat denarios quorumcunque.* Hæc verba non plane percipio, nec video, quomodo vocis notioni à Somnero & ab aliis allatæ conveniant. Littleton. sect. 193. *Ceo sera Trié en le countie lou le plaintif avoit conceivé son action, & nenny en le county lou le manor est, &c.* Infra: *Si ascun villeine voylloit suer ascun maner de action à son use demesne en ascun countie, ou il est fort à Trier envers son Seignior, &c.* Jo. Britto de Legib. Angl. c. 29. *A quel jour le Visconte face Trier 12. des plus sages & plus leals, & plus souffisans de tout le hundred, & ceux faire jurer, &c.* Hinc forte vox Gallica *Trier*, pro seligere, eligere.

TRIALLUM, Ipsa *triandi* actio. Willelm. Stanfordius lib. 2. de Placitis Coronæ cap. 49. *Le Triel est per verdit de 12. hommes: le confession est per la partie mesme, quand il eeo confesse devant le Coroner, ou devant les Justices.* Triplex autem *Triallum* recenset idem Stanfordius: *Trial par bataille*, lib. 3. c. 1. 13. 14. cum quis se à crimine defendit per duel-

lum: *Trial par les Pers du Royaume*, eodem cap. 1. cum quis reus nobilis à Paribus suis judicatur: & *Trial par le pays*, cap. 2. & seqq. V. *Patria*. In quo vero differat *Triallum* ab *indictamento*, vide eumdem Stanford. lib. 2. c. 26. p. 90.

¶ TRIAS, SS. Trinitas, à Gr. τριάς, Ternio. Sigebertus Levita in Vita Theodorici Episc. Metensis, apud Leibnit. to. 1. Scriptor. Brunsvic. p. 294.

Adsis una Trias, anima trina monas.

¶ TRIATIO, Triator. Vide *Triare* 2.

¶ TRIATRUS, *Tertius dies*, in Amalthea.

TRIAVERDINI, cum Brebantionibus & Ruptariis junguntur in Concilio Lateranensi III. ann. 1079. can. 2. 27. *De Brebantionibus & Arragonensibus & Navarris, Basculis & Coterellis, Triaverdinis, qui tantam in Christianos immanitatem exercent*, &c. Vide an non legendum sit *Trialemellinis*, qui scilicet *Trialemellis sicis*, de quibus supra, utebantur.

TRIBATTERE. Lex Salica tit. 40. §. 9. *Si quis jumenta aliena Tribasteris, & evaserint*, &c. §. 14. *Caballos aut jumenta aliena Tribasteris, aut debilitaveris*, &c. Spelmannus *tribattere* ait, esse fine sanguinis effusione verberare, vel cædere, Anglis *Dribeat*, à Saxon. ðpiȝe. Angl. *Dry*, i. *aridus*, & beate, *percutio*. [Melius forte Vossius l. 4. de Vitiis serm. c. 2. *Tribastere* interpretatur ter sive sæpius *battere* seu percutere.] Vide *Trabastere*.

TRIBIANA, Vitis species, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ TRIBILIUM, à Gr. τρύβλιον, Catinus, paropsis, vas in quo cibi proponuntur. Agnellus in Vita Georgii Episc. Ravenn. apud Murator. tom. 2. p. 185. col. 2. *Judith vero Caroli mater dedit eisdem sacerdotibus Tribilium* (vel Tribilion) *argenteum modicum unum, afferens se non plus habere, dicens: Tollite hunc ferculum, resocillate penuriam vestram.*

¶ TRIBILLUM. Vide supra *Tibrillum*,

TRIBLAGIUM, Species tributi vel præstationis, in Tabulario S. Vandregisili, [scilicet in Charta ann. 1214. to. 2. p. 1718. *Ego Hugo Mandeguerre dedi... monachis ibidem Deo servientibus... totum tenementum.... apud Avesnes, cum omnibus pertinentiis, tam in serviciis quam in redditibus, releviis, auxiliis... fenagiis, Triblagiis, & omnibus aliis, qua ad manum meam... debent devenire.* Servitium intelligo quo vassalli debent terere frumentum dominorum suorum; nisi forte legendum censeas *Criblagium*. Vide *Tribulagium*.]

TRIBLATTON, Trini coloris pallium, vel in blatta aut cocco ter tinctum. Petrus Damian. lib. 4. Epist. 7. *Mihi pallium reverenter obtulit, quod Triblathon juxta sui generis speciem nuncupatur. Trium quippe colorum est, & blathon pallium dicitur, unde Triblathon pallium vocatur, quod trium cernitur esse colorum.* Leo Ost. lib. 3. c. 20. *Viginti pannos sericos, quos Triblattos vocant*, coëmit. Infra: *De Triblattis verò omnibus pluviales fieri jussit.*

TRIBOK, Tribocchus. Vide *Trebuchetum*.

¶ TRIBOLETUS Panis. Vide in *Panis*.

¶ TRIBON, Græc. Τρίβων, Pallium tritum, sordidum. Vide *Tribunarium*. Ausonius Epigr. 53. 1.

Pera, polenta, Tribon, baculus, scyphus, arcta supellex.

¶ TRIBONA, Idem quod *Tribuna*, si non est ita legendum, Ambo, pulpitum Ecclesiæ. Chron. Siciliæ apud Marten. to. 3. Anecd. col. 10. *Consecrata fuit Ecclesia S. Spiritus de Panormo, videl. ann. Dom.* MCLXXX. *ut scriptum est in Tribona magna Ecclesia ipsius.*

¶ TRIBUCCUS. Vide supra *Trebuchetum*.

¶ TRIBUCES, Ocrea lanea. Vide *Tubrucus*.

¶ TRIBUCH, Machinæ genus. V. *Trebuchetum*.

¶ TRIBUCHARE Monetam. V. *Trabuchare*.

¶ TRIBUCHETUM, Tribuculus. V. *Trebuchetum*.

¶ TRIBUERE, Præstare. Cod. Theod. lib. 13. tit. 3. leg. 10. *Medicis & magistris urbis Romæ sciant omnes immunitatem esse concessam: ita ut etiam uxores eorum ab omni inquietudine Tribuantur immunes.*

¶ Sibi Tribuere, Sibi vindicare, in eodem Codice lib. 9. tit. 42. de Præscript. leg. 14.

TRIBULA. Charta Mariæ Reginæ Siciliæ an. 1293. pro fundatione domus Dei Tornodor. *Idem redditum illum in quo piscatores ad Tribulam & ad junchias nobis singulis annis tenentur pro piscando in riparia Tornodorensi.* Machina forte piscatoria, in modum *tribuli* bellici, de quo mox.

☞ Idem haud dubie est quod infra *Trubla*, nostris *Truble* vel *Trouble*, ut rursum colligitur ex Charta an. 1279. ex Tabular. Sangerm. *Inter eos est accordatum quod dicti homines de caseto piscare poterunt in ripparia dicta villa ad panuerium, Tribulam, lineam, nassas*, &c.

¶ TRIBULAGIUM, Tributi species. Litteræ Henrici VIII. Regis Angl. ann. 1537. apud Rymer. to. 14. p. 581. *Concedimus eisdem Johanni Greynfeld (servienti ad arma) Tribulagium nostrum, sive consuetudinem vocatam le Tribulage infra hundreda nostra de Penwyth & Kerr. Et infra stannariam nostram de Penwyth & Kerr. prædictis in comitatu nostro Cornubia provenientem, de omnibus & singulis hominibus operantibus cum eorum tribulis infra dictam stannariam & limites ejusdem, videlicet de quolibet tribulo duos denarios. Tribulam* vel *Tribulum* Latini dicebant vehiculi genus, quo frumentum in area terebatur. V. *Triblagium*.

TRIBULANTES, pro *Tribulati*, Vexati, Energumeni, Dæmoniaci, qui χειμαζόμενοι in Conciliis, [παθχικοὶ, in Vita S. Eupraxiæ n. 26. & 28.] dicuntur. Epistola 8. inter Francicas tom. 1. Hist. Franc. *Ubi Tribulantes, id est demonia habentes, in aëra suspensi torquentur.* Vide Glossar. med. Græcit. in παθχικός.

¶ 1. TRIBULARE proprie Tribulis tundere, comminuere, ut Catoni de Re R. c. 23. metaphorice vero Affligere, vexare, in Bibliis sacris passim ut & apud Scriptores ecclesiasticos: quod improbat Vossius lib. 1. de Vitiis serm. c. 34.

¶ 2. TRIBULARE, Turbare, turbulentum facere, Gall. *Troubler*. Statuta Massil. lib. 2. c. 41. *de operatoriis Blancariorum: Ne perturbent, vel misceant, vel Tribulent suas calquerias vel torcularia, quando eas vel ea curabunt.... Imo aquam pausatam & claram, quanto plus poterunt, inde ejiciant, ne cum aqua prædicta fimus seu lutum in dictis calqueriis seu torcularibus contentum ad portum possit decurrere.*

Tribulatio, in Glossis antiquis MSS. *Contritio; amaritudo*, [ærumna, calamitas, afflictio, in Scripturis sacris & apud Scriptores ecclesiasticos sæpissime.]

TRIBULOSUS, Tribulis plenus, senticosus, asperrimus, apud Sidonium lib. 1. Epist. 7. lib. 4. Ep. 3.

TRIBULUS, Tribuculus, Machina bellica, eadem, ni fallor, quæ *Trebuchetum*, de quo supra. Jac. de Vitriaco lib. 3. Hist. Orient. p. 1133. *Nos vero considerantes turrim capi non posse petrariarum vel Tribulorum ictibus*, &c. Infra pag. 1143. *Tribuculos* vocat. *Inventi sunt in Damiata Tribuculi 4. cum petrariis & mangonellis plurimis*, &c. Matth. Paris an. 1099. *Petrarias, Tribunculos, & arietes cum scrophis ad murum suffodiendum construxerunt.* Infra: *Alii vero infra machinas & castella constituti cum petrariis & Tribunculis molares maximos, & lapides damnosos*

ad mœnia dirigentes, &c. Supra ann. 1097. habet *trubuculos*: *Petrarias, Trubuculos & mangonellos.* Auctor incertus post Theophanem in Leone Armenio pag. 434. Πρὸς δὲ τούτοις παρασκευάζει διαφόρων ἑλεπόλεων ὄργανά τε καὶ μηχανήματα, καὶ μαγγανικὰ παμμεγέθητα, τριβόλους τε καὶ τετραβόλους, καὶ χελώνας, &c. Ubi lego τριβόλους. Aliud enim hoc loco τρίβολον est murice, seu à *Tribulo* Romanorum, eo scilicet *propugnaculo*, uti habet Vegetius lib. 3. c. 24. *quatuor palis confixo, quod quomodo abjeceris, tribus radiis stat, & erecto quarto infestum est*: cui vocem τριβόλους usurpat Leo in Tactic. c. 11. §. 28. 46. c. 14. §. 45. c. 19. §. 56. de quo etiam Salvianus l. 6. *Sicut enim exercitus pugnatur: ea loca, per quæ venturas hostium turmas sciunt, aut foveis intercludere, aut sudibus præfigere, aut Tribulis infestare dicuntur, scilicet ut si non in omnia ea quispiam incidat, nullus tamen penitus evadat*, &c. De ejusmodi tribulis videndus Budæus in Annot. ad Pandect. [& Car. de Aquino in Lex. Milit.]

TRIBUNA, Ambo, pulpitum Ecclesiæ, quod *Tribunal* quidam è Patribus vocant, vulgo nos *Tribune*. Alii *Tribunam* interpretantur opus rotundum & testudinatum. Ugutio: *Absida est Græcum, & interpretatur lucida, i. latus ædificii, vel Tribuna*, &c. Epitaphium Wifredi Comitis Barcinonensis apud *Fra Diago* lib. 2. Hist. Comitum Barcinon. c. 15. & Anton. de *Tepez* tom. 4. Chron. Ord. S. Benedicti p. 362. *Sub hac Tribuna jacet corpus quondam Vuifredi Comitis*, &c. an. 914. [Acta S. Bertrandi, to. 2. Junii p. 802. *Apud Tribunam majoris aræ & penes monumentum, in quo præfati corpus Præsidis in pace quiescit*, &c. Jac. de Varagine Chron. Januense apud Murator. to. 9. col. 36. *Cum vero in Tribuna imago pulcherrima deberet destrui, taliter sunt ingeniati, quod illam trosimam* (*cidsunnam* in Cod. Ambros.) *salvam & integram cum illa imagine per brachia xxv. traxerunt, & eam in fundamento, ubi modo est, stabiliter collocarunt.* Concil. Lugdun. ann. 1527. *Evangelium alta voce in Tribuna & capella Crucis more solito .... dixit & evangelizavit. Tribuna*, Cruscanis Academicis dicitur, *la parte principale di edifici sagri, o di altre fabbriche insigni*: Macris vero fratribus *Tribuna* dicitur Hemicyclus muralis, qui in fine Presbyterii solet terminari, quasi Tribunal, quia ibi Tribunal sive pontificalis cathedra collocabatur, ut in Templo S. Ceciliæ Transtiberinæ regionis ex lapide adhuc exstat, &c.]

1. TRIBUNAL, inquit Amalarius, lib. de Divin. Offic. c. 18. vocat Cyprianus gradum, super quem ascendit Diaconus ad legendum, scribens ad clerum & plebem de Celerino Confessore, lib. 4. Epist. 5. *Hunc ad nos venientem ... quid aliud quàm super pulpitum, id est super Tribunal Ecclesiæ oportebat imponi, ut loci altioris celsitate subnixus, & plebi universæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta & Evangelium Domini.*

2. TRIBUNAL, Gr. βῆμα, in Vitis Patrum, [Locus in templo ubi Sacerdotes consistunt, laicis interdictus nostris *Sanctuaire*. Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 56. *In hoc honorabili ministerio debet Pontifex venire in Tribunal Ecclesiæ & inclinare caput contra altare.* Vita S. Dionysii Mediol. n. 14. to. 6. Maii p. 46. *Et cœperunt se Arriani intra Ecclesiam cum Catholicis miscere, ita ut Episcopi illorum Tribunal conscenderent.* Neque aliter accipienda hæc vox videtur in Translat. S. Hunegundis sæc. 5. Bened. pag. 224. tametsi de capitulo Monachorum intelligit Mabillonius: *Feruntur beata pignora in cryptam sanctæ & individuæ Trinitatis in honore dedicatam, retro ejusdem ipsius monasterii Tribunal fabricatam usque contiguam.* Ibid. pag. 226. *Sacras reliquias ...., in sacro peribolo retro altare sanctæ virginis Hunegundis intra pyramidem, quod nos oraculum dicimus, digno cum obsequio componunt.*]

3. TRIBUNAL. *Tribunalia* inter ministeria sacra videntur reponi in Testamento S. Aredii: *Item coopertorium lineum valentem solid. 4. pallas corporales 4. minores 5. & Tribunalia valentia solidos 12. & alia cotidiana valentia sol. 6. & alia cotidiana, quæ sunt ante altare valentia sol. 5. & multa alia pretiosa ornamenta.* Infra: *Simul & de Sisciaco oratorio Tribunalia duo valentia solid. 4. vela ad ostia 3. valentia solidos 6. turres, calices, pallos*, &c.

☞ Mabillonius lib. 1. de Liturgia Gall. c. 7. n. 7. suspicatur intelligenda esse *sedilia* ministrorum, aut pulpita mobilia, seu quamvis aliam supellectilem mobilem ad ornatum altaris; quod hic mobilia dumtaxat ornamenta recenseantur. Vide *Sedes Majestatis* in *Sedes* 2.

¶ 4. TRIBUNAL, Agger. Josephus de Excidio Judaico: *Aliud in eo suggestum & tanquam Tribunal exstructum est è lapidibus magnis apte junctis, & in eo turris imposita sexaginta cubitorum.*

TRIBUNAL *novemdecim accubituum.* De eo multa nos in Constantinopoli Christiana. [Vide *Accubitus*]

¶ TRIBUNALIA SIDEREA, Cœlestes Beatorum sedes, in Actis SS. Saturnini & aliorum Martyrum Africanorum, tom. 2. Miscell. Baluz. pag. 66.

TRIBUNARIUM, Vestis sordida, à voce Græca τρίβων, seu τριβώνιον, quæ proprie erat vestis seu indumentum Philosophorum, ut est apud Moschopulum & alios: unde τριβώνιον μεταμφιέννυσθαι, apud Eunapium in Ædesio p. 54. pro *Philosophum agere*. Interpres Hist. Apollonii Tyrii p. 10. *Apollonius, exuens se Tribunarium, ingreditur lavacrum.* Lexic. Gr. MS. Reg. cod. 2062. Τριβώνιον, ἔνδυμα φιλοσόφου, ἴχνη σημεῖα, ἀκ γράμματα. Aliud, cod. 930. Τρίβωνα, στολισμόν, τριβώνιον, ἱμάτιον παλαιόν. *Tribonion* etiam Monachis tribuit Psellus de Operatione dæmonum p. 133. quod alii *pallium* vocant. Vide *Pallium* 1.

¶ TRIBUNATUS. Vide in *Tribunus*.

¶ TRIBUNCULUS. Vide *Trebuchetum* & *Tributus*.

¶ TRIBUNITIARIUS. Vide in *Tribunus*.

TRIBUNUS, Vox Latinis Scriptoribus nota.

TRIBUNI FABRICARUM, Qui fabricis armorum præerant, de quibus Ammianus lib. 14. 15.

TRIBUNUS MARITIMORUM, de quibus est formula Senatoris 24. lib. 12. His cura potissimum incumbebat in oris maritimis navigia præparandi pro re publica, atque adeo etiam in fluviis, quorum oras continebant. Præterea salinas curabant.

TRIBUNI ET NOTARII *simul*, quibus utebantur Principes ad mandata perferenda. De iis multa habent Jacobus Gothofredus ad Leg. un. Cod. Th. de Mandatis Princip. & Henricus Valesius ad l. 17. Ammiani p. 140. quos non exscribo. Iidem

TRIBUNI NOTARIORUM dicti, apud Marcellinum Comitem & Zozimum lib. 5. atque ii fuere proprie Notarii Principis, quorum summa erat dignitas. Vide Conc. Chalcedon. act. 1. Collat. Carthag. I. c. 3. S. Augustinum Ep. 159. 160. Ambrosium Ep. 32. Senatorem l. 1. Ep. 4. lib. 6. Ep. 2. &c.

TRIBUNUS ORDINIS PRIMI, apud Lactantium lib. de Mortibus Persecutor. n. 18.

TRIBUNUS VOLUPTATUM, in lege Cod. Th. de Scenicis, apud Senatorem lib. 5. Ep. 25. lib. 6. Ep. 19. lib. 7. Ep. 10. Julium Firmicum lib. 3. Math. cap. 7. qui *voluptatis* urbicæ, seu ludorum curam gerebat, Vide Passionem S. Savini num.

Digitized by Google

num. 1. Idem, qui τριβοῦνες τῆς θυμέλης, in Actis S. Maximi Confess. num. 12.

Erant præterea complures aliæ dignitates hac *Tribuni* appellatione, de quibus in utroque Codice, apud Ammianum, in Notitia Imperii, in Veterib. Inscript. apud Gruterum in Indice c. 5. &c.

☞ Hebræis quoque noti fuerunt *Tribuni*, de quibus passim mentio est in Scripturis sacris. Horum institutio refertur Exod. cap. 18. Mille viris præerant, jusque dicebant populo.

TRIBUNI vero dignitas quæ fuerit in Francia sub primis Regibus, non omnino constat: tametsi militibus præfuisse satis innuit Walafridus Strabo de Reb. Eccl. c. 31. *Sicut Tribuni militibus præerant, ita Abbates Monachis athletis spiritalibus præesse noscuntur.* [Si tamen hic intelligendi non sint *Tribuni* Romanorum, ut interpretatur P. *Daniel* l. 1. Milit. Franc. c. 2.] Comitibus postponuntur *Tribuni* in Lege Wisigoth. lib. 11. tit. 1. §. 2. Gradum vero fuisse ad Comitis dignitatem indicat Fortunatus lib. 7. Poëm. 16.

Theodoricus ovans ornavit honore Tribuni,
Surgendi auspicium jam fuit inde tuum.
Theudebertus enim Comitiva præmia cessit,
Auxit & obsequiis cingula dignitatis.

Vir tribunicia potestatis, apud Gregorium Turon. lib. 10. c. 21. Penes Tribunos fuisse castrorum & carcerum custodiam observare est ex eodem Fortunato in Vita S. Germani Episc. Paris. cap. 62. 68. & in Vita S. Radegundis c. 38. Tribunorum meminit etiam idem Gregor. Turon. l. 7. c. 23. Desiderius Episcop. Cadurcensis Epist. 16. & Monachus Sangall. lib. 2. de Carolo M. cap. 41. sub quo, & successoribus, *Tribuni*, Comitum Vicarii fuisse videntur. Hinc *Tribuni seu Vicarii*, in Concilio Moguntino c. 50. & in Lege Longob. lib. 2. tit. 47. §. 5. Sed in Charta ann. 1077. ex Tabulario Corbeiensi apud Duchesnium in Hist. Guinensi p. 318. Gualterus Comes Ambianensis dicitur invasisse Vicecomitatum & omnem *Tribunitiatiam Corbeiæ potestatem. Tribunum illustrem* quemdam vocat Ordericus Vitalis lib. 6. p. 606. Vide eumdem p. 674. [& mox *Tribunatus.*] Tributa præterea videtur exegisse: nam

TRIBUNUS dicitur, qui *tributa* recipit, apud Ebrardum in Græcismo c. 9.

Qui soles accipere sub Rege tributa, Tribunus.

Infra:

Quique tributa legit, ille Tribunus erit.

Cap. 19.

Præbeo præbendas, tribuoque tributa Tribuno.

Gloss. Lat. Gall. *Tribunus, Tribunes, qui a sous lui 30. hommes, ou qui reçoit truage.*

TRIBUNI apud Wisigothos, post Comites erant, ex Lege Wisigoth. lib. 11. tit. 1. §. 2. ut supra attigimus.

TRIBUNUS. Scribit Joannes Lucius lib. 2. Hist. Dalmat. c. 16. Magistratum, quo Belgradensis in Croatia civitas olim regebatur, *Tribuni* appellationem habuisse, qui ut plurimum *Trun*, vel *Trum*, per abbreviationem scriptus reperitur.

¶ TRIBUNUS, Syndicus, seu Procurator civitatis. Synodus Oriolana an. 1600. to. 4. Conc Hispan. p. 725. col. 1. *Absque consensu & approbatione Episcopi, justitia, juratorum, magistri rationum, Tribuni sive Syndici, & advocatorum civitatis Oriolanæ.*

¶ TRIBUNATUS, TRIBUTIANA POTESTAS, Præfectura. Charta ann. 1078. ex Chartul. 23. Corb. *Quia nobis sumus de Tribunatu Corbeia, præmium de libertate loci pariter libuit intimare... Omnem Tributianam potestatem invasit.* Vide paulo ante ubi laudatur Charta ex eodem Tabular. quæ meminit *Tribunitiaria potestatis Corbeia.*

TRIBUS. Regula S. Pachomii c. 16. *Vocatur autem una Tribus, habens tres vel quatuor domos, pro numero & frequentia monasterii, quas nos Familias vel Populos unius gentis possumus appellare.* Adde c. 15.

TRIBUS, Pagus, villa. Felix Monachus Girwensis in Vita S. Guthlaci n. 8. apud Mabillonium: *Cum ad salutaris lavacri sacratas undulas propinquasset, ex appellatione illius Tribus, quam dicunt Guthlacingas, proprietatis vocabulum velut ex cœlesti consilio Guthlacus percepit, &c.* [Vide *Tribunatus* in *Tribunus.*]

¶ TRIBUS, Regio, tractus, Gall. *Canton.* Charta Gradloni Regis Britonum apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 17. *Volo illi dare... Tribum Carnam XVII. villas... Tribum Petran XXX. villas in discumbitione æterna: Tribum Clecher III. villas.* Tabularium Landevenec. *Comes Cuenus dedit S. Wingualoeo Tribum quamdam, cujus divisio est usque ad fluvium Elorn, &c.*

¶ TRIBUS, Ecclesia succursalis, vernacule *Trene.* Tabular. Kemperleg. *Addidit... ad procurationem fratrum augendam duas Tribus, quæ sunt in plebe Banadluc, quarum nomina sunt hæc, Trentballac & Treuguennou.* Vide *Treb.*

TRIBUTALES, Coloni liberi, obnoxiæ licet conditionis, ut qui ad tributa & serviles operas tenerentur. Donationes factæ Eccl. Salisburgensi c. 1. *Dedit... idem Theodo Dux, de Romanis Tributales homines 80, cum coloniis suis in diversis locis.* Cap. 3. *Tradidit... villam cum Tributalibus suis.* Ibid. *Tradiditque Tributales Romanos ad eumdem locum in diversis locis colonos centum sedecim.* Eod. cap. *Cum omnibus appenditiis suis & marsis 60. inter servos & Tributales. Tributales manentes*, cap. 5. [Vetus donatio apud Meichelbec. to. 1. Hist. Frising. p. 52. *Dono casus, curtes, mancipias, servos, liberos, Tributales, &c.* Et infra: *Hæc sunt nomina famulorum servientium seu liberorum Tributalium, &c.*]

TRIBUTARII, Eadem notione. Gloss. Lat. Græc. ὑπόφορος ὑποτελὴς, *Tributarius.* Salvianus lib. 5. de Gubernat. Dei: *Tributarii omnino pauperes non putantur, nisi cum his tributi cumulus imponitur.* Testamentum S. Aredii: *Addimus etiam mancipia, quæ Colonaria appellantur, & nobis Tributaria esse perhibentur.* Gregorius Turon. l. de Gloria Confessor. cap. 103. *Testisque est ipse populus hodieque, qui cum sanitatem recipiunt, statim se Tributarios loco illi faciunt, ac recurrente circulo anni, pro reddita sanitatis gratia, tributa dissolvunt. Tributarius Romanus*, in Lege Salica tit. 43. §. 8. & in Recapitulat. ejusdem Legis §. 14. dicitur vetus Galliæ incola, respectu Francorum, qui ab omni tributo immunes erant, contra quam alii, ut docet Gregorius Turon. lib. 7. Hist. c. 15. Charta ann. 744. to. 2. Monastici Angl. p. 844. *Hæc vero vocabulorum signa tomi stylo indita sunt, ne forte litium vel contentio, seu jurgium, jam erepserit inter Tributarios vestros, nostrosque colonos, &c.* Vide to. 3. pag. 115. 116. Theodorus Campedonensis, de S. Magno c. 25. *Inquisivit... quomodo in vicina loca potuisset Tributarios invenire de eodem pago, qui vectigalia annuatim redditibus regiis inferre debebant.* Traimundus Claravallensis Epist. 2. *Intantum, quod aliqui ex vobis primæ institutionis obliti penitus, vel ignari, contra ordinis vestri gloriam & decorem, villas, molendina, ecclesias, & altaria possident, fidelitates & hominia suscipiunt, rusticos & Tributarios tenent.* Adde Stephan. Eddium in Vita S. Wilfridi c. 8. Egbertum de Ecclesiastica insti-

tutione p. 92. Walafridum Strabum de Miraculis S. Galli c. 11. &c. Observat Cujacius ad tit. Cod. de Agricolis, censitis & colonis, lib. 11. adscriptitios *tributarios* esse, id est, capitis censum sive capitationem præstare: colonos vero non esse tributarios, licet reditus certos & pensiones domino terræ præstent in pecunia, vel in speciebus, pro solo.

Tributaria Terra, unde tributum ad partem regiam, vel ad Ecclesiam, exigi solet, in Lege Longob. lib. 3. tit. 8. §. 2. in Capit. Caroli M. lib. 4. c. 37. & in Capitul. 4. an. 819. c. 2.

Tributarium, Modus agri à *tributariis* seu colonis possessus & cultus, *Colonia*. Charta Offæ Regis Anglor. in Evidentiis Ecclesiæ Cantuariensis an. 990. *Dedi enim illi 90. Tributaria terra bipartita in duobus locis, 60. in loco, qui dicitur, &c.*

¶ Tributare, Italis, Tributum exigere. Chron. Placent. Joh. Demussis ad ann. 1376. apud Murator. to. 16. col. 527. *Erant in dicto Episcopatu plusquam L. cives, qui tenebant bannitos & faciebant Tributare districtuales, & etiam cives & forenses, qui transibant per dictum Episcopatum.* Statuta criminalia Riperiæ c. 116. *Si quis Tributaverit aliquem, & qui tributum acceperit, in havere puniatur.*

TRIBUTATIO, Exactio. Historia Cortusiorum lib. 8. c. 2. *Decapitatur Pregadinus de Caradesio Judex, & socius Potestatis, propter Tributationes, quas commiserat in officio.*

¶ TRIBUTIANUS. Vide in *Tribunus*.

TRICA, Tricia, &c. Crines intexti, implicati, à Gr. θρίξ, ut quidam volunt, vel ex Latino *Tricæ*, quæ Nonio sunt *impedimenta & implicationes*, uti rursum infra docemus. Nostri *Treces*, Itali *Trecce* dicunt. Σειραί, Nonnacchio Poetæ (uti observatum à Villiomato, seu Josepho Scaligero ad Titium) & 70. Interpretibus. Ubi enim S. Ambrosius Epist. 24. ad Vigilium nude *crinem* habet: *Si dissoluti essent crines septem capitis sui, & quasi in cubitum intexti, discederet ab ea virtus sua:* iidem τὰς ἑπτὰ σειρὰς τῆς κεφαλῆς, &c. dixerunt. Ita Festus *senis tantum crinibus* ornari licuisse Vestalibus scribit, id est *trecis*.

¶ Tricia Asini, f. Clitella è *crinibus* seu pilis farta. Charta an. circ. 1080. è Tabul. S. Albini Andegav. *De bulzono, de balteo, de Tricia asini, de talibus & his similibus minutis rebus, si furata fuerint, furto non deputari præcipimus.*

Trica, Tricare. Joannes de Janua: *Trico, as, à Trica capillorum dicitur, i. decipere, vel impedire, vel demorari ... Item Tricare, i. Tricas capillorum facere, & est verbum pertinens ad mulieres, quæ Tricant crines suos, quos in tres partes divisos subtiliter complicant & involvunt: & hujusmodi involutio Trica dicitur quasi capiens, id est tres partes crinium: & inde detrico, as, unde Eccles. 32. Et hora surgendi non te Trices, i. non sis piger, vel non facias moram in componendo capillos, sicut mulieres faciunt: vel non sis mollis & effeminatus, quando debes strenue operari, &c.* [Gl. Lat. Gall. Sangerman. *Tricare, Trecer, ou devoyer, ou empescher.*] Matthæus Westmonaster. an. 1057. *Tunc Godiva Comitissa Deo dilecta die quadam, ut prædictum est, una equum ascendens crines capitis & Tricas dissolvens, corpus suum præter crura candidissima inde velavit, &c.*

¶ Triccia. Sermo S. Humilitatis Abbatissæ in Actis SS. Maii to. 7. p. 835. *Triccia sua sunt annulata.*

Treca, Vincentius Belvac. lib. 30. Speculi Hist. cap. 71. de Tartaris; *Raduntur à parte posteriori, & longos habent capillos ac Trecas retro juxta aures.* Eadem habet Sanutus lib. 3. part. 12. c. 9.

¶ Treccia. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii pag. 152. * *Ipsa Dei famula sibi mutilare fecit Trecciam.*

¶ TrecceI de cepis, Ceparum implexarum fasciculi, in Tabulario Portus Regii.

¶ Trecia. Joh. Demussis Chron. Placent. ad an. 1314. tom. 16. Muratorii col. 485. *Et tunc pluribus mulieribus incisi fuerunt digiti & Trecia per certos crudeles de Placentia, causa accipiendi annulos de digitis & in Trezoriis de Trecis ipsarum mulierum.* Adde Acta SS. Maii to. 7. p. 154.

¶ Treza. Memoriale Potestatum Regiens. ad an. 1219. apud Murator. to. 8. col. 1103. *Soldanus ... arripuit ferrum, quo cinctus erat, sibi barbam & Trezas & caudam & comam sui equi truncavit.*

Tresorium. Fleta lib. 1. c. 5. §. 4. de Meretricibus: *Si tertio inventa fuerint hospicii secutrices, considerabitur quod amputentur eis Tressoria, & quod tondeantur.*

☞ Alias *Tressorium*, Gallis vulgo *Tressoir*, non sunt ipsi crines intertexti, sed vel instrumentum plectendis & intertexendis crinibus, vel crinium intertextorum muliebris ornatus. Le Roman *de la Rose* MS.

En sa main tint un mirenoir;
Si ont d'un riche Trecheoir
Son chef treché mouls richement;

Computus an. 1239. è Bibl. Reg. *Pro una cointura argenti & duobus Tressouers.* Litteræ Johannæ Reginæ Navarræ an. 1349. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 223. col. 1. *Item, nos Tressons d'orfaverie, qui sont de rubis d'alixandre, d'esmeraudes & de perles.*

TRICALIUM, Trivium, *triplex callis*, aut via. Tabularium Casauriense ann. 968. [apud Murator. to. 2. part. 2. col. 958. *Et fine Tricalio de Casereſe, & Tricalio de Meneliano.* Col. 959.] *Et sunt infra fines fine Tricalio de Galesiano, & fine via, qua pergit, &c.* Ubi vocabulo *tricalio* suprascriptum legitur minusculis litteris, sed antiquis, *i. trivio*. Idem videtur quod *Trifinium*, de quo Isidorus Orig. 15. lib. c. 14. *dictam eo quod trium possessionum fines adstringit*, vel forte *attingit*. Vide *Callis*.

¶ TRICAMERATUS, Constans triplici camera. Vide locum in *Bicameratus*.

¶ TRICAPITINUS, Triceps, tria habens capita. Gloss. Lat. Græc. *Tricapitinus*, Τρικρανής, τρικέφαλος, ibidem.

¶ Tricapitus, Idem, to. 1. SS. Julii p. 439.

TRICARE, Trigare. Lex Salica edit. Heroldi tit. 38. §. 4. *Si quis alienum servum banniderit, & ei insuper 40. noctes Trigaverit opera sua, &c.* Edit. Pith. *Ut ei 40. noctibus operare non potuerit.* Ubi *Trigare*, pro *Tricare* habetur: est quippe *Tricare*, morari, differre, cessare: quomodo *Triga*, dicunt Occitani. Regula Magistri c. 19. *Si ad sextam horam refectionem Tricatam hebdomadarii offenderint*, i. non expeditam, aut paratam. Nam *Tricæ*, inquit Nonius, *sunt impedimenta & implicationes*: unde *intricare*, impedire, morari. Lex Alaman. tit. 97. *Si carrucam involat, aut sumpsit rotas in priore parte, ut die illa opera Tricetur.* Epistola Eadburgis Virgin. ad S. Bonifac. Mogunt. Episc. *Malus mori, si sic Deo auspici, cui arcana non latent, placuisset, vel tarda mors non Tricaverit.* Reinerus Mon. de Mirac. S. Gisleni c. 5. *Dixitque ei: Non te Trices adire Malbodium, dicturus Prelata, &c.* [Miracula S. Bertini l. 2. c. 8. *Vigilandum potius .... quam segnitia Tricandum. Senio morboque Tricatus*, in Vita V. Eigilis Abb. Fuldens. sæc. 4. Benedict. part. 1.

Digitized by Google

pag. 239. Fridegodus in Vita S. Wilfridi Episc. eod. sæc. part. 2. p. 724.

Quid Tricor dictis? dabitur nunc his quoque finis
Credo quidem scriptis, &c.

Vide *Trica.*]

TRICARE, Implicare, innectere. Vita S. Deicoli Abbat. Lutrens. n. 34. *Quo facto, sacramento jusjurandi super tanti Patris sepulchrum se unanimiter Tricaverunt, quatenus eorum nullus se saberaberet, quin in proximo seculo abrenuntiaret.* [Le Roman d'Athis MS.

Ne pucelle n'a nul mestier,
Qu'on la doive d'amour Treschier,
Ne lui dire faulse parole.]

Alia notione, sed haud omnino certa usurpat Ethelwlfus de Abbatib. Lindisfarnensib. cap. 10.

¶ TRICARE, Conqueri. Will. Malmesbur. in Ethelwoldo Wintoniensi Episcopo: *Cum monachi miraculorum frequentia defessi essent, & sese inopes somni Tricarent, &c.*

DETRICARE, Idem quod *Tricare*, Morari, vel remorari. Pactum Childeberti & Chlotarii Regum §. 5. post Legem Salicam: *Quod si placitum fannis non Detricaverit.* Id est, si causa aliqua vel excusatio judicium non remorata fuerit. Magnum Recordum Leodiense p. 59. *Et que en se il n'i ait nul Detriance ne excusance: & s'il advenoit que aucun de ceaux, qui venent pardevant les Eschevins fussent Detriez ou prolongiez outre le terme convenu, &c.*

TRICHA, *Deceptio*, Johanni de Janua.

TRICHARIA, Gallis *Tricherie*, Deceptio. Ita autem appellabant Massilienses [aliique] ludos aleæ. Statuta MSS. Massiliensis urbis lib. 5. *Ordinamus, quod nemo deinceps in Massilia possit vel audeat tenere domum Trichariæ, in qua publice lusores alearum, sive deciorum, vel taxillorum, sive Trichatores alii indifferenter ad ludendum conveniunt, hoc excepto, quod quilibet possit ludere ad scacos, & ad tabulas, & ad regmentam.* [Melius in edit. c. 10. *reginetam.* Adde c. 9. *de Trichatoribus.* Statuta Arelat. MSS. art. 51. *Trichatia non fiat, nec teneatur Arelate de nocte.* Statuta Ecclesiæ Biterr. ann. 1342. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 651. *Excommunicamus omnes .... qui Tricharias publice tenent, ubi nomen Christi & B. M. & SS. O. blasphematur.*]

¶ TRICHERIA, Eadem notione. Charta Communis Balocoli an. 1208. *Si qua vilis persona, ut sunt tabernam frequentantes & Tricheriam, vel publicæ meretrices, &c.* Alia ann. 1300. *Nullus postquam nox fuerit audeat ludere in tabernis ad taxillos, nec in aliis locis suspectis, nec in quibus teneatur Tricheria.*

TRICATOR, Idem qui *Trichator.* Id porro cognominis inditum Theobaldo Carnotensi Comiti. Hugo Flaviniacensis p. 185. *Odo filius Odonis, filii Tebaldi Carnotensis, cujus cognomen fuit Tricator.* Deceptores, & fraudium architectos etiamnum *Tricheurs* dicimus: qui res *impediunt*, vel *implicant*, ut est in loco citato Nonii.

TRICATORES, Florentinis dicti Inquisitores à judicibus delegati, ut Auctor est Petrus de Vineis lib. 5. Epist. 89.

¶ TRICENARIA LEX. Vide in *Lex.*

TRICENARIUM, TRICANARIUS, Officium 30. Missarum, quod totidem diebus peragitur pro defunctis: vel obventiones quæ obveniunt Sacerdotibus ratione ejusdem officii. Martyrol. Corb. MS. de Societate Eccl. S. Medardi Suession. & S. Bertini cum Corbeiensi: *Et si brevis de defuncto eorum ad nos venerit, vel noster ad eos, statim percussa tabula .... agetur officium pro eo, deinde Tricenarium cum septenario, & ab unoquoque Sacerdote Missa pro eis dicetur.* Lanfrancus in Decretis pro Ord. S. Benedicti c. 9. de Cantore: *Cura brevium, qui foras mitti solent pro defunctis fratribus, & cura numerandi Tricenaria & septenaria ad eum pertinet.* Historia de Fratrib. conscriptis, an. 800. apud Goldastum: *Instituerunt, ut quandocunque frater aliquis obierit, & loco, vel senioribus annuntiatum fuerit, eo die Presbyteri 3. Missas & cæteri fratres pro eo psalterium ac celebrationem Vigiliæ decantent, communisque oblatio ab omnibus fiat. Item in die septimo 30. psalmos: Tricesimo autem Presbyteri omnes pro eo unam Missam, & cæteri 50. Psalmos impleant, &c.* Monasticum Anglic. tom. 1. p. 150. *Pro fratribus vero defunctis hoc utrimque servabitur. Anniversarium in Martyrologio scribetur: cibus 30. diebus pro fratribus dabitur. Pro pastoribus autem eorum integro anno 30. officia plenaria in Conventu cantabuntur: singuli fratrum 30. Missas, vel decem psalteria persolvent. Tricennarius Missarum*, in Metropoli Remensi lib. 3. p. 354. [Bernardus in Ord. Cluniac. part. 1. c. 24. *Si autem duo aut plures insimul sepulti fuerint, Tricenarius quoque Missarum & Psalmorum & septenarius pluraliter pro ambobus celebrabitur.* Conventio an. 1200. apud *Fleureau* Hist. Bles. p. 521. *Omnes Tricenarii, annualia, septenaria in communem ambobus, Prioris scilicet & Sacerdotis venient partitionem.* Litteræ Radulphi Prioris de Caritate ad Canonicos S. Martini Turon. an. 1171. to. 1. Anecd. Marten. col. 557. *Præterea statuimus, ut omni anno post Dominicam primam Quadragesimæ feria secunda .... anniversarium vestrum fiat, pro defunctis videlicet Canonicis in communi conventu solemniter, & ipso die incipiat Tricenarium, quod annuatim persolvetur, sicuti solemus facere pro fratribus nostris, scilicet Missas faciendo & pauperes reficiendo.* Regula S. Stephani Grandimont. c. 5. *Tricenarium, septenarium, annuale vel quodlibet pretium pro Missa nominatim vobis oblatum nullatenus accipiatis.* Adde Radulfum Mon. in Vita Petri Ven. Abb. Cluniac. apud eumd. Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 1198. &c.]

¶ TRECENARIUM. Charta an. 1385. è Chartulario S. Joh. Angeriac. p. 458. *Ista pauperum procurationes vel Trecenaria debent fieri in auditorio diebus superius annotatis.*

TRENTANARIUM. Gaufridus Vosiensis in Chronico 1. part. c. 55. *Instituit, ut ubicunque obiret Monachus S. Martialis, fieret pro eo Trentenarium Lemovica per duas Missas.* Infra: *Fiebat plenarie Trentenarium Lemovica, &c.* [Rursum occurrit in Charta Capituli S. Martini Turon. ann. 1171. tom. 1. Anecd. Marten. col. 556. & alibi. *Trentain* Galli dicunt eadem notione, olim *Trentier*, ut refert Borellus.]

¶ TRIGENARIUM. Charta an. 1243. ex Archivis S. Victoris Massil. *Post vestrum obitum Trigenarium faciemus.* Chartul. S. Sulpitii Bituric. fol. 22. *Concedit omne fevum presbiterale, hoc est offerendam .... confessiones, vigilias, Trigenaria, decimas, &c.* Tabulas. S. Florentii: *vi. Non. Maii incipiemus Trigenarium pro fratribus S. Melanii Redon.* Pluries occurrit ibi, ut & to. 4. Concil. Hispan. pag. 10. & 32.

¶ TRIGESIMALE. Charta an. 1200. to. 1. Ampliss. Collect. Marten. col. 1097. *Celebrabunt anniversarium ejus cum classico .... & facient annuatim unum Trigesimale pro eo.*

¶ TRIGASIMALIS. Concordia inter Canonicos S. Juliani & Monachos S. Vincentii Cenoman. an. circiter 1100. eod. to. col. 580. *Promisimus*

quoque illis pro defuncto illorum abbate unum Trigesimalem, & pro singulis defunctis monachis VII. *Missas, & VII. vigilias nos esse facturos.*

TRIGINTALE. Monasticum Anglic. to. 2. p. 414. *Et domus faciat celebrare Trigentale pro anima ejus & pro animabus omnium benefactorum, &c.* Occurrit præterea in Provinciali Cantuar. lib. 3. tit. 23. apud Will. Thorn. in Chr. cap. 25. §. 1. &c.

¶ TRIGINTALIUM. Notitia an. 1097. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 566. *Nos autem pro anima ipsius Juliana, in primo obitus sui anno, quinque Trigintalia fecimus, & unusquisque nostrorum sacerdotum septem missas.*

¶ TRIGINTANARIUM. Testament. an. 1517. ex Schedis D. *Aubret*: *Vult unum Trigintanarium Missarum fieri absque interruptione, & in qualibet Missa offerri panem, vinum & candelam, ut moris est, & illo Trigintanario finito aliud fiat.*

TRIGINTARIUS. Concilium Narbon. an. 1054. c. 14. *Monemus, ut nullus Laïcorum in opus suum retineat primitias, neque oblationes, neque Trigintarios, qui recte debentur à Clericis recipi pro fidelium defunctorum orationibus; sed Clericis, qui eisdem Ecclesiis præsunt, utendos relinquat.*

TRICENNALE, Eadem notione, in Provinciali Cantuar. lib. 2. tit. 6. lib. 5. tit. 2. in Synodo Londinensi ann. 1391. apud Willelmum Thorn. in Chr. cap. 20. §. 5. c. 21. §. 10. in Statutis Ordinis *de Sempringham* pag. 780. [in veteri Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 225.] Atque ita legendum in Synodo Exoniensi an. 1287. c. 21. pro *Triennale*: *Statuimus insuper, quod parochiales Presbyteri annalia vel Triennalia non recipiant, per quæ parochiales Ecclesiæ careant officiis debitis & quotidianis.* Charta Adalaidis Comitissæ Bellimontis & dominæ de Gornaio: *Postquam supradicta Comitissa de hoc mundo migraverit, & certi fuerint Monachi de morte ejus, in crastino Tricennale incipient, & sic singulis annis redeunte tempore anniversarii ejus Tricennale facient.*

¶ TRICESIMALE. Societas Abbatiarum Sangerm. Paris. & Fiscamn. an. 1116. in Probat. Histor. Sangerm. p. XXXV. *Ideoque decrevimus, ut pro fratribus nostris semel per annum Tricesimale faciatis, dando pro eis per* XXX. *dies panem & vinum, & quidquid illud est.*

¶ TRIDECENNALE. Charta an. 1245. è Tabulario S. Martini Pontisar. *Odoni capellano* v. *sol. Paris. pro uno Tridecennali.*

TRITENNALE scribitur in Monasticó Anglicano tom. 1. p. 149. nisi legendum sit *Tricennale*, ut *Tricennarium*, pro

TRITENNARIUM, apud Ælredum Rievallensem in Vita S. Edw. Confess. lib. 2. cap. 2. *Adhuc de more Tritennarium pro Rege celebrabatur officium.*

TRICESIMA DIES *defuncti*. *Septimus, vel etiam Tricesimus, vel annualis dies depositionis defuncti*, in lib. 3. Sacramentor. Eccl. Rom. cap. 105. Hincmarus Remensis in Capitul. ad Presbyteros c. 14. ex Nannetensi Concilio: *Ut nullus Presbyterorum ad anniversariam diem, vel Tricesimam tertiam, vel septimam alicujus Defuncti, aut quacumque convocatione ad collectam Presbyteri convenerint, se inebriare præsumat, &c.* Charta Petri Archiep. Viennensis ann. 1125. in Tabul. ejusdem Ecclesiæ: *De obitu Canonicorum nostrorum & Archiepiscoporum ... præcipimus, ut Tricesimus Canonicis, & annuale obsequium Archiepiscopis persolvatur.* Ita apud Gregorium lib. 3. Decretal. tit. 26. cap. 20. lib. 5. tit. 40. c. 29. Reinerum contra Valdenses c. 5. extremo, &c. Vide Capitula Theodori Cantuar. c. 19. 37. 90. edit. Acherianæ, ejusdem Pœnitentiale c. 5. Capitula Herardi Turonens. cap. 58. Abaelardum Epist. 24. &c.

¶ TRIGESIMUM, vel TRIGESIMUS nude. Statuta Cadubrii fol. LIIII. v°. *Decernimus, quod vos plebani, archidiaconi, Vicarii & aliarum Ecclesiarum rectores, pro salutari pœnitentia* IV. *sol.... pro oleo sancto sol.* XX. *p. pro sepultura totidem, pro septuagesimo sol.* XII. *pro Trigesimo* XII. *habere & percipere debeatis.*

☞ Insigne est hac de re Statutum Capituli S. Martini Turon. editum to. 1. Anecdot. Marten. col. 62. *An. Dom.* DCCCCXXII. *Kal. Junii hortatu & suasione atque servitio cujusdam fidelis fratris gregis inclyti Confessoris Christi B. Martini, Adam sacerdotis & granicarii .... statuerunt ejusdem gregis generaliter fratres ... ut ex illo tempore... quandocumque aliquis fratrum ex eodem cœnobio obiisset, cantarent pro eo quotidie per* XXX. *dies post Horæ primæ expletum Capitulum, super altare dominicum propriam Missam, ad quam offerrent fratres generaliter, tam majores quam & minores, in Eucharistiam Christi, ut mos est, panem & vinum, & nihilominus jejunarent pro ipsius remissione peccaminum, aliorumque defunctorum fratrum, per eosdem* XXX. *duo vel tres fratres in pane & aqua usque ad vesperam, & si eadem die vinum biberent, idipsum redimerent, ipsiusque redemptionem pauperibus erogarent. Impetravit .... isdem præfatus frater, uti pro infirmante, vel infirmato fratre & ad exitum properante essent duo vel tres fratres .... qui pro delictis deficientis fratris ante gloriosi B. Martini sepulchrum ad* VII. *Horas canonicas, ad unamquamque, usque ad expletum mortui fratris Tricesimum præscriptum diem, quotidie septies genua flecterent, suasque culpas ipsius vice ad Dominum proclamarent.*

Tricenarium autem à B. Gregorio M. PP. institutum ferunt, ex iis, quæ tradit lib. 4. Dialog. c. 55. Vide, quæ de eo habent Alcuinus de Divin. Offic. cap. de Exequiis mortuor. Amalarius lib. 3. de Ecclesiast. Offic. cap. 44. Durandus lib. 7. Ration. c. 35. n. 8. Haëftenus lib. 8. Disq. Monast. Tract. 1. disq. 4. &c. Quomodo vero tricenaria à Monachis exsolverentur, vide in Antiquis Statutis Cartusiensib. 1. part. c. 48. §. 1.

Sed & ejusmodi tertios, septimos, trigesimos, & anniversarios defunctorum dies apud Melchitas, Maronitas, Cophtitas, & Jacobitas obtinere, docent Prooemialia Conciliorum, laudata ab Abrahamo Echellensi ad lib. Ebed-Jesu cap. 60. *Facito tertia die commemorationem pro iis, qui obdormierunt, in Psalmis & precibus, quia Christus mortuus est, & resurrexit à mortuis. Fiat quoque* (commemoratio) *pro illis nona die in memoriam vivorum & defunctorum. Facito etiam pro iis Trigesimum*, (diem) *juxta antiqua legis ritum, quoniam filii Israël luxerunt super Mose* 30. *diebus. Item fiat pro illis anniversarium, & erogetur de illorum bonis eleemosyna pauperibus, &c.* Videatur Petrus Comestor in Hist. Scholast. c. 114. Genes. Cumeanus Abbas de mensura pœnitentiarum cap. 14.

¶ TRICENNALIS, Tricenarius. Charta an. 1131. tom. 8. Spicil. Acher. p. 174. *Cumque fratres loci illius possessionem illam Tricennali tempore aut eo amplius quiete habuissent, &c.* Hoc est per annos triginta. De *tricennali* possessione, seu præscriptione consule præceptum Caroli M. pro Hispanis & vide supra *Lex tricenaria*, col. 162.

¶ TRICEOLUS. *Tabernarii, speciarii & Triceoli*, in Statutis Pisaur. inter Acta SS. to. 3. Junii p. 936.

Forte ab Italico *Treccone*, esculentorum propola, caupo, Gall. *Aubergiste*. Alio significatu accipiunt Bollandistæ, quos consule.

¶ TRICESIMA, Thesaurus Regis Angliæ, ut patet ex Præcepto Henrici III. ann. 1238. dato, *Fratri Hugoni de Stocton & Ricardo Renger & sociis suis, custodibus Tricesimæ suæ in Turri London.* apud Rymer. tom. 1. p. 380. ubi legitur: *Præcipimus vobis quod de denariis, quos habetis in custodia vestra de eadem Tricesima, sine dilatione faciatis habere Imperatori CP. vel Flemento Militi suo, præsentium latori, 500. libras de dono nostro.* Porro notum est ex superius dictis in voce *Templarii* Thesaurum regium apud Anglos Templariis commissum fuisse: qua vero ex causa ita appelletur doceant nos Angli.

¶ TRICESIMALE. Vide *Tricenarium.*

TRICESIMALIS CONSUETUDO, seu *Tricesima*, Præstatio tricesimæ redituum, quam Episcopi suffraganei solvere quotannis tenebantur Ecclesiæ Ravennati. Anastasius in Nicolao I. p. 213. ubi Ravennatem Archiepiscopum ita alloquitur idem Pontifex: *Præcipimus etiam, ut ipsos Episcopos illam malam consuetudinem, quæ à quibusdam Tricesimalis dicitur, nullo modo Ravennati exhibere, aut exercere compellas Ecclesiæ, nec illum morem, qui contra Episcop. privilegium sit, ab eis exigere quomodo tentes.*

TRICESIMUS, & *Annalis nuptiarum dies*, olim cultus à Christianis in Ecclesia per Missæ sacrificium, in cujus Canone addebatur peculiaris oratio, quam describit liber 3. Sacramentor. Eccles. Roman. cap. 52. &c. Menardus in libro Sacrament. ex Codice Remensi p. 286. *Hanc igitur oblationem, Domine, famulorum tuorum, quam tibi offerunt ob diem Tricesimum conjunctionis suæ, vel annalem, quo die eos jugali vinculo sociare dignatus es, placatus suscipias, deprecamur, &c.*

TRICHA, TRICHARIA, &c. Vide *Tricare.*

¶ TRICHILA, Stragulæ vestis prætenuis genus. Vide Rhodig. lib. 18. cap. 11.

¶ TRICHORACHATUS, Cristatus. Hist. Miscella lib. 22. apud Murator. to. 1. part. 1. pag. 155. col. 1. *Dicebantur sane* (Longobardi) *ex genere illo descendere Cristati, quod interpretatur Trichorachati, pilos enim habebant natos in spina veluti porci.*

TRICHORUS, TRICORUM, &c. Ædificium appellabant, tribus concamerationibus constans. Τρίχωρον quippe Græcis proprie dicitur, quod tribus *loculis* distinctum ac divisum est. Inde *Trichora apsis*, apud Paulinum, seu τρίχογχος ἀψίς est, quæ τρισσὰ ἔνδια κύκλων habet, uti loquitur Paulus Silentiarius in Descriptione ædis Sophianæ, vel ut idem Paulinus, *Trinos recessus*: *Triformem* dixit Fortunatus lib. 3. Poëmat. 5.

Vertice sublimi patet aula forma Triformis,
Nomine Apostolico significata Deo.

Atque ita videtur hanc vocem interpretari Papias, dum ait, *Tricora* esse *tres absidas, sive cameras.* Qua notione apud Spartianum in Pescennio *Trichorum* usurpari constat, & in veteri Inscriptione Christiana apud Ughellum in Episcopis Tolentinis, & Ferrarium: *Septima Severina C. E. marito dulcissimo ac sibi sarcofagum & Panteum cum Tricoro disposuit & perfecit.*

At quod idem Lexicographus subdit, *Tricorium* esse *locum juxta ignem & rupem altam*, fateor, me non plane assequi. Scio quidem, *Tricorium*, pro *Refectorio* Monachorum, seu Triclinio, ubi Monachi reficiuntur, & cibos capiunt, interdum usurpari. Ita Glossar. Ælfrici: *Tricorum, vel Triclinium*, ᵹereorð-hus, i. domus refectionis. Qua sane notione vocem hanc usurpat Ordericus Vitalis lib. 3. *Mathildis Regina pretiosam infulam dedit, & cappam, ad Dei servitium, & centum libras Rodomensium ad agendum Tricorium* Et lib. 6. *Eisque datis sumptibus lapideum Tricorium, ubi una reficerent, construi fecit.* Ex quibus evidens est, *Trichorum* vel *Tricorum*, aut *Tricorium* esse cubiculum aliquod, vel cameram, quæ ἀριστηρίου vicem, seu *pransorii*, aut cœnaculi præbuerit: illudque esse, quod *triclinium* Latini appellabant, quia forte cameræ istæ, quæ tot convivantes admittebant, spatiosiores erant, & in tres partes, seu totidem concamerationes, bino columnarum ordine divisæ. [Chartarium Farfense in Descriptione palatii, quam laudat Mabillon. tom. 2. Annal. Benedict. p. 410. *Trichorum, id est domus conviviis deputata, in qua sunt tres ordines mensarum; & dictum est Trichorum à tribus choris, id est tribus ordinibus comessantium.*] Joannes de Janua: *Tricorium, domus trina sessione convivantium ordinata. Solebant enim antiqui in clinis comedere, & tres lectos, vel tres ordines lectorum disponere: in unoquoque comedebant dominus & domina: in secundo familia: in tertio hospites, & talis domus dicebatur Triclinium.* Vide Casaubon. ad Spartianum, Descriptionem nostram ædis Sophianæ num. 50. [& Notam CL. in Epistolas S. Paulini edit. 1685.]

TRICIA, Crines intertexti. Vide *Trica.*

¶ TRICIDIUM. Vide *Labilicidium.*

TRICINA. Evagrius in vers. Vitæ S. Antonii, ab Athanasio scriptæ n. 70. *Traxit quidam sportella, quam texebat, Tricinam, sive funiculum.* Græca sunt, σειρὰν τοῦ ἔργου. Est autem Græcis σειρὰ, quod nostri *Trece* dicunt, seu crinium intextorum series, uti monitum in voce *Trica.* Unde pro *Tricinam*, forte quis legat *Triciam. Tricina tunica*, pro *trichina*, quæ fuit Monachorum, in Vita S. Pelagiæ meretricis c. 12. de qua vide Notas nostras ad Cinnamum pag. 456. 457. Vide Glossar. mediæ Græcitatis in Τρίχινον.

¶ TRICINARE, *Tricare*, in Amalthea ex Salmasio.

¶ TRICINARII EQUI, Qui gressibus intricatis, crebra genuum inflexione, gradum minutim fractum expediunt. Occurrunt apud Vegetium. Vide Hofmanni Lexicon & Salmasium ad Capitolinum in Maximinis cap. 3.

TRICINCTUM, Trinus fossarum vel murorum ambitus, *castrum triplici fossato, totidemque mœniis vestitum*, Matthæo Paris. p. 134. Willelm. Britto lib. 1. Philipp.

. . . . Puer impiger illo
Tempore Tricinctum castri, qui continet in se
Jugera multa soli, signis obcinxit & armis.

TRICINIUM, quasi triplex cantus. Symmach. lib. 1. Epist. 41. *Tricinium semivolucrum puellarum*, id est, Syrenum. Vide ibi Juretum.

TRICLINIUM, *Tres ordines sedium*, in Glossis Biblicis MSS. Vide *Trichorus.*

TRICLINUS. Regula Magistri c. 81. *De calceamentis vero oportet fratres caligas habere ferratas, Triclinas non ad luxum, sed ad usum.* Legendum forte *trichinas*, ex Gr. τρίχινος, cilicinus, ex pilis.

TRICO. Gloss. Lat. Gr. *Trico*, ἀχρεῖος, ἔκλυτος, λαγγὼν, [*Tricones*, δυσέριδες.] Gloss. Gr. Lat. λαγγὼν, *Reses*, *Trico.* Capitolinus in Vero: *Ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria, obtecto capite cucullione vulgari viatorio, & commisceretur cum Triconibus, & committeret rixas, dissimulans, quis esset, &c.* [Nonius: *Tricones, morosi & ad reddendum duri.* Ad-

ducit locum Lucilii. Italis etiamnum *Tricone* dicitur morosus, qui est obducto vultu, nostris *Rechigné, difficile, tracassier.*]

TRICOCINARE, *Scribrare*, seu cribrare, in Glossario Iatrico Reg. cod. 1486.

¶ TRICODATUM, TRICOTADUM, τρίτομον, Trifatiam, seu in tres tomos divisum, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. *Tricodaso*, tres habens caudas, Italis appellatur.

¶ TRICODONUM, Modulatus campanatum sonitus, Gall. *Carillon.* Bulla Innocentii VIII. PP. an. 1484. *Cum duplicibus campanis ad longum tractum & debitum intervallum pulsentur, (Horarum officia,) tintinnabulum seu Tricodonum bene ordinatum melodiosum cum debita mensura faciendo.* Vide *Trasellum* 2. & *Trinion.*

TRICOLUS, Ludi vel aleæ species, ex Græco forte τρίκωλες, à tribus membris, [vel potius ab Italico *Tricolóne*, eodem significatu,] apud Sarisber. lib. 1. Policrat. cap. 5. *Hinc Tessera, Calculus, Tabula, Urio, vel Dardana pugna, Tricolus, Senio, Monarchus, &c.*

¶ TRICORIUM, Instrumentum coquinarium tricorne, ut videtur. Regest. Episcopat. Nivern. an. 1287. *Duo tripodes. Quatuor Tricoria. Quadraginta tres culcitræ.* Vide alia notione in *Trichorus.*

TRICORIUM. Vide *Trichorus.*

¶ TRICTURA, pro *Distura*, ni fallor, Jus quod quis habet in re aliqua. Testamentum an. 1173. to. 1. Anecd. Marten. col. 575. *Donavit & reliquit eidem Berengario nepoti suo ..., medietatem totius honoris vel Tricturæ, quam ipse habebat in prioratu vel honore S. Pauli.* Alia notione legitur in *Transitura.*

TRICULA, παραδιλτρία, in Gloss. Græc. Lat. Ibidem: παρατίλλω, *depilo, vellico.*

TRICURIUM, *Triplex cura*, in Glossis MSS.

¶ TRIDECENNALE. Vide in *Tricenarium.*

TRIDENARIUS NUMERUS, pro *Tricenarius*, in Regula Ordinis *de Sempringham*, p. 77.

¶ TRIDIE, *Par trois jours*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. ex Johanne de Janua.

¶ TRIDIGITALIS, Trium digitorum. Vide supra *Thumelum.*

TRIDINGA. Vide *Trithinga.*

¶ TRIDINIUM, pro *Triclinium.* Vide *Bicellum.*

TRIDUANA, Tridui jejunium. S. Hieron. Epist. 10. ad Furiam: *Parcus cibus & venter esuriens Triduanis jejuniis præfertur.* Epist. 15. ad Marcellam: *Cumque per omnem annum jugi jejunio pasceretur; biduo Triduoque sic permanens, tum vero in quadragesima navigii sui vela tendebat, omnes pene hebdomadas vultu lætante conjungens.* Epist. 22. ad Eustochium: *Nihil prodest biduo Triduoque transmisso vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si compensetur saturitate jejunium.* Quibus verbis *biduanas* & *triduanas* Christianorum innuit, de quibus egimus in *Biduana.*

¶ TRIEN, *Tertia pars solidi*, in Lege Salica tit. 40. §. 13. edit. Baluzii. Notus est Triens Romanus.

TRIENNALE. Vide *Tricenarium.*

TRIENNALIS. Monasticum Anglic. to. 1. p. 149. *Qui ad superiorem mensam ut Custos ordinis sederit, duplum* (panem percipiet.) *Qui Missam majorem celebraverit, duos: lector vero & servitores unum admixtum: Eleemosynarius autem sex de decima, & tres ad mandatum & duos ad Triennales currentes.* [An pro *Tricennales?*]

¶ TRIENNALITAS, Administratio per triennium, *Triennalité.* Charta an. 1517. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 273. *Experimento hactenus probatum sit inter cætera, nil tam officere quam præsidentum in monasteriis reformatis perpetuitatem, Triennalitatemque mirum in modum profuisse & prodesse.*

¶ TRIERIS, pro *Triremis*, à Gr. Τριήρης. Rostagnus Mon. de Translatione S. Clementis Martyris: *Miserunt quandam Trierem obviam eis, ut exploraret quænam gens esset. Onusta mercimoniis Trieres*, in Actis S. Athanasii Episc. tom. 4. Julii p. 78. Etiam usi sunt Th. Walsingh. loco in *Carrica* relato, vulgatus Interpres Bibliorum non semel. Glossæ Lat. Gall. Sangerm. *Trieris, grans nefz.* Adde Joan. de Janua. Vide *Trigeris.*

TRIERIUM. Monachus Sangall. lib. 2. de Carolo M. cap. 19. *In Trierio rusticano sedentem eum invenimus, & tridente areolam olerum novellantem, &c.* Forte *atrio.* [Idem videtur quod *Tripetia* dicitur Severo Sulpitio in Vita S. Martini. Vide infra in hac voce.]

¶ TRIFACIARE MISSAS *contra canonicas sanctiones* vetat Concil. Paris. an. 1212. art. 10. to. 7. Ampliss. Collect. Marten. col. 98. hoc est, Missas tres diversi argumenti usque ad Offertorium incœptas sub uno Canone concludere. Vide *Missa bifaciata* in *Missa* 4.

¶ TRIFFOLETUM, f. Trifolium, Gall. *Treffle.* Inventar. Eccl. Anic. an. 1444. *Item pannus aureus in campo seminatus cum magnis compas .... cum quadam pluma de paon circumdata Triffoletis.*

TRIFILUM. Gloss. Gr. Lat. MS. Τρίλινον, κόσμος τις γυναικὸς, *Trifilum gemmarum.* Editum habet *gemmarium*, nostris *un collier de trois rangs de perles.* S. Hieron. in Vita Pauli Eremitæ: *Qui domos marmoribus vestiunt, qui uno filo villarum insuunt prædia.* Anastasius in Greg. III. p. 165. *Item murenam Trifilem auream, quæ habet gemmas albas numero 73.* In Regesto 1. de Artificib. Paris. occurrunt *Triffiliers de fer, d'archal*, fol. 110. *Trifilium* confectores. Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 54. *Li Sire de Pruillé a son usage au fié au Forestier, ... & a une fosse à dous cognées, & a un porteor il Trefiliers, & de ce li Sire de Pruillé doit un haubert au Seignor de la forest, totes les faiz que le Sire muë.*

TRIFINIUM, Ager, qui tres fines spectat. [Isid. lib. 15. c. 14. *Trifinium dictum eo quod trium possessionum fines astringit.*] Lexicon Cambro-Britannicum, *Tersyn*, terminus, limes. Innocentius Agrimensor: *Ipsum terminum & ipsum locum directura Trifinium facit. Circa Musileum in pedes 70. amplius ped. minus invenies. Trifinium subter rivum significat.* Aggenus: *Locos frequenter in Trifinio & quadrifinio invenimus, sicut in suburbanis, & circa publica itinera constitutum esse perspicimus.* Vide Salmasium ad Inscriptionem Herodis p. 59.

TRIFINITIUM. Testamentum S. Cæsarii Arelatensis: *Et pascua in campo lapideo, vel si qua sunt alia, vel campum in Trifinitio super viam munitam, vel reliqua alia quæcunque sunt.* Vide an *Trifinitium* nomen sit loci.

¶ TRIFOCALIUM, Genus sedilis. Vide *Istomid.*

TRIFOLIUM, Calceamenti genus, in Disputat. Archelai Episcopi Mesopotamiæ cum Manete pag. 200.

TRIFORIUM, Τρίθυρον, Macario, Homil. 27. pag. 384. Porticus, seu potius Porticuli in modum claustri species, quæ totum ædis sacræ ædificium ambit, eo fine ducta, ut transitum præbeat locum circuire vel lustrare volentibus, in ipso ædis muro, supra inferiorem columnarum & arcuum ordinem: ex cujus Triforii superiori parte emergunt majores ædis fenestræ, in ipsum fornicem elatæ.

Triforium autem dicitur, quod ejusmodi strictioris ambulationis aperturæ intra ipsam ædem, duabus columnulis distinctæ, *trinas fores*, seu aperturas, quodammodo præferant. Id maxime inspicere est in majori & Cathedrali æde sacra Deiparæ Ambianensi, atque adeo in prospectu interiori ædis Cathedralis B. Mariæ Lincolniensis in Monastico Anglic. to. 3. p. 257. ut de cæteris sileam. Gervasius Dorobernensis in Descriptione Ecclesiæ Cantuariensis: *Hic murus chorum circuiens in circinatione illa pilariorum in capite Ecclesiæ in unum conveniebat. Supra quem murum via erat, quæ Triforium appellatur, & fenestræ superiores, in quibus appositis clavibus & fornice facta, à turre majore usque ad pilarios prædictos, id est usque ad Crucem, Triforium inferius multis intexuit columnis marmoreis.* Mox: *Supra hos decem* (pilarios) *arcus & fornices posuit. Peractis autem utrisque Triforiis, & superioribus fenestris, cum machinas ad fornicem magnum volvendam præparasset, &c.* Rursum: *Ibi cœlum ligneum egregia pictura decoratum, hic fornix ex lapide & tofo levi decenter composita est. Ibi Triforium unum, hic duo in choro, & in ala Ecclesiæ tertium.* Rursum: *Super pilarios vero inferius Triforium & superius, cum fenestris & fornice majori.*

TRIFORIUM, Limbus, vel ornamentum ad oram rei alicujus adtextum, in *Triforis*, de quo supra, speciem & formam. Inventarium Ecclesiæ S. Pauli Londinensis, in Monastico Anglic. pag. 309. *Morsus Willelmi de Ely argenteus, cresta ejus argentea cum Triphorio exterius aureo & lapillis insitis, &c.* Infra: *Et 55. noduli cum Triphorio, &c.* Ibid. *Cresta ejusdem argentea exterius deaurata, cum exteriori Triphorio aurato, &c.* Hinc *Triforiatus*, ibidem: *Morsus Alardi Decani Triforiatus de auro puro, cum Kamahutis, & aliis lapidibus multis, &c.* Passim ibid. Pag. 326. *Item unus pannus, cujus campus purpureus, cum 14. listis in longitudine panni, ad modum Triforia contextis, cum multis leonibus intertextis, &c.*

¶ TRIFUNDUS, Terræ fundus. Vide *Tresfundus*.

TRIGA, Currus à tribus equis tractus, ut *biga* à duobus. Gloss. Gr. Lat. Τρίππον, *Triga*. Papias: *Triga, currus est, quem pagani aiunt currere in inferis, eo quod per 3. ætates homines ad se rapiat, i. infantiam, juventutem, & senectutem*; [ex Isidoro lib. 17. Orig. cap. 36. Joh. de Janua: *Triga, Currus Plutonis, quia rapit homines de tribus ætatibus.*] Stephanus Tornac. Epist. 228. *Rigam autem seu birotum mittere noluimus, &c. Nam quod de Triga tibi jocando diximus, scias, quod sicut Trigam abominamur in vehiculo, ita etiam abhorremus in opere & verbo.* Ubi observandæ voces *in opere*: videtur enim alludere ad *Trigas*, seu *tricas*, id est vacationem ab opere: vel moras aut impedimenta: nam *trigare* dixisse Scriptores ævi medii, supra docuimus.

☞ Eadem vox *Triga* pro moris aut impedimentis accipitur in Diplomate an. 1339. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 346. *Promittentes etiam, quod si dominus noster Rex, vel sui heredes, super prædicta civitate & terra Lubin, per Ducem Joannem Stinavia ... aliquas Trigas, impetitiones seu quæstiones sustinere quolibet modo contingeret, &c.*

¶ TRIGAMIA, Τριγαμία, Tertium matrimonium. Constitut. Apost. l. 3. c. 2. *Monogamia quidem naturæ atque legi consentanea est. Digamia vero post promissionem illegitima; non ob conjunctionem, verum propter mendacium. Trigamia intemperantiæ indicium: quæ autem Trigamiæ additur, aperta fornicatio est & indubia incontinentia.* Concessam fuisse *Trigamiam* iis, qui quadragesimum ingressi fuerant annum, & liberis ex prioribus conjugiis caruerant, ex Nicephoro Chartophylace probat Suicerus in Thesauro; secus vero iis qui ex prioribus matrimoniis liberos habuerant.

TRIGARE, Morari, differre. Vide *Tricare*.

¶ TRIGARIUM, Τόπος ὅπου ἵπποι γυμνάζονται, in Glossis Lat. Gr. Locus ubi equi exercentur. Scaliger in lib. 4. Prop. vult *Striga*; sed & *trigis* exercitium equorum esse potest, ut observat Martinius. Vide *Triga*.

¶ TRIGENARIUM. Vide *Tricenarium*.

¶ TRIGENARIUS, *Tricesimus*, Johanni de Janua; *Trentismes*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS.

TRIGERIS, pro *Trieris*, τριήρης, *triremis*. Hariulfus de Miraculis S. Richardi c. 3. *Fuit quædam Trigeris magna & fortis, quæ plena hominibus armatis, cursu veloci tendebat properare in Hierusalem, &c.* Mox: *Erant autem in ipsa maxima navi, &c.* [Libellus de Sanguine Christi Augiæ asservato, apud Mabillon. to. 3. Annal. Benedict. p. 700. col. 1. *Acceptis enim vero donis legati mirificis, Trigerim gratulabundi conscendentes, & .... prosperrimo navigantes remigio, &c.* Vide *Trieris*.]

TRIGESIMA, Pars trigesima, vel quantitas, rei petitæ in judicio, quæ à damnatis *Bajulo* seu Judici exsolvebatur. Quod locum habebat in causis omnibus tam mobilium, quam immobilium, præterquam in quæstionibus de commodato, mutuo, & debito, in quibus *Tertiaria* dabatur. Vide Constitut. Siculas lib. 1. tit. 69. 70. 71.

¶ TRIGESIMALE, TRIGESIMALIS, TRIGESIMUM. Vide *Tricenarium*.

¶ TRIGIES, *Triginta vicibus*, Joan. de Janua. Varro dixit *Trigesies*, *Tricies* Tullius & alii.

TRIGILDUM, Tripla compositio, *Twigield*, in Legibus Juticis lib. 2. cap. 97. 99. &c. Ex voce *geldum*, quam vide, compositio, mulcta. Lex Burgund. tit. 63. §. 1. *Qui messem in granariis furatus fuerit, si ingenuus est, Trigildum solvat.* Vide *Triumgeldum*.

TRIGINTALE, TRIGENTANARIUM, TRIGENTARIUM, &c. Vide *Tricenarium*.

¶ TRIGODÆMONES, *Poetæ, qui facibus faciem collinere consueti, in viis curribus insidentes, ne cognoscibiles fierent, poemata concinebant, cavillis probrisque lacessentes, qui præterirent*; in Vocabulario Sussannæi.

¶ TRIGONUS, Τρίγωνος, Quævis figura triangularis Vitruvio; quid vero sit Bernardo Monacho, satis ipse docet part. 1. Ord. Cluniac. cap. 47. *de supellectilibus coquinæ: Duo Trigoni, uterque de tribus lignis factus, licet imparibus angulis sint facti, qui in modum ostiorum huc & illuc versari possint; in his pendent catenæ, quibus caldaria suspenduntur, quæ implentur aqua prope aquæductum, & postmodum suspensa deducuntur absque magno labore usque super ignem.*

¶ TRIHER, Τρίβολος, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Τρίβολος, *Tribula*, *Triher*. MSS. *Taber*. Forte *Traba* vel *Trabea*, inquit Jungermanus ad Longi Poemenica p. 231. & 232.

TRIHORIUM, Spatium trium horarum, apud Auson. Eidyll. 3. de Capitone:

Nec daturus post bina Trihoria mensis.

Utitur & Eidyllio 24.

¶ TRILA, TRILEA. Vide *Trela*.

¶ TRILEX, Τρίμιτος, in Glossis Lat. Gr. Et infra: *Triplex*, τρίμιτος, &c. Vide *Trilices*.

TRILIA. Vide *Trela*.

TRILICES LORICÆ, notæ apud Virgilium 5. & 7. Æneid. & alios: Sed & Dudo de Morib. & Act.

Norman. lib. 2. *Alii ferro auroque Trilices loricas, thoracas scilicet faciunt.* Infra: *Trilicique lorica indutus.* Will. Britto lib. 3. Philippid.

........thoraca Trilicem
Disfuit.

Glossarium Latinum MS. Reg. *Trilice, triplice,* Le Roman *de Guillaume au Court nez* MS.

Vestent haubers, & les broignes Trelices.

Le Roman *d'Auberi* MS.

Vont par la salle ces haubers Treilleis.

Ibidem:

U est un haubert, qui estoit Treilleis.

Le Roman *de Garin* MS.

En son dos vest une broigne Treslice.

Atque hinc patet, unde deducta vox nostra, *Treillis*, pro fenestra cancellata. Vide Isidorum lib. 19. cap. 22. Turnebum lib. 29. Advers. c. 25. [& supra *Trilex.*]

TRILLA, Trillia, &c. Vide *Trelia.*

¶ TRILORIS Vestis, apud Vopiscum in Aureliano c. 46. Quæ triplici *loro*, i. instita, limbo seu fascia erat prætenta & ornata. Vide Hofmannum in Lexico & Salmasium ad Vopiscum.

¶ TRILUMINARE, *Candelabrum trium luminum*, apud Laurentium in Amalthea.

¶ TRIMA. Chartularium Matiscon. fol. 167. ubi de *carricarus* debitis summatim habetur: *Omnes simul Trimas duas carricatas.* An legendum *triginta*? Vide *Trinna.*

¶ TRIMEGISTUS, *Ter maximus*, Johanni de Janua; *Tres grand ou trois maneres*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Aliis melius *Trismegistus*, à Gr. τρισμέγιστος, quod est cognomen Mercurii ob incomparabilem, quam ei Gentiles tribuebant, scientiam. Vide Lactantium lib. 1. c. 6. & 9.

¶ TRIMENSALE, Trimenie. V. *Tremesium.*

¶ Trimensis, *Trium mensium*, aliter *Trimestris*, Joh. de Janua; *De trois moys*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.

¶ TRIMESIUM. Vide supra in *Tremesium.*

TRIMILCHI, Maius mensis apud Anglo-Saxones, sic dictus, quod tribus vicibus in eo per diem pecora mulgebantur. Talis enim erat quondam ubertas Britanniæ, vel Germaniæ, è qua in Britanniam natio intravit Anglorum. Beda de Ratione temp. cap. 19.

TRIMISIUM, Tertia pars assis. Vide *Tremissis.*

¶ TRIMITAT, *Post urna*, in Glossis Isid. Grævius delet *est urna*, voces nullius rei; & scribit, ut apud Papiam: *Trepidat, tremiscit, horret.*

¶ TRIMITUM, Pannus ternis liciis textus, trilix, Gr. τρίμιτος. Vide *Dimitum.*

TRIMMA. Anastasius in S. Silvestro: *Cameram basilica ex auro Trimme in longum.* Ubi Bullingerus *Trimmam* esse ait, *aurum in tenuissimas bracteas tritum*, ex Gr. τρίμμα: nostris, *Or batu.*

☞ Sed non una est hujus loci lectio. Unus optimæ notæ codex à Muratorio laudatus præfert, *ex auro Trimma in longum.* Duo alii, *ex auro Crinitam in longum.* Romualdus II. Archiep. Salern. in Chron. apud eumd. Murator. to. 7. col. 81. *Ex auro Trimitam in longum.* Ut variæ sint lectiones, retinendum tamen esse putem *ex auro Trimme* vel *Trimma*, quod hanc vocem paulo post rursum usurpet Anastasius in eod. Silvestro. *Fecit autem & cameram basilica ex Trimma auri fulgentem.* Verum quidem est etiam hic codices cum edito non omnes consentire, atque in tribus MSS. à Muratorio citatis legi, *cameram basilica extremam ex auro fulgentem*: sed ex duobus locis simul collatis conjicio veram esse editorum lectionem, atque Anastasium, seu Vitæ Silvestri scriptorem, quisquis ille sit, ex Græco τρίμμα neutrius gen. finxisse Latinum *Trimma* feminini, ut alii dixerunt *schemam* à τὸ σχῆμα, & *sacomam* à τὸ σάκωμα. Vide Vossium lib. 3. de Vitiis serm. cap. 53.

¶ TRIMMUNGELDUM. Vide *Triniumgeldum.*

¶ TRIMODUS, Triplex. Wibertus in Vita S. Leonis IX. PP. c. 9. *Trimodam (venalitatem) compererat dictis B. Gregorii, scilicet a manu, ab obsequio, à favore.*

¶ TRIMORMA, Trimormus, Τρίμορφος, in Glossis Lat. Gr. Melius in MSS. *Trimorma, Triformis.*

¶ TRINA, Piscis genus. Ang. Rumplerus Histor. Formbac. lib. 1. apud Pezium tom. 1. Anecdot. part. 3. col. 433. *At timallos, salmones, Trinas, murenas, accipenseres & alios delicatiores Athesi diminimus.*

¶ TRINCHETUS, Rectus anterior malus, Ital. *Trinchetto*, Gall. *Trinquet.* Bern. *de Breydenbach* Itiner. Jerosol. p. 243. *Neque enim applicuimus civitatem (Ragusium,) propter festum tamen & reverentiam Dominice Nativitatis cum Trincheto duntaxat navigavimus.*

TRINIATIM. Edgarus Rex in Legibus Monasterii Hydensis c. 4. de Adamo: *Qui prole ad numerum patrata, superbientium Angelorum universa comitante prosapia, sine loco gustato ligni vetiti fructu, æthereos æterna beatitudinis suggestus Triniatim cum Domino regnans conscendere Macrobius confidebat.* Alia Charta ejusdem Regis iisdem Legibus subdita: *Annuente altithroni Moderatoris imperio totius Albionis Triniatim potius regimine, &c.*

¶ TRINICUM Sacramentum. Vide in *Juramentum*, col. 1623.

¶ TRINION, Modulatus & numerosus æris campani sonitus, nostris *Carillon.* Sententia Officialis Matiscon. ann. 1495. *In diebus sollemnibus debent pulsari cymbala seu campana ad modum & instar du Trinion, secundum vulgarem & communem usum loquendi.... Non debent pulsari campana ad modum & instar du Trinion sine congedio & licentia Prioris.* Vide *Trasellum* 2. & *Tricodonum.*

TRINITAS Sancta adoranda publice tradita Catechumenis per 40. dies. S. Hieronymus Epist. 61. ad Pammachium cap. 5. *Consuetudo apud nos istiusmodi est, ut iis, qui baptizandi sunt, per quadraginta dies publice tradamus sanctam & adorandam Trinitatem.* Id est, ut per 40. dies in mysteriis fidei instruerentur. Vide Cyrillum Hierosol. & alios.

¶ Trinitas, Imago SS. Trinitatis. Andreas Floriac. Mon. in Vita MS. S. Gauzlini Bituric. Archiepisc. lib. 1. *Fecit & argenteam miræ magnitudinis coronam, aureis circulis interstructam ante ipsam præcelsa Trinitatis præsentiam.*

TRINIUMGELDUM, Compositio delicti majoris ac atrocioris, per ter novem *gelda*, seu mulctas: à Saxon. ꞇꞃi-nizon-ꝫelꝺ, id est *ter nona solutio*: proinde diversa à *trigildo*, seu triplici compositione, vel mulcta. Lex Bajwar. tit. 2. art. 13. §. 1. *Si quis infra curtem Ducis aliquid involaverit, quia domus Ducis domus publica est, Triniumgeldum componat, hoc est, ter novem donet liber homo: servus vero niungeldo solvat, aut manus perdat.* [Rursum occurrit tit. 1. art. 3. §. 3. utrobique Baluzius legit *Triniunigeldo*, & *Terniungeldum* tit. 8. artic. 2. §. 2.] *Triplum novigeldum* dicitur in Lege Burgund. tit. 76. §. 2.

¶ TRINKASTUBEN, Taberna, à Germanico *Trincken*,

Digitized by Google

Trincken, Bibere, potare, & *Stuba*, Hypocaustum. *In stupis virorum, quæ dicuntur Trinkastuben*, in Statutis Eccles. Argent. an. 1435. to. 4. Anecdot. Marten. col. 550.

¶ TRINNA, Τριττία, in Glossis Lat. Gr. *Triennium*. In Glossario Sangerman. MS. legitur *Trima*.

¶ TRINNUS, pro *Trimus*, τριέτης, in iisdem Glossis. In Supplemento Antiquarii habetur *Trinnuus*.

¶ TRINODA NECESSITAS, Triplex servitium, scilicet Expeditio militaris, Pontis & Arcis exstructio, cui obnoxia erant apud Saxones omnia prædia, etiam *allodialia*, quæ alioquin ab omnibus præstationibus erant libera. Vide Hickesium Dissert. pag. 60. & Kennetti Glossarium ad calcem Antiq. Ambrosden.

¶ TRINODIUM, Infundibulum molendini, Gall. *Tremie*. Charta Hugonis Episc. Autiss. an. 1141. pro Monasterio Crisenoois: *Molta primum annona sua, quæ fuerit in Trinodiis.* Vereor ne mendum sit in hac voce. Vide *Tremellum, Tremea*, & *Tremuia*.

TRINOFORENSE JUNCTUM, in Jure Hungarico, Rigida citatio per nundinas ter facta. Sambucus.

¶ TRINQUETUM, Scrupulorum ludus, Gallice *Trictrac*, vel, ut alii scribunt *Triquetrac* Statuta Eccl. Lingon. an. 1404. *Prohibemus clericis ... ne omnino ludant ad taxilles, ad aleas, ad Trinquetum, quod aliter nominatur ad punctum scacarii, neque ad cartas.* Vide *Triquetum*.

¶ TRINUA, ψύλλα, in Glossis Lat. Græc. ψύλλα, *Trinna, pulex, pulin*, in Græc. Lat.

TRINUNDINÆ, *Trium dierum mercatum.* Papias.

¶ TRIOBULARIS MILES, Minimi pretii, *Triobolis* Plauto, nostris vulgo *de trois deniers*, in Annalibus Novesiens. apud Marten. tom. 4. Collect. Ampliss. col. 525.

¶ TRIODIUM, Τριῴδιον, Liber ecclesiasticus, in quo officium in Ecclesiis Græcorum recitari solitum à Septuagesima, qua sua incipiunt jejunia, ad Sabbatum S. continetur. Sic dicitur, quod, cum canones & hymni in solemnitates D. N. J. C. B. Virginis & aliorum SS. novem habeant strophas, ᾠδὰς nuncupatas, canones libro hoc comprehensi ternas ᾠδὰς ut plurimum, non excedant. Hinc Dominica Septuagesimæ interdum nude dicitur etiam Τριῴδιον. Vide Allatium Dissert. 1. de Libris Eccl. Græc. Cangium in Glossario med. Græcit. & Suicerum in Thesauro.

¶ TRIONES, in Charta Thossiaci an. 1404. vox est vernacula, qua significant arbores certa ratione decacuminatas, quibus agri, prata, præsertimque silvæ disterminantur in pago Dombensi.

TRIPA, Interanea, intestina, Gall. *Tripe*. Joh. de Janua: *Omasus, i. Tripa, vel ventriculus, qui continet alia viscera.* Pseudo-Ovidius lib. 1. de Vetula:

.... tunc mes violenter adire
Ut vel se reddat Tripa canibus lacerandum, &c.

[Ordinatio Humberti II. tom. 2. Hist. Dalphin. p. 311. col. 2. *Item, quod serviatur nobis .... de uno intremeysso de Tripis bonis, bene puratis, coctis in aqua, & in bona quantitate, &c.*]

TRIPARE. Pactus Legis Salicæ tit. 27. §. 5. *Si quis in messe aliena in furtum metere præsumpserit, aut repascere inventus fuerit, &c.* Ubi Heroldus ad marginem ex alio cod. *Si quis messem alienam Tripaverit, aut mederit, &c.* Lex vero Salica c. 29. §. 6. *Si quis messem alienam per furtum metere aut Reffare præsumpserit, &c.* Ita *tripare* & *reffare*, pro *depascere* usurpantur, cum scilicet animalia in messem alienam immittuntur. Vide Wendelinum.

☞ Suspicatur Eccardus *tripare* corruptum esse ex *repare*, quod pro *reffare* legitur in MS. Guelferbytano; *reffare* vero vel *repare* intelligenda esse de vulsione vel decerptione, à Saxonico ȝepem, vellere. Vide *Reffare*.

☞ Olim nostri dicebant *Triper, Treper*, & *Tripeter*, pro Saltare, à Latino, ut videtur, Tripudiare, *Trepiguer*, vel f. barbaro *Tripedare*, de quo infra. Le Roman *de la Rose* MS.

S'il en patience travaillent,
Qu'il balent & Tripent & saillent.

Et alibi:

Quant de ma bianté me souvient;
Qui ces valés faisoit Triper,
Tous les faisoie destriper.

Et paulo post:

Et tout aprés moi les feisse
Par vive rage Tripeter.

Le Roman *de Vattes* MS.

Mout le voissiez domener;
Treper & saillir & chanter.

Vide *Trepare* & *Tristare*.

TRIPARIUM, Supellectilis genus, forte *Tripus*; Anglis *a Trevet*, quasi *Threefeet*, Gall. *Trepié*, seu *trepier*. Tabularium Prioratus Lewensis in Angl. p. 24. *Unam arcam, unum greil, 1. patellam, & 1. Triparium, & 3. barillos, & 10. discos, &c.*

¶ TRIPARIUS, f. Extaris propola, Gall. *Tripier*. Statuta Eccl. Leod. an. 1287. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 853. *Item prohibemus, ne clerici exerceant ... officium cambitoris, carnificis, tabernarii ... nec sint histriones, joculatores, ballivi, forestarii seculares, goliardi, thelonearii, unguentarii, Triparii, molendinarii.* Possent etiam intelligi Saltatores à veteri Gallico *Triper*, Saltare. Vide *Tripa, Tripare* & *Triperius*.

¶ TRIPASSALUM, Τριπάσσαλον, Tres habens clavos, juxta vim vocis: quam *Trifurcatam perticam*, vel *Palum tricipitem*, aut simile aliquod tormenti genus Syris proprium interpretatur Vossius, in Vitam S. Ephræm Syri to. 1. Februarii pag. 57. *Postridie autem judice pro tribunali sedente, constituerunt coram illo Tripassalum, & quæcumque alia tormentorum genera.*

TRIPEDARE, Τριποδίζειν, in Glossis Gr. Lat. de equis, qui incessu moderato vadunt. Vide Salmasium ad Hist. August. p. 244. [& *Tripare*.]

¶ TRIPEDIA. Vide mox in *Tripetia*.

TRIPEDICA. Gregorius M. lib. 2. Dialog. c. 30. *Dum ad B. Joannis oratorium pergeret, antiquus hostis in mulomedici specie obviam factus est, cornu & Tripedicam ferens.* Ubi Zacharias PP. Τριπόδιον. Quidam codd. *Tripedicam*, [alii *Trepidicam*] præferunt. Vide conjecturas Haefteni ad hanc vocem pag. 152.

☞ *Tripedicam* hic aiunt esse triplicem pedicam seu laqueum, quo tres equorum pedes impediuntur; τριπόδιον vero *Marrubium* est apud Interpol. Dioscor. c. 525. Marrubium secum ferre potuit *mulomedicus*; nihil tamen definio. Verum ut ut est de notione vocis *tripedica* loco citato, alibi idem sonat quod *Tripetia*, Sella tripes. Vita S. Ramuoldi Abb. to. 3. Junii p. 416. *Velut servulus vilissimus in humili Tripedica coram eo sedit.* Charta Narrioti domini de Tuciaco ann. 1110. qua dimittit Abbati Floriac. *omnes malas consuetudines .... vaccam de karre, Tripedicam, patellam & cacabum.* Gloss. Lat. Theodisc. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 1. col. 383. *Tripedicam, Chubbmun.*

¶ TRIPERIA, Locus ubi venduntur *tripæ* seu in-

testina, Gall. *Tripetie.* Litteræ Caroli V. Regis Fr. an. 1366. to. 4. Ordinat. p. 676. art. 7. *Inspectores & regardatores macelli*, (macelli) *Triperie, piscariæ, murorum, fossatum, &c.* Vide *Tripa.*

¶ TRIPERIUS, *Triparum* propola, Gall. *Tripier*, in Catalogo MS. Sodalium B. M. Deauratæ.

¶ TRIPES. *De suo Tripede pignorare*, in Charta an. 1380. relata in v. *Ribaldi*, col. 1438.

TRIPETIA, TRIPEDIA, &c. Glossæ MSS. Salmasii: *Trepodia, Tripedia, id est scabellum, quod tres pedes habet, vel mensa in sacris Apollinis, vel numus consecratus.* Glossæ Lat. MSS. Reg. Cod. 1013. *Trepedia, mensa* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tripos, tretel, ou table, ou instrument qui a trois piez.*] Severus Sulpitius Dial. 2. de Vita S. Martini: *Sedebat autem S. Martinus in sellula rusticana, ut est in usibus servulorum, quas nos rustici Galli Tripetias, vos Scholastici, aut certe tu, qui de Græcia venis, Tripodas nuncupatis.* Wolphardus Presbyter libr. 1. Vitæ S. Walburgis Virg. n. 13. *Cum ecce Tripedia, quibus sua usus est in vita, diuturnis e manibus .... projecta sunt.* Supra *scabella* appellavit, [intelligitque fulcra tres pedes habentia, quibus contracti homines repant potius quam ambulant. Janssonius in Auctario Glossarum Isid. *Tripoda, Tripedia, scabillum habens tres pedes.* Vita S. Guidonis Abbat. sæc. 6. Benedict. part. 1. p. 513. *Custos Ecclesiæ ascenderat Tripodam, ut lampades ... aptaret, &c.*] Vide Isaacum Pontanum in Glossario Prisco-Gallico p. 271. [Usus Sangerman. in Probat. Histor. ejusd. Monasterii p. CXLVI. & supra *Scamellum.*]

¶ TRIPHORIUM. Vide *Triforium.*

TRIPHUNT. Vide in *Canis*, col. 162.

TRIPICTUS, *Tripliciter conscriptus*, in Glossis MSS. ad Prudentium.

¶ TRIPLARE, *In triplum augere.* Joh. de Janua.

¶ TRIPLARIS, Ternus, Macrobio in Somnium Scipionis lib. 1. c. 6. 19. lib. 2. c. 1.

¶ TRIPLASIUS, Ternus, Martiano Capellæ l. 9.

¶ TRIPLICABILIS, Qui *triplari* potest. Vide *Simplare.*

¶ TRIPLICATIO, Tertia defensio, refutatio. Inventar. Chartar. Reg. ann. 1481. fol. 213. *Duo quaterni ... in quibus continentur petitiones & requestæ genium Regis Angliæ & responsiones & rationes gentium dom. Regis Franciæ cum pluribus replicationibus & Triplicationibus hinc inde factis.*

¶ TRIPODA, TRIPODIA. Vide *Tripetia.*

¶ TRIPODARE, Gradus baculo veluti tertio pede firmare. Chron. Watin. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 821. *Si quando autem ad modicum remissa* (paralysis) *passione ad ecclesiam aut alicubi eundum erat, baculo sustollente, vivum cadaver sequiter ac fatigabiliter Tripodabat, &c.* Et col. 825. *Suscipe ergo grabbato decumbentem, & resigna nobis non, ut solet, miserabiliter Tripodantem, &c.* Vide *Tripetia.*

TRIPODIUM. Leges Henrici I. cap. 64. *In quibus vero causis triplicem ladam haberet, ferat judicium Tripodii, i. 60. solid.* Quæ verba Spelmannus in voce *Lada*, intelligenda censet de triplici *ordalio*, scilicet de ferro pensante 60. solidos, id est, tres libras. Vide, quæ observamus in v. *Lada.* Sed puto, *Tripodium* esse mensuram trium pedum, ex Gr. τριπόδιον, infra quam brachium in cacabum immittere tenebantur, qui aquæ ferventis judicium subibant, si triplicis *lada* delictum esset. Vide *Ferrum candens.*

TRIPONDIS. S. Zeno Veron. Episc. Serm. 6. ad Neophytos: *Singulos ponderate, invenietis nullum habere minus. Tripondes sunt homines numismati sacri una libra signati, qui mensæ deserviunt.* Vide Filesacum lib. 1. Selector. pag. 241.

TRIPORTICUS, Atrium, vel area constans tribus porticibus: cujusmodi fuere ante ædes sacras. Papias: *Atrium, magna domus, dictum, quod ei addantur tres porticus.* Anastasius in S. Hilaro PP. *Fecit... Nymphæum & Triporticum ante oratorium S. Crucis, ubi sunt columnæ miræ magnitudinis, quæ dicuntur Hecatonpenta.* Sidonius lib. 2. Epist. 10.

Hinc est porticus applicata triplex, &c.

Paulinus Epist. 12.

Alma domus triplici patet ingredientibus arcu.

Infra:

Ter geminis gemina patuerunt arcubus aula.

[Joh. Diaconus de Eccl. Lateran. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 572. *Nymphæum & Triporticum ante oratorium S. Crucis.*] Vide Descriptionem nostram ædis Sophianæ n. 20.

¶ TRIPS, *Vermiculus ligni innascens materiasque vitians*, in Vocabulario Sussannæi.

¶ TRIPTES, Τρίπτης, Frictor, unctor, cubicularius, apud Martianum Capellam lib. 2.

TRIPTIRE, vel TREPTIRE, In tres partes dispertiri, *Partir en trois*, in Glossis Lat. Gall.

¶ TRIPTOTUS, *Nomen habens tres casus, à tris & ptotos, casus, ut Jesus, Jesum, Jesu*, Johanni de Janua; *qui a trois cases dessamblans*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. MSS. Isid. l. 1. c. 6. *Quod tantum in tribus (casibus variatur,) ut templum.* Adde Martian. Capellam lib. 3.

¶ TRIPUDIALIS, Lætus, jucundus. *Fonte Baptismatis Tripudiali solemnitate renatus*, in Litteris ann. 1237. apud Rymer. to. 1. p. 374. col. 1.

¶ TRIPUS, i, pro *Tripus, odis*, si non est mendum. Fulgentius l. 1. Mythol. *Hi Tripum quoque Apollinis adjiciunt.* Vide Vossium de Vitiis serm. p. 87.

¶ TRIQUADRA, *Tripartitum*, apud Vossium lib. 3. de Vitiis sermonis cap. 53.

¶ TRIQUETUM, Scrupulorum ludus, Gall. *Trictrac.* Statuta Eccl. Audomar. ex Archivo ejusdem: *Item statuimus etiam expresse, ne aliquis canonicorum .... causa lucri ad taxillos, Triquetum seu scaquerium cum denario ludere præsumat.* Vide *Triquetum.*

¶ TRISAGIUM, Hymnus sic dictus à ter repetita voce, ἅγιος, nempe Ἅγιος ὁ Θεὸς, Ἅγιος ἰσχυρὸς, Ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Hymnus sacer apud Græcos frequentissimus. Vide Glossarium mediæ Græcit. & Suicerum in Thesauro, v. Τρισάγιον.

TRISANTIA. Bernardus Mon. in Consuetud. Cluniac. MSS. c. 28. [31. part. 1. in editis:] *Qui autem rasi fuerunt, finita psalmodia debent in illam Trisantiam ire, in qua locutio solet esse, & libros accipere, ungulasque, si fuerit opus, incidere.* Cap. 70. [74. n. XII. ed.] *Omnes, qui remanent de completorio, finita collatione, egressi de Capitulo, ad sinistram partem introitus, debent in Trisantia* [ed. *Trisantiis*] *remanere, donec toto conventu egresso, &c.* Cap. 77. [ed. 17. part. 2.] *Qui ex una parte Trisantiæ sedent, unum versum, qui autem ex altera, alium dicunt.* Cap. 78. [ed. 75.] *Donec infantibus ingressis Capitulum cæterisque extra Capitulum in Trisantiis stando ordinatis, Prior veniat.* Ibid. *Pueri in Capitulo, & alii sic veniunt in Trisantiis stantes. Trisantiæ* igitur Capitulo proximæ fuerunt, [quæ idem fuisse videntur atque latera seu alæ claustri, forte sic dictæ à tribus, quibus constabat claustrum porticibus. Vide Marq. Herrgottum in Indice Onomast. ad calcem vet. Disciplinæ Monast. & in notis ad locos citatos, in quibus aliquando *Trisantiam* interpretatur puerorum aut monachorum turmam, sic forte dictam

Digitized by Google

à Gallico *Teezain*, Tredecim, quod essent duodecim monachi, quibus decimus tertius præerat decanus. Malim ubique claustri alas intelligere.]

TRISCABINA CHARTA, inscribitur formula 88. ex Lindenbrogianis: in textu vero, *nunc igitur complacuit nobis, atque convenit, ut talem chartulam Triscabinam seu ingenuitatis ipsi servo nostro nomine ille fieri & firmare rogaremus, &c.*

TRISCAMERARIUS, Dignitas Palatina, Camerarii dignitate inferior. Chartam Friderici I. Imp. an. 1162. apud Diagum lib. 2. de Comitib. Barcinon. cap. 174. subscribunt præ cæteris Principibus, *Rodulfus Dapifer, Harmannus Camerarius, Bertolfus Triscamerarius, &c.* Alta Friderici II. Imp. an. 1244. apud Goldastum to. 2. Constitut. Imp. p. 6. & Joan. Noppium in Chron. Aquisgran. l. 3. n. 1. *Willelmus Advocatus Aquensis, Henricus frater ejus Triscamerarius noster, & fideles nostri, &c.* Scribunt Sammarthani, Jacobum Serenum Archiepiscopum Ebredunensem adiisse anno 1276. Rodulfum Imp. & ab eo impetrasse confirmationem privilegiorum Ecclesiæ suæ, *& dignitate Triscamerarii perpetui Cameræ Imperialis adauctam.* [Quod fusius descriptum videre potes in Bulla hujus Imperatoris edita to. 2. Hist. Dalphin. p. 13. & 14.]

TRISCARE. Mamotrectus ad lib. Esther c. 8. *Tripudiare quasi cum tribus pedibus saltare, vel chorizare, sive Triscare.* [*Tresche*, Saltatio, tripudium. Le Roman *de la Rose* MS.

Il vit, ce dit, sor l'herbe fresche
Deduit qui demenoit la Tresche,
Et ses gens o lui karolans
Sur les florrites bien olans.

Ibidem:

Oiseaux privez, bestes demesches,
Karoles & dances & Tresches.

Vide *Trepare* & *Tripare*.]

¶ TRISCLLES. Vide mox in *Trisiles*.

¶ TRISCHISMA, Tertium vel triplex schisma. Vide locum in *Quartischisma*.

TRISCURRIUM, Papiæ, *Multiplex scurrilitas.* Guibertus lib. 1. de Vita sua c. 11. *Quam miserabiliter extunc ad nostra sæcula pudor & honestus paulatim in virginea professione ruit, & res & species custodia maternalis exuit, ut in omni earum habitudine sola possint notari Triscurria, ubi nil nisi jocularia sonant, & oculorum nutus & linguæ.* Idem in Præfat. ad Hist. Hierosolymit. *In id quod pie affectaverim fortasse à cunctis videndus, ineffi, exchimnos ut Triscurria prætergredient aliquorum, &c.* [Legitur apud Juvenalem Sat. 8. nisi cum Scaligero legatur *Transcurrin* à *currendo*. Vide Vossium in Etymol. v. *Scurra*, & Hofmannum in *Triscurria*.]

¶ TRISESINA. Vide mox *Trissesiva*.

TRISILES. Papias, ex Isidoro lib. 20. c. 4. *Trisiles, Græce tripodes. Tersilis, a tribus liciis.* Isidorus habet *Trissiles*. Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Trisilis:* ðri-fotad fræd. Ubi Somnerus emendat *Trisceles*, ex Gr. τρισκελής. Sax. ðri, *tres*, fot, *pedem* significat. [Vide Salmasium ad Lampridium in Commodo cap. 10. & Hofmanni Lexicon in *Trisceles*.]

¶ TRISIPPIUM, *Rotula seu nota impressa malis equorum emeritorum*, in Amalthea.

TRISOMUM, Sepulcrum trium corporum capax. In Cœmeterio Cyriacæ, via Tyberina, Romæ:

SE. BIAA. EMAT. DOMINA.
LOCUM. A. SUCCEISUM.
TRISOMUM. UAI. POSITI.

Vide *Bisomum* & Glossar. med. Græcitat. in τρίσωμον.

Tom. VI.

¶ TRISORIUM, f. pro *Driserium*, mutato *d* in *t*; ut sæpe fit, Abacus, ubi vasa reponuntur ad ministerium mensæ, ut supra *Dressorium*. Vide ibi. Magnum Chron. Belgic. p. 402. edit. Pistor. *Principes intraverunt refectorium S. Maximini, quod sic erat ornatum: primo Treisorium decem scabellorum per modum gradium, &c.* Vide mox *Trissadorium*.

¶ TRISPEDIUM, Vas tribus pedibus constans. Inventarium an. 1347. to. 2. Hist. Dalphin. p. 556. col. 1. *Item, unum alium gobeletum argenteum ..... cum uno Trispedio argenteo, &c.*

¶ TRISSADORIUM, ut supra *Trisorium*. Ordo Rom. apud Mabillon. to. 2. Musei Ital. p. 487. *Sedet autem ipse Papa in una mensa eminenti solus, diversis & magnis aureis vasis & argenteis super mensam positis, vel in Trissadorio seu telonco sitis propter mensam, a latere sinistro Papæ.*

¶ TRISSARE, De sono hirundinis dicitur Auctori Philomelæ v. 26. *Trissat hirundo vaga.*

TRISSESIVA, apud Papiam MS. *Crassitudo*. Editus habet *Trisesina*.

¶ TRISSONUM, Pilum, Gall. *Pilon*. Charta an. 1329. ex Archivo S. Victoris Massil. *Item, unum morterium cum suo Trissono.*

TRISTA, TRISTRA. Cokus part. 4. Instit. p. 306. *De tristis, ancientes written traistis, and it derived of truist, i. trust, and signifieth. Ubi alii homines manentes in eadem foresta tempore, quo Dominus chaceaverit, in eadem venire debent, & consisi sunt, Anglice, are trusted, ad tenendum leporarios certis locis assignatos pro feris ibidem expectandis & capiendis.* Ethelredus Rievallensis Abbas in Geneal. Regum Angl. cap. ult. *Rex cum cæteris superius consedisset, secundum legem venandi, quam vulgus Tristam vocat, singulis proceribus cum suis canibus singula loca delegat, &c.* Inquisitiones de forefacturis diversis super foresta Dom. Regis art. 13. in Additamentis ad Matth. Paris: *Inquiratur ... si aliqua antiqua Tristra D. Regis, villa, vel domo, levatis, vel clauso impediatur: per quæ deductus Domini Regis impediatur.*

Præterea Cowello dicitur immunitas ab illa servitute forestæ incolis imposita, qua quisque obligatur canem venaticum alere, & paratum in manu sua tenere, dominoque suo præsentare, quandocunque illi placuerit in foresta sua venari. Charta Edw. III. Regis Angl. to. 2. Monast. Anglic. p. 827. *Et sint quieti de ... Henedpenny, & bucstall, & Tristris.* Vide Steph. Skinnerum in Etymologico Anglico [& Th. *Blount* in Nomolexico.]

¶ TRISTABILIS, Tristis, molestus. *Tristabilis eventus*, in Litteris ann. 1341. apud Rymer. tom. 5. p. 227. *Tristabilis tumultus*, in Vita B. Coletæ to. 1. Martii p. 173.

¶ TRISTAMEN, Tristitia, animi dolor, in Actis S. Urbici, to. 1. Aprilis p. 232.

TRISTARE, Tristem facere, contristare, Gall. *Attrister*. Onomasticon: *Tristo*, λυπέω. Will. Britto lib. 10. Philipp.

Indigno Tristavit funere campos.

Et lib. 11.

Et tristi Tristassent funere mundum.

[Joh. de Janua: *Tristare, tristem facere, turbare: Tristari, dolere, tristem esse.* Gl. Lat. Gall. Sangerman. *Tristace, Courecier: Tristari, Soy courecier.* Libellus Episcoporum Ital. contra Elipandum: *Per animam caro esurit, sitit, Tristatur. Tristati sunt & conterriti*, Rolandino Patav. lib. 5. c. 10. *Acerbo mærore Tristati*, Elmhamo in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 3. *Tristantes gaudentibus* opponuntur in Chronico Whethamstedii p. 364. Verum *Tri-*

stari, pro Tristem esse usus etiam Seneca lib. 2. de Ira c. 7. & de Provid. c. 2.]

TRISTATÆ. Hieronymus in cap. 23. Ezechielis: *Tristata apud Græcos nomen est secundi gradus post regiam dignitatem, quos nos Magistratus utriusque militiæ & Præfectos annonarii tituli vocamus.* Exod. 14. Καὶ ἔλαβεν ἑξακόσια ἅρματα, καὶ Τριστάτας ἐπὶ πάντων. *Et accepit sexcentos currus electos, & Duces super omnes.* Et 4. Regum 7. Καὶ ἀπεκρίθη ὁ Τριστάτης, *& respondens unus de Ducibus.* [Theodorus Studita in S. Platonem n. 17. Copronymum τῆς εἰκονομαχικῆς αἱρέσεως Τριστάτην vocat. Vide Glossar. med. Græc.] Fridegodus in Vita S. Wilfridi c. 15.

Convenere Duces, nec non basilica pubes,
Tristatæ, Comites, vulgi promiscua strages.

Et cap. 47.

Non Reges, non Tristatas, Regumve clientes.

TRISTEGA, Tristegum, Ædificium constans tribus tabulatis, (quæ καταστρώματα vocat Cantacuzenus lib. 1. Histor. cap. 36.) contignationibus, vel *cænaculis*, ut habet Hieronymus in Ezechielis c. 41. Jo. de Janua & Will. Britto in Vocab. & Auctor Mamotrecti: *Tristegum dicitur locus tricameratus.* Papias: *Tristega, tricamerata, à trino tegmine, vel tribus tectis.* Gloss. Lat. Gall. *Tristegum, Maison à trois ordres de sieges.* [Aliud Sangerman. *Tristegum, Maison ou lieux à trois chambres.*] Vetus Interpres Juvenalis Sat. 3. *Tabulata, superiora tecta & Tristega.* Τρίστεγον, [in Actibus Apost. 20. 9. &] in Vita S. Eupraxiæ Virg. c. 4. [Τρίστεγος οἶκος, apud Theophanem an. 39. Theodosii Jun.] Hieronymus in c. 41. Ezechiel. Τρίστεγα, *tertia cænacula* interpretatur. Ita *Tristega*, proprie est cubiculum superius, tametsi sæpe pro quovis usurpetur. Abdias Babylon. lib. 3. Hist. Apostol. p. 26. *Sanctus quoque Apostolus descendens de Tristega, prædicabat eis verbum Domini.* Infra: *Et adhibentes scalas, volebant ascendere in Tristegam, ut eos interficerent.* Gregorius Turon. l. 8. c. 42. *Dum epularetur cum diversis in Tristega, subito effracto pulpito domus, vix semivivus evasit.* Matthæus Paris an. 1247. *Habebat namque in ipsa navi, sicut de arca Noë legitur, diverticula, & Tristegas, cameras, & conclavia, &c.* Idem in Historia minori MS. *Clam concepit ab Stephano, qui eam duxerat ad Comitem Andegaviæ maritandam in nave, scilicet in quodam Tristego navis ipsis pro thalamo præparato.* [Gen. 6. 16. *Fenestram in arca facies, & ... cænacula & Tristega facies in ea.* Alcimus Avitus:

Tristegaque hic facies, simul & cænacula in illis.]

Tristega, Officina mercatorum. Charta Guarini Episcopi Ambian. an. 1145. in Chartul. Ecclesiæ Ambian. *Si autem cellarium, vel Tristega ad merces negotiatorum reponendas construere voluerint.*

Tristega, Latrina. Vide *Privata.*

Tristega, Machina bellica, turris, tribus constans tabulatis. Sugerius de Consecr. Eccl. S. Dionys. p. 353. *Ad Tristegas & propugnacula facienda.* Epistola Balduini Imp. CP. apud Arnoldum Lubecensem lib. 7. c. 20. *Turribus autem supereriguntur ligneæ turres altissimæ stationum sex, &c.*

Bristega, perperam pro *Tristega*, non uno loco apud Will. Britonem in Philippide lib. 4. p. 138.

.... *Nec minus alte*
Per loca Bristega, castellaque lignea surgunt.

Idem lib. 7. p. 174.

Haud secus absumit Bristegas, valla, domosque.

Ubi frustra Gaspar Barthius vocem à Germanico arcessit. Vide *Belfredus.*

Tristegum, Machina lignea in campanariis, in quibus pendent campanæ, vulgo *Beffroy*. Liber Miraculor. S. Bertini c. 3. apud Mabillonium: *Sed & turrile ipsius* (Ecclesiæ) *licet noviter esset superpositum, quia antiquo more erat factum, deposuerunt, & aliud miræ magnitudinis mirabilisque fabricæ studuerunt ædificare, cujus longitudo consistentis in terra æquabat altitudinem culminis Ecclesiæ, cui superponendum erat. Nec mirum, Tristegum enim, ut vulgariter loquamur, trium tripodum ordinibus factum fuerat, excepta summa claxendice.* Vide *Belfredus*, Sugerius de Administr. sua: *Lapideas turres, & ligneas Tristegas concussit.*

Tristegum occurrit alia, sed incerta mihi notione, apud Knygthon. l. 1. de Eventib. Angl. c. 2. *Et post prandium cum intraret cameram, vidit unum Tristegum cum imagine ad similitudinem unius sagittarii, tenentis arcum cum sagitta.* [Tabulatum interpretor.]

Tristegon, nescio qua perinde notione usurpet Petrus Subdiaconus Neapolit. Ecclesiæ de Miracul. S. Agnelli Abbatis:

Tristegon uberius, decurrat sancta profando
Agnelli sancti miracula sancta canendo.

¶ TRISTELLUM, Idem quod *Trestellum*, Tripedis species, Gall. *Tresteau. Unum lectrum, duo desques & tria paria Tristellorum*, in Litteris an. 1405. apud Rymer. to. 8. p. 384.

¶ TRISTIFICATIO, Tristitia. Vita S. Columbæ Abb. to. 2. Junii p. 233. *Hæc talis mihi mæsta retardatio hodiernæ Tristificationis non immerito causa fuit.*

TRISTIMONIUM, Tristitia, ut *ægrimonium*, in Fragmento Petronii de Cœna Trimalcionis p. 51.

TRISTIS, Severus. Vulcatius de Cassio: *Hæc Epistola ejus indicat, quam severus & quam Tristis futurus fuerit Imperator.* Capitolinus in Maximo: *Fuit cibi avidus, cibi parcissimus, ad rem veneream nimis rarus, domi forisque semper severus, ita ut & Tristis cognomen acciperet.* Idem in Pio, ex editione Mediolanensi: *Homo Tristis & integer*, i. severus. Italis *Tristo*, est improbus, scelestus. Vide Ferrarium.

TRISTITUDO, Tristitia, Apuleio in Apologia.

TRISTRA, Idem ac *Trista*, quod vide.

¶ TRISTURA. Vide *Transitura* in *Transitorium.*

¶ TRISTUS, Improbus, pravus, Ital. *Tristo.* Vita B. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii p. 367. * *Trista, Trista, semper vis protervire.*

¶ TRISYRTICUM, quod tripliciter possumus interpretari, sive quod trifariam sumitur, seu *trahi* potest, à τρὶς, ter, & σύρειν, trahere. Vide Vossium lib. 4. de Vitiis serm. c. 53.

¶ TRITA, Pulmentum ex rebus tritis. Statuta S. Claudii p. 81. *Die Nativitatis Domini. ... debet pitansiarius ministrare ..... generalia Tritarum.* Supra in voce *Carno*, *Trita* male editum pro *Trista.*

TRITÆ. *Tritarum societas*, seu *Tritorum*, vel *Triturratorum*, Germanis *der flegeler*, id est *Flagellatorum*, sic dicta quædam militaris turma, seu societas, forte quod armorum vice *flagella rustica* deferret, vel quod *blada* seu triticeas messes passim *detereret*: nam alii fuere à *Flagellatoribus*, de quibus supra egimus. Historia Landgraviorum Thuringiæ c. 105. *Eodem an.* (1411.) *incepit societas Tritarum, id est: Der flegeler, quorum capitaneus fuit ille, &c.* Cap. 157. *Ex illa liga Tritarum, videlicet der flegeler, &c.*

¶ TRITARE, *Frequenter terere*, Joh. de Janua.

TRITENNALE, *Tritennarium.* Vide *Tricenarium.*

¶ TRITEUS. Vide *Typica febris* in *Typus.*

¶ TRITHEITÆ, Τριθεῖται, Hæretici sic dicti, quod tres in SS. Trinitate substantias & naturas per omnia similes esse dicebant, quamvis tres Deos dicere omnino refugerent. De his Biblioth. Photii cod.

24. p. 16. Tritheïtarum ducem Joh. Philoponum, Philosophum Alexandrinum, tempore Phocæ Imp. fuisse scribit Nicephorus Callisti lib. 18. c. 46. & 47. Vide Leontium de Sectis, act. 5. pag. 476.

TRITHINGA, Saxonice ꞇꝛiðinȝaꞅ, apud Anglos, dicitur tertia pars Comitatus, seu centuria, cui, qui præerat, *Trihingerefas* dicebatur, ad quem deferebantur causæ, quæ definiri non poterant in Wapentachiis, seu Hundredis. Quod autem in *Trithingis* definiri non poterat, ferebatur in *Scyram*. Ita Leges Edwardi Confess. 34. & ex iis Fleta lib. 2. c. 61. §. 23. Hanc autem partitionem Ælfredo Regi adscribunt Scriptores Angl. Annales Wintoniensis Ecclesiæ de Elvredo Rege: *Iste instituit Hundredos & Tithingas ad latrones investigandos*. Id ipsum tradunt Ingulfus p. 870. & Matthæus Westmonasteriensis an. 892. qui hoc loco *tithingas* pariter habet: *Centurias, quas Hundredos, & decimas, quas Tithingas appellant, instituit, &c.*

Tethinga, in Charta Joannis Regis Angliæ an. 1215. pro Libertatibus Angliæ an. 1215. *Fiat autem visus de franco plegio, sic ut pax nostra teneatur, & quod Tethinga integra sit, sicat esse consuevit, &c.* *Trithingarum* mentio est præterea in Statuto Mertonensi c. 10. & in Fleta lib. 1. c. 20. §. 48. 49. 107. Quem vero *Trihingerefas* vocant Leges Edwardi, alii *Tethingam*, vel *Tethingman* nuncupant. Hodie, inquit Watsius, res cum Lege antiqua prorsus evanuit, nomine tantum (*Tethingman*) remanente, & in Constabulario parochiano alicubi residente.

Trethinga, sumitur etiam crebro in veteribus Chartis Anglicis, pro, *quietum esse de sectis curiæ Trithingarum*, apud Ingulfum p. 875. & in Monastico Angl. to. 1. p. 372. 387. 390. hoc est, obligatione eundi ad placita *Trithingarum*. Adde idem Monasticom to. 1. p. 318. to. 2. pag. 812. 827. ubi nude habetur *quietum esse de Trithingis*.

TRITICERUM Bladum, Triticum, in Tabulario Calensi p. 175.

¶ TRITILE, *Quod teri potest*, in Glossis Isid. & de Janua; *Combrisablet*, in Gl. Lat. Gall. Sangerm.

¶ TRITIO, *Actio terendi, contritio*, Johanni de Janua; *Combrisemens*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

TRITISCIUM Molendinum, pro *Triticeum*, in Charta Waltheri *de Gant* Comitis, apud Edw. Bisseum in Notis ad Uptonum pag. 86.

¶ TRITOC, Triginta. Vide in *Channa*.

¶ TRITONUS, Sonus inconcinnus, Gall. *Triton*. Guido Abb. Ord. Cisterc. MS. de Arte Musica: *B. rotundam inventum est propter auferentiam asperitatis Tritoni*.

¶ TRITOR, τριβωλὴς, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Melius in MS. Sangerman. τριβωλὴς, Viator, qui terit iter.

TRITORIUM, apud Ælfricum ꝧeꝛꝑꝛcel. [*Tritorium*, θριβάς, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Regestum vetus à Pitione laudatum in Annalibus Eccl. Aq. p. 164. *Quædam magna ædificia .... cum pradellis, viridariis, Tritoriis, claustris, &c.* Locum intelligo ubi frumentum, vel racemos terebant.]

¶ TRITTERI, Milites. Vide *Ritteri*.

¶ TRITULARE, pro *Triturare*, in Bulla Gregorii IX. PP. apud Cencium inter Census Eccl. Rom.

¶ TRITURA, Clava, ni fallor, à terendo sic dicta. Diarium belli Hussitici apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 168. *Multitudinem armatorum fugabant, Trituris bene feratis, optimis armis armatos invadentes, & usque ad mortem sæpe prosternendo, &c.*

¶ TRITURARE, Excutere frumenti grana terendo, apud *Madox* Formul. Anglic. p. 359. & in Charta an. 1252. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 158. Metaphorice Sidonius lib. 7. Ep. 6. dixit *Triturari variis passionum flagellis*.

TRITURATORES. Necrologium Ecclesiæ Carnotensis: *Acquisivit etiam apud Meunesiu generaliter quicquid Major habebat in granica Capituli, scilicet duos Trituratores, vechiat, pesatt, lentilat, favat, præter unam minam avenæ, quam habet propter submonitionem saccorum.* Alibi, 2. Id. Mart. *Pro cujus anniversario habemus quatuor Trituratores in granchia de Clauso villari.* Rursum: *Acquisivit huic Ecclesiæ quicquid Major de Nongento fisci habebat in granica de Gaesvilla, videlicet unum Trituratorem, & straminu, & foragia, & paleas, & pilonem, & veciacum, & pesas, & favas, & duos Trituratores, quos Major de Joy habebat in granica de Joy.* [Chartularium S. Vincentii Cenoman. fol. 7. *Litigantibus coram nobis .... super tertia parte decimæ parochiæ de Lovegne cum uno Trituratore.* Usus est hac voce Columella pro eo, qui frumenti grana flagellis excutit: quæ notio locis allatis potest accommodari.]

¶ TRITUS, τρίτος, Tertius. S. Bern. de cantu seu correctione Antiphonarii n. 3. *Quatuor enim sunt diversitates seu maneria cantuum ... Hæ apud Græcos vocantur Protus, Deuterus, Tritus & Tetradus.* Iisdem vocibus ad varios musicæ modos significandos utitur Aurelianus Mon. Reom. in Epist. an. 851: apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 123. Statuta Canonic. Regular. apud R. Duellium lib. 1. Miscell. p. 104.

Horam post Tritam tunc Tertia perficiatur.

¶ TRIVARIA Philosophia. Vide *Trivium*.

TRIVARIUS. Acta Martyrii SS. Maximiani & Isaaci: *Venerant ergo ad carcerem militum cunei & Trivarii fustibus onerati, &c.* Ubi forte leg. *Triarii*.

¶ TRIVERBERO, Καρδερικὸς ἐν πληγαῖς, in Glossis Lat. Græc. Qui fortiter verbera sustinet.

¶ TRIVIALIS Vide mox in *Trivium*.

¶ TRIVISIO, In tres partes divisio. Acta prævia ad Concil. Pisanum an. 1409. to. 7. Ampliss. Collect. Marten. col. 1007. *Manifestum est ibi non esse utramque obedientiam, sed unam quæ ex duabus facta est, & ab illis divisa non unionem sed Trivisionem facit.*

TRIVIUM, Grammatica, Rhetorica, & Dialectica: ut quatuor aliæ liberales artes, *Quadrivium*; nempe, Astrologia, Geometria, Arithmetica, & Musica. Ugutio: *Nota, quod Grammatica, Rhetorica, & Dialectica dicuntur Trivium, quadam similitudine, quasi triplex via ad eloquentiam.* Balbus in Catholico, & Joannes de Janua: *Grammatica, Dialectica, & Rhetorica dicuntur Trivium, quadam similitudine quasi triplex via ad idem, id est ad eloquentiam. Arithmetica vero, Musica, Geometria, & Astronomia dicuntur Quadrivium, quasi quatuor viæ ad idem, id est ad sapientiam tendentes. Unde & Triviales dicuntur, qui docent, vel qui student in Trivio, sicut Quadriviales, qui in Quadrivio.* Perperam igitur Valla per *Trivium*, solam Grammaticam intelligi, sicque nuncupatam, quod in triviis & compitis doceatur, scripsit. Prologus in Vitam S. Maximini Martyris MS. *Sed inter omnes illi judicati sunt, summam sapientiæ attigisse, qui Trivium illud terere conati sunt, in quo requiritur divinarum humanarumque peritia rerum, quod constat in Physica, Ethica, & Logica, &c.* Braulio Cæsaraugust. in S. Isidori Vita: *In Trivii eruditione conspicuus, in quadrivii investigatione perfectus.* Adde ejusdem Isidori Vitam aliam à Luca Tudensi, ut quidam volunt, conscriptam n. 5. 8. Conradus de Fabaria de Casib. S. Galli c. 5. *Qui*

Digitized by Google

in Trivio Grammatica, Logica, Rhetorica, & Philosophia mediocriter eruditus, &c. Rigordus an. 1209. *Cum itaque in eadem nobilissima civitate non modo de Trivio & quadrivio, verum etiam de quæstionibus Juris Civilis & Canonici ... plena & perfecta inveniretur doctrina, &c.* Hugo Metellus de Eucharistia: *Gerlando scientia Trivii quadriviique onerato & honorato, Hugo Metellus, &c.* Matth. Paris an. 1252. *Vir quidem in Trivio & quadrivio excellentissimus.* Et mox: *Omnem Trivii & quadrivii noverat difficultatem.* Wibertus in Leone IX. PP. *Nempe ut primum competit rudibus, decurso artium Trivio, non solum claruerunt prosa & metro.* Laurentius Veronensis lib. 1. de Bello Balearico:

Ordine Levita, Trivii ratione peritus.

Vita Lietberti Episc. Camerac. c. 3. *Ducitur sitibundo pectore currens ad fontem Philosophiæ, & saporis Tripertiti septem rivos ebibens, modo studet Logicæ, nunc insudat Physicæ, sic intendens vacat Ethicæ.* *Trivaria*, seu potius *Triviaria Philosophia*, in Epistola Christiani ad Honorium Solitarium, seu Augustodunensem, de Imagine mundi. Vide Petrum Damian. lib. 6. Ep. 3. Lib. de Disciplina Scholarium c. 2. 6. Chronicon Augustan. 2. part. c. 2. &c. & supra in *Quadrivium*.

¶ TRIUMPHALIS. Vide *Carticella triumphales*.

¶ TRIUMPHALITER, Triumphando, in Epistolis Frederici II. Imp. apud Marten. to. 2. Ampliss. Collect. col. 1150. & apud Rymer. to. 1. p. 394. *Triumphaliter regnare*, i. gloriose, in Chartis ann. 1456. & 1490. è Schedis Pr. *de Mazaugues*. *Triumphaliter antiphonam explicare*, vel *canere*, Guidoni lib. 1. Discipl. Farf. c. 18. 23. & 41. dicitur, cum antiphona quæ ad *Magnificat* cantari solet ter repetebatur, ut mox dicetur in *Triumphare*.

TRIUMPHARE, Vincere, hostem superare, apud Ottonem de S. Blasio cap. 7. Albertus Argentin. p. 138. *Triumphaverant enim Venetos cum domino Mediolanensi, ita quod potentes fuerunt.* Adde pag. 157. Sic *Triumphare*, est causam vincere, in Jure Hungarico, ut auctor est Sambucus. [Gloss. Lat. Græc. *Triumphare, θριαμβεύω, παραδειγματίζω, τριαμβεύω, ἐπινίκιον ἄγω.* Lactantius l. 6. c. 23. *Triumphabit terram.* Et lib. 7. c. 24. *Gentes non extinguentur omnino, sed quædam relinquentur in victoriam Dei, ut triumphentur a justis, ac subjugentur perpetuæ servituti.* Tullius aliique dixerunt *de* vel *ex aliquo triumphare*.]

¶ TRIUMPHARE ANTIPHONAM dicebant Scriptores Liturgici, cum Antiphona ad *Benedictus*, vel *Magnificat* decantari solita ter repetebatur, 1°. ante *Gloria Patri*, 2°. ante *Sicut erat*, 3°. integro versu finito. Vide Martenium de antiq. Eccl. Disciplina in divinis Officiis pag. 28. & *Triumphaliter*.

¶ TRIUMPHARE INTROITUM, Simili notione. Capitulum gen. S. Victoris Massil. an. 1312. *Statuimus, quod diebus Dominicis & Festis, in quibus Missa Introitus Triumphatur, ipse Introitus non reiteretur post versum, sed alta voce incipiatur* Gloria Patri.

¶ TRIUMPHARE KYRIE ELEYSON, Gaufrido Vosiensi in Chronico c. 59. dicitur, cum inter *Kyrie* & *Eleyson* verba quædam inserebant, eo quo jam dictum est modo in *Farsa* 2. ibi vide.

¶ TRIUMPHATIO, Triumphatus, seu ipsa triumphi palma. Exstat apud Mabillon. de Liturg. Gallic. p. 458. Epistola S. Augustini inscripta *Domino vere sancto, palma triumphatione decorato & pontificali officio coronato, Bibiano ortodoxo*, Santonicæ civitatis antistiti.

¶ TRIUMPHATOR, Qui triumphum agit, apud Apuleium in Apologia & lib. de Mundo, S. Cyprianum Epist. 34. c. 2. Interpretem Bibliorum & alios recentiores.

¶ TRIUMPHATORIUS, Pertinens ad triumphum. *Verbum Triumphatorium & insultatorium*, Tertulliano lib. 5. adversus Marcionem c. 10.

¶ TRIUMPHUS, Ludi genus chartis pictis, Gall. *La Triomphe*. Memoratur in Statutis Pistoriensibus.

TRIUNDALES, *Pelagi vortices*, apud S. Columbanum, Epist. 4.

TRIUTA, Pullus cervinus. Vide *Trendis*.

¶ TRIUVA, Securitas, *Treve*. Vide *Treva*.

TRIVULGI. Sanutus lib. 2. part. 4. c. 8. *Nono eget dictum navigium ollulis calce plenis, & etiam multis vasis mollis sapone plenis, inter quas ollulas atque vasa sint aliqua instrumenta ferrea, quæ Trivulgi vulgariter appellantur, & etiam alia paramenta ad accendendum ignem, & etiam sagittandum loco & tempore opportuno, &c.* Videntur esse *tribuli*, Italis *Trivoli*, Gallis *Chaussetrapes*.

TRIZA. Fridericus II. Imp. lib. 1. de Venat. c. 23. de bistardis, quæ habentur in desertis: *Habent pennas elevatas in medio capitis per longum usque ad dorsum, ad modum Trinum seu Trizarum.* Qua postrema voce expressit nostram *Tresse*. Vide *Trica*.

¶ TRIZOLICUS, TRIZOLINUS, TRIZOLUS, (sic varie scribitur) inter accipitres recensetur adjungiturque *falconi*, *austurcini* & *sparaverii*, in Statutis Cadubrii lib. 3. c. 82. & 83.

¶ TROA, Species ligni seu trunci ad instar mensæ, Gall. *Billot*. Statuta Vercell. fol. 94. recto: *Quod ipsæ mensuræ debeant esse firmatæ cum cathenis ad Troam sive lignum super quo mensurabitur ipsum vinum, ita quod abinde removeri non possint ullo modo.* Eodem fol. v°. *Quas (mensuras) teneatur habere & tenere ad cathenas firmatas in Troa vel disco.*

¶ TROBATICUM. Vide in *Trabaticum*.

¶ TROCCA, Species vestis superioris Ecclesiæ prælatis in usu, pro *Roccus*, ni fallor. Vide in hac voce. Protocollum de reformatione tom. 1. Concil. Constant. col. 644. *Sub habitu clericali intelligatur quoad Prælatos, quod portent rochetum & cappam, vel Troccam, vel mantelinum, & quoad regulares, quod portent habitum suæ religioni convenientem.* Ubi fortassis scriptum fuit *Hroccum*.

¶ TROCCUS, Calo, Gall. *Goujat*. Chron. Halberstad. ad an. 1199. *Tam inordinate autem soluta fuit hæc expeditio & confuse, quod nec Troccis, id est calonibus, portiones dederant, &c.*

TROCELLUS, Fasciculus, Gall. *Trousseau*. Charta Conventionum inter Carolum I. Comitem Provinciæ & Arelatenses an. 1251. art. 22. *Rapinas factas tam in Trocellis, quam in rebus aliis in stratis publicis terra vel aqua, &c.* [Charta an. 1257. ex Archivis Episc. Massil. *Episcopus possit ... recipere naulum vel passagium specialiter de Trocellis.* Alia ann. 1307. ex Archivo Civit. Massil. *Prætextu arresti trium Trocellorum pannorum.* Alia an. 1320. ex eod. Archivo: *Draperii Massil. venerunt .... cum pluribus Trocellis pannorum, &c.* Adde Statuta Edwardi I. Regis Angl. apud Rymer. to. 2. p. 262.] Vide *Trosellus* in *Trossa*.

¶ TROCHETUS, Trutina publica, ut videtur. Regest. Episcopat. Nivern. an. 1287. *Item illi qui emunt lanas & agniculos & ponderant ad Trochetum, debent in festo prædicto duos denarios quilibet.* Vide *Trona* & *Turnus* 3.

¶ TROCHLEA, Supplicii genus apud Veteres, in Martyrum cruciatibus adhibitum. Proprie rota est, ut habet Baronius ad diem 7. Septembris, & post eum Baluzius to. 2. Miscell. p. 496. rotam con-

Digitized by Google

tinens volubilem, per quam funis tractorius immissus ligatum brachiis revinctum reum sursum trahit, vel remissus deorsum relaxat. Hic cruciatus memoratur in Passione S. Pontii n. 19. apud eumdem Baluz. to. citato pag. 137. *Trochleæ tormentum*, p. 326. Vide Altaserram ad l. 5. Greg. Tur. c. 49. & Gallonium de Martyrum cruciatu.

TROCHUS. Acta S. Quirini Mart. lib. 1. n. 5. *Erat huic in aula Pipini filius tenerrimus, qui cum coætaneum sibi principem natum dicti Regis ludo scacborum sæpius superaret, exorta in lusu rixa, Trocho per tempora à Regis filio fuit trajectus.* Forte *Rocho*, ex Gallico *Roc* in scaccis.

☞ Notus fuit Latinis *Trochus*, vel pro *turbine, qui flagello percutitur & in vertiginem rotatur*, vel pro *rota, quam currendo pueri virga regunt*, ut habet vetus Scholiastes Horatii. Prima notio potest accommodari loco laudato; cum enim cuspidatus sit turbo, fieri potest ut quis alterius tempora *trocho* seu turbine trajiciat. Scio veterem Horatii Scholiasten à viris doctis, Salmasio ad Martialem lib. 14. Epigr. 168. Vossio lib. 1. de Vitiis serm. c. 26. reprehendi, quod *Trochum* cum *Turbine* perperam confuderit; id tamen ab aliis postea Scriptoribus rursum factum est; unde nihil mirum si & in Actis S. Quirini pro *turbine, Trochus* usurpetur. Ut ut est haud male excogitata videtur Cangii conjectura: de eo quippe quod ad manum præsto erat sermo fit.

¶ TROCINUS, *Sectæ genus arduum*, in Glossis Isidori. Pithœus in Excerptis habet *Trotinus*.

TROCIUM, Modus agri apud Majoricenses. Charta Majoricensis an. 1316. *Vendimus D. Sancio Regi Majoric. unum Trocium terræ, in quo sunt & esse debent 10. quarteriatæ terræ.* Alia: *Vendimus quoddam Trocium terræ tam laboratum quam eremum.*

TROCTA, Piscis fluviaticus notissimus, nostris *Truite*, vel, ut alii efferunt, *Troite*, Italis *Truta*. Ceremoniale Ambrosianum apud Puricell. in Monument. Basilicæ Ambrosianæ p. 98. *Et ibi Pontifex tribuit Abbati magnum ramum palmarum, & honorabilem Troctam.* De trocta vide etiam Vinetum in Ausonii Idyllia p. 250. [& infra *Troita*.]

☞ Aliud est genus *Trocta*, de quo S. Ambr. lib. 3. Hex. c. 3. *Alii ova generant, ut ii quos Troctas vocant, & aquis fovenda committunt.* Hinc emendandus est Papias, qui scribit: *Tructa piscis est varius, qui alvo generat, & aquis committit fovendo.* Æliano τρώκτης est Amia, piscis marinus. Vide *Trutta*, Martinium in *Trocta*, & Hofmannum in *Trutta*.

¶ TROCTINGI. Vide infra *Trotingi*.

¶ TROCTUS, Citatus equi gradus, Gall. *Trot*, Ital. *Trotto*. Dom. de Gravina Chron. apud Murator. to. 12. col. 710. *Rex primus fuit eques, & totus exercitus post eumdem, & continuato Trocto, cursu & passu celeri, &c.* Leg. forte *Trotto*.

¶ TROF, TROOF, Raptus, rapina, Belgis *Roof*. Charta Caroli Com. Flandr. an. 1112. *Comitatus vero totius terræ S. Silvini ad abbatem pertinet, scil. ban, latro, Trof.* Consuetudines Furnenses MSS. *Dominus Comes... retinet sibi rapinam mortui, id est Troof.*

TROFA. Tabularium Casauriense: *Recepi à te in cambio terram tuam in viario, cum una Trofa de fica super se habente.* [Ædificium quoddam, domus, ut videtur.]

¶ TROFFA FOENI, pro *Troffa*, nisi me fallo, Fasciculus, Gall. *Trousse*. Vide locum in *Bubors*.

¶ TROFIMA, TROFINA. Chronicon Parm. ad an. 1278. apud Murator. to. 9. col. 791. *Fecerunt depingi figuram ejus ad Trofinam Ecclesiæ S. Petri... ad quam figuram magna miracula dicta sunt fieri ad curandum infirmos. Trofima legitur* in *Tribuna*, idemque esse omnino videtur. Vide ibi.

¶ TROGA, Sus femina, Gall. *Truie*. Tabular. Vosiense fol. 33. *Adferat .... 1. popadam & explectum & suem.* Mox habetur *explectum & Trogam*. Passim occurrit ibi. Consuetudines Brageriaci art. 93. *Boves, vaccas, oves, porcos, sues sive Trogas, mutones, &c.* Vide *Troia* 1.

¶ TROGALA, Τρωχάλα, (Τροχαλία) χάλις, in Glossis Lat. Græc. *Tolleno*.

TROGALIUM, *Cicer frictum*, Ægyptiis, apud Cassianum Collat. 8. cap. 1.

¶ TROGLUM, Rivus, canalis vel aquæductus. Statuta Montis-regalis p. 274. *Statutum est, quod quilibet habens rotam seu tenens in flumine Elleris, vel aliorum fluminum .... debeat continue tenere & habere in principio canali seu Trogli unum rastellum, qui rastellus habeat gravigionos unum prope alium per unum semisse, sub pœna sol.* xx. Vide *Trolum*.

TROGULUS, *Cuculla, vestis monachalis*, Papiæ. Vita S. Egwini Episc. Wigorn. n. 16. *A primævo juventutis flore semper usus fuit cilicio ... ad carnem nudam indutus erat Trogulo, ipsam debilitatem & infirmitatem carnis suæ corporali maceratione & jejunio devincens.* Vita S. Mauri Abb. c. 1. *Sub Monachali tunica semper asperrimo à scapulis usque ad renes induebatur Trogulo.* Vita S. Genulfi l. 1. n. 10. *Asperrimo ex pilis reinduebatur Trogulo.* Lib. 2. n. 2. *Sed asperrimo cilicii Trogulo nuditatem corporeæ fragilitatis velarent.* [Ex his facile colligitur *Trogulum* genus cilicii fuisse, atque adeo à cuculla maxime distinctum.]

1. TROIA, Machina bellica, Gallis *Truie*, seu *Troye*, uti suem vocat Consuetudo Solensis tit. 15. art. 8. tit. 16. art. 5. ita dicta, quod humum, ut sus, subvertat. Turpinus c. 9. *Septimo mense aptatis juxta murum petrariis, & mangonellis, & Troiis.* Quo loco Meursius perperam *flois* reponit; est enim *Troia*, nostrum, *Truie*. Chronicon Bertr. Guesclini:

...... C'estoit pour convoier
Un engin con nommoit Truie en cest heritier.

Froissart. 2. vol. c. 2. *Ils envoyerent querir à la Riolle un grant engin, qu'on appelle Truie, lequel engin étoit de telle ordonnance, que il jettoit pierre de faix: & se pouvoient bien cent hommes d'armes ordonner dedans, & en approchans assaillir la ville.* Meminit præterea ejusmodi machinæ c. 102. ejusd. vol. Sed vix crediderim ex genere *balistarum* fuisse, uti vult Froissartes, cum probabilius sit, inventam ad suffodiendos muros, eamdemque esse, quæ ab aliis Scriptoribus, vocabulo Latino, *Sus* appellatur. Vide in hac voce. *Troiam* autem veteribus Latinis pro sue accipi docet Pomponius Sabinus ad 1. Æneid. *Armaque fixit Troia: Troia*, inquit, *nomine in Latio scrofa appellatur, &c.* Sed & in Regesto Castri Lidi in Andibus fol. 47. occurrit: *Venatur etiam in longo alneto per singulos annos 5. cervos, totidemque cervas, 5. porcos, totidemque Troias.* [Chartul. S. Vincentii Cenoman. f. 169. *Accepit à monachis S. Vincentii pro concessione ipsa quandam Troiam.* Statuta Montis-regalis p. 207. *Item statutum est, quod aliqua persona non possit nec debeat tenere, nutrire facere, in domibus plateæ dictæ civitatis, aliquas bestias porcinas, videlicet ultra tres porcos masculos seu tres Troias castratas.* Rursum occurrit p. 267. & alibi non semel. Itali *Troja* dicunt ead. notione. Vide *Bestemiæ*.]

¶ 2. TROIA, Idem quod *Treva*, si non est ita legendum, Gall. *Treve*, Induciæ. Chron. Episcoporum Merseburg. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. p. 410. *Tandem factis Troiis & placitis servatis ...., tali pacto adjecto, &c.*

¶ TROIÆ PONDUS, apud Anglos dicitur quod 12. uncias in libra numerat. Spelmannus.

¶ TROITA, Idem quod *Trocta*, Piscis notus, Gall. *Truite*, quibusdam *Troite*. Statuta Cisterciens. an. 1199. *Prohibetur ne quis de ordine nostro Troitas comparet in lacu Lausanna, &c.*

¶ TROITARE. Gloss. Lat. Græc. *Troito*, χειρίζω, ψηλαφῶ. Legendum *Tracto*, ut emendat Vulcanius.

TROLIARE. Tabularium S. Theofredi in Velavis: *Dedit in eadem villa Marniaco, vineam cum Troliare*. Idem quod sequens

TROLIUM, Torcular, Lemovicensibus, *Treüil*. [Vide *Trullum* 1.] Tabular. Brivatense fol. 95. *Et juxta Trolium de Valeira*. Tabular. Dalonense fol. 27. *Factum est hoc apud Exidolium in domo Trolii Dolon*. Tabul. Celsinianense: *Hoc est mansio una cum curte, & horto, & Trolium & viridarium*. Tabularium Conchense in Ruthenis c. 106. *Cum vineas, cum vernas, cum pratos, cum mansione, cum hortos, cum Trolio, cum terras cultas & incultas, &c.* Ita in Chartis 117. 139. 156. 237. 252. 355. &c. In Ch. vero 198. pro *Trolio*, habetur *Brolio*: *Cum vineas, cum Brolio, cum terras, cum pratos, &c.* Infra: *Et sunt ipsi Brolii vel ipsas terras in pago Ruthenico, &c.* Ita etiam in Ch. 199. *Cum vineas, & campis, & pratis, & Broliis, &c.* Adde p. 261.

☞ Nihil est, nisi me fallo, cur iis locis *Brolium* pro *Trolium* scriptum putes: illud quippe, ut pluribus suo ordine dictum est à Viro doctissimo, silvam significat eamque maxime quæ muris circumsepitur: quæ notio locis allatis minime repugnat.

¶ TROLL. *Arcus balisti ad Troll*, in Litteris ann. 1328. apud Rymer. tom. 4. p. 367. col. 1. Sed legendum videtur *ad torn*. Saltem eadem notio est. Vide *Tornus* 1. & *Balista*.

¶ TROLLERIUS, Olearius à *trolio* sic dictus. Processus an. 1339. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 128. col. 2. *Et à singulis Trolleriis singulis annis recipere unum lampada olei.*

¶ TROLUM, Cloaca, canaliculus, per quem effluant aquæ pluviales. Statuta Mutinæ rubr. 20. *Qualibet persona civitatis habere Trolum teneatur tempore pluviarum, & de canaletis expellere putredinem debeat*. Vox f. ejusdem originis, cujus est Gallica *Trou*, Foramen. Vide *Troglum*.

¶ TROMALIUM, Retis species. Vide *Tramallum*.

¶ TROMBA, Ital. Tuba, buccina, Gall. *Trompette*. Utitur Joh. Demussis in Chronico Placent. ad an. 1259. apud Murator. to. 16. col. 470.

¶ TROMBARE, Verbum Ital. Buccinare, tuba canere, Gall. *Trompetter*. Chron. Parm. ad annum 1295. apud Murator. to. 9. col. 829. *Mediolanenses cum suis venerunt Landium .... Trombando & clamando, &c.*

¶ TROMBATOR, Ital. Buccinator, Tubicen, Ital. *Trombatore*, Gall. *Trompette*. Computus an. 1349. to. 2. Hist. Dalphin. p. 585. col. 1. *Item, solvit & deliberavit pro* XXX. *hominibus in armis .... & II. Trombatoribus ....* XI. *lib*. Rursum occurrit in Statutis Astæ collat. 3. cap. 49.

¶ TROMBETA, Buccina, vel Buccinator, Ital. *Trombetta*, & nostris *Trompette* utraque notione. Statuta Montis-regalis pag. 21. *Teneatur ... cridari facere per Trombetam in civitate & aliis locis consuetis*. Vide *Trompeta*.

¶ TROMPATOR, Idem qui *Trombator*. Cod. MS. Consuetud. Tolos. &c. fol. 33. *Trompatores hujus villæ Tholosana tubicinati fuerunt, &c.*

¶ TROMPERIA, Fraus, dolus, Gall. *Tromperie*, in Arresto Parlamenti an. 1394. apud Menestrium Hist. Lugdun. p. 78. col. 2. in Instrumento an. 1407. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 1356. Utitur etiam Vincentius Cigaltius in Tractatu de Bello Italico.

¶ TROMPETA, Tubicen, Gall. *Trompette*. Computus an. 1334. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 245. col. 1. *Trompeta misso dicta die in Provinciam ...* IV. *flor. auri*. Vide *Trombeta* in *Tromba*.

TRONA, Statera publica, seu *trutina*, apud Scotos & Anglos, unde forte corrupta vox, uti censet Somnerus, qui eamdem putat cum ea, quam Angli *Troyweigth* vocant. Statuta Davidis II. Regis Scotiæ c. 39. *Ordinatum sit, quod sit Trona ad lanas ponderandas in burgis regiis, per singulos portus regni, ... & sit in quolibet loco Tronarius, qui percipiat de Rege unum denarium de sacco*. Iter Camerarii Scotici cap. 1. *Custumarii Trona*. Cap. 30. *Et faciat, quod examinentur pondere Tronarum*. Adde Fletam lib. 2. cap. 12. §. 15.

TRONATORES, Qui ad *tronam* lanas appendunt. Idem Iter Camerar. cap. 15. *Tronatores calumniabuntur, quod non custodiunt officium suum in tentando* (al. *Tronando*) *lanas; sed quibusdam personis lanas tentant, &c.*

TRONAGIUM, Vectigal, quod pro *trona* pensitatur, in Fleta lib. 4. c. 1. §. 16. Monastic. Anglic. to. 1. p. 976. *Sint quieti de omnimodo pavagio, ... cariagio, picagio, terragio, Tronagio, pontagio, &c.* Vide Seldenum de Titul. Honorar. edit. 1. part. 2. p. 199. & Steph. Skinnerum in Etymologico Anglico. [Privilegium Leduini Abbat. S. Vedasti Atrebat. an. 1036. è Chartulario ejusd. Abbatiæ: *Majus pensum lanæ, filati, nucis, casei Anglici* III. *den. pro thelon. &* I. *den. pro Tronagio .... pensum casei Flamingi* II. *den. pro theloneo & pro Tronagio* I. *obol.*]

☞ Ex iis emendo Litteras an. 1353. apud Rymer. to. 5. p. 762. col. 2. *Cum eadem lana, coria, pelles & plumbum debite Trovata & cokettata ... fuerint*. Leg. *Tronata*, i. ad *tronam* appensa. Sic & in aliis an. 1356. ibid. p. 875. col. 1. *Licentiam dedimus præfato Thomæ, quod ipse dictos centum saccos lanæ usque dictam villam Berewici ducere, & eos ibidem per Trovum* (leg. *Tronam*) *pro lanis ponderandis in portu villæ Novi castri deputatum* (*deputatam*) *in præsentia collectorum custumarum nostrarum in dicto portu Novi castri, per Trovatorem* (leg. *Tronatorem*) *nostrum in eodem portu Novi castri ponderare, &c.*

TRONARII. Charta Caroli M. ann. 795. apud Ughellum in Episcopis Aretinis, inscribitur *omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Gastaldiis, seu reliquis Tronariis, & cunctis fidelibus, &c.* [Suspecta vox, quam frustra quæsieris in aliis ejusdem Caroli Diplomatibus. Hujus loco non semel occurrit *Centenariis*. An ita restituendum est? an legendum *Officiariis*!

¶ TRONCIRE, In frusta diffringere, Gall. *Tronçonner*. Fori Alcaçonenses: *Et qui feriret de lancea aut de spada polaciada peite* 10. *sol. & si Tronciret ad altera parte, peite* 20. *sol. ad quereloso*. Le Roman *de Cleomades* MS.

Maint escu pierchié & troé,
I orent, quant furent ajousté, ...
Et mainte lanche Tronchonnée.

Tronchonneur, pro jurgator, vel censor austerus, in Bestiario MS.

Chi mondes est si desloiaus,
Et si traitres & si faus,
Si cuvert & de male part,
Si Tronchonneus, & si guernart, &c.

¶ TRONCUS, Arcula stipis recipiendæ in ædibus sacris,

sacris, Gall. *Tronc*. Obituarium MS. Eccl. Morin. *Die Dominica ad processionem ponuntur in Tronco per Canonicos in regressu processionis* 16. *denarii*. Vide infra *Truncus* 3.

¶ TRONOLIARE CAMPANAS, in antiquo Consuetudinario Monasterii S. Marcellini Cantagilensis, Æra campana numerose modulateque pulsare, Gall. *Carillonner*. Vide *Trenon*.

¶ TRONUS, Ligustrum Germanicum, Gall. *Troêne*, Species arbusculæ. Charta Sangerm. an. 1221. *Dicti homines in prædicto nemore capient .... Tronum, retortam*, &c.

¶ TROOF, Rapina, raptus. Vide *Trof*.

TROPARIUM, TROPARIUS, TROPERIUS, &c. Vide in *Tropus*.

¶ TROPHIUM. Agnellus in Vita S. Ursicini Episcopi Ravenn. apud Murator. to. 2. p. 101. col. 1. *Ædificatum est monasterium S. Petri, quod vocatur Orphanum Trophium*. Legendum unica voce *Orphanotrophium*, locus ubi nutriuntur orphani. Vide *Orphanotrophium*.

TROPPUS, Grex, Gall. *Troupeau*. Lex Alamann. tit. 72. §. 1. *Si enim in Troppo de jumentis illam ductricem aliquis involaverit*, &c. §. seq. gregem vocat: *Alia autem jumenta de grege, quæ lactantia sunt*, &c. Charta 15. inter Alamannicas Goldasti: *Trado ad Monasterium S. Galli quidquid in die exitus mei de hac luce in pecuniali causa non datum, & non usitatum, id est caballis domalibus, cum cætero Troppo, caballis cunctis, auro, argentoque*, &c.

TROPUS, est quidam versiculus, qui præcipuis festivitatibus cantatur immediate ante Introitum, quasi quoddam præambulum & continuatio ipsius Introitus, ut verbi gratia, in festo Nativitatis, ante Introitum illum: *Puer natus est*, &c. præcedit tropus iste: *Ecce adest, de quo prophetæ cecinerunt, dicentes: Puer natus est*, &c. Continet autem tria *Tropus*, videlicet *Antiphonam*, *Versum*, & *Gloriam*. Ita Durandus lib. 4. Ration. c. 5. n. 6. qui hæc subdit lib. 6. c. 114. n. 3. *Hi autem versus Tropi vocantur, quasi laudes ad antiphonas convertibiles: Τρόπος enim Græce, conversio dicitur Latine*. Concilium Lemovicense an. 1031. sess. 1. *Inter laudes autem, quæ τρόποι Græco nomine dicuntur, a conversione vulgaris modulationis, dum versus sanctæ Trinitatis à cantoribus exclamaretur*, &c. Infra: *Angelico interea hymno cum Tropis, id est, festivis laudibus, ornatissime expleto*, &c. Jam vero an Ecclesiæ Græcanicæ τροπάρια aliquid commune habeant cum Tropis Latinorum, vide quæ de iis commentati sunt Leo Allatius in Dissertat. 1. de Libris Eccles. Gr. pag. 62. 63. 64. Goarus ad Euchologium pag. 32. 434. 435. & Meursius in Glossar. [Adde Glossar. mediæ Græcit.] Regula SS. Pauli & Stephani Abbatum c. 14. *Ne, quæ cantanda sunt in modum prosæ, ea quasi in lectionem mittemus; aut quæ in scripta sunt in ordine lectionum mittimur, in Tropis & cantilena arte nostra præsumptione vertamus*. Eckehardus Minimus de Vita B. Notkeri Balbuli c. 16. *Et non solum ea, quæ beatus vir Notkerus dictaverat, verum etiam ea, quæ socii & fratres ejus in eodem monasterio S. Galli composuerant, omnia canonizavit, videlicet hymnos, sequentias, Tropos, litanias*, &c. [Adde Joh. Abrinc. de Offic. Eccl. p. 70. 139. & 145. edit. 1679. Chr. Trudon. to. 7. Spicil. Acher. p. 446. &c.]

TROPI LUGUBRES, apud Rupertum lib. 5. de Divin. Offic. c. 27. *Qui extinctis luminaribus in ipsis Tenebris, præcinentibus cantoribus, & choro respondente, flebili modulatione decantantur, incipientibus à Kyrie eleison*.

TROPONARIUS, *Liber continens τρόπους, id est, cantus, qui cum Introitu Missæ dicuntur, præsertim à Monachis..... Quidam etiam hunc librum Prosarium, à prosis appellant*. Ita Beletus c. 59. & ex eo Durandus lib. 6. Ration. cap. 1. num. 26.

TROPARIUM, Eadem notione, in Vitis Abbatum S. Albani: *Missalibus, Troparis, Collectariis*, &c. [Inventarium S. Martini Pontisar. an. 1241. *Duo hymnarii grossati, octo Treparia, duo ovilliarii*. Adde Gesta Episc. Cenoman. to. 3. Analect. Mabillonii pag. 391. Catalogum Eccl. Syrac. apud R. Pirrum Siciliæ sacræ p. 137.]

TROPHARIUS, pro *Troparium*, Liber continens *tropos*. Ordericus Vitalis lib. 3. p. 485. *Plures dulcisonos cantus in Tropbario & Antiphonario edidit*. Adde Synodum Exoniensem an. 1287. c. 12.

TROPERIUM, in l. 3. Provincialis Ecclesiæ Cantuariens. cap. 27. Lindwoodus, *librum sequentiarum* interpretatur, ut & Watsius. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 10. Kal. Aug. *Dedit nobis Missale, Lectionarium, Antiphonarium, Gradale, Psalterium cum hymnis, duos Troperios, duos Versarios*, &c. Adde Id. Aug. Ita etiam in Synodo Wigorniensi an. 1240. c. 1. & in Monast. Angl. to. 3. p. 323.

¶ TROSCELLUS, Fasciculus. Vide in *Trossa* 3.

¶ TROSISCUS, pro *Trochiscus*, τροχίσκος, Medicamenti genus in orbiculos & pastillos fictum, Gall. *Trochisque*. Statuta Avenion. l. 1. rubr. 21. art. 11. *In syruppis, cum servis (conservis) electuariis, oppiatis, pillulis, Trosiscis, pulveribus*, &c.

1. TROSSA, TROUSSA, Tributum, nescio quod. Gesta Abbatum S. Germani Autisiod. c. 15. *Medietatem villæ de S. Gregorio à Joanne de Barris comparavit, gistam, costumas, Trossas, denarios, remanentiam hominum*, &c. Charta an. 1304. in Tabulario Autisiodor. fol. 427. *Super hoc, quod dicti homines dicebant, posse ibidem sub nomine burgesiæ se transferre in posterum, & tallias dictorum Decani & Capituli, fostagia, coustumas, & Troussas, & alias redeventias prædiales & reales propter hoc evitare*. [*Trossa poccorum*, vel forte *porcorum*, aliis præstationibus adduntur, in Charta Guillelmi Abb. Floriac. an. 1296. Codex MS. reddituum Episcopatus Autissiod. Charbuiaci: *Troussa ad festum B. M. Magdal. l. s. Troussa de Wssello xxi s. s*. Touciaci: *Troussa & corcha circa xx. s.*] Consuetudo loci *de Troy* in Biturigib. art. 4. apud Thomasserium: *Ladite Seigneurie a droit de prendre par chascun an le jour & feste de S. Barnabé sur chascun des habitans de Troy ayans bestes à laine, un agneau, pourveu q'ils ayent 3. agneaux, lequel droit s'appelle la Trousse*. Ejusdem fere nomenclaturæ ac originis videtur esse id genus præstationis, de quo ista Charta an. 1553. pro Prædio & Baronia de *Limeres*, in eodem pago: *Item ledit Seigneur a en ladite terre & Baronie de Limeres, & lui compete & appartient un autre droit appellé l'Estrousse & Malestrousse, qui est tel, qu'un chascun homme ou femme serf & de serve condition audit Seigneur, ou autres manans & demeurans au terroir de Biscontau; qui ont recueilli foin en l'année en leurs prez ou autres heritages, doivent audit Seigneur par chascun an à chacune feste de Noel, 15. den. tournois rendus, conduits comme dessus; & tous les habitans demeurans au terroir de Beaupuis, & chascun d'eux, qui ont beufs, 12. deniers tournois; & ceux qui n'ont beufs, & chascun d'eux doivent pour ledit droit de l'Estrousse & Malestrousse 6. deniers tournois à ladite feste de Noel, rendue, conduits comme dessus*. Vide veteres Consuetud. Bituricenses apud Thomasserium p. 332.

¶ 2. TROSSA, Polyspastos, Nautis nostris *Trosse* &

Digitized by Google

Trisse. Occurrit semel & iterum in Informationibus Civitatis Massil. de passagio transmarino, è Codice MS. Sangerman.

3. TROSSA, Fasciculus, Gallis *Trousse*, *Trousseau*. Charta Willelmi Comitis Nivern. in Tabulario Augustodun. Ecclesiæ: *Si quis amodo in potestate hospitatus fuerit, pro 12. nummis, & garba, & fami Trossa annuatim salvus erit.* [Alia an. 1165. *Trossam fœni habet dominus Bucardus in hominibus S. Germani, aut in prato, aut in domo; si in domo fœnum non invenerit, Trossam palea accipiet.*] M. Pastorale Eccl. Paris. l. 16. ch. 29. *Excepta Trossa una straminis de unaquaque domo.* Charta Joannis Comitis Forensis an. 1292. *Remittimus charreium, & quandam Trossam feni* (sic vel *feirs*) *in quibus nobis tenebatur tum ratione tenementi sui, &c.* Tabular. Maurigniacense ch. 29. *Tres Trossas straminis annui reditus.* [*Pratum in quo sit una Trossa fœni*, in Indiculo censuali an. 1391. In pago Bellijoci *Trossa fœni* continet 300. libras, estque tertia pars *quadrigatæ*, quæ 900. vel 1000. libras complectitur; in Forensi provincia *Trossa fœni* æquivalet tribus *quintalibus*. Ordinatio an. 1340. to. 2. Hist Dalphin. p. 392. col. 2. *Habeant duos bonos equos & portet eorum quilibet malam Trossam cum lecto nostro & aliis opportunis. Trossa tractuum*, Pharetra, corytus, in Monstris prope Chassagniam factis ann. 1511. nostris etiam *Trousse*, *carquois*. Litteræ Johannis Ducis Britan. an. 1425. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 999. *Ceux qui savront tirer de l'arc, qu'ils aient arc, Trousse, cappeline, coustille, &c.*]

¶ Troussa, Trousa, Eadem notione. Chartarium Maurigniac. *De tribus modiis vini, sex glavis alliorum & tribus Troussis straminis annui redditus nobis vendidit, &c.* Tabularium Portus Regii: *Guill. de Chaponval debet v. sext. hybernagii & v. avena & 1. Trousam straminis.* Le Roman *de Garin*:

La veissiez toute Trose guerpir.

¶ Trossus. Charta Bellijocensis ann. 1382. *Sub servitio duorum Trossorum feni.*

¶ Troussia, in Libertatibus de Ponte Ursoois, inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 641.

Trossula, diminutivum à *Trossa*. Vide in *Redorsare*, [& in *Implagium* 2.]

Trossellus, Idem quod *Trossula*, *Troussel* & *Trousseau*, in Consuet. Comitatus Burgund. art. 87. Britanniæ art. 463. Trecensi art. 143. Meledunensi art. 277. Senonensi art. 268. Autisiodor. art. 253. & Catalaunensi art. 104. in quibus tamen locis [ut & in Testamento ann. 1457. apud Lobinell. to. 2. Histor. Britan. col. 1478.] vox hæc sumitur pro ea supellectile, quæ in augmentum dotis novæ nuptæ à parentibus datur. [*Trousselet* dicitur in Computo an. 1459. eod. tom. 2. Histor. Britan. col. 1258.] Charta Odonis Ducis Burgundiæ ann. 1199. *Notum...., me dedisse.... unum denarium in unoquoque Trossello transeunte sive per Vergennm, sive per Vooget, ad emendum cereum luminarium, &c.* Hominia Nobilium Bressens. an. 1272. apud Guichenonum: *Et quidquid tenet in pedagio de Loysa, videlicet in unoquocunque Trossello unum obulum Parisiensem.* [Diploma Frederici II. Imp. an. 1238. to. 1. Hist. Dalph. p. 88. *De quolibet Trossello vel somm transeunte plenam habeat potestatem accipiendi* XII. *den. Vienn. Trosselli & fardelli*, in Statutis MSS. Montispessul. ann. 1204. Adde Consuetud. Lugdun. an. 1206. apud Menester. in Probat. Hist ejusdem Civit. pag. 96. col. 2. *Trossellus* & *Troussellus*, in Litteris an. 1291. to. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 23. n. 39.]

¶ Trosellus, in Concessione an. 1241. to. 1. Hist. Dalphin. pag. 189. *Unum denarium in quolibet Trosello transeunte.*

¶ Trosellus, in Epistola Eugenii II. PP. to. 3. Spicil. Acher. p. 482. in Charta an. 1301. è Regesto *Olim*, in Chronico Astensi apud Muratur. tom. 11. col. 160. in Statutis Montis-regalis pag. 317. &c.

¶ Troussellus, in Libertatibus Pontis-Ursonis, tom. 4. Ordinat. Reg. Fr. p. 641. n. 42. in Codice MS. reddituum Episcopatus Autissiod. *Troussellus* & *Troussallus*, in Charta an. 1357. tom. 4. earumd. Ordinat. pag. 208.

¶ Trussellus. Charta ann. 1173. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 68. *Concessimus Aniciensi ecclesia .... ut nomine pedagii* XIII. *denarii Podiensis moneta de unoquoque Trussello ... infra civitatem Anicii accipiantur.* Alia an. 1219. ibid. p. 86. *De qualibet grossa bestia, que portabit Trussellum vel mercaturam, levabuntur* XV. *Claromontenses.*

Trossellarius, Qui *trossellum*, seu fasciculum defert. Libertates MSS. Villæ-franchæ concessæ ab Archembaldo D. Borbonensi an. 1217. *Quisque Trossellarius semel in anno 4. denarios.*

Trussare, seu *Trossare*, Convasare, supellectilem in sarcinas, seu *Trossellos* cogere, vulgo *Trousser bagage*. Knyghtonus an. 1347. *Sed franci nocte ante diem Jovis Trussaverunt quecunque sua, qua cariare voluerunt, & retraxerunt se loco suo, &c.* Le Roman de *Garin* MS.

Troser somiers, les charetes garnir.

Alibi:

D'or & d'argent fist charger quatre murs,
Et autterant de bons pailles bosus,
Cent palefrois & cent murs à feutrer,
Quatre somiers d'or & d'argent Trousser.

[Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Les Troiens ont encontrez
De prissions & d'avoir Trossez.

Et alibi:

Ses chiers avoirs fist enmaler,
Ses draps, ses robes fist Entorser.]

Itinerarium MS. Comitis Pontivi: *Et fai vostre maisnie lever, & Trouser, & aler leur voie, & tu remans, & Torseras nostre lit.* Speculum Historiale MS. Joannis Abbat. Laudunensis, scriptum an. 1488. lib. 11. c. 54. *Lors fist Monsieur Robert d'Artois desloger son ost, & Trousser ses tentes.*

¶ Trossartus, Idem, ut puto, quod *Trossellus*, fasciculus. *Troussotte*, in Pedagio Bapalmarum ex Chartul. Corb. 21. fol. 359. v°. *De la Troussotte de toille* XII. *den. ob.* Vide locum in *Persinelli*.

¶ TROSSATUS, Divisus, intercisus, interruptus. Statuta Arelat. MSS. *In omnibus robinis de Camargiis, per quas transeunt via publica, qua sunt Trossata per dictas robinas, illi quorum sunt dicta robina, teneantur facere pontes.*

¶ TROSSO Cerei, Fragmen seu pars cerei, ni fallor, forte sic dicta à Gallico *Tronçon*, Fragmen. Tractatus Nazarii Thesaurarii cum Capitulo Autissiod. an. 1398. *Item tenetur singulis diebus ministrare unum parvum Trossonem Cerei per longum Matutinarum super gradus in medio ardentem, in quo quilibet qui vult lumen recipit, vocatum Reggipant.* Proprie vero Gallica vox *Tronçon* de lancearum assulis accipitur, pro qua *Trons* usurpat le Roman *d'Athis* MS.

La lance au Duc en Trons vola.

¶ TROTANUS, Idem qui *Trutanus*, Erro, hariolus, mendax. Otto Frising. in Prologo de Gestis

Friderici I. Imp. apud Murator. to. 6. col. 637. *Sed quisquis fuit ille propheta seu Trotanus, qui hoc promulgavit, videat si in futuro adhuc aliqua expeditione implendum expectetur.* Vide *Trutani*.

TROTARE, TROTTARE. Ugutio: *Succusso, frequenter succutio, & succussare, dicitur Trotare, & Succussatura dicitur Trotatura, & Succussator, Trotator equus dicitur, unde illud: Gradarius equus mollis incessus, sine succussatura incedens. Equi Trotatores,* apud eumdem Ugutionem. Vincentius Belvac. lib. 32. cap. 21. *Itaque iter arripuimus, ... & equitando, quantum equi Trotare poterant .... omni die properabamus.* Cap. 25. sub finem: *Mutatisque frequentius equis, nullatenus parcebatur eis, sed equitabamus velociter ac sine intermissione, quantum poterant equi Trotare.* Vide *Tottonarius*. Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricultr. cap. 6. *Equitator faciat ipsum* (equum) *per agros aratos summo mane Trotare, &c.* [*Trottare* legitur apud Murator. to. 12. col. 809. Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 67. *Trottani*, pro Equus, apud Martenium to. 6. Amplissimæ Collect. col. 3.]

Salmasius ad Hist. Aug. vocem à *Tolutare* deducit: *Tolutare*, inquit, *Tlotare*, *& inde nostrum, Troter*. Nam tolutim incedere equus etiam dicebatur, qui *trepidabat*. Hinc *tolutarii* & *tolutares equi*, qui & *trepidarii*; [à *torquere* vero, quod *trotator* equus sessorem torqueat, Carolo de Aquino in Lexico Milit. quod, si lubet, consule.] Sed longe potius videtur vox orta à pedum equorum ita ambulantium sonitu.

TROTARI dicebantur adulteri, qui per urbem nudi traducebantur. Ea enim fuit apud Francos nostros recepta in adulteros & adulteras pœna; quemadmodum olim apud Pisidas, ut auctor est Nicolaus Damascenus apud Stobæum serm. 42. pag. 292. Charta Aymonis de Sabaudia D. Baugiaci pro villa de Sagiaco, an. 1266. apud Perardum: *Pro adulterio 60. sol. tam in adultero, quam in adultera nobis ... retinemus, aut Trotabuntur nudi per villam, si dictam pœnam pecuniariam voluerint evitare.* Consuetudo Valentiæ in Aginnensi provincia ab Edwardo I. Rege Angliæ indulta, quæ habetur in Regesto Constabulariæ Burdegal. fol. 142. *Adulter & adultera, si in adulterio reperiuntur, & clamor factus fuerit, vel videbitur per homines fide dignos, vel in judicio ostensum fuerit, in 100. sol. quilibet pro justitia puniatur, vel nudi Currant villam, & sit optio eorumdem.* Libertates Salvæterræ in Ruthenis ann. 1284. & Novæ Bastidæ in Occitania ann. 1298. *Si quis in adulterio deprehensus fuerit, Currat per villam, ut in aliis villis nostris fieri consuevit, aut solvat nobis 300. solidos, & quod voluerit, habeat optionem eligendi.* Libertates Aquarum-Mortuarum: *Adulter sine fustigatione Currat nudus.* Fori Morlanenses cap. 26. *Si aliquis vel aliqua cum alterius uxore vel marito captus vel capta fuerit, totam villam Currant uterque nudus.* Similia habentur in Charta Libertatum Bellævillæ an. 1233. in Consuet. Saligniaci & Riomagi in Arvernia ann. 1270. Libertates Villæ Martelli in Lemovicibus ann. 1219. *Quicunque habitator villa Martelli cum aliqua uxorata in eadem villa captus esset, & probatus adulter; Trahetur per genitalia nudus, & adultera nuda.* Charta Ildefonsi Regis Aragonum an. 1187. pro libertatibus villæ Amiliani, (*Milhau*) in Regesto Lud. Hutini Reg. Franc. fol. 7. *Item constituimus, ut captus vel capta in adulterio non Currant de nocte, sed de die, & ne redimatur crimen illius pecunia, & ne pro reatu mariti uxor non rea damnum sequatur, nec pro uxore sua maritus non reus aliquod damnum incurrat.* His addenda sunt, quæ narrant Otho Frisingens. lib. 2. de Gestis Friderici I. & Joinvilla noster p. 95. Vide præterea Lurbeum in Chronico Burdegalensi an. 1317. Marcam in Hist. Bencharn. lib. 4. c. 17. n. 8. [Franchias Bauciaci apud Guichenonum in Probat. Hist. Bressiæ p. 63. Libertates Moirenci an. 1164. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 16. col. 1. Inquisitionem Vienn. an. 1276. ibidem pag. 25. col. 1. ubi videre est *trotationi* aliquando adjuncta fuisse verbera. Adde Libertates S. Georgii de Esperanchia an. 1291. ibid. p. 28. & 29. ubi statuitur, ut *unus sine alio Trotari non debeat*, i. adultera simul cum adultero *trotari* debebant.]

TROTARIUS, TROTERIUS, Cursor, vel pedissequus. Petr. II. Rex Aragon. in Charta MS. confirmationis Libertatum Catalaniæ: *Mittantur nuncii per vicarios & alios officiales nostros pro citationibus faciendis, qui nominentur Correus,* (curritores, cursores) *vel Trotarii, & credatur eis pro sola oblatione citationis.* Charta civium Biterrens. in Regesto Carcassonensi fol. 17. *Facit se vocari G. de Lodeva, quia fuit Troterius sive garcifer D. G. de Lodeva quondam.* [Capitulum gener. MS. S. Victoris Massiliens. an. 1218. *Prohibemus ne scutarii vel Trotarii eorum* (Visitatorum) *deferant vestes frepatas.* Rursum ibi: *Quilibet uno equo & Trotario sit contentus.* Concessiones Episcopi Telon. Canonicis ejusd. Eccl. an. 1223. *Canonici qui tenebunt equitaturas, possint tenere Trotarium & scutiferum, qui comedant in canonico.*] Adde 30. Regestum Archivi Regii Ch. 57. Le Roman d'*Aubery* MS.

Ou son garson, ou son serjant Trotier.

Le Roman *de Girard de Vienne*:

N'y a ribaut, ne sol garçon Trotier,
Qui ne demaint avaine à un somer.

Statuta Gallica MSS. Ordinis S. Joannis Hierosol. *Et quant il chevauchoit, il avoit 4. chevaucheures avec soi, & un frere sergent, & 2. chevaulx, un tricoplier, un escripvain, un Trotier ou deux quand il vouloit, &c.* [Vide *Tripare*.]

TROTTONARE, pro *Trotare*. Andreas Aulæ regiæ Capellanus in Amatoriis: *Præterea turpes nimis & indecentes decenter equitabant caballos, scilicet macilentos valde, & graviter Trottonantes, & neque frena habentes, &c.*

TROTINGI, *Joculatores*, Papiæ. Lex Longob. lib. 1. tit. 16. §. 8. *Dum quidam ad suscipiendam sponsam cujuslibet sponsi cum paranymphis aut Trotingis ambularent, perversi homines aquam sordidam & stercoratam super ipsam jactassent, &c.* Editio Heroldi pag. 257. aut *Truringi ambularent.* [Codex Estens. *cum paranympha & Thoringis*, teste Muratorio to. 1. part. 2. p. 91. col. 1. ubi per *Trotingos* lubentius intelligeret Comites sponsæ sive paranymphos, quam joculatores. Ejusdem opinionis est Vossius lib. 2. de Vitiis serm. cap. 18. Vide *Druchte* & *Trutanus*.]

¶ TROTTA apud Italos, Piscis notus; Gall. *Truite*. Acta S. Francisci de Paula to. 1. Aprilis p. 145. *Non potuerunt capere anguillam, sed ceperunt Trottam.* Vide *Trocta*.

TROTTARE, TROTTONARE. Vide *Trotare*.

¶ TROVA, TROVATOR, &c. Vide *Trona*.

¶ TROUCADA, Morbus equinus. Miracula MSS. Urbani V. PP. *Quidam mulus suus casu fortuito cadit in terra semimortuus, credens quod malum fuisset de vivis sive Troucadis, quod vulgariter Goutes appellatur.*

TROUSSA, Gall. *Trousse*. Vide *Trossa* 1. & 3.

¶ TROWENTUS, Aremoricis *Trowent*, Moletrina;

cujus molæ ventorum vi versantur, Gall. *Moulin à vent.* Necrologium Abbatiæ *de Daoulas* diœc. Kimperl. *Habemus medietatem in duobus Teswentis cum pertinentiis suis apud Lamburmel in parochia Hautvec.* Pluries occurrit ibi.

¶ TROXLS, vox Hispanica. Vide *Pomera* 2.

¶ TROYA, Sus femina, Gall. *Truie*, Ital. *Troja.* Legitur in Statutis Astæ collat. 7. cap. 1. & collat. 11. cap. 64. *Troja saubage*, i. silvestris, in Consuet. Benehain. Vide *Truia.*

¶ TRUAGIUM, Tributum. Vide in *Tenautus.*

¶ TRUANNUS, Mendicus, *Teuand.* V. *Trutanus.*

¶ TRUBIA, Rete piscatorium. Charta an. 1424. in Statutis Perusiæ pag. 31. *Et licitum sit . . . piscari . . . ad retia, (retin) navissam, Trubiam, &c.* Vide mox *Trubla.*

TRUBLA. Compotus Præpositurae Parisiensis ann. 1333. *De Præpositura Montisleturi, de ballagio, . . . de Trubla d. 100. de pondere & costuma bestiarum, &c.* Nostris *Truble* est instrumentum piscatorium, cujus mentio est in aquarum & silvarum constitutionibus apud Malluvillæum c. 90. Charta Philippi Ebroicensis an. 1320. pro incolis Mellenti in Tabulario Prioratus S. Nicasii fol. 72. *Lesdiz habitans pourront pescher en nos rus de Meulent & des Muriaux a la Truble & au panier tant seulement.* Vide *Trullia.*

¶ TRUBLATOR, Qui *Trubla* piscatur. Charta Floriac. an. 1250. *Item debet habere unum auferem de quolibet novo Trublatore.* Frequentes sunt qui *Trubla* piscantur in Ligeri: iis *Trubla* dicitur circulus ferreus cum retiolo perticæ annexus, capiendis piscibus in piscinis & ripis accommodatus. *Troubleau*, in Consuet. Aurelian. art. 169.

TRUBLIUM, *Parapsis*, Papiæ; perperam *trubuum*, in MS. ex Gr. τρύβλιον, quod idem sonat.

TRUBUCULUS, Machina bellica. Vide *Tribulus.*

TRUCA, Cista, locellus, German. *Truhen*, Gallis *Lufeau.* Eberhardus Altahensis an. 1296. de Henrico Ratisp. Episcopo: *Sepulchrum similiter sibi longe ad . . . fabricavit & praevidit juxta altare B. Virginis in majori veteri Ecclesia Ratisponensi: similiter Trucam etiam, in qua sepeliri debuit, cum vestibus funeralibus ibidem impositis, in memoriam continuam mortis suæ per eosdem annos habuit locatam à latere lecti sui.* Scribit Petrus Resenius in Notis ad Jus aulicum Canuti II. Regis Daniæ p. 629. Danis *Trug*, & *Tru*, alveolum, vas concavum, vel lintrem significare; ut Islandis, *Trog* & *Trua*, lintrem.

¶ TRUCANUS, pro *Trutanus*: quod videsis.

¶ TRUCILARE. Vide mox in *Truculare.*

TRUCINA, Temeritas, insultatio, pertinacia. Decreta Colomani Reg. Hung. lib. 1. *Si quis ad conventum Episcoporum & Comitum venire neglexerit, . . . Trucinam compenset.*

TRUCINARE. Rigordus in Philippo Aug. ann. 1185. de Joculatoribus: *Et ceteras ineptias Trucinantibus buccis in medium eructare non erubescunt.* Vide *Trutanus.*

TRUCLUDE, *Alea*, in Glossis Arabico-Latinis.

¶ TRUCTA, Piscis notus, aliis *Trutta*, Gall. *Truite.* Vide *Cressonius*, *Dursus*, *Trotta*, & consule Gesneri expositionem de *Truttis.*

¶ TRUCTE, Paranymphus. Vide *Druchte.*

¶ TRUCULARE, *Trucidare*, Johanni de Janua; *Tormenter*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Auctori Philomelæ v. 17. *Trucilare* vel *Trutilare* est Turdorum voce clamare: pro quo in *Baulare* legitur *Trucilare.*

TRUDANUS, TRUDENNIS. Vide *Trutanus.*

TRUDIO. Gregor. Turon. de Vitis Patr. c. 4. *Senuit autem sacerdos Dei, & in tantum ætate provectus est, ut sputum oris in terram projicere non valeret, sed adhibita labiis Trudione, in eam salivas oris exponeret.* Videtur diminutivum *Trudis*, qui Isidoro lib. 18. c. 6. in Gloss. Arabico-Lat. & Joanni de Janua, dicitur *Contus & fustis ferratus, quo naves truduntur.* [Vide *Trusa. Trulio & Trullio.*]

TRUEGA, Sus, ex Gallico *Truie.* Charta an. 1342. *Item 25. inter porcos & Truegas.*

TRUELLA, Trulla, *Ferrum latum, quo parietes liniuntur*, Papiæ, ex Gall. *Truelle.* Charta ann. 1163. apud Brolium in Hist. Parisiensi lib. 2. [& Lobinell. to. 3. p. 64.] *Dominus autem Papa reliquias inter altare posuit, & accepto instrumento, quod vulgo Truella dicitur, easdem cæmento introsigillavit.* Vox forte formata à Latinorum *Trua*, de qua voce Varro lib. 4. de L. L. c. 25. & Nonius c. 1. num. 68. [Vide *Sagena.*]

¶ TRUERE. Vita S. Cæsarii Arelat. Episc. l. 1. n. 26. *At ille publica voce, elevatis oculis & manibus in cælum, dixit: Domine Jesu Christe, ne in loco ultra apri accessum habeant: Et eadem hora usque in præsentem diem nunquam ibi Truerunt, &c.* Quidam habent *nutrierunt*; sed *truerunt* præfert Mabillonius, cui *truere* idem videtur ac *destruere*, quod apris optime convenit. Malim à Gallico veteri *Truir*, pro *Trouver*, invenire, vocem deducere: ita ut sensus sit, *ex eadem hora usque in præsentem diem numquam ibi inventi sunt.*

TRUFA, TRUFFA, TRUPHA, Fraus, nequitia, jocus. Guill. Brito in Vocab. *Nuga dicitur Trufa, unde Nugor, aris, nugas* [f. *Trufas*] *facere.* Gloss. Lat. Gall. *Nuga, Truffe.* Jo. Brompton. in Ricardo I. *Minæ sunt, & quasi Truffa, quas loqueris.* Cæsarius lib. 2. Mirac. c. 5. *Ille cogitans qualiter liberaret puellam, hujusmodi Trupham invenit.* [*Trusam* male editum apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. pag. 108.] Alberic. in Chron. MS. an. 1239. *Heu me, inquit, quamdiu durabit Truffa ista.* Raymundus in Summula:

Sed quis sortilegas compescet ab hac mulieres,
Sectas & Trufas harum qui scribere vellet.

Vide Will. Thorn. p. 2064. Vitam B. Angelæ de Fulginio c. 6. Indicem error. Valdensium §. 15. Synodum Coloniensem an. 1280. c. 4. Michaelem Scotum lib. 4. Mensæ Philosophicæ cap. 43. [Gesta Archiep. Trevir. apud Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 277. Synodum Avenion. ann. 1340. apud eumd. to 4. Anecd. col. 564. Tricorensem an. 1415. ibid. col. 1140. Chronicon Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 331.] &c. W. *Guiart*:

Et ne euis pas emplir mes pages
De Trufes, ne de fanfelues,
Dont les histoires sont velues.

[Le Roman *de la Rose* MS.

Certes je tendroie à grant Truffe,
Qui diroit que tu fusses bom.

Neque alio sensu *Trulle* apud Philippum *Mouskes* in Henrico I.

Et l'Abbé qui fot mult de Trulle,
S'en ala droit en Pulle.

Huc etiam, ni fallor, revocandum est *Trut*, quod pro fallacia, dolo vel fraude usurpat Poeta vetus in Historia Johannis IV. Ducis Britan. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 730.

François prenoint trop divers noms
Pour faire paour aux Bretons:
Mais ils savoient plus de vieil Trut
Que vueille truie qui est en rut.

Digitized by Google

Alias *Truth* veteribus Aremoricis idem est quod nostris *Flatterie*, Blanditiæ, teste Lobinello.] Vide Christinam Pisanam 2. part. *du Tresor de la Cité des Dames* c. 4. 24. H. Stephanus *Truffer* à Græco τρύφειν, subsannare, deducit: Ferrarius à *strofa*, alii à Germanico, &c.

☞ Ex iis emendo Litteras an. 1342. apud Rymer. to. 5. pag. 305. *Et quamvis per diversos tractatus, per Truffas & ambages, nos diu protraxit sine fructu, &c.* Lego *Truffas.*

Trufare, Truffare, vel Truffare, Illudere, fallere, apud eumdem Cæsarium, lib. 5. c. 29. & in Vita B. Angelæ de Fulginio cap. 23. Mamotrectus ad 28. Isaiæ: *Illudere, i. Trufare & deridere.* [Rursum occurrit in Actis SS. to. 2. Aprilis p. 825. to. 4. Maii p. 538. to. 5. Junii p. 791. to. 2. p. 733. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 1454. to. 7. Ampliss. Collect. col. 833. Robertum Avesbur. in Hist. Eduardi III. Regis Angl. p. 209. 241. Murator. to. 12. col. 950. to. 16. col. 394. to. 19. col. 838. &c.] Le Roman *du Chevalier au Barisel*:

Mais que gi vois pour aus Truser.

Trufator, apud eumdem Cæsarium, & in Cont. Nangii an. 1351. *Trufandie* Occitanis. [*Barattator & Trufator*, in Memoriali Potestatum Regiens. ad an. 1284. apud Murator. to. 8. col. 1163. *Abusores sive Truffatores*, in Synodo Trecen. an. 1435. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1140. & Lobinell. to. 2. Hist. Britann. col. 1609. *Truffatores & terrarum exploratores*, in Synodo Salisburg. ann. 1456. apud Hansizium to. 2. German. sacræ pag. 505.] Matth. Silvaticus: *Ambagum, id est Trufatrium, vel vagum.* Will. *Guiart*:

Si vraiment come en ce livre
Ne vueil les Trufeeurs ensuivre,
Qui pour estre delitables,
Ont leurs Romans emplis de fables.

¶ Trufatorius, Dolosus, fraudulentus. [illegible] cessus ann. 1306. in Probat. [illegible] cap. 39. n. 20. *Archidiaconus .... [illegible] ponendo multas exceptiones Trufatorias, &c.*

¶ Truffaticus, Eadem notione. Charta ann. 1377. è Bibl. Regia: *Inceperat* [illegible] *quod ipsa erat oblatio temptativa & videbatur Truffatica.*

¶ Trufatice, Jocose. Vita S. Conradi, to. 2. Aprilis pag. 449. *Arbitratus aliquos insolentes & juvenes in campanilis vertice fore, qui sonitum hunc Trufatice causarent.*

¶ TRUFABUFA & Trufebufa. Sic in Ecclesia Lugdunensi nuncupatur Solemnis nominatio, quæ publice 23. Decembris fit, eorum qui in officiis divinis festivitatis Natalitii Christi deservire debent, voce, ut videtur, composita ex *bifariis* & *Trifariis*, uti appellantur ii, qui ad bifaria vel trifaria officia designantur. Ordinar. MS. Offic. divin. Eccl. Lugdun. *Item panetarius debet facere candelas Trufebufe.* Huc spectat Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. c. 5. *Fuit autem consuetudo ut magister Scholarum designaret pridie singulis quod responsoriam cantare deberent in nocte Nativitatis Christi.*

¶ TRUGGA, Mensura frumentaria, de qua hæc habet Th. *Blount* in Nomolexico è Codice MS. *Tres Trugge frumenti vel avenæ faciunt 2. bushels.* Anglis *Trugg* proprie alveus est atque ferculum humerale, quo utuntur cæmentarii, Saxon. *Trog.*

¶ TRUIA, Sus, Gall. *Truie. Duas Truias & octo porcellos*, in Archivo S. Victoris Massil. Vide *Troya.*

¶ TRULIO. Scriptura an. 780. to. 3. Concil. Hispan. p. 90. *Damus .... tres vasos Salomoniegos, & xis. culiares argenteos, & 1. argenteum Trulionem.* Vide *Truca* & *Trullio.*

TRULLA, Joanni de Janua, *Bombus vel sibilus ani, quia trudendo emittitur.* Florentinis, *Trullare*, est pedere, sonitum ventris emittere. [Vide *Trullus.*]

¶ TRULLARE, Uvas prælo premere, Gall. *Pressurer*, alias *Truller.* Transactio inter Abbates & Monachos Crassenses an. 1351. è libro viridi fol. 53. *Quod Ortolanus prædictus recipiat ... fimum totum stabulorum omnium ... & totam vindemiam Trullatam tempore vindemiarum.* Literæ an. 1354. tom. 4. Ordinat. Reg. Franc. p. 296. n. 15. *Lidis habitans ne moorrons, cuirrons, Truilleront à autres molins, fours & Treuls, que aux nostres; se n'estoit par le deffaut desdiz molins, des menniers; desdiz fours, des fourniers; desdiz Treuls, des Treullours: & se autrement le faisoient, cils qui autrement le feront, paieront cinq sols d'amende avec le proffit, c'est assavoir la mousture, le fournaige & Truillaige.* Vide *Trolium* & *Trullum* 1.

¶ TRULLARIA, Ζωμάρυστρον, in Gl. Lat. Gr. Vide Casaub. ad Theophr. Charact. p. 221.

TRULLIA, Instrumentum piscatorium. Charta Otton. Comitis Burgund. an. 1281. apud Perardum: *Eis concedimus & donamus perpetue piscariam liberam in ripariis de Lups & de Clogia alte & basse pro voluntate sua, ad veruale, ad Trulliam, & ad alia omnia genera ingeniorum, absque nave & sagena & maguerete.* Sed videtur legendum *Trubliam.* V. *Trubla.*

TRULLIO, Olla vel trulleum, apud Octavium Horatianum lib. 4. Rer. medicarum p. 84. [Vide *Truso* & *Insertoria*, ubi legitur *Trullo.*]

1. TRULLUM, Torcular, *Pressoir.* Charta Hugonis Ducis Burgundiæ an. 1253. apud Perardum p. 476. *Bannum Trullorum, furnorum, vinorum, nemorum, vindemiarum, &c.* Infra: *Et in furno de 12. panibus grossis & parvis, & de placentis, & de pitanciis, unam prostare (tenentur) & in Trullis pro pressura suarum uvarum de singulis modiis vini sextarium dimidium ..... reddere debent.* [Vide *Trolium* & *Trullare.*]

¶ 2. TRULLUM, Vas vinarium. Frodoardus lib. 14. Carm. c. 18. de S. Columbano:

Et quondam liquor emissus famulante cliente,
Nec tamen effusus pervadens claustra corona
Spargit humum, quin insueto petit agmine cælum,
Tollitur in vacuum, duplicatque cacumine Trullum.

Vide alia notione mox in *Trullus.*

TRULLUS, Ædificium rotundum, σφαιροειδὲς, concameratum in formam ovi, unde ᾠάριον etiam quibusdam appellatum: quo quidem nomine dicta præ cæteris ædes in Palatio Constantinopolitano, in quo habita Synodus, quæ inde *Trullana*, vel in *Trullo* dicitur, uti pluribus à nobis observatum in Descriptione ædis Sophianæ n. 32. ubi etiam id nominis Byzantinos Scriptores tribuere potissimum docuimus excelso & sublimi hæmisphærio, quod toti ejusdem ædis structuræ incumbit, τροῦλλον & τρούλλαν promiscue appellantes. Anastasius in Sergio PP. *Trullum vero ejusdem Ecclesiæ fusis chartis plumbeis cooperuit atque munivit.* A forma concamerationis rotundæ, *Trullum, Ciborium*, interpretatur Papias; nam ea fuit Ciboriorum, uti alibi docuimus.

Trullum, vel Trullus, Quævis ædes, à forma scilicet tecti in rotundam concamerationem confecti. Gesta Innocentii III. PP. p. 146. *Pene omnes capi fecerunt, & in Trullo Joannis de Stacio violenter includi.* Infra: *Domus Joannis de Stacio* dicitur.

¶ TRUMÆ, Παρωτίδες, in Gl. Lat. Gr. Strumæ.

¶ TRUMBA, Buccina, Ital. *Tromba.* Godefridi Vi-

terb. Pantheon, tom. 7. Muratorii col. 420.

Venit & imperii gestavit in urbe coronam,
Organa cum cithara, fistula, Trumba sonant.

Vide *Tromba* & *Trumpa*.

¶ TRUMBA, Fistula seu pars cava tormenti bellici, in qua lapis ejiciendus ponitur. Chronicon Tarvisin. apud Murator. to. 19. col. 754. *Est enim bombarda instrumentum ferreum fortissimum cum Trumba anteriore lata, in qua lapis rotundus ad formam Trumbæ imponitur, habens cannonem à parte posteriori secum conjungentem, longum bis tanto quanto Trumba, sed exiliorem, in quo imponitur pulvis niger artificiatus cum salnitrio & sulphure, &c.*

¶ TRUMBARE, *Trumba* canere, buccinare, Ital. *Trombare*, Gall. *Trompetter*. Chron. Parm. ad an. 1282. apud Murator. to. 9. col. 800. *Equitaverunt ... & iverunt prope Cremonam ... & ibi diu steterunt & Trumbaverunt, & nemo exivit ad eos.*

¶ TRUMBATOR, Qui canit *trumba*, Ital. *Trombatore*, Gall. *Trompette*. Legitur in Computo an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. p. 279.

¶ TRUMEN, τρύχες τριχνέων, in Glossis Lat. Græc. Vulcanius suspicatur emendandum, τρύφες ταρίχινοι. Martinius mallet, *Turben*, τροχὸς, τροχεῖν τι. Hunc consule.

TRUMMETA, Tuba, *Trompette*. Thwroczius in Ludov. Rege Hungar. c. 22. *Cui Tribunus cum Romanis potioribus per quatuor milliaria Gallicana, vestibus seu pannis purpureis ad hoc specialiter sub uniformitate aptatis, solenniter in Trummetis, & diversigeneris musicorum apparatibus, circa centum personas de una vestitura bene induti obviam venientes, &c.* [Vossius lib. 2. de Vitiis serm. cap. 18. legit in recto *Trummetum*, à Germanico *Trumme*, vel *Trummen*, Belgis *Trommel*.]

TRUMPA, Buccinæ species, *Trompe*, *Trompette*; Italis *Tromba* & *Trombetta*. Gloss. Theotisc. Lipsii: *Drumbon*, *tuba*. Alibi: *Trumbon*, *tuba*. Lexicon Cambro-Britannic. *Trwmpt*, *tuba*. Vitæ Abbatum S. Albani: *Tuba, quam vulgus Trumpam vocat.* [Vossius lib. 2. de Vitiis serm. c. 18. vocem hanc deducit à veteri Germanico *Trompe*: unde, inquit, & Gallicum *Trompe*, & Ital. *Tromba*, & Hispan. *Trompa*: Belgæ usitatius *Trompet*: Angli & *Trump* & *Trompet* dicunt.]

¶ TRUMPETTIS. Litteræ ann. 1482. apud Rymer. to. 12. p. 160. *Assignavimus ... marinarios, magistros navium, soldarios ... alios artifices pro hujusmodi navibus necessarios quoscunque, & homines vocatos Trompettis.* Non alios puto quam Tubicines, Angl. *Trumpetters*, nostris *Trompettes*.

¶ TRUMULIERES. Locus est in *Armatura*, col. 705. Vide *Trilices Lorica*.

TRUNCARIUS, Papiæ, *Devorator*.

¶ TRUNCATA. Charta Willelmi Ducis Aquitan. an. 1087. apud Beslium p. 404. *Dederam in civitate de levagio salis duas partes. Dono etiam eis Truncatas à stagno usque ad fluvium Cleunis.* Vide *Truncus salis* post *Truncus 7*.

¶ TRUNCATIO, Obtruncatio, amputatio. *Truncatio digitorum*, in Cod. Theod. lib. 7. tit. 13. leg. 5. *Truncatio capitis*, in Chronico Dom. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 583.

TRUNCATUM, pro *Trunco*, apud Adamnanum lib. 2. de Locis SS. c. 11.

¶ TRUNCATUS, Amputatus, vox haud prorsus ignota. *Truncatas caligas in modum pœnitentis habere* dicuntur Canonici Regulares, in Epistola Odonis ejusd. Ord. tom. 2. Spicil. Acher. pag. 535.

¶ TRUNCHETUS, Pœnitentiæ genus apud Monachos. Vide *Truncus 7*. Statuta Sangerman. in Probat. Hist. ejusd. Abbatiæ p. CLXXI. *Item si aliquis fuerit in sententia Truncheti, non debet radi, donec fuerit absolutus.*

¶ TRUNCHUS, Decretus, statutus, definitus, ut *Trencher* dicimus pro præcise decernere. Statuta Vercell. fol. 74. *Prædicta omnia & singula sint Truncha, præcisa & jurata, & inviolabiliter serventur, &c.*

1. TRUNCUS, *aut Lapis cavus, ubi aqua, unde sacra lavantur, effunditur*, in ædibus sacris, apud Gillebertum Lunicensem Episcopum de usu Ecclesiastico.

2. TRUNCUS, Vas apum, in *truncis* arborum. Vetus Charta apud Augustinum *du Pas* in Stemmat. Armoric. p. 823. [& Lobinell. to. 2. Hist. Brit. col. 173.] *De panagio & bernagio, atque de omnibus vasis apum, quæ vasa Truncos vocant vel Eroisa.*

3. TRUNCUS, Arcella, cujusmodi in Ecclesiis nostris prostant ad recipiendas fidelium eleemosynas, sic dicta, quod trunci arboris speciem referat; vel quod eæ arcellæ ex truncis arborum cavatis fieri solerent. Radulfus de Diceto an. 1166. *Collectam Jerosolymitanorum usibus destinandam Truncus in singulis Ecclesiis adacta sera conclusit.* Gervasius Episc. Sagiensis Epist. 3. *Pecunia Truncorum, qui fuerunt in singulis Ecclesiis instituti.* Innocentius III. PP. in Epist. quæ habetur in Gestis ejusdem Pontificis pag. 74. *Ad hæc in singulis Ecclesiis Truncum concavum poni præcipimus .... ut & in eo fidelis quilibet, juxta quod Dominus eorum mentibus inspiraverit, suas eleemosynas firmitate statuta deponere in remissionem eorum peccaminum moneantur.* Occurrit præterea in Charta Henrici II. Regis Angl. apud Gervasium Dorobern. an. 1166. in Synodo Exon. an. 1287. cap. 12. Cicestr. ann. 1292. c. 5. [in Anecdotis Marten. to. 4. col. 376. 640. 1300. in Charta an. 1178. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 348. in alia ann. 1291. to. 10. Spicil. Acher. p. 277. in alia an. 1313. to. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 201. in Statutis S. Capellæ Paris. apud eumd. Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 157. in Concilio Hispal. an. 1512. to. 4. Concil. Hispan. p. 9. Vide *Truncus* &] Joseph. l. 9. Antiq. Judaic. c. 8. &c.

4. TRUNCUS. Adalardus l. 2. Statutor. Corbeiensium c. 1. *Et unusquisque habeat ad hortum excolendum, sive ad alias necessitates explendas, fussorios 6.* (fossoria) *bessos 2. secures 2. dolatoriam, taratra 2. ... falcilia 2. falcem 1. Truncos 2. cultrum 1. serram 1. &c.*

5. TRUNCUS, Stipes, ad quem alligantur rei. Andreas Suenonis l. 7. Legum Scanicar. c. 1. *Ac sic capto, nec licet ei Trunco pedes infigere, nec manus vinculis colligare.* Charta Rudolphi Imp. an. 1277. in Metropoli Salisburg. to. 1. p. 390. & 394. *Furcas seu patibula, Truncos, & alia tormenta, quibus reorum crimina puniuntur, publice erigenda, concesso ipsis etiam quod Bannum vulgariter appellatur.* V. *Cippus, Lignum.*

¶ 6. TRUNCUS, Truncati seu mutilati membri extremitas, Gall. *Moignon*. Passio S. Savini Episc. to. 2. Miscell. Baluz. p. 52. *Tunc Savinus Episc.* [cui manus abscissæ fuerant] *posuit Truncos suos super oculos cæci, &c.*

¶ 7. TRUNCUS, Sedile ligneum & humile. Guido lib. 2. Discipl. Farf. c. 16. *Nullus bibat in refectorio sedens in sedilium suppedaneis aut puerorum Truncis.* Vide *Trunchetus*.

TRUNCUS SALIS. Charta Alexandri PP. III. in Tabulario S. Nicasii Mellentensis fol. 10. *In theloneo aquæ 10 libras, & decimum Truncorum salis, &c.* Alia Philippi Regis Franc. an. 1195. fol. 14. *Totam decimam de reditu salis Truncorum per aquam transeuntium, &c.* [Vide *Truncata* & *Tuminus*.]

¶ TRUNGULUS, κολοβὸς, ἰσινόλεος, in Glossis Lat. Græc. Mutilus. Adde Græc. Lat.

¶ TRUNINA. Acta consecrationis Ecclesiæ Parthenonis de Epeia diœc. Veron. *Urbanus* (III. PP.) *consecravit & confirmavit propriis manibus altare S. Mariæ, quod est intus subtus Truninam.* Ubi legendum videtur *Tribunam*. Vide in hac voce.

¶ TRUNUS, Thronus. Charta ann. 1480. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1617. *Et confestim ipse Dom. Episcopus* (Corisupit.) *equum suum ascendens . . . versus dictam ejus civitatem ad introitum suum gressus suos [illegible]exit; & ipso applicato in Truno juxta lapidem consuetum sessionis ac delationis suarum subtus arborem quercus in eodem Truno infra dictum burgum de loco Mariæ, dominis Archidiacono, Thesaurario, Canonicis . . . processionaliter cum cruce eidem R. in Christo Patri . . . obviam accedentibus, &c.*

TRUPHA, Fraus, nequitia, jocus. Vide *Trufa*.

¶ TRUSA, pro *Trufa*. Vide in hac voce.

¶ TRUSIO, Trudendi actio, ejectio. Vita S. Leodegarii apud Duchesnium tom. 1. p. 601. *Cumque alter pro perpetrato scelere datus fuisset in exsilii Trusionem.*

TRUSORIUM, Instrumentum ferreum, quo aliquid truditur. Ericus Upsaliensis lib. 3. Hist. Suecor. ann. 1287. *Intraverunt cum parva lucerna 7. viri armati, quorum unus Regis caput cum manu supposita, grosso Trusorio perforavit.*

¶ TRUSSA, pro *Truffa*. Vide in *Trufa*.

TRUSSARE, TRUSSELLUS. Vide *Trossa*.

TRUSTIS, Fides, fiducia, ex Germ. *Trost*, vel *Trust*, aut Teutonico *Troost*, quod idem sonat, præterea solamen, solatium, levamen, &c. Marculfus lib. 1. form. 18. *In manu nostra Trustem & fidelitatem visus est conjurasse*, id est, fidelitatem sacramento firmasse. Capitulare ann. 779. c. 14. & Lex Longob. lib. 3. tit. 4. §. 2. *De Truste facienda, ut nemo præsumat ad nos venienti mansionem vetare, & quæ necessaria sunt, sicut vicino suo ei vendat.* Ubi Boherius: *Expone de Truste facienda, i. regali servitio faciendo.* Glossæ aliæ *Caballicatam*, hoc loco *Trustem* interpretantur, sed perperam: est enim *Trustem facere*, fidem, seu, ut posteriores locuti sunt, *hominium* Regi præstare. Lex Salica tit. 43. §. 4. *Si quis eum occiderit, qui in Truste dominica est, &c.* Ita tit. 44. §. 2. & in Recapitul. ejusdem Leg. §. 31. Lex Rip. tit. 11. §. 1. *Si quis eum interfecerit, qui in Truste Regis est, &c. Homo ex Truste regali*, in eadem Lege Sal. tit. 66. §. 2. Quibus locis: *In truste dominica*, *In truste Regis*, vel *Ex truste regali* esse dicuntur, qui Regi ipsi *fidem* jurarunt quod Procerum præsertim fuit, quos inde *Antrustiones* vocarunt, *Fideles* ii postmodum dicti. Vetus Codex MS. Pacti Salici ex Bibl. Regia, pro eo, quod habetur in edito: *Si quis eum occiderit, qui in Truste Dominica est, &c.* hæc præfert: *Si quis Antrustionem Dominicum occiserit, Malb. Malcha, 24. denariis, qui faciunt solidos 600. culpabilis judicetur.* Id præterea omnino declarat Marculfus formula laudata, cujus titulus est: *De Regis Antrustione* [vel *Anstrustione*, ut est apud Lindenbrogium form. 47.] *Rectum est, ut qui nobis fidem pollicentur inlæsam, nostro tueantur auxilio. Et quia ille fidelis, Deo propitio, noster, veniens ibi, in palatio nostro, unà cum arimania sua in manu nostra Trustem & fidelitatem nobis visus est conjurasse, propterea per præsens præceptum decernimus ac jubemus, ut deinceps memoratus ille in numero Antrustionum computetur. Et si quis fortasse eum interficere præsumpserit, noverit se wirgildo suo sol. 600. esse culpabilem * judicetur.* Ubi *Antrustio*, seu *Fidelis* fidem Regi profitetur, & vicissim Rex tuitionem ac patrocinium sub juratam fidelitatem *Antrustioni* pollicetur. Fiebat autem ejusmodi *Trustis*, seu fidelitatis sacramentum, à fidelibus *more Francico, in manus Regis in vassaticum manibus commendatis*, Sacramento interdum ad sanctas Reliquias præstito, ut est apud Continuatorem Aimoini lib. 4. c. 64. Quam quidem fidelitatem *Hominium* postmodum appellarunt. Vide *Commendatus*, *Fidelitas*, *Hominium*, *Vassaticus*, &c. Fuisse autem *Antrustionum* summam dignitatem ex eadem Lege Salica tit. 32. §. 20. edit. Heroldi, colligitur, ubi, *si quis Salecus Salecum castraverit, 600. solidis culpabilis judicatur; si quis vero Antrustionem castraverit, 1800. solidis culpabilis * judicetur.* Lt tit. 74. ejusdem edit. hominis ingenui *Chreodiba* luitur solidis 600. Antrustionis 1800. id est triplo. Unde cum viri Salici & ingenui inter nobiles haberentur, consequens est, *Antrustiones* viros fuisse in aula Regis primarios. Adde tit. 76. ejusdem edit. ubi locis citatis *Antrussio* editum habetur.

TRUSTIS pro eo, qui *in Truste Regia* est. Ita videntur vocem hanc usurpare Capitula Caroli C. apud Carisiacum an. 877. c. 20. *Nullus homines nostros sive alios deprædari audeat, . . . quod si aliquis præsumpserit, in triplo componat, sicut ille, qui in Truste dominico committit.* Ubi observanda triplex compositio in eo, qui *trustem* occiderit, seu qui *in truste Regis est*, quod & habent Leges Salicæ & Ripuariæ, ut & Marculfus locis laudatis.

TRUSTIS, non omnino eadem notione, occurrit in Decretione Chlotarii Regis post Legem Salicam, apud Bignonium p. 182. *De fiscalibus, ut contra dominum consuevimus, pro tenere pacis jubemus, ut in Truste electi Centenarii ponantur, pro quorum fide atque sollicitudine pax prædicta servetur. Et quia propitiante Domino inter nos germanitatis charitas indisrupto vinculo custodiatur, Centenarii inter communes provincias licentiam habeant latrones persequi, vel vestigia assignata minare, & in Truste, quæ defecerit, sicut dictum est, causa remaneat. Ita ut continuo capitale ei qui perdiderit, reformare festinet, & latronem perquirat; quem si in Truste pervenerit, medietatem sibi vindicet, vel delaturam.* Supra §. 3. de latrone: *Qui si in Truste invenitur, medietatem compositionis Trustis adquirat, & capitale exigat à latrone.* Ubi *trustis* non est, qui in *truste* regia est, sed provincia ipsa suo quæque Principi subdita, & *fide* obstricta. Ejusmodi igitur verborum sensus est, ni fallor, in hac Childeberti Decretione, quæ pars est pacti ejusdem Regis cum Chlotario Rege, ut verba ipsa satis ostendunt, & recte observatum à Bignonio. Injungitur ergo Centenariis, ut in qualibet *truste*, i. in utriusque Regis provinciis *fide* sibi obstrictis, eligantur *Centenarii*, qui latrones persequantur, ita ut si *defecerint*, i. si eos comprehenderint in *truste*, seu in provincia alterius Regis, in ea latronis causa peragatur, ipsaque *trustis*, seu dominium Regis ipsius, ubi captus fuit, medietatem compositionis habeat, ut perinde *trustis alia*, è qua profecti sunt Centenarii, alteram.

☞ Posteriorem locum *de latrone* paulo aliter ex MS. refert Eccardus p. 138. *Trustemque* ibi interpretatur eum, qui jussu Regis excubat & vigiliis fungitur. Sed Schilterus in Glossario Teuton. V. *Drost*, *Trustem* Decretionis Chlotarii, eodem quo Cangius, sensu explicat per *fines provinciæ scilicet sive territorium* fide Regi obstrictum.

¶ TRUSULUS, ὁ ἐν μικρῷ παχύς, in Glossis Lat. Græc. pro *Turusulus* vel *Torosulus*. Th. Marsil. ad

Persium p. 33. Italis *Trufulo*, Nanus, nostris *Nain*.

¶ TRUTA, *Quidam piscis, quia vim habet trudendi, vel quia semper meretur obstinsu*, Johanni de Janua, *Truite, un poisson*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. Occurrit in Statutis Montis-regalis pag. 280. & apud Mabillon. in Onomastico ad calcem sæculi 5. SS. Benedict. ex miraculis S. Rudesindi Episc. p. 540. ubi tamen habetur *Turta* pro *Truta*. Vide *Trotta* & *Tructa*

TRUTANUS, Truoanus, &c. *Trutani*, dicuntur Errones, plani, mendici, Normannis etiamnum & cæteris Gallis, *Truans*. Glossl. Lat. Gall. *Trutania*, *Truandise*: *Trutanicus*, *Truant*; *Trutanus*, *idem*: *Trutanisare*, *Truander*. Hac appellatione donantur vulgo ignavi illi, qui per provincias passim vagantur, & mendaciis ac strophis suis omnibus illudunt, dum alios se fingunt, quam revera sint; unde passim vox hæc usurpatur pro mendaciorum confictoribus. Ugutio: *Trutanus, planus, levis*. Gaufridus Vosiensis c. 68. *De urbe pellitur quasi Trudanus, qui super Christi discipulum pridie Missam celebraverat ut Pontifex Magnus*. Ebrardus Bethuniensis contra Valdenses cap. 25. *Novum genus Trutanorum, qui locorum varietates aliter videre non poterant, nisi se fingerent esse Christos*. Cæsarius lib. 1. Mirac. c. 3. *Afferebat..... quemdam Clericum actu Trutanum, quales per diversas vagari solent provincias, venisse ad Claram vallem*. Lib. 8. cap. 59. *Sæpe ab hujusmodi Trutanis illusus est ii*. Lambertus Ardensis p. 175. 176. *Istum autem Balduinum, qui apud ipsos nuper emerserat, Trutanum esse, & populi seductorem, & pseudoconversum non ambigere*. Infra: *Et ipsum vere Trutanum fuisse audivimus*. Boncompagnus de Arte Dictaminis lib. 2. MS. *Velut scurra totam Italiam regiravit cum cantatoribus, & tanquam eximius Trutanorum se fingit esse medicum doctrinatum, ut fornicandi & adulterandi opportunitatem valeat invenire*. Poeta MS. infimi ævi in Biblioth. Thuana:

Dat Trutanus in it, pateram tenet, & sedet ad Pyr;
Regem Cappadocum computat esse cocum.

Occurrit præterea apud Ægidium de Roya ann. 1419. in Vita Caroli Abbat. Villariensis n. 18. in Chronico Andrensi p. 555. [in Gestis Gaufredi Lodun. Episc. to. 3. Analect. Mabillon. pag. 386. in Tractatu de expugnatione CP. to. 5. Ampliss. Collect. Marten. col. 787. in Concilio Trevir. an. 1227. to. 7. ejusdem Collect. col. 117. *Truttanus*, in Lugdun. an 1274. ibid. col 196.] & apud Albertum Stadensem ann. 1224. apud quem bis perperam editum *Trucanus*, pro *Trutanus*. Nos etiamnum id generis erronum & mendicorum *Truans* appellamus. Le Roman *de Garin*:

Entre les povres fu li Truans assis.

[Historia Johannis IV. Ducis Britanniæ apud Lobinellum tom. 2. Hist. Britan. col. 709.

Lors mist ses gens tous en arroy;
Bien sembloit avoir cueur de Roy,
Non pas de garz, ne de Truant,
Mais d'homme plein de hardement.]

Truhanes Hispani vocant. Vide Leges Alfonsinas part. 7. tit. 13. Lege 1.

¶ Truannus. Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. Maii p. 545. *Et ex hoc dictus juvenis dicebat verba opprobriosa D. Yvoni, vocando ipsum coquinum sive Truannum*.

Trudennes, Eadem notione, usurpat Guibertus lib. 7. Hist. Hierosol. c. 20. *Thafur autem apud gentiles dicuntur, quos nos, ut nimis literaliter loquar, Trudennes vocamus, qui ex eo sic appellantur, quia trudunt, id est leviter transigunt quaquaversum peragrantes agros*.

Trutania, in Gloss. Gall. *Truendie*. Le Roman *d'Auberi* MS.

Et dist Lambers, bien savez le mestier,
De Truandise, n'avez soin de laissier.

Guillelmus *Guiart* ad annum 1302.

Entour dis mil largement
D'autres gens que de Truandailles.

[Bible *des Noels*:

Vous n'estes rien que Truandaille,
Vous ne legerez point tant.]

¶ Trutanius. Ordinatio Humberti II. Dalphini an. 1340. to. 2. Hist. Dalphin. p. 406. col. 1. *Præcipimus, ut semper pauperes magis indigentes, & minime Trutanis & baraterii, ad ipsum eleemosynam admittantur*.

Trutanicus. Jo. de Janua: *Trutania, Trutanulus, Trutanicus*. Gloss. Lat. Gall. *Trutanicus*, *Truant*. Silvester Giraldus in Descript. Cambriæ c. 3. *Tam remotissima generis enarratio multis Trutanica potius quam historica videtur*. Charta an. 1346. in Tabular. Episcopatus Ambian. fol. 179. *Hæc verba vel similia proferentes: Exite, exite, per sanguinem Dei Trutannica familia, vos moriemini in hac domo*. [Vita S. Columbæ Reatinæ, to. 5. Maii p. 328. * *Cum, tamen affines consanguinei magnis Trutannicisque verbis, una cum procacibus minis, eam sæpius retunderent, &c.*]

Trutanizare, *vitam & mores trutanorum gerere*, Joanni de Janua: mendicare, *Truander*, Gallis. Le Roman *du Chevalier au Barizel* MS.

Or li convint par forche aprendre
A Truander s'il veut mangier.

Le Pelerinage *de l'ame*:

Cheste main emprunte souvent
Pour Truhander le gentil gent.

Infra:

Et bien la scevent enganer,
Quant il en veulent Truander.

Le Songe-creux:

Ou a porter à son col la bezasse,
Pour Truander faisant povre grimace.

Vocis etymon quidam à Theotisco *Thurftic*, Egenus, accersunt, ut est in Gloss. Theot. Lipsii; alii à Cambro-Britannico, *Truan* miser, ærumnosus, ut est apud Boxhornium. Guibertus loco citato à *Trudo*; à quo idem etymon accepisse videtur Joannes de Janua: *Trutanus, à trudo, trudis, eo quod verbis suis trudat ad hoc quod decipiat: facit enim credi, quod verum non est*. Neque etiam placet Caroli Bovilli etymon, qui *truant*, à *trau*, vase ita appellato deducit, quo scilicet aqua è coquina in lavatrinam fundi solet. Hi autem, inquit, quos *Truans* vulgus vocat, amatores sunt culinæ, & liguritores catinarum ac vasorum. Neque porro aliorum etiam magis arridet, qui à *trufa*, fraus, arcessunt. Vide *Trosungi*. Sed longe probabilius videtur à Gallico *treu* vocem conflictam, id est, tributum, ex quo efficta vox *treuant*, qua indigitabantur Tributorum collectores & exactores, qui ostiatim à tributariis, seu tributo obnoxiis, tributa exigere solebant, ac præsertim ejusmodi census, qui inde *Cens truans* dicuntur in Consuetudine Soesmensi art. 3. & *Cens à queste*, in Blesensi art. 113. qui à domino requiri & peti debent. Ita *quæstores*, à *quærendo* dictos ait Varro lib. 4. de Lingua Lat. *quod conquirerent publicas pecunias*: ut & Pomponius leg. 2. §. 22. D. de Orig. Juris. Charta Henrici Imp. an. 1107. apud Chappeauvillum: *Item in domibus ad claustrales*

les sedes pertinentibus forensis potestas jus nullum spoliandi, aut ostium obserandi, vel vigiles, vel ostiatim denarios exigendi habebit, &c. Qui porro quærunt, inveniunt. Hinc illud Matthæi 7. Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. Proinde vocis *Treuver*, seu, ut hodie efferimus *Trouver*, ut Itali *Trovare*, etymon petendum ab ejusmodi tributorum Collectoribus, qui dicebantur *avoir treuvé*, cum tributum, seu *le treu* exegissent, quam vocem postmodum pro *invenire* usurpavimus. Le Roman *de Merlin* MS. *Et chevauche tant k'en la forest se met, & Trueve les esclos, si point tant après le Chevalier, &c.* Sic alii passim. De voce vero *Treu*, pro tributo, ita præ cæteris Guill. Guiartus in Hist. Francorum MS. ubi de Francis nostris:

Cil du Royaume par nature;
Resont hardis outre mesure,
Et de droite ancienneté:
Car selonc la certaineté
De l'Histoire, qui point ne ment,
Par leur outrageux hardement,
Dont jadis furent esmeu,
S'aquiterent-il du Treu,
Que li Romain entr'aus levoient,
Et que l'Emperiere devoient,
Oncques puis n'en furent pelés,
Parquoi ils sont Francs apelés
De raisonnable accoustumance,
C'est a dire sans redevance.

[Le Bestiaire MS.
Li Apostres nous ammoneste
Que servage & Treu rendon
A chel à qui nous le devon.]

Occurrit vox ista passim. Hinc *Treuage*. Idem Guiartus ad annum 1270.

Et rendroit toutes les années
Comment qu'il i eust domage
Au Roy Charles son Treuage,
Duquel il dut estre rentiers,
Ainsi comme son devanciers.

Le Roman *de Garin*:
Et de Gironde tretost le Treuage.

[Le Roman d'*Athis* MS.
Dieux or pourray de dueil mourir,
S'estrange homme convient tenir
Ce que mien est par heritage,
Car l'aultres y clamoient Treuage, &c.

Le Bestiaire MS.
Quant il li a ce Treuage
Rendu, comme chou qui sien est, &c.

Treuage & *Treulages*, in Litt. Johannis Reg. Franc. ann. 1360. tom. 5. Ordinat. pag. 494. *Les aides & subsides ordonnez & à ordonner pour le fait de nostre delivrance & les Treuages devant dis. Item. Ne paieront aucuns païages, travers, chauciées ou Treulages.* Judicium an. 1395. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 775. *Neantmoins de son autorité il avoit levé esdits ports & havres certains Truages, nommez traites, entrées & yssues, dont il avoit grand finance.* Inquisitio an. 1461. ex Chartul. Monast. Baugesii: *Ladite piece de bois.... n'est subjecte à segreaige, pesson, herbaige, ne aultre quelconque Truaige & lestes. Trueve*, in Chartul. Latiniac. fol. 246. v°. *Autres menues Trueves*, LXX. *l. Le Treu de sel*, apud Butillerium in Summa rurali lib. 2. tit. 40.]

Neque mirum, si Oct. Ferrarius vir doctissimus vocis *Trovare*, etymon ignorare se profitetur, cum à vetere idiomate vocabulorum plerumque origines sint petendæ.

¶ TRUTILARE, Turdorum est. Vide *Truculare*.

¶ TRUTINA MONASTICA, Regula, norma. *Vitam sub monastica castigare Trutina*, in Epistola Henrici Clerici apud Mabillon. to. 5. Annal. Benedict. p. 322. ad an. 1093.

¶ TRUTINARE, Trutina examinare, ponderare. Gloss. Lat. Gr. *Trutino*, ςαθμίζω. Joh. de Janua: *Trutinare, librare.* Nic. Specialis lib. 4. de Rebus Siculis c. 1. *Gloriosus judex, qui desuper Trutinat lites hominum in statera. Trutinans animo*, in Glossario Barthii ex Guiberti Hist. Palæst. *Trutinans in questum*, in Hist. Mediani Monasterii p. 266. Notkerus Balbulus de Interpr. Scripturæ cap. 6. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 1. col. 8. *Ex hoc ergo Trutinari debes & examinari.* Sidonius lib. 7. Epist. 9. *Statu satis superque Trutinato.* Conventiones Saonæ an. 1526. pag. 28. *Omnibus sic expositis & maturo examine Trutinatis.* Sensu verbi deponentis usus est Persius Sat. 3. v. 82.
Atque exporrecto Trutinantur verba labello.

¶ TRUTINGUS. Vide in *Trotingi*.

¶ TRUTTA, Piscis fluviatilis notus, Gall. *Truite*. Passim occurrit. Vide *Truta* & *Trotta*.

¶ TRUTTANUS, Erro, *Truant*. Vide *Trutanus*.

¶ TRUTTINARE. Vide *Trutinare*.

¶ TRUTZELMANNUS, TRUTZSCHELMANNUS, Bernardo *de Breydenbach* Itin. Jerosol. pag. 37. & 195. Interpres, nostris *Trucheman*. De vocis etymo consule Menagium & Dictionarium universale Trevoltianum.

¶ TRUYA, Porca, sus, Gall. *Truye*. Regest. Episcopat. Nivern. an. 1287. *Bos venditus in foro debet* 11. *den.... Truya ob. Capra ob.* Vide *Truia*.

¶ TRUYNA. Chron. Estense ad ann. 1341. apud Murator. to. 15. col. 404. *His diebus completa fuit Truyna Episcopatus S. Georgii de Ferraria & laborerium Historia S. Petri.* An *Struina*, ædificium, domus, ab Ital. *Struire*, construere?

TRYGEED. Leges Scaniæ Andreæ Suenonis lib. 5. c. 4. *Statim post exhibitam emendationis tertiam, exhiberi debet pariter & tertia juratoria cautionis, quam lingua propria Trygeed appellat, in qua tantum quatuor nominati de consanguineis interfecti jurant de iis, qui satisfecerunt, vindictam de cætero cessaturam.* Ex *tryg*, & *eed*, id est, tertium juramentum.

¶ TRYGSIERN. Vide in *Sfierfiern*.

TRYTULA, Piscis, qui aliis *Tructa*, vulgo *Truite*. Alanus de Insulis in Planctu naturæ: *Trytula sinus marinos ingrediens, in aquore baptisata, Salmonis nomine censebatur.* Vide *Trutta*.

¶ TRZEDNIKO, Justitiarius, magistratus, apud Bohemos. Vide locum in *Czudarus*.

TRZNE, Mensura regalis, in Charta an. 1258. in Bohemia sacra p. 61.

¶ TUABOLA, TUALEA, TUALIA, &c. Mappa, mappula. Vide in *Toacula*.

¶ TUAZA, Mensura sex pedum, Gall. *Toise*. Charta ann. 1356. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 232. *Per spatium duarum Tuazarum quadratarum terra dicti fratres facient.... cœmeterium.* Vide *Teisia*.

TUBA, Morbus equinus, *subtus caput garelli in magno posteriori nervo aliquam putrefactionem faciens per ipsam longitudinem nervi, &c.* Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricult. c. 37. At ejus Interpres Gallicus vetus habet, *la courve, ou la courbe.*

¶ TUBÆ IGNEÆ, Organum ad usum pugnæ navalis inventum & ad pilarum emissionem instructum, quod post Bosium lib. 27. in obsidione Melitensi fusius describit Carolus de Aquino in Lexico militari: quod, si opus est, consule.

TUBARE, Tubam inflare, tuba canere. Vita S. Par-

dulfi n. 19. *Illam tubam, quam ... ad significandum prælium Tubari consuevit, &c.* Concilium Ravennense an. 1317. c. 18. *Tubis præcedentibus & Tubantibus.* [Gloss. Lat. Gr. *Tubo*, σαλπίζω. Rursum occurrit in Statutis criminalibus Saonæ c. 26. & inter varios Germaniæ populos *Tubantes* numerat Isidorus l. 9. Orig. c. 2.]

¶ TUBARIUS, Qui tubas facit, lib. 50. Dig. tit. 6. leg. 6. pro quo tamen Turnebus *Tribularius* mallet lib. 9. Adverf. c. 16. licet *Tubaris* vocem pro tubarum opifice non improbet.

¶ TUBATOR, Ital. *Tubatore*, Qui tuba canit, in Chronico Parm. ad an. 1287. apud Murator. to. 9. col. 811. in Chronico Estensi ad ann. 1348. apud eumdem Murator. to. 15. col. 451. in Statutis Placentiæ fol. 4. Vercellarum fol. 2. v°. in Diplomate an. 1415. apud Ill. Fontaninum ad calcem Antiq. Hortæ p. 457. Vide *Nacara.*

¶ TUBECTA, Tuba, Gall. *Trompete.* Chronic. D. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 60. *Pulsantes nostra buccina seu Tubecta, nos ipsi applicuimus, &c.*

¶ TUBERNIUM, *Centubernium*, apud Laurentium in Amalthea ex Aldhelmo.

¶ TUBEROSUS, *Tuberibus plenus, inflatus, superbus*, Joh. de Janua; *Enflez ou orgueilleux*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Non semel occurrit nativa notione pro tuberibus pleno; metaphorice pro inflato seu superbo, apud Guibertum lib. 3. de Vita sua c. 4. *Multiplices Regi pasciscuntur munerum copias, spes & promissa divitiarum Tuberosus amplectitur, &c.*

¶ TUBEX, pro *Tumex.* Vide in hac voce.

¶ TUBICINARE, Tuba canere. Gloss. Lat. Græc. *Tubicino*, Σαλπίζω *Tubicinare ad cornu vel ad sonum cornu*, in Requisitione incerti anni tom. 2. Hist. Dalphin. p. 128. Vide *Cornuare.*

TUBICINARE ALIQUEM, Per præconem citare: Gall. *Citer quelqu'un à son de trompe. Tubicinium*, [*Tubicinatre*,] ipsa citatio, non semel in Consuetudinibus Tolosæ.

¶ TUBICINATOR, Qui tuba canit, in Charta an. 1326. tom. 1. Hist. Dalphin. p. 57. in Consuet. Tulos. & alibi. Vide *Salpista.*

¶ TUBITA, Eadem notione. *Tubita & præco publicus*, in Charta an. 1459. è Regesto *Columba* Cameræ Computorum Provinciæ.

TUBLIUM, Mensuræ frumentariæ species, apud Italos. Gesta Innocentii III. PP. p. 149. *Cum famis invaluisset inedia, ita ut Tublium frumenti à 20. usque ad 30. solidos venderetur.* [Muratorius edidit *Rublum*, to. 3. p. 567. col. 1. Vide *Rubus* 2.]

TUBRUCUS, TUBRUGUS, &c. Lanea ocrea, ocreis aut calceis coriaceis superimponi solita, quam vulgo *Gamache* appellamus. Isidorus lib. 19. c. 22. & ex eo Papias: *Tubrucos vocatos dicunt, quod tibias, braccasque tegant. Tubraci quod à braccis ad tibias usque veniant.* Gloss. Ælfrici Saxonicum: *Tubrices, vel brace*, ꝩꝛ papulas. Paulus Warnefridus lib. 4. de Gestis Langob. cap. 33. *Calces vero eis erant usque ad summum pollicem pene aperti, postea vero cœperunt osis uti, super quas equitantes Tybruges birreos mittebant.* [*Tubruges* edidere Martinius & Macri *fratres.* Vide Vossium lib. 2. de Vitiis sermonis cap. 18.]

TIBRACA, Eadem notione. Beda in Vita S. Cuthberti Episc. n. 31. *In tantum à cultu sui corporis animum sustulerat, ut semel calceatus Tibracis, quas pelliceas habere solebat, sic menses perduraret integros.*

¶ TRIBUCES, pro *Tubruces.* Statutum Cœnobii Gellon. an. 1150. apud Stephanot. to. 8 Fragm. MSS. pag. 175. *Duo paria femoralium, & duo paria Tribucum, & duo paria calsonum & totidem caligarum.*

¶ TRIBUCUS, pro *Tubrucus.* Visitatio Monasterii Castrensis an. 1261. ex Archivo S. Victoris Massil. *Duo quoque paria flaminearum & femoralium, Tribucorum & sotularium, &c.*

¶ TUBULARIUS. Ammianus l. 28. c. 1. *Obscurissime natus est patre Tubulario*, id est, Tubulorum seu tuborum opifice, si vera lectio est; quibusdam enim legendum videtur *Tabulario.*

TUBULI, Tibialia, quæ Græci recentiores τοῦβλα vocant. Auctor Queroli: *Æstum vestitis genibus, brumam nudis cruribus, in soccis hyeme, cancros in Tubulis age.* Idem: *Occurrat non venientibus, maturque in æstu Tubulis angustis & novis.*

TUCARIUM, καλύβη, in Glossario Lat. Gr. MS. S. Germani Paris. At in Gloss. Gr. Lat. Henrici Steph. καλύβη, *Casa, Tugurium, pergula.*

¶ TUCETARIUS, Qui facit tuceta. Johan. de Janua. *Qui fait viande de char debachée*, in Glossar. Lat. Gall. Sangerman.

TUCETOSUS, *Optimus, fertilis.* Papias. Ex seq.

TUCETUM, ζωμὸς παχύς, in Gloss. Lat. Gr. [Jus crassum, quo bubula caro conditur. Scholiastes Persii: *Tucetum, bubula condita apud Galles Cisalpinos condimentis crassis oblita & macerata, & ideo toto anno durans.* Hinc emendandæ Isidori Glossæ, ubi: *Tucetum, bula condita apud Galles Albines.* Fulgentio *Tuceta dicuntur escarogia; salcicia vulgo*, ut addit Papias. Laudes Berengarii Aug. apud Murator. to. 2. p. 411. *Ac decet ut Regem, variant Tuceta.* Joh. de Janua: *Tucetum, Cibus qui fit ex carnium contusione, sicut salcicia est: Viande de char debachée, si comme saucice*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Menotus Serm. fol. LXXVII. *De iliis & visceribus (porci) fiunt bona Tuceta.* Vide Lexicon Martinii.]

TUCHINATUS, Rebellio. Charta Caroli VI. Regis Franc. 11. Sept. an. 1383. pro Carcassonensibus: *Correctionem & punitionem omnium criminum commissorum & perpetratorum per medium Tuchinatus, inobedientia vel rebellionis.* Ita legendum apud Bessium in Caroli VI. tabulis. pro *Turcinatus* satis declarant [Condonatio ejusd. Caroli iisd. rebellibus indulta eod. an. 8. Martii apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1590. *Capitaneorum, Tuchinorum* (Tuchinorum) *& aliorum rebellium ordinationes, armationes, &c.*] ac Placitum an. 1387. 21. Jan. in quo hæc habentur: *La ville de Nismes est bonne ville & la plus noble de la Seneschaucée de Beaucaire; les habitans ont toujours esté bons sujets, vrais, & obeissans au Roy, & ils ne furent onques Tuchins, mais ont toujours eu les fleurs de lys sur les portes de la ville, &c.* Occurrit ibi non semel. Joan. *De la Gogue* in Hist. MS. Principum Dolensium in Biturigibus: *Et icelui saint Mer accompagnié de Touchins, que l'en appelle aujourdhui brigans, &c.*

¶ TUCIA, vox Italica, Cadmia fossilis, Gall. *Tuthie*, in Statutis Astæ, ubi de intratis portarum.

¶ TUCLERA. *Sub Tuclera mittere*, in Fundatione Monasterii Vallis-Clusæ ann. 979. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 331. Forte pro *sub tutela*: adeo lacerum est istud Instrumentum, ut nihil certi ex eo colligere liceat.

TUCUS, *Quem Spani Cuculum vocant, à voce propria nominatus.* Ita Isidorus lib. 12. c. 7. & Glossarium Arabico-Lat. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tucus, un oisel, Cocul.*]

¶ TUDATUS. Joh. de Janua: *Tudes vel Tudatus, malleus: unde Tudatos appellamus illos, qui habent capita grossata ad modum mallei grossi.* Gloss. Lat.

Gall. Sangerman. *Tudatus*, *Grosse teste*, *test.art.*

¶ TUDECULUS, Species aviculæ. Vide *Tudus.*

¶ TUDIATORES, *χαλκεῦται*, in Glossis Lat. Gr. Qui æs tundunt. Martinius mavult *Tuditatores*, à *Tudes*, *tuditis.*

¶ TUDITES, Tudetes, Cognomen Caroli Martelli, à *Tudet*, malleus. Vide *Martus.*

¶ TUDUS, Species aviculæ, *Rubecula.* Gloss. Lat. Gr. *Tudos*, *Tudeculus*, *ἐρίθακος.* Vide Martinium.

¶ TUELLA, Triticum præstantius. Charta ann. 1467. ex Archivo S. Victoris Massil. *Monachi conqueruntur .... quod cellerarius non ministraret ipsis bonum panem de farina Tuellæ sive annonæ.* Alia notione occurrit in *Toacula.*

TUELLUS, Radix ungulæ equi, Italis *Tuello*, apud Petrum de Crescentiis lib. 9. c. 50. 54. 55. &c. ubi vetus ejus interpres Gallicus *Tuyau* vertit, ex Lat. *Tubulus.*

¶ TUERI, Defendi, protegi, passiva notione. Index veterum Canonum, tom. 3. Concil. Hispan. pag. 19. col. 2. *Ut monasteria virginum à monachis Tueantur.* Adde Capitul. lib. 1. c. 96. Concil. II. Hispal. can. 11. & Epistolam Cleri Moguntini ad Ludovicum Pium à Baluzio laudatam to. 2. Capitul. col. 1152.

TUERNAY. Leges Burgorum cap. 34. *Si uxor alicujus fuerit calumniata de aliquo, in placitis Burgorum utitur Tuernay.* Et cap. 28. *Si quis fuerit implacitatus coram Justitiario domini Regis, vel alio Ballivo, si Dominus ejus vel Ballivus venerit, & allegaverit pro ipso in debita hora, potest recuperare curiam Domini sui. Et si per negligentiam suam responderit & dixerit Tuentinay, de omnibus sibi oppositis plane respondebit, & sic amittit curiam Domini sui.* Ubi Skenæus de Verbor. signif. ex quo supradicta desumsimus, scribit, in quibusdam libris legi *Tweatinay*, sed quid hoc sit, valde ambigere, & hic aliorum avide exspectare judicium. Conjicit tamen esse antiquum verbum forense, quo reus utens intelligitur approbasse judicem, adeo ut eum postea declinare non possit.

TUFA, Genus vexilli apud Romanos, ex consertis plumarum globis. Vegetius lib. 3. cap. 5. *Muta signa sunt, aquilæ, dracones, vexilla, flammulæ, Tufæ, pinnæ.* Beda lib. 2. Hist. Angl. c. 16. & ex eo Henricus Huntindon. lib. 2. p. 316. *Ubique autem ante Regem* (Edwinum) *vexilla gestabantur, nec non per plateas illud genus vexilli, quod Romani Tufam* (al. *Tuffam*) *vocant, Angli Tuf appellant, ante eum ubilibet ferri solebat.* Byzantini etiam Scriptores *τοῦφαν* appellarunt apicem, qui galeæ imminet, ut Zonaras in Basilio, & Leo Grammaticus in Theophilo Imp. cum de Justiniani statua in Augustæo verba faciunt. Ita nostri vocem hanc usurparunt. Charta vernacula sub Ricardo II. Rege Angliæ, descripta ab Edw. Bysseo: ... *Que Jeo Gervais de Clifton Chevalier aye donnée, grantée, & par ceste ma presente charte confirmée à mon bien aymé Richard de Bevercotes, un beaume, c'est assavoir une Tuffe de plume, la moitié, c'est-à-dire par amont de plume noire, & l'autre moitié, c'est-à-dire par aval de plume blanche, à avoir & tenir ladite beaume, &c.* Vide à nobis observata ad Joinvillam Dissert. 24. p. 292. [Glossar. mediæ Græcit. v. *τοῦφα* & Lexicon Milit. Caroli de Aquino.]

¶ TUFELLUS. Vide mox in *Tufus.*

¶ 1. TUFFA. Acta B. Michelinæ, to. 3. Junii pag. 929. *Michelina ad hæc verba respondit: Omnia ista videntur Tuffæ & canciæ.* Puto legendum *Truffæ*; saltem eadem notio est. Vide *Trufa.*

¶ 2. TUFFA. Acta S. Francisci de Paula, tom. 1. Aprilis p. 129. *Accipias parum herbæ... vocatæ Tuffa.* An legendum *Treffa*, *Trifolium*, Gall. *Trefle*?

TUFUS, pro *Tophus.* Glossæ Lat. Gr. *Tofi*, *πῶροι*, *λίθοι.* Est autem *Tophus* lapis friabilis, minimum ponderis in structuris habens, de quo Vitruvius lib. 2. cap. 6. 7. & alii; nostris *Tuf.* Papias: *Tofus, lapis cavernosus & mollis.* Ejusdem Vitruvii Abbreviator cap. 4. *Primo ut arena aspera pareatur, & cæmentum de silice, vel lapide Tuficio, &c.* Joan. de Janua: *Tofus, à todere dicitur, lapis asper & cavernosus, quia ambulantes super se todere facit.* Anastasius in S. Hadriano PP. p. 115. *Plusquam 12. millia Tufos in litore alvei fluminis in fundamentis ponens à solo usque ad summum tectum miræ magnitudinis porticum reparavit.* Infra: *Maximum monumentum de Tiburtino Tufo .... demolitus est. Sarcofagus de Tufello*, in Gestis Guillelmi Majoris Episc. Andegav. c. 5. [*Sarcofagum Tuveum, arca Tuvea*, in Annalibus Genuens. apud Murator. to. 6. col. 361.]

Tofus. Gloss. Græc. Lat. *ἀσβεστώδης*, *Tofus.* Matth. Silvaticus: *Tofus, lapis est levis, spongiosus, fasis absterfivus.* [*Tofus arenosus atque jejunus*, Palladio 1. 5.] *Lapis Tofosus*, in Chronico Fontanell. c. 13. pag. 238. & 240.

Tophus. Glossæ Gr. Lat. *πῶρος*, *ὁ λίθος*, *Tofus*, *Tofum.* Joan. Archid. Barensis in Translat. S. Sabini Episc. Canusini n. 4. *Hujusmodi etiam scriptura inventa est in tabula una marmorea, quæ ibidem nunc reperta est, simul & in uno Topho.* Charta an. 1227. in Hist. Monast. S. Nicolai Andeg. p. 97. *Quidquid vero remanet à sinistra parte taneriæ à Topho eundo versus portale, &c.* [Utuntur etiam Virgilius l. 2. Georg. Ovidius l. 3. Metam. Columella l. 3. c. 11. & alii.] *Tophici lapides*, apud Capitolinum in Maximinis. *Tofinei termini*, apud Agrimensores.

TUGELLARIA. Vide *Tectum.*

¶ TUGURIUM, Calamus quo sanguis Christi hauriebatur è calice, Gallice *Tuyau*, *chalumeau.* Usus Sangerman. in Probat. Hist. ejusd. Abbatiæ pag. CXLIX. col. 1. *Quando diaconus communicaverit, ipse accipiet calicem, & feret supra altare matutinale, & conventus ibit illuc potum cum Tugurio argenteo secundum quod ipsi communicaverint.* Vide *Fistula* 1. & *Tegorium.*

¶ TUGURIUNCULUM, Tuguriolum, in Vita B. Lidwinæ Virg. to. 2. Aprilis p. 314.

¶ TUIFADUS. Vide supra in *Thiuphadus.*

¶ TUISARE, *Vocare aliquem* Tu *per despectum*, Laurentius in Amalthea, Gallis *Tutoyer.*

¶ TUITIALIS, Tutus, ut puto. Schisma Avenion. ad an. 1378. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 429. *Urbanus VI. PP. captus fuit à Carolo Rege Siciliæ & in carcerem Tuitialem positus.*

1. TUITIO, Immunitas, tutela, defensio, quam Rex fidelibus suis, vel Ecclesiis indulget, quæ & *Mundeburdium* dicitur. Vide *Mundiburdus.*

¶ 2. TUITIO, Administratio rerum & bonorum pupilli, Gall. *Tutele.* Chartul. Episc. Paris. ad an. 1269. fol. 122. *Ysabella de Bourgaignemont .... fecit homagium ligium dom. Episcopo Stephano... ratione liberorum suorum quos habet in Tuitione sua sive en baill. Tuition, Tution*, Practicis nostris. Charta an. 1485. ex Chartul. Latiniac. fol. 251. *Raulin Sebert en nom & comme tuteur, & curateur de Jehan Gillet ... suffisamment fondé par lettres de Tution & curation, &c.* Infra: *Tuition. Tution*, in Consuet. Medunt. art. 184.

¶ TUITISCI. Vide supra *Theotisci.*

TULDUM vocarunt nuperi, in militia, quod La-

tini vasa, impedimenta, Græci ἀποσκευήν. Lexicon Gr. MS. Reg. Cod. 2062. Ἀποσκευή, τὸ λεγόμενον παρ' ἡμῶν τοῦλδον, τὰ σκευάρια. Vox sane nuperis Tacticis Græcis familiaris, qui hanc à nostris hauserunt, tametsi apud Scriptores Latinos inferioris ævi haud repetiatur, quod sciam, sed in vernaculis nostratibus crebrius, *Toudis* & *Tauldis*, vel *Taudis*, qui has voces vulgo usurpant pro incomposita rerum quarumpiam congerie, vel impedimentis, quæ nullo ordine in castris jacent; ut Monstrelletus 1. vol. cap. 238. 2. vol. pag. 28. 58. Gruellus in Hist. Arthuri Ducis Brit. p. 92. 94. Philippus Ravestanus in Tacticis, & alii. Octavianus Sangelianus in Viridario honoris:

Sur eschauffaulx, fenestres & Tauldis.

Vide Notas nostras ad Nicephorum Bryennium lib. 4. num. 6. [& Glossar. mediæ Græcitatis in Τοῦλδον.]

¶ TULERE, pro *Tollere*, Auferre. Acta S. Vitaliani Episc. to. 4. Julii p. 169. *Vestimenta cum calceamentis, quibus sanctus vir indui solebat Tulentes, &c.*

¶ TULES, Παριοθμαι, in Glossis Lat. Græc. An à τύλος, callus. Vide Martinium & infra *Tusilla*.

TULI, Papiæ, *Aquarum projectus*. Forte *Tubi*.

¶ TULIBOSUS. Rolandinus Patav. l. 11. cap. 7. apud Murator. tom. 8. col. 330. *Elevato tumultu clypei contra clypeos crepuerunt, fragor strepuit lancearum, ensium tinnitus insonuit, & clavis nodosis & ferreis ferventibus ad galeas Tulibosas, ignea resultarunt scintilla.* Melius, ut videtur, *calibosas* legitur in MS. Estensi.

TULICATUS, *Carptus*, i. *acceptus*, in Glossis MSS. [Gloss. Isid. *Tuligatum*, *Carpitum*. An *Tripetalium*? de quo supra.]

¶ TULIPA, Pileus seu amiculum capitis Turcis in usu, & inde Flos notus, nostris *Tulippe*, quod inversus hujus pilei speciem referat. Hunc florem describunt *Pomey* & alii recentiores. Vide Vossium de Vitiis serm. Hofmannum & Menagium.

¶ TULIPANTUS, Pileus Turcicus, Gall. *Turban*, in Miraculis S. Georgii Mart. to. 3. Apr. p. 153.

TULIT ANNOS, pro Vixit. Vetus Inscriptio apud Gruterum p. 881. I. D. M. NICE CONJUGI. BENEMERENTI. FECIT. TULIT. ANNOS. QUOD. POTUIT. Alia 947. 9. CUM. QUA. VIXIT. ANNIS. XXXXII. TULIT. ANNOS. LII.

¶ TULLIA, *Media vel regia*, in Glossis Isid. Martinius corrigit: *Trulla, media aula regia* Vide *Trullus*.

¶ TULTA, TULTUS. Vide *Tolta* & *Toltus*.

¶ TULUTANUS, Βαθμὸς, in Glossis Lat. Gr. Leg. *Tulutarius*, pro *Tolutarius*, Gradarius.

1. TUMBA, TUMBUS, Sepulcrum, ex Gr. τύμβος, quod cadaveri terra ingesta *tumulum* faciat. Gloss. Lat. Gr. *Tumuli*, βωμοὶ, λόφοι, τύμβοι, σωροὶ γῆς. Ita emendat Salmasius ad Hist. August. pag. 439. Ebrardus Betun. in Græcismo cap. 12.

A tumulo tumulum: a moneo, monumentum, &c.
Hoc nomen Tumba comprehendit omnia dicta.

Prudentius in Passione S. Hippolyti:

Sunt & muta tamen tacitas claudentia Tumbas
Marmora, quæ solum significant numerum.

S. Hieronym. in cap. 39. Ezechielis: *Et in Tumba sepulturæ illius retrudantur.* S. Aldhelmus de laude Virgin.

Clausa per campos & Tumba sponte patescunt.

Alcuinus Poem. 9.

Omnia de priscis exurgent corpora Tumbis.

Ratbbertus de Casibus S. Galli c. 9. *Tumbaque argento & auro sibi parata honorifice in eam sancti viri exuvia sunt perlata.* Hist. Apparitionis S. Michaelis in Monte Tumba c. 1. *Hic igitur locus Tumba vocatur ab incolis, ideo quod in morem tumuli, quasi ab arenis emergens in altum, &c.* [Vide Valesium in Notitia Gall. p. 338. col. 1. & Mabill. to. 2. Annal. Bened. pag. 19.] *Antrum tumbale* sepulcrum Christi vocat auctor Panegyrici Berengarii Imp. Utuntur præterea Beda lib. 3. Hist. c. 11. Poeta Saxonic. in Annalibus Caroli M. an. 800. Auxilius de Ordinat. Furmosi lib. 2. c. 4. extr. Adrevaldus lib. 1. de Miracul. S. Benedicti c. 26. Aimoinus lib. 2. de Translatione S. Vincentii cap. 3. Anastasius in Vit. PP. p. 131. Harigerus in Vita S. Landoaldi n. 8. Eckehardus de Vita Notkeri Balbuli c. 35. Ermanricus in Prologo ad Vitam S. Soli, Alcuinus Poëm. 164. Walafridus Strabus de Vita S. Galli c. 25. Hepidannus de Miracul. S. Wiboradæ cap. 1. 7. Epitaphium Alcuini apud Browerum in Annal. Fuldensib. p. 41. Petrus Abbas Cellensis l. 6. Epist. 12. Versus relati à Serario in Moguntia pag. 722. Historia Inven. corporis S. Mastidiæ p. 52. Thiotfridus in Florib. l. 1. c. 6. Synodus Atrebat. an. 1125. to. 13. Spicileg. p. 49. &c. *Operturium* vocat Sidonius lib. 3. Epist. 13. ubi Savaro, vide in hac voce. [Le Roman *de Robert le Diable* MS.

De saint Robiert enquist la vie,
Si en a la Tombe ravie,
L'ossemente qu'il y trova
Plus d'avoir rouver n'eu perta.

Le Roman *de la guerre de Troyes* MS.

Tiel sepulture & tiel Tombel,
Ne tant precieus, ne si bel, &c.]

TUMBULA, Parvula *tumba*. S. Althelmus de laude Virginitatis cap. 30.

Saxea quadratis quos condit Tumbula fossis.

Vetus Epitaphium apud Gualter. in Tabular. Siculi. pag. 33.

Virginis exemplo majorem Tumbula templu
Claudit, Gualteris dum fovet ossa pii.

TOMBA. Pactus Legis Salicæ tit. 58. §. 3. *Si quis Tombam super mortuum hominem expoliaverit, &c.* Codd. alii, *Tomolam*; Lex vero Salica tit. 57. §. 2. *Tumulum* habet.

☞ Exteriorem sepulcri partem, sive cooperculum hic intelligit Eccardus, quod olim sepulcra pretiose quandoque exornarentur. Jornandes de rebus Geticis: *Noctuque secreto cadaver est terra reconditum, cujus coopercula primum auro, secundo argento, tertio ferri rigore communiunt.*

Proprie autem *tumbam* hodie dicimus sepulcrum lapideum. Chronicon S. Benigni Divion. p. 438. *Sepulchrum vero sancti & gloriosi Martyris ita est constructum: est Tumba ex quadris ædificata lapidibus, quæ 8. cubitos in longum, quinque autem tenet in latum, &c.* [Chron. Senon. ad an. 1215. *Sepultusque est in ecclesia S. Apri in Tumba elevata lapidea satis decenter sculpta. Lapides tumbales* in Statutis Eccl. Trecor. an. 1455. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1155. & 1156.]

TUMBUS, Eadem notione. Inscriptio Christiana apud Gruterum 1170. 4.

Exornans rutilum pretioso marmore Tumbum,
In quo poscentes mira superna vident.

Epitaph. S. Cumiani, Episcopi Hiberni, Bobii in Italia:

Pretioso lapide Tumbum decoravit devotus.

TYMBA, in alia, apud eumdem, 1173. 6. Vide *Tymbus*. Cæterum à *tomba*, vox nata nostris *Tomber*, pro *Jacere*, vel *cadere*: qui enim *tombatus* est, seu in *tomba* jacet, is prostratus est.

¶ TUMBATUS, Sepultus. Obitus S. Hathmodæ,

Digitized by Google

apud Pezium tom. 1. Anecd. part. 3. pag. 515.
Membra Aaron Vatis mors Or Tumbata retentat.
Rursus habetur in Epitaphio ann. 1371. apud Georg. Christianum to. 1. Rer. Mogunt. p. 680.

2. TUMBA, Area. Otto Morena in Histor. Rerum Laudensium pag. 73. *Tandem privatim per fossatum, & per aliquam Tumbam egredientes, & post terga ipsius Placentini irruentes, &c.* Petrus Crescentius lib. 1. de Agricult. cap. 6. *Curia sive Tumba facienda in rure occasione habitationis domini & rusticorum .... quadruplex est consideratio, &c.* Lib. 11. c. 6. *Domus & Tumba, seu area, & curia magnitudo fieri debet in rure secundum domini facultatem, &c.* Mox: *In Tumbarum munitionibus fructiferæ arbores non plantentur.* Ubi versio Gallica jussu Caroli V. Regis Fr. exarata, semper *Combe* præfert.

☞ Agrum fossa seu terra in tumuli modum elevata munitum *Combe* alicubi vocant.

¶ TUMBATOR, Tubicen, Gall. *Trompette.* Computus an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 281. *Item, duobus Tumbatoribus de Sabaudia, 11. flor.* Vide *Trumbator* & *Tumbetta.*

¶ TUMBATUS, Sepultus. Vide *Tumba* 1.

¶ TUMBELLUM. Catalogus reliquiarum & ornamentorum Ecclesiæ S. Quintini an. 1300. apud Hemeræum in Augusta Viromand. p. 264. *Casula dom. Regis cum dalmatico & Tumbello. Casula alba cum dalmatico & Tumbello ejusdem coloris. Casula rubea cum dal. & Tumb. ejusd. color. Casula virgulata de auro cum dal. & Tumb. ejusd. color. Casula domini Bartholomæi de Roya cum dal. & Tumb. deauratis.* Idem omnino videtur quod *Tunicella*, adeo ut *casula* vestis sit presbyteri, *dalmaticum* diaconi, *tumbellum* subdiaconi; sed f. leg. *tunicellum.*

¶ TUMBERELLUM. Vide mox in *Tumbrellum.*

¶ TUMBETTA, Tuba & Tubicen, Gall. *Trompette.* Computus an. 1333. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 279. *Pro equo thesaurarii, taren. xv. Pro equo Tumbettæ, taren. xvii.* Ibid. p. 281. *Tumbettæ Ducis Duratii pro emptione unius roncini, xvii. flor.* Ordinatio Humberti II. ibid. p. 313. *Quando pulsabitur campana vel Tumbetta seu tuba, &c.* V. *Trumba.*

TUMBRELLUM, Gall. *Tombereau*, instrumentum fuisse volunt inventum ad castigandas mulieres rixosas, quo in aquam dejiciuntur, immerguntur, & inde madidæ & poræ extrahuntur. Cowellus ait esse plaustrum, in quo fornicationis aut adulterii rei contumeliæ causa per civitatem aut burgum circumferuntur. A Gallico *Tomber*, quod est cadere, volvi, volutari, deducta vox. Ejusmodi vero supplicii infligendi jus, quemadmodum *furca* & *pilorium*, altam seu superiorem justitiam spectabat. *Pœna Tymboralis* dicitur apud Bractonum lib. 3. Tract. 1. c. 6. §. 1. & Tract. 2. c. 3. §. 6. *Pœna Tumberelli*, in Fleta lib. 2. c. 1. §. 8. c. 12. §. 19. Leges Burgor. Scoticorum c. 21. *Si aliquis vel aliqua sit in forisfacto de pane vel cervisia .... pistor ponatur super collistrigium, quod dicitur Pillorie, brasiatrix super Tumbrellum, quod dicitur Castigatorium.* Charta Edwardi I. Reg. Angl. apud Prynneum in Libertat. Angl. to. 3. p. 465. *In tertio transgressi habeant judicium de pillorio vel Tumberello.* Fleta lib. 2. c. 12. §. 29. *Si pillorium, Tumborale, vel castigatorium de novo levari fecerit.* Henricus V. Rex Angliæ in Charta Fundat. Sheenensis Cœnobii in agro Surregiensi: *In hujusmodi terris, dominiis ac feodis habere possint pillorium atque Tumbrellum pro punitione malefactorum.* Willelm. Thorn. *Similiter clamat habere furcas, pilorium, Tumbrellum, &c.* Joan. Britton. in Legib. Angl. p. 24. *Et aussi soit de touts ceux que juise de Tomberel ou perte de membre averont suffert par jugement.* Pag. 30. *Ou juise de pillori ou de Tomberel, ou de aver, wreck de mer, &c.* Adde p. 31. v. 76. & 135. [& Nomolex. Angl. Th. Blount in hac voce.] Hinc nostris, *Faire le Tomberel*, in faciem cadere de aliquo superiori loco. Joan. de Condato MS.

Car enmi le plus lait chei,
Et fist un si lait Tumberiel,
Qu'il se rompi le hasterel.

Sed & *tombereau* nostri etiamnum vocant birotum plaustrum quoddam, quod cum deoneratur, omnino resupinum sternitur. Chronicon Flandriæ cap. 8. *Henri de Maltrait fut mene par les quarefours de Paris en un venel ou Tombereau, & après rendu à l'Evesque, & illec mourut en la chambre que l'on dit Oubliette.*

TUMBRELLUM præterea appellata nescio quæ machinæ bellicæ species. Philippus *Mouskes* in Ludovico VIII.

Qu'il orent assez mangoniaus,
Et trebukes & Tumeriaus.

Infra:

Sour quatre rues fit engiens,
Es de cloies & de merriens,
Et pons torneis, & castiaus,
Et Tumeriaus, & trebukes.

TUMBERELLUM, [f. Typus quo nummi percutiuntur & signantur.] Fleta lib. 1. c. 22. §. 12. *Ut de pondere cujuslibet denarii sciatur legitimum pondus, concessum est, quod licebit cuilibet pecuniam recipere, & liberare particulatim per pondus 5. solidorum ad hoc provisum, & quod fuerit inferius per Tumberellum per custodem cambii Regis signatum.* Vide Skenæum de Verbor. significat. v. *Timbrellum.*

¶ TUMBULA, Parva *Tumba.* Vide *Tumba* 1.

TUMBURGT, *Major Advocatus*, in Privilegiis Ratisbonensibus an. 1230.

¶ TUMBUS, Sepulcrum, *Tombe.* Vide *Tumba* 1.

¶ TUMENTUM, *à Tumere, quia in filo vel tela tumeat, nec subsilitatem habeat, unde Tumentuosus, tumento plenus*, Joh. de Janua, male pro *Tomentum*, ut videtur. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Tumentum, Enflement*, Tumor.

¶ TUMEX, Σμώδιξ. αἱμαλώδης τόπος, in Glossis Lat. Gr. & Gr. Lat. Livor, vibex. Perperam in Supplemento Antiquarii *Tubex.* Pro τόπος Martinius vellet τύπος.

¶ TUMIDARE, Inflare, tumefacere. Acta SS. Valeriani & Soc. Mart. to. 2. Aprilis p. 206. *Vita est quam humores Tumidant, ardores exsiccant.* Gloss. Gr. Lat. Οἰδαίνω, *Tumesco, Turgesco, Tumido.*

¶ TUMINUS, Species mensuræ Siculis & Neapolitanis. Charta an. 1504. pro Carmelitis Neapol. in Bullario Carmel. pag. 624. *Eleemosinaliter dare providerint Tuminos salis duodecim singulis annis pro usu fratrum & Deo famulantium in eodem monasterio, &c.* Occurrit pluries. Vide *Truncus salis* post *Truncus* 7. *Tumminus*, & *Tumulus.*

TUMIX, Τύμπανον, in Gloss. Gr. Lat. MS. & edito.

¶ TUMMINUS, Idem quod *Tuminus.* Constitut. Frederici Regis Siciliæ c. 20. *Considerantes itaque quanta nostri Siculi sustinuerint incommoda propter diversitatem Tumminorum, ad quorum mensuram victualium consistit commercium, &c.* Pluries occurrit ibi. Rursum c. 42. *Statuimus, quod Barones & Domini terrarum recipiant .... eorum terragia, non ad grossum Tumminum Baronis vel Domini, sed ad generalem & justam mensuram.*

¶ TUMO, Temo, Gall. *Timon.* Guido de Vigeva-

no de modo expugnandi T. S. c. 12. *Et alia duo rota cum Tumone remaneant extra domum.*

¶ TUMORATUS, Tumens, tumidus. Processus de ven. Maria de Malliaco, to. 3. Martii p. 751. *Habebat unam maxillam infirmam & Tumoratam.*

TUMPLEBANUS, in Metropoli Salisburgensi to. 3. pag. 30. qui pag. 4. *Major plebanus.*

¶ TUMPLETURA, f. Ars exstruendarum munitionum, à Saxonico *Tun*, Sepes, septum, sepimentum, & Latino-barbaro *Pleitura*, seu *Pleidura*, locus septus. Epitaphium an. 1585. in Ecclesia de *Fouquequoart* diœcesis Ambianens. *Florentius Morandus filius Mathæi, pietatis studiosus, aquitate florens, agricultura, geometria, Tumpletura artibus peritus, claris probisque viris virtutis laude comparandus, placida morte solutus, &c.*

¶ TUMULARIUS. *Tumularia sepultura*, *Tumba*, Sepulcrum. Andr. Floriac. Monac. in Vita MS. S. Gauzlini Bituric. Archiepisc. lib. 1. *Olosericam pallam S. Benedicto dereliquit unoscas, in quo loco Tumulariam est adepta sepulturam.* Vide *Tumba* 1. & *Tumallulus*.

¶ TUMULATOR. In Necrologio Eccles. Carnut. ad diem v. Idus Julii: *Sigo levita .... ammirandi præsulis Fulberti...* dicitur *Tumulator liberalis*, quippe qui celebrandis ejus exsequiis, ornandoque tumulo opes & operam contulerit, ut habet Mabillonius to. 4. Annal. Benedict. p. 80.

¶ TUMULLULUS, *Parvus tumulus*, Johan. de Janua; *Petit sepulcre ou petit Tombleau*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Tumularius*.

¶ TUMULUS, Mensura frumentaria, Siculis & Melitensibus, *Tomolo*. Miracula B. Joachimi Abbat. to. 7. Maii p. 124. *In loco quodam arboribus undique septo, cujusdam vineæ Mauri genitoris sui, in agro Calicensi posito, capacitatis in semine Tumulorum trium cum dimidio.* Vide *Tuminus* & *Malbergium*.

¶ TUNC. *Ad Tunc*, Tum, tunc, Gall. *Alors*, apud Thomam *Madox* Formul. Anglic. pag. 273. *Ex nunc pro ut ex tunc, & ex tunc pro ut ex nunc*, formula in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1369. to. 5. Ordinat. p. 269. & alibi, qua aliquid firmo ac statuto consilio factum esse significatur.

¶ TUNCHINIUM, Decania vel cœtus judicialis, cui præerat *Tunginus*, si vera lectio est. Pactus Legis Salicæ tit. 63. *Si quis de parentilla tollere se voluerit, in mallum ant in Tunchinium admallare debet, &c.* Aliter Lex Salica tit. 63. §. 1. ut videre est mox in *Tunginus*.

¶ TUNGERIAFA, TUNGEREFA, *Præpositus curia urbanæ*, Hickesio Dissert. Epist. pag. 57. à Saxonico ꞇun, villa, prædium, vicus, & *Gerefa*: de quo supra. Vide *Tungravio*.

TUNGINUS, *Judex, qui post Comitem est*, in veteri Glossario: *Tungi*, seu villæ Præfectus, Judex; à ꞇun, Saxon. villa, vicus, prædium, territorium; quod malim, quam quod vult Wendelinus, à Teutonico *Tong*, i. lingua, deductum vocabulum, quod *Tunginus* lingua sit centenarii. Alii à ꞇeᵹn, Saxonico, *Minister*, de qua voce egimus in *Thaynus*, profectum volunt. Lex Salica tit. 46. §. 1. *Tunginus aut Centenarius mallum indicent, &c.* Tit. 48. *Debent testes jurati dicere, quod ibi fuissent in mallo, ubi Tunginus & Centenarius indixerunt.* Tit. 63. §. 1. *Si quis de parentilla tollere se voluerit, in mallo ante Tunginum aut Centenarium ambulet, &c.*

☞ Eccardus in notis ad Pactum Legis Salicæ tit. 47. §. 1. asserit nomen *Tunginus*, *Tunnim*, vel *Tunzinus*, formatum esse ex *Tinman*, & proprie significare *Decanum*, quod invenerit in Glossario MS. Florentino: *Centenarium, hunno, Decanum* vero *Tincman* vocari. Origo vocis, inquit, *Tehun*, vel *Tin*, quæ pro *Decem* leguntur in Pactu Legis Salicæ tit. 2. §. 5. & 8. hinc *Tehing*, *Ting*, *Tinginus*. *Tincman* verbotenus est Decanus. Aliunde arcessit Vossius lib. 2. de Vitiis serm. c. 18. ubi etiam habet *Tongianus*. Vide *Decanus* & *Tunchinium*.

TUNGRAVIO, TUNGRAVIUS, TUNGREVIUS, *Tungi* Præpositus, id est, villæ; nam ꞇun, ut mox diximus, Saxonibus est villa, vicus, prædium, territorium: & ᵹeꞃeꝼ, Præfectus, Præpositus; quasi ꞇun ᵹeꞃeꝼ. Leges Ethelredi Regis Angl. apud Wenetyogum editæ c. 24. *Si Portreva, vel Tungravio, vel alius Præpositus compellat aliquem, quod theloneum supertenuerit, &c.* *Tungravius*, in ejusdem Ethelredi Legibus apud Habam cap. 2. *Tungrevii*, in Legib. Henr. I. c. 7. *intersint autem* (generalibus placitis) *Præpositi, Barones, Vavasores, Tungrevii, & ceteri terrarum domini diligenter intendentes, &c.*

1. TUNICA, Vestis Sacerdotalis, quam duplicem induunt Episcopi subter casulam, ut est apud Amalarium lib. 2. de Eccl. Offic. c. 22. Rupertum lib. 1. de Divin. Offic. c. 23. Durandum lib. 3. Ration. c. 10. &c. Eadem *Tunica poderis* dicitur apud Innocentium III. lib. 1. Mysterior. Missæ cap. 10. 55.

TUNICA CUM TINTINNABULIS. Missa vetus ex codice Ratoldi Abbatis Corbeiensis: *Super hæc itaque ministretur ei* (Episcopo) *Tunica gyris in tintinnabulis mirifice referta, &c.* [Vide *Tintinnabulum*.]

TUNICA, est etiam Clericorum vestis propria, apud Honorium August. lib. 1. cap. 233.

TUNICA PLUMBEA. Lex Bajwar. tit. 1. cap. 11. §. 1. *Si quis Episcopum, quem constituit Rex, vel populus sibi elegit Pontificem, occiderit, solvat eum Regi vel plebi, aut parentibus secundum hoc edictum. Fiat Tunica plumbea secundum statum ejus, & quod ipsa pensaverit, auri tantum donet, qui eum occidit, &c.*

TUNICA CHRISTI, de qua Gregorius Turon. lib. 1. Miracul. cap. 8. Chron. Fredegarii c. 11. Aimoinus l. 3. c. 78. Matth. Paris an. 1156. &c.

TUNICA B. MARIÆ, quæ in Carnutensi Ecclesia religiose asservatur & colitur. De hac agit Dudo de Morib. Normann. lib. 2. p. 80.

TUNICA Monachorum, in Regula S. Benedicti, quæ & *Coputiata* fuisse dicitur apud Lanfrancum in Statut. c. 18. Vide Haëftenum lib. 5. Disquisit. Monast. tract. 3. disq. 7.

TUNICA AGILIS. Joan. Mon. in Vita S. Odonis Abbat. lib. 2. cap. 8. *Cumque ejus membra tabescere cerneret, fieri ei agilem Tunicam jussi, qua ejus posset tueri & calefacere penetralia.* Ita editio Mabillonii: at Duchesniana habet *ogiliter*.

¶ TUNICA FEMORALIS, Quæ ad femoralia descendebat. Canones Hibern. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 5. *Quicumque clericus ab hostiario usque ad sacerdotem sine Tunica femorali visus fuerit, qua turpitudinem ventris non tegat & nuditatem, &c.*

2. TUNICA, Sagum militare, quod armaturæ ferreæ, vel thoraci superinduebatur, *Cotte d'armes*. Ita fere semper Scriptores nostri hac appellatione donant, varie vocabulo efficto. Chronicon Flandriæ cap. 51. de Henrico Luxemburgico Imper. *Et avoit vestu un Tournicle d'or a aigle noir, &c.* Vetus Poëta MS.

Armez fut d'un hauberc clavez de double maille,
Un Tournicle dessus aussi come d'eschoille.

Chronicon Bertrandi Guesclini:

La n'y avoit Seigneur de haute renommée,
Qui sa Tunicle n'eust en son dos endossée.

Inventarium bonorum mobilium Ludovici Regis Franc. ann. 1316. *Deux bouces, & deux Tunicles, des armes de France, & le chapeau de meismes. Item deux Tunicles & un gamboison de bordures des armes de France. Item deux Tunicles bastues des armes de France.* Computum Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis incipiens à 4. Febr. an. 1351. cap. *de Harnois: Pour 2. aunes de velluyan jaune pour faire une Tunicle.* Et infra: *Pour 2. aunes 3. quarts de veluyen ynde à faire la garnison d'un chamfrain, & l'escartelenre de la Tunicle 16. esems, &c. 2. onces 15. estellins de perles à pourfiller les fleurs de lys de la Tunicle.* Rursum: *Pour 6. pieces de camocas blans à faire 2. harnois de cheval; c'est assavoir colliere, crupiere, banniere, panonceaux, & Tunicle.* Rursum: *Pour 2. onces & demye d'or trait pour faire l'armoirie des Tunicles.* Statuta MSS. *des Armoiers & coustepointiers de Paris: Tout homme, qui fera Tornicles quelles que elles soient, que elles soient armoiées de surtal, & que le surtal soit aussi bon comme le champ, & que il soit cutelie de poins, & pourfillez de chiefs, & cousus de soye bien nettement, & s'il y a cotton, que il y en ait autrendroit du cendal, ou cas que elle ne seroit drappée, & que elle seroient de poins enfermez & brochiez, si l'en a loisir de la poindre.*

¶ Tunica ad Armare, Eadem notione. Comput. ano. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. CCI. *Pro II. Tunicis de Esteinfort ad armare*, XXXIIII. *sol.... Pro VI. cendalis ad capam, ... & pro I. Tunica ad armare, ... & pro duabus Tunicis cendalis viridis ad armare*, VIII. *l.*

¶ Tunicla. Chronic. Brioc. ad an. 1394. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 864. *Aderant autem in illo exercitu ... II. millia & D. milites & armigeri arma sua in suis Tuniclis super se defferentes, &c.*

¶ Tunicatim, Ad instar tunicæ. Pseudo-Ovidius de Vetula:

Inque novem cælos extrinseca dividitur pars,
Quorum forma quasi Tunicatim contineat se.

Tunicella, Vestis Subdiaconorum propria, quæ & *subtile*. Vide Durandum lib. 3. Ration. c. 11. num. 3.

☞ Pro *tunica* pontificali occurrit in Synodo Valentina an. 1590. to. 4. Concil. Hispan. pag. 469. *In officio Missa Celebrans semper utitur planeta super albam; si autem sit Episcopus & solenniter celebrat, super dalmaticam & Tunicellam.* De usu *Tunicella* plura videsis apud Macros fratres in Hierolexico.

Tunicella Monachorum. Vide Haeftenum lib. 5: Disquisit. Monast. tract. 3: cap. 7. extremo.

¶ Tunicella Sanctimonialium, in Vita B. Coletæ, tom. 1. Sanctorum Martii p. 552.

¶ TUNICIUM, Tunetum, Tunetanum regnum, *Tunis*, in Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 300. *Littera Regis Tunicii de trengainita inter Francia & Sicilia Reges & ipsum.*

¶ TUNINA, Thunnus salsus, Ital. *Tonnina.* Annales Genuens. ad an. 1285. apud Murator. to. 6. col. 590. *Invenit in mari Tolaria navem unam Venetorum onustam caseo & Tunina.* Vide *Tonnina* & *Tunnaria.*

TUNINUM. Lex Bajwar. tit. 1. cap. 14. §. 5. *Ad casas dominicas, stabulare, fenile, granicam, vel Tuninum recuperandum, pedituras rationabiles accipiant.* Editio Tiliana habet *stabilire*, & *recuperando*: Heroldina, *stabulum.* Quidam putant, *tuninum* hoc loco esse ædificium *tunnis* recondendis idoneum. Vossius vero vocem formatam putat ex Germanico *tuyn*, quod universim locum septum sonat, ac particulatim hortum.

☞ Huic interpretationi favet Codex Irminonis Abb. Sangerm. fol. 65. v°. *Claudunt de Tunini perticam unam.* Et fol. 70. *Autlemarus servus.... facit caropera, claudit in curte dominica de Tunino perticam unam, &c.*

¶ TUNLEIUM, Tributum, &c. Vide in *Telon.*

TUNNA, Tonna, Vas aquæ, vini, cerevisiæ, & alterius liquoris capax, Gallis, Germ. Belg. *Tonne.* Gloss. Anglo-Sax. Ælfrici: *Cupa*: tunne. Lexicon Cambro-Britannicum, *Tunnel*, dolium. Alcuinus Poem. 221.

Et Nemias Græco infundat sua pocula Baccho,
Qui secum Tunnam semper portare suescit.

Quibus verbis innuit Pincernam regium. S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 2. c. 38. *Cumque vasa sua sigillatim sollicite consideraret, reperit fortuitu Tunnam, ubi pauxillum habuerat antea, usque ad os tunc vino exundante repletam.* Vita S. Philiberti cap. 18. *Rogans eum cellarium ingredi, & vas vinarium, quod Tunna dicitur benedicere.* Epistola 73. inter Francicas, quæ habentur tom. 1. Historiæ Francor. *Superexcrevit quidem & superabundavit benedictio largitatis vestra, adeo ut dum nos unam falerni amphoram deposcimus, vos eminentia vasa, &, ut usitatius dicam, Tunnas decem elegantissimi falerni tanti habuistis dirigere.*

Tonna. Vita S. Tillonis Mon. n. 29. *Erat etiam ... in cellario fratrum positum vas, quod vulgo Tonna vocatur, habens modicum falerni.* Vita S. Sori Eremitæ n. 4. *Tres illas apothecas, quas rustici Tonnas vocant.* Heribertus Monachus de Hæreticis Petragoricensibus: *Simbi ferreis catenis vel compedibus vincti missi fuerunt in Tonnam vinariam, &c.* Vita MS. S. Agerici Episcopi: *Quia præter vas medium, quod Tonna vulgariter dicitur, nihil habemus.* [Charta an. 804. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 81. *Nunciatum est ... quoddam vas miræ magnitudinis vini meri plenum esse inventum, quod vulgo Tonna nuncupatur.*] Adde Aimoin. lib. 2. Miraculor. SS. Georgii & Aurelii cap. 21. Vitam S. Herlindis n. 13. Ordericum Vital. lib. 13. p. 898. Sugerium de Admin. sua c. 16. Historiam S. Martini de Campis p. 441. &c.

¶ Tuna, in Miraculis S. Angilberti Abbat. sæc. 4. Benedict. part. 1. p. 134. in veteri Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 238. & alibi non semel.

¶ Tonnaus, Eodem significatu. Charta an. 855. in Append. Marcæ Hisp. col. 788. *Et vinum qui exinde exibit quinales* CCC. *& sunt Tonnas* VIII. *& de annona modii* XXX.

Tunnare, ex Gall. *Entonner*, in *tunnam* seu dolium infundere, doliis vina aut simile quid indere. Iter Camerarii Scotici cap. 6. de Gustatoribus cerevisiæ: *Quod non sunt parati ad gustandum, quotiescunque brassiatrix Tunnaverit.* Cap. 10. *Quod non faciunt gustari cerevisiam, seu Tunnari, antequam illam vendant.*

Tonnellus, Parva *tonna*, apud Petrum Cellensem l. 9. Epist. 5. [*Tonellus*, in Privilegio Leduinoi Abb. an. 1036. è Chartulario S. Vedasti Atrebat. in Computis an. 1202. apud D. *Brussel* to. 1. de Feudorum usu pag. 515. & to. 2. p. CXLI. & alibi sæpe. *Tonnel*, in Charta ann. 1448. & *Tonnelet*, in alia an. 1295. ex Tabul. Corb.]

Tonnella, apud Bondoviniam in Vita S. Radegundis c. 10. & Guibertum lib. 3. de Vita sua c. 8. [*Tonella in navi Ecclesiæ cereorum multitudine circumornata*, in Gestis Gaufredi de Loduno Episc. apud Mabillon. to. 3. Analect. p. 378. V. *Redda.*]

TUNNALLA, apud Thwroczium in Hist. Hungar. anno 1335.

TONNAGIUM, in Statuto a. Westmonasteriensi c. 29. Vectigal ex vino & mercibus quibusdam, tam evectis quam advectis, juxta *tonnarum* pondera impositum. Spelmannus. [Recensiu reddituum Castell. Petræfontis ann. 1500. è Bibl. Regia: *Tonnage de vin que lan lieve en terrouoir de S. Jaque, de S. Supplis & de Pierrefons, pour chascun tonel 11. den. ob.* Vide Th. *Bloont* in Nomolexico.]

¶ TONELARIUS, *Tonarum* artifex, vietor, Gall. *Tonnelier.* Conventio ann. 1202. apud Lobinell. tom. 5. Hist. Paris. p. 600. col. 2. *Unus clausarius vineatum, unus Tonelarius, &c.*

¶ TONNELLARIA, Doliaria officina, Gall. *Tonnelerie*, in Charta an. 1306. apud eumd. Lobinell. tom. 3. pag. 131.

TUNNARIA, TUNNINA, TONNARIA, Vivarium, seu piscatia tynnorum. Charta Caroli I. Regis Siciliæ an. 1277. apud Ughellum tom. 7. p. 807. *In Tunnaria vero Palermi annis singulis 50. barilia de mansee de Zuera, & totidem de alia Tunnina defetenda per mare expensis nostris, &c.* Tunnariæ Panormitanæ mentio fit etiam in Charta Friderici II. Imp. an. 1211. apud Rocchum Pirrum to. 1. pag. 144. *Confirmamus vobis ... decimam omnium piscium Tunnariarum nostrarum Panormi, &c.* Vide eumdem p. 314. 402. 418. to. 2. p. 25. Bullarium Calinense to. 2. p. 191. [Chronicon Siciliæ apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 82. & 95. & Constitutiones Frederici Regis Siciliæ cap. 32.] Charta Caroli Regis Sicil. an. 1275. apud eumdem Ughellum to. 1. p. 337. *Et certa quantitate Tonnina de Tonnaria curia Siciliæ, &c.* Charta Willelmi Regis Siciliæ an. 1176. apud Rocchum Pirrum in Arch. Montis Regal. *Tonnariam quoque, qua est in insula, qua dicitur Fimi .... libero habendam concedimus, ut omni tempore liceat eidem Monasterio ad utilitatem suam officium piscationis Tunnorum .... exercere.* Alia ann. 1289. *Asserens dictam Ecclesiam nullam habere Tonnariam in dicta maritima, nisi Tonum tantum unum, impedit constructionem Tonnaria in prajudicium Ecclesia memorata, &c.*

¶ TYNNINA, Eodem intellectu. Notitia Eccl. Cephalædit. apud Rocchum Pirrum in Sicil. sacr. p. 485. *Anno Salvatoris 1347. N. abbas ejusdem B. M. de Pedali Ordinis S. Benedicti a Rege Friderico III. obtinuit pro suo monasterio quasdam butticellas Tynnina singulis annis.*

TUNNARIA PISCATIO, in l. venditor, D. Commun. præd. De Thynnorum piscatione circa Bosphorum agit Oppianus lib. 3. & 4. Halieut. Adde Plinium lib. 9. cap. 15.

¶ TUNNINA, Thunnus salsus, Ital. *Tonnina.* Chronicon Richardi de S. Germano apud Murator. to. 7. col. 1030. *Pro porco gr. 3. pro ariete gr. 2. pro agno gr. 2. de Tunninis & sardellis servabitur forma.* Vide *Tunina* & *Tonnina.*

¶ TUNNINUM, *Locus tonnis reponendis destinatus*, in Amalthea è Cod. Leg. antiq.

¶ TUNSIM, *Minutim, concisim vel perentissim*, Jo. de Janua; *Menuement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm.

¶ TUNZINUS, Decanus, Judex. Vide *Tonginus.*

¶ TUO, ἀτενίζω, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Græc. Lat. *Ατενίζω, Contemplor, Tuo, Contueor, Intueor.* Unde *Tuere*, pro *Tueri*, videre, dictum colligitur.

TUOMUM, ex Ital. *Domo*, ædes in Tholi formam ædificata, in Vita S. Udalrici Episcopi Augustensis num. 24. edit. Mabillonii. [Malim à Germanico *Thuom*, *Thum*, vel *Dom*, Dominicum templum, Basilica, Ecclesia cathedralis, deducere. Vide *Ecclesia*, col. 9.]

¶ TUPHA, Genus vexilli. Vide *Tufa.*

¶ TUPINA, Species exercitii militaris ludicri, Gallis olim *Tupines.* Litteræ Edwardi III. Regis Angl. an. 1329. apud Rymer. to. 4. p. 386. *Ex parte nostra inhiberi faciat ... torneamenta, burdeicias, Tupinas aut justas facere, aventuras querere, &c.* Præceptum Philippi Pulcri an. 1312. to. 1. Ordinat. Reg. Franc. p. 509. *Nous eussions fait defendre generalement par tout nostre royaume toutes manieres d'armes & de tournoiemens, & que nuls sur quanques il se pooient meffaire envers nous, n'allast a tournoiemens en nostre royaume, ne hors, ne feist, ne alast a joustes, Tupineiz, ou fist autres fais, ou portement d'armes, &c.* Le Roman de la Rose MS.

Ne veistes tel chapleis
La ent si fort Tupyneis
Conques en nul tornoiement.

Vide P. Honoratum de S. Maria lib. 1. Dissertat. Histor. & Critic. in Equitum Ordines p. 191.

¶ TUPPA CATENA, Sera, in Vita S. Raynerii, to. 3. Junii p. 448. ab Italico *Toppa*, Academicis Cruscanis, *Stromento di piastra di ferro con ingegni, per li quali si volge la chiave, fatto per serrare.*

TURABULUM, pro *Thuribulum*, in veteri orbis Descriptione c. 18. Vide *Batillum* & *Thuribulum.*

¶ TURACHIUM, Epistomium, dolii obturamentum, Ital. *Turacciolo, turazio.* Vita S. Bernardini Sen. n. 54. to. 5. Maii p. 276.* *Turachium seu spinam vegetis abstraxit, & maxima pars vini defluxit.*

¶ TURADIA, pro *Curadia.* Vide *Curatura.*

1. TURBA, Niger cespes, qui è terra palustri & bituminosa eruitur, & vicem carbonis præbet, nostris, *Tourbe*, Teutonibus *Torf*, vel *Turf*, aut *Turve.* Lambertus Ardensis p. 257. *Quendam similiter mariscum, ut aiunt, propriam persodi fecit, & in Turbas dissecari.* Charta Eustachii de *Campanier*, seu de *Hames* an. 1210. in Tabular. S. Bertini: *Decem millia glebarum, qua Turba vocantur .... fodere valeat ad focum suum.* Chronicon Andrense p. 453. *Pro eo, quod uxor ejus focum glebarum vel Turbarum exosum habebat.* Provinciale Cantuariensis Eccles. lib. 3. tit. 16. *Decima ... Turbarum in locis, quibus fabricantur & fodiuntur.* [Adde Chartam an. 1191. diœc. Audomar. inter Instrum. Gall. Christ. novæ edit. tom. 3. col. 123. aliam an. 1232. apud Myræum tom. 1. p. 420. Formul. Anglic. Th. *Madox* pag. 27. &c.]

¶ TURFA. Charta an. 1246. apud Miræum to. 2. pag. 1323. col. 1. *Morum dedit dictus Comes dicta ecclesia de Thosau ad Turfas fodiendas.*

TURVA, pro *Turba*, scribitur apud Rogerum Hovedenum p. 784. ex Anglico *Turf*, vel *Torf*: *Qui autem forisfecerit in foresta Regis de viridi sive per culpaturam, sive per esbranchiaturam, sive per fodiitionem Turvarum, sive per escoriationem mora, &c.* Differt autem *turba*, à *blestia*, ait Spelmannus, quod *turba* è terræ corpore effoditur, *blestia* ab ejus superficie abraditur; utraque in ignis alimentum à rusticis plurimis & à nobilibus ipsis in palustribus regionibus adhibita. *Blestiam*, nostris *bleche* appellari subdit. Vide Plinium lib. 16. cap. 1. Leges Burgorum Scoticorum cap. 38. §. 2. Buzelinum Galloflandr. p. 313. Notitiam Ecclesiarum Belgii c. 203. [Miræum to. 2. p. 867. 873. 1321.] & quæ de *Turbis* ex professo scripsere Martinus Schoockius, Professor Groninganus, Carolus Patinus, & aliquot alii.

¶ TURVUS. Charta an. 1102. apud Miræum to. 1. pag.

p. 168. col. 2. *Præter jus ad dicum, necnon & unum sacb ad Turvos & ad silvam.*

¶ Turbo, Eadem notione. Johan. Iperii Chron. S. Bertini apud Marten. to. 3. Anecd. col. 757. *Officium fuit granatarii omnia monasterii ædificia sustentare .... panem, cervisiam, ligna, Turbones .... providere, &c.* Chartæ Corbeienses ann. 1190. & 1201. *Ecclesiæ Corbeiensi medietatem omnium, quæ ex nemore de Woutbust & wastinis adjacentibus vel Turbonibus provenerint, recognosco.* Charta an. 1345. in Instrum. Gall. Christ. novæ edit. tom. 3. col. 123. *Item in lignis combustibilibus 18. lib. item in Turbonibus 20. sol.*

Turbariæ, Loci ejusmodi cespitibus fodiendis idonei, quomodo describuntur apud Willelmum Armoricum lib. 2. Philipp. ubi de Flandria :

Arida gleba foco siccis incisa mariscis.

In Charta Hugonis Gandensis Castellani an. 1228. apud Lindanum in Teneræmunda : *Concessimus etiam eis, ut habeant 20. bonaria palustris fundi ad opus ignis.* Et in libro de Proprietatibus rerum lib. 15. de Flandria : *In plurimis est bituminosa, ex qua foditur materia, apta ad ignium nutrimenta.* Vide Scaligeriana 1. edit. pag. 349. Monasticum Anglic. to. 1. p. 284. *Pascuis, & molendinis, & Turbariis, & stagnis, &c.* Adde p. 637. Idem Monast. to. 2. p. 173. *In Turbaria tantum turbæ, quantum convenit eis, &c.* Pag. 220. *Quandam Turbariam, habentem in latitudine 20. perticas, & in latitudine, quantum ipsa mora extenditur. Turbarie*, apud Brittonem p. 135. v°. Adde Statutum 2. Westmonast. c. 23. Fletam lib. 1. c. 12. §. 21. lib. 2. c. 31. §. 2. Concilium Maghfeldense ann. 1330. Gul. Prynneum in Libertat. Angl. to. 3. p. 463. Edw. Bissæum ad Nicolaum Uptonum pag. 86. [Matth. Paris ad an. 1213. & in Addit. 2. Formul. Angl. Thomæ Madox p. 183. Litteras an. 1299. apud Rymer. to. 8. p. 95. alias an. 1408. ibid. p. 561. Chartam an. 1360. apud Lobinell. to. 2. Hist. Brit. col. 503. &c. *Tourberie*, in Invent. Chartar. Reg. an. 1482. f. 207. ex Charta an. 1209. Rursum occurrit in Charta an. 1248. ex Chartul. 21. Corb.] De *Turbariis* Anglicis ita Cambdenus in Lancastrensi agro : *Ubique solo tolerabili, nisi uliginosis quibusdam & minus salubribus locis, Mosses vocant, qui tamen hæc sua incommoda, commodis suis resarciunt uberioribus; abrasa enim superficie, unctuosos cespites, Turffes dicunt, ad ignis fomitem .... suppeditant.* Præallatis addere placet, quod de ejusmodi Turbariis habet Chronicon Montis Sereni ann. 1181. *Civitas autem in palude ædificata erat triplici vallo, & muro forti munita. Palus autem circa civitatem porrecta, non patens, sed sub cespite latens erat, & cespes ipse non solidus, sed vestigiis cedens, quasi immersionem desuper ambulantibus minabatur. Super hanc machinæ multæ diversi generis multo labore & sumtibus magnis ad capiendam civitatem constituebantur. Interim vero hi, qui obsessi fuerant, stultum judicantes nihil per se agere, quoniam hujusmodi materies flammâ admodum capax est, cespitem ex ea parte, quâ extremo civitatis vallo jungebatur, obsessoribus ignorantibus incenderunt. Ignis autem subterraneo meatu serpens cito dilatatus est, qui cum ad locum machinarum venisset, cespes subter igne exesus, molem superpositam ferre non valens, repente subsidit, totaque illa structura cadendo secuta, copiosum igni pabulum ministravit.*

¶ Turbera, Idem, ut puto, quod *Turbaria.* Formul. Angl. Thomæ Madox p. 275. *Concessi .... pasturam de Middelmora cum Turbera quantum ad nos pertinet, & terram nostram, &c.*

¶ Turbagium, Jus turbas fodiendi. Charta Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1308. ex Chartul. 23. Corb. *Super dictis Turbagiis & pasturagiis dictorum mariscorum partes prædictæ alias fuerant ad dictum ballivum remissæ.* Alia ejusdem Reg. ann. 1310. ibid. *Omnia jura ad ipsam communiam & singulares personas ... spectantia in dominio, proprietate, possessione, saisina, mariscis, Turbagiis, clausuris murorum, portis, besfredo, carceribus, &c.*

¶ Turbare, *Turbas* fodere, Gall. *Tourber.* Charta Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1308. ex Chartul. 23. Corb. *Major & Jurati villæ Corbeyæ dicentes se indebite & de novo per Abbatem & Conventum Corbeyæ impeditos in saisina Turbandi quadam maresia quæ ipsi dudum emerunt, &c.* Charta an. 1321. ibid. *Lesdits marés, porront & poens lesdits Religieux Tourber & effondrer toutefois que il leur plaira. Tourbier* dicitur qui *turbas* fodit, in Charta an. 1372. ex Chartul. 21. Corb. fol. 266.

2. TURBA, Practicis nostris vulgo *Turbe*, vel *Enqueste par turbe*, Inquisitio à judice delegata super usu & more recepto in aliqua provincia. *Ordinatio de inquisitione consuetudinum facienda. Inquiretur de consuetudine in hunc modum : Vocabuntur plures sapientes, carentes suspicione. Ipsis vocatis proponetur eis consuetudo, & dabitur eis in scriptis; qua proposita, jurabunt quod ipsi dicent, & fideliter referent illud, quod sciunt, & credunt, per os unius ex ipsis, & viderunt usitari super illa consuetudine. Quo juramento præstito, trahent se ad partem, & deliberabunt, & referent deliberationem illam, & dicent inter quas viderunt illam consuetudinem, & in quo casu, & quo loco, & si fuit judicatum, & de circumstantiis, & omnia redigent in scriptis. Et mittantur ad curiam clausa, sub sigillis inquisitorum, & reddent omnes causam dicti sui, etiam in Turba.* Habetur etiam in veteri Consuetudine Bituricensi, edita à Thomasserio, articulus : *Coment Coustume se doit prouver*, ubi eadem ferme statuuntur. Ejusmodi *Turbas* amovit Rex Ludovicus XIV. edicto suo anno 1667. art. 13.

¶ 3. TURBA, Hæreticorum conventus. Cod. Theod. lib. 16. tit. 5. leg. 3. *Ubicumque Manichæorum conventus, vel Turba hujusmodi reperitur, &c.* Rursum occurrit leg. 6.

¶ TURBAGIUM. Vide in *Turba* 1.

TURBAMEN, Turba, motus, apud Willelmum Neubrigensem lib. 4. cap. 8.

¶ TURBANTIA, ut *Turbamen.* Chron. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 213. *Si autem, quod absit, omnes habitatores Istriæ vobiscum aliquam Turbantiam vel molestiam habuerint, &c.*

TURBARE, Omnem animi sensum cædendo auferre. Lex Bajw. tit. 5. §. 6. *Si eum plagaverit, ut cervella appareant, ... & si enim tantum ceciderit, & Turbaverit, usque dum eum semivivum relinquat, &c.* [Vide alia notione in *Turba* 1.]

Turbare Oculum, Excutere, pro *Exturbare.* Charta Alfonsi VI. Imperat. Hispaniar. an. 1086. apud Anton. de Yepez. to. 6. *Qui oculum Turbaverit, aut dentem excusserit, aut membrum secaverit, seu damnaverit, 60. solidos dabit Abbati.*

¶ TURBARIA. Videsis in *Turba* 1.

¶ TURBARIUS. Vide mox in *Turbiculi.*

TURBEDINES, pro *Turbines*, apud Ruricium Lemovicensem Episcop. lib. 2. Epist. 51. *Propter vitæ istius Turbedines ac procellas.*

¶ TURBELA, Turba, molestia. Capitularia Caroli C. tit. 17. *Quatenus moderata rerum distributio ... non alia constitutione moveatur, quæ eorum animos aliqua Turbela in divino servitio tepescere cogat.*

TURBELA, Seditio. Ammianus lib. 14. *Populari quondam Turbela discerpsit.*

¶ TURBELIX, Δίχηλος, ὀρνέου εἶδος, in Glossis Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. Δίχηλος, ὀρνέου εἶδος, *Turbalia, disulcus, bisulcus, bifidus.* Martinius emendat *Turdelix*, κιχήλα, parvus turdus.

TURBELLA, Procella, quæ aerem *turbat*. S. Augustinus lib. 5. de Civit. Dei: *Omnem motum cordis, & salum, omnesque Turbellas fluitare asserit.* Baldricus Dolensis in Vita Roberti de Arbrisello: *Cum me & multo mundi fluctivagi inquietet Turbella.* Alii eodd. habent *procella.*

¶ TURBERA. Vide supra in *Turba* 1.

¶ TURBICARE. Vide mox in *Turbidare.*

TURBICULI, TURBARII, vulgo *Kerni*, dicti apud Hibernos milites levis armaturæ, qui jaculis amentatis, machæris, & cultris, sive sicis, *Skeynes* vocatis, dimicabant; de quibus Henricus Marleburgensis, & ex eo Jacobus Waræus in Antiquitatib. Hibernicis c. 12. sect. 5.

¶ TURBIDARE, *Perturbare, iram concitare*, in Gemma. Sidonius lib. 5. Epist. 2. *Animæ serenitatem secularium versutiarum flatibus Turbidare.* Mart. Capella lib. 1. *Commutationum nubilo Turbidari.* In Glossario MS. quod laudat Vossius lib. 4. de Vitiis serm. c. 28. habetur: *Turbicare, Turbationem facere* Vide *Turbulentare.*

¶ TURBIFICARI, Raucum fieri, Gall. *S'enrouer*, Medicina Salernitana edit. 1622. pag. 111.

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,
Venter stipatur, vox limpida Turbificatur.

¶ TURBINARE, στροβιλίζω, in Glossis Lat. Græc. *Turbinatus*, in formam turbinis acutus, apud Plinium & alios. *Turbinatus capillus*, Calamistratus, cincinnatus, Gall. *Frisé, bouclé*, in Synodo Oriolana an. 1600. tom. 4. Concil. Hispan. p. 719.

¶ TURBINUS, Turbo, Gall. *Toupie*. Glossæ Græco-Latinæ: Στρόμβος, *Turbo, Turbinus.*

¶ TURBITUDO, Turbo. Vita S. Amandi, to. 1. Junii pag. 631. *Sic Turbitudine involvuntur incendii, ut interfectis plurimis, semiusti aliqui vel saucii tollerentur.*

¶ TURBO, Gleba, Gall. *Tourbe*. Vide *Turba* 1.

TURBONES, *Minæ, terrores, clamores.* Papias.

TURBULENTARE. Utitur S. Zeno Veronensis serm. de Patientia. [Vide *Turbidare*]

¶ TURBULOSUS, Conturbatus. Vita S. Elizabethæ Schonaug. to. 3. Junii p. 615. *Quia necesse est eo isolari animam Turbulosam.*

TURCARE, Quempiam ad Mahumetanam superstitionem traducere, *Turcam* facere. Raimundus de Agiles p. 148. *Turca per annos 14. Antiochiam obtinuerant, atque Armenios juvenes pro penuria domesticorum Turcaverant, & uxores eis dederant.* Infra: *Quidam de Turcatis, qui erat in civitate, per Boamundum principibus mandavit nostris, &c.* Idem p. 171. *Si qui per Dei gratiam contempsissent, cogebantur tradere pulchros parvulos suos ad circumcidendum vel Turcandum, &c.* [Adde Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 170.]

TURCASIA, Pharetra. Mauritius Episcop. Catanensis in Hist. Translat. corporis S. Agathæ V. & M. num. 4. *Artus reliquos, ne quovis maleficio possent detegi, in duabus pharetris, quas vulgo Turcasias nominant, attulerunt.* Et num. 13. *Reliquias de Turcasiis reverenter extraxi.* [Ita etiam apud Bollandistas tom. 1. Febr. pag. 638.] Quibus locis Pirrus *Tharcassios* & *Tarcasios* habet; & recte, si vocem Græcanicam ævi inferioris spectemus: nam ταρκάσιον hac notione occurrit apud Cananum p. 15. & alios à Meursio laudatos. Itali etiam *Turcasso* dicunt, qua voce utuntur Jo. Villaneus lib. 8. cap. 31. & Matthæus Villaneus lib. 6. cap. 14. Nos vero *Carquois* dicimus. Vide Oct. Ferrarium in *Carcasso.*

¶ TURCELLUS, pro *Tortellus*. Vide in *Torta* 1.

¶ TURCHEMANNUS, Interpres, Gall. *Truchement*. Vide *Dragumanus*. Aliud est in *Turcomannus.*

¶ TURCHESIUS, Lapis pretiosus, Gall. *Turquoise*, Turcica gemma. Occurrit in venditione *jocalium* facta an. 1347. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 568. Vide *Turchina* & *Turkesius.*

TURCHIFARUS, Monetæ aureæ Turcicæ species. Conventiones Michaelis Palæologi Imper. & Genuensium an. 1261. à nobis editæ post Historiam Gallo-Byzantinam: *Yperperos aureos & Turchifaros liceat eis extrahere ad eorum voluntatem & desirre.*

¶ TURCHIMANNUS, Interpres, Gall. *Truchement*. Hist. Sicula apud Murator. to. 8. col. 779. *Corrado quidem Turchimannus Soldani, dixit: Quare tuis conculcas pedibus Domini crucem?* Vide *Dragumanus.*

¶ TURCHINA, Academicis Cruscanis, *Pietra preziosa, così detta dal suo colore, che anche si chiama azzurro.* Lapis pretiosus, nostris *Turquoise*: quem cum veterum calaide multi confundunt. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Martii p. 552.* *Decimus vero lapis erat similis Turchinæ.* Vide Philib. *Monet* in suo Gallicæ ac Lat. linguæ Inventario, Menagium in Etymol. Gall. & *Turkesius.*

¶ TURCHINUS, Cæruleus, Ital. *Turchino*, Gall. *Turquin*. Translatio SS. Prosperi & Veneri, to. 5. Junii pag. 70. *Duobus velis sericeis coloris Turchini.* *Turchinus* dicitur à Turcis, quod iis admodum placeat color cæruleus.

¶ TURCHOMANNUS. Vide in *Turcomannus.*

¶ TURCHONIANUS, pro *Turchomannus*, mendose, ni fallor. Epistola Odonis Episc. Tuscul. an. 1249. ad Innocentium IV. PP. tom. 7. Spicil. Acher. pag. 215. *Turchomani paulo ante cum nimia multitudine Antiochiam aggressi fuerant.*

¶ TURCIMANUS, Interpres, peregrini sermonis explicator, Gall. *Truchement*. Richardi de S. Germano Chron. apud Murator. to. 7. col. 987. *Per Turcimannum suum, id est interpretem, dat eis responsum.* Vide *Dragumanus.*

¶ TURCISCHA, Vestis species Turcorum propria. Candidus Decembrius in Vita Philippi Vicecomit. Mediolan. apud Murator. to. 20. col. 1007. *Postremo deposito omni ornatu, cum jam gravior esse cœpisset, nihil amplius, quam cubicularibus indutus est tunicis, quas forma strictiores, & ad pedes usque demissas, Turcischas appellant.* Vide *Turquesium.*

¶ TURCOISIUS, à Gall. *Turquoise*, Lapis pretiosus. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. Reg. *Item, duo morsus alii argentei deaurati... muniti de perreria, videlicet..... de saphiris & de Turcoisiis.* Vide *Turchina.*

TURCOMANNUS, inquit Scaliger lib. 3. Canonum Isagogic. aut *Turcmen*, proprie est νομάδικος, qui stabile stabulum, ut Plautus loquitur, non habet, cujusmodi est natio, unde isti Turcomanni sumebantur, Circassiis finitima. *Turchemanni*, apud Sanutum lib. 3. part. 12. cap. 1. *Hi*, inquit, *inter Saracenos præ cunctis despectiores, nec castra, nec civitates habent, nec lucris inhiant, solis animalibus contenti, tentoriis de filtro utuntur.* [Radulfus de Gestis Friderici I. Imp. apud Murator. to. 6. col. 1194. *Post hæc invenerunt Turcomannos de Berza; sunt enim agrestes Turchi, qui nullo detinentur imperio, & nulla*

Digitized by Google

loca possident, sed morantur in agris. Eadem fere habet Sicardus Episc. Cremon. in Chronico apud eumdem Murator. to. 7. col. 609. Perperam *Turcimanni* legitur in Chronico T. S. Radulphi Coggeshal. Abb. apud Marten. tom. 5. Ampliss. Collect. col. 560. ut satis patet ex col. 548 ubi iidem populi memorantur atque dicuntur *Turcomanni.*] Vide S. Hieron. de Vita Malchi, Will. Tyr. l. 1. c. 7. Jacobum de Vitriaco in Hist. Hierosol. c. 11. & Notas nostras ad Cinnam. pag. 466.

TURCOPULI, *Milites levis armaturæ*, ut auctor est W. Tyrius lib. 1. c. 7. lib. 19. c. 24. lib. 22. cap. 27. *Turcopuli equites*, in Additamentis ad Matth. Paris p. 119. Sic porro dicti, inquit Raimundus de Agiles, *qui vel nutriti apud Turcos, vel de matre Christiana, patre Turco procreantur.* Albertus Aq. lib. 5. c. 3. *Turcopoli gens impia & dicta Christiana nomine, non opere, qui ex Turco patre, & Græca matre procreati, &c.* Nempe quasi Turcorum filii; ea enim vis est dictionis πῶλοι apud Græcos recentiores. Τουρκόπουλα neutro genere effert Nicephorus Gregoras lib. 7. pag. 159. edit. Genev.

TURCOPOLI, apud Rogerum Hovedenum p. 660. ex Gallico *Turcoples. Le voyage d'Outremer du Comte de Pontieu* MS. *Après le mangier, arcier & Turcoples vindrent au Soudan.* Adde Villharduin. n. 168. His Alexium Imperatorem, aliosque Principes in bellis usos observant Scriptores Byzantini. Ordericus Vital. lib. 10. pag. 791. *Turcopolisque, qui Getica locutionis & ritus patria, viarumque gnari erant, praeuntibus iter inierunt.* Guibert. lib. 3. Hist. Hierosol. c. 8. *Ii, qui vocantur Turcopoli, quos non alios quam familiares ejus* (Alexii Imp.) *Militias intelligimus, &c.* Vide Odoricum Rainaldum in Anna. lib. Ecclesiast. ann. 1219. n. 3.

TURCOPULARIUS, Qui *Turcopolis* conductitiis præfectus erat, quo nomine erat dignitas in Aula Regum Cypri, de qua mentio fit in Assisiis Hierosol. MSS. & apud Stephan. Lusinian. in Hist. Cypr. ut & apud Hospitalarios Equites. Statuta Ordinis Hospital. S. Joan. Hierosol. tit. 19. §. 7. *Turcopolerius, Bajulivus Conventualis venerandæ linguæ Angliæ, dicitur à Turcopolis, qui ut in historiis bellorum à Christianis in Syria gestorum habetur, equites erant levis armaturæ.* De ejus officio vide tit. 10. §. 25. 26.

¶ TURCOPLARIUS *de Rhodes, Prior Hospitalis S. Johannis Jerusalem in terra nostra Hiberniæ*, in Litteris an. 1408. apud Rymer. tom. 8. pag. 525. *Turcupler de Rodes*, in aliis an. 1443. to. 11. p. 45.

¶ TURCUIANNUS. Vide in *Turcomanni.*

¶ TURCUS MAGNUS, Bernardo *de Breydenbach* Itin. Jerosol. pag. 212. Imperator Turcarum, ut apud Gallos *le grand Turc. Turchus* nude pluries dicitur in Epistola Calixti III. PP. ann. 1456. ad Carolum VII. Regem Franc. è Bibl. Regia.

1. TURELLA. Ugutio MS. *Toles, lis, sunt membrorum tumores circa uvam stantes; has vulgo per diminutionem tunicas, vel Turellas vocant. Hæ in faucibus solent surgescere.* Jo. de Janua habet *Tusillas.*

¶ 2. TURELLA, Parvus agger inter agros ductus, per quem inceditur. Privilegium Henrici domini de Soliaco an. 1301. apud Thomasserium in Biturig. p. 122. *Si quis accusatus fuerit de pasturalli, Turella, vel platea arata, &c.* Vide *Torallum.*

¶ 3. TURELLA, Turricula, Gall. *Tourelle.* Charta Edwardi I. Regis Angl. *Fundata per muros & Turellas villa Buraegal.* Et mox: *In muris & Turellis prædictis.* Charta an. 1254. apud Marten to. 1. Ampliss. Collect. col. 1318. *Concessi . . . locum . . . qui portenditur in burgum à rure conjuncto dicta porta usque ad proximam Turellam exclusive, & extenditur in latum versus plateam, &c.* Haud scio an hinc repetenda sit vocis *Turelure* origo, qua significari videtur arcis porta quæ *Turellis* seu turriculis defendi solet. Chron. Bertrandi Guesclini:

Et puis la Turelure fut en l'eure fermée.

¶ TURELLUS, Idem quod *Turella* 3. Litteræ an. 1327. apud Rymer. tom. 4. pag. 297. *Muros, fossata & Turellos ac munitiones ejusdem civitatis.* Rursum occurrit ibidem, ut & in Litteris ann. 1378. tom. 7. pag. 185.

¶ TURELUPINI. Vide infra *Turlupini.*

¶ TURFA, Cespes, vulgo *Tourbe.* Vide *Turba* 1.

TURGEOLUM. *Vas interius grossum & turgidum*, apud Johannem de Janua. [Lego *Turgiolum* in editione an. 1514. ut & in Glossis Lat. Gall. Sangerman. ubi redditur *un vaissel gros dedans.*]

¶ TURGIA, Sus, ut puto, Gall. *Truie*, Ital. *Troja.* Statuta Montis-regalis pag. 306. *Item pro qualibet Turgia sol. den. octo. Item pro qualibet bestia vaciva sol. den. octo.*

¶ TURGIDARE, Tumefacere. Miracula S. Gibriani pag. 647. *Cancer . . . infectione sua ipsam coxam in modum columnæ Turgidavit.*

¶ TURGIOLUM. Vide in *Turgeolum.*

TURGNI, Species columbarum, à colore sic dicti, inquit Petrus de Crescentiis lib. 9. c. 88. ubi vetus ejus interpres Gallicus *bruns* vertit; sed forte legendum *Turchini* [Vide *Turchinus.*]

¶ TURGO, Acipenser, Tursio, Gall. *Esturgeon.* Vide locum in *Atacheia.*

¶ TURGOR, *Tumor, Turgiditas*, Johanni de Janua; *Enflure*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman. Flodoardus lib. 1. Hist. Rem. cap. 20 *Mirabili Turgore distentus intumuit, & exspirans crepuit medius.* Utitur etiam Mart. Capella lib. 2. & 5. pag. 35. & 187. A *turgere turgor*, ut à *tumere tumor* effecerunt.

¶ TURIBULARIUS, TURIBULUM. Vide in *Thuribularius* & *Thuribulum.*

TURIDUBUS. Miracula S. Eutropii n. 21. de quibusdam captivis: *Timens autem de evasione eorum, misit quosdam de Turidubis suis, & jussit, ut de Ecclesia S. Eutropii vi vel amore inde compedes ferreos fortissimos apportarent.* Locus luxatus; ubi legendum forte *Turribus*, milites scilicet, qui turres servabant.

TURIO, Arboris vel arbusti teneritas, apud Columellam lib. 12. c. 48. *Lauri Turiones in hoc usu mittito, ut olivas deprimant.* Apicius lib. 8 cap. 1. *Elixatur in aqua marina, cum Turionibus lauri & mentha.* Occurrit apud Gariopontum lib. 1. c. 17. lib. 2. c. 3. lib. 3. c. 19. 30. 52. & alibi non semel. Nos vulgo dicimus *Bourjon*, forte pro *Tourjon.*

¶ TURIZELLUS, Turricula, ni fallor. Chron. Parm. ad an. 1307. apud Murator. to. 9. col. 866. *Duo Turizelli primo facti & levati fuerunt super baptismo Ecclesiæ majoris cum colonellis & cum pannis deauratis.*

TURKESIUS, Lapis pretiosus, vulgo *Turquoise.* Monasticum Anglic. to. 5. pag. 314. *Et in circuitu inseruntur lapides Turkesii, &c.* De etymo, vide Scaligerum Exercitat. 325. in Cardanum n. 10. 15. & Philandr. ad Vitruvium lib. 7. c. 2. Adde Bartholomæum Anglic. lib. 15. de Proprietatib. rerum cap. 97. cui *Turchogis* dicitur. [Vide *Turchesius.*]

TURLUPINI, [vel ut legit Hofmannus, *Turelupini.*] Hæretici Valdensium sectarii, in Gallia sub Carolo V. Rege Franciæ ano. 1372. de quibus Bernardus Lutzenburgius & Prateolus de Hæretic.

sic dicti, inquit Vignerius, ann. 1159. quod eā tantum habitarent loca, quæ lupis exposita erant. Computum Nicolai *Mauregart* Burgensis Parisiensis de Auxiliis Præposituræ Paris. aon. 1374. *A Frere Jacques de More de l'Ordre des Freres Prescheurs Inquisiteur des Bougres de la Province de France, pour don a lui fait par le Roy par ses Lettres du 2. Fevrier 1373. pour & en recompensation de plusieurs paines, missions, & despens qu'il a eus, souffers, & soustenus, en faisant poursuitte contre les Turlupins & Turlupines, qui trouvez & pris ont esté en ladite Province, & par sa diligence pugnis de leurs mesprentures & erreurs, pour ce 50. francs, valent 10. livres Parisis.* [Chron. vernaculum ab an. 1254. ad an. 1412.

L'an MCCCLXXII. je vous dis tout pour voir,
Furent les Turelupins condamnez à ardoir,
Pour ce qu'ils desvoient le peuple à decepvoir
Par feaultes heresies, l'Evesque en fouls le voir.]

Vide Menagium in Originationibus Francicis [& Dissertat. *de Beausobre* de Adamitis part. 2.]

1. TURMA, TURMARII. Lex 3. Cod. Theod. de Privileg. eorum, qui in sacro Palatio militant: *Quibus omnibus condonamus, ne Exactorum vel Turmariorum, quos Capitularios vocant, curam subeant, vel obsequium Temonariorum, vel Prototypia.* Ubi *Turmarii* inter vilia officia numerantur; erant quippe ii, qui *Turmas* Tyronum exigebant. Nam cum provinciales tenerentur ad Tyrones præbendos, ut est in lege 7. Cod. Theodosii de Tyronibus, pro quibus interdum eorum æstimatio præstabatur, quæ 36. solidorum erat ex d. l. qui has æstimationes recipiebant, *Temonarii* dicebantur; ut *Turmarii*, qui pretium *Turmarum*, hoc est, plurium Tyronum unde cooflaretur Decuria aut Centuria, vel cohors. Ita enim vox *Turma* usurpatur io lege 8. d. tit. de Tyronib. *Inter optimas lectissimorum militum Turmas, neminem è numero servorum dandum esse decernimus, &c.*

2. TURMA, Regio. S. Augustinus de Cura pro mortuis c. 12. *Homo quidam de Turma, Curina nomine, municipii Tulliensis, quod Hipponi proximum est, curialis pauper, vix illius loci Duumvir altius & simpliciter rusticanus, &c.* Eustathius ad Iliad. ώ. Καὶ τόπος Αὐσονοὶ, νόμοι ἐγχωρίως λέγονται, καθ' ἅ τις ἂν εἴποι χοριῶνες, ἢ τύρμας. ἢ μᾶλλον ἐνορίας. Τοῦρμαν dixit hac notione Constantinus de Administr. Imperio Vide Notas nostras ad Alexiadem pag. 273. & Chartam Chrodomei Jun. Reg. apud Mabillon. de Re Diplomat. pag. 466. Vide *Norma.*

TURMARCHA, Turmæ seu regionis Præfectus; constabat autem Turma 30. militibus. *Theophylactus Turmarchus*, apud Johannem VIII. PP. Epist. 240. Fragmentum Hist. Loogob. editum à Camillo Peregrino p. 146. *His diebus Theodorus Turmaca Benevento praerat.* Legendum ibi indubie *Turmarcha*, ex Græco Barbaro τουρμάρχης. Ita etiam emendandum apud Ughellum to. 1. p. 995. *Strategoris, Judicibus, Vicecomitibus, Turmarchis, Plateariis, &c.* pro *Curmarchis.* Coostantinus Porphyrog. lib. 1. de Themat. pag. 11. Οἱ δὲ λεγόμενοι Τουρμάρχαι, τὰς ὑπουργίαν τῶν στρατηγῶν ἐπιτήδευον. Σημαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον ἀξίωμα τὸν ἔχοντα ὑφ' ἑαυτὸν στρατιώτας τοξοφόρους πεντακοσίους, καὶ πελταστὰς διακοσίους, καὶ ἐξιλάβους ὀκτώ. Ita Τουρμάρχης, apud Leonem Imp. in Tacticis c. 4. §. 8. in versione Lat. (nam in Gr. habetur μεράρχης. Idem porro μέρος Leoni, quod τοῦρμα, eodem cap. §. 43. 44.) & §. 65. De *Turmis* militaribus agunt passim veteres Inscriptiones. Consule Indicem Scaligeri cap. 6. Vide præterea Glossaria Rigaltii, Meursii, & Fabroti ad Cedrenum.

3. TURMA. In Capitul. Caroli M. lib. 7. c. 263. *Jubentur omnes Presbyteri parochia ad civitatem per Turmas, & per hebdomadas, ab Episcopo sibi constitutas, convenire discendi gratia, ut aliqua pars in parochiis remaneat, ne populi & Ecclesia Dei absque officio sint, &c.* Et cap. 360. *Jubentur* pariter Primates Provinciarum, *ut de universis Episcopis, vel duas vel tres Turmas faciant, ut de singulis Turmis vicissim quotquot electi fuerint, ad diem Concilii occurrant.* Titulus vero hujus capitis hisce verbis concipitur: *Ut non alii Metropolitani Primates appellentur, nisi illi, qui primas sedes tenent; quia alii non possunt facere tres Turmas de Episcopis, quam illi, qui primas sedes tenent, qui tres Turmas facere debent, sicut in hac sententia jubetur.* V. Vitam Aldrici Cenoman. p. 84.

¶ TURMELLUS, Coxa bovis, Gall. *Trumeau.* Regest. Episcopar. Nivern. ann. 1287. *Quando Episcopus Nivernensis est præsens, ipse percipit de quolibet animali unum Turmellum pro tribus denariis.*

TURMINOSUS, Torminosus. Gloss. Sax. Ælfrici: *Turminosus*, ꝼoꞃꞇoȝen, i. contractus.

1. TURNA, Quanti pluris res sit compensatio, in permutationibus vel bonorum divisionibus: *Tourne*, in Consuetudine Montargensi cap. 1. art. 51. 61. c. 2. art. 24. 30. 48. c. 16. art. 9. Aurelianensi c. 1. art. 61. 83. 111. 130. 284. 298. Blesensi art. 120. & Dunensi art. 38. Libertates Burgi in Bressia ann. 1397. apud Guichenon. *Quod si interveniant in dictis permutationibus Turna pro pluris valentia, vel alias, quod pro pretio dictarum Turnarum nobis debeantur laudes & venda, &c.* Vide *Turnus* 1.

2. TURNA, Modus agri. *Fodere in campis unam Turnam fossati*, in Statutis Patavinis. V. *Tornatura.*

¶ TURNARE, Vertere, Gall. *Tourner.* Ad calcem veteris Collectionis Canonum MSS. è Bibl. DD. *Chauvelin* Custodis Sigillorum Reg. legitur: *O beatissime Lector, lava manus tuas, & sic librum apprehende, leniter folia Turna, &c.* Lex Bajwar. tit. 5. §. 5. *Si eum tantum caderit & Turnaverit usque dum eum semivivum relinquat, &c.* Vereor ne hic legendum sit *tranaverit*, id est, traxerit, ut nos Gallice dicimus *Trainer*, trahere, raptare. V. *Trahere* 1.

¶ TURNEARE, TURNEIMENTUM. Vide supra in *Torneamentum.*

¶ TURNELLA, *Turricula*, à Gall. *Tournelle*, eadem notione. Computum an. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu pag. CLXX. *Pro duabus Turnellis retegendis*, VIII. *l.* Vide *Tornella.*

TURNINI. Richardus de S. Germano in Chronico ann. 1221. *Per totum regnum pondera & mensura mutantur, ponuntur rotuli & Turnini.* [Et an. 1222. *Pro jure mensurarum victualii tam in sauma quam in Turninis servabitur forma antiqua.* Unde *Turnini* ad mensuras spectare colligitur.]

¶ 1. TURNUS, Vices, seu ordo quo quisque vice sua aliquid peragit, Gall. *Tour, rang.* Charta an. 1405. pro Cantoria S. Capellæ Paris. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 238. col. 1. *Capellani Canonicorum ad sue Turnum hebdomada ad totum teneantur servitium.* Statuta ejusdem S. Capellæ ibid. pag. 156. col. 2. *Completo uno Turno incipit alius.* Adde pag. 499. col. 1. Chartam an. 1480. apud Miræum tom. 2. pag. 1343. col. 1. Constitut. Eccl. Valent. tom. 4. Concil. Hispan. pag. 182. Bullam an. 1602. to. 3. Hist. Lotharingiæ inter Instr. col. 446. &c.

TURNUS, vel *Turnum Vicecomitis*, ad verbum significat vicem Vicecomitis, id est, duo tempora in anno, quibus ille *letam* universi Comitatus tenet. Lit

igitur *Turnum Vicecomitis*, Curia recordi in omnibus rebus, quæ pertinent ad *Turnum*; & est *leta* Regni per totum Comitatum, cujus Vicecomes judex est. Quicumque proinde *letam* habet, eadem gaudet prærogativa in procinctu suo, qua Vicecomes in *Turno*. Ita Rastallus. Joan. Britton. in Legib. Angl. c. 29. *Et sount ascuns articles touchaunte nostre Corone & nostre peas eufreint pledables par Viscontes autrefoits que a jours de countes, & aillours que par là ou les plées del Visconte sount tenus, lesquels plees sount appellez Tours de Visconte, que deux foits par an les doit tenir parmi chescun Hondred de son Conte.* Fleta lib. 1. c. 20. §. 106. *Vicecomites non debent facere Turnum suum, nisi bis in anno* [*videlicet & semel post Pascha, & iterum post festum S. Michaelis*, ut est in Charta Henrici Regis Angl. ann. 1255. apud D. *Brussel* tom. 2. de Feudorum usu pag. v1.] Adde l. 2. c. 52. §. 2. & Statutum 2. Westmon. c. 15. Ad ejusmodi *Turnos* omnes tenentes convenire tenentur, præterquam Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, Comites, Barones, ac viri religiosi; præterea mulieres, nisi eorum præsentia ob aliquam causam specialiter exigatur. Qui vero diversa tenementa habebant in diversis hundredis, ad eos tantummodo Turnos venire tenentur in ballivis, ubi sunt conversantes. Ita Statutum Marlebridgense sub Henrico III. cap. 10. Scribit Joannes Stiernhookus lib. 1. de Jure Sueonum vetusto c. 2. initio, judicia antiquitus *Hwarp* dicta fuisse, Adamo Bremensi (cap. 229.) teste, quæ vox hodie circuitum, revolutionem, seu vicissitudinem significat, sive, inquit, quod judicia ad revolutiones solares lunaresve haberentur, quod & Tacito in Germania observatum, sive quod in unum conveniens multitudo, Judici circumfusa, conglomeraretur, sive denique, quod per vices facto circuitu singuli territorii Patresfamilias ad judicia convenire tenerentur, prout id in antiquo & novello jure præceptum exstat.

TURNUS, Pro ea præstatione, quæ Vicecomiti datur, *Turnum* tenenti, pro exemtione & immunitate eundi ad *Turnum*. Wil. Thorn. *Sed nihilominus solvit quoddam certum ad Turnum Vicecomitis cum aliis de hundredo, &c.* Idem alibi: *Erat istud breve directum Rogero de Reiham Vicecomiti Cantiæ per Galfridum Bareton pro tenentibus Abbatiæ non veniendis ad Turnum Vicecomitis, nisi per unum hominem, qui deferat Turnum.* Mox ex Charta Edw. II. Regis Angl. ann. 1330. *Et per petitionem suam coram ipso patre nostro Consilio suo exhibitam, suggerentium, quod Borghesaldrus & quatuor homines de qualibet borga eorumdem maneriorum tempore, quo ipsi ad Turnos Vicecomitis in eodem Comitatu ad ea, quæ ad visum franci plegii contingunt, præsentandum venerunt, & quendam reditum, qui Turnus Vicecomitis nuncupatur, secum detulerunt.* Monasticum Angl. tom. 1. p. 502. *In perpetuum quieta sint de sectis Comitatuum & hundredorum nostrorum, de visu franci plegii & Lawedayorum, de Turno & auxilio Vicecomitum, & omnium aliorum ballivorum & ministrorum nostrorum.* Adde pag. 669. Vide *Auxilium Vicecomitis*.

TURNUS BURSÆ, alias *Retractus per bursam*. Libertates Bergeraci in Vasconia [art. 39.] *Quicumque vendiderit aliquam rem immobilem, & quis de parentela infra quartum gradum venditoris voluerit eam habere per Turnum bursæ, &c.* Infra [art. 41.] *Rem venditam Tornare poterit infra annum & mensem, &c.* Rursum ibid. [art. 44 & 45.] *Tornarius* dicitur, qui *retrahit* rem venditam; [atque etiam *Tornator* art. 46.] Vide Consuetud. Andegav. art. 370. 371.

Cenoman. art. 380. 381. Blesensem art. 200. [Lemovic. art. 41. &c.]

¶ TORNARIA, idem quod *Turnus bursæ*. Consuetudines Ausciorum MSS. ann. 1301. art. 60. *Ratione Tornariæ prædictæ proximiores prædictis primoribus emptoribus restituant & reddant, quasvis tornatas habebant & tenebunt.*

¶ 2. TURNUS, Census pecuniarios. Epistola Ruperti Rom. Regis ad Ducem Lotharingiæ apud Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 121. & 122. *Cum tu petieris, ut nos tibi nostram arcem Kirchel, præterea nostros Turnos seu census pecuniarios Bodobrigenses, sive in Boppartim, pro quinque millibus florenorum perscribere velimus.* Pluries occurrit ibi. Haud scio an huc revocari possit Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses ann. 1351. è libro viridi fol. 53. *Quolibet anno in festo Assumptionis B. M. xl. sextaria frumenti boni & pulchri cum suis Turnis* [fulventur]

¶ 3. TURNUS, Verticillum, Gall. *Tourniquet*, si bene interpretatur Lobinellus in Glossario ad calcem Hist. Britann. Vide locum in *Pontus* 2.

¶ TURNUS BALISTERIUS. Vide *Tornus* 1.

¶ TURO, Collis rotundus. Vide *Toro*.

TURONENSES, Monetæ Franciæ Turonibus cusæ, vulgo *Tournois*. Charta Jacobi Reg. Aragon. an. 1309. *Confitemur nos debere... Jacobo Regi Majoric..... patruo nostro 160. millia Turonensium argenteorum S. Ludovici bonæ memoriæ Regis Franciæ de lege undecim denariorum & oboli, quorum Turonensium 57. minus tertia parte unius ponderant unam marcham ad pensum Montispessulani.* Passim. [Vide in *Moneta*.]

TURONIUM, TURONUS. Vide *Toro*.

¶ TURPARE, Mutilare. Statuta Suavii Abb. S. Severi in Capite Vasconiæ circa an. 1100. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 280. *Si quis de villa altero de suis membris majoribus se privaverit, cl. solidos Abbati persolvat, & cum eo de Turpato membro & de Turpatione aliorum membrorum in arbitrio sit judicantium.*

¶ TURPATOR, Qui turbat. Vide *Turpefacere*.

TURPEDO, *quam multi pustulam dicunt, alii morbillum, alii lepram, & alii passionem tantum infra corpus.* Ita Gariopontus lib. 5. Passion. cap. 6. qui addit, hanc ægritudinem ita appellari, *eo quod in facie turpitudinem demonstrat.* [*Turpedines*, pro *Turpitudines*, sordes, dixit Nicolaus de Jamsilla in Gestis Friderici II. Imp. apud Murator. tom. 8. col. 495.] Vide *Turpido*.

TURPEFACERE. Gloss. Gr. Lat. Αἰσχροποιῶ, *Turpefacio*; αἰσχροποιὸς, *Turpificator*, *Turpator*. Edictum Rotharis Regis Longob. tit. 72. §. 2. *Sponso autem... in duplum componatur ab illo, qui ei desponsatam suam Turpefecit.*

¶ TURPERE, *Esse vel fieri turpem*, Joanni de Janua; *Enlaidir*, in Glossis Lat. Gall. Sangerman.

¶ TURPIDO, Turpitudo, apud Tertullianum de Corona Mil. c. 14. Occurrit etiam in Charta ann. circiter 997. apud Felibianum Hist. San-Dionys. pag. LXXXI. Vide *Turpedo*.

¶ TURPILIANUM, Infamia. *In Turpilianum cadere*, Infamiam subire, apud Columberium in Theatro honoris pag. 208.

TURPILOQUIUM, Αἰσχρολογία, in Gloss. Gr. Lat. Αἰσχρορρημοσύνη, Theodorito serm. 9. Græc. affect. *Laide parole*, in Gloss. Lat. Gall. S. Ferrolus in Regula cap. 25. *Turpiloquium amore pudicitiæ sit monacho turpe proferre, &c.* Lambertus Ardensis pag. 78. *Nec tamen amaricato gutture in nepotem linguam exasperat, nec eum in Turpiloquio, aut turpibus inve-*

Digitized by Google

bitur objectis, &c. Infra: *Non in iram concitatus est aut Turpiloquium*, &c. [Utitur etiam Tertullianus de Pudicitia, c. 17.]

¶ TURPILOQUUS, Qui turpia loquitur. Statuta Canonicorum Regul. to. 1. Miscell. Duellii p. 97.
Vaniloquos, ac Turpiloquos fuge, spernoque, vitia.

TURPILUCRIS, Αἰσχροκερδής, in Gloss. Græc. Lat. [Joh. de Janua habet *Turpilucrum*; unde *Turpilucrus, turpiter lucrum faciens*. Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Turpilucrum, lait gain.*]

TURPIO, Qui turpia loquitur, *un vilain*; vox Latinis Scriptoribus haud ignota. Marius Mercator lib. Subnotat. c. 4. §. 3. *Quis scenicus Turpio, quis durio, vel sannio professa licentia turpitudinis publice ista proferret?*

¶ TURPITER, de adulterio proprie dicitur in Codice Theod. lib. 2. tit. 1. leg. 3.

TURPITUDO, Locus *turpis*, obscœnus, cloaca. Thwroczius in Salomone Rege Hungar. cap. 36. *Corpus Saraceni rapuerunt, & in Turpitudinem projecerunt.*

TURPITUDO MULIERIS, Pudenda, in Legibus Luithprandi Regis Longob. tit. 106. §. 1. Capitula Theodori Cantuar. c. 29. *Si quis obtrectaverit puellæ aut mulieris pectus, vel Turpitudinem earum*, &c. Occurrit non semel hac notione in Libris sacris. Vide Concilium Calchurense ano. 787. c. 10.

¶ TURQUEMEN, Peregrini sermonis interpres, Gall. *Truchemau*. Jac. de Vitriaco apud Marten. to. 3. Anecd. col. 271. *Tertia die per Turquemen, id est interpretem, respondit nuncius*, &c. Vide *Turchimennus* & *Dragumanus*, ubi habetur *Turquigentem* pro *Turquemen*, ex alia editione.

¶ TURQUESIUM, Species vestis. Statuta Massil. l. 2. c. 39. *Item de gardacors, vel de Turquesio, vel garnachia, vel sobrecot froirato*, &c. V. *Turcisiba*.

TURQUIGENS. Videsis in *Turquemen*.

¶ TURRALES DOMUS. Vide in *Domus*.

¶ TURRARIUS, Turris custos. Vide *Turris*.

¶ TURRELLA, Turricula, in Reparationibus factis in Senescallia Carcasson. an. 1435. MSS. Vide *Turella*.

¶ TURRESINUS, Idem quod *Turrella*, Turricula Gall. *Tourelle*, vel specula, Gall. *Guerite*, quod eodem fere redit: speculæ enim sunt turriculæ. Jac. de Layto Annales Estenses ad an. 1404. apud Murator. tom. 18. col. 995. *Mœnia cum scalis ascenderant, & custodes repulerant, duosque Turresinos ceperant.* Vide *Turrisinum*.

¶ TURRETA, Turricula. Vide *Glatia*.

¶ TURRIBILE, Thuribulum, Ital. *Turibile* & *Turibolo*, Gall. *Encensoir*. *Turribule argenti pro altari*, in Charta an. 1402. apud Rymer. to. 8. p. 277.

¶ TURRIBULUM, Eadem notione. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 95. *Donum super altare cum uxore sua per coclear de Turribulo posuit.* Adde Kennettum in Glossario ad calcem Antiquit. Ambrosd. & vide *Thuribulum*.

¶ TURRICELLA, Turricula, in Chronico Jac. Malvecii apud Murator. to. 4. col. 968.

¶ TURRICELLUS, ut infra *Turrile*. Annales Mutin. apud Murator. to. 11. col. 57. *Dicto anno* (1217.) *fulmen percussit Turricellum Ecclesiæ majoris Mutinæ.*

TURRICULUS, pro *Turricula*. Glossar. Græc. Lat. πυργοκιβώτιον, *Turricula armarium*, πυργίσκος, *idem*. Testamentum S. Remigii apud Flodoardum l. 1. cap. 18. *Jubeo Turriculum & imaginatum calicem fabricari.* De ejusmodi turriculorum usu in Ecclesiis egimus in Descriptione ædis Sophianæ. [Vide *Turris*.]

TURRILE, Campanarii pyramis, Gall. *la flesche du clocher*. Liber 2. Miracul. S. Bertini cap. 3. *Sed & Turrile ipsius* (Ecclesiæ) *licet noviter esset superpositum, quia antiquo more erat factum, deposuerunt, & aliud miræ magnitudinis, mirabilisque fabricæ studuerunt ædificare, cujus longitudo consistentis in terra æquabat altitudinem culminis Ecclesiæ, cui superponendum erat.*

¶ TURRIONUS, Turris major, Italis *Torrione*. Petrus Azarius apud Murator. to. 16. col. 436. *Pontem cum Turriono ascenderunt & ipsum fulciverunt balistaeis & aliis habilibus ad defendendam portam.*

TURRIS, Campanarium. Miracula S. Columbani c. 2. *Ecclesiam ... ex lapidibus struxit, Turremque super eam ædificavit, & lampadas fecit in ea pendere.* Vita S. Anstrudis Abb. Laudun. c. 14. *Viderunt de Turriculo Ecclesiæ globum igneum exire usque ad cælum.* Utuntur etiam Silvester Girald. in Topogr. Hibern. Dist. 2. c. 9. & 37. Liber 1. Miraculor. S. Dionysii cap. 15. & alii passim.

¶ TURRIS, Arx, castrum. Will. Gemet. lib. 8. cap. 22. *Henricus Rex Turrim Warewilla funditus fecit everti.* Robertus Montanus ad Chronicon Sigeberti: *Mortuo Valerano Turris Turen venit in manu Regis.* Alia exempla suppetunt apud Will. Britonem in Philipp. Idiotismum fuisse Scriptorum sæculi Longobardici observat Carolus de Aquino in Lexico militari. Charta an. 1272. ex Chartul. Episcopat. Carnot. *Giraudus de Loignaco ... recognosco quod ego Turrim meam de Loignaco ... tenere debeo ad unam fidem & homagium ligium a rev. patre dom. Carnot. Episcopo.*

TURRIS, Carcer. *Ad Turrim condemnari*, mitior pœna est quam ad carcerem, leviorumque delictorum erat, in Statut. Ordin. Hospitalar. S. Joan. Hieros. tit. 18. §. 39. 53.

TURRARIUS, Turris vel carceris custos, *Tourrier ou Geolier*, in Stylo Leodiensi c. 12. art. 10. & c. 18.

TORAGIUM, Idem quod *Geolagium*, quod *carcerario* exsolvitur. Aresta Pentecost. an. 1290. in Regesto B. Parlamenti Parif. fol. 86. verso: *Cum plures Burgenses Remensis Archiepiscopi missi fuissent Laudunum, ut tenerent ibi prisionem pro defectu solutionis expensarum factarum in Coronatione D. Regis, Toragerius Laudunensis visus fuit habere Toragium ab eisdem, licet in prisione clausa non fuerint, nec prisionem in villa tenuerint, dictum fuit per arestum, quod hi prisonarii solvere Toragium non tenentur. Verumtamen si aliquis magnus homo accusatus de crimine vel de aliquo enormi facto haberet gratiam, quod per securitatem vel alios posset ire per villam, & non teneretur in prisione firmata, nihilominus Toragium solvere teneretur.* Adde Regestum 1. fol. 103. verso sub ann. 1260. [Memoriale Cameræ Comput. Parif. an. 1362. *Officium Toragii seu befredi de Lauduno .... positum fuit ad domania dicti Regis, & fuit dictum & ordinatum tunc, quod dicta officia extunc lev[illegible]rentur & explectarentur de cætero ad utilitatem Regis.*] Gravamina Nobilium Campaniæ, quæ habentur in Regesto Magnorum Dierum Trecensium, ann. 1297. *Item quant en prent les hommes aux Gentils hommes, & ou les meinne és Chastellenies dont ils sont, on les fait mettre en Tour & en vilaine prison, jaçoit qu'ils ne soient pris pour nul vilain fait; ce qui ne fut oncques fait du temps des Heritiers, ains leur faisoit on leur prison dedans les villes, & sans paier Tourage.* Computum terræ Campaniæ an. 1348. *Du Tourage de la Tour de Troies amoisonne a Joan de Reneval pour 2. ans*, &c. Computum Domini Hesdini an. 1475. *Du Touraige & thepage de Hesdin*; &c. Passim alibi.

TURRES Ministeriis sacris accensentur in Testa-

mento S. Aredii, apud Mabillonium to. 2. Analector. *Quod unusquisque locus sanctus constitutus ibi habeat Ministerium declaratum, ... id est Turres 4. coopertoriolos olosericos 3. calices argenteos 4. &c.* Occurrunt rursum infra. Vide *Turriculus.*

☞ Vasa, in quibus Christi corpus adservabatur, in turrium exiguarum figuram efformata fuisse, testis est inter alios Gregorius Turon. l. 1. de Gloria Mart. c. 86. *Accepitque Turre, diaconus, in qua mysterium Dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad ostium; ingressusque templum, ut eam altari superponeret, &c.* Expositio antiquæ Liturgiæ Gallic. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 95. *Corpus vero Domini ideo defertur in turribus, quia monumentum Domini in similitudinem turris fuit scissum in petra.*

¶ TURRISINUM, Turrisinus, ut *Turresinus.* Chron. Parm. apud Murator. to. 9. col. 774. *Ipse suis expensis fecit fieri murum, qui est ad pontem Galeriæ.... cum Turrisino, quod est ibi prope dictam portam.* Et col. 830. *Factus fuit murus Communis de S. Maria nova versus flumen Parmæ, & in capite de subtus unus Turrisinus.* Vide *Turrionus.*

¶ TURSUS. Gloss. Gr. Lat. Καυλὸς, *Caulus, Tursus.*

¶ TURTA, Turtellus. Vide in *Torta* 1.

TURTEGETES, Tugurium, ædicula. Vita B. Colettæ num. 49. *Oratoria sic constructa fuerant, quod vix se poterat in eis erigere seu elevare, magisque videbantur Turtegetes vel tuguria altilium, vel anserum, quam habitationes rationabilium personarum.* Ubi quidam Codd. habent *Curtegetes*, f. ex Gall. *Tourjette*, Turricula.

¶ TURTIBULI, *alias Tibuli sive Tiguli, dicuntur foramina, per quæ exit fumus caminorum: & iidem dicuntur fenestræ, quibus calor balnei evaporat.* Ita vetus Vocabularium juris utriusque pro *Tubuli*, Gall. *Tuyaux.*

¶ TURTUR. Pactus Legis Salicæ tit. 7. art. 9. *Si quis Turturem de trappa furaverit, &c.* Ubi Eccardus: Turtures tensis retibus non capiuntur; unde hic Turturem cum Turdo confundi clarum est.

¶ TURTURELLA, Turtur, Ital. *Tortorella*, Gall. *Tourterelle*, in Annalibus Mediolanensibus ad ann. 1389. apud Muratorium to. 16. col. 807.

TURTURI. Ugutio, in *Turtur*: *Turturi dicuntur pastores, qui fistulis canunt.* Ita etiam Joh. de Janua.

TURTURILLA, *Locus, ubi panis ponitur*, Ugutioni. An *Turundilla*? [Glossæ Isidori: *Turturilla, ita dictus locus, in quo corruptela fiebant, quod ibi turturi opera daretur, id est, panem.* Pro *panem* alii substituunt *peni*, alii *gauea*. Falluntur qui *Turturilla* de loco dici notant, si credimus Grævio. Non dubitat ipse, *Turturillos*, vel *Turturillas* dictos esse cinædos, molles, impudicos, qui à militia arcebantur, & in urbe securi erant. Convitium hoc, inquit, à turture derivatum est; accipiter enim fertur captæ turturi parcere, & pretium salutis accipere, ut tradit Porphyrius lib. 4. Vide Vossium lib. 3. de Vitiis sermonis c. 53. & Martinium in Lexico.]

¶ TURVA, Turvus, *Tourbe.* Vide *Turba* 1.

TURUCA, Papiæ, *Vestis Regia.*

¶ TUSCHA, Lucus, arbores ad ornatum consitæ, Gall. *Touche.* Charta Adelæ Comitissæ Blesensis ann. 1104. è Tabulario Dunensi: *Est autem ipsa determinatio talis .... per landas & per plaxitium de bruerta, & inde per Tuscham de uncaria.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 29. *Dederunt etiam quamdam Tuscham juxta molendinum, & terram ex utraque parte Tuschæ sitam, unum sextarium seminis suscipientem.* Vide *Tosoba* & *Tosca.*

¶ TUSCULANUM, Prædium quodvis amœnum. Chrystophorus Mullerus apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 279. *Cum enim in præsulari nostro Tusculano, pro eucitando salientis aquæ fonte, profundius fodere necesse fuisset, &c.*

¶ TUSCUS, Rudis, Hisp. *Tosco.* Vita B. Columbæ Reatinæ, tom. 5. Maii p. 325.* *Zonulas illas in disciplinam Tuscam commutavit.*

TUSILLÆ. Isidorus lib. 11. c. 1. *Toles Gallica lingua dicitur, quas vulgo per diminutionem Tusillas vocant, quæ in faucibus turgescere solent.* Vide Joannem de Janua in *Toles.* [Festus: *Toles, tumor in faucibus, quæ per diminutionem Tonsillæ dicuntur.* Glossæ Græc. Lat. Παρίσθμια, *Tonsilla, Tolia, Tola, Tusfilla, Tules*]

¶ TUSONDA, Celtis, Mille. Vide *Chunna.*

¶ TUSPOLLEM, *Manna vel genus pigmenti*, in Glossis Isid. Gloss. Lat. Græc. *Tuspollina*, μάννα. Aliæ Gr. Lat. addunt, *Turspellen.* Legendum *Thuris pollen* ex illo Scholiastæ Juvenalis: *Thus minutum*, quod est thuris pollen, *manna vocant.*

¶ TUSSITUS, *Toussement*, in Glossis Lat. Gall. Sangerm. MSS. ex Johanne de Janua.

¶ TUSTARE, Pulsare, Occitanis *Tusta.* Vetus Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ: *Dum priori videtur, quod sit hora Tustandi, &c.* Infra: *Mittit aliquem ad Tustandum cum massa.* Charta an. 1200. è Schedis D. *le Fournier*: *Tustando ad portam cameræ & dicendo aperi.*

¶ TUSTORIUM, Species porticus, ut conjecto. Locum vide in *Baletum.*

TUTACULUM, Tutamen, apud Prudentium.

¶ TUTALIS Cura, pro Tutelaris cura, seu tutela, in Libertatibus S. Palladii MSS.

TUTAMENTUM. Glossæ Isonis Magistri: *Tutamen, firmamentum, protectio.* Vide *Tensamentum.*

TUTARE, ex Gallico *Tuer*, Occidere. *Tutare candelam, aut cereum*, extinguere: Galli dicunt: *Tuer la chandelle.* Ordo Romanus: *Lumen autem Ecclesiæ apud Romanos ab initio cantus nocturni inchoatur extingui; hoc tamen ordine, ut ab introitu ipsius Ecclesiæ incipiat paulatim Tutari.* Mox: *Ubi audieris primam Antiphonam, tenens cannam in manu sua, Tutat lampadem unam; in fine vero Psalmi ipsius Tutat aliam sinistræ partis.* Hac notione utitur etiam Alcuinus de Divinis Offic. p. 247. & Regula Magistri c. 19. & 29. Itali *Atturare*, & *Stutare*, Restinguere dicunt. Jo. Villan. lib. 12. c. 20. *Attutarsi la furia dello sfrenato popolo.* Porro nostrum *tuer*, pro *occidere*, à θύειν, mactare, deducit H. Stephanus.

¶ TUTATIO. Diploma an. 1356. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 516. *Certa bona & possessiones .... debeant assignari ad existimationem & Tutationem, &c.* Sed *taxationem* legendum puto; hæc enim respondent verbis subsequentibus, *æstimatores & taxatores bonorum talium.*

TUTELATOR, *Protector*, in Glossis MSS. S. Germani Paris. Cod. 524. [Martianus Capella lib. 2. *Tutelator fidelissimusque germanus.*]

¶ TUTELATUS, In tutelam datus. *Genus agri Tutelatum*, Aggeno de Limit. agr. p. 58.

¶ TUTELIORIS, perperam pro *Tutelaris.* Charta ann. 1195. apud Cencium inter Census Eccles. Rom. *Et ego specialiter Petrus pro me & dictis impuberibus, quorum tutor sum Tuteliori officio vobis .... quæ dicta sunt omnia observare ... promittimus.*

¶ TUTELLA, à Gall. *Tutelle*, Administratio bonorum pupilli, ex Charta an. 1472. in Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 314.

TUTELLI, inter Ministeria sacra. Chronicon Cen-

tulense Hariulfi lib. 3. c. 3. *Scyphus argenteus major; minores argentei 4. ex aurichalco 1. Tutelli argentei 4. urcei argentei cum aquamanilibus 2. &c.* Ubi forte legendum *cutelli*, seu *cultelli*. Idem lib. 2. c. 10. *Atramentarium optimum argenteum auro paratum 1. cultellus auro & margaritis paratus 1. &c.*

¶ TUTELUS. Lactantius de mortibus persecutorum n. 36. *In primis indulgentiam Christianis communi Tutelo datam tollit* (Maximinus Imp.) Legendum est *communi titulo*, hoc est, communi utriusque Imperatoris consensu.

¶ TUTIA, Cadmia. Statuta datiaria Riperiæ c. 12. *De quolibet plaustro sive vezoto Tutiæ pro introitu vel exitu, & sic pro rata, solidi sex. De quolibet modio mellis soldi* IV. Usus est Diodorus Euchyon Polychemiæ lib. 1. cap. 2. qua notione τουτία dixere Græci recentiores. *Tuthie* etiam vocamus Cadmiam fossilem ab Arabico *Tuthia*. Vide Salmasium ad Solinum, Vossium de Vitiis serm. lib. 2. c. 18. & Glossarium mediæ Græcit. in Τουτία.

¶ TUTILA, Septum, ἕρκος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ TUTILLA, pro Tutela, ni fallor. Renovatio testamenti per Carolum M. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 752. *Domnos patruus meus Semforianus .... diebus vitæ suæ Tutillam meam in suam habuit recepta potestate.* Hoc est, si bene conjecto, Tutor meus fuit.

TUTOR, Advocatus prædii Ecclesiæ. Charta Henrici Regis Franc. an. 1043. ex Tabul. Fossat. fol. 151. *Quam utique villam præfatus Miles sub velamine tuitionis, velut iniquissimus prædo, atterebat... Abbas ipse manibus duorum clientium coram omnibus sacramento probavit, quod Tutor villæ jam dictæ in ea jure non debet capere, nisi unum avenæ sextarium de arpennis, in quibus hospites hospitantur: cæteri vero arpenni à domibus remoti nihil aliud reddunt Tutori, nisi minam avenæ, &c.*

¶ TUTOR, Fidejussor, approbator, confirmator. Charta an. 1216. è Chartulario Domus Dei Pontisar. *Ego autem Radulfus de Constantio Miles, filius prædictæ Mabiliæ, dominus feodi à quo tenementa movent, sum Tutor hujus quitationis, & ad petitionem matris meæ prædictæ .... sigillo meo præsentem cartam consignavi.*

¶ TUTOR *vel Curator ad litem* litigantibus minoris ætatis hæredibus conceditur in Edicto Philippi Franc. Regis an. 1330. idque contra Legem Romanam, quæ personis tantum, non causis tutores dabat. Vide *de Lauriere* tom. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 64.

TUTTA, Exactio, tributum. Vide *Tolta*.

TUTUPIA, Capitis tegumentum Clericis proprium, cujusmodi hodie *les bonnets quarrez*. Statuta Synodalia Nicolai Episc. Andegav. an. 1265. *Clerici sive conjugati, sive non conjugati, cum in Ecclesiis parochialibus, in quibus commorantur, ad Missam, vel ad Vesperas, veniunt, cum Tutupiis congruentem deferentes tonsuram incedant, psalmodiantes, legentes, & cantantes ibidem cum Presbyteris, ... tamen coram Episcopo, Archidiacono, Archipresbytero, vel Decano suis appareant cum Tutupiis, & amotis caputiis se præsentent.* [Acherius to. 11. Spicil. p. 208. legit *Tutuptiis*, suspicaturque forte legendum esse *tutulis*. Erat autem *tutulus*, capitis ornamentum seu vitta purpurea, qua crines ad verticem convolvebant Flamines, ut est apud Varronem & Festum.]

¶ TUVEUS, ex *Tufo*. Vide in *Tufus*.

¶ TUYSUS, f. Vellus. Gall. *Toison*. Vide *Clack*.

TWEIFHINDUS. Vide *Hindeni homines*.

¶ TWELFHÆNDMAN. Vide *Liberalis homo*.

¶ TWENTINAY. Vide in *Tuernay*.

¶ TWIGILD, Dupla solutio, vel duplex pecunia, à Saxonico ꞇpẏ, Duo, & *gild*, sive ᵹelꝺ, solutio, pecunia. Ita Spelmannus.

TWYGAVEL. Vetus Charta Cantuariensis Ecclesiæ apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkynd* pag. 28. *Idem respondet de 814. & dimid. ped. clausur. hayag. fac. circa manerium, ex consuetudine, unde de Twygavel* 200.

¶ TWYHINDUS, TWYHYNDEMAN, Is qui in æstimatione capitis 200. sol. censetur, à Saxon. ꞇpẏ, duo, & hynꝺ, vel hunꝺ, centum. Idem Spelmannus. Vide *Hindeni homines*.

¶ TYBARIUM, pro *Typarium*. Vide in hac voce.

¶ TYBARUD, Genus pugnæ ludicræ, ut puto. Vetus Charta à Mabillonio laudata to. 4. Annal. Benedict. pag. 23. *Ita ut nemo illorum* (hominum burgi S. Martini Exoldun.) *pergat ad pugnam, quæ alio nomine vulgariter vocatur Tybarud, neque bottagium vini alicui reddat.* Vide *Quintana* 3.

¶ TYBRUCUS, Ocrea lanea. Vide *Tubrucus*.

¶ TYBRUS. Vide *Typrus*.

¶ TYBURIUM, f. pro *Ciborium*, vel *Tegorium*. Vide in his vocibus. Memoriale potestatum Regiens. ad an. 1269. apud Murator. tom. 8. col. 1128. *Tyburium ecclesiæ majoris fuit levatum, videlicet illud quod est supra plateam.*

¶ TYGANUM, Sartago, Græc. τήγανον, in Actis Sanctorum Maii tom. 7. pag. 7.

¶ TYGURIUM. Vide in *Tegorium*.

TYHTLAN, vox Saxon. Accusatio. Leges Ethelredi Regis c. 2. *Nec componat aliquis pro ulla Tyhtlan, si non interfit testimonium Præpositi Regis.* Hinc emendare licet Leges Kanuti Regis Angl. cap. 56. apud Bromptonum: *Si quis amicis destitutus, vel alienigena, ad tantum laborem venerit, ut plegium non habeat, in prima Thilac, id est accusatione, ponatur in carcanno, & ibi sustineat donec ad Dei judicium eat.* Legendum enim *Tyhtlan*.

¶ TYMBA, Sepulcrum. Vide in *Tumba* 1.

TYMBORALIS POENA. Vide *Tambrellum*.

TYMBRIS. Senator lib. 5. Epist. 1. *Cum piceis Tymbribus, & pueros gentili candore lucentes, & spathas nobis etiam arma desecantes, vestra Fraternitas destinavit.* Ita prima editio Senatoris, & aliæ posteriores, tametsi menda non pauca in hisce paucis verbis liceat subodorari. Nam quid vox *piceis*, si à *tymbribus* distinguatur, quid *pueros*, cum armis, quæ in munus mittuntur? Certe *pyceas tymbres* hic interpretor *tympana area* coloris *picei*. Nostri quippe *tymbres*. inde vocarunt, quæ Latini *tympana*. Gloss. Lat. Gall. *Tympanum, Tymbre. Tympanistria, Menestrier de tymbre. Tympanizo, chanter ou timbrer. Tintinnabulum, tymbre.* Poëta Anonymus vernaculus MS. de expugnatis Hierosolymis per Titum:

Mult parsont bele noise en l'ost li Olifant,
Li cor & les buisines, & li Timbre sonant.

Alius Poëta MS.

La oïssiez tabours & Timbres retentir.

Galterus Metensis in Mappamundi MS. cap. 58.

Une fontaine est clere & coie
Quant dessus à riens qui s'esjoie
Et ou Timbre ou vielle sonne,
Ou autre instrument qui resonne,
Si s'esliéve ainsi con de joie,
Et s'espant paraval la voie.

Inde postmodum galeas ipsas *Tymbres* etiam appellarunt, seu quod *tympanorum* speciem referrent. Guillel.

Guillel. de Guignavilla in Peregrinatione animæ :

On sont bannieres desploiées,
On sont byaumes & bacbines,
Timbres & vestus velués,
A or batu & a argent.

Seu quod, galeæ pulsatæ sonum tympanorum ederent. Guntherus lib. 4. Ligurini :

Non jam missilibus telis, ferroque volanti,
Sed gladiis pugnare libet : Tinnire sonoros
Ictus audires galeas.

Et lib. 7.

... Tinnire cavas mucronis ab ictu
Audires galeas.

Inde igitur nostri etiamnum *tymbres* vocant galeas, quæ armorum insignibus imponuntur. *Tenir lurres en ses armes & tymbres*, in Consuetud. Turonens. art. 60.

Sed nescio, an aliud sonet hæc vox in Computo Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regii ann. 1351. cap. cui lemma est : *Parties delivrées en ce terme à cause de l'obseque de M. Giessroy de Varennes Chambellan du Roy &c. pour faire tunicles, houçes, arconnieres, 2. Timbres de testes des armes dudit Chevalier à mettre sur les beaumes.* Vide *Timbrum*.

TYMBUS, τύμβος, Sepulcrum, *Tumba*. Vetus Epitaphium apud Ughellum in Episcopis Bobiensib.

At pater egregie potens intercessor es iste
Pro gloriosissimo Luitprando Rege qui suum
Pretioso lapide Tymbum decoravit devotus.

Vide *Tumba* 1.

¶ TYMIAMATERIUM. Vide *Thymiamaterium*.

¶ TYMONUS, Gubernaculum. Vide *Temo* 1.

¶ TYMPA, Cauda caputii acuminata. Buschius de Reform. Monast. l. 2. c. 23. *Patrem quendam magnum statura, in longa nigra toga usque ad talos protensa incedentem, caputio nigro magno cum lirrippio seu Tympa caput tegentem, habuimus adversarium contradicentem.* In Saxonia inferiore *Tympa* proprie dicitur Extremitas rei crassioris, in fine contractioris, seu in acumen desinentis : quod belle congruit caputio. Vide *Lirippium*.

TYMPANARIA. Concilium Grateleanum ann. 928. *Et si villanus excrevisset, ut haberet plenarie quinque hidas terra propria, Ecclesiam, & coquinam, Tympanariam, & jannam, & sedem, & sundernotam in aula Regis, deinceps erit Taini lege dignus.*

TYMPANARIUM, Campanarium. Vetus Ordo Canonicorum, quem S. Protadii librum vocant, in die Palmarum, apud Chiffletium in Dissertat. de Conversione Constantini M. cap. 5. *Et cum venerint ad Portam Martis, qua nunc dicitur Nigra, stent super murum Tympanarii pueri cantantes, Gloria, laus, & honor, &c.*

¶ TYMPANELLUM, Tympanum, Gallice *Tambour*. Chron. D. Gravinæ apud Murator. tom. 12. col. 617. *Tympanellum pulsans, clamabant nobis dicentes : Properate ad montem.* Vide *Tympanum* 1.

¶ TYMPANILE, Idem quod *Tympanarium*. *In cimiterio comitum ante Tympanile intra ecclesiam*, in Actis SS. Junii to. 1. p. 707.

¶ TYMPANIOLUM, Parvum *tympanum*. *Tympanola, tibia, psalteria*, Arnobio lib. 6. sub finem.

TYMPANISTRIA, Campanæ, *Tymbres*. Codex MS. Monasterii Novi Pictaviensis : 10. *die Febr. celebratur obitus pro filio nobilis Comitis Pictavorum, ... pro quo sonantur omnia Tympanistria, duo classes de sero, & unus de mane ante Missam, &c.*

¶ TYMPANIZARE. Vita S. Geraldi Abb. to. 1. Aprilis p. 428. *Totum intumuerat corpus ejus, cutisque facta livida, per omnes corporis partes ad tactum quemlibet Tympanizans, vehementissime tendebatur.* Cl. Editor reddit, *Tendi instar tympani*; malim, Instar tympani resonare.

1. TYMPANUM, Isidoro lib. 2. Orig. cap. 21. *est pellis, vel corium, ligno ex una parte extensum.* S. Augustinus in Psal. 67. *Tympana fiunt corio siccato & extenso.* Gesta Ludovici VII. Regis c. 8. *Clamabant, & ululabant & latrabant sicut canes. Tympanis & nacariis, & aliis similibus instrumentis horribiliter resonabant.* Monachus Florent. de Expugn. Accon.

Si ferire Tympana, tubasque sonare
Videres, & vocibus Turcos reboare, &c.

Vide quæ notamus ad Joinvillam p. 61. ubi tympana, quæ *Tamburla* nostri vocant, Turcorum propria fuisse docuimus.

2. TYMPANUM, Papiæ, *dicitur medium : pars media symphonia in similitudinem cribri.* Item,

TYMPANA, *Tecta vehiculorum.*

¶ 3. TYMPANUM, Campana, quæ non clava, sed malleo percutitur, qua monachi ad refectorium vocantur, Gall. *Timbre*. Consuet. S. Germani à Pratis inter Probat. Hist. ejusdem Abbat. p. 134. *Postea sonabitur Tympanum, & ibit conventus ad potum.* Vide *Tymbris*.

4. TYMPANUM. Charta Friderici II. ann. 1237. apud Lambecium lib. 2. Comment. de Biblioth. Cæsar. pag. 81. *Præsens privilegium fieri fecimus, & bulla aurea Tympano majestatis nostræ impressa jussimus insigniri.* Leg. videtur *Typario*. Vide ibi.

¶ TYMPENI, Tributi genus. Vide *Timpeni*.

¶ TYNA, Vas grande, &c. Vide *Tina* 2.

¶ TYNDIACA. Sallas Malaspinæ de Rebus Sicul. apud Baluz. to. 6. Miscell. p. 319. *Dum iidem conspiratores vellent eum quibusdam verbis excusationis in peccatis excusanda perungere & Tyndiaca palliationis frustra propinatum abolere venenum, non passus est eos præloqui, surgens ait, &c.* An *Tyriaca*? Vide ibi.

¶ TYNNINA. Vide supra *Tunnaria*.

¶ TYPACIUM, ut *Typarium*. Vide ibi.

TYPARIUM, Sigillum, cui Principis τύπος, seu imago insculpta est. [Charta an. 1124. apud Mabill. to. 5. Annal. Bened. pag. 668. col. 2. *Hoc sigillum scribere jussimus per manum Michaelis nostri notarii, ac plumbea bulla nostri soliti Typarii bullari.* Ubi male editum *Typacii*. Charta Roberti Comit. Palatini ann. 1171. *Hoc recordationis præceptum per manus Nicolai nostri curialis notarii scribi, nostrique Typarii impressione insigniri præcepimus.*] Charta Willelmi Regis Siciliæ ann. 1177. apud Bromptonum : *Præsens privilegium ... bulla aurea nostro Typario impressa, roboratum nostro sigillo jussimus decorari.* Perperam *Stipario* præferunt Chartæ aliæ Siculæ in Bullario Casinensi tom. 2. p. 203. Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 41. *Cum in castrorum nostrorum combustione camera nostra cum aurea bulla Typario, & regni nostri sigillo perdita & amissa fuerit.* Bulla Aurea Caroli IV. Imp. de electione Imperatoris cap. 27. §. 2. *Duo vel unus sigilla & Typaria Imperialia sive regalia à Cancellario Curia recipient.* Occurrit ibi pluries. Joan. Hocsemius in Adolfo à Marka Episc. Leodiensi cap. 30. *Ostensum fuit in Capitulo coram Magistris sigillum plumbeum sive stanneum, ejusdem Typarii cum magno sigillo argenteo Episcopi, &c.* [Adde Corpus diplom. tom. 1. p. 83. Murator. to. 7. col. 1021. Miræum to. 2. p. 1246. col. 2. Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 257. &c.]

¶ TYBARIUM, pro *Typarium*, in Charta Caroli IV. Imp. an. 1336. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. pag. 227. *Sub bulla aurea Tybario Imperialis nostræ Majestatis impressa, &c.*

1\. TYPHUS, Superbia, mentis elatio, ex Gr. Τῦφος. Isidorus, & ex eo Papias: *Typhus, herba, quæ se ab aqua inflat; unde etiam ambitiosorum & sibi placentium tumor, Typhus dicitur.* Arnobius: *Mentis elatio, & Typhus qui appellatur a Græcis.* Glossæ Gr. MSS. Regiæ: Τῦφος, ἡ ἀλαζόνεια, ὁ ἄναψις καρδίας. Hesychius: Τῦφος, ὑπερηφανία, ἀλαζονεία, κενοδοξία. S. Ambrosius in Epist. ad Romulum: *Sic Moyses Typhum illum dissipavit Ægyptium, &c.* Commodianus Instr. 30.

...... nimium te tollis in altum,
Et Typhum ducis, nec respicis pauperes ultro.

Althelmus de Octo vitiis princip. cap. 8.

Dum mentis Typhus ventoso pectore turget.

Et alio loco:

Qui tumido nescit mentis turgescere Typho.

Utuntur passim Scriptores alii, Martianus Capella lib. 5. extremo, S. Augustinus Epist. 48. 49. 57. 64. lib. 3. Confess. cap. 3. & alibi non semel, S. Benedictus in Reg. c. 35. Gregorius M. lib. 6. Epist. 26. l. 7. Ind. 2. Epist. 54. Concil. Forojuliense ann. 795. Leges Monachorum Heydensium cap. 3. Vita Luduvici Pii Imper. an. 819. Anselmus Leod. cap. 107. &c.

Typus, Eadem notione. Vide *Typus* 3.

2\. TYPHUS, pro Febris. Vide *Typus* 1.

TYPI, Imperatorum Constitutiones, decreta, θεῖοι τύποι. Anastasius in Leone II. PP. de Ravennatibus: *Sed & Typum autocephaliæ, quem sibi eliciuerant, ad amputanda scandala Sedis Apostolicæ restituerunt.*

Typi, præsertim dicta Edicta Principum de fide. Lexic. Græc. MS. Reg. Cod. 2062. τύπον, ὅρον, κανόνα. Anastasius in Martino PP. de Paulo CP. Patriarcha: *Insuper suadit ad operimentum proprii erroris quorundam subreptioni, ut & clementissimo Principi suaderet Typum exponere, qui catholicum dogma destrueret. In quo Typo omnes voces SS. Patrum cum nefandissimorum hæreticorum dictionibus enervavit, &c.* Adde ejusdem Nicolai Epistolam ad Amandum Episcopum Trajectensem. Cedrenus ann. 2. Zenon. Τοῦτον ὁ Βασιλίσκος ἔτι ὢν μετὰ τύπων εἰς Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τῆς συνόδου ἐξέπεμψεν. Theophanes ann. 17. Constantini Pogonati: Τῆς ὅλης συνόδου κατ... τύπῳ. Vide Baron. an. 648. n. 1. Gloss. med. Græcit. in τύπος, & supra in voce *Forma* 9.

TYPICARE, Figurare exprimere. [Epist. Johannis de Vaiennis apud Marten. tom. 7. Ampliss. Collect. col. 569. *Columba latabunda, quæ ad aritam Domini ramum ferens olivæ, virentibus foliis pacem nuntiavit patriarchæ summo Noe, caput ecclesiæ Typicanti.* Acta S. Cassiani apud illustr. Fontaninum in Antiquit. Hortæ p. 359.

Alter erat Paulus Typicans oracula rebus.]

Will. Brito lib. 12. Philipp. de Virga Aaronis:

Frondnit, & subito produxit amygdala, flore
Virginis intacta Typicans nova gaudia partus.

¶ Typice, Figurate, apud Vulgat. Interpr. 1. Cor. 10. 11. & in Epist. Hadriani PP. inter Concil. Hisp. tom. 3. pag. 94.

¶ Typicosus, Figurativus, per imaginem expressus, ex vet. Cod. Emmeram. apud Pezium to. 1. Anecdot. Præfat. pag. xxxix.

Hic aperit Typicosa nova signacula legis
Quam statuit sub carne novi præsentia Regis.

¶ Typicus, Eadem notione, apud Tertull. de Patient. cap. 6. S. Hieronym. Epist. 9. aliosque Scriptores ecclesiasticos. Vide *Typus.*

TYPRUS, Vasculi species. Jonas in Vita S. Columbani c. 26. *Vas, quod Typrum nuncupant, in cellerarium deportavit, & ante vas, in quo erat cervisia, deposuit, extractoque epistomii vertibulo, in illud cervisiam excepit.* Infra: *Cernit autem ultra Typrum usque adeo excrevisse cervisiam, ut duplo altior Typrus videretur, &c.* Theodorus Campedunensis de S. Magno c. 3. ubi de eodem miraculo *Typum* pluries præfert. [*Tybrum* edidit Mabillonius sæc. 2. Benedict. pag. 16. ubi monet Anonymum scribere *Gillonem*: quod Lagenam, vas vinarium supra sumus interpretati. Vide *Gillo.*]

1\. TYPUS, Febris accessio, vel febris ipsa. Galenus lib. Περὶ τρόμων. Τύπος ἐστὶ τάξις ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως. Papias: *Febres quotidianæ Typum patiuntur, i. accessionum formam.* Idem: *Typi, sunt frigidæ febres, quæ abusive Typhi dicuntur, ab herba, quæ in aqua nascitur, ex accessionum & recessionum revolutione.* Gloss. Ælfrici: *Typus,* Lenᵹten adl, *i. febris accessus.* Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Typus, i. figura ut typica, i. figurative, quia cum intus patiuntur typicam febrem, extra frigore nimio perurgentur.* Apuleius lib. de Virtutib. herbar. c. 102. *Ad frigora & omnes febrium Typos.* Aimoinus lib. 1. de Miracul. SS. Georgii & Aurelii n. 2. *Typo febrium per tres menses ægre laborans. Typum frigoretici incurrere,* apud Gregor. Turon. de Gloria Confess. cap. 15. Fortunatus in Vita S. Germani Parif. c. 20. *Typum duriter incurrens febris & frigoris. Typus tertiana, quartana, quotidiana,* apud Serenum Sammonicum de Medecina cap. 50. 51. 52. *Typus quotidiana, tertiana, vel quartana febris,* in Vita S. Leobini Episcopi Carnot. n. 57. *Quotidianus febrium Typus,* in Vita S. Severi Episcopi Ravennat. n. 15. *Typus tertianus,* apud Ruffinum de Vitis Patrum lib. 2. cap. 1. *Typus frigoris,* in Vita MS. S. Severini Abb. *Quartanus Typus,* apud Gregor. Turon. de Gloria Confess. cap. 55. 21. 24. 82. 89. lib. 2. de Miracul. S. Martini c. 22. 32. 50. de Vitis Patrum c. 6. Fortunatum in Vita S. Germani Parif. cap. 44. in libro Miraculorum S. Wandregesili c. 6. in Miracul. S. Eusebiæ Abbatissæ Hamatic. n. 17. in Vita MS. S. Magnobodi Episc. Andegav. c. 14. apud Radulphum in Vita S. Richardi Episc. Cicestrens. n. 85. &c. *Typo tertianus,* apud S. Audoenum in Vita S. Eligii lib. 2. c. 68. Victorem III. PP. lib. 3. Dialog. p. 75. Alexandrum iatrosophist. lib. 3. Passion. Ermentarium lib. 2. de S. Philiberto c. 83. Odonem Cluniac. de Miracul. S. Mauri c. 17. &c.

Typica Febris. Glossæ antiquæ MSS. *Typica febris est, quam quidam periodicam vocant.* Papiæ, *vel Tritens, vel Tetrens, vel Ephemerinos, vel pentens, vel eptens, vel hebdom.* Joan. de Janua, *febris periodica.*

Typici, *Qui patiuntur typicam febrem,* in Gl. MSS.

Typhus, pro *Typus* dictum observat loco citato Papias. Aimoinus lib. 3. de Miracul. S. Benedicti cap. 23. *Cœperunt omnia illius membra, more eorum qui quartano laborant Typho, tremere, &c.* Cap. 25. *Quicumque febricitantium, sive quotidianis, seu tertianis, vel quartanis detenti fuerant Typhis, &c.* Gislebertus lib. 2. de Miraculis S. Romani cap. 11. *Quartano validissimo vexabatur Typho.* Cap. 16. *Laborioso febrium æstuans Typho.* [Oratio de S. Sigismundo apud Meichelbec. tom. 1. Histor. Frising. p. 357. *Inclina, Domine, pias aures tuas ad desideria supplicantium, & quod devoto corde poscimus, benignus admitte, & huic famulo tuo qui Typhi quotidiani, biduani, tertiani, quartanique, aut qualibet reliquarum febrium vexatione fatigatur, &c.*]

2\. TYPUS, Lagena. Vide *Typrus.*

3\. TYPUS, Idem quod *Typhus,* superbia. Glossæ antiquæ MSS. *Supercilio, Tipo, fastidio.* Sergius II.

PP. in Epist. ad Episcopos Transalpinos: *Sed nos ... confidimus, quod nullo Typo sæcularis audacia vestra succumbit auctoritas.* Charta Formosi PP. an. 891. in Spicileg. Acher. tom. 12. p. 150. *Aliquo Typo aut fastu superbiæ, &c.* Alia Athelstani Regis Angl. in Monastico Anglic. to. 3. p. 129. *Si ... aliquis Typo supercilii turgens, &c.* Will. Neubrigensis lib. 1. cap. 2. *Homo turgidus Typo immanissimæ superbiæ. Jactantiæ Typo elatus*, apud Alcuinum Epist. 9. *Typo superbiæ turgidus*, in Vita S. Fructuosi n. 1. Regino ann. 886. *Vanæ gloriæ Typus.* Continuator Hist. Abbatum Lobiensium p. 614. *Dantur igitur Apostolicæ auctoritatis mandata, ut electum* (Abbatem) *dominus Leodiensis, ad quem hoc spectabat, investiret, & investitum dominus Cameracensis absque Typo consecraret.* Id est, absque ulla pompa, vel solemnitate. Guibertus lib. Quo ordine sermo fieri debeat, p. 2. *Ex Typo nimio dedignantur.*

¶ TYRAMNIZARE. Vide in *Tyrannus.*

¶ TYRANNA, & TYRANNIS, Mulier quæ tyrannidem exercet, apud Trebell. Pollion. & Salmas. in Not. p. 322. Vide *Tyrannus.*

¶ TYRANNIS, adject. Tyrannicus. Præcept. Lud. Pii pro Monast. Arulensi inter Conc. Hisp. to. 3. p. 128. *Nullus episcopus aut comes ... ibi aliquam dominationem aut Tyrannidem potestatem exerceant, &c.*

¶ TYRANNISARE, TYRANNISSA. V. *Tyrannus.*

TYRANNITAS, pro *Tyrannis*; nostris *Tyrannie.* Occurrit apud Fredegarium in Chronico p. 777. [& in Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 597.]

TYRANNOPOLITANUS, apud Sidonium lib. 5. Epist. 8. *Nam tua scripta, nostrorum vitiis proficientibus Tyrannopolitanorum locupletabuntur.* [*Tyrannopolitarum* edidit Sirmondus, quem consule.]

TYRANNUS, non modo Rex pessimus atque improbus; sed etiam Rex quivis dictus. Isidorus lib. 9. Orig. *Tyranni Græce dicuntur, iidem Latine & Reges; nam & inter veteres inter Regem & Tyrannum nulla discretio erat.* Et Virgilius lib. 7. Æneid.

Pars mihi pacis erit dextram tetigisse Tyranni.

Ubi Donatus. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. c. 12. *Comedente autem Carolo, ministrabant Duces & Tyranni, vel Reges diversarum gentium.* Adelbertus Heidenhemensis p. 330. *Quidam præpotens Tyrannus juxta cellam Heidenhemensem in prædio suo habitationem habuerat.* Ubi Gretzerus editor ad marginem posuit, *Dynasta.* Vide Nicolaum Fullerum lib. 4. Miscell. sacr. c. 10. [& Addit. 2. ad Capitul. cap. 24.]

¶ TYRANNUS, Dominus feudi, apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 23. *Regnantibus Karolo, Lothario, Hlodovico, & Nominoe possidente Britanniam, Susanno episcopo, Wrbilio Tiranno, &c.* Tabul. Rothon. *Liosic abbas monasterii Rothon. interpellavit Alfritum Tyrannum & vere Tyrannum, de Monasteriolo seu Ducocan in plebe Clegerac, quod dedit Rothworet presbyter.* Ibidem: *Conruntgen episcopo, Hoiarnwocon, Jarnithin, tres Tyranni.* Hinc

¶ TYRANNISSA, Domina feudi, apud eumd. Lobinell. ibidem col. 69. ex Charta an. 1372. *Et commendavit Salemon Aourken Tyrannissæ manifestare hoc illius plebis hominibus, quia ipsa Aourken uxor Jarnithin Mactieru ex plebe Russiac tunc sub potestate Salomonis* (Regis Britanniæ) *in ipsa plebe Catocvice legati habebatur.*

¶ TYRANNIZARE, *Tyrannidem exercere.* Gemma Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 188. *Unum certe scitur, quod ab illo tempore cœpit Rex Tyranizare, &c.* Epist. Joh. Galeatii an. 1490. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1612. *Qui florentem illam civitatem* (Florentiam) *sub libertatis specie Tyrannisant.* Occurrit præterea in Chron. S. Isidori inter Conc. Hisp to. 2. p. 186. & Baluz. to. 5. Miscell. p. 86.

¶ TYRAMNIZARE, Tyrannum agere, regnare. Chronic. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1079. *Cum adhuc Berengarius in aliquibus terris Lombardiæ Tyramnizaret, ab Ottone capitur, & in Bavariam in exilium mittitur.*

¶ TYRATUS, Extentus. Vide *Tirare* 3.

¶ TYRENUS, an pro Thyrrenus? Histor. Episc. Rom. apud Stephanot. to. 7. Fragm. Hist. MSS. *Silvester constituit sacrificium altaris nec in serico, nec panno tincto, sed lineo Tyreno celebrari, sicut corpus Domini in syndone munda sepultum est.*

TYRIACA, TYRIACUM ANTIDOTUM, pro *Theriacum*, quod vulgo *Theriaque* dicimus. Stephanus Episc. Tornacensis Epist. 129. *Mitto vobis ampullam, Tyriaca probatissima plenam.* Ita etiam Ælfricus pag. 57. Fulcherius Carnotensis lib. 3. Hist. Hierosol. c. 59. *Antidotum Tyriacum de corpore serpentis confici dicitur.*

TYRIUM, Purpura Tyria, vel pannus purpureus. Anastasius in Leone III. *Vestes duas, ex quibus unam albam holosericam, ... ornatam in circuitu de chrysoclavo, aliam de Tyrio habentem in medio tabulam de chrysoclavo, &c.* In Gregorio IV. *Vela alba serica 4. unum habens undique Tyrium, & in medio crucem & gammadias de chrysoclavo.* Passim alibi.

TYRO. Papias: *Tyrones dicuntur fortes pueri, qui ad militiam deliguntur, atque habiles existunt.*

TYRONES in Palatio appellat auctor Vitæ S. Pelagii Nobiles aulicos, qui Principis ministerio inserviebant, qui *Militares Regis pueri, & regalibus annonis nutriti*, dicuntur S. Eulogio in Memor. SS. lib. 2. c. 3. Dudo de Morib. & Actis Norman. pag. 98. *Confestim Willelmus quendam Tetgerum Tyronem, domus suæ principem misit ad Heinricum Transrhenanum Regem, &c.* Idem p. 103. *Quem Hugo Dux, non reverenter, ut solitus erat, suscepit; sed in parilitate suorum Tyronum tenuit.*

TYROCINARE, Tyrocinium exercere. S. Gerardus Abbas Sylvæ majoris in Vita S. Adelardi Abbatis Corbeiensis n. 4. *Tyrocinabatur in Palatio* (Karoli) *puer bonæ indolis.* Historia Translat. S. Guthlaci n. 19. *Militabat, & in expeditionibus ad tempus Tyrocinabatur.* [Otto Frising. in Friderico I. Imper. apud Murator. tom. 6. col. 661. *Ad seria tandem Tyrocinandi accingitur negotia.*]

¶ TIRONICARE, *Militare.* Gloss. Isid. ubi Excerpta habent, *Tyronizare*, forte pro *Tyronissare.*

TYRO, Qui in arenam descendit, vel duello pugnat, *Campio.* Arnoldus Lubec. l. 2. c. 15. de Drogone, duellum inituro cum quodam Helia: *Dominus meus exibit ad vos cum Tyrone suo, completurus quod dixit.*

TYRO, Miles, qui *Militiæ* cingulo recens decoratus est, & necdum in bellis vel torneamentis tyrocinium suum exercuit. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tyro, nouviau chevalier.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 59. p. 154. *Tyro quidam, nuper per Regem in festo S. Georgii, apud Cadomum celebrato, secundum solempnes balneorum observantias, creatus in militem, &c.*] Joan. Monachus Majoris Monast. de Gaufredo Duce Normanniæ, *Milite* creato: *Taliter ergo armatus Tyro noster, Militiæ postmodum flos futurus, &c.* Simeon Dunelmensis an. 1150. de Henrico ejusdem Gaufredi filio recens Milite facto: *Et Rex David, & Tyro Henricus Dux Normanniæ, &c.* Ita vocem *Tyro* usurpat non semel Matthæus Paris p. 371. 445. &c.

¶ Tyrunculus, Eodem intellectu. Balderic. in Chron. Camerac. c. 93. *Post cujus* (Ottonis) *excessum Otto filius suus gloriosissimus, licet primaevo flore Tyrunculus, &c.* Vide *Neoptolemus*.

¶ Tyro, nude pro Vassallus, Miles, apud eumdem Balderic. c. 83. *Walterus Castellanus Tyro inhumanissimus*; idem *Castri vassallus* dicitur cap. 92.

Tyrocinium, *Militia, Chevalerie*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Tirocinium, nouvelle chevalerie, ou office de nouvian chevalier.* Vita S. Arnulfi sæc. 6. Bened. part. 2. p. 536. *Quidam miles Aldemburgensis indigena, nomine Willelmus, statura & agnomine longus, habuerat filium jam adultum Tyrocinio mancipatum, &c.* Epist. Manfredi Reg. Sicil. apud Baluz. tom. 1. Miscell. p. 486. *Eundem .... in fontis cujusdam balneo sub nova in lista solennitate lavarunt, & per duos milites ab inde transeuntes, ut Tyrocinii decus celebrius agerent, procuravere balneatum eundem militia cingulo decorari sub veste rubea.*] Joannes Monachus Majoris Monasterii lib. 1. Hist. Gaufredi Ducis Norman. de ejusdem Militia: *Illucescente die altera, balneorum usus, uti Tyrocinii suscipiendi consuetudo expostulat, paratus est.* Infra: *Dies illa Tyrocinii honoris & gaudio dicata, &c.* Gaufredus Vosiensis in Chron. part. 1. cap. 58. *Regem Scotorum Henricus* (Rex Anglorum) *apud urbem Petragoricam in prato Episcopali Militiæ cingulo redimivit, qui novus Miles 30. heroum liberos recentis Tyrocinii consocios faciens, prosecutus est Regem.* Petrus de Vineis lib. 3. Epist. 20. *Quia tamen Militiæ cingulum, quod reverenda sanxivit antiquitas, nondum Serenitas nostra acceperat, die præsentis mensis Augusti, cum solennitate Tyrocinii, latus nostrum eligimus decorandum.*

Tyrocinium, Torneamentum, ludi equestres, in quibus novi Milites armorum suorum tyrocinia exercebant. [Litteræ Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1221. to. 5. Ordinar. p. 143. *Pro Tirociniis, torneamentis, expedicionibus, & aliis usibus eorumdem, &c.*] Willelmus de Nangiaco in Vita Philippi III. Regis Francor. an. 1279. *Princeps Salernæ Carolus Regis Siciliæ illustrissimi filius, veniens in Franciam cum magno honore à Rege & Baronibus est receptus, ac pro ejus amore & reverentia dedit licentiam Philippus Rex in ludis Tyrociniorum Milites exercendi.* Infra: *Ipse vero Rex per Tyrocinia, commonendo Milites ad probitatem, discurrens, &c.* Joan. de Beka in Ottone III. Episcopo Trajectensi: *Eodem anno Florentius Comes imperterritus multa Tyrocinia per diversas provincias frequentavit, de quibus præconium laudis acquisivit.* Infra ait, eum, qui Militarem ordinem suscepturus erat, jurasse, *Tyrocinia non nisi causa Militaris exercitii se frequentaturum.* Sic Matthæus Paris p. 372. 493. 495.

¶ Tirocinium, Stipendium. Vita S. Arialdi tom. 5. Jun. p. 292. *Cujus locum quidam clericus, nomine Lanfrancus protinus rapuit, refutato pro eo Tirocinio non modico, quod annuatim sumebat de pontificali domo.*

Tyronia, pro *Tyrocinium*, Exercitatio militaris. Arnobius Junior in Psal. 106. *Sicut Tyronia corpus exercet, ita animam divina præcepta sustinuit.*

Tyronatus, in l. 21. Cod. Th. de Tyronibus, pro eo tempore, quo tyrones militiam exercent.

¶ TYROPATINA, Patina casearia, apud Apicium lib. 7. cap. 11.

TYROS. Glossæ MSS. ad Concil. Afric. c. 57. *Tyrorum, latronum. Tyros, Rusticus.* Vide *Syrs*.

TYSANA, Ptisana, nostris *Tisane*, [Ital. *Tisana*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. pag. 444. ex Guiberti Histor. Palæst.] Acta S. Martinæ Virg. n. 38. *Erat autem leo immanissimus*, (cui devoranda objecta est S. Martina) *qui comedebat 40. libras carnis quotidie, & in potu ejus decimatas 8. Tysana.*

¶ TYTERES, vox Hispanica, Ludicra sigilla, Gall. *Marionnetes*. Synodus Oriolana an. 1600. inter Conc. Hisp. to. 4. pag. 719. *Gestorum item Christi & integerrimæ Virginis & Sanctorum repræsentationes, imaguncul is fictilibus, mobili quadam agitatione compositis, quas Tyteres vulgari sermone appellamus, &c.*

TYTHLAN, vox Saxonica, Accusatio, in Ethelredi Regis institutionibus cap. 2. *Nec componat aliquis pro ulla Tythlan, &c.*

¶ TYUPHADUS. Vide supra *Thiuphadus*.

TZANGÆ, Calcei, seu potius Cothurni, qui crura & pedes tegebant. Glossæ Basil. τζάγγα, τὸ ὑπόδημα. Τζάγγαι in Chronico Alexandrino p. 768. & apud Theophanem, & Codinum de Offic. Lex 2. Cod. Theod. de habitu, quo uti oportet, &c. *Usum Tzangarum atque braccarum intra urbem venerabilem nemini liceat usurpare.* Concilium Aurelianense I. cap. 20. *Monacho uti orario in Monasterio, vel Tzangas habere non liceat.* Canones editi à Jacobo Petito p. 218. hic habent *Czangas*. Capit. Caroli M. lib. 7. c. 304. *Ut Clerici pampis, aut Tzangis, vel armis non utantur.* [Vide Gloss. med. Græcit. v. Τζάγγαι.]

Tzancæ, Zanchæ, in l. 3. d. tit. Cod. Th. Epistola Galieni apud Pollionem in Claudio: *Zanchas de nostris Parthicis paria tria.* [Vita S. Maximiani apud Murator. to. 2. p. 105. *Similiter accersivit sutores calceamentorum, præcepit illis, ut magnas Zanchas ex hircorum pellibus operarent.*]

¶ Zanca, Eodem significatu. Index vett. can. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 19. *Monachi orarium vel Zancas in usu non habeant.* Cencius in Ord. Rom. apud Mabill. Musæi Ital. tom. 2. p. 170. *Indutus manto pretioso, & calceatus Zanca una aurea, id est una caliga, altera rubea, &c.*

Zangæ. Vetus interpres Horatii ad Sat. 6. *Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus Pellibus. Nigris pellibus*, inquit, *Zangis*. Glossæ Isidori: *Zanga, pellis.* Glossæ MSS. *Zanga, osa*, i. ocrea. Vide *Osa*. *Tzangæ* autem ad medium crus usque pertingebant, unde *Ocreas* vocant Scriptores Latini. Hist. Miscella: *Et rubris enim ocreis agnoscebatur.* Ubi Theophanes p. 263. Ἐκ τῶν ἀληθινῶν γὰρ τζαγγίων ἐγνωρίζετο. Will. Tyrius lib. 15. c. 23. de Manuele Comneno: *Ocreis, ut mos est in illo imperio, insignitus purpureis, ab universis legionibus certatim Augustus est appellatus.* *Caliga* dicuntur Luithprando lib. 3. c. 9. & Alberico, ubi de Balduino Imperatore CP. *Caligis rubeis secundum morem indutus.* *Cothurni*, Corippo lib. 2. *Hueses*, seu *ossa*, Willharduino num. 116.

Tzangas porro purpureas, proprias fuisse Imperatorum Constantinopolitanorum, docent passim Scriptorer Byzantini; nam ut ait Corippus:

Augustis solis hoc cultu competit uti.

Ita Basilius in Parænesi cap. 63. Theophylactus Bulgar. de Institut. Regia cap. 27. & alii, quos laudat Meursius.

Sed & Lazis Regibus τζάγγια ῥουσαῖα περσικῷ σχήματι adscribit Chronicon Alexandrinum p. 768. κοκκοβαφὲς πέδιλον, vel πέδιλα ἐρυθρά, Scilitzes; & Bulgaricis Principibus, Nicetas in Isaacio lib. 1. num. 5. Gothicis Regibus, Gregorius M. lib. 2. Dialog. c. 14. Imperatoribus Occidentalibus, Panegyricus Berengarii Imp.

Cum Princeps nitidus Tyrio procedit in ostro,

Tegmina vestitus crurum rutilante metallo,
Quale decus terræ soliti gestare magistri.

Aliis promiscue, Albertus Aquensis lib. 9. c. 28. *Caput vero Gerbodonis, & ejus crura pretioso ostreo calceata & induta amputantes, defensoribus urbis ostenderunt.* Vide *Calcar.*

De vocis etymo censet Salmasius, cujus sententiam amplecti videtur Jacobus Gothofredus, ab ἄγχω, quod est *constringo*, & ἄγχη, vinculum, quo quid constringitur, deductam, unde factum ζάγχη, pro διάγχη, ut *Zabolus*, pro *Diabolus*, *zeta*, pro *dieta*, & similia apud Latinos. Verum τζ apud Græcos recentiores pro διὰ usurpatum vix reperire est; imo semper ab iis præpositum literæ *s* inflexione Italica, quod monent Eustathius ad Dionysii Perieg. p. 100. edit. Henric. Stephani, fatque probant verba allata à Meursio incipientia à τζ. Proinde nescio, an non potius à Gallico *Sangle*, id est *Cingulum*, deduci debeat, tametsi conjecturam hanc omnino pro probabili, nedum pro vera nolim præstare. Vide Cujacium lib. 21. Observ. c. 28. Leunclavium in Pand. Turc. n. 199. Fabrotum in Notis ad Anastasii Historiam Eccl. p. 95. Meursium in Gloss. Jacob. Gothofredum ad d. tit. Cod. Theodos. &c.

¶ TZAUSIUS, Dignitatis nomen apud Græcos recentiores, idem qui *Chiausius*, vel *Chiaussus* hodie Turcis dicitur. Vide Glossar. mediæ Græcitatis v. τζαοῦσιος.

¶ TZECCHA. Vim vocis docet Bern. *de Breydenbach* in Itin. Jerosol. p. 15. *Quilibet peregrinus ipsi patrono pro hujusmodi omnibus per eum, ut præfertur, faciendis vel exponendis quadraginta duos ducatos de Tzeccha dictos, id est noviter monetatos dare teneatur.* Quam lectionem nolim præstare: insolita enim abbreviationis nota hæc vox annotatur.

¶ TZICURIS, Securis, ut videtur, apud Leonem in Tacticis c. 7. V. Gl. med. Græcit. v. τζικούριον.

¶ TZUSTRIA, Monomachia ludicra, hastiludium singulare, idem quod *Justa* 1. Vide in hac voce, & Gloss. med. Græcit. v. τζοῦστρα.

¶ TZWYDIK, Lini manipulus. Charta an. 1285. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 141. *Plebanus in Dobir habebit de unoquoque manso totidem pullos & totidem manipulos lini, qui vulgariter Tzwydik dicuntur.*

V

V LITTERA numeralis, quæ 5. designat. Unde versus:

V. vero quinque dabit tibi, si recte numerabis.

Seu, ut habet Ugutio:

V. quoque pessundans, non plus quam quinque relundans.

Eidem litteræ si recta linea superaddatur, 5. millia significat.

V. inquit Notkerus Balbulus, Opusc. *Quid singula litera significent, in superscriptione Cantilenæ: Licet amissa in jua, veluti valde Vau Græca, vel Hebræa, velificat.* Vide *A.*

¶ V pro B, & vicissim B pro V, in frequenti usu apud Hispanos aliosque: *Octaba* passim pro octava; *Guvernare, deveas, havea, livertas*, in Charta Fundat. Monast. S. Michaelis in Apuniano ann. 728. apud Marten. to. 1. Amplis. Collect. col. 25. & 26. Vide infra *Vanlenga, Vanneta* &c.

V Literam, ut F Germanos efferre, observat Ægidius Schudus in Descriptione Rhætiæ c. 36. exemplisque aliquot probat Stephanus Baluzius in Notis ad Agobardi librum de Judaicis superstitionibus, adeo ut *Valradus*, *Vulda*, & similia promiscue scribantur, pro *Fulradus*, & *Fulda* [Hinc in Epitaphio an. 1007. legitur *Folfo*, pro Volvo, & *Fife*, pro Vivo: ita perinde F mutatur in V, ut monet Morales in Eulogii Vitam pag. 193. Vide supra *F.*]

¶ V pro O scriptum frequenter ab antiquis librariis monet idem Baluzius in Notis ad Capitul. col. 990. quod ex corrupta enunciatione factum esse existimo.

☞ V vel Y efformatum in monogrammatis Regum Francorum quid significet, vide in *Monogramma*, col. 1018.

¶ VAANAGIUM, Fructus ex agro culto, idem quod *Gagnagium*. Vide in hac voce. Chartular. S. Vandreg. to. 1. p. 395. *Vendidi ... pro xLVIII. sol. Turon. duas minas Vaanagii redditus, qualiter Vaanagium terra subnotata annuatim afferet. Vasnagium* ibidem occurrit. *Waagnaige*, eodem sensu, in Statutis pro pistoribus Atrebat. an. 1355. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 510. §. 12: *Puet li maistres du mestier .... commander as fourniers qu'il entamechent leurs fournaiges, pour voir dedans s'ils sont de loyal Waagnaige.* Semel & iterum occurrit ibidem. Vide *Gagnagium* & *Wannagium.*

¶ VAASARIUS, f. Vasorum custos. Vide *Vasarium* & *Vasarius.* Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* tu. 2. de Usu feud. p. CLXXXII. *Pro debitis Vaasariorum quærendis, LX. s.*

¶ VAASSORES, ut infra *Vavassores*, ex eodem Compoto pag. CLXXXI. *Et pro Vaassoribus, XI. l. III. sol. Vasseurs*, in Consuet. Paris. art. 51. Carnot. art. 17. 48. Blesensi art. 12.

¶ VABALLUM. Vide infra *Varballum.*

¶ VABRA, *Callidus, artificiosus. Vabrum, varium, multiforme.* Gloss. Isidori. Forte leg. *Vabrus*, pro *Fabrus*, f in u mutato, quod sæpe fit: nisi cum Grævio malis ex Papia *Vafer.*

¶ VACANS. Vide infra *Vacanter.*

VACANTANEUS, Improvisus, incautus. Isid. Pac. in Chron. æra 781. *Sed Maroan unus ex Arabas Palatium adiens, periturum, & propria bella in diversa distractum, Vacantaneum per tyrannidem ferociter appetens bellum.*

VACANTES, dicuntur Supernumerarii Magistratus, qui Codicillis magistratuum, annonas prætetea & salaria dignitatis obtinebant à Principe, licet nullam functionem agerent. Ita *vacantes Tribunos* non semel habet Ammianus, ubi consulendus Henricus Valesius p. 68. ut & Casaubonus ad Lampridium, & Jacobus Gothofredus ad l. ult. Cod. Th. de Agentib. in reb.

VACANS ECCLESIA, Σχολάζουσα, dicitur, quoties viduata est, vel titulus à nullo possidetur. Episcopus vero, vel Clericus σχολάζων nuncupatur, qui ab hostibus, paganis, vel hæreticis sede vel titulo pulsus est. [Vita S. Virgilis sæc. 3. Bened. part. 2,

pag. 313. *Unum Vacantem Episcopum nomine Liuts ibidem advocavit, qui ipsam discordia ecclesiam consecravit.*]

VACANTES TERRÆ, Desertæ, incultæ, in l. 3. Cod. Th. de Veteranis, quæ in l. 8. eod. tit. *Vagantes*, quomodo nostri eadem notione *Terres vaines & vagues*, [in plerisque Consuetud. municipalibus. *Vains lieux*, in Litteris Roberti Ducis Burgundiæ an. 1282. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 381. *Hostel wide & Vacque*, ubi nullus habitat, in Charta ann. 1455. ex Chartul. Latiniac.] Vide *Vagantes*.

VACANS MULIER, Vidua, Marciano JC. [*Vacant* nostri, pro *Absent*, absentes, dixerunt. Tabular. Sangerm. an. 1467. *Les abbe & prieur dudit S. Germain estoient Vacans.*]

1. VACANTIA, *Otium*, σχολή, in Gloss. Gr. Lat.

¶ 2. VACANTIA, Reditus unius anni cujuscumque beneficii *vacantis*, idem quod *Annata* 1. Vide in hac voce. Instrum. ann. 1415. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 1549. *Jordanus Morini magister in Theologia ... dixit ... quod tollantur dicta Vacantia.* Centies ibidem occurrit. Adde *le Brasseur* Hist. Ebroic. p. 277. & Calmet. inter Probat. Histor. Lothar. to. 3. col. 413. Vide *Vacata*.

¶ 3. VACANTIA, Jus succedendi deficiente hærede, atque bona quacumque ratione vacantia sibi accipiendi, Practicis nostris *Desherance: Droit d'escheance*, in vet. Consuet. Norman. cap. 25. Vide *Escaeta*. Fragm. Chronic. apud eumdem Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 1151. *Cum nobilitatis, hostagiitis, hominibus, censibus, terris & redditibus, pedagiis, præfecturis, Vacantiis, & albinis, &c.*

VACANTIA IMPERIALIS. Acta S. Theodori Ducis Mart. num. 2. *Tunc nuntiatum est ei de quodam doctore Dei viro, nomine Theodoro, qui factus erat Judicator Imperialis Vacantiæ.* Ubi Metaphrastes, *Defensorem Regum* habet.

VACANTIVUS, Otiator, ἀργός, qui *vacat*. Suidas: Βακαντίβος, σχολαστής, μὴ παραμένων τῷ πράγματι αὐτοῦ. Ita vocem hanc usurpat Synesius Epist. 67. ad Theop. ubi de Episcopis, qui vagi & errabundi sedes suas deserebant, otio indulgentes. Lampridius in Severo: *Jurejurando deinde constrinxit, ne quem adscriptum, id est vacantivum haberet, ne annonis Rempublicam gravaret.* Ubi Casaubonus legit, *ne quem adscriptitium, id est, vacantem haberet.* Vide *Vacantes & Vacivus*.

¶ VACANTO. Vide *Vaccato*.

¶ VACARETIUS, Ad *vaccas* spectans. Charta an. 1054. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 177. *Et de ipso Jounco usque in via Vacaretia, quæ discurrit Cortasellas.*

¶ VACARIA, ut infra *Vacaria* Index MS. Benefic. Eccl. Constant. fol. 26. *Rector percipit omnes grossas decimas & minutas, excepta Vacaria de bosco, de qua prior B. M. Magdalena Rothomag. percipit duas garbas. Rector percipit tertiam partem dictæ Vacariæ.*

¶ VACARIUS, Qui pelles vaccinas, sive bubulas depsit ac præparat, vel iis utitur. Codex censualis Episc. Autissiod. *Pelliparii istius villa qui sunt quitti de ventis, cordubanarii, Vacarii, savetarii istius villa debent quilibet unum obolum.* Vide *Sutor vacca*, & *Vacinarius*.

¶ VACATA, ut supra *Vacantia* 2. Acta S. Francisci de Paula to. 1. Apr. p. 150. *Qui quidem Rex respondit ... quod pro Vacatis ejusdem episcopatus sibi donabat summam decem millium scutorum auri.*

VACATIO. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 71. *In hoc alodo accipiunt Monachi de Domina 9. denarios & unum dimidium de servitio. Reddunt autem prædicti monachi 7. denarios de Vacatione.* [Forte idem est atque præstatio, *Altarium redemptio* dicta, quæ vacante personatu exsolvi debebat. Vide in *Altare* 1. col. 354. & *Persona*, col. 406.]

¶ VACATIO, Gall. *Vacance*, Cessatio. Index MS. Benefic. Eccles. Constant. fol. 41. *Rector alterius portionis dicti loci quam sibi disforciavit Rex, asserens jus præsentandi ad ipsam portionem sibi debere pertinere pro quadam Vacatione unica.* Gloss. Lat. Græc. *Vacatio*, ἀσχολία.

VACATIUM. Vide *Vaccagium*.

VACATURA, Beneficium Ecclesiasticum nondum vacans; sed *vacaturum*, ad quod Summus Pontifex, vel Prælati ipsi seu Episcopi Clericum aliquem promovebant; quæ quidem *provisionis* species interdicta variis Conciliis, ac præsertim Tridentino sess. 24. c. 19. Joan. Brompton. de Ludovico VII. Rege Franciæ: *Dum autem Clericus quidam privilegium Papale ei attulisset, quod in omni Cathedrali Ecclesia regni sui primam Vacaturam haberet, cum fructibus medio tempore provenientibus, ille statim litteras combussit, dicens, se malle tales litteras comburere, quam animam suam in inferno torqueri.* Jacobus Stephanescus lib. 3. de Vita S. Cælestini V. PP. c. 11. de ejus ineptis promotionibus:

O quam multiplices in officio promotionis formas
Edidit! indulgens, donans, faciensque recessit,
Atque Vacaturas concedens, atque vacantes,
Assumens precibus nonnullum ad culmina sedum
Pontificum, variosque gradus, absente senatu, &c.

Vide Historiam S. Mariæ Suession. p. 443. & Historiam Academiæ Parisiensis to. 3. p. 582.

VACCÆ, olim in aliquot regionibus ac provinciis, præcipuæ fuerunt hominum facultates, adeo ut & mulctæ judiciorum in vaccis exsolverentur, ut colligitur ex Leg. Malcolmi II. Reg. Scot. cap. 8. Statut. Will. Reg. Scot. cap. 5. 6. Leg. Forestar. Scot. c. 3. ex Reg. Majest. lib. 3. c. 19. ex Quoniam Attachiam. c. 72. 73. &c. Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 1. 15. &c. atque eæ denique vice pecuniæ in commerciis darentur. Tabulæ Fundationis Monasterii S. Severini in Vasconia: *Qua de causa eum locum ab illis cum omnibus ad se pertinentibus, dando illis trecentos solidos duodenarios argenti quadraginta quinque Vaccas, cum multis rebus aliis.* Scribit Jacob. Waræus in Antiquit. Hibern. cap. 12. ex veteri Poeta Gallico sub Ricardo II. equum generosissimum emtum vaccis 400. Huc spectant ista Columellæ in Præfat. lib. 6. *In rusticatione vel antiquissima est ratio pascendi, eademque quæstuosissima; propter quod nomina quoque & pecunia & peculii tracta videntur a pecore; quoniam id solum veteres possederunt, & adhuc apud quasdam gentes unum hoc usurpatur divitiarum genus, &c.* Vide Reginonem an. 874. Monasticum Anglic. to. 3. p. 205. Marcam in Hist. Benearn. lib. 1. c. 12. n. 10. 11. lib. 3. c. 8. n. 1. c. 11. n. 5. in Probat. Adde præterea, quæ habent A. Gellius lib. 11. c. 1. lib. 33. cap. 1. Plinius lib. 18. c. 3. Tacitus de Moribus German. &c.

VACCA MULSA, *id est lactans*, in Lege Bajwar. cap. 2. §. 6.

VACCA JUGO DOMITA, *Vacca junctoria*, Quæ ad aratrum jungitur, in Leg. Longob. lib. 2. tit. 21. §. 6. 7. [*Vacca domita*, nude in Lege Salica tit. 3. cap. 5.]

¶ VACCA DE KARRO, Quæ ad *carrum* jungitur, in Charta an. 1110. ex Tabul. Floriac.

Digitized by Google

VACCA ALBA. Joannes de Deo in Pœnitentiario lib. 5. cap. 10. de Pœnitentia Archidiaconi: *Secundo quia volunt habere pecuniam, vel Vaccam albam pro investituris Ecclesiarum vel beneficiorum, &c.* Quia rara.

¶ VACCA VARIA, Quæ variis coloribus distinguitur. Vide *Varius* 1. Inventar. MS. an. 1366. *Univit & annexavit Romana Ecclesia castrum novum Canallicensis diocesis, quod à dicto abbate* (S. Guillelmi de desertis) *in feudum tenebatur cum suis juribus, hominibus, territoriis, ac pertinenciis universis sub annuo censu unius Vacca varia sive calba.*

☞ Eodem nomine nuncupatur distributio quædam incertæ originis in Ecclesia Autissiodorensi usitata, quæ in eo posita est ut 32. priores Canonici mensuram frumenti, quæ *Bichetus* dicitur, percipiant, quibus singulis aliisque decem subsequentibus Canonicis sexdecim vini mensuras, quas *Pintes* nominamus, suppeditat Abbas S. Germani Autissiodorensis: aliis Canonicis totidem à Capitulo suo accipientibus. Hujus distributionis mentio est in Statutis Ecclesiæ Autiss. an. 1461. *De hora qua lucratur Vacca varia*: cujus media pars assidua sex mensium mansione obtineri ibidem dicitur; altera pars ab eo qui die festo S. Aniani Missæ solemni interest. Hæc præstatio primum, ut videtur, in vacca varia exsoluta, unde vocis origo, exinde in pecuniam commutata est, ut colligitur ex Tabul. ejusd. Autiss. Eccl. ad an. 1369. *Ab abbate S. Germani Autiss. pro Vacca varia de termino S. Andreæ, pro toto* xv. *sol.* Rursum ad ann. 1387. *Ab Abbate monasterii S. Germani Autiss. pro Vacca varia de termino S. Joannis, pro toto* xv. *sol.*

¶ VACCA, μονοπωτικὸς αὐλὸς, in Gloss. Lat. Græc. ubi infra *Vasca* legitur. Vide Cujacium

VACCAGIUM, Tributum ex vaccis. Tabularium S. Trinit. Vindocinensis: *In curte S. Dionysii .... perdonat Comes Vaccagium totum.* Sammarthani in Abbat. O. SS. Andegav. ediderunt *vacatum*. In Charta Henrici III. Regis Angliæ pro Monasterio S. Salvatoris in Hibernia, in Monastico Anglic. to. 2. p. 1032. mentio fit *vaccarum solutionis, qua dari solent pro Capitalis Utlagorum* [V. *Vaccaticum*.]

¶ VACCARE, pro Vacare, in Consuet. MSS. Monast. Fontanell. *Ut per hoc liberius Vaccet Deo.*

VACCARIA, Ager, vel prædium vaccarum numero alendo idoneum. Charta Joan. Regis Angl. to. 3. Monast. Anglic. p. 35. *Concessimus etiam eis, quod habeant ibidem Vaccariam 40. vaccarum, cum pastura earum in foresta illa, & cum secta earumdem ad duos annos; ita quod in fine singulorum duorum annorum amoveatur de foresta nostra secta earumdem 40. vaccarum de duobus annis.* Monasticum Anglican. to. 2. p. 651. *Et de bosco meo, sive arborum succisione, sufficientem materiam ad faciendas domos, & faldas duarum Vaccariarum, quot opus habuerint, & virgas sufficientes ad domos faciendas in eisdem Vaccariis, quantum necesse fuerit.*

VACCARITIA, Eadem notione. Lex Alamann. tit. 75. *Si quis in Vaccaritia legitima ubi sunt* 12. *vacca vel amplius, taurum ex ea involaverit vel occiderit, &c.* Charta Caroli C. an. 37. pro Monasterio S. Bertini Audomarens. in Tabul. ejusdem Ecclesiæ: *Ad portam autem, ante fores Ecclesia Vaccaritiam cum hortulo. Vaccaritia dominicales*, in Charta ejusdem Caroli C. apud Malbrancum lib. 6. de Morinis cap. 29. Occurrit præterea in Capitulari de Villis cap. 23. [in Vita Aldrici Episc. Cenoman. apud Baluz. tom. 3. Miscell. pag. 31. & apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 266.]

¶ WACARITIA, in Codice censuali MS. Irminonis Abb. Sangerman. *Sed pro ipsa Wacaritia quod providet, non solvit denarios, sed facit curvadas.*

VACCHARIA, in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 74.

¶ WACHERIA, in Charta Hugonis Episc. Dunelmensis tom. 3. ejusd. Monastici pag. 92.

VACCERIA. Charta Philippi Regis Franc. an. 1066. & Roberti Comitis Flandriæ an. 1080. apud Miræum in Cod. Donat. piar. cap. 57. 58. *In eodem territorio apud Alsinghem 7. mansa terra continentia* 100. *vaccar.* Et infra: *Apud Ferlingehem dimidiam Vacceriam* 16. *vaccarum.*

VACHERIA, in Fleta lib 2. c. 41. §. 13. *Inquiratur si aliqua Vacheria, porcheria, vel alia domus, vel clausum aliquod construatur infra metas foresta, & per quem & quando, & quantum per æstimationem pastura Regis favorata fuerit aut deteriorata per animalia, qua exeunt à domibus illis.* [Constitut. MSS. Cluniac. *Nullus Monachus infra bannos exemptionis nostra comedat aut bibat, aut de die ac nocte jaceat, ... videlicet in grangia helemosinarii Vacheria, celeria.*] Vide *Vallesheria*.

VACHIVIA, Idem videtur quod *Vaccaria*, in eodem Monastico Anglican. tom. 3. p. 15. *Item dedit eis unam quarrucatam terra, ... & unam Vachiviam de* 40. *vaccis cum secta earum per 3. annos, &c.* Mox: *Et quod liceat fratribus loca eligere cum Vachiviam mutare voluerit per totam forestam, & fœna colligere in foresta, ad pasturam ovium & vaccarum.*

¶ VACCARIUM, Stabulum vaccarum, Gall. *Vacherie*. Vita S. Kierani Episc. to. 1. Mart. p. 396. *De hujus Sancti Vaccario vaccam abstulit.*

VACCARIUS, Qui *Vaccarum* curam habet in prædiis rusticis: Gall. *Vacher*. Hujus officium describitur in Fleta lib. 2. c. 2. [Testam. S. Irminæ Abbat. an. 698. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 9. *Omnia ista cum adjacentiis eorum, una cum pastoribus, Vaccariis, porcariis, brevicariis cum gregibus eorum, &c.* Vide *Vacherius*.]

Vaccarios præterea quidam sectarii ac factiosi sese appellarunt sub an. 1320. de quibus ita Chronic. MS. Monspeliense vernaculum: *Item aquel an meteis se mogron autra maniera de gens que se appellavon Vaquiers, e volian passar & aussian e cassavon los mesels.*

¶ VACCATICUM, Tributum ex vaccis, seu præstatio pensitata ob jus immittendi vaccas in pascua. Charta Alani Comit. Britann. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 236. *Ut nec Comes ... nec alia prorsus aliqua persona prater ipsum habere visa sit ullam dominationem in hominibus ipsius parrochia distringendis, nec annonaticum, nec frisingaticum, nec fumaticum, nec Vaccaticum, nec ullam redhibitionem, nec vel ipsum bannum.* Alia an. 1138. ibid. col. 292. *Item in Bedbia duos arpennos prati & pasturam seu Vaccaticum quamdiu ibidem aliqua bestia fuerit.* Vide *Vaccagium* & *Vachagium*.

VACCATO. Fragment. Petronii: *Scilicet jam striga puerum involaverant, & supposuerant stramentitium Vaccatonem.*

☞ Fascis, manipulus, cento volucrum corpore alio vacuus, interprete Reinesio, qui *Vacantonem* legit. Vide præterea notas Joh. Schefferi in hunc locum.

¶ VACCATURA, ut supra *Vacatura*, apud Cigalium de bello Italico: *Sicut Papa non committit symoniam in curia Romana accipiendo Vaccaturas, &c.*

¶ VACCENTIUM, Annonæ species. Vide *Jarba*.

¶ VACCERIA, VACCHARIA. Vide *Vaccaria*.

¶ VACCHELLA, Vacca junior, vaccula, Ital. *Vaccarélla*. Chron. Parmense apud Murator. tom. 9. col. 834. *Et sic addiscunt Vacchella arare.* Ibidem

Digitized by Google

col. 844. *Ut Vacchella arare addiscerent.* Proverbium est apud Italos tritum, quod durioribus assuescere sonat.

¶ VACCHETA. Statuta datiaria Ripariæ fol. 14. *Item quod libris & Vacchetis dictorum emptorum, & cuilibet eorum, & cujuslibet eorum officialibus, fietur & stari debeat.* Academicis Cruscanis: *Vacchetta: Libro così detto per iscriverui giornalmente.* Diarium, Gall. *Journal.*

¶ VACCINIA, Δαμάλιον, in Gloss. Lat. Gr. MSS. habent, *Vaccina.* Vide *Vacchella.*

¶ VACELLUS, Modus agri, ut videtur: nisi sit pro Valliculus. Tabul. S. Quintini in Insula fol. 75. *In aresna de Correel 2. sestaria; in alio Vacello citra 1. modium; in Vacello juxta campum Alberici, &c.* Vide *Vallo 1. Vancellus,* & *Vanchellus.*

¶ VACEMUM. Charta an. 1293. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 72. *Item quod Monasterium sancta Crucis prædictum non possit tenere in montaneis ipsius, nisi septem trentenaria ovium cum lacte & Vacemo, arietibus & agnis, quantum necesse fuerit, &c.* Vide *Vascimum* in *Rissaria.*

¶ VACHAGIUM, ut supra *Vaccaticum.* Vide in hac voce. Tabular. S. Martini Vertavensis: *Notum sit omnibus homines de castellania Palatii de jure B. Martini Vertavensis terragium, & decimam, & Vachagium, & pasnagium Monachis, antequam vinea in eadem terra fierent, reddidisse.*

¶ VACHARIA, Stabulum vaccarum, Gall. *Vacherie.* Sententia arbitralis inter Aymarum de Pictavia Comit. Valent. & Jacobum Abbat. Monast. de Lioncellis an. 1303. ex Schedis D. *Brunet*: *Animalia tessaria venientia in montanea supradicta transire debeant per iter novum factum prope Vachariam Monasterii supradicti.* Vide *Vaccarium.*

¶ VACHERIA. Vide in *Vaccaria.*

¶ VACHERIUS, ut supra *Vaccarius.* Charta Caroli Comit. Provinciæ ann. 1274. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 69. v°. *Et Vacheriis singulis decem bestias bovinas* (dent pascendas.) Vide *Vacquerius.*

VACHETA, Navis species. Andreas Dandulus in Chron. MS. an. 1257. *Viginti novem galeas, 10. Vachetas, & 9. naves festinanter præparari fecerunt.* [Bartholomæus Scriba in Annal. Genuens. ad an. 1241. apud Murator. tom. 6. col. 490. *Inimici autem hoc videntes, relictis anchoris, scalis & Vachetis, continuo mari & terra de loco Nauli fugerunt.* Jac. Aurias in iisdem Annal. ad ann. 1283. ibid. col. 583. *Duo antiani civitatis Pisanæ qui ibant in una Vachetta armata cum hominibus XVIII, &c.* Jac. de Varagine in Chron. Januensi apud eumd. to. 9. col. 50. *Super quamdam Vachetam conscendens aufugit, & exercitum dereliquit.* Navis humilior & velocior esse videtur, à Latino-barbaro, *Vasellum, Vacellum,* quod ex Gallico *Vaisseau,* navis, efformatum existimo. Vide in *Vas.*]

☞ Haud scio an idem sit quod *Vans* dicitur, apud Marten. to. 1. Anecd. ubi de capta CP. an. 1453. col. 1820. *L'armée du Turc estant tant au port que dehors de seize à dix huit gallées, soixante, ou soixante dix galliotes, de dix huit à vingt Vans, de seize à vingt barques petites, comme pour porter chevaulx & fustes.* Vide *Wachellus.*

VACHIVIA. Vide *Vaccaria.*

VACIA. Ignotus Casinensis in Hist. Longob. c. 10. *De B. Benedicti cœnobio abstulit... Vacias duas, pensantes libras 30. & fundatos duplices 7.* Idem forte quod *Vacca.* Vide *Banca 1.*

¶ VACIÆ, pro Uvæ, in Gloss. Isid. v. *Trilibia.* Vide supra in hac voce.

¶ VACILLUM, Πυραμί, in Gloss. Lat. Gr. ubi MSS. habent, *Vatillum.* Alia notione, vide in *Vas.*

¶ VACINARIUS, ut supra *Vacarius,* in Bulla Pii IV. PP. to. 2. Bullarii pag. 119. 121. *Quemadmodum artes Vacinariorum, seu corrariorum, nec non artificum, chordas musicales ex animalium fibris facientium, malum reddentes odorem, ad fluminis ripam sepasata reperiuntur.*

VACIVUS, Otiosus. Regula Magistri cap. 18. *Et si alii fratres sequestrantur in alio laboris opere, tales sequestrentur, qui Dei plus possint præsentiam timere, præoccupato in coquina Præposito, eum negligentiore remanente Vacivo Præposito; ut & vicibus honorem impleant emendandi, & vicibus humilitatem exerceant serviendi.* Alias Plauto, & aliis, *Vacivus* & *vacuus.* In Glossis vero Lat. Gr. *Vacivus,* exponitur εὔκαιρος, i. opportunus, *tempestivus.* Vide *Vacantivus.*

¶ VACIVA BESTIA, Ex vacca nata, Italis *Vaccino.* Statut. Montis Regal. fol. 306. *Item pro qualibet bestia Vaciva sol. den. octo.*

VACO. Charta Occitanica ann. 1298. in Regesto Philippi Pulcri Regis ann. 1299. n. 13. ex Tabulario Regio: *Item stagiam dictæ domus contiguam, Vaconem seu insulam, quæ est juxta domum prædictam, quater viginti & quindecim jornalia terrarum cultarum, tam intra insulam de Baria, quam in parochiis de Vasfaria & de Castellisme.* [Terra inculta, ut videtur.]

¶ VACQUERIUS, VAQUERIUS, Vaccarum custos, *Vacher.* Vide *Vacherius.* Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues*: *Et vidit adaquantes bestias in dicto stagno Vaquerios Pontii Durandi.* Ibidem: *Postea stetit per annum unum cum Domino templi pro Vaquerio.* Rursum: *Quod equarii & Vacquerii Arelatis custodiebant equas & vaccas.*

VACTROPERITI, Philosophi, sic dicti quod baculum & peram deferrent. Vide *Bactroperata.*

¶ VACTUALIA. Vide *Victualia 2.*

¶ VACUARE. Vide infra in *Vacuus.*

VACUARIUM, in Notis Tyronis pag. 198.

¶ VACUASIO, Charta qua quis declarat se nullum jus habere in res controversas legitimamque esse adversarii possessionem agnoscit. Placitum ann. 852. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 100. *Cum nos vidissemus suum recognitione & Vacuasione, &c.* Alibi *Exvacuatio* dicitur. Vide *Exvacuare.*

¶ VACUATURIA. Vide infra in *Vatums.*

¶ VACUE, Inaniter, Gr. κενῶς, apud vet. Interpr. S. Irenæi lib. 1. cap. 13. num. 3.

VACUEFACERE, Vacuare, κενῶ. Utitur Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 2. lib. 7. cap. 12.

¶ VACULUM. Conc. Avenion. ann. 1457. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 385. *Item, quia Judæi carnes feratas juxta eorum Vaculum, & per macellarios christianos vendunt, &c.* f. Oraculum, eorum legem significans.

VACUUS, Irritus, inanis. Charta Chlotarii Regis in Conciliis Gallicanis Sirmondi: *Quæ* (licentia) *si quolibet ordine impetrata fuerit, vel obtenta, à judicibus repudiata habeatur & Vacua.* Collectio Canon. Martini Bracarensis cap. 33. *Ordinatio ejus Vacua deputetur.* Testamentum Hadoindi Episcopi Cenoman. *Et si aliquis exinde Epistolam quasi a nobis factam protulerit, Vacua & inanis permaneat.* Marculfus lib. 2. form. 17. *In reliquo vero qualescunque à quocunque Epistola de nostro nomine, manu nostra firmata ostensa fuerint, ... Vacua permaneant.* Formulæ secundum Legem Roman. form. 1. *Et si fuerit ulla qualibet persona quæ præter istum alterum instrumentum exinde præsentaverit, aut anterius aut posterius, quod*

nos

vos nec fecimus nec facere rogavimus, nullum sortiatur effectum, nisi Vacuum & inane permaneat. Leges Luithprandi Regis Longob. tit. 17. §. 4. *Et si aliter fecerit, sit ipsa venditio Vacua.* Sic Latinis etiam priscis. *Vacui fasces*, apud Calpurnium Eclog. 1. cassi, ac nullius potestatis, cujusmodi sunt Consulis codicillaris:

Jam nec adumbrati faciem mercatus honoris
Nec Vacuos tacitus fasces, & inane tribunal
Consulis accipiet.

Observationes vacua, inanes, apud Apuleium lib. 9. *Vacuus labor*, &c. [Nostris, *Laisser vague*, re aliqua non uti. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. tom. 5. Ordinat. pag. 333. *Qui ne sauroient ne ne pourroient faire ne soustenir le fais de la dicte Commune, & ja l'ont laissie Vague.*]

¶ Vacuus, Incultus. Chronicon S. Trudonis apud Acher. to. 7. Spicil. p. 472. *Dux Lovaniensis ... majora* (mala) *adhuc minabatur, neque bona ecclesiæ solvenda ab invasione, nisi prius fossatum atrii quod contra eum elevaverant repleretur ... Igitur repleta atrii fossa & pacata Ducis ira recepit ecclesia nostra sua bona Vacua, & post multos annos inutilia.* Vide *Vacantes.*

Vacuæ Terræ. Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 8. *Toutes terres cultivées sont en deffent, de quoy bestes peuvent legierement tollir les fruits. Vuides terres sont en deffens depuis la my Maye jusques à la sainte Croix en Septembre. Et autre temps elles sont communes, se elles ne sont closes ou defendues d'ancienneté, si comme de hayes ou telles choses.* Glossar. Græc. Lat. Σχολάζυσα, *Vacua.* Alibi: Ψιλὴ χώρα, ἡ σχολάζυσα, *Vacua.* Ψιλὸς τόπος, *Vacuus.* [Vide *Vacantes.*]

Vacuare, Inane, irritum, & *vacuum* efficere. Gloss. Gr. Lat. MS. ἀκύρωσις, *abrogatio, evacuatio, irritum.* Perperam in edito, *aerogatio.* Facundus Hermianensis lib. 2. c. 1. *Nam si legibus vestris bene atque utiliter censuistis, ut quæcunque vestra rescripta, contra ipsas, quas promulgastis, leges, in quibus vobis deservitur, & quas vobis infringere licet, per subreptionem fuerint elicita, Vacuentur*, &c. Regestum Joannis XXII. PP. in Secret. an. 18. fol. 208. *Nec non dissolvendi, Vacuandi, annullandi ac irritandi quasvis colligationes .... facultatem concedimus.* [Charta an. 1338. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 548. *Cassantes nihilominus easdem literas & annullantes, & eas omnibus juribus Vacuamus.*] *Viribus vacuari*, Irritum haberi, in l. 8. Cod. Th. de Suariis. Vide Constit. Gener. Chlot. Regis c. 9.

Evacuare, Idem quod *Vacuare*, Vacuum & inane reddere. Lupus Ferrar. Epist. 71. *Sed postea ad persuasionem eorum, qui cum Dei offensione non timent desipere, Evacuata duplici eleemosyna, votum secularium de memorata cella implere coacti estis.* Baldricus Noviom. l. 3. cap. 3. *Non solum Evacuavit promissum*, &c. Joannes Sarisber. lib. 1. Policrat. cap. 2. *Parricidii siquidem species est, impugnare jura naturæ, & sacrilegii instar, parentis leges Evacuare, & matri omnium honorem debitum non referre.* Apud Littletonem sect. 64. *Cest eschange est Voide, por ceo que les estates ne sont mie égals.* Utuntur præterea l. 8. Cod. Th. de Suar. pecuar. lib. 3. de Immunit. nemini conced. S. Ambrosius in Apolog. David & in Lucam, S. Augustinus de Cura pro mortuis, Facundus Hermianens. l. 2. c. 5. Concil. Regense c. 3. Vide Append. ad Capitul. num. 104.

Evacuatoria, Apocha, qua creditor, amissa cautione profitetur, sibi solutam fuisse pecuniam; cautione enim reddita, apocha non datur, cum redditio chirographi ad solutionem probandam sufficiat. Id indicant Formulæ, quibus pro lemmate est: *Evacuatoria*, apud Marculfum lib. 2. form. 35. & Formulæ veter. apud Bignon. pag. 53. & 372. 1. edit. *Vacuatoria* inscribitur in Formul. Andegav. 17. & 18. Formula autem *Evacuatoria* habetur in l. 47. D. de Pactis: *Si quod instrumentum apud me remansit, vanum & pro cancellato habebitur.* *Evacuata obligatio*, sublata dicitur in l. 4. fin. C. de Solut. S. Augustinus de Cura pro mortuis: *Ubi esset recautum, quo illa cautio Vacuata fuerit, indicavit.*

Evacuarium, Idem quod *Evacuatoria.* Marculfus l. 2. form. 27. *Et quomodo solidos vestros reddere potuero, meam cautionem absque ullo Evacuario intercedente recipiamus.* Vide *Vacuarium.*

VADA, Itinera, vectigalia, etiam fluviorum, in Jure Hungarico. Sambucus. [Regest. *Olim* an. 1290. fol. 92. *Cum nos concessermus majoribus & juratis & communitati villæ Corbeiensis ut ipsi levarent super mercaturis bladorum & avenarum & aliorum quorumcumque granorum, necnon super mercaturis de Vade de qualibet libra istarum mercaturarum duntaxat duos denarios Parisienses.*]

¶ VADABILIS, Vadosus, Gall. *Guéable.* Epist. S. Ludovici de liberatione sua: *Quia fluvius Thaneos non erat Vadabilis propter profunditatem aquarum & riparum altitudinem*, &c.

VADACULUM, Tolosæ, *le Vadacle*, [vulgo *Bazacle*: f. diminut. à Vadum, Gall. *Gué.* Vide *La Faille* in Addit. ad Annal. Tolos. tom. 1. pag. 59. & infra *Vadellum.*] Will. de Podio Laurentii cap. 17. de Tolosanis: *Ex improviso ...... versus pontem Garumnæ vexilla dirigunt transeuntes, & vadantes subtus Vadaculum, ad exercitum apud Vaurum properarunt.* Adde cap. 30.

¶ VADARE, Vado transire, Gall. *Passer à gué.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vadare, Gueer, au passer gué.* Chronicon Parmense apud Murator. tom. 9. col. 776. *Flumen Taronis propter pluvias crevit, ita quod nullo modo poterat Vadari.* Alia notione, vide in *Vadium.*

¶ VADATIO, ut *Vadium.* Vide in hac voce.

¶ VADDIO, *Vadius*, fidejussor, in Charta Chlodovæi III. Reg. an. 692. inter Instr. Hist. Sandion. Felib. pag. 12.

¶ VADE IN PACE, Carcer monachorum, sic dictus quod qui in eum conjiciebantur, ibi ad mortem usque perseverabant. Hujusce inhumanitatis, ut docet Petrus Venerabilis lib. 2. Mirac. cap. 9. auctor fuit Matthæus Prior S. Martini de Campis. Hist. chronolog. Parlament. Occitan. laudata inter Notas Baluzii ad Capitul. col. 1088. *Vicarius generalis Stephani Archiepiscopi Tolosani ex mandato dicti Archiepiscopi conquestus est de horribili rigore quem monachi exercebant adversus monachos graviter peccantes, eos conjiciendo in carcerem perpetuum, tenebrosum & obscurum, quem Vade in pace vocitant, qui nihil aliud habebant pro victu quam panem & aquam, omni consortio sodalium illis adempto.*

¶ VADELINCUS, Inter vestes recensetur in Charta ann. 855. Append. ad Marcam Hispan. col. 788. *Cupertorio sirico 1. & vellatas xi. & quadincos xi. & Vadelincos viii.*

¶ VADELLUM, an diminut. à Vadum, Gall. *Gué?* Charta an. 1188. apud Calmet. to. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 402. *Cum domo lapidea ad Vadellum, & xii. nummos pro vinea Himaris nepotis sui annuatim solvendos.* Vide *Vadaculum.*

VADERE. *Qui mentiendo vadunt*, in Capitul. 1. an. 810. c. 1. lib. 3. Capitul. c. 59. & in Addit. 2. Lud. c. 14. Phrasis Gallica, *qui vont mentant.*

¶ VADIACO, Vadiamentum. Vide in *Vadium*.

¶ VADIANI, Augustino iidem qui aliis *Audiani*, Anthropomorphitæ, Hæretici qui Christum purum hominem asserebant. De iis passim mentio occurrit.

¶ VADIARE, Vadiator. Vide in *Vadium*.

¶ VADILE, Instrumentum quo utuntur agricolæ. Statuta castri Redaldi lib. 1. fol. 17. *Ordinamus quod nulla bestia aratoria, plaustra, aratra, vel versoria, ligones, vomera, secures, Vadilsa, & alia utensilia ad laborandum terras vel vineas & prata possint vel debeant robari, depradari vel pignorari, &c.* Leg. forte *Radilia*.

¶ VADIMONIARE, Vadimonium. Vide *Vadium*.

VADIUM, Wadium, Guadius, Guadia, &c. Vadimonium, pignus, fidejussio. Ebrardus in Græcismo cap. 19.

Vado viam, Vado quadrupedem, Vadio, Vadium do:
Pro consorte Vador: sonat hoc quod sum fidejussor.

Chronicon Laurishamense: *Ornatum quoque Ecclesiasticum, quem Vimberus ambitu simoniæ expilaverat, & in Vadio exposuerat, plurima ex parte recuperavit.* Alibi: *Tres libros auro & argento, gemmisque pretiosis exornatos, crucemque auream in Vadio exponenda concessit.* [Charta Petri Leucorum Episc. an. 1179. *Garsierus miles dedit fundum allodii sui in Vadio & sine Vadio.*] Glanvilla lib. 10. cap. 6. & Regiam Majestatem lib. 3. cap. 2. *Creditur, quandoque ex mutuo res aliqua sub Vadii positione, quod cum fit, quandoque res mobiles, ut catalla ponuntur in Vadium. Quandoque res immobiles, ut terra & tenementa, & redditus, sive in denariis, sive in aliis rebus existentes.*

Wadium. Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu fol. 80. *Facio autem hoc donum pro salute mea, & pro Wadio, quem ad finem daturus sum, ut quacunque morte praeoccupatus fuero, deinceps de hac vita sine Wadio & confessione non exeam.* Id est, non facta eleemosyna. [Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 73. *Quæsivit Wetenan solidos à Monachis Rotonensibus in Wadio pro duabus Salinis habentibus* XL. *capitellos.*]

¶ Wagium, in Tabul. S. Sergii Andegav. *Haimelinus Boitellus dedit duos arpennos prati in Wagium pro* XXIV. *solidis &* VIII. *denariis, quos pro ipso emendavit Daibertus Abbas.* *Wage*, in Charta ann. 1302. ex Chartul. 21. Corb. fol. 101.

¶ Vadium, Res ipsa in pignus data. Charta Ludovici Comit. Bles. an. 1197. *Qui Vadium clerici vel militis, vel alicujus servientis mei habebit, non tenebit illud ultra viginti dies nisi sponte sua, & tunc sine causa vendere poterit.* *Vadium plegii* dicitur alibi. Vide in *Plegius*, col. 566.

¶ Gagium, Eodem intellectu, in Charta Ludovici VII. Reg. Franc. ann. 1174. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 576. *Ne alicui Judæo in eadem villa die ac nocte, nisi per legitimum testimonium, Gagium aliquod, sive equum, sive bestiam aliam liceat recipere.*

¶ Vadimonium, Eadem notione, in Litteris Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1145. tom. 1. Ordinat. pag. 10.

Wadii, Fidejussor, sponsor, vas. Capitula ad Legem Salicam c. 1. §. 8. *Liber, qui se loco Wadii in alterius potestatem commiserit. &c.* Lex Alaman. tit. 3. *Roget sibi eum reddere, & donet legitimum Wadium, ut illam culpam illi servo concessam habeat.* Ita in Lege Bajwar. tit. 1. cap. 6. §. 3. tit. 10. §. 3. &c. Ubi quandoque idem videtur quod *Vadium*. Capitula Caroli M. lib. 3. c. 29. *Liber, qui se loco Wadii in alterius potestatem commiserit.* Cap. 65. *Semetipsum in Wadio pro servo dare studeat.* Annales Francor. an. 777. *Saxones reddiderunt per Wadium, & spoponderunt se esse Christianos, &c.* Odo Cluniac. lib. 1. de Vita S. Geraldi cap. 24. *Scilicet quod debitum Wadii nequaquam debitori relaxare solitus erat, omnino falsum est, &c.*

Wadia, Fidejussor. Lex Longob. lib. 2. tit. 21. §. 9. *Si quis alii Wadiam & fidejussorem de sacramento dederit, &c.* Adde §. 10. 12. 14. 15. &c. tit. 30. 33. 34. 50. 55, lib. 2. tit. 30. §. 1. lib. 3. tit. 3. §. 10.

Guadii, Goadium. Herardus Turonensis Archiep. in Capitul. cap. 41. *Non constringantur per Guadios vel sacramenta.* Vetus Notitia apud Besliium p. 224. *Unde judicatum est à domno Comite, & ab omnibus suis circumstantibus, quod prædictus Launus eumdem alodem secundum legem & judicium per Guadium suum eidem Isarno reddidisset, quare eum inquietaverat, cum lege & fide facta.* Charta Heccardi Comitis Augustodunensis in Tabulario Prioratus Persiaci in Burgundia apud Perardum: *Ut sicut per instrumenta Kartarum vobis tradidi, & per Quadium & andalagum, seu per istos breves commemoratum habeo.* In alia apud eumdem habetur, *seu per Guadium & andelagum.* Proinde emendanda formula 181. apud Liodenbrog. *per meos Wadros aut andelangos:* legendum enim *Wadios*.

¶ Ponere per Vadium, Idem quod *Vadium dare* infra. Charta ann. 1298. apud Kennet. in Antiq. Ambrosd. pag. 334. *Præcipimus tibi sicut alias præcepimus quod ponas per Vadium & salvos plegios... quod sint coram justitiariis nostris.*

Vadium Dare juri standi, vel *rectum* faciendi, quod *Vadium recti* vocant Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 52. *Per judicium recti vadimonium dare*, ibidem. Charta Alamannica 90. apud Goldastum: *Post hoc testimonium dedit Odalbartus Wadium Folchrobo Misso, ut esset paratus in præsentia Domini Imperatoris in placito generali justitiam faciendi.* [*Dare Wadia de placito*, in Notitia an. 972. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 150.] Tabularium Vindocinense fol. 117. *Comes Burchardus puer honorem Vindocinensem obtinens, ætatis puer, senili maturitate, ipse faciens emendationem, Vadimonium rectitudinis tradidit*, ann. 1077.

Dare Vadium *in misericordia pecuniæ suæ*, hoc est, ni fallor, ita ut in arbitrio sit domini *Vadium* reddere. Charta Henrici I. Regis Angliæ apud Ricardum Hagustaldensem: *Et si quis baronum meorum forisfecerit, non dabit Vadium in misericordia pecuniæ suæ, sicut faciebat tempore patris mei vel fratris: sed secundum forisfacti modum ita emendabit, &c.*

¶ Wadium, Guadium dicitur de eo quod rei alicujus signum ac symbolum est: hinc festuca quam in signum atque pignus translatæ possessionis tradebat emptori venditor, *Wadium* appellatur. Charta Salomonis Ducis Britonum an. 860. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 54. *De omnibus rebus quæ ad memoratum monasterium* (Prumiense) *pertinent, quæ sub nostra scilicet erant potestate, per Wadium nostrum eum revestivimus.* Ubi procurator, qui alterius vices gerit, intelligi potest: ac prior notio certa videtur ex Placito an. 971. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 123. *Et multo plures alii communi voto decreverunt judicantes, ut tali ratione quæ ibi proclamavit per Guadium suum, id est per festucam de vite ipsas res superscriptas in manu Amelii Episcopi reddidisset, & guirpitionem effecisset, &c.*

¶ Vadatio, Pignus, fidejussio. Charta inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 270. *Aliud*

etiam fecit donum ut quiquid monachi possent adquirere de feudis ad se pertinentibus emtione, sive donatione, vel oblatione, seu Vadatione, esset liberum & immune. Nescio an idem sit

¶ Vadiaco, in Charta an. 1248. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 270. *Caterum admittimus ut Vadiaco civium in Witstok sint quatuor solidi, Vadiaco autem hospitum ibidem sub pœna sit octo solidorum.*

¶ Vadiamentum, ut *Vadium*, Pignus, in Leg. Norman. apud eumd. to. 7. p. 278. *Recordationem curie super hoc postulare poterunt & habere per eos qui duelli Vadiamento affuerunt.*

¶ Vadimonium, Eodem significatu. Chartular. S. Vincentii Cenoman. fol. 177. *Et suum Vadimonium dare voluit se vidisse & audisse quod prædictus Herbertus jam dictam terram annuit.* Ibid. fol. 192. *Otho Mathua tradidit in Vadimonium terram quandam quæ est apud Mortarios Geminos.* Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p. 1369. *Clamabat etiam de jure hospitari apud Abbatiam S. Vandregisilli quot vicibus vellet in anno & quietari Vadimonia sua, quæ pro expensis suis in villa mitterentur.* Charta an. 1181. ex Tabul. S. Urbani: *Si fundus terræ Monachis aut Sacerdoti datus fuerit, Monachorum erit, ni Vadimonium fuerit, de quo Sacerdos tertiam partem habebit.* Adde Thomasser. in Biturig. pag. 195.

¶ Vademonium, in Tabul. Pontisar. *His itaque ecclesiæ datis & super altare, ut dictum est, Vademoniis ab omnibus datoribus positis.*

¶ Vadimoniare, Pignori ponere, Gall. *Engager.* Chartul. Eccl. Apt. fol. 71. v°. *Tali autem tenore ne Vadimoniare, vel vendere, vel aliquo modo alienare absque consilio canonicorum eum honorem possis.* Charta Henrici IV. Imper. an. 1113. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 632. *Ea videlicet conditione ut nec præfatus Abbas, nec aliquis successorum .... quicquam de eisdem bonis alicui beneficiare, sive Vadimoniare præsumat. In Vadimonium conferre*, in Hist. Mediani Monast. p. 258. *In Vadimonium mittere*, apud Stephanot. in Antiq. Aurel. MSS. p. 478.

Vadium Mortuum, est Hypotheca creditori sic oppignerata, ut fructus, quos durante tempore oppignerationis producit, omnes fiant creditoris, idque sine computo inde debitori faciendo. Ita Cowellus lib. 2. Instit. tit. 4. §. 1. Regiam Majestat. lib. 3. cap. 2. §. 5. *Item invadiatur res quandoque in mortuo vadio, quandoque non: dicitur autem Mortuum Vadium illud, cujus fructus, vel redditus percepti interim, in nullo se acquietent.* Quæ quidem *vadii mortui* species pro usuraria semper habita est. Ibidem lib. 3. cap. 5. & Glanvilla lib. 10. c. 8. *Cum vero res immobilis ponitur in vadium, ita quod inde facta fuerit seisina ipsi creditori, & ad terminum, aut ita convenit inter creditorem & debitorem, quod exitus & redditus interim se acquietent, aut sic quod in nullo se acquietent. Prima conventio justa est, & tenet, secunda injusta est & inhonesta, quæ dicitur Mortuum Vadium; sed per curiam domini Regis non prohibetur fieri, & tamen reputat eam pro specie usuræ. Unde si quis in tali vadio decesserit, & post mortem ejus hoc fuerit probatum, de rebus ejus non aliter disponetur, quam de rebus usurarii.* Vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. 2. sect. cap. 8. *L'autre maniere d'usure si est en mortgage. Mortgage est dit, quant cil, qui tient la chose en gage, en a les fruits & les issues, & ne contrevient en la dete. Si comme aucun baille à un autre sa terre en gage pour 20. livres, quant cil, qui tient la chose reçoit les issues par dessus son chatel, tout est tenu à usure.* Alibi: *Mortgage est qui de rien ne sera aquitté, si comme quant aucune terre est baillée en gage pour cent sols, par tel convenant, que quant cil, qui l'engage, la voudra avoir, il rendra les cent sols. L'en appelle vif gage, qui se aquitte des issues: si comme quant l'en baille en gage une terre pour cent sols jusques à trois ans, qui doit estre rendue toute quitte en fin de terme: ou quant terme est baillié jusques à tant que les deniers, qui sont prestez, soient traiz des issues de la terre.* Exstat in libro Anglico *Justice of peace* p. 148. *Forma de morgagio feoffando per debitorem.*

¶ Gagium Mortuum, Eodem intellectu, in Tabul. Eccl. Dolensis: *Propter hoc volunt quod dictum Capitulum habeat in pignus & Gagium mortuum omne jus quod dicti conjuges habent in decimis bladorum in territorio de la Blachonaie usque ad* VII. *annos. Et est expressum formaliter quod fructus à Capitulo percipiendi non computabuntur in sortem, & quod dicti conjuges dictas decimas redimere non poterunt durantibus* VII. *annis invito Capitulo. Elapsis* VII. *annis dicti conjuges eas redimere poterunt, quandocumque plene simul solvent* XXX. *libras. Et quamdiu à prædicta solutione cessabunt, dictum Capitulum dictas decimas in Gagium mortuum possidebit, fructibus earum in sortem non computandis.*

Appellationis rationem eam esse putat Litileton sect. 132. quod ejusmodi *vadium* pereat & *moriatur* debitori, si condicta die summam pecuniæ, pro qua prædium impignoratum est, non exsolvatur; contra creditori perinde pereat, si exsolvatur. Unde *vivum vadium* dici ait Edw. Cokus, *quod nunquam moritur ex aliqua parte, quod ex suis proventibus acquiratur.* Multa habet hoc loco Litilcton, & sectionibus seqq. de *mortuo vadio*.

Mortuum Vadium Practici etiam nostrates vocant feudum, seu prædium, quod à parentibus datur liberis in maritagium, vel per testamentum, quo, ut & reditibus, ii fruantur, donec constituto tempore redimatur. Aresta Parlam. in oct. Nativ. B. M. an. 1259. fol. 95. *Balduinus D. Bellavallis dedit in maritagium filiæ suæ* 800. *libras, & pro ipsa pecunia tradidit ipsi centum libratas terræ de feodo Regis in Mortuum Gagium, &c.* Petrus *de Fontaines* in Consilio: *Més se deniers furent donné en mariage, & la terre baillie à mort Wage por les deniers après le mort à la fille, qui n'a point d'oir de son corps, demorra la terre par la moitié del nombre au mari, ou à son oir, &c.* Hujusmodi *mortui vadii* mentio est præterea in aliquot Consuetudinibus municipalibus, Insulensi nempe art. 27. & aliis locis, & Artesiensi tit. 39. apud Butilerium in Summa rurali, &c.

Gagium-Plegium. In Consuetud. Normanniæ art. 28. 108. 189. & seqq. & 366. *Gageplege.* [Le Roman *d'Athis* MS.

Nous les sçaurons bien maintenir
A cognoistre preu ou dommaige,
Nous passerons Plaigier Gaige.

Vide Basnag. in art. 185. Consuet. Norman.]

Vadium Plicare. Le Roman *de Garin* MS.

Devant le Roi sont li Gages ploié,
Des deux Barons qui ne sont gueres chier.

Vadium ad Remanens. Concilium apud Clarendonam an. 1163. c. 4. *Excommunicato non debent dare Vadium ad remanens, nec præstare juramentum: sed tantum vadium & plegium standi judicio Ecclesiæ, ut absolvantur.* Ita apud Bromptonum, ubi Matth. Paris habet *ad remanentiam*.

Vadia, Stipendia, nostris *Gages.* Bromptonus in Ricardo I. *Et dedit unicuique eorum,* (Militum) *Vadia sua & liberationem ab illo die usque ad proximum Pascha sequens.* [Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. to. 2. pag. CXCIII. *Hugo piscator*

pro suis Vadiis, XL. *sol.* .... *Luparius pro suis Vadiis duorum mensium*, LVI. *sol.* Conventio inter Carolum Provinc. Comit & Arelat. an. 1251. *Quandocunque ibunt cum domino Comite habebunt ab eo stipendium sive Vadia.* Charta Johannis Reg. Franc. an. 1351. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1467. *Cum 400. hominibus armorum & 800. servientibus retinuerimus ad nostra Vadia consueta, &c.* Occurrit praeterea tom. 5. Ordinat. Reg. Franc. p. 483. to. 2. Hist. Dalphin. p. 74. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britann. col. 677. & Menester. Hist. Lugdun. pag. 136.]

¶ GADIA, Eodem significatu. Litteræ ann. 1314. tom. 2. Hist. Dalph. p. 152. *Concedentes dicto procuratori nostro plenam & liberam potestatem, ac speciale mandatum & generale dicta Gadia seu stipendia quantacunque & qualiacunque sint, petendi & recipiendi à quibuscunque thesaurariis, &c.*

¶ GAGIA, Eadem notione. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. LXXXII. *Si absentes à curia sua Gagia sive quitationes reciperent, &c.* Litteræ Roberti Reg. Siciliæ an. 1314. tom. 2. Hist. Dalph. p. 151. *Infrascripta Gagia statuimus* ..... *Prædicta vero Gagia solvi & fieri mandabimus successive per terminos oportunos.*

¶ VADIUM, Merces, honorarium quod ex officio competit. Statutum Caroli VII. Reg. Franc. apud Marcellum Hist. Paris. p. 476. *Absque tamen aliquorum à nobis propterea perceptione Vadiorum locum inter eos assignare teneantur.*

GUADIA. Ugutio, & Joan. de Janua: *Guadia, debita constitutio.* Notitia Judicati in Tabulario Casauriensi: *Ipse Majo per inquisitionem, & per idoneos homines Guadiam dedit ad probandum.* Chronicon Farfense p. 653. *Tunc ab omnibus decretum est, ut idem Pando Guadiam cum suis ad partem Palatii daret, & componeret juxta edicti paginam de ipso Judicatu incenso.* Infra: *Et Guadiam de compositione juxta legem dare fecerunt.*

VADIARE, GUADIARE, *guadium constituere, vel guadia firmare*, Ugutioni. Gloss. Lat. Gall. *Guadiare, Gager, fermer.* Leges Alvredi Regis West-Sax. c. 1. *Si quis autem Vadiet, quod fieri justum sit, & transgrediatur, &c.* [Statuta Humberti Bellijoci apud Acher. tom. 9. Spicil. p. 184. *Si quis portaverit pannum intra operatorium ad faciendum indumentum, non debet Vadiari ab eo in operatorio, nisi ab illo cujus pannus erat, si non fuerit pagatus.*] Chronicon Farfense p. 666. *Si autem aliqua querimonia adversus hujus monasterii rectores insurrexerit de jam dictis rebus, ... nostraque acclamaverint clementia præsentiam, Comes noster & Missi nostri discurrentes, seu Ministri Reipublicæ, faciant ambas partes in nostram audientiam Guadiare.* Vetus Notitia apud Beslium in Episc. Pictavensibus: *Postea vero Presbyteri Guadiaverunt, quod injuste ita sane fecerant, & illorum extitit fidejussor Launo Abbas.* Alia Notitia Judicati apud Gallandum de Franco alodio p. 296. *Guadiavit ergo Heudo Comiti per judicamentum curiæ ejus forisfactum invasionis & injustitiæ suæ; & cum deinde judices, quid in guadio contineretur, Heudo interrogaret, responderunt judices: Quantum Comiti placeret.* Concilium Insulanum ann. 1234. cap. 9. *Quicunque auctoritate vel temeritate propria Ecclesias, vel Ecclesiasticas præbendas pignoraverit, vel Guadiaverit, &c.*

GATHGIARE, GUADIARE. Tabularium monasterii Deiparæ Sanctonensis fol. 21. *Nobis baculo in cartula pendente Gathgiavit.* Charta Mauritii d'Arablay, in Tabulario Vindocinensi fol. 201. *Et recognovit, quod in præfato burgo, & talliata nihil habebat, & quod injuste calumniatus fuerat, & inde Guagiavit rectum cum cornu cappæ suæ Domino Roberto Abbati.* Stero in Chron. ann. 1251. de Frederico II. Imp. *Veneno extinctus sepultus est ... tam occulte, quod multi per annos 40. Vadiabant eum vivere.*

WADIARE IN PRÆTORIO, ... *Wadium suum in judicio comprobare*, in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 43. Capitula Ludovici Pii an. 826. edita à Labbeo in Conciliorum editione c. 6. *Si forte quispiam aliquem mallaverit, & ille, qui mallatus fuerit, dixerit eum servum suum esse, ... jubemus ut præsentialiter inter se Wadient, ut ad primum, vel secundum, vel tertium placitum causam ipsam definiat.*

INVADIARE, Pignori ponere, *Engager*, Quasi rem *in vade ponere*, id est, tuto, accepto pignore, alicui dare. Notum proverbium apud Terentium & Plautum: *Res in vado est*, unde forte nata vox *vadium* & *Invadiare*. Leges Edwardi Reg. Angl. cap. 35. de armis: *Non debent illa Invadiare, nec extra regnum vendere, &c.* Burkhardus de Casib. S. Galli c. 11. *Calicem aureum ... Invadiavit, &c.* Occurrit passim. [*Enwagement*, pro *Engagement*, in Charta an. 1311. ex Chartul. 21. Corb. fol. 295 v°.]

¶ INGAGIARE, Eodem intellectu. Charta an. 1096. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Pactionem etiam talem cum prædictis monachis fecerunt ut de terra vel possessione jam dictæ curtis quæ sibi remanebat nihil unquam venderent aut Ingagiarent, nisi ipsis monachis: casati etiam sui, si de ipsa terra vel possessione aliquid vendere vel Ingagiare voluerint, hoc prius offerent illis duobus fratribus superius nominatis.*

VADIUM in duello, seu monomachia, appellabant rem quamvis, quæ vice pignoris ab eo, qui provocabat, in medium projiciebatur coram judice: quo quidem facto verum se dicere, vel ab objecto crimine non modo se innocuum esse; sed id etiam duello adversus quemlibet probaturum profitebatur. Tum enim accusator, aut quivis alius, pignus à terra tollebat, eoque ipso duellum amplectebatur. Skenæus ad Regiam Majestat. lib. 3. c. 23. *Vadiatur duellum, cum actor sive appellant, querelam suam proponit, eamque duello per se vel per suum campionem se probaturum offert. Et reus sive appellatus affirmat contrarium esse verum, & se vel suum campionem, in sui suaque causa defensionem ad duellandum affert. Hinc inde dantur Vadia; ab actore vadium disrationandi; à reo vadium defendendi, quod in hoc regno fit, cum duelliones hinc inde chirothecas offerunt.* Vetus Charta: *Sed quia ipse erat debilis corpore, ... quidam nepos ejus nomine Guitcelinus dedit Vadimonium duelli judicio curiæ pro eo, & venerunt in campum ad faciendum duellum, &c.* [Litteræ Philippi Reg. Franc. an. 1186. to. 4. Ordinat. Reg. pag. 75. *Et si homines de Boscum. Vadia duelli temere dederint, & præpositi assensu, antequam tribuantur obsides, concordaverint, duos solidos & sex denarios persolvat utrique* (uterque;) *& si obsides dati fuerint, septem solidos & sex denarios persolvat uterque.*] Philippus de Bellomanerio cap. 61. *De tos cas de crieme on pot apeler ou venir à Gages, si li accuseres en veut fere accusation, selont ce que apiax se doit fere; car il convient, que cix, qui est apelés, se deffende.* Qui porro vadium tollebat, dicebatur illud *operire*. Harduinus *de la Jaille* Tractatu MS. *du champ de bataille: Et si aucun des parties se partoit apres jugement assis, Gaige jetté & couvert, sans la licence ou bonne seureté, icelui partant doit estre tenu & prononcé pour convaincu.* Vide *Duellum* 3.

VADIARE BELLUM, seu *duellum*. Bromptonus:

Alii vero dixerunt, quod Comes nec Baro, nec aliquis Regi subditus bellum contra Regem in appellatione sua de lege potest Vadiare: sed in toto ponerose in misericordia sua, & emendas sibi offerre competentes. [Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Et vidit duellum inter duos homines Vadiare in curia dictorum Religiosorum super mehaingnie.*]

Judicium Ferri vel Aquæ Vadiare, in Legibus Adelstani Regis cap. 30. id est, purgationem criminis sibi impositi per hæcce *judicia* offerre.

Legem Vadiare. Vide *Lex*, col. 159.

¶ **Vadiare Mulierem**, Eam sibi in sponsam pignore asserere. Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 98. *Mandamus quod si quis sine voluntate patris mulierem eam Vadiaverit, vel desponsaverit, vel juraverit ... in 50. lib. P. condemnetur.*

¶ **Gajare**, Aliquem pecunia corrumpere. Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Quia juvit ibi ad Gajandum homines de Arelate & aliunde pro segneria domini Barralis.*

Vadiare de Servitio dicebantur vassalli, cum notum faciebant domino sese ab ejus homagio recessuros, nisi eorum *Pari* jus seu rectum faceret. Ita passim in Assisiis Hierosolym. MSS. c. 205. 206. 207. ubi formula vadiandi servitium sic describitur: *Nous tous ensemble, & chascun par soi vous Gajons* (vel *Gageons*) *dou service, que nous vous devons, tant que vous aiez rendu a nostre Per son fié, ou no dites raison pourquoi vous ne le devez faire.* Cap. 287. *Et tous les homes dou Roy requistrent au Roy que il s'en soffrist de ce, que il avoit enci lor Per congee, & que se il s'en soffroit, & menoit Messire Raoul par esgart de sa Court, que ils li Guagervient tous ensemble, & chascun pour soi, dou service que ils devoient, tant que il eossit fait lour requeste.* Et cap. 24. *Sont les cas ausquels on peut Gager de service le Seigneur, ou le conjurer de sa foi.* Vide capp. seqq.

Diswadiare, Rem oppigneratam redimere, *Desgager.* [Charta Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1169. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 239. *Tali tenore stat wadium, quod non Diswadiabunt illud nisi ad suum retinere, & quod de manu sua decimam non ejiciant.*] Chronologia Augustinensis Cantorberiensis: *Carta de terra, quam Abbas Hugo Diswadiavit de Wiberto de Thaneto.* Charta Richardi de Porcomortuo in Hist. Abbat. S. Cathar. Rotom. *Quousque pecunia nostra, de qua omnes illas res debent Diswadiari, ab uxore ejus & filio nobis reddatur.*

Disvadiare, Pignori capere, vel pignus auferre & retinere. Charta Reginaldi de Bosco in Hist. Abb. S. Audoeni Rotomag. pag. 436. *Neque nos possumus vel debemus in prædicta foresta aliquem Disvadiare propter aliquod forisfactum, nec capere propter aliquam mannum operationem, quam in ea faciat.* [Charta an. 1054. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Et si ita non fecerint, licentiam dederunt Bertranno Monaco ut Disvadient eos infra treugam & foras treugam.*] Hac notione *Desgager*, usurpant Consuetudines S. Aniani art. 5. Stampensis art. 154. Montargensis c. 4. art. 12. 13. c. 18. art. 6. Camerac. tit. de Actionib. artic. 4. 5. *Desengager*, in Consuet. S. Severi tit. 14. art. 1.

Divadiare, Eadem notione, Pignori capere, In pignus retinere. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 23. *Si quis blodwitam ... & hujusmodi forisfaciat, & inde veniat sine Divadiatione, vel calumnia, placitum domini sui est.* Cap. 41. *Si quis autem, ubi forisfecerit, retentus vel Divadiatus sit, plene componat.* Cap. 57. *Si inter eos homines disceptatur in curiis super accusationibus, alternatim sibi rectum faciant in causis suis nisi quis retentus, vel Divadiatus sit, vel plegiatus pro culpa sua, &c.* Cap. 80. *Aut Divadietur aut retineatur ibi malefactor.* Adde cap. 41. & 94.

Vadiare, Gagiare, Goagiare, Eodem etiam significatu, Pignus à debitore invito auferre, præsertim ex sententia judicis. Charta Durandi Episcopi Cabilonensis, [inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 247.] *Ita tamen quod non possunt Vadiare in claustro: sed quando ille, qui forefecit, recedit à claustro, tunc possunt emendam levare, secundum quod forefecit.* [Charta ann. 1199. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feudor. pag. 683. *Pro forisfacto quod Vicecomes faciat, vel pro debito quod ipse debeat, non potest aliquis eum in Vicecomitatu Vadiare.* Litteræ Guidonis Nivern. Comit. an. 1231. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 118. *Præpositus noster Nivernensis tenebitur censam levare secundum transcriptum quod ei tradiderint dicti quatuor burgenses, & etiam Guagiare, si opus fuerit, sed propter hoc nullam habebit emendam.*] Consuetudines MSS. Solemniaci in Arvernis: *Creditor, qui habebit domum apud Solignac, poterit ibidem debitorem suum autoritate propria Gagiare ratione debiti ibidem contracti.* Concilium Avenionense an. 1279. cap. 1. *Occupare, detinere, pignorare, seu Gadiare, &c.* Charta ann. 1292. apud Perardum pag. 564. *Quod præpositus Tornodori ... non potest, vel non poterit Gagiare, vel facere gagiari, nec justitiam exercere in villa S. Michaelis prædicta, &c.* Libertates oppidi Montis-Regalis in Sebusianis ann. 1287. *Si Miles, vel quilibet extraneus debeat debitum alicui Burgensi Montis-Regalis, Præpositus, vel alius de familia domini debet ire cum creditore, vel sine creditore, sine aliqua contradictione, & sine dono & mercede ad Gagiandum debitorem, & eum gagiare.* Assisiæ Hierosol. cap. 113. de Sponsoribus: *Si ledit plege dit que il n'a dequoi il lui puisse faire que pleiges, l'autre li doit dire, Fournisses en l'assise, & il la doit fournir ensi, que il doit jurer sur sains, que il, ne autre pour lui n'a dou sien à convert, ne à desconvert dequoi il puisse faire que plerge, que la robe de son vestir, & dras de son lit: & se plege fit ledit serment, il fournit l'assise, que l'autre ne pout, ne ne doit Gager par l'assise la robe de son vestir, ne de son lit, si convient il que il souffre tant, que il trove aucune chose dou sien, que il puisse Guager, &c.* [Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1371. tom. 5. Ordinat. pag. 385. *Que doresnavant vous ou aucuns de vous, ne Gagez, ou contraignés, ou souffrés estre Gagés ou contraints, comme que ce soit, en corps ou en biens, &c.*] Ita vocem *Gager* usurpant Consuetudines aliquot municipales, Senonensis art. 129. Burbonensis art. 134. Baionensis tit. 8. art. 11. 26. art. 13. Melodunensis art. 327. 328. Calvimontensis artic. 96. Victriacensis art. 120. Bituric. tit. 10. artic. 5. Altissiodor. art. 171. &c. *Degager*, eadem notione, Consuetudines S. Aniani art. 5. Sellensis art. 2. Feritatis Imbaldi art. 7. Tremblajensis art. 7. & aliquot aliæ.

Pignerationem in duplicem statuunt Jurisconsulti, unam scilicet quæ fit invito debitore, quam *pignus coactivum* vocant; alteram, quam debitor ipse sponte præstat, *pignus conventionale* appellatam. Prior pigneratio fit ut plurimum judicis auctoritate, qua creditor domum debitoris ingreditur, inque rem ipsius, in debiti sibi statuta die exsolvendi securitatem, involat & manus injicit, ni debitor die præterita debitum exsolvat, distrahendam pi subhastandam. Idque ἐνεχυράζειν dicunt Græci, pignora capere invito debitore, ad discrimen *ἐν-*

ἐνεχυράζειν, quod est pignus dare & tradere. Ἐνεχυράζειν τὴν οἰκίαν, apud Demosthenem contra Everg. domum debitoris vi, eoque invito, ingredi, & pignora auferre, quod vetatur in Deuteron. cap. 24. v. 10. 11. *Cum repetes a proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas: sed stabis foris, & ille tibi proferet pignus quod habuerit.* Ubi versio 70. Interpret. οὐκ εἰσελεύσῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐνεχυράσαι τὸ ἐνέχυρον αὐτοῦ. Ejusmodi vero pigneratio coacta, Pragmaticis Gallis

Gageria dicitur, quæ fit ex vi contractus obligatorii, vel sententiæ, aut aresti contra debitorem lati, cujus res mobiles in Regia manu ponuntur, & sequestrantur. [Charta an. 1151. tu. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 84. *Stephanus de Villars pedestitum de Rocca tailia .... misit Girino seneschalcho & Lugdunensi Ecclesiæ in Gageriam, pro decem millibus solid. Lugdun. monetæ.*] Charta Joan. Briennensis an. 1200. in Tabul. Campaniæ Thuano p. 270. *Et octingentas libras, quas posui in Gageria, quam a fratre meo accepi.* Alia Gaufredi D. Joinvillæ Seneschalli Campan. an. 1190. p. 71. *Si absque ipsius licentia de prædictis terris amodo dividerent, vel in vadium summerent, emptionem suam & Gageriam amitterent.* Institutiones Capituli Gener. Cisterciens. dist. 11. c. 3. *Gageria autem ulterius non accipiantur, exceptis feodis nostris, secundum quod a jure est concessum, &c.* Eadem habent ferme Statuta antiqua Cartusiens. 2. part. cap. 32. §. 19. Libertates Oppidi Jassetonis in Sebusianis an. 1283. *Item concedimus, ut nullus teneatur accipere pignus, vel Gageriam, à nobis, vel ab aliquo alio, nisi plus tertio valuerit, quam illud, pro quo offertur, &c.* Ita usurpant veteres Chartæ apud Rovesium in Reomao p. 232. 233. 236. 240. quæ potissimum sunt de prædiis in *Gageriam* datis. [Iis adde Hist. Dalphin. tom. 2. pag. 192. Marten. to. 1. Anecd. col. 868. & Gall. Christ. to. 4. inter Instrum. col. 597.]

¶ Gatgeria, Guatgeria, in Chartul. S. Petri de Domina fol. 63. *Octavam partem decimariæ de Thedesio accepit D. Hugo prior in Guatgeria de Petro Bruno pro 100. sol. Valencianis. De hac Gatgeria fuit fidejussor dom. Aynardus, &c.*

¶ Vadium, Eadem notione. Charta Stephani Noviom. Episc. an. 1214. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 311. *Nos pro quibusdam Vadiis Meldensis Ecclesiæ quæ præfatæ Comitissa detinebat, villam invenimus suppositam interdicto.*

¶ Gadium, pro *Vadium*, Pignus. Tabul. S. Victoris Massil. *Dedonus misit pro Gadio unam sechutam prati quæ est sub ponteillais de Mota.* Ibidem: *Martino non permiserunt suum Gadium dare sicut decet.* Chartul. majus ejusdem Monast. p. 102. v°. *Ego Rostagnus & uxor mea Constantiana donamus Gadium nostrum ex omnibus laboribus nostris & ex omnibus acquisitionibus nostris.*

¶ Vagium, Eodem intellectu. Charta Ludovici Reg. Franc. an. 1153. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. pag. 275. *Quia in Vagio S. Mammetis facta est, & ad eum nihil pertinet, &c.* Charta ann. 1174. apud Rymer. to. 1. p. 38. *Pro amore filii sui ad pacem revertantur, si Vagium & plegium dederint standi in judicio de his, quæ ante gwerram forisfecerunt.* Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p. 1636. *In villa autem Alpici vel omni territorio, si sanguis effusus fuerit, vel facta seditio, vel Vagium belli datum, monachorum est judicare.*

Vadare, Fidejubere pro alio, vel in vadem se dare. Glossæ Isid. *Vadatur, promittit, pollicetur, fide dicit.* Flodoard. lib. 4. Hist. Remens. c. 19. *Pro quo facinore Vadatur in hac Synodo, centum libris argenti paratur cum præfato Stephano Episcopo, &c.* Adde Baldricum Noviom. lib. 1. c. 65. l. 2. c. 1.

Revadiare, Rewadiare, Reguadiare, Eadem qua prius notione, *Vadium dare* pro sequestris. Chartæ Patensales form. 6. *Sic ei in præsenti fuit judicatum, ut ipsum servitium sancti illius, unde negligens aderat, ipsi Advocato sancti illius Rewadiare deberet, quod ita & fecit, & semetipsum ad servitium sancti illius ubi se in præsenti recredidit.* Vetus Charta apud Besllium p. 176. *Sit ad præsentem ipsa salsitione per ipsa Charta Rewadiaverunt, & in servitium S. Juniani de parte genitore eorum Allefredo se cognoverunt, & ad pedes ipsius Raimulfo se postraderunt, & wadios de omnibus ei dederunt, per quid ipsa salsitione præsentaverunt, vel per quod illo servitio contenderunt.* Placitum Caroli C. an. 22. in Tabul. S. Dionysii: *Visi fuimus judicasse, ut memoratus Major nomine Autrenevi inantea adcressisset, & unusquisque de supradictis servis ipsum servitium inferiorem, unde de legibus probatus habet, mallasset & repetisset, & ipsum servitium emendassent, & Revadiassent, sicut & fecerunt.* Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. c. 118. *Eo siquidem pacto ut Walterus pro admissis 20. libras argenteorum Revadiaret.* Continuator Historiæ Episcoporum Virdunensium n. 4. *Deinde summam pecuniæ ad diem denominatum Domino Episcopo Revadiavit.* Vetus Notitia apud Perardum p. 149. *Tunc judicatum est a supradictis Scavineis, ut de ipsis causis quod mortificavit, legem faceret & Rewadieret, seu supradictam terram legaliter redderet, quod & fecit.* Chronicon Farfensis Monasterii: *Tunc supradicti Missi & judices eos Reguadiare fecerunt, fidejussores utriusque secundum legem ponentes. Herbannum rewadiare*, in Capitul. 1. an. 812. cap. 2. 9. Capitul. Caroli M. lib. 4. c. 70. *Ut vassi nostri .... qui anno præsente in hoste non fuerunt, heribannum Rewadient, &c.* Appendix 2. ejusd. lib. c. 8. *Ut omnia, quæ wadiari debent, juxta quod in Lege continetur, pleniter secundum ipsam Rewadiata fiant. Bannum rewadiare*, lib. 5. c. 43. & in Addit. 4. Lud. Imp. c. 70. in Capitul. 1. an. 812. cap. 3. 5. in Edicto Pistensi c. 21. in Capitul. Caroli C. tit. 40. cap. 1. apud Hincmarum Laudunensem pag 610. 612. &c. *Bannum wadiare*, in Lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 43. Adde lib. 2. tit. 21. §. 29. & Addit. 1. Capitul. lib. 4. c. 8. *Debitum rewadiare*, in Edicto Pist. cap. 22. *Debitum wadiare*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 2. §. 11. *Rewadiare rectum*, apud Flodoardum lib. 3. Histor. Rem. pag. mihi 560. [In Gloss. Lindenbrog. *Rewadiare* est relaxare: unde hoc verbum adhibebant cum pignus liberabatur, solvebatur, ut monet Eccardus in Notis ad Leg. Sal. p. 173. Id tamen raro factum fuisse ex locis à Cangio laudatis colligitur.]

¶ Vadium, Pœna, mulcta pecuniaria. Charta Balduini Comit. Flandr. ann. 1116. apud Miræum to. 2. p. 1154. col. 1. *Vadium etiam, si pro qualibet fori factura acceperit ab aliquo, non alibi quam infra curtim S. Amandi commendabit.*

Gagium, Eadem notione. Charta ann. 1256. in Regesto Comitum Inculismensium: *Remittendo & franchisando nobis & dictæ villæ garenam suam quam habebat in vinoblio & territorio dictæ villæ, & Gagia sive pœnam, quæ occasione dictæ garenæ a venantibus in eadem consueverat percipere & habere.* Consuetudo Castri Bellaci in Charta Hugonis Marchiæ Comitis in eodem Regesto: *Si quis bannum Comitis infregerit, debet reddere de Gagio solidos 60.* Charta anno 1289. in Hist. Benearn. pag. 311. *Census nostri*

Google

sunt assignati & statuti ad Mortgatgia & pœna similiter. Alia Radulfi Issoldunensis an. 1235. *Si vero ex prædicto pascuario non fideliter soluto Gagium contingeret evenire, totum Gagium meum erit*. Charta Philippi Regis Franc. an. 1310. pro Libertatibus Bastidiæ in Petrogoricis, ex Regesto 47. Tabularii Regii n. 38. *Et nisi prædicta oblia nobis soluta fuerint prædicto termino, quinque solidi nobis solventur pro Gagio, & oblia supradicta*.

¶ Gaigium, Simili sensu, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. to. 5. Ordinat. p. 345. *Quod si temporibus futuris .... universitatem & habitatores, super quibuscumque causis & litibus contingeret poni in deffectu, vel ipsos debere clamores & Gaigia aliqua LX. solidorum, vel majores emendas solvere, &c.*

¶ Gatgium, Eodem intellectu. Consuet. Bragerіae. art. 76. *Item nullus sit ausus extra villam dicti loci & districtus ejusdem dolia tonellorum vacuorum transferre, neque mayeamen, neque vinos, neque codram; & si faciat contrarium in sexaginta solidos pro Gatgio condemnetur*.

¶ Gadium, Guadium, Pari significatu. Diploma Caroli M. inter Instrum. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 179. *Ita ut nullus ecclesiasticus infra claustrum manens, aut alicui ecclesiastico serviens, Gadium, nec telonarium, nec aliquam justitiam per vim exsolveret*. Charta an. 1058. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 230. *Non requirant in isto loco jam nominato ullum censum, non Guadium, non receptum, nec ullum forsfactum non faciat*.

¶ Guagiamentum, Eadem notione. Charta Humberti Dalphini ao. 1343. pro Libertatibus villæ de Pineto ex Schedis V. Cl. *Lancelot*: *Item quod in dicta villa Pineti pro Guagiamento dentur duo denarii, &c.*

Gagiare, Mulctam solvere. [Charta ann. 1162. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Omne quod S. Albino pro supradicta calumnia abstulerat, Gagiavit, & in ejus* (abbatis) *conspectu omnem calumpniam quam de Artesiato faciebat, dimisit*. Regest. *Olim* ad annum 1304. fol. 68. *Cum dicti Religiosi dicerent se esse in saisina recipiendi & levandi ab his qui vendunt ibidem merces seu denariatas in stallis seu fenestris quinque denarios quolibet anno, & Gagiandi deficientes in solutione prædictorum, &c.*] *Emendam gagiare*, in Statuto S. Ludovici an. 1259. *Gager l'amende*, in Consuetudine San-Paulana art. 32.

¶ Gatgiare, Eodem intellectu. Charta Caroli Reg. an. 1367. ex Tabul. Archiep. Auxitan. *Coram nobis aut nostro locatenente Gatgiaturos & emendaturos, &c.*

Disgagiare, nostris *Desgager*. Mulctam impositam exsolvere, in Consuet. Villænovæ d'*Arjençon* in Pict. an. 1233.

Gajare, Solvere. *Gajabit 5. solidos, &c.* passim in Tabul. S. Albini Andegav. [*Gager* nostris, eadem notione. Charta an. 1290. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 913. *Fu Emeline la chamberesse en amende por garant relaiché vers hommes religieux & honnestes Mr. l'Abbé & le Convent de S. Vandrille de la coustume que ous li demandoent: & Gaga ladite Emeline at devant dit Religieux coustume de toute marchandise & les arrierages du tans passé.*] *Gager & paier le rachapt*, in Consuetud. Lotharingiæ tit. 17. art. 1. 3. Turon. art. 144. Lodunensi cap. 11. art. 6. c. 14. art. 3. Andegav. art. 115. 266. Cenoman. art. 126. 284. &c. Hinc

¶ Gagiata, Solutio, non semel in laudato S. Albini Tabulario.

Gadium, pro Testamento. Testamentum Guillel. de Tortosa filii Guillelmi D. Montispessulani an. 1157. Oct. *Sic ultimum elogium meum compono, & Gadium sive testamentum meum nuncupative facio, &c.*

¶ Guadium, Eodem sensu. Chartular. Aptense fol. 34. *Si in itinere quod agere dispono ad Jerusalem defunctus fuero, dabo per Guadium ipsum vasculum plenum vino puro ad prædictum opus*.

Gadiare, in Gloss. MS. Reg. Cod. 1701. *Res suas ante mortem disponere*.

Gadiator, Executor testamentarius, qui res testatoris in *vadium* habet, ut de iis disponat. Testamentum Raimundi Comitis Tolosani an. 1249. apud Catellum pag. 374. *Residuum vero de decem millibus marchis supradictis quod restat, distribuendum volumus arbitrio Commissariorum nostrorum infrascriptorum, qui Gadiatores, seu spondarii vulgariter appellantur ad pias causas, sicut saluti animæ nostræ magis expedire videbunt*. Infra: *Commissarii autem, Gadiatores, seu spondarii nostri sunt, &c.* Testamentum Rostagni de Podio alto an. 1261. *Item volo, quod Rostagnus filius meus restituat & solvat de bonis meis omnia forefacta mea, arbitrio & cognitione Gadiatorum meorum, &c. Gadiatores seu Executores testamenti*, in Concilio Avenionensi an. 1270. cap. 2.

¶ Guadiator, Eadem notione, in Testam. Beatricis de Alboreya Vicecom. Narbon. an. 1367. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1521. 1524. & in Testam. Guillelmi Vicecom. Narbon. ann. 1397. ibid. col. 1632.

¶ Vadiator, Eodem intellectu. Charta Amblardi Lugdun. Episc. an. 978. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 5. *Itaque jurejurando præcepi Vadiatoribus meis pro Deo, pro omnibusque sanctis, ... ut chartam mea eleemosynaria integram & expressam facerent supradictis monachis .... Ideoque nos Vadiatores, &c.*

Gagiarius, Eadem notione. Synodus Cenomanensis sub Mauritio Episcopo MS. c. 118. *Presbyteri inhibeant infirmis, ne plures quam tres Gagiarios instituant, & hoc etiam publicent in Ecclesia, & in ordinatione testamenti*. Et cap. 120. *Incipiant Gagiarii exequi voluntatem defuncti, &c.* Testamentum Guidonis Dom. Lavalli an. 1265. apud Duchesnium in Hist. Monmorenciaca p. 386. *J'ai establis .... mes Gaigiers & mes executors a fere & accomplir mon testament, si comme il est contenu cy-emprés*.

¶ Guagiarios, Pari significatu. Charta an. 1228. ex Chartul. S. Johannis in Valle: *Petebant Guagiarii à dicto Thoma omnia mobilia dicti defuncti Gaufridi & quod idem Thomas satisfaceret tanquam hæres legitimus super x. lib. annui redditus, quas præceperat idem Gaufridus in suo testamento pauperibus erogari ... Tandem dicti Guagiarii, &c.*

¶ Gadiator, Tutor, forte is qui testamento constituitur, Gall. *Tuteur*. Statuta Montispessul. MSS. ann. 1204. *Puella quæ nunquam habuit virum non possit nubere sine consilio parentum suorum vel cognatorum, vel Gadiatorum, & ille qui eam duceret sine consilio jam dictorum, incidat in manus domini persona ejus & tota sua superbia*.

Gadiarius, Fidejussor. Charta Longobardica an. 973. apud Ughellum in Archiep. Benevent. *Qualiter .... guadium mihi dederunt Simeon Clericus, & Nardus Clericus, & mediatores posuerunt Gadiarios de jam dicta civitate, &c.*

Contragagiamentum, vulgo *Contregage*. Charta Philippi Regis Franc. data Parisiis 12. Junii anno 1309. in Regesto Tabularii Regii, qua bella privata inhibentur: *Item ne quis sine nostri licentia in regno nostro cœtum, cohortem, vel aliquam congregationem faciat armatorum; ne quis Contragagia-*

mentum acceptet, vel pacem nostram regni nostri quolibet modo infringat. Et cum aliqui corruptelas pro Consuetudinibus in iis casibus soleant allegare, tales damnatas Consuetudines tollimus, & penitus reprobamus, &c. [Vide *Contragagiamentum* suo ordine, & supra *Plegius*.]

¶ VADIUM, pro Vadum, Gall. *Gué*, quomodo *Vadum*, pro *Vadium*, Pignus, aliquando occurrit. Regest. feud. Campaniæ fol. 82. v°. *Comes Campaniæ potest conducere mercatorem suum usque ad la Beurewe, & usque ad Vadium de Sablonieres, quod est longius.* Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengarium Magalon. Episc. an. 1272. *Exinde descendit per rectam viam usque ad Vadium Juvenale, & ex ipso Vadio Juvenali per rectam viam, &c.* Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p. 2036. *Præterea terram quamdam quam prædictus Hugo in Vadum miserat pro decem solidis, &c.*

VADUM. Charta ann. 1268. ex Tabulario urbis Ambianensis: *Nobis concesserunt pro utilitate domus nostra facienda, ut nos Vadum, quod subtus clausum nostrum, per quod vacca civium Ambian. à pascuis, &c.* Ubi Charta Gallica vertit, *Wez*. Alia an. 1344. ex Tabulario S. Quintini in insula fol. 35. &c. *Et avoir Wez & puisoirs esdites yaues.* [Privilegium Garsiæ I. Reg. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 170. *His quoque terminis circumdatur ab Oriente, strata de Vado Regis in Pistorica usque ad Vado de Perales.* Alia notione, nempe pro *Vadium*; vide in hac voce.]

¶ WADUM, Eadem notione. Præceptum Widonis Imp. an. 892. apud Murator. to. 2. p. 416. ix. *Insuper concedimus in præfato monasterio pro mercede animæ nostræ Wadum unum in Pado ad piscandum.* Charta ann. 1040. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dono Wadum meum omnipotenti Deo & S. Victori, &c.*

¶ VÆ substantive usurpatur in Statutis Canonic. Regul. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 98.

Claustrales sibi nil teneant sine velle scituve
Prælati, vitare si velint perpetuum Væ.

¶ VÆCORDIA. Vide infra *Vecordia*.

¶ VÆNALICIARIUS, σωματέμπορος, in Gloss. Lat. Gr. pro Venalicius. Vide Salmas. ad Plin. p. 273.

¶ VÆNARE, Venundare, vendere. Statuta Canon. Regul. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 96.

Nullus prælatus quid distrahet, aut alienet,
Ad longum tempusve locet cui, cui neque Vanet.

¶ VAERIA, Idem quod *Viaria*, Gall. *Voirie*. Legendum forsan *Voeria*. Vide in *Viarius*. Charta an. 1269. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Fulco de Torallo minor miles ... vendidit & concessit ... omnes fructus quos habere poterat .... in bannis, pressoriis, pressoragiis, meseria, bonagiis, jaleagiis, mensuris, mensuragiis, & Vaeria sive Vaeriis, dominiis, &c.* Vide *Vaieria*.

¶ VAFRAMENTUM, Astutia, calliditas. Gloss. Lat. Gr. *Vaframentum*, κερδαλεότης. Bernardus Thesaur. de Acquisit. T. S. apud Murator. to. 7. col. 773. *Hoc itaque Vaframento mirabili obtento civitatis dominio, nuntios suos Saladinus exercitui destinavit.*

¶ VAFRITAS, Eadem notione, Astutia. Chronic. Tarvis. apud eumd. Murator. to. 19. col. 763. *Dubitantes ab illorum manibus evadere non posse, Vafritate hac usi sunt, &c.*

VAGA. Vide *Vauga*.

¶ VAGABUNDUS, Erro, Gall. *Vagabond*. *Vagabundus*, ἀλήτης, in Gloss. Lat. Græc. Vocabul. utriusque Juris: *Vagabundus, est qui non habet domicilium, sed hodie hic, & cras alibi.* Apparatus bellicus Caroli VIII. Reg. in Ital. apud Marten. Itin. Litter. p. 380. *Qui omnes fuerunt vel malefici, vel latrones, vel Vagabundi, & tales quos mendicos validos appellamus.* Adde *Blount* in Nomolex. Anglic. & Rymer. to. 14. p. 430. *Gens vagans*, in Charta an. 1435. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1042. Vide *Vagus*.

¶ VAGABUNDIA, Vagatio. Statuta Collegii Narbon. an. 1379. apud Lobinell. to. 5. Hist. Paris. p. 668. col. 2. *Si quis autem propter delatores armorum vel nocturnas Vagabundias ... in carcerem trusus fuerit, &c.*

¶ VAGALICANA EXTENSIVA, Genus scripturæ. Vide in *Scriptura*.

VAGANTES, pro Vacantes. Concilium Wormaciense an. 868. c. 62. *De Episcopis & de Presbyteris Vagantibus, qui parochias non habent, &c. Vagantes terra*, pro *vacantes*, desertæ, incultæ, &c. Vide in *Vacantes*.

¶ VAGATIO, Libera super fluvium discurrendi potestas absque ulla præstatione exsolvenda. Charta Sigeberti Reg. an. 651. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 8. *Et portum illum qui dicitur Sellis, immoque & Vagatio super fluvium Ligeris, &c. Vagationes silvaticæ cum canibus*, in lib. 5. Capitul. c. 2. Vide Baluzii notas ad Agobardum p. 82. & Petrum Blesensem Epist. 56. & 61.

¶ VAGERASSIN, σποράδην, in Gloss. Lat. Græc. Sed leg. *Vage, sparsim.*

¶ VAGEZARE, ab Ital. *Vagheggiare*, Oculis verbisque alicui blandiri. Chron. Mutin. apud Murator. to. 11. col. 117. *Quidam presbyter S. Faustini ecclesiæ burgi Bajoariæ rector in tantum ardebat quemdam nomine Albertinum Guitonum incolam dicti burgi ætatis 70. annorum & plurium, quod die nocteque sine ejus præsentia permanere non poterat, Vagezando eumdem, ut moris est adamantis feminas Vagezare.*

VAGIARE, Pecus, (vagum seu oberrans) ob damna abigere. *Vagiator*, qui detinet abacta pecora, in Jure Hungarico.

¶ VAGINA HABITATIONIS, Domus, habitatio. Gesta Norman. apud Duchesn. p. 32. *Verum post annum unum, quo Vaginam suæ habitationis egressus fuerat, & omnem oram maritimam incendiis & rapinis contaminaverat.*

¶ VAGINA NATIVI INCOLATUS, Patria, nativum solum, apud Andream Floriac. lib. 1. Miracul. S. Benedicti ex Cod. MS. Vaticano.

¶ VAGINARE, *Vaginas parare*, in Gemma Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Vaginare, Faire gayne. Vaginarius, Gaynier.*

VAGINATUS, è Vagina eductus, nempe ensis. Gall. *Desgaigné*. Gloss. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Vagina, theca gladii. Vaginatus, exagitatus.* [Ita etiam apud Isidorum & Papiam. Primam nihilominus periisse syllabam primumque scriptum fuisse *Evaginatus, ex vagina extractus*, putat Grævius: nisi forsasse legendum sit *Vagulatus, exagitatus*; ex XII. Tabul. Legibus. Vide Festum in *Vagulatio*. Ut ut est *Vaginatus*, sensu opposito pro vagina insertus, occurrit in Statutis Eccl. Avenion. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 582. *Nullus prædictorum de cætero audeat portare gladium super vestem superiorem Vaginatum argenti, &c.*]

VAGINELLA, *Faba siliqua*, Matthæo Silvarico.

VAGIPALARE. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 83. *Si quis in hostem suum incidat, vel Vagipalantem, vel alium, qui juste requisitus rectum per omnia denegaverit. Vagans* dicitur c. 58. & 82.

VAGITARE, Vagari, discurrere. Isidorus Pacens. Episc. in Chronico æra 739. *Per Hispaniam e Palatio Vagitavit.*

¶ VAGITARI.

¶ VAGITARI. Gloss. Isid. *Vagitatur*, *violenter flet*. Grævius emendat, *Vagitat*, à vagio, vagito.

¶ VAGITUS, pro *Vagatus*, Discursus, vagatio. Litteræ Edwardi II. Regis Angl. ann. 1319. apud Rymer. to. 3. p. 789. *Fragilitatis humanæ compago tantis discurris Vagitibus & varietatibus temporum quatitur*, &c. Vide *Vagositas*.

¶ VAGIUM, ut *Vadium*. Vide in hac voce.

¶ VAGIVUS, Desertus, incultus. Charta an. 1115. apud Muraror. delle Antic. Estensi p. 318. *Offero in eadem ecclesia, hoc est, petiam unam de terra, partim aratoria, & partim Vagiva, & in parte cum silva super se habet*, &c. Vide *Vacantes* & *Vacuus*.

¶ VAGNA, Lagena, vas vinatium. Gloss. Lat. Gr. *Vagna*, *voga*, *cuppa*, βῦτλος. Vide *Galo*.

¶ VAGOSITAS, Discursus, vagatio, huc illuc itio. Arnonis Scutum Canon. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 30. *Adolescentes quoque cum de schola puerorum & de sub virga in conventum seniorum & capitularem disciplinam assumuntur non sua voluntatis arbitrio, non otio & Vagositati permittentur*. V. *Vagitus*.

¶ VAGULATUS. Vide supra *Vaginatus*.

¶ VAGULUS, Vagans. Gualvaneus Flamma apud Murator. to. 12. col. 1023.

. . . . . . Vagulosque per arva
Ad prædam doctos equites dat Crema Quirites.

VAGURRIRE, *Per otium vacare*, seu vagari, in Gloss. Arabico-Lat. [Gloss. Isid. *Vagurrit*, *per otium vagatur*.]

VAGUS, Servus fugitivus, nequam, Sambuco. Decreta Calomani Regis Hungariæ lib. 1. *Si Rex aliquem Vagum servum alicui donaverit*, &c. Mox: *Quicumque absque licentia Regis Vagum tenuerit*, &c. ... *Cum quis Vagum apprehensum tenuerit, à domino ejus primo exigatur*. In Lege Wisigoth. lib. 2. tit. 4. §. 9. servi fugitivi *à dominorum jure inlicite evagari* dicuntur: *In fuga vagare*, in Lege Longob. l. 1. tit. 25. §. 22. *Vagans homo*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 82. Vide Traditiones Fuldenses l. 2. tradit. 38. Codicem Theod. tit. *Si Vagum petatur mancipium*, ibi Jacobum Gothofredum, [& supra *Vagabundus*.]

☞ Alia notione *Vague* occurrit in Statuto Philippi VI. Reg. Franc. an. 1349. to. 2. Ordinat. pag. 313. *Lesdits gardes, ou l'un d'eux feront à la foire des la veille des trois jours, & y demeureront l'un d'eux jusques les plaidoiries soient faites; & deuëment delivrées & finies. Et quand il se partira ou Vague de la foire, leur Lieutenant y demeurera, jusques lesdits gardes, ou l'un d'eux y sera retourné pour le paiement*. Eadem leguntur in alio Statuto ejusdem Regis ann. 1344. ibid. p. 305. Ubi *Vague de la foire*, Nundinarum exitus significari videtur. Vide *Vacantes* & *Vacuus*.

¶ VAICELLA, ut *Vaissela*. Vide in hac voce.

¶ VAIERIA, ut supra *Vaeria*, Jurisdictio *Viarii*, vulgo *Viaria*, Gall. *Voirie*. Tertarium Montisfortis fol. 68. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. p. 738. *Hylarius de Fromevilla. Tenet de domino Comite gardam terræ suæ & domum suam, & Vaieriam de Autolio; & est homo ligius*. Vide *Viarius*.

¶ VAIERUS. Statuta datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 5. v°. *De quolibet pense Vaierorum laboratorum, soldi decem*. Vide *Vares*.

¶ VAILDA, an idem quod *Waisda*? Vide in *Guaisdium*. Polyptychus Fiscam. an. 1235. *Quando rusticus facit Vaildam in terra vilanagii, ... reddit de qualibet acra unum sexteriùm*. Rursum: *Et si Vailda facta fuerit in terra vavassoriæ, reddit tertium decimum denarium de valore Vaildæ*.

¶ VAILLENTIA, Valor, pretium, Gall. *Valeur*. *Ad Vaillentiam sexaginta librarum*, in Charta ann. 1232. apud Stephanor. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 798. Vide *Valentia* 2.

¶ VAIRUS. Vide infra in *Vares*.

¶ VAISELLUM, Vas quodvis. Chartul. S. Petri de Domina fol. 86. v°. *Istud prior retinuit per conventionem, si unam arcam & unum Vaisellum in eadem domo vellemus mittere, omnibus temporibus sine servicio nobis liceret habere*.

¶ VAISSELA, VAISSELLA, Vasa, supellex, à Gall. *Vaisselle*. Testam. Petri de Crozo Card. Archiep. Arelat. an. 1388. *Item volumus & ordinamus quod statim post obitum nostrum Vaissela nostra quæ erit, per executores nostros vendatur, pro debitis nostris persolvendis*. Statuta Capituli Ebredun. an. 1295. inter Instrum. to. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 184. *Fuit propositum in capitulo ipso per dom. Ebredunum Martini de injuria quam fecerant prædicatores de Sistarico super capellis, multis libris Vincentii Belvacensis & aliis libris, diversis calicibus, Vaissella argentea & anulis pretiosis*, &c. Statutum Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. to. 5. Ordinat. p. 7. *In Vaissella vero ac gallandis & aliis grossis operibus argenti*, &c. Vide *Vassella* & *Vessella*.

¶ VAICELLA, Eadem notione. Testam. Olivarii de Pennart Archiep. Aquensf. an. 1481. inter Instrum. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 70. col. 2. *Pro eadem fundatione lego primo centum marchas argenti, quæ sunt in Vaicella mea argenti, exceptis sex magnis meis taceis cum pede*.

¶ VAIXELLA, Pari significatu, In Charta an. 1420. ex Tabular. Angeriac. *Et sui successores valeant de Vaixella stagnea & aliis utensilibus conventui prædicto providere .... Et sui successores Vaixellam stagneam quamcumque, quæ de successione vel spoliis religiosorum nostri prædicti monasterii decedentium obvenerit, possint & valeant libere percipere*.

¶ VAISSELLAMENTUM, Eodem intellectu. Testam. Adalasiæ an. 1293. to. 1. Histor. Dalph. p. 197. col. 2. *Item volo quod .... omnia victualia mea & omnia Vaissellamenta mea argentea, & omnia jocalia mea argentea & aurea ... vendat, & pretium omnium eorum piis locis & personis distribuat*. Charta an. 1301. ex Tabul. S. Urbani: *Concedimus quod totum Vaissellamentum nostrum tam in ciphis argenteis, murreis, scutellis, platellis, coclearibus, quam in aliis quibuscumque vasis argenteis*, &c. Mandatum Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1311. to. 1. Ordinat. p. 481. *Nulli liceat usque ad annum aurea vel argentea vasa, seu Vaissellamenta fabricare vel fabricari facere*. Statutum Philippi VI. an. 1348. to. 2. earumd. Ordinat. pag. 292. *Que nulz orfevres ne soient si hardys de faire Vaissellement d'argent, fors d'un marc & au dessoubs, si ce ne sont calices, ou vaisseaux à Sanctuaires pour Dieu servir*. Aliud Johannis Reg. an. 1358. ibid. to. 3. p. 255. *Que nul billon, Vaissellemente; joyaux d'or & d'argent*; &c. *Vaisselmente*, in altero to. 5. p. 301. Charta an. 1302. ex Chartul. 21. Corb. fol. 101. *Et aura elle toute nos Vaissellemenche d'or & d'argent, si comme pos grans & petits*, &c. Testam. Caroli Comit. Valesii ann. 1320. *Item, je laisse à Loys mon fils toute ma Vaissellemente d'argent*, &c. Le Roman *de Cleomades* MS.

Mainte riche Vaissellemente
Trouverent bielle & noble & gente,
Pos, banas, & platiaulx d'argent.

Vide in *Vessella*.

¶ VAIXALLAMENTA, Eodem sensu. Testament. Guischardi de Bellijoco ann. 1331. ex Tabular.

Villæ-Franchæ: *Lego uxori meæ medietatem omnium garnimentorum, utensilium & superlectilium, & totius Vaixallamenta mea de argento.*

¶ VAISSILOMENTUM, perperam pro *Vaissellamentum*, in Testam. Odonis de Rossilione an. 1298. apud Marten. to. 1. Anecdor. col. 1306. *Exceptis tamen .... Vaissilomentis meis argenteis omnibus, &c.*

VAIVODA, VOYVODA, Dalmatis, Croatis, & Hungaris, est exercitus ductor; hodie vero promiscue pro quolibet exercitus vel ordinum ductore accipitur, ut apud Italos Capitaneus, ut Auctor est Jo. Lucius lib. 6. de Reg. Dalmat. c. 1. Joannes Leunclavius in Pandecte Turcico n. 71. *Vaivoda nomen generaliter significat Præfectum militum, quem Capitaneum vulgo vocant. Sed apud Hungaros, ut olim, sic etiam hodie, duæ sunt appellationes administrationum maximarum; una Bani, altera Vaivodæ. Vaivoda vero Præses dicitur, loco Regis administrationem habens in aliqua provincia, puta Transsilvania, Valachia majori, Valachia minori, &c. Vaivodas* Bulgaris tribuit Theophanes an. 24. & 33. Constantini Copronymi, & ex eo Hist. Miscella p. 700. siquidem βοϊλάδαι iidem sint cum iis, quos βοεβόδας vocant Constantinus Porphyrog. de Administr. Imperio c. 38. βοεβόδαι; Ducas c. 19. Vide Joannem Seldenum in Titulis honorariis part. 2. c. 2. n. 3.

☞ *Vaivoda* vel *Vorvoda* vox Illyricorum est, ut vult Carolus de Aquino ad vocem *Bani*, notans ductorem pugnæ, composita à nomine *Voj* vel *Boj*, pugna, & verbo *Vodit*, ducere. Vide *Voiavada*.

¶ VAJUS, ut *Vares*. Vide in hac voce.

¶ VAIVUS. Vide infra in *Wayf*.

¶ VAIXALLAMENTA, VAIXELLA. V. *Vaissela*.

¶ VAL, Color cineritius, in Gloss. Teuton. Schilteri ex Procop. lib. 1.

¶ VALANIA, ab Ital. ut videtur, *Baláne*, Gallice *forte de Chataignes*, Balanus. Statuta datiaria Ripeiiæ cap. 12. fol. 4. *De qualibet soma Valaniæ de pensibus viginti pro introitu vel exitu soldi sex.*

¶ VALARGIUM, Annonæ species. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus duas carterias speutonis & Valargii.* Vide *Balargus*.

¶ VALATUM, Fossa. Vide *Vallatum*.

¶ VALBIRE, & VALBUCIRE, pro Balbire & Balbutire, in Gl. Lat. Gr. *Valbio, Valbucio*, Ψελλίζω.

VALCATORIUM, Molendinum. Charta Ludovici II. Imper. an. 875. apud Ughellum tom. 6. Ital. Sacr. p. 1309. *Cum possessionibus & juribus, ... aquarum decursionibus, piscationibus, Valcatoriis, rupibus, silvis, &c.* Alia an. 962. apud eumdem to. 1. part. 2. p. 49. *Exhibens etiam ... liberam licentiam construendi molendina & Valcatoria ubicunque voluerint per totum Comitatum suum.* Ex his emendandum videtur Chronicon Pisanum, editum ab eodem Ughello, sub an. 1158. *Omnia balatoria juxta Arnum destructa sunt.* Legendum enim *Balcatoria*.

☞ *Valcatorii* nomine molendinum significari ex allaris haud certo colligitur: imo à molendino distinguendum esse suadere videtur Charta an. 962. jam laudata; quod D. *Brussel* monuit in Tract. de Usu feud. to. 1. p. 43. unde cum ipso aut aggerem esse facile crediderim, aut *exclusam*, locum scilicet ubi concluduntur aquæ, aut denique lignum quo aquæ continentur interpretabor. Vide infra *Varcatura*.

¶ VALCELLA, f. diminut. à *Vaccaria*. Vide in hac voce. Tabularium Aquicinense fol. 46. *Dederunt nobis Valcellam Dodonis quam tenebant ab ecclesia de Hamoncurt.*

¶ VALCHERIA, f. Idem quod supra *Valcatorium*. Regest. Campaniæ ann. 1256. fol. 26. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 43. *Dominus Joannes de Floriaco. Est homo ligius domini Campaniæ .... de omni justitia usque ad pilerum ultra Valcheriam Secanæ.*

VALDENSES, dicti quidam Hæretici, à primo eorum auctore *Petro Valdo*, cive Lugdunensi prædivite, qui sub peculiari paupertatis professione hæreses complures docuit, sub an. 1160. unde ejus sectatores dicti etiam *Pauperes de Lugduno*, aliisque subinde nominibus appellati, quæ peculiari commentario complexus est Gretzerus ad Scriptores contra eamdem hæresim ab eo edito ann. 1613. Monachus Vallis Sarnaii in Histor. Albigensium c. 2. *Erant præterea alii heretici, qui Valdenses dicebantur, à quodam, Valdio nomine, Lugdunensi, &c.* [*Waldenses* nuncupantur ab Alphonso de Castro lib. 4. contra hær. inter Conc. Hisp. to. 3. pag. 680. & in Statutis Astens. fol. 2.] De eorum erroribus, vide præter eumdem Monachum Vallis Sarnaii, Rainerum, Pilichdorffium, Lucam Tudensem, Ebrardum Bethuniensem, Bernardum Abbatem Fontis Calidi, Ermengardum, editos à Gretzero, Guidonem Elnensem Episcopum in Summa de Hæresibus; ex recentioribus Claudium Seissellum adversus Valdenses edit. ann. 1520. Joan. Chassaneum in Histor. Albigens. edit. ann. 1595. Balthazarum Lydium in Valdensibus edit. an. 1616. Joannem Paulum Perrinum in Histor. Valdensium edita ann. 1618. Columbum lib. 4. de Gest. Episcopor. Valentinensium n. 9. denique quæ habentur inter Rerum Bohemicar. Scriptores. [Iis adde Lexicon Hæres. Stockmanni. Eorum hæresis

¶ VALDESIA dicta, apud Limborch. Hist. Inquisit. Tolos. p. 230. *Abjuravit & renegavit omnem heresim & specialiter omnem Valdesiam, & promisit se nunquam redire ad eam.* Et pag. 232. *Detinebantur in muro .... pro dicto crimine Valdesia.*] *Vauderie* vocat Joh. Molinetus fol. 112. v°.

J'ay veu grant Vauderie
En Arras pulluler,
Gens plein de rederie
Par jugement brusler.

¶ VALDESTOLUM, Sella plicatilis. Locus est in *Clotbedrum*. Vide *Faldistorium*.

¶ VALECTOR. Vide in *Valere*.

¶ VALECTUS. Vide infra in *Valeti*.

VALEDICERE, VALEDICTUS, cui *Vale* dicitur, *Dire adieu*. S. Gerardus Abb. Sylvæ Major. in Vita S. Adalardi c. 5. *Quibus cum ipse Valediceret, & ipse Valedictus ab eis recederet, &c.*

VALEFACERE, Eadem notione, in Synodico adversus tragœdiam Irenæi c. 41. Idalius Barcinon. in Epist. ad Julian. Tolet. *Suggestionibus meis Valefactionem alternans sanctitudinis vestræ, &c.* Vita S. Roberti Abbatis Molismensis n. 8. *In quorum humilitate & paupertate non mediocriter ædificatus Episcopus & compunctus, Valefecit, & recessit.* Vita S. Theodardi Archiepisc. Narbon. apud Catellum p. 767. *Commendans eos Domino, & Valefaciens eis, Romam redire sollicite satagebat.*

¶ VALEDO, Valor, pretium, *Valeur*. Charta Manassis Episc. Aurel. an. 1163. ex Chartul. Miciacensi: *Verumtamen ad augmentanda memoratæ ecclesiæ gravamina, L. librarum Valedinem violenter rapuerat.* Vide *Valentia* 2.

¶ VALEFACTIO, Salutatio. Vide in *Valedicere*.

¶ VALEIA, Vallis, Gall. *Vallée*. Tabul. Majoris Monast. *Amalricus cognomine Crespinus, dedit nobis decimam omnium rerum quæ habebat apud Bessiacum,*

redecimam totius parochiæ quæ sua erat, & tria arpenna prati, ex quibus duo sita sunt in Valeia, &c. Vide infra *Valleya.*

VALENBRUNUS, Panni species. V. *Galabrunus.*

1. VALENS, Valor, pretium. Tabularium Bellilocense in Lemovicib. n. 175. *Et accepi à vobis pretium, juxta quod inter nos bene complacuit, vel aptificatum fuit, hoc est, tam in Valente, quam in argento solidos mille.* [Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 253. *Quod si præfatam terram eis warentizare non poterimus, mutuum ad Valens in aisiamentis fratrum, eis dabimus.* Charta an. 1042. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Si vero non potero, Valentem illam dabo in alio loco.* Alia ann. 1410. ex Schedis Præs. de *Mazangues*: *Totam illam magis Valentem donavimus.* Caffari Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 288. *Erat scilicet Valens librarum milliaria decem & septem.*]

2. VALENS, Magnanimus, fortis, Gall. *Vaillant.* Wippo de Vita Chunradi Salici an. 1028. *Et quidam bene Valens vir Conradus .... cum aliis interfectus est.* [Informat. pro passagio transmarino ex Cod. MS. Sangerm. *Et illæ galeæ habeant unum capitaneum Valentem hominem & boni consilii, &c.* Vide *Valorosus.*]

¶ VALENS, Gravis, magnæ auctoritatis. Concil. Pisanum an. 1409. apud Acher. to. 6. Spicil. pag. 300. *Secundum multorum Valentium Doctorum consilia.* Chron. Trivetti apud eumdem to. 8. pag. 625. *Honestas & Valentes personas assumpsit.*

1. VALENTIA, *Virtus*: ῥώμη, δύναμις, in Gloss. Gr. Lat. Alibi: σθένος, *Valentia, robur.* Gloss. Lat. MS. *Valentia, fortitudo, firmitas, robur.* Vox Latinis Scriptoribus nota. Macrobius Comment. lib. 2. c. 14. *Ut medicus, ut exercitator corporum, sanitatem vel Valentiam, quam ille agris, hic luctatoribus præstat.* Harigerus Abbas in Vita S. Landoaldi n. 6. *Mox ut illuc destinavit, Valentia totius corporis statim reintegrari meruit.* [Ratherii Veron. Episc. Serm. 1. de Quadrag. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 295. *Quale vero caput habet anima tua, quas manus, quos pedes, quæ alia membra? monstra mihi saltem si vales colorem ejus: si non vales, ego ejus tibi demonstro Valentiam.*] Utitur etiam Gregorius VII. lib. 1. Epist. 46. Charta an. 1239. in Regesto Comitum Tolosæ Cameræ Comput. Paris. fol. 120. *Quod fideles vobis & successoribus vestris Valentiam faciemus in placitis, & in guerris contra omnes homines, cum à vobis vel vestris fuerimus requisiti. &c.* Ubi *Valentiam facere*, est omnem vim adhibere, *Faire son pouvoir.*

☞ Rectius dixisset eo loci *Valentiam facere* idem esse quod infra *Valere*, juvare, auxilio esse. Hæc quippe formula est qua vassalli dominis suis in clienteclari professione auxilia consueta jurabant: quod ex sequentibus manifestum fit. Charta an. 1197. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1387. *Promitto vobis & ecclesiæ Aruleusi fidelitatem, & Valentiam, & adjutorium per bonam fidem de membris vestris & honore vestro & de avere.* Paulo ante legitur: *Quod erimus vobis adjutores boni & fideles defensores contra omnes homines & feminas.* Charta ann. 1212. apud Acher. tom. 10. Spicil. p. 180. *Præstabimus etiam vobis & successoribus vestris Valentiam & auxilium contra omnes personas.* Charta an. 1257. ex Schedis Præs. de *Mazangues*: *Quod teneantur ... facere de his quæ eis tradentur fidelitatem & homagium, cavalcatas, & Valentiam de placito & de guerra.* Quod alibi *sequi & juvare dominum de placito* dicitur. Charta an. 1283. tom. 2. Hist. Dalph. p. 27. col. 1. *Quod doret seu eis faceret auxilium, juvamen seu Valentiam in necessitatibus quæ eis occurrent.* Homagium ann. 1332. ex Schedis D. *de Remerville*: *Promisit dicta domina nutrix .... in perpetuum se præstituram Valentiam, consilium & auxilium.* Adde Spicileg. Acher. tom. 8. pag. 225.

2. VALENTIA, Valor, pretium, *Valance*, in Consuet. Aquensi tit. 9. art. 40. [Charta Innocentii II. PP. ex Chartular. Episc. Paris. fol. 35. *Ipse* (Abbas) *parrochianorum puniat excessus in Valentia ferculorum.*] Acta Innocentii III. PP. p. 11. *Darit ei Valentiam auri viginti millium unciarum.* Rogerus Hovedenus pag. 783. *De excaetis dom. Regis & earum Valentiis, & quis eas habeat, &c.* [Sententia an. circ. 1080. ex Bibl. Colbert. *Usque ad diem qua pliverunt dridam in manu Vicecomitissæ ad ipsam Valentiam quæ valebat in ipso die quo ipsum castellum accepit.* Charta an. 1235. ex Schedis Præs. de *Mazangues*: *Et nunquam in aliquo contravenire ratione majoris Valentiæ.*] Occurrit etiam apud Will. Malmesburg. in Vita S. Aldhelmi cap. 10. [Calmet. tom. 1. Histor. Lothar. inter Probat. col. 248. & alibi. Vide *Vaillentia.*]

¶ VALENTINENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum.*

¶ VALENTINI seu VALENTINIANI, Hæretici à Valentino quodam Ægyptio sic dicti, fabulis & Judæorum pariter & Platonicorum doctrina confectis celebres: adversario celebriores habuerunt S. Irenæum, S. Justinum Mart. Tertullianum aliosque. Horum deliramenta videre licet apud laudatos Patres.

¶ VALENTIUS, Magis. Charta an. 1069. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Offerent illis ad hoc in vicissitudine Grimaldum castrum in Fraxeneto situm, asserens illud Valentius Monasterio profuturum.*

VALERE, Juvare, auxilio esse. Hominium factum à Raymundo Principe Arausionensi Episcopo Tricastinensi an. 1274. *Et si dictus nobilis Raimundus de Bauxio, vel ejus successores ... nollent, vel non possent dictum Episcopum seu suos successores juvare, seu eis Valere de placito, seu de guerra.* Tabularium Barcinonense apud Marcam lib. 6. Histor. Benearn. cap. 8. num. 3. *Promitto, nec non convenio vobis & vestris successoribus per me & per meos successores, quod vobis Valeam & adjuvem vos, & vestros successores cum mea terra, & meis militibus & hominibus bona fide & sine enganno contra omnes homines, &c.* Le Roman d'Artus MS.

Tuit cil qui de ta terre sont,
Qui de toi fieus & terres ont,
Te deivent aider & Valer,
Si seront il en leur poer.

Raimundus Montanerius in Chron. Aragon. c. 79. *Que nos som obligats al Rey d'Arago cunyat nostre ab sagrament de Valer & ajudar ls contra totes les persones del mon, &c.* [Vide *Valentia* 1.]

VALITOR, qui Froissarti vulgo *Aidant*, Coadjutor. *Valedor*, in Consuetud. Cataloniæ MSS. & to. 13. Spicilegii Acheriani pag. 315. Charta Raymundi Comit. Tolosani an. 1242. *Et terram nostram supponimus, & nostros pariter Valitores, quos illos tantum intelligemus, qui de guerra ista nos emparaverint, & guerram nobiscum antea non habebant. Hæreticos autem & condemnatos de hæresi, nunquam nostros reputamus, vel reputabimus Valitores.* Ubi Catellus perperam, *Vassaus*, reddidit. Alia ejusdem Raymundi ann. 1233. *Vos & omnes vestros contra ipsos & omnes suos Valitores, seu coadjutores, ... adjuvabimus.* Charta Philippi Pulcri ano. 1299. in Regesto Constabulariæ Burdeg. fol. 234. *Consideratos, alligatos, &*

Valitores. Alia apud Marcam lib. 6. Histor. Beneharn. c. 5. n. 6. *Et ego Ildefonsus Rex jam dictus recipio vos Guillelmum de Montecatano, & filios vestros in mea emparanza atque adjuda, & ero vobis Valitor & adjutor de Biarnensi Vicecomitatu.* Joannes XXII. PP. to. 2. Epist. 1559. *Contra... complices, adjutores, Valitores, sequaces, & fautores eorum, &c.* Occurrit passim in Chartis. Le Roman *de Garin Voaillor* eadem notione dixit:

N'a en la route, ne ribaut ne garçon,
Més Chevaliers, & fieus de Vavassors,
Bliaut de paille ont tot li Voaillor.

¶ VALECTOR, Eadem notione. Litteræ Edwardi I. Reg. Angl. an. 1295. apud Rymer. to. 2. p. 690. *D. H. Comiti Baren. fideli vestro, ac utriusque nostrum speciali & præcipuo Valectori transmittebamus, &c.*

¶ VALERIANI, Nummi ab Imperatore Valeriano cusi, de quibus Trebellius Pollio in Claudio c. 17.

¶ VALERIUM. Vide infra in *Volarium.*

¶ VALESIA, ut *Valisia.* Vide in hac voce.

¶ VALESIANI & VALESII, Hæretici conjugium atque liberorum procreationem abhorrentes: unde seipsos aliosque etiam invitos castrabant, asserentes solos exsectos salvari posse. Horum parens fuit quidam Valens Arabs quem alii circa annum Christi 198. alii 240. vixisse tradunt. Vide Epiphanium Hær. 58.

¶ VALESTRIA. Vide infra *Vallestria.*

VALETI, VALECTI, appellati vulgo magnatum filii, qui necdum *militare* cingulum erant consecuti. Nam ut *Vassalli* iidem, qui postmodum *Milites*, quod in hac voce docemus; ita vassallorum filii *Vasseleti* dicti, ut & *Domicelli*, respectu parentum, qui *Domini* nude compellebantur, unde postmodum formata vox *Vasletus*, deinde *Valetus*, uti recte observatum à Pithœo in Consuetud. Trecens. Quod præterea firmant Scriptores aliquot à nobis laudati in Notis ad Vilharduinum pag. 274. apud quos *Vasletus* scribitur; uti etiam in Charta anni 1204. post Ordericum Vitalem edita p. 1058. *De Militibus & Vasletis de terra Comitis Roberti, &c.* In alia apud Spelmannum in hac voce: *Thomas filius dicti Radulphi* (Militis) *Vasletus in custodia Regis, qui similiter morabatur in servitio Regis cum fratribus suis.* Le Roman *d'Amile & d'Amy* MS.

Passa avans li gentis prous Vaslés.

Nobilium autem seu militum, atque adeo Procerum ac Principum filios, qui nondum militarem ordinem erant adepti, generatim *Valetos* appellatos in Notis ad Willharduinum docuimus, qui Imperatoris Constantinopolitani filium hac nomenclatura donat. Sed & ita non semel magnatum filios indigitant Poëtæ nostrates. Le Roman *de Rou* MS. de Guillelmo Notho Duce Normanniæ:

Guillaume fu Vallet petit
A Falese posé & norrit, &c.

Rursum:

O Guillaume fist Gui norrier
Dez que il fu Vallez petiz.

Alibi:

Et me fist avoir en ostage
Deus Vallez de noble lignage.
L'un fis, l'autre ert nevou Goudouine;
Encor les ai en ma sesine.

Alio loco:

N'ert mie Chevalier, encor ert Valleton.

Alibi:

Hue Chapet si fis l'ara asseurée,
Vallet ert, ne porqnant si fu l'evre hastée.

Idem de Henrico II. Rege Angliæ:

Cinquante-trois ans plus sa terre justisa
Emprés la mort son pere qui Vallet le laissa.

Alibi:

Trois Vallez out de son Seignor,
Robert clamerent le graingnor.

Le Roman *d'Alixandre* MS. de Filio Regis:

Li Vales entent la promesse,
Que lendemain aprés la Messe
Le veut son pere adober.

Le Roman *de la prise de Hierusalem* MS. de Vespasiani Imper. filio:

Sire, dist li Vallez, nel mettez en sejor,
Faites vos os semondre, &c.

Le Roman *de Guillaume au Court nez* MS.

Mes por cel Deu que je dois aourer,
Fet sen Guillaume sans nul arrestement,
O le Vales chevauchent belement.

[Le Roman *de Guillaume au Faucon* MS.

Jadis estoit un damoiseax,
Qui moult estoit cointes & beax,
Li Vallez ot à nom Guillaumes:
Chercher peust on vingt realmes
Ains con peust trover si gent;
Et s'estoit moult de hause gent:
Il n'estoit mie Chevaliers,
Vallez estoit: VII. ans entiers
Avoit un chastelain servi]

De Militum seu procerum filiis ita perinde alii. [Charta an. 1266. ex Tabular. Buzeii: *Geraudus Chaboz Valletus dominus Radesiarum. Nobilis quondam domina Eustachia mater mea domina Radesiarum, cum assensu dom. Gerardi Chaboz patris mei, &c.* Alia an. 1291. ex Tabul. Eccl. Dolensis: *Guillelmus de Rupeforti Vicecomes de Donges miles, & Theobaldus de Rupeforti ejusdem Vicecomitis filius, Valletus.*] Vide Testamentum Ælfredi Regis.

Eadem perinde nomenclatura donantur magnatum filii ab Anglicis Scriptoribus. Capitula Placitorum Coronæ Regis Angl. apud Rogerum Hovedenum p. 783. *De dominabus, & de Valettis & puellis, quæ sunt vel esse debent in donatione Domini Regis, & de valentiis terrarum suarum, & si quis eorum vel earum sit maritatus, & inquiratur cui, per quem, & a quo tempore.* Bracton. lib. 3. Tract. de Corona cap. 1. §. 3. *De Valettis & puellis, qui sunt & esse debent in custodia Domini Regis.* Infra: *De Vicecomitibus & Baillivis, qui ceperunt redemptionem de Valetis integrum feodum militis tenentibus.* Adde Fletam lib. 1. cap. 20. §. 19. 94. Ubi *Valecti* sunt militum filii.

¶ VALETUS dictus qui sine liberis erat. Exordium Monast. S. Martini Tornac. inter Instrum. to. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 66. *Ipse est Moninus, quem eo quod sine liberis esset, Valet cognominabant.*

¶ VALLETUS LEGUM, Qui in eo gradu est, ut videtur, ut ad Doctoratum aspirare possit. Charta an. 1292. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 336. *Raginardus de Monasterio legum Valletus.*

Universim vero sic pariter appellati, quos *Scutiferos* dicimus. [Homagia Castri-novi apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 122. *Jocelinus Pictavini Valetus. Fecit homagium ligium sine achaptamento.* Charta an. 1299. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 916. *Monsour Helyes de la Vergne Chevalier & Heliot Chenin Vallet pour soy & pour Gauvain son frere seigneurs de Lucac.* Alia an. 1293. ibid. p. 945. *Ge Jofreis de Lezignen Valet segnor de Chastelachart, &c.* Rursum alia ann. 1294. ibid. p. 968. *Peres Daneis de saint Sauvor en Aunis Valet & Johane sa femme, &c.* Adde Ry-

mer. tom. 2. p. 109. 995. & 1021. & Statuta MSS. Caroli I. Reg. Siciliæ cap. 173.] Constitut. Siculæ lib. 3. tit. 33. §. 4. *Ut dignitatum gradus & hominum qualitates, injuriis apertius distinguantur, statuimus burgensem seu rusticum, qui militem verberaverit, nisi probabitur, quod se defendendo hoc fecerit, manus detruncatione puniri; eadem pœna Valetto imminente, qui militem nobilioris gradus verberaverit.* Sanutus lib. 3. part. 10. cap. 8. *Ad cautelam autem Dominus Armeniæ ducentos equestres in nemora occultat, locuturus Principi duobus cum sociis, relicto seorsim cum cornu Valeto, &c. Valettos* autem sese appellitasse ipsos Scutiferos, declarant complures Chartæ descriptæ à Duchesnio in Historia Plessiaca.

Quod vero *Valetti* militibus ipsis in occasionibus bellicis ministrarent, eorumque arma ac scuta deferrent, unde *Armigeri & Scutiferi* passim appellantur, horum nomenclatura data deinceps honoratioribus famulis, quomodo etiam usurpatur à nostris. [Litteræ Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1295. to. 1. Ordinat. p. 326. *Bichio & Moncheto Guidy fratribus dilectis Valletis & receptoribus nostris, &c.* Comput. an. 1425. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 576. *Et in blodeo panno pro armigeris & Valectis Prioris de Johanne Bandye, &c.* Testam. Rotherami Eborac. Episc. an. 1498. in Lib. nig. Scaccarii pag. 679. *Sic quod generosi Valecti & garciones de camera habeant de propriis equis meis, secundum limitacionem executorum meorum.*] Asserus de Ælfredi rebus gestis pag. 24. *Et volo, quod armigeri mei cum Valectis, & omnes, qui cum ipsis in servitio meo existunt, ista distribuant modo supradicto.* Ubi alii sunt ab Armigeris. Thomas Walsinghamus p. 229. *Jussus autem exhibere captivum, cunctis admirantibus ministrum suum obtulit, qui ei astiterat, & more Valecti servierat, &c. Valettus Cameræ* Imperatoris, apud Petrum de Vineis lib. 5. Epist. 56. *Valettus Regis*, apud Ughellum tom. 9. p. 364. In Testamento Caroli Pulcri Regis Franc. ann. 1324. fit mentio *des Valez trenchans, Valez entiers, des valez servans de vin, des valez servans de l'escuelle, des valez de porte, des valez de forge*; in Testamento Ludovici Hutini Regis an. 1316. *des valez servans de sale, des valez de nostre chambre.* Sed hæc nota.

¶ VALETUS MERCATORUM, Institor, Gall. *Facteur.* Litteræ Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1309. tom. 2. Ordinat. pag. 160. *Si quis Valetorum suorum in dicta villa vel alibi matrimonialiter copularetur, & aliquas de denariatis aut mercaturis ipsorum mercatorum recelaret, aut alias alienaret, justitia loci in quo mercaturæ prædictæ reperirentur, tenebitur eas ponere in manu salva alicujus probi viri loci illius ubi reperirentur. Dicti mercatores & sui Valeti per nos, & gentes nostras à vi & violentia indebitis contra omnes & erga omnes custodientur.*

¶ VALETUS, Tiro, operarius mercenarius, Gall. *Apprenti, Compagnon.* Statuta Caroli V. Reg. Franc. pro Tonsoribus an. 1371. tom. 5. Ordinat. pag. 441. art. 9. *Que aucun barbier ne doit oster ou soustraire à un autre barbier son aprentis ou Varlet, &c.* Litteræ ejusd. Reg. an. 1372. ibid. p. 528. *Les Varlés du mestier de tixerrandrie.* Infra: *Les Varlés tixerans, &c.*

VAYLETUS, Armiger. Constitutiones Petri Ruthenensis Episcopi Legati Apost. pro Ecclesiis Cypriis an. 1313. c. 8. *Nec coronam lineam, ut Miles laicus, seu Vayletus clericus deferat.* De Valetis consule Seldenum de Titulis Honorariis 2. part. cap. 5. §. 47.

VALECTUS, Non omnino eadem notione apud Anglos. Fortescutus de laudibus Legum Angliæ cap. 29. *Quod in ea villula tam parva reperiri non poterit, in qua non est miles, armiger, vel paterfamilias, qualis ibidem Franclain vulgariter nuncupatur, magnis ditatus possessionibus, nec non libere tenentes alii, & Valecti plurimi suis patrimoniis sufficientes, ad faciendum juratam in forma prædicta; sunt namque Valecti diversi in regione illa, qui plusquam sexcenta scuta per annum expendere possunt, quo jurata superius descripta sæpissime in regione illa fiunt, præsertim in ingentibus causis, de militibus, armigeris, & aliis, quorum possessiones excedunt duo millia scutorum per annum.*

¶ VALLETUS, VALLECTUS, Famulus, Gall. *Valet*, hodierna notione. Charta Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1302. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 87. *Oportet eum, vel eam habere proprium Valletum seu famulum aut ancillam, qui serviant personis prædictis.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 385. *Cum uno Vallecto per me nominato ad serviendum eisdem Monialibus.* Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. Maii p. 567. *Et idem miles palafredum suum cum Valleto præmitteret, &c. Valetus pedes*, in Testam. Amedei Delph. an. 1355. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 323.

¶ VAYLETUS, Eodem sensu, in Testam. Roberti III. Comit. Claromont. an. 1302. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 307. *Legamus cuilibet de Vayletis, sommeleriis, ... sexaginta solidos Turonenses semel solvendos. Vaylletus*, in Miraculis MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil.

VALETRO, in Glossario Lat. MS. Reg. & apud Papiam, *Glutto.* Jo. de Janua: *Valetro, i. gluto, quia valet multum in lecacitate.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Valetro, Lecheur, Glouton.*]

¶ VALETTUS, VALETUS. Vide in *Valeti.*

VALETUDINARIUM, Quod alias in monasteriis *Infirmaria* dicitur. Gloss. Lat. Gr. *Valetudinarium*, ὑγιαστήριον, διαιτητήριον. Ugutio: *Valetudinarium, domus, in qua morantur infirmi.* Vox Senecæ, Columellæ, & aliis nota. Vita S. Austrebertæ Virgin. c. 3. de Moniali: *In stragulo ...., ad Valetudinarium deportaverunt.* In Miraculis ejusdem n. 1. *Cellula infirmarum* dicitur.

VALETUDO, VALITUDO, Facultas, potestas. Vita S. Isidori Hispalensis Episc. num. 18. *Qui quanto honore & reverentia à Romano Antistite & Cardinalibus fuerit receptus, non est nostræ differere Valetudinis.* Vita S. Guthlaci num. 27. *Omnem Valitudinem maligni spiritus ab eo depulit.* Vide Anon. in Mirac. S. Ursmari per Flandr. num. 4.

¶ VALETUDO, VALITUDO, Robur, virtus, auctoritas. Lambertus Ardensis apud Ludewig. tom. 8. Reliq. MSS. pagin. 603. *Ne forte superveniret* (Ghisnensis comes) *& eos in Valetudine & manu fortium ab opere removeret.* Charta ann. 1406. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 890. *Prout de premissis & aliis conventis lacius patet in publicis documentis manibus cujuslibet nostrum subscriptis ad majorem Valitudinem premissorum.*

¶ VALEXIUS, Hippopera, Gall. *Valise.* Conventiones civitatis Saonæ an. 1526. *Item pro qualibet salmata ..... dobletorum ac Valexiorum, cerarum, piperum, &c.* Vide *Valisia.*

¶ VALGIA, VALGIARE. Vide *Valgium.*

¶ VALGIS, *Foras versis, tumentibus.* Gloss. Isid. Male, uti monet Grævius; *Valgi* sunt qui crura habent inferius versa, quibus opponuntur vari. Vide Salmas. in Plinium pag. 603. edit. Traject.

VALGIUM, in Gloss. Latin. Græc. στρεβλόν. Gloss. Græc. Lat. στρεβλὸν ἐπὶ ξύλου, *curvum, uncum.* Hugo

Parisiensis de Instit. Novitiorum: *Sunt praeterea mille larvae, mille subsannationes, & corrugationes narium, mille Valgia & contorsiones labiorum, quae pulchritudinem faciei & decorem disciplinae deformant.*

¶ VALGIA, *pro Retorsione labiorum quam facimus quando deridemus aliquem*, in Gloss. Biblicis MSS. Anonymi ex Bibl. Reg. Hinc

¶ VALGIARE, VALGIRE, *Labia habere extrorsum prominentia*, ex Gemma apud Vossium de Vitiis serm. lib. 4. cap. 29.

¶ VALGUSTUS, *Fustis uncus*, male lectum apud Isidorum lib. 14. c. 9. pro *Valli, fustes sunt quibus vallum munitur.*

¶ VALIDARE, Validum reddere, Gall. *Valider.* Arestum Parlamenti ann. 1394. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 79. col. 2. *Litteram supradictam anni septimi, ut praefertur, revocatam aliqualiter, non Validabat, erat enim subreptitie impetrata.* Statuta Pallavic. l. 1. c. 40. fol. 50. *Neque juramentum per ipsos minores super dictis contractibus vel distractibus factum vel appositum, habeat Validare ipsos contractus, quantum est in praejudicium ipsorum minorum.*

¶ VALIDARE, Munire, Gall. *Fortifier.* Ripalta in Annal. Placent. apud Murator. to. 20. col. 872. *Et ita munitis per prius castellis & citadella, Validatis portis omnibus civitatis, magno cum apparatu & pompa abiit* (Facinus.)

¶ VALIDITAS, Valor, pretium, Gall. *Valeur.* Testam. S. Gennadii Episcopi Asturic. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 173. *Pomares, horta, Molina, ex integro Validitatibus praestitis, ... ab integritate sint propria monasterii S. Petri.* V. *Valentia* 2. & *Valutare.*

¶ VALIMENTUM, ut *Validitas*, ab Italico *Valimento*, eodem sensu. Chronicon Parmense ad an. 1281. apud Murator. tom. 9. col. 795. *Fuit ordinatum quod quilibet habens Valimentum* ccc. *librarum, mutuaret communi* xx. *solidos imperiales.* Statuta Genuens. lib. 1. c. 23. fol. 30. *Et insuper illam personam, qua dictam possessionem acceperit, condemnare debeat in decimam partem Valimenti rerum acceptarum.* Statuta Vercell. lib. 2. fol. 37. *Item statutum est quod aliquis creditor, undecumque sit, non possit petere vel exigere praetextu interesse vel alio aliquo modo vel causa, cujuscumque conditionis sit debitum Valimentum seu melioramentum monetae ab aliquo districtus Vercellarum.* Statuta crimin. Saonae c. 43. fol. 99. *Et ultra illum condemnare* (teneatur Magistratus) *in tanta quantitate pecuniae quantum erit Valimentum rei, de qua possessionem invaserit, vel occupaverit, facta aestimatione post accusationem juxta probationes legitimas fiendas à praedicto accusatore, cujus condemnationis, seu Valimenti, tertia sit injuriam patientis, &c.*

¶ VALIS, Planus, Gall. *Plat.* Guido de Vigevano, de modo expugnandi T. S. *Fiat bota una cum tergiis & orlis, ut dictum est supra. Sed ista bota sit totaliter rotunda, & sit longa brachiis duobus & alta brachio, & in medio ab una parte habeat parum Valis, ut homo possit supra sedere.*

¶ VALISIA, Hippopera, Ital. *Valigia*, Gall. *Valise.* Epist. Gregorii XII. PP. an. 1407. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 738. *Salvis Valisiis, navigiis, rebus, & bonis omnibus, &c.* Statuta datiaria Riperiae cap. 17. fol. 15. *Permittendo sese & eorum mercantias, vel res, fardellos, Valisias, salmas, ... temptare, perquirere, dissolvere, &c.* Vide *Vallegias.*

¶ VALIXIA, Eodem significatu. Chron. Estense apud Murator. to. 15. col. 400. *Juxta cameram erat quidem stallus pro Valixiis & aliis necessariis cum quadam robalta, in qua mittebant ligna & alia victualia.* Joh. Demussis Chron. Placent. apud eumdem tom. 16. col. 518. *Et hunc videntes stipendiarii & sacomani dicti dom. Comitis Virtutum quod Anglici erant sconfitti, posuerunt se ad derobandum equos & Valixias Anglorum.*

¶ VALESIA, Pari intellectu. Litterae Richardi II. Reg. Angl. an. 1298. apud Rymer. tom. 8. pag. 51. *Cum 50. equis vel paucioribus, & Valesiis, ac aliis rebus & hernesiis suis quibuscumque, &c.* Occurrit rursum pag. 161.

¶ VALISARIUS, Qui *valisias* portat, vel eas curat. Acta SS. tom. 4. Maii pag. 468. de Coronatione Bonifacii VIII. *Primo inceaunt Valisarii Caramalium suo ordine .... Tonsor & sartor Papae cum Valisiis rubeis, in quibus sint vestes, quae pertinent ad SS. Dominum nostrum.* Adde Ceremon. Rom. l. 1. §. 12. c. 2.

¶ VALITARE, Valere. *Valitant, valent*, in Gloss. Isidori.

VALITOR. Vide *Valere.*

¶ VALITUDO. Vide *Valetudo.*

¶ VALLADA. Johan. de Bazano in Chron. Mutin. apud Murator. to. 15. col. 596. *Pedites dictorum dominorum Vicariorum communis Mutinae iverunt in districtum Bononiae, . , ... disrobantes ibi bestias, Valladas, & vestes, & res alias in maxima quantitate.*

¶ VALLADERIUS, Fossor, cui fossatorum cura incumbit, qui fossis fodiendis vel reparandis invigilat, sic dictus à *Vallatum.* Vide in hac voce. Charta an. 1471. ex Schedis Praes. *de Mazangues: Injunxit modernis aestimatoribus ... quatenus .... vocatis prius partibus quae tanguntur, ... Valladeriis, magistris expertis, & aliis necessario evocandis, &c.*

VALLAGIA. Vita S. Geraldi Abbatis Grandis-silvae num. 4. *A mento denique usque ad verticem, non ferri; sed quae gravior erat, infirmitatis ligatus Vallagia, nusquam caput, nisi cum totius corporis circumferre valebat machina.* Ubi *Vallagiam* sepimentum quidam interpretantur.

¶ VALLAMEN, ut *Vallatum* infra. Gualvaneus Flamma apud Murator. tom. 12. col. 1019.

Regis vexilla fugient, times Vallamina Brixa.

¶ VALLAMENTA, Conditiones, quibus pactio aliqua *vallatur*, unde vocis origo. Charta ann. 1270. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 6. *Mandantes & praecipientes ex praesentatione compromissoria partibus ante dictis sub poenis & Vallamentis contentis in litteris compromissi, quatenus, &c.*

¶ 1. VALLARE, Obsidere. Charta Casimiri Reg. Polon. an. 1335. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 508. *Ipsorum castra, fortalitia & possessiones Vallare & expugnare tenebitur.*

¶ VALLARE CASTRUM, Militibus ad defendendum munire. Hist. Glabri Rodulphi apud Duchesn. to. 4. pag. 19. *Vallaverat enim illud* (castrum) *Landrici Comitis exercitus, nec non ejusdem loci familiares viri, hostium siquidem metuentes sacri gregis diremptionem.*

¶ 2. VALLARE, VALLATIO, Saltare, Saltatio. Vide supra in *Balare.*

¶ 3. VALLARE, pro *Vannare*, Ventilare, Gall. *Vanner.* Statuta Vercell. lib. 3. fol. 73. *Si receperit molinarius sive conductor ad macinandum quartaronos sex rasos frumenti cumunalis & bene cribiati sive Vallati, &c.*

¶ VALLATA, ut mox *Vallatum.* Charta an. 1343. to. 2. Hist. Dalph. pag. 470. col. 1. *Idem dom. Dalphinus aedificabit fortalitium, seu fortalitia hujusmodi, muros, Vallatas seu terralios faciet.*

VALLATORIUM, Projectum. Charta an. 1178. apud Ughellum tom. 7. pag. 410. *Et plenarie gradus fabricae habeatis, & cum ipse Vallatorium suum de*

unte se, &c. [Charta ann. 1266. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Actum Pisis ex parte Kinthica in claustro ecclesia sancti sepulcri super Vallatorio ipsius claustri, præsentibus, &c.*]

VALLATUM, VALLATUS, Fossatum, vel locus vallo septus. [Charta an. 1593. inter Instr. tom. 1, Gall. Christ. novæ edit. pag. 79. col. 1. *Et tangit muros civitatis & Vallatum.* Pactum inter Jacobum Aragon. Reg. & Berengarium Magalon. Episc. an. 1272. *Usque ad viam quæ est juxta dogam Vallati Montis-pessulani.* Tabul. S. Victoris Massil. *Ut quilibet habeat vel in futurum habebit plateas sive luegas juxta dogas Vallatorum murorum dictæ civitatis.* Charta an. 1090. inter Instr. Gall. Christ. to. 6. col. 352. *Refutas . . . . . duas tertias partes de feudis quæ tenuit Petrus Liecas de S. Petro extra Vallatos Montis-pessulani?* Statuta Arelat. MSS. art. 40. *Addentes quod Vallati qui in directum vadunt seu portendunt in Rodanum, &c.*] Tabularium Brivatense ch. 448. *Cum Ecclesiis in eodem Vallato, seu vico dicatis.* Eziminos Salanova Justitia Aragonum, de militum privilegiis: *Ad constructionem, refactionem, sustentationem & reparationem portarum villæ, Vallatuum, sive valvartium, & murorum tenentur.* Adde Observant. Regni Aragon. lib. 6. eodem tit. §. 1. & tit. de Munitionib. Charta Rutenensis an. 1307. ex Regesto 2. Philippi Pulcri Regis Franc. Chartophylacii Regii num. 4. *Et ex parte inferiori cum domibus Stephani Cantare, & cum Vallato dicti loci.* Alia an. 1309. ibid. n. 75. *Item 16. branchiatas Vallati seu fossati dicti castri, in quo sunt eres domus ædificatæ.* Alia num. 85. *Vallata, fossata, muros, fortalicia, &c.* Historia MS. bellorum Albigensium in Bibl. Regia pag. 51. *Mais ainsin que son estats arribats als dits Valats,* (supra, *les fossats*) *& en commensat de donnar l'assaut, &c.*

¶ VALATUM, Eadem notione, Provincialibus etiam hodie *Valat.* Charta ann. 1490. ex Schedis Præs. de *Mazaugues: Sequendo viale sive Valatum, &c.* Statuta Avenion. lib. 1. rubr. 48. art. 5. pag. 135. *Item quia deterioratio viarum, ut plurimum contingit culpa eorum, qui permittunt aquas suarum fossarum, seu, ut vulgo dicitur, Valatorum, per dictas vias defluere, &c.* Vide *Vallum.*

¶ VALLECTUS. Vide supra in *Valeti.*

VALLEGIAS. Ælfricus in Gloss. ubi de Vestimentis: *Vallegias,* ƿyneȝan. Italis *Valigia*, nostris, *Valise*, est Bulga, hippopera. [Vide *Valisia.*]

VALLEMACIA, Saltatio. Vide *Balare.*

¶ VALLENSES, Nummi sic dicti à valle Joachimica. Vide Schlegel. in Dissertat. de Nummis antiquis Gothanis, &c. pag. 19.

VALLESHERIA; Parentela interfecti, l. unus ex parte patris, & alius ex parte matris, apud Wallenses Anglicos: vox formata, ut *Inglisheria*, de qua nos alibi. Statutum Walliæ an. Edw. 1 2. cap. 4. *Quod proxima 4. villata propinquiores loco, ubi casus homicidii, vel infortunium contigerit, veniant ad proximum Comitatum, una cum inventore, & Valleshería, i. parentela hominis interfecti, & ibidem præsentent factum feloniæ, & casum infortunii, &c.* Sed aliud sonare videtur

WALECHERIA, in Charta Anglica apud Spelmannum: *Dicunt, quod est ibi Walecheria, quæ reddit de annuo redditu 3. lib. 12. den. ad festum S. Michaelis. Item in tota Walecheria sunt 4. homines, & quilibet eorum debet invenire unum hominem per 3. dies in qualibet septimana à festo S. Michaelis usque ad festum B. Petri ad vincula.* Significat, inquit Spelmannus, *Wallica pars*, ut videtur. Ego vero *Walechériam* idem sonare existimo, quod *Vacheria*, prædium certo vaccarum numero alendo idoneum. Vide *Vaccaria.*

VALLESTRIA, Valles. Papias MS. *Valestria, agrorum, sicut Campestria.* Edit. habet *vallestria.* Fulcherius Carnot. lib. 3. Hist. Hierosol. c. 59. *Circa gurgitem Italiæ multotiens naves assuescunt periclitari, & undique flabra commoveri, quæ de montanis per Valestria præcipitanter per anfractus subterraneos rite assuescunt intorqueri, &c.* Usitur S. Ambrosius [lib. de Fuga sæculi cap. 5. num. 31.]

¶ VALLETUS. Vide supra in *Valeti.*

¶ VALLEYA, Vallis, Gall. *Vallée.* Charta Fulconis Episc. Andegav. ann. 1337. in Tabul. S. Albini Andegav. *In terris de novo ad agriculturam redactis & aliis sitis in illa parte Valleya quæ ballivia S. Remigii vulgariter nuncupatur.* Vide *Valeia.*

1. VALLO, Vallis, *Vallone* Italis, nostris *Valon.* [Charta ann. circ. 1063. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Usque ad flumen aqua & usque ad Vallonem, qui vocatur de Lantrico.* Infra: *Dedimus etiam Vallonem ipsum, per quam cucurrit fons de Guirarda*] Occurrit in Chartis Italicis apud Ughellum tom. 7. Italiæ sacræ pagin. 109. 126. tom. 8. pag. 140. 361. & apud Rocchum Pirrum tom. 1. Notit. Sicul. pag. 311.

¶ VALLONUS, Eodem intellectu. Charta Gaufridi de Signa dom. *de Neaulles* diœc. Tolon. an. 1285. *Et quandam aliam terram quæ est in Vallono Ferranus, &c. De Valleno qui dicitur Bejarol*, in Charta ann. 1258. ex Tabul. S. Victoris Massil.

VALLONCELLUS, Valliculus, in Charta Roberti Comitis Montis Scabiosi an. 1068. & apud eumdem Ughellum tom. 7. pag. 196. Adde p. 361. Le Roman *de Garin* MS.

Garonville est fermée en un Vancel,
Sur une roche qui fu del tans Abel.

¶ 2. VALLO, Vallus, stipes, palus, Ital. *Vallo*, eadem notione. Acta S. Procopii tom. 2. Julii pag. 144. *Qui mox quasi Vallono percussus aut Bellonæ oestro, sine dilatione locum mutavit.* Statuta Montis Regal. fol. 313. *Item pro quolibet Vallo sol. den. octo.* In Glossis antiquis MSS. *Vallo, palos vinearum.*

¶ VALLONCELLUS, VALLONUS: Vide in *Vallo* 1.

¶ VALLUM, VALLUS, ut *Vallatum*, fossa, in Gasp. Barthii Gloss. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. pag. 242. ex Raimundi Agilæi Hist. Palæst. *Vallum quod à monte descendens, &c.* Charta an. 1348. apud eumdem tom. 5. pag. 567. *Et ultra hæc omnia castra, fortalitia, dominia, bona, vallos & villas cum suis attinentiis, &c.* Charta ann. 1047. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 480. *Item de sylva nostra, . . . quæcumque fuerint necessaria ad domos scilicet ædificandas vel restaurandas, ad cuppas, ad dolia, ad Vallum, ad naves, &c.* Vide *Vallo* 2.

¶ VALNA, Perperam fortassis pro *Valisa*, hippopera. Litteræ Henrici V. Reg. Angl. an. 1413. apud Rymer. to. 9. pag. 48. *Cum equis, harnesiis, Valnis, manticis, bouget, robis, &c.* Vide *Valisia.*

¶ VALNEARE, Vasconum pronuntiatione pro Balneare. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus unam cubam pro Valneando mulieres.*

¶ VALNUS, Φάλαγξ, Καράδρα, in Gloss. Lat. Gr. Sed legendum *Vallis*, Φάραγξ, ex Gloss. Gr. Lat. Καράδρα, *fossa, vallis.*

¶ VALOR, *Strenuitas, virtus bellica*, in Gasp. Barthii, Gloss. ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. pag. 309. Hinc

¶ VALOROSUS, Fortis, strenuus, Gall. *Valeureux:* Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom.

Digitized by Google

12. col. 702. *Sed Rex idem animo regio Valorosus, ignem gerens in manibus, sub tutela clypei processit ad portam primam castri ejusdem, posituras ignem in illa custodientium ad terrorem.* Vide *Valens* 2. & *Valunt* 2.

¶ VALOS, Panni genus. Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus duas displeydes sive giponas ciriti* (cirici) *nigri vocati Valos.*

VALVARTE, Propugnaculum, Hispanis *Balvarte*, nostris *Boulevart*, ex Germanico *Burg-wart*, quod burgum servat, tuetur. Salanova Justitiæ Aragonum in Observantiis, de Iofaotionibus: *Tamen ad constructionem, refectionem, sustentationem, & reparationem portarum villa, vallatuum, sive Valvartium, & murorum tenentur.*

VALVASOR, VALVASORSA, VALVASINUS. Vide *Vavasores*.

¶ VALUCA, Arena aurosa. Vide *Balluca*.

VALVE. Arnoldus Lubecensis lib. 6. cap. 6. *Nec defuit ibi* (apud Bohemos) *illud perditissimum hominum genus, qui Valve dicuntur, crudelitates suas & nequitias exercentes, de quibus loqui non est ædificatio, sed miseria.* Et lib. 7. c. 14. de Philippo Imp. *Contrahens secum auxilia pessimorum, qui dicuntur Valve, cum innumera virtute balistarum, &c.*

¶ VALUM. Iodex redituum Monast. S. Petri Corbeiensis: *Summarii qui minas & Vala hujusmodi advehunt, debent focatam.* Vide *Vallo* 2.

¶ VALUTARE, vox Italica, Æstimare, Gall. *Evaluer*. Charta ann. 1546. apud Rymer. tom. 15. pag. 101. *Solvere promisit . . . . in pecunia Valutata juxte Statutum Cæsarea Majestatis.* *Valne*, pro valor, pretium, in Charta an. 1332. ex Tabul. S. Martini Pontisar. *Jusques à la Valne & quantité de soixante solz Parisis.* Vide *Valentia* 2.

1. VALUUS, *Aqua ductus, per quem decurrit: vel janua, vel modici muri ante portam.* Papias. De priori significatu nihil succurrit; alter *valvam* seu fores videtur spectare; tertius *Velvartum*, seu nostrum *Boulevert*, de qua voce supra.

¶ 2. VALUUS, Fortis, strenuus. Diarium belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 147. *Communitas tamen Pragensis ut Valua juxta domum Ducis Saxonie expugnata, non tamen sine suorum damno, civitatem parva partis ingreditur, &c.* Vide *Valorosus*.

¶ 3. VALUUS, Villosus, Gall. *Velu*. Locus est in *Bigera*. Vide ibi.

¶ VAMBAL, Bambalio. Vide *Bambalo*.

¶ VAMMUM. Conc. Lillebonæ ann. 1080. apud Marteo. tom. 4. Aoecd. col. 118. *Nulli licuit inimicum quærendo, vel Vammum capiendo, vexillum vel loricam portare, vel cornu sonare . . . Nulli liceat in Normannia hausare facere, vel incendium, vel raptum mulieris, vel Vammum capere, quin fieret inde clamor apud eum, qui clamorem inde habere debuit.* An Clarigatio? Vide *Represalia*.

VAMPA, Flamma, ex Italico vocabulo, Danti & Petrarchæ familiari. Inscriptio in Conventu Minorum Bononiæ io Italia, apud Wadding. aon. 1340. num. 15.

Nam accensa lampas fundit necessario Vampas.

1. VANA. Tabularium Prioratus de Paredo in Ducatu Burgundiæ fol. 8. *Accepitque unum equum, & 30. solid. & unam Vanam, & unum barabu.* Fol. 24. *Et pro hoc acceperunt 5. solid. & unam Vanam.* [Stragulum acu punctum, ut videtur, Gall. *Courtepointe*, Provincialibus *Vano*. Vide *Vanna* 1.]

¶ 2. VANA, Bractea versatilis, Gall. *Gironette*, ab Angl. *Vane*, eadem ootione; quod à Saxon. *fana* deduci potest. Comput. ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 575. *Cum 11. ventilogiis, videlicet Vanys de tyn emptis de fabro de Cherlton ponendis super utrumque finem prædicti dormitorii, v. sol. 11. den.*

¶ VANACIARE, Delirare, desipere, vana dicere, Ital. *Vaneggiare*, Gall. *Rêver*. Acta S. Gerardi to. 1. Jun. p. 772. *Cum crederent quod Vanaciaret, nec quod tam longe ire posset, &c.* Vide *Vaniare* & *Vanizare*.

VANÆ PASTURÆ, Jus dicitur, quod tenentibus vel mansionariis alicujus tenementi, vel villæ seu prædii competit, animalia sua immitteodi, pascendi causa, in loca publica, prata, agros, silvas, & alia, quæ clausa non sunt, certis anni temporibus; cum scilicet fœnum à pratis, messes ab agris ablatæ sunt; vel in silvis, cum non vetita sunt ac defensa. Consuetudo Nivernensis tit. 3. art. 5. *Vaine pasture doit estre entendue, en chemins, prez, en prairie, despouilles, terres, bois, & autres heritages non clos, ne fermez, excepté toutefois ou & quand lesdits heritages sont de deffense par la Coustume.* Charta Simonis Ducis Lotharingiæ an. 1076. apud Hieron. Vignerium: *Vanam quoque pasturam quibuslibet animalibus eorum, per terram meam transeuntibus, & cætera usualia necessaria, &c.* De *vana pastura* agunt passim Consuetudines nostræ municipales locis, à Raguello indicatis. [Vide *Pastura* 1.]

¶ VANAGLORIARI, vox Italica, Jactare se, ostentare. *Se Vanagloriando quod prope portum Januæ venirent, &c.* In Annal. Genuens. Jacobi Auriæ apud Murator. to. 6. col. 586. V. *Vennere*. Hinc

VANAGLORIOSUS, Vir *vanam gloriam* aucupans, ex Italico *Vanaglorioso*. Gloss. Lat. Græc. κενόδοξος, *vanagloria*. Utitur Michael Scotus de Physionomia cap. 71. 76. 85. 100. 101.

¶ 1. VANARE, vox fori, Vanum reddere, Gall. *Annuler*, ut videtur. Charta an. 1351. *Plenam potestatem ad . . . . sententias quascumque interlocutorias & definitivas postulendum, Vanandum & audiendum.*

¶ 2. VANARE, pro Vannare, vanno purgare, *Vanner*. Statutum Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. pag. 394. *Ipse Marescallus personaliter interesse debeat, ut avena Vanetur.* Libertates Portis-Ursonis inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. pag. 640. *Molendinarius Vanat triginta boessellos, pronna placenta.* Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 764. *Ratione cujusdam servitii, quod in granario suo Vanando bleda sua facere debebam.*

¶ VANASSORES, mendosè pro *Vavassores*, apud Miræum tom. 1. pag. 191. col. 1. 2. pag. 192. col. 2. pag. 391. col. 1. & pag. 392. col. 2.

¶ VANATURA, Purgamenta, quæ ex tritico ventilato remanent, Picardis oostris *Hottons*. Vide *Hauto*. Charta an. 1258. ex Chartul. S. Vandreg. to. 2. pag. 1721. *Ego & hæredes mei habemus stremina & Vanaturas, exceptis tantummodo Vanaturis frumenti ordeum forense valentibus.* Vide *Vaneia*.

¶ VANCELLUS, pro *Valloncellus*, Valliculus, ni fallor. Vide in *Vallo* 1. Charta Raimundi Comit. Barcinon. an. 1016. in Append. ad Marcam Hispan. col. 997. *Et pervedit usque in ipsos Vancellos de Romaniano; & inde vertit usque ad mare.* Vide *Vauchellus*.

¶ VANDAGIA. Vide *Wandangia*.

¶ VANDALIENSES, Militum genus apud Anglos. Charta an. 1362. apud Rymer. to. 6. pag. 370. *Si contingat dom. Regem Castella & Legionis, Alfonsum filium suum, aut ipsorum hæredes, hominibus ad arma, castellanis, sagittariis, guietibus, Vandaliensibus, aut aliis indigere, &c.*

¶ VANDILAGO. Vide io *Andelangus*.

VANDOSITAS

VANDOSITAS. Vide *Bandositas.*

¶ VANEIA, Ipsa purgatio granorum, quæ vanno fit. Charta an. 1222. ex Tabul. Corbeiensi: *Concesserunt quattuor modios frumenti de territorio de Tanes in grangia sua ejusdem loci annuatim hæreditarie capiendos ad mensuram ejusdem villæ fusle ad fustem mensuratos, ad quamcumque Vaneiam voluerimus infra festum S. Remigii; & si una Vaneia non sufficeret, nos defectum capiemus ad primam Vaneiam subsequentem.* Vide *Vanatura* & *Vannatio.*

¶ VANELLA, Agger, ut videtur, Gall. *Chaussée.* Charta ann. 1297. ex Tabul. Augeriac. *Quarum domorum una sita est in Vanella quæ est extra arbergamentum quod fuit Arnaldi Geberi, per quam quidem Vanellam itur de minagio dictæ villæ versus arbergamentum aux Torsiez.*

VANELLUS. Avis species, *Vanneau*, de qua Fridericus II. Imp. lib. de Venatione cap. 2. 11.

VANGA, Sarcula. Ugutio & Jo. de Janua: *Vanga, genus fossorii, quia vagando fodit.* Glossæ MSS. *Vanga, pala cum ferro.* Lexic. Lat. Gall. *Vanga, Besche.* Italis *Vanga*, idem sonat quod *Bipalium.* Olla patella:

Sarcula, metra, ligo, traba, tribula, Vanga, securis.

[Ad calcem Codicis MS. not. 780. ex Bibl. Sangerm. legitur hoc distichum:

E manibus duris non me trahat incola ruris,
Quorum sunt juris traba, tribula, Vanga, securis.

Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 97. pag. 278. *Ligonum insopita cura, torquentes telluris viscera Vangarumque numerabile vulgus, mordaci terræ ruptura indulgens vigiliis, &c.*] Leges Burgorum Scoticorum cap. 125. §. 1. *Scamnum, scabellum, ... Vangam, securim.* Gregorius M. lib. 3. Dial. c. 14. *In horto monasterii fecit jactari ferramenta, quæ usitato nos nomine Vangas vocamus.* Et mox: *Facto autem mane ... hortum ingressus, quot Vangas jactari præceperat, tot in eo laborantes operarios invenit, ... qui inculta illius horti spatia, quæ inculta fuerant, coluerunt.* A Gregorio eadem habent Acta S. Felicis apud Bolland. 14. Januar. §. 1. Vide Petrum Crescentium lib. 1. de Agricult. cap. 6.

VANGA interdum pro nescio quo armorum genere accipitur. Gloss. Ælfrici: *Vanga, spada.* Vocabular. Anglo-Lat. an. 1440. *Spade, Vanga, fossorium.* Pro eo nempe gladio, quod instar fossorii erat; vel quod rustici ejusmodi fossoriis pro armis uti solerent. Gervasius Dorobernensis an. 1198. *Unde factum est, ut rustici impetiti, Vangis & fossoriis assueti, armis militaribus gloriarentur inviti.* Ejusmodi porro *Vangas*, nostri *Vouges*, videntur appellasse. Le Roman *de Garin* MS.

Hance un Voouge que entre ses mains tint,
Le bras senestre li a copé parmi.

Froissartes 2. vol. cap. 9. *Si estoient bien 700. lances, & 2000. d'autres gens, que nous appellons maintenant gros Vallets, à Vouges, dagues, & bastons d'armes.* [*Voulges*, in Charta an. 1430. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1019. *Jehan le Senechal conestable de Fougeres, & qui a la garde des portes de ladite ville à raison de son office, VI. h. à Voulges au Dellequet.* *Vouge* Nicotius interpretatur Venabulum lato ferro.] Vide *Panga.* Qui porro in bellis ea arma deferebant, *Voulgiers* vocantur in Chronico scandaloso, uti vocant, Ludovici XI. Regis Franc. p. 58. & 70. [*Veugiers*, in Recensione an. 1477. apud eumdem Lobinell. ibid. col. 1379. *Eonnet du Bout II. Vougiers, un coustilleur. Jehan de Quelen homme d'armes, II. Vougiers, I. coustilleur, &c.*] Idem porro videtur

VAGA, apud Anglos. Liber Anglicus inscriptus *Justice of peace* f. 77. v. *Scilicet gladiis, baculis, Vagis, falcastris, arcubus, & sagittis. &c.* [Vide *Vougelus.*]

VANGAMENTUM, Vindicta, vindicatio, ultio; ex Gallico *Vangement*, vel ut hodie obtinet, *Vengeance.* Charta Fundationis Capituli S. Martini Artonensis in Arvernia an. 1048. apud Phil. Labbeum tom. 2. Biblioth. p. 754. *Sed si tale forisfactum mihi aut aliis illi Canonici, vel illorum Clerici, seu homines eorum fecerint, & rectum facere noluerint, infra 14. dies Vangamentum non capiam, & in his 14. diebus admonebo illos duos vel tres per me, aut per unum Missum in Capitulo illorum duas vices, ut rectum faciant.*

¶ 1. VANGARE, pro *Vagari*, ut videtur. Memoriale Potestat. Regiens. ad ann. 1250. apud Murator. tom. 8. col. 1117. *Et Regini iverunt ad Novem & combusserunt terram, & Vangaverunt undique, & ceperunt multos homines & jumenta.*

¶ 2. VANGARE, Terram *Vanga* seu ligone versare, vox Italica, Gall. *Becher.* Chron. Bergom. apud eumdem Murator. tom. 16. col. 875. *Vangabat in campo Monacharum S. Bernardi, &c.* Hinc

¶ VANGATA, Ipsa actio terram ligone versandi. Statuta Mutin. Rubr. 135. fol. 24. v°. *Statutum est quod Pontesellus, qui vadit per braidam dom. Raineris de Nonantula, per tres Vangatas ab hominibus de Nonantula cavari debeat.*

VANI, Pennæ species in avibus, Italis *Vanni*, de qua sic Fredericus II. lib. 1. de Arte venandi cap. 50. *Numerus itaque pennarum in unaquaque ala est 26. quatuor magis propinquæ corpori, quæ dicuntur Corales; & postea 12. quæ dicuntur Vani, firmiores & duriores coralibus, & alterius coloris & figuræ. Demum versus extremitatem alæ aliæ sunt 10. quæ forinsecæ dici possunt; hæ sunt firmiores, duriores, & longiores illis, quæ dicuntur Vani; ultima harum decem dicitur Saxellus, &c.* Adde cap. 46. 51. Vide Oct. Ferrarium in *Vanni.*

¶ VANIARE, Vagari, vana dicere. Vide supra *Vanaciare.* Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. pag. 125.* *Repausa ergo tuam mentem, ne vadas Vaniando, fige te in amore benigno.* Vide *Vanizare.*

VANIASTUTUS, Ματαιόφρων, in versione Confessionis Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani, apud Baron. an. 811. 51.

VANILOQUIUM, Ματαιολογία, *Frustratio*: ματαιολόγος, *Vaniloquus*, in Gloss. Græc. Lat. Leo III. PP. Ep. 1. *Omnes rationem reddituri sunt Domino de Vaniloquiis.* Occurrit in 1. & 2. ad Timotheum, ut *Vaniloquus*, in 1. ad Titum, in Capitul. Aquisgran. an. 789. cap. 69. in Capitul. 1. Caroli M. incerti ann. cap. 36. &c. [*Vaniloquens*, in Oberti Cancell. Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 302. *Istos videtis Vaniloquentes, & de uno ad aliud sine mora transeunt.*]

¶ VANIRE, VANNUERE, Vannare, Gall. *Vanner.* Gloss. Lat. Gr. *Vanio*, Βράσσω. *Vannuo*, λικμίζω.

VANITARE, VANIZARE. Jo. de Janua: *Vanitare, vanitatem dicere, vel vanitando laudare.* Unde nostris *Vanter, se vanter.* S. Augustinus lib. de Quantit. animæ cap. 23. *Vanitas est fallacia, Vanitantes autem vel falsi, vel fallentes, vel utrique intelliguntur.* S. Bernardus de Morib. Episc. cap. 2. *Et nos Vanitando peritis, & nos spoliando perimitis.* [Gozechini Epist. apud Mabill. tom. 4. Analect. pag. 366. *Ergo arguis in me levitatem Vanitantis animi, qui velut hac illac fluitans vacare desideret, & gloriolari, pro eo quod Leoginum nostrum tantopere laudaverim.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vanitare, dire vanité, vanter, ou en vanteur loer.*]

VANIZARE dixit Ivo Carnotensis Epist. 66. *De vestra benevolentia plus justo præsumentes, Vanizando dicam, quod juxta petitionem Turonensis Archiepiscopi, eum consecrabitis, &c.* Vide Ægid. Menagium & Oct. Ferrarium in *Vantare*.

VANITAS. Gloss. Græc. Lat. φαντασία, *vana visio, imago, Vanitas, visus.* Glossæ antiquæ MSS. *Filacteria, Vanitas.* Qua postrema notione vocem hanc usurpat Gaudentius Brixiensis Tract. 4. *Veneficia, præcantationes, suballigatura, Vanitates, auguria, sortes, &c. Vanitatem,* pro mendacio, usurpasse Ciceronem, Tacitum, & alios, observatum ab Octavio Ferrario in Orig. Linguæ Ital. in *Bugia*.

VANITIES, pro *Vanitas*, apud Ammianum lib. 21. pag. 180.

¶ VANITAS, Lassitudo, virium defectio, Gall. *Abatement.* Consuet. Fontanell. MSS. *Nobis autem conceditur post matutinas redire ad lectum, ne somnum quem corpori fragili subtraheremus, resumere per diem lassitudine & Vanitate compelleremur.* Nostri *Estre vain* eodem intellectu dicunt. Le Roman *de Robert le Diable* MS.

> *Mais sa bielle fille la bloie*
> *Ne fait de nul deduit samblant:*
> *Ains a le cuer Vain & dolant.*

¶ VANIUS, Vagus. Leges Norman. cap. 19. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 190. *Si quis bovem, vel asinum, vel aliquam rem suam adiraverit, quæ ab aliquo Vania fuerit inventa, si detentor eam suam esse asserit, &c.*

¶ VANIZARE, ut supra *Vanaciare.* Bonincontrus in Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1172. *Cum crederent quod Vanizaret, nec quod tam longe esse posset, &c.* Vide alia notione in *Vantare*.

VANLEHEN. Vide *Fahnelen* & *Feudum vexilli*.

¶ VANLEUGA, pro *Banleuga*, Gall. *Banlieue*, Modus agri, cujus finibus loci alicujus immunitas vel jurisdictio terminatur. Vide *Bannum leuga* in *Bannum* 3. Charta an. 1350. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Aurelian. *De Consuetudine ecclesiæ nostræ Carnotensis communiter observata in villa & Vanleuga Carnotensi.*

¶ 1. VANNA, Straguli species, vulgo *Vanne* dicta. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. tom. 3. Jun. pag. LVII. *Habeantur & teneantur in promptu Vanna, linteamina, coopertoria, & aliæ decentes vestes, ultra illas quæ pro lectis nostris sunt ordinata.* Ita etiam legendum in Statutis MSS. Capitulorum S. Victoris ann. 1216. & 1294. ubi *Vanoa* legit D. *le Fournier*: *Item vestitis staminеis, braccis & caligis & cincti, sicut consuetum est, dormiatis, linteaminis, Vannas & coopertoria non tenentes, nisi necessitatis causa.* Capitul. ann. 1294. *Calcaria, lectus, matalacia, Vannas, flansadas, lapides pretiosi, &c.* Semel & iterum *Vanoa* occurrit in Inventario ann. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*, ubi perinde emendo *Vanna*. Vide *Vana* 1.

¶ 2. VANNA, ut infra *Venna*, ni fallor. Regest. Episcopat. Nivern. ann. 1287. *Item quilibet qui vendit archas Vanna scilicet situlos, tinas, criles, bussellos, debet in festo S. Cirici 11. den.*

¶ VANNATIO, Purgatio frumenti aliorumve granorum, ut supra *Vaneia.* Chron. Bonæ Spei pag. 293. *Illi de Bona Spe aliam triturationem, seu Vannationem expectare tenebantur.*

¶ VANNELLUS. Vide infra *Vannus*.

¶ 1. VANNERIA, pro *Banneria*, Vexillum. Tabular. Æduense: *Et nihilominus dicti commissarii Vanneriam seu vexillum dicti actoris in dictis temporibus elevari & deferri per dictam villam Lugdunensem, ac si dictus actor Archiepiscopus foret Lugdunensis, fecerant.* Vide in *Bandum* 1. & *Vannulum*.

¶ 2. VANNERIA, à Gall. *Vannerie*, Locus ubi vanni & alia quæ ex vimine fiunt, conficiuntur. Charta an. 1273. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 25. col. 1. *Item terram quæ est in Vanneria, ... cum cuneo dicta Vanneria, usque ad domum Johannis le Flament.*

¶ VANNIUM, pro *Bannium*, vel *Bannum*, Gall. *Ban*; Proclamatio. Conc. Salmant. ann. 1335. inter Hispan. tom. 3. pag. 589. *Vannia autem in jure contenta fieri volumus isto modo: quod contrahentes vel veniant ad ecclesiam, vel ecclesiam (sic) foris ipsius, videlicet in Missa, aut debita hora Missæ ibidem populo congregato, prædicta Vannia, ut est moris, per presbyterum publicentur.* Ubi de solemni futurarum nuptiarum proclamatione agi nemo non videt. Adde *Bannum* 1. col. 979.

¶ VANNIUS, f. ab Hisp. *Vaño*, vel *Baño*, Balneum: nisi sit nomen loci. Charta inter Conc. Hispan. tom. 3. pag. 168. *Et concludit per illum flumen usque intrat Lor in Syla, & item ad aquaria & per Vannios.*

¶ VANNUERE. Vide supra *Vanire*.

¶ VANNULUM, Vexillum minus, ut supra *Vanneria* 1. Charta ano. 1328. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. pag. 275. *Conferentes eidem ac infeodantes & investientes .... per sceptrum regale, sub Vannulis & vexillis, ut est moris.*

¶ VANNULUS, diminut. à Vannus. Gloss. Lat. Gr. *Vannulus*, ϑρίναξ, λικνάριον.

¶ 1. VANNUM, Pars navis. Contractus initus inter S. Ludovicum Reg. Franc. & Venetos ann. 1268. *Et habet duos paradisos, & unum Vannum & supervannum coopertum & duos pontes.*

¶ 2. VANNUM, pro *Bannum.* Charta Goscelini Archiepisc. Burdigal. inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 323. *Itaque illius & quorumdam religiosorum virorum consulta supradictum locum consecrando justitia Dei & nostra Vannum imposuimus.*

VANNUS, VANNELLUS, Mensuratum species, in *Vanni*, seu *ventilabri* speciem forte confecta. Ermentarius Monachus lib. 2. de Vita S. Filiberti c. 14. *Advecta est deinde in vase, quod Vannus vulgo dicitur, quædam fœmina duplici damnata incommodo, &c.* Libertates MSS. Villæ S. Desiderii in Campania ann. 1228. *Vannellus carbonis minuti vendetur 5. solidis tantum, & continet in se duodecim Vannos per mensurationem Scabinorum.*

¶ VANOA, pro *Vanna.* Vide in hac voce.

¶ VANTA, ut *Venda.* Vide *Venda* 1. & 3.

¶ VANTALLUM, ut infra *Ventalum.* Charta ann. 1209. ex Tabular. S. Nicasii Remens. *Debemus habere & retinere imposterum Vantalla essaverie vivarii nostri.*

¶ VANTARE, Vane ostentare. Glossæ MSS. apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 29. *Jactare dicitur pro Vantare.* Quod à vento, vel potius à venditare efformatum docet ibidem Vossius.

VANTARIUS. Charta sub Edw. II. Reg. Angliæ, apud Spelmannum: *Richardus Rockesley miles tenebat terras Seatonia per serjantiam esse Vantarium Regis (in) Gascoign, donec perusus fuit pari sotularium pretii 4. den.* id est, dum trivisset par calceorum 4. den. Ubi idem Spelmannus: *Vantarius, præcursor; ut vantarius Regis est assecla Regis, qui cæteros suos assectas prægreditur, the kings fore footman.* Vim vocis fateor me non assequi; nisi *Vantarius* ponatur pro *Ventarius*, qui tributa Regia in Vasconia recipiebat, ita ut *serjantiæ* species fuerit. Vide *Ventarius*, in *Venda*.

Digitized by Google

¶ VANTBRAS. Charta Henrici V. Reg. Angl. to. 4. Hist. Harcur. p. 1440. *Reddendo nobis & eisdem heredibus nostris unam cerotecam de plate pro dextra manu & unum Vantbras pro dextro brachio.* Ubi excidisse existimo literam A, ita ut legendum sit *Avantbras*. Vide *Antebrachia*.

¶ VANTUS. Vide in *Wantus*.

VAPORARE, pro *Calefacere*, non semel dixit S. Ambrosius lib. 4. Hexaëmer. cap. 5. at cap. 3. pro *exurere* usurpavit. Auctor antiquus Vitæ S. Lupicini Abbatis Jurensis n. 5. *Ut dum alii quotidie flabris scandali jam per elationem Vaporatum accendunt*, &c. Gloss. Medic. MS. Reg. cod. 1486. *Vaporatio, calefactio.*

¶ VAPORATORIUM, Vaporarium, hypocaustum. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 524. *His diebus fuit maxima tempestas Venetiis, ... ut .... multa Vaporatoria, multa domus, multæ turres corruerint aut corrupta fuerint.*

VAPORUS, Vaporiferus, apud Prudentium.

¶ VAPULARI, pro Vapulare. Acta SS. Savini & Cypriani to. 3. Jul. p. 194. *Suspendantur, exungulentur & Vapulentur à capite usque ad talos.* Translat. S. Athanasii apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 1067. *Qui mox exterritus evigilans, excitavit socios suos: Vapulati sumus, dilectissimi, inquit.*

¶ VAQUALIS. Tabularium Camalar. diœc. Anic. *Mansus Rasapota à la Liger reddit pro carcio* XII. *den. & sex Vaquales.* f. Moneta minutior vacca insignita, ut Benearnensis.

¶ VAQUERIUS. Vide supra *Vacquerius*.

1. VARA, Species aucupii fluvialis. Charta Occitanica ann. 1311. ex 47. Regesto Tabularii Regii num. 130. *Item ordinavit, quod quicunque de cætero capient aves in aliquo dictorum stagnorum cum quadam arte vocata Vara, drechuram sive pulmentum consuetum domino, in cujus aquis aves prædicta capientur, solvere teneantur, dato quod alibi cum avibus sic applicassent; & quod de cætero nullus erit ausus aves aliquas capere cum quadam arte vocata emplumailhe, sive capusiera, sive cum quibusdam aliis artibus antiquis, arte tamen prædicta Vara dumtaxat excepta.* Vide *Varus*.

¶ 2. VARA, Semita, Gall. *Semier*. Statuta Avenion. edit. an. 1612. rubr. 54. de via præstanda, art. 1. *Sequatur Varam propinquiorem viæ publicæ.* Ibidem: *Si de vineis agatur, quæ parvis semitis (vulgo dictis Vares) circumdantur*, &c.

¶ 3. VARA, ut infra *Warda*, Custodia. Charta Rudolfi Episc. Halberstad. an. 1147. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. pag. 6. *De singulis mansis duo maltra frumenti & unum anserem advocatus singulis annis recipiat hac conditione ut in legitimis placitis suis homines sub observatione quadam, vulgo dicta Vara, astare & respondere non cogat.* Vide Gloss. Schilteri in *Wara*.

¶ 4. VARA, WARA, Bonitas, valor: quod de monetis dicitur earumque sinceritatis examine, in Charta Ludovici Ducis Brandenburg. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. p. 5. *Si vero denariorum dictorum monetariorum Varam decreverimus adhibere, hoc nusquam licebit fieri, nisi in eorum fabrica, vel in capsorum assere eorundem .... Nullus etiam dictis nostris monetariis Varam inferre præsumat, sine nostro consensu.* Charta an. 1364. apud eumdem tom. 1. p. 364. *Vendidimus pro viginti & septem marcis Wara Querfordensis in nostra ecclesia profectum utiliter redditus quatuor mansor.* *War*, verus, in Gloss. Teuton. Schilteri.

¶ VARANNA, Facultas venandi cuniculos aut lepores, idem quod *Warenna*. Charta ann. 1153. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 273. *Varannas quæro, & alia multa qui contra me exercent in ipso castro ipsi & ministri ejus. Varenna* editum inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 173.

VARANTIA. Vide *Garantia* 1.

¶ VARANTIZARE. Vide in *Warantus*.

1. VARARE, vel VARIARE, dicitur flumen, quod *divaricatur*, seu in duos alveos finditur, apud Gromaticos p. 295. Mago & Vegoia Agrimensores: *Sunt & alii pontes in vicinalibus & privatis viis, quorum alvei Varantur.*

¶ 2. VARARE, vox Italica, Navem mari committere, Gall. *Lancer un vaisseau.* Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 495. *Statim Varatæ fuerunt galeæ* x. *denuo factæ.* Rursum col. 503. *Omnes galeas Varari fecit* (Potestas) *& eas necessariis omnibus ordinari.* Statuta Massil. lib. 1. cap. 46. *Constituimus ut commune Massiliæ habeat vasos magnos & parvos ad naves, & ad alia ligna Varanda, eosque teneat bene aptatos, & paratos* (ad) *Varandum, expensis communis, & quicumque navem aut aliud quodcunque lignum Varare volent à modo, illud Varent cum dictis vasis dumtaxat*, &c.

VARBALLUM. Jura & Consuetudines Normanniæ c. 17. de *Verisco*, seu jure naufragii: *Ex eo Dux habet .... omnem piscem ad Varballum, qui ad terram pervenerit.* Ubi editio Gallica: *Et tout poisson, qui par lui vendra à terre, ou qui aura esté prins à terre.* [*Vaballum* editum apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 188.]

VARCATURA. Charta Guillelmi filii Rogerii Ducis Apuleiæ ann. 1142. apud Ughellum tom. 8. p. 417. *Et dictum molendinum cum parte Varcaturæ suæ, & cum integro sedio, ... & cum lignaminibus eidem molendino sufficientibus ad aptandam Varcaturam solum pro palata ejusdem molendini*, &c. Ubi *varcatura* idem valet, quod *virgatura*: (nostri *vergne* dicunt:) virgæ scilicet & ligna, quibus fluviorum aut stagnorum ripæ continentur: nisi sumi debeat pro aggere ipso seu *transitu* ad molendinum: Italis enim, maxime poëtis, *varcare* est transire, ut *varca*, & *varco*, iter, transitus. [V. *Valcatorium*.]

¶ VARCHETTA, ut supra *Vacheta*; nisi sit pro *Barchetta*. Vide in *Barca*. Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 366. XXXIX. *galeas, decem Varchettas, &* IV. *naves festinanter præparari faciunt.*

VARCINATICUM. Charta Ludovici Pii lib. 2. Chronici S. Vincentii de Vulturno pag. 682. *De quibus una est donatio, quam Lupus Dux ad prædictum sanctum locum fecit de Varcinatico, id est, animalia, quæ exigebantur ad mensam Principis Ducatus Spoletani.* Idem Chronicon pag. 685. *Obtulit quoque præceptum, ... & de clausura in Marsis, & de Vuarcinatico, id est, animalia, quæ exigebantur ad mensam Ducis Spoletini.* Idem videtur, quod *Barganaticum* in Charta Caroli M. Vide in hac voce.

¶ VARDECLOQUE, à *Warda*, custos; & *Cloque*, campana. Statuta scoteriæ in Tabular. Audomar. *Veniat quolibet sero infra sonum campanæ quæ pulsatur in ecclesia nominata Vardecloque.*

¶ VARDONUS, Pars calcei, f. ab Italico *Guardone*. Statuta Saluciar. collat. 5. c. 146. *Statutum est quod quilibet caligarius, seu fieri faciens subtulares ad vendendum in Saluciis, teneatur & debeat facere seu ponere eisdem subtularibus soleas de schina corii grossi, & in eis ponere Vardonos de schina corii grossi, & hoc intelligatur in subtularibus grossis: in subtularibus vero subtilibus debeat ponere soleas de corio breato, cum Vardonis corii breati.*

¶ VARE, ut infra *Varus*. Vide *Vervicune*.

VAREA, Tributi species. Statuta Venetorum lib. 6. c. 68. *Quod vertitur .... ne damnum patronorum & aliarum mercationum, propter dacia, nabula, & Vareas*. Ibidem: *Vaream non dari, nisi de rebus, quæ in quaterno Scribani descripta sunt: nisi ii libri aut furto ablati, aut in mare projecti sint: præterea de armis ac harnesiis*. Agitur etiam de *Varea* pluribus c. 73. 74.

¶ VARECH. Vide in *Wreckum*.

¶ VARECTUM. Vide *Warectum*.

¶ VARENDA, VARENDATIO, VARENDATOR. Vide *Warantus*.

VARENNA. Vide *Warenna*.

¶ VARENS, VARENTARE. Vide *Warantus*.

VARES, seu *Varios* vocant, murium Ponticorum speciem quamdam *qui ventre tantum albi sunt, dorso subfusculo*, ut ait Julius Scaliger in Aristotel. ubi de *Muribus Ponticis*. Hos *Vares* vocat Josephus Barbarus in Itinerario ad Tanaim p. 456. *Sibelinos, Armelinos, Dossos, Vares, vulpes, & id genus animalium alia illi offeremus*. *Veergares*, seu *Vairs gris*, appellasse videtur Benjaminus Tudelensis in Itinerario, uti à nobis observatum in Dissertat. 1. ad Joinvillam. Hinc *pelles Variæ*, & *vestes Variæ*, apud Scriptores. Arnulfus Lexoviensis: *Procedis interim inter cilicia pauperum fratrum & sordes, cartularis filius sericis adornatus & Variis*. S. Bernardus de vita & morib. Relig. cap. 10. *An non posset dormiri, nisi supra Varium stratum, aut sub peregrino coopertorio?* Will. Brito lib. 9. Philippid.

Et quas huc mittit Varias Hungaria pelles.

Cæsarius Heisterbach. lib. 6. c. 5. *Vestimenta ejus satis despecta erant, & humillima, non grisea, non Varia, sed ovina*. Synodus Monspessulana an. 1258. c. 3. *Et qui tonsuram dimiserint, aut in habitu non vixerint clericali, vestes Varias deferendo, vel alias Clericos non decentes*. Rogerus Hovedenus p. 642. *Et quod nullus post proximam Pascha utatur Vario, vel grisio, vel sabellina, vel escarleta*. Albertus Stadensis, & Historia Archiepiscopor. Bremensium an. 1183. *Et sufficienter Archiepiscopum excusavit, videlicet quod Varium non ferret, nec cum suis vestibus alicui erogatis, mantellum Cleri aut Militis induisset, &c.* Concilium Saltzburgense ann. 1386. cap. 6. *Hinc est, quod firmiter inhibemus, ne Clerici in publico utantur Vario, vel illud deferre præsumant, nisi in dignitatibus fuerint, vel Canonici Ecclesiarum Cathedralium, vel in gradu magisterii scientia fuerint constituti*. [Computus an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. CLXXXIII. *Et pro furura Varii minuti ad capam de camelino, ad S. Andream*, c. s. *Pro furura minuti Varii ad supertunicale quod habuit tunc*, LXX. s. Statutum Humberti II. an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 406. col. 2. *Item, pro folraturis raubarum Nativitatis erunt necessarii* DCCCC. *Varii, & pro illis Paschatis*, DCX. *Varii, pro illis O SS.* DCX. *Varii*. *Pelles varia*, in Tabular. S. Vincentii Cenomanens.] Vetera Statuta peagii Parisiensis: *Pelleterie de toute bonne robe Vaire, dont la pour est Esclavonasse*. *Vari Sclavonia*, apud Rollandinum in Chronico lib. 2. cap. 14. Adde lib. 1. cap. 13.

¶ VAIRUM, VAIRUS, Eodem intellectu. Johan. Demuss. in Chron. Placent. tom. 16. Murator. col. 580. *Aliqua domina utetur mantellis ... fodratis de zendallo vel Vairis*. Tabular. SS. Trinit. Cadom. *Omne verecum quod exciderit apud Oistrehan, aurum vel Vairum, vel mantellum sine atachia, &c.* Convent. civit. Saonæ an. 1526. *Pro aliqua quantitate pellium affaitarum, Vairorum, dolsorum, &c.* *De grisio seu Vairo*, in Tabul. Maclov. an. 1415. Statuta Scabinorum Maceriarum ad Mosam: *Le cent de Vairs deu IIII. den.*

¶ VAIUS, Ital. *Vaio*, Eadem notione. Joh. de Bazano in Chron. Mutin. apud Murator. tom. 15. col. 605. *Erant vestiti de scarleto fulcito de pellibus Vajorum*. Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. tom. 4. p. 615. *Nullus audeat in vestibus seu caputiis forraturam portare de Vais albis vel de grisis*.

¶ VARUS. Chron. Parmense apud Murator. to. 9. col. 820. *Commune eidem fecit & donavit unam robam Varam pretio* x. *lib. imperialium*. Memoriale Potest. Regiens. ibid. col. 1154. *Indutum erat corpus ejus de bono drappo de scarleto cum pulchra pelle Varea, & cum una capellina Vara de scarleto cum pulchro pallio*.

¶ VAYRUS, in Constitut. Frederici Reg. Sicil. cap. 88. *Possint portare Vayros in caputio vel birreta*. Adde cap. 89. & 105. Statuta Astens. collat. 12. c. 109. fol. 36. v°. & Marten. to. 3. Anecdot. col. 89.

¶ VEYRUS. Computus ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 273. *Cuidam pellipario per manus Francisci sartoris pro pennis de Veyro robarum domini & Comitissa consortis domini, &c.* Infra: *Pro Vayro pro dom. Comitissa, &c.*

¶ VARESCDUM. Vide in *Wreckum*.

¶ VARETA. Joh. Demussis Chron. Placentinum apud Murator. to. 16. col. 579. *Qualibet domina communiter habet tot annulos & Varetas auri cum lapidibus pretiosis, &c.* Nescio an sit pro Italico *Barena*, vel *Garetta*.

¶ VARGAIGNE, vox Gallica pro *Bargaigne*, ut monuit Vir eruditissimus *Falconet*, Pactum, fœdus, tractatio, Italis *Bargagno*, Anglis *bargain*, stipulatio, contractus: unde Scriptoribus medii ævi *Barcaniare*, *Barganniare*. Vide supra in his vocibus. Statuta pro pistoribus Atrebat. an. 1355. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 512. art. 24. *Quiconque crelera Vargaigne en la chité (cite) il doit venir pardevant le Majeur d'Arras & les Esquevins & Jurez sur sains, qui le celera (crelera) loyaulment.*

VARGI, Latrunculi indigenæ, Arvernis. Sidonius quippe lib. 6. Epist. 4. ait, *Vargorum nomine indigenas latrunculos nuncupare* Arvernos suos; neque alii videntur ab iis, qui

WARGI dicuntur in Lege Salica & Ripuaria, hoc est, *expulsi de pago*, banniti, qui latrocinio vivebant. Lex Salica tit. 57. §. 5. *Si quis corpus jam sepultum effoderit, aut exspoliaverit, Wargus sit, hoc est, expulsus de eodem pago, usque dum eam parentibus defuncti convenerit*. Ubi Glossæ interlineares Codicis Thuani habent *dejectus*. Eadem, quæ Salica, habent Lex Ripuaria tit. 85. §. 2. & ex utraque, Leges Henrici I. Regis Angl. c. 83. *Et si quis corpus in terra, vel nosso, vel petra ... exspoliare præsumpserit, Wargus habeatur*. Boxhornius à Punico *Farkia*, seu Hebræo *Perek*, vel *Pherek*, rapina, vocem deducit. Camdenus in Britannia ait, se invenisse in Glossario Ecclesiæ Landavensis *Veriad* Britannice latrones appellatos, hincque *Vargos* dictos putat. Wendelinus à Latino *vagus* littera R, interposita. Multa de hac voce commentatur Savaro ad laudatum locum Sidonii, cujus vestigium agnosco apud Innocentium III. PP. lib. 13. Epist. 95. & in Bullario Casinensi to. 2. p. 242. *Cæterum cum Vargum Vadarem ad monasterium pertinere testes utriusque partis ostendant, &c.* Ubi *vargus* videtur esse Italicum *varco*, vel *varca*, iter, transitus, unde *varcare*, transire: quas voces quidam à *varca*, pro *barca* deducunt. Est enim Italis proprie *var-*

care, fluvium vel montem pertransire. Potest etiam à *vargis* vox deduci, qui pro vagis sumuntur.

WARGANEUS, Extraneus, alienigena, cujusmodi sunt *Vargi*, extorres, & banniti, & à patria sua facti exules. Charta Udonis Episc. Tullensis an. 1069. apud Hier. Vignerium in Alsaticis p. 128. *Alienigena, id est, Warganei, qui manseriut in banno, dabunt Comiti* 4. *denarios, &c.* Ab eodem denique fonte, non insulse opinor

WARINGOS, Anglo-Danos, de quibus suse egimus ad Villharduinum n. 89. qui ex Anglia à Normannis expulsi, Byzantinorum Impp. obsequio sese manciparunt, arcessit Spelmannus, qui ita appellatos putat à Saxonico, seu veteri Germanico, ac proinde Gallico *papian*, quod est *imprecari*, *execrari*, unde *Waringe*, Angli maledictionem & anathematizationem vocant, ita ut *Varingi*, perinde ac *Vargi* exules fuerint & *banniti*, seu, ut verbo utar Orderici Vitalis lib. 4. *extorres*: eosque Normanni, voce Anglica tunc recepta, & probrosa, *Vargos* & *Varingos* appellarint. Licet porro *Varingi*, quos Byzantini Scriptores βαράγγως vocant, iisdem non semel, ut & Willelmo Malmesburiensi lib. 2. de Gestis Anglor. c. 13. *Angli* dicantur, Anglo-Danos fuisse constat, tum ex ipso Villharduino, cui *Angleis Danois*, tum ex Saxone Grammatico lib. 12. sub ann. 1098. cui *Danica vocis homines* dicuntur, satis perspicuum est. Tametsi alii Κέλτας, seu *Celtas*, appellent Scriptorum plerique, ac præsertim Pachymeres lib. 7. c. 35. extremo, & quos laudavimus ad Villharduinum & ad Annam Comnenam, quia scilicet ita etiam Germanos indigitabant. Vide *Warengangi.*

☞ Eamdem originationem nomenclaturæ maris Balthici, quod Russis *Mare Waregicum* dicitur, tribuit Eccardus in Lege Salica p. 243. quod scilicet piratæ celebriores, *Wargi* nuncupati, ab ea regione prodierint.

¶ VARGUUS, βλαισὸς, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Valgus*: nisi sit pro balbus; Italis quippe *Varguo* blæsum sonat.

¶ VARIA, pro *Baria*, Argenti massa, Gall. *Lingot, barre d'argent.* Epitome Chron. Casin. apud Murator. tom. 2. pag. 366. col. 1. *Item secunda vice* CCCLXV. *libras argenti, & tredecim mille aureos, & duas Varias argenteas ponderis librarum* XXX. *&c.*

¶ VARIARE FORUM, Jurisdictionem pro libitu mutare. Alphonsi Reg. Aragon. Epist. an. 1429. inter Concil. Hispan. tom. 3. p. 660. *Ita quod de commissis vel committendis per eos excessibus, forum Variando ad votum, à nemine punitione debita valeant coerceri.* Vide *Varare* 1.

VARIATOR, Ποικιλτὴς, in Glossar. Græco-Latin. ποικίλλω, *Vario.*

¶ VARICA, Struma. Vide *Gangula.*

¶ VARICARE, Transgredi. Gloss. Lat. Gr. *Varicat*, ὑπερβαίνει. *Varicat, divertit, ambulat*, in Gl. Isid.

¶ VARICATIO, διϊσταγμός, in Gloss. Lat. Gr. & Græc. Lat. διϊσταγμὸς, *hesitacio, Varicatio, dubium.* Melius in Cod. Reg. *Variatio.*

¶ VARICOSUS, *id est Curvus. Varix est vena quæ facit hominem curvum*, in Gloss. MSS. S. Andreæ Avenion.

VARICUS, Morbi species. Stephanus de Translat. S. Maurini Abbat. num. 10. *Puero cuidam morbus, quem dicunt Varicum, densa visum caligine obnubit, & oculorum munus extinxit.* Videtur legendum *Variolam.* Vide in hac voce.

¶ VARIEGARE, Variare, ornatus varietate distinguere. Utuntur Ausonius & Apuleius non semel.

¶ 1. VARIETAS, Dissentio, Gall. *Different.* Oberti Cancellarii Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 309. *Nam inter nos Varietates, quæ ortæ fuerunt per universum Archiepiscopatum nostrum, hi consules in civitate ita caute & sapienter omnia tractaverunt, &c.*

¶ 2. VARIETAS, Astutia, calliditas. S. Irenæi vetus Interpres lib. 4. c. 41. n. 3. *Dixit sic progeniem viperarum, secundum similitudinem horum animalium in Varietate ambulantes & lædentes reliquos.*

3. VARIETAS, Invalitudo, *Indisposition.* Lex Ripuarior. tit. 83. §. 2. de impotionato: *Si autem mortuus non fuerit, & Varietatem seu debilitatem probabilem ex hoc in corpore habuerit, &c.* Vide *Inæqualitas.*

VARINGAGA. Vide *Guaringaga.*

VARIOLA, [Boa, Medicis, Gall. *Petite Verolle.*] Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam: *Species turpedinis, quam vulgus Variolas dicit.* Constantinus African. lib. 2. Pantechn. c. 14. *Variolæ sunt multæ pustulæ in toto corpore, aut ex majori parte dispersæ, aut in uno membro, in aliis non. Antiqui vocant has ignis carbones: Siculi Filias ignis.* Marius Aventic. *Hoc anno morbus validus cum profluvio ventris & Variola Galliam Italiamque valde afflixit.* Vide Miracula S. Ludgeri Episcopi Mimigard. n. 29. 33. lib. 2. Miracul. S. Bertini cap. 13. [Bern. Thesaurarium apud Murator. to. 7. col. 767.] & Salmasium de Anno climacterio pag. 726. *Variolas* Græci ἐκθύματα & ἐξανθήματα vocant.

¶ VARIOLUS, Eadem notione. Miracula B. Jacobi Philippi to. 6. Maii p. 171. *Joanna .... ob Variolum lumen amiserat oculorum.*

¶ VAYROLA, Eodem intellectu. Miracula S. Yvonis tom. 4. Maii pag. 572. *Macula nata fuit in oculo puellæ post assumptam infirmitatem qua vocatur Vayrola.* Vide *Picota.*

¶ VAYRORA, Pari significatu. Acta S. Francæ to. 3. April. p. 384. *Cæcitas occasione Vayrorarum exorta, per S. Francam est curata.*

¶ VARIOLOSUS, Punctis *variolarum* deformis. Appendix ad Agnelli Pontific. apud Murator. to. 2. p. 214. col. 1. *Statura pusillus, oculos habens parvos, magnum os, & magnos dentes habens, Variolosus in facie, &c.*

VARISCAPIUM. Vide *Waterscapum.*

1. VARIUS, Equi color. Ugutio: *Equus varius, qui habet vias colorum.* Claudius *Corte* Italus lib. 1. *del Cavalerizzo* cap. 16. *Del color vario & misto: i pelami varii & misti sono quelli, che sono composti de i quarto colori suddetti: & io gli chiamo misti & varii, per cio che anno i peli talmente misti, & posti insieme & colorati, che impossibil quasi sarebbe, over difficil molto, il bianco dal nero, ò dal rosso saper con l'ochio dividere, ò discernere, ò dire.* Palladius de Agricultura in Martio c. 13. de equis, & eorum coloribus: *Sequentis meriti, Varius cum pulchritudine, nigro, vel albineo, vel badio mistus.* Gesta Consulum Andegav. c. 8. n. 7. *Ipse & quidam suus Miles equitans Varium equum.* Occurrit etiam in Testamento Ermengaudi Comitis Urgelli apud *Diago* lib. 2. de Comitib. Barcinon. cap. 73. Le Roman *de Gaydon* MS. de equo vario:

Ferrans li rand Vairon qu'il ot pardu.

Infra:

Et Amanfrois sor Vairon d'Aquilée.

Rursum:

Estouls de Langres sist ou Vair de Cataigne;

Et Bernard sist sor le Vair d'Alemaigne.

Ibidem:

Le bon cheval, qui ot la crope Vaire.

Le Roman *de Vacce* MS.

Et gainguer destriers blaus, & Vairs, & ferrans.

Cheval vairon, in Testamento Balduini Comitis Guinensis an. 1244. apud Duchesnium.

Tribuitur etiam aliis animalibus. *Oves variæ, arietes varii, & maculosi*, quibus opponuntur *unicolores*, Genes. c. 30. ubi Gr. ποίκιλα, Scholiastes vero ποικίλων, ψαρόν. Veteres Glossæ: *Varia*, ποικίλα πάρδαλις. Fragmenta Petronii: *Rusticus varium porcum perdiderat.* Eadem Gesta Coss. Andeg. cap. 12. n. 1. *Quidam nobilis dictus Vacca varia.* Cusmas Pragensis p. 5. *Ibi Dux vester duobus Variis bubus arat: unus bos præcinctus est albedine, & albo capite: alter à fronte post tergum albus, & pedes posteriores habens albos.* Vide *Farius*, *Ferrandus*, *Vacca*, *Vares*.

¶ 2. VARIUS, Leprosus. Fortunatus in Vita S. Germani Episc. Paris. to. 6. Maii p. 778. *Cui ... facto de ipsis maleficiis Vario, etsi mors vitam non abstulit, tamen signum mortis infixit.*

¶ VARIX. Vide supra *Varicosus*.

¶ VARIXATUS, Varius. *Penna acuta Varixata*, in Chron. Mutin. apud Murator. to. 15. col. 606.

¶ VARLARE, f. pro *Vallare*, rem fide interposita asserere. Vide *Vallamenta*. Litteræ procuratoriæ ann. 1348. ex Chartulario 21. Corbeiens. fol. 193. v°. *Dantes dictis procuratoribus nostris, ... potestatem ... testes ex parte adversa productos reprobandi ac suos testes salvandi, compromittendi, compromissum sub pena & fide Varlandi ac compromissum ..., prorogandi.* Aliæ Litteræ procuratoriæ de eadem re ibidem fol. 192. v°. concessæ à Maria Blesensi Ducissa Lothar. *Donnons auctorité .... de veir jurer tesmoings, de bailler reproeuces & salvations, de faire tous essoines, ... de pascesier & compromettre par foy & par paine de valonger ledit compromis.*

¶ VARMIGRISUM, Muris Pontici pellis. Leges Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. pag. 187. *Lapides pretiosos, insuper escallatam, Varmigrisum & pelles sebellinas, &c.* Vide *Varet*.

¶ VARNAZONUS, Vestis genus. Statuta Placentiæ lib. 6. fol. 80. v°. *Item de aliquo Varnazono drapi integri, &c.* Infra *Guarnazonus* dicitur. Vide in hac voce & *Guarnellum*.

1. VARO, & VIRO, pro *Baro*. Tabularium Aquense apud Marcam: *Consilio & voluntate sui Varonis Olivarii, qui ejusdem Castelli & Burgi possessor erat & dominus.* Observat idem Marca lib. 6. Hist. Beneharn. c. 24. n. 6. Sancium Guillielmi Comitem Vasconiæ in Charta fundationis S. Petri Generensis vassallos suos *Virones* appellare, ut insinuet hanc vocem à *Vir* deducendam. Vide *Baro*.

2. VARO, *pro stulto*. Papias.

¶ VAROLUS, Animal quoddam, cujus mentio est in Vita S. Bernardi to. 2. Operum ejusdem col. 1288. edit. ann. 1690. *Transiens autem per quamdam villam, audivit ab incolis loci illius, duas feras immanissimas, quæ vulgo Varoli, in nemore proximo desævire.* A variis fortasse maculis sic dictum existimo.

¶ VARONIA, pro *Baronia*. Vide *Rici*.

¶ VARONUS, Italis *Varone*, Piscis genus, Gobius, Gall. *Goujon*. Statuta Placent. lib. 6. fol. 79. v°. *Item pisces minutos, botulos, Varonos, &c.*

¶ VARRENTARE, VARRENTATIO. V. *Warantus*.

VARRIUM. Vide *Barrium*.

¶ VARTIVUS, στρεβλός, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Vartinus* ex Vulcanio. Gloss. Græc. Lat. στρεβλὸς, ὁ μὴ ὀρθὸς ἄνθρωπος, *Versutus, perversus, Varinus.*

¶ VARVASSURI. Vide in *Vavassores*.

VARUS, *Septum ad capiendas bestias, ubi retia ponuntur, vel pallium varium.* Papias. Vide *Vara* 1. & *Vervecune*. [Occurrit alia notione in *Vara*.]

VAS, Sepulcrum subterraneum cameratum, Sarcophagus ex lapide vel marmore, quomodo Arverni & Lemovices etiamnum *vajos* dicunt. Lex Salica tit. 17. §. 3. *Si quis mortuum hominem aut in petra, quæ Vasa ex usu sarcophagi dicuntur, super alium miserit, &c.* Vetus Inscriptio: P. ÆLIUS VALERIANUS HOC VAS DISOMUM SIBI ET FELICITATI POSUIT, ET TRIBUNAL EX PERMISSU PONTIF. PERFECIT. Gregorius Turon. lib. 1. Miracul. c. 89. *Factum est autem, ut impletis diebus in basilica B. Vincentii sepeliretur, in qua ipse sibi vivens Vas deposuerat.* Idem de Gloria Confessor. c. 35. de Tumulo cujusdam puellæ: *Quo facto, ut Vas illud clausit operculo, &c.* Josephus Sacerdos in Hist. Translat. SS. Ragnoberti & Zenonis cap. 3. *Gaudio magno repleti collegerunt præfati venerabiles Sacerdotes ossa Ragnoberti Pontificis, elevantesque de sepulchro, ... novo in Vase posuerunt.* Sed hoc loco videtur esse *feretrum*. Historia Cœnobii Vieoniensis c. 15. *Vas quoddam, Feretrum vulgo vocatur, ipso consentiente & cooperante addiraverunt auro ac argento, ac pretiosis lapidibus decoratum: cujus rei causa ne tanto Vase vacuo remanente frustra laborasse dicerentur, ubicumque potuerunt ab Ecclesiis tam vicinis quam longinquis Sanctorum corpora perquirentes, magnam ex his copiam aggregaverunt.* Vide Raimondum Montanerium in Chronico Aragon. c. 153. Ita etiam usurpat Alcuinus Poem. 104.

VASCELLUM, Eadem notione. Vetus Inscriptio 1108. 6. DEPOSITUS. P. XII. IN VASCELLO ET MAISA, &c.

VASA autem videntur appellasse majores lapides. Sampirus Astoricensis Episcopus in Hist. Hispan. *Tunc Ecclesiam in Compostella, ... quam construxerat Rex Aldefonsus magnus ex lapidibus, ex luto opere parvam Rex iste præcipitavit, & ex calce quadratisque lapidibus, marmoreisque columnis, sive Vasis, construxit eam valde pulcherrimam.*

¶ VAS, pro qualibet re; quo sensu non semel occurrit in Scripturis sacris. Missale Franc. apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 315. *Fiant omnia ista protectione tua tuta atque defensa, potens Domine, Vasa.*

VAS, Corpus. Julius Africanus lib. 3. Histor. Apost. *Quid mihi & tibi Quirine Proconsul, ut mitteres me ad hominem, qui non modo extradere ab hoc Vase inimicum etiam suis me virtutibus incendere potest!* Utitur præterea lib. 7. p. 94.

¶ VASA CHRISTI, Sanctimoniales. Eigil in Vita S. Sturmii sæc. 3. Bened. part. 2. p. 269. *Quemadmodum a viris satis fidelibus, immo Vasis Christi, illius viri principia & conversationem .. agnovi.* Hinc Donatus Vesontionensis Episc. regulam ab se concinnatam inscribit Sanctimonialibus Iussanensis Cœnobii, quas *Vasa Christi* [illegible] vocat.

VASA INFIRMIORA, Sequior sexus, feminæ. S. Pachomius in Regula: *Si sæculares homines, aut debiles, aut Vasa infirmiora, id est mulierculæ, venerint ad ostium, &c.* Utitur rursum infra. [Addit. 2. ad Capitul. c. 23. *In castitate uxores suas diligere, eisque ut potiori Vasi infirmiori honorem debitum debeant impendere.* Mulierem *vas* appellat Paulus Apostolus 1. Thess. cap. 4. 4.]

VAS, VASA, Arma. Willelmus Brito in Vocabul. *Vasa belli dicuntur arma, unde versus:*

Dic belli Vasa, quo bellum postulat arma.

Liber Regum c. 14. ubi editio præfert, *aitque armiger ejus interficiebat eos:* 70. Interpretes habent: *Et portans Vasa ejus, procedebat post eum.* Collatio Legis

Digitized by Google

Mosaicæ tit. 1. *Si immiserit super eum aliquod Vas ex insidiis.* Apud Frontinum lib. 4. Stratag. c. 1. cultrum inter *vasa* reponitur. Hinc *Vasa conclamare*, *convasare*, in re militari. Vita S. Deodati Abbatis n. 5. *Quo tempore Clodoveus regimine sacer Francorum, jubet Vasis bellorum instrui gentem Francorum*, &c. Rodericus Toletanus lib. 8. de Rebus Hisp. c. 2. *Hic itaque Pontifex cum multitudine citerioris Galliæ Vasis belligeris, signis & armis honesta, urbem ingressus est Toletanam*, &c. [Miracula S. Angilberti sæc. 4. Bened. part. 1. p. 134. *Ambianensis pagi fundum quemdam vocabulo Ranvillam raptores cum Vasis armorum assalientes*, &c.]

VASA, Campanæ. Walafridus Strabo de Rebus Eccles. c. 4. *Vasorum autem usum primo apud Italos affirmant inventum. Unde & à Campania, quæ est Italiæ provincia, eadem Vasa majora quidem Campana dicuntur: minora vero, quæ & à sono Tintinnabula vocantur, Nolas appellant à Nola, civitate Campaniæ, ubi eadem Vasa primo sunt commentata.* Vita S. Materniani Episcopi Remensis n. 5. *Cucurrerunt ad signa templi metallica: & cum cœpissent cuncta clangere Vasa Christi laudem roboantia*, &c. Ethelwolfus de Abbatibus Lindisfarnensibus cap. 14.

Ænea Vasa cavis crepitans queis pendula sistrit.

VAS, Navis, Gallis *Vaisseau*. Ordericus Vitalis lib. 12. p. 868. *Hoc feudum, Domine Rex, a te requiro, & Vas, quod candida navis appellatur, merito ad regalem famulatum optime instructam habeo. Cui Rex ait: Gratum habeo, quod petis: mihi quidem aptam navim elegi, quam non mutabo*, &c. Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ cap. 25. *Si aliqua navis, vel fercosta, vel aliud Vas appulsum fuerit*, &c. Synodicon Nicosiense c. 15. *Qui in Saracenorum publicis navibus, aut aliis Vasis regimen aut curam gubernationis exercent.* Gregorius M. lib. 3. Dialog. c. 36. *Nam cum in eorum morte ventorum nimietatibus elevati fluctus sævirent, vela in undis projecta, totumque Vas navis quassatum nimiis fluctibus ab omni fuerat sua compage dissolutum. Vasa galearum*, in Historia Cortusiorum lib. 10. c. 7. [Vita S. Gurthierni in Tabul. Kemperleg. *Aspicite mare quotidie, & venies ad vos Vas in quod intrabitis: qui navigantes*, &c. Memoriale Potestat. Regiens. apud Murator. to. 8. col. 1161. *Multas naves & galeas & Vasa marina fabricaverunt* (Pisani) *in flumine Arni.* Conventiones civit. Saonæ an. 1526. fol. 9. *Quod homines Saonæ facere teneantur exercitum & cavalcatam per mare & per terram, & in Vasibus maritimis armandis ire.*] Ita οὐάσος interdum usurpant Græci Scriptores recentiores. Vide Glossar. mediæ Græcit. in hac voce.

VASELLUM, ex Gallico *Vaisseau*. S. Ludovicus in Epist. de Captione sua: *Vasellis navalibus ut plurimum incendio dissipatis*, &c. Vincentius Belvac. lib. 32. c. 97. *Rex cum Legato .... erat in quodam Vasello*, &c. Utuntur præterea [Jacobus Rex Siciliæ in Constitut. c. 32.] Petrus de Vineis lib. 2. Epist. 36. Sanutus lib. 3. part. 9. cap. 8. & alii. Vocem porro à nostris hauserunt Græci recentiores. Index Iliados Græco-Barbaræ: Λίβελας, τὰ βατζέλια, καὶ καράβια. *Veixells*, in Chronico Petri Regis Aragon. edito à Mich. Carbonello lib. 1. c. 12.

¶ VASSALLUM, Eodem intellectu. Charta Frederici Reg. Siciliæ apud Murator. to. 10. col. 881. *Impedimentis ventorum obstantibus dictum exercitum nostrum Vassellis hostium nullatenus poterat adhærere.* Charta an. 1429. ex Tabul. Piscat. Massil. *Piscatores possunt vendere pisces in Vassellis eorum.* V. *Tarida*.

VACILLUM, Eadem notione. Charta Friderici I. Imperat. ann. 1190. apud Will. Hedam in Episcopis Trajectensibus: *Regiæ nobilitatis tuæ prudentiam commonendo rogamus, quatenus idoneos Serenitatis tuæ Legatos Januam, Venetias, Anconam, Pisam, & alia loca pro galearum atque Vacillorum transmittentes præsidio*, &c.

VAS, Alveare apum. Vulfinus Episcopus in Vita S. Juniani: *Homo, qui nocte ad furandum venerat, turpiter ligatus in horto nostro jacet, arripuerat enim quoddam Vas melle plenum*, &c. Historia Rotonensis Monasterii MS. lib. 1. c. 5. *Quidam vir rusticus ... videns Vasa mellis, quæ quatuor tantum erant in horto*, &c. Domesdei in Monastico Anglic. to. 3. pag. 306. 14. *Averii*, 12. *runcini*, 116. *oves*, 24. *porci*, 24. *capræ*, *& Vasa apium, semper valuit* 10. *lib.* Vide Formulas Exorcismorum cap. 11. apud Baluzium to. 2. Capitul. & Aimoin. lib. 2. Miracul. SS. Georgii & Aurelii cap. 10.

VASCELLUM, Eadem notione. Pactus Legis Salicæ tit. 9. §. 2. *Si quis unam apem, hoc est, uno Vascello furaverit de sub tecto*, &c. Ubi Lex Salica habet tit. 9. §. 1. *Si quis unum Vas apium de intro clave aut sub tecto furaverit*, &c. *Vasculum* hac notione in Lege Bajwar. tit. 21. non semel.

VASA DECIMÆ. Charta Adelviæ dominæ Guisiæ an. 1198. in Tabular. Eccl. S. Nicolai de Clarofonte. Ord. Præmonstrat. *Ego Adelvia domina Guisiæ notum facio, ... quod cum villa de Buronfossa construeretur, Gerardus Clericus de Cella, cui de 9. Vasis decima territorii ejusdem loci 5. competebant, nobili viro marito meo, qui in eadem decima de 9. Vasis tria possidebamus, pro bono pacis communis profectus, de illis 5. Vasis unum concessit in perpetuum possidendum*, &c. Merges, *Garba*.

☞ Hanc interpretationem iterum firmare licet ex Chron. Bonæ-Spei p. 315. *Anno* 1344. *cessimus quoque Henrico Pereals jus terragii duorum bonariorum, ... & trium terræ mensuratum versus Souvrá, sub censu quinque Vasorum bladi.*

¶ VASCULUM, Eadem notione, in Charta ann. 1133. apud Miræum to. 1. p. 98. col. 1. *Terram in eadem parochia solventem annuatim* XIX. *sextaria brasii, cum decem Vasculis hordei*, &c.

VASA, æ. Observantiæ ad Foros Aragonenses, apud Michaelem *del Molino* in Repertorio p. 75. v°. *Item pronuntiando declaramus, quod .... possint abebrare illas bestias, quibus excolunt in Vasis dictorum hominum de la Fraxneda, ... & ipsi terras tenentes teneantur juvare dictos homines de la Fraxneda in scombra dicta Vasatum.* Vide [*Vasilium*] & *Vasso*.

¶ VASALLAGICUS, VASALLAGIUM, VASALLUS. Vide in *Vassus* 2.

¶ VASANUS, ἀκρόχειλος, in Gloss. Lat. Græc. edit. in MSS. *Vosanus* & *Vosama*.

VASARIUM, Σκευοθήκη, in Gloss. Gr. Lat. κυλίκιον, in Lat. Gr. Hispanis *Vasar*. Alias hujus vocis apud Latinos notiones vide apud Turnebum in Adversar. Casaubonum ad Suetonium, Jacobum Gothofredum ad l. 12. Cod. Th. de Censitoribus, &c.

VASARIA TERRA, ex figuli argilla, ut est apud Gariopontum lib. 5. Passion. cap. 5.

¶ VASARIUS, Is qui vasariis sive vasibus præest. Liber niger Scaccarii pag. 347. *Vasarius in domo comedet, & est. ob. hominis suo, & sumarium cum liberatione* (l. liberatione) *sua.* Vide *Vaasarius*.

¶ VASATICUM, Quod pro navibus vel apibus exsolvitur. Vide supra *Vas*, navis, & *Vas*, alveare apum. Chron. Farfense apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 543. *De aliis vero partes* 12. *& nec angarias, nec xenia, nec glandaticum, nec Vasaticum*, nisi *Vasaticum* operas à Vassallis debitas significet:

Digitized by Google

earum quippe eo loci non semel mentio occurrit. Vide alia notione in *Vassus* 2.

¶ VASATUM, Supellex. Annal. Novesienses apud Marten. tom. 4. Anecdot. col. 591. *Publice voce praconis per plateas publicabatur ... unicuique liberum esse civitatem relinquere, discedere; suaque assumere secum ... Signo dato, multi cum Vasatis suis fugerunt.*

VASCANDA, *Genus vasis*, Papiæ. [Leg. videtur *Vascauda*.] Vide *Bascauda*.

VASCELLUM. Vide *Vas*.

¶ VASCINUM, Grex ovium. Vide *Raffaria*.

VASCIO, Vasculum, Gallis *Vaisseau*. Octavius Horatian. lib. 4. Rer. medicar. p. 100. *Ursi natura stomachi dolorem curat, si Vascione circa stomachum suspensa collo, portetur, ita ut nec aqua contingat, &c.*

¶ VASCONES, Societas Vasconum, cui, ut videtur, attributa erat mensæ publicæ administratio. Litteræ Philippi Pulcri Franc. Reg. an. 1306. ex Regest. 62. Chartophyl. Reg. Ch. 64. fol. 37. *Guillelmo de Nozeriis servienti nostro armorum arcariam quas Vascones tenere solebant cum omnibus juribus & pertinentiis suis, prout per dictos Vascones seu gentes nostras alias expleitari solent concedimus in hereditatem perpetuam tenendam à prædicto Guillelmo & heredibus suis ex recta linea descendentibus faciendo servitium consuetum.*

¶ VASCONIZARE, Vasconum more saltare. Aimericus de Peyrato Abbas Moissiacensis in Vita Caroli M. ex cod. MS. 1343. Bibl. Regiæ:

Quidam cabreta Vasconizabant,
Levis pedibus persaltantes.

¶ VASCULUM, Alveare apum: item, Merges. Vide hac duplici notione in *Vas*.

VASCUS, *Vanus, nugatorius*, in Glossis antiquis MSS. & apud Joannem de Janua.

¶ VASELLA, VASELLAMENTUM. Vide in *Vassella*.

VASELLUM, Navis. Vide *Vas*.

¶ VASILEUS, pro *Basileus*. Vide in hac voce.

¶ VASILIUM, Stabulum, Equile, vel quid aliud simile, ut videtur. Charta an. 1242. ex Tabular. Cartusiæ Montisrivi: *Et libertatem concessit cortes faciendi & Vasilia & ceteros usus necessarios ad opus animalium.* Vide *Vasa*.

VASLETUS. Vide *Valeti*.

¶ VASNAGIUM. Vide *Vaanagium*.

¶ VASO, Cespes, Gall. *Gazon*. Locus est in *Investitura*, col. 1527. Vide *Wazo*.

¶ VASSA, Instrumentum piscandi. Tabul. S. Quintini in Insula p. 79. *Ad ingenia quæ sequuntur videlicet à bois & boutoirs ad communes Vassas à foitre, ... piscari poterunt.* Sed legendum omnino *Nassas*. Vide *Vervilium*.

¶ VASSALA, Gall. *Vassalle*, ex Charta an. 1399. in Inventario Chartarum Reg. ann. 1482. fol. 313. v°. Vide in *Vassus* 2.

¶ VASSALITIUM, VASSALLAGIUM, VASSALLAGIUS. Vide *Vassus* 2.

¶ VASSALLAMENTUM. Vide mox *Vassella*.

¶ VASSALLATICUM, VASSALLATUS, &c. Vide *Vassus* 2.

¶ VASSELLA, Vasa, vasarium, supellex, Gall. *Vaisselle*. Ordinat. Humberti II. an. 1340. to. 2. Hist. Dalph. p. 393. col. 1. *Portent necessaria ipsorum officiorum & Vassella coquinæ.* Processus de B. Petro Luxemburg. to. 1. Jul. p. 608. *Et honorabiliorem gobeletum totius Vassellæ meæ.* Vide *Vaissela*.

¶ VASELLA, VASELLAMENTUM, Eadem notione. Invent. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 76. v°. *Littera Mariæ Reginæ Siciliæ & Hierusalem Ducissæ Andegaviæ continens qualiter ipsa confessa fuit quod magna Vasella Regis fuit mutuo data marito suo pro conquestibus Siciliæ.* Ad marginem: *Vasa argentea & aurea.* Joh. Demussis in Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 583. *Utuntur .... aliis pulchris arnixiis & Vasellis & Vasellamentis.*

¶ VAXELLA, VAXILLA, Pari significatu. Testam. Guillelmi Vicecom. Narbon. ann. 1397. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1632. *Legamus capellæ S. Andreæ ecclesiæ de Crassa, pro quadam quantitate Vaxella argenti, ... sexaginta francos auri, de quibus ... dictam Vaxellam emi volumus.* Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Fuit commissum quoddam furtum de Vaxella argenti dom. abbatis Montismajoris.* Testam. Guillelmi Martoleti Episc. Bethleemit. an. 1402. ex Bullar. Fontanell. fol. 121. *Ordino quod domus mea, in qua inhabito Parisius, cum omnibus meis utensilibus tam libris quam aliis & Vaxilla mea argentea vendantur, &c.*

¶ VAYCELLA, VAYSSELLA, Eodem intellectu. Charta an. 1339. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Fiant duo inventaria, ... qualia & quanta blada, vina, & cetera victualia, moneta, Vaycella aurea, argentea, &c.* Adde Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 539. Litteræ Humberti II. an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. p. 415. col. 2. *Sive esset billionus in monetis, Vayssellis, jocalibus, vel aliis quibuscumque auri vel argenti speciebus.*

¶ VASSALLAMENTUM, VASSELLAMENTUM, ut *Vassella*. Charta Hugonis Abbat. S. Benigni Divion. an. 1299. ex Tabul. ejusd. loci: *Mobilia quæ habemus & habere possumus, scilicet in denariis, Vassellamentis argenteis, &c.* Comput. ann. 1239. ex Bibl. Reg. *Pro Vassallamento in hospitio juvenis Reginæ c. sol. Tur.* Alter Comput. an. 1255. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 470. *Pro calice aureo, candelabris, bacin. & aliis ad capellam & alia Vassallamenta argenti* VIII^{c} XLV. *lib.* XVIII. *denarios.*

¶ VAYSSELLAMENTA, Eodem sensu. Testam. an. 1328. to. 2. Hist. Dalphin. p. 227. col. 1. *Et quod dom. hæres suus aliquid non capiat ullo modo, quousque dicta fuerint adimpleta, excepta Vayssellamenta sua quam ex nunc sibi legavit.*

¶ VASSELLUM, VASSELLUS, Vas, dolium, vasculum. Statuta Montis Regal. fol. 297. *Qui vendiderit vinum ad minutum ... debeat postquam vendiderit totum Vassellum vini, quod vendere inceperit, hoc est vinum dicti Vasselli, dare & solvere dicto emptori dictæ gabellæ, &c.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 83. *Item provisum est quod calderarii & alii facientes lebetes seu aliquos Vassellos de ramo, &c.*

¶ VAXELLUM, Pari significatu. Charta an. 1040. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dono* x. *dextros vineæ in villa Cathedra cum Vaxello, reservato michi usufructu.*

¶ VAYSELLUM, Eadem notione. Charta an. 1392. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Unum Vayssellum vini rubei tenentem novem metretas, sive meillarolas & duo scandalia.*

¶ VASSINUM, Grex ovium. Vide *Raffaria*.

VASSIS. Chronicon S. Vincentii de Vulturno pag. 678. de Petro Diacono Casinensi: *Quem Archis suscipiens cum honorifice retinuit, à quo palatium infra Beneventum, & aliud in Salerno constructum, Vassibus decorari fecit.* Forte leg. *versibus*, nisi *vassibus* scribatur pro *bassibus*. Vide *Vas*, & *Vassus* 2.

VASSO, Cujusdam Gallici numinis templum. Gregorius Turon. lib. 9. Hist. c. 32. *Veniens vero Arvernos, delubrum illud, quod Gallica lingua Vasso*

Galata

Galata vocant, &c. Marti dicatum fuisse opinatur Joannes Savaro in Orig. Claromont. Alii *Vasso*, templum & ædem sacram denotare aiunt, non Deum aliquem à paganis cultum: quippe juxta Claromontem locus, ubi olim fuit ædes S. Artemii, adhuc *le Vas saint Artem* appellatur, hoc est, templum S. Artemii: ut apud Delphinates in pago S. Gisleni (*S. Gilin*) locus, ubi ædes S. Marcellini fuit, postmodum destructa, & ad quem pro impetranda pluvia fiunt processiones Ecclesiasticæ, *le champ du Vas* dicitur, ut auctor est Claudius Expillius. Vide *Vasa*.

1. VASSUS, pro *Vas. Vassi de auro & de argento*, in Testamento Ranimiri Regis Aragoniæ æræ 1099. apud Martinezium.

2. VASSUS, & VASSALLUS, iidemne fuerint, video controverti; quæ quidem inter eruditos controversia, ut facilius dirimatur, discutienda sunt, quæ de utrisque habent Scriptores, & Tabulæ veteres.

VASSOS primitus fuisse, quos *familiares* ætas posterior appellavit, seu domesticos, & qui ex Regia, aut alicujus Principis, familia erant, videtur indicare Lex Alamannorum tit. 79. §. 3. *Si alicujus Seniscalcus, qui servus est, & dominus ejus 12. Vassos infra domum habet, occisus fuerit*, &c. Marculfus lib. 2. form. 17. quæ est *testamenti duarum personarum: Quicquid exinde facere elegeris, aut pro anima remedio in pauperes dispensare, aut ad Vassos nostros, vel benemeritis nostris absque repetitione haredum meorum, quod tua decreverit voluntas, faciendi liberam habeas potestatem.* Ubi *Vassi* non alii sunt à famulis. Concilium Cabilonense II. cap. 63. *Nullus Vassus Abbatissa, nec minister aliquis, nec clericus, nec laicus claustra ancillarum Dei ingrediatur.* Præterea Capitula Caroli M. & Capitul. ann. 823. c. 24. ac priora quidem lib. 2. c. 24. *Vassi quoque & Vassalli nostri nobis famulantes, volumus, ut condignum apud omnes habeant honorem, sicut à genitore nostro & nobis sæpe admonitum est.* Agitur hoc loco de *Vassis Regiis & Dominicis*. Et lib. 3. c. 73. *De Vassis Dominicis, qui adhuc intra casam serviunt, & tamen beneficia habere noscuntur, statutum est, ut quicunque ex eis cum domno Imperatore domi remanserit, vassallos suos casatos secum non retineat; sed cum Comite, cujus pagenses sunt, ire permittat.* Denique lib. 4. cap. 4. *De Vassis nostris, qui ad marcham nostram constituti sunt custodiendam, aut in longinquis regionibus sua habent beneficia, vel res proprias, vel etiam nobis assidue in palatio nostro serviunt*, &c. Erant igitur *vassi* iidem, qui famuli, quod præterea videtur indicare vocis origo apud Boxhornium in Lexico Gwallico, seu Cambro-Britannico, & Auctorem Catholici Armorici: *Gwas*, vel *Goas*, *servus, famulus. Antiquis significabat juvenem, adolescentem virum.* [Quæ originatio Eccardo potior videtur. Hickesius in Grammat. Theot. p. 99. hanc vocem accersit à Gothico *Fads*, quod in compositione significat rei vel negotii procurationem, & respondet Anglo-Sax. ȝadian, ordinare, dispensare, disponere: unde ministri & famuli Principum propter commissam sibi bonorum seu officiorum curam dicti sunt *Fadsi*, dein *Fassi* & *Vassi*. Vassallus autem, addit ille, est quasi *Fads-scalcus*, rerum dominicalium minister.] Gryphiander de Weichbildis Saxonic. c. 49. à Saxon. *Vassen*, ligare, deducit: quia, inquit, per investituram vassallus solemni stipulatione ita alligatur domino; ut illius fiat homo. At Goldastus *Vassum* à *vade* dictum contendit, *qui vadimonium pro beneficio accepto autori suo dedit.* Denique Turnebus lib. 21. Adversar. cap. 15. *Vasallos* appellatos existimavit, quasi *Vasarios*, tanquam clientes, qui in nobilium *Vasario*, seu supellectile, fuerint. Ita in vocum originationibus ludunt viri eruditi. Iso Magister in Glossis: *Cliens, minor vassus, serviens.*

Vassi vero è familia Imperatoris aut Regis, *Vassi Regales*, in Capitul. Pipini Regis Italiæ an. 793. cap. 36. & in Capitul. 4. Caroli M. incerti anni c. 9. vulgo vero *Vassi dominici* appellantur, id est, *proprii* Imperatoris aut Principis, & qui ex ejus familia erant. Apud Eginhart. Epist. 27. filius cujusdam Comitis, *Vassus Dominicus* dicitur. Tabularium Conchensis Abbatiæ in Rutbenis ch. 481. sub Ludov. Pio Imp. *Mansellos illos, qui sunt in illa valle de ratione S. Mariæ Laudunense, quæ Bertrandus Dominicus Vassus pro regia potestate, vel gubernatore sancta Maria in beneficio habebat*, &c. *Comites & Vassi domestici*, in Concilio Ticinensi an. 855. ubi iidem sunt, qui *Dominici*. Horum ordo magnus fuit, ut qui post Episcopos, Abbates, & Comites statim nominentur in Capit. Caroli C. ann. 877. cap. 1. in Capitul. apud Tusiacum an. 865. & in veteri Placito, quod describitur in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. num. 47. ubi Ragenarius & Fulco Comites Palatii, *Vassi dominici* pariter inscribuntur, &c. Sed & *Misso Dominico*, & *Vasso* Regio facta injuria pari pœna puniebatur, ut est in lege Longob. lib. 1. tit. 13. §. 3.

Ita tamen ex familia Regia erant, ut fide & sacramento Principi obstricti essent. Unde in Capitul. Caroli C. tit. 23. cap. 4. junguntur *drudis*, id est, *fidelibus*: *Sine solatio & comitatu drudorum atque vassorum nuda & desolata exibit.* Deinde quicumque Regi eodem fidelitatis sacramento obstringerentur, *Vassi* omnes appellati, ut qui hocce pacto ex ejus familia esse censerentur. Annales Franc. an. 788. *Ibique veniens Tassilo ex jussione Domini Regis, sicut & cæteri ejus Vassi*, &c. Annales S. Nazarii de eodem Tassilone an. 787. *Illucque veniens Dessilo, Dux Bajoariorum ad eum, & reddit ei cum baculo ipsam patriam, ... & effectus est Vassus ejus.* Annales Franc. Moissiac. ann. 795. *Ipsi adhuc pleniter non venerunt, eo quod Vassum Domini Regis Cabehin Abotritarum occiderant.* Atque ex eo, quod dominorum servitiu astricti essent, dictos volunt à *Vassen* Germanico, obligare, vincere: ita Fridericus Baodius ad Consuetudines feudales Gelriæ pag. 6.

Vassi isti *Dominici* extra ordinem interdum mittebantur à Principe in provincias, ut Comitibus adessent in justitia administranda, & cum eo jus dicerent, aliaque reipublicæ negotia exsequerentur, quod docent Lex Longob. lib. 2. tit. 2. §. 2. Capit. Caroli C. lib. 5. cap. 133. Synodus Carisiaca cap. 2. Capit. Caroli C. tit. 32. c. 12. &c. Tabularium Casauriense ch. 237. *Ego Heribaldus Comes in vice Comitis Palatii ad singulas hominum justitias deliberandas, residentibus mecum Lacinaldo & Ersfredo & Caiprando Bassis Domini Imperatoris, Adelberto, Joanne, Maculfo judicibus*, &c. [Notitia ann. 843. in Append. ad Marcam Hispan. col. 779. *Cum in Dei nomine resideret vir inluster Adalaricus Comes una cum viro sanctissimo Gondemare sedis Gerundensis Episcopo, Wadamiro, Carpioni & Leucbiriaco Vassos dominicos, necnon Assemundo & Hermanni Vicedominos, seu & judices qui jussi sunt dirimere causas*, &c.] Exstant alia *Judicatorum* exempla coram Comitibus & Vassis, in laudata Vita Aldrici Episcopi Cenom. p. 130. & in Chronico Laurishamensi

p. 59. & apud Catellum lib. 5. Rerum Occitan. pag. 742. & Sammarthanos in Archiepisc. Narbonensib. num. 5. Neque, opinor, alii sunt *Vassi Comitum* à *Vassis Dominicis*, cum ita appellentur, quod iis à Rege, ut collegæ darentur in jure dicundo, in lege Longob. lib. 2. tit. 42. §. 1. lib. 3. tit. 12. §. 1. & in Capitul. Caroli M. lib. 3. cap. 51. ubi revera jus dixisse satis docent; quod tamen nolim omnino præstare, ex lib. 4. Capitul. Caroli M. cap. 70. Proinde *vassi Dominici* respectu Comitum, erant sicut Capellani minores respectu Episcoporum & Abbatum. Walafridus Strabo lib. de Rebus eccles. cap. 31. *Capellani minores ita sunt, sicut hi, quos Vassos dominicos Gallica consuetudine nominamus.*

Sed & hi interdum *ad Marcham custodiendam* mittebantur, ut est in Capitulis Caroli M. lib. 4. cap. 4. Vita Ludovici Pii an. 778. & Continuator Aimoini lib. 5. c. 1. *Ordinavit per totam Aquitaniam Comites, Abbatesque, nec non alios plurimos, quos Vassos vulgo vocant, ex gente Francorum; quorum prudentiæ & fortitudini nulla calliditate & nulla vi obviare fuerit tutum, eisque commisit curam regni, prout utile judicavit, finium tutamen, villarumque regiarum ruralem provisionem.* Quæ quidem verba postrema videntur potissimum sp[e]ctare *vassos dominicos*, qui interdum *villicorum* vices agebant. Lambertus Ardensis: *Ab antiquo Comitis Walteri tempore, quendam Villicum, vel Præpositum, quem antiquiora tempora Vassum suum appellant, in terra Ghisnensi habebant, qui de omnibus decimis & possessiunculis, quas in eadem terra possidebant, eis ut villicas sufficienter respondebat.* Adde Capit. Caroli M. lib. 4. cap. 70. Legem Longob. lib. 3. tit. 4. §. 5. &c.

Cum igitur vel ad sua *ministeria* pergebant, vel cum in iis consistebant, quemadmodum *Missi* Dominici & Comites, *conjectum* accipiebant, ut est in iisdem Capitul. lib. 4. c. 69. & in lege Longob. lib. 3. tit. 1. §. 38. tit. 4. §. 5. Quin etiam Comitibus eorumque jurisdictioni suberant, adeo ut si *justitiam non fecissent*, in eos Comites animadverterent, ex lege Longobard. lib. 2. tit. 52. §. 2. tit. 55. §. 1. Quod & de *vassallis Dominicis* perinde habent Capitularia Karlomanni Regis tit. 2. cap. 11.

Vassis Dominicis dabantur etiam à Principe *Beneficia* in Provinciis. Capitulare an. 779. cap. 10. & in Addit. 4. Capitul. cap. 120. *Similiter & Vassi nostri, si hoc non adimpleverint, beneficium & honorem perdant.* Capitula Caroli M. lib. 4. c. 4. *De Vassis nostris, qui ad marcham nostram constituti sunt custodiendam, aut in longinquis regionibus sua habent beneficia, vel res proprias, &c.* Vide Eginhartum Ep. 26. 27. Odo Cluniacensis lib. 1. de Vita S. Geraldi cap. 17. *Neque patiebatur, ut quilibet senior beneficia à suo Vasso pro qualibet animi commotione posset auferre, &c.* Quo loco *vassus* idem sonat, quod *vassallus*; qui scilicet ratione feudi domino est obnoxius. Idem cap. 32. *Nam reipublica statu jam nimis turbato, regales Vassos insolentia Marchionum subjugaverat.* Et lib. 4. cap. 7. *Cum vassus quidam nomine Aldradus, &c.* Tabularium Vindocinense fol. 54. *Guido de Blasone Dominicus vassus accedens ad Dominum Ordericum Abbatem, &c.* Idem Tabular. ch. 98. *Comparavit igitur Agnes inclita Comitissa legitima emptione à Lancelino Dominico Vasso de Castro Balgentiaco Ecclesiam S. Beti, cum tota integritate sua, quæ sita est juxta murum Vindocini, &c.* [Charta Ludovici Pii an. 815. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 297. *Noverit utilitas fidelium nostrorum, Comitum videlicet & Vassorum nostrorum, vel quisquis beneficia ex ratione monasterii S. Michaëlis habere videtur, &c.*]

Denique *Vassorum* & *Vassallorum Dominicorum* ea erat prærogativa, ut si criminis aut alterius delicti incusarentur, non ipsi; sed *meliores illorum homines juramentum persolverent*, ut est in Capitulis Karlomanni Regis tit. 2. cap. 4. & 11. ubi hæc habentur: *Honorem enim talem nostris Vassis Dominicis concedimus, ut ipsi non sicut reliqui manu propria sacramentum jurent; sed melior homo illorum & credibilior agere non differat.* Neque alius est *honor condignus*, quem vassis haberi volunt Capitula Caroli M. lib. 2. c. 24. Porro qui *vassi dominici* appellantur in Capitulis Karlomanni d. tit. 2. c. 4. iidem *Vassi* & *Vassalli dominici* promiscue dicuntur d. c. 11. adeo ut *Vassalli* non alii ac diversi fuerint.

Vassorum deinde & *Vassallorum*, ut *Cataneorum*, seu *Capitaneorum*, sub postremis Imperatoribus Alemannicis inductus fuit ordo honorarius, qui etiam ad posteros transmittebatur, nulli licet addictus loco, aut gubernationi. Chartam Conradi Regis Burgundiæ anni 944. descripsit Guichenonus ex Tabulario Cluniacensi, exaratam coram Episcopis & Comitibus in ea nominatis, *Vassis dominicis majoribus & minoribus.* Aliam Willelmi Comitis Provinciæ ex eodem Tabulario laudat Antonius Rufius, quæ perinde exarata dicitur coram *Vassis dominicis tam Romanis, quam Salicis.* Petrus Damiani lib. 1. Epist. 9. pag. 21. *Narravit mihi Humbertus, quia Vassus quidam, dum iter ageret, accidit, ut juxta molendinum equo insidens pertransiret, &c.* Lib. 6. Epist. 9. *Frater meus talis Vassi unicam filiam sibimet in matrimonio copulavit, &c.* Decretum Mainardi & Joannis Cardinalium pro ecclesia Mediolanensi, apud Baronium an. 1067. num. 11. *Clericus autem vel laicus pro ordinis ac dignitatis sua qualitate, hac potestate tali mulctetur damno, ut siquidem de ordine Capitaneorum fuerit, viginti denariorum libras, Vassorum autem decem, negotiatorum quinque ... componat.* Sed & *Vassos* & *Vassallos* creatos ab Imperatoribus, interdum etiam ipsosmet Augustos aliis nobilibus eosdem creandi jus impertiisse legimus. Exstat bulla Caroli IV. Imperat. anni 1355. qua *Milano de Beccharia*, civi Papiensi, Notarios & Tabelliones creandi, & illegitimos natalibus restituendi facultatem impertitur, in qua sequentia adduntur: *Et quod possitis, tu & filii tui ... quoscumque sponte volentes Vassallos facere, ad vassallatus onus inducere auctoritate prædicta, illustribus Principibus, Ducibus, Comitibus, Baronibus duntaxat exceptis.*

¶ VASSATUS, Eadem notione, in Charta Alphonsi Reg. Lusitan. æræ 1142. ex Tabul. Claravall. *De consensu Vassatorum meorum .... me ipsum, regnum meum ... sub B. Mariæ de Clara-valle tutelam ... constituo.*

☞ Inter Nobiles secundi ordinis habitos fuisse colligi posse videtur ex Charta ann. 1040. in Tabul. S. Victoris Massil. *Factum est placitum in quo congregati sunt utriusque loci primates & Vasses, plebeique ac urbani diversi ordinis, diversæque ætatis utriusque sexus, quorum nomina exprimi duximus ... Atanulphus Vasses urbis Arelatensis, &c.* Idem innuit Charta an. 1239. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 392. *Noveritis quod nos ad precationem Episcoporum, Abbatum, Baronum, ac Vassallorum Britanniæ, &c.* Vide *Vavassores.*

BASSUS etiam pro *Vassus*, dixit Charta laudata ex Tabulario Casauriensi, ut & Capitulare I. Caroli

M. an. 802. cap. 39. Diploma Ludovici Imp. *Si Comes aut Bassi nostri remanserint.*

¶ VASATICUM, Clientum & feudalium agmen, familia. Vita S. Bernwardi apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. pag. 455. *Jubent universos Theotiscos Episcopos circa Natale Domini ad illorum præsentiam festinare, non solum ad synodum, sed cum omni suo Vasatico ita constructos, ut ad bellum quocunque Imperator præcipiat, possent procedere... Hos conscivit Sophia; cunctos videlicet, quos de Vasatico Archiepiscopi, vel familia illius convocare poterat.*

VASSATICUM, Fides, quam præstat *Vassus* Domino, vel Principi: proinde idem quod *Hominium*. Annales Franc. an. 757. *Ibique Tassilo venit Dux Bajoariorum, in Vassatico se commendans per manus, &c.* Ubi Ado Viennensis: *Seque illi in Vassallum commisit.* Iidem Annales ann. 788. *At ille videns se undique constrictum, venit per semetipsum, tradens se manibus Regis in Vassatico, renovans sacramenta.* Charta Caroli Calvi pro Barcinonensibus, apud *Diago* lib. 2. cap. 4. & tom. 2. Hist. Francor. *Noverint praterea iidem Hispani sibi licentiam à nobis esse concessam, ut se in Vassaticum Comitis nostri, sicut alii Franci homines, commendent: & si aliquod beneficium quisquam eorum ab eo, cui se commendavit, fuerit consecutus, sciat se de illo tale obsequium Seniori suo debere exhibere, quale nostrates homines de simili beneficio Senioribus suis exhibere solent.*

VASSATICUM præterea appellabant præclarum in præliis, vel occasionibus aliis bellicis facinus, vel animi magnitudinem: forte quod *vassi* & *vassalli* essent viri militares, & iidem, qui postmodum *milites* nude appellati sunt. Hincmarus Remensis in opusculo 55. Capitulorum cap. 52. *De hoc quoque vitio superbiæ descendit, quod multi te apud plurimos dicunt de fortitudine & agilitate tui corporis gloriari, & de præliis, atque ut nostratium lingua dicitur, de Vassaticis frequenter ac libenter sermonem habere, &c.* Ubi sane malim *vassaliticis*, tametsi vox *vassaticis* tolerari possit, à *vassus*. Sed ut priorem præferam, facit recepta deinceps vox *vasselage* hac eadem notione apud Scriptores vernaculos inferioris ævi. Le Roman *de Garin* MS.

Tel Vasselage certes prit ge petit.

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Par Vasselage soloie i estre vos drus.

Le Roman d'*Artus* MS.

De force ne de Vasselage,
N'ot son per en tot le bornage.

Le Roman *de Florimont* MS.

Li Rois avoit riche corage,
En pensa un fier Vasselage.

Le Roman *d'Alixandres* MS.

Or m'en iron sor lui veoir son Vasselage.

Guill. *Guiart* anno 1267.

Mesire Erart de Valeri,
Un haut baron courtois & sage,
Et plain de grant Vasselage,
Que son cors & ses faiz looient,
Tuit cil qui parler en ooient.

Le Roman *de Vacce:*

Que Richart ert moult prout, de grant Vasselage.

Chron. MS. Bertrandi *du Guesclin:*

Si ay trouvé en lui d'honneur si largement,
Et tant de Vasselage & de fier hardement.

Robertus *de Bourron* in Hist. Merlini MS. *Nostre Sire nous a fait moult grant honnour, quant vous si haut homme, comme li Rois est, avés pris par vostre Vasselage.* Chronicon Franc. MS. ex Bibl. Memmiana in Carolo V. *Onc convoiteux ne fit beau Vasselage.* Adde Chronicon Flandriæ cap. 18. 30. & Buzelinum in Gallo Flandria lib. 3. cap. 6. pag. 482.

Ut porro *Vasselage*, pro animi magnitudine usurparunt nostri, ita & *vassaut*, viros fortes appellabant. Philippus *Mouskes:*

Après li resorst en Banniere
Une guerre orgilleuse & fiere,
Le Sire iert Dus, s'ot non Rasaus,
Qui moult estoit preus & Vasaus.

Le Roman *de Guillaume au Court-nez* MS.

Dux né de Baviere, qui fu pros & Vassaus.

Guillelmus *Guiart* an. 1304.

Espaignols qui ces trois nez guient,
Ou mult à de bardis Vassaus.

Le Roman *de Garin:*

Maint bon Vassal i firent trebucher.

Alibi:

Meillor Vassal de lui ne sache mie.

Vetus Poëta MS.

Biaus fu & lont & drois, bien ensemble Vassal.

Le Lusidaire MS.

Quant Jacob vint li Senescaus,
Qui mult estoit preus & Vassaut.

Le Roman *de Roncevaux* MS.

Othes fu preus, & bon Vassaus vaillans.

Chron. Flandriæ c. 15. Matthæum de Montemorenciaco *gentil Vassal* appellat.

☞ Hinc *Vassaument*, pro fortiter, ut virum fortem decet, in Hist. Johannis IV. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 729.

Comme s'il vouloit de sa grace
Laisser rigueur & toute aspresse
Contre ceux qui moult loyaument
L'avoient servi bien Vassaument.

Vassalli, si Marcam audimus lib. 1. Hist. Benearn. cap. 28. num. 10. sunt *vassorum vassalli*, seu *vassis* ratione clientelæ oboxii. Id non omnino verum esse patet ex iis, quæ supra attigimus, nobisque fusius probandum incumbit. Constat sane utramque vocem ejusdem originis, si non omnino notionis.

Vassos diximus fuisse domesticos & familiare Principis aut alterius cujusvis, quod etiam de *Vassallis* dici posse evincunt Scriptores, præsertim Hincmarus de Ordine Palatii cap. 28. describens *ministeria*, & familiam Principis: *Tertius ordo item erat tam majorum, quam minorum, in pueris vel Vassallis, &c.* Ubi *pueri* sunt ii, quos *famulos* dicimus. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. cap. 20. *Scationem*, seu ostiarium Aulæ regiæ, *vassallum* Imperatoris appellat. Cap. 22. de quodam Episcopo: *Hic habuit unum Vassallum non ignobilem civium suorum, valde strenuum & industrium: cui tamen ille, ne dicam beneficium aliquod; sed ut nullum quidem aliquando blandum sermonem impendit.* Ita denique lib. 2. c. 15. ubi de quodam puerulo, ab Imperatore in familiam suam adscito. Capitula Caroli M. lib. 2. cap. 24. *Vassi quoque & Vassalli nostri nobis famulantes, &c.* Edictum Pistense Caroli M. cap. 14. ex iisdem parentis Capitulis: *Vassalli nostri nobis & nostræ conjugi famulantes, &c.* Concilium Ravennense ann. 904. cap. 10. *Ut plebes Ecclesiæ nullatenus aut Comitibus, aut Episcoporum Vassallis aut ullis laicis beneficia tradantur.* Denique Adalardus in Statutis Corbeiensibus lib. 1. c. 6. totam familiam monasticam in sex ordines distribuit: 1. *Famulorum vel matriculariorum, qui semper æqualiter habendi sunt:* 2. *Fratrum:* 3. *Vassallorum:* 4. *Hospitum:* 5. *Pulsantium, vel Scholarium:* 6. *Singulorum huc illucque Prabendariorum.* Meminit enim

casa Vassallorum cap. 1. (qui inde *Vassalli casati*, i. casæ addicti, dicuntur lib. 3. Capitul. Caroli M. cap. 73.) & *panis vassallorum* cap. 2. & 4. De ejusmodi vassallis agit Charta Aldrici Episcopi Cenoman. in ejus Vita p. 85. *Et alia* (pars) *detur Vassallis & capellanis, sive servientibus, qui domino nobisque in nostra mansiuncula militaro videntur.*

Ut *Vassi* Comitibus erant assessures in judiciis publicis, ita & *Vassalli*. Charta Alamannica 95. Goldasti: *Jussum est Waningo Comiti Ruadperto Vassallo Regis inquisitionem de hac re fieri, &c.* Adde chart. 18. Vetus notitia sub Karolo Rege anno 14. apud Beslium pag. 224. *Notitia qualiter vel quibus præsentibus, ibique veniens Hisarnus die Veneris 3. Kal. Aprilliarum infra urbem Pictavam, ante Domnum Ebolum pravemento gratia Dei Comitem, & ibidem assistentibus Vassallis, interpellabat quemdam Diaconum, &c.* Conventus Ticinensis an. 850. cap. 1. *Ideo volumus, ut Comites nostri, eorum sculdasii, adjunctis secum Vassallis Episcoporum, ..., studiosissime perquirant, &c.*

Porro qui *vassi*, vel *vassi dominici* dicuntur, nullo discrimine *Vassalli* vel *Vassalli dominici* appellantur, & cum *Comitibus* junguntur, nulla interdum vassorum facta mentione, in lege Longob. lib. 3. tit. 4. §. 5. in Capitul. Caroli M. an. 807. cap. 3. 6. lib. 4. cap. 32. lib. 5. cap. 147. & lib. 2. c. 24. *Vassi & Vassali nostri, &c.* quasi iidem fuerint. Præterea in Capitulis Caroli C. tit. 6. cap. 20. tit. 31. part. 2. cap. 2. & tit. 42. In Vita Ludovici Pii an. 834. *Itemque Sancla Comes, nec non Madalelmus Vassallus dominicus capite plexi sunt.*

Ut *vassis*, ita & *vassallis* beneficia à Principe concedebantur. Capitulare Compendiense ann. 757. cap. 6. *Homo Francus accepit beneficium de seniore suo, & duxit secum suum Vassallum, & postea fuit ibi mortuus ipse senior, & dimisit ibi ipsum Vassallum, & post hoc accepit alius homo ipsum beneficium, &c.* Monachus Sangallensis l. 1. de Carolo M. c. 14. *Cum illo fisco, vel curte illa, vel Abbatiola, vel Ecclesia, tam bonum meliorem Vassallum, quam ille Comes est, vel Episcopus, fidelem mihi acquiro & facio.* Charta Ludovici Imp. in notis ad Biblioth. Cluniacensem pag. 213. *Id est, villam ac beneficium illud, cujus vocabulum est Dudinaca curtis, habentem mansos 22. quam hactenus Vassallus noster, nomine Hisimbertus, nostra largitione habuisse dignoscitur, &c.* Capitula Caroli C. tit. 6. cap. 20. *Videtur nobis utile & necessarium, ut fideles & strenuos Missos ex utroque ordine per singulos Comitatus regni vestri mittatis, qui omnia diligenter imbreviem, qua tempore avi ac patris vestri, vel in regio specialiter servitio, vel in Vassallorum dominicorum fuerunt, &c.* Ubi nulla fit mentio *vassorum*. Charta Caroli C. Regis apud Loisellum in Bellovaco pag. 242. *Villam quamdam ... quam Vassallus noster quidam nomine Sigefridus tunc in beneficium retinebat.* In Annalibus Francorum Bertinianis an. 870. *Villa vassallorum* dicuntur, & opponuntur *villis dominicatis*. Constitutio Ludovici II. Imp. pro expeditione Beneventana cap. 5. apud Camillum Peregrinum: *Quod si comes aut bassi nostri aliqua infirmitate remanserint, ... aut Abbates vel Abbatissa si plenissime homines suos non direxerint, ipsi suos honores perdant, & eorum Vassalli & proprium & beneficium perdant.* Adde Chartam Ludovici Pii de divisione Imperii an. 814. editam à Baluzio, cap. 9. Præceptum Barnoini Archiepiscopi Viennensis an. 881. *Quæ namque res prænominati Cœnobioli quondam fratribus deservierant; sed jam ab eo abstracta, & beneficium erant Vassallorum effecta.* Denique Nicolaus I. PP. Epist. 20. ad Carolum Calvum Regem de Balduino Flandrensium Comitum stipite: *Balduinus Vassallus vester, &c.*

Vassalli præterea Chartas dominorum suorum subscribebant, adjecta hac ipsa *vassalli* dignitate. Binas descripsit Hemereus Alberti Comitis Viromandensis: prior an. 954. ita clauditur: *S. Adalberti Comitis, ... Geraldi, Hildradi, Ansers Vassallorum.* Altera an. 959. *S. Guntranni Vasalli, Anselmi Vasalli, Ottadi Vasalli.* Ubi ita appellantur, qui postmodum *Milites* dicti sunt: quo quidem etiam vocabulo *vassallos* seu *feudatarios* indigitari in Chartis suo loco docuimus.

¶ VASSALLUS, pro *Feudatarius*, Subditus, in Vita Walæ Abb. Corbeiensis sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 512. *Mementote etiam quod mei Vasalli estis, mihique cum juramento fidem firmastis.* Charta an. 1189. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 167. *Non teneatur Prior Pontis Castri pro aliquo negotio, sicut Vassallus, in curia mea vel successorum meorum respondere.*

¶ VASSALLUS, Miles. Mirac. S. Maioli tom. 2. Maii p. 697. *Quidam Vassallus pauper rebus, superbia tumidus, eumdem peregrinum obvias & assallit.* La Vie de *Jesus-Christ* MS.

> *La pucelle prist à crier,*
> *Vassal, laissiés la beste nue,*
> *Nel navrez pas en la char nue.*

Vide supra in *Vassaticum*.

VASSALLUS INDOMINICATUS. Charta Caroli C. Regis Fr. an. 3. ex Tabulario S. Cyrici Nivernens. *Sed & concedimus eadem auctoritate Regia omnes res ejusdem Ecclesia, qua quondam fuerunt ab ea abstracta, & quas modo nostri Indominicati Vassalli tenent, ut quia ipsi nobiscum dimicaverunt fideliter, in vita sua tantum, consensu ejusdem supradicti Episcopi eas teneant.*

VASSALLUS SIMPLEX. Vide *Signum* 6.

¶ VASSALLAGIUS, ut *Vassallus*. Charta an. 1238. apud Censium inter Rom. Eccl. Census: *Alia omnia capitula observabo & faciam qua ad fidelitatem & vassallagium spectant, & qua Vassallagius seu fidelis debet facere & tenetur.*

VASSALLATICUM etiam dixere veteres, ut *vassaticum*, pro fidei sacramento quod *vassalli* Domino vel Principi præstabant. Capitulare Pipini Regis Italiæ cap. 5. *Stetit nobis de illis hominibus, qui hic intra Italia eorum seniores dimittunt, ut nullus eos recipere debeat in Vassallatico, sine commeato senioris sui, &c.* Adde cap. 36. Epistola Episcoporum ad Ludovicum Reg. an. 858. cap. 15. *Et nos Episcopi Domino consecrati, non sumus hujusmodi homines, ut sicut homines sæculares, in Vassalatico debeamus nos cuilibet commendare, aut jurationis sacramentum, quod nos Evangelica & Apostolica atque Canonica auctoritas vetat, debeamus quoquo modo facere, &c.* Ubi *vassalaticum* non aliud sonat quam *vassaticum*. [ut & in Annal. Genuens. Jacobi Auriæ apud Murator. tom. 6. col. 578. *Fecitque vassallum dicti communis, spreto Vassallatico per quem communi Janua tenebatur.*] Quæ quidem vox usurpata legitur posterioribus sæculis pro *hominio*: quod etiam *vassalagium* appellatur in Charta an. 1274. *Pro quibus omnibus ... tenemur vobis homagium facere, & Vassallaticum, & fidelitatem jurare.* Speculator lib. 4. part. 3. de Feud. art. 2. §. 5. ait, quod in Italia & alibi vocatur *vassalagium*, in Francia *homagium* appellari. Quod etiam observat Jacobinus de S. Georgio in tractatu de Homagiis §. 5. Petrus de Vineis lib. 6. Epist. 9. *Absolventes eos ab omni fidelitate Vassallagii,*

Digitized by Google

seu homagii juramento. Charta Heliæ Talairandi Vicecomitis Leomaniæ & Danvilarii, qua hominium præstat Abbati Moissacensi, ann. 1291. *Fe homenatge & se Vassals & Cavaliers al dich senhor.* Quo loco tres hæ voces idem sonant. *Vassallus* enim, uti observatum, & *Miles*, idem sunt. Charta alia: *Sciendum est, quoniam Ari Hodz Vescoms de Lomancha a fait homenatge, e ses faits Cavaliers & Hom al Senhor de Montpezat Abad de Moyssac, el predich Vescoms mandet & autreget al Senhor predich Abad, que vos Cavaliers e fiels e loials li si a en tots locs, & que lui e le mostier de Moyssac, el covent du quel mest. Mostier, e totas las cosas garde e deffenda de mal e de domnage a bona fe par tots locs, &c.* an. 1238. In Consuetudine Bituricensi tit. 1. art. 4. & 9. *vasselage* usurpatur pro dominio, quod habet dominus in tenementum vassalli, seu pro *feodalitate.* Vide Statuta Mediolanensia 1. part. c. 267. Georgium Pilonum in Historia Bellunensi pag. 106.

¶ VASSALLAGIUM, Vassalli conditio. Charta ann. 1314. to. 2. Hist. Dalph. pag. 149. col. 1. *Dominus Dalphinus per subjectionem Vassallagii jam dicto dom. Regi* (Siciliæ) *stringitur connexe, &c.*

¶ VASSALLAGIUM, Vassalli feudum: item Fidei & obsequii professio quæ à Vassallo domino præstatur. Charta an. 1283. to. 2. Hist. ejusd. pag. 26. col. 1. *Cum feudis, allodiis, Vassallagiis & ejus pertinentiis universis, &c.* Occurrit rursum in alia ann. 1294. ibid. pag. 74. col. 1. Diploma Caroli IV. Imper. an. 1376. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 137. *Tam in feodis, feodalibus, Vasallagiis, quam aliis quibuscunque debitis obsequiis & servitutibus, &c.* Bulla Martini IV. PP. apud Rymer. tom. 2. pag. 257. *Ego Dei gratia Rex Aragonia & Comes Barchinonia, plenum & ligium Vassalagium & homagium faciens Ecclesia Romana pro regno Aragonia, &c.* Adde Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 453. Constitut. Petri Reg. Siciliæ cap. 1. &c.

¶ VASSALLATITIUM, Eodem significatu. Litteræ Johannis Reg. Fr. ann. 1354. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1470. *Cum ... homagiis, feudis, Vassallatitiis, emphiteoticariis, & aliis quibuscumque honoribus ad dictum comitatum de Gauro ... pertinentibus.*

¶ VASSALLATUS, Pari intellectu. Charta ann. 1338. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 448. *De omnibus debitis & pecuniarum quantitatibus, in quibus ipse dom. Rex nobis & heredibus nostris, ratione homagii & Vassallatus sibi de terris nostris per nos facti.* Alia ann. 1345. ibid. pag. 612. *Cum omnibus suis honoribus, dominiis, Vasallatibus & aliis pertinentiis suis universis in feudum suscepimus.*

¶ VASSELAMENTUM, Præstatio pecuniaria à vassallo exsolvenda. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. CLXXV. *De præposito Loriaci. De vavasoribus,* LXXII. *lib.... Et pro Vassolamento Romandi* XXXV. *lib.*

VAISALLITIUM, semel atque iterum in Charta Alfonsi Regis Portugalliæ an. 1142. apud Brandaonem lib. 11. Monarch. Lusitan. c. 12. pro servitio, quod debet Vassallus domino, usurpatur.

VASSALLITIUI, pro *Vassallus.* Chronicon Magdeburgense MS. ex Bibl. S. Germani Paris. an. 952. *Ubi præscriptus cum filio suo Adalberto Regia se per omnia in Vassallicium dedidit dominationi, simul & Reginæ iram supplici venia placavit.* Ita etiam Regino.

¶ VASSALLULUI, Minoris dignitatis vassallus. Matth. Paris an. 1244. *Et quis Christianorum ignorat, Principem Walliæ Regis Angliæ esse Vassallulum!*

VASSELERIA. Charta an. 1238. in Regesto Tolosano cameræ Computor. Parisiensis f. 97. *Videlicet Baronias, & Vasselerias, &c.* Nescio an *Vasseleria* idem sit quod *Bacalaria*, indeque vox hæc postrema deducatur, ut *vasselaria*, feudum fuerit *vassalli* inferioris.

¶ VASALLAS, pro *Vassalli*, in Charta Henrici Ducis Slesiæ an. 1337. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 12.

¶ VASSALAGICUS, Ad *Vassallum* pertinens. Charta Ruperti Comit. Palat. an. 1356. apud eumd. tom. 5. pag. 576. *Percepimus in jure vel onere Vassallagico seu feudali.*

¶ VASSALLOR, & VASALOR, Famulus. Dispositio rei famil. Cluniac. apud Baluz. tom. 5. Miscell. pag. 449. *Sed de præbendariis supradictis hoc est adiciendum, quod ante tempus nostrum panis eis qualis inferiori familia dari solet dabatur, hoc est, de Vassallor.* Vide *Panis servientalis.*

DESVASSALLARE. Michael *del Molino* in Repertorio pag. 326. *Si aliquis accusaretur de aliquo crimine, ex eo quod Desvassallavit aliquem vassallum a loco alterius, &c.* Infra: *Vassallum si aliquis extraxerit, aut juraverit ad extrahendum à loco alterius caussa deshabitandi eum, & ducendi talem vassallum ad locum suum, aut alterius domini, talis extrahens & adjuvans incurrunt ex hoc in pœnam mortis corporalis, &c.*

BASALLUS, pro *Vassalus*, in Constitut. Ludovici II. Imp. pro exercitu, edita à Camillo Peregrino, cap. 4. 5.

¶ 3. VASSUS, pro *Bassus*, Minor. Inventat. ann. 1476. ex Tabul. Flamat. *Totum prædictum locum Montisastruci cum omnimoda jurisdictione alta & Vassa.*

¶ VASTADUM. Charta Caroli Reg. ann. 1391. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 122. *Et consuevit dictus baillivus ... cognoscere in ipsa sede nostra Lugdunensi de omnibus casibus Salvarum gardiarum nostrarum, ... delationes armorum, Vastadorum, ab intestato decedentium, &c.* Vide *Vastum* 1.

¶ VASTALÆ. Papias: *Insita, parva linteola, vel Vastala, unde mortuorum pollices ligantur.* Legendum ut in MS. Bituric. *Nastala.* Vide in hac voce.

¶ VASTARDUS, pro *Bastardus*, Nothus. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamat. *Qua* (decima) *olim fuit cujusdam vocati Johannis de Lasgo justi pro sive Vastardi de Lasgo.*

¶ VASTARE, in Pactu Leg. Salicæ tit. 29. c. 19. edit. Heroldi, pro Jactare, ni fallor, ut habent aliæ editiones. Vide alia notione in *Vastum* 2.

¶ VASTATOR. Vide in *Vastum* 1.

¶ 1. VASTELLUM, Umbraculum, ut videtur, apud Matthæum Paris in Vitis Abb. S. Albani pag. 92. Vide *Dagus.*

¶ 2. VASTELLUM, VASTELLUS, Placentæ species. Vide infra in *Wastellus.*

¶ VASTI, Titulus Ducum Amalphitanorum; quem à Græco corrupto σεβαστοὶ, venerandi, post Jul. Cæsar. Capacium Hist. Neapolit. lib. 1. cap. 13. deducit Brencmannus in Dissertat. de Republ. Amalph. pag. 19. Aliam originationem assignare videtur doctissimus Cangius infra in voce *Vesti.*

¶ VASTIDIUM, pro Fastidium, ut videtur. Guido in Prologo ad Discipl. Farsensem: *Cum per universam Italiam Christi præcepta annularentur, & velut in Vastidio versaremur, &c.*

¶ VASTIMENTUM, pro *Bastimentum*, Ædificium. Vide in hac voce. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Cum suis tenementis, ædificiisque & Vastimentis, &c.* Vide *Vestimentum* 3.

¶ VASTINA, VASTINIUM, VASTINUM, VASTITAS, VASTITIES. Vide in *Vastum* 1.

VASTRAPES, in Glossis Philoxeni, φιμινάλια. Occurrit hæc vox apud Rufinum in versione Josephi lib 3. Antiq. Judaic. cap. 11. ubi Josephus habet ἀναξυρίδας. [Vide Vossium lib. 2. de Vitiis serm. cap. 19.]

1. VASTUM, GAITUM, GUAITUM, WASTUM, WASTINÆ, &c. voces ejusdem notionis & originis.

VASTUM, Destructionem significat. Magna Charta: *Custos terræ hujusmodi hæredis, qui infra ætatem fuerit, non capiat de terra hæredis, nonnisi rationabiles exitus, hoc sine destructione & Vasto hominum, vel rerum.* [Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 204. *Nec aliquis eorum molestetur seu gravetur ratione alicujus Vasti in dicto manerio, ... nisi dampnum ejusdem Vasti excedat valorem 40. lib. & nisi in casu ubi hujusmodi Vastum factum fuerit post mortem prædicti Ricardi Berners.* Nostri *Dégât* eadem notione dicunt.]

VASTUM maxime dicitur de agris, qui non excoluntur. Paulinus Nolanus epist. 30. ad Aprum: *Qualem agri tui speciem a villico tuo fieri postulas, talem Deo Domino tuo redde culturam, & intellige, quicquid in agro tuo displiceat, aut placeat, idem in anima tua placere Christo, aut displicere. Si Vasta peccatis quasi dumis sordeat, neque Propheticis aut Apostolicis nubibus compluatur, in aridam solitudinem gratia deserente damnabitur.* Testamentum Fulradi Abbatis S. Dionysii: *Tertiam cellam infra Vasto Vosgo* (Vosegi) *ædificavi, ubi sanctus Coconatus requiescit.* Tabularium Vindocinense ch. 237. *Osanna filia Gausfridi de Fay dedit duos arpennos prati censu quietos & liberos: & alias duos de quadam manufirma sua, quæ est ad Marias. Quæ dum priscis colerentur temporibus, 12. den. census solvebat, modo vero quia Vasta est, nil census reddit, sed est allodium.* Tabularium Ecclesiæ S. Stephani Lemovicensis an. 1081. *Fecit Gosbertus Archidiac. suam terram de Manse S. Joannis esse Vastam.*

¶ VASTUM ea de causa dicitur Terra pascendis animalibus destinata. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 286. *Noveritis me ...... confirmasse eisdem ... communem pasturam pro sexdecim animalibus bovinis & equinis, & pro centum animalibus ovinis pascendis in magno Vasto sive magna pastura vocata Sparawefeld pertinente manerio meo de Codyngton.* Charta ann. 1208. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 171. *Inquisitio fiat utrum ... debeat participare de Vasto manerii de Brubull ratione communæ ejusdem manerii in qua communa nihil habet, ut dicunt.*

VASTUM FACERE, Littletoni sect. 67. *Faire Wast*, Destruere, depopulari. Inquesta de forisfacturis Forestar. Angl. *Inquiratur etiam, qui fecerint, vel facere consueverint Vastum vel destructionem de viridi vel de venatione.* Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 192. *Ita scilicet quod de Vasto quod facient quadrigæ, quæ ibunt in boscum de Walloy & Widelai, neque de Wasta aliarum quadrigarum, quæ ibunt in alios prædictos boscos non ponantur in merco, nec ferebantur in Wasto.* Pag. 518. *Cum toto nemore suo, salvis asiamentis suis, & hominum suorum de Hida, sine Wasta & venditione.* Tomo 2. pag. 204. *Et de foresta sua omnia necessaria sua sine Vasto ad ædificandum, & ad aratra sua, &c.* Charta Henrici III. Regis Angl. apud Prynneum in Libert. Angl. to. 3. pag. 974. *De bosco Vasta extra villam de N. quod ... teneat ad feodi firmam, &c.* Rogerus Hovedenus pag. 784. *Item Rex defendit, quod nullus donet vel vendat aliquid ad destructionem bosci sui, vel Wastum, qui sit infra forestam Regis: sed concedit bene, quod capiant de boscis suis, quod necesse iis fuerit sine Wasta, & hoc per visum forestarii sui, &c. Wastum facere in boscis*, in Charta Johannis Regis Angliæ pro forestis an. 1215. Albertinus Mussatus lib. 7. de gest. Henrici VII. rubr. 1. *Quarum pleríque suspectioribus urgentibus causis ad Turrianorum loca discurrentes, quæ Vasta appellant, &c.* Computum Domanii Stapularum in Comitatu Bononiensi ann. 1475. *Recepte des Wastes en la forest de Hardela.* Et fol. 41. *Recepte des Wastis en la forest de Boulogne, de pennaiges de vaches & veaux allans en ladite forest, pour 5. sols la vache, & 2. sols 6. deniers le veau.* Vide Johann. Bekam in Hungero Episcop. Leod. Differt autem *vastum* ab *exilio*. Fleta lib. 1. c. 12. §. 20. *Vastum & destructio fere æquipollent, & convertibiliter se habent in domibus, boscis, & gardinis. Sed exilium dici poterit, cum servi manumittantur, & a tenementis injuriose ejiciantur.* Adde lib. 1. c. 12. §. 16. Bractonum lib. 4. pag. 316. 317. & Edw. Cokum ad Littletonem sect. 67.

VASTUM, seu *Wastum*, vel *Wasta*, in silvis, dicitur præterea illud, quod *planum* est, seu absque arboribus. [Charta Edwardi I. Reg. Angl. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 350. *Sciatis quod de Vastis nostris in foresta nostra de Bernwode in comitatu Buck. dedimus, &c.* Charta ann. 1363. ibid. pag. 497. *Et si boscus domini abeat in Vastum, tum acquietabunt dominum pro dictis housbote & haybote.*] Tabularium Absiensis monasterii: *Concedo fratribus de Absie totum planum, vel, ut vulgo dicitur, totum Guastum, quod modo est, vel in posterum erit in bosco meo, &c.* Atque ita voces *Wasta*, & *Wastum* accipiendæ in Monastico Anglicano tom. 1. pag. 519. tom. 2. pag. 204.

¶ WASTINA, Eodem significatu. Tabular. Corbeiense an. 1190. & 1201. *Ecclesia Corbeiensi medietatem omnium quæ ex nemore de Wouthust & Wastinis adjacentibus, vel tuebontibus provenerint recognosco.* Infra *terra nemora vacua* dicitur. Charta Johannæ Comit. Flandr. an. 1234. inter Instr. to. 5. Gall. Christ. novæ edit. col. 331. *Locus in quo idem monasterium situm est cum Wastinis adjacentibus collatis in eleemosynam, sive comparatis.* Hinc

¶ DEVASTARE BOSCUM, pro Silvam cædere, excidere, nostri *Dégrader une forest* dicunt. Charta an. 1363. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 498. *Item dicunt quod Priorissa de Littlemore Devastavit boscum suum de Shottora contra assisam foresta.*

VASTUM, præterea, apud JC. Anglos, jungitur cum anno & die, & dicitur *Annus, Dies & Vastum.* Quæ quidem verba jus designant, quod Rex habet in domibus & prædiis felonum minoris, ut aiunt, proditionis, (*Felons de petite trahison*) quæ ab alio Domino, quam ab ipso Rege tenentur in feudum, vel jure dominii. *Cum enim in potestate Regis sit*, inquit Bracton. *prosternendi ædificia, extirpandi gardina, & arandi prata felonum, & quoniam hujusmodi vergebant in grave damnum dominorum, pro communi utilitate provisum fuit, ut hujusmodi dura & gravia desisterent & Dominus Rex pro his haberet commodum totius terræ illius unum annum & diem, & sic omnia cum integritate reverterent in manus capitalium dominorum.* Proindeque id juris habebat Rex pro *vasto*, quod facere poterat in prædiis felonum. Vide Stanfordium in Placit. Coronæ lib. 3. cap. 30. & supra in *Condemnare*.

QUIETUM ESSE DE VASTO NEMORUM, in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 922.

VASTUM denique, seu *Breve de Vasto*, iisdem JC.

Anglis, dicitur *breve*, quod conceditur contra eos, qui ad vitam suam, aut ad vitam alterius, vel in donum, aut per *curialitatem*, vel per *wardam* possessiones aliquas possident, & in iis *vastum* fecerunt. Vide Rastallum, [& mox *Actio Vasti*.]

¶ ACTIO VASTI, Qua aliquis ob *vastum* factum in jus vocatur. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 204. *Nec aliquis eorum molestetur vel gravetur per actionem Vasti pro aliquo Vasto in prædicto manerio cum suis pertinentiis ... faciendo ... Statuto, per quod ordinatum est quod in brevi de Vasto homo recuperabit versus tenentem per legem Angliæ, vel alio modo ad terminum vitæ, vel ad terminum annorum, ... non obstante.*

¶ VASTINIUM, Ager arenosus, sterilis, incultus: hinc in Episcopatu Constantiensi Monasterium dictum de *Vastinio candido*, alias de *Blanca landa*. Vide Valesium in Notitia Gall. pag. 630. & 631.

¶ VASTINUM, Eodem intellectu. Charta fundat. Monast. Montisplani an. 863. *Dono ... & castrum ipsum de Monteplano cum toto monte & ecclesia ibi dicata S. Laurentio cum omni jure, mancipiis, Vastinis, molendinis, censu, silvis, aquagiis altis & bassis.*

VASTITAS, Idem quod *Vastum*, [Planities,] apud Bractonum lib. 4. Tract. 1. cap. 41. & in Fleta lib. 4. c. 25. §. 1. Gloss. Lat. MS. Reg. *Vastitas, solitudo, vel eremus.* Gloss. Gr. Lat. πόρθησις, *excidium, Vastitas, vastatio.* [Charta Caroli C. Reg. Franc. an. circ. 850. in Append. ad Marcam Hisp. col. 784. *Cum omnibus aprisionibus quas ex eremi Vastitate traxerunt, &c.* Charta an. 1125. apud Miræum to. 1. pag. 377. col. 1: *Concessimus quoque duo mansa terræ in illa Vastitate de Espousth.*]

¶ VASTITIES, Pari significatu, in Charta ann. 1207. Hist. Codiciac. pag. 166. *Concedo præterea Vastitiem, quæ tenet ad Plessicium d'Anisy.*

VASTATORES, Milites, qui agros depopulantur, nostris, ex Italico, *Gastadours*. Occurrit vox hæc apud Rolandin. in Chron. lib. 4. cap. 13. lib. 5. c. 10. 17. lib. 10. c. 5. [& in Charta an. 1383. apud Guesnaium in Annal. Massil. pag. 437. Vide in *Talare*.]

☞ Italis *Vastatores* nuncupantur Militum genus, fossores, munitores castrenses; Gall. *Pionniers*. Cruscani: *Guastatore, nella milizia si piglia per Colui, che seguita l'esercito, a fine d'accomodar le strade, far fortificazioni, e simili.* Annal. Placent. ad ann. 1483. apud Murator. to. 20. col. 971. *Circumcirca Placentiam milites armatæ militiæ 1200. castra posuerunt, ultra alios levis armaturæ stipendiarios, Vastatores, scorpionistas & pilularios.*

¶ WASTATORES ex Chron. jam laudato lib. 5. cap. 10. editum apud Murator. tom. 8. col. 280.

GASTUM & GUASTUM, pro *Vastum*, non semel etiam occurrit. Glossar. Lat. Gall. *Vastus, Vain, Gast. Terra in Gastu, quæ non excoluntur*, in Regesto Philippi Augusti Reg. Herouvalliano fol. 143. *Guasta, damna, & incendia*, apud Petrum de Vineis lib. 5. epist. 112. Tabularium S. Vincentii in Bosco Carnot. an. 1225. *Si terra circumjacens pro communi guerra Gasta remanserit vel inculta.* Tabular. Absiense fol. 127. *Et terras omnes, in quibus vineæ sunt, & omnes alias, sive Gastas, sive excultas. Gastum facere*, in Charta an. 1215. apud Corium in Hist. Mediolanensi part. 2. pag. 157. & in Historia Cortusiorum lib. 1. c. 8. [Chron. Astense apud Murator. tom. 11. col. 245. *Præterea sciendum est quod in campis Montis Bersarii, dum essent in Guastis, Astenses ceperunt Gualetum.* Occurrit præterea apud eumdem tom. 12. col. 558. & 639. Adde Statuta crimin. Saonæ c. 34. fol. 70.] *Faire ravage & gast, dissipation, &c.* in Consuetudine Turon. art. 169. Robertus Bourronus in Merlino MS. *Et ensi metoit à gast & à destruction tiestout le Royaume de Loges. Simple gast d'heritages*, in Consuetud. Burboniensi art. 524. Assisiæ Hierosolymitanæ MSS. c. 257. *Car se il i a leus Gastes outre, qui soit dou Seignor, l'en la doit sauver au Seignor.* Le Roman de *Roncevaux* MS.

Tout abat mort en un Gaste sentier.

[Le Roman d'*Athis* MS.

Qui les autres ont hui veus,
Et dits leur Gaz grans & menus,
Des bons ont parlé voulentiers,
Et de ceulx aux escus entiers.]

Sergent gastier, in Consuetud. Arvernensi cap. 31. art. 69. minister, qui in messibus, aut in agris, vel silvis invigilat, ne *vastum* aut damnum fiat. Veneti *guasti* appellant circumjectam oppidis planitiem.

GASTINA, apud Innocentium III. PP. lib. 15. epist. 179. *Gastine*, in Consuetud. Arvernensi: *Wastina*, in Conventione inter Ducem Brabantiæ & Capitulum S. Waltrudis Montensis an. 1209. apud Miræum in Diplomat. Belgic. pag. 160. *Omnesque Vastinæ, quæ terræ silvestres dicuntur.* Alia an. 1247. ibid. pag. 173. *In omni terra, quæ vulgariter Wastina dicitur.* [*Woestyna*, pluries in Charta an. 1246. apud eumdem tom. 2. pag. 1323. col. 1.] Adde pag. 50. Probationes Historiæ Guinensis pag. 70. 209. 466. 514. Charta Roberti Comitis Flandriæ anno 1089. ex Tabulario Monasterii S. Quintini in insula fol. 51. v. *Omnem decimationem novæ terræ, quæ vulgo Wastina vocatur.*

¶ GUASTARE, Corrumpere, vitiare, Gall. *Gâter*. Johan. Demussis in Chron. Placent. ad an. 1276. apud Murator. to. 16. col. 480. *Deus tantum pluit super terram in Italia, quod quasi omnes segetes de Plano Guastatæ sunt & perditæ.*

¶ GUASTARE, Agrum, domum *vastare*, depopulari: Statuta Astens. collat. 13. cap. 23. fol. 41. v°. *Si aliquis civis Ast. habuit terras & possessiones seu domos extra posse Ast. quas dubitet vel suspicet quod aliquis civis Astensis eas comburent vel Guastent, vel in eis incendium, vel Guastum seu damnum inferant, &c.*

Hinc *Agastiner*, pro *vastare* agrum, domum, silvam. Eædem Assisiæ Hierosol. cap. 257. *Et qués apartenances il semble, que il y peust & deust avoir en ce en la teneure, que les leus habités ont orendroit raisonnablement Agastiné, & murailles abatues, que par semblant deussent avoir, quant les leus estoient habités. Agastis*, in Consuetudine Inculismensi art. 24: damnum in forestis.

¶ 2. VASTUM, pro *Bastum*, *Bast*, Clitellæ, sagma. Hinc *Vastare*, *Vastum* imponere. Inventar. ann. 1476. ex Tabular. Flamar. *Item plus unum alium equum sive roncinum pili baybard Vastatum cum suo Vasto apresiatum ad valorem sive summam quatuor scutorum auri.* Vide *Bastum* 1.

¶ VASVASSORES, VASVESSORES. Vide *Vavassores*.

¶ VASUM, VASUS, Vas. Expositio antiquæ Liturg. Gall. apud Marten. to. 5. Anecd. col. 95. *Sanguis vero Christi ideo specialiter offertur in calice, quia in tale Vasum consecratum fuit mysterium Eucharistiæ. Vasum, Vasus*, σκεῦος, in Gloss. Lat. Gr. Utitur Plautus. Vide *Salomon*.

¶ VASUS, pro *Vassus*. *Una & cum Leopardo & Adalberto Vasos domenicos*, in Placito an. 867. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 118. Vide *Vassus* 2.

¶ VASUUS, pro *Vassus*, ni fallor, domesticus, fa-

miliaris. Charta an. 1033. apud Miræum tom. 1. pag. 351. col. 2. *Si forte contigerit, ut humilitas ac mansuetudo monachorum a Vasuis aut ab extraneis pro aliquo negotio non possit justitiam exigere, &c.* Vide *Vassus* 2.

¶ VATALHA, ut supra *Batalia* 1. Pugna, prælium, in Inventario an. 1476. ex Tabul. Flamar.

VATES, Episcopus. Tumulus Joannis II. PP. apud Baron. an. 535.

Hic tumulus Vatis conservat membra Joannis,
Ordine Pontificum qui fertur jure secundus.

S. Ildefonsus:

Crux hæc alma gerit geminorum corpora fratrum
Leandri, Isidori, pariterque ex ordine Vatum.

Rabanus Abb. Fuld. apud Browerum in Antiquit. Fuldensibus:

Hac Baptista potens sacra venerabitur ara,
Hac Vatum turba, atque Patrum colitur.

[Ermoldi Nigelli Carmen apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 30.

Denique Rex Vatem prostrato corpore adorat,
Paulinus Regem suscipit ecce pium.]

Amalarius Episcop. in Epistola ad Hieremiam Archiep. Senonensem: *Charissimo patri & accuratissimo Rhetori Ilieremiæ Vati in nostra Jerusalem, Amalarius. Ætherius Arelatensis Vates*, apud Joannem Diacon. in Vita S. Gregorii M. lib. 2. cap. 35. Utuntur præterea Fortunatus lib. 5. Poem. 4. Paulus Emeritensis Diacon. lib. de Gestis Episcop. Emeritensium in S. Fidele num. 5. Theodoricus in Vita S. Celsi Episcopi Trevirensis n. 17. Candidus Mon. in Vita Eigilis Abb. Fuld. c. 14. Christianæ Inscriptiones apud Gruterum 1070. 4. 1167. 9. 1169. 3. &c.

¶ VATIA, *Diversis planus.* Gloss. Isid. Vide *Valgir.*

¶ VATICARE, perperam pro *Vadiare*, Pignori ponere. Diploma Henrici III. Imper. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 433. *Quidquid autem illis placitis quisque reus Vaticaverit, arbitrio abbatis & suorum præpositorum & villicorum secundum culpam & posse uniuscujusque hominis cedat, & duæ partes abbati, tertia advocato cedat. Et si aliquis forte culpam furti vel seditionis inciderit, & abbas ob rebellionem temeritatis advocatum accersierit, ex eodem Vadio abbati duæ partes, advocato tertia proveniat.*

¶ VATICINARE, pro Vaticinari, prædicere, in Epistola Isidori Jun. ad Laudefredum inter Conc. Hisp. tom. 2. pag. 154.

¶ VATICINARI, *Conjectura rem perpendere*, in Gl. Gasp. Barthii ex Roberti Monachi Hist. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 100.

¶ VATICINIUM, *Mendacium*, in eod. Glossar. ex Baldrici Hist. Palæst. ibid. pag. 190.

VATILLUS, Idem quod *Batillus*. de qua voce multa commentatur Casaubonus ad Pollionem. Julius Africanus lib. 9. Hist. Apost. *Erant autem virgines cum lyris cantantes, alii cum tibiis, alii cum Vatillis, & thuribulis.*

VATILLA vero, Papiæ, est *pala, qua aqua projicitur è navi.* Vide *Batulus.*

VATIOLA, Vasculum. Vide *Batiola.*

VATROPETES, apud Armenios appellari monachos scribit Brocardus edit. Venetæ ann. 1519. part. 2. cap. 2. vox efficta ex *Bactroperata*. Vide in hac voce.

VAVASSORES, VALVASSORES, VASVASSORES, VAVASSORIA, VALVASINI, voces ejusdem originis.

VAVASSORES, vel VALVASSORES, generatim sunt vassalli feudales. Apud Gerardum Nigrum

lib. 1. de Feudis tit. 1. alii sunt *Majores*, alii *Minores*: *Majores* sunt, qui *Regis*, vel *Regni Valvassores* appellantur, iidemque *Capitanei*, qui à Ducibus, Marchionibus, & Comitibus: *Minores* vero, qui à majoribus valvassoribus feuda accipiunt. De posterioribus intelligendus Otto Frisingensis l. 2. de Gest. Friderici I. Imp. cap. 13. ubi de Longobardis: *Cumque tres inter eos ordines, i. Capitaneorum, Valvassorum, plebis, esse noscantur, &c.* Quos vero Capitaneos vocant nostri Barones appellant. Ita *Vavassorum* duos ordines constituit Conradus Imp. in Lege Longob. l. 3. tit. 8. §. 4. *Majorum* scilicet, & *Minorum*. Sub *Majorum* appellatione complectitur, quos *Barones* alii vocant: sub *Minorum* vero, quos vulgo *Vavassores* dicunt, ut Leges Henrici I. Regis Angliæ *Thaynes minores*, respectu *Thaynorum* Majorum, qui Baronibus æquiparantur: quod quidem potissimum colligitur ex *relevio minorum Vavassorum*, de quo ita Conradus: *Si vero* (minor vavassor) *filios non habuerit, & aviaticum ex masculo filio reliquerit, pari modo beneficium habeat, servato usu majorum Valvassorum in dandis equis & armis suis senioribus.* Ejusmodi autem relevium obtinuit in mediocribus *Thaynis*. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 14. ubi de releviis: *Et mediocris Tayni equus cum apparatu suo & arma ejus.* Ubi Leges vernaculæ Willelmi Nothi cap. 24. quem *mediocrem Thaynum* Leges Henrici, *vavassorem* vocant: *De relief à vavaseur à son lige Signeur, deite estre quites per li cheval son peire, tel qu'il avoit à jour de sa mort, & per son habert, & par son haume, &c.* Atque minores ii *Vavassores* sunt, qui in Legibus ejusdem Henrici I. c. 7. *Baronibus* postponuntur: *Barones, Vavasores, Tungrevii, &c.* quippe cap. 26. & 27. *liberas terras tenere, & curiam habere* dicuntur, ac *placita, quæ ad wytam & weram pertinent, super suos homines, &c.* Et in Charta Nobilium Pictavensium ano. 1269. apud Gallandum de Franco-alodio pag. 68. *C'est a savoir, que quant cil mourra, qui du Conte de Poitiers, ou des Barons, ou des Vavassours tiendra en fié, que nostre Sires li Cuens, ou cil, de qui cil tendra, porra tenir le fié en sa main par an & par jour, &c.*

Ac ut de *majoribus Valvassoribus* primum agamus, hos intellexisse videtur Bracton. lib. 1. cap. 8. §. 2. *In temporalibus sunt Imperatores, Reges, & Principes, in iis, quæ pertinent ad regnum, & sub eis Duces, Comites, Barones, Magnates, sive Vavasores & Milites, & etiam Liberi & Villani, & diversæ potestates sub Rege constitutæ.* Et §. 4. *Sunt & alii, qui dicuntur Vavasores, viri magnæ dignitatis. Vavasor enim nihil melius dici poterit, quam vas fortitum ad valetudinem.* Charta Friderici Imp. an. 1249. apud Guichenonum in Hist. Sabaudiæ p. 92. *Marchionibus, Comitibus, Vavassoribus, Nobilibus, Potestatibus, &c.* Charta Henrici II. Reg. Angl. an. 1166. *Comites, Barones, Vavasores, Milites, cives, burgenses, rustici, &c.* Radulfus de Diceto ann. 1040. *Quindecim sacramenta juravit Theobaldus propria manu consuli Gaufrido, & 20. Barones Castellenses cum eo, & 40. Milites Vavassores eisdem verbis, quibus ipse.* Andreas Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis: *Quamvis probitas possit nobilitare plebeium, & tamen ordinum mutare non potest, ut plebeius Procer efficiatur, sive Valvasor, nisi per principis ei forte potentiam tribuatur.* [Rolandinus Patav. in Chronico apud Murator. to. 8. col. 345. *Sed multam habebat fiduciam quod Vavasores & proceres & quidam magnates .... spem ei dederant.*] Ita pro majoris dignitatis Optimatibus *Vavasores*, seu, ut ibi semper effertur, *vasvassores*,

Digitized by Google

vasvassores, usurpantur in Usaticis Barcinonensibus MSS. à Raimundo Berengarii Comite Barcinonensi & Adelmodi ejus uxore editis, & in Constitutionibus Cataloniæ. Iidem Usatici: *Ut qui interfecerit Vicecomitem vel vulneraverit, sive desonoraverit in aliquo, emendet eum sicut duos Comitores, & Comitorem sicut duos Vasvassores, & de Vasvassore, qui quinque milites habet, per mortem ejus, emendentur 60. unciæ auri cocti, & per plagam 30. & si plures habuerit milites, crescat compositio sicut numerus militum. Militem vero qui interfecerit, donet in compositione 12. uncias auri: qui vero vulneraverit, tam pro una plaga, quam pro multis emendet ei uncias 6.* Consuetudines Catalaniæ inter Dominos & Vassallos MSS. cap. 39. *Barones, ut sunt Comites, Vicecomites, Vasvassores, & consimiles, & etiam alii milites simplices, qui sunt Vassalli Principis hujus terræ.* Ubi opponuntur *Vavasores* simplicibus *militibus*: *Milites* enim majores, quos *Banneretos* vocant, Baronum prærogativa gaudent. Proinde ii sunt, quos pariter *Militibus* opponunt Statuta S. Ludovici Regis Franciæ loco mox laudando. Contra, *milites simplices* intelliguntur in Charta Anselmi Comitis S. Pauli ann. 1186. in Histor. Bethuniensi p. 52. *Omnibus, qui eandem decimam tenebant Vavasoribus, sive militibus concedentibus, &c.* & in Charta Libertatum Baugiaci in Sebusianis ann. 1250. *Si aliquis de hominibus Militum, & Vavassorum dicta villæ Baugiaci ad ipsam villam libertate donatam causa morandi & remanendi ibi venerit, &c.* Mox: *Si homines militum terra Baugiaci, qui non sunt Vavassores, seu feudatarii dictæ villæ Baugiaci, &c.* Charta Odonis Abb. S. Dionysii an. 1154. *Magnam portionem terrarum hominum nostrorum, qui Vavassores dicuntur, & hospites quamplures ad suum dominium traxit, &c.* Quinque porro *Vavassores* æquantur *Militi*, seu habenti *feudum hauberticum*. Regestum Philippi Aug. fol. 158. *Et propter hoc debet tenere unum militem, vel 5. Vavassores, quando submonetur.* Feoda Normanniæ post Ordericum Vitalem pag. 1041. *Apud Breteuil in eadem ballia duas partes unius militis, una Vavassoria minus.* Sic feudum hauberticum constabat quinque Vavassoriis.

Vavassores igitur *Minores* erant ii, qui majoribus suberant ratione tenementi: unde recte San-Julianus lib. 1. Hist. Burgund. c. 26. dixit *Vavassores*, esse *vassallos vassallorum*. Consuetudo Marchensis art. 315. *Si aucun Baron, Chastelain, ou haut Justicier avoit moulin, & son Valvasseur n'en eut point, tous les hommes du Valvasseur demeurans en la banlieuë dudit moulin, iront moudre au dit moulin du Baron, jusques à ce que le Valvasseur ait moulin.* Generatim vero dicebantur, qui feuda minora tenebant, quæ inferiori tantum justitia, seu jurisdictione gaudebant, quod exerte docent Statuta S. Ludovici à nobis edita lib. 1. cap. 31. *Nus Vavassor ne puet faire forbanir, ne ne puet à home faire forjurer sa Chastelerie, sans l'assentement du Baron, en qui Chastellerie il sera: & se il le fesoit, il en perdroit sa justice: car la justice si n'est mie au Vavasor.* Alio loco, ex MS. Ambianensi: *Nule court de Vavasseur ne porte recort: mais on peut bien requerre le court des Chevaliers, qui sont au jugement requerre souffisant recort, par les Chevaliers, ne mie par les Vavasseurs, mès on ne se met mie en recort ki ne veut, mesmement en Cour de Vavasseur, que che apartient à grant justiche.* Et infra: *Ne nus Vavasseur n'a le murdre, le rat, ne l'ancis, ne le traïson, ne le tresor trouvé, ne la force a oster &c. Car Vavasseur n'a que simple justice.* De Vavassoribus agunt eadem Statuta lib. 1. cap. 39. 40. 41. 42. 45. 46. Atque ex his percipimus, cur *Vavassour*, Petro Fontano in Consilio à nobis edito cap. 21. *inferior*, seu *minor dominus* dicatur: *Et se bas Sire comme Vavasseur, &c.* Quamobrem vulgo Vavassores inferioris ordinis ac dignitatis viris adscribi solent. Robertus Bourronus in Hist. Merlini MS. *Je suis un chevalier nés de cest païs, & estrais de Vavassours, & de basse gent.* Sed & ii cum prædiis venibant, quemadmodum *hospites*, aliique adscriptitii, ut hodieque etiamnum vassalli, seu hominia ipsa. Charta Caroli Comitis Flandriæ in Chronico Andrensi p. 422. *Concedimus, terras videlicet, comitatus*, (vide in hac voce) *decimas, silvas, aquas, molendina, prædia, hospites, Vavassores, servos, ancillas, &c.* Charta Joan. Comitis Pontivi an. 1138. *Quidquid habemus apud Onicourt, cum omni dominatione temporali, & Vavassorum: Vavassorem de Flouron, decimam de Favieres, ... decimam de Haineville præter unum Vavassorem, &c.* [Charta Philippi Reg. Franc. an. 1208. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1078. *Et præter hæc contulerunt eidem Niveloni duos Vavassatores quos habebant apud Lyons, scilicet Bernardum Torel & Radulphum Bricart.*] Immo præstationibus videntur fuisse obnoxii. Tabularium Abbat. S. Joannis Ambian. fol. 408. *Item a ladite Eglise droit de prendre en tous les fiefs du castel, & des Vasseurs estans en toute la paroisse d'Outrebois, &c.* Ita etiam *Vasseurs* appellantur in Charta ann. 1147. apud Loisellum in Bellovaco p. 274. & in vett. Consuetudinibus municipalibus Parisiensi art. 51. Perticensi c. 16. art. 5. 6. Carnotensi art. 17. 48. & Blesensi art. 12. ubi iidem sunt, qui vassalli. Cum servientibus junguntur in Charta Communiæ S. Quintini an. 1195. *Si Vavassor aut serviens Burgensi catallum debeat, &c.* Cum *gregariis militibus*, apud Wipponem de Vita Chunradi Salici Imp. p. 440. *Conjuraverant enim omnes Valvasores Italiæ & gregarii milites contra dominos suos, & omnes minores contra majores, &c.* De ejusmodi Vavassoribus intelligendus videtur Will. Tyrius lib. 22. c. 22. & Sanutus lib. 3. part. 11. cap. 11. extremo: *Ad hanc formam reduxere negotium, ut datis obsidibus 20. Valvassoribus, &c.* ut & Otto Frisingensis lib. 1. de Gest. Friderici I. c. 3. de Guiscardo: *Robertus iste ex mediocri stirpe in Normannia, ex eorum ordine, quos Vavassores vulgo illi dicere solent, ... editus.*

Sed nondum plane mihi perspectum fateor, cur *Veteranorum* nomenclatura *Vavassores* donet Lambertus Ardensis pag. 31. *Factum est autem, ut liber quidam Veteranus, sive Vavassorius, nomine Willelmus de Bocherdis, Vavassorissam quandam de Fielnis similiter liberam, nomine Havidem, duceret in uxorem.* Idem pag. 103. *Magnanimus quidam Veteranus, sive Vavassorius, qui ab Ardensibus in parte originem traxit, &, qui tunc temporis Fielnensibus præerat, & qui principabatur, &c.* Et pag. 171. *Et multis Ecclesiasticis personis, & Laicalibus Ardensis oppidi Paribus & Veteranis, &c.* Ubi *vavassoribus* istis *Fielnensibus*, opponit *Nobiles de Tingry*, quorum prædium, Principatus dignitate hodie illustre, in eamd. Fiennensem familiam postmodum transiit: adeo ut *Nobiles* à *vavassoribus* videatur distinxisse.

☞ *Vavassores* aperte à *Nobilibus* distinguntur in Charta an. 1187. apud Spon. to. 2. Hist. Genev. pag. 47. *Omnes tam Nobiles, quam Vavassores, &c.* Statutum Humberti II. an. 1349. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 586. *Prælati, ... Barones, & Bannereti, Proceres, Nobiles. Valvassores & Franchi, &c.*

☞ Sed & inter Vavassores minores aliquid exstitisse

discriminis variaque pro vario gradu ipsis concessa fuisse privilegia colligitur ex Charta Ludovici VI. Reg. Franc. ann. 1126. in Tabul. S. Richarii: *Vavassores nostros qui cum armis feodum suum deserviunt, à prædictis consuetudinibus, à tallione videlicet, à fossis, ab excubiis, assensu burgensium privavimus.*

¶ VAVASSOR, pro *Vavassoris* feudum. Charta ann. 1272. ex Chartul. B. M. de Josaphat: *Ego (Baldoinus de Maignonvilla) vendidi Abbati & Conventui de Josaphat ... unum Vavassorem seu feodum unius vavassoris tenentis aliam medietatem dicti molendini.*

Vavassores interdum appellati generatim vassalli omnes, præsertim apud Poëtas nostrates. Le Roman *de Garin:*

Les Vavassors fet del païs venir,
La feauté en prant li Dus Garin.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Karlon li Rois ni fist pluis demorer,
A Conseil à la Duchoise apelée,
Dame, fait-il, il nia mester celée,
Se il vous plaist, & il bien vos agrée,
Je vos prendrai à moller ésposée.
La dame l'oi, tote en fu trespassée,
Sire, fait elle, or m'avez vos gabée,
Ne doit nul Rois, c'est verité provée,
La Vavassoire prendre de sa contree,
Fille de Roi vos doit estre donnée,
Ou autre Dame de mult grant renomée.

Le Roman *de la prise de Jerusalem par Titus* MS.

Li Prince, & li Demaine, & li bon Vavaseur.

Le Roman *de Vacces* MS.

Moult y ont pris Barons & Vavassours assés.

Vide Consuetud. villæ *de Linieres* in Biturigibus art. 1. 5. &c. apud Thomasserium.

¶ WAVASSORES, in Charta an. 1200. to. 1. Macer. Insulæ Barb. p. 129. *Nos frater Guido abbas Insulæ Barbaræ accedens ad Vismeias vocatis Wavassoribus dictæ villæ & eisdem consentientibus de claudenda villa nostra Visiniaci convenimus cum eisdem Wavassoribus.*

VAVASSORIA definitur *minus feudum*, à Bractono lib. 2. c. 39. n. 6. ad discrimen Baroniarum, *quæ caput habent.* Pro *Mediesaria* sumitur in Tabulario S. Martini Sagiensi albo fol. 135. in Charta ann. 1201. cujus titulus concipitur de *Mesearia.* In Chartis vero Conchensis Monasterii promiscue pro *tenemento* usurpatur. *Feudum unius Vavassoris*, in Monastico Anglicano to. 2. p. 970. *Terra unius Vavassoris*, apud Ordericum Vitalem lib. 5. pag. 583. Charta Radulfi Abbatis Fiscamnensis in Tabulario Fiscann. fol. 30. *Concessimus Hugoni de Paluel Presbytero Vavassoriam unam, quam Lambertus Presbyter de Paluel tenuit, ... reddendo ... 5. solidos communis monetæ pro servitio, cum omnibus aliis redditibus & servitiis, quæ Vavassoria debet.* [Polyptychus ejusd. Monast. an. 1235. *Radulfus Bruman tenet unam Vavassoriam de quindecim acris terræ.*] Monast. Anglic. to. 2. p. 977. *Exceptis duabus Vavassoriis, &c.* Arestum an. 1273. *Omnes vero aliæ terræ, ubicunque sint sitæ, sive sint Baroniæ, sive Castellaniæ, sive Vavassoriæ, inter dictas sorores æqualiter dividantur.*

VAVASERIA, in Monastico Anglic. to. 1. p. 775.

WAVASARIA, in eod. Monast. to. 2. p. 193. & in Chartis aliis apud Seldenum de Titulis honorariis p. 626. 2. edit.

Vavassoriarum aliæ sunt *villanæ*, seu tenementis *villanis* accensentur; aliæ sunt *liberæ* seu *francæ. Vavassoriarum* prioris generis meminit vetus Consuetudo Normanniæ cap. 26. posterioris cap. 34. ubi duplicem feudatorum ordinem statuit, quorum primus eorum est, quos *Dominos capitales* vocat; alter eorum, qui istis subsunt, de quibus hæc habet: *Les fiefs de pardessous sont, qui descendent des fiefs chevels, & sont submis à eux, si comme les Vavassouries, qui sont tenuës par sommage & par service de cheval, & les autres fiefs, qui sont tenuës par acres du chef Seigneur.* Ubi vetus Interpres: *Et par ce mot Vavassouries, sont entenduës les masures & les aisnesses villainement tenuës, & sont communement appellés Vavassouries, & Vassaux, & les autres sont appellez Vavasseurs.*

VAVASSORIA FRANCA, seu libera, est, quam tenent ii, qui tenent *libera tenementa*, de quibus supra: *habent* autem *Vavassores, qui liberas terras tenent, placita, quæ ad witam vel weram pertinent super suos homines & in suo, & super aliorum homines, si in forisfaciendo retenti vel gravati fuerint*, ut est in Legibus Henrici I. Regis Angliæ c. 27. in quibus etiam *Curiæ vavassoris* mentio fit cap. 26. Charta S. Ludovici Regis in 30. Regesto Archivi Regii Ch. 394. *Decano & Capitulo* (Lexoviensi) *concessimus, ut in terra nostra possint acquirere in iis, quæ non tenentur per membrum loricæ, per francas Vavassorias, aut francas serjantias, vel etiam de Ducatu Normanniæ, &c.* In 1. Regesto homagiorum Cameræ Comput. Paris. *Richardus de Wideville* agnoscit tenere se à Rege terram *de Dangu* in Normannia in Vicecomitatu Gisorciensi, *par une franche Vavassorie*, 6. Jan. 1431. Vide Feoda Normanniæ post Ordericum Vital. p. 1047.

¶ VAVASSATORES, ut *Vavassores.* Charta an. 1244. ex Camera Chartophyl. Atrebat. *Item feodum de Vy in quo sunt duo Vavassatores.*

¶ VASVESSORES, Eadem notione, in Testam. Jacobi Reg. Aragon. apud Acher. to. 9. Spicileg. p. 199. *Et cum Comitibus, Vicecomitibus, Comdoriis, Vasvessoribus & aliis Militibus.*

¶ VASVASSURI. Charta Rodulfi Reg. an. 1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Cunctis Rempublicam ministrantibus, ducibus, viscomitibus, scavinos, judices & vicarios seu Vasvassuris, &c.* Sic lego pro *Varvassuris.*

¶ VAVASSERII, in Charta Mauritii de Bellavilla D. Ganaschiæ ann. 1265. *Vavasserii dabunt comedere omnibus biennariis suis, &c.*

¶ VEVASORES, in Confirmat. Chartæ Communiæ Abbavill. an. 1350. to. 4. Ordinat. Reg. Franc. pag. 57. *Statutum est etiam quod nullam Vevasorem vel liberam feodum in terra mea habentem, Burgenses de Abbatis-villa in suam communiam recipere poterunt.*

¶ WALVASSORES, apud Arnulphum in Gestis Mediolan. tom. 3. Leibnit. Scriptor. Brunsvic. pag. 733. *Unde factum est, ut quidam urbis milites, vulgo Walvassores nominati illius insidiarentur opibus, adversus ipsum assidue conspirantes.*

VALVASINI, Minimi *valvasores*, quo nomine, inquit Zazius in Tract. de Feud. part. 5. §. 28. *intelliguntur privatæ personæ, pagani & cives, qui in plebe paulo nominatiores sunt.* Lib. 2. de Feudis tit. 10. *Is Capitaneus appellatur, qui proprie Valvassor major appellabatur; qui vero à Capitaneis antiquitus beneficium tenent, Valvasores sunt. Qui autem à valvasoribus feudum, quod à Capitaneis tenent, similiter acceperint, Valvasini, id est, minores valvasores appellantur, qui antiquo quidem usu consuetudinem feudi nullam habebant. Valvasore enim sine filio mortuo, feudum, quod valvasori minori dederat, ad Capitaneum revertebatur. Sed hodie eodem jure utuntur in Curia Mediolanensi, quo & valvasores.* Vide ibi Cujacium, & cæteros interpretes.

¶ VAVASSORATUS, Vassalli servitium. Charta an. 1189. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 167. *Ego in recompensatione damnorum quæ illis* (Mo-

nachis Majoris Monasterii) *intuleram*, *& ob salutem animæ meæ, quitavi eis in perpetuum Vavassoratum quem ab eis exigebam, ut videlicet prior Pontis castri pro aliquo negotio, sicut vassallus, in curia mea vel successorum meorum non teneatur de cætero respondere.*

Jam vero unde *vavassorum* vox orta, etsi non omnino constet, vix tamen probatum iri Bractonis allatam supra sententiam putem; ut & Zazii, & aliorum, qui sic dictos volunt, quod ad *valvas* dominorum starent, ad eorum jussa parati. Certe longe videtur probabilius à *vassis* etymon deducendum; ut *vavassores* iidem fuerint, qui *vassi dominici*, qui non unius erant ordinis, cum alii majoris essent, inferioris alii; quod sane ipsum satis nomen & munus indicant.

VAUCA, Vasis species. Vide *Bauca* 1.

¶ VAUCHELLUS, Vallieulus, ni fallor. Charta an. 1341. ex Bullar. Fontanell. fol. 62. *Fructus decimales crescentes in omnibus & singulis terris existentibus circumquaque dictam ecclesiam, ... & in quodam Vauchello dicti Johannis Bascii, &c.* Vide *Vacellus* & *Vancellus*.

¶ VAURA, Ager sterilis, incultus. Charta an. 1208. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 809. *Et terras quas habebant in Vaura, & etiam terras quæ fuerunt Bocharii de Maroet in prædicta Vaura, &c.* Vide *Vastum*, & infra *Veura*.

¶ VAUTRARIUS. Vide infra *Veltrarius*.

¶ VAXA, pro Vacca, in Inventario an. 1476. ex Tabul. Flamar.

¶ VAXELLA, VAYCELLA. Vide in *Vassella*.

¶ VAXELLUM. Vide supra *Vassellum*.

¶ VAYLETUS, VAYLLETUS. Vide in *Valeti*.

¶ VAYROLA, VAYRORA. Vide *Variola*.

¶ VAYRUS. Vide supra in *Vares*.

¶ VAYSELLUM, ut *Vassellum*. Vide ibi.

¶ VAYSSELLA, VAYSSELLAMENTA. V. *Vassella*.

¶ VAYVUS. *Vayvæ res*. Vide in *Wayf*.

¶ VAZI. Testam. an. 1154. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 550. *Hæc est carta testamenti quod Raymundus Trencavellus in captionem Raymundi Comitis Tolosani, & testamentum, & Vazi est tale. Vadium & Gadium*, pro Testamentum, dixerunt Scriptores medii ævi.

¶ UBACUM. Tabul. S. Victoris Massil. *Item aliam quandam terram sitam in Ubaco de Bleona.* Septentrionem hic designari nobis auctor est D. *le Fournier*.

¶ UBAGUM. Charta an. 1035. ex eodem Tabul. *Ego Adalgarda dono Ubagum totum de terra Magastris.* Leg. forte *Usagium*.

¶ UBALBALIA, χολάδες, τὰ ἔντερα, in Gloss. Lat. Græc. *Vubalia*, in MSS. Sangerm. Gloss. Gr. Lat. ἔντερα, *Intestina*.

¶ UBALDINI *sunt homines certi & signanter Clerici vel Canonici terræ vel ecclesiæ alicujus ... Dicitur quod collegium Ubaldinorum non potest constituere syndicum.* Vocabul. Juris utriusque.

UBANTUS. Vide *Wantus*.

¶ UBARTILLUS, Mensuræ species. Charta ann. 1177. tom. 2. Monument. sacræ Antiq. p. 544. *In festivitate S. Remigii similiter de singulis domibus nummum, & unum panem, & manipulum avenæ. In Domini natale ad festivitatem S. Stephani unum nummum, & panem, & Ubartillum avenæ de villa.*

¶ UBERARE, Fecundum esse, vel Ubera præbere, Gall. *Alaiter*. Vita S. Bernardi Menthon. tom. 2. Jun. p. 1078. *Gravidæ parturient, steriles Uberabunt.* Vide *Ubertare*.

¶ UBERE, Abunde. Gloss. Lat. Gr. *Ubere*, ἀφθόνως, τὸ πολύ. MSS. Sangerm. *Ubertim*.

Tom. VI.

¶ UBERTARE, *Abundare, uberem ac fecundum esse, ubertim habere.* Gemma, apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 29.

UBERTUOSUS, *Uber abundans* Joan. de Janua. [Hinc *Ubertuosus*, *plantureux*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman.]

¶ UBERVANCH, Præstationis species apud Germanos. Litteræ Friderici Ducis Austriæ an. 1243. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 226. *Quaslibet obventiones, scilicet losunge, Ubervanch, gramlos, &c.*

¶ UBI FECIT, Formula loquendi, de qua plura in voce *Facere* 1. Vide ibi.

UBIA. Charta Raimundi Comitis S. Ægidii ann. 1174. in Bibliotheca Sebusian. cent. 2. c. 50. *Et in leda de mercato medietas erit mea & medietas illorum, excepta leda lumborum & linguarum, & excepta leda Ubiarum, & omnium fructuum, quæ ad sextarium non vadunt, quæ propria est Monachorum, &c.* Forte *obliarum*. Vide in *Oblata*.

☞ Præponenda videtur lectio ejusdem Chartæ MS. inter Schedas V. Cl. *Lancelot* & editæ inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 300. ubi legitur, *Excepta leuda Urnarum.* Est autem *Urna* eo loci mensura liquidorum, vini, cerevisiæ, &c. Vide in hac voce num. 2.

¶ UBICADA, f. Modus agri. Charta Leotaldi Comit. Matiscon. an. 942. ex Chartular. Matiscon. fol. 166. *Concedimus .... ad casam S. Vincentii res quasdam sitas in pago Lugdunensi in villa Montisgudini præter silvam quam reservamus, & de ipsa silva damus Ubicadam unam.*

UBIVIS, pro *Ubicunque*, occurrit in Vita S. Anselmi Episcopi Lucensis pag. 100.

UBLADA, UBLIA. Vide *Oblata*.

UCCUS, Clamor inconditus, Gallicis Scriptoribus medii ævi, *Hus*, unde Galli *Hucher*, Picardi *Huquer* dicunt, pro aliquem majori voce vocare, appellare. Formulæ vett. secundum Leg. Roman. c. 30. *Ille judex veniens in loco ille, sub die illo, una cum bonis hominibus ad locum accessionis, ubi aliquis homo nomine ille quondam interfectus jacebat, requirens pro qua re interfectus fuisset; sed venientes homines ibi commanentes, qui in initio litis ibidem fuerunt, vel qui ad ipsos Uccos cucurrerunt, qualiter jam dictus homo ibidem interfectus fuit, taliter testimonium præbuerunt, &c.* Vide *Huesium*.

1. UCHA, Præstationis species. Charta Willelmi Ducis Aquitan. ex Tabulario S. Cypriani Pictav. *Dono & concedo .... omnes consuetudines meas, quas erant in obedientia nomine Exoletia, videlicet præposituram & bannum, & Ucham, & expallum, & biannum, & friscingam, & pulles, & anseres, & annonam, &c.* Vide *Olca*.

☞ Haud scio an melius *Ucham* intelligas Proclamationem vini venalis, aut jus percipiendi tributum ex hac proclamatione solvendum. Vide supra *Hucagium*.

¶ 2. UCHA, Arca, vel cistæ species, Picardis aliisque *Huche*. Vide *Hucha*. Consuetud. MSS. Tolos. fol. 41. *Libros prædictos in locis assisiarum vel bajuliarum prædictarum dimittant in certis Uchis & ipsos alibi transferre non præsumant.* Statutum Philippi Pulcri an. 1334. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 93. *Avez fait seeller les chambres & les Uches de plusieurs desdits citoyens.*

UCTARE. Charta MS. exarata Papiæ anno 1179. *Et non debens Uctare aliquem prædictorum locorum garnitum vel scaritum.* Occurrit rursum infra.

¶ UDARE, Udum facere. Gloss. Lat. Gr. Sanger-

Yyyy ij

man. *Udo, humecto, deluo, madeo, pluo*, βρέχω. Utitur Macrobius lib. 7. Saturn. cap. 12.

UDO, Calceamentum laneum. vel ex pilis hircinis, Martiali lib. 14. Epigr. 140. dicitur, quod aliis *Odo*. Donatio Constantini M. in lectionibus variis ad Anastasium Biblioth. p. 255. edit. Reg. *Et ut amplissime Pontificale decus præfulgeat, decernimus & hoc, ut Clerici S. R. Ecclesiæ mappulis & linteaminibus, id est, candidissimo colore decoratis equos equitent; & sicut noster Senatus calceamentis utitur cum Udonibus, id est, candido linteamine illustrentur, & ita cœlestia sicut terrena ad laudem Dei decorentur.* Ubi Græca σὺν ὀδόνων λευκὰ ὀθονὰ ὀθόνινο. Vide Salmasium ad Lampridium p. 221. [& Gloss. med. Græcit. Constitut. Mellic. an. 1625. in Chron. ejusdem Monast. pag. 785. *De interioribus vestibus, item de mappulis, sudariis, Udonibus & ejusmodi, Prælato relinquitur, & unicuique pro necessitate sufficienter, honeste & rationabiliter juxta regulam provideat.*]

Tamdem vocem usurpant Scriptores recentioris ævi, pro equi stragulo coactili. Glossæ Gr. Lat. ὀμπιλίον, *Udo*. Bulla Paschalis II. PP. ann. 1117. apud Ughell. in Papiens. Episcop. *Tam tibi quam tuis successoribus concedimus in processione palmarum, & feria secunda post Pascha equum album equitare Udone coopertum, &c.*

UDWORNYCK, UDWORNICI, unius sessionis nobiles: Aulici, & eis quiddam obligati, inquit Sambucus. S. Stephanus Rex Hungariæ lib. 2. Decret. cap. 55. *Si quis illorum, qui vulgo Udwornyck vocantur, furtum commiserit, lege liberorum dijudicetur. Wdwornyck*. dicuntur in Decretis S. Ladislai Regis Hungariæ l. 3. c. 5. *Villa libera ac etiam Udwornicales villa*, in Decretis Ludovici Regis Hungar. cap. 5. quæ ad *Udwornicos* spectant.

¶ VEADOR, Hispan. *Veedor*, Oeconomus. Acta B. Ferdinandi Infantis Lusitan. tom. 1. Junii pag. 562. *Allatas litteras Veadores susceperunt cum omni devotione.*

¶ VEAGES, Iter, Gall. *Voyage*. Testam. an. 1430. apud Calmet. inter Probat. to. 3. Hist. Lothar. col. 640. *Item volumus & ordinamus fieri pro nobis unum Veagium, seu unam peregrinationem ad S. Michaelem de Monte.*

¶ VEAGIUM, ut *Veages*. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1325. apud Rymer. to. 4. pag. 133. *Ac jam, ad instantiam nonnullorum dictorum Magnatum & Procerum asserentium se propter brevitatem temporis, non posse ita sufficienter, sicut deceret, ... pro tali Veagio parari.* Regest. Eccl. Andegav. ad an. 1444. in Vita Math. Menagii pag. 124. *Qui pro suo Veagio habuerat mandata.* Occurrit rursum infra. Vide *Viagium*.

¶ VEBER, Fiber, castor, Hispan. *Befre*, Gall. *Bievre*. Conc. Dertus. an. 1429. inter Hisp. to. 3. pag. 663. *Neque folleratus deferat* (Clericus) *pellium de Martibus, de fagnes, de Vebres.*

¶ VEBRINUS, Fibrinus. Gloss. Isid. *Castorinum, Vebrinum. Bebrinus* aliis. *Bebrina pelles*, Scholiastæ Juvenal. Sat. 11. 106. Vide *Castormatus*.

¶ VEBTA, Vestis species. Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hisp. col. 788. *Ob inde & de vestimenta frisis cum vistitas & Vebtas 12. & capas v. &c.* Vide *Vecha*.

¶ VECASSUA, ὑπάνεμος, in Gl. Lat. Gr. MSS. Reg.

¶ VECHA, pro *Becha*, Rostrum, pars vestimenti quæ in *beccum* seu acumen desinit, vel species vestitus. Vide *Beca* & *Becha*. Litteræ patentes Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. de forma vestium pro Monspessulanis: *Item quod nulla ipsarum* (mulierum) *audeat portare in suis capuciis, vel Vechis, aut alias in vestibus suis aliquod genus rubanorum aureorum vel argenteorum .... Item quod nulla ipsarum audeat portare aliquam frapaturam in suis capuciis, Vechis, vel caragiis capuciorum, &c.*

¶ VECHIA, VECIA, Vicia, Gallice *Vesce*. Charta an. 1199. ex Chartul. Pontisar. *Petrus de Broleto miles in Vulcassino dedit ecclesiæ S. Martini Pontisarensis tertiam partem forraginis avenæ & Veciæ apud Broletum.* Alia an. 1262. ibid. *Stramina & fourragia garbarum bladi, avenæ, ordei, fabarum, pisorum & Vechiarum.* Charta an. 1244. ex Tabul. Compend. *Recognoverunt se vendidisse .... totum granum & paleam, totam Vechiam, totam lenticulam, &c.* Charta an. 1255. in Chartular. S. Bartholomæi Betun. fol. 60. *Capitulum minus juste spoliavit decimis antedictis, videlicet lini, canabis & viridium Vechiarum. Reposuerunt decimas bladi, avenæ, ordei, pisorum, fabarum, Vechiæ & aliarum granorum*, in Charta an. 1303. ex Tabul. Corbeiensi. Occurrit præterea in Chartulario S. Vandreg. to. 1. pag. 1521. Vide *Fabarium* & *Pesats*.

¶ VECHTINA. Charta an. 1125. apud Miræum to. 2. p. 817. col. 1. *Rusticis & colonis ecclesiæ sive pauperes essent, sive divites, jus illud quod Sach appellatur in sylva de Buckenholt concessit, Vechtinam autem de porcis hominum suorum ecclesia habebit.* An quod pro pascendis porcis exsolvitur?

¶ VECIA. Vide supra *Vechia*.

VECIACUM, Præstatio ex *vecia*. Locus est in *Mestivarius*. Vide *Mestiva*.

¶ VECORDIA, Præcordia, Gall. *Entrailles*. Sebast. Perusinus in Vita S. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 378.* *Cujus* (aquæ) *frigiditate Vecordia plurimum reddebantur allisa Vecordia.* ibid. p. 367.* *In tantumque Vecordia nostra concusserat, &c.* Hinc

¶ VECORDIALIS, apud S. Bernardum in Epist. 441. *Sæpe vero ut placerem hominibus, sive mihi, non Deo, mea erat præcordialis, &, ut verius dicam, Vecordialis intentio.* Vide *Vesaba*.

VECORIN, Papiæ, *Viam antestare*. Vox Longobardica. Lex Longob. lib. 1. tit. 36. §. 4. *Si servus Regis oberos, aut Vecorin, seu merworphin, aut quamlibet talem culpam, vel minorem fecerit, &c.* [Verba sunt injoriosa ex aliis Glossis.]

¶ VECTABULUM, Vehiculum, vel quo aliquid vehitur. Gellius lib. 20. c. 1. *Jumentum quoque non id solum significat quod nunc dicitur; sed Vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres nostri jumentum à jungendo dixerunt.*

¶ VECTARIUS, Ad vehendum idoneus, portatilis. Miracula S. Benedicti to. 3. Mart. pag. 313. *Levatum sanctissimum corpus atque in locula Vectaria depositum, &c.*

VECTICULARIUS, *Qui vectes vendit. Dicitur etiam rapinosus, sicut dicimus aliquem vitam Vecticulariam agere, qui furto & rapinis intendit.* Johan. de Janua. [Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Vecticularius, qui fait verroulz.*]

¶ VECTIGALERII, ut mox *Vectigaliarii*, in Charta ann. 1330. tom. 2. Hist. Dalphin. pag. 229. col. 2. & 231. col. 1.

VECTIGALIA, Vecturæ, Gall. *Voitures*. Concilium Bituricense an. 1031. c. 15. *Ut in die Dominica Vectigalia non fiant, quod carregium vel sagmegium dicitur.* [Regula Conversor. Cisterc. c. 20. *De fratribus bubulcis*, apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1650. *Tempore messionis & secationis euntes & redeuntes ad Vectigalia sua bini & bini loquantur ad invicem.* Ubi vehicula intelliguntur.]

Digitized by Google

VECTIGALIARII, Qui vectigalia colligunt, apud Jul. Firmicum l. 3. c. 13. *Erant enim aut Publicani, aut Vectigaliarii, aut Curiosi.* [Vide *Vectigalerii.*]

¶ VECTIGALIUM, τελώνιον. Gloss. Lat. Gr. ubi Sangerm. habent *Vectigal.*

¶ VECTIGINAL, pro Vectigal. Charta Conventionis inter Ludovicum Reg. Siciliæ & Arelat. an. 1385. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 40. v°. *Sint liberi & immunes ab omnibus pedagiis, Vectiginalibus & quibusvis impositionibus*, &c. Ubi leg. forte

¶ VECTIGUAL, ut in Litteris Philippi VI. ann. 1340. to. 3. Ordinat. Reg. Franc. p. 234. *A solutione cujuscumque leude, Vectigualis & pedagii ad nos spectantis in toto regno nostro & etiam in ducatu Aquitaniæ, sint quieti, liberi & immunes: quodque occasione dictæ leudæ, pedagii seu Vectigualis, ab eisdem nichil exigi possit.* Vide *Vestigual.*

VECTIS, Veretrum. Lex Angliorum tit. 5. §. 7. *Si libera* (testiculos evulserit) *centum sol. componat, vel juret ut superius; si Vectem, similiter.* Lex Longob. lib. 1. tit. 7. §. 18. habet hoc loco: *si virgam absciderit*, &c. Vide *Hasta* 3. & *Virga* 2.

VECTORIUM, *Instrumentum, quo aliquid portatur*, Ugutioni. Feretrum, in Vita S. Urbani Episcopi Lingonensis num. 8. de Feretro S. Urbani: *Quocunque gressum converto, semper subsequitur me istud fulgens Vectorium.*

¶ VECTUAGIUM, Vectura, Gallice *Transport.* Charta Petri Abbat. Caroliloci an. 1263. ex Tabul. Compend. *Cum mota fuisset discordia .... super Vectuagio seu conductu decima eorumdem de terris nostris; ... de quibus terris decimam cum campiparte dicebant nos debere sibi vecturis nostris propriis ... in domum eorumdem ducere*

¶ VECTUALIA. Vide *Victualia* 2.

¶ VECTUARIUS, Qui vecturas facit, Gall. *Voiturier.* Litteræ Johannis Reg. Franc. ann. 1353. to. 3. Ordinat. p. 445. *De die in diem nituntur capere, arrestare dictos mercatores, Vectuarios ac eorum equos, harnesia, pisces & alecia ipsorum mercatorum & Vectuariorum sibi applicanda*, &c.

¶ VECTUERIUS, Eodem significatu. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. to. 5. earumdem Ordinat. p. 103. *Similis gabella & per modum similem levetur & exigatur in exitibus nostri Dalphinatus prædicti, à Vectueriis seu sal portantibus per eamdem.* Paulo ante legitur, *Vetureriis salis*, &c. Vide infra *Victerius.*

VECTURA, in Gloss. Lat. Gr. φόρετρον, ναῦλον. Alibi: ναῦλον, *navis vectura, naulum.* [MSS. Sangerm. *Vectura*, φόρετρον, μισθὸς τῶ ζώου.] Nempe merces, quæ pro vectione datur naviculario. Joanni de Janua: *Naulum, pretium, quod datur pro portatura.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vectura, porture, voiture, ou le pris que l'en baille pour porter.*] Plautus Mostell.

Treis minas pro istis duobus præter Vecturam dedi.

¶ VECTURA, *Omne jumentum, nempe equus, camelus, mulus, asinus, bos*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Bartholphi Hist. Palæst. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 512. Vide *Vehiculus*, & *Vehitura.*

¶ VECTURA, Servitium quo vecturas suppeditare quis tenetur. Charta an. 1360. ibid. to. 6. pag. 404. *Ab omni exactione, collecta, contributione, talliis, precariis, Vecturis, fleuris & aliis quibuscumque gravaminibus deserviant libertate.* Vide *Vehitura.*

VECTURAS CORPORE SUO FACTITARE, pro Βαστάζειν, dixit Gellius lib. 3. c. 3.

VECTURALIS, Mulio, ex Italico *Vetturale, colui che guida bestia da soma.* Processus de Vita S. Thomæ Aquin. n. 9. *Contigit inde transire Vecturalem cum sardis.* [Chron. Parmense ad an. 1284. apud Murator. to. 9. col. 805. *Quum commune Parmæ faceret conduci certam quantitatem salis deversus Bononia Parmam, & conductores & Vecturales non venirent per stratam rectam propter guerram Mutinensium.*]

¶ VACTURALIS, adject. Vectorius. Statuta Pallavic. lib. 1. cap. 18. fol. 21. *Et idem habeat locum in bobulcis Vectutalibus & nautis forensibus, de suis vecturis & mercedibus.*

¶ VECTURARE, Vecturam facere: *Vecturizatura*, Vectura, Gall. *Voiture, transport.* Statuta Castri Redaldi lib. 1. fol. 21. *Nullus mezadrus vel terzarinus habeat boves vel vaccas communes cum domino suo, vel quæ sint domini tantum debeat carrezare vel Vecturare cum dictis bestiis, nec in terris alicujus laborare, nisi in terris domini sui absque licentia domini sui, & si contrafecerint, dominus petere possit, & habere redditum, quem habuit de dicta alia terra vel æstimationem pretii araturæ vel Vecturizaturæ*, &c.

¶ VEDA. Libertates villæ de Salvitate ann. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 386. *Quod pro fortificatione & aliis necessitatibus dicti loci, faciendis & supportandis; eis concedatur Vedam sive bannum .... super victualibus vendendis in dicto loco.* Legendum videtur *Vetum.* Vide infra *Vetum vini.*

VEDALARII, à *Vedar*, Hisp. Vetare, Qui vetatis invigilant. Observantiæ Regni Aragon. lib. 7. tit. de Pascuis, §. 5. *Si Vedalarii viderint oves in vetato; & antequam eas capiant extraxerint inde, non possunt aliquam decollare extra vetatum.*

¶ VEDITUR, pro Videtur, in Charta Childeberti apud Doublet. p. 688. & alibi.

¶ VEDOGIUM. Charta an. circ. 1000. ex Chartular. Matiscon. fol. 116. *Item* (in) *rata de bosco Volgerio* (damus) *unum Vedogium & ad unum destralem & ad 12. porcos saginandum.* Nescio an legendum sit *Vectagium.* Vide supra *Vectuagium.*

VEDOTIUM. Vetus Charta exarata an. 23. Caroli C. apud Catellum in Comitibus Tolosanis p. 69. *Villam, cujus vocabulum est Vaber, cum omni integritate & Vedotio, similiter biarcio*, &c. [Nomen forte loci alicujus proprium.]

¶ VEERGARES. Vide in *Varee.*

¶ VEERSCHAT. Vide supra *Ghescot.*

¶ VEFABA, *Parva faba* Gloss. Isid. Ubi advertere est particulam *Ve* interdum minuere; quæ etiam aliquando in malam partem accipitur ut supra *Vecordialis.*

¶ VEGADA. Charta an. circ. 1124. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 426. *Et hæc suprascripta adjutoria fecerimus tibi per quantas Vegadas tu nos commonueris per te, vel per tuum missum.* Hoc est, quoties nos commonueris, Gall. *Toutes les fois que* &c. ab Hispanico *Vegada*, eadem notione.

VEGÆ, Hispanis Valles, planitie commodæ, apud Rodericum Toletan. lib. 1. de Rep. Hisp. c. 5.

¶ VEGARIA, VEGARIUM, Idem quod *Vicaria*, Districtus vicarii. Tabular. Rothon. *Salomon dat S. Salvatori montem Alabart cum mansis & vigilariis. Factum in Vegaria Panzego super Samanum.* Ibidem: *Alocellus situs in pago Namnetico in Vegario Lusebraense juxta fluvium Caber.* Vide *Vicarius* & *Vigerius.*

¶ VEGARIS, VIGARIA, ut *Vegaria.* Testam. Rogerii Comit. Carcasson. an. circ. 1010. inter Instrum. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 20. *Et ipsu castello, qua dicitur Saixago cum ipsa castellania, & cum ipsas Vegaris, quæ ad ipsum castellum pertinent.* Infra: *Et ipsa Vigaria de Saxatense; post obitum Adelais, remaneat ad Bernardo filio meo.* Hinc

¶ VEGARIUS, ut *Vigerius*, *Vicarius*, in Charta Pipini Majoris-domus, inter Notas Bignonii ad vett. Formul. cap. 7.

VEGES, Vas vinarium, modius, dolium : Italis *Veggia*. Vita S. Joannis Episcopi Tragur. *De tanta paucitate uvarum tres majores jam replevimus Vegetes.* Vita S. Andreæ de Galeranis : *Ivit ad Vegetem, & facto signo Crucis hausit abunde, Vegete repleta divinitus.* Bondelmontius in Descript. CP. *Vinea pro qualibet in ea trium vel quatuor Vegetum vini crescit.* Domnizo lib. 1. de Vita Mathildis c. 13.

Imperat argenti Vegetem subito fabricari.

Bulla Alexandri PP. ann. 1179. apud Ughellum to. 3. *Sexaginta saumas puri vini per annum, cum Vegetibus, in quibus possit reponi.* Vide eumdem to. 6. pag. 646. Epistola Siculorum ad Martinum IV. PP. ex Chron. MS. Agrigentinæ Eccl. *Nec est sub silentio contegenda nefanda malignitas pincernarum, qui sub prætextu unius Vegetis de falerno, … omnes cives & cauponarios affligebant, vinum universarum cauponarum, videlicet Vegetes sigillantes sub certa pœna, &c.* [Hinc emendanda Concilia Hisp. to. 4. pag. 161. *Teneantur* (præpositi) *præparare & habere cellaria, Veges & alia necessaria ad recondendos fructus præpositurarum.* Leg. *Vegetes.*] Vide Ottonem Morenam pag. 49. Petrum Mariam Campum in Regesto 2. part. Hist. Placentinæ p. 361. 364. 373. Petrum Crescentium de Agricult. lib. 5. extremo, [Murator. to. 8. col. 1083. to. 9. col. 772. Acta SS. to. 2. April. p. 463. Acherium tom. 3. Spicil. p. 502. Marten. tom. 3. Anecd. col. 36. to. 6. Ampl. Collect. col. 1317.] præterea Menagium & Ferrarium in *Vegghia*.

¶ VEGIES, ut *Veges*, non semel in Statutis Placent. lib. 6. fol. 81. v°.

VEGGIOLA, Doliolum, apud eumdem Campum in Regesto tom. 3. pag. 264. *Veziola vini*, apud eumdem lib. 15. pag. 76.

¶ VEGIOLLA, VEGIOLUS, Pari significatu. Statuta Placent. lib. 6. fol. 66. v°. *Vegiolla vini in qua venditur & ducitur calzina sit capax* XVI. *fiariorum ad minus; & qui contrafecerint, puniantur in* XX. *sol. Plac. & ipsa Vegiolla in platea communis comburatur. Vegiolus*, ibidem fol. 82.

¶ VEZOLA, VEZOLUS, Simili acceptione. Johan. Demussis in Chron. Placent. ad an. 1185. apud Murator. to. 16. col. 456. *Eodem anno fuit maxima abundantia vini, ita quod dabatur Vezola vini de Fuxusta pro denariis* XVIII. Castellus in Chron. Bergom. ibid. col. 900. *Dum Tridaterra de la Corna habitator de valle Breni haberet certam rixam occasione cujusdam Vezoli cum Petro Thaddei, &c.*

¶ VEGESTIUNCULA, Eodem intellectu. Acta S. Davanzati to. 2. Jul. p. 527. *Tamen semel quamdam Vegestiunculam imbuit vino, &c.*

VEGETICULUS, Eadem notione, in Chronico Anconitano apud Julianum Saracenum in Hist. Marcæ Anconit. pag. 139. [Mag. Boncompagnus de Obsid. Anconæ apud Murator. tom. 6. col. 931. *Unde tunc quidam Vegeticulum resina & pice plenum, cum strue lignorum projecit.*]

¶ VEGITICULUS, Eodem sensu. Statuta datiaria Riperiæ c. 12. fol. 5. *De quolibet plaustro Vegiticulorum & doliorum, pro introitu soldi quinque, …. & intelligatur plaustrum de decem Vegiticulis, & plaustrum de doliis triginta.*

☞ Alia notione *Veges* legitur in Memoriali Potestat. Regiens. apud Murator. to. 8. col. 1136. *Muratum fuit palatium dictum communis Regii usque ad summitatem … & facta fuit Veges murata de Foliano.* Vide *Vezia*. Nec magis mihi constat quo significatu occurrit in Chron. Parmensi apud Murator. to. 9. col. 763. *Et quum prope eos venissent cum duobus carrociis, summo diluculo de castris recesserunt, & Vegetes & multa alia dimiserunt.* Nisi *Veges* sit pro vehes, plaustrum.

VEGETAMEN, Vegetatio, motus. Occurrit apud Prudentium.

VEGETARE, Fovere, alere. Concilium Turon. III. c. 36. *Ut unusquisque … ad se pertinentes inopes alere ac Vegetare studeat.* Lex Wisigoth. lib. 11. tit. 3. §. 4. *Si quis transmarinus negotiator mercenarium de sedibus nostris pro Vegetando commercio suo susceperit, &c.* Vide l. 1. C. de Custod. reor.

VEGETATIO. Breviarium Aquensis Ecclesiæ in Provincia : *B. Maria Magdalena Maximino sociata tunc iter usque ad mare direxerunt, ascendentes navem prospere cursu pervenerunt Massiliam, ibique Vegetationem navis relinquentes, Domino annuente, Aquensem aggressi sunt Comitatum.* [Forte Subsidium, adminiculum.]

¶ VEGETATOR, Qui vegetum reddit. S. Orientii Versus de Trinitate apud Marten. Collect. vett. Script. part. 1. p. 31.

Principium ac finis, Vegetator & intus & extra.

¶ VEGETICULUS. Vide in *Veges*.

VEGETUM. Lex Bajwar. tit. 21. c. 6. *Si vero de minutis silvis de Wic, vel quacunque Kanejo Vegetum reciderit, cum solido & simili componat.* Editio Heroldi : *Vel quacunque Kaneovictum reciderit.* Et cap. seq. *Si amplior fuerit numerus Vegetorum, non cogatur componere nisi restituere cum simil & sacramento.* Edit. Heroldi, & Baluz. *Si amplius fuerit numerus Vegitarum, &c.*

¶ VEGGIOLA, VEGIFS, VEGIOLLA, VEGIOLUS, VEGITICULUS. Vide in *Veges*.

VEGIUS, VEGIATURA. Lex Burgund. tit. 16. de Inquirendis animalibus, §. 3. *Si vero Vegius exstiterit, & Vegiaturas* (Herold. *vigaturas vias*) *acceperit, & is, cui indicat invenire non potuerit, furtum, quod se perdere mentiebatur, dissolvat in simplum.* Edit. Heroldi : *Furtum, quod prodere mentitur, in simplo solvat.* Additament. 1. tit. 8. *Quicunque mancipium, caballum, … perdiderit, donet Vegio pro mancipio solidos 5. pro equa sol. 2. &c.* Ubi quidam *Vegios*, hariolos, vates, ac divinos fuisse aiunt, quos Saxones viȝileȝe, Germani *Wielers* vocant; unde piȝlian, hariolari. Furto enim subreptis mancipiis vel animalibus, hos consulebant, ut, ubinam essent, edocerentur, cujus indicinæ pretium *vegiaturam* vocabant. Alii à peȝ, vel pæȝ Saxonico, quod *viam* sonat, deducunt, ut *vegii* fuerint, qui pecudum vestigia indicabant.

VEGLONES, VEGLIONES. Charta Ariberti Archiepiscopi Mediolanensis, apud Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ pag. 369. *Ad subdiaconos de ipso ordine dent solidos 12. ad Notarios sol. 5. ad Presbyteros Decumanorum ordine libras 4. & dimid. ad lectores sol. 5. ad custodes sol. 4. ad Veglones den. 40. ad scriptanes majores & minores, qui 2 sunt breves quinque.* Occurrunt eadem verba infra p. 470. & 482. Charta an. 1100. apud Ughellum in Archiepisc. Mediolanensib. p. 171. *Finito autem officio, religiose & honorifice suscipiant majores tres solidos ex obedientia munere, 12. denarios accipiant cum Veglionibus custodes, duos item denarios habeat, qui crucem bajulaverit auream, &c.* Idem Puricellus p. 97. ait, ita etiamnum appellari Mediolani utriusque sexus senes, (unde vocis etymon, à *Veglioni* Ital.) indumenta sumere status & officii

propria gestantes, qui quidem processibus Ecclesiasticis cum cruce interesse solent. *Senes* nude dicuntur in Charta alia pag. 428.

¶ VEGLONI, & VEGLONÆ, Eodem intellectu. Ordo coronat. Henrici Imp. apud Murator. to. 2. Anecd. p. 328. *Modus processionis talis est. Primo incedunt Vegloni & Veglona decenter ornati & ornatæ.*

VEGRI, Agri inculti, qui nostris *Varelli*, seu *Guerez*. Vide *Varellum*. Statuta Patavina Rubr. 36. *Beccarii possint tenere & pascere in Vegris, intelligendo, quod illæ terræ sint Vegræ, quæ non sint laboratæ, & quæ non fuerint cultæ per tres annos proxime elapsos, cum aratro.*

¶ VEHARE dicuntur hœdi. Vide *Baulare*, & infra *Vehyare*.

¶ VEHATIO, Vectura, in Cod. Theod. tit. 6. de Calcis coctor. leg. 3. Vide *Sartatectum*.

¶ VEHEITURA, Vide infra *Vehitura*.

VEHEMENTESCERE, Ingravescere. Cælius Aurelianus lib. 1. Chron. c. 2. *Vehementescit autem hac passio in hyeme, &c.*

¶ VEHEMENTIA, *Stupor*, ἄγημα, in Gl. Lat. Gr.

¶ VEHEMOT, pro *Beemoth*, Diabolus. Vide in hac voce. Nigelli Ermoldi Carmen pro Ludov. Imp. apud Murator. to. 2. part. 2. pag. 13.

Talia cum facerem, quos vana peritia lusit,
Horridus & teter depressit corda Vehemot.

¶ VEHENDA, f. Specula, Gall. *Vedette*. Charta an. 1351. ex Tabular. Massil. *Quod custodes teneri faciant in locis solitis nocte & die, & in quolibet dictorum duos qui ad Vehendas nocte & die faciant excubias.*

¶ VEHENUM, Octava pars, Gall. *Huitiéme*, à vulgari *Vech*, pro *Huit*, octo. Charta Massiliensis ann. 1522. *Solvere tenentur Vehenum sive octavam partem omnium averium & animalium.*

¶ VEHERIUM, Vehiculum. Inventarium MS. an. 1366. *Item quod dominus Papa dum filium suum habuerit, mittet sibi Veheria* xv. *cum equitibus* IIII. c.

¶ VEHERIUS, Idem qui *Vicarius*, vel *Vigerius* Vide in his vocibus. Dalphinatibus *Veherius* maxime dictus, quod *Vehier*, pro *Viguier*, vulgatius usurpant. Charta an. 1494. tom. 1. Histor. Dalphin. p. 143. col. 2. *Veherius Geriæ sextam partem, Veherius Portæ Trioniæ duodecimam partem, Veherius Cleriaci duodecimam partem* (percipere consuevit.)

¶ VEHERIA, Districtus, officium, munus *Veherii*, vulgo *Veherie*. Extractum computi ann. 1318. ibid. col. 1. *Computavit Giletus Coperii de hiis omnibus quæ habuit & recepit, solvit & deliberavit, ratione Veheriæ prædictæ.* Charta jam laudata an. 1494. ibid. col. 2. *Deinde per partem Dalphinalem fuerunt acquisitæ duæ Veheriæ: scilicet, Veheria Geriæ, & Veheria Portæ Trioniæ. Droit de Veherie ou boutage*, in Consuetud. Baroniæ Castri-novi in Biturigibus tit. 2. art. 4.

¶ VEYERIA, Eadem notione. Charta ann. 1359. ibid. p. 145. col. 2. *Recognovit .... se tenere .... ab Episcopo* (Gratianopolit.) .:. *Vicariam seu Veyeriam, quæ appellatur Vicaria seu Veyeria Portæ Trioniæ.* Alia ann. 1293. ibid. *Item Veyeriam civitatis Gratianopolitanæ, prout pertinet ad ipsum.* Rursum alia an. 1344. p. 146. col. 1. *Et primo Veyeriam quam habet apud Gratianopolim idem dom. Guillelmus, quæ Veyeria vulgariter appellatur Veyeria Cleriaci, una cum domo forti ipsius Veyeriæ.* Vide caput 8. Orationis 5. in laudata Hist. Dalph. to. 1. p. 113.

¶ VEJARIA, Pari intellectu. Chartul. Gratianopolit. fol. 41. *Et cum omnibus rebus minutis quæ de lezda exeunt, & partem tertiam de Vejaria & medietas de manso Stephani, &c.*

¶ VEHIA, Vehes, onus vehiculi, Gall. *Charretée*. Litteræ Henrici VIII. Reg. Angl. an. 1541. apud Rymer. tom. 14. p. 720. *In magno horreo spatium sufficiens ad reponendam & recipiendum octoginta Vehias fœni & straminis.* Vide *Vehiculata*.

¶ VEHICULA, pro *Vetula*. Vide infra in *Vetula*.

¶ VEHICULARIS, Ad *vehiculum* pertinens. *Patrimonii sunt munera rei Vehicularis, item navicularis decemprimatus*, in Digest. lib. ult. tit. 4. l. 1.

¶ VEHICULARIUS, Structor *vehiculorum*. Capitol. in Maxim. & Balb. *Unus è plebe, ut nonnulli dicunt, faber ferrarius, ut alii rhedarius Vehicularius.* Adjective usurpatur à Sparriano in Severo.

¶ VEHICULATA, Veches, onus vehiculi, Gall. *Charretée*. Charta Ludovici Crassi Reg. Franc. an. 1134. ex Tabul. Monast. Montis-Martyrum: *In silva quoque nostra quæ Vulcenia vocatur cotidie Veiculam* (in autographo *Vehiculatam*) *unum mortuorum lignorum eis concedimus.* Vide *Vehia*.

¶ VEHICULATIO, Suppeditatio cum animalium tum vehiculorum in publicos usus, inter onera publica recensetur: hanc Italiæ remisit Nerva, unde percussus nummus exstat apud Spanhem. de Numism. antiq. Dissert. 13. c. 5. cujus inscriptio est: *Vehiculatione Italiæ remissa.* Vide Spanhem. loco laudato, Jac. Gothofredum in Cod. Theod. de Cursu publ. Casaubon. & Salmas. ad August.

VEHICULUS, VEHICULUM, Equus, à vehendo dictus; nostris *Voiture*. Historia Translat. S. Faustæ Virg. n. 7. *Nam Vehiculus, qui eum ferre debuerat, cum illis, qui primitus vadum transierant, fortuitu vacuus, neminem in dorso suo ferens transmeaverat.* Jonas in Vita S. Attalæ Abbat. Bobiens. n. 8. *Vehicula quiete fovet, libros ligaminibus firmat.* Vita S. Lupi Episc. Cabilon. n. 10. *Contigit, quendam pauperem advenire asini Vehiculo.* Fortunatus in Vita S. Germani Paris. Episc. c. 22. *Cum equum necessarium ad sellam beati viri donasset Vehiculum.* Infra: *Sequenti die sellarem de stabulo .... retraxit emptor mortuum Vehiculum.* Occurrit apud eumdem Fortunatum in Vita S. Albini Episc. Andeg. Leonem Ost. l. 3. c. 23. &c. Ita ὄχημα, pro equo, usurpavit Nicetas in Joanne Comn. ex Cod. barbaro-Gr. Ildefonsus Toletan. de Scriptoribus Ecclesiast. cap: 4. *Cum 70. monachis ... navali Vehiculo in Hispaniam commigravit.*

VEHICULUM, Facultas ducendi currum per silvam, pro qua nescio quid pensitabatur domino silvæ. Charta fundationis Abbatiæ S. Trinitatis Exaquensis, apud Sammarthanos: *Et rectam decimationem, infra parcum & extra illius foresta, de pasnagiis, & de Vehiculo & de venatione, & de omnibus lucris, quæ ibi facta sunt, aut facienda erunt.*

¶ VEHIGELORUM, *Genus fluvialium navium apud Gallos.* Gloss. Isid. Excerpta habent, *Veligebum*: Vulcanius emendat *Veligerum*. Neutrum Grævio arridet, qui ibi aliud latere putat.

VEHIGUAI. Ebrardus Betuniensis in Græcismo cap. 24. de Interjectione:

Hocque scias nulla voce indiget expositiva,
Sed quidam dicunt Vehiguai velut expositive
Cum non exponant, linguaque fruantur eadem.

Ubi Metulinus ait *vehiguai* esse interjectiones blasphemantis in lingua Hispana.

¶ VEHITARE, Vehere, Gall. *Voiturer*. Acta Murensis Monast. apud Eccardum de Orig. Habsburgo-Austr. col. 221. *In Autumno Vehitant cum plaustris vinum de Alsatia sive Brisgoja.*

VEHITURA, Vectura, *Voiture*. Tabularium S. Remigii Remensis: *Facit Vehituram in leugas 30. aut*

se redimat den. 4. Occurrit ibi pluries. [Charta an. 1190. in Tabul. S. Medardi: *Item singula potestates per singulos annos unam Vehituram et* (advocato) *procurabunt; & hujusmodi Vehituras in ullos alios usus habere poterit quam pro vino adducendo.*]

¶ Vehaitura, Pari intellectu. Charta an. 1302. ex Tabul. Massil. *Ne fraus committatur per inimicos reginales tergiversaliter & dissimulative super Vebeitura salis.*

¶ Vehitura, Omne jumentum ad vehendum aptum. Charta an. 1221. *De managio autem bladorum ita compositum est quod equi hominum, vel Vehitura eorum cum quibus excolunt terras suas, cum propriis prapositi de Domno Martino simul ducent bladu apud Meduntam.* Vide *Vectura.*

VEHTAT. Vide *Heimsuchung.*

VEHYARE dicuntur capræ. Ebrardus Betun. in Græcismo cap. 19. ubi animalium omnium voces sic recenset :

Dreusat olor, clingit anser, crocitat quoque corvus,
Ac pardus fellit, vultur pulpat, leo rugit,
Ac onager mugilat, bos mugit, rana coaxat,
Vociferans barrit elephas, grillusque minurrit,
Blatterat ac vespertilio, stridiunt hirundo,
Balat ovis, Vehyat capra, sed gallina gracillat,
Frendit aper, vulpes quoque gannit, rudit asellus,
Hinnit equus, grunnit porcus, pipilat quoque nisus,
Sed catulus latrat, hinc murilegulusque catillat,
Est hominumque loqui, quod dicto prævalet omni.

[Vide *Baulare.*]

¶ VEJARIA, ut *Vicaria.* Vide *Veherias.*

¶ VEICULA. Vide *Vehiculata.*

¶ VEIELUS, Vetus, ni fallor, Gall. *Viel.* Charta an. 1042. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Donamus unam braciaratam qua dicitur Ventiu, & fuit de dominicu Darna Veiela.*

¶ VEILLUS, ut *Veielus.* Jos. Moret. in Antiquit. Navarr. pag. 516. *Regnante Rex Garsias in Navarra & in Castellu Veilla.* Vide *Velius.*

¶ VEIRERIA, Vitriaria fornax, officina, Gall. *Verrerie*, passim in Charta Maurini Abb. Vallis-Sanctæ dioec. Apt. an. 1509. ex Schedis Pr. *de Mazaugues.* Nostris *Veirré*, ni fallor, pro vitreus, apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 921. *Cugettes Veirrées pour metere oiseletz de Chipre.* V *Veyria.*

¶ VEISATURA, pro *Versatura.* Vide *Tremissium.*

¶ VEISSEGUE, Exitus, Massiliensibus. Charta an. 1308. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Habere debent suum exitum sive Veissegue, ad caminum publicum.* Vide *Haisserium* & *Veysseria.*

¶ VEKEN, vox Teutonica. Charta an. 1291. apud Miræum tom. a. pag. 874. col. 1. *Quod pramissa bona fossatis seu aliis quibuscumque munitionibus firmare seu circumdare poterunt, & aditibus sive introitibus viarum obstacula nuncupata Theutonice Veken apponere, contradictione qualibet non obstante.* In alia an. 1298. ibid. pag. 876. col. 2. *Incboant enim bona prædicta ad quoddam obstaculum, vulgariter dictum Veken.*

VEL, sæpe pro conjunctiva, *&*, usurpatur apud Scriptores ævi medii. Fortunatus in Vita S. Germani Paris. c. 35. *Debilitatem manuum, Vel pedum incurrit.* [Tabul. Rothon. *Regnantibus Hlotario & Carolo, Vel Hlodowico, & Naminoe Duce Britannia, Vel Susanno Episcopo in Venedia.*] Id jam observatum à Jacobo Gothofredo in Gloss. ad Cod. Theodos. J. Chiffletio in Anastasi Childerici c. 7. & Marca l. 4. de Concord. Sacerd. & Imper. c. 5. l. 6. c. 24.

¶ VELA, f. pro Tela. Vide *Socmus.*

VELABER, *Venditor minutarum rerum*, Papiæ. Ugutio addit, *comestibilium in tali loco, vel quia eas velat.*

[Gloss. Lat. Gall. Sangerman. *Velaber, Regratier, vendeur de menues denrées manjables.*]

¶ VELAMEN *Religionis in se suscipere*, pro Monachicam vitam inter Sanctimoniales profiteri, in Leg. Liutprandi apud Murator. tom. 1. part. a. p. 58. *Velamen S. Dei Genitricis* dicitur velum Sanctimonialium, apud Mabill. tom. 3. Annal. pag. 186.

¶ 1. VELARE, Virginem in Monacham veli impositione suscipere. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 386. *Remisi ... totum jus ... quod ... habere potui in præsentatione seu nominatione talium duarum mulierum per prædictos Abbatissam & conventum admittendarum vel Velandarum ..... & concedo quod prædicti Abbatissa & conventus & successores sui ad prædictam admissionem, Velacionem, ... ad præsentationem seu nominationem meam vel hæredum meorum de cætero non teneantur.* Occurrit præterea in Conc. Hisp. to. 3. pag. 19. apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 132. & alibi passim.

¶ 2. VELARE, Velificari, Gall. *Faire voile.* Litteræ Edwardi III. an. 1337. apud Rymer. to. 4. p. 742. *Insidiantes fidelibus nostris supra mare, nonnullas naves regni nostri, tam Velantes supra mare, quam ancoratas in littore invaserunt.*

VELARIUM, Ugutioni, *Velum & dicitur etiam sic locus velo obumbratus, unde sic dicebatur locus in theatro, quo recipiebantur pueri post ludos, quia velum ante deportabant, ut esset secretior.* Vox Juvenali nota. βηλάριον, in Inscriptione Antipolitana 173. 10. Willelmus Tyrius lib. 20. c. 25. *Dependebant ante Consistorium Velaria pretiosa materia, &c.* Ita etiam ejusmodi *vela*, ante Principum consistoria vocat Achmes cap. 262. ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι τὰ βηλάρια αὐτοῦ ἐμφράζονται, κύριον ὄλεθρον εἰς τὴν αὔγουσταν, καὶ εἰς τὰς γυναῖκας αὐτῆς. Alypius Antiochenus in Descriptione orbis c. 58. §. 1. *Ligna, æramentum, ferrum, picem, nec non vero linteamen pro Velariis & funium usu.* Id est, supellectile, vel tu velaria.

VELARIUS, Velorum confector, in veteri Inscriptione 599. 10.

¶ VELATI Milites, f. pro Velites, apud Festum præter quem nemo alius horum meminit.

¶ VELATIO, Benedictio nuptialis, quia scilicet pallio velari solent matrimonio jungendi. Conc. Liman. an. 1582. inter Hisp. tom. 4. pag. 266. *Item si quis eorum ante auroram dies vel extra ecclesiam, in qua sponsi parochiales sunt, dederit benedictiones nuptiales, quas Velationes vocant, absque licentia id faciendi, &c.* Pro solemni castitatis professione occurrit supra in *Velare* 1.

¶ VELATOR. Chron. Balduini diaconi to. 2. Monument. sacræ Antiquit. pag. 207. *Nec tamen mirum, erat siquidem fervor religionis, columpna ordinis, Velator castitatis, &c.* Ubi in margine f. *Zelator.*

¶ VELE. Charta Piligrini Colon. Archiep. ann. 1028. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 394. *Cum vero silvam illam qua pra magnitudine sui Vele nuncupatur, &c.* Occurrit rursum col. 396.

VELENSIS, *Tunica, qua affertur ex Insulis, dicta, quod velis sit apta*, Papiæ. In edito habetur, *sit nota.*

¶ VELERIUM, Gall. *Voilier*, Malus dicitur, quod vela ad illum alligantur. Charta an. 1309. to. 2. Hist. Dalphin. pag. 98. col. a. *Item unus malus sive Velerium solum, vel minimum antennis, debet viginti solidos.*

¶ VELIGEBUM. Vide *Vehigelerum.*

¶ VELIMENTUM, Velamentum, Gall. *Voile.* Laudes Papiæ apud Muratur. to. 11. col. 27. *Mulieres ... Velimenta sua tam longa deferunt, ut vix possint*

earum

Digitized by Google

earum pedum extremitates, nedum caligarum qualitas, apparere.

¶ VELIUS, Vetus, Gall. *Viel.* Charta vetus apud Mabill. sæc. 5. Bened. pag. 85. *Et in Velio Salveniaco similiter, &c.* Vide *Veillus.*

VELKONES. Ephemerides Mon. S. Galli 16. Kal. Decemb. *Eodem die dantur carnes, pisces, ... ad unum ferculum dantur cuilibet domino duo Velkones.*

¶ VELLA, pro *Velum.* Guido de Vigevano de Modo expugnandi T. S. *Cum navis fuerit completa, operator provideat ponere Vella, ubi sibi videbitur pro meliori, taliter quod pertica Vella non tangat cornam capitis navis.* Vide *Vellus.*

¶ VELLATA, f. *Villosa.* Vide in hac voce. Charta ann. 855. in Append. ad Marcam Hispan. col. 788. *Cupertorio Sirico* 1. *& Vellatas* XI. *& quadincos* XL. *&c.*

¶ VELLATIO, *Thillatio*, γαγγαλισμὸς, in Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. *Vellicatio* legendum putat Cujacius.

VELLEUS, adject. à *Vellus.* Asconius in 2. Verrin. *Crumena Vellea & scortea.*

¶ VELLEYANUM, nude pro Senatus-consultum, quod M. Silano & Velleio Tutore Coss. factum est: hac lege uxori conceditur jus & privilegium in bona viri sui, præ omnibus creditoribus. Consule lib. 16. Digest. tit. 1. Statuta Massil. lib. 2. cap. 16. num. 14. *Omnia vero quæ superius continentur, sicut in maribus, sic in fœminis volumus observari, adeo quod nec tueri se possint contra instrumentum beneficio Velleyani.* Statuta Pallavic. cap. 12. fol. 14. *Tunc ipsa mater ceteris preferatur, dummodo renuntiet secundis nuptiis & Veleyano.* Instrum. ann. 1408. inter Instr. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. pag. 127. col. 1. *Pro quo Alziaria Artbelane ejus uxor cavit in forma renunsiando Velleyano, &c.* Charta an. 1291. ex Tabul. Domus Dei Pontisar. *Renonçant à tout privileges, ... & especialement ladite Agnes à l'Epitre du Senat Velleyen & Diviadien.* Alia an. 1292. ibid. *A l'Epitre Vellexen* (sic) *& Diviadrien acertenée pour la faveur des fames.* Rursus in alia an. 1293. ibid. *Au benefice Beelleyan & Dividadryan, &c.*

¶ VELLIBAT, pro Volebat, in Charta Clotharii III. ann. circ. 658. apud Felibian. Hist. Sandionys. pag. VII.

¶ VELLONUS, VELLUETUM. Vide *Villosa.*

¶ VELLUS, pro Velum. Joh. Demussis Chronicon Placent. apud Murator. to. 16. col. 580. *Portant Vellos de seta vel de bambaxio pulchros & subtiles & albos.* Vide *Frontale & Vella.*

¶ VELLUVIUM. Vide *Villosa.*

¶ VELO, Velum majus. Acta S. Raynerii tom. 3. Jun. pag. 460. *Tunc de vento contrario turbati extenderunt Velonem.* Informat. MSS. pro passagio transmar. ex Cod. Sangerm. *Cum tribus Velonibus arboris de prora, videlicet duobus tessayrolis & uno Velono, & Velonum modicum vult habere* XXXV. *goas d'antenal.*

¶ VELOCITARE, Celerare, properare, Gall. *Hâter.* Hist. Cortusior. lib. 2. apud Murator. tom. 12. col. 809. *Tamen simul ordinaverant Velocitare iter suum ad passum S. Nicolai.*

¶ VELONUM, Velum. Vide *Velo.*

VELOTHYRUM, Velum, & aulæum, quod foribus prætenditur, quo diducto interior cubiculi pars patescit. Vox conflata ex Lat. *velum*, & Gr. θύρα, *porta.* Guillelmus Bibliothecarius in Stephano VI. PP. pag. 237. *Fecit etiam in eadem basilica egregii Doctoris gentium Belothera quatuor, ex quibus unum auro textum.* Infra: *Contulit in eadem basilica Apostolorum cortinam lineam unam, Velothera serica tria in circuitu altaris.* Vide Descriptionem nostram ædis Sophianæ num. 72.

¶ VELOTUM. Vide in *Villosa.*

¶ VELTRAGA, VELTRAHA, VELTRAHUS, VELTRIS, Canis sagax. Vide in *Canis*, col. 163.

¶ VELTRARIUS, VAUTRARIUS, Veltricibus canibus præfectus. Liber niger Scaccarii pag. 356. *Veltrarii unusquisque* III. *den. in die, &* II. *den. hominibus suis.* Recorda ex Th. *Blount* de Tenuris antiq. ibid. laudata: *Richardus Rockesley miles, tenebat terras Seatoniæ in Com. Kantiæ per Serjentiam, esse Vautrarium Regis in Gasconia donec perusus fuit pari solutarum pretii* IIII. *den.*

¶ VELVELLUM, VELVETUM. Vide *Villosa.*

VELUM, quo Principum, vel judicum consessus ac cubiculorum vestibula occludebantur, quod duplex fuisse ait Alamannus, ad Procop. pag. 103. 1. edit. Primum nempe in primis ipsis & exterioribus cubiculis, quod *Consistorium* vocabatur, à consistente multitudine, & Principis audientiam præstolante; secundum vero ad interius cubiculum. Id firmat Anastasius Bibl. in S. Silverio PP. *Tunc fecit beatum Silverium Papam venire ad se in Palatium Principis, & ad primum & secundum Velum retinuit omnem clerum.* De velis Judicum, Acta S. Euplii Mart. apud Baron. an. 303. num. 146. *Cum esset extra Velum Secretarii Euplius Diaconus, &c.* Acta SS. Claudii & Asterii Mart. apud eumdem Baron. ann. 285. num. 8. *Lysias introgressus, obduxit Velum, post exiens ex tabella recitavit sententiam. Levato velo*, causas submersarum navium cognosci præcipit l. 6. Cod. Th. de Naufragiis. Contra in facinorosorum judiciis ἐφέλκυσται τὰ παραπετάσματα, ut est in Epist. 79. S. Basilii. *Non sit venale judicis Velum*, in l. 1. Cod. C. de Offic. Rect. Prov. Hinc Κριταὶ τοῦ βήλου dicti apud Byzantios judices quidam, de quibus alibi agimus. Collatio Carthaginensis II. c. 1. *Pro Velo sunt utriusque partis Episcopi, si jubet Sublimitas tua, intromittentur.* Sexta Synodus act. 9. Εἰσῆκται πρὸ βήλου Πέτρος ἐπίσκοπος Νικομηδείας, Σολομὼν ἐπίσκοπος Κλανέω. Synodus Romana sub Zacharia sess. 2. *Denedardus religiosissimus Presbyter adest pro Velo, quid præcipitis? dictum est, ingrediatur.* In tertia sessione habetur, *præsto est pro foribus*, ubi de eodem Deneardo. Auctor Queroli: *Isti sunt, qui in fanis & sacellis observant Vela.* De Principum velis, Lampridius in Severo: *Cum amicis tam familiariter vixit, ut ... salutaretur quasi unus de Senatoribus patente Velo, admissionalibus remotis.* Lucifer Calaritan. lib. Moriendum esse pro Dei Filio: *In tuo Palatio intra Velum stans tulisti responsum à me ad conservandam salutem.*

VELA, dicta ædium sacrarum aulæa, quibus *velantur* parietes ipsi, vel etiam ipsi postes. Will. Brito in Vocabul.

> *Velum cortina, velum tectura vocatur,*
> *Templi etiam velo fore dicitur ejus origo.*

Paulinus Carm. 18.

> *Aurea nunc niveis ornantur limina Velis.*

Anastasius in Leone III. *Fecit Vela alba holoserica majora tria, quæ pendent ante regias in introitu.* Ita non semel alibi. Ejusmodi etiam velorum meminit S. Hieronymus Epist. 3. Epist. 60. c. 5. Gregorius M. lib. 2. Epist. 14. lib. 8. Epist. 15. lib. 9. Epist. 38. &c. ut cæteros sileam, quos laudat Rosweidus ad eumdem Paulinum.

VELUM, inquit Durandus lib. 2. Ration. c. 1. n. 45. aliud est *Conversionis*, aliud *Consecrationis*, aliud *Professionis*, aliud *Ordinationis*, aliud *Prælationis.*

VELUM CONVERSIONIS accipit illa, quæ de se-

culari vita ad Religionem transiens, illud assumit. De ejusmodi velis virginum Deo dicatarum agunt S. Augustinus Epist. 179. Concil. Cæsar-August. XII. cap. 8. Agathense cap. 19. Gelasius I. Ep. 9. Honorius August. lib. 1. cap. 192. Capitul. Aquisgran. an. 789. cap. 45. Cellotius lib. 6. de Hierarch. c. 11. & alii.

VELUM CONSECRATIONIS à solis Episcopis solis virginibus, & solum in festivis & dominicis diebus datur. *Flammeum virginale*, S. Hieronymo in Ep. 8. ad Demetriadem. Vide Addit. 2. Ludov. Pii cap. 12. 14. Sacramentar. Gregorii M. pag. 174. 175. & ibi Menardum, & Baronium ann. 57. num. 84. & seqq.

VELUM PROFESSIONIS suscipitur à virgine, cum continentiam profitetur. Datur vero illud cum benedictione solenni & cum litania. Vide S. Hieronymum Epist. 48. c. 3. Concil. Turon. III. c. 28. Addit. 2. Ludovici Pii c. 12. &c.

VELUM ORDINATIONIS, quod olim Diaconissæ dabatur, seu *viduæ: Diaconissas* enim & *viduas* easdem esse suis locis docemus; de quarum velo multa habent Concilia, Africanum cap. 89. Triburiense c. 25. Turonense III. c. 27. Wormaciense c. 21. Capit. Caroli M. lib. 1. c. 102. l. 7. cap. 257. Additio 2. Ludovici Pii c. 11. 14. 15. &c.

VELUM PRÆLATIONIS, Quod Abbatissis imponitur.

VELUM MONACHORUM, Quo velabantur cum benedicebantur. Capitula Theodori Cantuar. Episc. c. 2. *In Monachorum ordinationibus Abbas debet Missam agere, & tres orationes complere super caput ejus, & septem dies velat caput suum cuculla sua, & septimo die Abbas tollat velamen de capite monachorum; sicut in Baptismo Presbyter septimo die velamen infantium abstollit, ita & Abbas debet monacho, quia secundum baptisma est, juxta judicium Patrum, & omnia peccata dimittuntur, sicut in Baptismo.* Additio 1. Ludovici Pii ad Capit. Caroli M. c. 35. *Ut monachus professione facta, tribus diebus cuculla coopertum habeat caput.*

VELUM in Ecclesia triplex suspenditur, primum, quod sacra operit, alterum, quod sacrarium à clero dividit, tertium, quod clerum à populo secernit. Ita Durandus lib. 1. Ration. c. 3. num. 35. De postremo velo, Sacramentarium Gregorii M. pag. 156. *Deinde pergant ad altare, ubi condendæ sunt*, (reliquiæ) *& extenso Velo inter eos & populum, &c.* Charta Ordonii Regis æræ 960. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ordinis S. Benedicti to. 3. *Vestimenta altaris, frontales, pallas, Velos principales, qui inter vestibulum & altare dependent, &c.* Alia Urracæ Ferdinandi Regis filiæ, æræ 1137. apud eumdem tom. 4. pag. 450. *Offero quoque unum Velum ante altare ponendum aureo & argenteo frixo* (phrygio) *mirifice textum, adjicio alterum Velum ante altare apponendum, &c.*

VELUM QUADRAGESIMALE, Quo scilicet altaris conspectus aufertur, dum sacra Liturgia peragitur tempore Quadragesimæ. [Hist. Episc. Autiss. cap. 66. circa an. 1300. legitur Petrum de Mornaio Episc. Autiss. dedisse *Ecclesiæ suæ speciosissimum Velum Quadragesimale.*] Provinciale Cantuariense lib. 3. tit. 17. *Pixidem pro corpore Christi, honestum Velum Quadragesimale, vexilla pro rogationibus, &c.* Synodus Exoniensis an. 1287. c. 12. *Item ad quodlibet altare, cum contigerit Missam inibi celebrari, sint superpellicea duo, & unum rochetum; Velum Quadragesimale, velum nuptiale, palla mortuorum, frontellum ad quodlibet altare, &c.* Adde Synodum Wigorniensem an. 1240. c. 1. Statuta Walteri Archiep. Eborac. an. 1250. Concil. Mertonense an. 1300. Concil. Eboracense ann. 1252. Statuta Joannis Archiepisc. Cantuar. an. 1281. Monast. Anglic. tom. 3. pag. 176. &c.

Extra velum, mulierum confessiones, & in propatulo audiri vetantur in Concilio Sarisberiensi an. 1217. cap. 25. & in Statutis Provincialib. S. Edmundi Archiep. Cantuar. an. 1235. cap. 17. In Provinciali Cantuariensi lib. 5. tit. 16. *quantum ad visum, non quantum ad auditum.* Contra S. Hugo Episcopus Gratianopolitanus apud Guigonem in ejus Vita num. 14. *Mulierum confessiones non minus caute, quam benigne suscipiebat; non enim in angulis, aut obscuris, aut secretis locis, eas audire solitus erat: sed potius, ubi à pluribus conspici posset, & aurem quidem satis familiariter applicabat, oculorum autem in alteram partem vertebat aspectum; auditum solum propter insidias diaboli, hujusmodi negotiis asserens applicandum.*

VELUM CIRCI. Vide *Mappa* 1.

¶ VELUM FACERE, à Gall. *Faire voile*, Veladare. Epist. Petri de Condeto apud Acher. to. 2. Spicil. p. 551. *Postquam dom. Rex Velum fecit, post multas maris amarissimas passiones, &c.* Adde Concil. Hisp. tom. 3. pag. 638. & Valesium Notit. Gall. pag. 217. col. 2.

VELVONES, Vectigalis genus apud Siculos. Vocabulum exstat in Charta Rogerii Regis Siciliæ pro Messanensibus apud Bonfilium Constantinum in Hist. Sicula pag. 188.

¶ VELUSUS, VELUTUM, VELLUVIUM. Vide infra *Villosa*.

1. VENA, Mensura liquidorum. Andreas Dandulus in Chronico MS. an. 1282. *Cum annuali censu 50. Venarum vini, &c.* [F. *Urnarum.*]

2. VENA, Platea, via. Fori Leirenæ: *Incipiens à mari ab occidentali parte, & à parte meridiana per Venam de Alcobatia, &c.* Vide *Venella*.

3. VENA, Metalli fodina. Charta Hispanica apud Colmenarezium in Segovia c. 15. §. 6. *Et illi, qui in eadem aldea morantes erant, in quocunque loco Venam ferri potuerunt invenire, secure illam capiant, &c.*

¶ 4. VENA, pro *Venna*. Vide in hac voce. Charta an. 1108. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 277. *Concedentes etiam pascua porcorum ingenue, & vaccas.... De Venis quoque piscatoriis cum factæ fuerint ingenue. Faire les Venes*, in Tabulario S. Dionysii an. 1284.

¶ VENA ORGANALIS, Aspera arteria, ni fallor, Gall. *Trachée artere*, apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 565. *Armiger percussus fuit tractu cujusdam balistæ, adeo quod sagitta seu carellus vocatus Enguegne Gallice intravit guttur ipsius quasi per longitudinem dimidii pedis & perforavit Venam organalem colli ejusdem.*

VENABULATOR, nude, in Gloss. Arabico-Lat. qui venabulo utitur, venator.

VENALIS, Spiculum venatorium, venabulum. Vita S. Samsonis Episc. Dolens. lib. 1. c. 16. in Actis SS. Ord. S. Bened. *Vidit Theomacham .... Venalem in manu tenentem, ac silvas veloci cursu volucritantem.* Adde c. 27. At c. 29. *Trisulca lancea* dicitur.

¶ VENALIS. *Forum venale*, in quo res venales exponuntur. Consuet. Pamiens. an. 1212. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 831. *Item, in Dominicis diebus nullum fiat forum Venale de cetero, &c.*

¶ VENALITAS, Venditio, nundinatio, à Gall. *Venalité*. Bulla Martini I. PP. inter Libert. Monast. S. Amandi: *Et qui electus fuerit* (abbas) *sine dolo vel Venalitate aliqua ordinetur.* Charta Henri-

-ci I. Fr. Reg. an. 1052. apud Stephanot. in Antiquit. Bened. MSS. Claromont. p. 345. *Absque omni Venalitate & munere instituatur.*

¶ VENALITIARIA, Mercatura. *Venalitiariam exercere*, apud Ulpian. Digest. lib. 32. tit. 1. leg. 73.

¶ VENALITIARIUS, σωματέμπορος, in Gloss. Lat. Gr. Occurrit non semel in Digest. de Verbor. significat. leg. 207. & lib. 14. tit. 4. leg. 1. &c.

VENAPES, Læna. Vide *Galnabis.*

¶ VENARI, pro Piscari. Charta Roberti Comitis Arvern. an. 1284. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 134. *Volentes quod molendinum eorumdem abbatis ædificatum, ... & exclusa dicti molendini, & vortices contigua dicto molendino remaneant salva eisdem abbati & conventui, ... retento etiam nobis & nostris omni usu Venandi in dictis voracibus.* (Legendum vorricibus.)

VENARIA, Animalia, quæ in silvis venatu capiuntur, ex Gallico *Venerie.* Leges Kanuti Regis cap. 108. & Leges Edwardi Confess. c. 35. *Et omnis sit venatione sua dignus in nemore, in campo, in dominio suo, & abstineat ab omnibus Venariis Regis, ubicunque pacem eis habere voluerit super plenam witam & forisfacturam.*

¶ VENARIÆ AVES, Venaticæ. Conc. Aptense an. 1365. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 333. *Item etiam ordinavimus auctoritate hujusmodi concilii, ne nostrum aliquis histriones seu mimos habeat; nec canes, seu aves Venarias habeat ullo modo.*

VENATICUM, inter tributa recensetur. In Charta Lotharii Imper. an. 840. apud Chiffletium in Trenorchio pag. 265.

VENATIO, Jus venandi. Charta Friderici I. Imp. an. 1175. apud Guichenonum in Episcopis Bellicensib. *Ripaticum, aquaticum, pascua, piscationes, Venationes, silvas, &c.* Vide Justellum in Historia Turenensi p. 103. [& infra *Venatura.*]

VENATIO, Ferina, feræ ipsæ, quæ inter venandum capiuntur aut interficiuntur: Gallis *Venaison.* Charta Ottonis Comitis Viromandensis, apud Hemeræum in Augusta Viromand. an. 1025. *Eo tenore, ut bannum & latronem, corveias, carrucarias, silva hajas ad capiendam Venationem ulterius non persolvant, nisi unum denarium, & unum panem, & unum sextarium avenæ.* Matthæus Paris an. 1135. *Sicut Rex Henricus fecerat, qui singulis annis eos implacitaverat, si vel Venationem cepissent in silvis propriis, &c.* Charta Joan. Regis Angl. pro Forestis an. 1215. *Nullus de cætero amittat vitam, vel membra pro Venatione nostra; sed si aliquis captus fuerit & convictus de captione Venationis, graviter redimatur, si habeat, unde redimi possit.* Vitæ Abbat. S. Albani: *Obvium habuit quendam ministrum Domini Abbatis, ... ferentem Venationem, quam pro xenio idem serviens ... afferebat.* Ita apud Bromptonum pag. 803. 1024. Vita S. Fructuosi Archiepisc. Bracarensis n. 4. *Cum eum vidisset super unum rupis gradum in oratione prostratum, existimans in rupe esse Venationem, tetendit arcum, &c.* Gariopontus lib. 5. Passion. c. 12. *Ex volatilibus, attagenes, anates, perdices, ficedulas, & omnes Venationes, lepores, capreas, & alia agrestia omnia.* [Adde Legem Salicam tit. 35. §. 1. & Chartam ann. 1231. apud Miræum tom. 1. p. 750. col. 2.] Le Roman de *Vacces* MS.

Mout aura grant planté de char & de poisson,
De sangliers, de cers, & autre venoison.

[Vetus Poëta MS. è Bibl. Coislin. nunc Sangerm.

Sire alez chacer en mon parc
O chiens, o reseau & o arc:
Alez chaçer à Venoison
Que à grant plenté en avon.

Le Roman d'*Athis* MS.

N'est maniere de Venoison
Dont il n'y ait à grant foison.]

VENATIONES, Exactiones. Charta Caroli III. Imper. apud Cælestinum & Ughellum in Episcop. Bergomensib. *Et quia ipse Præsul .... nostræ innotuit mansuetudini, quod quædam Venationes publicæ ex injusta & contra omnes leges inventa consuetudine in quibusdam Comitatibus vel ministeriis publicis à nostris exactoribus annuatim exquirantur, &c.* Mox: *Jubemus, ut nullus sub regno nostro constitutus, ... in quibuscunque comitatibus vel ministeriis publicis ullas hujuscemodi exactiones, aut alias quaslibet annuales donationes exigere ... audeat, &c.* Eadem habentur in Charta Ludovici Imper. ann. 901. ibidem. Vide *Arbustaritia.*

VENATORES, quatuor principales olim fuere in Palatio Regum Francicorum, ut est apud Hincmarum de Ordine Palatii c. 16. & 24. [Capitul. de villis Caroli M. c. 47. *Ut Venatores nostri, & falconarii, vel reliqui ministeriales, qui nobis in palatio assidue deserviunt, &c.* Epist. ejusd. Caroli ad Pipinum Reg. Ital. to. 1. Capitul. col. 461. *Pervenit ad aures nostras quod aliqui Duces & eorum juniores, Castaldii, Vicarii, Centenarii, seu reliqui ministeriales, Falconarii, Venatores, &c.*] *Maistre Veneur de nostre venerie, qui de son droit doit estre maistre de nos forests*, in Statuto Caroli V. Regis Fr. an. 1375. Vide Chartam Henrici Imper. ann. 1014. apud Ughellum tom. 4. p. 1608.

VENATOR, Minister publicus, qui scilicet Dominicæ venationi præest, cuique eo ipso procurationes à subditis exigere licebat. Charta Rainardi, Senonensis Comitis an. 1164. ex Tabular. S. Germani Paris. *Nullus Judex publicus vel Venator, seu ministerialis noster, ad freda aut tributa exigenda, vel homines in ea commanentes distringendos, aut mansiones vel paratas faciendas, vel teloneos tollendos, aut rotaticum vel pedaticum, seu stratum vel pastum Venatorum & canum accipiendum, aut barrum, aut raptum vel incendium, seu aliquam retributionem in eum ingredi audeat.*

VENATORIUM, *Ferratorium, vel ferramentum, vel locus venandi*, Ugutioni. Papias: *Venatorium dicimus ferramentum; venaticum vero canem.*

VENATORIUM EXERCITIUM. Eginhardi Annales ann. 819. *Venatorio quoque exercitio more solenni ibidem* (in Arduenna) *exacto, ... revertitur.* Vide Vitam Ludovici Pii an. 831. & quæ adnotamus in v. *Foreste.*

¶ VENATURA, Jus venandi. Charta Roberti Abbatis S. Joannis Laudun. ann. 1230. *Custodiam autem dicti bosculi & forisfacta ad ipsam custodiam pertinentia, cum Venatura ejusdem bosculi dictus Thomas vel heredes ipsius extra partem habebunt.* Vide *Venatio.*

¶ VENATUS, Venosus, venis distinctus, Gall. *Veineux.* Acta S. Leonis I. PP. tom. 2. April. p. 21. *Corpus S. Leonis conditum erat in capsa lignea quæ continebatur inter nobilem & pulcram tumbam ... expolitis & Venatis marmoribus albis insigniter exculptam.* Acta S. Cassii to. 5. Jun. p. 490. *Et ita pervenit ad urnam lapideam, Venatam colore albo & rubeo, intus altare novum firmatam.*

1. VENDA, VENTA, VENDITA, VENDITURA, &c. Teloneum, quod præstatur pro quibusvis mercibus, quæ in foris ac nundinis venduntur.

VENDA. Tabularium Angeriacense fol. 62. *Illic etiam guerpivit querimoniam, quam faciebat de Venda S. Johannis. Nam prius dicebat debere sibi reddi Ven-*

dam ab omnibus, quicunque & undecunque venissent ad mercatum, sive ad nundinas, &c. Tabularium Burguliense: *Pro incendio, pro teloneo, id est, Venda, &c.* Charta an. 1092. apud Beslium p. 494. *Terram ante ipsam Ecclesiam positam ad burgum faciendum, in quo nec Vendam, nec pedagium, nec aliquam consuetudinem retinemus; sed eta libere & absolute donamus, ut si habitatoras ipsius pagi ad castrum res suas vendere perrexerint, Venditio tantum consuetudinaria ab eis accipiatur, & nulla vis alia, vel injuria, vel tolta inferatur.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 24. *De burgo monachorum die mercatus Comitis, vel die feria, omnis Venda vel consuetuda hominum monachorum erit Comitis.* Coosuetudo municipalis Bellaici in Pictonibus in Regesto Inculism. *Comes habet Bellaici Vendas & pedagium, & qui retinuerit, de gagio debet 4. sol. sed miles non debet pedagium, neque Vendas.* [Tabul. S. Albini Andegav. *Addo etiam decimas ... Vendarum mearum & censuum & furnilis mei dominici. Venda forenses*, apud Baluz. to. 12. Miscell. p. 201. Iis adde Acher. tom. 6. Spicil. pag. 458. Instrum. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 88. 285. 334. 344. 444. 468. Marten. tom. 1. Anecd. col. 646. 647. 649. Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 260. &c.]

Venta. Charta Isenberti Pictavensis Episcopi ann. 1060. apud Chifflelium in Hist. Trenorchiensi p. 320. *Ventas etiam, quas Teloneum dicunt, de diversis quibuslibet rebus, singulis dominicis diebus, à primo signo, quo vespertina diei Sabbati pulsatur hora, usque ad finem sequentis dominici dies, & eo modo per singulas B. Petri festivitates, & ante festivitatem B. Johannis Baptista, die, qua Mercurii nuncupatur, supradictis monachis liberaliter valde contradidit.* Alia Guidonis Dom. Virgiaci an. 1169. *Simul etiam hoc concessimus, ut nunquam in terra mea alicubi ab ipsis fratribus Cisterciensibus Venta, vel pedagium, aut aliqua consuetudo, qua à secularibus solent accipi, requirantur.* [S. Bernardus in Epist. 426. to. 1. col. 377. edit. an. 1690. *Statutum est de mercatoribus qui vendunt in domibus suis quod a quindecim in quindecim dies, vel à mense in mensem, telonerio Episcopi Ventas reddent, si quæsita ab eis fuerint.* Charta Fundat. Monast. de Aceio: *Gerardus de Strabona dedit Deo & B. Mariæ Accei vendere, emere in foro Strabona sine Venta.* Teloneum Episcop. Autissiod. *De Venta alutarii. Duodena alutarii vendita debet IIII. denarios.*] Vide Histor. Virgiacensem p. 78. Statuta S. Ludovici lib. 1. c. 58. [Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 387. Instrum. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 186. 198. 650. &c.]

¶ Ventæ Redditus, Eodem intellectu, in Charta Communiæ Clarimontis an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 601. *Si quis redditum Venta absportavit, nec sicut jus, persolverit, dix solz tenebitur persolvere pro emenda.*

¶ Vanta, in Charta an. 1299. ex Tabular. S. Benigni Divion. *Item super eo quod petebat nobis idem conventus quatuor libras Viennenses annui redditus pro pitancia facienda quolibet anno in festo Conceptionis B. M. V. percipiendas in Vantis nostris de Divione ... Nos de consilio bonorum virorum concordavimus nos unanimiter in hunc modum quod dictæ quatuor libræ quolibet anno super dictis Vantis nostris persolventur.*

Venditta. Formulæ veteres incerti Auctoris c. 45. *Nullus quilibet de judiciaria potestate vestra, nec Missus noster nulla telonea, nec nullas Vendutas, nec rodaticum, nec foraticum, nec pontaticum, &c, sicut dixi, nullus qualibet telonea, nec Venditas ejus in nullo exactare præsumatis.*

Venditura. Charta Alani Episc. Autissiodorensis apud Sammarthanos: *Si bestia, vel aliquid ibi venditur, Venditura sunt Episcopi à duodecim nummis.*

Venditio. Tabularium S. Crucis Talemondensis fol. 3. *Si homo S. Crucis vendiderit bovem, vel vaccam, aut aliquam aliam pecuariam in toto honore meo, non reddat Venditionem, nisi S. Cruci, & ejus Abbati. Si in publico mercato vendiderit, tantummodo ibi Venditionem reddit.* [Charta Mathildis Comit. Nivern. an. 1244. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 103. *Libera sint & immunes ab omni pedagio, leudis, Venditionibus, emtionibus, & ab omnibus exactionibus quibuscumque.*]

Ventarius, Vendarius, Qui *ventas* recipit. Charta an. 1227. apud Perardum in Burgundicis p. 531. *Si aliquis pedagium, vel ventas extra villam Sinemuri absque consensu pedagiarii, vel Ventarii, portaverit, 60. solidis emendabit.* Alia Aimerici Vicecomitis Castri Airaldi ann. 1109. ex Tabular. S. Dion. de Valetta: *Ut neque ego, neque successores mei, neque præpositus, neque Vendarius, neque telonearius, neque portarius, sive aliquis ministrorum nostrorum imponant eis bellum, sive igniti ferri judicium, aut aquæ, sine legitimo testimonio.*

☞ Eadem, ut videtur, notione vox *Ventier* occurrit in Litteris an. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 250. & *Vendier*, in Charta Geraldi Abbat. Angeriac. an. 1385. ex Chartul. ejusd. Monast. *In festo O. SS. debet prior de Muronio carnes unius bovis, prior de Neyriaco carnes unius bovis, ... li Vendiers dimidium bovem, prior de Carboneriis dimidium porcum.*

2. VENDA, Venditio, Quod præstatur domino feudali pro distractionis seu venditionis prædii facultate. Consuetudines Bellaici in Pictonibus ex Regesto Inculismensi: *Debet reddere de nummis illis Vendas domino feudi; sed mutagium debet esse burgensium.* Tabularium Vindocinense Thuanum Ch. 20. *Ipsius terræ Vendas sex solidos & 8. denarios Archembaldus Præpositus recepit.* Charta Fulconis Comitis Andegavensis ex Tabulario Bellilocensi: *Quicunque autem infra prædictum alodum aliquid vendiderit, cujuscunque ordinis aut dignitatis sit, Vendas vel costumas persolvet secundum consuetudinem loci.* [Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1289. apud Rymer. to. 2. p. 425. *Ita quod quilibet prædictorum.... ad solvendum pro rata sporlam in mutatione domini, ex utraque parte, & etiam Vendas seu acceptamenta, si contingat vendi aliquam medietatem de rebus prædictis .... teneatur.*] Libertates Oppidi Fezensagueti an. 1294. *Non debent habere seu recipere Vendas pro laudimio venditionis.* Libertates Vicecomitatus Leomaniæ: *Que tot gentin posca vendere & alienar de sos bens, ou a lui plaira, sens pagar Vendas, ni acaptes, ni nol autre degat, &c.* Libertates Villæ de Perusa ann. 1260. apud Thomasserium lib. 1. de Consuetud. localib. Bituric. c. 66. *Qui sa meson vendera, dera de 20. sol. 12. den. de Vendes, &c. Ventes*, in Consuetudinibus municipalibus passim. Vide *Laudes* in *Laudare* 4. & *Muta* 2.

Venditio, Eadem notione. Tabularium Majoris Monasterii Ch. 32. *Et quia emptio sua erat, poterat eum dare, cui volebat, sine ulla contradictione. Sed quia census molini ipsius Nihardi erat, justum erat, ut inde Venditiones haberet, quas & in eodem placito recepit.* Charta Theobaldi Episc. Ambian. an. 1175. in Tabular. Eccl. Ambian. *Si de possessore ad alium possessorem possessio transierit, dabunt de Venditione de singulis solidis unum denarium.* Tabularium Vindocinense Ch. 63. *Pro Venditionis auctoramento auri un-*

Digitized by Google

ciam unam accepit. [Litteræ Philippi Aug. Reg. Fr. an. 1186. to. 4. Ordinat. pag. 15. *Earum quilibet res suas, si vendere voluerit, vendat; & redditus Vendicionibus suis, &c.*] Charta Philippi V. Regis Fr. an. 1310. pro Libertatibus Oppidi Bastidæ in Petragoricis, ex 47. Regesto Tabularii Regii n. 38. *Item de quolibet solo de quinque cannis vel ulnatis lato amplitudine, & 12. in longitudine habebimus ex denariis, obliarum tantum & secundum magis, & minus in festa omnium Sanctorum, & totidem de accaptamento in mutatione Domini; & si vendatur, habebimus ab emptore Venditiones, scilicet duodecimam partem pretii, quo vendetur.*

☞ Ex his aliisque colligitur vocibus *venda* & *venditio* idem sæpius significari, tametsi aliquando distingui videntur, ut in Charta Hervei Trecensis Episcopi an. 1211. ex Chartul. Campan. fol. 170. *Dedit etiam ei octo libratas censui ... cum laudibus & ventis & Venditionibus & cum justitia pertinente ad censum.* Ubi haud scio an idem sit quod *Venterolles* in Chartul. Latiniac. fol. 242. *Quiconques vent terres, heritaige ou possession en la terre S. Pere, conte & seigneurie de Laigny, il doibt pour chacune livre vingt deniers Tournois & l'acheteur autant pour lots & ventes; & si le vendeur a argent franc, sont deubz en oultre Venterolles.* Charta an. 1500. ibid. fol. 247. v°. *Ceste prinse faicte sans moiennant douze deniers Tournois de menu cens portant loz, ventes, Venterolles, saizines & amendes quant le cas y escherra.* Hæc confer cum Glossario Juris Gallici v. *Venteroles.*

VENDIDA. Pactum inter Raimundum Guillelmi Episcopum Nemausensem, & fratrem ejus Bernardum-Guillelmi ex una parte, & Guillelmum D. Montispessulani ex altera an. 1103. 9. Kl. Febr. *Ab hac die in antea non erit factus furnus in toto Montepessulano, nec in domo, nec in terra, in qua dominus Montispessulani habet censum, vel Vendidam sine consilio Domini Montispessulani.* [*Vendedam* edidit D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 728. Charta an. 1213. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 388. *In quo* (furno) *habebat Bernardus Vendidas suas, si venderetur, & consilium, si impignoraretur.* Charta an. 1253. ex Tabul. S. Andr. Avenion. *Volunt præterea quod dictum monasterium seu ecclesia dicti loci habeat in tota dicta villa seu ejus territorio Vendidas, laudimia omnium rerum venalium seu quarumcumque possessionum.*]

¶ VENDITA, Eodem intellectu, in Charta ann. 1182. ex Chartul. Vallis B. M. diœc. Paris. *Guido de Mers (habuit) IV. lib. pro suis Venditis.*

¶ VENTA, Pari significatu. Charta ann. 1250. ex Tabul. S. Clodoaldi: *Ipse & successores ejus tenebant imperpetuum prædictas vineas ad opus capellaniæ prædictæ & nunc in manu mortua, ... ita tamen quod quilibet successorum suorum .... solvet nomine Ventarum seu revestituræ dictis Decano & Capitulo XVI. solidos Paris.* Ibidem: *Salvis tamen dictis Decano & Capitulo Ventis, si res prædictas vendi contingat & laudationibus ..., quæ competit eis ratione censivæ secundum consuetudinem Franciæ.* Charta ann. 1252. ex Tabul. S. Nicasii Rem. *Item habebit investituras & Ventas ratione fundi.* Charta an. 1041. ex Tabul. Trenorchiensi: *Ipse dominus* (Abbas) *percipiet banni, Ventas & laudimia.* Adde Hist. Paris. Lobinelli tom. 5. p. 698. col. 2.

3. VENDA, in re forestaria. Charta Henrici Dom. de Soliaco & Aanoris Comitissæ Drocarum ann. 1240. *Item sciendum est, quod Venda, quam fecit Comitissa uxor nostra, mater dicti Joannis Odoni Fletart de nemoribus de Serel remanet nobis; & Venda, quam ipsa Comitissa facit de bajei de Beu, & Venda, quam fecit Dionysio de Bosco Regis, & sociis suis remanet nobis similiter libere & quiete. Levata tamen Venda de Serel & de Beu, & Venda facta dicto Dionysio & sociis suis, omnia illa nemora, quæ pertinent ad Castellaniam de Drocis, nobis & dicto Johanni communia remanebunt.... Poterimus etiam vendere partem dictorum nemorum nos & dictam Comitissam contingentem, loco & tempore, quando nobis viderimus expedire, & dictus Johannes debet laudare Vendam factam a nobis, nec contra ipsum veniet ullo modo.*

☞ Ubi *Venda* est Venditio seu cæsura cæduæ silvæ, Gall. *Vente*, vel *Coupe de bois*, ut *Venta* in sequentibus. Charta an. 1230. ex Chartulat. Campan. fol. 360. *Nec nos dimittemus propter hoc Ventam nostram in nemore quod fuit defuncti Hugonis de Cornillon; sed durabit dicta Venta nostra ab instanti festo S. Remigii in duodecim annos completos; nec nos poterimus aliam Ventam facere in grueria dicti Comitis, vel in nemore magno sito intra fossata terminalia abbatiæ nostræ infra decem annos dicta Venta dom. Comitis supradicti, nisi infra illos decem annos contigerit dictum Theobaldum Comitem amovisse illam quartam nemoris.* Charta Auberti Abbatis Castricii an. 1239. ibid. fol. 342. col. 2. *Habebimus plana pascua in dictis nemoribus dom. Regis Navarræ, excepto panagio & Venta nemoris quæ, quando scinditur, durat per quinque annos ad usus terræ suæ.* Testam. Philippi Comit. Bolon. an. circ. 1235. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 988. *Et vendantur per successores meos tali modo quod non uxor mea nec heredes mei possint aliquid vendere in prædictis nemoribus, donec dicti executores perceperint integre in Ventis factis de dictis nemoribus summam supradictam.* Charta S. Lud. Reg. Fr. an. 1249. ibid. col. 1043. *Præterea dedi & concessi in puram eleemosynam pro abbatia prædicta fundanda duo millia librarum Turonensium, quas assigno super Ventas omnium nemorum meorum de S. Anzano, & de tota castellania, volens & præcipiens quod prædicta nemora ponantur in Ventam, &c.* Charta an. 1390. ex Tabul. Sangerm. *Deinde ibunt super locis contentiosis ad dictam Ventam faciendam.* Hinc *Ventiers* dicuntur Saltuarii emtores. Charta an. 1577. to. 2. Chartul. Gemetic. p. 58. *A la charge dudit bois bien & duement user, vuider & nettoyer a tolles & semblables charges & sujections que les marchands Ventiers de ladite forest ont accoustumé user leurs Ventes.* Vide *Vendere.*

¶ VENDITIO, Eadem notione. Charta an. 1255. ex Tabul. B. M. de Josaphat: *Concessimus totum jus quod habebamus in tertia parte Venditionum nemoris de bosco S. Martini in territorio de Fresnoio Comitis.*

VENDAGIÆ. Vide *Wandangia.*

¶ 1. VENDAGIUM, Venditio, Gall. *Vente.* Charta Theobaldi Comitis Campaniæ ann. 1229. *Et quia hoc movebat de meo feodo, ego illud Vendagium ad preces dicti Milonis volui & laudavi.* Charta Nicolai Episc. Noviom. ex Tabular. Compend. *Vendidit dom. Odoni de Tvesi militi 12. bovaria terræ .... ea conditione quod ... ab instanti tempore Vendagii facti, &c.... Eodem statu in quo dicta terra vendita erat ante Vendagium factum ponere .... Tam pro venditionibus dicti Vendagii non solutis.* Memoriale D. Cameræ Comput. Paris. fol. 57. v°. *Officium Vendagii alecium & piscium. Vendagium vini*, in Charta Communiæ Clarimontis an. 1248. tom. 5. Ordinat. Reg. Fr. p. 600. Charta an. 1272. ex Chartul. Campan. f. 260. v°. *Et cist Vandages fu fez por les pris de IX^xx. livres quites. Et ce Vandage ladite Heluiz & lidiz Jehans ces filz ont etroié & creanté par devant nous*, in Charta an. 1258. ibidem fol. 373. v°.

Vendaige, eadem notione, ut videtur, in Statutis Scabin. Maceriar. ad Mosam : *Et supposé ores que en une seule lettres sous ung seul scel soient contenus un Vendaige, la reprinse dessus, & le revendaige, &c.*

¶ 2. VENDAGIUM, Idem quod supra *Venda* 2. Vide in hac voce. Charta an. 1222. ex Tabular. Bethun. fol. 25. v°. *Pro hoc autem Vendagio excambium habeo apud Hersin quantum ad homagium meum pertinet.* Alia an. 1226. ibid. fol. 40. *Relevia, terrarum Vendagia, placita, &c.* Et fol. 41. LX. *sol. pro relevio*, LX. *de Vendagio.* Tabul. Montis S. Eligii an. 1284. *Dicta vero ecclesia Montis S. Eligii à solutione redditus annui unius denarii & trium solidorum pro relevio seu Vendagio ratione mencaldatæ terræ.* Rursum : *Balduinus & Gilota se obligaverunt ad observationem Vendagii cujusdam prati à nobis empti .... Concedunt Vendagium mansi Petri le Veske.*

¶ 3. VENDAGIUM, Vindemiarum tempus, Autumnus. Litteræ Ricardi II. Reg. Angl. an. 1386. apud Rymer. to. 7. p. 542. *Quia inimici nostri se parant & ordinant supra mare, cum maximo navigio & potentia armatorum, celerrime proficisci, ad mala quæ poterant, navigio regni nostri versus Burdegaliam, contra proxima Vendagia transituro, inferendum, sicut fuimus pro certo informati .... Qui naves illas ad partes Vasconiæ, contra Vendagia prædicta mittere vel ducere intendunt.* Litteræ Henrici V. an. 1413. apud eumdem to. 9. p. 47. *Quia diversi inimici nostri supra mare, cum diversis navibus ... saltem pro præsenti Vendagio transituris, &c.* Vide *Vindagiæ*.

¶ VENDARIUS, *Vendarum* exactor. Vide *Venda* 1.

¶ VENDEDA, ut *Venda* 2. Vide in hac voce.

¶ VENDENIÆ, ita scriptum pro Vindemiæ, in Necrolog. Monast. S. Petri de Casis, à vulgari *Vendenies*, eadem notione: *Donavit unam paucam vini singulis Dominicis à festo Pascha usque ad Vendenias.* Vide *Vendiniæ*.

¶ VENDERE, in re forestaria est Cædere, Gallice *Exploiter.* Vide *Venda* 3. Charta Roberti Rotomag. Archiep. an. 1217. tom. 6. Spicil. Acher. pag. 471. *Item concessimus ob amorem D. Regis quod quamdiu Vendi faciet grossum & magnum nemus Novi-castri & Luciaci, cum minuto sub eo existente, censarii nostri de Aliermont non ibunt ad Vendendum nemus apud Novum-castrum.* Charta an. 1229. ex Chartul. Campan. fol. 398. v°. col. 2. *Salvo quod illo nemore nullus potest Vendere vel essartare, nisi de mea voluntate & de Venda quæ fiet in illo nemore de licentia mea pro essartare; vel sine essartare & de illo nemore quod Vendetur ad essartandum & de omnibus Vendis antedictis, ego reddam Comiti Carnotensi terciam partem bona fide sine malo ingenio.*

¶ VENDERE, Locare, Gall. *Affermer.* Litteræ Caroli V. Reg. Fr. an. 1366. to. 4. Ordinat. pag. 678. *Quod dicti Consules possint & valeant Vendere pondus farine & bladi, & quod nemo ponderare habeat, nisi in domo communi ... Quodque possint quascumque alias imposiciones inter ipsos facere, imponere & ordinare, pro subvencionibus regiis persolvendis, ... & eas Vendi facere, prout eis melius videbitur, absque nostro prejudicio.*

¶ VENDERE SUB CORONA, apud Eddium in Vita S. Wilfridi sæc. 4. Bened. part. 1. p. 695. *Cogitans ... sodales suos omnes spoliatos aut in servitutem redigere, aut Vendere sub corona, seu rebellantes occidere.* Præfat. ad Chartul. Aganonis ex Tabul. S. Petri Carnot. *In captivitate ductos sub irrevocabili corona Vendebat.* Ubi respicit ad ritum servos vænum exponendi, qui tunc ramum gestabant in capite. Vide in *Servus*, col. 448.

¶ VENDESIA, Piscis genus, Gall. *Vendoise.* Regest. *Olim* an. 1273. fol. 195. v°. *Pro ea* (sergenteria) *tenebatur Regi reddere omnes Vendesias quas ibi capiebat.*

¶ VENDETA, Forum aut locus ubi merces venduntur. Miracula B. Simonis de Lipnica tom. 4. Jul. p. 563. *Matre jam nominata ipsius pueri eunte ad Vendetam cum rebus venalibus, quibus victum suum quærebat.*

¶ VENDICIA, Venditio, Gall. *Vente.* Charta an. 1243. ex Tabul. S. Cornelii Compend. *Juramento firmans quod ad hanc Vendiciam spontanea, non coacta benignum præbebat assensum. Vandue*, in Charta ann. 1239. ex Chartul. Campan. fol. 291. v°. col. 2. *Et a fiancé an nos mains que an ceste Vandue desor an avant que par li ne par autre ne reclamera nule rien.* Litteræ Theobaldi Comit. Barrensis ann. 1269. ex Tabular. S. Stephani Autiss. *Nous Thiebaux Cuens de Bar .... loons & creantons la Vendue & le marchié que Pierre de Vaux a fait au Chapitre d'Auxerre de 50. arpens de bois.*

¶ VENDICIUM, Defensio, vindicatio. Gloss. Lat. Græc. *Vendicium*, ἐκδίκησις. *Vindicium*, in Sangerm. Vide in hac voce.

VENDICOSI, Ultores, Italis *Vindicaresi.* Chronicon Fossæ novæ : *Ann. 1186. Ind. 3. surrexit quædam secta in Regno Siciliæ, de vanis hominibus, qui faciebant se nominare Vendicosos, & mala omnia, quæ facere poterant, non in die, sed in nocte faciebant. Ad ultimum Adinulfus de Ponte Corvo, qui fuerat Magister & Princeps hujus sectæ, sententia Regali judicatus, suspensus est, & multi alii ferro ardenti signati sunt.* Horum etiam meminit Chronicon Anonymi Casinensis an. 1175. apud Carracciolum.

VENDIDA, ut *Venda* 2. Vide in hac voce.

¶ VENDIER. Vide in *Venda* 1.

¶ VENDIMONIARE, pro *Vadimoniare*, Pignori ponere. Charta an. 1113. ex Chartul. Aptensi : *Ne possint eum castrum dare, vel vendere, vel Vendimoniare cuiquam sine absolutione illorum.*

¶ VENDINIÆ, pro Vindemiæ. Tabular. Camalar. *Unusquisque debet in meissos quartam & convivium; & in Vendinias III. eminas.* Vide *Vendeniæ*.

¶ VENDITA, VENDITIO, VENDITURA. Vide supra in *Venda* 1. 2. & 3.

¶ VENDOMEISIS. Polyptychus Fiscamn. an. 1235. *De feodo Hude tenet Beatrizia Laurence in masura tres virgultas ad campartum, & reddit 18. denarios & duas Vendomeises ad festum B. Michaelis.* Vide an idem sit quod *Vendesia*.

¶ VENDRERIA, Præstationis genus : vim & originem nominis docet Charta an. 1497. ex Schedis Præs. de *Mazauges* : *Dominus de Monte-Meyano dicebat se esse & predecessores suos fuisse in possessione pacifica, seu quasi, exigendi singulis annis à norrigueriis averis minuti dicti castri de Monte-Meyano pro singulo grege servitium perpetuum 4. caseorum vocatum las Vendrieros pro 4. diebus Veneris mensis Maii.* Infra : *Testis productus ... dicit vidisse exsolvi dictas Vendrerias dicto domino, scilicet 4. caseorum pro quolibet grege, & esse in possessione illud jus accipiendi singulis annis.*

¶ VENE. Charta Godebaldi Ultraject. Episc. ann. circ. 1122. in Batav. Sacr. p. 138. *Eandem paludem cum terra adjacente, videlicet Vene cum proprietate, cum censu, decimis majoribus & minoribus, libere & legitime eidem ecclesiæ tradimus.* Belgis *Ven* vel *Venne* est locus palustris & bituminosus, vel pascuus. Vide *Venna*.

VENEDONES, *Arbusta.* Glossæ MSS.

¶ VENEDRIA. Charta an. 1204. ex Tabul. Maimac. *Helias de Podio domicellus ... recognovit se vendidisse .... unam Venedriam, videlicet tertiam partem eminæ siliginis & unam quartam avenæ.* An à *Venda*, Præstatio pro facultate in nundinis vendendi?

¶ VENELANUS. Vide *Calcia* 1. & *Renelenus*.

1. VENELLA, & VENULA, Vicus, angiportus, via strictior, Gallis *Venelle*, quod *vena*, ut *ruga* rugæ in corpore speciem referat; alii à *venire* deducunt. Fundatio Monasterii Novicensis in Monastico Anglicano to. 1. p. 408. *Quæ quidem terra S. Michaëlis incipit ad caput cujusdam Venellæ, quæ quondam jacuit inter cemeterium .... & mansum Fratrum Minorum.* [Chron. Johannis Whethamstedii p. 497. *Compulsi erant retrorsum recedere, fugereque cum dedecore ad finem Occidentalem villæ, ubi per Venellam, quæ ducit ab ipso fine versus Boream, &c.* Hinc proverbium Gallicum: *Enfiler la venelle.*] Occurrit iterum p. 593. & tom. 3. p. 154. in Chron. Will. Thorn. an. 1273. & 1367. in Itinere Camerarii Scotiei cap. 39. §. 7. & apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. to. 3. p. 909.

Venulam dixit Hugo Falcandus: *Plerosque militum per congrua loca disponit: dehinc eam, qua transiturus erat, occulte præmunit insidiis, ac sicubi forte per Venulas, (ut vulgo dicitur) in vias alias lateraliter effluebat, easdem militibus suis proinde distribuit observandas.*

¶ 2. VENELLA, diminut. à *Venna*. Vide in hac voce. Charta Sigeberti Reg. an. circ. 648. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 6. *Et* (concessit) *in directum item tres alias leuvas, nec non & aliam Venellam in fluvio nuncupante Alisna, ubi illa petra pro quadrata est.*

VENEL. Usatici MSS. urbis Ambianensis tit. *De clameur de venel: S'il avient cose cuns hom se claint d'un autre de deniers, qui die qui li doje de sen Venel, cil qui la dete claime, puet prouver par sen sairement dusques à 5. s. 1. den. mains, sans che que l'autre partie puise faire une cose encontre ki vaille, pourtant que le dete eust estê accreue, &c.* [Adde Consuet. vet. Monsterol. art. 38. Bolon. art. 144. & Desurenæ art. 6. ubi leg. *Venel*, monente Raguello.]

VENENARE, Veneno inficere: Gall. *Envenimer.* Occurrit apud Notgerum Leod. Episc. in Præfar. ad Vitam S. Landoaldi. [Le Roman *de Rou* MS.

Alexandre fu Roiz puissanz, ...
Mais cil conquist, poi li valut,
Envenimez fu, si morut.

Ibidem:

Puis fus ocis ô Nice par Envenimoison;
Un gars l'Envenima par conseil d'un felon.]

VENENARIUS, Veneficus, vel artifex aut venditor veneni: Maleficus, φαρμακός, in Gloss. Lat. Gr. Papias & Joh. de Janua: *Venenaria, mulier, quæ facit venenum.* Synodus Ticinensis ann. 850. c. 25. *Quædam etiam ita Venenariæ sunt, ut quosdam peremisse multo populi rumore deferantur.* Ita Appendix Codicis Theodos. Constit. 8. Venenarios cum Magis confundit: *Non aliquos in astra peccantes, non Venenarios, aut magos, &c.* Utuntur Suetonius, Optatus, Tertullianus, Hieronymus, Collatio Legis Mosaïcæ cap. 15. Jul. Firmicus lib. 6. c. 19. Vetus Interpres Juvenal. Sat. 3. v. 44. Fragmentum Petronii p. 17. &c.

¶ VENENIFLUUS, Qui infundit venenum. Vita S. Gothlaei to. 2. April. p. 41. *Venifluam desperationis sagittam totis viribus jaculavit.*

¶ VENERABILIS, Decens, consentaneus. Testam. Guillelmi dom. Montispessul. an. 1202. ex Schedis Peiresc. apud Præf. *de Mazaugues*: *Filiæ meæ Mariæ ... donet has CC. marchas argenti, & ornamenta nuptialia honorabiliora, scilicet IV. vestimenta mutatoria, cum IV. Venerabilibus lectis ornatis.*

¶ VENERABILITER, Decenter, ea ratione ut venerentur. Charta an. circ. 1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Cedimus prædicto nostro Redemptori ejusque almæ genitricis memoriæ quæ sacrata consistit in eadem ecclesia quæ creduntur cubare Venerabiliter beatissimorum prædictorum artus Victoris & Comitum ejus.*

¶ VENERABILIS LEX, Christiana Religio, in Cod. Th. leg. 7. de Judæis & leg. 7. de Prætor.

¶ VENERABILIS ORDO, Senatus, ibid. leg. 7. de Decur. & silent. lib. 6. tit. 23.

¶ VENERABILIS SUBSTANTIA, Res privata Principis, ibid. tit. 5. de Hæret. leg. 54.

¶ VENERABILIS VITA, Monastica professio; unde *Venerabilis*, pro Monacho, nude non semel occurrit. Audoënus in Vita S. Eligii lib. 1. c. 10. *Buchinus ex gentili conversus, postea Venerabilis, id est Monachus, exstitit.* Ado Viennensis Episc. de Wilicario ejusd. Sedis Episcopo: *Relicto Episcopatu in monasterium SS. Martyrum Agaunensium ingressus, vitam Venerabilem duxit.* Hinc S. P. Benedictus *Vir vita venerabilis* à Gregorio M. prædicatur. Vide Annal. Bened. to. 3. p. 604.

VENERABILITAS, Titulus honorarius Episcoporum, qui *Venerabiles* vulgo compellantur, in Collat. 1. Carthag. c. 40. 62. apud S. Augustinum Epist. 76. 88. 139. in Epistola Viralis & Constantii ad Capreolum Episcopum Carthag. edita à Sirmondo, apud Nicolaum I. PP. Epist. 28. 44. &c.

☞ Regibus Francorum concessus est aliquando idem titulus: hine Philippus I. in Charta an. 1094. apud Mabill. Diplom. p. 589. *Venerandus* nuncupatur: *Signum Philippi Venerandi Regis.* Necrolog. Argentol. pridie Idus Julii: *Anniversarium Venerabilis Philippi Francorum Regis.* Vide Mabill. Diplom. lib. 2. c. 6. n. 8. & infra *Venerantia.*

¶ VENERABILITER. Vide in *Venerabilis.*

¶ VENERACIA, f. pro *Vineritia*, Vinea, vindemia. Vide in hac voce. Charta Hellini Archiep. Trevirensis an. 1152. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 73. *Apud Girbespath medietatem Veneraciarum & questus in placitis & avenam recuperavimus.*

¶ VENERALIS, Venereus, libidinosus. Epist. Johannis de Varennis apud eumdem ibid. col. 574. *Ubi enim sunt filii ecclesiæ, qui à Deo pro ea misericordiam poposcant? ... opera potius scelerata in ea committentes, Veneralia carnaliaque nimis planctu digna atque luctu.*

VENERANDOSUS, pro *Venerandus*, in Charta Caroli C. ex Tabular. S. Cyrici Nivern. n. 2.

VENERANTIA, pro *Veneratio*, Abbatum titulus honorarius. Aimoinus de Vita S. Abbonis Floriac. c. 17. *Meque qui hac scribo Aimoinum, cum Guillelmo sua Venerantiæ, juxta Abbatum morem, tum bajulo.* [Vide Mabillonium sæc. 6. Bened. part. 1. p. 52. & Annal. Bened. to. 4. p. 171.

¶ VENERARIUM, Calvarius mons, ob statuam Veneris in eo collocatam sic ab Ambrosio appellatus in Psal. 47. *Dominus secundum cœli tractum in Venerario passus est.*

VENERATIO, Titulus honorarius Episcoporum & aliorum, apud S. Augustinum Epist. 78. 80. 91. 95. 104. 157. Nicolaum I. PP. Epist. 28. Ruricium lib. 2. Epist. 14. 49. &c. [Vide supra *Venerabilitas.*]

¶ VENEREUS, Veneri deditus. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 183. *Obiit etiam* (an. 1394.) *Ducissa Eborum, soror Ducissa Lancastriæ uterina, domina carnalis & delicata mundialis, ut fertur & Venerea.* Vide mox

¶ VENERIPETA, *Luxuriosus.* Gloss. Isid.

VENERIS. Leges forestarum Kanuti Regis c. 1. de forestarum custodibus: *Sint... quatuor... qui curam & onus tum viridis tum Veneris suscipiant.* Ita cap. 4. 11. 30. Et cap. 28. *Aper vero quanquam forestæ sit, nullatenus tamen animal Veneris haberi est assuetus.* Ubi Interpres Normannus *Veneris* vocem usurpat pro venatione, ut recte observat Spelmannus, qui, si bene conjicio, non bene legit in suo MS. ubi forte *Veneria* habetur, nam *Venerie* dicimus venationem; unde in Regum nostrorum Palatiis sunt Officiales, quos *de la Venerie* dicimus.

VENEROSUS, ἀφροδισιαστής, in Gloss. Gr. Lat.

¶ VENERUS, perperam pro *Venetus.* Vide ibi.

¶ VENESO, Ferina caro, Gall. *Venaison.* Acta SS. tom. 1. April. pag. 181. *Omnia genera animalium ferocium & Venesonum eis nocebant.* Vide *Venatio.*

VENETIANI, Monetæ Venetorum, in Vita Balduini Lutzemburg. Archiepisc. Trevirens. lib. 2. c. 10. [*Venetiales grossi*, in Chron. Rolandini Patav. apud Murator. to. 8. col. 277.]

VENETURA. Regestum Castri Lidi f. 32. *Ipse debet molendinare post illum, qui ad molendinum molendinat; & post, debet molendinare Veneturas suas.* Forte pro *Vannituras*, id est, quod ex vano ventilatis superest.

¶ VENETUS COLOR, Cæruleus, Ital. *Venéto*, Gall. *Bleu de Venise.* Vita S. Chunegundis sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 454. *Obtulit & ipse beato Benedicto eodem die planetam optimam Veneti coloris.* Ita etiam legendum est in Chron. Romualdi II. ad an. 814. ubi de Carolo Imper. apud Murator. to. 7. col. 155. *Vestitu patrio, id est Francico utebatur, ad corpus camisia linea & fæminalibus lineis, tunica vero qua limbo serico utebatur; tibialiis quoque cum fasciolis, crura & pedes calceamentis constringebat, amphibalo Veneto amictus & gladio semper accinctus.* Ubi perperam editum est *Venero.*

¶ VENIA, *Sacrosancta Eucharistia*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Raimundi Agilæi Hist. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. p. 252.

¶ VENIABILIS, Culpa levis, Venia dignus. Sidonius lib. 9. Epist. 15. *Sed tamen scribis tum quod erraverim Veniabile fore.* Charta an. 909. apud Stephanot. to. 4. Fragm. Hist. MSS. p. 31. *Nisi sponte sua Veniabilem hujus factionis protulerit emendationem.* Occurrit alibi.

¶ VENIALIS, Eadem notione, apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 199. & alibi.

1. VENIÆ, Inclinationes, vel genuflexiones religiosorum, quæ Græcis μετάνοιαι, quod ut plurimum in *pœnitentiam* injungi solerent. Petrus Venerabil. in Statutis Cluniacensib. cap. 4. *Sed & illa* (genuflexio) *quæ fieri solet ab iis, qui portanti Eucharistiam quolibet in loco occurrunt; atque illis metanœis, quæ quotidiano usu in Capitulo fiunt, & vulgo Veniæ nominantur, &c.* Pœnitentiale MS. Thuanum: *Qui in Ecclesia centies genua flexerit, id est, si centies Veniam petierit, &c.* Pœnitentiale S. Columbani: *Si perdiderit... longa Venia in Ecclesia, dum 12. Psalmos ad Duodecimam canunt, prostratus nullum membrum movens pœniteat.* Alibi: *Fabulas otiosas proferens,... Venia tantum mulctetur.* Regula S. Donati c. 26. *Si ex negligentia vel oblivione, seu transgressione securitatis, tam in liquidis quam in aridis amplius solito perdiderit, longa Venia in Ecclesia dum 12. Psalmos ad Duodecimam canunt, prostrata nullum membrum movens pœniteat.* Thomas Walsinghamus in Ricardo II. pag. 196. *Rege interim prostrato in longa Venia, &c.* Chron. Laurisham.

Per Venias centum verrunt barbis pavimentum.

Liber 4. Insinuat. divinæ pietatis S. Gertrudis c. 2. *Cum vero finitis Psalmis conventus de Veniis surgeret, &c. Veniam petere*, lib. 5. cap. 22. [Ordinar. S. Laudi Rotomag. ad calcem Joh. Abrinc. de Off. Eccl. pag. 724. *Genuflexiones quas Venias appellamus hoc tempore postponuntur, exceptis illis quas accipiunt qui in choro in cantu vel psalmodia fallunt.* Necrolog. Domus Portarum apud Stephanot. to. 7. Fragm. Histor. MSS. p. 143. *In suo obitu persolvemus ei duo psalteria unum cum Veniis, alterum sine Veniis.* Vita S. Bibiani Sancton. Episc. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 766. *Dum... gloriosus præsul lassata Veniis membra quieti accommodaret, &c. Veniam accipiant super natam*, in Consuet. Fontanell. MSS. *Veniam facere*, in Chron. Mellic. pag. 334. *Similiter servitores excedentes, Venias faciant.*] *Venias sumere, capere, suscipere; veniam sumere super terram; venias sanctimonialium discutere*, in Statutis Ordinis S. Gilberti pag. 760. 761. 764. in Statutis Cartusiens. Guigonis c. 13. §. 4. in Antiq. Statut. ejusd. Ord. 1. part. c. 13. §. 35. 39. 44. cap. 18. §. 7. cap. 26. §. 3. cap. 36. §. 19. 24. 26. & alibi. Vitæ Abb. S. Albani de forma receptionis Abbatis S. Albani de longinquis partibus venientis: *Et hoc fiet,.... cum itur in Ecclesiam, acceptis ante ipsum parvis Veniis, gaudenter & reverenter.* Udalricus lib. 2. Consuet. Clun. c. 1. *Instruendi sunt (novitii) quemadmodum faciant petitionem suam, primum, ut sciant Veniam petere more nostro.* Idem lib. 1. cap. 1. *Cum venerint in chorum, complicantur forma, sicut est consuetudo in his diebus, in quibus Venia non est petenda.* Cæsarius Heisterbach. lib. 3. cap. 33. *Dominam nostram Dei genitricem Mariam centies, cum totidem Veniis, Angelico versiculo salutabis.* Cap. 35. *Quoties illi speciales orationes sive Venias secretius offerre potuit, pro maximis deliciis reputavit.* Cap. 46. *Summo honore eandem imaginem veneratur, salutationes, orationes, multasque Venias coram illa faciens.* Cap. 50. *Singulis diebus in honore ejus 50. Ave Maria, cum totidem Veniis dicere consuevi.* Vide præterea c. 38. 49. & lib. 8. cap. 96. l. 9. c. 42. 49. 51. Vitam S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. c. 13. Vitam S. Arberti n. 4. Miracula S. Ludgeri Episc. Mimigard. num. 49. [Vitam S. Udalrici sæc. 5. Bened. pag. 427. Vitam B. Simonis Comit. sæc. 6. part. 2. p. 379. Vitam S. Anselmi Episc. Lucens. ibid. p. 480. Bernardi Mon. Ordin. Cluniac. part. 1. cap. 48. &c.

Usurpatur etiam pro salutatione, [quæ apud Monachos cum inclinatione vel genuflexione fieri solebat.] Vita S. Vitalis Siculi num. 4. *Postquam ad invicem recognoscunt, mutuamque sibi Veniam venerenter impendunt.* Num. 8. *Præmisso salutationis elogio, consueta capitis inclinatione & genu flexo mutuam sibi venerentiam impenderunt.* Vide *Metanœa.*

VENIAM MANU PETERE *tantum*, i. e. manu ori admota, in Statut. Ord. Præmonstrat. dist. 1. cap. 5. & in Ordinario ejusdem Ordinis.

VENIALITER, Facta corporis inclinatione. Vita S. Wolfgangi Episcopi Ratispon. c. 14. *Cumque in præsentiam Cæsaris esset delatus, ante pedes ejus Venialiter prostratus, se dixit indignum, &c.*

¶ VENIAM ÆTATIS CONCEDERE, Emancipare, litteras dare quibus alicui bona sua administrare

strate conceditur, quas nuncupamus *Lettres de bénefice d'âge*. Charta Ottonis IV. Imper. an. 1212. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 396. *Postulavit ut Veniam etatis sibi concedere dignaremur... Eidem Bonifacio Marchioni Veniam etatis ex certa celsitudinis nostræ scientia, imperiali auctoritate concedimus, ut ipse tanquam major libere possit agere, transfari, petere, &c.*

¶ 2. VENIÆ, perperam pro *Neniæ*, in Gloss. Lat. Gr. *Veniæ*, ὕμνοι ἐπὶ τῶν νεκρῶν. Sangerm. vero habent, *Neniæ*.

¶ VENIALIS. Vide *Veniabilis*.

¶ VENIALITER, Absque culpa. Ratherii Veron. Epist. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 250. *Lupi illi gregem non quærebant invadere, sed pastorem, persequutusque in una civitate, fugere Venialiter potui in aliam.* Conc. Toletan. VI. inter Hispan. to. 2. pag. 516. *Quod si quisquam jam talia iniqua deliberatione cum quocumque est meditatus, hoc sibi noverit esse sacerdotali moderatione concessum, ut Venialiter possit hoc sine mora principis auribus publicare.* Vide alia notione in *Venia* 1.

¶ VENILIA, Accessus æstus marini. Vita S. Columbæ tom. 2. Jun. pag. 222. *Iter quem salacia sustulit nuda, ad suum locum post ejus egressum reportabit Venilia.* Consule Genvii Dissertat. hac de re edit. Ultraject. an. 1716. Vide *Venna*.

¶ VENIPETA, Qui *Venias*, seu inclinationes, vel genuflexiones iterat. Vita S. Ramuoldi sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 14. *Quadam nocte discurrens inter altaria, ut ante solebat, frequens Venipeta, labori sacro vigilanter insistebat.*

¶ VENIRE, Activa significatione, Vendere. Drogo in Translat. S. Lewinnæ tom. 5. Jul. pag. 618. *Verum quosdam socios compatriotas coperiunt, qui similis mercis causa huc venerant, & quædam quæ secum detulerunt, Veneunt; quædam quæ secum vehunt, mercantur.*

¶ VENIRE CONTRA, Phrasis Gallica, *Venir contre*, Intercedere, Gall. *s'Opposer*. Statuta castri Ogini ex Schedis D. *le Fournier*: *Renunciantes omni juri scripto & non scripto, civili & canonico promulgato, vel promulgando ad Veniendum contra.*

¶ VENIRE IN QUERELAS, Conqueri, in Cod. Theod. tit. 8. de Bonis vacant. leg. 3.

¶ VENISIA, VENISIS, Venetiæ, Gall. *Venise*. *Sciatis quod, cum nuper quinque galeæ de villa Venisi, &c.* in Litteris Edwardi II. an. 1323. apud Rymer. to. 3. p. 1011. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. *Una pulcherrima crux cooperta auro de opere Venisiæ. De l'euvre de Venise*, in alio Inventar. Gallico.

VENITARE, Liber Ecclesiasticus, in quo descriptus Psalmus cum notis musicis, *Venite, exultemus Domino, &c.* quo *Matutinæ* incipiuntur. Synodus Exoniensis an. 1287. c. 12. *Psalteria, Ordinale, Venitare, Hymnare, Collectare, &c.*

VENITARIUM, in Monastico Anglic. to. 3. p. 332.

¶ VENITIA, *Maris exæstuatio, quæ ad litus venit.* Gloss. Isid. Male pro *Venilia*. Vide in hac voce.

¶ VENIVOLENTIA, pro Benevolentia, in Bulla Nicolai I. PP. an. 863. apud Doublet. Hist. Sandion. pag. 456.

VENNA, VINNA, BENNA, Septum ad intercipiendos pisces. Brouverus lib. 5. Annal. Trevir. pag. 847. 1. edit. Belgæ vero *ven*, & *venne*, ac *veen*, quandoque locum quemvis pascuum vocant, sæpius palustrem & bituminosum, unde ad struendum ignem niger cespes, quem *Turbam* nuncupant, eruitur. Charta Childeberti Regis Franc. pro Ecclesia S. Germani Pratensis: *Cum piscatoria,*

qua appellatur Venna, cum piscatoriis omnibus, quæ sunt in alveo Sequanæ. Diploma Sigeberti Regis Austras. editum ab Henschenio 1. Febr. §. 3. num. 17. *De nostra silva Ursacensi, cum ipsa Venna Dominica, quæ dicitur Arnulfi.* Aliud Childerici Regis eod. §. num. 21. *Aviaco, ubi Gara lacus Vennam habuit.* Capitulare 2. ann. 813. cap. 19. *Vivaria cum piscibus, Vennas, molina, stirpes, &c.* Charta Ludovici Pii edita à Mabillonio: *Quandam piscatiam... in villa, quæ vocatur Rivilus in fluvio videlicet Sequana fieri jussit.* Mox: *Sed eadem monasteria omni tempore pro sua portione restaurationi Vennæ atque emendationi adminiculum præstent.* Rursum: *Nec fiant opera huic Vennæ nocitura.* Charta Ottonis M. Imp. ann. 953. apud Zyllesium: *In piscatione & Venna quadam in Ruvera fluvio constructa.* Charta Ricardi II. Ducis Norm. pro monasterio Fiscamnensi an. 1027. *In fluvio Sequanæ piscatoriam, quæ dicitur Venna S. Leutfridi, & in eodem fluvio tractus piscatorios.* [Charta an. 1188. apud R. P. *Benoit* Hist. Tull. pag. xciv. *Confirmimus... decimam salmonum sive retibus sive Vennis capiantur.*] Vide Doubletum pag. 795. Hinc nomen loco ad Sequanam prope Riogilum (*Ruel*) *Carolivenna*. Helgaudus in Roberto R. *Venientes ad portum Sequanæ, qui dicitur Carolivenna, hoc est, piscatoria, quæ erat difficultate transmeabilis, &c.* Aimoinus lib. 1. de Miracul. S. Germani Episcopi Parisiensis c. 1. *Ad locum, qui vocatur Carolivenna.* Hodie *Chalevanne* dicitur. In Statuto Caroli VI. ann. 1415. art. 1. vetantur fieri in fluvio Sequanæ, *Vennes, gords, pieux, moulins, pescheries, &c.*

VINNA, Eadem notione. [Præceptum Ludovici Reg. an. 871. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 194. *Quam etiam piscationem & Vinnam domnus Pippinus Rex enim terminis supra fluvium Rheni consistentibus de præscripta villa Nauctavia concessit ad monasterium Prumiæ per suæ auctoritatis præceptum, & idcirco deprecatus est clementiam nostram... ut nostræ auctoritatis præceptum super eamdem piscationem & Vinnam facere juberemus.*] Chronicon Laurisham. pag. 61. *Tantis munificentiæ suæ beneficiis adjecit clementissimus Rex piscationis concessionem in Rheno flumine,... ut Abbas & fratres licentiam haberent ad Vinnam faciendum, & piscandum, pro opportunitate Ecclesiæ, & stipendio ipsorum fratrum.*

BENNA, apud Leonem Ost. lib. 1. c. 47. *Ab ipso latere finis ipsa Benna, ab altero latere 7. via, ab altero alia Benna, quæ se simul conjungunt.* Charta an. 1120. apud Ughellum in Episcopis Teatinis: *A capite est ipsa mangane, & descendit ad Bennam, & sicut decurrit, ascendit usque ad silvam, &c.* Infra: *Et descendit ad Bennam campi, &c.* Nisi his locis *benna* idem sit quod *Bonna*.

¶ VENNA, Sepimentum quodvis apud Dombenses præsertim, quibus etiam hodie *Vennes* sepes dicuntur. Charta Cassaniæ ann. 1397. *Tenet domum & vercheriam suam clausam Vennarum.* Occurrit præterea in Charta feudorum nobilium Castillionis Dombarum an. 1463. Sed & ea notione usurpari videtur in Regest. Prumiensi tom. 1. Etymol. Leibnitii pag. 446. *Quibus Venna paratur, vel etiam fortes sepes.* Vide *Vanna* 2.

¶ VENNUS, ut *Venna*. Tabul. S. Victoris Massil. *Donamus terram quam habemus ad molendinum quem vocant Bernardum usque ad alium molendinum Cantiveanum, Vennum vendimus S. Zachariæ.*

VENTA, quæ & SUPERVENTA, Augurium, quod captabatur ex venientibus aut supervenientibus hominibus vel avibus, quas *Auguralos* alites vocat

¶ VENEREUS, Vuneri deditus. Chron. Angl. Th. *Otterbiurne* pag. 183. *Obiit etiam* (an. 1394.) *Ducissa Eborum, soror Ducissa Lancastria uterina, domina carnalis & delicata mundialis, ut fertur & Venerea*. Vide mox

¶ VENERIPETA, *Luxuriosus*. Gloss. Isid.

VENERIS. Leges forestarum Kanuti Regis c. 1. de forestarum custodibus: *Sint . . . quatuor . . . qui curam & onus tum viridis tum Veneris suscipiant*. Ita cap. 4. 11. 30. Et cap. 28. *Aper vero quanquam foresta sit, nullatenus tamen animal Veneris haberi est assuetus*. Ubi Interpres Normannus *Veneris* vocem usurpat pro venatione, ut recte observat Spelmannus, qui, si bene conjicio, non bene legit in suo MS. ubi forte *Veneria* habetur, nam *Venerie* dicimus venationem; unde in Regum nostrorum Palatiis sunt Officiales, quos *de la Venerie* dicimus.

VENEROSUS, Ἀφροδισιαστὴς, in Gloss. Gr. Lat.

¶ VENERUS, perperam pro *Venetus*. Vide ibi.

¶ VENESO, Ferina caro, Gall. *Venaison*. Acta SS. tom. 1. April. pag. 181. *Omnia genera animalium ferocium & Venesonum ei nocebant*. Vide *Venatio*.

VENETIANI, Monetæ Venetorum, in Vita Balduini Lutzemburg. Archiepisc. Trevirens. lib. 2. c. 10. [*Venetiales grossi*, in Chron. Rolandini Patav. apud Murator. to. 8. col. 277.]

VENETURA. Regestum Castri Lidi f. 32. *Ipse debet molendinare post illum, qui ad molendinum molendinat: & post, debet molendinare Veneturas suas*. Forte pro *Vannituras*, id est, quod ex vano ventilatis superest.

¶ VENETUS COLOR, Cæruleus, Ital. *Veneto*, Gall. *Bleu de Venise*. Vita S. Chunegundis sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 454. *Obtulit & ipso beato Benedicto eodem die planetam optimam Veneti coloris*. Ita etiam legendum est in Chron. Romualdi II. ad an. 814. ubi de Carolo Imper. apud Murator. to. 7. col. 155. *Vestitu patrio, id est Francico utebatur, ad corpus camisia linea & fæminalibus lineis, tunica vero qua limbo serico utebatur; tibialiis quoque cum fasciolis, crura & pedes calceamentis constringebat, amphibalo Veneto amictus & gladio semper accinctus*. Ubi perperam editum est *Venero*.

¶ VENIA, *Sacrosancta Eucharistia*, in Gloss. Gasp. Barthii ex Raimundi Agilæi Hist. Palæst. apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. p. 252.

¶ VENIABILIS, Culpa levis, Venia dignus. Sidonius lib. 9. Epist. 15. *Sed tamen scribis tum quod erraverim Veniabile fore*. Charta an. 909. apud Stephanot. to. 4. Fragm. Hist. MSS. p. 31. *Nisi sponte sua Veniabilem hujus factionis protuleris emendationem*. Occurrit alibi.

¶ VENIALIS, Eadem notione, apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 199. & alibi.

1. VENIÆ, Inclinationes, vel genuflexiones religiosorum, quæ Græcis μετάνοιαι, quod ut plurimum in *pœnitentiam* injungi solerent. Petrus Venerabil. in Statutis Cluniacensib. cap. 4. *Sed & illa* (genuflexio) *quæ fieri solet ab iis, qui portanti Eucharistiam quolibet in loco occurrunt; atque illas metanœas, quæ quotidiano usu in Capitulo fiunt, & vulgo Veniæ nominantur*, &c. Pœnitentiale MS. Thuanum: *Qui in Ecclesia centies genua flexerit*, id est, *si centies Veniam petierit*, &c. Pœnitentiale S. Columbani: *Si perdiderit . . . longa Venia in Ecclesia, dum 12. Psalmos ad Duodecimam canunt, prostratas nullum membrum movens pœniteat*. Alibi: *Fabulas otiosas proferens, . . . Venia tantum mulctetur*. Regula S. Donati n. 26. *Si ex negligentia vel oblivione, seu transgressione securitatis, tam in liquidis quam in aridis amplius solito perdiderit, longa Venia in Ecclesia dum 12. Psalmos ad Duodecimam canunt, prostrata nullum membrum movens pœniteat*. Thomas Walsinghamus in Ricardo II. pag. 196. *Rege interim prostrato in longa Venia*, &c. Chron. Laurisham.

Per Venias cœnum verrunt barbis pavimentum.

Liber 4. Insinuat. divinæ pietatis S. Gertrudis c. 2. *Cum vero finitis Psalmis conventus de Veniis surgeret*, &c. *Veniam petere*, lib. 5. cap. 22. [Ordinar. S. Laudi Rotomag. ad calcem Joh. Abrinc. de Off. Eccl. pag. 724. *Genuflexiones quas Venias appellamus hoc tempore postponuntur, exceptis illis quas accipiunt qui in choro in cantu vel psalmodia fallunt*. Necrolog. Domus Portarum apud Stephanot. to. 7. Fragm. Histor. MSS. p. 143. *In suo obitu persolvemus ei duo psalteria unum cum Veniis, alterum sine Veniis*. Vita S. Bibiani Sancton. Episc. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 766. *Dum . . . gloriosus præsul lassata Veniis membra quieti accommodaret*, &c. *Veniam accipiant super natam*, in Consuet. Fontanell. MSS. *Veniam facere*, in Chron. Mellic. pag. 334. *Similiter servitores excedentes, Venias faciant*.] *Venias sumere, capere, suscipere*; *veniam sumere super terram*; *venias sanctimonialium discutere*, in Statutis Ordinis S. Gilberti pag. 760. 761. 764. in Statutis Cartusiens. Guigonis c. 13. §. 4. in Antiq. Statut. ejusd. Ord. 1. part. c. 13. §. 35. 39. 44. cap. 18. §. 7. cap. 26. §. 3. cap. 36. §. 19. 24. 26. & alibi. Vitæ Abb. S. Albani de forma receptionis Abbatis S. Albani de longinquis partibus venientis: *Et hoc fiet, ... cum itur in Ecclesiam, acceptis ante ipsum parvis Veniis, gaudenter & reverenter*. Udalricus lib. 2. Consuet. Clun. c. 1. *Instruendi sunt (novitii) quemadmodum faciant petitionem suam, primum, ut sciant Veniam petere more nostro*. Idem lib. 1. cap. 1. *Cum venerint in chorum, complicantur forma, sicut est consuetudo in his diebus, in quibus Venia non est petenda*. Cæsarius Heisterbach. lib. 3. cap. 33. *Dominam nostram Dei genitricem Mariam centies, cum totidem Veniis, Angelico versiculo salutabat*. Cap. 35. *Quoties illi speciales orationes sive Venias secretius offerre potuit, pro maximis deliciis reputavit*. Cap. 46. *Summo honore eandem imaginem veneratur, salutationes, orationes, multasque Venias coram illa faciens*. Cap. 50. *Singulis diebus in honore ejus 50. Ave Maria, cum totidem Veniis dicere consuevi*. Vide præterea c. 38. 49. & lib. 8. cap. 96. l. 9. c. 42. 49. 51. Vitam S. Samsonis Episc. Dolensis lib. 1. c. 13. Vitam S. Arberti n. 4. Miracula S. Ludgeri Episc. Mimigard. num. 49. [Vitam S. Udalrici sæc. 5. Bened. pag. 427. Vitam B. Simonis Comit. sæc. 6. part. 2. p. 379. Vitam S. Anselmi Episc. Lucens. ibid. p. 480. Bernardi Mon. Ordin. Cluniac. part. 1. cap. 48. &c.

Usurpatur etiam pro salutatione, [quæ apud Monachos cum inclinatione vel genuflexione fieri solebat.] Vita S. Vitalis Siculi num. 4. *Postquam ad invicem recognoscunt, mutuamque sibi Veniam venerenter impendunt*. Num. 8. *Præmisso salutationis elogio, consueta capitis inclinatione & genu flexo mutuam sibi venerentiam impenderunt*. Vide *Metanœa*.

VENIAM MANU PETERE *tantum*, i. e. manu ori admota, in Statut. Ord. Præmonstrat. dist. 1. cap. 5. & in Ordinario ejusdem Ordinis.

VENIALITER, Facta corporis inclinatione. Vita S. Wolfgangi Episcopi Ratispon. c. 14. *Cumque in præsentiam Cæsaris esset delatus, ante pedes ejus Venialiter prostratus, se dixit indignum*, &c.

¶ VENIAM ÆTATIS CONCEDERE, Emancipare, litteras dare quibus alicui bona sua administrare

strare conceditur, quas nuncupamus *Lettres de bénéfice d'âge*. Charta Ottonis IV. Imper. an. 1212. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 396. *Postulavit ut Veniam etatis sibi concedere dignaremur... Eidem Bonifacio Marchioni Veniam etatis ex certa celsitudinis nostra scientia, imperiali auctoritate concedimus, ut ipse tanquam major libere possit agere, causari, petere, &c.*

¶ 2. VENIÆ, perperam pro *Nenia*, in Gloss. Lat. Gr. *Venia*, ὕμνοι ἐπὶ τῶν νεκρῶν. Sangerm. vero habent, *Nenia*.

¶ VENIALIS. Vide *Veniabilis*.

¶ VENIALITER, Absque culpa. Ratherii Veron. Epist. apud Acher. tom. 2. Spicil. pag. 250. *Lupi illi gregem non quarebant invadere; sed pastorem, persequutasque in una civitate, fugere Venialiter potui in aliam.* Conc. Toletan. VI. inter Hispan. to. 2. pag. 516. *Quod si quisquam jam talia iniqua deliberatione eum quocumque est meditatus, hoc sibi noverit esse sacerdotali moderatione concessum, ut Venialiter possit hoc sine mora principis auribus publicare.* Vide alia notione in *Venia* 1.

¶ VENILIA, Accessus æstus marini. Vita S. Columbæ tom. 2. Jun. pag. 221. *Uter quem salacia sustulit unda, ad suum locum post suum egressum reportabit Venilia.* Consule Grævii Dissertat. hac de re edit. Ultraject. an. 1716. Vide *Venina*.

¶ VENIPETA, Qui *Venias*, seu inclinationes, vel genuflexiones iterat. Vita S. Ramuoldi sæc. 6. Bened. part. 1. pag. 14. *Quadam nocte discurrens inter altaria, ut ante solebat, frequens Venipeta, labori sacro vigilanter insistebat.*

¶ VENIRE, Activa significatione, Vendere. Drogo in Translat. S. Lewinæ tom. 5. Jul. pag. 618. *Verum quosdam socios compatriotas reperiunt, qui similis mercis causa huc venerant, & quadam qua secum detulerunt, Veneunt; quadam qua secum vehunt, mercantur.*

¶ VENIRE CONTRA, Phrasis Gallica, *Venir contre*; Intercedere, Gall. *s'Opposer*. Statuta castri Orgini ex Schedis D. *le Fournier*: *Renuncianies omni juri scripto & non scripto, civili & canonico promulgato, vel promulgando ad Veniendum contra.*

¶ VENIRE IN QUERELAS, Conqueri, in Cod. Theod. tit. 8. de Bonis vacant. leg. 3.

¶ VENISIA, VENISIS, Venetiæ, Gall. *Venise*. *Sciatis quod, cum nuper quinque galea de villa Venisi, &c.* in Litteris Edwardi II. an. 1323. apud Rymer. to. 3. p. 1011. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. *Una pulcherrima crux cooperta auro de opere Venisis. De l'euvre de Venise*, in alio Inventar. Gallico.

VENITARE, Liber Ecclesiasticus, in quo descriptus Psalmus cum notis musicis, *Venite, exultemus Domino, &c.* quo *Matutini* incipiuntur. Synodus Exoniensis an. 1287. c. 12. *Psalteria, Ordinale, Venitare, Hymnare, Collectare, &c.*

VENITARIUM, in Monastico Anglic. to. 3. p. 332.

¶ VENITIA, *Maris exæstuatio, qua ad littus venit.* Gloss. Isid. Male pro *Venilia*. Vide in hac voce.

¶ VENIVOLENTIA, pro Benevolentia, in Bulla Nicolai I. PP. an. 863. apud Doublet. Hist. Sandion. pag. 456.

VENNA, VINNA, BENNA, Septum ad intercipiendos pisces. Brouverus lib. 5. Annal. Trevir. pag. 847. 1. edit. Belgæ vero *ven*, & *venne*, ac *veen*, quandoque locum quemvis pascuum vocant, sæpius palustrem & bituminosum, unde ad struendum ignem niger cespes, quem *Turbam* nuncupant, eruitur. Charta Childeberti Regis Franc. pro Ecclesia S. Germani Pratensis: *Cum piscatoria, qua appellatur Venna, cum piscatoriis omnibus, qua sunt in alveo Sequana.* Diploma Sigeberti Regis Austras. editum ab Henschenio 1. Febr. §. 3. num. 17. *De nostra silva Urtacensi, cum ipsa Venna Dominica, qua dicitur Arnulfi.* Aliud Childerici Regis eod. §. num. 21. *Aviaco, ubi Gara lacus Vennam habuit.* Capitulare 2. ann. 813. cap. 19. *Vivaria cum piscibus, Vennas, molina, stirpes, &c.* Charta Ludovici Pii edita à Mabillonio: *Quandam piscariam... in villa, qua vocatur Rioilus in fluvio videlicet Sequana fieri jussit.* Mox: *Sed eadem monasteria omni tempore pro sua portione restaurationi Venna atque emendationi adminiculum prastent.* Rursum: *Nec fiant opera huic Venna nocitura.* Charta Ottonis M. Imp. ann. 953. apud Zyllesium: *In piscatione & Venna quadam in Ruvera fluvio constructa.* Charta Ricardi II. Ducis Norm. pro monasterio Fiscamnensi an. 1027. *In fluvio Sequana piscatoriam, qua dicitur Venna S. Leutfridi, & in eodem fluvio tractus piscatorios.* [Charta an. 1188. apud R. P. *Benoit* Hist. Tull. pag. XCIV. *Conferimus... decimam salmonum sive retibus sive Venna capiantur.*] Vide Doubletum pag. 795. Hinc nomen loco ad Sequanam prope Riogilum (*Ruel*) *Caroliveuna*. Helgaudus in Roberto R. *Venientes ad portum Sequana, qui dicitur Carolivenna, hoc est, piscatoria, qua erat difficultate transmeabilis, &c.* Aimoinus lib. 1. de Miracul. S. Germani Episcopi Parisiensis c. 1. *Ad locum, qui vocatur Carolivenna.* Hodie *Chalevanne* dicitur. In Statuto Caroli VI. ann. 1415. art. 1. vetantur fieri in fluvio Sequanæ, *Vennes, gords, pieux, moulins, pescheries, &c.*

VINNA, Eadem notione. [Præceptum Ludovici Reg. an. 871. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 194. *Quam etiam piscationem & Vinnam domnus Pippinus Rex cum terminis supra fluvium Rheni consistentibus de prascripta villa Naueravia concessit ad monasterium Prumia per sua auctoritatis praceptum, & idcirco deprecatus est clementiam nostram... ut nostra auctoritatis praceptum super eamdem piscationem & Vinnam facere juberemus.*] Chronicon Laurisham. pag. 61. *Tantis munificentia sua beneficiis adjecit clementia clementissimus Rex piscationis concessionem in Rheno flumine,... ut Abbas & fratres licentiam haberent ad Vinnam faciendam, & piscandum, pro opportunitate Ecclesia, & stipendio ipsorum fratrum.*

BENNA, apud Leonem Ost. lib. 1. c. 47. *Ab ipso latere finis ipsa Benna, ab altero latere 7. via, ab altero alia Benna, qua se simul conjungunt.* Charta an. 1120. apud Ughellum in Episcopis Teatinis: *A capite est ipsa maugane, & descendit ad Bennam, & sicut decurrit, ascendit usque ad silvam, &c.* Infra: *Et descendit ad Bennam campi, &c.* Nisi his locis *benna* idem sit quod *Bonna*.

¶ VENNA, Sepimentum quodvis apud Dombenses præsertim, quibus etiam hodie *Vennes* sepes dicuntur. Charta Cassaniæ ann. 1397. *Tenet domum & vercheriam suam clausam Vennarum.* Occurrit præterea in Charta feudorum nobilium Castillionis Dombarum an. 1465. Sed & ea notione usurpari videtur in Regest. Prumiensi tom. 1. Etymol. Leibnitii pag. 446. *Quibus Venna paratur, vel etiam fortes sepes.* Vide *Vanna* 2.

¶ VENNUS, ut *Venna*. Tabul. S. Victoris Massil. *Donamus terram quam habemus ad molendinum quem vocant Bernardum usque ad alium molendinum Cautivennum, Vennum vendimus S. Zacharia.*

VENTA, quæ & SUPERVENTA, Augurium, quod captabatur ex venientibus aut supervenientibus hominibus vel avibus, quas *Augurales alites* vocat

Martianus Capella lib. 1. pag. 11. aut aliis animalibus. Nonnus in Sylloge Histor. pag. 151. Οἰωνιστικὴ δέ ἐστιν, ὅταν πετομένων τῶν δὲ ὀ τῶν δὲ ὀρνίθων, ἢ ἔμπροσθεν, ὄπισθεν, ἢ δεξιὰ, ἢ ἀριστερὰ, ὑπομεν, ὅτι τὸ δὲ σημαίνει. λέγεται δὲ ἐξευρηκέναι πρῶτος τηλέγονος. Sidonius in Panegyrico Majoriani:

Si Licia fortes sapiunt, si nostra volatu
Fata loquuntur aves, &c.

Ammianus lib. 21. *Auguria & auspicia non volucrum arbitrio futura, nescientium colliguntur; (nec enim hoc vel insipiens quispiam dicet) sed volatus avium dirigit Deus, ut rostrum sonans, aut praetervolans pinna turbido meatu, vel leni futura demonstret. Amat enim benignitas numinis, seu quod merentur homines, seu quod tangitur eorum affectione, his quoque artibus prodere, quae impendent.* Zeno Veronensis in serm. de Jona: *Qui per varios avium volatus conjecturis inanibus statum plumea salutis inquirit.* Et ut S. Maximus Taurinensis homil. in Circumcisione Domini, *qui auspicia etiam vanissimi colligere se dicunt, ac statum vitae suae inanibus indiciis aestimantes, per incerta avium ferarumque signa, futura rimantur.* Ὀρνεοσκόπος. Michael Scotus de Physionomia c. 56. *Auguria sunt in Canonibus Ecclesiae: Venta tamen dicimus, quod quidam accipiunt pro obviatione hominis, vel alterius animalis, vel pro auditu vocis.* Mox haec addit: *Auguriorum quaedam post, quaedam dexere, quaedam sinistre: & cum diversa sint in sua disputatione,* (f. dispositione) *quodlibet illorum proprie nominatur, & proprio nomine cognoscitur interpretandum. Unde dicimus, quod auguria sunt numero 12. ad instar 12. signorum caeli, & sunt haec: Fernova, Fervetus, Confert, Emponenth, Scimasarnova, Scimasarvetus, & bene fiunt in dextro latere. In sinistro vero latere sunt Consernova, Conservetus, Viuian, Bavian, Scassarnova, Scassarvetus.* Ibidem: *Unde sciendum est, quod auguriorum quaedam significant bonum eventum, ut Confert, & Emponenth: quaedam malum eventum, ut Viarum & Harenari: & quaedam medium inter utrumque, ut Fert, & Confert.* Horum auguriorum species singulatim enucleantur suis locis. Poenitentiale MS. Thuanum: *Credidisti, quod quidam credere solent: dum enim iter aliquod faciunt, si cornicula ex eorum sinistra in dextram illis cantaverit, inde se sperant prosperum iter habere; & dum anxii fuerint hospitii, si tunc avis illa, quae Muriceps vocatur, eo quod capiat mures, & modo Pascata nominata est, viam, per quam vadunt, ante se transvolaverit, illi scilicet augurio, & forte divinis vel daemoni magis se committunt, quam Deo, &c.* Vide Petrum Blesensem Epist. 65. & supra, *Superventa*, & *Avis S. Martini*. De veterum per avium volatus divinationibus [egere Nilus Monachus lib. 2. Epist. 151. & alii quos laudant] Brissonius lib. de Formul. pag. 134. & Caesar Bulengerus l. 3. de Auspiciis c. 2. [*Venta*, alia notione, vide in *Venda* 1. 2. & 3.]

¶ Venta, perperam pro *Vruta*, in vet. Stilo Parlamenti c. 11. & in Edicto Philippi VI. an. 1344. to. 2. Ordinat. Reg. Franc. pag. 218. V. *Veuta*.

VENTACULUM, Flabellum, Muscarium, cujus usus in sacris Liturgiis, Gall. *Eventail.* Hariulfus lib. 3. c. 2. *Ciborium auro argentoque paratum unum, candelabra auro argentoque parata sex, Vrntaculum deauratum unum, fusellum draneatum unum, &c.* Petrus IV. Rex Aragon. in Chron. lib. 2. c. 10. de solenni Regii convivii apparatu: *Blasco d'Alago quent tallas dels cotels davant, En Philippe de Castres quent servit de Ventall, &c.* Vide *Flabellum*.

Id etiam nominis datum à nostris galeae parti, qua ventus hauritur, seu respiratur. Le Roman *de Roncevaux* MS.

L'escu au col, la Ventaille fermée.

Infra:

Elmes lacier, & Ventailles fermer.

Philippus *Mouskes* MS. in Carolo M.

La Ventaille li ont ostee,
Si li ont la teste copée.

Alibi:

Hiaumes & Ventailles laties,
Et les ensegnes desploies.

Guillelmus *Guiart* MS. an. 1214.

Sus hyaumes bruns, & sus haubers,
S'entrelancent estos & tailles,
Sus bacinez, & sus Ventaillee.

Le Roman *de Garin* MS.

Sor la Ventaille li fu le hiaume asis.

Rursum:

Cent milo furent à Ventailles fermées.

Alio loco:

Trois mile sont les Ventailles laciées.

Idem:

En li destaco le vert hyaume bruni,
Et la Ventaille de l'aubere e'ot vesti.

VENTALIUM, Ventallum, Idem quod *Exclusa*, [Aquarii canalis valvula,] Gallis *Ventail.* Charta ann. 1073. ex Tabular. Montis S. Quintini in insula fol. 14. *Quantum ad elevationem Ventallorum raberta exclusa de Rovecourt, quae Ventalla antiquitus vocabatur.* [Alia an. 1237. ex eodem Tabul. fol. 157. *Aquas illas extra permittens & effluere Ventaliis elevatis.* Infra: *Quod si contigerit dictas aquas supercrescere subito & in tanta quantitate superabundare quod dicta raberta omnibus sublevatis Ventaliis non sufficiant ad egerendum dictas aquas. Ventales Buse*, in Chron. B. M. Bonae Spei p. 213. Chartul. M. S. Vedasti: *Les Ventailles des moulins de S. Vaast & les autres circonvoisins ... doivent avoir 28. pouces d'estratere de hauteur. Passage ou Ventaille pour passer le navire*, in Charta ann. 1450. ex Chartul. 23. Corb] Tabular. Episcopat. Ambian. fol. 95. *De Ventalio, de Grapino, quod petebat Dom. Episcopus reparari, &c.*

¶ Ventelia, Eadem notione. Regest. *Olim* an. 1310. fol. 119. v°. *Gentes dicti Guillelmi per supra muros ascendentes intraverunt & ibidem tresdecim Ventelias aqua praedicta cum impetu defluxerunt & maximam copiam eorum piscium secum duxerunt.*

¶ VENTAMUS, Antenna, ut videtur, Gall. *Veegne.* Statuta Cadubrii fol. 51. v°. *Item ordinamus quod quilibet homo & persona qui in districtu Cadubrii lignum aliquod inciderit, vel incidi fecerit causa faciendi Ventamos vel arbores, &c.* Eorumdem Correct. fol. 51. v°. *Et pro qualibet antena vel Ventamo &c.*

VENTARE. Fleta lib. 2. cap. 87. §. 2. de Officio Castratricis: *Ipsius etiam interest Ventare, vannare, vel ballare, ignem tegere, & hujusmodi minuta opera facere.*

☞ *Venter* Poëtae nostrates dixerunt pro *Jetter au vent*, in ventum spargere. Le Roman *de Vacm* MS.

Ne sai qu'il fist la nuit au Conte Ereneuf entendre,
Que li Rois d'Allemaigue le devoit la nuit prendre,
Et livrer à Richart & as Normans à pendre,
Ou arder en feu, & puis Venter en ceudre.

¶ VENTARIA, Jus habendi *ventalium* seu *exclusam*, vel Praestatio quae pro ejusmodi facultate penditur. Charta an. 1202. apud Chiffletium in Trenorchio p. 455. *Inprimis enim nobis acquisierunt usagios villa Trenorchiensis, videlicet fannariam, furnos, bichonagium, Ventariam, molendina, &c.* Vide *Ventalium*.

VENTARIUS. Vide *Venda* 1.

VENTATA. Charta an. 1225. in Tabul. Ecclesiae

Digitized by Google

Carnotensis num. 257. *Et in granchia nostra quolibet anno per manum nostram, vel mandato nostri, octo modios bladi ad mensuram Aurelianensem, videlicet quatuor modios avenæ, tres modios siliginis, & unum modium frumenti ad tres Ventatas*, id est, *ter vannatum.*

¶ VENTEICIUM, Arbores ventorum violentia eversæ, eradicatæ, Gall. *Abatis d'arbres par le vent.* Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. CXCVII. *De Venteicio & bosco chen in Gasta, xx. l.*

¶ VENTELIA, ut *Ventalium*. Vide ibi.

¶ VENTER, Fetus, fructus ventris, nostris *Ventrée*. Testam. an. 1293. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 705. *Item Ventrem meum heredem instituo in quadraginta libris Turon.... & hoc si masculus fuerit: si autem femina fuerit, instituo eam heredem in mille libris.* Mirac. B. Ægidii tom. 3. April. pag. 244. *Nolens,... mulierem illam perdere Ventrem & innocentem ducere ad obscura, &c.* Statuta crimin. Saonæ cap. 24. fol. 47. *Et si & quandocumque contingat de cetero sclavam alicujus civis vel habitatoris Saonæ ab aliquo gravidam fieri, sit in electione domini vel dominæ sclavæ, ipsam sclavam cum fœtu seu Ventre dare & tradere impregnanti. Venerée* cibos, quibus venter refertus est, vocat le Roman *de Robert le Diable* MS.

Est si frouiz li bremiers,
Que puis qu'il fu larem premiers,
N'et il mais si bonne Ventree.

¶ VENTRES, Pelles murium Ponticorum, qui ventre tantum albi sunt. Litteræ Henrici V. Reg. Angl. an. 1416. apud Rymer. tom. 9. p. 335. *Duas furruras, ut aque de trecentis Ventribus menever.... Unam furruram de ducentis Ventribus menever.* Vide *Vares*.

VENTERIUM. Charta an. 1178. apud Ughellum tom. 7. pag. 410. *Et plenarie gradus fabrica habeatis, & cum ipsum vallatorium suum de ante se,.... quam & cum ipsum Venterium desuper ad fabricandum vobis illes in altum quantum volueritis, &c.* Ubi idem Ughellus, *Venterium, aedis superius ædificium* esse ait, à ventis dictum.

VENTIGIATUS. Regula Magistri cap. 23. *Statim secundum numerum mensæ priores in uno galleta vase mensurata potiones, ab eis calida misceatur, & Ventigiata a calice potione, post benedictione, adsaporet, qui miscuit, si æquali est temperie mixtum, & sic in prima mensæ omnibus eroget.* Id est, mota, & ventilata.

1. VENTILABRUM inter vasa & ministeria Ecclesiastica reponitur à Baldrico in Chron. Camerac. lib. 3. c. 49. *Multa ornamenta adhibuit, auream tabulam ampliavit, utrisque lateribus argenteas subrogans, cruces aureas cum Ventilabris æque aureis renovavit.* [Occurrit præterea inter vasa & ornamenta Ecclesiæ Spirensis apud Schannat. in Vindem. Litter. p. 10. *Cruces 4. cum hastilibus suis,... Ventilabrum deauratum cum hastili suo.* Ubi Ecclesiæ vexillum, Gall. *Banniere*, intelligo.]

2. VENTILABRUM, Muscarium, Flabellum. Continuator Historiæ Episcopor. Virdun. *Hic S. Mariæ duas cappas optimas, & duo Ventilabra, aliaque honorifica ornamenta cum magna devotione contulit.* Tabularium Ecclesiæ Ambianensis: *Petrus de Ango Canonicus* (Galfredi Episcopi Ambian. nepos, vixit ille ann. 1258.) *dedit Ecclesiæ Ambianensi.... Ventilabrum factum de serico & auro ad repellendum muscas & immunda. Insuper una est casula de bombace, duo pelves de opere Lemovicensi, & pecten ad usum Presbyteri.* Vide *Muscarium*.

¶ VENTILAMEN, Purgamentum ex frumento ventilato. Formulæ vett. ad calcem leg. Salicæ edit. Eccardi p. 244. *Tolle de xii. cooperitis singulas ovas, & da illis quietatæ sal & Ventilamina & commixtum magma, ut tunc bona sint.*

¶ VENTILAMENTUM, λικμητήριον, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. λικμητήριον, *Ventilamentum, ventilabrum.* Vide *Ventilatorium*.

VENTILARE, Movere aliquid ad ventum captandum, apud Apicium lib. 1. c. 7. *Eventer*, nostris.

VENTILARE, Inquietare. Charta Henrici Imp. ann. 1082. apud Ughellum tom. 1. part. 1. p. 743. *Nemo vero eorum per placita Ventilare, vel inquietare præsumat.* Legendum forte *ventitare*.

¶ VENTILARE CAUSAM, Eam agitare, de ea disputare, differere. Judicium an. 1027. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1042. *Cumque diu hæc causa fuisset Ventilata coram jam dictis comitibus, &c.* Occurrit etiam in Statutis Cadubrii lib. 2. c. 141 & alibi. *Ventiller*, eadem notione, nostri dixerunt. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 136.. tom. 5. Ordinat. p. 25. *Et seront leurs causes meues & a mouvoir soient Ventillées & determinées ou temps avenir & en touz cas, en nostre chambre de Parlement.*

VENTILARE CORNIBUS. Liber 1. Machabæorum cap. 7. *Et exierunt de omnibus castellis Judææ in circuitu, & Ventilabant eos cornibus, & convertebantur iterum ad eos, & ceciderunt omnes gladio, & non est relictus ex eis, nec unus.* Erchempertus in Hist. Langob. *Atque cuneum eorum scindens, gladiis Ventilavit.* Infra: *Positoque præsidio pugnatorum in camisia, viriliter eos cornibus Ventilabat.* Vide Lud. de la Cerda in Advers. c. 80. §. 16.

VENTILARE, Vox recepta in re magica, de qua multa Jac. Gothofr. ad l. 5. Cod. Th. de Malefic. & de Mathematic.

VENTILARE. Supplex Libellus Monachorum Fuldensium Carolo M. oblatus §. 15. *Nec mercimonia aliqua ab aliquibus ibi Ventilentur.*

VENTILATORIUM, Papiæ, *Ventilabrum*, à ventilandis paleis [Vide *Ventilamentum*.]

¶ VENTILATRIX, Mulier quæ frumentum ventilat. Comput. an. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 576. *Et in Ventilatricibus conductis in grosso ad ventilanda commoda grana triturata, &c.* Vide *Ventrix*.

VENTILOGIUM, vox ibrida, quasi *ratio*, vel index *venti*, ἀνεμογνώμων, pinnula versatilis, quæ in ædium culminibus poni solet, quæ ventum flantem designat. Gloss. Lat. Gall. MS. ex Biblioth. Thuana: *Ventilogium, Le cochet, qui est sur le moustier.* Gallus perinde versatilis, qui in acumine campanilis Ecclesiarum eminet. Radulphus in Vita S. Richardi Cicestrensis Episcopi num. 60. *Sicut præeminet Ventilogium toti fabricæ, quod quidem quanto altius erigitur, tanto plus tempestatibus irruentibus etiam fronte opponitur, &c.* [Comput. an. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 575. *Cum duobus Ventilogiis, videlicet vanys de Tyn emptis de fabro de Cherlton ponendis super utrumque finem prædicti dormitorii. v. sol. ii. den.*] Huc pertinent ista Anonymi de Arte architectonica c. 2. ex Vitruvio lib. 1. c. 6. de Eratosthene: *Athenis turrem marmoream octogonam instituit, in qua imagines ventorum sculptas contra suos cujusque flatus ordinavit: supraque ipsam turrim metam marmoream posuit, & Tritonem æneum collocavit, & ita est modulatus, ut cum ventus aliquis inspirasset, quodam momento in gyrum ageretur, & supra caput ejus resisteret, & dextra manu virgam tenens, ipsum esse flantem monstraret.* Hanc turrim adhuc ex-

Digitized by Google

ſtare aiunt, eadem octogona figura, in cujus ſingulis angulis inſcripta leguntur ventorum nomina, hodieque appellari *turrim Andronici Cyrrheſtæ*. Vide Reſponſ. J. Sponii ad Guilletum pag. 293. Porro ſimilem Tritonem æreum, ventorum indicem, Romæ fuiſſe ad templum Androgei Cyrenenſis idem Scriptor ait. *Girouettes* noſtri dicunt, Itali *Girelli*, quod *gyrando* volvantur. Exſtat inter opera Petri de Alliaco Epiſcopi Camerac. & Cardinalis, liber inſcriptus, *Ventilogium de Concordantia Aſtronomica concordata cum Theologia & Hiſtorica narratione.*

Sane *Ventilogii* nomenclatura longe potiori ratione tribui poteſt tetragonæ illi tabulæ nuper inventæ, quæ ædium faſtigiis affigitur, in qua circulus deſcribitur, in ſedecim, vel triginta duas lineas diviſus, quibus totidem adſcripta ventorum nomina; illum vero, qui tum ſpirat, ſeu, ut vulgo loquimur, *regnat*, oſtendit index verſatilis, quomodo ſunt horologiorum, quem regit pinna permde verſatilis ſupra ædis culmen.

VENTINULA. Ordericus Vitalis lib. 4. en Vita S. Guthlaci pag. 538. *Feſtucam in Ventinula poſuit, & ſic avibus nidum in ſua cella deſignavit.* Ita in Vita ejuſdem Guthlaci à Felice Gyrwenſi conſcripta num. 25.

¶ VENTIO, Venditio: item, Quod præſtatur domino feudali pro diſtractionis ſeu venditionis prædii facultate. Vide *Venda* 2. Tabul. S. Sergii Andegav. *Facta ſunt hæ Ventiones anno ab Incarnatione Domini* 1074. *&c.* Tabul. S. Vincentii Cenoman. fol. 21. *Capturam quoque dimidiam iſtius vineæ ac Ventiones dimidias, &c.* Occurrit rurſum ibidem fol. 43.

¶ VENTOLIUM, Locus ubi *ventilatur* frumentum. Charta Ludovici Junioris Reg. Franc. an. 1142. en Chartul. Maurigniac. *Conceſſerunt duos modios & dimidium boni mixolii de decima & campiparte granchiæ ſuæ de Bellovidere ad menſuram Stampenſem percipiendos in Ventolio prædicta granchiæ infra feſtum Omnium Sanctorum.* Vide *Ventilatrix*.

VENTOSA, Cucurbita medica ad eliciendum ſanguinem, vulgo *Ventouſe*. [Gloſſ. Lat. Gall. Sangerm. *Ventoſa, Ventouſe, un vaiſſel a ventoſer.*] Ugutio: *Ginia, vel gina, vas vitreum, vel cucurbita, quæ Ventoſa dicitur.* Papias: *Ventoſa, quæ & guna: hæc & cucurbita dicitur Latine.* Gloſſ. MSS. ad Alexandrum Iatroſoph. *Ceber, i. cuſa, quæ dicitur Ventoſa.* Gregorius Turonenſis lib. 7. Hiſt. c. 31. *Presbyterum quoque unum ... eliſum ſuper ſtamnum pugnis ac diverſis ictibus verberavit, ut pene animam reddere videretur, & feciſſet forſitan, ſi ei medicorum Ventoſæ non ſubveniſſent.* Conſule Conſtantinum Afric. lib. de Chirurgia c. 9. & 10. Albucaſim part. 2. Chirurg. c. 98. & ſeqq. &c. Vide ſupra in *Gova*.

¶ VENTOSITAS, Ventus, flatus. Proceſſus de B. Petro Luxemburg. tom. 1. Jul. pag. 573. *Senſit ex aure exire quemdam ventum ſive Ventoſitatem.* Chron. Mellic. pag. 438. *Et deductis equis ſi tus nos duas naviculas aſcendimus, nulla Ventoſitate exſtante.* Pro Jactantia occurrit apud S. Auguſt. lib. 4. de Doctr. Chriſt. cap. 6. & S. Fulgent. lib. 1. Mytholog. c. 17. *Ventoſitas, Ventoſites*, in Gloſſ. Lat. Gall. Sangerm.

¶ VENTOSARE, *Ventoſa*, ſeu cucurbita medica adhibita ſanguinem elicere. Conſtant. Afer de Elephant. *Ventoſandus eſt ſcapula.* Idem lib. 2. c. 15. *A parte naris effluentis Ventoſetur.*

VENTOSUS, VENTOSITA. Ugutio: *Laſcivus, qui vulgariter dicitur Ventoſus, vel petulcus, unde laſcivia, Ventoſia.* [Gloſſ. Lat. Gall. Sangerm. *Ventoſus, venteur, venteus, plain de vent, jaugleur.*]

VENTRALE, VENTRALIS. Gloſſ. Gr. Lat. περίζωμα, *tinctum, lumbare, Ventrale.* Gloſſ. Lat. MS. Reg. Cod. 1013. *Ventrale, faſcia* [*Ventrale, Ventrail ou ceingle*, in Gloſſ. Latin. Gall. Sangerm.] Ugutio: *Ventrale, faſcia vel ligatura ventris, vel vinculum circa ventrem, vel zona, ſive lumbare.* Papias: *Ventrale, faſcia: dictum, quod ſolum ventrem operiat. Villoſa ventralia*, apud Plinium lib. 8. cap. 48. Marcellus Empiric. *Uncta oleo lanula involutum in Ventrali geſtet.* Ubi accipitur pro ſacculo, ſeu crumena, ſub ventrem appenſa. [*Ventralis*, κοιλιόδεσμος, ζώνη, in Gloſſ. Lat. Gr. Vide Salmaſ. ad Hiſt. Aug. pag. 753. Gloſſ. Meurſii, & ſupra *Funda* 1.]

¶ VENTRERIA, Armorum ſpecies, qua venter defenditur. Compot. an. 1202. apud D. *Bruſſel* to. 2. de Uſu feud. p. CLX *Pro VI. Ventreriis ferri, XXII. ſol.*

¶ VENTRICOLA, Ventri & gulæ deditus. Chron. Trudon. apud Acher. tom. 7. Spicil. pag. 409. *Quidam tamen ex oppido noſtro impuriſſimi nebulones Ventricolæ, apud quos data cruſtula hiſpidi panis cujuſvis dignitatis nomen facile mercari, eademque ſubtracta patibulo reus poſſes adjudicari. Ventrailler* noſtris pro *ſe vautrer*, Borello interprete, ſe volutare. Le Roman *de Rou* MS.

Sovent s'endort, ſovent s'eſveille,
Sovent s'eſtent, ſovent Ventraille.

VENTRICULOSI, Qui Græcis κοιλιακοί. Vide Cælium Aurelian. lib. 3. Acut. cap. 17.

¶ VENTRILOQUI, *Præcantatores.* Gloſſ. Iſid.

VENTRINA, *Beſtia, quæ fert onus circa ventrem.* Joann. de Janua.

VENTRITICUM MOLENDINUM. Vide *Molendinum ad ventum*.

VENTRIX, Ventilatrix frumenti, *celle qui vanne les grains*, in Fleta lib. 2. cap. 82. §. 2. [Vide *Ventilatrix*.]

VENTROSUS, προγάστωρ, προκοίλιος, in Gloſſ. Gr. Lat. & Lat. Gr.

¶ 1. VENTUS, f. pro Venditus, apud Camillum Peregr. Hiſt. Langobard. tom. 2. Murator. pag. 257. col. 2.

¶ 2. VENTUS ERAT, pro Venerat, ut infra *Venutus*. Acta S. Caſſiani apud Illuſtr. Fontanin. in Antiquit. Hortæ pag. 347.

Alter enim Caſſianus cum Cæſare Ventus
Ex Aſia, æquivocum ſacravit honore patronum.

¶ 3. VENTUS, Auſter. Charta an. 1455. *Ex Vento juxta vineam Claudii Miron & terram Antonii de Molet: ex Borea juxta terras, &c.* Charta ann. 1523. *Confrontat ab oriente cum domo ipſius de Veras, & à Biſa cum pratis nobilis Nobe de Rupeſalva, & à Vento cum terris dicti Ludovici de Veras, & a ſolis occaſu cum terris, &c.* Coi opponitur

¶ VENTUS GRÆCUS, Aquilonis. Tabul. Maſſilienſ. *Sed quod ſpectent Ventum Græcum vel tramontanum, &c.*

4. VENTUS, Anima, extremus halitus. Abbo lib. 2. de Bell. Pariſ.

.... *Ventum de pectore jecit.*

¶ VENUARIUS, Venditor, pro *Vendarius*, ut videtur. Charta Ludovici II. Imper. an. 861. to. 2. Bullarii Caſin. p. 29. col. 2. *Notum ſit quia nos conceſſimus Amalbergæ nobili abbatiſſa Brixiæ, ut quocumque iſte Venuarius cum mercimoniis negotiando perrexerit, ſecure pergat.*

¶ VENULA, dimin. à Vena, apud Tertull. Scorp. c. 1. *Venenata intrinſecus Venula ſubtilis, &c.* Oc-

currit rursum infra cap. 5. Alia notione, vide in *Venella* 1.

VENUNDIPIRUS, *Qui vendit pira*. Joan. de Janua. [*Qui vent poires*, in Gloss. Lat. Gall.]

VENURA, Adventus, ex Gallico *Venure*, ut Picardi efferunt, alias *Venue*. Monasticum Anglicanum to. 1. p. 556. *Et tenentur de venerabili patre Dunelmensi Episcopo, in puram & perpetuam eleemosynam, & pro una Venura ad Curiam ipsius Episcopi ad festum S. Michaelis per annum*. Forte *Venuta*. [Vide infra.]

¶ VENUS, Cyprium æs, apud Chimiæ peritos. Chron. Mellic. ad an. 1465. p. 476. col. 2. *Crux super conum locata quinque fere cubitorum extat, Venere est vestita, sicut & penna propugnaculorum quatuor ad radicem tecti*.

¶ VENUSTARE, Ornare, decorare, comere. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. p. 168*. *Vidit animas illarum feminarum quæ in vita sua se Venustabant*. Occurrit in Gloss. Gasp. Barthii ex Baldrici Hist. Palæst. apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 206. Ita etiam legendum pro *Venustrare* in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1361. to. 4. Ordinat. p. 393. *Rite tamen censuit (Regalis magnificentia) illos copiosioribus gratiis & honoribus ac franchisiis & libertatibus debitis Venustrare quos novit .... regii culminis .... zelatores*.

¶ VENUTA, Adventus, Gall. *Venuë*. Comput. Vienn. in Delphin. an. 1318. *Item in expensis & Venutis domini & gentium suarum, 102. lib. 14. sol. 3. den.* Ibidem: *In expensis & Venutis domini, dominæ Dalphinæ, domini Henrici & gentium suarum, 48. lib. 11. sol. 10. den. Vienn.* Litteræ an. 1372. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 565. *Savoir faisons que en notre Venuë ès parties de Xaintonge, &c.* Vide *Venura*.

VENUTUS ERAT, pro *Venerat*, ex Gall. *Estoit venu*. Vetus Notitia apud Perardum in Burgundicis pag. 33. *Ad ipsum placitum Venutus erat*. [Vide *Ventus* 2.]

¶ VEPRA, *Callidus, testificator, diversipellis*. Gloss. Isid. Leg. *Vafer*, vel *Versatilis*, ex Grævio.

¶ VEPROSA, *Vepres*, in Gloss. Gasp. Barthii, ex Baldrici Hist. Palæst. apud Ludewig to. 3. Reliq. MSS. p. 206.

¶ 1. VERA, pro Veru, virga, Gall. *Broche, verge*. *Veratus, vera* obfirmatus. Guido de Vigevano de Modo expugnandi T. S. cap. 2. ex Cod. Colbert. 5080. *Trunchus à duobus capitibus sit Veratus de ferro & ab una Vera ad alteram per longitudinem trunchi, ponantur quatuor Veræ ferri per longum lata uno grosso digito & grossa una grossa cuspia cutelli, & fortiter inclavelentur cum truncho vel firmetur trunchus sive Veris per longum de cordis, ita ut trunchus sit forsis & levis*. Ibidem: *In capite unius calosi sit una Vera lata quatuor digitis cum tribus ramponibus ... Et in alio caloso sit una alia Vera cum tribus canalibus ubi intrent tres illi ramponi*.

¶ 2. VERA, Bellum, pro *Werra, Guerra*. Vide in hac voce. Inventar. MS. ann. 1366. *Nisi dicta civitas* (Bononiensis) *tunc esset obcesa vel contra eam actualiter guerra & Vera forsitan moveretur*. Vide *Verra*.

¶ VERACITER, Vere. Epist. Conc. Francoford. inter Hispan. to. 3. p. 105. *Nec negamus & nos Christo has tria Veraciter inesse, divinitatem scilicet, animam & corpus*. Charta an. 1368. ex Schedis Præs. de *Mazangues*: *Justam causam .... exprimat Veraciter & non mendaciter*. Occurrit apud *Madox* Formul. Anglic. p. 70. S. Ambros. Epist. 30. Cassiodor. & alios.

VERAGIUM, Macula, à *varius*, de qua voce supra. Fleta lib. 2. c. 4. §. 4. de Officio Marescalli: *Ejus est ... de omni præda bestiarum totum habere Veragium videlicet omnes bestias maculatas, vel diversi coloris existentes, etiam pro minima stella*. Charta an. 1300. in Regesto Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1299. n. 36. ex Chartophylacio Regio: *Concedimus, quod ipse & sui heredes, & causam ab eo habentes, & habituri in prædicta foresta Veragium, quod ibidem habere consuevit, tres fagos ad Natale, usagium ad ardendum & ædificandum sufficienter ad opus domus ipsius militis, &c.*

¶ VERAGUS, Verax, testis fide dignus. Præceptum Carolomanni Reg. an. 770. apud Marten. to. 1. Ampl. Coll. col. 33. *Dum de hac causa sic ante nos fuit ratio deducta, & suam vel suis Gamaladionis tam per Veragos homines, quamque per confirmationis* (confirmationes) *Regum cognovimus, &c.*

¶ VERARE, Verum dicere, repræsentare. Gloss. Lat. Gr. *Vero*, ἀληθεύω. Ennius apud Gellium lib. 18. cap. 2.

Satin' vates Verant ætate in agunda.

¶ VERATONUS, Sagitta, pili genus. Processus de B. Petro Luxemburg. to. 1. Jul. pag. 590. *Et cum tenebat balistam de torno vel de lena, exposuit unum Veratonum per caput ipsius loquentis, ita fortem quod transivit galeam sive bacinetum ferri*. Leg. *Veretonus*. Vide in hac voce.

¶ VERATUS, Ratus, confirmatus, Gall. *Verifié; approuvé*. Epist. Harwichi viri illustris apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 58. *Et quicquid exinde egeris, feceris, gesseris, Veratum etenim mandatum ad me te habiturum esse cognuscas*. Vide alia notione in *Vera* 1.

¶ VERBAGO, Herba sanando dentium dolori salubris. Vita S. Walfridi sæc. 3. Bened. part. 2. p. 200. *Adhelmo, qui nimium dolorem dentium suorum patiebatur, ... pater apparens dixit: Herbam quam primitus foris sepulcrum meum repereris, eam carpe & bibe; & sanus efficieris. Ipse evigilans, extra exiens, herbam invenit, quæ Verbago appellatur, quæ à multis Septemnervia vocatur: eamque colligens & in mortariolo terens, vino mixto bibit: qui statim ut eam accepit, ab eo dolor recessit, & molaris in suo permansit loco*.

¶ VERBALITER. Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. to. 4. p. 517. *Si clericus* (blasphemator) .... *pœna pecuniaria vel corporali pro prima vice puniatur, pro secunda carceribus mancipetur, pro tertia Verbaliter degradetur & ad triremes mittatur*. Id est, per verba hac in re adhiberi solita.

¶ VERBALITER, Verbo, ore, Gall. *Verbalement*, in Litteris an. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 312.

¶ VERBECARIUS, Pastor berbicum. Vide supra in *Berbix* 1.

¶ VERBELLA, πρόβατον, ἀρνίον, in Gloss. Lat. Gr. Addunt Gr. Lat. *Ovis, verbix*.

¶ VERBENNA, *Terra proscissa aratro, id est vomere. Actum*. Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Vera-actum*. Vide *Warectum*.

VERBERACULUM, *Flagellum*. Joan. de Janua. [*Flael*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ VERBERAMENTUM. Vide in *Verberatio*.

VERBERARE CONTRA VENTUM, dicebatur is, qui in campum, monomachia à judice indicta dimicaturus, descendebat, adversario non veniente; tum enim gladium tanquam pugnaturus vibrabat, victorque à judice pronuntiabatur. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 63. §. 7. *Actor in circulum prior veniat, & si reus venire protraxerit, judex enim*

debet tribus vicibus per praconem de domo, in qua praparatur, adhibitis duobus bannitis, evocare; quod si in tertia vocatione non veneris, actor surgendo se debet duello præsentare, & Verberando contra ventum, eum superabit in querela contra eum proposita, ac judex eum tanquam duello esset superatus, condemnabit. Ubi alii codd. habent, *& bis percutiat seu feriat contra ventum, & tertio figat in terram, & sup.*

¶ VERBERATIO, VERBERAMENTUM, VERBERATOR. Regimina Paduæ ad an. 1260. apud Murator. to. 8. col. 460. *Incœpit hoc anno factum Verberationis in Paduano in villa S. Martini.* Memoriale Potestat. Regiens. ibid. col. 1121. *Quem statum inchoatum dicunt in illa Verberatione, quæ facta est* MCCLX. *Ind.* III. *quando qui verberabant se, clamabant Dei voces, & non homines .... Et eo anno venerunt Verberatores per universum orbem; & omnes homines tam parvi quam magni se ad invicem verberabant.* Jacobus de Varagine in Chron. Januensi apud eumd. to. 9. col. 49. *Anno Domini* MCCLXI. *per totam fere Italiam facta fuit generalis Verberatio; nam magni & parvi, nobiles & ignobiles, depositis vestibus nudi à cingulo supra, civitates, villas & castella sic processionaliter se verberantes ibant Virginem gloriosam & ceteros Sanctos cantilenis angelicis implorantes .... Ista tamen devotio à quibusdam pauperibus & simplicibus in Tuscia fuit inventa & per totam Italiam diffusa, & tam à parvis quam à magnis, tam à nobilibus quam ignobilibus observata. Ibant bini & bini per civitatem se verberantes, præcedentibus religiosis & clericis cum crucibus & vexillis. Multi quoque qui homicidia commiserant, cum gladiis denudatis ad hostes ibant, & in eorum manibus gladios nudos ponebant, ut de ipsis vindictam acciperent, sicut vellent. Sed illi gladios in terram projiciebant, flentibus & lacrymantibus cunctis, qui hoc videbant, propter devotionem & cordis exaltationem. Alii quoque verberabant se cum eis corrigiis ad hoc factis, aliqui cum spinis, aliqui cum manicis ferreis; & quod fuit mirabile, quamvis Verberatio in media hyeme fieret, & homines nudi à cingulo supra, à mane usque ad horam tertiam pergerent, non est tamen inventum, quod aliquis fuerit frigore afflictus. Sed prima die alacriter se verberabant, secunda die alacrius & facilius se verberabant.* Ricobaldi Ferrar. Histor. ibid. col. 134. *Eo anno 1260. inaudita novitas fuit per omnes Italiæ partes. Nam omnes prima hyeme nudi longo agmine bini euntes tecto corpore infra umbilicum per urbes, vicos & villas vel licola incedebant, se flagellis & loris cædentes & psallentes Dei laudes & B. Mariæ, clamitantes, Pax, Pax. Eo infinitæ discordiæ & hostilitates pacatæ sunt; mulieres in turmis hoc noctibus faciebant; sacrilegus habebatur quicumque id non ageret; sed post Januarium paulatim defecit ea novitas, quæ appellata est Verberamentum.* Vide *Flagellatores.*

¶ VERBERATURA, Percussio. Statuta Humberti Bellijoci domini an. 1233. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 184. *De Verberatura cum sanguine si clamor factus fuerit, dominus sexaginta solidos habere debet .... De Verberatura sine sanguine, &c.*

VERBERO, VERBEROSUS. Vide *Flagellativus.*

¶ VERBETICINA, Προβάτιον, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Vervecina.*

¶ VERBICARIUS, Berbicum pastor, Gall. *Berger.* Vide in *Berbix* 1.

VERBIGENA, Prudentio hymno 3. ante cibum, pro ipso *Verbo*, seu Deo Filio. Vide Notas Anton. Nebrissensis. Perperam Iso *Verbo genitum* eaposuit. Mamotrectus ad 4. Reg. c. 25. ex Græcismo:

Communis generis sunt, quæ componis ab illis,
Excipe Verbigena, quod Christo convenit uni.

VERBIGERARE, [Fabulari, verba conterere.] Onomastic. vetus: *verbigero*, λογοποιῶ. Apuleius in Apolog. *Nimis multa oratio est, si velim memorare, quæ ego contra responderim, quamdiu & quoties inter nos Verbigeratum sit.*

¶ VERBI GRATIA. Exstat in Bibliotheca Claravallensi, teste Martenio in Itin. litter. p. 102. Liber qui ita inscribitur: *Liber qui dicitur Verbigratia editus à domno Henrico quondam Abbate Montis S. Mariæ, postea Episcopo Trojano.*

VERBILOQUIUM, Sermo, apud Fulgentium lib. 1. Mythol. Ετυμολογία, in Gloss. Lat. Gr. MSS. S. Germani Paris.

VERBISATOR, dictus S. Paulus Apostolus in Vita S. Udalrici Episcopi August. cap. 3. Græcis σπερμολόγος. Vide Glossar. med. Græcit. in hac voce.

VERBISIMILIA, Papiæ, *Nomina, & verba sunt futuri temporis imperativi modi, & nomina, ut Contemplator, Amator.*

¶ VERBITARE, pro *Verberitare*, sæpe verberare, in Gloss. MSS. apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 29.

¶ VERBIX, pro Berbix, ovis. Passim.

¶ VERBO, Ambo, pulpitum; unde ad populum verba habentur. Cantatorium MS. S. Huberti fol. 27. *Ecce superveniens Otbertus cum tumultu ... more impatiens arrepta stola sacerdotali Verbonem ascendit; & sine ulla contradictione abbatem absentem & eos qui secum exierant nominatim excommunicavit.*

VERBOCINIUM, Colloquium, *Entretien*, ex *verbocinari.* Felix Gyrwensis Monachus in Vita S. Guthlaci n. 29. *Cum quidam Abbas, ut adsolebat, ad Verbocinium præfati viri devenire proposuisset, &c.* Adde cap. 30. 31.

VERBOSARE, VERBOSATIO, VERBOSITARE, VERBOSITAS. Vide mox in *Verbosus.*

VERBOSUS. Gloss. Isid. *Verbosus, nugator, pessimus.* Ugutio: *Garrulus dicitur, qui Verbosus vulgo appellatur accedente lætitia, nec volens tacere, nec valens.* S. August. in Psal. 76. *Garruli enim proprie dicuntur, qui a vulgo Verbosi appellantur.*

VERBOSARE. Idem Ugutio, & Joan. de Janua: *Verbosare, multum loqui.* Idem Ugutio: *Garrire, verbosare.* Gloss. antiquæ MSS. *Garrit, jocatur, Verbosatur, aut perstrepit. Garrulitas, verbositas.* Mirac. S. Fursei n. 21. *Cessa verbosare. Leutsinda.* Hincmarus Remensis in Ep. ad Adrian. PP. in Concil. Duziac. I. *Revertentes autem .... ebrii, cœperunt Verbosare inter se, sicut ebrii facere solent, & illorum Verbosatio eousque processit, ut de ipsa sua nepte improperaret Presbytero, &c.* Passio SS. Didymi & Theodoræ num. 4. *Judex dixit: Sustineo te verbosantem, &c.* Interpres VII. Synodi act. 6. φλυαρεῖν, *verbosare* vertit. Pirminius in Excerpt. *Nullus in ipsa Ecclesia, vel ubi lectio divina recitatur, Verbosare præsumat.* [Occurrit præterea in lib. 6. Capitul. c. 195. & apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 197.]

VERBOSARI. S. Augustinus serm. 215. de Tempore: *In Ecclesia stantes, nolite Verbosari; sed lectiones divinas patienter audite.* Serm. 251. *In Ecclesia garriunt, ita Verbosantur, ut lectiones divinas nec ipsi audiant.* Idem lib. 3. contra Julian. n. 46. *Inaniter verbosaris.*

VERBOSITAS, πολυλογία, in Gloss. Gr. Lat. Bachiarius de Recipiendis lapsis: *Ne offendat te nostra Verbositas.* Acta S. Tarachi Martyris: *Maximus Præses dixit: Relinque Verbositatem istam, accede, sacrifica.* [S. Bonifacii Mogunt. Sermo 5. apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 197. *Ibi* (in

Digitized by Google

ecclesia) *orate & fabulas otiosas & Verbositatem diligenter cavete.*]

VERBOSITARE, Verba effutire, verbo tenus eloqui. Hieronymus Mon. Camaldul. in Vita S. Romualdi num. 74. *Nullius enim meriti est ore divina officia Verbositare, & misera mente per phantasias.... vagando circuire.* [S. Bonifacii Sermo 15. ibid. col. 218. *Ad ecclesiam, convenite, ibi orantes & non Verbositantes.*]

¶ VERBOSULUS, diminut. à *Verbosus.* S. Bernardus de Consid. lib. 4. to. 1. col. 439. edit. 1690. *Verbosulum adolescentem & studentem eloquentiæ, cum sapientiæ sit inanis, non aliud quam justitiæ hostem reputes.*

¶ VERBOTENUS, *Verbigratia.* Gloss. Isid.

VERBUM. Ebrardus Betuniensis in Græcismo:

Hoc nomen Verbum designat quatuor ista:
Est deceptio, pars, Filius Dei, atque loquela.

VERBUM, Securitas, tuitio. *In verbo Regis esse*, hoc est, in ejus tutela, in Lege Salica tit. 14. §. 5. & in Lege Ripuar. tit. 35. §. 3. Theophanes in Zenone: λόγω ἄτινα λαβεῖν, id est, *securitatem.* Idem in Leone Isauro: δός μοι λόγον μηδὲν με ἀδικῆσαι, &c. Historia Miscella lib. 18. p. 581. edit. Canisii: *Sophronius namque Hierosolymitanus summus Sacerdos Verbum accepit ad totius Palæstinæ securitatem.* Infra ann. 29. Heraclii: *Edesseni autem aperientes* (urbem) *acceperunt Verbum una cum regione, Magistroque militum, &c.* Quibus locis Theophanes habet λόγον. *Extra sermonem Regis esse*, in eadem Lege Salica tit. 59. dicitur, quem Rex amplius non tutatur. *Sermo tuitionis*, apud Marculfum: *Verbum immunitatis*, apud Anastasium in Gregorio II. PP. p. 67. *Verbum impunitatis*, apud Aimoinum lib. 1. Hist. Franc. cap. 17. & eumdem Anastasium in VIII. Synodo act. 4. 7. λόγος ἀπαθείας, apud Leonem Grammaticum in Theophilo p. 452. Cedrenum p. 476. Annam Comnenam in Alexiade p. 158. 249. 292. &c.

¶ VERBUM COMMUNE, Sermo vulgaris, in Libello inquisitionis quem Reginoni præfixit Baluzius.

¶ VERBUM CRUCIS, Expeditio sacra, Gall. *Croisade.* Bulla Innocentii VI. an. 1361. ex Schedis V. Cl. *Lancelot: Coram nobis & dictis fratribus nostris & prælatorum ac nobilium multitudine copiosa proponi fecimus publice Verbum Crucis.*

VERBUM REGIUM, In *verbo regio* dicere, vel jurare, *Jurer en parole de Roy*, vulgaris formula de Regum pollicitis, quorum *verba* violari ab ipsis non debent. Ludovicus VII. Epist. 57. ex iis, quæ habentur to. 4. Hist. Franc. *In pleno Concilio & coram omnibus, in Verbo regio diximus, quod pacem hanc infrangibiliter teneremus.* Fortunatus lib. 6. Poëm. 4. de Chariberto Rege:

Antea mons migrat, quam tua verba cadant.

Chromatius Episcop. Aquileiens. Conc. 1. *Ideo Dominus inter juramentum & loquelam nostram nullam vult esse distantiam: quia sicut in juramento nullam convenit esse perfidiam; ita quoque in Verbis nostris nullum debet esse mendacium.* Exstat in Archivo Regio, Scrinio *Anglia*, num. 18. Charta ann. 1372. qua Rex Angliæ Joanni de Novavilla, Senescallo Hospicii sui, paciscendi potestatem cum Duce Britanniæ concedit, *& de prometre en l'ame dudit Roy en bonne foy d'armes & de gentilesse, & de Parolle de Roy, ce qui sera avisé par luy, &c.* Quod Regibus maxime convenire debet. *Jurer en parole de fils de Roy*, apud Monstrelletum 1. vol. cap. 153. *En parole de Prince*, cap. 207. Vide Judicia Withredi Regis Cantuarior. cap. 17.

¶ IN VERBO SACERDOTIS, Formula juramenti Sacerdotum: *En parole de Prevoire*, in Stabilim. S. Ludovici lib. 1. cap. 71. Charta an. 1472. ex Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Juravit (Curatus) coram nobis in Verbo Sacerdotis ad sancta Dei Evangelia, &c.* Alia an. 1477. ex eod. Tabul. *Juraverunt coram nobis in Verbo Sacerdotum, &c.* Vide in *Juramentum*, col. 1615.

IN VERBO ET VERITATE JURARE, dicuntur Monachi in Capitulari Pipini Regis c. 36. *In verbo veritatis*, Episcopi, apud Prynneum in Libertat. Angl. to. 3. p. 52. de qua formula quædam attigi in v. *Juramentum*, quibus hæc addo ex Charta ann. 1266. apud Fredericum Sandium in Consuetudines feudales Gelriæ p. 433. *Quod si Comes Gelriensis in Verbo veritatis dixerit, quod prædictum telonium non sit injustum, &c.* Infra: *Comes Clivensis in Verbo veritatis dicet, quod justum sit telonium, &c.* Ex quibus patet, non Sacerdotibus modo Sacramenti formulam propriam fuisse; sed & Laïcis, maxime Principibus.

VERBUM DIRECTUM HABERE, Gall. *Avoir droit de faire quelque chose.* Gregorius Turon. lib. 3. Hist. cap. 7. *Nunc autem Hermenefredus, quod mihi pollicitus est, fefellit, & omnino hæc adimplere dissimulat: ecce Verbum directum habemus, eamus cum Dei adjutorio contra eos.* Lib. 4. c. 24. *Desistite quæso, desistite ab hac intentione, Verbum enim directum non habemus.* [Vide *Directum* 1.]

VERBUM, Præceptum, mandatum. Capitulare Metense ann. 756. c. 4. *Qui res Ecclesiasticas per Verbum domini Regis tenent, &c.* Capitulare ann. 807. c. 3. *Et præcipiat de Verbo nostro, ut &c.* Epistola Synodica Concilii Duziacensis I. ad Hadrianum PP. part. 5. *Annonam, vinum, & generis diversi ac sexus pecuniam, sine misso vel literis, aut Verbo Regis, in sua parochia & missatico, illi per violentiam abstulit.* Id est, *sans ordre du Roy.* Charta Ottonis III. Imp. ann. 997. apud Siangefolium l. 2. Annal. Circuli Westphalici p. 204. *In his 4. forestis cervum vel cervam venandi nullus habeat licentiam, nisi Verbo & consensu Abbatissæ.* Adde Capitul. Caroli M. pro partib. Saxoniæ c. 34. & Hist. Bellunensem Georgii Piloni pag. 106. v.

¶ VERBUM PORTARE, Alloqui, sermocinari. S. Bernardus Epist. 129. *Portabamus Verbum pacis: cumque invenissemus filios pacis, requievit super eos pax nostra.*

¶ VERCARIA, Locus *vervecibus* alendis idoneus, alius tamen ab ovili; prædii species etiam cum certa agri portione. Exemplis in v. *Berbix* jam allatis addo Chartam an. 825. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 265. *Ipsam villam cum capella, casa dominicata & reliquis mansis,.... vineis, Vercariis, campis, pratis, sylvis, &c.* Vide *Vircaria.*

¶ VERCEILLUM, Modus agri, ut videtur, forte herbosus. Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Et à dicto dente per vallem majorem foras usque ad Verceillum de Nagueissa juxta montadam per caminum, &c.* Pluries ibi. Huc forte spectat le Roman *de Garin* MS.

Fromondin fiert el Ver de Valfondée,
Qui plustost l'ot qu'esprevier avolée.

Ibidem:

Et Fromond broche le Ver de Valfondée.

Vide *Verdonuma* & *Versana.*

VERCHERIA, Allobrogibus, Dos, fundus in dotem feminis concessus: Arverni superiores eadem notione *Valcheire*, inferiores *Chancere* dicunt. Charta Amalrici Comitis Montisfort. in Tabul. Ebredun. Eccl. ann. 1222. apud Guichenon. in

Bibl. Sebuf. cent. 1. cap. 31. *Ego feci fidelitatem F. Bernardo Ebredun. Archiepiscopo de omnibus illis, quæ habeo in Ebredunensi civitate ... ratione Vercheriæ uxoris meæ, filiæ Comitis Dalfini.* [Eamdem Chartam refert *Bouche* to. 2. Hist. Provinc. p. 181. ubi monet nomine *Vercheria* Provincialibus significari dotem mulieris. Unde colligitur hanc vocem eodem sensu acceptam fuisse in pluribus provinciis.] Sæpe usurpatur pro quovis modo agri: [eoque præsertim qui alendis *vervecibus* idoneus est.] Charta an. 1202. *Vendiderunt... unum caponem in manso Curtesii in parochia Perissi posito, & 1. Vercheriam, quæ tendit a fimo usque ad marescum, &c.... & 2. Vercherias, & 1. pratum, quæ sunt, &c.* Charta libertatum villæ S. Germani in Foresio ann. 1229. *Volumus, quod, qui habent vineas, hortos, vel Vercherias infra terminos inferius expressos, &c.* [Terrag. Bellijoc. *Super quadam sua Vercheria continente semendum medietate cupata vel circa, sita in dicta parochia loco dicto en la Verchiere Baudier.* Occurrit præterea in Actis capitul. Eccl. Lugdun. an. 1345. fol. 126. v°. in Materiis Insulæ Barbaræ to. 1. p. 110. & alibi. Vide *Vercheria* in *Berbix* 1.]

¶ VERCOLENUM, pro *Vestolenum*. Vide ibi.

¶ VERDEARIUS, Viridarium, pomarium, Gall. *Verger*. Testam. Gersindæ Comit. Ruthen. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 128. *Illum alodem meum Bazaigæ, quem adquisivi de Ademaro cum caput manso, & vineas, & Verdearios, & terras, &c.* Vide *Verdegarius* & *Viridiarium*.

¶ VERDEDENE. Charta an. 1183. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 371. *Persolvet predictam pecuniam cum proficuo, aut Verdedene, aut cum servicio illato & cum expensis omnibus.* Vocem corruptam esse suspicor: forte scriptum fuit in authentico, *Varda den.* ut significaretur fenus debitum ob denarios non redditos. Vide *Warda*.

¶ VERDEGARIUS, Viridarium, ut supra *Verdearius*. Charta an. 2. Lotharii apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Bened. Vascon. MSS. pag. 427. *Quantum denique in ejusdem terminis & ... visus sum adhabere, tenere & possidere, id est kasas, kasales, ortos, ortales, Verdegarios, arbores, &c.* Alia apud eumd. to. 3. Antiquit. Pictav. MSS. p. 229. *Ipso mansus cum casis, aedificiis seu cum bosco & Verdegario.* Rursom ibid. p. 367. & alia Charta: *Cum curte & orto, & Verdegariis, &c.* Charta an. 961. in Append. Marcæ Hisp. col. 877. *Et ipse campus qui jungitur in ipso cimiterio S. Saturnini, & terras & vineas, cum illorum Verdegariis.* Vide *Viridiarium*.

¶ VERDERIA, Terra humilis ad littus maris viridi herba fertilis. Charta an. 1181. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 132. *Jurati dixerunt quod .... omnes Verderiæ quas mare dimittit, sunt de dominio Archiepiscopi.* Occurrit rursum ibid. col. 134.

¶ VERDETUM inter species aromaticas recensetur in Convent. Saonæ an. 1526.

¶ VERDICTUM, ut *Veredictum*. Vide ibi.

VERDIGA, Species vitis, de qua Petrus de Crescentiis lib. 4. cap. 4.

¶ VERDIGARIUS, ut supra *Verdegarius*. Charta Stephani Episc. Claromont. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 34. *Cum mansis, campis, pratis, vineis, Verdigariis, &c.* *Verdugarius*, in Judicio an. circ. 873. inter Instrum. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 8. *Per legem & justitia plus devet esse ipsas kasas, curtes, Verdugarius, ortus, &c.* Vide *Veredegarius* & *Viridiarium*.

¶ VERDONA, pro *Ferdo* seu *Ferto*. Vide in hac voce. Quarta pars marcæ. Charta an. 1253. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. pag. 497. *Item quod homines nostri supra deputatam & annuam pensionem advocatiæ, videlicet maldratam tritici & Verdonam Halberstadensis argenti exactione indebita non graventur.*

¶ VERDONUM, f. Pratum. Charta an. 1258. ex Tabul. S. Victoris Massil. *De meridie de dicto Verdono descendit usque ad ysolam in Verdono.* Vide supra *Verceillum*.

¶ VERDUGARIUS. Vide *Verdigarius*.

¶ VEREBIARE, Mutilare. Gloss. Lat. Gr. *Verebio*, κολοβῶ. Ubi Cod. Reg. *Brebio*: Sangerm. *Urebio*. At in Gloss. Græc. Lat. κολοβῶ, *Verebio*, *mutilo*. Κολοβῶ, *trunco*.

¶ VERECUNDARI, *Timore percelli*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 355. ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot. *Nostri tanquam ad certamen bellicum Verecundari simulantes, astute nec fugere disposuerunt, nec pugnare cum eis disposuerunt.*

VERECUNDIA, Pudendum facinus, turpe, indignum; quomodo Galli *Vergogne* usurpant. Constitutiones Catalaniæ inter dominos & vasallos MSS. c. 51. *Si Miles, qui emit castrum, est ita honoratus homo, ex quo Castlanus possit esse suus homo, sine Verecundia, & reprehensione, seu blasma.*

VERECUNDIUM, Injuria, contumelia. Vetus Charta Anglica apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkynd* p. 174. *Ea conventione, ut ipse Calvellus & heredes sui singulis annis dent Cellerario 52. sol. pro omni re, præter 3. forisfacturas, id est, muedrum & furtum, si ipse Calvellus vel heredes sui fecerint, & præter, si Verecundium ipse vel heredes sui fecerint Monachis Ecclesiæ vel servientibus eorum.*

☞ *Vergonder* nostris pro aliquem probro afficere. La Vie de *Jesus-Christ* MS.

Lussi ert li mons racatés,
Et li Diables Vergondés.

¶ VEREDA, Umbraculum foliis aut arborum ramis concinnatum, in quibusdam locis *Chartot* nuncupatum. Charta an. 1344. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item quod nulla persona cujuscumque conditionis existat, sit ausa facere .... ramadas sive Veredas per carrerias, nisi habeant in altitudine duas cannas.* Vide alia notione in *Veredi*.

¶ VEREDALIS CHARTA, Authentica, vera & genuina. Charta Wernheri Episcopi Argent. an. 1005. apud *La Guille* inter Instr. Histor. Alsatiæ p. 24. *Quorum omnium jura, & debita, & quantitates, sicut nos invenimus, in Veredali carta describi jussimus.* Vide *Veredictum*.

¶ VEREDARIUS. Vide in *Veredi*.

¶ VEREDEGARIUS, ut supra *Verdegarius*. Charta Adalindæ apud Baluz. tom. 2. Histor. Arvern. p. 14. *Hortos, hortales, Veredegarios, arbores pomiferas, vineas, &c.* Alia Acfredi Comit. apud Mabill. to. 3. Annal. p. 696. *Domos coopertas, casales, curtes, ortos, ortales, Veredegarios, &c.* Vide *Verdigarius* & *Viridiarium*.

VEREDI, Equi publico cursui destinati. Gloss. Lat. Gr. *Veredus*, ἵππος. Glossæ MSS. Reg. Βερέδος, τὸ κελέτιον. Papias: *Veredos antiqui dixerunt, quod veherent, i. ducerent redas, vel quod vias publicas currerent, per quas redas ire solitum erat.* Gloss. Sax. Ælfrici: *Veredus*: epæde horp, i. *Rheda equi*. Ebrardus in Græcismo cap. 9.

Est Veredus equus, vectans rhedam quasi currum.

Joan. de Garlandia in Synonymis:

Rheda vectores nos dicimus esse Veredos.

Alibi:

De

De veho, de rheda, dictum reor esse Veredum. Victor lib. 2. Hist. de Persecut. Vandalor. *Dirigit præceptum, quod etiam universa Africa Veredis currentibus destinavit.* Gesta Constantini M. *Qui ut Severum per Italiam transiens vitaret, summa festinatione post se truncatis Veredis, Alpes transgressus, ad patrem Constantium venit apud Bononiam, &c.* Charta Ludovici Pii Imp. pro Hispanis apud *Diago*: *Et Missis nostris aut filii nostri, quos pro rerum opportunitate illas in partes miserimus, aut Legatis, qui de partibus Hispaniæ ad nos transmissi fuerint, paratas faciant, & ad subvectiones eorum Veredos donent.* Vita S. Theophanis Confess. n. 14. Πάντες μὲν ἐν ἤγειλο ἵπποις, ἡμιόνοις, ἀνδραπόδοις, καὶ βεριδοις ὑπηρετούμενοι. Occurrit passim in utroque Cod. tit. de Cursu publico, & al. & in vett. Formulis. Vide *Paraveredi.*

VEREDA, Via, per quam *veredi* vadunt. Vetus Notitia Hispanica æræ 829. apud Anton. *de Yepez* in Chronico Ordin. S. Benedicti to. 4. *Et descendit, ubi intrat arrogio, qua dicent Rubisco in Syle, & conclude per illum arrogium di Rubiscum, & pergit per illa, qua exiit in Donati ad illas Veredas de Mamonela, & pergit per illa Vereda antiqua usque vadit ad serram Tremu, &c.* Charta Ordonii II. Regis æræ 947. apud eumdem: *Et inde per radicem Litoriæ, deinde in Almanti, inde per Petrasorta, & inde per medium montium, quæ vocitant Meta, perinde per illa Vereda majore, quod discurret de Astorica ad Castrum Litoria, &c.* Alia Bermundi II. Regis æræ 1035. apud eumdem to. 5. *Quæ jacent contra parte de Minea, sub illa Vereda, quæ descendit ad ambas mistas.*

VEREDARII, dicti, qui veredis publicis vehebantur, & responsa vel mandata Principum deferebant, εἰς τὰς βασιλικὰς ἀποκρίσεις ἀεὶ στελλόμενοι, οὓς δὴ Βερεδαρίους καλοῦσι, ut est apud Procopium lib. 1. Vandal. cap. 16. qua notione *Veredarios* habent lib. 17. & 50. Cod. Th. de Cursu publico, Senator lib. 2. Epist. 31. lib. 4. Epist. 47. Julius Firmicus lib. 3. Math. &c. Papias: *Veredarius, à vehendo dicitur, qui festinanter equitando currit, habetque pennas in capite, ut intelligatur festinatio itineris.* Gloss. Lat. MS. Reg. cod. 1013. *Veredarii dicuntur à vehendo, qui festinanter in equis currunt, non descendunt de equo, antequam liberant responsa sua: habent in capite pinnas, ut inde intelligatur festinatio itineris: datur semper iis equus paratus, nec manducant, nisi super equo, antequam perferrerunt.* Paulo aliter laudat hunc locum Jacobus Gothofredus ad lib. 1. Cod. Th. de Curiosis. Capitul. Caroli C. tit. 7. de Monachis: *Quos etiam nec Episcopus, nec Abbas, vel quilibet alius eos Veredariorum more in missaticis instanter transmittat.* Veterem Chartam ex Tabulario S. Martini de Campis apud Duchesnium in Hist. Monmorenciaca p. 33. subscribunt *Ludovicus filius Regis* (postmodum Rex Franc. VI.) *Gervasius Dapifer, Frogerius Catalaunensis, Willelmus Garlandensis, Fredericus Camerarius, Balduinus Veredarius.* Forte is Magistratus, quem hodie *Le grand Maître des Postes* dicimus.

¶ VEREDICTIO, Probitas, veritatis amor. Charta an. 1374. apud Rymer. to. 7. p. 44. *Domini Ducis & ejus Concilii veri Cancellarii, & bona & honesta fama, vita, & Veredictionis.*

VEREDICTUM, Testimonium 12. juratorum in *jurata*, aut *assisa*, in qua vera se dixisse affirmant: *Verdict* JC. Anglis. Gloss. Gr. Lat. ἀληθεύω, *verum dico.* Utuntur passim Anglici Scriptores, Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 20. §. 2. Thomas Walsinghamus p. 276. Littleton. sect. 366. Bracton. lib. 4. tract. 1. c. 19. §. 4. Fleta lib. 4. c. 9. Fortescutus de Laude Legum Angl. c. 26. Monasticum Anglic. to. 1. p. 481. to. 2. p. 32. 221. Regiam Majestatem, &c. Vide *Jurata* 2.

¶ VERDICTUM, Eadem notione, apud *Madox* in Formul. Angl. p. 370. *Sciatis nos reddidisse Willelmo de Homez advocationem capellæ de Elleton, quæ ad eum pertinere dinoscitur secundum Verdictum legalium hominum viciniæ.*

¶ VEREDIS, pro *Veredus*, in Charta Caroli Calvi Reg. Franc. an. 844. inter Instrum. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 75. *Nec freda, aut tributa, vel paratas, aut Veredes seu mansiones accipere .... audeat.* Leg. forte *Veredos.*

VERENNES, *à Vehere, i. portare, nominare, instrumenta rusticorum sunt.* Papias. [Isid. lib. 20. Orig. c. 14. *Verennes à vehere, id est exportare nominata.*]

¶ VERESC. Vide in *Wreckum.*

¶ VERESCENS, *Veritus*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. pag. 517. ex Bartolphi Hist. Palæst.

¶ VERETONUS, VERETTONUS, Ital. *Verétto*; *Verettóne*, Gall. *Vireton*, diminut. à *Veru*, Sagitta, Jaculum. Vide in hac voce. Chronicon Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 308. *Uno Veretono in fronte exstitit vulneratus, & taliter quod ab equo subito cecidit interfectus.* Joh. Stella in Annal. Genuens. to. 17. col. 1282. *Jaculis Veretonorum à longe bellantes, &c.* Chron. Tarvis. to. 19. col. 768. *Vita donatus est beneficio unius piroli argentei deaurati, in quem Veretonus unus balista emissus repercussit, ita ut intra viscera nequivit adire.* Jac. de Layto Annal. Estens. to. 18. col. 1022. *Dum ferociter & impavide inter missilia balistarum laboraret ictu unius Verettoni saucius & trajectus fuit in brachio dextero, ... & penetravit missile inter utrumque os brachium totum.*

¶ VERETTO, Eodem intellectu, in Chron. Estensi apud eumdem Murator. tom. 11. col. 270. *Qui Gabriel eo die captus fuit & interfectus uno Verettone à gentibus præfati domini Marchionis.*

¶ VERRETTONUS, Eadem notione. Joh. Cermenas in Hist. Mediol. to. 9. ejusdem Muratorii col. 1290. *Verum Januensis subito Verrettonus volat oculos transiens caput ejus, quo vulnere cum securi de muro rejectus est.* Andr. Billii Hist. tom. 19. col. 29. *Rejecta ob oculos galea specula, mox sagitta (quam vulgo Verretonum nominamus) verreculo per eum locum ictus cecidit.*

¶ VIRATONUS, Eodem intellectu, Nostris etiam *Viraton*, in Chron. Petri IV. Reg. Aragon. lib. 6. cap. 4. Charta an. 1377. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Dedit .... balistas, Viratonos, pavesia, &c.* Miracula MSS. Urbani V. PP. ex eodem Tabular. *Luserat cum nonnullis aliis ad balistam, unus cum Viratono seu Viram* (leg. *Virou*, ut efferunt Occitani) *percussit ipsum in coxta, quod transivit ultra ambabus partibus.* Ibidem: *Fuit percussus de quodam Viratono in facie super oculum, ita quod totum ferrum erat in capite longitudinis quasi medii pedis.* Mirac. B. Ludovici Alamandi Arelat. Archiep. apud Stephanot. to. 10. Fragm. Histor. MSS. p. 310. *Simili jactu magni Viratoni super fauttiam dicta cassidis percussus, &c.*

¶ VIRETONUS, Pari significatu, in Charta ann. 1345. tom. 2. Hist. Dalph. p. 510. col. 1. xx. *caissia Viretonorum, in quarum qualibet ad minus sint* D. *Viretoni. Vireton garni de ses fers*, in Charta ann. 1461. apud Lobinellum tom. 2. Histor. Britan. col. 1263.

VERFREDUS, *Beffroy.* Vide *Belfredus.*

¶ VERGAIUM, Jus mensuræ, ad quam exiguntur dolia vinaria, quod *virga* fit sic dictum, ut videtur. Memoriale D. Cameræ Comput. Paris. fol. 57. v°. *Officium barragii & Vergaii vinorum.* Haud scio an huc spectet vox *Vergage* ex Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1367. to. 5. Ordinat. pag. 67. *Ilz ne paient travert, passages, ponteuages, tonlieux, chancés, barrages, Vergages, ou autres exactions.*

¶ VERGANTINUS, Naviculæ species, vulgo *Brigantin*, Ital. *Brigantino.* Vide *Brigentinus.* Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. to. 3. Miscell. pag. 376. *Sanctissimus pater cum sua insigni & præclara familia triremes ascendit; quæ licet numero octo cum scapha vulgo Vergantin appellata, principem ecclesiæ festive receperunt.* Ibidem p. 387. *Utcunque tamen fuerit cum Vergantinus & alia navigia puppim illam oppressam circumstarent, &c.* Rursum p. 397. *Et cum tota jam classis juxta oppidum esset aggregata, magnificentissimi Cardinales in uno monoremo Vergantino, ut ita dixerim, ad maximi antistitis pedum oscula delati sunt.*

¶ VERGATUS, Variis coloribus distinctus, Ital. *Vergáto.* Vide infra *Virgatus.* Chron. Parmense ad an. 1291. apud Murator. to. 9. col. 821. *Quidam asinus, Vergatus dictus, mirifice factus, & variis coloribus naturaliter pilosus & decoratus transivit per Parmam, qui mittebatur domino Regi Franciæ à domino Rege Tartarorum.*

¶ VERGENTA. Litteræ Richardi II. Reg. Angl. an. 1380. apud Rymer. tom. 7. p. 233. *Unam Vergentam zinziberis jacti cum aqua limonii.*

¶ VERGERIUM, à Gall. *Verger*, Viridarium, Ital. *Vergiéro.* Charta an. 1455. *Quædam domus cum curia, curtili, columberio, raterio, Vergerio, &c.* Vide *Viridiarium.*

¶ VERGHA, pro Virga, ni fallor, in Statutis Montis Regalis p. 269. Ital. *Verghe.* Vide *Virga* 8.

VERGOBRETUS, Summus Magistratus apud Æduos, ut auctor est Cæsar lib. 1. de Bello Gallico: *Divitiacus & Lasco summo Magistratui præerant, Vergobretum appellant Ædui, qui creatur annuus, & vitæ necisque habet potestatem.* Glossæ Isidori: *Virgobretus, nomen Magistratus. Virgobretus*, habent etiam notæ Tyronis p. 60. Etiamnum hodie *Vierg* dicitur supremus Magistratus Augustoduni. De vocis etymo vide Goropium Bekanum in Gallicis l. 1. & 3. Hotomannum ad Cæsaris l. 1. & l. 7. n. 6. Isaacium Pontanum in Glossario prisco-Gallico, Bochartum de Colon. Phœnic. pag. 79. &c. [His adde Schilterum in Gloss. Teuton. v. *Fergen.*]

¶ VERGUETUM, Viridarium minus, Gall. *Petit verger.* Tabular. Gemetic. tom. 1. pag. 295. *Ecclesiam S. Andreæ cum Vergueto & quatuor hospiciis.* Vide *Vergerium.*

¶ VERIALE, f. Locus herbis abundans. Chronic. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 511. *Et concesserunt in hoc monasterio, sicut antea concesserant in ecclesia S. Adriani, terram sementariciam cum Verialibus & paduleclis & cryptis in fundo Persiceta.*

¶ VERICHARIA, ut supra *Vercheria*, Modus agri. Vide in hac voce. Charta apud Menester. Histor. Lugdun. p. 35. col. 2. *Cum ecclesiis, domibus, ædificiis, curtiferis, Verichariis, hortis, vineis, terris, silvis, pratis, &c.*

¶ VERICULA, Conspicilla, Gall. *Lunettes.* Miracula MSS. Urbani V. PP. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Poterat videre legendo nisi cum Vericulis.*

VERIDICENTIA. Æsopus MS. in Vita Alexandri: *Quisque te consuluerit, Veridicentiæ tua non refragatur.*

¶ VERIDISSIMUS, pro *Veridicissimus*, à Veridicus. Fundatio Prioratus S. Petri de Salve ann. 1029. apud Marten. to. 1. Anecdot. col. 150. *Rogamus ut hoc testamentum, quod scriptum & firmatum est à nobis, atque roboratum ab assertoribus Veridissimis, firmiter à vobis retineretur.*

¶ VERIFICARE, Gall. *Verifier*, Probare. Charta an. 1343. to. 2. Hist. Dalph. p. 48 a. col. 2. *Et eos jurare fecerit tenere & inviolabiliter observare ipsas donationes, infeudationes, & conventiones, atque Verificaverit prædicta omnia.* Charta an. 1495. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Impedimentis nostris circa obtentum rescriptorum Apostolicorum per eosdem Religiosos Verificatis.* Occurrit etiam in Chron. Andreæ Danduli apud Murator. to. 12. col. 459.

VERILOQUIUM, ἀκριβολογία, in Gloss. Gr. Lat. ἐτυμολογία, in Lat. Gr. Vide Quintilianum lib. 1. cap. 10.

¶ VERILUCIUS, Piscis genus. Limborch. Hist. Inquisit. Tolos. p. 69. *Item portavit .... medium Verilucium coctum pro quodam hæretico.*

VERINUPTUM. Tabularium Monast. Molismensis: *Inter H. Presbyterum de Marcenai & Ecclesiam Molisinensem .... Verinuptum illud, quod solet dari pro ferculo nuptiarum, sive sit redemptum, sive non redemptum, & nummus, si offeratur, in visitatione infirmi, quando recipit viaticum, & nummus similiter, si offeratur in susceptione baptismi: hæc tria solum erunt solius Sacerdotis. Act. an.* 1135. Vide *Ferculum* [& *Missus* 1.]

¶ VERINUS, Cochlea, Gall. *Vis*, Picardis *Verrin.* Inventar. an. 1419. ex Tabul. Eccles. Noviom. *Caput B. Godebertæ deargentatum & deauratum quadam corona coronatum, in qua deest quidam Verinus.*

¶ VERIOLÆ, ψελλίαι, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Viriolæ*, ψέλια, ex Gloss. Græc. Lat. ubi habetur: Ψέλιον, *Viriola, armilla.*

¶ VERIORA, ζιζάνιον, in iisdem Gloss. Lat. Græc. *Viriola*, in Sangerm. Aliæ Gr. Lat. ζιζάνιον, *Veriora, lolium.*

¶ VERISCUM, ut *Wreckum.* Vide in hac voce.

¶ VERISIMILIS. *A verisimili*, Probabiliter. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* pag. 8. *E quibus* (Regibus) *à Verisimili plures vi & armis quam sanguine successerunt.*

¶ VERISMATA, perperam pro *Karismata*, in Statutis Eccl. Valentin. inter Conc. Hisp. to. 3. pag. 511. ubi referuntur versus de jejunio Quatuor Temporum, quos restituere licet ex iis qui in voce *Quatuor Tempora* laudantur.

1. VERITAS, Depositio testis: *veredictum* JC. Anglis, *Verité*, in Consuetud. Insularum tit. 1. art. 19. 20. Libertates urbis S. Desiderii in Campania an. 1228. *Quicunque plegios dederit, vel quicunque hæreditatem sive feodum habuerit, licet ad placitum venire noluerit, Veritatem suam sicut præsens habere debet.* Infra: *Si Scabini à domino, sive ministro domini submoniti falsum sub aliqua re judicium fecerint, Veritate Scabinorum de Ypra dominus eos convincere poterit, &c.* Rursum: *Si quis viam communem arando, seu alio aliquo modo destruxerit, & super hoc veritate Scabinorum convincatur, &c.* [Charta Philippi Aug. Reg. Franc. an. 1194. *Quacumque hora nos voluerimus de bannitis nostris, & de aliis rebus omnibus Veritatem habebimus, si Scabini eam dicere sciunt. Banniti in Flandria per Veritatem vel per Scabinos Flandriæ, &c.* Litteræ ejusd. Reg. an. 1207. to. 5. Ordinat. pag. 161. *Pascua, herbagia, aquæ communes, ejusdem sunt amplitudinis, cujus bona Veritas*

partte, tempore Comitis Flandrensis & nostro, hactenus eas fuisse dixerit per juramentum.]

¶ VERITAS, Inquisitio judiciaria, Gall. *Enquête*: item, Consessus proborum hominum ad excipiendas quorumlibet querelas. Consuet. Furnenses ex Tabul. Audumar. *Qui in alterius aqua captus fuerit piscando, emendabit Comiti tres libras, & debet adduci ad justitiam, & retia & omnia instrumenta ejus erunt illius qui eum cepit, & inde debet fieri Veritas in communi Veritate de his qui capti non fuerint. Qui viam ecclesia .... fiderit vel araverit, & super hoc convictus fuerit per Veritatem, emendabit Comiti tres libras.* Ibidem: *Tres Veritates generales .... debent in quolibet anno fieri de omnibus forefactis trium librarum. Praterea quolibet anno fiet Veritas libera, si Comes vult habere, de omnibus forefactis.* Statuta ann. 1359. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 4. p. 211. *Et si voulons que de toutes les amandes & forfaitures dudit mestier (de Tisserands en draps) par nos Echevins de Commines, en soient faites & oyes trois Veritez chacun an.*

2. VERITAS, [Jus, privilegium: praecipue dicitur de Bonis propriis. Sententia arbitralis inter Aquens. Archiepisc. Capitulumque & Monachos S. Caesarii an. 1221. ex Schedis Praes. *de Mazaugues*: *Stipulantis servare Veritatem diocesis in tota causa.*] Concilium Coyacense Hispanicum an. 1050. can. 9. *Pracipimus, ut triennium non includat Ecclesiasticas Veritates: sed unaquaeque Ecclesia, sicut Canones pracipiunt, & sicut Lex Gothica mandat, omni tempore suas Veritates recuperet & possideat.* Can. 13. *Mandamus, ut omnes majores & minores Veritatem & justitiam Regis non contemnant: sed sicut in diebus Adelfonsi Regis fideles & recti persistant, & talem Veritatem faciant Regi, qualem illi fecerant in diebus suis, Castellanio autem in Castello talem Veritatem faciant Regi, qualem fecerunt Sancio Duci, Rex vero talem Veritatem faciat eis, qualem fecit prafatus Comes Sancius.*

¶ VERITATES, non agnoscit prisca Latinitas; occurrit tamen apud Tertull. de Resurrect. carnis c. 20. & Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 184.

¶ VERITUS, Verecundus. Vita S. Eustasii tom. 3. Mart. pag. 786. *Quam cum vidisset, sciscitatus est, utrum juvenilibus animis ad cultum divini timoris aspiraret. Qua affata, ut tenera & Verita aetas, ait se paratam esse sacris praeconiis obtemperare.*

¶ VERIUM, Idem quod infra *Veria* 2. Vide in hac voce. Charta an. 1227. ex Tabul. Corbeiensi: *Quicumque habuerint molendina & Veria in dictis pasturagiis ad stagna facienda de cespite poterunt accipere.*

¶ VERJUTUM, à Gall. *Verjus*, Omphax & Omphacium. Statuta Collegii Narbon. ann. 1379. apud Lobinell. to. 5. Hist. Paris. p. 670. col. 2. *Item nullus ... agrestam seu Verjutum domus pro privata necessitate capiat ... Et agresta seu Verjutum convertantur ad profectum domus, cujus sumptibus vineae coluntur.* Occurrit rursum in Statutis Collegii Sagiensis an. 1427. ibid. p. 695. col. 1.

¶ VERMELATUS, VERMELIUS. V. *Vermiculus.*

¶ VERMELHUM, VERMELLATA. Vide mox *Vermellum.*

¶ VERMELLUM, VERMELHUM, Grani species, Coccum, vulgo *Vermillon*, vel *Graine d'ecarlate*. *Grana Vermelli*, pluries in Charta an. 1268. ex Schedis Praes. *de Mazaugues*. Alia ann. 1379. ex iisdem Schedis: *Item habet jura grana Vermelhi, pro quo jure solvitur pro qualibet libra unus denarius, & ipsi homines portant vendere ubi volunt.* Vide infra *Vermiculus.*

¶ VERMELLATA, Tempestas qua *Vermellum* colligitur, in laudata Charta an. 1268. *Item dixit quod praeconisatio fit qualibet anno per Arelatem ex parte curia tempore Vermellata, quod colligentes granum in dicto Cravo vendant eam.*

¶ VERMELLUS. Vide in *Vermiculus.*

VERMEN, pro Vermis, usurpatur in Vita B. Margaretae de Cortona n. 89. [*Vermine*, Italis: *Vermine*, eadem, ni fallor, notione, in Bestiario MS.

Chil qui us manguent poisson
Habitent en la deserrine,
Et ne manguent fors Vermius.]

¶ VERMESCERE, Vermibus consumi. Ratherius Episc. Veron. lib. 1. Praeloq. apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 796. *Unde enim fit ut eadem corpora citius Vermescant aestate, quam hyeme, citius in calidioribus quam in frigidioribus locis, &c.*

¶ VERMEUM, *Vermiculum.* Tabulae matrimoniales an. 1468. *Habuisse & recepisse in pretio duorum clamidum, ... unius chopa parvi Vermei dicta Aurora, &c.* Id est, rosei coloris. Vide *Vermiculus.*

¶ VERMICATUS, VERMICULATUS. Vide infra *Vermiculus.*

VERMICULANS PULSUS. Vide *Formicans.*

VERMICULUS, VERMICULUM, VERMICULATUS. *Vermiculum*, in Gloss. MSS. *Lana rubra.* Papias: *Vermiculum rubrum, sive coccineum. Est enim Vermiculus ex silvestribus frondibus, in quo lana tingitur, qua Vermiculum appellatur.* Mox: *Vermiculata, tinctura similitudine vermis.* Alibi: *Rufa, rubra, vermicula.* Gloss. Graec. Lat. MSS. Κόκκος, τὸ βάμμα, *Vermicla, hoc coccum.* Editae habent, *Vermicula*, & τὸ abest. Alibi: *Rufa, rubra, vermicula.* Gervasius Tilleberiensis MS. de Otiis Imperial. Decis. 3. c. 57. *In Regno Arelat. & confinio maritimo est arbor, cujus sarcina pretium habet 12. nummorum Mergoriensium: ejus fructus in flore pretium facit 50. librarum, ejus cortex ad onus vestis pretium habet 5. solidorum. Vermiculus hic est, quo tinguntur pretiosissimi Regum panni, sive serici, ut examiti, sive lanei, ut scarlata. Et est mirandum, quod nulla vestis linea colorem Vermiculatum recipit, sed sola vestis, qua ex vivo, animanteque, vel quovis animato decerpitur. Vermiculus autem ex arbore ad modum ilicis & quantitatem dumi pungitiva folia habente prodit ad pedem, nodulum faciens mollem ad modum ciceris, aquosum, & cum exterius colorem habeat nebula, & roris coagulati, interius rubet, & cum ungue magistraliter decerptus, nec tenui rupta pellicula humor inclusus effluat, postquam exsiccatur, corio includitur: cum enim tempus solstitii aestivi advenerit, ex se ipso Vermiculos generat, & nisi coriis subtiliter consutis includerentur, omnes fugerent, aut in nihilum evanescerent. Hinc est, quod Vermiculus nominatur, propter dissolutionem, quam in vermes facile facit ex natura roris Madialis,* (Maii) *à quo generatur: unde & illo tantum mense colligitur, arbor autem Vermiculum generans vulgo Analis nuncupatur.* Vide Joan. Ruellium l. 2. de Nat. stirp. c. 136. Capitulare de Villis c. 43. *Ad genitia nostra ... dare faciant, id est linum, lanam, waisda, Vermicula, warentia, pectines, &c.* [Regest. Prumiense apud Leibnit. to. 1. Etymol. p. 467. *Solvit unusquisque pro Vermiculo denarios sex.*] Tabularium S. Remigii Remensis: *Donat denar. 8. de Vermiculo, unc. 2. pull. 8. pastas 2. ova 50.* Occurrit pluries.

¶ VERMILIUM, Eadem notione. Charta an. 1073. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Donamus monachis ... villam vel ecclesiam, sive mercatum, sive de pane, seu de Vermilio, vel de qualibet re hedificare aliquid voluerint.* Charta an. 1156. inter Probat. to. 2. no-

væ Hist. Occit. col. 559. *Solvo etiam & guirpisco votum quem feceram de Vermilio, ut deinceps non fiat.*

VERMICULATUS, Coccineus, Gallis *Vermeil*. Aimoinus lib. 3. Hist. Franc. c. 91. *Tunc si placebit, ego & tu Vermiculatis adoperti vestibus inter consorta congrediamur agmina.* Ubi Fredegarius in Chron. c. 25. *Induamur uterque ego & tu vestibus Vermiolis, &c.* Expressit Gallicum *Vermeil*. Monachus Sangall. lib. 1. de Carolo M. c. 36. *Erat antiquorum ornatus, vel paratura Francorum, calceamenta forinsecus aurata, corrigiis tricubitalibus insignita, fasciæ crurales Vermiculæ, & subtus eas tibialia vel coxalia linea, quamvis ex eodem colore, tamen opere pretiosissimo variata.* Lib. 2. cap. 14. *Palliaque Fresonica alba, cana, Vermiculata, vel saphyrina.* Tabularium Vindocinense Thuanum c. 74. *Caligas etiam habuit Vermiculas annuenda causa ipsius donationis.* Ch. 84. *Dedimus Ivoni unum chamsrenum, & Roberto unas caligas Vermiculas.* Ch. 124. *Aldradus caligas etiam habuit Vermiculas.* Will. Malmesbur. lib. 4. p. 139. *Vexilloque Boamundi, quod Vermiculatum erat, ventis in fastigio turris exposito, &c.*

¶ VERMELATUS, Eadem notione, in Comput. an. 1244. ex Biblioth. Reg. *Pro quatuor alutis uno quarterio escallate Vermelate pro novo milite*, LXXVI. *f.*

¶ VERMELIUS, VERMILIUS, Eodem significatu. Charta Rudesindi Episc. inter Conc. Hispan. to. 3. p. 181. *Alias casulas* XIII.... *octava cardena morayce, nona Vermelia ex Ageg.* Statuta Vercell. lib. 4. fol. 83. *Teneantur fornasarii prædicti de qualibet fornasata lapidum facere... unum de blanchis, & alium de ferriolis, & alium de Vermeliis.* Barthol. Scribæ Annel. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 495. *Naves* III. *magna depicta colore albo, cum crucibus Vermiliis per totum.* Chron. Mutin. to. 15. col. 604. *Apparuit quædam crux rubea vel Vermilia in castro dicto Spello in valle Spoletana.* Chron. Bergom. tom. 16. col. 895. *Carra* XII. *moscatelli, & vini Vermilii. Vermail*, in Charta an. 1235. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 135. *Tomes voyes ensu ledit Pierre de Quimy Chevalier a donné & oftroié pour substantation du Chappelain qui celebrera en ladite Chapelle deux muys de vin blanc & deux de Vermail. Vin vermeil*, in Charta an. 1384.

¶ VERMELLUS, Pari intellectu. Testam. Beatricis de Alborcya ann. 1367. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 1513. *Item, legamus ecclesiæ B. M. de Crassa unum pannum aureum moresc Vermellum feratum de tela livida.* Ibidem col. 1525. *Item plus, alium copertorium panni de cirico Vermello.*

VERMICULATUS, Latinis, quasi *vermiculis* variatus vel distinctus. Will. Brito in Vocab. & Joan. de Janua: *Vermiculatus, distinctus & variatus: tractum est à vermiculis, qui rodentes ligna aratiunculas ibi faciunt varias & distinctas, & quasi in modum vineæ conducuntur.* Glossæ Gr. Lat. σκωληκιωτός, *Vermiculatum.* Σκωληκόβρωτον, *Vermiculatum.* S. Bonifacius Mogunt. Epist. ad Cuthbertum: *Illa ornamenta vestium ... latissimis clavis, vermium imaginibus clavata, adventum Anti-Christi ab illo transmissa præcurrunt.* Gillebertus Episcop. Londinensis in Cantica Canticor. cap. 1. n. 10. *Vermiculatas, id est, more vermium decoratas.*

VERMICATUS. Statuta Ord. Præmonstrat. dist. 4. c. 10. *Sellis quoque Vermicatis frenis, pectoralibus, calcaribus superfluitatem habentibus, non utentur.*

VERMILEUS, Rubeus, purpureus, ex Italico *Vermiglio*, & Gall. *Vermeil*. Chronicon Pisanum ann. 1119. [apud Murator. to. 6. col. 169.] *Et nota, quod Papa, quando Pisani iverunt Majuricam, suis omnibus Pisanis dedit vexillum Vermileum.* Vide *Vermiculus.*

¶ VERMILIUM, VERMILIUS. V. in *Vermiculus.*

¶ VERMINATUM, σκωληκιωτός, in Gloss. Lat. Gr. edit. melius in Sangerm. *Vermiculatum.*

¶ VERMINCULA. Vide in *Vermiculus.*

¶ VERMIS-CANIS, Scrofularum fortassis species aliqua, vel Herpes, qui Teutonice *Haeyr-worm*, id est pilorum vermis dicitur. Ita Bollandistæ ad Vitam S. Parisii tom. 2. Jun. pag. 485. *Venetus item alius nobilissimus vir cum uxore, infirmitate illa quæ vulgo Vermis-canis dicitur, ejusdem guttura corrodebatur, &c.*

¶ VERMUS-CANIS, Eadem notione. Statuta Pallevic. lib. 2. cap. 14. fol. 86. *Statutum est & ordinatum est, quod si quis dixerit alicui, nascatur tibi Vermus-canis, &c.* Italis *Verme* est Scabiei species, Gall. *Farcin.*

VERN. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosophistam l. 1. Passion. *Rus Syriacus, est flos arboris, quæ dicitur Alnus, vulgo Vern, de cortice cujus fit nigra tinctura.* [Armoricis eadem notione *Gwern*, vel cum articulo *ar Vern*. Vide *Vernagium.*]

VERNA, Modus agri; [nisi sit Locus alnis consitus, à superiori voce *Vern* sic dictus. Vide *Vernagium* & *Vernetum.*] Tabular. Abbat. Dalonensis in Lemovicib. fol. 3. *Totum ex integro quod habebamus, vel requirere poteramus in Verna de Dalones.* Et fol. 7. *In Verna, quæ est de manso de Vernoil.* Rursum fol. 19. *Damus etiam eis la Verna de stagno usque ad terram illam, &c.* [Vide *Vernia.*]

VERNACELLUS, *Qui suscitat per dies festos.* Gloss. Isidori. Ubi legendum *lustrat*. Ex *vernaculus*. [La Cerda vero scribit: *Qui lustrat per dies vernos.*]

¶ VERNACHIA, VERNACIA, Vini species: *Vernacium*, Petro de Crescentiis lib. 4. cap. 4. cujus Interpreti *Vin de Garnache* dicitur. Academicis della Crusca: *Vernaccia, spezie di vino bianco.* Skinnerus in Etymolog. Anglic. *Vernaga, genus vini dulcissimi & gratissimi, credo sic dictum quasi Veronaccia, ab agro Veronensi in quo optimum in hoc genere vinum crescit.* Litteræ ann. 1345. tom. 2. Hist. Delph. p. 519. col. 1. *De Vernachia* II. *somat. val.* XXVII. *flor. De muscadello* IIII. *som. val.* XIII. *flor.* Statuta Vercell. lib. 4. fol. 95. v°. *Item statutum est quod nullus in civitate vel districtu Vercellarum audeat vel præsumat vendere vel vendi facere vinum, Vernacie, malvaxie, detreti, vel alterius generis vini, &c. Vernacia*, in Convent. civitatis Saonæ an. 1526. *Vernacinum vinum*, apud Murator. to. 12. col. 1038. ex Gualvaneo Flamma. Vide *Garnachia* 2.

VERNACULA TERRA, Proprietas, alodis. Charta Alamannica 36. Goldasti: *Quapropter Vernaculam juris mei terram eam in loco nuncupanti, quod dicitur Peteinvillaro, quantum mihi Deus donavit, & parentes mei in hereditate dimiserunt, trado Allidulfum, cum omnia mea, cum agris, cum pratis, &c.* Ch. 38. *Propterea Vernacula terra juris mei in loco nuncupantur, quod dicitur Dada, cum servis & ancillis hæc nomina eorum, Gandabarancum, &c.* Denique ch. 41. *Propterea Vernacula terra juris mei in loco, qui dicitur Openuvillare, tradimus S. Gallone 20. juchos, ... de colonis meis Erfunum, &c.*

VERNACULUM, Quidquid domi nascitur, *domestici fructus, res, quæ alicui nata est, & jam non emit.* Ita hanc vocem interpretatur Anianus in l. 3. Cod. Th. de lustrali collatione, ubi Jacob. Gothofredus.

¶ VERNAGIUM, Alneium, locus alnis consitus, apud Dombenses & Lugduoenses, quibus alnus,

Digitized by Google

Gall. *Aune*, *Verne* dicitur. Terrag. Humberti *de Villars* domini *du Chatelard* an. 1391. *Tenet quatuor bicheratas Vernagii.* Vide *Vern*, & *Vernetum.*

¶ VERNALE, Instrumentum piscatorium, retis species. Charta Otton. Comit. Burgund. ann. 1281. apud Perardum: *Eis concedimus & donamus perpetuo piscariam liberam in riparus de Lupa & de Clogia alte & basse pro voluntate sua, ad Vernale, ... & ad alia omnia genera ingeniorum.* f. pro *Vernale.* Vide *Vertebolum* & *Vervilium.*

¶ VERNALIS, Vernaculus, servus. Charta ann. 1288. ex Tabul. Archiep. Auxit. *Accepit dominus abbas à prædictis hominibus centum solidos, & sex Vernales ad construendam molendinum.* Vide *Vernulitas.*

¶ 1. VERNARE, Florere. Acta S. Cassiani apud Illustr. Fontanin. in Antiquit. Hortæ p. 347.

Prosapia Vernas gestorum, & simplicitate refulges.

Occurrit rursum pag. 356. & apud Marten. Iiin. Litter. pag. 46.

¶ 2. VERNARE, Canere, ut ex verborum serie colligitur, in Actis S. Petri Cælestini PP. tom. 4. Maii pag. 423. *Et ecce turba magna angelorum circa se erat ita aperte ut videretur et quod vigilasset, & in ore cujusque illorum erant rosa rubea, & cum illis rosis Vernabant delectabiliter nimis; ita quod postquam excitatus fuisset à somno, cantum illum audierit per tantum spatium quo posset dici Pater noster.*

¶ VERNARIA. Vide infra *Verna.*

VERNARIUM, Vernum tempus. Gerardus Marchetus Episc. Castrensis Epist. 112. *Steti Parisius per menses aliquot, ubi resumpsi lectiones magistrales usque ad Vernarium.*

¶ VERNEDUM, ut *Vernetum.* Vide ibi.

VERNEMETIS, Gallica lingua veteri, *fanum ingens*, inqnit Fortunatus lib. 1. Poem. 9.

¶ VERNERIA, ut *Verna.* Vide in hac voce.

VERNETUM, VERNEDUM, pro *Vinetum.* Tabularium Monasterii S. Andreæ Viennens. *Ego Sierannus vendo Lanam campum cum Vernetum salicetum in se tenente juris mei, qui est in Castolatis, &c.* Alia habet *in campis, & salicetis, & Vinetis, juris nostri, &c.* Alibi: *Unum curtillum ante januas positum, & tres diuturnas de terra, Vernetum in dextra, & in sinistra parte positum ad ædificationem domorum habitantium in servitio prædictæ Ecclesiæ.* Acta Capitularia Eccles. Lugdun. an. 1347. fol. 126. v. *Item super quodam Verneto, &c.* Charta alia Ermengardis Comitissæ Ceritan. an. 893. in Append. ad Capitul. Baluziana n. 127. *Verdegariis, Vernedis, boschis, silvis, garricis, &c.* Chron. Petri IV. Reg. Aragon. lib. 3. cap. 20. *Hou a una gran Verneda e pedral devant lo castell, &c.* Et cap. 21. *Et facus mal deu dejus la vila de Perpinya en les vinies, e en un lorb, que es nomenat Vernet.* Ita Cod. MS. ubi editus habet *Vernat.*

☞ Ex his omnibus nihil colligitur unde certo probetur *Vernetum* vinetum significare: cum vero ad vocem *Vern* propius accedit, qua alnum designari supra monuimus, idem esse atque *Vernagium* vix dubito: quod ex sequentibus rursum facile efficitur. Terrag. Bellijoc. *Super quadam Verneto continente sex bicheratas seminis vel circa.* Ibidem: *Juxta brossiam seu Vernetum Anthonii de Crey.* Testam. Stephani II. Arvern. Episc. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 73. *Cum pratis, cum vineis, cum campis, cum silvis, cum farinariis, cum furnis, cum Vernedis, cum aquis, &c.* Ubi *Verneda* à *vineis* distinguuntur.

VERNIA, VERNIARIA, VERNARIA, [Idem videtur quod *Vernetum*, Alnetum. Charta fundat. Monast. S. Hippolyti Verniensis in pago Ruthen. an. 943. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 75. *Villa mea quæ dicitur illa Vernia.* Infra: *Ad monasterium construendum in illa Vernia.*] Tabularium Conchense in Ruthenisch. 103. *Et illo prato de Rofeto cum ipsas albaretas, cum ipsas Vernias similiter dimittimus, &c.* Ch. 106. *Hoc est alodus noster de Vermo calmo, cum vineas, cum Vernas, cum pratos, cum mansione, &c.* Ch. 109. *Unus campus cum Vernias, cum terras cultas & incultas, &c.* Ch. 110. *Unus pratus cum Verniarias, cum albaredas, &c.* Ch. 115. *Tradidimus, hoc est Vernaria nostra in loco, quæ vocatur, &c. ... Et habet ipsa Vernaria & ipsa terra in se fines de uno latus, &c.* Ch. 116. *Et de subtus terra cum Vernaria, &c.* Ch. 445. *Et in parochia de Campolviado donamus alium mansum in illa Vernia, hoc totum damus ad alodem.* Adde ch. 117. 148. 163. 187. 266. 270. 306. 338. &c. Charta fundationis Capellæ S. Valpurgis Compendiensis: *Dedimus in dotem tres mansos in Vernetia, quam Hadegerus in beneficii jure de nostro tenebat dono, &c.* [V. *Verna.*]

¶ VERNICIUM, Liquata juniperi lacryma, Gall. *Vernis.* Vita B. Lidwinæ tom. 2. April. p. 300. *Sed quasi oleo vel Vernicio linita fuisset, tanto splendore & recenti albedine radiabat, ut &c.*

¶ VERNIFICUS, Vernus, Gall. *Printanier.* Vita MS. S. Wenwaloei fol. 119. v°. *Floribus Vernificis eedoleveras, &c.* Vide *Vernarium.*

VERNULITAS, [Famulatus. Vita S. Dunstani tom. 4. Maii pag. 358. *Quando debitas suæ Vernulitatis horas, ceterasque Missarum celebrationes Christo Domino solvere consuisset.*] HRoswitha Monialis in Panegyr. Ottonis M. Imp.

Ex quibus Henrico quadam pars mente benigna
Devovit Regis fratri jus Vernulitatis,
Pars Everhardo Comiti studium famulandi.

Papias: *Verna, servus in domo natus: vernula, servus domi genitus vel nutritus.* Vide *Vernalis.*

1. VERNUM, Ver, Vernum tempus. Regula S. Fructuosi c. 6. *Verno vel æstate dicta Prima, commoneantur Decani à Præposito suo, quale opus debeant exercere.* Regula Magistri c. 32. *In Verno vel æstatis tempore, &c.*

¶ 2. VERNUM, Vas coquinarium. Litteræ Henrici IV. Reg. Angl. an. 1405. apud Rymer. tom. 8. pag. 384. *Quinque patellas, tres cacabas æreas, quatuor pelves, ... quatuor Verna ferrea, &c.* Inventar. ann. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus sex Verna sive asta ferri.* Utrobique legendum existimo *Veru.*

VERONES. Aurelius Victor in Commodo: *Immitis prorsus feroque ingenio, adeo quidem ut gladiatores specie depugnandi crebro trucidaret: cum ipse ferrum objectum Veronibus plumbeis uteretur.* Ubi legendum videtur *ad ferrum, &c.* Adeo ut *verones* fuerint species pectoralis, in quo ictus exciperet. Vide conjecturas virorum doctorum apud Schortum. [Huc etiam spectat Brito Armoric. Philipp. lib. 10. de Obsidione Nannetica:

Audacesque viri quos illa Britannia gignit
Obdere vel leviter extrema cepagula curant;
Ejus in occursum potius in Veronæ retecto
Egressi pugnam committere gnaviter audent.

Vitiosum carmen hic advertere est cum Spelmanno, nisi Enniano more *S* forte elidatur.]

VERONICA, Romanis appellatur tabella, in qua Christi Domini, pergentis ad Crucis supplicium, divino miraculo expressa effigies effformatur, quæ asservatur & colitur Romæ in Ecclesia S. Petri. Voce, ut quidam volunt, formata ex *Vera Icon.*

Clemens IV. to. 2. Epist. 484. an. 1268. *Quid enim superest, nisi ut ipsa Veronica cum Apostolorum capitibus transportetur, & urbs toto spoliata thesauro, confusionis induta diploide, habeat in æternum quod lugeat.* Nicolaus IV. PP. an. 1290. *In ea namque basilica sui pretiosissimi vultus imaginem, quam Veronicam fidelium vox communis appellat, in singularis amoris insigne tribuit venerari, &c.* Sed & alios Pontifices Clementem VI. VII. VIII. Gregorium XIII. &c. hanc tabellam, seu potius sudarium eo nomine appellasse auctor est ex Jacobo Grimaldo Bzovius in Annal. Eccl. an. 1216. num. 16. Adde Jacobum Card. de Anno Jubilæo c. 1. Matth. Paris, & Matth. Westmonaster. an. 1216. eumdem Matth. Paris an. 1249. pag. 514. Bromptonum p. 121. Henricum Rebdorffensem an. 1350. præterea Bernardum Guidonem de Sanctis Lemovicens. lib. p. 629. De S. Veronica integras disputationes instituerunt præter Baronium an. 34. num. 138. vir singularis eruditionis Godefrid. Henschenius 4. Febr. Franciscus Quaremius lib. 4. Elucidar. Terræ Sanctæ, peregr. 6. c. 14. §. 4. & seq. & Bzovius an. 1216. num. 15. & seqq.

¶ VERONICA, Imago tabellam prædictam repræsentans. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 275. *Pro tribus Veronicis magnis & sex parvis, taren. 1. gran. x.*

VERONICAM appellatum Ciborium antiquæ basilicæ Vaticanæ videtur scribere Nicolaus Alemannus in Dissert. de Lateranensibus parietinis p. 40.

VEROSUS, *Plenus veritate: Verositas, veritas.* Ugutio. [Mart. Capella lib. 4. *Argumentum Verosa assertionis.*]

¶ VEROUIKE, vox Anglica. Testam. Joh. *de Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 428. *Item domino Archiepiscopo Eborum fratri meo, 1. vestimentum rubeum de velvet cum le Verouike in granis rosarum desuper brondata.*

¶ VERPIRE, Possessionem rei alicujus dimittere. Charta an. 1145. apud Calmet. tom. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 324. *Pratum unum quod habebant apud Vesusc-villam nostram nobis dederunt & fine tenus Verpierunt. Verpir*, apud Butiller. in Summa rurali. Hinc

¶ VERPITIO, Rei possessæ dimissio, in Charta inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 121. *Vestituras etiam de omnibus terris . . . perdonavit, reddidit, & Verpitionem fecit.* Vide *Guerpire*.

¶ VERPUS, δρίλος, ϗ̀ ὁ μέσος δάκτυλος, in Gloss. Lat. Gr. Vide Salmas. ad Hist. Aug. pag. 129.

¶ VERQUERIA, Locus alendis *verbicibus* idoneus. Vide in *Berbix* 1.

¶ VERRA, Bellum, pro *Werra*. Chartul. SS. Triniat. Cadom. fol. 45. v°. *Ista villa habebat undredum, sed in tempore Verra difforciatum fuit.* Vide *Guerra* & *Vera* 2.

¶ VERRACHIUM, Nauticum instrumentum. Acta S. Raynerii tom. 3. Jun. pag. 464. *Et tunc non potuerunt retrahere anchoram nisi cum Verrachio, quando ibi cessavit tempestas.*

¶ VERRECULUM, diminut. à *Veru*, Sagittæ acumen, Gall. *Pointe*. Andr. Billii Hist. apud Murator. tom. 19. col. 29. *Rejecta ob oculos galea specula, mox sagitta (quam vulgo verretonum nominamus) Verreculo per eum locum ictus cecidit.*

¶ 1. VERRERE, Mittere. Gloss. Gr. Lat. ἀπάγω, *abduco, Verro, deduco, perduco.* Vita S. Eigilis sæc. 4. Bened. part. 1. pag. 248.

Hæc ubi dicta essent, Verrat fraterna potestas
Fratres ac socios proprio de corpore lectos,
Qui cum patre simul noviter seniore recepto
Regis ad eximii super hoc decreta recurrant.

2. VERRERE, VERRIFICARE, Terram versare, quod faciunt porci, & *verres*. Statuta Willelmi Regis Scotiæ cap. 24. *Si porci Verrant pratum alienum, dominus illorum tenetur omnes Verrificationes implere frumento.*

¶ VERRERIA, Vitri officina, Gall. *Verrerie*. Charta an. 1338. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 363. col. 1. *Pactis infra scriptis, videlicet, quod infra dictum nemus, dictus Guionetus faciat domum fortem & ibidem debeat habitare & Verreriam ibidem facere, tenere & operari facere in ea perpetuo opus vitrorum sive vitrei.* Vide *Vitreria*.

¶ VERRERIÆ, Laminæ vitreæ quæ fenestris objiciuntur, Gall. *Vitres*, olim *Verrieres*. Charta S. Ludovici ann. 1245. pro fundat. S. Capellæ apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. pag. 121. col. 2. *De ipsis obventionibus & oblationibus Verrerias ejusdem capellæ refici & reparari volumus quotiens opus fuerit. Voirieres*, ibid. p. 702. *Voiries*, in Charta an. 1483. ibid. tom. 3. p. 141. col. 1. Alia Ludovici XI. an. 1464. ibid. tom. 5. p. 709. col. 1. *A soustenir & entretenir les Verreries de ladise sainte Chapelle. Verrieres*, in Literis Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. tom. 5. Ordinat. p. 367. Bullar. MS. Fontanell. fol. 119. *Totum cancellum tam in Verreriis, muris & massoneria, & coopertura, quam alio quovis modo.* La Vie *de Jesus Christ* MS.

Tout autressi con vous vrés
Que li solans est escanjés,
Con il trepasse la Veriere
Là ou ele est li plus entiere.

Vide *Verrinæ* & *Vitrinus*.

¶ VERRERIUS, Qui vitra operatur & vendit, Gall. *Verrier*. Charta ann. 1309. tom. 1. Hist. Dalph. p. 97. col. 2. *Item à quolibet Verrerio exponente vitros suos ad vendendum, levatur unus vitrus, vel unus denarius, quod Verrerius maluerit.* Occurrit rursum ibid. tom. 2. pag. 363. col. 1.

VERRES, Porci masculi, quos Franci *Verrats* dicimus. Epistola Bartholomæi Monachi Fusniacensis, qui Episcopus Laudunensis fuerat, ad Conventum Remensem ann. 1158. *Veruntamen nihil eis contuli, quod ad redditus pertinent Episcopi, præter porcos, quos vulgo Verres vocant, quos mensæ Episcopali Persona solvebant Ecclesiæ.*

¶ VERRETONUS, VERRETTONUS. V. *Veretonus*.

¶ VERRIA, f. Locus ubi verres nutriuntur, vel idem quod *Vernia*, quomodo etiam fortassis legendum est. Recognit. antiq. ex Regesto *Probus* fol. 59. *Petrus Veters tenet de Comite casale domus sua & Verriam, & debet inde III. solidos censuales.*

¶ VERRICULATOR. Papias MS. Bituric. *Delictus, Verriculator.*

¶ VERRIFICATIO. Vide *Verrere* 2.

¶ VERRINÆ, ut supra *Verreriæ*. Comput. ann. 1202. apud D. *Brussel* tom. 2. de Usu feud. pag. CCII. col. 2. *Evrardus capellanus, pro Verrinis capellæ, LV. sol.*

¶ VERRINUM, Terebellæ species, ut videtur, Gall. *Vrille*; nisi sit Sagitta, jaculum, *Verrina* quippe Italis ea notione nuncupatur. Ogerii Panis Annal. Genuens. apud Murator. tom. 6. col. 402. *Quidam latro venit Januam . . . & taliter se misit nocte in crates Dominicæ crucis, custodibus S. Laurentii ignorantibus, quod capsam in qua erant reposita cruces cum Verrinis perforavit & ipsas cruces de civitate portavit.* Vide *Verrubius*.

¶ VERROLUS, à Gall. *Verrouil*, Pessulus. Repa-

rat. factæ in Senescallia Carcassonæ an. 1435. *Eidem* (Bernardo Serario) *pro duobus ansonibus & duobus Verrolis, qui positi fuerunt in uno hostio utile damus thesaurariæ.* Charta an. 1334. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 188. *Quod dictus Johannes fuerat furatus velles, sive Verroilhs, padenas & gosetos.*

¶ VERRUBIUS. Papias: *Marra, tereteum, id est Verrubius.* Vide *Veru.*

¶ VERRUS, pro Verres, porcus masculus, in Leg. Salica apud Ecardum pag. 145. *Si quis Verrum furaverit, &c.* Tabul. SS. Trinitat. Cadom. fol. 26. vo. *Scrofa* xxiv. *Verri sex, &c.* Charta Caroli Regentis an. 1358. ex Bibl. Reg. *Item viginti solidos annui redditus in quibus domino Regi tenetur quolibet anno in festo Paschæ abbas de insula pro uno Verro.*

¶ VERSADURA, Eluvies, effluvium, Provincialibus. Regest. *Columba* ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Possunt recipere Versaduras & escolilhas res clausa vel bedalis.*

VERSALITER. Thwroczius sub ann. 1342. *Hujus mundi decus & gloria ... semper variando Versaliter atque caduce se protendens in nihilum tanquam aqua decurrens incedit.* [Id est, Inconstanter. Vide Vossium lib. 4. de Vitiis serm. c. 36.]

¶ VERSANA, Arvernis, *Versée*, Terra proscissa; ager de novo ad cultum redactus: aliis *Versane* est Terra in colle sita: denique *Versane* vocant nonnulli terram Aquiloni adversam. Tabular. Camalar. diœc. Anic. *Donaverunt R. Roberto quandam vineam sitam subtus hortos & unam Versanam in Cumbas.* Charta apud Stephanot. Antiquit. Lemovic. part. 1. pag. 704. *Dedit etiam Versana de grans .... in alio loco pratum del Martineze.* *Versenne*, apud Xantones. Vide *Verseria.*

¶ 1. VERSARE, Gall. *Verser*, Evertere. Vita S. Bonæ tom. 7. Maii pag. 163. *Quadam devota femina urceolum olei ... ante ejus altare portavit: quem cum clericus .... inconsiderate pedibus impulisset, pluribus videntibus est urceolus ipse Versatus ad terram.*

¶ 2. VERSARE, pro Versari, in Charta S. Rudesindi inter Conc. Hispan. tom. 3. pag. 180. *Denique reminiscens ea in quibus ab ineunte ætate Versavi.*

VERSARI vinum dicitur, quod corrumpitur, Petro de Crescentiis lib. 4. cap. 38. *Qualiter possit provideri, ne vinum Versetur.* Ubi Gallicus Interpres vetus: *Comme on peut remedier à ce, que le vin ne se tourne, ne corrompe.*

¶ VERSARIUS, Gall. *Verseau*, Aquarius, undecimum zodiaci signum. Charta Communiæ Claremontis an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. pag. 600. art. 12. *Retinemus autem nobis in dicta villa ... novam* (novem) *corvadas de omnibus animalibus ad aratrum trahentibus: duas in Martio persolvendas, & duas in Versario, & duas in Autumno.* Hac loquendi formula consignatur anni tempestas, qua sol Versarium subit, mensem scilicet Januarium. Vide alia notione in *Versus.*

¶ VERSATILIS GLADIUS de quo Gen. 3. versu ult. exponitur in Glossis Biblicis MSS. Anonymi ex Bibl. Reg. *utrobique secans vel aptus ad versandum & tollendum cum Deus vellet.* Consule Interpretes.

VERSATIM, Vice versa. Constitutio Chlotarii Regis an. 560. c. 6. *Si judex aliquem contra legem injuste damnaverit, in nostri absentia ab Episcopis castigetur: ut quod perpere judicavit, Versatim melius discussione habita emendare procuret.*

¶ VERSCHAT. Vide supra in *Ghescot.*

VERSCHINGA. Notitia an. 1159. in Tabulario Monasterii S. Bertini: *Dabit Waltero de Ekas .... pro banuverc 4. sol. ... infra Kl. Maii, & Kal. Augusti 2. sol. pro expeditione, in festo S. Michaëlis 2. pro Verschingis, in festo O. SS. 5. sol. pro tessement, &c.* Videtur idem quod *Frischinga.* Vide in hac voce.

¶ VERSERIA, Aratio, actio terram *versandi.* Charta Roberti Laudun. Episc. ann. 1210. ex Tabul. S. Remigii Rem. *Postquam homines de Corbiniaco versaverunt terras illas, ... reddens hominibus Prioris impensas de Verseria.* Vide *Versana.*

¶ VERSETUS, Versiculus, Gall. *Verset*, non semel in vet. S. Juliani Brivat. Rituali MS. Vide *Versus.*

¶ VERSIBILIS, Mutabilis. Victorinus apud Baluz. tom. 4. Analect. pag. 164. *Versibiles enim qualitates & juxta hoc μὴ ὄντα.*

VERSIBILITAS, Mutabilitas, inconstantia. Utitur Eulogius Cordub. lib. 2. cap. 15. & in Epist. ad Alvarum, qua illi Memoriale Sanctorum mittit. [Joan. Sarisber. Policrat. lib. 2. cap. 22. *Quia nec ex mutabilitate rerum, nec ex temporis fuga, aut Versibilitate potest aliquid absconditum esse ab oculis ejus.*]

¶ VERSICANORUS, Poëta, ut mox *Versidicus.* Chron. Novalic. lib. 2. c. 7. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 704. *Famosissimus enim valde ubique fuisse refertur athleta ac fortis viribus, sicut de eo quidam sapiens Versicanorus scripsit, &c.*

VERSIDICUS, Poëta. *Versificus*, apud Fab. Victorinum in 1. Rhetoric. Ciceronis.

VERSIFICARE, Psalmos antiphonatim canere. Ordinarius Ecclesiæ Rotomagensis MS. in 4. feria majoris hebdomadæ: *Quo* (igne) *benedicto, redeant ad chorum Versificando: Dominus illuminatio mea, &c.*

¶ VERSIFICI PSALMI. Vide *Psalmi plebei* in *Psalmus*, col. 948.

¶ VERSILIS, Qui vertitur, qui redit. Hymnus vet. de S. Germano Autiss. *Sublime festum seculis, indicit annus Versilis, &c.* Occurrit apud Mart. Capellam lib. 4. pro eo qui facilis est ad vertendum.

¶ VERSIM, Adverso vultu, vel Alternis vicibus. Pontificale antiquissimum: *Scola vero forinsecus cum Episcopo stans totam psalmum cum antiphona Versim decantet.*

VERSIPELLO. Gloss. Gr. Lat. *Versipello*, χαμαιλέων. In Lat Gr. *Versipellio*, χαμαιλέων ἢ λυκάνθρωπος.

¶ 1. VERSORIUM, Instrumentum rusticum quo terra *versatur.* Statuta Castri Redaldi lib. 1. fol. 17. *Statuimus & ordinamus quod nulla bestia aratoria, plaustra, aratra vel Versoria, ligones ... possint vel debeant robari, deprædari vel pignorari, &c.*

¶ 2. VERSORIUM, à *verso*, id est, *Scopa.* Goclenii Lexicon Philosophicum.

¶ VERSUM, ἄχρις, in Gloss. Lat. Gr. in MSS. additur, *usque.*

VERSUS APERTIONIS, in Regula Magistri c. 44. Psalm. *Domine, labia mea aperies, &c.* Amalarius lib. 3. de Eccl. Offic. c. 9. *In nocturnali officio dicimus primo, Domine, labia mea aperies, &c. Deinde sequitur Gloria.*

VERSUS CLUSOR, qui dici solet in clausula Officii Ecclesiastici, qualis hodie: *Benedicamus Domino*, in eadem Regula Magistri cap. 57.

¶ VERSUS, nude dicitur Gratiarum actio post mensam, in Vita S. Odonis sæc. 5. Bened. p. 193. *Finis lectionis eum revocaveras ab excessu .... Versu dicto pro negligentia satisfacturus abbati, &c.*

VERSUM PERDERE dicebantur Monachi, cum ad Refectorium tardius venerant, primusque aut secundus vel tertius orationis versus jam dictus esset, in libro Usuum Ordinis Cisterciensis c. 109. 116. in Institutionibus Rainardi Abbatis Cisterciensis

c.63.in Instit. Capituli General. ejusdem Ordinis, distinct. 6. c. 6. dist. 14. c. 13. quo casu pœnitentiæ seu *venia* obnoxiæ erat. De *versu refectionis*, agit idem liber Usuum Cisterc. c. 121.

VERSARIUS, Liber Ecclesiasticus, continens *Versus*, qui canuntur in Ecclesia. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 10. Kal. Aug. *Dedit nobis .... psalterium cum hymnis, duos troperios, duos versarios, &c.*

¶ VERSUS. Constitut. 2. Justiniani de confirm. Digest. *In centum quinquaginta pene millia Versuum totum opus consummantes & in septem partes eos digessimus.* Ubi *versus* membra orationis integra sive periodos Duarenus intelligit: alii cum Contio lineas interpretantur.

¶ VERSUS. Prologus Defensoris Mon. in lib. Scintillar. apud Mabill. to. 2. Annal. p. 704. col. 2. *Sicut naviganti portus, ita & mihi Versus fuit optabilis.* Operis conclusio indicatur, nisi me fallo: usus quippe erat opera versu aliquo concludere.

¶ VERSUS, pro Adversus. Chron. S. Petri Vivi apud Acher. to. 2. Spicil. p. 753. *Invenerunt eum* (Regem Franciæ) *variis militiæ bellis implicitum, scilicet Versus Regem Anglorum, &c.*

¶ VERSUTUS, *Perversus*, δυσγραμμένος, in Gloss. Gr. Lat. ubi Lat. Gr. MSS. habent *Perversor*.

¶ VERTAGUS, Canis species. Vide supra in *Canis velsris*, col. 163.

¶ VERTARPES, Morbi genus. Epist. an. 1221. de Mirac. S. Hugonis Abbat. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 888. *Lætitia mulier jurata dixit, quod cum morbo qui dicitur Vertarpes miserabiliter laboraret, ad tactum manus domni Hugonis abbatis Bonarumvallium, apud Viennam per Dei gratiam est sanata.* Vide *Vermis-canis*.

VERTEBOLUM, VERTUOLUM. Pactus legis Salicæ tit. 27. §. 14. *Si quis statuam, aut tremalum, vel Vertebolum de flumine furaverit, &c.* Lex Salica tit. 29. §. 32. habet *Vertuolum*, [in edit. Baluzii *Vertivolum.*] Ubi interpretes genus retis esse aiunt, quod Normanni nostri *Verrueil*, Latini *Verriculum* vocant: alii instrumentum, quod volvendo *vertitur*, ad hauriendum aliquid. Vide *Vertibulum*, [& *Vervilium.*]

¶ VERTELLUM, vel VERTELLUS, f. Anfractus, Gall. *Détour.* Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Et à S. Gabrielle usque ad Vertellum de Magnella, ... & à dicto Vertello de Magnella protendebatur &c.* Leg. forte *Verceillum.* Vide in hac voce.

VERTENARIUM. Charta Thomæ Regis Manniæ an. 1055. in Monast. Anglic. to. 1. p. 718. *Cum piscariis, braciniis, consuetudinibus, ancoragiis & Vertenariis.*

¶ VERTERE, Mutare. Domesdei tit. *Wirecestre: Quando moneta Vertebatur, quisque monetarius dabat 20. solidos ad Londinum, pro cuneis monetæ accipiendis. Vertir & tourner en autre obeïssance*, in Litteris an. 1372. to. 5. Ordinat. pag. 565.

¶ VERTENTES CAUSÆ, Quæ reapse coram judicibus agitantur. Libertat. villæ de Podio-Mirolii an. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 313. *Concedimus tenore presentium, de gratia speciali, quod ... causas coram dictis bajulo, consulibus aut quatuor probis, aut aliqua curia eorumdem, inceptas & Vertentes, ad se advocare nequeant.*

¶ VERTEVELLA. Vide mox *Vertibella*.

VERTIBELLA, *Forfex medicinalis.* Ita Glossæ MSS. ad hunc locum Alexandri Iatrosophistæ lib. 1. Passionum: *Ex mulsa lavari bonum est, quando molesti humores in aure surrexerunt, & exit sæpius quod incidit, & iatrolabon i. Vertibella facile trahitur.*

VERTEVELLA. Ebrardus Betun. in Græcismo c.12.

Est vectis ferrum longum pariterque rotundum,
Ostia quo firmo, dictum sit à Veho verbo:
At Vertevellas quadam foramina dicas,
Quod vertuntur in his vectes quocunque feruntur.

Gesta Consulum Andegav. cap. 3. n. 26. *Fecit præterea aliam absidam .... cum ostio fusili, quod gunfis & Vertevellis, & quatuor clavibus firmabatur.*

☞ Hæc excerpta ex Heberno in Mirac. S. Martini apud Baluz. to. 7. Miscell. p. 169. paulo aliter leguntur: *Gumphiis, & Virtevellis, & quatuor clavibus firmabatur.*

VERTICULA, *cardines*, Papiæ. *Verticulum & verticillum*, σπόνδυλον, & σφόνδυλος, in Gloss. Gr. Lat.

¶ VERTIBILIS, Mutabilis, animo inconstans. Guibertus in Vita sua lib. 1. c. 2. *Quamvis momentanea pulcritudo sit sanguinum instabilitate Vertibilis.* Breviarium Hist. Pisanæ apud Murator. to. 6. col. 185. *Recte quidem Versilienses dicti sunt quasi Vertibiles: omnia enim vertunt & pervertunt.*

¶ VERTIBILIS EQUUS, Cursor, stradiodromus equus, apud eumd. Murator. tom. 2. pag. 429. col. 2. Vide *Campitor*.

¶ VERTIBILITAS LINGUÆ, Mobilitas, Gall. *Volubilité.* Epistola Johannis de Monsterolio apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1420. *Non adeo feroces sumus, ut quæ sit in disputando libertas ignoremus, aut linguæ Vertibilitati non noverimus indulgere.*

VERTIBULUM, Idem quod *Vertebra*, *vel* est *instrumentum, cum quo carbones vertuntur in fornace.* Ugutio. Gloss. Lat. Gall. *Vertibulum, Roüable de fornaise.* Stephanus Episcopus Redonensis in Vita S. Guillelmi Firmati n. 16. *Tunc subito latrunculus veste nudatus propria, sinistra tunicam, & dextra tenens Vertibulum, ad pedes Firmati provolvitur.* Supra *baculum* appellavit: *Extractam, qua induebatur, tunicam baculo superposuit.* [Pro vertebrarum compage occurrit in Mirac. S. Apri apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1033. *Nam & Vertibulorum compages immensum dedere crepitum in restaurando suis locis.*]

VERTICALE. Glossæ divinæ Hist. MSS. *Cytharim*, [Cidarim] i. *thyara*, *Verticale*.

¶ VERTICILLUM. Vide in *Vertibella*.

¶ VERTICINARI. Gloss. Gr. Lat. σκοτεῦμαι: *Verticinor, tenebresco.* Vide *Vertiginare*.

¶ VERTICULA, VERTICULUM. Vide in *Vertibella*.

¶ VERTIGALIS, & VERTIGINALIS BALEA, Quæ in orbem *vertitur*, & movetur. Vide *Balea*.

¶ VERTIGILENSIS, Trecorensis, Gall. *de Treguier*: Trecorium quondam *Vorganium* est appellatum. Charta Theobaldi Comitis Blesens. ann. 1186. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 627. *Cum in basilicam S. Launomari convenissemus Vertigilensis Episcopus & ego Aalyps Comitissa, &c.*

¶ VERTIGINALIS. Vide *Vertigalis*.

VERTIGINARE, Circumvertere, apud Tertullianum de Pallio c. 3. [Vide *Vertiginari.*]

¶ VERTIGINOSUS, Vertigine laborans, apud Plinium lib. 23. c. 2. Occurrit præterea apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 317. & alios.

¶ VERTIVOLUM. Vide *Vertebolum*.

¶ VERTOLENUM, Instrumentum piscatorium, Provincialibus *Vertoulen*, quod *Nasse* exponitur in Dictionario Provinciali. Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Requisitus cui de Arelate*

late deffenderunt prædictum stagnum, dixit quod Joanni Arquimbaudo quem pignoraverunt de retibus suis & Vertolenis. Requisitus quot retia abstulerunt ei, dixit quod quatuor sagittas retium & tres duodenas Vercelenorum. Vide *Vertebolum.*

¶ VERTON. Vide in *Ferto.*

¶ VERTONICA, κεστὸς, in Gloss. Lat. Gr. Salmasius, cui accedit Rigaltius ad Onosandrum emendat, *ven. tunica*, id est *Veneris tunica*: nisi, inquit idem Rigaltius, legendum sit *Vettonica*, κεστρὸς, de qua herba ac voce egit Antonius Musa. Hæc in Castigat. Gloss.

VERTRAGUS, VERTRAHA, Canis species. Vide *Canis Veltris*, col. 163.

VERTUOLUM. Vide in *Vertebolum.*

¶ VERTUOSUS, Virtute præditus. Oratio habita an. 1471. apud Acher. to. 9. Spicil. pag. 329. *Et si hominum Vertuosior in conspectu Christi Vicarii, Ecclesiæ Principis, tantique cœtus venerabilium ac reverend. Patrum affari pertimescat.* Vide *Virtuosus.*

VERU, Stipes instar subulæ præacutus. Vetus Inscriptio p. 61. HAEC AREA INTRA HANC DEFINITIONEM CIPPORUM CLAUSA VIRUBUS. Charta Chrodogangi Episcopi Metensis, apud Meurissium p. 169. *Cum palis molendinariis & Verubus, &c.* Est etiam

VERU, Armorum species. Apud Smaragdum in Grammatica MS. *Veru*, in Glossa superlineari, exponitur *sagitta*. Will. Brito l. 11. Philippid. pag. 232.

> *Mox hastas hastata manus configit in illum,*
> *Quorum cuspis erat longa, & subulæ instar acuta,*
> *Et nonnulla velut Verubus dentata recurvis,*
> *Cuspidis in medio uncos emittit acutos.*

Infra:

> *Hic Verubus, cultris alter subularibus, arctat*
> *Scrutatur thorace vias.*

Ubi idem videtur *veru*, quod βερῦτα, in Gloss. Gr. Lat. βερῦτα, εἶδος ἀκοντίου, *Cum amentum*, ubi forte leg. *cum amento.* Βερῦτλαι, ῥιπτάρια dicuntur Leoni & Mauricio in Tacticis, locis à Rigaltio indicatis in Gloss. Jo. de Janua: *Verutus, quoddam genus pili.* Papias: *Veruti, gens, ubi ferrum est solidum & productum, dicti, quod verubus pugnent.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Verutatus, armez de hastes.*] Ammianus lib. 19. *Retectisque gladiis & Verutis.* *Veretioni*, Italis. [Vide *Veretonus.*] Joan. Villaneus lib. 12. c. 66. *Cominciarono à saettare con loro Verettoni.* Ita eod. libro c. 19. 20. *Virattoni*, in Chronico Petri IV. Regis Arag. lib. 6. c. 4. *Viretons*; Scriptoribus nostratibus, quibus & *Broches* dicuntur. Guill. *Guiart* an. 1213.

> *Si con François vont ordenant*
> *Leur bataille en un tenant,*
> *Garnis d'espées & de Broches.*

Chron. Bertrandi Guesclini:

> *De leurs Broches de fer se vont entracoulant.*

Infra:

> *De sa broche de fer li a trois coups donnez.*

Raimundus Montanerius in Chron. Regum Aragon. c. 221. *Et ab una broxa que tenia, dona li be 13. colps.*

Brochiis instructa fuisse scuta militaria docent Assisiæ Hierosol. MSS. c. 95. ubi de Armis Militis, qui duello decertat: *Et en l'escu doit avoir deus broches de fer tout enmi l'escu, & l'autre au pié de soute, & doivent estre de tel grosse come il vodront, & de tel longour jusque à un pié, & neent plus, & entour l'escu tant de broches com ils vodront, agues, ou rasours: Et le cheval doit estre couvert de couverture de fer, &*

avoir une testiere de fer, & enmi la testiere une broche de fer, telle comme celle de l'escu.

VERUDATUS, Veru transverso obfirmatus, clausus, Gallis, *Verouille.* S. Augustinus Quæst. 23. super libr. Judic. *Proinde aut alia clavis allata est, aut tale clausuræ genus fuit, quod sine clavi posset claudi, nec sine clave aperiri. Nam sunt quædam talia, sicut ea, quæ Verudata dicuntur.* Malim *Veruata*, [vel *Veruclata*, ut ex MSS. restitutum est in ult. edit. Vide *Verutatus* & *Vera* 1.]

¶ VERVECARIUS PASTOR, *Vervecum* seu ovium custos. Charta S. Irminæ an. circ. 698. apud Miræum to. 1. pag. 243. col. 2. *Itemque dono ... pastores vaccarios, porcarios, Vervecarios, cum gregibus suis.* Vide in *Berbix* 1.

¶ VERUHIA, Salicetum, ut videtur. Gall. *Saussaie.* Charta Comitatus Marchiæ an. 1406. *Cum omnibus & singulis ipsius mansi .... nemoribus, arboribus, Veruchiis, contortiis, &c.* Terrarium Apchonii an. 1511. *Plus unam saulıam, sive Verube simul contiguis, &c.*

¶ VERVICARIUS, ut *Vervecarius*, in Chron. Novalic. apud Murator. t. 2. part. 2. c. 1. 744. V. *Berbix* 1.

¶ VERVICUNE, Retis species, idem quod *Vervilium.* Charta an. 1119. ex Tabul. Partiniac. apud Stephanot. to. 2. Antiq. Pictav. MSS. pag. 499. *Donavimus etiam & concessimus prædictis monachis piscationem aquæ Thoerii ... vare & pirverie atque Vervicune.* Vide *Vertebolum.*

VERVILIUM, Retis species, instrumentum piscatorium, [Gall. *Verveux.*] Charta an. 1075. ex Tabular. Monaster. S. Quintini in Insula fol. 13. v. *In possessione vel quasi amovendi & deponendi Vervilia ad alas, & alia magna ingenia à dicto ponte Terrasceno, &c.* Infra: *Cum Verviliis ad alas, &c.* Rursum: *Ad communes nassas a foire; ad Vervilia retenda, & ad saccum tantummodo piscari poterunt.* Occurrit præterea pag. 15. & 16. ubi ejusmodi rete sic describitur: *Quod dicta Vervilia quibus piscari licet & licebit, non habeant in corpore ultra 50. maculas ad maculam Regis, & 60. maculas in collo: maculas autem colli Vervilii minores facere poterunt insulani, quam sit mensura Regis, dum tamen dictum collum Vervilii ultra 16. vias macularum non contineat.* [Charta an. 1315. ibid. fol. 18. v°. *Ont fait prendre & emporter aucuns Verviex & engiens plusieurs à poissons ès yaux des Religieux d'Isle.* Alia an. 1428. ex Chartul. Latiniac. fol. 208. v. *Sans ce que nul y puisse ne doye aller tendre, ne pescher, soit à cage ou Verveux, ne à quelque autre angin que ce soit.* Vide *Vertebolum.*]

☞ Aliud est quod *Vervelle* vocat Stephanus *de la Fontaine* Argentarius Regius in Computo an. 1350. *Pour 13. Vervelles d'argent dorées & esmaillées des armes de France pour les faucons du Roy.* Annulus est ad pedem accipitris alligandus, cui insculptum est scutum gentilitium ejus cujus est accipiter. Vide *Bacinetum.*

VERVISA, Panni genus, alias *Plankets* dictum, anno 1. Ricardi III. Reg. cap. 8. Cowell. & Spelm.

¶ VERUIT, Veritus est. Offic. Mozarab. de S. Pelagio to. 5. Jun. p. 216. *Pro quo nec mori timuit, nec decollari Veruit.*

¶ VERULA, diminut. à Veru, Cochlea minor, Gall. *Vis.* Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Item caput sancti Symeonis, ... quod caput habet unam coquciam desuper firmatam cum una Verula esmailliata.* Aliud Gallicum ejusd. S. Capellæ: *Item le chief S. Symeon, ... & a une coquffe d'argent sur la teste fermant à une Viz esmaillée.* Vide *Vicella.*

¶ VERUM, pro Æquum. Acta purgat. Cæciliani apud Baluz. to. 2. Miscell. p. 96. *Non est Verum ut pater castiget filium contra veritatem, &c.* Vide Baluzii notas ibid. p. 487.

¶ VERUNDUM, Rete. Vide *Sagena* 1.

¶ VERUTATUS, *Veru circumcisus*, in Glossario Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 200. ex Baldrici Hist. Palæst. Vide *Verudatus*.

¶ VERUTIUS, Mus Ponticus. Conc. Senon. an. 1480. apud Acher. to. 5. Spicil. p. 626. *Neque foderaturas statui suo non congruentes & maxime minutos Verutios.*

¶ VERUTUM, Veru, Gall. *Broche*. Inventar. an. 1379. ex Schedis Cl. V. *Lancelot*: *Item duo Veruta ferrea cum pedibus.*

¶ VESANIOR, pro Ignobilior, Gr. ἀσημότερος, apud ver. S. Irenæi Interpr. lib. 1. c. 5. num. 4.

¶ VESCARIUM. Vita Calixti II. PP. apud Murator. to. 3. p. 420. col. 2. *Ædificavit duas cameras contiguas, cum toto Vescario, quod sub eis fieri fecerat.* f. *Vestiarium*.

¶ VESCES, ἐκλιγόσιτος, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Vescus*, ut in Gloss. Gr. Lat. Vide *Vesculentus*.

¶ VESCHERIA. Ottoboni Annal. Genuens. ad an. 1181. apud Murator. to. 6. col. 356. *Gualterius de Moach admiratus Guilielmi Regis Siciliæ cum maximo stolo de galeis & Vescheriis plurimis cum militibus venit in portum Januæ.* Ubi Codex alter habet, *Usceriis*, ut observat Muratorius: at legendum existimo *Usseriis*, quo significantur naves, quibus equi transvehuntur. Vide *Husseriam*.

¶ VESCILIÆ, χαῖται φρυγός, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius ex Charisio emendat: *Quisquiliæ*, χαῖται φρυγανῶν.

¶ VESCOMTESSA, Gall. *Vicomtesse*, Vicecomitissa, in Charta an. 1212. ex Tabul. S. Martialis Lemovic.

VESCULENTUS, *Deliciis & escis plenus, vel vescis*; *Vesculentia, deliciarum vel vescorum copia.* Ugutio. Catholicon parvum: *Vesculentia, Abondance de viandes.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vesculentia, Habundance de delices en viandes. Vescus, manjables ou delicieux à mangier.*] Jo. de Janua. *Vescus, comestibilis, vel ad vescendum habilis, vel vescibilis. Vel vescus, deliciosus: unde vesculus, &c.* Vide Festum, &c.

¶ VESDUM, Glastum, ut videtur, idem quod *Guaisdium*. Tabul. S. Audoeni Rotomag. inter Probat. Hist. Ebroic. p. 9. *Universas decimas lini, canabi, tertiam partem Vesdi, lanæ, agnorum, omniumque minutarum decimarum obventiones universas.* Vide infra *Wesdia*.

¶ VESMETUM, pro *Vesinatum*, vel *Visnetum*. Vide in *Vicinus*. Leg. Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 248. *Si vero pars adversa hanc dilationem esse factam fraudulenter noverit, inquisicio fieri debet de puerperio per homines de Vesmeto, & partus ad visionem multis demonstrari.* *Vesineté*, in Bestiario MS. ubi de Panthera:

Dont ist une tant bonne odour
De sa bonce, pour verité,
Qu'en toute la Vesineté
N'a nule beste qui se tiengne
Qui maintenant à li ne viengne.

VESO, Felis seu cati species, nostris vulgo *Putois*. Petrus Venerabil. in Statutis Ord. Cluniac. c. 17. *Ad coopertoria facienda solummodo, sicut hoc magis placuerit, Putosiorum: & juxta aliorum linguam, Vesonum pellibus utantur.*

¶ VESONA, Suessio, *Soissons*, dicitur Paschasio Radberto in Inscriptione libri de Partu B. M. V. quem *venerabilis matronæ Christi, una cum Christi virginibus Vesona monastice degentibus* nuncupavit. Quod vocabulum non errore amanuensis scriptum esse probat Mabillonius sæc. 4. Bened. part. 1. p. 131. cum ex Codicibus MSS. tum ex tribus locis Expositionis psalmi 44. ejusdem Radberti in quibus reperitur; maxime vero quod Ptolemæus *Vesones* & Strabo *Vesiones* appellant Suessionenses. Consule Mabillonium loco laudato.

VESPA. Gregor. Turon. de Vitis Patr. c. 10. *Examen mirabilium atque sævarum muscarum, quas vulgo Vespas vocant, reperit.* Atqui vox Latinis cognita: Plinio præsertim lib. 11. c. 21. à quo describitur, sed videtur expressisse vocem vulgarem *Wespe*, uti Germani efferunt, nos *Guespe*. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vespa, une mousche qui naist de charoigne d'asnes.* Arelatensibus, teste Præs. *de Mazaugues*: *Vespices* & *Vespiatres* nuncupantur, qui spinas, dumos aliaque ejusmodi evellunt, vocis origine mihi incomperta.]

VESPETUM, Locus, ubi vespæ abundant. Joan. de Janua.

¶ VESPER PRIOR, Pervigilium. Carmen apud Mabill. to. 4. Annal. Bened. p. 287. laudatum, ubi de Notkeri obitu:

Vespere natalis Petri petit astra priore.

VESPERÆ, Una ex *horis* Ecclesiasticis, quæ sub vesperam dicitur, quam eamdem esse cum *Lucernario* volunt viri docti. Ugutio: *Hæ vesperæ, significat id temporis, in quo pulsatur illud officium: hi vesperi, ipsum officium. Vesperi siquidem cantantur: sed vesperæ pulsantur. Quidam tamen non distinguunt inter vesperas & vesperos, quantum ad officium.* [Cæremon. MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Alia erunt de omnibus sanctis usque ad Vesperos.* Infra: *Et post Vesperos fit commemoratio de octava S. Martini.*] S. Hilarius Massiliensis in Vita S. Honorati Arelat. *Has igitur adhortatione completa, jubet congregationem mœstam sacrificium Vespertinæ laudationis offerre, & cibum consuetudinaria refectione persistere.* De *Vesperis*, seu officio Ecclesiastico ita appellato, vide Durandum l. 5. c. 9. ex recentioribus vero Garsiam Loaysam in Notis ad Concil. Tolet. I. c. 9. & in Emeritense can. 2. Marcellum Francolinum de Horis Canonic. cap. 12. 17. Gazæum ad Cassian. lib. 3. cap. 3. Hugonem Menardum ad Concordiam Regul. ad cap. 24. §. 2. Haeftenum lib. 7. Disqu. Monastic. tr. 7. disq. 4. &c. Card. Bona de Psalmodia c. 10. &c.

VESPERTINALES, Horæ scilicet. Concilium Aquisgran. II. cap. 2. can. 9. *Vespertinales quoque in vigilia Paschæ melius celebranda sunt propter lætitiam Resurrectionis Domini, quam dimittenda.* [*Vespertinalis Synaxis*, in Ordine Romano, apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 109.]

¶ VESPERALIS. Charta an. 1157. apud Thomasser. in Biturig. pag. 700. *Promitto enim per fidem meam, quod contra promissa vel aliquod promissorum per me Vesperalium non veniam in futurum.* Manifestus error, pro *vel per alium*.

¶ VESPERATUS, Ad vesperam perductus. Acta SS. to. 7. Maii p. 398. *Confestim pluvia apertis nubibus de cœlo descendentes, ingruunt sæpe, Vesperato festo. Die jam Vesperato*, apud Solin. cap. 16. *Vesperare, Avesprir*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vesperare*, ἑσπερίζειν, in Gloss. Lat. Græc.

¶ VESPERI. Vide in *Vespera*.

VESPERIA, Ultimus, uti vocant, actus in Universitatibus ad consequendam *Doctoris* dignitatem,

seu *Disputatio*, quæ à Baccalario fit pridie quam *Birreto* doctorali donetur, in qua disputant tres Doctores cum eodem Baccalario. Nicolaus Trivettus in Chron. an. 1282. *Post disputationem, quæ Vesperiæ appellantur.* Statuta Facultatis Theologicæ in Academia Viennensi in Austria tit. 56. *Post hac Vesperiæ Licentiati secundum modum Parisiis consuetum, quem hic recipimus, sic fiant: quod per aliquot dies, anto scilicet decem vel circa, Licentiatus Vesperiandus in cappa vadit una cum bedellis per domos omnium Magistrorum, & Baccalariorum formatorum, portando eis titulum quæstionum quatuor, quarum duæ disputandæ sunt in Vesperiis, & duæ in aula, &c.* [Statuta Academiæ Parif. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 382. *Item quando unus bachalarius in Theologia habet Vesperias suas, &c.* Consuet. ejusdem per Robert. Goulet fol. 8. *Theologi itaque licentiati secundum licentiæ ordinem post celebratas in suis scholis Vesperias, quilibet seorsum doctoratus dignitatem rotundumque magisterii birretum in aula domini Parisiensis Episcopi ... suscipit.*]

¶ VESPERIANDUS. Vide in *Vesperia.*

¶ VESPERTILIO, *Serotinus.* Gloss. Isid. *Vespertilio*, νυκτερίς, in Gloss. Lat. Gr.

¶ VESPERTINALIS. Vide in *Vespera.*

VESPERUGO, Vesper, tenebræ vespertinæ. [Gloss. Lat. Gr. *Vesperugo*, ἕσπερος.] Vita S. Hugonis Episcopi Heduensis apud Mabill. sæc. 5. Bened. p. 99. *Continua illa brumalis aeris coagulatio ... ita diversas in partes dispersa liquefiebat, ut nec vestigium alicujus obnubilati Vesperuginis appareret.*

¶ VESPETUM. Vide in *Vespa.*

¶ VESPILIO, Grassator nocturnus, in Mirac. S. Cuneræ to. 2. Jun p. 564. *Fuit captivatus a raptoribus, maleficis, Vespilionibus & captivus ab eisdem ductus in quamdam silvam.* Pro militum specie occurrit in Chron. Astensi apud Murator. to. 11. col. 264. *Quidam Regis Vespiliones, sive soldati, de Ast exeuntes iverunt ad Sassellum, & villam intrantes bonis omnibus spoliaverunt.*

¶ VISPELLO, Eadem notione, apud Rigordum to. 5. Duchesn. p. 51. *Romipetas faciebat* (Otto Imperator) *à suis Vispilionibus, quos in castris posuerat, spoliari.* Ibidem p. 56. *Transibant Vispiliones per Ligerim fluvium.* Unde pro *Vispillorum* legendum censeo *Vispilionum* in Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 178. *Eodem anno* (1389.) *missus est cum armata manu dom. Mowbray comes Nottingham mariscallus, ut Scotorum irruptionibus se apponeret. Sed quia non erat par tantis exercitibus nihil egit, quippe qui non ultra 500. lanceas secum duxit contra tot millia Vispillorum.* Vocis origo aperitur infra in *Vispilio* suo ordine.

VESSEIL. Joannes in Archithrenio lib. 2. cap. 10. *De potu superfluo:*

Ergo vagante cypho distincto gutture Vesseil
Ingeminant Vesseil, labor est plus perdere vini
Quam sitis, &c.

Ubi ad marginem scriptum *Wetseil*; forte ex alio exemplari, quæ quidem ferri potest lectio, qua Gallicum *Versez* exprimitur, i. *funde merum.* Alias *Vesseil*, vas sonat, quasi dicatur, *vas* seu scyphum affer, ut bibam. Idem Scriptor lib. 7. c. 1.

.... Nec sentit hydropicus unde
Congestos calices, nisi fosso vase, bibendi
Continuetur iter, &c.

¶ VESSELLA, Vasa, vasarium, supellex. Charta an. 1342. inter Probat. Hist. Sangerm. p. 574. col. 1. *Primo omnes oblationes factas in auro, in moneta aut in Vessella de auro, aut in massa aut in jocalibus, &c.* Occurrit rursum infra. Vide *Vassella.*

Tom. VI.

¶ VESSELLAMENTUM, Eadem notione. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. ann. 1338. apud Rymer. to. 5. p. 60. *Diversa Vessellamenta, ... unum calicem argenti, unum calicem auri, ... quæ quidem Vessellamenta & alia jocalia, &c.* Occurrit præterea in Litteris Ricardi II. an. 1398. apud eumdem to. 8. p. 63. Charta an. 1296. ex Chartul. 23. Corb. *Se aucuns bailloit en garde deniers, joiaux, Vessellement, &c. Que nulle Vessellemente d'argent blanche, &c.* in Statuto Philippi VI. Reg. Franc. an. 1332. tom. 2. Ordinationum pag. 86. Vide in *Vassela.*

¶ VESSELLUM, Pari intellectu, in Litteris Henrici IV. Reg. Angl. an. 1411. ibid. p. 709. *Præstita & recepta druariorum, jocalium, & Vessellorum quorumcumque, &c.* Vide *Vexelamentum.*

¶ VESSIDA. Computus ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 275. *Pro uno baculo de ebore & Vessidis parvis sex, taren.* III. *gran.* XVI. Forte pro *Bossida*, globulus, Gall. *Boulette*, ut paulo ante legitur.

¶ VESSILLUM, pro Vexillum, in eodem Comput. pag. 276. *Pro vagina lanceæ Domini ad apportandum Vessillum ante Dominum & pro uno laqueo de seta pro ipso Vessillo, taren.* I. *gran.* XIV.

VESTARARIUS, Idem qui *Vestiarius*; qui vestium vel thesauri curam habet. Apud Anastasium p. 99. Pandulus *vestiarius*, Desiderii Longob. Reg. in aliis codd. *Vestararius* nuncupatur. *Vestar.* rius summi Pontificis apud eumdem in S. Hadriano pag. 514. & in Leone III. p. 121. ubi alii codd. habent *vestiarius*. [*Sergius presbyter & Vestararius* ejusdem Hadriani PP. apud Baluz. tom. 7. Miscell. p. 122.] *Vestararius Ravennæ*, apud Guill. Bibliothecar. p. 214. *Cæsarius filius Pipini potentissimi Vestararii*, in Epistola 7. Joannis VIII. PP. ex iis, quas edidit Sismondus. [*Ravennæ Vestararius*, cui ejusdem civitatis claves commissæ erant, memoratur in fragmento Epistolæ ejusdem Papæ apud Baluz. to. 5. Miscell. pag. 489.] *Georgius Vestararius*, in Actis Conc. Pontigon. an. 878. c. 8. Exstat apud Perardum Epistola Abbatis S. Benigni inscripta *Illustri sacri Palatii Vestarario, primo Senatori, nec non unico Romanorum Duci.* Occurrunt *Vestararii* Ecclesiastici, seu qui *vestiarii* Ecclesiarum curam habebant, apud Ughellum to. 7. Italiæ sacræ pag. 610. to. 8. p. 209. 210. Adde præterea Chronicon S. Sophiæ Benevent. pag. 625. 638. 641. Petrum Diacon. lib. 4. Chron. Casin. cap. 108. 120. & Angelum à Nuce ad eumdem Scriptorem cap. 68. Vide *Vestiarius.*

¶ VESTARSARUS, pro *Vestararius*, apud Anastas. Biblioth. in Stephano IV. PP. tom. 3. Murator. pag. 190. col. 2.

¶ VESTERARIA, Quæ vestium vel thesauri curam habet. Agnelli Pontif. apud Murator. to. 2. pag. 124. *Vir autem in illis diebus in ipso erat Regis palatio fortis nomine Helmegis, qui Vesteraria Reginæ concubitu fruebatur: quem Regina accersitum hortabatur ut Regem extingueret ... Quo excogitato consilio vocavit Vesterariam suam, & ait ad eam, &c.* Plures ibi. Vide *Vestiarita*, & *Vestiarius.*

VESTI, ex Gr. Βέστης, Dignitas Palatina apud Imperatores Byzantinos. Lupus Protospata in Chron. an. 1051. *Descendit Argyrus Magister, Vesti, & Dux Italiæ.* Charta vetus apud Ughellum tom. 7. Ital. sacræ p. 393. *Nos Joannes Domini gratia Dux, & Imperialis Patritius, Antyphatus, Vesti.* Iis præerant Βεστάρχαι, quorum dignitas illustris fuit. Ho-

Digitized by Google

rum meminit Joannes Euchaitarum Episcopus p. 30. Bryennius lib. 1. n. 14. Scylitzes, Zonaras, & alii locis indicatis in Notis ad eumdem Bryennium. [Vide *Vasli.*]

¶ 1. VESTIA, Hispanis pro Bestia. Vide supra in *Barrium.*

¶ 2. VESTIA, ἱςία, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Vesta.*

¶ VESTIÆ, *Balba.* Gloss. Isid. Emendant viri docti, *Vestes, barba*; ex Virgilii Interpretibus ad Æneid. 8.

Aurea cæsaries illis, atque aurea vestis.

Ubi Servius: *Aurea vestis, hoc est barba, unde contra investes dicuntur imberbes.* Vide *Vesticeps.*

¶ VESTIARIA. Vide *Vestiarium* & *Vestiarius.*

VESTIARITÆ, Nobiles aulici, qui circa *Vestiarium* Principis versabantur. Lexicon MS. Reg. cod. 2062. Χοσβαίτης, ὁ Βεςιαρίτης. Willel. Tyrius lib. 20. c. 26. *Sed & suis nihilominus non longe ab eodem Palatio honesta simul & commoda fecit hospitia præparari: ubi etiam sicut prius, impensas non solum necessarias & voluptarias superefluentes Vestiarita, & hi, quibus id officii deputatum erat, magnifice & superabundanter non cessabant ministrare.* Vide quæ de *Vestiaritis* annotamus ad Alexiadem pag. 285. [& Gloss. med. Græcit. in v. Βεςης.]

VESTIARIUM, *Erogatio vestium*, in Gloss. Lat. MS. Reg. cod. 1013. in Glossis Isidori, *Erogatorium.*

VESTIARIUM, Locus, in quo asservantur vestes: Ἱματοφυλάκιον, in Gloss. Gr. Lat. Lexic. Gr. MS. Reg. cod. 2062. Βεςιάριον, παρὰ Ῥωμαίοις τόπος ἔνθα ἡ ἀναγκαῖα ἀπόκειται ἐσθής. Kero Monac. *Vestiario, wahthhuse*, i. domus vestium. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vestiarium, Vestiaire.*] Vide Pancirolum ad Notitiam Imperii Oriental. c. 81.

VESTIARIUM, Locus, ubi non modo vestes asservantur, sed etiam cimelia, atque adeo thesaurus & pecuniæ. Hesychius: Βεςιάριον, τόπος ἐν ᾧ τὰ χρήματα τίθηνται καὶ τὰ ἱμάτια τοῦ κοινοῦ. Bulla Joannis III. PP. apud Baronium an. 559. n. 5. *Insuper ex sacro nostro Vestiario hæc donaria contulimus: videlicet crucem unam auream pensantem libras sex, calicem unum aureum pensantem libras duas, duos argenteos pensantes libras quatuor, vestes quoque sericas cum gemmis albis, & auro contextas quatuor, &c.* Gregorius M. lib. 2. Ind. 11. Epist. 35. *Admone, ut Vestiarium omne Episcopi sui sciant deferendum, & quantum præviderint secum argentum adducant, &c.* Joan. Diacon. lib. 1. Vitæ ejusdem Gregorii M. c. 10. *Cui liberalissimus pater, accersito Vestiario, alia sex numismata dari præcipiens, cognovit in Vestiario nihil numismatum, unde posset consolari naufragum, remansisse.* Apud Anastasium Leo III. PP. *in Vestiario Patriarchii* dicitur à parva ætate fuisse *nutritus & educatus.* Guillelmus Biblioth. in Stephano VI. *Deinde cum venerabilibus Episcopis & Augustali Legato, per omnia sacri Palatii perrexit Vestiaria, quæ in tantum devastata reperit, ut de sacratis vasis, quibus mensas tenere festis diebus Pontifices consueverant, paucissima invenirentur: de reliquis vero opibus nihil omnino.* Eginhardus in Vita Caroli Mag. sub finem: *Quicquid in camera atque Vestiario ejus fuisset inventum, &c.* Will. Tyrius lib. 2. c. 15. *Et Imperialibus Vestiariis oblata sunt prædicto viro munera in auro, vestibus, vasis, & pretiosis lapidibus tam pretio quam dignitate incomparabilia.* Adde lib. 18. c. 18. lib. 20. c. 12. Charta Boëmundi II. Principis Antioch. apud Ughellum tom. 9. p. 174. *Primum quidem indignationem nostram se incursurum, deinde vero 50. libras auri Vestiario & cameræ nostræ ..... noverit se soluturum.* Adde Chronicon Casinense lib. 1. cap. 28. lib. 4. c. 61. Anastasium in Vitis PP. pag 47. &c.

VESTIARIUM, Vestis ipsa, vel vestis genus. Concilium Budense an. 1279. c. 61. *Omnes in eodem Monasterio vel regulari Canonica, & sub eadem professione morantes indifferenter uno & eodem Vestiario induantur.*

¶ VESTIARIUM, Certa pecuniæ alteriusve rei pensio quæ ad vestes emendas erogabatur, Quicquid ad vestes pertinet. Charta ann. 1136. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 96. *Duæ portiones decimationis ad Vestiarium fratrum nostrorum pertinebunt.* Tabul. Bituric. *Præterea concedimus in Vestiaria & calceatia fratrum monachorum, sicut fuerat olim, omnes feras annuales mercati.* Charta de Aquariatu de Talmundo ann. 1366. *Et non tenebitur dictus Aquarius ministrare dicto abbati, nec præposito, nec tribus officiariis sæpe dictis Vestiarium aliquod.* Statuta Monast. S. Claudii p. 77. *Et 1°. tenetur idem camerarius ministrare Vestiarium ad triginta sex Religiosos:... videlicet librare pannum, aut cuilibet Religiosorum prædictorum summam duorum florenorum monetæ in loco S. Eugendi.* Capitul. gener. MSS. S. Victoris Massil. *Si tallias, procurationes, sive etiam census & Vestiaria seu familiarium prioratus vel officii, logeria & salaria de tempore suo idem inventus fuerit non solvisse.* Vide *Vestitura.*

VESTIARIA, pro *Vestiarium*, Locus in Monasterio, ubi reponuntur vestes Monachorum, apud Ingulfum pag. 866. *Askerus Prior in Vestiaria, dominus Lethwinus Supprior in refectorio... detruncati sunt.*

VESTIARIUS, A vestibus, qui vestes curat. Papias: *Vestiarius, qui vestibus præest.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vestiarius, vesteur, c'est celui qui vest.*] *A veste*, in veteribus Inscriptionibus. Alia: L. AGRIO VESTIARIO TENUIARIO IMP. CÆS. ANTONINI PII. [*Vestiarius Tenuarius*, i. e. tenuissimorum pannorum artifex, in Inscript. sepulcrali apud D. *de Montfaucon* to. 9. Antiq. expl. p. 92.] Vide Paulum Warnefridum de Gestis Longob. lib. 5. c. 2. Ethelwlfus de Abbatib. Lindisfarnens. cap. 19.

.... Et fratrum præfecit vestibus illum.

VESTIARIA, apud eumdem Warnefridum lib. 2. c. 28. *Vestiaria ancilla*, quæ vestiarii domestici curam habet. in Lege Alaman. tit. 80. §. 1. In Monasteriis feminarum: *Vestiaria* dicitur, *quæ totum, quod ad curam indumentorum spectat, providet, &c.* apud Abaelardum p. 157.

VESTIARIUS, Dignitas in Ecclesia Cathedrali Magalonensi, instituta à Rainerio Episc. ann. 1247. cujus curæ incumbebat: *Induere omnes Canonicos & Conversos, exceptis Prioribus, qui tenentur dare Vestiario singulis annis pro singulis Canonicis, quos induere consueverunt, 40. solidos, &c.* Vide Gariellum.

☞ Obtinuit eadem dignitas in Ecclesia Nemausensi, ut colligitur ex Charta an. 1203. Chartophylacii regii: *Ego Raimundus Dei gratia Dux Narbon.... concedo & laudo tibi Hugoni & Laudumano Vestiario Ecclesiæ Nemausensis, &c.*

¶ VESTIARIUS etiam apud Monachos dicebatur qui *vestiarii* monachici curam habebat, Gall. *Vêturier.* Charta an. 1358. *Item quod grabotum omnium & singulorum bladorum inter ipsos curatum & Vestiarium, & eorum successores dividatur prout blada inter eos sunt dividi consueta, videlicet quod de graboto frumenti & siliginis dictus Vestiarius & sui percipiat & percipere debeat duas partes, & dictus curatus & sui tertiam partem. De aliis vero bladis dictus curatus me-*

dietatem & Vestiarius Athanacensis monasterii aliam medietatem.

VESTIARIUS, cui non *Vestiarii* dumtaxat, sed & *Thesauri & Cimeliorum*, cura committitur. Ita non alius est Pandulus *Vestiarius* Desiderii Longubard. Regis apud Anastasium Biblioth. in S. Hadriano p. 99. *Vestiarii* summorum Pontificum non semel occurrunt, apud eumdem p. 114. 121. quorum munus indicat Joan. Diaconus lib. 1. Vitæ S. Gregorii M. c. 10. *Accersito Vestiario, alia sex numismata dari præcipiens, &c.* Infra: *Rursum Vestiarium suum si forte vas quodlibet aut vestimentum haberet, interrogans, &c. Vestiarius* inter quatuor, qui summum Pontificem equitantem comitantur, recensetur in ordine Romano. Vide *Vestararius.*

¶ 1. VESTIBULUM, Vestiarium, *sacristia.* Vita S. Wilhelmi to. 1. April. p. 626. *Oratione completa Vestibulum ingreditur, & ad Missam celebrandam sacris vestibus induitur.*

¶ 2. VESTIBULUM. Odo in Carm. de varia Ernesti fortuna apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 358. ubi de prophano sacrificio:

statimque ex more Sacerdos
Vestibulum pateramque gerens & thuris acerram
Egreditur, sanctumque infert altaribus ignem.

Leg. videtur *Thuribulum.*

¶ VESTICEPS, Pubertatis annos ingressus, vel etiam emensus. Vita S. Hugonis Mon. apud Mabill. sæc. 5. Bened. p. 94. & 10. 2. April. p. 764. *Non post multum quippe temporis spatium effectus Vesticeps, ad Leviticum promotus est gradum.* Occurrit apud Tertull. lib. de Anima cap. 56. Festus: *Vesticeps puer, qui jam vestitus est pubertate: è contra investis, qui necdum pubertate vestitus est.* Vide *Vestia.*

¶ VESTIFICINA, Ars vestes conficiendi, vel ipsa confectio. Tertull. de Pallio cap. 3. *Tantam igitur paraturam materiarum ingenia quoque Vestificina prosecuta, &c.*

¶ VESTIFICIUM, Eadem notione, in Gloss. Lat. Gr. ἱματιουργία, *Vestificium.*

VESTIFICUS, VESTIFICA, Vestium artifex, in vett. Inscript. 578. 6. 7.

¶ VESTIGABILIS CANIS. Vide *Canis*, col. 163.

¶ VESTIGARE dicitur dominus, cujus competit persequendi suos homines, cum eo inconsulto ad alium dominum transierunt. Compositio inter Mathildem Teneræmundæ dominam & Joannam Flandr. Comit. an. 1221. apud Miræum tom. 1. p. 741. col. 1. *Talis est conventio .... quod neutra potest Vestigare & sequi servos, neque albinos, ... de uno dominio in alterum; sed & in feudis potest Vestigare & sequi, & earum homines sequentur, ubicumque solebant.* Vide in *Secta* 4.

VESTIGARIUM. Vita Aldrici Episcopi Cenoman. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 33. *Postquam invenit traditiones & precarias, sive privilegia, & firmamenta multarum Chartarum in Vestigario sive armario, &c.* Ubi legend. videtur *Vestiario.* Vide in hac voce.

¶ VESTIGIUM, Pes, Gall. *Pied.* Vita S. Leonis PP. IX. apud Mabill. sæc. 6. Bened. part. 2. p. 64. *Nec pro ullo sæculari impedimento quemquam diem omittebat, quin omni mane ipse per se pauperum turbæ deserviret, ac dominico exemplo, eorum Vestigia abluendo victum sufficientem tribueret. Ferarum vestigiis latera persecare*, i. e. unguibus, in Cod. Theod. lib. 9. tit. 12. leg. 1.

¶ VESTIGIUM MINARE, Vestigare, vestigium sequi, in Decretione Chlotarii II. Regis cap. 16. Vide *Huesium.*

¶ VESTIGIA VERITATIS dicuntur *argumenta, testes, scripturarum conlatio*, in Cod. Theod. lib. 9. tit. 19. leg. 2.

¶ VESTIGUAL, pro Vectigal, in Charta Gervasii Milit. ex Tabul. Cenoman. *Tradidit .... quietas ab omni consuetudine exactionis, vel vicaria, seu ceterorum Vestigualium.* Vide in *Vectigmal.*

VESTIMEN, Vestimentum. Utitur Felix Gyrwensis in Vita S. Guthlaci n. 16.

¶ VESTIMENTI-CLAVIA, Vestiarium, Bollandistis, ex Testam. Bertichramni tom. 1. Junii pag. 722. Melius apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 131. *Vestimentum damea*, i. e. *Damascena.* Vide *Paricla.*

¶ 1. VESTIMENTUM. *In Vestimento jurare*, in Leg. Frision. tit. 3. §. 4. Vide in *Juramentum*, col. 1618.

¶ 2. VESTIMENTUM, Missio in possessionem. Vide infra in *Vestire* 1.

¶ 3. VESTIMENTUM. Charta Johannis Reg. Franc. ann. 1361. ex Regest. 90. Chartophyl. Reg. ch. 608. *Et quicumque haberet domos, hospitia seu Vestimenta prope muros & fortalicium .... ubi inimici se possent includere, &c.* Legendum *Vastimentum*, vel *Bastimentum.* Vide in his vocibus.

¶ 4. VESTIMENTUM, Aulæum. Vide *Vestis.*

¶ VESTINA, Titulus ecclesiæ, in qua feria secunda post Dominicam 2. Quadragesimæ statio erat, ut legitur in Capitulari Evangeliorum, quod Codici Luxoviensi Evangelia complectenti subjicitur; ubi rectius *in Vestina* habetur quam in Kalendario Frontonis, *inter Vestina.*

¶ VESTIO. Vide mox in *Vestire* 1.

VESTIPLICA, *femina, quæ vestes plicat.* Papias, & Glossæ Arabico-Lat. [*Femme qui ploie vestemens*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Occurrit apud Quintil. Declamat. 363. *Vestiplicus*, qui viris idem officium præstat, apud Reines. Inscript. 9. 64. & 11. 90. unde apud Nonium legendum est fortassis *Vestiplici* pro *Vestispici*, & *Vestiplica* pro *Vestispica*, apud Plaut. Trinum. Act. 2. sc. 1. ubi præfert Codex MS. Camerarii, auctore Grævio ad Gloss. Isid. in hac voce.]

1. VESTIRE, Possessionem conferre rei alicujus, *Investire. Vestir*, in Consuetud. Laudunensi art. 227. *Vestir & ensaisiner*, in Sedanensi art. 259. 260. 262. [Notitia an. 993. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 350. *Abbas nimium credulus promissionibus vicecomitis & suorum, apprehendens virgam suam dixit: In tali conventione, ut locuti estis, audiente me, Vestio vos: & ita Vestivit eum, &c.* Occurrit passim.]

VESTITUS, Qui de re aliqua investitus est, qui rem possidet: *Vestu & mis en possession*, in Consuetudine Laudunensi art. 226. Calniacensi art. 32. 33. & aliis. Charta Caroli C. Regis apud Beslium pag. 229. *Unde Cœnobium S. Dionysii Vestitum fuerat à bonis Deum timentibus hominibus.* Alia Riculfi Episcopi Forojuliensis apud Rufium & Sammarthanos: *Illi vero timorem Domini præ oculis habentes, tale ei consilium dederunt, ut præter hæreditatem, quam Ecclesia prædicta ibidem antiquitus habuit, si propter hoc, quod ipse Episcopus post expulsionem paganorum* (Fraxinetensium) *primus Vestire cœpit ipsam civitatem, unam medietatem de omnibus, quæ in circuitu ejusdem civitatis adjacent, redderet vel donaret.* Odo Cluniacensis de Reversione S. Martini c. 7. *Nolo Ecclesiam meam tanto defraudari thesauro, quia Episcopus factus eo Vestitam inveni.* Charta Caroli M. in Chronico Laurishamensi p. 59. *Dum diceret, quod*

suus pater de ipso Monasterio Vestitum dimisisset, &c. [Præcept. Ludovici Pii an. 3. ex Tabular. S. Mevenni: *Dominus & genitor noster Karolus constituit ut ipse Helogar episcopus & abbas S. Mevenni, omnes res undecumque eo tempore prædicta ecclesia juste & rationabiliter per diversa loca Vestita erant, tenerent, &c.*] Vide Chartam Alamann. Goldasti 42. Roverium in Reomao p. 173. &c.

Manum Alicujus Vestire, Tradere, investire: *Manus vestita* ejus, cui traditio facta est. Lex Bajwar. tit. 17. §. 3. *Mei antecessores tenuerunt* (territorium) *& mihi in alodium reliquerunt, & Vestita est illius manus, cui tradidi.* Charta Alamann. Goldasti 58. *Post meam discessum ipsas res ad Monasterium S. Galloni admelioratas revertant, absque ulla contradictione vel minuatione, manu Vestita, partibus meis... possideant.*

Vestitura, inquit Vadianus, hoc ipsum est, quod *Investitura*, hoc est, in possessionem missio, aut possessionis securitas & confirmatio, quam & *beneficium* illa secula, & *feudum*, quod fere à Francis natum & inductum est, vocarunt. Et lib. 3. p. 88. *Vestituram* intelligi ait, *jus possessionis concedendum, quod Episcopi Abbatesve à Principe accepissent, nisi videri queat Vestituram dici, quæ leban dicitur.* Capitula Caroli M. lib. 4. c. 19. *Et coram eis rerum suarum traditionem faciat, & fidejussores Vestituræ donet ei, qui illam traditionem accipit, ut Vestituram faciat.* [Ubi in Cod. Reg. in Nota marginali legitur: *Hic notari potest quod ex sola traditione quæ fit per investituram, non transfertur dominium. Si enim transfertur, cum hic per investituram traditio facta fuisset, eoque factus dominus, qua occasione ab heredibus vexari poterat.*] Tradit. Fuld. lib. 1. tr. 157. *Reginwald & Otwin fecerunt Vestituram in præsentia Hesses, & ego Wigger accepi.* Infra: *Horum omnium Vestituram cum stipulatione subnixa perfecit.* Flodoardus lib. 1. Hist. Remensis c. 20. *Eique in præsentia fidelium suorum, legali de more, Vestituram ex ea* (villa,) *& Chartam fecit.* Tabular. Monasterii de Luco, apud Marcam lib. 3. Hist. Beneharn. c. 3. n. 8. *Qui quidem Rex de hac patria Vestituram dedit avo Vicecomitis, qui erat de ejus progenie, & dedit Deo & S. Vincentio partem suam super altare.* [*Missos ei dedit qui ei inde plenam Vestituram facerent*, in vet. placito apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 125. Charta an. 871. apud Murator. tom. 9. part. 2. col. 933. *Ad vestram partem corporalem facio Vestituram ad vestram proprietatem habendum. Qui* (locus) *populari judicio in regiam rectamque venit Vestituram*, ex Charta Ottonis Imp. apud Mabill. sæc. 5. Bened. p. 243.] Adde Chronicon Mauriniacense p. 371. Maxime vero

In Vestitura rei alicujus esse dicitur, qui hanc possidet. Præceptum Caroli M. pro Hispanis, editum à Steph. Baluzio: *Et dixerunt, quod aliqui pagenses... eos exinde expellant contra justitiam, & tollant nostram Vestituram, quam per 30. annos & amplius Vestiti fuimus, &c.* Capitula ejusdem Caroli M. lib. 4. c. 34. *Si quis proprium nostrum, quod in Vestitura genitoris nostri fuit, alicui querenti sine nostra jussione reddiderit, &c.* Adde cap. 45. & Appendicem 3. ejusdem libri c. 7. Capitul. 2. Ludov. Pii an. 819. c. 6. 8. Concilium Suessionense an. 853. part. 2. c. 3. Compendiense an. 868. c. 3. Capit. Caroli C. tit. 39. cap. 8. Bullarium Cluniacense pag. 4. &c. [Notitia vetus apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 118. *Insuper testantur quod .... mater Cenomanica civitatis ecclesia Vestituram legitimam habuisset de prædicto monasterio, & adhuc triginta anni non sunt transacti quod ex eo legitimam Vestituram habuit.*]

Chronicon Andrense: *Hujus Ecclesiæ Monachi per annum & diem in ejusdem terræ Vestitura sunt.* Charta Alamannica Goldasti 28. *Statuimus inter nos, ut venerabili Abbati & fratribus prædicti Monasterii decimam in subnotatis locis, sicut illius temporis in illorum erat Vestitura, concederemus.* Infra: *Cujus decima tunc in mea Vestitura erat.* Ita in Charta 95. 97. in Chronico Besuensi p. 504. &c. Discrimen tamen inter *vestituram* & *possessionem* videtur posuisse Joannes IV. PP. in Epistola ad Isaac Syracusanum Episc. edita ab Holstenio: *Majus enim fuit possessionem dare, quam sit Vestituram concedere.* [In eo duntaxat differunt quod hæc nudam traditionem, illa vero securam stabilemque possessionem significet.]

¶ Vestitus, Beneficium, feudum, quo ab alio quis *investitur*, & opponitur acquisito. Charta an. circ. 1095. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Nos pariter donamus aliquid de hereditate nostra quæ nobis per comparationem, vel per Vestitum advenit.*

¶ Vestitio, Eadem, ut videtur, notione. Charta an. 1004. apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. pag. 176. *Facio hanc donationem .... de ipsa villa, quam vocant Campanias, de ipsa scilicet medietate mea, quam ego propter Vestitionis causam ibi habeo, vel habere debeo cum integritate & absque ulla diminutione.* Nisi tamen *propter vestitionis causam* intelligas ratione culturæ.

Vestura. In aliquot Consuetudinibus municipalibus idem valet, quod *Vestitura*, aut *investitura*, ut in Laudunensi art. 226. & aliquot aliis. Joannes Abbas Laudunensis in Speculo Historiali MS. lib. 11. cap. 17. *Lequel les mist en Vesture de la Comté d'Artois, &c.* Chronicon Flandriæ cap. 8. *Pource qu'Alienor sa mere exhortoit le Roi son Baron à mettre Jean son aisné fils en Vesture de ce qu'elle tenoit du Royaume de France.* Sed præsertim hæc vox in rebus tantum censui obnoxiis usurpatur, in Consuetud. Vitriacensi art. 18. Sedanensi art. 208. 261. Remensi art. 140. 142. Noviodunensi art. 34. Calniacensi art. 53. in Magno Recordo Leodiensi pag. 60. &c.

Vestimentum, Idem quod *Vestitura*, Missio in possessionem, vel ipsa possessio. Bractonus lib. 4. Tract. 1. c. 1. *Possessionem nudam*, quam *Intrusionem* vocat, ait eam esse, quæ *non vallatur aliquo Vestimento*, legitima vestitura.

Vestitio, Investitura. Charta S. Bonifacii de finibus Fuldensis Monasterii, apud Browerum lib. 1. Antiq. Fuld. c. 4. *Ideo placuit nobis, ut eundem locum, qualiter certis terminis consistit, annotemus, & idoneis testibus, qui in prædicti Principis traditione & Vestitione ipsius loci affuerunt, subterfirmemus.* [Charta ann. 838. apud Eccardum in Hist. Misnens. col. 253. *Signum Freibratbsi & Otocari, qui hanc Vestitionem fecerant.* *Vestue*, in Charta Garnerii Abbat. Corb. an. 1307. ex Chartul. 21. ejusd. loci fol. 87. v°. *Nous pria & requist ledis Jhans que ledis seigneur Regnault en vansissons saisir & luy mettre en Vestue & recepvoir à homme, lequel nous en saisismes & Vestimes & l'en reçeumes en nostre foy & en nostre hommages.*]

¶ Vestitudo, Eodem significatu. Tradit. Emmeram. c. 45. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 3. col. 330. *Einhardus & Erhardus Vestitudinem fecerunt Adalwino Episcopo de his omnibus quorum hic commemoravimus.* Sed leg. forte *Rectitudinem*. Vide in hac voce.

¶ Vestitor, Qui alterum *vestit*, seu in possessionem mittit. Tradit. Emmeram. cap. 4. ibid. col.

204. *Testium quoque nomina sunt hæc; Patho, Ozo, ... Lantpertus autem frater ejusdem Egilolfi & Adalhun vassus episcopi fidejussores & Vestitores extiterunt.*

VESTITURA, Census, qui quotannis exsolvitur in signum concessæ *vestituræ*, seu possessionis, [re tamen ipsa etiam nondum obtenta, ut ex dicendis manifestum fiet.] Charta Caroli C. an. 855. in Spicilegio Acheriano to. 12. p. 117. *Eo videlicet modo & tenore, ut Lambertus fidelis noster diebus vitæ suæ jamdictam Ecclesiam S. Stephani propter Vestituram singulis annis nonam & decimam ex ea persolvens, ipsam jure beneficiario & usufructuario interim teneat, &c.* Eadem verba habentur in Charta ejusdem Caroli an. 5. In Tabulario Eccles. S. Cyrici Nivernensis. Vetus Charta in Tabulario Ecclesiæ Viennensis fol. 16. *Tali itaque tenore, quatenus dum vivo, ex eisdem rebus usum fructuarium obtineam, & omni anno prædictæ Ecclesiæ modium unum vini in Vestitura persolvam.* Alia ann. 912. fol. 18. *Ea tamen ratione, ut dum advixero, usufructuario ipsas res obtineam, & annuatim festivitate S. Mauritii in Vestitura inter panem unum modium persolvam: & si Ado frater meus superstes mihi fuerit, ipsas res dum advixerit sub eadem Vestitura obtineat.* Alia Bernuini Viennensis Episcopi an. 887. ibid. p. 147. *Quæ deserta sunt restaurando, & quæ destituta reædificando, & quæ non sunt vestita revestiendo, & ipsa die solennitatis S. Mauritii solo .... persolvant ad luminaria & Vestituram Ecclesiæ ejusdem S. Mauritii.* Testamentum Bernonis Abbatis Cluniacensis: *Eo tenore, ut per singulos annos census 12. denariorum pro Vestitura reddatur.* [Charta an. 997. ex Chartul. Aptens. Eccl. fol. 54. *Tenor istius præstariæ iste est, ut Samuelus & uxor sua sive hæres illorum pro illis rebus ad S. Mariam & S. Castorem, sive ad Episcopum & ad clericos ejusdem ecclesiæ inter censum & Vestitura omnique anno ad mense Madio persolvat moltonem unum.* Vetus Charta apud Mabill. sæc. 4. Bened. part. 2. pag. 271. *Pro Vestitura vero annis singulis in festivitate beatissimorum Maccabæorum Kalendas Augusti pastum unum fratribus canonicis in Viennensi Cœnobio positis, faciatis.* Chartular. S. Petri de Neronis-villa fol. 9. v°. *Hæc omnia donavit Albericus monachis ad possidendum jure perpetuo, ita quod monachi haberent ea in eadem potestate & dominio quo Albericus tenuerat ea, excepto hoc quod Adelaidis, uxor ipsius Alberici, in cujus dote hæc omnia erant, teneret ea quandiu huic seculo adviveret, & ea tenere vellet, tali pacto quod interim dum Adelaidis viveret & ea teneret, monachi haberent pro Vestitura in unaquaque septimana unam eminam annonæ de supradicto molendino & de pratis unam carrucatam feni, & in aqua piscari facerent quotiescumque vellent; & post decessum Adelaidis haberent monachi hæc omnia supradicta absolute ad possidendum in perpetuum.*] Tabularium Prioratus de Pasedo fol. 34. *Tali Conventu ut in vita sua teneat, (mansum) & sextarium frumenti omni anno in Vestitura persolvat.* Id est, cum ager fructus fert.

¶ VESTIO, Eodem intellectu. Vetus Notitia in Tabul. Abb. Belliloci in Lemovic. *In unaquaque villa cedimus unum mansum, & in unoquoque manso de tota vicaria sua damus eis 4. denarios, & 1. gallinam, & tertiam partem de omnibus placitis, & de Vestionibus similiter.*

VESTITIO, Eadem notione, in Tabulario Conchensis Abbatiæ in Ruthenis, & in Tabul. Prioratus de Domina in Delphinatu crebrius occurrit.

¶ VESTURA, Pari significatu. Charta an. 1273. ex Chartul. Campan. fol. 449. col. 2. *Omne illud quod dictus Huetus poterat haberi in Vestituis, ventis, &c.*

¶ VESTITURA TESTAMENTI, Census, qui quotannis exsolvitur in signum concessæ *vestituræ* earum rerum, quæ post mortem testatoris in possessionem donantur. Tabul. Latiniac. *Pro Vestitura vero hujus testamenti quotannis tres modii vini in nomine sanctæ Trinitatis exhibeo ad elemosinam.*

ADVESTIRE, Idem quod *Vestire*, *Investire*.

ADVESTITURA, in Consuet. Castellaniæ Insulensis art. 46. Namurcensi art. 48. 70. 75. *Advest*, missio in possessionem. Chronicon Flandriæ cap. 59. *Sauf ce que le Comte de Flandres devoit venir vers le Roy à Paris, & mettre le devant dit Loüis en l'Advesture de la Comté de Flandres.* Cap. 68. *La monstra Messire Robert d'Artois unes lettres scellees du seel du Comte Robert d'Artois, contenans, que quand le mariage du Comte Philippes d'Artois .... fut faict, le Comte les meit en Advesture de la Comté d'Artois.*

DISVESTIRE, Possessione rei alicujus aliquem exuere: *Devestir*, in Consuetud. Calniacensi art. 30. Charta Henrici IV. Imp. an. 1114. in Orig. Mutensis Monasterii pag. 23. *Ut nulla deinceps persona parva sive magna supradictum Monasterium de aliquo beneficio suo inquietare, molestare, Disvestire ullo etiam audeat.* Judicatum an. 1073. apud Fr. Mariam in Mathilde Comitissa: *Ut nullus quilibet homo ... sine legali judicio Disvestire præsumat.* Adde Ughellum to. 1. p. 252. [*Se sont dessaisis & devestus*, in Charta an. 1332. ex Tabul. S. Martini Pontisar.] Actus ipse Divestionis. *Devest ou dessaisine* dicitur in Consuetud. Remensi art. 163. *Vest & devest*, in Laudunensi art. 54. 132. Vide Gallandum de Alodio pag. 90.

Fiebat autem *Disvestitio*, projecto pilo vestimenti, quasi qui se *disvestiebat* de re aliqua, vestes revera deponeret. Hincmarus Laudunensis in Epistola ad Remensem, to. 2. operum Hincmari Remensis Archiepiscopi p. 341. *Potestis .... interrogare, cur ea, quæ nunc repetit, nullo cogente, nullo suadente, per pilum vestimenti sui à se terra tenus ejectum, non tantum dereliquit, quantum abominando despexit, adjiciens multo sibi melius, ac esse sine his, quæ ei dederam.* Charta Godefridi Ducis Brabantiæ ann. 1174. apud Miræum in Diplomat. Belg. cap. 65. *Quadraginta ergo solidos, quos de horreo supradictæ villæ annuatim tollendos existimabam, ... projecto à me pilo pallii mei, juxta morem nobilium werpivi.*

¶ DEVESTITUM FEUDUM, Derelictum, ut videtur. Charta an. circ. 970. ex majori Chartulario S. Victoris Massil. fol. 135. *Unam medietatem tibi damus de feudum possessionis Devestitum & de heremo & in antea de quantum vestitum erat unam medietatem habeas.*

¶ REVESTIMENTUM, Iterata missio in possessionem. Charta an. 1242. ex Chartul. Maurigniac. *Pro laudationibus, vendicionibus aut Revestimentis ab ipso emptore, vel à dictis abbate & conventu aut priore de Stampis veteribus, nihil penitus exigendo.* Alia an. 1247. ibid. *In ipsius Petri manu sæpedicti Ansellus & ejus uxor de dicto censu se deseisierunt & de ipso ad ipsorum petitionem idem Petrus Revestivit abbatem.* Vide *Revestire*.

¶ 2. VESTIRE, Colere, agrum excolere. Notitia an. 993. apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 349. *Igitur cum ... terra Tolonensis cœpisset Vestiri, & à cultoribus coli ....; His ita gestis, venerunt Theodericus & Noë fratres ad Adalardum abbatem, rogantes eum verbis blandis, ut concederet eis Cathedram Vestire ad medium vestem; quod & factum est. Abbas vero missis bobus cepit terram quæ est ante ecclesiam S. Damiani ambienter excolere, & huc illuc rum-*

pere terram ad faciendas condaminas. Noë vero & Theodericus dixerunt ad alterutrum: Isti monachi semper habebunt totam terram raptam (rupiam) *& nos qui dicimur Vestitores, quandoque erimus illusi, nihil habentes, &c. Domine abba, colligite me in medietatem terræ, & vestite me in tali conventione... Domine abba, isti vestri Vestitores exhibuerunt vobis unquam mel vel ceram? Bonaldus debet ipsam terram Vestire & edificare*, in Charta an. circ. 970. ex majori Chartul. S. Victoris Massil. fol. 135. Hinc

VESTITUS AGER dicitur, cui fructus insunt, & *abso* opponitur, seu inculto. Paulinus in Panegyrico pag. 523.

Cernite nulla suis emergere semina campis,
Ne prius intereant labe soluta putri.
Nuda seris, Vestita legis, jacis arida grana,
Atque eadem fructu multiplicata metis.

Colonia vestita, in Concilio Valentino III. an. 853. c. 9. Charta Conradi Regis an. 767. apud Joan. Columbum lib. 2. de Episc. Sistaric. n. 3. *Omnia in omnibus cultis, & incultis, Vestitis & desertis, quæsitis & quærendis, &c.* Alia ejusdem anni in Tabulario Abb. Belliloci in Lemovicib. n. 68. *Hoc est villam nostram, quæ vocatur Candidas; videlicet cum mansis Vestitis, advestiendis, campis, pratis, &c. Unum curtile vestitum*, in Charta Balduini Comit. Flandr. an. 1063. in Diplomat. Belgic. Alia an. 1298. in Hist. Guinensi pag. 128. *Terram scilicet quandam, nemore Vestitam, in loco, qui dicitur, &c.* [Charta an. 1180. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Bened. Lemovic. MSS. pag. 116. *Medietas terræ tam deserta quam Vestita pro 20. solidis Barbarinorum. Vinea vestita*, in Chartul. Matiscon. fol. 57. *Heritage convert, Heritage descouvert*, in Litteris ann. 1324. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 380.] *Mensura vestita*, in Tabulario S. Flori in Arvernis: *4. sextaria & emina bladi ad mensuram Vestitam S. Flori.* Vide *Absus*, *Mansus*, col. 442.

¶ VESTUS, Eodem intellectu. Charta Elizabetæ Comit. an. 1224. ex Tabul. Abbat. de Balanciis, nunc *de Valois* diœc. Ambian. *Duos modios bladi & unum advena* (avenæ) *ad plenam mensuram, quod pro quartario Argoriæ tam in terris quam in aquis & maristis, excepto Vesto, eidem Allelmo dicta ecclesia annuatim persolvebat.*

¶ VESTITIO, Mansio, domus cum agri culti portione. Charta an. 1153. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 548. *Debent in hoc honore ipsi fratres hospitalis quinque Vestitiones cum hominibus ad minus ponere. Si autem ibi plus ponere voluerint, eis licebit usque ad XII. quæ Vestitiones unaquaque habebit hortum suum unius sextariata sine quarto & decima: ultra XII. quantascumque voluerint, dum tamen hortum non habeant.... Præterea si aliquibus fortuitis casibus Vestitiones supradictæ destructæ vel derelictæ fuerint, debent eas reædificare & reformare arbitrio abbatis S. Guillelmi.... Quamdiu autem mansus sine Vestitione fuerit, habebunt in eodem manso jus pascendi, &c.*

VESTURA, Fructus quilibet agro hærentes: *Advesture*, in Consuetud. Namurcensi art. 23. Cameracensi tit. 12. art. 22. 23. Sanpaulana art. 20. Valentianensi art. 118. Insulensi, & aliquot aliis. Leges Inæ Regis c. 69. *Qui habet 20. hidas, debet committere 12. hidas Vesturæ terræ, quando velit abire.* Fleta lib. 2. cap. 4. *Inquiratur etiam, quantum Vestura singulorum boscorum, & resectorum prædicto modo assartatorum valuerit, antequam assarta illa facta fuerint, &c.* Adde cap. 71. §. 5. Monasticum Anglic. to. 1. p. 723. *Et per omnes forestas, landas, & Vesturas meas, pasturam plenariam omnium animalium suorum, &c.* Pag. 841. *Exceptis pratis & bladis, ubi post ablatam Vesturam libere pascentur.* To. 2. p. 834. *Ita tamen, quod homines nostri communicabunt in omnibus prædictis terris, postquam prædicti Fratres Vesturas asportaverint, cum animalibus suis, &c.* [Charta apud *Madox* Formul. Angl. pag. 134. *De prædictis vero pratis, pascuis & pasturis... prædictus Abbas percipiet & habebit totum proficuum & totam Vesturam.*]

¶ VESTIS, Eodem significatu: hinc *ad medium Vestem vestire, dare*, est pro medietate fructuum agrum colere. *Dederunt ei ad medium Vestium*, ex Tabul. S. Victoris Massil. regnante Rodulpho Reg. Alam. Vide supra *Vestire* 2.

HÆRETICUS VESTITUS, Convictus. V. *Hæretici.*

OBLIGATIO VESTITA, Quæ *nuda* opponitur apud Brittonem de Legib. Angl. cap. 28. initio, quæ scilicet vestitur vel re, vel verbo, vel scripto, vel mutuo consensu, vel denique firma junctionis, &c.

PACTUM VESTITUM, seu quod habet *vestimentum*, opponitur *pacto nudo*, ex quo scilicet non nascitur actio. Contrahitur autem *obligatio ex sex vestimentis, quæ omnia dicuntur Vestimenta pactionum & donationum*, quæ recenset Fleta l. 2. cap. 56. §. 3. & seqq.

¶ 3. VESTIRE, Aulæis ornare. Vide in *Vestis.*

VESTIS, Aulæum, & maxime sic appellantur ea quæ sacrarum ædium parietibus appenduntur: vel panni sacri, & qui altari, aut circa altare, aptantur. Gregorius II. PP. in Epist. 2. ad Leonem Isaurum: *Cum sanctas Ecclesias fimbriatis Vestibus convestitas & variegatas invenisses, eas ornatu privasti atque vastasti.* Anastasius in Benedicto III. PP. pag. 205. *Apostolorum Principi populique janitori obtulit miræ pulchritudinis Vestem unam aureo textam opere, decoreque fulgentem, almificam annuntiationis habentem Historiam, & Hypapanti, qualiter ipse unigenitus Dei filius templum ingressus doctorum in medio residebat.* Vide p. 128. 129. & alibi passim. Guillelmus Biblioth. in Stephano VI. *Plurimæ sacratissimorum altarium aureæ Vestes, cum reliquis pretiosis ornamentis non defuerunt.* Ibidem: *Vestem sericam super altare unum.* Frodoardus de Summis Pontific:

Veste Petri gemmis auroque gravi induit aram.

Sugerius de Consecrat. Eccles. S. Dion. *Cum ipsius parietibus & columnis & arcubus auro tectas Vestes margaritarum varietatibus multipliciter exornatus suspendi fecisset.* Adde Joannem VIII. PP. Epist. 84.

VESTIMENTUM, Eadem notione. Testamentum Widradi Abbatis Flaviniac. ann. 1. Theodorici Regis: *Vel reliquas fabricaturas, seu ministeria Ecclesiæ vel strumenta chartarum, libros vel Vestimenta Ecclesiæ, vel omne præsidium, quod vivens possidere videor, &c. Vasa & vestimenta Ecclesiæ*, apud Herardum Turonensem in Capitulis cap. 20. ἔνδυμα, in Vita S. Nili junioris pag. 123. Ἀφῆς με ἀμφιάσαι τὸ θυσιαστήριον ἐνδύμασι πολυτίμοις. Ἱερὰ ἐνδύται, in Epistola Synodica Joann. Damasceni ad Theophilum Imp. pag. 141. & in septima Synodo act. 7. apud B. Dorotheum in Præfat. Doctr. [& Anonymum in Romano Lacapeno num. 44.] Vide Honorium Augustod. lib. 1. & Descriptionem nostram ædis Sophianæ.

VESTIRE, [Aulæis ornare.] Liber Sacramentorum Gregorii M. pag. 156. edit. Menardi: *Post hæc Vestiatur altare, cum Antiphona: In velamento alarum tuarum, &c.*

DE VESTIBUS *& familia alicujus reputari*, apud Continuatorem

tinuatorem Chronici Nangiac. an. 1314. V. *Roba.*

¶ VESTIS APOSTOLICA, Scapulare monasticum. Vide supra *Scapulare.*

VESTIS BELLICA, *id est*, *lorica*, in Lege Anglior. tit. 6. §. 5.

¶ VESTIS COROATA, Certa ratione sorta. Conc. Terracon. an. 1282. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 279. *Statuimus quod clerici omnes provinciæ Terraconensis, sive sint in sacris, sive in minoribus Ordinibus constituti, non portent nec induant camisias, tunicas, vel alias Vestes cordatas.* Vide *Cordatæ Tunicæ* & *Cordellatus.*

¶ VESTES FERITÆ, f. Ex pellibus ferarum. *Donaverunt Vestes feritas quas habebant*, in Chron. Mutin. Johan. de Bazano apud Murator. tom. 15. col. 608.

¶ VESTES INNOCENTIÆ, Quibus baptisati induuntur. Statuta Eccl. Nannet. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 954. *Item, cum in quibusdam parrochiis albæ Vestes innocentiæ baptismalis, sacro chrismate delinitæ, non sine periculo sortilegii, aut avaritiæ vitio à parvulorum matribus, soleant retineri, &c.*

¶ VESTIS INORDINATA, Vetita, quæ non decet, in Statutis Eccl. Aurel. apud eumd. Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 1283. *Ne habeant* (Sacerdotes) *cappas alatas & Vestes inordinatas, maxime boncias, &c.*

VESTIS SANCTÆ MARIÆ, Velum Sanctimonialium, vel virginum Deo sacratarum, in Lege Longob. lib. 2. tit. 37. §. 1. 2. Adde editionem Heroldi pag. 218. Concilium Calchutense an. 787. c. 16. *Virginem namque quæ se Deo voverit, & ad instar sanctæ Mariæ Vestem induerit, Sponsam Christi vocitare non dubitamus.*

¶ VESTES PARTITÆ. Vide *Partita.*

¶ VESTES PERFECTIONIS, perperam pro *Præfectionis*, vel *Præfectura*, Ornamenta Præfecti Urbis. Cæremon. Rom. MS. fol. 35. *Ordo servandus in benedictione & investitura novi almæ Urbis Præfecti à Sixto IV. institutus. Inprimis præparentur hora competenti Vestes perfectionis, videlicet cum cella* (l. tunicella) *serica ornata fimbris* (l. fimbriis) *auratis & mantum etiam auro* (l. aureo) *limbo circumtextum.* Hæc ex edito emendantur.

¶ VESTIS RUBRA, βάδδις, in Gloss. Lat. Gr.

¶ VESTES SCHOLASTICORUM talares cum caputiis, ex Conc. Logdun. an. 1449. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 380.

¶ AD MEDIUM VESTEM VESTIRE, i. e. ad medietatem fructuum colere. Locus est in *Vestire* 2. Vide *Complantare*, & *Medium.*

¶ VESTITIO, Actio vestiendi. Jac. Delayto in Annal. Estens. ad an. 1395. apud Murator. to. 18. col. 920. *Hæc equidem simulata Vestitio acta erat in camera quadam secreta, in quam Azzo antequam vestes traderet perituro transiverat.* Aliis notionibus, vide in *Vestire* 1. & 2.

VESTITOR, Idem qui à *Veste est*, Vestiarius. *Vestitores divinorum simulachrorum*, apud Julium Firmicum lib. 3. cap. 11. *Deorum vestitores*, c. 14. qui Deorum statuas vestibus exornabant. Inscriptio Romæ in Exquiliis: *D. Phedimo Vestitori M. Aug. Phædr. fratri piissimo.* Alia in Roma Subterran. lib. 3. cap. 3. *Hic positus est benemerentus El. . . . Vestitor Imperatoris, qui vix . . . depositus* D. VIIII. *Kal. Septembr. . . . Domini Honorii Aug.* VI. CCSS. Apud Lampridium in Severo: *Fullones, & Vestitores, & pistores, & pincernæ, &c.* Theophanes, προσέταξε δὲ γενέσθαι ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἀπελθόντων οἱ βεστήτορες τὸ σίγμα τοῦ Βασιλέως. Quo loco Cedrenus habet βεστιαρῖται.

Notus est apud Græculos inferioris ævi Cosmas, cognomento Βεστήτωρ, cujus orationes seu Homiliæ quædam recensentur apud Allatium in Diatriba de Simonib. pag. 94. 95. 100. & alios. [Aliis notionibus, vide in *Vestire* 1. & 2.]

¶ 1. VESTITUDO. Guillelmus Armoric. de Gestis Philippi Aug. apud Duchesn. tom. 5. p. 91. *Eodem anno* (1218.) *in vigilia Assumptionis quidam latro Anglicus natione cum aliquod diebus in superioribus Vestitudinibus Parisiensis Ecclesiæ latuisset, &c.* Rectius *Testudinibus* in Chron. Alberici ad eumd. annum, ubi eadem habentur.

¶ 2. VESTITUDO, Missio in possessionem, *investitura.* Vide in *Vestire* 1.

¶ VESTITURA, Quidquid ad vestimenta pertinet. Charta Henrici IV. Imper. an. 1113. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 632. *Ad Vestituram aliosque usus fratrum absque omni semper inquietudine permaneant. Ad opus camerarii ad Vestituram fratrum*, in Hist. MS. Monast. Beccens. pag. 363. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 1167. *Hunc vero reddituum camerario ecclesiæ propter meam Vestituram assignavi.* Occurrit aliis notionibus in *Vestire* 1. Vide in *Vestiarium* & *Vestura* 1.

¶ VESTITUS, 2a declinat. Vestis, in Actis Episc. Cenoman. pag. 93. *Censivimus vobis . . . , Vestitos duos, & capas duas episcopales, &c.* Vide in *Vestire* 1. & 2.

¶ VESTROILT & VESTROL, Cognomen Roberti I. Sabolii Domini, ex *Vest*, *Vester*, castrum, & *Holt*, idiomatis Burgundici, ut videtur Schiltero in Gloss. Teuton. v. *Vest*: ita ut idem sit qui πυργίσκος. Regest. feudorum Castri Lidi: *Vir quoque ejusdem Hersendis Robertus Vestroilt, & Lisiardus eorum filius.* Tabul. S. Albini: *Veniente domno Roberto Burgundo & filio ejus Roberto Vestrol.* Infra: *Hanc recognitionem domni Roberti senioris . . . viderunt & audierunt Robertus Vestrol, filius ejus, &c.* Apud Menag. Hist. Sabol. pag. 151.

¶ VESTUARIUM, ut supra *Vestiarium.* Vide in hac voce. Epitome Constit. Eccl. Valent. inter Conc. Hisp. tom. 4. pag. 163. *Præpositi debent solvere Vestuarium prima die Madii & portionem canonicam prima quaque die sui mensis.*

1. VESTURA, Quidquid ad vestimenta pertinet. Statuta Leprosariæ S. Juliani in Anglia: *Item in festo S. Joannis* (habent) *4 solidos pro Vestura.* [Charta Leduini Abb. S. Vedasti an. 1036. ex Chartul. ejusd. Monast. V. pag. 243. *Quod si ad equitatum suum vel ad carrucam suam palefridum emerit . . . , inde sbaloueum non dabit. Similiter de Vestura sua & de victu suo.* Testam. Joh. *Renawd* an. 1322. apud *Madox* Formul. Angl. pag. 430. *Item lego ad expensas meas funerales in cervisia & Vestura pauperum, &c.* Occurrit præterea apud Rymer. tom. 8. pag. 51. Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 620. &c. La Vie de *Jesus Christ* MS.

Faillì vont onques fornesture,
Ne besoingnable Vesteure.

Le Roman de *Vacce* MS.

As mendis Vesteures & à mangier donna.

Vide *Vestitura.*]

2. VESTURA, Possessio. Vide *Vestire* 1. & 2.

¶ VESTUS, Agecculius. Vide *Vestire* 2.

¶ VESUNTIONENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum.*

¶ VETA, A Latino *Vitta*, Provincialibus *Veto*, nostris *Ruban.* Charta an. 1270. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *In præsenti instrumento infra scripto pendent duæ bullæ in quadam Veta de filo, in quarum una*

est imago Episcopi. Alia an. 1299. ex Tabul. S. Victoris Massil. *In quodam instrumento sigillato sigillo ... pendenti in Veta de serico cegali.* Pro Vitta qua vestium extremitas munitur in Statutis Massil. lib. 2. cap. 39. §. 2. *Item, de mantello sendati cum frezio, vel cum Veta, vel profilo xx. den. & sine frezio, Veta & profilo xvi. den* Pluries ibi. Vide *Neta* & *Reta* 1.

VETARE, Negare, [vel potius Affirmare, contendere falsum esse quod objicitur.] Lex Longob. lib. 1. tit. 4. *Et si ipse, de quo dicitur, quod ista mala consiliatus fuerit, Vetare voluerit, quod consilium non dedisset, &c.* Leg. Luithprandi Regis tit. 16. §. 7. *Et si Dominus Vetaverit, quod per ipsius consilium factum non fuisset, purificet se ad legem Dei.* [*Veer*, eadem notione, in Charta an. 1296. ex Chartul. 23. Corb. *Ils en prendront congié as devantdits Religieux, lequel congié ne porra estre Veez.* Vide mox *Vetatum*.]

VETATUM, seu VETITUM, Locus, ager, pratum, vel silva ubi pascua seu animalia immittere, vel aliud quidpiam facere, quod iis noceat, non licet. Fori seu Consuetudines Jaccæ in Aragonia: *Ganata cum descenderint, nullus audeat furari, vel rapere, vel pignorare ulla occasione, & non jaceant in Vetatis Militum.* Charta Sanctii Ramirezii Regis Aragonum apud Martinezium in Hist. Pinnatensi lib. 3. cap. 27. *Ipsi vero habeant Vetatos suos in omnibus decaniis suis, & in omni loco, ubi ipsi habuerint aliquid facere, ut nullus sit ausus pascere vel intrare absque eorum licentia, neque ego: quod si fecerint, accipiant carnale.* Alia Garsiæ Regis Navarræ apud Sandovallium in Episcopis Pampilonensib. p. 70. *Et de illa arca de Verosam, usque ad Pelagum rotundum de Anoz, sit defensum & Vetatum tam aquarum quam terra, &c.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 7. tit. de Pascuis, §. 9. *Si habeo hereditatem in aliquo loco, in quo non habitem, non possum illam hereditatem Vetare, sic quod non possint ibi depascere ganata illorum habitantium ibi, nec possum illa pignorare, &c.* [Charta ann. 1502. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Cum ... pratis, pascuis, devensis, Vetatis, &c.*] *Bois vetez, dits vulgairement Bedats*, vetitæ silvæ seu defensæ, in Consuetudine Aquensi c. 1. art. 12. 18. 20. *Via vetata*, in Charta Ricardi Regis Angliæ apud Sammarthanos in Archiepiscopis Turon. uti supra observatum in voce *Defensa* 3.

¶ VETATUS, Idem videtur quod *Virgatus*. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus unum alium lectum parvum munitum .... unius scamni sive bancal lane virgati sive Vetati & unius sargo lane rubei coloris.*

¶ VETERAMENTARIA, Vestes detritæ, aliaque ejusmodi. Leg. municipales Mechliniens. tit. 19. art. 26. *Tutoribus & curatoribus nihil licitum est ex bonis mobilibus pupillorum eorumve quorum curam gerunt, vendere, sine auctoritate pupillarium magistrorum, eaque ipsa venditio celebrabitur publice per coactores Veteramentariorum à civitate designatos.*

VETERANA. Gariopontus lib. 5. Passion. cap. 6. quatuor species turpedinis statuit: primam, quæ dicitur *Stora*: secundam, quæ dicitur *Postula*: tertiam, *Morbillum*, quæ *Veterana* nominatur; & quartam, quam *Lenticulam* vocant.

¶ VETERANI. Vide supra in *Vavassores*.

¶ VETERARE, Corroborari, confirmari ex diuturnitate. Bonincontrus in Chron. Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1101. *In Cremona Veteraverat Guelforum potentia, Gibellinis inde longo tempore expulsis.* Vide *Veteratio*.

¶ VETERARE, Vetustatem induere. *In accessionum & decessionum vicibus ubi Veteraverunt*, apud Celsum lib. 3. cap. 13. de febribus. Gloss. Lat. Gr. *Vetero*, παλαιόω.

¶ VETERARIUS, Veteramentarius, in Gloss. Lat. Gr. *Veterarius*, παλαιοπράτης.

¶ VETERATIO, Consuetudo. Mirac. S. Walarici tom. 1. April. pag. 28.

> *Spargebat proprios hiemis Veteratio canos,*
> *Manabant nares, lacrymis pluvialibus orbes:*
> *Hic mos est hiemi: fuit illud mense Novembri.*

VETERES, Senes, vetuli, in aliquot veteribus Inscript. apud Meursium in Exercitat. Crit. part. 1. cap. 3. *Arcobrigenses juvenes & Veteres statuam in foro posuere, &c.*

¶ VETERINARIA, Ars curandi veterina, Græc. κτηνιατρική. Vetus Interpres S. Irenæi lib. 2. c. 32. *Ab his autem omnem speciem rusticationis, & Veterinaria, & pastoralis ... ediscere possunt.* De ea scripsit Vegetius. *Veterinaria medicina*, apud Columell. lib. 7. cap. 3.

¶ VETERIVALLUS. Vide supra *Sutriballum*.

¶ VETERNARE, Abolere, antiquare. Disput. Benedicti Levitæ adv. Felicianos, apud Baluz. to. 5. Miscell. p. 32. *Et è contra Feliciani infandi adoptivum eum* (Christum) *Veternare contendunt.*

¶ VETERNOSITAS, Pigritia, torpor. Fulgent. Mythol. lib. 3. cap. 4. extr. *Omnis colorata juventutis igniculus torpido Veternositatis algescit senio.*

¶ 1. VETERNOSUS, Veterator, versutus. Vitæ Patrum Emerit. inter Conc. Hisp. tom. 2. pag. 647. *In omnium corde florebat perfecta charitas, ... ita nimirum ut devicto antiquissimo hoste ac superato Veternoso dracone, nemo mœrore consternatus, ... callidi anguis virulentis stimulis quateretur.*

¶ 2. VETERNOSUS, Vetustus, apud S. Bernardum to. 1. Operum ejusd. col. 661. edit. 1690. *Veternosas omnes* (*neque enim pauca inveniebantur*) *abolebat superstitiones.*

¶ VETERNUM, Vetustas. Vita S. Gerardi Episc. Tull. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1063. *Instinctu piæ devotionis locum S. Mansueti vir Domini sancto amore excolebat, cujus etiam cœnobium labili Veterno deciduum renovare satagebat.*

¶ VETOCHETUM. Bulla Innocentii VIII. PP. ann. 1484. in Contin. Magni Bullar. Rom. pag. 287. col. 1. *Pulsetur* (Officium Primæ) *hora octava cum duabus modis* (leg. *modicis* suppl. campanis) *certis Vetochetis intermediis secundum quod est consuetum, &c.* Emendo *Retochetis*, & pulsus campanæ iteratos intelligo, Gall. *Tintement*.

¶ VETRARE, pro *Veterare* contracte scriptum, in Gloss. Lat. Gr. *Vetro*, παλαιῶ. Melius in MSS. Sangerm. *Vetero*.

VETRENERE. Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. c. 21. *Cum quidam juvenis cognatus Regis optime in quadam festivitate caneret Alleluia, dixit Imperator ad eundem Episcopum: Bene cantavit modo ille noster Clericus. Qui juxta stultitiam suam jocularitter illa verba suscipiens, & illum Imperatoris cognatum esse nesciens, respondit: sic omnes petriparii possunt bubus agricolantibus Vetrenere.* Vox asterisco notata, ut incertæ notionis, & mendi suspecta. [Forte more vetuli canere, hoc est cantu languido.]

VETULA. S. Audoenus lib. 2. Vitæ S. Eligii cap. 15. *Nullus in Kl. Januarii nefanda & ridiculosa, Vetulas, aut cervulos, aut jotticos faciat.* Pœnitentialis Theodori apud Spelmannum tom. 1. Concilior. Angliæ tit. 33. *De idololatria & sacrilegio, & qui Angelos colunt, & maleficos, ariolos, veneficos, & sortilegos, divinos, & vota reddentes, nisi ad Ecclesiam Dei: & in Calendas Januarias, in cervulo & Vitula*

Digitized by Google

vadat, & Mathematicos, & emissores tempestatum. Pirminius in Excerptis ex libris Canonic. *Cervulas & Vehiculas in quadragesima, vel aliud tempus nolite ambulare.* leg. *vetulas*, aut *veticulas*. Adde Cumeanum Abbat. de mensura pœnitent. cap. 7. & alios locos, laudatos in v. *Cervula*, in quibus *Vetula*, prisco more, pro *Vitula*, i. juvencâ, scriptum contendit Sirmondus: cujus sententiæ accedit etiam Hugo Menardus: quod nescio an verum omnino, cum etiamnum apud nos pueri in bacchanalibus larvatos consequantur inclamantes, *il a fait la vieille*, id est, *vetulam egit*, seu larvatus vetulæ in morem processit. Testantur præterea Maximus Taurinensis, & Faustinus Episcopus, in sermonibus dictis in Kalendis Januarii, hoc die paganos habitus muliebres assumsisse, & feminarum specie deformasse: quod vetat Canon 62. Synodi Trullanæ, ubi agit de Kalendis & aliis paganorum festis, quæ Christianis interdicuntur: Ὀρίζει ὡς μηδένα ἄνδρα γυναικείαν στολὴν ἐνδύεσθαι. Abulfeda in Epochis à Joanne Gravio editis pagin. 102. ait, apud Græcos, sextum & vicesimum *Schabat*, (mensis Februarii) esse *principium dierum vetulæ*, eosque esse septem.

¶ VETULONES & VETULONISSÆ, ut supra *Veglones*, apud Mabillon. in Itin. Ital. pag. 15.

VETULUS DE MONTANIS. Vide *Senex de Montanis*.

¶ VETUM, Vetitum, interdictum; à *Vetare*, prohibere, interdicere, nostris *Veer*. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. tom. 5. Ordinat. pag. 330. *Possint . . . facere prohibitionem & Vetum apponere . . . & quod ipsi Consules dictam prohibitionem & Vetum ad tempus possint suspendere & removere, &c.* Ejusdem est originis vox *Vedar* quæ Provincialibus interdicere & excommunicare sonat. Satyra Bertrandi d'*Allamanon* in Archiep. Arelat.

Car bom Vedat
Vedar non mi potra.

Hoc est, Excommunicatus me excommunicare non poterit. *Vedar, devedar, defendre*, in Diction. MS. *Nostradamus*. Hinc

¶ VETUM VINI, pro Certo dierum spatio, quibus vetitum est vinum vendere, idem quod alibi *Bannum vini*. Vide in *Bannum* 1. col. 980. Judicium ann. 1131. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occit. col. 460. *Vetum vini, ita ut per totum Augustum mensem vinum non vendatur ab aliquo in tota villa Biterrensi, nec aliunde emptum ibi apportetur, nisi ab Episcopo.* Vide *Devetum* & supra *Vetatum*.

¶ VETURERIUS. Vide in *Vecturarius*.

¶ VETUS DE MUSSA. Vide in *Senex*.

¶ VETUSTARE, Vetustescere, Columellæ, Gall. *Vieillir*. Charta de Aquariatu de Talmundo ann. 1366. *Et quando dicta bota fuerit Vetusta seu derupta, tunc dictus Aquarius tradet dictis religiosis antepedes.*

¶ VETYSA, ut *Vechia*, nisi etiam ita legendum est. Vide in hac voce. Charta ann. 1236. ex Tabul. S. Quintini in Insula p. 301. *Quasdam garbas pysorum, Vetysarum, blads & aliorum leguminum, &c.*

¶ VEVASORES, ut *Vavassores*. Vide ibi.

¶ VEURA. Charta an. 1133. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 60. *Do itaque illi totam terram Carguiaci planam atque arabilem, quæ est à fonte qui Torchanessa dicitur, usque ad fontem justè in longum latumque porrecta, solam illam Veuram mihi retinens, quæ inter utrumque fontem media statione succrevit. Partem tamen ejusdem Veuræ quæ ad austrum respicit à parvula semita, quæ in transversum ducitur, una cum pratulo quod eidem adjacet & adhæret, prædicto heremita condono.* Legendum forsan *Vaura*. Vide in hac voce.

¶ VEUTA, à Gall. *Veue*, Inspectio rei de qua litigatur, Practicis nostris *Veue & Monstrée*: quod Statuto an. 1667. tit. 9. art. 5. antiquatum est. Præceptum Philippi VI. Reg. Franc. an. 1347. to. 2. Ordinat. p. 267. *Ut partes ipsas super locum contentiosum, si casus sit talis quod sit eis inspectione seu Veuta, convocaret, seu adjornaret.* Vide ibi *De Lanviere Vetta*, perperam pro *Veuta*, in Edicto ejusd. Reg. ann. 1344. ibid. pag. 218. & in vet. Stilo Parlamenti cap. . . . Statutum Johannis Reg. an. 1363. tom. 5. earumd. Ordinat. pag. 652. *In eodem parlamento, si fieri possit, certa dies concedatur ad Veutam faciendam, & Veuta facta ad garandum adducendum; quem garandum, si quem habere voluerit, per executorem ad Veutam faciendam deputandum, adjornari facere tenebitur.* Vide *Ostensio*, & infra *Visar*.

¶ VEXA, Vexatio, apud Bern. de *Breydenbach* in Itin. Hierosol. pag. 225. *Igitur redempta Vexa per datas pecunias, &c.*

VEXATICUS, Papiæ, *Inergumenus, qui à Dæmonio arguitur.* MS. habet *Vexatus Vexaticus*, apud Braulionem in Vita S. Æmiliani c. 28. edit. Ivarii.

¶ VEXATIO, Erogatio, profusio. Cod. Theod. lib. 12. tit. 1. leg. 27. *Dignitatis salaria familiaris re Vexatione mercantur.*

¶ VEXATIVUS, Acutus, acer. Conc. Avenion. an. 1209. apud Acher. tom. 2. Spicil. p. 610. *Vulnera quæ levia fomenta non sentiunt, mordicativis, seu Vexativis remediis curari oportet.* Cælius Aurel. Acut. lib. 2. c. 29. *Utitur etiam cum his potionibus Vexativis, absinthio infuso & thymo decoctis . . . Quæ omnia . . . sunt acria, & propterea tumori contraria.*

¶ VEXELAMENTUM, Vasa, vasarium, supellex. Excerpta ex Instr. visitat. Simonis Archiep. Bituric. an. 1284. apud Mabill. tom. 2. Analect. pag. 621. *Ceterique officiales domini cum summariis ad argentum & Vexelamentum argenteum benigniter cum hilaritate vultus ibi fuissent recepti, &c.* Vide *Vessella*.

¶ VEXELLUM, Vas vinarium, ni fallor, in majori Chartul. S. Victoris Massil. fol. 101. *Dodo & uxor sua dederunt S. Victori inter alia unum torcular & unum Vexellum.* Tabul ejusd. Abbat. *In villa Tarasca de duabus Vexellis tertiam partem.* Vide supra *Vassellum* & *Vessel*.

¶ VEXENDA. Statuta Montis Regal. pag. 307. *Item statutum est quod bestiæ cavallinæ portantes Vexendas in dictis alpibus, non teneantur solvere dictum alpagium, nec aliqua alia bestia, quæ non staret in dictis alpibus juxta per tres dies.* F. *Vehenda*, onus, sarcina.

¶ VEXILLAIA, *Impetus fortis carrorum.* Gloss. Isid. Leg. *castrorum* ex emendatione Grævii. Vulcanius edidit *Vexilla*.

¶ VEXILLARIA, Officium, munus, dignitas *Vexillarii*. Bulla Bonifacii VIII. PP. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 536. *Quibus casibus ad consequendum hujusmodi Vexillariæ, capitaniæ & admiratiæ officium modo prædicto dictus Rex Aragonum se astringet.* Vide mox *Vexillarius*.

VEXILLARIUS, Vexillifer, in vet. Inscript. apud J. Spon. to. 3. Itiner. pag. 79. Gruter. 753. 4. & apud S. Cyprianum Epist. 30. sub finem. In Charta an. 1309. Jacobus Rex Aragon. *S. Romanæ Ecclesiæ Vexillarius, Ammiratus ac Capitaneus generalis* inscribitur. [Idem legere est in Charta ann. 1299. ex Tabul. S. Victoris Massil. & in Epist. Frederici Reg. in Chron. Sicil. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 83. Nicolaus Specialis de Reb. Si-

cul. apud Murator. tom. 10. col. 970. *Pandit ergo Vexillarius signa Regis, castra movent,* &c.] Necrologium S. Stephani Autissiodor. *Pridie Nonas April. obiit Leoteri. us Vicecomes, hujus Ecclesiæ Vexillarius.* Vide *Vexillator, Vexillum, Vicedominus.*

Vexillarius, Miles *Bannerettus.* Vide in hac voce.

VEXILLATIONES, de equitibus proprie dicebantur, ut *legiones* de peditibus, quia per turmas & vexilla divisi equites, quomodo nostri etiamnum dicunt *une Cornette de Cavalerie*, pro turma equitum. Vegetius lib. 2. cap. 1. *Equitum alæ dicuntur, quæ nunc Vexillationes vocantur, ab eo, quod velis, hoc est, flammulis utuntur.* Adde Cedrenum pag. 169. Ejusmodi autem *Vexillationum* passim mentio in Notitia Imperii, & in Cod. Th. l. un. de Bonis milit. l. 22. 23. Cod. de Erogat. militaris annonæ. [De *Vexillationibus* & *Vexillariis* præ cæteris consulendus Schelius ad Hyginum de castrametatione.]

VEXILLATOR, Vexillifer. In Monastico Anglic. tom. 1. pag. 372. *Gilbertus Tison, Dominus Regis Angliæ summus Vexillator* inscribitur in ejusdem Diplomate. Philippus Mazerius in Vita S. Petri Thomasii cap. 4. *Missus Dominus Apostolicus vexillum sanctæ Crucis & Ecclesiæ eidem Regi* (Ungariæ) *tanquam Vexillatori inclyto,* &c. [Vide *Vexillarius* & in *Vexillum.*]

¶ VEXILLIFERATA. Vide mox *Vexilliferi.*

VEXILLIFERI Hæreditarii. Ordericus Vitalis lib. 3. an. 1066. pag. 493. *Radulfus de Conchis, Rogerii Toenitis filius, Normannorum signifer.* Charta Ludovici Imp. an. 1328. pro Castruccio Duce Lucæ, apud Freherum tom. 1. Rerum Germanic. parte 2. pag. 31. *Te pro te & successoribus tuis, & a te per lineam masculinam natis & nascituris in perpetuum ipsius Ducatus Ducem & Vexilliferum nostrum, & sacri Romani Imperii abilibet .... promovemus.* Id porro munus, *Vexilliferata* infra dicitur.

Vexilliferi Milites. Vide *Bannereti.*

¶ Vexilliferi Regii dicti ii, quibus *Auriflammam* deferendam committebant Reges Francorum, apud Scriptores nostros passim. Vide Gallandum de Vexillis Franc. pag. 43.

¶ Vexilliferi, Supremi apud Florentinos, Bononienses, Lucenses & alios Magistratus sub quibus armatus coiret populus. Poggius in Orat. funebri Leonardi Aretini, apud Baluz. tom. 2. Miscell. p. 256. *Functus est etiam summis magistratibus civitatis. Nam bis ex Decemviris summo civium favere factus fuit, Vexillumque societatis tribus gessit, ac ex Prioribus unus creatus est. Ad id quoque (quod præcipuum est in civitate) Vexillum pervenisset, nisi mors vivendi finem attulisset.* Idem lib. 1. Hist. Florent. apud Murator. tom. 20. col. 197. *Capitaneum sibi populus, & duodecim seniores ac Vexilliferos viginti, quorum consilio Respublica administraretur, instituunt... Decennio post Vexillifer justitiæ, trigesimoque deinde anno duodecimviri, qui Boni appellantur electi, & numerus viginti Vexilliferorum ad sedecim redactus.* Jac. De Layto Annal. Estenses apud eumd. Murator. tom. 18. col. 971. ad an. 1402. *Et factis comitiis solitis electi fuerunt Antiani & Vexillifer justitiæ atque alii officiales more suo, per quos esset Respublica* (Bononiensis) *administranda.* Litteræ Maximiliani I. Rom. Imper. pro Republica Lucensi apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 320. *Et in singulis locis dicti territorii Antianos, Vexilliferum, justitiæ Consiliarios & alios quoscumque magistratus ordinarios,* &c.

¶ Vexilliferi, Exercitus Duces, ni fallor, in Chron. Jac. Malvecii apud Murator. tom. 14. col. 883. *Igitur Brixiani se ad belli certamina præparantes, militum acies quatuor instituunt. Vexilliferos habuere, quorum hæc sunt nomina: Jacobus de Confalonerii, Pomecelani de Meyrano, Manuel de Comesio, alterius nomen non retinemus... Erant quippe hi quatuor generosi Milites; statuuntque popularium quatuor acies, & unaquæque uno Vexillifero ducebatur.*

VEXILLUM, Signum Crucis: *Crux* enim est *vexillum Christi, & signum triumphi sui*, inquit Durandus lib. 1. Ration. c. 6. n. 26. Innocentius III. in Epist. ad Archiepiscopum Trinovitanum, in Gestis ejusdem PP. p. 61. *Crucem, Vexillum scilicet Dominicæ passionis* appellat. Hinc in Hymno: *Vexilla Regis prodeunt,* &c. Paulinus lib. 2. de Vita S. Martini:

Protinus attetulit sanctum & venerabile signum,
Et crucis objectu properè venientibus obstat,
Gressus & instabiles Vexilli pondere sistit.

Infra:

.... Tum rursus eodem
Vexillo, atque ipso libertas reddita signo.

Lib. 4.

Magna Crucis sancta melius, signumque salutis.

Lib. 5.

Vexillum complexa Crucis, signumque salutis.

Prudentius in Hymn.

Dic triumphalem Crucem,
Pange Vexillum notatis, quod refulget frontibus.

Victor Vitensis lib. 1. *Inter alios ventum est tunc ad Armogastem nostrum, cujus cum diu ac sæpius tibias torquendo tumentibus constringerent cordis, & frontem, in qua Christus Vexillum suæ fixerat Crucis, rugatam magisque aratam descendentes atque mugientes ostenderent nervi,* &c. Lib. 2. *Simulque Vexillo Crucis consignantur oculos ejus.* Gregor. Turon. l. 10. Hist. cap. 29. *Manus singulis cum Vexillo Crucis imponens, sanitati reddebat.* Adde eumdem de Vitis Patrum c. 11. S. Eulogius in Apologet. *Comminus Vexillo Crucis frontem præmuniens.* Paulus Diaconus Emeritensis in S. Masona Episcopo Emerit. c. 9. *Statimque in nomine Domini, edito Vexillo Crucis sanctissimæ, Sacerdos ascendit equum ferocem,* &c. Adde S. Hieron. Epist. 23. in Isaiam c. 49. in Hierem. c. 32. in Galat. c. 4. in Vita S. Antonii, & alibi non semel, Paulum Diac. Casin. lib. de Mirac. S. Benedicti Casini patratis n. 33. Vitam S. Arnulfi Episc. Metensis cap. 10. 20. Vitam S. Eremberti Episc. Tolosani cap. 3. Fortunatum in Vita S. Paterni Episc. c. 5. Vitam S. Aniani Episc. Aurel. Vitam S. Leutfredi cap. 19. Ethelwlfum in Abbatib. Lindisfarnens. cap. 20. &c.

¶ Vexilla Christi, nuncupantur Instrumenta passionis ejusdem, in Charta Johannis Reg. Franc. an. 1360. pro S. Capella Paris. ex Bibl. Reg. *Nos autem præmissorum consideratione & attenta devotione quam nostri prædecessores ad ecclesiam seu capellam prædictam ac sacratissima Christi Vexilla quæ in ea sunt, efficaciter habuerunt.*

¶ Vexillum, *Lavarum*, pro *Labarum*, ex vet. Gloss. apud Turneb. Advers. lib. 28. cap. 6.

Vexilli Bellici benedictio, habetur in Ordine Romano sub finem, quæ etiamnum usurpatur. Coactis enim cohortibus vel centuriis, ea ab Episcopo benedicuntur, quod etiam apud Byzantinos factitatum docet Leo Imp. in Tacticis c. 19. §. 22. Καὶ πρῶτον μὲν πρὸ τοῦ ἀποκινῆσαι, ἁγιασθήτωσαν ἅπαντα τὰ φλάμουλα τῶν δρομένων ἑκάστου διὰ θείας τῶν ἱερέων ἱερουργίας, καὶ εὐχῆς ἐκτενοῦς πρὸς τὸν τῶν ὅλων θεὸν ὑπὲρ εὐοδώσεως τοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν πολεμίων. Quorum

verborum sensum non cepit interpres. [Ita rursum cap. 13. §. 1.] Adde Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 7.

VEXILLI LINGULÆ, apud Ordericum Vitalem lib. 9. pag. 754. Vide *Flammula*.

VEXILLUM REGALE, Regis Franciæ scilicet præcipuum, ex serico cæruleo, liliisque intertinctum, quod vulgo *la Banniere de France* appellamus. Will. Brito lib. 10. Philipp. de Prælio Bovinensi:

.... Nec Montinianum
Galonem taceam, qui mente immobilis ut mons;
Vexillum Regale die portavit in illo.

Alibi:

Ante tamen Regem signum Regale ferebat
Montiniacensis vir fortis corpore Galo.

Rigordus de eodem prælio: *Signum regale Vexillum scilicet floribus lilii distinctum ferebat Galo de Montiniaco.* Guillelmus *Guiart* de eodem Galone:

Galos de Montigni porta,
Ou la Chronique faus m'enseigne,
De fin azur luisant l'enseigne
A fleurs de lis d'or aournée,
Près du Roi fut celle journée,
A l'endroit du riche estendart.

Atque hinc error eruitur Philippi *de Mouskes*, Auctoris Chronici Senoniensis c. 15. Tillii, & aliorum, qui Galonem de Montiniaco *Auriflammam* in prælio Bovinensi detulisse scripsere. Idem Guiartus, quo loco describit prælium initum inter Carolum Siciliæ Regem & Mansredum:

Mes quant les banieres avisent,
Ou les fleurs de lis d'or reluisent, &c.

Et infra:

Tuit vont vers l'enseigne Roial,
Ou les fleurs de lis d'or esgardent,
Le Roi & li sien, qui le gardent,
Qui sont tres hardi fereur, &c.

Idem Scriptor an. 1191. de Obsidione Acrensi:

Gens d'armes les portes approchent,
En espoir que leur fors'i fiere,
Pres de l'une est ja la baniere
D'azur, fut sus cendal parfaite,
Et à fleurs de lys d'or pourtraite,
Hardis est celui qui la porte,
Car il va faut qu'il se reforte,
L'escu au col, la teste encline, &c.

Rursum an. 1205.

Pait porte en la mestre tour
A la senestre derreniere,
Au Roi de France la baniere,
A fleurs de lys d'or bien apertes.

¶ VEXILLUM PANDERE, Signum subeundæ pugnæ. Vide supra in *Russatus*.

VEXILLA SUBMITTERE, in signum deditionis. Pacatus in Panegyrico: *Aliquanto melius manus illa consuluit, quæ submissis procabunda Vexillis petiit veniam necessitatis.*

VEXILLI ERECTIO in altioribus urbium vel castrorum turribus, supremi dominii symbolum fuit. Tudebodus lib. 3. pag. 802. *Comes S. Ægidii, qui in montanea ante castellum astabat, jussit ei portare Vexillum. Ille autem accepit illud cum gaudio, & misit illud in majorem turrim.* Adde pag. 808. 812. Ordericus Vitalis lib. 10. pag. 773.... *Protinus illi, custodibus egressis, cunctas urbis munitiones nacti sunt, & in principali turre Vexillum Regis cum ingenti strophæo levaverunt.* Will. Tyrius lib. 13. c. 13. *In signum ergo victoriæ super eam turrim, quæ portæ civitatis imminet, positum est Domini Regis Vexillum: super autem eam, quæ dicitur Viridis, Domini Ducis Venetiæ: super eam autem, quæ dicitur turris Tanaria, Domini Comitis Tripolitani, cum multa gloria sunt collocata Vexilla.* Idem Will. Tyrius lib. 14. c. ult. *Sic itaque fœdere completo, pace plenius restituta, Vexillo Imperiali super principalem præsidii arcem collocato, donis ingentibus cumulatus, cum suis Princeps* (Antiochenus) *in civitatem est regressus.* Albertus Argentin. an. 1349. *Carolus Rex hoc audito statim Banerium suum, quod dicitur Sturmfan, super turrim Ecclesiæ Spirensis constituit.* Charta Signis uxoris Centulli Comitis Astaracensis in Regesto Comitum Tolosæ Cameræ Comput. Paris. fol. 109. *Et ibi super turrim Castri novi, & super turres & portalia aliorum suprascriptorum locorum, ratione & jure majoris dominii fecit ascendere Vexillum, seu banneriam dicti Domini Comitis Tolosani, & ex parte ipsius ter præconizari & clamare alta voce signum dicti domini Comitis*, scilicet Tolosani. Tabularium Ecclesiæ Uzeciensis ann. 1223. fol. 20. *Cognoverunt Episcopi, quod Castrum de Montalen tenent ab eo & ab Ecclesia Uticensi, & est verum, & Episcopus debet illud recuperare, & Vexillum suum levare in mutatione Episcopi & domini de Salve.* Ibidem ann. 1209. fol. 56. 57. *Petrus Bremunds mandato & voluntate D. Comitis reddidit causa recognitionis Petro de Yllaniciis Vexillifero & Procuratori D. R. Episcopi, & per eum D. Episcopo & Ecclesiæ Uticensi Castrum,... ubi idem Petrus de Yllaniciis levavit vexillum S. Theodoriti, scilicet Leonem rubrum, & fecit clamare signum S. Theodoriti pro Episcopo Uticensi.* [Charta jurium Comit. Biterr. in civitate Albiensi an. 1252. *Item quando idem dominus Rex fecit transitum per terram Albiensem, tunc cives Albienses præstiterunt eidem sponte juramentum fidelitatis tanquam domino, Vexillum ipsius fuit appositum supra ecclesiam cathedralem & fuit præconisatum pro ipso in eadem civitate.*] Tradit Auctor Chronici Alexandrini, cum Jovianus Nisibim Persis concessisset, Junium, Persarum Satrapam urbem ingressum, mandato Regis Persarum εἰς ἕνα τῶν πύργων σημεῖον περσικὸν erexisse. Constantinus Porphyrogenit. lib. de Administrando imperio c. 46. ait, Constantem Patricium, capto Adranutzio, vexillum Imperatorium in mœnibus erexisse, ἵνα γνῶσι πάντες τοῦ Βασιλέως εἶναι ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ τοιοῦτον κάστρον. Ejusmodi porro vexilli erectio & elevatio non modo supremi dominii; sed & *reddibilitatis* Castri symbolum fuit, quo scilicet vassallus profitebatur, se redditurum Castrum suum domino *irato & pacato*, & quotiescunque vellet. Chartam an. 1433. descripsit Dionysius Salvaingus lib. de Usu Feudor. c. 8. in qua hæc verba sæpius repetuntur: *Quandam Banneriam armis Delphini depictam in Donjono castri affixam, tenendam ibidem & remanendam nomine Delphinali spatio trium dierum naturalium, in signum reddibilitatis, dominiique directi, & superioritatis, &c.* Adde Gesta Dominor. Ambasiæ c. 5. num. 1. & quæ à nobis sunt observata in Dissertatione 12. ad Joinvillam p. 219. 220. [Vide *Pannus* 3.]

VEXILLUM DUELLO AFFIXUM. Metropolis Salisburgens. to. 3. p. 501. *Abrenuntiavit omni querela, quam fecerat super patrimonium Comitis Sigbotonis,... & hoc factum est Stoyle sub Vexillo Ducis Austriæ duello affixo. Hujus rei testes sunt, &c. insuper omnes, qui aderant sub Vexillo Ducis.*

VEXILLA ECCLESIARUM, Quæ in publicis stationibus seu processionibus cum Cruce & funalibus ac cereis efferuntur: iisque peractis in ipsis ædibus sacris appendi vel erigi solent. Honorius Augustod. lib. 1. c. 72. *Cum autem Crux & Ve-*

xilla geruntur, quasi duo exercitus sequuntur, dum hinc inde ordinatim cantantes gradiuntur. Durandus lib. 6. Ration. c. 102. n. 8. *Portantur etiam Vexilla ad repræsentandum victoriam Resurrectionis & Ascensionis Christi, qui cum magna præda cælos ascendit.* Infra: *Quod vero Cruces & Vexilla portantur, à Constantino sumpsit initium: qui cum in somnis Crucis signum vidisset, eique dictum fuisset: Vinces in hoc signo, jussit Crucem in Vexillis bellicis insigniri, &c.* Gregorius Turon. lib. 5. Hist. c. 4. *Cum psallentes de Ecclesia egressi, ad sanctam Basilicam properant: hic post Crucem præcedentibus signis, equo superpositus ferebatur.* Nisi hoc loco *signa*, id est, *campanulæ*, intelligantur; quod puto.

Ea vero *Ecclesiarum vexilla* in præliis & bellis præferri solebant, cum Ecclesiæ ipsæ, vel earum rectores ac Prælati, vassallos suos in prælium educere vellent, aut ad hoc tenerentur. Anonymus in Vita S. Joannis Archiep. Eboracensis: *S. Joannis Beverlacensis Vexillum assumptum ab Athelstano, (Rege Angl.) quo tempore debellavit Scotos.* Ricardus Prior Hagustaldensis, de Bello Standardico: *Tunc Crucem suam, & S. Petri Vexillum, ac suos homines tradidit eis, (Turstinus Archiep.)* Sed & *Parochiani*, iis in casibus, præeuntibus Ecclesiarum suarum vexillis ad bella procedebant. Ethelredus Abbas Rievall. de eodem Bello Standardico, an. 1138. *Turstinus Archiepiscopus per totam diœcesim suam edictum Episcopale proposuit, ut de singulis parochiis, Presbyteris cum Cruce & Vexillis, reliquiisque Sanctorum præeuntibus, omnes, qui possint ad bella procedere, ad proceres properassent, Ecclesiam Christi contra barbaros defensuri.* Ordericus Vitalis lib. 8. p. 705. *Igitur Quadragesimali tempore Rex Franciæ & Dux Normanniæ Brehervallum obsederunt, ibique fere duobus mensibus laboraverunt. Illuc Presbyteri cum Parochianis suis Vexilla tulerunt, & Abbates cum hominibus suis coacti convenerunt.*

Asservabantur porro ejusmodi Ecclesiastica vexilla in ipsa Ecclesia, ubi, & qui ea delaturi erant in præliis, benedictione consecrata, recitatis ad id ab Episcopo aut Sacerdote precatiunculis, accipiebant, finitoque prælio ad eumdem locum, unde sumta erant, reportabant. Ægidius Monach. Aureæ vallis c. 101. *Proxima ergo tertia feria... dictus Raso in medio majoris Ecclesiæ, ut est moris, armatur, & Vexillum accipiens cum civitatis populo urbem egreditur.* Et infra: *Regrediens itaque primo mane vigilia Ascensionis Domini, Vexillum reportavit recollocans in S. Altari S. Trinitatis, unde illud sumpserat.* Radulfus de Rivo c. 7. *Lambertus de Upex miles strenuus sacrum B. Lamberti Vexillum, in medio Ecclesiæ Leodiensis cum benedictione, è manu Episcopi, more prisco, accepit.* Id ipsum de vexillo S. Dionysii factitatum pluribus à nobis observatum in Dissertat. 18. ad Joinvillam. Super altare posita observat præterea Durandus lib. 1. Ration. cap. 3. n. 32. *Vexilla etiam super altare eriguntur, ut triumphus Christi jugiter in Ecclesia memoretur, per quem & nos de inimico triumphare speramus.* Ditmarus l. 6. p. 65. scribit *Luizicos*, seu Lusatios Slavos vexilla sua in fano Radagastensi asservasse, eaque, *nisi ad expeditionis necessaria*, nullatenus mota. Vide alia à nobis observata in v. *Advocati.*

VEXILLUM S. DIONYSII. Vide *Auriflamma.*

VEXILLUM S. MARTINI, Illud fuit, quod Monasterii S. Martini Turonensis proprium erat, & à Comitibus Andegavensibus, tanquam loci istius Advocatis, in bellis Monachorum & Canonicorum deferri solebat. Ex quo enim Ingelgerius Co-

mes Defensor Ecclesiæ S. Martini à Monachis & Canonicis constitutus est, quod exerte traditur in Historia Andegavensium Consulum, & in Chronico S. Martini, Andegavenses Comites, ut *Advocati*, ejusdem Monasterii Signiferi fuere. *Advocatorum* enim peculiare id munus fuit, ut supra docuimus. Atque hi quidem non in monasterii duntaxat, sed & in privatis bellis illud efferebant. Rituale S. Martini Turon. *De Comite Andegaviæ, ipse habet Vexillum S. Martini, quoties vadit in bello, præterquam contra Regem Franciæ; quod homines Castrinovi sequuntur, domino de Prulsaco illud ferente.* Charta Philippi Aug. ann. 1181. pro confirmat. privileg. à Ludov. VII. parente incolis Castri novi concessorum, in Tabul. Regio, scrinio *Tours* 2. Charta 2. *Comes etiam non potest, nec debet homines de Castronovo ducere in expeditionem sive equitationem contra aliquem, nisi forte causa, aut nomine belli, ita ut tamen, quod Vexillum B. Martini præcedat, contra vero Regem Franciæ nullo modo potest eos ducere.* Glaber Rodulfus lib. 5. cap. 2. refert, eo in bello, quod inter Goffridum Martellum Andegavens. & Theobaldum Blesensem, Comites, pro Turonensis urbis Dominatu gestum est, Goffridum expetivisse auxilium B. Martini, *indeque accepto Vexillo, imposuisse illud propria hastæ, cum exercitu equitum peditumque multorum obviam perrexisse adversum se dimicaturis.* Id ipsum enarrans auctor Chronici S. Martini: *Comes Andegavensis Vexillum B. Martini, in illo bello, sicut consuetudo est, habebat.* Occurrit præterea mentio vexilli S. Martini in Tabulis Gaufridi II. Com. Andeg. an. 1066. *Concessit Comes, ut si exercitum suum contra inimicos suos ire contingeret, homines in prædicta villa* (Burnomo sita, in pago Pictavo) *existentes; Præpositus Lausdunensis non moneat, aut aliqua occasione eis vim inferat; ut non alius quilibet nostrorum super homines illos potestatem exerceat; sed ammonitione Monachorum illic existentium, cum serviente scilicet S. Mauri illius patriæ, & Vexillo S. Martini in exercitum pergant.* Errare porro constat Tillium, Gallandum, & aliquot alios, qui *Capam S. Martini* cum *Vexillo S. Martini* confundunt. Nam *Capa S. Martini*, non ut vexillum, in acie & præliis delata à Regibus; sed ut Sancti miræ apud nostros autoritatis λείψανον.

VEXILLUM *beatissimi Martyris Mauricii, & Thebææ Legionis Principis, quo Carolus Magnus Rex in bello Hispanico quamlibet infestos & consertos inimicorum cuneos disrumpere, & in fugam solitus erat cogere*, cum aliis compluribus exeniis ac donis ad Edelstanum Regem Angliæ misisse Hugonem Capetum narrant Ingulfus pag. 878. & Will. Malmesburiensis lib. 2. de Gest. Angl. c. 6.

VEXILLUM S. PETRI, χρυσοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου σημαῖα; apud Annam Comnenam lib. 10. Alex. *Cruce & clavibus* insignitum, ut est in Epistola Innocentii III. PP. ad Joannitium Bulgarorum Regem in Gestis ejusdem Pontificis p. 59. *Vexillum S. Crucis & Ecclesiæ* Romanæ, apud Philippum Mazerium in Vita S. Petri Thomasii cap. 4. Illud Pontifex Romanus ad Principes Christianos mittere solet, qui in Paganos expeditionem suscipiunt, vel contra Schismaticos aut Hæreticos, seu, ut ait idem Innocentius loco citato, *contra illos, qui honorant labiis Crucifixum, cor autem eorum longinquum ab ipso*, Græcos Schismaticos innuens. Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 7. *Pontifex consuevit Vexilla Ecclesiæ & armorum suorum benedicere, & Capitaneo seu Vexillifero sanctæ Romanæ Ecclesiæ dare in fine Missæ, &c.* Ita Victor III. idem vexillum S. Petri

Roberto Guiscardo in Græcos Schismaticos bellum moventi deferendum tradidit, apud Guillel. Apuliens. lib. 4. de Gest. Normann. Urbanus II. Hugoni M. Viromanduorum Comiti in prima expeditione sacra, ut habent passim Scriptores rerum Hierosolymitanorum, locis à nobis indicatis in Notis ad Alexiadem; Alexander II. PP. Willelmo Notho Duci Normanniæ in bello contra Haraldum apud Ingulfum p. 900. & Ordericum Vitalem lib. 3. ann. 1066. p. 493. Innocentius III. Joanni Bulgarorum Regi in eosdem Græcos, & Leoni Armeniæ Regi in Saracenos bellum parantibus, ut est in Actis ejusdem Pontificis p. 59. 122. Innocentius IV. PP. Regi Ungariæ expeditionem in Turcos apparanti sub an. 1355. apud Philippum Mazerium in Vita Petri Thomasii c. 4. Alia passim proferunt exempla Scriptores. Adde Gregorium VII. PP. lib. 5. Epist. 12. & Fridegodum in S. Wilfrido cap. 28. Vide præterea Nicolaum Alemann. in Dissert. de Lateranensibus parietinis cap. 14. & 15.

¶ VEXILLUM CILICINUM in solemni pœnitentium reconciliatione adhibitum, ex Missali Eccles. Sarisber. apud Marten. de Antiqua Eccles. Discipl. in divinis Offic. p. 238. *Feria 5. in cœna Domini in primis fiat reconciliatio pœnitentium hoc modo: Nona cantata, pergat excellentior sacerdos ad ostium ecclesiæ occidentale, indutus vestibus sacerdotalibus, in cappa serica rubea, cum duobus diaconis albis cum amictibus indutis, absque subdiacono, & sine cruce per medium chori, præcedente Vexillo cilicino.*

VEXILLA MORTUA, Panni nigri, qui mortuorum ædibus appendi solent. Regiam Majestatem lib. 1. c. 19. §. 7. *Si vero dixerit* (Sacerdos) *quod pro mortuario rem illam accepit, hoc debet probare cum testimonio proborum hominum de parochia, qui viderunt Vexilla mortua ante corpus defuncti illius.*

VEXILLA HASTARUM. Albertus Aquensis lib. 4. cap. 6. *Vexilla in hastis eorum nodis aureis & similiter argenteis montes, in circuitu nimio lucis decore coruscare faciunt.* Vide *Flammula*.

VEXILLUM, Clamor militaris. Ita porro appellatus, quod vexillifer primus in præliis aliisque occasionibus bellicis clamorem militarem efferret, quem cæteri milites subsequebantur. Nangius in Chronico an. 1253. *Castrum cum illis, nescio cujus Vexillum ante intonans, ingressus est.* Chronicon Bertrandi Guesclini:

Chacun crie s'ensegne sans estre recreans.

Vide *Signum* pro clamore militari, & *Insigne* 1.

¶ VEXILLUM, pro *Vexillarius*, vexillifer. Charta an. 1326. to. 1. Hist. Dalph. p. 57. col. 1. *Quod ipsi homines de cetero in cavalgatis ejusdem dom. Dalphini, quotiescumque per ipsum mandata fuerint, & ubique teneantur & debeant mittere quinquaginta bonos clientes bene munitos, inter quos sit Vexillum & tuba & unus gubernator eorum propriis sumptibus & expensis: hoc excepto, quod dictus dom. Dalphinus teneatur gubernatorem, si eques fuerit, dictorum quinquaginta clientum, Vexillatorem, tubicinatorem in dictis cavalgatis librare.*

¶ VEXILLUM FEUDALE. Vide in *Feudum*, col. 453.

VEXILLUM, Nota, quomodo *Enseigne* vulgo dicimus. [*Vexillum, testimonium, signum*, in Gl. Gasp. Barthii ex Baldrici Histor. Palæst. apud Ludewig. to. 3. p. 146.] Andreas Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis: *Amans quidem à coamante licenter hoc accipere potest, scilicet ornata capillorum ligamina, auri argentique coronam, pectoris fibulam, speculum & cingulum, marsupium, laterisque cordulam, lavamenta, vascula, repositoria, Vexilla causa memoriæ, &c.* id est, quæ amantis & dantis memoriam servandi dent occasionem.

¶ VEYERIA, ut *Vicaria*. Vide *Veherius*.

VEYLEIGA, [Idem fortassis quod *Vetatum*. Vide in hac voce.] Charta Galeranni Comitis Mellenti in Tabulario S. Ægidii Pontis Audomari: *In nemoribus habebit pasnagium, & in Veyleiga husboram & heilotam jussu Forestarii.* Forte legendum *heibotam*. Vide *Haga*.

¶ VEYRIÆ, Fenestræ vitreæ. Testam. Bertrandi de Turre an. 1285. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 532. *Legavit dicta ecclesia de Chastrec viginti libras semel pro reparandis las Veyrias & pro emendis & excessibus dictæ ecclesiæ ab antecessoribus suis .... illatis.* Vide *Veireria*. Hinc

¶ VEYRIALIS, Vitreus. Mirac. MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Vas vitreum sive Veyriale sic appellatum, &c.*

¶ VEYROLA, Variolorum morbus. Processus de Vita S. Yvonis tom. 4. Maii p. 572. *Macula nata fuit in oculo dicta puella post assumptam infirmitatem quæ vocatur Veyrola.* Vide *Variola*.

¶ VEYRUS. Vide supra in *Vares*.

¶ VEYSSELLATA, Supellex quævis. Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. p. 98. col. 1. *Item de qualibet Veyssellata vini exposita venditioni in villa prædicta, levantur quatuor denarii; videlicet, unus denarius pro cridagio, & tres denarii pro mensuris, &c.* Vide *Vassela*.

¶ VEYSSERIA. *Quodam Veysserie medio*, in Recogn. Burgi S. Andeoli ex Schedis Cl. V. *Lancelot*. Vide *Husserium* & *Veissegue*.

¶ VEZENDA. Statuta Massil. lib. 4. cap. 17. §. 2. *Tertia pars ipsorum marinariorum ad minus stet & jaceat qualibet nocte in eadem nave extra buccam portus Massiliæ, & medietas apud insulas Massiliæ, ita tamen quod domini vel ductores illarum navium teneantur providere illis marinariis in cibo & potu quamdiu jacuerint, & moram fecerint pro sua Vezenda in illis navibus, tam extra buccam portus quam ad insulas Massiliæ.* Et §. 3. *Scriptores dictarum navium speciali sacramento teneantur accusare & manifestare ... illos marinarios .... qui Vezendam sibi injunctam non fecerint, ut superius est expressum.* Ubi de iis sermo est qui per noctem in nave excubare debent: unde *Vezenda* idem sonat fortassis quod Excubiæ, statio.

VEZETUS, in Statutis Mediolanensibus 2. part. cap. 450. Nugæ muliebres, ex Ital. *Vezzi*.

¶ VEZIA, Tubus per quem aqua currit, Gallice *Tuïau*, ab Ital. ut videtur, *Veggia*, vas. Vide *Veges*. Statuta Mutin. cap. 3. fol. 51. v°. *Declaramus quod ubi contigerit Veziam canalis Clari, quæ est ad portam Bajoaria in foveis civitatis reparari seu de novo refici debere, & hoc idem observetur in Vezia Modenella.*

¶ VEZOLA, diminut. ut videtur à *Vezia*, in iisdem Statutis fol. 28. v°. *Statutum est .... quod sfugarium antiquum ... debeat cavari hoc modo .... habeat caput in fovea fratrum de S. Catharina & ibi in fundo Circa communis fiant quedam Vezola de lapidibus sive de ligno.* Vide *Viazzola*.

¶ VEZIOLA, Doliolum. Vide in *Veges*.

¶ VEZIRUS, Dux exercitus apud Turcas, *Visir*. Hist. pacificat. inter Rodolphum II. Imperat. & Turcarum Imper. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 304. *Arbitri duce & commissarii Vezirus supremus, quartus honore ordine ab Imperatore Turcarum Amurates, &c.*

¶ VEZOLA, Vezolus. Vide *Veges* & *Vezia.*

¶ VEZOTUM, Vehiculi genus: nisi sit Onus, farcina. Statuta datiaria Riperiæ cap. 12. fol. 4. v°. *De quolibet plaustro sive Vezoto intra, pro introitu, vel exitu. & sic pro rata, solidi sex.*

¶ VEZZOLUS, Artemisia, Gallice *Armoise* Vita S. Francæ Abb. to. 3. April. p. 381. *Coquebatur quippe Vezzolus qui & Artemisia proprie dicitur, vel illius semen in vino quod bibebat tunc omni rejecta substantia.*

UFFER, pro *Wisser.* Vide *Huisserium.*

¶ UFFESLRIUS, Vasculinarium, ni fallor. Charta ann. 1329. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Item, unum colletanum, duos Uffeserios, &c.*

UFFINGI, dicti Reges Orientalium Anglorum, ab Uffa Rege, qui vixit an. 578. Matth. Westmonast.

¶ UGLATA, ut *Oglata.* Vide in hac voce.

¶ UGONENCI Denarii. Vide *Hugonenses* in *Moneta Baronum.*

1. VIA, nude, Iter, nostris *Voie.* [*Vée*, in Charta an. 1297. tom. 1. Chartul. S. Vandreg p. 137. *Une Vée fossifaigte que Guillaume Boulent & ses heritiers iroient venus trouver par son lieu là on il li feroit mains damajant à moy & à Mabeut ma fame, ... & à ceux qui de par nous entendroient à aller & a venir tontefois au dit pré. Vie*, apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1490. *Depuis une Vie qui amoegue jusqu'à la Tour neufve.*] Consuetudo Claromontensis art. 226. & seq. quinque species viarum constituit; Semitam, quam *Sente*, appellat, latam 4. pedes, Carreriam, (*Carriere*) latam 8. pedes: Viam, *voye*, latam 16. ped. *Cheminum* latum 32. ped. & Viam regiam, *Chemin Royal*, latam ped. 64. Consuetudo Bononiensis art. 136. & seq. varias viarum species recenset, ac primum Regiam, vulgo *Chemin Royal, & grand chemin*, quæ habere debet in latitudine 60. pedes: Viam Vicecomitalem, *Chemin Visconnier*, latam 30. Viam Castellaneam, *Chemin Chastellain*, latam 20. Viam foraneam, *Chemin forain*, latam 15. Semitam, *sente*, latam 5. &c. Vide Consuetudines Andegav. art. 60. & Cenoman. art. 69.

Via Æqualis. Lex Bajwar. tit. 9. §. 13. *Si quis viam publicam, ubi Dux egreditur, vel Viam aequalem alicujus clauserit contra Legem, &c.* Ubi Capitula Caroli M. lib. 5. c. 201. *Si quis viam publicam aut lisbostratum, vel Viam communem alicui clauserit contra legem, &c.* Ita *aqualis*, est *communis.*

¶ Via Alta, Generalis, Eadem quæ *Publica, Regia* infra. Inquesta an. 1255. apud Kennett. in Antiq. Ambrosd. p. 250. *Item alta Via & generalis inter Brehull & Pidinton maneria dom. Regis omnino esset astopata.*

Viam Antestare. Vide *Antestare* & *Obstare.*

¶ Via Aurelia, Sub Aurelio Imperatore exstructa, memoratur in Charta ann. 27. Conradi Reg. ex Tabul. S. Victoris Massil.

¶ Viam Carnis Ingredi, Mori; modus loquendi Scripturibus Sacris & Ecclesiasticis familiaris. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1225. apud Murator. tom. 6. col. 440. *Dominus Brancaleo Potestas miles formosus & sapiens in castro Gavii (proh dolor) Viam carnis ingressus est universæ.*

Via Carraria, Qua currum vehi potest. Ceremoniale Ambrosianum Mediolanense: *Dextrat & ducit eum per scannum per mediam Viam carrariam usque ad Ecclesiam S. Ambrosii.* Vide *Carreria* 1.

¶ Via Communis, Publica. Charta Odonis Abb. S. Dionysii an. 1244. ex Bibl. Reg. *De quibus hominibus & hostisiis eorum habebit idem Johannes patricius & Viam communem cum dicto Reginaldo communiter.*

Via, vel Semita Convicinalis, vel *pastoralis*, in Lege Bajwar. tit. 9. c. 14. *De Via convicinali vel pastorali, qui eam alicui contra legem clauserit.* §. 15. *Semita convicinalis. Via vicinalis*, apud Siculum Flaccum, Aggenum, Ulpianum L. 2. §. *Viarum*, D. Ne quid in locis publ. &c. Adde Capitul. Pipini Regis an. 744. c. 38. [*Vicinale iter*, in Charta an. 1052. inter Instrum. tom. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 198. *Vadit per verticem ejus dicta Issole iter Vicinali in medio, &c.*] *Chemin voisinal*, via 8. ped. lata, in Consuet. Turon. art. 59. & Bayonensi tit. 19. art. 1. *Chemin de traverse*, nostris. *Vias vicinales* inter *publicas vias* ponit idem Ulpianus, ita tamen ut à Militaribus differant, *quæ exitum habent ad mare, aut in urbem, aut in flumina publica, aut ad aliam viam Militarem; cum Vicinales, aut exitum habeant in vias Militares, aut sine ullo exitu intermoriantur*, in L. 3. D. de Locis & itiner. publ. Glossæ Basilic. Βικιναλία, ὁδὸς ἡ εἰς κώμην ἄγουσα. Ubi legendum Βικιναλία, nisi malimus βικιναλία, ut emendabamus in voce *Canalis.* Tabularium Ecclesiæ Viennensis fol. 26. *In fronte terra Kandors, in superiori namque fronte Via vicinabile, & habet in uno latere perticas agri pedales* 47. *pedes* 10. *&c.*

¶ Vias Quatuor Dare solitum in manumissionibus: potissimum quippe libertatis effectus est potestas eundi quo volumus. Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 34. col. 1. *Item qui fulfreal fecerit, & quatuor Vias ei non dederit, &c.* Vide in *Manumissio*, col. 460.

Via Dei, Expeditio vel peregrinatio Hierosolymitana: *Via Hierosolymitana*, apud Fulconem to. 4. Hist. Fr. Guibertus lib. 2. Hist. Hierosol. *Terminato itaque Concilio, quod Claromonti habitum, circa B. Martini octavas, Novembri mense confederat; magnus per universas Franciæ partes rumor emanat, de proponenda Via Dei, (sic enim antonomastice vocabatur) contiguos sibi ac familiares quoque solicitat.* Chronicon Mauriniacense p. 372. *Cum Hierosolymis ire disponeret, in Capitulo nostro de Gummarvilla donum fecit, ut si in Via Dei, quod accidit, moreretur, &c.*

Viæ Ferratæ, Itinera à Romanis in provinciis exstructa & confecta, ita à posteris appellata propter eorum duritiem, vel quod ex silicibus subnigris compacta, ferri colorem referant, ut ait Bergerius lib. 1. de Itinerib. Roman. cap. 25. n. 2. Ugutio: *Agger dicitur media strata eminentia, ex alternatis lapidibus strata, ab aggere & alternatione lapidum dicta, quam historici Viam militarem & Ferratam dicunt. Cheminum ferratum*, in Charta an. 1227. in Tabulario Ecclesiæ Meldensis fol. 32. *A monte Dolio, usque ad Cheminum ferratum, quod vadit de Meldis ad Pontmorte.* Ita Poetæ nostrates passim. Le Roman *d'Auberi* MS.

A l'ostel va tout le ferré Chemin.

Le Roman *de Parise la Duchesse*:

Puis acoilleut lor erre tot le Chemin ferré.

Robertus de Condato, MS.

J'entrai en un Chemin ferrés.

Le Roman *de Girard de Vienne* MS.

Si s'en tournerent le grant Chemin ferré.

Le Roman *de Gaydon* MS.

Vers Augiers vont tout le Chemin ferré.

Le Roman *de Garin* MS.

Il regarda tot le ferré Chemin,
Et vit la route parmi les prés venir.

Chronicon Bertrandi Guesclini MS.

Et

Et Dam Ferrant s'en va le Chemin grant ferré.

Alibi:

A la voie se mist par les Chemins ferrez.

Robertus *de Bourron* in Merlino MS. *Et chevauchent tout le Chemin ferré, tant que li jours lour faut.* Scilicet autem ejusmodi itinera, *Chemins de Brunehant*, à nostris etiamnum appellari, de qua nomenclatura multa multi commentantur, ut observat loco citato Bergerius, ut & Wendelinus in Natali solo Legum Salicarum cap. 7. qui novam opinionem de ea promit. Ait enim, Bavaci in Nerviis etiamnum exstare columnam Militarem, à qua viæ Militares octo in omnem quaqua versum Galliam ac Germaniam; quarum prima & longissima Coloniam Agrippinam tendit, hodieque vocatur *La haute chaussée*, & *quoniam medio ferme itinere inter Bagacum & Tongros vicum stringit Brunaltum, nomen inde retinuit*, La Chaussée de Brunaut, *quod ipsum aliis quoque viis factum est commune.* Vide præterea Ægidium Bucherium in Belgico Romano lib. 1. cap. 12.

VIARUM PUBLICARUM FRACTURA. Vide Michaëlem *del Molino* in Repertorio Fororum Aragon. pag. 161. col. 4.

VIA S. JACOBI. Ugutio: *Galaxias, lacteus circulus, quod vulgo dicitur, Via S. Jacobi.*

VIA JULII CÆSARIS. Radevicus lib. 3. de Gestis Friderici cap. 25. *Per Viam Julii Cæsaris, quæ modo Mons Jovis vocatur, &c.* Vide Simlerum de Alpibus.

VIA LACINA. Vide *Lacina.*

¶ VIA LEVATA, Agger, nostris *Levée.* Ogerii Panis Annal. Genuens. ad an. 1211. apud Mutator. to. 6. col. 402. *Et ut strata securior iret, fecit fieri Potestas Viam levatam à Gavi usque cremiam Monticucelli.* Vide *Levata* 3.

VIA MILITARIS, *Quæ Publica dici poterit, & ducit ad mare & ad portus, & quandoque ad mercata*, inquit Bracton. lib. 4. tract. 1. cap. 16. §. 7. Fleta lib. 4. cap. 6. §. 3. Vide JC.

¶ VIA MOLARUM, f. Pensitatio pro frumenti molitura, Gall. *Mouture, droit de moulage.* Vide *Molta* 2. Charta ann. 1185. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *Confirmamus omnes res & possessiones, videlicet domos, ... molendinum & Viam molarum, cum arboribus fructiferis & infructiferis.*

VIA MUNITA, lapidibus, nempe: nostris *Chaussée.* Testamentum S. Cæsarii Arelatensis: *Campum in Trisinitio super Viam munitam.* [Vide *Via Publica.*]

VIAM OBSTARE, *contradicere.* Vide *Obstare.*

VIA PASTORALIS *vel convicinalis*, in Lege Bajwar. tit. 9. c. 14. & in Capit. Caroli M. lib. 5. c. 202.

VIA PEAGEAU. Charta ann. 1190. apud Chopinum lib. 3. de Sacra Polit. tit. 7. §. 5. *Latrones in terra Archiepiscopi* (Turonensis) *capti apud Caynonem .... sunt Archiepiscopi, nisi capti fuerint in Via Peageau.* In Consuetudine Andegavensi art. 60. & Cenomanensi art. 69. *Legrand Chemin Peageau doit contenir 14. pieds de large pour le moins.* Vocis notionem produnt Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 80. *Unaquaque Civitas tot magistras Vias, quot magistras portas habet ad teloneum & consuetudines insignitas.* [Hinc idem videtur quod]

¶ VIA PEDAGIARIA, In qua *pedagium* exigitur. Vide in *Pedagium. Chemin paaigeré*, in Charta Roberti de Veteriponte an. 1330. ex Chartul. S. Jo. in Valle: *Nous confessons que touz les chemins & frous des villes du Brueil, de Fleur-fontaines, du Coudreau appartiennent audit prieur & prieuré o toute justice, sauf à nous retenu & reservé les chemins qui sont nomez les Chemins reaus, voierez & Paaigerez.*

¶ VIA AD PEDES, Qua pedes vadit, Gall. *Chemin de pied.* Inquesta an. 1496. in tractu Dombarum: *Via ad pedes seu talon est communis & publica omnibus per eam meare & transire volentibus.*

VIA PUBLICA, Regia, Militaris, in Lege Burgund. tit. 27. §. 3. Lex Bajwar. tit. 9. §. 13. *Si quis Viam publicam, ubi Dux egreditur, vel viam aqualem alicujus clauserit contra Legem, &c.* Occurrit etiam apud JC. Siculus Flaccus: *Sunt Viæ publicæ regales, quæ publice muniuntur, & auctorum nomina obtinent.* Charta Adalberonis I. Episcopi Metensis apud Maurieium p. 308. *In publica Via, quæ dicitur Regia.*

VIÆ PUBLICÆ TRANSITUS, seu cognitio vel justitia de delictis, quæ in viis publicis perpetrantur, apud Hugonem Flaviniac. in Chronico pag. 132. Vide *Bannum viæ Regiæ.*

VIA QUADRIGALIS, Per quam *quadrigæ* vadunt, in Tabulario Leprosariæ Pontis Audomari. Vide *Carreria.*

VIA REGIA, REGALIS. Leges Henrici I. Reg. Angl. c. 80. de Via Regia: *Tanta vero debet esse, ut inibi duo carri sibi possint obviari, & bubulci de longo stumbli sui possint assimulare, & 16. milites equitare possint armati de latere, & Via regia dicitur, quæ semper aperta est, quam nemo conclaudere potest, cum minis suis, quæ ducit in civitatem vel burgum, vel portum Regium.* Will. Brito lib. 5. Philippid. p. 153.

Nos Via regalis Gisortum ducat oportet.

De ejus latitudine, vide Statuta Davidis II. Regis Scotiæ cap. 26. n. 4. Bractonum lib. 4. tract. 1. cap. 16. §. 7. Fletam lib. 1. c. 24. §. 8. Consuetudines Claromont. art. 130. Ambian. art. 185. Bononiensem art. 157. Turon. art. 59. 84. Lodunensem c. 5. art. 1. Normann. art. 623. Solensem tit. 36. art. 2. Santaudomarens. art. 17. Placitum apud Pinendenum inter Lanfrancum Archiepiscopum & Odonem Bajocensem Episcopum, apud Seldenum ad Eadmerum p. 199. *Demonstratum fuit, quod Rex Anglorum nullas Consuetudines habet in omnibus terris Cantuariensis Ecclesiæ, nisi solummodo tres..... Una, si quis homo Archiepiscopi effodit illam Regalem Viam, quæ vadit de civitate in civitatem. Altera, si quis arborem incidit juxta Regalem Viam, & eam super ipsam viam dejecerit, &c.* Adde pag. 200.

VIA SANCTORUM, Peregrinatio Hierosolymitana: *Sanctum iter*, apud Guillelmum *de Baldenzel* in Hodœporico ad Terram Sanctam pag. 120. Charta Communiæ Noviomensis an. 1181. *Qui in Via Sanctorum fuerint, viduæ, & quæ filios non habent adultos & arma ferentes, & puellæ sine Advocato, nullas debent consuetudines.* Summula Raimundi Ordin. Prædicat.

Si raptor fueris, aut usurarius, aut fur,
His, si consilium dederis, vel opem, scio quod non
Te Via Sanctorum, nec Crux, nec Passio Christi
Absolvat, quin sint hæc omnia reddita, reddi
Si poterunt.

Vide *Via Dei.*

VIA SPIRITUS SANCTI. Vide *Inspiratio.*

VIA TRIUMPHALIS, Quæ ducit ad civitatem, in Charta Fulconis Comit. Andeg. ann. 1033. pro Monast. S. Nicolai Andegav.

¶ VIA VIARIA, Trita, Gall. *Chemin passant.* Charta ann. 1213. apud Stephanot. in Antiq. Aurel. Bened. MSS. p. 286. *Qui (hospites) manent apud pratella, sicut Via viaria & meta dividunt & demonstrant. Chemin voieré*, in Charta ann. 1330. Vide locum supra in *Via Pedagiaria.*

¶ VIA ULTRAMARINA, ut supra *Via Sanctorum*; Gall. *Voyage d'outremer*. Inventar. Chartar. ann. 1482. sub Ludovico XI. fol. 13. v°. *Littera consensus dom. Ludovici Regis prastiti per eum super redemptione Via ultramarina quam per juramentum tenebatur facere Ingerranus de Coussiaco ratione delicti & forefacti per eum commissi & per dictum Regem translati & transmutati in dictam Viam ultramarinam ...... anno 1261.*

Viarum & *itinerum* exstructiones ac reparationes inter publica onera recensentur, à quibus nemo, cujuscumque dignitatis esset, immunis erat, ut est in tit. de Itinere muniendo in Cod. Th. & in l. 4. Cod. de Privileg. domus augustæ. Ὁδῶν κατάϛασις dicitur Leoni Imp. in Tacticis c. 20. §. 71. *Purgatio seu stramentum, vel impletio cænosorum itinerum*, Monacho Sangallensi lib. 1. de Carolo M. c. 32. quo spectant, quæ habet Cogitosus, in S. Brigida pagin. 637. *Cum Regis illius patria per plebes & provincias, quæ sub ejus erant ditione, præceptum invalesceret, ut de omnibus ejus regionibus & provinciis convenirent populi omnes, atque ædificarent viam latam & firmam ramis arborum, petris in fundamento positis, & munitionibus quibusdam firmissimis in gronna profunda & pene intransmeabili, & in locis humentibus, atque in paludibus, in quibus grandis currebat fluvius; qua constructa quadrigas & equites, & currus, & plaustrorum rotas, & impetum populorum, atque incursum undique hostium sustentare posset. Convenientibus autem undique populis per cognationes & familias diviserunt Viam illam, quam ædificare debuerant in partes proprias, ut unaquæque cognatio & familia suam sibi creditam construxisset partem, &c.* Vide *Pons*.

¶ 2. VIA, Modus, ratio, Gall. *Voye, moyen*. Charta an. 1395. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 131. *Habita inter nos deliberatione provida & matura super omnibus Viis & modis, quibus schisma... posset .... facilius sedari & extirpari, & ipsa Ecclesia ad unionem reduci, Via cessionis utriusque partis, ... præ cæteris quibuscumque Viis elegimus & eligimus tanquam breviorem.* Occurrit præterea apud Rymer. to. 8. p. 353. 381. & alibi: sed & Latio etiam eo significatu vox nota & usurpata est.

¶ VIA CULTIONIS DIVINÆ, Clericatus, in Cod. Theod. lib. 12. tit. 1. leg. 49.

¶ VIA EXECUTIVA, Pignorum ablatio, pigneratio, Gall. *Exécution*. Statuta Avenion. lib. 1. rubr. 31. art. 2. p. 105. *Item conductor operarum, si non solverit die conventionis de solvendo facta, vel intra diem sequentem, post præstitas operas, Via executiva quoad bona solvere cogatur.*

¶ VIA REGARDI. Charta an. 1430. apud Rymer. to. 10. p. 454. *Pro labore & expensis dictorum Ricardi & Ricardi, centum marcas per Viam regardi.* Alia an. 1432. ibid. p. 514. *Ambassiator domini nostri Papæ, nuper per ipsum domino nostro Regi certis de causis missus, habeat de dono Regis, per Viam regardi* L. *Marcas.* Id est, beneficii seu mercedis titulo. Occurrit rursum p. 522. & 526. Vide *Regardum* 1.

¶ VIA REGIA, Titulus libri, cujus mentio est in Indice librorum ad calcem antiquissimi Pontificalis.

¶ VIACULUS, ὁδῶν ἐπιμελητής, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Viocurus*. Vide in hac voce.

¶ VIADUCTUS, Idem quod in aliis Chartis *Exitus*, *Ingressus* dicitur, Reditus annui aliaque terrarum commoda quæ exeunt & proveniunt ex aliqua re, fructus prædii. Charta an. 1043. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 407. *Cum Viaductibus, vel reductibus, quæ ipsi spelunca Dei adquisivit in comitatibus omnibus, & cum omnibus terminibus suis, &c.* Vide *Exitus* 1.

¶ VIAFORA, Clamor publicus. Vide *Biafora*.

¶ VIAGERIUS, Usufructuarius *Viagier*, in Consuetudinibus Insulensi art. 187. Montensi cap. 21. 28. 25. Camerac. tit. 9. art. 6. tit. 12. art. 24. &c. *Viager ou Viageresse*, in Statut. Lossens. art. 19. Arestum Parlamenti an. 1450. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 400. *Jurando quod bene & rationabiliter dictis terris & dominiis utetur, ... & circa hæc omnia faciet quæ bonus paterfamilias Viagerius facere debet.*

¶ VIAGERIUS REDDITUS, Annua pensio quæ morte exstinguitur, *Rente ou pension viagere*, passim in Consuetud. municipal. Arestum Parlamenti an. 1499. apud eumd. Baluz. ibid. p. 465. *Cum quo... idem defensor ad mille ducentas libras Paris. annuis & Viagerii redditus pro dicta redemptione appunctaverat.* Vide *Viagium* 2. *Viarium* & *Vitalitium*.

1. VIAGIUM, Iter, Gall. *Voiage*. Historia fundationis Hospitalis S. Leonardi Eboracensis: *Deinde ad Eboracum declinans, in Ecclesia B. Petri ibidem diu & devote precibus insistens se & Viagium Deo & B. Mariæ... humiliter commendabat.* [Testam. Bernardi Comit. Armaniaci an. 1302. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1409. *Item, legamus militibus, scutiferis, ... clericis solmensariis & quartonibus hospitii nostri, qui in isto Viagio nobiscum sunt, &c.* Ordinat. Humberti II. ann. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 396. col. 1. *Quando extra hospitium pro nostris negotiis (messagerius) transmittetur, habeat pro expensis personæ suæ die qualibet qua vacaverit in Viagia faciendo per eum unum grossum.* Charta ann. 1473. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Ultra sumptum & Viagia quæ contingeret facere.* Occurrit præterea apud eumd. Marten. to. 2. Anecd. col. 1540. & to. 3. col. 29. Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 855. Menester. in Hist. Lugdun. p. 78. col. 2. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 23. p. 51. in Statutis Massil. lib. 3. c. 5. 16. 17. 18. & alibi. *Veage*, in Inquisitione ann. 1378. ex Tabul. Cartusiæ B. M. de parco.]

¶ VIAGIUM, Itineris terminus. Tabul. S. Victoris Massil. *Videns dominus Admiratus non posse navigare versus Viagium suum, &c.*

¶ VIAGIUM, Expeditio. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 29. p. 69. *Rex cum exercitu & captivis per medium campi, quo commissum erat prælium, tanquam viam suo Viagio aptiorem, rediens, &c.* Infra p. 79. *Ducem Bedfordiæ hujus Viagii capitaneum constituit & præfectum.*

¶ VIAGIUM, Itineris pretium, præstatio pro facultate iter faciendi. Charta an. 1368. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Item qualibet galea solvat pro Viagio quinque renos. Item qualibet barchia de pallela aut de symono bayonesio pro qualibet Viagio 3. grossos.* Vide *Viaticum*.

¶ VIAGIUM, Peregrinatio, & maxime Hierosolymitana. Chron. Corn. *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 211. *Et ne juxta legem patriæ oporteret maximam partem superstitum diversa Viagia, secundum exigentiam culparum exsolvere, qui forsitan in itineribus morerentur, ... decreverunt concorditer unam erigi capellam, &c.* Occurrit rursum col. 476. Procuratio Edwardi I. Reg. Angl. an. 1289. apud Rymer. to. 2. p. 420. *Librarum Turonensium nobis dudum mutuatarum in Viagio & pro Viagio nostro ad Terram sanctam.* Menoti Serm. fol. 147. v°. *Tu promisisti Viagium tuum: maritus tuus non vult quod adimpleas: tu non obligaris.* Vide *Via Sanctorum*.

¶ VIAGIUM SEPTEM SANCTORUM. Inquisitio MS. pro Canonisat. S. Yvonis: *Nobilis vir D. Alanus de Keraxraiz miles & domina Theophania de Pestivien ejus uxor, cum vellent transfretare ... ad faciendum Viagium septem Sanctorum, &c.*

¶ VIAGIUM, Processio. Obituar. MS. Eccl. Morin. fol. 30. *Item in conductu processionali feretri B. Mariæ & in ejus regressu quilibet habituatus de gremio ecclesiæ Morinensis & omnes alii supra in articulo præcedenti declarati, cum aliis servitoribus in Viagio dicti feretri ordinatis per capitulum, quilibet percipit tertiam partem quatuor denariorum.*

¶ 2. VIAGIUM, Vita, cursus hujus vitæ, *Viage* passim in Consuetud. municipal. Charta an. 1440. ex Chartul. 21. Corb. fol. 248. v°. *De terme en terme durant les Viages desdits & le dernier vivant tout tenant. Durant les vies*, in Charta an. 1443. de eadem re ibidem. Vide *Viatores* 2. Hinc

¶ VIAGIUM, Annua pensio ad vitam, *Usufruit, Pension viagere, Viage*, nude, in laudatis Consuetud. Statutum Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. to. 5. Ordinat. pag. 363. art. 8. *Res appreciabitur per sacramentum proborum virorum & fidelium, ad precium quod res poterit valere in vendendo ipsam, una vice; & secundum illud precium, & non pro minore precio, exigatis financiam una vice; videlicet, summam dicti precii; considerata tamen in dicto precio, reservacione dicti Viagii.* Charta an. 1346. ex Chartul. 21. Corb. fol. 305. v°. *Sours les Viages de Hue de Banmiller & Marque sa sœur qui premierement l'heritage dessusdit accaterent à leurs vies audit messire Nicole Hunaut; lesquels Viages dessusdits .... Monsieur de Corbie accata asdits Marque & Hue pour le somme & pris de xx:x. livres Parisis de la monnoye courant.* Vide *Viagerius* & *Viatium*.

¶ VIALBORA. Anonymus in Annal. Mediolan. apud Murator. to. 16. col. 812. *Bacile unum deauratum cum floronis & Vialboris in orlis & aliis operagiis.* Et col. 813. *Bussula una argenti laborata ad Vialboras cum pomello uno & uno radio.* Vide *Viarbora*.

¶ VIAMEN, Jus commeandi. Vita B. Caroli Comit. Flandr. to. 1. Mart. p. 192. *Pacem & Viamen latoribus Sanctorum offerendo, &c.*

¶ VIANDA, Cibaria, iter facienti necessaria ad victum, Gall. *Viande*, Ital. *Viandáre* est Iter facere. Statuta Massil. lib. 1. c. 67. §. 1. *Bladum... nullatenus extrahatur vel exportetur de civitate Massilia, per mare vel per terram ab aliquo extraneo vel privato, nisi hoc faceret pro Vianda sua vel marinariorum suorum.* Ibid. lib. 4. c. 24. §. 2. *Ordinamus etiam quod nullus dominus vel rector navis seu ductor habeat ad Viandam suam ultra quatuor peregrinos, nisi gratis & pro miseria vellet eum transvehere, omni mercede cessante, nec habeat aliquam societatem cum cargatoribus in cargaria seu Vianda peregrinorum, nec expleto viagio, domini navium aliquid accipiant vel auferant de eo quod superaverit de Vianda.* Occurrit rursum c. 26. & 27. Oberti Cancellarii Annal. Genuens. ad an. 1164. apud Muratôr. to. 6. col. 298. *Et quum Vianda incipiebat deficere, rogaverunt Regem ut victum deferre faceret, ut possent levius & commodius expectare integri debiti solutionem.* Adde col. 309. 400. 410. Vide *Placa* 1. & infra *Vivanda*.

¶ VIANS, Vivens, Ital. *Vivénce*. Charta an. 1164. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 603. *Notum sit quod ego Raymundus comes S. Egidii cognosco & confiteor villam S. Saturnini allodium & proprietatem esse B. Petri Cluniacensis: sed propter amicitiam quam monachi erga me habebant, & ut per meam defensionem villa ipsa in commercio Viancium magis augeri possit, statuimus, &c.*

VIARAM, Una è 12. speciebus Auguriorum, de quibus in verbo *Venta*, quæ sic describitur à Michaële Scoto de Physionomia c. 56. *Viaram est augurium, quando homo vel avis suo itinere vel volatu ante te transit, veniens à dextra parte tui, & tendens in sinistram evanescit. Istud est sibi bonum signum super negotio.*

¶ VIARBORA inter mulierum jocalia recensentur in Statutis Genuens. lib. 2. c. 17. fol. 48. v°. *Intelligantur esse in bonis & de bonis viri vestes, zonæ, corrigia, cordellæ, Viarbora & alia localia* (l. jocalia) *& quæcumque bona habuisset à dicto viro suo, vel à patre, vel ab alio pro eo.* Vide *Vialbora*.

VIARE, *Iter facere, ambulare*, Papiæ. Onomasticum vetus: *Vio: ὁδεύω.* Glossar. Gr. Lat. παραςρέφω, *Rebio*. MS. *Revio*. S. Ambrosius lib. 5. Hexaëm. c. 10. *Quis tribuit dispositionem Viandi.* Adde c. 16. Fortunatus lib. 9. Poëm. 7.

Si minus possum pedibus Viare,
Ducor amore.

Flodoardus lib. 14. Carm. 18.

.... Jumenta viandi
Destinat officio.

Utuntur præterea Solinus c. 40. 42. Apuleius lib. 10. & in Florid. Ammianus lib. 15. 20. Sidon. lib. 4. Epist. 3. 6. Saxo Grammatic. lib. 8. Alanus in Anti-Claudiano lib. 1. c. 8. 9. &c. [Albert. Mussatus in Chron. apud Murator. to. 10. col. 726. *Plerumque pro spoliis rapiendis Viantes trucidabant.* Notum fuit Quintiliano qui illud inter infelicius ficta reponit lib. 8. c. 6.]

¶ VIARIA. Vide mox in *Viarius*.

¶ VIARIUM, Annua pensio ad vitam, ut videtur. *Viaire*, in Consuet. Calmont. art. 33. Placitum an. 874. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 945. *Et ipsi Listeri & ipsi Garefuso renunsiavimus, ut de omni ipsa supradicta re Candoli de Suriano & Romani, & de Germanis suis de paterno & de ipso cambio de Viario sibi quiescerent.* Vide *Viagerius* & *Vitalitium*.

VIARIUS, Dominus feudalis, cui competit *inferior* vel *media justitia*: nostris, *Seigneur voier*. Duplex enim est Justitia *Viarii*, alia, quam *Basse voirie* vocat Consuetudo Turonensis tit. 1. art. 1. *Simple voirie*, Andegavensis art. 1. Cenomanensis art. 3. & Blesensis art. 27. cæteræ Consuetudines *Basse justice*. Alia, quam *Grande voirie* appellat eadem Turonensis Consuetudo art. 39. *Grosse voirie*, vel certe *la Justice du gros Voier*, Blesensis art. 21. 22. 23. 24. 26. ubi utriusque jura recensentur, quibus alias explicandis non licet immorari. Describam tantum, quæ de *viaria* generatim habent Statuta S. Ludovici Reg. Franc. l. 1. c. 38. *de Justice de Vavasor. Tous Gentishomes, qui ont voierie en leur terre pendent larron de quelque larrecin, que il ait fet en leur terre.* Et infra: *Car eus tiennent leurs batailles devant euls de toutes choses fors de grans meffés, que nous avons nommez par devant, & ils ont leurs mesures en leurs terres, & les prennent, & les metent és cors des Chastians, & les baillent à leur homes, & puis se eus trevent seur leur homes fausse mesure, li drois en est leur, & en puent lever soissante sos d'amende, &c.* [Quæ fuerint *Viarii* Parisiensis jura, videsis ex Regesto Johannis *Sarrazin* apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 741. & seqq. ubi fusius explicantur. Charta Ludovici Jun. an. 1160. ibid. to. 1. p. 536. *Neque pro Preposito, sive Viario, neque pro alio se justitiabunt, nisi pro corpore Regis.*] Pactum inter Philippum Regem Franc. & Ricardum Regem Angliæ mense Febr. an. 1254. pro justitia

seu Jurisdictione utriusque in urbe Turonensi, ex Regesto Andegavensi fol. 43. *Viarii autem Comitis infra ambitum claustri nullam habent jurisdictionem.* Et infra: *Viarii Comitis in nullo assidamento justitiam habent.* Usatica oppidi Chableiæ, in Tabulario Campaniæ Thuaneo fol. 287. *Dominus Noerii est Viarius Chableie, & non potest ponere apud Chableiam Viarium, qui non juret, quod fidelis erit Prapositus B. Martini, quod vitam & honorem, & membra ejus pro posse suo servabit.*

Ejusmodi *Viarios* vulgo dictos putant plerique, quod eorum jurisdictio potissimum sit in *viis* tenementorum suorum; idque eruunt ex aliquot Consuetudinibus municipalibus, præcipue ex Ambianensi art. 184. in quo dicuntur Domini omnes feudales, quibus major & media justitia competunt, esse *Seigneurs Voiers es frocs, flegards, chemins, & voiries estans au devant de leurs tenemens ou heritages, soit par eau, ou par terre.* Certe quidquid sit de *Viariorum* justitia in *viis* tenementorum suorum, hanc constat non in eo præsertim constitisse; sed in aliis quampluribus juribus, quæ passim recensent Consuetudines municipales, ubi de inferiori justitia agunt. Quin potius *Viarios* dictos existimo, quasi *Vicarios*, eosdemque esse cum *Vicariis*, quos Lex Longobard. lib. 2. tit. 52. §. 7. de minoribus causis cognovisse docet, quique per *pagos constituti erant*, ut ait Walafridus Strabo. Unde ejusmodi *Vicarii* non alii sunt ab iis, quos ætas posterior *Majores*, & *Villicos villarum* appellavit. [Compositio inter Odonem Episc. Paris. & Johannem Abbat. S. Genovefæ an. 1202. ex Chartul. Episc. Paris. fol. 38. *Nullus prædictorum viginti sex* (servientium) *Viarius poterit esse vel major burgi, ita ut prædicta gaudeat libertate.*] Nisi quis malit *Viarios* dictos ex Gallico *Voiers*, seu *Vouiers*, id est, Advocatos, cum *Viaria* & *Advocatio* idem esse dicantur in Chartis aliquot mox laudandis. Neque aliter vox *Voier* accipienda apud Guill. *Guiart* in Hist. Francor. MS. an. 1207.

Simon de Monfort i demeure,
Conte Seneschaus ou Voiers,
Et bien XII^{c}. soudoiers.

SUBVIARIUS, Vicarius *Viarii*. Charta Henrici Regis Franciæ an. 1057. in 8. tomo Spicilegii Acheriani pag. 156. subscribunt præ aliis *Hervæus Viarius*, & *Herbertus Subviarius*. Vide to. 3. p. 156.

VIARIA, Jurisdictio seu Justitia *Viarii*, Practicis nostris *Voirie*; interdum quod ratione viariæ præstatur à tenentibus. *Veherie*, in Consuetud. locali Castellinovi in Biturigib. art. 4. Chronicon Mauriniacense l. 1. p. 360. *Mea est, aiebat iste, Viaria.* Pag. 365. *Censum plus minus 50. solidorum, & dimidietatem Viariæ huic Ecclesiæ dederunt.* Charta Roberti Regis Franc. an. 2. ex Tabulario S. Maglorii Paris. *Cum omnibus appendiciis & consuetudinibus, id est, bannum & Viariam, & omnes terras ad Marnacum pertinentes.* Alia Gilberti Episcopi Parisiensis ann. 1117. *Censum, nemus, justitiam, dominium, Viariam, & omnes feodos, & omnes dominicaturas tam in nemoribus, quam in terris, &c.* Alia Ludovici Regis Franc. ann. 1124. *Cum bosco & plano, & molendino, & pratis, & Viaria & justitia, & cum omnibus ad eandem villam pertinentibus.* [Litteræ Philippi III. Reg. Franc. an. 1272. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 293. *Habebunt etiam dicti Religiosi* (S. Germani) *in omnibus locis & vicis Viariam & justitiam Viariæ, & quicquid pertinet ad Viariam, & falsas mensuras, ... & in saliis domorum, quæ fient in vicis sitis infra metas superius nominatas.*]

¶ VIARIA, Districtus *Viarii*. Charta an. 1273. apud eumd. Lobinell. ibid. p. 28. col. 1. *Si vero contingat quod Major S. Mederici, vel ipsius serviens, vel servientes jurati aliquem capiant in terra S. Mederici, ... & captus se recutiat in Viaria vel extra Viariam: .... & ob hanc causam .... mellcia oriatur, sive in dicta Viaria, sive extra Viariam in terra S. Mederici, &c.*

¶ VIARIA, Idem quod *Præpositura*, in Charta S. Ludovici Reg. Franc. an. 1230. ex Tabul. Abb. de Pietate Dei, vulgo *l'Espau*: *Insuper addidimus L. libras Turon. annui redditus percipiendas in nostro redditu de Cenomanis in Viaria sive Præpositura singulis annis.*

VIARIAM, cum *Vicecomitia*, seu Vicecomitis jurisdictione confundit Ordericus Vitalis lib. 5. p. 596. *Concesserunt sancto Ebrulfo Vicecomitiam, id est, Viariam, quantum habebant in villariis vastatis.* Tabularium Henrici Comitis Trecensis ann. 1159. in cod. Tabular. S. Martini: *Jus Vicecomitatus, seu Viariæ, quam in villa S. Gemmæ se habere dicebat, &c. Vicecomitatus & Wigaria*, in Charta Henrici Imper. ann. 932. Rursum

VIARIA, idem est quod *Advocatio*, in Charta Stephani Episc. Paris. ex Tabul. S. Martini de Campis: *Cujusdam vineæ in territorio S. Clodoaldi sitæ Advocationem, quæ vulgo Viaria dicitur, Monachis S. Martini de Campis concedo.* Alia Gaufredi Episcopi Meldensis ann. 1208. ex eodem Tabul. *Quitavi eis in integrum quidquid habebam vel tenebam in villa de Choisiaco, & in tota ejus potestate, tam in Viaria & advocatione, & omnibus aliis rebus & domaniis, &c.* Alia Guillelmi de *Monstiers* militis, ejusdem anni, ibid. *Tam in Viaria, quam in advocatione.* In quibus locis vox *viaria* videtur exprimere Gallicam *voüerie*, pro *Advoüerie, advocatura*, quomodo *Voulrie* usurpatur in Consuetudine Vitriacensi art. 70. 100. 141. 143. pro potestate parentum in liberos. Vide *Advocatio*, col. 195.

¶ VOUUEARIA, Eadem notione, in Charta Hugonis dom. de Monte-corneto an. 1245. ex Tabul. S. Nicasii Remens. *Quittavimus etiam advocationem sive Vouuneariam.* Occurrit rursum in alia ejusdem anni ibidem. *Voulrie* in clientelari professione an. 1581. dicitur præstatio quæ advocato pensitatur propter tutelam.

VIATURA, Idem quod *Viaria*. Charta Philippi Regis Franc. ann. 1091. pro Compendiensi Ecclesia: *Advocationem & Viaturam de Longelio usque ad medium fluminis Isaræ, Viaturam de Saccio, Viaturam de terra illa, quam habet prædicta Ecclesia in Gellis, &c.* Charta Ludovici VI. Regis Fr. an. 1118. ex Tabulario Fossatensi fol. 14. *Precatus est etiam, ut præfata Ecclesia tertiam partem ejusdem Viaturæ, quam Vicecomes Meledunensis de feodo nostro in ejusdem mansuris & terra habet .... concederemus.* Charta Ludovici Regis Franc. an. 1122. apud Chopinum lib. 3. de Sacra Polit. tit. 2. §. 12. *Terram B. Mellonis intra vel extra Castrum Pontisaræ sitam exoneramus ab omnibus tailliis & exactionibus; in qua tamen retinemus Viaturam, equitatum, & expeditionem. Ita quod quoad Viaturam, si qua in ea forisfacta facta fuerint ab hominibus B. Mellonis, Præpositus noster eum submoneat tantum, & reddat Canonicis, &c.* Sugerius lib. de Admin. sua cap. 4. *A filio ejus Ludovico Viaturam ejusdem villæ, & omnes redditus ejus, præter vinum & avenam .... obtinuimus.* Et cap. 21. *Villa, quæ dicitur Marogilum, occasione cujusdam Viaturæ, quam Ansoldus de Cornello fere usque ad ipsas villæ domus possidebat, gravissime infestabatur.* Charta Geraldi de *Valengoiart*, in Tabulario S. Vi-

ctoris Parisiens. ch. 21. *Sciendum est, quod ego de assensu Theobaldi primogeniti mei dedi in eleemosynam prædictæ Ecclesiæ totam Viaturam in longum & latum de viis, quæ sunt circa eorum porprisiam, & quantum terra durat, quam vendiderunt in magno chemino versus domum Leprosorum.* Charta an. 1247.... *Quod Viatura & omnimoda justitia est Abbatis & Ecclesiæ B. Dionysii in toto chemino, &c.* Vide Doubletum pag. 857.

¶ Voeria, Eodem significatu. Regest. Campaniæ an. 1256. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. p. 1042. *Johannes de Tocquin. Ligius, de fortericia de Tocquin, de Voeriis & conductu mercati de Rosoi. Hugo de Charni filius dom. Ada. Ligius, de Voeria, & justitia & medietate S. Fiacrii.* Occurrit pluries in Literis Caroli Johannis Reg. primogeniti an. 1357. ibid. pag. 753.

¶ Voueria, Eodem sensu. Charta an. 1236. ex Tabul. S. Aviti Aurel. *Et etiam petiam nemoris sui juxta Voneriam.*

¶ Viatio, Eadem notione. Tabul. Beccense ann. 1080. *Galo de Flavacourt dedit Ecclesiæ quod habebat apud Lasencort, scilicet altare & atrium & quadrantem ejusdem villæ & duas partes vicecomitatus & Viationis.*

Viatoria, [Pari intellectu. Charta an. circ. 1133. tom. 2. Hist. Eccl. Meld. p. 25. *Comes Theobaudus clamavit quietum quidquid capiebat in tota terra Bercen & Ortolis, sive per justitiam, sive per Viatoriam.*] Charta Vicedominorum Gerborensium an. 1160. apud Louvetum: *Insuper Viatoriam totius terræ Monachorum quantumlibet acquirere poterunt intra unam leucam circa Ursimontem.* [Charta ann. 1211. ex Chartul. S. Johannis in Valle: *Hæredes Viatoriam quam dictus Focaudus habebat in terra S. Johannis de Valleia apud Hauvillam de cætero in suam non reclamabunt.*] Occurrit præterea in Charta Philippi Regis Franciæ an. 1180.

Viator, Idem qui *Viarius.* Rogeri Episcopi Bellovacensis Epitaphium in Ecclesia Bellovacensi:

Hic rexit Cathedram, non pressit, Pontificalem.
Ornamenta domus, status & possessio Cleri,
Libertas patriæ pulso Comitatus dominatu,
Atque Viatorum demisso gaudia censu, &c.

Charta Communiæ Nivernensis & Altisiodor. an. 1194. *Statutum est & concessum, quod Iterius de Tociaco Vicecomes Autissiodorensis, & Viator Altissiodorensis supradictis burgensibus omne jus, quod habebant in omnibus forisfactis .... quitavit, &c.* Infra, *Viarius* dicitur. Charta an. 1160. apud Loovetum in Bellovaco: *Concessit eidem Ecclesiæ in eleemosyna perpetua medietatem Viatoris (f. viatoria) Ursimontis & Gostenicurte ... insuper & Viatoriam totius terræ Monachorum, &c.* [Poggius lib. 2. Hist. Florent. apud Murator. tom. 20. col. 228. *Moris est Romanorum Pontificum, cum in quempiam ob commissum facinus animadvertere volunt, ut eum per Viatorem, ad criminis defensionem vocent.*]

¶ VIASOS. Conc. Tarracon. an. 1591. inter Hisp. to. 4. pag. 510. *Nullus beneficiatus seu clericus ... portet lanceam aut scutum, vel ballistam cum sagittis; nec ad sonum de Viasos seu rixam, quæ aliquando in civitatibus, villis seu castellis seu locis fieri contingunt, exeant cum armaturis prædictis.* Leg. *Via fors.* Vide in *Biafora* & *Sonus* 2.

VIATICA Litteræ, quæ ab Abbate peregre exeunti Monacho datur, apud Ingulfum p. 860.

¶ VIATICARE, *Viatico* instruere. Acta S. Censurii tom. 2. Jun. p. 278. *Huic si legitimam, ut mos est, solutionem perexiguæ segetis indulgeas, tanquam opipare Viaticatus, cum gratiarum actione remeabit.* Gloss. Lat. Gr. *Viaticor*, ἐφοδιάζομαι.

¶ VIATICARIUS, Viator, ductor. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 607. *Viderunt per Masseum Cazzollam de Juvenatio habitatorem Gravinæ familiarem dictæ dominæ Viaticarios sero præterito introductos, robbam & bona dictæ dominæ onerare in stalla dictæ dominæ in platea vicina quidem longe parum a domibus dominæ supradictæ.*

¶ VIATICI Libri, f. Rituales, in quibus de *Viatico* administrando sermo est; vel Breviaria viatorum utilitati accommoda. Diarium belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 191. *Item omnes libri missales, aut cantuales, similiter & Viatici & libri hymnorum, & omnis ornatus seu vestes missales, ... hæc omnia sunt destruenda vel comburenda.*

VIATICUM, Via, iter publicum. Charta Othonis Comitis Viromand. ann. 1035. *Districtionem terræ exterioris silvæ ac prati villæ Hemolariensi pertinentium, cum Viatici publici banno, &c.*

Viaticum, Tributum ab itinerantibus præstitum, in Charta Lotharii Reg. Fr. apud Marlotum in Metrop. Remensi lib. 4. c. 24. *Ab omni exactione & teloneo & Viatico libera ... permaneant.* Alia Ildefonsi Regis Aragonum an. 1184. apud Saxium in Pontificio Arelatensi: *Vel aliquod prorsus Viaticum ab eis exigetur.* [Radevicus de Gestis Friderici I. Imper. apud Murator. tom. 6. col. 776. *A fodro & Viatico & ab omnimoda exactione se ibidem per omnem eorum ditionem continebunt.* Vide *Viagium* 1.]

Viaticum, Iter, itineratio, *Voyage.* Fortunat. l. 6. Poem. 4.

Deducit dulcem per amara Viatica natam.

Charta Jacobi Regis Aragon. ann. 1299. *Pro Viatico, quod fecimus in Sicilia.* Occurrit in aliis apud Joan. Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 203.

¶ Viaticum, Pecunia, *viaticum* seu iter facienti necessaria, vel quæ in mercedem *viatici* conceditur. Bulla Leonis X. PP. apud Illustr. Fontaninum in Antiq. Hortæ pag. 492. *Ne aliquid ultra quindecim ducatos; quos alias ex antiqua consuetudine pro hujusmodi visitatione pro expensis seu Viatico sum solvere consuevistis, ad solvendum pro dictis expensis seu Viatico astringi de cetero possetis. Pecunia viatica* dicitur in Chron. Farfensi apud Murator. to. 2. part. 2. col. 624. *Sed quoniam Viaticam pecuniam, utpote regulariter inopes, monachi minime habebamus. Viatiquo*, eadem notione frequenter usurpant Monachi. Conc. Constant. tom 1. col. 683. *Una & eadem vice & per eundem nuncium ad eundem locum unum, de una tantum sicut de alia, æquale Viaticum seu bravium, & sic pecunias ultra debitum multas extorquent.* Statuta Mutin. rubr. 284. fol. 80. *Si nuntius iverit extra civitatem ad capiendum aliquem, habeat ... pro quolibet milliario unum imperialem pro suo Viatico ... Teneantur nuntii pignora quæ acceperint pro suis Viaticis dimittere in villa.*

Viaticum, Sacra Eucharistia, quæ ægris ac morituris datur. S. Thomas part. 3. quæst. 73. art. 4. *Hoc Sacramentum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit in patria; & secundum hoc dicitur Viaticum, quia hic præbet nobis viam illuc perveniendi.* Paschasius de Corpore & Sanguine Domini cap. 9. *Hoc mysterium nonnunquam Viaticum appellatur, quia, si quis illo fruitur in via, pervenit ad vitam, quam jam in se habet.* Capitul. Caroli M. lib. 7. c. 138. *De his, qui recedunt de corpore, pœnitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eis communicare; quod morientis sufficit consolationi, secundum definitio-*

Digitized by Google

nes Patrum, qui hujuscemodi communionem congruenter Viaticum nominaverant. Joan. Abrinc. Episc. de Off. Eccl. *Corpus Domini tripliciter dividat, quarum partium unam Sacerdos Calici immittens, Pax Domini, alta voce dicendo, protinus subdat secreto: Fiat commixtio corporis & sanguinis Domini nobis accipientibus in vitam aeternam. Aliâ se, Diaconum, Subdiaconumque communicet, tertiam Viaticum, si opus fuerit in patena usque ad finem Missæ conservet; tertiam, quæ remanet in altari, vocat sancta Ecclesia Viaticum morientis, &c.* Illud porro τὸ ἐφοδίου ἐφόδιον dicitur in Concilio Nicæno c. 13. *Viaticum nostri itineris*, apud Gaudentium Brixiensem tract. 2. *Viaticum muneris*, in Epistola 1. Siricii PP. c. 5. & in Epist. 1. & 7. Hincmari & Labbeanis: *Viaticum Eucharistiæ*, in Capitul. Caroli M. lib. 5. cap. 54. *Sacra Communio in Viatico*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 31. §. 15. *Viaticum, id est, viæ custodia*, in Canonibus Hibernicis lib. 2. c. 16. *Typica salutiferi viatici stips*, apud Dudonem l. 3. de Actis Norman. p. 157. *Sacramentum progredientium, quod ideo Viaticum seu Eucharistia appellatur*, in Synodo Exoniensi ann. 1287. Vide præterea Innocentium I. PP. Epist. 3. c. 2. Gelasium capitulo 20. Gregor. M. lib. 7. Epist. 62. Concil. Arausic. I. c. 3. Vasion. sub Leone I. PP. cap. 2. Carthag. IV. cap. 77. Gerundense sub Hormisda c. 9. Arelat. II. cap. 28. Agath. c. 15. Epaon. c. 36. Aurel. III. c. 6. Matisc. I. c. 12. Lugdunense c. 3. Remense c. 9. Salisberiense an. 1217. c. 34. Gregor. III. Epist. 1. cap. 7. Amalar. lib. 3. de Eccl. Offic. cap. 35. Gropperum de Eucharistia pag. 434. 435. Gretserum in Muricibus Christianis pag. 67. 70. Henricum Valesium ad Eusebium lib. 6. cap. 44. &c.

Eucharistiam porro infirmis dari in viatici modum dicimus, cum non jejuno datur, quod *ad succurrendum* vocant Statuta antiqua Cartusiensis Ordin. 2. part. c. 8. §. 22. *Providendum est, ut infirmus communionem faciam jejunus accipiat; eam namque post cibum dari non licet, nisi forte ad succurrendum.*

☞ *Viaticum* dicta etiam Communio sanorum qui eam jejuni accipiebant. Gerardus in Vita S. Udalrici cap. 3. num. 11. *Cum Viaticum ab eo acceptari accederent, digitum ori superposuit, ut de visione taceret.* Rursum cap. 4. num. 20. *Quo benedicto, & populo sacro Viatico recreato, vesperaque expleta, ad sacrarium venit chrisma & oleum clericis dispensandum.* Denique cap. 12. num. 42. *Ministerio sacro peracto, Viatico sacro omnes recreavit.* Statuta Canonic. Regul. apud R. Duellium to. 1. Miscell. pag. 100. ubi caput 74. inscribitur, *de Viatico recipiendo:*

In summis festis Communio sacra ministris
Debet partiri, &c.

¶ VIATICUM, Subsidium, auxilium quodvis. S. Irenæi vetus Interpres lib. 1. cap. 31. num. 4. *Viatica quoque dabimus ad eversionem ipsorum, occurrentes omnibus sententiis secundum narrationis ordinem.*

¶ VIATICUS, *In via necessarius, vel delatus, vel in via sustentatus*, in Gloss. Biblicis MSS. Anonymi ex Ugutione.

¶ VIATIM, *Per vias*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. pag. 526. ex Lisiardi hist. Palæst.

¶ VIATIO, Iter. Acta S. Urbici tom. 1. April. pag. 252. *Expedita Viatione ad Iciodorum pervenit monasterium.* Alia notione, vide in *Viarius*.

1. VIATOR, Parvus cyathus, vel cochlear, quo utebantur viatores, seu qui in viam se dabant, unde nomen. Hesychius: Βιάτωρ, κυάθιον μικρὸν ἔχων κοχλιάριον.

2. VIATOR, Idem quod *Viarius*. Vide in hac voce.

1. VIATORES, Fratres conversi in monasteriis, ita dicti, quod pro negotiis monasteriorum à præfectis missi crebrius viæ se committerent. Cæsarius lib. 8. Mirac. cap. 87. *Homo quidam religiosus de ordine Viatorum, cum apud quandam matronam hospitaretur, conquestus est illi, &c.* Idem l. 6. c. 20. *Tales sunt multi ex his Barbatis, qui in habitu & tonsura religionis terras circumeunt, & plurimos decipiunt.... Et licet quidam ex hujusmodi Viatoribus, viri sint sancti & sine fello, propter malos tamen despiciuntur.* Vide lib. 8. cap. 96. lib. 10. cap. 36.

2. VIATORES, Qui in hujus vitæ cursu versantur. Marsilius Patavinus in Defensore pacis part. 2. c. 12. *Sic igitur singulariter nobis ostenso, Christum & ipsius Apostolos Viatores, statum paupertatis & humilitatis docuisse, atque servasse, &c.* [Vide *Viagium* 2.]

¶ VIATORIA, ut *Viaria*. Vide *Viarius*.

VIATRIX, ut *Viator*. Martianus Capella l. 6. initio: *Crepidas peragranda telluris causa, easdemque permenso orbe conteritas, Viatrix infatigata gestabat.*

VIATURA. Vide in *Viarius*.

¶ VIAZZOLA, ut supra *Vezola*. Vide in *Vezia*. Statuta Mutin. rubr. 326. fol. 65. *Quod massarius S. Geminiani accipere possit & extrahere medietatem aquæ, quæ extrahitur de canali fistulæ, & inter hortum Monacarum S. Eufemiæ in capite Viazzolæ, quæ est inter hortum prædictarum Monacarum.*

¶ VIBRAMEN, Coruscatio. Gislebertus in Mirac. S. Romani Mon. to. 5. Maii pag. 163. *Qui sanctos suos potenter mirificans, vatem non cessat decorare miraculorum Vibramine.*

¶ VIBRELLA, Tormentum bellicum, Gall. *Canon*, à verbo Lat. *Vibrare*, Gall. *Lancer, jetter avec force*. Litteræ Margaritæ Reg. Angl. ann. 1554. apud Rymer. tom. 15. pag. 360. *Vi & armis, videlicet gladiis, ... tormentis sive Vibrellis, vulgariter vocatis Canons, &c.* Hinc

¶ VIBRELLARIUS & VIBRELLATOR, Tormentorum librator, Gall. *Canonier*. Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. an. 1490. apud eumd. Rymer. tom. 12. pag. 463. *Cum nos quandam expeditionem contra Gallos instruere decrevimus, volentes proinde de certo numero navium ac Vibrellariorum & balistariorum, &c. Usque ad numerum quingentarum navium & infra, & Vibrellarios & balistarios usque ad numerum trescentorum, &c.* Aliæ Edwardi VI. ann. 1547. ibid. tom. 15. pag. 161. *Navium magistros, nautas, naucleros, Vibrellatores sive bombardiatores, & marinarios, &c.* Adde pagg. 198. & 694.

¶ VIBRIANUM, Axilla, Gall. *Aisselle*. Acta S. Gerardi tom. 1. Jun. pag. 770. *Et sub Vibriano sinistri brachii apostema ad modum ovi grossi natum est.*

¶ VIBRINUS, Regula S. Cæsariæ to. 1. Jan. p. 734. *Moneo specialius ... vestimenta lucida vel nigra, vel etiam purpura, vel Vibrina nunquam in usu habeantur, nisi tantum laia & lactena.* Ubi Vossius de Vitiis serm. lib. 3. cap. 55. rescribendum existimat *Fibrina*, vestemque interpretatur factam ex pilis fibri, quibus nihil mollius. Vide *Viverra*.

¶ VIBRISSARE, μινυρίζειν, in Gloss. Lat. Gr. Festus: *Vibrissare est vocem in cantando crispare.*

¶ VIBRUCÆ, τρίχες ῥινός, in iisdem Glossis, pro *Vibrissæ, pili in naribus hominum, dicti, quod his evulsis caput vibratur.* *Vibrisse* Italis eadem notione.

VICÆN, Idem quod *Boda*, i. habitatio, domus. Saxonibus Vicæn est pagus, vicus, unde *Vicenga*, incolæ, habitatores. Charta Waldemari Regis

Digitized by Google

Daniæ ann. 1326. apud Isaac. Pontanum lib. 7. Hist. Danic. *Item omnia, quæ sub pondere vendi solent, possunt in ipsorum bodis sive Vicau vendere & alienare cum statera Coloniensi, & pondere debite trutinare. Item vinum, quod personaliter apportarint, possunt in suis Vican, ad clepsidras vendere & alienare.*

VICANALE. Statuta Mediolanensia 2. part. cap. 490. *Aliqua Communantia, Vicanalia vel pascua, &c.* [Laurentio in Amalth. Quæ ad aliquem pagum in universum spectant.]

¶ VICARIA, Vicariata, Vicariatio, &c. Vide mox in *Vicarius*.

¶ VICARICATIO, pro Vicariatio. Vide in *Vicarius*.

VICARIUS, generatim dicitur ille, qui alterius vices gerit, obit. Cledonius Romanus in Arte: *Sæpe quæsitum est, utrum Vicarius dici debeat is, cui Magnificentissimi Præfecti vices suas in speciali causa mandaverunt; nam Vicarius dicitur is, qui ordine codicillorum vices agit Amplissimæ Præfecturæ. Ille vero, cui vices mandantur propter absentiam Præfectorum, non Vicarius, sed Vices agens; non Præfectura, sed Præfectorum dicitur tantum.* Senator l. 6. form. 15. de Vicario urbis Romæ: *Vices agentium mos est, sic judicum voluntatibus obedire, ut suas non habeant dignitates. Splendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur esse veritatis, qui proprii non habent jura fulgoris. Tu autem Vicarius diceris, & tua privilegia non relinquis; quando propria est Jurisdictio, quæ datur à Principe.* [Excerpta ex Lege Longobard. cap. 24. *Ut omnes Episcopi, Abbates & Comites, excepta infirmitate, vel nostra jussione, nullam habeant excusationem quin ad placita Missorum nostrorum veniant, aut talem Vicarium mittant qui in omnibus causis pro illis rationem reddere possit.*]

Vicarius, Sequioribus sæculis, dictus est, qui vice Comitis, aut alterius judicis partes exequitur in pagis, vel minoribus oppidis: Gallis *Viguier*. Walafr. Strabo lib. de Reb. Eccl. cap. ult. *Centenarii, qui & Centenariones, & Vicarii, qui per pagos constituti sunt.* Præceptio Gunthranni Regis in Concilio Matisconensi ann. 585. de Comitibus: *Non Vicarios aut quoscunque de latere suo per regionem sibi commissam instituere vel destinare præsumant, qui quod absit, malis operibus consentiendo venalitatem exerceant.* Concil. Cabilon. II. an. 813. cap. 21. de Comitibus: *Sed & ministros, quos Vicarios & Centenarios vocant, justos habere debent, &c.* Gregorius Turon. lib. 10. cap. 5. *Interrogare præcepit, cujus auxilio Cuppa ereptus fuerat, ut ab iis non comprehenderetur, qui sequebantur? Responderunt: Hoc Animodi Vicarii dolo, qui pagum illum judiciaria regebat potestate, factum fuisse.* Monachus Sangallensis lib. 1. de Carolo M. cap. 32. *Fuit consuetudo in illis temporibus, ut ubicunque aliquod opus ex Imperiali præcepto faciendum esset, ... ea Comites per Vicarios & officiales suos exequerentur.* Hincmarus Remensis Opusc. 15. cap. 15. *Comites & Vicarii, vel etiam Decani plurima placita constituant, &c.*

Ejusmodi vero *Vicariorum* Comitum jurisdictio erat tantum in levioribus, non vero in majoris momenti, aut criminalibus causis, cum eæ ad Comitem spectarent. Unde etiam licet opinari non modo *inferiorem*, vel *mediam*, quam vocamus *justitiam*, vulgo *vicariam* appellatam; sed & vocis nomenclaturam, uti supra monuimus. Capit. 1. ann. 810. cap. 2. & Append. 2. cap. 28. *Ut ante Vicarium & Centenarium de proprietate aut libertate judicium non terminetur, aut adquiratur, nisi semper in præsentia Missorum Imperialium, aut in præsentia Comitum.* Lex Longob. lib. 2. tit. 52. §. 7. *Ut ante Vicarios nulla criminalis actio definiatur, nisi tantum leviores causæ, quæ facile possunt judicari, & nullus in eorum judicio in servitio hominem conquirat; sed per fidejussorem mittatur usque ad præsentiam Comitis.* Proinde ii videntur Comitum Missi, de quibus Walafrid. Strabo lib. de Reb. Eccl. c. ult. *Comites quidem Missos suos præponunt popularibus, qui minores causas determinent, ipsis majora reservent.* Adde Capit. 2. an. 810. cap. 15. atque ii, si Missi dominici in provincias mitterentur, cum Comitibus eorum publicis conventibus interesse necesse habebant, ut est in l. 2. Capitul. cap. 28. [De iis inquisitionem faciebant Comites, ex Capitul. Lotharii tit. 3. §. 3. *Volumus ut Comites nostri licentiam habeant inquisitionem facere de Vicariis & Centenariis.*] Horum etiam erat tributa colligere & exigere in suis districtibus ex Addit. 4. Ludovici Pii c. 116. quod *Villicorum*, seu *Majorum Villarum* curæ etiam potissimum incubuit; adeo ut hos ab istiusmodi *Comitum Vicariis* originem sumsisse par sit existimare. *Vicariorum* vero Comitum occurrit passim mentio in Lege Wisigoth. l. 2. tit. 1. §. 23. lib. 3. tit. 6. §. 1. lib. 4. tit. 5. §. 6. lib. 8. tit. 1. §. 5. lib. 9. tit. 2. §. 8. l. 12. tit. 1. §. 2. in Capitul. ad Legem Salicam tit. 1. c. 21. tit. 2. c. 5. in Lege Longob. lib. 1. tit. 25. §. 80. lib. 2. tit. 47. §. 1. in Capitul. Caroli M. lib. 2. c. 28. 32. lib. 3. cap. 11. lib. 4. cap. 44. 63. 64. in Capitul. Caroli C. tit. 31. cap. 18. in Concil. Arelat. ann. 813. c. 23. apud Adrevaldum lib. 1. de Mirac. S. Bened. c. 24. Marculfum, Besslium pag. 247. &c.

☞ Ad *Vicarios* pertinebat non modo tributa colligere, ut paulo ante observatum est, sed etiam *banna & justitias levare, & recipere clamores qui pertinent ad Comitem*, ex Inquisit. pro juribus Dalph. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 143. col 1. Neque vero omnium Vicariorum eadem fuit conditio: de causis quippe cum civilibus, tum criminalibus, atque de iis quæ ad superiorem justitiam spectant, maxime Vicarii Regii, aliquando cognoverunt & judicaverunt. Epist. Geraldi Archiep. Burdigal. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 292. *Ipse tamen dominus Rex, sicut credimus, dedit postea Vicarias suas paucis quibusdam militibus suis, qui sanguinis justitiam vice ipsius exercent in toto vel in parte, & in aliquibus locis quæ sunt domini Regis.* Litteræ Philippi VI. Reg. Franc. an. 1340. to. 3. Ordinat. p. 169. *Cum ordinatum fuerit quod in dicta villa Biterris essent unus Vicarius & unus judex pro nobis & nostro nomine instituti, qui in dicta villa Biterris de omnibus casibus tam civilibus quam criminalibus, & aliis quibuscumque ad nos pertinentibus in dicta villa & Vicaria tunc constituta emergentibus, soli & in solidum primam cognitionem haberent, omnesque subditi dicte Vicarie, sive persone Ecclesiastice, sive Nobiles, seu alie cujuscumque status seu conditionis, casu primi ressorti ad nos pertinentis, coram dictis Vicario & judice ad senescallum nostrum Carcassone appellarent; quo casu debebat dictus Senescallus in villa Biterris & non alibi, cognoscere de premissis.* Varia itaque exstitere Vicariorum officia pro diversis temporibus, locis, aut etiam pro dignitate eorum, quorum erant Vicarii. Vide in *Vigerius*.

☞ *Vicarias* sæculo undecimo ineunte jam sub clientelari professione concessas, ea etiam conditione, ut feminæ eas possiderent, probat D. *Brussel* to. 2. de Usu feudor. pag. 718. ex Charta Roberti Reg. Franc. ann. 1027. qua Harsendæ Garini viduæ *Vicaria* de Antonlaco hæreditatis nomine as-

Digitized by Google

scritur : *Ad ultimum vero nos & uxor nostra Regina Constantia uxorem Garini, Harsendam nomine, ad cujus hæreditatis beneficium tantummodo camporum Vicariæ respiciebant, ante nostram præsentiam convocavimus.* Id vero apud Occitanos in primis obtinuit, ut ex Charta infeodationis Vicariæ Montispessulani an. 1103. ibid. p. 726. colligitur. Charta an. 1162. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 590. *Ego Guillelmus de Petramala ... confiteor tibi Ugoni priori Salvensi quod Vicariam de portis & quidquid habeo in tota villa, teneo à S. Petro de Salve, & à te Ugone priore ... ad feudum, & debeo illud servire vobis.* Exstant etiam apud Delphinates, sed recentiora, ejusmodi infeodationum exempla. Inquisitio pro juribus Dalphin. tom. 1. Hist. Dalph. p. 143. col. 1. *Archinjaux est homo ligius Comitis, & tenet de eo Vicariam.* Charta ann. 1267. ibid. pag. 144. col. 2. *Nos Guigo Dalphinus Viennæ & Albonis Comes .... retinemus ad feudum d. Jacobum de Botzosello de Vicaria Gratianopolis, & de omnibus quæ habet infra muros civitatis ejusdem & de aliis, si quæ de nobis tenet in feudum; de qua Vicaria & aliis, si quæ tenet à nobis, debet & tenetur nobis facere homagium ligium & fidelitatem.* Hæc rursum memorantur in Charta an. 1311. ibid. col. 1.

¶ Vicarius Majoris, Qui sub Majore cæteris villæ incolis præest, in Capitul. Caroli M. de Villis c. 10.

Subvicarius, Qui *Vicarii*, eo absente, vices agit. [*Qui placitat placita pro Vicario*, in Convent. ann. 1251. inter Carolum I. Prov. Comit. & Arelat. *Yppovicarius*, in Charta an. 25. Caroli Reg. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Pictav. Bened. MSS. p. 326.] *Ypovicarius*, in vet. Charta apud Beslium p. 222. Petrus I. Rex Aragon. in Constitut. edita apud Barcinonam an. 1228. *Dignum est, & firma observantia teneatur, quod Vicarius non audeat sibi Subvicarium ponere per villas, vel parochias suæ Vicariæ, nisi ubi ab antiquo habere forsitan consuevit.* *Subvicarii*, in veterum Diplomatum subscriptionibus occurrunt non semel, apud Beslium in Comitibus Pictavensibus pag. 223. & in Episcopis Pictav. p. 38. 48. [*Subvicarius Massiliæ*, in Statutis ejusd. civit. lib. 1. cap. 2.

Vicarii porro alii fuere à Vicecomitibus. In Tabulario Persiensi exstat Notitia Judicati sub Theoderico Comite Augustodunensi, quod subscribitur à *Bligario Vicecomite*, & à *Girbaudo Vicario*.

☞ Quod minus accurate dictum est, si ubique & semper id obtinuisse contendas; præter quam enim quod in Codice Reg. ad cap. 27. Excerptor. ex Lege Longobard. ubi memorantur *Vicarii*, in margine legitur, *id est, Vicecomites, vel Vicedomini*; certum est terram Toarcensem, quæ Rigordo in Gestis Philippi Aug. *Vicecomitatus Toarcii* dicitur, à Giraldo de Turtiniaco *Vicariam Toarcensem* appellari.

Vicaria, Districtus Vicarii, locus, in quo justitiam suam exercet. Charta Agii Episcopi Aurelian. an. 854. *In eodem pago, in Vicaria Orcellensi, &c.* Rodericus Toletan. lib. 4. de Reb. Hispan. cap. ult. *Post quod etiam cepit Anagarum, quod olim Ticium vocabatur, & Vicariam, quæ ex eo nomen dicitur habuisse, quod Gothorum tempore sedes judicii habebatur.* Albertinus Mussatus lib. 2. rubr. 4. *Per coloniarum incolas, quas Vicarias appellant.* Vide Biblioth. Cluniacensem pag. 266.

☞ *Vicaria* eo significatu certis continebatur limitibus: ut enim provinciæ in pagos, monente Valesio in Præfat. ad Notit. Gall. pag. xi. sic pagi in *vicarias* dividebantur, quæ ex multis villis seu vicis constabant. Hinc pago *vicaria*, & *vicariæ* villa subjicitur in Tabul. S. Eparchii Inculism. ubi passim occurrit: *In pago Egolismensi, in Vicaria N. in villa N.* Rursum: *In pago Petricorico, in centena Berciacinse, in villa N.* Ex quibus haud male colligit idem Valesius *Vicariam & Centenam* unam eamdemque rem esse. Vide *Centena* 2. Charta ann. 764. sæc. 3. Bened. part. 2. p. 195. *Et est præscripta Ecclesia in eadem patria Arvernica, in Vicaria Rundanense.* Alia ann. 823. sæc. 4. part. 2. pag. 157. *Tradimus villam seu curtem nostram ... quæ est in pago Lemovicino, in Vicaria Asnacense.* Occurrit rursum p. 158. & 161. Tabul. Montis S. Michaëlis: *Ego Guibenoccus dedi monasterio S. Michaëlis quatuor villas, quarum tres sitæ sunt in Vicaria nuncupata Miniac. quarta vero in Vicaria Mochon.* Ubi *Vicaria* generatim pro terræ tractu usurpatur, ut

¶ Vicarium, in Tabul. Landevenec. *Budic Comes tradidit S. Wingualoeo de sua propria hæreditate quatuor villas, silva Carrec, duas in Vicario Enster, Caer Bullanc, in Vicario Damett, Caer Wenheli.* Ibidem: *Tradidit ... de sua propria hæreditate, id est tria Vicaria, Voeduc, Luhan, Ruduc S. Wingualoeo.*

Vicaria, Jurisdictio Vicarii, [ejusdem officium, munus.] Charta Innocentii II. PP. apud Doubletum p. 480. *Vicariam quoque ac omnimodam justitiam, ac plenariam libertatem juxta villam S. Dionysii, &c.* Alia Ludovici VI. Regis ann. 1120. ex Tabulario Sandionysiano: *In eadem Curia perennem indulgemus libertatem, Vicariam omnimodam in Curia ipsa, & Curiæ domibus conferimus, &c.* [Adde Chartam infeodationis Vicariæ Montispessulani ann. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 726. & Chartam an. 1151. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 537.]

¶ Vicariatus, Eadem notione. Charta an. 1219. inter Macerias Insulæ Barb. tom. 2. p. 529. *Recognoverant siquidem dicti Leuratenses quod vicariam de Dalgoiri cum pertinentiis ad Vicariatum tenebant à dom. de Riviria, & hominium ligium inde debent. Pertinentia ad Vicariam sunt illa, &c.* Synodus Pergam. an. 1311. apud Murator. tom. 9. col. 547. *Sancimus quod aliquis clericus, sive ecclesiastica persona absque diœcesani sui licentia officium publicum vel officialitatem alicujus secularis rectoris seu communitatis seu universitatis burgi, castri, loci, aut parochiæ .... exercere vel suscipere de cætero non præsumat, scilicet consulatus, tabellionatus, gastaldiæ, Vicariatus, vicedominatus, &c.*

Vicaricia Potestas. Charta Gaufredi Comitis Andegavor. pro Monasterio S. Albini: *Concessimus quoque eis, ut nulla in eorum terra Vicaritia dominetur potestas, nisi de homicidio, aut furto, vel incendio, &c.* Idem quod

¶ Vicaria, Justitia, seu jus cognoscendi & judicandi de criminibus. Charta fundationis Monast. B. Johannis de Mota, apud Mabill. tom. 3. Analect. p. 302. * *Quidquid ad eumdem locum pertinet, vel pertinere videbitur, videlicet decimam, Vicariam furti, raptus & sanguinis, omnesque insuper omnimodis totius loci reditus & consuetudines.*

¶ Vicaria, Legitima *Vicarii* portio, quod ipsi ex officio competit. Charta an. 1103. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. p. 726. *Sed si de militibus Montispessulani, vel de uxoribus illorum, ego Willelmus dominus Montispessullani averum habuero propter placita Montispessullani, habeas inde Vicariam tuam. De qua (justitia) Vicarius habebit suam Vicariam*, in Charta ejusdem anni inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occit. col. 361.

VICARIA, Exactio, quam Vicarius faciebat intra Vicariæ suæ limites. Tabular. S. Eparchii Inculism. fol. 22. ex Testamento Humberti Guerillæ an. 1107. *Concedo ... totam illam pravam consuetudinem seu injustitiam vel inquietudinem, quam in terra S. Eparchii, quæ vulgo Vicaria appellatur, violenter & injuste per occasionem Vigeriæ capiebam.* Tabularium Celsinianense: *Et ista omnia sine mala consuetudine, & sine ulla Vicaria.* Tabularium Vindocinense ch. 55. *Habebat vinea agripennum unum, allodialiter immunem, hoc est, ab omni censu & Vicaria redhibitione liberum.* Tabularium Abb. Belliloci in Lemovic. *Si aliquis contra hunc titulum aliquam calumniam inferre tentaverit, aut ullus Vicarius Vicariam requisiverit, vel ullam dominationem.* Tabularium Abbat. Conchensis in Ruthenis ch. 49. *Dono & cedo & perpetuum derelinquo Vicariam & malos usus & consuetudines, & cætera omnia, quæ juste vel injuste habeo, &c.* Charta Henrici Regis Franciæ ann. 1048. ex Tabulario Ecclesiæ Carnotensis num. 29. *Et hoc mihi aliquantisper cogitanti ad memoriam rediit Canonicorum Carnotensis Ecclesiæ, quam sæpius inculcaverant, petitio, per quam à diversis exhibitionibus & exactione illa, quæ vulgari nomine Vicaria vocatur, illum fiscum, cui Unigradus vocabulum est, liberum & quietum deinceps concederem, &c.* Charta Philippi Regis Francor. apud Doubletum p. 856. *Ad ultimum vero regalis sublimitas, tantam incolis Capellæ libertatem concessit, ut nullus in ea bannum, vel theloneum, aut Vicariam aliquam nisi S. Dionysio persolvisset, &c.* Alia AnsAnsel Epiſcopi Belvacensis an. 1099. *Dedit B. Petro in suburbio Belvacensi 12. hospites cum omni justitia, excepta Vicaria, foragio, & teloneo, &c.* [Tabul. Majoris Monast. *Quæ omnia libera ab omni consuetudine exactionis, vel Vicariæ, seu cæterorum vectigalium facio.* Charta alia ibid. *De hospitibus quoque qui in terram monachorum hospitati fuerint, concessit & dedit eisdem monachis omnem Vicariam & omnes consuetudines.* Vicariorum cupiditas notatur in Capitul. Ludovici Pii an. 829. cap. 5.] Adde Spicilegium Acherianum tom. 13. p. 292. [Mabill. sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 389. & Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 190.]

VICARIETAS, Eadem notione. Tabularium Vindocinense fol. 48. *Emit liberam à lege Vicarietatis.* Fol. 51. *Liber ab omni redditione Vicarietatis, vel alterius lege, excepta decima.*

¶ VICARIATA, ut *Vicaria*, Jurisdictio, officium *Vicarii*. Notitia an. circ. 1068. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 473. *Post mortem autem ipsius domni Gervasii Archiepiscopi, confirmavit & corroboravit omnino Gervasius ipsius nepos donum hoc, id est Vicariatam prædictæ terræ de Sarciaco, & quicquid ad Vicariatam pertinet & venationem totius bosci S. Vincentii.*

VICARIATIO, Functio *Vicarii*, seu ejus, qui alterius *vices* agit. [Epist. Agapeti PP. ann. 951. in Append. ad Marcam Hisp. col. 867. *Si quis autem, quod non credimus, in aliquibus frangere tentaverit, sciat se, nisi resipuerit, auctoritate Dei & S. Petri Apostoli atque nostra, qui ejus fungimur Vicariatione, anathematis vinculis indissolubiliter innodandum.* Eadem leguntur ibid. col. 868. & apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 325.] Flodoardus lib. 4. Hist. Remensis cap. 1. *Qui si veniendi facultas defuerit, suos cum eo dirigant legatos, qui eorum Vicariatione perfuncti, disceptandi & deliberandi libertatem possideant.* Legendum *Vicariatione*, uti habetur in Charta Gauffredi Comitis Andriensis an. 1175. apud Ughellum tom. 7. p. 1091. 1092. *Si aliquis tentaverit facere furnum, vel etiam portare panem in suo territorio, incidat in dictam pœnam, & medietas dictæ pœnæ sit Curiæ regalis, & alia medietas sit Ecclesiæ; & si ego, qui sum dominus, vel hæredes & successores mei tentaverint, incidant in dictam pœnam, quam Vicariationem concessit mihi dominus Rex per litteras sigillatas magno sigillo, &c.* Infra: *Pro qua concessione & Vicariatione fateor me accepisse à dicto Mario Episcopo Ecclesiam majorem, quæ est prope Castrum dictæ civitatis; & dictus Marius obtinuit licentiam de dicta Vicariatione & concessione dictæ Ecclesiæ, &c.* Sic autem concipitur Chartæ initium: *Nos Gauffredus, &c. vicariam cum Mario venerabili Episcopo Montis Viridis, furnum, quod habes in civitate, &c.* Ita *Vicaria* & *Vicariatio*, idem sonant.

¶ VICARII CHRISTI nuncupantur Episcopi in Epist. Synodi ad Teudonis-villam inter Capitul. Caroli Calvi tit. 2.

VICARII S. PETRI, & *Apostolorum*, vel *Apostolicæ Sedis*, passim dicti summi Pontifices, quod loco Petri Christi vicem gerant in terris, inquit Baronius an. 740. n. 5. apud Gelasium PP. Epist. ad Anastasium Augustum, Symmachum in Apologetico ad eumdem Imperat. in Romana Synodo an. 800. in Præfat. ad Concilium Meldense an. 845. & c. 80. &c. Vide, quæ annotavit Baluzius ad Epist. 84. Lupi Ferrariensis.

VICARIUS SEDIS APOSTOLICÆ, qui alias *Legatus Sedis Apostolicæ* dicitur, cui nempe vices suas in Ecclesiis aut Provinciis designatis summus Pontifex committit. Hujus dignitatis formula exstat in variis Epistolis Gregorii M. Joannis VIII. PP; præterea in Sergii II. PP. Epistola, qua Drogoni Episcopo Metensi Caroli M. filio vices suas impertitur, tom. 3. Concil. Sirmondi p. 9. *Sed quia nos cunctarum sollicitudo angit Ecclesiarum, ut ipsi esse non possumus, more præcedentium nostrorum moderationis nostræ Vicarios damus.* Vide Gregor. VII. lib. 6. Epist. 21. & alibi, Annales Francor. Bertin. an. 884. & quæ Marca commentatur in Dissertat. de Primatibus num. 49.

VICARIUS summi Pontificis *in Spiritualibus* Romæ, cujus munus quale sit, accipe ex Bulla Benedicti XII. PP. an. 1341. *Te* (Episcopum Assisinatem) *in urbe supradicta, ejusque suburbiis & districtu Vicarium nostrum in Spiritualibus usque ad nostrum beneplacitum tenore præsentium constituimus, ac etiam deputamus, visitandi Ecclesias, Monasteria, & loca Ecclesiastica, sæcularia & regularia, quorumcunque ordinum, non exempta nec privilegiata, & tam Ecclesiarum, Monasteriorum, & locorum ipsorum, quam alias personas Ecclesiasticas, urbis, suburbiorum, & districtus prædictorum cujuscumque status, ordinis, vel conditionis existant, nec non reformandi, quæ in eis reformationis ministerio noveris indigere, earum & cujuslibet excessus & crimina corrigendi, & puniendi, aliaque faciendi & exercendi auctoritate nostra, quæ ad hujusmodi Vicariatus officium pertinere noscuntur.* Vide Gregor. IX. lib. 1. tit. 28. cap. 5.

¶ VICARIATUS, Ejusmodi Vicarii dignitas, officium. Charta an. 1409. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 57. *Nostram ordinationem & amicabilem compositionem sigillo Vicariatus nostri in Spiritualibus ... fecimus ... communiri.*

¶ VICARII S. DONATI, Ita passim sese inscribunt Aretini Episcopi, ut ad Instrumentum an. 1027. observat Mabillonius sæc. 6. Bened. part. 1. p. 277. *Theodaldus S. Donati Vicarius, &c.*

¶ VICARII EPISCOPORUM nuncupati *Chorepiscopi*. Vide supra in hac voce. Memorantur Epi-

ſcoporum Vicarii in Capitul. Ludovici Pii ann. 816. cap. 28. & in Addit. 2. cap. 19.

¶ VICARIUS GENERALIS Abbatis Caſinenſis, Cui ſcilicet Abbas ſuas vices committit, in Supplemento Vir. Illuſt. Caſin. Placidi Diac. apud Muratot. to. 6. col. 77.

VICARII, dicti *Beneficiati* quidam in Eccleſiis Cathedralibus, qui Majoribus Miſſis decantandis, & officiis Eccleſiaſticis peragendis potiſſimum addicti erant, in eoque *vices* Canonicorum peragebant, unde *Canonici Vicarii* etiamnum appellantur: *Canonici, Vicarii, ſeu ſimplices choriales*, in Concilio Colonienſi an. 1310. c. 7. in Senonenſi an. 1320. cap. 4. & Pariſienſi an. 1324. c. 4. Necrologium Eccleſiæ Ambianenſis: 4. *Kal. Mart. ob. Enguerrani de Croy Canonici. Iſte ordinavit in Eccleſia noſtra perpetuis temporibus redditus ad decem Vicarios annuatim inſtituendos, videlicet duos Capellanos, duos Diaconos, duos Subdiaconos, quatuor Preſbyteros. De Capellanis autem unus celebrabit Miſſam de B. Virgine, alius pro Defunctis, & utrique eorum miniſtrabit in Miſſa unus Diaconus, & unus Subdiaconus de prædictis, &c.* Vide Gobelinum Perſonam in Coſmodrom. p. 241. Statuta Eccleſiæ Leicheſeldenſis in Monaſtico Anglic. to. 3. p. 243. Chronicon Archiepiſcop. Upſalienſium p. 216. & Metropolim Saliſburgenſem to. 1. p. 264.

¶ VICARII CHORALES, Eadem notione, in Teſtam. Rotherami Eborac. Epiſc. an. 1498. ex Lib. nig. Scaccarii p. 678. *Volo etiam quod Vicarii Chorales eccleſiæ Eboracenſis prædictæ habeant c. lib.*

VICARIA, Ejuſmodi Vicarii dignitas ſeu Beneficium, apud Stephanum Tornac. Epiſt. 193.

¶ VICARIATUS, Eodem intellectu. Obituar. MS. Eccl. Morin. fol. 8. *Prima die cujuſlibet menſis Vicarii eccleſiæ Morinenſis tenentur ire in capitulum, & ibi reſignare ſuos Vicariatus per traditionem unius feſtucæ.*

¶ VICARIA, Sacellum reditibus annuis inſtructum à preſbytero deſerviendum, Gall. *Chapelle*, vel *Chapellenie.* Charta Guillelmi II. Epiſc. Ultraject. an. 1301. in Batav. ſacra pag. 173. col. 2. *Superſunt & litteræ expiatoriæ hujus cædis, quo nomine mater Hannonis Comitis Hollandiæ fundavit Vicariam unam alteramque largiter dotatam.* Teſtam. Bertrandi de Turre an. 1328. apud Baluz. to. 2. Hiſtor. Arvern. pag. 709. *Volo & ordino quod in capella de Olergio ... fiat quædam Vicaria quæ ſemper conferatur per hæredem meum dominum Olergii, quotieſcumque ipſam Vicariam vacare contingerit, cuidam preſbytero vicario pro divinis ibidem celebrandis pro animæ meæ & parentum .... ſaluse.* Teſtam. Amedei Dalphini an. 1355. ibid. p. 323. *Item inſtituo aliam Vicariam in hoſpitio meo de Melhau de quinque ſextariis frumenti & de quinquaginta ſolidis Turon. in capella dicti hoſpitii mei de Melhau, & de bonis meis dicti loci de Melhau ſolvendis & reddendis illi qui dictæ Vicariæ deſerviet; ita quod illi ſeu ille qui in dicta capella deſervient ter in ſeptimana Miſſas celebrare in eadem capella teneantur.* Occurrit rurſum ibid. p. 317. Le Roman *de S. Leocade* MS.

Cil ſert à riche Vicairie,
Qui ſert à la Vierge Marie;
Provende el ciel icil deſervent,
Qui jor & nuit de cuer la ſervent.

VICARII in Eccleſiis dicuntur, qui vices agunt Parochi, de quibus eſt titulus apud Gregor. IX. & in Sexto. Thomas Walſinghamus p. 275. *Docuit nempe plebem, decimas non eſſe dandas Curato, niſi is, qui daturus eſſet, foret ditior quam Vicarius, qui acciperet, ſive Rector.* Vide Concilium Arelatenſe an. 1260. c. 5. Sic porro appellabantur, Anglis præſertim, *Vicarii perpetui*, qui in Eccleſiis conſtituuntur, quæ Monaſteriis aut Collegiis Canonicorum *appropriatæ* ſunt, id eſt, quæ ad Monaſteria aut Collegia Canonicorum pertinent. [*Preſtre fermier ou Vicaire de l'egliſe parrochial dudit Croiſſy*, in Charta an. 1456. ex Chartul. Latiniac. f. 177. v°.] Compoſitio facta inter Hugonem Epiſcopum Lincolnienſem & Guill. Abbatem S. Albani ann. 1209. *Et ſuper appropriatione omnium Eccleſiarum, in quibus jura Pontificalia non habent Abbates S. Albani; & aſſignatione Vicariarum in eiſdem, nec non & cuſtodiis earundem Eccleſiarum & Vicariarum, cum eas vacare contigerit.* Charta Henrici Archiep. Senonenſis an. 17. Ludov. Reg. ex Tabul. S. Germani Pratenſis: *Quæ duo altaria prædeceſſores ejus abbates, ſub titulo & reſpectu Vicariorum à noſtris prædeceſſoribus tenuerunt, remotis & condonatis Vicariorum perſonis, prædictæ Eccleſiæ B. Germani ſub cenſuali tenore poſſidenda in perpetuum concederemus, &c.* [Charta an. 8. Henrici V. Reg. Angl. apud *Blount* in Nomolex. *Ego Joannes Webbe perpetuus Vicarius eccleſiæ parochialis de Bromyord dedi domino David Hay perpetuo Vicario eccleſiæ parochialis de Amnebury duas acras terræ*] Vide *Appropriare.*

¶ VICARIA, Ejuſmodi Vicariorum dignitas ſeu beneficium. Statuta Eccl. Nemauſ. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1065. *Præcipimus diſtricte ne aliquis rectoriam ſeu Vicariam alicujus eccleſiæ præſumat ab aliquo recipere, niſi prius nobis fuerit præſentatus, & à nobis illius eccleſiæ curam receperit animarum.* Charta an. 1201. ex Tabul. B. M. de Bononuntio Rotomag. *Ad communem omnium notitiam volumus pervenire nos intuitu Dei dediſſe ... eccleſiam S. Mariæ de Bervilla ſuper Secanam integre cum omnibus pertinentiis ſuis in perpetuum, ſalvo jure pontificali, poſſidendam & in uſus pios convertendam, ſalva Vicaria decem librarum uſualis monetæ à nobis & ſucceſſoribus noſtris Vicario conferenda. Vicaria parrochialis*, in Charta an. 1309. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 931. Charta ann. 1377. apud Kennett. in Antiquit. Ambroſd. p. 511. *Vicaria in capella de Hedingdon ... conſiſtit in omnibus obventionibus altaris, cum minutis decimis totius parochiæ, exceptis decimis agnorum & decimis caſei de curia domini provenientibus.... Et valet Vicaria quinque marcas & amplius, tota autem eccleſia xx. marcas.* Occurrit rurſum ibidem pag. 193. 483. 505. & 543. apud Lobinell. tom. 3. Hiſt. Pariſ. p. 603. & in Hiſt. Mediani Monaſt. p. 376. 377. & alibi.

¶ VICARIA PRIMÆ MISSÆ, Reditus aſſignatus pro prima Miſſa. Charta ann. 1380. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 401. *Nicolaus Epiſcopus Miſnenſis Vicariam primæ Miſſæ in Eccleſia parochiali de Kirchhain, veſtro monaſterio univit.*

VICARIORUM REDEMPTIONES. Vide *Altarium Redemptiones*, in *Altare*, col. 354.

VICARII IMPERII dicti ſunt, quos Imperatores & Reges Romani, cum ipſi per ſe negotiis regni & Imperii ſufficere non poſſent, ex aulæ ſuæ proceribus conſtituebant, qui vice illorum cognitioni cauſarum præeſſent; & horum quidem munus, cum perſona, quæ eidem præficiebatur, exſpirabat. Ejuſmodi fuerunt, quos in Germaniæ Principatibus delegare ſolebant Imperatores, qui ſub dignitate *Comitis Palatii*, vices Imperatorias agebant, & in iis ſupremo jure cauſas dijudicabant. Neque omnino diverſi ab iis, qui vulgo VICARII GENERALES IMPERII nuncupantur,

quibus scilicet Imperator, in ceteris districtibus, *Vicariam* Imperatoriæ potestatis & dignitatis committit, seu ad vitam, seu etiam in liberos masculos translata eadem dignitate. Quæ quidem *Vicaria* maxime dari consueverat in Italia & Gallia, quo rarius accedebant Imperatores. [Charta Ottonis I. Imper. an. 962. apud Murator. to. 20. col. 626. *Creamus dictum Valterium Vicarium Imperialem & primum Marchionem Mantuæ.*] Charta Friderici Imp. an. 1248. apud Guichenonum: *Thomas de Sabaudia Comes, sacri Imperii à Papia superius Generalis Vicarius.* Alia ejusdem Imper. ann. 1249. apud eumdem: *Ipsum* (Thomam) *nostrum & sacri Imperii generalem Legatum in partibus ipsis duximus statuendum.* [Inventar. Chartar. Reg. ann. 1482. fol. 281. v°. *Rotulus in papiro non signatus continens quamdam informationem factam contra præsumentes defuncto Imperatore Vicariatus Imperii nomen sibi attribuere, maxime in partibus Mediolanensibus. De anno 1308.*] *Gullelmus Comes de Monteforti pro Seren. D. Ludovico D. G. Roman. Rege in Mediolano & ejus Comitatu specialis, & in tota Lombardia Vicarius Generalis*, in Charta an. 1327. in qua fit mentio Bertholdi Comitis de Marsteten, dicti Nysfen, *olim Regis Henrici in partibus Italiæ Vicarii Generalis.* Matthæus Vicecomes D. gratia .... *Serenissimi D. Henrici Romanorum Regis & sacri Imperii in civitate & districtu Mediolani Vicarius Generalis* an. 1312. [*Joannes Galeatius Vicecomes Mediolani, Imperialis Vicarius generalis*, in Chron. Andr. Danduli apud Murator. to. 12. col. 478.] Rupertus Imp. Brunorium *de la Scala*, & filios masculos legitimos, *Vicarios generales* constituit in civitatibus Veronæ & Vincentiæ & eorum territoriis, constitutione an. 1434. quæ descripta legitur apud Goldastum tom. 1. p. 395. De Vicariatu Imperii in Regno Arelatensi Carolo V. Regi Franciæ, tum Delphino, à Carolo IV. Imp. concesso, egerunt Anton. Dominici in Assertore Gallico p. 234. 235. & alii. Adde Bodinum lib. 1. de Republ. c. 9. pag. 137. Formula vero dandi *Vicarium* Imperii, habetur apud Petrum de Vineis lib. 3. Epist. 79. lib. 5. Epist. 1. & apud Goldastum tom. 1. Constitut. Imper. p. 395. 396.

VICARII præterea *Imperii* appellati, quos Imperator, extra provinciam discedens, veluti in Italiam proficiscens, in Reipublicæ administratione sibi substituebat. Ita Otto M. in Italiam proficiscens *Vicarium* ordinavit, sibique substituit absenti Hermannum Brunswicensem: Fridericus I. filios suos Regem Henricum, & Philippum Suæviæ Ducem: Otto IV. *quo tempore profectus est Romam coronari in Imperatorem, Imperium supra Mosellam fratri suo Henrico Palatino regendum* dimisit, ut est apud Cæsarium Heisterbach. lib. 1. Henricus VII. filium Johannem Bohemiæ Regem, & Berchtoldum Hennembergicum, primum ejus familiæ Principem: Sigismundus Cæsar, Guillelmum Bavariæ Ducem; Ludovicus Bavarus Cæsar consensu Imperii Principum Ottonem Austriæ Ducem Vicarium Imperii constituit Paduæ & Tarvisii; & ab eodem Ludovico Cæsare Edwardus Angliæ Rex Generalis Vicarius per Germaniam deputatus est, apud Froissart. 1. vol. cap. 35. Idem Rex ab eodem Cæsare Ludovico & Ordinibus Imperii per Galliam & regnum Arelatense constitutus est, teste Goldasto to. 3. p. 411. Rupertus Imp. Romam proficiscens coronam suscepturus, Ludovicum Palatinum Comitem Rheni filium, in absentia sua, in Germania, Gallia, & regno Arelatensi

Vicarium constituit, ut est apud eumdem Goldastum to. 1. p. 381. Quæ quidem Ruperti Constitutio docet præterea, *de Jure Comitatus Rheni fuisse, & esse, quod cum Romanus Imperator vel Rex ultra montes in Italiam ingressus fuerit, in ipsius absentia Vicariatum Imperii in Germania, Gallia, & regno Arelatensi, ad Comitem Palatinum Rheni pertinuisse & pertinere.* De quo quidem Comitis Palatini jure, ut & de Vicariatu Imperii, qui ad eum, & Ducem Saxoniæ, durante interregno, pertinet, docte disputat Wicfordius in tractatu Gallico de Electione Imperatoris c. 12. cui adjungendus Christophorus Gewoldus in Tract. de Septemviratu Imperii c. 11. [Vide supra *Electores.*]

¶ VICARII. Fidejussores, apud Leonem & Anthemium in l. omnes. 33. §. in hac C. de Episc. & Cleric. ex Pancirolo lib. 1. Thesaur. var. lect. cap. 77.

VICARIUS, Campio, pugil, qui pro alio monomachiam seu duelli, vel quodlibet aliud vulgare judicium, exsequitur & experitur. Hincmarus Remensis de divortio Hlotarii, interrog. 1. *Quæ ipsa denegans, probationis autore, testibusque deficientibus, judicio Laicorum nobilium, & consultu Episcoporum, atque ipsius Regis consensu, Vicarius ejusdem fœminæ ad judicium aquæ ferventis exiit, & postquam incoctus fuerat ipse repertus, &c.* Infra, interrogat. 6. *Vicarius ipsius in judicium exiens incoctus evasit.* Atto Vercellensis Episc. de Pressuris Ecclesiast. *Ad pugnam producere (heu) nostros compellimus Vicarios, ut vel istorum cæde victi, vel illorum quasi absoluti esse videamur, &c.* Notitia ann. 761. in Tabular. Abb. Belliloci in Lemovicib. *Judicavit prædictus Raymundus & alii Venerabiles & assistentes, & ut ipsi duo prætaxati viri Vicarios sibi duos eligerent ad certamen expeditos, quo Dominus manifestare dignetur veritatem hujus rei, quod ita factum; nam secunda diei hora & certantibus usque ad solis occasum, &c.*

VICARII SERVI, Qui vices domini agunt in villis ac prædiis; *villici ministeriales*, in Chronico Reicherspergensi. [Gloss. Lat. Græc. *Vicarius*, [illegible]: in Cod. Reg. additur *Gallo*, seu galo. Tabul. S. Albini Andegav. *Ego Zacharias filius Frotmundi Vicarii de Credone:* idem qui *Villicus Credonensis*, in alia Charta ejusdem Tabul. dicitur. Donatio an. 1103. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 364. *Cum omnibus fevalibus & Vicariis utriusque sexus, &c.* Charta apud Ughellum to. 1. Ital. sacræ col. 1429. edit. an. 1717. *Statuimus ut universæ Andreæ quondam prædecessoris sui donationes, præstationes, precariorum seu libellorum, atque Vicariorum conscriptiones .... irrita sint.*] De iis exstat vetus Notitia in Tabulario Abb. Belliloci in Lemovicib. *In istis vero curtibus servos Vicarios debemus imponere, ut fideliter exigant servitia dominis suis, omnes servos istos eligimus ex Lemovicino de Curto Camayraco. Inprimis in Curte de Favars elegimus judicem servum, nomine Johannem. In Curte vero de Agiraco imponimus judicem servum, nomine Imonem, ... per omnes curtes sive villas imponimus judices servos; in tali convenientia, ut nullus ex illis, neque de posteris eorum efficiatur miles, neque ullus portet excutum, neque spadans, neque ulla arma, nisi tantum lanceam, & unum esperonem; non habeant vestem scissam antea & retro; sed tantum clausa fiant, vectigalia non exigant, quamdiu fideles permanserint, si infideles reperti fuerint, perdant totum, & ad servitutem revertant. In unaquaque villa cedimus unum mansum, & in unoquoque manso de tota Vicaria sua damus eis 4. denarios, & unam gallinam, & tertiam partem de omnibus placi-*

tis, & de vestionibus similiter; propter hoc jurent fidelitatem super altare B. Petri in præsentia Abbatis, & Monachis, qui obedientiales fuerint illis diebus. Si ullus ex illis obierit, honor ejus S. Petro remaneat, & seniores sui honorabiliter sepeliant. Si filios legitimos habuerint, major honorem totum teneat, post suum decessum secundus honorem teneat, & sic usque ad ultimum. Et si ullus ex illis abierit, centum solidos successor, qui post eum voluerit, ad Monachos det, & fidelitatem faciat, & sic in venturis generationibus. Vide *Servi Vicarii* & *Villicus*.

¶ VICARIUS VICI, Major, apud Aimoinum lib. 2. Mirac. S. Bened. cap. 3. n. 5.

VICARIUS denique dicitur is, qui vice monasteriorum, aut virorum Religiosorum, vel Ecclesiarum, domino feudali offertur, qui de prædiis ab iis acquisitis, neque *amortizatis*, respondent, tam de forefacturis, quam de releviis: *Vicaire*, in Consuet. Aurelian. art. 42. 118. & seqq. & Blesensi art. 44. 45. qui vulgo apud nostros dicitur, *homme vivant, mourant, & confiscant*. Tabular. Vindocinense Thuan. ch. 128. *His ita peractis Odo Rufus, in cujus terra vinea supradicta consistunt, dicens eas emptas à nobis venditiones, inde 15. solidos requisivit: quos sibi patiscentibus nobis, negavit se pro his vineas nobis nisi sub Vicario auctorizare, quo scilicet superstite quietas eas haberemus; defuncto autem, aut ab Odone, aut ab hærede suo relevaremus.* Tabularium Majoris Monasterii: *Mentitus est Monachus illum nostræ terræ illius fuisse Vicarium, & ideo justum esse ut relevaretur, quandoquidem esset defunctus.* Vide in voce *Relevamentum* 2.

VICARIANUS. In Novella Justiniani 26.

¶ VICATIM, Alternatim. Diarium obsidionis Varadin. an. 1589. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 333. *Semperque pro lasso vulneratoque milite, validos recentesque Vicatim substituendo*, &c.

¶ VICCIA, ἀφάκη, Gloss. Lat. Græc. Aliæ: ἀφάκη, *tendicula, Viccia*.

VICCINGI, appellati Dani Rerum Anglicarum Scriptoribus, ait Cambdenus, quod piraticam exercerent: *Biccingar* enim Saxonica lingua, teste Alfrido, piratam denotat. *Viccingos* autem vocat; quos Dani hodie *Bitinger*. Vide Olaum Wormium ad Monumentum Tirsladense. [Vide infra *Withingi*.]

¶ VICEADMIRATUS, Propræfectus maris, Gall. *Vice-Amiral*. Marchisii Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1221. apud Murator. tom. 6. col. 424: *Quum recessus ipsius comitis ad Potestatis notitiam pervenisset, coadunata gente sua, & facta dispositione ipsorum, qui exercitui tam maris quam terræ præesse debebant, Lanfranco Guilelmi de Mari Viceadmirato ad lignorum custodiam constituto præcepit*, &c.

¶ VICEADVOCATI. Vide in *Advocati*, col. 189.

¶ VICEAGENS ROMANÆ ECCLESIÆ Petrus presbyter subscribit Concilio sub Nicolao I. PP. Romæ celebrato, apud Murator. to. 2. p. 205. col. 2.

¶ VICEBAILLIVUS, *Vibaillif*, in Edicto Caroli IX. Reg. Franc. an. 1566. voce etiam hodie apud Delphinates usurpata. *Coram præfatis dominis Vicejudice & Vicebaillivo*, ex Regest. laudato, tom. 1. Hist. Dalph. p. 303. Vide *Suballius*.

¶ VICECAMERARIUS PAPÆ memoratur in Ordine Romano Venetiis excuso ann. 1561. ubi de Ordine processionis.

¶ VICECANCELLARIUS, Idem aliquando qui *Notarius*. Vide Mabill. Diplom. pag. 126. Et quidem sæpius Notariorum munus obiere Vicecancellarii: unde *Subcancellarii* etiam nuncupati. De Vicecancellario Ecclesiæ Romanæ, vide supra in *Bibliothecarius*.

¶ VICECAPITANEUS, Ducis tenens locum, Ital. *Vicecapo*. Mirac. B. Simonis de Lipnica to. 4. Jul. p. 543. *Item nobilis domina Hedwigis, consors generosi domini Joannis vocati Sznaclek pro tunc Vicecapitanei castri Cracoviensis*. Litteræ Ducis Venet. ann. 1382. apud Rymer. to. 7. p. 354. *Transmittamus duas nostras galeas, quarum sunt patroni nobiles viri Hermolaus Lambard Vicecapitaneus ipsarum*, &c.

VICECOMES, Vicarius Comitis, qui vices Comitis exsequitur; [*Vicontier*, in Charta an. 1416. ex Chartul. 23. Corb.] *Sub Comite agens*, in Charta Ottonis Imp. an. 984. apud Barth. Fizen. in Hist. Leodiensi p. 269. Cujus dignitatis meminit Gregorius M. lib. 7. Ind. 1. Epist. 20. Edictum Pistense c. 14. *Habeat in Silvanectis civitate unusquisque Comes .... Vicecomitem suum cum duobus aliis hominibus*, &c. Capitula Carlomanni tit. 2. cap. 9. *Comes præcipiat suo Vicecomiti, suisque Centenariis*, &c. Adde Legem Longobard. lib. 2. tit. 30. §. 2. [Charta Philippi Comit. Ebroic. ann. 1320. ex Tabular. Episc. Paris. *Guillaume Goullaffre nostre Bailli d'Evreux, qui pour le temps estoit Viconte dudit lieu.*] Ut Comites non civitati dumtaxat, sed & toti pago civitati adjacenti præfecti erant, ita & Vicecomitum munus & jurisdictio in totum pagum porrigebatur. Faustus in Vita S. Mauri Abb. *Prædictus denique vir Florus, cum in omni regno Theodeberti Regis summam obtineret potestatem, ac Vicecomitis in Andegavensi eo tempore fungeretur pago*, &c. Agobardus de Insolentia Judæorum p. 61. *Dederunt mihi indiculum ex nomine vestro, & alterum ei, qui pagum Lugdunensem Vicecomitis regit. Vicecomes pagi*, apud Hincmarum Opusc. 26.

Ab ipsismet Comitibus deligebantur. Fragmentum Historiæ Aquitanicæ, de Vulgrino Comite Inculismensi: *Miseratque in Martiliacum Robertum legis doctum, & cum eo amicum suum fidelissimum nomine Ranulfum, feceratque eum Vicecomitem suum.* Infra: *Willelmus autem Sector ferri honorem eorum restituit Odolrico fratri eorum, qui minor natu erat, fuitque ei suus Vicecomes.*

Denique ut *Comites*, ita & *Vicecomites* in absentia Comitum, judiciis publicis præerant. Vetus Notitia Viennensis Ecclesiæ C. ann. 863. *Veniens Witfredus Ecclesiæ S. Mauricii Advocatus publice in Viennam civitatem in præsentia D. Ardoini ejusdem Ecclesiæ venerabilis Archiepiscopi, & Erluini [Erlulfi] Vicecomitis Missi illustris Bosonis Comitis; vel judicum, qui ibi aderant*, &c. Tabularium Persiense ch. 19. *Ibique veniens Fredelus in Augustiduno civitate, in mallo publico, ante Bligario Vicecomite, & plures Scabineis, qui ibidem erant, placitum suum legibus attendidit*, &c. Chronicon Besuense p. 505. *Notitia, qualiter ante Bettonem Episcopum & Balactarium Vicecomitem, & ad vicem Hildegarni Comitis, seu Scabinorum, qui ibidem aderant, veniens Advocatus Monasterii S. Petri*, &c. Vide Rollandinum in Summa Notariæ 1. part. cap. 7. rubr. ult. ubi habetur formula creandi Vicecomitem.

¶ VICECOMES, Idem qui *Vicedominus* Episcoporum: neque enim alia ratione, ut videtur, *Hugo Decanus & Vicecomes*, quem subsequuntur alii Canonici, subscribit post Archiepiscopum Chartam Archembaldi Archiep. Turon. an. 993. ex Tabul. Majoris Monasterii. Vide in *Vicedominus*.

VICECOMITES PROVINCIARUM, apud Anglos, sunt Regis Officiales ad Comitatus gubernationem quotannis constituti. Interdum judicis loco

funguntur, ad causas scilicet minores, quæ illorum jurisdictioni subsunt, interdum etiam Ministrorum & mandatariorum Regis officium exsequuntur. Ita Cowellus. Liber Niger Scaccarii: *Vicecomes dicitur, quod vicem Comitis supplet in placitis illis, quibus Comes ex sua dignitatis ratione participat cum Rege.* Matth. Paris an. 1076. de Walthero Episcopo Dunelmensi: *Et Vicecomitis agens vices: laicali se foro immiscuit.* Horum institutum Alvredo Regi Angliæ adscribunt Scriptores Anglici. Ingulfus de eodem Alvredo: *Præfectos vero Provinciarum, qui antea Vicedomini, in duo officia divisit, i. in judices, quos Justitiarios vocamus, & in Vicecomites, qui adhuc nomen retinent. Horum cura & industria tanta pax in brevi per totam terram effloruit, ut si viator quantamcunque summam pecuniæ in campis & publicis compitis vespere dimisisset, mane vel post mensem rediens, integram & intactam indubie inveniret.* Quemadmodum vero ii eligi à Rege soleant, docet hisce verbis Fortescutus lib. de Laud. Leg. Angliæ c. 24. *In quolibet Comitatu est officiarius quidam unus, Regis Vicecomes appellatus, qui inter cætera sui officii ministeria, omnium mandata & judicia curiarum Regis in Comitatu suo exequenda exequitur, cujus officium annale est, quo ei post annum in eodem ministrare non licet, nec duobus tum sequentibus annis ad idem officium reassumetur. Officiarius iste sic eligitur. Quolibet anno in crastino Animarum conveniunt in Scacario Regis omnes Consiliarii ejus, tam domini spirituales & temperales, quam alii omnes Justitiarii, omnes Barones de Scacario, Clericus rotulorum, & quidam alii officiarii, ubi ii omnes communi assensu nominant de quolibet Comitatu tres Milites, vel Armigeros quos inter cæteros ejusdem Comitatus ipsi opinantur melioris esse dispositionis & famæ, & ad officium Vicecomitis Comitatus illius, melius dispositos: ex quibus Rex unum tantum eligit, quem per literas suas patentes constituit Vicecomitem Comitatus, de quo eligitur pro anno tunc sequente: sed ipse antequam literas illas recipiat, jurabit super sancta Dei Evangelia, inter articulos alios, quod bene & fideliter & indifferenter exercebit & faciet officium suum toto illo, neque aliquid recipiet colore aut causa officii sui, ab aliquo alio quam Rege.* De ejusmodi Vicecomitum jurisdictione, vide Regiam Majest. l. 1. c. 1. Statuta Roberti III. Regis Scotiæ c. 23. 24. 25. 26. & Bracton. l. 3. tr. 2. c. 35.

Subvicecomes, apud Anglos J. C. est Officialis, aut Deputatus Vicecomitis. Cowel. [In Formul. Angl. *Madox* pag. 59. Charta iis testibus subscribitur *Roberto de Curtenay tunc Vicecomite Devonia, Willelmo de Nintet tunc Subvicecomite per eumdem*, &c. Litteræ Henrici V. Reg. Angl. anni 1415. apud Rymer. to. 9. p. 253. *Per personalem supervisum tuum, aut Subvicecomitis tui ejusdem Comitatus*, &c.] Vide Spelman. in *Vicecomes*.

Vicecomites in Normannia nostra appellantur Judices, qui in minoribus oppidis jus dicunt, de quibus intelligendus Ordericus Vital. lib. 8. *Hic Orbecci Vicecomes & Causidicus fuerat, ... in negotiis & placitis ad libitum judicabat, & pro acceptione munerum judicia pervertebat.* De horum jurisdictione & officio ita vetus Consuetudo Normanniæ MS. 1. part. sect. 1. cap. 9. *L'office del Vicome adecertes, si est qu'il tiengne les plez, & que il fata tenir en droit point les anciennes voies, & les sentes, & les chemins, & que il faco ramener en leur ancien conte les eues, qui sont remuée contre droit, & que il enquere diligeaument & en segre des malfaiteurs, des traitres & des traïsons, des multres & des multriers, des ardeours, des arderesses, d'arsons, des pucelles prises par force, & de tous autres crimes, & ceux, que il trouvera coupables, fere premierement scrutine, ou enqueste secreement, sus ceu par le serment de loyaux homes, qua il ne soient pas soupechoneus, il les doit fere tenir en prison, tans que il atendent & aient la commune enqueste, ou tant que il soient delivrez par la loy del païs, & si doit accomplir tous les autres offices de droit.* Eorum præterea munus erat tributa & vectigalia fiscalia exigere, & de iis ratiocinia exhibere. Ordericus Vitalis lib. 11. p. 805. *Præfatus autem Consul de Mellento, per partem Yvonis, qui Municeps erat, & Vicecomes, & firmarius Regis, callide intravit.* Et lib. 12. p. 841. *Cur inique in dominum suum operatus fuerit, cur ad curiam ejus ter accersitus non venerit, cur de regiis redditibus ad Vicecomitatum Argentoni & Oximorum Falesiæque pertinentibus, ut Regis Vicecomes & officialis, rationem non reddiderit, & de aliis reatibus rationabiliter impetitus est.* Id etiam muneris fuisse Ballivorum supra ostendimus.

¶ Vicecomites Scacariorum, Eadem notione. Litteræ Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1290. to. 1. Ordinat. pag. 319. *Quod judices foranei, qui vocantur Vicecomites Scacariorum, amoveantur, nec deinceps ponantur ibidem.*

Vicecomes, interdum idem qui *Castellanus*. Lambertus Ardensis p. 88. *Flandrensis honoris Comes & Princeps Theodoricus, inconsulto Gandavensi, imo jam Ghisnensi Comite Arnoldo, Gandavensis burgi Castellariam Curtracensi Vicecomiti Rogero ad tempus concessit & commisit habendam.* Quem enim Vicecomitem nominat Rogerus, Castellanus fuit Curtracensis. Ita *Vicecomitissam Yprensem* vocat p. 200. quæ *Castellana* dici debuit: nam *Castellani* pariter appellati Yprenses domini. Vicecomitibus præterea Castellorum custodiam incubuisse docet Willelmus Gemeticensis lib. 8. c. 15. *Robertus Comes Mellenti turrim illam custodiens, Vicecomitis officio in prædicto officio fungebatur: egit itaque calliditate solita, ut idem Castellum Willelmo de Britolio redderetur.* [Vide D. *Brussel* de Usu feud. lib. 3. cap. 1. & 2.]

Vicecomitum ejusmodi interdum quidam erant infeudati, id est, *Vicecomitatus* jure feudali obtinebant, ut indicant Statuta Davidis II. Regis Scotiæ c. 30. §. 3. quorum jurisdictio, *media Justitia* dicitur practicis nostris, *la Justice Viconttere*, in Consuetudine Ambianensi art. 191. 246. Pontivensi art. 82. 84. 104 Monstroliensi art. 6. 7. 27. 29. Insulensi tit. 1. Hesdinensi passim, S. Richarii art. 2. Atrebatensi art. 5. &c. Eadem &

Vicecomitatus appellatur, & cum *Viaria*, & *Advocatione* confunditur. Charta Galteri Tirelli an. 1186. in M. Pastorali Eccl. Paris. l. 3. ch. 2. *Cum .... tenerer à me in feodo medietatem totius Vicecomitatus seu viaria*, &c. Charta Theodorici Episcopi Ambianensis an. 1171. ex Tabulario ejusdem Ecclesiæ fol. 53. *Cum tandem absolutionem postularent, nec in auro vel argento ad manum habentes, unde ablate restituerent, Vicecomitatum & Advocationem de Berberiis ... Ambianensi Ecclesia pro obtinenda absolutione sua in eleemosynam donaverunt.* Charta Odonis Episcopi Belvacensis an. 1140. *Concesserunt præfata Ecclesia ... quicquid habent in villa & in terra Teoleti, videlicet Advocaturam & Vicecomitatum, & quicquid habebant ibi aliud.* [Charta an. 1210. qua Galterius *de Wasnou* vendit Blanchæ Comitissæ Campaniæ Vicecomitatum *de Cuis*, apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 692. *Illud tamen michi retinui, quod si aliquis in eadem villa de me tenet feodum, dummodo non sit de Vicecomitatu vel de advocatia, michi liberum remanebit.*]

VICECOMITIA, Eadem notione. Ordericus Vitalis l. 5. tit. 696. *Concesserunt S. Ebrulfo Vicecomitiam, id est, viariam, quantum habebat in villatiis vastatis.* Vide *Viare*, *Vicarius*, *Advocati*.

¶ VICECOMITATUS, Exactio quam Vicecomes faciebat intra Vicecomitatus limites. Charta ann. 1226. ex Tabul. S. Urbani: *Ego Hugo miles de Fronvilla ... acquitavi ecclesiæ S. Urbani Papæ & Martyris quoddam geixtum & Vicecomitatum, & quidquid juris ego & prædecessores mei in villa de Blebecuria habebamus.* *Vicontage* dicitur in Chartul. Gemmetic. to. 1. p. 40. *Et pour ce prend le Roy notre dit sire ou ses ayans cause cinquante sols chacun an de Vicontage sur nos hommes.* Neque alia notione occurrit.

¶ VICECOMITALIS PARS, in Charta Engolism. inter Probat. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 444. *Willelmus Comes beatissimo Petro... tribuit ante festivitatem S. Johannis Baptistæ septem diebus & dimidium duas partes de venda, sicut olim tertiam partem, id est Vicecomitalem ipsa sedes habere videbatur.*

VICECOMES, Nomen dignitatis, inductum posterioribus seculis, maxime in Anglia, ubi creari cœpere. Aiunt enim Scriptores seu Heraldi Anglici, Joannem *Robersart*. S. Salvatoris oppidi seu Castri in Neustria Præfectum, *Vicecomitem de Robersart* creatum ab Henrico V. Describit Thomas *Milles* lib. de Nobilitate politica & civili p. 63. Litteras Henrici VI. pro erectione *Vicecomitatus de Bellomonte*, pro Ludovico de Bellomonte Milite Ordinis Garteriani. Alii complures subinde a Regibus Anglicis creati Vicecomites, quorum seriem & stemmata exhibent Radulphus *Brooke*, Vincentius *Rougecroix*, Yorkus aliique Feciales Anglici. Exstat etiam apud Ruffium in Comitibus Provinciæ p. 147. Charta an. 1225. qua Willelmus Comes Forcalquerii R. de Cadaneto *in perpetuum Vicecomitem facit per eum & successores suos, & Castrum ejus de Cadaneto in Vicecomitatum erigit, cum prærogativis, gratiis & honoribus, quibus cæteri sui Vicecomites eriguntur, &c.* Spuriane sit an legitima, non disquiro? [Vide D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 693. 694. & 695.]

¶ VISCOMES, ut *Vicecomes*, in Charta an. 1366. *Ego Perrotus Vichart valletus.... confiteor... me tenere in feodo & ad homagium liggium a nobili & potente Guidone de Calviniaco Viscomite de Brucia sex jornalia prati & novem quarteria vineæ.* *Visqueux*, in Litt. ann. 1291. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 295.

¶ VICECOMITISSA, Vicecomitis uxor, vel quæ Vicecomitatum possidet. Charta apud Spelman. *Rex concessit ecclesiam de Thorncomba abbati de Forda sicut Adelicia Vicecomitissa illud maneriam ei dedit.* Occurrit etiam in Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag.

VICECONJUX, Concubina, in aliquot Inscriptionibus, ut monet Cujacius in Paratit. ad tit. Digest. *de Concubinis*, & ad Nov. 18. Unde recte Julianus Antecessor dixit *concubinam imitari uxorem*.

VICECONSUL, Vicecomes. Leges Edwardi Confess. c. 12. *Qui modo vocantur Vicecomites, tunc temporis Viceconsules vocabantur: ille vero dicebatur Viceconsul, qui Consule absente ipsius vices supplebat in jure & in foro.* Profert Oyhenartus in Notitia Vasconiæ p. 249. Chartas duas *Lope Execonis*, & *Semeronis Garcis Viceconsulum de Bygur*, vel *de Beygur*, ann. 1119. & 1168. Vide *Consul* 2.

¶ VICECUSTOS. Inter subscriptos testes Chartæ an. 1304. to. 2. Hist. Dalph. p. 121. Occurrit *Frater V. Baratt. Vicecustos Avenionensis.* Officium apud Franciscanos. Vide *Custodia* 2.

¶ VICEDAMUS, a Gall. *Vidame*, pro *Vicedominus*. *Dominus Vicedamus de Chartres*, in Charta ann. 1550. apud Rymer. tom. 15. p. 214. *Vidamé*, pro hospitio Vicedomini, in Charta Guillelmi Vicedomini Carnot. an. 1404. ex Pancarta Episc. Carnot. *Le Vidame de Chartres mon hostel assis au chevet Nostre Dame de Chartres, avec la tour Nouvellon.*

¶ VICEDAPIFER, qui *Dapiferi* vices supplet. Occurrit apud Scriptores Hist. T. S. si fides Gallando de Vexillis Francicis p. 28.

¶ VICEDECANUS, Subdecanus, Gall. *Sous-doyen*. *Universis & singulis presentes literas inspecturis Johannes Weideciepel, Vicedecanus totumque Capitulum Ecclesiæ Lubicensis, &c.* in Charta an. 1437. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 336.

¶ VICEDEFENSOR, Qui ab Ecclesiarum defensore prædiorum tutelas in se recipiebat. Charta Friderici Ducis Austriæ an. 1243. apud eumd. Ludewig. to. 4. p. 226. *Sed quia ecclesia utilitas exigit, ut propter occupationum nostrarum frequentias, alicui vices nostras in defensione ecclesiæ committamus... Quia vero prætextu talium commissionum hujusmodi Vicedefensores frequenter aviditate temeraria in jura se solent ingerere advocatorum, firmiter interponimus observantiam, ut, si quando a tali Vicedefensore Præpositus se senserit gravari, liceat ei ipsum coram nobis nostrisque successoribus recusare & alium sibi magis idoneum postulare.* Vide in *Advocati*, col. 189.

¶ VICEDOGNATUS, ut *Vicedominatus*, *Vicedomini* munus, dignitas, officium. Charta an. 1333. to. 1. Hist. Dalph. p. 147. col. 1. *Item officium suum veheria seu Vicedognatus Domenæ, una cum juribus & utilitatibus suis.* Alia an. 1308. ibid. to. 2. p. 142. *Item quod dictus D. Hugo & successores ipsius nullum in perpetuum impedimentum apponant per se vel per alium quominus dictus D. Comes Sabaudiæ & successores ipsius castrum insulæ Gebennensis, Vicedognatum Gebennensem, & omnia quæ idem D. Comes habet, &c.*

¶ VICEDOMNATUS, VICEDOMPNATUS, Eadem notione, in Charta an. 1290. apud Spon. to. 2. Hist. Genev. p. 60. *Item nos Episcopus.... concedimus dicto domino Comiti in feudum dictum Vicedompnatum tenendum & regendum toto tempore vitæ nostræ, &c.* Inquesta an. circ. 1217. ibid. p. 409. *Item dicit quod cum episcopus Humbertus haberet in vadimonio Vicedomnatum Gebennensem pro sexaginta libris Turon. Vidomnat* vulgo apud Genevenses, a *Vidomne*, uti efferunt, pro *Vidame*.

¶ VICEDOMINA, *Vicedomini* uxor, apud Pillet. inter Probat. Histor. Gerbor. pag. 339. *Madame Jehanne de la Chartre Vidamesse de Chartres*, in Charta an. 1410. ex Chartul. 21. Corb. Vide in *Vicedominus*.

¶ VICEDOMINALIS, Ad *Vicedominum* pertinens, Agnellus in S. Felice apud Murator. to. 2. p. 159. col. 1. *Iste* (Felix) *monasterium B. Bartholomæi, ubi ego Deo favente Abbas præfuit, & Vicedominalia gubernacula suscepta luculentissimus tenuit.*

¶ VICEDOMINARIUS, Eodem significatu. *Vicedominarium placitum*, quod ab Ecclesiæ Vicedomino tenetur. Vide infra in *Vicedominus*.

¶ VICEDOMINATUS, VICEDOMINIUM. Vide mox in *Vicedominus*.

VICEDOMINUS, Qui vices aut locum domini obtinet, ἀντικύριος, in versione Gr. Concilii Lateranensis IV. c. 45. Ulpianus l. 157. D. de Regul. jur. *Si vel dominis, vel qui vice dominorum sunt*,

veluti tutoribus & curatoribus obtemperaverint. Vicedominus loci, in Actis S. Eutychetis 15. April. Regula Magistri cap. 11. *Sicut in hominis domo, ut securus sit de omnibus praeparandis, dominus rei ordinat Majores familiae, quos vice domini minores timeant, id est, Vicedominum, Villicum, Saltuarium & Majorem domus, &c.* Quibus locis *Vicedominus*, *Villicus*, & *Major domus* iidem videntur. Et certe Gregorius M. l. 9. Epist. 66. titulum *Majoris domus* tribuit Vicedomino Ecclesiae: observatque Browerus lib. 8. & 12. Annal. Trevir. p. 474. 669. 671. 1. edit. *Vicedominum* seu Advocatum Trevirensem, *Majorem domus* interdum vocitari à Scriptoribus.

Est igitur *Vicedominus* idem qui *Vicarius*, seu locum tenens. Chronicon Erford. an. 1015. *Episcopus ad nutum Imperatoris, Ludovicum in totam Thuringiam misit, & ibi Vicedominum, id est, Vicarium per totam Thuringiam fecit.* Charta Goscelini Archiepisc. Burdegalensis in Tabulario Burguliensis Monasterii: *Simon frater meus Partiniacensis castri mei Vicedominus.* Apud Gregor. M. l. 9. Epist. 37. *Petrus vir clarissimus Vicedominus gloriosa filiae nostrae Rusticianae Patriciae, &c.* Adde Alexandrum Abbatem Celesinum l. 3. c. ult.

Apud Adamum Bremensem c. 184. & Albertum Stadensem an. 1068. *Vicedominatum* dicitur possidere is, qui post Principem in regno *rerum summam* obtinet. Quo sensu Willelmus Malmesburiensis scribit, Odonem Bajocensem Episcopum & Cantiae Comitem, *totius Angliae Vicedominum* sub Rege Willelmo Notho fuisse. Et auctor Historiae Trevirensis tom. 12. Spicilegii Acheriani p. 242. Brunonem Archiepiscopum Trevirensem defuncto Henrico IV. Imp. *communi consilio Principum Curiae Regiae Vicedominum effectum esse* sub Henrico V. Juniore.

VICEDOMINUS *Bergensis pagi*; in Morinis, idem videtur qui *Castellanus*, apud Drogonem Monachum in libro Miraculor. S. Winoci c. 5. Nam Bergum paruit Castellanis, non Vicecomitibus.

VICEDOMINUS, dictus quondam Massiliensis Judex, qui sub Patricio Provinciae jus dicebat, à quo ad eumdem Patricium provocabatur. Ita Guesnaius in Annal. Massil. an. 768. ex veteri Notitia Carolo M. imperante confecta, quae integra exstat apud Sammarthanos in Episcopis Massiliensibus, apud quos habetur alia exarata sub Lothario Imp. ibid. num. 17. in qua ejusdem *Vicedomini* Massiliensis occurrit mentio.

VICEDOMINUS, in Anglia, idem qui *Vicecomes*, ut observat Seldenus lib. de Titul. honor. 2. part. c. 5. §. 20. Atque ita accipitur in Legib. Henrici I. c. 7. unde Ingulfus dixit, in Anglia *Vicedominos* dictos Praefectos provinciarum. [Charta Alfredi Reg. apud Pillet. Hist. Gerbor. pag. 306. *Praefectos vero provinciarum, qui antea Vicedomini, in duo officia divisit.*] Vide Senatorem lib. 5. Epist. 14. [& supra in *Vicecomes.*]

☞ Ejusdem conditionis videtur Pilleto Dominus *d'Esneval* qui *Vicedominum Normanniae* sese inscribere solet. Hunc consule loco jam laudato.

VICEDOMINI ECCLESIARUM, aut *Episcoporum*, iidem qui Theophani &. Scriptoribus Graecis οἰκονόμοι, apud Paulum Diaconum in Historia Miscella lib. 23. & 24. pag. 733. 762. editionis Canisii, Anastasium in Historia Ecclesiastica pag. 160. Paulum Diaconum Neapolitanum in Vita S. Theophili Poenitentis cap. 1. &c. Honorius Augustodunensis lib. 1. cap. 182. *Vicedominus, qui vicem Episcopi agit.* Capitul. ann. 802. cap. 13. *Ut Episcopi, Abbates, atque Abbatissa Advocatos atque Vicedominos, Centenariosque legem scientes pacificosque & mansuetos habeant, &c.* Adde Capit. 2. ejusdem anni cap. 21. Concilium Remense an. 813. c. 24. *Ut Praepositi & Vicedomini secundum regulas vel Canones constituantur.* Flodoardus lib. 2. Hist. Rem. cap. 13. *Contigit... dum ad S. Cyricum oratum venisset in Culmisciacum, locutum eum cum Oeconomo Remensis Ecclesiae, qui aderat, &c.* Mox: *Interea mulier quadam anserem attulit Vicedomino, &c.* Ubi *Vicedominus* idem est, qui supra *Oeconomus*: ut & in Historia Episcoporum Autisiodor. cap. 24. *Constituit, ut Abbates Presbyteri cum Clero ad suprascriptum officium peragendum convenientes ex dominico cellario ab Oeconomo Ecclesiae stipendium sufficiens accipiant: si autem tardi occurrerint, aut negligentes apparuerint, 40. dies à vino abstineant. Vicedominus autem aut Cellarius, si quod jure ministrare debent, in aliquo subtraxerint, retrusi in monasterium per annum dimidium pane & aqua contenti debitam poenitentiam persolvant.* Neque opinor de alia dignitate intelligendus Gregor. M. PP. lib. 5. Epist. 55. dum ait, Protasium *Vicedomini curam* gessisse in Ecclesia Arelatensi, antequam ad Episcopatum Aquensem proveheretur. Apud Innocentium III. lib. 2. Epist. p. 448. fit mentio *Hugonis Vicedomini Majoris Ecclesiae Placentinae.* In Charta Petri Episcopi Salernitani sub an. 880. apud Ughellum, *Lupenandus Presbyter & Vicedominus Episcopi* dicitur, in qua & memoratur *Rodelgaldus Castaldeus & Advocator Episcopi.* Unde alium fuisse *Advocatum*, alium *Vicedominum* colligitur. In Gestis Pontificum Cenomanensium legimus: *Herlemundum Episcopum Thimierum Abbatem S. Vincentii, Archidiaconum suum Vicedominum per totam dioecesim esse constituisse.* Aliorum Vicedominorum ejusdem Ecclesiae Cenomannicae mentio passim occurrit in Actis Episcopor. Cenoman. pag. 212. 225. 234. & 235. In Diplomate Wernheri Argentinensis Episcopi anno 1005. apud Guillimannum c. 7. subscribit *Hebo Canonicus Vicedominus. Gerardi Vicedomini* Argentinensis meminit Arnoldus Lubec. lib. 7. c. 10. *Macconis* cujusdam *Vicedomini* Hermanni Archiepiscopi Hamaburgensis, Adam Bremensis cap. 102. Apud Lambertum Schafnaburg. ann. 1065. *Hermannus Vicedominus Moguntinus*, ejusdem Ecclesiae Pontifex fit. Anonymus in Histor. Pontificum Eboracensium:

Presbyter egregius successit jure Johanni
Wilfridus, heres patri dignissimus almo,
Qui prius Euborica fuerat Vicedomnus, & Abbas:
Postea sed magno meritorum culmine fretus,
Pontificis summi condignus sumpsit honorem.

Monachus S. Mariani Autisiodor. an. 1096. *Senonensi Ecclesiae post Richerium praefuit Dainbertus ipsius Ecclesiae Vicedominus.* Vide Sigebertum ann. 537. Joan. Mauritium Gudenum in Hist. Erfurtensi lib. 1. n. 13. & Ughellum to. 4. p. 656.

Habuit etiam *Vicedominos* suos Ecclesia Romana, qui à Pontifice Romano ex ordine Cleri, & aliquando ex Episcopali constituebantur, viri prudentes, & rerum gerendarum peritia insignes; quibus Episcopii vel Palatii Lateranensis cura & administratio committebatur, in gubernanda domo, hospitibus suscipiendis, & domesticorum causis cognoscendis. Anastasius Bibl. in Vigilio PP. *Retransmisit Romam Ampliatum Presbyterum & Vicedominum suum & Valentinum Episcopum sanctae Rufinae ad custodiendum Lateranum, & gubernandum*

Clerum. Idem in Constantino PP. *Joannes Patricius ... veniens Romam jugulavit Saulum Diaconum & Vicedominum.* Rursum in Vita S. Zachariæ PP. meminit *Benedicti Episcopi & Vicedomini*, scilicet Ecclesiæ Romanæ. Is Pontificem equitantem comitari solebat una cum Vestiario, Nomenclatore, atque Sacellario, ut est in Ordine Romano. Interdum summi Pontifices *Vicedominos*, seu Vicarios suos, constituebant, qui vice sua Episcopos in Ecclesiis ordinarent, ut est apud Gregorium M. lib. 1. Epist. 11. Porro Vicedomini Ecclesiæ Romanæ ædes Romæ in Palatio Lateranensi erat, eaque

VICEDOMINIUM dicebatur, in qua scilicet munere suo fungebatur. Anastasius Bibl. in Stephano IV. *Quem .... in Lateranense Patriarchium introduxerunt, & ascendentes cum eo in Vicedominio, ... compulerunt eum, ut orationem Clericatus eidem Constantino tribueret.*

Vicedominos etiam ex ordine Cleri habuere Abbates, qui interdum iidem, qui *Advocati.* Non semel ii occurrunt apud Scriptores, præsertim apud Eginhardum Epist. 12. 14.23. 37. 52. Exstat Testamentum Leodebodi Abbatis Monasterii S. Aniani to. 4. Hist. Franc. quod inter cæteros subscribit *Higecius Diaconus & Vicedominus.* In Tabulis Bartholomæi Episc. Laudunensis an. 1125. fit mentio *Vicedomini Abbatis S. Dionysii in Francia*, apud Gallandum de Franco alod. p. 74. ut in libro 2. Vitæ & Miraculor. S. Austregisili p. 358. *Vadomari Vicedomini* Cœnobii ejusdem *S. Austregisili: qui pro causa utilitatis Monasterii disposuit ad urbem Pictavorum ambulare.* Capitul. 1. Caroli M. an. 802. c. 13. supra laudatum.

VICEDOMINI ABBATISSARUM memorantur etiam in Capit. Caroli M. lib. 2. c. 38. Atque hæc *Vicedominorum* Ecclesiasticorum dignitas

VICEDOMINATUS appellatur apud Gregorium IX. Extra de Simonia c. 38. *Quicunque Vicedominatum, vel aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes quam vendentes cum Simone percellentur, &c.* Utitur etiam Adamus Bremensis cap. 148.

Vicedominos ad hoc constitutos constat, ut essent, qui rerum temporalium, ad Ecclesias pertinentium, curam gererent, quamdiu Episcopi, quorum vices agebant, & à quibus erant instituti, rebus spiritualibus & divino officio vacabant: *Quia Episcopi, & universi Sacerdotes*, inquit Lex Longobardorum lib. 2. tit. 47. §. 7. *ad solam Dei, & bonorum operum actionem constituuntur.* Eam esse præcipuam Vicedominorum institutionis causam, ut & Advocatorum, disertius insinuat Charta Ludovici VI. Regis Franciæ ann. 1125. ex Tabulario Ecclesiæ Laudunensis, his verbis: *Notum igitur esse volumus ... quod cum in Episcopio Laudunensi Vicedominatus & Præpositura, quæ ministeria à principio piæ dispensationis providentia ad hoc fuerant instituta, ne quies Episcopalis ab oratione & prædicationis studio secularium causarum turbarum tumultibus exturbaretur, crescente sensuum pravitate in exterminium versa, & oppressionem pauperum Ecclesiæ redacta fuissent, &c.* Adamus Bremensis c. 182. *Et tunc quidem Vicedominus noster, quasi fidelis dispensator & prudens, ad custodiendas pauperum eleëmosynas deputabatur.* Hincmarus Remensis Opusculo 27. rerum secularium seu externarum Vicedomino, ut Ecclesiasticarum Præposito Ecclesiæ incubuisse munus indicat, ad Regem Carolum C. *Et postea, sicut audivi, per Cancellarium Palatii vestri mandastis Vicedomino & Præposito istius Ecclesiæ non modica intesminatione, ut providerent quatenus ullum obsequium ab Ecclesiæ ipsius* (Remensis) *hominibus, nullumque subsidium de facultatibus Ecclesiasticis per Clericum vel Laicum ipse Episcopus posset habere: & Vicedominus Laicos cum carris & operariis, & Præpositus Clericos habentes beneficia hinc secum adducerent.* Idem apud Flodoard. l. 3. p. 560. *Carcer quoque firmiter à Vicedomino restauretur, & custodes, si necesse fuerit, adhibeantur.*

Vicedominos eligebant ipsi Episcopi, qui ipsorum res strenue tutarentur, vassallorum seu clientum Ecclesiæ suæ causas judicio dirimerent. Gregorius Mag. lib. 9. Epist. 66. *Volumus autem ut memoratus frater noster Paschasius & Vicedominum sibi ordinet, & Majorem domus; quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel causis, quæ eveniunt, idoneus & paratus existere. Si vero & negligentem eum prospicis, & ea, quæ diximus, implere differentem: omnis Clerus ejus adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligant quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, valeant ordinari.* Lex Longobard. lib. 2. tit. 47. *de Advocatis & Vicedominis*, præcipit, *ut tales eligantur, qui sciant & velint justitiæ causam discernere.* Et §. 3. *Omnibus Episcopis, Abbatibus, cunctoque Clero* præcipit *Vicedominos, Præpositos, Advocatos, sive defensores bonos habere non crudeles, nec cupidos, non perjuros, non falsitatem amantes; sed Deum timentes, & in omnibus justitiam facientes, vel diligentes.* (Eadem habentur in Concil. Mogunt. cap. 50.) Et §. 9. Episcopi & Sacerdotes præcipiuntur, *habere Advocatum non malæ famæ suspicatum, sed bonæ opinionis & laudabilis artis inventum.* In iis vero eligendis Comes adesse debebat, §. 7. qui si *pravi* essent, amovebantur, ut est in Capitulo 2. ad Legem Salicam §. 5. Vetat tamen eadem Lex Longobardorum, ne Episcopi, aut Abbates, Comites, aut Comitum Centenarios in Advocatos sibi asserant, §. 4. Quæ quidem Advocatos aut Vicedominos assumendi prærogativa solis competebat Episcopis aut Sacerdotibus; cum Laïcis, præter Comitem in Ecclesiasticis causis habere non liceret, d. tit. §. 10.

☞ In *Vicedominis* eligendis aderat Comes, quia cum eo judices sedere consueverant, ut discimus ex Notitia judicati ann. 843. in Append. ad Marcam Hisp. col. 779. *Cum in Dei nomine resideret vir inluster Adalaricus Comes una cum sanctissimo Gondemaro sedis Gerundensis Episcopo, ... nec non Assemundo & Hemani Vicedominos, seu & judices qui jussi sunt dirimere causas ... Tunc nos supradicti vassi dominici, Vicedomini, vel judices interrogavimus Seluvane.*

Singulis denique Episcopis & Abbatibus aut Abbatissis duos habere Advocatos licitum fuit, quorum *alter causam procuraret, alius sacramentum deduceret*, ut est in eadem Lege Longobardorum lib. 2. tit. 47. §. 8. Nam nec Episcopi, nec quivis è Clero, in quacumque controversia, sive criminali, sive civili, jusjurandum qualibet ratione subire compelli poterant; sed *Advocatis suis propriis idoneis* hoc officium delegabant. Ita in §. 11. Ex quibus quidem locis *Advocatos & Vicedominos* ex Laico ordine ea tempestate desumtos apparet: quod sane deinceps obtinuisse palam est, maxime ex quo Prælati ac Episcopi ratione *Regalium* suorum, vel bellis, castris, seu præliis Regiis interesse, vel bona sua bello proprio tutari compulsi sunt. Tum enim, quod arma ipsi gerere, vel prælia inire, Canonibus Ecclesiæ vetarentur, viros nobiles in sui tutelam adscripserunt, qui eorum vice vassallos Ecclesiæ in aciem educerent, præliis interessent, præterea justitiam iis administrarent: quos

quos ει in sui tuitionem validius illigarent, bonorum Ecclesiasticorum partem aliquam eis in beneficium ultro concedebant, ut reliquorum essent patroni ac defensores, si ab hostibus suis impeterentur. Ea enim feudorum lex est, ut vassallus dominum tueri ac juvare in bellis suis teneatur. Id præ ceteris testatur Helgaldus Floriacensis in Vita Roberti Regis Franc. p. 68. *Crescens quippe ætate, & vir factus virtute, totam terram sanctæ Crucis, quam Fulco Episcopus* (Aurelianensis) *pro sui adjutorio Hugoni potentissimo Belvacensi dederat, hic vir Dei, qui laude & verbo omnipotenti complacebat Deo, mæsto factus animo, per secula celebrando salutiferæ Crucis loco suo reddidit dono.* Gregorius VII. PP. lib. 7. Epist. 9. *Clamor Abbatis Aureliacensis Cœnobii .... auribus nostris insonuit, videlicet super quibusdam personis, qui injuste detinent beneficia prædicti Monasterii prædecessoribus suis sub fidelitate & hominio pro defensione Ecclesiæ sibi & suis antecessoribus olim concessa.* Quo etiam referenda, quæ habet liber, cui titulus: *Carnotensis Ecclesiæ principium: Fuerunt sane priscis illis temporibus alii atque alii Carnutum Pontifices, qui cum Episcopatu Comitatum asserunt, rebus bellicis pariter & civilibus gloriose prudenterque præfuerunt. Proinde omnia ab uno gerebantur: sed unus Hardoinus ab Episcopatu Comitatum distraxit, Episcopus ab se abdicavit, quem in Odonem consanguineum suum bellicarum rerum peritissimum, data illi bonorum tolerabili portione, transtulit, paulo post vero ex parte oneri * vi ferebantur non cepente. Item Francorum Regibus intercedentibus, convenit ut de bonis ad principatum intra & extra Carnutum spectantibus, intactis aliquot aedibus æquas partes, æquo jure, Episcopus Comesque sibi haberent. Mox autem ut Episcopus & novus Comes sibi constitutos creavere; hic Vicedominum, & rursus Vicecomes varios dominos, totidem Vicedominus sibi substituere, ipsisque quædam sua jura decreta sunt, quibus etiam latrones judicare fas esset.* Prædictis addenda prætereа Charta Henrici Regis Franciæ an. 1058. ex Tabulario S. Mauri Fossatensis: *Ut enim a nostris majoribus comperimus, jam dictus comes Burchardus* (Corboliensis) *nihil aliud ab avo nostro jamdicto Hugone, de ipso loco* (Monasterio Fossatensi) *habuit, neque tenuit, nisi ut providentiam atque defensionem adversus hostes & inimicos sanctæ Dei Ecclesiæ, atque pervasores prædiorum ipsius loci haberent, atque ipsum locum sublimare, atque ditare terrarum suarum beneficiis atque possessionibus liceret.* Chartam integram descripsit Gallandus de Franco alodio p. 285.

Hinc passim legimus Vicedominos, atque adeo Advocatos, pro ejusmodi beneficiis jure feudali obnoxios esse Episcopis, & ab iis feuda sua in qualibet mutatione accipere, seu *relevare.* Ita Vicedominus Ambianensis seu Pinconiensis, ratione clientelæ obnoxius est Episcopo Ambianensi: & Fulco Vicedominus Cameracensis inter *Casatos* Episcopi Gerardi Episcopi subscribit apud Lindanum in Teneræmunda an. 1289. Gregorius VII. PP. lib. 7. Epist. 19. *Super quibusdam personis, qui injuste detinent beneficia prædicti Monasterii prædecessoribus suis sub fidelitate & hominio pro defensione Ecclesiæ sibi & suis antecessoribus olim concessa.* Apud Gallandum lib. de Franco alodio p. 335. hæc habentur: *Au denombrement du Vidame de Châlons rendu a l'Evesque l'an 1581. toutes les fois, que le Vidame ou Vidamesse reprend dudit reverend Pere, il le doit resaisir par le bail de son anel, lequel anel est & demeure audit Vidame ou Vidamesse, toutes les fois qu'il y a nouvel Evesque.* Hæc passim obvia.

Idem fuit Vicedominorum in bonis Ecclesiæ tu-

tandis munus, quod Advocatorum exstitisse supra observavimus: scilicet ut si ablata essent, aut per vim erepta, ea coram judicibus publicis repeterent, & rursum Ecclesiæ assererent. Flodoardus lib. 2. Hist. Rem. c. 19. de Ebone Archiepiscopo: *Mancipia vel colonos quosdam Ecclesiæ desertores tam per se ipsum, quam per Radulphum Vicedominum & Ecclesiæ Advocatum apud judices publicos legibus evindicatos & obtentos Ecclesiastico juri restituit.* Extant in hanc sententiam Notitiæ judicatorum veteres aliquot apud Perardum in Tabulis Burgundicis pag. 152. 153.

Ut Vicedomini causas Ecclesiæ, tamquam Advocati & Patroni, coram Principe, aut quovis alio, examinabant & tuebantur, sic eorum munus erat ejusdem Ecclesiæ vassallis jura impertiri, & eorum lites judicio dirimere. Veteres Tabulæ apud Ferreol. Locrium in Chron. Belg. an. 583. de Vedulpho Episcopo Atrebatensi: *Duos suo tempore semper habuit Archidiaconos, & Vicedominum, qui absente Episcopo causas Atrebatensis Episcopatus animadvertebat.* Alia hujus rei prostant exempla apud Henricum Mon. de Mirac. S. Germani cap. 52. Eginhardum Epist. 18. in Capitul. Caroli M. lib. 5. c. 120. apud Guibertum de Laudibus B. Mariæ cap. 10. &c. Quod quidem Vicedominorum munus in judiciis ubeundis, *Placitum Vicedominarium* appellatur in Diplomate Berengarii Episcopi Virdunensis, quod extat apud Hugonem Flaviniacensem in Chron. an. 951. p. 132.

Cætera denique munia, quæ ab Episcopis injungebantur, obibant Vicedomini, tamquam eorum clientes & famuli: quod constat ex Eginhardo Epist. 23. Adrevaldo de Mirac. S. Benedicti cap. 6. Aigrado Monacho in Vita S. Ansberti Archiepisc. Rotom. n. 29. Adamo Brem. c. 182. &c. Quo spectant verba Caroli C. Reg. Franc. in Epist. ad Hadrian. PP. apud Baron. ann. 871. n. 100. *Quia Reges Francorum ex Regio genere nati, non Episcoporum Vicedomini, sed terræ domini hactenus fuimus computati.*

Curabant præterea Vicedomini, ut morientibus Episcopis res ab iis relictæ in tuto essent, neque domus eorum expilarentur. Pravus quippe mos invaluerat superioribus sæculis, ut statim atque decesserant, domus eorum invaderentur, resque ab iis quondam possessæ diriperentur. Quod non solum post Episcoporum, sed ipsorum etiam summorum Pontificum obitum fieri solitum docent Acta Synodi Romanæ sub Joanne IX. ann. 904. c. 12. ubi talis abusus prohibetur, his verbis: *Quia scelestissima etiam consuetudo inolevit, ut obeunte S. R. E. Sedis Pontifice, ipsum Patriarchium deprædari soleat: & non solum in ipso sancto Patriarchio, sed etiam per totam civitatem & suburbana ejus talis bacchatur præsumptio: nec non quia & id inaleam hactenus neglectum est, adeo ut omnia Episcopia eadem patiantur, uniuscujusque Ecclesiæ obeunte Pontifice, quod ne ulterius præsumatur, omnimodis interdicimus, &c.*

Ejusmodi autem ædium & bonorum Episcopalium direptiones & vastationes ab ipsis fere Ecclesiæ Christianæ primordiis obtinuisse ex eo colligere est, quod in prioribus Conciliis, & ab ipsis summis Pontificibus identidem prohibitas legamus, in Concilio nempe Chalcedonensi cap. 22. Antiocheno, Trullano cap. 35. Tarraconensi sub Hormisda PP. c. 12. Ilerdensi sub Johanne II. PP. c. 16. Valentino Hispan. an. 524. c. 2. Pontigonensi an. 876. cap. 14. Trostejano an. 909. c. 14. Romano an. 996. Romano an. 1059. c. 2.

Ggggg

Claromontano an. 1095. c. 30. Nemausensi an. 1096. c. 7. Pictavensi an. 2109. c. 15. Tolusano an. 1519. c. 4. Remensi an. 2531. c. 3. Lateranensi an. 2239. c. 5. Budensi an. 1279. cap. 49. in Constitut. Ludovici Pii an. 824. c. 2. apud Holstenium in Collect. Romana, &c.

Hujus præterea moris pravissimi mentionem agunt Epistola Leonis IX. PP. ad Auxitanos apud Baronium an. 1055. n. 3. Vita ejusdem Leonis to. 8. Ughelli p. 127. & apud Henschenium & Papebroch. tom. 50. p. 667. Gregorius Turon. lib. 6. c. 21. Baldricus lib. 1. Chron. Camerac. c. 54. 521. Atto Vercellensis lib. de Pressuris Ecclesiasticis part. 3. initio, Epist. Urbani PP. II. an. 1095. ad Hugonem Gratianopolitanum Episcopum in Tabulario ejusdem Ecclesiæ fol. 79. Joannis Sarisberiensis Epist. 57. Chartæ Innocentii & Paschalis PP. pro Ecclesia Carnotensi in Tabulario ejusdem Ecclesiæ n. 1. 13. 32. 67. & aliæ apud Doubletum in Hist. Monasterii S. Dionysii p. 852. Catellum in Historia Occitan. pag. 786. in Magno Pastorali Parisiensis Ecclesiæ lib. 59. ch. 87. & in Probationibus libertatum Ecclesiæ Gallicanæ cap. 16. n. 1. 4. Vide Marcam de Concordia Sacerdotii pag. 346. 347. 2. edit. & quæ in id argumentum congessit Ludovicus Thomassinus in lib. de Disciplina Ecclesiastica circa dignitates Ecclesiasticas parte 2. lib. 4. c. 25. 26.

Verum sensim cessavit ea labes, Principibus ipsis, qui id sibi juris in Episcoporum decedentium bona arrogaverant, Ecclesiis id ultro cedentibus. Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 6. Idus Januar. *Eodem die obiit Theobaldus Parisiensis Episcopus, ... Fecit & aliud solenni dignum memoria: cum enim de consuetudine prave, usitata tamen, Rex Episcopo sedem relinquente, domos Episcopi rebus in eis inventis spoliaret, talliam etiam in terra Episcopi pro sua voluntate faceret, nacta opportunitate, cum pius Rex Ludovicus Hierosolymam proficisceretur, idem Episcopus precibus fusis, & data pecunia impetravit ab eo, ut de cætero Rex in domibus Episcopi nihil omnino capiat in ferro, vel ligno, vel aliquibus utensilibus domuum, vel ornamentis: in terra etiam Episcopi tallia sexcentas [sexaginta] libras excedere non possit.* [Charta Ludovici VII. qua ejusmodi juri cedit exstat in Chartul. Episc. Paris. fol. 20. ubi sic legitur: *Notum igitur facimus quia nos quibus ex antiquo prædecessorum nostrorum tenore quasi jure fisci omnia quæ mortuo Parisiensi Episcopo in domibus ejus inveniebantur, absportare licebat, volentes ecclesiæ Dei & Episcopis Dei servicio mancipatis debitam reverentiam exhibere & eos donis majoribus ampliare, inhonestas consuetudines reformare, moti precibus & supplicatione karissimi nostri Theobaldi Paris. Episcopi viri religiosi, quicquid supellectilis de materia lignea vel ferrea deinceps inventum fuerit in domibus Episcopi Paris. post mortem ipsorum in quibuscumque locis & villis domus illæ forte sitæ sint, intactum & integrum succedentibus Episcopis in perpetuum possidendum libere & quiete manumittimus & confirmamus assensu & consilio dominæ Alienordis Reginæ collateralis nostræ.*] In parvo Pastorali ejusdem Ecclesiæ describitur Charta Philippi Regis ann. 1190. qua ejusdem Ludovici parentis Chartam confirmat, ex Theobaldi Episcopi precibus: *Quicquid supellectilis & materiæ ferreæ inventum esset in domibus Episcoporum Parisiensium post mortem ipsorum in quibuscunque locis & villis domus illæ sitæ essent, intactum & integrum succedentibus Episcopis in perpetuum possidendum libere & quiete manumisit. &c.* [Rursum memoratur hæc Ludovici cessio in Bulla Innocentii III. PP. ann. 1199. ex Chartul. Episc. Paris. fol. 45. v°. *Auctoritate quoque Apostolica interdicimus ut supellectilem decedentis Episcopi Paris. nullus omnino diripiat; sed ad opus ecclesiæ & successoris sui illibata permaneat, sicut a supradicto Ludovico illustri quondam Francorum Rege concessum est & scripto suo firmatum.*] Exstat similis Charta Henrici cogn. Stephani Comitis Blesensis & Carnotensis in Tabulario Ecclesiæ Carnotensis n. 67. & in Regesto 7. Archivi Regii, qua pravam illam consuetudinem eidem Ecclesiæ dimittit: quam descripsit Jacob. Petitus post Pœnitentiale Theodori p. 449. 550. Describitur etiam Ludovici VII. Charta Cabilone exarata an. 1166. in 7. Regesto Tabularii Regii, in qua Girardus Comes Viannensis *cognovit in plena curia, quod vacante sede per mortem Episcopi Matisconensis, nihil omnino habere in domibus Episcopalibus, neque in terris ad Episcopum pertinentibus, nec in rebus mobilibus, professus est, & terras Ecclesiæ prorsus esse liberas, &c.* Describitur præterea in Regesto VII. num. 2. ejusdem Ludovici Charta alia ann. 1147. *Quando viam Hierosolymitanæ expeditionis inieravit*, exarata in Castris apud Virdun. qua Bartholomæo Episcopo Catalaunensi concessit, *ut post decessum Catalaunensis Episcopi, sicut antiqua consuetudinis tenor huc usque habuerat, in domibus Episcopalibus quicquam ligneum aut ferreum, sive per se, sive per ministeriales suos de cætero caperet: animalia quoque Episcopi, & cætera omnia, quæcunque ad supellectilem domorum Episcopalium pertinere dignoscuntur, sub eadem immunitate conclusit, præter annonam, vinum, aurum, & argentum, quæ omnia juxta vetustam consuetudinem in manu sua & potestate regia retinuit.* Quæ quidem extrema verba potissimum observanda. Adde eumdem p. 455. to. 53. Spicil. Acher. p. 296. 297. Colmenarezium in Segovia c. 28. §. 1. Baluzium lib. 5. Miscellan. pag. 225. Ægidium Gelenium in Engilberto pag. 26. 202. &c. Hunc denique pravum morem diripiendi bona Episcoporum post eorum mortem, qui apud Græcos pariter invaluerat, coercuere novellis suis Constitutionibus, quæ in Jure Græcorum describuntur p. 147. 154. 177. Impp. Joannes Comnenus, Manuel Comnenus, & Joannes Ducas.

Id porro juris in conservandis & tuendis defuncti Episcopi bonis habuisse Vicedominum Ambianensem docet sequens Charta, quam ex Tabulariis Corbeiensi & Pinconiensi eruimus: *Excellentissimo Domino suo Philippo D. G. illustri Francorum Regi R. ejusdem permissione Amb. Ecclesiæ Minister humilis, Sal. & cum honore debito devotum obsequium. Ad instantiam & preces dilecti & fidelis nostri Vicedomini Ambianensis, quod videmus, hoc testamur. Vidimus siquidem tempore bonæ memoriæ patris nostri, quod vacante sede Ambianensi post decessum felicis recordationis Theodorici Episcopi, Gerardus tunc Vicedominus servavit domos & redditus Episcopi. Et ad testimonium Ecclesiæ nostræ, quæ jus Vicedomini testificata est, serviens quidam, qui illuc introire volebat ex parte patris vestri, voluntate ejusdem patris vestri recessit: & Vicedominus in possessione pacifica remansit, tam custodiæ domus, quam redditum Episcopi: cum etiam ex significatione sui nominis habeat Vicedominus; quod vices Domini debebat agere, bona Episcopi conservando, sed non dispuntando, si esset in hoc vestræ serenitatis assensus, posset uti jure suo, ut videlicet domos & redditus bona fide custodiret, & non dissiparet.*

☞ Omnibus vero Vicedominis id juris assertum fuisse nolim præstare: præter quam enim quod ex allata Charta de eo aliquando controversum esse

Google

colligitur; constat Vicedominum Meldensem in bona defuncti Episcopi nihil habuisse; sed ad Comitem Campaniæ spectasse ut iis conservandis invigilaret. Vide D. *Brussel* de Usu feud. lib. 2. cap. 21. & lib. 3. c. 5. num. 6. Ast sedulo est observandum quod ubi Episcopus testamento disposuerat de iis etiam rebus quas, aliis remissis, exceperant Reges, nec Vicedominus nec alius quivis eas invadere poterat. Charta Ludovici VII. an. 1147. jam laudata, apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 803: *Quod si de his præfatæ sedis* (Catalaunensis) *Episcopus ante obitum suum sub legitimo testamento disposuerit, illius contradicere dispositioni nec possumus, nec debemus.* Quod firmare iterum licet Litteris Philippi Aug. an. 1222. ex Chartul. Campaniæ in Camera Comput. fol. 13.

Olim, juxta Canonum Statuta, Episcopo decedente, Archiepiscopus, cui suberat vacans Ecclesia, *Visitatorem* delegabat, qui bona ipsius Ecclesiæ, & Episcopi adversus invadentes tutaretur, cui Carolus Calvus Comitem adjungi voluit, in Capitul. tit. 43. §. 8. Adde Constitut. Sicul. lib. 3. tit. 38. Vide *Visitator*.

Vicedominorum prætereà officium erat Episcoporum exercitus conducere in hostem, si bellum pro bonis Ecclesiæ conservandis suscipi ab iis necesse foret. Nam olim & *Clerici lite non contenti, arma corripiebant, vibrantia telis tela conserebant, & non verbo, sed ferro contra sui ordinis regulam dimicabant*, ut ait Petrus Damianus lib. 1. Epist. 15. quod rursum improbat lib. 4. Epist. 9. his verbis, ubi de Ecclesiarum rectoribus: *Plerique mox ut eis vis infertur injuriæ, ad indicenda protinus bella prosiliunt, armatorum cuneos instruunt, sicque hostes suos acrius forte quam læsi fuerant, ulciscuntur. Quod mihi plane videtur absurdum, ut ipsi Domini Sacerdotes attentent, quod turbis vulgaribus prohibetur: & quod verbis impugnant, operibus asserant. Quod enim magis Christianæ religioni contrarium, quam redhibitio læsionum!* Tradit Ingulfus ann. 870. Osgotum, *Vicedominum Lincolniensem*, veteranum & validissimum bellatorem, cum cuneo Lincolniensi num. 500. bellum cum Paganis commisisse, & victoriam insignem adeptum esse, occisis tribus Regibus cum ingenti multitudine. Idem tradit Chronicon Petroburgense in Monast. Anglic. to. 1. p. 68. Alia in hanc rem exempla prodit Historia Australis an. 1295.

Denique si Episcopus ratione Regalium suorum à Principe submoneretur ad exercitum, Vicedominus Ecclesiæ vassallos conducebat, eaque obibat munera, quæ Episcopus, cujus vices eo casu tenebat, pro sua dignitate implere non poterat. Id provisum & cautum videtur in Capitulari Caroli C. tit. 3. §. 8. firmaturque ex iis, quæ habet Hincmarus Remensis Arch. Opusc. 29. initio.

Sed sæpe accidit, ut, qui res Ecclesiæ & Episcoporum tueri debebant, eas invaderent, sibique & posteris assererent. Unde non semel prostat hæc querela contra Advocatos & Vicedominos, cujusmodi est illa in laudata Charta Ludovici VII. Regis Franc. Quo etiam spectant, quæ in hanc sententiam habet Adamus Bremensis cap. 183. *Cumque rapinarum quæstio in omnes caderet Episcopo subjectos, non transivit etiam negotiatores, qui ex omni parte terrarum Bremam solitis frequentabant mercibus, eos omnes execranda Vicedominorum exactio coegit sæpe abire nudos.* Adde cap. 182. & Concilium Lateranense IV. cap. 45. Quæ porro hic de Vicedominis adnotantur, communia censeri debent cum iis, quæ de Advocatis supra observavimus, ut qui, maxime ex quo ex ordine Laico eligi cœpere, nomine tantum differant; cum Episcopi non semper *Vicedominos*, sed sæpe Advocatos habuerint.

Quæ vero *Vicedominorum* appellatione Tutores ac Advocatos habuerint Ecclesiæ, hic obiter annotabimus. Eæ vero sunt: *Ambianensis*, apud Guibertum, Willelmum Tyrium, & alios passim. *Lincolniensis*, apud Ingulfum p. 859. 861. 864. *Belvacensis*, apud Loisellum in Histor. Belvacensi c. 5. num. 2. 3. [& Pilletum Hist. Gerbor. passim.] *Parmensis*, in Additamentis ad Matth. Paris pag. 107. *Carnotensis*, apud Fulbertum Epistol. 130. *Rotomagensis*, apud Aigradum Mon. in Vita S. Ansberti Archiepiscopi Rotomag. num. 27. *Tarvanensis*, apud Bovonem de Inventione reliquiarum S. Bertini cap. 3. *Ravennensis*, in Charta ann. 1031. apud Rubeum in Histor. Ravennat. lib. 5. p. 280. *Silvanectensis*, apud Sammarthanos in Gallia Christ. in Episcop. Silvanect. num. 40. ann. 1090. *Remensis*, apud Joan. Sarisberiensem Epist. 214. Duchesnium in Hist. Castilionea l. 2. cap. 1. & seqq. *Cenomanensis*, apud Faustum in Vita S. Mauri Abbat. num. 16. 34. 37. Adrevald. de Miracul. S. Benedicti c. 6. &c. *Lucensis*, apud Ughellum tom. 7. Ital. sacr. pag. 1296. *Cameracensis*, apud Lindanum in Teneræmunda p. 217. [& Carpentarium in Hist. Camerac. part. 1. pag. 252.] *Laudunensis*, apud Guibertum de Laude B. Mariæ cap. 10. Duchesnium in Histor. Monmorenc. Probat. pag. 52. *Gebennensis*, apud Guichenonum in Episcopis Bellicensibus pag. 45. [& Spon. Hist. Genev. to. 1. p. 39. 53. 201. &c.] *Cumarum*, in Italia, in Charta Henrici Regis Normann. ann. 1311. in Regesto Papiensi Cameræ Comput. Paris. fol. 184. [*Senonensis*, ex lib. 1. feud. Campaniæ fol. 44. *Catalaunensis*, ibid. & apud Pillet. Hist. Gerbor. pag. 290. *Meldensis*, ibid. pag. 305. & ex laudato feud. lib. fol. 26. Vide Pilletum ad calcem Hist. Gerbor.]

¶ VICEM-DOMINUS, in Charta Agiradi Episc. Carnot. ann. 696. apud Felibian. in Hist. S. Dionysii pag. 16. *Ut nullus de successoribus nostris, nec archidiaconus Vicem-domini, nec Missi clerici vel laici discurrentis... tenere vel dominare videntur.*

VICEDOMINATUS, in Ecclesia Cabilonensi, dicta quædam *officia*, quæ conferebantur ab Episcopo Cabilonensi Canonicis ejusdem Ecclesiæ in *terrariis* Capituli Cabilonensis, (ita prædia quædam Ecclesiæ vocabant, quorum possessores *Terrarii* dicti,) qui quidem *Vicedominatus* iidem sunt, quos *Præpositatus* vocant in aliis Ecclesiis Cathedralibus, Gall. *Prevostez*. De iis vide Sanjulianum in Cabilone p. 468. Probationes Historiæ Cabilonensis to. 2. p. 143. [Gall. Christ. novæ edit. tom. 4. inter Instr. col. 252.]

¶ VICEDOMNATUS, VICEDOMPNATUS. Vide supra *Vicedognatus*.

¶ VICEDONNUS, ut *Vicedominus*. Charta ann. 1293. apud Spon. Hist. Genev. tom. 2. p. 70. *Certum est quod ecclesia Gebennensis domina est & princeps unica & in solidum totius civitatis, & suburbii & castri Jasule Gebennensis non habens in dominatu ejusdem civitatis aliquem participem vel consortem, sed habens & exercens per se aut per Vicedonnos & officiales & alios ministros & judices suos in ea & pertinenciis ejus omne merum & mixtum imperium, &c.*

¶ VICE-DUX, Qui Ducis vices agit apud Venetos, Ital. *Vice-Duca*, Gall. *Vice-Duc*, vel *Vicedoge*. Translat. SS. Pauli & Barbari tom. 7. Maii pag. 772. *Tum vero fuit ex locis assurgens serenissimo*

dominatio cœpit procedere sub hac serie: Commendatores, Capitanei, ... Cancellarii ducales, Vice-dux, Oratores, Magistratus & excellentissimus Senatus.

¶ VICEGERENS, Judex Ecclesiasticus, qui Officialis vices agit, Gall. *Vice-géreut.* Charta Ludovici II. Reg. Sicil. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 116. *Requisitus per ordinarium seu vicarium, ... aut locum tenentem vel Vicegerentem.* Instrum. an. 1358. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 292. *Nos vero Officialis Vicesque gerens præfatus in testimonium præmissorum præsens Instrumentum fecimus nostra curiæ sigilli appensione muniri.*

¶ VICEGERENTIA, *Vicegerentis* officium. Charta an. 1601. in Hist. Mediani Monast. p. 408. *Pro cujus quidem Vicegerentiæ exercitio dictus Vicegerens ... percipiat duas tertias partes omnium proventuum.*

¶ VICE-IMPERATOR, Qui vices agit Imperatoris, ex vet. Inscript. apud Murator. to. 3. p. 371. col. 2.

VICEJUDEX, in Lege Longob. lib. 2. tit. 30. §. 2. qui vices judicis agit. [Vide *Vicebaillivus.*]

¶ VICELLA, Cochlea minor, *Petite vis.* Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1363. ex Bibl. Reg. *Item caput S. Blasii repositum in quodam vase argenteo facto ad instar capitis unius Episcopi, in quo vase ... deficiunt ... una ala, una Vicella ad firmandum mitram dicti capitis.* Aliud ann. 1376. ubi de eodem capite: *Una verula ad firmandum dictam mitram.* Inventar. aliud ejusd. anni: *Duæ parvæ imagines, scilicet B. Mariæ & S. Johannis Evangelistæ, tenentes duos parvos libros in manibus, in quibus sunt reliquiæ certæ & volvuntur cum Vicellis. Et tournent à vis*, in Inventario Gallico. Vide *Verula*, & *Vis* 2.

¶ VICENDA. Charta Gregorii IX. PP. apud Ughell. tom. 1. Ital. sacræ edit. ann. 1717. col. 1123. *Concedimus ... quandam petiam vineæ in pertinentiis vallis de Colera sitam, & quandam Vicendam in pertinentiis S. Stephani sitam. Vicenda* Italis dicitur locus qui alterius nomine occupatur. Unde *Vicenda* de prædio, vel de re qualibet sub pretio conducta intelligi potest.

VICENNA. Charta an. 962. pro Monasterio S. Bartholomæi de Carpineto: *Cedimus ipsi Monasterio Vicennam nostram, quæ dicitur Sanguinetum, per mensuram modiorum centum, exhibentes etiam fratribus ... liberam licentiam construendi molendina, &c.* Idem forte quod *venna.*

¶ VICEPLEBANUS, *Plebani* seu Curionis vicarius. Statuta Eccl. Argentin. an. 1435. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 532. *Pro communi bono & cultu divino augmentando, statuimus ut promissarii seu præbendarii parochialium ecclesiarum suis plebanis seu Viceplebanis reverentiam exhibeant.* Occurrit apud R. Duellium tom. 2. Miscell. p. 325. Vide *Plebes.*

¶ VICEPRÆCEPTOR, Qui *præceptoris* seu procuratoris vices agit, in Statutis Equitum Teuton. apud R. Duellium ibid. p. 60. *Vicepræceptor debet omnibus officiis necessaria ministrare & servitores acquirere juxta consilium fratrum qui sunt in officinis.* Vide *Præceptor.*

VICEPRINCEPS, Qui vices agit Principis, & qui Principatui alicui præficitur à Principe, apud Ughell. to. 6. p. 328. to. 7. pag. 1288. Chronicon Casinense l. 3. c. 38. (al. 40.) *Quidam Joannes ... Vicecomes Jordani primi Principis.* Lib. 4. c. 13. *Cidrus Vicecomes Richardi Principis.*

¶ VICEPROTONOTARIUS, Idem qui *Vicecancellarius*, qui summi Cancellarii vices agit. Charta Friderici Reg. Sicil. ann. 1212. apud *La Guille* Hist. Alsat. inter Instr. pag. 32. col. 2. *Datum in nobili civitate Basiliensi per manus Viceprotonotarii, VI. Kal. Octobris.* Alia an. 1344. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 472. *Datum ... per Sergium, ... Viceprotonotarium regni Siciliæ.* Vide in *Notarii.*

¶ VICEPURKGRAVIUS, Burgi Vicecomes, in Charta Caroli Imper. apud Steyerer. in Comment. ad Hist. Alberti II. col. 325. Vide *Purgkravius.*

¶ VICERECTOR, ut *Viceplebanus*, *Rectoris* vicarius. Charta Guntheri Archiep. Magdeburg. ann. 1409. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 55. *Super præsentatione, institutione & obedientia Vicerectoris seu substituti per præpositum in ecclesia parrochiali S. Mauritii.* Occurrit ibidem non semel.

¶ VICEREX, Prorex, qui Regis nomine agit, Gall. *Viceroy*, in Chron. Astensi ad an. 1435. apud Murator. tom. 11. col. 273.

¶ VICEROSISSIMUS, Dilectissimus, intime, ut viscera amantissimus. Charta an. 1284. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 118. *Ego Randona Montis-Albani domina, ... dono & trado tibi Vicerosissimo filio meo Rousolino domino Lunelli filio quondam nobilis viri Gaucelini quondam Lunelli domini primi mariti mei.*

¶ VICES, pro Naves, in Charta Joannæ Reginæ Castellæ an. 1257. to. 4. Hist. Harcur. p. 1654.

¶ VICESIMA. Vide infra *Vintenum.*

VICESIUM. Vide *Huesium*, col. 1247.

VICESSOR, Qui vices alterius agit. Lex Bajwar. tit. 17. c. 2. Venditor dicit: *Ecce wadium tibi do, quod tuam terram alteri non do; legem faciendo. Tunc ille alter suscipiat wadium, & donet illum Vicessoribus istius ad legem faciendam.* Ita etiam editio Heroldi.

¶ VICEVICARIUS, Qui *Vicarii* vices agit, in Regim. Paduæ ad an. 1328. apud Murator. tom. 8. col. 439. Vide in *Vicarius.*

¶ VICHIELLA, Aromatum species, in Convent. civitatis Saonæ an. 1526.

VICIBUS, Per vices, aliquando, quandoque. Fortunatus Pictav. in Vita S. Paterni Episcopi Abrincat. c. 9. *Imperans ... ut cellulas, quas ipse construxerat, in carro Vicibus visitaret.* Et lib. 1. Poëm. 15.

Aula Dei & pastor; Vicibus sibi prævia reddunt.

Lib. 7. Poëm. 7.

Sed Vicibus mundum sol; modo nubila complent.

Adde Gesta Acacii, Regulam Magistri cap. 18. 21. 23. 24. 40. Nicolaum I. PP. Epist. 27. Leonem III. PP. Epist. 1. Veterem Schedam de Aratore Subdiacono to. 1. Bibl. Labbei p. 688. Passionem S. Bercharii p. 68. apud Camusatum, &c.

¶ VICINABILIS. Vide *Semitarius*, *Terra vicinabilis*, & *Via convicinalis* in *Via* 1.

¶ VICINAGIUM. Vide in *Vicinus.*

¶ VICINALIS. Vide *Via convicinalis* in *Via* 1.

¶ VICINANTIA. Vide in *Vicinus.*

¶ VICINARE, VICINARI, Vicinum esse, appropinquare, Gall. *Avoisiner.* Anonymus de gestis Manfredi & Conradi Reg. apud Murator. tom. 8. col. 585. *Sed antequam civitatis mœnibus ejus se Vicinaret exercitus, &c.* Nic. de Jamsilla de gestis Friderici II. Imper. ibid. col. 541. *Superiores Apuliæ partes, quæ magis parti adversæ Vicinabantur repetere decrevit.* Vita S. Eugenii tom. 3. Jul. pag. 506. *Fuit iste in quadam civitate proxima eremo, quæ Tripolitanæ provinciæ Vicinatur.* Occurrit præterea apud Sidon. lib. 2. Epist. 11. lib. 6. Epist. 9. lib. 7. Epist. 2. Cæl. Aurel. lib. 2. Acut. cap. 6. 27. in Conc. Hisp. tom. 3. pag. 554. S. Bernardum to. 1. col. 379. in Bullario Carmelit. part. 1. pag. 94. &c.

¶ VICINARE, *Vicini boni more agere.* Gemma apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 29.

¶ VICINATICUM, VICINATUS, &c. V. *Vicinus.*

VICINUS. Frontinus: *Cultorum agrorum silvæ absunt*

fu mentibus, ultra quartum aut quintum forte Vicinum. Alibi: *Ager, qui a fundo suo tertio vel quarto Vicinus situs est.* Nempe agro. Charta Conradi Imper. ann. 1033. pro Monaster. S. Apri Tullensis: *Si in curtem cum ecclesia, & Grimaldi Vicinum cum appendiciis suis, &c.* Hinc]

¶ VICINITUS, Circum, quaquaversum, in Cod. Theod. leg. 4. tit. de Oper. publ. *Omnes intra centum pedes Vicinitus, quantum ad horrea pertinet, arceantur.* Ubi nonnulli minus recte, ni fallor, emendant *Vicinitatee*.

¶ VICINUS, *Affinis* ἀγχιστεύων, in Gloss. Lat. Gr. Reg.

VICINUS, Loci incola, civis, Italis & Hispanis *Vicino* & *Vezino*. [Lex Salica tit. 47. §. 4. *Si autem quis migraverit in villam alienam, & ei aliquid infra duodecim menses secundum legem contestatum non fuerit, securus ibidem consistat sicut & alii Vicini.* Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. tom. 3. Miscell. pag. 451. *Die Mercurii in aurora egressi concessimus Viterbiam civitatem, quam, ut reor, mille Vicini colunt.* Occurrit rursum ibid. p. 462.] Observantiæ Regni Aragon. l. 2. tit. de Foro competenti §. 10. *Si agatur contra aliquem Militem, qui sit Vicinus civitatis vel alterius loci, &c.* Passim in Foris Aragon. *Vicinus* etiam pro Burgensibus usurpat Charta Anselmi Archiep. Mediolanensis ann. 1099. apud Puccinellum in Zodiaco Mediolanensi in Vita S. Simpliciani pag. 71. ut & Ipsa Statuta Mediol. non uno loco. *Voisins de la ville*, in aliquot Consuetudinibus Galliæ municipalibus Baionensi tit. 5. art. 43. 44. 45. tit. 22. art. 2. tit. 26. art. 12. & tit. 30. & S. Severi locali tit. 9. ubi Vicini dicuntur fieri tribus modis: Primo quidem cum quis filius vel filia ex urbe ortum ducit: Rursum cum extraneus vel extranea in ipsamet urbe nuptias contrahit, & in ea domicilium figit: Tertio denique cum extraneus vel extranea ad jus civitatis admittitur ab Urbis Majore, certa persoluta pecuniæ quantitate, &c. In Consuetudine vero eadem S. Severi ibid. fœmina extranea nupta *vicino* sequitur conditionem mariti: sed si eo extincto alteri *vicino* rursum nubat, amplius non est *vicina*. Ita si homo *non vicinus*, in conjugem *vicinam* accipiat, neque ii nec liberi *vicinagii* jure gaudent. Sic varia interdum ac diversa fuit ejusce in oppidis juris ratio. Vide præterea Capitulare Saxonum ann. 797. cap. 3. & Præceptum 1. Lud. Pii pro Hispanis cap. 2.

¶ VICINANTES, Incolæ. Capitul. 5. Caroli M. an. 806. c. 7. *In aliquibus locis ipsi Vicinantes multa mala patiuntur.* Hinc

VICINITAS, Jus civitatis, *Burgesia*, dicitur in Foris Oscæ an. 1247. fol. 26. *Vidua omnem Vicinitatem faciat, excepto exercitu*, i. civium onera omnia subeat. Charta Adelfonsi Regis Hispaniæ æræ 1164. apud Antonium *de Tepez* tom. 4. p. 458. *Undecunque venerint illi homines, qui ibi populati fuerint, sint in potestate & subjectione Abbatis sancti Domiaici & Prioris S. Martini, & nulli alio domino serviant, neque ab aliquo hominum opprimantur, nec faciant Vicinitatem in alio loco: sed permaneant in servitio & libertate vestra, secundum consuetudinem prædictorum in perpetuum.* Vide Michaelem Molinum in Repertorio p. 332.

¶ VICINITAS, *Burgesia* concessio, in vicinum seu civem admissio. Correct. Statut. Cadubrii c. 70. *Volumus & jubemus quod aliqua regula & commune Cadubrii non audeat . . . aliquem forensem in vicinum seu regulerium acceptare, nisi prius apparuerit dictum talem sic requirentem in vicinum assumi, per consilium fuisse admissum, . . . & quod omnis Vicinitas quæ ab aliqua regula Cadubrii facta fuisset contra ordinem præsentis Statuti, ipso jure sit nulla.*

VICINANTIA, Burgesia, Italis *Vicinanza*. [Statuta Mutin. rubr. 23. fol. 4. *Si qua universitas, Vicinantia, aut singularis persona, aut locus religiosus, &c.*] Occurrit præterea in Hist. Cortusiorum l. 1. cap. 18. & alibi.

VICINAGIUM. Charta Communiæ Peronensis ann. 1207. de Milite, qui debitum Burgensi non solvit: *Major debet super hoc militem convenire, & Burgensi debitum reddat, aut communionem villæ, creditionem, & Vicinagium interdicere, &c.* Infra: *Si Miles hominem feodatum in Communiam habuerit, ipse homo in hospitio suo eum recipere poterit: sed nec creditionem, nec Vicinagium ei faciet.* Eadem habet Charta Communiæ Tornacensis art. 17. quæ quidem nescio an his locis capienda sint de libertate, privilegio, vel jure civitatis, quo invicem gaudent *Communiæ* alicujus jurati seu cives, [ut supra *Vicinitas*: sed & de iis officiis quæ sibi invicem exhibent vicini hæc possunt intelligi; quod vidit Vir eruditus *Secousse* in nota ad hunc locum tom. 5. Ordinat. Reg. Franc. p. 161. ubi monet eo spectare art. 5. ejusdem Chartæ: *Si quis extraneus qui de Communia non fuerit, cum homine de Communia mesleiam fecerit infra banlengam, Vicini sui de Communia, illum juvare debent.*]

¶ VICINANTIA, Urbis seu burgi regio. Statuta Vercell. lib. 1. fol. 15. v°. *Statutum est quod Potestas teneatur infra duos menses ab introitu sui regiminis compellere consules cujuslibet Vicinantiæ facere aptare vias in sua vicinia de terra glarea & calcestro, ita quod quilibet vicinus in facie domus in qua habitaverit aptare teneatur eo modo quod possit per vias commode commeare & itinerare.*

¶ VICINXA, Eodem significatu, ut videtur. Charta Cremonensis MS. ann. 1244. *Voce præconia convocatis credendariis, consulibus Vicinearum & paraticorum, & convocatis judicibus, &c.*

VICINETUM, VISNETUM, VICINITAS, Anglis Practicis, est Jus, forma, vel modus dirimendi controversias civiles vel criminales, in rebus dubiis neque omnino certis, per assisam vicinorum de villis, vel civium, aut Burgensium, iis scilicet advocatis, ex quorum *veredictis* seu depositionibus judex pronunciat: cujusmodi fere sunt, quos *Tesmoins voisinaux*, vocant Consuetudines Turonensis art. 159. & Lodunensis c. 15. art. 4. Vox ducta ex Normannico *vesiné*, vel *veisiné*: *Visnet*, in vet. Consuet. Norman. c. 33. nos *Voisinage* dicimus *viciniam*. Regiam Majestatem lib. 2. c. 11. §. 11. *Si vero contradicatur status libertatis eorundem productorum, vel de eorum statu dubitetur, ad Vicinetum erit de patria recurrendum: ita quod per Vicineti veredictum sciatur, utrum illi liberi homines sint, an non: secundum hoc judicabitur.* Cap. 43. *Si vero dubium fuerit de hæredis ætate, procul dubio domini ipsius tam hæredem, quam hæreditatem in custodia habebunt, donec ætas rationabiliter probetur per legales homines de Vicineto, & per eorum juramenta. Assisa de Vicineto*, ibidem lib. 1. c. 1. §. 8. Adde lib. 2. c. 74. §. 7. *Purportatio patriæ vel Vicineti*, i. declaratio, in Quoniam attachiamenta c. 68. *Postulare vicinetum*, cap. 73. *Per fidele Vicinetum transire*, in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 2. §. 2. *Legales homines de Visneto seu de villa*, apud Gervasium Dorobernensem pag. 1387. & Will. Thorn. ann. 1269. [Charta ann. 1314. apud Kennett. Antiq. Ambrosd. p. 367. *Per sacramentum proborum & legalium hominum de Vicineto de Chesterton.*]

VICINITAS, Eadem notione, in Quoniam attachiam. cap. 82. Neque aliud videtur

VICINATICUM, in Usaticis Regni Majoric. MSS. *Ponat partem suam in omni communi vicinali seu Vicinatico civitatis Majoric.* Est enim *vicinaticum*, juratorum seu *vicinorum* civitatis conventus, *Communia* ipsa.

¶ VICINENTIUM, Eodem intellectu, in Statutis Vercell. lib. 1. fol. 21. v°. *Et facta extimatione si fuerit probatum damnum, fiat talea secundum solidum & libram Vicinentiis & nobilibus & castellanis extimatis in ipsis Vicinentiis usque ad quantitatem extimi.*

VICINIUM, Vicinitas. Capitulare Pipini Regis Italiæ c. 36. *Aut si in illo Vicinio habitare voluerint, &c.* Ordericus Vital. lib. 8. pag. 707. *In tantum crevit ejus insania, ut pene omnes Ecclesiasticæ possessiones in Vicinio ejus depopularentur insolentia.* [Statuta Collegii de Dainvilla an. 1380. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 511. col. 1. *Expellatur ab eadem domo nostra, sine scandalo & rumore in Vicinio, sicut melius poterit fieri.*]

¶ VICINATUS, Eadem notione. Diarium belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 165. *Multitudinem non modicam . . . . de Vicinatu congregavit.*

¶ VICINITUDO, Pari significatu. Litteræ Edwardi I. Reg. Angl. an. 1307. apud Rymer. to. 2. pag. 1044. *Voluit sub Vicinitudinis optentu mutuo se juvare.*

¶ VICIOLUM, dimin. à Vitium. Gloss. Lat. Gr. *Viciolum*, ἐγκλημάτιον.

VICISSERE, Per vices agere, Gallis, *Serelaier*. Vita S. Samsonis Episcopi Dolensis lib. 1. cap. 16. in Actis SS. Ord. S. Bened. *Frater autem ejusdem Presbyteri, Vicissentibus se per ordinem cæteris Monachis, hujus monasterii pistor effectus est.* V. *Vicibus.*

¶ VICISSITUDINARIUS, *Qui sait foiéez d'autrui*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide *Focata.*

VICISSATIM, *Subinde, vicissim*, in Gloss. antiq. MSS.

¶ VICISSITUDINARIUS, Reciprocus, alternus. Charta an. 1238. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. pag. 58. *Vicissitudinaria obsecundatione alterutrum obligemur in evum.* Litteræ Caroli Principis Salernit. an. 1289. apud Rymer. tom. 2. p. 443. *Ut ad pacis intentum, Vicissitudinariis hinc inde tractatibus . . . venire laudabiliter valeamus.* Adde Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 1587. V. *Vicissere.*

¶ VICISSITUDO ÆTERNA, Præmium vitæ æternæ, in Epist. Johannis V. PP. apud Mabill. to. 2. Annal. Bened. p. 756. *Et quod pia devotione pro intuitu æternæ vitæ Vicissitudinis cupis, &c.*

¶ VICIUM, *Minus*, ἧττον. Gloss. Lat. Gr. in Cod. Sangerm. habetur *Parum.*

¶ VICOMERCATUM, Nomen loci proprium ex Italico *Vico* & *Mercato*, Vicus ubi *mercatum* seu emporium fit. Bonincontrus in Chronico Modoet. apud Murator. tom. 12. col. 1134. *Raynerolus de Pirovano dicta contratæ nobilis, custos castri, mandavit ad Vicomercatum Marco, ut sine dilatione ei mitteret auxilium, sine quo mala erat ei defensio.*

VICONIUM, *& Cistifer, nomina metallorum.* Papias.

¶ VICORIUM, Vicus minor, mansionum vel ædium collectio à majori vico dependens. Charta ann. circ. 1180. *Ego Robertus Marmion perfeci ei* (Matthæo de S. Germano) xv. *acras terræ & præterea donavi ei viginti acras terræ de proprio dominio meo in Vicorio de sancto Germano & de Fontaneto.* Occurrit rursum in alia Charta ejusdem ætatis. Vide *Viculus.*

¶ VICORNIUM, VICORNUM, Vas quoddam duabus ansis instructum. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus tria Vicornia sive semals armorum clausa cum eorum clavibus vacua.* Ibidem: *Item plus duo Vicornia sive semals avietis.* Rursum: *Item plus unum Vicornum sive semal armorum sive guerræ vacuum & cum clave clausum.* Vide *Semalis.*

¶ VICTARE, *Victitare, vivere*, in Gemma.

¶ VICTARIUS. Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. CLX. col. 2. *Et* XXIIII. *bacones, qui fuerunt perditi per Victarios & exercitum.* f. Præbitor annonarius, Gall. *Vivandier*; nisi idem sit qui

¶ VICTERIUS, Vector, vectarius, Gall. *Voiturier.* Charta an. 1378. ex Regest. *Columbi* fol. LXII. v°. *Anthonius Albi de Cayratio in Briansono diocesis Ebredunensis Victerius promisit & convenit . . . . quod ipse Anthonius portabit seu portari faciet cum mulis triginta & octo balas.* Vide *Vectuarius* & *Victuralis.*

¶ VICTICOLA, pro Viticola, Gall. *Vigneron*, in Statutis Avenion. lib. 3. rubr. 6. art. 13. p. 344.

¶ VICTIMA, Idem quod *Friscinga.* Vide in hac voce. Acta S. Meinwerci tom. 1. Jun. pag. 523. & apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. pag. 530. *Concessit . . . 1. poledrum ac* v. *Victimas, id est fristingas.* (*l. friscingas* vel *friskingas.*)

¶ VICTIMARE, Immolare, mactare. Gloss. Lat. Gr. *Victimo*, βουθυτῶ: addunt Sangerman. *immolo.* Gloss. Isid. *Victimo, immolo. Victimare, Sacrefier*; in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Eccli. cap. 34. 24. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui Victimat filium in conspectu patris sui.* Martyrium Thebæor. to. 1. Hist. Lothar. col. 6. *Mauricius vero apud Agaunum oppidum cum suis sociis pro Christo Victimatus occubuit.* Utitur Apuleius lib. 7. Metamorph. semel & iterum.

VICTOR IGNIUM, dicitur S. Laurentius, in Historia Institutionis Archiepiscopatus Magdeburgensis, edita à Gabr. Cossartio cum Conciliis sub anno 967. [Vide *Victor.*]

¶ VICTORABILIS, *Vincere consuetus*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 381. ex Gauterio de Bellis Antiochenis.

VICTORALIS, νικητικὸς, in Gloss. Gr. Lat. MS. editum habet *Victorialis*, quomodo Capitolinus in Galieno *Victoriales dies* dixit. [*Victoriales litteræ*, Epistolæ victoriæ nunciæ, in Lexic. Phil. Goclenii. *Victoriales triumphi*, Ammiano lib. 22. c. 4.]

VICTORIARE, Victoriam adipisci, referre, apud S. Eulogium in Epist. ad Alvarum, & Sebastianum Salmanticensem Episcopum in Hist. Hispan. p. 45.

¶ VICTORIATUS, νικηφόρος, in Gloss. Lat. Græc.

¶ VICTORIFER, Eadem notione. *Lacrymas fundens ante Victoriferos clavos manibus D. N. J. C. affixos*; in Hist. Liutprandi cap. 11. apud Murator. to. 2. pag. 456. col. 2.

¶ VICTORIOSE, Manu victrici, apud Petrum de Vineis lib. 1. Epist. 15.

¶ VICTORIOSUS, Victor. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Reg. apud Murator. tom. 8. col. 585. *Ad cujus itaque domandam proterviam, & per hæc restituenda læsis jura sua Rex Victoriosus accingitur.* Charta Milonis Abb. S. Remigii Rem. ex Chartul. Campan. fol. 245. col. 2. *Actum anno dominicæ incarnationis* M. CC. VI. *regnante glorioso & Victorioso Francorum Rege Philippo.* Eodem perinde titulo illustris fuit Carolus VII. Francorum Rex. *Victoriosissimus*, apud Sidon. lib. 3. Epist. 3. in vet. Inscript. Gruter. 179. 2. S. August. de Civ. Dei lib. 5. c. 25. & in Charta Renati Reg. an. 1456.

¶ VICTORIUS, Pari intellectu. Sallas Malaspinæ de Rebus Sicul. apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 273. *Quod si strenuos & fideles habuisset compugiles, vel majorem nostræ gentis partem Victorius subegisset, &c.*

VICTORINUS, Monetæ species à Friderico II. Imp. in Italia, dum Pertatiam obsideret, cusa, cum castra instat urbis vallis ac fossa hac mente muniisset, ut direpta & eversa civitate in eo ipsomet loco, ubi stativa habuerat, *Victoriam* urbem conderet, uti narrat Joan. Candidus lib. 5.

¶ VICTORIOSE, VICTORIOSUS, VICTORIUS. Vide supra in *Victoriare*.

¶ VICTRINÆ, Fenestræ vitreæ. Chron. Beccense p. 27. *Quam capellam B. Mariæ Magdalenæ Victrinis sumtuosis clausit.* Vide *Veyria* & *Vitrina*.

1. VICTUALIA, Commeatus, victui necessaria, Gallis *Victuailles*, Italis *Vettuaglie*. Glossæ Dositheï: *Alimonia, vittuaglia.* Occurrit apud S. Ambrosium lib. 5. Hexaemer. Petr. Blesens. Epist. 69. c. 21. Fulbert. Epist. 38. Petrum Chrysolog. serm. 63. & 155. Flodoardum lib. 2. Hist. Rem. cap. 11. Arnulph. Epist. 4. in Capitul. 2. an. 812. c. 8. & l. 3. cap. 74. in Hist. Miscella ann. 6. Justiniani M. in Hist. Cortusiorum passim, &c. Vide Notas Felicis Osii ad Hist. Ottonis Morenæ pag. 57.

VICTUALIUM, in Synodo Metensi an. 753. c. 4. [Chron. Richardi de S. Germano apud Murator. to. 7. col. 1030. *Pro jure mensurarum Victualium in summa quam in turnenis servabitur forma antiqua, &c.*]

VICTUALIS NECESSITAS, in Lege Alaman. tit. 2. §. 1. *Ministerium victuale*, apud Apuleium de Dogmate Platonis.

¶ 2. VICTUALIA, *singulare non habet*, συμαραρίαι τῶν μονομάχων. Gloss. Lat. Gr. ubi codex Reg. habet *Victualia*, Sangermanensis legit *Vactualia*, quod vero proximum est; legendum enim *Battualia*. Vide *Battuere*.

¶ VICTUALIO, Ipsa *victualium* distributio, vel eorum usus. Charta an. 1492. apud Rymer. to. 12. p. 476. *In eodem obsequio circa provisionem victualium & Victualionem exercitus armataque Regis in partibus prædictis moraturus, &c.* Infra minus bene editum: *Circa provisionem victualium & Victulationem, &c.*

¶ VICTUARIA, ut *Victualia* 1. Parisius de Cereta in Chron. Veron. ad an. 1243. apud Murator. to. 8. col. 634. *Et ab alio capite dicti pontis erat Entius Rex filius ipsius Imperatoris cum Parmensibus extrinsecis, defendentes & evitantes quod Victuaria non intrarent in Parma.*

¶ VICTULATIO. Vide *Victualio*.

¶ VICTURALIS, Vector, Gall. *Voiturier* Statuta Vercell. lib. 4. fol. 71. v°. *Item Victurales tempore vindemiarum portent super siolis butallorum tractatolios qui vinum colligant.* Vide *Victerius*.

¶ 1. VICTUS, Pensio annua, qua victui necessaria comparantur. Charta fundat. Collegii de Cardineto an. 1302. apud Lobinell. to. 5. Hist. Paris. p. 609. col. 2. *Item ad quatuor Victus pro quatuor artistis, & ad duos Victus pro duobus theologis, me & bona mea presentia & futura obligo. Vivre naturel* dici videtur portio quæ natu minori ad victum tribuitur in bonis paternis sive maternis. Charta an. 1419. ex Chartul. 21. Corb. fol. 246. v°. *A la charge de sel portion de quint & Vivre naturel qui par raison & la coustume des lieux poet appartenir audit Estevenot fils maisné & heritier dudit feu Jaque.* Alia an. 1442. ibid. fol. 243. *Generalement de tout ce que a cause dudit quint, Vivre naturel & autrement de toutes coses il eust poeult faire demande, action ou poursieute dudit Jaque le Petit son frere.* Vide *Viagium* 2. *Vita* & *Vitalitium*.

¶ 2. VICTUS, *Paralyticus, debilis*, παραλυτικός, in Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. & Edit. Gr. Lat.

¶ VICUCIA, μώλωψ, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ Gr. Lat. μώλωψ, *Vicucia, vibex*.

¶ VICULUS, dimin. à *Vicus*, ut supra *Vicorium*. Charta Henrici III. Imper. an. 1044. apud Eccardum Hist. Landgrav. Thuring. col. 315. *Nec non saltum innovans ad campestria Viculos per se statuit, atque ex his omnibus ... prædium unum colligitur.* Pro semita, Gall. *Sentier*, occurrit in Chartul. S. Vandregeſ. to. 1. p. 623. ubi de manerio quod *abonat ad Viculum in une bouto. Viculus, ruele*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

VICUS. *Vici*, Papiæ, *Castella & pagi sunt, qui nulla dignitate civitatis honorantur; sed vulgari hominum cœtu incoluntur, & pro parvitate sui civitatibus attribuuntur.* Infra: *Vicus, castrum sine munitione murorum.* [Scriptoribus ante annos 1200. idem quod *villa*, ut observat Valesius Notit. Gall. pag. 283.]

VICUS CANONICUS, Qui ad Canonicos pertinet, in Actis Episc. Cenoman. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 259, *Vicus publicus & Canonicus*, ibid.

VICUS EPISCOPALIS, ibid. p. 305.

VICUS PUBLICUS, Qui fisci est, qui non est in beneficium datus. Capitulare 6. an. 806. c. 21. & Append. 1. Capitul. c. 26. *Ut festivitates præclaræ non nisi in civitatibus aut Vicis publicis teneantur.* Concilium Ravennense an. 904. c. 11. de Comitibus: *In publicis Vicis domos construant, in quibus placitum teneant, & secundum antiquam consuetudinem hospitentur.* Quo nomine appellantur *Compendium*, apud Bedam lib. 3. Hist. cap. 28. & *Leodium* in Annalib. Francor. Loisellianis & Metensib. an. 769. Aigradus Monachus in Vita S. Ansberti Archiep. Rotomagensis n. 25. *Census autem, qui de Vicis publicis Canonico ordine ad partem Pontificis persolvi consueverant, gratuita benignitate in restaurationibus Ecclesiarum benignissime Presbyteris indulsit earundem Dei ædium.* Tabularium Perfiense c. 30. apud Perardum: *Cum resideret Dominus Ado Præsul apud Matisconum in propria Synodo, venerunt ante præsentiam ipsius duo Monachi Leotaldus videlicet & Girboldus, viva voce proclamantes, quod non deberent Episcopalem receptionem facere apud sanctum Marcellinum, qua Capella est, non Vicus publicus: exenia vero & se. visum se dare debere aliis in locis dixerunt, &c.* Vide Vitam Aldrici Episc. Cenoman. p. 30. 31. Acta Episcoporum ejusdem urbis p. 242. 243.

¶ VIDA. Charta an. 1311. apud Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 141. *Donatarius & ejus hæredes ... sint astricti annis singulis in festo Corporis Christi ... facere unam eleemosynam generalem, in qua detur cuilibet pauperi ad ipsam venienti usque ad valorem trium denariorum Turonensium, Vida de pane ad valorem duorum denariorum, & de carnibus ad valorem unius denarii.* Mendum typographicum pro *Videlicet*.

¶ VIDACERIUS, Locus editus, ut videtur, unde conspectus patet; à verbo *Videre*. Charta ann. 1344. ex Schedis Cl. V. *Lancelot: Item quod nulla persona cujuscumque conditionis existat, sit ausa facere Vidacerios infra villam Balneolis.*

VIDECOQS, vel WIDECOQS, [Gall. *Béccasse*: male pro *Wit-coc*, ut vult *Belon* lib. 5. de Avibus c. 26. ab Anglico *Wood-cock*, *Beccasse*, proprie gallum silvestrem significat. Statutum Johannis Reg. Franc. an. 1350. to. 2. Ordinat. p. 364. *Lesdits jurez toutes les semaines, trois ou quatre fois, verront & visiteront par ouvroüers & hostels desdits poulaillers, tous les connils, lievres, perdrix, Videcoqs, & autres bestes & oiseaux sauvages.*] Computum Domanii Stapularum in Comitatu Bononiensi ann. 1475. *Recepte pour vollées de Videcoqs, chacune vo-*

lée à 20. den. sauf les volées du maretz de Condette, dont on ne paye fors 13. den. pour chascune volée. In Computo de *Desure*, ejusd. anni, fol. 49. verso: *Recepte de Widecoqs deus à Neufchastel deus au jour de S. Remy. De Pierre de Wierre pour un pastich, &c. doit au dit terme 6. Widecoqs, qui à raison de 4. den. pieces valent, &c.*

¶ VIDENTES, Testes oculati, ut infra *Visores* 1. Vide in hac voce. Charta an. 1116. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Facta est diffinitio ista... in præsentia... Comitis Barchinonensis,... Videntibus Pontio Priore Massiliæ & Raymundo de Barre, &c.* Alia an. circ. 1132. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 466. *Videntes istius conventionis vel diffinitionis sunt Raimundus de Balcio, Raimundus de Barjago, &c.* Cui formulæ respondet ea quæ sequitur.

VIDENTIA. Charta Bernaldi Guillelmi D. de Monbasone, qua dictum Castrum Guillelmo D. Montispessuli concedit: *Hoc donum fuit pactum & laudatum cum hac charta 7. Id. Aug. anno Dominicæ Incarn. 1113. in Videntia & præsentia Pontii de Momblur, &c.* [Charta an. 1120. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 276. *Hanc solutionem... facimus... in præsentia & Videntia & audientia & testimonio canonicorum Lutevensium, &c.* Occurrit præterea to. 2. novæ Hist. Occitan. inter Probat. col. 470. & 511. Vide *Videntes.*]

VIDERE, Salutare, nostris, *Voir quelqu'un.* Ammianus Marcellinus lib. 14. *Contempto Cæsare, quem Videri decuerat.* Vide Henricum Valesium ad hunc locum.

¶ VIDERE SE, Apparere. Acta B. Tomassi to. 3. Mart. p. 601. *Quæ ut recommendavit se B. Tomasso, continuo ipsum fusi frustum Vidit se, & exivit ex eadem parte aliunde.*

¶ VIDERE. Instrum. an. 1368. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Visis & diligenter examinatis ac correctis secundum Videre nostrum, &c.* Id est, prout nobis visum est. Vide in *Visus.*

¶ VIDERI, Esse, in Cod. Theod. lib. 12. tit. 6. leg. 18. Passim occurrit in veteribus Chartis apud Mabill. Diplom. p. 465. 466. 469. &c. Hæc monuisse sufficiat.

☞ Hinc fortean nostris *Voir* dicitur de eo quod revera est, quod certe existit. Chron. Johannis IV. Ducis Britan. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 697.

Prisonnier fut Charles pour voir
Et le Sire de Beaumanoir.

Instr. an. 1437. ibid. col. 1046. *Item au cinquiesme signé: Pierre Guibo, Voir est.*

¶ VIDIMARE, Apographum ad exemplar exigere, Gall. *Vidimer.* Litteræ *Vidimus* an. 1559. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Illud transcribi & Vidimari, & illius Vidimus seu transcriptum cum Instrumento prædicto originali debite collationari... petiit.* Infra: *Transcribi, Vidimari & exemplari.* Aliæ an. 1564. ex Tabul. Eccl. Massil. *Dictas litteras transcribi, transumi & Vidimari... requisivit.* Hist. Epist. Patav. Georgii II. & Friderici I. apud R. Duellium to. 2. Miscell. p. 312. *Nosque debita cum instantia rogavit quatenus easdem litteras diligenter conspicere & examinare, Vidimareque transsumtum & exemplar .... dignaremur.*

¶ VIDIMATIO, Recognitio scripturæ. Translat. S. Norberti to. 1. Jun. p. 913. *Præsentes sub sigillo vicariatus & amplissimi domini Vicarii generalis Vidimatione, per secretarium expediri fecimus.* Vide in *Visus.*

VIDIMUS, pro Apographo à Notario vel Secretario descripto; de qua voce vide Reinhartum Robigium lib. 10. Robigal. c. 16. *Vidimus de lettre*, in Consuetudine Nivernensi tit. 4. art. 16. 35. tit. 5. art. 6. 14. [Ordinat. Humberti II. ann. 1340. to. 2. Hist. Dalph. p. 398. *Item quod de ipsis privilegiis & cautelis Registrum in forma publica fieri faciat, ad hoc ut originalia semper in tuto remaneant, & Registrum seu Vidimus possit cum fuerit expediens produci, & etiam præsentari.* Testam. Philippi Boni ann. 1441. apud Miræum tom. 2. p. 1262. col. 2. *Volumus denique ut Litteris publicationis aut earum apographis, vulgo Vidimus dictis, quæ post decessum nostrum inde describentur, &c. Concedit... Vidimus unum aut plura fieri vim originalis in se habentia*, apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 611.] Interdum pro *Vidimus*, habetur vox *Inspeximus*, ut in Chron. W. Thorn. p. 2123. Veterum *Vidimus* ea fuit formula ex Tabulario Brivatensi fol. 1. *In nomine Dom. Ego Ludovicus Dei gratia Rex Francor. & Dux Aquitanor. Hoc est, præceptum Karoli gloriosissimi Regis ad munificentiam B. Juliani, datum sub tempore venerabilis Frotharii Archiepiscopi: Si petitionibus, &c.* Ita in Charta alia an. 1279. fol. 2.

☞ Variæ tantisper pro variis sæculis obtinuerunt formulæ, ut docet Mabillonius Diplom. lib. 1. cap. 7. antiquior est ea in qua prioris instrumenti duntaxat fiebat mentio & confirmatio: recentior vero quæ illud integrum exhibebat, quod sub Carolo M. inductum fuisse probat ejusdem Imperatoris Diploma pro Novaliciensis Instrumenti renovatione: *Non enim, inquit, ex consuetudine anteriorum Regum hoc facere decrevimus: sed solummodo propter necessitatem & mercedis augmentum transcribere præcipimus.* Consule Mabillonium loco laudato.

VIDISSE, Eadem notione. Arestum Paris. 6. Febr. 1321. *Exhibentis copias seu Vidisse quorundam arestorum, &c.*

¶ VIDRIGILTH. Vide in *Wera.*

VIDUÆ, apud Scriptores Ecclesiasticos dicuntur, quæ servandæ *viduitatis professionem*, (quam *secundum castimoniæ gradum* vocat Hieronymus Epist. 26.) *coram Episcopo in Secretario emittebant, imposita ab eo veste viduali*, ut est in Concilio Arausicano I. c. 27. Toletanum IV. c. 56. *Duo sunt genera viduarum, seculares & sanctimoniales: Seculares viduæ sunt, quæ ad hoc disponentes nubere, laicalem habitum non deposuerunt. Sanctimoniales sunt, quæ mutato habitu seculari, sub religioso cultu in conspectu Sacerdotis vel Ecclesiæ apparuerunt.* Honorius Augustod. lib. 1. cap. 241. *Viduarum prima Dina filia Jacob extitit ante legem, à qua usus vidualis cœpit. Hanc sub lege Judith & aliæ imitatæ sunt: sub gratia vero Anna & aliæ plurimæ secutæ sunt, quæ secundas nuptias contempserunt. Harum quoque habitus est mundo despectus.* Ejusmodi mulieres *sanctæ professionis viduas* vocat Salvianus lib. 3. ad Ecclesiam Catholicam: *Viduas continentiam professas*, in Præfat. ad eosdem libros: *Quæ instant orationibus die ac nocte*, lib. 2. ab eorum veste viduali, *palliatas viduas*, Vincentius Lirinensis in Commonitorio 1. Denique *Professæ, Consecratæ, Benedictæ*, in Conciliis aliquot Gallicanis appellantur, locis à nobis indicatis in Notis ad Alexiadem p. 418. ubi easdem esse cum priscis *Diaconissis*, fuse satis probavimus. Ecclesiasticis stipendiis victitabant. S. Hieronymus in c. 3. Esaiæ: *Nec Ecclesiasticis vidua sustentatur alimentis, nisi quæ sexaginta annorum est, & maturitatem habet morum pariter & ætatis.* [Index vett. Canonum to. 3. Conc. Hisp. p. 20. *De Viduis adolescentulis & infirmis victu Ecclesiæ sustentandis.* Vocis etymon

etymon sic tradit Rhabanus lib. 1. Comput. c. 33. *Vidua quasi valde idua, id est valde divisa. Aut vidua, id est à viro divisa.*] Harum ordo τὸ τῶν χηρῶν τάγμα, dicitur Palladio in Vita S. Chrysostomi p. 47. edit. Emerici Bigotii: τὸ χηρικὸν, apud Clementem lib. 3. Constit. Apostol. c. 3. Oecumenium ad 1. Timoth. 1. v. 19. & in Clementinis Homil. 11. c. ult. *Viduatus*, apud Tertullian. de velandis Virg. c. 9. quod jam antea observatum à viro doctissimo Joan. Bapt. Cotelerio in eruditissimis Commentariis ad veterum Patrum scripta. Multa præterea possent hic de viduis, earum habitu, & consecratione, congeri, cum ex Conciliis, tum ex Regum Capitularibus, quæ fere attigimus in Notis ad Alexiadem. Adderetantum placet quædam recentioris paulo ævi de Viduarum castitatis professione, quæ edidit Willelm. Dugdalus in Antiquitat. Warvicensis Provinciæ p. 654. *Joannes.... Cov. & Lich. Episc. dilecto fratri nostro N N. salutem & fraternam in Dn. charitatem. Per partem honesta mulieris Margeria Midlemore, relicta Ricardi Midlemore nostra diœcesis, nobis est humiliter supplicatum, quod cum ipsa propter ipsius anima salutem uberiores, ac viduitatis ordinem strictiorem, ad Dei honorem devotius & celebrius servandum, votum continentia emittere, ac continentiam expresse & solenniter fovere, nec non in signum viduitatis sua hujusmodi perpetuo, Deo servando velum sive peplum cum habitu hujusmodi viduis continentiam perpetuam expresse & solenniter profitentibus debitam & consuetam, seu ab eis communiter usitatam sibi sumere, & ad vitam ea uti in castitate, ut asserit, devote intendit, ipsam ad hujusmodi suum propositum admittere dignaremur; Nosque hujusmodi supplicationem piam atque devotam ac Deo placabilem reputantes, aliisque multiplicibus occupati, quo minus hujusmodi intentum prafata Margeria ad debitum valeamus perducere effectum; ad recipiendum igitur expresse & solenniter continentia votum, & castitatis promissum dicta Margeria, ac in signum cujusmodi continentia & castitatis promisso perpetuo servando, eandem Margeriam velandam seu peplandam, habitumque viduitatis hujusmodi viduis, ut prafertur, ad castitatis professionem dari & uti consuetum, cum unico annulo assignandum, cateraque omnia & singula faciendum, exercendum & expediendam, qua in negotio hujusmodi de jure vel consuetudine necessaria seu opportuna fore dignoscantur, vobis committimus potestatem per prasentes. Sigillo nostro signatum, &c.* Id porro actum sub Henrico VIII. Rege Angl. an. 22.

Formulam vero Professionis accipe ex eod. Dugdalo p. 319. *Nono die mensis Augusti an. Domini 1360. apud Warwyk, dictus venerabilis Pater altam Missam in Pontificalibus in Ecclesia collegiata B. Maria Warwici antedicta celebrans votum castitatis Philippa nuper uxoris Domini Guidonis de Warwic admisit & acceptavit: & dicta Philippa votum castitatis emisit sub his verbis: En le nom de la seint Trinité, Piere, & Fitz, & seint Espirit, jeo Philippe, que fu la feme Sire Guy de Warwic, face purement, & dez queer, & volonter entierement avow à Dieu & seint Eglise, & à la benure Virgin Marie, & à tout la bele compaigne celestine, & à vous Reverend Piere en Dieu Sire Reynaud par la grace Dieu Evesque de Wyncestre, qui jeo amenerai ma vie en chastitee desore en avant, & chaste sera de mon corps, & tout le temps de ma vie.* Vide *Velum*.

VIDUA REGIS, JC. Anglis & Cowello est illa, quæ dotem legitimam è terris & tenementis viri sui, qui in capite de corona Regis tenebat, Regis auxilio sibi subveniri petit.

¶ VIDUALIS, Viduæ. Testam. Guillelmi Vicecom. Narbon. an. 1397. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1630. *Statua, sive imago lapidea similis corpori dicta domina matris nostra, & ad modum unius domina Vidualis.* Vide in *Vidua*.

¶ VIDUARE, Orbare, privare. Capitul. lib. 6. c. 370. *Illud tamen vobis & omnibus scire cupimus quod non propterea hac petimus ut,..eorum ecclesias Viduare cupiamus, &c.*

¶ VIDUARE, Evacuare, Gall. *Vuider*, déloger. Ch. an. circ. 1407. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 885. *Qui quidem Comes ... insulam comburi & devastari & ab omnibus domesticis suis Viduari fecit.*

¶ VIDUATUS. Vide in *Vidua*.

¶ VIDUBIUM. Vide *Viduina* & *Viduvium*.

VIDUINA, vel VIDUNIA, Bivira, *qua duos viros habuit*, Papiæ. Savaro ad Sidonii l. 6. Epist. 7. legit in Gl. Isid. MSS. *Vidubium, qui duos maritos amisit.* [Quod est ineptum Grammaticorum commentum.]

1. VIDUITAS. Epistola Alexandri III. PP. 161. ad Ludovicum VII. tom. 4. Hist. Franc. *Regia Serenitatis industriam postulamus, quatenus consilium & Viduitatem tuam charissimo in Christo filio nostro Willelmo illustri Sicilia Regi litteris tuis prudenter aperias, eum attentius admonens, &c.* [Prudentiam, providentiam, Gall. *Prévoiance*, interpretor.]

2. VIDUITAS, Vox fori Normannici, Gall. *Veuveté*, de qua sic Jura & Consuetudines Normano. cap. 121. *Consuetudo est in Normannia, ex antiquitate approbata, quod si quis uxorem habuerit, ex qua haredem aliquem procreaverit, quem natum vivum fuisse constiterit, sive decesserit, totum feodum, quod maritus possidebat ex parte uxoris sua, tempore, quo decesserit, ipsi marito, quamdiu ab aliis cesserit nuptiis, remanebit. Post decessum autem ejus, vel post contractum cum alia matrimonium, haredibus mulieris, ex cujus decessu feodum per Viduitatem tenebat, ipsum redibit feodum successionis ratione.* Vide in *Curialis* 4.

Id etiam in Aragonia obtinet: ita tamen, *ut teneatur de bonis viduitatis alimentare non solum filios eorum communes; sed etiam privignos sive entenados: si quidem ii aliunde bona non habeant, unde se possint alimentare*, ut ait Michaël Molinus. Jacobus I. Rex Aragon. in Foris Oscæ an. 1247. fol. 33. *Defuncto viro, uxor vidua, licet ab eo filios habuerit, omnia, qua simul habuerant, possidebit: ea tamen vidua existente, & licet non accipiat virum, si manifeste tenuerit fornicatorem vel adulterum, amittat Viduitatem & dotes, ac si duxisset virum.* Multa de jure Viduitatis habent etiam Fori Aragonenses l. 5. tit. de Jure viduitatis, & Liber 5. Observantiarum tit. de Jure dotium, & lib. 8. tit. de homicidio, §. 20. & Consultatoria posteasdem Observantias p. 43. v. præterea idem Molinus in Repertorio Fororum Aragon. in v. *Viduitas*. [Le Roman *de Vacce* MS.

Mainte fame bonnie & mainte en Veuveté,
Et maint enfant petit & bers envelepé.]

1. VIDULA. Ordericus Vitalis lib. 9. p. 728. *Qui acceptis securibus & Vidulis, aliisque multimodis ferramentis ad carecta & fruteta stirpanda, &c.* [Emendat G. Barthius in Gloss. apud Lodewig. tom. 3. Reliq. MSS. *Gaviis* vel *Gumbalis*. Vide *Gavia*.]

2. VIDULA, Instrumentum musicum. Vide *Vitula*.

¶ VIDUMARII, f. pro *Vitriarii*, in Cod. Theod. lib. 14. tit. 7. leg. 2. ex Gothofredi notis ad hunc locum.

¶ VIDUNIA. Vide *Viduina*.

VIDUVIUM, Viduitas. *Diuturni Viduvii vulnus*, apud Sidonium l. 6. Epist. 2. Glossæ veteres: *Vidubium*: πρόςιμον χηρίας.

VIELLA, VIELLATOR. Vide *Vitula*.

¶ VIENAGIUM, Præstatio quæ domino exsolvitur pro securo transitu. Vide in *Guida*. Charta ann. 1193. apud Miræum tom. 1. p. 397. *Omnia ad prænominatam ecclesiam, vel ad usus fratrum in ea commorantium pertinentia, qualicumque modo, sive terra sive navigio per terram nostram transeant, absque teloneo & Vienagio & omni exactione, libere transire permittantur.*

¶ VIENATIUM, VIENATOR, ut *Vienagium*: & qui jus illud exigit. Vide in *Guida*.

¶ VIENNENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ VIERE. Instrumentum an. 1282. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 260. *Poterunt illi carnifices habere servientes, ad ipsas carnes scorzandas, scaturizandas, Viendas, & prout decet, preparandas, & non ad eas scindendas vel vendendas.* Ita hunc locum distinguendum censeo: adeo ut *Viere*, purgare, exenterare, Gall. *Vuider*, significet.

¶ 1. VIERIA, ut *Viaria*, ni fallor, Jurisdictio *Viarii*. Charta an. circ. 1080. to. 2. Histor. Eccl. Meld. pag. 10. *Eblo de Roceiaco castro habebat quamdam consuetudinem in terra Morissartis, qua Vieria vulgo dicitur.* Tabul. S. Martini Pontisar. *Odo Comes de Corbeilo concessit Deo & S. Germano Pontisariensi Vieriam quam habebat in terra Morissarti.* Vide *Viarius*.

2. VIERIA. Charta Henrici Regis Franc. ann. 1060. pro Monast. S. Martini de Campis: *Cum omnibus redditibus atque redhibitionibus terræ, silvæ, vinearum, atque pratorum: de redditibus quidem piscium, Vieriæ, silvæ, atque lergii, omnem decimam.*

☞ Quid sit *Vieria* altera hac notione aperte docet Charta Nicolai Episc. Camerac. an. 1139. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 295. *Addidit etiam idem Gerardus piscatorias tendiculas quatuor, quas vulgo Vieria nominamus.* Ubi haud obscurum est *Vieria* significari locum in fluvio palorum serie coarctatum piscium capiendorum gratia, idem proinde esse quod nostris *Gord* dicitur. Vide *Gordus*. Neque aliud sonat

VIERUS, in Charta an. 1197. ex Tabulario Lehunensi ch. 20. *Sanctus vero Petrus habet Vierum super molendinum, & inter illud Vierum & molendinum non potest habere prænominatus Johannes Vierum, aut ingenium dormiens..... Sed D. Johannes piscari potest ibi cum tramello & sacco. Et sciendum, quod Vierus B. Petri tantum habere debet consueta clausura & assueta pastura supra molendinum, quantum Vierus debet habere in riveto de antiqua consuetudine.*

☞ Ejusdem esse intellectus *Vierum* atque *Vieriam* rursum probare facile est. Charta ann. 1260. ex Tabul. Corbeiensi: *Recognoverunt se vendidisse Johanni de Fontanis ad vitam ipsius Johannis pro decem & septem libris Parisiensibus... quidquid habebant in molendino & Viero de Bouzencourt.* Quæ vernacule sic efferuntur in Charta Johannis Abbat. Corb. ejusd. anni in eod. Tabul. *Fremin nos maires & nos hom de Bouzencourt est venus devant nous & a reconut qu'il a vendu par loial vente à Jehan de Fontaines notre neveu par toute la vie thelui Jehan tous les poufits qu'il avoit & pooit avoir au molin de Bouzencourt & en son Vier, les quex coses il tient de nous.* Charta an. 1261. ex Chartul. 23. ejusd. Monast. *Johannes dictus paganus de Cherisi & domicella Margarita ejus uxor recognoverunt coram nobis se vendidisse.... quoddam Vierum suum situm inter Cherisiacum & Sailliacum aquosum.* Alia ibid. an. 1331. *Confessi fuerunt.. se vendidisse... dimidiam piscaturam... a loco qui dicitur le Vier du Cherisier usque ad calceiam de Sailliaco aquoso.* Eadem vernacule ibidem leguntur: *Il avoit & pooit piesquier devant ceste vente, si comme il dist, de tous barnas en la riviere de Somme, depuis le Vier du Cherisier jusques à le tauchié de Sailly Laurech.* Chartul. S. Quintini in insula pag. 96. *Item quant à l'article des Viers de cloies ou de verges... en leur vivier par dessous le pont Terrissien, disons & ordonnons que la premiere aisle des Viers faits de cloies ou de verges dessous le dit pont aura 100. pieds & le tron tenant à la le dite en avallant aura 7. pieds & les deux aisles de montée chacune aura 50. pieds, & li tron d'iceli montée aura 8. pieds & li tron de l'avallée ensuivant aura 7. pieds, & li darraine aisle des Viers ou cloies dessusdites aura 100. pieds.* Vide *Verum*. Interdum *Vierus* idem significat quod supra *Bedum* & *Berum*. Vide in his vocibus.

¶ VIERRUM, in Codicibus censualibus Dombarum & Calomontis, interprete D. *Aubret*, est Ager incultus & sterilis. Charta Bellijoc. an. 1460. *Item possidet quoddam Vierrum quod fuit alias confinatum a Margarita Clatet.*

¶ VIERSCARA, Belgis *Vierschare*, Tribunal, ubi de rebus cum civilibus, tum criminalibus suprema sententia judicatur: à *Schare*, Belgis turma, collectio, Saxon. Scaru.... Consuetud. Furnenses ex Tabul. Audomar. *Quicumque fur cum pronuntio captus fuerit debet in Vierscara adduci & ibi debet audiri allegationes.* Ibidem: *Quicumque in Vierscara bannita tumultum vel clamorem fecerit, emendabit 2. sol. Quicumque in Vierscara uni coratori contradixerit, cuilibet coratori ibidem præsenti emendabit 18. sol.* Rursum: *Quicumque clamorem suum fecerit super aliquem in Vierscara & ipse firmaverit se habiturum auxilium coratorum, & defecerit, emendabit Comiti 3. libras.* Vide *Virscharnia*.

¶ VIERUS. Vide *Vieria* 2.

¶ VIETATIO, Vetitum, interdictum. Charta Bonæ Principissæ Sabaudiæ an. 1424. in Statut. Perus. fol. 31. *Non obstantibus pœnis, inhibitionibus, Vietationibus & proclamationibus factis seu fiendis quibuscumque.* Vide *Vetum*.

¶ VIETOR, ὑπεπλήκτης, in Gloss. Lat. Gr. editis: unde emendandum est *Victor* & *Vuer* in MSS.

¶ VIGA, VIGUA, Tigni species. Reparat. factæ in senescallia Carcass. an. 1435. ex Schedis Cl. V. *Lantelot*: *Pro ponendo in dicto molendino plures fustes & Vigas... Pro una Viga qua erat nova, longitudinis quatuor cannarum... Carpentario pro quatuor diebus, quibus vaccavit tam pro ponendo dictas Vigas & fustes in dicto molendino... Pro ponendo in domo... unam Vigam & plures cabirones.* Ibidem: *Pro duabus Viguis ceve Narbonne, qualibet longitudine sex cannarum cum dimidia... Pro duabus Viguis reve de Narbonna continente qualibet septem cannas en longitudine pro faciendo ab ipsis postes Carcassene... vii. l. xv. s.*

¶ VIGAIA. Charta an. 1293. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. p. 805. *Accepi... unum ortum suum intra ortum meum ex uno latere & suam Vigaiam ex altero.* Haud satis asserta est lectio, ut vocis notionem aperiam.

¶ VIGARIA. Vide in *Vigerius*.

¶ VIGATURA. Vide supra *Vegius*.

¶ VIGENNIUM, Vicennium. *Ante decennium & Vigennium*, in Actis S. Wernheri to. 2. April. p. 724.

¶ VIGERALIS, VIGERARIUS. Vide in *Vigerius*.

¶ VIGERE, Adolescere, roborari, invalescere, Gr. ἀκμάζειν. Vetus Interpres S. Irenæi lib. 5. c. 35. *Et sicut vere resurgit, sic & vere præmeditabitur incorruptelam, & augebitur, & Vigebit in regni temporibus, ut fiat capax gloriæ Patris.*

¶ VIGERIA, VIGERIATA. Vide in *Vigerius*.

Digitized by Google

VIGERIUS, Vicarius, ex Gallico *Viguier*. *Vigarius Comitis*, in Chartis Parensalibus form. 6. & 7. Charta Ludovici VI. Regis Franc. an. 1114. *Ita ut in toto foro nec in claustro .... in prædictis solennitatibus Dapifer noster, vel Præpositus, vel Vigerius, vel Thelonearius aliquid auferre .... præsumat.* Chronicon MS. Bertrandi Guesclini:

Je vous fay mon Viguier, le miien lieu tenrez.

[Occurrit præterea apud Thomasser. in Biturig. p. 227. *De Lauriere* to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 10. Menester. Hist. Lugdun. p. 84. *Fleureau* Hist. Blesens. p. 112. in Gall. Christ. to. 4. col. 149. &c. Vide *Viarius* & *Vicarius*.]

¶ VIGUERIUS, Eodem significatu. Litteræ ann. 1356. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. p. 112. *Ut nos de cetero justiciam faceremus, & fieri & servare mandaremus per senescallos, Viguerios, prepositos & alios quoscumque officiales, &c.* Libertat. villæ Figiaci an. 1369. ibid. p. 264. *Viguerius & judex ipsius ville Figiaci, qui soli judices nostram curiam regalem in dicta villa habent exercere & eciam gubernare, &c.* Charta an. 1274. to. 1. Hist. Dalph. pag. 126. *Item .... quod dictus Archiepiscopus, Viguerius, correarius seu judex non occupent, &c.* Occurrit rursum ibid. p. 140. Arestum Parlamenti Tolos. an. 1498. *Si prisonerios & præventos in causa criminali coram præfatis officiariis ... ad ipsos Viguerium & judicem Albiæ appellare contingat.* Statuta Avenion. rubr. 2. art. 1. p. 3. *Institutus Viguerius jurabit in concilio civitatis, de dicta civitate & ejus territorio extirpare pravitatem hæreticam, &c.*

VIGERII, Viarum Domini, *Seigneurs Voiers*. *Vigerii feodales*, in Libertatibus *de Boisdecené* in Pictonibus an. 1261. Vide in *Mestiva*.

VIGERIA, Justitia & jurisdictio Vicarii. Charta Gaufredi Comitis Andegav. & Agnetis uxoris pro fundatione Abbat. B. Mariæ Santonensis an. 1047. in Reg. 114. Tabul. Regii ch. 239. [& inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 481.] *Consuetudinem illam etiam, quæ Vigeria dicitur, scilicet de homicidio, de furto, rapto, & incendio Deo & B. Mariæ .... finimus.* Alia Joannis Regis Angliæ ibid. *Sed domos, curtes, possessiones suas, homines & mansionarios earumdem, Vigeriam, altam & bassam justitiam de furto, de raptu, &c.* Charta Bernardi Episcopi Santonensis an. 1151. *Et contra vero Ecclesia ista instantius cum omni reluctamine hæc omnia negabat, asserens, quod nec consuetudines istas, nec Vigeriam, nec exactionem aliquam in hominibus suis habebat, &c.* [Charta an. 1208. ex Tabular. B. M. de Nantolio diœc. Inculism. *Vigeria parva seu magna, seu cognitio, cohertio & punitio cujuscumque cohertionis realis, & personalis, seu mixta, & omne emolumentum jurisdictionis prædicta, &c.*] Charta Mauricii de Bellavilla Dom. Ganaschiæ, Sept. 1265. pro Libertatibus *de Boisdecené*: *Sed sciendum est, qualis sit Vigeria: illa talis est, raptum, furtum, murtricia, & traditiones, & omne malefactum de caminis feodalibus, la meslée caminorum feodalium, in qua sanguis non apparuerit, &c.*

¶ VIGERIATA, Jurisdictio, districtus *Vigerii*. Charta Ludovici VIII. Reg. Franc. an. 1224. tom. 1. Ordinat. p. 49. *In septena, & unaquaque Vigeriata unus tantum Vigerius habeatur.*

¶ VIGARIA, Eadem notione. Charta an. 883. inter Probat. to. 1. novæ Hist. Occitan. col. 138. *Curte mea ... quæ est in pago Rutenico, in Vigariis cui vocabulum sunt Cambarense & Bruscense.* Notitia an. 957. ex Tabul. Gellon. *Una de vinea mediata .... in Vigaria Agonensi. Vigaria Albiensis*, in Testam. Johannis Episc. Albiens. an. 1473. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1843.

¶ VIGUERIA, Justitia, jurisdictio, officium *Viguerii*. Charta an. 1362. to. 1. Hist. Dalph. p. 146. *Jaquemetus Archimandi filius ... nobis fecit homagium de Vigueria & officio toto Vigueria castri & mandamenti de Peyrino cum pertinentiis ejusdem.*

¶ VIGUERIA, Exactio quam *Viguerius* faciebat intra *vigueriæ* suæ limites. Homagium Guidonis Vicecom. Lemovic. præstitum Abbati S. Martialis ann. 1245. apud Stephanotium tom. 2. Fragm. Histor. MSS. *Nos & præpositus, & viguerii, & præpositi nostri in quadam parte burgi de Monmalier ingerendo nos & levando ibidem & in aliis locis accensagia & Vigueriam & quædam alia quæ ad abbatem & conventum jure dominii pertinebant.* Charta ann. 1262. ex Chartular. S. Benigni Divion. *Idem Bertrandus pro illis quadraginta solidis ... quittavit in perpetuum decimam & Vigueriam suam in finagio de Giron.*

¶ VIGUERIATUS, ut *Vigeria*, Justitia, jurisdictio *Viguerii*. Bulla Nicolai V. PP. an. 1447. apud Sebast. Fanton. to. 1. Hist. Avenion. p. 31. *Decernimus ut sicut hactenus fuit curia Vigueriatus auditoris causarum cameræ Apostolicæ in civitate prædicta firmiter conservetur.*

¶ VIGERIA, Uxor *Vigerii*. Obituar. Eccl. Autiss. MS. ad diem 18. Mart. *Eodem die obitus Nazariæ Vigeriæ Antissiodorensis.*

¶ VIGERALIS, VIGERARIUS, Justitiæ *Vigerii* obnoxius. Charta Philippi Episcopi Pictav. ann. 1232. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. pag. 844. *Fuit taliter diffinitum quod mobilia murtrariorum convictorum hominum abbatis Vigeralium, prior de Mairec vel mandatum abbatis de cætero saisibit, & divisione facta eorumdem mobilium per priorem vel per mandatum abbatis media pars electa à Vigerio per manum prioris eidem tradetur.* Charta an. 1314. ex Chartul. S. Johannis Angeriac. p. 168. *Una cum omnibus censibus, redditibus, hominibus Vigerariis, jurisdictione, juribus & deveriis omnibus.*

¶ VIGESIMARE, Solidum pro libra exigere, Gall. *Lever le sol pour livre.* Locus est in *Superponere* 1.

¶ VIGETUS, Vigens. Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 176.

Mox proceres inter rumusculus exiit aula,
Scilicet adventasse virum virtute Vigetum.

¶ VIGIA, pro Jugia. Vide *Cisa*.

¶ VIGILANTER, Prudenter, sapienter. Chron. Fontanell. apud Acher. to. 3. Spicil. Acher. pag. 256. *Cum ... humiliter illi suggererent, ut quid inde agere deberent, decerneret, Vigilanter hoc decrevit, &c.*

VIGILANTIA, pro *Vigiliis*, seu *Matutinis*, Horis Canonicis ita dictis. Charta Willæ Comitissæ Bonifacii Marchionis filiæ sub anno 995. apud Ughellum to. 3. Italiæ sacræ p. 48. *Sic esse instituo, ut omni tempore diu noctuque orationes seu Missarum solennia, ac nocturna Vigilantia in ipsa Domini Ecclesia monasterii facere seu canere debeant, secundum regulam S. Benedicti, &c.* Alia Ottonis III. Imper. ibid. p. 51. *In Psalmis, hymnis, seu Missis, & orationibus, & nocturnis Vigilantiis, &c.*

¶ VIGILARE, Excubias agere, Custodire. Conc. Legion. an. 1012. inter Hisp. to. 3. p. 192. *Et in tempore belli & guerra veniant ad Legionem Vigilare illos muros civitatis.* Vide in *Vigilia*.

¶ VIGILARE SE, Cavere sibi, Gall. *Prendre garde à soi*, in eod. Conc. can. 24. p. 191. *Si quis homicidium fecerit, ... & usque ad novem dies captus non fuerit, veniat securus ad domum suam & Vigilet se de suis inimicis.*

¶ VIGILARE ÆGROTUM, Assidere totam noctem ægroto sollicitando, Gall. *Veiller un malade.* Menoti Serm. fol. 176. *Videns domina quod quotidie infirmitas augebatur, nec medici dabant ei bonum responsum, misit ad conventum nostrum, ut mitterentur duo fratres ad Vigilandum eum* (maritum suum) *de nocte.*

¶ VIGILARI. Appendix ad Antiphon. Rom. à Thomasio edit. an. 1686. p. 440. *Et quoniam hæc sancta Dei & B. Petri basilica est fundamentum & caput omnium ecclesiarum ... quadam prærogativa in ea tantum Vigilantur pallia.* Ubi ad eum respicit usum de quo Auctor Ceremonialis Romani lib. 1. sect. 10. *Sic confecta pallia per subdiaconos portant ad basilicam Principis Apostolorum; & per Canonicos basilicæ ponuntur super corpora Petri & Pauli Apostolorum sub altari majori: ubi factis ex more Vigiliis illa per noctem dimittunt, deinde restituunt subdiaconis, qui in loco honesto ea conservant.* Vide *Pallium* 3.

¶ VIGILARII, Iidem, ni fallor, qui *Vigiles* mox. Vide in hac voce. Tabul. Rothon. *Salomon dat S. Salvatori montem Alabart cum massis & Vigilariis.*

VIGILATOR, Idem quod *Gaita.* Charta an. 1293. apud Gul. Prynneum in Libertatib. Eccles. Angl. to. 3. p. 568. *Quod quidem vident quidam Robertus de Wayte Vigilator ipsius Episcopi, coronavit post socios suos, & alios de familia Episcopi.*

VIGILATORES, Exploratores: βιγλάτορες, recentioribus Græcis, de qua voce egimus in Glossar. mediæ Græcit. Vetus Charta apud Brandaonum lib. 10. Monarch. Lusitan. c. 1. *Bene audisti paullo antea per tuos Vigilatores, quod sunt infiniti Comites, & multo plures pedanes.*

¶ VIGILAX, Vigilans, industrius. Sidonius Epist. 11. lib. 5. *In paginis ejus Vigilax lector inveniet veriora nomina Camœnarum.* Adde Epist. 12. lib. 8.

VIGILES, Tenentes, qui excubias debent. Charta Gaufredi Vicecomitis Bituricensis an. 1012. pro Monasterio S. Ambrosii Bituric. *Relinquo quoque omnes consuetudines, videlicet villicationem, stabulationem, & ita liberum reddo eundem burgum, &c.... à molendino quoque, qui vocatur Mirabello; reddo Vigiles homines ibi manentes, usque ad eundem burgum, ex utraque parte aquæ, ad Monasterium vel burgum custodiendum, cum eisdem, quæ in eodem burgo morantur.* Charta Henrici Regis Romanor. ann. 1107. apud Chapeavillum to. 2. Hist. Leodiensis p. 54: *Item in domibus ad claustrales sedes pertinentibus, forensis potestas jus nullum spoliandi, aut ostium obserandi, vel Vigiles, vel ostiatim denarios exigendi habebit, &c.* Tabularium S. Genovefæ Paris. ann. 1211. *Custos vero turris & portarius, & asinarius, & Vigil, qui de nocte turrim vigilabat, &c.* Charta Stephani Comitis Sacri-Cæsaris ann. 1178. *Obolos, quos Vigiles capiebant.* Vetus Charta in Additamentis ad Matth. Paris p. 150. *Quod Vigiliæ fiant per singulas villas, sicut fieri consueverunt, & per viros probos & validos.* Vide *Wacta.*

VIGILGALLUS. Vide *Vigiliarii.*

VIGILIÆ, Nocturnæ preces, quibus veteres olim Christiani vacabant, nunc abolitæ, & in solis fere monasteriis & aliquot Ecclesiis Cathedralibus usurpatæ. Libellus precum Marcellini & Faustini p. 66. *Sed quia pro conditione rerum quolibet tempore vel clam salutis nostræ sacramenta facienda sunt, idem sanctus Presbyter Macarius dat Vigilias in quadam domo convocare fraternitatem, ut vel noctu divinis lectionibus fidem plebs sancta roboraret.* Cassian. de Instit. Cœnob. lib. 3. c. 8. *Vigilias, quæ singulis hebdomadibus à vespera illucescente, Sabbato celebrantur, idcirco seniores hyemali tempore, quo noctes sunt longiores, usque ad quartum gallorum cantum per monasteria moderantur, ut post excubias totius noctis, reliquis duabus ferme horis reficientes corpora sua nequaquam per totum diei spatium somni torpore marcescant.* Vigent tamen etiamnum Vigiliæ Natalis Domini apud omnes Christianos. Greg. Turon. de Vitis PP. c. 8. *Ad Vigilias Dominici Natalis advenit, monuitque Presbyterum, dicens: Vigilemus unanimiter ad Ecclesiam Dei, &c.* Et lib. 3. Hist. c. 17. *Cum Dominici Natalis nox alma populis effulsisset, idem Pontifex priusquam ad Vigilias descenderet; jussit, &c.* De Vigiliis Christianorum, vide Concil. Matisconense II. cap. 1. Isidorum lib. 2. de Eccl. offic. c. 22. Honorium Augustod. lib. 3. c. 6. Durand. de Ritibus Eccl. lib. 2. c. 4. Covarruviam Var. resol. lib. 4. c. 19. §. 10. Mundelhemium Antiq. Mon. Ep. 69. Card. Bona de Divina Psalmod. c. 4. &c.

VIGILIÆ, Ipsum Officium nocturnum, quod in vigiliis nocturnis olim decantabatur. Durand. lib. 5. Ration. c. 3. n. 6. *In tempore æstivali celebrat Ecclesia nocturnum officium in tempore primæ nocturnæ, licet quandoque tempestivius, (quod quidem Vigilias sub antiquo nomine vocat) & specialiter in festivitatibus Beatorum Joannis Baptistæ, Petri & Pauli, &c.* Infra: *Romani etiam adhuc in præcipuis festivitatibus totius anni, in sero dicunt 3. Psalmos, & 3. Lectiones, quos Vigilias vocant, & in Nocturnis idem repetunt.* [Epist. Gualonis Presbyteri Paris. apud Baluz. to. 5. Miscell. p. 361. *In nocte autem nativitatis Domini sine Domine labia mea aperies; & sine Deus in adjutorium meum intende, & sine invitatorio ab antiphona & psalmo incipientes, novem lectiones faciunt; quas Vigiliam vocant. Vigiliarum cantica celebravit,* in Chron. Novalic. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 743.]

VIGILIÆ, Officium, quod pro Defunctis canitur; quomodo etiamnum appellatur. Concilium apud Saponarias anno 859. c. 13. *Pro eo, qui decesserit, in sedibus septenæ Missæ, totidemque Vigiliæ Domino persolvantur, &c.* Hugo Flaviniacensis in Chron. p. 172. *Quanto vero affectu & studio memoriam defunctorum eorundem, id est, officium, quod Vigilias dicimus, & Missæ celebrationem agi instituerit, noverunt, qui hoc facere consueverunt.* Udalricus lib. 1. Consuetud. Cluniac. c. 3: *Servitoribus autem expectatis, usque dum & ipsi surrexerint à mensa, agitur officium, vel quod à nostratibus Vigilia vulgo appellatur, quod aliquando cum tanti defuncti non habeantur, fieri solebat cum tantum lectionibus tribus & responsoriis, nisi alicujus fratris anniversario superveniente.* Vide Durandum lib. 2. de Ritib. Eccl. cap. 24. n. 14. [Charta fraternitatis inter Monachos S. Martini de Campis & Moniales Faremonast. an. 1241: *Quandocumque aliqua de monialibus Faremonasterii mori contigerit, obitu dictæ monialis nunciato vel cognito apud S. Martinum, tabula pulsabitur, & officium seu Vigilia statim fiet, in crastina Missa celebrabitur in conventu pro defuncta.*]

¶ VIGILIÆ, inter obventiones Curionum recensentur in Tabular. Gellonensi: *Bernardus & uxor ejus Willelma ecclesiam S. Hilarii & S. Mariæ, ... cum decimis, & primitiis, & offerentiis, Vigiliis & cimeteriis .... concedunt.*

VIGILIA. Joan. de Janua: *Vigilia dicitur dies profestus, scilicet dies primus ante festum, quia tunc in sero vigiliæ vacamus.* Alcuinus de Offic. divin. *Ad quod signandum, (temporalem Sanctorum angustiam) præcedentibus eadem natalitia diebus, quas vulgo Vigilias eorum appellamus, solito parcius vescentes, eadem solennia debitis jejuniorum obsequiis, & macera-*

tione carnis devote prævenimus, ut per pridianam purificati abstinentiam, dignius celebremus sequentis festi lætitiam. Honorius Augustod. lib. 3. c. 6. *More antiquo duo nocturnalia officia in præcipuis festivitatibus agebantur: unum in initio noctis à Pontifice cum suis Capellanis absque Venite: aliud in media nocte in Clero sicut adhuc, solenniter celebrabatur: & populus, qui ad festum confluxerat, tota nocte in laudibus vigilare solebat. Postquam vero illusores bonum in malum permutaverunt, & turpibus cantilenis ac saltationibus, potationibus & fornicationibus operam dederunt, Vigiliæ interdictæ, & dies jejunii dedicati sunt, & vigiliarum nomen retinuerunt.* Similia habent Belethus c. 137. & Durandus lib. 6. cap. 7. n. 8. Gregor. Turon. lib. 10. c. 31. n. 6. de S. Perpetuo Episc. Turon. *Hic instituit jejunia Vigiliasque, qualiter per circulum anni observaremur, quod hodieque apud nos tenetur scriptum, &c.*

Vegeliam Facere, [Officio vigiliæ adesse.] Charta Pontii Archiepisc. Arelatensis an. 1000. to. 6. Spicilegii Acheriani p. 427. *Quod si est talis, qui per indictam sibi pœnitentiam non introeat Ecclesiam, ... hic talis ad jam dictam Ecclesiam si venerit, in die videlicet dedicationis ejus, aut semel in anno cum sua vigilia, & adjutorium dederit ad opera Ecclesiæ S. Mariæ, quæ modo noviter construitur in prælibato monte, ... sit absolutus ab ipso die, quo suam Vegiliam fecerit de tertia parte majorum peccatorum, unde pœnitentiam habet acceptam, &c.* Infra: *Ipsis autem oratoribus, qui cum sua Vigilia venerint ad Ecclesiam S. Crucis, &c.*

Vigiliæ, quas *in honore Domni Martini observabant*, prohibentur in Concilio Autisiodor. cap. 5. quod per superstitionem & ad sortilegia eæ fieri solerent.

Vigiliæ, quæ in Concilio Autisiodorensi can. 3. fieri prohibentur, intelligendæ sunt non eæ duntaxat, quæ in privatis domibus fieri consueverant, ut observat Baronius an. 599. n. 53. 54. sed eæ etiam, quæ in ipsis ædibus sacris; sed cum choreis, & pagano ritu: *Non licet compensas in domibus propriis, nec Vigilias in festivitatibus Sanctorum facere.* Vetus formula, post Pœnitentiale Theodori pag. 350. *Si in solemnitatibus abstinuerit se ab uxore sua, ... si ivit ad choreas, & maxime in Ecclesia & devote, sicut quidam, qui faciunt Vigilias in festis in quibusdam partibus, & faciunt ludos inhonestos.* Sed &, ut supra observatum, *Vigiliæ in honore Domni Martini* celebrari, ut superstitiosæ vetantur in eodem Concilio Autisiodorensi c. 5. ut & *in Vigiliis circa corpora mortuorum*, vetantur *choreæ, & cantilenæ, seculares ludi, & alii turpes & fatui*, in Synodo Wigorniensi an. 1240. cap. 5. ubi additur: *Nec ad dictas Vigilias aliqui veniant, nisi causa devotionis, &c.* Adde Concil. apud Pontem Audomari ann. 1279. cap. 10.

Vigilias Facere dicebantur Tyrones, qui Militarem ordinem erant consecuturi; pridie enim in Ecclesiam secedebant, ibique pernoctabant, orationibus dantes operam. Matthæus Westmonast. an. 1306. *Ipsa quoque nocte in templo prædicti tyrones, quotquot poterat capere locus ille, suas Vigilias faciebant. Sed Princeps Walliæ præcepto Regis patris sui, cum præcelsis tyronibus fecit Vigilias suas in Ecclesia Westmonasteriensi.* Vetus Ceremoniale Creationis Militum de Balneo: *Et en ceste guise demerera l'Escuier en la Chapelle, tant qu'il soit jours, tousjours en oroisons & prieres, requerant le puissant Seigneur, & sa benoite mere, que de leur digne grace leur donne pouvoir & confort à prendre cette haute dignité temporelle en l'onneur & louange de leur, de sainte Eglise, & de l'Ordre de Chevalerie. Et quant on verra le point du jour, on querra le Prestre pour le confesser, &c.* Vide *Miles*, col. 734.

¶ Vigilia, Obligatio excubias faciendi. Charta an. 1131. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 459. *Conquerebatur prædictus Episcopus ... de lectis mortuorum, & de Vigilia ecclesiæ S. Mariæ Magdalenæ, & quod nolunt eum sequi in expeditione homines eorum & sui.*

Vegiliæ Murorum, à quibus nemo excusatur. Greg. M. lib. 7. Ind. 1. Epist. 20. *Quia vero comperimus, multos se a murorum Vigiliis excusare, sit fraternitas vestra sollicita, ut nullum neque per nostrum vel Ecclesiæ nomen, aut quolibet alio modo defendi a Vigiliis patiatur: sed omnes generaliter compellantur, &c.*

Vigilias Cum Clava Notificare. Charta Chrodogangi Episcopi Metensis an. 765. apud Meurissium: *Debeat omni nocte vigilare, & Vigilias cum clava invicem notificare.* Id est is, qui *vigilias* facit, debet clavæ percussione subinde se vigilare indicare, quod etiamnum faciunt *vigiles* in *Berfredis* seu turribus, urbium sub regni confinia.

VIGILIARII, Monachi, qui in monasteriis alios evigilant ad Matutinos, quibus *sollicitudo excitandi incumbit*, qui *septimanam excitationis exercent*, Regula Magistri c. 31. Regula S. Fructuosi c. 3. *Ita ante mediam surgentes noctem, duodenos per choros recitent Psalmos, secundum consuetudinem; prius tamen quam surgant cæteri, à Vigiliariis Fratribus Propositus excitetur, ut cum benedictione sua & signum moveatur, & cunctorum lectula ab eo, priusquam consurgant, strenue visitentur.*

☞ *A Vigilucis* edidit Menardus in Concordia Regul. p. 418. Sed legendum suspicatur *a Vigilucus* ex Gloss. Lat. Gr. ubi minus bene legitur *Vigilicius*, ἀγρυπνος, pro *Vigilucius*. Ut ut est idem etiam

Vigilgalli vocati, ut observat eadem Regula Magistri d. c. ex singulari *Vigilgallus*; à galli gallinacei vigilantia: *Magna enim merces apud Dominum est excitantium ad divinum opus, quos pro fama Regula Vigilgallos nominavit* [Ubi emendo: *quos profana regula*, id est sæcularis, *Vigilgallos nominavit.*]

¶ VIGILICIUS. Vide in *Vigiliarii*.

¶ VIGILIS, Lucerna vitrea, Massiliensibus *Veillole*, in Inventario ann. 1342. ex Tabular. S. Victoris Massiliensis.

¶ VIGILIUM, ἀγρυπνία. Gloss. Lat. Græc. in Sangerman. *Pervigilium.*

VIGILIUS, γρηγόριος, in veteribus Glossis p. 359.

¶ VIGINTI-QUATUOR, Magistratus apud Hildensemenses, qui de rebus gravioribus statuunt. Telomonius de Bello cum civit. Brunsvic. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. p. 96. *Tandem autem dicunt, sibi non eo usu fore, ut in his magnis rebus sibi expedit atque arduis, civitates certiores reddere possint, nisi prius harum rerum ad eos, quos Viginti-quatuor appellant, imo quoque ad totius civitatis suæ communitatem relationem faciant.*

¶ VIGNEA, pro Vinea, in Litteris an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. pag. 601. art. 18. Hinc

¶ VIGNETÆ, Viticulæ, ornamenta in modum vitium, Gall. *Vignettes*. Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1376. ex Bibl. Reg. *Item, duo ain morsus argenti deaurati & hachiati ad Vignetas.* Βοτρύδιον, Græcis recentioribus eadem notione. Vide *Vineatus*.

¶ VIGNOLA, pro *Vignicola*, Viticola, *Vigneron*; apud Cigaltium de Bello Ital. *Caritas me instigat ad laborem vineæ, quia Vignola grossus.*

Digitized by Google

¶ VIGORARE, Corroborare, confirmare, vigorem præstare. Charta Henrici III. Regis ann. 1040. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 60. *Bannique nostri impositione, ne deinceps quisquam hæc audeat infringere, Vigoramus.* Bulla Leonis IX. PP. apud Mabill. to. 4. Annal. Bened. pag. 735. col. 1. *Eadem quoque firmitate Vigoramus acta & instituta Regum Clodovei, Dagoberti, Childerici, Theoderici, qui eadem præceptis suis confirmaverunt.* Arnaudus in Rosario MS. lib. 2. cap. 7. *Deinde Vigora ignem paulatim donec habeas totum aerem igne mixtum.*

¶ Vigorari, Vires acquirere. Rolandini Patav. Chron. apud Murator. to. 8. col. 322. *Quantum homines in mœrore tabescunt, tantum in lætitia Vigorantur.* Adde Marten. tom. 8. Ampliss. Collect. col. 447.

Vigoratus, Vigore præditus, *Vigoureux.* Dudo lib. 3. de Act. Norman. p. 128. *Cernens eum Vigoratum & præcellentem in omnibus factis, &c.*

¶ Vigoratus, Excitatus, accensus. Charta Balduini Comit. an. 1084. inter Instr. tom. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 22. *Dei inspiratione compunctus & matris prædicta confortatione Vigoratus, tunc consensit, &c.*

¶ Vigores, in Charta Caroli Reg. Hungar. ann. 1338. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 488. *Salvis & suis juribus & Vigoribus quoad omnes & singulos suos articulos, &c.*

¶ Vigorose, Acriter, strenue, Gall. *Vigoureusement.* Hist. Cortus. lib. 2. apud Murator. to. 12. col. 801. *Cum forte quadraginta equitibus qui eum Vigorose sunt sequuti, pertransivit pedites prædictos, &c. Ut fidelitatem domini sui Vigorosius resumant & conservent*, in Charta ann. 1244. apud Rymer. tom. 1. pag. 271.

¶ VIGRA. Charta an. 1097. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 82. *Has autem suprascriptas massaritias cum omnibus earum pertinentiis, cum casis, ... terris, Vigris, aratoriis, vineis, campis, &c.* Vide infra *Vilaria.*

¶ VIGRINARE, Vigrinula. Vide *Virginare* & *Virginula.*

¶ VIGUA. Vide supra *Viga.*

¶ VIGUERIA, Vigueriatus, Viguerius. Vide in *Vigerius.*

¶ VIGUS, pro Vicus, in Charta Childeberti III. Reg. Fr. an. 710. apud Felibian. Hist. Sandion. p. 18. & in Bulla Agapeti PP. an. 954. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 96.

VILAGER. Tabularium Prioratus *de Lewes* in Anglia fol. 16. *Et flagellabit prabendam Prioris per unum diem cum corredio domini, & habebit 2. panes ad vesperam cum companagio, exceptis illis, qui non dant Vilager.* Ibid. fol. 14. *Quicumque in villa de Hecham habuerit bovem & vaccam, dabit 1. den. ad Inventionem S. Crucis, & pro vitulo unius anni obol. Et qui plures habuerit, tot denarios de Vilager.* Et paulo post: *Osemundus de Stane pro suo Vilager, &c. ... dant Vilager cum suo censu, &c.*

¶ VILAGIUM. Vide *Villagium.*

¶ VILANAGIUM, Vilanaticum, Vilania. Vide infra in *Villenagium.*

¶ VILANUS, f. pro *Villosus.* Vide *Villosa.* Statuta Eccl. Ambian. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 1226. *Juppones quoque, houppelandas, Vilanos, & alia vestimentorum diversorum genera ... non portent* (Clerici.) Vide alia notione in *Villani, Villanicus*, & *Villenagium.*

¶ VILARIA, Villula, viculus, ni fallor, idem quod *Villare.* Testam. Guillelmi D. Montispessulani an. 1146. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 142. *Dimitto ei castrum de Montesferrario cum omnibus suis pertinentiis, ... orratas, caminos, boscos & pascua, aquas & Vilarias, &c.*

¶ Vilarium, Eadem, ut videtur, notione. Charta an. circ. 1132. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 465. *Guillelmus de Montepessulo similiter reddat puellæ & viro suo omnem honorem Melgoriensis Comitatus, qui infra prædictos honores supra caminum versus Montemferrarium est, excepto Vilario vetula Melgoriensis comitissa, si viva fuerit.* Neque aliud forte sonat

¶ Vilarus, in Charta Odaccaris Episc. Lemovic. an. 833. inter Instrum. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 165. *Ipsum jam dictum mansum vobis cedo .... cum ecclesia in honore S. Sebastiani martyris, Vilaris, pratis, pascuis, silvis, &c.* Vide *Villagium.*

VILARNIPINNIUM. Vide in *Usis.*

¶ VILATGIUM. Vide infra *Villagium.*

¶ VILATUS. Expositio antiquæ Liturg. Gall. apud Marten. tom. 5. Anecd. col. 98. *Membra parvoli sabana, id est candido ac Vilati linteo exterguntur, ne corium ei lædatur.* Leg. *Villoso.* Vide *Villosa.*

¶ VILEFACERE, *Parvifacere, Villi habere*, in Gemma.

¶ VILEINAGIUM, Vilenagium. Vide infra *Villenagium.*

¶ VILERE, Vilipendi. Elogium Milonis Monac. apud Mabill. to. 5. Annal. Bened. p. 670. col. 2.

Provehitur census, Vilet sine nomine sensus.

Vilo, adnibilo, ἐνιλίζω, in Gloss. Lat. Gr. *Vilio*; in Sangerm. MSS.

¶ VILESCERE, Contemnere, vili habere. Sermo S. Humilit. inter Acta SS. to. 7. Maii pag. 834. *Quia qui Vilescunt eas* (virtutes) *omnia perdunt.* Pro in contemtum adduci, occurrit in Litteris Caroli Johannis Reg. primogeniti an. 1359. to. 3. Ordinat. p. 395. *Nolens quod humana creatura quam sue similitudini conformarat, ruditate Vilesceret, &c.*

¶ VILHETA, pro *Bilheta*, Scedula, libellus, syngraphum. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus unum aliud debitum de summa vigimi sex scutorum auri ... mediante apoca sive Vilheta per eumdem nobilem Stephanum manu sua propria subsignata.* Vide *Billa* 1.

¶ VILIABUNDUS. Papias MS. Bituric. *Amorreus interpretatur amarus; unde Amorrei. filius fuit Canaham. vel Viliabundus interpretatur.* In indice vocum hebraicarum ad calcem Bibliorum: *Amorrhai, amari, rebelles.* Nihil præterea succurrit.

¶ VILIARI, pro *Biliari*, irasci. Gloss. Lat. Gr. *Vilior*, χολῶ. *Bilior*, in MSS. Sangerm. Vide *Vilere.*

¶ VILICUS. Vide infra *Villicus.*

¶ VILIFICARE, Vilem reddere, submittere. Auctor Imitat. Christi lib. 3. cap. 8. *Si autem me Vilificavero, & ad nihilum redegero, &c.*

¶ VILIPENDIUM, Contemtus. Statuta Ecclesiæ Avenion. an. 1341. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 567. *Item ut excommunicationis sententia quæ habetur in hac diœcesi, ut plurimum, Vilipendio, ... de cetero amplius timeatur.* Charta Caroli VI. Reg. Franc. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 123. *Ad sedem Matisconensem evocavit ... in nostrum, - ... & ipsius curiæ nostræ Vilipendium & contemptum, &c.* Occurrit præterea in Conc. Hisp. tom. 3. p. 663. in Actis SS. tom. 1. Mart. pag. 589. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 61. & Rymer. tom. 8. pag. 577.

¶ Vilipensio, Eodem significatu. Guibertus in

Vita sua lib. 3. c. 7. *Ipsos etiam tantis addici consliterat Vilipensionibus clericos, &c.*

¶ VILITAS, Ignavia, Gall. *Lacheté.* Lanfranci Pignoli Annal. Genuens. ad an. 1266. apud Murator. tom. 6. col. 538. *Quum sanius consilium foret intrare mare & se parare ad bellum: admiratus tamen stupefactus & Vilitate praditus mutavit consilium, &c.*

¶ VILITER, Cum dedecore & contumelia. Diarium belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 196. *Reliquias Sanctorum de monstrantiis & altaribus sumentes Viliter ad angulos projiciebant.*

VILLA, Civitas, Gallis *Ville.* Ita usurpasse videtur Rutilius Numatianus in Itiner. dum oppida à civitatibus distinguit, & ostas civitates ex oppidis iodicat:

Nunc Villa ingentes, oppida parva prius.

Lambertus Schafnaburg. an. 1073. de urbe Hartesburg. *Et quia Villam viris fortibus, vallis & seris undique munitam incursare haud satis tutum putabatur, &c.* [Juramentum Universit. Paris. an. 1251. to. 7. Spicil. Acher. pag. 226. *Promiserunt quod juramenta... a magistris & scholaribus facerent renovari & jurari quod servarent pacem Villa bona fide pro posse suo. Villa nostra Parisius*, in Litteris Caroli VI. Reg. Franc. an. 1386. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 225. Occurrit rursum ibid. p. 171. col. 2. 173. col. 2. & 175. col. 1. Adde eumd. Lobinell. to. 2. Hist. Britan. in Gloss. & Murator. to. 12. col. 662.] Will. Brito lib. 2. Philipp.

Hic obstat Comiti, ne vires transferat ultra,
Tam bona ne pereat sub eodem Villa furore.

Et Nicolaus de Braia in Ludovico VIII. de Rupella:

Ingreditur Villam, victori supplicat hostis.

De Avinione:

Quos Villa statuit custodes Rex Ludovicus.

Villas hodie, non quomodo Latini prædia rustica; sed complurium in agris mansionum vel ædium collectionem appellamus. Jo. de Janua: *Villa, dicitur a vallis, quasi vallata, eo quod vallata sit solum vallatione vallorum, & non munitione murorum. Inde Villanus.* Glossæ Basil. Αἱ δὲ συνοικίαι ἐν μὲν τῇ πόλει οἰκίαι λέγονται, ἐν δὲ τοῖς χωρίοις, βίλλαι. Vita S. Gregorii primi Episc. Aniciensis: *In quodam vico, ... quem situm juxta fluvium Borna vulgaris lingua Villam nuncupavit, eo quod polleret quondam frequentia pagensium, ac pluribus tuguriis.* [Charta an. 1264. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 436. *Arbitrabuntur fore necessarium ad construendam & faciendam bastidam seu Villam, & ad plateas & carteyrias dicta bastida seu Villa capacem, convenienter prædicti abbas & conventus se devestiverunt.*]

Liber inscriptus *Cartaria*, scriptus tempore Ricardi II. Regis Angl. *villas* dividit in *murales* & *rurales*: ac *rurales* quidem ait, *continere campum, pratum & boscum.* Sic passim in Chartis, terra arabilis, prata, pascua, bosci, dicuntur jacere *in villa de, &c.* Jo. Fortescuius de Laude Legum Angliæ cap. 24. *Hundreda dividuntur per villas, sub quarum appellatione continentur & burgi atque civitates. Villarum etenim meta, non muris, ædificiis, aut stratis terminantur; sed agrorum ambitibus, territoriis magnis, hamletis quibusdam, & multis aliis, sicut aquarum, boscorum, & vastorum terminis, quæ jam non expedit nominibus designare, quia vix in Anglia est locus aliquis, qui non infra villarum ambitus contineatur, licet privilegiati loci quidam infra villas de eisdem villis pars esse non censentur.* Bracton. l. 4. tract. 1. cap. 31. §. 1. *Sciendum, quod de jure gentium agris sunt termini positi, ædificia sunt collata sive vicinata, & ex qua collatione fiunt civitates, & villæ, & ex pluribus ædificiis collatis & vicinatis, & non ex uno ædificio constructo, ut si quis in agro unicum faciat ædificium, non erit ibi villa; sed cum ex processu temporis cœperint coadunari & vicinari plura ædificia, incipit esse Villa, &c.* Et lib. 5. tract. 5. c. 28. §. 1. *Villa est ex pluribus mansionibus vicinata, & collata ex pluribus vicinis.* Quo loco pro *collata*, Fleta lib. 6. c. 51. §. 2. habet *Villeta.* Vide *Villata.*

VILLÆ CAPITANEÆ, Majores, in Capitulari de Villis cap. 19.

VILLÆ DOMINICALES, *Dominicata*, & *Indominicata*, proprie Regum vel dominorum. *Villa dominicata*, quibus opponuntur *Villa vassallorum*, in Annalib. Francor. Bertinianis an. 870. Edictum Pistensec. 5. 8. *Villa nostra indominicata, &c.* Charta Divisionis Imperii Ludovici Pii, edita à Steph. Baluzio, cap. 2. *Et insuper duas Villas dominicales ad suum servitium, &c.* Poeta Saxonicus in Carolo M. an. 785.

.... *Properarunt protinus ambo*
Ad Regem, jam tum fuerat, qui forte reversus
Ad Villam propriam, quæ dicitur Attiniacus.

Ubi *propriam*, idem valet, quod *Dominicam.* Vide *Dominicum* 3.

VILLÆ FISCALES, Quæ ad fiscum pertinent, apud Gregorium Turon. lib. 6. c. 32. [Marculfum lib. 2. form. 52.] Flodoardum lib. 1. Hist. Remensis cap. 20. &c.

¶ VILLÆ FORENSES, Rurales, quæ à civitatibus distinguuntur. Charta Rudolphi I. Imper. ann. 1277. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pag. 261. *Ad hæc statuimus autoritate qua fungimur, confirmantes ... homines ipsorum proprietatis vel in prædiis eorum modo qualibet positos, qui ad civitates vel Villas forenses, quæ erecta per omnem ipsam terram fuerint & libertati dediti, &c.*

¶ VILLA FRANCA, Libera, immunis à certis præstationibus & oneribus. Charta Guillelmi de Bellovidere an. 1256. to. 1. Hist. Dalph. edit. Paris. pag. 67. *Volentes facere Villam francam pro nobis nostrisque successoribus ... concedimus plenariam libertatem quam habent & habere debent habitantes alias Villas francas, ... scilicet quod infra metas inferius declaratas capi vel detineri persona, vel bona ipsorum a D. de Bellovidere vel quavis alia persona non possint, nisi tale eos crimen commisisse constiterit propter quod ... videlicet furtum, homicidium, adulterium, falsa mensura, &c.*

¶ VILLA INGENUA, Eadem notione, in Conc. Legion. inter Hisp. to. 3. pag. 190. *Junior vero qui transierit de una mandatione in aliam & emerit hæreditatem, ... possideat eam integram; & si noluerit in ea habitare, mutet se in Villam ingenuam.*

VILLA LEGIS, Quæ legibus suis regitur, & judices suos habet, Majores & Scabinos: *Ville de Loy*, in Consuetud. Bononiensi art. 13. 99. [*Ville de commune*, cui opponitur *Ville baptice* vel *bateiche.* Bellomaner. c. 4. *Entendons nous pour Villes bateiches hors de communes, car les Villes de communes ont leurs Maires & leurs Jurez.*] Aresta Candelosæ an. 1262. f. 125. *Determinatum, quod homines Crispiacs in Laudunesio possunt arrestari in villa D. Ingeranni de Cociaco, quæ dicitur Fara, & est Villa legis, pro debitis ipsorum, per justitiam ipsius Ingeranni, &c.* Ibidem fol. 14. *Non est probatum, quod Burgenses D. Regis non possunt arrestari in Villa regente se per legem.* In alio Arresto 20. Aug. an. 1411. *Tenremondia*, seu Teneræmunda in Flandriæ Comitatu, dicitur *notabilis Villa legis, habens campanam, sigillum, burgesiam, &*

Digitized by Google

banleucam, &c. In Hist. Betuniensi p. 116. Vide Raguellum in v. *Loi.*

Villæ Mercatoriæ, Marchandiæ, Quæ habent jus nundinarum, in Fleta l. 1. c. 24. §. 8. lib. 2. cap. 50. §. 30.

¶ Villa Pacis, Cujus civibus non licet bellum indicere vel facere, aut illatas sibi injurias ulcisci. Ejusmodi est civitas Parisiensis, ut patet ex Charta an. 1344. laudata in Gloss. Jur. Gall. v. *Ville.*

Villæ Publicæ, Quæ ad Fiscum regium pertinent. Eutropius l. 10. *Nicomedia in Villa publica obiit.* Anonymus de Gestis Constantini M. *Et in Villa publica Appia via . . . custodiri fecit.* Alibi, mortuum ait Constantinum M. *in suburbano Constantinopolitano, Villa publica, juxta Nicomediam.* Fredegarius: *Omnes Francos, sicut mos Francorum est, Bernaco Villa publica ad se venire præcepit.* Idem an. 761. *Melciacum Villam publicam incendio cremaverunt.* Et an. 766. *Totam regionem illam vastans, Villas publicas, quæ ditionis Vuaifarii erant, totas igne cremare præcepit. Sparnacus, prædium publicum,* in Passione S. Bercharii apud Camusatum pag. 69. Adde Jonam in Vita S. Columbani c. 19. Annales Francor. Metenses ann. 692. 714. 754. Chronicon Hildesheimense ann. 741. &c. Vide *Vicus publicus.*

Villæ Regiæ, Dominicæ, quæ Regum erant propriæ. *Palatia, Curtes Regiæ, Fisci* & *vici Regis,* interdum nude *Villæ* appellatæ in Francorum Annalibus. *Villa Regia atque proprietates,* in Annalibus Francor. Bertinianis anno 858. Theganus de Ludovico Pio Imp. c. 19. *In tantum largus, ut antea nec in antiquis libris, nec in modernis temporibus auditum est, ut Villas Regias, quæ erant sui, & avi, & tritavi, fidelibus suis tradidit eas possessiones sempiternas, & præcepta construxit, & annuli sui impressione cum subscriptione manu propria roboravit.* Unde colligitur, villas istas fuisse ex propriis Regum patrimoniis, quandoquidem Ludovici tritavorum fuere. Iidem Annales Bertiniani an. 667. *Vicario scilicet Salomonis Comitatum Constantini cum omnibus fiscis & Villis Regiis & Abbatiis in eodem Comitatu consistentibus . . . confirmat.* Charta Henrici II. Imp. an. 1023. apud Nicol. Zyllesium sic clauditur: *Actum in Triburia, Regia villa, Palatio publico, &c.* Eadem *Villæ Regiæ* nomenclatura donantur *Weimodus,* apud Miræum in Cod. Donat. piar. p. 28. *Carisiacum,* in Vita Lud. Pii ann. 834. *Cassinogilus,* apud Ademarum in Vita Ludov. Pii initio, &c. Alias in Anglia proferunt Afferus de Gestis Ælfredi ann. 853. 871. 878. 885. Matth. Westmonast. an. 870. Simeon Dunelm. an. 887.

¶ Villa Urbana, Quæ prope urbem est exstructa. Chartul. majus S. Victoris Massil. pag. 103. *Et est ipse alodis beneficium in comitatu Aptensis civitatis, ex parte in territorio & quadam latifundia Villæ urbanæ . . . Sunt namque alibi terræ, sicut prædiximus, in territorio Villæ urbanæ, aratro & tritico aptæ.*

VILLAGIUM, Villa, vicus, ex Gallico *Village.* [Charta ann. 1235. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 385. *Bernardus filius Tangui juratus dixit, quod vidit quod avus ipsius & pater & avunculus saisiti fuerunt de terris illis & Villagiis, tanquam de hæreditate sua.* Charta ann. 1336. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 318. col. 1. *Transtulit ad vitam ipsius dom. Dalphinæ subscripta castra sua cum hominibus, fortaliciis, Villagiis, mandamentis, &c.* Adrian. de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1271. *Et ubicumque veniebat, fiebat magna solemnitas, & ex omnibus Villagiis occurrerunt ad eum videndum.* Occurrit præterea in Actis SS. tom. 2. April. pag. 348. Gall. Christ. novæ edit. tom. 3. col. 734. apud eumd. Marten. to. 3. Anecd. col. 1446. Menotum serm. fol. 164. 176.] Nicolaum Uptonum l. 4. de Militari officio pag. 135. Perardum in Burgundicis pag. 313. & in Chartis variis.

¶ Vilagium, in Statuto ann. 1446. ex Tabul. S. Victor. Massil. *Super differentia pannorum alborum Olandorum anno quolibet in festo S. Michaëlis monachis conventualibus ministrandorum, videlicet unicuique de Vilagiis secundum gradus suos.* Ubi ii videntur indicari Monachi qui in prædiis rusticis habitabant, ut iis excolendis invigilarent.

¶ Vilatgium, Eadem notione, Arvernis, in Charta an. 1445. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. pag. 734.

¶ Villagium, Vilagium, Mansus, prædium rusticum. Charta Comit. Marchiæ an. 1406. *Ad assensam perpetuam tradiderunt . . . quemdam mansum suum, sive Villagium vulgariter nuncupatum lo Chuoau-brun situm & situatum in parochia S. Aredii le Bouss . . . cum omnibus & singulis ipsius mansi sive Vilagii & tengude supradictæ introitibus, exitibus, &c.* Obituar. MS. S. Gerardi Lemovic. fol. 20. *Martialis de la Lande nobis legavit decem libras pro decem solidis levandis & percipiendis in & super totam suam partem Vilagii sui.* Ibid. fol. 22. *Ex qua quidem summa fuerunt empti quinque solidi in quadam terra situata in parochia S. Gentiani prope Vilagium de la Chatre.*

¶ VILLALINUS, f. *Villanus,* rusticus, rudis. Vita S. Menelei tom. 5. Jul. p. 316. *Sicut in superioribus noster Villalinus calamus descripsit.*

¶ 1. VILLANAGIUM, ut *Vinagium* 2. quomodo etiam forte legendum est. Obituar. MS. Bellijoc. ann. circ. 400. vel 500. *Berardus Bordon decanus Bellijoci dedit medietatem Villanagii vinearum del Sauncy. Dedit pro melioramento anniversarii patris sui Villanagium Pontii Vela.*

¶ 2. VILLANAGIUM, ut *Villenagium.* Vide ibi.

VILLANI dicti sunt à *villa,* eo quod in villis commorentur, qui & *Rustici,* à ruribus, quæ excolunt & *Pagenses,* &c. apud Vitalem Episcopum Oscensem. Constitut. Neapolit. lib. 2. tit. 32. *Villanus, qui in villis & casis habitat, &c.* Brito in Synonymis:

Rusticus, agricola, rudus, & Villanus, agrestis,
Runco, ruricola, rurestris, villicus assint.

Ebrardus Betuniensis in Græcismo:

Quando mulcetur Villanus, pejor habetur,
Pungas Villanum, polluet ille manum:
Ungentem pungit, pungentem rusticus ungit.

Notum apud nos proverbium. Capitul. Karlomanni tit. 2. c. 14. *Volumus, ut Presbyteri & Ministri Comitis Villanis præcipiant, ne collectam faciant, quam Geldam vocant, contra illos, qui aliquid rapuerunt.* [Sententia Navarri Episc. Conseran. ann. 1208. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 93. *Possessiones etiam rusticorum & Villanorum S. Severi emptionis titulo & pignoris sibi vendicant violenter.* Adde Litteras Philippi Aug. Reg. Franc. ann. 1186. to. 4. Ordinat. pag. 75. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 645. & Chron. Modoet. ibid. col. 1134.]

Villani proprie apud Scriptores ævi inferioris dicuntur, qui *villæ* seu glebæ adscripti sunt, & vilis ac servilis habentur conditionis, & ut servi in commercio erant, & cum villis ac prædiis venibant. Charta Willelmi II. Regis Angliæ apud Odericum Vital. lib. 6. pag. 602. *Dedit & 16. rusticos ad u-*

sui

ſas decimas cuſtodiendas, atque 9. Eccleſias. Dedit enim 3. Villanos, &c. Ubi *Ruſtici* & *Villani* iidem ſunt. Eodem lib. *Ipſe quoque terram & Villanos, & omnes conſuetudines de ipſis Villanis in vico Silvatico conceſſit.* [Charta an. 1233. apud Kennett. Antiquit. Ambroſd. pag. 212. *Conceſſi .... ſex virgatas terræ de villenagio cum Villanis & eorum ſectis & ſervitiis.* Eadem occurrunt infra pag. 216. 272. 288. &310.] Charta Alfonſi Regis Caſtellæ æræ 1240. apud Marcam in Hiſt. Beneharn. c. 14. n. 6. *Dono igitur vobis quindecim Villanos, quos habeo in Augonne & in Sa, cum omnibus juribus, quibus mihi tenebantur jure hæreditario, ut in perpetuum habendos, & irrevocabiliter poſſidendos.* Britton. in Legib. Angl. pag. 78. *Nul ne poit eſtre vilein, fors que de auncienne nativité, ou par reconnoiſſance, ne nul ne peut eſtre plus vilein de autre. Car un que eſt ſerſe, il eſt auſſi ſerſe comme nul autre; car ſount touts de autele condition. Vilain*, in Conſuetud. Marchenſi art. 153. Le Roman *de Vacces ou de Rou* MS.

Et porce qu'il tollut as Villains lor labor,
Les ſemences & les biens, & tout lor autre ator, &c.

Occurrit paſſim vox *Villani* ea notione in Chartis Normanno-Siculis apud Rocchum Pirrum. Hunc vide tom. 2. pag. 387. 388. &c. & Fulconem Benev. pag. 341. &c.

Differunt tamen *Villani* à ſervis. Petrus de Fontanis in Conſilio à uobis edito cap. 21. *Et ſache bien, ke selonc Diex ke tu n'as mie pleniere poeſté ſeur ton vilain. Dont ſe tu prens du ſien fors les droites redevances ki te doit, tu les prens contre Dieu & ſeur le peril de t'ame & come robierres. Et ce kon dit, toutes les coſes ke vilains a, ſont ſon Seigneur, c'eſt voirs à garder. Car s'il eſtoient ſon Seigneur propre, il n'avoit nule difference entre ſerſ & vilain, mais par notre uſage n'a entre toi & ton vilain Juge fors Dieu, tant com il eſt tes coukans & tes levans, s'il n'a autre loi vers toi fors le commune.* Adde Brittonum de Legib. Angl. c. 31. initio.

☞ *Villani* iis opponuntur qui tenent per feudum, in Charta to. 1. Hiſt. Dalph. pag. 94. col. 2. *Omnes autem homines Villani de toto Oyſentio, præter quoſdam, ... ſunt taillabiles dom. Comiti .... Item omnes tenentes in Oyſentio per feudum, ſi placitum non ſit determinatum, debent placitum ad miſericordiam, ad mutationem tenementarii, & omnes tenentes per Villenagium, ſi placitum non eſt determinatum, debent placitum ad duplicem cenſum, & ad mutationem tenementarii.* A Militibus diſtinguuntur, in Charta an. 1026. apud Lobinell. to. 2. Hiſt. Britan. col. 161. *Omnia jura & dominia quæ .... tam ſuper Militibus quam ſuper Villanis jure hereditario habebam, &c.* Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 631. *Suaſerunt ei ut armatam manum equitum noſtrorum ſeu Villanorum ad nos compeſcendos & conterrendos in hoc monaſterio faceret venire.*

VILLANI SOCMANNI, Qui tenent tenementa ſua *in ſocagio.*

VILLANI ADVENTITII, Qui ea tenent per certa ſervitia & expreſſa ex conventione, &c. apud Bractonum lib. 2. c. 8. §. 2.

Villanorum rurſum alii ſunt aſpicientes ad manerium, vel tenementum aliquod, qui ſcilicet ad ea ſpectant, & quibus adſcripti ſunt, ita ut cum iis veneant. *Aſpicere* enim *Manerium*, & ſoli villani dicuntur; res vero aliæ ab iis dependere. Alii denique nuncupantur

VILLANI IN GROSSO, ſeu *Villains en gros*, Qui nullas terras habent, ratione quarum certo tenemento adſcribantur, vel qui in curia recordi ſe pro villanis agnoſcunt. Vide Littletonem ſect. 181. & ſeqq.

¶ VILLANI PLENARII, Qui *Villenagium purum* debent. Vide infra *Villenagium*. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 20. v°. *In Oiſtreham habemus 29. Vilanos plenarios, &c.*

Villani uxor, non *Villana*; ſed *Nativa* appellatur, ſolique viro *Villani* appellatio congruit. Idem Litteton. ſect. 286.

☞ Id moris non ubique obtinuiſſe docent Statuta Widonis Anicienſis Epiſc. inter Inſtr. to. 2. Gall. Chriſt. novæ edit. col. 226. *Villanum aut Villanam propter redemptionem non niſi per ſuum ſorsfactum* (forsfactum) *& in eundem villanum qui alterius terram araverit, &c.*

VILLANI COLLATERII, & *de Parada*, apud Hiſpanos, de quibus ita Vitalis Epiſcopus Oſcenſis: *Villani Collaterii tam crudeli erant ſubditi ſervituti, ut etiam inter filios dominorum ſuorum ducerentur gladio dividendi, qui quondam, temporum conditione cogente peſtiſera eorumdem, contra dominos ſuos inſurgentes, tandem compoſuerunt cum eis communiter, & ultranea voluntate certa tributa & conditiones ſupra ſe & ſuis filiis aſſignantes. Qui poſt compoſitionem hujuſmodi Villani de Parada taliter nuncupati, hoc cum ſuis dominis inter cætera pepigerunt, ut quotieſcunque domini eorum fidejuſſione indigeant, hujuſmodi ſolvere ſint compulſi; nec ſi dominus, pro quo fidejuſſit, indemnitati ejus voluerit providere, nunquam poſtea pro ipſo domino fidejuſſione caſu aliquo teneantur.* Eximinus Petri Salanova Juſtitia Aragonum, & Martinus Didacus *Daux* Juſtitia Aragon. lib. 6. Obſervant. tit. de Privileg. Militum §. 7. *Item ſunt quidam, qui dicuntur Villani de Parada, id eſt, de conventione; ſcilicet illi, qui nihil habent, niſi de bonis Infancionum, & in domibus Infancionum populati ſunt cum conventione, ut ſemper ibi ſint. Et tales non peytant in aliquo cum hominibus ſigni Regis, nec pro ganatis, neque aquis, ut quidam dixerunt.* Ubi Salanova videtur indicare *Villanos* ejuſmodi *de Parada* nuncupatos, quod ita cum dominis de ſpecie ſervitutis convenerint. Atqui *Parada* apud Hiſpanos, non eſt *conventio*, ſed hoſpitium, vel potius præbitio hoſpitii; quomodo *Parata* uſurpatur Scriptoribus ævi inferioris, uti ſuo loco docuimus. Proinde longe probabilius videtur, ita appellatos, quod *paratas* dominis ſuis præberent, hoc eſt hoſpitia, præſtationes, & *procurationes*. Quod ſane ſatis docet idem Vitalis Epiſcopus: *Quæ deveria ſunt reliquia illius peſtilentis & miſerabilis conditionis Villanorum de Parada, quæ in uſu per diſſuetudinem habentur.* Ea autem *deveria*, de quibus loquitur, quæque *Ricis hominibus* præſtabantur, ſunt quædam *perſonalia tributa, ut eſt panis & pullus; & quædam alia, quæ ſecundum diverſas conſuetudines præſtantur à ſingulis domibus annuatim.* In Foris Oſcæ ann. 1247. fol. 21. *Villanus de parada tenetur fidejubere pro ſuo domino, quotieſcunque neceſſe fuerit ipſo domino, &c.* Vide Michaëlem *del Molino* in Repertorio in v. *Villanus.*

VILLANIA, Probroſa actio, qualem *villani* & viri ignobiles facere ſolent; ex Gallico *Villenie*, Italico *Villania*. Auctor Deſtructorii vitiorum cap. 105. *Vulgariter dicitur, Villanus ille eſt, qui facit Villaniam, non qui in villa naſcitur.*

Item Injuria, probrum, convicium, contumelia. Areſta an. 1284. in Regeſto Parlam. B. fol. 69. *Occaſione cujuſdam injuriæ ſeu Villaniæ dicto Girardo irrogatæ, &c. Villania ſeu improperia*, in Charta an. 1338. apud Petrum Mariam Campum in Regeſto 3. part. Hiſt. Placent. p. 290. [Jacobi Auriæ Annal. Genuenſ. apud Murator. to. 6. col. 578. *Dixerunt ſe multa opprobria & Villanias à Januenſibus*

recepisse.] Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 86. *En simple ledange, se cil qui l'a dit, en est attaint, il le doit amander a la Justice, & a celui qu'il ledanga, & doit dire simplement que la Villanie, que il lui dist par follie, n'est pas en lui.* Statutum Philippi Pulcri Regis Franc. ann. 1302. pro Castelleto Parisiensi in Regesto 12. Chartophyl. Regii ch. 12. *Et autel sera fait as Villanies dites entre petites personnes & batteures legeres, & en petites querelles.* Le Songecreux:

Ceus sont Villains qui Villanie font.

Vide in *Villenagium.*

☞ *Vilonie*, Eadem notione, in Charta Auberti Abb. Castricii an. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343. col. 2. v°. *La femme qui dira Vilonie a autre, si come de putage, paiera v. s. ou elle portera la pierre toute nue an sa chemise à la procession, & cele la poindra aprés an la nage d'un aguillon: & cele disoit autre Vilonnie qui ateint à honte de cors, elle paieroit III. s. & li bons ausinc.* Ubi conviciatoris pœnam observare est. Notanda perinde est Sententia Ballivi Valesii an. 1320. qua damnatur Isabella *de Lergny pour avoir appellé Renant Copperel puant & coqu, à faire trois processions nuds pieds, en pur corps, déceinte, désaffublée & dire devant tous quand les processions renteroient au moustier, que les laides paroles qu'elle avoit dit dudit Renant & sa femme, elle avoit menti, & qu'elle ne sçavoit rien en lad. Teneuse qu'elle ne fust prude femme & de bonne vie.* La Vie de *Jesus Christ* MS.

Ne pour chou ne lairres mie
Ne me feissies Vilonnie.

Vilaner & Villeuer, Conviciis insectari. Literæ Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. pro restitutione Communiæ Tornac. to. 5. Ordinat. pag. 378. §. 28. *Et s'aucuns, sur la pain de la ville criee par Sergent, comme dit est, Villenoit ou feroit personne aucune, &c.* La Vie de *Jesus Christ* MS.

Ensi l'ont toute nuit gabé,
Et escopi & Vilané.

¶ VILLANICUS, VILLANUS, ad *Villanum* spectans, *Villani* more. *Villanica servitus, Villana consuetudo*, Idem quod infra *Villenagium*. Vide in hac voce. Tabul. Rothon. *Quidam eques accepit ab abbate Perenesio locum Tergnitel in servitutem Villanicam, reddendo quidquid villani reddere consueverunt.* Placit. an. 34. Henrici III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Willelmus Maynard qui tenuit terras in Heurst, cognoscit se esse Villanum abbatis de Abbendon & tenere de eo in Villenagio & per Villanas consuetudines, videlicet per servitium 18. den. per annum & dandi maritagium & marchetum pro filia & sorore sua ad voluntatem ipsius abbatis & faciendo omnes Villanas consuetudines.* Vide in *Villenagium.*

¶ VILANUM FEODUM, Censui certisve præstationibus obnoxium. Charta an. 1223. in Chartul. S. Vandreg. to. 1. pag. 1162. *Duæ partes omnium decimarum bladi, & omnium minutarum decimarum terrarum & pomorum totius feodi Johannis de Bosco & totius Vilani & liberi feodi Johannis Cosbel .... eisdem in perpetuum remanent.*

¶ VILLANITER, *Villani* more. Idem Chartul. to. 1. pag. 171. *Garnerius autem dimidiam acram francæ terræ secundum consuetudinem villanæ terræ suæ Villaniter tenebit.* Id est, *sub onere præstationis, census & operarum.* Vide in *Villenagium.*

¶ VILLAR, ut mox *Villare*. Conc. Hisp. to. 3. pag. 168. *Usque ad cacumen montium, quæ vocitant Villar Solanu. Omnes habitantes .... per Villar Masaresp*, ibid. pag. 192.

VILLARE, VILLARIS, Villula, vel viculus decem aut 12. domorum, seu familiarum, in Scaligerianis: *Hameau.* Charta Cyliniæ filiæ Deudati uxoris Bajonis Viri inlustris ann. 7. Childerici Regis, ex Tabul. Flaviniacensi: *Terras scilicet Villares, cum ipsa casa indominicata, cum omnibus ædificiis, &c.* Testamentum Bertichramni Episcopi Cenomao. *Cum villare, cui nomen Pinciniaco, &c.* Stephanus Monachus in Vita S. Rudisindi Episc. Dumiensis n. 5. *Hoc Villare fuit hæreditas averum suorum, situmque erat in amœna valle.* Charta Caroli C. ex Archivo Geruodensis Ecclesiæ: *Et in pago Bisuldunensi villam, quæ nominatur Baschara cum suis Villaribus, &c.* Alia ejusdem Caroli an. 869. *Villulam, quæ vocatur Prunetas, cum suo Villare Domnolina.* Flodoardus lib. 2. Hist. Remens. cap. 1. *Childebertus etiam Rex Villarem quendam situm in Vosago prope fluvium Saroam, tam ipsi quam Ecclesia sua possidendum, instrumentis adhuc manentibus invenitur tradidisse.* Et cap. 5. §. 27. *Ac portionem suam de Villari quodam cum mancipiis, vineis, pratis, cæterisque adjacentibus, &c.* Vetus Charta ann. 679. ex Tabulario S. Benigni, apud Perardum: *Curtiferis, Villaribus, campis, &c.* Alia an. 890. apud eumdem: *Donatumque in perpetuum esse volo, ... id est Villarem integrum cum casas indominicatas, &c.* Adde Chartam 62. inter Alamannicas Goldasti & alias apud Baldricum in Chronico Camerac. lib. 1. c. 52. Doubletum in Hist. Sandionys. pag. 813. Catellum lib. 5. Rerum Occitan. p. 747. 777. [Hist. Occitan. novam to. 2. col. 562. Marcam Hisp. col. 772. Acta SS. to. 6. Maii pag. 820.] Baluzium in Notis ad Concilia Narbon. p. 70. 75. 76. & in Appendice ad Capitul. num. 60. 62. 64. 75. 78. 96. 119. 144.

VILLARICELLUS, diminut. à *Villaris*, Villula, in Charta an. 878. ibid. n. 110.

¶ VILLARUNCULA, Eadem notione. *Cum villulis vel Villarunculis earum*, in Actis consecrat. Eccl. Urgell. in Append. ad Marcam Hisp. col. 762.

¶ VILLARIA, ut *Villare*, in Computo an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. CLXXVII. *Villaria S. Pauli, c. s.*

¶ VILLARITUM, Eodem intellectu. Charta an. 875. inter Probat. to. 1. novæ Hist. Occitan. col. 127. *In alio loco mansos duos, qui dicitur Frominio, ad illum Villaritum mansos duos.*

VILLARIUM, non semel in Foris Aragonum. [Charta an. 1152. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 527. *Donamus .... omne jus nostrum quod habemus ... in Villario S. Johannis de Villa-longa.* Antiquit. Bened. Pictav. MSS. apud Stephanot. to. 3. pag. 686. *Donavit insuper prædictus Stephanus partem suam de pratis & Villarium Lemovecitum.* Statuta Montis Regal. fol. 6. *Teneatur dictus dominus vicarius ire, si opus fuerit per totam jurisdictionem dictæ civitatis & per ejus Villaria*]

¶ VILLARIUS, Villicus: nisi legendum sit *Villanus*. Charta an. 1141. inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 200. *Ego ipse Amelius dono eisdem fratribus quidquid poterunt acquirere de fevalibus meis, & servientibus, & Villariis ubique, & in omnibus locis.* Vide *Villani.*

VILLATA, VILLETA, Adunatio plurium mansionum, seu villa major. Fleta lib. 6. c. 51. *Inter Mansionem, & Villam, & Manerium est differentia; quia Mansio esse poterit constructa ex una domo vel pluribus, & sic dicitur habitatio una & sola, cum nulli sit vicina. Si autem alii mansioni fuerit vicinata, ideo propter hoc erit Villa. Villa vero ex pluribus mansionibus est vicinata, & Villeta ex pluribus vicinis: Manerium autem fieri potest ex pluribus villis, vel ex una; plures enim villæ esse possunt in corpore unius manerii, sicut &*

Digitized by Google

num, &c. Ingulfus p. 860. *Quod si extra predictos 20. pedes in ripis exterioribus aquarum vestrarum, aut extra Villata, qua communia vobiscum vendicant in occidentalibus mariscis vestris*, &c. Gervasius Dorobernensis ann. 1169. *Et Missis servientibus suis per omnes Villatas Angliæ faciant jurare omnes illos, qui ad Comitatus non fuerunt, quod hæc mandata cum cæteris tenebunt.* Idem Scriptor an. 1170. *Inquiratur de Vicecomitibus & Ballivis eorum, quid vel quantum acceperint de singulis hominibus*, &c. Monasticum Angl. tom. 1. pag. 583. *Extra vero hos terminos, hoc, sive aliarum Villatarum facere potuimus*, &c. Mox: *Sic enim Turkillus per Regem Cnud constituit, ut nulla Villata in alterius marisco foderet vel falcaret sine licentia.* Officium Coronatoris: *Statim accedere debet* (Coronator) *& statim mandare 4. Villatas vicinas, vel 5. vel 6. quod sint coram ipsis in tali loco.* Infra: *Appretiare faciant terras, blada & catalla, sicut statim vendi possint, & statim liberentur toti Villata, ad respondendum de prædictis coram Justiciariis.* Fleta lib. 1. cap. 18. §. 11. *Si aliquid receperit de Villatis, in quibus fieri fecit adjurationes.* Adde cap. 24. §. 7. [Charta an. 1102. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 357. *Ego prædictus Bertrandus Archiepiscopus & nos prædicti canonici Narbonensis sedis damus, laudamus & concedimus Deo & monasterio S. Pontii* (*Thomeriarum*) .... *monasterium S. Amant prædictum cum ipsa Villata cum omnibus juribus suis & servitiis & pertinentiis.* Chron. Joh. Whethamstedii pag. 383. *Ac etiam quod omnes honores, castra, dominia, villa, Villata, maneria, terra*, &c. *In omnibus burgis & Villatis nostris*, in Charta an. 1288. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 311. Vide *Villa*.

¶ VILLATICA, Communitas, homines unius villæ. Miracula S. Etheldredæ tom. 4. Junii pag. 574. *Juraverunt Richardus sacerdos & tota Villatica Stephani*, &c.

VILLATICUS, Rusticus, in Legibus Presbyterorum Northumbrensium c. 51.

¶ VILLATURIA, *Territoria*. Gloss. Isid.

VILLATUS, *us*. Fori Oscæ sub Jacobo I. Rege Arag. ann. 1247. *Ad constructionem & reparationem villa Villatuum, & murorum.* Sed videtur legendum *Vallatuum*. Vide Foros Aragon. fol. 145. & supra in hac voce.

VILLENAGIUM, Conditio villani. Glanvilla lib. 5. c. 1. *Placitum est quandoque inter aliquos, quando quis trahit alium à libertate in Villenagium: vel quando aliquis, in Villenagio positus, petit libertatem. Cum quis autem petit alium in Villenagio positum tanquam nativum suum, habebit breve de nativis Vicecomiti directum*, &c. Cap. 5. *Pluribus autem modis potest in libertatem aliquis in Villenagio positus deduci*, &c. Adde Regiam Majestatem lib. 2. cap. 11. 12.

VILLENAGIUM, præterea definitur *Villanum servitium*, id est, illud, quod *Villani* præstant. [Hinc *tenere in Villenagium* est tenere sub onere *villani servitii* quod mox exponitur. Charta an. 1253. ex Tabul. Sangerm. *Idem Henricus fide præstita in manu nostra corporali quod dictam domum ipse & ejus heredes & illi qui causam habebunt, ab ipso in Villenagium tenebunt. Quam terram tenebat à Monachis in Villenagio*, in Charta an. 1232. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Aurelian.

VILLENAGIUM, Circuitus manerii vel feodi, cui villani adscribuntur. [Chartul. SS. Trinitat. Cadom. fol. 61. *Si dederit filiam suam extra Vilanagium dabit 3. sol. Abbatissa.*] Statuta S. Ludovici: *Si tes vilains achete un Fief, qui tient de toi franchement, & il lieve & couche en ton Vilenage.*

VILLENAGIUM denique est Tenementum *villani*, vel quod *villano* concessum est ad excolendum, sub onere præstationis, censûs, & operarum: ita ut, qui ejusmodi tenementum possidet, hisce servitutibus obnoxius sit, sive *villanus*, sive *liber*. Nam liberi possunt etiam tenere villenagia, nec *ei, qui liber est, Villenagium vel servitium quidquam detrahit libertatis*, ait Bracton. lib. 1. c. 6. §. 1. cap. 8. §. 1. Littleton. sect. 172. Britton. pag. 165. & alii. [Bellomaner. cap. 14. *Nous appellons Vilenage, heritage qui est tenu de Seigneur à cens, ou à rentes, ou à champart; car de chelle qui est tenu en fief, l'on ne doit rendre nule redevance.*] Fleta lib. 5. c. 5. §. 18. *Villenagium est, quod traditur villanis ad excolendum, & terra precarie dimissa, qua tempestive, & pro voluntate domini poterit revocari.* Bracton. lib. 1. c. 11. §. 1. ait servos, sive nativus appellari, *qui tenent Villenagia, & per villana servitia & incerta, qui .... villanas faciunt consuetudines, & quidquid eis præceptum fuerit.* Charta Edw. III. Regis Angl. *Cum wardis, relevitis, & escaetis, nativis & coterellis suis, & eorum catallis & sequelis & tenementis, qua quondam quidam nativi & coterelli de ipso tenuerunt in Villenagio.* Charta Philippi Aug. Regis Franc. ann. 1185. in Hist. Vastinensi pag. 707. *Omnes feodi servientium cadent & venient ad censum in Villenagium ea ratione, quod qui domum in feodo habuerat, tam ab Ecclesia Ferrerarium tenebit ad censum 5. solid. donec aliam in terra habeat, unde 5. sol. reddat. Si autem in terra Ecclesia domum jam habet, vel deinceps habuerit, qua non sit in feodo, de ea 5. solidos reddet, sicut & alii. Domum vero suam de feodo, cum alio feodo suo, ad censum 12. denar. in Villenagio tenebit.* Tabularium Campaniæ ann. 1279. *Quos nos tenemus in Villenagium, id est, ad censum quidquid habemus ad Triamb. sicut alis*, &c. Charta Abbatis Grassensis in Occitania in Regesto Carcassonensi fol. 34. *Abbas vero & Conventus, qui supra sumus nominati, habebimus in castris & villis propter nostris Villenagia & burgencias, qua propter heresim & faidimentum cadent in commissum, si à nobis teneantur quicunque dicta Villenagia, seu Burgencias, vel partem ex eis tenuerint. Si sit Miles, Burgensis, vel alius, habebimus mobilia, qua erunt in villenagio & burgis nostris & castris, & villis propriis nostris, si propter heresim vel faidimentum cecidering in commissum.* Charta Abbatis Fiscamnensis in Tab. Fisc. fol. 37. *Concessit Roberto ... dimidium Villenagium apud Esneutevillam tenendum de Ecclesia Fiscanensi, faciendo omne jus vel servitium, quod debetur de dimidio villenagio.* M. Pastorale Eccl. Parisiensis l. 1. c. 15. an. 1263. *Quam domum ipse Presbyter promisit bona fide, quod ipse tenebit in Villenagium, & ipse solvet ratione dicta domus talliam, costumas, redhibitiones & alia onera.* Adde lib. 2. ch. 25. 26. 27. 30. 31. 32. ubi de *villenagiis* agitur. Tabularium Fossatense fol. 34. [Monasticum Anglic. to. 1. p. 148. 493. 554. to. 2. pag. 138. 139. Historiam Academiæ Parisiensis to. 3. pag. 498. &c.]

¶ VILANAGIUM, VILLANAGIUM, Eadem notione. Inquisitio an. 1181. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 135. *Terra quas tenet Alanus Brientii & Vilanagia sunt de dominio Archiepiscopi.* Polyptychus Fiscamn. an. 1235. *Robertus Viten tenet unum Villanagium, & reddit ... servitia omnia.* Ibidem: *Philippus filius Ricardi tenet duas partes unius Vilanagii.*

¶ VILEINAGIUM, Pari intellectu. Charta Petri Meld. Episc. an. 1239. ex Chartul. Campan. fol. 188. v°. col. 1. *Notum facimus quod magister H. de Lusarchiis Archidiaconus Meld. in nostra præsentia*

constitutus recognovit se tenere in Vilenagium, scilicet ad censum, quidquid habet apud Triam Bardoli.

VILLENAGIORUM aliud *purum*, aliud *privilegiatum. Villenagium purum* est, quod sic tenetur, quod ille, qui tenet in villenagio, sive liber, sive servus, faciet de villenagio, quidquid ei præceptum fuerit, nec scire debeat sero, quid facere debeat in crastino, & semper tenebitur ad incerta. Talliari autem potest ad voluntatem domini ad plus vel minus, &c.

VILLENAGIUM PRIVILEGIATUM est illud, quod tenetur à Rege, idque dicitur *socagium villanum*. Eorum autem privilegium est, quod à gleba amoveri non debent, quamdiu velint, & possint facere servitium debitum, & hujusmodi Sockmanni dicuntur *Glebæ adscriptitii*. Villana autem faciunt servitia, sed determinata. Nec compelli possunt contra voluntatem suam ad tenenda hujusmodi tenementa, & ideo dicuntur Liberi. Dare autem non possunt tenementa sua, nec ex causa donationis ad alios transferre, non magis quam Villani puri, & unde, si transferri debeant, restituunt ea domino, vel ballivo, & si ipsi ea tradunt aliis in villenagium tenenda. Ita Bracton. l. 4. tract. 1. cap. 28. §. 1. Vide eumdem lib. 1. cap. 6. §. 1. cap. 8. §. 2. lib. 2. cap. 6. §. 2. Plura de *Villenagiis* habentur apud Littletonem sect. 172. & sequentibus, Brittonem cap. 66. & in Consuetudine Marchensi art. 147. & seqq.

☞ *Villenagium* à manu mortua distinguitur in Charta an. 1219. ex Tabul. Sangerm. *Recognoscimus quod nos dictam domum & ejus pertinentias ex sufferentia & speciali gratia dicti abbatis non in manu mortua, sed in Vilenagium, sicut antecessores, habemus.* Et quidem ea ætate usus invaluit ut viri Ecclesiastici & Nobiles terras ab aliis tenerent in *villenagium*. Charta an. 1229. ex Tabul. S. Clodoaldi: *Odo presbyter vicarius S. Victoris in ecclesia S. Clodoaldi recognovit se tenere in Villenagium dimidium arpentum vineæ sita, ut asserit, in censiva Canonicorum S. Clodoaldi ad septem pictavinas censuales.* Arrestum Magn. Dier. Campaniæ an. 1286. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. pag. 155. *Pronuntiatum fuit, quod si in feodum teneatur, hominem de dicta terra habebit; si autem in Villenagio, tenentem obtinebit.* Sed *Villenagium* iis aliisque similibus in locis idem sonat quod *Feudo-firma*. Vide in *Feudum*, col. 442.

☞ Neque aliam ob causam, ut opinor, *Villenagium* opponitur proprio seu dominio, in Charta an. 1205. apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 26. *Si vero collata fuerint eis post tempus memoratum aliqua terra in manerio de Hembiria, sive de dominio, sive de Villanagio Episcopi, de omnibus illis terris integras decimas garbarum ecclesiæ de Hembiria persolvent.* Et in Charta an. 1291. to. 2. Hist. Dalph. pag. 43. col. 2. *Absque eo quod dictus dom. Archiepiscopus & capitulum* (Viennensis Ecclesiæ) *jura sua tam in feudis, jurisdictione quam proprietate & territoriis, seu Villenagio & jure spirituali, &c.* Vide mox *Vilnagium*.

¶ VILNAGIUM, ut *Villenagium*. Charta an. 1193. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 151. *Dedimus totam terram nostram de Votesdun & de Westcote cum omnibus pertinentiis suis, scilicet dominium nostrum cum Vilnagio.*

VILANIA, & VILIANIA, Idem quod *Villenagium*. Tabularium S. Amantii Inculismensis: *Accepit Guillelmus Gastolius de Abbate Joscelino Vilaniam den Vilar de la Croz Bochart, cum hominis.* Tabular. Dalonensis Abbatiæ fol. 148. *Damus in perpetuum eleemosynam Vilaniam supradicti loci.* Observantiæ Regni Aragon. l. 6. de Munitionib. *De consuetudine licet Infantionibus regni sic proprium recipere, & non dare pro aliqua Villania, & per consequens exactionibus regalibus cum peteriis non teneantur contribuere, &c.* [Charta an. 1152. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 541. *Milites meas neque Vilanias quas castello prænominato habeo vobis non authorizo.* Tabul. Piperac. *Jordanus de la Rocha dedit G. abbati Villaniam clausam post turrem.* Charta an. 1290. ex Chartul. S. Vandreg. to. 1. pag. 185. *Je Robert du Tybout .... de la volenté Aelis ma mere en tems de sa veuvete ai donne ... trois acres de terre & une vergine à campart & à Vileine que j'avois.*]

¶ VILLANIA, Servitium, maxime cui prædium alioqui liberum, obnoxium est. Charta an. 1128. ex Tabul. S. Eparchii: *Dedit ipse Hugo Abbas Heliæ Ramnulfi & Gerado Ramnulfi nepotibus meis ut habeant Villaniam istius allodii ab Abbate S. Eparchii, ita ut reddant omnibus annis in cena Domini ad mandatum pauperum oblias, 11. solidos de terra & de bosco.*

¶ VILLANATIO, Eodem intellectu. Charta apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 419. *Cum toto clamio servitutis & Villenationis quod ego vel heredes mei in eis habuimus .... Ita tamen quod nec ego Aundena, nec heredes mei .... aliquid clamii servitutis vel Villenationis in memoratis Agnete & Symone ... de cætero vindicare nec exigere poterimus.*

VILANATICUM, *Per vilanaticum tenere*, in Judicato Consulum Placentinorum ann. 1153. apud Petrum Mariam Campum in Hist. Eccl. Placentin.

¶ VILLICALIS, VILLICANUS, VILLICARE, VILLICARIA, VILLICATIO, VILLICATURA, VILLICATUS. Vide in *Villicus*.

VILLICUS. Gloss. Lat. MS. Reg. *Villicus, Actor; Exactor villæ pensionum, Insularius.* Papias ex Isidoro lib. 9. cap. 4. *Villicus, Dispensator vel Gubernator. Proprie villæ est Gubernator, unde à villa nomen habet.* [*Villicus, Gouverneur de ville*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.] Gloss. S. Benedicti cap. de Agric. *Villicus*, οἰκονόμος. Gloss. Gr. Lat. οἰκονόμος ἐπὶ τῆς κώμης, *Villicus*. S. Hieronymus Ep. 151. Quæst. 6. *Villicus proprie villæ gubernator est, unde & à villa Villicus nomen accepit: οἰκονόμος autem tam pecuniæ quam frugum & omnium, quæ dominus possidet, dispensator est; unde & οἰκονομικός, Xenophontis pulcherrimus liber est, qui non gubernationem villæ, sed dispensationem universæ domus, Tullio interprete, significat.* Riculfus Suessionensis Episcopus an. 889. c. 15. *Villici, id est, provisores villarum.* [*Vilicus Aquæ Claudiæ*, in vet. Inscript. apud Reynes. pag. 565. quem consule.] Passim Scriptores Latini veteres, & ex recentioribus Rudolfus Presbyter in Vita Rabani Mauri, Wil. Malmesbur. lib. 1. de Gest. Anglor. cap. 2. præterea Lex Wisigothor. lib. 6. tit. 1. §. 1. lib. 9. tit. 1. §. 8. 9. lib. 12. tit. 1. §. 2. Capitula Caroli Magni lib. 6. cap. 120. &c.

Sed posterioribus seculis pro eo accipitur, qui vulgo *Major* villæ dicitur, seu is sit ad tempus, ut sunt *Majores* Scabini in civitatibus; sive id muneris habeant in prædiis rusticis ratione feudi. Charta Abbatis de Crista in Tabular. Campan. Bibl. Regiæ fol. 365. *Institutio autem & destitutio Villici, id est, majoris & omnium servientium villæ ... erit in dispositione præfati dom. Regis.* Lambertus Ardensis: *Ab antiquo Comitis Walteri tempore, quemdam Villicum, vel Præpositum, quem antiquiora tempora Vassum suum appellant, in terra Ghisnensi habebant, qui de omnibus decimis & possessiunculis, quas in eadem terra possidebant, eis, ut Villicus, sufficienter respondebat, &c.* Charta Adalberonis Episcopi Me-

tensis ann. 1065. *Caterum testati sunt Abbatis vel Villici mei esse asbitrii, ut legitime & libere quicquid libuerit, sine Advocato possent placitare de terris, de domibus, &c.* Joannes de Beka an. 1322. *Ex parte sua Ballivum sive Villicum deputavit.* Idem in Heteberto Episcopo: *Nam antea Pontifices, aut per seipsos, aut per villicos eadem dominia judicaverunt. Villicus & Scabini Leodienses*, apud Joannem Hocsemium cap. 10. *Villicus & Scabini de Vilvordia*, in Chartaann. 1232. apud Miræum io Donat. Belgic. lib. 1. c. 99. [Charta an. 1140. apud eumd. to. 1. pag. 688. col. 1. *Nullus Villicus, qui vulgariter Mayce vocatur, &c.* Adde pag. 197. 227. & Litteras an. 1248. to. 5. Ordinat. Reg. Franc. pag. 600. &c.] Atque hac notione passim accipitur, in Orig. Murensis Monasterii pag. 36. in Chronico S. Trudonis lib. 5. pag. 395. apud Ægidium Monach. Aureæ vallis cap. 26. Innocentium III. lib. 33. Epist. 55. & in Chartis variis apud Meurissium in Hist. Episcopor. Metensium pag. 437. 473. Hieron. Vignerium in Stemmate Alsatico pag. 110. 112. 118. 121. 122. Petrum Chiffletium in Beatrice Cabilon. pag. 134. 156. 159. 171. Chapeavillum in Hist. Leodiensi tom. 2. pag. 54. 305. Miræum in Cod. Donat. piat. pag. 310. Duchesnium in Historia Luxemburgensi pagin. 28. &c.

☞ *Villici* conditio apud Ecclesiasticos eadem fuisse videtur quæ *Præpositi* apud Laicos. Charta an. 1206. apud D. *Brussel* to. 1. de Usu feud. p. 433. *Licet Præposito justitiam exercere in homines Ducis, sine Villico: & Villico similiter in homines Episcopi, sine Præposito.*

¶ Villicanus, ut *Villicus*, in Sententia Navarri Episc. Conser. an. 1208. apud Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 96. *De terris rusticorum & Villicanorum, quas sine consensu abbatis in pignus accipiunt, vel emunt, decernimus quod de cetero non fiat.*

Villici Ministeriales. Charta Conradi Imp. ann. 1145. *Villicos ministeriales & Scabinos ponere vel deponere poterit Præpositus Marsuensis sine Advocato. De reditibus S. Remigii per Villicum & Scabinos placitabit Præpositus sine Advocato.*

¶ Subvillicus, Qui sub Majore, seu *Villico* cæteris villæ incolis præest, apud Stephanot. to. 5. Fragm. MSS.

¶ Villica, *Uxor villici, vel quæ tale officium exercet.* Joh. de Janua.

Villicales Curtes, quæ subsunt *Villicis*. Charta Eberhardi Bambergensis Episcopi, in Chronico Reichersperg. an. 1154. *Tres videlicet curtes Villicales cum adjacentibus molendinis, &c.* [& in Metropoli Salisburgensi to. 1. pag. 373.]

¶ Villicanæ Curtes, Eadem notione, in eadem Metropoli to. 3. pag. 494.

Villicare. Glossæ Lat. MSS. Regiæ: *Villicat, villam agit, vel colligit* [*Villicare, Gouverner ville*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Villicari, coli*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 343. ex Hist. Palæst. Fulcherii Carnot.] Epist. Nicephori Patriarchæ CP. apud Baron. an. 811. n. 81. *Ego autem non eorum, qui possunt Villicare & regere hæc: sed dispositione & regimine indigentium particeps sum, &c.*

¶ Villicatus, Districtus *villæ*. Charta Johannis Abbat. Corbeiensis ex Tabul. ejusd. Monast. *Pro quadam terra.... quam ei dederat Comes Flandriæ Philippus in Parrochia & Villicatu Uscia, quam terram cum nemore dicebamus nostri juris esse.* Vide mox *Villicatio*.

Villicatura, Munus *Villici*. Lambertus Ardensis: *Ghisnensis Comes factus Sifridus Villicaturam, sive Præposituram villico, & suis reliquit hæredibus, à quibus demum Ardensibus usque in hodiernum diem Villicatura sive Præpositura successit dominis.* [Diploma Lotharii Imper. an. 1136. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 97. *Præsenti privilegio inviolabiliter sancimus, ne jure hereditario villici vel judices fiant, sed utrumque ministerium, id est, Villicatura & juweria, in potestate abbatis & gratia consistat.*]

¶ Villicatus, Eodem significatu, officium & munus *Villici*, seu Majoris villæ. Charta Roberti Abbat. Corbeiens. ex Tabul. ejusd. Monast. *Nosque Villicatum ei in feodum concessimus, apposita determinatione infra scripta. Igitur de Villicatu concessimus ei unam masuram cum curtille, & duo empticia, porro duos sextarios vini de venditionibus, de bannis duos sextarios, de mortua manu duos sextarios, duos denarios de donatione terræ, qui dicuntur de wanibus.*

¶ Villicatio, Eadem notione. Charta an. 1140. apud Miræum to. 1. pag. 688. *Quod ministeriales sui curtium suarum ministeria, id est judiciarias potestates & Villicationes per feudum & hereditario jure vellent obtinere.* Occurrit rursum ibid. pag. 742. col. 1.

Villicatio, Prædium rusticum, cujus administratio *Villico* committebatur. Charta Conradi II. Imp. apud Browerum lib. 3. Antiquit. Fuldens. cap. 17. *Cui primam in mandatis dedimus, ut omnes Villicationes a Laicis reciperet, & per Præpositos suos, viros honestos & religiosos officia dispensando disponeret.* Alia Marcwardi Abbatis Fuld. ibidem cap. 18. *Nec mirum, nam Laici habebant inter se diversas Villicationes, &, quod volebant, retinebant. Hac inquam occasione maxima distractio primum facta est huic Ecclesiæ. Nam quicunque Laicorum aliquanto tempore habebat inter manus Villicationem hujus Abbatiæ, optimos exinde sibi excepit mansos, eosque pro beneficiali jure in suos hæreditavit filios, ita ut aliqua Villicatio plures amitteret hubas, quam retineret: & Villicatio, quæ debebat servire in monasterio ad 14. dies, vix 7. serviret fratribus, & quæ 7. vix tres dies, vel prorsus nihil serviret fratribus.* Infra: *Villicationes meas Laicis interdixi, quas statim cum fratribus meis & quibusdam rusticis, sicut mihi ratum & consultum videbatur, disposui.* Alia Conradi Imp. ann. 1114. apud Miræum lib. 2. Donat. Belgic. cap. 4. *Adjicimus quoque, ut sicut ex sententia Principum coram nobis judicatum est, nullus Villicationem in possessionibus ad eundem locum pertinentibus hæreditario jure teneat vel repetat: sed Abbas, qui pro tempore fuerit, idoneum & fidelem Villicum de familia monasterii constituat.* Vide Traditiones Fuldenses lib. 3. tradit. 40.

¶ Villicatio, ut infra *Villicaria*, idem quod *Viaria* seu *Vicaria*, vulgo *Voirie*. Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 199. *Per omnes enim novem circumjacentes parrochias, hoc est quamtumcumque extenditur Lupicini Villicatio, quæ etiam vulgari vocabulo Viatura dicitur.* Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Concessit .... terram de Paleis quam dedit Robertus filius Frogerii cum Villicatione & cum decima.*

¶ Villicatio, Parochiæ districtus. Charta an. 1203. ex Tabul. Latiniac. *Notum facimus quod cum abbas & monachi S. Petri Latigniacensis haberent medietatem in quodam operatorio sito in Villicatione S. Petri & quod adhærebat Ecclesiæ S. Fursei, &c.*

Villicationes, Præstationes, quæ fiunt Villicis à Tenentibus. Charta Gaufredi Vicecomitis Bituricensis an. 1012. pro monasterio S. Ambrosii Bituricensi: *Relinquo quoque omnes consuetudines, videlicet Villicationem, stabulationem, & ita liberum reddo eundem burgum, &c.* Notitia ann. 1190. ex Tabulario Eccl. S. Laudi Andegav. fol. 79. *Cum ... mo-*

lendinis, piscationibus, sanguine, Villicatione, &c. Tabolarium S. Martini de Campis: *Dedit S. Martino de Campis.... Villicationem & capturam, & omnem consuetudinem justam & injustam, quam habebant in terra de Tallo, &c.* [Tabul. S. Vincentii Cenoman. fol. 103. *Tenetur idem Hugo & ejus hæres successive omnes tallias prædicti arpenni dominis feodi omnino reddere, & monachi debent de cetero unum denarium de Villicatione tantummodo reddere annuatim.*]

¶ VILLICATUS, Pari intellectu. Testam. Roberti Vicedom. Carnot. ex Tabul. B. M. de Josophat: *Leprosis de Bellolocoin meis Villicatibus Carnoti xii. sol. annuatim constitutos ad faciendam eis pitanciam.*

VILLICARIA, Idem quod *Viaria*, seu *Vicaria*, vulgo *Voirie*. Regestum Castri Lidi: *Ad Texuam habet Comes Villicariam, sanguinem, raptum, furtum, incendium.* Occurrit ibi non semel. Charta an. 1227. in eodem Regesto fol. 13. *Et hæc teneat de me cum omni Villicaria & cum justitia ad servitium equorum & armorum ad meas expensas, nec pro rebus prædictis aliud mihi teneatur impendere. Ego autem ipsius augmentum facere cupiens, ipsi pro servitio suo, honore scilicet & amore, augmentavi & concessi eidem Fulquero & suis hæredibus in homagium prædictam totam Senescaliam & Villicariam de Meta Achart, &c.* Charta Fulconis Regis Hierosol. & Comitis Andegav. pro Canonicis S. Laudi: *Quia.... Gaufridus, Comes pater meus eisdem Canonicis dederat terram de Buta Meduana, cum aquis & Villicaria, & omnibus consuetudinibus terræ, &c.* [Charta an. 1265. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Concedimus monachis S. Albini ... omnem Villicariam & omnem jurisdictionem & districtum quos habebamus in parochia de cella Gurr. biensi.*] Vide *Major, Viarius, Vicarius.*

¶ VILLICARIA, Exactio quam Villicus faciebat intra limites *Villicariæ* suæ. Chartol. Vincentii Cenoman. fol. 51. *Itaque villa de Sondai remansit monachis cum præsenti duobus mansionariis quita & libera .... ab omni exactione, scilicet fenatoribus, Villicaria & omni gravamine, in perpetuum possidenda.* Ibidem: *Ipse autem Galterus Villicariam habet in mansionariis extra cimiterium.* Charta an. 1269. ex Tabul. S. Albini Andegav. *Vendidit & concessit .... omnes fructus quos habere poterat ... in pressoragiis, messeria .... vaccria sive vaeriis, dominiis, & Villicariis universis.*

¶ VILLICOLÆ, Habitatores *villarum*, rustici. Hist. Episc. Rom. MS. apud Stephanot. to. 7. Fragm. pag. 204. *Per urbes, vicos & villas Villicolæ incedebant se flagellis & loris cædentes, &c.*

VILLOSA, VILLOSUS, VILLUSUS, Pannus μαλλωτὸς, Gallis *Velu*, vox Latinis nota. Glossæ Lat. Gr. *Villosum*, μαλλωτόν. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Villosus, plain de floches ou de peaulx.*] Traditiones Fuldenses lib. 2. tract. 38. *Lectaria, sive Villosi, sive manutergia, sive camisilli, sive cujuscunque sint vestimenta linea vel lanea.*

Hinc nostri *Velous* appellarunt pannos laneos, vel potius sericos villosos, licet alii, ut Goldastus ad S. Valerianum Cimelensem pag. 105. à *Vellus* deducat. Matth. Paris in Vitis Abbatum S. Albani: *Quemdam pannum villosum, qui Gallis Villuse dicitur, ... ipsum asserens esse S. Amphibali caracallam.* Regula Templariorum c. 70. *In omni tempore tegmine lineo, id est, Veluso, frui bene licebit.* Necrologium Ecclesiæ Parisiensis 17. Kl. Julii: *Dedit .... duas cappas de cangio viridi, unum pannum sericum, qui vocatur Veluel, & unum manutergium sericum.* Concilium Senonense an. 1320. cap. 4. & an. 1346. c. 2. *A parte exteriori almutias de cendeto seu de Velveto deferre.* [*Vestimentum rubeum de Velvet*, in Testam. Joh. *de Nevill* an. 1386. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 428. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1363. en Bibl. Reg. *Item una toallia parata de Velveto ynde ad flores lilii aureos.* Inventar. Gallicum: *Item une touaille parée de Velluyau ynde a fleurs de lis d'or.* Aliud an. 1376. *Tunica de Velvello ad aves auri.*] Vide Monasticum Anglic. to. 3. pag. 176. Vulgo *Veloux* appellamus, quam vocem à Græco βῆρος deducit Cujacius ad l. 4. de Vestib. holoveris lib. 11. *Serica enim*, inquit, *dixere βήρους, ut nunc Galli Verours.* Sed aliud est vocis etymon.

¶ VELLUETUM, Eadem notione, in Computo Grasivod. an. 1332. *Item pro expensis duarum peciarum de Velluet o trahtarum dom. Dalphina apud Avenionem, 39. sol. 7. den.*

¶ VELLUTUM, in Actis S. Antonini to. 7. Maii pag. 682. *Operimento coloris rubei, vulgo dicto Velluto rosso. Quoddam bravium Velluti rubei*, in Chron. Estensi apud Muratori. to. 15. col. 512.

¶ VELUTUM. Testam. an. 1433. ex Tabul. Eccl. Massil. *Paramenta altaris de panno auri & de Veluto rubeo circumcirca cum armis nostris.* Inventar. Eccl. Aniciens. an. 1444. *Item quoddam repositorium corporalium de Veluto nigro.* Occurrit præterea in Hist. Dalphin. to. 2. pag. 276. & apud Acher. to. 5. Spicil. pag. 626.

¶ VELUTUS, in Serm. de Vita & obitu Fregosii Abbatis S. Benigni Divion. an. 1540. ex Tabul. ejusd. Monast. *Ad nos missi munus egregium trium pannorum sericeorum quos Velutos vocamus, triplicis coloris.*

¶ VELLUVIUM, in Charta an. 1308. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 25. *Pro capitalibus sericis aut byssynis Velluvio intextis.*

¶ VELOTUM. *Abstineant à ... caligis Veloto ubicumque circumdatis*, in Conc. Lugdun. an. 1449. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 380. *Unam casulam de Veloto*, in Necrolog. Eccl. Paris. MS.

¶ VELLONUS, ut *Villosus*, apud Mabill. sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 102.

Sic porro vocabant tersoria, sive lintea villosa ad tergendos pedes vel manus. Bonifacius Moguntin. Episcop. Ep. 3. *Transmitto .... Villosam ad tergendos pedes Dilectionis vestræ.* Zacharias PP. Epist. 1. ad eumdem Bonifac. Episc. *Interea munuscula parva vobis direximus, ... id est, Villosam unam, & argenti & auri tantillum.* Alia ejusdem Bonifacii, quæ est 8. *Villosam ad tergendos pedes ... servorum Dei.* Occurrit præterea Epist. 74. & 95. Chronicon Fontanellense: *Lintea ad manus tergendas villosa.*

¶ VILLULA, οἰκίνιον, in Gloss. Lat. Gr. *Villula, petite ville, villette*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Charta an. 1180. apud Baluz. to. 7. Miscell. pag. 293. *Quicumque sunt Aurelianis & in suburbiis ejus & Villulis ejus infra quintam leugam existentibus, &c.*

VILLUM, τὸ οἰνάριον, *Petit vin*, vox à Terentio usurpata. Petrus Cluniacens. lib. 2. de Miracul. c. 28. de Cartusiensibus: *Inde est, quod pane furfureo semper utuntur, vino adeo adaquato, ut merito magis Villum, quam vinum dicatur.* Utitur semel alibi.

¶ VILMIUS, pro Ulmeus, apud Bern. Pezium in Præfat. ad tom. 1. Anecd. pag. xviii. *Exemplar fuit scriptum Campidonæ pro liberaria super cortice Vilmio caduco in multis passibus vetustate praviata.*

¶ VILNAGIUM, ut *Villenagium*. Vide ibi.

¶ VILTRATUS, pro *Filtratus*, ex filtro seu grossiori & villoso panno. Chron. Mellicense p. 360. *Qui voluerit acum cum filo, duas caligas, duos calceos parvos in æstate, duos etiam magnos Viltratos in hyeme*

faccos, &c. Viltrum enim pro *Filtrum* aliquot Scriptores usurpasse supra monuimus in v. *Feltrum.*

VIMARIUM, [Procella, tempestas.] Regestum Castri Lidi in Andibus f. 52. v. *Et poent prendre la bruiere sans faucbier en lou ou il a bou. Et poent prendre les arbres arrachiez & brisiez sans Vimaire; & se Vimaires aviennent, il n'i ont rieus. Vimaires est quant l'en puet voir cinq arbres chateiz tous d'une veue.*

¶ VIMENA, Vimen, ut videtur, *Vimine*, Italis. Statuta Vercell. lib. 5. fol. 127. *Item quod quilibet portonarius vel custos portarum civitatis & locorum teneatur jurare & bonam securitatem prestare communi quod non permitteret portari in civitate, vel loco, vel etiam alio, quod sciat, carratias, rebias, Vimenas, plantas, &c.* Vide *Vimus.*

¶ VIMICILLUM, Crates, Gall. *Claye*, quia ex viminibus confecta. Mauritius *Chennay* Cartusianus in Hist. Mart. sub Henrico VIII. Reg. Angl. cap. 10. *Educti de carcere, statim dejecti erant super Vimicillum, vulgariter à Husdle dictum, & eosupini huic alligati fuerunt toto corpore extenso in longum.*

¶ VIMPLA, Velum muliebre. Vide *Guimpa.*

VIMPUM. Charta Philippi Regis Franc. an. 1304. ex 12. Regesto Chartophylacii Regii n. 195. *Plumbum, stamen, seu quodcunque metallum, cineres, Vimpum, seu gravellam vinorum, & quascunque merces seu mercaturas alias, &c.* Videtur esse *vappa* Latinorum.

☞ Vox est contracte scripta pro *Viniperum*, ut legitur in eadem Charta edita to. 1. Ordinat. Reg. Franc. pag. 423. ubi habetur: *Quodcumque metallum, cineres, viniperum, seu gravellam vinorum, &c.* Haud dubie pro *Juniperus*, Gall. *Genévrier*, cujus usus frequens apud Medicos.

¶ VIMUS, Vimen, Italis *Vime*, Occitanis *Vims* vel *Bims.* Consuet. Brager. art. 76. *Item nullus sit ausus extra villam dicti loci & districtus ejusdem dolia tonellorum vacuorum transferre, neque mayramen, neque Vimos, neque codram.* Ceremoniale vetus B. M. Deauratæ Tolos. *Monachi surgent ad mandatum prioris & recipient scobas sive Vimes, & ferient super excommunicatum nudum. Vimous* nostri eadem notione dixerunt. Vide *Vismeria.*

¶ VINABLIUM. Vide infra *Vinoblium.*

¶ VINACEA, VINACENUM. Vide mox *Vinacia.*

¶ VINACHERIÆ, ut *Vinageriæ* infra. Testam. Johannis *Gasqui* Episc. Massil. an. 1344. ex Tabul. Eccl. Massil. *Item lego... duas Vinacherias meas argenteas.* Vide *Vinagium* 1.

¶ VINACIA, στέμφυλα, in Gloss. Lat. Gr. Papias: *Vinacea, quæ remanent in uvis, quando premuntur à vino.* Statuta Vercell. lib. 7. fol. 150. v°. *Item statutum est quod si quis homo, vel aliquis de familia sua aliquas scopaturas vel letamen, Vinacias,... in viis projecerit, &c.* Statuta Montis Regal. fol. 208. *Et si aliquis projiceret, vel projici faceret, terram, fimum seu Vinaciam in aliquam viam, &c.* Statuta Astens. cap. 79. fol. 33. *Statutum est & ordinatum quod ille qui intus civitate Ast. projecerit Vinaciam in via publica, &c.* Vide *Vinatium.*

¶ VINACIUM, Eadem notione. Gloss. Lat. Gr. *Vinacium*, στέμφυλον. Glossæ Biblicæ MSS. Anonymi ex Ugutione: *Vinacium & Vinarium idem significant: sed posterius venum quod & Vinacenum dicitur & est quasi fex totius vini & projicitur extra.* Statuta Eccl. Meld. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 901. *Prohibeant sacerdotes... maxime tempore vindemiarum,... ne aliquis Christianus Vinacium vindemiarum quas Judæi calcant, retineant in aliquo modo.*

¶ VINACULUM, Agellus vineis consitus. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 68. *Abbas & monachi*

S. Vincentii Cenomanensis fecerunt quoddam escambium cum Vitali Estallart de quodam Vinaculo sito apud Noent... & pro eodem Vinaculo quod Galterus presbyter de S. Audoeno eisdem monachis in eleemosinam assignavit, habuerunt quoddam jornale terræ. Vide *Vineatica.*

1. VINADA, Gall. *Vinade*, in Consuetudine Marchensi, dicitur obligatio, qua qui possidet prædium villanum, seu servile, tenetur semel in anno, vinum domini cum duobus boum jugis & carro in ejus domum deducere, nisi malit dominus quindecim solidos sibi pro hisce operis præstari, art. 138. 139. 140. &c. 192. 430. & in Arvernensi cap. 25. art. 21. [Vide *Vinagium* 3. & *Vinata* 2.]

¶ 2. VINADA, ut *Vinagium* 2. Vide in hac voce. Charta an. 1201. inter Instr. to. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 323. *Unum sextarium frumenti, & unam saumam vini ad Missas cantandas in Faezia pro redemtione animæ meæ totiusque generis mei, de frumentada & de Vinada, quæ censualiter in terra & podio Johannis sine contradictione nuncio domus de Faezia omnibus annis præcipio reddendam.* Tabul. S. Petri de Cella-froini in pago Engolism. 12. circ. sæc. *Dedit Deo & S. Petro & servitoribus ejus quosdam redditus qui dicuntur Vinado, quos famuli ejus accipiebant de terra S. Petri.* Vide *Vinata* 1.

¶ 3. VINADA. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus unam barriquam poculo sive Vinada plenam.* Vinum acidum aquæ mixtum pro vili plebecula, Gall. *Piquette.*

VINAGERIÆ, Ampullæ vinariæ, in quibus vinum reponitur ad sacrificium, *Burettes*, Hispanis *Vinageras*, unde nostris *vinaigrier*, ampulla, aceto reponendo idonea. Kalendarium Ecclesiæ Lemovicensis 9. Kl. April. apud Labbeum to. 2. Biblioth. pag. 760. *Qui decoravit sanctam Lemovicensem Ecclesiam de 4. capellis munitis* (f. minutis) *novis, cum paramentis altaris, duobus calicibus, uno argenteo aurato cum armis suis, & alio ex auro, cum duabus Vinageriis, &c.* [Vide *Vinacheria* & *Vinateria.*]

¶ VINAGIALIS, *Vinagio* obnoxius, in Charta Suession. an. 1267. *Ex altera* (parte) *Vinagialis eidem ecclesia, vel totum vinagium, &c.*

¶ VINAGIALIS CULTURA, Ager vineis consitus. Chartul. S. Joh. Laudun. an. 1217. *Pronuntiaverunt quod tota decima de culturis censualibus est ecclesiæ nostræ, tota decima de culturis Vinagialibus est ecclesiæ S. Johannis.*

1. VINAGIUM, Idem quod *Vinageria.* Acta Episcopp. Cenoman. to. 3. Analect. Mabill. p. 310. *Et per ipsum S. Juliano cum maxima balsami quantitate, & cum quinque palliis pretiosis, & Vinagiis argenteis & deauratis, & acerra argentea, cujus materia artificium superabat, destinavit.* [Vide *Vineatum* 1.]

2. VINAGIUM, Præstatio certæ vini mensuræ pro vineis, quæ vulgo domino feudi exsolvitur vice census, ut est in Consuetudine Claromontensi art. 121. *Les droits de vinages deuz pour & au lieu de censives sur vignes, se doivent paier à bord de cuves, & ne peut tirer le detenteur son vin, sans avoir premierement paié ledit Vinage, &c.* Ejusdem *Vinagii* meminit præterea Consuetudo Remensis art. 161. & Silvanectensis art. 263. Charta Gaofredi Comitis Andegavor. pro Abbatia S. Sergii: *Dono ergo.... Vinagium ex quatuor arpennis vinearum dominicarum.* Alia ejusdem Comitis in Hist. monasterii S. Nicolai Andegav. pag. 10. *Perdonavi quoque Vinagium omnium vinearum suarum, quamdiu ipsi vel Condonati eorum ipsas coluerint, &c.* Charta Gaufridi Andegavorum Comitis an. 1135. ex Archivo Regio: *Notum sit omnibus,.... quod Gaufridus Andegaviæ Comes, Fulconis venerabilis Hierosolymitanorum Regis filius, concessit omni-*

Digitized by Google

bus hominibus Andegaviæ, quod debitores Vinagii sui, unoquoque arpento suæ terræ, unde ipse Vinagium habere debebat, & solebat per singulos annos proxima die post festum S. Michaelis pro Vinagiis suis censns ei reddant. Quod si illa die non reddiderint, proxima die sequenti & censum, & consuetam Vinagii legem persolvent. Ac si nec censum nec legem reddere voluerint, Comes de vinea sive de terra suum velle faciet. Alia ejusdem Gaufredi Comitis Andegav. an. 1136. p. 71. *Vinagium omnium vinearum suarum, & foragium omnium terrarum suarum eidem Ecclesiæ concedo.* Alia an. 1162. in Hist. Castilionea p. 26. *Septem modios vini de Vinagio meo de Motana ad mensuram Castellionis, & illud vinum jure perpetuo possidendum concedo.* Alia anno 1209. ibid. pag. 36. *Et sex modios vini in Vinagiis ejusdem villæ.* Charta Guillelmi Episcopi Laudunensis in 31. Regesto Tabularii Regii: *Vinagia villarum Lavalli & Novienti, videlicet 80. modios, & 4. sextaria, & dimidium vini annui reditus.* [Charta an. 1216. ex Tabul. S. Medardi Suession. *Recognoverunt se vendidisse ecclesiæ B. Medardi Suessionensis decem & septem sextarios Vinagii, scilicet undecim ollas & dimidium vini super vineam, &c.*] Charta Beatricis Abbatissæ B. Mariæ Suession. an. 1232. pro Communia Aisiaci: *Sciendum est etiam, quod si forte contingat, quod homines prædicti velint solvere Vinagium suum in vindemiis, & nos ea capere voluerimus, ipsi debent ea afferre in curiam nostram apud Aisiacum, nec tenemur ea recipere ante medium Martium, nisi voluerimus. Neque possumus homines compellere ad ea solvenda ante medium Martium. Et qui die medii Martii in solutione Vinagii defecerit, emendaret nobis per 7. sol. & dimid. monetæ patriæ, & nihilominus reddere teneretur Vinagium, & nos vinagii forum apponemus, secundum quod consuevimus. Et sciendum, quod omnia Vinagia debent esse ab albo vino, sano, legali, & pagabili.* Libertates concessæ à Galchero Comite Regitestensi an. 1255. villis de *Ranconst & Heraucourt*: *Contuli adhuc eisdem & concessi, quod quicunque in dictis villis sub ista libertate & assisia manserit, vel venerit, quod ibi remaneat, & qui voluerit, libere recedat, & de omnibus, quæ reliquerit, ubicunque gaudeat absolute, ita tamen, quod duos solidos dictos assisiæ solvet, & adhuc solvet Vinagium, sicut aliquis extraneus, salvo intercursu, si aliquis sit, &c.* Eadem habentur in Charta Libertatum Maceriarum concess. ab Hugone Comite Regitestensi an. 1233. Vide Alexandrum III. Epist. 32. apud Sirmondum, Sammarthanos in Archiep. Turonensib. pag. 771. 772. in Episc. Andegav. pag. 125. Monast. Anglic. to. 2. p. 980. &c.

VINAGINES. Charta Berlaii de Monsterello ex Tabulario Monast. Fontis Evraldi fol. 189. *Scilicet vineas, prata, nemus, census, Vinagines, vel quasdam alias res, &c.* Ita edidit Michaël Cosnierus ad Vitam B. Roberti de Arbresello pag. 178. sed vereor, ne legendum sit *vinagia*. Regestum Ludovici Regis Siciliæ & Ducis Andegav. fol. 55. *Les Vinaiges desdits lieux, qui se paient en moustoisons.* Tabularium magnum Corbeiensis monasterii: *Tout li roage & li forage de ledite ville sont sien* (à l'Abbé) *& li Vinages, chest a savoir de tous les vins, qui sont amené en ledite ville & vendu.* [Charta an. 1383. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. 758. *Item les cens & Vinages de Chaudefossé, &c.* Terrarium Insulæ Adami: *Au lieu de Parmain il y a deux grands pressoirs à vin, banniers, dont a le droit de Vinage à raison de quatre seaux du vin y pressuré.*]

¶ 3. VINAGIUM, Idem quod supra *Vinada* 1. Charta Ansoldi Abbat. Compend. ex Tabul. ejusd. loci: *Quisque equus harum trium villarum ad submonitionem advocati debet Vinagium; & debent ire in Belvacensi territorio citra Isaram, ita quod illi qui duxerint currum vacui redibunt, & alii vinum adducent.*

¶ 4. VINAGIUM, Vox ibrida, ni fallor, ex vino & ἄγιον, Vinum benedictum, sacrum orationibus & Reliquiarum alicujus Sancti tactu, apud Tortarium in Mirac. S. Benedicti cap. 21. & 43. Mirac. S. Petri Mart. to. 3. April. pag. 719. *Petebant ut ampulla cristallina, in qua dicta erant Reliquiæ, perfunderetur vino; & bibentes multi ab infirmitatibus suis curati sunt .... Venit quædam mulier petens sibi dictum Vinagium fieri.* Mirac. B. Edmundi Cantuar. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1893. *Mulier ab inflammatione nimia sanatur sumto Vinagio. ... Lisart de Castellione super Sequanam cæca illuminatur, oculis ad portam monasterii Vinagio lotis.* Exstat in Ritualibus antiquis *Benedictio vinagii*. Vide *Vinaticum* 3.

¶ 5. UINAGIUM, VINAGIUM. Vide supra in *Guida*.

¶ VINAGO, Avis species. Gloss. Lat. Gr. *Vinago*, ἡ οἰνάς. Vide alia notione in *Vinagium* 2.

¶ VINAJERIÆ, ut *Vinageria*, in Inventar. an. 1329. ex Tabul. S. Victoris Massil. nisi legendum sit *Vinateriæ*. Vide in hac voce.

VINALE. Tabular. Dalonensis Abbat. fol. 104. *Concedimus in perpetuam eleemosynam Vinalia mansi Pollenc.* Infra: *Et quod requirere poteramus in prædictis Vinalibus.* Idem videtur *Vinale*, quod *Vinagium* 2.

¶ VINALIA, πιθοιγία, in Gloss. Lat. Gr.

VINARIA, in Gloss. Gr. Lat. Οἰνὼν, ὁ τόπος. Οἰνοφόρος γῆ, *vinifera terra*. [ὑπάμπελος γῆ, in jure Græco-Rom. pag. 152. *Cella ubi vinum reponitur*, in Gloss. Biblicis MSS. Anonymi.]

VINARIUM, Eadem notione, in Charta Balduini Comitis Gisnensis, quæ habetur in Chron. Andrensi p. 459. *Præter terram, quæ contigua est Vinario Monachorum.* [Charta an. 1252. ex Chartul. Campan. fol. 295. v°. col. 1. *Tenet in feudo ab illustri domino Theobaldo Dei gratia Rege Navarræ, ... calceiam & patellam Vinarii sui de Lecheriis & quod dicta calceia & patella dicti Vinarii sunt de justicia dom. Regis supradicti.* Charta Caroli Regentis an. 1358. ex Bibl. Reg. *Item sexdecim libras redditus quas quolibet anno percipit dominus Rex super Vinariis de Rogny. Cum .... aquis, stagnis, Vinariis, viis, &c.* in Literis Henrici IV. Reg. Angl. apud Rymer. to. 8. pag. 95. ubi legendum videtur *Vivarus*.]

¶ VINARIENSES NUMMI, Moneta urbis Vinariæ, vulgo *Weimar*, cujus mentio occurrit in Charta an. 1293. apud Schlegelium in Dissertat. de Nummis antiquis &c. pag. 196. ubi varios ejusdem monetæ typos exhibet. Hunc consule.

¶ 1. VINARIUM, Idem quod *Vinagium* 2. Charta an. 1219. ex Chartul. Prioratus Lehunii: *Cum Vinarium quod prior & conventus Lehuni habebant inter Curchy & Fontbeles omnino desicatum fuisset, ... Concesserunt mihi tertiam partem terræ in qua erat Vinarium, & ipsi duas alias partes de me tenebunt per censum XII. den. singulis annis.* Occurrit etiam in Necrolog. Abb. Heder. Vide alia notione in *Vinaria*.

¶ 2. VINARIUM, Vas vinarium, poculum. Necrolog. Eccl. Paris. MS. ad calcem: *Servienti de vino dantur duæ candelæ ad servandum & trahendum Vinaria.*

VINARIUS, Vinosus, qui multum vini bibit, οἰνοπότης, ὁ πολὺ πίνων, in Gloss. Gr. Lat. Ita usurpant Lex 4. §. 1. & l. 25. D. de Ædilit. Edict.

¶ VINARIUS, Torcular. Gloss. Lat. Gr. *Vinarius*, ὑπολήνιον. In MSS. Sangerm. *Lacus vinarius*.

VINARIUS, Qui vina vendit, institor vinarius: οἰνοπώλης, in iisdem Glossis Gr. Lat. Victor Schotti in Galieno: *Inter hæc ipse popinas ganeasque obiens, leno-*

num

num ac Vinariorum amicitiis herebat, &c. Senator lib. 10. Epist. 28. *Et ideo arcarios, prorogatores tritici, vini & casei, macellarios, Vinarios, Capitularios horreariorum & tabernariorum, &c.* Mentio est apud Lampridium, ut *Corporis vinariorum Lugdunensium*, in vet. Inscript. 466. 7. [*Prince des Vinters*, qui institoribus vinariis præest, in Statuto pro iisdem an. 1373. to. 5. Ordinat. Reg. Franc. p. 614. *Aront lesdis seigneurs ordenné, & acoustumé de tres lonc & ancien temps, à faire eslire & renouveller de commun assentement & par l'accord de chascun d'eulx, chascun an, un chief auquel il ont recour, conseil & advis sur les fais dessus diz., lequel ont dist & appellé le Prince des Viniers.*]

VINARIUS, Officium Monasticum, cui vini cura incumbit. Tabularium Cisoniense an. 1266. *Conventus quoque Vinarium sibi eligat, & vinis præponat, ut fieri solet, per diversum in officio suo duraturum, &c.* Historia ejusdem Monasterii p. 528. *Potest autem dictus Abbas officiales suos & obedientiarios, excepto Vinario Conventus, instituere & destituere pro suæ libito voluntatis. Frater Vinarius* dicitur apud Joan. Monachum Bertinianum in Vita S. Bernardi Pœnitentis num. 18. *Custos vini*, apud Bernardum Monach. in Consuetud. Cluniac. MSS. cap. 9. ubi de ejus officio hæc habet: *Custos vini est, qui vinum recipit & custodit, vindemia consummata, sicut granatarius de annona, &c.* Adde Udalricum in iisd. Consuet. lib. 3. c. 19. [Vide *Vinator* & *Vinitarius.*]

1. VINATA, [Idem quod *Vinada* 2. & *Vinagium* 2. Tabul. Aurel. *Petrus de Charlas dedit mansum unum de villa quæ dicitur al Poi Deo & S. Johanni quidquid habebat, scilicet la Vinata, XII. denarios in ortis, &c.* Tabul. Vosiense: *Mansus de la Boaria Vinata VI. den.*] Charta Vulgrini Comitis Engolismensis an. 1147. *Ego vero habebam in ipsa curte Vinatam, ita quod de singulis domibus, in quibus inveniebatur, singulis annis summam vini habebam, exceptis domibus cimeterii, de quibus inter me & Canonicos querela habebatur.* Tabular. S. Eparchii fol. 95. *Et in his vineis habebat Comes Willelmus Taglofer Vinatam, quam dedit B. Eparchio, &c.* [Vide *Vinataria.*]

¶ 2. VINATA, ut *Vinada* 1. Charta Comitat. Marchiæ ann. 1406. *Tenebuntur reddere & solvere annuatim & anno quolibet præfatis conjugibus assensatoribus & suis successoribus unam Vinatam sive boatam cum quadam quadrigua & cum duobus bobus, & in casu in quo prædicti conjuges non vellent dictam Vinatam, &c.*

¶ 3. VINATA, Vinea, vinetum, Gallice *Vignoble.* Consuet. Brageriac. art. 75. *Item, nullus sit ausus vina sua deferre apud Brageriacum nec in districtu ejusdem, nisi ea duntaxat quæ crescunt in vineis quæ sunt & nominantur de Vinata dicti loci Brageriaci.* Vide infra *Vineta.*

¶ VINATARIA, ut *Vinata* 1. Litteræ Humberti Dalph. an. 1348. inter Ordinat. Reg. Fr. to 3. pag. 275. *Ecclesia de Romanis sola & in solidum habuit, habere consuevit & habet in singulis cellariis seu penoribus sitis infra villam de Romanis, à tenentibus cellaria, unum quartale vini semel in anno, quod Vinataria appellatur.*

VINATARIUS, Institor vinarius, *Marchand de vin, Vinotier.* Charta Ildefonsi Comitis Tolosæ ann. 1141. apud Catellum: *Vinatarii ipsius villæ, qui foris ibunt emere vinum, & in hanc villam revendere portabunt, &c.* [Conc. Legion. an. 1011. can. 39. inter Hisp. to. 3. p. 192: *Qui Vinatarius non fuerit per forum, vendat vinum suum in domo sua sicut voluerit, per veram mensuram.*] Vide *Vinator*, & *Vinetarius.*

¶ VINATERIÆ, Ampullæ vinariæ, in quibus vinum reponitur ad sacrificium, Gall. *Burettes.* Inventar. an. 1342. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Item duas Vinaterias de stagno. Duas Vinaterias argenteas, vel duas canetas*, in alio Inventario ex eodem Tabulario. Vide *Vinageria* & *Vinajeria.*

¶ VINATGERIÆ, Eadem notione. Inventar. Eccl. S. Martial. Lemovic. *Item duæ Vinatgeriæ de argenteo.*

¶ VINATICIUM, ut *Vinagium* 2. Charta an. 1218. in Chartul. S. Joh. Laudun. Ch. 77. *Recognovit... se contulisse in elemosinam præfatæ ecclesiæ sex modios Vinaticiorum albi vini.* Occurrit iterum ibidem. Vide *Vinaticum* 2.

¶ 1. VINATICUM, Vini penus, suppeditatio; præbitio, Gall. *Provision, fourniture de vin.* Charta Caroli C. apud Mabill. to. 3. Annal. Bened. pag. 665. *Quapropter statuimus ... ut ad ecclesiæ luminaria concinnanda & Vinaticum ac oblationes, istas res habeant concessas atque indultas.* Alia ejusd. Imp. an. 877. apud Miræum to. 1. p. 138. col. 2. *Ad Vinaticum similiter de indominicato, de vino modia XIII.*

¶ 2. VINATICUM, Eadem notione qua *Vinagium* 2. Charta an. 1150. ex Chartul. Chaumensi qua Goslenus Episcopus Suessionensis concedit Ecclesiæ de Charmo *duos modios Vinatici apud Ciriasum.* Alia Nivelonis itidem Suession. Episc. an. 1192. ex Tabul. S. Crispini in Cavea: *Guido de Gum dedit eis .... unum modium Vinatici in vinea ecclesiæ S. Crispini apud Biaumont.* Rursum alia ejusd. Nivelonis an. 1183. ibid. *Unum modium vini & dimidium .... in Vinaticis ... apud Bills annis singulis recipiendum.* Vide *Vinaticium.*

¶ 3. VINATICUM, ut *Vinagium* 4. in Mirac. S. Richarii to. 2. Annal. Bened. pag. 473.

VINATIO, Gall. *Vinée*, Certa vini quantitas, quam in torculari suo percipit dominus feudi ex vindemiis tenentium & hominum suorum. Pactum inter Comitissam Campan. & Episc. Meldensem an. 1218. in Tabul. Campan. Bibl. Thuan. f. 276. *Comitissa Campaniæ habet justitiam in prædicto clauso salva Vinatione Episcopi, & eo salvo, quod nullus audet removere vindemiam, donec Episcopus habuerit Vinationem suam.* [Vide *Vinata* 1.]

¶ VINATIUM, ut supra *Vinacia.* Constitut. Frederici Reg. Sicil. cap. 116. *Item quod procurent immunditias terrarum, maragmatum & Vinatium deferri & ejici extra civitatem prædictam.*

VINATOR, Vini venditor. Jacob. I. Rex Aragon: in Foris Oscæ an. 1247. fol. 30. *Vinatores, tabernarii, qui emunt vinum per villas & castella, & ducunt eum per civitates, &c.* Vide *Vinatarius.*

VINCANUALAGIÆ, *Labiorum obtorsiones*, in Glossis MSS.

VINCELUNA. Indiculus superstitionum & paganiarum, in Concilio Liptin. an. 743. *De luna defectione, quod dicunt Vinceluna.* Disjungendæ voces videntur, *Vince Luna*, quia forte, dum Luna deficeret, superstitiosi clamarent: *Vince Luna*, id est, non patere te à Sole superari: idque ex veterum superstitione, qui Lunæ deficienti ac *laboranti* tuendæ tinnitum dabant, ut auctor est Plutarchus in Æmilio, & Tacitus lib. 1. Annal. Seneca lib. 7. Natural. quæst. cap. 1. &c. quod pridem docuere Criticorum filii. S. Eligius, apud Audoenum in ejus Vita lib. 2. c. 15. *Nullus si quando Luna obscuratur, vociferare præsumat, &c.* S. Maximus Taurin: Homil. de defectu Lunæ: *Nam cum ante dies plerosque de vestra avaritia cupiditate pulsaverim, ipsa die circa vesperam, tanta vociferatio populi extitit, ut irreligiositas ejus penetraret ad cœlum. Quod cum requirerem, quid sibi clamor hic velit, dixerunt mihi, quod*

laboranti Luna vestra vociferatio subveniret, & defectum ejus suis clamoribus adjuvaret. Huc spectant etiam ista Gregorii III. PP. in Pœnitent. c. 23. & Bedæ lib. de Remed. peccator. c. 21. *Vel quando Luna obscuratur, vel clamoribus suis, vel maleficiis sacrilego usu se defensare posse confidunt.* Tunc enim Lunam à Sole impeti credebant. Notat præterea Delrius in Notis ad Senecæ Hippolytum, Indos etiamnum existimare, tum Lunam usque ad sanguinis effusionem flagellari. Vide Oct. Ferrar. in orig. Ital. v. *Glubiana.*

¶ VINCENA, pro *Vinteuum.* Vide in hac voce.

¶ VINCERE, Convincere. Conc. incerti loci apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 156. *Diffamati fama publica vel verisimilibus indiciis super crimine aliquo, de quo Vinci non possunt, moneantur semel, secundo & tertio, ut confiteantur & satisfaciant.*

¶ VINCHATA, Mensuræ species videtur. Charta Joffredi Comit. Engolism. ex Tabul. S. Eparchii: *Relinquo ad basilicam S. Eparchii .... de tali tributo quod de Ponte Bossellis, quod parentes mei habuerunt, hoc est, de asinarios qui portant salem de Vinchatas, de hominès qui portant ad collum palmatas.*

¶ VINCIALES. Excerpta Cæsarii Heisterbach. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. p. 523. *Tempore discordia inter Ottonem & Philippum, in oratorium S. Goari confessoris ... firmissimum, tum propter situm loci, tum propter structuram, propter Vinciales se, suaque transtulerunt.* Ubi legendum videtur *Provinciales.* Vide *Provincialis.*

¶ VINCTUM, f. Idem quod Proprium, *alodis.* Vide supra *Subvincta.*

VINCTURA. Galbertus in Vita Caroli Comitis Fland. n. 177. prælium describens: *Ibique dejectus est Comes Fridericus, & contra illum vinctus Riquartus ex Woldman in priore Vinctura; plures quippe & infinita fiebant in invicem Vinctura; tandem gladiis contendebant.* Sed legendum videtur *junctura*, id est, commissiones in præliis.

¶ VINCTURA. Tabul. Ambian. *De unoquoque equo quem habet homo in Vinctura persolvit XII. garbas & dimidiam: ille vero qui equum non habuerit decem.* Porte *Vectura.*

VINCULARE, *Ligare*, Joanni de Janua; in vincula conjicere. *Vinculatus, ligatus*, apud Papiam, carceri mancipatus; occurrit apud Martianum Capellam lib. 1. Gregorium M. lib. 3. Epist. 31. Thuribium Episcopum Asturicensem de Libris apocryphis, Venericum Vercellensem de Unitate Ecclesiæ conserv. p. 34. in Lege Wisigoth. lib. 9. tit. 1. §. 2. in Historia Cortusiorum non semel, apud Alanum de Planctu naturæ pag. 288. & alios.

¶ VINCULARI, Obligari, astringi. Charta apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1554. *Item, ex juramento generatur obligatio principaliter Deo; sed Deus non vult aliquem Vinculari ad iniquitatem: ergo dictum juramentum nullomodo est servandum.*

VINCULATA BONA, Practicis Hispanis dicuntur, quæ hypothecæ vel substitutioni subjacent, apud Michaëlem *del Molino* in Repertorio Foror. Aragon. Vide Foros Aragon. lib. 6. tit. *de Rebus vinculatis*, & Observantias Regni Aragon. lib. 5. eodem titulo.

VINCULATORIUM, δεσμωτήριον, Carcer, in Vita S. Eutropii c. 12. *Cum ego & comprehensi beatissimi viri in Vinculatorium duceremur, &c.*

¶ VINCULATIVA CUSTODIA, Eodem intellectu. Gesta Trevir. Episc. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 395. *Qua Rex audiens, nuntios secum misit, qui eum cancellarium cum litteris ceperunt, & Vinculativa custodia addixerunt.*

¶ VINDAGIA, Vindemiæ, *Vendanges.* Litteræ Richardi III. Reg. Angl. an. 1483. apud Rymer. to. 12. p. 208. *Concessimus eidem Thoma unum dolium vel duas pipas vini Vasconia ... juxta quod Vindagia se habent.* Vide *Vendagium* 3.

¶ VINDEMERE, Vindemiare, *Vendanger.* Notitia vetus ex 2. Chartul. Campaniæ apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. 737. *Dominus Noerii nullam justitiam habet in banno vini vendendi, nec in banno vindemiarum Vindemendarum.*

¶ VINDEMIA, Racemi, vindemiarum collectio; *Vendanges* eadem notione usurpamus. Charta ann. 1261. ex Chartul. S. Vandreg. tom. 2. p. 1391. *Et ego dictus Joannes aut heredes mei tenemur bonam Vindemiam afferre ad pressorium dictorum Religiosorum de Gallou; & in dicto pressorio Vindemiabimus prafatum vinum ad custus meos.* Occurrit præterea in Litteris Johannis Reg. Franc. an. 1351. to. 4. Ordinat. pag. 88.

¶ VINDEMIALIS PULLUS, Qui vindemiarum tempestate solvitur. Polyptychus Fiscamn. *Solvit pullos 3. cum ovis 15. & alios pullos Vindemiales cum ovis.*

¶ VINDEMIARE, Vindemiam premere. Locus est in *Vindemia.*

VINDEMIARII, Vindemiatores, *Vendangeurs.* Occurrit in Vita S. Joan. Episc. Tragur.

¶ VINDEMIATIO, Vindemia, Actio colligendi racemos. Charta Conradi Abbat. Præmonst. an. 1222. *Et ad augmentum hujusmodi coactionis Vindemiationem hujusmodi vinea impediret.*

¶ VINDEMIATOR. Non raro occurrit illa servitus qua aliquis tenetur homines, qui fœnum, vindemiam, aliaque colligant, domino subministrare. Tabul. S. Albini Andegav. an. 1098. *Concessit .... quasdam ineptas consuetudines quas in domo illa habebat, Vindemiatorem scilicet, fenatorem, hospitalitatem, &c.*

¶ VINDEMNIA, pro Vindemia, in Instrum. ann. 1366. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 5. p. 228.

VINDENATES, [Termini species, cujus usus in finiendis agris.] Vide *Arca* 1.

¶ VINDERE, Vendere, in proprium concedere. Charta ann. 845. in Append. ad Marcam Hisp. col. 781. *Sic placuit mihi & placet & propria mea hoc elegit bona voluntas ut tibi filio meo Berane Vindere deberem, sicuti & Vindo, in suburbio Elenense, in pago Russulionense. Vindo tibi in ibidem loco villas duas, &c.*

VINDICABILE, *Passibile*, Papias.

¶ VINDICATIO, Redemtio prædii, Gall. *Retrait.* Charta an. 1288. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 429. *Renunciantes ex nunc pro nobis & quibuslibet nostris successoribus omni dominio omnique Vindicationi, seu juri quod nobis ipsis, vel nostris successoribus aut haredibus competeret in iisdem, aut competere cuipiam videretur.*

¶ VINDICATRIX, Ultrix, *Vengeresse.* Charta an. 1256. apud Rymer. to. 1. p. 591. *Placeat igitur vestra Excellentia talem medelam apponere ad castigationem dicti ballivi, quod non oporteat nos, ad ejus transgressiones, manum apponere Vindicatricem.*

VINDICES, Exactores, exactioni tributorum præpositi; qui ea à provincialibus exigebant, & singulis civitatibus eo nomine præfecti erant. De his agunt Novellæ Justiniani 38. 124. 125. 128. Chronicon Alexand. p. 785. Evagrius lib. 3. cap. 42. Eclog. Basilic. 58. Cyrillus Scythopolitanus apud Alamannum ad Procopii Arcana pag. 100. 1. editionis, &c.

VINDICIUM, Vindicta. Gl. Gr. Lat. MS. ἐκδίκησις, *Defensio*, *Vindicium*, *vindicta*: in edito *Vendicium*. ἔκδικος, *Defensor*, *vindictor*. Eulogius lib. 1. Memorial. Sanctor. *Stimulator zelo ultionis cohors iniqua gentilium, celerisque animadversionis emergit Vindicium in obtrectatores secta sua.* Utitur etiam lib. 2. c. 1. [Vita S. Perfecti to. 2. April. pag. 586. *Nam celerem ad Vindicium sui militis ultionem effundens, &c.*]

VINDICTA, *In vindictam dari.* Decretio Chlotarii II. Regis c. 10. *Si servus ante admonitum dominum defuerit, capitale dominus restituat, & de servo faciat cessionem, & cum inventus fuerit, detur in Vindictam.* Id est, judici tradatur, ut pœnam de eo condignam exigat.

¶ VINDICTA SANGUINIS, Alta, ut vocant, seu suprema justitia. Charta an. 1226. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 37. *Cum Vindicta sanguinis & sententia capitali, & cum omni libertate & utilitate, sicut eas pater noster in sua habuit potestate.*

¶ VINDICTA, Mulcta, ut videtur. Annal. Genuens. Oberti Cancell. apud Murator. to. 6. col. 340. *Nam præfati consules rempublicam satis honeste tractantes, fecerunt collectam infra urbem nostram denariorum VIII. per libram, exceptis denariis* (sic) *plebium, Vindictarum & navium.* Iidem Annal. Ottoboni ibid. col. 364. *Quum in civitate consules communis assignassent ac concessissent potestatem Vindictarum exercendarum, &c.*

¶ VINDICTOR, *Defensor*, ἔκδικος, in Gloss. Lat. Græc. *Vindex*, in MSS. Vide *Vindicium*

¶ VINDIGATUS, pro Vindicatus. Locus est in *Elnigare.* Vide in hac voce.

¶ VINDIGESTÆ, τὰ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Vindiciæ.* Vide Festum.

¶ VINDINIA, pro Vindemia, in Tabul. Camalar. *Mansus Rigaldensibus debet octo sextarios annonæ, & civatæ III. eminas & recetum, & in Vindinias pro carreio. XII. den.*

¶ VINDOCINENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum* suo ordine.

VINDRAGIUM. Tabularium Vindocinense ch. 204. *Concessit etiam Dom. Harduinus, ut post obitum Presbyteri Vindragium deveniret in manus Monachorum, & ad votum suum quemcunque vellet, haberet Presbyterum.* Et Charta 210. *Presbyteratum, quod vulgo dicitur Vindragium.* Vide in *Vineragium.*

☞ *Junieragium* probabili omnino conjectura emendat Vir doctissimus in v. *Junie*, col. 1596. ubi post Vassorium putat esse quamlibet Ecclesiam, seu potius Ecclesiæ curam, quæ à personatu dependet. Correctioni simul & interpretationi lubens assentirer, nisi alibi, nec semel, hæc vox occurreret diversa notione. In Chartulario Dunensi *Vindragium* definitur *feudum presbyterale* Charta 23. *Feudum presbyteralem quod Vindragium vocant .... ut Vindragium illud & capellaniam suam ecclesia de Montiniaco nobis auctorizaret.* Strictiori sensu usurpatur in Tabul. S. Vincentii Cenoman. *Presbiterium totum habebunt supradicti Monachi mortuo præsente presbitero nomine Gaufredo, quo mortuo possidebunt monachi Vindragium.* Ibidem: *Dedit ... quidquid in ecclesia de Attiniaco videbatur habere, videlicet totum altare & omnia primitiva, ac sepulturam, decimasque omnium leguminum, nec non Vindragium ecclesia.* Charta an. 1070. ex eod. Tabul. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 481. *Concedo Vindragium videlicet ecclesia, panem, & candelam, & sepulturam, & omnes primitias.* Unde *Vindragii* nomine, quod casu obvenit significari videtur, Gall. *Casuel.*

¶ 1. VINEA, Villa, hortus, notione Romanis usitatissima. Charta an. 1176. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 46. *Hæc charta fuit laudata & firmata in quadam Vinea juxta Perpinianum.*

¶ VINEA QUARTONERIA, Ex qua *Quarto* percipitur. Vide *Quarto* 7.

¶ VINEA *quæ ad quintum racemum*, hoc est, ad quintam partem excolitur, in Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. p. 97. col. 2.

¶ VINEA SALIS, pro Vena, Gall. *Veine.* Charta an. 1065. inter Probat. Hist. Tullens. pag. 75. *Apud Medianum-vicum Vineam unam salis, cum fesso.* Neque enim raro reperiuntur salis fodinæ in diœcesi Tullensi.

¶ 2. VINEA, Machina tectoria, compacta ex lignis trabibusque in modum cratis contextis; lateribus etiam vimine crudisque coriis obfirmatis, ne jactis desuper saxis telisque perfringatur. *Vinea* dicitur, quia ad vineæ vitiferæ similitudinem & texturam accedunt. Hujus constructionem usumque describit Vegetius lib. 4. c. 15. Vide Carolum de Aquino in Gloss. milit.

VINEALE, BINIALE, Ager vineis consitus, vel plantandis idoneus. Charta an. 1158. in Tabulario Casauriensi: *Deinde cannabinam meam cum Biniale eidem cannabinæ adjacens.* Alibi *Vineale* habetur. Alia an. 1163. *Unam petiam de vinea .... & unam canapinam, & unum Vineale in loco, qui dicitur .... cum arboribus suis.* Charta Odonis Episc. Carnotensis an. 975. *Dedit ad eundem locum terram Vinealem 20. solidorum, quæ est proxima civitati Carnotinæ.* [Charta an. 1233. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *In domibus, casalinis, ortis, canapinis, ... vineis, Vinealibus, arboribus fructiferis, & infructiferis, &c.* Vide *Vinearium* 2.]

VINEARE CAMPUM, Vineis conserere, in Pacto an. 1246. inter Thomam Comitem Sabaudiæ & Abbat. Pinarolensem: *Habeat & planum campum, quem similiter Vineare possit.*

¶ 1. VINEARIUM, Ampulla vinaria, Gall. *Burette.* Tabul. Monast. S. Theofredi in Velaunis: *Vinearia stagnea, id est ampullæ, vinum & aquam continentia, &c.* Vide *Vinagium* 1.

¶ 2. VINEARIUM, Ager vineis consitus, idem quod *Vineale.* Charta Willelmi Comit. an. 806: inter Probat. novæ Hist. Occitan. to. 1. col. 34. *In Monte-nigro mansos quinque, cum toto Vineario, quem vocant Oliveto.*

VINEARIUS, Qui vineas servat. Magn. Pastorale Eccl. Paris. ch. 21. an. 1259. *Messarii autem & Vinearii in dicta villa ponentur.* [Charta Philippi IV. Reg. Franc. an. 1293. apud Thomasser. in Biturig. p. 65. *Prohibemus etiam, ne deinceps Vinearii ponantur in vineis; sed gardiæ reddentur die, quam statuerint, in quibus debentur.*]

¶ VINEARIUS, Qui vineam colit. Tabul. Casaur. sub Carolo & Pipino Regibus: *Constat me ... vendidisse tibi Aderisi sculdasio cartularios & Vinearios in loco qui dicitur in Vico.*

VINEATICA, vel VINEATICA TERRA, Ager vineis consitus. Tabularium Casauriense: *Omnes ipsas ex genitoris nostri inter cultam & incultam, & silvam modiorum centum, & terra, quæ est Vineatica solidorum 50. per tremissos viter palorum centum.* Alibi: *Et sunt ipsa res ... inter terram cultam, & vinea & Vineatica & silva per singulas petias exunata insimul faciunt modiorum quatuor centum.* Vide *Vineale* & *Vineatus.*

VINEATOR, Ugutio: *Vinitor, qui vineam custodit, quasi Vineator, &c.* Vide *Vinitor*, & *Vinearius.* Chro-

nicon Beccense an. 1247. *In eodem capitulo elegerunt unanimi consensu D. Robertum de Clarobecco, tunc Vineatorem Becci in Francia, ... in Abbatem.* Videtur ibi mendum subesse. An *Visitatorem*?

☞ Officium fuit apud Monachos, cui scilicet vinearum vel vini cura demandata erat, ut discimus ex Charta an. 1248. in Hist. MS. Monast. Beccensis p. 615. *Si quid vero damni dictus Joannes, vel ejus servientes intulerint occasione viæ quam sibi liberam per masuram præfatam voluit reservari eundi causa ad vineas suas, vult & concedit ut ad arbitrium Vineatoris eorumdem Religiosorum qui pro tempore fuerit, debeat emendari.* Vide *Vinarius* & *Vinitarius*.

¶ VINEATUS, VINEATA TERRA, Ager vineis consitus. Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 444. *Dedit in hoc monasterio unam petiam terræ Vineatam. Unam petiam terræ arativæ & Vineatæ*, in Charta an. 1328. inter Probat. familiæ *de Gondi* pag. 87. Statuta crimin. Saonæ c. 42. fol. 94. *Nec quisquam possit, nec præsumat in aliquo horto, jardino, viridario, campo, aut aliqua alia terra Vineata incidere, &c.* Vide *Vineale* & *Vineatica*.

¶ VINEATUS, Ad modum vineæ acupictus. Visitatio Thesaur. S. Pauli Londin. ann. 1295. *Casula Alardi decani de nigro sameto, dorsali & pectorali optimi aurifrigei Vineati.* Vide *Vigneta*.

¶ VINECUM, Idem quod *Vinagium* 2. Charta ann. 1131. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 460. *Censum de Vineco & de calcheriis, & mortuorum lectos, ... habeat.* Vide *Vinetum*.

¶ VINEOLA, diminut. à Vinea, in Testam. Bertichramni Episc. Cenoman. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 112. *Viniola*, ibid. p. 121. & in Charta Ludovici Pii an. 836. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 96.

¶ VINERA, Vinea. Charta libertatum S. Palladii ex Cod. MS. Collin. *Nullo vero tempore aliquis equitando veniat in Vinera, nec etiam pedes postquam Vinera fuerint fossa.*

VINERAGIUM, Tributum pro vino, quod in urbem adducitur: [nisi idem sit quod *Vinagium* 2. In Terratio Insulæ Adami, teste *de Lauriere* in Gloss. Jur. Gall. dicitur *Vientrage & Traisnage*, quod intelligitur de ea præstatione quæ domino fit ob vini dolium emtum, quod traha ducitur.] Charta Philippi Regis Franc. an. 1308. ex 2. Regesto ejusdem Regis n. 9. in Tabulario Regio: *Item Vineragium, cavagium & rotagium quæ habebamus apud Jauzi, &c. Vientrage* dicitur in Consuetudine Silvanectensi art. 125. *Item peut prendre foraze, rouage, Vientrage, des vins & autres breuvages vendus, &c.* Ubi forte legendum *Vinerage*.

☞ Nihil immutandum est, si tamen asserta est lectio Chartularii S. Cornelii Compend. ubi occurrit *Vintragium* ex Charta Petri Abb. ejusd. Monast. *Concessimus prædicto Petro clerico nostro jus integrum quod habebamus .... in dicta domo, videlicet roagia, foragia, Vintragia, salvis & retentis nobis & Ecclesiæ nostræ omnibus justitiis altis & bassis.* Hinc emendanda alia Charta ex eodem Tabulario: *In quacumque ripa à bucca Isaræ usque ad Ecclesiam de Gellis, dolium vini si ejectum fuerit ab aqua obolum debet, & denarium de Witragio, si à terra fuerit ejectum.* Ubi legendum videtur, *Vintragio*.

VINERATICA, Eadem notione, si bene auguror, in veteri Charta Italica apud Ughellum tom. 5. p. 1538. *Vinum pro Vineratica decimata octo.* Perperam enim editum *vivaritia*. Sed malim leg. *Vineatica*. Vide in hac voce.

VINERICIA. Charta Caroli M. in Actis Episc. Cenoman. p. 266. *De Vinericiis quoque & perdonato, de pastionibus & pascuariis, &c.* Perperam edit. *Vivericiis*, in Vita Aldrici Episc. Cenoman. p. 31. [& *Umericia* ibid. p. 144. to. 3. Miscell. Baluz. Ubi *Vinericia* idem esse videtur quod *Vineale*, *Vineatica*. In sequentibus vero Vindemiam ipsam, id est, vindemiarum tempestatem seu collectionem significat. Codex censualis Irminonis Abbat. fol. 40. v°. *Facit Winericiam cum duobus animalibus.* Fol. 41. *Facit curvadas sicut ceteri & Vinericium cum uno bove.* Fol. 61. *Faciunt dua carra ad Vinericiam & ad magiscam dua carra.* Denique fol. 62. v°. *Solvunt de capite suo sol. III. & denar. III. faciunt angariam ad Vinericiam.*] Polyptychus S. Remigii Remensis: *Facit ad pratum dies 3.... facit Vineritiam & carrum, aut donat den. 6.* Alibi: *Et solvunt ... ad substratum & materiamen car. 10. de Vineritia aut car. 5. aut solid. 10.* Polyptychus Floriacensis: *Solvit unusquisque* (mansus) *de hostileso, id est, pro bove solidos 2. & porcos 2. aut solid. 4. multones 2. aut sol. 2. solvit inter Vinericiam & pascionem de vino mod. 6. &c.*

¶ VINERITIA, Idem videtur quod *Vineragium*, nisi forum intelligas in quo venditur. Regest. Episcopat. Nivern. an. 1287. *Episcopus habet terciam partem bladeriæ & Vineritiæ.*

¶ VINETA, Vinea. Tabul. S. Victoris Massil. *Cujusdam condaminæ cupiditate seducti ob uberrimam Vinetarum habundantiam, &c.* Vide *Vinata* 3.

¶ VINETARIUS, Institor vinarius. Charta ann. 1226. apud Thomasser. in Biturig. p. 83. *Mercatores, panetarii, Vinetarii, carnifices & alii quicumque negotiatores, &c. Mercator vinetarius*, in Litteris Henrici V. ann. 1420. apud Rymer. tom. 9. p. 868. Vide *Vinatarius*.

¶ VINETUM, ut *Vinagium* 2. Tabular. S. Petri de Cella-froini in pago Engolism. *Dedit Deo & S. Petro Apostolo de Cella froino unum mansum, ... & dimidium Vinetum de vineis, & mansum, & vineas.* Vide *Vinecum*.

¶ VINGORDUS. Charta Innocentii II. PP. ann. 1140. in Hist. Mediani Monast. pag. 287. *Apud Rabaldi vilare tres Vingordos. Apud Castinove cortem cum vineis.*

¶ VINGTEMIUM, VINGTENUM, ut *Vintenum*. Vide in hac voce.

¶ VINHAURIUS, Vini haustor, bibax. S. August. lib. 16. contra Faustum c. 31. edit. Latinii: *Ecce homo vorax & Vinhaurius.*

¶ VINIALE, ut *Vineale*. Vide in hac voce.

¶ VINICAMBIA, Præstatio quæ in permutationibus domino debetur. Tabul. S. Victoris Massil. *Donamus & concedimus omnem Vinicambiam & venditionem de turri quæ dicitur Amalcheri. Et habent Monachi Cambia de vino*, in majori Chartul. ejusdem Monast. p. 108.

¶ VINIDEMIA, pro Vindemia, in Tabul. Castridunensi f. 12. v°. Locus est in *Vinum*, col. 1629.

VINIDRIA, Datio vineæ ad medium vinum. Tabular. Celsinianense: *Et si est ipsa vinea, ... in tali ratione, & quamdiu Domino donante vixero, ad Vinidriam teneam, & annis singulis medietatem de vino per unumquemque annum ad Monachos in vestitura persolvam.* Similia verba occurrunt in aliis Chartis.

¶ VINIFICARE, Vinum producere. Inscriptio apud Cussetum Hist. Cabilon. p. 769. *Nunc vites nostra Vinificabunt latius, arva luxuriabunt uberius, &c.*

VINIFORUM, Βαυκὶς, in Glossario Lat. Gr. MS. S. Germ. Paris. Vas vinarium. [Leg. *Viniferum*.] Vide *Bauca*.

¶ VINIGOLIUM. Charta an. 1093. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 332. *Istos vero mansos & homines prænominatos ego Bertrandus retineo in vita mea cum omnibus quæ modo habent & tenent, & cum Vinigoliis, & decimis, & primitiis, & quartis, &c.* Idem videtur quod *Vinagium* 2.

¶ VINIOLA, ut *Vineola*. Vide in hac voce.

VINIPA. Liber Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ apud Johannem Rubeum in Vita Bonifacii VIII. p. 345. *Item tria superpellicia de Vinipa & cortina.* Puto legendum *vimpa*, pannus scilicet lineus ex quo conficiebantur *vimpæ*, seu pepla mulierum. Vide *Guimpa*.

¶ VINIPERUM, *Βαυκις*. Gloss. Lat. Gr. MSS. Perperam pro *Viniferum*, ut & in cod. Reg. ubi *Juniperum* legitur. Vide *Viniferum*.

¶ VINIPERUS, pro Juniperus. Vide *Vimpum*.

¶ VINITARIUS, Officium Monasticum, cui vini cura demandata erat. Iperius in Chron. S. Bertini apud Marten. to. 3. Anecd. col. 757. *Quartum officium fuit Vinitarii, qui providebat de vinis, fœnis, lectis, lectisterniis & omnia necessaria hospitum.* Vide *Vineator*.

¶ VINITARIUS, Institor vinarius. Charta ann. 1493. apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 438. *Ego Johannes Porter civis & Vinitarius civitatis London ac liber homo ejusdem civitatis, &c.* Vide *Vinarius* & *Vineator*.

VINITOR, ἀμπελουργός, in Gloss. S. Benedicti: *Qui vineam custodit, vel qui calcat uvas, vel qui custodit vinum.* Ita Ugutio, Gallis *Vigneron*. Vox Latinis Scriptoribus nota. [Occurrit in Leg. Salica tit. 11. §. 5. Testam. S. Irminæ an. 698. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 10. *Similiter dono ad jam dicta loca sanctorum vinea pedeturam unam in monte Viennensi cum Vinitore nostro Alithfrido cum omni peculiari suo.*] Gregorius Turon. lib. 5. cap. 49. *Cracina Pictavensis insula vocatur, in qua a fiscalis Vinitoris servo, Leucadio nomine, nascitur.* Tabular. S. Remigii Remensis: *Vinea 19. cum totidem Vinitoribus, ubi possunt colligi de Vino mod.* 177. Charta Chrodogangi Episc. Metensis an. 763. *Similiter donamus in pago Magnise in villa Pomaria sortes cum Vinitore, vel illam vineam, quam ipse Vinitor facit, &c.* Vita S. Joan. Episc. Tragur. Romæ edita: *Grando superveniens vineas contudit adeo, quod Vinitores non uvas, sed racemos rarissimos domum referrent.* Charta Philippi Reg. Fr. in M. Pastorali Eccl. Parisiensis lib. 19. ch. 79. *Noverint .... apud nos fecisse querimoniam de Vinitoribus vinum de potestate Spedona villa per aquam deferentibus, qui rotaticum, quod alii Vinitores vinum per terram deferentes reddebant, ad plenum reddere recusabant.*

VINNA. Vide *Venna*.

¶ VINNETUM. pro *Vicinetum*, vel *Visnetum*, *Assisa* vicinorum. Vide in *Vicinus*. Charta apud *Madox* Formul. Angl. p. 305. *Si vero jam dictus Willelmus de Corstun vel heredes sui arbitrio legalium hominum de Vinneto, aliquo prædictorum modorum infideliter se gesserint, &c.*

¶ VINNOLATA Vox, *est levis & mollis, atque flexibilis. Et Vinnolata dicta à vinno, hoc est cincinno, molliter flexo.* Ita Isidorus lib. 3. Orig. cap. 19.

VINOBLIUM, Vinea, Ager vitibus consitus, ex Gallico *Vignoble*, in Charta an. 1256. Regesti Inculismensis Cameræ Comput. Paris. pag. 34. *Garenam suam, quam habebat in Vinoblio & territorio dictæ villa Karossensis, &c.* [*In Vinoblio de Romanis vel territorio abbatiæ*, in Charta Humberti II. Dalphini inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. pag. 280: *Vignon*, in Charta an. 1312. ex Chartul. S. Martini Pontisar. fol. 30. v°.]

¶ VINOBRE, Eodem intellectu. Charta an. 1053. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 177. *In parochia Mauriago ipsa medietate de ipso Vinobre, qui vocatur Caizago.*

¶ VINOSITAS, dicitur de nitore lapidis pretiosi; eadem notione qua Galli *Eau* usurpant. Locus est in *Orphanus* 2.

¶ VINTENERII. *Consilium Vinteneriorum*, quod ex viginti Consiliariis compositum esset, sic appellatur. Regest. Massil. *Anno Domini 1302. congregato honorabili consilio civitatis Massiliæ... primum fuerunt lecta in consilio pro parte consilii Vinteneriorum castri Arearum, &c.*

¶ VINTENIUM, ut *Vintenum*, apud Guidonem Papæ locis laudatis infra in *Vintenum*.

VINTENUM, Vicesima, quæ Domino feudi competit, cujus jure percipit vicesimam fructuum in terris vassallorum, aut subditorum, eoque ipso tenetur castrorum & burgorum muros reficere suis sumtibus ad hostium incursus propulsandos. De hoc jure agunt Guido Papæ q. 7. & 372. & Dion. Salvingus Boissius in Tract. de Jurib. domin. & usu feudor. c. 46. 48. Concilium Avenionense an. 1279. c. 1. *Census, tascas, tiezena, laudimia, Vintena, fenda, lesdas, pedagia, &c.* [Charta an. 890. in Append. ad Marcam Hisp. col. 824. *Et dabimus primitiam ad Vintena & duas partes decimarum.* Libertates Belli-visus an. 1256. tom. 1. Hist. Dalph. p. 59. col. 1. *Dominus clausuram debet facere & reficere pro vicesima fructuum quam levabit.* Charta an. 1334. ibid. p. 200. col. 2. *Vintenum suum quod ipse dom. Dalphinus percipit & ejus prædecessores percipere consueverunt super fluvium & in fluvio Rhodani apud Quiriacum.* Testam. Guillelmi de Bellovidere an. 1277. ibid. tom. 2. pag. 17. col. 2. *Item volo quod Vintenum de cætero levetur ab hominibus qui sunt vel essent in mandamento castri de Bello videro, salvo Vinteno hominum ipsius castri, quod mihi dederunt ipsi homines pro franchimento ipsius castri, nisi forte pro clausura ipsius castri, vel alia justa causa & necessaria de voluntate ipsorum hominum dictum Vintenum levaretur. Vintenum seu vicesima pars totius laboris & leguminis dicti loci* (de Rellaneta) in Charta an. 1296. Donatio an. 1263. ex Schedis Præs. de Mazangues: *Item damus ... vobis libertatem & immunitatem, ut de cætero non teneamini, nec debeatis dare Vintenum de aliquibus possessionibus quas nunc possidetis. Jus Vinteni de lignis & vasis omnibus navigantibus, quæ in dicta civitate vel ejus portu emuntur vel venduntur per extraneos*, in Charta domanii urbis Tolonii an. 1332. Ita etiam legendum in Charta Caroli IV. Imper. an. 1366. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 225. ubi editum est *Vinterius*.]

¶ VINCANA, pro *Vintenum*, in Litteris an. 1321. ex Chartophylacio Reg. Regest. 87. Ch. 84. *In possessionem ... censuum, usagiorum, serviciorum, feudorum, Vincenarum, taillıarum, &c.*

¶ VINOTEMIUM, Eodem significatu, à Gall. *Vingtiéme*. Charta an. 1296. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 34. *Pedagium & Vingtemium Quiriaci 360. libras, pro quibus pedagio & Vingtemio addidit ille princeps Delphinus 8. alias Moniales.*

¶ VINTENUM, VINTENUS, Ita nuncupantur muri urbium vel castrorum, à *Vinteno* seu vicesima fructuum parte, quæ iis exstruendis vel reficiendis exigebatur, Delphinatibus *Vingtain*. Charta an. 1347. to. 1. Hist. Dalph. p. 67. col. 1. *Item*

Digitized by Google

invenerunt mœnia seu Vintenum dictæ villæ in pluribus locis dirupta,... quare fuit præceptum & injunctum Castellano ut dicta mœnia, seu Vintenum refici faciat de communi dictæ villæ. Computus ann. 1324. ibid. p. 132. col. 1. *Galopinus reddit parcellas, & per juramentum, videlicet pro merlando Vinteno burgi dictæ villæ.* Charta an. 1343. ibid. to. 2. pag. 468. col. 2. *Item, & ex eo quia idem dom. Dalphinus vult... noviter construere mœnia seu Vintenos cum terraliis pro meliori & tuitiori custodia ipsius civitatis.* Charta an. 1336. *Item quod si processu temporis sint Vinteni faciendi, vel reficiendi seu reparandi in castro Yserandi, &c. Confrontatur cum Vinteno præsentis burgi S. Andeoli*, in Recognit. ejusd. loci ex Schedis V. Cl. *Lancelot.*

¶ VINTENUM, Viginti, vicenarius numerus, Gall. *Vintaine.* Charta an. 1324. apud Rymer. to. 4. p. 78. *Ita quod omnes armis sufficientibus muniti, videlicet equites in constabulariis, & pedites in centenis & Vintenis arraiati prompti sint & parati, &c.* Litteræ Edwardi III. ann. 1369. apud eumd. tom. 6. p. 614. *Armis competentibus muniri, & in millenis, centenis, & Vintenis poni, &c.* Statuta Genuens. lib. 1. cap. 14. fol. 23. *Vintenum etiam eumdem tutor vel curator (ut dictum est) cogatur solvere de bonis suis propriis. Vintenum seu viginti saumatarum racemorum*, in Charta Massil. an. 1522. *Vintisme*, in Charta Auberti Abb. Castricii an. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343.

¶ VINTENUS, Moneta Dalphinalis pretii viginti denariorum. Extractum computi ann. 1339. to. 1. Hist. Dalph. p. 95. col. 2. *Deinde computavit dictus Siardellus operari & cudi fecisse in Avisano de Vintenis & dozenis albis sub liga, pondere & remediis supradictis.* Alio significatu, vide in *Vintenum.*

¶ VINTERIUM, pro *Vintenum.* Vide in hac voce.

¶ VINTRAGIUM. Vide in *Vineragium.*

¶ VINUM, nude pro eo quod præter pretium corollarii vice in emtionibus conceditur: *Vin du marché* passim in Consuetud. municipal. Tabul. S. Vandreges. *Vendidi... unam petiam terræ... pro LXXV. solidis Turon. & V. solidis in Vino... tenendam, &c. Droit de Vins & ventes*, in Consuetud. Silvanect. art. 215. Claromont. art. 13. Aurelian. art. 107. est id quod domino exsolvitur ab emtore prædii censualis.

☞ Vinum etiam ab iis qui inter cives adscribebantur Majori & Scabinis civitatis præstari solitum erat. Id ex pluribus Communiarum Chartis discimus, ac præsertim ex Litteris an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 601. art. 21. *Sy vero aliqui aliens in dicta libertate apud Clarimontem morare* (sic) *venerint, bene licebit villico & scabinis eos retinere, tali modo quod in introitu, cinq solz Pruivinenses persolvent villico pro nobis, & sextarium vini pro ipso & scabinis; & eciam omnes alios redditus secundum processum temporis, sicut alii liberi.*

¶ VINUM-ACETUM, Acetum, Gall. *Vinaigre.* Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. XXI. *In dicto reservatorio rerum infra scriptarum copia inveniatur, videlicet,... caseorum, piscium salsorum, Vini-aceti, &c.*

¶ VINUM AGASATUM, Eadem notione. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus tres pipas ex Vino agasato sive poculo plenas.* Ibidem: *Item unam pipam ex poculo sive Vino agasato plenam. Aigrevin*, in Charta an. 1391. ex Chartul. 23. Corb. *Une queue de Aigrevin, &c.*

¶ VINUM BETATUM. Charta Henrici dom. de Soltaco an. 1031. *Vinum fecidum vel Betatum non poterit vendere.* Legendum videtur *Botatum*, quod vas vinarium redolet, *Qui sent le fust.* Vide in *Butta* 3. col. 1385.

¶ VINUM DE BOCHA, Gall. *Vin de la bouche*; Quod mensæ Principis apponi solet. Ordinat. Humberti II. to. 2. Hist. Dalph. p. 314. col. 1. *Habeantur tria genera vinorum, Vinum videlicet de bocha pro persona nostra.* Vide *Bocha.*

¶ VINUM BULLITUM *cum ruta*, apud Limborch. Inquisit. Tolos. Hist. p. 3. *Vidit prædictos tres hæreticos simul & portavit pro altero illorum Vinum album bullitum cum ruta.*

¶ VINUM CIPRICUM, *Clarificatum*, apud Duchesn. Hist. Comit. Guisnens. inter Probat. p. 119.

¶ VINUM CLARETUM, *quod est turbativum cito capitis*, in Menoti Serm. p. 156. v°. Gall. *Vin clairet*, rubellum. Ita etiam nuncupatum aliquando vinum conditum, ut in Continuat. Chron. Joh. Iperii apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 620. *Conventus quatuor pota Vini confecti, quod Clare weant, à custode ecclesiæ de gratia accipit.* Hisp. *Clarea*, Germ. *Claret.* Vide *Vinum Expensabile.*

¶ VINUM CLERICI, *Vin du Clerc*, in Edicto Caroli VIII. an. 1493. art. 107. Quod à litigantibus tabularii forensis Clericis ultro conceditur.

VINUM COCTUM. Capitulare de Villis cap. 34. *Vinum, acetum, moratum, Vinum coctum, garum, sinapi, &c.* Adde c. 62. [Joh. Demussis in Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 582. *Et post prædicta dant pisces lucios assatos cum salsa de aceto vel sinapi cum Vino cocto & speciebus.* Gall. *Vin cuit*, ut vinum arvisium, *Malvoisie.*]

¶ VINUM COMITIS, Idem quod *Vinagium* 2. Vide in hac voce. Charta an. 1278. in Chartul. Latiniac. *Promittimus bona fide reddere & solvere... octo solidos Turonenses... tam pro censu quam pro Vinagio, quod dicitur Vinum Comitis.* Alia ann. circ. 1513. ibid. *Hoc etiam statutum est quod ille qui collegerit per villam nummos quos debent burgenses de Vino Comitis, &c. Le revenu du Vin le Conte vault, ar an environ huyt livres Tournois*, in Charta ann. 1516. ibid. fol. 244. v°.

¶ VINUM CONFECTUM. Vide *Vinum claretum.*

¶ VINUM DECRETI, in Statutis Vercell. Locus est in *Malvaxia.*

¶ VINUM EXPENSABILE, Quotidiani potus in usus domesticorum, *Vin de dépense*, nostris vulgo *Boite*, vel *Bouvande.* Liber Niger Scaccarii p. 341. *Unum Sextarium de vino claro, & unum sextarium de Vino expensabili.*

¶ VINUM JAQUESIUM, *Vin de Jaca*, in Instr. an. 1527. ex Tabul. Archiep. Auxit.

¶ VINUM INACIDUM, pro *Mucidum*, ut emendat Cl. Editor in Charta Humberti Dalphini an. 1348. inter Ordinat. Reg. Fr. tom. 3. pag. 283. *Ita tamen quod dictum Capitulum vinum vendere debeat non corruptum, non acetosum nec Inacidum:* nisi idem sit quod *Subacidum.*

VINUM ITALICUM, i. *forte.* Ita Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. Vide Cælium Aurelian. lib. 4. Chronion c. 3.

VINUM LYMPHATUM, Aqua mixtum, dilutum, in Constitut. Siculis l. 3. [Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 90. p. 251. *Edicit proclamacione publica, ut nullus Anglicus Vinum non limphatum potare præsumat.*]

¶ VINUM MUNDUM, Merum. Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 473. *Item pro solidis* VIII. *in Carboniano ad censum reddendum Vini mundi decimatas quinque.*

VINUM NUPTIARUM, in oblationibus gratuitis, quæ Curionibus fiunt, recensetur in Charta Guillelmi Episcopi Ambian. ano. 1281. in Tabul. Episcopi Ambian. fol. 27. v.

¶ VINUM PEDA PRESSUM, Quod pede tantum calcatur, medium inter vinum sponte defluens, & illud quod torculari expressum est; unde *vinum de pressoragio* dicitur. Charta Ludovici Comit. Blesens. in Chartul. Castridun. fol. 12. v°. *Duos modios Vini pede pressi in cellario meo Castriduni annuatim in vindemiis capiendos* (concedo.) Charta ann. 1217. ex Tabul. S. Petri Carnot. *Persolvent .... justum decimam de vineis suis, unam medietatem de pede presso, & alterum medietatem de pressoragio.* Chartul. Campan. an. 1190. fol. 525. *Dedit 50. modios Vini de prima gutta pede pressa.*

¶ VINUM PIGMENTATUM, apud Duchesnium in Hist. Comit. Guisnens. inter Probat. pag. 119. Vide *Pigmentum* 1.

¶ VINUM PIRACEUM, *Vin poirau*, in Charta an. 1391. ex Chartul. 23. Corb. x. *sols Paris. pour l'acqat de une queue de Vin poirau.* Vide *Piratum*.

VINUM PROTROPUM, Cælio Aureliano lib. 2. Chron. c. 7. est vinum sponte defluens, antequam uva calcetur; mustum.

¶ VINUM DE PURA GUTTA, Eadem notione, Gall. *De mere-goutte*. Vide in *Gutta* 7.

¶ VINUM QUADRAGESIMÆ, Cujus usus in Quadragesima. Necrolog. Eccl. Paris. Id. Maii. *Dedit nobis tres arpenta vinearum ad Vinum Quadragesima. Vinum Quadragesimale*, ibidem.

¶ VINUM ROSATUM. Vide supra *Rosatum*.

VINUM SACRIFICALE, quod Missæ sacrificio potissimum addictum est, in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 48. *Praterea Vinum sacrificale, quod custodes monasterii retroactis temporibus procuraverunt, de communi nostro cellario volumus recipi, &c.*

¶ VINUM STALLI. Vide in *Stallum* 2.

¶ VINUM SUPERLATIVUM, Generosum, optimum, Gall. *Excellent.* Vide supra *Superlativus*.

¶ VINUM DE TENELLO, Familiarium seu domesticorum, qui in *Tenello* comedunt. Vide *Tenellus* 2. *Portent ... 12. mensuras vini puri de Tenello ... Vinum pro Tenello, &c.* in Ordinat. Humberti II. Dalphini to. 2. Hist. Dalph. p. 314. col. 1.

VINUM TOLTICIUM, Quod domino in censum præstatur. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 23. *Dono Domino Deo & Ecclesia Gratianopolitana & Hugoni Episcopo 4. sextarios de Vino toltitio, quos in vinea Episcopi, quam emit de Petro Aldiarde, per unum quemque annum solitus eram accipere.*

¶ VINUM TORNATUM, Vapidum, Gall. *Vin tourné*. Vide supra in *Tornare*.

VINUM TORTIVUM. Cælius Aurelian. lib. 2. Acut. c. ult. *Cum vino ultimæ expressionis, hydatodem Græci vocant, nos abusive Tortivum.*

¶ VINUM VERMILIUM. Vide in *Vermiculus*.

¶ VINUM VERNACII. Vide *Vernachia*.

¶ VINUM VINOSUM, Bonæ notæ, Gall. *Vineux*, in Medic. Salernit. edit. ann. 1622. pag. 142.

VINUM VIRIDE, Acerbum, ex viridi uva expressum, quomodo *vin verd* dicimus. Utitur Nangius in Chronico an. 1258. De vinis variis vide Onomastic. Brunsfeldii.

¶ VINUS, pro Vinum, in Judicio ann. 873. inter Probat. to. 1. novæ Hist. Occitan. col. 125.

VINYOGALARII, Vinearum custodes. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. l. 3. Observantiar. tit. Si quadrupes, §. 3. *Vinyogalarii, & messegari tenentur emendare damnum in vineis & messibus, si salarium recipiunt a domino pro messegueria, vel Vinyoguelaria.*

¶ VIOCURUS, *& statim costifer*, in Gloss. Isidori & Arabico-Lat. Ultima resecat Grævius utpote ad rem nihil pertinentia: est enim *Viocurus*, viæ curator. Unde etiam emendandæ Gloss. Lat. Gr. ubi *Viaculus* legitur, ut & Gloss. Græc. Lat. quæ habent ἀστύνομος, *iocorus*: nam Græcis ἀστυνόμοι Ædiles nuncupantur quibus viarum provincia demandata erat.

¶ 1. VIOLA, Angustior callis, semita. *Voyette*, in Chartul. S. Joh. Laudun. an. 1438. Charta an. 1228. to. 1. Hist. Dalph. p. 142. *Et inde sicut tendit via publica usque ante domum Davidis Bonois qua est extra muros; & inde sicut descendit quadam Viola usque ad illum locum aqua, qua dicitur Partitorium.* Vide *Violus*.

2. VIOLA, ut *Vitula*. Vide in hac voce.

1. VIOLARIUM, Census, Hispanis; *Violaria*, apud Joannem Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 87. Curia generalis celebrata in villa Montissoni an. 1289. sub Alphonso Rege Arag. MS. cap. *Quod donationes facta Officialibus Regis per monasterium vel alias personas sunt revocata: Illud idem ordinamus super Violariis iis assignatis existentibus officialibus.* Curia secunda generalis celebrata Barcinone à Jacobo II. Rege Aragon. an. 1299. MS. *Item quod aliquod officium prædictorum officiorum non donemus nmodo in perpetuum, vel ad Violarium, vel ad certum tempus.* Curia ann. 1333. celebrata ab Alfonso Rege in villa Montisalbi: *Item quod officiales ad Violarium tenentur assecurare de triennio in triennium.* Capitis sequentis titulus sic concipitur: *Quod fiat inquisitio contra officiales, qui habent officiam ad inperpetuum, vel ad tempus.* In ipso textu, *ad inperpetuum, vel ad Violarium.* Curia celebrata in villa Montissoni an. 1363. *Istam taxationem censualium, mortuorum, & Violariorum in Instrumentis, quæ fiunt de sententiis tam judicialibus quam arbitralibus, &c.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 5. tit. de Jure dotium, §. 10. *Si aliquid datum fuerit ad Violarium viro & uxori ad tempus, altero conjugum mortuo, superstes non debet in illo Violario, in quantum tangit partem mortui viduitatem tenere: sed transit ad heredes mortui, &c.* Vide Repertorium Michaelis *del Molino* in v. *Violarium*. Alias

2. VIOLARIUM, Latinis dicitur Hortus, seu locus, violis consitus. Sedulius lib. 1. Paschalis operis c. 20. *Dum ... liliarum decore mollissima rubus asper exurat, aut per Violaria florentis campi purpurea, cardaus & spinosis armatus aculeis Paliurus exurat.* Fortunat. lib. 4. de Vita S. Martini:

Vagne recido rosas, & per Violaria curro.

Occurrit apud Juvencum, & alios. [V. *Vivariolus*.]

VIOLATUS, pro *Violaceus*, nostris *Violet*. Charta an. 1197. apud Ughellum to. 7. p. 1275. *Cappa de xamito Violato.* [Adde Notitiam Eccl. Dioiens. p. 150. Vide *Violetus*.]

VIOLENS, pro *Violentus*, usurpavit Saxo Grammaticus l. 5. *Violensque amplexuum usus extabat.* [Eadem notione utitur Horatius l. 1. Epist. 10. v. 37.]

¶ VIOLENTARE, Vi cogere, Gall. *Violenter*. Vita S. Petri Cælestini tom. 4. Maii p. 493. *Papalem dignitatem magis Violentatus, quam voluntarius acceptavit.* Buschius de Reformat. Monast. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. p. 850. *Ne postea Violentatos se fuisse conquererentur.* Occurrit præterea to. 1. & 3. April. p. 734. & 918. Adde Conc. Toletan. an. 1323. inter Hisp. tom. 3. p. 570.

¶ 1. VIOLETA, Viola, Inventar. Eccl. Noviom.

an. 1419. *Item duo alii panni aurei coloris Violeta; cum magnis roellis.*

¶ 1. VIOLETA, Minister, ut videtur, in Ecclesia Aniciensi. Charta an. 1311. ejusd. Eccl. *Thesaurario ecclesiæ VIII. lib.... Turibulario c. sol. pro Violeta x. sol. pro marrelario c. sol.*

¶ VIOLETTA, Locus in quo judicia exercent *Scabini* Leodienses, domus publica Ædilium. Adrianus de Veteribusco Rer. Leod. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 1186. *Et magister Ægidius ductus super Violettam in foro, ubi faciebat tunc palatium, quia esset causa sanguinis, quæ in palatio Episcopi non deberet tractari, &c.* Infra col. 1295. *Statim duxerunt in Violetta captivum.* Pluries ibi.

¶ VIOLETUM, VIOLETUS. Vide *Violus.*

¶ VIOLETUS, pro *Violaceus.* Inventar. an. 1433. ex Tabul. Eccl. Massil. *Item unam hopelandam nostram sive tunicam brevem de Violeto obscuro, &c.* Vide *Violatus.*

¶ VIOLUS, Angustior callis, semita, quasi minor via, vulgo *Viol, Sentier.* Inquisit. ann. 1168. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Protenditur recta linea per Violum quo itur à dicto rompeali usque ad caminum quo itur, &c.* Infra: *Protenditur recta linea per caminum S. Petri usque Violum quo itur ad vallem sanneriam.* Charta an. 1278. ex Tabul. Massil. *Ita quod dictus claperius remanens a parte orientis & dictus Violus in medio dicti claperii, &c.* Alia ann. 1447. ex eodem Tabul. *Donavit ortum suum confrontantem cum bario civitatis & cum Violo quo itur super muuta. Violo in medio,* in Necrolog. Eccl. Regiens. Charta Maurini Abb. Vallis-sanctæ diœc. Apt. ann. 1509. *Reservato quodam Violo sive draya pro passagio.* Inventar. Recognit. num. 18. c. 41. de Vouta fol. 336. *Confrontat cum Violo tendente de S. Albano ad mansum, &c.* Vide *Viola* 1.

¶ VIOLATUM, VIOLETOS, diminut. à *Violus,* Eodem intellectu. Consuetud. Dombenses MSS. an. 1315. *Si ita esset quod aliquod iter publicum seu Violet iret seu tenderet per terram alterius nobilis, &c.* Terrarium Castellion. Domb. an. 1463. *Violetum tendens de Lurciaco ad portum Bellevilla ex Occidente.* Terrarium Bellijoc. *Juxta Violetum tendens ab ecclesia sancti Mameriti ad mansum de la Cortabitze.* Pluries ibi. Inquisit. an. 1496. in tractu Dombarum: *Guillermus Viverii deponit se noscere metodum seu senterium de quo agitur, qui metodus seu Violetus, & via ad pedes, ... est communis & publica.*

¶ VIONAGIUM, Præstatio quæ Domino exsolvitur pro securo transitu, vel mercium exportatione per terram illius. Charta Raynaldi Archiep. Rem. an. 1134. tom. 2. Monum. sacræ Antiq. p. 14. *Vionagium, aut theloneum, aut mensuram in rebus propriis emendis, aut vendendis exigere, aut imponere præsumat.* Occurrit rursum in Charta an. 1139. ibid. pag. 18. Charta Radulphi I. ann. 1196. inter Instr. Hist. Codiciac. pag. 146. *Concedo in eleemosynam in perpetuum ecclesiæ B. Vincentii ... centum solidos communis monetæ annuatim ..... ad Vionagium meum de Fara recipiendos.* Vide in *Guida.*

¶ VIPA, VIPPA, Gall. *Rotie, soupe au vin.* Hermolaus Barbar. lib. 5. c. 65. Corollarii in Dioscoridem: *Erat veteribus jentaculum buccea ex vino, quod genus Barbari à vino & pane Vippam vocant.* Buschius de Reformat. Monast. lib. 3. c. 31. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 934. *Ad cellarium suum eum secum sumpsit, ubi Vipam bonam de vino factam eum comedere & bibere fecit.*

VIPIDA. Pactus Legis Salicæ tit. 44. §. 3. *Si quis hominem in puteum, aut in Vipida jactaverit, & vivus exinde exiverit, &c.* Ubi Lex Salica tit. 43. §. 10. habet *in pelagus.* Idem Pactus §. 13. *Similimodo, qui hominem in pelagus impinxerit, & exinde evaserit.* Unde liquet *Vipidam* hoc loco sonare *pelagus,* seu aquæ gurgitem, uti hanc vocem usurpari docuimus; quã Taxandris *wimpel,* vortex; sicut, inquit Wendelinus, nomina indita duobus fluminibus circa Liram in Brabantia, *wimpe,* & *wimpede,* quod sint vorticosa & periculosissima. [Ex quibus colligit Eccardus *Vipila* legendum esse, non *Vipida.*]

1. VIRA, Uxor. Formula 37. ex Baluzianis: *Dum omnipotens Deus concessit jugale consortium, & tale permissum dedit ei in omnibus, ut unusquisque cum Vira sua nubat juxta consuetudinem anteriorum Christianorum, &c.*

¶ 2. VIRA, ut *Viratonus.* Vide in hac voce.

¶ VIRAGIUM, ut *Homagium* ab homo, ita *Viragium* à vir, pro Clientelaris professio, Gall. *Hommage, Hominium.* Vide in hac voce. Charta ann. 1235. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 383. *Dicunt etiam quod Comes non poterat levare Viragium ab hominibus Baronum ... Nec vidit quod aliquis Comitum ante istum caperet Viragium ... De Viragio dixit quod aliquis Comes nunquam ipsum cepit.*

VIRAGO. Ælfricus in Gloss. Saxon. *Virago,* ceoplyꞇpanȝ ƿœmne; id est, *mascula, fortis virgo.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Virago, Fort femme.*] Julius Firmicus lib. 3. c. 6. *Eunuchos faciet mulieresque Viragines, & quæ se nunquam virili coitu conjungant, vel si se aliquando viro conjunxerint, nunquam concepturas, vel partum edituras.* Octavius Horatianus lib. 4. Rer. medicar. pag. 110. *Sic denique si prior seminis cursus in vasculis concedat, masculi ex eo nascuntur superveniente similis semine. Si vero antecesserit virile semen, & in vasculis ceciderit, prius superveniente femineo semine, feminæ nascuntur. Hinc est rationi consentaneum, quod ex virili semine puellæ nascantur: ex femineo semine pueri nascantur. Si itaque utrorumque semen permixtum, obviando sibi in vasculorum cavitatem ceciderit, hos Viragines appellamus.* Ingulfus, de filiabus Ethelstani Regis Angliæ pag. 878. *Vadunt ad littora cum Cancellario quatuor Virgines, quæ castitatis honore Dianam vincebant, & corporali pulchritudine etiam Helenam superabant.* [Vide *Viverna.*]

1. VIRARE. Lex Alamannor. c. 84. *Et ponat signum ubi iste voluerit, & ubi ille alius voluerit terminum, & Virent ipsam contentionem.* Ita aliquot codd. præferre monet Balozius, ubi aliæ *girent* habent. Alius vero pro *contentionem,* præfert *terram.* Ita *girare,* vel *virare contentionem,* est agrum, de quo lis est inspicere cum judicibus. *Virer,* porro nostris idem sonat quod *girare.* Vide *Visus.*

¶ 2. VIRARE, Vertere deorsum sursum, nostris *Virer.* Statuta Eccl. Massil. an. 1472. *Marrelarii non teneant campanas erectas, nec illas Virent, sub pœna denariorum IV.*

¶ VIRATIUS, *Magnarum virium.* Nonius.

¶ VIRATONUS, Teli species. Vide *Veretonus.*

¶ 1. VIRATUS, Viri officium. Sidonius l. 7. Epist. 9. *Bono Viratu amulis suis magis prodesse cupiens, quam placere.*

2. VIRATUS, *Virilis, fortis, vel viro honoratus* [vel *ornatus.*] *Unde Johannes Chrysostomus, mulier virata non facile decipitur.* Ita Ugutio. Ecclesiastic. c. 28. 16. *Lingua tertia mulieres Viratas ejecit, &c.* Edit. Gr. γυναῖκας ἀνδρείας. Ubi Mamotrectus: *Viratas, id est, viriles, vel Viratas de fide sua, vel Viratas, viro hærentes semper.* [*Viratus, fort, fermes, feurt,* in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ VIRBIUS,

Google

¶ VIRBIUS, *Bis vir existens, à Bis & Vir: seu qui binas habuit vel habet uxores: vel etiam qui bis fecit facta viro digna: vel qui resuscitatus est, ut Lazarus & Hippolytus.* Joh. de Janua. Unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Virbius, deux fois hommes.* Vita S. Bibiani Sancton. Episc. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 709. *Sicque in vitalem statum adprime restitutus, pedestri calle domum rediit Virbius qui ad humandi ultimum obsequium ecclesiæ fuerat inlatus.*

¶ VIRCARIA, ut supra *Vercaria.* Charta an. 1195. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. p. 437. *Concedit . . . quatuor molendinos, ... cum Vircariis, aquis, aquilibus, &c.* Charta an. 9. Conradi Reg. apud eumd. tom. 7. Fragm. Histor. MSS. pag. 357. *Curtilum indominicatum cum Vircaria, & vinea, & quidquid ad ipsum curtilum adspicit.* Alia ibidem pag. 360. *Dedit S. Martino Saviniensi sanctoque Juliano de Sal unam Vircariam cum mansione & horto suo indominicato.* Charta Widonis Vicecomit. Arverniæ apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 40. *Silvis, aquis, aquarumque decursibus, viridariis, Vircariis, molendinis, pascuis, &c.*

¶ VIRCHARNIA, pro *Vierscara.* Vide in hac voce. Charta apud Miræum tom. 1. pag. 681. col. 1. *Comparuimus Brugis in Vircharnia coram domino Guidone Comite Flandriæ super dicta controversia . . . . . Actum in Vircharnia Brugensi anno Domini 1261.*

¶ VIRDEGARIUM, Viridarium, Gall. *Verger.* Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 328. *Anno Domini 936. Ind. 10. ego Tesolo . . . . dicavi hanc ecclesiam, & dicamus cum dote, . . . masnilis, curtiferis, Virdegariis, vineis, &c.* Tabul. S. Petri de Cellasroini in pago Engolismensi: *Celo ego & frater meus & uxor mea mansum unum qui vocatur Hmorsus cum aquis, pratis, vineis, Virdegariis, &c.* Occurrit non semel. Vide *Viridiarium.*

¶ VIRDUNENSIS Moneta. V. in *Moneta Baronum.*

¶ VIRECTUM, *Locus viridium, locus viriditate plenus. Nisi communis usus obsisteres, dicerem quod Virectum deberet scribi sine c, sicut olivetum, miretum & alnetum.* Ita Glossæ Biblicæ MSS. Anonymi ex Bibl. Reg. Vide *Viridiarium.*

VIREDO. Willel. Brito lib. 10. Philipp.

Tot latera ambiti livere Viredine ferri.

¶ VIREGA, pro *Virga*, Baculus Abbatis. Notitia an. 993. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 350. *Apprehendens Viregam suam dixit: In tali conventione, ut locuti estis, audiente me, vestio vos.*

VIRENTIA, Virens herba, ramalia virentia, quibus in publicis festis sternuntur plateæ. Vita S. Leodegarii cap. 8. apud Duchesnium tom. 1. Hist. Francor. *Lætatur Ecclesia de præsentia pastoris rediviva, plateæ exornantur Virentiis, aptant Diaconi cereos, &c.*

¶ VIRETONUS, Pili species. Vide *Veretonus.*

1. VIRGA, Lingua Gallica, purpuram sonat, inquit Servius ad illud Virgilii lib. 8. Æneid. *Virgatis lucent sagulis.* Id est, *purpureis.*

2. VIRGA, Veretrum. Lex Longobard. l. 1. tit. 7. §. 18. *Si Virgam absciderit, &c.* Vide *Hasta* 3. & *Vestis.*

3. VIRGA, Baculus Episcopalis, vel Abbatis. Petrus Diac. lib. 4. Chr. Casin. c. 78. de Episcopis: *Dicentes, nihil aliud superesse, nisi ut sublatis Virgis & annulis, deservirent Monachis.* Cap. 27. *Virgam & annulum ei juxta morem antiquum confirmans.* [Notitia vetus apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 437. *Episcopatum reliquit, & anulum Virgamque reddidit.* Sermo habitus in Conc. Lemovic. an. 994. apud eumd. Baluz. Hist. Tutelens. col. 387. *Virga tua* (S. Martialem alloquitur) *quæ in urbe sedis meæ pro pretioso hactenus custodiebatur thesauro, &c.* Adde Spicil. Acher. tom. 8. pag. 172.] *Abbatiam per Virgam concedere*, in Charta ann. 1120. to. 1. Spicilegii Acheriani p. 172. [Vide *Unus* 2.]

¶ Virga Præcentoralis, Baculus Præcentoris. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Bituric. Archiep. l. 1. *Fecit & præcentoralem Virgam argenteo scemate nitentem.*

Virga Alba, Pacis symbolum. Britton. in Legib. Angl. cap. 53. *Si comme par simple desseisine faite de jour sauns force & armes, ove une blaunche Verge en signe de peas.*

Virgæ Consecratæ. Gregorius Turon. lib. 7. c. 32. & ex eo Aimoinus lib. 3. Hist. Fr. cap. 68. *Post hæc misit iterum Gundobaldus duos Legatos ad Regem cum Virgis consecratis, juxta ritum Francorum, ut scilicet non contingerentur, sed exposita legatione cum responso reverterentur.* Valerius Flaccus lib. 4.

Ille virum ut contra venientem, umbrataque vidit
Tempora Parrhasio patris de more galero,
Paciferaque manu nequicquam insignia Virga.

¶ Virgæ Disciplinatoriæ, in Vita S. Galterii sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 821. *Liceat mihi peccantis lege, id est nudis pedibus, totoque corpore circa renes tantum præcincto, manibus meis Virgas disciplinatorias ferenti, in capitulum venire, & coram Deo, & vobis fratribus meis veniam de offensionibus meis petere, & à vobis omnibus Virgarum correctionem, dignam videlicet fallis meis recompensationem, recipere.* Vide *Disciplina.*

Virgam Ferream *per medium linguæ portare*, Pœna blasphemantium apud Catalanos. Curia generalis Catalaniæ in villa Montissoni an. 1363. MS. *Qui verba nefandissima Deum omnipotentem, ac B. Mariam Virginem & ejus virginitatem tangentia, Sanctos & Sanctas Dei, protulerit, si ex proposito dixerit, sine spe aliqua veniæ moriatur. Si in ludo, rixa, vel cum ira, vel casu protulerit, portando per medium linguæ unam Virgam ferream, fustigetur.*

Virgæ Minutæ. Vide *Flagellatio* 1.

Virga Regalis. Vide *Baculus* 2.

¶ 4. VIRGA, Annulus, nostris, *Verge*, eadem notione. Testam. Beatricis de Alboreya Vicecomit. Narbon. ann. 1367. apud Marten. to. 2. Anecd. col. 1527. *Item unum anulum cum parva Virga.* Tabulæ matrimoniales ann. 1468. *In pretio duorum clamidum unius Virgæ auri, &c.*

5. VIRGA, vel Virgata Regia, Districtus Senescalli Hospitii Regis Angliæ, cui in signum jurisdictionis commissa est *Virga* coram Rege deferenda, ut olim *Curopalatæ*, qui idem fere muneris obibat apud Impp. Byzantinos: is enim *aurea virga decoratus inter obsequia numerosa ante pedes regios primus incedebat*, ut auctor est Senator lib. 7. Form. 5. Quæ quidem Curopalatæ virga χρυσῆς ῥάβδος ἀεὶ θεράποντες ἀνάκτων, dicitur Paulo Silentiario in Descript. S. Sophiæ part. 2. v. 126. Vide Glossar. med. Græcit. Δικανίκιον, *Virga.* Fleta lib. 2. c. 2. §. 2. *Senescalli Hospitii Regis interest de omnibus actionibus contra pacem Regis infra metas Hospitii continentes duodecim leucas in circuitu Regis, ubicumque fuerit in Anglia, quod quidem spatium dicitur Virgata regia.* Cap. 2. §. 2. *Dicitur Virga, quæ sequitur Regem ubicunque fuerit in Anglia, spatium continens 12. leucarum.* Adde lib. 2. cap. 61. §. 7. 8. [Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1346. apud Rymer. tom. 5. p. 523. *Et nos plurimum affectantes quod feloniæ & transgressiones infra Virgam hospitii prædicti custodis (videlicet per duodecim leucas in circuitu ejusdem hospitii) perpetratæ, ac si ipsa infra Virgam hospitii no-*

stri, si nos præsentes essemus, factæ fuissent, audiantur & terminemur, &c.] De hac *Virgata* agunt etiam Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 6. §. 3. *Omnes transgressiones sub Virga Marescalli D. Regis (videlicet infra 12. leucas) debent determinari in Curia Regis coram prædictis Marescallo & Constabulario. La verge*, nude, in articulis super chartas editis ann. 28. Edw. I. cap. 3. & apud Brittonum p. 1. 8. 9. 69. 75. 76. &c. Apud Francos, *Curia Regis* decem leucarum quaquaversum esse intelligitur, à loco, ubi Princeps ipse moratur: uti Edicto Francisci I. mens. Jun. an. 1544. statuitur, quod à Miramontio describitur in Præposito Hospitii p. 239. Vide Isidorum Pelusiot. l. 3. Epist. 176.

¶ VIRGA ERECTA, Gall. *Verge droite*, in Consuet. Leod. cap. 15. art. 10. de jurisdictione prætoris intelligitur.

VIRGA, quam præferunt *Servientes* coram Justitiariis, in Statuto Westmonast. 2. c. 46. 48. Vide *Virgarius* & *Virgatores*.

6. VIRGA TERRÆ, Modus, seu mensura agri, ȝẏrd-land, *virga terræ*, Anglo-Saxonibus. Donationes factæ Eccl. Salisburgensi c. 13. *Dedit de proprio in salinis suis, in harena Virgas* VI. *quæ Virga habebat pedes* XXVI. *& dimidium, hoc est, in orientali parte ipsius harenæ.* Liber Ramesiensis ch. 297. *Dedit 3. Virgas de terra in Indingewrth, & unam Virgam in Slepe.* Occurrit apud Ingulfum pag. 909. Ordericum Vital. lib. 5. p. 602. in eodem Monastico Anglic. tom. 1. p. 280. 313. tom. 2. p. 8. 91. &c. [Tabul. S. Bertini: *Sepiunt Virgas 5. & in monasterio inter omnes Virgas* 4. Occurrit ibi non semel. Charta an. 1174. apud Miræum tom. 1. p. 191. col. 1. *Centum quoque mensuras maresci ad Virgam Comitis Flandriæ.* Adde tom. 2. pag. 832. 1328. & 1329. Charta Roberti Comitis Moretonii an. 1453. apud Stephanot. tom. 13. Fragm. Hist. MSS. p. 123. *Et unicuique burgensi dabunt monachi terræ unam Virgam ad inhabitandum, qui ibi sunt vel hospitandi sunt. Verge de terre, Vergine, Virgine, Vergue*, in Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 185. ex Charta ann. 1290. *Trois acres de terre & une Vergine à campart & à vileine. Trois Virgines de terre quatre pergues moins*, in Charta an. 1293. ibid. pag. 177. Alia ejusd. anni pag. 214. *Pour unze livres & deux sols Tournois, ... v. Verges de terre. Une pieche de terre contenant chint Vergues de terre & sept pergues*, in Charta an. 1305. ibid. pag. 184.] Nomenclaturæ rationem forte attigere Acta Murensis Monasterii pag. 45. *Quantum enim hæreditatis unusquisque possidet, tantum dat & census: & quantum census dat, & arat, & secat fænum, & metit seritque; & pullos dat & lini resticulas. Cum autem debent arare, cum Virga metitur eis, qua & mansi solent metiri. Et ipsa Virga signata est secundum uniuscujusque rationem, & ubicunque signum occurrerit, ibi parvum lignum figitur in terra, & ipsa tamen in prima scissura & seminatione arant.*

¶ VIRGA FERREA, Quæ aliarum mensurarum est exemplar. Chartular. Prior. Leominstr. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Dedi unam placeam terræ meæ, ... cujus latitudo in fronte continet in se* XVI. *Virgas ferreas præter unum quarterium, & totidem à retro.* Vide *Ulna* 2.

¶ VIRGA PUBLICA, Eodem intellectu. Chronic. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 593. *Item Romadus Comes concessit in hoc monasterio ecclesiam S. Silvestri in territorio de Perito, cum modiis centum de terra ad Virgam publicam circa eam.*

VIRGATA TERRÆ, Idem quod *Virga terræ*, tantum agri, quantum *virga* continet. Leges Inæ c. 66. *Si quis Virgatam terræ à domino mercede conductam araverit, &c.* Chronicon Monasterii de Bello: *8. virgæ unam hidam faciunt: wista vero 4. Virgatis constat.* Infra: *Dividitur leuga per wistas, quæ aliis in locis Virgatæ dicuntur.* Ita fere Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 313. Vetus Codex: *Virgata terræ continet 24. acras, & 4. virgatæ constituunt unam bidam, &c.* Alius Codex: *10. acræ terræ faciunt secundum antiquam consuetudinem unam ferdellam, & 4. ferdellæ faciunt Virgatam, &c.* Sic quantitas varia est pro locorum varietate. Vide Dugdalum in Antiquit. Warwicens. p. 665.

¶ VIRGATA OPERARIA, Quæ operibus obnoxia est. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 57. *Ricardus de Colecu tenet 1. Virgatam operariam pro 5. sol. & facit consuetudines sicut Adam.* Fol. 59. *Unaquaque Virgata operaria de Hantonia debet operari unaquaque hebdomada & per totam hebdomadam.*

¶ VIRGADA, ut *Virgata*. *Salomon dedit unam Virgadam*, in Tabul. Roton. Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 74. *Tradidit ... partem Virgadæ unius cum manente supra.*

¶ VIRGATA, Prædium rusticum, vel terra indefinitæ mensuræ. Tabul. Roton. *Nobilis vir Rethuobri veniens ante ecclesiam Vernensem donavit Virgatas suæ hæreditatis, quarum hæc sunt nomina: Hoetlmonoc, Ran Turnoc, & Ran Riwocon.*

VIRGATA DECIMA hæreditaris, quæ fisco Regis debetur, cum de hæreditate inter hæredes controversia est, & ad eam componendam Rex Missum suum transmittit, in Capitul. 2. an. 813. c. 7.

¶ 7. VIRGA PONDERIS, proprie est Verticillum librarium, Gall. *Verge de peson*, quo utuntur ad merces ponderandas: unde usurpatur pro Præstatione quæ pro ponderibus publicis exsolvitur, dum res & merces ponderantur, Nostris *Droit de poizage*. Vide in *Pondus*, col. 640. Litteræ Humberti II. Dalph. ann. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 277. *Et etiam Virga ponderis quam tenet nunc ab ipsa Ecclesia censualem dom. Catherina de Podio.* Charta ann. 1377. ex Camera Comput. Provinc. *Una cum juribus Virgæ ponderis, & tractæ bladi, & leydarum.*

8. VIRGA. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 45. §. 14. *Duæ Virgæ & una forpex emenda illorum est, qui furando aut spoliando juri derogant suo.*

¶ VERGHA, pro *Virga*, in Statutis Montis Regalis fol. 269. *Ponendo quatuor Verghas azali, &c.*

¶ VIRGADA, Modus agri. Vide *Virga* 6.

VIRGAREUM, VIRGASTRUM, Virgetum. Vetus Charta exarata circa an. 993. apud Ughellum in Archiepiscop. Florentinis to. 3. p. 47. *Terris & vineis, silvis, Virgastris, pratis, pascuis, &c.* In alia vero p. 52. *Silvis, olivetis, Virgareis, pratis, &c.* habetur, ut & in Charta Grimoaldi Pisani Episcopi ibid. p. 404.

¶ VIRGARIUM, ut *Virgareum*. Tabul. S. Albini Andegav. *Donamus ... unum Virgarium cum custodia sua & una domo supra ripam Sarte.*

VIRGARIUS, *Lictor*, ῥαβδοῦχος, in Gloss. Gr. Lat. Exstat in Foris Aragon. lib. 1. pag. 36. titulus *de Virgariis Curiæ Justitiæ Aragonum*, ubi *Vergueros* dicuntur. [Vide *Virgibajulus.*]

¶ VIRGARIUS, Gall. *Bedeau*, Apparitor. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Sacerdos vero aliis diebus Dominicis indutus pluviali una cum Virgario defferente virgam, &c.* Charta an. 1370. to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 236. *Parvis capellanis, Virgariis, matriculariis clericis, qui interfuerunt dictæ*

processioni. Adde Concil. Hisp. tom. 4. p. 468. & Calmet. Hist. Lotharing. tom. 3. col. 468. Vide infra *Virgifer*.

¶ VIRGARIUS, apud Camaldulenses is esse videtur qui facultates monasterii administrat, vel qui agrorum culturæ invigilat. Epist. 35. Ambrosii Camaldul. apud Marten. tom. 3. Ampl. Collect. col. 429. *Dices ex nobis fratri Johanni Virgario, increpate illum nimis agere, qui pecuniam mutuo acceptam restituere non curaverit nobis, quam debemus creditori.* Epist. 36. ibid. col. 430. *Virgarius noster opus habet Petro de Moggiona toto mense isto, bubulco nostro illo loquor.*

¶ VIRGASTRUM. Vide *Virgareum*.

¶ VIRGATA, ut infra *Virgatus*, Pannus virgis quibusdam distinctus, *Etofe rayee*. Comput. ab ann. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 283. *Item, pro infoderatura unius garnatiæ & caputii pro dom. Andrea Dalphino de Virgata quam dominus portavit de Francia, vi. lib. vi. sol. Vien.* Alia notione vide in *Virga* 6.

VIRGATORES, Qui Anglis *Servientes ad arma*, qui *virgas* argenteas deauratas deferunt ante Regem, ut est apud Wattsium. Matth. Paris ann. 1249. *Quidam vero de ipsa civitate tunc præsentes, dum regii Virgatores populum ibidem propter rei novitatem congregatum & compressum retroire cogerent, &c.* Fleta lib. 2. cap. 1. §. 15. *Sunt quædam injuriæ, quæ restitutionem in triplo inducunt damnorum, sicut ... de Virgatoribus injustum feodum capientibus.* Cap. 38. *In eadem curia (Regis) sunt Virgatores, populum gravantes, gravia feoda petentes.* Vide *Servientes ad arma*. Vox *virgatores* occurrit apud Plautum in Asinaria pro iis, qui *virgis* cædunt. [Vide infra *Virgibajulus*.]

VIRGATUS, Italis, *Vergato, panno, ò vestimento divisato di più colori*, Pannus virgis quibusdam in longum vel in latum varia serie & colore porrectis distinctus, uti *Virgata* Gallorum *sagula*, apud Virgilium lib. 8. interpretatur Turnebus lib. 2. Advers. cap. 4. Glossæ Gr. Lat. ῥαβδωτός, *virgati*. Statuta Innocentii IV. PP. pro reformatione Nigri ordinis: *Non adolescentes, non nobiles, non consanguineos, nec indutos vestibus Virgatis, aut argenteis nodulis ornatis, vel partitis, vel viridibus, aut rubeis, &c.* [Statuta Eccl. Gerund. an. 1274. apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 1469. *Pannis rubeis, vel cendatis, seu viridibus, aut Virgatis tunicis, &c. Vestes Virgatas continue publice portantes*, in Concilio Bituricensi ann. 1280. apud eumdem tom. 4. Anecdot. col. 192. *Vestes partita vel Virgata*, in Statutis Ecclesiæ Argentoratensis ann. 1435. ibidem col. 539.] Concilium Palentinum an. 1388. c. 3. *Vestem superiorem non Virgatam, aut bipartitam, &c. Vestito di vergato*, apud Scriptores Italos, laudatos à Pergamino. [Vide in *Pannus* 2. *Versatas*, *Virga* 1. & *Virgata*.]

¶ VIRGEIA, Modus vel mensura agri, ut supra *Virga* 6. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 34. *Robertus de Larcamps (dedit) unam Virgeiam terra.* Occurrit rursum fol. 94.

¶ VIRGENDEMIA, ῥαβδολογία, in Gloss. Lat. Gr. Nonio ex Varrone, *Virgindemia*, virgarum apparatus, demtio, vel decerptio.

¶ VIRGERIUM, Gall. *Verger*, Viridarium. Chartul. majus S. Victoris Massil. fol. 58. *Ego Bermundus clericus dono dimidium Virgerii ad S. Victorem.* Ibidem: *Ego Jausfredus Carbonellus dono totam partem hæreditatis meæ de uno Virgerio simul cum mansuario.*

¶ VIRGEUS SERPENS, Virga Moysis in serpentem conversa, apud Glabrum Rodulphum.

¶ VIRGIBAJULUS, Idem qui *Virgator*, officium in aula Regum Angliæ. Vide *Virgatores*. Charta Edwardi V. Reg. Angl. an. 1483. apud Rymer. to. 12. p. 183. *Concessimus eisdem ... officium Virgibajuli, alias dictum Virgarii ad portandam virgam coram nobis & hæredibus nostris ad festum S. Georgii infra castrum nostrum de Wyndsore annuatim.* Vide mox *Virgifer*.

¶ VIRGIFER, Qui fert virgam, apparitor, in Charta an. 1107. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 266. Vide *Virgarius*.

¶ VIRGIFER vocatur in recentiori Ceremoniali Ecclesiæ B. M. Deauratæ Tolosanæ qui in processionibus baculum cantoris defert, idem qui *Propheta* in veteri Ceremoniali nuncupatur. Vide *Propheta*, & supra *Virga* 3.

¶ VIRGILDUM. Vide in *Wera*.

¶ VIRGINAL. Vita S. Gerardi sæc. 5. Bened. pag. 270. *Qui (Deus) sicut expertum legimus Virginal beatæ martyris Agathæ, universa curans restaurat solo sermone, &c.* Ubi de restituta mamma S. Agathæ sermo est: alibi *Virginal* idem sonat quod virginitas. Gloss. Isidori: *Virginal, membra virginis in quo habitat.* Martinius emendat, *Virginal, membrana virginis, in qua habitat*, scilicet virginitas seu hymen. *Virginal, la partie où est faite la conception*, in Gloss. Lat. Sangerman. Glossæ Isonis Magistri, *Virginal, locus in quo devirginantur virgines. Virginalia*, παρθένια, in Gl. Lat. Gr. παρθένειον, in MSS.

¶ VIRGINAL, f. Liber officium B. M. Virginis continens. Testam. an. 1415. apud Rymer. tom. 9. p. 276. *Et unum parvum librum vocatum Virginal, coopertum in blodio panno de auro de Cipre.*

VIRGINARE, παρθενεύειν, in Gloss. Gr. Lat. MS. perperam in edito, παρθενεύω, *Virgino*. Ugutio: *Virginare, fricare, & fatere, quia possunt fieri salva virginitate.* [Vide *Virginula*.]

¶ VIRGINARE, *Caste, more virginum vivere*, in Gemma. Tertull. de Virg. veland. cap. 12. *Virginari volunt sola capitis nudatate.*

¶ VIRGINARE, Rem cum virgine habere. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 563. *Postea vero idem Balduinus pater meus cum quadam alia eminentis, immo supereminentis formæ, generosa nobilitatis juvencula ... nomine Natalia Virginabat, & ex ea genuit Simonem.*

¶ VIRGINIFICARI, παρθενοῦσθαι, Virginem fieri. Vetus Interpres Origenis, Comment. tract. 3 a. in Matth. *Virgines sunt Virginificata per verbum Dei, qui credere volunt, aut crediderunt.*

¶ VIRGINISSIMUS, Castissimus, in Serm. S. Humilitatis de S. Joanne Evang. to. 7. Maii p. 833. *Inter chorum virginum tu virgo Virginissimus, &c.*

VIRGINULA, παρθενικάριον, in Gloss. Græc. Lat. ubi edit. *Virginula*, ut in voce παρθενεύω, *virgino*: sed in Cod. MS. est *virgino*, uti monuimus.

VIRGO, de femina conjugata. Encomium Emmæ Reginæ p. 172. de eadem Emma Ricardi I. Ducis Normanniæ filia, Ethelredi Regis Angliæ vidua, à Cnutone Danorum in Anglia Rege in uxorem expetita: *Placuit ergo Regi verbum Virginis, & jusjurando facto Virginis placuit voluntas Regis. Et sic, Deo gratias, Domina Emma mulierum nobilissima fit conjux Regis fortissimi Cnutonis.* Henricus Rosla in Herlingsberga:

...... Inter quas Virgo coronam
Regalem capite dimisit, seque profudit
Regnantis pedibus: quod non tulit ipsa; sed alto

Exsiliens folio, nam mater erat sua, blando
Sustinet afflatu, &c.

[Baldricus Noviom. in Chron. lib. 3. c. 8. Waldetrudem Abbatissam Castriloci *Virginem* appellat, quæ nondum Monialis plures liberos tulerat. Vide Isidorum Pelusiotam lib. 3. Epist. 176. & Bollandi Observationes prævias ad Vitam S. Hermenildæ tom. 2. Febr. pag. 691. *Virgo vidua*, apud Tertull. lib. de Virgin. Veland. cap. 9.]

¶ VIRGO, Persona scaccorum, quæ & *Regina* appellatur. Vide in *Scacci* 1.

¶ VIRGOBRETUS. Vide *Vergobretus*.

¶ VIRGULA, Modus vel mensura agri. Polyptychus Fiscamn. an. 1235. *Tenet unum masagium cum una Virgula terra.* Vide *Virga* 6.

¶ VIRGULATUS, ut supra *Virgatus*, Pannus *virgulis* quibusdam in longum vel in latum varia serie & colore porrectis distinctus, Gall. *Estofe rayée.* Statuta Eccl. Leod. an. 1287. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 850. *Clerici pannis rubeis, viridibus, & Virgulatis indecentis mensura non utantur sine causa.* Synodus Pergam. an. 1311. apud Murator. to. 9. col. 547. *Vestes Virgulatas seu de catabitatis, de medietate, vel listatas ... minime deferentes.* Adde to. 1. Rer. Mogunt. p. 94. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1363. ex Bibl. Reg. *Item una alia toallia parata ad losenginas de armis Francia Virgulata de perlulis ad fimbrias.* Inventarium Gallicum: *Item une autre touaille parée à losenges des armes de France raiée de perles rouges.*

VIRGULTA, Modus agri. Monasticum Anglic. to. 1. p. 760. *Dedit prædicta Ecclesia ... unam Virgultam terra in manerio de Cumptone, &c.* Forte pro *Virgata.* Vide in hac voce. [Occurrit rursum in Polyptycho Fiscamn. an. 1235. *De feodo Hude tenet Beatrixa Laurence in masura tres Virgultas ad campartum, & reddit 18. denarios.* Et in Chartul. S. Vandregesili to. 1. p. 140. Sed si quid mutandum est, malim legere *Virgulam.* Vide in hac voce.]

¶ VIRGULTUM, Viridarium, pomarium, *Verger.* Charta an. 1178. inter Probat. Hist. Ebroic. Comitat. p. 3. *Præterea domum Marcellini cum Virgulto .... concedimus.* Charta Eccles. Arausion. ann. 1239. *Factum fuit hoc apud Auraicam in stari dom. Episcopi in Virgulto juxta chorum S. Petri.* Occurrit etiam in Literis ann. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 601. art. 18. Charta an. 1256. ex Tabul. S. Mellani Puntisar. *Droca molendinarius de Drincuria & Eustachia ejus uxor dederunt in contraplegium quoddam herbergamentum cum Virgulto dicto herbergamento tenenti.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 121. *Concessi Deo & abbatia S. Vincentii Cenomanensis Virgultum quod habebam apud Aceium le Borgne cum domo in eodem Virgulto sita, & cum omnibus ad Virgultum pertinentibus.* Hist. Harcur. to. 4. pag. 1516. *Scilicet 60. acras terra in parochia S. Audomari, & Virgulta circa ecclesiam fossatum vallata.* Atque ita legendum est in Indice MS. benef. Eccl. Constant. fol. 44. v°. pro *Virgutum: Rector ejusdem ecclesia ..... habet manerium cum Virguto & unam virgatam terra.* Vide *Viridiarium* 1.

¶ VIRGUNCULOSUS, Virgultorum ferax, in Charta Caroli Simplicis Reg. Fr. an. 909. apud Mabill. tom. 3. Annal. Bened. p. 696. col. 2. & inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 52.

¶ VIRGUTUM, pro *Virgultum.* Vide in hac voce.

¶ 1. VIRIA, *Viriola, Brachiales.* Gloss. Isid. Excerpta melius, *Brachiale.* Utuntur Tertull. de Pallio c. 4. S. Ambrosius lib. de Abraham cap. 3. & Plinius lib. 33. cap. 3.

¶ 2. VIRIA, f. Pratum virens. Charta Guillelmi de Agnivilla an. 1227. ex Tabul. Corbeiensi: *Reddit sex denarios quos debet mihi Johannes Fouqert de avena quam tenet de supra vallem Moberti & quatuor denarios de quadam pecia terra quam Robertus de Fractamola tenet inter Viriam & boscum de Harencourt.* Vide *Virideria.*

¶ VIRIBILITER, Viriliter. Epist. Hadriani IV. PP. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 364. *Cum ipse Comes .... rabiem scilicet Sarracenorum .... reprimere intendat & Viribiliter impugnare, &c.*

¶ VIRIDARE, Virere, florere. Gloss. Græco-Lat. ἀνθῶ, *Viride, floreo, floresco, vireo, polleo, vigeo.*

¶ VIRIDARIUM. Vide *Viridiarium* 1.

¶ VIRIDARIUS. Vide in *Viride* 1.

1. VIRIDE, inquit Watsius, in Legibus Forestarum, intelligitur quidquid frondes fert, aut folia viridia, unde pascantur, aut ubi tegantur cervi & damæ. Vide Skeneum de Verbor. significat. v. *Verd.* Capitula placitorum Coronæ Regis apud Hovedenum p. 784. *Item præcepit, quod in quolibet Comitatu, in quo venationem habet, ponantur 12. Milites ad custodiendum venationem suam, & Viride, in forestis suis.* Infra: *Qui autem forisfecerit in foresta Regis de Viridi, sive per culpaturam, sive per esbrancaturam, sive per foditionem turvarum; &c.* Inquisitio de forisfacturis forestarum: *Inquiratur etiam, qui fecerint vel facere consueverint vastum vel destructionem de Viridi, vel de venatione in foresta, &c.* [Charta ann. 1091. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. p. 73. *Exceptis indictamentis de Viridi & venatione, quæ domino Regi omnino reservabantur.* Adde Gualterum Hemingford. de Gestis Edwardi III. p. 319. & Chron. Whethamstedii p. 373.] Statutum Edwardi III. an. 1. c. 9. *Des trespasses faits en nos forestes de Vert & de veneson.* Vide Gul. Prynneum in Libertat. Anglic. to. 3. p. 1141.

VIRIDE ET SICCUM. Tabularium S. Crucis Talemundensis fol. 3. *Adauxit etiam ... Monachis ... de silva Orbisterii de Viridi, & de sicco, ad omnia necessaria officiorum, ædificiorum videlicet ad Ecclesiam, ad claustra facienda, atque recuperanda cum deciderint, &c.*

VIRIDARIUS, Officialis in forestis, qui forestario subest, Gallis *Verdier*, Anglis *Verder.* [*Verdiers, maistres & enquesteurs des eaux & forests*, in Charta Ludovici XI. Reg. Fr. an. 1477. ex Bibl. Reg.] Is autem *viridis*, seu silvæ cæduæ curam habet, ut & jurisdictionem in forisfacturis forestarum usque ad mulctam 60. solid. Huic subsunt *servientes*, & *custodes* forestarum, *les Sergeants & Gardes de bois.* Cognoscit etiam de mulctis consuetudinariis, & ab ejus judiciis appellatur ad Magistrum Aquarum & forestarum. *Viridarii* vero fere semper cum *Forestariis* junguntur, ut qui cum iis Forestas curent, in Charta Joan. Reg. Angl. de Libertat. Forestæ, in Legibus Forestarum Scoticar. c. 11. §. 5. apud Rogerum Hovedenum p. 784. 785. [*Madox* in Formul. Anglic. p. 313.] in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 482. 849. 863. in Additament. ad Matth. Paris p. 130. &c. [Vide *Werder.*]

2. VIRIDE, vel VIRIDIS, Pellis *varia*, de qua in *Varius.* Bractonus lib. 3. tract. de Corona c. 26. §. 1. *Abstulit ei .... unam robam de Viridi talis pretii, &c.* Ita *Viridis pannus*, pro *varius*, seu *pellis varia*, in Rotulo ann. 1267. ex Camera Comput. Paris. *Pro scallatis, tiretana Persa, & panno Viridi ad coopertoria, &c.*

¶ VIRIDUM, Eadem notione. Comput. an. 1324. to. 1. Hist. Dalph. p. 133. col. 1. *Pro septem ulnis*

de Virido, toti putata qualibet ulna xxxii. *sol. valent* xl. *lib.* iii. *sol.*

Viridis, etiam color olim in pretio habitus. Statuta Innocentii IV. PP. pro reformatione Nigri ordinis: *Non adolescentes, non nobiles, non consanguineos, nec minimos vestibus virgatis, vel partitis, vel Viridibus, aut rubeis, &c.* Ricordanus Malaspinus cap. 149. de Manfredo: *E sempre vestiva drappe verdi* [Charta an. 1309. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col 1639. *Et aura escu de saust & da encrs & de Vers garni fonsfesamment.* Statutum pro Pannificis *de Commerty* ex Cod. MS. ejusdem loci p. 18. *Ceux dudit metiers qui feront pers, brunette, Verdz & maubres, &c.*] Adde Conc. Avenionense an. 1209. c. 18. Monspeliense ann. 1214. c. 3. Lateranense IV. c. 16. Synodum Wigorn. ann. 1240. c. 21. Constitutiones Nicosienses c. 8. Synodum Exoniensem ano. 1282. c. 17. [Vide supra *Virgulatus.*]

¶ VIRIDERIA, f. ut *Viria* 2. vel *Viride* 1. Vide in his vocibus. Tabular. Veteris-villæ: *Dedi abbatiæ Veteris villæ in Viriderim, in terra quæ dicitur Rabies, quatuor acras terræ ab omni exactione liberas.*

1. VIRIDIARIUM, Viridigarium, pro *Viridarium*, qua voce usus Suetonius. Glossæ antiquæ MSS. *Paradisum, Viridiarium.* Jo. de Janua: *Viridarium, locus ubi sunt viridia* Gloss. Gr. Lat. ἄλσος, *viridarium. Verger* nostris: Italis, *Verziere*: [*Verjan*, Poetis Provincialibus:] *Bergeé*, in Foris Bencharn. tit. 1. art. 20. Gloss. Gr. Lat. MSS. ἄλσος, *Viridiarium.* Editum habet *Viridarium.* Aliud Gloss. MS. ἄλσος, *Viridarium.* Leo Ost. lib. 2. c. 26. *Viridiarium etiam, quod est ad Portam Capuanam. Viridarium* etiam aliquoties legi in Pandectis Florentinis observat Cujacius ad Ulpian. tit. 6. unde inquit, & *Viridiarium* alii deduxere, *Viridarium* habent plerique. [Tabul. S. Victoris Massil. *Viridiarium prope ipsas mansiones est postea factum.*] Vita B. Heldradi Abbat. Novaliciensis num. 2. *Composuit pulcherrimum ibidem Viridarium, ex quo cuncti venientes habere possent edulium.* Charta an. 1246. *Laudamus vobis D. Henrico Sistaricensi Episcopo totum Viridarium, sive hortum fanctæ Sistaricensis Ecclesiæ.* Chron. S. Trudonis lib. 10. *Sunt & atria & porticus ante has utrasque cameras, & Viridarium spatiosum & delectabile hospitibus cum pluribus lignis diversos fructus ferentibus.* Vide Hildebertum Cenoman. in Vita S. Hugonis Abbat. Cluniac. Albertum Aqu. lib. 3. cap. 15. &c.

Viridigarium, Eadem notione. Formulæ veteres Lindenbrogii n. 79. *Cum . . . vineis arpennorum quatuor, Viridigariis, silvis, pratis, &c.* Ubi perperam putavit vir doctus esse adjectivum silvæ, cum distingui verba debeant. [Charta an. 869. in Append. ad Marcam Hisp. col. 792. *Cum domibus, ædificiis, curtiferis, Viridigariis, hortis, vineis, &c.* Adde Tabular. Bituric. & Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 344.] Tabularium S. Cypriani Pictavens. *Cum terris, mansionibus, curtiferis, ortulis, Viridigariis, vineis, pratis, &c.* Occurrit præterea in Charta Fulconis Comit. Andeg. an. 1033. & aliis non semel.

¶ Virigarium, Pari intellectu. Charta an. 1000. in Append. ad Marcam Hisp. col. 956. *Iterum cedo jure ac ditioni supradictarum ecclesiarum . . . Virigario confiste lateribus earum sicut habere debent per ueta illorum cimiteria.*

2. VIRIDIARIUM, Cœmeterium Monasterii pro Monachis, [seu atrium quod cingunt claustri porticus in Monasteriis, vulgo *le Preau.*] Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu: *Eo tenore ut eos in sua reciperent societate, & si ad exitum vitæ ad tantam egestatem devenerint, ut, quod tribuant, non habuerint, pro hoc dono in Viridiario eos sepeliant.* Alibi: *Et ut Monachi sepeliri nos dimittant in Viridario suo.* Vide *Pratum.*

☞ Antiquior est hujus vocis ad cœmeterium significandum accommodatio. Romanis quippe ita nuncupabatur quæcumque subdialis sepultura, ut observat Raphael Fabretti in Inscript. antiq. p. 225. quæ *Viridiarium* à monumento, tanquam locum apertum ab operto distinguunt.

¶ VIRIDISNETUM, F. Omphacium, Gall. *Verjus.* Lobinellus in Glossar. ad Hist. Paris. to. 3. v. *Pomormium. Unam caudam vini albi pretio* LX. *solid. unum pomormium de Viridisneto pretio* VII. *sol.*

¶ VIRIDITAS, Color rutilus, qualis est auri. Vita S. Lietberti apud Acher. to. 9. Spicil. p. 678. *Cujus dorsi posteriora in Viriditate auri.* Verba sunt Psalmi 67. v. 14. *Et posteriora dorsi ejus in pallore auri.* Ubi Græcus habet, ἐν χλωρότητι χρυσίου.

¶ VIRIDITENTORIANI, qui & *de Viridi tentorio*, factiosi apud Leodienses sub annum 1466. primum à colubrissis *Colubrissarii* appellati, dehinc à viridi vexillo seu tentorio, quo utebantur, dicti *Viriditentoriani.* Adrianus de Veteri busco de Reb. Leod. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 1288. *Colubrissarii dominabantur, nec permittebantur duo boni cives loqui pariter, quin vellent scire de quibus esset sermo. Et si aliquis contradixisset ipsis, de mane invenit domum combustam vel horreum incensum. Igitur in hebdomada sacra ante Pascha, domus absentium cœperunt spoliari, & illi de Viridi-tentorio discurrebant per totum Comitatum Lossensem spoliando & incendendo domos eorum qui partem faciebant cum electo.* Ibidem col. 1306. *Tunc temporis cœperunt illi de Viridi tentorio iterum spoliare domos absentium.* Rursum col. 1309. *Illi de Viridi-tentorio associaverant se super forum in Hasselt.*

VIRIDIUM, *Locus viriditate plenus.* Joann de Janua. [*Verdeur, lieu plein de verdeur*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ VIRIDUM, ut *Viride* 2. Vide in hac voce.

¶ VIRIGARIUM. Vide in *Viridiarium* 1.

¶ VIRILIS, ἴσον, κατὰ ἀναλογίαν, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Viritim.*

¶ Virilia Arma, Cingulum militare quandoque dicitur Scriptoribus ævi Longobardici; quod traditio militaris cinguli & cooptatio in ordinem militarem vere virum faceret. Rigordus de Arturo: *Philippus in eodem loco Arturum militem fecit, tradens ei Britanniæ Comitatum, qui jure hæreditario eum contingebat. Ante autem hanc armorum traditionem non licebat iis uti, unde Arma dicuntur Virilia, velut virum facientia.* Henricus Huntindon. de Stephano Rege: *Henrico nepoti suo David Rex Scotorum Virilia tradidit arma. Eustachius vero filius Regis Stephani, nam & ipse eodem anno Virilia sumpserat arma, erat in terras procerum.* Vide in *Arma* 1. col. 695. & in *Miles*, col. 743. & seqq.

VIRILITER, Pro *virili parte*, κατὰ μέρος, ἐν μέρει, ut efferunt JC. Andreas Suenonis Archiep. Lundensis lib. 2. Legum Scaniæ c. 1. *Deficientibus primi gradus liberis, admittuntur neptes & nepotes non Viriliter; sed in stirpes, &c.* Lib. 3. c. 6. *Inter novercam & ipsos pro Virilibus portionibus dividatur.*

¶ VIRIOLA. Vide supra *Viria* 1.

VIRIOSUS, *Virosus.* Gloss. Gr. Lat. MS. ἀνδρεῖος; *Fortis, virilis, Viriosus.* Quæ vox postrema deest in edito. [*Virosi, viribus suburxi*, in Glossar. Sangerm.

nicon Beccense an. 1247. *In eodem capitulo elegerunt unanimi consensu D. Robertum de Clarobecco, tunc Vineatorem Becci in Francia, ... in Abbatem.* Videtur ibi mendum subesse. An *Visitatorem*?

☞ Officium fuit apud Monachos, cui scilicet vinearum vel vini cura demandata erat, ut discimus ex Charta an. 1248. in Hist. MS. Monast. Beccensis p. 615. *Si quid vero damni dictus Joannes, vel ejus servientes intulerint occasione via quam sibi liberam per masuram præfatam voluit reservari eundi causa ad vineas suas, vult & concedit ut ad arbitrium Vineatoris eorumdem Religiosorum qui pro tempore fuerit, debeat emendari.* Vide *Vinarius* & *Vinitarius*.

¶ VINEATUS, VINEATA TERRA, Ager vineis consitus. Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 444. *Dedit in hoc monasterio unam petiam terra Vineatam. Unam petiam terra arativa & Vineata*, in Charta an. 1328. inter Probat. familiæ *de Gondi* pag. 87. Statuta crimin. Saonæ c. 42. fol. 94. *Nec quisquam possit, nec præsumat in aliquo horto, jardino, viridario, campo, aut aliqua alia terra Vineata incidere, &c.* Vide *Vineale* & *Vineatica*.

¶ VINEATUS, Ad modum vineæ acupictus. Visitatio Thesaur. S. Pauli Londin. ann. 1295. *Casula Alardi decani de nigro sameto, dorsali & pectorali optimi aurifrigei Vineati.* Vide *Vigneta*.

¶ VINECUM, Idem quod *Vinagium* 2. Charta ann. 1131. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 460. *Censum de Vineco & de calcheriis, & mortuorum lectos, ... habeat.* Vide *Vinetum*.

¶ VINEOLA, diminut. à Vinea, in Testam. Bertichramni Episc. Cenoman. apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 112. *Viniola*, ibid. p. 121. & in Charta Ludovici Pii an. 836. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 96.

¶ VINERA, Vinea. Charta libertatum S. Palladii ex Cod. MS. Collin. *Nullo vero tempore aliquis equitando veniat in Vinera, nec etiam pedes postquam Vinera fuerint fossæ.*

VINERAGIUM, Tributum pro vino, quod in urbem adducitur: [nisi idem sit quod *Vinagium* 2. In Terrario Insulæ Adami, teste *de Lauriere* in Gloss. Jur. Gall. dicitur *Vientrage & Traisnage*, quod intelligitur de ea præstatione quæ domino fit ob vini dolium emtum, quod traha ducitur.] Charta Philippi Regis Franc. an. 1308. ex 2. Regesto ejusdem Regis n. 9. in Tabulario Regio: *Item Vineragium, cavagium & roragium quæ habebamus apud Jauzi, &c. Vientrage* dicitur in Consuetudine Silvanectensi art. 125. *Item peut prendre forage, rouage, Vientrage, des vins & autres breuvages vendus, &c.* Ubi forte legendum *Vinerage*.

☞ Nihil immutandum est, si tamen asserta est lectio Chartularii S. Cornelii Compend. ubi occurrit *Vintragium* ex Charta Petri Abb. ejusd. Monast. *Concessimus prædicto Petro clerico nostro jus integrum quod habebamus .... in dicta domo, videlicet roagia, foragia, Vintragia, salvis & retentis nobis & Ecclesiæ nostræ omnibus justitiis altis & bassis.* Hinc emendanda alia Charta ex eodem Tabulario: *In quacumque ripa à bucca Isara usque ad Ecclesiam de Gellis, dolium vini si ejectum fuerit ab aqua obolum debet, & denarium de Witragio, si à terra fuerit ejectum.* Ubi legendum videtur, *Vintragio*.

VINERATICA, Eadem notione, si bene auguror, in veteri Charta Italica apud Ughellum tom. 5. p. 1538. *Vinum pro Vineratica decimata octo.* Perperam enim editum *vivaritia*. Sed malim leg. *Vineatica*. Vide in hac voce.

VINERICIA. Charta Caroli M. in Actis Episc. Cenoman. p. 266. *De Vinericiis quoque & perdonato, de pastionibus & pascuariis, &c.* Perperam edit. *Vivericiis*, in Vita Aldrici Episc. Cenoman. p. 31. [& *Umericia* ibid. p. 144. to. 3. Miscell. Baluz. Ubi *Vinericia* idem esse videtur quod *Vineale*, *Vineatica*. In sequentibus vero Vindemiam ipsam, id est, vindemiarum tempestatem seu collectionem significat. Codex censualis Irminonis Abbat. fol. 40. v°. *Facit Wiinericiam cum duobus animalibus.* Fol. 41. *Facit curvadas sicut ceteri & Vinericium cum uno bove.* Fol. 61. *Faciunt dua carra ad Vinericiam & ad magiscam dua carra.* Denique fol. 62. v°. *Solvunt de capite suo sol. III. & denar. III. faciunt angariam ad Vinericiam.*] Polyptychus S. Remigii Remensis: *Facit ad pratum dies 3 .... facit Vineritiam & carrum, aut donat den. 6.* Alibi: *Et solvunt ... ad substratum & materiamen car. 10. de Vineritia aut car. 5. aut solid. 10.* Polyptychus Floriacensis: *Solvit unusquisque* (mansus) *de hostileso, id est, pro bove solidos 2. & porcos 2. aut solid. 4. multones 2. aut sol. 2. solvit inter Vinericiam & pascionem de vino mod. 6. &c.*

¶ VINERITIA, Idem videtur quod *Vineragium*, nisi forum intelligas in quo venditur. Regest. Episcopat. Nivern. an. 1287. *Episcopus habet terciam partem bladeria & Vineritiæ.*

¶ VINETA, Vinea. Tabul. S. Victoris Massil. *Cujusdam condamina cupiditate seducti ob uberrimam Vinetarum habundantiam, &c.* Vide *Vinata* 3.

¶ VINETARIUS, Institor vinarius. Charta ann. 1226. apud Thomasser. in Biturig. p. 83. *Mercatores, panetarii, Vinetarii, carnifices & alii quicumque negotiatores, &c. Mercator vinetarius*, in Litteris Henrici V. ann. 1420. apud Rymer. tom. 9. p. 868. Vide *Vinatarius*.

¶ VINETUM, ut *Vinagium* 2. Tabular. S. Petri de Cella-froini in pago Engolism. *Dedit Deo & S. Petro Apostolo de Cella froino unum mansum, ... & dimidium Vinetum de vineis, & mansum, & vineas.* Vide *Vinecum*.

¶ VINGORDUS. Charta Innocentii II. PP. ann. 1140. in Hist. Mediani Monast. pag. 287. *Apud Rabaldi vilare tres Vingordos. Apud Castinove cortem cum vineis.*

¶ VINGTEMIUM, VINGTENUM, ut *Vintenum*. Vide in hac voce.

¶ VINHAURIUS, Vini haustor, bibax. S. August. lib. 16. contra Faustum c. 31. edit. Latinii: *Ecce homo vorax & Vinhaurius.*

¶ VINIALE, ut *Vineale*. Vide in hac voce.

¶ VINICAMBIA, Præstatio quæ in permutationibus domino debetur. Tabul. S. Victoris Massil. *Donamus & concedimus omnem Vinicambiam & venditionem de turri qua dicitur Amalcheri. Et habent Monachi Cambia de vino*, in majori Chartul. ejusdem Monast. p. 108.

¶ VINIDEMIA, pro Vindemia, in Tabul. Castridunensi f. 12. v°. Locus est in *Vinum*, col. 1629.

VINIDRIA, Datio vineæ ad medium vinum. Tabular. Celsinianense: *Et si est ipsa vinea, ... in tali ratione, & quamdiu Domino donante vixero, ad Vinidriam teneam, & annis singulis medietatem de vino per unumquemque annum ad Monachos in vestitura persolvam.* Similia verba occurrunt in aliis Chartis.

¶ VINIFICARE, Vinum producere. Inscriptio apud Cussetum Hist. Cabilon. p. 769. *Nunc vites nostra Vinificabunt latius, arva luxuriabunt uberius, &c.*

VINIFORUM, Βαυκίς, in Glossario Lat. Gr. MS. S. Germ. Paris. Vas vinarium. [Leg. *Viniferum*.] Vide *Bauca*.

¶ VINIGOLIUM. Charta an. 1093. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 332. *Istos vero mansos & homines pranominatos ego Bertrandus retineo in vita mea cum omnibus qua modo habe[illegible] & tenent, & cum Vinigoliis, & decimis, & primitiis, & quartis, &c.* Idem videtur quod *Vinagium* 2.

¶ VINIOLA, ut *Vineola*. Vide in hac voce.

VINIPA. Liber Anniversariorum Basilicæ Vaticanæ apud Johannem Rubeum in Vita Bonifacii VIII. p. 345. *Item tria superpellicia de Vinipa & cortina.* Puto legendum *vimpa*, pannus scilicet lineus ex quo conficiebantur *vimpa*, seu pepla mulierum. Vide *Guimpa*.

¶ VINIPERUM, Βαιvις. Gloss. Lat. Gr. MSS. Perperam pro *Viniferum*, ut & in cod. Reg. ubi *Juniperum* legitur. Vide *Viniforum*.

¶ VINIPERUS, pro Juniperus. Vide *Vimpum*.

¶ VINITARIUS, Officium Monasticum, cui vini cura demandata erat. Iperius in Chron. S. Bertini apud Marten. to. 3. Anecd. col. 757. *Quartum officium fuit Vinitarii, qui providebat de vinis, fœnis, lectis, lectisterniis & omnia necessaria hospitum.* Vide *Vineator*.

¶ Vinitarius, Institor vinarius. Charta ann. 1493. apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 438. *Ego Johannes Porter civis & Vinitarius civitatis London ac liber homo ejusdem civitatis, &c.* Vide *Vinarius* & *Vineator*.

VINITOR, ἀμπελουργός, in Gloss. S. Benedicti: *Qui vineam custodit, vel qui calcat uvas, vel qui custodit vinum.* Ita Ugutio, Gallis *Vigneron*. Vox Latinis Scriptoribus nota. [Occurrit in Leg. Salica tit. 11. §. 5. Testam. S. Irminæ an. 698. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 10. *Similiter dono ad jam dicta loca sanctorum vinea pedaturam unam in monte Viennensi cum Vinitore nostro Alithfrido cum omni peculiari suo.*] Gregorius Turon. lib. 5. cap. 49. *Cracina Pictavensis insula vocatur, in qua a fiscalis Vinitoris servo, Leocadio nomine, nascitur.* Tabular. S. Remigii Remensis: *Vinea 19. cum totidem Vinitoribus, ubi possunt colligi de Vino mod. 177.* Charta Chrodogangi Episc. Metensis an. 763. *Similiter donamus in pago Magnise in villa Pomaria fortes cum Vinitore, vel illam vineam, quam ipse Vinitor facit, &c.* Vita S. Joan. Episc. Tragur. Romæ edita: *Grando superveniens vineas contudit adeo, quod Vinitores non uvas, sed racemos rarissimos domum referrent.* Charta Philippi Reg. Fr. in M. Pastorali Eccl. Parisiensis lib. 19. ch. 79. *Noverint.... apud nos fecisse querimoniam de Vinitoribus vinum de potestate Spedone villa per aquam deferentibus, qui rotaticum, quod alii Vinitores vinum per terram deferentes reddebant, ad plenum reddere recusabant.*

VINNA. Vide *Venna*.

¶ VINNETUM, pro *Vicinetum*, vel *Visnetum*, *Assisa* vicinorum. Vide in *Vicinus*. Charta apud *Madox* Formul. Angl. p. 305. *Si vero jam dictus Willelmus de Corstun vel haredes sui arbitrio legalium hominum de Vinneto, aliquo pradictorum modorum infideliter se gesserint, &c.*

¶ VINNOLATA Vox, *est levis & mollis, atque flexibilis. Et Vinnolata dicta à vinno, hoc est cincinno; molliter flexo.* Ita Isidorus lib. 3. Orig. cap. 19.

VINOBLIUM, Vinea, Ager vitibus consitus, ex Gallico *Vignoble*, in Charta an. 1256. Regesti Inculismensis Cameræ Comput. Paris. pag. 34. *Garenam suam, quam habebat in Vinoblio & territorio dicta villa Karoffensis, &c.* [*In Vinoblio de Romanis vel territorio abbatia*, in Charta Humberti II. Dalphini inter Ordinat. Reg. Franc. to. 3. pag. 280: *Vignou*, in Charta an. 1312. ex Chartul. S. Martini Pontisar. fol. 30. v°.]

¶ VINOBRE, Eodem intellectu. Charta an. 1053. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 177. *In parochia Maurisgo ipsa medietate de ipso Vinobre, qui vocatur Caizago.*

¶ VINOSITAS, dicitur de nitore lapidis pretiosi, eadem notione qua Galli *Eau* usurpant. Locus est in *Orphanus* 2.

¶ VINTENERII. *Consilium Vinteneriorum*, quod ex viginti Consiliariis compositum esset, sic appellatur. Regest. Massil. *Anno Domini* 1302. *congregato honorabili consilio civitatis Massilia... primum fuerunt lecta in consilio pro parte consilii Venteneriorum castri Arearum, &c.*

¶ VINTENIUM, ut *Vintenum*, apud Guidonem Papæ locis laudatis infra in *Vintenum*.

VINTENUM, Vicesima, quæ Domino feudi competit, cujus jure percipit vicesimam fructuum in terris vassallorum, aut subditorum, eoque ipso tenetur castrorum & burgorum muros reficere suis sumtibus ad hostium incursus propulsandos. De hoc jure agunt Guido Papæ q. 7. & 372. & Dion. Salvingus Boissius in Tract. de Jurib. domin. & usu feudor. c. 46. 48. Concilium Avenionense an. 1279. c. 1. *Census, tascas, trezena, laudimia, Vintena, feuda, lesdas, pedagia, &c.* [Charta an. 890. in Append. ad Marcam Hisp. col. 824. *Et dabimus primitiam ad Vintena & duas partes decimarum.* Libertates Belli-visus an. 1256. tom. 1. Hist. Dalph. p. 59. col. 1. *Dominus clausuram debet facere & reficere pro vicesima fructuum quam levabit.* Charta an. 1334. ibid. p. 200. col. 2. *Vintenum suum quod ipse dom. Dalphinus percipit & ejus pradecessores percipere consueverunt super fluvium & in fluvio Rhodani apud Quiriacum.* Testam. Guillelmi de Bellovidere an. 1277. ibid. tom. 2. pag. 17. col. 2. *Item nolo quod Vintenum de catero levetur ab hominibus qui sunt vel essent in mandamento castri de Bello-videre, salvo Vinteno hominum ipsius castri, quod mihi dederunt ipsi homines pro franchimento ipsius castri, nisi forte pro clausura ipsius castri, vel alia justa causa & necessaria de voluntate ipsorum hominum dictum Vintenum levaretur. Vintenum seu vicesima pars totius laboris & leguminis dicti loci* (de Rellaneta) in Charta an. 1296. Donatio an. 1263. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Item damus ... vobis libertatem & immunitatem, ut de catero non teneamini, nec debeatis dare Vintenum de aliquibus possessionibus quas nunc possidetis. Jus Vinteni de lignis & vasis omnibus navigantibus, qua in dicta civitate vel ejus portu emuntur vel venduntur per extraneos*, in Charta domanii urbis Tolonii an. 1332. Ita etiam legendum in Charta Caroli IV. Imper. an. 1366. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 225. ubi editum est *Vinteriis*.]

¶ Vincena, pro *Vintenum*, in Litteris an. 1321. ex Chartophylacio Reg. Regest. 87. Ch. 84. *In possessionem... censuum, usagiorum, serviciorum, feudorum, Vincenarum, tailliarum, &c.*

¶ Vingtemium, Eodem significatu, à Gall. *Vingtiéme*. Charta an. 1296. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 34. *Pedagium & Vingtemium Quiriaci 360. libras, pro quibus pedagio & Vingtemio addidit ille princeps Delphinus 8. alias Moniales.*

¶ Vintenum, Vintenus, Ita nuncupantur muri urbium vel castrorum, à *Vinteno* seu vicesima fructuum parte, quæ iis exstruendis vel reficiendis exigebatur, Delphinatibus *Vingtain*. Charta an. 1347. to. 1. Hist. Dalph. p. 67. col. 1. *Item*

inveuerunt mœnia seu Vinteuum dicta villa in pluribus locis dirupta,... quare fuit præceptum & injunctum Castellano ut dicta mœnia, seu Vinteuum refici faciat de communi dicta villa. Computus ann. 1324. ibid. p. 132. col. 1. *Galopinus reddit parcellas, & per juramentum, videlicet pro merlando Vinteno burgi dicta villa.* Charta an. 1343. ibid. to. 2. pag. 468. col. 2. *Item, & ex eo quia idem dom. Dalphinus vult... noviter construere mœnia seu Vintenos cum terraliis pro meliori & tuitiori custodia ipsius civitatis.* Charta an. 1336. *Item quod si processu temporis sint Vinteni faciendi, vel reficiendi seu reparandi in castro Yserandi, &c. Confrontatur cum Vinteno præsentis burgi S. Andeoli*, in Recognit. ejusd. loci ex Schedis V. Cl. *Lancelot.*

¶ Vintenum, Viginti, vicenarius numerus, Gall. *Vintaine.* Charta an. 1324. apud Rymer. to. 4. p. 78. *Ita quod omnes armis sufficientibus muniti, videlicet equites in constabulariis, & pedites in centenis & Vintenis arraiati prompti sint & parati, &c.* Literæ Edwardi III. ann. 1369. apud eumd. tom. 6. p. 614. *Armis competentibus muniri, & in millenis, centenis, & Vintenis poni, &c.* Statuta Genuens. lib. 1. cap. 14. fol. 23. *Vinteuum etiam eumdem tutor vel curator (ut dictum est) cogatur solvere de bonis suis propriis. Vintenum seu viginti saumatarum racemorum*, in Charta Massil. an. 1522. *Vintisme*, in Charta Auberti Abb. Castricii an. 1247. ex Chartul. Campan. fol. 343.

¶ VINTENUS, Moneta Dalphinalis pretii viginti denariorum. Extractum computi ann. 1339. to. 1. Hist. Dalph. p. 95. col. 2. *Deinde computavit dictus Siardellus operari & cudi fecisse in Avisano de Vintenis & dozenis albis sub liga, pondere & remediis supradictis.* Alio significatu, vide in *Vintenum.*

¶ VINTERIUM, pro *Vinteuum.* Vide in hac voce.

¶ VINTRAGIUM. Vide in *Vineragium.*

¶ VINUM, nude pro eo quod præter pretium corollarii vice in emtionibus conceditur: *Vin du marché* passim in Consuetud. municipal. Tabul. S. Vandreges. *Vendidi... unam peciam terræ... pro LXXV. solidis Turon. & V. solidis in Vino... tenendam, &c. Droit de Vint & ventes*, in Consuetud. Silvanect. art. 215. Claromont. art. 13. Aurelian. art. 107. est id quod domino exsolvitur ab emtore prædii censualis.

☞ Vinum etiam ab iis qui inter cives adscribebantur Majori & Scabinis civitatis præstari solitum erat. Id ex pluribus Communiarum Chartis discimus, ac præsertim ex Litteris an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 601. art. 21. *Sy vero aliqui alieni in dicta libertate apud Clarimontem morare* (sic) *veuerint, bene licebit villico & scabinis eos retinere, tali modo quod in introitu, cinq solz. Pruivinenses persolvent villico pro nobis, & sextarium vini pro ipso & scabinis; & eciam omnes alios redditus secundum processum temporis, sicut alii liberi.*

¶ Vinum-Acetum, Acetum, Gall. *Vinaigre.* Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. XXI. *In dicto reservatorio rerum infra scriptarum copia inveniatur, videlicet,... caseorum, piscium salsorum, Vini-aceti, &c.*

¶ Vinum Agasatum, Eadem notione. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus tres pipas ex Vino agasato sive poculo plenas.* Ibidem: *Item unam pipam ex poculo sive Vino agasato plenam. Aigrevin*, in Charta an. 1391. ex Chartul. 23. Corb. *Une queue de Aigrevin, &c.*

¶ Vinum Betatum. Charta Henrici dom. de Soliaco an. 1031. *Vinum fecidum vel Betatum non poterit vendere.* Legendum videtur *Botatum*, quod vas vinarium redolet, *Qui sent le fust.* Vide in *Butta* 3. col. 1385.

¶ Vinum de Bocha, Gall. *Vin de la bouche*; Quod mensæ Principis apponi solet. Ordinat. Humberti II. to. 2. Hist. Dalph. p. 314. col. 1. *Habeantur tria genera vinorum, Vinum videlicet de bocha pro persona nostra.* Vide *Bocha.*

¶ Vinum Bullitum *cum ruta*, apud Limborch. Inquisit. Tolos. Hist. p. 3. *Vidit prædictos tres hæreticos simul & portavit pro altero illorum Vinum album bullitum cum ruta.*

¶ Vinum Cipricum, *Clarificatum*, apud Duchesn. Hist. Comit. Guisnens. inter Probat. p. 119.

¶ Vinum Claretum, *quod est turbativum ctio capitis*, in Menoti Serm. p. 156. v°. Gall. *Vin clairet*, rubellum. Ita etiam nuncupatum aliquando vinum conditum, ut in Continuat. Chron. Joh. Iperii apud Marten. tom. 6. Ampliss. Collect. col. 620. *Conventus quatuor pota Vini confecti, quod Clarewean, à custode ecclesiæ de gratia accipit.* Hisp. *Clarea*, Germ. *Claret.* Vide *Vinum Expensabile.*

¶ Vinum Clerici, *Vin du Clerc*, in Edicto Caroli VIII. an. 1493. art. 107. Quod à litigantibus tabularii forensis Clericis ultro conceditur.

Vinum Coctum. Capitulare de Villis cap. 34. *Vinum, acetum, moratum, Vinum coctum, garum, sinapi, &c.* Adde c. 62. [Joh. Demussis in Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 582. *Et post prædicta dant pisces lucios assatos cum salsa de aceto vel sinapi cum Vino cocto & speciebus.* Gall. *Vin cuit*, ut vinum arvisium, *Malvoisie.*]

¶ Vinum Comitis, Idem quod *Vinagium* 2. Vide in hac voce. Charta an. 1278. in Chartul. Latiniac. *Promittimus bona fide reddere & solvere... octo solidos Turonenses... tam pro censu quam pro Vinagio, quod dicitur Vinum Comitis.* Alia ann. circ. 1513. ibid. *Hoc etiam statutum est quod ille qui collegerit per villam nummos quos debent burgenses de Vino Comitis, &c. Le reveuu du Vin le Conte vault, ar an environ huyt livres Tournois*, in Charta ann. 1516. ibid. fol. 244. v°.

¶ Vinum Confectum. Vide *Vinum claretum.*

¶ Vinum Decreti, in Statutis Vercell. Locus est in *Malvaxia.*

¶ Vinum Expensabile, Quotidiani potus in usus domesticorum, *Vin de dépense*, nostris, vulgo *Boite*, vel *Bouvande.* Liber Niger Scaccarii p. 341. *Unum Sextarium de vino claro, & unum sextarium de Vino expensabili.*

¶ Vinum Jaquesium, *Vin de Jaca*, in Instr. an. 1527. ex Tabul. Archiep. Auxit.

¶ Vinum Inacidum, pro *Mucidum*, ut emendat Cl. Editor in Charta Humberti Dalphini an. 1348. inter Ordinat. Reg. Fr. tom. 3. pag. 283. *Ita tamen quod dictum Capitulum vinum vendere debeat non corruptum, non acetosum nec Inacidum:* nisi idem sit quod *Subacidum.*

Vinum Italicum, i. *forte.* Ita Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. Vide Cælium Aurelian. lib. 4. Chronion c. 3.

Vinum Lymphatum, Aqua mixtum, dilutum, in Constitut. Siculis l. 3. [Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 90. p. 251. *Edicit proclamatione publica, ut nullus Anglicus Vinum non lymphatum potare præsumat.*]

¶ Vinum Mundum, Merum. Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 473. *Item pro solidis VIII. in Carboniano ad censum reddendum Vini mundi decimatas quinque.*

VINUM NUPTIARUM, in oblationibus gratuitis, quæ Curionibus fiunt, recensetur in Charta Guillelmi Episcopi Ambian. ann. 1281. in Tabul. Episcopi Ambian. fol. 27. v.

¶ VINUM PEDE PRESSUM, Quod pede tantum calcatur, medium inter vinum sponte defluens, & illud quod torculari expressum est; unde *vinum de pressoragio* dicitur. Charta Ludovici Comit. Blesens. in Chartul. Castridun. fol. 12. v°. *Duos modios Vini pede pressi in cellario meo Castriduni annuatim in vindemiis capiendos* (concedo.) Charta ann. 1217. ex Tabul. S. Petri Carnot. *Persolvent .... justam decimam de vineis suis, unam medietatem de pede presso, & alteram medietatem de pressoragio.* Chartul. Campan. an. 1190. fol. 525. *Dedit 50. modios Vini de prima gutta pede pressa.*

¶ VINUM PIGMENTATUM, apud Duchesnium in Hist. Comit. Guisnens. inter Probat. pag. 119. Vide *Pigmentum* 1.

¶ VINUM PIRACEUM, *Vin poiran*, in Charta an. 1391. ex Chartul. 23. Corb. x. *sols Paris. pour l'aquit de une queue de Vin poiran.* Vide *Piracium*.

VINUM PROTROPUM, Cælio Aureliano lib. 2. Chron. c. 7. est vinum sponte defluens, antequam uva calcetur; mustum.

¶ VINUM DE PURA GUTTA, Eadem notione, Gall. *De mere-goutte*. Vide in *Gutta* 7.

¶ VINUM QUADRAGESIMÆ, Cujus usus in Quadragesima. Necrolog. Eccl. Paris. Id. Maii. *Dedit nobis tria arpenta vinearum ad Vinum Quadragesimæ. Vinum Quadragesimale*, ibidem.

¶ VINUM ROSATUM. Vide supra *Rosatum*.

VINUM SACRIFICALE, quod Missæ sacrificio potissimum addictum est, in Metropoli Salisburgensi to. 3. p. 48. *Præterea Vinum sacrificale, quod custodes monasterii retroactis temporibus procuraverunt, de communi nostro cellario volumus recipi, &c.*

¶ VINUM STALLI. Vide in *Stallum* 2.

¶ VINUM SUPERLATIVUM, Generosum, optimum, Gall. *Excellent*. Vide supra *Superlativus*.

¶ VINUM DE TENELLO, Familiarium seu domesticorum, qui in *Tenello* comedunt. Vide *Tenellus* 2. *Pertent ... 12. mensuras vini puri de Tenello ... Vinum pro Tenello, &c.* in Ordinat. Humberti II. Dalphini to. 2. Hist. Dalph. p. 314. col. 1.

VINUM TOLTICIUM, Quod domino in censum præstatur. Tabularium Ecclesiæ Gratianopolitanæ sub Hugone Episcopo fol. 23. *Dono Domino Deo & Ecclesiæ Gratianopolitanæ & Hugoni Episcopo 4. sextarios de Vino tolticio, quos in vinea Episcopi, quam emit de Petro Aldiardo, per unum quemque annum solebam accipere.*

¶ VINUM TORNATUM, Vapidum, Gall. *Vin tourné*. Vide supra in *Tornare*.

VINUM TORTIVUM. Cælius Aurelian. lib. 2. Acut. c. ult. *Cum vino ultimæ expressionis, hydatodem Græci vocant, nos abusive Tortivum.*

¶ VINUM VERMILIUM. Vide in *Vermiculus*.

¶ VINUM VERNACIE. Vide *Vernachia*.

¶ VINUM VINOSUM, Bonæ notæ, Gall. *Vineux*, in Medic. Salernit. edit. ann. 1622. pag. 142.

VINUM VIRIDE, Acerbum, ex viridi uva expressum, quomodo *vin verd* dicimus. Utitur Nangius in Chronico an. 1258. De vinis variis vide Onomastic. Brunsfeldii.

¶ VINUS, pro Vinum, in Judicio ann. 873. inter Probat. to. 1. novæ Hist. Occitan. col. 125.

VINYOGALARII, Vinearum custodes. Martinus Didacus *Daux* Justitia Aragon. l. 3. Observantiar. tit. Si quadrupes, §. 3. *Vinyogalarii, & messegarii tenentur emendare damnum in vineis & messibus, si salarium recipiunt a domino pro messegueria, vel Vinyoguelaria.*

¶ VIOCURUS, *& statim cessifer*, in Gloss. Isidori & Arabico-Lat. Ultima resecat Grævius utpote ad rem nihil pertinentia: est enim *Viocurus*, viæ curator. Unde etiam emendandæ Gloss. Lat. Gr. ubi *Viaculus* legitur, ut & Gloss. Græc. Lat. quæ habent ἀστυνόμος, *iocorus*: nam Græcis ἀστυνόμοι Ædiles nuncupantur quibus viarum provincia demandata erat.

¶ 1. VIOLA, Angustior callis, semita, *Veyette*, in Chartul. S. Joh. Laudun. an. 1438. Charta an. 1228. to. 1. Hist. Dalph. p. 142. *Et inde sicut tendit via publica usque ante domum Davidis Bonois quæ est extra muros, & inde sicut descendit quædam Viola usque ad illum locum aquæ, quæ dicitur Partitorium.* Vide *Violus*.

2. VIOLA, ut *Vitula*. Vide in hac voce.

1. VIOLARIUM, Census, Hispanis; *Violaria*, apud Joannem Dametum in Hist. Regni Balearici pag. 87. Curia generalis celebrata in villa Montissoni an. 1289. sub Alphonso Rege Arag. MS. cap. *Quod donationes factæ Officialibus Regis per monasterium vel alias personas sint revocatæ: Illud idem ordinamus super Violariis iis assignatis existentibus officialibus.* Curia secunda generalis celebrata Barcinone à Jacobo II. Rege Aragon. an. 1299. MS. *Item quod aliquod officium prædictorum officiorum non donemus amodo in perpetuum, vel ad Violarium, vel ad certum tempus.* Curia ann. 1333. celebrata ab Alfonso Rege in villa Montisalbi: *Item quod officiales ad Violarium tenentur assecurare de triennio in triennium.* Capitis sequentis titulus sic concipitur: *Quod fiat inquisitio contra officiales, qui habent officium ad inperpetuum, vel ad tempus.* In ipso textu, *ad inperpetuum, vel ad Violarium.* Curia celebrata in villa Montissoni an. 1363. *Istam taxationem censualium, mortuorum, & Violariorum in Instrumentis, quæ fiunt de sententiis tam judicialibus quam arbitralibus, &c.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 5. tit. de Jure dotium, §. 10. *Si aliquid datum fuerit ad Violarium viro & uxori ad tempus, altero conjugum moriente, superstes non debet in illo Violario, in quantum tangit partem mortui viduitatem tenere: sed transit ad hæredes mortui, &c.* Vide Repertorium Michaëlis *del Molino* in v. *Violarium*. Alias

2. VIOLARIUM, Latinis dicitur Hortus, seu locus, violis consitus. Sedulius lib. 1. Paschalis operis c. 20. *Dum ... lilia nimio decore mollissima rubus asper exurat, aut per Violaria florentis campi purpurea, carduus & spinosis armatus aculeis Paliurus exurat.* Fortunat. lib. 4. de Vita S. Martini:

Ungue recide rosas, & per Violaria curre.

Occurrit apud Juvencum, & alios. [V. *Vivariolus*.]

VIOLATUS, pro *Violaceus*, nostris *Violet*. Charta an. 1197. apud Ughellum to. 7. p. 1275. *Cappa de xamito Violato.* [Adde Notitiam Eccl. Diniens. p. 150. Vide *Violetus*.]

VIOLENS, pro *Violentus*, usurpavit Saxo Grammaticus l. 5. *Violensque amplexuum usus extabat.* [Eadem notione utitur Horatius l. 1. Epist. 10. v. 37.]

¶ VIOLENTARE, Vi cogere, Gall. *Violenter*. Vita S. Petri Cœlestini tom. 4. Maii p. 493. *Papalem dignitatem magis Violentatus, quam voluntarius acceptavit.* Buschius de Reformat. Monast. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. p. 850. *Ne postea Violentatos se fuisse conquererentur.* Occurrit præterea to. 1. & 3. April. p. 734. & 918. Adde Conc. Toletan. an. 1323. inter Hisp. tom. 3. p. 570.

¶ 1. VIOLETA, Viola. Inventar. Eccl. Noviom.

an. 1419. *Item due alii panni aurei coloris Violeta; rum magnis roellis.*

¶ 2. VIOLETA, Minister, ut videtur, in Ecclesia Aniciensi. Charta an. 1312. ejusd. Eccl. *Thesaurario ecclesiæ VIII. lib. . . . Turribulario C. sol. pro Violeta X. sol. pro marrelario C. sol.*

¶ VIOLETTA, Locus in quo judicia exercent *Scabini* Leodienses, domus publica Ædilium. Adrianus de Veteribusco Rer. Leod. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 1286. *Et magister Ægidius dactus super Violettam fera, ubi faciebat tunc palatium, quia esset causa sanguinis, quæ in palatio Episcopi non deberet tractari, &c.* Infra col. 1295. *Statim duxerunt in Violetta captivum.* Pluries ibi.

¶ VIOLETUM, Violetus. Vide *Violus.*

¶ VIOLETUS, pro *Violaceus.* Inventar. an. 1433. ex Tabul. Eccl. Massil. *Item unam hopelandam nostram sive tunicam brevem de Violeto obscure, &c.* Vide *Violatus.*

¶ VIOLUS, Angustior callis, semita, quasi minor via, vulgo *Viol, Sentier.* Inquisit. ann. 1168. ex Schedis Præs. *de Mazangues: Protenditur recta linea per Violum quo itur à dicto rompeals usque ad caminum qua itur, &c.* Infra: *Protenditur recta linea per caminum S. Petri usque Violum qua itur ad vallem fauneriam.* Charta an. 1278. ex Tabul. Massil. *Ita quod dictus claperius remanens a parte orientis & dictus Violus in medio dicti claperii, &c.* Alia ann. 1447. ex eodem Tabul. *Donavit ortum suum confrontantem cum barrio civitatis & cum Violo quo itur super mœnia. Violo in medio,* in Necrolog. Eccl. Regiens. Charta Mautini Abb. Vallis-sanctæ diœc. Apt. ann. 1509. *Reservato quodam Viole sive draya pro passagio.* Inventar. Recognit. num. 18. c. 41. de Vouta fol. 336. *Confrontat cum Violo tendente de S. Albano ad mansum, &c.* Vide *Viola* 1.

¶ Violatum, Violetus, diminut. à *Violas,* Eodem intellectu. Consuetud. Dombenses MSS. an. 1325. *Si ita esset quod aliquod iter publicum seu Violet iret seu tenderet per terram alterius nobilis, &c.* Terrarium Castellion. Domb. an. 1463. *Violetum tendens de Lurciaco ad portum Bellevilla ex Occidente.* Terrarium Bellijoc. *Juxta Violetum tendens ab ecclesia sancti Mamerti ad mansum de la Cortablize.* Pluries ibi. Inquisit. an. 1496. in tractu Domburum: *Guillermus Viverii deposuit se noscere metodam seu senterium de quo agitur, quæ metodas seu Violetus, & via ad pedes, . . . est communis & publica.*

¶ VIONAGIUM, Præstatio quæ Domino exsolvitur pro securo transitu, vel mercium exportatione per terram illius. Charta Raynaldi Archiep. Rem. an. 1134. tom. 2. Monum. sacræ Antiq. p. 14. *Vionagium, aut theloneum, aut mensuram in rebus propriis emendis, aut vendendis exigere, aut imponere præsumat.* Occurrit rursum in Charta an. 1139. ibid. pag. 18. Charta Radolphi I. ann. 1196. inter Instr. Hist. Codiciac. pag. 146. *Concedo in eleemosynam in perpetuum ecclesiæ B. Vincentii . . . centum solidos communis monetæ annuatim . . . . . ad Vionagium meum de Fara recipiendos.* Vide in *Guida.*

¶ VIPA, Vippa, Gall. *Rotie, soupe au vin.* Hermolaus Barbar. lib. 5. c. 65. Corollarii in Dioscoridem: *Erat veteribus jentaculum buccea ex vino, quod genus Barbari à vino & pane Vippam vocant.* Buschius de Reformat. Monast. lib. 3. c. 31. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. pag. 934. *Ad cellarium suam eam secum sumsit, ubi Vipam bonam de vino factam cum comedere & bibere fecit.*

VIPIDA. Pactus Legis Salicæ tit. 44. §. 3. *Si quis hominem in puteum, aut in Vipida jactaverit, & vivus exinde exiverit, &c.* Ubi Lex Salica tit. 43. §. 10. habet in *pelagus.* Idem Pactus §. 13. *Simili modo, qui hominem in pelagus impinxerit, & exinde evaserit.* Unde liquet *Vipidam* hoc loco sonare *pelagus,* seu aquæ gurgitem, uti hanc vocem usurpari docuimus; qui Taxandriæ *wimpel,* vortex; sicut, inquit Wendelinus, nomina indita duobus fluminibus circa Liram in Brabantia, *wimpe,* & *wimpede,* quod sint vorticosa & periculosissima. [Ex quibus colligit Eccardus *Vipila* legendum esse, non *Vipida.*]

1. VIRA, Uxor. Formula 37. ex Baluzianis: *Dum omnipotens Deus concessit jugale consortium, & tale permissum dedit ei in omnibus, ut unusquisque cum Vira sua habeat juxta consuetudinem antiquorum Christianorum, &c.*

¶ 2. VIRA, ut *Viratonus.* Vide in hac voce.

¶ VIRAGIUM, ut *Homagium* ab homo, ita *Viragium* à vir, pro Clientelaris professio, Gall. *Hommage, Hominium.* Vide in hac voce. Charta ann. 1235. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 383. *Dicunt etiam quod Comes non poterat levare Viragium ab hominibus Baronum . . . Nec vidit quod aliquis Comitum ante istum caperet Viragium . . . De Viragio dixit quod aliquis Comes nunquam ipsum cepit.*

VIRAGO. Ælfricus in Gloss. Saxon. *Virago,* ceoplẏƿtpan ƺ ƿœmne; id est, *mascula, fortis virgo.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Virago, Fort femme.*] Julius Firmicus lib. 3. c. 6. *Eunuchos faciet mulieresque Viragines, & quæ se nunquam virili coitu conjungant, vel si se aliquando viro conjunxerint, nunquam concepturas, vel partum edituras.* Octavius Horatianus lib. 4. Rer. medicar. pag. 110. *Sic denique si prior femininus cursus in vasculis concedat, masculi ex eo nascuntur supervenienti similis semine. Si vero antecesserit virile semen, & in vasculis ceciderit, prius superveniente femineo semine, feminæ nascuntur. Hinc est rationi consentaneum, quod ex virili semine puellæ nascuntur: ex femineo semine pueri nascantur. Si itaque utrumque semen permixtum, obviando sibi in vasculorum cavitatem ceciderit, hos Viragines appellamus.* Ingulfus, de filiabus Ethelstani Regis Angliæ pag. 878. *Vadunt ad littora cum Cancellario quatuor Virgines, quæ castitatis honore Dianam vincebant, & corporali pulchritudine etiam Helenam superabant.* [Vide *Viverna.*]

1. VIRARE. Lex Alamannor. c. 84. *Et ponat signum ubi iste voluerit, & ubi ille alius voluerit terminum, & Virent ipsam contentionem.* Ita aliquot codd. præferre monet Baluzius, ubi aliæ *girent* habent. Alius vero pro *contentionem,* præfert *terram.* Ita *girare,* vel *virare contentionem,* est agrum, de quo lis est inspicere cum judicibus. *Virer,* porro nostris idem sonat quod *girare.* Vide *Visus.*

¶ 2. VIRARE, Vertere deorsum sursum, nostris *Virer.* Statuta Eccl. Massil. an. 1472. *Marrilarii non teneant campanas erectas, nec illas Vireent, sub pœna denariorum IV.*

¶ VIRATIUS, *Magnarum virium.* Nonius.

¶ VIRATONUS, Teli species. Vide *Veretonus.*

¶ 1. VIRATUS, Viri officium. Sidonius l. 7. Epist. 9. *Bono Virata annulis suis magis prodesse cupiens, quam placere.*

2. VIRATUS, *Virilis, fortis, vel viro hominatus* [vel *innatus.*] *Unde Johannes Chrysostomus, mulier virata non facile decipitur.* Ita Ugutio. Ecclesiastic. c. 28. 16. *Lingua tertia mulieres Viratas ejecit, &c.* Edit. Gr. γυναῖκας ἀνδρείας. Ubi Mamotrectus: *Viratas,* id est, *viriles, vel Viratas de fide thori, vel Viratas, viro hærentes semper.* [*Viratus, fors, fermes, feurs,* in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ VIRBIUS,

Digitized by Google

¶ VIRBIUS, *Bis vir existens, a Bis & Vis: seu qui binas habuit vel habet uxores: vel etiam qui bis fecit facta viro digna: vel qui resuscitatus est, ut Lazarus & Hippolytus.* Joh. de Janua. Unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Virbius, deux fois hommes.* Vita S. Bibiani Sancton. Episc. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 769. *Sicque in vitalem statum adprime restitutus, pedestri calle domum rediit Virbius qui ad humandi ultimum obsequium ecclesiæ fuerat inlatus.*

¶ VIRCARIA, ut supra *Vercaria.* Charta an. 1195. apud Stephanot. to. 1. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. p. 437. *Concessit . . . quatuor molendinos, ... cum Vircariis, aquis, aquilibus, &c.* Charta an. 9. Conradi Reg. apud eumd. tom. 7. Fragm. Histor. MSS. pag. 357. *Curtilum indominicatum cum Vircaria, & vinea, & quidquid ad ipsum curtilum adspicit.* Alia ibidem pag. 360. *Dedit S. Martino Saviniensi sanctoque Juliano de Sal unam Vircariam cum mansione & horto suo indominicato.* Charta Widonis Vicecomit. Arverniæ apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 40. *Silvis, aquis, aquarumque decursibus, viridariis, Vircariis, molendinis, pascuis, &c.*

¶ VIRCHARNIA, pro *Vierscara.* Vide in hac voce. Charta apud Miræum tom. 1. pag. 681. col. 1. *Comparuimus Brugis in Virchamnia coram domino Guidone Comite Flandriæ super dicta controversia, ... Actum in Virchamnia Brugensi anno Domini 1261.*

¶ VIRDEGARIUM, Viridarium, Gall. *Verger.* Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 328. *Anno Domini 936. Ind. 10. ego Tetolo . . . . dicavi hanc ecclesiam, & ditamus cum dota, . . . mansilis, curtiferis, Virdegariis, vineis, &c.* Tabul. S. Petri de Cellafroini in pago Engolismensi: *Calo ego & frater meus & uxor mea mansum unum qui vocatur Honorsus cum aquis, pratis, vineis, Virdegariis, &c.* Occurrit non semel. Vide *Viridiarium.*

¶ VIRDUNENSIS MONETA. V. in *Moneta Baronum.*

¶ VIRECTUM, *Locus viridium, locus viriditate plenus. Nisi communis usus obsisteret, dicerem quod Virectum deberet scribi sine c, sicut olivetum, miretum & alnetum.* Ita Glossæ Biblicæ MSS. Anonymi ex Bibl. Reg. Vide *Viridiarium.*

VIREDO. Willel. Brito lib. 10. Philipp.

Tot latera ambitu livere Viredine ferri.

¶ VIREGA, pro *Virga*, Baculus Abbatis. Notitia an. 993. apud Martene. tom. 1. Ampl. Collect. col. 350. *Apprahendans Viregam suam dixit: In tali conventione, ut locuti estis, audiente me, vestio vos.*

VIRENTIA, Virens herba, ramalia virentia, quibus in publicis festis sternuntur plateæ. Vita S. Leodegarii cap. 8. apud Duchesnium tom. 1. Hist. Francor. *Lætatur Ecclesia de præsentia pastoris redivivi, plateæ exornantur Virentiis, aptant Diaconi cereos, &c.*

¶ VIRETONUS, Pili species. Vide *Veretonus.*

1. VIRGA, Lingua Gallica, purpuram sonat, inquit Servius ad illud Virgilii lib. 8. Æneid. *Virgatis lucent sagulis.* Id est, *purpureis.*

2. VIRGA, Veretrum. Lex Longobard. l. 1. tit. 7. §. 18. *Si Virgam absciderit, &c.* Vide *Hasta* 3. & *Vectis.*

3. VIRGA, Baculus Episcopalis, vel Abbatis. Petrus Diac. lib. 4. Chr. Casin. c. 78. de Episcopis: *Dicentes, nihil aliud superesse, nisi ut sublatis Virgis & annulis, deservirent Monachis.* Cap. 27. *Virgam & annulum ei juxta morem antiquum confirmans.* [Notitia vetus apud Baluz. tom. 6. Miscell. pag. 437. *Episcopatum reliquit, & annulum Virgamque reddidit.* Sermo habitus in Conc. Lemovic. an. 994. apud eumd. Baluz. Hist. Tutelens. col. 387. *Virga tua* (S. Martialem alloquitur) *qua in urbe sedis meæ pro pretioso hactenus custodiebatur thesauro, &c.* Adde Spicil. Acher. tom. 8. pag. 172.] *Abbatiam per Virgam concedera*, in Charta ann. 1120. to. 1. Spicilegii Acheriani p. 172. [Vide *Umus* 2.]

¶ VIRGA PRÆCENTORALIS, Baculus Præcentoris. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Bituric. Archiep. l. 1. *Fecit & præcentoralem Virgam argenteo schemate nitentem.*

VIRGA ALBA, Pacis symbolum. Britton. in Legib. Angl. cap. 53. *Si comme par simple desseisina faite de jour sanns force & armes, ove une blaunche Verge en signe de peas.*

VIRGÆ CONSECRATÆ. Gregorius Turon. lib. 7. c. 32. & ex eo Aimoinus lib. 3. Hist. Fr. cap. 68. *Post hæc misit iterum Gundobaldus duos Legatos ad Regem cum Virgis consecratis, juxta ritum Francorum, ut scilicet non contingerentur, sed exposita legatione cum responso reverterentur.* Valerius Flaccus lib. 4.

Ille virum ut contra venientem, umbrataque vidit
Tempora Parrhasio patrum de more galero,
Paciferaque manu nequicquam insignia Virga.

¶ VIRGÆ DISCIPLINATORIÆ, in Vita S. Galterii sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 821. *Liceat mihi peccantis lege, id est nudis pedibus, totoque corpore circa renes tantum præcincto, manibus meis Virgas disciplinatorias ferens, in capitulum venire, & coram Deo, & vobis fratribus meis veniam de offensionibus meis petere, & à vobis omnibus Virgarum correctionem, dignam videlicet factis meis recompensationem, recipere.* Vide *Disciplina.*

VIRGAM FERREAM *per medium lingua portare*, Pœna blasphemantium apud Catalanos. Curia generalis Cataloniæ in villa Montissoni an. 1363. MS. *Qui verba nefandissima Deum omnipotentem, ac B. Mariam Virginem & ejus virginitatem tangentia, Sanctos & Sanctas Dei, protulerit, si ex proposito dixerit, sine spe aliqua veniæ moriatur. Si in ludo, rixa, vel cum ira, vel casu protulerit, portando per medium lingua unam Virgam ferream, fustigetur.*

VIRGÆ MINUTÆ. Vide *Flagellatio* 1.

VIRGA REGALIS. Vide *Baculus* 2.

¶ 4. VIRGA, Annulus, nostris, *Verge*, eadem notione. Testam. Beatricis de Alboreya Vicecomit. Narbon. ann. 1367. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1527. *Item unum anulum cum parva Virga.* Tabulæ matrimoniales ann. 1468. *In pretio duorum clamidum unius Virga auri, &c.*

5. VIRGA, vel VIRGATA REGIA, Districtus Senescalli Hospitii Regis Angliæ, cui in signum jurisdictionis commissa est *Virga* coram Rege deferenda, ut olim *Curopalata*, qui idem fere muneris obibat apud Impp. Byzantinos: is enim *aurea virga decoratus inter obsequia numerosa ante pedes regios primus incedebat*, ut auctor est Senator lib. 7. Form. 5. Quæ quidem Curopalatæ virga χρυσῆς ῥάβδοις ἀεὶ προθέοντες ἀνάκτων, dicitur Paulo Silentiario in Descript. S. Sophiæ part. 2. v. 126. Vide Glossar. med. Græcit. Δομαρίκιον, *Virga.* Fleta lib. 2. c. 2. §. 2. *Senescalli Hospitii Regis interest de omnibus actionibus contra pacem Regis infra metas Hospitii continentes duodecim leucas in circuitu Regis, ubicunque fuerit in Anglia, quod quidem spatium dicitur Virgata regia.* Cap. 2. §. 2. *Dicitur Virga, quæ sequitur Regem ubicunque fuerit in Anglia, spatium continens 12 leucarum.* Adde lib. 2. cap. 61. §. 7. 8. [Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1346. apud Rymer. tom. 5. p. 523. *Et nos plurimum affectantes quod felonie & transgressiones infra Virgam hospitii prædicti custodis (videlicet per duodecim leucas in circuitu ejusdem hospitii) perpetrata, ac si ipsa infra Virgam hospitii no-*

stis, si nos præsentes essemus, facta fuissent, audiantur & terminentur, &c.] De hac *Virgata* agunt etiam Leges Malcolmi II. Regis Scotiæ cap. 6. §. 3. *Omnes transgressiones sub Virga Marescalli D. Regis (videlicet infra 12. leucas) debent determinari in Curia Regis coram prædictis Marescallo & Constabulario. La verge*, nude, in articulis super chartas editis ann. 28. Edw. I. cap. 3. & apud Brittonum p. 1. 8. 9. 69. 75. 76. &c. Apud Francos, *Curia Regia* decem leucarum quaquaversum esse intelligitur, à loco, ubi Princeps ipse moratur: uti Edicto Francisci I. mens. Jun. an. 1544. statuitur, quod à Miramontio describitur in Præposito Hospitii p. 239. Vide Isidorum Pelusiot. l. 3. Epist. 176.

¶ Virga Erecta, Gall. *Verge droite*, in Consuet. Leod. cap. 15. art. 10. de jurisdictione prætoris intelligitur.

Virga, quam præferunt *Servientes* coram Justitiariis, in Statuto Westmonast. 2. c. 46. 48. Vide *Virgerius* & *Virgatarer*.

6. VIRGA Terræ, Modus, seu mensura agri, ȝẏrd-land, *virga terræ*, Anglo-Saxonibus Donationes factæ Eccl. Salisburgensi c. 13. *Dedit de proprio in salinis suis, in harena Virgas vi. quæ Virga habebat pedes xxvi. & dimidium, hoc est, in orientali parte ipsius harenæ.* Liber Ramesiensis ch. 297. *Dedit 3. Virgas de terra in Indingewrth, & unam Virgam in Slepe.* Occurrit apud Ingulfum pag. 909. Ordericum Vital. lib. 5. p. 602. in eodem Monastico Anglic. tom. 1. p. 280. 313. tom. 2. p. 8. 91. &c. [Tabul. S. Benini: *Septem Virgas* 5. *& in monasterio inter omnes Virgas* 4. Occurrit ibi non semel. Charta an. 1174. apud Miræum tom. 1. p. 191. col. 1. *Centum quoque mensuras marescs ad Virgam Comitis Flandriæ.* Adde tom. 2. pag. 832. 1328. & 1329. Charta Roberti Comitis Moretonii an. 1453. apud Stephanot. tom. 13. Fragm. Hist. MSS. p. 123. *Et unicuique burgensi dabunt monachi terræ unam Virgam ad inhabitandum, qui ibi sunt vel hospitandi sunt. Verge de terre, Vergine, Virgine, Vergue*, in Chartul. S. Vandreg. tom. 1. pag. 285. ex Charta ann. 1290. *Trois acres de terre & une Vergine a campart & à vileine. Trois Virgines de terre quatre pergues moins*, in Charta an. 1293. ibid. pag. 177. Alia ejusd. anni pag. 214. *Pour onze livres & deux sols Tournois, ... v. Verges de terre. Une pieche de terre contenant chinc Vergues de terre & sept pergues*, in Charta an. 1305. ibid. pag. 184.] Nomenclaturæ rationem forte attigere Acta Murensis Monasterii pag. 45. *Quantum enim hæreditatis unusquisque possidet, tantum dat & census: & quantum census dat, & arat, & secat fœnum, & metit fecitque; & pullos dat & lini resticulas. Cum autem debent arare, cum Virga metiuntur, qua & mansi solent metiri. Et ipsa Virga signata est secundum uniuscujusque rationem, & ubicunque signum occurrerit, ibi parvum lignum figitur in terra, & ipsa tamen in prima scissura & seminatione arant.*

¶ Virga Ferrea, Quæ aliarum mensurarum est exemplar. Chartular. Prior. Leominstr. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Dedi unam placetam terræ meæ, ... cujus latitudo in fronte continet in se xvi. Virgas ferreas præter unum quarterium, & totidem a retro.* Vide *Ulna* 2.

¶ Virga Publica, Eodem intellectu. Chronic. Farf. apud Murator. tom. 2. part. 2. col. 593. *Item Romadus Comes concessit in hoc monasterio ecclesiam S. Silvestri in territorio de Perite, cum modiis centum de terra ad Virgam publicam circa eam.*

Virgata Terræ, Idem quod *Virga terræ*, tantum agri, quantum *virga* continet. Leges Inæ c. 66. *Si quis Virgatam terræ à domino mercede conductam araverit, &c.* Chronicon Monasterii de Bello: 8. *virgæ unam hidam faciunt: wista vero 4. Virgatis constat.* Infra: *Dividitur leuga per wistas, quæ aliis in locis Virgatæ dicuntur.* Ita fere Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 313. Vetus Codex: *Virgata terræ continet 24. acras, & 4. virgatæ constituunt unam hidam, &c.* Alius Codex: 10. *acræ terræ faciunt secundum antiquam consuetudinem unam ferdellam, & 4. ferdellæ faciunt Virgatam, &c.* Sic quantitas varia est pro locorum varietate. Vide Dugdalum in Antiquit. Warwicens. p. 665.

¶ Virgata Operaria, Quæ operibus obnoxia est. Chartul. SS. Trinit. Cadom. fol. 57. *Ricardus de Colecis tenet 1. Virgatam operariam pro 5. sol. & facit consuetudines sicut Adam.* Fol. 59. *Unaquaque Virgata operaria de Hantonia debet operari unaquaque hebdomada & per totam hebdomadam.*

¶ Virgada, ut *Virgata*. *Salomon dedit unam Virgadam*, in Tabul. Roton. Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 74. *Tradidit ... partem Virgadæ unius cum manente supra.*

¶ Virgata, Prædium rusticum, vel terra indefinitæ mensuræ. Tabul. Roton. *Nobilis vir Rethwobri veniens ante ecclesiam Vernensem donavit Virgatas suæ hæreditatis, quarum hæc sunt nomina: Hoetlmonoc, Ran Turnoc, & Ran Riwocon.*

Virgata Decima hæreditatis, quæ fisco Regis debetur, cum de hæreditate inter hæredes controversia est, & ad eam componendam Rex Missum suum transmittit, in Capitul. 2. an. 813. c. 7.

¶ 7. VIRGA Ponderis, proprie est Verticillum libratium, Gall. *Verge de peson*, quo utuntur ad merces ponderandas: unde usurpatur pro Præstatione quæ pro ponderibus publicis exsolvitur, dum res & merces ponderantur, Nostris *Droit de poizage*. Vide in *Pondus*, col. 640. Litteræ Humberti II. Dalph. ann. 1348. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 3. pag. 277. *Et etiam Virga ponderis quam tenet nunc ab ipsa Ecclesia censualem dom. Catherina de Podio.* Charta ann. 1377. ex Camera Comput. Provinc. *Una cum juribus Virgæ ponderis, & tractæ bladi, & leydarum.*

8. VIRGA. Speculum Saxonicum lib. 3. art. 45. §. 14. *Una Virga & una forpex emenda illorum est, qui furando aut spoliando juri derogant suo.*

¶ Vergha, pro *Virga*, in Statutis Montis Regalis fol. 269. *Ponendo quatuor Verghas azali, &c.*

¶ VIRGADA, Modus agri. Vide *Virga* 6.

VIRGAREUM, Virgastrum, Virgerum. Vetus Charta exarata circa an. 993. apud Ughellum in Archiepiscop. Florentinis to. 3. p. 47. *Terris & vineis, silvis, Virgastris, pratis, pascuis, &c.* In alia vero p. 52. *Silvis, olivetis, Virgareis, pratis, &c.* habetur, ut & in Charta Grimoaldi Pisani Episcopi ibid. p. 404.

¶ VIRGARIUM, ut *Virgareum*. Tabul. S. Albini Andegav. *Donamus ... unum Virgarium cum custodia sua & una domo supra ripam Sartæ.*

VIRGARIUS, *Lictor*, ῥαβδοῦχος, in Gloss. Gr. Lat. Exstat in Foris Aragon. lib. 1. pag. 36. titulus *de Virgariis Curiæ Justitiæ Aragonum*, ubi *Vergueros* dicuntur. [Vide *Virgibajulus*.]

¶ Virgarius, Gall. *Bedeau*, Apparitor. Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Sacerdos vero aliis diebus Dominicis indutus pluviali una cum Virgario defferente virgam, &c.* Charta an. 1370. to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 236. *Parvis capellanis, Virgariis, matricularis clericis, qui interfuerunt dicta*

Google

processioni. Adde Concil. Hisp. tom. 4. p. 468. & Calmet. Hist. Lotharing. tom. 3. col. 468. Vide infra *Virgifer*.

¶ VIRGARIUS, apud Camaldulenses is esse videtur qui facultates monasterii administrat, vel qui agrorum culturæ invigilat. Epist. 35. Ambrosii Camaldul. apud Marten. tom. 3. Ampl. Collect. col. 429. *Dices ex nobis fratri Johanni Virgario, ingrate illum nimis agere, qui pecuniam mutuo acceptam restituere non curaverit nobis, quam debemus creditori.* Epist. 36. ibid. col. 430. *Virgarius noster opus habet Petro de Moggiona toto mense isto, bubulco nostro illo loquor.*

¶ VIRGASTRUM. Vide *Virgareum*.

¶ VIRGATA, ut infra *Virgatus*, Pannus virgis quibusdam distinctus, *Etofe rayee*. Comput. ab ann. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 283. *Item, pro infoderatura unius garnatia & caputii pro dom. Andrea Dalphino de Virgata quam dominus portavit de Francia*, vi. *lib.* vi. *sol. Vien.* Alia notione vide in *Virga* 6.

VIRGATORES, Qui Anglis *Servienter ad arma*, qui *virgas* argenteas deauratas deferunt ante Regem, ut est apud Watsium. Matth. Paris ann. 1249. *Quidam vero de ipsa civitate tunc præsentes, dum regii Virgatores populum ibidem propter rei novitatem congregatum & compressum retrorsum cogerent, &c.* Fleta lib. 2. cap. 1. §. 15. *Sunt quædam injuriæ, quæ restitutionem in triplo inducunt damnorum, sicut ... de Virgatoribus injustum feodum capientibus.* Cap. 38. *In eadem curia (Regis) sunt Virgatores, populum gravantes, gravia feoda petentes.* Vide *Servientes ad arma*. Vox *virgatores* occurrit apud Plautum in Asinaria pro iis, qui *virgis* cædunt. [Vide infra *Virgibajulus*.]

VIRGATUS, Italis, *Vergato, panno, ò vestimento divisato di piu colori*, Pannus virgis quibusdam in longum vel in latum varia serie & colore porrectis distinctus, uti *Virgata* Gallorum *sagula*, apud Virgilium lib. 8. interpretatur Turnebus lib. 2. Advers. cap. 4. Glossæ Gr. Lat. ῥαβδωτός, *virgeus*. Statuta Innocentii IV. PP. pro reformatione Nigri ordinis: *Non adolescentes, non nobiles, non consanguineos, nec indutos vestibus Virgatis, aut argenteis nodulis ornatis, vel partitis, vel viridibus, aut rubeis, &c.* [Statuta Eccl. Gerund. an. 1274. apud Marten. to. 8. Ampl. Collect. col. 1469. *Pannis rubeis, vel cendatis, seu viridibus, aut Virgatis tunicis, &c. Vestes Virgatas continue publice portantes*, in Concilio Bituricensi ann. 1280. apud eumdem tom. 4. Anecdot. col. 192. *Vestes partita vel Virgata*, in Statutis Ecclesiæ Argentoratensis ann. 1435. ibidem col. 539.] Concilium Palentinum an. 1388. c. 3. *Vestem superiorem non Virgatam, aut bipartitam, &c. Vestito di vergato*, apud Scriptores Italos, laudatos à Pergamino. [Vide in *Pannus* 2. *Vestatur*, *Virga* 1. & *Virgata*.]

¶ VIRGEIA, Modus vel mensura agri, ut supra *Virga* 6. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 34. *Robertus de Lascamps* (dedit) *unam Virgeiam terræ.* Occurrit rursum fol. 94.

¶ VIRGENDEMIA, ῥαβδολογία, in Gloss. Lat. Gr. Nonio ex Varrone, *Virgindemia*, virgeum apparatus, demtio, vel decerptio.

¶ VIRGERIUM, Gall. *Verger*, Viridarium. Chartul. majus S. Victoris Massil. fol. 58. *Ego Bermundus clericus dono dimidium Virgerii ad S. Victorem.* Ibidem: *Ego Jaufredus Carbonellus dono totam partem hæreditatis meæ de uno Virgerio simul cum mansuario.*

¶ VIRGEUS SERPENS, Virga Moysis in serpentem conversa, apud Glabrum Rodulphum.

¶ VIRGIBAJULUS, Idem qui *Virgator*, officium in aula Regum Angliæ. Vide *Virgatores*. Charta Edwardi V. Reg. Angl. an. 1483. apud Rymer. to. 12. p. 183. *Concessimus eisdem ... officium Virgibajuli, alias dictum Virgarii ad portandam virgam coram nobis & hæredibus nostris ad festum S. Georgii infra castrum nostrum de Wyndsore annuatim.* Vide mox *Virgifer*.

¶ VIRGIFER, Qui fert virgam, apparitor, in Charta an. 1107. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 266. Vide *Virgarius*.

¶ VIRGIFER vocatur in recentiori Ceremoniali Ecclesiæ B. M. Deauratæ Tolosanæ qui in processionibus baculum cantoris defert, idem qui *Propheta* in veteri Ceremoniali nuncupatur. Vide *Propheta*, & supra *Virga* 3.

¶ VIRGILDUM. Vide in *Wera*.

¶ VIRGINAL. Vita S. Gerardi sæc. 5. Bened. pag. 270. *Qui* (Deus) *sicut expertum legimus Virginal beatæ martyris Agathæ, universa curans restaurat solo sermone, &c.* Ubi de restituta mamma S. Agathæ sermo est: alibi *Virginal* idem sonat quod virginitas. Gloss. Isidori: *Virginal, membra virginis in qua habitat.* Martinius emendat, *Virginal, membrana virginis, in qua habitat*, scilicet virginitas seu hymen. *Virginal, la partie où est faite la conception*, in Gloss. Lat. Sangerman. Glossæ Isonis Magistri, *Virginal, locus in quo devirginantur virgines. Virginalia*, παρθένια, in Gl. Lat. Gr. παρθένια, in MSS.

¶ VIRGINAL, f. Liber officium B. M. Virginis continens. Testam. an. 1415. apud Rymer. tom. 9. p. 276. *Et unum parvum librum vocatum Virginal, coopertum in bladio panno de auro de Cipre.*

VIRGINARE, παρθενεύειν, in Gloss. Gr. Lat. MS. perperam in edito, παρθενεύω, *Virgino*. Ugutio: *Virginare, fricare, & facere, quæ possunt fieri salva virginitate.* [Vide *Virginula*.]

¶ VIRGINARE, *Caste, more virginum vivere*, in Gemma. Tertull. de Virg. veland. cap. 12. *Virginari volunt sola capitis nudatate.*

¶ VIRGINARE, Rem cum virgine habere. Lambertus Ardensis apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 563. *Postea vero idem Balduinus pater meus cum quadam alia eminentis, immo supereminentis formæ, generosæ nobilitatis juvencula ... nomine Natalia Virginabat, & ex ea genuit Simonem.*

¶ VIRGINIFICARI, παρθενοῦσθαι, Virginem fieri. Vetus Interpres Origenis, Comment. tract. 32. in Matth. *Virgines sunt Virginificata per verbum Dei, qui credere volunt, aut crediderunt.*

¶ VIRGINISSIMUS, Castissimus, in Serm. S. Humilitatis de S. Joanne Evang. to. 7. Maii p. 833. *Inter chorum virginum tu virgo Virginissimus, &c.*

VIRGINULA, Παρθενικάριον, in Gloss. Græc. Lat. ubi edit. *Vigrenula*, ut in voce παρθενεύω, *vigrino*: sed in Cod. MS. est *virgino*, uti monuimus.

VIRGO, de femina conjugata. Encomium Emmæ Reginæ p. 172. de eadem Emma Ricardi I. Ducis Normanniæ filia, Ethelredi Regis Angliæ vidua, à Cnutone Danorum in Anglia Rege in uxorem expetita: *Placuit ergo Regi verbum Virginis, & jusjurando facto Virgini placuit voluntas Regis. Et sic, Deo gratias, Domina Emma mulierum nobilissima fit conjux Regis fortissimi Cnutonis.* Henricus Rossa in Herlingsberga:

...... Inter quas Virgo coronam
Regalem capite demisit, seque profudit
Regnantis pedibus: quod non tulit ipsa; sed altò

Digitized by Google

Exsiliens folio, nam mater erat sua, blande
Sustinet afflatu, &c.

[Baldricus Noviom. in Chron. lib. 3. c. 8. Waldetrudem Abbatissam Castriloci *Virginem* appellat, quæ nondum Monialis plures liberos tulerat. Vide Isidorum Pelusiotam lib. 3. Epist. 176. & Bollandi Observationes prævias ad Vitam S. Hermenildæ tom. 2. Febr. pag. 691. *Virgo vidua*, apud Tertull. lib. de Virgin. Veland. cap. 9.]

¶ VIRGO, Persona scaccorum, quæ & *Regina* appellatur. Vide in *Scacci* 1.

¶ VIRGOBRETUS. Vide *Vergobretus*.

¶ VIRGULA, Modus vel mensura agri. Polyptychus Fiscamo. an. 1235. *Tenet unum masagium cum una Virgula terræ.* Vide *Virga* 6.

¶ VIRGULATUS, ut supra *Virgatus*, Pannus *virgulis* quibusdam in longum vel in latum varia serie & colore porrectis distinctus, Gall. *Etofe rayée.* Statuta Eccl. Leod. an. 1287. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 850. *Clerici pannis rubeis, viridibus, & Virgulatis indecentis mensura non utantur sine causa.* Synodus Pergam. an. 1311. apud Murator. to. 9. col. 547. *Vestes Virgulatas seu de catabreais, de medietate, vel listatas... minime deferentes.* Adde to. 1. Rer. Mogunt. p. 94. Inventar. S. Capellæ Parif. an. 1363. ex Bibl. Reg. *Item una alia toallia parata ad losengias de armis Franciæ Virgulata de perlulis ad fimbrias.* Inventarium Gallicum: *Item une autre touaille parée à losenges des armes de France raiée de perles rouges.*

VIRGULTA, Modus agri. Monasticum Anglic. to. 1. p. 760. *Dedit prædicta Ecclesia... unam Virgultam terræ in manerio de Cumptone, &c.* Forte pro *Virgata.* Vide in hac voce. [Occurrit rursum in Polyptycho Fiscamn. an. 1235. *De feodo Hude tenet Beatrisa Laurence in masura tres Virgultas ad campartum, & reddit 18. denarios.* Et in Chartul. S. Vandregesili to. 1. p. 140. Sed si quid mutandum est, malim legere *Virgulam.* Vide in hac voce.]

¶ VIRGULTUM, Viridarium, pomarium, *Verger.* Charta an. 1178. inter Probat. Hist. Ebroic. Comitat. p. 3. *Praterea domum Marcellini cum Virgulto.... concedimus.* Charta Eccles. Arausion. ann. 1239. *Factum fuit hoc apud Auraicen in stari dom. Episcopi in Virgulto juxta chorum S. Petri.* Occurrit etiam in Litteris ann. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 601. art. 18. Charta an. 1256. ex Tabul. S. Mellani Pontisar. *Droco molendinarius de Drincuria & Eustachia ejus uxor dederunt in contraplegium quoddam herbergamentum cum Virgulto dicto herbergamento tenenti.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 121. *Concessi Deo & abbatiæ S. Vincentii Cenomanensis Virgultum quod habebam apud Aceium le Boigne cum domo in eodem Virgulto sita, & cum omnibus ad Virgultum pertinentibus.* Hist. Harcur. to. 4. pag. 1516. *Scilicet 60. acras terræ in parochia S. Audomari, & Virgulta circa ecclesiam fossatum vallata.* Atque ita legendum est in Indice MS. benef. Eccl. Constant. fol. 44. v°. pro *Virgutum: Rector ejusdem ecclesiæ.... habet manerium cum Virguto & unam virgatam terræ.* Vide *Viridiarium* 1.

¶ VIRGUNCULOSUS, Virgultorum ferax, in Charta Caroli Simplicis Reg. Fr. an. 909. apud Mabill. tom. 3. Annal. Bened. p. 696. col. 2. & inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 52.

¶ VIRGUTUM, pro *Virgultum.* Vide in hac voce.

¶ 1. VIRIA, *Viriola, Brachiales.* Gloss. Isid. Excerpta melius, *Brachiale.* Utuntur Tertull. de Pallio c. 4. S. Ambrosius lib. de Abraham cap. 3. & Plinius lib. 33. cap. 3.

¶ 2. VIRIA, f. Pratum virens. Charta Guillelmi de Agnivilla an. 1227. ex Tabul. Corbeiensi: *Reddo sex denarios quos debet mihi Johannes Forzers de avena quam tenet de supra vallem Moberti & quatuor denarios de quadam pecia terræ quam Robertus de Fractamola tenet inter Viriam & boscum de Harencourt.* Vide *Virideria.*

¶ VIRIBILITER, Viriliter. Epist. Hadriani IV. PP. inter Conc. Hisp. to. 3. p. 364. *Cum ipse Comes.... rabiem scilicet Sarracenorum.... reprimere intendat & Viribiliter impugnare, &c.*

¶ VIRIDARE, Virere, florere. Gloss. Græco-Lat. ἀνθῶ, *Virido, floreo, floresco, vireo, polleo, vigeo.*

¶ VIRIDARIUM. Vide *Viridiarium* 1.

¶ VIRIDARIUS. Vide in *Viride* 1.

1. VIRIDE, inquit Watsius, in Legibus Forestarum, intelligitur quidquid frondes fert, aut folia viridia, unde pascantur, aut ubi tegantur cervi & damæ. Vide Skeneum de Verbor. significat. v. *Verd.* Capitula placitorum Coronæ Regis apud Hovedenum p. 784. *Item præcipit, quod in quolibet Comitatu, in quo venationem habet, ponantur 12. Milites ad custodiendum venationem suam, & Viride, in forestis suis.* Infra: *Qui autem forisfecerit in foresta Regis de Viridi, sive per culpaturam, sive per esbranceaturam, sive per foditionem turvarum; &c.* Inquisitio de forisfacturis forestarum: *Inquiratur etiam, qui fecerint vel facere consueverint vastum vel destructionem de Viridi, vel de venacione in foresta, &c.* [Charta ann. 1091. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosden. p. 73. *Exceptis indictamentis de Viridi & venatione, quæ domino Regi omnino reservabantur.* Adde Gualterum Hemingford. de Gestis Edwardi III. p. 319. & Chron. Whethamstedii p. 373.] Statutum Edwardi III. an. 1. c. 9. *Des trespasses faits en nos forestes de Vert & de veneson* Vide Gul. Prynneum in Libertat. Anglic. to. 3. p. 1141.

VIRIDE ET SICCUM. Tabularium S. Crucis Talemundensis fol. 3. *Adauxi etiam... Monachis... de silva Orbisterii de Viridi, & de sicco, ad omnia necessaria officiorum, ædificiorum videlicet ad Ecclesiam, ad claustra facienda, atque recuperanda cum deciderint, &c.*

VIRIDARIUS, Officialis in forestis; qui forestario subest, Gallis *Verdier*, Anglis *Verder.* [*Verdiers, maistres & enquesteurs des eaux & forestz*, in Charta Ludovici XI. Reg. Fr. an. 1477. ex Bibl. Reg.] Is autem *viridis*, seu silvæ cæduæ curam habet, ut & jurisdictionem in forisfacturis forestarum usque ad mulctam 60. solid. Huic subsunt *servientes*, & *custodes* forestarum, *les Sergeants & Gardes de bois.* Cognoscit etiam de mulctis consuetudinariis, & ab ejus judiciis appellatur ad Magistrum Aquarum & forestarum. *Viridarii* vero fere semper cum *Forestariis* junguntur, ut qui cum iis Forestas curent, in Charta Joan. Reg. Angl. de Libertat. Forestæ, in Legibus Forestarum Scoticar. c. 11. §. 5. apud Rogerum Hovedenum p. 784. 785. [*Madox* in Formul. Anglic. p. 315.] in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 482. 849. 863. in Additament. ad Matth. Paris p. 130. &c. [Vide *Werder.*]

2. VIRIDE, vel VIRIDIS, Pellis *varia*, de qua in *Varius.* Bractonus lib. 3. tract. de Corona c. 26. §. 1. *Abstulit ei.... unam robam de Viridi talis pretii, &c.* Ita *Viridis pannus*, pro *varius*, seu *pellis varia*, in Rotulo ann. 1267. ex Camera Comput. Parif. *Pro scallatis, tiretana Persa, & panno Viridi ad coopertoria, &c.*

¶ VIRIDUM, Eadem notione. Comput. an. 1324. to. 2. Hist. Dalph. p. 133. col. 1. *Pro septem ulnis*

Digitized by Google

de Virido, somputata qualibet ulna XXXII. *fol. valent* XL. *lib.* III. *sol.*

Viridis, etiam color olim in pretio habitus. Statuta Innocentii IV. PP. pro reformatione Nigri ordinis: *Non adolescentes, non nobiles, non consanguineos, nec indutos vestibus virgatis, vel partitis, vel Viridibus, aut rubeis, &c.* Ricordanus Malaspinus cap. 149. de Manfredo: *E sempre vestiva drappe verdi.* [Charta an. 1309. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 1639. *Et aura escu de fust & de cuers & de Vers garni souffesamment.* Statutum pro Pannificis *de Commercy* ex Cod. MS. ejusdem loci p. 18. *Ceux dudit mestiers qui feront pers, brunette, Verdz & manbret, &c.*] Adde Conc. Avenionense an. 1209. c. 18. Monspeliense ann. 1214. c. 3. Lateranense IV. c. 16. Synodum Wigorn. ann. 1240. c. 21. Constitutiones Nicosienses c. 8. Synodum Exoniensem ann. 1282. c. 17. [Vide supra *Virgulatus.*]

¶ VIRIDERIA, f. ut *Viria* 2. vel *Viride* 1. Vide in his vocibus. Tabular. Veteris-villæ: *Dedi abbatiæ Veteris villæ in Virideria, in terra quæ dicitur Rabies, quatuor acras terræ ab omni exactione liberas.*

1. VIRIDIARIUM, Viridigarium, pro *Viridarium*, qua voce usus Suetonius. Glossæ antiquæ MSS. *Paradisum, Viridiarium.* Jo. de Janua: *Viridarium, locus ubi sunt viridia.* Gloss. Gr. Lat. αἴθριον, *viridarium. Verger* nostris: Italis, *Verzario*: [*Verjan*, Poetis Provincialibus:] *Bergeé*, in Foris Benearn. tit. 1. art. 20. Gloss. Gr. Lat. MSS. αἴθριον, *Viridiarium.* Editum habet *Viridarium.* Aliud Gloss. MS. αἴθριον, *Viridarium.* Leo Ost. lib. 2. c. 26. *Viridiarium etiam, quod est ad Pontem Casulini. Viridarium* etiam aliquoties legi in Pandectis Florentinis observat Cujacius ad Ulpian. tit. 6. unde inquit, & *Viridiarium* alii deduxere, *Viridarium* habent plerique. [Tabul. S. Victoris Massil. *Viridiarium prope ipsas mansiones est postea factum.*] Vita B. Heldradi Abbat. Novalicensis num. 2. *Composuit pulcherrimum ibidem Viridarium, ex quo cuncti venientes habere possunt eduliam.* Charta an. 1246. *Laudamus vobis D. Henrico Sistaricensi Episcopo totum Viridarium, sive hortum sanctæ Sistaricensis Ecclesiæ.* Chron. S. Trudonis lib. 10. *Sunt & atria & porticus ante has utrasque cameras, & Viridarium spatiosum & delectabile hospitibus cum pluribus lignis diversos fructus ferentibus.* Vide Hildebertum Cenoman. in Vita S. Hugonis Abbat. Cluniac. Albertum Aqu. lib. 3. cap. 15. &c.

Viridigarium, Eadem notione. Formulæ veteres Lindenbrogii n. 79. *Cum ... vineis arpennorum quatuor, Viridigariis, silvis, pratis, &c.* Ubi perperam putavit vir doctus esse adjectivum silvæ, cum distingui verba debeant. [Charta an. 869. in Append. ad Marcam Hisp. col. 792. *Cum domibus, ædificiis, curtiferis, Viridigariis, hortis, vineis, &c.* Adde Tabular. Bituric. & Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 344.] Tabularium S. Cypriani Pictavens. *Cum terris, mansionibus, curtiferis, ortilis, Viridigariis, vineis, pratis, &c.* Occurrit præterea in Charta Fulconis Comit. Andeg. an. 1033. & aliis non semel.

¶ Virigarium, Pari intellectu. Charta an. 1000. in Append. ad Marcam Hisp. col. 956. *Iterum cedo jure ac ditioni supradictarum ecclesiarum ... Virigario consito lateribus earum sicut habere debent per nota illorum ciminteria.*

2. VIRIDIARIUM, Cœmeterium Monasterii pro Monachis, [seu atrium quod cingunt claustri porticus in Monasteriis, vulgo *le Preau.*] Tabularium Prioratus de Domina in Delphinatu: *Eo tenore ut eos in sua reciperem societate, & si ad exitum vitæ ad tantam egestatem devenerint, ut, quod tribuant, non habuerint, pro hoc dono in Viridiario eos sepeliant.* Alibi: *Et ut Monachi sepeliri nos dimittant in Viridario suo.* Vide *Pratum.*

☞ Antiquior est hujus vocis ad cœmeterium significandum accommodatio. Romanis quippe ita nuncupabatur quæcumque subdialis sepultura, ut observat Raphael Fabretti in Inscript. antiq. p. 225. quæ *Viridiarium* à monumento, tanquam locum apertum ab operto distinguunt.

¶ VIRIDISNETUM, f. Omphacium, Gall. *Verjus.* Lobinellus in Glossar. ad Hist. Paris. to. 3. v. *Pointorminum. Unam caudam vini albi pretio* LX. *solid. unum pointorminum de Viridisneto pretio* VII. *sol.*

¶ VIRIDITAS, Color rutilus, qualis est auri. Vita S. Lietberti apud Acher. to. 9. Spicil. p. 678. *Cujus dorsi posteriora in Viriditate auri.* Verba sunt Psalmi 67. v. 14. *Et posteriora dorsi ejus in pallore auri.* Ubi Græcus habet, ἐν χλωρότητι χρυσίου.

¶ VIRIDITENTORIANI, qui & *de Viridi-tentorio*, Factiosi apud Leodienses sub annum 1466. primum à colubrissis *Colubrissarii* appellati, dehinc à viridi vexillo seu tentorio, quo utebantur, dicti *Viriditentoriani.* Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 1288. *Colubrissarii dominabantur, nec permittebantur duo boni cives loqui pariter, quin vellent scire de quibus esset sermo. Et si aliquis contradixisset ipsis, de mane invenit domum combustam vel horreum incensum. Igitur in hebdomada sacra ante Pascha, domus absentium cœperunt spoliari, & illi de Viridi-tentorio discurrebant per totum Comitatum Lossensem, spoliando & incendendo domos eorum qui partem faciebant sum electo.* Ibidem col. 1306. *Tunc temporis cœperunt illi de Viridi-tentorio iterum spoliare domos absentium.* Rursum col. 1309. *Illi de Viridi-tentorio associaverant se super forum in Hasselt.*

VIRIDIUM, *Locus viriditate plenus.* Joann. de Janua. [*Verdeur, lieu plein de verdeur*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ VIRIDUM, ut *Viride* 2. Vide in hac voce.

¶ VIRIGARIUM. Vide in *Viridiarium* 1.

¶ VIRILIS, ἴσον, κατὰ ἀναλογίαν, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Viritim.*

¶ Virilia Arma, Cingulum militare quandoque dicitur Scriptoribus ævi Longobardici: quod traditio militaris cinguli & cooptatio in ordinem militarem vere virum faceret. Rigordus de Arturo: *Philippus in eodem loco Arturum militem fecit, tradens ei Britanniæ Comitatum, qui jure hereditario eum contingebat. Ante autem hanc armorum traditionem non licebat iis uti, unde Arma dicuntur Virilia, velut virum facientia.* Henricus Huntindon. de Stephano Rege: *Henrico nepoti suo David Rex Scotorum Virilia tradidit arma. Eustachius vero filius Regis Stephani, nam & ipse eodem anno Virilia sumpserat arma, irruit in terras procerum.* Vide in *Arma* 1. col. 695. & in *Miles*, col. 743. & seqq.

VIRILITER, Pro *virili parte*, κατὰ μέρος, ἐν μέρει, uti efferunt JC. Andreas Suenonis Archiep. Lundensis lib. 2. Legum Scaniæ c. 1. *Deficientibus primi gradus liberis, admittuntur neptes & nepotes non Viriliter; sed in stirpes, &c.* Lib. 3. c. 6. *Inter novercam & ipsos pro Virilibus portionibus dividatur.*

¶ VIRIOLA. Vide supra *Viria* 1.

VIRIOSUS, *Virosus.* Gloss. Gr. Lat. MS. ἀνδρεῖος, *Fortis, virilis, Viriosus.* Quæ vox postrema deest in edito. [*Viriosi, viribus subnixi*, in Glossar. Sangerm.]

num. 501. Gloff. Ifid. *Vitiofus, aufterus*. Papias: *Virofa pectora, fortia, à viro.*] Jo. de Janua: *Virofus, à vires dicitur, viribus plenus.* [Vide *Virofus.*]

VIRIPOTENTES, Feminæ nubiles, quibus nubere licuit, dicuntur in Synodo Romana an. 826. c. 29. *Feminæ vero, quæ habitum religiofum aut velamen obtentu religiofitatis fufceperunt, cum effent Viripotentes, deinceps viro fociari non permittantur; fed eligentes Monafteria regulariter vivant, aut in domibus fufceptum habitum cafte obfervent.* [Hinc emendandæ Gloffæ Ifidori: *Virops, quæ jam opus habeat viro.* Leg. *Viripos*: quod jam viderat Grævius.]

¶ VIRISCUM, ut infra *Wreckum*. Leges Norman. apud Ludewig. to. 7. Reliq. MSS. p. 186. *In cujufcumque terra Viriſcum fuerit applicatum, dominus feodi, cum ad ejus notitiam pervenerit, illud in littore, vel juxta, prout commodius viderit faciendum, falvo debet facere cuftodiri.*

VIRISSARE, *Viriliter agere, vel viriliter fuperare.* Jo. de Janua. [*Faire vertueufement, ou favoir*, in Gloff. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ VIRITA, Nupta, viro conjuncta. Guibertus in Vita fua lib. 1. cap. 13. *Quid virgo ineunte fub ævo, quid Virita, quid vidua ftudio jam poffibiliore peregerit, cogitaverit, dixerit, &c.* Ubi de matre fua loquitur.

¶ VIRITANUS, *Viritim diftributus*, apud Feftum.

VIRITEUM, *Genus potionis*, Papiæ, apud Ægyptios fcilicet vel Alexandrinos, cujus meminit Gregorius M. lib. 6. Epift. 37. apud quem *Juritheum* editum, (locum vide in *Cognidium*) illud forte, de quo S. Hieronymus de Vita Clericorum, cum *palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctifque frugibus aqua pinguior coloratur.*

¶ VIRLENDINUM. Charta an. 1054. inter Inftr. to. 6. Gall. Chrift. novæ edit. col. 177. *De ipfis patuentiis, & de ipfis bofcis, & Virlendinis, & palude, & cum ipfis expletiis, &c.* Leg. forte *Molendinis*. Vide *Virideria*.

VIRLINGOSUS, Loquax. Andreas Aulæ Regiæ Capellanus in Amatoriis: *De mulieribus Virlingofis. Eft etiam omnis femina Virlingofa, quia nulla eft quæ novit fuam compefcere linguam, &c.* Vox forte formata ex Pfalmo 139: *Vir linguofus non dirigetur, &c.*

¶ VIRNA. Chron. Vormat. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 174. *Alter quidam* (Judæus) *cum haberet fartorem & fibi fila pretiofa non confideret in ciftula conclufa, ita tamen ut neceffaria inde fumeret, qui Judæi intelligens fimplicitatem, tamdiu glomum filorum per Virnam volvit ciftulæ, quoufque vix aliquid remaneret.* Leg. forte *rimam*.

¶ VIRNELLUS, Modus agri. Chron. Andrenfe to. 9. Spicil. Acher. p. 372: *Dedi... fex Virnellos terræ quas tenebat Fulboldus, & bofcum quem dedit nobis Eunna Vicecomitiffa.* An *Jornellos*? Vide *Jornale*.

VIRO, Baro, tanquam à *vir* deducatur vocabulum ipfum *Baro*. Occurrit in Charta Sancii Willelmi Vafconiæ Comitis pro fundatione Monafterii S. Petri Generenfis apud Marcam in Hift. Beneharn. V. *Varo*.

¶ VIROLA, à Gall. *Virole*, Victorius annulus, victoria fibula. Arreftum Parlamenti an. 1302. ex Regefto *Olim* fol. 106. *Garnitores pomellorum, pandarum, capellarum, Virolarum, &c.* Litteræ Humberti II. an. 1347. to. 2. Hift. Dalph. pag. 567. col. 1. *Macia marefcallorum erunt operatæ argento, & fervientum cum tribus Virolis argenti.* Le Roman de Garin:

> *Huefes tirées & efperons chauciez*
> *Et à fon col le col d'ivoire chier*
> *De cinq Viroles de fin or fu liez,*
> *La guige en eft d'un vert paille entaillié.*

¶ VIROMANDENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ VIROPS. Vide *Viripotentes*.

1. VIROSUS, Potens, fortis, ἀνδρεῖος. Fridegodus in Vita S. Vuilfridi c. 50.

> *Sufcepti vacuat Ædwilf Virofus habenas.*

Alias *virofus* φίλανδρος fonat. [Vide *Viriofus*.]

¶ 2. VIROSUS, à Virus, Venenatus, Gall. *Empoifonné*. Præfatio ad Chartul. cui titulus *Aganus* in Tabul. S. Petri Carnot. *Propter invidentium Virofa verborum jacula.*

¶ VIRPISCERE, Poffeffionem rei alicujus dimittere, deferere. Placitum an. 1119. inter Probat. to. 2. novæ Hift. Occitan. col. 411. *Dono, folvo, Virpifco omnipotenti Deo, & altari S. Salvatoris Gellonenfis cœnobii, &c.* Vide *Guerpire*.

VIRSCARA. Confuetudines Arkenfes an. 1231. in Tabulario S. Bertini: *Qui Virfcaram bannitam pugnando, vel pugnare volendo, temere perturbaverit, tres libras emendabit.* [Leg. *Vierfcara*. Vide in hac voce, & infra *Vifcarna*.]

¶ VIRSIONENSIS MONETA. Vide in *Moneta Baronum*.

¶ VIRTEVELLA, ut *Vertevella*. Vide *Vertibella*.

¶ VIRTICA MARINA, σκάλαφη, in Gloff. Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Urtica marina*, σκαλάφη.

¶ VIRTUOSE, *Honefte, fortiter*, ex Gloff. MSS. apud Voffium lib. 4. de Vitiis ferm. cap. 36. Vide *Virtuofus*.

¶ VIRTUOSITAS, Virtus, honeftas. Caffari Annal. Genuenf. ad an. 1162. apud Murator. to. 6. col. 281: *Archicancellarius vero pietate commotus, capellanum fuum dominum Ricardum, virum quidem omni Virtuofitate præclarum, Januam mifit.*

¶ VIRTUOSUS, Virtute præditus, probis moribus, Gall. *Vertueux*, apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 320. Vide *Vertuofus*.

¶ VIRTUOSUS, Honeftus, laudabilis. Charta Caroli V. Reg. Franc. ann. 1372. tom. 5. Ordinat. p. 582. lin. ult. *Nos attenta Virtuofa & commendabili fidelitatis conftancia, qua dicti Confules & habitatores dictæ civitatis S. Flori, &c.* Vide *Virtuofe*. Occurrit alia notione in *Virtus* 1.

¶ VIRTUOSISSIMUS, Epithetum Ludovici XI. Franc. Reg. in Charta an. 1479. ex Tabul. Cartufiæ de Baffa-villa: *Datum Indict. XI. regnante Ludovico Virtuofiffimo Francorum Rege.*

1. VIRTUS, Vis, violencia. Ifo Magifter in Gloffis: *Vigor, virtus*. Alibi: *Vim, virtutem*. Pactus Legis Salicæ tit. 35. §. 5. *Si quis ligatum per fuperbiam aut per... Virtutem à Gravione tulerit, ... vitam fuam redimat.* Ubi Lex Salica tit. 34. §. 5. *Si quis hominem noxium ligatum per Vim tulerit Grafioni.* Eadem Lex Salica tit. 14. §. 15: *Si quis cum ingenua puella per Virtutem mœchatus fuerit.* Lex Alamann. tit. 5. §. 2. *Si vero per Virtutem hoc raptor de Ecclefia abftulerit, &c.* §. 5. *Nam fi per Virtutem fervus hoc fecerit, &c.* Edictum Chlotarii II. Regis in Synodo Parifienfi V. de puellis Deo facratis: *Quicumque aut per Virtutem, aut per quemlibet ordinem ipfas detrahere, aut fibi in conjugium præfumpferit fociare, &c.* Annales Francorum an. 758. *Pipinus Rex in Saxoniam ibat, & firmitates Saxonum per Virtutem introivit, &c.* [Charta Pontii Archiep. Arelat. an. 1000. apud Acher. to. 6. Spicil. p. 430. *Et quando ipfe Abba de corpore exierit, qui in loco ejus ordinandus eft, judicio Congregationis eligatur & electione, non per nobilitatem generis vel parentum, nec per Virtutem, nec per pecuniam, &c.*] Adde Capitul. 3. an. 810. c. 3. Legem Longob. lib. 1.

tit. 17. §. 4. Edictum Rotharis Regis Longobard. tit. 101. §. 17. Leges Luitprandi tit. 26. §. 6. tit. 105. §. 1. tit. 110. §. 1. &c.

VIRTUOSUS, Qui viribus pollet, in Vita S. Theodardi Archiep. Narbon. *Ut colaphizaretur... duntaxat uno ictu Virtuosi hominis.* [Roland. Patav. in Chron. Tarvis. apud Murator. to. 8. col. 234. *Incusatus fuit quidam prudentissimus nomine Zungus, campio Virtuosus & pugil, &c.* Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 6. p. 12. *Membra ejus non multum musculosa carne tumencia, multa tamen fortitudine mirabiliter Virtuosa.*]

¶ VIRTUTUM VIRI, Strenui, viri magno fortique animo, Gall. *Valeureux.* Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 227. *Interim Rex, commendatis filiis suis majori London & civibus, & in turri London positis, cum Virtutum viris persequi statuit dominos supradictos.*

2. VIRTUS, Miraculum. Matthæus 14. *Ipse surrexit a mortuis, & ideo Virtutes operantur in eo.* Marc. 6. *Et non poterat ibi Virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos, impositis manibus, curavit.* Hist. S. Apollinaris Mart. *Faciens multas Virtutes in nomine Jesu Christi.* Marcellini & Faustini Libellus precum p. 73. *Per quem & divinas Virtutes operatus est non solum in Sardinia, sed in ipsis quoque quatuor exiliis: usque adeo ut eum adversarii magnum dicerent, cum Apostolicas per eum Virtutes fieri negare non possent.* P. 74. *Et in nomine Christi fit Virtutes operatus* S. Hieronymus Epist. 84. *Viri Apostolicorum signorum atque Virtutum.* Einhardus de Miraculis SS. Martyrum Marcellini & Petri lib. 4. c. 8. *Nihil, inquit, modo apud aulicos tam celebre est, quam signa & Virtutes, quæ fiunt in domo Einhardi per quosdam Sanctos, quorum reliquias in oratoria domus suæ habere dicitur.* Addo cap. 9. Leo Ost. lib. 2. cap. 78. *Multis post mortem Virtutibus claruit.* Testamentum Bertichramni Episc. Cenoman. *Quia & Virtutes ibi ostensa sunt.* Acta Episcopor. Cenoman. p. 179. *Quæ hactenus Ecclesia manet, atque in ea Dei virtute meritisque S. Dei genitricis Mariæ multa Virtutes devenitus fiunt.* Adde p. 180.

¶ 3. VIRTUS, *Copia, vis hostilis*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 19. ex Hist. Palæst. *Maxima vere Virtus illorum veniebat retro.* Tudebodus lib. 4. cap. 18. de Bello Hierosol. *Postquam venit maxima Virtus illorum, quæ erat retro, acriter invasit nostros.* Occurrit passim apud Scriptores sacros. Psal. 135. *Et excussit Pharaonem & Virtutem ejus in mari rubro.* Et alibi.

1. VIRTUTES, Angeli, ex secundo Angelicæ hierarchiæ gradu, quorum est ea procurare omnia, quæ ad religionem spectant in communi, *per quos signa & miracula fiunt in mundo*, inquit Rabanus lib. 1. de Univ. cap. 5. & ex eo Papias: *Inest etiam in eo nomine quædam fortitudo, dans efficaciam inferioribus spiritibus ad exequenda divina ministeria*, ait S. Thomas 1. part. q. 108. Isidorus lib. 7. Orig. c. 5. *Virtutes, Angelica quædam ministeria perhibentur, per quæ signa & miracula in mundo fiunt, propter quod & Virtutes dicuntur.* S. Hieronymus Epist. 17. *Denique etiam Josephum... asserere illo tempore, quo crucifixus est Dominus, in adytis templi Virtutum cælestium erupisse voces dicentium, &c.*

2. VIRTUTES, pro Reliquiis Sanctorum. Formula 174. apud Lindenbrogium: *Et aliud de ista causa in nullo non redebeo, nisi in justo & idoneo sacramento per hunc locum & Deum altissimum, & Virtutes Sancti illius.* Tabularium Carrofense, apud Beslium pag. 156. *Quo dedicato, cœpit conqueri Imperator cum Domino Apostolico & Duce Rogerio de Virtutibus Sanctorum, &c.* Occurrit rursum infra. Charta Hispanica æræ 905. apud Martinerium in Hist. Pinnatensi lib. 1. cap. 21. *Ecclesia... ubi sunt recondita Virtutes præfati Apostoli, & B. Andreæ fratris ejus, &c.* [Eckehardus Junior de Casib. S. Galli cap. 5. *Sancti Magni Virtutem quam manibus gerebat, hanc esse adstantibus prædicans asseruit.* Charta an. 1338. to. 2. Hist. Dalph. p. 360. *Ipsius dom. Dalphini responsione habita accedentibus DD. Canonicis, Capellanis & Clericis dictæ ecclesiæ cum cruce, Virtutibus & paramentis solemniter modo processionis, &c.*]

¶ 3. VIRTUTES, Jura, privilegia. Charta Ludovici Reg. filii Bozonis pro Episcopo Gratianopolit. an. 894. apud Baluz. to. 2. Miscell. p. 156. & Chorier to. 2. Status polit. Dalph. p. 19. *Sancimus ut ipse Ysahac ejusque successores nullo contradicente in prædicta ecclesia cum omni ejusdem loci clero teneant, possideant omnes Virtutes quas mater ecclesia perpetim videtur habere in omnibus ecclesiasticis ordinibus, chrisma videlicet in Domini cœna benedicendo, pœnitentiam peccatoribus dando, &c.*

¶ VIRTUTIFER, Potens, efficax. Mirac. S. Galterii sæc. 6. Bened. part. 2. pag. 824. *Hic de Dei misericordia, & famuli sui Virtutifera confisus potentia advenit, &c.*

VIRTUTIGENA, Cui est ingenita virtus. Glaber Rodulfus in Vita S. Guillel. Abb. Divion. in Præfat. *Ideo communem fidelium Virtutigenum observamus charitatem, &c.*

¶ VIRVICARIUS SERVUS. Vide in *Berbix* 1.

VIRULE, *Venenum*, Papiæ, ex voce *virus*.

¶ VIRUS, ἰχώς, in Gloss. Lat. Gr. *Vitis*, ἴτυς, in MSS. Sangerm.

¶ 1. VIS, Mannopera, manuum opera. Charta ann. 1338. *Tandem tenentur ad construendam domum pastoris satis commodam, sicut & ad Vim, ut aiunt, & vecturam materialium, pro ædificanda vel reparanda ecclesia & domo pastorali, mediante refrigerio moderato.*

¶ 2. VIS, Cochlea, Gall. *Vis d'un pressoir.* Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus in eodem stabulo unum torcular vini... cum uno anulo & una cavilha ferri, existentibus in uno foramine unius Vicis dicti torcularis pro torculandu vindemiam tempore vindemiarum.* Hinc emendanda Acta S. Angeli tom. 2. Maii p. 62. *Arcasque prædictas prædicti argentarii clavis & Vitibus ferreis fortiter simul affixerunt & cooperierunt.* Ubi legendum est *Vicibus*, ut *Vicis* pro *Vitis*, in Miraculis S. Antonii de Padua to. 2. Jun. p. 738. *Cujus lingua erat modicum prominens extra gutturr & brevissima, ad modum Vitis torcularis retorta, sic quod videbatur intuenti blanda & rugata.* Ejusdem originis est

¶ VIS, pro Turris, cujus scalæ in modum cochleæ spirarum sunt circumductæ, Gall. *Escalier à vis.* Chron. S. Petri Vivi apud Achet. to. 2. Spicil. p. 758. *Per claustrum ecclesiam introivit, & in Vitem* (l. Vicem) *quæ ad defendendum in eadem ecclesia est, ascendit, & ostium post se clausit.* Inventar. supra laudatum: *Et in quadam camera quæ est in superioritate prædicti castri prope Vicem per quam ascenditur & descenditur in eodem castro.* Vide *Vicella*.

¶ VIS LAICA, in Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1298. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 335. *Præcepimus quod omnem Vim laicam quæ se tenet in ecclesia de Bukenhull quo minus idem Episcopus officium suum spirituale ibidem exercere possit, sine dilatione amoveres ab eadem... prædicti Johannes, Gilbertus, Johannes, &c. qui se Vi laica in eadem ecclesia tenuerunt in adventu tuo ibidem se alibi transtulerunt,*

& confestim post discessum tuum ab ea, aggregatis sibi aliis malefactoribus se in eam Vi armata iterato intruserunt.

Vis Magna, et Parva, seu *Ad magnam vim & parvam*: Formula, quæ crebo reperitur in Chartis, quæ agunt *de feudis* vel *Castellis reddibilibus*, id est, quæ vassalli reddere domino superiori tenebantur, seu is vellet ea ingredi cum mediocri comitatu, *ad parvam vim*: seu cum majori comitatu, *ad magnam vim*. [uti colligitur ex Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 116. *Promittit (dom. de Vitriaco) dominum Regem in suis castris recipere in magna & parva comitiva. De anno* 1230.] Ea notione has voces intelligi debere pluribus docuimus in Dissertat. 30. ad Joinvillam p. 352. 353. [Vide in *Feudum*, col. 451. *Fortia* 2. & *Reddere*.]

¶ 3. VIS, Procurator, actor, qui alterius auctoritate & nomine agit. Charta Guillelmi Aurel. Episc. an. 1253. ex lib. albo Episc. Carnot. *Noveritis quod cum Præpositus Carnotensis seu Vis nobilis dominæ M. Comitissæ Carnotensis res Johannis Collirubei & Petri dicti Sequart cepisset & captas detineret*, &c. Eadem leguntur in Charta prædictæ Comitissæ ejusdem anni ibid. *Cum præpositus noster Carnotensis seu Vis nostra*, &c. Infra *Mandatum* dicitur. Vide in hac voce num. 3. *Ferce*, eodem sensu, occurrit in Composit. inter Carolum Carnot. Comit. & Capitul. Carnot. an. 1306. *Se le Prevost ou la Ferce le Conte prennent ou seisissent hoste de chapistre, ou les biens de l'oste*, &c. Infra: *Se la cause de la prise, ou de la sesine depent dou fet dou baillif ou dou prevost*, &c.

¶ 4. VIS, Sollicitudo, cura. Testam. Johannis Fabri Carnot. Episc. an. 1390. *De quibuscumque aliis scripturis modicam Vim facio, quod sancta rusticitas omnia palam habet.*

¶ VISA, Vox jurisdictionis ecclesiasticæ, vulgo *Visa*, à formula in his litteris approbationis usitata ducta origine. Expositio compend. benefic. fol. 47. *Possessionem præcedere debet Ordinarii collatio, aut signatura Papæ cum Ordinarii approbatione quæ Visa dicitur.*

¶ VISAMUM. Vide supra *Bisamum*.

¶ VISATUS. Charta ann. 1131. apud Calmet. inter Probat. Hist. Lothar. to. 2. col. 292. *Ecclesia beati Joannis, quæ est in insula Leodii, anniversarium teloneum de foro Visati, per regiam traditionem.* Nomen loci proprium.

¶ VISCARE, *Visco implicare, capere, corripere*, in Gemma. *Viscatus* occurrit apud Ovidium Art. amator. lib 1. v. 391. & Plinium lib. 9. Epist. 30. Vide *Viscarius*.

¶ VISCARIUM, Viscus. Epist. Lamberti Abbat. S. Rufi apud Marten. to. 1. Anecd. col. 332. *Ego judico, si cum viris feminæ habitant, Viscarium non deerit Diaboli.*

VISCARIUS, Qui visco aves captat, ἰξευτής, *aucupator*, *auceps*, in Gloss. Gr. Lat. Ibid. ἰξεύω, *visco aucupor*, ἰξός, *viscum*, & *viscus*.

¶ VISCARNA, ut supra *Vierscara*: quomodo etiam legendum videtur. Charta Caroli Comit. Flandr. ann. 1125. ex Tabul. S. Bertini: *Dicente eodem Themardo quia de placitis, quæ ad scultedum pertinent, non deberet placitari ad Viscernam Abbatis, neque per Scabinos suæ judicari.* Vide *Virscara*.

¶ VISCELLUS, Vivarium. Vide *Giscellus*.

¶ VISCERABILITER, Ex animo. Chron. Trudon. ad ann. 999. apud Acher. tom. 7. Spicil. p. 348. *Adelardus ... fundatam ecclesiam nostram Viscerabiliter dicitur dilexisse.* Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1307. apud Rymer. to. 3. p. 22. *Ob specialem affectionem quam ad præfatum genitorem nostrum & suos Viscerabiliter habuistis.* Vita S. Wolbodonis to. 2. April. p. 862. *Spondens Viscerabiliter quod si spatium sibi daretur, cuncta quæ abstulerat ex integro restitueret.* Vide *Viscerosus*.

¶ Visceraliter, In intimis visceribus. Charta Imberti Episc. Paris. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 417. *Quando divinus cultus studio Visceraliter percelimur*, &c. Occurrit præterea in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1371. to. 5. Ordinat. p. 561. Vide Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 36.

¶ Visceratim, Eadem notione. Testam. Caroli Ducis Andegav. Reg. Sicil. an. 1481. inter Probat. Comment. *de Comine* tom. 3. pag. 245. *Pro amore quem ipse dominus Rex noster testator habet & Visceratim gerit erga ipsum* (dom. Dalphinum.)

¶ VISCERARI, Intimis visceribus seu præcordiis commoveri. Charta Widegerni Episc. Argent. apud *La Guille* Hist. Alsat. inter Instr. p. 9. *Unde nos congratulantes hujus viri sanctæ devotioni & illorum glorioso proposito, Viscerati caritate & pietate, commoti devotione promptissima, ... ut ad ipsum monasterium ... privilegium conscribere vel confirmare deberemus.*

VISCERATIO, *διανομὴ κρέως*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ VISCERIUS. Chartam an. 1193. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. subscribunt *Petrus de Cencio dom. Papæ Viscerius testis: Paulus Mulagromensis dom. Papæ Viscerius: Petrus Roberti similiter Viscerius testis.* Infra in alia Charta legitur, *Viscerius*. An pro *Usserius*? Vide in hac voce.

¶ VISCEROSUS, Intimus, sincerus, in Litteris an. 1394. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag. 102.

¶ Viscerosius, Ex animo. Charta an. 1418. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 477. col. 1. *Ipsosque in sacra religionis nostræ observantia laudabili Viscerosius confovere ... cupientes*, &c.

VISCIDE, *Fortiter*, in Gloss. MSS. ad Alexandrum Iatrosoph.

VISCIDUS, *Viscosus*. Gariopontus lib. 1. c. 6. *Hæ causæ nascuntur de sanguine Viscido*, id est, *amaro*. 1. edit. habet *viscido*. [Papias: *Musteum, medium, viride, Viscidum. Viscidum acetum*, apud Theod. Priscianum lib. 1. c. 2. Compar. *Viscidiores cibi*, apud eumd. de Diæt. cap. 18.]

VISCOCUS. Fragmentum Petronii p. 15. *Solebat sic cœnare quomodo Rex apros gansaparos, opera pistoria, Viscocos, pistores.* [Vocem dividit Schefferus locumque sic restituit: *Opera pistoria, avis, cocos.* Ubi *avis* pro *aves* more haud infrequenti. Ipsum consule in Notis ad hunc locum.]

¶ VISCOSITAS, Viscus, gluten, Gall. *Viscosité*. Arnaldus in Rosario MS. lib. 2. cap. 3. *Propter contritionem & assationem ad ignem dividuntur partes ligatæ a Viscositate quæ est in corporibus.*

¶ VISCOSUS, *Visco* S. Fiacrii, vulgo *le fic de S. Fiacre*, laborans. Est autem cancri genus, carnosis partibus adhærere solitus, primo calli instar durescit: dein callus in pus conversus, proximas partes sensim depascitur. Vita S. Fiacrii sæc. 2. Bened. pag. 600. *Septem peregrini de S. Dionysio venientes, cum non longe essent à monasterio S. Fiacrii, dixerunt quatuor ex illis: Eamus ad S. Fiacrium. Reliqui vero tres dixerunt: nos Viscosi non sumus, non habemus necesse ire ad eum, ipse non habet peregrinos nisi Viscosos. .... Ite Viscosi ad medicum Viscosorum.* Vide *Unctuosus*.

¶ VISER, Hippegus. Vide *Husserium*.

¶ VISERIA, à Gall. *Visiere*, Specula locus unde visus patet, *Echauguette*. Charta an. 1370. *Pro faciendo*

Digitized by Google

ciendo & ædificando unum murum cum duobus Visriis super barrum vetus. Vide *Visorium.* Hinc

¶ VISERIA, Cassidis conspicillum, vulgo *Visiere.* Comput. an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. pag. 326. col. 1. *Item duos bacignetos cum Viseriis, 11. sol. vi. den. gr.* Mirac. B. Ludovici Archiep. Arelat. apud Stephanot. to. 10. Fragm. Hist. pag. 310. *Fuit percussus quadam sagitta magnæ balistæ quæ infra Viseriam cassidis intravit.* Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 308. *Volens videre castramenta partis Gibellinæ & qualiter procedebant, levata Viseria barbuta, &c.* Occurrit præterea in Annal. Estens. apud eumd. to. 18. col. 991. & in Chron. Tarvisino to. 19. col. 787. *Heaume à vissere* (leg. *à visiere*) in Testam. Odonis de Rossilione an. 1298. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1306. Vide in *Visus.*

¶ VISERIUS. Vide supra in *Viscerius.*

¶ VISIBILITAS, Forma, sensus, apud Tertull. lib. de Carne Christi cap. 12. *Visibilitas per carnem.*

¶ VISIBILITER, Aperte, in Charta an. 1379. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 504. Utuntur præterea S. August. de Gen. ad litt. cap. 6. & S. Paulinus Epist. 20. ad Delphinum.

¶ VISILLIS. Testam. Guidonis Comit. Nivern. an. 1239. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ pag. 152. *Et quod in parte quam habeo in decima sancti Pauli juxta Visillis, ponatur & assignetur dictum anniversarium.* Mendum esse facile deprehenditur; at non ita in promtu est emendatio.

¶ VISINANCIA, Vicinia, Gall. *Voisinage*, Ital. *Vicinanza.* Memoriale Potest. Regiens. ad an. 1260. apud Murator. to. 8. col. 1122. *Et die altera omnes Regini fecerunt confalones cujuslibet Visinanciæ; & fecerunt processiones circa civitatem, &c.*

¶ VISINIA, pro Byssina, in Charta Rudesindi Episc. Dumiensis æræ 1016. apud Ant. *de Tepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 5. & inter Conc. Hisp. to. 3. pag. 184. *Indumenta Sacerdotum & levitarum ... auro texta, Visinia, purpurea & linea.*

¶ VISINOCHA FEBRIS, pro *Synocha.* Vide *Febris* & *Synochus.*

VISIO. Vide infra in *Visus.*

¶ VISIONES, Theoremata, Ant. Augustino, Gr. Θεωρίαι. Justinianus in 2. Præfat. Digest. *Et in partibus in quibus perfectissimæ Visiones expositæ veterum fuerant, quod particulatim in eas fuerat sparsum, hoc dividere ac separare, penitus erat inutile.* Vide Pancirol. lib. 1. Thesauri variarum lect. cap. 77. & Lexicon Calvini.

¶ VISITARIUS, ut infra *Visitator* Monachorum. Charta an. 1315. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. pag. 322. col. 2. *Una cum ... fratre Jacobo capellano dicti Visitarii, &c.* Infra legitur *Visitatoris.*

VISITATIO, Pensitationis species: ita appellata, quod tenentes Dominos suos identidem *visitare* tenerentur cum xeniis aut muneribus, quod postmodum in præstationem necessariam abiit, & in Gallia nostra *Salutatici* nomine innotuit. Orig. Murensis Monasterii pag. 39. *Villicus autem debet dare, sicut omnes villici nostri debent, piscem magnum pretio 5. solidorum ante Natale Domini, quod vocatur Visitatio.* Pag. 40. *Rustici autem, qui habent scopasse, serviunt diem in ebdomada, & qui dimidiam in secunda, vel censum dant, & Visitant villicum semel in anno.* Id est, jus *visitationis* præstant. Pag. 47. *Villici, qui sub se habent homines servientes, ex diurnalibus, quorum Visitationem accipiunt, debent dare pisces singuli quinque siclorum, alii autem non; sed secundum uniuscujusque constitutionem: nam ille, qui multos habet Visitatores, & quoque villos, possunt coæquari.* Vetus Charta ibidem p. 65. *Persolventem annuatim in censum sextum decimum dimidium modium avenæ, & siliginis aridi, & in festivitate S. Thomæ 4. solidos ad Visitationem.*

¶ VISITATIO IMPERATORIS, Præstatio, quam à vassallis & tenentibus exigebant Domini, cum ab Imperatore ad curiam evocabantur auxilium in bello per se, vel per milites suos præbituri: *Auxilium pro eundo ad Imperatorem* alibi dicitur. Vide *Auxilium*, col. 893. Litteræ anni 1239. Hist. Dalph. pag. 64. *Est de jure imperii, ut principibus ecclesiasticis venientibus ad curiam de speciali mandato & pro servitiis imperii, ab eis qui tenent regalia ecclesiæ suæ in subventione congrua debeat provideri.* Charta ejusd. anni ibid. *Præcipiendo quatinus pensata liberalitate, quam solummodo pro nobis exhibuit, in hoc facto ipsi Archiepiscopo in centum libris Viennensibus pro cavalcata D. Imperatoris ad requisitionem ejus ei totaliter satisfacere procedatis, ne iram D. Imperatoris & nostram & pœnam appositam incurrere valeatis.* Quæ præstatio nomine *Visitationis* significatur in Charta an. 1292. ibid. pag. 63. col. 2. *Nos ex certa scientia & plena deliberatione, primo à petitione subventionis seu juvaminis per clericos & cives civitatis nostræ Diensis, ratione Visitationis Imperatoris ut Regis Alamanniæ, pro utilitate nostræ Diensis ecclesiæ, ut taliter nobis debita & debiti autoritate cujusdam privilegii & privilegiorum ecclesiæ nostræ Diensi ab Imperiali culmine concessorum desistimus.*

¶ VISITATIO, Peregrinatio, ut videtur, seu emolumentum quod ex fidelium peregrinationibus sacerdoti obvenit. Charta Odonis Episc. Paris. an. 1205. ex Chartul. ejusd. Episc. fol. 53. *Licebit autem priori & monachis in loco prædicto, si voluerint, ædificare capellam, ... salvo in omnibus parrochiali jure presbitero S. Petri de Gonessa, scilicet quod idem presbiter habebit Visitationes, confessiones, sepulturas, &c.* Tabul. Episcopat. Ambian. an. 1281. *Habebit curatus gratuita quæ sequuntur: videlicet oblationes confessionum, Visitationes, vina nuptiarum, &c.* Nisi sit præstatio quæ pro *visitatione* infirmorum exsolvebatur.

VISITATOR, Episcopus, qui in locum alterius Episcopi demortui, vel propter crimen à communione suspensi, aut remoti, à Metropolitano, vel Summo Pontifice, mittebatur, ad obeunda in ea diœcesi Episcopalia munera, donec alius Episcopus ordinaretur, cujus electioni intererat. Vide Gregorium M. lib. 1. Ind. 10. Epist. 19. 20. 21. 27. lib. 3. Epist. 11. lib. 4. Epist. 13. 14. 20. 21. lib. 5. Epist. 21. lib. 6. Epist. 16. lib. 7. Ind. 2. Epist. 25. 26. 91. lib. 11. Epist. 16. Formulas antiquas Promotionum Episcopalium editas à Sirmondo ad calcem to. 2. Concilior. Galliæ, & to. 8. Conciliorum Labbeanæ editionis, Form. 1. 2. 3. & seqq. Aliam descripsit Baronius Johannis II. PP. an. 534. n. 49. exaratam, pro *Visitatore* dando Ecclesiæ, cujus Episcopus ob crimen remotus fuerat. Aliam vide ejusdem Pontificis ad Cæsarium Arelat. Agapeti I. Epist. 7. ad eundem Cæsarium. Vide præterea Leonis Archiepisc. Senonensis Epistolam ad Childebertum Regem tom. 1. Concil. Galliæ, Concilium Regiense can. 6. in Actis Episcop. Cenoman. p. 305. Diurnum Romanum cap. 7. Anastasium in S. Hormisda PP. Synodum apud Vermeriam an. 853. c. 1. Capitul. Caroli C. tit. 43. c. 8. Conc. Roman. an. 1079. c. 6. Joannem VIII. PP. Epist. 308. &c.

Ejusmodi *Visitatorum* officium accurate perstringit vetus Formula electionis Episcopi in Spicilegio Acheriano to. 8. pag. 154. *Prisca modernaque Ecclesiarum moderamina theologuelariis sanxere canonibus, quo arripientibus viam universæ terræ quarumli-*

bet sedium Præsulibus, per viciniorem Episcopum, aut per quemlibet alium Episcopum, cui Archipræsul injunxerit, extincti fratris tumulatorem, orbataque sedis Visitatorem atque consolatorem, sine cujus conscientia sacri prohibent Canones consiteri aut confici de subrogatione Episcopi, perficiatur Ecclesiasticarum inventarium rerum. Tunc vero prioribus viduatæ sedes, dispositis Oeconomis commendetur. Postmodum autem Cleri plebisque ordinis desideriorum consensus requiratur, quinimo amotis simoniacis sacculis, postpositisque omnium cupiditatum argumentis, universa fideliter notitiæ Archiepiscopali significentur, quo disponente, cuncta in talibus expedit cum Suffraganeorum consilio, sub divina censura disponi negotiis, atque ordinari. Igitur Metropolitano dominica vocatione rebus humanis vitaque perfuncto, hæc eadem fideliter exigenda sunt omnia à Visitatore atque tumulatore, & omnium diœcesanorum, si fieri potest, cognitioni significanda prudensialiter, quo urbes, quas gentilium temporibus habebant idolicolæ Flamines, nunc gubernent Christicolæ Præsules. Cum ergo pastorem consigerit subrogandum, post advocationem & clamationem Cleri, petitionemque viduatæ plebis, ne urbs Præsulem minime optatum non spernat, nec odium habeat, fiatque minus religiosa quam convenit, cui non licuit habere quem voluit: quoniam difficile est, quod bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio, expedit orbatæ sedi cum Episcoporum electione, Cleri ac populi ipsius Ecclesiæ acclamatione Episcopum ordinari atque inthronisari. Quapropter, &c. Historia Trevirensis: *Zacharias PP. B. Bonifacium doctrina & operatione clarum, Trevereusi & Remensi Ecclesiæ Visitatorem, & spiritualium negotiorum provisorem constituit, cum Milo Tyrannus res utrorumque teneret.*

VISITATORES in Monasteriis, qui in Capitulis Provincialibus deligebantur, qui Monasteria visitarent, in Monachos, atque adeo in ipsos Abbates inquirerent, horum delicta emendarent, mulctas pro ipsis delictis & pœnas monasticas irrogarent, &c. Cæsarius lib. 1. de Miracul. c. 1. *Visitatio est disciplinæ conservatio: duo enim primitivi Patres instituerunt ad vitiorum correctionem, & caritatis conservationem, videlicet generale Capitulum, & singulis annis Visitationes domorum.* Chronicon Montis-Sereni p. 195. *Gotfridus Monachus, quoniam in Ordine Cisterciensi usitata res est visitatio, modum ejus talem esse asseruit, ut singuli fratrum jurati dicerent veritatem de omnibus, quæ vel à Præposito, vel ab aliis in Ecclesia sua fieri certum esset.* Sed cum ejusmodi Visitatores, sub prætextu & obtentu visitationis, Monasteria gravibus expensis premerent, seu longiori mora, vel sumtuosis, quas sibi administrari curabant, epulis, vel denique numeroso comitatu, interdum & ab iis pecunias extorquerent, cautum deinceps Constitutionibus Gregorii IX. Nicolai IV. Benedicti XII. & aliis, quæ habentur post Chronicon Casinense edit. Brolii, ne Monasteriis & locis visitatis onerosi & graves existerent. Quo spectat querela Burkardi de Casib. S. Galli cap. 16. *Videant dona largissima quæ donavit in Curia, ne forte fratres sui opprobrio subjacerent Visitatorum, qui multa perturbaverunt Monasteria, ne longe petamus exemplum, sicut fecerunt in Augia, quos totonderunt, & jurare ad suum coegerunt mandatum.* Et cap. 21. *Visitatores etiam per diversas missos Ecclesias, cum multos perturbassent tam Abbates quam Monachos, imo etiam plebanos & Clericos minoris ordinis, cohibuit, ne ad monasterium venientes suos perturbarent fratres, non hoc sine summi Pontificis obtinuit permissione: audivit enim qualiter in nobili Ecclesia Augiensi processerant, & quemadmodum fratres ipsius perturbaverant Monasterii.* Vide Decretal. Gregorii IX. lib. 3. tit. 35. c. 8.

¶ VISMERIA, Viminetum, virgetum, locus viminibus consitus, Gall. *Ozeraie*, Lemovicibus *Vismiere*. Obituar. S. Geraldi Lemovic. fol. 33. *Quem censum nobis assignavit in & super quibusdam vinea, Vismeria, & orto seu leza ejusdem Guillelmi.* Charta ann. 1519. *Petrus Aureys .... confitetur se tenere quamdam lezam continentem unum jornale hominis situm in territorio deu Minudet inter terram Joannis Quissort & Vismeriam magistri Johannis Lauyt.* Charta an. 1537. *Francoise du Poyel ... declare qu'elle est dame somiere & directe de certaine Vismere & leze comenant environ deux journeaux, assise au clau Laurier territoire de Limoges confrontant a la Vismiere de maistre Laurens du Puy, &c.* Alia an. 1545. *Jehan le Picard horlogeur de Limoges reconnoist tenir & expioiter certaine Vismiere & leze assise au territoire de ladite ville confrontée avec la leze & Vismiere de hoirs feu maistre Laurens du Puy.* Vide *Vimen*.

¶ VISNETUM. Vide supra in *Vicinus*.

¶ VISOLA. Statuta Monast. S. Claudii ann. 1448. p. 74. *Recipere debet quinque Visolas ultra suam præbendam.* Ibidem p. 82. *Tenetur idem pittantiarius ministrare ... in die Jovis sancta cuilibet ex prædictis Religiosis tres Visolas.* Legendum *Rosola*, Placentæ species, à colore rubicundo sic nuncupata. Vide ibi.

¶ VISON, Bison, genus bovis silvestris. Acta S. Ferreoli tom. 3. Jun. p. 11. *Silvester adhuc cum locus esset, Vison ibi fera reperta est.*

1. VISORES, Testes, qui rem actam viderunt, eique interfuerunt. Formulæ vett. secundum Legem Roman. c. 30. *Sed postea taliter in jam dicto loco ipsi illi judicatum fuit, ut in noctes 40. apud homines 36. manu 37. in Ecclesia illa, in loco nuncupante illo, conjurare debeat, apud homines Visores & cognitores, eo quod ille quondam malo ordine super eum venisset, &c.* Cap. 31. *Similiter testes sibi similes Visores & cognitores, &c.* Vetus Notitia apud Perardum p. 60. *Affirmantes, se habere plurimos & veraces atque Visores testes, qui hoc ita verum esse scirent, &c.* Tabularium Regulæ ad Garumnam: *Visores & testes hujus negotii fuerunt, &c.* Charta Lapurdensis apud Marcam lib. 4. Hist. Beneharn. c. 9. §. 8. *Testes & Visores hi sunt, &c.* Tabularium S. Petri Generensis apud eumdem lib. 5. cap. 25. §. 8. *Hujus donationis sunt Visores, &c.* Blanca in præfatione ad Commentarios rerum Aragonensium: *Alterum quidem pro eorum robore & firmitate, quod sit de solemnitatibus substantialibus contractuum, ut testes illorum stipulationi præsentes intersint, atque hos testes, Visores & Auditores appellabant, & ita appellati passim inveniuntur.* Charta Alfonsi Regis Aragon. æræ 1153. apud eumdem p. 641. *Sunt testes Visores & auditores de hoc donativum suprascriptum, &c.* In alia p. 794. *Testes sunt & Visores hujus rei, &c.* [Charta ann. 1088. ex Tabul. Ausc. *Visores hujus negotii fuerunt Pontius Episcopus Bigorra, &c. Visores & testes sunt W. Arnaldi de Jugun, & filius ejus Arnaldus*, in Chartul. Auxit. Charta an. 1117. ex Tabul. S. Tiberii: *Visores & testes hujus defensionis & solutionis sunt, &c.*] Hinc formula fat frequens diplomatibus adscripta: *Hæc autem Viderunt & audierunt, &c.* [Vide *Videntes*.]

¶ VISORII TESTES, Eodem significatu. Vita S. Leonis IX. PP. tom. 2. April. p. 662. & apud Murator. tom. 3. p. 296. col. 1. *Cujus rei testes Visorii, à minimo usque ad maximum cuncti illius urbis dicuntur extitisse.*

2. VISORES, Qui forestis inspiciendis, ne vasta fierent, præfecti erant à Rege. Matthæus Paris an. 1135. *Quod nefandi genus placiti adeo fuerat excera-*

bile, quod si Visores alicujus silvam, quem esse pecuniosum sciebant, a longe conspicerent, statim vastum in ea prohiberent, sive esset, sive non, ut eum sine merito redimere potuissent. [*Viser* nostris pro Inspicere, explorare, observare. Le Roman *de Vacce* MS.

Ser forestiers a fait Viser
Ou il porroit grant cerf trouver.

Chron. ab an. 1341. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 721.

Les Francois los firent Viser,
Affin qu'ils peussent s'aviser
De les combattre en cette place.

Visitacion, pro Inspectio, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1372. tom. 5. Ordinat. p. 527. *Nous aious entendu que plusieurs nos subgez s'efforcent de entreprendre la Visitacion & cognoissance de aucuns desdiz mestiers, vivres & marchandises, &c.* V. *Vista* 4.

VISORES, Qui ad tenementa inspicienda delecti sunt. Vide *Visus*.

¶ VISORIUM, Locus unde visus patet. Senator lib. 5. Epist. 42. *Amphitheatrum quasi in unum juncta duo Visoria.* Vide *Viseria*.

¶ VISPILIATOR, τυμβωρύχος, in Gloss. Lat. Græc. Aliæ Græco-Lat. τυμβωρύχος, *Sepulcri violator, Vispiliator.*

VISPILIO, Tersorium, Gall. *Goupillon*: quæ quidem vox Gallica formata à *Goupillon*, vulpecula, seu cauda vulpeculæ, quod ejusmodi tersoria plerumque ex caudis vulpecularum fierent. Fleta lib. 2. c. 76. §. 9. *Prodest etiam boves de die bis tergere cum Vispilione, eo quod affectius se lambebunt.* [Vide *Vespilio*.]

¶ VISPILLUS. Vide supra in *Vespilio*.

¶ VISSIUM, βδέσμα, in Gloss. Lat. Gr. Flatus ventris. MSS. Reg. *Vissium, bissium*; Sangerm. *Visio*: & mox: βδέω, *viso*; ubi Reg. *bisso, pedo.*

1. VISTA, Prospectus in domum vel tenementum vicini: *Veue sur quelqu'un.* [*Droit de veues*, in Consuet. Bituric. tit. 11. art. 2. 13.] Libertates concessæ Barcinonensibus à Petro Rege Aragon. ann. 1283. MSS. *Nemo potest habere Vistam in alterum, nisi primo aspiciat supra cenedongm suam.*

¶ VISTA, Locus unde visus patet, Provincialibus *la Visto*. Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præs. de *Mazaugues: Et a Berbegal usque ad Vistam qua videtur totum Cravam.* Vide *Visura*.

¶ 2. VISTA, in Charta an. 1295. ex Schedis Præs. *de Mazaugues: Non possit .... aliquid novi facere, aliquod fortalitium vel tenere vel habere, nec castellum in Vista monasterii.* Idest, ni fallor, intra monasterii districtum, territorium.

¶ 3. VISTA, Colloquium, congressus, Gall. *Entrevue*. Litteræ Philippi III. Reg. Francor. apud Rymer. tom. 2. p. 152. *Speciales nuncios destinavit cum potestate plenaria tractandi de faciendo Vista seu colloquio de nobis & eodem Rege super pace perpetua.* Infra: *Extitit conventum quod pro Vista seu colloquio hujusmodi celebrando, nos apud Montem-Marcianum, idem autem Rex apud Baionam personaliter erimus.* Litteræ Edwardi Reg. Angl. an. 1286. ibid. pag. 330. *Terminum Vista, inter nos & vos ad invicem facienda exposuimus eisdem secrete.* Occurrit præterea p. 369. 457. &c. Inventar. Chartar. Reg. ann. 1482. fol. 309. *Littera procuratoria Regis Castellæ super Vista & congregatione Regis Francorum & ipsius super concordiis inter eos confirmandis. De anno 1288.*

¶ 4. VISTA, Inspectio, visitatio, Hispanis *Visita*, Gall. *Visite*. Conc. Terracon. ann. 1329. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 285. *Ne fiant Vista in monasteriis. Item, præcipimus & mandamus omnibus judicibus & advocatis litteratis, ne conveniant vel intersint alicui Vista, qua fit vel fiat in monasteriis vel grangiis religiosorum.* Vide *Visores* 2.

5. VISTA, Alia notione. Charta pro Vicario Bituricensi, ex Tabulario S. Sulpicii Bituric. *Similiter de molendinis* .{habebit} *unum molendinum; de Vistis unam Vistam, similiter ex liberis & scannis de sacerio unum paronarium.* Quæ quidem mendo non carent.

☞ Vasis genus significari existimo, ut & apud Limborch. Sentent. Inquisit. Tolos. p. 67. *Item quadam vice portavit ... unum panem & unam Vistam vini ad domum Raymundi sartoris.* Et pag. 161. *In domo prædicta Aymengardis in Rapistangno vidit duos hæreticos, unum qui vocabatur Petrus, cui misit unam Vistam de vino.* Ubi legendum censeo *Justa*, ut videre est in hac voce; tametsi *Visto* pro urna seu vase sepulcrali legitur in Poemate *de la guerre de Troyes* MS.

Le cors fist metre en une biere,
Molt richement à grant honer,
Si con firent si ancesser,
Le fen ent à lus ardoir,
Et si poez de li savoir
Qe la poudre fu bien gardée,
Bien fu cherie & honorée.
En une Visto de fin or,
Qe avoit Prians en son tresor,
Precieuse d'estrange guise,
L'ont dedens seelee & mise.

Vide *Urna* 2.

¶ VISTELLA, apud Bern. *de Breydenbach* in Itin. Hierosol. p. 218. ubi de Moyse aquis exposito; pro *Fiscella*, ut legitur Exod. cap. 2. 3.

¶ VISTRIGILIUM, σφραγιδοφύλαξ, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Custos sigilli*, ut jam emendavit Vulcanius.

¶ VISUALITER, Manifeste, *Visiblement*. Chron. Comodoliac. apud Stephanot. to. 2. Fragm. Hist. MSS. *Idem vero serpens obediens præceptis S. Juniani Visualiter evolans & per Pictaviam transiens & nemini ex tunc nocens, arripuit & subintravit gurgites maris Oceani.*

VISUMARIUS, vox Gallica vetus, qua *trifolium* denotatur, ut auctor est Marcellus Empiricus cap. 3. extremo.

¶ VISURA, Prospectus. Notæ obituum in Martyrol. Eccl. Cathedr. Aquens. *Ipso die obiit Johannes Boerii qui reliquit anniversariis istius ecclesiæ unam eminam annonæ censualem ad Visuram Massiliæ.* Locus pulcherrimo prospectu, qui vulgo *La viste de Marseille* dicitur. Vide *Vista* 1.

¶ VISURA, Inspectio. Acta Joannis de Organia to. 1. April. p. 803. *Facta fuit Visura & inspectio oculata cujusdam arcæ ligneæ.* Vide *Inspectura*.

VISUS, Oculus. Lex Alemann. tit. 61. §. 3. 4. *Si enim Visus tactus fuerit in oculo, ita ut quasi vitrum remaneat, &c. Si autem ipse Visus foras exierit & milus, &c.* Ubi per *oculum*, orbem oculorum intelligit.

¶ VISUS 2, Cassidis conspicillum, ut videtur, Gall. *Visiere*. Fulcherius Carnot. in Hist. Palæst. in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 337. *Ut in Visibus eorum & peltis, &c.* Vide *Visoria*.

¶ VISUS, Vultus, Ital. *Viso*, Gall. *Visage*, olim *Vis*. Mirac. S. Humilianæ to. 4. Maii p. 405. *Habebat autem Visum valde tumefactum ac inflatum, ita quod oculis humanis nimis horribilis apparebat.* V. *Visoria*.

VISUS, Inspectio. Rogerus Hovedenus p. 784. *Sed concedit bene quod capiant de boscis suis quod necesse iis fuerit sine waste, & hoc per Visum forestaris sui, & viridatiorum.* Monasticum Anglic. tom. 1. p. 507. *Et similiter de toto anno de bosco ipsius Roberti usque ad Creyton scisse per Visum forestariorum nostrorum.* In

image
not
available

quuntur Philosophi, in Libro Victorini apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 161.

¶ VITALITIUM, Quod ad viduæ mulieris vitam victumque assignatur, idem quod *Dotalitium*, apud Spelman. ex Alb. Crant. Daniæ lib. 7. cap. 35. *Droit de Viveletie* vel *Vivenette*, in Consuet. Insulensi tit. [illegible] 58. Vide Glossar. Jur. Gallici.

¶ VITALIS REDDITUS, Eadem notione, in Charta an. 1504. apud Rymer. tom. 13. p. 95. *Dedimus & concessimus eidem carissimæ conjugi nostræ in Vitali redditu & in donationem propter nuptias*, &c. Occurrit rursus semel & iterum.

¶ VITALITIUM, Annua pensio quæ morte exstinguitur, Gall. *Pension viagere*. Bodonis Chronicon Gandeshem. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunsvic. p. 337. *De Calcbeyra abbatissa quondam ex vinearum reditibus quotannis duo vasa vini curru ferruto deferebantur ..... Illud vinum cum attinentiis multo tempore jure Vitalitio venditum, quasi jam perditum esset, baud sperabatur cito reverti. Verum hujus dominæ novissimis pene diebus ultima in Vitalitio empto domium futuri cantior, super innovanda emptione, domina huic abbatissa scripsit ... Vitalitium jamjamque defecturum & finem accepturum recuperavit.* Bernenius in Chron. Marienrod. ibid. p. 444. *Bona ad usuram obligata laboribus & industria redemit, aut arte ad Vitalitia perduxit.* Vide *Viarium*, & supra in *Vita*.

¶ VITALITIUS REDITUS, Eodem intellectu. Charta an. 1382. apud Miræum to. 2. p. 1249. col. 1. *Item quod hujusmodi reditus Vitalitios pro capitali summa, ... volumus ut isti reditus Vitalitii penitus remissi sint, & maneant; nam isti boni homines illis Vitalitiis reditibus diutius sunt gavisi quam valebat eorum pecunia, propter quam ipsis reditus iis Vitalitius erat attributus.* Vide *Viagerius*.

VITARI dicuntur excommunicati, quorum consortium & conversatio fidelibus interdicitur. Charta ann. 1334. ex Tabul. Episcopat. Ambian. fol. 165. *Super eo, quod nos Episcopus conquerebamur, quod Thesaurarius noster tanquam excommunicatus Vitatus fuerat, per dictos Decanum & Capitulum*, &c. Infra: *Pronuntiabunt infra 8. dies, utrum sit Vitandus, vel ad Ecclesiam admittendus*, &c.

VITAS PATRUM, indeclinabile, Liber Ecclesiasticus, continens Vitas SS. Patrum, qui Græcis πατερικὸν & πατρικὸν appellatur. Vide Rosweidum ad Vitas Patrum in Prolegom. Liber Ordinis S. Victoris Paris. MS. c. 19. *Quales sunt Bibliotheca, & majores Expositores & Passionarii, & Vitas Patrum, & Omeliarii.* [Necrolog. Heder. xv. Kl. Febr. *Odolina Deo sacrata quæ fecit scribere librum Vitas Patrum.*] Occurrit etiam in Vita S. Aybertin. 24. & in veteri Charta to. 12. Spicil. Acher. Greg. Turon. in Præf. ad Vitas Patrum: *Et quæritur à quibusdam, utrum vita Sanctorum, an vitæ dicere debeamus. Aulus Gellius autem, & complures alii Philosophorum vitas dicere voluerunt: nam Plinius auctor in tertio Artis Grammaticæ libro ait: Vitas antiqui cujuscunque nostrûm dixerunt; sed Grammatici pluralem non putant habere vitam, unde manifestum est, melius dici Vitam Patrum, quam vitas: quia cum sit diversitas meritorum virtutumque, una tamen omnes vita cor pie alit in mundo.* Vide Serenum Sammonicum in Prologo. Gennadius de Script. Ecclesiast. ait, Evagrium librum scripsisse, *qui attitulatur Vita Patrum*; ut Petronium *scripsisse putari Vitas Patrum Ægypti Monachorum.* Fulbertus Carnot. Ep. 79. *Mitto tibi Cyprianum, Porphyrium, & Vitas Patrum cum psalterio*, &c. *Vita Patrum*, dixit auctor vitæ Burchardi Episc. Wormaciensis.

VITAS-FRATRUM, Unica etiam voce opus suum inscripsit Gerardus Frachetus Lemovicensis Dominicanus, qui vixit circa an. 1263. in quo Sanctorum aut virorum illustrium ordinis sui vitas & elogia descripsit. Vide Rosweidum in Prolegomenis ad Vitas Patrum cap. 1.

¶ VITATORIUM, VYTATORIUM, Invitatorium; psalmus invitatorius Ordinar. MS. S. Petri Aureævallis: *Dicant* Alleluia, Alleluia, Alleluia: *& postea* Venite *suo cantu consueto. Finito Vitatorio inclinent se omnes*, &c. Occurrit etiam in vet. Cæremoniali MS. B. M. Deauratæ Tulos. forte pro *Vocatorium*. Vide in hac voce.

¶ VITAXA, Persica vox, Equitum magister, apud Ammianum lib. 23. *Sunt autem in omni Perside hæ regiones maximæ, quas Vitaxæ, id est equitum magistri, curant.*

VITELLARIUS, Qui vendit *victualia*, ex Gallico *Victualier*, quo nomine censentur pistores & braciatores, in Statuto, quod *de pistoribus, braciatoribus & aliis Vitellariis* inscribitur.

¶ VITELLATIO, Commeatus, victui necessaria; Gall. *Victuailles*. *Vitaille*, in Charta ann. 1379. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 601. Litteræ Henrici V. Reg. an. 1415. apud Rymer. to. 9. p. 251. *Et volentes proinde, pro Vitellatione dominorum & aliorum in comitiva nostra, versus partes prædictas profecturorum, in hac parte providere, tibi præcipimus firmiter injungentes quod statim, visis præsentibus, boves, boviculos & vaccas, usque ad numerum centum bestiarum*, &c. Infra: *Pro Vitellatione & sustentatione dominorum*, &c. *Vitailleure*, in Charta an. 1421. apud eumd. Lobinell. ibid. col. 897. *Vitaille*, eodem significatu, Poetis nostratibus. Le Roman *de Rou* MS.

Pristrent robe, pristrent Vitaille, &c

Le Roman *de la Rose* MS.

Et por issir hors de dangier,
Qu'il n'aura mestier de mengier
Onques de perece Vitaille,
S'en passera comment qu'il aille.

La Vie *de Jesus Christ* MS.

Chel jour li fali sa Vitaille:
Mais n'en fist mie grant bataille.

Vetuoiller, victualia præbere, in Charta an. 1379. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 601. *Le Duc, sez heires & touz sez subgiz & obeïssanz de luy & de sez ditz heires serront tenuz à receiver & Vetueiller amiablement par mer & par terre ledit Rey.* Vide *Victualia* 1. & *Victuaria*.

¶ VITELLATUS, Necessariis ad victum instructus, Gall. *Avitaillé*. Literæ Henrici IV. Reg. Angl. an. 1402. apud Rymer. to. 8. col. 283. *Ac pro eo quod quam plures naves villæ Novi-castri super Tynam bene Vitellata, & super mare armata*, &c.

¶ VITICUS, *Actor, exactor villæ pensionum, insularius*, Gloss. Isid. Excerpta melius habent: *Villicus*. Vide in hac voce.

¶ VITILIGARE, *Vituperare*, ex vett. Gloss. apud Turneb. Adversar. lib. 28.

¶ VITINEUS, COLUMNÆ VITINEÆ, f. Tortiles, Gall. *Colonne torse*, in modum *Vitis* elaboratæ. Vide in hac voce. Anastasius in S. Silvestro apud Murator. tom. 3. pag. 107. col. 1. *Sic inclusit* (Constantinus) *corpus beati Petri Apostoli, & recondidit, & ornavit supra ex columnis porphyreticis, & alias columnas Vitineas quas de Græcia perduxit.* Eadem habentur in Chron. Romualdi II. Archiepisc. Salernit. apud eumd. Murator. to. 7. col. 81. Vide *Vitium*.

Digitized by Google

¶ VITIS, Cochlea. Vide *Vis* 2.

VITIUM. Anastasius Biblioth. in S. Zacharia PP. p. 78. *Hic in Lateranensi Patriarchio ... à novo fecit triclinium, quod diversis marmoribus, & Vitio, metallis, atque musivo, & pictura ornavit.* Ubi Codex Mazarin. habet *vitri metallis*: Thuanus, *Vitro*. Nihil tamen temere mutandum puto in edito: ita enim fortean *vitium*, vel potius unica voce *vitiometallum* appellavit Anastasius tessellatum opus, in quo expressæ *vites*, quasi *vites ex metallis*: quod etiam opus inde *Vignettes*, quasi *vineolas* seu *viticulas* appellamus. Conjecturam hanc fulcit Paulus Silentiarius noster in Descript. ædis Sophianæ parte 2. v. 235. quo loco tessellatum opus & musivum ejusdem ædis depingit:

> . . . . . μετ' εὐκεράους δ' ἀκελεύθους,
> Κλήμασι χρυσοκόμοισι περίδρομος ἄμπελος ἕρπει,
> Διομὲν ἑλιξοπόροις σκολιοῖς πλέξασα κορύμβοις·
> Ηρέμα δ' ἐπρονένευκεν, ὅσον καὶ γείτονα πέτρην
> Βαιὸν ἐπισκιάειν ἑλικώδεϊ πλέγματι χαίτης
> Αἰθύσσης.

Post præclaros istos meatus, palmitibus auricomis innixa circumserpit vitis, tortuosum nectens obliquis corymbis vinculum: sensim vero propendet, donec vicinum lapidem volubili fulgentium frondium textu tantisper obumbret.

¶ VITIUS, pro Vitium, in Decretione Childeberti Reg. an. 595. cap. 4. Testam. an. 878. in Append. ad Marcam Hispan. col. 803. *Et nec fiet Vitius aut stirpatio monasterii. Vice* Poetis nostratibus pro Convicium, maledictum, Gallice *Injure*. Le Roman *de Rou* MS.

> *Assez. distrent di Rois Vices & maudichons.*

¶ VITLINA, μόσχιον, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Vitulina*, μόσχιον κρέας.

¶ VITOR. Vide supra *Vietor*.

¶ VITRA, Fenestra vitrea. Chronic. Bern. Yterii Mon. S. Martialis ad an. 1214. apud Stephanot. to. 1. Fragm. Hist. MSS. *Media nocte qua præcedit vigiliam S. Andreæ, vehementia venti cecidit lapis summus de clocario S. Martini Lemovicensis, & media Vitra quæ est super arcam operis.* Vide *Vitrea*.

¶ VITRALE, ut *Vitra*. Statuta Eccl. Trecor. ann. 1455. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 1155. *Sepulcra & Vitralia confracta, & alia delicta in eisdem ecclesiis .... commissa. Vitrales fenestra*, ibidem col. 1156. Vide *Vitrea*.

¶ VITRARE, Vitro instruere, vitreis laminis occludere, Gall. *Vitrer*. Eadem Statuta ibidem col. 1156. *Qui fenestras ecclesiarum & capellarum dictarum nostrarum civitatis & diœcesis aliquando devotione, aliquando ambitione & superbia Vitrare, & vitris hujusmodi arma & signa depingi faciunt, prætenduntque per appositionem & picturam armorum & signorum hujusmodi vitra memorata, immo & sepulcrorum loca, & ecclesiarum, & capellarum hujusmodi partes sibi aliquas appropriare, ac eas & ea jure hereditario possidere.*

VITRARIUM, ὑαλουργεῖον: *Vitrarius*, ὑαλουργός, in Gloss. Gr. Lat. Ruricius Episc. Lemovicensis lib. 1. Epist. 12. *Vitrarium, sicut jussistis, me destinasse significo, cujus opus nitore, non fragilitate oportet imitetur, ut dilectio, &c.*

VITREÆ, Fenestræ vitreæ, nostris *Vitres, Verrieres*. [Vide *Vitrinæ*.] S. Audoënus in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 45. *Apparuit subito in pariete circa Vitream maximam, veluti arcus in rotundo, &c.* Gregorius Turon. lib. 6. c. 10. *Ascendentes per eum, effracta Vitrea ingressi sunt.* Lib. 7. cap. 29. *Effractis cellulæ Vitreis, hastas per parietis fenestras injiciunt.* Lib. 1. Mirac. c. 59. *Si aliud, inquit, invenire non possum, vel has ipsas, quas cerno Vitreas auferam, &c.* Fortunatus lib. 2. Poëm. 11. de Ecclesia Parisiaca:

> *Prima capit radios Vitreis oculata fenestris,*
> *Artificisque manu clausit in arce diem.*

Admirandarum vitrearum operarii, apud Sugerium lib. de Adm. sua cap. 29. [Necrolog. Eccl. Paris. XIII. Kl. Jan. *Obiit Barbedaurus decanus & sacerdos, qui .... fecit fieri Vitream quindecim libris comparatam.*] Occurrit præterea in Chronico Mauriniacensi lib. 1. & 2. p. 360. 363. 371. in Historia Episcopor. Autissiodor. c. 45. 49. in Actis Episcoporum Cenoman. p. 305. 379. in Nomastico Cisterciensi p. 271. 275. &c. Anastasius in Leone IV. PP. p. 191. *vitrearum* meminit; sed alia, ut opinor, notione: *Idem fecit prædictus Præsul in Ecclesia B. Clementis Martyris atque Pontificis, regnum quod pendet super altare majus, ex auro purissimo, sculptile, sine gemmis, habens in medio crucem de auro, cum gemmis fixis in eadem Cruce, Vitreas quinque, & quæ pendent item Vitreas numero quatuor pensantes libr. quinquaginta.* [Vitra non ad prospiciendum duntaxat, sed & ad ornamenta parietum erant. Vide Plinium lib. 35. cap. 1. & Salmas. in Vopiscum p. 442. & 443.] In lemmate ænigmatis de Speculari apud Symphosium, legi in Codd. MSS. *vitrium* monet Salmasius:

> *Perspicior penitus, nec luminis arceo visus.*

In aliis habetur *vitrium specular*, quæ verba disparanda putat. Ὑέλιον Philopono in 2. post. Anal. Τὰ ὑέλια, ἃ διὰ τῆς γυψεμπλαστικῆς τέχνης ἐπιτίθενται ταῖς οἰκίαις χάριν τοῦ φωτίζεσθαι ταύτας. Lexicon Herbarium, Σπέκλον, τὸ τοῦ φεγγίτου ὕελον. Vitrearum fenestrarum meminit Hieronymus, quæ vitro in tenues laminas fuso obductæ erant. Beda lib. 1. de Wiremuthensi monast. c. 5. *Misit legatarios in Galliam, qui Vitri factores, artifices videlicet Britanniis eatenus incognitos, ad cancellandas ecclesiæ porticuumque & cœnaculorum ejus fenestras adducerent.* Thomas *Stubbs* in Actis Pontificum Eboracensium sub an. 726. de Wigfrido Episcopo Wigorniensi: *Artifices lapidearum & Vitrearum fenestrarum primus omnium* (in) *Angliam ascivit.* Leo Ost. lib. 3. cap. 27. (al. 29.) & c. 32. (al. 34.) *Fenestras .... plumbo simul ac Vitro compactis tabulis, ferroque connexis inclusit.* Vetus Inscriptio in musivo absidis Ecclesiæ S. Mariæ Capuanæ:

> *Condidit hanc aulam Landulfus, & Oto beavit*
> *Mania, res, morem: Vitreum dedi Ugo decorem.*

VITREALE, Durando lib. 1. Ration. c. 3. n. 5.

¶ VITREARIUS. Charta Caroli C. Reg. an. 863. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 168. *Et in Diptiaco mansum unum cum Vitreario Baldrico. Et in Barisiaco mansum dimidium cum ipso Vitreario Ragenulfo, cum uxoribus & infantibus eorum, &c.* Leg. fortassis *Vinearius*, qui vineas custodit vel colit.

¶ VITREATOR, Qui circa vitrum operatur, Gall. *Vitrier*, in Necrologio S. Aviti Aurelian. Vide infra *Vitriarius*.

¶ VITRIATOR, Eadem notione. Charta Ricardi II. Reg. Angl. an. 1386. apud Rymer. tom. 7. p. 527. *Cum quadam capella .... reparanda existat, ac de vitro & Vitriatoribus, pro reparatione fenestrarum & aliorum locorum ejusdem capellæ multipliciter indigeat, &c.*

¶ VITRERIA, Vitri officina, Gall. *Verrerie*. Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 93. *Transtulerunt dicto dom. Regi unam domum sitam Parisii in vico Vitreriæ. De anno* 1364. In margine: *Vicus de la verrerie.* Vide *Verreria*.

¶ VITREUM, Vitrum. Statuta datiaria Riperiæ

cap. 12. fol. 4. v°. *De qualibet cargatura moiolorum & Vitreorum pro introitu vel exitu, &c.*

¶ VITRIÆ, ut supra *Vitrea*, in Charta an. 1347. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Incipiat reparare Vitreas dictæ ecclesiæ.*

¶ VITRIARIUS, Vitrorum artifex, in Cod. Th. leg. 2. de Excusat. artif. Occurrit in Opusculo Gualvanei Flamma apud Murator. tom. 12. col. 1011. Vide *Vitreator*.

¶ VITRIATIO, Vitrorum collectio, idem quod *Vitrea*. Chron. Joh. Whetamstedii pag. 530. *Et circa undam facturam domus ejusdem expendisse fertur, deducta Vitriacione … ultra summam 150. lib.* Vide infra *Vitrinæ*.

¶ VITRIATOR, ut *Vitreator* Vide in hac voce.

¶ VITRICUS. Charta apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 261. *Macellum de quo jam dictum sæpius datur in præsenti ad ecclesiam civitatis prædictæ* (Hain) *dinoscitur devolutum, unde Vitrient ecclesia pro tali sæpe respondebit.* Legendum videtur *Villicus*.

¶ VITRINÆ, ut supra *Vitrea*. Statuta Collegii S. Bernardi an. 1493. apud Lobinell. to. 3. Histor. Paris. pag. 176. col. 2. *Similiter ne aliqui in eorum discessu a collegio …. removeant ostia, seu seras, vel fenestras aut Vitrinas camerarum suarum.* Charta an. 1499. ibid. to. 3. p. 720. col. 1. *In Vitrinis, pavimentis camerarum & structuris ligneis, &c. Ex quibus (francis) formula magna Vitrina fuit facta*, in Necrolog. Fratrum Minorum Silvanect. V *Specular*.

¶ VITRINUS, Vitreus. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Caput B. Clementis, in quodam vase argenti deaurato, …. ornatum lapidibus Vitrinis …. Deficiunt super duo cornua mitræ duo lapides de vitro perforati.* Inventar. Gallicum: *Le chief S. Climent en 1. vaissel, …. aorné de pierre de Voirre …. Et y faut dessus les cornes de la mitre deux pierres de verres perciez.* Vide *Verreria*.

¶ VITRIOLI, Ampullæ vitreæ. Anonymus in Annal. Mediolan. apud Murator. tom. 16. col. 812. *Vitrioli duo deaurati pro altare, unus cum uno corallo, & alter cum uno botono.* Vide Bernh. de *Breydenbach* in Itin. Jerosol. p. 212.

¶ VITRISCUS, Avis species. Vide *Bitriscus*.

VITRUM, pro Scypho vitreo, Gall. *Verre*. Luithprandus in Legatione: *Soli mensa assident nuda, paximatium sibi apponentes, balneaque* (genus potionis) *tunc Vitro permodico non bibentes, sed sorbillantes.* Candidus Monachus Fuldensis in Vita Eigilis Abbatis Fuldensis:

Instant ferre dapes: alii namque inclita Vitro
Ordine composito miscebant pocula Bacchi.

Ordinatio Hospitii S. Ludovici Reg. an. 1261. *Tam pro scyphis, quam pro Vitris quærendis.* [Ceremoniale MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Unus portat unum pulcrum Vitrum plenum vini pro illo qui facit cenam.* Ibid. *Interim Vitrisque preparatis à refectorario, &c.*]

¶ VITRUS, pro Vitrum. Vide in *Verrerius*.

¶ VITTARE, Vitta redimere. Pipinus in Chron. lib. 2. cap. 49. apud Murator. tom. 9. col. 669. *Matronæ vittis latis tempora & genas cum mento Vittabant.*

¶ VITTATORIUS, Vittatus. Hartmannus in Vita S. Wiboradæ tom. 1. Maii pag. 284. *Deinde falcatum theristrum Vittatorium vertit in compositionem detrahens & revellens, sinu interiore recondit.*

VITULA, VIDOLA, VIELLA, Instrumentum musicum, nostris *Vielle*, & *Violon* dictum. Ugutio & Joan. de Janua: *Vitula, quoddam instrumentum musicum, unde Vitulari, cum vitula cantare.* Galfridus de Vino Salvo, qui floruit sub Ricardo I. Rege Angliæ, in Poëtria MS. seu de Coloribus Rhetoricis:

Cymbala præclara, concors symphonia, dulcis
Fistula, somnifera cythara, Vitulaque jocosa.

VIDULA, Eadem notione, apud Constantinum Africanum lib. 1. de Morbor. curat. c. 16. *Ante infirmum dulcis sonitus fiat de musicorum generibus, sicut campanula, Vidula, rota, & similibus.* Occurrit præterea in lib. MS. Miraculorum Rupis amator. part. 1. cap. 34.

VIELLA, Ejusdem notionis. Egidius Parisiensis MS. lib. 1. Karolini:

….. Et decantata per orbem
Gesta solent melius aures mulcere Viellis.

Nicolaus de Braia in Ludovico VIII.

Occurrunt mimi dulci resonante Viella,
Instrumenta sonant, non sistrum defuit illic, &c.

[Odo in Carm. de Varia Ernesti Ducis Bavariæ fortuna, apud Marten. to. 3. Anecd. col. 315.

….. sistris respondent cymbala, dulces
Organa concordant voces, lyricisque Viella
Contendunt odis, &c.]

VIELA, in Statut. Ordin. Præmonstrat. dist. 4. cap. 10. Le Roman de *Girard de Vienne* MS.

Par le Palais vont grant joie menant,
Li uns Viole, li uns conte Romans.

Le Roman de *Philippe de Macedoine* MS.

D'arpe, de Vielle apris.

Le Roman du *Renard* MS.

Harpes i sonnent & Vielles,
Qui font les melodies belles.

Colinus Musetus MS.

J'alai à li praelet,
O tot la Vielle & l'archet,
Si li ai chanté le muset.

Menestriers de Vielle, in Chronico Flandriæ c. 9.

VIOLA, Vox ejusdem originis & notionis, instrumentum musicum, quod vulgo nostri *Viole* dicunt. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 21. *Alia genera dulcia musicorum, ut sunt Viola, cythara, & rotta.* [Statuta crimin. Saonæ cap. 26, fol. 53. *Pulsando cum lira, Viola, leuto, seu alio quovis instrumento, &c.*]

FIOLA, pro *Viola*. Sueno in Histor. Danica cap. 3. *Quos ingenti tripudio cœtus comitatur histrionum in Fiolis, citharis, & tympanis modulantes.*

¶ VIELLATOR, Qui ejusmodi instrumentum pulsat, Gall. *Vielleur*. Vita S. Amalbergæ to. 3. Julii p. 105. *Organista, buccinista, tympanista, Viellatores & citharista, &c. Vieloor*, apud Lobinellum in Gloss. ad calcem to. 2. Hist. Britan.

VITULAMEN. Liber Sapientiæ c. 4. v. 3. *Multigena autem impiorum multitudo, non erit utilis, & spuria Vitulamina non dabunt radices altas.* Ubi edit. Gr. Καὶ ἐκ νόθων μοσχευμάτων οὐ δώσει ῥίζαν εἰς βάθος. Quo loco vox μοσχεύματα interpretem fefellit. Nam licet μόσχος vitulum apud Græcos significet, hic alia notione sumitur, pro stolone scilicet seu surculo; [ut in Gestis Episcop. Leod. apud Marten. to. 4. Ampl. Collect. col. 875. *Necesse est ergo spirituali cultro succidere spuria Vitulamina. Vitulamen planta illa infructuosa quæ nascitur à radice vitis*, in Gloss. Biblicis MSS. Anonymi.] Vide S. Hieronymum.

VITULARE, Vitulum edere, Gallis *Vesler*. Fleta lib. 2. c. 76. §. 10. *Cum vitulus taurinus Vituletur, primo mense non ablactetur.*

¶ VITULARI, *Esjoir par voix*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide in *Vitula*.

VITULARIUS, Qui vitulorum curam habet. Gloss. Ælfrici: *Vitularius*, cealfa-hus. Ad verbum, *Domus vitulorum*.

Digitized by Google

VITULI. Willelmus Gemetic. lib. 2. Hist. Novellæ extremo: *Sed flexerunt ejus impetum precibus multis Vituli, qui arctissimarum necessitudinum parentes, quos apud Hamtunam habebant, ærumnis cæterorum involvi timerent. Genus hominum nauticorum est, quos Vitulos vocant.*

¶ VITULINIUM, Pellis *vitulina*, ad scriptionem idonea & parata, Gall. *Velin.* Testamentum Petri *de Dene* Canonici Eboracensis ann. 1321. *In primis decreta mea in Vitulinio in corio ligata.*

¶ VITUMEN, ἀσφαλτος, in Gloss. Lat. Gr. & Gr. Lat. pro *Bitumen.*

¶ VITUPERABILITAS, Vituperatio. Guibertus in Vita sua lib. 3. c. 7. *Quod ad maximum sui detrimentum & Vituperabilitatem, & multorum perniciem redundabat.*

¶ VITUPERATE, Probrose, in Actis S. Ægidii, tom. 3. April. p. 234. Vide *Vituperosus.*

¶ VITUPERATIO, Vitium, defectus. Testam. Jacobi Reg. Aragon. an. 1262. to. 9. Spicileg. Acher. pag. 198. ubi de Instrumento *non vitiato, nec cancellato, … & in sui figura absque suspicione & Vituperatione aliqua apparente, &c.*

¶ VITUPERONES, Vituperatores, apud Gellium lib. 19. c. 7. [Gloss. Lat. Gr. *Vituperones*, ψέκται.]

VITUPEROSUS, Vituperio dignus, vox Italica, in Hist. Cortusior. lib. 8. c. 13. *Vituperose*, turpiter, lib. 7. cap. 15. *Vituperosamente*, Italis. [Vide *Vituperate.*]

¶ VITUS, Flexura, *Viere* Gallis. Gloss. Lat. Græc. καμπὴ τρόχου. [In editis perperam *Vrus*, pro *Vitus.*] Occurrit apud Marium Victorinum. Vide Scaligerum Epist. 333.

VITUTIARII, in l. 2. Cod. Th. de Collegiatis, qui fuerint, pluribus ibi disquirit Jacobus Gothofredus, quem consule, si lubet.

¶ VITZIA, apud Stephanot. to. 2. Antiq. Bened. Lemovic. MSS. p. 291. & 363. pro *Jutzia.* Vide in hac voce.

¶ 1. VIVA. Tabul. S. Mariæ de Nagera apud Jos. Moret. in Antiquit. Navarræ p. 559. *In Aucense vero Vivam, qua vocatur Aggeges integre cum omnibus quæ ad eam pertinent.* Leg. forte *Villam*: certe *Vivam* Hispanice *Lugar* vertit Moretus, quod villam, vicum sonat.

¶ 2. VIVA, Cibaria. Hist. Monast. Gemmet. MS. p. 74. *Subtus genuinas ædes, alteras condendis Vivis, alteras cibis apparandis.* Vide *Vivanda.*

¶ VIVACITAS, Diuturnitas. Charta Roberti Abbatis Maurigniac. an. 1218. ex Chartul. ejusdem Monast. *Quoniam ea quæ geruntur litterarum Vivacitati committere consueverunt antiqui, &c.*

¶ VIVÆ, ut infra *Vivola.* Equorum morbus, Gall. *Avives.* Mirac. MSS. Urbani V. PP. *Quidam mulus suus casu fortuito cecidit in terra semimortuus, credens quod malum fuisset de Vivis, sive troucadis, quod vulgariter goutes appellatur.*

¶ VIVALIS. Chron. Balduini Diaconi inter sacræ Antiquit. Monum. to. 2. p. 61. *Quod sustinetur si de anno emergenti intelligatur, quamquam de secundo anno, quod de anno Vivali verum est, qui à Kalendis Januarii computatur.* Legendum est *Usualis*, id est, communis. Vide in v. *Annus*, col. 514.

VIVANDA, VIVENDA, Italis, proprie cibus omnis præter panem. Capitulare 5. Caroli M. ann. 803. c. 2. edit. Baluzii: *Excepto Vivanda & fodro, quod iter agentibus necessaria sunt, &c.* Charta ann. 1242. apud Ughellum in Archiep. Benevent. *Et quæ personæ consueverunt percipere & habere Vivandam ab Ecclesia Beneventana, &c.* Anonymus de exordio S. Joannis de Tarouça: *Et recordatus est fratrum, qui erant in illis locis, & ivit cum bonis hominibus videre locum de sua Vivenda: & cum invenisset eos pauperes, & viventes in tuguribus, &c.* Golvinus de expugnat. Alcaçar:

Aura datur, mare sulcatur quampluribus alnis,
Portugal ratibus terra Vivenda patet.

[Vide *Vianda* & *Vivendus.*]

¶ VIVARIOLUS, Hortus. Vitæ Patrum Emerit. inter Conc. Hispan. to. 2. p. 640. *Tu mecum prosecuturus eris, ut tibi ostendam Vivariolum meum quem habeo, … apprehendensque manum meam, eduxit me in hortum amœnissimum, &c.* Vide *Viridarium* 2.

¶ VIVARIUS, pro Vivarium, Gall. *Vivier*, in Capitul. Caroli M. de Villis cap. 21. & in Charta an. 1220. to. 2. Chartul. S. Vandreg. p. 1835.

¶ VIVEN. Charta Richardi Reg. Angl. tom. 4. Hist. Harcur. pag. 1280. *Et duos hospites in eadem villa liberos & quietos ab omni consuetudine, & Viven mille anguillarum apud Brionnam ad Purificationem S. Mariæ.* Mendum subesse suspicor.

¶ VIVENDA, Mensuræ genus videtur. Charta Bliahardi Archidiaconi Rem. an. 1217. ex Tabul. S. Nicasii Rem. *Duas partes quindecim cartellorum avenæ, … & duas partes duarum Vivendarum, … & duas partes dimidiæ Vivendæ.* Vide *Vivanda.*

¶ VIVENDUS, Vividus, vivus. Epist. Martini V. PP. an. 1420. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 420. *Cum ipse pro Vivenda ecclesia Dei multa pie devoteque feceris, &c. Vivenda terra, id est, fertilis.* Locus est in *Vivanda.*

¶ VIVENTIA, ut *Vivanda*: unde Gallicum *Viande*, & *Vivandier*: à *Viventiarii*, teste uno Valesio in Vales. p. 7. aliquando est usurpatum.

VIVERATICA. Vide *Vineragium.*

¶ VIVERE, Vim habere, alicujus esse virtutis. *Quæ ergo ante non mota sunt actiones, triginta annorum jugi silentio, ex quo competere jure cœperunt, Vivendi ulterius non habeant facultatem*, in Cod. Theod. leg. un. de action. certo temp. finiend. tit. 14.

VIVERE *de suo.* Lex Longob. lib. 2. tit. 52. §. 2. *Si Comes in suo ministerio justitiam non fecerit, tunc Missus noster de hac causa sonare faciat, usque dum justitiæ ibidem factæ fuerint. Et si vassus noster justitiam non fecerit, tunc Comes & Missus noster in ipsa causa sedeant, & de suo Vivant, quousque justitiam faciat.* Capit. Caroli M. lib. 5. c. 133. paulo aliter hæc habent: ubi *de suo vivant*, id est, nihil eis ex publico præbeatur, nec *conjectum* habeant.

¶ VIVERICIA, pro *Vineritia.* Vide ibi.

VIVERITA. Concilium Monspeliense ann. 1214. c. 27. *Canonicus Regularis capa nigra & clausa, non Viverita, & consuta pellibus, cum equitat … utatur.* Forte *Viverina*, à *viverra*, Gallis, *Furet*: vel *Beverina*, i. castorea. Glossæ Græc. Latin. γαλῆ ἀγρία, *Viverra.* Unde *Viverrarium*, γαλεάγρα, in iisdem Glossis. [Vide *Vibrium.*]

¶ VIVERIUM, Vivarium, locus piscibus servandis aptus, Gall. *Vivier.* Charta regnante Theodorico Rege apud Mabill. to. 1. Annal. p. 686. col. 1. *Curtes nostras indominicatas cum ecclesiis aut solariis, & Viveriis, & fructuario, piscatoriis, &c. Piscatio quæ facta fuerit in Viveriis*, in Charta Gellonensi ann. 1098. Adde Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 436. ex Charta an. 1362. Vide *Vivierium.*

¶ VIVERIUS, Vivarium cuniculorum, leporumve, Gall. *Garenne.* Charta an. 1316. ex Schedis Præs. de Mazaugues: *Item convenerunt … quod quicumque acceperit cuniculum, vel venatus fuerit, vel clapos clauserit seu Viverios, teneatur, &c.*

¶ VIVERNA,

¶ VIVERNA, γεννία, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ: γεννία, *Viverna*, *Virago*. Vide in hac voce.

¶ VIVERRA, Viverrarium. Vide *Viverita*.

¶ VIVESCERE, Plinio, Viviscere, vivere. S. Paulinus Epist. 24. *Cedendo vincere & moriendo Vivescere.* Epist. 44. *Aures vitales .....germina nostra Vivescant.*

¶ VIVIALE, Vivarium. Charta ann. 901. in Append. ad Marcam Hisp. col. 837. *Et de ipso Vivialeipsi homines de Artedons & de Tregale douarefaciant per singulos annos ipsam decimam vel tascham.*

¶ VIVIBILIS, Βιωτός. *Vita*, Βιωτός. *Virtus corporis*, Βιωτός. *Vita donatus*, Βιώσιμος. Gloss. Lat. Gr. Reg.

¶ VIVICOMBURIUM, Crematio vivorum, supplicium ignis. Tertull. de Anima c. 1. *De patibulo & Vivicomburio*, &c. Rursum cap. 33. *Scelerum merces patibula, Vivicomburia*, &c.

¶ VIVIERIUM, à Gall. *Vivier*, Vivarium. Charta an. 1231. ex Tabul. S. Martini Pontisar. *Hugo de Castellione Comes S. Pauli de consensu Mariæ uxoris concessit ecclesiæ S. Martini Pontisarensis & presbytero de Moressart quinque quarteros nemoris sitos juxta villam de Morssart & Vivierium suum.* Vide *Viverium*.

¶ VIVIFICA, *Vimex*, *liber*, μαίλωψ, in Gloss. Lat. Gr. MSS. Sangerm. Codex Reg. *Juncus*, *vimen*, *biber*.

¶ VIVIFICARE, Vitam dare, Gall. *Vivifier*, apud Scriptores Ecclesiasticos passim.

¶ Vivificator, Vivificatrix, Qui vel quæ vitam dat, in Conc. Bracar. III. & in Indice vett. Can. inter Conc. Hisp. to. 1. p. 675. & tom. 3. pag. 44.

¶ Vivificus, Eadem notione, Græc. ζωοποιός, Ciceroni, vim habens vitalem. Occurrit in Necrolog. Parthenonis S. M. Suession. & alibi.

¶ VIVITURUS, pro Victurus, in Charta ann. 1079. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 349. *Et ad clericis omnibus communia illis viventibus vel Vivituris naves ad portum maris pertinentes*, &c.

VIVOLÆ, Equorum morbus, de quo Jordanus Rufus Calaber MS. lib. 2. de Medicaminibus equorum ad Fridericum II. Imp. [Vide *Vivæ*.]

¶ VIVOLARIUS. Bulla Alexandri III. PP. ann. 1163. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1337. *Donationes quas Arnulfus Episcopus, Almaricus clericus ... in ecclesiam vestram contulerunt, cum Vivolariis quæ tenuerunt per S. Felicem, decimas & primitias vallis Aradi*, &c. Leg. videtur *Violariis*. Vide supra *Violarium* 1. Hinc

¶ Vivularia Charta, Censualis, in qua possessiones & census exhibentur. Charta an. 963. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 115. *Si Archiepiscopus hujus loci, aut aliquis per ejus fortitudinem rumpere tentaverit ipsam cartam Vivolariam quam nobis fecit Aymericus Archipræsul, hæc hereditas suprascripta mihi Johanni revertatur.* Vide in *Census*.

¶ VIVULA, ζῷον. Gloss. Lat. Gr. In MSS. Sangerm. *Vivula*.

¶ VIVUS. *Viva voce audire*, id est, proprio ore, Gall. *De vive voix.* Oberti Cancell. Annal. Genuens. apud Murator. to. 6. col. 328. *Equidem prætaxati Consules ut relatione & maxime Viva cursoris voce audierunt, Pisanos cum quibusdam galeis pro nostris offendendis in Provinciam ituros*, &c. Vide in *Sermo* 2.

¶ VIZA, Vizia, Inspectio. Dicitur potissimum de silva, cujus pars cædenda assignatur, diligenti prius inspectione facta. Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 68. *Non liceat alicui communi, vel hominibus alicujus villæ districtus Cadubrii aliquas possessiones, vel pasculum, vel publicum, vel Vizam ejusdem villæ in totum, vel in partem vendere, vel obligare*, &c. Correctiones eorumd. Statut. c. 110. *De nemoribus Vizatis. Volumus ac jubemus quod nulla regula, vel commune Cadubrii possit nec valeat sibi facere, & terminare aliquam Vizam sine expressa licentia consilii .... neque aliquis notarius conficere possit aliquod instrumentum Vizæ alicujus, nisi deliberatum, & terminatum fuerit per consilium ... Præterea quod nullus homo ... audeat ... incidere vel incidi facere in aliquibus nemoribus Vizatis aliquod lignum, vel ligna, nisi pro pontibus, domibus, vel stratis aut clausuris*, &c. Ibidem cap. 26. inscribitur: *Quod nullus vendat lignamina facta in Vizais.* Vide in *Visus*.

¶ VIZACH, Vasis species, inter ministeria sacra recensetur, in Charta Rudesindi Episc. Dumiens. æræ 930. inter Conc. Hisp. tom. 3. p. 181. *Orabecela, Vizach, scutas de mensa tandem* xx.

¶ VIZATUS, Vizza. Vide in *Viza*.

¶ VLADARIUS. Vide infra *Wladarius*.

ULCEA, *Locus pascua, ab uligo dicitur.* Jo. de Janua. *Lieu de pasture*, in Catholico parvo.

ULCUS, Navis oneraria, Belgis *Hulke*, Anglis *Hulcke*, ex Gr. ὁλκάς, ut quidam volunt. Leges Ethelredi Regis editæ apud Venetingum c. 23. *Si major, (navis) & habet siglas, 1. den. si adveniat ceol, vel Ulcus, & ibi jaceat, 4. den. ad theloneum dentur.* [Vide *Hulka*.]

¶ ULIXICE, Ulyssis more, astute, subtiliter. Vita Paschalis II. PP. apud Murator. to. 3. pag. 356. col. 1. *Oppidum, quod Stephanus occupabat, clavibus Ulixice expressis in ceram, & ad earum exemplar de ferro confectis, noctu dispositis insidiis caute aggrediuntur.*

¶ ULLOMINUS, Ullomodo. Charta fundat. S. Salvar. Tull. inter Probat. Hist. Tull. p. 81. *Neque subjectioni alicujus congregationis cœtum fratrum ibi adunatorum Ullominus subdatur.*

¶ ULMETA, Locus ulmis consitus, ulmarium, Gall. *Ormoie*. Chartul. majus S. Victoris Massil. fol. 26. *Dedimus unam semodiatam vineæ quæ est in Ulmeta.*

¶ Ulmicio, Eadem notione, in Charta Hilduini an. 832. apud Felibian. inter Probat. Hist. Sandion. p. 51. *Ad Ulmiciomem perticas quinque*, &c.

1. ULNA, Servio, *proprie est spatium, in quantum utraque extenditur manus, licet Suetonius unum cubitum tantum esse velit.* Assisa Davidis Regis Scotiæ de Ponderibus & mensuris §. 7. *Ulna debet habere in se triginta septem pollices mensuratos cum pollicibus trium hominum, scilicet ex magno, mediocri, & parvo, & secundum mediocrem pollicem debet stare. Aut secundum longitudinem trium granorum hordei sine cauda debet mensurari ad radices unguis pollicis.* Adde Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 22. §. 10. [Vide *Alna*.]

Ulnare, Ulna metiri, Gall. *Auner*, apud Bractonum lib. 2. c. 37. §. 2. & in Fleta lib. 1. [Consuet. Lemovic. art. 16. *Item, quia dicti Consules nomine suo & dictæ communitatis habent in domo sua communi pondera & mensuras frumenti, vini, salis & olei, ulnas & cubitos, ad quorum exempla mensuratur, ponderatur, Ulnatur & cubitatur in dicto castro.*]

¶ Ulnagium, Telarum, pannorumve ad ulnæ rationem dimensio; item Præstatio quæ ob id domino exsolvitur, Gall. *Aunage*. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1338. apud Rymer. tom. 5. p. 74. *Nec sub colore Ulnagii, seu forisfacturæ, dictorum pannorum aliquid exigant ... Ab Ulnagio de pannis illis infra regnum nostrum faciendo sint quieti.* Char-

ta ann. 1398. ex Tabul. B. M. de Bono-nuntio Rotomag. *Solvere recusando pedagium, Ulnagium, impositionem, custumam, &c.*

¶ Ulnator, Qui ulna metitur, Gall. *Auneur*, in laudatis Edwardi Litteris ibid. *Concessimus eisdem quod Ulnatores pannorum cismarinorum per nos quibuscumque portubus vel aliis locis regni nostri, assignati, &c.* Aliæ ejusd. anni p. 79. *Quod panni ... per Ulnatores nostros ... absque ulteriori dilatione ulnentur & signentur.*

¶ Ulnatim, Minutatim, ulna metiendo. Charta ann. 1337. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 41. *Pannos & stamina non falsificata, cujuscumque valoris & coloris fuerint, licite possint vendere & incidere per ulnas, Ulnatim vel integre.*

2. ULNA, Modus agri apud Anglos, cujus mensura exacta ad *ulnam ferream* Johannis Regis Angliæ. Monasticum Anglic. to. 2. p. 383. *Totam terram illam, ... quæ continet in fronte secus vicum Regium occidentalem in latitudine 44. Ulnas de Ulnis ferreis Joannis Regis Angliæ: & in capite orientali versus campum, qui vocatur ... 127. Ulnas de eisdem Ulnis.* Et pag. 460. in Charta Alienoræ Reginæ: *Quandam partem terræ, ... quæ continet 14. Ulnas, & tria quarteria unius ulnæ ferreæ Domini Regis, &c. Aune de terre*, in Stabilim. S. Ludov. lib. 1. c. 153. & in Consuetud. Baionensi tit. 5. art. 28. [Vide *Virga ferrea*, in *Virga* 6.]

Ulnata Terræ. Charta R. Abbatis Caroffensis ann. 1308. ex 2. Regesto Philippi Pulcri Regis Fr. n. 11. in Tabular. Regio: *Item de quolibet solo de 4. canis vel Ulnatis lato amplitudine, & 12. in longitudine, habuimus 6. den. Petragoric. obliarum, &c.* [*Ulnaris* editum to. 3. Ordinat. Reg. Fr. p. 205. Sed *Ulnatis* legendum esse monet Cl. Editor.

¶ ULOZE, Majoris navigii genus. Charta an. 1276. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 115. *Quacumque hora indiguerimus, majori nave, quæ vulgo Uloze nuncupatur, transvehere nos tenebitur sine mora.*

ULPICUM, *Oleo simile*. Glossar. Longobard. S. Germani Paris. ex antiquis Glossis.

¶ ULTELLA, Lecythus. Acta S. Rayneri ito. 3. Jun. pag. 456. *Et offerant ibi quisque donativum suum & brachium candelæ, atque Ultellam seu lecythum olei, & sanus eris.* Leg. forte *Ulicella*, ab Italico *Uliva*, olea.

ULTER PES, Choreæ species, ex Gallicano forte *Outrepied*. Concilium Salisberiense ann. 1217. c. 76. *Adhuc prohibemus, ne chorea Ulterpes, & inhonesti ludi, qui ad lasciviam invitant, fiant in ...* Forte in atrio, seu cœmeterio.

¶ ULTIMARE, Ad extrema vergere, in ultima parte esse. *Cum Ultimarent tempora patriæ, &c.* apud Tertull. lib. de Pallio cap. 1.

ULTIMATE, pro Ultimo. [Charta ann. 1415. ex Tabul. Sangerm. *Recognosco me recepisse ... summam* IV. *lib. &* X. *sol. Paris. pro termino pascali Ultimate præterito.* Sententia an. 1497. inter dominos & habitatores Calliani: *Item amplius & Ultimate fuit actum & in pactum deductum, &c.*] Ericus Upsaliensis l. 4. Hist. Suecicæ p. 121. *Regnum de obedientia Regis Burgeri & filii Ultimate & finaliter ereptum.* Utitur & pag. 123.

Ultimatim, Eadem notione, apud Thwroczium in Hist. Hungar. pag. 5. 26.

¶ ULTIMATUS, Ultimus, extremus. *Veniendo contra ... tenorem arresti Ultimati in præsentia domini nostri Regis, &c.* in Charta an. 1399. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 124. *Fili ego debeo esse finis tuus supremus & Ultimatus, &c.* apud Joh. Gersen. lib. 3. de Imit. Christi cap. 11. Hinc

¶ Ultimatum, pro Ultimum consilium, sæpissime occurrit in Cancellariis Germ. Consil.

ULTIMIOR. Constitutio Justiniani, Ut ii, qui in Africa sunt intra quinquenn. &c. *Ultimiore requisitione penitus quiescente, &c.*

ULTIMISSIMUS, Omnium postremus, apud Baldricum Noviom. lib. 3. c. 23. Form. 8. ex Baluzianis: *Ego ancilla vestra Ultimissima, servissima omnium ancillarum vestrarum, &c.*

ULTIMITAS, Extremitas. Constantinus African. lib. 4. de Morbor. curat. c. 3. *Quæ frigiditas cum augmentata naturalem modum excedat, Ultimitatem appetendi necesse est faciat.* Adde lib. 1. Pantechn. cap. 5.

ULTIMUS Hæres. Vide *Heredes*.

¶ ULTRABRENTANEÆ Partes, Quæ sunt ultra Brintam fluvium. Hist. Cortusior. lib. 2. apud Murator. to. 12. col. 816. *Villa vero posita circa Paduam, ne ex eis Paduani perciperent aliqua victualia, & omnes Ultrabrentaneæ partes, distantes à Castro, bonis omnibus fuerunt spoliatæ, &c.*

ULTRAGIUM, Quod excedit summam aliquam. Tabularium Vindocinense charta 295. *Ita, ut si quis censum consuete ac juste nobis non reddiderit, legaliter emendet nobis, retento mihi Ultragio aliarum omnium pristinarum consuetudinum mearum.* Regestum Peagii urbis Bapalmarum: *Pour chacun drap d'or, doit d'outrage 8. den.* Apud Christinam Pisanam lib. *du Tresor de la Cité des Dames* 1. part. c. 18. & alibi passim, *Oultraige* usurpatur pro quovis excessu in re aliqua, *Excés*. Vide Joan. Britton. in Legib. Angl. pag. 31. v. [Vide *Ultris*, & *Undramentum*.]

Outre'e, *au dénombrement de la Seigneurie de Robert Espagne en Barrois: Le Seigneur aura le droit d'once pour l'Outrée de la grosse disme pour recompense du pourchas fait en icelle, lequel droit est de 9. gros, paiable par celhui qui à l'Outrée*. id est, *qui est adjudicataire.*

¶ ULTRAMONTANUS, Qui ultra montes, hoc est Alpes, degit, *Ultramontain*. Bulla Clementis IV. PP. an. 1265. to. 9. Spicil. Acher. p. 241. *Item, idem Comes veniet cum mille ad minus Ultramontanorum militum comitiva.*

¶ ULTRAPADANA Regio, Quæ est ultra Padum. Chron. Petri Azarii apud Murator. tom. 16. col. 380. *Petierunt propinquam regionem Ultrapadanam.*

¶ ULTRA RHODONENSES, Qui ultra Rhodanum habitant, Occitani comparate ad Massilienses. Charta ann. 1312. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Erat discordia in monasterio S. Victoris, & tota congregatio erat divisa in duas partes, & una adhærebat Ultra-Rhodonensibus, altera Provincialibus.*

¶ ULTRAVADARE, *Transvadare, trans vadum ire, vel trans vadum ducere.* Will. Brito in Vocabulario MS.

ULTREIA. Landulfus de S. Paulo in Hist. Mediolanensi c. 2. ubi de expeditione Hierosolymitana Conradi Italiæ Regis sub an. 1098. *Rege igitur in regno deficiente supradictus Anselmus de Buis Mediolanensis Archiepiscopus, quasi monitus Apostolica auctoritate, jamdicto Presbytero nolente, studuit congregare de diversis gentibus exercitum, cum quo caperet Babylonicum regnum: & in hoc studio præmonuit prælectam juventutem Mediolanensem Cruces suscipere, & cantilenam de Ultreia, Ultreia cantare. Atque ad vocem hujus prudentis viri cujuslibet conditionis per civitates Longobardorum, villas & castella eorum, Cruces susceperunt, & eandem cantilenam de Ultreia, Ultreia cantaverunt.* Ubi Bernardinus Ferrarius lib. 6. de veterum acclamationibus & plausu c. 7. existi-

mat, hac cantilena sese invicem animasse Crucigeros ad expeditionem Hierosolymitanam, vocibus conflatis ex *ultra*, & *eia*, quasi forte *eia ultra* eamus, vel potius *ultramare*: nam expeditiones istæ vulgo *ultramarinæ* appellatæ. Sed parum certa videtur ejusmodi conjectura.

¶ ULTRIS, Auctus, Gall. *Augmenté*. Charta ann. 1303. ex Tabul. S. Vandreg. *At postmodum fructus ejusdem ecclesiæ in tantum Ultres apparuerunt, quod ex ipsis duos rectores honeste & commode poterunt de cetero sustentari, nec est verisimile quod de cetero minuantur, &c.* Vide *Ultragium*.

ULTRONEITAS, Facultas faciendi, quod quis vult. Walbertus de patrocinio S. Rictrudis n. 41. *Quoniam, ni fallor, Ultroneitati liberi arbitrii, primo concessæ parenti non legitime restisto.* [Epist. Gunzonis ad Augienses fratres an. 960. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 295. *Ergo Ultroneitate arbitrii sibi concessa abutentes aut irrationabilibus animalibus comparantur, aut in nihilum rediguntur, quorum exitus unus est.*]

¶ ULTRONIUS, ἄσμενος. Gloss. Lat. Gr. *Ultroneus*, in MSS. Sangerm.

¶ ULVETUM, *Locus ubi crescunt ulvæ*. Gemma. Haud scio cur Vossius lib. 3. de Vitiis serm. cap. 56. rescribendum putet *Ulmetum* & *ulmi*: nota quippe vox *Ulva* Virgilio & Ovidio pro herba palustri.

ULULAMEN, Ululatus, apud Prudentium. [Vita S. Romani Archiepisc. Rotomag. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1663.

Pestis ad hac dirum rumpens à pectore luctum
Altius ingemuit; planctus, Ululamina fudit.]

¶ UMACIA, pro *Vinacia*. Vide *Stemphiaci*.

UMBELLUM, Umbraculum ad arcendos solis ardores, pilei species, Byzantinis familiaris. Gloss. S. Benedicti cap. de Pellibus: *Umbellum*, σκιάδιον. Sic enim legendum arbitror pro *libellum*, σκιάδειον. Sciadia Byzantinorum procerum recenset Codinus de Offic. Aulæ CP. c. 3. Πυραμίδα vocant Acropolita cap. 11. Καλύπτραν πυραμοειδῆ Nicetas in Andronico lib. 1. Imperatorium sciadium, cujus apex gemma grandiori insigniebatur, πῖλον non semel appellat Cantacuzenus lib. 3. c. 27. lib. 4. cap. 14. Quibus vero jus esset utendi sciadiis, docet Codex MS. Biblioth. Reg. sign. 2023. Ἰστέον ὅτι τὰ χρυσοκόκκινα σκιάδια φοροῦσιν οἱ ἀπὸ τοῦ Ὑπερτιμίου μέχρι τοῦ μεγάλου Στρατοπεδάρχου· τὰ δὲ συρματῆρα, οἱ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Πριμικηρίου μέχρι τοῦ Κουροπαλάτου· τὰ δὲ κλαπωτά, οἱ ἀπὸ τοῦ Πρωτοβεστιαρίτου μέχρι τέλους. τὰ δὲ σκαρανίκια φοροῦνται οἱ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ λογοθέτου τῶν ἀγελῶν· τὰ δὲ κόκκινα, οἱ ἀπὸ τοῦ λογοθέτου μέχρι τέλους. De ejusmodi sciadiis ita præterea Raimundus Montanerius in Chronico Catalanico Reg. Aragon. c. 199. extremo: *E daquest Megaduch trames privilegi ab Bulla d'or be fermat per ell, e per sos fills, à frare Roger: e li trames la vergat de Megaducat, e la senyera, & lo capell, que tots los officis de Romania han capell triat que altre no gosa portar semblant capell daquell.* Et cap. 212. de eodem Rogerio Cæsare creato: *Et l'Emperador porta capell vermell, e totes ses robes vermelles: e el Cesar porta capell blau, e totes ses robes blaues ab fres d'or estret.*

UMBELLUM & UMBRACULUM dicitur, quod ex pellibus compactum est, quodque expandi aut contrahi solet ad arcendos pariter solis ardores, cujusmodi *sciadia* describuntur ab Aristophane in Avibus. Gloss. Gr. Lat. σκιάδιον, *umbraculum*. Lexic. Gr. MS. Reg. cod. 2062. Σκιάδιον, σκιάδιον, σκίασμα. Claudianus lib. 1. in Eutrop.

..... Jam non Umbracula gestant
Virginibus.

Idem in 4. Consul. Honorii:

...... Neu defensura calorem
Aurea summoveant rapidos Umbracula soles.

UMBRELLA. Chronicon MS. Andreæ Danduli anno 1177. *Anconitani vero duas Umbrellas præsentant, unam Papæ, Imperatori aliam, &c.* [Chron. Foroliv. apud Murator. to. 19. col. 888. *Ante corpus Christi præcedebant Umbrella, & sex equi albi.*]

UMBER, Canis venaticus è sagacibus ex Umbria Italiæ provincia. Glossar. Græc. Lat. MS. ὁ θηρευτὴς κύων, *Umber*. Gratius in Cynegetico, de canibus venaticis:

At fugit adversos idem quos repperit hostes
Umber, &c.

Meminit etiam infra, ut & Silius Italicus l. 3. *Aut exigit Umber nare sagax à calle feras.* Notgerus Episcopus Leod. in Vita S. Hadelini Confess. cap. 2. *Cumque locelli jam dilatari cœpisset angustia, duo equites, cum duobus assuetis venatibus* (al. venatoribus) *Umbris forte fortuna ignari, cujus dignitatis esset vallicula, venientes, &c.* Sidonius in Panegyrico Aviti:

Jam si forte suem latratibus improbus Umber
Terruit, &c.

UMBLATA, in veteri Charta Italica apud Ughellum to. 7. Ital. sacr. p. 257. quem consule, si lubet. Apud Papiam lego: *Umbrata*, *coronata*.

¶ UMBRA. Vide mox in *Umbræ*.

¶ UMBRACULUM. Chartul. Bituric. fol. 30. *Sacrosanctæ basilicæ S. Sulpicii Nivensis monasterii qui est sub Umbraculum Biturige civitatis constructus, &c.* Hoc est prope muros civitatis.

UMBRÆ, Phantasmata, vox Latinis Scriptoribus nota. [Nostris *Ombres*, eadem notione.] Papias: *Umbræ, anima, simulacrum, imagines somnii.* Valerius Flaccus 1. Aragon.

Tartareos tum sacra Jovi, stygiisque ferebat,
Si quid ab excitis melius pernosceret Umbris.

S. Augustinus lib. 10. Confess. cap. 5. *Non euro nosse transitus siderum, nec anima mea unquam quærit responsa Umbrarum, omnia sacrilega detestor.* Vide eumdem lib. 7. de Civit. Dei c. ult. Durandus lib. 7. Ration. cap. 8. num. 4. *Ipsi tamen ab animabus circa sepulchra obeuntibus, quas Umbras vocabant, vastari putabant.*]

UMBRARII, Qui *umbrarum* seu spirituum responsa expetunt. Edictum Theoderici Reg. c. 108. *Si quis pagano ritu sacrificare fuerit deprehensus, arioli etiam atque Umbrarii, si reperti fuerint, sub justa æstimatione convicti capite puniantur.* Prudentius lib. 1. contra Symmachum:

Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atque sepulchrales scire incantare favillas,
Vita itidem spoliare alios ars noxia novit.

UMBRATICI, Ipsæ umbræ, præstigia. Vetus Formula Pœnitentialis, edita à Jacobo Petito: *Item, si credis, quod Umbratici vadant, & comedant: propter quod dæmones ita homines decipiunt, quod se transfigurent in hominum figuras, & cætera multa, quæ observantur.*

¶ UMBRA, Species, simulatio, Gall. *Ombre, prétexte*. Chron. Trivetti apud Acher. tom. 8. Spicil. pag. 463. *Cognoverumtque Legati .... innocentiam viri, atque sub Umbra illius à quibusdam attentatum id fuisse.* Charta an. 1316. to. 1. Chartul. S. Vandreg. p. 34. *Significatum est nobis forestam nostram de Tractu multipliciter devastatam sub Umbra livreia.*

UMBRA VIRI. Speculum Saxonicum l. 3. art. 45.

§. 12. *Histrionibus, joculatoribus, & his, qui se in servitutem dederunt, emenda datur Umbra visi.* [Figura scilicet, imago: qua notione]

¶ Umbra Leonis dicitur in Testam. dom. *le Scrop* an. 1415. apud Rymer. tom. 9. pag. 272. *Volo quod ... fiat tumba mea ... habens imaginem mei super dictam tumbam, armatam in armis meis, cum Umbra leonis in le Bende prout vivens utor.*

¶ Umbratiliter, Levi pictura, rudibus lineamentis. Sidonius lib. 2. Epist. 10. *Quæ imaginarie tantum, & quodammodo Umbratiliter effingimus.*

Umbræ, Tymalli, pisces Hibernis familiares apud Silvestr. Giraldum in Topogr. Hibern. dist. 1. c. 7. Vide Columellam lib. 8. c. 16.

¶ UMBRARIUS, Umbraticus. Vide *Umbra.*

¶ UMBRELLA, ut *Umbellum.* Vide in hac voce.

¶ UMECTA, Loca paludosa, vel palustribus vicina. Charta apud Meichelbeck. Hist. Frising. to. 2. pag. 38. *Pascuar, venationes, Umecta, seu & frutecta, omnia ad eadem pertinentia, &c.* V. *Humectus.*

¶ Umexa, Eadem notione, pro *Umecta*, ibid. pag. 86. *Campis, pratis, pascuis, ... Umexis, &c.*

¶ UMERICIA, pro *Vinericia.* Vide ibi.

¶ UMERUS, ὦμος. Gloss. Lat. Gr. *Humerus*, in MSS.

¶ UMEXA. Vide supra *Umecta.*

UMGA, pro *Bauga.* Vide in hac voce.

¶ UMILARI. Gloss. Latin. Gr. *Umilor*, Προσπίπτω. *Humilior*, in MSS. Sangerm. Προσπίπτω, *Interpello, Umilor, procido*, in Gloss. Gr. Lat.

¶ UMIMEGARICUS. Liber censuum Eccl. Rom. *Monasterium S. Stephani cum omnibus sibi pertinentibus præstat annue in auroque* CVIII. *Umimegaricos.* Notis numericis in errorem inductus est librarius. Emendo, *in auro* CVIII. *melgoricos* vel *melgorienses.*

¶ UMMO, ὀμφαλὸς ἀσπίδος. Gloss. Lat. Gr. Melius in MSS. Sangerm. *Umvo*, seu *Umbo.*

¶ UNÆ. Chartul. S. Vandreg. tom. 1. p. 115. *Obtuli Deo & sancto Vandregesillo & monachis ibidem Deo servientibus quidquid clamabam jure hæreditario ... scilicet duodecim panes, ... Unas botas & unam summam avenæ.* Ceremoniale vetus MS. B. M. Deauratæ Tolos. *Et quilibet istorum* (Monachorum) *debent portare unum amictum sinatum, & Unas manutergias in collo per modum stole.* Numerum duplicem hac voce significari non existimo.

¶ UNALIS, Singularis. Canones Hibern. apud Acher. tom. 9. Spicil. pag. 27. *Monachus Græce, Latine Unalis, sive quod solus in eremo vitam solitariam ducit; sive quod sine impedimento mundiali mundum habitet; sive quod in hac vita solus etsi inter multos habitet, versetur.*

¶ UNAMITANS, pro Unanimis, in Testam. S. Gennadii Episc. Asturic. inter Conc. Hisp. tom. 3. p. 173. *Ab integritate sint propria monasterii S. Petri, & nihil communionis ibidem habeant. Sed præ cætera ecclesia quæ in supradicto eremo constructæ sunt, nisi forte Unamitans gratia aliquid pro misericordia concessum fuerit.*

¶ UNAMMES. Gloss. MSS. Bituric. *Amazones, feminæ bellatrices ..... adustis dexterioribus mammis Unammes dicuntur. Unimamma*, ex Isidoro in Gloss. MSS. Sangerm. num. 501. *Unimamma, femme à une mamelle.* Gloss. Lat. Gall.

¶ UNANIMARE, Unius esse animi, unanimum esse. Ammianus lib. 31. *Unanimanti ardore, summi & infimi, inter se congruentes.*

¶ UNANIMITAS, Animi necessitudo. Epist. Johannis X. PP. an. 928. ad Aymericum Narbon. Archiep. inter Instr. tom. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 16. *Litteras ab Unanimitate tua nostro directas apostolatui, apostolica patientia suscepimus.*

¶ UNANIMITUS, Una mente, uno animo, Gall. *Unanimement. Alexandro Unanimitus electo*, in Chron. Waldhusano tom. 1. Miscell. R. Duellii p. 57. *Unanimiter* dixit Vopiscus in Tacito: utitur etiam Vulgatus Interpres Act. 11. 14.

¶ UNARE, Unum efficere, congregare. Tertull. adv. Praxeam c. 27. *Qui unum eumdemque contendunt Patrem & Filium, incipiunt dividere illos potius, quam Unare.*

UNATIM, Simul, una, in Charta Hispanica æræ 988. apud Anton. *de Tepez*, in Chronico Ord. S. Bened. to. 5. p. 435. *Unatim mereamur triumphare in cœlis, &c.* [Vita S. Caretoci to. 3. Maii p. 586. *Ipsi autem convenerunt Unatim.*]

¶ UNCA Manu, *Stricta manu*, μυλλῷ. Gloss. Isid. κυλλῇ rectius in Excerptis Constantiensis: *Unca manu, curva manu, stricta. Uncat, curvat.* V. *Uncatus.*

UNCARE, Ursorum clamor proprius. Vide Salmasium ad Hist. Aug. p. 168.

¶ UNCATUS, Instar unci factus. Sidonius lib. 4. Epist. 20. *Lanceis Uncatis, securibusque missibilibus dextra referta.* Hinc *Syllogismi uncati*, apud eumdem lib. 9. Epist. 9. Vide *Unca.*

UNCEASESATH. Leges Inæ Regis c. 37. *Qui furem occiderit, liceat ei probare jurejurando, quod eum fugientem pro fure occidit, & parentibus ipsius occisi juret Unceases ax, i. sacramentum sine electione vel nominatione.* Ubi *ath*, pro *ax*, emendat Somnerus, aitque, perperam has voces Saxonicas redditas à Bromptono & Lambardo; sed potius legi debere, ut præfert codex Roffensis, Unceaſtey ap, i. *cognati vero interfecti* (furis) *jusjurandum præstant* (cædem ejus) *se non vindicaturos.* Ceaſt enim Saxon. lis, jurgium, inimicitia; cui, un, adversativa particula præposita, contrarium signat.

1. UNCIA. *Uncia auri*, in mulctis pecuniariis. Lex Wisigoth. lib. 3. tit. 3. §. 3. *Qui in raptu interfuisse cognoscitur, si liber est, sex auri Uncias reddat, &c.* Adde lib. 2. tit. 1. §. 25. Lex Bajwar. tit. 1. c. 2. *In primis incurrat Dei judicium, & offensionem sanctæ Ecclesiæ, & judici terreno persolvat auri Uncias tres, &c.* Decretale precum quorumdam Episcoporum an. 799. *Et qui redimere ipsas biduanas voluerit, fortiores Comites Uncias tres, mediocres Unciam & dimidiam, minores solidum unum.* [Vide Pachymerem lib. 11. c. 21. p. 290.]

¶ Uncia, Monetæ genus, in usu apud Siculos aliosque. Computus ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 285. *De quo toto præsenti computo collecta sunt summaria informationes quæ secuntur, videlicet, de pecunia recepta in Karolenis argenti & reducta ad Florenos de Florentia, computata qualibet Uncia pro quinque florenis, & quolibet floreno pro* VI. *tarenis, & quolibet tareno pro duobus Carolenis, & quolibet Caroleno pro decem granis, &c.* Litteræ Roberti Reg. Jerusal. & Siciliæ an. 1314. ibid. p. 151. col. 1. *Infrascripta gagia statuimus; videlicet pro persona sua ad rationem de Uncia una per diem, cuilibet dictorum militum ad rationem de Unciis tribus ponderis generalis per mensem.* Occurrit rursum pag. 152. 238. & 239. Falco Benevent. in Chron. ad ann. 1132. *Affirmabant quoque Uncias auri à Rege innumeras accepisse.* Charta ann. 1045. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Et accipiet ab eo Uncias* X. *auri boni de Ispania per* XV. *Uncias auri legitime pensatas.* Epist. Petri de Condeto apud Acher. tom. 2. Spicil. p. 563. *Promisit etiam dictus Rex Tunis se redditurum domino Regi Franciæ & Baronibus suis, pro expensis in viam factis ducentas & decem mille Uncias auri, quarum qualib.*

Uncia valet quinquaginta solidos Turonenses. Charta an. 1384. *libram* & *Unciam* promiscue accipit: alia an. 1284. duas libras censuum in 24. uncias dividit. Utramque laudat Schilterus in Gloss. Teuton. v. *Unze.* Donatio Anshelmi Abb. Laurisham. apud Tolner. inter Instr. Hist. Palat. p. 17. *Bubo ex duobus mansis & prato, ... & de una biunda xxx. denarios, & de molendino in Furden v. Uncias solvere debet.* Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218. de Obsidione Damiatæ, apud Murator. tom. 8. col. 1091. *Sed de pane recenti & vino, & de carne frescha caristiam magnam habebant, ita quod aries unus x. Unciis venditus fuit, & una gallina xxx. soldos, & unum ovum duos soldos.*

2 UNCIA, UNCIATA TERRÆ, [Modus agri, f. duodecima pars jugeri,] in Charta Thomæ Regis Manniæ an. 1055. in Monastico Anglic. tom. 1. pag. 718. *Uncia agri*, in Tabulario Landavensi in eodem Monastico Anglic. tom. 3. p. 190. 197. 200. 205. *Mansus trium Unciarum*, ibid. p. 197. Adde Ughellum, to. 2. Ital. Sacræ part. 1. pag. 244. [Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 453. *In fundo Turrano Uncias iii. ... In fundo Adriani Uncias ii. ... In fundo Sallani Unciam i. In fundo Pulliani Uncias vi.* Ibidem col. 539. *Et pro libris xi. concessit in campo sancti Benedicti Unciam unam principalem, & medietatem de medietate ipsa, qua nobis pertinet.* Placitum an. 1105. apud *Le Blanc* in Dissertat. de Monetis p. 57. *Hujus etiam temporibus Leoninus Consul & Dux, monachus factus, etes Uncias masso Aretina, quibus parentum fruebatur hæreditate, decimo quinto milliari ab urbe, via Ardeatina, beato Petro Apostolo perenniter concessit permanendas.*]

¶ 3. UNCIA POLLICIS, Articulus pollicis. Processus de Vita S. Yvonis to. 4. Maii p. 575. *Erat ille lapis ad quantitatem primæ Unciæ pollicis, & ad similitudinem ossis pruni. Uncia digiti*, in Inventario Eccl. Anic. an. 1444. Acta Episcop. Cenoman. apud Mabill. tom. 3. Analect. p. 323. *Ibi quoque thesaurus incomparabilis, thesaurus desiderabilis signatur, scilicet quædam Uncia ejusdem* (Demetrii) *Martyris, cum dente S. Johannis Baptistæ, & quidam capillus gloriosissimæ Dei Genitricis.*

UNCIALES LITTERÆ, seu characteres, [Uncia, id est pedis duodecima parte, constantes.] S. Hieronymus præfat. in Job: *Habeant, qui volunt, veteres libros, vel in membranis purpureis, auro, argentoque descriptos, vel Uncialibus, ut vulgo aiunt, litteris, onera magis exarata, quam codices, &c.* Vide Allatium in Antiq. Etrusc. Monum. [& Mabillonium in Diplom. lib. 1. c. 11. num. 4. & supra in *Litera*, col. 229.]

¶ UNCIATA TERRÆ. Vide *Uncia* 2.

¶ UNCIATUM, *Mabanbcolo*, in vet. Gloss. Lat. & Franco-Theotisco apud H. Wanleium in Append. ad Catalog. Codd. MSS. Septentr.

¶ UNCINA. Chartul. S. Vedasti Atrebat. V. p. 265. *Si custos cebellis est cellerario, famuli Uncinas faciens, & vivent supra, usque dum satisfaciat.*

¶ UNCINARE, Hamare, unco prehendere. Gloss. Lat. Gr. *Uncino*, ἀγκιστρόω. Aliæ Græc. Lat. ἀγκιστρόω, *Uncino, hamo, adhamo.*

¶ UNCINATUS. Vide mox in *Uncinus.*

UNCINUS, Uncus, cui inhærent catenulæ, Italis *Uncino.* Papias: *Uncus, curvus, anchora, uncus, Uncinus, diminutivum.* Glossæ Gr. Lat. κέρκωψ [illegible] θύρας, *Uncinus, repagulum.* Alibi: μόχλοι ἄγκινος, *repagulum.* Rursum: ἄγκινος, *Uncinus, reticulus.* Anastasius in Gregorio IV. PP. *Signum Christi habet bistoriam in modum leonis incapillatam, cum diversis operibus pretiosissimis aureis pendentibus in catenulis quatuor, & Uncino uno. Item gabatham saxiscam habet in modum leonis, cum diversis historiis serpentium, & in medio stantem pineam, & quatuor leunculis exauratam, qui pendent in catenulis tribus, & uncino uno.* Idem in Leone IV. *Nec non & aliam coronam minorem ibidem obtulit, cum catenulis quatuor, & delphinis decem habentem lilium, & Uncinum pensant. lib. duas.* Martyrolog. 19. Janu. *Equuleo & Uncinis ferreis jussus est suspendi.* Occurrit hæc vox non semel in Libris sacris.

UNCINATUS, Uncis, seu eorum figura distinctus pannus. Donatio facta Eccl. Cornut. edita à Suaresio: *Vela loricata melanoporphyra Uncinata duo.*

¶ UNCIUNCULUS, Calceamenti recurvi species, ut videtur: nam, ait Continuator Nangii an. 1365. extr. *alii* (sotulares) *in obliquum, ut Griffones habent recto & naturaliter pro unguibus gerunt, ipsi communiter deportabant.* Vita Meinwerci apud Leibnit. tom. 1. Script. Brunsvic. p. 529. & tom. 2. Jun. pag. 523. *Unum pauperem cum una camisia, una braca, uno cotte, una tunica, duabus caligis & Unciunculis & calceamentis & chirothecis, pileo & cingulo vestiret.*

¶ UNCTARIA, UNCTARIUS, Qui vel quæ *unctum* vendit. Codex censualis Episc. Autissiod. ann. circ. 1290. *De unctariis. Unctarii & Unctariæ debent in quolibet Sabbati unum obolum.* Infra: *De Unctariis istius villæ. Quisquis vendat Unctum diebus Sabbatis ad estallum, quilibet debet obolatam.* Vide *Unctum.*

¶ UNCTIO, Oleum sanctum. Inventar. S. Capellæ Paris. an. 1376. ex Bibl. Reg. *Item unum vas argenti ad ponendum sanctum crisma & alias sacras Unctiones.* In Inventario an. 1363. post *crisma* additur, *oleum sanctum & oleum infirmorum.* Infra: *Item unum aliud vas argenti ad ponendum sacras Unctiones. Item un vaissel d'argent a mettre le cresme & les autres onctions*, in Inventario Gallico.

UNCTUM, Adeps, Gall. *Oint.* Capitulare de Villis cap. 43. *Carbones, saponem, Unctum, vascula, &c.* [Ubi oleum, quo utuntur lanam carminantes, significari opinor.] Adde c. 62. Chronicon Fontanellense: *Porcos saginatos ad adipem & lardum, cum Unctis* 60. [Tabul. S. Albini Andegav. *Tulit Willelmus viarius de Mosterolo xxx. & iii. sol. & xiii. sextarios de frumento & latus de porco & Unctum unum. De bocone, 1. ob. de Uncto, 1. ob* in Charta Leduini Abb. S. Vedasti an. 1036. ex Chartul. V. ejusd. Monast. p. 243. Codex censualis Episc. Autiss. an. 1290: *De his qui apportant Unctum in hac villa. Quicumque affert Unctum in hac villa ut vendat, solvit de tourtello 1. ob. ... Et si fuerit de porco suo & de sauvamento Comitis, nihil solvit. Venditores Uncti & seps* (dant) *sex denarios*, in Cod. censuali Corbeiensi.] Marbodus lib. 4. de Virtutib. herbar. c. 13.

Uncto cum veteri fertur podagra medicari.

Galbertus in Vita Caroli Comitis Flandr. num. 181. *Ignem pice & Uncto veteri & cera levius ardentem machinæ injecerunt.* Ubi *unctum vetus* est nostrum, *Vieil oint.* Liber Ordinis S. Victoris Parisiensis MS. cap. 18. *Quoties subtalares ungendi fuerint, fratrum tam Laicorum, quam Clericorum, Vestiarius eos ungi faciet: Unctum autem à Camerario accipiet.* Vide in *Cordebisus.*

¶ UNCTUOSUS, Unguine plenus, Gall. *Onctueux.* Leonardus in Speculo lapidum lib. 1. cap. 1. *Per aqueum intellige humidum, Unctuosum seu viscosum, &c.*

¶ UNCTURA, Adeps, idem quod *Unctum.* Capitul Aquisgr. ann. 817. §. 2. *Saponem & Uncturam sufficienter, pinguedinem ad esum, &c.*

1. UNCUS, Modus agri apud Danos. Charta Valdemari Regis Danorum an. 1140. apud Isaac. Pon-

Digitized by Google

tanum lib. 6. extremo: *Licet alicui terram vel Uncos jure feudali concessisse dignoscimur, semper tamen solutionem decimæ dermarum excipimus.* Alia Erici Danorum Regis an. 1249. lib. 7. *Unde cum in consecratione ipsius promisimus providere Ecclesiæ Revaliensi de dote, … octoginta Uncos apud Revaliam dotis nomine assignavimus.* Mox: *Insuper autem concedimus ipsi Episcopo 40. Uncos in Virouia, in villa, quæ dicitur Salgalle, &c.* [Vide *Uncia* 2.]

2. UNCUS PASTORALIS, Virga vel baculus Episcopalis recurvus. Thomas Archidiaconus Spalatensis in Hist. Salonitana c. 16. *Fecit etiam urceum magnum, & alium parvum, & cimiliile manicatum, calicem & capsam, Uncum Pastoralem, & cintem, & alia quædam &c.* Vide *Cambuta*, & *Virga* 3.

UNCUTH. Vide *Ageubine*, & *Gust.* Ubi addendum ex Joanne Britton. c. 3. *En droit de hostes, volons que chescun responde pur son hoste que il avera herbergié, plus de deux nuits ensemble, issint que la premiere nuit soit les estraunge tenus Unkouth, l'autre nuit Geste, & la tierce nuit Hoghenhine.*

¶ UNDACIO, Inundatio, in Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 882. *Undacio aquarum crevit taliter in fluvio Ligeris propter nimiam pluviarum abundanciam, &c.*

¶ UNDAIZARE, UNDARE. Vide *Undeiare*.

UNDANTER, *Copiose, vel affluenter*, in Glossis MSS. S. Germani Paris. cod. 524. [Vide *Undrrare*.]

UNDE, pro De quo, Gallis, *D'on.* Jornandes de rebus Geticis: *In Scania vero insula, Unde nobis sermo est.* Alibi: *Juxta Mæotidem paludem commanentes præsan, Unde loquimur.* Galli dicimus, *dont nous parlons.* Ordericus Vitalis lib. 9. p. 723. *Turonis aliud Concilium tenuit, & ea Unde apud Clarummontem tractaverat, confirmavit.* Idem lib. 10. p. 797. *In hoc negotio Unde contractamus, &c.* Usum etiam Pollionem hac loquendi formula observavit Salmasius pag. 338.

¶ UNDE, pro Cujus, Gall. *Dont.* Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1323. apud Rymer. tom. 3. p. 985. *Cum olim Jakeminus de Recco mercator de Janua, nobis dedisset intelligi, qualiter ipse cum quadam magna nave, quæ vulgariter Dromunda nuncupatur, Unde idem Jakeminus patronus & dominus erat.* Charta Ricardi II. Reg. Angl. an. 1393. apud eumd. to. 7. p. 744. *Concessimus … quod tres grossas naves guerrinas, … videlicet navem Unde Johannes Wysebeth est magister, navem Unde Jacobus Frobbyng est magister, & navem Unde Adam Ontelowe est magister, &c.*

¶ UNDECIMA. Conventiones MSS. Archirinci Abb. Montis-Majoris cum incolis Correni de censibus: *Talis usus longævus in territorio Corrensi habetur apud nos, ut decimam & Undecimam, quæ Undecima apud nos tasca nuncupatur, dominis suis habitatores ejusdem loci reddant: quia rationibus consuetudinis cautum est & legalibus, ut decima Deo, Undecima domino de omnibus quæ possident, persolvantur.* Hæc apertiora etiam sunt in Charta an. 1309. to. 1. Hist. Dalph. p. 86. col. 2. *Levatur ipsa tascha in hunc modum; videlicet de quolibet jornali fimato capitur Undecima gerba, in jornali non fimato decima gerba.* Vide *Undenus*.

UNDEIARE, UNDAIZARE, Infantem vel moribundum non omnibus adhibitis Baptismi ceremoniis baptizare, nostris *Ondoier*, lustrali aqua perfundere. Epist. Petri Episcopi Claromontensis ad Mauricium Episcopum Parisiensem, quæ est 3. inter Epistolas Stephani Episcopi Tornac. *Cum igitur puer natus esset, nec posset sacerdos ad baptizandum eum congrue reperiri, pater ejus immersit eum aqua, dicens: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et hæc est pessima consuetudo in terra nostra, ut in talis necessitatis articulo dicant: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nec totam exprimant verborum formam, quæ debet exprimi in baptismo, quod Undeiare vocant.* Et Epist. 5. *Hoc enim dicere solent, qui laicas ignorantes parvulos Undaizant: In nomine Patris, &c.* In hisce Epistolis tractatur, an ejusmodi Baptismus valeat.

¶ UNDARE, Eodem significatu. Manuale sacerdotum ad usum Eccl. Autiss. an. 1536. ubi de Baptismo: *Sacerdos debet interrogare mulieres si infans fuerit Undatus aut non; & tunc si fuerit Undatus, sub conditione baptizet eum.*

¶ UNDENUS, Idem quod *Undecima.* Vide in hac voce. Statuta Eccl. Biterr. an. 1375. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 663. *Item, fuit prohibitum clericis & maxime in sacris ordinibus constitutis, quod non emant Undenos, retrodecimas, nec possessiones laicas.*

¶ UNDEOLUS, pro Urceolus, in Gemma.

¶ UNDERARE, Abundare, affluere. Epist. S. Hildegardis apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 1016. *Sed ô tu qui generosus es in voluntate tua, attende quod multa flumina Underant in te, rixando in magno strepitu.* Vide *Undanter.*

UNDESCERE, In undas excrescere, tumere. Vita S. Endei Abb. Aranensis n. 15. *Ita quod non Undesceit mare in via, per quam transiit dolium; sed serenitas semper ibi apparet.*

¶ UNDIFRAGUS, Qui undas frangit. De Excidio Thuringiæ apud Leibnit. to. 1. Script. Brunsvic. pag. 61.

Prompta per Undifragas transissem puppe procellas;
Flatibus Hybernis læta moverer aquis.

¶ UNDINES. Charta Petri de Mintriaco an. 1283. ex Tabul. Calensi: *Abbatissa dicti monasterii quæ pro tempore fuerit solvet & reddere tenebitur annuatim in Undinis Latigniacensibus conventui dicti monasterii 100. sol. Parisienses.* Leg. *nundinis*, altera *n*, ut sæpe fit, ob præcedentem omissa.

¶ UNDISIA. Continuat. Chron. S. Bertini apud Marten. tom. 6. Amplis. Collect. col. 618. *Hic* (Joannes) *receptus ecclesiam suam in tertia parte omnium bonorum diminutam reperit, & per venditiones ad vitam in 4030. libris Parisiensibus in pecuniis, & ad 988. raserias blads, in puris Undisiis debitis, in 42. millibus Francorum auri obligatam invenit.* Vide an idem sit quod

¶ UNDRAMENTUM, Reliquum, quod excedit summam. Charta ann. 1230. apud Stephanot. to. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. p. 796. *Concessum est etiam inter partes quod omnium Undramentorum residua habebit abbas dictus & sui.* Alia ann. 1232. ibid. p. 822. *Eodem modo de decimis, agnorum, vitulorum, …. & denariorum inde provenientium, & Undramentorum, si quæ pervenerint, & vendarum habebit serviens tertiam partem.* Rursum alia an. 1230. ibid. p. 832. *Petebant quod dictus Prior debebat eis garire pratum de Pestilonce tam de quatuor denariis censûs quos petebat capellanus de Parree in medietatem prati supradicti quam de Undramento dicti censûs & dampnis quæ dictus capellanus intulerat eis in eodem prato pro censu supradicto … Concesserunt se reddituros de cætero censum supradictum & ejus Undramenta.* Infra p. 833. *Et tunc debent adducere secum capellanum de Parree & liberare Priorem absolutione censûs, & ejus Undramenti.* Vide *Ultragium.*

¶ UNDREDUM, UNDREOUS. Tabular. SS. Trinit. Cadom. fol. 45. v°. *Ista villa habebat Undre-*

Digitized by Google

dum, ... sed in sempore werra difforciatum fuit. Vide *Hundredus.*

UNDRES. Fleta lib. 1. c. 9. *An utatem 21. annorum robusti vel habiles ad arma suscipiendu pro patria defensione non reputantur, & ideo Undrer dicuntur, & sub tutelu dominorum interim remanebunt.*

UNEGUVORFIN. In Edicto Rotharis Regi Longob. titulus 10. inscribitur *de Uneguvorsin, id est, corbitaria.* Mox sequitur: *Si quis mulieri libera aut puella in via se anteposuerit, aut aliquam injuriam intulerit, componat, &c.* V. *Rapowarsin*, & *Matahworsi.*

UNFRIDMANNUS, *Non habens pacem*, in Gloss. Saxon. sub Edw. III. exarato. Vox confecta ex negativa particula un, & ꝼꞃiꝺ, pax, & man, homo. Vide *Frithmannus.*

UNGAREH. Vetus Glossarium, collectioni Dionysii Exigui subditum in Cod. Metensi, laudatum à Steph. Baluzio ad Capitularia: *Seditiosus, id est, qui rixos (tixas) & dissensiones vel injurias, nec non, qui dicitur in rustica parabola Ungareh.*

UNGEBENDRO. Leges Ethelredi Regis c. 25. *Et diximus, homo, qui hamsocnam faciet intra portum sine licentia, & summam infracturam ugit de placito Ungebendro, vel qui aliquem affligat in via regia, jaceat in ungildu akere.* Hic hæret Somnerus, in Saxonicis aliàs perspicacissimus.

UNGEBODENDING, in Charta Udalrici Abbatis an. 1071. in Chronico Laurisham. *Et ut familiam ejusdem Curtæ ab omni gravedine & molestia immunem redderemus, à tribus principalibus mallis, quæ vulgo Ungebodending vocantur, quibus ad curiam Lintenhensen annuatim manuebantur, utrorumque consensu, eam omnimodis absolvimus.* Ubi Freherus vocem hanc *Curiam non indictum* vertit: Vossius eamdem deducit à *bieden*, jubere; unde *geboden*, jussus, *onge boden*, non jussus, à quo *on-ge-bodending*, conditio non obnoxii alienis jussis; ac proprie jussis alicujus malli, sive consessus, Judicum civilis, hominem citantis.

UNGELD. Fœdus Ethelredi Regis cum Anlano, &c. c. 3. *Si frithman, i. homo pacis fugiat vel repugnet, & se nolit judicare, si occidatur, jaceat Ungeld, i. insolutus.* Ex Saxon. ȝelꝺ, solutio & pecunia, & un, particula privativa. *Ungeltum, seu tributum*, in aliquot Chartis Germanicis, apud Joan. Noppium in Hist. Aquisgran. lib. 3. n. 2. p. 19. 20. [Charta Friderici I. Imper. an. 1189. *Liberi sint ab omni theloneo & Ungelt, exactione veniendi & redeundi.* Vide Petrum Lambecium in Orig. Hamburg. pag. 84. Charta Caroli IV. an. 1357. inter Instrum. to. 5. Gall. Christ. novæ edit. col. 526. *Exempta ab omni steura, Ungelto, impositione & vexatione quacunque. Nullum teloneum vel Ungeldt*, in Chronic. Wormat. an. 1366. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 146. *In jure quoque percipiendi telonia, pedagia, & id quod Ungelt vulgariter dicitur, & alias exactiones, &c.* in Charta Friderici Comit. Terrensis an. 1225. apud Steyeret. in Comment. ad Hist. Alberti II.] Vide *Agild.*

¶ UNGILD, ut *Ungeld.* Vide *Ungebendro.*

¶ UNGUENTARE, *Ungere, unguento inungere*, in Gemma.

¶ UNGUENTARIUS, Qui *unguentum*, id est *Unctum*, adipem, vendit. Statuta Eccles. Leod. ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 853. *Nec fiet (Clerici) histriones, joculatores, ballivi, forestarii seculares, goliardi, thelonearii, Unguentarii, triparii, &c.*

¶ UNGUENTUM, *Unctum*, adeps. Charta ann. 1418. ex Chartul. S. Aviti Aurelian. *Item tenetur idem cupicerius tradere & ministrare Unguentum pro omnibus campanis dictæ ecclesiæ.*

¶ UNGUEUMPARIS, μυρεψός, in Gloss. Lat. Gr. Emendant viri docti, *Unguentarius* vel *Unguentoparus.*

¶ UNGUICULARIUM, ὀνυχιστήριον. Gloss. Lat. Gr. Culter aut quid simile quo ungues resecantur.

¶ UNGUINA, pro Inguina. Gesta Episcop. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 313. *Plantas ejus, clunes, Unguina, tenera manu demulcendo.*

¶ UNGUINARIA, *Insitura, negotiatio pinguedinis*, in Gloss. Arabico-Lat.

UNGUIUM SCISSURA, Pœnæ levioris species apud Anglos, de qua Fleta lib. 1. c. 26. §. 4.

1. UNGULA, Ferramentum mucronatum, quo sulcatim corpora laniabantur & fodiebantur. Ugutio: *Ungula, genus tormenti, quia effodiunt, ut fides inveniatur.* Papias: *Ungula, genus tormentorum, dicta, quod effodiant, hu & fidicula.* S. Cyprianus de Lapsis: *Jam lassum corpus nunc flagella scinderent, nunc contunderent fustes, nunc equuleus extenderet, nunc Ungula effoderet, nunc flamma torreret.* Idem de Laude Martyr. *Non praedurantibus licet costis Ungula recurrat in vulnus.* Prudent. in Romano Mart.

Scindunt utrimque milites teterrimi,
Mucrone bisulco pensilis latus viri,
Sulcant per artus longa tractim vulnera;
Obliqua rectis, recta transversis secant.

Lib. Peristeph.

Illa ungas & secures & bisulcas Ungulas
Ultro fortis expetebat, &c.

Alibi non semel, in S. Vincentio, in S. Agnete, &c. Hieronymus Epist. 49. *Cum lividas carnes Ungula cruenta pulsaret, & sulcatis lateribus dolor quaereret veritatem.* [Acta S. Secundiani tom. 1. Junii p. 56. *Jussit eos omnes singulatim in eculeo suspendi, & radi latera eorum Ungulibus caprarum.* Quod in extremitate bisulca essent, atque adeo caprinam ungulam referrent, sic appellabantur.] Castinus Episcop. Tolet. Hymno in S. Christophorum:

Sanctum jubet Christophorum pensum, rudibus Ungulis
Denudatas ejus costas carnibus exciperent.

Strabus in Mammete:

...... Jubet altius ergo
Sanctum suspendi, tormentisque acribus amens
Pulsat utrumque latus, dum carpitur unguibus uncis,
Nullam dat Mammes vocem.

Adde Acta Proconsularia Mart. apud Baron. ann. 285. n. 5. Acta SS. Phileæ, Philoromi, &c. n. 3. Acta S. Saturnini n. 8. Passio S. Savini n. 7. Lactantius de Mortib. Persecutor. n. 16. &c. Occurrit passim in Vitis Sanctorum. *Lacerationes*, ungularum scilicet. *Eculeis atque lacerationibus subjicere*, in l. 4. Cod. Theod. de Numerariis. *Lacerationes membrorum*, apud Senecam lib. 3. de Ira cap. 3. Vide Gallonium.

UNGULARE, EXUNGULARE, Ungulis subjicere, ungularum tormentum inferre. Vita S. Potiti Mart. ex MS. Neapol. c. 6. *Feruntur scilicet ferreæ ungulæ, & Unguletur.* Ejusdem Vita ex MS. Velseri cap. 4. *Iterum jussit eum Exungulari.* Acta S. Eulaliæ Barcinon. num. 6. *Jussit eculeum afferri, & suspendi eam, quamdiu Exungularetur.*

¶ 2. UNGULA. S. Irenæi vetus Interpres lib. 2. cap. 24. n. 3. *Et incensum autem similiter de stacte, & Ungula & galbano, &c.* Ubi vulgatus Bibliorum Interpres Exod. 30. 34. à Gr. ὄνυχος, habet, *Onycha.* Vide supra in hac voce.

¶ UNIA, μία, ἡ ἄνα, in Gloss. Lat. Gr. Leg. *Una.*

¶ UNIAMENTUM, Metallorum temperatio, vul-

Digitized by Google

go *Alliage*, vox monetariorum. Statutum Ludovici VIII. an. 1225. 10. a. Ordinat. Reg. Franc. p. 145. *Sciendum est autem quod imprimis operarii tenentur venire coram magistris juratis, quod in argento nullum ponent Uniamentum, nec pollucent denarium alio modo.*

¶ UNIANIMIS, Unanimis. *Fratres carissimi, oratione Unianimes deprecemur*, in Liturg. Gall. Mabill. pag. 246.

¶ UNIBOS, Uno bove vectus. Mirac. S. Vincentii Madelgarii to. 3. Jul. p. 681. *Reparat vehiculum, & adjuncto bove uno quem habebat solum, iterum supponit suum miserabile monstrum. Ita Unibos ille, in corde & ore semper habens S. Gudilæ memoriam, iter solivagus carpebat versus Brossellam.*

¶ UNICOLEUS, Unitestis, μονόρχις, in Gloss. Gr. Lat. Qui unicum habet testiculum.

¶ UNICOLORARE, *Rem facere unicolorem.* Gemma.

¶ UNICOMIS. Charta ann. 1372. inter Probat. Annal. Tolos. tom. 5. pag. 98. *Petierunt & retinuerunt quod cum anno isto post impositionem sex denariorum pro libra, & post promissionem unius Unicomis pro foco, ... sub retentione tamen quod dicti quinque solidi eis restituerentur, vel deducerentur de dicto focagio unius Unicomis pro foco, nosque de prædictis fuimus ad plenum certiorati quod dicti quinque solidi illis qui nondum solverunt dictum Unicomem, qui ad solutionem dicti Unicomis tenentur, deducantur & defalcentur, & illis qui solverunt Unicomem & quinque solidos Turonenses pro foco, dicti quinque solidi eisdem reddantur.* Leg. *Mutonis* & *Mutonem*. Vide in *Multo*.

UNICORDIA, *Concordia. Unicors, concors.* Joan. de Janua. [*Unicordia, concordance. Unicors, d'un corage. Unicorditer, accordamment, d'un cuer*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.]

¶ UNICORNUS, μονόκερως. Gloss. Lat. Gr. *Unicornuus*, in MSS. Sangerm.

¶ UNICORPORIS, Unicorporeus, Unius corporis. Guibertus de Pignor. SS. c. 3. §. 2. lib. 1. *Et quid Deo pertinacius, quam illi qui Deo Unicorpores sunt?* *Unicorporeus*, apud Jul. Firmicum.

¶ UNICUBA, *Unius viri uxor.* Isid. Gloss. Epist. 3. S. Paciani inter Conc. Hisp. to. 2. p. 92. *Vos exsulem formam novo colore pinxistis, vos thorum vestrum à conjugio separastis antiquo, vos a matris Unicuba corpore recessistis*, &c. Vetus Poeta Christianus anonymus de Beliani baptismo v. 527.

> *Felix Apra, cui licuit terraque poloque*
> *Conjugis Unicuba juge tenere bonum.*

Unicuba, μονόλεχος, in Gloss. Lat. Gr. quæ viduas noctes ducit sine viro. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Unicuba, femme d'un seul homme.* Vide *Univira*.

¶ UNICULTOR, Unius Dei cultor. Prudent. in S. Cypriano v. 90.

> *Edere jussus erat, quid viveret? Unicultor, inquit,*
> *Servo salutiferi mysteria consecrata Christi.*

UNICUS Pomorum, *vas aucupis*, Papiæ. MS. habet *Pomporum*.

¶ UNIFICARE, *Unum facere*, Joh. de Janua: onde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Unificare, Unifier, faire un, unir.* S. Paulinus in Epist. ad Severum tom. 1. p. 129. edit. an. 1685. *Et Unificantis gratia æternum fœdus agnovit.*

UNIFORMIS, μονοειδής, apud Jul. Firmic. lib. 1. Mathes. *Uniformitas*, apud Macrob. l. 7. Saturn. c. 5. *Uniformiter*, apud Diomed. lib. 1. Grammat. Victorinum in 1. Rhetor. Ciceron. &c.

¶ UNIFORMISARE, Uniformem reddere. Acta ad Conc. Basileense apud Marten. to. 8. Ampliss. Collect. col. 205. *Utraque faciens unum, nos quidem natura sejunctos, per gratiam Uniformisans, sibi ipsi copulavit.*

UNIGAMUS, vox ibrida, *Qui uni tantum nupsit: unde unigamia*, pro monogamia. Jo. de Janua. [Unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Unigamus, c'est qui n'a esté que une fois en mariage. Unigamia, estat de celui ou celle qui n'a esté ou est que une fois en mariage, unigamie.*]

¶ UNIGENA, Ejusdem gentis. Gesta Tancredi apud Marten. to. 3. Anecd. col. 126. *Huc accedebat quod casus idem Normanniæ comitem, Boamundumque Tancredumque seorsum à turba diverterat, quasi ut Unigenæ uno consilio unam patriæ suæ gloriam prærogarent.*

¶ Unigenea, *Quæ sunt ejusdem generis. Unigeneitas, homogeneia.* Goclenii Lexic. Philos.

UNIGRANUM, [Grani genus.] Vide *Gravanetum*.

¶ UNIMAMMÆ. Vide supra *Unammes*.

¶ 1. UNIO, Fœdus, consociatio, Gall. *Ligue, Union.* Bulla Clementis VI. PP. an. 1346. to. 2. Histor. Dalph. p. 535. col. 2. *Vellet Insulam ipsam præfato Dalphino & aliis de Unione, usque ad triennium dumtaxat accommodare ob favorem fidei de gratia speciali, datis sibi tam per nos, quam per illos de Unione prædicta cautionibus idoneis, de restituendo sibi libere dictam Insulam.* Adde Ludewig. to. 5. p. 402. &c.

¶ Unio, Societas, fraternitas. *Jubet synodus ut intra sex menses omnium hujusmodi Unionum tituli & acta ad Ordinarium deferantur*, in Synodo Tolet. an. 1565. inter Conc. Hisp. to. 4. p. 80.

¶ 2. UNIO, Unitas. Libellus Episcop. Italiæ contra Elipandum inter ead. Conc. to. 3. p. 99. *Unionem namque in essentia confitemur; Trinitatem vero in personarum discretione prædicamus.* Vide *Unionitæ*.

¶ Unio, Vox fori Ecclesiastici in re beneficiaria, cum duorum beneficiorum fructus sub eodem titulo uni tribuuntur. Expositio compend. benefic. fol. 48. *Ad Unionum securitatem confirmatio Papæ necessaria est.* Charta an. 1293. to. 2. Hist. Dalph. p. 72. col. 2. *Item, quod si aliquo tempore contingeret, quod absit, quod monachi seu monasterium Boscodoni ad aliam regionem se transferret absque licentia Archiepiscopi & Ebredunensis ecclesiæ speciali, quod Unio hujusmodi non teneat.*

¶ 3. UNIO, Cepe, Gallice *Oignon*. Charta vetus: *Habebunt totum theloneum olerum, porrorum, alliorum & Unionum, omniumque herbarum quæ venduntur.* Vide *Onio*.

UNIOCULUS, Cocles, *Borgne*, μονόφθαλμος. Ditmarus lib. 4. initio: *Cum Comite Eckberto Unioculo.* *Unoculus* dixit Plautus in Curculione:

> *De coclitum prosapia te esse arbitror:*
> *Nam ii sunt Unoculi.*

UNIONES. Ordericus Vitalis lib. 8. p. 682. *Instituit sibi fieri longos, & in summitate acutissimos subtelares, ut operiret pedes, & eorum celaret tubera, quæ vulgo vocantur Uniones.* Id est, non margaritæ, *perles*; sed cepæ, *oignons*: nam ab *unionibus*, cepis ita apud rusticos veteres dictis, ut testatur Columella lib. 12. c. 10. nomen cepis capitatis mansit, ut vult Ruellius lib. 2. de Natura stirpium cap. 5. & lib. 2. c. 84. Glossæ vet. de Oleribus, *Uniones*, μονόβολοι. Salmasius emendat μονόκεντρα.

UNIONITÆ, Hæretici, quos refellit Prudentius in Apotheosi, carmine inscripto, *contra Unionitas*. Ubi Iso Magister: *Id est, Sabellianos. Unionitæ sunt, qui dicebant unam substantiam & unam personam, Filium & Spiritum negabant, sed dicebant: Idem Deus, quando vult, Pater est; quando vult, Filius est; quando vult, & Spiritus sanctus. Ariani dicebant tres esse personas*

Digitized by Google

sonas & tres substantias in Trinitate; Sabelliani è contra unam personam, & unam substantiam. Fides autem Catholica utriusque devitans errorem, unam Deitatis substantiam & tres personas veraciter adfirmat. Nam Ariani bene tres personas, male tres substantias: Sabelliani bene unam substantiam, male unam personam dicebant. [Vide *Unio* 2.]

UNIPECIUS, Integer, *d'une piece*, Gallis. Marcellus Empiricus cap. 15. p. 108. *Manipulum teneram urtica Unipecia in ollam rudem bisextialem cum aqua mittes.* Vide *Pecia*.

¶ UNIRE, Gall. *Unir*, Conjungere. Synodus Leonis III. PP. adv. Felicem, inter Conc. Hisp. to. 3. p. 115. *Hi vero qui conversi fuerint, & nostra societati se Univerint, &c.*

¶ UNISONUS, Ejosdem soni, Italis *Unisono*, Gall. *Unisson*. Coronatio Bonifacii VIII. PP. apud Murator. to. 3. p. 647. & to. 4. Maii p. 465.

Concrepat inde chorus, duplicat sua valuera pasou:
Hic petit Unisonum, stabili firmatus in unco.

¶ UNISSIMUS. S. Bernardus de Considerat. lib. 5. c. 7. *Tam simplex Deus, quam unus est. Est autem unus, & quomodo aliud nihil. Si dici possit, Unissimus est.*

UNISUBSTANTIANI. Vide *Homousiani*.

UNITAS. Charta ann. 1203. MS. *Talis intervenit forma conventionis inter Henricum Ducem Lothar. & Ottonem Comitem Gelriæ.... Omne jus, quod idem Comes se habere asserebat in Unitate totius Campaniæ,* (Campingne) *qua Unitas vulgariter Evingo dicitur, ipsum Ducem habere permisit.*

¶ 1. UNITATUS, Unitus, conjunctus, Gall. *Uni*. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. LIX. *Candelas vero disponimus esse tales, quod x i. Unitatæ unius libræ ponderis videantur.*

¶ 2. UNITATUS Planus, nudus, vacuus, *Uni*. Charta Gaufridi de Melleio an. 1222. ex Tabul. S. Petri Carnot. *Præterea idem Gaufridus de Choslesmoines dedit prioratui in elemosinam perpetuam totam vineam suam tam plantatam quam Unitatam.* Hoc est, Agrum vineis plantandis idoneum, sed iis nundum consitum.

¶ UNITENA, male pro *Vintena*, in Statutis Genuens. lib. 4. c. 76. fol. 129. v°. *Non (audeant) accipere pro molitura, nisi Unitenam partem dicti grani.*

UNITER. Fortunatus lib. 5. Poem. 4.

Unum estis oves, hoc cur non Uniter itis.

Quasi *unum iter*. [Vide *Unitim*.]

¶ UNITESTIS. Vide supra *Unicoleus*.

¶ UNITIM, Una, simul, apud Camillum Peregrinum in Hist. Longobard. c. 2. §. 2. ubi Muratorius to. 2. p. 290. *Cuneatim* edidit. Vide *Uniter*.

¶ UNITIO, Conjunctio. Charta Mariæ Reginæ Provinciæ an. 1390. ex Schedis Peiresc. apud Præs. *de Mazaugues*: *Sicut de Unitione, incorporatione & annexione constare vidimus.*

UNITIVUM, ita *ἑνωτικὸν* Zenonis reddit non semel Liberatus Diacon. c. 17. & seqq.

¶ UNITUM, Panni species, à simplici textura sic dicti. Charta an. 1446. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Cellerarius tenetur in festo S. Michaelis singulis annis assignare pro vestiariis albis monachorum S. Victoris, scilicet... de panno appellato Unitam de Sejan capellani.*

¶ UNIVERSALIS dictus Gislebertus, de quo mentio est in Martyrol. S. Stephani Autiss. *Pridie Idus Augusti obiit venerabilis memoriæ Magister Gislebertus veteris & novi Testamenti glosator eximius, qui Universalis merito est appellatus, hujus ecclesiæ Canonicus, postmodum vero Lundoniensis factus Episcopus.*

¶ UNIVERSALITER, Universe. Lanfrancus Pignolus in Annal. Genuens. ad ann. 1266. apud Murator. to. 6. col. 537. *Universaliter sine prælio & labore aliquo ad ejus mandata devenerunt.* Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Vidit eos uti prædictis Universaliter per dictum territorium.* Charta an. 1356. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 577. *Oppidum Plaven Universaliter cum omnibus & singulis suis juribus & pertinentiis supradictis ab ipso domino nostro Imperatore... receperunt in feudum.*

¶ UNIVERSITAS, nude pro Incolarum urbis vel oppidi universitas, idem quod *Commune* 2. Statuta Arelat. MSS. art. 132. *Prout inter bonæ memoriæ dominum Barralum quondam patrem nostrum & inter Consilium & Universitatem Arelatis hactenus existit incartatum.* Charta an. 1271. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 92. col. 2. *D. Hugo Macea miles, & Jacobus Mattis consules Universitatis hominum de Vapinco, & ipsa Universitas ibidem præsens, &c.* Charta an. 1385. ex Cod. MS. D. *Brunet*: *Item, retinet dicta Universitas* (Arelat.) *pratum Castelleti Montismajoris & Auriculæ. Universitas dicti castri*, in Charta an. 1438. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*. Occurrit apud Rymer. to. 3. p. 911. in Conc. Hisp. to. 3. p. 530. Ordinat. Reg. Franc. tom. 4. pag. 403. & alibi passim.

¶ UNIVERSUM, *ὁμοθυμαδὸν*, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat *Universim*.

UNIVIRA, Quæ uni nupsit, apud Tertullian. lib. de Monogamia. [Vide *Unicuba*.]

¶ UNIVIRATUS, Status, conditio univirarum, apud eumdem lib. 1. extr. ad uxorem & lib. 2. initio.

UNIXIS. Vetus Chartula plenariæ securitatis exarata sub Justiniano, apud Brisson. lib. 6. formul. *Conca aurea una, urceolo aeneo uno, lucerna cum catenula Unixe erea una, ferro fracto libras duodecim &c.* Ubi legendum forte *unimixe*, hoc est, unius luminis. Vide *Bimixa lucerna*.

UNLAGE, ex Saxonico unlaȝha, lex iniqua, vel potius non lex, laȝha enim lex, un, particula privativa. Leges Kanuti Regis c. 34. *Si quis deinceps Unlage, i. non legem erigat, vel injustum judicium judicet, &c.* Eadem habentur in Legibus Henrici I. cap. 34. Adde cap. 84.

UNLAUCH. Vide *Wrang*.

UNMUNDLING, Servorum species. Charta Ottonis Imp. *Si vero aliquis ex libertate Unmundling, vel litus fieri, aut etiam colonus ad monasteria supradicta, cum consensu coheredum non prohibeatur.*

UNNITHING. Vide *Nidering*.

¶ UNOSE, Simul, ex Pacuvio, apud Nonium.

¶ UNSCHAMA. Glossæ ad calcem Collect. Canonum Apost. x. circ. sæc. ex Bibl. DD. *Chauvelin* Sigillorum Reg. Custodis: *Inpudenter, Unschama malich.*

UNTHPRUT. Lex Bajwar. tit. 21. §. 10. *Si autem dominus arboris vel vasculi* (mellis) *non interpellaverit, & sine illius conscientia ejectum domino restituerit, & ille, cujus vasculum fuerat, eum compellaverit, ut ex suo opere vel arbore tes tulisset, & ad restituendum compellaverit, quod Unthprut vocant, &c.* Alii codd. habent *Unterprunt*.

UNUS pro *Quidam*; quomodo dicimus *Un*. Vetus Charta Hispanica apud Bivarium ad Chron. Maximi p. 330. *Et Unus discipulus proterva mente respondit.* Hispani dicerent, *un discipulo respondio*. Vita S. Wunebaldi cap. 30. *Evenit, ut Unus homo vinctus duceretur.* Adde Hodœporicum S. Willi-

baldi n. 14. 15. Vorstium de Latinitate falso suspecta, & Olaum Borrichium lib. de Variis linguæ Latinæ ætatibus pag. 265.

UNWANT. Lex Bajwar. tit. 3. c. 2. *Si quis alium deripa, vel de ponte in aquam impinxerit, quod Bajwarii in Unwant dicunt, cum 12. solid. componat.* Cap. 4. *Si alicui scalam injuste ejecerit,... quod in Unwant dicunt, &c.* Adde c. 6. tit. 9. c. 4. §. 1. in quibus locis edit. Heroldi habet *in unuvan.* [Conjunctis vocibus edidit Baluzius, *Inunwant.*]

¶ UNWISTOM, *Ignavia*, in Glossis x. circ. sæc. paulo ante laudatis.

¶ UNX, *Unguis*, ὄνυξ, in Gloss. Lat. Gr.

¶ UNZIA, Uncia, in Statutis Vercell. lib. 3. fol. 86. v°.

1. VOA. Concil. Dertusanum an. 1429. c. 1. *Nullus audeat in vestibus, vel capuciis folleraturam portare de Vois vel Grisis.* Videtur legendum *de Variis.* Vide *Vares.*

¶ 2. VOA, f. Via, Gall. *Voye.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 85. *Litigantibus coram nobis monachis beati Vincentii ... super quadam Voa & clauso defuncti Thoma Esguerra, sitis in parochia de Corgaigneio.* Guillelmus Guiartus:

Par terres seches, & par Voé
Sus le fleuve de la Dunoé.

VOARIA, Jus advocationis, *Avoüerie*, & *Voüerie*, Vetus Charta apud Marlotum in Chronico S. Nicasii Remensis c. 10. *In villa nostra, quæ Hundiliaca dicitur, Heribertus.... advocationem, quæ vulgo Voaria dicitur, se habere... dicebat.* [Hist. S. Florentii Salmur. apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 1127. *Monachum inclamitando ad se evocans, ignorabat ejus nomen proprium, ut S. Florentii illi aliquod vexillum daretur, contra ejus & suos inimicos ad bellum ferre volens, ut vulgariter vocamus ad Voariam.*] Vide *Advocati*, *Viarius*, *Vicarius.*

¶ VOBISARE, Aliquem honoris gratia plurali numero alloqui. Epist. Mathiæ *Chlunitzan* ann. 1432. apud Marten. tom. 8. Ampl. Collect. col. 177. *Nec moleste feras, frater carissime, quod more scripturarum utendo, tibi in singulari & non in plurali scribitur, nam & Christus magister omnium neminem umquam legitur Vobisasse, & parem modum scribendi erga me, dum opus exegerit, opto ubilibet observari.* Erasmus barbaros irridens dixit *Vossitare* & *Vobissitare.* Vide *Vosare.*

¶ VOCABULUM, Villa, prædium. Charta ann. 1064. apud Ughellum to. 1. Ital. sacræ edit. an. 1717. col. 534. *Vendo & trado vobis à die presentis quoque modo de terra posita in Vocabulo, quod nuncupatur Caratioli cum ejus fine & mensura.* Alia ann. 857. ibid. col. 753. *Concedimus... totam jam dictam civitatem, ... ac Vocabula circumquaque posita.* Placitum an. 1105. apud *Le Blanc* in Dissert. de Monetis p. 62. *Non omnis Italia, sed quadam in ea loca sive Vocabula parti B. Petri Ecclesia patrimonio fuerunt largita.* Chron. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 535. *Item Marco filius Ausefredi & Anna uxor ejus dederunt res suas territorii Sabinensis in Lejano super castellum de Cantalupo; & in alio Vocabulo, qui dicitur Mogianur.* Rursum col. 592. *Gregorius filius Rodulphi concessit in hoc monasterio res territorii Sabinensis, ubi dicitur Antiquus .... Rodulphus & Petrus filii Joannis concesserunt in prædicta ecclesia S. Angeli de Tancia res suas in eodem Vocabulo antiquo.* Occurrit præterea ibid. col. 538. 570. & 1003. Vide *Vocatio* 1.

VOCALIS, Qui voce scite canit: εὔφωνος, & φωναστικός, in Glossis Gr. Lat. *Qui a bonne voix.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vocalis, voieul, de voix.*] Vetus Interpres Juvenalis Sat. 6. *Nam omnes pueri Vocales fibulas in naturis habent, ne coëant.* Alios vide apud Savaronem ad Sidonium lib. 1. Epist. 2. & lib. 8. Epist. 9. & Salmasium ad Hist. August. p. 211. Ex recentioribus hos addo. Chronicon Trudonense lib. 8. de Pueris in monasteriis: *Et si qui forte eorum Vocales essent, tropos, qui tunc temporis apud nos cantabantur, aut graduale sive alleluya cantarent.* Beletus de Divinis Offic. cap. 35. *Paulus Historiographus, Diaconus Romanæ Curiæ, Monachus Casinensis, cum die quodam Paschalem cereum consecraret, fauces ejus rauca factæ sunt, cum prius esset satis Vocalis.*

VOCALIS, Voce, nomine tenus, vel appellatione. Matthæus Westmonasteriensis anno 1277. de Principe Walliæ: *Vocalem Principem diligenter instructum ad partes easdem redire permisit; successores suos Principatus nomine sententialiter privans.* Idem an. 1294. *Post hac Morganus de tribu Wallensium, & alter nomine Madocus, Vocalis Princeps eorum, &c.* Anno 1301. *Sedit ergo in tristitia fidelium Ecclesia, deducta per Vocales tutores suos miserabiliter sub tributo.* Denique ann. 1304. *Quique præcaventes in futurum, ut Rex Angliæ, non quasi Vocalis eorum, & regni Regis Franciæ Dominus quidquam constitueret; verum etiam ipsum tanquam advocatum, dominum, & realem possessorem omnibus castellis, civitatibus, ... ipsum per dies 40. pacifice saisiatum, &c.*

¶ VOCALES, Qui suffragii ferendi in capitulis jus habent, Gall. *Vocaux.* Constitut. Fratrum Prædicat. col. 80. *Vocales, tam capitulorum generalium, quam provincialium, ab eisdem absque urgenti necessitate, non se alienent ... Fratres Vocales ad capitula spectantes, mutuo associati ad illa procedant.* Vide *Vox* 3.

VOCALES, Philosophorum modernorum secta. Vide *Nominales.*

¶ VOCALITAS, *Clamor, clangor*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 451. ex Guiberti Hist. Palæst. *Tam terribilis Vocalitas ferebatur, ut pulsari strepitus cœlorum supremitas crederetur.* Guibertus de Pignor. SS. lib. 1. c. 2. §. 3. *Humanum ruisse quippiam inibi* (in puteo) *ex voce percipiunt, quem dum multa Vocalitate civissent, fœminam advertunt.*

VOCAMEN, Idem quod Vocabulum, Nomen. Glossæ vett. apud Barthium: *Vocamen, appellatio, vocatio.* Erchempertus in Hist. Longob. c. 47. *In cujus Vocamine & chartæ exarata, & nummi figurati sunt.* Utitur & Solinus cap. 30. & alibi. [Epitaphium Gauzlini Archiep. Bituric. ad calcem Vitæ MS. ejusdem:

Vir celebris sapiens, Gauzline, qui dulce Vocamen,
Perpes cum sanctis en requies tibi sit.

Vide *Vocitamen.*]

¶ VOCAMENTUM, Vocatio, citatio. Leges Norman. c. 52. apud Ludewig. tom. 7. Reliq. MSS. pag. 253. *Vocamentum autem garanti terminationem querelarum prorogat.*

¶ VOCANS, pro Vocatus, appellatus. Præceptum Ludovici Pii inter Conc. Hisp. tom. 3. pag. 139. *Villam nuncupatam Olianus cum suis terminis, & villam Vocantem Cacavianus.*

¶ VOCARE, Agnoscere, profiteri, *Reconnoitre, declarer.* Charta an. 1234. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *Confessus est se recepisse ab eodem triginta libras denariorum senatus, de quibus se bene quietum Vocavit atque pacatum.* Alia ejusd. anni ibidem: *De quibus (denariis) me bene Voco quietum & pagatum.* *Vocher*, à Lat. *Vocare*, *appeller*, in Assisiis Hierosf.

c. 27. *Lui donra un an & jour de respit de ses guarens amener, se il les Voche outremer.* Cap. 67. *Se il les a Vochés au Royaume ou il est, il y a quinze jours de respit,... & qui les Voche deça mer hors dou Royaume, il en a 40. jours de respit. Vocher à garant*, ibid. c. 68. & 69. *Voucher un record*, in Consuet. Norman. lib. 2. cap. 4. *Vouchement de garent*, ibid. cap. 50. *Voer*, in Legibus Guillelmi Nothi cap. 43.

¶ VOCARI. Cod. Theod. leg. 7. de Oper. publ. *Ad hujusmodi necessitatem Senatorum substantia non Vocetur*; id est, non astringatur, nnn impendatur.

¶ 1. VOCATIO, Res, possessio, in quam aliquis *vocem*, seu jus habet; vel districtus intra quem illa consistit. Placitum ann. 933. inter Probat. novæ Hist. Occitan. to. 2. col. 69. *Quod nullus comes, seu vicecomes, nec vicarius, nec centenarius, nec ullus homo in eorum* (monachorum) *Vocatione, in illorum monitate prendidisset nec boves, nec caballos, &c.* Vide *Vox* 4.

2. VOCATIO, Vox in asceticis frequens, [Gr. κλῆσις, Officium.] Cæsarius Arelat. serm. 17. *Et ideo non solum frequenter, sed multis vicibus deprecor, ut unusquisque vestrum Vocationem suam consideret, & in quocumque statu vel gradu à Domino vocatus est, in eo permaneat, si non vult in æternum perire, nisi forte in melius proficiendo ad districtiorem vitam ascendere cupiat.*

VOCATIO, in Litaniis, cum Sancti alicujus nomen decantatur, in Concilio Cloveshoviensi anno 747. cap. 17.

¶ VOCATIO DOMINICA, E vita excessus Domino vocante, mors. Forma electionis Episcopi apud Acher. to. 8. Spicil. p. 154. *Igitur metropolitano Dominica Vocatione rebus humanis vitaque perfuncto, &c. Sua Vocatione præscita*, in Vita MS. S. Martialis Lemovic.

VOCATORIÆ LITERÆ, Evocatoriæ, citatoriæ. Alexander II. PP. 12. *Age modo, debitum tenentes ordinem, & adversariis tuis Vocatorias literas dirigemus, & tibi tuæque Ecclesiæ justitiam exequi procul dubio pollicemur.* [Gloss. Lat. Gr. *Vocatorium*, κλητικόν. In MSS. Sangerm. *Citatorium.*]

VOCATORIA EPISTOLA, in Ordine Romano dicitur, qua is, qui absens in Episcopum alicujus Ecclesiæ à Clero & plebe electus est, ad hanc dignitatem capessendam evocatur, directa Epistola à Metropolitano ad Episcopum & Presbyteros, ex quorum diœcesi & parœcia est electus. Istiusmodi Epistolæ formula ibidem describitur, hisque verbis clauditur: *Ob quam rem hanc direximus admonitionem, quemadmodum optime placuit sancta Synodo, Episcopum sine Vocatoria suscipi non debere, ne obscuritas dubiæ ordinationis incurrat.* Vide Diurnum Rom. cap. 3. tit. 2.

VOCATORIUM, Psalmus invitatorius. Ordo Officii in domo S. Benedicti [apud Mabill. tom. 4. Analect. p. 455.] *Congregati omnes in oratorio versum non dicant, nec Vocatorium, nec Presbyter compleat, nec orationem dicant, &c.* Vide *Vitatorium.*]

¶ 1. VOCATUS, Nomen, appellatio. Tertull. adv. Hermog. c. 25. *A cujus habitu quid divertit, pariter & a Vocatu ejus recedit, appellationis, sicut & conditionis proprietate.* Vide *Vocamen.*

¶ 2. VOCATUS, pro Advocatus, patronus, Teuton. *Vogt.* Charta Alaman. Goldasti 32. *Recepit pretium venditor ab emtore, cum Vocato suo Honorato, & cum Majore suo Abraham.* Vide *Vogtetus.*

3. VOCATUS EPISCOPUS. Formula loquendi sat frequens in designandis Episcopis electis; sed nondum consecratis. Verbi gratia in Synodo Belvacensi an. 845. in Capitut. Caroli C. tit. 4. Hincmarus Remensis ita postremus Episcoporum vocatur, *Hincmarus Presbyter & Vocatus Archiepiscopus.* Vide Notas Baluzii ad hunc locum to. 2. Capitular. p. 1262. præterea tomum 2. Spicilegii Acheriani p. 587. to. 2. Hist. Franc. p. 341. &c.

☞ Frequentissima tametsi occurrit hac notione allata formula; monet Mabillonius Diplom. cap. 20. §. 3. lib. 2. non idcirco electum duntaxat esse dicendum quemque Episcopum, qui eo modo subscribit, quando sola modestiæ causa hac uti formula potuit; ut S. Bernardus qui in epistola 14. ad Honorium Papam nomen suum inscribit: *Frater Bernardus Vocatus Abbas.* Consule Mabillonium loco laudato.

¶ VOCE, Βῶκες, ἰχθύες. Glossæ Lat. Gr. editæ & MSS. Sangerm. At Regiæ habent: *voce, pisces sunt.* Infra: Βῶξ, *piscis habens magnum ventrem.* Cujacius legit, *Bogus.*

¶ VOCGRIUM. Vide infra in *Vogranum.*

¶ VOCIBILITAS, Objurgatio. *Ut nullus audeat confugientes ad ecclesiam, vel residentes inde vi abstrahere, aut quidcunque Vocibilitatis, vel damni, seu spolii residentibus in loco sancto inferre.* Can. difinivit. quæst. 4. Ita Macri in Hierolexico. Sed legendum videtur *Nocibilitatis.*

VOCIDUCTUS, Tubus, canalis cavus, seu fistula, per quam vox emittitur. Epistola 28. incerti ad Dardanum de diversis generibus musicorum, to. 9. operum S. Hieronymi, de Tuba: *Tribus fistulis æreis in capite angusto inspiratur, in capite per quatuor Vociductus æreos, qui per æreum fundamentum quaternas voces producunt, &c.*

VOCIFERARE, Vocare in jus. Vetus Placitum, apud Franc. Mariam in Mathildi lib. 3. pag. 117. *Unde plures vices eum Vociferare fecistis, ut ad vestrum placitum venisset, &c.* Eadem habentur verba in alio Placito ibidem pag. 155. Ita apud Codinum de Orig. CP. ἀπελθε ταχέως, φώνησε αὐτῷ.

¶ VOCIFERARIUS. Vide *Vocipararius.*

VOCIFERATIO, Idem quod *Huesium*, quod vide. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 12. *Qui furem plegiatum dimiserit; qui ei obviaverit, & gratis sine Vociferatione dimiserit, &c.*

VOCIMISSARIUS, *Præco*, in Glossematibus MSS. ad Prudentium, in cod. 561. Bibl. S. Germani Paris. qui vocem emittit.

VOCIPARARIUS, φωνασκητής, in Gloss. Gr. Lat. ex emendatione Salmasii; nam editus & MS. codex habent *Vociferarius.* Est autem *Vocipararius*, qui vocem *parat*, seu magister formandæ vocis, qui Græcis φωνασκός.

☞ Haud necessaria videtur emendatio: nam præter Glossas Lat. Græc. occurrit etiam in Ordinario S. Protadii Vesont. p. 30. Collegerunt *cantatur studiose, qua finita eligantur duo Vociferarii qui cantent versum.*

¶ VOCISSIMUS, ἠχώ, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Vocis simius*: Meursius vero, *Vocis sonus.* Gloss. Græc. Lat. ἠχώ, *sonus, Vocissimus, resona, resultatio.*

¶ VOCITAMEN, Vocabulum, nomen, appellatio. Charta an. 1018. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 139. *Quæ vitæ spiraculo plena Vocitamen de sui matheria figmenti dicitur esse sortita.* Vita S. Vincentii Madelgarii tom. 3. Jul. p. 669. *At mater regia Francorum stirpe venam ducens, & Onoguera Vocitamen habens, eidem viro illustrissimo jure connubiali erat inserviens.* Vide supra *Vocamen.*

¶ VOCLUCA, ἰλίφας, in Gloss. Lat. Gr. Legendum

Bos luca pridem monuerunt Lipſius, Delrius, & alii.

¶ VODANUS, Deus à populis Septentrionalibus cultus. Vide in *Wodan*.

¶ VODEGELDUM, ut infra *Wodegeldum*. Vide *Gildum*.

VODER, Menſuræ Teutonicæ ſpecies. Theloneum Monaſterii S. Bertini: *Ligna textoris*, 2. *den. Voder allium*, 2. *den.*

¶ VODUM, f. Foſſa. Charta Alfonſi VII. Imper. Hiſp. æræ 1115. apud Ant. *de Tepez* in Chron. Ordin. S. Benedicti to. 6. *Item intra iſtos terminos nullus intret pro caſteleria, nec pro rogo, nec pro Vodo, nec pro maneria.* Leg. forte *Vadum*. Vide in hac voce.

¶ VOERIA, ut *Viaria*. Vide *Viarius*.

¶ VOGATIUM, Præſtatio ab iis qui ſuper fluvium navigant exſolvenda; *Voguer*, navigare, Galli dicimus. Bulla Leonis IX. PP. apud Mabill. tom. 4. Annal. Bened. p. 735. col. 2. *Telonea quæ ad portum Vetraria ſunt ſuper fluvios Taunaco & Itta, & portum qui dicitur Sellis, & Vogatium ſuper fluvium Ligerim ipſi adhuc viventi ſancto Remaclo tradidit.*

¶ VOGATUS, pro Vocatus, in Judicio an. 821. inter Probat. to. 1. novæ Hiſt. Occitan. col. 56.

¶ VOGELEN. Charta ann. 1283. apud Miræum tom. 1. p. 319. col. 2. *Item recognoſcimus venationem, piſcationem, & aucupium ſeu avium captionem, Teutonice Vogelen, ubique ſupra bona ſua eſſe ſuas.*

VOGHERII, Nautæ, [remiges, Gall. *Vogueurs*. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuenſ. ad ann. 1244. apud Murator. to. 6. col. 509. *Et continuo parata fuerunt in Janua galeæ omnes, & electi in ipſis ſuperſalientes & Vogherii quicumque deberent aſcendere in eis.*] Conventiones inter Michaelem Palæologum Imp. & Genuenſes an. 1261. à nobis editæ: *Superſalientes uniuſcujuſque galeæ PP.* 100. ... *Panetarius uniuſcujuſque galeæ* ... *Vogherii* 108. *uniuſcujuſque galeæ PP.* 88. *&c.* In Charta Gallica habetur *Vogueors*.

¶ VOGRANUM, Spicæ non omnino trituratæ, minoraque ſtramina quæ ventilatione à tritico ſeparantur, idem, ut videtur, quod *Hauto* alibi, vel *Gaſpaleum* dicitur. Charta ann. 1163. ex Tabul. Majoris Monaſt. *Major noſter S. Peregrini Guillelmus Chabart dicebat ſe habere in grangia noſtra apud S. Peregrinum areæ ſcopationem, ſedem moncelli ſegetum in grangia congregatarum, & Vogranum grangiæ cum eractu decimæ.* Vide *Volgranum*.

¶ VOGREIUM, VOCGRIUM, Eodem intellectu. Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 10. *Proponebat ... ſe debere habere de altari unum panem, tractum quoque decimæ annonæ, ... & quamdam vineam & plateam domus de quibus erat contentio, & totum Vogreium & duas partes paleæ.* Ibidem: *Similiter Simon habebit in palea tertiam, ſacerdos aliam, abbas tertiam. In Vocgrio nihil recipiet Simon.*

¶ VOGTETUS, Advocatus, à Germ. *Vogt*. Vide *Voietrecht*. Chron. S. Michaelis Hildesh. apud Leibnit. to. 2. Script. Brunſvic. p. 402. *Conſtituit pro Vogteto Borchardum Schraderum juniorem.*

¶ VOGTEUS, Eadem notione. Vide in *Voietrecht*.

VOGTMAN, Cliens, qui ſe alicujus imperio, vel tutelæ ſubjecit, *Commendatus*; vox Germanica, ex *Vogt*, Præfectus, Patronus, Advocatus, & *mann*, homo. Fridericus II. Imp. in privilegiis Ratiſbonenſis urbis anno 1230. *Quicunque reſidens in civitate impetitus fuerit, quod ſit Vogtman alicujus; & ille civis exiſtens collectas det nobis & Epiſcopo, tanquam alius civis, nulla poſtmodum Advocato ſervitia exhibebit per coactionem, &c.* [Charta ejuſd. Imper. an. 1219. apud Toluer. inter Inſtr. Hiſt. Palat. p. 68. *Item quicunque dominus aut creditor alicui Nuremburgenſi accommodata reddere renuerit, marſcalcatus illius aut mercator, vel ſuus Vogtmann, erit ſignis Norimbergenſibus.*]

¶ VOGUES dictæ vulgo in provincia Viennenſi feſtivitates oppidorum vel vicorum, quales ſunt dedicationis eccleſiæ aut patroni, ad quas concurſus fit ex vicinis parochiis, ut choreis & ſaltationibus indulgeant. Conc. Viennenſe an. 1557. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 447. *Et ut occurratur frequentibus delictis atque offendiculis, quæ hactenus in celebritatibus feſtorum oppidorum & pagorum hujus provinciæ perpetrata ſunt; inhibuit hoc concilium ne deinceps in hujuſmodi celebritatibus feſtorum, quas vulgo Vogues vocant, choreæ, ſaltationes, jocalationes, ludi & cetera ejus farinæ ludicra fiant.*

¶ VOIAVADA, in Literis Andreæ Reg. Hungar. an. 1222. apud Cencium inter Cenſus Eccl. Rom. *Voiauvada*, in Charta Belæ itidem Reg. Hungar. an. 1233. ibid. *Voiavoda*, in alia ejuſd. Reg. ibid. Idem qui ſupra *Vaivoda*. Vide in hac voce.

¶ VOIERIA, à Gall. *Voirie*, Juriſdictio ſeu juſtitia *Viarii*. Charta Philippi Pulcri ann. 1307. in Necrolog. Eccl. Pariſ. *Ceteraque omnia dominia, juſtitiam altam & baſſam, & Voieriam ac omnia alia deveria, quæ habet & habere debet ratione dictæ domus.* Vide in *Viarius*.

VOIETRECHT, *Rectum* ſeu jus *Advocatiæ*, ex Germ. *Voiet*, vel *Vogt*, Advocatus, & *Recht*, jus, *rectum*. Charta Ottonis Comitis Palat. & Ducis Bavariæ an. 1235. in Metropoli Saliſburgenſi to. 1. p. 164. *Statuentes*, quod de prædicta curia nihil propter jus, quod Voietrecht dicitur, ſecundum antiquam conſuetudinem à nobis vel à noſtris ſucceſſoribus exigatur.* Alia anni 1224. ibidem pag. 237. *Advocatiam, quæ Keſten Vogtei dicta.*

¶ VOILLAGIUM. Charta ann. 1123. apud Lobinell. tom. 2. Hiſt. Britan. col. 245. *Quirmarhocut filius Riſtanet donavit Deo & S. Nicolao dimidium portuum de Cordmenſe & medietatem expletorum portus, ſcilicet Voillagium, pedagium, pontonagium.* Leg. f. *Moillagium*, à Gall. *Mouillage*, Præſtatio pro ſtatione navis exſolvenda: niſi à velum, Gall. *voile*, accerſas, & ea ſit præſtatio pro nave quæ vela dat, penſitanda.

¶ VOITUARIUS, Vector, qui vecturas facit, *Voiturier*. Charta ann. 1379. ex Chartul. 21. Corb. fol. 351. v°. *Erant in ſaiſina & uſu ... ducendi & duci faciendi averia ſua per chemina per quæ volebant & per Voituarios per quos volebant ſine emenda ſolvenda pedagiario Bappalmarum.* Occurrit rurſum infra. *Voicturier par eaue*, in Charta ann. 1476. ex Chartul. Latiniac. fol. 245. v°. Vide *Victerius*.

VOIVODA. Vide *Vaivoda*.

¶ VOLAGIUM. Vide *Evolagium*.

1. VOLAGIUS, ex Gall. *Volage*. [*Appellatio volagia*, Practicis noſtris *Appel volage*. Vide in *Appellatio*. Arreſtum ann. 1301. ex Tabul. S. Johannis Laudun. *Super eo quod dictus abbas nitebatur contra ipſos uti appellationibus Volagiis.*] Petr. de Cuigneriis to. 13. Biblioth. Patrum p. 79. *Item plures habitatores terræ dictorum prælatorum vocant ſe ad invicem ad Curiam officialium, ex quadam appellatione Volagia.*

¶ 2. VOLAGIUS. *Sanguis volagius*, Vulnus leve, Gall. *Bleſſure legere*. Franchiſiæ urbis Lugdun. an. 1320. apud Meneſtrer. Hiſt. Lugdun. pag. 95. col. 2. *Pro ſanguine Volagio tres ſolidi ſex denarii fortium novorum, ſi fiat ſanguis cum baculo, lapide, vel gladio abſque mutilatione membrorum, ſexaginta ſolidi fortium novorum.*

¶ VOLARE, Per vim auferre, furari, Gall. *Voler*. Vide supra *Involare*.

¶ VOLARIUM, f. pro *Violarium*: 2. Hortus. Charta an. 1208. ex Tabul. S. Melanii: *Johannes dictus le Channe civis Rhedonensis dedit prioratui S. Nicolai de Monfort plateam suam cum Volario situm inter prioratum S. Nicolai de Monsfort & furnum ejusdem prioratus.* Alia an. 1257. ibid. *Clemens le Gallet cum assensu & voluntate Flegæ uxoris suæ dedit in excambio priori S. Nicolai de Montfort Volarium eorundem Clementis & Flegæ situm in parochia S. Nicolai de Montfort in dominio ejusdem prioris prope cimiterium S. Nicolai de Montfort, in clauso in quo vinea prioratus S. Nicolai sedet.*

¶ Volerium, Eodem significatu, in Charta ann. 1230. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 962. *Concessimus insuper eidem Volerium pone pressorium.* Hinc emendanda Charta ann. 1231. ibid. col. 965. *Manerium de Brion cum Valerio juxta pressorium.* Leg. *Volerio*.

VOLATA. Monasticum Anglicanum to. 2. p. 139. *Et dimidiam hidam, quæ fuit Gaufrid, cum prato, quod ad easdem terras pertinet, & unam croftam & Volatam, quam Hemmingus Presbyter solebat habere, & pannagium de propriis porcis suis, &c.* [Vide *Volarium*.]

¶ VOLATICUS, pro Volatilis. *Harpyiæ, virgines Volaticæ.* Gloss. Isidori.

VOLATILE, Proprie pro eo avium genere, quæ in cortibus rusticis nutriuntur. *Volature*, in Consuetudine Aquensi tit. 12. art. 9. *Volture*, in Aurelianensi art. 162. Conventus Aquisgranensis anno 817. c. 8. & Addit. 1. Capitul. c. 8. *Ut Volatilia intus forisque, nisi pro infirmitate, nullo tempore comedant (Monachi.)* Adde c. 9. Joannes Italus in Vita S. Odonis Abbat. Cluniac. lib. 3. *Ibat autem circa pedes grex cornicum, quas nos Gallinas vocamus. Tunc quasi furens quoddam bacillum arripuit, &, quam ei placuit, percussit, ac furibundo ore dixit: Hac erit hodie mihi piscis. Cæteri siquidem, qui circumstabant, cum quodam rubore cœperunt ei dicere, fortassis licet tibi carnem comedere, pater? At ille, Volatile, inquit, non est caro; Volatilia enim & pisces unam habent originem, &c.* Adde Constantinum Africanum lib. 1. de Morbor. cognit. cap. 10.

¶ VOLATILIATICUM, Præstatio ex *volatilibus*. Charta Ludovici VII. Reg. Franc. an. 1173. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 327. *Donamus etiam tibi & tuis successoribus in ipso comitatu pulveraticum, pascuarium, piscaticum tam maris quam stagni & aquæ currentis, Volatiliaticum, in salinis, theloneis, &c.*

¶ Volitiaticum, Eodem significatu. Charta Caroli Calvi an. 848. inter Probat. tom. 1. novæ Hist. Occitan. col. 95. pro ead. Eccl. Agathensi: *Piscaticum tam maris quam aquæ currentis, Volitiaticum salinaticum, &c.* Sed leg. videtur *Volatiliaticum*.

¶ VOLATILIS Columna, f. Tortilis. Anastasius in Vitis PP. apud Murator. to. 3. pag. 203. col. 2. *Simulque & columnas Volatiles tam in ingressu corporis dextra, &c.* Vide *Vitineus*.

¶ 1. VOLATUS, Venatio cum accipitre, ut videtur. Charta an. 1461. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 1224. *Inter prædictum Regem, Ducem & suos fuerunt plurima colloquia super venationibus, Volatibus, & aliis amenitatibus suis per aliqua tempora.*

¶ 2. VOLATUS, f. Locus in quo volatilia includuntur. Charta apud *Madox* Formulare Anglic. p. 378. *Dederunt nobis & successoribus nostris dicti abbas & monachi unam partem bosci qui vocatur Crattel, sicut per certas divisas separatur per viam inter boscum nostrum de Odybern & Volatum Ricardi le Here.*

¶ 3. VOLATUS Apum, Jus in apum examinibus: idem quod *Abellagium*. Vide in hac voce. Charta Caroli Comit. Flandr. ex Tabul. S. Bertini: *Volatus apum totius silvæ de Grenni conceditur abbati.*

¶ VOLAX, Volucris, velox. Petrus Damiani lib. 3. Epist. 8. *Atque ut Volaces gressus acceleret, exoratur.*

VOLEMUM, *Gallica lingua, bonum & magnum dicitur*, inquit Papias, ex Isidoro lib. 17. Orig. c. 6. Glossæ Lat. Gr. *Volemi*, κολοκυτίδες, ἄπια.

¶ VOLENTES, Qui non ex officio, sed sponte & voluntarie serviunt, Gall. *Volontaires*. Charta Ludovici Reg. Comit. Provinciæ an. 1409. ex Schedis Præf. de *Mazaugues*: *Jus inquirendi, procedendi, ac puniendi officiales & servitores nostros, qui Volentes dicuntur, & sunt ad honores, & nostræ Majestati & Curiæ continuo actu non serviunt.* Vide *Voluntarii*.

VOLENTIA, Voluntas. Felix in Vita S. Guthlaci in prologo n. 1. *Sciat nos hoc opusculum non tam Volentiæ, quam obedientiæ gratia incœpisse.*

¶ VOLERIUM. Vide supra in *Volarium*.

¶ VOLETUS, Velum minus. Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. *Item unus Voletus sericus ad rigas sericas diversorum colorum.* Leg. f. *Voiletus*, à Gallico *Voilet*.

¶ VOLGERE, vox Ital. Vertere, Gall. *Tourner*. Acta S. Franciscæ to. 2. Mart. p. 131. *Vultum iste Archangelus à loquentibus in aliam partem Volgebat.* Hinc

¶ VOLGOLUS, Instrumentum versatile. Statuta Mutin. rubr. 194. fol. 58. *Quod ad hauriendam aquam (de puteo) sit Volgolus habens catenam longam cum duabus sitalis, una videlicet ab uno latere catenæ, & altera ab altero capite dictæ catenæ. Et quod ad ipsum Volgolum sint aptæ opportunæ ad hauriendam aquam.*

VOLGRANUM, [Volgrenum, ut supra *Vogranum*.] Tabularium S. Benigni apud Perardum pag. 138. *Quietam clamaverunt querelam, quam habebant adversum nos de redectma decima, & Volgrano, & conreio, & de domo, quam habemus ibidem.* Vetus Charta apud Bessium p. 422. *Quidquid in horreo & in area habebant, gerbas, atque Volgrenum, &c.*

¶ VOLIPES, Pernix, velox pedibus. Liutprandi Hist. apud Murator. tom. 2. p. 438. col. 1. *Rex nonnulla his similia dicere cœperat, quum Volipes nuncius Hungaros in Merefburgo ... esse nunciabat.* Vita S. Gerardi sæc. 5. Bened. p. 270. *Non distulit humillima petitione per Volipedem legatum efflagitare, quatenus ad sui præsentiam usque dignaretur defatigare.*

¶ VOLITIATICUM. Vide *Volatiliaticum*.

¶ VOLITUS, pro *Bolidus* vel *Boletus*, Fungi genus, in Vita S. Pardulfi ex Cod. Lemovic. laudato à Mabill. sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 576. Locus est in *Lemiga*.

VOLLEHEN. Vide *Fahnelen*.

¶ VOLSSORS. Statuta Massil. lib. 3. c. 18. *Statuimus quod in lapidibus vendendis in Massilia, & ejus territorio servetur hæc forma, scilicet quod Volssors habeant duos palmos, &c.* Subesse mendum videtur.

VOLSURA. Vide *Rasia*.

¶ 1. VOLTA, Fornix. Vide *Volutio*.

¶ 2. VOLTA, Terra locum aliquem circumcludens; *Vautar*, circumagere, *Vauto*, ambitum, dicunt Provinciales. Charta ann. 1110. in Chartul. Aptensi fol. 73. *Damus la Volta dal molin en Vercennum ad vineam plantandam, tali tenore ut ... in perpetuum tres partes habeant, & de omnibus arboribus in supradicta Volta plantatis quartam partem canonicis reddant.* Hinc *Voltæ* nuncupantur loca quædam aquis circumclusa. Charta S. Odilonis an. 1025. sæc. 6. Bened. part. 1. p. 635. *Incepimus ædificare ecclesiam in quodam proprii juris monticulo, qui Volta*

vocatur, eo quod præterfluentibus aquis Hylaris fluminis, partibus ex tribus concluditur, &, ut ita dicam, quasi sinuatim involvitur. Exstant præterea *Volta de Ventadour*, in pago Vivariensi; *Volta* Podemniaca, in pago Valaviu. Vide Valesium in Nutit. Gall. pag. 621.

¶ Volta, Margo putei, quia in orbem est. Chron. Parmense ad an. 1307. apud Murator. to. 9. col. 866. *Et in ipsa contrata fuit Parma* (flumen) *sic magna, quod fuit desuper Voltas puteorum contrata, ita quod puteus implevit.*

¶ 3. VOLTA, Ornamenti genus, f. Circulus. Statuta Vercell. lib. 2. fol. 27. v°. *Appellatione jocalium intelligatur garlanda una quæ portatur omni die, ... & Volta una & coatie quæ portantur omni die.*

¶ VOLTARE, Concamerare. Vide in *Volutio.*

¶ VOLTICIUS Pons, Versatilis, Gall. *Pont tournant.* Petrus Azarius apud Murator. tom. 16. col. 435. *Et tunc deliberati pontem Volticium ipsius terræ depresserunt è parte qua gens erat marchionis.* Vide in *Pons*, col. 643.

VOLTO. Charta Italica an. 1356. in Hist. Bononiensi lib. 1. pag. 25. *Juxta viam publicam, ... juxta Voltonem antiqua porta civitatis, &c.* Idem forte quod *Volta* 1.

¶ VOLTURA, in Charta Cluniac. apud Ægidium *Bry* in Hist. Comit. Pertic. lib. 2. p. 72. *Volturam etiam molendini qui in ipso stagno situs est de annonis suis concedo eis.* Sed leg. videtur *Moltura.* Vide in *Molta* 2. *Voltura*, pro Fornix, vide in *Volutio.*

VOLTURIUM, γύψ, in Gloss. MS. Sangermanensi, Vultur, nostris etiam *Votour*, seu *Vautour.*

VOLUBILIS. Vide *Monubilis.*

¶ VOLUCLUM. Vide *Volucrum.*

¶ VOLUCRARE, *Subigere*, in Gemma.

VOLUCRES Denarii, vulgo *Uliegbers*, in Legibus Opstalbomicis Frisiæ c. 21. Kiliano, *Uliegber*, est drachma, nummus 4. stuferorum, aquilæ, sive angeli volantis effigie donatus.

VOLUCRITARE, Celeriter locum pertransire instar *volucris.* Occurrit in Vita S. Samsonis Episc. Dolens. Vide locum in *Venalis.*

¶ VOLUCROSUS, Abundans volucribus, in Carmine de Laudibus Lutetiæ ad calcem Consuetudinum Universit. Paris. per Robertum *Goulet* edit. an. 1517.

VOLUCRUM, Involucrum, quo peregre euntis sarcinæ ac vestes conduntur, ac involvuntur, Gallis *Male, portemanteau.* Glossarium S. Bened. *Volucrum, εἴλυμα.* Gregorius Turon. lib. 3. Hist. c. 15. *Unum etiam Volucrum cum vestimentis tollentes.* Lib. 4. c. 26. *Cumque hac collectis rebus, fultisque Voluclis, à cœnobio pararet egredi.* Adde lib. 5. c. 19. *In oblivionis Volucrum delabi*, in Vita B. Mariani Abb. Ratisp. n. 1.

¶ VOLVERE, Expellere, ejicere, Gallice *Chasser.* Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Et custodiebant oves suas in dicto territorio alte & basse sine prohibitione alicujus, & non vidit quod aliquis Volveret eos, nec ejiceret de dicto territorio.* Infra: *Et non inveniebant qui Volveret eos, nec diceret eis: malefacitis quia huc venistis.* Rursum: *Nullus Volvebat eum, nec pignorabat eum.*

¶ Volvere Se, Vertere, Gall. *Se tourner.* Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. p. 105. *Quibus dictis Volvit se Regina cæli ad beatam Franciscam.* Vide *Volutus.*

¶ Volvere Causam Finitam, Eam renovare, in indice seu rotulo rursus inscribere; Galli diceremus: *Remettre au rôle.* Leges Rotharis apud Murator. tom. 1. part. 2. pag. 48. col. 2. *Et hoc addimus atque definimus, ut causæ, quæ finitæ sunt, non Volvantur. Quæ autem non sunt finitæ, ... aut quæ motæ fuerint, per hoc Edictum incidantur, & finiantur.*

¶ VOLUMEN, Tholus. Vide in *Volutio.*

¶ VOLUMINOSUS, Glomerosus, convolutus. Sidonius Carm. 9. 76. *Angues corporibus Voluminosis alte squamea crura porrigentes, in vestigia fauce desinebant.*

VOLUNTARII, Qui ultro militant, & castra sequuntur, nec sacramento militari astricti sunt. Capitolinus in Marco: *Instante adhuc pestilentia, & deorum cultum diligentissime restituit; & servos quemadmodum bello Punico factum fuerat, ad militiam paravit, quos Voluntarios, exemplo Volonum appellavit.* Θελημάτιοι ejusmodi meminit Georgius Pachymeres lib. 2. c. 14. [Vide *Volentes.*]

Voluntarius, Propensus, qui ultro in rem aliquam incumbit. Vita S. Isidori Episcopi Hispalensis n. 20. *Si quem in lege Domini Voluntarium reperisset, nimia venerabatur dilectione, & inter suos secretarios amicabiliter annotabat.* [Charta an. 1523. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 335. *Ad ea Voluntarii sumus.*]

¶ Voluntarius, Qui tributum voluntarie præstat. Vide *Tallia.*

¶ Voluntarius, Pertinax, obstinatus, nostris *Volontaire*, eadem notione. Chron. Jo. Whethamstedii p. 329. *Abbas, nuncium istud audiens, & fratres in suis dictis Voluntarios pocius quam racionabiles esse intelligens, &c.*

Voluntarie, Libenter, Gall. *Volontiers*, occurrit non semel in Capit. Caroli C. tit. 26. 28. 31. &c.

¶ VOLUNTAS, Tributum spontaneum. Vide supra *Tallia.*

¶ Voluntas, Id quod cuique rei convenit. Statuta S. Claudii an. 1448. pag. 81. *Ministrare debet idem pittanciarius... salsas croceas vel virides secundum naturam & Voluntatem carnium.*

¶ VOLVOLUS, Instrumentum piscatorium, retis genus, idem quod *Vertebolum* & *Vervilium* supra. Vide in his vocibus. Charta Thossiacensis ann. 1404. *Tenet quasdam rivas & aquas piscatorias seu pos Volvolorum ad capiendum pisces.* Alia ejusdem anni: *Guillelmus Regis tenet tria foramina seu pertuis ad ponendum Volvous existentia in dicto prato.*

¶ VOLUPTARE, Voluptatem afferre, voluptate donare. Brito Armor. lib. 11.

...... *nunc mixta peremptis*
Viva coacervans, aliena tabe Voluptat.

VOLUPTIFICUS. Apuleius lib. 2. Florid. *Jovis* (stella) *benefica, Veneris Voluptifica.* [Id est, voluptatem parit.]

¶ VOLUPTUOSE, Delicate, *Voluptueusement.* Rolandin. Patav. in Chron. Tarvisino, apud Murator. to. 8. col. 310. *Minabantur quidam Voluptuose viventes civitatem Vicentiam insultare.*

¶ VOLUPTUOSITAS, Volupias. Johan. de Cardalhaco Serm. in Circumcisione Domini: *Tanquam bestiales ratione non utentes & Voluptuositati servientes, &c.*

¶ VOLUTABRUM. Vide *Volutarium.*

VOLUTARE, Vasis species. Apitius lib. 2. cap. 3. *Ubi jam commiscueris, uvam passam, carenam, vel passum desuper confractum, asperges, atque in Volutari inferes.* Lib. 5. c. 2. *Quum bene ferbuerint, obligabis, addes in Volutari oleum cum viridi lenticula.* Adde lib. 6. c. 2. & lib. 8. c. 7. ubi Humelbergius legendum putat *boletari*, quod est vas boletis fer-

viens; unde illud Martialis lib. 14. Epigr. 101.

Cum mihi boleti dederint tam nobile nomen,
Prototomis, pudet heu, servio coliculis.

¶ VOLUTARIUM, κύλινδρος. Gloss. Lat. Græc. in MSS. *Volutabrum.*

¶ VOLUTATICUM, Vectigal seu tributum quod pro damno, quod in viis publicis currus *volvendo* facere solent, exsolvitur domino prædii. Charta Pipini Reg. an. 759. apud Felibian. Histor. Sandion. inter Probat. pag. 28. *Retinebat teloneo infra Parisiis ex navibus & pontis Volutaticos ac rotaticos, &c.* Vide *Vultaticum.*

VOLUTIO, Fornix, concameratio; Gall. *Voute*, quod sursum in fornicis speciem *volvatur*. Papias: *Concameratio, fornix, transvolutio.* Vita S. Eligii lib. 2. c. 45. *Visum est Episcopo, ... ut ædificata ultra altare Volutione, illic ei demum condignam facerent translationem.* Vita S. Desiderii Episcopi Cadurcensis c. 11. *Sepulturam quoque sibi in eodem monasterio sub dextri lateris Volutione præparari jussit.* Cap. 17. *Qui monasterii septa, prærogativa quadam dignitate in ... domorum amplitudine, & basilicarum admiranda altitudine, ac Volutionum ambienda pulchritudine, pene studio ac singulari fabrica sustulerit.* Gregorius Turon. lib. 1. de Mirac. S. Martini c. 38. *Crypta super eos miro opere fabricata est, quæ in arcuum modo Transvoluta firmissima stabilitate subsistit.* Idem lib. 10. Hist. c. 31. *Ante altare basilicæ fundamenta jecit, erectamque absidem uno opere constituit & Transvolvit. Ea vero transvoluta disruptoque pariete arcum ædificat.* Ermentarius Monach. in Vita S. Philiberti Abbat. c. 29. *Locus sepulturæ mirifice est Transvolutus, tribus perinde absidis circumcirca adjectis.* Chronicon Abbatiæ S. Trudonis lib. 6. initio: *Similiter & cryptam, quam Volutam tantum invenit, cæteris omnibus, quæ deerant, consummavit.* Gloss. Ælfrici, *volubilis*, ȝinpealt, i. rotundus. Gr. Lat. εὐκύλιστον, *Volubile*. Ναὸς εἰλημμάτικός, Constantino Porph. de Administr. Imper. Vide Salmasium ad Solinum pag. 1219.

TRANSVOLUTIO. Vita S. Saturnini Mart. *Transvolutionem desuper tumulum multo latere diligenter extruxit, &c.*

VOLTA, Fornix, Italis etiam *Volta. Superior Voltarum sublimitas*, apud Sugerium lib. de Administr. sua cap. 28. Adde c. 31. Durandus lib. 1. Ration. cap. 1. n. 19. *Exedra est absida, sive Volta.* [Charta Philippi Reg. Franc. an. 1206. ex Tabul. Montis Mart. *De qua Volta reddebat singulis annis unum bisantium.* Tabular. B. M. de Bono-nuntio Aurel. *Ut tamen dictam capellam, ... de coperturis, Voltis, muris, & aliis refectionibus habeatis sustinere.*] Liber niger Ecclesiæ Dublinensis apud Jacobum Waræum in Antiquit. Hibernicis: *Dedit S. Trinitati & Donato primo Episcopo Dublinensi locum ad ædificandam Ecclesiam S. Trinitatis; ubi fornices sive Volta sunt fundatæ, &c.* Thomas *Fiche* Canonicus Ecclesiæ Cathedralis S. Trinitatis Dublinensis de Fundat. ejusdem Ecclesiæ: *Quapropter S. Patricius celebravit Missam in uno fornice sive Volta; qui in hodiernum diem appellatur fornix, sive Volta S. Patricii.* Le Roman *d'Abladane* MS. *Et dit que li Messagiers y entreroit par Vaultes, qui estoiens faites dessous terre de long temps, & par dessous ces Voltes cil d'Abladane pouvoient moult bien secourir, &c.* Vide Petrum Mariam Campum in Histor. Eccles. Placent. lib. 14. p. 17. [Occurrit præterea apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1630. 1934. Bollandistas to. 6. Maii pag. 49. Murator. tom. 6. col. 410. to. 8. col. 1148. to. 9. col. 803. to. 12. col. 508. 1011. 1147. tom. 15. col. 499. in Statutis Astens. fol. 1. v°. &c.]

¶ VOLTA, pro Cella vinaria & carcere, quod in *volta* seu fornicis speciem exstrui solent. *Quædam cava seu Volta lapidea*, apud Fantonum Hist. Avenion. pag. 164. *Volte*, carcer, au Roman *de Partonopex* MS.

Et vienent à la Volte oscure;
Ou li frans hom se demesure.

Infra:

Sovent revont à la geole
En quoi Partonoprx s'asole.

¶ VOLTURA, Idem quod *Volta*, fornix. Hist. Monast. S. Laurentii Leod. apud Marten. to. 4. Ampliss. Collect. col. 1139. *Reconciliatus itaque abbati fecit pingi apostolos Petrum & Paulum & circa Volturam.*

VOLUMEN, Tholus. Vetus Interpres Palladii Lausiacor. cap. 22. *Trium sibi Voluminum cellulas fecit.* Ubi Palladius cap. 43. τρεῖς θόλους.

VOTA, Eadem notione. Charta ann. 1246. apud Columbum in Episcopis Sistaric. lib. 3. num. 21. *Nec non casalia ... item Votam S. Joannis contiguam Beato Thyrso cum pertinentiis omnibus.* [Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. pag. CCII. col. 1. *De Vota sub Castelleto*, XXX. *sol.* Charta an. 1251. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. p. 873. *Cum frater Johannes de Villa-Dei sacrista ecclesiæ nostræ acquisivisset & de proprio suo condidisset domum cum Vota, ... tradidit Benedictæ mulieri, ... excepta tamen Vota & interiori particula ejusdem domus quæ per parietem dividitur, quam etiam Votam & particulam dictæ domus sacrista Nobiliacensis in perpetuum possidebit.* Tabul. Sangerman. an. 1267. *Juxta domum dicti Guillelmi de marcantiis & Votam elemosinarii nostri.*]

¶ VOUTA, Fornix. Comput. an. 1270. apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 412. *Item sunt in Vouta* XL. *ciphi albi sine pedibus.* Charta an. 1370. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Solvimus magistro Johanni Joglari lapicidæ magistro operis turrium portalis Laureti pro Voutis & amplethiis secundæ turris dicti portalis faciendis, &c.* Chron. Beccensis Monast. MS. *Fecit prædictus dominus Gaufridus Voutam continuari & antiqua conjungi.* Statuta Grandimont. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 1237. *Vouta quidem ecclesiarum sint tantum plana, & simplicitati nostræ religionis congrua.* La Vie *de Jesus Christ* MS.

Jouste le mur en est venus
Sous le Vaute d'un arc volu, &c.

Le Roman *de Robert le Diable* MS.

D'alés le chien Rober se couche;
Qui de lés une Vaute eut couche.

¶ VOSTA, Eadem significatione, Gallice *Arcade*. Charta Petri Senon. Archiep. an. 1213. ex Chartul. Maurigniae. *Habebit capicerius altare competens intra ambitum magni chori ecclesiæ ubi celebravit; donec navis ecclesia de una Vosta excreverit.*

¶ VOLTARE, Concamerare, Gall. *Vouter*. Chron. breve S. Dion. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 813. & Felibian. Hist. Sandion. inter Instr. pag. 205. *Turris ubi sunt cymbala à parte vestiarii non erat perfecta, nec Voltatus erat chorus.* Hist. fundat. Cælestin. Suession. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 608. *Deinde sacristiam, capitulum & collationem contiguas de lapide Voltatas supra, &c.*

¶ VOLUTUS, Subversus. Mirac. S. Walarici to. 1. Aprilis pag. 28.

A fundo templum qui dæmonis arte Volutam
Incipiens struxit.

1. VOMERES IGNITI, Purgationis per ferrum candens species, quos qui innocentiam suam jubebantur adstruere, calcare nudis pedibus tenebantur. *Ad novem Vomeres ignitos judicio Dei examinare*, in Capitul. ad Legem Salicam cap. 5. in Lege Angliorum & Saxon. tit. 14. in Capit. 2. an. 803. c. 5. in Lege Longob. lib. 1. tit. 10. §. 3. in Capitul. Caroli M. lib. 4. Append. 2. c. 3. & in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 89. Capitula Theodori Cantuar. c. 36. & Concilium Moguntinum sub Rhabano cap. 24. *Qui Presbyterum occidit, si liber est, cum 12. juret; si autem servus, per 12. Vomeres ferventes se expurget.* Annales Franc. Metenses, & Regino ann. 887. *Idque se approbare Dei omnipotentis judicio, si marito placeret, aut singulari certamine, aut ignitorum Vomerum examine fiducialiter affirmat.* Vita S. Conigundis Imperatric. n. 2. *Sed quia crudelis est, qui famam suam negligit, expurgationis gratia, ad Vomeres candentes illud sibi judicium elegit, quod propter duritiam hominum institutum esse cognoscitur.* Infra: *Hoc dicto, stupentibus & flentibus universis, qui aderant, Vomeres candentes nudo vestigio calcavit, & sine adustionis molestia secura pertransiit.* Similia habentur in Vita S. Henrici Imper. c. 21. Helmodus lib. 1. c. 24. & ex eo Anonymus in Chron. Sclavic. c. 25. *Et vetavit Comes, ne Sclavi de cætero jurarent in arboribus, fontibus, & lapidibus; sed offerrent criminibus pulsatos Sacerdoti, ferro ac Vomeribus examinandos.* Albertus Abbas Stadensis an. 1192. & ex eo Cromerus in Metropoli lib. 7. c. 14. *Interfectores examinati judicio duodecim Vomerum, tota supplicio sunt affecti.* Annal. Winton. Eccl. *Fœmina illa infamis pro se ipsa 4. pro Episcopo 5. scilicet 9. continuos passus super 9. ignitos Vomeres faciat nudatis pedibus; si titubaverit, si singulos Vomeres pleno pede non presserit, si quantulumcunque læsa fuerit, sententia proferatur in mœchum & fornicariam, &c. Ignitorum Vomerum examen*, apud Reginonem an. 887. *Per ignitos Vomeres incedere*, in Actis Synodi Remensis in causa Arnulphi. Adde Gobelinum Personam in Cosmodromio ætate 6. cap. 52. Saxo Grammaticus lib. 13. de Haraldo: *Qui cum se Magno Hiberniæ populatore procreatum astrueret, affirmationi suæ fidem divini examinis argumento præstare jussus, super candentes laminas nudatis pedibus (nam id ab eo experimentum poscebatur) incessit, hisque nulla ex parte corruptioribus, complures Norwagensium liquido incolumitatis miraculo ad assertionis suæ credulitatem perduxit.* [Theodoricus Hist. Norwag. Reg. cap. 34. *Sywardus... jussit eum calcare novem ignitos Vomeres contra ecclesiasticam censuram: sed, ut creditur, divinitus adjutus inustus apparuit.*] Andreas Suenonis Archiepisc. Lundensis lib. 5. Legum Scanicarum c. 15. *Sin autem prioris ferri candentis judicio convincatur exustus, in principali causa succubuisse pariter censeatur. At si reus obtinuerit, utrobique permittatur hares adhuc octo viros eodem ordine singulos singulis vicibus accusare. Postremo si nullus eorum convictus fuerit, decimum eodem ordine accusatum, hoc modo ad calcandum Vomeres ardentes compellat, ut jus et cum viris 12. quod nec lucri nec odii causa ei homicidii reatum imponant.* Alibi ait, triplex esse ferri judicium usu receptum, *unum, quod in duodecim ignitis Vomeribus calcandis consistit, &c.* Ut porro vumeres ejusmodi benedicerentur, vide apud Hugonem Mathoudum in Observat. ad Robertum Pullum pag. 375.

PEDALE EXAMEN præterea appellatur ejusmodi purgatio in laudatis Annalibus Wintoniensis Ecclesiæ, quod vomeres ignitos pleno pede premere deberet, qui ejusmodi judicio exponebatur: *Noveritis, quod plus de indulgentia quam de rigore procedit sententia, quo non dicam decernit, sed sustinet Pedali examine crimen capitale purgari.* Vide *Ferrum candens.*

¶ 2. VOMERES, Machinæ jaculatoriæ. Gesta Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecdot. col. 176. *Missilia jacula eminus, cominus Vomeres marmora demittunt.*

¶ VOMERULUS, Ferrum lanceæ obtusum. Vide supra *Soket.*

VOMITARIA. Macrobius Saturn. lib. 6. c. 4. *Virgilius, Mane salutantum totis vomit ædibus undam. Pulchre, Vomit undam, & antique nam Ennius: Et Tiberis flumen vomit in mare salsum. Unde & nunc Vomitaria in spectaculis dicimus, unde homines glomeratim ingredientes, in sedilia se fundunt.*

☞ Hinc *Vomitaria* vel *Vomitoria* nuncupantur atria Ecclesiarum ritu Gothico exstructarum, ut observat *le Blanc* in Tract. architect. p. 29. edit. 1733.

¶ VOMITINA, ἔμετος, in Gloss. Lat. Græc.

VOMITUS SANCTITATIS. Vet. Pœnitentialis apud Morinum p. 35. *Qui vero inebriantur, contra præceptum Domini, si Vomitum sanctitatis habent, hoc est, Ebriositas, quando sensum mentis immutat, & lingua balbutit, & oculi turbantur, &c.*

¶ VORA. Liturg. Gallicana Mabill. pag. 264. *Ut à delictis jejunantes absolvas, quos incontinentia Verarum in pravitatis transgressione immersit.* Gulam significare videtur.

¶ VORACES, pro Vortices. Vide *Venari.*

¶ VORAGO. Inventar. Eccl. Aniciensis an. 1444. *Item duo tassellı argenti pro cappis ponderis XII. unciarum & dimidia, quorum unus est quadratus ad modum Voraginis, cum uno emando quadrato, &c.*

¶ VORANGIA, Vastitas. Epist. Caroli VIII. Reg. Fr. an. 1494. apud Marten. Itiner. litter. p. 381. *Revolventes innumerabilia damna & incommoda, cædes & Vorangias, ac nobilium civitatum & fidelium populorum desolationes & devastationes, &c.*

VORANTA, Modus agri. Charta Anglica laudata à Spelmanno: *Retinuit ad opus suum de eadem terra in villa de Hoden unam Vorantam terræ, scilicet dimidiam virgatum, quæ fuit Gwarini Palmar, & dimid. virgatam de dominico ejusdem terræ.* Sed legendum *virgatam*, quod sequentia evincunt.

VORATRINA, Popina, ubi carnes vorantur. Tertull. Apologet. cap. 39. *Non epulis, nec potaculis, nec ingratis Voratrinis dispensatur.*

¶ VORSEIS, Viminalia. Charta Thossiac. an. 1404. *Tenet pratum cum suis foraminibus vocatis de la Gotta, & los Vorseis, & los trones ipsius prati existentibus circum circa.*

¶ VORSURA, Cœtus, conventus. Charta ann. 1523. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 313. *Quas (marchas) nobis juxta sigillatas litteras multis annis debuit, in Vorsura atque conventu ad festum trium Regum... adnumeraret.*

¶ VORTACIUS, Cognomen Arnaldi cujusdam Bernardi I. Petragoric. Comitis filii; quod lupum, ut vocant, antropuphagum fortiter aggressus superaverat, sic appellatus. A *Vortigo*, *Morbus cum omnia circumagi videntur: scotoma, scotodinia, cum caligine multa oculis offunduntur, & caput gravatur cum rotatione*, apud Laurentium in Amalthea. Vide Beslium in Comitt. Pictav. pag. 47.

¶ VORTING. Chron. Episcop. Merseburg. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. p. 424. *Item quod ipsi cives in perpetuum singulis annis & quater in anno, quando judicium sæculare, vulgariter Vorting, servari & celebrari contigerit, omnes claves turrium, valvarum &*

& munitionum civitatis Merseburgensis episcopo & capitulo ibidem pro tempore existentibus, absque contradictione aliqua præsentabunt.

¶ VORWERC, VORWERKUS, Villa, prædium, Germ. *Vorwercke*. Vita S. Meinwerci to. 1. Junii pag. 523. *Ut .... de episcopatu unum Vorwerc cum xx. litis & XII. aratris ei concederetur.* Charta fundat. Eccl. Raceburg. ann. 1158. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. p. 237. *Ad hoc infra Albim sequentur Vorwercki, circulus scilicet Raceburg cum aliis comprovincialibus pertinentiis; unde cuilibet episcoporum libere decem Vorwerckos emancipavimus.*

¶ VORZEHENT, Primitiæ. *Ad hac decimas, vulgo Vorzehent, quas in nostris parochiis, videlicet .... in capella Holenburg dicti fratres ex pia Pontificum possident traditione, scripto præsenti & episcopali banno communimus;* in Introduct. Christoph. Mulleri ad Hist. Sand-Hippolit. to. 1. Miscell. Duellii pag. 371.

¶ VOS. Litteræ Caroli VIII. Reg. Franc. an. 1483. inter Observat. Godefredi ad Vitam ejusd. Reg. pag. 385. *Sic signatum supra plicam, Per Regem in suo Consilio, in quo Vos, Dominus Desquerdes, & plures alii erant. Par le Roi; en son Conseil ou quel Vous estiés, &c.* in Statuto Caroli V. Reg. Franc. an. 1373. tom. 5. Ordinar. p. 653. Formula in Litteris Regiis usitata qua Cancellarius denotatur. Huic simillima est ista. *Ad relationem vestram*, quæ passim occurrit in Litteris Regiis. Vide easdem Ordinat. to. 5. pag. 581.

¶ VOSAGUS, VOSGUS, Solitudo. Charta Theodorici Calensis pro Monast. Morbac. apud Eccardum in Origin. Habsburgo-Austr. col. 113. *Monasterium virorum in heremo vasta, qua Vosagus appellatur, in pago Alsacinse ..... conatus est constituere.* Testam. Folradi Abb. an. 777. apud Felibian. inter Probar. Hist. Sandion. p. 38. *Tertiam cellam infra vasta Vosgo ædificari, ubi sanctus Cocovatus requiescit super flavium Laima.*

¶ VOSARE *dicitur à Vos sicut Tuare à tu: unde quidam:*
Unum Vosamus falso: vereque tuamus.
Joh. de Janua: unde Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vosare, Vosoier.* Vide *Vobisare*.

¶ VOSTA. Statuta Eccl. Andegav. an. 1423. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 525. *Probibemus sortilegia, sive invocationes, divinationes seu Vosta facere, &c.* Leg. *Vota*. Vide *Caracter* 2. & *Votum* 1. Alia notione occurrit in *Volutio*.

¶ VOSTUS, pro *Hostus*, mutato *h* in *v*. Vide in hac voce. Charta Roberti de Curtiniaco apud Thomasser. in Biturig. p. 427. *Homines dicta villa habebant usagium in Vost.*

¶ 1. VOTA, pro *Boata*, vel *Bobada*, Servitium quo vassallus seu tenens unum par boum domino præstare tenetur ad illius vinum conducendum. Vide in *Bovagium* & *Vinada* 1.

¶ 2. VOTA, Fornix. Vide in *Volutio*.

¶ VOTALIS, Votivus. Vita S. Bonæ tom. 7. Maii p. 164. *Et sub obligatione Votali promisit, &c.*

¶ VOTANEUM, Votum temere factum. Conc. Avenion. an. 1326. can. 37. *A quibus juramentis eos absolvimus ad cautelam, ut pro Votaneo, seu temerario sacramento, à suis confessoribus pœnitentiam recipiant salutarem.*

¶ VOTARE, Vovere, spondere. Gloss. Lat. Gr. *Voto*, ὁμολογέω.

VOTAREA. Anastasius in Constantino PP. p. 65. *Philippicus hæreticus in Imperiali promotus est arce, cujus & sacram cum pravi dogmatis exaratione Constantinus suscepit, sed cum Apostolica Sedis consilio respuit. Hujusque rei causa zelo fidei accensus omnis cœtus Romana Urbis imaginem, quam Græci Votaream vocant, sex continentem sanctas ac universales Synodos, in Ecclesia B. Petri erexerunt.* Ad marg. scribitur *Pancaream*; ut & apud Baronium, qui locum exscripsit an. 711. num. 11. [Muratorius tom. 3. p. 153. monet alias legi, *Botaream*.] Hanc imaginem rursum erexisse Theodosium, Philippici & Anastasii successorem tradit idem Anastasius in Constantino PP. pag. 67. *Protinus etiam, ut ingressus est memoratus Theodosius Regiam urbem, imaginem illam venerandam, in qua sancta erant sex Synodi depicta, & à Philippico nec dicendo fuerat deposita, in pristino erexit loco, ita ut hujus fidei fervore omnis ab Ecclesia cessaret quæstio.*

¶ VOTATIO, Donum ex voto. Mirac. B. Simonis de Lipnica to. 4. Jul. p. 548. *Pollicetur ... cor de argento nitido super sepulcrum ipsius ... Cor etenim domina sua post Votationem missam recreatur nonmodica ex parte.*

VOTIFICARE, *Votum libare*. Papias. [*Votificantibus, dona libantibus*, in Gloss. Isid. Passio S. Mercurii apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 743. *Praterea si cuicumque Deorum ad pugnam faventi præliaturi Votificabant, procul dubio victores affecti fortiter templa statuebant ex voto, &c.*

¶ VOTISSIMUM. Vide in *Votivus*.

¶ VOTIVE, Optabiliter. Litteræ an. 1394. apud Acher. tom. 6. Spicil. pag 104. *Qui* (Deus) *vestras Reverentias sancti Spiritus gratia in præmissis confirmet, & dirigat in longitudine dierum feliciter & Votive.*

¶ VOTIVE, Ex voto, sponte. Charta an. 3. Rodulfi Reg. ex Tabul. Dolensi: *Dominus vero Froterius Episcopus eam* (Chartam) *tangens Votive firmavit. Votive, ex voto*, in Gemma.

¶ VOTIVUM, Votum, optatum. Litteræ Johannis Reg. Franc. an. 1355. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. pag. 456. *Serenissimo principi Carolo, Dei gratia Romanorum Imperatori, ... Johannes, eadem gratia Rex Franciæ, incrementa, semper successum Votivorum.*

VOTIVUS, Voto consecratus. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Votivus, votif, astraint par veu.*] Glossæ Antiquæ MSS. *Votivum, immolativum.* Papias: *Votissimum, quod jam dedicatum est voto. Votivum, quod promissum est votis.* Lex Salica tit. 2. §. 14. *Si quis majalem sacrivum, qui dicitur Votivus, furaverit, &c.* Oratio super populum, in libro Sacramentorum S. Gregorii M. *Præsta, quæsumus, Domine, ut semper nos B. Laurentii lætificent Votiva Martyria, quæ semper esse non desinunt admiranda.* Ubi *votiva, devota, Deo oblata & consecrata*, interpretatur Menardus. Alias *votivus*, est voto expetitus, de qua voce multa commentatur Jacobus Gothofredus in Notis ad l. 1. Cod. Th. de Feriis.

¶ VOTIVI HOMINES, in Codice censuali Irminonis Abb. Sangerm. fol. 18. v°. ii appellati videntur, qui in servitium alicujus sancti voto adscripti erant.

¶ VOTODIO. Charta ann. 632. apud Mabill. Diplom. lib. 6. ch. 4. *Deinde per ipso fluvio usque rio qui est Salmagnaria, & Votodio Lupitiano & per alio latus, &c.*

¶ VOTORIE, Ex voto. Th. Walsingham. in Edwardo III. pag. 169. *Haymo, Episcopus Roffensis sponte & Votorie renunciavit episcopatui, resignans illum in manus domini Papæ.* Forte contracte scriptum fuit pro *Voluntarie*. Vide *Votive*.

¶ VOTTA. Instr. an. 1399. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 634. *Hunc affectum & zelum Dei, quem sub prædecessore meo, ut Vottam in tantum optabilem cunctis exponerem, non deposui postquam mihi onus principaliter incumbebat.*

1. VOTUM. Concilium Namnetense can. 20. *Om-*

nibusque interdicatur, ut nullus Votum faciat, aut candelam, vel aliquod munus pro sanitate sua rogaturus alibi deferat, nisi ad Ecclesiam Domino Deo suo. Excerpta Gregorii III. PP. c. 16. *Si quis Votum voverit præter Ecclesiam, vel qui divinationes faciunt in incantationibus suis, ... tres annos pœniteant.* Vide Cumeanum de mensura pœnitent. pag. 37. c. 7. De iis votis intelligendus Canon 62. Synodi Trullanæ: Τὰς οὕτω λεγομένας Καλάνδας, καὶ τὰ λεγόμενα βοτὰ, καὶ τὰ λεγόμενα βρουμάλια ... ἐκ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα. Quæ enim ad hunc Canonem effutit Balsamon, nihili sunt. His consona sunt, quæ habet Capitulare Pipini Regis Italiæ c. 32. *De pravis illis hominibus, qui brunaticos colunt,* (sic legendum) *& de hominibus, qui subtus maida ceras incendunt, & Votos vovent, &c.* Designatur vero, ni fallor, his locis, *Votorum* nomine, dies festus Romanorum, tertio Nonas Januarii celebrari solitus, qui in Kalendario Bucheriano *Votorum nuncupatio* appellatur, interdictus prædictis Canonibus, quod Paganismum redoleret.

VOTUM, Sacræ preces, εὐχὴ, apud S. Augustin. Epist. 59. ad Paulinum: *Porro, si usitatius, ut dixi, in Scripturis Votum appellatur εὐχὴ, excepto nomine orationis, ea proprie intelligenda est oratio, quam facimus ad Votum, id est, πρὸς εὐχήν. Voventur autem omnia, quæ offeruntur Deo, maxime sancti Altaris oblatio, quo sacramento prædicatur nostrum illud Votum maximum, quo nos vovimus in Christo esse mansuros utique in compage corporis Christi.* Canon Missæ: *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, ... qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ, tibique reddunt Vota sua æterno Deo, vivo, & vero.*

2. VOTUM, Suffragium. Vetus Statutum Academiæ Parisiensis: *Novi Magistri, priusquam admittantur ad congregationem Facultatis, jurabunt in ea fideliter referre Vota Baccalariorum Formatorum de sufficientia vel insufficientia Baccalarii, qui sub eo de quæstione Tentativa responderit.* Occurrit ibi plusies. [Vita Jacobi *Gelu* Archiep. Turon. apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 1947. *Et habebam quatuordecim contrariantes, verum super me Vota ceciderunt & meritum.* Adde Conc. Hispan. tom. 4. p. 155.]

¶ VOTUM DECISIVUM, Suffragii ferendi jus. Epist. Card. Carafæ ad Card. Quirogam inter Conc. Hisp. to. 4. pag. 222. *Abbates minime habere Votum (quod vocant) decisivum; nisi si quod privilegium ab Apostolica sede impetratum, vel legitima consuetudo præscripta eis suffragetur.* Vide *Vox* 3.

3. VOTUM, Nuptiæ. S. Ambrosius serm. 25. *Solent autem homines, sicut mos est, in Votis suis, hoc est, nuptiis, præcipue saltare vel canere.* S. Augustinus lib. 11. de Genesi ad liter. c. 41. *Nisi forte sponsa erat à patre tradenda, & expectanda erat Votorum solennitas, & convivii celebritas.* Canones S. Patricii cap. 28. *Eadem ratione observanda sunt prima Vota & prima conjugia, &c.* Fortunatus in Epist. ad Mumolenum lib. 10. Poëm. *Ad cujus* (filiæ Mumoleni demortuæ) *forte Vota jam festinans familia fervebat, sedule parentela excitabatur.* [Charta ann. 1262. vel 1264. apud Acher. to. 10. Spicil. pag. 192. *Gubernabit communes filios usque dum pervenerint ad ætatem viginti annorum: dum tamen eadem domina ad secunda Vota non convolet.*] Fleta lib. 4. cap. 2. §. 16. *Si donatarius ad alia Vota convolaverit.* Adde lib. 3. c. 3. §. 6. & Alexandrum III. PP. in Appendice ad Concilium Lateranense III. part. 5. c. 1. Hinc *dies votorum*, pro die, quo nuptiæ peraguntur, in Lege Longob. lib. 2. tit. 4. §. 3. tit. 14. §. 21. in Legib. Luitbprandi Regis tit. 74. §. 2. Vetus Charta ann. 1093. in Tabulario Casauriensi: *Ut alia die post noctem nuptialem, quæ est dies Votorum nostrorum, &c.*

¶ 4. VOTUM, Exactio seu præstatio sub nomine voti, idem quod *Precaria* 2. & *Preces* 1. Testam. an. 1156. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 558. *Solvo etiam & guerpisco Votum quem feceram de vermilio, ut deinceps non fiat.*

☞ Votorum, quibus sese obligant Monachi, in simplicia & solemnia distinctio, primis Monachorum parentibus prorsus incognita, sæculo duodecimo ineunte antiquior non videtur. Gratianus dist. 27. allatis quibusdam in hanc rem canonibus addit: *Hic distinguendum est quod voventium alii sunt simpliciter voventes; ... alii sunt quibus post votum benedictio accedit consecrationis.* Et quidem hactenus nihil intererat *utrum simpliciter a monacho vel abbate quis susciperet benedictionem: at multiplicatis Monachorum congregationibus professiones ab eis exactæ sunt & benedictiones super eos datæ, ... ut non solum ordo, quanto firmius in conspectu Dei & hominum & solemnius ligaretur, tanto robustius & devotius ab ipsis servaretur,* inquit Ivo Carnot. Epist. 41. De iis fusius Glossa in can. quod autem, 27. qu. 1. & Glossa in can. quod voventes. ibidem.

¶ VOTA SUBSTANTIALIA, Principalia, potissima, quæ *Solemnia* vulgo dicuntur. Acta Capituli Paris. 1. Julii ann. 1401. *Hodie Martinus de Toulouse fecit tria Vota substantialia. Hodie sorores Agnes de Londres, Joanna de Rivo de domo* (Dei) *Parisiensi professæ sunt & fecerunt tria Vota substantialia.* Vide *Substantialis*.

☞ Simplicior quondam fuit formula solemnis monachismi professionis, ut discimus ex antiquissimo Pontificali, ubi legitur: *Promitto Deo ego ill. & Sanctis ejus in quorum honore hoc consecratum est oratorium, & tibi pater ill. conversionem morum meorum, & pro his rationem reddendum in die judicii. Qui vivit & regnat.*

¶ VOTUS. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus unum saccum Voti, in quo quidem sacco Voto erant aliqua instrumenta in forma publica redacta.*

¶ VOVENDÆ, Missæ votivæ. Sebast. Perusinus in Vita B. Columbæ Reatinæ tom. 5. Maii pag. 378. * *In Vovendis frequentius superaddebat,* Credo in Deum, *& injungebat imagines cordis.*

¶ VOULRIA, VOUUERRIA. Vide in *Viarius*.

¶ VOUGETUS, Idem quod supra *Vanga*. Vide in hac voce. Recensio apud Chassagniam an. 1511. *Injunctum: una basta sive unus Vouget, alias Vouje.*

¶ VOVITIO, Votum. Mirac. S. Dionysii sæc. 3. Bened. part. 2. p. 363. *Maritum corporali intuitu carentem, ... mulier, Adela nomine .. Christi voventi allaturum martyribus, mox in ipso Vovitionis articulo pridie Idus Septembris videntem ablactavit filium.*

¶ VOVIUGIN. Vide infra *Waingin*.

1. VOX, diversis notionibus accipitur: interdum enim pro clamore militari, *Cry d'armes.* Cæsarius lib. 7. de Mirac. c. 39. *Nos hodie dexteras vobis dedimus, nos signa vestra militaria ibi vidimus, nos Vocem vestram ibi audivimus.* De torneamento loquitur Will. Brito lib. 11. Philippid.

.... *Nec dum Vox ulla sonabat.*

2. VOX, Jus testimonii ferendi. Edictum Theoderici Regis Italiæ §. 48. *Quia hujusmodi persona* (servi & liberti) *neque in civilibus neque in criminalibus causis contra patronos aut dominos, eorumque liberos, etiamsi pro eis dicant, Vocem possunt habere legitimam,*

Digitized by Google

&c. Concilium Francoford. ann. 794. c. 36. al. 34. *De criminosis, ut non habeant Vocem accusandi majores natu, aut Episcopos suos.* Definitio Concilii Duziacensis de Duda Monacha c. 2. *Quapropter Vocem non habent, ut sacramento de hoc sacrilego adulterio se .... valeat expurgare.* Concilium Pontigonense an. 876. *Si post quatuor menses purgare se canonice non poterit, nulla ejus Vox penitus audiatur.* Lactantius lib. de mortibus Persecutor. num. 13. de Christianis: *Nec de rebus ablatis agere possent, libertatem denique ac Vocem non haberent*, id est, jus testimonii ferendi.

Vocem non Habere, dicitur apud Bractonum lib. 3. tr. 2. cap. 34. §. 3. & in Fleta lib. 1. cap. 34. §. 9. cap. 38. §. 21. ille, qui inter infames habetur, eoque ipso ad testimonium dicendum non admittitur.

¶ Vocem Dare, Accusare, deferre, querelam deponere, Gall. *Former sa plainte.* Conc. Legion. an. 1012. inter Hispan. tom. 3. p. 192. *Si quis vulneraverit aliquem, & vulneratus dederit Vocem Sayoni regis: ille qui plagam fecerit, persolvat Sayoni regis cannatellam vini, & componat se cum vulnerato.*

3. VOX, Jus suffragii ferendi in Capitulis, &c. Charta an. 1246. apud Columbum in Episcop. Sistaric. *Concedimus, quod in Capitulo nostro Vocem tanquam Canonicus habeatis.* [Charta fundat. S. Capellæ Vicennarum an. 1379. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 192. col. 2. *In quo* (capitulo) *thesaurarius primam, dictus vero cantor post eumdem thesaurarium immediate & secundam vocem habeat ... In quo duorum vicariorum Voces pro una Voce dumtaxat computabuntur.* Adde tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 116. & Hist. Medianimonast. p. 410.]

4. VOX, Jus, quod quis habet in rem aliquam. Lex Wisigoth. lib. 4. tit. 3. §. 4. *Quia vero quidam tutores aut persuasione aut indignatione circumveniunt eos, quos tueri gratissime debuerunt, & de rebus reddendæ rationis securitates accipiunt, vel certe diversarum obligationum scripturas ab illis exigendas insistunt; quo extinctis Vocibus eorum, quæ illis competunt, unquam inquirere, vel recipere permittantur.* [Testam. Guifredi Comit. Ceritan. an. 1035. apud Acher. tom. 6. Spicil. p. 432. *Quantum ibi habeo vel habere debeo, sive per prisione, sive per parentorum, vel per qualicumque Voce, &c.* Charta an. 1070. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1153. *Per hanc scripturam venditionis mea vendo vobis omnes Voces & directaticos, possessiones, &c. Per alodium, sive per aliam qualemcumque Vocem ... Per nos vel per nostram Vocem, &c.* in Charta an. 1126. inter Probat. tom. 2. novæ Hist. Occitan. col. 441.] Berengarius Comes Barcinonensis in donatione civitatis Tarraconensis Romanæ Ecclesiæ, an. 1090. *Ea scilicet deliberatione, ut ego & mei posteri omnes ... teneamus hoc totum per manum & Vocem S. Petri, ejusque Vicarii Romanæ Sedis Apostolici, per quinquennium persolventes ei 125. libr. purissimi argenti ad justum pensum.* Charta Alfonsi Regis Legionensis apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti tom. 3. p. 227. *Do & offero monasterio S. Vincentii Ovetensis, quod dicitur Capella Regum, totam Vocem & totum jus Capellaniæ, in ipsa plantatione, ubicunque extensa fuerit, &c.* Charta Sancii Regis Aragon. æræ 1131. apud eumdem tom. 7. *Sicut unquam habui, vel tenui, seu habere potui per qualescunque Voces, &c.* Charta Ranimiri Regis Aragon. æræ 1173. apud Blancam in Comment. Rer. Aragon. pag. 647. *Cum suis terminibus, ... directaticis, eremis, & populatis, & montibus, & aquis, & paludibus, & cum omni censu, quod pertinet ibi, vel pertinere debet ad meam regalem personam vel Vocem.* Alia apud Catellum lib. 4. Rerum Occitan. p. 651. de quadam Inquisitione: *Aut si de ipsa insula terramentum exuunt ad potestatem Raimundi, aut permansit postea in Voce Vaudrani, &c.* Vide to. 2. Capitul. Regum Franc. col. 1548.

Vox, Eadem, ni fallor, notione, in veteri Charta Rivipollensi æræ 888. apud *Yepez* in Chronico Ord. S. Benedicti to. 4. *Ipso alode cum fines & terminos suos, sicut in ipso judicio resonat, quem acquisivit per Vocem liberto suo, &c.*

Mala Vox, seu *Mala voce* possidere dicitur is, qui contra jus rem detinet. Charta Garsiæ Regis Navaræ, æræ 1185. apud Sandovallium in Episcopis Pampilon. qua concedit Episcopo Pampilonensi, *Synagogam Judæorum de Stella, liberam & integram, sine ulla Mala Voce, ad peragendum in ea Ecclesiasticum ministerium, &c.* Fori Oscæ an. 1247. f. 5. *Quicunque miserit Malam Vocem in hereditatem, quam alius possidet, & forte infra unum annum & unum diem noluerit accipere directum de ille, qui tenet illam hereditatem, &c.* Observantiæ Regni Aragon. lib. 6. tit. de Generalib. Privileg. §. 21. *Postea sine Mala Voce retinere potest emptor, &c.* Adde Foros Aragon. lib. 7. p. 132. v. 133. &c. Michael del Molino in Repertorio Foror. Aragon. p. 331. *Viduitatis jure si possidet vidua aliquam rem, & imponitur sibi in ea Mala Vox, debet in judicio nominare heredes viri sui mortui, & dabitur ei dilatio, ut denuntiet Malam Vocem dictis heredibus sui viri, &c.* Adde pag. 81. 82. v.

¶ 5. VOX, Actio qua rem aliquam quis postulat; ceu in eam jus habens. Notitia judicati an. 1036. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1063. *Quod si aliquis homo utriusque sexus hanc donationem seu consignationem disrumpere tentaverit, Vox ejus in nullo proficiat.* Eadem occurrunt apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 156.

¶ 6. VOX, Fiscus, dominium. Charta Fernandi Hispan. Reg. æræ 1210. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *Si quis igitur ..... hoc meum spontaneum factum irrumpere præsumpserit, ... pro temerarie ausu parti regiæ & nostræ centum libras auri persolvat; & quod invaserit vobis vel Voci vestræ in contraduplum reddat.*

☞ Haud facile est divinare quid significet *Prendre la voix du Roy* in Litteris ann. 1372. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 565. *En nostre presence ont prins la Voix du Roy nostredit Seigneur, & mis ses pennons & bannieres ès forteresses des dittes villes.* Ubi de supremi dominii professione agitur: unde Cl. Editor suspicatur iis significari posse ab iis hominibus jus regium in eos agnitum fuisse: haud probabiliori fortasse conjectura existimem ego intelligendum esse proclamationes Regis nomine factas, quod signum erat supremi dominii non secus ac vexillorum erectio, ut videre licet supra in voce *Vexillum*.

Falsis Vocibus Cantare, [dicitur Musicis de voce acutam vocem ementiente, Gall. *Fausset.* Alii à *faucibus* vocis originem accersunt.] Institutiones Capituli Generalis Cisterciensis Ord. c. 71. *Viros decet virili voce cantare, & non more fœmineo, tinnulis, vel ut vulgo dicitur, falsis Vocibus histrionicam imitari lasciviam.*

VOYSKINE, Slavis dicuntur Contributiones belli causa exigi solitæ, à *Voyska*, exercitus. Ita Joann. Lucius lib. 6. de Reg. Dalmat. cap. 1.

UPLANDA, Superior terra, Anglis, seu ut vulgo loquimur *terra firma*, respectu paludosæ: ea Saxo-

nico & Anglico up, supra, & land, terra. Ingulfus pag. 853. *Per aquam de Uplanda, id est, de superiori terra, scaphis deferri jussit.* Vide Gul. Prynneum in Libertatibus Eccl. Anglic. to. 3. p. 990.

UPLANDENSIS, Anglis *Uplendish*, Rusticus, agrestis, silvestris, montanus. Leges Burgor. Scoticor. cap. 27. *Si burgensis calumnietur per transmanantem, seu Uplandensem de furto aliquo invento in domo sua.*

¶ UPOTHECA, Apocha, quomodo etiam forte legendum est, Gall. *Quittance.* Procuratio Reg. Majoric. apud Rymer. tom. 2. pag. 464. *Dantes & concedentes dictis procuratoribus nostris, vel alteri eorum plenam & liberam potestatem agendi, petendi, ... recipiendi & Upothecam de soluto faciendi.* Galli dicerent, *Donner quittance de payement.*

UPUA. Formula 14. ex Baluzianis: *Volat Upua, & non arundo, &c.* Forte pro *Upupa.*

URA, ἄυλαξ, in Glossis MSS. S. Germani Paris. Edit. *Sulcus, Hecura.* Distinguendum *Hac ura.*

¶ URADEHT. Vide *Walapans.*

¶ URANIUS, URANICUS, URANUS, à Græco οὐρανός, οὐράνιος, Cælestis. *In honore agii stratiotis Urani*, in Hist. Translat. S. Hilarii Episc. Carcasson. an. 970. inter Probat. tom. 2. Hist. Occitan. col. 120. Guillelmus Gemmet. lib. 6. Hist. Norman. cap. 3. *Decedente igitur duce Richardo à mundani principatus culmine & regna, ut credimus, Uranica scandente, &c.* Sequentia pro festo Purificat. B. M. ex Cod. Autiss. *Post funera, Urania nos duc ad habitacula.* Missale vetus Eccl. Carnot. in festo S. Launomari: *Illius salutifera supplicatione Uranica patria civibus nos interesse concede.* Epitaphium in Comment litter. tom. 1. p. 243.

Hic Janin gaude, qui vixisti sine fraude,
Ordine, reque Minor, sacri consors, ut opinor,
Corporis Uranici, caro cujus conditur ici.

Adde Acta S. Mansueti in Hist. Tull. p. 190.

¶ URANITA, Eadem notione, Gr. οὐρανίδης. Mirac. S. Gibriani tom. 7. Maii p. 620. *Ut ... atrigna superins peteret, & Uranitis civibus associaretur.*

URASDA, Slavis dicitur compositio pecuniaria pro homicidio, vel membrorum mutilatione. Vide Joan. Lucium lib. 6. de Regno Dalmat. c. 1. & Statuta Ragusii lib. 6. c. 76.

¶ VRATISLAVIENSIS MONETA. De *Johanneis Vratislaviensibus* Godofredus Rhonius dissertationem edidit, Vratisslaviæ ann. 1693.

URBACIO, *Circumductio*, περιχάραξις, in Gloss. Gr. Lat. [in MSS. Sangerm. *Circumductio, urbatus, orbs.*]

¶ URBALIS, Urbanus. *Ecclesiæ urbales*, Majores, Cathedrales. Sermo 5. Abbonis apud Acher. to. 9. Spicil. p. 105. *Auferunt namque perversa calliditate Urbalibus Ecclesiis, nec non Monasticis res, & villas, quibus debent Episcopi, Monachi & Canonici vivere. Diversis plane dolis & fraudibus prædicti invasores ecclesiæ destruunt præsidia Christianitatis, hoc est sedes Episcopales & Monasteria.*

¶ URBANARI, Rempublicam administrare in urbe degere. Gloss. Lat. Gr. *Urbanor*, πολιτεύμαι.

¶ URBANTUS, perperam pro *Wantus.* Vide ibi.

URBARA. Acta Murensis monast. p. 40. *Exceptis agris & pratis & silvis, quæ ad nos ex toto quod dicunt Urbara, vel ad Clericum pertinent, &c.*

¶ URBATUS, Sulco, qui fit in urbe condenda urvo aratri designatus. Hist. Lossens. Comit. part. 2. p. 42. *Pera & Hamonte exceptis: quia tunc, juxta Mantel. in Comp. Hist. Loss. c. 9. fol. 44. nondum fuerant Urbata cinctaque mœnibus, aut donata oppidorum prærogativis.* Festus: *Urvat, circundat, ab eo sulco, qui fit in urbe condenda urvo aratri, quæ sit forma simillima uncini curvatione buris & dentis, cui præfigitur vomer.* Gloss. Lat. Gr. *Urbata*, περιεσφραγισμένα. Vide Vossii Etymolog. in voce *Urbs*, & infra *Urvus.*

¶ URBECULA, Oppidulum. Dialogus an. 1456. apud R. Duellium to. 1. Miscell. p. 236. *Estne hæc Dianæ dicata Nympha extra mœnia Urbecula non procul à Sillanis quondam castris.* Gloss. Lat. Græc. *Urbicula*, πολίχνιον.

¶ URBICARIÆ REGIONES, Quæ à Præfecto urbis administrabantur, urbi proximæ. Acta SS. Luceiæ, Auceiæ, &c. tom. 5. Jun. pag. 12. *Per omnem Italiam, tam etiam per omnes Urbicarias Africanasque regiones, &c.* Vide *Suburbicaria.*

¶ URBICUS, Civis. Vita S. Joannis Abb. Parm. to. 5. Maii p. 183. *Cum quidam Urbicus ultra flumen qui juxta murum civitatis fluit, transire voluisset, &c.*

¶ URBICUS, Publicus. Charta Cornutiana an. 471. apud Mabill. Diplom. lib. 6. Ch. 1. *Quæ omnes species appensata habent ad stateram Urbicam argenti pondo quinquaginta quatuor uncias.*

¶ URBICUS, Romanus, eadem ratione qua Roma κατ' ἐξοχὴν Urbs appellatur. S. Paulinus Epist. ad Severum to. 1. p. 27. *Sed plenius indicare potuerunt conservi nostri, ... quantum nobis gratia Dominica detrimentum faciat Urbici Papæ superba discretio. Urbici pistores*, in Cod. Theod. lib. 13. tit. 5. leg. 2.

¶ URBOR. Charta Conradi Episc. Ratisbon. ann. 1224. in Metropoli Salisburg. to. 1. pag. 237. & apud Tolner. inter Probat. Hist. Palat. p. 148. *Excepimus illam (advocatiam) Duci recompensaturi per feudum, quod vacare ceperit ad æstimationem 20. librarum, quarum 10. sint absoluti redditus, quod vulgo sonat Urbor.* Charta Ottonis Ducis Meraniæ an. 1231. ex Schedis Mabill. *Cæterum quia privilegium ecclesiasticæ libertatis, immunitatem videlicet ecclesiæ violari, & in possessiones familiares quæ Urbor vulgo dicuntur, &c.* Gloss. Teuton. Schilteri: *Urber, orbore, reditus, usufructus, Belgis orboir.* Vide *Uroma.*

URBS AUREA, Roma. Petrus Diaconus lib. 4. Chron. Casin. c. 125. de Lothario Imp. *Juxta auream Urbem pervenit. Auream Romam* dixit etiam Martialis l. 9. Epigr. 60.

Inseptis Mamurra diu, multumque vagatus
Hic ubi Roma suas Aurea vexat opes.

Juvencus lib. 1. initio:

Non orbis, non regna hominum, non Aurea Roma.

Et Prudentius in Apotheosi:

Et venerata Deum percenset Aurea Roma.

Catwelphus in Epistola ad Carolum M. Regem: *Auream & Imperialem Romam intrasti, & Italiarum regna cum omnibus preciosis à Rege Regnorum suaviter accepisti, &c.* Carmen de Carolo Calvo Imp. v. 17.

Aurea cum totum regnaret Roma per urbem
Consiliis, sublime caput solenniter astris
Extulit, ac tonitru sonnit per climata mundi.

Auctor Panegyrici Berengarii Imp.

.... Valeat tuus Aurea Princeps
Roma diu, &c.

Adde Vitam S. Faronis c. 124. Vitam S. Adalberti Episc. Pragensis n. 12. Alcuinum Poëm. 178. &c. In sigillis prætcrea Imperatorum *Auream Romam* dici annotat Angelus à Nuce.

¶ URBS ÆTERNA ET ÆTERNABILIS, itidem Roma appellatur, in leg. 3. Cod. Theod. de Collat. donat. & in leg. 11. eod. Cod. tit. 1. de Operib. publ. Vide Præfat. Baluzii in Reginonem.

¶ URBS LAPIDUM, Carnutum sic appellabatur: *ra-*

tionem docet Agano in Præfat. ad Libr. Chartàrum S. Petri Carnot. *Erat* (urbs Carnotensis) *ex quadratis immanissimis lapidibus constructa, altisque turribus munita, & idcirco Urbs lapidum vocitata.*

☞ *Urbs* seu *Civitas*, ut Roma, sic Alexandria κατ' ἐξοχὴν est appellata, in Cod. Theod. leg. 15. tit. 52. de Legat. & leg. 9. tit. 1. de Operibus publ. Vide ibi Gothofredum.

☞ *Urbs & Oppidum* idem sonat Valesio in Præfat. ad Notitiam Galliarum p. xiii. & seq. Vide *Oppidum*. *Urbs* pro *Civitas* dicta interdum sedes Archiepiscopi, præcipuæ in monetis, ut observat *Le Blanc* de Monet. p. 155. vel 167. Vide *Castrum & Civitas*.

URBURA, Jus regium in fodinis aureis, argenteis, &c. apud Hungaros. Decreta Ludovici Reg. Hungar. an. 1351. c. 13. *Si possessiones ipsas minerosas Regia Majestas pro concambio habere noluit, ex tunc jus regale, seu Urburas juri regio pertinentes recipere suo nomine faciat.* Quale autem fuerit ejusmodi regium in fodinis jus, docet vetus Fragmentum *de Urburis* inscriptum: *Reges Hungariæ ab eorum montanistis receperunt Urburas, hoc est, de singulis mineris auri, argenti, & cupri habuerunt decimam partem.* Vide Thwrocz. in Sigismundo Rege Hungar. c. 15. [& Bonfinii Decades Rer. Ungaric. edit. 1581. p. 113.]

¶ URCA, Modus agri. Charta Alexandri IV. PP. an. 1255. apud Ughellum to. 1. Ital. sacræ col. 53. edit. 1757. *Ecclesiam S. Mariæ de Fulano in quatuor Urcam, & dimidiam, &c.* Sed legendum videtur *Uncia*. Vide in hac voce, num. 2.

¶ URCARE, Lyncum clamor. Vide *Baulare*.

URCEOLUS, Inter ministeria seu vasa sacra recensetur. Lanfrancus Cantuar. Epist. 13. *Urceolus quid sit, liquido patet; est enim vas superius, unde lavandis manibus aqua infunditur.* Stephanus Eduensis lib. de Sacram. altaris c. 4. ubi de Acolythorum ordinatione: *Accipiunt & Urceolum, in quo datur eis potestas infundendi aquam in calicem dominicum.* Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. *Conchas æreas 2. ad chrisma conficere, Urceolo uno cum aquamanile &c.* Charta an. 1197. apud Ughell. to. 7. p. 1274. *Duos Urceolos argenteos pro vino & aqua.*

Orceolus, in veteri Charta plenariæ securitatis, exarata sub Justiniano, apud Brissonium in Formul. p. 647. *Conca aurea una, Orceolo æreo uno, lucerna cum catenula, &c.* [Acta Episcop. Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 390. *Duas Orceolos argenti cum pyxide argentea ad hostias reponendas.*]

¶ Urceolus, Situla, Gall. *Seau*. Falcandus in Hist. Sicul. apud Murator. to. 7. col. 257. *Ubi & rota volubilis obsequio descendentibus itemque ascendentibus Urceolis, puteos videas exhauriri, cisternasque adjacentes impleri, &c.*

¶ URCEUS, Sepulcrum, feretrum, theca reliquiarum. Acta S. Domitiani to. 1. Febr. p. 702. *Dum ossa illa sancta levarentur & Urceo novo imponerentur, &c.* Vide *Urna* 3.

URCHRICHIAD. Leges Hoeli Boni Regis Walliæ: *Urchrichiad, i. Edling, qui post Regem habet succedere, præ omnibus, qui sunt in Curia præter Regem & Reginam, honoratur. Iste erit filius ejus vel frater ejus. Locus ejus est in aula ultra ignem, in opposito Regis. Inter heredem & columnam primo loco habet judex sedere.*

¶ URCIUS, pro Urceus, in Testam. Ermentrudis, apud Mabill. Liturg. Gall. pag. 463.

¶ URDENANDUS, ex antiquæ scripturæ vel pronuntiationis vitio, pro Ordinandus, apud Doublet. Hist. S. Dionys. pag. 689.

URGESCERE, pro sæpius urgere, usurpat Lucifer Calaritanus lib. 2. pro S. Athanasio pag. 124.

¶ URGUERE, Accusare, in Cod. Theod. tit. 1. de Accusat. leg. 9. *Cum juxta formam juris antiqui, ei qui cœperit Urguere, aut vindicta proposita sit, si vera detulerit: aut supplicium, si fefellerit.*

¶ Urguere, pro Urgere, in Præcepto Ludovici Pii ann. 822. apud Baluz. tom. 2. Capitul. col. 1421. & alibi.

URIGO, *Vertigo*, in Gloss. Arabico-Lat.

¶ URINA, Origo, à vet. Gall. *Orine*, eadem notione. Vide *Originarii*. Charta an. 1287. ex Tabul. Calensi p. 116. *Ysabellis de Gleroy recognovit se esse feminam de corpore ecclesiæ S. Georgii Kalensis ex propria Urina ac etiam materna natione.*

¶ Urina Lasiva, Cerevisia dicitur cuidam Versificatori apud Henricum Rebdorff. ann. 1347.

¶ URINALE, Urinalus, Matello, Gall. *Urinal*. *Urinale, Urinarium, matella*, in Gloss. MSS. apud Vossium lib. 3. de Vitiis serm. c. 56. Transactio inter Abbatem & Monachos Crassenses an. 1351. *Infirmarius ... debet habere pro monachis infirmis in dicto monasterio ... ollas, mappas, manutergia, Urinals, cellas* (sellas) *& oleum.* Charta ann. 1338. to. 2. Hist. Dalph. p. 363. *Duodecim duodenas amphirarum, sex duodecim duodenas Urinalorum, &c.*

¶ URINARE, à Gall. *Uriner*, Mingere. Miracula MSS. Urbani V. PP. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Roncinus erat per totam corpus valde inflatus nec fecabat, nec Urinabat.*

¶ URIO, Ludi genus. Vide *Senio*.

¶ VRIVOLSA, Sclavonica vox. Ditmarus in Chron. Episcop. Merseburg. *Qui recocdes in malum hoc ir... esforte mutabant, Vrivolsa, quod nostra lingua dicitur, Alnus quæ stat in frutectis, &c.*

URLARE, Orulam, vel limbos inserere, Gall. *Orler*. Monasticum Anglic. to. 3. p. 317. *Amictus de aurifrigio ... Urlatur aurifrigio puro & stricto.*

1. URNA, pro *Orla*, seu *orula*, Limbus, Gall. *Orlet*. Leo Ost. l. 2. c. 57. *Aliam planetam cum leonibus, Urnas de pallio longitudine passuum 4. latitudine palmorum trium, pannum de altare diarodinum, &c.* Lib. 3. c. 11. *Capitulum renovavit, illudque gypsea Urna ingyro, vitreisque fenestris ac pulchro variorum marmorum pavimento decorans tegulis cooperuit.* Cap. 20. *Tunicam diapistin cum Urna amplissima à pedibus & manibus ac scapulis aurea.* Cap. 57. *Coopertorium cum Urna purpurea.* Cap. 33. (al. 31.) *E quibus* (iconis) *decem ex quadratis prædictus Frater apud Constantinopolim crasso argento sculpsit ac deauravit, ... rotundas vero omnes argentea solum Urna 4. librarum circumdans, cætera coloribus ac figuris depingi Græca peritia curavit.* Cap. 58. (al. 57.) *Coopertorium altaris sericum cum Urna purpurea ornatum margaritis.*

2. URNA, Mensura liquidorum, vini, cerevisiæ, &c. [*Vini IV. carrada & dimidia & duæ Urnæ*, in Charta Anshelmi Abb. Laurisham. apud Tolneum inter Probat. Hist. Palat. pag. 16. Necrolog. ejusd. Abbatiæ apud Schannat. Vindem. litter. p. 26. *Hic constituit 10. Urnas vini in Urebach in anniversario ejus fratribus ad caritatem.* Charta ann. 1289. apud Ludewig. to. 4. Reliq. MSS. p. 117. *Sex Urnas vini montani juris, & sexaginta denarios de quodam agro, &c.* Adde p. 146. & 254. Hinc retinenda videtur hæc vox in Charta Raimundi Comit. S. Egidii an. 1164. inter Instr. to. 6. Gall. Christ. novæ edit. col. 300. atque adeo emendanda in voce *Ubia*.] Occurrit præterea in Metropoli Salisburgensi to. 2. p. 292. to. 3. p. 40. & alibi non semel.

3. URNA, Theca, feretrum, in Vita Aldrici Episcopi Cenom. cap. 45. [Charta ann. circ. 894.

Digitized by Google

apud Mabill. to. 3. Annal. Bened. pag. 293. qua Geraldus Comes annuum censum 12. solidorum *ad Urnam beati Petri* persolvi præcipit. Andreas Floriac. lib. 4. Mirac. S. Bened. MSS. *Pridie quam viam ingrederetur universa carnis, quo sepeliendus foret præmonuit, locumque secus exteriorem cryptæ sanctæ Crucis frontem indixit, indicendoque oravit. Porro id pollinctoribus negligentibus, atque alias Urnam accelerantibus, &c.* Vide *Vista* 5. & *Urceus.*]

¶ 4. URNA, Machina bellica, quam sic describit Hero de Mach. bellicis c. 9. *Fiunt itaque fictiles Urnæ laminis ferreis exteriori parte colligatæ, minutisque carbonibus implentur: ab extrinseca vero lamina faciei fundum versus forantur & aperiuntur usque unius digiti foramen, ferreumque tubulum inde suscipiunt, cui tubus alius follem habens adjungitur. Cum autem ignem carbones susceperint, dum sufflantur, similem flammæ perficiunt combustionem. Quippe quæ lapidem penetrat atque confringit, aceto vel urina, vel alio quopiam acrium superinfuso.*

URNATORES, *Qui urnis aquas ex aliis puteis levant,* apud Julium Firmicum lib. 3. Math. cap. 11. lib. 4. c. 6. *Aut enim ex aliis puteis, quotidianoopere aquam levare coguntur, &c.* [Vide *Urceolus.*]

¶ UROMA. Leges Mechlinienses tit. 10. art. 1. *Hæres feodi intra proximas sex hebdomadas à morte defuncti investituram à Domino petere debet, eique dabit pro integro feodo, tredecim equites, singulos triginta stuferis æstimatos; & pro non integro Uromam, sive ὀπώραν, hoc est fructus unius anni aut quanti in annum conducitur.* Vide *Urbor.*

¶ UROR, pro *Urus.* Vide in hac voce.

URPHEDA, Germ. *Urfeht*, Juramentum, quod ex carcere dimissus præstat de non ulciscendo. Goldast. [Vide Vossium de Vitiis serm. lib. 2. c. 19. & supra *Faida.*]

¶ URSA LIBRA, pro *Arsa*, apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 165. Vide *Arsura.*

¶ URSARIA, Hispaniæ urbs, vulgo *Madrid.* Itiner. Adriani VI. PP. apud Baluz. tom. 3. Miscell. p. 394. *Sed dum Franciæ Rex captus detinebatur Ursariæ, quæ Madrid vulgo dicitur, &c.*

¶ URSARITIUS CANIS, Qui ursos prosequitur. Vide in *Canis*, col. 163.

¶ URSARIUS, Vir è familia, domesticus, officialis palatinus: unde suspicari facile est legendum esse *Huscarla.* Vide in hac voce. Hist. MS. Monast. Beccens. p. 52. *Hostis antiquus ter insurrexit in me, & ter cecidit in semetipsum, & Ursarius Domini mei, id est Angelus bonus liberavit me.* Charta Balduini Comit. Hanonn. an. 1176. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 896. *Præstita fide & Sacramento confirmavi, quod neque ego, neque Ursarii mei, neque venatores in aliqua domorum ecclesia per violentiam jacebimus.*

¶ URSARIUS, Cui ursos ad spectaculum instruendi cura commissa est. Lambertus in Hist. Comit. Ardens. apud Ludewig. to. 8. Reliq. MSS. p. 552. *Compromisit de quolibet oppidi furno ad quolibet furnamentum ad procreandum ursum & pascendum, panem unum Ursario se daturum, & sic ludum ursi ad spectaculum singulis diebus festis ad placitum suum haberent & conspicerent.*

URSUS, Præstatio Regi Bohemiæ recens dicto fieri solita. Albertus Argentinensis in Chron. p. 145. *Collecta enim ibi imposita, quæ Ursus dicitur, & de novo Regi creato debita, apud Bohemos remansit.*

URSUM CIRCUMDUCERE. Hincmarus Remensis in Capitul. ad Presbyteros c. 14. *Nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre aut cantare præsumat. Nec turpia joca cum urso, vel tornatricibus ante se facere permittat.* Synodus Trullana can. 61. τοὺ αὐτοῦ δὲ τύπῳ ὑποκειμένου καθυποβάλλεσθαι δεῖ καὶ τοὺς ἄρκτους ἐπισυρομένους, ἢ τοιαῦτα ζῶα, πρὸς παίγνιον καὶ βλάβην τῶν ἁπλουστέρων. Ubi observat Balsamon in ejusmodi ursorum capitibus & corporibus tincturas appendere solitos, dareque passim ex pilis eorum cum tincturis, tanquam phylacteria, ad depellendos morbos, atque adeo oculorum fascinos amoliendos. Vide *Minator* 2.

¶ URSORUM PASTUS, [inter onera quæ à vassallis suis domini exigebant, recensetur in Charta Dudonis Abbatis Dervensis ex Tabulario ejusd. Ecclesiæ.] Vide in *Pedatura*, col. 329.

URTELLA, Idem quod *Ordalium*, judicium divinum, purgatio vulgaris; Germ. *Urdel.* Decretum Tassilonis de popularibus legibus c. 9. *Ut hi, qui Ducali manu liberi dimissi sunt, ad eadem cogantur judicia, quæ Bajoarii Urtella dicunt.* Vide *Ordela.*

¶ URTIFER, pro *Hortifer*, Hortus. Tabul. S. Sulpitii Bituric. *Cum adpenditiis earum, Urtiferis & cultiferis, viridigariis, &c.*

URTIO. Vide *Alebaz.*

URTUM, *pars aratri, quæ plicatur*, Papiæ: in MSS. *Urnum.*

¶ URUBHI, Titulus est capitis 16. Leg. Rotharis Reg. ex Cod. Ambros. apud Murator. tom. 1. part. 2. p. 19. col. 2. *Si quis hominem mortuum in flumine, aut foris invenerit, & exspoliaverit, & celaverit, componat parentibus mortui solidos LXXX. &c.*

¶ URUCA, λαχάνου κάμπη. Gloss. Lat. Gr. in MSS. Sangerm. *Urtica.*

URUS, vox Gallica verus, Germanis hodie *ryn ubroche*; ut docet Cluverius lib. 3. Germ. antiq. c. 47. Gl. Gr. Lat. Βούβαλος, *urus, bos silvestris.* [Gloss. Lat. Gr. Uror, βοῦς γερμανός. Leg. *Urus*, ut infra: *Urus, bos silve*, βούβαλος: in MSS. *silvester*: addunt Regiæ, *Bufalus.*] Glossæ antiquæ MSS. *Uri, vituli agrestes, quos Bubalus vocant.* Macrobius lib. 6. Saturn. c. 4. *Nec non & Punicis Oscisque verbis usi sunt Veteres, quorum imitatione peregrina verba non respuit ut in illo, Silvestres uri assidue; Urs enim Gallica vox est, qua feri boves significantur.* Aimoinus lib. 1. Hist. Franc. c. 1. ubi de Herciniæ sylvæ feris: *Tertium est genus eorum, qui Uri appellantur. Hi sunt magnitudine paulo infra elephantos, specie & colore & figura tauri. Magna vis eorum est, & magna velocitas; neque homini neque feræ, quam conspexerint, parcunt. Hos studiose captos foveis, interficiunt. Hoc se labore durant adolescentes, atque hoc genere venationis se exercent, ... amplitudo cornuum & figura & species multum à nostrorum boum cornibus differt. Hæc studiose conquisita ab labris argento circumdicunt, atque amplissimis epulis pro poculis utuntur.* Posterius Aimoini verbis conveniunt, quæ scribit Fulco lib. 1. viæ Hierosol.

Uris cornua sunt immensæ concavitatis,
Ex quibus ampla satis, & levia pocula fiunt,
Vitibus & mensis & honora & commoda prosunt,
Seu docti artifices ea quadrificata rotundent,
Integra sive sinant, & fissa caloribus aptent.

Idipsum Cæsar lib. 7. & Plinius lib. 11. cap. 37. de urorum cornibus vice poculorum tradunt. Urorum vero venationis meminit Monachus Sangall. lib. 2. de Carolo M. c. 11. *Cum ecce quietis & otii impatientissimus Carolus ad venatum bisontium vel Urorum in nemus ire, & Persarum nuntios secum parat educere.*

¶ URVUS, Aratri curvatura proprie: item, Sulcus aratro designatus, intra quem urbem ædificarent. Rolandin. Patav. in Chron. Tarvis. apud Mura-

tor. tom. 8. col. 249. *Et quia scivit quod antiqui magnates respiciebant ascendens, cum volebant condere civitates; & faciebant ipsimet Urvum cum aratro, quo circumdabant civitates, unde dictæ sunt urbes, &c.* Vide *Urbatus.*

USA, Fluvius, ex Saxonico ure. Fœdus Alfredi & Godrani c. 1. de regni terminis: *Tunc in rectum ad Undefordum; tunc sursum in Usa, ad Wetelingstreet.*

¶ USAGIARIUS, Quo uti licet. Charta Libertat. oppidi S. Palladii an. 1279. apud Thomassér. in Biturig. p. 113. *Solvent unum denarium de quolibet porco lactente quem habebunt in alto nemore communi & Usagiario. Usagie,* solitus; dicitur de eo quod in usu est, in Charta an. 1289. ex Chartul. S. Johannis in Valle: *L'eure usagiee & accoustumée.*

¶ USAGIUM, Usus, mos, Gall. *Us & coutume*: ita sæpissime appellantur Consuetudines municipales. Charta an. 1284. apud Rymer. tom. 2. p. 264. *Regni antiquæ consuetudines approbatæ bonaque Usagia, quæ sacris canonibus non repugnant, illibata serventur.* Libertates Bellævillæ ann. 1233. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 182. *Similiter in Usagio & franchesia Bellævillæ continetur, quod, &c.* Mandatum Philippi Pulcri Reg. Franc. ann. 1302. apud Menester. Hist. Lugdun. p. 85. *Servando & custodiendo diligenter Usagia locorum & consuetudines approbatas.* Charta an. 1329. ex Tabul. Eduensi: *Renunciantes etiam in hoc facto prædicti venditores .... omnibus aliis juribus, & legibus, Usagiis, consuetudinibus, &c. Usagia locorum*, in Chartul. S. Vandreg. to. 2. p. 1854. Regest. Episcopat. Nivern. an. 1287. *Usagium de securibus & de potariis & de lapercis solent valere* xv. *lib.* Vide in *Usaticum.*

¶ Usagium, Jus utendi aliqua re. Dicitur potissimum de nemorum usu, Gall. *Droit d'usage.* Charta an. 1217. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 197. *Dedi eis... boscum mortuum in foresta de Jugne ad Usagium domus de Beriaco.* Alia ibid. col. 389. *Dono iterum & concedo dictæ abbatiæ in perpetuum totum Usagium plenarium habendum & capiendum libere & expedite per totam forestam meam.* Chartul. S. Vincentii Cenoman. fol. 71. *Monachi S. Vincentii Cenomanensis habent in foresta sua de Pait Usagium suum ad opus domus suæ S. Leonardi, ... ad calefagium suum & ad omnia ædificia sua construenda & reparanda. Sine ullo censu & sine ullo Usage*, in Charta an. 1096. ex Tabul. S. Victoris Massil. Inquisitio an. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazangues: Item dixit quod vidit quod Guillelmus Castellus vendidit Rostagno de Margaidis Usagium & pasquerium prædicti territorii vaccis suis.* Consuetud. Cluniac. MSS. an. 1301. ex Tabul. B. M. Deauratæ: *Nullus abbas, nullusque prior aut Monachus .... habeat canes ad venandum, his dumtaxat exceptis qui in aliquibus suis locis usum & Usagium habeant venandi. Habebunt Usagium suum ad piscandum*, in Litteris an. 1248. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 601. art. 17. Adde Mabill. to. 3. Analect. p. 583. & Hist. Harcur. to. 4. p. 1359. Vide *Usuaria.*

¶ Usaigium, Eodem significatu. Charta Odonis Ducis Burgund. an. 1216. ex Tabul. S. Benigni Divion. *Et quicumque in castro ædificaverit, de ædificio suo voluntatem suam facere poterit, salva censa nostra de nemore de Pasquez. Concedo eis Usaigium in perpetuum ad quidquid eis fuerit necessarium.*

¶ Usatgium, Arvernica enunciatione, in Charta ann. 1285. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 135. *Cum cæteris universis aysiis & Usatgiis, servitutibus, emolumentis, &c.* Occurrit rursum inter Instr. Gall. Christ. novæ edit. tom. 2. col. 145.

¶ Usuagium, Pari intellectu. Bulla Honorii III. PP. an. 1223. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 80. col. 1. *Cum pratis, vineis, terris, nemoribus, Usuagiis & pascuis in bosco & plano, &c.* Eadem leguntur in Bulla Gregorii IX. PP. an. 1234. apud Miræum to. 2. p. 1223. col. 2. Charta an. 1228. ex Tabul. S. Richarii: *Super nemore illo quod dicitur Fagetum S. Richarii, in quo dicti homines Usuagium clamabant.* Alia an. 1235. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 206. *Cum abbas & conventus S. Benigni Divionensis dicerent se habere Usuagium in nemoribus, &c.* Litteræ S. Ludovici Regis Franc. an. 1236. ex Tabul. Montis Mart. *Inquiri fecimus diligenter quale jus & quale Usuagium abbatissa & capitulum Montis Martyrum debebant habere in nemore nostro de Roberto.* Occurrit præterea apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. pag. 447. Vide *Foagium* 2. & *Laeya.*

¶ Usuagiarius, Qui in usu est rem aliquam agendi, maxime qui in silvis alienis *usagium* seu usum habet ad pascenda animalia vel ad ligna cædenda. *Usagier de bois*, in Consuetud. Meld. art. 177. Ducatus Burgund. art. 123. Andegav. art. 182. Cenoman. art. 200. Blesensi art. 225. Sedan. art. 306. Charta Theobaldi Blesens. Comit. an. 1215. ex Tabul. Calensi p. 170. *Et in eadem foresta chaufagium suum ad unum somarium ubi alii Usuagiarii capient.* Charta S. Ludovici Reg. Franc. an. 1254. to. 2. Hist. Eccl. Meld. pag. 161. *Ut ipsa in propria foresta nostra Resti 50. porcos ... possint ponere & habere quiete & libere annuatim, ... salvo aliis Usuagiariis jure suo.* Charta Ægidii Abbatis S. Martini Tornac. an. 1309. ex Tabular. S. Richarii: *Nos habebimus omnia alia asiamenta in prædictis pasturagiis, sicut Usuagiarii alii in prædictis locis tantummodo.* Hinc emendanda Charta Joannis Abbat. Ursi-campi an. 1303. ex eodem Tabul. ubi *Usugrarius* perperam legitur pro *Usuagiarius. Usager*, in Chartul. Latiniac. fol. 210. v°. *Item les maretz... esquelz les demourans ès villaiges de Trille-Bardou, &c. sont Usagers d'y pouvoir pescher à la main & à la caige & non autrement.* Vide in *Usuaria.*

¶ Usagium, Tributum, vectigal, vel etiam servitium, quod domino ex usu & consuetudine debetur. Charta an. 1150. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 82. *Accepimus in feodum à domino Girino abbate & ab ecclesia Insulæ Barbaræ quicquid juris vel Usagii habebamus ... de pedesticum de Rochetaillia.* Charta Roberti Archiep. Lugdun. ann. 1231. apud Menester. Hist. ejusd. urbis p. 99. *E contrario dicti cives proponebant quod nec senescalcus, nec alius, brochum vini, vel aliquod Usagium habebat pro pretio vini augmentato.* Inquesta to. 1. Hist. Dalph. p. 20. col. 1. *Tenet mistraliam loci de Venos, ... & nescit cujus modi Usagium facere debeat domino Comiti, quod non fecit umquam aliquod.* Libertat. S. Georgii de Esperanchia ann. 1291. ibid. p. 27. col. 1. *Item burgenses ... possunt vendere aut dare cuicumque voluerint res & bona sua, solvendo tamen jura & Usagia consueta.* Charta alia ibid. p. 134. col. 1. *Debet recolligere & levare census & omnia Usagia in mistralia, & fideliter reddere domino.* Litteræ an. 1275. inter Ordinat. Reg. Fr. to. 3. p. 61. *Quod consuetudines & Usagia quæ dicta Maria & vir suus ejus nomine, habent in castro seu villa prædictis & pertinentiis, in pedagiis, ledis ac Usagiis, leda panis & salis, &c.* Vide *Usancia* & *Usaticum.*

¶ USAGO, Usus, consuetudo, Gall. *Usage.* Charta apud Perardum in Burgund. pag. 350. *Secundum consuetudines & Usaginem patris mei & prædecessorum*

nostrorum, *&c.* *Usuge*, in Litteris ann. 1360. inter Ordinat. Reg. Franc. tom. 5. p. 273. *Par l'usuge & observauce gardez de si louc temps.* Vide *Usagium.*

¶ USAIGIUM, ut *Usagium.* Vide in hac voce.

¶ USAMENTUM. Vide in *Usare.*

¶ USANCIA, Usanzia, Præstatio quæ ex usu & consuetudine debetur. Charta an. 1166. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 608. *Faciatis & coustruatis forciam vel forcias in Camboues; de tali tamen pacto ut in omnibus redditibus & Usanciis & justitiis, qua ad dominum castri pertinent, ... habeamus nos duas partes*, *&c.* Charta Friderici Imperat. an. 1186. in Corp. Diplom. to. 1. p. 110. col. 1. *Et ut ab hinc in antea in eis omnem jurisdictionem & consuetudines, bonasque Usanzias habeat.* Vide supra *Usagium.*

USARE, Frui, gaudere, Gallis *User*, *jouir.* Formulæ veteres auctoris incerti form. 27. *Quod taliter fecistis, ut tempore vita mea ipsas res habere & Usare, vel condirigere debeam.* Et form. 41. *Ut ipsas res quamdiu advivo, sub usu beneficii vestri tenere & Usare debeam, & alicubi ipsas res alienandi pontificium non habeam.* Charta Alamannica 68. apud Goldastum: *Postea mea fuit petitio, & nostra & fratrum decrevit voluntas, ut ipsam rem valeas excolere, vel Usare, & nihil exinde minuare non debeas, nisi quidquid ibidem addere aut immeliorare vel attrahere potuimus.* [Charta Ludovici Junioris Reg. Franc. ann. 836. apud Hansizium tom. 1. Germ. sacræ p. 156. *Ut dum Aunecor Episcopus, atque Anno nepos ejus advixerint ipsas res tenere & Usare faciant.*] Occurrit præterea in Vita Aldrici Episcopi Cenoman. p. 155. 162. 170. [Vide *Usuare.*]

☞ *Usaire*, pro Usus, Utilitas, commodum, Gall. *Usage.* Tabular. Fossatense fol. 2. *Les bamers de la terre de ladite Abbaie, c'est assavoir de Nogent & de la vallée de Susci achetent blé ou autre grain pour leur Usaire, ils ne doivent rien paier, mais que ce ne soit pour revendre & aussi est il se il achetent aucun bestail pour leur Usaire, ils ne doivent riens paier.* *User*, eodem sensu in Charta Caroli Regentis ann. 1360. ex Chartul. 23. Corb. *Et avec ce du tonlieu des choses & de mets que l'en accate pour son User.*

Usitare, [Uti, idem quod *Usare.* Form. 19. Lindenbrog. *Nisi tantum, dum advixero, Usitare & meliorare faciam.* Occurrit rursum in Form. 20. Vita Aldrici Episc. Cenoman. apud Baluz. to. 3. Miscell. p. 161. *Nobis ad Usitandum tenere permisistis.* Guidonis Discipl. Farf. c. 15. *Si quis calidum potum vult Usitare ad charitatem collationis, poterit facere in loco suo.*] Homilia de decimis & jejunio edita à Steph. Baluzio post Capitularia: *Et precamini Dominum, ut cum sua gratia & misericordia concedat vobis in pace colligere alios fructus, & in suo sancto servitio Usitare, &, quod illi placet, inde facere.* Charta 15. inter Alamannicas Goldasti: *Scuta cum lanceis, vestibus, vel omnibus utensilibus, quas in die obitus mei non datas alicui, & non Usitatas reliquerim, trado ad jamdictum monasterium, &c.* i. ad utendum datas.

¶ Usare & Ussare de Foresta, In ea habere *Usagium.* Vide in hac voce. Inquesta Vicecomit. castri Ayraudi ex Bibl. Reg. *Requisitus si capiebat in foresta de Moleria rem quam non debebat Usare, dicit quod non ... Guillelmus Dore juratus & requisitus dicit quod vidit ... vicecomitem Aymericum ... Ussare in pace de foresta de Molere, &c.*

Usamentum. Charta Rudolfi Regis Burgundiæ in Tabular. Agaunensi apud Guichenon. in Probat. Hist. Sabaud. pag. 3. *Cum omnibus appendiciis sive Usamentis.* Forte *Aisamentis.*

☞ Nihil immutandum videtur in hac voce, tametsi *Usamentum* idem sonat quod *Aisamentum*, cum alibi rursum legatur. Charta an. 1155. apud Spon. tom. 2. Hist. Gebenn. inter Instrum. pag. 10. *Et secundum quod ab eo tenuerant Usamentum facerent.* Vide *Usimentum.*

Usatus Pannus, Detritus, Gallis *Usé.* Occurrit in Legibus Edwardi Confess. c. 38. [Vide *Usus* 4.]

¶ USARIA, Hippegus. Vide *Husserium.*

¶ USATGIUM, ut *Usagium.* Vide in hac voce.

USATICUM, Tributum, præstatio, [quæ ex usu & consuetudine pensitatur, vel ut quis jus *usagii* obtineat.] Charta Ildefonsi Comitis Tolosæ ann. 1141. apud Catellum: *Dono, & concedo, & solvo, quod quisque homo vel fœmina libere vendat vinum suum omni tempore, quo voluerit sine ullo Usatico, quod inde nunquam donet alicui homini vel fœmina. Homines vero extranei, qui foris habitant in villis aut in castris, aut in aliis locis, habeant eundem Usaticum quod solent habere, &c.* [Charta Guillelmi IV. Comit. Forcalquerii an. 1191. inter Instr. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 90. col. 1. *Concessi etiam & donavi ... omnia Usatica in terra mea, tam in leudis, quam in pedagio, & pascuis & aliis Usaticis meis, ubicumque habeam Usatica in terra illa.* Charta ann. 1250. ex Tabul. Montis-Majoris: *Animalia possint pascere sine præstatione pascuerii seu Usatici.* Statuta Arelat. MSS. art. 94. *Quicunque recipiet pedagium antiquum vel novum Usaticum in riparia Rodani, &c.* Adde Litteras an. 1369. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 284.] Hac notione usurpatam vocem in antiquis Tabulis observare est ex Plantavitio in Chronologia Præsulum Lodovensium pag. 118. 135. 185. 234. 365. Philippus *Mouskes* MS. in Carolo Magno;

Et li commanda que tout cil,
Ne franc, ne sierf, ne bon, ne vil,
Ne clap, ne rous, ne blanc, ne noir,
Qui vienuent à Aix manoir
De tous Usages fusent franc.

[Vide *Usagium* & *Usancia.*]

¶ Usaticus, Eadem notione. Charta ann. 942. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 85. *Omnes Usaticos & tallias, & questas, & albergas, &c.* Charta Willelmi Comit. Bisuld. ann. 1055. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1105. *Trado ... omnes Usaticos & albergas & quidquid ullo modo recte aut injuste uerant mihi in dominicatura quam dicunt Baschara.* Adde Chartam ann. 1131. in laudata Hist. Occitan. to. 2. col. 460. aliam an. 1145. col. 508. & Testam. Rogerii Vicecom. Biterr. an. 1150. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 411.

Usatica & Usatici præterea crebro appellantur Consuetudines municipales. [Joseph. Moret. Antiquit. Navarræ p. 507. *Habeatis tales foros & tales Usaticos ... quales habeant Barones de Estella.*]

¶ 1. USATICUS, Usatiqus, Ususfructus, jus re aliqua utendi per vitam, ut videtur. Statutum Caroli V. Reg. Franc. an. 1370. tom. 5. Ordinat. p. 364. §. 10. *Si tale legatum aut talis donatio fuerit facta super certo fundo, & quod legator sive dator obligaverit fundum vel Usatiqum, exigatis pro eisdem financiam, prout superius declaratur.* Rursum pag. 365. §. 17. *Pro redditibus vel possessionibus per innobiles acquisitis & acquirendis à nobilibus, in nostris feodis vel retrofeodis, per modum permutationis, vel ad accapitum, aut in emphiteosim & Usaticum, vel ad certam partem fructuum annualem, &c.* Vide infra *Usuare.*

¶ 2. USATICUS, Ex usu & consuetudine debitus.

Sextaria

Sextaria censualia seu Usatica, in Charta an. 1344. ex Tabul. Gellon. Vide alia notione in *Usaticum*.

¶ 1. USATUS, Societas certis *usaticis* addicta. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. tom. 12. col. 714. *Sed perveniens summam, invenit ipsam bene fossatam & steccatam, & infinitis armigeris custoditam, ubi erant præter cives terræ de Usaticis Malandrenis viri septingenti & ultra*. Idem quod *Commune 2*.

¶ 2. USATUS, Idem quod *Usaticum*. Conventio inter Comit. Provinciæ & Matrem Bausenquorum ex Cod. MS. D. *Brunet: Isti sunt mali Usati quos dimittunt Stephania de Baucio & filii ejus*. V. *Usagium*.

¶ 3. USATUS, Detritus. Vide in *Usare*.

¶ USCERIUM, Uscerius, Hippegus, navis qua equi transvehuntur, Italis *Usciero*. Vide *Husserium*. Litteræ Edwardi III. Reg. Angl. an. 1336. apud Rymer. to. 4. p. 710. *Galeas & Usceria hominibus & armis apparata, & aliis necessariis sufficienter instructa*. Occurrit sursum pag. 728. Chron. Andr. Danduli apud Murator. tom. 12. col. 324. *Ad transfretandos prædictos equos tot Usceria dare debemus, quot fuerint necessaria*. Adde col. 430. & 445. Vide *Ussarius*.

¶ Uscherius, Eadem notione, in Annal. Genuens. Jacobi Auriæ ad an. 1281. apud eumd. Murator. to. 6. col. 575. *Hoc etiam anno Carolus Rex Siciliæ fecit maximum apparatum galearum & Uscheriorum, & aliarum rerum necessariarum causa eundi contra Palæologum Imperatorem Græcorum*.

¶ Usicherius, Usigerius, Eodem intellectu. Ottoboni Scribæ Annal. Genuens. ad an. 1192. ibid. col. 368. *Ad acquirendum ei regnum Siciliæ sese magnifice accinxerunt, sic quod usque ad mensem Augusti cum Usigeriis, galeis, armis, & equitibus, & ceteris quæ ad exercitum pertinent de portu Januæ copiosissime exierunt. In quo stolio Pisani pro servitio Imperatoris cum XII. galeis & Usicheriis fuerunt*.

¶ Usiherus, Pari significatu, apud Aug. Justinian. Episc. Nebiens. in Annal. Genuens. an. 1293.

¶ USCLADA, Pars silvæ combusta, idem quod *Arseia*. Vide in hac voce. Statuta MSS. inter Schedas D. *le Fournier*: *Quod aliqua persona non audeat facere Uscladas infra dictas defensiones*. *Usclas* Tolosatibus idem quod ustus, Gall. *Brulé*. Vide *Ustatus*.

¶ USDUGARIUM, in Addit. ad Statuta Mutin. c. 27. fol. 49. pro *Sdugarium*. Vide in hac voce.

1. USIA. Joan. Monachus Bertinianus in Vita S. Bernardi Pœnitentis n. 8. *Causa hujus doloris erat pediculus ovinus, quem Grammatici Usiam, quasi ab urendo vocant*. Loquitur de dolore aurium.

¶ 2. USIA, à Gr. οὐσία, Natura. Acta S. Cassiani Mart. apud Illustr. Fontanin. ad calcem Antiquit. Hortæ pag. 353.

Has tres personas unam differtat Usiam
Nomine distinctam, sed majestate jugatam.

¶ USIATICUS, Tributum, præstatio quæ ex usu & consuetudine debetur. Charta an. 1284. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 23. *Concessimus .... pedagia & omnes Usiaticos tam in terra quam in aquis ... Concesserunt ... omnia sua nemora, aquas & pascua, & omnes Usiaticos per totam terram suam, ... & in feudagiis suis perpetuam libertatem acquirendi sine aliqua fraude* (l. laude) *& consensu & sine aliquo Usiatico & dominio*. Vide *Usaticum*.

¶ USIBILIA, Supellex, utensilia. Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hisp. col. 788. *De annona modii XXX. cum omnia Usibilia ligni & ferri quod necesse habet homo in omnibus, &c.*

¶ USICHERIUS, Usigerius, Usiherus, Hippegus. Vide in *Uscerium*.

¶ USIMENTUM, Facultas, quam quis habet utendi in alieno prædio rebus non suis, eadem notione qua *Aisamentum*. Fundatio Monast. de Alta-ripa apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 312. *Dedit .... quidquid habebat in Unent, in hominibus videlicet & in campis, pratis, silvis, nemoribus, aquis, lapidibus & Usimentis, insuper & Usimentum & pasturam per totam terram suam*. Vide supra *Usamentum* in *Usare*.

¶ USINA, Ustrina, vel Officina quævis ad aquas exstructa, vulgo *Usine*. Charta Henrici Comit. Campaniæ an. 1149. in Tabul. S. Eugendi: *Concessi quod nullus in prædicto castro* (Firmitatis ad Albulam) *de novo Usinas aliquas construeret sine laude Prioris & assensu monachorum præter eas quæ constructa sunt ibi*. Burello *Usine* dicitur res familiaris, domestica, parcimonia, Gall. *Menage*. Hinc

USINARE, [f. *Usimentum* habere.] Charta anni 1240. in Tabulario Campan. Bibl. Reg. f. 365. *Nullatenus Usinabunt, nec excolent homines dictæ villæ contra voluntatem nostram, ... in quibuscunque vero locis homines dictæ villæ Usinabunt, nos prædicti fratres de Crista & pecora nostra, si vobis placuerit, omnimode Usinabimus, hoc excepto quod in nemoribus villæ deputatis boscum non accipiemus nisi tantummodo ad usum furni*. [Vide in *Usagium*.]

USIS. Epistola Basilii Macedonis Imp. ad Hadrian. II. PP. post VIII. Synodum: *Transmisimus autem Sanctitati vestræ ... & vellus prasinum vilarinpinnum pro casula facienda unum, Usin rubeum aerem habentem unum, Usin albumunum, mulchamat unum, planetilia castanea duo*. Monstra verborum mihi plane incognita.

¶ USITARE, Frequentare. Charta Henrici IV. Regis Angl. an. 1412. apud Rymer. to. 8. p. 722. *Si vobis placeat, mercatores villæ de Lenn partes de Berne in Norwegia Usitantes, quod cum iidem mercatores per mercatores societatis de Hansa, partes prædictas frequentantes, &c.* Et p. 724. *Tam pro omnibus sociis tuis dictas partes Norwegiæ Usitantibus & in eis residentibus, quam pro seipsis regnum Angliæ Usitantibus & in eodem residentibus, quod omnes mercatores Angliæ in dictis partibus Norwegiæ residentes & eas Usitantes, &c.* Vide alia notione in *Usare*.

¶ USITATA, Præstatio quæ ex usu & consuetudine exigitur. Charta Raymundi Guillelmi de Aguto D. Toloni ann. 1224. *Mercatores vero teneantur dare antiquam lesdam & Usitatam, vel usaticum, vel ripagium antiquum*. Vide *Usancia*, & *Usitatio*.

¶ Usitata, ἀπὸ χρήσεως, in Gloss. Lat. Gr. MSS.

¶ USITATIO, Idem quod *Usitata*, in Charta an. 1173. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 585. qua Guido de Vergiaco concedit Deo & S. Mariæ Theoloci omnimodam *Usitationem in aquis, in agris, in silvis per omnem terram suam*. Vide infra *Usus 2*.

¶ Usitatio, Usus, Gall. *Usage, exercice*. Privilegia urbis Rupellæ concessa à Carolo V. Reg. Fr. an. 1372. tom. 5. Ordinat. p. 573. *Ac præterea quoscumque eorum usus & longævas observancias, licet à triginta annis citra ab eorum Usitatione cessaverunt, volumus & declaramus in suo valore persistere*.

USLACT. Privilegium de *Sempringham* in Anglia: *Sunt quieti tam ipsi quam homines eorum .... de omnibus misericordiis & amerciamentis, & forisfacturis, ... de murtro, & latrocinio, & conceylis, & Uslact, & hamsoka, grithbruch, blodwit, &c.* Alia in Monastico Anglicano tom. 2. p. 827. ubi eadem habentur, præfert *utslat*, quæ forte *escapium* sonat ex Saxonicu utȝleoo, *aufugere*. Vide *Utlep*.

¶ USLATUS, pro Ustulatus, in MS. vet. Corbeiensi, cui titulus, *de mensa Abbatis: Habet idem famulus de porco Ustato .... tres juncturas versus costum.* Vide *Usclada.*

USONES, Pisces familiares Danubio, Germanis *Hausen; pisces insanæ magnitudinis*, Bonfinio. Vide Thwroczium in Andrea Rege Hungar. c. 43.

¶ USPINIO, νεκροθάπτης, in Gloss. Lat. Gr. Vulcanius emendat, *Vespillo*, νεκροθάπτης. V. *Usupelliones.*

¶ USSARE, Uti. Vide in *Usare.*

¶ USSARIUS, Hippegus, navis qua equi transvehuntur: leg. f. *Usserius.* Vide in *Husserium.* Anonymi Epist. de capta urbe CP. ano. circ. 1200. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 786. *Præterea quidam Ussarius suus habebat magnellum erectum.* Vide supra *Usserium.*

¶ USSERA, Officii nomen in Ecclesia Coloniensi; f. Ostiarius, à Gallico *Huissier.* Consuetud. MSS. ejusdem Eccles. *Cellerario vini 1. den. Quatuor Ussere 1. den. tantum. Quatuor Ussere unus panis.* Vide *Usserius.*

USSERIA, Usserius, Ussers, Hippegus. Vide *Husserium.*

¶ USSERIUS, Ostiarius, à Gall. *Huissier.* Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. tom. 2. Histor. Dalph. p. 277. *Item, libravit per manus Jacobi de Riveria Usseriis regiis pro tortis quas debuerunt habere, quando dom. Andreas fuit baptizatus, tarru. v. gran.* xvi. Ordinat. Humberti II. an. 1336. ibid. p. 308. col. 2. *Item, Ordinamus fore in nostro hospitio deputatos, unum potterium, unum Usserium aula, &c.* Vide *Huissorius*, & mox *Ustearius.*

¶ Uxarius, Eadem notione. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Junii pag. xxxv. *Duo autem ipsorum in foribus nostrarum camerarum, post servientes armorum jaceant de nocte & Camerlengis & Uxeriis sint subjecti.*

¶ USTEARIUS, Ustiarius, pro Ostiarius clericus, Gall. *Portier.* Liturg. Gallic. Mabill. p. 301. *Benedictio Ustearii. Deum Patrem omnipotentem suppliciter deprecemur, ut hunc famulum suum benedicere dignetur, quem in officii Ustearii eligere dignatus est.* *Ustiarius*, in Missali Franc. pag. 398.

¶ USTENSILIA, pro Utensilia, Gallice *Ustensiles.* Necrolog. Lauresham. apud Schannat. in Vindem. litter. p. 38. *Faciemque templi dorsalibus, coronis, ... ceterisque Ustensilibus decoravit.*

¶ USTERNA, pro Ustrina. Gloss. Gr. Lat. καῦσις νεκρῶν, *bustuarium*, *Usterna.* In MSS. Sangerman. *Ustrena.*

¶ USTILACIO, ἀνάκαυμα, in Gloss. Lat. Gr. Aliæ addunt *Torrer.*

¶ USTRENA. Vide in *Usterna.*

¶ USUAGIARIUS, Usuagium. Vide in *Usagium.*

¶ USUALE, Jus utendi, ut infra *Usuaria.* Charta an. 1150. ex Chartulario Charmensi: *Hugo filius Adam de Cruce contradicebat Usualia nemorum suorum, quæ pater suus ecclesiæ Charmi antea dederat.* Vide *Usualitas.*

USUALIS, Qui in uso est. [*Usuale argentum*, in Epist. Fulberti Carnot. apud Acher. to. 2. Spicil. pag. 830.] *Usualis sermo*, apud Sidonium lib. 4. Epist. 11. ubi multa Savaro, quæ non exscribo. Vide *Moneta usualis*, col. 903.

¶ USUALITAS, Idem quod *Usuale.* Vide in hac voce. Charta ann. 1261. in Hist. Mediani Monast. p. 328. *Contuli pro remedio animæ meæ ... Usualitatem pascuorum in banno de Haconville pro nutrimentis tam domus ipsorum, quam hominum de Barbenville.* Vide *Usagium* & *Usuaria.*

¶ USUARE, Frui, gaudere, ad usumfructum tenere. Formula 22. Lindenbrog. *Propterea expetii à vobis, & vos petitionem meam non denegastis, ut ipsas res, quamdiu advivo, sub usu beneficii vestri tenere & Usuare debeam.* Charta an. 855. in Append. ad Marcam Hispan. col. 788. *Ibidem serviat, & Usuare faciat dum vivit, &c.* Ibidem col. 789. *Denique de ab hodierno die & tempore Usuandi vel exfructuandi unus ab alio quod supervixerit fratrem suum habeat potestatem ex eo vivere.* Adde Mabill. Diplom. pag. 514. Vide *Usare* & *Usatium* 1.

¶ Usualiter Tenere, Eodem intellectu. Formula 42. incerti Auctoris apud Baluz. to. 2. Capitul. col. 458. *Propterea has litteras in te adfirmavimus, ut dum advivis, Usualiter ipsam rem tenere & dominare debeas.* Adde Form. 35. Sirmond. 23. & 26. inter Lindenbrogianas.

USUARIA, Usuarium, Ususfructus, seu potius jus utendi. [Bulla Innocentii II. PP. ann. 1142. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1229. *Confirmamus etiam vobis Usuariam per totam silvam quæ dicitur Otta.*] Tabularium Prioratus Paredi fol. 61. *Dedit etiam illis hominibus, qui terram tenuerint, vel ibidem manserint, Usuarium in silva, quæ vocatur Maosta, ad domum ædificandam, ad molendinum faciendum, &c.* Fol. 86. *Nec non conquisivit de quodam homine Andrea in bosco Monals Usuariam & consuetudinem, quam ipse in eo de bosco habebat.* Rainardus Abbas Cisterciensis in Institut. Capituli General. Ord. Cisterc. cap. 44. *Si quis Abbatum terram habuerit, vel Usuaria, vel inde conventionem habuerit, nullus Abbatum quærat eam, vel in ea Usuaria sine assensu illius Abbatis.* Adde Nomast. Cisterciense p. 319. 346.

Usuarium, Eadem notione. Laurentius Leodiensis in Hist. Episcop. Virdunens. p. 281. *Fridericus quoque Comes Tullensis Usuarium Arguinnæ sui nemoris, tam ad reædificandam, quam ad retinendam Ecclesiam contradit.* Charta Manassis Episc. Meldensis an. 1140. *Totum nemus, quod appellatur Bruel, & Usuarium suum in silvis præfati Walterii .... ad comburendum & ædificandum.* Alia Philippi Regis Franc. an. 1190. *In commutationem Usuarii, quod Monachi S. Martini habebant in nemore nostro de Vienna, eis dedimus, &c.* [Charta an. 1093. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 497. *Dedit Usuarium sylvæ ad ædificia construenda, ad focum & ad omnes alios usus in perpetuum libere habendum.* Charta Theobaldi Comit. Campaniæ an. 1227. in Chartul. Meld. *Asserebat dictus Episcopus quod habebat Usuarium in nemore Medon ad duas quadrigas ad vivum & mortuum nemus, ad ardendum & ædificandum in omnibus domibus suis & ad vineas suas.* Occurrit præterea apud Miræum to. 1. p. 299. to. 2. p. 813. *La Guille* Hist. Alsat. p. 29. inter Instr. Stephanot. tom. 4. Antiquit. Pictav. Bened. MSS. p. 664. Marten. to. 3. Anecd. col. 1224. 1225. Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 86. col. 1. in Hist. Eccl. Meld. tom. 2. pag. 23. & Mediani Monast. p. 272. *Usuarie*, in Charta E. Abbatissæ Paracliti an. 1245. ex Chartul. Campan. fol. 393. col. 2.]

¶ Usuarius, *Qui alicujus rei usum habet.* Vocabul. utriusque juris. Charta Philippi Pulcri Reg. Fr. an. 1309. *Quod usagium, pasnagium, ac pasturam & legiam acceptem in locis forestarum ipsorum aliis Usuariis deputatis vel in posterum deputandis.* Charta an. 1242. inter Instr. tom. 2. Gall. Christ. novæ edit. col. 71. *Dedimus etiam eidem abbatiæ sex viginti arpenta nemoris, insuper unam quadrigatam .... percipiendam in loco quo alii Usuarii suum capiant usuarium ad ardendum.* Expositio compendiosa benef.

fol. 5. *Hinc jurgium quæ disceptatur an beneficiarii usum tantum, an usumfructum habeant. Qui eos Usuarios esse dicunt, utuntur Concilio Antiocheno, &c.* *Usuaria femina*, apud Solinum c. 25. & *Usuarius servus*, in leg. 14. D. in quibus usum habemus. Vide *Usuagiarius* in *Usagium*.

¶ USUARIUS FRUCTUS, Idem quod Ususfructus. Tabul. S. Vincentii Cenoman. fol. 176. *De his duabus olchis retinuit sibi Usuarium fructum in vita sua, si vult.* Vide *Usufructuarium*

USUBANDILOS. Vetus Chartula plenariæ securitatis sub Justiniano scripta apud Brisson. lib. 6. Form. pag. 647. *Hoc est coclearei numero septem, scutella una, fibula de bracile, & de Usubandilos, formulas duodecim, stragula polimita duo, &c.* Vide *Usis*.

USUCAPIO. Decreta Ladislai Regis Hungariæ l. 3. c. 20. *Usucapiones capiantur a festo S. Georgii usque ad festum S. Joannis Bapt. ut ducantur in civitatem, teneanturque ad festum S. Michaelis, ac præsententur assidue in mercatu, ut si quisstram suam reperit personam, redimat 90. denariis, equum 12. bovem 5. ex quibus duas partes Regi, tres Comiti tribuantur. Si vero usque ad festum S. Michaelis inventi non fuerint, dividantur prædicto modo, tamen nullo pacto vendantur, vel celentur, sed tantum labore eorum utantur. Quod si collector vendiderit, vel celaverit, triplum reddat, ipseque decem pensas persolvat; Comes vero si eidem fecisse probatur, 55. pensas persolvat. Simili modo jubemus, ut qui Usucapiones tenuerint à tempore Regis Bela usque ad festum S. Stephani, dimittantur.* Ubi *usucapiones* videntur appellari, servi fugitivi, animalia fugitiva, vagantia & errantia, quæ à *Collectore rerum fugitivarum, quem vulgariter Locerdech dicunt*, inventa ad civitatem Provinciæ reducuntur, ut singuli quod suum est agnoscant, redimantque certo ac definito pretio. Vide supra cap. 13. Sambucus *usucapionem* ait esse pecus vagabundum. [Vide infra *Usurpatio*.]

USUFRUCTUARE, Dare ad usumfructum; usufructuario & precario jure. Charta an. 955. apud Ughellum in Episcopis Veronens. *Totas res, quod supra legitur, sit in earum potestatem retinendi & ad Usufructuandi, non alicui alienandi, &c.*

¶ USUFRUCTUARE, Usufructuario jure re aliqua uti. Formula 20. inter Bignonianas: *Et ipsam rem dum advivo per vestrum beneficium tenere & Usufructuare faciam.* Charta an. 1183. apud Murator. delle Antic. Estensi p. 371. *Deinde intret in possessionem pignoris, & habeat & teneat, & Usufructuet, &c.* Occurrit rursum infra. Bulla Pauli III. PP. an. 1549. in Macerus insulæ Barb. to. 1. p. 264. *Tenent, habitant, percipiunt, & Usufructuant, teneant, habitent, percipiant & Usufructuent, &c.* *Usfruis*, pro *Usufruit*, in Charta an. 1438. semel & iterum. Vide *Usfrui*.

USUFRUCTUARIUM, pro Ususfructus, [apud Gregorium M. lib. 2. Epist. 9.] Vetus Charta in Actis Episcop. Cenoman. p. 187. *Nobis temporibus vitæ nostræ beneficium ad Usufructuarium fecistis.* [Vide *Usuarius fructus* in *Usuarius*.]

¶ USUGRARIUS. Vide *Usuagiarius* in *Usagium*.

USUPELLIONES. Burchardus de Casibus S. Galli c. 14. *Scurræ, pelliparii, panifices, cerdones, textores, Usupelliones, * sutores * quæsitatis adversus hunc clamabant in theatris, in stratis & viis, &c.* Sed legendum *vispelliones* observat Goldastus, de cujus vocis origine nihil dicam, cum Latina sit. [Vide supra *Uspinio*.]

USURARE, Usuras producere. Bracton. lib. 2. cap. 26. §. 2. *Debitum vero defuncti, quod debetur Judæis non Usurabit, quamdiu hæres infra ætatem exstiterit.* [*Usurer*, cum fenore reddere, *Rendre avec usure.* La Vie de *Jesus Christ* MS.

Bien set Dame Diex Usurer,
Nus ne deast seur lui prester.]

¶ USURARE, In fenore nummos ponere, dare fenori pecuniam, ex Gemma, apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 29.

USURARII, Fœneratores, qui ad usuram commodant. *Qui usuris inserviunt*, in Capitul. ann. 828. c. 6. Quos olim magno fuisse numero auctor est Gaufredus Vosiensis 1. parte cap. 73. *Fœneratores olim publici odiosi Principibus erant, nunc tam crebro reperiuntur, ut aliqui usuras vocitent census, quasi redditus agrorum.* Qui autem ii proprie sint, docet Synodus Coloniensis an. 1300. c. 12. *Manifestos autem Usurarios dicimus, de quibus per sententiam vel per confessionem in jure, aut evidentiam, quæ ulla tergiversatione non potest celari, constiterit evidenter; & illos etiam, qui super usuris diffamati, intra tempus statuendum ab eo, qui super hoc habet potestatem, se non purgaverint, reputamus pro manifestis usurariis puniendos.* [Eadem totidem verbis leguntur in Statutis Eccles. Leod. ann. 1287. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 880. Concil. Trevirense an. 1238. apud eumdem tom. 7. Ampl. Collect. col. 130. *Usurarios censemus sub pignore mutuantes, & ultra sortem percepta in sortem minime computantes.*] Adde Concilium Ravennense an. 1317. cap. 15. Hos Concilia, præsertim Lateranense an. 1179. excommunicari ab Episcopis præcipiunt. Quod quidem factitatum testatur Matthæus Paris an. 1219. pag. 250. Neque Ecclesia dumtaxat; sed & Laici Principes Statutis suis pestem hanc detestandam sæpius exagitarunt, ejusmodi fœneratorum bonis in fiscum redactis. Quippe, ut ait Cato de Re rustica, statim initio: *Majores nostri sic habuerunt, & ita in legibus posuerunt, furem dupli condemnari; fœneratorem quadrupli: ut quanto pejorem civem existimarint fœneratorem, quam furem, hinc liceat existimare.* Leges Edwardi Confess. c. 37. *Usurarios quoque defendit Rex Edwardus, ne remaneret aliquis in toto regno suo; & si quis inde convictus esset, quod fœnus exigeret, omni substantia propria careret, & postea pro exlege haberetur. Hoc autem asserebat ipse Rex se audisse in Curia Regis Francorum, dum ibidem moraretur, quod usura radix omnium vitiorum esset.* Charta Dorandi Episcopi Cabilonensis an. 1221. apud Sanjulianum p. 405. Sammarthanos, & Petrum Chifletium in Beatrice: *Si aliquis probetur esse fœnerator per testes idoneos, totum mobile ipsius erit Ducissæ,* (Burgundiæ,) *& Comitissæ,* (Cabilonensis) *quod tunc habebit, & similiter quotiescumque alias probaretur fœnerator.* Regestum Castri Lidi in Andibus fol. 24. *In omni terra de Castro Lidi cujuscumque terra sit, homines aubans sunt Comitis, & pecunia fœneratoris Comitis est.* Ita tamen ut non vivi ac superstites, sed mortui, seu post mortem punirentur. Regiam Majestatem lib. 2. c. 54. §. 1. 2. *Usurarii omnes; sive testatus, sive intestatus decesserit, Domini Regis sunt. Vivus autem non solet aliquis de crimine usuræ appellari nec convinci.*

Licebat igitur *Usurariis* de bonis suis, dum adhuc erant in vivis, disponere. Statutum Ricardi I. Regis Angl. an. 1190. pro Clero Normanniæ apud Matthæum Paris pag. 113. *Quidquid Laici in vita sua donaverint, vel quocunque titulo à se alienaverint, & si Usurarii fuisse dicantur, post mortem non revocabitur. Quæ vero post mortem non alienata inve-*

nientur si cognitum fuerit ipsos tempore mortis fuisse usurarios, confiscabuntur. Ad hoc tamen ut *usurarius* haberetur, necesse erat probare infra annum ante mortem ad usuram commodasse. Stabilimentum inter Clericos & Barones Normanniæ an. 1205. *De rebus Usurarii, quod quamdiu Usurarius est in lecto ægritudinis, si distribuat res propria manu sua, stabile est. Post mortem vero usurarii omnes res suæ domini Regis erunt, si probatum fuerit, quod infra annum ante mortem commodaverit ad usuram.* Vetus Consuetudo Normanniæ cap. 20. *Nulue doit estre tenu à usurier, qui an & jour a cessé de usures mener, après ses derraines usures.* Alias pœnituisse censebatur. Regiam Majestatem d. cap. §. 6. *Sciendum est tamen, quod si aliquis quocunque tempore Usurarius fuerit, & super hoc in patria sua publice defamatus: si tamen à delicto suo ante mortem destiterit, & pœnitentiam egerit, post mortem ejus ipse vel res ejus lege usurarii non censebuntur. Oportet ergo constare, quod usurarius decesserit aliquis ad hoc, ut de eo tanquam de usurario, post mortem ipsius judicetur, & de rebus suis, tanquam de rebus usurarii disponatur.* Solet autem inquiri & probari aliquem in tali crimine decessisse per triginta duos legales homines de vicineto, & per eorum sacramenta; quo probato in curia, omnes res mobiles, & omnia catalla, quæ fuerant ipsius usurarii mortui, ad opus Regis capiuntur, penes quemcunque inveniantur. Sed & hæredes ipsius hac de causa secundum jus regni Scotici, exhæredantur, & ad dominum feudi vel ad Regem plenarie revertuntur, ut est in laudato capite.

☞ Eo tamen privilegio, de bonis scilicet suis disponendi, non gaudebant usurarii, nisi prius usuris inducta restituere suo testamento curassent: alioqui eorum testamentis conficiendis interesse nemini licet, eaque irrita & nulla pronunciantur: unde ecclesiastica sepultura privantur plurium Conciliorum Statutis. Statuta Eccl. Æduensis apud Marten. to. 4. Anecd. col. 480. *Item, quamquam usurarii manifesti, de usuris quas receperunt satisfieri expressa quantitate vel distincte in ultima voluntate mandaverint, tamen eis ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris suis fuerit prout facultates patiuntur eorum plenarie satisfactum, vel illis quibus est restitutio facienda, si præsto sint, aut aliis qui pro eis possunt acquirere, vel eis assentientibus loci ordinario, vel ejus vices gerenti, sive rectori ecclesiæ sufficienter cautum de restitutione facienda. Omnes enim religiosi qui usurarios manifestos tradunt ecclesiasticæ sepulturæ, pœnas incurrunt superius annotatas. Item, nullus interesse debet in manifestorum usurariorum testamentis. Item, nullus debet eos recipere ad confessionem, aut eos absolvere, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstant, ut præmittitur, idoneam cautionem. Testamenta autem manifestorum aliter non valeant, sed sunt irrita ipso jure.* Statuta Eccl. Cadurc. &c. ibid. col. 737. *Sciendum est etiam quod usurarii manifesti non sunt admittendi ad ecclesiasticam sepulturam, nec ad confessionem, nec possunt facere testamentum, nec eorum oblationes sunt admittendæ, nisi prius satisfecerint de usuris illis quibus tenentur.* Adde Statuta Eccl. Const. ibid. col. 828. Leod. an. 1287. col. 880. & Conc. Avenion. an. 1457. col. 385.

Aliud porro erat de usurariorum Clericorum bonis, de quibus ita statuit Ricardus I. Rex Angliæ apud Matthæum Paris, & Radulphum de Diceto ann. 1190. *Item de bonis clericorum, & si dicantur fuisse usurarii, vel quocunque mortis genere præventi; nihil pertinet ad secularem potestatem, sed Episcopali auctoritate in opera pietatis distribuentur.*

☞ Id præterea erat Ecclesiæ legibus statutum ne quis usurariorum causis patrocinaretur. Conc. Paris. an. 1212. apud Marten. tom. 7. Ampl. Collect. col. 102. *Statuimus sub pœna excommunicationis, ne quis clericus nundinarius vel alius feneratori serviat, aut computationes usurarum aut venditiones usurarii ad terminum vel contractus ejus usurarios de nundinis ad nundinas scribat, & quod nullus advocatus causam usurarii vel hæresis defendat.* Sed & eorum mulieribus post partum ecclesiæ ingressus sacerdotumque benedictio denegabantur. Statuta Eccl. Suession. apud eumd. Marten. ibid. tom. 8. col. 1548. *Nec uxor ejus* (usurarii) *cum de partu surrexerit, ad purificationem admittetur, & ita ei denegentur sacramenta ecclesiastica.*

Pœna igitur usurarii vivi ex prædictis, pertinuit ad Ecclesiam, cum & excommunicari, & coram judice ecclesiastico in Curia Christianitatis accusari & conveniri potuerit; pœna vero usurarii mortui pertinuit ad Regem, quod etiam docent Statuta Regum Angliæ Edw. III. an. 15. cap. 5. apud Westmonast. an. 11. c. 8. Henrici VII. ann. 3. cap. 5. & 6. Henrici VIII. an. 37. c. 9. Edwardi VI. an. 5. & 6. c. 23. Sed & jure scripto, quo utimur, inquit Skenæus, usurarius in Curia Regis post mortem non damnatur, sed vivus variis pœnis punitur. Vide Gul. Prynneum in Libertatib. Eccl. Anglic. tom. 3. pag. 1209.

Usura autem nomine quid censeretur, ita definit S. Ludovicus Rex Franc. in Statuto an. 1230. pro Judæis: *Usuras autem intelligimus, quidquid est ultra sortem.* Ita etiam Capitulare 5. an. 806. cap. 12. lib. 3. Capit. c. 119. Regiam Majestat. lib. 3. c. 1. §. 5. & Concilium Auscitanum an. 1308. c. 3. Auctor Græcismi MS.

Est usura suos quisquis tradit mihi nummos
Spe lucri, fœnus duplex Usura vocatur.

Consuetudines Montispessulani: *Fœnerarii, seu usurarii, qui denarios pro denariis accommodant, non recipiuntur in testimonio.* Charta Philippi Reg. Fr. an. 1204. pro Falesiæ incolis ex Regesto 120. Archivi regii num. 30. *Sciendum etiam, quod nos aliquem de Burgensibus apud Falesiam residentiam facientibus, non capiemus ad occasionem usuræ nisi denarium pro denario, vel æquivalentiam alicui accommodaverit.* Exstat Statutum Philippi Franc. Reg. datum apud Montem Argi die Sabbati ante Festum Purific. B. M. an. 1311. in quo usuram facere dicitur, *qui ultra annum denarium in septimana, 4. denarios in mense, vel 4. solidos in anno pro libra* acceperit. [Statuta Synodi Senon. an. 1269. in Chartul. Episc. Paris. fol. 109. *Ex qualitate autem negotii & personæ creditoris contractus Usurarios reputamus, videlicet si creditor consueverit fenerare.*] Vide Assisias, seu Statuta Caroli I. Reg. Sicil. MSS. c. 8. sub finem, ubi de usuris Judæorum agitur. Charta Durandi Episcopi Cabilonensis supra laudata: *Doctores vero illum solum fœneratorem intelligunt, qui solidum vel libram per hebdomadam, vel mensem, vel annum pro denario, vel denariis ejusdem monetæ, vel alterius accommodat, ludo excepto, ita quod de retroactis, usque ad confectionem chartæ non potest aliquis super hoc conveniri; alio modo non intelligitur esse fœnerator, & debet probari de usura, &c.* [Durandus à S. Porciano in Comment. ad Magistrum Sententiarum lib. 3. dist. 37. qu. 2. *Hoc autem fit in usura in qua aliquis ultra pecuniam mutuatam vel vinum, seu bladum, petit sibi duas recompensationes, unam quidem recompensationem æqualem, aliam vero quasi pretium usus, quod Usura dicitur.*] Adde Glanvillam lib. 10. cap. 8. extremo. Ju-

ra & Consuetudines Normanniæ cap. 20. *Usurariorum autem catalla Duci Normanniæ consuetudine pristina dimittuntur, ut hujusmodi occasione ambitiosa usurarum malitia in posteris refrænetur. Tribus autem modis usura committitur, uno scilicet modo, cum ultra taxatum pretium alicujus rei pro concesso solutionis temporis spatio, mutuator se tradenti obligat aliquid redditurum ... Secundus modus est, cum rei unius speciei commodatur, pro re alterius speciei majoris pretii ad terminum persolvenda in eadem quantitate terminatum; ut ordeum præstare pro frumento, vel cervisiam pro vino. Tertius autem modus est de mortuo vadio, mortuum enim dicitur vadium, cum fructus rei invadiatæ, quos percipit commodator, eum quitant in nihilo fructus vel proventus.*

¶ Usura Realis & *Mentalis*, in Statutis Eccl. Constant. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 800. *Usura realis est, quando mutuo dantur* XII. *denarii pro* XIII. *vel alias secundum magis & minus. Et mentalis est quando propter dilationem carius vendunt & vilius emunt.* Manuale Henrici Sistaric. Episc. ibid. col. 1085: *Et nota quod usura non solum se extendit ad pecuniam mutuandam, sed ad quicquid ultra sortem accipitur, sive honoris, vel gagerii, vel comestione equorum, vel de illicitis venditionibus, & hujusmodi.*

Sed cum ejusmodi *usurarum* prætextu domini vassallos seu tenentes suos vexarent, eisque persæpe id criminis contra jus imponerent, ut eorum sibi assererent bona, fiscoque suis addicerent, quod de *intestatis* factitatum supra observavimus, interdum id privilegii, *communitatibus* concedebant, ut ab hac perquisitione essent immunes. Charta Philippi Regis Franc. an. 1220. ex Regesto Normannico sign. P. in Camera Comput. Paris. fol. 26. *Concessimus Burgensibus nostris de Cadomo residentibus in villa Cadomi, quod nec eos, nec uxores, nec hæredes eorum capiemus ad occasionem de usura in morte eorum, nec hæredes nostri.* Charta pro Communia Vernolii: *Quod nec ab illis, nec ab eorum hæredibus, si fuerint apud Vernolium per annum & diem residentes, aliquid exigemus pro morte usurarii de eis, quæ spectant ad usuram, si tempore mortis suæ apud Vernolium fuerint residentes omnino illa exactione quitamus in perpetuum.* [Libertat. hominum S. Georgii de Esperanchia ann. 1291. tom. 1. Hist. Dalph. p. 27. col. 2. *Praterea volumus & dictis burgensibus nostris & habitatoribus dictæ villæ concedimus in perpetuum pro nobis & hæredibus seu successoribus nostris, quod in Usurariis manifestis vel non manifestis, sive decedant testati, sive non, qualiter & quocumque loco decedant; quod in bonis & rebus ipsorum nihil possumus vel debeamus ratione exercitii usurarum exigere vel habere, nec in vita, nec in morte, nec post mortem ipsorum: sed eorum res & bona deveniant ad heredes & propinquiores ipsorum, dum tamen teneantur satis dare de clamoribus suis emendandis; & eos emendare; hoc salvo, quod si aliquis usurarius vel alter decederet, nec vellet emendare clamores suos, vel præcipere quod emendarentur, bona ipsius ad nos pertineant: nisi aliquis usurarius vel alter decederet morte subitanea: ita quod non posset sciri, utrum voluerit clamores suos emendare vel non, tunc bona ipsius ad heredes ipsius ut supra pertineant.*]

¶ Usurarii Publici; Qui, ni fallor, ii sunt, quos Gaufridus Vosiensis loco citato vocat *fœneratores publicos, obnoxios Principibus.* Charta Henrici Imp. an. 1156. pro erectione Ducatus Austriæ, apud Miræum in Donat. Belgic. lib. 2. c. 52. *Et potest in terris suis omnibus tenere Judæos & Usurarios publicos, quos vulgus vocat Gennertesckin, sine imperii molestia & offensa.*

¶ USURARIUM, Ususfructus, jus utendi, idem quod *Usuaria.* Vide in hac voce. Charta an. 1124. apud Miræum tom. 1. p. 276. col. 1. *Walterus de Trudeneris ... prædium ... tradidit ... ad altare B. Laurentii, ex integro tam in culturis & pratis, quam in nemore & censu & familia, ... cum omnibus Usurariis & appenditiis suis, cum omni decima indominicatus proprii, nec non & tota justitia ejus prædii.* Alia ann. 1136. apud Calmet. inter Probat. tom. 2. Hist. Lothar. col. 395. *Liberum hic etiam Usurarium banni in pratis, agris, aqua & nemoribus, tam apud Commarceium quam apud Morleium, sive pro domibus, sive pro utensilibus sibi parandis.* Vide mox *Usuria.*

USURIA, Jus utendi, *Usagium.* Vetus Charta apud Perardum in Tabulis Burgundicis p. 31. *Et Usuriam silvæ, &c.* [Vide *Usurarium.*]

USUROLUM. Charta ann. 1207. apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Solvendo ... illud fodrum antiquum & Usurolum, quod solvebat prædicta universitas Imperatori cum ipse intrat Italiam, &c.* Forte *Usitatum.*

¶ USURPARE, Exorare, Gall. *Obtenir.* Acta SS. Perpetuæ & Felicitatis num. 3. *Usurpavi ut mecum infans in carcere maneret.* Vide mox *Usurpatio.*

¶ USURPATIO, apud Paulum JC. in l. 2. ff. de Usurpat. & usucapionibus, *est usucapionis interruptio. Oratores autem usurpationem frequentem usum vocant.* In l. seq. *Usucapio* definitur *adjectio dominii per continuationem possessionis temporis lege definiti.* Huc spectat vox *Usurpare* apud Gellium lib. 3. c. 2. Vide Calvini Lexic. jurid. & Argentreum in Consuet. Britan. art. 266.

¶ USURPATIVE, Injuste, inique. Hugonis Metelli Epist. 42. tom. 2. Monument. sacræ Antiq. p. 388. *Panes sanctos quos non licet edere nisi solis prædicatoribus, Usurpative comedunt* (Cœnobitæ.)

¶ USURULA, *τοκίδιον*, in Gloss. Lat. Gr.

1. USUS, Musicæ species, quæ non per regulas, sed ex *usu* addiscitur; notis musicis in libris Ecclesiasticis singulis syllabis superpositis, abrogatis ac neglectis lineis & clavibus musicalibus; cujus quidem musicæ speciei exemplum descripsit Menardus in Notis ad librum Sacramentorum Gregorii M. Anonymus Interpres Hugonis Reutlingensis: *Post Incarnationem Christi plures Doctores S. Ecclesiæ, & specialiter S. Gregorius & Ambrosius, cantum musicalem, quo tam Latini, quam Alemanni, cum cæteris linguarum diversarum nationibus, utuntur in divino officio, in duo volumina librorum, videlicet in Antiphonarium & Graduale collegit, dictavit, & neumavit, seu notavit. Processu tamen temporis quidam Alemanni, & præcipue Canonici Ord. S. Benedicti, qui cantum musicalem non solum ex arte, verum etiam ex usu & consuetudine perfecte & cordetenus didicerant, ipsum, omissis clavibus & lineis, quæ in neuma & nota musicali requiruntur; simpliciter in libris eorum notare cœperunt, & sic decantaverunt deinde juniores, & suos discipulos sine arte, ex frequenti usu & ex magna consuetudine cantum informare, qui cantus sic per consuetudinem doctus ad diversa pervenit loca. Unde jam non Musica, sed Usus est denominatus. In quo tamen cantu discipuli deinde à doctoribus & doctores à discipulis multiformiter discrepare cœperunt, ex qua discrepantia & artis ignorantia Usus dictus est confusus. Quo usu confuso spreto, nunc fere omnes Alemanni hactenus miserabiliter per cantum seducti ad veram artem Musicæ revertuntur.*

☞ Huc spectat Chronicon Trudonense lib. 8. apud Acher. tom. 7. Spicil. p. 441. *Sed cum nesciret secundum usum claustri cantare (usus enim cantandi, nescimus unde hoc acciderit, nulli comprovincialium no-*

ftrorum convenit) erubesceret vehementissime ; quasi stipem inutilem inter cantandum in choro stare , . . . graduale unum propria manu formavit , . . . musiceque notavit syllabatim , ut ita dicam , totum usum prius à senioribus secundum antiqua eorum gradualia discutiens. Sed cum usus eorum per quamplurima loca propter vitiosam abusionem & corruptionem cantus , nullo modo ad certam regulam posset trahere , & secundum artem non posset notare , nisi quod regulari & verisona constaret ratione. Ipse autem ab usu Ecclesiæ non facile vellet dissonare , miro , ut dixi , indicibilique labore in hoc tantum se frustra afflixit , quod ex toto usum mendacem regulâ verâ tenere non potuit ; sed in hoc profecit quod quidquid alicubi in monocordo cantari potuit de usu Ecclesiæ non prætermisit se præterire.

¶ 2. USUS , Præstatio quæ ex usu pensitatur , idem quod *Usitata* supra. Charta an. 1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Ego Rostagnus Avenionensis Episcopus contra præceptum Dei malum Usum habebam , . . . scilicet accipiebant homines mei de vineis S. Promacii pro custodiis quæ vulgo gardias dicuntur contra morem quantum illis videbatur. Sed & de villanis qui habitant in ipsa villa Sancti consuetudines malas accipiebant , & vi auferebant quod poterant ; unde ego considerans quia magnum peccatum esset hoc & contra Dei voluntatem , dimisi malum Usum.* Vide *Consuetudo* 4.

¶ 3. USUS , Jus utendi , ut supra *Usuria*. Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. 204. v°. *Littera sub sigillo religiosorum abbatis & conventus S. Judoci in bosco mentionem facientes de excambio Usus sive usagii quod habebant in silva de Cressy.*

¶ 4. USUS, Detritus, Gall. *Usé*. Inventar. an. 1476. ex Tabul. Flamar. *Item plus duo linteamina Semiusa ejusdem telæ borgesiæ.* Vide *Usatus* in *Usare*.

¶ UT DICITUR , Formula quæ cautionis causa ad nauseam usque adhibetur in Instrumentis 11. 12. & 13. sæculi : omnium instar sit Charta Officialis Paris. an. 1248. ex Tabul. Sangerm. *Notum facimus quod in nostra præsentia constitutus Godefridus de Anthogniaco clericus , recognovit se vendidisse & in perpetuum quitavisse Abbati & Conventui S. Germani de pratis . . . arpentum & dimidium vineæ sita apud prata, Ut dicitur , in censiva eorumdem Abbatis & Conventus , Ut dicitur , ad x. denarios , Ut dicitur , capitalis census , & ad VII. sextarios vini annui redditus , Ut dicitur. Item arpentum & dimidium vineæ sita apud Treugas , Ut dicitur , ad XII. denarios censuales , Ut dicitur. Item quoddam arpentum terræ sita apud Boufre , Ut dicitur , in censiva dictorum Abbatis & Conventus , Ut dicitur , ad VIII. denarios , Ut dicitur , censuales. Item dimidium arpentum vineæ sita in eadem censiva , Ut dicitur , ad V. denarios , Ut dicitur , censuales , & quandam domum sitam juxta eandem vineam , Ut dicitur , in censiva Domus Dei Paris. Ut dicitur , ad II. denarios , Ut dicitur , censuales.*

¶ UTELE , UTELEIA , UTELIS , Mensura frumentaria : item , Ager , in quo tantum frumenti seminari potest , quantum capit hæc mensura. Vide in *Ollalium*.

¶ UTENSERIA , Utensilia , supellex. Continuat. Joh. Iperii Chron. apud Marten. tom. 6. Ampl. Collect. col. 627. *In quo* (testamento Willelmus Abbas) *omnia vasa argentea religiosorum suo tempore defunctorum conventui reliquit , omnia debita ex pecunia per ipsum ecclesiæ suæ in necessitate mutuo data dimisit , successori suo omnia coquinæ Utenseria argentea dedit.*

UTENSILE , Instrumentum , Gall. *Outil*. Petrus Damian. lib. 6. Ep. 7. *Calcaria , scutica , . . . & si qua alia equitandi sunt Utensilia.* [Mirac. S. Gibriani to. 7. Maii pag. 643. *Sed grave pondus ferri . . . nisi Utensili ejusdem materiæ dissipari non potuit. Utisse* Tolosatibus idem quod *Outil , instrument.*]

¶ UTENSILITAS, Utilitas , usus. Tertull. de Cultu fem. lib. 1. c. 4. *Quod si de qualitate usus gloriâ est auro & argento : atquin magis ferro & æri : quorum ita disposita est Utensilitas , ut & proprias operas plures , & necessariores exhibeant rebus humanis . . . jam igitur æstimandum est unde obveniat tanta dignitas auro & argento , cum & consanguineis , quantum ad genus ; & potioribus , quantum ad Utensilitatem materiis præferantur.*

¶ UTENSILIUM , Utensile , ornatus. Andreas Floriac. in Vita MS. S. Gauzlini Archiep. Bituric. lib. 2. *Ornantes faciem templi olosericis aulæis, & multi generis Utensiliis , &c.*

¶ UTERINUS , Gall. *Uterin : Fratres uterini* vulgo dicuntur qui diverso patre , sed eadem matre geniti sunt , in Cod. Theod. lib. 9. tit. 42. l. 9. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 183. *Obiit etiam* (an. 1394.) *Ducissa Eborum , soror Ducissæ Lancastriæ Uterina , &c.* Interdum *Uterini* etiam nuncupantur ex altero connubio procreati , ad discrimen duntaxat eorum qui eodem patre , sed diversa matre ex prioribus nuptiis nati sunt , ut in Charta an. 1277. tom. 2. Hist. Dalph. p. 17. col. 2. *Drodonetus assignet Guidoni & Guillelmo fratribus suis Uterinis , cuilibet viginti libras Viennenses censuales ad vitam eorum tantum . . . Item dicto Aymareto filio meo ex secunda uxore , relinquo jure institutionis castrum de Pineto , &c. ita tamen quod Aymaretus assignet Guilleltneto & Alberto fratribus suis Uterinis , cuilibet viginti libras censuales Viennenses ad vitam , &c.*

¶ UTERINI appellantur Monachi ejusdem cœnobii alumni , apud Andream Floriac. in Præfat. ad lib. 1. Mirac. S. Benedicti ex cod. MS. Vaticano.

¶ UTFANC. Charta Caroli Boni Comit. Flandr. an. 1119. apud Miræum to. 1. p. 680. col. 1. *Condonavi duas partes decimæ , id est duas garbas totius solitudinis seu deserti , quod Teutonice vocatur Utfanc vel Wostinia , in parochia de Esningbem, &c.* Vide *Utfangi*.

UTFANGETHEF, Bractono lib. 3. tract. 2. c. 35. dicitur *latro extraneus , veniens aliunde de terra aliena , & qui captus fuit in terra ipsius , qui tales habet libertates.* Ita etiam Fleta lib. 1. c. 47. §. 5. Proprie autem ita appellatur jus cognoscendi & judicandi de ejusmodi furibus , quod qui habet , dicitur habere *Utfangetef*. Vide eumdem Bracton. eod. lib. c. 8. §. 4. Charta Joannis Regis Angliæ ex Monastico Anglic. tom. 1. p. 310. *Concedimus etiam eis, quod ipsi Abbas & Prior & Monachi habeant libertatem curiæ suæ de omnibus tenementis suis cum soka & saka , & tholl , & theam , & infangentef , & Utfangentef. Utfangenesef* , scribitur in to. 2. p. 827. Adde Brittonum in Legib. Angl. pag. 90. v.

UTFANGI , Novales terræ , videlicet noviter excultæ , quæ vulgo *Utfangi* dicuntur. Ita Charta Theodorici Dom. de Avenis , apud Miræum in Donat. Belgic. p. 181. [Vide *Utfanc*.]

UTFLAT. Vide *Utflaft*.

¶ UTHAGIUM. Vide in *Huesium* , col. 1248.

UTHBAN. Charta Henrici III. Regis Angliæ to. 2. Monastici Anglicani p. 1032. *Et sint quieti . . . . de scutagio , & hidagio , & cavagio , & cornagio , & summagio , & Uthban , & schiris , & hundredis , &c.*

UTHESIUM. Vide in *Huesium* , col. 1247.

UTHLANDES. Charta Roberti Comitis Flandriæ in Tabulario S. Bertini : *Illi vero , qui in prædicta villa* (de Poperinghe) *ad banwerc constituti sunt , de-*

bem Comiti tantum Uthlandes, banwerc; & landwerc, & placitum inde erit Abbatis. *Wt lander*, Kiliano, est extraneus, alienigena.

UTI, cum accusativo. Ferrandus Diac. in Brev. c. 124. *Ut lectores oraria non Utantur*, &c. Synodus Romana sub Zacharia PP. an. 743. c. 3. *Ut Episcopus, Presbyter & Diaconus secularia indumenta non Utantur, nisi ut condecet, tunica sacerdotali.* Alypius seu auctor Descript. orbis c. 1. *Escam vero non Utuntur omnibus communem.* Vide Diomedem lib. 5. de Grammat.

¶ UTI, Solere, in usu esse. Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1317. apud Rymer. to. 3. pag. 682. *Secundum communem legem, quæ Utitur in partibus illis, se ad rationem poni & multipliciter inquietari per eosdem*, &c. Acta S. Franciscæ Rom. to. 2. Mart. p. 153. *O mi Jesu Christe (id quod semper Utebatur in similibus oppressionibus dicere.) Sic Utebatur in illo loco*, in Vita MS. S. Gurthierni ex Tabul. Kempetleg.

UTICA, Cista. Vide *Hutica*.

¶ UTIFRUI, Usumfructum habere, usufructuario jure re aliqua uti. Charta Alberti Ducis Austriæ ann. 1298. apud Ludewig. tom. 5. Reliq. MSS. p. 444. *Castra, civitates, & oppida, & districtus in omnibus supradictis teneant, & Utifruantur eis, quousque per nos vel successores nostros Romanorum Reges vel Imperatores eisdem Regi Boemiæ ac heredibus ejus de prædictis quinquaginta millibus marcarum ejusdem ponderis & argenti fuerit integre satisfactum.* Alia Bolkonis Ducis Slesiæ ann. 1364. apud eumd. tom. 6. p. 408. *Ipsam villam ... cum omni libertate & absque omni servitutis onere habendam, tenendam, possidendam, Utifruendam & in usus suos placide & quiete pro omnibus nostris successoribus convertendam ... donamus.* Litteræ Ludovici XII. Reg. Franc. an. 1502. *Dicta bona dicto Petro de Rohan & suis heredibus & successoribus concedimus ad habendum, tenendum, possidendum & Utifruendum, de ipsisque dandum, vendendum ad suæ libitum voluntatis.*

UTILIS, Probus, bonus, [strenuus, fortis:] *Utilitas*, Probitas, animi magnitudo. Constitutio Justiniani de Adjutorib. Quæstoris: *Si ille, qui deficiat non habuit filium jam Utilem, jam idoneum ad peragendum Adjutoris officium*, &c. Galli dicunt, *Capable d'exercer une charge.* Regula S. Benedicti c. 7. *Ut sollicitus sit circa cogitationes suas perversas, dicat semper Utilis frater in corde suo; Tunc ero immaculatus coram eo, si observavero me ab iniquitate mea.* Ubi interpres: *Utilis frater est, qui omnibus prodesse, & nulli desiderat obesse, qui nihil sapit, nisi quod Deo placere cognoscit*, &c. [*Humilis*, pro *Utilis*, rectius præferunt editiones ejusdem Regulæ recentiores.] Basina ad Regem Childericum, apud Gregorium Turon. lib. 2. Hist. c. 12. *Novi, inquit, Utilitatem tuam, quod sis valde strenuus, ideoque veni, ut habitem tecum. Nam noveris, si in transmarinis partibus aliquem cognovissem Utiliorem te, expetiissem utique cohabitationem ejus.* Vide Gesta Regum Francor. c. 7. Hist. Fredegar. c. 12. & Aimoinum lib. 1. c. 8. Vetus Notitia apud Ughellum to. 5. p. 1538. *Pecora utilia, pulli utiles, ... porcus bonus, utilis.* Tabularium Conchense in Ruthenis: *Et si Utilis fuerit, faciet illum ordinare ad Presbyterum.* Adde lib. 1. Capitular. c. 82. [Eadem notione χρήσιμος occurrit apud Græcos recentiores. Vide Gloss. med. Græcit. in hac voce.]

UTILITAS, Probitas, titulus honorarius, quomodo usurpatur à Gregorio Turonensi. Diploma Chilperici Regis apud Mabillonium: *Ideo cognoscat Magnitudo seu Utilitas vestra*, &c. Ita in Chartis Pipini Regis apud Doubletum p. 700. & Caroli M. p. 707. Caroli C. apud Vassorium in Noviomo pagin. 682. & aliis passim.

UTILITATES, Commodum, proficuum, *Profit*: item; Negotia. Gregorius M. lib. 2. Ind. 11. Ep. 24. *Admonentes Charitatem tuam, ut ita efficaciter omnes Utilitates ejus* (Ecclesiæ) *exerceat, quatenus sui præsentia proprium se, absentem habere non sentiat Sacerdotem.* Epist. 26. *Præterea te duximus adhortandum, ut ita cunctis Utilitatibus Ecclesiæ tuæ pure ac diligenter exhibeas*, &c. Epist. 37. *Sed & Christiana, ut dicitur, mancipia comparavit, & suis ea obsequiis ac Utilitatibus deputavit.* Guill. Bibliothecarius in Stephano VI. *Numquam psalmodiis cessabat, nisi cum Utilitates populi ad se reclamantis perficere cupiebat*, &c. *Utilitatem Regis facere*, in Lege Longob. lib. 1. tit. 9. §. 6. Concilium Ticinense ann. 855. *Quidam autem Episcopi & Rectores Monasteriorum res Ecclesiarum suarum subtractas, & aliis personis largitas queruntur, & ideo Ecclesiasticas Utilitates nequaquam se implere posse dicunt*, &c. [Andreas Floriac. Mon. in Vita MS. Gauzlini Archiepisc. Bituric. lib. 1. initio: *Vir pro certo in administrandis publicis Utilitatibus nulli priorum secundus.*]

UTILITAS, Usus, χρεία. Cicero lib. 4. ad Herenn. *Si idoneus esse potest ad eas Utilitates & aptus, quæ desiderantur ab equo.* Siculus Flaccus: *Ductus aquarum, qui Utilitatibus publicis servierint.* Synodus Romana an. 826. c. 13. *Per sollicitudinem Episcoporum hæc quorum diœceseos existunt, ad easdem Utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur*, &c. Vide Joannem VIII. PP. Epistol. 254. 263. 272. &c.

¶ UTINGA, Villa, domorum collectio. Vita S. Treverii to. 2. Jan. p. 33. *Duo puerali nomine Radignifelus & Salsafus de pago Dombensi, ubi Briscia dicitur, juxta fluvium Araris, sive Sagonna, de villa, sive Utinga, quæ sex millibus à Prissianico vico distat*, &c. Vide *Hustingus*.

¶ UTINUS, Consuetus, solitus, quo utimur. Charta Erlebaldi, Abb. Stabul. ann. 1182. apud Marten. to. 2. Ampl. Collect. col. 130. *Pauperibus eleemosynam de Utinis cibis annonæ, ad mensuram Stabulensis oppidi dari statui.*

¶ UTIS. Odo in Carmine de varia Ernesti Ducis Bavariæ fortuna, apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 355:

...... statimque hinc inde per omnem
Classem currentes, Utis abstracta marinis
Terga superveniunt, &c.

Legendum videtur *Uncis*, id est anchoris.

¶ UTITARI, *Sæpe uti*, in Gloss. MSS. apud Vossium lib. 4. de Vitiis serm. cap. 29.

UTLAGA, Exlex, extorris, proscriptus, relegatus; apud Littletonem sect. 197. *Hors de la Loy, Utlage*, ex Saxonico utlaga, *extra legem*: ex ute, foris, & laga, lex. Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 10. *Qui excommunicatum, vel Utlagam habet & tenet*, &c. Cap. 53. *Si evaserit & aufugerit, pro Utlaga reputetur.* Adde cap. 13. &c.

UTLAGUS, in Regiam Majestatem lib. 1. c. 18. §. 3. *Utlagatus*, lib. 4. c. 35. ut & apud Hovedenum p. 654. 655. *Utlagi*, p. 550. 774. Matth. Paris p. 423. in Vitis Abbat. S. Albani p. 99. &c. *Utlage*, in Legibus vernaculis Willelmi Nothi c. 50. [De iis etiam, nisi hostes, piratas malis interpretari, intelligendum videtur le Roman *de Blanchandin* MS.

Quant il trespasseront les barges,
Se il encontrent les Uslaiges,
Bien les porront illuec atendre,
Et le dromont vers ax deffendre.]

Utlagare, Extra legem ponere, *exlegem* facere, proscribere. Cum enim quis reus ad judicium vocatus per quinque Comitatus seu assisias, non comparet, judex in eum sententiam suam pronunciat, qua eum *extra legem*, & extra protectionem Regis esse decernit, omniaque illius bona fisco addicit. Bracton. lib. 3. tr. 2. cap. 13. §. 1. *Si cum sit quarto vocatus non comparuerit ... in primis forisfaciat patriam & regnum, & exul efficitur, & talem vocant Anglici Utlaughe, & alio nomine antiquitus solent nominari, scilicet Frendlesman: & sic videtur quod forisfacit amicos: & unde si quis talem post utlagariam & expulsionem scienter paverit, receptaverit, vel cum eo scienter communicaverit, aliquo modo, vel occultaverit, eadem pœna puniri debet, ita quod careat omnibus bonis suis & vita, nisi Rex ei parcat de gratia sua.* [Charta Johannis Reg. Angl. in Lib. nigro Scaccarii pag. 383. *Et cum Utlagari deberet, secundum consuetudinem Angliæ, nos propter finem, quem prædicta Matildis nobiscum fecerat, mandavimus eidem Vicecomiti, quod hoc differret.*] *Utlagari* autem potest masculus 12. annos habens & ultra, non autem si infra, quia prius in Lege Decenæ non debet admitti. Fleta l. 1. c. 27. §. 11. Vide eumdem Bractonum lib. 3. tr. 2. c. 12. 14. ubi varias causas *Utlagationis* refert, & Rastallum. Utuntur præterea hac voce Leges Edwardi Confess. c. 7. 39. Matth. Paris p. 179. 222. &c. Vide *Caput lupinum*, col. 292. & in *Wayf*.

¶ **Utlaghiare**, Eadem notione, apud Radulfum *Coggeshale* to. 5. Ampl. Collect. Marten. col. 871. *Rex Eustachium de Vesci & Robertum filium Walteris in comitatibus tertio requisitos cum eorum fautoribus Utlaghiari fecit.*

¶ **Utlegatus**, Idem quod *Utlaga*. Litteræ Edwardi II. Reg. Angl. an. 1304. apud Rymer. to. 2. p. 950. *Per eosdem proceres ... abjudicatis & à regno Scotiæ Utlegatis, &c.*

Utlagaria, **Utlagatio**, Proscriptio, quæ inter jura Regia recensetur in Legibus Henrici I. cap. 10. 13. 47. scilicet *trium annorum Utlagaria*, (sic enim legendum) pro *trium stannorum*. Leges Willelmi Nothi c. 71. *De omnibus Utlagariæ rebus Rex instituit, ut Anglicus se purget ad judicium.* Charta Richardi II. Regis Angliæ apud Thomam Walsinghamum p. 254. *Ac etiam perdonamus eisdem ligeis ac subditis nostris omnimodas felonias, proditiones, transgressiones, extorsiones per ipsos vel per aliquem illorum qualitercumque factas, sive perpetratas, ac etiam Utlegariam vel utlegarias, si qua vel quæ in ipsos, vel aliquem ipsorum, fuerit vel fuerint his occasionibus promulgata vel promulgata, &c.* Eadem pene habentur p. 270. Hinc apud Anglos Forenses *Outlary*, eadem notione.

¶ **Utlagarium**, Simili intellectu. Charta Henrici VI. Reg. Angl. ann. 1452. in Chron. Joh. Whethamstedii p. 321. *Ac etiam Utlagaria si qua in ipsos abbatem & conventum hiis occasionibus, seu eorum aliqua, fuerint promulgata, & firmam pacem nostram eis inde concedimus.*

Utlagium. Leges Kanuti Regis c. 32. *Et qui opus Utlagii fecerit, ejus revocatio sit in misericordia Regis,* i. qui crimen perpetravit, ex quo *utlagium* seu proscriptionem incurrerit.

Utlagatio. Tabularium Leprosariæ Pontis Audomari: *Interdictum vulgare Utlagatio nuncupatum.* Apud Prynneum in Libertatibus Angl. tom. 2. p. 278. *Interdictum, quod vulgariter Utlagatio nuncupatur.* Bracton. lib. 3. tract. 2. c. 12. §. 5. *Procedendum erit ad Utlagationem sive ad Utlagariam.* Adde §. 8. & Fletam lib. 1. cap. 28. ubi fuse de *Utlagariis*.

UTLEP, Evasio, seu *Escapium latronum*, Fletæ lib. 1. c. 47. §. 14. *Utleipa*, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 43. eadem notione, à Saxonico utḣleapan, aufugere, evadere. Vide *Escapium*.

¶ **UTPUTE**, ἅτε δὴ, in Gloss. Lat. Gr. editis: in MSS. vero, *Utpote*.

UTRIARIUS, Ἀσκίτευς, in Gloss. Gr. Lat. MS. Edit. *Coriarius* præfert.

UTRICISCUM, diminutivum ab *uter*. Gloss. Gr. Lat. MSS. Ἀσκίον, *utricium*, Ἀσκίδιον, *utricidium*. Editum habet *utriciscum*. [*Utruum*, pro *Utrium*, in Litteris Henrici IV. Reg. Angl. an. 1411. apud Rymer. to. 8. pag. 684. *Cum quatuor duodenis paribus Utruum, &c.* Gloss. Lat. Gr. editæ: *Uter, utris, follis*, ἀσκός. MSS. habent, *Uter, utris, utreus, follis.*]

¶ **UTRICLARII**, Nautarum genus, ab utriculis, quæ forma navium erat, ita dicti, apud Sponium Miscell. Erudit. Antiq. p. 61. *Collegio Utriclariorum.* Et pag. 171. *Inter Utriclarios Lugdunenses.* Vide ibi Sponium.

¶ **UTRICULARIUS**, ἀσκαύλης, in Gloss. Lat. Gr. Qui inflat ex utre fistulam. Utitur Sueton. in Nerone cap. 54.

¶ **UTRINARE**. Gloss. Græc. Lat. Βαπτίζω, *Utrino; commergo, mergo.* In MSS. Sangerm. *Urino*.

¶ **UTTERARE**, à voce Anglica *Utter*, Proferre; distribuere. Litteræ Edwardi VI. Reg. Angl. ann. 1551. apud Rymer. to. 15. p. 292. *Dictam falsam monetam sic factam, contrafactam & cuneatam, diversis ligeis nostris ignotis pro bona moneta felonice & proditorie exposuit & Utteravit, ad grave dispendium coronæ nostræ.*

¶ **UTTUM**, *infusura*, τρίμμα προσφαγίου, in Gloss. Lat. Gr. in MSS. Sangerm. *Vivisum*, in Regiis, *Bibitum*. Aliæ Græc. Lat. habent, *Moretum*. Vide *Moratum*.

UTWARA. Capitula de Weregildis post Concilium Grateleanum ann. 928. *Et si Tainus ascendisset ut serviret Regi, & equitatus sui vice fungeretur in familia sua, si tunc habeat Tainum, qui ad Utwaram Regis quinque hidas haberet, & in Aula Regis domino suo serviret, &c.* Vide *Wara* 1.

VU, pro U longo, in aliquot Inscriptionibus interdum usurpari observat Scaliger in indice 19. ad Gruterum: v. gr. *Domvus*, τοῦ οἴκου, *Arbitrativi, &c.*

1. **VUA**, Vox exclamantis. Gesta Regum Francor. c. 29. *Ubi cum vexaretur, dicebat Vua, Vua, quid putatis qualis est ille Rex cœlestis, qui sic tam magnos Reges interficit.*

¶ 2. **VUA**. Charta an. 885. apud Baldric. Noviom. lib. 1. c. 52. & Miræum tom. 2. pag. 935. col. 2. *Terras cultas & incultas, pervia, Vua, discapia, prata, &c.* Sed legendum unica voce *Wadriscapia*. Vide in *Waterscapum*.

¶ **VUADA**, f. Præfurnium, Gall. *Bouche de four.* Reparat. factæ in Senescallia Carcassonæ ann. 1435. *Pro faciendo Vuadam & solum dicti furni de terra & lapidibus, &c.*

VUASILUS. Capitula ad Legem Alamannor. cap. 4. *Si* (coxa) *non fuerit transpuncta, & nervora tetigerit, ut ibi Vuasilus intrat, solvat sol.* 3. Et c. 8. *Si nervora tangit, & Vuasilus intrat, solvat sol.* 3. Ubi *Vuasilus* videtur esse Flandricum & Gallicum *Vuasse*, limus, lutum, cœnum, sanguis scilicet putridus, qui ex vulnere oritur. [Vide *Wassium*.]

¶ **UVERE**, *Humere, pinguescere.* Gemma. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Uvere, amoitir, encresser.*

VUERNAGIUM,

VUERNAGIUM, pro *Wionagium*. Vide in *Guida*. Locus est in *Scartio*.

¶ VUETAGIUM. Vide in *Walta*.

¶ VUILGILDUM. Vide in *Weregeldum*.

¶ VUILITIVA. Vide infra *Vultava*.

VUITTA. Vide *Wita*.

VULATIO. Charta Raichisi Regis Longobarder. an. 746. apud Ughellum in Episcopis Placentinis to. 2. p. 250. *Et firmaverat vobis portum qui dicitur Cotaleo, ubi naves militarem usum habebant Vulatione illa de ripatico, vel justitia, quod & inde in Palatio nostro veniebat*, &c. Ubi legendum forte *cum inlatione illa*, &c.

VULGAGO. Fulbertus Carnot. Epist. 46. *Vulgaginem etiam petitam vobis mittimus, quamvis atatem vestram tali jam vomitu fatigari non suademus; sed eo potius, si opus sit allevari, qui frequenter & sine periculo fieri possit ex oxymelle & raphanis valerianis, quod seniori magis conducibile est morantem alvum laxativis pilulis incitari.* [Asarum, Gall. *Cabaret, nard sauvage.*]

¶ VULGALITER, Lingua vulgari, in Charta Ludovici VII. Reg. Fr. ann. 1117. ex Chartular. Maurigniac. Litteræ Johannis Reg. Franc. ann. 1351. to. 4. Ordinat. pag. 117. *Donamus per presentes ad opus dicte domus omnes fosesalturas tam in hereditatibus quam mobilibus, & omnes espavias, seu Espaves Vulgaliter.* Vide *Vulgariter*.

VULGARIA, [Sirmondo ad calcem Supplem. Conc. Gall. pag. 345. dicitur id quod est commune omnibus villæ incolis, videlicet prædia quædam seu prata, queis utuntur indivisim; apud nos *les Communes*. Vide *Communia* 2.] Leo III. PP. Epist. 10. *Unde & jussistis ut nullus quilibet homo in posterum conquassare; aut in judicio promovere præsumeret, tam de Vulgaria, quam etiam de mansis, quod per vestrum dispositum Herminus... nobis reconsignavit.*

VULGARIS, *Plebeius*, δημότης, in Gl. Gr. Lat.

VULGARES; Vulgus, plebs. Agobardus Epist. ad Nibridium: *Nonnulli ex Vulgaribus & rusticis abducuntur.* Thomas Walsinghamus in Ricardo II. *Qua cum audissent responsa Vulgares, in furorem versi* &c. Occurrit etiam apud Amulonem, S. Augustin. Epist. 76. & alibi. [Vide *Vulgaritas*.]

VULGARIS, Colonus. Decreta S. Stephani Regis Hungar. lib. 2. c. 33. *Si Comes, si Miles, si Vulgaris quidem alterius sui similis mansiunculas invaserit, 5. juvencos solvat.* Ubi Jo. Sambucus: *Vulgaris, i. est rusticus liber factus: nam servus dominos non possidebant.*

¶ VULGARISARE. Vide *Vulgarizare* 1.

¶ VULGARITAS, Vulgus, vulgaris mos. Arnulphus in Hist. Mediol. apud Murator. to. 4. p. 24. col. 2. *Hos tales catera Vulgaritas ironice Patarinos appellat.* Johannes de Monsterolio Epist. 7. apud Marten. tom. 2. Ampl. Collect. col. 1329. *Animus fuit ... cum calamum arriperem tecum jurgari, quod tu Vulgaritatem sectando, quam fugere summopere philosophi nos admonent, mihi theusomata seu tapeta illa misisti.* Vide *Vulgaris*.

¶ VULGARITER, Lingua vulgari, vernacula. Chron. Mellicense p. 329. *Prior autem, ut expedire videris, exponat vel literaliter, vel Vulgariter qua fuerint dicenda circa materiam.* Vide *Vulgaliter*.

1. VULGARIZARE, In vulgarem linguam traducere, ex Ital. *Volgarizare*, in Charta Galeacii Comit. Virtutum an. 1377. [Statuta MSS. Eccl. S. Laurentii: *Quilibet rector .... constitutionem Concilii generalis qua incipit, Omnis utriusque sexus, publicare & pœnas in eadem contentas Vulgarizare seu in vulgari dicere teneatur.* Processus de B. Catharina Senensi apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 1275. *Item, aliud* (volumen) *in quo est dicta legenda Vulgarizata, partim in vulgari Placentino, partim in vulgari Senensi.* Adde eumd. Marten. to. 4. Anecd. col. 1020. Chron. Domin. de Gravina apud Murator. to. 12. col. 603. Statuta Vercell. lib. 7. pag. 163. Acta S. Wernheri tom. 2. April. pag. 719. &c.]

¶ VULGARISARE, Eadem notione. Charta ann. 1305. to. 2. Hist. Dalph. p. 125. *Lectum fuit & expositum in vulgari eidem D. Dalphino hoc compromissum factum ejus nomine, ... quo compromisso lecto & Vulgarisato idem D. Dalphinus .... ratificavit & approbavit.* Sententia an. 1497. *Supradicta sententia ... Vulgarisata & data intelligi in vulgari.*

¶ 2. VULGARIZARE, Vulgare, publicare. Gaietanus in Ordine Rom. apud Mabill. to. 2. Musei Ital. p. 363. *Alii Cardinales & Prælati possunt differre recipere paramenta, quousque incipiantur processus, vel quousque diaconus cardinalis ipsos incipiat Vulgarizare.* Statuta Perus. fol. 15. *Anno 1326. Indictione septima, die decimo nono Februarii Vulgarizati ibidem specifice.*

¶ VULGULOSUS, *In vulgo generalis*, in Gemma. Vide Vossium lib. 3. de Vitiis serm. cap. 56. Gl. Lat. Gall. Sangerm. *Vulgosus; pexpliés.*

VULGUS, pro Vulgo. Epistola S. Remigii ad Chlodovæum Regem: *Quia quod Vulgus dicitur, ex fine actus hominis probatur.*

VULMINARE, pro Fulminare: Germani enim V ut F pro nuntiant, uti supra observatum. Conradus de Fabaria de Casibus S. Galli cap. 16. *Videns Dux circumspectum Abbatis animum circa Regis negotia inconvulsum; verbis eum Vulminare attemptabat opprobriosis.* [Leg. forte *Vulnerare*.]

VULNERARIUS MEDICUS; Qui vulnera curat; in Gloss. S. Bened. c. de Medicina, ubi exponitur ἰατρὸς * τίτρωτες. Forte τετρωμένων. [Gloss. Lat. Gr. *Vulnerarius*, τραυματικός. Eædem: *Vulgenarius*, μωλωπέλης: ubi Vulcanius legit, *Vulnerarius*, μωλωποπώλης. Hinc fortean emendanda Charta ann. 1069. inter Probationes Historiæ Tullensis pag. 84. quam subscribit *Valterus Vulneratus*, pro *Vulnerarius*, ut videtur.]

VULPECULAM aliquem appellare, convitii olim species fuit. Lex Salica tit. 32. §. 3. *Si quis alterum Vulpeculam clamaverit*, &c. [Ubi non hominem callidum & vafrum significari, sed timidum & meticulosum, auctor est Eccardus in Notis ad hunc locum: unde Provincialibus *Volpil* meticulosum, & *Volpilatge* inertiæ vitium dici observat ibidem Vir eruditus. At pro versuto homine usurpat] Auctor Vitæ B. Remigii: *Jussit nominari Vulpeculam: quod, cur ita nominari voluerit, qui fraudes & significationes ipsius animalis cognoscit, satis advertit.* Gregorius Turon. lib. 8. c. 6. *Multas eis perfidias & perjuria exprobravit, vocans eos sæpius Vulpes ingeniosas.* A voce *Vulpecula*, orta Gallica *Goupil*, qua nostri olim vulpem vocabant. Philippus *Mouskes* in Carolo Simplice:

Et cil Rollans ot dit ançois
A Hastenc tout par son gabois;
Que il dés looit la bataille;
Pour çou que já goupius sans faille
Ne seroit pris d'autre Goupil;
Ne leus par leu mis à escil.

Utitur eadem voce in Carolo M.

Tous ausement com li vilains,
U li pestres loiaus & sains,
Gardent leurs bestes és boins leus,
Pour les Goupius, & pour lei leus.

Ibidem:

Fourré de vair & de Goupis.

Galterius Metensis in Mappa mundi MS. cap. 18.

Adont les en verriés aler,
Teste levée com Goupis,
Qui de proie s'en va faisir.

Le Pelerinage *de l'humaine lignée:*

Car il cuidoit que le Goupil,
Deist acertes, mais nennil.

Gourpille, aliis. *Le Reclus de Moliens*, in suo Miserere MS.

Soutius sont com Gourpilles
Et attraians come formilles.

[Vide alia notione in *Vulpes* 1.]

¶ Vulpeculator, Qui vulpes venatur. Comput. an. 1202. apud D. *Brussel* to. 2. de Usu feud. p. cxc. *Vulpeculator de ultimo tertio, xix. l. vi. den. minus.*] *Goupilleur*, in Computo Domanii Comitatus Bononiensis ann. 1402. *A Estevene Denary Goupilleur de Monseigneur le Duc* (de Berry) *en sa Comté de Boulogne aux gages de 6. l. & 4. poquins de froment pour le gouvernement de 10. petits chiens qu'il doit parmy ce tenir à ses frais pour prendre les regnars.*

¶ Vulpinosus, Callidus, versutus. Chron. ann. 1414. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 884. *Dicentes quod ipsa erat superba & intractabilis mulier, ac malitiis & Vulpinosis cavillationibus plena.*

¶ Vulpennius, Eodem significatu, in Rythmo satyrico apud Mabill. tom. 3. Analect. pag. 534.

¶ Vulpinose, Malitiose, subdole. Chron. ann. 1411. ibid. col. 881. *Dux Burgondiæ una cum Comite Derby Anglico cum magna Francorum ... comitiva Vulpinose Parisiensem civitatem intravit.*

1. VULPES, Machinæ bellicæ species. Albertus Aquensis lib. 2. Hist. Hierosf. c. 30. *Unus de majoribus Alemanniæ Vulpem ex proprio sumptu quercinis trabibus composuerunt, cujus in gyro tutos intexuerant parietes, ut gravissimas Turcorum sufferret ictus armorum, omniaque jaculorum genera: ac sic in ea manentes tuti, & illæsi urbem fortiter impugnando perforarent. Hoc tandem Vulpis instrumentum, dum ad unguem opere & ligaturis perduceretur, milites prædictorum Principum loricati ad viginti in eadem Vulpis protectione sunt constituti. Sed magna virorum inundatione & conamine juxta muros applicata, non æquo subsedit aggere, &c.*

Vulpecula, Eadem notione, apud Ottonem de S. Blasio c. 23. Vide *Ericius* 2.

2. VULPES, Aleæ species, nostris etiam haud incognita, vulgo, *le Jeu du Renard*. Jo. Sarisberiensis lib. 1. de Nugis Curialium cap. 5. *Hinc Tessera, Calculus, Tabula, Urio vel Dardana pugna, Tricolus, Senio, Monarchus, Orbiculi, Taliorchus, Vulpes, quorum artem utilius est dedíscere, quam docere.*

¶ VULPINOSE, Vulpinosus. Vide *Vulpecula.*

VULPIO, Vafer, Veterator, apud Apuleium in Apologia: *Nosceretur te ... etiam cum matri blandirero, tamen jam tum Vulpionem & impium fuisse.*

¶ VULSELLA, Instrumentum ad pilos evellendos: Gloss. Lat. Gr. *Vulsella*, τριχολαβὶς, ἀκανθολαβίς. Est etiam apud Celsum Instrumenti chirurgici genus, quo exscindendis corruptis carnibus utuntur.

¶ VULSIO, Surculus, ramus à trunco avulsus. S. Irenæi vetus Interpres lib. 3. c. 11. num. 1. *Joannes Domini discipulus, volens per Evangelii annuntiationem auferre eum, qui à Cerintho inseminatus erat hominibus, errorem, & multo prius ab his qui dicuntur Nicolaitæ, qui sunt Vulsio ejus, quæ falso cognominatur scientia, &c.*

¶ VULSUS, ἀποσπασθείς, in Gloss. Lat. Gr. MSS. in Cod. Regio: *Vulsus, divulsio.*

VULTATICUM, Præstationis species, incertæ mihi prorsus notionis. [Idem quod supra *Volutaticum*: ex vitiosa pronuntiatione scriptum existimo *Vultaticum*.] Charta Dagoberti Regis Franc. apud Doubletum in Hist. Sandionysiana p. 656. *Teloneos vel navigios, portaticos, ripaticos, rotaticos, Vultaticos, themonaticos, &c.* [*Wultaticus*, in Chartâ Caroli M. ibid. p. 709.] Charta ejusdem Imper. ex Tabul. S. Germani Paris. *Theloneum aut rotaticum, seu Vultaticum, cespitaticum, ripaticum, vel salutaticum accipiat.* In Charta Ludovici Pii Imper. ibid. p. 732. habetur *volutaticum*: *Tam de portatico, & pontatico, & ripatico, & rotatico, & temonatico, & Volutatico, & cispitatico, &c.* Charta Ricardi Comitis Normanniæ apud eumdem Doubletum p. 816. *Cum omnibus sibi adjacentibus, portu, teloneis, Vultaticis, piscatoriis, terris cultis & incultis, &c.* Charta Ludovici Regis Franc. an. 936. apud Sammarthanos in Episcopis Parisiensibus: *Neque theloneum, neque portaticum, neque piraticum, seu viaticum, nec etiam Vultaticum exinde aliquid accipiat potestas judiciaria.*

VULTAVA, Vultiva, Wulitiva, Cicatrix; Vulnus in *vultu*, seu facie illatum, unde forte vocis etymon. Lex Saxonum tit. 5. §. 5. *Si os fregerit, vel Vultavam fecerit, corpus, vel coxam, vel brachium perforaverit, &c.* Ubi editio Heroldi *Vultivam*, Tilii *Vultivam*. Lex Frision. Addit. tit. 3. §. 16: *Si ex percussione deformitas faciei illata fuerit, quæ de 12. pedum longitudine possit agnosci, quod Wulitivam dicunt, &c.* Edit. Heroldi *Vultivam*. Lex Anglior. tit. 5. §. 10. ubi de Transpunctionibus & membris læsis: *Vultivam 50. sol. componat.* Ubi editio Heroldi *Vultivnam* præfert. Vide Sibrandum à Sicama.

VULTIVOLI dicuntur, (verbis utor Joannis Sarisber. lib. 1. de Nugis Curial. c. 12.) *qui ad affectus hominum immutandos, in molliori materia, cera forte vel limo, eorum, quos pervertere nituntur, effigies exprimunt.* Eadem verba habet Petrus Blesensis; seu Auctor libri de præstigiis fortunæ. Cujus illusionis in Pharmaceutria Virgilius meminit:

Limus ut hic durescit, & hæc ut cera liquescit,
Uno eodemque igni, sic nostro Daphnis amore.

Naso quoque in libro Heroïdum:

Devovet absentes, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenues in jecur urget acus.

Atque inde forte genus sortilegii, *Defixio*, videtur appellatum, quod scilicet ejusmodi incantatores acus subinde *defigerent* in imagines cereas, iis locis, quibus viros ipsos pungere decreverant, qui puncturas ipsas, ac si ipsi pungerentur, persentiebant. Gloss. Lat. Græc. *Defixiones*, καταδέσμοι. Paulus lib. 5. Sentent. tit. 23. *Qui sacra impia nocturna, ut quem obcantarent, defigerent, obligarent, fecerint, &c.* Apuleius lib. de Virtutib. herbar. c. 7. *Si quis devotatus defixusque fuerit in suis nuptiis, &c.* Vide Cujac. lib. 21. Observ. c. 22.

Vultuarios ejusmodi incantatores appellat Delrius lib. 6. Disq. magicar. Inde *Invultus*, ipsæ vultivolorum præstigiæ, in Legibus Henrici I. Regis Angl. cap. 71. *Si quis veneno, vel sortilegio, vel invultu, actione, seu maleficio aliquo faciat homicidium.* Exstant in Archivo Regis Christ. acta varia juridica contra Guichardum Episcopum Trecensem, qui, licet falso, accusabatur, Joannam Reginam Philippi Pulcri uxorem veneficio sustulisse, in quibus asseritur, testes fuisse, qui asseverabant, *quod*

idem Episcopus fecerat Invultari Reginam, & quod illa invultatione decesserat. In Regesto Curiæ Parlam. Parif. an. 1343. hæc legimus: *Sur les paroles, que ledit Messires Jean avoit dites au Roy, c'est assavoir que ledit Messire Henris l'avoit Envulté, ou fait Envulter.* Vide Petrum Blesensem Epist. 65. Continuatorem Chron. Nangii an. 1315. Balsamonem ad Nomocan. Photii, & Browerum lib. 11. Annal. Trevir. n. 146. 148. Hinc

¶ Vultuare, Veneficio occidere. Charta ann. 1396. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 870. *Et quamvis Dux Burgondie & major pars nacionis Britannie voluisset ipsos suspicatos extorquere, ut ipsi notificarent nomina aliquorum emulorum, qui ipsos, mediante pecunia & arte dyabolica, induxerant ad Vultuandum Ducem prelibatum.*

¶ VULTIVUA. Vide supra *Vultava.*

VULTORIUM, Vultur, Gall. *Vautour.* Gloss. Gr. Lat. MS. γύψ, *Vultor, Vultorium.* Editum habet *vultur.* [& *Vultor.*]

¶ VULTUARE, Vultuarius. Vide in *Vultivoli.*

VULTUOSUS, Superbus. Vita S. Erminoldi Abb. lib. 1. c. 6. *Non despexit ut Vultuosus, aut contumax.*

¶ Vultuosus, *Pulcher, cum gravitate decora*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 117. ex Hist. Palæst. Roberti Monachi. *Vultuosus, tristis.* Gloss. Isidori. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Vultuosus, biaus de visage, ou tristes.*

¶ VULTURNALIS. Chron. Angl. Th. *Otterbourne* p. 6. *Quarta* (via) *dicitur rikenildstreat, tendens ab Africa in Borcam Vulturnalem.* Gloss. Lat. Gr. *Vulturnus*, εὖρος, [illegible]. Vide *Erminstreat.*

VULTUS, Quævis imago, interdum ea, quæ *Pectoralis* & *Thoracata*, ut observatum à Casaubono & Salmasio ad Vopiscum p. 440. & Jacobo Gothofredo ad leg. 5. Cod. Theodos. Ne quid publicæ lætitiæ, &c. Anastasius in Paschali PP. *Obtulit imaginem ex auro purissimo, habentem Vultum sanctæ Dei Genitricis pens. libr. 10. & uncias 4. Ibi & ipse fecit vestem de blattin Byzantea, habentem tabulas de chrysoclavo, duas cum Vultu B. Petri, & sanctorum Martyrum Processi & Martiniani, ... illic etiam obtulit vestem holosericam, habentem in medio tabulam de chrysoclavo cum Vultu dominicæ resurrectionis, &c.* Idem in Steph. III. pag. 247. *Fecit imaginem Dei Genitricis in throno sedentem, gestantem in genibus Vultum Salvatoris D. nostri Jesu Christi.* Et in Valentino II. *Fecit patenam .... habentem in medio Vultum Domini nostri, & à duobus lateribus Vultum ipsius beati Marci, atque ejusdem Præsulis.* Utitur alibi non semel p. 161. 187. &c. Gauterius Monachus Cluniacensis de Miraculis B. Virginis Mariæ c. 1. *Ut quicunque patiens hanc infirmitatem coram B. Virginis Vultu adveniret, &c.* Heribertus Monachus de Hæreticis Petragoricensibus: *Crucem, seu Vultum Domini non adorant; sed adorantes prohibent, ita ut ante Vultum Domini dicant, simulachra Gentilium, &c.* Histor. Monast. Figiac. p. 298. *Crucifixi Vultus duas fecit imagines, &c.* Hinc colligitur, cur dicatur

Vultus de Luca, Imago Crucifixi, quæ *Luce* in Italia in Ecclesia S. Crucis conspicitur, quam à Nicodemo, Christi discipulo, effictam volunt, cujus meminere ex veteribus Lucas Tudensis lib. 2. contra Valdenses cap. 11. Auctor Vitæ S. Ricardi Regis Anglo-Sax. ex MS. Bodecensi num. 5. Gervasius Tilleberiensis lib. MS. de Otiis Imperial. Decis. seu parte 3. c. 25. &c. ex recentioribus vero, Cornelius Curtius Eremita in Tractatu de Clavis Christi, Cæsar Franciottus lib. de SS. Lucensibus Silvanus Razzi de SS. Hetruriæ, Baronius ann. 1099. n. 40. & alii. Historiam præterea Inventionis S. Vultus, & Translationis Lucam, scripsit Leobinus Diaconus, qui interfuit, quam ex MS. Brenensi habet codex Thuanus 773. ex quo sunt sequentia: *Qua vero de causa Vultus Domini nuncupetur, paucis absolvam. Sicut enim facies visa illum, cujus facies videtur, certificat: ita pretiosi Vultus figura Redemptorem nostrum incarnatum, & pro nobis in cruce pendentem, quasi quibusdam lineamentis repræsentatum exprimit, &c.*

Scribit Eadmerus lib. 1. & 2. Hist. Novor. Willelmum Regem Angl. *per sanctum Vultum de Luca jurare consuevisse*, p. 16. 19. 30. 47. 51. 54. Id etiam testatur Willelmus Malmesbur. lib. 4. Hist. pag. 121. 124. lib. 1. & 3. de Gest. Pontificum Angliæ p. 217. 277. Doubletus in Hist. Abbat. S. Dionysii lib. 1. c. 44. refert, in una ex Capellis Ecclesiæ asservari imaginem Christi crucifixi, longiori tunica, aut veste talari induti, quam vulgo *saint Voulst* [vel *le saint Visage de Lucques*] appellant, Latine *sanctum Vultum de Leuca*, quod ejusdem prototypum magno cultu Lucæ asservetur.

Ejusmodi etiam crucifixi Christi effigies conspicitur apud Ruguenses in Pontivo, Picardiæ pago, à Nicodemo perinde confecta, ut creditur, cujus descriptionem videre est apud Malbrancum lib. 7. de Morinis cap. 11. & lib. 8. c. 10.

¶ VUOTANT. Vide in *Wodan.*

¶ VURDO, pro Burdo. Gloss. Lat. Græc. *Vurdo*, ἡμίονος: in MSS. Sangerm. *Burdo.* Vide *Burdones.*

¶ UXELLATUS, Avibus ornatus, ab Ital. *Uccello*, avis. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 85. v°. *De toaliis Uxellatis pro qualibet pariete solidos decem Pap.*

¶ UXERIUS, Ostiarius. Vide *Usserius.*

UXORARE, Uxorem dare, maritare, in Statutis Venetor. an. 1242. lib. 1. c. 57. lib. 2. c. 8.

¶ Uxorare, Nubere. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Uxorare, prandre femme par mariage, conjoindre à femme.* De viro & muliere itidem dicitur. Tabular. Calense fol. 117. *Omnes homines ipsius monasterii* (Calensis) *de corpore tenentur ipsi monasterio in forimaritagio, si ipsos maritari seu Uxorari contigerit in alienam uxorem seu mulierem, feminam de corpore dicti monasterii non existentem.* Concil. Coyacense ann. 1040. inter Hisp. to. 3. p. 210. *Intra etiam dextros ecclesiæ laici Uxorati non habitent.* Charta Conani Ducis Britan. ex Tabul. B. M. Andegav. *Plurimi antecessorum meorum præfatam capellaniam perniciose administrari permiserunt, dantes illam in hominagium Uxoratis sacerdotibus & filiis eorum jure hereditario.* Charta an. 1274. to. 1. Hist. Dalph. pag. 126. col. 2. *Non permittant .... morari mulierem Uxoratam publice in prostibulo: .... si aliquis cum ea causa adulterii capiatur, non puniatur pœna, qua adulteri consueverunt puniri, nisi constaret quod ille captus, sciret eam esse Uxoratam.* Statutum Johannis Regis Franc. an. 1360. to. 3. Ordinat. p. 468. *Quilibet Judeus Uxoratus caput domus, &c.* Quæ vernacule ibidem sic redduntur: *Chascun Juyfs chief d'ostel & Marié, &c.*

Uxorum commutationem obtinuisse olim ex abusu in Hibernia, docet Lanfrancus Cantuar. Archiep. in Epistola ad Gothricum Hiberniæ Regem: *In regno vestro prohibentur homines seu de propriarum, seu de mortuarum parentela conjuges ducere: alii legitime sibi copulatas pro arbitrio & voluntate relinquere: nonnulli suas alii dare, & aliorum infanda commutatione recipere.* Eadem habet in Epistola ad Terdelvacum Hiberniæ Regem, apud Baronium an. 1089. ut & S. Anselmus lib. 3. Epist. 142.

167. Vide Gregor. VII. PP. in Append. Epist. 1. & Joan. Sarisberiensem Epist. 53. Huc forte respexit Beda lib. de Remed. peccat. c. 7. *Qui dimiseris uxorem suam alteri conjugi*, *&c.*

¶ Uxoreus, Conjugalis. Charta Caroli Calvi ann. 862. apud Doubletum Hist. S. Dionysii p. 800. *Nec non & in Idibus Decembris, quando Dominus me & dilectam conjugem Hirmintrudem Uxoreo vinculo copulavit.*

¶ Uxoriosus, ὁ τὴν ἰδίαν γυναῖκα φιλῶν. Gl. Lat. Gr.

UXUS. Fredegarius Scholasticus c. 64. *Heraclius ... extrahens Uxum, caput Patricii Persarum amputavit.* Ubi loci *Saxum* legit Meursius in Gloss. sed perperam: Ecce enim iterum in collectione Historica apud Canisium to. 2. Antiq. Lect. *Gothi fraudulenter Uxos pro baculis in manu ferentes.* (Quidam codd. male *buxos* præferunt.) Aimoinus eamdem Historiam enarrans lib. 1. c. 20. *ferreos ostii obices* habet.

¶ VYSSERIUM, Navis qua equi transvehuntur, idem quod *Huisserium*. Vide in hac voce. Informationes de passaglo transmarino ex Cod. MS. Sangerm. *Cum suis navibus, galeis, Vysseriis & lignis paratis.* Infra: *Primo habebit quodlibet Vysserium* XLIIII. *goas in carena.* Vide *Usserium*.

¶ VYTATORIUM. Vide supra *Vitatorium*.

UZBEC, in Jure Hungarico, Facinorosi ad aliquot dies inviolabiles. Sambucus & Molnarus. [Vide Infra *Wzbeg.*]

UZIFUR. Glossæ MSS. ad Alexandrum Iatrosoph. *Cinnabaris, l. Uzifur, scilicet minium.*

¶ Uzuphar, Eodem significatu, in Carmine de varia Ernesti fortuna, apud Marten. to. 3. Anecdot. col. 354.

Hic pigmentorum species, ...
Uzuphar & myrrham, thus, quæ portarat avarus
Extremas mundi currens mercator in oras.

W

W Quod *Theutonicum* vocant, in aliquot antiquis Inscript. Lat. observatum à Scaligero in indice 19. ad Gruterum. Illud Germani ut *ou* efferunt, quomodo etiam Wallones ac Picardi etiamnum. Ægidius Schudus in Descriptione Rhætiæ Alpinæ cap. 36. *Consonantem V, nos Germani proferimus correpte instar F, id quod Itali minime faciunt; sed proferunt etiam, ut nos proferre consuevimus literam duplicatam W, quæ gemina videtur esse pronunciatio consonantis V. Excogitaverunt autem Germani literam W, quæ est V duplicatum, idque ex Græco & Eolio sermone, in quo fuit duplicatum YY, quemadmodum scribit Dionysius Halicarnasseus lib.* 1. Otfridus in Epistola ad Liutbertum Archiepisc. Moguntinum, præfixa versioni Evangeliorum, ait, linguam Theotiscam *in multis dictis scriptu esse difficilem, propter literarum congeriem, aut incognitam sonoritatem: nam interdum tria uuu, ut puto, quærit in sono, duo consonantes mihi videntur, priores tertium vocali sono manente.* Somnerus in Gloss. Saxon. *Franco-Galli semper g, vel gu, utuntur, pro Saxonum & Germanorum W, &c.*

WAADESAAR. Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scaniæ c. 23. *Ubi vulnus infligitur sine membri detruncatione, aut descendit in concavum, & ad interiora penetrat, aut non. Si non descendet, quod vulnus in lingua patria Waadesaar appellatur, trium marcarum exigit satisfactionem.* Veteribus Danis apud Pontanum in Descript. Daniæ, *aar*, est annus. Vide *Hulsaar.*

¶ WACARITIA, ut *Vaccaria*. Vide in hac voce.

¶ WACHELLUS, Navis species. Epist. Frederici I. Imper. an. 1178. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 910. *Rogamus ... quatenus idoneos serenitatis tuæ legatos Januam, Venetias, Antiochiam, atque Pisam, & alia loca per galearum atque Wachellorum transmittas præsidia.* Vide *Vacheta* & in *Vas.*

¶ WACHERIA, ut *Vaccaria*. Vide ibi.

¶ WACTA, Vadum, ni fallor, Gall. *Gué.* Charta Domnoli Episc. Cenoman. apud Baluz. tom. 3. Miscell. p. 18. *Per loca designata de Confluentes usque Bucias defluit in Indua usque termino Proliacense, ... inde per via Saturniacinse pervenit ad Wacta usque campo Daulso, &c.*

WACTÆ, Wagtæ, Excubiæ, vigiliæ; Germanis *Wachte*, & *Waecke*, nostris *Guet.* Kero Monach. *Vigilia, Wahtono. Vigilias, Wathun, Nathuvah chon. Vigiliæ nocturna, Watha de naht.* Capitulare 3. an. 813. c. 34. *Si quis Wactam aut wardam dimiserit, quando ille Comes ei cognitum fecerit, &c.* Capitula Caroli M. lib. 3. c. 68. *Ut non per aliquam occasionem, nec pro Wacta, nec de sacra, nec de wardea ... heribannum Comes exactare præsumat.* Charta privilegiorum à Ludovico Pio Hispanis concessorum to. 2. Hist. Franc. p. 321. *Explorationes & excubias, quod usitato vocabulo Wactas dicunt, facere non negligant.* Capit. Caroli C. c. 31. tit. 27. *Et in civitate atque marcha Wactas faciant.* Capitulare de Villis c. 16. *Et si judex in exercitu, aut in Wacta, seu in ambasciato, vel alicubi fuerit.* Cap. 27. *Casæ nostræ indesinenter foca & Wactas habeant, ita ut salvæ sint.* [Codex censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 53. v°. *Faciunt dies tres in ebdomada & faciunt Wactam & quidquid eis injungitur.*] Tabularium S. Remigii Remensis: *Facit in anno corvadas 8. ... & facit Wactas pro bove den. 1.* Infra: *Facit idem Wagtas, & excutit annonam dominicaram.* Hinc formatæ voces

Gueta, Guetta, Guayta, Gaita, Excubiæ, vel jus excubiarum, quod competit majoribus Justitiariis. *Droit de Guet*, in Consuetudine Turonensi art. 215. Catalaunensi art. 3. Juliodunensi cap. 28. art. 3. Burbonensi cap. 36. & Britann. art. 392. *Onus vigilum & custodum*, in Charta an. 1193. apud Marcam in Hist. Beneharn. lib. 6. cap. 12. n. 4. *Murorum vigiliæ*, apud Gregor. M. lib. 7. ind. 1. Epist. 20. *Sujets guetables*, in Consuet. Arvern. cap. 25. art. 17. qui excubias debent. *Wayse fee*, in Charta Anglica, apud Spelmannum in hac voce, tenementum *wactæ* obnoxium. Charta Caroli Calvi pro Barcinonensibus apud *Diago* lib. 2. c. 4. *Explorationes & excubias, quas usitato vocabulo Guaytas dicunt, facere non negli-*

gaut. Pactum initum inter Philippum Regem & Abbatem S. Germani Parif. an. 1270. *Nihil nobis & successoribus nostris juris .... retento, excepto Gueto, tallia, exercitu, cavalcata, & banno.* Charta Joannis Regis Franc. ann. 1363. apud Sammarthanos in Episcopis Parif. *Erant in possessione & saisina custodiendi Ecclesiam B. Mariæ Parisiensis, ac fieri faciendi excubias, seu Guetum in ipsa, &c. Gaitam vel escarguaitam debere,* in Libertatibus Oppidi Jasseronis ann. 1283. apud Guichenonum in Histor. Bressensi p. 107. Usatici & Libertates Aquarum mortuarum an. 1246. *Et sit de eorum officio mandare vel facere mandari Gathas & escargatas, & alias custodias, quando videbitur expedire Curiæ nostræ prædictæ, &c.* Vide Probat. Hist. *des Chasteigners* p. 431

GUETA, GUETTA, GAITA, ipse Vigil, Speculator. Gloss. Lat. Gall. *Vigil: Veillant, Gaite.* Vetus Inquesta in Regesto Philippi Aug. Herouvalliano fol. 163. *Et est Castellanus feodatus, & ponit Gaitam in Castro, & debet exercitum & equitationem, ut alii.* Testamentum Philippi Pulcri Regis an. 1311. *Item Adæ, & Stephano Guettis nostris cuilibet 60. sol.* In Testamento Ludovici Hutini an. 1316. & Caroli Pulcri ann. 1324. legata fiunt pariter *Simoni & Adæ Guettis*, in Computo Hospitii ann. 1312. *Guetta Lupara, Guesa Castelleti, Gueta parvi Pontis.* Joannes de Condato MS.

Quant le Gaise corne le jour.

Chronicon Bertr. Guesclini MS.

Y avoit une Gaite toute jour à journée,
Qui sonnoit un bacin, quant la pierre est levée.

☞ *Agait* dixerunt Poetæ nostrates locum, unde quis speculatur, insidias struit, *Aguet*, vulgo. Le Roman *de Robert le Diable* MS.

Robiers qui fait sa destinée,
Est saillis hors de son Agait, &c.

Vide *Aguayt.*

GATHA, seu *Præco.* Charta Philippi de Monteforti Dom. Tyri & Toroni an. 1264. pro Communia villæ de Castris in Occitania: *Item obtinuerunt modo & tempore suprascriptis, quod Consules dictæ villæ mittunt seu constituunt in dicta villa Gatham seu præconem, cum eis videtur expediens, & opportunum extitit, qui Gatha seu præco officium sibi commissum debet regere secundum ordinationem Consulum prædictorum, dummodo faciat & exequatur ambaxatas curiæ supradictæ, cum fuerit requisitus, &c.*

GUAYTARE, Excubare, excubias seu *gaitam* facere. *Guetter & veiller par nuit*, in Charta Gallica ann. 1383. apud Roverium in Reomao p. 328. *Waitier*, in Magno Recordo Leodiensi p. 87. Usatici Barcinonenses MSS. c. 64. *Omnes homines habentes seniores, nullo ingenio vel ratione, neque per difidamentum, neque per acunydamentum, neque per illorum fevum illis relictum, Guaytent personas eorum, nec encalcent, nec requirant, nec vulnerent, nec capiant, nec captos teneant.* Consuetudines Catalaniæ inter Dominos & Vassallos MSS. c. 55. *Debent etiam Gaytare, surgere, & custodire, ac excubias facere, & exigere ad omnem castri sonum.* Ordericus Vitalis lib. 3. p. 479. *Multis servitiis eos aggravavit, in ipsos homines que eorum munitiones suas apud Escalfoium & sanctum Serenicum custodire coëgit.*

¶ WACTARE, Eadem notione. Codex censualis Irminonis Abb. Sangerm. fol. 70. col. 1. *Solvit pullos III. ova X... Wactat in curte dominica.*

GUETAGIUM, GAITAGIUM, VUETAGIUM; Census, qui solvitur pro custodia castri. Charta ann. 1070. in Tabulario Vindocinensi num. 353: *Ea domus solvit 2. den. census, & 1. obolum de Gaitagio.* Charta. 421. *Quam quidem emimus omni consuetudine liberam totam, exceptis duobus denar. censualibus, & duobus de Vuetagio.* Infra, Charta mox laudanda ex *Guetagio*, quod ab incolis præstabatur, excubias confectas docet. Idem census & *Wardagium* nuncupatur, & *Warda.* Vide in hac voce. Huc pertinet, quod habet Magna Charta Libertatum Angliæ apud Matthæum Paris ann. 1215. pag. 179. *Nullus Constabularius distringat nobilem aliquem ad dandum denarios pro custodia castri, si ipse eam facere voluerit in propria persona sua, vel per alium probum hominem, si ipse eam facere non possit per rationabilem causam.*

Id porro oneris ex conditione infeudationis vassallis incumbebat, qui tenere per *Castlegarde* dicuntur Littletoni sect. 111. *Divers tenants teignont de lour Seigniors per service de Chivaler, & uncore ils ne teignent per escuage, come ceux, qui teignont de lours Seigniors par Castlegarde: c'est à sçavoire, à garder un tower del castle lour Seignior, ou un huis, ou un autre lieu del Castle per reasonable garnishment, quant lour Seigniors oiont que ennemies voilent vener, ou sont venus en Engleterre.*

Ut porro ejusmodi excubiæ, *gueta*, & custodiæ peragerentur à vassallis in castris dominorum, explicat idem Tabularium Vindocinense ch. 104. *Hæ sunt consuetudines, quas tenebat in suo tempore Comes Burchardus in villa & in Comitatu Vindocini. Imprimis de excubiis Castelli, sicut ipse facere commendaverat, ut per menses ita fuisset custoditus. Ipse vero sicut Comes & major omnibus erat, quinque mensibus faciebat, videlicet Martio, Aprili, & Junio; & Julio, & Augusto. Primi duo menses facti erant de Camera Comitis, & alii tres de Guaitagio, qui prisus erat in burgo Vindocini. September faciebat Otradus pater Salomonis; de quo tenebat Septo & Artis. October faciebat Hervæus de sancto Marcello, de quo tenebat Cathedras & Vias, & Lulmas. November faciebat Hucbertus de Firmitate, de quo tenebat Ciconias & Ecclesiam de Tuscheriaco, atque culturam. December faciebat Gislebertus Dives &c. Isti omnes ita cum Comite custodiebant Castellum, quod in unaquaque nocte habebat intra vetus Castrum 5. Gaitas, unam super portam subtus Castellum, alteram super portam juxta mansionem Salomonis, tertiam supra murum juxta mansionem Gisleberti: & aliæ duæ tota nocte circumibant Castellum.* [Vide Observat. *Sauvageau* ad Aresta Britannica Natalis *Dufail* p. 57. & supra *Gayta* & *Stagium.*]

Sed & Regestum Ludovici Regis Siciliæ continens hominia præstita Reginæ Mariæ ejus matri an. 1387. & 1388. à nobilibus Andegavensibus, ita varias excubiarum conditiones, vassallis impositas, prosequitur: *Jean des Roches Chev. à cause de sa terre de Brain doit 20. jours de garde en la ville d'Angers une fois en sa vie. Dame Isabeau de Clisson en doit 40. Messire Guy Amenart à cause de sa terre du Boullay en doit autant avenant semonsse en cas d'éminent peril. Jean de Coulaines Chev. doit 15. jours de garde une fois en sa vie, &c.*

REGUAYTA, alias *Scherguayta.* Charta ann. 1320. *Si aliqua impositio, factio, guayta, vel Reguayta, seu custodia, eis imponeretur.* Charta ann. 1427. apud Thomasser. in Consuet. Biturig. p. 128. *Lesdits bourgeois seront tenus de garder la porte ou portail de ladite ville, y faire le Reguet par nuit, paier les Capitaines, &c.* Vide *Warda, Scaraguayta.*

¶ WADARFIDA, Consuetudo. Vide *Cadarfreda.*

¶ WADDA, Bombycinum tomentum; ab Anglico *Wad*; Gall: *Ouate*: nisi glastum intelligas. Vide *Guaisdium.* Litteræ Ricardi II. an: 1380.

apud Rymer. to. 7. p. 233. *Centum & septuaginta & duas balas Wadde.*

¶ WADDEMOLE, Grossioris panni genus. Comput. an. 1425. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. pag. 574. *In quinque virgatis de Waddemole emptis pro coleris equinis hoc anno*, 11. *sol.* 1. *den.*

¶ WADER, s. Nemus, silva. Vide *Gualdus*. Charta an. 1112. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 531. *Nec non in sylvula vel Wader in Talevangero marca dicitur consistere.*

¶ WADFALTHO, in Pacto Legis Salicæ edit. Eccardi tit. 20. §. 7. Emendat doctissimus Editor *Wadpaltho*, quo contusionem fecerit, vel percusserit, significatur. Ipsum consule.

¶ WADIA, WADIARE. Vide in *Vadium*.

¶ WADISCABUM, WADISCAPUM. Vide in *Waterscapum*.

¶ WADIUM, WADIUS. Vide in *Vadium*.

¶ WADNA, in Tabulario S. Bertini: *Suawine habet bunnaria* XII. *arat bunnaria* 11. *dat carra ad Wadnam & ad monasterium.* Ita fortassis dicitur Vivarii purgatio, à Belgico *Wade*, vivarium, stagnum, Gall. *Vivier*, *etang*.

¶ WADRISCAMPUM, WADRISCANUM, WADRISCAPOM. Vide *Waterscapum*.

WADRUS, pro *Vadius*. Vide in *Vadium*.

WADTBAND. Andr. Suenonis lib. 7. Legum Scaniæ c. 6. *Et ut nullus ei communicet per totam provinciam judicabitur sub pœna trium marcarum, juri regio solvendarum, quod judicium Wadtband lingua patria nominari consuevit.*

¶ WADUM. Vide supra *Vadum*.

WAERIA. Vide *Wayeria*.

¶ WAESTYNA. Vide in *Vastum*.

WAGA, Mensuræ species, apud Anglos & Scotos. Statuta Roberti III. Regis Scotiæ cap. 22. §. 7. in Assisa de ponderibus: *Waga sic Waw, debet continere duodecim petras: cujus pondus continet cclc libras.* Fleta lib. 2. c. 76. §. 12. *Una Waga casei.* Monasticum Anglican. to. 1. p. 515. *Unam Wagam salis de salinis suis &c.* [Usatici Mechlin. apud Marten. tom. 1. Ampl. Collect. col. 1413. *Item, de quolibet pondere, quod vulgariter dicitur Waghe, unus denarius Lovaniensis solum solvetur pondera ratione tenenti.*]

WAGARIA, Mensuræ jus, seu cognitio mensurarum, à Teutonico *Waeghe*, vel Germ. *Wag*, vel *Weghe*, libra, trutina, statera, in Charta Henrici Imper. an. 932. Locum vide in *Pergus*. [Occurrit præterea in Charta an. 1131. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 710. ubi perperam *Nagaria* editum monet idem Martinius in Glossario ad calcem ejusdem Collectionis.] Apud Hieronymum Fizen. in Hist. Leodiensi, ubi eadem describitur, *Wargaria* scribitur.

¶ WAGIUM, ut *Vadium*. Vide in hac voce.

¶ WAIDA, Glastum. Vide *Guasdium*.

WAINAGIUM, ut *Gagnagium*. Vide ibi.

WAISDA, Glastum. Vide *Guasdium*.

¶ WAIWIUM. Vide infra in *Wayf*.

WALAPAUS. Leges Rotharis Regis Longobardor. tit. 12. *Si quis homini libero violentiam injuste fecerit, idem* [*id est*] *Walapaus*, 80. *sol. componat.* Et mox: *Walapaus est, qui se furtim vestimentum alium induerit, aut sibi caput latrocinandi animo, aut faciem transfiguraverit.* [Varie hæc vox effertur in Codd. MSS. ex Muratorio tom. 1. part. 2. p. 20. col. 2. *Walapa*, *Walpoz*, *Ewalapus* exhibent.] Lindenbrogius in hunc locum, *Wala*, caput, *panzen*, vel *panizen*, ornare, polire, est Germanis. [Vide Vossium de Vitiis sermonis lib. 2. capite 20.]

WALARAUPA, vox composita ex Germ. *Wala*, caput, & *rauba*, vestis. Lex Bajwar. tit. 18. c. 3. *De vestitu utrorumque, quod Walaraupa dicimus, si ipse abstulerit, qui hos interfecerit, dupliciter componat.*

WALAWORF, WALWORF. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 3. *Si autem discriminalia ejecerit de capite, Walworf dicunt, vel virgini libidinose crines de capite extraxerit, &c.* Ubi editio Heroldi, *Valuurfo dicunt*, cap. 11. tit. 5. *Walcworf*, editio Tilii præferunt. Sichardus vero edidit *Waworf*. Codices alii *Walworst*, *Welworst*, *Wlworst*, *Walworfst*; ut monet Baluzius. Horum vocabulorum origo Germanica: si enim legatur *Walwerf*, erit *capitis dejectio*, ex *wala*, caput, & *werf*, dejectio. Si *Wltworf*, erit capitis tegumentum, quod signat vox *wlt*. Si denique *Watworf*, Germani, *Wat*, aut *Wade*, vestimentum dicunt. Spelmannus à Saxonico, ut solet, deducit.

¶ WALDA, Silva. Vide *Gualdus*.

WALDACH. In Nota de membrana in Archivis Regiis Anglic. *pretium acr. 2. d. non plus, quia terra est in Waldach.* Spelman. forte silvestris, non culta, ex *Wald*, silva. Vide *Gualdus*.

WALDANA, Acies, equitatus. Vide *Gualdana*.

WALDEGRAVIUS, vox Germanica *Wald-graf*, Comes seu Præfectus silvarum, *Forestarius*. Auctor Panegyrici Berengarii Imp. lib. 2. p. 37.

> .... *Cum multa gemens*
> *Waldegravi curvas perfringit lancea costas.*

Ita enim omnino scriptum in codice monet editor, quod nomen librarius inepte in duo divisit, *valde gravis*.

¶ WALDENSES, Hæretici. Vide *Valdenses*.

¶ WALDORA, WALDUS, Silva. Vide *Gualdus*.

¶ WALECHERIA. Vide in *Vallesheria*.

WALENGA, Fustis. Vide *Falanga*.

WALISCUS, Servus, minister, ex Saxon. pealh, mancipium, Ælfrico. Leges Inæ Regis c. 34. *Si homo Waliscus habeat terra hidam; wera sua est* 120. *sol.* Cap. 35. *Regis equi Waliscus, qui nunciare possit ad eum, Weregildum ejus est* 200. *sol.* Ubi *Waliscus* equi regis, est *Equiso regius*. [Vide *Valeti*.]

WALLA, WALLIA, Anglo-Saxonibus pall, Morus, paries, vallum, præsertim agger, Anglis *a wal*, Kiliano *Walle*. Monasticum Anglic. to. 2. p. 920. *Mando vobis .... quatenus justicietis meos homines de .... ut faciant Wallas & watergangas, & clausuras Wallarum, sicut debent facere.* Consuetudines Monasterii de Bello in Anglia fol. 241. *Tenet* 8 *acras terræ juxta Goreswall, cupitans ad prædictam Wallam versus Northest.*

WALLIA. Idem Monasticum p. 334. *Quod ipsi mariscum prædictum cum pertinentiis assewiare, & secundum legem marisci Valliis includere, & in culturam redigere .... possint.* Charta Henrici III. de ordinatione marisci de *Romeney: Debent districtiones fieri super omnes illos, qui terras & tenementa habent in dicto marisco, ad reparandum Wallias & watergangias ejusdem marisci contra maris periculum.* Will. Thorn. an. 1183. *Exceptis Walliis contra mare, &c.* *Wallea*, apud eumdem an. 1365. Idem an. 1281. *Terram, quæ jacet versus orientem inter Gutteram de Berstall, & novam Wallam, Joannes Renger construxit in Heyslete, quam Wallam per* 2. *mensem sequentem sumptibus suis contra mare sustinebunt.* Idem an. 1285. *Totum pratum, in quo continetur quædam Walla, vocata Walla seu Chasea Cellerarii Ecclesiæ Christi Cantuar. quæ continet* 20. *perticatas in longitudine, &* 20. *pedes in latitudine, &c.* Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind*, pag. 181. *Sciatis, quod*

Digitized by Google

nos concessimus & assignavimus Stephano de ... 100. acras de marisco nostro inter Wallas monachorum Pontis Roberti & Oxoniam, &c.

WALLARE, Vallo, vel muro claudere. Eadem Charta: *Reddendo inde nobis 2. marcas argenti, ... pro omni servitio, nisi quod debet Wallare secundum quantitatem illius terræ intus & extra, &c.*

WALLACTOR. Lambertus Ardensis p. 258. *Novaculatores sive rasores, cum rasoriis, paratores* (sic enim lego) *quoque & Wallactores, & Deupatii, & biatores cum convenientibus & necessariis armamentis & instrumentis, &c.* Ubi forte *Wallactores*, pro *Wallatores* editum, i. *wallarum*, seu vallorum confectores. [*Wallatores* edidit Ludewigus to. 8. Reliq. MSS. p. 600.] Vide *Walla.*

WALLIA. Vide *Walla.*

WALLROTH. Andreas Suenonis lib. 5. Legum Scaniæ cap. 6. *Si corpus occisi vestimentis suis vel armis, quod crimen Wallroth in lingua patria nominatur, accusetur aliquis spoliasse, &c.* Adde cap. 26.

WALLUS, Extraneus, Anglo-Saxonib. Silvester Giraldus in Descriptione Cambriæ cap. 7. *Saxones occupato regno Britannico, quoniam lingua sua extraneum quemlibet Wallum vocant, & gentes has sibi extraneas Wallenses vocant, & inde usque in hodiernum barbara nuncupatione & homines Wallenses, & terra Wallia vocitatur.* [*Walles*, pro *Wallons*, apud Philippum *Mouskes*, ubi de Ludovico Pio:

Adonc moru li Quens Odacres
Qui tint quitte Flandres & Walles.]

WALO. Vetus Scheda de S. Aderaldo Trecensi, apud Camusatum: *Pater ejus nobilium nobilissimus Walo est dictus, qui lingua Austrasiorum interpretatur Bonus.*

¶ WALPIRE, Possessionem rei alicujus dimittere, idem quod *Guerpire.* Vide in hac voce. Charta an. 1107. apud Calmet. inter Probat. tom. 1. Hist. Lothar. col. 524. *Jam dictæ ecclesiæ legitimam facio concessionem & investituram, & me exinde foras expulsam Walpivi & absentem me feci.*

¶ WALPOZ. Vide in *Walapans.*

¶ WALVASSORES. Vide in *Vavassores.*

¶ WALWORFT, WALWRST. Vide *Walaworf.*

¶ WAMBA; *Venter, uterus,* in Gloss. Rabani Mauri & in Codice Ulfilæ. Anglo-Saxones *Wamb* & *Womb* dixerunt, unde Angli *Wombe* habent. Germani *Wampe*, *Wamme*, & *Wanst* eodem sensu hodie utuntur. Vide Notas Eccardi ad tit. 28. leg. Salicæ §. 4. & supra in *Gambeso.*

WAMBASIUM, WANBISIUS, WAMBASARIUS, &c. Vide *Gambeso.*

WANCAPIUM. Charta Hilsundis Comitissæ Striensis ann. 992. apud Miræum in Diplom. Belgic. lib. 1. c. 24. *Silvam ad porcos alendos, quemadmodum jacet inter duas marcas, cum omni jure Wancapio, teloneo, molendino, censu; pedagio, &c.* [Vide *Waterscapum.*]

WANCLUGA. Lex Bajwar. tit. 7. cap. 17. *Si quis liberam feminam suaserit quasi ad conjugem, & in via eam dimiserit, quod Bajwarii Wancluga vocant, &c.* Editio Heroldi, *Wanclugt* præfert. Vox à Germanico *Wackelen*, vacillare, & *lugen*, vel *logen*, mendacium, ut *Wancluga*, sit mendacium vacillantis in negotio matrimonii. Ita Vossius, quem vide. Alias lectiones profert Steph. Baluzius p. 1017.

WANCSTODAL. Lex Bajwar. tit. 3. c. 11. *De simulatis, quod Wancstodal dicunt*, editio Heroldi habet *Warstodal.* Ubi Lindenbrogius: *Wanck*, Germ. inde *Wanclesmodig*, animi dubia minimeque stabilis sententia.

WANDANGIÆ, vel VENDAGIÆ, Perones seu indumenti genus tibias & pedes operiens. Rainardus Abbas Cisterc. in Institutis Cisterc. dist. 1. c. 85. *Directi in viam, si voluerint, Wandangias ad devitandum lutum, sive ad expellendum frigus habere licet eis.* Idem dist. 9. c. 8. *Wandangiæ, quibus in via utimur, de panno fiant.* Definitiones ejusdem Ordinis dist. 9. c. 3. *In sotularibus quoque, Vendagiis, fibulis, sellis equorum, stapbis, omnis superfluitas & notabilis curiositas evitetur.* Vide *Gamacha.*

¶ WANDEGIÆ, Eadem notione, in Statutis ejusd. Ordin. an. 1195. apud Marten. to. 4. Anecdot. col. 1285. *Pedules de corio omnibus omnino interdicuntur, & de Wandegiis sententia scripta teneatur.*

¶ VANDAGIA, in aliis Statutis an. 1258. ibid. col. 1411. *Inhibetur auctoritate capituli generalis universis Ordinis nostri personis, ne sine corrigiis Vandagia sive sotulares portare præsumant.*

¶ WANDELUT. Instrum. an. 1456. apud Hansizium to. 2. Germ. sacræ p. 499. *Item provideatur de laicis contra clericos auctoritate sua arrestantibus bona, fructus, redditus, & proventus clericorum & clericos, militantibus vulgariter Wandelut.*

¶ WANDILUC. Charta an. 1076. laudata à Mabillonio to. 5. Annal. Bened. p. 102. *Per cultellum & festucam nodatam, per wantonem & wasonem terræ & ramum arboris seu Wandiluc, &c.* Vide *Andelangus.*

¶ WANDINGEIA. Vita S. Eusebiæ sæc. 2. Bened. p. 986. & tom. 2. Mart. Act. SS. p. 458. *Secus oram fluminis in Orientem longo ordine porrecta erant civium mansiones per Wandingeias quasi stadiis duobus, quod est quarta pars milliarii.*

WANGA. Fredegarii Chronicon c. 37. *Uterque falangæ Wangas jungunt ad prælium.* Ad marginem scriptum, *al. Ordines.*

¶ WANGENETHEOF. Charta an. 22. Henrici IV. Reg. Angl. apud Thom. *Blount* in Nomolex. *Maneriolum de A. sit quietum de gelth & scoth, de wreccho, & de Wangenetheof & danegueld.* f. pro *Outfangenetheof.* Vide *Outfangthief.*

¶ WANGNALE, WANGNAULE, Ager cultus & satus. Saxon. ƿanȝ, campus, ager. Leges Balduini Comitis an. 1200. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 770. *Si homo moriatur antequam ejus uxor, heres ejus, si ætatem habuerit, succedet patri statim in feodis: ita quod uxor nihil inde retinebit; nisi dotalitium sibi datum, & mobilia illius anni in terra cultibili, quæ vulgariter Wangnaule dicitur. Similiter si femina decesserit, &c. nisi mobilia quæ supra terram suam cultibilem, id est Wangnale, fuerint illius anni.* Vide *Gagnagium.*

¶ WANNABILIS TERRA, Eodem intellectu. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 184. *Confirmavi Roberto filio Hernaldi ... totam coturam meam de Berthfurlong Wannabilem, ... scilicet tantum terræ Wannabilis & prati; quantum habui in Hethul.*

¶ WANNAGIUM, Fructus ipse ex agro culto. Charta an. 1234. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 307. *Salvo prædicto Jordano vel assignatis suis Wannagio ultimi anni & eorum mobilibus.* Vide *Gagnagium* & *Vaanagium.*

¶ WANSBEISON, inter utensilia prædii rustici recensetur, f. Vannus. Inventar. de Ruminiaco in Tabul. Compend. *Quinque mensuræ ad bladum & avenam tam magnæ quam parvæ & deus paeletis, & deus Wansbeisons & una broia.*

WANTUS, WANTO, GWANTUS, GANTUS, &c. Chirotheca, Gallis, *Gant.*

WANTUS, VANTUS. Papias: *Chirotheca, Vanti;*

vi. manus theca. *Manica, quas vulgo Wantos appellamus*, in Capitul. Aquisgran. in Cod. Helmæstadiensi. Notgerus in Vita S. Hadalioi n. 10. *Cumque Wantum in manu, ut moris est, legaliter tradendo teneret, &c.* Acta S. Mambodi Martyr. n. 7. *Tegumenta manuum, qua Wantos appellant, pro caritate suscepit.* Beda in Vita S. Columbani c. 25. *Tegumenta manuum, qua Galli Wantos, id est, chirothecas vocant.* Vita S. Bertharii Episcopi Carnot. *Nisus est abstrahere à manibus ejus chirothecas, quod vulgo Wantos vocant. Wanti castanei auro parati*, apud Hariulphum lib. 3. c. 3. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. *Annulum aureum unum gemmis pretiosis, & Wantos paria unum.* Charta Berengarii Regis Italiæ apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Igitur omnibus volo & statuo, atque per meam hanc paginam testamenti & judicati per wasonem terra, ramum arboris, & festucam roboratum, atque cultellum, & duos Wantos, totam insimul juxta legem meam Salicam attendere visus sum, & confirmo, &c.* Chronicon Fontanellense cap. ult. &c. pag. 246: *Ad pellos berbicinas, unde pellicea fiant, fol. 10. ad Wantos lib. 1. ad fasciolas lib. 1. &c.* Ubi male editum *ubantos*. Occurrit præterea in Statutis Adalardi pro Abbat. Corbeiensi lib. 1. cap. 3. in Vita Aldrici Episc. Cenoman. p. 37. n. 2. apud Sanutum lib. 3. part. 3. c. 7. in Capitul. Aquisgran. an. 817. & in Vines Benedictina reflorese. cap. 22. in Vita S. Aicadri Abb. Gemetic. c. 27. in Vita S. Filiberti Abb. lib. 1. c. 11. apud Wolphardum Presbyt. lib. 3. de Miracul. S. Walpurgis n. 6. &c. Vetus Charta pro Episcopio Ambianensi ex Camera Comput. Paris. *Chascune venue soit de maison ou de terre, il a une Wans.* Vide *Chirotheca*.

WANTO. Chronic. Novaliciense cap. 32. *Sceptrum cum Wantonibus indutus tenens in manibus.* In vett. Chartis apud Franciscum Mariam in Mathildi, & apud alios: *Tradidi per wasonem terra .... atque per coltellum & Wantone, simulque andelagine.* Vide Perardi Burgundica p. 189. [Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 347. Calmet. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 524. &c.]

GWANTUS, GOANTUS. Vita MS. Caroli M. scripta sub Friderico I. Imp. lib. 2. c. 34. cujus lemma est, *de Gwanto Imperiali in aere suspenso.* Habetur etiam in Tabulario Casauriensi, Tabular. Absiense: *De his itaque cum Guanto quodam Abbatem investiens, &c.* [Statuta Vercell. lib. 3. fol. 107. v°. *Collarium ferri, Guanti ferri, &c.*]

GANTUS. Glossæ MSS. *Chirotheca, manuum tectura, quod Gantum vocamus.* Tabularium Caroffense: *Ipsi Monachi præfati Cœnobii afferant illi Gantos duos, & duos cereos, cum duobus botis nectare plenis.* Tabularium Deiparæ de Josaphat: *Dederunt cum venditionibus & Gantis.* Tabular. Brivatense fol. 146. *Investivit inde capitulum traditione unius Ganti.* Regula Monialium Fontis-Ebraldensium c. 15. *Ut nunquam induant Gantos.* Vita MS. S. Ildeverti Episcopi Meldensis: *Cumque de manibus Gantos extraxisset, apposuit eos radio solis, &c.* [*Pro Gantis de cervo & aliis Gantis, XIIII. lib. x. sol.* in Computo an. 1239. ex Bibl. Reg.]

GANNUS. Tabular. Priorat. Neronis villæ fol. 11. *Et hunc concessum fecit .... ponendo librum super altare, & mittendo Gannum suum in manu Garmundi Prioris pro commemoratione.*

WAPELDRINC. Consuetudines Arkarum anno 1231. in Tabulario S. Bertini: *Si vulnus in carne fecerit, ... quod si armis molutis ... Wapeldrinc, 3. libras domino, & 20. solidos laso* emendabit. [Consuetud. Furnenses ex eod. Tabul. *Item qui convictus est ex Wapeldrinc, Comiti tres libras, & cui factum est xx. sol.* Idem, Eccardo interprete, quod *Vipida*. Vide in hac voce.]

WAPENTACHIUM, apud Danos Anglicos, idem fuit, quod *Comitatus* seu *Hundredus*. Leges Edwardi Confessoris c. 32. *Quod Angli vocant Hundredum, supradicti Comitatus* (qui ultra *Watlingstrete* sunt, scil. Eboracensis, Lincolniensis, Nottinghamensis, Leicestrensis, Northamptonensis, &c.) *vocant Wapentachium: & non sine causa. Cum quis enim accipiebat præfecturam Wapentachii, die statuto in loco, ubi consueverant congregari, omnes majores natu contra eum conveniebant, & descendente eo de equo suo, omnes assurgebant ei. Ipse vero erecta lancea sua ab omnibus secundum morem fœdus accipiebat. Omnes enim quotquot venissent, cum lanceis suis ipsius hastam tangebant, & ita se confirmabant per contactum armorum, pace palam concessa. Anglice enim arma vocantur Wapun, & Taccare, confirmare. quasi armorum confirmatio, vel ut magis expresse secundum linguam Anglicanam dicamus, Wapentac, armorum tactus est: Wapun enim arma sonat, tac, tactus est. Quamobrem potest cognosci, quod hac de causa totus ille conventus dicitur Wapentac, eo quod per tactum armorum suorum ad invicem confœderati sunt.* Ab Edwardo eadem hausere Rogerus Hovedenus pag. 607. & Auctor Fletæ lib. 2. c. 61. §. 21. 22. Ejusmodi vero mutuam per armorum contactum populorum confœderationem Angli à Danis acceperant: quod imprimis docet Dudo de Moribus & Actis Normannorum lib. 3. *Reperti sunt autem Bernardo inquirente trecenti viri parati cum Willelmo præliari & mori: qui unanimes antecillum venerunt, judiciumque* (malo *indicium*) *fœderis, fideique, & adjutorium more Danorum facientes, tela mutua voluntatis pacto una contulerunt. Cætera gens armis frigida recessit ad præsidium urbis celeri fuga.* Scribit Janus Dulmerus ad c. 1. Juris antiqui Aulici Norvegici, in Chronico Norvegico, *Baapractach*, armorum applausum vel percussionem appellari, quæ fieri solebat cum strepitu armorum, quando incolæ in foro armis percutiebantur, quo facto indicabatur, vere se leges illas in æternum ratas habere, aut illico factum comprobare quod tunc in foro decernebatur, præsertim de Regibus eligendis, aut aliis ejusmodi causis.

At vocis *Wapentachii* originem paulo aliter refert Bromptonus, quo loco ait *Schiram*, *Hundredum*, & *Wapentake* idem sonare. Tum addit: *Wapentake Anglice, idem est, quod arma capere: eo quod in primo adventu novi domini solebant tenentes pro homagio reddere arma sua.* Infra: *Wapentake & Hundredus idem sunt, quia provincius centum villarum in adventu novi domini solebat reddere arma sua.* [Hinc Vocabul. Anglic. ex Tabul. Beccensi: *Wapentac, estre quitte de featé a hundret.* Litteræ Henrici Reg. Angl. ex Chartophyl. Reg. Regesto 92. Ch. 58. *Liberus & quietus de fyre & hundred, & placitis & querelis, & de murdro, & Wapentac, &c.*] Cui quidem etymo favet Somnerus, vocem à Saxonico wæpo, telum, & tæcan, dimittere, seu potius betæcan, tradere, committere, deducens. Ita passim pro Comitatu usurpant Leges Ethelredi Regis apud Venetyngum editæ c. 1. 4. Decreta Guillelmi Nothi p. 137. Leges Edw. Confess. c. 13. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 7. Matthæus Paris p. 109. Monasticum Angl. to. 1. p. 47. tom. 3. pag. 262: 267. & alibi.

WAPPANTAGUM, apud Bromptonum p. 1162. &

Digitized by Google

& 1173. *Wapentagium*, apud Rogerum Hovedenum p. 607. [& in Charta ann. 19. Henrici VI. Reg. Angl. apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 147. *Et omnia castra, maneria, Wapentagia, membra, hameletta, &c.* Adde Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 389.]

DIMIDIUM WAPENTACHIUM. Charta Henrici I. Regis Angl. in Monastico Angl. to. 3. p. 463. *Si Wapentachium Episcopi Lincolniensis de Niwercha defendit se versus me pro dimidio Wapentachio: tunc præcipio, quod non summoneatis inde ad placita mea & Comitatus, nisi solummodo duos homines, &c.*

WAPINSCHAW, Census militum, nostris *Monstre*, vox Angl. *Weapons*, arma, &c.... Statuta Willel. Regis Scotiæ c. 23. §. 5. 6. *Et omnes alii, qui habere poterunt, habeant arcum & sagittas extra forestam, & infra forestam arcum & pyle. Et fiat visus armorum, quod dicitur, Wapinschaw.*

¶ WAPPENHAUBEN, Tegmen capitis, cassis, à Germ. *Wappen*, arma, & *Haube*, tegmen capitis, Gall. *Coiffe*. Statuta Equitum Teuton. apud R. Duellium to. 2. Miscell. p. 59. *Ipse* (treperarius) *teneatur dare fratribus ad arma deputatis spallaria, Wappenrock, kilinge, phavones, Wappenhersunn, Wappenhauben, & cingulos, vestimenta.*

¶ WAPPENHERSUNN, Vestis genus, quod aliis superinjiciebatur, seu quasi *dominabatur*; Germ. *herzschung*, dominatio. Vide in *Wappenhauben*.

¶ WAPPENROCK, Germ. *Wapenrock*, Paludamentum, sagum militare, Gall. *Cotte d'armes*, in iisdem Statutis ibidem: *Clypeum & tunicam armorum, qua dicitur Wappenrock ferre non debet, sicut magister.* Vide *Wappenhauben*.

¶ WAPPENTAGUM. Vide *Wapentachium*.

¶ WAPRA. Charta an. 1153. apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 343. *Quidquid juris nostri erat infra cruces quas prædicti fratres nostro nostrorumque consilio & laude usque ad grossam Wapram posuerunt.* an Vepres?

1. WARA, Modus agri, apud Anglos. Monasticum Anglic. to. 2. p. 128. *Praterea concedimus in eleemosynam eidem Ecclesiæ, eadem libertate totam terram, quam tenuerat Brisardus in Stanes: scilicet Waram & dimidiam cum cotlandis, & insuper medietatem totius nemoris, &c.* Mox: *Ad opus Ecclesiæ vendiderunt, scilicet unam Waram & duas cotelandas cum dominio & prato, &c.*

☞ *Wara* Spicarum manipulus, vulgo, *Gerbe*, dicitur in Regesto Corb. 13. *Habacuc* ad ann. 1509. fol. 7. *Quant à leurs deux pieches, elles doibvent du cent XVI. gerbes ou Waras: mais elles sont en eupne & non valoir.*

2. WARA, LIBERA WARA. Tabularium Abbatiæ S. Petri de Burgo in Anglia: *Libera Wara est unus redditus, & est talis conditionis, quod si non solvatur suo tempore, duplicatur in crastino, & sic deinceps in dies.*

¶ 3. WARA, Bonitas, valor. Vide *Vara* 4.

¶ WARACTUM, ut infra *Wareitum*: nisi etiam ita legendum sit. Chartul. Mariscon. fol. 109. *Terra arabilis qua consistit in villa Sanciaco in Waractis ipsius villæ.*

¶ WARADIA, *Garantie*. Vide in *Warantus*.

¶ WARANCHIA, Rubia, Gall. *Garance*. Charta ann. 1449. ex Tabul. S. Audomari: *Tam citra quam ultra Scaldam decimas Waranchiarum ad decimam nonam.* Chartul. V. S. Vedasti Atrebat. fol. 248. *Carethei de Warance II. den.* Pedagium Peronnæ in Chartul. 21. Corb. fol. 336. & seq. *Item bronette qui maine waide Warancée, doit II. den.*

Ibidem fol. 339. *Item le cheval qui porte Warance, doit XVIII. den. ob.* Vide in *Garantia* 1.

¶ WARANDA, WARANDARE, WARANDIA, WARANDISARE, WARANDISIA, WARANDISATIO. Vide in *Warantus*.

WARANIO, Equus integer, *varan*, Goldasto: Equus admissarius: Hispanis, Occitanis, & Provincialibus, *Guaragnon*, [Italis *Guaragno*.] Lex Salica tit. 40. §. 2. *Si quis Waranionem hominis Franco furaverit, &c.* & §. 4. *Si quis Waranionem Regis furaverit, &c.* [*Varranannionem* & *Warraniouem* edidit Eccardus.] Capitulare de Villis c. 13. *Ut equos emissarios, id est, Waraniones, bene provideant, &c.* Testamentum Bertichramni Episcopi Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 131. *Reliquos vero Caballos tam Warannones, quam spadas, seu poledras, qui inventi fuerint, & charactere sancta Ecclesia habuerunt, &c.* Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricultura c. 2. *Sciendum etiam, quod equus debet gigni a stallone, quem Guaragnum vocamus vulgariter, &c.* Michael Molinus in Repertorio Fororum Aragon. v. *Bestia*: *Bestia, quæ vulgariter nuncupantur Guaranyones, equa, vel pulli bozales, non possunt pignorari per aliquem officialem regni, ... quia multiplicatio equorum respicit communem utilitatem propter bellum.* Sunt, qui à *Waranio* putant vocem effictam *Ferrant*, quæ equum sonat. Gloss. MSS. Eccl. Paris. ubi de equorum coloribus: *Cervinus est, quem vulgo Waranem dicunt. Eranem idem vulgus vocat, quod in modum aeris sit coloris.* In vet. Inscriptione apud J. Sponium to. 3. Itiner. p. 24. inter equorum nomina occurrit APANIO AF. ubi forte leg. VARANIO AFRICANUS.

☞ Equum bellicum interpretatur Eccardus in Notis ad hunc locum Legis Salicæ; vocemque à *Werru* vel *Warre*, bellum, & *Renneo* sive *Reino*, admissarius, formatam docet.

WARNIO, Eadem notione, in Capitul. 3. ann. 813. c. 24. Locum vide in *Wirdaria*.

GUARANYO. In Foris Aragon. lib. 8. titulus 8. ita concipitur: *Ut emissaris sive Guaranyenes, equa, vel pulli boçales eccasione aliquarum executionum nequeant pignorari.*

¶ WARANTIA, WARANTISIO, WARANTIZARE, WARANTIZATIO. Vide mox in *Warauens*.

WARANTUS, Qui alteri tenetur ad evictionem. Lexicon Cambro-Britannicum: *Gwarant, assertor, vindex.* Spelmannus & Somnerus à Saxon. þeþian, *tueri* deducunt. Malim à *creantare*, fidem facere, nostri enim *creanter*, *cranter*, & *granter* dicebant, unde formata vox *garantir*. Vide *Creantare*.

Aliquando significat eum, qui cavet de evictione, aliquando ipsam cautionem, quæ alias etiam *Warantia* dicitur, inquit Cowellus. Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 43. *Sic potest et Warantus esse, qui in servitio suo est.* Adde c. 82.

☞ Testem præterea interdum designat, unde Provincialibus *Guarentya*, testis, ex Glossariolo MS. Johannis *Nostradamus* & Statutis MSS. Provincialibus apud Præs. de *Mazangues*: *Quand Guarentya seran auzidas*, id est, testibus auditis.

¶ VARANS, Qui aliquid verificat, asserit, auctor rei alicujus, Gall. *Garant*. Leges Ottonis I. Imper. apud Eccardum in Lege Salica p. 198. *Si quis equum suum, vel cetera animalia, sive rem suam super aliquem repetierit, & ipse Varentem dare dixerit, statim ut ad certum Varentem eum conducat, & super tertium Varentem, & tertium comitatum procedat.*

WARENTIS, Eadem notione, in Lege Longob. lib. 2. tit. 28. §. 5. & in Pacto seu fœdere Ethelredi

Regis cum Analano, &c. c. 10. *Prouver par guarans*, in Assisiis Hierosol. MSS. cap. 27. 59. 61. 62. 63. 65. & seqq. ubi statuitur, res omnes posse probari per duos *Warantos* inculpatos, *sans reproche*. Contra, *rebuter guarans*, est dicere *Warantos* culpa haud vacare, adeo ut non sint ejusmodi, qui *Warantiam* ferre, seu fide jubere pro alio possint.

¶ WARANDARE, Cavere ab evictione, spondere, præstare, defendere, auctorem esse, Gall. *Garantir*. Charta ann. 1308. apud Miræum tom. 2. p. 1012. col. 2. *Supplicantes insuper dominum Ducem, quatenus omnia & singula præmissa approbare, laudare, Warandare, & quantum in ipso est ratificare dignetur.* Charta Rodulphi militis apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 462. *Volens eosdem ab impetitione quorumlibet Warandare.* Occurrit præterea apud eumdem to. 5. p. 47. & to. 6. pag. 497.

¶ WARENDARE, Eodem intellectu. Charta ann. 1288. apud Eccardum de Orig. Domus Saxon. col. 91. *De qua proprietate ipsum & ecclesiam Magdeburgensem Warendavimus, prout in privilegiis nostris desuper confectis plenius continetur.*

¶ WERENDARE, Pari sensu, in Charta an. 1278. apud Schlegelium de Nummis antiq. Gothanis, &c. p. 193. *Ab omni impeticione nociva prædictam ecclesiam volumus Werendare.*

¶ WARANDIZARE. Charta ann. 1335. in Hist. Comit. Lossensium part. 2. pag. 37. *Neque debemus . . . libertates aut privilegia defendere, vel Warandizare, neque liberos quomodolibet obtinere.*

WARENTIZARE, Bractoni lib. 5. tract. 4. §. 2. *Nihil aliud est quam defendere, & acquietare tenentem, qui Warantum vocavit in saisina sua.* Similia habent Fleta lib. 5. c. 4. c. 15. §. 2. lib. 6. c. 23. §. 2. Et Britton. fol. 197. ubi multa de *Warantia*, ut & apud Littletonem c. 13. sect. 697. & seqq. Leges Edwardi Conf. c. 36. *Qui si Warantizaverint, quod recte facta sit justitia de ipso, &c.* Passim in Legibus Scoticis, & apud JC. Anglos. [Charta ann. circ. 1226. apud Hearnium ad calcem Annal. Edwardi II. Reg. Angl. p. 267. *Ego & heredes mei in nomine Domini omnes terras prænominatas Deo & hospitali prædicto contra omnes homines Warantizabimus.* Adde Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.]

¶ VARENTARE, VARRENTARE, in Charta ann. 1193. apud Murator. delle Antica Estensi p. 360. *Audivit ipsum dicentem & Varentantem, quod ipse & ejus fratres invenerunt in feudum à Ducibus Este, &c.* Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 26. *Ante omnia Varrentatum sit ipsi officiali per aliquem præconem cuția se non invenire aliqua bona mobillia debitoris, &c.*

¶ VARANTISARE, VARANTIZARE. Charta Ricardi Reg. Angl. ann. 1197. apud D. *Brussel*, to. 2. de Usu feud. p. XIX. *Hæc autem omnia quæ idem Archiepiscopus in hoc excambio recepit, Varantisabimus nos & heredes nostri Ecclesiæ Rothomagi & prædicto Archiepiscopo & successoribus suis in perpetuum contra omnes homines. Varantizandum ab omni aida; &c.* in Tabul. Gemmetic. c. 361.

VARENDATOR, VARENDATIO, VARENDA, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 9. §. 6. art. 15. §. 2. art. 46. §. 2. l. 2. art. 15. 16. §. 1. art. 36. §. 4. 6.

¶ WARANDA, Cautio, auctoritas, defensio, Gall. *Garantie.* Charta Alberti Magdeburg. Archiep. an. 1216. to. 1. Corp. Diplom. p. 157. *Et de bonis ipsorum, quæ in sua habeat Marchio Waranda, finalem faciet justitiam secundum jus fidelium suorum.* Vide *Garandia.*

WARANDIA. [Charta Friderici Comit. Terret. an. 1225. apud Steyerer. in Comment. ad Hist. Alberti II. col. 207. *Atque pro his omnibus ejus munimen, & defensionem atque debitam Warandiam promitto.* Alia ann. 1259. apud Eccardum in Orig. Habsburgo-Austr. col. 246. *Nihilominus ad cavendum de evictione, & præstandum sine difficultate qualibet Warandiam super præfatis bonis, &c. Warandie*, in Charta Thomæ de Couciaco ann. 1265. ex Chartul. S. Johannis Laudun.] Historia Archiepiscop. Bremensium an. 1363. *Albertus Archiepiscopus, Ducis Magni de Brunswick filius, cum magno exercitu contra potentiam & Warandiam Dom. Mauricii Decani in parte Uthesborne diœcesis Bremensis intravit, & castrum Vorde expugnare proposuit.* [Hinc emendanda Charta Henrici Comit. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 266. *Volentes eis veram & justam de eodem manso facere Waradiam.* Legendum est *Warandiam.*]

¶ WARANDIA DENARIORUM, f. Eorum cursus seu usus publicus, Gall. *Cours.* Charta apud Schannat. in Vindem. litter. p. 210. *Consules civitatis A. illustri principi Philippo Regi obedientiam . . . Non decet vestram Serenitatem ut tam vili denariorum Warandia omne vestri principatus dominium penitus desoletur . . . Imploramus quatinus hujusmodi desolationem flebilem vestra dignetur magnificentia detegere, terram meliori moneta favorosius intuentes.* Nisi denariorum lex & pondus intelligantur.

¶ WARANDISIA, ut *Waranda.* Charta ann. 1291. apud Miræum to. 2. p. 874. col. 2. *Promisimus... prædictis religiosis super præmissis omnibus & singulis justam, debitam & rectam Warandisiam sive Warandiam pro omnibus nostris heredibus & successoribus contra quoscumque. Warandison*, in Charta ann. 1340. ex Chartul. 21. Corb. fol. 300. v°.

¶ WARANDIZATIO, in Charta ann. 1277. apud eumd. ibid. p. 869. col. 1. *Et promittimus prædictis abbatissæ & conventui rectam & firmam Warandizationem de bonis prænominatis.*

¶ WARANTIZATIO. Charta an. 1280. apud *Madox* in Formul. Angl. pag. 61. *Et si contingat quod priorissa & moniales prædictæ... aliquod dampnum seu jacturam incurrerint, pro defectu Warantizationis vel defensionis mei, &c.* Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Pro hac etiam donatione, concessione, ... Warantizatione & defensione dederunt mihi ... 40. libras sterlingorum.*

¶ WARENTIZATIO, in Charta apud eumdem *Madox* p. 159. *Pro hac autem donacione, concessione, confirmacione, Warentizacione, &c.*

¶ WARANTIA, in Charta ann. 1130. ex Tabul. Regniac. *Promisit etiam per manum Hugonis Episcopi Autissiodorensis & Willelmi Comitis Nivernensis se portaturum Warantiam supradictis fratribus.* Charta apud *Madox* in Formul. Angl. p. 219. *Robertus de Wivilla ipsum Simonem traxit in placitum, & unde idem Simon vocavit ad Warantiam prædictum abbatem in eadem curia.* Adde Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 477. & Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. Vide *Garantia* 2.

¶ WARANTISIO, apud eumd. *Madox* p. 195. *Pro hac igitur concessione, dimissione, Warantisione, & præsentis carta mea confirmatione, dictus Galfridus dedit mihi Agneti 20. libras sterlingorum.*

¶ WARRENTATIO. Statuta Cadubrii lib. 1. c. 19. *Credatur & credi debeat cuilibet jurato soli sine alia probatione, & commissionibus sibi factis de citationibus, Varrentationibus, de præceptis per eos factis.* Et lib. 2. c. 26. *Qua Varrentatione facta dicto officiali possit ponere in curia seu super curia quilibet creditor habens instrumentum.*

Quo Warento, Brevis species, de quo passim Practici Anglici. Vide *Breve*, col. 1301.

¶ Placitum quo Waranto, Actio qua quis in *Warantum* appellatur. Charta an. 1288. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 313. *Johannes filius Nigelli sen. summonitus fuit ad respondendum Domino Regi de placito quo Waranto clamat habere visum franciplegii.*

Guirens, pro *Warandus*, passim in Chartis Occitanis, ex Francico *Guarant*. Charta ann. 1248. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. fol. 72. *Et de prædictis omnibus contentis in venditione Dom. Comes debet & convenit esse Guirens prædicto Raimundo Unaldo*, &c. In Consuetudine Tolosana est titulus, *De nominatione guirentis.* [Vide *Guirens* suo ordine.]

¶ Warentum, Charta qua alicui potestas agendi conceditur: vel Chirographum nummularium. Locus est infra in *Wardencbarius*.

¶ WARASCHETUM; Idem quod infra *Warectum*. Charta Alberti Abbat. Indensis ann. 1248. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1038. *Nos autem ad emendationem feodi sui medietatem omnis Warascheti in quo jus habemus .... J. de Audenarde concessimus possidendum .... Promisit etiam nobis prædictus J. dictus dominus de Audenarde quod nos & bona ecclesia nostra & Warascheta in villis prædictis contra quoscumque deffendet, ... & propter hoc medietatem ipsorum Wareschetorum contulimus.*

¶ WARATARE. Vide in *Warectum*.

¶ WARCINATICUM. Vide *Varcinaticum*.

WARDA, Garda, Custodia, Gall. *Garde*. Capitulare 3. an. 813. c. 34. *Si quis wactam aut Wardam dimiserit*, &c. Leges Edwardi Confess. c. 35. *Et ut Warda juste & site observentur, & ut caute deinceps incendiis sibi illic provideant, cum ad propria redibunt.* Thomas Walsinghamus pag. 120. *Data suis custodibus soporifera potione, evasit per omnes turris custodias, quas Wardas vocamus.* Pag. 314. *Cepit insuper ulteriorem custodiam, quam Wardam vocant, Castelli Papa & gardinum ejus.* Id est, *l'avantgarde.*

¶ Gardia, Eadem notione. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1296. apud Rymer. to. 2. p. 713. *Et insuper quod Gardiam seu custodiam castri nostri dicta civitatis alicui civium prædictorum committeremus.* In Statutis Massil. lib. 5. caput 46. inscribitur *de Gardia vinearum.*

¶ Guardia, in Breviario Hist. Pisanæ apud Murator. to. 6. col. 172. *Pisani .... fecerunt quinque galeas ad Guardiam maris.* Occurrit rursum col. 175.

¶ Guardia, Præsidium, statio, *Corps de garde, Poste.* Chron. Domin. de Gravina apud eumd. Murator. to. 12. col. 591. *Et de eorum consilio in muris ipsius terræ scalas apponi, asserentes habere se intus dictam terram quam plures partiales eorum, qui Guardiam suam erant eis dare parati.* Et col. 685. *Et ecce universus populus civitatis ipsius distribuitur per Guardias mœniorum, ... ne cum scalis ascenderemus per muros.*

¶ Gardare, Custodire, tueri, defendere. Charta Roberti Delph. an. 1283. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 300. *Promittimus bona fide vos & vestra temporalia rationabiliter & benigne Gardare tanquam bonus garderius & superior vester dominus.* Regest. Magn. Dier. Campaniæ fol. 71. ann. 1288. *Utrum ... ad legem apertam (eum) receperat, videlicet de corpore suo defendendo (& de) honore suo Gardando.* Charta Beatricis Delphinæ Viennensis: *Juravit ... feudum supradictum Gardare, defendere, & tueri. Fiat bona Garda de suo honore*, apud Stephanotium tom. 2. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. pag. 490.

¶ Guardiare, in Transact. inter Philippum Pulcrum Reg. Franc. & Episc. Capitulumque Eccl. Vivar. an. 1307. *Homines, res, bona, & jura eorum, nos & successores nostri tenebuntur deffendere, & Guardiare ab omnibus injuriis, violentiis, bona fide, modis & remediis quibus bonus dominus & Guardiator debet suos fideles deffendere & etiam Guardiare.*

¶ Guardator, Custos. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1235. apud Murator. tom. 6. col. 474. *Qua (navis) nondum tota erat exonerata per malam custodiam Guardatorum accensa fuit & igne combusta.*

¶ Varda, in Statutis Cadubrii lib. 1. c. 73. *Exceptis pro capitaneis, Vardis, custodibus castrorum Cadubrii*, &c.

¶ Garda, Protectio, tutela, privilegium principis, quo, ne alicui vis inferatur, cavetur. Consuetud. Norman. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 117. *Et hæc est justitia domini Normanniæ, quod in curia sua, vel eundo ad curiam, vel redeundo de curia nullus homo Gardam habuit de inimico suo.*

¶ Guardia, in Bulla Martini PP. apud Rymer. to. 2. pag. 243. *Ne prædictorum Regum* (Siciliæ & Aragoniæ) *Guardiam recipere ... præsumas.*

¶ Wardum, Pari intellectu, in Litteris Edwardi VI. an. 1550. apud eumdem to. 15. p. 206. *Venditiones, donationes & dispositiones Wardorum nostrorum quorumcumque ... remittimus.*

Warda, Custodia pupillorum nobilium, quæ Regi, aut domino feudali competit. Leges Malcolmi Regis Scotiæ c. 1. §. 3. *Et ibi omnes Barones concesserunt sibi Wardam & relevium de hærede cujuscumque Baronis defuncti ad sustentationem Domini Regis.* Adde Quoniam attach. c. 18. Will. Thorn. ann. 1206. De his *Wardis* plura habes in verbo *Custos* 4. col. 1281.

☞ Quo anno id juris concessum fuerit Angliæ Regi docet Th. *Otterbourne* in Chron. Angl. pag. 78. *Anno sexto Henrici Regis magnates Angliæ concesserunt eidem Henrico Wardas heredum & terrarum suarum, quod fuit initium in Anglia multorum malorum.*

¶ Warda, Custodia cujusvis pupilli. Consuetud. Furnenses ex Tabul. S. Audomari: *Quicumque in sua Warda puerum habuerit, qui fuerit infra annos & ipsum maritaverit sine consilio parentum*, &c.

¶ Garda, Eadem notione. Testam. Guillelmi dom. Montispessulani ann. 1146. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 146. *Si Guillelmus major infra ætatem viginti annorum decesserit, quicumque filiorum meorum sibi successerit, similiter in Garda & in baillia dominæ matris meæ usque ad ætatem viginti annorum permaneat. Garde de proisme*, custos proximi, seu consanguineus in successione proximus, custos, & curator bonorum consanguinei absentis, in Consuet. Leod. c. 11. art. 10. *Gardent*, pro *Tuteur*, in Charta ann. 1247. ex Chartul. 21. Corb. fol. 115. v°. *Par le volenté d'ichiaus nobles homes mes curateurs & Gardeurs de ma terre*, &c. *Garde*, eodem significatu, in Charta an. 1393. ex Chartul. Episc. Carnot. *La dame de la Lande comme Garde de ses enfans.* Vide *Gardiatrix* in *Gardia*.

¶ Gardia, Pari intellectu. Litteræ Caroli V. Reg. Franc. an. 1371. to. 5. Ordinat. p. 419. *Cum igitur cives nostri Parisienses ... liberi usi fuerint & uti consueverint Gardiis & Ballis liberorum & consanguineorum suorum*, &c. Eædem vernaculæ ibid. p. 418. *Adoncques, comme noz citeiens de Paris .... aient usé*

& accoustumé à user de Gardes & baux d'enfans & de leurs cousins, &c.

¶ GARDIATOR, Testamenti executor. Testament. an. 1286. to. 2. Hist. Dalph. p. 61. col. 2. *Ad prædicta omnia & singula exequenda ... constituo Gardiatores & executores meos D. Raymundum de Medullione ... Si vero unus dictorum Gardiatorum meorum decesserit, sit loco illius executor frater Raymundus Gibosi filius meus de Ordine Prædicatorum.* Vide *Gardiator.*

WARDAS & JUDICIUM PETENS, in Quoniam attachiam. c. 16. §. 5. c. 34. §. 1. 4. cap. 35. §. 2. c. 36. §. 3. ubi *Wardas*, interlocutorium *Judicium*, definitivam sententiam interpretatur Skenæus.

WARDÆ ECCLESIARUM, seu Bonorum Ecclesiæ tuitio ac custodia, quæ ad Regem & Barones pertinet. Philippus Bellomanerius in Consuetud. Bellovacensi MS. c. 46. quod *des Gardes des Eglises* inscribitur: *Nul n'a le Garde des Eglises, se n'est li Rois, ou cil, qui du Roy tiennent en Baronie.* Deinde magnum statuit discrimen inter *Wardam* & *Justitiam*: cum quis justitiam habeat in aliquo loco, in quo *wardam* non habet. Mox subdit: *Que li Rois generalement a le Garde des Eglises du Royaume, mais especialement cascuns Barons l'a en sa Baronnie, se par renonciations ne s'en est ostez.* Quod si Baro *wardæ* renuntiavit, ad Regem continuo illa revertitur, cui alias *warda* generalis omnium Ecclesiarum regni sui competit: adeo ut si Barones in ea suo minus recte fungantur officio, ad Regem cuivis recurrere liceat: quo pertinent ista ex Charta Ludovici VII. ann. 1172. in Tabul. S. Victor. Paris. n. 24. *Quoniam decrescente zelo Dei homines secularium rerum amore fervescunt, & si concessa eis potestas fuerit quorumcunque, & maxime Ecclesiæ bona dissipant, necesse est, ut Majestas Regia Ecclesiis provideat, & protectionem suam omnibus modis apponat.* Et ex alia Regis Ludovici VI. an. 1133. ex eod. Tabul. n. 30. *Regiæ incumbit cura & magnificentia Ecclesiis omnibus in posterum utiliter providere, earumque bona sub sua tutela conservare, & ab omni injuria defensare.* In Regestis Parlamenti exstat Arestum O. SS. an. 1272. quo *præcepit Dominus Rex, & vol[illegible] in pleno Parlamento, quod novæ avoëriæ, seu Gardæ, quas Baillivi & servientes Domini Regis ceperunt de hominibus aliorum dominorum à 12. vel 10. annis citra, revocentur, & cassentur omnino, & pro nullis habeantur, nec nove de cætero recipiantur.* Tabularium Lingonensis Ecclesiæ anno 1239. *Nos dicimus & recognoscimus, quod idem Episcopus & ejus successores habent de jure in Abbatem, Ecclesiam, villam & Burgenses Besuenses Gardiam & ressortum*, &c. Infra: *Ratione tamen Gardiæ & ressorti non poterit in villa Besuensi facere extorsionem quamlibet*, &c. *Gardarum* Ecclesiasticarum ista habetur formula in Tabulario Absiensi fol. 210. *Cunctosque ad eorum molarias, molendinum & opera venientes, & in veniendo, & in manendo, & in redeundo sub nostræ protectionis defensione suscipimus.* Occurrit ibi non semel. Vide *Commendisia*: præterea Chopinum lib. 2. de Domanio tit. 6. n. 1. Bretium de superioritate Regia, & Duchesnium in Hist. Ducum Burgundiæ p. 92. 93. 99. 101.

¶ GARDA, GARDIA, GUARDA, Eadem significatione. Charta Mathildis Comit. Nivern. ann. 1244. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 104. *In omnibus & singulis superius nominatis nobis & nostris successoribus Gardam neque omnimodam justitiam retinuimus.* Litteræ Philippi Pulcri ann. 1290. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1134. *Et quia nos dicebamus ad nos pertinere Gardas, seu custodias ecclesiarum & abbatiarum prædicta terra: easdem Gardas seu custodias ecclesiarum de Ostrevant in manu nostra posuimus ... Guardam etiam ecclesiæ de Fanis in manu nostra posuimus, ... & super eadem Guarda veritas inquiretur.* Statutum ejusd. Reg. ann. 1302. to. 1. Ordinat. p. 344. *Item. Prætextu alicujus Gardiæ nostræ antiquæ in personis ecclesiasticis, non impediatis, nec impediri permittatis jurisdictionem ecclesiasticam Prælatorum. In his tamen quæ ad ipsam Gardiam nostram spectant, jus nostrum & illorum qui sunt de nostra antiqua Gardia, conservetis.* Occurrit præterea in Hist. Comit. Ebroic. pag. 29. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 131. col. 2. p. 473. col. 1. to. 5. p. 656. col. 2. to. 2. Hist. Britan. col. 334. & 452. Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 158. &c.

¶ GARDIANUS, Idem qui *Advocatus*, defensor, qui jura, bona & facultates Ecclesiarum tuebatur. Vide in *Advocati*. Charta Johannis dom. Castrivillani an. 1260. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 210. *Retineo autem gardiam dictorum canonicorum quantum ad temporalia, nec alium quam me & heredes meos dominos Castri-villani poterunt pro Gardiano dicti canonici advocare.*

¶ GARDA, GUARDA, Pari significatu, in Charta Rogerii Comit. Fuxens. an. 1121. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 417. *Solvimus ad ipsas Guardas ipsius loci, ad Raymundum Guillelmum, & ad Guillelmum Bernardum, & ad filios eorum hoc nomine, ... ut sint adjutores S. Petri & Abbati & Monachis ipsius loci* (Lezatensis.) *Similiter nos qui sumus Gardæ ipsius loci suprascripti nomina, guerpimus & solvimus per istam ipsam convenientiam*, &c.

¶ GARDIATOR, GUARDATOR, Eodem intellectu. Charta an. 1280. to. 2. Macer. Insulæ Barbaræ p. 534. *Et ego frater P. Sablera promitto pro me & successoribus meis non ponere in dicta domo super dictum Archandum & successores suos alium aliquem Gardiatorem vel deffensorem.* Charta ann. 1288. to. 2. Hist. Dalph. p. 45. col. 2. *Item promittimus nos abbas prædictus modo quo supra, quod in abbatia, villa seu mandamento S. Theuderii, nullum Guardatorem vel avogerium seu etiam deffensorem, sub quocumque nomine apponemus nec apponi faciemus*, &c.

¶ GUARDERIUS, Eadem notione. Charta ann. 1217. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 132. *Promiserunt bona fide quod in emptam medietate nullum introducant Guarderium, nec in personam transferant alienam.*

¶ GARDIATOR, Cui à Rege committebatur custodia Ecclesiarum, quæ sub ejus tuitione erant. Charta Caroli V. Reg. Franc. an. 1369. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 473. col. 2. *Dilectos nostros religiosos priorem & conventum monasterii Cælestinorum ... in nostra protectione, tuitione ac salva & speciali gardia suscepimus per præsentes; eisdemque religiosis Gardiatores concedimus & deputamus universos & singulos ostiarios parlamenti nostri, & servientes nostros qui nunc sunt & qui fuerint temporibus affuturis: quibus & eorum cuilibet præsentium serie committimus & mandamus, quatenus prædictos religiosos ... defendant ab omnibus injuriis, violentiis, gravaminibus, ... & in suis possessionibus, franchisiis, ... conservent ... Et qui prædictis Gardiatoribus aut eorum alteri Gardiatoris officium exercendo injuriam fecerint vel offensam, ... coram dilectis & fidelibus gentibus requestarum palatii nostri Parisius adjournent.* Vide in *Gardia*, col. 822.

GARDÆ ECCLESIARUM, Quæ vacantibus earum Prælatis in manu regia sunt, ratione regaliorum.

Digitized by Google

Matth. Paris & Matth. Westmonaster. an. 1248. de Rege Henrico III. Angl. *Redactus est insuper, quod Episcopatus & Abbatias, & etiam Gardas vacantes immisericorditer depauperat, contra juramentum suum.* Huc spectant, quæ habet Concilium Lambethense an. 1261. cap. *De Custodia Cathedralium Ecclesiarum & Conventualium.*

¶ GARDIATOR, Qui decedente Episcopo à Rege mittebatur, ut colligeret reditus ac proventus temporalitatis Episcopatus, qui de jure ad Regem pertinent, idem qui *Regaliator* & *Custos regaliarum* dicitur in *Regalia* 2. Statutum Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1302. tom. 1. Ordinat. p. 359. *Volumusque quod custodes seu Gardiatores regaliarum prædictarum & Ecclesiarum vacantium ... compellantur ex nunc summarie & de plano, ad restituenda seu resarcienda damna & gravamina quæ eos fecisse constiterit.* Aliud Philippi VI. ann. 1338. ibid. tom. 2. pag. 124. *Item. Edicto perpetuo prohibemus, ne amodo Gardiatores ecclesiarum, aut commissarii à nobis, vel senescallis nostris deputati, pennucellos vel gardias ponant, nisi in rebus de quibus Ecclesiæ fuerunt in possessione pacifica vel quasi.* Vide in *Vicedominus.*

¶ GARDA MONETARUM, Qui monetæ cudendæ præfectus est, Gall. *Garde de la monnoie.* Charta an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 416. col. 2. *Fiant & fieri debeant per Gardam Dalphinalem ipsarum monetarum deliberationes secundum remedia in qualibet prædictarum monetarum ordinata .... Quibus Gardis etiam dictus dom. Dalphinus statuit & concessit de jure suo, pro qualibet marcha quæ cudetur, unum obolum, sic ut ipsa Garda tam magistri quam subrogati ab eisdem magistris Gardis ipsarum monetarum .... tres obolos habeant. Garda major & magistri monetarum*, in Litteris Clementis VI. PP. an. 1345. ibid. pag. 516. col. 2. Vide *Custodes Monetæ* in *Custos* 4. col. 1279.

¶ GARDERIUS, *Gardier* vulgo, Idem apud Dalphinates qui *Gastaldus* Longobardis. Vide in hac voce. Charta ann. 1305. tom. 1. Hist. Dalph. p. 21. col. 2. *Ludovicus de Villariis primæ Lugdunensis Ecclesiæ Archiepiscopus ... creat & ordinat illustres viros dom. Johannem Dalphini Comitem Vapincensem, & dom. Guidonem ejus fratrem, & quemlibet eorum in solidum custodes & Garderios domus fortis de Bechevelleyn & totius ejusdem domus mandamenti, ... volens ... quod ... ut Garderii & custodes ejusdem ... redditus & obventiones, ... qui vel quæ ad dictam domum fortem spectant & pertinent ..... per se vel per alium percipiant & habeant ex causa Garderiæ prædictæ.* Litteræ ejusd. ann. 1307. ibid. tom. 2. p. 136. col. 1. *Constituimus illustrem virum carissimum consanguineum nostrum D. Guidonem Dalphini Garderium nostrum in villa & civitate Lugdunensi, & in ejus pertinentiis universis, & sibi dare promittimus singulis annis nomine & ex causa salarii annui mille libras Viennensis monetæ, & eidem solvere quandiu officium Garderiæ exercebit.* Vide *Chorier* Hist. Dalph. tom. 2. pag. 216. & *Valbonnais* tom. 1. ejusd. Hist. pag. 7.

¶ GARDERIA, *Garderii* officium. Vide in *Garderius.*

¶ GARDIATOR, Lugduni appellabatur Custos, seu Missus regius, qui iis juribus quæ ad Regem spectabant servandis invigilabat. Plura de eo scripserunt in Hist. Lugdun. *de Rubys*, Paradinus & Menesterius, quos consule, si placet.

¶ GARDIATA, Custos, defensor. Arestum Parlamenti an. 1394. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 74. *Nisi per nos qui Gardiata eorum sumus, vel ad dictam gardiam per nos deputatam occurreretur, &c.*

WARDA, Custodia oppidorum, vel castellorum, ad quam tenentur incolæ & *Tenentes.* [Item, Tributum quod ab iis pensitatur, ut ab hac servitute immunes sint.] *Garde lige*, in Consuetud. Andegavensi art. 174. ubi Chopinus. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 812. *Sunt quieti de telonio & pontagio, ... & hydagio & Wardis, & operibus castellorum, &c.* Pag. 16. 17. *Et sint liberi à .... placitis, querelis, & Warda, & warpani, &c.*

WARDAGIUM, Eadem notione. Idem Monasticum tom. 1. p. 372. *Sed sint quieti in civitatibus, burgis, foris, & nundinis per totam Angliam de quolibet telonio, tallagio, passagio, pedagio, lastagio, hydagio, Wardagio, & omnibus geldis, &c.*

¶ GARDAGIUM, Pari intellectu. Charta an. 1213. ex Tabul. Majoris Monast. *Ego Aelidis Ducissa Britanniæ & Comitissa Richemondiæ confirmavi abbati & monachis Majoris Monasterii quidquid habent in villa de Lamballia, nihil mihi retinens, exceptis octo libris mihi per manus prioris in Quadragesima Domini, de Gardagio annuatim solvendis, & quod homines dicti prioris ibunt in exercitu meo & calvachia cum aliis hominibus meis de Lamballia.*

GARDIA, Præstatio pro tutela, [quæ & pecunia & rebus aliis usu consumendis pensitabatur. Charta an. 1000. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Et ipsi dederunt omnia quæ in ea terra sunt, quomodo sunt vineæ, decimum, Gardia, obedimentum, &c.* Charta Godefridi Episc. Lingon. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 179. *Gardia autem & justitia, & quidquid præter usum molendi reddiderint molendini proprie monachorum erunt.* Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. VII^xx VI. v°. *Littera Alfonsi filii Regis Franciæ Comitis Pictavensis & Tholosæ per quam dat abbati & conventui Majoris Monasterii Gardiam & omne quod habebat in dicta abbatia ex dono Johannis Comitis Blesensis. De anno 1255.*] Charta an. 1217. apud Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 228. *Et generaliter omnes Gardias, & usatica, quæ habebat nomine & occasione dictarum Gardiarum, &c.* Vide *Commendaria* & *Salvamentum* 1.

¶ GARDA, Eodem intellectu. Charta ann. 1229. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. pag. 807. *Recognovit ... se nihil juris vel consuetudinis habere in dicta villa de Ferraboet, nisi quatuor sextarios avenæ annuos tantum de Garda.* Charta an. 1309. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 86. col. 2. *Item habet dominus in parochia de Loco Dei & apud Locum Dei in omnibus & singulis habitatoribus dicti loci Gardam, quæ Garda levatur in hunc modum; videlicet de quolibet hospitio habente carrucam, levatur unum sextarium avenæ; in hospitio habente duos boves vel tres, levatur tantum una hemina avenæ: in hospitio non habente carrucam neque boves, levatur tantum unum quartale avenæ.* Alia an. 1407. ibid. p. 87. col. 2. *Quæ Gardæ sunt talis naturæ, quod quando persona debens Gardam dom. nostro Dalphino moritur, vel recedit à dicta castellania nullis hæredibus relictis, dicta Garda moritur & est expirata; cum dicta Garda proprie debetur pro persona & domicilio suo.* Charta ann. 1426. *Petrus Jossadi recognoscit se esse hominem ligium, quitium, justiciabilem, burgensem & subditum domini Ducis Borbonii ad causam castri sui Villenovæ absque aliqua Garda seu tributo in persona ejusdem confitentis. Piper, cera & aurum pro Gardis*, in Comput. Grasivod. ann. 1337. Adde Tabul. Aurel. in Lemovic. Charta an. 1260. ex Chartul. Campan. fol. 389. col. 2. *Nostre taille de la saint Reme chacun an que nos avons acoutumé à faire por la reison de la Garde que li diz Rois a an nos hommes & an nostre eglise chacun an.*

¶ GUARDIA, Pari significatione. Charta an. 1253.

Promittentes ..... quod Guardias seu commandarias nullas recipiamus. Charta an. 1298. *Promisit solvere ... tascam, decimam, Guardiam & civatam de blado quod ex eisdem terris contigerit provenire.*

¶ Warda, Eodem sensu. Charta an. 1227. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 203. *Faciemus eidem Radulpho vel hæredibus suis competens escambium in Wardis & escheatis ad valentiam prædicti manerii.* Charta ann. 1360. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 503. *Liberis consuetudinibus, Wardis, maritagiis, &c.*

Gardarii, Qui *gardas* faciunt. Statuta Delphinalia pag. 40. *Item voluit ipse Do. Delphinus quietas esse, & quietavit pariter & remisit gardas quascunque, & Gardarios facientes dictas gardas, quas & quos habet in castris, villis, seu mandamentis Baronum & Banneretorum quorumlibet dicti D. Delphini, à decem annis citra receptis, &c.* [*Garderii*, tom. 2. Hist. Dalph. pag. 588.]

¶ Garderii, Qui sub alicujus *Garda* seu protectione sunt, atque eam ob rem præstationi, quæ *Garda* dicitur, obnoxii. Charta ann. 1334. to. 2. Hist. Dalph. p. 249. col. 1. *Quod ipse dom. Dalphinus emendaret aut emendari faceret dicto dom. Regi & regnicolis, ac Garderiis regiis plurima damna & gravamina illata eis ... Habita informatione eidem dom. Regi & gentibus ac Garderiis suis faciet emendam aut fieri faciet.* Alia an. 1342. ibid. pag. 439. col. 2. *Tuebitur & deffendet à quibuscunque personis, tanquam si essent sui proprii homines, & Garderii speciales.* Alia an. 1343. ibid. pag. 481. col. 1. *Necnon & Garderios quos habet de præsenti ipse dom. Dalphinus & in futurum habebit ipse & successores sui prædicti servare, custodire & deffendere teneantur contra omnes personas. Gardoiens*, in Charta an. 1256. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 1017. *Et si est à savoir que si aucuns de mes homes, ou de mes fibex, ou de mes Gardoiens venoient pour demorer en la comuneté dou Nuef-Chastel, &c.*

¶ Guardia, Gromaticis dicuntur quatuor silices ad metas appositi, qui metam esse ostendunt; aliis *Testis termini* nuncupantur. Vide in hac voce. Eodem nomine interdum appellatur quidquid id officii præstat. Charta an. 990. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 144. *Guirpisco etiam atque dimitto villare Berbeiano qui terminat in loco qui vocatur Archas, ... aliudque terminum infrontat in petra quæ est in via super portellum de Coteanicis & terminatus in Guardia Judaica.* Charta ann. 1019. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Ab Oriente terminatur usque ad montes majores, à Septentrione usque ad pojoles quos vocant Guardias, &c.*

¶ Guardator, Guardiator, Satelles. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1230. apud Murator. tom. 6. col. 461. *Et quum milites dom. Spini, & octo nobiles, & Guardatores vellent ipsos malefactores de domo, in qua erant, extrahere, & ad supplicium ducere, mulieres cœperunt projicere lapides & impellere Guardatores.* Ibidem col. 524. *Item quod haberet secum unum judicem & duos scribas ad salarium communis, & Guardatores seu executores duodecim, & servientes sive clientes cum armis* 50. Statuta Castri Redaldi lib. 3. fol. 47. *Item statutum est quod omnes homines videntes vel audientes cridare camparios seu Guardatores, teneantur currere ad prædictum rumorem, & dare auxilium & favorem campariis vel Guardatoribus capienti malefactores.* Statuta Genuens. lib. 1. cap. 3. fol. 21. *Si vero nuncius communis, sive Guardiator reum præsentem in Janua vel districtu quæsierit, &c.*

¶ Gardagium, Custodia. *Officium & Gardagium porcorum*, in Charta an. 1360. ex Memoriali D. Cameræ Comput. Paris. pag. 57. v°.

Guardatores, Gall. *Wardeurs*, & *Eswardeurs*, in urbe Metensi extitisse olim, observat Meurissius in Præfatione ad Histor. Episcoporum Metensium p. 19. Sed quale fuerit eorum munus, ignorare se profitetur.

☞ Id facile doceremus ex Litteris Caroli V. Reg. Franc. ann. 1370. pro restauratione Communiæ Tornacensis, to. 5. Ordinat. pag 374. & seqq. si ex unius civitatis institutis ad alterius cognoscendos usus legitima foret argumentatio. Ut ut est; hæc annotanda existimo ex laudatis Litteris: *Chacun an à certain jour, les chiefs d'ostel heritez de ladite ville (de Tornay) .... à son de cloche ... assemblez .... esliront trente preudommes, appellez les Eswardeurs .... lesquieulx trente .... esliront vint Jurez, .. desquieulx vint, ils eslisont deux Prevostz, .. & leur feront faire sairement solennel en la main du Maire des Eswardeurs ... lesdiz trente Eswardeurs esliront quatorze preudommes, bourgois, herité & nez de la ville pour estre Eschevins ... Les Jurez & Eschevins & les Eswardeurs, devront les offices de la ville ... Seront lesdix Eswardeurs tenuz de venir & assembles en la halle, avecques les Prevostz, Jurez & Eschevins, touz les Mardis, au son de la cloche, pour avoir ensemble avis & conseil des choses & besoingnes touchans le corps de la ville; & ce qui par l'accort des trois concistoires, sera ordonné pour le prousit & utilité de la ville, vaudra & tendra; & se les Prevoz & Jurez pour aucune chose, mandoient lesdiz Eswardeurs à venir à leur hale plus souvant, & en autres journées; ils seront tenuz de venir a leurs mandemens, & que aucune des choses contenues en cest article, ne puissent passer ne estre valables, se il n'y a pas assenz d'accort, onze Jurez, seize Eswardeurs & huit Eschevins du mains ... Que aucuns de ceulx qui auront été Eswardeurs une année, ne puissent estre Eswardeur l'autre année en suivant ... Que les Eswardeurs n'aient aucune cougnoissance de cause pardevant eulx; fors tant seulement de eslire & creer les Prevoz, Jurez & Eschevins, comme dit est cy-dessus; excepté que se aucuns des Jurez ou Eschevins se meffaisoient contre bien de justice, ou pechoient en leurs offices faisant, que ou lieu de celui ou de ceulx qui se meffaisoient, il puissent remettre, & instituer un autre ou plusieurs, & iceulx meffaisans oster & destituer de leurs offices ... Que lesdiz Prevoz, Jurez, Eswardeurs & Eschevins, ou les trois concistoires seront d'accort, puissent faire toutes manieres de Ordonnances, & ycelle rappeller, muer, accroistre & diminuer en tout ou en partie, si comme bon leur semblera, pour le prousit de la paix, la transquilité & le bien du commun peuple de la ville de Tournay.* Ii vero potissimum ita nuncupantur qui ex quolibet artificio electi, rebus quæ venum exponuntur inspiciendis, præfecti sunt, Inspectores, Gall. *Egards. Regardeurs*, in Litteris Caroli V. ann. 1372. ibid. pag. 682. art. 20. *Le Maire doit mettre Regardeurs sur les bouchers & poissonniers, qui jurent & rapportent se il sont choses qui ne soit bien à poinct.* Vide in *Probus*.

Wardæ in urbe Londinensi, & aliquot aliis Angliæ oppidis, dicuntur urbis regiones, quæ pro numero Majoris & 24. Aldermannorum, 25. constitutæ sunt, præter wardam Burgi Southwarci, singulorumque custodiis singulæ distributæ, unde nomen. Vide Will. Thorn. an. 1394. & p. 2019.

¶ WARDAGIUM. Vide in *Warda*.

WARDARFIDA. Vide *Cadarfreda*.

WARDECORNE, Obligatio tenentis ad faciendam *wardam* cum cornu, de qua actum in voce *Cornagium*. Monastic. Anglic. to. 1. p. 976. *Et sint quieti . . . de thesauro ducendo, & wardepeny, Wardecorne, Averpeny, Hundredpeny, &c.*

¶ WARDECOSIA, Pars vestis quæ pectus constringit, idem quod *Gardacorsium*; unde legendum videtur *Wardacorsia*. Statuta Eccl. Leod. an. 1369. tom. 2. Monument. sacræ Antiquit. pag. 452. *Circa vero brachia usque ad cubitum & non ultra saltim notabiliter nodis, seu botonibus nodatis, seu botonatis utantur, vel cum illis incedant, nec manicas quicumque circa Wardecosiam deferat.* Inquesta ann. 1268. ex Schedis Præs. de *Mazaugues*: *Requisitus qua pignora abstulerunt eis, dixit quod tres tapas, . . . & tres Gardecorps.*

WARDEMOTUS, Wardarum Conventus, seu Curia: vox Saxonica confecta, ex ƿaꞃꝺ, custodia, & moꞇe, Conventus, Curia. Charta Henrici I. Regis Angl. pro Londoniensibus post Caput 2. Legum ejusdem Henrici: *Et Wardemotum, & devita civibus meis habere faciam infra civitatem, & extra.*

¶ WARDEPENI. Vide *Wardpeni*.

¶ WARDEROBARIUS, Qui vestiario seu *Garderoba* præest. Chron. Johan Whethamstedii pag. 442. *Jussit etiam* (Rex) *ut de avisamento suus sapidique concilii, warentum conciperet sufficiens, directum suo Warderobario ad providendum de panno aureo magis pretioso, vocato vulgariter Cremesyne thissewe.* Infra: *Garderobarius.* Vide *Garderoba* 2.

WARDEWITE, seu WARDWITE, ut est in Monastico Anglic tom. 2. pag. 387. Mulcta ob custodias neglectas, à Saxon. ƿaꞃꝺ, custodia, & ƿiꞇe, mulcta. Præterea in Fleta lib. 1. cap. 47. §. 16. definitur *quietantia misericordiæ in casu, quo non invenerit hominem ad wardam faciendam in castro, vel alibi*: Rastallo, *quietum esse de denariis dandis pro wardis faciendis.*

¶ WARDFEGH, vel WARDFEOH, Pretium *wardæ*, seu pecunia persoluta, ut quis ab onere *wardarum* sit immunis; Saxon. ꝼeoh, pecunia, nummos. Charta apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Reddendo inde annuatim ad festum S. Michaelis mihi & heredibus meis unum denarium pro omni servitio, herietto, relevio, warda, regali servicio, Wardfegh & pro omnimoda secta curiæ meæ & heredum meorum.*

WARDIREVE. Vide Leges Willelmi Nothi vernaculas cap. 32.

WARDPENI, WARDEPANI, WARPENI, Denarii Vicecomiti, vel aliis Castellanis persolvi soliti, ob castrorum *wardas* seu custodias. Peny autem Sax. denarius. Monast. Angl. tom. 2. pag. 14. *Liberi sine omni scotto & geldo, & placitis & querelis, & warda, & Wardpani & boreghalpani.* Ita pag. 16. 17. &c. Et Charta an. 1330. laudata à Spelmanno: *Ric. Burre tenet unum mesuagium, . . . & reddit inde per annum 3. sol. 4. den. ad prædictos 4. terminos, & ad festum S. Martini 2. Wardepeni.* Idem Monasticum p. 827. *Et sint insuper liberi de scotto, & Wardepeny & barghalpenay, &c.*

WARPENI. [Vocabul. Anglic. ex Tabul. Beccensi: *Warpeny, estre quite de tallage pur warde.*] Monasticum Anglic. to. 1. p. 622. *Cum omnibus consuetudinibus, libertatibus, & quietationibus de Warpeni & anpeni, in bosco & plano, in pratis, & in pasturis, & in terris, &c.* Adde to. 2. p. 134.

¶ WARPENIG, in Charta Willelmi Reg. Angl. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 176.

¶ WARPENT. Charta Henrici I. Reg. Angl. pro Monast. S. Catharinæ Rotomag. in Regesto Norman. sign. P. in Camera Comput. Paris. *Quietas, liberas & solutas . . . . de murdris, & de Warpent, & scutagio, & gildis, &c.*

¶ WARTPENY, in Charta Bertrandi Verdon. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Retinui vero mihi & hæredibus meis Wartpeny & petersPeny de prædicta terra.*

¶ WARDWITE. Vide in *Wardewite*.

¶ WAREAGIUM, perperam, ni fallor, pro *Wardagium*. Vide in *Warda*. Charta Johannis Regis Angl. inter Privilegia Ordin. S. Johannis Hierosol. p. 5. *Homines sui liberi sint & quieti de omnibus querelis & placitis, & de . . . . pontagio, vinagio, & Wareagio, & de omni caragio, &c.*

¶ WAREC, WARECH. Vide in *Wreckum*.

¶ WARECTA, WARECTATIO, &c. Vide mox in *Warectum*.

WARECTUM, Terra novalis, seu requieta, quia alternis annis requiescit, sic dicta, inquit Edw. Cokus, *quasi vere novo victum, vel subactum*: *Gueret*, in Consuet. Pictav. art. 104. & Meneloviensi super Catum art. 8. aliis *Gachere*. Fleta lib. 2. c. 72. §. 4. *Ut terra sint trisperita, tunc novies 20. acra faciunt carucatam, eo quod 60. in hyeme, 60. in Quadragesima, & 60. in æstate pro Varecto debent exarari.* Adde §. 5. Et c. 76. §. 4. *Nec in Warectum debent mitti simul, quia per vehiculum fere subverterentur, & sic ante tempus seminis male ... consumerentur.* [Monast. Anglic. to. 2. p. 253. *In Warectis, in bruerüs, in boscis, in mariscis, &c.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 134. *Abbas & conventus integre percipient dictos decem croppos de terra arabili & chevesces quas receperunt ad Warectum.* Vide *Garachium*.]

¶ WARECTA, Eodem significatu. Charta an. 1363. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 495. *Dicunt quod in communi pastura, sicut in bosco & in campis ad Warectam possunt sustentari XVI. vacca & unus taurus cum boviculis.*

¶ WARETUM, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 130. *Receperunt . . . terram Weresfelds in bono Wareto, ita reddendam in fine prædicti termini.* Vide *Waraschetum*.

¶ WARETABILIS, Proscissioni aptus. Charta ann. 1281. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 297. *Fieri fecit quoddam inhoc in campo Waretabile utriusque Ernicote.*

¶ WARECTATIO, Proscissio agri, in Charta ann. 1399. ibid. p. 539. *Tam post blada vincta, quam tempore Warectationis omni anno.* Vide *Gascha* Qua anni tempestate fiat hæc agrorum proscissio, docet Fleta loco mox laudando in *Warectare*.

WARECTARE, WARETARE, Gallis *Gacherer*, vel *Mener à gachere*. Fleta lib. 2. c. 73. §. 10. *Mense Aprili, tempore videlicet, quo omnia aperiuntur, Warectandi erit tempus idoneum & amænum, cum terra fregerit post carrucam: rebinandi vero post festum Nat. S. Jean Bapt. cum terra pullulaverit post carrucam.* Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* p. 17. *Item sunt 50. juga: quodlibet arabit unam dimidiam acram ad semen frumenti, & seminabit, & herciabit, & unam acram ad semen hordei, & herciabit, & unam virgatam ad avenam, & herciabit; & Warectabit dimidiam acram ad ordeum, & nihil recipient, & vocatur istud opus Gavelert.* Monasticum Anglic. tom. 1. p. 525. *Et Rogerius de Almereio 25. acras unoquoque anno seminandam in Blethesdona, & totidem ad Waretandum.* Charta Guillelmi Episcopi London. in Historia Abbatiæ S. Audoeni Rotomag. *Ducentas & viginti unam acras Waretta-*

tas, de quibus 51. acra & dimidia fuerunt rebinata. [Charta an. 1292. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 320. *Item uno die Warectabunt terram domini prout decet ad unum diem cum carucis suis.*]

¶ WARATARE, in Tabul. SS. Trinit. Cadom. fol. 48. v°. *Lærinus pro una virgata debet operari quaque die hebdomada sine sabbato cum uno homine, & in æstate Waratant 2. acras.*

¶ WARENDARE. Vide in *Warantus.*

WARENGANGI, WAREGUANGI, Advenæ, in Gloss. *Qui non morantur in loca*, seu, qui continuo huc & illuc discurrunt: ex Germanico *Waren*, & *Gang*, incessus, gressus, ut quidam volunt. Sed potius videtur à *Vargis*, de quibus supra egimus, vocem deductam. Rotharis Rex in Edicto tit. 15. *Omnes Warengangi, qui de exteris finibus in regni nostri finibus advenerint, seque sub scuto potestatis nostræ subdiderint, legibus nostris Longobardorum vivere debeant, nisi legem aliam à pietate nostra meruerint.* [*Gargangi* editum apud Murator. to. 1. part. 2. p. 48. col. 1.] Capitulare Radelchisi Principis Benevent. cap. 12. *De Wareguangis, nobilibus, mediocribus & rusticis hominibus, qui usque nunc in terra vestra fugiti sunt, habeatis eos.* [*Waregnangi*, apud laudatum Murator. tom. 2. pag. 261. col. 1.]

¶ GARAGANGI, Pari intellectu, in Gloss. ad Constitut. utriusque Siciliæ lib. 1. tit. 62. p. 84. edit. Gabr. Sarayna: *Garagangi, adveaa qui de exteris finibus in regni finibus adveniunt.*

WARGENGUS, Eadem notione. Capitulare 3. anno 813. c. 8. *Si quis Wargengum occiderit, solidos 600. in dominicu componat.*

WARENNA, VARENNA, generaliter est Vivarium cuniculorum, seu leporum, quæ animalium species vulgo *Fera de Warenna* dicuntur, ut & perdices & phasiani inter aves, quas *Francs oiseaux* vocat vetus Consuetudo Normanniæ c. 10. Quidam etiam feris adjungunt *capreolos.* Charta Anglica an. 13. Edw. III. *Videtur tamen Justitiariis hic & Consilio Dom. Regis, quod capreoli sunt bestia de Warenna, & non de foresta, eo quod fugant alias bestias de warenna.* Vita S. Baboleni Abbatis: *Rex ergo Clodoveus virtute divina motus, regali more decrevit scripto atque sigillo, eandem, quam nuperrime incipiebant, Ecclesiam, cum omni Varenna, quam Materna girat fluvius, ab ingressu fossarum prædicti castelli veteris, ab aqua in aquam irrefragabiliter ab omni inquietudine cunctorum malorum perpetuo manere liberam atque securam.* [*Garenne à toutes bestes & oyseaulx*, in Litteris an. 1324. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 380. *Varenne*, in Litteris an. 1268. ex Chartul. Monast. de Escureio.]

¶ GARENNIA, Eadem notione. Charta E. Abbatissæ Paraclyti ann. 1233. ex Chartul. Campan. fol. 393. col. 1. *Et sciendum quod idem Comes retinet in illis LX. arpenta nemoris, totam justitiam & Garenniam suam.*

LIBERA WARENNA, Potestatem significat vel charta Regia, vel præscriptione obtentam venandi cuniculos aut lepores, vel etiam aucupandi phasianos & perdices intra limites feudi sui, Cowello, Rastallo, & aliis Practicis Anglis. Watsio *libera warenna*, est libertas, immunitas, privilegium à Rege, Charta sua concessum, uti has & illas, aut avium, aut ferarum species, aut etiam pisces in hoc vel illo dominii sui loco habeat, & solus fruatur, ita ut nulli alii licebit in illis agris, sive *warenna* illa animalia venari aut capere. [Charta Johannis Reg. Franc. an. 1361. ex Tabul. Carnot. *Item Garena seu venatio ad quascumque feras in boscis & nemoribus prædictis & nonnullis aliis vicinis.*] Matth. Paris ann. 1232. *Item de libertatibus, quas habuit tunc temporis in forestis, Warennis, Comitatibus, & aliis locis, qualiter custodita sint, vel alienata.* Idem anno 1247. *Licentiam venandi in libera Warenna S. Albani, &c.* Et anno 1248. *Cum enim quibusdam eorum specialiter venatio judicialiter sub pœna decem librarum denegaretur, videbatur aliis non nominatis plena debere gaudere licentia lepores venandi in Warenna memorata.* Charta Edw. III. Reg. *Quod ipsi & eorum successores habeant liberam Warennam in omnibus dominicis terris suis, ... dum tamen terra illa non sint infra chacias aut Warennas nostras, ita quod nullus intret terras illas ad fugandum in eis, vel ad aliquid capiendum, quod ad Warennam pertineat, sine licentia & voluntate ipsorum, &c.* Charta Edw. IV. Regis in Monastico Anglic. to. 1. p. 507. *Quod ipse & successores sui habeant liberam Warennam in omnibus dominicis terris suis de Staynfeld, &c.* [Vide *Garanna.*]

WARENNA AQUARUM, Vivarium piscium. Nam & in *libera warenna*, non modo feræ, sed & pisces continentur, ut ex Watsio observatum. Utriusque meminit Consuetudo Perticensis art. 39. pullerioris, Tabularium S. Benini an. 1186. *De interclusionibus meatuum aquarum ejusdem Ecclesiæ, quæ vulgo Waren dicuntur, de quibus 42. sucsas anguillarum annuatim persolvebant.*

Warenna vocem à Saxon. pepian, vel Germanica, *wahren*, custodire, defendere, vulgo deducunt viri docti; quod feræ in warennis sint *defensa*, id est, earum venatio cæteris interdicta, præterquam domino.

☞ Hinc *Warenna* idem quod silva defensa, in qua nempe venari, nisi domino, non licet. Charta an. 1355. ex Chartul. 21. Corb. fol. 324. *Lequel bos nous disons estre Warenne .... Nous disiesmes estre en saisine de cachier ou faire cachier oudit bos toutesfoys qu'il nous plaisoit & que le dit bos n'estoit mie Garenne quant à nous.* Vide *Defensa* 3.

¶ WARENTIA, Rubia. Vide *Garantia* 1.

¶ WARENTIS, WARENTIZARE, WARENTIZATIO, WARENTUM. Vide in *Warantus.*

¶ WARESCAPIUM. Vide *Waterscapum.*

¶ WARESCHETUM, ut *Warascbetum.* Vide ibi.

¶ WARETABILIS, WARETARE. Vide *Warectum.*

WARFUS, WARPHUS, Ripa, crepido litoris, sinus aream habens contiguam navibus onerandis & exonerandis idoneam. Anglis *warfe*, in Charta Joannis Abbatis Monasterii S. Augustini Cantuariensis: *Piscarias, vias, chimina, Warphos, vacuos fundos, &c.*

WARGANEUS. Vide *Vargi.*

WARGARIA. Vide in *Waga.*

WARGENGUS. Vide *Warengangi.*

¶ WARGI, WARINGI. Vide in *Vargi.*

WARGILDA. Vide in *Wera.*

¶ WARINGA inter ea, quæ quotidie distribuuntur Canonicis Ecclesiæ Coloniensis, recensetur in Consuetud. MSS. ejusd. Eccl. *Cuilibet canonico vivo sive mortuo datur equaliter Waringa. Si quis etiam canonicus eligatur in Episcopum, vel in Priorem Colomensem, quem oporteat vicarium habere, ipsi datur Waringa & non ejus vicario. Quatuor principalibus vicariis datur cuilibet ipsorum dimidia Waringa. Aliis omnibus vicariis nihil datur de Waringa. Fratres S. Margaretæ recipiunt de minori præbenda scholastici Waringam & unum denarium de quolibet convivio.* Ibidem: *Camerarius debet annuatim XIIII. convivia in majori ecclesia & de quolibet convivio desunt XIIII. D. quos*

supples

supplet camerarius de Waringa. De Waringa domini Archiepiscopi recipiunt VIII. solidos: similiter de canonicis qui in Episcopos & sacerdotes promoventur.

WARISCAPIUM. Vide *Waterscapum*.

WARNIAL. Petrus de Dusburg in Chronico Prussiæ c. 79. *Iste dictus fuit Warnial, ab illo panno lineo, dicto Warnial, quod instituit fratribus deferendum.* Monet Editor appellari *Pannum Prutenorum* in Chron. Lat. sub Friderico scripto.

¶ WARNIMENTUM, Apparatus bellicus, Ital. *Guarnimento.* Rolandini Patav. Chronic. Tarvis. apud Murator. to. 8. col. 286. *Hic revertitur Ansedisius Potestas Padua in Padua, dimisso Warnimento in villa plebis.* Rursum col. 343. *Quibus duabus causis de facili sperat amodo suos conterere inimicos. Itaque mense Augusti prædicto anno, Warnimentum paravit quammaximum, & amicos suos congregans universos, & singulos, & quoscumque movere potuit proximos & remotos.* Vide *Guarnimentum* in *Garnire*.

WARNIO. Vide *Waranio*.

¶ WARNISIO, Præsidium militare, Gall. *Garnison.* Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1280. *Combusserunt villas Brabantiæ de banno de Hannuto, tenentes Warnisionem & custodiam in Montenaken.* Ibidem col. 1374. *Dominus proposuit quod ponerentur homines in Warnisionibus, & quod dominus de Agimont non vellet aperire fortalitium suum, dicens quod bene custodiret* Vide *Garnisio* in *Garnire*.

WARNITUS. Vide *Garnitus*, col. 831.

¶ WARNOTH. *Terra de Warnoth*, in Monastico Anglic. to. 2. p. 589. dicuntur apud Anglos Prædia obnoxia præstationi quæ duplicatur, quoties exacto solutionis tempore exigitur à domino prædii: hæc maxime circa Dubrim obtinuit.

WARPENI. Vide *Wardpeni*.

¶ WARPHUS. Vide supra *Warfus*.

¶ WARPIRE, Possessionem rei alicujus dimittere. Judicium an. 863. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 171. *Easdem res cum querela Warpivit, &c.* Vide *Guerpire*.

¶ WARPISCERE, Eadem notione. Charta ann. 1067. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Ego Poncius dono & Warpisco ad domum S. Victoris omnes compras quas fecit Bernardus Delphinus frater meus.*

¶ WARPITORIA, WARPITURIA, GUARPITORIA, Charta qua quid *Warpitur.* Charta an. 945. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 90. *Facta Guarpitoria ista in mense Aprili, &c.* Alia an. 1002. ibid. col. 558. *Notitia Warpitoria qualiter tenetur adscripta.* Charta an. circ. 1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Pro anima sua & parentum suorum redemptione hanc cartam Warpituriam fieri jussit.* Vide in *Guerpire*.

¶ WARRANANNIO, WARRANTO. V. *Waranio*.

WARREN, Vivarium. Vide *Warenna*.

WARSCOT, Præstatio pro bello, ex *Ware*, bellum, guerra, & *Scot*, præstatio, conjectum. Leges Kanuti Regis de Forestis c. 9. *Sint liberi... ab omnibus armorum oneribus, quod Warscot Angli dicunt.*

WARTEDENIER. Vide mox *Wartepain*.

WARTEPAIN, WARTERPAIN. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini Audomarensis: *Denarios tamen de porcis, & Wartepain eis remittimus & quittamus.* Charta Mathildis Comitissæ Bononiæ an. 1253. ibidem: *Videlicet theloneo, motonagio, corveis, denariis, qui dicuntur Wartedenier, panibus, qui dicuntur Wartepain, fresengagio, ovis, eschanchiis, & aliis universis, ad Justitiam & Comitatum pertinentibus.* Ubi denarii, qui *Wartedenier* dicuntur, videntur iidem, qui in Chartis Anglicis appellantur *Wardpeni*, locis in hac voce allatis; nam peny, Saxonibus est denarius. Vide in hac voce.

WARTH. Charta Edwardi III. Regis in Monastico Angl. to. 2. p. 832. *Ab omnibus secularibus servitiis, & omnimodis curiis, sectis, adventibus ad visum franci plegii, exactionibus, querelis, & demandis universis quiete possidendis, exceptis Warth & scutagio quantum pertinet ad 5. virgatas terræ, quas prædicta Alicia dedit prædictis fratribus in eadem villa.* Infra: *De tribus virgatis terræ, quæ appellantur Libera hida, in Bereford, quietis de Warth & scutagio, & ab omni seculari servitio.* [A Saxon. ƿaꞃꝺ, custodia. Vide *Warda*.]

¶ WARTOLE. Charta ann. 1028. apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 396. *Qui etiam ex eadem silva singulis annis in Epiphania Domini ligna, quæ vulgo dicuntur Wartole, ad caminatam abbatis deferent, vel etiam illos, quibus ipsi abbates pro misericordia concesserint.*

¶ WASO, Cespes. Vide *Wazo*.

WASSHUM, Vadum, terra, undis vel mari *abluta*; ex Anglico *Wash*, lavo, abluo, &c. Henricus de Knyghton ann. 1346. *Et sic transierunt per unum Whasshum maris ad longitudinem unius leucæ in vigilia S. Bartholomæi, & ex altera parte Wasshi, inimici fuerant parati ad prælium, &c.* Loquitur de Prælio Creciacensi, ubi Angli Somenam fluvium trajecerunt ad vadum, quod *Blanchetaque* vocant.

☞ Neque alia notione accipienda videtur vox *Wasier* in Charta vernacula an. 1282. to. 1. Chartul. S. Vandreg. pag. 995. *Avon baillé & ottroié à hommes religieux Monseigner l'Abbé & le Convent de S. Vandrille nostre Wasier que nos avon à Candebec, si comme nostre masure se porte en lonc & en lé de la rue jusques à Seigne.* Vide *Vaasilus*.

¶ WASSO, Cespes. Vide infra *Wazo*.

¶ WASSORES, pro *Vavassores*, in Litteris Philippi Aug. an. 1221. to. 5. Ordinat. Reg. Fr. p. 143.

¶ WASTA, WASTATOR. Vide in *Vastum*.

WASTELLUS, VASTELLUS, GASTELLUS, Panis delicatior, vel placentæ species, nostris *Gasteau*. Ita forte dictos à Saxonico pitel, tegulum, segmen; est enim *wastellus*, panis in cinere sectus, coctus. Picardi etiamnum *Watel*, ejusmodi panes vocant, [ut & *Wastelier* qui eos conficit. Statutum pro pistoribus Atrebat. ann. 1355. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 515. §. 13. *Doivent estre li fournier le fournee de pain & de Wastieux paisiblement.* §. 14. *Doivent li Wastelier qui font Wastiaux con dist rasis, &c.* Infra §. 15. *Wastilier.*] Monasticum Anglic. to. 1. p. 549. *Habere debent Monachi singulos fissuls de granario ad Wastellos.* Ibidem: *Et in eisdem festivitatibus singulos fissals de frumento ad Wastellos de granario. Panis de Vastello*, in Fleta lib. 2. cap. 9. §. 1.

VASTELLUM, in Itinere Camerarii Scotici cap. 9. §. 4. & alibi.

GUASTELLUS. Statuta Cluniacensia: *Duo Guastelli de granario & de meliori vino communis cellarii in cappa decenti coram eo afferri debet.*

GASTELLUS. Consuetudines Floriacensis Monasterii: *Et pitanciam de optimo vino à custode vini, & sero Gastellos habere debet.* Alibi: *Ad cœnam Gastellos & poma habere debemus.* Charta Communiæ Roiensis art. 39. *Si quis Gastellos, vel flatones, vel hujusmodi, quæ villæ noceant, fecerit, Major potest prohibere, ne amplius fiant.* Ugutio: *Placenta, Gall. Gastel.* Le Roman de Gaydon MS.

Ainsi li fend con feist un Gastel.

Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

A force prist tour & castiel,
Lor gent ni valu 1. Gastiel.

¶ WASTINA, WASTUM. Vide in *Vastum.*

¶ WATERGAGIA, ut mox *Waterganga.* Locus est in *Insetenys.*

WATERGANGÆ, WATERGANGIA, Aquæductus & fossæ, per quas eliciuntur aquæ in palustribus regionibus, Flandris *Wattergauck*, à *Water*, aqua, & *Gane*, ductus, iter. Spelmannus à Saxonicis vocabulis, quæ idem sonant, deducit. Ordinatio Marisci de Romeney facta tempore Henrici III. Reg. Angl. apud Spelmannum: *Non liceat alicui de cætero facere damnas vel fordas, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, Watergangiis, fossatis, sive aquagiis communibus, in marisco prædicto.* Monasticum Anglic. tom. 2. p. 920. *Mando vobis atque præcipio, quatenus justicietis meos homines de Snargate, ut faciant wallas & Watergangas, & clausuras wallarum, sicut debent facere.*

¶ WATERGAVEL, Præstatio pro jure piscandi exsoluta: à *Water*, aqua, fluvius, & *Gavel*, tributum. Charta ann. 15. Henrici III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Sciatis nos dedisse ..: Huberto de Burgo Comiti Kantiæ & Margariæ uxori suæ redditum* XXXII. *sol. &* IV. *den. quem homines eorumdem Huberti & Margariæ de manerio suo de Elmour nobis reddere solebant singulis annis per manum balivi nostri de Menstreworsh, nomine Watergavel.*

WATERSCAPUM, WARISCAPIUM, WADRISCAPIUM, WADISCAPUM, Aquagium, aquæductus, ex Saxonico pæterꞅchap, compositum ex pæter, aqua, & ꞅchap, ductus.

WATERSCAPUM. Vetus Charta Germanica ann. 793. apud Henschenium ad Vitam S. Ludgeri Episc. Mimigard. *Cum Waterscapis, perviis, communis, pascuis, &c.* Occurrit præterea apud Miræum Donat. Belgic. cap. 61.

WADRISCAPUM. Charta Nevelongi Comitis apud Doubletum p. 724. *Perviis, Wadriscapis,* (sic legendum pro *Wadriscanis*) *terminis, elidiatis, &c.* Alia an. 808. pro Monasterio S. Bertini apud Duchesnium in Historia Guinensi, & Malbrancum lib. 5. de Morinis cap. 45. *Hoc est mansa cum casa, castitiis, ædificiis, pratis, pascuis, terris, perviis, & Wadriscapiis.* [Occurrit præterea apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 127. Hinc emendanda Charta an. 818. apud Meichelbec. to. 2. Histor. Frising. p. 208. ubi perperam divisis vocibus editum, *Wadris, capis.*]

¶ WADRISCAMPUM. Chron. S. Bertini apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 522. *Super fluvium Isara terræ bunaria quinque cum amborum floco paruiis & Wadriscampis, &c.* Perperam divisim in Formul. 18. & 20. Lindenbrogii, *Wadris, campis.*

¶ WATRISCAPUM. Charta an. 711. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 18. *Cum Watriscapo, & aratoria terra, mobili cum immobili, &c.*

¶ WATRISCHAFUM & WATRISCAFUM, in Chartis an. 709. & 710. ibidem col. 17.

¶ WIDRISCAPUM. Charta an. 722. ibid. col. 24. *Hoc sunt sessi cum Widriscapis, casis, campis, &c.*

WARESCAPIUM, WARISCAPIUM. Charta ann. 838. pro Sarciniensi in Leodicensi Episcopatu Abbatia, apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 10. *Et mansas sex vestitas ad ipsam curtem conspicientes vel pertinentes, cum perviis legitimis, Warescapiis, pratis, pascuis, &c.* Testamentum Henrici III. Ducis Brabant. an. 1260. apud eumdem in Diplom. Belg. *Cæterum quidquid deliquimus in Wariscapiis, wastinis, sive pascuis communibus terræ, &c.* Alia apud Ægidium Aureæ-vallis Monachum in Alexandro Episc. Leod. c. 26. *Dotavi eam de 4. mansis ... & de cursu aquæ Mosæ à prima parte superioris insulæ ... usque ad ultimam partem inferioris, quæ est contra Plumborum montem, & de Wariscapio utriusque ripæ.* [Chr. Corn. *Zantfliet* apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 183. *Sed & Warescapia & pascua communia; vel loca publica sibi usurpabant. Werixhas ou aisemens, Weriscaps & aisemens*, in Charta vernacula ann. 1332. apud *Louvrex* in Collect. Edictorum, & Statutorum tractus Leod. pag. 481. unde patet voce *Warescapium* interdum significari loca publica quæ incolarum usibus permittuntur, idem proinde esse quod *Aisantia*, & *Aisamentum* alibi appellant.]

¶ WARICAPIUM. *Cum omni jure, Waricapio, telonio, &c.* in Charta ann. 997. apud Knippenberg. Hist. Eccl. Geldriæ p. 58.

WADISCAPUM. Formulæ vett. Pithœi c. 57. *Super ipso magno posita seu & Wadiscapo, & inter terra & prato & silva bunnaria tanta, & mancipia tanta his nominibus il. & il. boves duas, vacca una cum vitulo, inter porcos & verveces capita tanta, & scapio deintus casa valentes solidos tantos.* Vetus Charta apud Baldricum lib. 1. Chron. Camer. c. 52. *Terras cultas & incultas, pervia, Wadiscapia, prata, pascua; &c.* Alia apud Doubletum p. 730. *Aquis, aquarumve decursibus, Wadiscapis, exitibus, & regressibus, &c.* [Corrigenda itaque Charta Henrici V. Regis Angl. apud Rymer. to. 10. p. 236. ubi perperam editum *una discapo*, pro *Wadiscapo.*]

¶ WADISCABUM, in Charta ann. 828. apud Meichelbec. to. 2. Hist. Frising. p. 273. *Cum domo & curte, curtiferisque & Wadiscabis, & cum omni ædificio.*

WARESCHAUX. Consuetudo Montensis c. 50. 51: *Item que nul sans congé de ladite Seigneurie, ou de personne puissante, ne fache, ne empire le Wareschaix de ladite ville en ladite Seigneurie, sur 7. sols 6. deniers blancs de loix, & remettre celui Wareschaix en estat deu. Item que chascun depuis la my Mars jusques à douc, que les biens seront dépouillez, soit tenu de renclorre & fosser son heritage contre le Wareschaix sur 27. deniers blanc de loix.* Ibid. c. 54. *Item qui enclorront son heritage contre chemin ou Wareschaix, où il y auroit bonnes, &c.*

WATLING-STREAT. Vide *Erminstreat.*

WATSPENDA. Charta 86. inter Alemannicas Goldasti, & apud Vadianum p. 91. *Denique hanc eandem ecclesiam prabenda puers unius de claustro nostro, & una Watspenda, & beneficio unius mansus ... dotavi.* Ubi *Watspenda* quibusdam dicitur vestiaria pensio, Monachis præstari solita ab Abbate. Nam apud Germanos *wat* vestem significat, & *wantman* dicitur, qui pannos vendit. *Spenda* vero annonam significat.

¶ WATWRF. Vide in *Walawerf.*

¶ WAVASARIA, WAVASSORES. Vide *Vavassores.*

¶ WAUDA. Teloneum S. Vedasti: *Carethei de waisde 2. den. de warance 2. den. ... de Wauda 5. sol.*

WAULASSUS. Vetus Inquisitio apud Will. Dugdalum in Antiquitat. Warwicensis Provinciæ pag. 665. *Et quotiescunque dominus ad venandum venerit, illi custumarii solebant fugare Waulassum, & stabulum in fugatione ferarum bestiarum secundum quantitatem tenuræ suæ, ut illi, qui tenuerunt integram virgatam terræ per 2. dies, & sic de aliis.* Infra: *Et solebant amerciari similiter, si non venerint ad Waulassum, quoties dominus ad venandum venerit.* [Anglis *Wawl* est felinum clamorem edere, Gall. *Miauler.* Porro eo loci agi videtur de incondito clamore quem ad

fugandas feras inter venandum ex servitio edere tenebantur vassalli.]

¶ WAW, Mensuræ species. Vide *Waga*.

¶ WAWATUS. Vide in *Wayf*.

¶ WAXSCOT, in Leg. Can. Eccl. cap. 12. Spelmanno est Tributum quod in ecclesiis pendebatur ad subministrationem ceræ & luminarium: ex *Wax*, cera, & *Scot*, symbolum. Idem quod *Ceragium*. Vide in hac voce.

WAYA. Monasticum Angl. to. 3. p. 50. *Nec non & sedem molendini cum pertinentiis super Wayam in dominio meo de Wynfretone cum moltura villæ.* Adde p. 51. [*Way* Anglis viam sonat.]

¶ WAYDIA, Glastum, Angl. *Woad*, Picardis *Waide*. Pedagium Peronnæ in Chartul. 21. Corb. fol. 336. *Waide waranée doit* 11. *den.* Litteræ Edwardi III. an. 1327. apud Rymer. to. 4. p. 327. *Gravem querelam dilecti mercatoris nostri Willielmi de Rydale, de quadam Waydia dicti Willielmi capta & detenta apud Ambianum.* Vide *Wesdia*.

WAYERIA, Waeria. Fleta lib. 4. c. 1. §. 20. *Fit etiam disseisina de .... bercaria, vaccaria, Wayeria, augmentatione curtis, &c. Waëria*, lib. 4. cap. 20. §. 6.

WAYF, Weif, Wayvium, Res derelicta, & quæ à nemine repetitur, ut sua. Bromptonus lib. 1. cap. 10. §. 10. *Dicuntur res in nullius bonis esse, quæ habitæ sunt pro derelicto: .... item de his, quæ pro Wayvio habentur, sicut de averiis, ubi non apparet dominus.* Lib. 3. tract. 2. c. 11. §. 5. & in Fleta lib. 1. cap. 27. §. 13. definitur *Wayvium, quod nullus advocat.* Vetus Consuetudo Norman. c. 19. *Choses Gayves sont, qui ne sont appropriées a nul usage de home, & qui sont trouvées, que nul ne reclame siennes.* Adde Novam art. 604. Editio Latina: *Vaiva, sunt res, vel alia, quæ nullius proprietati attributa sine possessionis reclamatione sunt inventa.* Occurrit hæc vox in eadem Consuetud. art. 194. 597. & seq. *Res vayva*, in Charta Ludovici Regis Franc. & Navarræ anno 1315. pro Normannis, res derelictæ: [*Choses Gayves*, ut redditur in eadem Charta vernacula tom. 1. Ordinat. Reg. Fr. p. 591. Charta an. 1123. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 196. *Recognitum est à Militibus & liberis hominibus ... quod ad nos spectat le Gwayf.* Ibidem ad ann. 1372. *Die* XIX. *Martii seisitæ fuerunt ibidem tanquam Weyf in manum Prioris.*] *Gaywon* in Legibus Maris Oleronensib. art. 34. dicuntur; *Weife*, apud Britton. p. 72. *Vesve*, præterea in Consuetud. Hannoniensi cap. 77. pro *viduitas* occurrit.

Waivium, proprie, *est pecus vagans, quod nullus petit, sequitur, vel advocat*, ut est in Fleta lib. 1. c. 43. §. 2. Will. Thorn. *Animalia, quæ dicuntur Weif, &c.* Leges Baronum Scoticorum cap. 48. §. 14. *Est autem & alia escheta de animali invento Wayff, in territorio alicujus domini.* Ubi Skenæus vertit, *errans pecus. Erraticum habere, quod vulgo dicitur Weredif*, (ubi legendum *Weif*) in Concilio Illebon. apud Ordericum Vitalem lib. 5. *Erroneum & errans animal*, in Lege Wisigoth. lib. 8. tit. 5. §. 6. 7. 8. *Animal vagans*, in Lege Burgund. tit. 49. §. 3. *Animal aberrans*, in Legibus forestarum Scoticar. c. 19. §. 1. Ita *asinus errans*, Exodi cap. 23. 4. Hinc emendandum Monasticum Anglic. to. 2. p. 187. *Et omnia animalia advenientia fugitiva, Gallice Withe, &c.* Legendum enim *Weif*. Et pag. 103. *Una cum mineriis, Weyvis, tolloniis, & stallagiis, &c.*

Jus autem *weyvii* dicitur dominus feudi habere, cui pecora vaga inventa in suo feodo, & à nullo reclamata aut asserta competunt, in Fleta lib. 1. c. 47. §. 1. Quod interdum à Regibus concessum Monasteriis legimus, ut apud Ingulfum p. 875. *Cum omni illo, quod appellatur socha, saca, tol, & theam, infanthef, Weif, & stray, &c.*

Wayvium autem inter regia ponitur à Bromptono lib. 2. c. 24. §. 1. Dicitur vero esse catallum personale, & mobile felonia seu furto subductum, & à subducente metu captionis derelictum, cujus dominus non apparet; quapropter, si quid tale inveniatur, Regi acquiritur, aut domino feudi, nisi proprietarius à fure per actionem, quam *Sectam* vocant, rem furatam repetat, eamque suam esse probet. Ita Willelm. Stanfordius lib. 3. Placitorum Coronæ c. 25. Cowellus lib. 2. Instit. tit. 1. §. 44. & Rastallus. Placita coram Johanne de Berewel, & sociis suis Justit. Itiner. apud Salop. in Octab. S. Michaël. 20. Edw. 1. rot. 29. *Ricardus filius Alani Comes Arundel, summonitus fuit ad respondendum Dom. Regi de placito Quo warento clamat habere placita coronæ, & habere Wayf in manerio suo de Upton, & Comes dicit, quod ipse clamat habere infangete vef & Wayf, & eadem placita & libertates habuerunt ipse & omnes antecessores sui, & eisdem usi sunt, à tempore, quo non extat memoria, &c.... Et Hugo de Louther, qui sequitur pro D. Rege, dicit, quod Wayf est quoddam grossum de corona, ita coronæ D. Regis annexum, quod nullus eo gaudere possit, nisi habeat inde speciale warantum à Domino Rege, vel antecessoribus suis concessum.*

Wayviare, Relinquere, pro derelicto habere: *Abandonner. Guesver l'heritage*, in Consuetud. Aurelian. artic. 121. 132. Bractonus lib. 2. cap. 7. §. 4. *Feoffatus bene poterit Wayviare feodum suum, cum hoc sit ad commodum sui feoffatoris, & ad proprium incommodum suum. Wayvare feodum*, apud eumdem lib. 2. c. 35. §. 12. *Wayvare*, infra eod. §. & in Fleta lib. 3. c. 10. §. 3. c. 12. §. 2. Idem Bractonus lib. 3. tract. 2. c. 11. §. 2. ait, *fœminam utlagari non posse, quia non est sub Lege, i. inlaughe Anglice, scilicet in franco plegio, sive decenna, sicut masculus* 12. *annorum & ulterius; Wayviari tamen posse, & pro derelicta haberi, cum pro felonia aliqua fugam fecerit, sive ceperit.* In eo autem differt *Utlagatio* à *Weywio*, quod si viri seu masculi *Utlagati* capiantur, vel se reddiderint, eorum vita & mors sit in manu Regis, femina autem pro derelicta habeatur.

¶ Waviare, Eodem intellectu, in Charta ann. 1509. apud Rymer. to. 13. p. 243. *Utlagata, Waviata, &c. Catalla Waviata & straiata*, in alia ibid. p. 788. Hinc emendanda Charta an. 1526. apud eumdem to. 14. p. 165. *Nec non catalla utlagatarum & Wawatarum & catalla qualitercumque confiscata.* Leg. *Wayviatarum.*

Weyviari, etiam dicitur femina, quæ si in judicium appellatur, non comparet; tum quippe pro derelicta habetur. Nam femina proprie utlagari non potest, quia in nullius Decena debet contineri, quo casu *Weyvium* utlagario æquipollet quoad pœnam. *Utlagatus* & *Weyviatus*, capita gerunt lupina, quæ ab omnibus impune poterunt amputari; merito enim sine Lege perire debent, qui secundum Legem vivere recusant. Hæc Fleta lib. 1. c. 27. §. 12. 13. Adde Rastallum verbo *Waive*.

WAYIA; Genus ponderis apud Anglos, quibus 12. *Wayiæ charrum* conficiunt: & 2. *Wayiæ* lanæ faciunt unum *saccum* lanæ. Vide Fletam lib. 2. c. 12. §. 2. [Vide *Saccus* 2.]

i. manus theca. Manica, quas vulgo Wantos appellamus, in Capitul. Aquisgran. in Cod. Helmæstadiensi. Norgerus in Vita S. Hadalini n. 10. *Cumque Wantum in manu, ut moris est, legaliter tradendo teneret, &c.* Acta S. Mambodi Martyr. n. 7. *Tegumenta manuum, quæ Wantos appellant, pro caritate suscepit.* Beda in Vita S. Columbani c. 25. *Tegumenta manuum, quæ Galli Wantos, id est, chirothecas vocant.* Vita S. Bertharii Episcopi Carnot. *Nisus est abstrahere à manibus ejus chirothecas, quod vulgo Wantos vocant. Wanti castanei auro parati*, apud Hariulphum lib. 3. c. 3. Testamentum Riculfi Episcopi Helenensis an. 915. *Annulum aureum unum gemmis pretiosis, & Wantos paria unum.* Charta Berengarii Regis Italiæ apud Ughellum in Episcopis Veronensibus: *Igitur omnibus volo & statuo, atque per meam hanc paginam testamenti & judicati per wasonem terræ, ramum arboris, & festucam roboratum, atque cultellum, & duos Wantos, totum insimul juxta legem meam Salicam attendere visus sum, & confirmo, &c.* Chronicon Fontanellense cap. ult. &c. pag. 246. *Ad pelles berbicinas, unde pellicea fiant, sol. 10. ad Wantos lib. 1. ad fasciolas lib. 1. &c.* Ubi male editum *urbantos*. Occurrit præterea in Statutis Adalardi pro Abbat. Corbeiensi lib. 1. cap. 3. in Vita Aldrici Episc. Cenoman. p. 37. n. 2. apud Sanutum lib. 3. part. 3. c. 7. in Capitul. Aquisgran. an. 817. & in Vinea Benedictina refloresc. cap. 22. in Vita S. Aicadri Abb. Gemetic. c. 27. in Vita S. Filiberti Abb. lib. 1. c. 11. apud Wolphardum Presbyt. lib. 3. de Miracul. S. Walpurgis n. 6. &c. Vetus Charta pro Episcopo Ambianensi ex Camera Comput. Paris. *Chascune vente soit de maison ou de terre, il a uns Want.* Vide *Chirotheca*.

WANTO. Chronic. Novaliciense cap. 32. *Sceptrum cum Wantonibus indutus tenens in manibus.* In vett. Chartis apud Franciscum Mariam in Mathildi, & apud alios: *Tradidi per wasonem terræ.... atque per coltellum & Wantone, simulque andelagine.* Vide Perardi Burgundica p. 189. [Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 347. Calmet. tom. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 524. &c.]

GWANTUS, GUANTUS. Vita MS. Caroli M. scripta sub Friderico I. Imp. lib. 2. c. 34. cujus lemma est, *de Gwanto Imperiali in aëre suspenso.* Habetur etiam in Tabulario Casauriensi, Tabular. Absiense: *De his itaque cum Guanto quodam Abbatem investiens, &c.* [Statuta Vercell. lib. 3. fol. 107. v°. *Collarium ferri, Guanti ferri, &c.*]

GANTUS. Glossæ MSS. *Chirotheca, manuum tectura, quod Gantum vocamus.* Tabularium Caroffense: *Ipsi Monachi præfati Cœnobii afferant illi Gantos duos, & duos cereos, cum duobus botis nectare plenis.* Tabularium Deiparæ de Josaphat: *Dederunt cum venditionibus & Gantis.* Tabular. Brivatense fol. 146. *Investivit inde capitulum traditione unius Ganti.* Regula Monialium Fontis-Ebraldensium c. 15. *Ut nunquam induant Gantos.* Vita MS. S. Ildeverti Episcopi Meldensis: *Cumque de manibus Gantos extraxisset, apposuit eos radio solis, &c.* [*Pro Gantis de cervo & aliis Gantis, XIIII. lib. X. sol.* in Computo an. 1239. ex Bibl. Reg.]

GANNUS. Tabular. Priorat. Neronis villæ fol. 11. *Et hunc concessum fecit.... ponendo librum super altare, & mittendo Gannum suum in manu Garmundi Prioris pro commemoratione.*

WAPELDRINC. Consuetudines Arkarum anno 1231. in Tabulario S. Bertini: *Si vulnus in carne fecerit, ... quod si armis molutis ... Wapeldrinc, 3. libras domino, & 20. solidos læso* emendabit. [Consuetud. Furnenses ex eod. Tabul. *Item qui convictus est ex Wapeldrinc, Comiti tres libras, & cui factum est XX. sol.* Idem, Eccardo interprete, quod *Vipida.* Vide in hac voce.]

WAPENTACHIUM, apud Danos Anglicos, idem fuit, quod *Comitatus* seu *Hundredus*. Leges Edwardi Confessoris c. 32. *Quod Angli vocant Hundredum, supradicti Comitatus* (qui ultra *Watlingstrete* sunt, scil. Eboracensis, Lincolniensis, Nottinghamensis, Leicestrensis, Northamptonensis, &c.) *vocant Wapentachium: & non sine causa. Cum quis enim accipiebat præfecturam Wapentachii, die statuto in loco, ubi consueverant congregari, omnes majores natu contra eum conveniebant, & descendente eo de equo suo, omnes assurgebant ei. Ipse vero erecta lancea sua ab omnibus secundum morem fœdus accipiebat. Omnes enim quotquot venissent, cum lanceis suis ipsius hastam tangebant, & ita se confirmabant per contactum armorum, pace palam concessa. Anglice enim arma vocantur Wapnu, & Taccare, confirmare: quasi armorum confirmatio, vel ut magis expresse secundum linguam Anglicanam dicamus, Wapentac, armorum tactus est: Wapnu enim arma sonat, tac, tactus est. Quamobrem potest cognosci, quod hac de causa totus ille conventus dicitur Wapentac, eo quod per tactum armorum suorum ad invicem confœderati sunt.* Ab Edwardo eadem hausere Rogerus Hovedenus pag. 607. & Auctor Fletæ lib. 2. c. 61. §. 21. 22. Ejusmodi vero mutuam per armorum contactum populorum confœderationem Angli à Danis acceperant: quod inprimis docet Dudo de Moribus & Actis Normannorum lib. 3. *Reperti sunt autem Bernardo inquirente trecenti viri parati cum Willelmo præliari & mori: qui unanimes ante illum venerunt, judiciumque* (malo *indicium*) *fœderis, fideique, & adjutorium more Danorum facientes, tela mutua voluntatis pacto una concusserunt. Cætera gens armis frigida recessit ad præsidium urbis celeri fuga.* Scribit Janus Dolmerus ad c. 1. Juris antiqui Aulici Norvegici, in Chronico Norvegico, *Baaptnetach*, armorum applausum vel percussionem appellari, quæ fieri solebat cum strepitu armorum, quando incolæ in foro armis percutiebantur, quo facto indicabatur, vere se leges illas in æternum ratas habere, aut illico factum comprobare quod tunc in foro decernebatur, præsertim de Regibus eligendis, aut aliis ejusmodi causis.

At vocis *Wapentachii* originem paulo aliter refert Bromptonus, quo loco ait *Schiram*, *Hundredum*, & *Wapentake* idem sonare. Tum addit: *Wapentake Anglice, idem est, quod arma capere: eo quod in primo adventu novi domini solebant tenentes pro homagio reddere arma sua.* Infra: *Wapentake & Hundredus idem sunt, quia procinctus centum villarum in adventu novi domini solebat reddere arma sua.* [Hinc Vocabul. Anglic. ex Tabul. Beccensi: *Wapentac, estre quitte de senté a hundret.* Litteræ Henrici Reg. Angl. ex Chartophyl. Reg. Regesto 92. Ch. 58. *Liberas & quietas de syre & hundred, & placitis & querelis, & de murdro, & Wapentac, &c.*] Cui quidem etymo favet Somnerus, vocem à Saxonico ƿæpn, telum, & tæcan, dimittere, seu potius betæcan, tradere, committere, deducens. Ita passim pro Comitatu usurpant Leges Ethelredi Regis apud Venetyngum editæ c. 1. 4. Decreta Guillelmi Nothi p. 137. Leges Edw. Confess. c. 13. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 7. Matthæus Paris p. 109. Monasticum Angl. to. 1. p. 47. tom. 3. pag. 262. 267. & alibi.

WAPPENTAGUM, apud Bromptonum p. 1162.

&

& 1173. *Wapentagium*, apud Rogerum Hovedenum p. 607. [& in Charta ann. 19. Henrici VI. Reg. Angl. apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 147. *Et omnia castra, maneria, Wapentagia, membra, hameletta, &c.* Adde Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 389.]

DIMIDIUM WAPENTACHIUM. Charta Henrici I. Regis Angl. in Monastico Angl. to. 3. p. 463. *Si Wapentachium Episcopi Lincolniensis de Niwercha defendit se versus me pro dimidio Wapentachio: tunc præcipio, quod non summoneatis inde ad placita mea & Comitatus, nisi solummodo duos homines, &c.*

WAPINSCHAW, Census militum, nostris *Monstre*, vox Angl. *Weapons*, arma, & .... Statuta Willel. Regis Scotiæ c. 23. §. 5. 6. *Et omnes alii, qui habere poterunt, habeant arcum & sagittas extra forestam, & infra forestam arcum & pyle. Et fiat visus armorum, quod dicitur, Wapinschaw.*

¶ WAPPENHAUBEN, Tegmen capitis, cassis, à Germ. *Wappen*, arma, & *Haube*, tegmen capitis, Gall. *Coiffe*. Statuta Equitum Teuton. apud R. Duellium to. 2. Miscell. p. 59. *Ipse* (treperarius) *tenetur dare fratribus ad arma deputatis spallaria, Wappenrock, kilinge, phavones, Wappenbersunn, Wappenhauben, & cingulos, vestimenta.*

¶ WAPPENHERSUNN, Vestis genus, quod aliis superinjiciebatur, seu quasi *dominabatur*; Germ. *berzschung*, dominatio. Vide in *Vappenhauben*.

¶ WAPPENROCK, Germ. *Wapenrock*, Paludamentum, sagum militare, Gall. *Cotte d'armes*, in iisdem Statutis ibidem: *Clypeum & tunicam armorum, quæ dicitur Wappenrock ferre non debet, sicut magister.* Vide *Wappenhauben*.

¶ WAPPENTAGUM. Vide *Wapentachium*.

¶ WAPRA. Charta an. 1153. apud Calmet. inter Probat. to. 2. Hist. Lothar. col. 343. *Quidquid juris nostri erat infra cruces quas prædicti fratres nostro nostrorumque consilio & laude usque ad grossam Wapram posuerunt.* an Vepres?

1. WARA, Modus agri, apud Anglos. Monasticum Anglic. to. 2. p. 128. *Præterea concedimus in eleemosynam eidem Ecclesiæ, eadem libertate totam terram, quam tenuerat Brisardus in Stancs; scilicet Waram & dimidiam cum cotlandis, & insuper medietatem totius nemoris, &c.* Mox: *Ad opus Ecclesiæ vendiderunt, scilicet unam Waram & duas cotelandas cum dominio & prato, &c.*

☞ *Wara* Spicarum manipulus, vulgo, *Gerbe*, dicitur in Regesto Corb. 13. *Habacuc* ad ann. 1509. fol. 7. *Quant à leurs deux pieches, elles doibvent du cent XVI. gerbes ou Waras; mais elles sont en ruyne & non valoir.*

2. WARA, LIBERA WARA. Tabularium Abbatiæ S. Petri de Burgo in Anglia: *Libera Wara est unus redditus, & est talis conditionis, quod si non solvatur suo tempore, duplicatur in crastino, & sic deinceps in dies.*

¶ 3. WARA, Bonitas, valor. Vide *Vara* 4.

¶ WARACTUM, ut infra *Warectum*: nisi etiam ita legendum sit. Chartul. Matiscon. fol. 109. *Terra arabilis quæ conjacet in villa Sanciaco in Waractis ipsius villæ.*

¶ WARADIA, *Garantie*. Vide in *Warantus*.

¶ WARANCHIA, Rubia, Gall. *Garance*. Charta ann. 1449. ex Tabul. S. Audomari: *Tam citra quam ultra Scaldam decimas Waranchiarum ad decimam nonam.* Chartul. V. S. Vedasti Attrebat. fol. 248. *Carethei de Warance II. den.* Pedagium Peronnæ in Chartul. 21. Corb. fol. 336. & seq. *Item bronette qui maine waide Warancée, doit II. den.* Ibidem fol. 339. *Item le cheval qui porte Warance, doit XVIII. den. ob.* Vide in *Garantia* 1.

¶ WARANDA, WARANDARE, WARANDIA, WARANDISARE, WARANDISIA, WARANDISATIO. Vide in *Warantus*.

WARANIO, Equus integer, *varan*, Goldasto: Equus admissarius: Hispanis, Occitanis, & Provincialibus, *Guaragnon*, [Italis *Guaragno*.] Lex Salica tit. 40. §. 2. *Si quis Waranionem homini Franco furaverit, &c.* & §. 4. *Si quis Waranionem Regis furaverit, &c.* [*Varranannionem* & *Warranionem* edidit Eccardus.] Capitulare de Villis c. 13. *Ut equos emissarios, id est, Waraniones, bene provideant, &c.* Testamentum Bertichramni Episcopi Cenoman. apud Mabill. to. 3. Analect. p. 131. *Reliquos vero Caballos tam Warannonis, quam spadas, seu poledras, qui inventi fuerint, & charactério sancta Ecclesia habuerunt, &c.* Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricultura c. 2. *Sciendum etiam, quod equus debet gigni à stellione, quem Guaragnum vocamus vulgariter, &c.* Michael Molinus in Repertorio Fororum Aragon. v. *Bestia*: *Bestiæ, quæ vulgariter nuncupantur Guaranyones, equæ, vel pulli boçales, non possunt pignorari per aliquem officialem regni, ... quia multiplicatio equorum respicit communem utilitatem propter bellum.* Sunt, qui à *Waranio* putant vocem effictam *Ferrant*, quæ equum sonat. Gloss. MSS. Eccl. Parif. ubi de equorum coloribus: *Cervinus est, quem vulgo Waranem dicunt. Eranem idem vulgus vocat, quod in modum aerei sit coloris.* In ver. Inscriptione apud J. Sponium to. 3. Itiner. p. 24. inter equorum nomina occurrit ΑΡΑΝΙΟ ΑΕ. ubi forte leg. VARANIO AFRICANUS.

☞ Equum bellicum interpretatur Eccardus in Notis ad hunc locum Legis Salicæ; vocemque à *Werre* vel *Warre*, bellum, & *Renneo* sive *Reino*, admissarius, formatam docet.

WARNIO, Eadem notione, in Capitul. 3. ann. 813. c. 24. Locum vide in *Wirdiria*.

GUARANYO. In Foris Aragon. lib. 8. titulus 8. ita concipitur: *Ut emissarii sive Guaranyones, equæ, vel pulli boçales occasione aliquarum executionum nequeant pignorari.*

¶ WARANTIA, WARANTISIO, WARANTIZARE, WARANTIZATIO. Vide mox in *Warantus*.

WARANTUS, Qui alteri tenetur ad evictionem. Lexicon Cambro-Britannicum: *Gwarant, assertor, vindex.* Spelmannus & Somnerus à Saxon. ƿeƿian, *tueri* deducunt. Malim à *creantare*, fidem facere, nostri enim *creanter*, *cranter*, & *granter* dicebant, unde formata vox *garantir*. Vide *Creantare*.

Aliquando significat eum, qui cavet de evictione, aliquando ipsam cautionem, quæ alias etiam *Warantia* dicitur, inquit Cowellus. Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 43. *Sic potest ei Warantus esse, qui in servitio suo est.* Adde c. 82.

☞ Testem præterea interdum designat, unde Provincialibus *Guarentya*, testis, ex Glossariolo MS. Johannis *Nostradamus* & Statutis MSS. Provincialibus apud Præs. *de Mazaugues*: *Quand Guarentya seran auzidas*, id est, testibus auditis.

¶ VARENS, Qui aliquid verificat, asserit, auctor rei alicujus, Gall. *Garant*. Leges Ottonis I. Imper. apud Eccardum in Lege Salica p. 198. *Si quis equum suum, vel cetera animalia, sive rem suam super aliquem repetierit, & ipse Varentem dare dixerit, statim ut ad certum Varentem eum conducat, & super tertium Varentem, & tertium comitatum præcedat.*

WARENTIS, Eadem notione, in Lege Longob. lib. 2. tit. 28. §. 5. & in Pacto seu fœdere Ethelredi

Regis cum Analano, &c. c. 10. *Prouver par guarans*, in Assisis Hierosol. MSS. cap. 27. 59. 61. 62. 63. 65. & seqq. ubi statuitur, res omnes posse probari per duos *Warantos* inculpatos, *sans reproche*. Contra, *rebuter guarans*, est dicere *Warantos* culpa haud vacare, adeo ut non fint ejusmodi, qui *Warantiam* ferre, seu fide jubere pro alio possint.

¶ Warandare, Cavere ab evictione, spondere, præstare, defendere, auctorem esse, Gall. *Garantir*. Charta ann. 1308. apud Miræum tom. 2. p. 1012. col. 2. *Supplicantes insuper dominum Ducem, quatenus omnia & singula præmissa approbare, laudare, Warandare, & quantum in ipso est ratificare dignetur*. Charta Rodulphi militis apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 462. *Volens eosdem ab impetitione quorumlibet Warandare*. Occurrit præterea apud eumdem to. 5. p. 47. & to. 6. pag. 497.

¶ Warenoare, Eodem intellectu. Charta ann. 1288. apud Eccardum de Orig. Domus Saxon. col. 91. *De qua proprietate ipsum & ecclesiam Magdeburgensem Warendavimus, prout in privilegiis nostris desuper confectis plenius continetur*.

¶ Werenoare, Pari sensu, in Charta an. 1278. apud Schlegelium de Nummis antiq. Gothanis, &c. p. 193. *Ab omni impeticione nociva prædictam ecclesiam volumus Werendare*.

¶ Waranoizare. Charta ann. 1335. in Hist. Comit. Lossensium part. 2. pag. 37. *Neque debemus ... libertates aut privilegia defendere, vel Warandizare, neque liberos quomodolibet obtinere*.

Warentizare, Bractoni lib. 5. tract. 4. §. 2. *Nihil aliud est quam defendere, & acquietare tenentem, qui Warantum vocavit in saisina sua*. Similia habent Fleta lib. 5. c. 4. c. 15. §. 2. lib. 6. c. 23. §. 2. Et Britton. fol. 197. ubi multa de *Warantia*, ut & apud Littletonem c. 13. sect. 697. & seqq. Leges Edwardi Conf. c. 36. *Qui si Warantizaverint, quod recte facta sit justitia de ipso, &c*. Passim in Legibus Scoticis, & apud JC. Anglus. [Charta ann. circ. 1226. apud Hearnium ad calcem Annal. Edwardi II. Reg. Angl. p. 267. *Ego & heredes mei in nomine Domini omnes terras prænominatas Deo & hospitali prædicto contra omnes homines Warantizabimus*. Adde Th. *Blount* in Nomolex. Anglic.]

¶ Varentare, Varrentare, in Charta ann. 1593. apud Murator. delle Antica Estensi p. 360. *Audivit ipsum dicentem & Varentantem, quod ipse & ejus fratres invenerunt in feudum à Ducibus Este, &c*. Statuta Cadubrii lib. 2. cap. 26. *Ante omnia Varrentatum sit ipsi officiali per aliquem praconem curiæ se non invenire aliqua bona mobilia debitoris, &c*.

¶ Varantiiare, Varantizare. Charta Ricardi Reg. Angl. ann. 1197. apud D. *Brussel*, to. 2. de Usu feud. p. xix. *Hæc autem omnia quæ idem Archiepiscopus in hoc excambio recepit, Varantizabimus nos & heredes nostri Ecclesiæ Rothomagi & prædicto Archiepiscopo & successoribus suis in perpetuum contra omnes homines. Varantizandum ab omni aida, &c*. in Tabul. Gemmetic. c. 361.

Varrnoator, Varenoatio, Varenoa, in Speculo Saxon. lib. 1. art. 9. §. 6. art. 15. §. 2. art. 46. §. 2. l. 2. art. 15. 16. §. 1. art. 36. §. 4. 6.

¶ Waranoa, Cautio, auctoritas, defensio, Gall. *Garantie*. Charta Alberti Magdeburg. Archiep. an. 1216. to. 1. Corp. Diplom. p. 157. *Et de bonis ipsorum, quæ in sua habeat Marchio Waranda, finalem faciet justitiam secundum jus fidelium suorum*. Vide *Garandia*.

Warandia. [Charta Friderici Comit. Teret. an. 1225. apud Steyerer. in Comment. ad Hist. Alberti II. col. 207. *Atque pro his omnibus ejus munimen, & defensionem atque debitam Warandiam promitto*. Alia ann. 1259. apud Eccardum in Orig. Habsburgo-Austr. col. 246. *Nihilominus ad cavendum de evictione, & præstandum sine difficultate qualibet Warandiam super præfatis bonis, &c. Warandie*, in Charta Thomæ de Couciaco ann. 1165. ex Chartul. S. Johannis Laudun.] Historia Archiepiscop. Bremensium an. 1363. *Albertus Archiepiscopus, Ducis Magni de Brunswick filius, cum magno exercitu contra potentiam & Warandiam Dom. Mauricii Decani in parte Utheeberne diœcesis Bremensis intravit, & castrum Verde expugnare proposuit*. [Hinc emendanda Charta Henrici Comit. apud Ludewig. to. 1. Reliq. MSS. p. 266. *Volentes eis veram & justam de eodem manso facere Waradiam*. Legendum est *Warandiam*.]

¶ Waranoia Denariorum, f. Eorum cursus seu usus publicus, Gall. *Cours*. Charta apud Schannat. in Vindem. litter. p. 210. *Consules civitatis A. illustri principi Philippo Regi obedientiam ... Non decet vestram Serenitatem ut tam vili denariorum Warandia omne vestri principatus dominium penitus desoletur ... Imploramus quatinus hujusmodi desolationem flebilem vestra dignetur magnificentia detegere, terram meliori moneta favorosius intuentes*. Nisi denariorum lex & pondus intelligantur.

¶ Waranoisia, ut *Waranda*. Charta ann. 1291. apud Miræum to. 2. p. 874. col. 2. *Promisimus ... prædictis religiosis super præmissis omnibus & singulis justam, debitam & rectam Warandisiam sive Warandiam pro omnibus nostris heredibus & successoribus contra quoscumque. Wacaudison*, in Charta ann. 1340. ex Chartul. 21. Corb. fol. 300. v°.

¶ Warandizatio, in Charta ann. 1277. apud eumd. ibid. p. 869. col. 1. *Et promittimus prædictis abbatissæ & conventui rectam & firmam Warandizationem de bonis prænominatis*.

¶ Warantizatio. Charta an. 1280. apud *Madox* in Formul. Angl. pag. 61. *Et si contingat quod priorissa & moniales prædictæ ... aliquod dampnum seu jacturam incurrerint, pro defectu Warantizationis vel defensionis mei, &c*. Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Pro hac etiam donatione, concessione, ... Warantizatione & defensione dederunt mihi ... 40. libras sterlingorum*.

¶ Warentizatio, in Charta apud eumdem *Madox* p. 159. *Pro hac autem donacione, concessione, confirmacione, Warentizacione, &c*.

¶ Warantia, in Charta ann. 1130. ex Tabul. Regniac. *Promisit etiam per manum Hugonis Episcopi Autissiodorensis & Willelmi Comitis Nivernensis se portaturum Warantiam supradictis fratribus*. Charta apud *Madox* in Formul. Angl. p. 219. *Robertus de Wivilla ipsum Simonem traxit in placitum, & unde idem Simon vocavit ad Warantiam prædictum abbatem in eadem curia*. Adde Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 477. & Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. Vide *Garantia* 2.

¶ Warantisio, apud eumd. *Madox* p. 195. *Pro hac igitur concessione, dimissione, Warantisione, & præsentis cartæ mea confirmatione, dictus Galfridus dedit mihi Agneti 20. libras sterlingorum*.

¶ Warrentatio. Statuta Cadubrii lib. 1. c. 19. *Credatur & credi debeat cuilibet jurato soli sine alia probatione, & commissionibus sibi factis de citationibus, Varrentationibus, de præceptis per eos factis*. Et lib. 2. c. 26. *Qua Varrentatione facta dicto officiali possit ponere in curia seu super curia quilibet creditor habens instrumentum*.

Quo Warento, Brevis species, de quo passim Practici Anglici. Vide *Breve*, col. 1301.

¶ Placitum quo Waranto, Actio qua quis in *Warantum* appellatur. Charta an. 1288. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 313. *Johannes filius Nigelli seu. summonitus fuit ad respondendum Domino Regi de placito quo Waranto clamat habere visum francipl egii.*

Guirens, pro *Warandus*, passim in Chartis Occitanis, ex Francico *Guarant.* Charta ann. 1248. in Regesto Tolosano Cameræ Comput. Paris. fol. 72. *Et de prædictis omnibus contentis in venditione Dom. Comes debet & convenit esse Guirens prædicto Raimundo Unaldo*, &c. In Consuetudine Tolosana est titulus, *De nominatione guirentis.* [Vide *Guirens* suo ordine.]

¶ Warentum, Charta qua alicui potestas agendi conceditur: vel Chirographium nummularium. Locus est infra in *Wardersbarius.*

¶ WARASCHETUM, Idem quod infra *Warectum.* Charta Alberti Abbat. Indensis ann. 1248. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1038. *Nos autem ad emendationem feodi sui medietatem omnis Waraschetii in quo jus habemus .... J. de Andenarde concessimus possidendam .... Promisit etiam nobis prædictus J. dictus dominus de Andenarde quod nos & bona ecclesiæ nostræ & Waraschetæ in villis prædictis contra quoscumque deffendet, ... & propter hoc medietatem ipsorum Waraschetorum contulimus.*

¶ WARATARE. Vide in *Warectum.*

¶ WARCINATICUM. Vide *Varcinaticum.*

WARDA, Garda, Custodia, Gall. *Garde.* Capitulare 3. an. 813. c. 34. *Si quis wactam aut Wardam dimiserit*, &c. Leges Edwardi Confess. c. 35. *Et ut Warda juste & rite observentur, & ut caute deinceps incendiis sibi illic provideant, cum ad propria redibunt.* Thomas Walsinghamus pag. 120. *Data fuit custodibus soporifera potione, evasit per omnes carceris custodias, quas Wardas vocamus.* Pag. 314. *Cepit insuper ulteriorem custodiam, quam Wardam vocant, Castelli Papæ & gardinum ejus.* Id est, *l'avantgarde.*

¶ Gardia, Eadem notione. Charta Edwardi I. Reg. Angl. an. 1296. apud Rymer. to. 2. p. 713. *Et insuper quod Gardiam seu custodiam castri nostri dictæ civitatis alicui civium prædictorum committeremus.* In Statutis Massil. lib. 5. caput 46. inscribitur *de Gardia vinearum.*

¶ Guardia, in Breviario Hist. Pisanæ apud Murator. to. 6. col. 172. *Pisani .... fecerunt quinque galeas ad Guardiam maris.* Occurrit rursum col. 175.

¶ Guardia, Præsidium, statio, *Corps de garde, Poste.* Chron. Domin. de Gravina apud eumd. Murator. to. 12. col. 591. *Et de eorum consilio in muris ipsius terræ scalas apposuit, asserentes habere se intus dictam terram quam plures partiales eorum, qui Guardiam suam erant eis dare parati.* Et col. 685. *Et ecce universus populus civitatis ipsius distribuitur per Guardias mœnierum, ... ne cum scalis ascenderemus per muros.*

¶ Gardare, Custodire, tueri, defendere. Charta Roberti Delph. an. 1283. apud Baluz. tom. 2. Hist. Arvern. p. 300. *Promittimus bona fide vos & vestra temporalia rationabiliter & benigne Gardare tanquam bonus garderius & superior vester dominus.* Regest. Magn. Dier. Campaniæ fol. 71. ann. 1188. *Utrum ... ad legem apertam (eum) recoperat, videlicet de corpore suo defendendo (& de) honore suo Gardando.* Charta Beatricis Delphinæ Viennensis: *Juravit ... feudum supradictum Gardare, defendere, & tueri. Fiat bona Garda de suo honore*, apud Stephanotium tom. 2. Antiquit. Bened. Occitan. MSS. pag. 490.

¶ Guardiare, in Transact. inter Philippum Pulcrum Reg. Franc. & Episc. Capitulumque Eccl. Vivar. an. 1307. *Homines, res, bona, & jura eorum, nos & successores nostri tenebuntur deffendere, & Guardiare ab omnibus injuriis, violentiis, bona fide, modis & remediis quibus bonus dominus & Guardiator debet suos fideles deffendere & etiam Guardiare.*

¶ Guardator, Custos. Barthol. Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1235. apud Murator. tom. 6. col. 474. *Quæ (navis) nondum tota erat exonerata per malam custodiam Guardatorum accensa fuit & igne combusta.*

¶ Varda, in Statutis Cadobrii lib. 1. c. 73. *Exceptis pro capitaneis, Vardis, custodibus castrorum Cadubrii*, &c.

¶ Garda, Protectio, tutela, privilegium principis, quo, ne alicui vis inferatur, cavetur. Consuetud. Norman. apud Marten. tom. 4. Anecd. col. 117. *Et hæc est justitia domini Normanniæ, quod in curia sua, vel eundo ad curiam, vel redeundo de curia nullus homo Gardam habuit de inimico suo.*

¶ Guardia, in Bulla Martini PP. apud Rymer. to. 2. pag. 243. *Ne prædictorum Regum* (Siciliæ & Aragoniæ) *Guardiam recipere ... præsumas.*

¶ Wardum, Pari intellectu, in Litteris Edwardi VI. an. 1550. apud eumdem to. 15. p. 206. *Venditiones, donationes & dispositiones Wardorum nostrorum quorumcumque ... remisimus.*

Warda, Custodia pupillorum nobilium, quæ Regi, aut domino feudali competit. Leges Malcolmi Regis Scotiæ c. 1. §. 3. *Et ibi omnes Barones concesserunt sibi Wardam & relevium de herede cujuscumque Baronis defuncti ad sustentationem Domini Regis.* Adde Quoniam attach. c. 18. Will. Thorn. ann. 1206. De his *Wardis* plura habes in verbo *Custos* 4. col. 1281.

☞ Quo anno id juris concessum fuerit Angliæ Regi docet Th. *Otterbourne* in Chron. Angl. pag. 78. *Anno sexto Henrici Regis magnates Angliæ concesserunt eidem Henrico Wardas heredum & terrarum suarum, quod fuit initium in Anglia multorum malorum.*

¶ Warda, Custodia cujusvis pupilli. Consuetud. Furnenses ex Tabul. S. Audomari: *Quicumque in sua Warda puerum habuerit, qui fuerit infra annos & ipsum maritaverit sine consilio parentum*, &c.

¶ Garda, Eadem notione. Testam. Guillelmi dom. Montispessulani ann. 1146. apud Acher. to. 9. Spicil. p. 146. *Si Guillelmus major infra ætatem viginti annorum decesserit, quicumque filiorum meorum sibi successerit, similiter in Garda & in baillia dominæ matris meæ usque ad ætatem viginti annorum permaneat. Garde de proisme*, custos proximi, seu consanguineus in successione proximus, custos, & curator bonorum consanguinei absentis, in Consuet. Leod. c. 11. art. 10. *Gardeur*, pro *Tuteur*, in Charta ann. 1247. ex Chartul. 21. Corb. fol. 115. v°. *Par le volenté d'ichiaus nobles homes mes curateurs & Gardeurs de maneero*, &c. *Garde*, eodem significatu, in Charta an. 1393. ex Chartul. Episc. Carnot. *La dame de la Lande comme Garde de ses enfans.* Vide *Gardiatrix* in *Gardia.*

¶ Garda, Pari intellectu. Literæ Caroli V. Reg. Franc. an. 1371. to. 5. Ordinat. p. 419. *Cum igitur cives nostri Parisienses ... liberi usi fuerint & uti consueverint Gardiis & Balliis liberorum & consanguineorum suorum*, &c. Eædem vernaculæ ibid. p. 418. *Adoncques, comme noz citoiens de Paris .... aient usé*

& acconstumé à user de Gardes & bauz d'enfans & de leurs cousins, &c.

¶ Gardiator, Testamenti executor. Testament. an. 1286. to. 2. Hist. Dalph. p. 61. col. 2. *Ad prædicta omnia & singula exequenda ... constituo Gardiatores & executores meos D. Raymundum de Medullione ... Si vero unus dictorum Gardiatorum meorum decesserit, sit loco illius executor frater Raymundus Gibosi filius meus de Ordine Prædicatorum.* Vide *Gardiator.*

Wardas & Judicium Petrae, in Quoniam attachiam. c. 16. §. 5. c. 34. §. 1. 4. cap. 35. §. 2. c. 36. §. 3. ubi *Wardas*, interlocutorium *Judicium*, definitivam sententiam interpretatur Skenæus.

Wardæ Ecclesiarum, seu Bonorum Ecclesiæ tuitio ac custodia, quæ ad Regem & Barones pertinet. Philippus Bellomanerius in Consuetud. Bellovacensi MS. c. 46. quod *des Gardes des Eglises* inscribitur: *Nul n'a le Garde des Eglises, se n'est li Rois, ou cil, qui du Roy tiennent en Baronie.* Deinde magnum statuit discrimen inter *Wardam* & *Justitiam*: cum quis justitiam habeat in aliquo loco, in quo *wardam* non habet. Mox subdit: *Que li Rois generalement a le Garde des Eglises du Royaume, mais especialement cascuns Barons l'a en sa Baronnie, se par renonciations ne s'en est ostez.* Quod si Baro *warda* renuntiavit, ad Regem continuo illa revertitur, cui alias *warda* generalis omnium Ecclesiarum regni sui competit: adeo ut si Barones in ea suo minus recte fungantur officio, ad Regem cuivis recurrere liceat: quo pertinent ista ex Charta Ludovici VII. ann. 1172. in Tabul. S. Victor. Paris. n. 24. *Quoniam decrescente zelo Dei homines secularium rerum amore fervescunt, & si concessa eis potestas fuerit quorumcunque, & maxime Ecclesiæ bona dissipant, necesse est, ut Majestas Regia Ecclesiis provideat, & protectionem suam omnibus modis apponat.* Et ex alia Regia Ludovici VI. an. 1133. ex eod. Tabul. n. 30. *Regia incumbit cura & magnificentia Ecclesiis omnibus in posterum utiliter providere, earumque bona sub sua tutela conservare, & ab omni injuria defensare.* In Regestis Parlamenti exstat Arestum O. SS. an. 1272. quo *præcepit Dominus Rex, & voluit in pleno Parlamento, quod novæ avoeriæ, seu Gardæ, quas Ballivi & servientes Domini Regis ceperunt de hominibus aliorum dominorum à 12. vel 10. annis citra, revocentur, & cassentur omnino, & pro nullis habeantur, nec novæ de cætero recipiantur.* Tabularium Lingonensis Ecclesiæ anno 1239. *Nos dicimus & recognoscimus, quod idem Episcopus & ejus successores habent de jure in Abbatem, Ecclesiam, villam & Burgenses Besuenses Gardiam & ressortum, &c.* Infra: *Ratione tamen Gardiæ & ressorti non poterit in villa Besuensi facere extorsionem quamlibet, &c.* Gardarum Ecclesiasticarum ista habetur formula in Tabulario Absiensi fol. 220. *Cunctosque ad eum molarias, molendinum & opera venientes, & in veniendo, & in manendo, & in redeundo sub nostræ protectionis defensione suscipimus.* Occurrit ibi non semel. Vide *Commendisia*: præterea Chopinum lib. 2. de Domanio tit. 6. n. 1. Bretium de superioritate Regia, & Duchesnium in Hist. Ducum Burgundiæ p. 92. 93. 99. 201.

¶ Garda, Gardia, Guarda, Eadem significatione. Charta Mathildis Comit. Nivern. ann. 1244. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 104. *In omnibus & singulis superius nominatis nobis & nostris successoribus Gardam atque omnimodam justitiam retinemus.* Litteræ Philippi Pulcri ann. 1290. apud Marten. to. 1. Anecd. col. 1234. *Et quia nos dicebamus ad nos pertinere Gardas, seu custodias ecclesiarum & abbatiarum prædicta terra: easdem Gardas seu custodias ecclesiarum de Ostrevant in manu nostra posuimus ... Guardam etiam ecclesiæ de Fanis in manu nostra posuimus, ... & super eadem Guarda veritas inquiretur.* Statutum ejusd. Reg. ann. 1302. to. 1. Ordinat. p. 344. *Item. Prætextu alicujus Gardiæ nostræ antiquæ in personis ecclesiasticis, non impediatis, nec impediri permittatis jurisdictionem ecclesiasticam Prælatorum. In his tamen quæ ad ipsam Gardiam nostram spectant, jus nostrum & illorum qui sunt de nostra antiqua Gardia, conservetis.* Occurrit præterea in Hist. Comit. Ebroic. pag. 29. apud Lobinell. tom. 3. Hist. Paris. p. 131. col. 2. p. 473. col. 2. to. 5. p. 656. col. 2. to. 2. Hist. Britan. col. 314. & 452. Baluz. to. 2. Hist. Arvern. p. 152. &c.

¶ Gardianus, Idem qui *Advocatus*, defensor, qui jura, bona & facultates Ecclesiarum tuebatur. Vide in *Advocati*. Charta Johannis dom. Castrivillani an. 1260. inter Instr. to. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 210. *Retineo autem gardiam dictorum canonicorum quantum ad temporalia, nec alium quam me & heredes meos dominos Castri-villani potentes pro Gardiano dicti canonici advocare.*

¶ Garda, Guarda, Pari significatu, in Charta Rogerii Comit. Fuxens. an. 1121. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 417. *Solvimus ad ipsas Guardas ipsius loci, ad Raymundum-Guillelmum, & ad Guillelmum Bernardum, & ad filios eorum hoc nomine, ... ne sint adjutores S. Petri & Abbati & Monachis ipsius loci (Lezatensis.) Similiter nos qui sumus Gardas ipsius loci suprascripti nomina, guarpimus & solvimus per istam ipsam convenientiam, &c.*

¶ Gardiator, Guardiator, Eodem intellectu. Charta an. 1280. to. 2. Macer. Insulæ Barbaræ p. 534. *Et ego frater P. Sablera promitto pro me & successoribus meis non ponere in dicta domo super dictum Arthaudum & successores suos alium aliquem Gardiatorem vel deffensorem.* Charta ann. 1288. to. 2. Hist. Dalph. p. 45. col. 2. *Item promittimus nos abbas prædictus modo quo supra, quod in abbatia, villa seu mandamento S. Theuderii, nullum Guardatorem vel avogerium seu etiam deffensorem, sub quocumque nomine apponemus nec apponi faciemus, &c.*

¶ Guarderius, Eadem notione. Charta anni 1217. to. 1. Macer. Insulæ Barbaræ p. 132. *Promiserunt bona fide quod in empta medietate nullum introducant Guarderium, nec in personam transferant alienam.*

¶ Gardiator, Cui à Rege committebatur custodia Ecclesiarum, quæ sub ejus tuitione erant. Charta Caroli V. Reg. Franc. an. 1369. apud Lobinell. to. 3. Hist. Paris. p. 473. col. 2. *Dilectos nostros religiosos priorem & conventum monasterii Calestinorum ... in nostris protectione, tuitione ac salva & speciali gardia suscipimus per præsentes; eisdemque religiosis Gardiatores concedimus & deputamus universos & singulos ostiarios parlamenti nostri, & servientes nostros qui nunc sunt & qui fuerint temporibus affuturis; quibus & eorum cuilibet præsentium serie committimus & mandamus, quatenus prædictos religiosos ... defendant ab omnibus injuriis, violentiis, gravaminibus, ... & in suis possessionibus, franchisiis, ... conservent ... Et qui prædictis Gardiatoribus aut eorum alteri Gardiatoris officium exercendo injuriam fecerint vel offensam, ... coram dilectis & fidelibus gentibus requestarum palatii nostri Parisius adjournent.* Vide in *Gardia*, col. 822.

Gardæ Ecclesiarum, Quæ vacantibus earum Prælatis in manu regia sunt, ratione regaliorum.

Matth. Paris & Matth. Westmonaster. an. 1248. de Rege Henrico III. Angl. *Reda gusus est insuper, quod Episcopatus & Abbatias, & etiam Gardas vacantes immisericorditer depauperat, contra juramentum suum.* Huc spectant, quæ habet Concilium Lambethense an. 1261. cap. *De Custodia Cathedralium Ecclesiarum & Conventualium.*

¶ Gardiator, Qui decedente Episcopo à Rege mittebatur, ut colligeret reditus ac proventus temporalitatis Episcopatus, qui de jure ad Regem pertinent, idem qui *Regaliator* & *Custos regaliarum* dicitur in *Regalia* 2. Statutum Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1302. tom. 1. Ordinat. p. 359. *Volumusque quod custodes seu Gardiatores regaliarum prædictarum & Ecclesiarum vacantium ... compellantur ex nunc summarie & de plano, ad restituenda seu resarcienda damna & gravamina que eos fecisse constiterit.* Aliud Philippi VI. ann. 1338. ibid. tom. 2. pag. 124. *Item. Edicto perpetuo probibemus, ne amodo Gardiatores ecclesiarum, aut commissarii à nobis, vel senescallis nostris deputati, penuncellos vel gardias ponant, nisi in rebus de quibus Ecclesia fuerunt in possessione pacifica vel quasi.* Vide in *Vicedominus.*

¶ Garda Monetarum, Qui monetæ cudendæ præfectus est, Gall. *Garde de la monnoie.* Charta an. 1340. tom. 2. Hist. Dalph. pag. 416. col. 2. *Fiant & fieri debeant per Gardam Dalphinalem ipsarum monetarum deliberationes secundum remedia in qualibet prædictarum monetarum ordinata .... Quibus Gardis etiam dictus dom. Dalphinus statuit & concessit de jure suo, pro qualibet marcha quæ cudetur, unum obolum, sic ut ipsa Garda tam magistri quam subrogati ab eisdem magistris Gardis ipsarum monetarum .... tres obolos habeant. Garda major & magistri monetarum*, in Litteris Clementis VI. PP. an. 1345. ibid. pag. 516. col. 2. Vide *Custodes Monetæ* in *Custos* 4. col. 1279.

¶ Garderius, *Gardier* vulgo, Idem apud Dalphinates qui *Gastaldus* Longobardis. Vide in hac voce. Charta ann. 1305. tom. 1. Hist. Dalph. p. 21. col. 2. *Ludovicus de Villariis prima Lugdunensis Ecclesiæ Archiepiscopus ... creat & ordinat illustres viros dom. Johannem Dalphini Comitem Vapincensem, & dom. Guidonem ejus fratrem, & quemlibet eorum in solidum custodes & Garderios domus fortis de Bethevelleyn & totius ejusdem domus mandamenti, ... volens ... quod ... ut Garderii & custodes ejusdem ... redditus & obventiones, ... qui vel quæ ad dictam domum fortem spectant & pertinent ..... per se vel per alium percipiant & habeant ex causa Garderiæ prædictæ.* Litteræ ejusd. ann. 1307. ibid. tom. 2. p. 136. col. 1. *Constituimus illustrem virum carissimum consanguineum nostrum D. Guidonem Dalphini Garderium nostrum in villa & civitate Lugdunensi, & in ejus pertinentiis universis, & sibi dare promittimus singulis annis nomine & ex causa salarii annui mille libras Viennensis monetæ, & eidem solvere quandiu officium Garderiæ exercebit.* Vide *Chorier* Hist. Dalph. tom. 2. pag. 216. & *Valbonais* tom. 1. ejusd. Hist. pag. 7.

¶ Garderia, *Garderii* officium. Vide in *Garderius.*

¶ Gardiator, Lugduni appellabatur Custos, seu Missus regius, qui iis juribus quæ ad Regem spectabant servandis invigilabat. Plura de eo scripserunt in Hist. Lugdun. *de Rubys*, Paradinus & Menesterius, quos consule, si placet.

¶ Gardiata, Custos, defensor. Arestum Parlamenti an. 1394. apud Menester. Hist. Lugdun. pag. 74. *Nisi per nos qui Gardiata eorum sumus, vel ad dictam gardiam per nos deputatam occurreretur, &c.*

Warda, Custodia oppidorum, vel castellorum, ad quam tenentur incolæ & *Tenentes.* [Item, Tributum quod ab iis pensitatur, ut ab hac servitute immunes sint.] *Garde lige*, in Consuetud. Andegavensi art. 174. ubi Chopinus. Monasticum Anglic. tom. 2. pag. 812. *Sunt quieti de telonio & pontagio, ... & hydagio & Wardis, & operibus castellorum, &c.* Pag. 16. 17. *Et sint liberi à .... placitis, querelis, & Warda, & warpani, &c.*

Wardagium, Eadem notione. Idem Monasticum tom. 1. p. 372. *Sed sint quieti in civitatibus, burgis, foris, & nundinis per totam Angliam de quolibet telonio, tallagio, passagio, pedagio, lastagio, hydagio, Wardagio, & omnibus geldis, &c.*

¶ Gardagium, Pari intellectu. Charta an. 1213. ex Tabul. Majoris Monast. *Ego Aelidis Ducissa Britanniæ & Comisissa Richemondiæ confirmavi abbati & monachis Majoris Monasterii quidquid habent in villa de Lamballia, nihil mihi retinens, exceptis octo libris mihi per manus prioris in Quadragesima Domini, de Gardagio annuatim solvendis, & quod homines dicti prioris ibunt in exercitu meo & calvachia cum aliis hominibus meis de Lamballia.*

Gardia, Præstatio pro tutela, [quæ & pecunia & rebus aliis usu consumendis pensitabatur. Charta an. 1000. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Et ipsi dederunt omnia quæ in ea terra sunt, quomodo sunt vineæ, decimum, Gardia, obedimentum, &c.* Charta Godefridi Episc. Lingon. inter Instr. tom. 4. Gall. Christ. novæ edit. col. 179. *Gardia autem & justitia, & quidquid præter usum molendi reddiderint molendini proprie monachorum erunt.* Inventar. Chartar. Reg. an. 1482. fol. VII^{XX} VI. v°. *Littera Alfonsi filii Regis Franciæ Comitis Pictavensis & Tholosæ per quam dat abbati & conventui Majoris Monasterii Gardiam & omne quod habebat in dicta abbatia ex dono Johannis Comitis Blesensis. De anno 1255.*] Charta an. 1217. apud Gariellum in Episcopis Magalon. pag. 228. *Et generaliter omnes Gardias, & usatica, quæ habebat nomine & occasione dictarum Gardiarum, &c.* Vide *Commendaria* & *Salvamentum* 1.

¶ Garda, Eodem intellectu. Charta ann. 1229. apud Stephanot. tom. 3. Antiquit. Bened. Pictav. MSS. pag. 807. *Recognovit ... se nihil juris vel consuetudinis habere in dicta villa de Ferraboet, nisi quatuor sextarios avenæ annuos tantum de Garda.* Charta an. 1309. tom. 1. Hist. Dalph. pag. 86. col. 2. *Item habet dominus in parochia de Loco Dei & apud Locum Dei in omnibus & singulis habitatoribus dicti loci Gardam, quæ Garda levatur in hunc modum; videlicet de quolibet hospitio habente carrucam, levatur unum sextarium avenæ; in hospitio habente duos boves vel tres, levatur tantum una hemina avenæ; in hospitio non habente carrucam neque boves, levatur tantum unum quartale avenæ.* Alia an. 1407. ibid. p. 87. col. 2. *Quæ Gardæ sunt talis naturæ, quod quando persona debens Gardam dom. nostro Dalphino moritur, vel recedit à dicta castellania nullis hæredibus relictis, dicta Garda moritur & est expirata; cum dicta Garda proprie debetur pro persona & domicilio suo.* Charta ann. 1426. *Petrus Jossadi recognoscit se esse hominem ligium, quittum, justiciabilem, burgensem & subditum domini Ducis Borbonii ad causam castri sui Villenovæ absque aliqua Garda seu tributo in persona ejusdem confitentis. Piper, cera & aurum pro Gardis*, in Comput. Grasivod. ann. 1337. Adde Tabul. Aurel. in Lemovic. Charta an. 1260. ex Chartul. Campan. fol. 389. col. 2. *Nostre taille de la saint Reme chacun an que nos avons acoutumé à faire por la reison de la Garde que li diz Rois a an nos hommes & an nostre eglise chacun an.*

¶ Guardia, Pari significatione. Charta an. 1253.

Promittentes ..... *quod Guardias seu commandarias nullas recipiamus.* Charta an. 1298. *Promisit solvere* ... *tascam, decimam, Guardiam & civatam de blado quod ex eisdem terris contigerit provenire.*

¶ Warda, Eodem sensu. Charta an. 1227. apud Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 203. *Faciemus eidem Radulpho vel hæredibus suis competens escambium in Wardis & escheatis ad valentiam prædicti manerii.* Charta ann. 1360. apud Lobinell. tom. 2. Hist. Britan. col. 503. *Liberis consuetudinibus, Wardis, maritagiis, &c.*

Gardarii, Qui *gardas* faciunt. Statuta Delphinalia pag. 40. *Item voluit ipse Do. Delphinus quietas esse, & quietavit pariter & remisit gardas quascunque, & Gardarios facientes dictas gardas, quas & quos habet in castris, villis, seu mandamentis Baronum & Banneretorum quorumlibet dicti D. Delphini, à decem annis citra receptis, &c.* [*Garderii*, tom. 2. Hist. Dalph. pag. 588.]

¶ Garderii, Qui sub alicujus *Garda* seu protectione sunt, atque eam ob rem præstationi, quæ *Garda* dicitur, obnoxii. Charta ann. 1334. to. 2. Hist. Dalph. p. 249. col. 1. *Quod ipse dom. Dalphinus emendaret aut emendari faceret dicto dom. Regi & regnicolis, ac Garderiis regiis plurima damna & gravamina illata eis* ... *Habita informatione eidem dom. Regi & gentibus ac Garderiis suis faciet emendam aut fieri faciet.* Alia an. 1342. ibid. pag. 439. col. 2. *Tuebitur & deffendet à quibuscunque personis, tanquam si essent sui proprii homines, & Garderii speciales.* Alia an. 1343. ibid. pag. 481. col. 1. *Necnon & Garderios quos habet de præsenti ipse dom. Dalphinus & in futurum habebit ipse & successores sui prædicti servare, custodire & deffendere teneantur contra omnes personas.* *Gardoiens*, in Charta an. 1256. apud D. *Brussel* de Usu feud. tom. 2. pag. 1017. *Et si est à savoir que si auuns de mes homes, ou de mes fibex, ou de mes Gardoiens venoient pour demorer en la comuneté dou Nuef-Chastel, &c.*

¶ Guardia, Gromaticis dicuntur quatuor silices ad metas appositi, qui metam esse ostendunt: aliis *Testis termini* nuncupantur. Vide in hac voce. Eodem nomine interdum appellatur quidquid id officii præstat. Charta an. 990. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 144. *Guirpisco etiam atque dimitto villare Berbeiano qui terminat in loco qui vocatur Archas, ... aliudque terminum infrontat in petra quæ est in via super portellum de Coteanicis & terminatur in Guardia Judaica.* Charta ann. 1019. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Ab Oriente terminatur usque ad montes majores, à Septentrione usque ad pojoles quos vocant Guardias, &c.*

¶ Guardator, Guardiator, Satelles. Bartholomæi Scribæ Annal. Genuens. ad ann. 1230. apud Murator. tom. 6. col. 461. *Et quum milites dom. Spini, & octo nobiles, & Guardatores vellent ipsos malefactores de domo, in qua erant, extrahere, & ad supplicium ducere, mulieres cœperunt projicere lapides & impellere Guardatores.* Ibidem col. 524. *Item quod haberet secum unum judicem & duos scribas ad salarium communis, & Guardatores seu executores duodecim, & servientes sive clientes cum armis* 50. Statuta Castri Redaldi lib. 3. fol. 47. *Item statutum est quod omnes homines videntes vel audientes cridare camparios seu Guardatores, teneantur currere ad prædictum rumorem, & dare auxilium & favorem campariis vel Guardatoribus capienti malefactores.* Statuta Genuens. lib. 1. cap. 3. fol. 21. *Si vero nuncius communis, sive Guardiator reum præsentem in Janua vel districtu quæsierit, &c.*

¶ Gardagium, Custodia. *Officium & Gardagium porcorum*, in Charta an. 1360. ex Memoriali D. Cameræ Comput. Paris. pag. 57. v°.

Guardatores, Gall. *Wardeurs*, & *Eswardeurs*; in urbe Metensi exstitisse olim, observat Meurissius in Præfatione ad Histor. Episcoporum Metensium p. 19. Sed quale fuerit eorum munus, ignorare se profitetur.

☞ Id facile doceremus ex Litteris Caroli V. Reg. Franc. ann. 1370. pro restauratione Communiæ Tornacensis, to. 5. Ordinat. pag 374. & seqq. si ex unius civitatis institutis ad alterius cognoscendos usus legitima foret argumentatio. Ut ut est; hæc annotanda existimo ex laudatis Litteris: *Chacun an à certain jour, les chiefs d'ostel heritez de ladicte ville (de Tournay)* .... *à son de cloche*. ... *assemblez* .... *estiront trente preudommes, appellez les Eswardeurs* .... *lesquiculx trente* .... *estiront vint Jurez*, .. *desquieulx vint, ils estiront deux Prevostz*, ... *& leur feront faire sairement solennel en la main du Maire des Eswardeurs* ... *lesdiz trente Eswardeurs estiront quatorze preudommes, bourgois, herité & nez de la ville pour estre Eschevins* ... *Les Jurez & Eschevins & les Eswardeurs, demront les offices de la ville* ... *Seront lesdix Eswardeurs tenuz de venir & assembler en la halle, avecques les Prevostz, Jurez & Eschevins, touz les Mardis, au son de la cloche, pour avoir ensemble avis & conseil des choses & besoingnes touchans le corps de la ville; & ce qui par l'accort des trois concistoires, sera ordonné pour le prousfit & utilité de la ville, vaudra & tendra; & se les Prevoz & Jurez pour aucune chose, mandoient lesdiz Eswardeurs à venir à leur hale plus souvant, & en autres journées; ils seront tenuz de venir à leurs mandemens, & que aucune des choses contenues en cest article, ne puissent passer ne estre valables, se il n'y a pas assenz d'accort, onze Jurez, seize Eswardeurs & huit Eschevins du mains* ... *Que aucuns de ceulx qui auront été Eswardeurs une année, ne puissent estre Eswardeur l'autre année en suivant* ... *Que les Eswardeurs n'aient aucune congnoissance de cause pardevant eulx; fors tant seulement de eslire & creer les Prevoz, Jurez & Eschevins, comme dit est cy-dessus; excepté que se aucuns des Jurez ou Eschevins se meffaisoient contre bien de justice, ou pechoient en leurs offices faisant, que ou lieu de celui ou de ceulx qui se meffairoient, il puissent remettre, & instituer un autre ou plusieurs, & iceulx meffaisans oster & destituer de leurs offices* ... *Que lesdiz Prevoz, Jurez, Eswardeurs & Eschevins, ou les trois concistoires seront d'accort, puissent faire toutes manieres de Ordonnances, & ycelle rappeller, muer, accroistre & diminuer en tout ou en partie, si comme bon leur semblera, pour le prousfit de la paix, la transquilité & le bien du commun peuple de la ville de Tournay.* Ii vero potissimum ita nuncupantur qui ex quolibet artificio electi, rebus quæ venum exponuntur inspiciendis, præfecti sunt, Inspectores, Gall. *Egards. Regardeurs*, in Litteris Caroli V. ann. 1372. ibid. pag. 682. art. 20. *Le Maire doit mettre Regardeurs sus les bouchers & poissonniers, qui jurent & rapportent se il font choses qui ne soit bien à poinct.* Vide in *Probus*.

Wardæ in urbe Londinensi, & aliquot aliis Angliæ oppidis, dicuntur urbis regiones, quæ pro numero Majoris & 24. Aldermannorum, 25. constitutæ sunt, præter *wardam* Burgi Southwarci, singulorumque *custodiis* singulæ distributæ, unde nomen. Vide Will. Thorn. an. 1394. & p. 2019.

¶ WARDAGIUM. Vide in *Warda*.

WARDARFIDA. Vide *Cadarfreda*.

WARDECORNE, Obligatio tenentis ad faciendam *wardam* cum cornu, de qua actum in voce *Cornagium*. Monastic. Anglic. to. 1. p. 976. *Et sint quieti . . . de thesauro ducendo, & wardepeny, Wardecorne, Averpeny, Hundredpeny, &c.*

¶ WARDECOSIA, Pars vestis quæ pectus constringit, idem quod *Gardacorsium*; unde legendum videtur *Wardacorsia*. Statuta Eccl. Leod. an. 1369. tom. 2. Monument. sacræ Antiquit. pag. 452. *Circa vero brachia usque ad cubitum & non ultra saltim notabiliter nodis, seu botonibus nodatis, seu botonatis utantur, vel cum illis incedant, nec manicas quicumque circa Wardecosiam deferat.* Inquesta ann. 1268. ex Schedis Præs. *de Mazaugues*: *Requisitus quæ pignora abstulerunt eis, dixit quod tres capas, . . . & tres Gardecorps.*

WARDEMOTUS, Wardarum Conventus, seu Curia: vox Saxonica confecta, ex peaꞃꝺ, custodia, & moꞇe, Conventus, Curia. Charta Henrici I. Regis Angl. pro Londoniensibus post Caput 2. Legum ejusdem Henrici: *Et Wardemotum, & debita civibus meis habere faciam infra civitatem, & extra.*

¶ WARDEPENI. Vide *Wardpeni*.

¶ WARDEROBARIUS, Qui vestiario seu *Garderobæ* præest. Chron. Johan. Whethamstedii pag. 442. *Jussit etiam* (Rex) *ut de avisamento sani sapidique concilii, warentum conciperet sufficient, directum suo Warderobario ad providendum de panno aureo magis precioso, vocato vulgariter Crimesyne thisswe.* Infra: *Garderobarius.* Vide *Garderoba* 1.

WARDEWITE, seu WARDWITE, ut est in Monastico Anglic. tom. 2. pag. 387. Mulcta ob custodias neglectas, à Saxon. peaꞃꝺ, custodia, & piꞇe, mulcta. Præterea in Fleta lib. 1. cap. 47. §. 16. definitur *quietantia misericordiæ in casu, quo non invenerit hominem ad wardam faciendam in castro, vel alibi*: Rastallo, *quietum esse de denariis dandis pro wardis faciendis.*

¶ WARDFEGH, vel WARDFEOH, Pretium *wardæ*, seu pecunia persoluta, ut quis ab onere *wardarum* sit immunis; Saxon. ꝼeoh, pecunia, nummus. Charta apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Reddendo inde annuatim ad festum S. Michaëlis mihi & heredibus meis unum denarium pro omni servitio, heriet-to, relevio, warda, regali servicio, Wardfegh & pro omnimoda secta curiæ meæ & heredum meorum.*

WARDIREVE. Vide Leges Willelmi Nothi vernaculas cap. 32.

WARDPENI, WARDEPENI, WARPENI, Denarii Vicecomiti, vel aliis Castellanis persolvi soliti, ob castrorum *wardas* seu custodias. Pený autem Sax. denarius. Monast. Angl. tom. 2. pag. 14. *Liberi sint omni scotto & geldo, & placitis & querelis, & warda, & Wardpani & boreghalpani.* Ita pag. 16. 17. &c. Et Charta an. 1330. laudata à Spelmanno: *Ric. Burre tenet unum mesuagium, . . . & reddit inde per annum 3. sol. 4. den. ad prædictos 4. terminos, & ad festum S. Martini 2. Wardepens.* Idem Monasticum p. 827. *Et sint insuper liberi de scotto, & Wardepeny & burghalpenny, &c.*

WARPENI. [Vocabul. Anglic. ex Tabul. Beccensi: *Warpeny, estre quite de tallage pur warde.*] Monasticum Anglic. to. 1. p. 622. *Cum omnibus consuetudinibus, libertatibus, & quietationibus de Warpeni & nupeni, in bosco & plano, in pratis, & in pasturis, & in terris, &c.* Adde to. 2. p. 134.

¶ WARPENIG, in Charta Willelmi Reg. Angl. apud *Madox* Formul. Anglic. pag. 176.

¶ WARPENT. Charta Henrici I. Reg. Angl. pro Monast. S. Catharinæ Rotomag. in Regesto Norman. sign. P. in Camera Comput. Paris. *Quietas, liberas & solutas . . . . de murdris, & de Warpent, & scutagio, & gildis, &c.*

¶ WARTPENY, in Charta Bertrandi Verdon. apud Th. *Blount* in Nomolex. Anglic. *Retinui vero mihi & heredibus meis Wartpeny & peterspeny de prædicta terra.*

¶ WARDWITE. Vide in *Wardewite*.

¶ WAREAGIUM, perperam, ni fallor, pro *Wardagium*. Vide in *Warda*. Charta Johannis Regis Angl. inter Privilegia Ordin. S. Johannis Hierosol. p. 5. *Homines sui liberi sint & quieti de omnibus querelis & placitis, & de . . . . pontagio, vinagio, & Wareagio, & de omni caragio, &c.*

¶ WAREC, WARECH. Vide in *Wreckam*.

¶ WARECTA, WARECTATIO, &c. Vide mox in *Warectum*.

WARECTUM, Terra novalis, seu requieta, quia alternis annis requiescit, sic dicta, inquit Edw. Cokus, *quasi vere novo victum, vel subactum*: *Gueret*, in Consuet. Pictav. art. 104. & Menetoviensi super Carum art. 8. aliis *Gachere*. Fleta lib. 2. c. 72. §. 4. *Ut terræ sint tripertitæ, tunc novies 20. acræ faciunt carucatam, eo quod 60. in hyeme, 60. in Quadragesima, & 60. in æstate pro Varecto debent exarari.* Adde §. 5. Et c. 76. §. 4. *Nec in Warectum debent mitti fimi, quia per rebinturam fere subverterentur, & sic ante tempus seminis multum consumerentur.* [Monast. Anglic. to. 2. p. 253. *In Warectis, in brueriis, in boscis, in mariscis, &c.* Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 134. *Abbas & conventus integre percipient dictos decem croppos de terra arabili & chevesces quas receperunt ad Warectum.* Vide *Garachium*.]

¶ WARECTA, Eodem significatu. Charta an. 1363. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 495. *Dicunt quod in communi pastura, sicut in bosco & in campis ad Warectam possunt sustentari* XVI. *vaccæ & unus taurus cum boviculis.*

¶ WARETUM, in Charta apud *Madox* Formul. Anglic. p. 130. *Receperunt . . . terram Werefeldi in bono Wareto, ita reddendam in fine prædicti termini.* Vide *Warasch*etum.

¶ WARETABILIS, Proscissioni aptus. Charta ann. 1281. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 297. *Fieri fecit quoddam inhoc in campo Waretabili utriusque Ernicote.*

¶ WARECTATIO, Proscissio agri, in Charta ann. 1399. ibid. p. 539. *Tam post blada vincta, quam tempore Warectationis omni anno.* Vide *Gascha*. Qua anni tempestate fiat hæc agrorum proscissio, docet Fleta loco mox laudando in *Warectare*.

WARECTARE, WARETARE, Gallis *Gacherer*, vel *Mener à gachere*. Fleta lib. 2. c. 73. §. 10. *Mense Aprili, tempore videlicet, quo omnia aperiuntur, Warectandi erit tempus idoneum & amœnum, cum terra fregerit post carrucam: rebinandi vero post festum Nat. S. Joan. Bapt. cum terra pullulaverit post carrucam.* Vetus Charta apud Somnerum in Tractatu de *Gavelkind* p. 17. *Item sunt 50. juga: quodlibet arabit unam dimidiam acram ad semen frumenti, & seminabit, & herciabit, & unam acram ad semen hordei, & herciabit, & unam virgatam ad avenam, & herciabit; & Warectabit dimidiam acram ad ordeum, & nihil recipient, & vocatur istud opus Gavelert.* Monasticum Anglic. tom. 1. p. 525. *Et Rogerius de Almereio 25. acras unoquoque anno seminandum in Blechesdona, & totidem ad Waretandum.* Charta Guillelmi Episcopi London. in Historia Abbatiæ S. Audoëni Rotomag. *Ducentas & viginti unam acras Waretta-*

tas, de quibus 51. acra & dimidia fuerant rebinata. [Charta an. 1292. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. p. 320. *Item uno die Warectabunt terram domini prout decet ad unum diem cum caracis suis.*]

¶ WARATARE, in Tabul. SS. Trinit. Cadom. fol. 48. v°. *Lewinus pro una virgata debet operari quaque die hebdomada sine sabbato cum uno homine, & in æstate Waratant 2. acras.*

¶ WARENDARE. Vide in *Warantus.*

WARENGANGI, WAREGUANGI, Advenæ, in Gloss. *Qui non morantur in loco*, seu, qui continuo huc & illuc discurrunt: ex Germanico *Waren*, & *Gang*, incessus, gressus, ut quidam volunt. Sed potius videtur à *Vargis*, de quibus supra egimus, vocem deductam. Rotharis Rex in Edicto tit. 55. *Omnes Warengangi, qui de exteris finibus in regni nostri finibus advenerint, seque sub scuto potestatis nostræ subdiderint, legibus nostris Longobardorum vivere debeant, nisi legem aliam à pietate nostra meruerint.* [*Gargangi* editum apud Murator. to. 1. part. 2. p. 48. col. 1.] Capitulare Radelchisi Principis Beneventi. cap. 12. *De Wareguangis, nobilibus, mediocribus & rusticis hominibus, qui usque nunc in terra vestra fugiti sunt, habeatis eos.* [*Waregnangi*, apud laudatum Murator. tom. 2. pag. 261. col. 1.]

¶ GARAGANGI, Pati intellectu, in Gloss. ad Constitut. utriusque Siciliæ lib. 1. tit. 62. p. 84. edit. Gabr. Sarayna: *Garagangi, advena qui de exteris finibus in regni finibus advenerunt.*

WARGENGUS, Eadem notione. Capitulare 3. anno 813. c. 8. *Si quis Wargengam occiderit, solidos 600. in dominicu componat.*

WARENNA, VARENNA, generaliter est Vivarium cuniculorum, seu leporum, quæ animalium species vulgo *Feræ de Warenna* dicuntur, ut & perdices & phasiani inter aves, quas *Franci oiseaux* vocat vetus Consuetudo Normanniæ c. 10. Quidam etiam feris adjungunt *capreolos.* Charta Anglica an. 13. Edw. III. *Videtur tamen Justitiariis hic & Consilio Dom. Regis, quod capreoli sunt bestiæ de Warenna, & non de foresta, eo quod fugant alias bestias de warenna.* Vita S. Baboleni Abbatis: *Rex ergo Clodovæus virtute divina motus, regali more decrevit scripto atque sigillo, eandem, quam nuperrime incipiebant, Ecclesiam, cum omni Varenna, quam Matrona girat fluvius, ab ingressu fossarum prædicti castelli veteris, ab aqua in aquam irrefragabiliter ab omni inquietudine cunctorum malorum perpetuo manere liberam atque securam.* [*Gareane à toutes bestes & oyseaulx*, in Litteris an. 1324. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 380. *Varenne*, in Litteris an. 1268. ex Chartul. Monast. de Escureio.]

¶ GARENNIA, Eadem notione Charta E. Abbatissæ Paraclyti ann. 1233. ex Chartul. Campan. fol. 393. col. 1. *Et sciendum quod idem Comes retinet in illis LX. arpenta nemoris, totam justiciam & Garenniam suam.*

LIBERA WARENNA, Potestatem significat vel charta Regia, vel præscriptione obtentam venandi cuniculos aut lepores, vel etiam aucupandi phasianos & perdices intra limites feudi sui, Cowello, Rastallo, & aliis Practicis Anglis. Wats io *libera warenna*, est libertas, immunitas, privilegium à Rege, Charta sua concessum, uti has & illas, aut avium, aut ferarum species, aut etiam pisces in hoc vel illo dominii sui loco habeat, & solus fruatur, ita ut nulli alii licebit in illis agris, sive *warenna* illa animalia venari aut capere. [Charta Johannis Reg. Franc. an. 1361. ex Tabul. Carnot. *Item Garenna seu venatio ad quascumque feras in boscis & nemoribus prædictis & nonnullis aliis vicinis.*] Matth. Paris ann. 1232. *Item de libertatibus, quas habuit tunc temporis in forestis, Warennis, Comitatibus, & aliis locis, qualiter custodita sint, vel alienata.* Idem anno 1247. *Licentiam venandi in libera Warenna S. Albani, &c.* Et anno 1248. *Cum enim quibusdam eorum specialiter venatio judicialiter sub pœna decem librarum denegaretur, videbatur aliis non nominatis plena debere gaudere licentia lepores venandi in Warenna memorata.* Charta Edw. III. Reg. *Quod ipsi & eorum successores habeant liberam Warennam in omnibus dominicis terris suis, ... dum tamen terra illa non sint infra chaceas aut Warennas nostras, ita quod nullus introit terras illas ad fugandam in eis, vel ad aliquid capiendum, quod ad Warennam pertineat, sine licentia & voluntate ipsorum, &c.* Charta Edw. IV. Regis in Monastico Anglic. to. 5. p. 507. *Quod ipse & successores sui habeant liberam Warennam in omnibus dominicis terris suis de Staynfeld, &c.* [Vide *Garanna.*]

WARENNA AQUARUM, Vivarium piscium. Nam & in *libera warenna*, non modo feræ, sed & pisces continentur, ut ex Watsio observatum. Utriusque meminit Consuetudo Perticensis art. 39. posterioris, Tabularium S. Bertini an. 1186. *De interclusionibus meatuum aquarum ejusdem Ecclesiæ, quæ vulgo Waren dicuntur, de quibus 42. stresas anguillarum annuatim persolvebant.*

Warenna vocem à Saxon. pepian, vel Germanica, *warhen*, custodire, defendere, vulgo deducunt viri docti; quod feræ in warennis sint *defensæ*, id est, earum venatio cæteris interdicta, præterquam domino.

☞ Hinc *Warenna* idem quod silva defensa, in qua nempe venari, nisi domino, non licet. Charta an. 1355. ex Chartul. 21. Corb. fol. 324. *Lequel bos nous disons estre Warenne .... Nous disiesmes estre en saisine de cachier ou faire cachier oudit bos toutefoys qu'il nous plaisoit & que le dit bos n'estoit mie Garenne quant à nous.* Vide *Desensa* 3.

¶ WARENTIA, Rubia. Vide *Garantia* 1.

¶ WARENTIS, WARENTIZARE, WARANTIZATIO, WARENTUM. Vide in *Warantus.*

¶ WARESCAPIUM. Vide *Waterscapum.*

¶ WARESCHETUM, ut *Waraschetum.* Vide ibi.

¶ WARETABILIS, WARETARE. Vide *Warectum.*

WARFUS, WARPHUS, Ripa, crepido litoris, sinus aream habens contiguam navibus onerandis & exonerandis idoneam. Anglis *warfe*, in Charta Joannis Abbatis Monasterii S. Augustini Cantuariensis: *Piscarias, vias, chimina, Warphos, vacuos fundos, &c.*

WARGANEUS. Vide *Vargi.*

WARGARIA. Vide in *Waga.*

WARGENGUS. Vide *Warengangi.*

¶ WARGI, WARINGI. Vide in *Vargi.*

WARGILDA. Vide in *Wera.*

¶ WARINGA inter ea, quæ quotidie distribuuntur Canonicis Ecclesiæ Coloniensis, recensetur in Consuetud. MSS. ejusd. Eccl. *Cuilibet canonico vivo sive mortuo datur æqualiter Waringa. Si quis etiam canonicus eligatur in Episcopum, vel in Priorem Coloniensem, quem oporteat vicarium habere, ipsi datur Waringa & non ejus vicario. Quatuor principalibus vicariis datur cuilibet ipsorum dimidia Waringa. Aliis omnibus vicariis nihil datur de Waringa. Fratres S. Margaretæ recipiunt de minori præbenda scholastici Waringam & unum denarium de quolibet convivio.* Ibidem: *Camerarius debet annuatim XIIII. convivia in majori ecclesia & de quolibet convivio desunt XIIII. D. quos*

supplet

Digitized by Google

supplet camerarius de Waringa. De Waringa domini Archiepiscopi recipiunt VIII. *solidos: similiter de canonicis qui in Episcopos & sacerdotes promoventur.*

WARISCAPIUM. Vide *Waterscapum.*

WARNIAL. Petrus de Dusburg in Chronico Prussiæ c. 79. *Iste dictus fuit Warnial, ab illo panno lineo, dicto Warnial, quod instituit fratribus deferendum.* Monet Editor appellari *Pannum Prutenorum* in Chron. Lat. sub Friderico scripto.

¶ WARNIMENTUM, Apparatus bellicus, Ital. *Guarnimento.* Rolandini Patav. Chronic. Tarvis. apud Murator. to. 8. col. 286. *Hic reversitur Anfedisius Potestas Padua in Padua, dimisso Warnimento in villa plebis.* Rursum col. 343. *Quibus duabus causis de facili sperat amodo suos conterere inimicos. Itaque mense Augusti prædicto anno, Warnimentum paravit quammaximum, & amicos suos congregans universos, & singulos, & quoscumque movere potuit proximos & remotos.* Vide *Guarnimentum* in *Garnire.*

WARNIO. Vide *Waranio.*

¶ WARNISIO, Præsidium militare, Gall. *Garnison.* Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1280. *Combusserunt villas Brabantiæ de banno de Hannunto, tenentes Warnisionem & custodiam in Montenaken.* Ibidem col. 1374. *Dominus proposuit quod ponerentur homines in Warnisionibus, & quod dominus de Agimont non vellet aperire forsalitium suum, dicens quod bene custodiret.* Vide *Garnisio* in *Garnire.*

WARNITUS. Vide *Garnitus*, col. 831.

¶ WARNOTH. *Terra de Warnoth*, in Monastico Anglic. to. 2. p. 589. dicuntur apud Anglos Prædia obnoxia præstationi quæ duplicatur, quoties exacto solutionis tempore exigitur à domino prædii: hæc maxime circa Dubrim obtinuit.

WARPENI. Vide *Wardpeni.*

¶ WARPHUS. Vide supra *Warfus.*

¶ WARPIRE, Possessionem rei alicujus dimittere. Judicium an. 863. apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 171. *Easdem res cum querela Warpivit, &c.* Vide *Guerpire.*

¶ WARPISCERE, Eadem notione. Charta ann. 1067. ex Tabular. S. Victoris Massil. *Ego Poncius dono & Warpisco ad domum S. Victoris omnes comprat quas fecit Bernardus Delphinus frater meus.*

¶ WARPITORIA, WARPITURIA, GUARPITORIA, Charta qua quid *Warpitur.* Charta an. 945. inter Probat. to. 2. novæ Hist. Occitan. col. 90. *Facta Guarpitoria ista in mense Aprili, &c.* Alia an. 1002. ibid. col. 158. *Notitia Warpitoria qualiter tenetur adscripta.* Charta an. circ. 1030. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Pro anima sua & parentum suorum redemptione hanc cartam Warpituriam fieri jussit.* Vide in *Guerpire.*

¶ WARRANANNIO, WARRANIO. V. *Waranio.*

WARREN, Vivarium. Vide *Warenna.*

WARSCOT, Præstatio pro bello, ex *Ware*, bellum, guerra, & *Scot*, præstatio, conjectum. Leges Kanuti Regis de Forestis c. 9. *Sint liberi... ab omnibus armorum oneribus, quod Warscot Angli dicunt.*

WARTEDENIER. Vide mox *Wartepain.*

WARTEPAIN, WARTERPAIN. Consuetudines Arkenses an. 1231. in Tabulario S. Bertini Audomarensis: *Denarios tamen de porcis, & Wartepain eis remitimus & quitamus.* Charta Mathildis Comitissæ Bononiæ an. 1253. ibidem: *Videlicet theloneo, motonagio, corveis, denariis, qua dicuntur Wartedenier, panibus, qui dicuntur Wartepain, fresengagio, ovis, eschanchiis, & aliis universis, ad Justitiam & Comitatum pertinentibus.* Ubi denarii, qui *Wartedenier* dicuntur, videntur iidem, qui in Chartis Anglicis appellantur *Wardepeni*, locis in hac voce allatis; nam peny, Saxonibus est denarius. Vide in hac voce.

WARTH. Charta Edwardi III. Regis in Monastico Angl. to. 2. p. 832. *Ab omnibus secularibus servitiis, & omnimodis curiis, sectis, adventibus ad visum franci plegii, exactionibus, querelis, & demandis universis quiete possidendis, exceptis Warth & scutagio quantum pertinet ad 5. virgatas terræ, quas prædicta Alicia dedit prædictis fratribus in eadem villa.* Infra: *De tribus virgatis terræ, qua appellantur Libera bida, in Bereford, quietis de Warth & scutagio, & ab omni seculari servitio.* [A Saxon. ƿaɲð, custodia. Vide *Warda.*]

¶ WARTOLE. Charta ann. 1028. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 396. *Qui etiam ex eadem silva singulis annis in Epiphania Domini ligna, qua vulgo dicuntur Wartole, ad caminatam abbatis deferent, vel etiam illos, quibus ipsi abbates pro misericordia concesserint.*

¶ WASO, Cespes. Vide *Wazo.*

WASSHUM, Vadum, terra, undis vel mari *abluta*, ex Anglico *Uash*, lavo, abluo, &c. Henricus de Knyghton ann. 1346. *Et sic transierunt per unum Whassum maris ad longitudinem unius leuca in vigilia S. Bartholomei, & ex altera parte Wasshii, inimici fuerant parati ad prælium, &c.* Loquitur de Prælio Creciacensi, ubi Angli Somenam fluvium trajecerunt ad vadum, quod *Blanchetaque* vocant.

☞ Neque alia notione accipienda videtur vox *Wasier* in Charta vernacula an. 1282. to. 1. Chartul. S. Vandreg. pag. 995. *Avon baillé & ottroié à hommes religieux Monseignor l'Abbé & le Convent de S. Vandrille nostre Wasier que nos avon à Caudebec, si comme nostre masure se porte en lonc & en lé de la rue jusques à Seigne.* Vide *Vuasilus.*

¶ WASSO, Cespes. Vide infra *Wazo.*

¶ WASSORES, pro *Vavassores*, in Litteris Philippi Aug. an. 1221. to. 5. Ordinat. Reg. Fr. p. 143.

¶ WASTA, WASTATOR. Vide in *Vastum.*

WASTELLUS, VASTELLUS, GASTELLUS, Panis delicatior, vel placentæ species, nostris *Gasteau.* Ita forte dictus à Saxonico piѣel, tegulum, tegmen; est enim *wastellus*, panis in cinere tectus, coctus. Picardi etiamnum *Watel*, ejusmodi panes vocant, [ut & *Wastelier* qui eos conficit. Statutum pro pistoribus Atrebat. ann. 1355. inter Ordinat. Reg. Franc. to. 5. p. 511. §. 13. *Doivent cuire li fournier le fournée de pain & de Wastieux paisiblement.* §. 14. *Doivent li Wastelier qui font Wastiaux con dist razis, &c.* Infra §. 15. *Wastilier.*] Monasticum Anglic. to. 1. p. 149. *Habere debent Monachi singulos fissuls de granario ad Wastellos.* Ibidem: *Et in eisdem festivitatibus singulos fissuls de frumento ad Wastellos de granario. Panis de Vastello*, in Fleta lib. 2. cap. 9. §. 1.

VASTELLUM, in Itinere Camerarii Scotici cap. 9. §. 4. & alibi.

GUASTELLUS. Statuta Cluniacensia: *Duo Guastelli de granario & de meliori vino communis cellarii in cappa decenti coram eo afferri debet.*

GASTELLUS. Consuetudines Floriacensis Monasterii: *Et pitanciam de optimo vino à custode vini, & sero Gastellos habere debet.* Alibi: *Ad cœnam Gastellos & poma habere debemus.* Charta Communiæ Roiensis art. 39. *Si quis Gastellos, vel flatones, vel hujusmodi, qua villa noceant, fecerit, Major potest prohibere, ne amplius fiant.* Ugutio: *Placenta, Gall. Gastel.* Le Roman de Gaydon MS.

Ainsi li fend con feist un Gastel.

Philippus *Mouskes* in Hist. Francor. MS.

A force prist tour & castiel,
Lor gens ni valu 1. Gastiel.

¶ WASTINA, Wastum. Vide in *Vastum.*

¶ WATERGAGIA, ut mox *Watergauga.* Locus est in *Insetenys.*

WATERGANGÆ, Watergangia, Aquæductus & fossæ, per quas eliciuntur aquæ in palustribus regionibus, Flandris *Waterganck*, à *Water*, aqua, & *Gane*, ductus, iter. Spelmannus à Saxonicis vocabulis, quæ idem sonant, deducit. Ordinatio Marisci de Romency facta tempore Henrici III. Reg. Angl. apud Spelmannum: *Non liceat alicui de cætero facere damnas vel fordas, aut alia impedimenta in aliquibus landeis, Watergangiis, fossatis, sive aquagiis communibus, in marisco prædicto.* Monasticum Anglic. tom. 2. p. 920. *Mando vobis atque præcipio, quatenus justicietis meos homines de Snargate, ut faciant wallas & Watergangas, & clausuras wallarum, sicut debent facere.*

¶ WATERGAVEL, Præstatio pro jure piscandi exsoluta; à *Water*, aqua, fluvius, & *Gavel*, tributum. Charta ann. 15. Henrici III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Sciatis nos dedisse ... Huberto de Burgo Comiti Kantiæ & Margariæ uxori suæ redditum* XXXII. *sol. &* IV. *den. quem homines eorumdem Huberti & Margariæ de manerio suo de Elmout nobis reddere solebant singulis annis per manum balivi nostri de Menstreworth, nomine Watergavel.*

WATERSCAPUM, Wariscapium, Wadriscapium, Wadiscapum, Aquagium, aquæductus, ex Saxonico paeteꞃꞅchap, compositum ex paeteꞃ, aqua, & ꞅchap, ductus.

Waterscapum. Vetus Charta Germanica ann. 793. apud Henschenium ad Vitam S. Ludgeri Episc. Mimigard. *Cum Waterscapis, perviis, communiis, pascuis, &c.* Occurrit prætcrea apud Miræum Donat. Belgic. cap. 61.

Wadriscapum. Charta Nevelongi Comitis apud Doubletum p. 724. *Perviis, Wadriscapis,* (sic legendum pro *Wadriscanis*) *terminis, elidiatis, &c.* Alia an. 808. pro Monasterio S. Bertini apud Duchesnium in Historia Guinensi, & Malbrancum lib. 5. de Morinis cap. 45. *Hoc est mansa cum casa, castitiis, ædificiis, pratis, pascuis, terris, perviis, & Wadriscapiis.* [Occurrit præterea apud Marten. to. 1. Ampliss. Collect. col. 127. Hinc emendanda Charta an. 818. apud Meichelbec. to. 2. Histor. Frising. p. 208. ubi perperam divisis vocibus editum, *Wadris, capis.*]

¶ Wadriscampum. Chron. S. Bertini apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 522. *Super fluvium Isara terra bunaria quinque cum amborum floco parniis & Wadriscampis, &c.* Perperam divisim in Formul. 18. & 20. Lindenbrogii, *Wadris, campis.*

¶ Watriscapum. Charta an. 711. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 18. *Cum Watriscapo, & aratoria terra, mobili cum immobili, &c.*

¶ Watrischafum & Watriscafum, in Chartis an. 709. & 710. ibidem col. 17.

¶ Widriscapum. Charta an. 722. ibid. col. 24. *Hoc sunt sessi cum Widriscapis, casis, campis, &c.*

Warescapium, Wariscapium. Charta ann. 838. pro Sarciniensi in Leodicensi Episcopatu Abbatia, apud Miræum in Donat. Belg. lib. 2. cap. 10. *Et mansas sex vestitas ad ipsam curtem conspicientes vel pertinentes, cum perviis legitimis, Warescapiis, pratis, pascuis, &c.* Testamentum Henrici III. Ducis Brabant. an. 1260. apud eumdem in Diplom. Belg. *Cæterum quidquid deliquimus in Wariscapiis, wastinis, sive pascuis communibus terræ, &c.* Alia apud Ægidium Aureæ-vallis Monachum in Alexandro Episc. Leod. c. 26. *Dotavi eam de 4. mansis ... & de cursu aquæ Mosæ à prima parte superioris insulæ ... usque ad ultimam partem inferioris, quæ est contra Plumborum montem, & de Wariscapio utriusque ripæ.* [Chr. Corn. *Zanfliet* apud Marten. to. 5. Ampl. Collect. col. 183. *Sed & Warescapia & pascua communia, vel loca publica sibi usurpabant. Werixhas ou aisemens, Weriscaps & aisemens*, in Charta vernacula ann. 1332. apud *Louvrex* in Collect. Edictorum, & Statutorum tractus Leod. pag. 481. unde patet voce *Warescapium* interdum significari loca publica quæ incolarum usibus permittuntur, idem proinde esse quod *Aisantia*, & *Aisamentum* alibi appellant.]

¶ Waricapium. *Cum omni jure, Waricapio, telonio, &c.* in Charta ann. 997. apud Knippenberg. Hist. Eccl. Geldriæ p. 58.

Wadiscapum. Formulæ vett. Pithœi c. 57. *Super ipso magno posita seu & Wadiscapo, & inter terra & prato & silva bunnaria tanta, & mancipia tanta his nominibus il. & il. boves duas, vacca una cum vitulo, inter porcos & verveces capita tanta, & scapio deintus casa valentes solidos tantos.* Vetus Charta apud Baldricum lib. 1. Chron. Camer. c. 52. *Terras cultas & incultas, pervia, Wadiscapia, prata, pascua, &c.* Alia apud Doubletum p. 730. *Aquis, aquarumve decursibus, Wadiscapis, exitibus, & regressibus, &c.* [Corrigenda itaque Charta Henrici V. Regis Angl. apud Rymer. to. 10. p. 236. ubi perperam editum *una discapo*, pro *Wadiscapo.*]

¶ Wadiscabum, in Charta ann. 828. apud Meichelbec. to. 2. Hist. Frising. p. 273. *Cum domo & curte, curtiferisque & Wadiscabis, & cum omni ædificio.*

Wareschaux. Consuetudo Montensis c. 50. 51: *Item que nul sans congé de ladite Seigneurie, ou de personne puissante, ne fache, ne empire le Wareschaix de ladite ville en ladite Seigneurie, sur 7. sols 6. deniers blancs de loix, & remettre celui Wareschaix en estat deu. Item que chascun depuis la my Mars jusques à donc, que les biens seront dépouillez, soit tenu de reuclorre & fosser son heritage contre le Wareschaix sur 27. deniers blanc de loix.* Ibid. c. 54. *Item qui enclorront son heritage contre chemin ou Wareschaix, où il y auroit bonnes, &c.*

WATLING-STREAT. Vide *Erminstreat.*

WATSPENDA. Charta 86. inter Alemannicas Goldasti, & apud Vadianum p. 91. *Denique hanc eandem ecclesiam præbenda pueri unius de claustro nostro, & una Watspenda, & beneficio unius mansus ... dotavi.* Ubi *Watspenda* quibusdam dicitur vestiaria pensio, Monachis præstari solita ab Abbate. Nam apud Germanos *wart* vestem significat, & *watman* dicitur, qui pannos vendit. *Spenda* vero annonam significat.

¶ WATWRF. Vide in *Walatworf.*

¶ WAVASARIA, Wavassores. Vide *Vavassores.*

¶ WAUDA. Teloneum S. Vedasti: *Carethei de waisde 2. den. de warance 2. den. ... de Wauda 5. sol.*

WAULASSUS. Vetus Inquisitio apud Will. Dugdalum in Antiquitat. Warwicensis Provinciæ pag. 665. *Et quotiescunque dominus ad venandum venerit, illi custumarii solebant fugare Waulassum, & stabulum in fugatione ferarum bestiarum secundum quantitatem tenuræ suæ, ut illi, qui tenuerunt integram virgatam terræ per 2. dies, & sic de aliis.* Infra: *Et solebant amerciari similiter, si non venerint ad Waulassum, quoties dominus ad venandum venerit.* [Anglis *Wawl* est felinum clamorem edere, Gall. *Miauler.* Porro eo loci agi videtur de incondito clamore quem ad

fugandas feras inter venandum ex servitio edere tenebantur vassalii.]

¶ WAW, Mensuræ species. Vide *Waga*.

¶ WAWATUS. Vide in *Wayf*.

¶ WAXSCOT, in Leg. Can. Eccl. cap. 12. Spelmanno est Tributum quod in ecclesiis pendebatur ad subministrationem ceræ & luminarium: ex *Wax*, cera, & *Scot*, symbolum. Idem quod *Ceragium*. Vide in hac voce.

WAYA. Monasticum Angl. to. 3. p. 50. *Nec non & sedem molendini cum pertinentiis super Wayam in dominio meo de Wynfretone cum moltura villæ.* Adde p. 51. [*Way* Anglis viam sonat.]

¶ WAYDIA, Glastum, Angl. *Woad*, Picardis *Waide*. Pedagium Peronnæ in Chartul. 21. Corb. fol. 336. *Waide waranée doit 11. den.* Litteræ Edwardi III. an. 1327. apud Rymer. to. 4. p. 327. *Gravem querelam dilecti mercatoris nostri Willelmi de Rydale, de quadam Waydia dicti Willelmi capta & detenta apud Ambianum.* Vide *Wesdia*.

WAYERIA, WAERIA. Fleta lib. 4. c. 1. §. 20. *Fit etiam disseisina de .... bercaria, vaccaria, Wayeria, augmentatione curtis, &c. Waeria*, lib. 4. cap. 20. §. 6.

WAYF, WEIF, WAYVIUM, Res derelicta, & quæ a nemine repetitur, ut sua. Bromptonus lib. 1. cap. 10. §. 10. *Dicuntur res in nullius bonis esse, quæ habita sunt pro derelicto: .... item de his, quæ pro Wayvio habentur, sicut de averiis, ubi non apparet dominus.* Lib. 3. tract. 2. c. 11. §. 5. & in Fleta lib. 1. cap. 27. §. 13. definitur *Wayvium, quod nullus advocat.* Vetus Consuetudo Norman. c. 19. *Choses Gayves sont, qui ne sont appropriees a nul usage de homme, & qui sont trouvées, que nul ne reclame siennes.* Adde Novam art. 604. Editio Latina: *Vaiva, sunt res, vel alia, quæ nullius proprietati attributa sine possessionis reclamatione sunt inventa.* Occurrit hæc vox in eadem Consuetud. art. 194. 597. & seq. *Res vayva*, in Charta Ludovici Regis Franc. & Navarræ anno 1315. pro Normannis, res derelictæ: [*Choses Gayves*, ut redditur in eadem Charta vernacula tom. 1. Ordinat. Reg. Fr. p. 591. Charta an. 1123. apud Kennett. Antiquit. Ambrosden. p. 196. *Recognitum est a Militibus & liberis hominibus ... quod ad nos spectat le Gwayf.* Ibidem ad ann. 1372. *Die xix. Martii seisita fuerunt ibidem tanquam Weyf in manum Prioris.*] *Gayvon* in Legibus Maris Oleronensib. art. 34. dicuntur; *Weise*, apud Britton. p. 72. *Vesve*, præterea in Consuetud. Hannoniensi cap. 77. pro *viduitas* occurrit.

WAIVIUM, proprie, *est pecus vagans, quod nullus petit, sequitur, vel advocat*, ut est in Fleta lib. 1. c. 43. §. 2. Will. Thorn. *Animalia, quæ dicuntur Weif. &c.* Leges Baronum Scoticorum cap. 48. §. 14. *Est autem & alia escheta de animali invento Wayff, in territorio alicujus domini.* Ubi Skenæus vertit, *errans pecus. Erraticum habere, quod vulgo dicitur Weredif*, (ubi legendum *Weif*) in Concilio Illebon. apud Ordericum Vitalem lib. 5. *Erroneum & errans animal*, in Lege Wisigoth. lib. 8. tit. 5. §. 6. 7. 8. *Animal vagans*, in Lege Burgund. tit. 49. §. 3. *Animal aberrans*, in Legibus forestarum Scoticar. c. 19. §. 1. Ita *asinus errans*, Exodi cap. 23. 4. Hinc emendandum Monasticum Anglic. to. 2. p. 187. *Et omnia animalia adventitia fugitiva, Gallice Wibe, &c.* Legendum enim *Weif*. Et pag. 103. *Una cum mineriis, Weyvis, tollonis, & stallagiis, &c.*

Jus autem *weyvii* dicitur dominus feudi habere, cui pecora vaga inventa in suo feodo, & à nullo reclamata aut asserta competunt, in Fleta lib. 1. c. 47. §. 1. Quod interdum à Regibus concessum Monasteriis legimus, ut apud Ingulfum p. 875. *Cum omni illo, quod appellatur socha, saca, tol, & theam, infanthef, Weif, & stray, &c.*

Wayvium autem inter regia ponitur à Bromptono lib. 2. c. 24. §. 1. Dicitur vero esse catallum personale, & mobile felonia seu furto subductum, & à subducente metu captionis derelictum, cujus dominus non apparet; quapropter, si quid tale inveniatur, Regi acquiritur, aut domino feudi, nisi proprietarius à fure per actionem, quam *Sectam* vocant, rem furatam repetat, eamque suam esse probet. Ita Willelm. Stanfordius lib. 3. Placitorum Coronæ c. 25. Cowellus lib. 2. Instit. tit. 1. §. 44. & Rastallus. Placita coram Johanne de Berewel, & sociis suis Justir. Itiner. apud Salop. in Octab. S. Michaël. 20. Edw. 1. rot. 29. *Ricardus filius Alani Comes Arundel, summonitus fuit ad respondendum Dom. Regi de placito Quo warento clamat habere placita coronæ, & habere Wayf in manerio suo de Upton, & Comes dicit, quod ipse clamat habere infangenthef & Wayf, & eadem placita & libertates habuerunt ipse & omnes antecessores sui, & eisdem usi sunt, a tempore, quo non extat memoria, &c.... Et Hugo de Louther, qui sequitur pro D. Rege, dicit, quod Wayf est quoddam grossum de corona, ita coronæ D. Regis annexum, quod nullus eo gaudere possit, nisi habeat inde speciale warantum a Domino Rege, vel antecessoribus suis concessum.*

WAYVIARE, Relinquere, pro derelicto habere: *Abandonner. Guesver l'heritage*, in Consuetud. Aurelian. artic. 121. 132. Bractonus lib. 2. cap. 7. §. 4. *Feoffatus bene poterit Wayviare feodum suum, cum hoc sit ad commodum sui feoffatoris, & ad proprium incommodum suum. Wayvare feodum*, apud eumdem lib. 2. c. 35. §. 12. *Wayvare*, infra eod. §. & in Fleta lib. 3. c. 10. §. 3. c. 12. §. 2. Idem Bractonus lib. 3. tract. 2. c. 11. §. 2. ait, *fœminam utlagari non posse, quia non est sub Lege, i. inlaughe Anglice, scilicet in franco plegio, sive decenna, sicut masculus 12 annorum & ulterius: Wayviari tamen posse, & pro derelicta haberi, cum pro felonia aliqua fugam fecerit, sive reperit.* In eo autem differt *Utlagatio* à *Weyvio*, quod si viri seu masculi *Utlagati* capiantur, vel se reddiderint, eorum vita & mors sit in manu Regis, femina autem pro derelicta habeatur.

¶ WAVIARE, Eodem intellectu, in Charta ann. 1509. apud Rymer. to. 13. p. 243. *Utlagata, Waviata, &c. Catalla Waviata & strayata*, in alia ibid. p. 788. Hinc emendanda Charta an. 1526. apud eumdem to. 14. p. 165. *Nec non catalla utlagatarum & Wawatarum & catalla qualitercumque confiscata.* Leg. *Wayviatarum*.

WEYVIARI, etiam dicitur femina, quæ si in judicium appellatur, non comparet; tum quippe pro derelicta habetur. Nam femina proprie utlagari non potest, quia in nullius Decena debet contineri, quo casu *Weyviam* utlagario æquipollet quoad pœnam. *Utlagatus & Weyviata*, capita gerunt lupina, quæ ab omnibus impune poterunt amputari; merito enim sine Lege perire debent, qui secundum Legem vivere recusant. Hæc Fleta lib. 1. c. 27. §. 12. 13. Adde Rastallum verbo *Waive*.

WAYIA, Genus ponderis apud Anglos, quibus 12. *Wayiæ charrum* conficiunt: & 2. *Wayiæ* lanæ faciunt unum *saccum* lanæ. Vide Fletam lib. 2. c. 12. §. 2. [Vide *Saccus* 2.]

¶ WAYNSCOTS, Tabulæ abiegnæ quibus parietes vestiuntor, Germ. *Wandschotten*, à Teuton. *Wand*, paries, & *Schotten*, munire, vestire. Comput. ann. 1425. apud Kennett. Antiquit. Ambrosd. pag. 575. *Et in vi. estregbords, videlicet Waynscots, emptis apud Steresbrugge ii. sol. iii. den.*

¶ WAYVIUM, WAYWARE. Vide *Wayf*.

WAZO, Cespes, nostris *Gazon*: *Wason*, in Consuetud. Hannoniensi c. 69. & in Consuetud. Castell. Insulensis art. 45. Veteres Chartæ apud Ughellum to. 3. pag. 49. 61. 415. *Legitimam facio vestituram per cultellum, festucam nodatam, wantonem, & Wazonem terræ, seu ramum arboris me exinde foris expuli, & werpivi, & absessitum feci.* Alia vide in v. *Investitura*. Jo. Molin. p. 57.

Qu'ont emporte de ce mondain Wuason
David, Sanson, Perseus, Hercules, &c.

¶ WASO, WASSO, Eadem notione. Charta inter Probat. to. 3. Gall. Christ. novæ edit. col. 330. *Præfatam decimam vendidit & per ramum & Wasonem werpivit.* Adde Acta SS. Bened. sæc. 5. pag. 769. Charta an. 1107. apud Calmet. inter Probat. to. 1. Hist. Lothar. col. 524. *Insuper per cultellum, festucam nodatam, wantonem & Wassonem terræ, atque ramum arboris, jam dictæ ecclesiæ legitimam facio concessionem & investituram. On doit lui livrer terre & Wasson*, in Statutis Lossens. part. 3. ejusd. Hist. p. 14. *Clerre de Wasons le peciel*, in Charta an. 1340. ex Chartul. 23. Corb.

¶ WEADINC. Vide infra *Wehadinc*.

¶ WEALH. Vide in *Sixhindi*.

WEALREAF, Mortui tumulati exspoliatio. Leges Ethelredi Regis apud Venetyngum editæ c. 21. *Wealreaf, i. mortuum reserre, est opus nithingi, si quis hoc negare velit, faciat cum 48. thaynis plane nobilibus.* Vox composita ex Saxon. pæl, i. strages, & ꞃeaꝼ, spoliatio, exspoliatio, quasi dicatur, *strati & extincti spoliatio, exspoliatio.*

¶ WEDBEDRIPA, Pactum seu conventio dominum inter & tenentem de falcandis pratis, metendis messibus, &c. Vide in *Bederipes*.

¶ WEDDE, Mulcta judicialis. Charta Wilbrandi Archiep. Magdeburg. an. 1247. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 45. *Quod dapifer duas partes satisfactionis judicio debitæ, quod vulgariter Wedde dicitur, & in sententiam sanguinis Wergelt auferret eidem, &c.*

¶ WEDE, pro *Waisda*, Glastum. *Summarius de Wede* 1. *ob.* in Teloneo S. Bertini. V. *Guaisdium*.

WEDREDO. Pactus Legis Salicæ tit. 76. §. 1. *Et qui admallatur, si eo venerit, tunc qui eum admallavit, si causa minor fuerit, aut minus, quam 35. solid. eum ponatur, debet ibi sextus Wedredo jurare, &c.* Ubi Wendelinus: Compositum est à *Weder*, quod sonat *vicissim, contra, juxta*, & *Eide*, quod est *jusjurandum*, ut sit *reciprocum juramentum, &c.*

WEGALAUGEN, Capitula ad Legem Alamannor. edita à Baluzio c. 27. *Si ancilla fuerit, 12. sol. componat, aut cum 12. medios electos juret, de Wegalaugen sex solidos solvat. Si litus fuerit, solvat solidos 4.*

¶ WEGLOSE. Charta Hermanni Herbipol. Episc. an. 1334. ex Schedis Mabill. *Mansum autem ipsum abbas vel procurator ecclesiæ instituendi vel destituendi liberam habeat potestatem, cum eo jure quod Weglose vocatur.*

WEGORF, WEGORANIT. Vide *Oberos*.

¶ WEGSTURA, Tributum ab itinerantibus ad reparandas vias exsolutum, apud Germanos, ex *Weg*, via, & *Stura*, idem forte quod *Sterium*, copia. Ita B. Rhenanus lib. 2. Rer. Germ. p. 171. Vide *Transitus*.

WEHADINC. Lex Bajwar. tit. 11. cap. 5. *Et si alia probatio nusquam inveniri dignoscitur, nec utrinsque invasionem compensare voluerint, tunc spondeant invicem Wehadinc, quod dicimus, & in campiones non fortiantur; sed cui Deus dederit fortiam & victoriam, ad ipsius partem designata pars, ut quæritur, pertineat.* Ubi Herold. *Weladinc*. Decretum Tassilonis de Legibus popularib. cap. 5. *De pugna duorum quod Weadinc vocatur, &c.* Loccenius lib. 2. Antiq. Suecicar. c. 8. vocem hanc deducit à: *Vi'en, We'hen*, sacrare, vel consecrare, quod ejusmodi sponsio quasi sacra haberetur. Spelmannus vero *Vewatinc*, ait esse Saxonibus, pignoris depositionem vel præstationem, ex ꝑeaꝺ, *pignus*; ita ut fuerit, quod nostri appellant *gagium duelli*, seu sponsio ineundi duelli, *le gage de bataille*. Vossius denique scribit, *Wehabinc* esse sacram sponsionem singularem cum aliquo certamine; ex *Weha*, vel *Weihe*, Belgis *Vie*, sacer, & *Ding*, sponsio, contractus. [Vide Schilteri Gloss. Teuton. pag. 224.]

¶ WEIDTALA, Vastatio, invasio, ac præsertim ea quæ in agris fit; *Wieden* Belgis est evellere. Vide *Tala* 1. & *Talare*. Consuetud. Furnenses ex Tabul. Audomar. *Quicumque fur cum pronuntia captus fuerit debet in vierscara adduci, & ibi debet audire allegationes, id est tala & Weidtala per manum ipsius qui eum cepit & quatuor bonorum virorum.*

¶ WEIF, WEIFE. Vide in *Wayf*.

WEILREF. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 83. *Qui rectum offerentem occiderit, vel astrinxerit in aliquo, emendet wytam, vel vulnus, vel denique sicut egerit, & quicquid adversus eum habeat, forisfaciat; & qui ad aliquem quoquo modo pervenit, videat ne Weilref demittat:* (deest forte *depereat*) *si quis mortuum reflabit armis aut vestibus, &c.*

¶ VEKKUM. Charta Edwardi I. Reg. Angl. ano. 1283. apud Rymer. to. 2. pag. 238. *Concessimus Johanni de Britannia libertatem honoris Richemondiæ cum omnibus ad libertatem illam pertinentibus, ut in visu franciplegii, wayviis, Wekkis, & omnibus aliis libertatibus consimilibus.* Legendum videtur *Wrekkis*. Vide *Wreccum*.

¶ WELADINC. Vide in *Wehadinc*.

¶ WELRWST. Vide in *Valawosf*.

WEMMINGE. Leges Henrici I. Regis Angliæ c. 33. *Injusto quoque judicio contradici poterit Wemminge majori & sapientiori, præsertim si in redditione fuerit advocatum.* Adde cap. 64. 67. Somnerus in Glossario Anglo-Saxonico: ƿem, ƿemme, labes, macula, menda, vitium. Hinc autem *Wemminga*, alias *Wenunga* in Legibus Henrici I. id est causæ, vel sententiæ frustratio appellationis remedio; vel, si placet, vitii, erroris, falsitatis, & injustitiæ decreti, vel sententiæ per inferiorem judicem in prima, ut vocant, instantia latæ, coram judice superiori ostensio, & judicii abrogatio. Vide *Falsare judicium*, col. 326.

WENDUS, Procinctus terræ amplior, plura juga in se continens, perambulatio, circuitus, à prisco Anglico *to wend*, i. meare, atque hoc à Saxonico ƿenꝺan, quod est vertere & convertere. Rentale Regalis manerii de *Wy* p. 31. *Tres sunt Wends, videlicet Downewend, Chitonijwend, & Bronsforwend, & in qualibet Wendo sunt 10. juga: & sic in tribus Wendis sunt 30. juga, quorum 26. juga & dimidium sunt in Wy, &c.* Infra: *Quilibet Wendus faciet 10. averagia semper de tribus septimanis in tres, &c.*

¶ WENERDON. Charta apud Lobinell. to. 2. Hist. Britan. col. 70. *Dedit istam terram sicut de transmare super scapulas suas in sacco suo detulisset, ... sine censu & sine tributo, preter censum Regis & Wenerdon.* Leg. fortassis *Werredon*, pro *Guerredon*, merces, munus.

¶ WEN-MENED, Aremorica vox quæ montem album sonat, ex Charta an. 1137. in Tabul. Eccl. Nannet.

¶ WENUNGA. Vide *Wemminge*.

WEPONA, Anglis *Weapon*, idem quod *telum* apud Latinos, sonat. Vide Cowell. lib. 4. Institut. tit. 18. §. 47.

¶ 1. WERA, Specula, ut videtur, *Guerite*. Litteræ Henrici VII. Reg. Angl. ann. 1509. apud Rymer. to. 13. p. 243. *Pardonavimus... nobis forisfacta... contra formam seu effectum statutorum, aliorum sive ordinationum, pro riparus,... Weris aut molbis factis, adificatis, &c.*

2. WERA, vox Saxonica, pepe, homo, præterea *hominis*, seu capitis æstimatio, voce *Gelt*, subintellecta, quæ *pretium* sonat. *Pretium nativitatis*, *seu Wera*, in Legibus Inæ Regis c. 17. Canuti Regis, & Henrici I. Regum Angl. ut supra docuimus in voce *Pretium*. *Pretium redemptionis*, in Legibus Edw. Confessor. c. 12. *Forisfactura* c. 36. Quippe apud Saxones, & Anglos, quomodo etiam apud alias nationes Septentrionales, ut ex Legibus antiquis colligitur, forisfacta irrogata alicui puniebantur mulcta, pro hominis, cui facta fuerat, æstimatione, cum pro dignitate & nativitate cujusque varia esset æstimatio; nobilis enim, seu *Thaini*, æstimatio fuit 20. libr. *villani* centum solidorum, ut est in Legibus vernaculis Will. Nothi c. 8. Ejusmodi hominum æstimationis mentio est apud Egbertum in Dialogo de Ecclesiastica Instit. p. 103. in Legibus Inæ Regis c. 73. edit. Lat. 69. edit. Saxon. & Henrici I. c. 8. 11. 76. &c. de qua etiam egimus in voce *Hundenus*. Leges Henrici I. c. 12. *Ex iis placitis quadam emendantur centum solidis, quadam Wera, quadam Wita, quadam non possunt emendari, &c.* Sed *Wera* adeo crebra est mentio in Legibus antiquis Anglorum, ut supervacaneum sit locos adducere.

PLENA WERA, Solida. Leges Henrici I. c. 70. *Si pregnans occidatur, & puer in ea vivat, uterque plena Wera reddatur.* Infra: *Si infans occidat vel occidatur, sive nomen habeat, sive non habeat, plena Wera conjectetur.*

DIMIDIA WERA, in Legibus ejusdem Henrici I. c. 51. 70. 75. in Legibus Vernaculis Will. Nothi c. 13. *demiwere*. *Wera duplex*, in Legibus Edw. Confess. c. 35. *Dimidium Weregeldum*, in Speculo Saxonico lib. 3. art. 48. §. 1. *Media recompensa*, in Wichbild Magdeburg. art. 17. §. 6.

WERÆ FRACTIO. Leges Inæ Regis cap. 51. *Omni homini liceat firmationem & Wera fractionem negare, si possit & velit.* Ubi Somnerus emendat *wera factionem affirmare* ex Saxonica edit. Onȝacon, *affirmare*. Præterea *factionem*, pro *fractionem* reponit, ut *Wera factio*, sit *faida*, inimicitiarum scilicet propinqui mei susceptio pro ratione capitis æstimationis, nempe ut eatenus pro eo respondeam, & causam ejus præstem. Leges Inæ Regis apud Spelmannum: *Qui Werefactionis, id est, homicidii fuerit accusatus, &c.*

¶ WERDER, Silva cædua, Germanis. Litteræ Hermanni Episc. Monaster. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 385. *Forestum, quod vulgo Werder dicitur, præfato molendino contiguum.* Vide in *Viride* 1.

¶ WEREDIF, pro *Weif*. Vide *Wayf*.

¶ WEREFACCIO. Vide in *Wera* 2.

WEREGELDUM, vel WEREGILDUM, Idem quod *Wera*, *vera*, seu pretii hominis *solutio*, id enim ȝelđ sonat; proinde idem quod *Wera*. Capitulare 3. an. 813. c. 6. *Si quis Comes in suo Comitatu occisus fuerit, in tres Werigildos, sicut sua nativitas est, componere fatit.* Adde c. 7. Eginhardus Epist. 18. *Duo servi de villa Hedabatho ... fugerunt ad limina BB. Christi Martyrum Marcellini & Petri, pro eo, quod frater eorum quemdam socium suum occidisset; rogantes, ut eis liceat solvere illum Weregeldum pro fratre suo, & ut ei membra perdonentur.* Charta Henrici Claudi Imp. apud Browerum lib. 3. Antiq. Fuldens. c. 15. *Si autem aliquis occiditur, vel vulneratur, auctor homicidii, vulneris, obtruncationis, Weregeldum illi Ecclesiæ, cujus homo est occisus vel truncatus, restituat.* Alia Henrici II. Imp. an. 1023. in Chronico Lauřishamensi: *Si autem ibi occiditur, omnes, qui hujus homicidii vel invasionis participes sunt, cute & capillis perditis supradicta combustione sequentur; ac Werigeldum occisi domino suo autor homicidii persolvat, & cum proximis ejusdem interfecti reconciliationem faciat.* Alia Henrici III. ano. 1056. apud Nicol. Zyllesium in S. Maximino: *Si aliquis ex familia interfectus fuerit, pretium illius, id est, Weregelt, si sine advocato acquiri poterit, totum Abbatis erit.* Donationes factæ Eccl. Salisb. c. 13. *Saxo quidam debuit unum Weregildum solvere ad Salzburg.* Ita usurpant Concilium Triburiense an. 895. c. 3. 4. Leges Inæ c. 13. 17. (ubi *Weregildum* dicitur *natalis pretium*) 35. 36. 60. Henrici I. Regis Angl. c. 70. 75. 76. 88. Speculum Saxonicum lib. 1. art. 8. §. 4. art. 42. §. 3. art. 65. §. 4. lib. 2. art. 10. §. 2. art. 16. §. 6. lib. 3. art. 45. §. 3. 7. 8. 9. 16. art. 48. §. 1. Wichbild Magdeb. art. 17. §. 8. Burchardus Wormaciensis in Lege familiæ, &c.

WARGILDA, in Capitulis Caroli M. pro partibus Saxoniæ an. 797. editis ab Holstenio c. 4.

¶ WERGELDUM. Charta an. 1095. apud Calmet. to. 1. Hist. Lothar. inter Probat. col. 501. *Item approbaverunt, ut si quis de familia ecclesiæ occisus fuerit, si pretium ejus, quod Wergeldum vulgari locutione vocant, &c.*

WERGELT, in Regiam Majestat. lib. 3. cap. 19. [Acta Josephi III. Episc. Frising. apud Meichelbec. to. 1. Hist. ejusd. Eccl. p. 54. *Et sciat o alienam invasisse & induce terreno solvat, ut mos est, suum Wergelt.* Vide supra *Wede*.]

¶ WIREGILDUM, in Charta Henrici III. Imper. apud Marten. to. 1. Anecd col. 434. *Si ecclesiæ homo interfectus fuerit, & abbas aut villicus ejus ab homicida Wiregildum exigere poterit, totum sui juris erit.*

WIRGILDUM. Vetus Charta apud Catellum in Comitib. Tolosanis p. 152. *Et si quis hanc chartam donationis homo utriusque sexus voluerit infringere, componat tibi ipsi, qui hoc facere voluerit Virgildum; libras mille auri in perpetuum.* Codex MS. quem vidi, præfert *in vinculum*.

¶ WUIEGILDUM. Conc. Berghamst. an. 697. can. 9. apud Godefridum *Hermant* Clavis ecclesiast. discipl. p. 448. *Si quis servum suum ad altare manumiserit, liber esto & habilis sit ad gaudendum hereditate & Vuiegildo.*

WIDRIGILD. Papias: *Vidrigilth*, *i. secundum quod appretiatus fuerit.* Decretio Childeberti Regis c. 10. *Suum Widrigildum omnino componat.* Decretum Ludovici II. Imp. quod exstat in Histor. Longob.

Ignoti Casinensis, edita à Camillo Peregrino, & apud Baluzium in Capitularib. Regum Francor. *Quicumque de mobilibus Widrigild suum habere potest, pergat in hoste. Qui vero medium Widrigild habet, duo juncti in unum qualitatem instruant, ut bene ire possint.*

GUIDRIGILD, Eadem notione. Capitulare Arechisi Princ. Beneventani c. 13. de viduis, quæ sub Monasticæ vitæ prætextu ad lasciviam prolabuntur: *Si stupri crimine detectæ fuerint, componat Guidrigild suum in Palatium, Princeps videlicet ejusdem temporis cum ipso Guidrigild, rebusque propriis retrudat eas in monasterium.* Postremis his vocibus aliunde etymon accersit Wendelinus: *Wedrigildum* enim dictum putat à Teutonico *Weder*, i. contra, vicissim, juxta, & *Gelt*, i. æstimatio, pecunia; ita ut *Wedregeldum* sit æstimatio, qua caput alicujus, vel res quæpiam taxetur. Sed videtur potius à *Veregildum* detortas arbitrari.

¶ QUIDRIGILD, semel & iterum in Legibus Ludovici Augusti apud Murator. to. 1. part. 2. p. 129. col. 1. & 2.

☞ *Weregeldum* & *Widrigildum* distinguit Eccardus in Notis ad Leg. Salicam p. 97. illud hominis pretium significat, hoc quamlibet compositionem seu quodcumque, quo alia res compensatur. Recte quidem, si vocum originationes consulas: at in usu promiscue utramque vocem usurpatam fuisse docent superius allata.

WEREGELTEF, seu WEREGELT-THEF, Fletæ lib. 1. c. 47. §. 13. *est latro, qui redimi potest; wera enim* (inquit) *idem est in Saxonis lingua, vel pretium vitæ hominis appretiatum.* Quæ quidem ita interpretatur Somnerus, ut *latro, qui redimi potest*, sit is, cujus vita, pretio, pro capitis sui æstimatione, persoluto redimatur, siquidem occulti lattocinii reus sit, secus autem si manifesti. At Bromptonus *Weregelthef* ait esse, *solutionem latronis evasi, id est,* (Gallice) *soute de larron eschappé.* Quam quidem interpretationem non video cur improbet idem Somnerus, cum definitioni ex Fleta non repugnet. *Latronis* enim, qui evaserat è carcere, pretium reddere tenebantur, qui ejus custodiam habebant, ut in voce *Escapium* observamus, proinde pretium illud fuerit *Weregelt-thef*, id est, *Weregeldum latronis*; est enim ðeof, latro. Quale autem in Scotia fuerit *Weregeldum*, seu æstimatio furis, habes in Regiam Majestatem lib. 3. c. 19. *De unoquoque per totam Scotiam est Wergelt 30. vaccæ & una juvenca, sive fuerit liber homo, sive servus.*

WERELADA, ad verbum, *Lex wera*; quo loco *Lex* idem valet quod *purgatio*. Est igitur *Werelada*, purgatio per tot sacramentales, quot requirit hominis sese à crimine purgantis pretium vel æstimatio, seu dignitas. Quippe pro modo cujusque æstimationis sacramentalium numerus exigebatur. Qui pluris enim æstimabatur, majori compurgatorum numero sese expurgabat, quam qui minoris censebatur. Unde in Legibus Henrici I. c. 64. *Thayni & Presbyteri de quacunque compellatione capitali vel communi plane jurare* dicuntur, *congruo numero consacramentalium, & qualitate parium suorum retenta. Quia Thayni jusjurandum contra valet jusjurandum sex villanorum.* Ita in Speculo Saxonico l. 1. art. 8. §. 3. *Testimonium præconis vice stat duorum, ubi testimonium septem virorum agetur, id est, ubi septem testibus probanda venit causa.* Eædem Leges Henrici c. 12. *Homicidium wera solvatur, vel Werelada negetur.* Cap. 46. *Si quis de homicidio accusatur, & idem se purgare velit secundum natale suum; perneget, quæ est Werelada.* Cap. 75. *Et si placitum in accusatione sit, Werelada sicut ipse dominus natus est, abnegabit.* Cap. 66. *Si quis ministrum altaris occidat, utlaga sit erga Deum & homines, nisi digna satisfactione pœniteat, & parentibus illius juste componat, vel Werilada perneget, &c.* Cap. 74. *Si parentes eorum purgare velint eos, qui injuste vel sine judicio fuerint occisi, liceat eis secundum Legem pristinam Werelada pernegare. Si ad 4. libras natus sit, cum 18. ex patre sint, ex matre 4. Si ad 14. libras; cum sexdecim. Si bene juraverint, atrium ei quærat, qui occidit, & emendet ei per omnia, &c.* Adde c. 75. 88. 92. Eodem sensu *secundum weram suam negare* habent Leges Inæ Regis c. 17. *Qui herethaynus, i. est conducens exercitus fuerit accusatus, weregildo, i. natalis sui pretio redimat, vel secundum weram suam neget.*

¶ WERENDARE, Defendere. Vide in *Warantus*.

¶ WERETHENA, Minister, à Saxon. pepe, homo, & ðenian, ministrer: idem qui *Thainus*. Vide in hac voce. Hist. MS. Monast. Beccensis pag. 142. *Dederunt Beccensi cœnobio unam tornatorem in foresta de Conchis & pasnagium de dominicis porcis & unam fabricam apud Ferrariam, & apud Achigneum unum burgensem, ... & in Anglia magnum Werethenam.*

WERETOFF. Monasticum Anglic. to. 1. p. 669. *Et sint quieti de warpeny, & averpeny, de hundredpeny, & thengdpeny, de Weretoff, & de omnibus quæ contingent facienda per Angliam.* [Th. *Blount* in Nomolex. est accipere pretium hominis occisi, à Saxon. fortassis pepe, homo, & to-fon, capere; accipere.]

¶ WERGELDUM, WERGELT, &c. Vide *Weregeldum*.

WER HADES, in Legibus Edmundi Regis c. 1: Virilis sexus, ex Saxon. pepe, homo, vir, & Had; ordo, sexus, genus, persona: ut piꝼ haꝺeꝼ, ibid. muliebris sexus, ex piꝼ, femina, mulier.

¶ WERILADA, ut *Werelada*. Vide ibi.

¶ VERK-GAVEL. Vide supra *Gavelwerek*.

¶ WERLAMSTREAT. Vide *Erminstreat*.

¶ WERLUDE dicti homines qui frumentum exigebant à mansionatiis silvæ Vele, nomine abbatum Indensis & Brunwillarensis, ad quos hæc silva pertinebat. Hæc post Martenium in Glossario ad calcem tom. 9. Ampl. Collect. Charta Piligrini Colon. Archiep. an. 1028. tom. 1. ejusd. Collect. col. 394. *Nullus autem extraneorum in ea aliquid sibi, quasi pro justitia, usurpandi licentiam habeat, præter illos tantum, quos prædicti abbates in illam silvam pro solvendo sibi frumento consignaverint, qui vulgo dicuntur Werlude, in ea tamen conditione, ut si ipsi homines aliquid contrarii admiserint liceat ipsis abbatibus eos inde expellere, & alios quos voluerint pro eis admittere.* Eadem occurrunt in Diplomate Henrici III. Imper. apud Tolner. Hist. Palat. inter Instr. pag. 27.

¶ WERPIRE, Abdicare. Vide in *Guerpire*.

¶ WERPLANDIUM, Terra derelicta, vel inculta, à Saxon. pupan, deserere, & land, terra. Charta Balduini Flandr. Comit. ann. 1197. apud Miræum to. 2. p. 1321. col. 1. *Quinque mensuras, partim dunarum, partim Werplandii mei apud Greveninga ad retia desiccanda.*

WERRA, WERRARE, WERRIRE, WERRINUS. Vide supra in *Guerra*.

WERVAGIUM, WHARVAGIUM. Charta Henrici III. Regl. Angl. in Monastico Anglic. tom. 1. p. 550. *Cum saka & sokna, tol & theam, & infangenethef, & cum omnibus aliis consuetudinibus, legibus, & libertatibus suis, & Wervagio suo bilande & bistrande, & sint quieti de placitis & querelis, &c.*

Alia Henrici V. Reg. ibidem p. 976. *Quietam de omnimodo panagio, passagio, lestagio, ... chiminagio, ankeragio, Wharvagio, & tallagio, &c.* [Legendum fortassis *Wionagium*. Vide in *Guida*.]

¶ WESDIA, Glastum, Picardis *Waide*. Polyptychus Fiscamo. an. 1235. *De ecclesia S. Petri de Vauvrei est abbas patronus, & percipit quatuor partes garbarum Wesdia. De ecclesia S. Stephani est similiter patronus, & percipit quatuor partes garbarum bladi & Wesdiarum.* Vide *Waydia*.

¶ Wesdum, Eadem notione. *Super decimis Wesdorum in terris bladiferis crescentium responsurus*, in Hist. MS. Monast. Beccensis p. 384. Vide *Vesdum*.

WESFELDINGI, Normannorum populi sic dicti, ex ea forte Daniæ regione, quam *Westarfoldam* nuncupant Annales Francor. an. 813. Chronicon Ademari Cabanensis ano. 843. *Nannetis civitas à Werfeldingis capitur.* Chronica alia habent *Wesfaldingis*. Vide to. 2. Biblioth. Labbei p. 291. 324.

¶ WESTECROFT. Vide infra *Wetecroft*.

¶ WESTLEED, Decimarum species in Flandria. Vide supra *Oestleed*.

¶ WESTOC, Quinquaginta veteribus Francis. Locus est in *Chunna*, col. 601.

WESTRUM. Vetus Sceipioe: *In tantum igitur diebus illis religio illa excrevit, ut illi de Cistercio forent omnium Monachorum exercitium, studiosorum speculum, desidum Westrum.* Legendum *Oestrum*, stimulus, aculeus.

WESTSAXENELEGA. Vide *Lex West-Saxonum*.

¶ WESTUA. Charta Edwardi II. Reg. Angl. an. 2316. apud Rymer. tom. 3. p. 550. *Et quod in consuetudine, qua vocatur Westua, recipiendu, pro qua vacca, vel quinque solidi solvuntur, sit in electione ballivorum nostrorum vaccam quam tenentes optulerint, vel quinque solidos recipere.* Vide in *Vestire* 1.

¶ WETECROFT. Monast. Anglic. tom. 2. p. 40. *Habebit mensuram unam, scilicet Wetecroft, cum orto, ubi possit manere, &c.* Leg. forte *Westecroft*. quo ager ad occidentem positus significatur. Angl. *West*, Occidens, & *Croft*, ager, *clausum*.

WEYCZ, Loca uda, separata, sagenisque apta, in Legibus Hungaricis, apud Sambucum, & Albertum Molnarum.

WEYF, Weyvum. Vide *Wayf*.

¶ WEZISTEIN, *Cofcotis*, in Glossis ad calcem Collect. Canonum ex Biblioth. DD. *Chauvelin* regiorum sigillorum Custodis. Vide *Cofcez*.

¶ WHARFA, Litus ubi merces væneunt & permutantur, à Saxon. hpyrpsen, permutare, in Leg. Ethelredi Reg. cap. 4. Spelman.

WHARVAGIUM. Vide *Wervagium*.

WHASSUM. Vide *Wasshum*.

¶ WIARE, Eodem sensu atque *Wirpire*, dimittere possessionem rei alicujus. Vide *Guerpire*. Charta Hugonis Episc. Autiss. ann. 1148. ex Tabul. S. Germani Autiss. *Quedam etiam terra erat apud Lineroltas quam idem ipse Iterius calumpniabatur. Hanc quoque B. Germano sicut Milo major ejusdem villa prius Wiaverat, ac postmodum Petrus ejus filius in perpetuum guerpivit.*

¶ WIBORAT, Germanis, Consilium mulierum, à *Weib*, mulier, & *Rath*, consilium. Haermannus in Vita S. Wiboradæ sæc. 5. Bened. p. 44. *Wiborat Teutonica lingua prolatum, si Latini sermonis translatione mutetur, consilium mulierum sonat.*

WIC. Lex Bajwar. tit. 21. §. 6. *Si vero de minutis silvis de Wic, vel quacunque kaneio vegetum reciderit, &c.* Tiliana editio: *Si vero de minutis silvis, de luco, vel quacunque kabeit vegetum reciderit.* Ubi Lindenbrogius *de luco* esse interpretationem τοῦ *Wic* ait, & *Wic* Germanis esse silvam, unde *Wicgreve*, forestarius, ἀλσοφύλαξ. [Vide *Wicha*.]

Wic, Fluminis ostium Saxonibus significare docet Rhenanus, vel Stationem securam, ut Hadrianus Junius, vel denique Castellum.

¶ WICHA, Silva, ut videtur. idem quod *Wic*. Charta apud Th. *Blount* in Nomolex Anglic. *Ego Isabella Comitissa Penbr. pro salute anima mea .... dedi Deo & abbathia de Nutteleg. totam Wicham juxta prædictam abbathiam, &c.* Hinc

¶ WICHARIA, Wicharisca, f. Servitii genus quod præstant vassalli in silva dominica. Codex censualis Irminonis Abbat. Sangerm. fol. 85. v°. *Carropera quantum ei jubetur, pullos III. ova XV. arat ad hibernaticum perticas IIII. ad tramesum II. ad tertium annum Wicharia.* Ibid. p. 46. *Faciunt corvadas quantumcumque necesse fuerit, & quando non arant, faciunt tres dies manopera: & faciunt omni anno inter totas tres decanias carrum I. ad Wicharifcam, si eis injungitur.*

WICHBILD, Ita appellatur jus civitatis Magdaburgensis, cujus compilatorem esse aiunt *Burchardum Mangepheldium*, qui vixit sub Othone IV. Imperatore Duce Saxoniæ Brunswicensi, Comiteque Pictaviensi; sic autem appellatum, quasi *jus municipale*, in Vocabulario Juris Saxonici *Weichbild*, &c. Vide Goldastum in prolegomenis ad idem *Wichbild*. Joannem Gryphiandrum in Commentario de Wichbildis Saxonicis c. 72. Hermannum Conringium de Origine Juris Germanici, Joan. Winkelmannum in Notitia Saxo-Westphalica, &c.

WICHENCREF, in Legibus Kanuti Regis cap. 27. edit. Saxon. 5. vox Saxon. piccan-cpæft, Ars venefica, à picca, Anglis *Witch*, saga, venefica, & cpæft, Angl. *Craft*, ars.

WICHTERTHILA. Leges Henrici I. Regis Angl. c. 24. *Nemo de cessione nemoris inoperati jure cogitur respondere per Wichterthilam, nisi domino suo, vel captus in eo.* [Infra ex iisdem Legibus c. 23. *Witherciala*. Vide ibi.]

¶ WICLEFISTÆ, Hæretici qui Johannem Wiclefum natione Anglum patrem agnoscunt, cujus notissimos errores damnavit Concilium Constantiense. Consule ejusdem Concilii Historiam auctore *Lenfant*.

¶ WIDECOQS. Vide supra *Videtoqs*.

WIDERBORA, Papiæ, *libera per garathinx*. Est autem *garathinx*, donum, eidem Scriptori. Lex Longob. lib. 2. tit. 1. §. 8. 9. *Liberam thingare, & sic facere liberam, quod est Widerboram.* Ubi Edictum Rotharis Regis tit. 89. §. 2. habet *Wiridibora*. Vossius *Widerboran*, renatum interpretatur, ex *wider*, iterum, *boran*, natus; quod libertate donatus, quodammodo renascatur. Vide *Garathinx*.

WIDERDONUM. Tabularium Casauriense anno Imp. Caroli C. 2. *Quia tu, Dom. Romane Abbas, dedisti mihi Fulchrado pro memorata convenientia Widerdonum, caballum unum, & argentum solidos centum.* [Vox ibrida, *Widar* Teuton. pro, & donum, munus: qua voce significatur id quod pro consensu præstito concedi solet.]

WIDRIGILD. Widrigildum. Vide *Weregeldum*.

¶ WIENAGIUM. Vide in *Guida*, col. 993.

WIFA, Guifa, Guiffa, Signum, quod prædio, possessioni, vel ædi, cujus possessionem quis adit, vel quam auctoritate judicis sibi vendicat; apponit. Lex Bajwar. tit. 9. cap. 10. *Qui signum, quod propter defensionem ponitur, aut iter excindendum, vel pascendum, vel campum defendendum, vel*

Digitized by Google

amplificandum, secundum morem antiquum, quod signum Wisam vocamus, abstulerit, vel injuste reciderit, componat, &c. Lex Longob. lib. 3. tit. 3. §. 6. *Quod si denuo rebelles vel contradictores esse voluerint, & super ipsam Wisam sua auctoritate præsumpserint introire, &c.* Ubi quidam legunt *biusam*. [Ratherius Veron. Episc. lib. 4. Præloq. apud Marten. to. 9. Ampl. Collect. col. 890. *Wissam etiam quoddam vocant signum, quod qui regali habuerit dono, & alicujus invasu alicui subjacuerit damno, vindice defenditur gladio.*]

GUIFA, GUIFFA, Eadem notione. Statuta Venetorum an. 1242. lib. 3. c. 34. *Nulla investitio valeat, nisi duo testes & ministerialis fuerint præsentes . . . quando Guiffam imposuerit Riparius, &c.* Hinc

GUIFFARE, Titulum & signum apponere. Lex Longob. lib. 1. tit. 17. §. 8. *Si quis sua auctoritate terram alienam sine publico jussu Guiffaverit, dicendo, quod sua debeat esse, & postea non potuerit probare, quod sua sit, &c.* Editio Heroldi habet *Geinsabuerit*, pag. 254. Glossæ vett. ad illa verba rubricæ Cod. Ut nemo privat. . . . . *Vela regia suspendat: quod vulgo Longobardico more Guiphare dicitur, apud nos saisire, lingua vulgari Eyden.*

WIFARE, in eadem Lege lib. 3. tit. 3. §. 6. *Si iterum contemptores existunt, tunc per publicam auctoritatem domus vel casa eorum Wisentur, &c.* Germanis, ut est apud Lindenbrogium, *Wip*, est signum, quod rei venali affigitur, ut vino hedera.

WIF-HADES. Vide *Weibades*.

¶ WIFVER. Charta an. 1130. apud Calmet. tom. 2. Hist. Lothar. inter Probat. col. 290. *Si autem fuerint duella, raptus mulierum, quod vulgo Wifver, druga, homicidia, infra prædictos terminos extra atrium evenerint.* Melius unica voce editum *Wifverdragan* ex eadem Charta, apud Miræum tom. 1. p. 277. col. 2. Occurrit rursum in Charta Caroli Boni an. 1123. ibid. pag. 374. col. 1. *Si autem furta, duella, raptus mulierum, quod vulgo dicitur Wifverdragan, homicidia, &c.* Belgis *Wiif*, mulier, & *Verdragen*, ferre aliquid ex loco in alium locum.

¶ WIGARIA, Jurisdictio *viarii*. Vide in *Viarius*.

WILDBANN, WILTBAN, Vox Germanica, quasi *bannum* seu jurisdictio in silva: *Wild* enim silvam sonat. Browero lib. 16. Annal. Trevir. p. 905. 1. edit. *Wiltban*, definitur jus piscandi aut venandi: [Schiltero in Gloss. Teuton. pag. 80. col. 1. Bannus ferarum, potestas banni supra feras: *Wild* enim Teuton. est ferus, silvester. Charta Piligrini Archiep. Colon. an. 1028. apud Marten. tom. 1. Anecd. col. 395. *Præterea quatuor silvas . . . . cum omni integritate juris quod vulgariter dicitur Wiltban libera traditione præfato monasterio donavit.* Ita proinde legendum in Charta alia ejusd. Piligrini de eadem re ibid. col. 393. ubi editum *Witzan*.] Charta Henrici VII. Imp. ann. 1234. apud Goldast. to. 1. Imperial. Constitut. pag. 300. *Hermannus Marchio de Baden & Egino Comes de Friburg, contendentes de argentifodinis, & custodiis silvarum per Brigangeran, quod vulgariter Wildbanu dicitur, &c.* [Vide *Wiltpenne*.]

¶ WILDEHORSE, Equus indomitus, à *Wild*, ferus, indomitus, & *Horse*, equus. Testam. Radulphi *de Nevill* an. 1423. apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 432. *Item do & lego dicto Ricardo filio meo IIII. Wildehorsez, ad tunc nuper tractos, vel in stabulo meo existentes.*

¶ WILDFANGIATUS, Jus & facultas, ex privilegio Electoratui Palatino competens, retinendi homines alterius dominii, ita ut à propriis dominis repeti non possint: idem quod apud nos *Attractus* dicitur. Vide in hac voce num. 2. Consule *Imhof* Notit. Imperii lib. 2. p. 70. edit. an. 1699. Theoph. Maierum Crusian. Tract. de jure venandi cap. 16. pag. 351. & Schilterum in Glossario Teuton. voce *Wilt*.

¶ WILLANI, ut *Villani*, in Leg. Henrici I. Reg. Angl. cap. 30.

WILLEKEUR, Arbitrium, electio libera. Vox Germanica. Leges Opstalbomicæ cap. 13. *Pœna centum marcarum puniatur, & puerum restituat, & eidem puero secundum antiquum Willekeur, & novas constitutiones satisfaciat.*

¶ WILLELMENSES. Vide *Guillelmenses* in *Moneta Baronum*.

¶ WILLELMI, WILLELMIANI, WILLELMICI, WILLELMINI, Monetæ Germanicæ species; de qua pluribus Schlegel. de nummis Gothanis pag. 82. 83. 84. 85. & 157. *Grossi Willelmi cum capite Judæi pileato* percussi an. 1439. vel 1440. dicti etiam *Grossi barbati*, quod caput illud Judaicum promissa ut plurimum esset barba, ibid. pag. 79. 81. 116. & 154.

WILLOT. Charta Communiæ Ambianensis ann. 1109. *Qui juratum suum servum recreditum, traditorem, Willot, id est, Coup. appellaverit, 20. sol. persolvet.* Alia MS. habet *Wistot*; & *Cuop*. [*Wistoth* edidit Baluzius tom. 7. Miscell. p. 324.] Fauchetus lib. 2. de Poëtis Gallic. de Hugone *li Maroniers* scribens, ait, illum ab Simone *d'Abiet* petere: *Lequel il aymeroit mieux, que sa femme sceust qu'il la fist Wiothe, & elle en fut jalouse, ou elle le fist Wibot, & il n'eu sceust rien.* Populares nostri hoc vocabulo *Wibot*, frequenter utuntur in hac significatione. Joann. de Condato MS.

Il fu debounaire & francs,
Car il estoit Wibot sofrans.

Infra:

Car du mestier estoit aprise
Vrais Wibos estoit ses maris.

WILPIRE, Dimittere. Vide *Guerpire*.

WILTBAN. Vide *Wildbanu*.

¶ WILTPENNE, Idem quod *Wildbann*. Charta Caroli VI. Imper. ann. 1354. apud Miræum to. 1. p. 221. col. 2. *Cum omnibus silvis, rubetis, ... bannis, sive inhibitionibus venationum, quæ vulgariter Teutonice Wiltpenne nominantur, & pœnis inde sequentibus, &c.* Vide *Wita*.

WILZ. Lex Bajwar. tit. 13. cap. 10. de equo: *Si mediocris fuerit, quem Wilz vocant, &c.* [*Wlz* edit. Baluzii.]

WIMPLA, Peplum. Vide *Guimpa*.

WINAGIUM, ut mox *Winaticum*. Locus est supra in *Guida*.

¶ WINATICUM, Præstatio quæ domino exsolvitur pro securo transitu. Tabular. S. Remigii Remensis: *Si monachi per loca ubi Winaticum & roaticum requiritur duxerint, nihil à viris qui super hoc negotium à me constituti sunt, extorquetur.* V. in *Guida*.

WINCHILSUL, Columna interioris ædificii dicitur, in Lege Bajwar. tit. 9. cap. 6. vox deducta à *Winchel*, angulus, & *Zuyl*, columna, quasi columna angularis.

¶ WINDASIUM, Instrumentum ligneum, quo in exonerandis doliis utuntur, rudentem circa illud obvolvendo, ab Anglico *Wind*, versare, volvere, Gall. *Tourner*: idem, ut videtur quod Nautis *Windlass* dicitur, quo anchoras sustollunt; unde *Windlasium* fortassis legendum est. Vide Skinneri Etymolog. Chartul. S. Vandregesi. tom. 1. pag. 998.

998. *Concesserunt ... descarkagium sexaginta doliorum vel aliorum suis instrumentis scilicet caablis & Windasio tantum.*

¶ WINEGIATOR, Judex viarum, seu qui itinerantium securitati invigilabat: atque adeo *Wionagii* exactor. Vide *Guida.* Charta Thomæ Dom. Codiciac. ann. 1218. *Mercatores habebunt cheminum quale solent habere & transitum liberum sicut habere solebant & justificabuntur tantummodo per Winegiatores prædicti domini mei.*

¶ WINERICIA. Vide supra *Vinericia.*

WINILEODES. Capitula Caroli M. de Diversis reb. ann. 789. cap. 3. *De monasteriis minutis, ubi nonnanes sine regula sedent, volumus, ut .... earum claustra sint bene firmata, & nullatenus Winileodes scribere, vel mittere præsumant.* Videntur esse epistolæ amatoriæ, vulgo *des poulets*, voce conficta ex Saxonico pine, dilectus, charus, & *Leodis*, & *Leuden*, homo; quod eæ dilectis scribantur, vel ab hac voce vulgo inciperent, *Dilecte*, & *Dilecta.* Vide *Leudes.*

¶ WINKINGA. Monasticum Anglic. tom. 1. pag. 592. *Et dedi eis totas Winkingas in boschis & planis.*

¶ WINOAGIUM. Chron. Bonæ Spei p. 181. *Nulli pedagia, Winoagia & roagia, quæ pro hiis à sæcularibus exiguntur, solvere teneamini.* Leg. *Wionagium.* Vide in *Guida.*

¶ WIPIRE, Dimittere. Vide *Guerpire.*

WIRDIRA. Capitulare 3. ann. 813. cap. 24. *De quicquid in casa furaverit, in Wirdira solidos septem. De warnione, in Wirdira solidos septem.* Infra: *De porcis & vervecibus & animalibus juvenibus & de capris tertiam partem, quantum valet in Wirdira.* Adde c. 25. Codex Navarræus habet *murdera.* Hic vero sumitur forte pro *Weregeldum.*

¶ WIREGILDUM, ut *Weregeldum.* Vide ibi.

¶ WIRPIRE, Wirpitio, Dimittere, deserere; Dimissio. Vide in *Guerpire.*

WISCARDUS. Vide *Guischardus.*

¶ WISCHEPELE. Locus est in *Corus.*

¶ WISLOT, Wisloth. Vide *Willot.*

¶ WISSEL, Fidejussor, ut videtur, qui pro alio spondet. Consuet. Furnenses ex Tabul. Audomar. *Quicumque per judicium coratorum in obsidium venerint, debent facere per tres quadragenas in domo Comitis, vel ubi ponuntur, vel ipsi, vel Wissel pro eis sine ferro & compedibus, datis etiam tam à Wissel quam obsedibus bonis plegiis quatuor pro quolibet.* Huc spectat vox *Wison* quæ pro Testis, Gall. *Temoin*, usurpari videtur in Charta ann. 1378. ex Chartul. 23. Corb. *Et aussi aie prins Wison pour reprendre & deffaire deux routures qui estoient esdites mettes.*

WISTA, Mensura agraria, ex Saxonico pirte, dimidia hida, seu dimidium *carrucatus terra.* Monasticum Anglicanum tom. 1. pag. 313. *Octo virgatæ* (al. *virgæ*) *unam hidam faciunt; Wista vero quatuor virgatis constat.* Chronicon MS. Monasterii de Bello: *In Perlea est una Wista in dominio; ista enim 48. acris constat.* Ibidem: *Pretium maxime solenne unius Wista est 3. solid.*

WITA, Mulcta, *Amerciamentum*: vox Saxon. pite, quæ idem sonat. Leges Inæ Regis c. 3. *Et dominus* (servi) *emendet 30. solidos ad Witam.* Cap. 27. *Vel emendet 36. solidis Wita, i. forisfacturæ emendationi.* Occurrit non semel in Legibus Henrici I. Regis Angliæ, ubi crebro junguntur *Wera, manbota*, & *Wita*; ita ut *Wera*, quæ est pretium hominis, agnatis, *Manbota*, Domino, *Wita*, parti læsæ exsolvi dicantur, in cap. 79. 87. &c.

Wita Plena, Eadem quæ *Regis*, & 20. mancarum, quæ 50. solidos conficiunt, fuisse dicitur, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 11. 35. & 79. cum Episcoporum & Comitum, decem mancarum esset, Thanorum vel Baronum quinque. Eædem Leges c. 40. *Si Pundbreche, i. infractura parci fiat in Curia Regis, plena Wita sit, alibi quinque mancæ.* Cap. 51. *Tertia vice plena Wita sit.* Ita cap. 66. 71. Eadem & *plenæ forefacturæ* nomine donatur in Legibus Edw. Confess. c. 35. *Et omnis sit venatione sua dignus in nemore, in campo, in dominio suo, & abstineat omnis homo & venariis Regis, ubicunque pacem eis habere voluerit, super plenam Witam, id est, forisfacturam.* In Legibus vero Willelmi Nothi c. 64. *Regis forisfactura*: in Legibus ejusd. Henrici c. 64. *Capitalis* eadem nuncupatur. Vide *Bannum Regis*, & *Bannum plenum*, in *Bannum* 2.

Secundum Witam Jurare, est pro modo *mulctæ* irrogandæ pro crimine, tot adhibere testes, quot criminis qualitas requirit. Leges Inæ Regis cap. 63. *Juret secundum Witam, quod nec furti conscius vel coadjutor fuerit in eo, vel emendet 36. solid. Wita, i. est forisfactura emendationi.* Vide *Werelada.* Ab hac porro voce formatæ & compositæ complusculæ aliæ, de quibus agimus suis locis, *Blodwita, Fintwita, Legerwita, Ferdwita, Chilwita, Wardwita, Heingwita, Flitwita, Leirwita, &c.* Ex prædictis licet colligere quid sit

Witta apud Anastasium in Stephano VI. PP. *In supradicta venerabili basilica cum idem sanctissimus Papa omnium vitiorum fortissimus extirpator, malam consuetudinem inveniret, ut Presbyteri, qui ibidem quotidie Domino sacrificium offerebant, omni anno unam Wittam consuetudinem darent, &c.* ubi Baronius an. 890. n. 7. perperam in *Wactam* emendat. Codex editus habet *mulctam*, recte.

WITEREDEN, vox Saxonica, quæ apud Bedæ interpretem lib. 3. c. 8. pite-hræden, effertur. Sic autem punitiones, ibi Saxonice versum. Sed proprie est *Wita*, seu mulctæ, *redditio*, ex Saxon. pite, mulcta, & reden, redditio. Charta Ethelwlphi Regis Occidentalium Saxonum apud Willelmum Malmesbur. l. 1. Hist. Angl. cap. 2. *Ut sit tuta ac munita ab omnibus secularibus servitutibus, nec non regalibus tributis majoribus & minoribus, sive taxationibus, quod nos dicimus Witereden.* Perperam apud Ingulfum Saxonicum, pinteræden habetur. Vide Stephanum Skinnerum in Etymologico Anglicano.

WITERSACAN, Apostatæ, transfugæ, qui omnes leges aut divinas aut humanas refugiunt, in Leg. Kanuti Reg. cap. 27. ubi *Utlaga Dei* etiam dicuntur. Vox Saxon. composita à piter, contra, adversus, & secgan, dicere, loqui, quasi *oblocutores*, qui contra leges divinas & humanas loquuntur.

¶ WITETHEOU, vox Saxonica, Mulcta servi, ðeop enim servum sonat, in Leg. Inæ c. 23.

WITHERCILA. Leges Henrici I. Regis Angl. cap. 23. *Nemo enim de casione nemoris inoperati jure cogitur respondere per Withercilam, nisi domino suo, vel captus in eo.* Ubi Somnerus restituit *Witer-tihtlam*, i. est recriminationem contrariam, vel adversam accusationem ex Saxon. piter, contra, & tiðla, accusatio. [Vide *Wichterthila.*]

WITHERLOGH. Vide *Lex Danorum*, col. 152.

WITHERNAMIUM. Liber Anglic. inscriptus *Justice of peace* p. 145. *De plures replegiando ou le plus avera. Unde Withernamium.* Britton. in Leg. Angl. p. 54. v. *Et les bestes soient clos dedans meson, ou dedans parkes, ou si eles soient choses hors del Counté,*

ou se le Ballife autre disturbance trove, tantost face prendre des bestes le deforcour a la double vaine come Withernam [Idem quod infra *Wythernamium*]

¶ WITHEYS, Salicetum, ut videtur, à Saxon. Wiðiʒ, & Angl. *Withy*, Salix. Kennett. in Antiquit. Ambrosd. ad an. 1325. p. 395. *Item tres acra apud le Whitheyes.* Ibidem p. 400. *A quo quidem prato dimidia soda jacet attr Witheyes juxta pratum prioris.*

WITHINGI, Piratæ, Danis. Adam Bremensis cap. 213. *Ipsi enim piratæ, quos illi Withingos appellant, nostri Ascomannos, Regi Danico tributum solvunt, ut liceat eis prædam exercere a barbaris, qui circa hoc mare plurimi abundant.* Vide *Ascomanni*, [*Vargi, Vicingi* & *Warengangi.*]

¶ WITISCALCI. Vide infra *Wittescalchi.*

¶ WITKAN. Vide in *Wildbann.*

¶ WITRAGIUM. Vide supra in *Vineragium*,

¶ WITREPERA, Quadrivium apud Longobardos, ut videtur. Chron. S. Sophiæ Benevent. pag. 637. *In quarta manu tradidimus, quæ te per nostram jussionem in Witreperu, in gulida, & gisil constituit una cum filia tua.* Ubi de ritu manumittendi Longobardis usitato. Eadem formula legitur in Lege Longobard. lib. 2. tit. 35. §. 1. *Et ipse quartus ducat eum in quadrivium, & thingat in wadia, & gisiles ibi sint.* Vide in *Manumissio*, col. 460.

¶ WITTA, ut *Wita.* Vide in hac voce.

WITTEMON. Lex Burgund. tit. 66. *Puella quæ marito traditur, patrem & fratres non habens, nisi patruum & sorores, de Wittemon tertiam partem patruus accipiat, & alteram tertiam sorores sibi noverint vindicandum.* Adde §. 2. tit. 26. §. 2. & Addit. 1. ejusdem Legis tit. 14. Gloss. Lat. Theotisc. *Dos, Widimo.* Saxonibus pituma, peotoma, vel peotuma, *dos*, peotuman, *dotis*, quod coram testibus (Saxon. peotun, vel pittum) facta sit, inquit Spelmannus.

WITTESCALCHI, Ministri, sive præfecti ad ierogandas mulctas, Seldeno in Titul. honor. pag. 261. 262. 1. edit. vel, ut Spelmannus, Ministri Regii, qui jussa Regia exsequebantur, & mulctas à judice decretas exigebant, ex Saxon. pite, mulcta, & scalc, minister. Lex Burgundion. tit. 76. *de Wittescalchis: Commum nostrorum querela processit, quod aliqui in populo nostro ejusmodi præsumptionibus abutantur, ut pueros nostros, qui judicia exequuntur, quibusque mulctam jubemus exigere, &c.* §. 3. *Mulieres quoque si Waiscalcos nostros contempserint, ad solutionem mulctæ tenebuntur.*

¶ WITWORD, vox Saxonica, pit-popð, Responsa prudentum, Somnero. Leges Ethelredi Reg. apud Venetyngum editæ §. 3. *Et Landcopum, & domini donum, quod per sectum habeat dari, & lacupum & Witword, getvitnessa, hoc ita permaneat, ut nullus evertat.*

¶ WITWORF. Vide supra *Walaworf.*

WLADARIUS, Villicus, qui *bladosum* domini curam habet. Statuta Poloniæ p. 510. de inculpato villico per ipsius dominum: *Præterea cum Dominus suum Wladarium, aut contra alium familiarem pro aliquibus rebus, aut injuriis moverit quæstionem, tunc ipse Wladarius aut familiaris domino suo non deferendo juramentum, teneatur se cum sex testibus expurgare.* Vide *Bladarius.*

¶ ULADARIUS, Eadem notione, apud Longinum in Vita B. Kingæ tom. 5. Jul. pag. 739. *Petri Cracoviensis Episcopi Sandeczensis Uladarius Joannes Czudisch.*

¶ WLGALITER, pro Vulgariter, in Litteris Caroli V. Reg. Franc. an. 1368. to. 5. Ordinat. pag. 151. Vide *Vulgaliter.*

WLPIRE, Dimittere. Vide *Guerpire.*

WLTWRFO, WI WRST. Vide *Walaworf.*

¶ WLZ. Vide supra *Wilz.*

WNCUS. Vita S. Columbani c. 15. *Tegmenta manuum, quæ Galli Wancos vocant.* Sed legendum indubie *Wantos.* Vide in hac voce.

¶ WOARLCH, ut *Wreckum.* Vide ibi.

WODAN, Deus, à populis Septentrionalibus cultus, quem rei militari præesse credebant. Vide Paulum Warnefrid. de Gest. Langob. lib. 1. cap. 9. Adamum Bremensem, Saxonem Grammat. lib. 6. & quæ Lindenbrogius annotat ad Warnefridum, Vossius lib. 1. de Idololatria cap. 7. Olaus Wormius in Monumentis Danicis lib. 1. c. 4. & alii passim. Ab eo etiam Regum suorum originem repetebant Angli, ut auctor est Malmesbur. lib. 1. de Gestis Angl.

¶ VODANUS, apud Jonam in Vita S. Columbani sæc. 2. Bened. p. 26. *Illi aiunt Deo suo Vodano, quem Mercurium vocant alii se velle litare.* Anonymus ibidem in Notis à Mabillonio laudatus: *Qui apud eos Vuotant vocatur; Latini autem Martem illum appellant.* poðen, Mercurius, Somnero.

WODENIS DIES, Feria 6. Anglis, Wodano Deo sacra. Ordericus Vitalis lib. 7. pag. 639. *De quo Woden ortus est, à quo Angli feriam 6. Wodenis diem nuncupant.* Ita etiam Willel. Malmesbur. de Gest. Regum Anglor. lib. 1. c. 1. & Matthæus Westmonast. pag. 155. 1. edit.

WODEGELDUM, [Census vel tributum, quod ratione nemorum in forestis colligitur, à *Wood*, silva, & ʒilð, vectigal, tributum. Vide *Gildum.*] Monasticum Anglicanum tom. 2. p. 827. *De omnibus Geldis, & Daneldis, & Wodegeldis, &c.* Vide Edward. Cokum ad Littleton. sect. 378.

WODESPECHES. Monasticum Anglican. tom. 1. p. 722. *Et americiamenta propriorum hominum tenentium & servientium suorum, nos & heredes seu assignatos nostros tangentia in curiis nostris, hundredis, shiris, halemotis, & Wodespeches, infra burgum & extra, &c.* [Legendum forte *Wodesplechet*, à *Wood*, silva, & *Esplecha.* Vide in hac voce.]

¶ WOGIMOTINZA. Charta an. 1158. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 236. *Sed liberi sint ab omni gravamine & a Wogimotinza, qui census ducis dicitur.*

¶ WONG, Ager cultus & satus, ut videtur. Anglo-Saxon. *Wong*, campus, ager. Charta ann. 14. Edwardi III. Reg. Angl. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Tres acra terra jacentes in lez Wongs.* Vide *Wangnale.*

WOODWARDUS, vox Angl. Silvarius, Viridarius, Saltuarius, proprie *silvæ custos*, Forestarius. Charta scripta sub Edw. I. apud Prynn. tom. 3. Libertat. Angl. pag. 1233. *Constabularius de Windesor nititur omnibus modis compellere Wodewardos nostros de manerio de Weregrave ad præstandum fidelitatis sacramentum de venatione Domini Regis fideliter conservanda, &c.* Vetus Inquisitio apud W. Dugdalum in Antiquit. Warwici p. 665. *Et solebant inter eos habere dimidiam partem feodi Woodwardi de venatione capta.* Iter Justitiarior. pro forestis de Pickering. an. 8. Edw. III. *Quod prædictus Henricus de Percy, & omnes antecessores sui, tenentes manerium prædictum a tempore, quo non exstat memoria, & sine interruptione aliquali tenuerunt manerium cum pertinentiis extra Regardum forestæ, & habuerunt Woodwardum portantem arcum & sagittas ad præsentandum præsentanda de venatione tantum, &c.*

WOODWARDIA seu WUDEWARDIA, Silvarum

by Google

custodia, in Charta Edw. III. Reg. Angl. laudata in *Raglorium*.

WORDERINDE. Vetus Charta Anglica apud Somnerum in tractatu de *Gavelkinde* p. 190. *Item pro cibo Prioris quærendo, & pro servitio, quod dicitur Worderinde, & pro pomis frangendis 12. den. &c.*

WORFIN. Vide *Marahworfi*.

¶ WOROP. Vide infra *Worrop*.

¶ WORPIRE, Possessionem rei alicujus dimittere. Charta an. 1125. apud Miræum tom. 2. p. 817. *Worpivit proprio & totius curtæ meæ judicio, nihil sibi juris in his quæ donaverat reliquit.* Vide *Guerpire*.

¶ WORROP. Charta Wichmanni Archiep. Magdeburg. apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 339. *De tribus mansis .... quorum hereditas ipsi ecclesiæ prius pertinuit, censum, decimam, & Worrop, cum omnium reliqua justitia ipsi ecclesiæ contradimus.* Alia ibid. p. 415. *Insuper decimam persolvet, & pensionem quæ Worop appellatur.*

¶ WORSTEDE, Lana texta, ab oppido *Worsted* in comitatu Norfolc. ejus opificio nobili, sic dicta. Litteræ Henrici IV. Reg. Angl. an. 1402. apud Rymer. tom. 8. pag. 277. *Unum tapetum de rube Worstede brouderatum, & unum lectum de Worstede nigro & blodio cum curtinis.* Vide Skinner. Etymolog.

WORTH, Curtis, sive prædium rusticum. Matth. Westmonast. an. 870. *In villa Regia, quæ lingua Anglorum Beodricesworth, Latine vero Beodrici curtis sive habitatio nominatur.* Cambdenus vero in Britannia, *Worth*, Insulam amnicam significare contendit, ex Saxon. peorð.

WORULD-THLINE, vel *Thegne*, Secularis Thanus, vox Anglo-Saxonica, ex populo, seculum, & ðein, nobilis, in Concilio Grateleano an. 928. c. 13. & in Legibus Adelstani Regis apud Bromptonum pag. 845. Vide *Thanus*.

¶ WOSTINIA, perperam pro *Wastina*. Vide in *Vastum*. Charta Caroli Boni Comitis Flandriæ an. 1119. apud Miræum tom. 1. pag. 680. *Contonavi duas partes decimæ, id est, duas garbas totius solitudinis seu deserti, quod Teutonice vocatur utsauc vel Wostinia.*

WOUNKARLE, Aurigæ, Danis, in Charta Waldemari Regis Daniæ an. 1326. apud Pontanum lib. 7. Rer. Danicar. p. 443.

¶ WOYTIECH. Vita S. Adalberti sæc. 5. Bened. p. 850. *In sacri baptismatis lavacro datum est nomen Woytiech.* Alia ejusdem Adalberti Vita ibid. pag. 865. *Woytierh, quod nomen interpretatum sonat, Consolatio exercitus.*

WRANG & UNLAUCH. Prima Statuta Roberti I. Regis Scotiæ c. 17. §. 1. *Nulla defensio seu exceptio sit calumniata, nec defendens sit indefensus, quamdiu defendens, aut suus prolocutor defendat tort, & non reason, quod dicitur Wrang & Unlauch, & damna incerte nominabuntur per querelantem.* Adde §. 3. Quoniam attachiamenta cap. 1. §. 1. *Quoniam attachiamenta sunt principium & origo placitorum de Wrang & Unlauch, & aliorum, quæ prosecuta sunt de Sicker-borg, ideo de attachiamentis inchoandum.* Ubi Skenæus: *Wrang, id est, injuria, Gallice Tort. Unlauch, id est, sine lege, vel contra legem, ἀνομία.* Quibus verbis intelliguntur actiones civiles, ut criminales per *Sicker-borg*, id est, *securos plegios*. Adde Leges Burgorum Scoticor. cap. 33. 103. & eumdem Skenæum de Verbor. signific. in hac voce.

WRECKUM, inquit Bracton. lib. 3. tract. de Corona cap. 2. §. 5. *dici poterit, quasi derelictum, ut si quid navis levandæ causa a navi projectum fuerit ab aliquo, sine animo retinendi, vel repetendi. Id proprie*

dici poterit Wreckum, cum res projecta habita sit pro derelicta.... Item magis proprie dici poterit Wreckum, si navis frangatur, & de qua nullus vivus evaserit, & maxime si dominus rerum submersus fuerit. Adde Fletam lib. 1. c. 43. §. 2. & c. 44. Vetus Consuetudo Normanniæ 1. part. sect. 2. cap. 5. *Toute icele chose est dite Werech, que la mer deboute & gete toute hors à la terre.* Adde novam art. 597. & seq. & 194. *Wreccum maris*, inter jura Regia describit Bracton. lib. 2. cap. 24. §. 1. lib. 3. tract. de Corona cap. 2. §. 4. 5. & ad solum Regem pertinere ait, quidquid ex naufragiis ad littus appellit, nisi quis *de Wrecko habendo speciali gaudeat privilegio*: cujusmodi exempla aliquot profert Monasticum Anglic. to. 1. p. 21. 237. 920. &c. Adde Statuta Alexandri II. Regis Scotiæ cap. 25. Fletam lib. 1. cap. 20. §. 11. 52. 76. &c. & quæ annotavimus in vv. *Ejectus 2. Lagan*, & *Naufragium*.

Varie autem vox hæc scribitur: *Wreccum*, & *Wreckum* locis laudatis. *Wrec*, in Monastico Angl. to. 1. p. 21. (Vide *Ejectus*.) *Wrectum & Wreck*, in Statutis Alexandri II. Regis Scotiæ c. 25. *Werech*, in veteri Consuetud. Norman. *Veriscum*, in Charta Ludovici Regis Franc. anno 1315. pro Normannis, & in Jurib. & Consuetudinib. Norman. cap. 17. *Woarech*, in 1. Regesto Parlamenti Parisiensis fol. 126. v°. [*Vatescdum*, in Literis Joannæ Reginæ Castellæ an. 1257. tom. 4. Hist. Harcur. p. 1654. *Veresc*, in Charta Philippi V. Reg. Franc. an. 1319. *Decima .... totius ejectivi, quod in illis finibus dicitur Veresc. Warec*, in Charta an. 1181. ex Tabul. Eccl. Dolensis: *Jurati dixerunt quod totum le Warec & magni pisces, ... sunt de dominio Archiepiscopi. Warech*, in Monast. Anglic. tom. 1. p. 783. *Verecum*, in Tabul. Monast. SS. Trinit. Cadom. *Wrectum*, in Charta Edwardi II. Reg. Angl. apud Rymer. tom. 3. pag. 2. Tabul. S. Vandreg. *Nous avons portion de dimes à Ruenville ... avec droit de bevrtage & Varé sur la mer.* Vide Glossar. Teuton. Schilteri p. 799. & 885.] Etymon vulgo arcessitur à Saxonico ƿɲæc, i. *detortum, abductum*, seu, ut Somnerus habet, *Exilium*.

WREZ, Tributi species apud Bohemos. Occurrit in Charta Ottocari Regis an. 1221. in Bohemia pia pag. 58.

¶ WRIDDAHIALF. Charta an. 812. pro Eccles. Cantuar. *Duas mansiones & dimidiam, quod Angli dicunt Wriddahialf haga.*

¶ WRIDIBORA. Vide in *Widerbora*.

WRISTE, Carpus, vox Anglica. Leges Athelstani Regis part. ult. cap. 19. *Immergatur manus post lapidem vel examen usque ad Wriste.*

¶ WROINDE. Regest. Prumiense cum Gloss. Cæsarii Heisterbach. *Mansi absi sunt, qui non habent cultores, sed dominus eos habet in sua potestate, qui vulgariter appellantur Wroinde.*

¶ WROTEBOLLA. Vide *Throtebolla*.

¶ WRTECOC, Vox Anglica. *Habendum & tenendum (masagium) eidem Laurentio & heredibus suis, ... libere & hereditarie, per liberum servitium sex denariorum, per annum & 1. Wrtecoc, pro omni servicio, &c.* in Charta apud *Madox* Formul. Angl. p. 58.

WUDLHETH, Nemoris cæsio, in Legibus Henrici I. Regis Angl. c. 37. ex Saxon. puðe, silva.

WUIUGIN. Vita S. Odiliæ n. 21. *Vas vinarium ... quod secundum idioma Galliensium Wuiugin vocatur.* [*Vewingin* editum apud Eccardum in Orig. Habsburgo-Austr. col. 95.]

WULFESHLOFOD. V. *Caput Lupinum*, col. 392.

¶ WULITIVA. Vide in *Vultava*.

Digitized by Google

¶ WULTATICUS. Vide *Vultaticum*.

WULTWORF. Vide *Walaworf*.

¶ WURTPENNINGE. Charta Wichmanni Archiep. Magdeburg. an. 1182. apud Ludewig. to. 5. Reliq. MSS. p. 3. *Remittentes etiam censum arearum, qui dicitur Wurtpenninge in omnibus curiis eorum.*

¶ WYKA, Prædium rusticum, vel villula, Angl. *Wik*. Monast. Anglic. to. 2. pag. 154. *Et totam Wykam cum hominibus*, &c.

WYKETTUM, Portula, ostiolum, Anglis & Belgis *Wicket*, Gallis *Guichet*. Willel. Thorn. anno 1332. *Et cum venisset ad portam Ecclesiæ prædictæ, per quam competeret ipsum transire ad Ecclesiam, invenit eam clausam, ita quod non patuit ingressus ad eandem, nisi per unum parvum Wykettum.* Utitur rursum infra.

WYLISCUS. Leges Inæ cap. 70. *Duodecim mambra cervisiæ Wylisca, 30. blutres.* Ubi Spelmannus *Whylisca*, vertit *potentioris*, *blutres*, tenuioris. Vide eumdem Spelmannum in *Blutres*.

¶ WYTA, ut supra *Wyta*, Mulcta. Locus est in *Danegeldum*, col. 1305.

WYTHERNAMIUM, Repressalia, pignoris captio, Saxon. ƿẏðeꞃ-nam, ex *Wyther*, contra, adversus, & nam, captio. Fleta lib. 2. c. 47. §. 10. *Si catalla capiat serviens Regis de averiis illius in duplum, nomine Withernamii*, &c. [Vide supra *Witernamium*.]

WZBEG, Facinorosus; sed aliquot diebus liber, apud Hungaros, inquit Sambucus. Vide Decreta S. Ladislai Regis Hungar. lib. 2. cap. 2. [Vide supra *Uzbec*.]

X

X LITERA numeralis, quæ decem sonat. Unde versus:

X. duplex denos numero tibi
dat retinendos.

Seu ut habet Ugutio:

Duplex X. solito decem jam
more putatur.

Eidem literæ si recta linea supperaddatur, decem millia significat.

X. inquit Notkerus Balbulus opusc. *Quid singula litera significent in superscriptione cantilenæ: Quamvis Latina verba per se inchoet, tamen expectare expetit.* Vide *A*.

X. pro *Ch*. Inscriptio nummi Ludovici Pii Imper. XRISTIANA RELIGIO. *Decanus Xristianitatis*, in Charta an. 1221. apud Perardum. Secundinus Episcop. in Hymno Alphabetico in S. Patricium: *XRS. illum sibi elegit in terris vicarium*, &c. Versus antiqui apud Joan. Antonium Castill. de Antiquitate basil. Vincentianæ:

Circulus hic summi comprehendit nomina Regis,
Quem sine principio & fine fine vides.
Principium cum fine simul tibi donat A cum Ω,
X, & P, Xristi nomina sancta tenent.

Joan. de Janua: *Xristus, quia Græcum est, per X scribendum est Christus. Sed quia figura X repræsentat Ch, jam multi Latini scribunt Christus, per Ch.* [Vide infra *Xpianus*.]

¶ X. versibus præfigere solent veteres Critici, ut ex antiquis Scholiastis cognoscere est, cum κατάχρησιν vocisque insolentiam indicare volunt. Vide Casaubon. in notis ad Laert. & ejusdem animadversiones in Athenæum lib. 6. cap. 8.

¶ X. interdum pro *S*, vel *Sc*, ut videre est infra in *Xanccio*, *Xantus*, *Xexus* & *Xire*.

¶ XABATENSES, Hæretici Valdensium asseclæ & sectarii. Vide *Sabatati*.

¶ XACHIA. Tabular. Gellonense an. 1097. *Raimundus de Nant..... usaticum omnem & Xachiam, quam in hominibus & feminis, vel in honore.... habet*, tradit S. Salvatori Gellonensi. Leg. fortassis *Tachiam*. Vide *Tasca*.

XAMITUM, Pannus holosericus. Vide *Exametum*.

¶ XANCCIO, pro Sanctio, *Constitutio pœna vallata*, in Vocabulario Johan. Erlebachensis.

XANTUS, pro *Sanctus*. Commodianus Instr. 35.

Xancta Dei lex est qua mortuos vivere decet.

¶ XAPHARDUM, Tabulatum, ferale pegma, Gall. *Echafaut*. Adrianus de Veteri-busco de Reb. Leod. apud Marten. tom. 4. Ampl. Collect. col. 1214. *Requisierunt ab officiali Leodiensi eum condemnari, & ad manus villici tradi. Quod factum est, & facto Xapharde in medio Mosæ, ad vicum tinctorum, decollatus est.* Ibidem col. 1308. *Fecerunt fieri unum Xaphardum quadrum & altum ad decapitandum homines, ut omnes possent videre.* Occurrit rursum col. 1311. & 1325.

¶ XECHES, Regulus, Arabibus. Thuanus lib. 26. Hist. *Dynasta quidam Solimannus nomine, cujusmodi regulos vulgo Xecher vocant, idque nominis Arabes iis tribuunt, quorum angusta ditiones regni titulo non habentur.*

XEMPLARE. Charta an. 781. apud Joan. Petrum Puricellum in Monumentis Ambrosianæ Basilicæ Mediolan. p. 13. *Ut acciperet ipse vorsus pro ista donatione a Theoperto Cellerario S. Ambrosii camixiam unam, & bragarum par unum, valentia solido uno, Xemplare unum, valens tremessibus duobus.*

¶ XEMUS, Imperfectus, non plenarius, pro *Semus*. Vide in hac voce.

XENIUM, Præstatio muneris vice. Testamentum S. Remigii Remensis Archiepisc. *Incola loci illius multiplicibus Xeniis gravati*, &c. Capitula Caroli M. lib. 1. c. 146. *Ut nullus Presbyter ad introitum Ecclesiæ Xenia donet.* Id est, pro facultate *Intitulationis* ad Ecclesiam. Concilium Nannetense cap. 16. *Ut si quilibet Presbyterorum defunctus fuerit, vicinus Presbyter apud sæcularem seniorem nulla precatione, vel aliquo Xenio Ecclesiam illam obtineat*, &c. Concilium Trosleianum an. 909. c. 6. *Xeniis ac pastis vel paraveredis seu caballorum saginationibus Presbyteros affligunt.* Flodoardus lib. 1. Hist. Remensis cap. 14. *Locorumque petentibus incolis, qui multiplicibus erant aggravati Xeniis*, &c. Lib. 2. c. 11. *Sic quoque ut nullus judex publicus... qualibet judicia vel Xenia ibidem exigere ullatenus præsumeret.* Ita cap. 17. 19. Leo Ostiensis lib. 2. c. 8. *Libellum fecit Leoni Presbytero & Joanni Gemo pro Xeniis & servitiis eorum.* Charta Henrici III. Regis Angliæ pro Monasterio S. Valarici in Picardia: *Nulla autem persona parva aut magna.... aliquid ab hominibus & possessionibus prædicti Monasterii exigat... non opera, non tributa, non Xenia, non lestagia*, &c. Vitæ Abbatum S. Albani p. 36. *Xenia autem de maneriis annuatim præ-*

by G

nium, *&c.* Charta ann. 1267. in Metropoli Salisburgensi tom. 3. pag. 36. *Dedit ad eandem domum quoddam prædium in Chriestorf, quod solvit annuatim dimidiam libram, & Xenia.* Adde alias apud Prynneum in Libertatibus Angl. to. 2. p. 476. 478. 479. Vide *Exenium*, *Donum* 2. *Visitatio*, & Dissertat. 4. ad Joinvillam pag. 154.

¶ XENIA, æ, Eadem notione, in Chron. Farf. apud Murator. to. 2. part. 2. col. 542. *Et aliam petiam ibi ad quartam & operam unam & Xeniam unam.*

¶ XENIUM, Quidquid alicui in subsidium conceditur. Charta an. 993. apud Miræum to. 1. p. 147. col. 1. *Quatenus benedictione & licentia venerandi abbatis, sacerdos ibidem Deo psalmodia & Missarum celebraturus sacrificia, his Xeniis adjutus, pro ereptione animarum nostrarum exoret libentius.*

¶ XENODOCHARIUS, XENODOCHARIA, in Gemma, pro *Xenodochii* præfecto, præfectave. *Xenodochiarius*, eadem notione, in Gloss. MSS. apud Vossium lib. 3. de Vitiis serm. cap. 56. Vide infra *Xenodochus*.

¶ XENODOCHIUM, *id est*, *Locus venerabilis in quo peregrini suscipiuntur*, in lib. 2. Capitul. c. 29. Occurrit passim.

¶ XENODOCHIUM, pro Monasterium. Vita S. Eugendi to. 1. Jan. p. 54. *Destructis namque mansionum adiculis, uno cunctos secum Xenodochio quiescere fecit.*

XENODOCHUS, Xenodochii Præfectus, apud Gregorium M. lib. 1. Epist. 9. lib. 3. Epist. 24. [Vide *Xenodocharius*.]

¶ XENODOXIA, Vana gloria, à Græco κενοδοξία. Vita S. Johannis Valentin. Episc. apud Marten. to. 3. Anecd. col. 1697. *Pauperes ad prandium coram se reficiebat, multos latenter vitans Xenodoxiam, indumentis operiebat.*

¶ XENODOZIOLUM, diminut. à *Xenodochium*. Acta S. Arnulfi Episc. *Egenorum etiam & maxime leprosorum misertus, iis Xenodoziolum condidit juxta cellulam, ipsisque quævis solatia, etiam usque ad viliora sese obsequia demittens, vir beatus impendit.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Xenodociolum*, *petit hospital.*

XENOSTORIUM. Durandus lib. 1. Ration. cap. 5. num. 1. *Loca humanæ necessitati deputata sunt Xenodochium, Xenostorium, quod idem est, &c.* Vox, ni fallor, ibrida, ex Gr. ξένος, & *stare* Lat. ubi peregrini stant.

¶ XENOTROPHIUM, Eadem notione, quia ibi nutriuntur peregrini, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Lieux honorables, c'est assavoir hospital ou convent sent pelerins.* Hinc

¶ XENOTROPITA, in iisdem Glossis, *Hospiteleur de pelerins.*

XERAMPINUS, pro *Xerampelinus*, ex Gr. ξηραμπέλινος, color *inter coccinum & muricem medius*, Scholiastæ Juvenalis Sat. 6. quasi vitis siccæ, ut est apud Scaligerum Exercit. 325. in Cardanum. Errant enim Grammatici recentiores, qui xerampelinas vestes veteres & quasi desiccatas interpretantur, propterea forte quod idem Juvenalis *Xerampelinas veteres* dixerit eadem Sat. Papias & Ugutio: *Xerampelinæ dicuntur veteres vestes & præsiccæ.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Xeropellina*, *pel ou vestement melle. Xeropellinus, viel, sec, debrisé.*] Adelmannus Scholasticus in Rythmis:

Xerapelinos ornatus cum paucis jugeribus
Præsul durus denegarat.

[Martenius tom. 4. Anecd. col. 114. edidit:
Xerampelinos ornatus cum paucis regeribus, &c.]
Ubi codex Gemblacensis: *Xerapelinæ vestes dicuntur veteres & præsiccæ, pampineum habentes colorem, & ponuntur hoc loco pro quibuscunque antiquis vestibus.* χλαμύδες ξηραμπέλιναι τῷ χρώματι, apud Codinum de Orig. p. 51. edit. Meursii, & Suidam in Ἀτραβατικαί. *Xeranpinum* verò, & *xerampinum*, occurrit in Notis Tyron. pag. 159.

¶ XERGA, vox Hispanica, Pannus *sericolaneus*, Gall. *Serge*. Vide *Sargineum*. Synodus Limæ ann. 1582. inter Conc. Hisp. to. 4. p. 249. *Veste autem utantur nigra (Eremitæ.) Quod si paupertatis causa viliori panno uti velint, quem Hispanice vocamus Xerga, poterunt facile nigro colore inficere.*

XEROMYRRHA. Sedulius in Hymno de Christo:

Xeromyrrham post Sabbatum
Quædam vehebant corpori,
Quas allocutus Angelus,
Vivum, sepulchro non tegi.

Expressit illud Evangelii: *Et venerunt, ut ungerent Jesum.* An hæc unctio ex liquidis, an vero ex siccis constiterit, incertum. Ac siquidem ex siccis, *Xeromyra*, pro *Xeromyrrham*, si id pateretur ratio carminis, legendum censerem, licet ξηρομύρου, occurrat mentio apud Medicos, [ac præ cæteris apud Alexandrum Trallianum lib. 11. cap. ult. extremo.] Est autem ξηρόμυρον, Aetio lib. 6. unguentum siccis omnibus & in pulverem redactis constans. [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Xeromirum*, *sec oinguement.*] Vide Gorreum in Definit. Medic. [& Cellarium in notis ad Sedulium pag. 110.]

☞ Ingeniosa omnino est veroque simillima correctio Fabri in Thesauro ad hanc vocem, ubi rescribendum censet *Xpo myrrham*, id est, *Christo myrrham*, ex antiqua scribendi nomen Christi ratione, ut ex superius dictis animadvertere est: addit pro *corpori* emendandum *compares* ex Alcuino & tres Marias designari. Hæc fusius dicta, videsis loco citato.

¶ XEROPHAGIA, Gr. ξηροφαγία, Aridus victus, arida comestio. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Xerofagia*, *seiche commestion.* Hæc tum athletis ad robur corporis, tum Christianis ad vivendi sobrietatem & castimoniam in usu fuit. Tertull. de Jejuniis cap. 1. *Arguunt nos quod .... Xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne, & omni jurulentia, & uvidioribus quibusque pomis.* Idem cap. ult. *Saginentur pugiles & pyctæ Olympici: illis ambitio corporis competit, quibus & vires necessariæ, & tamen illi quoque Xerophagiis invalescunt.*

¶ XEXUS, pro *Sexus*, in Charta Henrici I. Imper. ann. 1014. apud Murator. delle Antic. Estensi pag. 111.

¶ XIA, Vestis species. Concil. Tarracon. an. 1591. inter Hispan. to. 4. p. 615. *Exceptis canonicis cathedralium ecclesiarum, ... nullus clericus in sacris ordinibus constitutus vel beneficiatus deferat sericum cujuscumque qualitatis, neque vestes superiores de camelleto, neque Xias de tafatano.*

¶ XILIVUM, Xyli bombix, Gall. *Coton*. Statuta Avenion. rubr. 28. art. 1. p. 100. *Statuimus quod candelæ fiant ex bono sevo, & illarum ellichnium sit ex bono Xilivo seu bombaci, pœna viginti solidorum Turonensium & perditionis candelarum.*

¶ XIRE, Scire. Judicium ann. 873. inter Probat. to. 1. Hist. Occitan. col. 125. *Quia nos jam dicti testes Ximus, & bene in veritate notum havemus, & vidimus, &c.*

¶ XISTUS, Tribunal, pulpitum. Vita S. Dionysii Mediol. Episc. to. 6. Maii p. 46. *Cumque de Arianorum sævitia quædam improbe loqui voluissent, ita ut quæ illi sævissime agerent, ita digna putaret; & Germi-*

nius jam tribunal conscendens resideret : ingrate ferentes religiosi viri, à Xisto eum dejicientes abstraxerant cum eunucho, & ita ecclesia sunt ejecti.

¶ XIUS. Leges Palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. XLVIII. *Summe laudabile atque bonum nec non caritati consonum judicamus, ut de iis quæ in mensa nostra pro refectione tam nobis quam aliis in eadem sedentibus apponuntur, partem optimis nostris Xiis Christi pauperibus, immo ipsi à quo omnia recipimus, tribuamus.* Ita expresse scriptum monent Bollandistæ, qui vim vocis ignorant, nisi sit idem quod patronus.

¶ XOCA, XOCCA, Vestis genus. Ricobaldi Ferrar. Hist. Imp. apud Murator. to. 9. col. 128. *Virgines in domibus patrum tunica de pignolato, quæ appellatur sotanum, & paludamento linteo quod dicebant Xoccam, erant contenta.* Vide *Subtaneum.*

¶ XPIANUS, *Cresten. Xristus, Crist*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerman. Charta apud *Madox* in Formul. Anglic. p. 244. *Ricardo Episcopo Castria, & omnibus prælatis ecclesiæ, & omnibus hominibus suis, & omnibus Xpianis Johannes de Stutewill salutem.* Ubi scribendum cum ρ Græco. Vide supra.

¶ XSANSSA. Bern. *de Breydenbach* Iter Hierosol. pag. 212. *Inde ipse quatuor potentissimis regibus suis convicinis encenia transmittit, videlicet Magno Cham de Cathey, Presbytero Johanni, Xsanssa domino Tartarorum, & Magno Turco.*

¶ XUNGIA, Unctum, adeps, Gall. *Saindoux.* Statuta Montis Regal. fol. 308. *Item, pro quolibet rubo olei, sevi candellarum, sevi & salacii Xungiæ, solvat den. octo.*

¶ XYSTARCHES, à Gr. ξυστάρχης, Præses certaminis seu xysti. Tertull. ad Mart. cap. 3. *Bonum agonem subituri estis, in quo agonothetes Deus vivus est : Xystarches Spiritus sanctus.*

****

Y

Y LITERA numeralis, quæ 150. denotat. Unde versus:

Argolicus centum quinquaginta facitque character.

Ita Ugutio, & Notæ numerorum antiquæ. At Baronius versum sequentem habet :

Y. dat centenos & quinquaginta novenos.

Id est, 159. Eidem literæ si recta linea superaddatur, 150. millia significat.

Y. Otfridus in Epist. præfixa Evangeliis Theotiscis: *Ea etiam hoc elementum* (Y) *lingua hac* (Theotisca) *horrescit interdum, nulli se characteri aliquotiens in quodam sono nisi difficiliter jungens.*

¶ Y. instar signi Crucis insertum fortasse est in Monogrammatis regiis, & ab Episcopis in suis subscriptionibus usurpatum. Vide Mabill. Diplom. lib. 2. cap. 10. num. 13.

¶ Y, nude, ut mox *Ya*, ex Onomastico ad calcem tomi 3. Act. SS. Julii.

YA, Ita: vox Saxonica, ut na, non. Charta Adelstani Regis Anglor. to. 1. Monastici Anglic. pag. 173. *Et quod homines sint credendi & per suum Ya, & per suum na. Ya*, pro *Ita*, obtinet etiam apud omnes Germanicas nationes, imo etiam apud Armoricos & Guallenses.

¶ YBENNS, Ligni species, Ebenus, Gall. *Ebene.* Inventar. S. Capellæ Paris. ann. 1363. ex Bibl. Reg. *Item unus baculus de Ybenns ornatus argento esmaillatus armis Franciæ & Burgondiæ, ... pro officio cantoris dictæ S. Capellæ. Baculus de Ybenns* rursus in Inventar. an. 1376. Inventar. Gall. *Item un baston de Ybenns aorné d'argent, esmaillé aus armes de France & de Bourgoigne .... pour l'office du Chantre.* Aliud incerti anni : *Item unus baculus de Ysbernis, &c.* Quod facile ex allatis emendatur.

¶ YBERNAGIUM, ut supra *Hybernagium.* Vide in hac voce.

YBURPANANSECA, Furtum vituli vel arietis, vel quantum quis supra dorsum suum poterit portare de cibo, in Regiam Majestatem lib. 4. c. 16. Vocis origo Skenæo ignota : quem vide præterea lib. de Verbor. significat. Spelmannus vero ait, compositam ex *y*, pro *te*, prænomen, bẏꝛẏin, onus, & ꞅeca, *saccus*, quasi dicas *onerum saccus.* Vide *Byrthinsak.*

¶ YCHIGARE, Reditum annuum dividere, solvere, à voce vulgari *Ychide*, Reditus seu proventus annuus. Consuet. Labourt. tit. 17. art. 4. *Si par le contrat de l'engagement a esté accordé que le creancier doive donner ou payer à celui de qui est la terre durant l'engagement certaine rente par an, vulgairement appellé Ychide, &c. Ychide ou agrer*, in Consuet. Solensi tit. 31. art. 4. Consuet. Brageriac. art. 115. *Item, si quis receperit animalia quacumque nutrienda ad lucrum & damnum & ad cereum cabal ut supra, dominus dictorum animalium quotiescumque ei visum fuerit poterit mandare dictum nutritorem de Yshic exegar, quo mandato dictus nutritor tenetur & debet post octo dies à tempore dictæ mandationis computandos, adducere dicta animalia in foro seu in villa Brageriaci, ubi dictus dominus animalium maluerit adducenda, & ea ipsi domino adhibere & Ychigare* (alias *Yshiguare.*) *Et nihilominus dare bonos & competentes fidejussores de tenendo, complendo, solvendo dictum Yshic sive lucrum, si quod sit domino memorato.*

¶ YCHONIA, Imago, Gr. εἰκών. Necrolog. B. M. de Argentolio fol. 56. *Contulit ecclesiæ Ychoniam Beatæ Mariæ cum cæteris imaginibus.* Vide *Hyconia.*

YCONOMUS, pro *Oeconomus.* Vitæ Abbatum S. Albini : *In Ecclesia illa Rex Offa vices agens Yconomi & Custodis specialis, &c.* [*Alexius pincerna & Yconomus D. Adriani summi Pontificis*, in Charta an. 1158. *Procurator seu Yconomus monasterii Saxivivi*, in Charta Innocentii IV. PP. an. 1243. apud Fontanin. in Antiquit. Hortæ pag. 405. Infra : *Ycominus.*] Utuntur etiam Scriptores alii è recentioribus. [Occurrit apud Murator. to. 2. p. 143. Georg. Christianum tom. 2. Rer. Mogunt. p. 887. Kennett. in Antiquit. Ambrosd. p. 616. Rymer. tom. 3. p. 460. Marten. to. 3. Anecd. col. 1739. &c.]

¶ YCONOMIS, Eodem intellectu. Charta Henrici Comit. Blesensis apud Marten. tom. 1. Ampliss. Collect. col. 622. *Sive per Yconomem suum decreverint, &c.*

¶ YCHONOMUS, in Charta Stephani Episc. Tornac. ann. 1197. apud Miræum to. 2. p. 1202. col. 1.

¶ YDIOTA, Stolidus. *Alienatum à mente & factum*

penitus Ydiotam, in Litteris an. 1353. ex Regesto 82. Chartophylacii Reg. Ch. 61.

¶ YDONEUS, pro Idoneus, in Charta an. 1204. ex Tabul. Episc. Paris. fol. CIII. & in alia Caroli Comit. Provinc. an. 1290. ex Cod. MS. D. *Brunet* fol. 76. v°. Occurrit non semel alibi.

¶ YDRIA, pro *Hydria*, Mensura vini, semel & iterum apud Hansiz. to. 1. Germ. sacræ p. 276.

¶ YEMS, pro Hiems, apud *Madox* Formul. Angl. p. 138. *Yemale semen*, in Charta apud *Blount* in Nomolexico Anglicano.

¶ YEROPHAGIA, male pro *Xerophagia*, in Consuetud. MSS. Cluniac. ex Tabul. B. M. Deauratæ Tolos.

YGUMINUS, pro *Hegumenus*, ἡγούμενος, Abbas. Utitur non semel Thiotfridus Abbas Epternacensis in Florib. epitaphiis Sanctorum in proœmio libri 1. eod. lib. c. 6. & alibi.

YINGEMAN. Leges Henrici I. c. 16. *Danagildum, quod aliquando Yingeman dabatur*, i. 12. *den. de unaquaque hida per annum, si ad terminum non redditur, wita emendetur.* Sic Cottonianus codex & noster, inquit Spelmannus; sed utrique fidem suspectam habeo, ne mendose forte pro *Inglishman* vel *Englishman*, i. Anglico.

¶ YMAGINACIO, Cogitatio. Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. c. 36. p. 91. *Regalis nobilitas Ymaginacione multiplici toto corde deliberat & exquirit, quomodo antiqua jura recuperet.* Instrum. an. 1406. ex Bibl. Reg. *Un des serviseurs de Messire Guil. Belier vint dire audit Rigolet quo il s'en venist tantost en la sainte Chapelle, & que l'nys en estoit ouvert.... Ils apperçurent que les lampiers, qui estoient d'argent en estoient ostez & considererent comment ce pooit avoir esté fait & trouverent par Ymagination que ce avoit esté fait tant comme l'en disnoit en cloistre.*

¶ YMAGINATOR, Phrygio, *Brodeur*, recensetur in Catalogo Sodalitatis B. M. Deauratæ Tolos.

¶ YMAGINATURA, Imago acupicta. Inventar. Eccl. Noviom. an. 1419. *Una cappa de Cardinali de Limoges panni aurei cum orfretis de broderie & Ymaginaturis Apostolorum, operata auro & serico.*

¶ YMATHINATIO, mendose pro *Intimatio*, declaratio. *Ad jussum seu Ymathinationem*, in Litteris an. 1364. ex Regesto 98. Chartophylacii Reg. Ch. 4.

¶ YMBERNAGIUM, ut supra *Hybernagium* Charta Petri Episc. Meld. an. 1226. ex Chartul. ejusdem Eccles. *Habebit autem capellanus, pro victu & vestitu suo & clerici sui de bonis dictæ domus duos modios bladi Ymbernagii rationabilis.* Occurrit rursum in Charta an. 1229. Locus est in *Greueriam*.

¶ YMIUS, comparat. ab Imus, in Chron. Johan. Whethamstedii pag. 405. *Dum transisset sabbatum sive solstitium anni istius, descendissetque sol Ymius & Ymius, &c.*

¶ YMNISFITH, Porcellus ablactatus, Schiltero in Gloss. Teuton. Vocem corruptam esse censet Eccardus in Notis ad Leg. Sal. tit. 2. §. 5. ubi *Ymnis*, vel potius *Ymnis* solidum interpretatur.

¶ YMNIZARE, à Gr. ὑμνίζειν, Laudare, prædicare, hymnos cantare. Pontificale antiquissimum: *Perveniens* (Rex consecrandus) *ad ecclesiam prosternat se coram altare & Ymnizetur* Te Deum laudamus, Te Dominum confitemur, *finetenus: quo Ymnizato erigatur de solo, &c.* Dudo de Ducibus Normannorum:

Ymnizante melos psallere voce queas.

Vide *Hymnizare* in *Hymnus*.

¶ YMNODIA, Canticum. Bibl. Heilsbr. pag. 63.

Sit Jesu laus, & gloria sit Virgini Mariæ
Quod completum est carmen hujus Ymnodiæ.

Vide *Hymnodia*.

¶ YMPNARE, Liber hymnos continens, apud Will. Thorn. pag. 1935.

¶ YMPNUS, pro *Hymnus*, apud Elmham. in Vita Henrici V. Reg. Angl. cap. 124. p. 321. *Laudum Ympnos concinit.*

¶ YNDARDUS, Autissiodorensibus *Indard*, Instrumentum quo naves adverso flumine navigant: unde *Yndardus* nuncupatur quidquid ea ratione exsolvitur. Codex censualis Episcopat. Autiss. ann. circ. 1290. *Yndardi & aqua circa* XII^{xx}. *lib. Yndardus S. Mariani circa* XVI *lib.* Vide *Indardus*.

¶ YNOLATUS. Statuta Vercell. lib. 5. fol. 123. v°. *Item quod fiant singulis sex mensibus duo libri Ynolati pro parte pusterne & parte ursonis, qui vocentur Memoriale.*

¶ YNSPURUS, pro Impurus, nothus. Locus est supra in *Vastardus*.

¶ YPAPANTI, Festum Purificationis Beatæ Mariæ. Vide supra *Hypapanté*.

¶ YPATUS, Gr. ὕπατος. Vide *Hypatus*.

¶ YPEPA, Locus vel prædium à majori dependens, ut videtur. Descriptio bonorum domini de Eska ex Tabular. Audomar. *In territorio & dominio ville de Eska & aliarum Ypeparum circumjacentium... Dividitur namque tota terra de Eska & de suis antedictis Ypepis, &c.*

¶ YPERLIRICUS, Vox Græca vim comparativi habens à lyricus. Elmham. in Vita Henrici V. Regis Angl. c. 12. p. 23. *Ubi totidem tubarum tumultuosus strepitus partes æthereas tonitruoso rugitu reboare cogebat, citharædorumque Yperlirica melodia, &c.*

¶ YPERPERATA, YPERPERUS. V. *Hyperperum*.

¶ YPERUS, ut *Hyperperum*, Moneta Imperatorum Byzantinorum aurea. Bern. Thesaurarius de acquisitione T. S. apud Murator. to. 7. col. 777. *Jussit solium in palatio deferri, & Balduinum in eo sedentem, Yperis aureis usque ad verticem cooperiri sive circumdari.*

¶ YPOCAMISIUM, Vestimentum quod subtus camisium est. Vide *Hypocamisium*.

¶ YPOCARE, pro *Ypothecare*, Obligare, oppignerare. Charta an. 1308. in Histor. Tull. p. 470. *Spontanee confessus est se jam dudum Ypocasse & pignorasse venerabili patri & DD. Conrado tunc Episcopo Tullensi... medietatem villa de Vaunit.*

¶ YPOCOERCIUM, vox ibrida, Locus ubi soleis ferreis equorum pedes muniuntur. Vide supra *Hippocoercium*.

¶ YPODECANUS, Subdecanus. *Erlanus Ypodecanus* subscribit Chartam Theotolonis Archiepisc. Turon. an. 943. apud Marten. tom. 1. Anecdot. col. 74.

¶ YPODROMUM, YPODROMUS. Vide *Hypodromum*, & *Spidromum*.

YPOGAUBIN, YPOGAVUS, Navis ἱππηγὸς, Papiæ, *Navis, in qua equos vehere solitum est*. Glossar. Saxon. Ælfrici: *Ypogavus*, hors scip, i. ad verbum, *equi navis*. Somnerus *Hippagus*, vel *Hippagum* restituit. [Vide *Hussserium*.]

¶ YPOPANTON, pro *Ypapanti*, in Charta Paschalis II. PP. an. 1104. inter Instrum. to. 1. Gall. Christ. novæ edit. p. 66. & in Charta Alexandri III. PP. apud Rocchum Pirrum in Sicilia sacra pag. 28. Vide *Hypapanti*.

¶ YPOTECA, YPOTHACA, Oppigneratio, obligatio, apud Rymer. to. 2. p. 303. Charta ann. 1282. apud Lobinell. to. 3. Hist. Parif. p. 272.

Google

col. 2. *Obligaverit titulo specialis Ypotheca.* Alia an. 1477. ex Tabul. B. M. de Bono nuntio Rotomag. *Sub suorum omnium & singulorum Ypotheca & obligatione bonorum mobilium & immobilium.*

¶ YPOTECARIA, Fundus oppigneratus, Gall. *Hypothecaire.* Charta an. 1195. apud Cencium inter Census Eccl. Rom. *Quodcumque itaque jus & quamcumque actionem personalem & in rem sive Ypotecariam adversus Romanam ecclesiam, &c.* Hinc

¶ YPOTECARE, YPOTHECARE, Oppignerare, *Hypotequer*, apud Rymer. loco laudato, Marten. to. 7. Ampl. Collect. col. 1111. & Lobinell. to. 5. Hist. Parif. p. 655. Vide *Hypothecare.*

¶ YPOTHECARIUS, pro *Apothecarius.* Vide in hac voce. Computus ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 283. *Item, cuidam Lombardo per manus Michaelis Ypothecarii domini pro muscato empto per dominum, XII. flor.*

¶ YPOTHETICE, Jure *ypothecario* seu oppignerationis. Charta an. 1246. ex Tabul. Episc. Parif. fol. CCXIII. *Eidem Episcopo Ypothetice titulo specialiter obligavit.* Alia an. 1256. ex Tabul. S. Crispini in Cavea: *Pro qua summa x. lib. Ypothetice obligavit dimidium modium bladi hyemalis.*

¶ YPOVICARIUS, YPPOVICARIUS, Subvicarius, qui Vicarii vices agit. Vide in *Vicarius.*

YPSIVREMETA, ex Gr. ὑψιβρεμέτης, Altitonans. Epitaphium Crescentii, qui obiit an. 1010. apud Baronium an. 996. n. 11.

Dic rogo, dic lacrimis pietatis clausula, Jesu,
Parce tuo famulo Ypsivremeta pie.

¶ YRCUS, pro Hircus. Statuta Arelat. MSS. art. 37. *Et pro quolibet porco & porca, ove seu mutone, Yrco & capra dent 11. den.*

¶ YRENEUS, Pacificus, Gr. εἰρηνικός. Acta S. Frederici to. 4. Jul. p. 461. *Episcopum oportet esse irreprehensibilem, sobrium, ... doctorem, Yreneum, non vinolentum, &c.*

YRIAS. Indiculus superstitionum & Paganiarum c. 24. *De pagano cursu, quem Yrias nominant, scissis pannis, vel calceis.*

¶ YSARNODORI, Ostium ferreum, lingua Teutonica seu veteri Gallica, ex Vita S. Eugendi to. 1. Jan. pag. 50. col. 1.

¶ YSBERNUS. Vide supra *Ybernus.*

¶ YSEMBRUNUS, Panni species. V. *Isembrunus.*

¶ YSENGRINI, Populi quidam, de quibus in Hist. Viconiensis Monast. apud Marten. to. 6. Ampl. Collect. col. 303. *Sic Spiritus sancti gratia in vita extitit debriatus* (Ægidius Abbas) *ut meruerit pacem inter Ysengrinos & Flaventinos, vel Flampedes in partibus Hollandiæ & Zelandiæ & Flandriæ, quam nullus hominum attentare quibat, sive Rex, sive Comes, aut Baro reformare.*

¶ YSHIC, YSHICUARE. Vide *Yschigare.*

¶ YSICIUS, Salmo. Vita S. Kentigerni to. 1. Jan. p. 820. *Nuntio cum hamo ad ripam fluminis Clyd festinare præcepit, & piscem primo extractum scilicet Ysicium, qui & Salmo dicitur, ad se reportare.* Codex MS. Ramesf. apud Spelman. *In capite autem Quadragesimæ, octo fratribus Ysicios, &c.*

¶ YSNECA, Navigii species, scapha, Nostris *Esneche*; idem quod *Naca* 1. Vide in hac voce. Statuta Massil. lib. 4. c. 1. *Puniatur inde taliter quod pro nave qualibet, & Ysneca, vel coca compellatur dare communi Massiliæ pœnam arbitrio rectoris, vel consulum Massiliæ.*

¶ YSOLUS, Parva insula, Gall. *Islot.* Charta ann. 1258. ex Tabul. S. Victoris Massil. *De meridie de dicto verdono descendit usque ad Ysolum, & de Ysolo in verdono.*

¶ YSOPUM, Aspersorium, Gall. *Goupillon.* Vide *Ferratum* & *Hysopus.*

¶ YSOTONUM, ut *Ysopum*, mendose, ut suspicor, scriptum in Inventario ann. 1341. ex Tabul. S. Victoris Massil. *Item seiratum unum cum Ysotono.*

¶ YSTORIATUS, Intextus figuris, ornatus, Nostris *Historié.* Inventar. an. 1416. ex eod. Tabul. *Cum duobus retaulis desuper Ystoriatis... Item duas postes modicas Ystoriatas nativitatis Domini & Veronissæ.* Vide *Historiatus.*

YSTRAICUS, Funestus. Isidorus Pacensis Episcopus, in Chron. æra 780. *Sed quia nequaquam eam ignorat omnis Hispania, ideo illa minime recensiti tam Ystraïca bella ista decrevit historia, quia jam in alia Epitoma qualiter cuncta extiterunt gesta patenter & paginaliter manent nostro stylo conscripta.* Ex Lat. forte *Oëstraicus.*

¶ YSTRIO, Leno, ut videtur. Statuta Astens. collat. 11. c. 8. fol. 27. v°. *Ystrio, vel publicus lecator, vel publica meretrix.* Vide *Histriones.*

¶ YUCA, Plantæ seu radicis species in America. *Nemo vel Hispanus vel Indus ... faciat azua ex fora cum mistura Yuca*, in Synodo Limensi ann. 1585. inter Conc. Hispan. to. 4. p. 426. Occurrit rursum pag. 761.

YVERNAGIUM. Vide *Hybernagium.*

¶ YYESIA, f. Cæcus paterni animi affectus in filium, à Gr. υἱός, filius. Hugonis Metelli Epist. 54. to. 2. Monument. sacr. Antiquit. pag. 411. *Nescis prorsus quid sit Yyesia, vir es discretionis, homo es pacis, nihil inmaniter, nihil inhumaniter agis.*

¶ YZANES, inter supellectilem lecti recensetur, in Charta Hispanica æræ 1060. apud Ant. *de Yepez* in Chron. Ordin. S. Bened. to. 5. p. 435. *Literius 3. Yzanes 2. &c.*

Z

Z LITERA numeralis, quæ 2000. efficit. Unde versus:

Ultima Z. canens finem bis
mille tenebit.

Seu ut habet Ugutio:

Ultima Z. quæ canit finem
bis mille tenere.

Eidem literæ, si recta linea superaddatur, bis millies mille significat.

Z. pro X. crebro. *Zenia*, pro *Xenia*: *Zenodochium*, pro *Xenodochium*, in Gloss. Ælfrici pag. 62. 79.

ZA. Charta Italica ann. 1154. apud Puricellum in Ambrosiana Basilica pag. 711. 712. *Et hoc fuit ab undecim annis in Zà, & a mense in là.* Infra: *Et hoc fuit à 40. annis in Zà, & à 25. in là.* Vulgare Italicum: Galli dicunt *en çà.*

ZABA, ZAVA, Lorica. Gloss. Arabico-Lat. *Lorica; Zaba.* Papias: *Zaba, munimentum in prælio virorum fortium.* Julianus Antecessor c. 304. *Zabas, sive loricas.* Lexicon Gr. MS. Reg. cod. 2062. Ζάβα, τὸ λωρίκιον. Ζαβαρεῖον, ἐν ᾧ αἱ ζάβαι. Quod vero ζαβαρεῖον, dicitur, θῆκαι & θυλάρια τῶν ζαβῶν sunt Leoni

ni in Tact. cap. 6. §. 22. ubi ex corio bubulo esse jubentur. Zabarum vero non semel meminit idem Leo ibidem c. 6. §. 22. Ἔχειν δὲ δεῖ ἕκαστον ἄνδρα ὁπλισμένον τοιαύτην, ζάβας τελείας μέχρι τοῦ ἀστραγάλου ἀνασυρομένας διὰ λωρίων καὶ κρικελλίων μετὰ τῶν θηκαρίων αὐτῶν. Adde §. 3. 13. 17. 25. & c. 7. §. 73. Ζάβας ἤτοι λωρίκια. Occurrit etiam vox eadem in Nov. 85. & in Chronico Alexandrino pag. 782. Vide Scriverium ad Vegetium pag. 564. præter Rigaltium, & Glossar. med. Græcit. in Ζάβα.

Zava, Idem quod *Zaba*. Lex Wisigoth. lib. 9. tit. 2. §. 9. *Partem aliquam Zavis vel loricis munitam.* Ubi *Fuero juzgo* lib. 9. tit. 2. §. 8. *Muestre los bien armados de lorigas, e perpuntes.* Est igitur *Zava* idem quod *perpunctum*, seu *gambasium*. Vide in his vocibus.

Sabea, vel Sabeum, pro *Zaba*. Capitula Herardi Archiep. Turon. c. 113. *Clerici ... si armis, sagis, vel Sabeis usi fuerint, deponantur.*

Zabatus. Papias: *Cristatus, galeatus, i. Zabatus.* Alibi: *Zabatus, cristatus, galeatus.* Ubi *zabam* pro galea aut casside videtur usurpasse: nisi per *galeam* intelligat *loricam cucullatam*, quæ & corpus & caput tegebat, uti legit Meursius in Gloss.

ZABERNA. Papias: *Zaberna, ubi vestes ponuntur, aut quodlibet aliud; Zaberna, arca, vel armariolum.* Gloss. MSS. *Zaberna, vestiarium.* [Tabul. Eccl. Audomar. *Privilegia existentia in superiori parte almaria seu Zaberna magna existentis in thesauro. In prima & superiori parte media seu secunda Zaberna sive almaria, ... in tertia parte secunda Zaberna, &c.* Mirac. S. Udalrici sæc. 5. Bened. p. 468. *Interim etiam quæsivit Zabernas & calceamenta, & non invenit.*] Hariulfus lib. 3. Chron. Centul. c. 28. de Capsa, in qua erat corpus S. Vigoris Episcopi Bajoc. *Hospitem exerat ejus Zabernam, qua sanctis ossibus erat onusta, diligentissime atque fidissime trade et custodiæ.* Et mox: *Acceptam vero Zabernam Bernardus tali loco ponere eam mittitur, quem latrones adire non possent.* Infra: *Arca* appellatur: *inquirit cujus jubet, cujus esset arca. Zabernam* fortassis hoc loco usurpavit Hariulfus pro taberna, seu arca aut capsa, ex tabulis ligneis compacta. *Taberna* enim auctore Isidoro lib. 15. c. 2. *dicta, quod ex tabulis ligneis essent confecta.* Vide infra in voce *Zabyra*.

¶ Taberna, Eodem significatu. Drogo in Translat. S. Levinæ to. 5. Julii p. 627. *Novo linteolo ea (ossa) involvit, ... hospitium venit, in una suarum Tabernarum collocavit.* Infra *Zabernam* vocat.

¶ ZABOLATICUS, Zabolicus, Zabuliticus. Vide mox in *Zabulus*.

¶ ZABULUM, Sabulum, arena. Charta Henrici VII. Reg. Angl. an. 1499. apud Rymer. to. 12. p. 714. *Ita quod in velleribus lanarum terram, peeras, fimum, Zabulum, arenas, & pilas minime pareant aut involvant.* Alia an. 1535. apud *Madox* in Formul. Anglic. pag. 155. *Cum omnibus aliis terris, pratis, pasturis, & omnibus aliis pertinenciis manerio prædicto pertinentibus; excepto Zabulo & lapidibus, &c.*

¶ Zabulinus Campus, Arenosus, in Inquisitione an. 1296. apud Cencium inter Census Eccles. Romanæ.

ZABULUS, Diabolus. Sic autem Dorice aiunt appellari. Dorica quippe lingua ζαβάλλειν, idem est quod διαβάλλειν; ut ζάκορος, idem quod διάκορος. Aliter tamen censet Possinus in notis ad orat. Nicetæ in SS. Michael. & Gabriel. pag. 60. Papias: *Zabulus, est Satanas, quod Latine sonat adversarius, vel transgressor.* Glossæ vett. *Zabulus, Satanas, contrarius.* [Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Zabulus, contraire, transgresseur, diables.*] Glossæ aliæ MSS. *Zabulus, Satan.* Phœbadius Aginnensis in Epist. contra Arianos: *Cibum desideravit cum tentaretur a Zabolo. Zabolica subtilitas, Zabolicum virus*, apud eumdem. Consultatio Zachæi & Apollonii lib. 3. *Horum igitur merito venturum Antichristum fidei certa est, immo Zabulum sub persona hominis sævituram.* Titulus memoriæ S. Waldomeris, to. 1. Histor. Francor. pag. 513.

Hinc perdunt Zabulus vires, incendia Maurus.

Wandelbertus in Præfat. ad Martyrologium:

Fallens, ne Zabuli vincat iniquitas.

Utuntur passim Veteres, ut & aliquot ævi inferioris Scriptores, S. Cyprianus in Epist. ad Demetrianum, Auctor libri de Aleatorib. Cassianus Collat. 1. c. 14. 21. S. Hilarius in Matthæi c. 4. c. 26. & alibi. S. Augustinus serm. 123. de Diversis, S. Ambrosius lib. 5. de Fide ad Gratianum c. 1. Lactantius de Mortibus persecutorum c. 16. S. Patricius Epist. ad Coroticum, Paulinus Nolanus pag. 28. 50. 55. 291. 498. Commodianus Instr. 35. 57. 59. 60. 73. S. Eulogius l. 1. Memorial. c. 55. & lib. 2. c. 4. Thiofridus Epternac. lib. 4. c. 2. Notæ Tyronis, Gildas de Excidio Britanniæ, Florus Lugdun. Diacon. carm. 4. Fridegodus in S. Wilfrido c. 36. Eigil in Vita S. Sturmii n. 6. Edgarus Rex Angl. in Leg. Monachorum Hydensium c. 4. Vita S. Guthlaci c. 18. 21. Vita S. Genulfi lib. 1. c. 3. n. 21. Ordericus Vitalis p. 460. Hariulfus lib. 3. c. 18. Chartæ veteres in Bibliotheca Cluniacensi p. 543. & apud Meursium in Episcopis Meteosib. p. 349. &c.

¶ Zabolaticus, Diabolicus. Epist. encyclica apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 354. *Perplurima similes miseriæ, instigante Zabolatico conatu, perpetrata sunt.*

¶ Zabuliticus, Eadem notione. Vita S. Guthlaci tom. 2. April. pag. 42. *Ille vero Zabuliticum magisterium despiciens, &c.*

ZABYRA. Abdias Babylonicus lib. 4. Hist. Apostol. p. 46. *Et haud mora collectis libris magicis, Zabyras plenas ad Apostolum attulit, cervicibus suis & discipulorum impositas, & cœpit eos ignibus coram eo comburere. Sed Jacobus prohibuit, ne forte odor incendii, inquit, veniat incautos. Appende Zabyris lapides, & plumbum, & mitte in mare.* Ubi Meursius emendat *zabarias*, ut fuerint ζαβάρια, Zabarum repositoria. Sed hic non agitur de loricis, nec de eorum thecis; sed de cistis aut capsis: unde malim legere *zabernas*, quomodo ex MS. emendat Salmasius, & apud Ordericum Vitalem lib. 2. pag. 381. ubi eadem verba describuntur, legitur. V. *Zaberna*.

¶ ZACCARUM, Saccharum. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 284. *Et undecim libris & uno quartone de Zaccaro, &c.*

¶ ZACHARA, Zacharia, ut *Zaccarum*. Hist. Orient. Jac. de Vitriaco apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 279. *Sunt ibi cannæ, ex quibus fluit fructus dulcissimus, & vocantur cannamelli Zacharia.* Alter locus exstat in *Canamella*. Vide ibi.

ZACIUS, Retis ad capiendos pisces species, quæ describitur à Petro de Crescentiis lib. 10. c. 37.

ZACONES, pro *Diacones*, ut *Zabolus*, pro *Diabolus*. Commodianus Instr. 68.

Ministerium Christi, Zacones, exercete caste,
Idcirco Ministri facite præcepta Magistri.

Sic vero hodie Lacedæmonii, vocabulo à *Lacones* detorto, appellantur à Græcis, ut auctor est Pachymeres lib. 5. c. 25. Nicephorus Gregoras lib. 4. p. 70. & Martin. Crusius in Turcogr. lib. 7.

p. 489. Vide Glossar. Meurs. in Τζάκωμα, [& Gl. med. Græcit. in ead. voce.]

ZAFALMERINUS. Vide in *Zavalmedina.*

¶ ZAFFARDA, Capitis operimentum apparitorum proprium, unde vocis etymon: Italis quippe *Zaffo* est Apparitor. Vide mox *Zaffones.* Statuta Placent. lib. 1. fol. 10. *Portare super caput caputium vel Zaffardam de panno lano cum signo ad arma communis. Quæ caputia seu Zaffarda dentur eis expensis communis Placentiæ quolibet anno.*

ZAFFONES, Venetis dicuntur Sagittarii, vel apparitores. Rollandinus in Chron. lib. 11. c. 3. *Quidam pedites & Zaffones illi, quos vulgo Waldanam dicimus, præcedentes inordinate ante militum acies, &c.* Cap. 5. *Repente namque supervenerunt Berroarii sive Zaffones quidam, &c.* Denique cap. 16. *Cum eadem gente, & quibusdam viris prudentibus alieni cupidis, quos appellamus Zaffones.*

ZAFFRAMEN, Crocus, Italis *Zafferano*, vel *Zaffaran*, nostris *Saffran.* Sanutus lib. 2. part. 2. cap. 6. *Æs, stagnum, seu ramum, Zafframen, coralla, &c.* Caput 7. habet *Zaffranum*, quomodo forte legendum in cap. 6.

¶ ZAFRANUM, Eadem notione. Chron. Parmense ad an. 1307. apud Murator. to. 9. col. 867. *Et propter hoc Zafranum quod ducebatur pro festo Nativitatis non inveniebatur ibi nec haberi potuit.* Vide *Zufferana.*

¶ ZAGARELLA, Fimbria, Gall. *Frange*, ab Italico *Zaccherella*, diminut. à *Zacchera*, Academicis Cruscanis *vocabulo generico di tutte le cose di poco pregio*, reculæ, tricæ. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 283. *Item, pro ornandis caputiis domini & dom. Humberti de Villariis & Zagarellis aureis & seta, 11. s. 111. d. gros.*

¶ ZAGUS, Nomen officii palatini apud Venetos. Appendix ad Translat. SS. Pauli & Barbari tom. 7. Maii p. 772. *Capitaneus major, Zagus, ceremoniarum magister, &c.*

¶ ZAHALMEDINA. Vide *Zavalmedina.*

ZALA, Incendium, [Depopulatio.] In Gloss. Græco-Lat. ζάλη, est *æstus*, unde forte pro incendio vox usurpata: aliis est turbo, procella, agitatio maris. Capitulare Radelchisi Principis Benevent. an. 851. §. 3. *Liceat per meam terram transire contra illos hostiliter & cum scara ad vindicandum absque homicidio, vel incendio, & deprædatione seu Zala, de populo & terra mea.* Et §. 19. *De nullo homicidio vel præda atque Zala seu incendiis retroactis fiat aliqua requisitio vel vindicta.* Occurrit iterum §. 21. Capitulare Adelchisi Principis Benev. §. 7. *Sed ea per igne aut à Zalatione seu deprædatione perdidisset.*

ZALARE, Incendere. Chronicon Anonymi Barensis an. 1036. *Zalata sunt casæ Joannes Icanato.* An. 1051. *Zalavit ipse Judæam.* Ann. 1070. *Zalatæ sunt casæ Meli Pezzi & obrutæ.*

¶ ZALAMELLA, ZALAMILLA, Instrumentum musicum. Chronic. Mutin. apud Murator. to. 15. col. 608. *Ibi fuerunt circa C. tubæ resonantes, Zalamellæ, & instrumenta alia mirabiliter resonantia.* Bern. Thesaurarius de Acquisit. T. S. apud eumd. to. 7. col. 834. *Volebant enim sibi facere nomen cum tubis & Zalamillis & vexillis multis progressi.*

¶ ZALANDRIA, Navigii species. Vide *Chelandium.*

¶ ZALARE, Incendere. Vide *Zala.*

¶ ZALATA, *Grando.* Joh. de Janua. *Grelle*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm.

ZALDA. Albertinus Mussatus de gestis Italicorum post Henricum VII. l. 5. rubrica 2. *Et insuper electorum balistariorum 5. millia, lancearum cum hastis longissimis, quas Zaldas vocant Italici, 2. millia, &c.* [Cruscanis, *Gialda*, lancea.]

¶ ZALLA, Mantile, linteum quo manus extergantur, Germ. *Zwelen*, à vet. Theodisco *Zwalla.* Guidonis Discipl. Farf. c. 16. *Pueri qui non valent portare charitatem, id est palas ad mensam, non tergant manus suas ad Zallam in die Sabbatorum in capitulo.* Cap. 19. *Zallam atque baciles domni Abbatis, &c.*

ZALMEDINA. Vide *Zavalmedina.*

¶ ZALOUS. Chron. Tarvis. apud Murator. to. 19. col. 803. *Quæ quidem cum antenna lignea totum id diversorium sustentabatur, Zalois de raza, & mirabilibus tapetis stratum, &c.* Leg. videtur *Zatois.* V. *Zatony.*

¶ ZAMA, *Genus monstri*, Johanni de Janua.

ZAMBILOTTUS, Pannus ex pilis camelorum confectus: ex Ital. *Zambelotto*, Gall. *Camelot.* Paulus Venetus lib. 1. c. 64. *Fiunt quoque ibi Zambilotti optimi de pilis camelorum.*

¶ ZAMELLETTUS. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 581. *Et aliqua ex dictis indumentis sunt de veluto, vel de serico de grana, vel de alio colore, vel de Zamelletto.*

¶ ZAMELLOTUS, ZAMELOTUS. Idem Chronic. col. 580. *Et alium de Zamelloto undato, &c.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 81. *Item de aliquo mantello Zendalis seu Zameloti, &c.*

¶ ZAMBORIUM. Conc. Hisp. to. 4. p. 176. *In festis Pentecostes non fiat repræsentatio emissionis Spiritus sancti nisi in primo festo bis, horis Missæ & Vesperarum, modo tunc temporis non fiant tonitrua cum ballistris quæ damnum non modicum inferunt Zamborio sedis.* Leg. *Zimborio.* Vide in *Ciborium*, col. 603.

¶ ZAMBRA, vox Hispanica, Saltationis Mauricæ species. Conc. Valent. an. 1565. inter Hisp. to. 4. p. 68. *Neve potissimum in matrimoniis cantilenas in Machometi laudem, præsertim quas Zambras & feilas dicunt, concinant.*

¶ ZAMBUCA, Navis Indica. Maff. Hist. Ind. lib. 9. *Zambucis, aut paronibus quadraginta octo cum magna Mahometanorum cæde potitus est.*

¶ ZAMETUM, Pannus holosericus. Testam. Gualæ Bicherii Card. Vercell. an. 1227. apud August. *de la Chieza* in Hist. Eccl. Pedemont. c. 36. *Do... unum apparatum de meis, ... scilicet planetam, dalmaticam, tunicam de Zameto rubeo.* Vide *Exametum.*

¶ ZANBRERIUS, Camerarius, minister cameræ, ab Italico *Zambra*, camera. Charta an. 1337. in Statutis Perusiæ fol. 9. *Præsentibus testibus ad hæc specialiter convocatis Peroneto Pasquali, Petro de Sancto Secundo, & Stephanino de Lugduno sartore familiaribus & Zanbreriis illustris dominæ Principissæ* (Sabaudiæ.)

¶ ZANCA, ZANCHA. Vide *Tzanga.*

¶ ZANCHA, Tibia. Mirac. B. Henrici Baucenens. to. 2. Jun. p. 376. *Ingottatus in manu dextera & gamba, Zamba.*

¶ ZANDALE, ut *Zendale.* Vide *Zendadum.*

¶ 1. ZAPA, ZAPONUS, Ferrea solea. Statuta Montis Regal. fol. 268. *Item. Statutum est quod omnes ferrarii facientes Zaponos ferreos equorum & asinorum, debeant habere tantummodo pro quolibet ferro bono & sufficienti seu Zapono, & pro ferratura unius ronceni & roncenæ, muli & mulæ magni corporis, solidos duos denarios novem, & de asinis & muletis parvis solidos duos, pro quolibet Zapono, & de asinis & somis parvis, solidum unum denarios novem, & de Zapa bovis, solidos quatuor & non plus.* Vide *Zapatura.*

¶ 2. ZAPA, ZAPPA, Ligo, Gall. *Hoyau*, Ital. *Zappa.* Inquisitio an. 1196. apud Cencium inter

Census Eccl. Rom. *Item dixit quod vinea quæ fuit Marcoaldi & presbyteri Rolandi .... est ad* XII. *Zappas ... Item dixit quod vinea quæ fuit presbyteri Rolandi de Cocone est de curia & est ad* V. *Zappas.* Id est, tantum vineæ, quantum XII. vel V. *Zappis* seu ligonibus coli potest in anno. Memoriale Potestat. Regiens. ad an. 1218. apud Murator. to 8. col. 1092. *Et adduxerunt targias, & tabulas, & ostia domorum, Zapas, palleas, & multos mulos oneratos herbarum, quia volebant reimplere fossatum.* Chron. Domin. de Gravina apud eumd. to. 12. col. 613. *Habens Zappam in collo & panem illum in bisaciolis & flascum vini, quasi iret ad vineas videbatur.* Anonymus in Annal. Mediol. to. 16. col. 744. *Habebat tria millia guastatorum cum Zappis & badilibus. Aratra, Zappa, badilia, nec aliqua utensilia ad laborandum terras*, in Statutis criminal. Riperiæ cap. 33. fol. 11. Hinc

¶ ZAPARE, ZAPPARE, Italis, Terram *zappa* seu ligone fodere. Statuta Castri Redaldi fol. 22. v°. *Statuimus & ordinamus quod omnes mezadri & terzarini teneantur & debeant omnes arbores fructiferas Zapare ad pedem.* Chronic. Farfense apud Murator. to. 2. part. 2. col. 563. *Annuatim* (debet) *operas tres, unam ad arandum, aliam ad metendum, tertiam ad Zappandum.* Mirac. B. Simonis Eremitæ tom. 2. April. p. 828. *Juravit quod de anno proxime præterito de hebdomade sancta, eo existente in quodam campo ad Zappandum, &c.*

¶ ZAPPATOR, Fossor, Italis, *Zappatore.* Chron. Parmense ad ann. 1308. apud Murator. tom. 9. col. 872. *In publica concione more solito data fuerunt vexilla vexilliferis militum, & balestrariorum, & Zappatorum per dictum dominum Potestatem.* Chron. Domin. de Gravina apud eumd. to. 12. col. 613. *Habebant autem nuntium eorum fidum quemdam nomine Johannem Maryonum virum Zappatorem & vilis conditionis.*

¶ ZAPATURA, Ictus calcis equi. Mirac. B. Henrici Baucen. to. 2. Jun. p. 378. *Non bene viderat de oculo dextro propter Zapaturam cujusdam equi.* V. *Zapa* 1.

¶ ZAPELLA. Statuta Montis Regal. fol. 178. *Item statutum est, quod nulla persona ... præsumat ludere infra domos conventus Fratrum Minorum, Fratrum Prædicatorum, & Ecclesiæ S. Donati, ad aliquem ludum taxillorum, biglarum, pilotæ & Zapellæ, nec ad aliquem ludum inhonestum.*

¶ ZAPELLUS, Via imbribus excavata, ut videtur, Gall. *Ravin.* Statuta Mutin. rubr. 2. fol. 1. *Qualibet villa sive locus districtus Mutinæ, teneatur & debeat vias, pontes & Zapellos aptare.* Ibidem fol. 24. *Qualibet persona teneatur conferre ad laboreria pontium, Zapellorum, & aggerum.* Rursum fol. 47. *Statutum est quod in canali Ganaceti ubi transit strata super dictum canalem fieri debeat unus pons lapideus pro communi & expensis communis; cum ibidem sit magnus Zapellus, ita quod plaustra commode conduci non possunt.* Statuta Castri Redaldi lib. 3. fol. 47. v°. *Nihilominus prætextu alicujus Zapelli nemini liceat aliquod vadum vel fossatum levatum explanare.*

¶ ZAPOLARE. Statuta Castri Redaldi lib. 1. fol. 20. v°. *Omnes qui laborant terras, ... teneantur eas terras arare per quatuor vices congruis temporibus ad minus antequam seminent frumento, vel tribus vicibus antequam seminent spelta, vel hordeo, & seminatas Zapolare, & si opus fuerit mundare & roncare.* An idem quod *Occare*?

¶ ZAPONUM, Pondus quoddam. Statuta Ast. de intratis portarum: *Azia sive Zaponum de fillo lini solvat pro libra sol.* 10. *Azia sive Zaponum de fillo canapis solvat pro qualibet libra ponderis sol.* 5.

¶ ZAPONUS, Ligo. Vide supra *Zapa* 1.

¶ ZAPPA, ZAPPARE, ZAPPATOR. Vide *Zapa* 2.

¶ ZARABOLLA, Bracæ, vestis qua crura & tibiæ teguntur, eadem notione qua *Saraballa.* Decreta Placent. ad calcem Statut. fol. 97. *Ita quod qui cedit, nudus sit, discalciatus, non habens aliquod vestimentum, vel velamen, excepta Zarabolla.*

¶ ZARABULLA, Eodem significatu. Joh. Demussis Chron. Placent. ad an. 1388. apud Murator. to. 16. col. 581. *Et etiam desubtus habent Zarabullas lineas strictissimas.*

¶ ZARABOTANA, Machinæ jaculatoriæ species. Chalcocond. lib. 7. *Vehebantur bombardæ plurimæ, quas Zarabotanas nominant.* Statuta criminal. Riperiæ cap. 79. fol. 16. *Si quis animo percutiendi sagittaverit cum balista vel arcu, vel Zarabotana arca, vel ferri cum sagittis, &c.*

¶ ZAROBOTANUS, Eodem significatu, apud Gabr. Barcletam in Serm. part. 1. fol. 37. v°. col. 1.

1. ZARDA, Morbus equorum, *quædam æstuatio ad modum ovi, vel major vel minor, quæ tam in parte interiori quam exteriori nascitur in garectis.* Ita Petrus de Crescentiis lib. 9. de Agricult. c. 10. & 35. *Zardre*, veteri ejus interpreti Gallico.

2. ZARDA, *Alienatus*, in Glossis MSS.

¶ ZARDENUS, ZARDINUS, Hortus, Italis *Zardino.* Charta an. 1388. ex Tabul. Massil. *Domibus, furnis, Zardenis, tenementis, &c.* Statuta Mutin. rub. 371. fol. 75. *Statutum est pro custodiendis broilis & Zardinis & aliis terris positis intra confines civitatis Mutinæ eligantur ... custodes sive saltarii.*

¶ ZAROBOTANUS. Vide *Zarabotana.*

¶ ZARZAPARILLA, Salsaparilla, Gall. *Salsepareille*, Italis *Zarzapariglia.* Acta SS. to. 4. Jun. pag. 1146. de Canonizat. B. Aloysii: *Qui ante paucas horas ægram inspexerat, eique exsiccantia medicamenta per dies* XL. *suscipienda ex ligno sancto & Zarzaparilla, ut medicorum verbis utamur, præscripserat.*

¶ ZATA, ZATTA, Italis, Navis species. Mirac. B. Henrici Baucen. to. 2. Jun. p. 387. *Confracti fuerunt tres remi, quibus gubernabatur dicta Zata.* Jac. Delayto in Annal. Estens. apud Murator. to. 18. col. 928. *Cum navigiis multis belligeris & cum duabus Zatis.* Ibidem col. 983. *Et paratis certis navibus & constructis aliquibus Zatis de arboribus, &c.* Statuta Cadubrii c. 22. fol. 56. v°. *Quod mercatores forenses non possint ligare Zattas, vel aliud lignamen, nisi solverint id quod tenentur sibi.*

ZATOUY, ZATOUIN, Pannus sericus rasus, vulgo hodie *Satin. Satteyn*, in Inventario Ecclesiæ Eboracensis an. 1530. in Monastico Angl. to. 3. p. 77. Computus Stephani *de la Fontaine* Argentarii Regis ann. 1530. *Pour 7. quartiers de Zatouin Ynde, & 7. quartiers de fort velluiau vermeil, pour faire deux cottes à armer, broudées & semées de grosses perles & menues pour ledit Seigneur. Pour 3. aunes de petit cendal à houçer ledit velluyau, & pour 4. aulnes de cendal vermeil & Inde à faire l'envers.* Crebro etiam scribitur *Zatoüy.* [Vide *Zalous.*]

¶ ZATTA, ut *Zata.* Vide in hac voce.

1. ZAVA, Hominum collectio & adunatio. Lex Longobard. lib. 1. tit. 18. §. 2. *Cognovimus enim, quod per singulas civitates mali homines Zavas, id est, adunationes contra judicem suum agentes faciunt.* Ita præferre tres codices monuit me Stephanus Baluzius: Editio Boerii & Heroldi p. 253. *tanas*, Lindenbrogii *zanas*, [Boherii denique *ronas.*] Priorem lectionem firmat, (vel certe ita legisse videtur) Papias, in ordine litt. *zau*: *Zavas, id est*;

rutas. In uno codicum MSS. Glossa interlinearis habet, *id est*, *rixas*. Vide *Rupta*.

2. ZAVA, pro Lorica. Vide in *Zaba*.

ZAVALCHENUS. Vitalis Oscensis Episcopus: *Sunt & alii judices, & officiales inter Judæos videlicet & Saracenos. Zavalchen enim Saracenorum judicat causas, dictus à Zaval, Dominus, & Archens, id est, judiciorum. Qui Zavalchen executioni mandat sententias à se latas, & facit citationes, & cæteras compulsiones, quæ in Saracenorum curia imminent faciendæ. Item exercet tabellionatus officium inter eos, ita quod nullus alias inter Saracenos facit publicum instrumentum*, &c.

ZAVALMEDINA, Zalmedina, Çalmedina, &c. *Prætor urbis*, tametsi, ut ait Blanca in Epist. dedicatoria ad Commentar. de Reb. Aragon. non omnino respondeat id muneris Prætori urbano apud Latinos. Idem p. 638. *His ergo rebus compositis Alfonsus Rex novæ urbi* (Cæsar-Augustæ) *Magistratus urbanos præficiendos curavit*, &c. *Itaque Prætorem urbanum ordinaria causarum cognitioni præfecit, quem ipso Arabico nomine retento, Zalmedinam vocari passus est.* Vitalis Episcopus Oscensis, apud eumdem p. 728. *Et ipsi Rici homines in sibi civitatibus assignatis, Zavalmedinas, & in villis Bajulos, quos sibi placuerint, debent ponere. Qui Zavalmedinæ & Bajuli teneant & regant curias ipsorum locorum pro Ricis hominibus prælibatis.* Idem pag. 387. *Sunt præterea officiales Domini Regis in prædictorum locorum singulis constituti, qui diversis nominibus appellantur. Quidam enim Zavalmedina, id est, Vicedomini civitatum: zaval enim idem est, quod dominus, & medina idem, quod civitas, lingua Arabica: à qua hoc vocabulum fuit sumptum.*

¶ Zahalmedina, in Charta ann. 1165. in Append. ad Marcam Hisp. col. 1343. *Homines sui interfecerant quendam Sarracenum, ipsum scilicet Zahalmedina.*

¶ Cahalmedina. Charta Jacobi Reg. Aragon. an. 1232. ex Chartul. Campan. fol. 549. col. 2. *Mandamus itaque firmiter præcipientes Majori domus, senioribus, bajulis, vicariis, meriuis, justitiis, Cahalmediuis, judicibus*, &c.

Salmedina appellatur in Charta Alfonsi I. Regis Aragonum, apud eumdem Blancam p. 789. Ex hisemendanda Charta Adelfonsi Regis Aragonum contra Valdenses: *Baliuis, Justitiis, Meriuis & Zafalmerinis*, &c. Legendum enim *Zasalmetinis*. Aliam Adelfonsi Imperatoris Hispaniæ æræ 1156. apud Anton. *de Yepez* in Chron. Ord. S. Benedicti to. 7. subscribit *Felix Chephalmedina.* Consuetudines Barcinonæ MSS. *Statuimus, ... quod nullus Lesdarius, Pedagiarius, Pensator, Senior, Major domus, Repositarius, Merinus, Çalmedina, Justitia, vel Judex*, &c.

¶ ZAVATTERIUS, Veteramentarius sutor, Italis *Zavattàro*, Gall. *Savetier*. Chron. Petri Azarii apud Murator. to. 16. col. 330. *Non solum homines Perusii stipendiarii, sed etiam mulieres & barberii cum Zavatteriis cucurrerunt.*

¶ ZAUCEA, Zauzea, Via strata, ut videtur, Gall. *Chaussée*. Statuta Ast. collat. 19. cap. 15. fol. 66. *Teneatur Potestas scovari facere omnes Canzeas sive strenitas de xx. diebus in xx. diebus.* Infra pluries *Zaucea*. Cap. 18. fol. 66. *Teneatur Potestas quod si aliqua ecclesia est juxta aliquam Zauceam, quod ipse Potestas teneatur fieri facere pro parte ipsius ecclesiæ vel hospitalis de bonis ipsius ecclesia vel hospitalis ipsam Zauceam.*

¶ ZAUNORRES. Conc. Legion. ann. 1012. inter Hisp. to. 3. p. 192. *Omnes carnizarii cum consensu concilii carnem porcinam, bircinam ... per pensum vendant, & dent prandium concilio una cum Zaunorres.*

¶ ZAZZARA, vox Italica, Cæsaries, Gall. *Chevelure*. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. tom. 16. col. 581. *Juvenes portans barbam rasam & collum à mediis auriculis infra & ab inde supra portant Zazzaram, sive cæsariem capillorum magnam & rotundam.*

¶ ZEBELINUS, Zebellinus, Martes. Henricus Episc. Albanensis in Epist. ad universos Prælatos: *Abjiciant varia grisea, Zebelinos, & pelliculas hujusmodi grandis pretii.* Vide *Sabelum*.

¶ ZEBUS, pro Diebus, in vet. Inscrip. apud Mabill. Analect. edit. Paris. ann. 1723. p. 572. ut *Zabulus*, pro Diabolus. Vide supra.

¶ ZECH, Bohemis, Fraterna clericorum laicorumque sodalitas. Reinerius de Valdensibus apud Freherum Script. Bohemic. p. 225. *Confraternitatem clericorum & laicorum, quæ dicitur Zech, dissuadent: & hæc omnia dicunt agi propter quæstum.* Hinc

¶ ZECHUM, pro Sodalitium quodvis, in Epistolis obscurorum virorum pag. mihi 81. *Et quando sunt in Zechis ad vinum, tunc jurant per Deum & blasphemant & faciunt multa scandala.* Unde

¶ Zechare, Ejusmodi sodalitia frequentare, ibidem pag. 122. *Relinquite libros vestros, vos nimium studetis, debetis aliquando solatium quærere & Zechare.*

¶ ZEDA, pro Scheda, apud Bern. *de Breydenbach* Itin. Hierosol. pag. 230.

ZEDOARIA. Jacobus de Vitriaco in Hist. Hierosol. c. 85. *Sunt & aliæ arbores, quarum radices sunt Zinziber, Galanga, & Zedoaria, quæ vulgariter Citouart appellatur.*

¶ ZEICHEN, Potus species. Vide *Siden*.

ZEIDLARII, junguntur cum *forestariis*, in Charta Henrici VII. Imp. anno 1310. & in Constitutione Caroli IV. Imp. anno 1358. *De forestariis, & Zeidlariis*, apud Goldastum tom. 1. Constit. Imper. ubi cap. 1. *Inprimis, quod omnes Officiales, Forestarii, & Mellicidæ, qui Zeidlarii vulgariter nuncupantur*, &c.

¶ ZELARE, Zelari, Expetere, peroptare. Epist. S. Ludovici Reg. Franc. apud Acher. to. 2. Spicil. p. 548. *Ut autem sæpius ad memoriam inducatur, & efficaciter hujusmodi præceptum nostrum servetur, sicut in corde gerimus & Zelamus*, &c. Charta ann. 1399. ex Schedis Præsid. *de Mazaugues: Zelantes bonum commune dictæ patriæ Provinciæ*, &c. Anonymus de Gestis Manfredi & Conradi Reg. apud Murator. to. 8. col. 613. *Cum esset homo probatæ fidei Zelans pacem & tranquillitatem urbis toto mentis affectu.* Nicolaus de Jamsilla ibid. col. 555. *Qui honorem principis Zelabantur*, &c.

¶ Zelare, Studere, favere. Laur. Byzynii Diarium belli Hussit. apud Ludewig. tom. 6. p. 150. *Nam præfati veritatis æmuli sacerdotes & laicos communionem calicis Zelantes*, &c.

¶ Zelare, Fervere. Conc. Toletanum XVII. inter Hispan. to. 2. p. 756. *Gloriosissimus princeps noster Egica Rex, zelo Zelans pro domino Deo exercituum, inimicos veræ fidei ... ita recto judicii tramite digna cernitur ultione percutere.*

¶ Zelare, Amare ut zelotypus. Eccli. cap. 9. *Non Zeles mulierem sinus tui.* Vide *Zelosus*.

¶ Zelare, *Irridere*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. to. 3. Reliq. MSS. p. 141. ex Baldrici Hist. Palæst.

¶ ZELARIA, E carnibus elixis jus concretum, Gall. *Gelée*, Ital. *Zeladina*. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 582. *In æstate in*

cænit dant Zelariam de gallinis & cappouibus, vitelli, & capredi, & carnium porci, & pullorum, vel Zelariam piscium. Zelatina, ibidem col. 581. semel & iterum.

¶ ZELATOR, Cupidus, in Bulla Innocentii VI. PP. ann. 1356. apud Ludewig. tom. 6. Reliq. MSS. pag. 17.

¶ ZELATOR, Fautor. *Quod vos reddatis inter optimos ejusdem fidei Zelatores, in Christi militia magis & magis gloriosos*, in Litteris Synodi Constant. an. 1416. apud eumd. Ludewig. ibid. p. 74.

¶ ZELATORES, Testes synodales dicuntur ex observatione Josephi *de Aguirre* ad calcem Conc. Tolet. an. 1582. to. 4. Concil. Hispan. p. 219.

¶ ZELATOR, Æmulator, inimicus. Acta S. Urbani PP. to. 6. Maii p. 15. *Denique impiissimus Almachius non sufferens animo, cœpit dona promittere plurima, si quis investigator ac proditor Christianorum extitisset, per qualecumque ingenium aut calliditatem, ejusque auribus nuntiaret. Unde factum est ut tertiam post diem quidam legis Dei Zelator præmiique cupidus, nuntiasset ei quosdam Christianos sese reperisse, &c.*

ZELGA. Charta Alamannica Goldasti 69. *In omni Zelga jornale unum arare, & 3. dies à secare, & 3. à madere.* [Mensura agri videtur Schiltero.]

ZELOSUS, Zelo ductus, plenus. Gesta S. Hugonis Episcopi Lincolniensis apud Surium 17. Novemb. *Fiat vero non minus Zelosus contra quoslibet alios pauperum oppressores, Ecclesiasticæque libertatis violatores, &c.* Italis *Zeloso*, est *amore flagrans*, nostris *Jaloux*.

¶ ZELOTES, Æmulator, vel etiam zelo plenus. Exodi cap. 20. 5. *Dominus Deus tuus, fortis, Zelotes.* Occurrit non semel apud cum sacros tum ecclesiasticos Scriptores. Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Zelotes vel Zelosus, amoureux, ou envieux, jaloux.*

¶ ZELOTISSA, Quæ zelum alicujus accendit, in Actis SS. to. 4. Jul. pag. 517.

¶ ZELTER, Tolutarius equus, asturio, ambulator, gradarius, apud Schilter. in Gloss. Teuton. ex Gold. Alam. pag. 126.

¶ ZELUS, Studium, amor. Litteræ Innocentii VI. PP. ad Carolum IV. Imper. an. 1356. apud Ludewig. to. 6. p. 19. *Quæsumus ita magnitudinem tuam, fili carissime, ut nostrum & ipsius ecclesiæ ad te Zelum puræ caritatis attendens, &c.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Zelus, envie, ou amour, ou ferveur bone ou male.*

¶ ZELUS, Iracundia. Canones pœnit. apud Acher. to. 11. Spicil. p. 74. *Si quæ fœmina furore Zeli accensa flagellis verberaverit ancillam suam, ita ut infra tertium diem animam cum cruciatu effundat.*

¶ ZELUS, *Odium*, in Gloss. Gasp. Barthii apud Ludewig. tom. 3. Reliq. MSS. p. 197. ex Baldrici Hist. Palæst.

ZEMA, Illud est, quod nos vulgo *le bouillon*, id est, jusculum dicimus. Papiæ, *Zema* est *olla*. Idem Papias: *Jus coquinæ vel pistorum, quam Græci Zemam vocant. A ζέω, ferveo*, & *bullio*. Unde S. Hieronymus lib. 3. in Oseam, ἐπίζεμα, *ferventis ollæ superiores aquas* dixit. Anastasius Biblioth. in Vita S. Joannis Eleemos. n. 34. *Quanti vellent tingere panem suum in Zemate, quod projiciunt coqui mei?* Ubi codex MS. Aquicinctinus *Zema* interpretatur *jacturam aquarum, ubi carnes coquuntur, vel fermentum aut fæcem.* Apitius lib. 8. de Re culin. cap. 1. *Et mittitur in Zema, quod est decoctum.* Cap. 6. *Et bullienti Zema, quod est decoctum, cum modico salis submittetur.* Ubi, *quod est decoctum*, videtur esse glossema, abestque ab editione Humelbergii, qui *zymam* reponendum censet, id est, ζύμην, quod fermentum est. Sed aliud est *zema*, aliud *zyme*. Glossæ MSS. *Zema, aqua saginata, ubi caro coquitur. Zyme, fermentum.* Physica sub nomine Democriti de Tingendis purpuris: Εἶτα λαβὼν ἀπὸ τῆς πυρᾶς τὸ ζέμα, βάλε εἰς λεκάνην, προσβαλὼν τὴν πορφύραν, καὶ ἐπιχέας τὸ ζέμα τῇ πορφύρᾳ ἵνα βρέχηται νυχθήμερον ἕν. Ubi quod ζέμα dicitur, *jus* appellat Plinius lib. 35. cap. 6.

ZEMA, Cacabus, παρὰ τοῦ ζέειν. Servius in 3. Æneid. *Lebetas, ollas æneas Græce dixit: Zemas enim vulgare est, non Latinum.* Epistola Valeriani apud Trebell. Pollionem in Claudio: *Item in caucos, & scyphos, & Zemas pondo undecim.* Ita restituit Casaubonus, pro *zuma*.

¶ ZEMBLA, pro *Embla*, Jumentum sarcinarium; Z addito euphoniæ causa. Leges palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. xxvi. *A Zemblis seu saumariis nostris, illis præcipue qui nostra deferunt ornamenta, cura debetur sollicita, quam volumus per speciales & certos Zemblerios adhiberi.* Hinc

¶ ZEMBLERIUS dictus Cui cura *Zemblarum* commissa est, ibidem: *Ordinamus itaque quod in officio isto quatuor assignentur idonei, ad quos nostris pertineat saumariis necessaria procurare: majorem Zemblerium super iis excitando, & eos majori Zemblerio subesse volumus.* Pluries ibi. Vide *Embla*.

¶ ZENATUM. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 277. *Item, pro cannis septem de Zenato pro roba Johannis medici, taren.* XXI. Rursum p. 282. *Pro Zenato & seta pro tobis ejusdem, gros.* VIII. Leg. *Zendatum*, vel *Zentatum*. Vide mox *Zendadum*.

¶ ZENDADUM, Italis *Zendádo*, Tela subserica, vel pannus sericus, idem quod supra *Cendalum*. Vide in hac voce. Vita S. Petri Parentii to. 5. Maii pag. 89. *Sepulto itaque domino Petro Parentii, non lapide, sed cultra Zendadi, coopertum est modico tempore monumentum.*

¶ ZENDALE, Eodem significatu. Chron. Estense apud Murator. tom. 15. col. 337. *Cremonenses dictum carrocium conduxerunt super districtum Parmæ... cum tribus pallis bobum coopertis purpura & Zendali.* Vide *Zambilottus*.

¶ ZANDALE, in Anonymi Annal. Mediolan. apud eumd. to. 16. col. 810. *Planeta una drappi nigri ultramarini fodrata Zandali nigro.*

¶ ZENDALIUM. Statuta Eccl. Argentin. an. 1435. apud Marten. to. 4. Anecd. col. 550. *Variorum, Zendaliorum & ferricorum forraturas prædictorum sex monasteriorum dominabus... omnino interdicimus.*

¶ ZENDALLUM, in Chron. Placent. Joh. Demussis apud Murator. to. 16. col. 580. *Et aliqua dominæ utuntur mantellis... fodratis de Zendallo vel vairiis.*

¶ ZENDARDUM, in Conc. Budensi cap. 3.

¶ ZENDATUM. Testam. Hugonis Aycelini Card. an. 1297. *Item legamus casulam, dalmaticam & tunicellam, quæ fiunt de Zendato duplici... De famitis etiam & Zendatis nostris quæ invenientur in cophinis nostris ordinabunt executores nostri.*

¶ ZENTATUM, in Computo ab an. 1333. ad ann. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 283. *Item, pro quinque alenis de Zentato pro dom. Andrea filio domini ad faciendum duos cursetos*, XXIX. *s. Vienn.*

¶ ZENGIALUS, Aper, ni fallor, ab Italico *Cinghiale*, Gall. *Sanglier*. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 581. *Postea dant carnes assatas in magna quantitate, scilicet capponum, pullorum, faxianorum, perdicum, leporum, Zengialorum, & capriolorum & aliarum carnium.*

¶ ZENICUS, pro Scenicus, in Hist. Novient.

Monast. apud Martenium tom. 3. Anecdot. col. 1127. *Ipsi cultores fanatici & idolatræ, suorum altaria deorum suorum & in ipso aram Dianæ & Mercurii construxerunt, & ludis Zenicis dedicaverunt.*

¶ ZENOBIUM, pro Cœnobium, in Chron. Episc. Merseburg. apud Ludewig. tom. 4. Reliq. MSS. pagin. 445.

ZENTALA. Petrus de Crescentiis lib. 9. cap. 64. *Tenendi sunt boves in talibus stabulis ... stratis & bene clausis, ut pedes ungula conserventur illæsi, ut ipsi defendi possint à Zentalis, muscis & tabanis.* Ubi vetus Gallicus Interpres: *Qu'ils puissent estre defendus de vers, de mouches, & autres bestelettes.* Italis *Zenzara*, est muscula, *moasiberon.* [Vide *Zinzala.*]

¶ ZENTGRAVIUS quis proprie nuncupatus apud Germanos, videsis Notas Eccardi ad Leg. Salicam pag. 87.

¶ ZEPELLUS. Statuta Castri Redaldi lib. 3. fol. 80. *Portet quilibet nuntius ... mazzam ligneam sine pena in manu, ut cognoscatur, nec vadant in Zepellis.* Vide *Zipellas.*

ZERBALARIS TERRA, in Bullario Casinensi to. 2. Constit. 52. 73. pro *herbalaris*, seu herbida. Chartæ aliæ *gerbida* præferunt, facili ac proclivi lapsu, pro *herbida.*

¶ ZERBIDUM, pro *Herbidum*, locus herbosus. Charta ann. 1033. apud Murator. delle Antica Estensi p. 88. *De silvis, & Zerbidis juges tentum.* Infra: *Gerbidis.* Vide *Gerba* 1.

¶ ZERBIUM, ut *Zerbidum.* Statuta Vercell. lib. 3. fol. 90. v°. *Possint ducere & dari facere per communia & Zerbia locorum & villarum ac territoriorum districtus Vercellarum.* Lib. 5. fol. 119. v°. *Item quod nullus campanus possit accensare in campo stipula vel Zerbio, nisi campus fuerit imblavatus, vel aliquo semine seminatus.* Ibidem fol. 128. *Item quod quælibet persona civitatis & districtus Vercellarum possit ... seminare, ad cultum reducere ... possessiones quæ appellantur zeghie, Zerbia, &c.*

¶ ZERLA, Mensoræ genus. Statuta daciaria Riperiæ cap. 2. fol. 7. *Si aliqua persona habens balletam conducendi vel conduci faciendi vinum, reperiretur conducere ultra quantitatem comprehensam in dicta balleta usque ad unam gerulam sive Zerlam, non cadat, nec incidere intelligatur in aliquam pœnam, nisi solum in amissione illius gerulæ sive Zerlæ vini, & ab inde infra.* Italis *Zerlo*, vel *Gerlo* est Sporta dossuaria, Gall. *Hotte.* Hine

¶ ZERLATOR, in iisdem Statutis cap. 13. fol. 10. *Quod quilibet Zerlator, seu mensurator communitatis prædictæ, teneatur & debeat denuntiare seu notificare dicto emptori datii prædicti quantitatem vini quod portabit.*

ZERNÆ, *Impetigines, Feta*, quæ etiam *Lichenes* appellantur. Macer de Virtutibus herbarum c. 7.

Zernas & lepras cura compescit eadem.

ZESSUS. B. Odoricus Forojul. in Peregr. num. 18. *Omnes naves ibi sunt albæ sicut nix, Zesso depictæ* [Italis *Zesso*, pro *Gesso*, gypsi speciem significat.]

1. ZETA, Cœnaculum, ex Gr. *δίαιτα*, ut pridem docuere Cujacius, Turnebus, & alii. Gloss. Græc. Latin. *δίαιτα, τὸ ὑπερῷον, diata, cœnaculum.* Papias: *Zeta, domus, quas sibi ut pedes habent aquas, harum aliæ hyemales, aliæ æstivales. Zetæ hyemales sunt, quas calidas facit subducta flamma. Zetæ æstivales, quas frigidas facit subducta aqua.* Gloss. Saxon. Ælfrici: *Zetas æstivales*: ſumen ſolde, i. æstivalis sedes. *Zetas hyemales*: pintep ſolde, i. hyemalis sedes. Zetam hyemalem *triclinium hyemale* vocat Sidon. lib. 2. epist. 2. Ordericus Vitalis lib. 2. pag. 412. *In quarto Zetas hyemales, in sexto Zetas æstivales.* [Descriptio palatii Spoletani ex Chartario Farfensi apud Mabill. to. 2. Annal. Bened. p. 410. *In quinto Zeta hiemales, id est camera hiberno tempori competentes. In sexto Zeta æstivales, id est camera æstivo tempori competentes.* Gloss. Lat. Gall. Sangerm. *Zeta, maison ou chambre.* Osbernus in Vita S. Elphegi Archiep. Cantuar. to. 2. April. p. 634. *Zetam vero eam veluti prænsurus intrat, &c.*] Sæpius usurpatur pro quolibet ædis cubiculo, ut apud Plinium lib. 2. epist. 7. lib. 6. epist. 5. cui ita appellatur locus capax unius lecti cum duabus sellis qui velis obductis & reductis modo adjiciebatur cubiculo, modo auferebatur, cujusmodi sunt *Alcovia* nostræ hodiernæ. Acta S. Sebastiani c. 4. *Ubi sunt triclinia auro puro radiantia, quæ ex gemmis & margaritis habent Zetas instructas?* Julius Africanus lib. 5. Hist. Apostol. *Jam enim regnum parat in vobis, & ex coruscantibus gemmis Zetas instructas, plenas gaudiis plenas epulis, &c.* Lampridius in Heliogabalo: *Odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas Zetas jubebat incendi.* Aldelmus libro de Virginitate, ubi de S. Babyla: *Ad Palatinas ducitur Zetas, & Imperialis vestibuli hypodromum.* Translatio S. Joannis Reomaens. cap. 3. de rustico quodam: *Cum matutini pulli cantu, ob boum custodiam a Zeta propria prosilire contingeret.* *Zetulam* dixit Erkempertus in Hist. Longobard. c. 46. *Et sibi in Zetula Episcopalis mansionem exhiberi jussit.* Adde Wolphardum Presb. lib. 1. de miracul. S. Walburgis n. 19. [Fridegodum in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. pag. 177. & Murator. to. 2. part. 2. col. 1047.]

¶ ZETARIUM, Triclinium, in Actis SS. to. 5. Jun. p. 435. ubi de SS. Petro & Paulo: *Juxta palatium Neronianum in Vaticano, inter Zetarium, id est triclinium triumphale.*

ZETARIUS. In Martyrol. 26. Martii, & in Actis S. Sebastiani Mart. n. 69. & in Vita S. Castuli n. 1. idem S. Castulus Martyr dicitur fuisse *Zetarius Palatii, & hospes Sanctorum.* Quo loco *zetarium* corrupte pro *Diatario*, seu Atriensi, dici putat Fabrotus ad Cedrenum, quemadmodum *zabulus* pro *diabolus*. At rectius, ni fallor, Molanus ad Usuardum, & Baronius ad Martyrol. Rom. existimant, *zetarium* à *zeta* dictum: ut fuerit *Zetarius Palatii*, cubiculi interioris Palatii Custos. Apud Paulum lib. 3. Sentent. *Zetarii* præterea memorantur, qui *Diatarii* appellantur in L. quæsitum, §. idem, &c. de Instruct. vel instrum. leg.

2. ZETA. Ordericus Vitalis lib. 8. p. 674. *Castellum sancti Serenici .... postmodum tenuit, muris & vallis Zetisque munivit.* Lib. 10. pag. 770. *Copiosos pecuniæ sumptus erogavit, unde municipia ejus vallis & muris, ac multiplicibus Zetis undique clauderentur.* Pag. 775. *Quidam ad illum de sublimi Zeta lapidem projecit, &c.* Denique pag. 800. *Arcem, & regiam, & muros in giro, Zetasque minores atque majores jam munite, sollicitèque perscrutamini, ostiisque servate, ne quis exeat vel ingrediatur sine vestra consideratione.* Ubi *zetæ* videntur appellari *specula*, quæ muris imminent. Ex his, ni fallor, emendandus Laurentius de Leodio in Hist. Episcopor. Virdunens. pag. 316. *Post prandium socios extra turrim ad cetas antemurales vocavit, lusu alea ibidem eos tenuit, &c.* Legendum enim videtur *zetas*, ut apud Vitalem.

3. ZETA, Viril signum in libris. Paulus Diacon. in epist. ad S. Adelhardum Abbatem Corbeiensem, præfixa S. Gregorii M. Epistolis, quas descripserat & correxerat: *34. ex eis sano esse collectas, &, prout potui, emendatas esse, præter pauca loca, in quibus minus inveni: & tamen meo ea sensu supplere nolui, ne viderer tanti Doctoris verba immutare: quibus in locis,*

Digitized by Google

& forinsecus ad aurem [f. ad oram] *Zetam*; *quod est vitii signum*, *apposui*. Apud Isidorum lib. 14. cap. 26. *zeta* significat in ponderibus *obolum*.

¶ ZETARIUM, ZETARIUS. Vide *Zeta* 1.

ZETHONIUM VELLUS. Vetus Epitaphium Mediolani, apud Puccinellum pag. 106.

Ambrosiana diu pluvialia . . . venustum
Vellere Zethonio, gemmis, auroque superbum.

Idem quod mox

¶ ZETONINUM, Pannus sericus, ex seta. Anonymus in Annal. Mediol. apud Murator. to. 16. col. 810. *Lectorinus unus Zetonini albi.*

¶ ZETULA, diminut. à *Zeta*, Cœnaculum. Vide in hac voce.

¶ ZEWERP, Jactura maris, idem quod *Swerp*. Videin hac voce. Charta Philippi Comit. Flandr. an. 1211. *Ad portum Graveningis & per totam terram meam à Zewerp liberi sint.*

¶ ZIZI, pro Giezi. Epist. Ægidii Tuscul. Episc. adv. Patriarcham Antiochenum apud Ludewig. tom. 2. Reliq. MSS. pag. 455. *Utinam aperiret Dominus oculos tuos, sicut aperuit Zezi; videres multo plures nobiscum esse quam tecum.* Ubi respicere videtur ad cap. 6. lib. 4. Reg. v. 16.

ZIA, ZIANUS. Vide *Ziu*.

¶ ZIBETHUM, Italis *Zibetto*, Gall. *Civette*, Aromatis genus. Locus est in *Lascopitium*.

¶ ZIBIBUM, ab Italico *Zibibo*, Cruscanis, *Spezie d'uva ottima à seccare*, Passa uva. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 582. *Secunda die in nuptiis dant primo longetos de pasta cum caxeo, & croco, & Zibibo, & speciebus.*

ZIBYNNUS, ZIPINA. Suidas : Ζιβύνη, ὁλοσιδήριον ἀκόντιον, λόγχη, σπάθη. Ζιβύνη & ζιβύνη, *venabulum*, in vett. Glossis. *Missile*, dicitur in Nov. Justiniani 85. Ubi Julianus Antecessor, Constit. 79. §. 4. *Zybynnos, quos Missilia vocant.*

ZIPINA, *Lancea*, in Glossis MSS. Papias : *Zimbina, lancea*. Ita enim MS. Vide Glossaria, Antonii Augustini & Francisci Pithœi ad Julianum Antecess. præterea Gloss. Rigaltii, Meursii [& med. Græcit. in Ζιβύνη.]

ZIDELWEIDA, [Glandes quernæ, quibus pascuntur porci, Meichelbeco interprete, to. 1. Hist. Frising. p. 191.] Charta Ottonis Imp. an. 995. in Metropoli Salisburgensi to. 1. p. 138. *Cum curtiferis, areis, pratis, . . . venationibus, piscationibus, Zidelweida, molendinis, exitibus, redditibus, viis & inviis, &c.* In alia Charta an. 996. p. 136. habetur *Zudulweden*. In alia. pag. 143. *Zidilreidis*. Pag. 144. *Zidelvreidis*. Tom. 3. pag. 458. *Sidelvreidis. Sidelweiden*, to. 1. p. 140. German. *Weide*, est ager pascuus.

¶ ZIFFRÆ, Notæ numerales, Gall. *Chiffres*, Ital. *Ziffera*. Chron. Mellic. ad ann. 1471. pag. 481. *Collectæ vero, lectiones & evangelia per Ziffras seu numero, notentur, ubi reperiantur.* Statuta Montis Regal. fol. 192. *Item statuerunt & ordinaverunt quod domini jus dicentes in decretationibus & condemnationibus bannorum per eos fiendis, non utantur Ziffsis seu aliis literis brevibus.* Vide *Cifra*.

¶ ZIGAR, *vetus Alamannorum nomen, notat variarum specierum compositionem*. Hæc Goldastus ipsomet vade ex Schiltero in Gloss. Teuton.

¶ ZILENTI, *Nisus*, in Gloss. ad calcem vett. Collect. Can. Apost. ex Bibl. DD. *Chauvelin* Regiorum sigillorum Custodis.

¶ ZILIUM, Lilium, Italis *Giglio*. Anonymus in Annal. Mediolan. apud Murator. to. 16. col. 807. *Corona una auri cum Ziliis sex magnis, & Ziliis sex parvis, super cujus friso sunt sapphiri sex grossi.* Et col. 808. *Filum unum paternostrorum auri, . . . cum certis aliis perlis in capite dicti fili, in quibus sunt botoni* LXXXIV. *Januenses & Zilii sex albi.* Funus Joh. Galeaz ibid. col. 1035. *Erant enim prima duo scuta cum sola aquila nigra in auro, alia duo cum Ziliis & vipera in quarteriis.*

¶ ZIMUS, *Fermentum*, in Gloss. ad Doctrinale Alexandri de Villa-Dei. Vide *Zema*.

ZINARUS. Apud Petrum de Crescentiis lib. 5. extremo.

¶ ZINDARUM, ut supra *Zendadum*. Testam. ann. 1518. apud Rocchum Pirrum Siciliæ sacræ pag. 187. *Vestis una Zindari ad instar jubba, &c.*

¶ ZINESTRA, Genista, Italis *Ginestra*, Gall. *Genêt*. Funus Joh. Galeaz apud Murator. tom. 16. col. 1035. *Alia duo* (scuta) *cum divisa Imperatoris, videlicet uno capitergio cum una gassa; alia duo cum Zinestra.*

ZINURDONES. Chronicon Montis-Sereni anno 1171. *Erat hic de familia Ecclesiæ ex eo genere hominum, qui Zinurdones appellantur, tanta superbia, ut mirum esset, rusticam mentem angustiis rebus & paupertati assuetam, tantum inflari potuisse.*

ZINZALA, *Parva musca, i. culex : unde zinzalarium, conopeum ad eas arcendas.* Ugutio. [*Zinzala, petite mousche, cincerelle*, in Gloss. Lat. Gall. Sangerm. Vide supra *Zentala*.]

¶ ZINZIBER, *Gingimbre*, in iisdem Gloss. Lat. Gall. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 284. *Item, pro quinque libris de pipere, quinque de Zinzibero, &c.* Adde Rymer. to. 7. p. 233.

¶ ZINZICLA, Spongia, ut videtur. Hist. Belli sacri apud Mabill. to. 1. Musei Ital. p. 141. *Alii qui remanserunt vivi, fugerunt in castrum. Quod Turci obsederunt continuo, eisque abstulerunt aquam, fueruntque nostri in tanta afflictione sitis, quod flebothomari faciebant suos equos & asinos, quorum sanguinem bibebant. Alii mittebant Zinziclas in piscinam, & ea deprimebant in os suum.*

ZINZINARE, *proprium pardorum*, Ugutioni.

¶ ZINZULARE, Merulæ vocem edere. Histor. Elevat. S. Zenonis to. 2. April. p. 75. *At in itinere positum merula avis strepera voce Zinzulans, callem transvolant, quasi sinistrum omen significans, ab incepto revocabat.*

ZIOPIA, ZIOPIUS, in Gloss. Arabico-Latino.

¶ ZIPELLUS. Statuta Placent. lib. 6. fol. 82. *Et si fuerint zochulæ magnæ & altæ cum Zipello quarto ab hominibus sive à fœminabus & cum corellis largis non possint accipere de pari ultra* 11. *sol.* Vide *Zepellus*.

ZIPINA. Vide *Zibynnus*.

ZIPPULA, Placenta, Italis *Fogaccia*, [*Zéppola*, Gall. *Bignet*.] Pelagius libello 4. n. 59. *Fecit de farinula lenticulam & Zippulas.* Quo loco Ruffinus lib. 3. Vit. SS. n. 51. habet *placentas*. Occurrit rursum apud eumdem Pelagium libello 8. n. 15.

ZIRBUS, Omentum, Græcis ἐπίπλοον, pars stomachi. Vide Anatomiam Mundini pag. 70.

ZIRO, Propugnaculi species, Italis. Charta anno 1158. apud Ughell. tom. 2. p. 368. 369. *Cum plebe & capellis suis & curte sua in integro, & toto Zirone supradicti castri, &c.* Rollandinus in Chron. lib. 5. c. 15. *Unde in præsenti Dominus Ecelinus fecit fieri unum Zironem in Anoale, & tres Zirones in Mestre, ubi suprastantibus, & custodibus constitutis, & licentiato exercitu, reversus est ipse Paduam.* Cap. 17. *Fecit quoque fieri Zirones in campo franco, ibique positis suprastantibus & custodibus, &c.* [Paris. de Cereta in Chron. Veron. ad ann. 1242. apud Murator.

to. 8. col. 632. *Dom. Henricus de Egna Potestas Verona & dom. Icerinus de Romano cum Veronensibus in eam terram Montagnana intraverunt & eam mitigaverunt, & unum Zironem seu rocham fecerunt in ea.*]

ZIRUM. Charta Dalmatica ann. 1069. apud Joan. Lucium lib. 2. de regno Dalmat. c. 6. *De forsribus autem, qua nunc Domum servitutu ibi ingrediuntur, & qua eodem invitante ingressuri uderint suis facultatibus, * vino terrnorus libera cuncta, que in prafato monasterio obtulerint territoria, volumus adesse ab humano cuncta servitio 1. & ab ills, quod vulgo Zirum dicitur.* Italis *Ziro*, est amphora olearia major.

¶ ZITATA, Zitata, Italis *Gittata*, Jactus, mensura agraria. Statuta Placent. lib. 4. fol. 40. *Ad detegendos & evitandos malefactores qui secus stratas occultantur, firmiter statuimus quod omnes boschi .... existentes juxta stratam Rumeam per 1. Zitatas* (eascindantur.) Anonymus in Annal. Mediolan. apud Murator. to. 16. col. 735. *Qualibet Zitatu dicti Navilu constabat florenis quatuor.*

ZIUS, Patruus. Θεῖος, *Zio*, Italis. Notitia Judicati in Tabulario Casauriensi: *Et cum ipso Ildegario Zio nostro, qui erat Advocatus istius Petri.* In Actis S. Susannæ V. & M. seu Maximi Matt. n. 5. Caius PP. dicitur fuisse zius S. Susannæ, qui supra n. 3. ejus *Patruus* nuncupatur.

Zia, Amita. Bernaldus Presb. de Reconciliatione lapsorum: *Nec otiose notandum, quod multa nobis obscura per diversarum collationem editionum sæpenumero declarantur, ut illud de Nicæno Concilio: quod sit subintroducta mulier. Hoc alia editio apertius ponit, id est, extraneam, ac si dicat: Clericus nullam feminam habeat secum extraneam; sed tantum matrem, vel sororem, vel Ziam, quam iterum alia editio apertius vocat amitam. Tusci enim pro amita, dicunt Ziam.*

Zianus, Idem qui *Zius*. Petrus Diac. l. 4. Chron. Casin. cap. 24. *Henricus frater ejus concesserat prius cuidam Ziano suo te ras, &c.*

¶ ZIZANIUM, Discordia, à Gr. ζιζάνιον, lolium. Monachus Patav. in Chron. apud Murator. to. 8. col. 697. *Humani generis inimicus seminavit Zizania inter eos.* Hinc

¶ Zizaniator, Qui *zizania* interserit. Charta Nicolai *d'Estonteville* ad calcem to. 4. Hist. Harcur. post *Errata: Et ut ille Zizaniator charitati fidelium invidens, &c.*

ZIZIRIUM, pro *Gigerium*, quo nomine Latini appellant gallinarum intestina, & quæ cum iis cuquuntur: Galli, *Gisier*. Apitius lib. 5. de Re culinaria c. 3. *Jecinora & Zizeria pullorum in cucabum mittes* Humelbergius ad lib. 4. ejusdem Apitii observat legi in vett. codd. *cizeria*, ubi editi perperam præferunt *cicema*, pag. 89. Lucil. *Gigeria sunt sine allio, bis vescamur alacriter.* Gloss. Lat. Græc. *Gigerus gallinarium, τὸ ἧπαρ τῶν ὀρνίθων.* Reponit Salmasius, *Gigerus, τὸ ἀκρῶον*, &c.

ZIZYPHA, Σηρικά in Glossis Gr. Lat. Codex MS. S. Germani habet *Zizifa*. [Genus est minoris pruni vel olivæ medicis notum, volgo *Jujube*. Sebast. Perus. in Vita B. Columbæ Reatinæ to. 5. Maii p. 342. *Porrexitque illis Zizyphas, jujubas dicunt, quas servabat in gremio*]

¶ Ziziphum, Eadem notione. Acta S. Onuphrii to. 2. Jun. p. 526. *Erant autem fructus illarum arborum multa palma, citri, punica, sycamina, Zizipha & viter.* Vide Gloss. med. Græcit. in Ζίζιφον.

ZOA, Anima, ex ζωή, vita. Vita S. Udalrici Episc. August. c. 21. *Zoam in ultimis temporibus suam salvare cupiendo, &c.* [Fridegodus in Vita S. Wilfridi sæc. 3. Bened. part. 1. p. 176.

Utpote præterita excolens choragia Zoa.

Ubi pro vita usurpatur.]

ZOBELLINA Pellis. Vide *Sabelum*.

ZOCCUS, Stipes, truncus, Italis *Zocco*. Innocentius III. lib. 13. Epist. 95. *Truncos arborum, quos ipsi* (Ravennates) *Zoccos, vel capitones* vocant, &c. [Statuta Mutin. rubr. 170. fol. 31. *Cum per navigium Mutina naves commode conduci non possint propter impedimenta plurium Zoccorum, palorum, ... statutum est quod .... Zoccos & palos in dicto navigio existentes .... teneatur idem Potestas & debeat incidi facere, deradicari, &c.*] Vide Bullarium Casinense to. 2. pag. 241. Ab Italis hausere Græci recentiores, Τζόκος, eadem notione, quæ vox occurrit apud Joannem Cananum pag. 194. Adde Meursium in Τζόκος. Vide *Zuchens*.

¶ ZOCHOLÆ, Zochulæ, Calones, crepidæ ligneæ; Zocholatius, earum artifex: voces Italicæ, Gallis *Patins, galoches, soques.* Statuta Vercell. lib. 3. fol. 101. v°. *Vannum, corbes, cippos Zocholarum, sapas, &c.* Statuta Placent. lib. 6. fol. 82. *Item provisum est quod Zocholarii & facientes seu vendentes Zochulas non possint accipere videlicet de pari Zochularum ab homine sive à fœmina ultra xx. denar.* Vide *Zipellus*.

¶ Zocholi, Eadem notione, in Serm. Gabr. Barelettæ part. 1. fol. 34. col. 2. *Exemplum de muliere Bergomensi qua ivit colligere ficus in Zocholo, cecidit tibiis fractis, qua dixit: Maledictus sit Diabolus... Respondit demon: Maledicta sis tu, non ego. Nun scis si in Zocholis debet ire super ficum.*

¶ ZODIACTEUS, Ad Zodiacum pertinens. Epist. Gunzonis ad Augienses ann. 969. apud Marten. to. 1. Ampl. Collect. col. 310. *Zodiactes peragrato.* Occurrit etiam apud Mart. Capellam l. 1. p. 3.

ZOEKARLE, Nautæ, in Charta Waldemari Danorum Regis an. 1326. apud Isaacum Pontanum lib. 7. Hist. Danicæ: *Nec per aurigas, qui dicuntur Wounkarle, nec per nautas, qui Zockarle, vel Scudemen nuncupantur, &c.* Vide *Huscarla*.

¶ ZOELLE, ut *Zoll* infra. Vide in hac voce.

¶ ZOETA. Vita S. Johannis Abb. Reomaens. to. 2. Jan. p. 867. *Cum maturius pulli cantu ad boum custodiam a Zoeta propria prosilire contingeret, &c.* Ronetius legendum censet *Cæta*, lectulo, quasi à κοίτη: ut nihil emendandum esse haud male colligitur ex voce *Zotheca* infra.

ZOIA, ex Italico *Zoia*, in Statut. Mediolanensibus part. 2. cap. 110. idem quod *Jocalia*, (Monilia, gemmæ, anuli, aliaque id genus pretiosa.) Vide in hac voce.

¶ Zoiellus, Eodem intellectu, Ital. *Gioiello*. Statuta datiaria Riperiæ cap. 13. fol. 5. v°. *Exceptis Zoiellis, lapidibus pretiosis, de quibus nihil solvatur.* Anonymus in Annal. Mediolan. apud Murator. to. 16. col. 807. *Zoiellus unus auri pro ponendo ad visum cum rubinis v. diamantibus vi.*

¶ Zoiolatus, Ital. *Gioiellato*, Ejusmodi pretiosis ornatus, instructus. Idem Anonymus ibid. col. 806. *Quod prafatus dominus Comes Virtutum pater noster misit dictam Valentinam consortem nostram bene Zoiolatam, ornatam & jocalibus munitam, &c.* Eadem mox repetuntur.

¶ ZOLL, Vectigal, idem quod *Telon*. Vide in hac voce. Charta Henrici IV. Imper. an. 1073. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 177. *Theloneum si quidem, quod Theutonica lingua interpretatum est Zoll, quod in omnibus locis regiæ potestati adsignantur .... Judei & ceteri Wormatienses solvere prætereuntes debiti erant, Wormatienses ne ulterius solvant Zoll, remisimus.*

Digitized by Google

remisimus. Infra: *Quam firmationem super præfati Zoll remissione factam, ut nullus successorum nostrorum infirmare velit, rogamus.* *Zollantuome*, teloneo, in Gloss. Monf. pag. 399.

¶ Zoelle, Eodem significatu, in Charta an. 1259. apud Eccardum in Origin. Hasburgo-Austr. col. 246. *Item pedagia, seu thelonea, quæ vulgo dicuntur Zoelle, in Dietinckon hactenus solvi consueta, juri nostro & dominio specialiter excipimus & reservamus.* Hinc

¶ Zollenarius, Qui *zoll* exigit, portitor, Germ. *Zoller.* Charta Chunradi Reg. apud Pezium to. 1. Anecd. part. 3. col. 47. *Pro honore Dei sancto Emmerammo concessimus de nostro jure decimam partem vectigalium, id est de ministerio Zollenarii ad concinnanda luminaria.*

ZOMA, Corpus. Vide *Soma* 1.

1. ZONA, seu Cingulum, Vestis Sacerdotalis. Alcuinus lib. de Offic. divin. *Sequitur Zona, quæ cingulum dicitur, qua restringitur poderis, &c.* Riculfus Episcopus Suession. in Statut. an. 989. c. 7. *Cum orariis, id est, stolis duabus nitidis, item Zonis duabus, id est, cinctoriis, ac mappulis totidem nitidis, &c.* Vide Durandi Ration. lib. 3. c. 4.

Zona Romana dicitur, quod ab Ecclesia Romana zonæ usus in cæteras Ecclesias profluxerit. Alcuinus lib. de Offic. divin. *Pro baltheo, nunc Zonarum, quas Romanas appellant, usus receptus est.*

Zona Pellicea, inter vestes monachicas reponitur, apud Bedam in Vita S. Cuthberti Episcopi num. 37. 38. [Cujus Zonæ necessarium monachis usum docet S. Basilius c. 11. Reg. §. 4. exemplis Eliæ & S. Johannis.] B. Dorotheus Doctr. 1. Κολόβιον μὴ ἔχον χειρίδια, καὶ ζώνη δερματίνη, καὶ ἀνάλαβος, καὶ κουκούλιον. Infra, de ejus significatu: Ἡ ζώνη, ἣν φοροῦμεν, σύμβολόν ἐστι πρῶτον μὲν ὅτι ἴσμεν εὐτρεπισμένοι εἰς ἔργον. Ἕκαστος γὰρ θέλων ἐργάσασθαι, πρῶτον ζώννυται, καὶ οὕτως ἄρχεται τοῦ ἔργου, &c. Adde Palladium in Hist. Laus. cap. 38.

¶ Zona, Corrigia, lorum. Statuta Equitum Teuton. apud R. Duellium tom. 2. Miscell. pag. 23. *Calceos habeant sine Zonis, fibulis & rostris.*

2. ZONA, Ignis sacri species, quæ medium hominem ambit, cingitque, Gr. ἕρπης, & ζωστήρ. Scribonius Largus p. 7. *Facit hoc medicamentum ad carbunculos, & ad ignem sacrum, & ad Zonam, quam Græci ἕρπητα dicunt.* Eadem habet p. 28. ut & Marcellus Empiricus pag. 89. & 156. Constantinus Africanus lib. 4. de Morbor. cogn. & curat. c. 17. de Colica passione: *Locus ejus est in dextra parte inferioris ventris, circumcingens sicut zona usque in partem sinistram.* Vide Plinium lib. 3. de Medic. c. 33.

3. ZONA Reginæ. Præstationis species. [Chron. Corn. *Zantfliet* apud Marten. tom. 5. Ampl. Collect. col. 328. *Eo tempore (an. 1385.) Rex Francorum accepit in conjugem filiam ducis Bavariæ, juvenculam speciosam admodum & moribus ornatam, quam postmodum coronari fecit Parisius, advocatis ab Avenione duobus Cardinalibus de obedientia Clementis. Et imposuit Rex talliam magnam toti regno pro Cinctura Reginæ, velut ex antiqua consuetudine fieri famabatur.*] Regestum Memorialium Cameræ Comput. Paris. signatum E. fol. 217. *Zona Reginæ dicta, la taille du pain & du vin, de tribus annis videlicet 600. ll. pro anno 1389.* Vide in Glossar. med. Græcitat. in Ζώνη. Meminit præterea ejusce præstationis Arestum anno 1415. quod describitur in 2. Regesto *des Mestiers de Paris*, in Camera Comput. Paris. ex quo constat, de dicto subsidio 6. denarios *pro qualibet cauda vini*, & 3. denarios Paris. *pro quolibet modio seu poinsono vini villam Parisiensem per* aquam sive terram inerante exsolutas. Post hoc Arestum subjungitur titulus ita conceptus: *Taille du pain & du vin, dite la Ceinture la Royne, qui se lieve de trois ans en trois ans, &c.* Huc referenda, quæ habet Eustathius in Iliad. β. p. 258. edit. Rom.

¶ ZONARIA, perperam pro *Tonnaria*, Vivarium, piscaria tynnorum. Vide *Tunnaria.* Statuta Massil. lib. 6. c. 17. *Statuimus quod nemini liceat, piscem vel pisces emere in Massilia, vel ejus districtu de nocte vel de die causa revendendi in Massilia, vel in territorio ejus, nisi essent tunni, locustæ, seu qui caperentur in Zonaria, & pisces minuti.*

¶ ZONCA, Zoncata, Placentæ species. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 581. *Postea dant turtas & Zoncatas cum trazea zuchari desupra:.. & aliqui loco turtarum & Zoncarum dant in principio prandii turtas, quas appellant turtas factas de ovibus, & caxeo, & lacte, & zucharo.*

¶ Zonchata, Pari intellectu. Annal. Placent. ad an. 1447. apud Murator. to. 20. col. 891. *Die 3. Junii duo ex stipendiariis Alexandri de regno Neapolitano ad domum de Rocho propter Zonchatam ad arma venerunt.*

¶ ZOPULUS. Laur. Byzynius in Diario belli Hussit. apud Ludewig. to. 6. Reliq. MSS. p. 168. *Multotiens enim quinque aut decem ex Pragensibus solum Zopulis induti magnam multitudinem armatorum fugabant.*

¶ ZORA, Sorbum, Gall. *Corme.* Synodus Limensis an. 1604. inter Concil. Hispan. to. 4. p. 761. *Item reservamus nobis absolutionem Hispanorum qui vendiderint chicha solius Zoræ, vel tuistam yuca.* Vide supra *Sora.*

¶ ZOSTRA, Italis *Giostra*, Monomachia ludiera, idem quod *Justa* 1. Vide in hac voce. Chron. Andreæ Danduli apud Murator. tom. 12. col. 492. *Quod mandatum fiat domino Peregrino de Partis & domino Bajamonti Teupulo, quod non faciant simul Zostram in hac terra, nec in districtu Venetiarum.*

ZOTHECA, Atticis ζωθήκη, quasi ζωοθήκη, Cella, in qua saginantur viva animalia, ut turdi, gallinæ & alia: ὀρνιθοτροφεῖον. Ita Salmasius ad Solinum. Vetus Inscriptio: *S. Sulpitius Trophimus ædem, Zothecam, culinam, pecunia sua à solo restituit, [K. Decembr. L. Turpilio Dextro M. Macio Rufo Cos.* id est, anno Christi 225.] Postea *zothecam* pro quolibet οἰκίσκῳ, & parvo conclavi usurparunt.

¶ Zothecula, diminut. à *Zotheca.* Sidonius lib. 8. Epist. 16. *Per armariola & Zothecula nostras non remanserunt digna prolatu.* Et lib. 9. Epist. 11. *Tamdiu potes uti libello, ut eum non amplius Zothecula tua, quam memoria includat.* Vide ibi Notas Sirmondi.

ZOUGENZUHT. Decretum Tassilonis de Legibus popularibus cap. 13. *Qui furtivum, quod Zougenzuht dicitur, super furem comprobaverit, furtivo componat more. Suht*, inquit Lindenbrogius, *scutinium* notat, quid *zougen*, non liquet. [*Zougenzuht*, vel *Zougenzunt* est Testium productio, *Zeugen-ziehen*, interprete Schiltero in Gloss. Teuton.]

¶ ZUANUS, Mensuræ species. Charta Andreæ Reg. Hungar. ann. 1233. apud Cencium inter Census Eccles. Rom. *Pro salibus vero terrestribus dabimus unam marcham pro centum Zuanis .... Ecclesiæ vero retinebunt de salibus suis ad usus suos hoc modo: abbacia de Egris tres timinos; Præpositus Orodiensis cum capitulo suo duo millia lapidum, ... monasterium S. Gothardi duo milia & quingentos Zuanos.*

¶ ZUBER, Vas vinarium ligneum majus. S. Wilhelmi Constit. Hirsaug. lib. 1. c. 15. *Pro signo vasis vinarii, quod à plebe Zuber nuncupatur, generali præ-*

misso, rursum indicem utcunque supradicto modo incurva, quod commune est omnium vasorum, quæ binas aures habere videntur, signumque vini ad ultimum adde.

¶ ZUCARA, Saccharum, Gallice *Sucre*, in Litteris Philippi Pulcri Reg. Franc. an. 1304. to. 1. Ordinat. p. 422. Vita B. Lidwinæ to. 2. April. pag. 274. *Interdum sumebat modicum Zucara vel cynnamomi.* Limbotchius Sent. Inquisit. Tolos. p. 173. *Bibebat aquam cum Zucara quam ipsa ministrabat.*

¶ ZUCCARUM, Eadem notione. Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 278. *De Zuccaro albo libras 12. caren. 11.* Adde Statuta urbis Saonæ.

¶ ZUCHAR, ZUCHARUM, Pari intellectu. Leges palat. Jacobi II. Reg. Majoric. inter Acta SS. to. 3. Jun. p. xx. *In dicto reservatorio rerum infra scriptarum copia inveniatur, videlicet Zucharis, zinziberis, & aliarum specierum tritarum.* Bern. Thesaurar. de Acquisitione T. S. apud Muraror. tom. 7. col. 759. *Horti in quibus oriuntur cannamella, ex quibus nascitur Zucharum.* Vide in *Canamella.*

¶ ZUCARATUS, Sacchato mixtus. Processus de B. Petro de Luxemburgo to. 1. Jul. p. 593. *Excepto quod ponebatur sibi cum pluma aqua Zucarata in ore.*

¶ ZUCCA. Inquisitio an. 1196. apud Centium inter Census Eccl. Rom. *Item dixit quod campum sabulinum ... est inter viam Guidonis monaci & Zuccam.* Italis *Zucca* est cucurbita, Gall. *Citrouille.*

ZUCHEUS, Stipes siccus & aridus, Italis *zocco.* Charta Edw. III. Reg. an. 4. apud Spelm. *Rex ... quia non est ad damnum, ... si concedamus Ricardo de Strelly omnes Zucheos aridos, qui Anglice vocantur Stovene, infra bayam nostram de Breikewode, quæ est infra forestam nostram de Shirewode, &c.* Alia ejusdem Regis an. 22. *Rex concessit Thomæ de Colvile omnes Zucheos aridos, vocatos stubbes, arborum succisorum in foresta de Galtres, ibidem capiendos per visum ... custodum foresta ultra Trentam.* Vide *Zoccus.*

¶ ZUCHUS, ZUCUS, Eodem sensu. Charta an. 4. Henrici III. Reg. apud Th. *Blount* in Nomolex. *Auxilium faciendum burgensibus Salop. de veteris Zuchis & de mortuo bosco, &c.* Statuta Montis Regal. fol. 251. *Teneantur auferre omnes trabes & Zucos ibi positos in bealeriis prædictis, sub pœna juramenti.*

¶ ZUCRUM, ZUCURIUM, Saccharum. Charta an. 1393. apud Rymer. to. 7. pag. 745. *Centum triginta & duas libras de Zucurio, &c.* Locus alter exstat in *Canamella.*

¶ ZUCUS, ut *Zucheus.* Vide in hac voce.

ZUDA, Castelluro. Charta Raymundi Comit. Barcinon. & Aragonum Princip. an. 10. Regni Leovici Senioris: *Dono tibi fideli meo Guillelmo Raimundi Dapifero urbem Tortosam, ut tu teneas ipsam Zudam, & habeas senioraticum de ipsa civitate & de ipsa villa, &c.* [Charta an. 1165. in Append. ad Marcam Hispan. col. 1342. *In primis conquestus est de Guillelmo Raimundi quod ei Zudam Dertosæ non custodiebat sicut in carta sua donationis resonabat ... Visa igitur carta ac perlecta, judicavit Barchinonensis curia quod ipsam Zudam procul dubio guardare ac custodire debebat .... Tenere autem Zudam, hoc est potestatem de ipsa habere, ita ut per eam possit totam civitatem distringere, & quotiescumque Comes, qui eam sibi donaverat, ipsam requisierit, libere possit eam reddere.*]

¶ ZUDULWEDEN. Vide *Zidelweida.*

¶ ZUFFERANA, Crocus. Italis *Zafferano.* Vide *Zafframen.* Comput. ab an. 1333. ad an. 1336. to. 2. Hist. Dalph. p. 284. *Una libra cum dimidio de Zufferana, una libra de gariofilio, &c.*

¶ ZUFFUS, ab Italico *Zuffo*, Gall. *Toupet*, Cirrus. Joh. de Bazano in Chron. Mutin. apud Murator. to. 15. col. 606. *Venit Mutinam quidam Franciscus de Castro Montagna cum quodam mirabili animali, quod appellabatur Tassi Barbarinum, ... habebat .... Zuffum a latere superiori ad modum barbæ caprinæ, &c.*

¶ ZUGLARESIUS, ZUGLARIUS, ZUGLARISSA, Mimus, scurra, joculator, ut opinor, ab Italico *Giullaro.* Statuta Vercell. lib. 3. fol. 84. v°. *Quod bannum sit cuilibet bibenti & comedenti duplicatum post ultimum sonum campanæ custodiam noctis: exceptis tamen Zuglariis & Zuglaresiis, preconizatoribus & aliis personis quibus dono datum fuerit sine fraude.* Ibidem fol. 96. v°. *Item quod nullus de civitate Vercellarum, vel districtu Invitet aliquem Zuglarium, vel aliquem hominem de curte, vel Zuglarissam in aliqua curia, vel nuptiis, vel in aliquo convivio, vel festo.* Rursum lib. 7. fol. 147. *Item quod nullus Zuglarius vel Zuglarissa non habens salarium à communi Vercellarum ponatur in extimo communis Vercellarum nec fodrum, taleam, vel cavalariciam persolvat.*

¶ ZUMALZISIUS, Mulus. Vide *Azemila.*

ZUNFTA, [ZUNFFTA, Cœtus, conventus ad tractanda negotia, Germ. *Zunfft*, idem quod alibi *Juncta.* Vide in hac voce. Chron. Wormat. ad an. 1424. apud Ludewig. to. 2. Reliq. MSS. p. 152. *Dominica die sequenti duo magistri civium hanc litteram Ruperti Regis legent in singulis Zunfftis civitatis.*] Albertus Argentinensis in Chron. p. 113. *Hoc ordinavit, quod cum uno anno Pasilica Psittacus esset Magister civium, eodem anno Stellifer esset Zunftarum magister, &c.* Occurrit ibi rursum.

ZUPA, ZUPPA, JUPA, JUPPA, dicitur hodie apud Croatas & Dalmatas, Regio aliqua habitata, vel ejusdem regionis homines congregati. Charta Cresimiri Regis Croatiæ & Dalmatiæ an. 1071. apud Joan. Lucium lib. 3. c. 12. *Volumus, ... ut dicta Ecclesia habeat suas parochias, scilicet Juppam 2 quæ fuit sub Alpibus à castro ... Murula, &c.* Et infra: *Dedimus Episcopo Novensi Juppam Licchè, Juppam Bucbani, &c.* Alia Suinimiri Regis an. 1078. apud eumdem Lucium c. 15. *Juppam eam, quam Centenam aiunt.* Croatia vero & aliæ Slavorum provinciæ in *Zupanias* distinguuntur, quibus, qui præsunt, *Zupani* dicti.

JUPA, Idem quod *Zupa: jupania*, ut *zupania.* Thomas Archidiac. in Hist. Salonit. cap. 15. *Castrum Sibinicense cum tota sua Jupa.* Occurrit etiam non semel in Charta Calomani Regis Hungariæ anni 1111. apud Lucium ad Vitam S. Joan. Episcopi Traguriensis.

ZUPANUS, Regionis præpositus, ζουπάνος Græcis Scriptoribus: vox hac notione familiaris Slavonicis populis, ut auctor est Constantinus de Administr. Imp. cap. 29. quod etiam firmat Innocentius III. PP. lib. 2. Epistolarum pag. 577. edit. Venetæ. *Zupanos* vero Comitum vicem obtinuisse auctor est Presbyter Diocleates in Hist. Dalmat. ut *Banos* Ducum; quo loco *Comites* intelligit urbium aut regionum Præfectos, qui pro arbitratu Principis mittebantur, quo urbes aut regiones regerent. Hos autem ad omne Concilium vocatos, simulque cum Ducibus, deinde Regibus, jus deliberandi vel consulendi habuisse, ex veteribus Tabulis tradit Joan. Lucius lib. 2. de Regno Dalmat. cap. 15. unde idem lib. 6. c. 1. scribit, *Zupanos* loco Comitum nominari in antiquis Chartis. At postquam Croatia & Dalmatia in jura Hungaricorum Regum concesserunt, Zupanorum jurisdictiones Comitibus attributæ sunt, atque inde Zupanorum

Google

viluit appellatio, quæ minoribus Præfectis concessa deinceps legitur, vel etiam Judicibus.

¶ JUPANUS, in Charta an. 1171. to. 1. Corp. Diplom. p. 89. col. 1. *Si eorum Jupanus aut judex nobis rectum judicium non judicaverit, sive justitiam non fecerit, &c.*

SUPANI præsertim appellati Serviæ Principes, Ζουπάνοι Nicetæ in Isaacio lib. 3. n. 4. Willelmus Tyrius lib. 20. c. 4. de Serviis: *Hi Magistratus habent, quos Suppanos vocant.* Ζουπάνοι γέροντες, Constantino de administrando Imperio c. 29. Σατράπαι τῶν Ζουπάνων, Annæ Comnenæ lib. 9. Alexiados pag. 265. ἀρχιζουπάνοι τῶν Σερβίων, Cinnamo, & aliis. Iidem &

MEGAJUPANI, dicti, in Actis Innocentii III. PP. p. 65. ex quibus emendanda eadem Acta p. 68. ubi perperam editum *Magnuppanus Servia*, nisi legendum sit *Magnus Jupanus*. Stephani Regis Serviæ sigillum apud Jo. Lucium lib. 5. de Regno Dalmat. p. 256. σφραγὶς Στεφάνου Μεγάλου Ζουπάνου Νεμάνια, id est, *Stephani Nemanis Magni Zupani sigillum*. Idem Stephanus *Megajupanus* dicitur Thomæ Archid. in Histor. Salonitana cap. 26. *Stephanus Dominus Servia, sive Rascia, qui Megajuppanus appellabatur.* Ἀρχιζούπανος, Nicetæ in Manuele lib. 2. num. 7.

Neque apud Dalmatas & Servios tantum hæc dignitas obtinuit; sed & apud Hungaros, quibus ita appellati, quibus proxima à Rege potestas erat, ut auctor est Cinnamus lib. 6. cap. 4 qui Hungaricorum Ζουπάνων præterea meminit lib. 5. cap. 20. & alibi.

Supanos, vel *Sopanos*, etiam habuere Bohemi, ut est apud Godefridum Monachum S. Pantaleonis anno 1212. & in Historia Australi an. 1285. & 1290. Vide Chronicon Montis-Sereni an. 1109. & Notas nostras ad Alexiadem p. 347.

POSTZUPANI, Zupanorum substituti, Vicarii, vel vicem gerentes. Vide Joannem Lucium pag. 96. 97. 132.

¶ ZUPARELLUS, ZUPONARIUS. Vide *Zuppa* 2.

¶ 1. ZUPPA SALIS, Fodina salis. Joh. Longinus in Vita B. Kingæ 10. 5. Jul. p. 743. *Montes salinos seu Zuppas salis .... cum incendisset ignis, latiusque manans incendium, singulas cameras montium irremediabiliter torreret.* Hinc

¶ ZUPPARIUS, Ejusmodi *zupparum* præfectus, Ibidem p. 745. Charta Uladislai Reg. Poloniæ ann. 1413. in Append. ad Bullar. Carmelit. pag. 617. *Fratribus monasterii prædicti de viginti marcis annui salarii, in Zuppis nostris Bochneusibus & Wieliciensibus, salis providimus, & providemus tenore præsentium mediante, mandantes tibi Petre Pykarane moderno & aliis, qui pro tempore prædicti salis fuerint Zupparii, quatenus, &c.*

2. ZUPPA, Sagum militare, ex Gallico *Juppe*. Sanutus lib. 2. part. 4. cap. 8. *Est necessarium, quod quilibet homo armata prædicta habeat Zuppam unam aptam & dextram protinus ad ferendum.*

¶ ZUPPA, Italis *Giuppà*, Tunica. Statuta Placent. lib. 6. fol. 81. *Item de aliqua Zuppa ab homine cusita per longum sive traversum cum reppo x. sol.*

¶ ZUPARELLUS, Italis *Giupparella*, diminut. à *Zuppa*. Joh. Demussis Chron. Placent. apud Murator. to. 16. col. 581. *Salvo quod portant caligas de panno sic longas ligatas in quinque partibus ad Zuparelles curtos & strictas, quos portant de subtus alia indumenta, quæ cooperiunt totas nates, membrum & genitalia cum dictis caligis.*

¶ ZUPONARIUS, *Giuponàre* Italis, Ejusmodi vestium sarcinator. Statuta criminalia Riperiæ cap. 126. fol. 19. v°. *Idem intelligatur de quolibet pilipario, seu strazarolo, vel Zuponario circa prædicta delinquente.*

¶ ZURA, Confœderatio, conjuratio, *Giùra*, eadem notione dicunt Itali. Statuta Vercell. lib. 4. fol. 68. *Item quod nulla secretas, conspiratio seu monopolium, sive Zura aliquo modo vel ingenio fiat, &c.*

ZURAME. Charta Alfonsi III. Regis Portugalliæ an. 1289. *Quicumque acceperit alicui cappam, Zurame, pellem aut aliquem vestem, &c.*

ZURB, seu ZUABA, *Cespes, terra avulsa*, in Gloss. Latino-Theotisco. Unde cespites ignei *turbes*, vel *tourbes*. Lex Alamannorum tit. 84 *Tollat de ipsa terra, quod Alamanni Zurb dicunt.* Alii Codd. habent *zurf*, alii *turffodi*.

¶ ZURGIARE, Mulorum clamor. Vide *Baulare*.

¶ ZURRA, vel ZURAUS. Ogerii Panis Annal. Genuens. ad an. 1204. apud Murator. tom. 6. col. 389. *Navis qua vocabatur Regina, & navis qua vocabatur Dulcis fortuito casu ipse die naufragium passa fuerunt ... ultra ballas CCCL. pannorum & baldinellarum invenerunt, & de Zurris piperis & lana, atque facis bombacis maximam quantitatem.*

ZWOD, Tributi species apud Bohemos. Occurrit in Charta Ottocari Regis anno 1221. in Bohemia pia lib. 16. pag. 88.

¶ ZWYNANCIA, Angina, Gall. *Esquinancie*. Buschius de Reformat. Monast. apud Leibnit. tom. 2. Script. Brunsvic. *Tandem in quandam incidit infirmitatem, quam Zwynanciam vocamus, &c.*

¶ ZYGOSTATES, Magistratus per singulas civitates à Juliano constitutus qui exortas de solidis controversias dirimeret, in Cod. Theod. leg. 2. de ponderat. Gloss. Gr. Lat. ζυγοστάτης, *Libripendens, ponderator*. Alius ejusdem nominis exstitit Alexandriæ, qui advehendo frumento Alexandriam convecto præerat, de quo in leg. 1. de frum. Alexandr. Vide Gothofredum.

¶ ZYGOSTASIUM, *Zygostatæ* munus, ibidem.

F I N I S.

EMENDANDA.

COl. 89. lin. 53. Βαλπίζω, leg. σαλπίζω Col. 103. lin. 49. *exercent*, l. *exerceat*. Col. 106. lin. 42. ἀμαπμάτων, l. ἀμαξ-μιαίων. Col. 184. lin. 41. *Samma*, l. *Scamma*. Col. 188. lin. 68. *Scandalas*, l. *Scandula* Col. 259. lin 8. ὑπιχεχοῦς, l. ὑπιγεχφοῦς. Col. 274. lin. 12. *Scuferus*, l. *Stuferus*, & *vide in hac voce*. Col. 275. lin. 19. *lib.* l. *leg.* Col. 281. lin. 4. ὑτεγκελία, l. σύγκελλία. Col. 305. lin. 45. *cap.* l. C. Col. 309. lin. 4. *plantare*, l. *placitare*. Col. 313. lin. .. *lib* l. *leg.* Ibid. lin. 28. *Secundarius*, l. *Secundicerius*. Col. 348. lin. 44. περιέχυθαι, l. περιεχθαι. Col 386. lin. 34. *laudatores*, l. *laudatorem*. Col. 448. lin. 58. *debantur*, l. *dabantur*. Col. 525. lin 35. *Stlatarius*, l. *Stlatarus*. Col. 539. lin. 33. κεμιᾶς, l. κεμιῶν. Col. 586. lin. 38. *dfaut*, l. *defaut*. Col. 599. lin. 52. *Sobrum*, *Sobre*, l. *Sorbum*, *'orbe*. Ibid. lin. 55. *Sara*, l. *Sora*. Col. 638. lin. 11. *compositionem*, l. *compositionum*. Col. 706. lin. 14. *Statori*, l. *Stratori* Col 711. lin. 57. *expulerant*, l. *expulerat*. Col. 733. lin. 23. ꝩꝺeoꝑan, l. ꝩꞇeoꝑan. Col. 747. lin. 33. *Stlaturia*, l. *Stlataria*. Col. 812. lin. 9. & 10. *Gallandum*, *Altaserram*, l. *Gallandus*, *Altaserra* Col. 964. lin. 17 *Citra*, l. *Gifra* Col. 1062. lin 62. Αφίμι, l. Αφίμι. Col. 1082. lin. 32. *Panem*, l. *Ponent*. Col. 1133. lin. 54. *sed*, l. *seu*. Col. 1165. lin. 61. *begruum*, l. *bergium*. Col. 1167. lin. 24. *eumdem*, l. *eundum*. Col. 1169. lin. 37. *Genev.* l. *Dalphin*. Col. 1192. lin. 16 *Tornetam*, l. *Tornetum*. Col. 1295. lin. 33. τελμόντες, l. τελεμίντες. Col. 1409. lin. 16. post *Tersiez*, adde *Leg. forte Venella, via strictior. Vide Venella* 2. Col. 1482. lin. 56. Πολβαρν, l. Πεξβαρν. Col. 1483. lin. 62. Πρεκάτιον, l. Πεγκάτιον. Col. 1525. lin. 22. *Schabat*, l. *Shabat*. Col. 1530. lin. 40. εἰς ἴνα τῶ πήγλων, l. εἰς ἕνα τῶ πόγων. Col. 1596. lin. 21. *Scedula*, l. *Schedula*. Col. 1616. lin. 4. *vino*, l. *vinum*. Col. 1657. lin. 59. *viram*, l. *vitam*. Col. 1698. lin. 22. *affecti*, l. *effecti*. Col. 1705. lin. 12. *pracipua*, l. *pracipue*.